УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК — L'ACADÉMIE DES SCIENCES D'OUCRAÏNE
КОМІСІЯ ДЛЯ СКЛАДАННЯ СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЖИВОЇ МОВИ

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК

ТОМ ПЕРШИЙ

А—Ж

Редактори: В. М. Ганцов, Г. К. Голоскевич, М. М. Грінченкова
Головний редактор: акад. А. Е. КРИМСЬКИЙ

ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ

1924

Видавництво «К.І.С.»

ЕЛЕКТРОННА ВЕРСІЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО СЛОВНИКА

А – П

Підготував Олександер Телемко

Київ
2007

Електронне видання „Словника“ уможливлено завдяки частковій підтримці Наукового Товариства ім. Шевченка в Америці з Фонду ім. Івана Романюка.

Останнє оновлення 15.06.2010

Переднє слово

Вважаючи на гостру потребу російсько-українського словника на Україні, коли в основу державного будівництва покладено принцип українізації державного та громадського життя, Видавництво „Шлях Освіти“ (тепер „Червоний Шлях“) при Народньому Комісаріяті Освіти влітку минулого 1923 р. запропонувало Постійній Комісії для складання словника живої української мови при Українській Академії Наук виготувати рукопис практичного російсько-українського словника, скориставши той величезний лексичний матеріял (у картках), що призбирала Комісія за декілька років своєї праці. Бажання Вид-ва було одержати словник як-мога швидче, а тому і розмір його мав бути обмежений – в проекті було 40 друк, аркушів звичайного корпусу. Коли-ж у процесі оброблення матеріялу виявилося, що такий розмір словника не дав спромоги широко використати призбираний матеріял і що це безперечно позначиться на вартості самого словника, то Вид-во, розуміючи, що словник, а надто практичний, тим більшу матиме вагу, чим більше він задовольнятиме потреби сьогочасного моменту в державному і культурному житті на Україні, дало свою принципову згоду на збільшення розміру початого вже словника*). Увесь-же словник вирішено було поділити на чотири томи (I т.: А – Ж; II: З – Н; III: О – П; IV: Р – Я), щоб як-найшвидче випускати в світ виготовлювані частини. Що-правда, в ході роботи виявилося, що виготовити цілий словник протягом того часу, як спочатку гадала була Комісія, – це річ неможлива. Словник матиме понад 90 друк. петитних аркушів (по 106.000 літер в аркуші), тоб-то понад 250 звичайних друкарських аркушів. Редакційні-ж сили Комісії були дуже обмежені: вони складалися з трьох її постійних членів-редакторів, згаданих у заголовку, та з головного редактора акад. А. Е. Кримського. Вид-во „Червоний Шлях“ із свого боку робило все можливе, щоб прискорити працю, і не відмовлялося від додаткових витрат, щоб сього досягти. Так, на пропозицію Вид-ва, для допомічної роботи, а саме, для перегляду і використання карткового матеріялу і для першого його оброблення закликано було до безпосередньої участи в праці в лютому 1924 р. кільканацятеро співробітників; з-по-між них активнішу участь узяли: С. О. Буда, Є. К. Волошин, В. П. Тутківський, К. Т. Туркало, П. В. Шуба, Є. М. Марковський (всі – починаючи вже з II-го тому, опріч В. П. Тутковського, що брав допомічну участь і в I-му томі). А щоб полегшити дуже важку працю головного редактора акад. А. Е. Кримського, запрохано було до праці в квітні місяці 1924 р. ще й другого головного редактора акад. С. О. Єфремова, якому доручено було остаточне редагування III-го та IV-го т. т.

Складаючи „Російсько-Український Словник“, Комісія мала перед собою два головні завдання: 1) дати відповідний потребам часу реєстр слів російських і 2) вичерпати як-мога глибше багаті і мало ще досліджені лексичні скарби української мови. Виявилося, що це річ не легка, і вже I-й том це довів.

Для реєстру російських слів використані були цілком „Русско-французский словарь“ Макарова, „Полный словарь русскаго и польскаго языка“ Дубровського і „Словарь російсько-український“ М. Уманця і А. Спілки (Львів 1893); окрім того, підчас роботи, систематично бралися до уваги „Словарь“ Даля і „Словарь русскаго языка“ Рос. Акад. Наук, Проте, доводиться відзначити, що всі російські словники своїм реєстром слів страшенно застаріли. Величезного числа слів, широко вживаних у живій мові освічених шарів суспільства, в них немає: для прикладу можна згадати, хоч-би те, що в Рос. Акад. словникові нема слова „Ведомственный“, а у Даля нема таких слів, як „Заполнять“, „Обслуживать“ і т. д.; в обох словниках нема, таких слів, як „Безпартійний“ і т. п. Ще-ж до того „Словарь рус. яз.“ Рос. Академії не доведено й до половини (останній випуск, що був у розпорядженні Комісії, це 1-й вип. V-го тому – початок літеря „Л“, а III-го тому – „И“ – теж тільки 1-й вип., що вийшов уже в світ). Неповністю російських словників, навіть Даля та Академічного, і нашою безпосередньою від них залежністю доводиться пояснити цілу низку недоглядів у нашому „Рос.-укр. Словнику“. Иноді, знов, недогляди могли траплятися й попросту з причин механічних, а саме через те, що ввесь реєстр довелося укладати в тому порядкові, якого вимагає новий російський правопис; отже якась картка із словом, що починалося, наприклад, з «Без» або «Обез», а тепер пишеться Бес, Обес, могла бути вийнята з старого свого місця, але через недогляд – не попасти на новітнє. Всі такі недогляди, наскільки вони виявляться тепер-таки, будуть виправлені в додатках у кінці II-го та IV-го томів.

Щодо другого свого завдання, а саме – контингенту слів українських, то Комісія була

---

*) Цим пояснюється, що перші два аркуші в словникові розроблені не так широко як дальші. Додатки до цих двох аркушів дано буде в кінці II-го тому.

в кращих умовах супроти всіх своїх попередників на полі української лексикографії. Протягом п'ятьох років свого існування при Українській Академії Наук Комісія призбирала по-над 700.000 карток (з-по-між них укр.-російських близько 350.000, рос.-українських близько 400.000). Звичайно, що це тільки початок докладного та систематичного дослідження та обізнавання з українською лексикою, потрібною для великого академічного словника української живої мови, але як рівняти з тим матеріялом, що мали попередні (пильні й заслужені) працівники на полі української лексикографії (маємо на увазі „Словарь української мови“ Б. Грінченка, та згадуваний уже „Словарь“ Уманця та Спілки), то жаден ще словник, чи то українсько-російський, чи то російсько-український, не мав такого контингенту слів українських. Щоб дати наочне уявлення про це, досить згадати, що ввесь словник Б. Грінченка, розписаний слово за словом на картки, дав 108.950 українських карток, а матеріяли для „Російсько-українського Словника“ Комісії складалися, як уже згадано, мало не з 400.000 карток, тоб-то їх стало-б на словник що-найменше утричі більший від словника Грінченкового. Головна вага нашого нового „Російсько-українського словника“ полягає, на думку Комісії, в тому, що він використовує більш-менш повно: а) лексику художньої літератури української за останні 50 – 55 років*) (в „Словнику“ Грінченка вона використана тільки до 1870 року); б) етнографічні видання; в) твори наукові, критичні та публіцистичні переважно найближчих двох десятиліттів; з останніх найбільше матеріялу дали публіцистичні та критично-літературні твори акад. С. Єфремова. Чимало матеріялу дали й записи нових слів з народніх уст (по-над 12.000 карток), із сучасної преси, художньої літератури та живої мови української інтелігенції. З народніх записів на першому місці треба згадати збірку Голови Комісії акад. А. Е. Кримського з словами, протягом багатьох років записуваними в Шевченківському повіті, на Звиногородщині. Чимало таких записів, пороблених в різних місцях України подали до Комісії її співробітники-кореспонденти, а також сами члени і постійні співробітники Комісії, що робили їх підчас своїх літніх командируваннів. Докладніше про це згадано в „Звідомленні Української Академії Наук за 1923 рік“ (див. ст. 49 – 55 „Звідомлення“).

Звичайно, що подавалися в словникові не всі українські переклади до якогось слова. Практичний характер Словника вимагав деякого обмеження, отже вузьких провінціялізмів до Словника не заводжено, а коли часом і роблено винятки, то всі такі слова позначено скороченням „пров.“, „диал.“ („провинциализм“, „диалектизм“). Таким чином „Російсько-український словник“ цей в українських своїх перекладах живовидячки відбивав той великий поступ, що зробила українська літературна мова протягом останніх десятиліттів, а надто останніх років, коли вона сталася органом широкого культурного і державного вжитку. В цьому редакція вбачає найбільшу вагу цього словника супроти попередніх, що обмежувалися мало не на самому етнографічному матеріялі та на словах давнішої художньої (теж переважно народницько-етнографічної) літератури.

Щодо термінологічного матеріялу з різних паростей знання та техніки, то, розуміється, Словник більш-менш обмежується термінами ширшого – загальноосвітнього – значіння, наскільки такі терміни заведені були й до реєстрів инших згаданих вище словників „Русско-французскаго“ Макарова, „Русско-польскаго“ Дубровського, то-що. Докладне розроблення української термінології – завдання спеціяльних словників, і ще вимагає воно над собою довгої праці. В деякій мірі такі спроби зібрати й дати наукову термінологію для тієї або иншої галузи знання вже опубліковано – в серії тих словників (проєктів), що їх почали видавати термінологічні комісії колишн. Наукового Товариства в Київі, а далі Інститут Української Наукової Мови при Українській Академії Наук. Що до такого, вже опублікованого матеріялу, то (побільше в зазначених вище межах) Комісія брала його до уваги і використовувала-з повною обережністю та критичністю. Що-ж до ботанічної та зоологічної номенклатури (а надто першої), то спочатку була думка обмежити цей матеріял до minimum'у, залишивши тільки назви ширше відомих рослин та тварин. Річ у тім, що в цій царині доводиться констатувати страшенну нерозробленість та хаотичність не тільки в українській, але і в російській мові; це завдає дуже багато

*) В карткових матеріялах Комісії використано головні твори таких письменників: Б. Грінченка, О. Кониського, М. Коцюбинського, А. Кримського, В. Самійленка, В. Стефаника, Л. Українки, Ів. Франка та инш. З давніших письменників та творів, що вже використовувалися хоч-би частинно в Словникові Б. Грінченка, додатково визбірувано слова з творів М. Вовчка, Гр. Квітки, П. Куліша, Ів. Нечуя-Левицького, П, Мирного, А. Свидницького, Й. Федьковича, Т. Шевченка та инш. Використано низку добрих перекладів на українську мову, напр. з пізніших „Твори“ Короленка (за редакцією акад. С. Єфремова), а з давніших „Святе Письмо“ в перекладі П. Куліша, Ів. Левицького та І. Пулюя. Докладний список джерел буде подано в IV томові Словника.

труднощів і дає раз-у-раз сумнівні наслідки. Проте, наскільки цей матеріял увійшов уже до попередніх словників Уманця і Грінченка, що скористували відповідні праці Анненкова, Роговича та инш., настільки подано їх і в нашому Словникові. Але-ж той, кому доведеться цим матеріялом користуватися, хай пам'ятає, що українська ботанічна та зоологічна номенклатура мало ще розроблена і встановлена і що в зіставленнях її з російською (теж не зовсім розробленою) номенклатурою може бути дуже багато непевного і навіть помилкового.

Що до системи та порядку перекладів, то в Словникові російське слово здебільшого перекладається не одним-однісіньким словом, а цілою низкою слів українських, котрі почасти становлять точні його переклади, а почасти з'являються близькими синонімами. Порядок для розміщення українських синонімів – такий, що після кожного російського слова подається попереду те українське слово, котре найбільше вживається в літературній українській мові і найближче віддає собою точний зміст російського слова. Далі наводяться українські синоніми рівнозначні з попереднім словом, але не такі часті в повсякчасній мові. Далі, знов, ідуть спеціяльні відтінки. Таким чином, читач повинен пам'ятати: чим ближче в Словникові стоїть українське слово до російського, тим більше, виходить, воно поширене і тим ближче воно відповідає семасіологічно слову російському. До цього треба додати, що часто слово українське, хоч воно етимологічно найтісніш буває звязане з російським, не займає в Словнику першого місця саме через те, що воно мало поширене буває в українській мові. Напр., російське слово „видеть" перекладається спочатку українським „бачити", бо „бачити" найбільше поширене в українській мові, а вже аж потім перекладається словом „видіти", бо останнє відоме тільки в західніх українських діялектах. Окремі значіння слова наведено під окремими числами „1)", „2)", „3)", і т. и.

Що до способів пояснятй та ілюструвати слово і його вживання, то насамперед показано конструкцію, якої воно вимагає, надто-ж коли ця конструкція буває відмінна від російської. Окрім того, використовуються рівнорядно два засоби: иноді не тільки буває наведена ціла російська фраза, ба ще й дано точний український до неї переклад, иноді-ж подаються тільки ілюстративні українські приклади до того або иншого слова, але вже без російського перекладу. Така непослідовність залежала найбільше від того, що упорядчикам увесь час доводилося пам'ятати про найбільшу економію місця. Отже, де тільки український приклад міг бути легко зрозумілий, без відповідної російської фрази, там її й не наводжено. Фразеології українській в зіставленні з російською віддавано особливо багато уваги, і використана вона в Словникові в тій повній мірі, на яку тільки давали спромогу картковий матеріял Комісії та попередні словники.

Нарешті доводиться відзначити, що в окремих своїх словах Словник буває часом не зовсім оброблений, нагадуючи більше „матеріяли до словника". Річ у тім, що значна частина призбираного до цього часу українського матеріялу не мала при собі точних російських перекладів, а подавала тільки пояснення того або иншого слова. Щоб відшукати до кожного такого українського слова відповідний російський переклад у словникові Даля, Академічному або навіть у якійсь спеціяльній розвідці, треба було-б потратити чимало часу, иноді й безрезультатно. Не маючи фізичної змоги цього робити, доводилося иноді відступати від форми строго опрацьованого словника, суворо видержаного в своїй системі, та й подавати при словах широкого обсягу цілий ряд слів вужчого обсягу, підрядних йому логічно, хоч мабуть кожне з тих українських слів має відповідне собі змістом російське слово. Гадка була така, що в практичному словникові, а надто насамперед призначеному для людей територіяльно звязаних з Україною, які знають тільки саму-но літературну російську мову, може й ця „безсистемність" придатися. Вона може бути корисною і для упорядників дальших виданні в Словника, будь що будь полегшуючи иноді відшукування потрібного українського слова.

Редагування й друкування нашого словника провадилося в дуже несприятливих і ненормальних умовах. Не кажучи вже про те, що попереду випадало-б зредагувати українсько-російський Словник, а вже тоді братися за російсько-український, ненормальною річчю було й те, що редакція не мала фізичної спромоги перевірити рукописний черновик свого словника не частками, а ввесь в його цілості, ще перед тим як він ішов до друкарні. Живе життя із своїми спішними потребами не дозволяло нам чекати, доки наш Словник доведений буде до краю, до останньої літери. Скоро-но якийсь складений аркуш бував зредагований, він негайно, з невисохлим чорнилом, ішов до друкарні та й друкувався, доки тимчасом відбувалося редагування дальшого аркушу. Думати про ідеальне оброблення Словника, складеного серед таких спішних умов, звичайно, нам не доводилося. Ми наперед знаємо, що коли всі чотири томи нашого словника буде додруковано, то перед нами самими краще, ніж перед ким иншим, навіч

стануть усі ті формальні вади, які бувають неминучими наслідками кожної спішливо-напруженої роботи. Вже хіба в 2-му виданні пощастить нам обробити Словник з формального боку старанніш і систематичніш.

Редакція.

Усіх, хто користуватиметься Словником, Редакція прохає подавати їй свої уваги до Словника, відзначати недогляди та пропуски потрібних російських слів, а також відомі їм українські слова, котрих не познаходили вони в перекладах до відповідного слова російського. Всі надіслані побажання, додатки і нові матеріяли буде взято до уваги, наскільки це буде можливо, при друкуванні дальших томів або-ж у 2-му виданні Словника, а нові слова українські використано буде ще й для Словника Української Живої Мови.

ПІСЛЯСЛОВО ДО 2-ГО Й 3-ГО ВИПУСКІВ II ТОМА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО СЛОВНИКА.

Працю коло укладання двох останніх випусків другого тома Російсько-Українського Словника розпочала наприкінці 1928 року стара редакційна колегія Словника, що шкідницьку діяльність її проводирів згодом викрив процес СВУ. Нова редакційна колегія в складі головного редактора. Кримського і упорядників-редакторів М. Калиновича та В. Ярошенка перейняла на себе закінчення початої праці в листопаді 1929 року, діставши від попередньої редакційної колегії таку спадщину: укладених і переведених через головну редакцію понад 15 аркушів на 103 тисячі друкарських знаків кожний (до слова над), з них набраних понад 10 арк. (до слова можжевельник), заверстаних 8 арк. (до слова место) і віддрукованих зовсім 7 арк. (до слова междучеловеческий). Отже, беручи до уваги, що кінцева частина другого тома має 41 друк. аркуш, новій редакційній колегії довелося укласти і зредагувати понад 25 аркушів. На цю працю пішло тринадцять місяців. Останні аркуші рукопису здано до друкарні в грудні 1930 року.

Перейнявши на себе викінчення початого не тільки укладанням, а й друкуванням твору, редакційна колегія не мала змоги усунути всі його хиби, особливо хиби початкових, уже віддрукованих аркушів. Найприкрішою з цих хиб є друкування другого й третього випусків другого тома за старим правописом. До цього редакційна колегія була змушена помилкою своїх попередників, що влітку 1929 року, за кілька місяців по опублікуванні нового державного правопису, все ж вирішили друкувати черговий випуск словника за старим правописом. Так само не мала змоги редакційна колегія виправити в перших дванадцятьох-п’ятнадцятьох аркушах другого випуску й инших хиб: неповноти й деякої застарілости реєстру російських слів (почасти це надолужено в додатках до другого тома, вміщених наприкінці третього випуску); недовикористання сучасної української мови; надуживання в перекладі російських слів та зворотів і в цитації етнографічного матеріялу такого типу, як „хвирса“, „(о)хиза“ (під метель); спорадичного наведення таких висловів з української дореволюційної минувшини, як „москаля везти“ (під лгать); подання подекуди цитат релігійного змісту; написання в двох-трьох місцях на початку другого випуску слова „бог“ і подібних до його з великої літери; невитриманости і примітивізму в тлумачних поясненнях, у термінологічних скороченнях то-що.

Своє прагнення оздоровити академічний словник, не допуститися в цій його частині шкідливих буржуазних і націоналістичних тенденцій попередніх випусків, зробити з його корисне знаряддя для будування української пролетарської культури редакційна колегія могла здійснювати лише в останніх аркушах другого випуску і в третьому випускові, коло яких працювала пильно прислухаючись до критичного і порадчого голосу радянської громадськости.

Конкретно це прагнення відбивають такі удосконалення і новозаведення:

1. Повніше і ширше опрацьовування лексичного матеріялу (це стосується до всієї кінцевої частини другого тома);

2. Критичне використовування, як головних джерел, для реєстру російських слів і в їх семантичному та фразеологічному розробленні словників Даля і російського академічного;

3. Запровадження до реєстру російських слів лексичних новотворів, зокрема абревіятур (скорочених слів), і широке розроблення відповідної семантики та фразеології;

4. Максимальне скорочування в доборі реєстрових – слів, у семантиці та фразеології

тих специфічних дворянсько-поміщицьких і церковницьких елементів російської мови, що були властиві їй за капіталістичної суспільно-економічної формації, а за доби пролетарської революції вийшли чи виходять з ужитку в живій розмові і літературній творчості. Редакційна колегія намагалася давати таким лексичним, семантичним і фразеологічним пережиткам буржуазного минулого пролетарське ідеологічне тлумачення, або; що-найменше, відзначати їх термінологічність (церковн.) чи застарілість. Можлива непослідовність у такого роду тлумаченнях пояснюється новістю і складністю цього завдання;

5. Орієнтація в доборі українських лексичних і фразеологічних відповідників до російських слів і зворотів на сучасну українську мову, скільки вона виявляється в живій розмові міських і сільських робітників та трудової інтелігенції, в документах державних, партійних і професійних установ, у пресі, красному письменстві і наукових творах. З огляду на те, що сучасна українська літературна мова ще перебуває в стадії реконструкції і що в змаганні за норми стандартної мови українського пролетарського суспільства може перемогти і певна кількість поширених тепер на вужчому терені слів і зворотів, редакційна колегія дала місце в Словнику і цікавішим діялектизмам та провінціялізмам, намагаючися, проте, систематично відзначати їх локальний характер;

6. Критичний підхід до лексичної, семантичної і фразеологічної спадщини української дореволюційної мови, зокрема до мови українського дореволюційного письменства. Все застаріле в цій спадщині упорядники намагались відкидати, чи то як зайвий баласт, чи то як ворожий, явно шкідливий для розвитку та нормування літературної мови українського пролетаріяту чинник;

7. Обмеження цитат з дореволюційного письменства на користь ширше запровадженої в Словнику цитації з української радянської преси і пролетарських та попутницьких письменників УСРР. (Список нововикористаних джерел додається до третього випуску);

8. Широке критичне використовування термінологічних словників, надто російсько-українських, що з'явилися в УСРР і Західній Україні за останні дванадцять років;

9. Критичне запозичання з инших мов у тих випадках, коли українській мові бракує певного слова або фразеологічного звороту;

10. Намагання подавати поширені міжнародні слова і термінів в їх інтернаціональній формі, не перекладаючи їх штучно, без потреби на українську мову;

11. Різні дрібніші лексикографічні поліпшення, як от: удосконалення в диференціяції значень російських і українських слів, уточнення тлумачних пояснень, виразніше розмежовування стилістичних відтінків у значенні українських слів і зворотів, послідовніше позначання термінологічних слів, систематичність у перекладі російських nomina actionis, прислівників і дієслівних форм переємного стану то-що.

Проте праця нової редакційної колегії теж не вільна від помилок та недоглядів, зокрема не вільна від деякої розбіжности в перекладі російських слів і зворотів, у подаванні українських граматичних форм, наголосів і т. ин. До останньої найбільше спричинилося здавання оригіналу цих випусків Словника, як і попередніх, для друку невеликими частинами, до закінчення рукопису. З огляду на пекучу потребу в повному російсько-українському словнику редакційна колегія і видавництво все ж видають ці далекі від ідеалу його випуски, сподіваючися, що вони хоч до деякої міри стануть у пригоді українській радянській громадськості.

З загальної кількости 41 друк, аркуш, з яких складаються 2-ий і 3-ій випуски другого тома Російсько-українського Словника, М. Калинович опрацював близько 29 аркушів, В. Ярошенко понад 8 аркушів, решту, 4 аркуші, опрацювали члени попередньої редакційної колегії. Проте ці чотири аркуші почасти перероблено. Починаючи з 36-го аркуша остаточно упорядковував оригінал до друку після головної редакції і мав загальний нагляд за виготовленням та друкуванням Словника М. Калинович. В. Ярошенко брав участь, починаючи з 36-го аркуша, в читанні першої коректи і подавав свої редакційні уваги до неї.

ПОЯСНІННЯ СКОРОЧЕНЬ

I. Автори, джерела й місцевості

АД, см. ниже Ант. – Драг.
Азб. комун. – Азбука комунізма
А. Любч. – Арк. Любченко
Ант.-Давид. – Б. Антоненко-Давидович
Ант.-Драг. – Б. Антоновичъ и М. Драгомановъ, «Историческая пѣсня малорусскаго народа», тт. 1 – 2
Арк. Любч. – Арк. Любченко
Аф.-Чужб.-Шевч. – А, Афанасьевъ (Чужбинскій), «Воспоминания о Шевченкѣ»
Бажан – М. Бажан
Балтщ. – Балтщина
Б. Ант.-Давид. – Б. Антоненко-Давидович
Безвірник 1930 – «Безвірник», 1930 р.
Бердич. – Бердичівщина
Бердянщ. – Бердянщина
Beta Vulg. – О. Табенцький, «Атлас малюнків з анатомії та біології цукрового буряка» (Beta Vulgaris)
Бібл. – Біблія
Білоцерк. – Білоцерківщина
Біл.-Нос. – Білецький-Носенко П.
Богодух., Богодухівщ. – Богодухівщина
Бонд. виробн. – Свирський та Турченко-Тур, «Бондарне виробництво»
Борз., Борзенщ. – Борзенщина
Боров. – Боровиковський Л.
Боровик. – Л. Боровиковський
Браун. – Браунер А.
Брацл., Брацлавщ. – Брацлавщина
Буков. – «Буковина», 1892 – 94 рр.
Балк. – Балківщина
Вас. – Б. Василенко, «Этнографические матеріалы»
Вас. – Василенко В. И.
Васильківщ. – Васильківщина
Васильч. – Васильченко С.
В. Гжицьк. – В. Гжицький
Верхнедн. – Верхнедніпрівщина
Верхр. – Ів. Верхратський
Вес. пісня – весільна пісня
Вин., Винн., Виннич. – Винниченко В.
Віннич. – Вінниччина
Вісті – «Вісті ВУЦВК», 1930–32 рр.
Влизько – О. Влизько
Вовч., Вовчанщ. – Вовчанщина
Волч. – Волчанськ
Ворон. – Вороніжчина
Вороний – М. Вороний
В. Підм., В. Підмог. – В. Підмогильний
Вх., Вхр. – Верхратський І.
Гайсин., Гайсинщ. – Гайсинщина
Гатцук – М. Гаццук, «Українська абетка»
Г. Барв. – Ганна Барвінок
Г. Велз – Г. Велз, «Повість про дні майбутні», переклад за редакцією М. Калиновича
Г. Думка, Гр. Думка – «Громадська Думка», 1906 р.
Герин. – Геринович Б.
Гл., Гліб. – Глібів Л.
Глібів, Глібов – Л. Глібів
Глобус – «Глобус», 1930 р.
Гнатюк – В. Гнатюк, «Галицько-руські народні легенди»
Гнід., Гнідич – П. Гнѣдичъ, «Матеріалы по народной словесности Полтавской губерніи»
Гоголь – М. Гоголь, «Твори», т. I, переклад за стилістичною редакцією А. Ніковського

Гол., Голов., Головац. I – IV – Я. Головацкій, «Народныя песни галицкой и угорской Руси»
Головко – Андр. Головко
Голов. – Головацький Я.
Г. Григор., Григор. – Григоренко Г.
Гр., Грін., Грінч. – Грінченко Б.
Гр., Грін, Грінч. I, II, III – Б.Гринченко, «Этнографическіе матеріалы», тт. I. – III.
Греб. – Гребінка Є.
Гулак, Гул.-Артем. – П. Гулак-Артемовський
Гул.-Арт. – Гулак-Артемовський П.
Гуманщ. – Гуманщина
Ґерин. – Б. Ґеринович, «Фізична географія»
Ґ. Шкур. – Шкурупій
Дещо – «Де-що про світ Божій», 4-те вид., 1882 р.
Дит. пісня – дитяча пісня
Діло – «Діло», 1929 р.
Дм. Марков. – Дм. Маркович
Дніпропетр. – Дніпропетровщина
Дніпр. Ч., Дн. Ч. – Дніпрова Чайка
Дн. Чайка, Дніпр. Чайка – Дніпрова Чайка
Добровольськ. – С. Добровольський
Дом., Доман. – Доманицький В.
Дорошкев. – Ол. Дорошкевич.
Драг. – Драгоманов М.
Драг., Драгом., Драг. Пр., Драг. Пред. – М. Драгомановъ, «Малорусскія народныя преданія и разсказы».
Едґ. По – Едґ. По, «Вибрані твори», переклад М. Йогансена та Б. Ткаченка
Еварн. – Еварницький Д.
Еккл., Екклез. – Екклезіяст
Ек. Наука, Екон. Наука, Економ. Н. – К. Кавтський, «Економічна наука К. Маркса», переклад Вікула
Еллан – В. Еллан (В. Блакитний)
Епік – Гр. Епік
Етн. Зб. – «Етнографічний Збірник» тт. I, III, IV, VI
Єванг. – Євангеліє
Єв. Луки – Євангеліє Луки
Єв. Морач., см. ниже Морач
Єфр. – Єфремов С.
Жарт. пісня – жартівлива пісня
Жел., Желех., см. ниже Сл. Жел.
Житом. – Житомирщина
Ж. й р. – «Життя й Революція», 1929, 1930 рр.
Загір. – Загірня М.
Загір., Загірня – М. Загірня (М. Грінченкова)
Закр. – Н. Закревскій, «Словарь Малороссійскихъ идіомовъ»
Звин., Звиног. – Звиногородщина
Звяг., Звягельщ. – Звягельщина
Зеркало – «Зеркало», 1892 р.
Зеров – М. Зеров
Зіньківщ. – Зіньківщина
Зміїв. п. – Зміївський повіт
Зміївщ. – Зміївщина
Золотон. – Золотонощина
ЗОЮР – П. Кулишъ, «Записки о южной Руси», тт. I – II
Івч. – М. Івченко
Іпат. літ. – Іпатський літопис
Калит. – Калитовський О.
Каменечч., Кам’янеч. – Кам’янеччина
Кам. п., Кам’ян. п. – Кам’янецький повіт
Кандід – Вольтер, «Кандід або оптимізм», переклад В. Підмогильного, за редакцією М. Зерова
Канівщ. – Канівщина
Катериносл. – Катеринославщина (Дніпропетрівщина)

Квітка – Г. Квітка-Основ’яненко
Кв., Квіт. – Квітка Г.
Київщ. – Київщина
Кирил., Кириленко – Ів. Кириленко
Кінець Неволі – Д. Конрад, «Кінець Неволі», переклад М. Калиновича
Клин. – З. Клиновецька, «Страви й напитки на Україні»
Кобел., Кобеляч. – Кобеляччина
Козелеч. – Козелеччина
Кольб., Kolb. – Osk. Kolberg, «Pokucie»
Ком. – Комаров М.
Комар, Комар. – М. Комаров (Сл. Гр.)
Комуніст – «Комуніст», 1930 р.
Конгр. – Константиноградщина (Червоноградщина)
Кон., Конис., Кониськ. – Кониський О.
Конотіпщ. – Конотіпщина
Конот. п. – Конотопський повіт
Корол., Короленко – В. Короленко, «Вибрані твори», переклад за редакцією В. Арнаутова.
Корольов – В. Корольов, «Скотолічебник»
Корост. – Коростенщина
Костом., Костомар. – М. Костомаров
Котл., Котляр. – Котляревський І.
Коц., Коцюб. – Коцюбинський М.
Країна Сліпих – Г. Вела, «Країна Сліпих», переклад М. Калиновича
Кременеч. – Кременеччина
Кременч., Кременчуч. – Кременчуччина
Критика – «Критика», 1930 р.
Кр., Крим., Кримськ. – Кримський А.
Кролевеч. – Кролевеччина
Кропивн. – М. Кропивницький
К. Ст., Е. Стар., К. Старина – «Кіевская Старина»
Кузьмич – М. Кузьмич
Кулик – І. Кулик
Кул., Куліш – Куліш П.
Купал. пісня – Купалова пісня
Лавр. – Д. Лавренко, «Пісні українського люду»
Ле – І. Ле
Лебед., Лебедин., Лебединщ. – Лебединщина
Ледянко – М. Ледянко
Ленін – Ленін, «Твори», т. І, переклад Касяненка
Лепк. – Б. Лепкий
Леся Укр., Л. Укр. – Леся Українка
Леонт. – Леонтович В.
Липовеч. – Липовеччина
Липов. п. – Липовецький повіт
Лобод. – Лободовський М.
Лохв., Лохвич. – Лохвиччина
Луб., Лубенщ. – Лубенщина
Лукаш. – П. Лукашевичъ, «Малороссійскія и червонорусскія народныя думы и песни»
Люб. – Ю. Любченко, «Урядження лабораторії для виробу селекційних буряків»
Макар., Макаров. – М. Макаровський
Маков., Маковей – О. Маковей
Макс. – Максимович М.
Максим. – М. Максимович
Манж. – Манжура І.
Манжура – Ів. Манжура
Марк., Маркев. – Н. Маркевичъ, «Обычаи, повѣрья, кухня и напитки малороссіянъ»
Марко В., М. Вовч., М. В. – Марко Вовчок
Март., Мартин. – П. Мартинович, «Українські записи»
Мат. Сл. – Ф. Калинович, «Словник математичної термінології»
Мат. Укр. Етн. – «Матеріали до української етнольоґії»
М. Ворон. – М. Вороний
М. Грінч. – М. Грінченкова

Мед. слов. – «Медичний словник»
Мет., Метл., – Метлинський А.
М. Зер. – М. Зеров
Микит., Микитенко – Ів. Микитенко
Мил., Милор., Милорад. – В. Милорадович
Мирг., Миргор., Миргород, Миргородщ. – Миргородщина
Мир., Мирн. – Мирний П.
Мирний – П. Мирний
Михайлич. – Гн. Михайличенко
Міуськ., Міущ., Міюс. – Міющина
М. Калин. – М. Калинович
М. Костом. – М. Костомаров
Мкр. – М. Макаровський
Млак. – Млака Д.
Млак., Млака – Д. Млака
М. Лев., М. Левиц. – Левицький М.
М. Лев., М. Левиц. – М. Левицький
Млр. лит. сб. – Д. Мордовцевъ, «Малорусскій литературный сборникъ»
М. Макар. – М. Макаровський
Мнж. – Манжура І.
Мова – В. Мова (Лиманський)
Могилівщ. – Могилівщина
Морач. – Євангеліє, переклад П. Морачевського 1906 р.
Морд., Мордов. – Мордовцев Д.
Морд., Мордовець – Д. Мордовець
М. Сем. – М. Семенко
М. Скрипн. – М. Скрипник
М. Стариц. – М. Старицький
М. Хвильов. – М. Хвильовий
Навроцьк. – В. Навроцький
Наш – Г. Наш, «Мораль»
Н.-Вол. п. – Новгород-Волинський повіт (Звягельщина)
Н. Громада – «Нова Громада», 1906 р.
Неч.-Лев., Н.-Л., Н.-Лев. – Нечуй-Левицький
Ніженщ. – Ніженщина
Ніков. – Ніковський А.
Ніс. – Ст. Носъ, «О народной медицинѣ южнороссовъ»
Новомоск., Новомосковщ. – Новомосковщина
Ном. – Номис М.
Номис – М. Номис, «Українські приказки, прислівъя и таке инше»
Н. Рада – Нова Рада
Н. Рада – «Нова Рада», 1918 р.
Огон. – О. Огоновський
Одещ. – Одещина
О. Лев., Ор. Лев., Ор. Левиц. – Орест Левицький
Олександр., Олександрівщ. – Олександрівщина
Олесь – О. Олесь
Олм. Примха – Дж. Конрад, «Олмейрова Примха», переклад В. Петровського, за редакцією М. Калиновича
О. Пчілка, Ол. Пчілка. – Олена Пчілка
Основа 1861, 1862 – «Основа», 1861, 1862 рр.
Остерщ. – Остерщина
Остр. Скарбів – Р.-Л. Стівенсон, «Острів Скарбів», переклад С. Буди, за редакцією М. Калиновича
О. 1862. – Основа
Павл. – Павловський О.
Павлик – М. Павлик
Пачов. – Пачовський В.
Переясл., Переяславщ. – Переяславщина
Пирят., Пирятинщ. – Пирятинщина
Под. – Поділля
Под. губ. – Подільська губ.

Полт. – Полтавщина
Потеб. – Потебня О.
Потебня – Оп. Потебня
Пот. Одис. – Потебня Одиссея
Правн. Сл., см. ниже Сл. пр. м.
Прик. – приказка
Проскур. – Проскурівна М.
Проскурівна – М. Проскурівна
Проскурівщ. – Проскурівщина
Проскур. Уляся – М. Проскурівна, «Уляся»
Пр. Правда, Пролет. Пр. – «Пролетарська Правда», 1928-31 рр.
Пушкін – А. Пушкін, «Вибрані твори», переклад за ред. П. Филиповича
П. Филип. – П. Филипович
Рада – «Рада», 1908 – 1914 рр.
Радом., Радомищ. – Радомищина
Раєвськ. – П. Раєвський
Ржищівщ. – Ржищівщина
Рильськ. – М. Рильський
Р. Край, Рідний Край – «Рідний Край»
Роменщ. – Роменщина
Руд., Рудан. – Руданський С.
Рудч. – Рудченко І.
Рудч. Казки – И. Рудченко, «Народныя южнорусскія сказки»
Сам., Самійл. – Самійленко В.
Свидн. – Свидницький А.
Свидниц. – А. Свидницький
Св. Л. – Свидницький. Люборацькі
Св. П., Св. Пис.– Святе Письмо
Сим. – М. Симонов (Номис)
Сім., Сімович – В. Сімович
Сквир. у. – Сквирський п.
Сквирщ. – Сквирщина
Сл. Аф. – А. Афанасьевъ, «Словарь малорусскаго нарѣчія»
Сл. Гр. – Б. Грінченко, «Словарь української мови»
Сл. Грінч. – Словник Б. Грінченка
Сл. Жел., Сл. Желех. – Є. Желеховский і С. Недільский, «Малоруско-нїмецкий словар»
Сл. Йог. – М. Йогансен, М. Наконечний, К. Німчинов, Б. Ткаченко, «Практичний російсько-український словник»
Сл. Левч. – М. Левченко, «Опыть русско-украинскаго словаря»
Слов’яносербщ. – Слов’яносербщина
Сл. пр. м., Сл. правн. м. – «Російсько-український словник правничої мови», 1926 р.
Сл. Ум. – М. Уманець і А. Спілка, «Словарь російсько-український»
Сл. хем. терм. – «Словник хемічної термінології», за редакцією Ол. Курило
Сл. Шейк. – К. Шейковскій, «Опыть южнорусскаго словаря»
Сл. Яв. – Слова з рукописної збірки Яворницького (Сл. Гр.)
Сніп – «Снiпъ», 1841 р.
С. Оран. – С. Оранський, «Основні питання марксистської соціології», т. І, переклад І. Ширенка
Сосн. – Сосницький район
Сосюра – В. Состора
Стариц. – М. Старицький
Старобільщ. – Старобільщина
Стар.-Чернях. – Старицька-Черняхівська Л.
Стат. Ак. Н., Статут Ак. Наук – Статут Української Академії Наук
Стат. Лит., Ст. Лит. – Статут Литовський
Стебн. – Стебницький П.
Степ. – О. Степовик
Стеф. – Стефаник В.
Стефаник – В. Стефаник
Стор., Сторож. – Стороженко О.
Ст. Савч. – Ст. Савченко
Сумщ. – Сумщина

Терещ., Терещенко – Мик. Терещенко
Тесл. – Тесленко А.
Тичина – П. Тичина
Тоб., Тобіл. – Тобілевич І.
Троян. – Трояновський І.
Тульч., Тульчинщ. – Тульчинщина
Тур., Тур. Охор. роб. – Турченко, «Охорона робітників од каліцтва»
Тутк. – Тутківськкй А.
Україна – «Україна», 1928 – 30 рр.
Урядж. Лабор., см. выше Люб.
Федьк. – Федькович О.
Філян. – Філянський
Франко – Ів. Франко
Фр., Фран. – Франко Ів.
Харк. Зб., Харк. Збірн., Харьк. Сб. – «Харьковскій Сборникъ», вып. I – VII
Харк. п. – Харківський повіт
Харк., Харківщ. – Харківщина
Хата – «Хата», 1860 р.
Хвед. б., Хведор., Хведор. Зб., Хведорович – Ал. Хведоровычъ, «Збирнычокъ украинськыхъ писень»
Херс., Херсонщ. – Херсонщина
Хорольщ. – Хорольщина
Хор. п. – Хорольський п.
Хотин. п. – Хотинський п.
Хотинщ. – Хотинщина
Червоногр. – Червоноградщина
Черкащ. – Черкащина
Черк., Черкас. – Черкасенко С.
Черніг. – Чернігівщина
Чернігівщ. – Чернігівщина
Черн., Черняв. – Чернявський М.
Чигир., Чигиринщ. – Чигиринщина
Чорномор. – Чорномор’я
Чуб. – Чубинський П.
Чуб. I – VII – П. Чубинскій, «Матеріалы и изслѣдованія», тт. I – VII.
Чупр. – Чупринка І.
Шахм., Шахмат. – Ол. Шахматов – Аг. Кримський, «Нариси з історії української мови»
Шашк. – М. Шашкевич
Шевч., Шевчен. – Шевченко
Шейк., см. выше Сл. Шейк.
Шиян – Ан. Шиян
Шух. – Шухевич В.
Шух., Шухевич – В. Шухевич, «Гуцульщина», 1 – 2 чч.
Щог., Щогол., – Щоголів Я.
Яворн. – Д. Яворницький (Д. Еварницький)
Яворськ. – Ю. Яворскій, «Памятники гал.-русской народной словесности»
Я. Савч. – Я. Савченко

II. Терміни і вислови

авиац. – авиационный термин
агрон. – в агрономии, агрономический
анат. – в анатомии, анатомический
антроп. – в антропологии, антропологический
аптек. – аптекарский термин
араб. – арабское слово
ариф., арифм. – арифметический термин
арх., архаич. – архаическое слово
археол. – в археологии, археологический
архит. – архитектурный термин, в архитектуре, архитектурный
астр., астрон. – астрономический термин
б. вр. – будущее время

безл. – безлично
биол. – биологический термин
бот. – ботанический термин
букв. – буквально
б. употреб. мн. – более употребительно множ. число
бухг. – в бухгалтерии, бухгалтерский
в. – вид
варв. – варваризм
вежл. – вежливо
вес. пісня – весільна (свадебная) пісня
ветер. – в ветеринарии, ветеринарный
взаим. – взаимный залог
вз. з. – взаимный залог
вин. п. – винительный падеж
воен., военн. – военный термин
возвр. – возвратный залог
возвр. з. – возвратный залог
возвыш. – возвышенно (возвышенный стиль)
во мн. местах – во многих местах
вост. – восточное слово
в перен. знач. – в переносном значении
вульг. – вульгарно
выраж. – выражение; выражает; выражающий
гал., галицк. – галицкое слово
геогр. – географический термин
геод. – в геодезии, геодезический
геол., геолог. – геологический термин
геом. – геометрический термин
герб. – гербовый
глаг. – глагол
глаг. нрч. – глагольное наречие
глг. – глагол
горн. – в горном деле, горнозаводский
грам.,грамм. – грамматический термин
гуц. – гуцульское слово
действ. з. – действительный залог
действ. зал. – действительный залог
делик. – деликатно
дет., детс., детск. – детское слово
диал., диалект. – диалектизм, диалектическое слово
ед., ед. ч. – единственное число
жарг. – жаргонное слово, -ное выражение
ж. р. – женский род
зап. – западное украинское слово
зах. – західне, см. зап.
зват. – звательный падеж
земледельч. – земледельческий
з.,зал. – залог
знач. – значение
зоол. – зоологический термин
зоотехн. – в зоотехнике, зоотехнически
изв. – известный
им. – именительный падеж
иноск. – иносказательно, иносказательный
инстр. – инструмент
и пр. – и прочее, и так далее, и тому подобное
ирон., иронич. – иронически
испорч. – испорченное слово, форма
ист., истор. – в истории, исторический
ист.-лит. – историко-литературный термин
и т. д. – и так далее
и т. п. – и тому подобное

і т. и. – і таке инше
ихтиол. – в ихтиологии, ихтиологический
канц. – канцелярское слово, канцелярское выражение
канцел. – канцелярский термин
книжн. – книжное слово
кожев. – в кожевенном деле
колич. – количество, количественный
комм. – коммерческий термин
кулин. – в кулинарии, кулинарный
к.-ч. – кем-чем
ласк., ласкат. – ласкательно, -ная форма, слово
ласк. назв. – ласкательное название
лингв. – в лингвистике, лингвистический
лит. – в литературном языке, литературный; литературоведный термин
литогр. – в литографском деле, литографский
личн. – личное
лог. – логический термин
малоупотр. – малоупотребительное слово
мат., матем. – математический термин
мед., медиц., медиц. терм. – медицинский термин
межд. – междометие
междом. – междометие
мест. – местоимение
метал., металлург. – в металлургии, металургический
метеор. – в метеорологии, метеорологический
механ. – термин в механике
мин., минер. – термин в минералогии
м. и ср. – мужеский и средний род
миф., мифол. – в мифологии, мифологический
м., м. р. – мужеский род
многокр. – многократный вид, многократное действие
мн., мн. ч., множ. – множественное число
мор., морск. – морской термин
москов. – московское слово
муж. – мужеский род
муз. – музыкальный термин
музык. – музыкальный термин
м. ч. – множественное число
н. вр. – настоящее время
напр. – например
напыщ. – напыщенно
нар. врем. – наречие времени
нар., нареч. – наречие
народ., народн. – народное слово
нар. тв. – народное творчество
насек. – насекомое
насм., насмеш., насмешл. – насмешливо
наст. вр. – настоящее время
науч., научн. – научный термин
неизм. – неизменяемое
нелит. – нелитературное
нелитер. – нелитературное слово
неодобрит. – неодобрительно
неодуш., неодушевл. – неодушевленный
неоконч. – неоконченное действие
неол. – неологизм
неопр. – неопределенно
неполноскл. – неполносклоняемое
неск., нескл., несклон. – несклоняемое слово, форма
несов., несов. в. – несовершенный вид
неспряг. – неспрягаемое слово, форма
нпр. – например

нрч. – наречие
нумизм. – термин в нумизматике
об. р., общ., общ. р. – общего рода
обычн. – обычно
однокр. – однократная форма
однокр. – однократный вид, однократное действие
одуш., одушевл. – одушевленный
оконч. – оконченное действие
о мног. – о многих, о многом
о множ. – о множестве
о мужч. – о мужчине
опис., описат. – описательно
опред. – определение
оптич. – оптический
орнит. – в орнитологии, орнитологический
оруд., оруд. пад. – орудный (творительный) падеж
особ. – особенно
отвлеч. – отвлеченно
отгл. межд. – отглагольное междуметие
отгл. сущ. – отглагольное существительное
отдален. – отдаленно
отриц. – отрицание, отрицательный, отрицательно
охот. – термин у охотников
о челов. – о человеке
палеонт. – в палеонтологии, палеонтологический
перен. – переносно
перс. – персидское слово
песен. – песенное, в песнях
повел., пов. п. – повелительное наклонение
политич. – политический, в политических науках
полож. – положительный
полон. – полонизм
посл., послов. – пословица
почт. – почтовый
поэтич. – поэтически
правобер. – правобережное слово
превосх. – превосходный, превосходная степень
предл. – предлог
презр., презрит. – презрительно, -ная форма
преим. – преимущественно
прен., пренебр., пренебреж. – пренебрежительно, -ная форма
прил., прилаг., прл. – прилагательное (имя)
принадлежн. – принадлежность
принуд. – принудительный, принудительно
прит. пр., прит. прил. – притяжательное прилагательное
прлг. – имя прилагательное
пров. – провинциализм
провинц. – провинциализм
произв. – произведение; производный
прош. врем. – прошедшее время
пр., пр. вр. – прошедшее время
прч. – причастие
психич. – психически
пт. – птица
радио – в радиотехнике, радиотехнический
раст. – растение, растительный
ритор. – в риторике, риторический
род. – родительный падеж
род. мн. – родительный падеж множ. числа
росл. – рослина (растение)
р., р. п. – родительный падеж
ругат. – ругательно, -ное слово

рус. – руссизм
сарказт. – саркастически
сз. – союз
сказ. – сказуемое
сказ. безл. предл. – сказуемое безличного предложения
слав., славян. – славянизм
слес. – в слесарном ремесле
сложн. – сложный
см. – смотри
смехотв. – смехотворное слово
соб., собир. – собирательное (имя)
сов., сов. в. – совершенный вид
сокр. – сокращённо, сокращённый
сомнит. – сомнительное слово, форма
соотв. – соответственно, соответствующий
спец. – специальное
спорт. – спортивный термин
сравн. степ. – сравнительная степень
ср. з. – средний залог
с. р., ср. р., ср. – средний род
ср. ст. – сравнительная степень
срв., срвн. – сравни
срв. ст. – сравнительная степень
ср. зал. – средний залог
стар. – старое слово
старинн. – старинное слово
степ. – степень
стихосл. – в стихосложении
столяр. – в столярном ремесле
страд., страд. зал. – страдательный залог
страд. прич. – страдательное причастие
стр. з. – страдательный залог
строит. – в строительном деле, строительный
сущ. – существительное
сущ. ж. р. – существительное женск. рода
сущ. общ. – существительное общего рода
сщ. – имя существительное
татар. – татарское слово
тв. п. – творительный падеж
т.-е. – то-есть
театр. – театральный термин
текст. – в текстильной промышленности, текстильный
техн. – технический термин
тип., типогр. – типографский термин
т. н. – так называемый
торг. – торговый, в торговле
торж., торжеств. – торжественно
турец., турк. – турецкое слово
тюрк. – тюркское слово
ув., увел., увелич. – увеличительная форма
ув.-презр. – увеличительно-презрительная форма
укр. – украинизм, украинское слово
ум., умен., уменьш. – уменьшительная форма
умств. – умственно
уничиж. – уничижительно, -ная форма
употр. – употребляется; употребляющийся
усеч. – усеченная форма
усеч. – усечённый
усил., усилит. – усилительно, усилительный
устар. – устарелое слово
фабр. – фабричный
фам., фамил. – фамильярно

фармак. – в фармакологии, фармакологический
физ., физич. – термин в физике
физиол. – физиологический термин
филол. – в филологии, филологический
филос. – философский термин
форт., фортиф. – фортификационный термин
хим., химич. – химический термин
хирург. – в хирургии, хирургический
хронол. – хронологически
церк. – церковное слово
церковн. – церковное слово, -ное выражение
ц.-сл., црк. сл., црксл. – церковно-славянское слово, церковнославянизм
церк. утв. – церковная утварь
част. – частица
ч.-л. – что-либо
что-н. – что-нибудь
шут., шутл., шутлив. – шутливо
шуточн. – шуточно
эвфем. – эвфемистически, эвфемистический
экон. – в экономических науках, экономический
электротехн. – в электротехнике, электротехнический
энтом. – в энтомологии, энтомологический
юр., юрид., юрид. терм. – юридический термин

III. Знаки

- розділка (дефіс) перед кінцем слова замінює початок слова, напр. включительный, -но, добувати, -ся, лиходій, -дійка і т. д.; -но замість включительно, -ся зам. добуватися, -дійка зам. лиходійка.

( ) круглі дужки на початку, в середині або в кінці слова визначають, що літера або й цілий склад, які замкнені в круглих дужках, можуть читатися, а можуть і не читатися, тоб-то що це слово має дві здебільшого близькі своїм звуковим і морфологічним складом форми, які вживаються в мові паралельно, не маючи жадної відмінности в значінні, напр. (з)добувати, (до)кінчати, дірча(с)тий, брьохнути(ся) і т. д. визначає, що ці слова вживаються в двох однакових своїм значінням формах: здобувати і добувати, докінчати і кінчати, дірчатий і дірчастий, брьохнути і брьохнутися.

Коли-ж у круглі дужки () узято ціле слово, то це показує на два паралельні вирази; напр., надруковано: Достоверный – (цілком) певний, це значить, що рос. слово достоверный можна передати по-українському – цілком певний або просто – певний; надруковано: вартий (гідний) уваги, в голові (в мислях) покладати що і т. д., це значить – вартий уваги або гідний уваги, в голові покладати що, або в мислях покладати що.

[ ] ламані дужки в середині слова визначають, що літера або склад, замкнені в таких дужках, можуть чергуватися з літерою або складом, що, стоять безпосередньо перед дужками, тоб-то ламані дужки показують на дві альтернативні форми того самого слова. Напр. дібрі[о]вонька, хук[х]ати, в[за]щеплений, на[за]хмарило, об[у]бльовувати і т. д. визначає, що ці слова вживаються в двох однакових своїм змістом формах: дібрівонька і дібровонька, хукати і хухати, вщеплений і защеплений, нахмарило і захмарило, обблььовувати і убльовувати.

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК
РУССКО-УКРАИНСКИЙ СЛОВАРЬ

А, *сз.* – 1) а; 2) та, але́. [Людці́, а не лю́ди. А з не́ба мі́сяць так і ся́є]. **А** *то́,* **а** *не то́* – а то́, коли́-ж ні, то. **А-***ни-ни́* – а-ні-же, ані-ні. **А** *ну́-ка* – ось ну! ану́-бо! [Ось ну ви́п'ємо по ча́рці]. **А** *то́ ведь и* – а то й. *Не только ...,* **а** *(но) и* – не то́..., ба й.
А, *межд.* – 1) а? га? [Чому не послу́хав? га?]; 2) а! га! ага́! [А, це ви?! А, яке́ ли́хо! Га, до́бра твоя́ горі́лка. Ага́, попа́лися!]; 3) (*выражение нетерпения и досады*) а, ат, ет. [Мала́нка не хоті́ла ві́рити: Ат, знов наплі́в Ґудзь (Коцюб.)].
Аа, *межд.* (*выражение укоризны или насмешки*) – гай-гай, ну-ну.
Абажу́р – абажу́р, дашо́к.
Абба́т – аба́т.
Аббати́сса – абати́са.
Абба́тство – аба́тство.
Абба́тский – аба́тський.
Аберра́ция – абера́ція, одхи́л, збо́чення.
Абза́ц – абза́ц (*р.* -цу), у́ступ (*р.* -пу).
Аблакат – брехуне́ць (*р.* -нця).
Абонеме́нт – абонеме́нт (*р.* -ту), передпла́та.
Абоне́нт – абоне́нт, передпла́тник.
Абони́рование, -ро́вка – передпла́чування.
Абони́ровать *что*, **-ся** *на что* – передпла́чувати, передплати́ти що, абонува́ти, заабонува́ти що.
Абони́рованный – передпла́чений, заабоно́ваний (*место в театре*).
Аборда́ж – аборда́ж (*р.* -жу). **-жный** – аборда́жний.
Абориге́н – абориге́н, тубі́лець (*р.* -льця).
Абрико́с – абрико́са, (*мелкий*) – море́ля.
Абрико́совый – абрико́совий, море́левий. **-ая** *наливка* – абрико́сівка, морелі́вка.
А́брис – о́брис.
Абсентеи́зм – абсентеї́зм (*р.* -му), відсу́тливість (*р.* -вости).
Абсолюти́зм – абсолюти́зм (*р.* -му).
Абсолю́тно – абсолю́тно. **Абсолю́тно** *не* – абсолю́тно не, ні́як у світі не.
Абсолю́тный – абсолю́тний, безумо́вний, беззгля́дний.
Абстраги́рование – абстрагува́ння.
Абстра́ктный – абстра́ктний, одволі́клий.
Абстра́кция – абстра́кція, абстра́кт, одволі́клість.
Абсу́рд – абсу́рд, безглу́здя, нісені́тниця, дурни́ця. **-ный** – абсу́рдний, нісені́тний. *Казаться* **абсу́рдным** – скида́тися на дурни́цю, відго́нити абсу́рдом.
Абсци́сса – абсци́са.
Аванга́рд – аванга́рд. **-ный** – авангардо́вий, передови́й.
Аванпо́ст – аванпо́ст, передова́ ва́рта.
Авансце́на – авансце́на, пере́дній кін (*р.* ко́ну).
Ава́нс – ава́нс (*р.* -су).
Авантюри́ст – авантюри́ст, аванту́рник, пройди́світ.
Ава́рия – ава́рія.
А́вгуст (*месяц*) – а́вгуст, се́рпень (*р.* -пня).
А́вгустовский – се́рпне́вий.
Августе́йший – найясні́ший.
Авиа́тор – авія́тор, літу́н.
Авиа́ция – авія́ція. **-цио́нный** – авіяці́йний.
Аво́сь *и* **аво́сь-либо** – аче́й, чей; (а)че́нь, мо́же, мо́же чи не, мо́же-таки. *На* **аво́сь** – на ща́стя, навмання́, на відча́й, на-пропа́ле.
Авро́ра – авро́ра, світова́ зоря́, ра́нішня зоря́, зірни́ця.
Австри́ец – австрі́єць (*р.* -рі́йця).
Австри́йский – австрі́йський.
А́встрия – А́встрія.
Автобиогра́фия – автобіогра́фія, саможитте́пис. **-и́ческий** – автобіографі́чний, саможиттєпи́сний.
Авто́граф – авто́граф, власнору́чне письмо́, власно́пис.
Автокра́тия – автокра́тія, самодержа́вство.
Автома́т – автома́т. **-ти́чески** – автомати́чно.
Автомоби́ль – автомобі́ль.
Автоно́мия – автоно́мія, самоврядува́ння. **-мный** – автоно́мний.

А́втор – а́втор; (*о женщине*) – а́вторка.
Авторите́т – 1) авторите́т, пова́га; 2) авторите́тна осо́ба. **-ный** – авторите́тний, пова́жний.
А́вторский – а́вторський. **-ство** – а́вторство.
А́вторствовать – авторува́ти.
Ага́, *межд.* – га! ага́! [Ага́, попа́всь!]
Аггломера́т – агломера́т.
Аге́нт – аге́нт. **-ство** – аге́нтство.
Агита́тор – агіта́тор.
Агита́ция – агіта́ція; **-цио́нный** – агітаці́йний.
Агити́ровать – агітува́ти.
Аглютина́ция – аглютина́ція. **-ни́рующий** – аглютинати́вний, наліпни́й.
Аглютинирующие *языки* – аглютинати́вні мо́ви, наліпні́ мо́ви.
А́гнец – 1) ягня́, ягня́тко; 2) а́гнець (*р.* а́гнця), ча́сточка (з проску́ри для прича́стя).
А́гница – я́гниця, ягни́чка, я́рка.
Агонизи́ровать – агонізува́ти, дохо́дити, кона́ти, часува́ти.
Аго́ния – аго́нія, кона́ння, часува́ння.
Агроно́м – агроно́м. **-и́ческий** – агроно́мі́чний; (*о школе и т. п.*) рільни́чий, хліборо́бський, сі́льсько-господа́рський.
Агроно́мия – агроно́мія.
Агу́, агу́леньки, агу́нюшки, *межд.* – агу́, агу́сі, агу́сіньки.
Ад – пе́кло. *Житель* **ада** – пеке́льник.
Адама́шка (*шелк. ткань*) – одама́шок. **-ковый** – одамашко́вий.
Ада́мово я́блоко, *анат.* – борла́к, борла́нка, кади́к.
Адвока́т – 1) адвока́т, засту́пник судо́вий; 2) ре́чник.
Адвока́тство, адвокату́ра – 1) адвока́тство; 2) адвокатува́ння.
Адвока́тствовать – адвокатува́ти.
Администрати́вный, администрацио́нный – адміністрати́вний, адміністраці́йний.
Администра́ция – адміністра́ція.
Адмира́л – адміра́л.
Адмиралте́йство – адміралті́йство.
А́дов – пеке́льний; **-во** *отродье, исчадие* – пеке́льне ко́дло.
Адони́ческий – адоні́чний. **-ский** *стих* – адоні́чний вірш.
А́дрес – адре́са. *По* **а́дресу** – на адре́су.
А́дресный – адресо́вий.
Адресова́ть – 1) адресува́ти, *сов.* заадресува́ти; 2) напра́вити кого́ куди.; **-ться** – адресува́тися, *сов.* заадресува́тися; удава́тися, уда́тися, зверта́тися, зверну́тися.
А́дский, -ски – пеке́льний, -но [Пеке́льне зло. Пеке́льні му́ки]. **-ский** *житель* – пеке́льник.
Адʼю́нкт – адʼю́нкт.
Адʼюта́нт – адʼюта́нт, значко́вий, осаву́л, осаву́ла.
Аж, а́жно, *сз.* – аж.
Ажу́рный – ажу́рний, прозі́рча́стий, прозори́стий, мере́жчатий. [Прозі́рча́ста сукня. Прозори́ста бля́ха]. **-ный** *узор* – мере́жка.
Аза́рт – газа́рд, за́пал. *Входить, войти в* **аза́рт** – розпаля́тися, розпали́тися, розогні́ти.
Аза́ртный – рискови́тий, запальни́й, газардо́в(н)ий. **-ная** *игра* – запальна́, газардо́в(н)а гра.
А́збука – 1) а́збука, абе́тка; 2) грама́тка. *Кирилловская* **а́збука** – словʼя́нка, кири́лиця.
А́збучный – азбуко́вий, абетко́вий.
Азиа́т, -ка – азія́т, -ка. **Азиа́тский** – азія́тський, азі́йський.
Азо́т – азо́т (*р.* -ту).
Азо́тистый – азо́тистий.
Азо́тный – азо́товий.
А́ир, *бот.* – а́їр, тата́рське зі́лля, лепеха́.
А́ист, *зоол.* – чорногу́з, леле́ка, бу́се[о]л, бузько́, бо́цю[я]н; (*только о самце*) ле́лич, леле́чич. *Детёныш* **-та** – чорногузеня́, бусленя́, лелеченя́ (*р.* -яти).
А́истовый – чорногу́зячий, бу́слячий, бусли́ний, леле́чий, бузькі́в.
Ай, *межд.* – ой, гой, йой, ай, яй, аяй. **Ай-ай** (*выраж. сожаления и разочарования*) гай-гай, овва́. **Ай** *да* – от та́к.
Айва́, *бот.* – айва́. *Наливка из* **айвы́** – айві́вка.
А́йда, *межд.* – (г)а́йда́, хо́да.
А́йкать – о́йкати, ойо́йкати.
Акаде́мик – акаде́мик. **-и́ческий, -ски** – академі́чний, -но.

Академи́ст – академíст.
Акаде́мия – акаде́мія.
А́канье – а́кання.
А́кать – а́кати, аа́кати. **-ющий** – а́каючий, аа́куватий. [Аа́кувата Русь].
Ака́ция, *бот.* – ака́ція.
Ака́фист – ака́тист.
Аквамари́н – аквамари́н. **-новый** – аквамари́новий.
Акварели́ст – аквареліст.
Акваре́ль – акваре́ля. **-льный** – акваре́льний.
Аква́рий – аква́ріюм.
Акклиматиза́ция – акліматиза́ція, акліматизува́ння.
Акклиматизи́ровать, -ся – акліматизува́ти, -ся, принату́рювати, -ся, принату́рити, -ся; **-ированный** – заакліматизо́ваний, принату́рений.
Аккомода́ция – акомода́ція.
Аккомпанеме́нт – акомпаньяме́нт, приграва́ння, су́провід. *Под* **аккомпанеме́нт** – в су́проводі.
Аккомпаниа́тор – акомпанья́тор, супрові́дник.
Аккомпани́ровать, -ся – акомпаньюва́ти, -ся, приграва́ти, -ся до чо́го, супрово́дити, -ся.
Акко́рд – ако́рд (*р.* -ду).
Аккумули́ровать – акумулюва́ти.
Аккумуля́тор – акумуля́тор. **-ля́ция** – акумуля́ція, нагрома́дження, ску́пчення.
Аккура́тный – акура́тний, *а специальнее*: 1) (*опрятный, чистый*) оха́йний, чепурни́й; 2) (*точный, исполнительный*) дба́лий, рете́льний, спра́вний.
Аккура́тно – акура́тно, оха́йно, че́пурно; дба́ло, рете́льно, спра́вно.
Аккура́тность – акура́тність, *а теснее*: 1) оха́йність, че́пурність; 2) дба́лість, рете́льність, спра́вність.
Акредити́рование – акредитува́ння.
Акредито́ванный – акредито́ваний, заакредито́ваний.
Акредитова́ть, -ся – акредитува́ти, -ся.
Акроба́т – акроба́т.
Акро́поль – акро́піль (*р.* -поля).
Аксесуа́р – аксесуа́р, пречендáл (*чаще мн.* -ли).
Аксио́ма – аксіо́ма.
Акт – 1) акт (*р.* -ту), ді́я, чин; 2) акт, докуме́нт, гра́мота. [Юриди́чні і дипломати́чні а́кти]; 3) акт, святкува́ння. [Урочи́стий, рокови́й акт]; 4) (*в драматическом произведении*) ді́я, спра́ва. [Коме́дія на 4 дії].
Акт *передаточный, обвинительный, см.* **Передаточный, Обвинительный.**
Актёр – акте́р, акто́р, арти́ст. [Драмати́чний арти́ст]. *Балаганный* **а.** – комедія́нт.
Актёрский – акте́[о́]рський.
Актёрствовать – акте[о]рува́ти.
Акти́в – акти́в (*р.* -ву), складові части́ни майна́.
Акти́вность – акти́вність, чи́нність, ді́яльність.
Акти́вный – акти́вний, ді́яльний, чи́нний. [Акти́вна си́ла. Тут тре́ба живо́го ді́яльного чи́ну (= *Здесь необходима живая активная деятельность*)].
А́ктовый – а́кто́вий [А́ктові джере́ла. А́ктова за́ля].
Актри́са – актри́са, акте́[о́]рка, арти́стка.
Аку́ла – аку́ла. **-ловый** – аку́ловий, -лячий.
Аку́стика – аку́стика.
Акусти́ческий – акусти́чний. **-ти́чески** – акусти́чно.
Акуше́рка – акуше́рка.
Акуше́рский – акуше́рський.
Акуше́рство – 1) акуше́рство; 2) акушерува́ння.
Акуше́рствовать – акушерува́ти.
Акце́нт – 1) (*произношение*) акце́нт, вимо́ва; 2) (*ударение*) на́голос.
Акцентуа́ция – акцентуа́ція, наголо́шування.
Акци́з – акци́з (*р.* -зу).
Акци́зный – акци́зний; **-ный** *чиновник* – акцизник.
Акционе́р – акціоне́р. **-ный** – акці́йний.
А́кция – а́кція.
Ала́дья – ола́дка, састі́н (*р.* сластьо́ну). *Женщина, пекущая и продающая* **ала́дьи** –

сласті́нниця.
А́лгебра – алге́бра.
Алгебраи́ст – алгебри́ст.
Алгебраи́ческий – алгебри́чний. **-ски** – алгебри́чно.
Алеба́рда – галяба́рда.
Алеба́стр – алаба́стер (*р.* -тра).
Алеба́стровый – аляба́стровий.
Александрийский – олександрійський; **-ский** *лист* (*слабит.*) – сенес.
Александри́т, *мин.* – олександри́т.
Але́мбик (*в перегонном снаряде*) – ле́мбик, але́мбик.
Але́ть, -ся – 1) червоні́ти, -ся, рожеві́ти, же́вріти, -ся, багряні́ти; 2) червоні́шати.
А́ли *и* **аль,** *см.* **Й́ли.**
А́либи, *юр.* – а́лібі, перебува́ння в і́ншому мі́сці.
Ализари́н, *хим.* – алізари́н (*р.* -ну). **-овый** – алізари́новий.
Али́фа, *см.* **Оли́фа.**
Алка́ние – 1) голодува́ння; 2) бажа́ння, жада́ння, пра́гнення.
Алка́ть – 1) голодува́ти; 2) бажа́ти, жада́ти, пра́гнути.
Алкоголиза́ция – алкоголіза́ція.
Алкоголи́зм – алкоголі́зм (*р.* -му).
Алкого́лик – алкого́лик.
Алкоголи́ческий – алкоголі́чний.
Алкоголоме́тр – спиртомі́р.
Алкого́ль – алкого́ль, спи́рт.
Алла́х – алла́х.
Аллегори́ческий – алегори́чний. **-ски** – алегори́чно, припові́дно.
Аллего́рия – алего́рія, при́повідь (*р.* -ди).
Алле́я – але́я.
Аллилу́йя – алилу́я.
Аллитера́ция – алітера́ція, одноплі́терність.
Аллювиа́льный, *геол.* – алювія́льний, наплавни́й.
Аллопати́ческий, *мед.* – алопати́чний.
Аллопа́тия, *мед.* – алопа́тія.
Аллотро́пия, *хим.* – алотро́пія.
Аллю́вий – алю́вій, на́мул.
Аллю́р – алю́ра, ходá.
Алма́з – алма́з (*р.* -зу), діяма́нт (*р.* -ту).
Алма́зный – алма́зний, діяма́нтовий.
Алма́зчик – алма́зник.
А́ло *и* **ало́** – че́рвоно, ба́гряно, крива́висто.
Алова́тый – червонува́тий, багряни́стий, крива́вистий.
Ало́йный, *бот.* **Ало́йные** *растения* – столі́тники.
А́лость – че́рво́ність, ба́гряність, крива́ва черво́ність.
Ало́э – ало́й.
Алта́рный – вівта́рний.
Алта́рь – ві́втар (*р.* -ря).
Алте́й *и* **алте́я**, *бот.* – кала́чики, проскурки́, проскури́на, соба́ча ро́жа.
Алты́н – три копі́йки.
Алты́нник, -ница – скна́ра (*общ.*).
Алты́нничать – скнарува́ти.
Алфави́т – альфабе́т, абе́тка.
Алфави́тный – альфабе́тний, абетко́вий.
Алхи́мик – алхі́мик.
Алхими́ческий – алхімі́чний.
Алхи́мия – алхі́мія.
А́лчно, *нар.* – заже́рливо, жа́дібно, неси́то.
А́лчность *к чему* – заже́рливість, жа́до́ба, неси́тість на що. [Неси́тість на гро́ші].
А́лчный – заже́рливий, жа́дібний, неси́тий, нена́ситний на що.
А́лчущий – 1) голо́дний; 2) прагну́щий.
А́лый – черво́ний, крива́во-черво́ний, ба́гряний, червоня́стий, жарки́й. [Черво́ні зо́рі. Жарки́й ко́лір]. **А́ленький** – червоне́нький.

Альбини́зм – альбіні́зм (*р.* -му).
Альбо́м – альбо́м, альбу́м. **-ный** – альбо́мний.
Алько́в – 1) алько́в (ви́їмка в стіні́, де стано́виться лі́жко); 2) ванькі́р, хати́нка (при вели́кій ха́ті).
Альмана́х – альмана́х (*р.* -ху).
Альпага́ – альпака́.
Альпи́йский – альпі́йський.
Альт – альт (*р.* -у). **-овый** – альто́вий. [Альто́вий го́лос].
Альтернати́ва – альтернати́ва.
Альтруи́зм – альтруї́зм (*р.* -му).
А́льфа – а́льфа.
Альфо́нс – альфо́нс, купо́ваний коха́нець.
Алюми́ний – алюмі́ній, глине́ць (*р.* -нця).
Аля́повато – розля́пувато, грубува́то.
Аля́поватость – 1) розля́пуватість, грубува́тість, незґра́бність; 2) ляпани́на.
Аля́поватый – розля́пуватий, ля́паний, гру́бува́тий, незґра́бний.
Амазо́нка – 1) амазо́нянка; 2) (*костюм*) амазо́нка.
Амальга́ма – амальга́ма.
Амальгама́ция – амальгама́ція, амальгамува́ння.
Амальгами́ровать – амальгамува́ти.
Амальга́мный – амальга́мовий.
Амате́р – 1) ама́тор, прихи́льник; 2) ласі́й, ласу́н, ла́сий на що. [Ла́сий на ковба́си].
Амба́р – 1) инба́р (*р.* -ру), комо́ра; 2) (*исключительно для зерна и муки*) паше́нна комо́ра, хлібни́ця, магазе́й.
Амба́рный – инба́рний, комі́рний.
Амба́рец – инба́ре́ць, комірчи́на, комі́рка.
Амби́ция – 1) амбі́ція, го́нор; 2) чвань (*р.* -ни).
А́мбра – а́мбра.
А́мбровый – амбро́вий.
Амбразу́ра – амбразу́ра, стрільни́ця, бійни́ця.
Амбразу́рный – амбразу́рний, стрільни́чний, бійни́чний.
Амбро́зия – амбро́зія.
Амбулато́рия – амбулато́рія. **-ный** – амбулато́рний.
Амво́н – амбо́на, каза́льниця.
Амво́нный – амбо́нний.
Аме́ба, *зоол.* – аме́ба.
Америка́нец, -нка – америка́нець, -нка.
Амети́ст – амети́ст. **-овый** – амети́стовий.
Ами́нь – 1) амі́нь; 2) кіне́ць, край, капу́т. *Тут тебе и* **ами́нь** – тут тобі́ й гак (край, капу́т)!
А́мка, *детс.* – цю́ця.
Аммиа́к – амонія́к, сморо́де́ць (*р.* -рідця́).
Аммиа́чный – амонія́ковий.
Аммо́ний – амо́ній.
Амни́стия – амнестія. *Даровать* **амни́стию** – взя́ти чиї́сь прови́ни в непа́м’ять.
Амо́рфный – амо́рфний, безподі́бний.
Амо́рфность – амо́рфність, безподі́бність.
Ампе́р – ампе́р.
Амплиту́да – амплі́ту́да.
Амплифика́ция – ампліфіка́ція.
Амплуа́ – амплуа́, артисти́чна спеція́льність.
Ампута́ция – ампута́ція.
Ампути́ровать – ампутува́ти, відтина́ти (ушко́джений або зара́жений о́рган).
Ампути́рованный – ампуто́ваний, відтя́тий.
Амуле́т – амуле́т.
Амуни́ция – амуні́ція.
Амуни́чный – амуніці́йний.
Аму́р – аму́р. **-ры** – жениха́ння, залиця́ння, зальо́ти.
Аму́риться – аму́ритися, залиця́тися, лиця́тися, жениха́тися, люби́тися.
Амфи́бия, *зоол.* – амфі́бія, водозе́мець (*р.* -мця).
Амфибра́хий – амфібра́хій. **-хи́ческий** – амфібрахі́чний.

Амфитеа́тр – амфітеа́тр.
Амфитеатра́льный – амфітеатра́льний, амфітеа́тровий.
Амфо́ра – амфо́ра.
Ан, *сз.* – 1) аж [Я ду́мав так, аж ви́йшло ина́к]; 2) ба [Ти не зна́єш цього́! – Ба зна́ю]. **Ан** *нет* – ба ні.
Анабапти́зм – анабапти́зм; (*на Украине*) шту́нда.
Анабапти́ст – анабапти́ст; (*на Украине*) штундо́вий (*р.* -вого).
Анагра́мма – анагра́ма. **-мный** – анаграмо́вий.
Анакреонти́ческий – анакреонти́чний.
Ана́лиз – 1) (*хим.*) аналі́за, ро́зклад, ро́збір; 2) (*лог.*) аналі́за, ро́зслід. [Крити́чний ро́зслід].
Анализи́ровать – аналізува́ти, (*сов.*) заналізува́ти. **-и́рованный** – аналізо́ваний, заналізо́ваний.
Анали́тика – аналі́тика. **-ти́ческий** – аналіти́чний.
Аналоги́ческий *и* **аналоги́чный** – аналогі́чний, поді́бний, схо́жий, відпові́дний.
Анало́гия – анало́гія, поді́бність.
Анало́й – стіле́ць (*р.* -льця́), поставе́ць (*р.* -вця́).
Анана́с – анана́с.
Анана́сный, -на́совый – анана́совий. **-ная** *груша* – анана́сівка.
Анапе́ст – анапе́ст. **-ти́ческий** – анапе́стовий, анапести́чний.
Анархи́ст – анархі́ст.
Ана́рхия – ана́рхія, безвла́ддя, безла́ддя, бе́злад, безуря́ддя. **-хи́ческий** – анархі́чний, безла́дній.
Ана́том – ана́том.
Анатоми́ровать – анатомува́ти, па́трати, розчиня́ти.
Анатоми́рованный – анатомо́ваний.
Анатоми́рование – анатомува́ння.
Анатоми́ческий, -ски – анатомі́чний, -но. **-ий** *театр* – анатомі́чний теа́тр, трупа́рня.
Анато́мия – анато́мія.
Анахо́рет – анахоре́т, відлю́док, -дник, самі́тни́к.
Анафема – 1) ана́тема, церко́вна клятьба́; 2) (*бранное слово*) ана́хтема. *Преданный* **-ме** – кля́то́ваний, ви́клятий. **-ский** – ана́хтемський, га́спидський.
Анахрони́зм – анахроні́зм (*р.* -му).
А́нгел – а́нгел, я́нгол. *День* **ангела** – імени́ни.
Ангело́к, -о́чек, а́нгельчик – янголя́ (*р.* -я́ти), янголя́тко, янголя́точко.
А́нгельский – а́нгельський, я́нгольський; ангели́ний, янголи́ний. [Хо́ри а́нгельські. Я́нгольський голосо́к та чо́ртова ду́мка. Янголи́ний спів].
Ангидри́т – ангідри́т, безво́дник.
Анги́на, *мед.* – ангі́на.
Англика́нский – англіка́нський.
Англи́йский – англі́йський, брита́нський. **-ская** *болезнь* – відмі́на. *Ребёнок, больной* **-скою** *болезнью* – відмі́нок, відмінча́ (*р.* -ча́ти).
Англи́йская соль – гірка́ сіль, епсоні́т (*р.* -ту).
Анда́нте, *муз.* – анда́нте, по́вагом, пово́лі.
Аневри́зма – аневри́зма.
Анекдо́т – анекдо́та (*ж. р.*).
Анекдоти́ческий – анекдоти́чний. **-ий** *рассказ* – побрехе́нька, ви́гадка.
Анеми́ческий – анемі́чний, малокро́вний, недокро́вний.
Анеми́я – анемі́я, малокро́вність (*р.* -ности), недокро́вність, недокро́в’я (*ср. р.*).
Анемо́н, *бот.* – анемо́на, про́ліски; сон.
Анестези́ровать – анестезува́ти.
Анестези́рующий – анесте́зний, анестезі́йний.
Анестези́я – анестезі́я.
Анили́н – аніл́іна (*ж. р.*). **-овый** – аніл́іновий.
Ани́с – га́нус. **-овка** – ганусі́вка. **-овый** – ганусо́вий.
Анна́лы – анна́ли, літо́пис (*р.* -су) (*м. р.*).
Анне́ксия – ане́ксія. **-си́рованный** – анекто́ваний, заанекто́ваний.
Аннули́рование – анулюва́ння, скасува́ння.
Аннули́ровать – анулюва́ти, скасува́ти; пусти́ти в небуття́.
Аномалисти́ческий – аномалісти́чний.
Анома́лия – анома́лія.

Анони́м – анонíм. **-ность** – анонíмність (*р.* -ности). **-ный** – анонíмний.
Анорма́льный – анорма́льний.
Антагони́зм – антагонíзм (*р.* -му), супроти́вність, супере́чність (*р.* -ности).
Антагони́ст – антагонíст, супроти́вник.
Антаркти́ческий – антаркти́чний, півде́нний.
Антидо́р – антидо́р, дара́.
Анти́к – 1) старовина́, старосвíтчина; 2) (у крамарів) анти́к (крам найкра́щих сортíв).
Антиква́рий – антиква́р (*р.* -ра).
Антиква́рство – антиква́рство.
Антикульту́рный – антикульту́рний, протикульту́рний.
Антило́па, *зоол.* – антило́па.
Антими́нс – антимíнс (*р.* -са).
Антимонархи́ческий – антимонархíчний, протимонархíчний.
Антинаро́дный – антинаро́дній, протинаро́дній.
Антинау́чный – антинауко́вий, протинауко́вий.
Антинациона́льный – антинаціона́льний.
Антиобще́ственный – антигрома́дський.
Антипати́ческий – антипати́чний.
Антипа́тия *к чему* – антипа́тія, не́хіть (*р.* -хоти) до чо́го.
Антипо́ды – антипо́ди.
Антисеми́т – антисемíт. **-изм** – антисемíти́зм.
Антисепти́ческий – антисепти́чний, протигни́льний.
Антисоциа́льный – антисоція́льний, антигрома́дський, протигрома́дський.
Антистро́фа – антистро́фа.
Антите́за – антите́за.
Анти́христ – анти́христ, анци́христ.
Антихудо́жественный – антихудо́жній, протихудо́жній.
Анти́чный – анти́чний, старода́вній, старожи́тний, старови́нний.
Антоло́гия – антоло́гія, ви́бірка (вíршів, писа́ннів).
Анто́нов ого́нь – гангре́на.
Антра́кт – антра́кт (*р.* -ту), пере́рва.
Антраци́т – антраци́т (*р.* -ту).
Антрепренёр – антрепрене́р.
Антрепренёрство – антрепренерува́ння.
Антреша́ *и* **антраша́** – антреша́. *Выделывать* **антреша́** (*в танцах*) – витанцьо́вувати, вигопцьо́вувати.
Антропологи́ческий – антропологíчний.
Антрополо́гия – антрополо́гія.
Антропофа́г – антропофа́г, людоі́д, людоже́р.
Аню́тины гла́зки, *бот.* – бра́тки.
Ао́рта, *анат.* – ао́рта, головна́ бойова́ жи́ла.
Апартаме́нты – поко́ї.
Апати́чно – апати́чно, байду́жно, обо(н)я́тно.
Апати́чный – апати́чний, байду́жний, обо(н)я́тний.
Апати́я, -и́чность – апатíя, апати́чність, байду́жність (*р.* -ности).
Апелли́ровать – апелюва́ти, (*сов.*) заапелюва́ти. **-ование** – апелюва́ння.
Апелляцио́нный – апеляцíйний.
Апелля́ция – апеля́ція [Він вно́сить апеля́цію].
Апельси́н, -нчик – помара́нча (*р.* -чі).
Апельси́нный, -новый – помара́нчовий.
Аперцепи́ровать – аперципіюва́ти.
Аперце́пция – аперце́пція.
Апликату́ра, *муз.* – аплікату́ра.
Аплоди́ровать – плеска́ти, приплє́скувати.
Аплодисме́нты – о́плески. [Гучні́ о́плески].
Апоге́й – апоге́й, верх, вершо́к.
Апока́липсис – апока́ліпсис.
Апокалипти́ческий – апокаліпти́чний.
Апокри́ф – апо́криф. **-и́ческий** – апокрифíчний.
Аполо́гия – аполо́гія, оборо́на. **-ги́ческий** – апологíчний.

Апопле́ксия – апопле́ксія.
Апоплекти́ческий – апоплекти́чний. **Апоплекти́ческий** *удар* – грець. [Щоб тебе́ грець узя́в (поби́в)!].
Апо́стол – апо́стол. **-лы** (*соб.*) – апо́стольство.
Апо́стольский – апо́стольський.
Апо́стольство – 1) апо́стольство; 2) апостолува́ння.
Апофео́з – апотео́за (*ж. р.*).
Аппара́т – апара́т (*р.* -ту).
Аппети́т – апети́т, хіть, охо́та на ї́жу, до ї́жі. *Сильный* **-и́т** – жа́до́ба. *Болезненный* **-и́т** – їстіве́ць (*р.* їстівця́). *С* **аппети́том** – усма́к, у жа́до́бу.
Аппети́тный – апети́тний, смачни́й, ла́сий.
Апре́ль – кві́тень, цві́тень. **-ский** – кві́тне́вий. **-ская** *ночь* – ніч-квітні́вка.
Апроба́ция – апроба́ція, ухва́ла. *По* **-ции** – з апроба́ції, з ухва́ли, за ухва́лою.
Апробова́ть – апробува́ти, ухва́лювати.
Апси́да, *астрон. и архит.* – гапси́да.
Апте́ка – апте́ка.
Апте́карский – апте́карський.
Апте́карь, -рша – апте́кар (*р.* -ря), апте́карка.
Апте́чный – апте́чний.
Ара́б, -бка – ара́б, ара́бин (*мн.* ара́би), ара́бка.
Арабе́ска – арабе́ска.
Ара́бский – ара́бський.
Ара́ва, *см.* **Ора́ва.**
Арави́тянин, *см.* **Ара́б.**
Ара́вия – Ара́бія, Ара́бщина.
Аранжи́ровать – аранжува́ти, упорядкува́ти, упоряди́ти, уложи́ти. **-о́вка** – аранжува́ння.
Ара́п, -ка – гара́п, -пка, му́рин.
Ара́пник – гара́пник, гарапі́й (*р.* -ія́). [Гара́пник тройча́тий. Поби́в його́ гарапіє́м].
Арапчё́нок – гарап(ч)еня́ (*р.* -ня́ти).
Арба́ – гарба́. *Относящийся к* **-бе́** – гарбо́вий [Коле́са гарбо́ві].
Арбитра́ж – арбітра́ж (*р.* -жу).
Арбу́з – каву́н. **-е́ц** – кавуне́ць (*р.* -нця́), каву́нчик. **-ный** – кавуно́вий, кавуня́чий. [Кавуно́ве насі́ння. Кавуно́вий башта́н. Кавуня́ча огу́дина].
Аргама́к – рума́к (*р.* -ка́).
Аргона́вт – аргона́вт.
Аргуме́нт – аргуме́нт, резо́н, до́від, до́каз. *Приводить* **-ты** – подава́ти аргуме́нти, ста́вити резо́ни.
Аргумента́ция – аргумента́ція, аргументува́ння.
Аре́на – 1) (*поприще*) аре́на [Істори́чна аре́на]; 2) аре́на, мі́сце бо́ю, бойо́вище. [Мі́сто на́ше знов ста́лося аре́ною бої́в]; 3) (*ристалище*) біго́виско.
Аре́нда – 1) оре́нда, посе́сія. *Брать, взять, отдавать в* **аре́нду,** *см.* **Арендова́ть**; 2) (*арендная плата*) – оре́нда, ра́та, чинш.
Аренда́тор, -рша – оре[а]нда́р (*р.* -ря), -рка, посе́сор, -рка. *Мелкий* **аренда́тор**, *платящий чинш* – чиншови́к. **-ский** – оренда́рський, посе́сорський.
Аренда́торствовать – орендарюва́ти.
Аре́ндный – оре́ндний, посесі́йний.
Арендова́ть – 1) орендува́ти (*сов.* заорендува́ти), найма́ти, бра́ти (взя́ти) в посе́сію; 2) держа́ти посе́сію, в посе́сії, в (на) оре́нді; 3) (з)дава́ти в посе́сію, в (на) оре́нду.
Арендо́ванный – заорендо́ваний.
Ареоме́тр – арео́метр, вовчо́к.
Ареопа́г – ареопа́г, су́дище.
Аре́ст – аре́шт (*р.* -ту), (у)в'я́знення. *Домашний* **аре́ст** – домо́ве в'я́знення. *Взять, посадить под* **аре́ст** – заарештува́ти, узяти за (під) сторо́жу, до аре́шту, під аре́шт.
Ареста́нт – арешта́нт, в'я́зень; остро́жник, тюря́жник, коло́дник. **-тка** – арешта́нтка; остро́жниця, тюря́жниця.
Ареста́нтская – аре́шт, арешта́нтська, буцега́рня, хурди́ґа, те́мна, холо́дна, арешта́рня.
Ареста́нтский – арешта́нтський.
Аре́стный – аре́штний.
Арестова́ние – арештува́ння, заарештува́ння.
Арестова́ть, заарестова́ть – арештува́ти, заарешто́вувати, заарештува́ти, забіра́ти,

забра́ти, узя́ти за (під) сторо́жу, до аре́шту.
Аресто́ванный – заарешто́ваний, арешто́ваний.
Аристокра́т – аристокра́т, вели́кий пан, вельмо́жний пан, ду́ка.
Аристократи́ческий – аристократи́чний, шляхе́тський, великопа́нський, великосві́тній. [Аристократи́чний, шляхе́тський лад. Великопа́нський буди́нок. Великопа́нське життя́. Великосві́тні лю́ди].
Аристокра́тия – 1) аристокра́тія, шляхе́тчина; 2) (*аристократы*, *соб.*) аристокра́тство, па́нство, шляхе́тство. [Аристокра́тія і демокра́тія. Аристокра́тство і демокра́тство].
Арифме́тика – аритме́тика.
Арифмети́ческий, -ски – аритмети́чний, -но.
А́рия – а́рія, спі́ванка.
А́рка – а́рка, склепі́ння.
Арка́н – арка́н.
Аркебу́за – гаркебу́за.
Аркти́ческий – аркти́чний, північний.
Армату́ра – армату́ра.
Арме́ец – армі́єць (*р.* -мі́йця).
Арме́ния – Вірме́нщина.
А́рмия – а́рмія, ві́йсько.
Арме́йский – армі́йський, військо́вий.
Арме́йщина – армі́йщина, військовики́.
Армя́к – моско́вська сви́та, або до́вга чеме́рка, свити́на, сіря́к.
Армя́жный – свитко́вий.
Армяни́н, армя́нка – вірмени́н, вірме́нка (*мн.* вірме́ни).
Армя́нский – вірме́нський.
Арома́т – арома́т, пах, за́пах, дух. **-ы** – па́хощі. *Издавать* **арома́т** – ди́хати, віддава́тися арома́том, за́пахом.
Ароматѝческий *и* **арома́тный** – ароматѝчний, арома́тний, запа́шни́й, запаши́стий, паху́ч[щ]ий, духови́тий. [Запашні́, паху́щі кві́ти. Духови́те ку́рево]. **-ые** *снадобья, вещества* – па́хощі, ароматѝчне наді́б'я.
Арома́тно – арома́тно, запа́шно, запа́ши́сто.
Арпе́джио, *муз.* – арпе́дджо.
Арсена́л – арсена́л, гарма́тня, збройни́ця. **-льный** – арсена́льний.
Арта́читься – пруча́тися, опина́тися, норови́тися.
Артезиа́нский – артезі́йський.
Арте́ль – артіль (*р.* -і́ли); **а.** *рыбаков* – ватага, та́хва; **а.** *землекопов* – граба́рка. **Арте́лью** – грома́дно, арті́ллю.
Арте́льный – арті́льний.
Арте́льщик – арті́льник, спі́льник.
Арте́льщичий – арті́льницький.
Арте́льщина – арті́льщина, арті́лля (*ср. р.*).
Арте́рия – арте́рія, бойова́ жи́ла.
Артериа́льный – артері́йний.
Артику́л – арти́кул.
Артиллери́йский – артилері́йний, гарма́тний.
Артиллери́ст – артилери́ст, гарма́ш.
Артилле́рия – артиле́рія, гарма́тне ві́йсько.
Арти́ст – арти́ст, мисте́ць (*р.* -тця́).
Артисти́ческий – артисти́чний, мисте́цький, худо́жній. [Артисти́чна нату́ра, – кар'є́ра. Мисте́цьке викона́ння]. **-ски** – артисти́чно, по-мисте́цьки.
Артисти́чность – артисти́чність, арти́зм (*р.* -му), худо́жність (*р.* -ности).
Арти́стка – арти́стка, актри́са.
А́ртос – а́ртус, дара́, дарни́к.
А́рфа – га́рфа.
Арфи́ст, -тка – гарф'я́р, гарф'я́рка.
Архаи́зм – архаї́зм (*р.* -му).
Архаи́ческий – архаї́чний.
Арха́нгел – арха́нгел, арха́нгол.
Арха́нгельский – арха́нге[о]льський.
Арха́ровец – 1) (*полицейский сыщик*) шпиг, сіпа́ка; 2) ши́беник, обша́рпанець, (*соб.*)

ледáща босóта.
Археогрáфия – археогрáфія.
Археографи́ческий – археографі́чний.
Археолóг – археóлог.
Археологи́ческий – археологі́чний.
Археолóгия – археолóгія.
Архи́ (*частица в сложных словах*) – архі.
Архи́в – архів. **-ный** – архівний.
Архивáриус – архівáр (*р.* -ра).
Архидиáкон – архідия́кон.
Архидиáконский – архідия́конський.
Архидиáконство – архідия́конство.
Архиепи́скоп – архієпі́скоп.
Архиепискóпия – архієпіскóпія.
Архиепи́скопский – архієпі́скопський.
Архиепи́скопство – архієпі́скопство.
Архиерéй – архірéй, влади́ка.
Архиерéйский – архірéйський, влади́чній.
Архиерéйство – архірéйство, влади́цтво.
Архиерéйствовать – владикувáти.
Архимандри́т – архімандри́т, архімандри́та.
Архимандри́тский – архімандри́чий [Архімандри́чий хрест].
Архимандри́тство, архимáндрия – архімáндрія.
Архипáстырство – архіпáстирство.
Архипáстырь – архіпáстир (*р.* -ра). **-ский** – архіпáстирський.
Архистрати́г – архістрати́г.
Архитектóника – архітектóніка.
Архитéктор – архітéктор, архітéкт, будівни́чий, будівни́к.
Архитéкторский – архітéкторський, будівни́цький.
Архитектýра – 1) архітектýра, будівни́цтво; 2) будівéльний стиль.
Архитектýрный – архітектýрний, будівéльний.
Архичóрт – архічóрт, перечóрт.
Арчáк (*в седле*) – лéнчик.
Арши́н – арши́н. *Мерять на свой* **арши́н** – на свою́ мі́рку мі́ряти.
Арши́нник – 1) дрібни́й крáмáр (*р.* -ря́), що продає́ ткання́; 2) (*иронич.*) шахрáй (*р.* -ая́).
Арши́нный – аршинóвий.
Арьергáрд – арієргáрд, позáднє ві́йсько.
Арьергáрдный – арієргардóвий.
Асимметри́ческий – асиметри́чний.
Асимметри́я – асиметрі́я.
Аскéт – аскéт, покýтник.
Аскети́зм – аскети́зм, аскéтство.
Аскети́ческий – аскети́чний.
А́спид (*змей, злой человек*) – гáспид.
А́спид, *геол.* (*разновидность глинистого сланца*) – писáрський лупáк, гри́фель.
А́спидный – гри́фельний. **А́спидная** *доска* – гри́фельна дóшка, тавлéтка.
А́спидский – гáспидський.
Ассигнациóнный – асигнаці́йний.
Ассигнáция – асигнáція.
Ассигновáние – асигнувáння, признáчення, приді́лення (грóшей).
Ассигнóвка – асигнáта, асигнувáння.
Ассигновáть – асигнувáти, (*сов.*) заасигнувáти, призначи́ти, приділи́ти (грóші).
Ассигнóванный – асигнóваний, заасигнóваний.
Ассимили́ровать *чему* – асимілювáти, приподобля́ти до чóго; (*сов.*) засимілювáти, приподоби́ти до чóго.
Ассимили́роваться – асимілювáтися, приподобля́тися до чóго, однакові́ти з чим; (*сов.*) засимілювáтися, приподóбитися до чóго, зоднакові́ти з чим.
Ассимиля́ция – асиміля́ція, асимілювáння.
Ассистéнт – асистéнт (*р.* -та).
Ассортимéнт – асортимéнт (*р.* -ту), добі́р (*р.* -бóру).

Ассоциа́ция – 1) асоція́ція, по́в’язь (*р.* -зи), звязо́к, (*р.* -зку́). [Асоція́ція іде́й]; 2) (*общество*) асоція́ція, спі́лка, товари́ство. *Член* **ассоциа́ции** – спі́льник.
А́стма – а́стма, я́духа, ди́хави́ця.
Астма́тик – астма́тик, я́душливий, дихави́чний.
А́стра, *бот.* – а́стра, га́йстра, (*осенняя*) моро́з.
Астра́льный – астра́льний.
Астроло́г – астро́лог.
Астрологи́ческий – астрологі́чний.
Астроло́гия – астроло́гія.
Астроля́бия – астроля́бія, верца́дло.
Астро́ном – астро́ном.
Астрономи́ческий, -ски – астрономі́чний, -но.
Астроно́мия – астроно́мія.
Асфа́льт – асфа́льт, зе́мна смола́.
Асфа́льтовый – асфа́льтовий.
Ась, *межд.* – га?
Атави́зм – атаві́зм (*р.* -му).
Ата́ка – ата́ка, на́пад.
Атакова́ть – атакува́ти.
Атако́ванный – атако́ваний, заатако́ваний.
Атама́н – 1) (*начальник войска*) ота́ман, ге́тьман; (*на Запорожье*) кошови́й; 2) (*предводитель отряда, шайки, артели*) ота́ман, вата́г, вата́жо́к. **-ны** (*соб.*) ота́мання. *Помощник* **-на** – підотама́нчий.
Атама́нский – ота́манський.
Атама́нство – 1) (*достоинство и должность атамана*) ота́ма́нство; 2) (*атаманствование*) отаманува́ння, ватажкува́ння.
Атама́нствовать – отаманува́ти, ватажкува́ти.
Атама́нша – отама́ниха.
Атеи́зм – атеї́зм (*р.* -му), безві́рство.
Атеи́ст – атеї́ст, безбо́жник, безві́рник, неві́ра (*м. р.*), недові́рок. **-сти́ческий** – атеїсти́чний, безбо́жницький.
Ателье́ – робі́тня, маля́рня.
Атланти́ческий – атланті́йський.
А́тлас – а́тлас.
Атла́с – отла́с, сає́та. [Бага́то у йо́го добра́: отла́су, ху́тра і срі́бла].
Атла́сный – 1) отла́совий, сає́товий; 2) гладе́нький.
Атле́т – атле́т.
Атлети́ческий – атлети́чний.
Атмосфе́ра – 1) атмосфе́ра; 2) обві́тря, пові́тря.
Атмосфе́рный *и* **-ри́ческий** – атмосферо́вий, атмосфери́чний.
А́том – а́том.
Атоми́зм – атомі́зм (*р.* -му).
Атоми́ческий, -исти́ческий – атомі́чний: атомісти́чний.
А́томность – а́томність (*р.* -ности).
Атрибу́т – атрибу́т. **-ты** *власти* – клейно́ди.
Атропи́н – атропі́н (*р.* -ну).
Атрофи́роваться – атрофува́тися.
Атрофи́рованный – атрофо́ваний.
Атрофи́я – атрофі́я.
Атташе́ – аташе́.
Аттеста́т – атеста́т, по́свідка. **А.** *зрелости* – атеста́т дости́глости, мату́ра.
Аттеста́ция – атеста́ція, атестува́ння.
Аттестова́ть – атестува́ти. **-о́ванный** – атесто́ваний, (*сов.*) заатесто́ваний.
Ату́, *межд.* – а-тю́!, (г)ату́!, гата́! тю-гу́! кус!, гиджа́! гуджа́!
Ату́кать, ату́кнуть – тюгу́кати, цькува́ти.
Ау́, *межд.* – (а)го́в! (а)гу! а-гу-гу-гу! гоп-гоп! геле-ге́в! [Аго́в! Озви́сь, де ти?]
Аудие́нция – авдіє́нція.
Аудито́рия – авдито́рія.
Ау́кание – перегу́кування.
Ау́кать, -ся, ау́кнуть, -ся – гука́ти, гукну́ти, відгу́куватися, відгукну́тися; перегу́куватися.

Аукцио́н – авкціо́н, ліцита́ція, торги́.
Аукцио́нный – авкці́йний, ліцитаці́йний.
Афе́ня, *см.* **Офе́ня.**
Афе́ра – афе́ра, геше́фт.
Афери́ст – афери́ст, гешефтма́хер.
Афери́стка – афери́стка, гешефтма́херка.
Афи́ша – афі́ша, опо́вістка.
Афори́зм – афори́зм (*р.* -му).
Афористи́ческий – афористи́чний.
Афро́нт – афро́нт (*р.* -ту).
Аффе́кт – афе́кт (*р.* -ту), нестя́ма.
Аффекта́ция – афекта́ція.
Ах, *межд.* – 1) (*выражение удивления, испуга, соболезнования, горя*) ох! ой! а! [Ой, ли́шенько мені! А, яке́ ли́хо!], 2) (*в. полноты чувств*) ах! і! [Ах, як усього́ бага́то: не́ба, со́нця, весе́лої зе́лени! (Коцюб.) – І, ма́тінко моя́!]; 3) (*в. нетерпения и досады*) ат! ет! [Ат! відчепи́ся від ме́не!].
А́хать, а́хнуть – 1) а́хати, а́хкати, а́хнути, о́хнути, йо́йкнути. [Всі а́хали, дивува́лися. И́нші діди́ о́хнули з о́страху. Йо́йкнули з переля́ку]; 2) *только сов. в.* **А́хнуть** (*о сильном, громком звуке, ударе*) – га́кнути, циги́пнути.
А́ханье – а́хання, а́хкання, о́хмання.
Ахине́я – нісені́тниця, дурни́ця, курзу́-верзу́, ка́зна-що.
А́ховой – таки́й що ну-ну.
Ахромати́зм – ахромати́зм (*р.* -му).
Ахромати́ческий – ахромати́чний.
Ахти́ – 1) *см.* **Ах 1**; 2) *Не* **ахти́** – не ду́же, не на́дто, не ве́льми.
Ацетиле́н, *хим.* – ацетиле́н (*р.* -ну).
Аэроли́т, *геол.* – аероліт (*р.* -ту).
Аэрона́вт – аерона́вт.
Аэрона́втика – аерона́втика, повітроплавба́.
Аэропла́н – аеропла́н, літа́к.
Аэроста́т – аероста́т.
Аэроста́тика – аероста́тика.
Аэростати́ческий – аеростати́чний.
Б, *сз., см.* **Бы.**
Ба! – ач! чи-ба́!
Ба́ба – 1) (*замужняя женщина*) жі́нка, ба́ба (*несколько пренебрежительно*), (*молодая*) молоди́ця, (*старая*) стара́ (*также и о молодой жене, шутливо*); 2) *см.* **Ба́бушка**; 3) (*вообще женщина*) жінка, ба́ба; 4) (*повивальная*) ба́ба, (*чаще с эпитетом*) б.-сповиту́ха, б.-повиту́ха, б.-пупорі́зка; б.-бра́нка, (*лекарка*) ба́ба, зна́харка, шепту́ха; 5) *зоол.* (*пеликан*) ба́ба-пти́ця, пти́ця-ба́ба; 6) (*род пасхальн. кулича в форме усечен. цилиндра*) ба́ба, па́ска, па́пушник; 7) (*у колодца*) жураве́ль (*р.* -вля́); 8) ба́ба, до́вбня, довбе́шка. [Почали́ ба́бою забива́ти па́лі]. **Ба́бы** (*созв. Плеяды*) – волосожа́р, кво́чка, кво́чка з курча́тами. *Бой*-**ба́ба** – ко́зир-ба́ба. **Ба́ба**-*яга* – ба́ба-яга́.
Бабёнка – молоди́чка, жі́ночка, (*шутливо*) ба́бка.
Ба́бий – 1) ба́бський, ба́б’ячий, жіно́чий. [Ба́бські забобо́ни]; 2) ба́бин, бабі́вський. [Ба́бина ху́стка]. **-ье** *лето* – ба́бине лі́то. **-ий** *ум*, *бот.* – перекоти́поле, покоти́поле. **-ий** *зуб* (*гриб*) – ріжки́, чо́рні ріжки́. **-ьи** *зубья*, *бот.* – зубни́ця, жене́ць (*р.* -нця́). **-ьи** *румяны*, *бот.* – красноко́рінь (*р.* -еня).
Ба́бить (*быть повитухой, принимать детей*) – бабува́ти в ко́го, ба́бити в ко́го.
Ба́биться – ба́битися, бабі́ти.
Ба́бища – бабе́га, ба́бище, ба́би́сько, бабе́ра.
Ба́бка – 1) *см.* **Ба́бушка**; 2) *см.* **Ба́ба 4**; 3) (*надкопытная кость*) ба́бка; 4) (*игральная кость, камешек*) ба́бка, па́ця. *Игра в* **ба́бки** – гра в па́ці; 5) (*небольшая наковальня*) ба́бка.
Ба́бник – бабі́й, баболю́б, ба́бський дурисві́т.
Ба́бничанье – бабува́ння. **Ба́бничать,** *см.* **Ба́бить.**
Ба́бочка – 1) (*зоол.*) мете́лик, мети́ль (*р.* -е́ля), моти́ль (*р.* -иля́); (*ночная*) не́тля, вечі́рник; (*дневная*) дне́вник; 2) *см.* **Бабёнка.**
Ба́бушка – 1) (*мать отца или матери*) ба́ба, ба́бка, бабу́ня, бабу́ся; 2) (*вообще старушка*) ба́ба, ба́бка, бабу́ня, бабу́ся. **Ба́бушка** *на двое сказала* – на дво́є ба́ба ворожи́ла.
Ба́бушкин – бабу́син, бабу́нин, ба́бин.

Бабьё – ба́бство, бабо́та, бабо́цтво, жіно́та, жінва́, баби́.
Ба́вольник, *бот.* – баво́вник, бавовня́ник.
Баву́шка – за́бавка, і́грашка, ця́цька.
Бага́ж – 1) бага́ж, паку́нки; 2) (*поклажа*) кла́жа.
Бага́жный – багажо́вий, пакунко́вий.
Баге́т – баге́та (*ж. р.*).
Ба́гор – 1) (*насек.*) черве́ць (*р.* -вця́); 2) (*цвет густо красный с примесью фиолетового*) багряне́ць, (*р.* -нця́), черве́ць; 3) (*краска, дающая указ. цвет*) манія́, черве́ць (*р.* -вцю́), бака́н.
Баго́р – 1) (*отпорный*) оче́па, чі́п'є; 2) (*рыболовный*) гак, гарб, підбу́рок, гвіздо́к, (*с несколькими зубьями*) о́сті (*р.* -тів), о́стень (*р.* о́стеня).
Багре́ть – червоні́ти, багряні́ти.
Багре́ц – (*краска и цвет*) багряне́ць (*р.* -нця́), ба́грець (*р.* -реця), ба́гор (*р.* -гра).
Багри́ть, обагря́ть – червони́ти, ба́грити.
Багрове́ть – багрі́ти, багрові́ти.
Багро́вина – синя́к, (*фамильярно*) баса́ма́н, басаму́га.
Багрови́ще – ости́вно.
Багро́вость – ба́гряність, багро́вість (*р.* -вости).
Багро́вый – ба́гряний, багро́вий.
Багря́нец – багря́нець (*р.* -нцю), шарла́т.
Багря́ниться – багряні́ти.
Багряни́ца – багряни́ця.
Багрянoро́дный – порфіроро́дний.
Багря́ность – ба́гря́ність.
Багря́ный – ба́гря́ний, жовто-гаря́чий, багро́вий. [Підійма́лося со́нце над сте́пом, мов багро́веє ко́ло (Федьк.)].
Багу́льник, *бот.* – бредуле́ць (*р.* -льця́), богу́н.
Баде́йщик – бо́ндар (*р.* -ря).
Бадья́ – 1) (*для доставления воды, руды*) це́бе́р (*р.* -бра́), цебри́к; 2) (*круглая или овальная лаханка без пожек*) ба́лія́, шапли́к; 3) *см.* **Ка́дка**; 4) (*бот.*) – рогі́з (*р.* -о́зу), рогоза́.
Бадья́н, *бот.* – бодя́н, (*дикий*) ломи́ні́с (*р.* -но́са).
Баз – (*для скота*) за́города, за́город, обо́ра.
Ба́за – ба́за, підста́ва, підва́лина, осно́ва, ґрунт.
База́льт, *мин.* – база́льт. **-а́льтовый** – база́льтовий.
База́р – база́р (*р.* -ру), ри́нок (*р.* -нку), торг (*ум.* торжо́к), мі́сто, торго́виця (*также и место, где происходит торговля скотом*). *Ходить на* **базар** – ходи́ти у (на) база́р.
База́рить, база́рничать – базарюва́ти.
База́рный – база́рний, базаро́вий, базарко́вий, торго́вий. **-ый** *день* – база́р. **-ая** *палатка, балаган* – я́тка (*ум.* я́точка). **-ый** *ларёк* – рунду́к.
Базили́ка – 1) базилі́ка; 2) (*бот.*) васи́льо́к (*р.* -лька́), (*мн.* васи́льки).
Бази́роваться – базува́тися на чо́му, ґрунтува́тися на чо́му, спира́тися на чо́му, стоя́ти на чо́му.
Ба́зис, *см.* **Ба́за.**
Бай-бай, ба́ю-ба́ю, ба́юшки баю́, *межд.* – лю́лі-лю́лі, *ум.* лю́лечки.
Бай-бай, ба́иньки – спа́тки, спа́тоньки. *Иди* **бай-бай, ба́иньки** – іди́ спа́тки, спа́тоньки.
Байба́к – 1) (*зоол.*) баба́к; (*самка* **-ка)** бабачи́ха; (*детёныш* **-ка)** бабача́ (*р.* -а́ти), бабачена́; 2) (*неповоротл., ленивый челов.*) ле́жень, (*р.* -жня), тюхті́й, ле́(о́)дар (*р.* -ря), (*см.* **Со́ня**); 3) *см.* **Бобы́ль**; 4) коло́дка, оцу́пок.
Байба́чий – бабако́вий.
Байда́ра – байда́ра.
Ба́йка (*ткань*) – ба́я, ба́йка.
Ба́йковый, ба́йчатый – бає́вий, ба́йковий.
Ба́йховый чай – чо́рний чай.
Ба́йчивый – балакли́вий, балаку́чий.
Ба́йщик – балаклі́й, балаку́н.
Бакала́вр – бакаля́р (*р.* -ра). **-рский** – бакаля́рський.
Бакала́врство – бакаля́рство.
Бакале́йный – бакалі́йний.
Бакале́йщик, -ник – бакалі́йник.
Бакале́я – бакалі́я.

Бакенба́рды, ба́кены – бу́рці, ба́ки, ба́кени. **-ард** – ба́ка, бу́рець (*р.* -рця), ба́кен.
Бакла́га – 1) бо́клаг (*м. р.*), бо́клага; 2) (*дехтярка*) мази́ця.
Бакла́жка – боклажо́к (*р.* -жка́).
Баклажа́н – баклажа́н.
Бакла́н, *зоол.* (*птица*) – риба́лка, бакла́н.
Баклу́ша, *бить* **-ши,** *см.* **Баклу́шничать.**
Баклу́шник, -ца – ба́йдич, ле́[о́]дар (*р.* -ря), ле́[о́]дарка, леда́що (*общ.*), ледащи́ця (*общ.*).
Баклу́шничание – байдикува́ння, байдува́ння, ле́[о́]дарство.
Баклу́шничать, *бить* **баклу́ши** – байдикува́ти, байдува́ти, ба́йдики би́ти, ба́йди би́ти, баглаї́ би́ти.
Бакте́рия – бакте́рія. **-риологи́я** – бактеріоло́гія. **-риологи́ческий** – бактеріологі́чний.
Бакша́ *и* **ба́к[х]ча** – башта́н. *Поле под* **-ой** – баштани́ще.
Бакчеви́к, -че́вник – башта́нник.
Бакчево́й – башта́нний, башта́новий.
Бал – баль, бе́н(ь)кет. *Любящий* **балы́** – бен(ь)кетли́вий. *Проводить время в* **бала́х** – балюва́ти.
Балаба́н, *зоол.* – ра́ріг (*р.* -рога); раро́жний (*прил.*).
Балабо́лка, *см.* **Побрякý́шка.**
Балага́н – 1) (*для продажи товаров*) я́тка; 2) таш, кумедія́нська бу́да.
Балага́нный – ятко́вний, я́то́чний; кумедія́нський.
Балага́нство – кумедія́нщина, кумеді́йщина.
Балага́нщик, -ца – 1) я́точник, -ця; 2) кумедія́нт, -ка.
Балагу́р, -гу́рка – бази́ка (*общ.*), бази́кало (*м. и ср.*), язика́тий (*ж. р.* -та), балаклі́й, бала́кайло, (*м. и ср.*), баля́сник, -ниця, баляндра́сник, -ниця.
Балагу́рить – бази́кати, тереве́ні пра́вити, т. точи́ти, баляндра́сити, баля́си, баляндра́си точи́ти.
Балагу́рство – бази́кання, тереве́ні, баляндра́си, баля́си.
Балала́ечник – балаба́йник.
Балала́йка, -ла́ечка – балаба́йка, балаба́єчка. *Бесструнная* **-ка** (*о человеке*) – талала́й. *Срв.* **Болту́н.**
Бала́нс – 1) бала́нс, обраху́нок; 2) рівнова́га.
Балансирова́ть – 1) балансува́ти; 2) рівнова́житися.
Бала́нсовый – бала́нсовий, обрахунко́вий.
Балахо́н – балахо́н.
Балбе́с – 1) бе́льбас, бе́лбас, бе́йбас, бе́цман; 2) гультя́й, не́роб. [Здоро́вий бе́льбас, а таки́й дурни́й. От ще бе́йбас!].
Балбе́сничать – гультяюва́ти.
Балда́ – 1) (*на дереве*) ґу́ля; 2) до́вбня; 3) *см.* **Колоту́шка**; мо́лот (*кузнечный*); 4) (*о человеке*) бла́зень (*р.* -зня), ґо́лда (*м. р.*).
Балдахи́н – балдахи́н, наме́т.
Балери́на – балери́на, танцівни́ця.
Бале́т – бале́т.
Балетме́йстер – балетма́йстер (*р.* -тра).
Бале́тный – бале́товий, бале́тний.
Бале́тчик – бале́тник; **-ица** – бале́тниця.
Ба́лка – ба́лок (*р.* -лка), ба́льок, брус. *Потолочная* **-ка** – сво́лок (*р.* -ока), трям, трямо́к; (*меж стропилами*) ба́нта, ба́нтина.
Балко́н – балко́н, (*на 1-м этаже*) ґа́нок (*р.* -нку), рунду́к. **-чик** – балко́ник, ґа́ночок, рундучо́к.
Балл – 1) одмі́тка, бал; 2) (*при голосовании*) го́лос, же́реб, жеребо́к.
Балла́да – бала́да.
Балла́ст – 1) бала́ст; 2) зайвина́.
Балло́н – бало́н.
Баллотирова́ние, -тиро́вка – голосува́ння, балотува́ння. *Закрытое* **-ие, -вка** – закри́те голосува́ння, з. балотува́ння.
Баллотиро́ванный – голосо́ваний, балото́ваний.
Баллотирова́ть – голосува́ти на ко́го; балотува́ти кого́, (*записками*) жеребкува́ти, (*шарами*) га́лки́ (ку́льки) кла́сти, г. ки́дати.
Баллотирова́ться – голосува́тися, балотува́тися.
Ба́лмош – ду́рість (*р.* -рости), ду́рощі, дур (*м. р.*), нерозсу́дливість.

Ба́лмошный – шаленува́тий, навісни́й, нерозсу́дливий.
Бало́ванный – пе́ще́ний, пле́каний, ма́заний.
Балова́нье – пе́щення.
Балова́ть – пести́ти (-щу́, -стиш) кого́, пе́стувати кого́, ма́зати кого́, па́нькати кого́; пелінтува́ти кого́ (*иронич.*).
Ба́лова́ться – пустува́ти, дурі́ти (-íю, -íєш), гра́тися, блазнува́ти.
Ба́ловень, -ник – мазу́н, мазі́й, песту́н, песті́й, пуста́к, пле́канець, мо́мсик; *ум.* мазуне́ць, мазу́нчик, песту́нчик. **Ба́ловень** *судьбы, счастья* – щасли́вий щасни́ця, люби́мчик у до́лі.
Баловни́ца – мазу́ха, песту́ха, пестí́йка, блазни́ця; *ум.* песту́шка.
Баловство́ – пу́стощі, пусто́та, пустува́ння, ро́зпуст, ба́лощі, витрибе́ньки (*р.* -ньок), бла́зеньки.
Балотирова́ть, *см.* **Баллотирова́ть.**
Балти́йский, *геогр.* – балти́цький. **-ое** *море* – Ба́лтика, Ба́лтик.
Ба́лтский, *геогр.* – Балтя́нський.
Ба́лы – баля́си, баляндра́си. *Точить* **ба́лы** – баля́си, баляндра́си точи́ти, б. пра́вити, баляндра́сити. *См.* **Балагу́рить.**
Балы́к – бали́к. **-ко́вина** – баличи́на. **-ко́вый** – балико́вий.
Бальза́м – бальза́м.
Бальзами́н, *бот.* – бальзами́на (*ж. р.*) живе́ зі́лля, череви́чки бо́жої ма́тери.
Бальзами́рование, -ро́вка – бальзамува́ння.
Бальзамирова́ть – бальзамува́ти кого́. **-ро́ванный** – бальзамо́ваний, (*сов.*) набальзамо́ваний.
Бальзами́ческий – бальзами́стий.
Ба́льный – 1) бальови́й; 2) балови́й (*система*).
Балюстра́да – балюстра́да. *См.* **Пери́ла.**
Баля́сина – баля́са (ко́жен сто́вбчик у балюстра́ді).
Баля́сничать – баляндра́сити.
Баля́сы. *Точить* **-сы,** *см.* **Ба́лы.**
Бамбу́к – бамбу́к, бамбу́за. **-ковый** – бамбу́ковий, бамбузо́вий.
Бана́льность – бана́льність, заяло́заність.
Бана́льный, -но – бана́льний, -но, заяло́заний, -но.
Ба́нда – ба́нда, вата́га, згра́я. *Разбойничья* **-да** – розбі́йство.
Банда́ж – банда́ж. **-жи́ст** – бандажи́ст.
Бандеро́ль – бандеро́ля, пере́паска. **-ный** – бандеро́льний, під пере́паскою.
Банди́т – банди́т. **-ский** – банди́тський. **-изм** – банди́тство.
Банду́ра – банду́ра.
Бандури́ст – 1) бандури́ст; 2) (*делающий* **-ры**) банду́рник.
Ба́нить, -ся – па́рити, -ся; **выбанить, -ся** – ви́парити, -ся.
Банк – банк, ба́нок (*р.* -нку). *Государств.* **банк** – держа́вний, скарбо́вий банк (ба́нок). *Метать, держать* **банк** – банкува́ти.
Ба́нка – ба́нка, сло́їк; (*ум.*) сло́їчок, (*только стекл.*) скля́ниця, (*жестян.*) бляша́нка, (*жестян. или дерев.*) пу́шка [Пу́шка на цу́кор]; (*больш. глинян.* **б.**) кума́н; (**б.** *оплет. лозой*) балца́нка.
Ба́нка, *мед.* – ба́нька. *Ставить, поставить сухие* **-ки** – скида́ти, ски́нути горща́, приклада́ти, прикла́сти баньки́.
Банке́т – бен(ь)ке́т, у́чта. **-ный** – бен(ь)ке́тний.
Банки́р – банкі́р. **-ский** – банкі́рський.
Банкно́т – банкно́та, банкі́вка.
Ба́нковый – ба́нковий. **-вый** *делец* – ба́нкове́ць, (*служащий*) банкови́к.
Банкро́[у́]т – банкру́т. **-ство** – банкру́тство, збанкрутува́ння.
Банкро́титься, обанкро́титься – банкрутува́ти, збанкрутува́ти.
Ба́нник – ві́нник для миття́ в ла́зні.
Банни́т – бані́т, вигна́нець. **-и́ция** – бані́ція, банітува́ння, ви́гна́ння.
Ба́нный – ла́зневий. *Пристал ко мне как* **-ый** *лист* – причепи́вся до ме́не як реп'я́х, як ше́вська смола́ до чо́бота.
Ба́ночный – сло́їковий.
Бант – бант, (*похожий на цветок*) кві́тка, (*похож. на мотылька*) мете́лик.
Ба́нщик – лазни́к, лазню́к, ми́льник. **-ца** – лазни́ця; *ум.* – лазни́чка.
Ба́ня – ла́зня, па́рня; *ум.* – ла́зенька. *Задать* **баню** – нагрі́ти чу́ба кому́.
Бараба́н – 1) (*муз.*) бараба́н, тараба́н, (*шутливо*) бубни́ло; 2) (*часть ворота, на которую*

навивают канат) бара́н.
Бараба́ненье – бараба́нення.
Бараба́нить – бараба́нити, туркота́ти; (*о дожде, снеге*) пороща́ти. [Дощ поро́щить у вікно́].
Бараба́нный – бараба́нний.
Бараба́нщик – бараба́нчик, -нщик.
Бара́к – бара́к.
Бара́н – 1) (*зоол.*) бара́н; (*кладенный*) ва́лах, (*неклад. для племя*) авря́к; 2) тара́н; 3) коло́ворот.
Бара́ний – бара́нячий. *Согнуть в* **бара́ний** *рог* – скрути́ти в бара́нячий ріг.
Бара́нина – бара́нина, овеча́тина.
Бара́нка (*чаще мн.* **бара́нки**) – бу́блик, оба́рінок. *Делать* **-ки** – сука́ти бу́блики.
Бараноторго́вец – бараня́р (*р.* -ра́).
Бара́ночный – бу́бличний, бу́бликів (-ова, -ове), бубле́йний.
Бара́ночник, -ица – бубле́йник, -ниця, бубле́шник, -ниця.
Бара́хтанье – бо́рсання, вовтузня́.
Бара́хтаться – 1) бо́рсатися, бу́рха́тися, вовту́зитися; 2) *см.* **Боро́ться 2.**
Бара́шек, *зоол.* – бране́ць (*р.* -нця́), бара́нчик, баранча́ (*р.* -ча́ти), бараня́, ягня́, ягня́тко.
Бара́шки – 1) ку́чері; 2) баранці́ (*небольшие курчавые облачки, также пенистые волны*), ку́чері (*на волнах*); 3) (*на дереве, траве*) ко́тики, за́йчики [Он і ко́тики на вербі; а то ще звуть їх за́йчики].
Бара́шковый – смуше́вий. [Смуше́ва шапка].
Барбари́зм – барбари́зм.
Барбари́с, *бот.* – бербери́с, байбари́с, кисли́ч, квасни́ця (*ж. р.*).
Барбари́совый – бербери́совий, байбари́совий.
Барви́нок, *бот.* – барві́нок; *прил.* барвінко́вий.
Бард – бард, пое́т-співа́к (у ке́льтів), кобза́р (*р.* -ря) (у козакі́в).
Баре́ж, -е́жевый – баре́ж, баре́жовий.
Барелье́ф, -ный – барелье́ф, барелье́фний.
Ба́ржа – ба́ржа (*р.* -жі).
Ба́рин (*мн.* **ба́ры** *и* **ба́ре**) – пан; (*мелкий*) пано́к, пі́дпанок, полу́панок, недо́панок; (*большой*) панюга, пан на всю́ гу́бу. *Жить* **ба́рином** – па́ном жи́ти, по-па́нському жи́ти, пані́ти (-і́ю, -єш). *Делаться, сделаться* **ба́рином, ба́рыней** – пані́ти, *сов.* спані́ти, попані́ти, пома́затися па́ном. **Ба́ре** – пани́, па́нство, панва́, пано́та.
Ба́ринов – пані́в (-ова, -ове).
Ба́риться – пано́шитися, пані́ти.
Барито́н – барито́н, пі́дбасок, горови́й бас. [Він співа́є горови́м ба́сом].
Ба́рич – па́нич; *прил.* – паничі́вський, паничі́в; (-е́ва, -е́ве). *Дочь* **ба́рина** – пані́вна [Чи ти пані́вна, чи короли́вна?].
Ба́рка – ба́рка.
Барка́с – барка́с.
Ба́рмы – наплі́чні клейно́ди (моско́вських царі́в), наплі́чне нами́сто (в царські́й оде́жі), царськи́й омофо́р.
Баро́кко – баро́ко. **-о́чный** – баро́ковий.
Баро́метр – баро́метр, тискомі́р. **-и́ческий** – барометри́чний.
Баро́н – баро́н. **-не́сса** – бароне́са.
Баро́нский – баро́нський. **-ки** – по-баро́нському.
Баро́нство – баро́нство.
Бароско́п – бароско́п.
Ба́рочник – барковик.
Баррика́да – барика́да.
Барс, *зоол.* – барс.
Ба́рская (**боя́рская**) **спесь**, *бот.* – зі́рки́ (*р.* -ро́к), зірочки́ (*р.* -чо́к).
Ба́рски, *по* **ба́рски** – по-па́нському. **-ки** *жить* – жи́ти па́ном, ж. по-па́нському.
Ба́рский – па́нський. *С* **-ими** *замашками, привычками* – панови́тий, запані́лий, паню́чий. *Избавиться, отказаться от* **-ких** *замашек, привычек* – ски́нути з се́бе па́на.
Ба́рство – 1) па́нство, панува́ння; 2) *см.* **Ба́ре** (**Ба́рин**).
Ба́рствовать – панува́ти, пані́ти. [Одні́ пані́ють на сві́ті, дру́гі біду́ють].
Барсу́к, *зоол.* – бо́рсук, харсу́н; *самка* **-ка** – борсу́чка, харсу́нка.
Барсу́чий, -уко́вый – бо́рсуків, борсуко́вий, харсуно́вий.
Барха́н – кучугу́ра (*ж. р.*).

Ба́рхат – окса́ми́т, ба́рхат.
Ба́рхатец, *бот.* – чорнобри́вець (*р.* -вця).
Бархати́стый – оксамитува́тий, бархати́стий.
Бархати́ться – оксами́титися (-мичу́ся, -ми́тишся).
Ба́рхатник – оксами́тник, карма́зи́нник.
Ба́рхатный – оксами́тний, оксами́товий, барха[о]ти́нний, бархато́вий.
Ба́рхатка – 1) (*одежа*) – оксами́тка, ба́рхатка; 2) *бот.* а) *см.* **Ба́рхатец**; б) *см.* **Маргари́тка.**
Барчёнок – паня́ (*р.* -я́ти, *с. р.*), паненя́ (*р.* -я́ти), пани́ч.
Барчу́к, ба́рчик, *см.* **Барчёнок.**
Ба́рщина – па́нщина, панща́нна робо́та.
Ба́рщинник – панща́нин, панща́нний (*р.* -ого).
Ба́рщинный – панща́нний.
Ба́рынин – па́ніїн, па́нін.
Ба́рыня – 1) па́ні, па́нія, (*настоящая*) на всю́ губу́ па́ні. **-нька** – па́нійка; 2) *бот., см.* **Боя́рышник.**
Бары́ш – 1) (*прибыль при продаже*) бари́ш, зиск, прибу́ток, ко́ристь, надбі́жка; 2) *см.* **По́льза, Вы́года.** *Получить* **бары́ш** – убаришува́ти, зароби́ти, зиска́ти.
Бары́шник – бари́шник, баришівник, гендля́р, фари́нник; (*лошадьми*) ливера́нт, менджу́н; (*волами*) воловід (*р.* -во́да), волови́к. **-ница** – бари́шниця, баришівниця, гендля́рка.
Ба́рышнин – па́ннин, па́нноччин, па́нночкин.
Бары́шничанье, -чество – бари́шництво, баришува́ння, перепро́дування, менджува́ння.
Бары́шничать – баришува́ти чим, перепро́дувати чим, мен(д)жува́ти чим, башлува́ти чим. [Перепро́дує дроби́ною і теля́тами].
Бары́шнический, -ничий – бари́шницький, баришівни́цький, гендля́рський.
Ба́рышня – па́нна, паня́нка; *ум.* – па́нночка, панну́ня, паня́ночка.
Барье́р – барі́є́р, бар’є́р.
Ба́сенник – ба́є́чник, байко́.
Ба́сенный, басново́й – ба́єчний, байка́рський. [Байка́рські сюже́ти]. **-ое** *творчество* – байка́рство.
Бас – бас; *ув.* – баси́ще, баси́сько, басю́ка, басю́ра; *ум.* – ба́сик, басо́к. *Петь* **ба́сом** – співа́ти баса́, бра́ти баса́. *Говорить* **-сом** – говори́ти баса́.
Баси́ст – баси́ста (*м. р.*).
Баси́стый – басови́тий, басогла́сий.
Баси́ть – баси́ти (-шу́, -си́ш), басува́ти.
Баснопи́сец – байка́р (*р.* -ря), *прил.* байка́рський. [Байка́рський дару́нок (Гліб.)].
Баснопле́т – байко́, ба́є́чник. [Вір йому́ – тож байко́!].
Баснослóвие – 1) мітоло́гія; 2) ба́йка, байки́.
Басносло́вно – 1) міти́чно; 2) незвича́йно, неймові́рно, небува́ло.
Басносло́вный – 1) мітологі́чний, міти́чний; 2) незвича́йний, неймові́рний, небува́лий.
Ба́сня, Баснь – ба́йка, при́казка; **-енка** – ба́єчка.
Басово́й – басо́вий. *Вести* **-ву́ю** *партию* (*в пении*) – басува́ти.
Басо́к – басо́к (*струна*).
Басо́н – гало́н, брузуме́нт.
Басо́нный – гало́новий, брузуме́нтовий.
Бассе́йн – 1) басе́йн, водо́йма, водозбі́р (*р.* -о́ру), са́жавка, ко́панка; 2) (*геогр.*) басе́йн, водозбі́р, сто́чище. [Доне́цьке сто́чище].
Ба́ста, *межд.* – го́ді!
Бастио́н – бастіо́н. **-онный** – бастіо́нний.
Бастова́нье – страйкува́ння, бастува́ння.
Бастова́ть, забастова́ть – страйкува́ти, бастува́ти, застрайкува́ти, забастува́ти.
Бастры́к – 1) рубе́ль (*р.* -бля́); 2) байстря́ (*р.* -я́ти) (*с. р.*), байстрю́к.
Ба[у]сурма́н, -нка – 1) (*мусульманин*) бусурма́[е́]н, бусурма́[е́]нка; 2) (*иноверец*) бусурма́[е ́]н, бусурма́[е́]нка, бузуві́р, бузуві́рка.
Ба[у]сурма́нить, -ся – бусурма́[е́]нити, -ся.
Ба[у]сурма́нский – 1) бусурма́[е́]нський; 2) бузуві́рський.
Ба[у]сурма́нщина – бусурма́[е́]нщина.
Бата́ва – бата́ва.
Батали́ст – батали́ст.
Бата́лия – бата́лія.
Батальо́н – батальйо́н. **-нный** – батальйо́новий.

Батаре́я – батаре́я. **-ре́йный** – батаре́йний.
Бати́ст – бати́ст. **-товый** – бати́стовий.
Батра́к – на́ймит, бурла́ка (*вдали от родины*); *соб.* бурла́цтво. **-ак** *подросток* – наймитча́ (*р.* -ча́ти) (*с. р.*). *Итти в* **-ки́** – іти́ в на́йми.
Батра́чество – на́йми, бурлакува́ння, бурла́цтво.
Батра́чить – наймитува́ти, бурлакува́ти, по на́ймах ходи́ти.
Батра́чий, -ческий – на́ймитський, бурла́цький.
Батра́чка, -и́ха – на́ймичка, бурла́чка (*вдали от родины*); *сын* **-ки** – наймиччу́к.
Ба́тька – 1) ба́тько, та́то; 2) ба́тюшка, піп (*р.* попа́), пан-оте́ць.
Ба́тюшка – 1) *см.* **Оте́ц, Свяще́нник**; 2) (*почт. назв. старшего*) ба́тько, ба́тя, нана́шко. **Ба́тюшки!** – ле́ле! **-ки** *мои*, **-ки** *светы*! – не́не моя́, не́нечко моя́!
Ба́тя, *см.* **Ба́тюшка.**
Ба́тюшкин – 1) та́тків, ба́теньків; 2) (*поповский*) ба́тюшчин, панотців (-е́ва, -е́ве), попів.
Бау́тка – ба́єчка, при́казка, побрехе́нька.
Бахва́л – хвалько́, самохва́лько. **-валка** – самохва́лка, самохва́ля.
Бахва́литься – хвали́тися, вихваля́тися, хизува́тися.
Бахва́льство – хвальба́, самохвальба́, похвальба́, хва́стощі.
Бахрома́ – торочки́, тороки́, бахрома́. **-о́мка** – тороче́чки, бахрі́мка.
Бахро́мистый, -о́мчатый – торочкува́тий, бахрімча́тий.
Бахро́мить – торочи́ти, (*сов.* заторочи́ти), бахроми́ти; (*отгл. сущ.*) торо́чення.
Бахро́мный, -о́мочный – торочко́вий, бахрімни́й.
Бахча́, *см.* **Бакша́.**
Бац, *глаг. частица* – бух, ген, баба́х, торо́х, лясь, ляп, лулу́сь, хряп. [Бух у во́ду, ні́би втопи́вся. Коли́ це з лісу: бух! бух! бух! (*о выстреле*). Лулу́сь його́ по ще́лепах].
Ба́цать – бу́хати, ге́пати, баба́хати, тара́хкати.
Баци́лла – баци́ла.
Ба́цнуть – ге́пнути [Ге́пнув його́ об зе́млю], бу́хнути, баба́хнути, тара́хнути, бебе́хнути.
Ба́цнуться – ге́пнути [Він з коня́ так і ге́пнув], ге́пнутися, баба́хнути [Так і баба́хнув у во́ду], бебе́хнути [Бебе́хнув на лі́жко], бебе́хнутись [Бебе́хнувсь об помі́ст].
Ба́шенка – ба́штиця, ба́штонька, ве́жонька.
Ба́шенный – башто́ви́й, вежо́ви́й. [Башто́ва гарма́та].
Башка́ – голови́ща, голі́вчина; (*глупая*) голове́шка, макі́тра, каба́к, бара́няча голова́. *По* **-ке** *дать, с'ездить кого* – головача́ да́ти кому́, заї́хати кому́ в го́лову (макі́тру).
Башлы́к – башли́к.
Башма́к – череви́к; **-чо́к** – череви́чок; *истоптан., неуклюжий* **-ак** – шкарба́н, шкарбу́н; **-ки́**, *надеваемые на босую ногу* – босовики́.
Башма́чный – череви́чний.
Башма́чник – череви́чник, черевика́р (*р.* -ря́), (*наичаще*) швець (*р.* шевця́).
Башма́чница – череви́чниця, шевчи́ха.
Ба́шня – ве́жа, ба́шта, (*сторожевая*) – дозі́рна́ ба́шта,варті́вня; (*подвижная деревянная, употреблявшаяся для военных надобностей*) – гуля́й-городи́на.
Ба́ю, ба́й, ба́юшки – лю́лі; **ба́ю-ба́ю, ба́й-ба́й, ба́юшки-баю́** – лю́лі-лю́лі, лю́лі-лю́лечки.
Баю́кальный – колиско́вий, заколи́сний. [Колиско́ва пі́сня].
Баю́канье – колиса́ння, лю́ляння.
Баю́кать – колиса́ти, лю́ляти.
Ба́юшки, *см.* **Ба́ю.**
Бая́н – боя́н.
Ба́ять – бала́кати, гомоні́ти, сла́вити. [Сла́вили, що в його́ ті́тка ві́дьма (М. Вовч.)].
Бде́ние – 1) (*бодрствование*) неспа́ння́, невсипу́щість (*р.* -ости), чу́йність; 2) (*рачение*) пильнува́ння, дбання́, догляда́ння.
Бдеть – 1) *см.* **Бо́дрствовать**; 2) (*иметь попечение*) дба́ти ким-чим, про ко́го, пильнува́ти кого́-чого́, догляда́ти кого́-чого́.
Бди́тельно – 1) недрімáнно, невсипу́ще, чу́йно; 2) (*рачительно*) пи́льно, дбайли́во.
Бди́тельность – 1) недріма́нність, невсипу́щість, чу́йність. [Військо́ва чу́йність]; 2) (*заботливость*) пи́льність, дбайли́вість.
Бди́тельный – 1) недріма́нний, невсипу́щий, чу́йний, пи́льний. [Письме́нство – наш вартови́й невсипу́щий. Во́рог пи́льний, і си́ла в його́. Будь чу́йний]; 2) (*рачительный, заботливый*) пи́льний, дбайли́вий.
Бег – 1) біг, гін (*р.* го́ну). *На* **-гу** – на бігу́, на бі́гці. *Сравняться в* **-ге** – збі́гти з ким; 2) **Бега** *конские* (*скачки*) – переrо́ни, го́ни, біго́висько. *Отправиться в* **бега́** – змандрува́ти, піти́ в

ма́ндри, в мандрі́вку. *Находиться в* **-а́х**: 1) бу́ти в ма́ндрах, на втіках, мандрува́ти по світа́х; 2) бу́ти втікаче́м.
Бе́гание – 1) бігання, га(й)са́ння; 2) *см.* **Беготня́.**
Бе́гать – 1) бігати, ганя́ти, га(й)са́ти. **-ать** *скачками, в припрыжку* – га[е]рцюва́ти. **-ать** *суетливо* – мота́тися. **-ать** *в перегонку, в запуски* – перебіга́тися, бігати наввипередки. **-ать** *туда и сюда* – снува́тися. **Бе́гающий** (*о глазах*) – верткий, біѓучий; 2) **-ать** *кого* – уника́ти.
Бе́гаться – 1) перебіга́тися, бігати навви́передки; 2) (*о животн.*) – гуля́ти, тікатися; (*о корове*) лі́титися.
Бегемо́т – бегемо́т.
Бегле́ц – утіка́ч, тіка́ч; **-цо́в** – утіка́цький, утікачі́в.
Бе́глость (*о просмотре, осмотре*) – побі́жність; (*о чтении, игре на муз. инстр.*) шви́дкість (*р.* -кости).
Бе́гло – побі́жно, нашвидку́; (*читать, играть*) шви́дко чита́ти, шв. гра́ти.
Бе́глый – 1) *см.* **Бегле́ц**; 2) уте́клий, збі́глий, збіжа́лий; 3) побі́жний (*осмотр, просмотр*). **-ое** *чтение* – швидке́ чита́ння. *Бросить* **бе́глый** *взгляд* – ки́нути о́ком. **Бе́глый** *огонь* – перебі́жний ого́нь.
Бегля́нка – утіка́чка.
Бегово́й (*о лошади*) – перего́новий. **-вые** *дрожки* – бігунці́.
Бего́м, бежко́м, *нар.* – бiго́м, бігце́м, пі́дбігцем, пі́дтю[у]пцем.
Бегоме́р – бігомі́р (*р.* -ру).
Беготня́ – бі́гання, бігани́на, бігани́ця.
Бе́гство – тіка́ння, утіка́ння, уте́ча, уте́ки. **-во** *врассыпную* – ро́зтіч. *Спасаться* **-вом** – тіка́ти, вихо́дити вте́ком. *Скрыться* **-вом** – уте́ком піти. *Обратить в* **-во** – погна́ти в ро́зтіч. *Обратиться в* **-во** – поверну́ти навті́ки, навтікача́, (*насмешл.*) накива́ти п’ята́ми.
Бегу́н – бігу́н.
Бегу́чий – бігу́чий. [Бігу́чий кінь].
Беда́ – біда́, ли́хо, ли́шенько, недо́ля, лиха́ годи́на, приго́да, причи́на, приту́га, ха́ле́па, пеня́. **Бе́ды** – зли́годні. *Прибавка к* **-де́** – прибі́док. *Ох,* **беда́, беда́**! – ли́шенько тяжке́. *На* **-ду́** – на ли́хо. **Беда́** *да и только* – ли́хо та й го́ді. *Не* **беда́** – дарма́, ба́йдуже. *Прийдет* **беда́** – до ли́ха при́йдеться. *Жди* **беды́** – начува́йся. *Попасть в* **беду́** – доско́чити ли́ха, біди́, уско́чити в ха́лепу, в ли́хо. *Из* **беды́** *не выберешься* – не спе́каєшся ли́ха, ха́ле́пи. *Спасти, -сь, избавить, -ся от* **беды́** – ви́рятувати, -ся, ви́мотати, -ся. *Переживать, испытывать* **-ду́** – біду́ бідува́ти, б. прийма́ти. *Пережить* **-ду́** – перебідува́ти. *Причинять* **-ду́** *кому* – напа́стувати кого́. *Взвести* **-ду́** – прики́нути пеню́. *Наделать себе* **-ды́** – напита́ти собі́ ли́ха, біди́. *Натворить, наделать* **беды́** – наробити шко́ди, кло́поту. *Помочь в* **-де́** – порятува́ти, зара́дити ли́хові. *Предотвратить* **-ду́** – запобі́гти ли́хові. **Беда́** *стряслась* – ли́хо спітка́ло, ско́їлося, спітка́ла напа́сть, лиха́ годи́на. *Желаю тебе всех* **бед** – бода́й тебе́ зли́дні поби́ли; безголо́в’я на те́бе.
Бе́ден – убо́г.
Бе́дерный – стеге́нний, стегнови́й, клубови́й, кульшови́й; **б.** *сустав* – ку́льша.
Бедерча́тый – стегна́[и́]стий, клуба́стий, кульша́стий. [Кінь клуба́тий].
Бедне́ть – убо́жати, убо́жч[ш]ати, убо́жіти, бідні́ти, бідні́ш[щ]ати, зво́дитися з хазя́йства, мізерні́ти, підупада́ти, голі́ти, (*насмешл.*) капцані́ти.
Бедни́ть – збідня́ти.
Бедни́[я́]ться, беднова́ться – збі́днюватися, бідни́тися.
Бе́дно – убо́го, бі́дно, мізе́рно, нужде́нно, злиде́нно, ті́сно. [Ті́сно їм живе́ться, заробі́тки малі́, так що й хлі́бом бі́дкаються]. **Бе́дно** *на что* – то́нко на що. [У нас на гро́ші то́нко].
Беднова́тый, -то – біднува́тий, -то, бідне́нький, -ко.
Бе́дность – убо́зтво, убо́гість, бі́дність, неста́тки, недоста́тки, бідно́та, мізе́рія, зли́дні. *Впасть в* **бе́дность** – дійти́ до вбо́зтва. **Б.** *одолела* – зли́дні обсі́ли. *Довести до* **-ти** – зубо́жити, збідни́ти, звести́ з хазя́йства. *Доведенный до* -сти – зубо́жений.
Беднота́ – 1) *см.* **Бе́дность**; 2) (*бедняки*) бідно́та, бідо́та, голь, голо́та, харпаки́, зли́дні, харпа́цтво.
Бе́дный – 1) убо́гий, бі́дний, немаю́чий, немо́жний, незамо́жний, нужде́нний, злиде́нний, тісни́й, го́лий, харпа́к. **Беднёхонький** – біднісі́нький, голісі́нький. **Бе́дный-пребе́дный** – бі́дний та перебі́дний. **Б.** *чем* – бі́дний на що. *Стать* **-ным** – збідні́ш[щ]ати. *Прикидываться, прикинуться* **-ным** – збі́днюватися, бідни́тися, збідни́тися, ни́цитися, збі́дкатися, знебо́житися, зсинобо́житися; 2) бідола́шний, біда́шний, бі́дний, серде́чний, горопа́шний.

Бедня́га – 1) *см.* **Бедня́к**; 2) **Бедня́га, бедня́жка** (*несчастный, обиженный, страдающий*) – бідола́шний, серде́чний, серде́ка, беззала́нний, -на, безтала́нночка; (*общ. р.*) – бідола́ха (*ум.* бідола́шка, -шечка), бідня́га, бідня́ка, бідня́чка; (*ср. р.*) – бідня́ (*ум.* бідня́тко, бідня́точко). [Він, бідола́ха, і біжи́ть у ліс. Суму́ють оби́дві бідола́шечки (Г. Барв.). Запла́кана, неспови́та серде́чна дити́на (Шевч.). Се́рця не ра́ньте ді́вчині бідня́ці (Рудан.). Пропа́в наві́к сей Маг, бідня́га, порхне душа́ на дру́гий бік. (Котл.). Іде́ ка́чка з каченя́тками; мале́сенькі бідня́чки попристава́ли. Тя́жко бідня́ткові без ма́тери].
Бедня́к – біда́к, біда́р (*р.* -ря́), харпа́к, бідня́к, (*пр.* біда́цький, біда́рський, харпа́цький, бідня́цький), неста́ток, худа́к, тісна́к; (*презр.*) драб, голодра́б, голи́ш, голя́к, зли́день, злиде́нник, злида́р (*р.* -ря́) (*ув.* злидарю́га), капца́н, гольтіпа́ка, голочва́нько; *соб.* – біда́цтво, бід(н)о́та, харпа́цтво, голо́та, голе́ча, гольтіпа́, сіро́ма, сіромашня́.
Бедо́вый – метки́й, промітни́й, мото́рний.
Бедогла́зый, бедоо́кий – пристрі́тник.
Бедоку́р, -рка – шко́да (*общ.*); збито́шник, збито́шниця, (ши́беник, ши́бениця).
Бедоо́кий, *см.* **Бедогла́зый.**
Бедоку́рить, набедоку́рить – ли́хо ко́їти, ли́ха нако́їти, шурубу́рити, нашурубу́рити.
Бе́дренец, *бот.* – дрібча́сте зі́ллячко, козе́л (*р.* козла́), ко́злики, бедре́ць, бедрине́ць; **-ец** *анисовый* – га́нус.
Бе́дрянный, *см.* **Бе́дерный.**
Бедри́стый, *см.* **Беде́рчатый.**
Бедро́ – стегно́ (*ум.* стеге́нце), клу́би. *С кривыми* **-ми** – кривоклу́бий. *С плохо развитыми* **-ми** – безклу́бий.
Бедря́ный, *см.* **Бе́дерный.**
Бе́дственный – злиго́дній, гірки́й, гіре́нький; злиде́нний. [Злиго́днії годи́ни. Злиде́нне животі́ння]. **Бедственное** *время* – лихолі́ття, лиховщи́на; **-ое** *положение* – бідува́ння, злиго́дність. *Быть в* **-ом** *положении* – бідува́ти; **-но** – гі́рко, гіре́нько; злиде́нно.
Бе́дствие – біда́, ли́хо, лиха́ приго́да, лиха́ годи́на, знегі́ддя (Макс.), недо́ля, безголо́в'я; **-вия** – злиго́дні. *Испытать* **-вия** – набра́тися (зазна́ти) біди́, ли́ха, го́ря, впа́сти в недо́лю.
Бе́дствование – бідува́ння, бі́дкання, горюва́ння, горюва́ннячко, поневіря́ння, лиха́ годи́на.
Бе́дствовать – бідува́ти, горюва́ти, біди́ти, бі́дкатися, бідкува́тися; злидну[ю]ва́ти, лихува́ти, біду́ тягти́, біду́ бідува́ти, біду́ приймáти, кала́нити. [Так уве́сь свій вік і кала́ню, моя́ сестри́чко]. **Бе́дствующий, -щая** – бі́дник, бі́дниця, горюва́льник, -ниця.
Бедуи́н – бедуї́н.
Бежа́ние – біг, гін (*р.* го́ну).
Бежа́ть – 1) бі́гти (біжу́), бiга́ти (-га́ю, -га́єш), (*редко употр.*). *Не в силах* **-а́ть** – не підбіжу́. **-а́ть** *быстро, изо всех сил* – чухра́ти, маха́ти, гна́ти (жену́, -не́ш), гони́ти, летíти, лупи́ти, чеса́ти, ме́сти́, стри́гти, чку́рити, ката́ти; (*насм.*) – в коше́чу, в соба́чу рись. *Броситься* **-жа́ть** – дремену́ти, лепесну́ти, герсону́ти, да́ти нога́м во́лю; (*о многих*) – сипну́ти [Сипну́ли всі у ліс густи́й]. **-а́ть** *врассыпную* (*о многих*) – пороснýти в ро́зтіч. **-а́ть** *без памяти* – бі́гти не своїми нога́ми, не тя́млючи себе́. **-ать** *без оглядки* – бі́гти нео́бзир; 2) **-ать** *куда, откуда* – тіка́ти, утіка́ти, утекти́, уте́ком піти́. [Вте́ком пішли́ з сво́го кра́ю]. **-ать** *со света* – бі́гти з сві́ту, з бле́ску. **-ать** *из тюрьмы со взломом* – ви́ламатися з в'язни́ці.
Бе́женец, -нка – бі́же́нець, бі́же́нка, утíка́ч, -чка.
Бежко́м, *см.* **Бего́м.**
Без *и* **бе́зо**, *предл.* – без.
Безала́берность – безла́дність; нерозсу́дливість.
Безала́берный – безла́дний, розки́дкуватий; нерозсу́дливий.
Безала́берщина – безла́ддя, не́ла́д.
Безапелляцио́нный – безапеляці́йний, безповоро́тний; **-но** – безапеляці́йно, безповоро́тно.
Безбе́дно – 1) замо́жно, в доста́тку, -тках; 2) безбі́дно, без ли́ха, без біди́, без го́ря.
Безбе́дность – безбі́дність, замо́жність, доста́ток, доста́тки, доста́тність.
Безбе́дный – 1) замо́жний, заможне́нький; 2) безбі́дний, що не зна́є біди́, го́ря, ли́ха.
Безбедо́вный, *см.* **Безбе́дный 2.**
Безбе́дренный – безклу́бий [Безклу́ба коня́ка].
Безбиле́тный – безбіле́тний, без квитка́ (ка́ртки, по́свідки).
Безбо́жие – безбо́жність, безбо́жництво, неві́рство.
Безбо́жник, -ница – безбо́жник, -ниця; *свойственный* **-ку** – безбо́жницький.
Безбо́жничать – не ма́ти бо́га в собі́, жи́ти без бо́га, безбогува́ти.
Безбо́жничество – безбо́жництво, життя́ безбо́жницьке.
Безбо́жность – безбо́жність.

Безбо́жный – 1) безбо́жний; 2) немилосе́рдний, злора́дний. [Син злора́дний ма́тір ви́гнав з ха́ти]; **-но** – 1) безбо́жно; 2) немилосе́рдно, злора́дно.
Безбо́кий – безбо́кий.
Безболе́зненность – безбо́лізність, безбі́лля.
Безболе́зненный – безбо́ліз[с]ний, безбі́льний; **-но** – безбо́люче, безбо́ліз[с]но, безбо́лізько.
Безборо́дый – безборо́дий, безборо́дько, голоборо́дий, голоборо́дько.
Безбоя́зненно – безбо́язно, безбо́яз(ь)ко, безстра́шно.
Безбоя́зненность – небо́язкість, безбо́язність.
Безбоя́зненный – небоязки́й, безстра́шний, не́бій (*р.* -бо́я), небоя́н.
Безбра́тственный, *бот.* – безбра́тній, безбрате́рній.
Безбра́чие, безбра́чность – безшлю́бність, безшлю́б'я, безже́нність, безже́нство, безму́жність.
Безбра́чный – безже́нний, безму́жній, безшлю́бний.
Безбре́жный – безбере́жний, безбере́гий, безкра́їй, (безкра́я, -а́є, *р.* -кра́його, -кра́йої).
Безбре́жье – безбере́жжя, безбере́жність.
Безбро́вый – безбро́вий, безбро́вко.
Безбрю́хий – безчере́вий.
Безве́домый – безві́сний, неві́до́мий, незна́ний.
Безве́дрие, безве́дри́ца – него́да, него́диця, безгі́ддя.
Безве́рие – безві́р'я, неві́рство.
Безве́рхий – безве́рхий.
Безве́сельный – безве́слий.
Безве́стие – безві́стя, бе́звість.
Безве́стно – безві́сно, бе́з вісти.
Безве́стность – неві́до́мість.
Безве́стный – безві́сний, неві́до́мий, недові́до́мий, незна́ний. **-ая** *даль* – бе́звість. **-но** – бе́з вісти, неві́до́мо, недові́до́мо.
Безве́тренный – безві́трий, ти́хий; (*о месте*) заті́шний.
Безве́трие – безві́тря, ти́ша.
Безви́нность – безневи́нність, непови́нність.
Безви́нный – безневи́нний, безви́нний, непови́нний; **-но** – безневи́нно, безви́нно, непови́нно.
Безвку́сие, безвку́сица – бе́зсмак (*р.* -ку), не́смак, безсмакови́ця.
Безвку́сно (*сварено*) – несма́чно. **-но** (*сделано сшито*) – безсма́чно, без смаку́.
Безвку́сный (*о пище*) – несмачни́й; (*о вещи*) без смаку́ зро́блений.
Безвла́жный – безво́гкий, безволо́гий.
Безвла́стие – безвла́стя, безвла́ддя, безуря́ддя.
Безвла́стность – безвла́дність.
Безвла́стный – безвла́дний.
Безво́дица, безво́дье – безві́ддя; безпи́ття.
Безво́дность – безві́ддя, посу́ха, суш (*р.* -ши).
Безво́дный – безво́дий, безві́[о́]дний. **-ая** *местность* – безві́ддя.
Безво́дье, *см.* **Безво́дица.**
Безвозбра́нный – беззаборо́нний, незаборо́нений, ві́льний. **-но** – безборо́нно, ві́льно.
Безвозвра́тность – безповоро́тність.
Безвозвра́тный – безповоро́тний. **-но** – безповоро́тно, беззворо́тно, без воріття́, без зворо́ту.
Безвозду́шный – безпові́тряний.
Безвозме́здный – без(за)пла́тний, безгроше́вий, дармови́й. **-но** – ду́рно, заду́рно, да́рма[о], да́ром, за спаси́бі; (*шутл.*) за так гро́шей.
Безволо́сый – безволо́сий, ги́рявий, голомо́зий; голомши́вий.
Безво́льный – безво́[і́]льний, хистки́й [Хистки́й чолові́к був: куди́ хили́, туди́ він і гне́ться]; **-но** – безво́[і́]льно.
Безвре́дность – нешкодли́вість, нева́да.
Безвре́дный – нешкодли́вий, невадли́вий, незава́дний. **-но** – нешкодли́во, нева́дно, не шко́дить, не ва́дить.
Безвре́менник – безтала́нний, бездо́льний.
Безвре́менница – 1) безтала́нна, бездо́льна, безща́сна; 2) *см.* **Безвре́менье 1 - 2**; 3) (*бот.*) шапра́н ди́кий.

Безвре́менность – невча́сність, доча́сність.
Безвре́менный – доча́сний, невча́сний. **-но** – доча́сно; без часу́.
Безвре́менье – 1) него́да, него́диця, не́погідь, безгі́ддя; 2) лихолі́ття, безча́сся; 3) ні́кольство [Все ні́коли та ні́коли, та за тим ні́кольством і не пої́хав].
Безвы́водный – невиво́дний. **-но** – невиво́дно.
Безвы́годность – не́зиск, незиско́вність, безприбутко́вість.
Безвы́годный – незиско́вний, небаришови́тий. **-но** – без зи́ску, без бариша́.
Безвы́ездный – безви́їздний. **-но** – безви́їздно, не виїзди́вши.
Безвы́ходность – безви́хідність, безра́ддя, безпора́дність, непора́дна годи́на, кінці́ в край. [Таке́ мені́ прийшло́сь тоді́, пря́мо кі́нці в край].
Безвы́ходный – 1) безви́хідний, невихі́дний; 2) безпора́дний, невикру́тний. **-но** – безвихі́дно, безпора́дно.
Безгла́вый – безголо́вий.
Безгла́зый – безо́кий.
Безгла́сие – безголо́сся.
Безгла́сность – 1) безгла́сність, німува́ння; 2) нея́вність, неоголо́сність (вчи́нку, поді́ї).
Безгла́сный – безголо́сий, безгла́сний, німи́й. **-но** – 1) ні́мо, безгла́сно; 2) нея́вно, неоголо́сно.
Безголо́вый – 1) безголо́вий; 2) дурноголо́вий, дурни́й.
Безголо́сый – безголо́сий.
Безгосуда́рственный – бездержа́вний.
Безгра́мотность – неписьме́нність, безписьме́нщина; (*неуменье грамотно писать*) безгра́мотність.
Безгра́мотный – неписьме́нний, те́мний на письмо́; безгра́мотний. **-но** – безгра́мотно.
Безграни́чность – безме́жність, безкра́йність, безкра́їсть (*р.* -йости), безбере́жність, необме́жність, бе́зкрай, бе́змір, безмі́р’я.
Безграни́чный – безме́жний, безкра́йній, безкра́їй, -а́я, -а́є, безбере́жний, необме́жний, безмі́рний. **-но** – безме́жно, безмі́рно, без мі́ри.
Безгре́шность – безгріхо́вність, безгрі́шність.
Безгре́шный – безгріхо́вний, безгрі́шний, негрі́шний. **-но** – безгріхо́вно, безгрі́шно.
Безгри́вый – безгри́вий.
Безгру́дый – безпе́рсий, безгру́дий. [На цю безгру́ду коня́ку і хомута́ не прибере́ш].
Безгу́бый – безгу́бий; (*о животных*) безва́ргий.
Безда́нный – безо́платний, безда́нний.
Безда́нно-беспо́шлинно – безо́платно, безда́нно.
Безда́рность – 1) нezда́рність, безда́рність, нezді́бність; 2) незда́ра [Він – незда́ра].
Безда́рный – незда́р[н]ий, незді́бний, некебі́тний, безхи́стий. **-но** – незді́бно, некебі́тно, неталанови́то.
Бездво́рный – бездві́рний, бездво́рий.
Безде́йственный – недія́льний, нечи́нний, бездія́льний.
Безде́йствие – недія́льність, бездія́льність, нечи́нність.
Безде́йствовать – вакува́ти, не працюва́ти, недія́ти.
Безде́йствующий – бездія́льний.
Безде́лица – дрібни́ця, мала́ річ.
Безде́лка, -лочка, -делу́шка – *мн.* дрібни́чки, безділля́ [На поли́чках стоя́ло різне́ безділля́].
Безде́лье – безді́лля, неро́бство, гу́льки. *От* **безде́лья** – знічев’я, знече́вля.
Безде́льник – 1) не́ро́б(а), ле́[о́]дар (*р.* -ря), леда́що, леда́й, дармоби́т, ба́йдич, ледацю́га. *Делаться, сделаться* **-ком** – ледащі́ти, зледащі́ти, пусти́тися в леда́що; 2) шахра́й, круті́й, дури́світ.
Безде́льница – 1) неробі́тниця, неро́ба; 2) шахра́йка, круті́йка, дури́світка.
Безде́льничанье, безде́льство – 1) ле́дарство, неро́бство, байдува́ння; 2) шахрува́ння, круті́йство.
Безде́льничать – 1) ледарюва́ти, гультяюва́ти, гуля́ти, байдикува́ти, дармува́ти; 2) шахрува́ти, (люде́й) дури́ти, обду́рювати.
Безде́льнически – 1) ле́дарським ро́бом, по-леда́щому; 2) шахра́йським ро́бом, по-шахра́йському.
Безде́льнический – ле́дарський; шахра́йський.
Безде́льничество, *см.* **Безде́льничанье.**
Безде́льный – нетру́жений. [Бага́то є дармої́дів нетру́жених].

Безде́нежно – беззапла́тно, заду́рно, дарма́, без гро́шей.
Безде́нежность, безде́нежье – безгрошів'я, безгрі́шшя.
Безде́нежный – безгроше́вий, беззапла́тний.
Безде́нежье, *см.* **Безде́нежность.**
Безде́тность – безді́тство, безді́тність.
Безде́тный – безді́тний, безді́тник. **-ная** – безді́тниця, бездітки́ня, безплі́дниця, неро́да.
Безде́ятельность – бездія́льність, безді́льність.
Безде́ятельный – бездія́льний, безді́льний, безробі́тний. [Своє́ життя́ в споко́ю безробі́тнім не марну́є].
Бе́здна – 1) безо́дня, (*только о суше*) прі́рва, безо́днява, прова́ля, (*адская*) пропасна́; 2) **бе́здна** (*множество, обилие*) – си́ла-силе́нна, бе́зліч, до сму́тку. [Я́блук си́ла-силе́нна. Робо́ти бе́зліч, до сму́тку].
Бездо́ждие – бездо́жджя, посу́ха, суш, су́ша.
Бездо́ждный – 1) бездощо́вий, недощови́й; 2) сухи́й, посу́шний. **-ное** *лето* – сухолі́ття.
Бездои́мный, бездои́мочный – беззале́глий, безнедо́платний.
Бездоказа́тельный – безпідста́вний, бездо́казний, бездо́відний. **-но** – безпідста́вно, бездо́казно, бездо́відно.
Бездо́лжностный – безпоса́дний, безробі́тний.
Бездо́лье – безтала́ння, бездо́льність, безді́[о́]лля. [Як твоя́, до́ню, до́ля, то наку́пить чолові́к і по́ля, а як безді́лля, то прода́сть і подві́р'я].
Бездо́льный – безтала́нний, бездо́льний, безща́сний. **-ая** – безща́сниця, безді́[о́]льниця.
Бездо́мник, бездо́мок – безха́тник, безха́тько, бездо́мник, безхазя́йко, бурла́к, бурла́ка, бурлачи́на; **бездо́мница** – безха́тниця, бурла́чка. *Свойственный, принадл.* **-ку** – бурла́цький.
Бездо́мный – безха́тній, бездомі́вний, бездо́мний, бездві́рний, безприту́льний.
Бездомо́вничать – бурлакува́ти.
Бездомо́вщина – бурла́цтво.
Бездо́нный – безо́дній, бездо́нний, незгли́бний [Чоло́м тобі́, си́нє широ́кеє мо́ре, незглибна безо́днє, безме́жний просто́ре], (*о посуде*) безде́нний. [Безде́нної ді́жки не наллє́ш].
Бездо́нно-_глубокий_ – безо́днє-глибо́кий.
Бездоро́жица, -ро́жье – бездорі́жжя, безпу́ття, непро́їзд.
Бездохо́дность – безприбутко́вість.
Бездоходный – безприбутковий, бездохідний.
Бездушие – бездушність, мертводушність, нечулість.
Безду́шный – 1) безду́шний, мертводу́шний, нечу́лий; 2) неживи́й, ме́ртвий, безду́шний [Безду́шне ті́ло]; 3) немилосе́рдний, лю́тий, нежалісли́вий. **Безду́шно** – безду́шно, немилосе́рдно, без жа́лю.
Безды́мный – безди́мний.
Бездыха́нность – безду́шність (*р.* -ности).
Бездыха́нный – безду́шний.
Безжа́лостность – нежалісли́вість, немилосе́рдність (*р.* -ности).
Безжа́лостный – нежалісли́вий, немилосе́рдний, безжа́льний, немилости́вий, живої́д. **-но** – немилосе́рдно, немилости́во, без жа́лю.
Безженство – безшлю́бність, безже́нність, -же́нство.
Безже́нный – безже́нець (*р.* -нця).
Безжи́зненность – 1) безду́шність, безжи́вність, нежи́вість, ме́ртвість; 2) млявість.
Безжи́зненный – 1) безду́шний, безжи́вний, неживи́й. [Краса́ безжи́вна]; 2) мля́вий. **Безжи́зненно** – 1) безжи́вно, безду́шно, нежи́во; 2) мля́во.
Беззабо́тливость – безтурбо́тність, недбайли́вість, недба́льство, недба́лість, недба́ння, необа́чність, необа́чка.
Беззабо́тливый – безтурбо́тний, безклопі́тни́й, безклопо́тний, недбайли́вий, недба́йний, недба́(й)лиця, недба́льниця, недба́ха. [Оддала́ за́між за п'яни́цю, за недба́лицю]. **-во** – безтурбо́тно, недбайли́во.
Беззабо́тность – 1) безжу́рність, безсу́мність, безду́мність; 2) *см.* **Беззабо́тливость.**
Беззабо́тный – 1) безжу́рний, нежур(б)ли́вий, безсу́мний, безду́мний, безтурбо́тний. **-но** – безжу́рно, безсу́мно, безду́мно, безтурбо́тно; 2) *см.* **Беззабо́тливо.**
Беззаве́тный – безогля́дний, щиросе́рдий. **-но** – безогля́дно, усі́м се́рцем, без вага́ння.
Беззазо́рный – бездога́нний.
Беззако́ние – беззако́нство, беззако́ння.
Беззако́нник, -ница – беззако́нник, -ниця.

Беззако́нничать – беззако́нствувати, лама́ти (пору́шувати) зако́н, пра́во, ві́ру.
Беззако́нность (*отсутствие законности*) – бе́зсуд, безсу́ддя, безпра́вство, беззако́нність. [Запоро́жці відбува́лися від ля́ха і його́ безпра́вства (Куліш)].
Беззако́нный (*противозаконный*) – беззако́нний, безсу́дний (Куліш). **-но** – беззако́нно, безсу́дно.
Беззако́нщина – безсу́диця.
Беззасте́нчивость – несоромли́вість, малосоро́мність.
Беззасте́нчивый – несоромли́вий, малосоромли́вий, безсоро́мний. **-во** – малосоромли́во, безсо́ромно.
Беззате́йливый, беззате́йный – немудро́ваний, без ви́тівок. **-ый** *человек* – немудраге́ль.
Беззащи́тность – беззахи́сність, безоборо́нність.
Беззащи́тный – беззахи́сний, безоборо́нний, беззасту́пний.
Беззвёздный – беззо́ряний, незо́ряний.
Беззво́нный – бездзві́нний.
Беззву́чный – безгу́чний, безодголо́сний, глухи́й, німи́й. [У глухі́й, те́мній моги́лі. Затремті́ла од німо́го рида́ння]. **-но** – безгу́чно, безодголо́сно, глу́хо, ні́мо, без го́лосу. [Я ледві́ почу́ла – безодголо́сно так вона́ гомоні́ла (М. Вовч.). Ота́к ні́мо шепоті́ли його́ гу́би (Крим.)].
Безземе́лье – безземе́лля.
Безземе́льник (*имеющий лишь избёнку*) – халу́пник.
Безземе́льный – безземе́льний, безґру́нтий; (*крестьянин, живущий в чужой избе*) підсусі́док, *соб.* – підсусі́ддя.
Беззло́бный – незлоби́вий.
Беззо́льный – безпо́пільний.
Беззу́бый – беззу́бий.
Беззу́бка, *зоол.* – зубе́рниця.
Безла́дица – 1) (*беспорядок, неурядица*) бе́злад, безла́ддя; 2) (*разлад, нелады*) не́ла́д, нела́года.
Безла́пый – безла́пий.
Безлепестко́вый – безпелюстко́вий.
Безлепе́стность – безпелюстко́вість.
Безле́сие, -ле́сица – безлі́сся.
Безле́сный – безлісови́й, безлі́сний.
Безли́кий – безли́ций (*ж. р.* безли́ця).
Безли́ственный, -лист(н)ый – безли́стий, безли́стявий.
Безли́чный – безособо́вий, безобли́чний, безосо́бний. [Арешта́нська сі́ра безособо́ва ма́са. Безосо́бні дієслова́].
Безлоша́дный – безкі́нний; (*лишившийся лошадей*) обезко́нений.
Безлу́нный – безмі́сячний.
Безлю́деть, безлю́диться – безлю́діти.
Безлю́дить – збезлю́джувати, безлю́дити. [Війна́ збезлю́джувала краї́ну].
Безлю́дный – безлю́дний, відлю́дний, глухи́й. [Доро́га відлю́дна]. **-но** – безлю́дно, глу́хо, пу́сто. [Тепе́р на ву́лиці глу́хо: моро́з вели́кий, то всі по хата́х сидя́ть].
Безлю́дствовать – безлю́дувати.
Безлю́дье – безлю́диця, безлю́дство, безлю́ддя.
Безма́ла, *нар.* – ма́ло не, за мали́м не, бе́змаль. [Бе́змаль не два́цять. Бе́змаль со́рок год мені́]. **Безме́жный** (*необмежёванный*) – безме́жний, необме́жений.
Безме́здный, -но – *см.* **Безвозме́здный, -но.**
Безме́н – бе́змін, (*пружинный*) ка́нтар.
Безме́рность – безмі́рність, незмі́рність, неомі́рність, безнемі́рність. **-но** – незмі́рно [Чи́тання вона́ лю́бить незмі́рно (Грінч.)].
Безме́рный – безмі́рний, неомі́рний. [Незмі́рний по́двиг. Неомі́рний степ]. **-но** – безмі́рно, незмі́рно, неомі́рно, без мі́ри, мі́ри нема́, безнемі́рно. [Зма́лку начу́лася, що вона́ хоро́ша – мі́ри нема́. Ста́вив собе́ без мі́ри ви́соко. Безнемі́рно пив].
Безмо́зглость – безмо́зкість.
Безмо́зглый – безмі́[о́]зкий, пустомо́зкий, безло́бий, безглу́здий, нетяму́щий.
Безмо́лвие – безгомі́ння, німо́тність, німа́ ти́ша.
Безмо́лвный, безмо́лвствующий – безмо́вний, німо́тний, німи́й, мовчазни́й, мовчу́щий, безгу́чний, безгла́сний. **-но** – безмо́вно, мо́вчки, мо́вча́зно, ні́мо, німо́тно, німу́ючи. [У ха́ті су́мно, ні́мо. Мо́вчки насу́нули хма́ри (Грінч.)]. **Безмо́лвно** *красноречивый* –

німопромо́вистий. [Ба́чу на́ші німопромо́висті моги́ли (Конис.)].
Безмо́лвствование – німува́ння.
Безмо́лвствовать – німува́ти, німо́тствувати, мовча́ти мо́вчки.
Безмоло́чница (*недойная*) – я́лова, я́лівка, я́ловиця. [Одна́ коро́ва дійна́, а дві я́лівки].
Безмяте́жность – тихоми́рність, спокі́й, супокі́й, упокі́й, безтурбо́тність.
Безмяте́жный – тихоми́рний, супокі́йний, безтурбо́тний.
Безнадё́жность – безнаді́я, безнаді́йність.
Безнадё́жный – безнаді́йний. **-но** – безнаді́йно. **-но** *больной* – смерте́нний. [Мій син смерте́нний лежи́ть, так і лі́кар сказа́в].
Безнака́занность – безка́рність. **-ный, -но** – безка́рний, -но.
Безнаме́ренный – невми́сний, ненавми́сний, безнамі́рний. **-но** – невми́сне, ненавми́сне, без на́міру.
Безнаме́ренность – ненавми́сність, безнамі́рність.
Безнача́лие – безуря́ддя, безголо́в'я.
Безнача́льничать – жи́ти без нача́льника, сваво́лити.
Безнача́льный – безпочатко́вий, одві́чний, передві́чний. **-но** – без поча́тку, одві́чно, передві́чно.
Безнача́льственный – безуря́дний.
Безнедои́мочный, *см.* **Бездои́мочный.**
Безно́гий – безно́гий.
Безно́сый – безно́сий, безно́сько, безно́сик.
Безнра́вственность – 1) немора́льність, безмора́льність, неети́чність; 2) розпу́ста, безпу́тність, недоброзвича́йність.
Безнра́вственный – 1) немора́льний; 2) розпу́сний, недоброзвича́йний, безпу́тній. **Безнра́вственно** – 1) немора́льно. **Б.** *жить* – пу́сто йти (Грінч.); 2) розпу́сно.
Безну́ждный, *см.* **Беспе́чный.**
Безоби́дный – 1) плохи́й, плохе́нький; невра́зли́вий. [Це найплохі́ша коро́ва, ніко́ли не вда́рить. Він люди́на плохе́нька]; 2) некри́вдний. [Некри́вдна ува́га (= *безобидное замечание*)]. **Безоби́дно** – без кри́вди, по пра́вді.
Безо́блачный – безхма́р(н)ий, погі́дний. [Со́нце пи́шно схо́дило на погі́дне не́бо].
Безоборо́тный – беззворо́тний (ве́ксель, на́пис).
Безобра́за, безобра́зина – брид (*о мужч.*), briду́ля (*о женщ.*), пога́нище (*общ.*).
Безобра́зие, безобра́зность – 1) бри́дкість, бридо́та; 2) неподо́ба, неподо́бність, непуття́. [Що за неподо́ба!].
Безобра́зить – знекра́шувати, знекраша́ти, шпе́тити, бриди́ти.
Безобра́зиться – знекраша́тися, бри́днути.
Безобра́зник – бешке́тник, дешпе́тник, ши́беник непу́тній.
Безобра́зничать – бешкетува́ти, дешпетува́ти, роби́ти неподі́бне, бе́шкет справля́ти.
Безобра́зный – бридки́й, виро́дливий, нега́рний, поганю́чий, нечупа́рний, неподо́бний.
Безобро́чный – безо́платний.
Безопа́сность – безпе́ка, безпе́чність. *Основывать* **б.** *на чём* – безпе́читися на чо́му. *Быть в* **-сти** – бу́ти убезпе́ченим. *В* **-сти** *находящийся* – в[у]безпе́чений.
Безопа́сный – безпе́чний. *Не* **безопа́сный** – небезпе́чний. **-но** – безпе́чне, -но.
Безору́жный – беззбро́йний, неозбро́єний.
Безоснова́тельно – безпідста́вно, без ґру́нту. **-ный** – безпідста́вний, безґрунто́вний.
Безостано́вочно – невпи́нно, безупи́нно, без упи́ну, безпере́ста́нно, безпере́стану, безпере́станку, безпере́станя, безпере́стал[н]ь, безуста́нно, безуга́вно, ненаста́нно, безнаста́нно, бе́зпереч, раз-у-раз, раз-по-раз, раз-коло-разу, за́спліш, безвідга́лу.
Безостано́вочность – невпи́нність, безупи́нність, безуга́вність, безпере́стання (*ср. р.*) безпере́ста́нність, безнаста́нність.
Безостано́вочный – безупи́нний, невпи́нний, невга́вний, невгамо́ваний, безуга́вний, безпере́рвний, неперери́вчастий, безпере́ста́нний, безнаста́нний, разура́зний, повсякча́сний, невсипу́щий.
Безо́стый (*о злаках*) – безо́стий, голоколо́сий, го́лий. [Голоколо́са пшени́ця. Го́лий ове́с].
Безотве́тность – безвідмо́вність, безодмо́вність, суми́рність, пло́хість.
Безотве́тный – безвідмо́вний, безодмо́вний, суми́рний, пло́хий, мовча́к[н]. **-но** – безвідмо́вно, мо́вчки.
Безотве́тственность – безвідповіда́льність, невідповіда́льність.
Безотве́тственный – безвідповіда́льний, невідповіда́льний.
Безотвя́зность, безотвя́зчивость – невідче́пність, в'ї́дливість, насти́рливість.

Безотвя́зный, безотвя́зчивый – невідче́пний, в'ї́дливий, невідкли́чний, насти́рливий.
Безотгово́рочный – безвідмо́вний, несупере́чливий. **-но** – безвідмо́вно, несупере́чливо, не відмовля́ючись, не супере́чучи, без ви́мовок.
Безотда́точный – безповоро́тний. **-но** – без відда́чі, без оддання́. *Дать взаймы* **бесповоро́тно** – пози́чити на ві́чне оддання́.
Безотлага́тельность, безотло́жность – невідкла́дність, коне́чність, (*только о деле*) пи́льність.
Безотлага́тельный, безотло́жный – невідкла́дний, (*только о деле*) пи́льний. **-но** – невідкла́дно, не відклада́ючи.
Безотлу́чность – невідсту́пність, невідхі́дність, невідкли́чність.
Безотлу́чный – невідсту́пний, невідхі́дний, невідкли́чний. **-но** – невідсту́пно, невідхі́дно, невідкли́чно.
Безотме́нный – невідмі́нний, безвідмі́нний. **-но** – безвідмі́нно.
Безотноси́тельность – безвідно́сність, незастосованість (*р.* -ности).
Безотноси́тельный – безвідно́сний, незастосо́ваний до чо́го. **-но** – безвідно́сно, не стосу́ючись до чо́го, без ува́ги на що.
Безотра́дность – безвідра́дісність, безпросві́тність.
Безотра́дный – безвідра́дісний, безра́дісний, безпросві́тній. *Делать кому жизнь* **-ной** – зав'я́зувати світ кому.; **-но** – безра́дісно, без просві́тку.
Безотсту́пный, безотхо́дный, *см.* **Безотлу́чный.**
Безотсро́чный, -но, *см.* **Безотлага́тельный, -но.**
Безотчётно – 1) несвідо́мо, сам себе́ не розбіра́ючи; 2) беззвідо́мно, беззві́тно, без зві́ту, без звідо́млення, не подаючи́ звідо́млення.
Безотчётность – 1) несвідо́мість, нез'ясо́ваність. [Нез'ясо́ваність почуття́]; 2) (*неподача отчётов*) – беззвідо́мність, беззві́тність. [Така́ беззві́тність недопусти́ма, – тре́ба вимага́ти зві́ту (звідо́млення)].
Безотчётный – 1) несвідо́мий, нез'ясо́ваний, безрозду́мний, нерозбі́рний; 2) беззвідо́мний, беззві́тний.
Безочерёдный – безчерго́вий, безчере́жний. **-но** – безчерго́во, без че́рги, безчере́жно.
Безоши́бочность – непоми́льність, безпомилко́вість, непохи́бність.
Безоши́бочный – нехи́бний, непохи́бний, несхи́бний, непоми́льний, безпомилко́вий, безпоми́лешний, непоми́лешний.
Безрабо́тица – безробі́ття. *Время* **-цы** *на мельнице* – безмли́в'я.
Безрабо́тный – безробі́тний, беззаробі́тний.
Безразбо́рчивость – нерозбі́рливість, неперебі́рливість (*р.* -вости).
Безразбо́рчивый – нерозбі́рливий, неперебі́рливий.
Безразде́льность – неподі́льність.
Безразде́льный – неподі́льний, нерозді́льний. **-но** – неподі́льно, нерозді́льно, цілко́м.
Безразли́чие – 1) одна́ковість, безодмі́нність; 2) байду́жість.
Безразли́чно – байду́жно, байду́жливо, обоня́тно, безвира́зно. [Гля́нула байду́жно]; *мне это* **-но** – ба́йду́же, байду́жки, байду́жечки, дарма́, одна́ково мені́ до то́го. *Совершенно* **-но** – байдужі́сінько, однакові́сінько.
Безразли́чность – байду́жість, байду́жність, обоня́тність.
Безразли́чный – безвиразни́й. [Заговори́в навми́сне безвиразни́м го́лосом]. **Б-ый** *к чему* – байду́жий, байду́жний, байду́жливий до чо́го, обоня́тний. *Стать* **-ным** (*безл.*) – забайду́житися, збайдужні́ти. [Забайду́жилось].
Безрассу́дность, безрассу́дство – нерозсу́дливість, безглу́здя (*ср. р.*), безглу́здість (*р.* -дости).
Безрассу́дный – нерозсу́дливий, нерозва́жливий. **-но** – нерозсу́дливо, нерозва́жливо, безрозу́мно.
Безрассу́дствовать – 1) чини́ти безглу́здя; 2) шалі́ти.
Безрассчётность, -счётливость – безраху́бність, необрахо́ваність.
Безрассчётный, -счётливый – безраху́бний. **-но** – безраху́бно, необрахо́вано.
Безрезульта́тный – безрезульта́тний, безнаслі́дний, даре́мний, ма́рний. **-но** – даре́мно, да́рмо, ду́рно, ма́рно, безрезульта́тно, без на́слідку.
Безро́гий – безро́гий, шу́тий, гу́лий, комо́лий.
Безро́дный – безрі́дний, безрі́дник, безро́да (*об. р.*).
Безро́потность – нере́мствування, покі́рливість.
Безро́потный – нeремсти́вий, покі́рливий. **-но** – покі́рливо, без ре́мства, не ре́мствуючи, неремсти́во.

Безрука́вный, -кавый – безрука́вий.
Безру́кий – безру́кий.
Безры́бье – безри́б'я.
Безубы́точный – безутра́тний.
Безу́гольный – безвуглльови́й.
Безуго́льный – безу́глий.
Безугомо́нный – безуга́вний, невгомі́нний. **-но** – безуга́вно, без уга́ву.
Безуда́рный – ненаголо́шений. [Ненаголо́шене е].
Безу́де́ржный – невтри́мний, нестри́мний, невпи́нний.
Безу́держу – без упи́ну, невтри́мно.
Безукло́нность – несхи́бність, невідхи́льність.
Безукло́нный – несхи́бний, невідхи́льний, про́стий. **-но** – несхи́бно, невідхи́льно, про́сто, не відхиля́ючись.
Безукори́зненность – бездога́нність (*р.* -ности).
Безукори́зненный – бездога́нний. **-но** – бездога́нно, без ва́ди.
Безу́меть – безу́міти.
Безу́мить – призво́дити до божеві́лля, до шале́нства.
Безу́мец – бе́зумець, бе́зумень, божеві́лець (*р.* -ві́льця), божеві́льник, шале́нець, шале́ний, навіже́ний, навісни́й.
Безу́мие, безу́мство – безу́мство, безу́мність, бе́зум, божеві́лля, божеві́льність, навіже́нство, шал, шале́нство. *Припадок* **-ия** – причи́на. [Кру́титься на́че в причи́ні], пароксі́зм божеві́лля.
Безу́мный – безрозу́мний, безу́мний, божеві́льний, навіже́ний, навісни́й, навісноголо́вий, шале́ний, безтя́мний. **Б-ым** *сделать* – обезу́мити, з ро́зуму зве́сти.; **-но** – безу́мно, божеві́льно, шале́не[о].
Безу́мство, *см.* **Безу́мие.**
Безу́мствовать – безу́мствувати, навісні́ти, шалі́ти.
Безупрёчность, -ный, -но, *см.* **Безукори́зненность, -ный, -но.**
Безуря́дица, безуря́дье – бе́злад, безла́ддя.
Безуря́дный – безуря́дній. [Під таку́ безуря́дню годи́ну, насу́нули з А́зії тата́ри (Куліш)].
Безусло́вность – безумо́вність.
Безусло́вный – безумо́вний. **-но** – безумо́вно, безпере́чно.
Безуспе́шность – надаре́мність, ма́рність, невда́лість.
Безуспе́шный – надаре́мний, ма́рний, даре́мний; невда́лий. **-но** – надаре́мне[о], нада́рмо, ма́рне, ма́рно, даре́мне, не спосу́дившись. [Ду́мав оце́ в я́рмарку тели́цю прода́ти, та не спосу́дившись і верну́всь].
Безуста́нный – безупи́нний, невто́мний, невсипу́щий, невгамо́вний.
Безу́сый – безву́сий, голову́с, голову́сий, голову́сько.
Безуте́шность – безпора́дність, нудьга́-нерозва́га.
Безуте́шный – нерозва́жений, безпора́дний; непоті́шний, невтиши́мий. **-но** – безпора́дно, невтиши́мо.
Безу́хий – безу́хий, шу́тий, джу́лий. [Шу́тий чолові́к, шу́тий соба́ка. Джу́лі ві́вці]; (*о посуде*) – безву́шкий. [Безву́шкий гле́чик].
Безуча́стие – байду́жість, обоня́тність, безприхи́лля (*ср. р.*).
Безуча́стный – байду́жий, обоня́тний, нежалісли́вий, неспочутли́вий, безприхи́льний, відчу́жений. **-но** – байду́жно, обоня́тно, без спочуття́, безприхи́льно.
Безызве́стность, -ный, *см.* **Безве́стность, -ный.**
Безыме́нный, -мя́нный – бези́менний, безнаіме́нний; неназва́ний; (*палец*) підмізи́нний. **-ая** *речка* – самоте́ка. **-но** – бези́менно.
Безыску́сственный – нешту́чний, немудро́ваний, неви́мудруваний, нехи́трий, натура́льний, про́стий. **-но** – натура́льно, про́сто, без му́дрощів.
Безысхо́дность – безви́хідність (*р.* -ности).
Безысхо́дный – 1) безви́хідний; 2) (*бесконечный*) несходи́мий. [Заплу́тувалися в несходи́мих супере́чностях життя́]. *Нужда* **-ая** – невила́зні зли́дні.
Без'язы́чный – без'язи́кий.
Бека́с, *зоол.* – вівча́рик, бара́не́ць, бара́нок, бара́нчик, кректу́н, полежа́нь, бека́с.
Бекаси́нник – шріт дрібни́й (що на бека́сів).
Беке́ш – беке́ша.
Бекре́нь, *на* **бекре́нь** – на-ба́ки́р.
Белемни́т – громови́ця, чо́ртів па́лець, белемні́т.

Белена́ – блеко́та́, бле́кіт (*р.* -коту) (*м. р.*), бле́кіть (*р.* -коти) (*ж. р.*); німи́ця. **-ны** *объ́есться* – обелені́ти, блеко́ти наї́стися.
Белендря́сы, белентря́сы, *см.* **Ба́лы.**
Беле́ние – біля́рство, (*тканей*) білі́ння, біхува́ння.
Белесо́ватый, беле́сый – білá[я́]стий, біля́вий.
Беле́ть (*становиться белее*) – білі́ти, білі́шати. [А день білі́є. Од до́брого ми́ла ру́ки білі́шають].
Беле́ться – білі́ти, білі́тися.
Белёхонек, белёшенек – білі́сінький.
Беле́ц, бели́ца – по́слушник, по́слушниця, біли́ця.
Бе́ли, *мед.* – упла́ви.
Бели́берда – нісені́тниця, харки́-макого́ники, курзу́-верзу́, ка́-зна-що, дурні́ тереве́ні.
Белизна́ – бі́лість (*р.* -лости), біло́та, білина́.
Бели́ла – біли́ло, бляншівка, біль. [Лице́ бі́ллю білува́ли]. **Бели́ла** *свинцовые* – бле́йвас.
Бе́лик, *бот.* – ши́льник, во́дяни́й попу́тник, жо́вник.
Бели́льный – 1) білило́вий, блейвасо́вий; 2) біли́льний.
Бели́льня – біля́рня, бліх, бліхі́вня. [Ма́ли сад заво́дити за стари́м блі́хом].
Бели́льщик, -ца – біля́р, -ка, біли́льник, -ниця. **-щик** *тканей* – бліха́р (*р.* -ря́).
Бели́ть, бе́ливать (*ткань*) – біли́ти, вибіля́ти, убіля́ти, бліхува́ти; (*здание*) побіля́ти, білува́ти. **-ить** *известью* – вапни́ти, вапнува́ти, вива́пнювати. **-лёный** – бі́ляний. [Це сирове́ полотно́, а то бі́ляне].
Бели́ться, бе́ливаться – біли́тися, вибі́люватися. [На траві́ бі́литься три шматки́ полотна́. Не вибі́люйся так, бо соро́ки вхо́плять: поду́мають, що сир (жарт)].
Бели́ца, *см.* **Беле́ц.**
Бе́личий – бі́лячий, веві́рковий.
Бе́лка, *зоол.* – бі́лка, бі́лиця, бі́лочка, веві́рка. *Детёныш* **-ки** – білченя́.
Белкови́на – білкови́на.
Белко́вый – білкови́й. **-ая** *оболочка* – білкова́ оболо́нка, білкови́ця.
Беллadóнна – белладо́на.
Беллетри́ст – белетри́ст.
Беллетри́стика – кра́сне письме́нство, белетри́стика.
Беллетристи́ческий – белетристи́чний, кра́снописьме́нський.
Бело́ – бі́ло; чи́сто. [Ка́тря бі́ло збілі́ла. Уми́лася бі́ло-біле́сенько].
Белобо́кий – білобо́кий.
Белоборо́дый – білоборо́дий, білоборо́дько.
Белобры́сый – біля́вий, білобро́вий.
Белобрю́хий – білочере́вий, підла́сий, підла́систий, білопу́зий. [Підла́сий: сам чо́рний, а живі́т або гру́ди бі́лі. Ча́пелька підла́са].
Белова́тый – білá[я́]стий, про́білий, про́білуватий.
Белово́й – чистови́й.
Белогла́зый – білоо́кий, білозо́рий, білозо́ровий, зірка́тий.
Белоголо́вка, *бот.* – ку́ряча ла́пка, ку́ряче стеге́нце.
Белоголо́вый – білоголо́вий.
Белогри́вый – білогри́вий, білогри́в.
Белогру́дый – білогру́д.
Белозо́р, *бот.* – білозі́р, гада́й-зі́лля, ма́точник бі́лий.
Белозу́бый – білозу́бий. **-ая** – білозу́бка.
Бело́к – 1) (*яичный*) біло́к (*р.* білка́), бі́ле (*р.* -ого); 2) (*глазной*) біло́к, (*насмешливо*) ба́нька; (*имеющий большие* **белки́** *в глазах*) білка́тий, (*ирон.*) банька́тий.
Белокали́льный – біложа́ристий, білогарто́вний.
Белока́менный – білому́рий, білому́ровий.
Белокопы́тник, *бот.* – підбі́л, ма́чушник, ма́точник, ро́нник.
Белокопы́тный – білокопи́тий, білокопи́тько.
Белоко́рка, *бот.* – нехворо́ща бі́ла.
Белокры́лый – білокри́лий, білокри́лець (*р.* -льця).
Белокры́льник, *бот.* – фія́лковий ко́рінь.
Белоку́дренник, *бот.* – глуха́ кропи́ва́, мня́точник, соба́ча мня́та, ша́ндра.
Белоку́рый – біля́вий, біла́ш, біля́вець. **-ая** – біля́ва (*р.* -вої), біля́вка, біля́вица.
Становиться **-ым** – біля́віти.
Белоли́цый – білови́дий, білоли́ций (*ж. р.* -ця), на ли́ченько бі́лий.

Белоло́бый – білоло́бий, (*о скоте*) – ли́сий.
Белоло́з, *бот.* – білота́л, тала́, лоза́.
Беломо́йка – пра́ля, пра́чка.
Беломо́рдый – біломо́рдий.
Белоно́гий – білоно́гий, білоні́г. **-ая** – білоні́жка.
Белопа́шец – білоо́р, бі́лий хліборо́б, вільноземе́льний (селяни́н, зві́льнений од опла́ток).
Белопоме́стный – вільноземе́льний.
Белору́кий – білору́кий.
Белору́сс – білору́с, (*насм.*) ла[о]пацо́н, бацьку́н. **-кий** – білору́ський.
Белору́чка – білору́ченко, білору́к, (*ж. р.* -чка), легкоби́т.
Белоры́бица, *зоол.* – білори́биця.
Белосне́жный – сніжи́стий, сніжистобі́лий, сні́жнобілий, сніговобі́лий.
Белостебе́льный – білосте́блий, білостебе́льний.
Белосто́йка, *бот.* – меду́нка, меду́нчики.
Белота́л, *см.* **Белоло́з.**
Белоте́лый – білоті́лий, (*ирон.*) білотеле́сий.
Белоту́рка – білоту́рка, білоко́рка, арнау́тка (*о пшенице*).
Белоу́с – 1) біло́ву́с, білову́сий; 2) (*бот.*) ковила́, ти́рса.
Белохво́стый – білохво́стий.
Белоцве́тный – білокві́тний, білоцві́тий.
Бело́чный – білкови́й.
Белошве́йка, белошве́я – шва́ля (що ши́є біли́зну), шва́чка.
Белоше́йка, *зоол.* – білоши́йка.
Белоше́рстый – білоше́рстий, біла́н, біля́к.
Белу́га, *зоол.* – білу́га.
Белу́жий – білу́говий.
Белу́жина – білу́жина.
Бе́лый – бі́лий; **бе́лой** *масти* – бі́лий на масть, біля́к, біла́н, біла́ш, біла́шко. **-ый** *как мел* – крейдяни́й. **-ый** *как бумага* – паперо́вий, папі́рний. *Делаться* **бе́лым** *как полотно* – полотні́ти.
Бель – 1) біль. [Стоя́ла бі́ла, як біль, так переляка́лася]; 2) луска́ ри́б'яча; 3) *см.* **Бе́ли.**
Бельё – біли́зна, сорочки́, ху́сти, ху́стя, пла́ття. [Бага́то вже пла́ття назбіра́лося непра́ного]. *Менять* **бельё** – сорочки́ бра́ти, (*сов.*) зміни́тися. [Нема́ в що зміни́тися].
Бельево́й – білизня́ний.
Бе́льма – баньки́. [Чого́ баньки́ ви́лупив?].
Бельме́с. *Ни* **бельме́са** *не смыслит* – не тя́мить ані же́, не тя́мить ні бе ні ме.
Бельмо́ – більмо́, лу́да́, налу́да, полу́да. *Глаз с* **-ом** – більмове́ о́ко. *Я ему как* **бельмо́** *в глазу* – я йому́ як сіль у о́ці.
Бельмоо́чный – більмоо́кий, більма́к, полу́дуватий, блиндоо́кий, скалоо́кий.
Беля́нка – біля́вка, біля́виця.
Бенефи́с – бенефі́с.
Бенефициа́нт, -ка – бенефіція́нт, -ка.
Бенефи́ция – 1) поже́ртва; 2) бенефі́ція, прибу́ток з костьо́льного має́тку.
Бензи́н – бензи́на (*ж. р.*).
Бергамо́т – 1) бегармо́та, бергамо́та; 2) гли́ва. **-ный** – бергамо́товий.
Бёрдо – бе́рдо. **Бёрдце** – бе́рдечко.
Бёрдочник – бе́рдник.
Берды́ш – топіре́ць (*р.* -рця́), (*стар.*) протаза́н.
Бе́рег – 1) бе́ре[і]г, узбере́[і́]жжя, надбере́жжя, край. [На узбере́жжі сла́вного Дні́пра. На широ́кім Дуна́ю, недале́ко від кра́ю, коза́к потопа́є]. **Б.** *отвесный* – стінува́тий бе́рег, пристін. **Б.** *высокий, обрывистый* – кру́ча, крутобере́жжя. **Б.** *покрытый гравием, галькою* – зарі́нок, зарі́ння. **Б.** *обнаженный* – лиса́[я́]к. *У* **-га** – з бе́регу. [У нас з бе́регу неглибо́ко]. *По* **-гам** – берега́ми. *На* **б-г** *реки, моря* – над рі́чку, над мо́ре, у бе́рег. [Прийшли́ над глибо́ку рі́чку]. *На обоих* **-гах** – оба́поли. [Оба́поли Дніпра́]. **Б.** *противоположный, заречный* – зарі́чок, той бік. *Житель противоп.* **-га** – зарі́ча́нин, тогобі́чний (чолові́к). *Вода у* **бе́рега** – бе́рег. [Пра́ла сорочки́ в бе́резі].
Береговина, берегови́ще (*берег, как полоса, участок*) – бережи́на́, бережи́ще.
Берего́вка, *зоол.* – кулічо́к побере́жний, берегови́чка.
Берегово́й – берегови́й, побере́жни[і]й, прибере́жний, надбере́жний, відбере́жний. [Берегови́й, відбере́жний ві́тер (*дующий от берега*). Побере́жній ка́мінь, пісо́к]. **Б.**

житель – бережа́нин. **Б-ая** *трава, сено* – бережи́на́, берегове́ сі́но.
Береди́ть – я́трити, роз'я́трувати, вража́ти, (*сов.*) врази́ти, розрази́ти.
Берёжая (*о кобыле*) – жере́бна.
Береже́ние – бережі́ння, стережі́ння.
Бережёный – береже́ний, стереже́ний.
Бере́жистый – високоберегий, крутоберегий, крутобере́жний.
Бережли́вость – оща́дність, оща́дливість,ща́дність.
Бережли́вый – оща́дний, (о)ща́дли́вий, ща́дний; **-во** – оща́дно.
Бе́режно – бе́режно, бе́режко, обере́жно; пово́лі, сти́ха.
Бе́режность – 1) пошані́вок (*р.* -вку), пошані́вля. [Як у пошані́вку, то рукави́ць цих в нас на три ро́ки ста́не. Якби́ в пошані́влі держа́в, то було́-б до ві́ку ха́ти]; 2) сторожне́ча. [У нас вели́ка сторожне́ча, щоб чого́ не сказа́ть, а то схо́плять].
Бе́режный – бережки́й, сторожки́й, оба́чний.
Берёза – бере́за.
Берёзка – бере́[і]зка, бере́[і]зочка, бере́[і]зонька.
Бере́зина – бере́зи́на.
Бере́зник, березня́к – березни́[я́]к, берези́на, березни́[я́]чок, бере́зівник.
Березови́к (*гриб*) – березня́к, красноголо́вець.
Берёзовка (*настойка на берёз. почках*) – бере́зівка.
Березови́ца – бере́зовий сік (*р.* со́ку).
Берёзовый – бере́зовий.
Бере́йтор – бере́йтор, об'їздни́к.
Бере́йторский – бере́йторський, об'їздни́чий.
Бере́менная (*женщ.*) – вагітна́, тягітна́, важка́, гру́ба, черева́та, самодру́га, непоро́жня, у пова́жному ста́ні, (*о кобыле*) – жере́бна, (*о корове*) – ті́льна, (*о свинье*) – поро́сна, (*о суке*) – ще́нна, (*об овце*) – суя́гна, кі́тна. *Почувствовать себя* **-ой** – почу́тися. *Быть* **-ой** – бу́ти у тяжі́, у тя́жу, ходи́ти важко́ю, у тяжі́, в тяготі́, ходи́ти дити́ною, тако́ю, в такі́м ді́лі бу́ти, бу́ти при наді́ї, наді́ю ма́ти.
Беремене́ть – вагітні́ти, вагоні́ти, ваготі́ти, черева́тіти, на дити́ну захо́дити, захо́дити в тяж.
Бере́менность – вагота́, тягота́, вагоні́ння, вагі́тність. *Показывать признаки* **-ти** (*о животн.*) – значи́ти.
Бере́мя, бере́мечко – 1) обере́мок, -мочок; 2) *см.* **Бре́мя.**
Беренде́йка – ця́цька, (дерев'я́на) за́бавка.
Бересклéт, *бот.* – брусли́на, бруськли́на, верескле́т, проскури́на.
Бе́рест – бе́рест, бересто́[ю]к.
Берёста – луб (бере́зовий).
Бе́рестовый – бересто́вий, ільмако́вий. **Б.** *дерево* – берести́на.
Берёстовый, бере́стяный – луб'яни́й. [Луб'яни́й руко́пис Стефа́на Пермського].
Бере́чь – стерегти́, берегти́, поберіга́ти, пильнува́ти, гляді́ти, догляда́ти чого́, схороня́ти, хова́ти, хорони́ти [Не для сла́ви, для вас, мої́ бра́ття, я свій скарб найдоро́жчий хова́в], шанува́ти, щади́ти [За робо́тою не шанува́в він свого́ здоро́в'я], ощажа́ти [Хліб на петрі́вку ощажа́й], жалі́ти [Хто чужо́го не жалі́є, той і свого́ не ма́є]. **Б.** *платье* – жа́лувати оде́жу, шанува́ти оде́жу.
Бере́чься – берегти́ся, стерегти́ся, оберіга́тися, поберіга́тися, сторожи́тися, пильнува́тися, шанува́тися, гляді́тися, вартува́тися, ма́ти осторо́гу. [Не гляді́лася, от і ски́нула дити́ну]. **Береги́сь**! – Гляди́! начува́йсь! **Берегу́щийся** – бережки́й.
Бе́рковец – бе́рковець (*р.* -ківця).
Бе́ркут, *зоол.* – бе́рку́т.
Берло́га – лі́гво, (*волчья, лисья*) вовківня́, ско́тище, ско́та, (*медвежья*) га́вра.
Беру́щий – взя́ха. [Будь да́хою, бу́деш взя́хою].
Берце́, берцо́ (*часть ноги между коленом и стопой*) – гомі́лка, голі́нка.
Берцо́вый – гомі́лковий. **-ые** *кости* – суре́ля, або вели́ка гомі́лка, мала́ гомі́лка. [Гомі́лка ма́є дві кі́стки: вели́ку гомі́лку (суре́лю) й малу́ гомі́лку].
Бес – біс, чорт, дия́вол, ді́дько, ли́сий ді́дько, сатана́, лихи́й га́спид, ге́мон, куца́к, ку́ций, ма́рник, біда́, нечи́стий, (*прен.*) бісу́рка. *Рассыпаться мелким* **бе́сом** *перед кем* – ни́зько сла́тися, (стели́тися) перед ким; підсипа́тися до ко́го.
Бесе́да – 1) розмо́ва, бала́чка, розмовля́ння, гу́ті́рка, гомі́нка, бе́се́[і]да. *Вступить в* **-ду** – зайти́ з ким у розмо́ву, розмо́витися з ким, розбала́катися з ким. *Вести* **-ду** – справля́ти бала́чку, прова́дити мо́ву. *Завязывается общая* **-да** – почина́ється зага́льна розмо́ва; 2)

бе́се́да. [Були́ у Грицька́ у бе́седі: чима́ло люде́й було́ і ви́пили до́бре].
Бесе́дка – бе́се́[і́]дка, альта́на, альта́нка.
Бесе́дование, *см.* **Бесе́да 1.**
Бесе́довать – розмовля́ти, гомоні́ти, говори́ти з ким, на мо́ві бу́ти з ким, бесе́[і́]дувати.
Бесёнок, бесёныш – бісеня́, бісеня́тко, бі́сик.
Бе́сиво (*всякое одуряющее зелье*) – дурма́н, ді́дьче питво́.
Беси́ть – дратува́ти, розлюто́вувати, дово́дити до ска́зу.
Беси́ться – 1) кази́тися. [Соба́ки казя́ться не пи́вши]. *С жиру* **-тся** *кто* – обрі́к гра́є в кому́, навісні́є з розко́шів хто; 2) сатані́ти, лютува́ти, бирсува́тися. [Спе́ршу кінь бирсу́ється, а да́лі ого́втається].
Бескла́ссовый – безкласо́вий. [Пови́нно бу́ти суспі́льство безкласо́ве].
Бесконе́чно – нескінче́нно, безконе́чно, дові́чно, безлі́тно, без мі́ри, без кра́ю, без кінця́-кра́ю, безмі́рно, безконе́чником (М. Вовч.).
Бесконе́чность – бе́зкрай, безкра́їсть (*р.* -йости), нескінче́нність, безконе́чність, безмі́рність. *До* **-ти** – на бе́зрік. [Цю робо́ту вони́ затя́гнуть на бе́зрік].
Бесконе́чный – безкра́їй (безкра́я, -кра́є) (*р.* безкра́його, -кра́йої), безкра́йній, нескінче́нний, безві́чний, дові́чний, безмі́рний.
Беско́нный – пі́ший, без коня́(ки).
Бесконтро́льный – безконтро́льний.
Беско́рмица – безгоді́вля, безко́рм’я, брак ї́жі, брак па́ші.
Бескороле́вье – безкоролі́в’я.
Бескоры́стие, бескоры́стность – безкористо́вність, безкори́сливість.
Бескоры́стно – безкористо́вно, некори́сливо, не вимага́ючи запла́ти, нагоро́ди.
Бескоры́стный – безкористо́вний, некори́сливий.
Беско́стный – безко́стий, безкістко́вий. [Безкісткова́ ри́ба].
Бескрити́чность – безкрити́чність, некрити́чність.
Бескро́вный – 1) безкро́вний; 2) безха́тній, безприту́льний; 3) безрі́дний.
Бескручи́нный – безжу́рний, безсу́мний, дале́кий од ту́ги.
Бескры́лый, бескры́льный – безкри́лий.
Бесннова́ние – біснува́ння, чортя́чий сказ.
Беснова́тый – біснува́тий, бі́сний, одержи́мий, причи́нний.
Беснова́ться – біснува́тися, скажені́ти, шалі́ти, мордува́тися. **Б.** *с рёвом* – ригува́ти. [Скоти́на ригу́є, як поба́чить сві́жу кров].
Бе́сов – бі́сів, чо́ртів, га́спидів, га́спидовий, дия́волів, ді́дьчий. **-во** *молоко, бот.* – молоча́й, молоча́к.
Бесо́вка – біси́ха, чорти́ха, чорти́ця.
Бесо́вский – бісі́вський, чорті́вський, чортя́чий, дия́вольський, га́спидський, ге́монський, ді́дьчий. **-ое** *навождение кому* – чортя́ча мара́, обма́рило кого́.
Бесо́вство, бесовщи́на – чортови́ння, чортя́цтво, чортів’я́ (*ср. р.*), чортівня́, бісо́вщина.
Бесо́к – сини́ця з поро́ди Parus.
Беспа́лубный – безчардако́вий.
Беспа́лый – безпа́льчий, безпа́лько, безпа́лок.
Беспа́мятеть – втрача́ти па́м’ять.
Беспа́мятность – непам’ятли́вість, безпа́м’яття, забу́тливість.
Беспа́мятный – 1) непам’ятли́вий, непам’яту́щий, забу́дько; 2) *в* **-тстве** *находящийся* – неприто́мний, безтя́мний, зомлі́лий.
Беспа́мятство – неприто́мність, безтя́мність, нетя́ма, нестя́ма, не́стям, знетя́ма. *В* **-ве** – неприто́мним бу́вши, безтя́мно, знетя́мка[и]. *Впадает в* **-во** *кто* – мо́роки беру́ть кого́, зомліва́є, неприто́мніє, знетя́млюється хто. [Мо́роки вже беру́ть слабо́го]. *Привести в* **-во** *кого* (*ударом, потрясением и т. п.*) – відби́ти па́мороки кому́.
Беспардо́нный – 1) немилосе́рдний; 2) наха́бний; 3) необа́чний, зайди́-голова́, шиба́й-голова́.
Беспа́рный – безпа́рий. [Безпа́рий віл].
Беспа́спортный – безпа́шпортний, безбіле́тний.
Беспасту́шный – 1) безпасту́шний. [Дити́на без ма́тери одна́ково, що теля́ безпасту́шне]; 2) **беспасту́шно** – бе́збаш, само́па́с, само́па́сом, самопа́ски. [Пусти́в волі́ на бе́збаш. Череда́ пішла́ бе́збаш, само́пас].
Беспате́нтный – безпатенто́вий.
Беспереводный – невиво́дний, безперево́дний. **-но** – невиво́дно, безперево́дно. [Гро́ші в його́ невиво́дно бува́ють].

Бесперемéжный – нечергóваний, безугáвний.
Бесперемéнный – незмíнний, беззмíнний, неодмíнний, безодмíнний. **-но** – незмíнно, беззмíнно, неодмíнно, безодмíнно.
Беспёрстный, *см.* **Беспáлый.**
Беспёрый – безпéрий.
Беспечáльность, *см.* **Беззабóтность 1.**
Беспечáльный, -но, *см.* **Беззабóтный, -но 1.**
Беспечáтный – безпечáтний, без печáтки. [Цей квитóк безпечáтний – грóшей по йомý не дадýть].
Беспéчность, *см.* 1) **Беззабóтливость**; 2) **Беззабóтность.**
Беспéчный, -но, *см.* 1) **Беззабóтливый**; 2) **Беззабóтный.**
Бесплáтность – беззаплáтність, неплáтність.
Бесплáтный – беззаплáтний, неплáтний, дармовúй. **-ая** *работа* – неплáтна прáця, даромщúна. [Тепер даромщúна навíк од панíв утеклá]. **-но** – неплáтно, без плáти, дáрмо, дýрно, задýрно, за спасúбі, на-дурнúчку, (*шутл.*) – за так грóші, -ей.
Бесплемéнный, -ник – безплéмíнний, безнащáдний.
Бесплóдие, бесплóдность – неплíдність, неродю́чість (*р.* -чости), я́ловість.
Бесплóдность – 1) *см.* **Бесплóдие**; 2) мáрність, дарéмність. [Вонá довідáлася про мáрність усíх свої́х зáходів – нічóго з їх не вúйшло].
Бесплóдный – 1) (*о женщ.*) – неплíдна, неплíдниця, нерóда; (*о самке животн.*) – неплíдна, неплодю́ча, безплéмéнна; (*о земле, растениях*) – неродю́чий (*ж.* -ча), я́ловий. *Оставаться* **-ой** (*о самке животн.*) – я́ловіти; 2) дарéмний, мáрний. **Бесплóдно** – дарéмне, мáрно.
Бесплóтность – безплóтність, безтілéсність.
Бесплóтный – безплóтний, безтíльний, безтілéсний.
Бесповорóтность, -ный, -но, *см.* **Безвозврáтность, -ный -но.**
Беспогóдица – негóда, непогíддя.
Бесподóбный – незрíвняний, незрівня́нний, безподíбний. **-но** – незрíвняно, незрівня́нно, без порівня́ння, безподíбно.
Беспозвонóчный – безхребéтний. [Безхребéтні тварúни].
Беспокóить – турбувáти, непокóїти, бентéжити, клопотáти когó.
Беспокóиться *о ком, о чём* – турбувáтися, непокóїтися, клопотáтися ким, про кóго; тривóжитися, побивáтися, журúтися ким, за кого, дбáти за (про) кого, що. *Он совсем не* **-ится** – йомý ні гáдки; він і бáйдуже; він і гáдки не мáє; йому й клóпоту немá. *Заставлять* **-иться** – завдавáти думкú.
Беспокóйный – 1) турбóтний. [Турбóтне чекáння]; 2) нев[с]покíйний, баламýтний, неспокíйник. [Ви чоловíк невпокíйний, – нам вас не трéба]; (*беспокоящий*) – невгамóнний, клопотлúвий, клопітнúй, невстрíйливий. [Невстрíйливі дíти в Олехвíра: вскóчили в горóд, потоптáли огýдину]. **-но** – нев[с]покíйно, турбóтно, тривóжно, стурбóвано, клóпітно. [Трóхи клóпітно на душí].
Беспокóйство – нев[с]пóкій, несупокíй, турбóта, турбáція, турбувáння, турбанúна, тривóга, стурбóваність, клóпіт, клопóти, клопóта, клопітня́. [Прохáв вúбачити за турбувáння]. *Причинять кому* **-ство** – клопотáти, заклопóчувати когó, заздавáти клóпоту комý.
Бесполéзный – некорúснúй, непожитóчний, мáрний, нікчéмний, дарéмний. [Мáрний трýтень. Дарéмна то прáця, бо нікóму не потрíбна]. **-но** – мáрно, мáрна річ; дарéмно, надарéмно, дýрно; без путтясь. [Без путтá гúнуть люди].
Бесполéзность – дарéмність, мáрність.
Беспóлый – 1) (*об одежде*) безпóлий; 2) (*о поле мужчины или женщины*) безснáстий. [Безснáста істóта]; 3) без помóсту, без підлóги (хáта *и т. п.*).
Беспомéстный – безмаéтний.
Беспóмощность – безпорáдність, безрáдність, безпомíчність.
Беспóмощный – безпорáдний, безрáдний, непорáдний, безпомíчний. **-но** – безпорáдно, безрáдно.
Беспоня́тный – безтямкúй. [Безтямкúй хлóпець].
Беспопóвщина (*секта*) – безпопíвство.
Беспорóчность – бездогáнність, безвáдність.
Беспорóчный – бездогáнний, безвáдний, бездокíрний. **-но** – бездогáнно, безвáдно, бездокíрно.
Беспортóчный – безштáнько (*р.* -ка).
Беспоря́док – 1) (*в доме, в хозяйстве, в управлении чем*) бéзлад, безлáддя, безлáднява,

нела́года, не́ла́д, розгардія́ш, непоря́док, безуря́ддя. *В* **-ке** – безла́дно, в безла́дді, жу́жмом, хрящé́м, хлящé́м, ло́ском, тро́ском, гайно́м. [Наки́дали, жу́жмом ці́лу ку́пу оде́жі на стільця́х та на кана́пі (Неч.-Лев.). В ха́ті усе́ хрящé́м. У ме́не в поко́ях як у це́ркві чи́сто, а в те́бе все гайно́м сто́їть]; 2) (*беспорядки, бунт, возмущение*) ро́зрухи, за́колот, ворохо́бня.
Беспоря́дочность – безла́дність.
Беспоря́дочный – безла́дний. [Лю́ди йшли безла́дною юрбо́ю]; (*о разговоре*) переби́вчивий. **-но** – безла́дно, без ладу́, без путтяˊ, мі́шма. [Думки́ мі́шма йшли в голові́].
Беспосре́дственный – безпосере́дній.
Беспото́мственный, беспото́мный, *см.* **Бесплеме́нный.**
Беспо́чвенность – безґрунто́вність, безпідста́вність.
Беспо́чвенный – безґрунто́вний, безпідста́вний. **-но** – безґрунто́вно, безпідста́вно.
Беспо́шлинный – безми́тний. **-но** – без ми́та.
Беспоща́дность – безща́дність (*р.* -ости), безпоща́дність, безмилосе́рдність, безмилосе́рдя (*с. р.*).
Беспоща́дный – безща́дний, безпоща́дний, нещаˊдний, немилосе́рдний. **-но** – нещади́мо, безща́дно, безпоща́дно, нещаˊдно, без поща́дку, не жалі́вши. [Хай його́ зако́н кара́є не жалі́вши!].
Беспра́вие – безпра́в’я, безпра́вство, безпра́вність.
Беспра́вный – безпра́вний.
Беспреде́льность, -ный, -но, *см.* **Безграни́чность, -ный, -но.**
Беспредме́тный – безпредмето́вий. **-но** – безпредмето́во.
Беспрекосло́вность – безсупере́чність.
Беспрекосло́вный – безсупере́чний; **-но** – бе́зпереч, не пере́чучи, безвимо́вно.
Беспреме́нный – невідмі́нний, безпре́мінний, небезпре́мінний. **-но** – невідмі́нно, безпре́мінно, небезпре́мінно.
Беспрепя́тственный – безборо́нний, беззаборо́нний, безперешко́дний. **-но** – безборо́нно, беззаборо́нно, без перепо́н, без перешко́ди, ві́льно.
Беспреры́вность, -ный, -но, беспрестанный, -но, *см.* **Безостано́вочность, -ный, -но.**
Беспретенцио́зность – безпретенсі́йність, непретенсі́йність.
Беспретенцио́зный – безпретенсі́йний. **-но** – безпретенсі́йно.
Бесп́рибыльный – безприбутко́вий, незиско́вний, небаришови́тий.
Бесприда́нница – безпо́сажна́, безприда́ниця.
Беспризо́рный – бездо́гля́дний, безприту́льний [Безприту́льні ді́ти], зачу́ханий. [Ді́вчинка була́ з тих, що звуть зачу́ханими, себ-то, поки́нутими без ніяˊкого до́гляду (Грінч.)].
Бесприме́рность – безпри́кладність, нечу́ваність.
Беспри́мерный – безпри́кладний, що не ма́є при́кладу, нечу́ваний. **-но** – безпри́кладно. **-но** *глупый* – навдивови́жу дурни́й, дурни́й аж-аж.
Беспри́месный – бездомі́шний, баз до́мішки, недомі́шаний, щи́рий, чи́стий. [Щи́рий пісо́к].
Беспринци́пный – безпринципо́вий, безпринци́пний.
Беспристра́стие *и* **беспристра́стность** – безсторо́нність.
Беспристра́стный – безсторо́нній. **-но** – безсторо́нн(ь)о.
Беспритво́рный – невда́ний, щи́рий.
Бесприча́стный – непричє́тний; (*грамм.*) – недієприкме́тний.
Беспричи́нный – безосно́вний, безпричи́нний, безпричи́новий. **-ая** *придирка* (*шутл.*) – пеня́ моско́вська. **-но** – безпричи́нно, ні за́ що, ні за ві́що, з до́брого ди́ва.
Беспрію́тность – безприту́льність.
Беспрію́тный – безприту́льний, бездо́мний, бездо́мок, беззахи́сний, безпричаˊльний. **-но** – безприту́льно, беззахи́сно.
Беспробу́дный – безпро́си́пний, безпро́кидний, непробу́дний, незбу́дний. **-но** – непробу́дно, незбу́дно, без про́сипу.
Беспроволо́чный – незволіка́льний, безпроволіка́льний. **-но** – без уга́йки, без зага́яння, без проволо́ки.
Беспро́волочный – бездрото́вий.
Беспро́игрышный – безпрограва́льний.
Беспросве́тный – безпросві́тний, непрогля́дний.
Беспросы́пный, -но, *см.* **Беспробу́дный, -но.**
Беспу́тица, *см.* **Бездоро́жица.**
Беспу́тник – гультя́й (*р.* -тяя́), непутя́щий, безпу́тник, леда́що.
Беспу́тница – гультя́йка, непутя́ща, безпу́тниця, леда́що, ледащи́ця.
Беспу́тничать – гультяюва́ти, пу́сто йти, жи́ти без путтяˊ.

Беспу́тность – гультяюва́ння, безпу́тство, безпу́тність.
Беспу́тный – безпу́тній, непу́тній, непутя́щий, гультя́йний. **-ый** *образ жизни* – гультяюва́ння. *Сделаться* **-ым** – пусти́тися в леда́що, піти́ пу́сто. **-но** *жить* – пу́сто йти, гультяюва́ти.
Беспу́тство, *см.* **Беспу́тность.**
Беспу́тствовать, *см.* **Беспу́тничать.**
Беспя́тый – безп’я́тий.
Бессара́бия – Басара́бія, Басара́бщина.
Бессвя́зность – нескла́дність, беззвязко́вість, незвя́заність.
Бессвя́зный – нескла́дний, беззвязко́вий, незвя́заний. **-но** – нескла́дно, не до ладу́, без звязку́, незвя́зано.
Бессеме́йный – безсімйови́й, несеме́йний, безроди́нний.
Бессеме́нный *и* **-мя́нный** – безнасі́нний, пусто́цвіт.
Бессеменодо́льность – безпрозябце́вість.
Бессеменодо́льный – безпрозябце́вий.
Бессемя́нка – безнасі́нна гру́шка, безнасі́нниця.
Бессемя́нность – безнасі́нність.
Бессерде́чность – безсе́рдість, безсе́рдність, брак се́рця, безсерде́чність, безду́шність, нежалісли́вість (*р.* -вости).
Бессерде́чный – безсе́рдий, безсе́рдний, безсерде́чний, безду́шний, нежалісли́вий, не́люд; **-но** – без се́рця, з холо́дним се́рцем, безсе́рдно, безду́шно, нежалісли́во.
Бесси́леть – занепада́ти на си́лу (*или* на си́лах), збезси́люватися, знеси́люватися.
Бесси́лие – неси́ла, безси́лля, недолу́гість, не́міч (*р.* -мочи), не́мічність, безвла́дність, немого́та, неспромо́га, знемо́га, нездо́льність.
Бесси́лить – знеси́лювати, збезси́лювати, відбира́ти си́лу.
Бесси́льный – безси́лий, слаби́й, не́мічни́й, безмо́чний, немо́щни́й, неспромо́жний, недолу́гий, хи́рний, хи́рявий, безвла́дний, безси́лок, (*о женщ.*) безси́лка; **-ый** *что-либо сделать* – нездо́льний. **-но** – безси́ло, безвла́дно, не́мічно.
Бессисте́мность – безсисте́мність, безла́дність.
Бессисте́мный – безсисте́мний, безла́дний. **-но** – бессисте́мно, безла́дно.
Бесскважный – щі́льний, щи́тний, бездірча́вий.
Бессла́вие – несла́ва, недо́бра сла́ва.
Бессла́вить – несла́вити, у несла́ву вво́дити. **-ить** *себя* – у несла́ву вхо́дити.
Бессла́вный – безславний, непочесний. **-но** – бессла́вно, непоче́сно.
Бессле́дный – безслі́дний. **-но** – безслі́дно, без про́слідку; безпа́м’ятно; даре́мне, ду́рно. [Безпа́м’ятно забу́тий. Це не мине́ться ду́рно: слід у душі́ зостане́ться]. **-но** *пройти* – безслі́дно мину́тися, хма́рою перейти́.
Бесслёзный – безслі́зний, безпла́чний, непла́каний. [Безпла́чне го́ре].
Бессслове́сность – безслове́сність, німува́ння.
Бессслове́сный – безслі́вний, безслове́сний, без’язи́кий, мовчу́щий. [Шевче́нко ви́йшов із темно́ти без’язи́кої]. **Б-ое** *животное* – твари́на ні́ма́, тв. немо́вна, німина́, тв. безслове́сна, тв. мовчу́ща. [Кінь – німина́, а теж тя́мить].
Бессло́вный – маломо́вний, малосло́вний.
Бессме́нность, -ный, -но, *см.* **Беспреме́нный.**
Бессме́ртие, -сме́ртность – безсме́ртя, безсме́ртність, несмерте́льність.
Бессме́ртить – безсме́ртити, невми[і]ру́щим роби́ти.
Бессме́ртник, *бот.* – сухоцві́т (*р.* -ту), безсме́ртник, безсме́ртка, імморте́ля (*р.* -лі).
Бессме́ртный – безсме́ртний, несме́ртний, несмерте́льний, невми[і]ру́щий, немру́щий; (*фамильярно*) – невми[і]ра́ка, невми[і]ра́йко.
Бессме́тный – 1) безкошто́рисний, без обраху́нку зро́блений, необрахо́ваний, 2) незліче́нний, незчисле́нний, незлічи́мий. **-ное** *количество* – бе́зліч (*р.* -чи) (*ж. р.*).
Бессмы́сленность – безглу́здя, безтя́мність.
Бессмы́сленный – безглу́здий, безтя́мн[к]ий, нісені́тний. **-но** – безглу́здо, безтя́мн[к]о, бе́зтямки, нестя́мно. **-но** *смотреть* (*иронич.*) – солопі́ти.
Бессмы́слица – безглу́здя (*р.* -дя), нісені́тниця.
Бессне́жный – безсні́говий, несні́жний, безсні́жний. **-ная** *дорога* – неснігова́ доро́га, чорнотро́п. [За́йця тепе́р чорнотро́пом не пійма́єш, – як-би сніг!].
Бессне́жье – безсні́жжя (*р.* -жя), голо́сніг (*р.* -гу).
Бессо́вестность – безсо́вість, несо́вість, безсумлі́нність.
Бессо́вестный – безсо́вісний, безсумлі́нний, безсумлі́нник.

Бессодержа́тельный – беззмісто́вний, незмісто́вний, поро́жній.
Бессозна́тельность – 1) несвідо́мість; 2) не́стям (*р.* -му), неприто́мність, не(с)тя́ма, безчуття́. [Яка́сь нестя́ма опанува́ла його́ (Леонт.)].
Бессозна́тельный – 1) несвідо́мий; 2) безприто́мний. [Несвідо́мий вчи́нок. О́чі страшні́ й безпритомні]. **-ое** *состояние* – неприто́мний стан, неприто́мність. *Впасть в* **-ое** *состояние* – знепритомні́ти, зомлі́ти. *Находящийся в* **-ом** *состоянии* – неприто́мний, зомлі́лий, нетя́мний, нечуте́нний. [Ї́ї зо́всім нетя́мну пове́зли в ліка́рню. Чи ме́ртва, чи зомлі́ла. І не ї́сть на́ша слаба́ корі́вка ні́чо́го; пха́ємо ї́й хлі́ба в рот,— не ї́сть: нечуте́нна зо́всім]. **-но** – 1) несвідо́мо; 2) без тя́ми, не́тямки, неприто́мно.
Бессо́лнечный – несо́нячний, без со́нця.
Бессомне́нный – несумні́вний, пе́вний. **-но** – пе́вно, напе́вно, несумні́вно.
Бессо́нник – безсо́нько (*р.* -нька).
Бессо́нница – безсо́ння, нічни́ці, несплячки. [Нічни́ці напа́ли].
Бессо́нный – безсо́нний, неви́спаний. [Голова́ боли́ть од неви́спаної но́чи].
Бессо́рный – незасмі́чений, чи́стий.
Бессосло́вный – безстанови́й.
Бессо́чный – несокови́тий, несокови́й.
Бесспо́рность – безпере́чність, безсупере́чність, (*научн.*) безспі́рність.
Бесспо́рный – безпере́чний, незапере́чний, безсупере́чний, (*научн.*) безспі́рний. [Безпере́чна пра́вда. З незапере́чною пе́вністю мо́жна сказа́ти, що. Це факт безсупере́чний]. **-но** – безпере́чно, безсупере́чно.
Бесcра́мный – безсоро́мний.
Бессре́бренник, -ница – безсрі́бник, -ниця, негрошолю́б, -лю́бка.
Бессро́чный – безтермі́но́вий, безстрокови́й, безреченце́вий. **-но** – без те́рміну, безтермі́но́во, без реченця́, на-бе́зрік. [На-бе́зрік затягти́].
Бесстебе́льный – безстебло́вий.
Бесстра́стие – 1) безстра́сність; 2) апати́чність, байду́жість, нечу́лість.
Бесстра́стный – 1) безстра́сний; 2) апати́чний, байду́жий, нечу́лий. [Холо́дний та безстра́сний аскети́зм]. **-но** – 1) безстра́сно; 2) апати́чно, байду́жно, нечу́ло, без почуття́.
Бесстра́шный, -но, *см.* **Безбоя́зненный, -но.**
Бесстра́шие, -ный, -но, *см.* **Безбоя́зненность, -ный, -но.**
Бесстру́нный – безстру́нний.
Бессты́дник – безсти́дник, сороміт́ник, безсоро́ма (*общ.*).
Бессты́дница – безсти́дниця, сороми́тниця, срамо́тниця, безсоро́ма.
Бессты́дный, бессты́жий – 1) безсти́дний, безсоро́мний, (*нагло* **б.**) – безчі́льний; 2) сороми́тний, сороми́цький, соромни́цький, срамо́тний, стидки́й. [Сороми́цькі пісні́]. **-но** – безсти́дно, безсоро́мно, безчі́льно. **-но** *лгать* – без со́рому бреха́ти, бреха́ти в живі́ о́чі.
Бессты́дство – безсти́дство, безсти́дність, безсоро́мність, (*наглое*) – безчі́льність.
Бессты́жий, *см.* **Бессты́дный.**
Бессчётный, *см.* **Бесчи́сленный.**
Беста́ктность – нетакто́вність, нетакто́вна річ.
Беста́ктный – нетакто́вний. **-но** – нетакто́вно.
Беста́ла́нный – бездо́льний, безтала́нний, безща́сний, безща́сник, -ниця, бездо́льник, -ниця.
Беставла́нтный – неталанови́тий.
Бестеле́сный, *см.* **Беспло́тный.**
Бестеле́сность, *см.* **Беспло́тность.**
Бесте́нный – безті́нний, без за́тінку.
Бестиа́рий – 1) бестія́р, звіробо́рець (*р.* -рця); 2) бестія́рій, звірослóвна кни́га (*средневековая*).
Бе́стия – бе́стія.
Бестолко́вица, бестолко́вщина, бе́столочь – 1) *см.* **Бестолко́вость**; 2) безла́ддя, розгардія́ш.
Бестолко́вость – безглу́здя, неро́зум, безтолко́вість.
Бестолко́вый – 1) (*неумный*) безглу́здий, безтолко́вний, безтямки́й, нетяму́щий, безголо́вий, дурноголо́вий, безкле́пкий. **-во** – безглу́здо, безтолко́вно; 2) безла́дний, недола́дний, незрозумі́лий. **-во** – безла́дно, без ладу́, без ладу́ й без по́ладу.
Бесторго́вица, бесто́ржие, бесто́ржица – безто́ржя.
Бестру́дный – 1) безтру́дний, нетрудни́й; 2) нетру́жений. [Нетру́жене життя́].
Бесфами́льный – безпрі́звищний, безфамілі́йний.

Бестре́петный, -но, *см.* **Безбоя́зненный, -но.**
Бесфо́рменный – безфо́рмний, нефо́рмний, незґра́бний. **-ый** *кусок* – кава́[е́]лок. [Хіба́-ж це пампу́шки? це каве́лки якісь].
Бесфо́рменность – безфо́рмність, нефо́рмність, незґра́бність.
Бесхара́ктерность – безхаракте́рність, брак хара́ктеру; (*покладистость*) поту́льність.
Бесхара́ктерный – безхаракте́рний; (*покладистый*) поту́льний; (*насм.*) – леме́ха, лемі́шка, квач, маку́х, маку́ха, з кло́ччя батіг. [Що ти за чоловік? Ти маку́ха – свого́ не обсто́їш].
Бесхво́стый – безхво́стий, ку́ций.
Бесхи́тростность – нехи́трість, просто́та.
Бесхи́тростный – нехи́трий, нелука́вий, нему́дрий, неви́хитруваний. [Прийми́ мою́ мо́ву нему́дру та щи́ру (Шевч.)]. **-ые** *люди* – просто́та.
Бесхле́бица – безхліб'я.
Бесхле́бный – безхлібний.
Бесхло́потный – безтурбо́тний, безклопі́тний. **-но** – безтурбо́тно, безкло́пітно.
Бесхозя́йный – безгоспода́рний, нічи́й. [Безгоспода́рна спа́дщина]. **-ый** *человек* – бурла́ка, безхазя́йна люди́на.
Бесхозя́йственный – нехазя́йський, негоспода́рський, безхазя́йний, безгоспода́рний. [Нехазя́йське (безхазя́йне) веде́ння спра́ви]. **-но** – безгоспода́рно, не по-господа́рському, не по-хазя́йському.
Бесцветко́вый – безквітковий́, безцві́тній. [Безквіткові росли́ни].
Бесцве́тность – безба́рвність, безко́лірність; (*жалкая* **б.**) пісно́та. [Серед пісно́ти й нудо́ти на́шого життя́ (Грінч.)].
Бесцве́тный – безба́рвний, безко́лірний, небарви́стий, блідий́ [Її́ спокі́йна, тро́хи бліда́ нату́ра (Грінч.)]; (*о лошади*) безма́стий. **-но** – безба́рвно, безко́лірно, небарви́сто, тьмя́но. [Хма́рно-тьмя́но йшов мій дити́нний вік]; (*о раст.*), *см.* **Бесцветко́вый.**
Бесце́льность – безці́льність.
Бесце́льный – безці́льний. **-но** – без мети́, безці́льно.
Бесце́нность – 1) неоці́нність; 2) безва́ртність.
Бесце́нный – 1) неоціне́нний, неоці́нний, неоціни́тний. [Ця коро́ва неоціни́тна, відро́ молока́ дає́]; 2) (*дешевый*) безва́ртний, безці́нний; 3) (*дорогой, ласк.*) неоці́нний, дороги́й, коха́ний.
Бесце́нок – бе́зцін, бе́зцінок (*р.* -нку). *За* **-ок** – за бе́зцін, за бе́зцінь, за півда́рма, без ціни́, за так-гро́ші, -ей.
Бесцеремо́нность – безцеремо́нність.
Бесцеремо́нный – безцеремо́нний. **-но** – нецеремо́нно, безцеремо́нно, нахра́пом.
Бесча́дие, бесча́дный, *см.* **Безде́тность, безде́тный.**
Бесчелове́чие, бесчелове́чность – нелю́дяність, нелю́дськість, нелю́дська річ, (звіря́ча) лю́тість. [Це-ж нелю́дська річ – так гра́тися із ба́тьковим стра́хом (Грінч.)].
Бесчелове́чный – нелю́дяний, нелю́дський, не́люд, лютий. **-но** – нелю́дяно, не по-лю́дському, лю́то.
Бесче́стие – несла́ва, безче́стя́, бе́зчесть, не́честь, га́ньба́, гане́ба.
Бесче́стить – несла́вити, безче́стити, ганьби́ти, ганьбува́ти, га́нити.
Бесче́стность – нече́сність.
Бесче́стный – 1) безче́сний, нече́сний. **-ая** *жена* – безче́сниця. [Той чоловік не лю́бить більш безче́сниці своє́ї (Куліш)]; 2) гане́бний. **-но** – безче́сно, гане́бно.
Бесче́стящий – ганьбли́вий, що безче́стить.
Бесчешу́йный – безлу́ский, нелуска́тий.
Бесчи́нничать *и* **-чи́нствовать** – бешкетува́ти.
Бесчи́нство – бе́шкет.
Бесчи́сленность – незчисле́нність, незліче́нність, бе́зліч (*р.* -чи).
Бесчи́сленный – незчисле́нний, незліче́нний, незрахо́ваний, премно́гий. **-ое** *множество* – бе́зліч (*ж. р.*), бе́злік, хма́ра-хма́рою, си́ла-силе́нна, без лі́ку. **-но** – незліче́нно, незчисле́нно, без лі́ку́, без лічби́.
Бесчле́нный – безчле́нний, нечле́нний.
Бесчу́вствие, бесчу́вственность – 1) нечутли́вість, нечу́лість, безду́шність; 2) безчуття́, безпа́м'ять, нечуте́нність, непа́м'ять. [Упи́вся до безпа́м'яти]. *Бить, истязать до* **-вия** – би́ти (катува́ти) ду́ху прислуха́ючись, би́ти до непа́м'яти. *Приводить в* **-вие** *анестезиею* – заморя́ти. [Молоди́ці но́гу відрі́зували, так каза́ла, що спе́ршу заморя́ли, щоб бо́лю не чу́ла].
Бесчу́вственный – 1) нечутли́вий, нечу́лий, безчу́лий, безчутте́вий, безду́шний, недви́га

(*общ.*) се́рцем, обоня́тний. **-но** – нечутли́во, нечу́ло, бозду́шно; 2) безтя́мний, нетямни́й, неприто́мний, безприто́мний, нечуте́нний.
Бесшаба́шный – очайду́шний, шиба́й-голова, зайди́-голова, пали́вода, розго́йданий. **Б-ое** *веселье* – гульня́ без кра́ю.
Бесшаба́шность – очайду́шність, розго́йданість.
Бесше́рстый – безше́рстий, голоше́рстий, голошку́рий.
Бесшу́мный – безгу́чний, нечутни́й, негаласли́вий. **-но** – безгу́чно, нечу́тно, без го́мону, без га́ласу, негаласли́во.
Бесшу́точный, -но – не на жа́рт, без жа́рту.
Бето́н, *техн.* – бето́н.
Бето́нный, *техн.* – бето́новий.
Бечева́ – кодо́ла.
Бечёвка – мо́ту́з, моту́зка, мотузо́к, шво́рочка, бечі́вка.
Бечева́ние – бечува́ння, тя́жба (*судна*) на кодо́лі.
Бечева́ть, -ся – бечува́ти, -ся, на кодо́лі тягти́, -ся.
Бечева́я, бечевни́к – бечівни́к: 1) узбере́жжя з сте́жкою, що не́ю йдуть ко́ні й бурлаки́, бечу́ючи су́дна; 2) мі́сце на бе́резі для при́стани, а тако́ж для спочи́нку лоцмана́м і бурлака́м.
Бечёвочный – моту́зя́ний, мотузко́вий.
Бечевщи́к – бурла́к.
Бе́шеник, бе́шеница – 1) (*бот.*) бех, веха́, воми́га, бле́кіт, соба́ча блекота́; 2) запри́дух (найміцні́ша горі́лка).
Бе́шенка – бiша́к, буркуне́ць (*порода сельдей*).
Бе́шеный – скаже́ний, пі́нявий, шале́ний, лю́тий. **-ое** *существо* – скаженю́ка (*общ.*). **-но** – скаже́но, шале́но, лю́то.
Бе́шенство – 1) (*водобоязнь*) сказ, каз, скаже́ність, шале́ність; 2) лють (*р.* -ти), шал, шале́нство, шальга́, озвірі́ння. *Прийти в* **-во** – сказйтися, посатані́ти, розсатані́ти, озвірі́ти. [Розсатані́вши, той ухопи́в бра́та за го́рло]. *Привести в* **-во**, *довести до* **-ва** – сказити. [Така́ нару́га сказйла-б хоч кого́]. *Яд* **-ва** – скажени́на. [За́ким ста́роста зібра́вся повезти́ Заха́ра до лі́каря, скажени́на взяла́ своє́].
Бешме́т – бешме́т.
Бздеть – бзді́ти.
Бздёх – бздо (*ср.*).
Библе́йский – біблі́йний.
Библиографи́ческий – бібліографі́чний.
Библиогра́фия – бібліогра́фія.
Библио́граф – бібліо́граф.
Библиоте́ка – бібліоте́ка, книгозбі́рня.
Библиоте́чка – бібліоте́чка, книгозбі́ренька.
Библиоте́чный – бібліоте́чний, книгозбі́рний.
Библиоте́карь, -ша – бібліоте́кар (*р.* -ря), -ка.
Библиоте́карский – бібліоте́карський.
Библиофи́л – бібліофі́л, книголю́б.
Би́блия – бі́блія, Святе́ Письмо́.
Бива́к – та́бір, кіш (*р.* коша́). *Стоять на* **бива́ках** – та́бором, коше́м стоя́ти.
Бива́чный – таборо́вий.
Би́вень – ікло́, клик.
Би́гос – бі́ґос, за́куска з кри́шеного м'я́са.
Бидо́н – бідо́н, (*оплётенный*) балца́нка, (*для керосину*) газ[с]івни́ця, гасі́вка.
Бизо́н, *зоол.* – бізо́н, ди́кий америка́нський бик.
Бие́ние – биття́, бій, калата́ння, сту́кання, стукоті́ння, (*обыкновенно лишь о сердце*) тьо́хкання. [Биття́, калата́ння живо́го се́рця. Ки́їв ро́биться це́нтром украї́нського життя́, тим живце́м, що його́ сту́кання розно́ситься по всій Украї́ні].
Би́лень – бія́к, бич.
Биле́т – 1) квито́к, біле́т, ка́ртка. [Квито́к на спекта́кль. Трамва́йний квито́к]; 2) біле́т, па́шпорт. *Банковый* **б.** – банкно́та, банкі́вка.
Биллио́н – більйо́н.
Би́ло – 1) (*доска, в кот. бьют*) клепа́ло, калата́ло, сту́кало; 2) (*колокольный язык*) бо́вкало, язи́к; 3) (*в деревянной ступе*) товка́ч; 4) (*на маслобойнях*) клин, ба́ба; 5) (*в молотильном цепе*) бич, бія́к; 6) (*в мя́лице*) ме́чик; 7) (*в санях*) передо́к.

Билья́рд – білья́рд.
Билья́рдная – білья́рдня.
Билья́рдный – більярдо́вий.
Биметалли́зм – біметалі́зм (*р.* -му).
Биметалли́ческий – біметалі́чний.
Бино́кль – біно́кль.
Бинокуля́рный – бінокуля́рний.
Бино́м – біно́м (*р.* -му).
Бинт – бинт, банда́ж, повива́ч, обв'я́зка.
Бинтова́ние, -то́вка – бинтува́ння, бандажува́ння, оповива́ння, завива́ння.
Бинтова́ть – бинтува́ти, бандажува́ти, оповива́ти, завива́ти, обв'я́зувати.
Биографи́ческий – життєпи́сний, біографі́чний.
Биогра́фия – житте́пис, біогра́фія.
Биологи́ческий – біологі́чний.
Биоло́гия – біоло́гія.
Би́ржа – бі́ржа (*р.* -жі), (*извощичья*) збі́ржа (*р.* -жі), (*для чернорабочих на толкучке*) ті[о]чо́к (*р.* -чка́).
Биржеви́к – біржови́к, біржа́к.
Биржево́й – біржови́й.
Би́рка – карб, карбо́ванка. *Зарубить (нарубить) на* **би́рку** – взя́ти на карб.
Би́рчить – 1) карбува́ти; 2) дава́ти на́бір.
Бирюза́ – піруза́, бірюза́.
Бирюзо́вый – пірузо́вий, бірюзо́вий.
Бирю́к – вовк, (*о человеке*) – відлю́док, безлю́дьок. *Глядеть* **бирюко́м** – вовкува́то [во́вком] диви́тися. *Жить* **бирюко́м** – жи́ти відлю́дно, відлю́дком, безлю́дьком.
Бирюкова́тый – вовкува́тий, похму́рий, безлю́дькуватий.
Бирю́лька – 1) ця́цька, буру́лька; 2) ду́дочка, сопі́лочка.
Бирю́ч – покли́ка́ч, геро́льд.
Бирю́чина – во́вчі я́годи, жи́молодь (*ж. р.*) (*р.* -ди).
Би́сер – бі́сер (*р.* -ру).
Би́серина, би́серинка – бісери́на, намисти́на з бі́серу.
Би́серный – бі́серний.
Бискви́т – біскві́т.
Бис, *межд.* – ще раз, ще, біс. [«Ще!» гука́ли в теа́трі].
Би́тва – бій, би́тва, бата́лія, сі́ча (*р.* -чі), побі́й (*р.* -бо́ю), поби́ванка, (*драка*) – бі́йка. *В* **би́тве**, *во время* **би́твы** – в бою́, під бата́лію. *Вступить в* **би́тву** – до бо́ю, до побо́ю ста́ти, зве́сти́ бій.
Би́твенный – бойови́й, бата́льний.
Би́твище, *см.* **Побо́ище.**
Битка́ (*вещь, которою мечут в играх*) – би́тка, свинча́тка, гвоздя́нка.
Битко́м, *нар.* – на́пхом, на́бгом, на́топтом, по́вно-повні́сінько.
Бито́к – 1) (*кушанье*) бито́к; 2) (*яйцо*) моца́к; 3) *см.* **Битка́.**
Би́тый – 1) *страд. прич. от* **бить** (*см.*); 2) (**б.** *час*) цілі́сінька годи́на, годи́на з га́ком.
Бить – 1) (*поражать, наносить побои*) би́ти, убива́ти, товкти́, товкма́чити, ба́нити, ту́зати, лупи́ти, лупцюва́ти; (*плетью, кнутом, розгою*) бато́жити, пу́жити, лупцюва́ти, шмага́ти, тя́ти, затина́ти, сі́кти, пі́рити, пі́жити, пері́щити, опері́зувати, шпа́рити, чухра́ти, чеса́ти, хво́їти, хворости́ти; (*палкою, дубинкою*) дуба́сити, дубцюва́ти, грі́ти, оклада́ти, молоти́ти; (*чем-л. тяжёлым*) гати́ти, гніти́ти, сади́ти, мости́ти, би́ти на олі́ю, гнізди́ти (*в одно место*); (*коленом*) колі́нчити; (*по физиономии, по роже*) би́ти по лицю́, би́ти по пи́ці, дава́ти в лице́, дава́ти ляпаса́, (*ирон.*) дава́ти ляща́ по пи́ці; (*немилосердно, нещадно*) катува́ти, на забі́й би́ти; (*о лошади: лягать*) брика́ти, -ся, хви́цяти, хвица́ти, -ся; (*лбом, рогами*) бу́ц(к)ати, би́тися рога́ми; 2) (*убивать скотину, домашнюю птицу*) рі́зати, колóти. [Рі́зана пти́ця – *битая птица*]; (*диких животных и зверей*) би́ти, убива́ти; 3) (*раздроблять, разрушать*) би́ти, розбива́ти, трощи́ти; 4) (*вбивать*) забива́ти; 5) (*давать посредством боя условный знак, ударять*) би́ти, вибива́ти. **Бить** *тревогу* – збива́ти триво́гу. **Б.** *в набат* – би́ти на ґвалт, на споло́х. **Б.** *в ладоши* – плеска́ти, вибива́ти в доло́ні. **Б.** *челом* – чоло́м дава́ти, проха́ти ми́лости. **Б.** *поклоны* – би́ти [грі́ти] покло́ни. **Бить** *себя в грудь* – би́тися в гру́ди; 6) **бить** *масло* – колоти́ти ма́сло; (*из семян*) би́ти, забива́ти олі́ю. **Б.** *баклуши, см.* **Баклу́ша**; 7) (*о болезни, сильном чувстве*) ті́пати, трясти́. [Злість ті́пала обома́. Пропа́сниця трясе́]; 8) (*стремительно течь, вырываться*) би́ти, бу́хати. [Пі́на би́ла

йому́ з ро́та. Кров бу́хає до голови́]. *В голове точно молотом* **бьёт** – в голові́ на́че ковалі́ кую́ть.

Битьё – биття́, бій (*р.* бо́ю).

Би́ться – 1) (*сражаться, состязаться*) би́тися, бра́тися. **Би́ться** *об заклад* – заставля́тися, заклада́тися, іти́ об закла́д. **Би́ться** *яйцами* – би́тися на́вби́тки, товка́тися я́йцями; 2) (*ударяться*) би́тися, товкти́ся, колоти́тися; 3) (*стараться*) би́тися, побива́тися, по́ратися коло чо́го, з чим, над чим. [До́вго я над тим бивсь]; 4) (*в лихорадке, в судорогах*) ті́патися, трі́па́тися; 5) (*барахтаться*) би́тися, трі́па́тися, тріпота́тися, трепета́тися, бу́рхатися, пруча́тися (*в руках*), 6) (*о сердце, пульсе*) би́тися, калата́ти, колоти́тися, ки́датися, ті́патися, те́нькати, теле́нькати, тьо́хкати. [*Перен. о чувствах*: В гру́дях колоти́лося бажа́ння… Трі́палось при́кре почуття́]; 7) (*лягаться*) брика́тися, хви́ця́тися.

Битю́к – 1) возови́к, возови́й кінь тамбо́вської або воро́нізької поро́ди, бітю́к; 2) (*о человеке*) моца́к, бе́цман, здорови́ло.

Бифште́кс – біфсте́кс, (*вульг.*) біште́к.

Бич – 1) бич, баті́г, пу́га, кантура́; 2) (*в барабане молотилки*) бич, ціпа́к. *Переносно*: 3) ка́ра, зло; 4) тира́н, во́рог, кат.

Бичева́, бичева́ть, -ся, *см.* **Бечева́, Бечева́ть, -ся.**

Бичева́ние – 1) бичува́ння, лупцюва́ння, шмага́ння; 2) карта́ння.

Бичева́ть – 1) бичува́ти, бато́жити, шмага́ти *и т. д., см.* **Бить 1**; 2) (*нравы, пороки*) карта́ти. [Ювена́л… вогне́м обу́рення карта́в ва́ди свої́х суча́сників (Єфр.)].

Бишь – пак, бак. [Як, пак, його́ зову́ть? А то, бак, ні?].

Бла́го – добро́, бла́го, пожи́ток. [За бла́го рі́дного наро́ду. Для зага́льного добра́. Пра́ця на пожи́ток краї́ні на́шій]. **Бла́га́** – до́бра, доста́тки, бла́га. [На сві́ті доста́тки ду́же нері́вно між людьми́ поді́лено (Єфр.)].

Бла́го, *нар.* – гара́зд, гара́зд що (гара́що), до́бре що. [Да ми й хлі́бом заку́симо, гара́що ча́рку да́но].

Благове́рие, -ве́рность – благові́рність, правові́рність.

Благове́рный – 1) благові́рний, правові́рний; 2) (*как эпитет, даваемый супругами друг другу*) стари́й, стара́, мій, моя́.

Бла́говест – бла́говіст, дзвін до це́ркви.

Благове́стие – до́бра вість, до́бра зві́стка.

Благовести́тель, -ница – благові́сник, -ниця.

Благовести́ть, -вествова́ть – 1) благові́сти́ти. [Благові́сти́в їм сло́во нове́ (Шевч.). Благові́сти́ти до це́ркви]; 2) розголоша́ти, (*сов.*) розголоси́ти, дзвони́ти (язико́м), (*сов.*) роздзвони́ти.

Бла́говестный – бла́гові́сний.

Благове́щение – благові́щення.

Благове́щенский – благові́сний, благові́щний. [Марі́є-благові́сна ву́лиця. Благові́щний ти́ждень].

Благови́дность – 1) милови́дість, (*изящество*) го́жість, непога́на вро́да; 2) зо́внішня присто́йність.

Благови́дный – 1) милови́дий, (*изящный*) го́жий, гарне́нький, вродли́венький; 2) зо́внішньо-присто́йний, присто́йно приду́маний.

Благоволе́ние – ла́ска, до́брість, прихи́льність, доброхі́ття, (*в приподнятом стиле*) – благоволі́ння. [Па́нська ла́ска до поро́га]. *Снискивать, приобретать, снискать, приобрести чьё-л.* **б-ние** – запобіга́ти, запобі́гти ла́ски в ко́го, добу́тися кому́ до ла́ски, підійти́ кому́ під ла́ску, заслужи́тися на ла́ску, з'єдна́ти чию́ ла́ску. *Потерять* **б-ние** – втра́тити ла́ску.

Благоволи́ть – 1) бу́ти ласка́вим, ма́ти ла́ску до ко́го, сприя́ти кому́, добра́ бажа́ти, д. зи́чити; 2) (*соблаговолить*) бу́ти ласка́вим, зволя́ти.

Благово́ние, *см.* **Благово́нность, Благово́ния** – па́хощі.

Благово́нность – пахнота́, паху́чість, за́па́шність, запаши́стість (*р.* -тости).

Благово́нный – запа́шни́й, запаши́стий, паху́чий, (*в высоком стиле*) доброво́нний, добропаху́чий.

Благовоспи́танность – ви́хованість, до́бре ви́ховання, звича́йність, ґре́чність (*р.* -ности).

Благовоспи́танный – ви́хований, до́бре ви́хований, звича́йний, ґре́чний, до́брого ба́тька дити́на.

Благовре́менность – вча́сність, своєча́сність (*р.* -ности), підхо́жа пора́, благовре́м'я.

Благовре́менный – вча́сний, своєча́сний.

Благовре́менно – вча́сно, у свій час, са́ме в час, в до́брий час, у по́ру.

Благогла́сие – доброголо́сість, доброзву́чність.
Благогла́сный – доброголо́сий.
Благогове́йно – побо́жно, святобо́жно.
Благогове́йный – побо́жний, святобо́жний, святобли́вий.
Благогове́ние – побо́жність, побо́жна поко́ра, святобо́жність, святобли́вість.
Благогове́ть *перед кем* – побо́жно шанува́ти, п. поважа́ти кого́, п. кори́тися кому́.
Благодаре́ние – (по)дя́кування, (по)дя́ка. **Благодаре́ние** *богу* – дя́кувати, дя́ка бо́гові, хвали́ти бо́га.
Благодари́тельный, *см.* **Благода́рственный.**
Благодари́ть *кого и* **-да́рствовать** – дя́кувати кому́. *Покорно* **благодарю́** – щи́ро дя́кую, уклі́нно д., кра́сно дя́кую. **Благодаря́** *кому, чему* – завдяки́ кому́, чому́; (*обыкновенно с отрицательным значением: вследствие чего*) через ко́го, через що. [Через те́бе це ли́хо ско́їлося].
Благода́рно – вдя́чно.
Благода́рность – 1) (*чувство благодарности*) вдя́чність; 2) (*выражение благодарности словесное или вещественное*) дя́кування, дя́ка, подя́ка. [Яке́ частува́ння, таке́ дя́кування. За́місь дя́ки у ві́чі насміялися]. *Приносить* **благода́рность** – віддава́ти подя́ку, склада́ти подя́ку.
Благода́рный – 1) (*чувствующий благодарность*) вдя́чний; 2) (*обладающий постоянно этим свойством*) вдя́чливий, віддя́чливий. [Вдя́члива душа́. В. вда́ча]; 3) (*обязанный благодарностью за услугу*) завдя́чений; 4) (*вознаграждающий за труд*) вдя́чливий, віддя́чливий. [Вдя́чливий ґрунт. Вдя́члива, віддя́члива те́ма]; 5) *см.* **Благода́рственный.**
Благода́рственный – подя́чний, вдя́чний. [Подя́чний лист. Подя́чна же́ртва. Вдя́чний гімн].
Благода́тный – благода́тний, благода́тній. **-тно** – благода́тно.
Благода́ть – 1) благода́ть (*р.* -ти), ла́ска ду́ха свято́го; 2) добро́, ла́ска. [Найви́ща в світі ла́ска], 3) ро́зкіш (*р.* -коши), призві́л, призві́лля, доста́ток.
Благоде́нственный, -но – щасли́вий, -во, щасливоде́нний, -нно.
Благоде́нствие – щасли́ве життя́, благоде́нство, гара́зд.
Благоде́нствовать – благоде́нствувати, ма́тися до́бре, жи́ти в гаразді́, гараздува́ти.
Благоде́тель – добро́дій, доброді́йник, благоді́йник, доброчи́нець, добротво́рець, благода́р.
Благоде́тельница – доброді́йка, доброді́йниця, благоді́йниця, доброчи́нниця.
Благоде́тельность – доброді́йність, благоді́йність, доброчи́нність (*р.* -ности).
Благоде́тельно – доброді́йно, благоді́йно, доброчи́нно.
Благоде́тельный – доброді́йний, благоді́йний, доброчи́нний, добротво́рний, доброда́тний.
Благоде́тельствовать – добродíяти, благодíяти, доброчи́нити кому́, (*несколько иронически*) – богара́дити.
Благодея́ние – 1) доброді́йство, доброді́яння, благоді́йство, благоді́яння, благости́ня. [Добро́дію, зроби́ доброді́яння!]; 2) доброчи́нність, доброді́йництво.
Благоду́шие – добротли́вість, добросе́рдість, до́брість, добря́чість, до́брий на́стрій, благоду́шність.
Благоду́шествовать – бу́ти в до́брому на́строї, розкошува́ти. **-вующий** – до́бре настро́єний, розкі́шник.
Благоду́шно – добротли́во, добросе́рдо, м'якоду́шно, благоду́шно.
Благоду́шный – добротли́вий, добросе́рдий, добря́чий, благоду́шний.
Благожела́тель – доброхі́т (*р.* -хо́та), доброзичли́вець (*р.* -вця), прихи́льник.
Благожела́тельница – доброзичли́виця, прихи́льниця.
Благожела́тельный, -но – зичли́вий, -во, доброзичли́вий, -во для ко́го, прихи́льний, -но, ласка́вий, -во до ко́го, сприя́тливий, -во для ко́го.
Благожела́тельство – зичли́вість, доброзичли́вість. (*р.* -вости), прихи́лля, сприя́ння.
Благожела́тельствовать – прия́ти добра́ кому́, до́брі ми́слі ма́ти на ко́го, добра кому зичити. [Значиться, ти мені добра не приясш].
Благозву́чие *и* **-зву́чность** – доброзву́чність, легкозву́чність (*р.* -ности).
Благозву́чный, -но – 1) доброгла́сний, -но; 2) (*эвфонический*) доброзву́чний, -но, легкозву́чний, -но. [Тимиа́н доброгла́сний. Доброзву́чне і].
Благо́й – 1) до́брий; 2) спасе́нний. [Спасе́нне ді́ло. Спасе́нна путь (ра́да, мета́)]; 3) *кричать* **благи́м** *матом* – кри́ком крича́ти, на пуп крича́ти, аж до печіно́к горла́ти, репетува́ти на ці́ле го́рло, ре́петом репетува́ти.
Благоизво́лить – благоволи́ти.
Благоле́пие – ліпота́, вели́чня краса́.

Благоле́пный, -но – благоподо́бний, -но (М. Вовч.), вели́чно-прекра́сний, -но.
Благолюби́вый – добролю́бний.
Благолю́бие – добролю́бство, добролюби́вість.
Благомы́сленный, -мы́слящий – доброду́мний, добромиі́сний.
Благомы́слие – доброду́мність, добромиі́сність, до́брі ду́ми.
Благонадё́жность – благонаді́йність, пе́вність.
Благонадё́жный, -но – благонаді́йний, наді́йний, пе́вний, -но. *Будьте* **-ны** – бу́дьте пе́вні.
Благонаме́ренный – добромиі́сний, з до́брими за́мірами. **Бл.** *человек* – люди́на до́брих за́мірів.
Благонра́вие – звича́йність, доброзвича́йність, до́брі зви́чаї.
Благонра́вный, -но – звича́йний, -но, доброзвича́йний, -но.
Благообра́зие – милови́дість, ми́ла вро́да, (*с изяществом*) го́жість (*р.* го́жости).
Благообра́зный – га́рний на ви́гляд, лю́бий [ми́лий] на вро́ду, милови́дий, (*с изяществом*) го́жий.
Благополу́чие – до́бра до́ля, ща́стя, добро́бу́т, гара́зд. [Живу́ть собі́ лю́ди у добрі́ та в гара́зді].
Благополу́чно – гара́зд, до́бре, щасли́во, безпе́чно. [Чи все гара́зд до́ма? Щасли́во перейшли́ небезпе́чне мі́сце. Зна́ю сте́жки і наді́юся діста́тися безпе́чно (Франко)]. *Окончиться* **благополу́чно**, *не***благополу́чно** – ви́йти на до́бре, на зле.
Благополу́чный – 1) щасли́вий. [Щасли́вий кіне́ць] 2) (*в приложении к лицу*) безпе́чний. [Бу́дьте безпе́чні].
Благоприли́чие – добропристо́йність, звича́йність, (*р.* -ности).
Благоприли́чно – добропристо́йно, чля, го́же. [Що-кому́ чля. Що кому́ го́же].
Благоприобре́сть – придба́ти, надба́ти, набу́ти, добу́ти, нажи́ти.
Благоприобре́тение – надба́ння, на́дбанок, набу́ток, на́дбане (нажи́те) добро́.
Благоприобре́тенный – (добро́м) набу́ти́й, (добро́м), добу́ти́й, наживни́й, нажитни́й, нажи́тий. [У йо́го земля́ наживна́, а не ба́тьківська]. **Благоприобре́тенное** *имущество, см.* **Благоприобре́тение.**
Благопристо́йно – добропристо́йно, звича́йно, по-звича́йному, почти́во.
Благопристо́йность – до́бра присто́йність, звича́йність, почти́вість (*р.* -вости).
Благопристо́йный – добропристо́йний, звича́йний, почти́вий.
Благоприя́тель, -ница – при́ятель, -ка.
Благоприя́тно – 1) сприя́тливо, прихи́льно, похва́льно; 2) щасли́во, по-до́брому.
Благоприя́тность – 1) сприя́тливість; 2) догі́дність, слу́шність; 3) при́язність, ласка́вість; 4) прихи́льність, похва́льність; 5) ща́сність (*оттенки см. в след. слове*).
Благоприя́тный – 1) (*благоприятствующий, способствующий*) сприя́тливий, до́брий на що, га́рний на що, пого́жий, погі́дний. [Га́рна на хліб весна́. Сприя́тливі (пого́жі) життє́ві умо́ви]. **Благоприя́тная** *погода* – погі́дна, пого́жа годи́на, полі́ття. [Не полі́ття, а лихолі́ття]; 2) (*о ветре*: *попутный*) пого́жий, ходови́й; 3) (*о поре, времени*: *удобный, подходящий*) до́брий, догі́дний, слу́шни́й. [Догі́дна хвили́на. До́бра годи́на. Слушни́й час]. **Благоприя́тный** *случай* – (до́бра) наго́да, до́бра ока́зія; 4) при́язний, прихи́льний, ласка́вий, милости́вий до ко́го; 5) (*одобрительный*) прихи́льний, похва́льний. [Прихи́льна реце́нзія]; 6) (*желательный, удачный, приятный*) до́брий, щасли́вий, ща́сний. [До́брі ві́сті]. **Благоприя́тный** *исход* – щасли́вий кіне́ць.
Благоприя́тствовать – сприя́ти, спори́ти, щасти́ти, погоджа́ти (*сов.* погоди́ти), пособля́ти, форту́нити. [Неха́й вам до́ля сприя́є. Хай вам бог спо́рить. Щасти́ вам бо́же на вся́ке добро́]. *Не* **благоприя́тствовать** (*кроме названных с отрицанием*) – не́путити. [На́ша дочка́ до́бре бере́ться до нау́ки, дак що не́путить – те що здоро́в'я нема́є].
Благоразу́мие – розва́жливість, розва́жність, розсу́дливість, (*напыщенно*) – благорозу́мність.
Благоразу́мно – розва́жливо, розва́жно, розсу́дливо, (*напыщ.*) – благорозу́мно.
Благоразу́мный – 1) (*о человеке*) розва́жливий, розва́жний, розсу́дливий. *Быть* **благоразу́мным** – ма́ти ро́зум, держа́ти ум [ро́зум] до́брий у голові́; 2) розу́мний, до́брий. [Розу́мна, до́бра пора́да].
Благорасположе́ние *к кому* – при́язнь, прихи́льність, прихи́лля, ла́ска до ко́го.
Благорасполо́женный, *см.* **Благоприя́тный.**
Благорассуди́тельный, *см.* **Благоразу́мный.**
Благорассу́дить, *см.* **Заблагорассу́дить.**
Благорастворё́нность (*о воздухе*) – здоро́вість (пові́тря).
Благорастворё́нный – здоро́вий.

Благоро́дно – благоро́дно, шляхе́тно.
Благоро́дный – благоро́дний, (*а теснее*) 1) па́нський, шляхе́тський, вельмо́жний, значни́й; 2) шляхе́тний, лица́рський, че́сний. [Че́сні почува́ння].
Благоро́дство – 1) благоро́дство, (*а теснее*) па́нськість, вельмо́жність, зна́чність; 2) благоро́дність, шляхе́тність, лица́рство. [Благоро́дність тих почува́ннів].
Благосклóнно – прихи́льно, ласка́во, (добро)зи́чливо. *Смотреть* **благосклóнно** – погляда́ти прихи́льним о́ком.
Благосклóнность *к кому* – прихи́лля, прихи́льність, ла́ска, ласка́вість, добрози́чливість до ко́го *и* для ко́го. *Снискивать, приобретать чью-либо* **благосклóнность**, *добиваться* **благосклóнности** – запобіга́ти ла́ски чиє́їсь *или* у ко́го, підхо́дити під ла́ску кому́, добува́тись до ла́ски кому́. *Назойливо стараться снискать чью-л.* **благосклóнность** – підсипа́тися до ко́го.
Благосклóнный *к кому* – прихи́льний, при́язний, при́ятельний, ласка́вий, добрози́чли́вий до ко́го *и* для ко́го.
Благослове́ние – благослове́ння, благослове́нство. *Подходить под* **-ние**, *просить и получать* **-ние** (*напр. в свадебном ритуале*) – благословля́тися, (по)благослови́тися.
Благослове́нный – благослове́ний, щасли́вий.
Благословля́ть, -ся, благослови́ть, -ся – благословля́ти, -ся, (по)благослови́ти, -ся, щасти́ти, (*сов.*) пощасти́ти. [Пощасти́ть тебе́ бог сім'є́ю (Марко В.)]. **Б-вля́ющий** *жест* – благословлю́щий жест.
Благосостоя́ние – 1) добро́, добро́бу́т. [На сторо́жі добро́буту наро́днього стоя́ти]; 2) доста́тки. [Політи́чна самості́йність і економі́чні доста́тки].
Бла́гостный – милости́вий.
Благосты́ня – ми́лость, милосе́рдя, благости́ня, добро́, доброді́йство.
Бла́гость – до́брість (*р.* -рости).
Благотворе́ние – доброді́йництво, доброді́яння, доброчи́нність.
Благотвори́тель, -ница, -ный, *см.* **Благоде́тель, -ница, -ный.**
Благотвори́тельность – доброді́йність, благоді́йність, доброчи́нність (*р.* -ности).
Благотвори́тельный – доброді́йний, благоді́йний, доброчи́нний, добротво́рний.
Благотвори́ть, *см.* **Благоде́тельствовать.**
Благотво́рно – 1) *см.* **Благоде́тельно**; 2) спасе́нно, (з)цілю́що.
Благотво́рность – спасе́нність, цілю́щість, до́бра си́ла. [До́бра си́ла того́ лікува́ння].
Благотво́рный – 1) *см.* **Благотвори́тельный**; 2) спасе́нний, цілю́щий, добровпливо́вий.
Благоуго́дный, -но – до ду́мки, до ми́сли, до вподо́би. *Ему* **благоуго́дно** – йому́ до вподо́би, йому́ бажа́ється, він зволя́є.
Благоусмотре́ние – во́ля, ві́льна во́ля, уподо́ба, свій (ві́льний) по́гляд (ро́зсуд), ла́ска. *Оставить на* **б-ие** – залиши́ти (полиши́ти, да́ти) кому́ на во́лю, оста́вити до вподо́би, полиши́ти на чийсь ві́льний по́гляд (ро́зсуд), полиши́ти кому́сь на ла́ску, на вла́сне розміркува́ння.
Благоуспе́шность – доброуспі́шливість, пу́тність.
Благоуспе́шный – доброуспі́шливий, пу́тній, путя́щий, що йде до путтяя́.
Благоустра́ивать, -устро́ить – о[у]порядко́вувати, (*сов.*) о[у]порядкува́ти, о[у]поряджа́ти, (*сов.*) о[у]поряди́ти.
Благоустрое́ние *и* **благоустро́йство** – 1) лад, до́брий лад, поря́док, доброу́стрій; 2) о[у]порядкува́ння, (до́бре) впорядкува́ння.
Благоустро́енный – упоря́джений, упорядко́ваний, до́бре с[в]поря́джений.
Благоуха́ние, -нный, *см.* **Благово́ние, -нный.**
Благоуха́ть – па́хнути, пахті́ти, віддава́тися за́пахом, ди́хати арома́том. [Квітки́ віддаю́ться за́пахом на ввесь садо́к].
Благочести́вейший (*в титуле*) – найблагочести́віший, найнравові́рніший.
Благочести́во – благочести́во, богочести́во, побо́жно, набо́жно.
Благочести́вый – благочести́вий, богочести́вий, побо́жний, набо́жний.
Благоче́стие – благоче́стя, побо́жність, набо́жність.
Благочи́ние – 1) до́брий лад (в роди́ні, грома́дському та церко́вному житті́); 2) благочи́нія (*ж. р.*), декана́т. [Поїхав огляда́ти свою́ благочи́нію].
Благочи́нный, -но – 1) присто́йний, -но, звича́йний, -но; 2) (*должность*) благочи́нний, -ого, благочи́нник, нагля́дач благочи́нії, дека́н.
Блаже́нный – 1) блаже́нний, щасли́вий; 2) преподо́бний; 3) юроди́вий. **Блаже́нной** *памяти* – свято́ї па́м'яти.
Блаже́нство – 1) блаже́нство, щасли́вість; 2) раюва́ння, рай, ро́зкіш, утíха. *Его*

блаже́нство (*патриарший титул*) – його щасли́вість.
Блаже́нствовать – раюва́ти, розкошува́ти. [Воні́ раюва́ли неземни́м раюва́нням].
Блажи́ть – 1) велича́ти, сла́вити; 2) дурі́ти, пустува́ти. [Го́ді вам дурі́ти]; 3) (*капризничать*) вередува́ти, комизи́тися. [Дити́на вереду́є *или* коми́зиться].
Блажли́вый – пустот[в]ли́вий, невстрі́йливий, вередли́вий. [Пустотли́ві, невстрі́йливі ді́ти – нема́ їм о́страшки].
Блажно́й – 1) шале́ний, сваві́льний; 2) вередли́вий, коми́зливий, комиза́ (*сущ. общ.*); 3) дурни́й, нісені́тний, безглу́здий. [Обли́ш цю безглу́зду ду́мку].
Блажь – дур (*м. р.*), ду́рість, ду́рощі, коми́з, при́мха (*и мн.* при́мхи), дурна́ при́мха, забага́нка, ве́реди (*мн.*), блазе́нство, шале́нство. [Па́нський дур. Ач, яки́й коми́з напа́в! ось я тобі́!].
Блазни́ть, -ся – спокуша́ти, -ся, звабля́ти, -ся.
Бла́нжевый (*о цвете*) – бланшо́вий, жовтотіле́сний.
Бланк – бла́нко (*ср. р.*), бла́нок (*р.* -нку).
Бла́нковый – бла́нковий.
Бланконадписа́тель, *юрид.* – пору́чник. [Пози́ч мені́ гро́шей. Дай, ка́же пору́чника (Чуб. П. 27)].
Блева́ка, *общ. р.* – блюва́ка, рига́ч.
Блева́ние – блюва́ння. *См.* **Блево́та.**
Блева́ть – блюва́ти, рига́ти, ки́дати з се́бе.
Блёвка (*надеваемая на крючёк удки – червяк или муха*) – нажи́вка, (*бросаемая в воду для приманки рыбы*) – прина́да.
Блево́та – блюво́та, блюва́чка, рига́чка. [У його́ блюво́та з опо́ю. Його́ блюва́чка напа́ла].
Блево́тина – блюво́тина, блювоти́ння, блюва́ки, риго́вина.
Бледне́ть – блі́днути, блідні́шати, полотні́ти. [Вона́ то червоні́ла, то блі́дла. Твар їм почала́ полотні́ти].
Бле́дно-а́лый – блідороже́вий, рожеве́нький.
Бледнова́тый – блідува́тий, бліда́вий.
Бле́дно, -ова́то – блі́до, бліда́во, блідува́то.
Бле́дно-голубо́й – голубе́нький, блаки́тненький блакитня́вий, блі́донебе́сий.
Бле́дно-зелёный – блідозеле́ний, зеленува́тий.
Бледноли́цый – блідоли́ций, білоли́ций (*ж. р.* -ця). [Білоли́ций мі́сяць].
Бле́дность – блі́дість (*р.* -ости), блідо́та.
Бле́дный – бліди́й, блідни́й, бліда́вий. [Бліди́й мі́сяць. Мертво-бліда́ве обли́ччя]. **Бле́дная** *немочь* (chlorosis) – блідни́ця.
Блёклость – 1) (з)бля́клість; 2) в'я́лість.
Блёклый – 1) збля́клий [Збля́клий ко́лір]; 2) зів'я́лий, пожо́вклий, змарні́лий. [Зів'я́ле ли́стя. Пожо́вкла троя́нда. З бліди́м, змарні́лим лице́м].
Блёкнуть (**поблёкнуть**) – 1) (*терять живость цвета*) бля́кнути, линя́ти, полові́ти. [Квітки́ бля́кнуть. По захо́ді со́нця фа́рби линя́ють]; 2) (*вянуть*) в'я́нути, марні́ти, жо́вкнути. [А щоб ли́чко не марні́ло з чо́рними бро́вами… (Шевч.)].
Блеко́та́ *и* **блёкот**, *бот.* – 1) *см.* **Белена́**; 2) боли́голов, блекота́, воми́га, си́кавка, свисту́ля.
Блеск – 1) (*яркий свет*) блиск, бляск; (*сияние*) ся́єво, ся́йво, я́сність; (*отражённый блестящим предметом*) блиск, по́лиск, ви́(б)лиск, ґлянц [По́лиск хи́жих оче́й. Ви́лиски вечі́рнього погаса́ння]; (*неровный, изменчивый блеск*) блискоті́ння, мигті́ння. [Срібля́сте мигті́ння ри́бки]. *Утратить свой* **блеск** – прига́снути, приме́ркнути. *Межд. выраж.* **блеск** – блись. [Вона́ серде́чна туди́, сюди́, блись, блись очи́цями (Греб.)]; 2) (*переносно*) блиск, ся́єво, вели́чність, пишно́та, блиску́ча сла́ва.
Блесна́ – блешня́. [Щу́ки на бле́шню до́бре ло́вляться].
Блесни́ть – 1) (*о ярком свете блеске*) сліпи́ти; 2) **-нить** *рыбу* – лови́ти ри́бу на бле́шню.
Блесну́ть – бли́сну́ти, блиско́ну́ти, ви́блиснути, сві́ну́ти, сяйну́ти, заясні́ти, лис(к)ну́ти, мигну́ти, бли́мнути, бли́кнути. [Блисну́в очи́ма. З те́мряви блискону́ло ясни́м огне́м. Сяйну́ла (заясні́ла) в голові́ ду́мка. Мов бли́скавка вона́ свіну́ла в ві́чі (Л. Укр.). Бли́кнув сірни́к]. *Срв.* **Блесте́ть.**
Блесте́ть *и* **блиста́ть** – 1) блища́ти, -ся, блискоті́ти, вибли́скувати, вили́скувати, -ся, зорі́ти, горі́ти, ясні́ти, -ся, світи́ти, -ся, ся́яти; (*обыкновенно о ровной и гладкой поверхности*) вили́скувати, -ся, лисні́ти, лисни́тися, лощи́тися; (*неровным, изменчивым светом, блеском*) гра́ти, виграва́ти, мигті́ти, жахті́ти, брені́ти, лелі́ти; (*время от времени, местами*) бли́скати, побли́скувати, поли́скувати, -ся; (*вспыхивая и погасая, появляясь и исчезая*) бли́мати, бли́кати. [Вода́ в ставо́чку блищи́ть(ся). Блискотя́ть до со́нця спи́си.

Вили́скується сніг на со́нці. Зірочки́ зо́рять-горя́ть на не́бі. Сві́тять, ся́ють о́чі. Ясні́є живе́ зо́лото. Сті́льчики, сто́лики – все те нове́ньке, аж ло́щиться (М. Вовч.). Чо́боти аж вили́скують(ся). Мигти́ть у хви́лях білоли́ций. Очи́ці, як зі́рочки, гра́ють. Брени́ть роса́ на со́нці. А на мо́рі вода́ леліла. Він побли́скував очи́ма. Бли́мав кагане́ць]. **Блиста́ть** *красотою* – красува́тися; 2) вража́ти красо́ю, вели́чністю, бага́тством.
Блестня́к *и* **блестя́к**, *зоол.* – блища́к, світля́к.
Блёстка, блёсточка – 1) бли́скі́тка, лелі́тка, бли́щик; 2) (*переносно*) і́скорка.
Блёсточный – блискі́тний.
Блестя́щий – блиску́чий, блискотю́чий, осяйни́й, я́сни́й. [Со́нечко ясне́ й блиску́че. На́слідки – блиску́чі. Блискотю́чий ніж. Мрії́ дале́кі, осяйні. Ясна́ збро́я].
Бле́яние – бе́кання, бек, ме́кання.
Бле́ять – бе́кати, ме́кати, мекоті́ти, меке́кати.
Ближа́йший – найбли́жчий.
Бли́же – бли́жче.
Бли́жний – 1) бли́зьки́й, по́бли́зький. [Сусі́ди близькі́ї]; 2) бли́жній, близьки́й. [Своі́м бли́жнім зла не ко́їть].
Близ *чего*, *предл.* – 1) поблизу́, близ, бли́зько, край, ко́ло, бі́ля чо́го. [Стари́й зупини́вся близ нього́. Живемо́ бли́зько вас. Край віко́нця. Бі́ля то́го мі́сця]; 2) (*около, приблизительно*) з, бли́зько. **Близ** *пяти пудов* – пудів із п’я́теро. [Бли́зько двох годи́н].
Близёхонько – близі́сінько, близе́сенько.
Бли́зить – бли́зити, наближа́ти.
Бли́зиться – бли́з[ж]итися, наближа́тися, надхо́дити, бли́жчати. **Бли́зится** *к полночи* – добира́ється (дохо́дить) до пі́вночи.
Бли́зкий – 1) (*в пространстве*) бли́зьки́й, по́бли́зький, недале́кий; 2) (*в духовном смысле*) бли́зьки́й, бли́жній, ві́рний. [Бли́жня рідня́. Бли́жні приятелі́. Сирота́ – нема́ ні рі́дного, ні ві́рного]. **Бли́зкий** *свет* – бли́гом(ий) світ, бли́гий світ, близьки́й світ.
Бли́зко, бли́зенько, близёхонько – бли́зько, поблизу́, наблизу́, збли́зька, *ум.* близе́нько, близе́сенько, близі́сінько; (*в ироническом смысле*) бли́го. [Чи й не бли́го? Бли́го – версто́в з п’ять].
Близлежа́щий – по́бли́зький, бли́жчий, сусі́дній. [Побли́зькі се́ла та хутори́].
Близна́ (*при тканье полотна*) – близна́, близно́, щая́ (*р.* щаї́).
Близне́ц – близню́к, близня́к, близня́ (*р.* -я́ти), близни́ця (*ж. р.*), *во мн. ч.* – близня́та, двійня́та.
Близору́кий – короткозо́рий, близькоо́кий, низькоо́кий.
Близору́кость – короткозо́рість, близькоо́кість, низькоо́кість.
Бли́зость – бли́зькість, близина́, близиня́, близ (*р.* -зу). *По* **бли́зости** – поблизу́.
Близь (*сущ. ж. р.*) – близина́, близиня́, близ (*р.* -зу). [Яка́ то близина́, як до села́ версто́в со́рок!].
Блик – блік, бли́щик, ві́дблиск. [З сміхотли́вими бли́щиками о́чі].
Блин, бли́нчик – млине́ць, нали́сник. *Печь* **блины́** (*переносно*) – роби́ти нашвидку́, швидкома́, аби́-як. **Блино́м** *в рот лезет* – ла́щиться, підле́щується, підсипа́ється.
Блинда́ж, *форт.* – бліндá́ж.
Блинди́рование – бліндажува́ння.
Блинди́ровать – бліндажува́ти. **-о́ванный** – бліндажо́ваний.
Бли́нный – млинце́вий, що бере́ться на млинці́, – до млинці́в. **Бли́нная** *неделя* – ма́сниця, ма́сляна (*р.* -ної).
Блино́к – 1) мли́нчик, нали́сничок; 2) (*в дымовой трубе*) кружо́к.
Блиста́ние – бляск, блища́ння, бли́скання, блискоті́ння, ся́єво, ся́яння.
Блиста́тельно – 1) блиску́че; 2) пи́шно, вели́чно.
Блиста́тельность – 1) блиску́чість; 2) пи́шність, вели́чність.
Блиста́тельный – 1) блиску́чий; 2) пи́шний, вели́чний, пишновели́чний. [Пишновели́чна По́рта].
Блиста́ть, *см.* **Блесте́ть.**
Блок – блок, бaране́ць (*р.* -нця́).
Блока́да – блока́да, обло́га.
Блока́дный – блока́дний, обло́жний.
Блоки́рование – облягá́ння.
Блоки́ровать – облягá́ти, обступа́ти.
Бло́на́ – 1) (*оболочка*) оболо́на, шку́рка, кожушо́к, кожури́на, плі́вка; 2) (*анат.,* Placenta) мі́сце, мі́сто, послі́д, соро́чка. [Щасли́вий – в соро́чці роди́вся].

Блонди́н, -ка – біля́вець, -вка, біля́нка, біля́вий, -ва, руся́вий, -ва. **Блонди́ночка** – біля́вочка, біля́ночка.
Блоно́к – оба́піл (*р.* -полу), оба́пілок (*р.* оба́пілка).
Блонь (*в древесном стволе*) – оболо́на.
Блоха́ – блоха́; *ум.* блі́шка; *соб.* блохва́, блошва́, блошня́. *Земляная* **блоха́** (*зоол.*) – скакелю́ха.
Бло́ший *и* **блоши́ный** – блоши́ний, бло́шачий.
Блоши́стый – блохли́вий, блоха́стий.
Блуд – блуд, блу́дство, блудоді́яння, блудоді́йство, розпу́тство, розпу́ста. [Зблуди́ла Тама́ра, неві́стка твоя́, і вже завагоні́ла від блу́ду (Св. П.)].
Блуди́ть – 1) *см.* **Блужда́ть**; 2) блудоді́яти, блу́дствувати, розпу́тствувати, волочи́тися, бахурува́ти; 3) роби́ти шко́ду, ка́пості, шко́дити [Ось тобі ключ, іди́ до комо́ри, та не шкодь там].
Блудли́вость – 1) блудли́вість, розпу́с[т]ність; 2) шкодли́вість (*р.* -вости).
Блудли́вый – 1) блудли́вий, розпу́с[т]ний; 2) шкодли́вий. [Шкодли́вий, як кі́шка].
Блу́дник, -ница – блудоді́й, блу́дник, -ни́ця, (*уничиж.*) блудя́жка, розпу́тник, -ниця, ба́хур, -ка, (*только о женщине*) пові́я; (*крайне грубо*) курва́ль, (*ж. р.*) ку́рва.
Блу́дный – блу́дний, розпу́с[т]ний, блудя́щий. [Блудя́щий син. Зо́всі́м розпу́тна ста́ла і ото́ привела́ дити́ну].
Блу́дня (*чаще мн.*) – шко́ди, ка́пості, зби́тки.
Блудоде́й, -де́йствовать, *см.* **Блу́дник, Блуди́ть 2.**
Блудодея́ние, *см.* **Блуд.**
Блудя́га – волоцю́га.
Блудя́щий, *см.* **Блужда́ющий.**
Блужда́ние – блуд, блука́ння, блу́ки; (*безысходное*) блукани́на. [Тай набри́дла вже мені́ ся блукани́на].
Блужда́ть – 1) (*бродить*) блуди́ти, -ся, блука́ти, броди́ти, тиня́ти, -ся. [Ходжу́, блуджу́, нуджу́ сві́том]; 2) (*сбившись с пути*) блуди́ти, блука́ти; 3) (*о глазах*: *бегать*) блука́ти. [Його́ о́чі неспокі́йно блука́ли. Блука́ти по́глядом]. *Пойти, отправиться* **блужда́ть** – піти́ в світи́, у блуд піти́. **Блуждая́** *прийти куда-л.* – приблуди́ти, -ся, заблуди́ти, приблука́ти, -ся, заблука́ти, -ся.
Блужда́ющий – блуде́нний, блудни́й; бродя́чий, мандрі́вний. [Блудни́ми очи́ма розгляда́вся по ха́ті. Бродя́чі лю́ди. Мандрі́вна ни́рка]. **Блужда́ющий** *огонь* – блудни́й (облу́дний, мандрі́вний) о́гник, бли́мавка.
Блу́за, блу́зка – блю́за, блю́зка, блу́за, -зка.
Блюде́ние – пильнува́ння, пи́льний до́гляд.
Блю́до – 1) блю́до, тарі́ль (*р.* -ля). [Тарі́ль то́чений]; 2) (*кушанье*) стра́ва, потра́ва, наї́док. [Яка́ припра́ва, така́ й потра́ва. Наї́дків та напо́їв було́ тро́хи (Неч.-Лев.)].
Блюдоли́з – 1) ласу́н; 2) лизоблю́д, похлі́бець, мисколи́з. [Бараба́ш похлі́бець ля́дський].
Блюдоли́зничать – 1) тарілки́ (миски́) лиза́ти; 2) об'їда́ти кого́, дармої́дно жи́ти.
Блюдоли́зничество – лизоблю́дство, мисколиза́ння, похлі́бництво, дармої́дство, дармої́дництво.
Блю́дце, блю́дечко – блю́дко, блю́дце, блю́де[о]чко, ми́сочка. [Почала́ виставля́ти на стіл стака́ни та ми́сочки (Неч.-Лев.)].
Блюсти́ – держа́ти, доде́ржувати, догляда́ти, пильнува́ти, шанува́ти. [Держа́ти зако́н, умо́ву. Підпанки пильнува́ли, щоб лісни́к шанува́в па́нського ро́зказу (М. Вовч.)].
Блюсти́ся – 1) стерегти́ся, берегти́ся чого́, шанува́тися проти чо́го; 2) бу́ти під до́глядом, під охоро́ною.
Блюсти́тель, -ница – нагля́да́ч, (*ж. р.*) нагляда́чка, догля́да́ч, (*ж. р.*) догляда́чка.
Блюсти́тельный – пи́льний, ба́чний.
Бля́ха, бля́шка *и* **-шечка** – бля́ха, бля́шка, (*на поясе*) кля́мра, (*мелкая бляшка на головном уборе*) лелітка.
Бо, *сз., см.* **Йбо.**
Боа́ – 1) (*зоол., змей*) – боа́ (*м. р.*) (Boa constrictor), уда́в; 2) (*шаль*) боа́.
Боб, *бот.* – біб (*р.* бо́бу). *Турецкие* **бобы,** *см.* **Фасо́ль.** *Волчьи* **б.** (Lupinus) – ка́ва. *Остаться на* **боба́х** – пійма́ти о́близня, поши́тися в ду́рні, ду́лю з'ї́сти. *Разводить* **бобы́** (*балагурить*) баля́си (баляндра́си) точи́ти, терев́ені пра́вити (точи́ти), оповіда́ти сон рябо́ї коби́ли.
Бобёр, *см.* **Бобр.**
Боби́на – боби́на, квасоли́на.

Бобкови́нка, *бот.* – души́ця, паху́чий ко́лос, антокса́нт.
Бобко́вый – бобко́вий, з лавро́вих я́гід, лавро́вий. [Бобко́ва масть].
Бобови́дный, -обра́зный – бібча́стий. [Воно́ таке́ бібча́сте, на́че біб].
Бобови́к (*бобовый стебель*) – бобови́ння, бобови́ця.
Бобо́вина – бобо́ва ги́чка.
Бобо́вник, *бот.* – 1) (*деревцо* Amygdalus nana) бобчу́к, за́ячі (польові́) орі́шки, черсаки́, діво́ча кров; 2) (*болотный злак*) осітня́г, жа́б'яча цибу́ля (Butomus umbell.); бобівни́к, зубі́вник, трифо́лія (Menuanthes trifol).
Бобо́вый – бобо́вий.
Бобо́к – 1) *см.* **Боби́на**; 2) лавро́ва я́года. **-бо́чек** – боби́нка, боби́ночка, квасоли́нка.
Бобо́н, *см.* **Бубо́н.**
Бобр, *зоол.* – 1) бібр (*р.* бобра́), бобе́р (*р.* -бра́); (*самка*) бобри́ха; (*детёныш*) бобреня́ (*р.* -я́ти); 2) ви́дра, видри́ха. *Убить* **бобра́** – пійма́ти о́близня, поши́тися в ду́рні.
Бобро́вина – бобро́вина. [Я коштува́в бобро́вину, так пога́на].
Бобро́вник (*охотник на бобров, промышленник*) – боброви́к, бобрівни́к.
Бобро́вый – бобро́вий. [Бобро́ва ша́пка. Бобро́ва те́ча = *б. струя*].
Бобы́лий – бурла́цький, нетя́зький.
Бобы́ль – бурла́ка, нетя́га. **-ли́ха** – бурлачи́ха. **-бы́лка** – бурлачка. **-лёнок** – бурлачення́ (*р.* -я́ти).
Бобы́льничать, бобы́лить – бурлакува́ти. **-ничанье** – бурлакува́ння.
Бог – біг (*р.* бо́га), бог, (*ласкат.*) бо́женько; (*детск.*) – бо́зя, бо́зінька; *прит. прил.* – богі́вський, бо́гів. [Богі́вська мо́ва = *язык богов*, *т.-е. поэзия*, *поэтич. речь*]. *Быть* **-гом** – богува́ти. **Бог** *в помощь*, **бог** *на помощь*, *помогай* **бог** – бо́же поможи́, бо́же помага́й, помага́й-біг, помага́й-бі, мага́й-біг, мага́й-бі. **Бог** *весть* (*знает*) – бо́зна, бог відь. **Бог** *весть* (*знает*) – бо́зна що. **Бог** *даст* (*отказ*) – да́сть біг, біг-ма́. *Дай* **бог** – дай бо́же. *Дай* **б.** *чтоб* – бода́й. [Бода́й тобі́ добра́ не було́!]. *Дай* **бог** *здоровья кому* – поздоро́в бо́же (кого́), дай бо́же здоро́в'я (кому́). *Дай* **бог** *ему успеть, успеха* – щасти́ йому́ бо́же. **Бо́же** *мой* – бо́же мій, бо́же сві́те, бо́же сві́дче. *О* **бо́же** *мой* – о бо́же мій, ой ле́ле мій, ой ле́лечко мій. **Бог** *вам судья* – бі[о]г вас розсу́дить. *Призывать* **бо́га** *в свидетели* – бо́гом сві́дчитися. *Ей*-**бо́гу** – їй-бо́, їй бо́гу, єй-бо́гу, єй-же бо́гу, бігме́, далебі́, далебі́г, прися́й бо́гу (*из* «присяга́ю бо́гу»). *Сохрани* **бог**, *оборони* **бог**, *упаси* **бог**, *избавь* **бог** – крий бо́же, боро́нь бо́же, хова́й бо́же, бо-храни́, хай бог (госпо́дь) ми́лує. *Помилуй* **бог** – пожа́лься бо́же. *Если* **бо́гу** *угодно* – коли́ во́ля бо́жа. *Как* **бо́гу** *угодно* – ді́йся бо́жа во́ля. *Ради* **бо́га** – 1) бо́га ра́ди; 2) на бо́га, про́бі [Кричи́ть про́бі]. *Благодарение, благодаря* **бо́гу** – дя́ка бо́гові, дя́кувати бо́гові. *Слава* **бо́гу** – хвали́ти бо́га. *Чем* **бог** *послал* – що бог дав. **Бог** *знает, когда это и было* – коли́ вже те́ в бо́га і ді́ялося.
Богаде́ленный, -де́льный – шпита́льний.
Богаде́льня – шпита́ль (*р.* -лю) (*м. р.*), богаді́льня, бо́жий дім (*р.* до́му).
Богаде́льщица, -льница – богаді́лиця, шпитальня́нка.
Богате́й, *см.* **Бога́ч.**
Богате́нек – багате́нький, заможне́нький.
Богате́ние – багаті́ння, бага́тшання.
Богате́ть – багаті́ти, багаті́шати, бага́тшати, багати́тися, можні́ти, заможні́ти, золоті́ти (М. Вовч.). **Разбогате́ть** – розбагаті́ти, забагаті́ти.
Богати́ть – збага́чувати; **обогати́ть** – збагати́ти.
Бога́то – 1) бага́то, по-бага́цькому; 2) розкі́шно, ще́дро. [Вида́ння ще́дро ілюстро́ване].
Бога́тство – бага́тство, багати́рство, добро́ [От де моє́ добро́, гро́ші, от де моя́ сла́ва! (Шевч.)]; 2) (*великолепие, пышность*) ро́зкіш (*р.* -оши), розко́ші (*р.* -шів). *Жить в* **-тве** – багатирюва́ти, гараздува́ти. *Пожить в* **-тве** – ро́зкоши (розко́шів) зазна́ти. *Купаться в* **-тве** – пиша́тися в доста́тках.
Бога́тый – 1) бага́тий на що, грошови́тий, (*состоятельный*) – замо́жний, мо́жний. [Він бага́тий на воли́: шість пар ма́є]; 2) (*великолепный, пышный*, *напр.*, *одежда*) бага́тий, пи́шний, розкі́шний. *Чрезвычайно* **-тый** – багатю́щий, багате́нний. **Бога́тая** *фантазия* – бу́йна уя́ва.
Богатырёнок – богатирчу́к.
Богаты́рский – 1) богати́рський, ве́летів, поту́жницький; 2) юна́цький.
Богаты́рски – по-богати́рському, як ви́тязь-богати́р.
Богаты́рство – богати́рство, богати́рство-витязі́вство, юна́цтво.
Богаты́рь – богати́р (*р.* -ря́), ве́лет, ве́летень (*р.* -тня), поту́жник, сила́нь. [Я ба́чив живце́м живи́ми наро́дніх ве́летнів (Кониськ.). Були́ тоді́ на землі́ ве́летні. Се ті поту́жники, що з

да́вніх-даве́н бува́ли ви́соко сла́влені (Св. П.)]. *Козак* **б.** – козарлю́га.
Бога́ч – бага́ч, багати́р (*р.* -ря́), багаті́й, ду́ка, дука́р (*р.* -ря́), дука́ч; (*большой*) багати́р на всю гу́бу, багатиня́ (*м. р.*), багачи́ще, срібляни́к; (*соб.*) дукарня́, дукаря́ччя, багати́рство; (*жена* **-ча**) багатире́ва; (*сын*) багатире́нко; (*дочь*) багатирі́вна; (*прит. прил.*) бага́цький, багати́рський, багаче́вий, багачі́в (-че́ва, -че́ве), багатире́вий, багатирі́в. [Бага́цькі ді́ти. Багати́рська дочка́. Багачі́в син].
Богачи́ха, бога́чка – бага́чка, багати́рка; (*прит. прил.*) багати́рчин, бага́ччин.
Богдыха́н – богдоха́н.
Боги́ня – боги́ня, божи́ця. **Боги́нин** – боги́нин.
Богоблагода́тный – богоблагода́тний, по́вний ла́ски бо́жої.
Богобо́рец – богобо́рець (*р.* -бо́[і]рця), богобо́рник.
Богобоя́зливо *и* **богобоя́зненно** – богобоязли́во, богобоя́зно, богобі́йно.
Богобоя́зливость, -зненность – богобоязли́вість, богобоя́зність, богобі́йність (*р.* -ности).
Богобоя́зливый *и* **-я́зненный** – богобоязли́вий, богобоя́зний, богобі́йний, богобоя́щий, богобоязьки́й.
Боговдохнове́нный – богонад[т]хне́нний, богодухнове́нний.
Богове́дение – 1) богопізна́ння; 2) богозна́вство, знаття́ мітоло́гії.
Богови́дец – богови́дець (*р.* -ви́дця).
Богови́дный – богови́д(н)ий. [Таки́й богови́дний, хоч пиши́ з нього́ о́браз свято́го].
Богоглаго́лание – богоглаго́лання, богоповіда́ння.
Богода́нный – богода́ний; (*сущ.*) богода́вець. [Дали́ йому́ ім’я́ Іва́н Богода́вець. Бог дав – і Богода́вцем назва́ли (Чуб.)].
Богои́збранный – богоо́браний.
Боголю́бец – боголю́б, боголю́бець (*р.* -бця).
Боголюби́вый – боголю́бний, боголюби́вий. **-но** – боголю́бно, боголюби́во.
Боголю́бие – боголю́бство.
Богома́з – богома́з; (*прит. прил.*) богома́зів.
Богома́терь – ма́ти бо́жа, ма́тір бо́жа, богома́ти (*р.* богома́тери).
Богоме́рзкий, *см.* **Богоненави́стный.**
Богомо́лец, богомо́л – 1) богомо́лець (*р.* -мі́льця), богомі́льник; 2) (*паломник*) проча́нин.
Богомо́лка – 1) богомі́лка; 2) проча́нка.
Богомо́лье – 1) богомі́лля; 2) про́ща, богомі́лля.
Богомо́льничать – 1) богомоли́твувати, черне́чити, (*о женщине*) черни́чити; 2) ходи́ти на про́щу.
Богомо́льный – богомі́льний. **-но** – богомі́льно.
Богомо́льщина – проча́ни.
Богому́дрие – богому́дрість. **-рый** – богому́дрий.
Богоненави́стник – богонена́видник.
Богоненави́стный – богонена́видний.
Богоно́сец – 1) богоно́сець (*р.* -но́сця); 2) (*несущий икону в процессии*) богоно́с.
Богоотсту́пник – боговідсту́пник. **-ица** – боговідсту́пниця.
Богоотсту́пничество – боговідсту́пництво.
Богоподо́бный – богоподі́бний, богови́д(н)ий. [Таки́й богови́дний, хоч пиши́ з нього́ о́браз свято́го].
Богопозна́ние – богопізна́ння.
Богопочита́ние – богохвалі́ння, богошанува́ння, богопоша́на.
Богопочита́тель – богохва́лець (*р.* -льця), богошано́вник.
Богопочита́тельница – богохва́ля, богошано́вниця.
Богоприи́мец – богоприї́мець, богоприї́мник (св. Симеон).
Богопроти́вный, *см.* **Богоненави́стный.**
Богора́вный – богорі́вний.
Богоро́дица – богоро́диця, пречи́ста (*р.* -стої).
Богоро́дичный – богоро́дичний, богоро́дицький. **-ые** *праздники* – пречисті́; *успение* (*15 авг.*) – пе́рша пречи́ста. *Рожд.* **б-цы** (*8 сент.*) – дру́га пречи́ста. *Покров* **б-цы** (*1 октября*) – тре́тя пречи́ста *или* покро́ва.
Богородская трава, *бот.* – чебре́ць (*р.* -рецю́), че́брик, че́бчик.
Богосло́в – богосло́в.
Богосло́вие – богослі́в’я (*ср. р.*), богосло́вія (*ж. р.*).
Богосло́вский – богосло́вський.
Богослуже́бный – богослужбо́вий, богослуже́бний.

Богослуже́ние – слу́жба бо́жа, відпра́ва. *Совершать* **-ие** – пра́вити слу́жбу бо́жу, служи́ти відпра́ву. *Совершаться* **-ию** (*безл.*) – пра́витися. [У це́ркві пра́виться].
Богоспаса́емый, *см.* **Богохрани́мый.**
Боготворе́ние – божестві́ння, боготворі́ння, обо́жування.
Боготвори́ть – божестви́ти, боготвори́ти, шанува́ти як бо́га, обо́жувати.
Боготвори́ться – божестви́тися.
Богоуби́йца – боговбі́йник, боговби́вця (*общ.*).
Богоуго́дный – боговго́дний. **Б-ное** *заведение, см.* **Богаде́льня.**
Богоуго́дник, -ица – боговго́дник, боговго́дниця.
Богохрани́мый – богохрани́мий, бо́гом бере́жений.
Богохуле́ние *и* **-ху́льство** – богохульба́, богохула́, блюзні́рство, богознева́га.
Богоху́льник, -ица – богоху́льник, -ниця, блюзні́р, блюзні́рка.
Богоху́льничать, *см.* **Богоху́льствовать.**
Богоху́льный – богоху́льний, блюзні́рський.
Богоху́льствовать, -ничать – бо́га хули́ти (знева́жа́ти), богоху́лити, блюзни́ти.
Богоху́льство, *см.* **Богохуле́ние.**
Богочелове́к – богочолові́к, боголюди́на.
Богоявле́ние – 1) богоя́ва; 2) (*праздник 6 янв.*) водо́хрещі, водо́хреща (*ср. р.*), орда́нь (*ж. р.*) (*р.* -ни).
Богоявле́нский – водохре́сний, орда́нський.
Бода́ние – биття́ рога́ми, бу́цання, бу́цькання, колоття́.
Бода́ть, -ся – би́ти (ро́гом), би́тися, коло́ти, -ся, бу́цати, -ся, бу́цькати, -ся, шту́рхати, -ся, бости́. [Віл б'є, а коня́ка хвица́є. Рога́та скоти́на всіх ко́ле. Бара́н бу́цає. Бу́цькає, як бара́н. Бик бодé]. **Бодну́ть** – кольну́ти, бу́цнути, уда́рити ро́гом.
Боде́ц – 1) остро́га; 2) па́гніст (*р.* -остя), па́гінок (*р.* -нка), кі́готь за́дній. [От па́гніст: нена́че ріг, аж ходи́ти пі́вневі тя́жко].
Боди́ло – стрека́ло, роже́н (*р.* ріжна́). [Штрикну́в осла́ ріжно́м].
Бодли́вость – битли́вість (*р.* -вости).
Бодли́вый – битли́вий, бодя́чий, бу́ций. [Коро́ва ця битли́ва. Бодя́чий бик].
Бодмере́я – бодме́рія (особли́ва морська́ торго́ва спі́лка).
Бодри́ть – бадьо́ри́ти, осмі́лювати, заохо́чувати, додава́ти ду́ху (відва́ги).
Бодри́ться – бадьо́ри́тися, осмі́лювати себе́.
Бо́дро – бадьо́ро, бадьо́рно, мото́рно, жва́во, (*редко*) бо́дро, бодре́нно.
Бо́дрость – бадьо́рість, жва́вість, жва́ва охо́та. *Придавать* **бо́дрости** – ду́ху надава́ти кому́, додава́ти жва́вої охо́ти. *Придать себе* **бо́дрости** – ду́ху підда́ти собі́.
Бо́дрствование, *см.* **Бде́ние 1.**
Бо́дрствовать – не спа́ти, не всипа́ти, ніч зори́ти, чува́ти, пильнува́ти над ким (*бодрствовать около кого, возле кого*). [Чува́й, сто́роже! Вона́ пильну́є ці́лу ніч над ни́ми]. **Побо́дрствовать** – попильнува́ти. [Ти, Си́моне, не міг одніє́ї годи́ни попильнува́ти (Св. П.)].
Бо́дрый – бадьо́рий, невто́млений, жва́вий, бо́дрий, бодре́нний. **-рый** *молодец* – бодра́к. *Сделаться* **бодре́е** – побадьорі́шати.
Боду́нья – битли́виця.
Боду́н – битли́вець, буцько́.
Бодя́га – бодя́га, водяна́ гу́бка, надо́чник, губі́йка.
Боево́й – бойови́й, бо́йни́й (патро́н), муштро́вий (кінь).
Бое́ц – боє́ць (*р.* бійця́), войовни́к, бойовни́к, воя́ка, руба́ка; (*кулачный*) – перебі́єць (*р.* -бі́йця), кула́чник; *прит. прил.* бойовни́чий.
Божба́ – божба́, божі́ння, бі́гмання, бо́женькання.
Божедо́м – богаді́льник. **-мка** – богаді́лиця.
Божедо́мка, -до́мница, *см.* **Богаде́льня** (особли́во для сирі́т).
Божедре́в, -ре́вко – бо́же де́рево, біжде́рево.
Бо́жеский – бо́жий, богі́вський, бо́зький.
Бо́жески – по-бо́жому, бо́жо.
Боже́ственность – божестве́нність, богови́тість (*р.* -тости).
Боже́ственный – божестве́нний, богови́тий, божи́стий. [Божи́стий це́зар-імпера́тор (Л. Укр.)].
Боже́ственно – божестве́нно, богови́то, по-богі́вському.
Божество́ – божество́, (*кумир*) – божи́ще, богови́ще.
Бо́жий – бо́жий, божи́стий. **-жье** *дерево* (*бот.*) – біжде́рево. **-жья** *коровка* (*насек.*) –

со́нечко, пе́трик, бе́(з)дрик, серде́нько. **Бо́жиею** *милостью* – з ла́ски бо́жої. *На волю* **-жью** – на бо́жу ла́ску, на бо́жий до́гляд, на-призволя́ще. *Да будет* **-жья** *воля* – ді́йся во́ля бо́жа.
Божи́ться, побожи́ться – божи́тися, (*сов.*) побожи́тися, бі́гматися, бо́женькатися. *Кто часто* **-тся** – божу́ха.
Божни́ца – 1) божни́к (*м. р.*); 2) (*маленьк. часовня*) капли́ця, божни́ця.
Божо́к – божо́к (*р.* -жка́).
Боз, *бот.* – бузина́.
Бо́зовый – бузино́вий.
Бозня́к – бузино́вий кущ.
Бой – 1) бій (*р.* бо́ю), побі́й, би́тва, (*холодн. оружием*) сі́ча (*р.* -чі). [Хто не ма́є збро́ї, най не йде в бої. Побі́й з тата́рами]; *см. ещё* **Би́тва**; 2) (*драка*) бій, бі́йка. [Ла́йка – не бі́йка]. *Кулачный* **бой** – кула́чки, перебі́й. *В* **бою́** – се́ред бо́ю. *Место* **бо́я** – бойови́ще. **Бой**-*девка* – зух-ді́вка, ко́зир-ді́вка. **Бой**-*баба* – ко́зир-ба́ба. *Вступать, итти, вступить, пойти в* **бой** – става́ти (ста́ти) до бо́ю, стина́тися (стя́тися) з ким. *Вступить с кем в открытый* **бой** – дава́ти кому́ по́ле. [Не даючи́ короле́ві по́ля, він його́ ві́йсько по-ро́зницею ша́рпав (Куліш)]. *Отбиться оружием в* **бою́** – відсі́ктися.
Бо́йкий – метки́й, жва́вий, мото́рний, бадьори́стий, сміле́нький, би́стрий, рі́звий. **Бо́йкая** *на ноги* – полету́ха. **-кий** *на язык* – язика́тий. **-кий** *человек* – ко́зир (*р.* -ря). **-кое** *место* – ро́зигри, лю́дне мі́сце. [Він на таки́х ро́зиграх живе́, що хто йде, не мине́]. *Бойкая* **доро́га** – 1) лю́дний шлях; 2) грудкува́тий (нері́вний) шлях.
Бо́йко – ме́тко, жва́во, мото́рно, бадьо́ро, бадьори́сто, сміле́нько, рі́зво, шпа́рко.
Бо́йкость – мото́рність, жва́вість (*р.* -вости).
Бойко́т – бойко́т.
Бойни́ца – бо[і]йни́ця, стрільни́ця.
Бо́йня – 1) бо́йня, бі́йня, різни́ця, (*чаще во мн.*) бо́йні, бі́йні, різни́ці; (*скотобойня вместе с салотопней*) салга́н; 2) різня́, різани́на. [Гу́манська різня́].
Бока́л – ке́ліх, бока́л, ча́ра.
Бо́канец – бокане́ць (*р.* -нця́), підва́га (на кораблях, щоб підніма́ти або спуска́ти чо́ве́н).
Бок – бік (*р.* бо́ку, *мн.* бо́ки́), **Бок-о́-бок** *с кем*, **о́бок** – по́пліч ко́го-чо́го, по́біч ко́го-ч., о́бік ко́го-чо́го, по́руч ко́го-чо́го, з ким-чим. [По́пліч його́ сіда́є. По́біч не́ї живу́ть лю́ди. По́руч істори́чного студіюва́ння украї́нського письме́нства йшов і пере́гляд пото́чної літерату́ри (Єфр.). Укр. літерату́ра мо́же йти ті́льки по́руч з наро́днім життя́м (Єфр.)]. **Бок-о́-бок** – бік-у́-бік [Бік-у́-бік тру́ться]. *Расположенный* **о́бок** – узбі́чний. [Ши́рив свої́ за́ймища що-ро́ку по узбі́чних пусти́нях (Куліш)]. **По́боку** – геть на́-бік, пріч. *Отдуваться* **бока́ми** – плати́ти своїми бока́ми. **Бока́** *отбить, отвалять* – бе́бехи (-хів) кому́ надсади́ти. *Намять* **бока́**, *взять кого за* **бока́** – облата́ти (полата́ти) бо́ки, да́ти намина́чки. *Сидеть* **бо́ком** – бокува́ти. [Не боку́й, сядь пря́мо]. *Лечь на* **бок** – збо́читися, лягти́ (покла́стися) на бік. *Лежать на* **боку́** (*ленясь*) – ле́жні справля́ти. *С* **бо́ку** *припёка* – приши́й кобі́лі хвіст, п'я́те ко́лесо до во́за.
Бокові́й – бі́чни́й, бокови́й, побі́чний, забі́чний. **Бокова́я** – бокове́нька. *На* **-у́ю** – на бокове́ньку. *На* **-о́й** – на бокове́ньці. [Що-ж він ро́бить? А що? Лежи́ть на бокове́ньці, – ото́ його́ і вся робо́та]. *Пора на* **боково́ю** – пора́ на бокове́ньку, час ляга́ти (спа́ти).
Бокову́шка – при́хатень, кімна́та з бо́ку.
Бо́ком, *нар.* – бо́ком, бо́ка, бокаса́. [Стоїть коло ла́вки бо́ка. На диби́ спи́ниться та гри́вою мота́є, то піде бокаса́, то б'є́ться і куса́є (Греб.)].
Бокопла́в – бокопла́в.
Бокс – бокс (*англ. кулачный бой*).
Боксева́ние – боксува́ння.
Боксёр – боксе́р.
Боксёрство, -сирова́ние – боксува́ння.
Бокси́ровать – боксува́ти.
Болва́н – 1) бовва́н, ї́дол; 2) коло́да, оцу́пок; 3) (*болван для выправления шляп, корсетов и т. п.*) бовване́ць, бувanéць (*р.* -нця́); 4) (*о человеке*) балаба́н, бевзь, бе́взень (*р.* -зня), дурни́ло, бо́вдур, ло́бур (*р.* -ра), йо́лоп, штурпа́к, на́довбень, идоля́ка. *Стоит, как* **болва́н** – стирчи́ть мов бо́вдур. *Играть с* **болва́ном** (*в карты*) – гуля́ти (в ка́рти) з дідко́м (з ду́рнем).
Болване́ть – тумані́ти, торопі́ти.
Болва́нить – 1) обте́сувати; 2) дури́ти, моро́чити, тума́нити кого́.
Болва́нка, болва́шка – бовване́ць (*р.* -нця́).

Бóлверк – бастіóн.
Болгáрин – болгáр, болгáрин. **-рка** – болгáрка.
Болгáрия – Болгáрщина, Болгáрія. **-áрский** – болгáрський.
Бóлдырь – пóкруч. [То не справдéшній хірт, а пóкруч].
Болевóй, *мед.* – болючий. [Болючі місця].
Бóлее – бíльше, більш, гíрше, над. [Ми ще гíрше дивувáлися. Тому чоловікові уже над сто літ. Над смерть біди не бýде]. *Тем* **бóлее** – нáдто, тим паче, поготів, і пóтім (*ставится в конце фразы*). [Коли щеня не задавив, менé не займé поготів]. *Чем* **бóлее** – *тем* **бóлее** – де-дáлі, то все більш. **Бóлее**-*менее* – здебíльша, здебíльшого. [Поприбирáв у хáті здебíльшого]. **Бóлее** *или менее* – більш-менш, бíльше-мéнше. [Став бíльше-мéнше незалéжний від бáтька]. *Всё* **бóлее** *и* **бóлее** – що[чим]-рáз бíльше, все геть та й геть. **Бóлее** *всего* – (най)більш за все, (най)більш од усьóго, найпáче, найбільш. **Бóлее** *того* – ще-ж і нáдто, ще й більш од тóго. *Как можно* **бóлее** – що-найбíльш(е), як-найбíльш(е), як-мóга бíльше.
Болéзненно – бóлізно, бóлісно, бóлячé, бóлюче; хоробли́во. [Він хоробли́во врazли́вий = *он болезненно впечатлителен*].
Болéзненный – 1) слабови́тий, х(в)оробли́вий, хорови́тий, квóлий, недýжий, недýжний, нездужáлий, бóліс[з]ний, хи́рий, хи́рний, хи́рявий, безздорóвний, слабовíкий, нездорóвкуватий; 2) (*свойственный болезни, относ. к. б.*) бóліс[з]ний, болючий, х(в)оробли́вий. [Бóлізна ненáвисть, бóлісна жáдóба, хоробли́вий стан, хоробли́вий симптóм, хоробли́ве зами́лування]; 3) (*причиняющий боль, мучительный, больной, печальный, прискорбный*) болючий, бóлісний, бóлізний. [Уже й не знáю, як вам і розкáзувати про своє ли́хо, бо такé вонó болюче, що й казáти вáжко (Грінч.). Бóлісний ýсміх].
Болéзненность – 1) слабови́тість (*р.* -тости), хоробли́вість, хорови́тість, квóлість, бóліс[з]ність; 2) болючість, бóліс[з]ність, хоробли́вість; 3) болючість, бóліс[з]ність (*р.* -ности).
Болезнетвóрный – хороботвóрчий. [Хороботвóрчі мікроорганíзми].
Болéзновать, *см.* **Соболéзновать.**
Бóлезный – 1) жáлісли́вий, милосéрдий; 2) сердéчний, ми́лий, люби́й, дорогий; 3) безталáнний, нещасли́вий.
Болéзнь – 1) *см.* **Болéние**; 2) слáбість (*р.* -бости), х(в)орóба, х(в)óрість (*р.* -рости), бóлість (*р.* -лісти), недýга, нéдуг (*м. р.*), нéміч (*ж. р.*) (*р.* -мочи) (*мн.* нéмощі); *эпид. повальн.* **болéзнь** – пóшесть (*р.* -ти), помíрок (*р.* -рку), промíрок, помíр (*р.* -мóру). *Истощенный* **-нью** – ви́снажений через хорóбу, схорóваний. **Болéзнь** *входит пудами, а выходит золотниками* – здорóв'я льóтом (птáшкою) вилітáє, а по-волóвому вертáє.
Болéние – 1) слабувáння, х(в)орувáння, нездýжання, рознемощíння; 2) (*печалованье*) жалкувáння, побивáння, уболівáння, болíння.
Бóлесть *и* **болéсть,** *см.* **Болéзнь.**
Болéть, бáливать – 1) (*быть больным*) слабувáти на що, х(в)орувáти на що, нездýжати на що, болíти, недýгувáти на що, недýжати, хирíти, хворíти, кволíти, лежáти на що; 2) (*обычно о частях тела, в перен. смысле о душе и сердце*) болíти когó що. [Боли́ть менé головóнька = *у меня болит голова.* Тáтка óчі болять = *у отца болят глаза.* Не боли́ ти, душé, від турбóти спочи́нь! (Сам.)]; 3) (*печаловаться, болеть сердцем о ком, заботиться*) болíти чим, за ким, уболівáти за ким, побивáтися. [Болíти дóлею своґó крáю і нарóду. Мáти болíє за си́ном. Вболівáє за си́ном. Мáти за дíтьми да побивáється]; 4) (*причинять кому боль*) болíти когó що. [Йогó болять нещáстя Украї́ни (Фр.). Те вікнó йогó болíло (Коц.) = *это окно причиняло ему боль.* І сміх той йогó заболíв (Л. Укр.)].
Болеутоли́тельный – заспокíйливий на біль, протиболющий, неболющий. [Далá йомý неболющого зілля].
Боли́голов, *бот.* (*трава*) – боли́голова, боли́голів.
Боли́д, *астр.* – болíд.
Болонá – ґýля, нáросль (*р.* -ли) (на дéреві).
Болóнка – болóнський собáчка, болóнчик, (*ж. р.*) болóнка.
Болóнь, блонь – блонь (*р.* -ни), біль (*р.* бíли) (*ж. р.*) (м'язгá) в дéреві, підлýбок.
Болóтина – багнови́ця, багни́нá, багни́ще, мóчар (*р.* -ру[а]).
Болóтисто – багни́сто.
Болóтистый – багни́стий, болóтяни́й, болóтний, багнувáтий, мочари́стий, мочарувáтий, калюжний. **-ый** *луг* – плáвля (*р.* -лі), рýда. **-ая** *низменность* – багвá. *Делаться* **-ым** – багнíти, мочарíти.

Боло́тник – боло́тник (той, що во́диться в боло́ті).
Боло́тный – боло́тний, боло́тяни́й, багнови́й. [Боло́тяни́й солове́йко (жа́ба), боло́тя́на пти́ця. Багно́ва грязю́ка]. **-ная** *трава* – боло́тяна́ трава́, болотнівка.
Боло́то – боло́то, багно́, багню́ка, багни́ще, багнови́ця, драгно́, мокрави́на, мокра́к, нете́ча (*р.* -чі); (*ржавое*) – ру́дка, іржа́вець (*р.* -вця). **Б.**, *где водится много лягушек* – жаба́р (*р.* -ря́), жабеня́тник, жабовина́, жабокря́ківка. *Чистое незаросшее место на -те* – вікно́, вікни́на, вікнови́на. *Незамерзающее место на* **-те** – о́пар (*р.* -ри́) (*ж. р.*), прогні́й (*р.* -но́ю). *Высохшее* **-то** – болоти́на. *Место, где было* **-то** – болоти́ще, болоти́сько.
Боло́тце – болі́тце, боло́течко, мочаре́ць (*р.* -рця́).
Болотяни́к – Болотяни́к, боло́тяний чорт. [А в боло́ті живе́ Болотяни́к, уночі́ затяга́є в боло́то чолові́ка (Грінч.)].
Болт – сво́рінь (*р.* -еня), шво́рінь; (*у ставень*) прого́нич. [Зачини́ віконни́цю на прого́нич].
Болта́ние – 1) (*о жидкости*) бо́втання, калата́ння; 2) дри́ґання, теліпа́ння, бала́мкання, колиха́ння; 3) ля́пання язико́м, пле́ска́ння, базі́кання, блягу́зкання, патя́кання, варня́кання, лепета́ння, верзі́ння.
Болта́ть – 1) (*жидкость*) бо́втати, колоти́ти, калата́ти; 2) дри́ґа́ти, теліпа́ти, колиха́ти, бала́мкати, мота́ти. [Дри́ґає нога́ми. Бала́мкає рука́ми. Не колиха́й нога́ми]; 3) ля́пати, ля́пати язико́м, пле́ска́ти, бала́кати, базі́кати, тереве́нити, патя́кати, блягу́зкати, лепета́ти, верзти́, верзя́кати, варня́кати, сокота́ти, бле́яти, торохті́ти, торо́чити, балди́кати, белебе́нити; 4) (*на непонятном яз.*) ґерґоті́ти (-тю́, -ти́ш *и* ґерґо́чу, -чеш), цве́нькати. [Ґерґотя́ть по-туре́цьки. Чу́ю, поля́ки щось цве́нькають по-сво́йому]. **Болта́ть** *весело* – щебета́ти. **Болта́ть** *попусту* – ду́рно пле́ска́ти, язико́м горо́х товкти́.
Болта́ться – 1) (*о жидкости*) бо́втатися, колоти́тися, хлю́патися; 2) теліпа́тися, метля́тися, мота́тися, майтала́ти(ся), хилита́тися. [Теліпа́ються хвости́ ізза́ду. На животі́ метля́всь товсти́й ланцюжо́к од годи́нника. На ціпку́ вгорі́ прив'я́зана ти́ковка хилита́ється порожня́ і кала́тає (Л. Укр.)]; 3) мота́тися, мотля́тися, тиня́тися, шала́тися, ве́штатися. [Мотля́ється з ха́ти до ха́ти. Тиня́ється без ді́ла]. **Болта́ющийся** *без дела* – байта́ло (*ср. р.*), ба́йда (*общ. р.*).
Бо́лтень – 1) копи́стка (у му́лярів); 2) (*о яйце*) *см.* **Болту́н** 2.
Болтли́вость – балаку́чість (*р.* -чости), язика́тість, белькотли́вість, лепетли́вість, щебетли́вість.
Болтли́вый – балаку́чий, язика́тий, довгоязи́кий, (с)ковзьки́й на язи́к, слизькоязи́кий, лепетли́вий, на язи́к лепетли́вий. *Он* **болтли́в** – (*иронич.*) у нього язи́к як ло́патень.
Болтну́ть – 1) бо́втнути, калатну́ти; 2) дри́ґну́ти, мотну́ти; 3) бо́вкнути, ля́пнути, базі́кнути, ля́пнути язико́м, патя́кнути, цве́нькнути, цвірі́нькнути.
Болтовня́ – базі́кання, балакани́на, бала́чка, бала́ки, бала́канка, балакня́, блягу́зкання, верзі́ння, торо́чення, говорі́нка, ля́пання язико́м, патя́кання, пле́ска́ння, тереве́ні, патьо́хи. *Весёлая* **-ня** – щебета́ння. [Безжу́рне щебета́ння моє́ї бесі́дниці роби́ло на ме́не тяжке́ вражі́ння (Л. Укр.)].
Болту́н – 1) базі́ка (*общ.*), базі́кало (*м. и ср.*), бала́кайло (*м. и ср.*), балаку́н, белькоту́н, клепа́лка (*м.*), лепета́йло (*м. и ср.*), лопоту́н, лепету́н, ле́петень, патя́ка, (*трещётка*) торохті́й, цокоту́н (*ж.* -ту́ха), талала́й, ляску́н (*ж.* -ку́ха), ляскоту́н (*ж.* -ту́ха), (*глупо несдержанный*) – бо́вкало. [І чого́ цей (ця) базі́ка все язико́м ме́ле? Ой, белькоту́н з його́! Ле́петень (лопоту́н) лепе́че, а ду́рень слу́ха]; 2) (*яйцо*) – бовту́н, ро́збовток, за́пороток, бовтю́к (*уменьш.* -ючо́к). [Яйце́ бовту́н: смердю́че].
Болту́нья – базі́ка, белькоту́ха, лепету́ха, талала́йка, торохті́йка, пащеку́ха, ляскоту́ха.
Болту́шка – 1) копи́стка; 2) *см.* **Болту́н 1** *и* **Болту́нья**; 3) бо́втанка, бе́вка, калапа́ця, пу́тря. [Зва́рить бува́ло лемі́шку, водо́ю розпу́стить та й сьо́рбає. Ма́ти не вте́рплять, ка́пнуть йому́ моло́ка до то́ї бе́вки. (Фр.)]; 4) яє́шня (*сбитая с молоком*).
Боль – 1) (*физическая боль*) біль (*р.* бо́лю) (*м. р.*), бо́лість (*р.* -лісти). [Се був біль, тягу́чий, фізи́чний біль. Рябко́ одска́кує й вищи́ть од бо́лісти]; 2) (*болезнь*) біль (*м. р.*) (*р.* бо́лю), бо́лі (*мн.*). [Зубни́й біль. Вона́ ви́дужала з породо́вих бо́лів]; 3) (*душевное страданье, скорбь*) біль (*м. р.*) (*р.* бо́лю), бо́лість (*р.* -ти), бо́лещі, болі́ння, жаль (*м. р.*). [Мину́в час, зати́х біль. Свої́ бо́лі – пусте́, світове́ го́ре вели́ке. Наві́що ра́дощі й болі́ння? В ме́не се́рце задрижа́ло з бо́лещів]. *С* **бо́лью** – бо́лізно. [Ти́хо і бо́лізно вимовля́є поє́т (Л. Укр.)]. *От* **бо́ли** – з бо́лю. *Крик* **бо́ли** – бо́ліз[с]ний гук, крик. [Зно́ву луна́є бо́лізний гук]. *Полный* **бо́ли** – бо́ліз[с]ний, бо́лю́чий. [Бо́лізний сто́гін]. *Причинять, и причинить* **боль** *кому* – болі́ти (*сов.* заболі́ти) кого́, бо́лю завдава́ти, (*сов.* завда́ти) кому́, вража́ти, (*сов.* врази́ти) кого́. [Знева́га до найкра́щого її́ почуття́ болі́ла Раї́су (Коц.). І сміх той – його́ заболі́в (Л. Укр.). Врази́в моє́ се́рце. Їй хоті́лося врази́ти по́глядом дочку́, але́ не вдало́ся].

Больни́ца – ліка́рня, лічни́ця (*санатория*), шпита́ль (*р.* -лю) (*м. р.*). **Б-ца** *или дом для умалишённых* – ліка́рня для божеві́льних, божеві́льня (*р.* -ні).

Больни́чный – лікарня́ний, лічни́чий, шпитале́вий.

Бо́льно – 1) (*физически*) бо́ляче́, бо́лько, дошку́льно, жа́лко (*от укуса*). [Як-же жа́лко вкуси́ла мене́ му́ха!]; 2) (*душевно*) бо́ляче́, бо́ліз[с]но, уразли́во, тя́жко. [Як со́ромно бу́де, як боляче́! При́крі спога́ди уразли́во хвилюва́ли його́]. **Бо́льно** (*физ. и морально*) *кому от чего* – боли́ть кого́ що. [Болі́ла мене́ та́я пу́га. Те вікно́ його́ болі́ло (Коц.) = *ему было больно от этого окна, это окно причиняло ему боль.* Мене́ боли́ть, що Ри́мом зва́тись мо́же така́ потво́ра (Л. Укр.)]; 3) ве́льми, ду́же, тя́жко. [Хоро́ший ту́та ве́льми очере́т (Л. Укр.). Варе́ники? оце́ я тя́жко люблю́]. *Не* **бо́льно** (*не очень*), *не* **бо́льно** *много* – не гу́рт, не ду́же, не на́дто. [Ло́гіки ма́є вона́ не гурт (Крим.)]. *Он не* **бо́льно** *умён* – він не ду́же (ве́льми, на́дто) розу́мний.

Больно́й – (*физически*) 1) слаби́й, х(в)о́рий, неду́жий, боля́щий, болю́чий, не́мічний, кво́лий. *Вечно* **больно́й** – боля́чка (*общ. р. иронич.*). *Тяжело* **-но́й** – тру́дний. [Там таки́й тру́дний чолові́к, що навря́д чи ви́дужає]. *Смертельно, безнадёжно* **-но́й** – смерте́нний. [Де вже їй уста́ти! Зо́всім смерте́нна лежи́ть]. *Быть* **-ны́м** – слабува́ти на що, незду́жати на що. [Слабу́є на живі́т, на холе́ру]; 2) (*морально*) болю́чий. [Болю́ча те́ма. Болю́ча стру́на]. **-но́е** *место* – болю́че мі́сце, живе́ (*р.* -во́го), боля́чка, слаб(к)а́ сторона́. [Зачепи́в його́ за живе́. Раху́нки – моя́ слаба́ сторо́на (Фран.). Нема́ над ту́ю боля́чку, що боли́ть (*погов.*)].

Больша́к – 1) старши́й (у ха́ті, серед се́кти і т. и.); 2) ста́рший син; 3) (*большая дорога*) би́тий шлях, гости́нець (*р.* -нця).

Бо́льше – бі́льше (більш) од чо́го, над що, по-на́д що; *см.* **Бо́лее.** [Лю́бить ї́ї над со́нце, над мі́сяць, над зо́рі (Ворон.). По-на́д годи́ну = *больше часу*]. **Бо́льше** *всего* – найбі́льш(е), над усе́, найкра́щ(е). *Гораздо, далеко* **бо́льше** – бага́то бі́льше, геть бі́льше. *Тем* **бо́льше** – на́дто, тим па́че. *Всё* **бо́льше** *и* **бо́льше** – щора́з бі́льше.

Большеви́зм – більшови́зм (*р.* -му).

Большеви́к – більшови́к. **-и́цкий** – більшови́цький.

Большега́н – креме́з, здорова́й. [Одчини́ла – чумачи́ло-креме́з перед не́ю стої́ть (М. Вовч.)].

Большегла́зый – ока́тий, великоо́кий, зірка́тий, ока́нь, (*насмеш.*) – банька́тий.

Большеголо́вый – голова́тий, великоголо́вий, голова́нь, головко́, голова́ч.

Бо́льшенький – бі́льшенький.

Бо́льший – бі́льший. *Всё* **-ший** *и* **-ший** – що-раз бі́льший. [Доба́ що-раз бі́льшого зане́паду]. **Бо́льшею** *частью, по* **-шей** *части* – здебі́льшого, здебі́льша, побі́льше. [Але́ то був наро́д непе́вний, здебі́льшого бурла́ки, пройди́світи та п'яни́ці. Бала́кав ті́льки я, а він побі́льше мовча́в].

Большинство́ – бі́льшість (*р.* -шости), більшина́. *Значительное* **-ство** – значна́, перева́жна бі́льшість. *Подавляющее* **-ство** – перева́жна (гнітю́ча) бі́льшість. **-ство** *голосов* – бі́льшість, (перева́га) голосі́в. *По* **-ству** *голосов* – бі́льшістю (перева́гою) голосі́в. *В* **-стве** *случаев* (*большею частью*) – здебі́льшого, здебі́льша.

Большо́й – 1) (*размерами в пространстве*) вели́кий, здоро́вий, си́льни́й. [Вели́ке мі́сто (*город*). Він зна́є, яке́ со́нце здоро́ве. Сильни́й ліс. Снігі́ сильні́. Сильна́ вода́]; 2) (*силой, значением и т. д.*) вели́кий, сильни́й. [Грома́да – вели́кий чолові́к. Були́ на селі́ сильні́ багачі́]; 3) (*взрослый*) здоро́вий, вели́кий; *см.* **Взро́слый.** [Ти вже не мале́нька, а здоро́ва ді́вчина. Му́сіли працюва́ти, по 16 або 18 годи́н не ті́льки здоро́ві, а й ді́ти. Ти вже вели́кий хло́пець. Так вели́кі ро́блять]. *Довольно* **-шой** (*порядочный*) – чима́ли́й, величе́нький. [Чима́ла́ ха́та. Чима́ла́ сім'я́. Величе́нький млин]. *Самое* **большо́е** *если* – од си́ли. [Цим чобо́тям од си́ли три карбо́ванці ціна́. Йому́ од си́ли три́цять ро́ків = *самое большое если ему тридцать лет*]. *С* **-ши́м** *трудом* – на превели́ку си́лу.

Большу́ха – 1) старша́ (в ха́ті, серед се́кти і т. и.); 2) ста́рша дочка́.

Большу́щий – величе́нний, величе́зний, здорове́нний, здорове́зний, здорове́цький, прездоро́вий, страше́нний. [Величе́нний кущ. Величе́зна то́рба. Здорове́нна каменю́ка. Здорове́цька галу́шка. Ву́са прездоро́ві. Страше́нна си́ла].

Боля́чка – боля́чка.

Боля́рин, *см.* **Боя́рин.**

Боля́щий (*больной*) – боля́щий. [Катери́на з боля́щої і оче́й не зво́дить (Шевч.)]; *см.* **Больно́й.**

Бо́мба – бо́мба, (наби́та) ку́ля. [В кеше́ні ку́ля, наби́та зна́добом розри́вним (Л. Укр.)].

Бомбарди́р – бомбарди́р. **-и́рный** – бомбардо́вий. **-и́рский** – бомбарди́рський.

Бомбардирова́ние – бомбардува́ння.

Бомбардирова́ть – бомбардува́ти.
Бонвива́н – бонвіва́н, розкі́шник. [Пе́ред на́шими очи́ма пересо́вуються і неси́ті… і ще́дрі розкі́шники-патріо́ти, що з рі́дного кра́ю кров, як во́ду то́чать (Єфр.)].
Бонбонье́рка – бонбонье́рка. [Він подава́в їй буке́т або розкі́шну бонбонье́рку із смачни́ми цуке́рками (Крим.)].
Бо́нда́рь, *см.* **Бочáр.**
Бо́нза – бо́нза (*м. р.*).
Бо́нна – бо́нна.
Бонто́н – бонто́н, до́брий тон (зви́чай). **-о́нный** – бонто́нний, до́брого то́ну (зви́чаю). [Бонто́нна німке́ня].
Бор (*хвойный лес*) – бір (*р.* бо́ру), боровина́. **Боро́к** – боро́чок, бо́рик. *Живущий в* **бору́** – борови́к. *Сыр*-**бор** *загорелся* – зчини́вся гарми́дер.
Борда́к – барда́к, борді́ль (*ж. р.*) (*р.* борді́ли).
Бордо́ (*цвет*) – бордо́вий, буряко́вий.
Бордю́р – бордю́ра, (*у платья, материи*) окра́йка, окра́вка, кра́йка, бордю́ра. *Проводить, провести* **бордю́р** (*цветной глиной, краской*) – підво́дити, підве́сти чим. [Побіли́ла стіни, підвела́ при́пічок черво́ною гли́ною].
Боре́й – боре́й, півні́чний ві́тер; (*бурный на Чёрном море*) бора́.
Боре́ние – борі́ння, бороття́, борня́, боротьба́, змага́ння.
Боре́ц – боре́ць (*р.* -рця́), побо́[і]рник, спобо́рник [Боре́ць за рі́дний край. До бо́ю сто ти́сяч побі́рників ста́не. Спобо́рники свято́ї во́лі (Шевч.) = *борцы за святую волю*]; (*прит. прил.*) боре́цький.
Борзо́й (*о псах*), **борза́я** *собака* – хірт (*р.* хорта́), хорт. **-за́я** *сука* – хорти́ця. **-зо́й** *щенок* – хортеня́ (*р.* -ня́ти). [Навела́ хорти́ця хортеня́т].
Борзопи́сец – 1) (*плохой писатель*) борзопи́сець, (борзо)писа́ка, ба́зграч; 2) (*стар.*) *см.* **Скоропи́сец.**
Бо́рзость, *см.* **Быстрота́.**
Бо́рзый, *см.* **Бы́стрый.**
Борзя́тник – 1) ло́вчий, доїзжа́чий; 2) охо́чий до полюва́ння з хорта́ми.
Бори́стый – поро́слий бо́ром, бори́стий, борови́й. [Борова́ краї́на].
Бормота́нье – 1) ми́мрення, бубоні́ння, бубоня́ва, жебоні́ння, муркоті́ння, курни́кання, ми́ркання, белькота́ння; 2) (*о голубях*) туркота́ння, буркота́ння.
Бормота́ть – 1) ми́мрити, бубоні́ти, жебоні́ти, муркоті́[а́]ти, ми́ркати, мурмоті́[а́]ти, мурча́ти, курни́кати, белькота́[і]ти; 2) (*ворковать*) туркота́[і]ти, буркота́ти. [В лу́зі туркота́[і]ла го́рлиця. Голу́бка бурко́че].
Бормотли́вый – 1) *см.* **Бормоту́н**; 2) туркотли́вий.
Бормоту́н, бормоту́нья – ми́мря (*общ.*), мру́кало (*общ.*), мимрі́й, муркоті́й, бубу́н, бо́льбут; (*о голубях*) буркоту́н, бурку́н, ту́ркот.
Бо́рный – бо́ровий, бо́рний.
Бо́ров – 1) (*свиной кладеный самец*) каба́н, (*ув.*) кабаню́га; 2) (*лежачая дымовая труба*) лежа́к, ле́жник, ле́жень (*р.* -жня), буга́й, бичо́к. [На гори́щі лежа́к розвали́всь,— щоб поже́жі не було́!].
Боро́вий – каба́нячий.
Борови́к – борови́к (*гриб, растение, птица*).
Борово́й – борови́й. [Борова́ я́года].
Борово́к – кабане́ць (*р.* -нця́).
Борода́ – борода́. **-дёнка** – бо́рі́дка. **-ди́ща** – бороди́ща[е] (*ж. р.*), бородя́ка. **-душка** – борі́[о ́]донька. *Козлиная* **-да** – ца́пова борода́, ца́пка.
Борода́вистый, -да́вчатый – борода́вча́тий, борода́вистий.
Борода́вка – боро́давка, гу́зка. **-да́вочка** – борода́вочка.
Борода́тый, -да́стый – борода́тий.
Борода́ч – борода́нь, борода́ч.
Боро́дка – 1) борі́дка. [В йо́го борі́дка й ба́ки ще по́рідкі]; 2) (*у ключа*) – борі́дка.
Бородобре́й *и* **брадобре́й** – голя́р (*р.* -ра), цилю́рик.
Бородо́к (*пробойка у кузнецов и слесарей*) – пробі́й (*р.* -бо́ю).
Боро́дчатый – ості́стий, остюва́тий.
Борозда́ – 1) (*на пашне*) борозна́. **Борозда́** *среди пахоти* – розо́ра; 2) (*морщина*) змо́ршка, рівчачо́к. [Попере́к доло́ні є змо́ршки, або́ рівчачки́].
Борозди́ло – скоро́дниця.
Борозди́льник (*маркер*) – ра́ло, дряпа́к.

Борозди́нный – борозе́нний, боро́зний. **-и́нный** *вол, конь* (*идущий во время пашни бороздой*) – борозе́нний (боро́зний) віл, кінь.
Борозди́ть – 1) (*пашню*) борозни́ти, ра́лити; 2) (*зацепляя препятствовать ходу*) дря́пати, черка́ти; 3) (*проводить резкие, яркие черты*) карбува́ти, поро́ти, черка́ти. [Карбо́ване змо́ршками обли́ччя. Бли́скавка поро́ла набря́клі грозо́ю хма́ри. Тут і там, і скрізь черка́ють кри́льця (пта́шки)].
Борозди́ться – копа́тися. [По їх чо́лах копа́лися рови́, один ко́ло о́дного].
Боро́здка – борозе́н(ь)ка, борозно́нька.
Борозд́ни́к – 1) *см.* **Борозди́льник**; 2) са́па, са́пка; 3) борозе́нний віл, б. кінь.
Боро́здчатый – борозни́стий.
Бороже́ние – борозні́ння, ра́лення.
Боро́к, *см.* **Бор.**
Борона́ – борона́. **Боро́нка** – борі́нка.
Бороне́ние *и* **-нова́ние** – боронува́ння, скороді́ння, (*после посева*) волочі́ння, заволо́чування.
Борони́льщик *и* **-нова́льщик** – борі́нник, скороді́льник, волочі́льник.
Борони́ть – 1) (*о поле*) боронува́ти, борони́ти, скоро́дити, заскоро́джувати, (*после посева*) волочи́ти. [Посі́яв і воло́чить]; 2) (*запрещать*) борони́ти чого́. [Я не боро́ню тобі́ жени́тися]; 3) (*защищать, хранить*) борони́ти що, від чо́го. [Борони́ла во́лю. Борони́ мене́ від лихо́ї напа́сти].
Борони́ться *и* **бора́ниваться** (*о поле*) – боронува́тися, скоро́дитися; (*после посева*) волочи́тися.
Боронова́ть, *см.* **Борони́ть.**
Бороново́й – борі́нний.
Бороньба́, *см.* **Бороне́ние.**
Боро́ть, поборо́ть – боро́ти, поборо́ти. [Біда́! Коро́ль Е́двард нас бо́ре (Л. Укр.)].
Боро́ться – 1) змага́тися з ким-чим (*или* проти ко́го) за що, боро́тися з ким, чим, войд(т)ува́тися з ким, борі́ка́тися з ким, (*стойко*) обсто́ювати за що. [Почали́ змага́тися з вели́кими пана́ми і такі́ поборо́ли їх. Ко́жна па́ртія змага́ється за пе́вну іде́ю. Немину́чий істори́чний проце́с ро́звитку, про́ти яко́го змага́тися дарма́ (Єфр.). З ту́рками войтува́лися. Войду́ється з стихі́ями (Кул.). Обсто́юючи за права́ ві́ри, на́ші пра́діди боро́лись ра́зо́м і за права́ рі́дної націона́льности (Єфр.)]; 2) (*шутя, играя*) боро́тися, борушка́тися, борю[і]ка́тися.
Борт – 1) (*судна*) о́блавок (*р.* -вка), борт. *Выбросить за* **борт** – геть за о́блавок, за борт; 2) (*платья*) край, бе́рег.
Бо́ртень – борть (*р.* -тя) (*м. р.*), коло́да, у́лі[и]к у дуплі́.
Бо́ртник – бо́ртник, боротяни́к.
Бо́ртничать – бортникува́ти.
Бо́ртовый – бо́ртовий, облавко́вий, бокови́й.
Борть, *см.* **Бо́ртень.**
Борщ – борщ (*р.* -щу). *Любитель, -ница* **-ща́** – борщівни́к, -ни́ця. *Есть* **борщ** – борщува́ти. *Прил.* борще́вий, борщо́вий. **Борщ** *без приправы, безо всего* – нізчи́мний борщ.
Борьба́ – 1) змага́ння з чим, за що, боротьба́, борня́, бороття́ (*ср. р.*). [Життя́ – це змага́ння. Постає́ борня́ і розумо́ва і фізи́чна (Грінч.). Ста́ти до боротьби́ з во́рогом. Покли́кав усю По́льщу до бороття́ з азія́тами (Куліш)]. *Вступить в* **борьбу́** – ста́ти до боротьби́ (змага́ння, борні́, бороття́), зчини́ти боротьбу́… з ким, з чим. *Достичь* **борьбо́й** – ви́бороти собі́ що. [Ви́боров собі́ во́лю]; 2) боротьба́, борі́ка́ння, бору́шкання (*возня*).
Босико́м – босо́ніж, боса[я]ка́, бо́со, голобі́ськи. *Ходить* **-ко́м** – ходи́ти бо́со, босува́ти, (*шутл.*) боси́ни справля́ти.
Босови́к – босови́к, босоні́г (*р.* -но́га) (черевики для бо́сої ноги́).
Босо́й *и* **босоно́гий** – бо́сий. **-сё́хонький** – босі́сінький, босі́ський. *На* **-су́ю** *ногу* – босо́ніж, на босо́ніж, обосо́ніж. *Делаться* **-сы́м** – босі́ти.
Босомы́га, *см.* **躊Бося́к.**
Босоно́гий – босоно́гий.
Босоно́жка – босоні́жка.
Босто́н (*карт. игра*) – босто́н. **-онный** – босто́новий.
Босу́ля, *см.* **Бося́к.**
Бося́к – бося́вка, бося́к, боси́ло, ла́нець (*р.* -нця); ракло́, халами́дник, драб. **-чка** – халами́дниця. **-ячи́ще** – босови́ло, босю́га, драбу́га. **Босяки́, босячьё** – босо́та, босячня́, босячва́, босва́. *Быть в* **-ка́х** – босякува́ти, бося́чити.

Бот – 1) бот (*лодка*); 2) бо́та (*обувь*); 3) *см.* **Бо́та́ло 1.**
Бо́та́ло – 1) бовт. [Почали́ бо́втами поло́хати ри́бу]; 2) калата́йло, калата́ло, калата́льце, брязкоті́льце. [В гаю́ сту́кало калата́йло на ши́ї вола́. В ко́жної коро́ви на ши́ї калата́льце].
Бота́ник – бота́ник.
Ботанизи́ровать – ботанізува́ти.
Бота́ника – бота́ніка.
Ботани́ческий – ботані́чний.
Бо́тать – 1) полоха́ти (ри́бу) бо́втом; 2) ге́пати, гу́пати.
Ботва́ – баді́лля, гич (*м. р.*), ги́ча (*ж. р.*) (*р.* -чі), (*наичаще*) ги́чка; (*стелящихся растений*) гу́диння, гу́дина; (*свекловичная*) буряччи́ння, ги́чка; (*картофельная*) картопли́ння; (*морковная*) моркови́ння; (*гороховая*) горохви́на, горохля́нка.
Ботви́нья (*кушанье*) – холоде́ць (*р.* -дцю́), холодни́к, холо́дний борщ. [Тре́ба сього́дні зроби́ти холо́дний борщ з ра́ками].
Ботви́стый – бадилля́стий.
Бо́тик – 1) мали́й бот (*лодка*); 2) мала́ бо́та (*обувь*).
Боти́нка – полу́боток, бото́к (*р.* бітка́), боти́на. [Шнуро́вані бітки́. Па́ра нови́х боти́н].
Ботфо́рт, -фо́рты – ботфо́рта, (*мн.*) ботфо́рти.
Бо́ты (*обувь*) – бо́ти (*ж. р.*).
Бо́цман – бо́цман, чове́нний.
Боча́г – ковба́ня, баю́ра, бака́й, глибо́ка я́ма під водо́ю.
Боча́р – бо́ндар (*р.* -ря). *Жена* **-ра** – бондари́ха, бо́ндарка. *Сын* **-ра** – бондаре́нко. *Дочь* **-ра** – бондарі́вна. *Ребёнок* **-ра** – бондаря́ (*р.* -я́ти), бондарча́ (*р.* -а́ти). *Подмастерье* **-ра** – бондарчу́к.
Боча́рничанье *и* **-ство** – бо́ндарство, бондарюва́ння.
Боча́рничать – бондарюва́ти.
Боча́рный – бо́ндарський.
Боча́рня – бонда́рня (*р.* -ні).
Боче́ниться – 1) бокува́ти, бо́читися, нахиля́тися на-бік. [Не боку́й, сядь собі́ прямі́сінько]; 2) бра́тися (*сов.* взя́тися) у бо́ки.
Бочёнок – бари́ло, бари́лко, бари́льце. *Плоский* **-нок** – бакла́г, бакла́га, бо́клаг, бо́клага.
Бочёночный – бари́льний, бари́лковий.
Бо́чечка – бо́чечка, ку́ховка.
Бо́чечный – бочкови́й.
Бочи́стый – бока́тий. [Стіг бока́тий. Бока́тий го́рщик. Бока́та пля́шка]. **Полнобо́кий** – бока́нь (*р.* -ня́).
Бо́чка – бо́чка, ку́хва; (*очень большая сахаро-песочная на заводах*) бу́та. *Как в бездонную* **-ку** – як у прі́рву. *Срв. ещё* **Ка́дка.**
Бочкообра́зный – бочкува́тий.
Бочко́м, *см.* **Бо́ком.**
Боязли́во – полохли́во, бо́язко, ляклив́о.
Боязли́вость – полохли́вість, боя́зкість (*р.* -кости), лякли́вість, ля́чність, страхопу́дство.
Боязли́вый – полохли́вий, бо́язкий, боязли́вий, лякли́вий, ля́чний, страхопу́дний (-у́дливий).
Боя́знь – о́страх перед чим і до чого, страх, бо́ясть (*р.* -сти), бій (*р.* бо́ю), бо́яння. [З о́страху до вла́ди. Нія́кого бо́ю не ма́є. Я нічо́го не боюся, і в не́ї бо́яння нема́]. *Из* **боя́зни** – з о́страху, ра́ди стра́ху.
Боя́рин – боя́рин. **Боя́ринов** – боя́ринів. [Боя́ринова ма́ти].
Боя́рич – бояре́нко, боярчу́к.
Боя́рский – боя́рський, боя́ринів. **Боя́рски** – по-боя́рському.
Боя́рство – боя́рство.
Боя́рщина *и* **ба́рщина** – па́нщина.
Боя́рыня – боя́риня. **Боя́рынин** – боя́ринин.
Боя́рышник, *бот.* – ґлід (*р.* ґло́ду), ґлоди́на, ґлої́на; *прил.* ґло́до́вий.
Боя́рышня – боя́рівна, боя́рська дочка́.
Боя́ться, ба́иваться – боя́тися кого́-чого́, страха́тися к.-чого́, страши́тися к.-чого́, (*с жуткостью*) – потерпа́ти за ко́го, за що. [Я потерпа́ю за свою́ дити́ну]. *Дело мастера* **бои́тся** – ді́ло ма́йстра велича́є.
Брави́ровать – бравува́ти.
Бра́во – 1) бра́во (*см.* **Бра́вый**); 2) бра́во! сла́ва!
Браву́рный – браву́рний.

Бра́вый – бра́вий, голі́нний, жва́вий, молоде́цький, геро́йкуватий. [Павло́ яки́й голі́нний, а й він злякався. Запанува́в над ля́хами Поня́то́вський жва́вий. Ой що-ж ти ро́биш, Ба́йдо молоде́цький? Ко́стик був хло́пець геро́йкуватий]. **Б.** *человек* – ко́зир (*р.* -ря). [Ко́зир ді́вка – не вам рі́вня]. *Принимать* **бра́вый** *вид* – козири́тися. [Коло́ ді́вки парубо́нько півнем козири́ться].
Бра́га, бра́жка – 1) (*хмельн. нап.*) бра́га. [Бра́го-ж моя́, бра́жечко медо́вая! з ким я тебе́ пить бу́ду, молода́я?]; 2) (*винное сусло, которым кормят скот*) бра́га. [Як бра́гу порося́та, горі́лку так вони́ тягли́]. *Откормленный* **бра́гой** – бра́жний. [Бра́жна коро́ва]. *Торгующий* (*-щая*) **бра́гой** – бра́жник (*ж. р.* -ниця).
Брадобре́й – голя́р, цилю́р(н)ик.
Бра́жник, -ца – 1) гуля́ка (*общ.*), гультя́[а́]й (*ж. р.* -ка), гульві́са (*общ.*); 2) п'яни́ця.
Бра́жничанье *и* **-чество** – гуля́ння, пиття́-гуля́ння, гульба́, бен(ь)кетува́ння.
Бра́жничать – пи́ти-гуля́ти, бен(ь)кетува́ти.
Бра́жный – бражни́й. [На това́р, що году́ється бра́гою, напада́є хоро́ба – бражни́й мокре́ць. (Корольов)].
Бразда́, *см.* **Борозда́.**
Бразды́ – вуди́ла (*мн., ср.*), вузда́. **Б.** *правления* – сте́рно (держа́вної) вла́ди.
I. Брак – одру́жі́ння, шлюб. [Давні́шими часа́ми на Украї́ні циві́льне одру́жі́ння було́ пра́вне. За імпера́тора Ле́ва Му́дрого шлюб без ві́нчання в це́ркві оголо́шено було́ незако́нним]. *Вступать*, (*сов. -пить*) *в* **брак**, *сочетаться* **-ком** – дружи́тися (*сов.* одружи́тися), бра́тися (*сов.* побра́тися, поня́тися з ким), шлюб бра́ти, (*сов.* взя́ти), ста́ти дружи́ною з ким. *Сочетать* **-ком** – одружи́ти, пошлю́бити, в зако́н уве́сти́, (*о многих* поодру́жувати). **Б.** *гражданский* – циві́льне одружі́ння, циві́льний шлюб. *Жить без оффициального* **-ка** – жи́ти на ві́ру.
II. Брак – 1) брак (*р.* -ку); ви́бірки, поки́дьки. [Га́рні грушки́ повибіра́ли, а мені́ брак поки́нули. Тако́му покупце́ві не варт га́рного кра́му пока́зувати, йому́ й ви́бірки годя́ться]; 2) *см.* **Бракова́ние, брако́вка.**
Бракова́ние, -ко́вка – 1) бракува́ння, сортува́ння; 2) ґан(ьд)жува́ння, ґанчува́ння.
Бракова́ть – 1) бракува́ти, сортува́ти; 2) (*находить недостатки*) ґан(ьд)жува́ти (ґанчува́ти) кого́ (щось) *или* ким (чим), ганьбува́ти ким (чим). [На база́рі ґаньджу́ють ду́же ці гро́ші, не прийма́ють. Ді́вчина вереду́є жениха́ми, – ґанчу́є. Полотно́м купе́ць не ганьбу́є, хоч-би яке́ було́]. **-ванный** – збрако́ваний, бракови́й, зґан(ьд)жо́ваний, зґанчо́ваний, негодя́щий. [Ці миски́ бракові́, тим вони́ й деше́вші].
Браковщи́к – бракі́вни́к.
Браконье́р, браконье́рство – браконье́р, браконье́рство.
Бракосочета́ние, *см.* **I. Брак.**
Бракоразво́дный акт – розлу́чний лист, акт розво́ду, розвідна́ (*р.* -но́ї). **Б.** *процесс* – шлюборозлу́чний, розвідни́й проце́с.
Брами́н – брагма́н. **-ский** – брагма́нський.
Брандмайо́р – брандмайо́р.
Брандма́уер – брандма́уер, протиогне́вий (глухи́й) мур.
Брандме́йстер – брандма́йстер (*р.* -стра), ста́рший над пожа́рнею.
Бра́ндер – бра́ндер.
Брандва́хта – брандва́хта, порто́ве дозо́рне судно́.
Брандахлы́ст – лю́ра, ріде́нька бурда́ (ду́же тонки́й чай, безнасто́яна ка́ва, си́льно розве́дена горі́лка, і т. и.).
Бранелю́бие, -нолю́бие – войови́тість, войовни́чість.
Бранелюби́вый – войови́тий, войовни́чий. **Бранено́сный** – воєно́сний.
Брани́ть – ла́яти (*сов.* ви́лаяти), свари́тися на ко́го, свари́ти кого́, карта́ти, бе́штати, шпе́тити, гри́мати, на зу́би бра́ти (*сов.* взя́ти) кого́. [Ба́тько свари́ться на ме́не, щоб не гуля́в із хло́пцями до пі́знього пі́зна]. **Брани́ть** *с укорами* – гани́ти кого́. **Б.** *с головомойкой* – ми́лити кого́. [До́бре ми́лила чолові́ка, як прийшо́в п'я́ний]. **Б.** *назойливо кого-либо из семьи, преимущ. мужа* – скребти́ (скрома́дити) мо́ркву кому́. **Б.** *сильно* – ла́яти на всі бо́ки (заставки́), кобени́ти, корени́ти, корешува́ти, шельмува́ти, штапува́ти, паску́дити, кля́сти́ в ба́тька-ма́тір, батькува́ти, баніту́вати. **Б.** *как собаку* – псякува́ти, пся́чити, соба́чити (кого́ *или* кому́). **Б.** *скверными, площадными словами* – ла́яти неподо́бними слова́ми, москалі́в гони́ти, матіркува́ти, по-моско́вському загина́ти.
Брани́ться – (*бранить кого, браниться обоюдно*) ла́ятися, лихо́словити. [То Семе́нові неві́стки за ді́ти ла́ються. Навча́в, щоб не лихосло́вили, не би́лися].
Бранли́вость, брачи́вость – лайли́вість, сварли́вість.

Бранолюби́вый, *см.* **Бранелюби́вый.**
Бранли́вый, брачи́вый – лайли́вий, сварли́вий, сварки́й, звадли́вий. *Злобно* **б-ая** *баба* – ґерґе́ра, ґарґа́ра.
Бра́нный – 1) бойови́й. **Б-ное** *поле* – бойови́ще. [Лежи́ть він на бойови́щі пострі́ляний та пору́баний, на ра́ни смерте́льні незмага́є]; 2) лайли́вий. **Б-ое** *слово* – ла́йка.
Бра́нцы – пло́скінь (*р.* -ни). [Плосконі вже давно́ ви́брали, оце вже ма́тірку бра́тимем].
Брань – 1) війна́, воюва́ння, бій; 2) ла́йка, ла́яння, ла́янка, свар, сварі́ння, гризня́ (*р.* -ні́), гри́мання; (*грубая*) псякува́ння; (*в глаза*) нао́чна ла́йка; (*площадная*) гниле́ сло́во, матірщи́на, матю́к, моско́вщина. [Ла́ють, скверня́ть його́ моско́вщиною, – він мовчи́ть, не відла́юється (Г. Барв.)]; (*с упоминанием черта*) чо́рне сло́во, ла́яння-че́ркання. *Осилить в* **-ни** – перела́яти. [Ла́яла, ла́яла – наси́лу все село́ перела́яла]. *Добить с* **-нью** – ви́сварити щось.
Бра́нье (*действие берущего*) – бранння́.
Брасле́т – обру́чка, брасле́т, брасле́та (*стар.* мане́ля).
Брат – брат, (*мн.*) брати́, бра́ття, брато́ве; (*ласк.*) бра́тік, бра́тічок, бра́тонько, бра́течко, братко́, брату́ньо, брату́сь, брату́сик, брату́ха, брати́ло; (*соб.*) братва́. [Сього́дні в ме́не го́сті, братва́ приї́хала – всі тро́є (Крим.)]; (*двоюродный, троюродный*) двоюрі́дний, брат у пе́рших; троюрі́дний, брат у дру́гих. [Він мені́ дово́диться брат у пе́рших: на́ші батьки́ були́ рі́дні брати́]. (*Соб.*) **бра́тья** *и сёстры двоюр.* – брати́телі; (**б.** *крёстный*) хреще́ний; (*названный, крестовый*) побрати́м, побрати́мець (*р.* -мця). **-тья** *сводные* – зведенюки́, зведе́нята, зве́дені брати́. **Брат** *по отцу, но не по матери* – мачуше́нко. **Брат** (*ближний, товарищ, собрат по званию, ремеслу, занятиям*) – брат. [У ля́хів – пани́, на Москві́ – реб’я́та, а в нас брати́. Това́ришу, рі́дний бра́те, ви́клич мені́ дівча́ з ха́ти]. **Бра́тья** *милые* – брати́ лю́бі, бра́ття лю́бе. [Ой щасли́ві, бра́ття лю́бе, ви таку́ю ма́вши до́лю]. **Брат** (*член братства*) – бра́тчик; наш брат (*солдат, пахарь и т. п.*) – наш бра́тчик (салда́т, хліборо́б і т. и.). [Було́ там бага́то на́шого бра́тчика].
Брата́ние – брата́ння. [Пра́пор з на́писом: «Брата́ння з наро́дом» (Крим.)].
Бра́та́ться – братати́ся (*реже* – брата́ти з ким). [Ба́тько мій не брата́в з пана́ми].
Бра́ти́на, бра́ти́нка – жбан, кі́нва, ко́новка, конді́йка.
Бра́тия – 1) (*монашеская*) бра́тія. [Ігу́менові ді́ло, а бра́тії зась]; 2) (*наша братия, братцы*) на́ше бра́ття, братва́, бра́тчики, брата́шшя; (*грубо-ласкательно*) брати́ща (*мн.*).
Бра́тнин, бра́тний – бра́тів, бра́товий. *Срв.* **Бра́тский.**
Братолю́бие – братолю́бність, -би́вість, братолю́бство. **-би́вый** – братолю́бний, -би́вий. **-би́во** – братолю́бно, -би́во.
Братоуби́йство – братогу́бство, братовби́вство, братовби́йство.
Братоуби́йца – братогу́бець, братовби́йник. **-уби́йственный** – братогу́бний, братовби́йний, братовби́йчий.
Бра́тский – 1) бра́тський. [Бра́тський манасти́р]; 2) брате́рський, брате́рній, бра́тній. [Брате́рська ра́да. В грома́ді на́шій бра́тній]. **-ое** *родство*, **-ое** *дружество* – брате́рство.
Бра́тски – по-брате́рському. [По-брате́рському простягну́, ру́ку мужико́ві].
Бра́тственный, *см.* **Бра́тский 2.**
Бра́тство – 1) (*братские отношения*) брате́рство. [Во́ля, брате́рство і рівність (Крим.)]; 2) (**б.** *названное или крестовое*) побрати́мство; 3) (*общество, союз*) бра́цтво. [Кири́ло-Мето́дієвське бра́цтво].
Брать – 1) бра́ти, *сов.* узя́ти. [Бери́, що даю́ть. Скі́льки бра́то гро́шей?]. **Беру́щий** (*только как сущ.*) – бра́ха, взя́ха, взя́хар (*р.* -ря). [Бу́деш да́ха (да́хар), бу́деш і бра́ха (взя́хар)]; 2) (**б.** *много*) набира́тися. [Не набира́йся – ва́жко бу́де не́сти́]; 3) забира́ти. [Він мене́ з собо́ю забі́ра́є]; 4) приййма́ти. [Чоти́ри карбо́ванці даю́ за таке́ нікче́мне теля́, ще й не хо́че! Приййма́й гро́ші!]; 5) побира́ти. [Не говори́в ніко́му, відки гро́ші побира́є]; 6) (**б.** *часть зерна за помол*) мі́рчити (*гал.*); 7) (**б.** *в жёны*) дружи́ти собі, бра́ти за се́бе. [Га́рну ді́вчину він собі дру́жить. Хліборо́би опанува́ли за́мки, бра́ли за се́бе па́нських жіно́к, мов тих сабиня́нок. (Куліш)]; 8) (**б.** *верх*) бра́ти го́ру, перемага́ти, горува́ти, запано́вувати над чим. [Бере́ ба́ба над козако́м го́ру. Фо́рма перемага́є у Си́дора Твердохлі́ба (Єфр.). Гору́ють нега́рні інсти́нкти. Па́м’ять запанува́ла над карти́нами уя́ви (Франко)]; 9) (**б.** *взятки*) хабарюва́ти, хапа́ти (бра́ти) хабарі́, дра́ти, де́рти, хап[в]турува́ти. [У полі́ції деру́ть і з живо́го, і з ме́ртвого]; 10) (**б.** *в долг, взаймы*) позича́ти, позича́тися, бра́ти на́-бір (на́-борг), в по́зику, боргува́ти. [Пішо́в чума́к до ши́нку боргува́ти горі́вку]. **Б.** *в счёт сомнительных будущих благ* – бра́ти на зеле́ний ове́с. **Б.** *в счёт работы* – бра́ти на відробі́ток; 11) (**б.** *землю в аренду на один посев*) – (*редко*) купува́ти. [На пшени́цю зе́млю в па́на купи́ли]; 12) (**б.** *тайком*) викрада́ти. [Викрада́є в те́бе Хари́тина гро́ші і Дени́сові віддає]: 13) (**б.**

заказанное, заплатив деньги) викупля́ти; 14) (**б.** *на крючок* (*дверь, окно*)) защіпа́ти, закида́ти на за́щіпку; 15) (**б.** *безжалостно имущество в уплату долга, штрафа*) грабува́ти. [На селі́ ле́мент, плач – за ви́куп грабу́ють]; 16) (**б.** *начало*) зачина́тися. [На́ша рі́чка зачина́ється десь ду́же дале́ко]; 17) (*досада, злость* **берёт)** доса́да, злість порива́є; 18) (**б.** *чью сторону*) става́ти на чие́мусь бо́ці, прихиля́тися до ко́го. [В спі́рці з Грицько́м бі́льшість до ста́ршого бра́та прихиля́лась (Грінч.)]; 19) (**б.** *в свидетели*) бра́ти за сві́дка; 20) (**б.** *за основание, в качестве чего*) засно́вувати на чо́му, кла́сти чим. [Як-би він ті́льки заснува́в свої́ пра́ці на пова́жних науко́вих джере́лах. Провідно́ю ду́мкою свої́х на́рисів кладу́ при́нцип грома́дського слугува́ння письме́нства наро́дові (Єфр.)]; 21) (**б.** *приступом*) добува́ти що й чого́. [До́вго бушува́ла сіро́ма, хоті́ла вже за́мку добува́ти, та гарма́т побоя́лася (Куліш)]; 22) (*об инструменте, орудии, огне*) бра́ти, ня́ти, ня́тися. [Коса́ не бере́ – погостри́ти тре́ба. Твоєї ши́ї міч не йме. Мо́крого полі́на вого́нь не йме́ться]. *Гребень не* **берёт** – гребіне́ць не вче́ше; 23) (*ружьё* **берёт** *ниже цели*) рушни́ця ни́зить. (*Прич.*) бра́ний *и* бра́тий. [У їх неві́стка молода́, торі́к бра́та].

Бра́ться – 1) бра́тися. [Бере́ться за го́лову]; 2) (**б.** *за что, за какое-либо дело*) бра́тися чого́ (до чо́го), захо́джуватися, забира́тися до чо́го, бра́тися до робо́ти, підійма́тися чого́, става́ти до чо́го. [Наш хло́пчик уже й грама́тки бере́ться. Їх тре́ба провчи́ти… ті́льки не так тро́хи тре́ба захо́жуватися (Грінч.). Забира́ємося ми з си́ном до робо́ти. Удава́ли з се́бе фаховців, майстрі́в, і підійма́лися заво́дити в па́нських пу́щах лісові́ про́мисли (Ор. Левицьк.). Не става́й до цьо́го ді́ла, бо недоте́пний зроби́ти]. **Беру́щийся** *за что-либо* – беручки́й. *Быстро за всё* **беру́щийся** – скорохва́т; 3) (**б.** *поспешно*) прихва́чуватися. [Прихва́чуйтесь усі́, то шви́дче зро́бимо]; 4) (**б.** *за руки*) забира́тися за ру́ки. [Дівча́та забира́ються за ру́ки та й кру́тяться круг те́ї верби́]; 5) (= *происходить*) бра́тися. [Звідки беру́ться ті вели́кі бага́тства?]; 6) (**б.** *не за своё дело*) ши́тися не в своє́ ді́ло.

Бра́читься – бра́тися, бра́ти шлюб, одру́жуватися.

Бра́чащиеся – молоді́, шлю́бна па́ра, шлюбо́ванці. [Цього́ ро́ку ци́фра шлюбо́ванців зме́ншилася].

Бра́чный – шлю́бний; весі́льний. [Ме́трики шлю́бні. Бу́ду ря́стом висипа́ти весі́льнеє ло́же (Філян.)]. **Б.** *обряд* – шлюб, ві́нчання. **Б.** *контракт* – шлю́бна умо́ва, шлю́бний контра́кт. **Б-ое** *свидетельство* – свідо́цтво про шлюб. **Б.** *возраст* – шлю́бний вік, пора́. *Достиг* **бра́чного** *возраста* (*о парне*) – він на ожені́нні, на лі́ті; (*о девушке*) вона́ на порі́, на відда́нні, відда́ниця. [У не́ї дві дочки́ – відда́ниці].

Бреве́нчатый – ру́блений, бервенча́стий; (*из брусьев*) брусо́ваний, брусча́тий; (*из круглых брёвен*) ві́блий (*гал.*). [Ха́та моя́ ру́бленая. Брусо́вана ха́та (Шух.)].

Бревно́ – бервено́, дереви́на, коло́да, ба́лок (*р.* -лка); (*соб.*) берве́ння (*с. р.*), дере́вня (*ж. р.*), колоддя́. [Станови́тиму ха́ту нову́: дере́вні вже навози́в.]

Брег, бре́говой, *см.* **Бе́рег, берегово́й.**

Бред – ма́рення, маячі́[е́]ння, маячня́. [Температу́ра в ньо́го со́рок сту́пінів, почало́ся ма́рення. Заговори́ла помі́ж рида́нням щось невира́зне, як маячі́ння (Л. Укр.). Чи се був ди́вний сон, – чи маячня́ слабо́го? (Вороний)]. *Буйный* **бред** – шале́не маячі́ння, маячни́й шал.

Бре́день – во́лок. **Б.** *небольшой* – тягу́ня.

Бреди́на, *бот.* – верболі́з (*р.* -ло́зу).

Бре́дить – ма́рити, маячи́ти (Л. Укр.), блуди́ти слова́ми (Грінч.), говори́ти (верзти́) у нестя́мі.

Бре́дни – 1) бредня́, недоре́чні мрі́ї. [Всі ідеа́ли – брехня́ і бредня́ (Франко)]; 2) дурні́ ви́гадки.

Бредово́й – маячни́й.

Бре́згание – гре́бання, гидува́ння, бри́дження.

Бре́згать – 1) гре́бувати, гидува́ти, гиди́тися, бриди́ти, -ся ким, чим; цура́тися чого. [Рі́дною культу́рою не гре́бували (Єфр.). Гиду́ю після не́ї ї́сти. Промишля́ли уся́кими ґешефтами, не бридячись і фальшува́нням документі́в. Нія́ких способі́в не цура́ється].

Брезгли́вец, брезгу́н, брезгу́нья, *см.* **Брезгли́вый, -ая.**

Брезгли́вость – гре́бування, гидува́ння, оги́дливість, бридли́вість.

Брезгли́вый, -ая – гидли́вий -ва, бридли́вий, -ва. **Брезгли́во** – гидли́во.

Брезгу́нья, *см.* **Брезгли́вец.**

Брезе́нт – брезе́нт, та́ша́. [Ху́ри та́ша́ми понакрива́ли од дощу́].

Брезжа́ние, брезжа́ть, *см.* **Бренча́ние, бренча́ть.**

Бре́зжиться – 1) світа́ти, розвидня́тися, на світ займа́тися (благословля́тися), сірі́ти; 2) миготі́ти, миготі́ти, бли́мати. [Во́гник ле́две бли́має].

Брело́к – дармо́ви́[і]с(ик), брело́к.
Бремени́ть, *см.* **Обременя́ть.**
Бре́мя – 1) вага́, вагота́, тяга́р (*р.* -ра́), тягота́, но́ша (*р.* -ші), вантáж. [Несемо́ свій тяга́р. Ви́зволитися з-під ваготи́, що лежа́ла (тяжі́ла) на нас. Гріхів на ме́ні й так бага́то; вели́ка но́ша їх, важка́ вона́ (Конис.)]; 2) тяж. [Уже́ його́ жі́нка зайшла́ в тяж = *забеременела*]. *Разрешиться от* **-ени** – оброди́(ни)тися, розроди́нитися, злегчи́тися, спорожни́тися, розси́патися; 3) *лежать* **-енем** *на ком* – тяжі́[и́]ти, ваготі́ти на ко́му.
Бре́ние – грязи́во. [Плюнув на зе́млю і зроби́в грязи́во з сли́ни].
Бре́нность – 1) тлі́нність; 2) нетрива́лість, недо́вгість, ма́рність.
Бре́нный – 1) тлі́нний; 2) нетрива́лий, недо́вгий, ма́рний. [На цьо́му ма́рному сві́ті]. **-ые** *остатки* – тлі́нні зоста́нки, тлінь (*р.* -ни). [Ти тлінь тепе́р, пога́не, ме́ртве м'я́со, пота́ла для моги́льної че́рви (Крим.)].
Бренча́лка – бря́зкітка, бря́зкало, бря́зкальце, брязкоті́ло, -льце. [У бу́бни би́ли, у бря́зкітки бря́зкали].
Бренча́ние – 1) *см.* **Бря́канье**; 2) (*дёрганье за струну, наигрыванье, плохая игра на струнном инструм.*) бри́нькання, трю́мкання.
Бренча́ть – 1) *см.* **Бря́ка́ть**; 2) (*дергать за струну, наигрывать, плохо играть на струн. инстр.*) бри́нькати, трю́мкати.
Брень, *межд.* – бринь. [Бринь банду́ра, та й замо́вкне (Куліш)].
Брести́ – 1) (*итти медленно*) брести́, тягти́ся, текти́ся (Стефа́ник), чвала́ти; (*мелким шагом*) чим(н)чикува́ти; (*едва-едва*) пле́нтатися, плуга́нитися; 2) (**б.** *по грязи*) тьо́патися, брьо́хатися, шеле́патися, (*с усилием*) бра́тися по грязю́ці. [Як вона́ бра́лася по грязю́ці, щоб мене́ ви́зволити од ньо́го!]; 3) (*итти в-брод*) брести́, перебро́дити. [Місто́чок вода́ знесла́ – тре́ба брести́ (перебро́дити)].
Брете́р – охо́чий до поєди́нків, дуеля́нт-заводія́ка.
Бреха́ние – бреха́ння, брех, бре́хи (*мн.*).
Бреха́тель, *см.*, **Брехýн.**
Брехать, (*сов.* **брехну́ть**) – (*о собаке*) бреха́ти, га́вкати (*сов.* брехну́ти, га́вкнути); (*о человеке*): а) (*браниться*) ла́ятися (*сов.* лайну́тися); б) (*лгать*) бреха́ти (*сов.* брехну́ти). [Так йому́ брехну́ти, як ці́пом махну́ти].
Брехня́, *см.* **Бреха́ние.**
Брехýн, -нья – брехýн, (*ж.*) брехýха (брехýнка), бреха́ч, бреха́чка (*общ. р.*).
Брешь – ви́лом, проло́[о́]м, пробо́їна, я́ма (в стіні́). [Як умре́ дити́на, то мала́ щерби́на, а як та́то або́ ма́ма, то вели́ка я́ма]. *Пробивать* **брешь** *в стене* – проло́млювати сті́ну.
Брешь-батаре́я – пролімна́ батаре́я.
Бриг, брик – бриг.
Брига́да – брига́да.
Брига́дный – брига́дний.
Бригади́р – бригади́р.
Бри́за – вітре́ць.
Бри́льня – голя́рня, цилю́рня.
Бри́льный, *см.* **Бри́твенный.**
Брилья́нт – дiяма́нт, дiяме́нт.
Брилья́нтовый – дiяма́[е́]нтовий.
Брит – гузи́р. [Не дава́й снопі́в гузиро́м, а то чи́сто ру́ки поколо́ла. Ха́та вкри́та під гузи́р, а не під во́лот].
Брита́нец – брита́нець, брита́н. [Ва́ші да́ни, ва́ші ні́мці… неха́й схова́ються перед брита́ном (Куліш)].
Брита́ния – Брита́нія. **-ский** – брита́нський.
Бри́тва – бри́тва, (*из обломка косы*) скі́сок. [До́бра бри́товка – і без ми́ла голи́тиме. Пози́ч скі́ска поголи́тися]. **Б.** *кожевническая* (*для скобления кожи*) – бі́лик.
Бри́твенница – брито́вниця.
Бри́твенный (*отточенный для бритья*) – брито́вни́й, голі́нний. [Голі́нний ніж. Оця́ коса́ голі́нна – го́дів п'ять живе́ в ме́не; вона́ са́ме до голі́ння (*об обломке косы, отточенном для бритья*)].
Бри́тый – го́лений, бри́тий.
Брить, брива́ть – голи́ти, бри́ти (*н. вр.* бри́ю), бри́твати. [Я ка́жу «стри́жено», а вона́ ка́же «го́ляно»]. **Б.** *наново* – переголювати.
Бритьё – го́лення, голі́ння, бриття́.
Бри́ться, брива́ться – голи́тися. [Не ча́сто голи́вся, так борода́ як щі́тка (Квітка)].

Бри́ца, *бот.* – бри́ця, миші́й.
Бри́чка – бри́чка, бри́ка; (*крытая*) бу́да, бу́дка, буда́ра; (*с плетеным коробом*) натича́нка, найтича́нка.
Брови́стый – брова́тий, брова́нь, брова́ч, густобри́[о́]вий, товстобри́[о́]вий.
Бро́вный – брі́вний. [Брі́вне воло́сся].
Бровь – брова́, брови́на; (*уменьш.*) брі́вка, брі́вонька, бровеня́ (*р.* -ня́ти) (*с. р.*) (*мн.* бровеня́та). [Писа́в два дні́ й дві годи́ні, по́ки списа́в дві брови́ні]. **Бро́ви** *узенькие, ровные* – бро́ви на шнуро́чку (шнуро́вані). *Сдвигать* **-ви** – насу́плювати бро́ви. *Сдвинутые, нажмуренные* **-ви** – насу́пуваті бро́ви. *Человек с такими* **-вя́ми** – насу́пуватий.
Брод – брід (*р.* бро́ду), брідо́к (*р.* -дка́), бро́дисько (*гал.*).
Броди́льный – кваси́льний. **Б.** *чан* – кваси́льня.
Броди́льня – кваси́льня.
Броди́ть, бра́живать – 1) *см.* **Блужда́ть**; 2) **б.** *в воде* – броди́ти, бо́втатися, лови́ти ри́бу во́локом. [Риба́лки бро́дять у воді́]. *Исходить,* **бродя́** *в воде* – ви́бродити. [Все мо́ре ви́бродив]; 3) (*о тесте в квашне и т. п.*) кваснути, ки́снути; 4) (*о вине, пиве, мёде, квасе*) гра́ти, виграва́ти(ся), шумува́ти, мусува́ти. [Пи́во вигра́є. Чи не той то хміль, що у пи́ві гра́є? Вино́ шуму́є, мусу́є]. *Начать* **б.** – загра́ти. **Б.**, *выделяя газы* – бухті́ти. [Пи́во на́ше бухти́ть]. **Брожёный** – гра́ний. [Пи́ли пи́во й гра́ний мед].
Бро́дник, *см.* **Бре́день.**
Бродня́, *см.* **Броже́ние 3.**
Бродо́к – пробі́й, пробо́єць (*р.* пробі́йця). [Бондарі́в молото́к і пробо́єць].
Бродя́га – бродя́га, волоцю́га, блудя́га, блудько́, бурла́ка, зайди́світ, заволо́ка, забро́да, заброди́-голова́; (*о женщине*) волоцю́га, мандрьо́ха, бурла́чка. **Б.** *пришелец* – приплéнтач, за́йда, приблу́да.
Бродя́жество, бродя́жничество, бродя́жничанье – бурлакува́ння, ма́ндри, бродня́, бродя́жство, волоцю́зтво, блуд, по́бридки. [За господа́рство не беру́ться: ма́ндри па́хнуть (Г. Барв.). На по́бридки пішо́в. Не поки́не він бродні́, так десь і скона́є в лі́сі, або в степу́].
Бродя́жничать – бурлакува́ти, бурла́чити, волочи́тися, гультяюва́ти, мандрува́ти. *Пойти* **-чать** – у ма́ндри вда́ритися (пода́тися), піти́ (пусти́тися) в за́брід (у блуд). [Поки́немо село́ та пу́стимося в за́брід. Де він по світі мандру́є?].
Бродя́жнический – бурла́цький, волоцю́жний, гульта́йський, мандрівни́цький. [Життя́ гульта́йське].
Бродя́чий – бродя́чий, бродя́жий, мандро́ваний, мандро́вий, мандрівни́й, броду́н. [Коли́сь були́ мандро́вані вчителі́. Відділ птахів-бродунів].
Броже́ние – 1) *см.* **Блужда́ние** *и* **Бродя́жничество**; 2) шумува́ння, мусува́ння. [Крім життя́, бакте́рії виклика́ють ще й шумува́ння. Чи помі́тно вже в вині́ мусува́ння?]. *В пиве происходит* **броже́ние** – пи́во гра́є (шуму́є); 3) за́коло́т. [За́колот іде́ по Туркеста́ну (Крим.). За́колот се́ред ві́йська]. **Броже́ние** *умов* – заколо́т в на́строях (в думка́х), розвору́шення думо́к.
Брока́т – парча́ францу́зька.
Бром, *хим.* – бром.
Бронево́й, *см.* **Броненосный.**
Броненосец – па́нцерник.
Броненосный – па́нцерний.
Бро́нза – бро́нза, бро́ндза (Шевч.).
Бронзирова́ние, -ро́вка – бронзува́ння.
Бронзирова́ть, -зова́ть – бронзува́ти (*сов.* побронзува́ти).
Бронзиро́ванный – бронзо́ваний, побронзо́ваний.
Бро́нзовка золотистая, *зоол.* – оле́нка.
Бронзовщи́к – бро́нзови́к (*делающ. бронзу*), бронзівни́к (*бронзирующий*).
Бро́нзовый – бро́нзовий.
Бро́нный – па́нцерний.
Бро́нник (*латник*) – панцерник.
Бронх, *анат.* – бронх, ди́шка.
Бронхи́т, *мед.* – бронхі́т, запа́лення ди́шок.
Бронхиа́льный, *мед.* – бронхія́льний, дишкови́й.
Бронь, броня́ – броня́, па́нцер. *Обшивать судно* **бро́ней** – панцерува́ти. **Бр.** *у черепахи* – черепо́к.
Броса́льщик – ки́дальник, ки́дач.
Броса́льщица – ки́дальниця.

Броса́ние – ки́дання, ве́ргання, шпурля́ння.
Броса́тельный, -са́льный – ки́дальний.
Броса́ть – 1) ки́дати, мета́ти, (*швырком*) ве́ргати, шпурля́ти, швирга́ти, (*с размаху на-земь*) ге́пати (*сов.* ге́пнути). [Ве́ргає сніг лопа́тою]. **Б.** *в тюрьму* – закида́ти до в'язниці. **Б.** *якорь* – закида́ти кі́тву (кі́твицю, я́кір). **Б.** *жребий* – ки́дати жеребо́к, жеребкува́ти. **Б.** *взгляд* – зи́ркати, бли́м[к]ати очи́ма, скида́ти (накида́ти) о́ком. **Б.** *в жар, в холод* – обсипа́ти жа́ром, сні́гом; 2) (*оставлять кого, что*) ки́дати, покида́ти, лиша́ти, залиша́ти, відкида́тися від ко́го. [Ки́дай вечеряти! Не одкида́йсь од ме́не! Лиши́в її саму́-одну́]; 3) (*переставать заниматься чем*) закида́ти що, занедбо́вувати що (*сов.* занедба́ти), ки́датися чого́. [Не ки́далися да́внього ремества́].
Броса́ться – ки́датися, (*агрессивно*) сі́катися, порива́тися. [Би́ти сі́кається. Порива́ється до ме́не]. **Б.** *из одной крайности в другую* – ки́датися з одного́ кра́ю до дру́гого (Куліш). **Б.** *вперёд* – ки́датися напере́д, вихвача́тися, вихва́чуватися. [Поперед ві́йська не вихвача́йся]. **Б.** *на шею* (*насмеш.*) – чепля́тися на ши́ю. **Б.** *в глаза* – впада́ти в о́ко (в о́чі), (*обольстительно*) – бра́ти о́чі, вбира́ти в се́бе о́чі. [Кожу́х таки́й, що о́чі вбира́є (Рудан.)].
Бро́сить – 1) ки́нути, метну́ти, ве́ргнути. **Б.** *швырком* – шпурну́ти, швиргону́ти, пожбу́рити. **Б.** *во что* (*многое*) – поки́дати, повкида́ти, помета́ти. [Поки́дали (повкида́ли) горобців у ка́шу. Всіх ту́рків у Чо́рнеє мо́ре помета́ли]. **Б.** *в тюрьму* – заки́нути до в'язни́ці. **Б.** *с размаху* – кидону́ти. **Б.** *с силой* – бебе́хнути, бубухну́ти, ге́пнути, пря́нути. [Бебе́хнув (ге́пнув) ним об зе́млю. Пря́нула мене́ на зе́млю]. **Б.** *с шумом* – торо́хнути, хрьо́[я́]пнути. [Як хря́пне ві́дра об зе́млю]. **Б.** *мокрое, густое* – ля́пнути. [Ля́пнула гли́ною в стіну́]. **Б.** *якорь* – заки́нути кі́тву, кі́твицю, я́кір. **Б.** *жребий* – ки́нути, метну́ти же́реб (жеребо́к), пожеребкува́ти. **Б.** *взгляд* – зи́ркнути, ски́нути на ко́гось очи́ма, бли́мнути о́ком (очи́ма), (на)ки́нути (намигну́ти) о́ком. **Б.** *злой взгляд* – ки́нути (метну́ти) зли́ми очи́ма, бли́кнути. [Бли́кнув на ме́не ско́са]. **Б.** *в дрожь* – моро́зом усипати. [Чу́ю – крик: так мене́ моро́зом і вси́пало]; 2) *кого, что* (*оставить*) ки́нути, поки́нути, лиши́ти, залиши́ти, зацура́ти кого́, що, відки́нути кого́. [Твою́ дочку́ хо́че взя́ти, мене́, бі́дну, зацура́ти]. **Б.** *работу* – заки́нути пра́цю, пусти́тися ді́ла. [Ді́ла зовсі́м пусти́вся, ні про що не дба́є]. **Б.** (*прекратить*) *заниматься чем, делать что* – занедба́ти, поки́нути, заки́нути що. [Занедба́в музи́ку, ніко́ли скри́пки в ру́ки не бере́. Поки́нув кури́ти. Я вже давно́ заки́нув співа́ти]. **Б.** *на произвол судьбы* – ки́нути на призволя́ще. *См. ещё* **Бро́шенный.**
Бро́ситься – ки́нутися, метну́тися, майну́ти, шатну́ти, -ся. [Ки́нувся шука́ти. Не дожида́ючи о́дповіди ху́тко метну́вся з ха́ти. (Мирн.). Метну́лася я та две́рі попричиня́ла (М. Вовч.) Сторо́женька посну́ла, я молода́ на у́лицю майну́ла. І кра́сти бу́блики шатну́ли школярі́ (Греб.)]. **Бро́ситься** *и стать впереди* – ви́хватитися. **Б.** *в сторону* – уломи́ти (метну́тися) на́бік. [Вовк от-от нажене́ за́йця, а той убі́к як уло́мить, вовк і зостане́ться]. **Б.** *на кого или к кому* – ки́нутися, ве́рг(ну)тися. **Б.** *догонять кого* – ско́чити за ким. [Ско́чив Виго́вський з Па́волочи за ти́ми тата́рами (Куліш)]. *Попытаться* **бр.** *к кому, чему* – суну́тися, порва́тися. [Він до че́ляди су́неться – і че́лядь пропа́ла (Шевч.). Ой порва́вся коза́к Неча́й до туго́го лу́ка]. **Б.** *в воду* – шубо́всьнути. **Б.** *искать* – шарну́ти. **Б.** *в глаза* – впа́сти в о́ко, в о́чі. **Б.** *бежать, догонять* – ки́нутися (пусти́тися, вда́ритися), тіка́ти (бі́гти навздогі́н). **Б.** *бежать куда, во что, откуда* (*о множ.*) – сипну́ти, сипону́ти, пороснути, шугну́ти. [Школярі́ сипону́ли в шко́лу (Грінч.). Люди так і шугну́ли од тих двере́й (М. Вовч.)]. **Б.** *искать* – ски́датися (збі́гатися) шука́ти. [Скида́лися шука́ти – не знайшли́]. **Б.** *стремительно* (*как мяч*) – ки́нутися опу́кою. [Они́лка так і ки́нулася до ме́не опу́кою (Г. Барв.)].
Бро́ский – 1) (*далеко бросающий*) кидки́й; 2) (*проворный*) метки́й, жва́вий, мото́рний, швидки́й, метушли́вий; 3) *см.* **Броско́вый, бросово́й.**
Броско́вый, бро́сово́й, бросо́вый (*о вещи*) – таки́й, що хоч кинь, нікче́мний, по́кидь (*р.* -ди) (*ж. р.*), поки́дьок. [Тепе́рішні гро́ші – по́кидь].
Броско́м – навкидя́, навкидяча́, навки́д(ь)ки, навки́дячки, кидькома́, скидя́. [Уда́рив кийко́м навки́дки. Уда́рив мене́ довбе́шкою скидя́, а не зруч].
Бросова́ть – молоти́ти (льон, коно́плі).
Бро́со́вый, *см.* **Броско́вый.**
Бросо́к – кидь (*р.* -ди). [Він був од ме́не не да́лі, як на одну́ кидь].
Бро́шенный – ки́нутий, (*без внимания*) поки́нутий, зали́шений, занеха́яний. **-ная** *жена* (*или любовница*) – ли́шена, зали́шена, по́кидька, поки́дячка. [Вона́ не вдова́, а ли́шена. Не бери́ за се́бе ту́ю поки́дьку]. **-ное** *имущество* – поки́нуте добро́, одбі́гщина.
Брошированиe, -ро́вка – брошурува́ння.
Брошированиe – брошурува́ти, *сов.* поброшурува́ти. **-ванный** – брошуро́ваний,

зброшуро́ваний, переброшуро́ваний.
Броширо́вочная – брошурува́льня.
Броширо́вщик, -щица – брошурува́льник, -ниця.
Брошь, бро́шка – бро́шка.
Брошю́ра, брошю́рка – брошу́ра, мете́лик. [Тре́ба пусти́ти всі тво́ри М. Вовчка́ деше́вими мете́ликами (Грінч.). Путя́щої кни́жки, не мете́лика, деше́вше як за три́цять-со́рок копі́йок нема́ (Крим.)].
Брошю́рный – брошуро́вий, мете́ликовий.
Бру́дершафт – побрати́мство. *Выпить на* **б.** – ви́пити на побрати́мство (на «ти»).
Брульо́н, *см.* **Чернови́к.**
Брунды́шка, *бот.* – гадю́чий про́сорен, сирі́тки. (Buldocodium ruthenicum).
Брус – 1) (*длинное бревно, обтёсанное на 4 грани*) брус; (*поперечный брусок в палисадной ограде*) глиця. [Штахе́ти ще до́брі, а гли́ці погнили́ (Крим.)]; 2) (*кусок, отрезок четырёхгранный*) брус, брусо́к. [Брус (брусо́к) ми́ла]; 3) (*матица в избе*) сво́лок; 4) (*камень для острения*) брус, брусо́к.
Бруско́вый – брускови́й. [Брускове́ ми́ло].
Брусни́ка – брусни́ці.
Брусни́ковка – брусникі́вка.
Брусни́ца – 1) (*ковшик для* **бруска́** *у косарей*) ку́шка; 2) (*деревянная лопатка, покрытая смолою с песком, для точки кос*) манта́чка. *Точить* **брусни́цею** – манта́чити (ко́су).
Брусо́вка – терпу́г, брусови́к.
Брусо́к, *см.* **Брус.**
Брусово́й – брусови́й.
Брустве́р – вал.
Брусча́тый, *см.* **Бреве́нчатый.**
Бруся́к – млино́ви́й ка́мінь верхня́к.
Брусяно́й, *см.* **Бреве́нчатый.**
Бру́тто – бру́тто, гру́бо. *Вес* **бру́тто** – гру́ба вага́, вага́ з та́рою (= *вес товара с упаковкой*).
Брыже́йка, *анат.* – бри́жі.
Брыже́ечный, *анат.* – брижі́йний.
Брыжи́, бры́жики (*жабо*) – бри́жі, (*уменьш.*) бриження́та. [Захоті́ла ді́дьча ма́ти начепури́тися, поста́вила бриження́та – ні притули́тися].
Бры́зга – 1) (*водяная*) бри́зка; 2) (*осколок стекла, кремня*) ска́лка. [На дрібню́сінькі ска́лочки скло розби́лося]; 3) (**бры́зга**, *отражающая свет*) ска́лка. [При́снули на си́нім мо́рі ска́лки. (Гул.-Арт.)].
Бры́згалка – пи́[о́]рскалка, бри́зкалка.
Бры́згание – пи́[о́]рскання, бри́зкання, при́скання.
Бры́згать, бры́знуть – бри́зкати, при́скати, *сов.* при́снути, пи́[о́]рс(ь)кати, *сов.* пи́рснути, шпува́ти; ля́пати, *сов.* ля́пнути; кра́пати, накрапа́ти. [Дощ кра́пле, накрапа́є, бри́зкає. З уст при́скає пі́на. Шпува́ти (по́рськати) білизну, долі́вку. Пи́рснула мені́ в лице́ холо́дної води́. Ля́пнув смета́ною]. **Бры́знуть** *сильно, струёй* – при́снути, сикну́ти, ци́[ю]ркнути, чви́ркнути, сви́снути. [Кров з лиця́, як не при́сне. Кров так і си́кнула (чви́ркнула, сви́снула)].
Бры́згаться – пи́[о́]рскатися, бри́зкатися.
Брызгу́н, -нья – ля́пало.
Брыка́ть, -ся – брика́ти, -ся, хвиця́ти, -ся, виха́ти, *сов.* вих(о)ну́ти. [Коби́ла вихону́ла за́дом].
Брылы́, -ли́ – ва́рги, ка́пиці, обви́слі гу́би у соба́к.
Брыля́стый – варга́тий, губа́тий, товстогу́бий.
Брысь! – тпрусь! а-тпрусь! ту-тпрусь! ко́та́! псік!
Брюзга́ (*общ.*) – бурку́н, буркоту́н, (*ж. р.* буркоту́ха), ворку́н, воркоту́н, (*ж. р.* воркоту́ха), бурми́ло.
Брюзгли́вый, *см.* **Брюзга́.**
Брю́зглый – бре́зклий, обре́зклий, брезьки́й. [Бре́зклий (брезьки́й) на ви́ду. Вони́ обре́зклі тим, що здебі́льша карто́плею жи́влються].
Брю́згнуть, обрю́згнуть – бре́зкнути; *сов.* обре́зкнути, става́ти бре́зклим, бря́кнути, набряка́ти. [Но́ги бря́кнуть, бре́зкнуть. Обли́ччя обре́зкло].
Брюзгу́н, -нья, *см.* **Брюзга́.**
Брюзжа́нье – бурча́ння, буркота́ння, бу́ркіт (*р.* -коту), воркітли́вість (*р.* -вости). [Напа́ло бурча́ння на на́шого старо́го].

Брюзжа́ть – бурча́ти, буркоті́ти, воркоті́ти.
Брю́ква – бру́ква, кочере́га (*гал.*).
Брю́квенный – бруквяни́й, кочере́говий.
Брю́ки – штани́ (*ум.* штанці́), ногавки́ (*гал.*), спо́дні (*гал.*), (*узкие немецкие*) гала́нці. **Брю́ки** *на выпуск* – штани́ пові́рх халя́в.
Брюне́т – чорня́вий (*ж.* -ва), чорня́вець, чорня́вчик (Неч.-Лев.), (*ж. р.*) чорня́вка, (*шутл.*) чорну́ха.
Брюха́н – черева́нь, пуза́н(ь), (*насмеш.*) пухті́й, черевко́.
Брюха́стый – черева́тий, пуза́тий, товстопу́зий, трибуха́тий (*гал.*), кнюха́тий, пуздра́тий.
Брюха́тая, *см.* **Бере́менная.**
Брюха́теть, *см.* **Беремене́ть.**
Брюха́ч, *см.* **Брюха́н.**
Брю́хо – че́рево, пу́зо. **Брю́хо** *отрастить* – зачерева́тіти, запуза́тіти. *На* **брю́хе** *шёлк, а в* **брю́хе** *щёлк* – на нозі́ сап'я́н рипи́ть, а в борщі́ тря́сця кипи́ть. *Плохо лежит* – **брю́хо** *болит* – лихи́й схо́вок і до́брого споку́сить. **Брю́хом** *хочется* – хо́четься аж-аж.
Брюхови́на – рубці́, хля́ки. [Ю́шку з хля́ками вари́ла].
Брюхови́ца – те́льбухи.
Брюхоно́гий, *зоол.* – черевоно́гий, черевоні́г (*р.* -но́га).
Брюхопёрый, *зоол.* – черевопе́рий.
Брюши́на, *анат.* (peritoneum) – очере́вина, очере́в'я (*ср. р.*).
Брюши́нный, *анат.* – очере́винний, очере́вний.
Брю́шко – черевце́, пузце́, (*по детски*) пу́зя.
Брюшно́й – черевни́й. [Тиф черевни́й]. **-ная** *полость* – черевна́ нутро́вина (нутрина́).
Бря́згать, бря́згивать, бря́знуть, *см.* **Бря́кать, бря́кивать, бря́кнуть. Б.** *бубёнчиком, погремушкой* – балабо́нити.
Бряк! *межд.* – 1) брязь! [Ключа́ми – брязь!]; 2) геп! гуп! [Геп об зе́млю!].
Бря́кала, брякоту́н, бряку́н – брязку́н, бря́зкало, брязкота́ло.
Бря́канье – брязк, бря́зкіт (*р.* -коту), бря́зкання, брязкоті́ння, бре́нькіт (*р.* -коту).
Бря́кать – бря́зкати, брязкоті́ти, брязча́ти, брямча́ти (*гал.*), побря́зкувати.
Бря́кнуть – 1) бря́знути; 2) (*сказать неуместное*) бо́вкнути (бе́вкнути), ля́пнути, плесну́ти.
Бря́кнуться – бри́знутися, дзвя́кнутися, жва́кнути, гу́цнути, берки́цьнутися. [Так і бри́знулась вона́ губерна́торові до ніг (Квітка). Жва́кнула додо́лу].
Брянча́нье, брянча́ть, *см.* **Бря́канье, бря́кать.**
Бряца́ние, бряца́ть, *см.* **Бря́канье, бря́кать.**
Бряца́ющий – брязку́чий. [Брязку́чі ша́блі].
Бу́бен (*муз.* ор.) – бу́бон (*р.* -бна), решето́. **Бу́бны** – бу́бни, на́кри (*р.* -рів). *См.* **Бу́бны.**
Бубённый – бу́бонний.
Бубе́нчик – 1) бубоне́ць (*р.* -бонця́), балабо́нчик, бря́зкальце; *срв.* **Бренча́лка**; 2) (*раст.* Iris sibirica) пі́вники; 3) (*раст.* Trollius europaeus) во́вчий копи́т, во́вча ла́па.
Бу́блик, *см.* **Бара́нок.**
Бубно́вка (*карта б. масти*) – дзві́нка (*р.* -ки).
Бубно́вый – дзвінко́вий. **-вая** *дама* – дзвінко́ва кра́ля.
Бу́бны – 1) *см.* **Бу́бен**; 2) (*карт. масть*) дзві́нка, дзві́нки́ (*р.* -нок). [Дзві́нка сві́тить – *козырь бубны*].
Бубо́н, *мед.* – жо́вниця пахви́нна.
Бубо́нная чума́ – залозо́ва джума́, жо́вниця злосли́ва.
Бубре́г – ни́рка.
Буг (*река*) – Біг (*р.* Бо́га). *Расположенный по р.* **Бу́гу** – побо́зький. [Побо́зька Украї́на].
Буго́р – горб, бу́рта (*и* бурт), (*некрутой*) згі́рок (*р.* -рка), узгі́рок. **Б.** *снежный и песчаный* – кучугу́ра, ку́па, сті́с (*р.* сто́су) сні́гу.
Бугоро́к – го́рбик, горбо́к, горбо́чок, па́гірок (*р.* -гірка), згі́рочок (*р.* -чка), узгі́рочок.
Бугорча́тка – горбкови́ця.
Буго́рчатый – горбкува́тий, горбува́тий. **Бугорча́тый** (tuberculosus) – горбко́вий.
Бугри́стый *и* **бугрова́тый** – горба́стий, горбкува́тий, горбува́тий, пагірча́стий, корцю́бистий. [У молодо́го лі́каря – горба́стий цви́нтар (*Посл.*)].
Бугри́ть (*на море*) – збива́ти хви́лі.
Бугро́вина – ґу́ля, о́пух.
Бу́гский – бо́говий. [Бо́гове порі́ччя].
Будди́зм – будді́йство, будди́зм. **-и́ст** – будді́єць (*р.* -ді́йця), будди́ст.
Будди́йский – будді́йський.

Бу́де – коли́, якщо́, як. **Бу́де** *окажется возможным* – якщо́ мо́жна бу́де, якщо́ бу́де спромо́га.
Бу́день – бу́день (*р.* бу́дня), бу́дній (буде́нний) день, робо́ча дни́на. *В* **бу́день** – на бу́дні. [А ви прихо́дьте не в неді́лю, а на бу́дні, – ну, у вівто́рок].
Бу́дет, *нар.* – го́ді, дово́лі, до́сить, бу́де! [Го́ді жури́тися! Та бу́де вже вам!].
Буди́ла – буди́ло, прокида́ч. [От, чо́ртове буди́ло, не дасть і засну́ти гара́зд!]; (*о петухе*) буди́м, буди́мко.
Буди́льник – буди́ло. [Годи́нник з буди́лом].
Буди́льный – розбу́дний, пробу́дний.
Буди́льщик, *см.* **Буди́ла.**
Буди́ть – буди́ти кого́, розбу́джувати, розбуджа́ти, пробу́джувати, пробуджа́ти.
Бу́дка – бу́дка; (*сторожевая*) варті́вня, сторожі́вня; (*в экипаже*) бу́да; (*на возу*) табу́рка, халабу́да.
Бу́дни – 1) бу́дні; 2) буде́нщина, буде́нність, щоде́нщина, щоде́нність.
Бу́дничный – буде́нний, бу́дній, будни́й.
Будора́жить – баламу́тити кого́-що, розбудора́жувати, коло́шкати, ґвалтува́ти, розбу́ркувати, куйо́вдити. [Що ти кричи́ш, що ти ґвалту́єш куто́к?]. **Взбудора́жить** – збаламу́тити, розбудора́жити, розтурбува́ти, зґвалтува́ти, розбу́ркати, скуйо́вдити. **-женный** – збаламу́чений, розбудора́жений, розтурбо́ваний.
Бу́дочник – бу́дник. [Її́ чолові́к бу́дником, так вони́ там у бу́дці й живу́ть]. **Бу́дочный** – будяни́й, нале́жний до бу́д(к)и.
Бу́дто, бу́дто бы, как бу́дто – 1) на́че, нена́че, мов, немо́в, бу́цім, ні́би. **Бу́дто бы, как бу́дто** – на́че-б то, мо́в-би то, немо́в, ні́би́-то, як-би́, як; 2) (*разве*?) хіба́? невже́?
Будуа́р – будуа́р. **-а́рный** – будуа́ровий.
Бу́дучи – бу́вши. [Оце́, щоб бу́вши моло́дим хло́пцем, так пома́лу тягти́ся під го́ру! (Лубні)].
Бу́дущий – майбу́тній, прийде́шній, при́йшлий, прийду́щий, буду́чий (*гал.*), пото́мний. [Пото́мні віки́, пото́мні поколі́ння]. *На* **-щее** *время* – нада́лі, на майбу́тнє. *В* **-щем** *году* – на́рік, на той рік, насту́пного (найбли́жчого) ро́ку. **Бу́дущее** *время, грам.* – майбу́тній час.
Бу́дущность, бу́дущее – що ма́є бу́ти, майбу́тність, майбу́тнє, прийде́шність, при́йшлість, при́йдість, будучина́, буду́щина. [Ті хма́ри – плі́дної буду́щини ті́ні (Фр.)]. *Отдалённое, неизведанное* **-щее** – бе́звість вікі́в. *В недалёком* **-щем** – незаба́ром, невдо́взі. *В самом недалёком* **-щем** – от ті́льки не ви́дно.
Буёк – поплави́ще, куга́.
Буера́к – байра́к, ба́лка, яр. **-ра́чек** – байрачо́к, байраче́нько, ба́лочка, яро́к (*р.* ярка́).
Буера́чный – байра́чний.
Буж(д)е́ние – буді́ння.
Бужени́на – бужани́на, вудженина (*гал.*).
Буза́ – буза́.
Бузина́ – бузина́, (*один побег*) бузини́на; (*наломанные ветви*) бузи́ння (*ср.*). *Поросший* **-но́ю** – бузинува́тий. [Бузинува́та ба́лка].
Бузи́новый, бузи́нный – бузино́вий. [Бузино́вий кисі́ль]. **-ая** *заросль* – бузни́к; (*прил.*) бузни́чний.
Бузу́н – бузу́н, солончако́ва чо́рна грудко́ва сіль (*р.* со́ли), сіль-солончакі́вка.
Бу́ище – шпиль, бе́лебень (*р.* -беня *и* -бня). [Ха́та стої́ть на бе́леб(е)ні].
Буй – 1) *см.* **Буёк**; 2) (*стар., прил.*) бу́їй (бу́я, бу́є). [Го́лови ви бу́ї (Котл.)].
Бу́йвол – бу́йвіл (*р.* -вола); *ум.* бу́йволик. **Бу́йволы** (*соб.*) – бу́йволля (*ср. р.*), буйволівня́ (*ж. р.*).
Бу́йволица – бу́йволиця. **-волёнок** – буйволя́ (*р.* -я́ти).
Буйволи́на, -ля́тина – буйволо́вина.
Бу́йволовый, буйволи́ный – бу́йволів (-лова, -лове), бу́йволячий, буйволи́ний. [Бу́йволова шку́ра. Буйволи́на гри́ва].
Бу́йно – бу́йно.
Бу́йность – бу́йність, буя́ння.
Бу́йный – бу́йний. [а) Бу́йні го́лови. Бу́йні козаки́. б) Бу́йний ві́тер. в) Бу́йна трава́. Бу́йне жи́то]. **Бу́йное** *помешательство* – бешке́тне (бунтовли́ве, бурхли́ве) божеві́лля.
Бу́йственный – буйли́вий.
Бу́йреп – кана́т коло поплави́ща.
Бу́йство – буя́ння, бе́шкет, гадабу́рда. [Розбиша́цьке буя́ння. Чи́нять бе́шкети].
Бу́йствовать, *см.* **Буя́нить.**
Бук – 1) (*бот.*) бук; (**б.** *белый*) граб; 2) (*щёлок*) луг, ми́тель (*р.* -телю); 3) (*деревян. посудина*

для бучения белья) жлу́кто, жлук, зільни́ця.
Бу́ка – 1) во́ва, хо́ха, хо. [Не ході́ туди́! там во́ва. Цить, а то хо́ха з’їсть]; 2) нелю́дько, відлю́дько, відлю́дник, нелю́да, во́ва, вовкува́тий. *Смотреть* **бу́кой** – во́вком диви́тися.
Бука́шка – ку́зька, ку́зочка, кома́шка. **-ки** – комашня́.
Бу́ква – бу́ква, лі́тера; (*типографская, в шрифте*) шрифти́на; (*плохо написанная*) криву́ля. **Бу́ква** *гласная, грам.* – голосна́. **Б.** *согласная* – при́голосна.
Буква́льно – до сло́ва, що до сло́ва, дослі́[о́]вно, буква́льно, літера́льно, досто́тно, достеме́нно.
Буква́льность – дослі́[о́]вність, буква́льність, літера́льність, досто́тність, досте́менність.
Буква́льный – дослі́[о́]вний, буква́льний, літера́льний, досто́тний, досте́менний.
Буква́рник – школя́р (*р.* -ра), а́збучник, грама́тник, буква́рник.
Буква́рный – буква́рний, граматко́вий.
Буква́рь – буква́р (*р.* -ря), грама́тка, а́збука, абе́тка.
Бу́квенный – лі́терний, бу́квений.
Буквое́д – буквої́д.
Буке́т – 1) (*цветов*) буке́т, (*гирляндный*) ки́тиця, 2) (*в напитках, духах*) дух, па́хощі, пах, арома́т.
Буке́тец – 1) буке́тик, ки́тичка; 2) не аби́-які па́хощі.
Бу́ки (*цел. назв. буквы* **Б**) – бу́ки.
Букини́ст – букіні́ст.
Бу́кля – пу́кля.
Букова́тый (*о человеке*) – вовкува́тий.
Бу́ковина, *геогр.* – Бу́ковина. *Житель* **-ны** – бу́ковинець, бу́ковинчик, (*ж. р.*) бу́ковинка;, *прил.* бу́ковинський.
Бу́ковица, *бот.* (*трава*) – бу́квиця.
Бу́ковый – бу́ковий, букове́нний. [Ліс бу́ковий. Листо́к букове́нний]. **Б-вое** *дерево* – бу́кови́на, бучи́на (*срубленное*). **-вый** *лес* – бу́кови́на.
Буколи́ческий – буколі́чний.
Букс – бу́кшпан, самши́д. **-овый** – букшпа́новий, самши́довий.
Букси́р – букси́р, тяг. *Взять на* **букси́р** – потягти́ при́чалом, взя́ти на при́чал (на букси́р).
Букси́рный – букси́рний, тягови́й.
Буксирова́ние *и* **-ро́вка** – буксирува́ння.
Буксирова́ть – буксирува́ти.
Булава́ – булава́.
Була́вка – шпи́лька, при́шпилька. **-вочка** – шпи́льочка.
Булавови́дный – таки́й як булава́, була́вистий, голова́тий.
Була́вочник – шпилька́р (*р.* -ря́).
Була́вочный – шпильќо́вий. **-ная** *фабрика* – шпилька́рня (*р.* -ні).
Була́вчатый – шпилькува́тий.
Була́ный – була́ний, (*о волах*) полови́й.
Була́т – (*особая сталь и кинжал, сабля из этой стали*) була́т; (*особ. сталь*) гарто́вана кри́ця. **-атный** – була́тний, була́товий.
Булды́рь, *см.* **Волды́рь.**
Булдырья́н – валерія́на.
Бу́линь – вітри́льний посторо́нок, вітропу́ск.
Бу́лка – бу́лка. **Бу́лочка** – бу́лочка; (*попроще*) паляни́ця; (*французская*) франзо́ля.
Бу́лла – бу́лла. [Па́пська бу́лла].
Бу́лочная – пека́рня, хлі́бня.
Бу́лочник – пе́кар (*р.* -ря). **-ница** – пе́карка, пека́рниця, (*попроще*) перепеча́йка. *Жена* **-ка** – пекари́ха. *Мальчик в* **б-ой** – пекарчу́к.
Бу́лочный – бу́лочний, паляни́чний.
Булты́х – шубо́всть, бовть, бульк. [Шубо́всть у во́ду. З мо́сту та в во́ду бовть].
Бултыха́ть – бо́втати, колоти́ти (*воду*).
Булты́хнуть – шубо́вснути, шубо́втнути, бо́втнути, шурхну́ти.
Булты́хнуться – шубо́вснути, -ся, бо́втнути, -ся.
Булы́га – 1) дуби́на, ціпо́к (*р.* ціпка́); 2) *см.* **Валу́н.**
Булы́жник – брукови́й ка́мінь (*р.* -меня), кругля́к, (*в большой глыбе*) дика́р (*р.* -ря).
Булы́жный – брукови́й (ка́мінь).
Буль, бульбу́ль – буль, буль-буль, ґел, ґел-ґел. [Пля́шку до ро́та та ті́льки: ґел, ґел, ґел!].
Бульва́р – бульва́р. **-ный** – бульва́рний.

Бульдо́г – бульдо́г, брита́н.
Бу́льканье – бу́лькання, бульбу́лькання, булькота́ння, булькоті́ння, бульча́ння.
Бу́лькать – бу́лькати, бульбу́лькати, булькота́ти, булькоті́ти, бульча́ти. **-кнуть** – бу́лькнути.
Бульо́н – бульйо́н. **-о́нный** – бульйо́нний.
Бума́га – 1) (*писчая, книжная*) папі́р (*р.* -пе́ру). *Почтовая* **-га** – листови́й, пошто́вий папі́р; (*гербовая*) гербо́вий, штемпльо́вий папі́р; (*обёрточная*) бі́бу́ла; (*папиросная*) цигарко́вий па́пір; (*хлопчатая*) ба́вовна, ба́вина; (*пропускная, промокат.*) промока́льний папі́р, промока́льниця, ви́мочка. [Нема́є у зши́ткові ви́мочки]. *Клочёк* **бума́ги** – кла́птик папе́ру, папіре́ць (*р.* -рця́), папі́рчик; 2) (*документ*) папі́р (*мн.* папе́ри), бума́га. **-а́жка** – папіре́ць (*р.* -рця́), папі́рчик, бума́жка. *Стар., исписан.* **бумажо́нки, -га, -ги** – шпарґа́л, шпарґа́ли, шпарґа́лля. [Перегорта́в свої́ листи́, запи́ски і вся́кі шпарґа́ли (Крим.)]. *Оффициальная* **-га** – офіці́йний папі́р. *Государственная* **-га** – держа́вний папі́р (лист). *Входящая* **-га** – вступни́й папі́р. *Исходящая* **-га** – вихідни́й папі́р. *На* **бума́ге** – на письмі́, листо́вно; 3) *см.* **Хло́пок**; 4) пря́диво, нитки́ (*р.* -то́к).
Бумагоде́лание – паперо́ве виробни́цтво, папі́рництво.
Бумагоде́лательный – папірни́чий.
Бумагомара́ние – ба́зграння, базграни́на, мазани́на. *Заниматься* **-нием** – ба́зграти.
Бумагомара́тель – ба́зграч, писа́ка, писа́чка, письма́к; (*о плохом поэте*) віршома́з. **-а́тельский** – ба́зграцький, писа́цький, письма́цький.
Бумагопрода́вец – папі́рник.
Бумагопряди́льный – бавовнопря́дний.
Бумагопряди́льня – бавовнопря́дня.
Бума́жник – 1) (*небольшой для бумажных денег*) портфе́лька, гама́н, (*большой*) портфе́ля, те́ка; 2) (*бумагопродавец*) папі́рник.
Бума́жный – паперо́вий, папіря́ний. [Паперо́ва фа́брика. Бюрократи́зм і папіря́ні канцеля́рії]. **-ная** *фабрика* – папі́рня. **-ный** *фабрикант* – папі́рник. **-ное** *яблоко* – папері́вка. **Бума́жные** *денежные знаки* – паперо́ві гро́ші. *Хлопчато* **-ный** – бавовня́ний. *Хлопчато* **-ная** *ткань* – бавовня́нка.
Бумажо́нка – папіре́ць, бума́жка, (*старая*) шпарґа́л.
Бумазе́йный – бархано́вий.
Бумазе́я – барха́н.
Бунт – бунт, бунта́ція (*нелитер.*) ро́зрух. *Поднимать* **бунт** – зрива́ти (зчиня́ти) бунт, підніма́ти бунт, бунт бунтува́ти. *Поднять* **бунт** – зірва́ти (зчини́ти) бунт, підня́ти бунт, бунт збунтува́ти.
Бунтова́ние – бунтува́ння, зрива́ння бу́нту, бунтівни́цтво.
Бунтова́ть, -ся, взбунтова́ть, -ся – бунтува́ти, -ся, (*сов.* збунтува́ти, -ся), баламу́тити, -ся. *См. ещё* **Возмуща́ть, -ся.**
Бунтовско́й – бунтовли́вий, бунта́рський.
Бунтовски́ – бунтовли́во, по-бунтовли́вому, по-бунта́рському.
Бунтовство́ – бунтівни́цтво.
Бунтовщи́к – бунтівни́к, бунта́р (*р.* -ря́).
Бунтовщи́ца – бунтівни́ця, бунта́рка.
Бунтовщи́ческий, бунтовщи́чий – бунтівни́чий, бунта́рський.
Бунчу́к – бунчу́к.
Бунчу́жный – бунчуко́вий.
Бур – свердли́ло, вели́кий све́рдел (*р.* -дла), вели́ке све́рдло, (*для сверления почвы*) сві́дер (*р.* -ера), штир (*р.* -ра).
Бура́ – бура́.
Бура́вить, бура́вливать – свердли́ти що, верті́ти що.
Бура́вление – свердлі́ння.
Бура́вочный, бура́вный – свердло́вий.
Бура́вчатый – свердлува́тий.
Бура́в – све́рдел (*р.* -дла), све́рдло; (*широкий у колёсников*) ло́патень (*р.* -тня).
Бураво́к *и* **-а́вчик** – све́рдлик, сверде́лик, сверде́льчик.
Бура́к, *см.* **Свёкла.**
Бура́н, *см.* **Вьюга.**
Бургоми́стр – бурми́стер. **-и́стерша** – бурмистро́ва. *Сын* **б.** – бурми́стренко. *Дочь* **б.** – бурмистрі́вна. *Отправлять должность* **-стра**, *быть* **-стром** – бурмиструва́ти.
Бургоми́стерский – бурми́стерський.
Бургоми́стерство – бурми́стерство, бурмиструва́ння.

Бурда́ – бурда́, лю́ра. [Якої́сь бурди́ за́місць пи́ва дав. Не борщ, а яка́сь лю́ра].
Бурдю́к – бурдю́к, коза́. [Ніхто́ не налива́є ново́го вина́ в старі́ бурдюки́].
Бурева́л, бурело́м – 1) вітрю́га́, бу́ря; 2) вітроло́м, лом, лім (*р.* ло́му). [Ой піду́ я в ліс по дро́ва та наберу́ ло́му].
Бureве́стник, *зоол.* – буровісник.
Буре́ние – свердлі́ння, свердлува́ння, виві́рчування.
Бурёнка, -нушка – бу́ра коро́ва.
Буре́ть – бурі́ти, руді́ти.
Буржуа́зия – буржуазі́я.
Буржуа́зность – буржуа́зність, буржу́йство.
Буржуа́зный – буржуа́зний, буржуазі́йний, буржу́йський.
Буржуа́, буржу́й – буржу́й. **Буржу́йка** – буржу́йка, буржуа́зка.
Бури́льщик – свердля́р (*р.* -ра́), верті́льник.
Бури́ть – свердли́ти, верті́ти. [Верті́ли, по́ки до води́ доста́лися].
Бу́рка – бу́рка, кавка́зька опаньча́ (*р.* -чі́).
Бу́ркало – 1) (*род детск. игрушки*) гу́ркало, фу́ркало, шви́галка; 2) (*мн.* **-ла)** баньки́ (*р.* -ньо́к), ба́лухи (*р.* -хів). [Чого́-ж ти баньки́ ви́лупив? Ви́тріщив ба́лухи].
Бу́ркать, -кнуть – 1) бурча́ти, *сов.* бу́ркнути, мурча́ти, *сов.* му́ркнути, бо́вт[к]нути; 2) (*вертеть, бросать с гулом*) фу́ркати, *сов.* фу́ркнути.
Бурла́к – 1) (*судорабочий, тянущий судно*) галівни́к, (*для челна-байдака*) байда́чник; 2) (*бездомник*) бурла́ка, бурла́к.
Бурла́цкий – бурла́цький, бурла́чий.
Бурле́ние – 1) (*о море, воде*) вирува́ння, нуртува́ння, клекоті́ння, бура́; 2) бу́лькіт (*р.* -коту). [Бу́лькіт окро́пу. Бу́лькіт у животі́]; 3) (*переносно*) буя́ння. [В його́ тво́рах по́вно со́нця, буя́ння непропа́щої си́ли (Єфр.)].
Бурли́вый – 1) бурхли́вий. [Бурхли́ва рі́чка. Бурхли́ві роки́]; 2) забу́рний, забуру́нний. [Він, як п'я́ний – страх яки́й забу́рний]. **Бурли́во** – бурхли́во, забу́рно.
Бурли́вость – бурхли́вість (*р.* -вости).
Бурли́ть – вирува́ти, нуртува́ти, бурха́ти, бурува́ти, клекота́ти, клекоті́ти. [Виру́є го́род життя́м. Вода́ буру́є. Мо́ре клеко́че, клекоти́ть].
Бурми́стр – па́нський осаву́ла, па́нський пригóнич, па́нський старши́й (над крепака́ми).
Бурми́тский – перло́вий (з о-ва Гормуза). **-ское** *зерно* – перли́на.
Бу́рно – бурхли́во, бу́йно.
Бу́рность – бурхли́вість, бу́йність (*р.* -ности).
Бу́рну́с – бу́рну́с.
Бу́рный – 1) бурхли́вий, бу́йний. [Бурхли́ве мо́ре. Бурхли́ві хви́лі. Бурхли́ва розмо́ва. Бу́йне мо́ре. Бу́йна мо́лодість. Бу́йний ві́тер]; 2) хуртови́нний, нага́льний, нава́льний, рвачки́й. [Хуртови́нна годи́на. Наг[в]а́льний ві́тер. Рвачки́й ві́тер].
Бурова́тый – бурува́тий, бура́стий, рудува́тий, руде́нький. [Бурува́та вода́. Бура́стий кінь].
Буро́вить – 1) дзюри́ти, ри́нути, бу́рхати, вибуха́ти. [Кров дзюри́ть]; 2) гра́ти, мусува́ти; *см.* **Броди́ть 4.**
Буро́во́й – свердло́вий, свідро́вий. [Свідро́вий коло́дязь]. **-ва́я** *скважина* – свердло́вина, свідро́ва проду́шина (відту́лина).
Бу́рса – бу́рса.
Бурса́к – бурса́к. **-ки́** – бурса́цтво, бурса́ччина, (*презр.*) бурсачня́, бурсачва́.
Бурса́цкий – бурса́цький.
Буру́н – буру́н, нава́льна хви́ля.
Бурча́ние – 1) (*урчание*) булькотне́ча (*р.* -чі), бурча́ння, буркотне́ча, буркотня́, дурча́ння. [Булькотне́ча в животі́ така́ підняла́ся]; 2) *см.* **Ворча́ние.**
Бурча́ть – 1) (*урчать*) бурча́ти, дурча́ти, буркота́[і]ти, булькота́[і]ти. [Бурчи́ть у животі́]; 2) (*ворчать*) бурча́ти, буркота́ти, воркоті́ти.
Бурш – бурш, хло́пець-това́риш, това́риш-парубі́ка.
Бу́рый – руди́й, бу́рий. [Руде́ ву́гілля. Руди́й про́мінь].
Бурья́н – бур'я́н, лабу́ззя.
Бу́ря – бу́ря, хуртови́на, шу́ря-бу́ря, бо́рвій (*р.* -вію), бо́рва. **-ря** *с дождём или с снегом* – хви́ща, (*р.* -щі), (*с ливнем*) хви́ля. *Во время* **-ри** – під бу́рю. **Бу́ря** *поднимается* (*безл.*) – бу́риться. **-ря** *поднялась* – бу́ря схопи́лася, зірва́лася, (*на воде*) хви́ля підняла́ся.
Бус – 1) (і)мжи́ця, мря́ка, дрібне́сенький дощ або сніг; 2) тонки́й по́рох (пил), поро́ши́ння.
Бусе́ть, *см.* **Бусо́веть.**
Бу́сина, -нка – нами́стина. *См.* **Бу́сы.**

Бу́сить, *безл.* (*о дожде, снеге*) – сíятися, мрячи́ти, імжи́ти, мжи́ти. [Дрібни́м дощéм-мря́кою сíється десь далині́ (Васильч.). Все мрячи́ть та й мрячи́ть]; 2) *см.* **Пыли́ть**; 3) брехáти, верзти́, теревéні прáвити.
Бусла́й – муги́р (*р.* -ря́), мугиря́ка, ґéвал.
Бусо́веть – синíти, сірíти.
Бу́соль, *см.* **Ко́мпас.**
Бусурма́н, бусурма́нство *и т. д., см.* **Басурма́н, -ство.**
Бу́сы – нами́сто, пацьóрки, ду́тки, (*из красной массы*) смíлка, (*стеклярусные*) сíчка.
Бу́сый – темноси́вий, си́зий.
Бут – груз (*щебень*).
Бутафо́р – бутафóр.
Бутербро́д – мáзанка (*кусок хлеба с маслом*), бутербрóд.
Бути́ть, вы́бутить – підсипáти груз під що, засипáти гру́зом що.
Бутово́й – грузяни́й, із гру́зу.
Буто́н – пу́п’янок, пу́п’я́х, бу́цик, розпу́кавка. [Рожéвий пу́п’янок. Нерозквíтлий пу́п’ях. Розпускáються вже бу́цики на троя́нді].
Бу́тор – манáтки, крам, збíжжя, худóба, бу́ториння (Фр.). [Жíнка настáвила в ку́хні крáму, що й пройти́ не мóжна (Звиног.)].
Буту́з – опéцьок (*р.* -цька), пузáнь, пузáн, пузáнчик, бу́цик, бузькó, телéсик. [Опéцьок – такé товстé, пóвне, гладкé. – Яки́йсь пузáнчик біг та пáдав. – Отó яки́й бузькó! шку́ра натя́гнута йому́ як не лу́сне! – Івáсик-телéсик].
Буты́лка – пля́шка, бутéлька. **-лочка** – пля́шечка, плящи́на.
Буты́лочный – пляшкóвий, плящáний, бутелькóвий. **-ный** *цвет* – плящáний (темноолíвний) кóлір. **-ная** *тыква* – кабáк-сулíйник.
Буты́лочник, -ница – пляшкáр (*р.* -ря́), пляшкáрка.
Бутылкови́дный – пляшкувáтий.
Буты́ль (*ж. р.*) – сулія́ (*1/4 ведра и больше*), бу́тель (*р.* -тля) (*м. р.*), гусáк; (*б. оплетенная лозой*) балцáнка; (*из высушенной тыквы*) кабакíвка.
Бу́фер – бу́фер (*р.* -еру).
Буфе́т – буфéт (*р.* -éту), кредéнець (*р.* -нця). **-ный** – буфéтний, креденцьóвий. **Буфе́тная** *этажерка* – ми́сник, су́дни́к.
Буфе́тчик – буфéтник. **-е́тчица** – буфéтниця.
Буфо́н, *см.* **Шут.**
Буфона́да – буфонáда.
Буфо́нить – жартувáти по-блазéнському, покáзувати шту́ки, штукáрити.
Бух, *отгл. межд.* – бух, геп, гуп, пудь, тарáх, шелéп. [Мáмка тáтка бух у плéчі. Геп у нóги. Гуп соки́ра на колóду. П’я́ний – пуць на зéмлю! Та й дзéркалом тарáх у зéмлю. Шелéп із ду́ба!].
Бу́халень (*птица*) – бугáй.
Бу́хать – бу́хати, бу́хкати, гéпати. [Гéпає соки́рою]. *См.* **Бу́хнуть.**
Бухга́лтер – бухгáльтер, (*ж. р.*) бухгáльтерка. **-ерский** – бухгáльтéрський.
Бухгалте́рия – бухгальтéрія. [Подвíйна, потрíйна, італíйська бухгальтéрія].
Бу́хнуть – 1) бу́хнути, гéпнути, гéпнутися, бебéхнути, гри́мнути об що. [Він гу́чно гéпнувся на долíвку]; 2) бу́хнути, ля́пнути. [Такé ля́пнув, що аж сóром]; 3) (*разбухать*) – бубня́віти, бу́хнути, набухáти, набрякáти, бучáвіти. **Набу́хнуть, разбу́хнуть** – набубня́віти, набу́хнути, набря́кнути, розбу́хнути.
Бу́хта – бу́хта, (малá) затóка. *С* **бу́хты**-*барахты* – ні з тóго ні з сьóго, знечéв’я, ні сíло ні пáло.
Бухтарма́ – м’яздрá, міздрá (під шку́рою з м’яснóго бóку).
Бу́чало – вир, кру́ча (*р.* -чі), крутíж (*р.* -жá), (*м. р.*) водокру́ть (*р.* -ти).
Буче́ние – золíння, лу́жіння.
Бу́чение – підсипáння гру́зу, набивáння гру́зом, грузíння.
Бу́чень – джміль (*р.* джмéля).
Бучи́ло – бакáй, ковбáня. *См.* **Боча́га.**
Бучи́льня – золя́рня.
Бу́чить – лу́жити, золи́ти, зваря́ти. [Шмáття лу́жила. Золи́ла біли́зну. Ху́сти зваря́ла]. **Вы́бучить** – ви́лужити, ви́золити.
Бу́читься – лу́житися, золи́тися, прáтися лу́гом.
Бучно́й – золíнний.
Бушева́ние – бушувáння, бурхáння, буя́ння. [Нíчóго не чу́ли за буя́нням. Ви їм потурáєте в

буя́нні].
Бушева́ть – бушува́ти, бурха́ти, буя́ти, бу́чу збива́ти; (*только о воде*) шпува́ти. [а) Ві́тер бушу́є. Мо́ре реве́ та бурха́є. Вого́нь бурха́в. Вітри́ буя́ли. Мо́ре ду́же шпує́; б) Бушува́ли разо́м, то тре́ба разо́м і ка́ру приймáти. В її́ душі́ бурха́ли дале́ко сильні́ші враже́ння. Козаки́ по мі́сту буя́ють].
Бушу́ющий – бурхли́вий. [Бурхли́ва хви́ля].
Бу́шель – четвери́к, мі́рка.
Бушме́т – строми́ло, ставни́к (ремі́нна кеше́ня коло стреме́на, де спира́ється ратови́ще спи́са, або пра́пора).
Бушпри́т – бу́гшприт, пере́дня щóгла.
Буя́н – 1) бу́йник, забія́ка, зади́ра, галабу́рдник, забуру́нний, забу́рний. [Він як п'я́ний – страх яки́й забу́рний]; (*шалун*) яри́жник, яри́га; 2) при́стань (*р.* -ни).
Буя́нка – забія́нка, галабу́рдниця.
Буя́нить – буя́ти, войдува́ти, розгардія́шити, бу́чу здійма́ти, шурубу́рити. [П'ють страше́нно та буя́ють].
Буя́нливый, *см.* **Буя́н.**
Буя́нство – бу́йство, галабу́рда.
Буя́нщик – робітни́к-підно́щик на при́стані.
Бу́ять – буя́ти, буя́віти. [Гілля́стий дуб буя́є. Зі́лля буя́віє на во́лі].
Бы *и* **б** (*частица-союз для выражения условия, предполагаемой возможности, желания*) – би, б (*после предыдущей гласной*). [Коли́-б вона́ зна́ла любо́в мою́ щи́ру, вона́ не кида́ла-б мене́; люби́ла-б, коха́ла-б як ма́ти дити́ну і се́рце-б оддáла своє́.. Дурни́м-би назва́ли, од се́бе прогна́ли (Шевч.)].
Быва́лец – бува́лець (*р.* -льця), бува́лий, би́та голова́.
Быва́ло, *нар.* – було́, бува́ло. [Я, було́, туди́ не раз зайду́. Було́, шля́хта, знай чва́ниться, день, і ніч гуля́є (Шевч.)].
Быва́лость – бува́лість (досві́дченість).
Быва́лый – 1) (*прошлый*) мину́лий, коли́шній, бува́лий; 2) (*опытный*) бува́лий, пробува́лий, обме́таний, хо́дяний. [Не пита́й старо́го, а пита́й бува́лого. Він чолові́к хо́дяний – ба́чив сві́та. Йшла туди́, куди́ на́віть я, люди́на на що вже обме́тана, ве́льми не охо́че було́ йду (Кониськ.)]; 3) *см.* **Быва́лец.**
Быва́льщина – бува́льщина, били́ця, бува́ль (*р.* -ли).
Быва́ть – 1) бува́ти, (*случаться*) трапля́тися. [Всього́ бува́є на сві́ті. Бува́в і в Варша́ві]; 2) (*навещать*) – бува́ти в ко́го, ходи́ти до ко́го. [Поча́в ходи́ти до них = *начал бывать у них*]. **Быва́ть** *часто у кого, где* – учаща́ти до ко́го, куди́. [До не́ї вчаща́є. Не ду́же вчаща́ла в село́]. *Как не* **быва́ло** – як лиз злиза́в, на́че коро́ва язико́м злиза́ла. [Він десь ді́вся, як лиз його́ злиза́в]. *Как ни в чём не* **быва́ло** – на́че й не було́ ні́чо́го, любе́нько, любі́сінько. *Ничуть не* **быва́ло** – зо́всім ні. *Этому не* **быва́ть** – цього́ не бу́де.
Бы́вший – коли́шній, бу́лий, давні́ший. [Дочка́ коли́шнього крепака́. Бу́лий інспе́ктор. Шевче́нківський бульва́р, давні́ший Бі́біковський]; (*состоявшийся*) одбу́тий; (*прошедший*) мину́лий. *Давно когда-то* **бы́вший** – давноколи́шній, давноодбу́тий. *Вот тогда-то* **бы́вший** – отоді́шній. *Ранее* **бы́вший** – попере́дній, передні́ший.
Бык (*неклад. самец коровы*) – буга́й, ста́дник. **Бычёк** – бичо́к. **Бычи́ще** – бугая́ка, бугаї́сько; (*глаг.*) бугаюва́ти, (*прил.*) бугайкува́тий (*похожий на* **быка́**). [Бугайкува́тий віл]. *Годовалый* **бычёк** – на́зимок, бу́зимок, річня́к, лі́тошник, на́росток. *Молодой кладеный* **бык** – бик; (*не молодой*) – віл. [Міня́й бики́ на воли́, аби до́ма не були́]; 2) (*водяной* **бык**, *зоол., птица*) буга́й; 3) бик, стовп, підпо́ра. [Уже поста́влено бики́ для мо́сту].
Былево́й – істори́чно-епі́чний, істори́чний.
Бы́лие, былье́ (*злаки, зелень*) – зі́лля, би́лля. *Было да* **быльём** *поросло* – було́ та загуло́, було́ та за водо́ю пішло́.
Были́на – 1) били́на, бадили́на, зіли́на, рости́нка. **-и́нка** – били́нка, били́нонька, бадили́нка, зіли́нка, зіли́ночка. [Ой у по́лі били́нка, її́ ві́тер коли́ше. Роса́ блищи́ть на ко́жній бадили́ні. Хто то́питься, той і за зіли́ночку хо́питься]; 2) (*былое и рассказ о былом*) бува́льщина, били́ця, бува́ль. [Бо се не ка́зка, а били́ця, або́ бува́льщина, сказа́ть (Шевч.)]; 3) (*великор. эпическая песня о подвигах богатырей*) ду́ма, билі́на.
Бы́ло – 1) *см.* **Быва́ло**; 2) *выражается давнопрошедшим временем* – я був прийшов = *я было пришел.*
Было́е – мину́ле, коли́шнє, бува́льщина, били́ця, мину́вшина, старовина́. [Дали́ га́рно змальо́ваний о́браз бува́льщини рі́дного кра́ю (Єфр.)].
Было́й – коли́шній, мину́лий.

Быль – били́ця, бува́льщина, бува́ль (*р.* -ли).
Быльё, *см.* **Бы́лие.**
Быльева́тый – бадилля́стий, бур’янува́тий (сі́но).
Бырсь – гіє́на.
Бы́стренький – швиде́нький (-е́сенький), бистре́нький (-е́сенький) *и т. д. См.* **Бы́стрый.**
Быстрёхонький – швиді́сінький, бистрі́сінький *и т. д. См.* **Бы́стрый.**
Быстрина́ – (*быстрое течение воды*; *место, где вода, течет быстро*) бистриня́, бистри́[і ́]нь, бистря́ (*р.* -рі), би́стра вода́, стри́жень (*р.* -жня) (*только о месте*).
Бы́стро, *нар.* – шви́дко, ху́тко, пру́дко, жи́во, (*шибко*) шпа́рко, бо́рзо. **Бы́стро-бы́стро** – шви́дко-пру́дко. [Він ли́нув шви́дко-пру́дко, на́че ві́тер (Крим.)]. *Как можно* **быстре́е** (*скорее*) – як-найшви́дше, притьмо́м. [Щоб притьмо́м мені́ було́ зро́блено!].
Быстрова́то – швиде́нько, хуте́нько, борзе́нько.
Быстрогла́зый – бистроо́кий, би́стрий на о́чі.
Быстрокры́лый – бистрокри́лий, прудкокри́лий.
Быстролётный – швидколе́тний, скоролетю́щий, прудки́й. [Швидколе́тні дні (Еккл.)]; *см.* **Быстроте́чный.**
Быстроно́гий – прудконо́гий, швидконо́гий, вітроно́гий.
Быстропо́ртящийся (*продукт*) – скорогни́льний.
Бы́строcть, быстрота́ – шви́дкість (*р.* -кости), пру́дкість, ху́ткість, по́спіх (*р.* -ху), бистрина́.
Быстроте́чный – бистропли́вний (-пли́нний), би́стрий; скоромину́щий. [Би́стрий Дуна́й. Життя́ – бистропли́нний (скоромину́щий) сон. Бистропли́вна мрі́я].
Быстрото́к – прудка́ вода́, стрі́ль-вода́, прудкові́д (*р.* -во́ду). *См.* **Быстрина́.**
Быстрохо́дный – прудкобі́жний. [Прудкобі́жний паропла́в].
Бы́стрый – би́стрий, прудки́й, швидки́й, жва́вий, бо́рзий, (*шибкий*) – шпарки́й, (*поспешный*) – похі́пливий, похіпни́й, (*спорящийся*) спі́рний; (*о лошадях кроме вышеуказан. эпитетов*) го́нкий, летю́чий, по́хваткий. **Бы́страя** *вода, см.* **Быстрото́к. Бы́стрый** *в движениях, с* **бы́стрыми** *движениями* – метки́й ру́хами.
Быстроу́мие – би́стрий ро́зум, прони́клива ду́ма, доте́пність (*р.* -ности).
Быстрь, *см.* **Быстрина́.**
Быстря́к – 1) *см.* **Быстрина́**; 2) мото́рна люди́на.
Быстроу́мный – би́стрий ро́зумом, би́стрий на ро́зум, доте́пний, прони́кливий.
Быт – 1) по́бут. [Сільськи́й по́бут]; 2) *см.* **Бы́тность.**
Бытие́ – буття́. [Як не було́ ще ні́чо́го: буття́ й небуття́. – Вну́трішнє буття́]. *Вызвать к* **бытию** – ви́кликати до буття́, появи́ти [І я, диви́вшися на ва́шу пи́шну вро́ду, склони́вся перед тим, хто появи́в приро́ду (Сам.)].
Бы́тность – пробува́ння, буття́, бу́тність, по́бут. *В* **бы́тность** *мою* – за (час) мо́го́ пробува́ння (буття́, по́буту), коли я був.
Бытово́й – побуто́вий.
Бытописа́ние – істо́рія, дієписа́ння.
Бытописа́тель – 1) істо́рик, діє́пис; 2) побуто́вий істо́рик, істо́рик по́буту.
Быту́ющий – постійно-побуто́вий. [Хабарі́ ста́лися в нас пості́йно-побуто́вим я́вищем].
Быть – бу́ти. *Для всех лиц един. и множ. ч. наст. врем. обычно употребляется* є, єсть. [Хто ми є]. *Но сохраняются в укр. яз. иногда ещё и старые формы: 2 л. ед. ч. н. вр.* (*сравнительно часто*) – єси́. [Добре́ єси́, мі́й кобза́рю (Шевч.)]; *редко 2 л. мн. ч.* – єсте́ *и 3 мн. ч.* – суть. *Срв.* **Существова́ть, Находи́ться, Име́ться. Быть** *чем, в качестве чего* – бу́ти за що. [Бу́ти за сві́дка. Бу́ти за вчи́теля]. **Быть** *кем* (*в смысле профессии, постоянного занятия, состояния*) *выражается через глаголы на* -ува́ти, -юва́ти – батькува́ти (*быть отцом*), учителюва́ти (*быть учителем*). **Быть** *может, чего доброго* – бува́. *Может* **быть** – мо́же, ма́бу́ть. *Как* **быть**? – що роби́ти? як його́ бу́ти? *Так и* **быть** – гара́зд, до́бре, неха́й так, сі́лькись. *Надо* **быть** (*надо полагать*) – ма́бу́ть, мо́же, либо́нь, ма́бу́ть чи не так. *Должно* **быть** – пе́вно, ма́бу́ть, ма́бу́ть чи не... [Він ма́бу́ть чи не ходи́в туди́ – *он должно быть ходил туда*]. *Стало* **быть** – зна́чить, вихо́дить, о́тже. **Быть** *посему* – так має бу́ти. **Быть** *после кого* – поста́ти по ко́му. [Ма́ю все те зіста́вити дру́гому, хто поста́не по мені́ (Еккл.)]. *Как* **быть** *человек* – як-слід люди́на. **Будь** *добр*, **бу́дьте** *добры* – будь ла́ска, будь ла́скав, бу́дьте ласка́ві. *Да* **бу́дет** – хай бу́де. **Бы́ло** *да сплыло* – було́ та загуло́, було́ та за водо́ю пішло́. **Будь** *что* **бу́дет**, **была́** *не* **была́** – що бу́де, те й бу́де. *Кто бы ни* **был** – хоч-би хто́ був, хто-б був-не-був. [Хто-б був-не-був ба́тько, а все-ж він ба́тько (Свидн.)]. *Как бы там ни* **бы́ло**, *как бы то ни* **бы́ло**, *что бы там ни* **бы́ло** – хоч-би що́ там бу́ло, бу́дь-що-бу́дь. *Не тут то* **бы́ло** – та ба́, го́ді. *Чтоб тебя здесь не* **бы́ло** – щоб твій і дух тут не пах, щоб тво́го й ду́ху тут не було́. *Пока ещё что* **бу́дет** – по́ки

там ще до чо́го ді́йдеться. *См. ещё* **Бу́дет** (*довольно*), **Бу́дучи.**
Бытьё – буття́. *Житьё*-**бытьё** – життя́-буття́, житов'я́.
Быча́тина – воло́вина, бичина́, воло́ве м'я́со.
Быча́чий *и* **бы́чий** – 1) буга́ячий, бугаї́в (-є́ва, -є́ве); 2) воло́вий (*см.* **Бык**). [Воло́вий віз. Воло́ва шку́ра].
Бычи́ться – диви́тися як бик, пруча́тися як бик, бико́м ستава́ти.
Бычо́к – 1) *см.* **Бык**; 2) *зоол.* (*рыба*) пічку́р (*р.* -ра́).
Бью́щий – 1) битни́й. [Ра́на од битно́ї збро́ї]; 2) різки́й (ко́лір); 3) кипу́чий. [Кипу́че нафто́ве джерело́].
Бью́щийся – битки́й, хрумки́й. [Шкляни́й по́суд – битки́й].
Бюдже́т – бюдже́т. **-е́тный** – бюджето́вий.
Бюллете́нь – бюлете́н(ь).
Бю́ргер – бю́ргер.
Бюро́ – бюро́. *Справочное, информационное* **бюро́** – інформаці́йне бюро́; (*комитет, правление какого-л. об-ва, учреждения*) ви́діл (*галицк.*); (*член бюро комитета, правления*) виділо́вий (*галицк.*).
Бюрокра́т – бюрокра́т. **-ти́зм** – бюрократи́зм, бюрокра́тство.
Бюрокра́тия – бюрокра́тія.
Бюрократи́ческий – бюрократи́чний.
Бюст – бюст, погру́ддя. [Гі́псовий бюст Кобзаря́. Вона́ підняла́ го́лову й ви́пнула свій бюст. Мармуро́ві погру́ддя М. Ли́сенка та Шевче́нка].
Бю́стовый – бю́стовий.
Бязь – бавовня́не полотно́ (сере́дньо-азі́йського ви́робу).
Бя́ка (*детск.*) – бе́ка, ля́ка, (*резче*) ка́ка. [Бе, яка́ ля́ка!]
Бя́ша, бя́шка – бара́нчик, ягня́тко, би́рочка.
В – 1) (*с винит. падеж. для означения движения, на вопрос: куда?*) в *или* у (ув, уві́) (*с вин.*), до (*с род.*), на (*с вин.*). [Іди́ в світли́цю, кинь у комо́ру, вско́чити уві́ щось, ско́чив ув амба́р]. *Еду* **в** *город,* **в** *Киев* – ї́ду до мі́ста, до Ки́їва. **В** *руки* – до рук. **В** *церковь* – до це́ркви. *Поехал* **в** *деревню* – поїхав на село́; 2) (*с винит. падеж. для означения перехода из одного состояния в другое и в других отвлечен. значен.*) в, у (ув, уві́), на (*с вин.*), до (*с род.*) *и др.* [Взяли́ в салда́ти. Не вдава́йсь у ту́гу (в лю́бощі). Ві́ра в се́бе]. *Обратиться* **в** *лгуна* – переверну́тися на брехуна́ (*также*: в брехуна́). *Обратиться* **в** *пар* – взя́тися па́рою. *Вступить* **в** *бой,* **в** *разговор* – ста́ти до бо́ю, до розмо́ви; 3) (*с винит. падеж. для указания цели, назначения и т. д.*) *по укр. чаще всего* на *с вин. пад.* **В** *дополнение,* **в** *знак,* **в** *доказательство,* **в** *шутку* – на дода́ток, на зна́к, на до́від, на жа́рт. *Но также*: до, з (*с род.*), за (*с вин.*). **Во** *внимание принять* – до ува́ги взя́ти. **В** *наказание* – за ка́ру. *Вменить* **в** *вину* – поста́вити за вину́. **Во** *внимание к чему-л.* – з ува́ги на що. *Поставить* **в** *пример* – поста́вити за зразо́к. **В** *память* – на не́забудь; 4) (**в** *длину, ширину, толщину, глубину*) завдо́вжки, завши́ршки, завто́вшки, завгли́бшки, *или*: удо́вж, уши́р, уто́вш, угли́б. **В** *величину* – завбі́льшки, убі́льшки. *Во весь рост* – на ввесь (на ці́лий) зріст. *Груз* **в** *десять пудов* – вага́ на де́сять пу́дів. *Пьеса* **в** *трёх действиях* – піє́са на три дії. *Здание* **в** *три этажа* – буди́нок на три по́верхи; 5) (*с вин. для обозн. образа действия*) у[в], на, на в[у] (*с вин.*). **В** *розницу,* **в** *присядку,* **в** *карты* – в ро́здріб, навпри́сядки, у ка́рти. **В** *клочки* – на шматки́. **Во** *все лопатки*, **во** *всю ивановскую* – на всі за́ставки́. **Во** *всё горло* – на всі за́води *и т. д.*; 6) (*с вин. пад. для обозначения времени, на вопрос*: *когда*?) *по укр. иногда также ставится* в (у, ув) *с вин., напр,* у вівторок; *но часто просто родит. падеж*: **в** *тот день,* **в** *ту ночь,* **в** *обеденное время* – того́ дня, тієї но́чи, обі́дньої доби́ *и т. д.*; *кроме того, часто ставят предл.* під (*с вин. п.*) *и* за (*с род.*): **в** *обеденное время,* **в** *хорошую погоду* – під обі́дню добу́, під до́бру годи́нку *и т. д.* **В** *наше время,* **в** *старину* – за на́шого ча́су (за на́ших часі́в), за старовини́. **Во** *время чего-л.* – за чо́го, під час чо́го: за царюва́ння Неро́на, за Неро́на, під час війни́; *иногда став. один твор. пад.*: **в** *ночную пору* – нічно́ю добо́ю; **в** *последнее время* – оста́нніми часа́ми. **В** *полночь,* **в** *полдень* – опівно́чі, опі́вдні, об обі́дній порі́. **В** *срок* – свого́ ча́су, вча́сно. За *с твор. пад.*: **в** *третий раз* – за тре́тім ра́зом. *Два рубля* **в** *месяц* – два рублі́ на мі́сяць. **В** *ту пору* – на ту по́ру; 7) (*с вин. пад. на вопрос*: *во сколько времени*?) *по укр. став. предл.* за *с вин. пад.*: **в** *одну зиму* – за одну́ зи́му; 8) (*с вин. пад. для обознач. сходства*) *по укр. также* в (у, ув *и т. д.*) *с вин.*: **в** *отца пошел* – в ба́тька вдавсь; 9) (*с местным пад. для обознач. места, на вопрос: где*?) в, у (ув), *также с местн. пад.*: в ха́ті, в мі́сті, у воді́. *Также* – на *с местным, напр.*: на селі́, на мі́сті. *Та же конструкция с обозначением состояния и различн. отношений передается по укр. разнообразно*: **в** *мыслях* – на ду́мці, на ми́слі; **во** *сне* – уві

сні; **в** *беде* – під лиху́ годи́ну, при лихі́й годи́ні; **в** *здравом уме* – при здоро́вім (-вому) ро́зумі, при ста́рості, при бі́дності; *что мне в вас*? – що мені по вас? **в** *этом отношении, во всех отношениях* – з цьо́го по́гляду, з уся́кого по́гляду, всіма́ сторона́ми; **в** *пяти верстах* – за п'ять версто́в *и т. д.*; 10) (*с предлож. падеж. для обознач. времени*) в (у, уві) *с предлож.*, о (*с предл.*), за (*с род.*), під (*с вин.*) *или просто родит. пад., напр.*: **в** *мае месяце* – у тра́вні; **в** *пятом часу* – о п'я́тій годи́ні; **в** *прошлом году* – мину́лого ро́ку; **в** *печальном веке* – під сумни́й вік, за сумно́го ві́ку.

Ва́бельщик, *охот.* – вабе́ць (*р.* -бця́), ва́бник, прина́дник.

Ва́бик, *охот.* – ва́бик, (лове́цька) ду́дочка (або́ пи́щик), сю́ркало.

Ва́би́ло, *охот.* – вабило, ва́ба.

Ва́бить, *охот.* – ва́бити, мани́ти, прина́джувати.

Ва́бление, *охот.* – ва́блення, прина́джування.

Вава́канье – 1) (*птичий крик*) хава́вкання, перепели́кання, підпідьо́мкання; 2) верзі́ння, верзя́кання, блягу́зкання, пле́скання.

Вава́кать, вава́кнуть – 1) (*о кричащей птице*) хава́вкати, (*сов.*) хава́вкнути; перепели́кати, перепели́кнути; 2) верзти́, зверзти́, бо́вкати, бо́вкнути, верзя́кати, блягу́зкати, пле́скати.

Вавило́нистый – закрута́стий, криви́й, кру́чений, покру́чений.

Вавило́ны – покру́чена доро́га, манівці́; (*каракули*) пису́льки-криву́льки, базграни́на, риґува́ння, граму́зля́ння. *Выводить* (*писать*) **вавило́ны** – точи́тися (про п'я́них), писа́ти (нога́ми) мислі́те.

Ва́вка, *дет.* – ва́ва, ва́вка.

Ва́га – 1) (*весы*) вага́, терези́, важни́ця; 2) (*рычаг*) підо́йма, підва́га, важни́ця; 3) (*часть экипажа*) штельва́га, стальва́га.

Вагенбу́рг – військо́вий обі́з (*р.* обо́зу), військо́вий та́бір (*р.* -бору).

Вагенме́йстер – обо́зний; вагма́йстер (*р.* -тра).

Ваго́н – ваго́н (*р.* -ну).

Вагоне́т – вагоне́та, вагоне́тка, ваго́нчик.

Ваго́нный – ваго́новий.

Вагра́нка – го́рно, го́рен (*р.* -рна), вагра́нка.

Ва́дить – ва́дити, на́дити.

Ва́дья (*озеро, окно в болоте*) – вікни́на.

Ва́женка – сами́ця лапла́ндського о́леня, олени́ця.

Ва́живать, -ваться – часте́нько води́ти, часте́нько візи́ти. *Он* **ва́живался** – його́ часте́нько води́ли (вози́ли). **Ва́живаться** *с кем-л.* – води́тися, зна́тися з ким, вози́тися, волово́дитися з ким, па́нькатися коло ко́го.

Ва́жничанье – пиша́ння, велича́ння, (*вульг.*) пиндю́чення, бундю́чення.

Ва́жничать – пиша́тися, пишни́тися, велича́тися, не́сти́ся, не́сти́ся ви́соко (вго́ру), не́сти себе́ ве́лико, зано́ситися; (*вульг.*) п(р)и́ндитися, пиндю́читися, бундю́читися, гинди́читися, бри́шкати; (*хорохорясь*) гороі́житися.

Ва́жно – 1) (*спесиво*) пи́шно, з-пи́шна, бундю́чно; 2) (*с достоинством*) пова́жно, вели́чно; 3) (*имеет значение*) ва́жно, важли́во, хо́диться за (про) що. [За це мені́ й хо́диться (Звиногор.)]. *Это не* **ва́жно** – це малова́жно, це пусте́, ме́нше з тим, ба́йду́же́.

Ва́жность – 1) (*спесь*) пи́шність, пиха́; (*вульг.*) бундю́чливість, пиндю́чливість (*р.* -вости), при́нда; 2) (*большое начение*) вага́, важли́вість, пова́жність, зна́чність; (*степенность*) пова́га, вели́чність. *Велика* **ва́жность**! – вели́ка вага́! вели́ка моція́! овва́! вели́ке ді́ло опе́ньки! *Что за* **ва́жность**! – що за ва́жниця! *Иметь* (*возыметь*) **ва́жность** – ва́жити, зава́жити. *Придавать, придать* **ва́жность** – надава́ти (*сов.* нада́ти) ваги́ [вагу́] чому́.

Ва́жный – 1) (*спесивый*) пи́шний, пиха́тий, вели́чний, бундю́чний, пиндю́чливий, пиндю́чний, вельбу́чний, дебі́льший; 2) (*имеющий значение*) важли́вий, ва́жни́й, пова́жний, значни́й. **Ва́жная** *особа* – ва́жна́ (вели́ка) осо́ба, вели́кої руки́ люди́на; (*иронич.*) – (вели́ка) ця́ця. *Быть* **ва́жным** (*иметь значение*) – ва́жити, зава́жувати. [Це бага́то ва́жить]. *Оказаться* **ва́жным** (*возыметь значение*) – зава́жити. *Разве для меня* **ва́жно** (*сделать что-л.*)? – хіба́ мені́ до́рого (щось зроби́ти)?

Ва́жня – ва́жня.

Ва́за – ва́за, *ум.* ва́зка.

Вазели́н – вазелін (*р.* -лі́ну).

Вазо́н – вазо́н (*р.* -ну).

Ва́йда, *бот.* – синя́чник.

Ва́йя – ва́я, па́пороть ове бади́лля. *Неделя* **ва́ий** – ве́рбний ти́ждень (*р.* ти́жня).

Вака́нсия – вака́нсія, ві́льне (гуля́ще, упа́ле) мі́сце.
Вака́нтный – ві́льний, вака́нтний, ваканцьо́вий, гуля́щий, поро́жній. **Вака́нтная** *должность* – ві́льна поса́да. **Вака́нтный** *участок земли* – гуля́щий о́друб. *Оставаться* **вака́нтным** – вакува́ти, -ся, гуля́ти, порожнюва́ти.
Вака́ция, вака́ции – вака́ції, (*летние*) кані́кули.
Вакацио́нный – вакаці́йний, ві́льний (від пра́ці, нау́ки і т. и.).
Ва́кса – ва́кса. *Чищеный, нечищеный* **ва́ксой** *сапог* – ваксо́ваний, неваксо́ваний чо́біт. *Сапог, что чистится* **ва́ксой** – ваксо́ви́й чо́біт.
Ва́ксить – ваксува́ти, те́рти ва́ксою.
Ва́ксовый – ваксо́ви́й.
Вакхана́лия – бакхана́лія.
Вакха́нка – бакха́нта, бакха́нка.
Вакха́нт – бакха́нт.
Вакхи́ческий – бакхі́чний.
Вакци́на – вакци́на; (*коровья*) коров'янка; (*телячья*) теля́ча ві́спа, ві́сп'янка.
Вакцина́ция – вакцина́ція, вакциноще́пі́ння, вакциноще́плення, ще́плення ві́сп'янки.
Вакцини́ровать – вакцинува́ти, щепи́ти (прище́плювати) вакци́ну.
Ва́кшение – ваксува́ння.
Вал – 1) (*волна*) буру́н, вал; 2) (*земляная насыпь*) окі́п (*мн.* око́пи), вал, око́пище, (*увелич.*) око́писько; 3) (*вращающийся цилиндр*) вал, (блок) бара́н; (**вал** *с зубчаткой*) накрутка; (*в ткацком станке*) наві́й (*р.* -вою). **Ва́лом** (**вальмя́**) *валить* – пла́вом пли́сти, як плав пливе́, йти, то́впом то́впитися.
Вала́нда – мля́вий, для́вий, копоту́н, мару́да. *Срв.* **Медли́тельный.**
Валанда́ние – 1) га́яння, барі́ння, вала́ндання; 2) шве́ндяння, хиля́ння, валаса́ння, гайнува́ння (ча́су), байдикува́ння.
Вала́ндаться, провала́ндаться – 1) мару́дитися (промару́дитися), волово́дитися (проволово́дитися) коло чо́го, мля́во копа́тися коло чо́го, ба́блятися з чим, валанда́тися; 2) шве́ндяти, тиня́тися, хиля́тися, валаса́тися, байдува́ти, байдикува́ти, (пробайдикува́ти), гайнува́ти (час), (прогайнува́ти), ба́вити, проба́вити (час).
Вала́х – во́лох, (*ж. р.*) воло́шка.
Вала́хия – Воло́щина.
Вала́хский – воло́ський.
Валё́ж (*падёж, мор на скот*) – дох, по́шесть (*р.* -шести).
Вале́жник – лом, вітроло́м, ла́мань (*ж. р.*) (*р.* -ни), ви́вернениця (*гал.*), лома́ччя, сушня́, сушня́к, суш (*р.* -ши); (*мелкий*) тру́с(о)к, (*тонкий*) хмиз, (*выброшенный водою*) бережня́к.
Вале́жный. -ный *лес* – зва́лене на зе́млю сухе́ де́рево чи гілля́. *См.* **Вале́жник.**
Валё́к – 1) (*для стирки*) прач, пра́ник, пральни́к; 2) (*для катания белья*) рубель (*р.* -бля); 3) (*часть экипажа*) о́рчик, ба́рок (*р.* -рка); 4) (*часть весла*) держак; 5) (*вращающийся цилиндр*) вало́к (*р.* -лка), ва́лик, вале́ць (*р.* -льця́). *Бить* **валько́м** (*бельё, полотно*) – пра́чити, прачува́ти.
Ва́ленец, *см.* **Ва́ленок.**
Ва́ленчик, *см.* **Ва́ленок.**
Ва́ленок, *мн. ч.* **ва́ленки** – повстя́ники́, повстяки́, ва́лянці, ке́нді.
Ва́леный – ступо́ваний [Ступо́ване сукно́], ва́ляний.
Валериа́на – валерія́на. *Настойка* (*капли*) *из* **-а́ны** – валерія́нка.
Вале́т – ни́жник, хлап, хлопа́н, хви́лька, хвиль. *Червонный* **вале́т** – 1) черво́вий ни́жник; 2) дури́світ, спри́тний шахра́й, шу́лер.
Ва́лец, *см.* **Валё́к.**
Ва́лик – *уменьш. от* **Вал.** [Вало́к у музика́льному інструме́нті].
Валикообра́зный – вальцюва́тий.
Вали́льня, *см.* **Валя́льня.**
Ва́лить, ва́ливать – 1) (*повергать*) вали́ти (на землю), валя́ти, зва́лювати, ве́ргати. [Звали́в його до-до́лу]; 2) (*набрасывать на одно место землю и т. д.*) накида́ти, насипа́ти, висипа́ти. [Ви́сипали вал]. *Он* **всё** *валит вместе* – він усе́ накида́є (пха́є, паку́є) до одніє́ї ку́пи; 3) (*итти массою*) су́нути, ри́нути, вали́ти, вали́тися. [Навали́ло сні́гу]. *Народ* **ва́лом** *валит* – наро́д як плав пливе́, пла́вом пли́ве, хма́рою су́не (ри́не, йде); 4) (*о дыме, паре*) шуга́ти, бу́хати, пу́трити, пе́рти. [Па́ра бу́хає]; 5) (*сваливать вину*) зверта́ти на ко́го, зва́лювати, скида́ти. [Не зверта́й на люде́й, коли́ сам нашко́див].
Вали́ться – вали́тися, валя́тися, па́дати. *Всё у меня из рук* **ва́лится** – все мені́ з рук па́дає, нічо́му ра́ди не мо́жу да́ти, ніщо́ в ме́не рук не держи́ться. *На бедного Макара шишки*

ва́лятся – на похи́ле де́рево й ко́зи ска́чуть.
Валка – 1) (*сваливание*) зва́лювання, валі́ння, (*в груды*) грома́дження; 2) (*рубка леса*) руба́ння, ви́руб; 3) (*сбивание шерсти*) валя́ння; 4) сильна́ юрба́, на́товп, тиск, (*с дракой*) бі́йка.
Ва́лкий – хибки́й, переки́дистий, переки́дький, хиткий, хитли́вий.
Ва́лко – хи́бко, хиба́ючись, переки́дисто.
Ва́лкость – хи́бкість, переки́дистість, хи́ткість, хитли́вість.
Валово́й – гуртови́й, огу́льний. **-во́й** *доход* – сири́й (гуртови́й) прибу́ток.
Вало́м, *см.* **Вал.**
Валообра́зный – валува́тий.
Вало́шить – валаши́ти, виклада́ти, чи́стити (кабанця́), заверта́ти (бугая́, жеребця́), легчи́ти.
Валто́рна – ва́льдго́рн, вальто́рня, ріжо́к (*р.* -жка́).
Валу́й – 1) (*гриб*) валу́й; 2) вайло́, валю́ка, ле́жень (*р.* -жня).
Валу́н – (камін́е́ць)-на́метень (*р.* -тня), кругля́к.
Валу́х – ва́лах.
Вальго́тно, *см.* **Вольго́тно.**
Вальго́тный, *см.* **Вольго́тный.**
Ва́льдшнеп – солу́ква, слу́ква, слонь, (*м. р.*), сло́нька, сло́мка, ва́люшень (*р.* -шня), ва́люш.
Вальмя́ (**Ва́лом**), *см.* **Вал.**
Ва́льный *лес* – зру́баний ліс, дере́вня.
Ва́льня, *см.* **Валя́льня.**
Вальс – вальс (*р.* -су).
Вальсирова́ть – вальсува́ти.
Вальц – вале́ць (*р.* вальця́), вало́к (*р.* -лка́).
Вальцо́вый – вальцьо́вий.
Ва́льщик – накла́да́ч.
Вальяжный – мі́цно зро́блений, маси́вний.
Валю́га – вайло́, валю́ка, ле́жень (*р.* ле́жня).
Валю́та – валю́та. **Валю́та** *векселя* – ве́кселева валю́та, ва́ртість ве́кселя.
Валя́льный – валю́шний, шапова́льський. **Валя́льный** *промысел* – шапова́льство.
Валя́льня – валю́ша, валю́шня, валю́шник, шапова́льня.
Валя́льщик – шапова́л, вовня́р (*р.* -ра́).
Валя́ние (*сукна*) – валя́ння, товчі́ння; (*промысел*) шаповальство. *Быть в* **валя́нии** – вали́тися.
Ва́ляный, *см.* **Ва́леный.**
Валя́ть, ва́ливать – валя́ти, кача́ти; (*хлеб, тесто, глину*) кача́ти (корж), вика́чувати, міси́ти (діжу́), виробля́ти; (*сукно, шерсть*) вали́ти, валя́ти, обва́лювати, пиха́ти; (*делать наскоро*) валя́ти, ля́пати, ма́згати; (*д. стремительно*) шква́рити, затина́ти, витина́ти. **Валя́й!** – шквар! кача́й-валя́й! **Валя́ть** *дурака* – ду́рня клеї́ти.
Валя́ться, ва́ливаться – валя́тися, кача́тися, (*о постели*) виле́жуватися, вика́чуватися, кача́тися, п’я́вчитися, (*о животном в грязи*) барложи́тися, ковба́нитися.
Валя́щий – валя́щий, валю́щий.
Вампи́р – 1) упи́р (*р.* -ря́), (*увелич.*) упиря́ка, вампі́р; 2) кажа́н-вампі́р.
Вана́д, вана́дий, *хим.* – вана́дій. *Группа* **вана́дия** – вана́дники. **Вана́диева** *кислота* – ванаді́йна кислота́.
Ва́нда – (вели́ка) ве́рша.
Ванда́л – ва́ндал, руї́нник.
Вандали́зм – ва́ндальство, вандалі́зм, руї́нництво.
Вандовщи́к – риба́лка, що ло́вить «ва́ндою».
Вани́ль – вані́ля (*р.* -лі).
Вани́льный – вані́льовий.
Ва́нна – ва́нна, ку́піль (*м. р.*) (*р.* ку́пелю), купе́ля (*ж. р.*) (*р.* -лі); *серные* **ва́нны** – сірча́ні ку́пелі; (*только о сосуде*) купі́льник, купі́льниця.
Ва́нный – ва́нний, ва́нновий.
Ва́нты – ва́нти.
Ва́нька – погане́нький візни́к, збіржаничо́к (*р.* -чка́).
Вап – 1) лю́брика, лю́брик (черво́на гли́на); 2) ба́рва, фа́рба.
Ва́пить – краси́ти, фарбува́ти.
Вар – 1) (*зной*) спе́ка, вар, сквар; 2) (*кипяток*) ки́п’я́ч (*р.* -чу́), окрі́п (*р.* -ро́пу), вар; 3) ше́вська смола́. *Точно* **ва́ром** *обдало* – на́че при́ском сипну́ло.

Вара́кать, *см.* **Вара́ксать.**
Вара́кса – парта́ч, таля́пало, ба́зграч.
Вара́ксать – ба́зграти, парта́чити, (*о плохом письме*) дра́пати, риґува́ти, грамузля́ти.
Ва́рвар – ва́рвар; (*жестокий* **в.**) азіят, песиголовець.
Варвари́зм – барбари́зм (*р.* -му).
Ва́рварка – 1) ва́рварка; (*жестокая*) азія́тка, песи́головиця; 2) (*раст.*) свирі́па.
Ва́рварски – по-ва́рварському.
Ва́рварский – ва́рварський.
Ва́рварство – ва́рварство; (*жестокое*) азія́тство.
Варга́н – (ду́же приміти́вна) лі́ра, зуба́нка.
Варга́нить – 1) циги́кати, бри́нькати, тилі́кати (на скри́пку, то-що); 2) верзти́ (нісені́тницю), блягу́зкати, верзя́кати; 3) (*делать плохо и наскоро*) – парто́лити, капа́рити, роби́ти аби́-як.
Ва́рево – ва́риво.
Ва́режка *и* **ва́рега** – (вовня́на) рукави́ця, пле́ті́нка.
Варене́ц – ря́жанка, пря́жанка, колоту́ха.
Варе́ние – 1) варі́ння, готува́ння (ї́жі); (*в пословицах*) варило. [Вари́ло ба́бу постари́ло], ва́ра. [Тут ні ва́ри, ні па́ри]; 2) (*пищеварение*) тра́влення.
Варе́ники – варе́ники.
Варену́ха – варену́ха.
Варё́ный – 1) варе́ний; 2) (*истомлённый человек*) зва́рений, ва́рений.
Варе́нье – 1) варе́ння, конфіту́ра, (*вульг.*) варе́ня (*ж. р.*), (*мало сладкое густое или растёртое*) пови́дло; 2) *см.* **Варе́ние, Ва́рка.**
Варея́ – кухова́рка, вари́ха.
Вариа́нт – варія́нт, відмі́на.
Вариа́ция – варія́ція, відмі́на.
Ва́риво, *см.* **Ва́рево.**
Варии́ровать – варіюва́ти, надава́ти рі́зних то́нів, відміня́ти.
Вари́ть, ва́ривать, свари́ть – 1) вари́ти, (*сов.* звари́ти); 2) (*о желудке*) трави́ти, перетра́влювати; 3) (*безл.*) **ва́рит** – (со́нце) пече́, па́лить, шква́рить, день скв́арний, скв́арно; 4) (*стряпать*) вари́ти, готува́ти; (*слишком изобильно*) розва́рюватися, розвари́тися. *См.* **Варё́ный.**
Вари́ться, свари́ться – 1) вари́тися, звари́тися; 2) (*о пище в желудке*) трави́тися, перетрави́тися. *Молоко* **свари́лось** – молоко́ скипі́лося.
Ва́рка – варі́ння, (*стряпание*) готува́ння, варня́, перева́ри, ва́риво. [Хі́ба в нас вели́кі перева́ри?]. *Хватит на одну* **ва́рку** – бу́де на оди́н вар.
Варки́ – полу́драбки.
Ва́ркий – вари́стий.
Варна́к – варна́к.
Ва́рница – варни́ця, солева́рня.
Ва́рный – ва́рний.
Ва́рня – вари́льня, медова́рня, пивова́рня, бро́вар, брова́рня, солева́рня.
Варо́вина, *соб.* **Варовьё** – дра́тва (насмо́лена).
Варо́к – загі́н (*р.* заго́ну), баз. [Воли́ на базу́ стоя́ть].
Варра́нт, *торг.* – ва́рант.
Василё́к, *бот.* – 1) (Centaurea) воло́шка, блава́т, блава́тка; 2) **василё́к** *душистый* (*базилика*) – васи́льок (*мн.* васи́льки), паху́чий васи́льок, базили́ка; 3) **васильки́** *рогатые* (Delphinium) – соки́рки, соро́чі ко́ники, комаро́ві но́сики, коси́льки.
Василё́чек (*ум.*), *см.* **Василё́к.**
Васили́ск – васили́ск.
Васило́к – (церко́вне) кропи́ло.
Васи́льев *вечер* – мела́нки, кутя́ перед Нови́м Ро́ком.
Василько́вый – воло́шковий, блава́тний, васи́льковий, соки́рковий.
Васса́л – васа́л, васа́ль, (*данник*) голдівни́к. *Быть* **васса́лом** – васалюва́ти, (*платя дань*) голдува́ти кому́.
Васса́льский, -льный – васа́льський, -льний, голдівни́чий. **Васса́льная** *зависимость, служба* – васалюва́ння, голдува́ння, голдівни́цтво кому́сь.
Ва́та – ва́та, баво́вна, (*в думах*) ба́вина.
Ватá́га – 1) ватá́га, гурт (*ум.* гурто́к), ку́па, (*стая*) згра́я; (*только о стаде*) ота́ра, шмато́к; 2) (*артель*) арті́ль (*р.* -і́ли), вата́га (риба́льська, то-що); ва́лка (чума́цька).
Ватá́житься – грома́дитися, ку́пчитися. *Птицы* **ватá́жатся** *в путь* – птахи́ збира́ються

зграя́ми в доро́гу (щоб одлеті́ти).
Вата́жник (*член ватаги*) – ватажа́нин.
Вата́жный – вата́жний, гуртови́й.
Ва́тер-клозе́т – ва́тер-клозе́т, (промивни́й) відхо́док.
Ватерли́ния – ватерлі́нія, водокре́с.
Ватерпа́с – ватерпа́с, ґрунтва́га, середва́га, важо́к.
Ватерпа́сный – ватерпа́сний.
Ватика́н – Ватика́н.
Ватло́чек, *см.* **Василёк.**
Ва́тный *или* **Ва́точный** – 1) ва́тяний, бавовня́ний; 2) (*подбитый ватой*) вато́ваний.
Ва́тная *одежда* – ва́тянка.
Ватру́шка – пиріжо́к із си́ром, (*приблизительно*) мандри́ка, мни́шки.
Ва́фельница – фо́рма на ва́флі.
Ва́фля – ва́фля (*р.* -лі).
Вахла́к – 1) (*шишка, нарост*) ґу́ля, ґурґу́ля, бурбу́ля, морґу́ля; 2) (*увалень*) вайло́, вахла́й, вахло́, вахла́к, чвала́й, товпи́га, тюхті́й; (*мужиковатый, неотёса*) муги́р, мугиря́ка, ґе́вал.
Вахлакова́тый – вахлаюва́тий. *См.* **Вахла́к.**
Вахла́чка – 1) (*неловкая, глуповатая*) тюхті́йка, вахла́йка, дуре́па; 2) (*растение*) дід, дідовни́к, дрябча́к.
Вахля́й, *см.* **Вахла́к 2.**
Вахля́ние – ро́блення аби́-як, ба́зграння, парта́чення, партачня́, парто́лення.
Вахля́ть – роби́ти аби́-як (недба́ло), ба́зграти, парта́чити, парто́лити.
Ва́хмистр – ва́хмістр, вахма́йстер, ста́рший підофіце́р у кінно́ті.
Ва́хта, *мор.* – ва́хта, сторо́жа, ва́рта.
Ва́хтенный – вахтови́й (*р.* -вого).
Ва́хтер – вахте́р, вахта́р (*р.* -ря́), вартівни́к.
Вахто́вник (*раст.*) – лата́ття.
Вахтпара́д – вахтпара́да.
Ва́чик – са́кви (*р.* -ко́в).
Ваш – ваш, -ша, -ше; (*редко*) ва́ший, ва́шая, ва́шеє; (*ва́шеский*) васький. *Пусть будет по* **ва́шему** – неха́й ва́ше зве́рху бу́де.
Вашге́рд – вашге́рд, обмива́льня, ми́йниця.
Ва́я, *бот.* – ва́я. **Ва́я** *бесплодная* – язи́чник. **Ва́я** *плодоносная* – без’язи́чник.
Ва́яло – різа́к, різе́ць (*р.* різця́), долітце́.
Ва́яльный – різьба́рський, різьбя́рський, сни́церський, сница́рський.
Ва́яние – різьба́, різьба́рство, різьбя́рство, сни́церство, сница́рство. *Заниматься* **ва́янием,** *см.* **Ва́ятель.**
Ва́ятель – різьба́р (*р.* -ря́), різьбя́р, сни́цер, сница́р (*р.* -ря́). *Быть* **ва́ятелем**, *заниматься* **ва́янием** – різьба́рити, різьбя́рити, сница́рити, сницарюва́ти.
Ва́ятельный, *см.* **Ва́яльный.**
Ва́ять – різьби́ти, різьбува́ти, вирі́зувати, вибива́ти, вилива́ти (*из металла, гипса*).
Вбег – 1) (*вбега́ние*) вбіга́ння; 2) (*вбежание*) вбіг, впад, вско́чення.
Вбега́ть, вбе́гивать, вбежа́ть – вбіга́ти, вбі́гти, впада́ти, впа́сти, вганя́тися, увігна́тися, вгна́тися; (*вульг.*) шморгну́ти в щось (*юркнуть*); (*один за другим*) повбіга́ти. [Москалі́ увігна́лися в ко́рчму́. Вона́ впа́ла до світли́ці. Вбіг у ха́ту].
Вбе́гаться – зви́кнути бі́гати, наломи́тися бі́гати, ого́втатися в бі́ганні, вбі́гтися.
Вбе́ле – на́біло, на́чи́сто.
Вбива́ние – вбива́ння, забива́ння, вганя́ння, заганя́ння, вса́джування, устро́млювання, застро́млювання.
Вбива́ть, вбить – вбива́ти, вби́ти, забива́ти, заби́ти, вганя́ти, увігна́ти, заганя́ти (*и* заго́нити), загна́ти; (*последовательно*) позабива́ти, позаганя́ти. [Загна́ла клин у коло́ду. Увігна́в па́лю в зе́млю]. **Вбива́ть, вбить** *в голову кому-л.* – втовкма́чувати, втовкма́чити комусь у го́лову, вки́нути кому́ в го́лову. **Вбить** *себе в голову* – убга́ти собі́ в го́лову, взя́ти собі́ ду́мку, в го́лову забра́ти. **Вбива́ть** *клинья* – заганя́ти кли́нці, клинцюва́ти. **Вбива́ть** *клинья для скрепления* (*напр. топора*) – пліши́ти (соки́ру).
Вбива́ться, вби́ться – вбива́тися, вби́тися, заганя́тися, загна́тися. [Клин загна́всь у коло́ду. У зе́млю вбивсь]. **Вбива́ться, вби́ться** *в милость кому-л.* – підхо́дити, підійти́ під чию́сь ла́ску, запобіга́ти, запобі́гти чиє́їсь ла́ски.
Вби́вка, *см.* **Вбива́ние.**
Вбира́ние – вбира́ння в се́бе, втяга́ння в се́бе, всиса́ння, вси́чування, всмо́ктування чого́,

всяка́ння чого́сь у се́бе, просяка́ння чим-не́будь.

Вбира́ть, вобра́ть – вбира́ти, убра́ти, увібра́ти в се́бе, втяга́ти, втягти́ в се́бе, всяка́ти, вся́кнути в се́бе, вбива́ти, впи́ти в се́бе, усмо́ктувати, всмокта́ти, всиса́ти, увісса́ти, всі́чувати в се́бе, просяка́ти, прося́кнути чим, набира́тися, набра́тися чого. [Письме́нник всі́чує в се́бе карти́ну сме́рти. (Коцюб.). Втяг у се́бе пові́тря. Суха́ земля́ вбива́є в се́бе во́ду. Просяка́ти ду́хом скептици́зму. Набира́тися нови́х по́глядів].

Вбира́ться, вобра́ться – вбира́тися, увібра́тися, вбра́тися; (*тайно*) в[за]крада́тися, в[за]кра́стися; (*всасываться*) всмо́ктуватися, всмокта́тися, всиса́тися, всі́чуватися, всяка́ти, вся́кнути. [За́раз у світли́цю вбра́вся (Рудч.). Вода́ вбира́ється (всяка́є, всмо́ктується) в зе́млю. Злодії́ закра́лися до комо́ри].

Вби́рный, вбира́ющий – вбиру́щий, берки́й, напи́вчивий.

Вбить, *см.* **Вбива́ть.**

Вби́тый – вби́тий, заби́тий, за́гнаний у щось.

Вблизи́ – 1) (*наречие*) поблизу́, по́близько, бли́зько, збли́зька; (*реже*) ко́ло бли́зу. [Поблизу́ стоя́ли ви́шні. Поба́чу тебе́ збли́зька. Ко́ло бли́зу шука́в коня́]; 2) (*предлог*) поблизу́ чого́, бли́зько чого́, недале́ко чого́. [Поблизу́ ха́ти. Бли́зько воріт. Недале́ко шко́ли]. **Вблизи́** *находящийся* – поблизьки́й.

Вбра́сывание – вкида́ння.

Вбра́сывать, вбро́сить – вкида́ти, вки́нути, (*швыряя*) вверга́ти, вмета́ти, вметну́ти, (*шутливо – ввалить без толку*) втараба́нити, вти́рити, (*одно за другим*) повти́рювати. [Втараба́нила вона́ в ді́жу і жи́тнього бо́рошна. Ути́рив у криницю геть усю́ сіль].

Вбра́сываться, вбро́ситься – вкида́тися, вки́нутися.

Вброд – бро́дом. [Іти́ бро́дом], у-брід, бри́дьма. *Переходить* **вброд** – брести́ рі́чку (че́рез рі́чку), перебро́дити, перебро́джувати, (*сов.* перебрести́), (*поочерёдно*) поперебро́джувати. *Пойти* **вброд** – побрести́ (че́рез во́ду). *Обойти* **вброд** – оббрести́. *Отойти* **вброд** – відбрести́. *Идущий* **вброд** – бреде́ць (*р.* бредця́).

Вбро́сить, *см.* **Вбра́сывать.**

Вбро́шенный – уки́нутий.

Вбры́згивать, вбры́знуть – убри́зкувати, убри́знути, упи́рскувати, упи́рснути, упо́рс(ь)кувати, упо́рснути.

Вбры́знутый – убри́знутий, упи́рсканий, упо́рснутий.

Вва́живать – призвича́ювати, спона́джувати до чо́го; (*обучать упражнением*) вправля́ти у щось. [Діте́й у реме́ство вправля́ти (Кул.)].

Вва́ленный – вки́нутий; (*без толку*) вти́рений, (*шутливо*) втараба́нений.

Вва́ливать, ввали́ть – 1) *см.* **Вбра́сывать**; 2) зава́лювати, завали́ти. [Йому́ завали́ли сот кі́лька рі́зок].

Вва́ливаться, ввали́ться – 1) ува́лювати, ували́ти, ува́люватися, ували́тися, вкида́тися, вки́нутися, упада́ти, упа́сти в щось. [Ували́вся у са́нки. Всі так і ввали́ли в ха́ту]; (*насильно*) вти́ритися, (*о многих*) повти́рюватися, всу́нутися. [Всу́нувсь у чужу́ ха́ту]; 2) (*о глазах, щёках и т. п.*) запа́сти, запа́стися, позапада́ти, опа́сти, впа́сти. *Глаза, щёки* **ввали́лись** – о́чі, що́ки повтяга́ло, позатяга́ло кому-неб.; о́чі, що́ки запа́ли, запа́лися, позапа́дали. **Ввали́вшийся** (*глаз, щека*) – запа́лий, ямкува́тий. [Запа́лі (позапада́лі) о́чі].

Введе́ние – 1) запрова́дження, впрова́дження, заведе́ння (ново́го ла́ду́, зако́нів, і т. ин.). **Введе́ние** *в действие* (*в силу*) *какого-л. закона* – нада́ння чи́нности (си́ли) яко́мусь зако́нові. **Введе́ние** *в жизнь какого-л. мероприятия* – запрова́дження в життя́ яко́гось за́ходу, переведе́ння в життя́. **Введе́ние** *кого-л. в грех, в искушение, в ошибку* – призведе́ння кого́ до гріха́, споку́си, по́милки. **Введе́ние** *во владение* – увід у посіда́ння (володі́ння), уво́дини, ув'яза́ння (*стар.*); 2) (*предисловие*) вступ, передмо́ва, пере́днє (вступне́) сло́во; 3) **Введе́ние** *во храм Богородицы* (*21 ноября*) – Уведе́ння, Введення́.

Вве́денный – уве́дений, заве́дений, впрова́джений, запрова́джений.

Вве́зенный – уве́зений, заве́зений, приве́зений.

Ввезти́ – вве́зти́, заве́зти́, (*одно за другим*) – поввозити. [Всі ко́пи – у двір поввозили].

Ввек – пові́к, наві́ки.

Вверга́ние – вкида́ння, вверга́ння, вмета́ння, спиха́ння (куди́сь).

Вверга́ть, вве́ргнуть, *см.* **Вбра́сывать. Вве́ргнуть** *в бедствия* – вки́нути в бі́ди, зіпхну́ти в бідува́ння, призве́сти до бідува́ння. [Зіпхну́ти світ у ніч ва́рварства (Фран.)].

Вверга́ться, вве́ргнуться – вкида́тися, вки́нутися, впада́ти, впа́сти в що.

Вве́ргнутый – вки́нутий, зіпхну́тий (куди́сь), заки́нутий (куди́сь), вва́лений.

Вве́ргнуть, *см.* **Вверга́ть.**

Ввере́ние – доручі́ння, приручі́ння, пові́рення.

Вве́ренный – приру́чений, дору́чений, пові́рений, зві́рений.
Вверже́ние – ввалі́ння, зіпхнуття́ (куди́сь) вки́нення, заки́нення.
Вве́рженный, *см.* **Вве́ргнутый.**
Ввери́тель, -ница – пові́рець, -риця, дорічи́тель, -телька.
Ввёрнутый – вкру́чений, вшрубо́ваний. *См.* **Ввёртывать. Ввёрнутое** *словечко* – вки́нуте слівце́.
Ввёртка – вкру́чування, вві́рчування, ввертáння, *сов.* ввертíння, вшрубувáння.
Ввёртывать, -рте́ть, -рну́ть – ввертáти, верну́ти, увертíти, вкру́чувати, вкрути́ти, (*о многих*) – повкру́чувати, (*ввинчивать*) – ушрубо́вувати. **Верну́ть** *слово* – верну́ти, вки́нути, прики́нути сло́во (слівце́). **Верну́ть** *крючок* – загну́ти карлю́чку, закрути́ти (заплу́тати) спрáву.
Ввёртываться, вверте́ться, вверну́ться – ввертáтися, ввертíтися, вверну́тися, вкру́чуватися, вкрути́тися, вкрутну́тися.
Вверх – вго́ру, догори́, на-го́ру, горі́ (*гал.*). *Посмотри* **вверх** – подиви́ся вго́ру. *Пойдём* **вверх** – ході́м на го́ру. **Вверх** *ногами*, **вверх** *дном* – догори́ ногáми, шкеребе́рть, горі́ніж. **Вверх** *животом* – горі́че́ревá, (*вульг.*) голівче́ревá, голі́че́ревá. **Вверх** *лицом* – горі́ли́ць, горі́знач. **Вверх** *по реке, против течения* – про́ти води́, у-стрі́ть води́. **Вверх** *на гору* (*снизу к вершине горы*) – під го́ру. [Коня́ці під го́ру вáжко ї́хати: це не те, що з гори́].
Вверху́ – угорі́, на-горі́, горо́ю. [Ми живемо́ в пе́ршому пове́рсі, а він – на-горі́, на дру́гому. Горо́ю йде розмо́ва].
Вве́рчивать, *см.* **Ввёртывать.**
Вверя́ть, вве́рить – звіря́ти, зві́рити, повіря́ти, пові́рити, дорóчáти, доручи́ти, приручáти, приручи́ти, довіря́ти, дові́рити. [Ти мене́ покидáєш, кому́-ж мене́ приручáєш? (Метл.). Честь свою́ і до́лю звіря́ти кому́сь (Грінч.)].
Вверя́ться, вве́риться – 1) (*как страд. зал. к* **вверя́ть**) приручáтися, приручи́тися; звіря́тися, зві́ритися, повіря́тися, пові́ритися, дорóчáтися, доручи́тися. [Спрáва приручáється (звіря́ється) пе́вній люди́ні]; 2) (*полагаться на кого*) здавáтися, здáтися на ко́го, покладáтися, поклáстися на ко́го, упевня́тися, упе́внитися на ко́го, увіря́тися, уві́ритися кому́, звіря́тися, зві́ритися на ко́го. [Жі́нці не вві́ря́йся. (Ном.). Не впевня́йся на лейстро́вих ду́же (Кул.). Не здавáйсь на ме́не (Метл.)].
Ввести́, -ся, *см.* **Вводи́ть, -ся.**
Ввечеру́ – уве́чері.
Ввивáть, -ся, ввить, -ся – вилітáти, -ся, впле́сти́, -ся, повплітáти, -ся, заплітáти, -ся, запле́сти́, -ся, позаплітáти, -ся. [Чому́ ти не вплете́ш кісни́ки? (Шевчен.). Му́дрі сиви́зни позаплітáлися в бо́роду (Мордов.)].
Вви́вка – вплі́тання, вплетíння.
Ввивно́й, вви́вочный – вплітни́й, заплітни́й.
Вви́нченный – ушрубо́ваний, уґви́нчений, вкру́чений.
Вви́нчивать, -ся, ввинти́ть, -ся – ушрубо́вувати, -ся, ушрубувáти, -ся, уґви́нчувати, -ся, уґвинти́ти, -ся, вкру́чувати, -ся, вкрути́ти, -ся. *См.* **Ввёртывать.**
Вви́тый – впле́тений, запле́тений.
Ввить, *см.* **Ввивáть.**
Ввод – впровáдження. **В.** *во владение* – уві́д у посідáння (володі́ння), вво́дини, ув'язáння, ув'я́зини.
Вводи́тель – запровáдник, упровáдник.
Вводи́ть, ввáживать, ввесть – вво́дити, вве́сти́, (*о многих*) повво́дити, заво́дити, заве́сти́, впровáджувати, впровáдити, запровáджувати, запровáдити. **Вводи́ть, ввести́** *закон* – запровáджувати, запровáдити, заво́дити, заве́сти́ зако́н. **Вводи́ть, ввести́** *в жизнь* – запровáджувати, запровáдити до життя́, перево́дити, переве́сти́ у життя́. **Вводи́ть, ввести́** *закон в силу, в действие* – надавáти, надáти си́ли, чи́нности яко́мусь зако́нові. **Вводи́ть, ввести́** (*в грех, искушение, ошибку*) – призво́дити, призве́сти́ кого́ до гріхá, до споку́си, до по́милки, підво́дити, підве́сти́, на гріх. **Вводи́ть, ввести́** *в заблуждение* – навівáти, наві́яти по́милку, вво́дити, вве́сти́ в омáну, омиля́ти, омили́ти, змиля́ти, змили́ти кого́. **Вводи́ть, ввести́** *в соблазн* – спокушáти, спокуси́ти, зрáджувати, знáдити, ве́сти (приве́сти) до споку́си. **Вводи́ть, ввести́** *в убыток* – дово́дити, дове́сти до втрáти, до шко́ди. **Вводи́ть** *в обман* – дури́ти кого́, обду́рювати кого́, впровáджувати в обмáн. **Вводи́ть, ввести́** *во владение* – вво́дити, уве́сти́ в посідáння (володі́ння), ув'я́зувати, ув'язáти кого́ (в маєток) (*стар.*).
Вводи́ться, ввáживаться – вво́дитися, заво́дитися, впровáджуватися, запровáджуватися, запроводжáтися. [Ко́ні заво́дяться (вво́дяться) в подві́р'я. Запровáджується (заво́диться)

сме́ртна ка́ра]. *См.* **Вводи́ть.**

Вво́дный – вставни́й, прито́чений. **Вво́дное** *предложение* (*слово*) – вставне́ (прито́чене) ре́чення (сло́во). **Вво́дный** *лист* – ув'я́зчий (вво́дний, уво́дчий) лист. **Вво́дная** *статья* – вступна́ статтяʹ.

Ввоз – дові́з (*р.* -во́зу), приві́з (*р.* -во́зу), імпо́рт. [Сього́дні вели́кий приві́з на база́рі. Дові́з закордо́нного кра́му припини́всь].

Ввози́ть, -ся, ввезти́, -ся – вво́зити, -ся, вве́зти, -ся, заво́зити, -ся, заве́зти, -ся, дово́зити, -ся, дове́зти, -ся. [Завези́ во́за у возі́вню. Кінь уві́з нас у боло́то. Жи́то заво́зиться у клу́ню. Знов дово́зиться (приво́зиться) до нас закордо́нний крам].

Вво́зка – ввозі́ння, привозі́ння, ввезе́ння, привезе́ння.

Вво́зное (*ввозная пошлина*) – довозо́ве, привозо́ве, (*иначе*) ми́то за приві́з (за ввезе́ння) кра́му.

Вво́зный – 1) (*привезенный*) приві́зни́й, дові́зни́й; 2) (*относящийся к ввозу*) привозо́вий, довозо́вий. [Привізни́й крам. Привізна́ торго́вля. Довозо́ве ми́то. Довозо́вий лист = *ввозное свидетельство*].

Вола́кивать, вволочи́ть – вволіка́ти, вволокти́, втяга́ти, втя́гувати, втягти́ у щось.

Вво́лю – досхочу́, до-во́лі, уво́лю, до-лю́бости; (*всласть*) всмак; (*достаточно*) удо́сталь, упри́пуск, упри́пуст; (*по горло, до отвала*) до-не́хочу, до-не́схочу. [Досхочу́ розкошува́в (Гліб.). Пий, їж до-лю́бости. Харчі́в, скі́льки хоч, упри́пуск да́ють].

Ввора́чивать, ввороти́ть – вверта́ти, вверну́ти, ввертіти, впиха́ти, упхну́ти, втруча́ти, втру́тити, всува́ти, всу́нути; (*вкатывать*) вко́чувати, вкоти́ти. **Ввороти́ть** *колымагу в сарай* – укоти́ти ридва́н у возі́вню.

Ввя́занный – ув'я́заний, вплéтений. *См.* **Ввяза́ть.**

Ввя́зывать, ввяза́ть – 1) ув'я́зувати, ув'яза́ти, вплі та́ти, вплести́. [Ув'яза́ти щось у то́рбу. Впле́сти черво́ну ни́тку в пле́тиво]; 2) (*вовлекать*) вплу́тувати, вплу́тати, втруча́ти, втру́тити, втяга́ти, втягти́.

Ввя́зываться, ввяза́ться – вплу́туватися, вплу́татися у щось, втруча́тися, утру́титися, встрява́ти, устря́ти в щось, до чо́го, вбира́тися, убра́тися, увібра́тися у щось. [Устря́в у кло́пітну спра́ву. Зарекли́ся, що зро́ду в таке́ кло́пітне не вбере́мо́ся (М. Вовч.)].

Вга́нивать, *см.* **Вгоня́ть.**

Вгиб – вда́влене мі́сце, вда́влина, у(ві)гну́те мі́сце, увігнуття́.

Вгиба́ние – вгина́ння, увігнуття́.

Вгиба́ть, вогну́ть – вгина́ти, угна́ти, увігну́ти, вда́влювати, вдави́ти.

Вгиба́ться, вогну́ться – вгина́тися, угну́тися, увігну́тися, вда́влюватися, вдави́тися.

Вгладь (*гладко*) – рі́вно, гла́дко, гладе́нько. [Обголи́в го́лову гла́дко].

Вглубля́ться, вглуби́ться – загли́блюватися, заглиби́тися, углиба́ти, порина́ти, порину́ти, пірна́ти, пірну́ти, занурю́ватися, зану́ритися. [Зану́рився-порину́в у невесе́лі ду́ми].

Вглубь – 1) угли́б, углибі́нь; 2) (*мера*) завгли́бшки. [Дво́є са́женів завгли́бшки]. **Вглубь** *действующий* – вглибни́й.

Вгля́дываться, -де́ться – вдивля́тися, вдиви́тись в що, придивля́тися, придиви́тися, приглядá тися, пригля́нутися до чо́го.

Вгне́зживаться, вгнезди́ться – угні́жджуватися, угнізди́тися, загнізди́тися, вмо́щуватися, вмости́тися, вкореня́тися, вкорени́тися, примо́щуватися, примости́тися.

Вгнета́ть, вгнести́ – втиска́ти, вти́сну́ти, угні́чувати, угніти́ти, вда́влювати, вдави́ти, втруча́ти, втру́тити.

Вгон – 1) (*скота, клина и т. п.*) заганя́ння; 2) (*вбивка*) забива́ння, вбива́ння, вганя́ння.

Вго́нка, *см.* **Вгон.**

Вгоня́ть, вогна́ть – 1) заганя́ти, заго́нити, загна́ти; (*о многих*) позаганя́ти. [Позаганя́ти теля́та в двір]; 2) (*вбивать*) вганя́ти, угна́ти, увігна́ти, забива́ти, заби́ти, вбива́ти, вби́ти, вгоро́джувати, вгороди́ти. [Загна́ти клин (Конис.). Угна́в його́ по колі́на в зе́млю (Чуб.). Мов ніж угороди́в у се́рце (Мир.)]; 3) (*в гроб, чахотку и т. д.*) дово́дити, дове́сти до чо́го, впрова́джувати, впрова́дити до чо́го. [Ой, козаче́ньку, впрова́див ти дівчи́ноньку до гро́ба]. **Вогна́ть** *что-л. в руку, ногу* – підколо́ти чим ру́ку.

Вгреба́ть, вгрести́ – вгріба́ти, вгребти́.

Вгружа́ть, вгрузи́ть – наванта́жувати, наванта́жити, наладо́вувати, наладува́ти.

Вгрыза́ться, вгры́зться – вгриза́тися, вгри́зтися. [Вони́ (робітники́) вгриза́лися в жо́вті лани́].

Вгусту́ю – кру́то. [Яйце́ кру́то зва́рене].

Вдава́ться, вда́ться – 1) (*врезаться*) вганя́тися, увігна́тися, заганя́тися, загна́тися. [У зе́млю ту, мов величе́зний клин, вганя́лося дале́ко си́нє мо́ре (Грінч.). Не заганя́ючись у

вели́ку нау́ку]; 2) (*пускаться, предаваться*) вдава́тись, вда́тися, вкида́тися, вки́нутися. **Вдава́ться** *в разговоры* – в ре́чі (в балачки́) ввіхо́дити, захо́дити. [Не ду́же в ре́чі захо́джу: розпита́юся доро́ги та й да́лі (М. Вовч.)].

Вдави́ть, *см.* **Вда́вливать.**

Вдавле́ние – вти́снення, вті́снення, втиск.

Вда́вливать, вдави́ть – вда́влювати, вдави́ти, вти́скувати, вти́сну́ти, вті́сни́ти, угні́чувати угніти́ти, (*о многих*) повда́влювати; повгні́чувати. [Да́йте-но пля́шку сюди́, я втісню́ за́тичку].

Вда́вленный – вти́снутий, вті́снений.

Вда́вне – давно́, спозада́вна, зда́вна.

Вда́лбливание – 1) задо́вбування, вдо́вбування; 2) втовкма́чування.

Вда́лбливать, вдолби́ть – 1) задо́вбувати, задовба́ти, вдо́вбувати, вдовба́ти. [В підва́лини він задо́вбує стовпи́]; 2) **вда́лбливать, вдолби́ть** *в голову* – втовкма́чувати, втовкма́чити.

Вда́лбливаться, вдолби́ться – 1) задо́вбуватися, (*сов.*) задовба́тися, вдо́вбуватися, (*сов.*) вдовба́тися; 2) втовкма́чуватися, втовкма́читися.

Вдалеке́, вдали́ – віддалеки́, віддалі́к, віддаля́. **Вдали́** *от людского жилья* – відлю́дно.

Вдаль – у далечі́нь.

Вдвига́ние, вдви́гивание – всо́вування, всува́ння, засо́вування, засува́ння.

Вдвига́ть, вдви́нуть – всува́ти, всо́вувати, всу́нути, засува́ти, засо́вувати, засу́нути, (*о многих*) повсо́вувати, повсува́ти, позасо́вувати, позасува́ти.

Вдвига́ться, вдви́нуться – всува́тися, всо́вуватися, всу́нутися, засува́тися, засо́вуватися, засу́нутися, (*о многих*) позасо́вуватися, повсо́вуватися, позасува́тися, повсува́тися.

Вдвижно́й – засувни́й.

Вдви́нутый – всу́нутий, засу́нутий.

Вдво́е – удво́є, взя́двоє.

Вдвоём, *нар.* – удво́х, удві́йзі, у па́рі. [Тому́ до́бре, хто вдвох. А ми удві́йзі з ба́бою сидимо́ в ха́ті. Все в па́рі та й у па́рі немо́в голуб'я́та].

Вдвойне́, *нар.* – подві́йно, уподві́йні.

Вдева́льный – (потрі́бний) для проси́лювання, для застро́млювання. **Вдева́льная** *игла* – го́лка-просиля́чка.

Вдева́ть, вдеть – втяга́ти, втягти́, затяга́ти, затягти́, встромля́ти, встроми́ти, (*только о нитке, вдеваемой в иглу*) всиля́ти, вси́лювати, вси́лити, засиля́ти, заси́лювати, заси́лити, просиля́ти, проси́лювати, проси́лити. [Нія́к не затягну́ ни́тку в го́лку].

Вдева́ться, вде́ться – втяга́тися, втягти́ся, затяга́тися, затягти́ся, застро́млюватися, застроми́тися, всиля́тися, вси́литися, засиля́тися, заси́литися, просиля́тися, проси́литися.

Вде́вятеро – уде́в'ятеро.

Вдевятеро́м – удев'ятьо́х.

Вдёжка – го́лка-просиля́чка.

Вде́ланный – впра́влений, вро́блений, (*в каменной стене*) вмуро́ваний.

Вде́лка, вде́лывание *и* **-лание** – впра́влювання, -влення, вро́блювання, -блення, (*в каменной стене*) вмуро́вування, вмурува́ння.

Вде́лывать, вде́лать – вправля́ти, впра́вити, вробля́ти, вроби́ти, (*в каменной стене*) вмуро́вувати, вмурува́ти. [Оцю́ поли́цю тре́ба не прибива́ти, а впра́вити в стіну́].

Вдёргивать, -гать, -рнуть, *см.* **Вдева́ть.**

Вдёргиваться, вдёргаться *и* **вдёрнуться,** *см.* **Вдева́ться.**

Вде́сятеро – уде́сятеро.

Вдесятеро́м – удесятьо́х.

Вде́тый – втя́гнений, затя́гнений, вси́лений, встро́млений.

Вдира́ться, водра́ться – вдира́тися, вде́ртися, впира́тися, впе́ртися, втиска́тися, вти́сну́тися.

Вдоба́вок – на дода́ток, додатко́во.

Вдова́ – удова́, удови́ця, (*уменьш.* удíвонька, удíвочка, удови́чка). *Сын* **вдовы́** – удови́че́нко, удове́нко. *Дочь* **вдовы́** – удові́вна.

Вдове́ть – 1) *см.* **Вдо́вствовать**; 2) (*лишаться супруга*) удові́ти.

Вдове́ц – уді́ве́ць (*р.* -вця́).

Вдове́цкий – удове́цький. [Твоє́ – удове́цьке ді́ло].

Вдо́вий, вдови́чий – удови́ний, удови́чий, удови́цький, удівни́цький. [Ой тала́не, тала́не, удови́ний пога́ний (Шевч.). Удови́ча вбо́га ле́пта. Удови́цька оде́жа. Удівни́цьке вбра́ння]. **Вдо́вий** дом – удови́чий дім (приту́лок). **Вдо́вья** *часть*, **вдо́вье** – удови́зна, удовина́ па́йка (ча́стка).

Вдо́вин, вдови́цын – удови́н, -а́, -е́ (*р.* -но́го, -но́ї). [Нема́ впи́ну вдовино́му си́ну. Вдовина́ дочка́].
Вдови́ца, *см.* **Вдова́.**
Вдо́воль – дово́лі, вво́лю, удо́звіль, усма́к, до́сить, вдо́сталь, удоста́чу, упо́вні, досхочу́, до призволя́щого. [Всього́ є вдо́сталь (удоста́чу, дово́лі). Чого́, чого́, а сього́ упо́вні бу́де! (М. Вовч.)]. Наї́стися усма́к (досхочу́, удо́звіль, до призволя́щого). Насумува́тися, наспіва́тися усма́к, уво́лю].
Вдо́вственный – (*о мужчине*) удове́цький, (*о женщине*) удови́цький.
Вдовство́ – удове́цтво, удівство́. *См.* **Вдо́вствование.**
Вдо́вствование – удовува́ння.
Вдо́вствовать – удові́ти, удовува́ти. [Ся па́ні удові́є – вже три ро́ки то́му, як похова́ла чолові́ка (М. Вовч.). Живе́ вона́ сама́ собі́ вдову́ючи (Г. Барв.)]. **Вдо́вствующая** *королева* – короле́ва-вдова́. **Вдо́вствующая** *епархия* – овдові́ла єпа́рхія.
Вдо́вушка – уді́вонька, удови́чка.
Вдо́вый – удо́вий, овдові́лий. *Оставить, сделать* **вдо́вым** – завдови́ти.
Вдого́нку – наздогі́н, наздогі́нці, уздогі́нці, на́гонцем за ким.
Вдо́д, *см.* **Удо́д.**
Вдолби́ть, *см.* **Вда́лбливать.**
Вдо́лбленный – 1) задо́вбаний, удо́вбаний, (*многие один за другим*) позадо́вбувані, повдо́вбувані; 2) втовкма́чений (в го́лову).
Вдолбя́жку – товкмаче́м, тур(у)ко́м, сло́во в сло́во на па́м'ять.
Вдоль – 1) *нар.* – уздо́вж, уподо́вж, упродо́вж. [Ой іде́ чума́к уздо́вж у́лицею]. **Вдоль** *и поперек* – уздо́вж (уподо́вж) і впо́перек, уздо́вж і вшир; 2) (*предл. с род. под.*) (у)здо́вж, упродо́вж, поздо́вж чого́, попід чим, понад чим. [Поздо́вж бе́рега. Уподо́вж шля́ху. Доро́га йшла попід лі́сом, понад рі́чкою].
Вдомё́к, *см.* **Невдомё́к.**
Вдо́мник – прийма́к.
Вдо́сталь, *нар.* – зо́всім, цілко́м, геть чи́сто, вкрай. *Срв.* **Вдо́воль.**
Вдохнове́ние – 1) надхне́ння, відхне́ння. [Поети́чне надхне́ння]; 2) (*внушение*) на́дих, наві́яння. [З бо́жого наві́яння]; 3) (*увлечение*) підне́се́ння, за́хват, надпори́в(а).
Вдохнове́нно – надхне́нно.
Вдохнове́нный – надхне́нний, по́вний надхне́ння.
Вдохнови́тель – 1) нади́хач, духозбу́дник, (*напыщенно*) вдохнови́тель, (*описат.*) живи́й дух, душа́; 2) приво́дець (*р.* -ві́дця), приві́дця (*м. р.*). [Роби́ли – ми са́ми, а він був на́шим живи́м ду́хом].
Вдохнови́тельница – 1) нади́хачка, духозбу́дниця; 2) приво́д(н)иця, приводи́телька.
Вдохнови́тельный – надхну́щий, духозбу́дний. [Надхну́ща си́ла].
Вдохновлё́нный – на́дхне́ний. [Вволи́-ж мою́ надхне́ну з не́ба во́лю (Куліш)].
Вдохновля́ть, -ви́ть – 1) надиха́ти, надихну́ти, натхну́ти, нади́хати. [Мо́ре надхну́ло мене́ поети́чним ду́хом (Неч.-Лев.)]; 2) додава́ти, дода́ти кому́сь ду́ху для чо́го; 3) призво́дити кого́ до чо́го.
Вдохновля́ться, вдохнови́ться – надиха́тися, надихну́тися, надхну́тися. [Бо ті́льки з отіє́ї любо́ви вели́кої мо́жна надихну́тися на проро́чий екста́з (Єфр.)].
Вдохну́ть, *см.* **Вдыха́ть.**
Вдре́безги – вдрі́зки, вдру́зки, на дрі́зки, [в] на дро́зки, на га́му́з, на ґаму́з, на каму́з, на чере́п'ячко. [Кри́ла у вітряку́ бу́ря вдро́зки полама́ла. Поби́ти(ся) на гаму́з].
Вдруг, *нар.* – 1) (*внезапно*) враз, нара́з, ра́птом, знена́цька, на́гло, на́пруго, як стій, вмить. [Враз, несподі́вано, з бо́ку почу́вся бря́зкіт рушни́ць (Коцюб.). Аж нара́з почу́вся сту́кіт (Франко). Ра́птом сти́хло усе́ (Л. Укр.). Знена́цька промі́ння ясне́ од сну пробуди́ло мене́ (Л. Укр.). Ми розмовля́ємо, коли́ це як стій прихо́дить він. Засла́б на́пруго. Поме́р як стій (на́гло)]; 2) (*сразу, разом*) – ра́зом, відра́зу, враз. [Музи́ки ра́зом ста́ли, нена́че стру́ни порва́ли (Неч.-Лев.). Ла́зар простя́г ру́ку до хлі́ба і враз одсмикну́в (Коцюб.). Вся моя́ злі́сть на Йва́ся відра́зу десь і зни́кла (Грінч.)]; 3) *как* **вдруг** – аж, аж гульк, аж ось, як ось, коли́, коли ра́зом, коли ра́птом. [Ті́льки-що поблагослови́всь ї́сти, аж та́я стріла́ так і встроми́лася у пече́ню (Гр.). Сиджу́, кни́жку чита́ю. Як ось ба́тько: «Козаки́!» (Тесл.). Поспіша́ла в Моско́вщину; аж гульк зіма́ впа́ла (Шевч.). Сиді́ла уве́чері пі́зно в свої́й ха́ті, коли́ у две́рі щось стук-стук (М. Вовч.)].
Вдругоря́дь – вдру́ге, за́други.
Вдрызг (*пьяный*) – (п'я́ний) як ніч, як бари́ло, як хлю́щ(а).
Вдува́льный *и* **вдува́тельный** – вдима́льний, вдува́льний, вдувни́й. **-ный** *прибор* – вдима́ч.

Вдува́ние – вдима́ння, вдму́хування, надиха́ння.
Вдува́ть, вду́нуть – вдима́ти, вду́ти (*б. вр.* увідму́), вдмуха́ти, вдму́хувати, вдмухну́ти, надиха́ти, надихну́ти.
Вду́мчиво – вду́мливо.
Вду́мчивость – вду́мливість (*р.* -вости).
Вду́мчивый – вду́мливий.
Вду́мываться, вду́маться – вду́муватися, вду́матися.
Вду́нуть, *см.* **Вдува́ть.**
Вдыха́емый – вдиха́ний.
Вдыха́льник, вдыха́льница – вдиха́льниця, вдиха́льний при́лад.
Вдыха́ние – вдиха́ння, на́дих.
Вдыха́ть, вдохну́ть – 1) вдиха́ти, вдихну́ти. [Удиха́в у се́бе чи́сте пові́тря (Кониськ.)]; 2) (*в кого что*: *сообщать дыхание*) – вдиха́ти, (*сов.*) вдихну́ти, удму́хувати, (*сов.*) удмухну́ти в ко́го що, надиха́ти, (*сов.*) надихну́ти кого́, що чим. [Ду́ха живо́го вдмухну́ти в при́спаного істо́рією ве́летня (Єфр.). Надихну́ти гні́вом спі́ви]; 3) (*внушить*) надиха́ти, надихну́ти, надхну́ти кому́ що *и* кого́ чим. [Коха́ння мені́ сама́ вона́ надхну́ла (Крим.). Боги́ню людськи́м ду́хом я надхну́ (Франко)].
Вегетариа́нец – вегетарія́нець (*р.* -нця), росли́нник.
Вегетари́зм *и* **вегетариа́нство** – вегетари́зм, вегетарія́нство, росли́нне харчува́ння, рослиноспожива́ння.
Вегетацио́нный – вегетаці́йний. **-ная** *верхушка* – вершо́к ро́сту.
Ведаи́ческий – веді́йський.
Ве́дание – ві́дання, знаття́.
Ве́дать – ві́дати що, *а теснее*: 1) зна́ти. [Не ві́даю, не зна́ю про це]. *Знать не знаю,* **ве́дать** *не* **ве́даю** – сном і ду́хом не зна́ю; 2) заві́дувати, управля́ти, ору́дувати чим, догляда́ти що, чого́. [Ці спра́ви ві́дає канцеля́рія *или* Ци́ми спра́вами заві́дує канцеля́рія]. *Бог* **весть** – бог ві́сть.
Ве́даться – 1) зна́тися, ма́ти з ким ді́ло; 2) **-ться** *судом* – суди́тися, позива́тися.
Ве́дение – ві́дання. *Быть, находиться в* **ве́дении** – перебува́ти у ві́данні, під ору́дою.
Веде́ние – веді́ння, прова́дження.
Ведёрко, -рочко – віде́рце, віде́рко, віде́речко, (*деревянное*) ко́новка, ко́новочка, цебе́рко.
Ведёрник – віде́рник.
Ведёрный – 1) віде́рний. [Віде́рна кле́пка]; 2) (*мерою в 1 ведро*) відро́вий. [Відро́ве бари́ло]; 3) **Ведёрная** *продажа* – про́даж на відро́; 4) **Ведёрный** *промысел* – віде́рництво.
Ведёрная – віде́рня, бонда́рня.
Ве́довство́, *см.* **Волше́бство.**
Ве́домо – відо́мо, зві́сно, ска́зано. *Срв.* **Коне́чно.** *Тебе* **ве́домо***, что…* – ти зві́сний (зві́сна), що… *С* **ве́дома** – за ві́домом, за дові́данням, за відо́містю. *Без* **ве́дома** – без ві́дома, без (чиє́гось) до́віду, без дові́дання.
Ве́домость – ві́домість (*р.* -мости). [Ві́домість на ви́плату гро́шей]. **Ве́домости** *мн.* – газе́та, часо́пис.
Ве́домство – 1) (*отдел управления*) уря́дництво, офі́ція, (*руссизм*) ві́домство; 2) ві́дання, уря́д, при́суд. *Состоять, находиться в* **ве́домстве***, под* **ве́домством** – бу́ти в уря́дництві, у ві́домстві, під ві́данням, під уря́дом, під при́судом, підляга́ти кому́.
Ве́домый – 1) відо́мий, зна́ний; 2) (*подведомственный*) підвідо́мний, підуря́дний, що перебува́є під чиї́мсь уря́дом, при́судом.
Ведо́мый – прова́джений.
Ве́дрено – погі́дно, годи́няно, го́дяно.
Ве́дре[я]ный – 1) пого́жий, погі́дний, пого́дливий, годи́няний, го́дяний. [Я́сни́й погі́дний день. Те́пле пого́же (го́дяне) лі́то. Пого́длива о́сінь]; 2) (*убранный по вёдру*) годи́нній. [Годи́ннє сі́но].
Ведре́ть – розгоди́нюватися, вигоди́нюватися, розпого́джуватися.
Ведро́, *мн.* **вёдра** – 1) відро́, (*деревянное*) кі́нва, (*большое ведро у колодца*) цебро́. [Пішла́ по во́ду, ві́дра поби́ла. Молоди́чка кароо́ка бі́гла з кі́нвами по во́ду]: 2) (*мера жидкости*) відро́. [Дві відрі́ горі́лки приві́з]. *Мера в 3* **ведра́** – спуст. [Взяв спуст горі́лки]. *Дождь льёт как из* **ведра́** – дощ іллє́, як з рукава́, як із ко́новки, як з-під ри́нви.
Вёдро – годи́на, пого́да. [Ста́ло на годи́ні – *установилась хорошая погода*, **вёдро**].
Веду́н – відьму́р, відьма́к. *См.* **Колду́н.**
Ве́дущий – тяму́щий. *См.* **Све́дущий.**
Ведь, *сз.* – адже́(ж), таж(е), та(ж), авже́ж; еге́, бо. [Адже́ ти ба́чила! Таж ти ба́чила! Та ти-ж

ба́чила! Авже́ж ти зна́єш про це! Еге ти прийде́ш до нас сього́дні вве́чері? Характе́рний спра́вді-бо факт].
Ве́дьма – ві́дьма, (*ув.*) відю́ха, відю́га.
Ведьмова́ть – відьмува́ти, відьми́ти. [Стара́ ві́дьма навчи́ла й до́чку відьми́ти].
Ве́ер – ві́яло, ві́яльце, вахля́р. [Обма́хуються ві́ялами].
Ве́ерник – па́льма-ві́яльниця, вахля́рниця.
Ве́ерный – 1) віяльце́вий, вахляро́вий. [Віяльце́ва па́льма]; 2) віяльни́чий, вахлярни́чий. [Віяльни́ча робі́тня].
Ве́жда, *см.* **Ве́ко.**
Ве́жливо – ув́ічливо, звича́йно, почти́во, учти́во, че́мно, ґре́чно.
Ве́жливость – ув́ічливість, звича́йність, почти́вість, учти́вість, че́мність, ґре́чність. [Звича́йного – звича́йністю віта́ю, хто вхо́де го́рдо – згі́рда зустріча́ю (Куліш)]. *Из* **ве́жливости** – з ув́ічливости, для звича́йности, для годи́ться.
Ве́жливый – ув́ічливий, звича́йний, пошти́вий, учти́вий, че́мний, ґре́чний. *Быть* **ве́жливым** – зна́ти звича́й.
Везде́ – скрізь, усю́ди. [І тут і всю́ди – скрізь пога́но. Скрізь до́бре, де нас нема́]. **Везде́-везде́** – по всіх усю́дах, геть-усю́ди.
Вездесу́щий *и* **-су́щный** – повсю́дний, скрізь прису́тній, всюдису́щий.
Вездесу́щность – повсюдність, всюдисущість. [Повсюдність і всемогутність богів].
Везе́ние – везі́ння.
Ве́зенный – ве́зений.
Везти́ – 1) везти́; 2) *безл.* (*счастливить*) – щасти́ти, -ся, до́бре ве́сти́ся, йти́ся, талани́ти, па́йди́ти (*из* фа́йдити), форту́нити, плу́жити. [Коли́-б лю́дям усе́ ті́льки щасти́ло та тала́нило, що-б тоді́ й на сві́ті було́! (Кониськ.). Ми всі здоро́ві, й до́бре нам веде́ться (Франко)]. *Вам в картах* **везёт** – вам ка́рта йде. *Не* **везёт** *мне* – не щасти́ть, не веде́ться, не тала́н мені́.
Везти́ся – ве́зти́ся.
Ве́йка – ві́яння (збі́жжя).
Ве́йник (*раст.*) – ча́полоч (*ж. р.*) (*р.* -чи), чапу́га.
Век – 1) (*жизнь человека*) вік. [Дай Бо́же тобі́ вік до́вгий]. **Век** *коротать* – вік вікува́ти. **Век** *прожить, изжить* – вік звікува́ти. *Доживать свой* **век** – добува́ти (добива́ти) свого́ ві́ку. *Отжить свой* **век** – відвікува́ти свій вік; 2) (*столетие*) вік, столі́ття, сторі́ччя, сторі́к. *В продолжение* **веко́в, века́ми** – про́тягом вікі́в, віка́ми, ві́ком. *Из глубины* **веко́в** – з да́лечи вікі́в; 3) (*эпоха*) вік *и* віки́, доба́, час *и* часи́. [Вік лица́рства. Сере́дні віки́. Кам'яна́ доба́. Коза́цька доба́. Старі́ часи́ на Украї́ні]. *Относящийся к тому* **ве́ку**, *того* **ве́ка** – тогові́ко́вий, тогоча́сний. [Літопи́сці тогові́ко́ві Ля́дською земле́ю зва́ли ті́льки Зависля́нщину (Куліш)]. *Сообразно с воззрениями своего* **ве́ка** – по своє́му ві́кові; 4) (*бытие вселенной*) вік, віки́. [Сини́ ві́ку сього́]. *С начала* **ве́ка** – від ві́ку, з-перед ві́ку, з-первові́ку, з-поконві́ку, з-пра́віку, як світ сві́том. *Во* **век**, *в* **век**, *на* **ве́ки**, *до скончания* **ве́ка** – до ві́ку, пові́к, поки ві́ку, до су́ду-ві́ку, до світ-со́нця, на ві́ки, на бе́звік. *Во* **ве́ки веко́в** – во ві́ки вікі́в, на ві́ки ві́чні, на всі віки́ і пра́віки. *В кои-то* **ве́ки** – коли́ не коли́, в ряди́-годи́. [Поба́чимося коли́-не-коли́, та й то не надо́вго]. *В* **век** *не, во* **ве́ки** *не* – ніко́ли в сві́ті не, ніввіки не. [Безсме́ртні вони́ були́ – й не ста́рілися ніввіки. (Потеб. Одисея)]; 5) (*современность, современники*) суча́сність (*р.* -ности), суча́сна доба́.
Ве́ко, (*мн.*) **ве́ки** – 1) пові́ка, (*мн.*) пові́ки, (*верхнее веко вместе с ресницей*) ві́я́, (*мн.*) ві́ї. *Смежить* **ве́ки** – склепи́ти пові́ки; 2) (*лукошко, ящик у мелких разносчиков*) ко́шик, ко́зуб, коро́бка.
Векова́ть – вікува́ти.
Векове́чно – віковічно, безві́чно.
Векове́чность – віковічність, безві́чність (*р.* -ности).
Векове́чный – вікові́чний, безві́чний, відві́чний. [Вікові́чні пу́щі. Безві́чні зо́рі. Відві́чнеє стражда́ння].
Вековой – 1) вікови́й, столі́тній, діди́зний, вікові́чний. [Вікови́й ліс. Столі́тні ве́рби. Діди́зні дуби́. Вікові́чна боротьба́ з ляха́ми]; 2) вікопо́мний. [Вікопо́мна поді́я]. **Векова́я** *вещь*, **векову́е** *дело* – віковщи́на.
Векопи́сный – вічи́стий. [Вічи́сті кни́ги].
Векселеда́тель – векселеда́вець, (*р.* -вця), той, хто ве́кселя дав (підписа́в).
Векселедержа́тель – векселедержа́вець (*р.* -вця), векселеє́мець (*р.* -мця), той ко́му ве́кселя ви́дано, той хто ве́кселя ма́є.
Ве́ксель – ве́ксель, обмі́нка. *Простой* **в.** – звича́йний в. *Переводно-простой* **в.** –

переказо́во-звича́йний в. *Обратный* **в.** – зворо́тний в. *Погасить* **в.** – оплати́ти в. *Поручительство по* **векселю** – пору́ка на ве́кселі. *Пред'явить* **ве́ксель** *ко взысканию* – пода́ти ве́ксель до су́ду на ко́го.
Ве́ксельный – векселе́вий. **-ное** *полномочие* – векселе́ва припору́ка. **-ный** *устав* – стату́т про векселі́.
Ве́кша, *см.* **Бе́лка.**
Веленéвая *бумага* – велі́новий папі́р.
Веле́ние – велі́ння, нака́з, (*предложение*) загад. *По* **веле́нию** – за велі́нням, з нака́зу.
Велеречи́во – 1) високомо́вно, красномо́вно; 2) широкомо́вно, по-балаку́чому.
Велеречи́вость – 1) високомо́вність (*р.* -ности), красномо́вність; 2) широкомо́вність, балаку́чість.
Велеречи́вый – 1) високомо́вний, красномо́вний: 2) широкомо́вний, балаку́чий, говіркий́.
Велере́чие – 1) високомо́вство, красномо́вство; 2) широкомо́вство, балакани́на.
Веле́ть – велі́ти, каза́ти, нака́зувати; (*предложить*) зага́дувати; *и* звелі́ти, сказа́ти, наказа́ти, загада́ти. [Так зако́н і зви́чай вели́ть. Скачи́ вра́же, як пан ка́же. Зроби́, як тобі́ зага́дано]. *Не* **ве́лено** – заборо́нено.
Велика́н – ве́летень (*р.* -тня), ве́лет, великолю́д, велика́нь. [Столі́тні ве́летні-дуби́. Ве́летню у сві́ті недо́вго жи́ти].
Велика́нский – велете́нський, велика́нський.
Велика́нша – ве́летка, великолю́дка, велика́ниця.
Вели́кий – 1) вели́кий, величе́зний, величе́нний; вели́чний. [Вели́кий піст. Вели́ка руї́на. Такі́ вели́кі лю́ди, як Шевче́нко. Величе́зні на́слідки. Вели́чні за́міри]. **Вели́кий** *четверг* – вели́кий, чи́стий четве́р; 2) **Вели́к, -ка́, -ко́,** *см.* **Большо́й.** *Велика́ Федора, да дура* – вели́кий ви́ріс, та ума́ не ви́ніс; вели́кий до не́ба, та дурни́й як не тре́ба. *У страха глаза* **велики́** – хто бої́ться, тому́ в оча́х двої́ться.
Великова́тый – великува́тий, величе́нький.
Великово́зрастный – дохожа́лий. **-ный** (*переросльй*) *ученик* – здорова́й (*р.* -ая́).
Великодержа́вный – великодержа́вний.
Великоду́шие – великоду́шність (*р.* -ности).
Великоду́шничать – розво́дити великоду́шність.
Великоду́шно – великоду́шно.
Великоду́шный – великоду́шний.
Великокня́жеский – великокня́жий, великокнязі́вський. [Великокня́жий стіле́ць. Великокнязі́вська доба́].
Великоле́пие, -ле́пность – пишно́та, пи́шність, розко́ші (*р.* -шів). [Круг те́бе вся і́нша пишно́та приро́ди ува́ги моє́ї не зве́рне (Самійл.). В те́мряві прозо́ві міща́нські обста́вини виростá́ють у казко́ві розко́ші (Єфр.)].
Великоле́пно – 1) пи́шно, велелі́пно; 2) чудо́во! гара́зд!
Великоле́пный – 1) пи́шний, розкі́шний, бу́чни́й. [Пи́шний буди́нок. Розкі́шний пала́ц – храм. Бу́чне весі́лля]; 2) чудо́вий, прекра́сний, прега́рний, (пре)пи́шний, розкі́шний. [Чудо́ва пого́да. Прекра́сна оздо́ба. Препи́шний не́ба твір, уро́да чарівна́ (Самійл.). Розкі́шні екземпля́ри двоно́гої звіро́ти (Єфр.)].
Великому́ченик – великому́ченик.
Великому́ченица – великому́рениця.
Великому́ченический – великому́ченицький.
Велико́нький, -ко́нек – величе́нький, чимале́нький.
Великопоме́стный – великоземе́льний, великомає́тний. [Великоземе́льне па́нство].
Великопо́стный – великопостови́й, постови́й. [Постови́й дзвін. Постова́ слу́жба].
Великоро́слый – висо́кий, здоро́вий, ро́славий.
Великоросси́йский, великору́сский – росі́йський, ру́ський, моско́вський, (*в филологии*) великору́ський, (*пренебрежительно*) каца́пський.
Великоро́[у́]сс, -ка, великороссия́нин, -я́нка – росія́нин (*ж. р.* -я́нка), ру́ський (*ж. р.* -ська), моска́ль, моско́вець, москва́ч, (*ж. р.*) моско́вка, (*в филологии*) великору́с, (*насмешливо или с пренебрежением*) каца́п (*ж. р.* -пка), кацапу́з, кацапу́ра, кацап'я́га, (*соб.*) москва́, кацапня́.
Великоро́ссия – Росі́я, Моско́вщина, (*пренебрежительно*) Каца́пщина, (*в филологии*) Великору́сь (*р.* -си).
Великосве́тский – великосві́тній, з вели́кого сві́ту, великопа́нський. [Великосві́тнє життя́. Він люди́на з вели́кого сві́ту. Великопа́нські зави́чки].
Вели́кость – 1) (*огромность*) вели́кість, величе́зність; 2) (*величие*) вели́чність.

Велико́хонький, -хонек, *см.* **Велико́нький.**
Велича́во – вели́чно, пи́шно, велича́во.
Велича́вость – вели́чність, пи́шність, велича́вість.
Велича́вый – вели́чний, пи́шний, велича́вий.
Велича́йший – 1) (*самый большой*) найбі́льший; (*самый великий*) найбі́льш вели́кий. [За найбі́льш вели́ку тре́ба вважа́ти одну́ з його́ найме́нших пое́м]; 2) (*огромный*) величе́зний, превели́кий, незмі́рний. [Боротьба́ вимага́ла величе́зної напру́ги національних сил. Незмі́рний по́двиг]. *К* **велича́йшему** *сожалению* – на превели́кий жаль.
Велича́льный – (в)величальний. [Звеличальна пісня].
Велича́ние – 1) велича́ння; 2) велича́ння, велича́льний вірш церко́вний.
Велича́ть – 1) (з)велича́ти, вели́чити, сла́вити, вихваля́ти; 2) велича́ти, (че́сно) зва́ти, титулува́ти. [Не зна́ю, як вас че́сно зва́ти, як велича́ти].
Велича́ться – 1) (*превозноситься, тщеславиться*) велича́тися, вели́читися, пиша́тися, пишни́тися; 2) велича́тися, зва́тися, титулува́тися.
Вели́чественно – вели́чно.
Вели́чественность – вели́чність (*р.* -ности).
Вели́чественный – вели́чний. [Вели́чна по́за,— по́ста́ть. Вели́чні образи́ мину́лого].
Вели́чество – вели́чність. [Ва́ша вели́чносте!].
Вели́чие – 1) ве́лич (*р.* -чи) (*ж. р.*), вели́ччя, вели́чність, вели́кість, (*р.* -кости). [Страшні́ в сво́їй ве́личі го́ри. Ве́лич ду́ха. Вели́ччя бо́же. Мора́льна вели́чність. Вели́чність на́ції].
Величина́ – 1) вели́кість, більшина́, (*огромная*) величі́нь (*р.* -і́ни); ро́змір, мі́ра. *Одной* **величины́** – однієї мі́ри, одна́ковий завбі́льшки. *Звезда первой* **величины́** – першоря́дна зоря́. **Величино́ю** – завбі́льшки, завбі́льш, убі́льшки, збі́льшки, більшино́ю з ко́го, з що, як хто, як що, (*редко*) в що. [Убі́льшки з вола́, з теля́. Завбі́льшки як ха́та. Нами́сто більшино́ю в горі́х лісови́й]; 2) (*матем.*) величина́.
Велосипе́д – велосипе́д, самока́т, самока́тка. [Прии́хав самока́том, самока́ткою].
Велосипеди́ст – велосипедист.
Велосипе́дный – 1) велосипе́дний, 2) велосипе́довий.
Вель – лля́ло.
Вельбо́т – китоло́вний корабе́ль (*р.* -бля́).
Вельзеву́л – вельзеву́л.
Вельми́ – ве́льми.
Вельмо́жа – вельмо́жа, вельмо́жець (*р.* -жця), можновла́дець (*р.* -дця), можновла́дний, магна́т, (*богач*) ду́ка, (*соб.*) можновла́дство.
Вельмо́жеский – можновла́дницький, можновла́дський, магна́тський.
Вельмо́жный – вельмо́жний, можновла́дний. [Вельмо́жна грома́да].
Вельмо́жски – вельмо́жно, по-вельмо́жному.
Вельмо́жство – вельмо́жність, магна́тство.
Ве́на, *анат.* – жила́, синьожи́ла, ве́на.
Ве́на (*столица Австрии*) – Ві́день (*р.* -дня).
Венге́рец – уго́рець (*р.* -рця), у́грин (*мн.* у́гри), ве́нгер (*р.* -гра), венге́рець (*р.* -рця). **Венге́рка** – уго́рка, венге́рка.
Венге́рский – уго́рський. **-ская** *слива* – уго́рка.
Ве́нгрия – Уго́рщина.
Вене́ра, *астр.* – вене́ра, вечі́рня (вечеро́ва) зоря́. *См.* **Авро́ра. Вене́рин** *башмачок* (Cypripedium) – зозу́лині череви́чки. **-ин** *гребень* – гребени́ця.
Венери́ческий – венери́чний.
Вене́ц – 1) віне́ць, (*р.* -нця́), коро́на; 2) (*на иконах*) віне́ць, ся́йво; 3) віне́ць, віно́к. [Терно́вий віно́к]; 4) (*бракосочетание*) віне́ць, ві́нчання, шлюб. *Итти, пойти к* **венцу́**, *под* **вене́ц** – іти́ до шлю́бу, до вінця́, ста́ти на рушнику́. *Вести под* **вене́ц** – вести́ до шлю́бу, до вінця́. *Стоять под* **венцо́м** – стоя́ти на рушнику́; 5) віне́ць, сла́ва, нагоро́да. [Віне́ць безсме́ртя]; 6) (*удачное завершение дела, верх совершенства*) віне́ць. [Віне́ць тво́рива]; 7) (*в деревянном строении*: *ряд брёвен*) віне́ць; *также и в других значениях.*
Венециа́нский – вене́цький. **Венециа́нская** *ярь* – гришпа́н, мідя́нка.
Вене́чный – 1) віне́чний, вінце́вий; 2) вінча́льний, шлю́бний.
Ве́нзель – ве́нзель (*р.* -зля).
Ве́ник – ві́ник, (*ум.*) ві́ничок.
Вени́са́ – (ка́мінь) грана́т.
Ве́ничный – ві́никовий.
Ве́нный, *см.* **Вено́зный.**

Ве́но – ві́но, по́са́г (*р.* -гу).
Вено́зный – жи́льни́й, синьожи́льний.
Вено́к – 1) віно́к, віне́ць (*р.* -нця́), (*ум.*) віно́чок; 2) (*в свадебн. песнях*: *целомудрие, девственность*) віне́ць, віно́к, кали́на. [Розви́ти віне́ць. Віно́к загуби́ти. Кали́ну стра́тити].
Ве́нский – ві́денський.
Ве́нтер (*рыболовный снаряд*) – я́тір (*р.* я́тера).
Вентили́ровать – вентилюва́ти, провітрювати.
Венти́ль – венти́ль, кля́па.
Вентиля́тор – вентиля́тор, душни́к, провітрювач, вітрогі́н (*р.* -го́ну), вітрячо́к (*р.* -чка́), млино́к (*р.* -нка́).
Вентиля́ция – вентиля́ція, провітрювання, проду́ха, про́дух.
Венциви́дный – вінцеви́дий. *Срв.* **Венцеобра́зный.**
Венцено́сец – вінцено́сець, царевінчана голо́ва.
Венцено́сица – вінцено́сниця.
Венцено́сный – вінцено́сний, царевінчаний, короно́ваний.
Венцеобра́зный – вінцюва́тий, вінкува́тий.
Венча́льный – вінча́льний, шлю́бний. [Шлю́бне убра́ння].
Венча́ние – 1) вінча́ння (на трон), коронува́ння; 2) вінча́ння, віне́ць, шлюб (*р.* -бу).
Ве́нчанный – ві́нчаний, шлю́бний. [Шлю́бна жі́нка].
Венча́нный – 1) короно́ваний, царевінчаний; 2) прикра́шений, покри́тий (пови́тий) зве́рху.
Венча́ть – 1) вінча́ти, вінце́м квітча́ти; 2) коронува́ти; 3) (*удостаивать, награждать*) квітча́ти, нагороджа́ти. [Квітча́ти сла́вою геро́я]; 4) (*завершать*) вінча́ти, квітча́ти. [Кіне́ць ді́ло вінча́є]; 5) (*покрывать вершину*) квітча́ти, [по]укри́вати, повива́ти; 6) вінча́ти, шлюб дава́ти.
Венча́ться – 1) вінча́тися, коронува́тися; 2) вінча́тися, віне́ць бра́ти, шлюб бра́ти, на рушнику́ стоя́ти. *Не* **венча́ясь** – безшлю́бно, неві́нчаним шлю́бом.
Ве́нчик – 1) віне́ць (*р.* -нця), ві́нчик, обіде́ць (*р.* -дця́). [Срі́бні вінці́ богі́в. Золоти́й обіде́ць]; 2) (*лента, полагаемая на чело усопшего*) ві́нчик; 3) (*ободок на верхнем краю сосуда*) ві́нця (*мн.*) (*р.* -нців); 4) (*бот.*) віно́чок; 5) (*венчик зуба*) вершо́к, верше́чок, коро́нка. **Венчикови́дный** – віночкува́тий.
Вепрёнок – вепреня́ (*р.* -я́ти).
Ве́прий – ве́прячий.
Вепри́на – вепри́на, вепро́вина.
Вепрь – ве́пер (*р.* ве́пра), дик, ди́кий каба́н; (*ходящий в одиночку*) одине́ць (*р.* -нця); (*ум.*) ве́прик.
Ве́ра – ві́ра. *Обратить в свою* **ве́ру** – поверну́ти на свою́ ві́ру. *Изменить своей* **ве́ре** – полама́ти ві́ру. *Терять, потерять* **ве́ру** *в кого, что* – зневіря́тися, зневі́ритися в ко́му. *Потерявший* **ве́ру** – зневі́рений. *Обращённый в новую* **ве́ру** – новонаве́рнений, зновові́рений.
Вера́нда – вера́нда.
Ве́рба – верба́, (*ум.*) верби́чка, (*единичное дерево*) верби́на.
Верббе́йник, *бот.* – крива́вник, ра́нник, зімо́дра.
Верби́чник, *бот.* – дивина́, коров'я́к, ведме́же ву́хо, дрябча́к, царська́ сві́чка.
Верблю́д, верблю́жий – верблю́д, верблю́жий, верблю́дячий. **-жье** *сено* – кура́й.
Верблю́дица – верблю́дка, верблю́диця.
Верблюжа́тник – верблю́дник; верблю́дячий пого́нич, верблюда́р (*р.* -ря́).
Верблюжёнок – верблюденя́ (*р.* -я́ти).
Верблю́жина – верблю́дина.
Верблю́жка – перекоти́поле.
Ве́рбный, -ое *воскресенье* – ве́рбна неді́ля. **-ая** *неделя* – ве́рбна, ве́рбний ти́ждень, верби́ч, вербни́ця.
Вербня́к – верби́к, вербня́к, вербо́вий гай, ве́рби.
Вербова́ние, -вка – вербува́ння, вербу́нок, за́тяг.
Вербова́ть, завербова́ть – вербува́ти, звербува́ти, затяга́ти, затя́гувати. [Ой як-же нас вербува́ли, зло́ті го́ри дарува́ли, а як-же нас звербува́ли, то в кайда́ни закува́ли. Затяга́ють жіно́цтво до проститу́ції. Брут і Ка́ссій затя́гують на нас затя́жців (Куліш)].
Вербова́ться – вербува́тися, затяга́тися. **Завербова́вшийся** – вербува́нець, затя́жець (*р.* -жця).
Вербо́вка, *см.* **Вербова́ние.**
Вербо́вщик – вербовни́к, вербува́льник, затяга́ч.

Ве́рбо́вый – вербо́вий. **-ое** *дерево* – верби́на. [Верби́на не міцна́, з не́ї не варт будува́ти]. **-ая** *роща* – вербни́[я́]к.
Верболо́за – верболіз (*р.* -ло́зу), лоза́.
Верва́, *или* **Шва́льный** *конец* – дра́тва.
Вервь, *см.* **Верёвка.**
Верга́ть – ве́ргати, ки́дати.
Верди́кт – при́суд, ви́рок (*р.* -ку).
Верёвка, вервь – шво́рка, мо́ту́з, моту́зка, (*соб.*) моту́ззя, шнур, вірьо́вка, вері́вка, ві́жки (*р.* -жок). **Верёвочка** (*бичёвка*) – мотузо́к, мотузо́чок, моту́зочка. **В.** *скрученная из соломы* – (с)кру́тел[н]ь. **В.** *из прутьев* – ви́тка, (в)ужів[л]ка, у́жва (*гал.*). **В.** *из лыка* – лича́к, личкі́вка; (*привязь*) нали́гач, (*для ведения вола*) воловід (*р.* -во́ду). *Хоть* **верёвки** *вей* – хоч мички́ мич.
Верёвочник – моту́зник, мотузя́р (*р.* -ра).
Верёвочный – шво́рковий, мотузко́вий, шнурови́й, ері́вча́ний, вері́вчатий, вірьо́вчатий, верев'я́ний. [Мотузя́ний пас. Воя́ки лізуть на му́ри, закида́ючи шнурові драби́ни (Л. Украї́н.)].
Верёвчатый – шворкува́тий, мотузува́тий, кру́чений як моту́з.
Ве́ред – чиря́к, чи́рка, боля́чка.
Вереди́ть, *см.* **Береди́ть.**
Вередли́вый – чирякува́тий, чиря́вий.
Верезга́ – вереску́н (*ж. р.* -уха), верещ́ака (*общ.*), кри́кса (*общ.*), гала́й, гала́йко (*гал.*).
Верезгли́вый – верескли́вий, галасли́вий.
Верезжа́ние – вереща́ння, ве́реск, верескотня́, вереско́тнява.
Верезжа́ть – вереща́ти.
Вере́йка, *см.* **Верея́.**
Верейный – вері́йний.
Вереница – ни́зка, плетени́ця, до́вгий рядо́к (*р.* -дка́), сму́га, згра́я. [Ни́зка мрій. Під фре́скою моза́їка, що зобража́є ці́лу плетени́цю місте́рій (Л. Украї́н.). До́вгою сму́гою простягли́ся зли́дні, темно́та, чва́ри, наси́льство (Єфр.)]. **В.** *экипажей* – по́ї́зд, ва́лка. [Ва́лка са́ней. Ва́лка верхівців]. **В.** *журавлей, диких гусей* – ключ, клю́ча (*ж. р.*).
Ве́рес, ве́реск, *бот.* – 1) ве́ріс (*р.* -есу); 2) *см.* **Можжеве́льник.**
Вересле́т, *см.* **Бересклéд.**
Веретени́ца – я́щірка.
Веретено́ – верете́но (*ум.* веретінце). [На соро́чку не напря́ла, веретін не було́. Два веретінця напря́ла]. – *То же в смысле стержень, как часть разл. снарядов машин.* [Вода́ б'є́ться об коле́са, коле́са кружля́ють, і зуба́ми верете́но ко́лесо хапа́є, верете́но як на жо́рнах ка́мінь оберта́є (Рудан.)].
Веретённый – верете́нний, веретінний.
Веретенообра́зный – верете́нистий, веретенува́тий.
Веретёнщик – веретінник, веретеня́р (*р.* -ра).
Вере́тье, вере́тище – 1) вере́та, рядно́ товсте́; 2) оде́жа з рядни́ни поши́та.
Верещ́ага – 1) тонкоголо́сий белькоту́н; 2) ока́та яє́шня.
Верещ́ать, *см.* **Верезжа́ть.**
Верея́, вере́йка (*неподвижный столб у ворот*) – глуха́ ворітни́ця; (*ось, на которой ходит дверь, ворота*) бігу́н, верея́. [Поста́вили воро́та з вере́ями (Куліш). Две́рі сти́ха скри́пнули на бігуні і ввійшла́ Га́ля (Свидн.). Две́рі спа́ли з бігуна́].
Верзи́ла – здорова́й, здорови́ло, гомила́ (*общ.*). [Там така́ гомила́, аж під сте́лю завви́шки]; (*о женщине*) ґорґо́ля, ґорґо́ня, ґерґе́на. [Вона́ була́-б гарне́нька, коли́-б не була́ така́ ґорґо́ля].
Вери́ги – ланцюги́, кайда́ни, зако́ви, залі́за.
Веригоно́сец – самокайда́нник-поку́тник.
Вери́тель – довірник, уповнова́жник.
Вери́тельный – вірчий. [Вірчий лист, вірча гра́мота].
Ве́рить – 1) *см.* **Ве́ровать**; 2) вірити, ня́ти (йня́ти, до[і]йма́ти, дава́ти) віри (віру). [Я вірю в кра́щий час (Самійл.). Ніко́ли ніко́му не няла́ віри. Гаїнка ду́же їй віри дойма́ла (Грінч.). На такі бре́хні віри йметé? (М. Левиц.)]. *Не* **ве́рить** *своим ушам* – на свої́ ву́ха не ввіря́ти. *Слепо* **в.** (*шут.*) – вірити, як ту́рчин у місяць. **В.** *в долг* – дава́ти на́-бір (на повір), навіря́ти. [Шинка́рочка мене́ зна́є, на сто рублів навіря́є].
Ве́риться, *безл.* – віритися. *Не* **ве́рится** – не йме́ться віри.
Ве́рки – ве́рки. [Піду́ огляду́вати ве́рки (Куліш)].

Вермише́ль – вермічéлі (*р.* -лів), вермішéль.
Вермише́льный – вермічéльовий, вермішéльовий.
Вернёхонький – вірнíсінький, певнíсінький.
Ве́рно – 1) вíрно, незрадли́во. [Чи ти менé вíрно лю́биш, чи з мéне смієшся? Подругувáли незрадли́во]; 2) (*несомненно*) пéвне[о], запéвне, напéвне, сýще, дíйсне. [Це запéвне так булó. Сýще й самá не знáю, скíльки менí гóдів. Це я дíйсне знáю]. **Верне́е** *всего* – певнíше за все, найпевнíш; 3) (*вероятно*) мáбýть, либóнь, десь, надíсь, (*гал.*) вiдáй. [Десь зімá та не скінчи́ться (Л. Украї́н.). Вiдáй ти менé, ми́лий, не лю́биш, що для мéне гости́нця не кýпиш].
Вернопо́дданность, -данство – вірпопіддáність. **-ный** – вірнопіддáний. **-нический** – вірнопіддáнський, вірнопіддáнчий. **-нически**, *нар.* – як вíрний піддáнець (піддáний), по-вірнопіддáнському.
Ве́рность – 1) вíрність, незрáдність. [Вíрність мýжові]; 2) пéвність [Для пéвности візьми́ з ньóго рóзписку. Для бíльшої пéвности підý я з ним сам]; 3) правди́вість, згíдність. *Засвидетельствовать* **ве́рность** – засвíдчити правди́вість. **Ве́рность** *оригиналу* – згíдність із первóписом.
Верну́ть, -ся, *см.* **Возврати́ть, -ся.**
Ве́рный – 1) вíрний, пéвний, незрáдний, надíйний. [Двох що-найвірнíших слуг кли́че. Він пéвна люди́на. Мáю пéвну схóванку, там ніхтó не знáйде]. **В.** *слову* – на слóво вíрний. **Ве́рным** *оставаться кому* – держáтися когó; 2) (*точный, правильный*) пéвний, справедли́вий, правди́вий. [Справедли́ва увáга. У кооперати́вній крамни́ці вагá справедли́ва (правди́ва)]. *Указать* **ве́рный** *путь* – показáти правди́вий шлях. **Ве́рный** *оригиналу* – згíдний з первóписом; 3) (*обеспеченный*) безпéчний, безпéчен. [Приї́деш звéчора – вечéронька безпéчная. Йогó шáнси булú вже безпéчні].
Ве́рование – вíрування, вíра.
Ве́ровать – вíрувати. **Ве́рующий** – вíрний, боговíрний, релігíйний, побóжний. **В.** *истинно* – правовíрний. **В.** *ложно* – кривовíрний.
Вероиспове́дание – ви́знання. [Вíри християнської, ви́знання правослáвного].
Вероло́мник – вíролóмець (*р.* -мця), -мник, вірозлáмник, зрáдник.
Вероло́мный – віролóмливий, вірола́мний, зрадли́вий, зрадéцький. **-но** – віролóмливо, віролáмно, зрадли́во, по-зрадéцькому.
Вероло́мница – віролóмка, -мниця, зрáдниця.
Вероло́мство, -ло́мность – віролóмність, віролóмство, зрáдництво, зрáдливість. *Совершать* **в.** – ламáти, зламáти вíру, допускáтися (допусти́тися) віролóмства.
Веро́ника, *бот.* – веронíка, оклáдник, безвéршки, блаки́тні óчки, відхáсник, приворóтки, розхíдник, гáдяче зíлля.
Вероотсту́пник – віровідстýпник, відстýпник від вíри, апостáт, недóвірок, ренегáт, переки́ньчик. [Лях потурнáк, клю́шник галéрський, недóвірок христіянський. Юліян Апостáт].
Вероотсту́пница – віровідстýпниця, відстýпниця від вíри, апостáтка, ренегáтка, переки́ньчиця.
Вероотсту́пнический – віровідстýпний, ренегáтський, апостазíйний.
Вероотсту́пничество – віровідстýпство, ренегáтство, апостазíя.
Веротерпи́мость – віротерпи́мість, віротéрпність.
Веротерпи́мый – віротерпи́мий, віротéрпний.
Вероуче́ние – віровчéння, віронавчáння, наýка про вíру.
Вероучи́тель – навчи́тель вíри.
Вероя́тие, вероя́тность – правдоподíбність, імовíрність, можли́вість. *Допустить* **в.** *чего* – дáти вíру чомý. [Звáжити всі ймовíрності. Нічóго неймовíрного в тих звісткáх немáє, і що більш вони́ відгóнять абсýрдом, то лéкше їм дáти вíру]. *По всей* **-сти** – десь-найпевнíш, *см.* **Вероя́тно.**
Вероя́тно – мáбуть, либóнь, десь, десь-то, десь-пéвне, вiдáй, надí(й)сь, пéвно[е], ви́дно, мабýть чи не. [Десь-пéвне переляќався та й утíк. Мабýть чи не Настýнина прáвда (Кримськ.)]. *См.* **Ве́рно 3.**
Вероя́тность, *см.* **Вероя́тие.**
Вероя́тный – імовíрний, правдоподíбний, можли́вий; (*предположительный, гипотетический*) здогáдний (*гал.*). [Здогáдне віддáлення = *вероятное расстояние*]. **Вероя́тное** – можебили́ця.
Верп – кóтвиця, кíшка.
Верпова́ть – тягти́ кóтвицею, кíшкою.

Версифика́ция – віршоскла́дня, версифіка́ція.
Верста́ – верства́. [П'ять версто́в].
Верста́к *ткацкий* – ва[е]рста́т (*м. р.*), ва[е]рста́ть (*ж. р.*) (*р.* -ти), кро́сна. **В.** *столярный* – варста́т. **В.** *у бочаров* – вісни́й стіле́ць. **В.** *у гребёнщиков* – стру́жка.
Верста́ние, *типогр.* – верста́ння, заве́рстування, (*сов.*) заверста́ння.
Верста́тка – варста́тка, верста́тка.
Верста́ть, вёрстывать, *типогр.* – верста́ти, заве́рстувати, (*сов.*) заверста́ти. **-ся** – 1) верста́тися (*в типогр.*); 2) рівня́тися з ким.
Вёрстка, *см.* **Верста́ние.**
Верстово́й – верстови́й. [Шлях верстови́й]. **В.** *столб* – верства́, верстівни́к. [Мальо́вані ве́рстви (Руд.) – А дале́ко ще? – Верстівни́к мине́мо, бу́де 12 версто́в].
Вертёж (*овечья болезнь*) – вертя́чка, крутíж, мете́лиця, мотили́ця, колова́тиця (*гал.*). *Больной* **-ом** – грецюва́тий, мотили́чний. [Грецюва́та вівця́]. *Заболеть* **-ом** – замотили́читися.
Ве́ртел – роже́н (*р.* ріжна́). [Ягня́ наштрикну́ли на роже́н і почали́ пекти́].
Верте́льщик – ріжнови́к, вертíй.
Верте́ние – вертíння, кружíння, снува́ння, оберта́ння.
Верте́п – 1) верте́п, пече́ря. [Не ки́дай гíрських верте́пів (Кримськ.)]; 2) (*притон*) верте́п. [Хо́дить по вся́ких шахра́йських верте́пах].
Верте́пистый – вертепи́стий.
Верте́пник – пече́рник. **-ный** – верте́пний.
Верте́ть – 1) вертíти, меля́ти, крути́ти. [Ве́ртить хвосто́м. Моє́ теля́ хвосто́м меля́. Крути́в лопа́ту в рука́х]; 2) вертíти ким, крути́ти ким, ору́дувати, верхово́дити ким; 3) викру́чуватися, крути́ти-вертíти. [Кажи́ пра́вду, а не крути́-верти́]; 4) вивíрчувати, свердлува́ти.
Верте́ться – вертíтися, крути́тися, оберта́тися, кружи́ти(ся), снува́тися, дзи́ґати(ся); (*увива́ться*) звива́тися. [Ве́ртиться, як му́ха в окро́пі. Крути́вся серед люде́й. Звива́ються коло покупців, як ті в'юни́ (Неч.-Лев.). Що ти тут дзи́ґаєшся – геть відсіля́, го́ді тобі дзи́ґати]. *Разговор* **верте́лся** – розмо́ва в'яза́лася (біля чо́гось), крути́лася, точи́лася. **В.** *как веретено* – верете́нитися. **В.** *в голове* – снува́ти(ся), роí́тися в голові. [Уся́кі думки́ снува́лися в голові́ (Грінч.)]. **Ве́ртится** *на уме* – на умí мота́ється, на ду́мці кру́титься. **Ве́ртится** *мысль* – га́дка роí́ться (Кримськ.).
Вертиголо́вка, *см.* **Вертише́йка.**
Вертика́льность – вертика́льність, сторчо́вість, простови́сність (*р.* -ости).
Вертика́льный – вертика́льний, сторчови́й, простови́сний. **-ная** *тахта* – сторчова́ ша́хта. **-но** – вертика́льно, што́рцом, на́-сторч, простови́сно, відру́бом. [Покрíвля з двох бокíв спу́ском і двох – одру́бом (Тесл.)].
Верти́ло – (тесля́рський) све́рдел (*р.* -дла).
Вертихво́стка – крути́хвістка.
Вертише́йка, *зоол.* – крути́головка, крути́голов, крути́головач, крути́головець (*р.* -вця).
Вёрткий – вертки́й. [А чо́вен, звíсно, вертки́й. Вертке́ верете́но].
Вертло́ – све́рдел (*р.* -дла).
Вертлю́г – кульшíвка.
Вертлю́жный – кульшови́й.
Вертля́вость – ве́рткість, вертли́вість, в'ю́нкість (*р.* -кости).
Вертля́вый – вертки́й, вертли́вий, в'юнки́й, джинджигиля́стий. **В.** *человек* (*шутл.*) – крутько́, дзи́ґа. [Дзи́ґа, а не хло́пець!].
Вертну́ть, -ся – крутну́ти, -ся.
Вертогра́д – вертогра́д (Шевч.), сад. **-а́дарь** – вертогра́дар (*р.* -ря), садівни́чий.
Верто́к – крент (*р.* -та). [В самова́рі крент заби́вся, вода́ не біжи́ть].
Вертопра́х – же́вжик, кру́тик, вітрого́н, верти́порох, легоду́м, легкова́га (*общ.*), (*насм.*) придзиґльо́ваний, -нець, мартопля́с (Котл.), верти́хвіст, шели́хвіст, крути́хвіст; (*соблазнитель*) халаху́р. [Між дівóцтвом і жінка́ми в'ю́ться же́вжики міські́ (Грінч.). З деся́ток халахурів уже́ й шве́ндяють по ву́лиці, дожида́ють збо́ру дівча́т (Квітка)].
Вертопра́шество – жевжикува́ння, вітрого́нство, легкоду́мство, легкова́жність.
Вертопра́шка – вітрого́нка, верти́порох-дівка, вíтер-дівка, легкоду́мка, легкова́га; (*насм.*) придзиґльо́ванка, верти́хвістка, шели́хвістка, крути́хвістка. [Там придзиґльо́ванки жури́лись, що нíкому вже підморгну́ть (Котл.)].
Вертопра́шный – вітрого́нський, легкова́жний.
Верту́н – 1) (*пор. голубя*) ту́рман; 2) (*о человеке*) верту́н, вертíй (*р.* -тія́), крутько́, непоси́да.

См. **Вертля́вый.**
Верту́нья, верту́шка – дівка-дзи́ґа, верту́лька. *См.* **Вертля́вая.**
Верту́шка – 1) (*вентил. с крыльями*) вітрого́н, вітрячо́к (*р.* -чка́), млино́к (*р.* -нка́); 2) верту́лька (*игрушка*); 3) (*пирог*) стру́дель, стру́цель, ве́рчик; 1) *см.* **Вертля́вый.**
Вертя́чий *и* **вертя́щийся** – вертки́й, кружля́вий. [Вертки́й вало́к].
Ве́рфный – корабе́льський.
Верфь – корабе́льня (*р.* -ні).
Верх – 1) *см.* **Верхушка 1**; 2) (**в.** *этаж*) гора́. [Пішо́в на го́ру]; 3) (**в.** *экипажа*) – бу́да, (*чаще*) бу́дка, табу́рка; 4) (*одежды, шубы*) верх; 5) *брать* (*взять*) **верх**, *одерживать* (-*жать*) **верх** – перемага́ти, перемогти́, перева́жувати, перева́жити кого́, бра́ти, взя́ти го́ру, переву́гу, перемо́гу над ким, заломи́ти кого́. [Всіх дівча́т заломи́ла своїм ста́ном і красо́ю]. *Взявший* **верх** (*победоносный*) – перемо́жливий, перемо́жець. *Взять* **в.** *в игре* – спогра́ти. [Усі́х спогра́в]. *Давать* **в.** *кому* – попуска́ти го́ру кому́.
Верхи́ (*сапог*) – халя́ви.
Ве́рхний – горі́шній, ве́рхній, ви́шній. [Горі́шній по́верх у буди́нкові. Ка́мінь у млині́ бува́є горі́шній і долі́шній. Ве́рхня ще́лепа. Ве́рхня губа́. Подиви́ся, моя́ до́ню, в ви́шнюю квати́рку]; (*об одежде, слое земли*) пове́рхній. [Сая́н – пове́рхня жіно́ча ша́та (Ор. Лев.), Пове́рхній шар землі́].
Ве́рхник – верхня́к.
Верхо́вина – верх, ове́ршок (*стога*).
Верхо́вица – верхогі́р'я, (гірськи́й) верх.
Верхо́вник – верховни́к.
Верхо́вничать, *см.* **Верхово́дить.**
Верхо́вничество – верхово́дство.
Верхо́вность – верхове́нство, верхо́вність, (*начальство*) зве́рхність (*р.* -ности).
Верхо́вный – найви́щий, верхо́вний, зве́рхній, влади́чній. [Найви́ща (верхо́вна) вла́да. Зве́рхня власть. Влади́чнє пра́во (Куліш)]. **-ая** *власть*, **-ое** *командование* (*начальство*) – зве́рхність.
Верхово́д – верхово́да.
Верхово́дить – верхово́дити ким, ору́дувати ким, старшинува́ти над ким, замишля́ти ким, ґолдува́ти ким. [Що я собі́ три сестри́ ма́ю і всіма́ трьома́ замишля́ю. Там ба́ба! От ґолду́є кутко́м, як вовк ві́вцями].
Верхово́дка, *зоол.* – уклі́я.
Верхово́й – 1) (*ветер*) горови́й (горі́шній) ві́тер, горішня́к; 2) верхови́й. [Да сто ко́ней верхови́х, а сі́мдесят возови́х]; 3) *сущ.* верхіве́ць, (*р.* -івця́), ве́рхівець (*р.* -вця), ве́ршник, верхови́к.
Верхо́вый – верхо́ви́й. [Осі́вшись у Ки́їві, держа́в Оле́г Но́вгород і и́нші верхо́ві зе́млі за своє́ю сторо́жею (Куліш)].
Верхо́вье (*реки, пруда*) – верши́на (рі́чки), верхови́на, верх, верхорі́ччя, верхі́в'я. [Гей з у́стя Дніпра́ та до верши́ни, сімсо́т річо́к і чоти́рі]. *Расположенный выше* **-вья** *реки* – заверхови́нний. [Бі́льше почали́ низові́ зе́млі подніпря́нські з верхови́ми і з заверхови́нними опізнава́тися (Куліш)].
Верхогля́д, -ка – верхогля́д, -ка, верхоу́м, -мка (М. Вовч.).
Верхогля́дничание – верхогля́дство.
Верхогля́дничать – верхогля́дствувати.
Ве́рхом, *нар.* – з верхо́м, з чубко́м (чуба́тий), з на́спою, горо́ю. [Назбира́й цебе́рко я́блук по́вне з ве́рхом. Брав у-ще́рть, а відда́в з на́спою. Всипте ло́жку со́ли, по́вну, але не чуба́ту].
Верхо́м – ве́рхи, (*о многих*) верха́ми. [А москалі́ їй назу́стріч як оди́н верха́ми (Шевч.)].
Верху́шечный – вершкови́й.
Верху́шка – 1) верх, вершо́к, верше́чок, верхі́в'я́. [Вершо́к на ша́пці си́ній. Дощо́ва хма́ра висо́вує з-за гори́ своє́ верхі́в'я (Коцюб.)]. **В.** *горы* – вершо́к, верше́чок, шпиль, шпиле́чок, щолопо́к; (*соб.*) верхогі́р'я. *Крутая* **в.** – щовб, що́вба. *Острая* **в.** – остри́ця (*гал.*). **В.** *растения* – щит, щито́к (*р.* -тка́) чуб, чубо́к (*р.* -бка́), верше́чок (*р.* -чка), верхі́вка, ку́дер (*р.* -дря). **В.** *дерева* (*соб.*) – верхові́ття. [А я на тій ру́ті-м'я́ті щити́ позрива́ю. Зломи́в щито́к з дубка́. На ду́бові, на верше́чку, там посія́в мужи́к гре́чку. Золоті́ї верхі́вочки]. *См.* **Верши́на**; 2) *анат.*, **в.** *легкого* – вершо́к.
Верче́ние – круті́ння, верті́ння.
Ве́рченый – кру́чений, ве́рчений.
Ве́рша – ве́рша, кубо́ша (*р.* -ші).

Верше́ние – верші́ння, виве́ршування, вико́нування.
Верши́на *горы* – верх, верши́на, верхови́на, киче́ра (*гал.*), (*соб.*) верхогір'я. **В.** *обнаженная* – лисого́ра (Коцюб.). **В.** *дерева* – верх, верши́на, верхови́на, (*соб.*) верхові́ття, верхі́в'я, верхі́вля, (*крона*) чо́ло́. [Засну́в і дуб верши́ною висо́кий (Грін.). Навкруги́ дере́ва спа́ли, вго́ру зня́вши те́мні чо́ла (Грінч.)]. *См.* **Верху́шка 1.**
Верши́тель, -ница – верши́тель, верши́телька.
Вершить, -ся – (до)кінча́ти, -ся, верши́ти, -ся, виве́ршувати, -ся. [Ї́здили либо́нь до нота́ріуса ку́пчу верши́ти (Мирн.). Виве́ршуйте стіг].
Вершо́к (*в том числе мера длины*) – вершо́к (*р.* -шка́). **Вершки́** *хватать* – по верха́х (вершка́х) стриба́ти.
Вершко́вый – вершкови́й. [Вершкова́ до́шка *или* вершкі́вка].
Ве́ршни́к – 1) *см.* **Верхово́й**; 2) верхня́к (у тка́льному верста́ті).
Ве́рющий, *см.* **Вери́тельный.**
Вес – 1) вага́. **Ве́сом**, *на* **вес** – на вагу́, ваго́ю, ва́гом. *Отпускать, отпустить, продавать* **весом**, *на* **вес** – ваго́ю дава́ти, да́ти, продава́ти на вагу́. *Отпускаемый на* **вес** – ва́жений. [Щоб я не дiжда́в ва́жений хліб ї́сти!]. **Ве́сом** (*в смысле количеств. наречия*) – завва́жки. [Пудів з тро́є завва́жки]; 2) (*вес, значение*) вага́, пова́га. *Иметь* **вес** (*в прямом и переносном значении*) – ма́ти вагу́, ва́жити, зава́жувати, зава́жити. [Це для ме́не не ма́є жа́дної ваги́. Ти мені́ ніч́ого не ва́жиш. Ізва́жиш їх – одна́ково зава́жать (Куліш)].
Весё́ленький – веселе́нький.
Веселе́ть – веселі́шати.
Веселё́хонький – веселе́сенький, веселі́сінький.
Весе́лие, *см.* **Весе́лье.**
Весели́ть – весели́ти, звеселя́ти.
Весели́ться – весели́тися.
Весё́лка – копи́стка.
Ве́село – ве́село, (*ум.*) веселе́нько, (*с приятностью*) уті́шно. [Гра́є ци́ган коломи́йки, втíшно всі гуля́ють (Млак.)].
Веселонра́вный – весе́лої вда́чі.
Весё́лость – весе́лість (*р.* -лости).
Веселу́ха – веселу́ха.
Весё́лый – 1) весе́лий. [Весе́ла молоди́ця. Весе́лий на́стрій]; 2) підхме́лений, п'яне́нький; 3) (*хмельной*) п'янки́й. [П'янке́ пи́во]. **Весё́лые** *глазки, бот.* – удовки́.
Весе́лье (*весёлое настроение*) – весе́лість (*р.* -лости), (*проявление* **в-лья**) весе́лощі. [Наробили там кри́ку та смі́ху, ра́дости та весе́лости (М. Вовч.). Пісні́, сміх, жа́рти, весе́лощі].
Весе́льник – 1) весло́ви́к, гребе́ць (*р.* -бця́); 2) весля́р (*р.* -ра́).
Весе́льный – весло́вий.
Весе́льце – весе́льце.
Весельча́к – веселу́н, сміху́н, сміхоту́н, жарту́н.
Веселя́щий – розвесе́льний, веселю́щий (газ).
Весе́нний – весня́ни́й, (*ранний весенний*) провесня́ний. **Весе́нние** *песни* – весня́нки́.
Ве́сить – 1) (*взвешивать что-н.*) ва́жити, (*сов.*) зва́жити; 2) (*тянуть, иметь вес*) ва́жити, зава́жувати, (*сов.*) зава́жити. [Скри́ня не зава́жить і пу́да].
Ве́ситься – ва́житися.
Вески́, весо́чки (*разновески*) – важки́, ги́рки.
Ве́ский – вагови́тий, *а теснее* – 1) важки́й, зава́жний. [Прода́жне – зава́жне]; 2) ва́жний, пова́жний. [Пова́жні до́води].
Ве́скость – вагови́тість, *а теснее* – 1) ва́жкість; 2) ва́жність, пова́жність (*р.* -ности).
Весло́ – весло́, гре́бка, (*на большом гребном судне*) опа́чина. *Рулевое* **весло́** – стерно́, прави́ло, де́мено, ке́рма, (*на плоту или барже*) трепло́. *Сидеть на* **вё́слах** – сиді́ти на гре́бці.
Вё́слышко – весе́льце (*р.* -ця).
Весна́ – весна́. *Ранняя* **весна́** – про́весна, про́весень (*р.* -сни). **Весно́й** – на весні́, по весні́, об весні́. [Дожида́ють, як об весні́ ла́стівки]. *Раннею* **весно́й** – на про́весні. *Поздней* **весно́й** – пі́зньої весни́, у пі́зню ве́сну. *Этой, прошлой* **весно́й** – ціє́ї, мину́лої весни́. *Проводить* **весну́** – веснува́ти десь.
Весенова́тый – веснянкува́тий, ласта́тий.
Весново́й, *см.* **Весе́нний.**
Весно́й – вагови́й. [Сі́но вагове́].

Веснýшка – веснянка, (*соб.*) ластовиння.
Веснýщатый, *см.* **Весновáтый.**
Весовóй – ваговий. **Весовóе** (*пошлина, сбор*) – вагове.
Весовщи́к – вагáр (*р.* -ря́), вагáрник, вáжник, важни́чий.
Весóк, *см.* **Вески́.**
Весóмость – вагóмість (*р.* -мости).
Весóмый – вагóмий.
Вест – зáхід (*р.* -ходу).
Вестáлка – вестáлька.
Вести́ *или* **весть** – 1) вéсти́, провáдити. [Дівчи́ноньку до вінця́ ведýть. Куди́ бог провáдить? Провáдити вíйсько до бóю]; 2) (*направлять движение судна, экипажа и т. п.*) провáдити, керувáти, кермувáти, кочувáти (*гал.*). [Се кермáнич молодéнький, се дарáбу він кочýє (Федьк.)]; 3) (*простираться, направляться*) вести́, провáдити, прямувáти, довóдити. [Стéжка ведé до гáю. Сíни провáдять до світли́ці. Куди́ цей шлях прямýє?]; 4) **Вести́** *дело, работу* – провáдити (справувáти) дíло, спрáву (спрáви), робóту. [Зáгад дíло справýє]. **В.** *процесс, тяжбу с кем* – позивáтися з ким. *Судья* **ведёт** *процесс, дело* – судéць провáдить процéс, спрáву. **Вести́** *борьбу*, **вести́** *войну* – точи́ти (провáдити) боротьбý, війнý. **Вести́** *хоровод* – вести́ танóк. **Вести́** *разговор*, **-ти́** *речь*, **-ти́** *рассказ* – провáдити (вести́) розмóву, мóву, рéчі, оповідáння. **Вести́** *переговоры* – вести́ переспрáви, трактувáти. [Корóль трактувáв з хáном про довíчне зами́р'я (Куліш)]. **Вести́** *переписку* – листувáтися з ким. **Вести́** *дневник* – вести́ щодéнника. **Вести́** *торговые сношения* – провáдити (відбувáти) торг, торгóві знóсини. **Вести́** *жизнь* – провáдити життя́. **Вести́** *хозяйство* – держáти хазя́йство, господáрство, хазяйнувáти, господарювáти. **Вести́** *детей* – провáдити дíти, вихóвувати дíти. **Вести́** *свой род от кого-л.* – вести́ свій родовíд (*родословную*), похóдити від кóго, бýти з рóду когó. **Вести́** *дело к тому* (*так*), *чтобы…* – кермувáти (гнýти) на те, щоб…, хили́ти рéчі так, щоб… [Я тя́млю, куди́ ти кермýєш (Кониськ.). Він гне на те, щоб потягти́ нас до сýду]. **Вести́** *себя* – повóдитися (*сов.* повести́ся), держáтися, справувáтися (*гал.*). [Сестрá навчáє, як мені, малíй, трéба повóдитися, як дя́дину любéнько вітáти (М. Вовч.). Справýйся дóбре, не пустýй (Франко)]. **Вести́** *себя по отношению к кому-л.* – обхóдити кóло кóго, тримáтися супроти́ кóго. [Лýчче колú-б Я́ків тихéнько обхóдив кóло йóго (М. Вовч.)]. **Вести́** *себя хорошо, достойным образом* – шанувáтися, чти́тися. [Гляди́-ж шанýйся, стережи́сь, роби́ти так не вчись (Гліб.)]. *Плохо* **вести́** *себя* – не шанувáтися, пýсто йти; 5) (*корчить, коробить*) судóмити, жолоби́ти, *безл.* [Пýчки судóмить. Дóшку жолóбить]. *А он и ухом не* **ведёт** – а він ані гáдки, а він і гáдки не мáє, а він ні кýє, ні мéле.
Вестибю́ль – вестибю́ль, (*передняя*) передпокíй (*р.* -кóю).
Вести́мо, *нар.* – звичáйно, скáзано, звíсно.
Вести́мый – відóмий, звíсний, звичáйний. [Звичáйне дíло!].
Вести́сь *или* **вéсться** – 1) (*страд.*) вести́ся, провáдитися. [Провáдиться робóта. Провáдиться боротьбá. Провáдяться торгóві і дипломати́чні знóсини. Розмóва провáдилася]; 2) (*безл.*) вести́ся, повóдитися, держáтися. [Здáвна так на світі ведéться (повóдиться, держи́ться)]; 3) (*возвр.*) (*плодиться, размножаться*) вести́ся, води́тися, плоди́тися; 4) води́тися. [У ньóго грóші вóдяться].
Вéстник – вíсник, вістівéць (*р.* -вця́), вістови́к, вістівни́к, вістýн, послáнець (*р.* -нця́), гінéць (*р.* гінця́).
Вéстница – вíсниця, вістівни́ця, вістýнка, послáнка.
Вестовóй – 1) (*прил.*) віщóвий, сигнáльний. [Віщóвий дзвін. Віщóві бýбни]; 2) (*сущ.*) вістівéць (*р.* -вця́), посланéць (*р.* -нця́).
Вестовщи́к, -вщи́ца – вістонóша (*р.* -ші), новинкáр (*р.* -ря́).
Вéсточка – (з)вíсточка, вíстонька.
Весть – 1) вість (*р.* вíсти), вíстка, звість (*р.* звíсти), звíстка. *Дать* **весть** *о себе* – подáти звíстку, дáтися чýти про сéбе. *Без* **вéсти** – бéзвісти. [Пропáв бéзвісти. Заги́блий (пропáлий, пропáщий) бéзвісти]; 2) чýтка, чуття́. [Немá й чуття́ про йóго].
Весы́ – вагá *и* вáги́ (*мн.*), терези́; шáлі (*мн.*), (*ум.*) шáльки (*дословно*: *чашки весов*). [Розвáживши на дóбрих шáлях (Куліш)]. *Большие базарные* **весы́** – важни́ця; *См.* **Безмéн.** *Пружинные* **весы́** – кáнтар. *Помещение или место, где постоянно находятся* **весы́** – важня́. *См.* **Вески́, весóчки.**
Весь, вся, всё – увéсь (весь, усéй), ув́ся, усé, усéнький, -ка, -ке, цíлий, -ла, -ле. [Увéсь день. Усю́ (цíлу) ніч. Усéньку вóду попили́. Увéсь світ. Цíлий всéсвіт. Застогнáла, заридáла цíла Украї́на (Рудан.)]. *В некоторых случаях русское* **весь** *охотнее передаётся как раз через* – цíлий. [Кричáв на цíлу хáту. По цíлій землí рýській. Ля́мпи заливáли цíлу руї́ну світлом (Л.

Укр.). Перед ці́лим лю́дом. Ці́ла лю́дськість. Огляді́в мене́ ці́лого = *с головы до ног.* Ці́ле його́ безтала́ння стає́ йому́ перед о́чі (Коцюб.). На ці́лий зріст – *во весь рост*]. **Весь** *как есть, совершенно* **весь**, **весь** *без исключения* – геть уве́сь, чи́сто ввесь, уве́сь до́чиста, уве́сь одни́м лице́м, (*только с мн. ч. и с сущ. собир.*) уве́сь наголо́. [Жінки́ наголо́ всі цокоту́хи]. **Все** *до одного, до последнего* – всі до жо́дного. [Ми до жо́дного повста́ли на во́рога]. **Все** *вместе* (*без разбору*) – усі́ поспо́лу. *При* **всех** – привселю́дно. *Со* **всего́** *плеча* – чим дуж, що си́ли. *Изо* **всех** *сил, во* **всю** *мочь* – з усіє́ї снаги́ (си́ли), що си́ли, скі́льки си́ла (-ли) змага́є (-а́ють), змага́ла (-ли). *Со* **всех** *ног* – про́жо́гом, що ду́ху. *Во* **всю** *прыть, во* **весь** *дух* – що ду́ху, чим ду́ж. *Во* **всю**, *во* **всю** *Ивановскую* – на всі за́ставки́, що си́ли, що ду́ху (є). **Всё, всего́** *ср.* – усе́, усьо́го. Круго́м як в у́сі, все мовчи́ть (Шевчен.). Усе́ гара́зд, усе́ до́бре]. *При* **всём** *том* – по-при все те, проте́. **Всё** *равно* – все одно́, одна́ково (*см.* **Безразли́чно**). **Всё** *на́* **всё** – усе́ чи́сто, усе́ до́чиста, геть усе́. **Всего́** *на́* **всё** – усього́-но, гурт на гурт усього́ (усі́х). **Всё**, *нар.* – 1) (*всегда, беспрестанно*) – усе́, одно́. [Усе́ я, да я, а чому́-ж не ви? Ле́дві додо́му верну́вся та одно́ сто́гне (Грінч.)]. **Всё** *более и более* – все геть та й геть. [Козаки́ все геть та й геть, убива́лися у військо́ве ді́ло (Куліш)]; 2) (*до сих пор*) до́сі; 3) **всё**, **всё** *же*, **всё** *таки* – проте́.

Весьма́, *нар.* – ве́льми, ду́же.

Ве́твенный*, см.* **Ветви́стый.**

Ветви́на*, см.* **Ветвь.**

Ветви́стый – гілля́стий, гільча́стий, гілли́стий, розгі́льчастий, віти́стий, вітла́(с)тий, (*раскидистый*) крисла́тий, розло́жистий. [Гілля́сте де́рево].

Ветви́ться – галу́зитися, вітли́тися, гільчи́тися.

Ветвь *и* **ве́тка**, *мн.* **ве́тви** – 1) (*малоупотр.*) ві́та, (*нечастое*) віть (*р.* ві́ти), ві́тка, гілля́ка, гі́лка, галу́за, галу́зка; (*одна из главных ветвей, на которые разветвляется дерево*) відно́га, ко́нар, га́лузь (*р.* -зи). *Для мн. ч.* ві́ти, *соб.* ві́ття, гі́лля, галу́ззя, (*более мелкие ветви*) пагі́лля, па́віття; 2) (*переносно*: *отрасль*) па́рость (*р.* -ти), га́лузь (*р.* -зи). [Три па́рості (га́лузі) слов'я́нського плі́м'я]; 3) (*переносно*: *разветвление чего-л., железнодорожная ветвь, ветвь оврага*) ві́тка, рука́в. **В.** *горного кряжа* – відно́га. [Од я́ру на всі бо́ки розбі́глись рукави́ (Н.-Лев.). Залізни́чий рука́в].

Ветвя́ник, *соб.* – сушня́к, хмиз, різзя́, рі́зця (*ср.*), хворости́ння.

Ве́твя́ный – гілльови́й. [Гіллльові́ дро́ва].

Ве́тер – ві́тер (*р.* -тра[у]), (*мн.*) вітри́. **В.** *северный* – верхови́й (півні́чний) ві́тер, верхови́к. **В.** *южный* – низо́ви́й (півде́нний) в., нижня́к, полуде́нник. **В.** *восточный* – схі́дній *в.* **В.** *западный* – за́хідній в., за́ходень (*р.* -дня). *Тёплый* **в.** – тепля́к. *Сухой* **ве́тер** – сухові́й. *Палящий* **в.** – палю́чий в., шмалі́й. *Сильный* **в.** – нава́льний ві́тер, бо́рвій, буре́й. *Сквозной* **в.** – скрізни́й ві́тер, про́тяг. **Ве́тер**, *дующий с горы* – згі́рний в. **В.** *от берега на море* – відбере́жний (горови́й) в. *Во время* **ве́тра** – під ві́тер. *По* **ве́тру** – за ві́тром. *Говорить на* **в.** – говори́ти на ві́тер. *Пойти на* **ве́тер** – піти́ з ві́тром. *См.* **Верхово́й, Попу́тный, Проти́вный, Поднима́ться.**

Ветеро́к – вітре́ць (*р.* вітреця́), вітере́ць (*р.* вітерця́). *Лёгкий* **ветеро́к** (*зефир*) – ле́гіт (*р.* ле́готу), тихові́й (*р.* -ві́я).

Ветера́н – ветера́н.

Ветерина́р – ветерина́р, (*неученый*) – конова́л.

Ветерина́рия – ветерина́рі́я, ветерина́рство. *Срв.* **Конова́льство.**

Ветерина́рный – ветерина́рський, ветерина́рний.

Ве́тка, *см.* **Ветвь.**

Ветла́, *мн.* **вётлы** – верба́, верболі́з (*р.* -ло́зу), лози́на.

Ветло́вник, ветля́ник – ло́зи, верболі́з (*р.* -ло́зу).

Ветло́вый, ветля́ный – вербо́вий, лозо́вий.

Ве́то, *нескл.* – ве́то, заборо́на. [Покладі́ть своє́ ве́то].

Ве́точка – гілля́чка, гі́лочка, галу́зка.

Вето́шить – лата́ти стари́ми ла́тка́ми, підшива́ти стари́м шма́ттям.

Вето́шка – шма́тка, шмати́на, ганчі́рка.

Вето́шник – ганчі́рник, шматя́р (*р.* -ра́), лахма́нник, ону́чник, онучка́р (*р.* -ря́), староманá́тник.

Вето́шница – ганчі́рниця, шматя́рка, лахма́нниця, онучка́рка, староманá́тниця.

Вето́шничать – ганчірникува́ти, онучка́рити.

Вето́шный – шма́тяний, ганчі́рний.

Ве́тошь, -то́шье – 1) стара́ оде́жина, стари́нка, тенетя́га; 2) дра́нь (*р.* -ни), дра́нтя, шма́ття; 3) (*прошлогодняя трава в степи*) – не́жер (*р.* -ри).

Ветр, *см.* **Ве́тер.**
Ве́трельник (*флюгерок*) – вітрячо́к (*р.* -чка), пі́вень (*р.* -вня), пого́дник, пого́дка.
Ветрене́ть – вітрі́ти, розві́трюватися. [Хо́лодно, вітрі́є].
Ве́треник – гони́вітер, вітрого́н, (*р.* -на), вітроле́т, ві́тер, голова́-ві́тер, же́вжик, шалапу́т.
Ве́треница – ві́тер-ді́вка, верти́голова, ві́трянка, вітроле́тка, шалапу́тка.
Ве́треничать – вітрого́нити, жевжикува́ти.
Ве́трено – 1) ві́тряно. *Сделалось* **ве́трено** – розві́трилося; 2) (*необдуманно*) легкова́жно; пустотли́во, по-вітрого́нському.
Ве́треность – пустотли́вість (*р.* -вости), вітрого́нство.
Ве́треный – 1) ві́тряний, вітрови́й. [Ві́тряний день. Ві́тряна пого́да. Ві́тряна (вітрова́) бу́ря]; 2) легкова́жний, пустотли́вий, вітрого́н, (*ветреного поведения*) пові́йний, ле́гкий.
Ветре́ть – прові́трюватися, виві́трюватися. [Полотно́ ще не ви́вітрилося].
Ветри́ло – вітри́ло.
Ветробо́й, *см.* **Ветроло́м.**
Ветро́вый – вітро́ви́й. **Ветро́вый** *суда́к* – в’я́лений суда́к.
Ветрого́н, *см.* **Ве́треник.**
Ветрого́нный – вітрого́нний (лік).
Ветрого́нка, *см.* **Ве́треница.**
Ветроиспуска́тель – вітропу́ск (*снаряд*).
Ветроло́м – ви́верт, ви́вертень (*р.* -тня), ви́верница.
Ветроме́р – вітромі́р.
Ветру́шка – вітрячо́к, млино́к (ця́цька).
Ве́тряница – 1) суши́льня, сушня́; 2) вітряна́ ві́спа.
Ве́трянка – млин-вітря́к.
Ве́тряный – ві́тряний. **Ве́тряная** *мельница* – вітря́к. **Ве́тряная** *оспа* – вітряна́ ві́спа.
Ве́тхий – ве́тхий, стари́й, похи́лий. [Ве́тхе де́рево. Похи́лая хати́на]. **Ве́тхий** *Завет* – Стари́й Заві́т.
Ветхозаве́тный – старозаві́тний.
Ветхозако́нный – старозако́нник; жид.
Ве́тхость – ве́тхість, ста́рість (*р.* -рости).
Ветчина́ – ши́нка, вуджени́ця, вуджени́на.
Ветчи́нный – ши́ночий, таки́й як ши́нка; з ши́нки, до ши́нки. **-ная** *колбаса* – ковба́сна ши́нка. **-ное** *производство* – ви́роб ши́нок.
Ветша́ть, *сов.* **изветша́ть** – 1) па́датися, старі́шати; 2) (*дряхлеть*) старі́тися, підто́птуватися.
Ве́ха́ – ви́тичка, ти́чка, ві́ха́, маня́к, (*призёмистая*) кіло́к (*р.* кілка́), (*буй на реке*) куга́.
Вехова́ть – тичи́ти щось, познача́ти тичка́ми, відтика́ти.
Ве́че – ві́че.
Вечево́й – вічови́й. [Вічове́ пра́во]. **-во́й** *колокол* – вічови́й дзвін, віщови́й (*вестовой*) дзвін.
Ве́чер – 1) ве́чір (*р.* ве́чора), вечори́на́. *Время под* **ве́чер** – пі́двечір, підвечі́рок (*р.* -рка). *Под* **ве́чер**, *к* **ве́черу** – над ве́чір, перед ве́чір, надвечори́, напі́двечір, проти ве́чора. *Дело было к* **ве́черу** – було́ над ве́чір. *Поздний* **ве́чер** – пі́зні ля́ги. *Каждый* **ве́чер** – що-ве́чора, щове́чір. *В тот* **ве́чер** – то́го ве́чора. *Однажды* **ве́чером** – одного́ ве́чора. *Добрый* **ве́чер**! – добри́вечір! *Близиться, приблизиться к* **ве́черу** – вечорі́ти, повечорі́ти. [Пожді́ть, хай со́нце тро́хи повечорі́є]. *См.* **Вечере́ть**; 2) (*вечернее собрание*) ве́чір. *Относящийся к* **ве́черу** – вечоро́вий. Вечеро́ва програ́ма].
Вечере́ть, *безл.* – вечорі́ти, (*сов.*) звечорі́ти, повечорі́ти. [*Возможна и личная конструщия*: Ве́чір вечорі́є].
Вечери́нка – вечі́рка. *Устраивать* вечери́нку – 1) (*подготовлять*) улашто́вувати (впоряджа́ти) вечі́рку; 2) справля́ти вечі́рку.
Вечерко́м – увечіро́чку, над ве́чір.
Вече́рний – вечі́рній, вечеро́вий. [Вечі́рній час. Вечі́рня зі́рка. Вечеро́ва пора́. Вечеро́ва зоря́. Вечі́рнє молоко́].
Вече́рница – вечі́рня зі́рка.
Вече́рня – вечі́рня (*р.* -рні).
Вечеро́к, вечеро́чек – вечіро́к (*р.* -рка́), вечіро́чок (*р.* -чка), вечори́нка.
Ве́чером, *нар.* – уве́чері. *Поздним* **ве́чером** – ля́гома́, в о́бляги, в пі́зні о́бляги (вля́ги). *Утром и* **ве́чером** – ра́но й ве́чір. *Накануне* **ве́чером,** *см.* **Вечо́р.**
Вечеру́шка – вечерни́ці.
Ве́че́ря – вече́ря (*р.* -рі).

Вечея́, *см.* **Вячея́.**
Ве́чно, *нар.* – 1) ві́чно, дові́чно, вікові́чно, дові́ку, пові́к, безлі́тно. *Жил бы он* **ве́чно** – ві́ку не було́ б йому́; 2) (*постоянно*) за́всі́ди, ра́з-у-ра́з, повсякча́с.
Вечнопа́мятный – вічнопа́м'ятний, вікопо́мний.
Ве́чность – ві́чність (*р.* -ности), (*исконная*) відві́чність, (*дальнейшая*) дові́чність.
Вечносу́щий – вічносу́щий.
Вечнoю́ный – ві́чно молоди́й.
Ве́чный – 1) ві́чний, (*испоконв.*) відві́чний, (*в будущем*) дові́чний, вікові́чний, безві́чний, безлі́тний. [Ві́чна сла́ва. Ща́стя доча́сне, а зли́дні дові́чні. Придба́в на дові́чне володі́ння. Безві́чнії зо́рі]. *Купить на* **ве́чные** *времена* – покупи́ти на бе́звік (у ві́чність); 2) (*постоянный*) повсякча́сний. [Повсякча́сне го́ре. Повсякча́сні турбо́ти].
Вечо́р, *нар.* – зве́чора, учо́ра зве́чора, вчо́ра вве́чері.
Вечо́рний, вечо́рошний – учора́шній вечі́рній.
Ве́шалка – 1) (*в одежде*) ві́шалка; (*устройство для вешанья одежды*) кіло́к (*р.* -лка́), кіло́чок (-чка), ві́шалка, же́рдка, (*стоячая*) шара́ґи (*мн.*).
Ве́шание – ві́шання.
Ве́шатель – ві́шайло, ві́шаль, людові́ша (*р.* -ші).
Ве́шать, *сов.* **пове́сить** – 1) ві́шати, пові́сити, чіпля́ти, почепи́ти; (*о многих*) пові́шати, почіпля́ти. [Ві́шають люде́й. Нами́ста, рушники́ чіпля́ють]; 2) *см.* **Ве́сить 1.**
Ве́шаться, пове́ситься – ві́шатися, пові́ситися, заві́шуватися, заві́ситися. **Ве́шаться** *кому-л. на шею* – чіпля́тися (ви́снути) кому́ на ши́ю.
Ве́шение – ва́ження, зва́жування.
Веши́ть – значи́ти (познача́ти) тичка́ми (ви́тичками), обтика́ти, відтика́ти. [Обтика́ти доро́гу].
Ве́шний, *см.* **Весе́нний.**
Вешня́к – 1) (*в плотинах и запрудах*) за́став, за́ставка, о́пуст; 2) весня́на доро́га; 3) (*весенняя мельница*) вешня́к; 4) худо́бина весня́ного припло́ду.
Веща́ние – 1) виголо́шування, повіда́ння; 2) віщува́ння, пророкува́ння.
Веща́тель – 1) повіда́ч; 2) віщу́н.
Веща́тельница – 1) повіда́чка; 2) віщу́нка.
Вещать – віща́ти, виголо́шувати.
Вещба́ – 1) пророкува́ння; 2) ворожба́.
Ве́ще, *нар.* – ві́що.
Вещево́й – рече́вий, речови́й. **В.** *склад* – речови́й склад, склад для мана́ття (для рече́й).
Веще́ственность – матерія́льність, речови́нність.
Веще́ственно – матерія́льно, речови́нно, рече́во.
Веще́ственный – 1) матерія́льний, речови́нний; 2) рече́вий. [Рече́ві до́кази = *вещественные улики*].
Вещество́ – речовина́, речови́ння, наді́б'я, на́діб (*р.* -добу). [Отру́тне наді́б'я = *ядовитое* **в.**; вибухо́ве наді́б'я = *взрывчатое* **в.**].
Ве́щий – 1) (*пророческий*) ві́щий, проро́чий. [Ві́щий дух проро́чий. Ві́щі стру́ни]; 2) (*мудрый, вдохновенный*) ві́щий, надхне́нний. [Ві́щий Оле́г. Ві́щий (надхне́нний) співе́ць].
Вещица, вещичка – наді́бочка, шту́чка. [Ко́жну наді́бочку на сто́лику га́рно поперетира́ла]. **Ве́щный** – речови́й. **В.** *право* – речове́ пра́во.
Вещу́н – 1) віщу́н, віщівни́к, віщува́тий (*р.* -того); 2) (*переносно*) во́рон, крук.
Вещу́нья – віщу́нка, віщівни́ця.
Вещь – 1) річ (*р.* ре́чи), шту́ка, (*только с вещественным значением*) на́дібка. [За ко́жну річ дити́на хапа́ється рука́ми. Піч – то ба́бська річ, а пля́шка – коза́цька. Не лю́блю я бра́ти чужу́ на́дібку. Філосо́фія річ пова́жна. Страшна́ річ – оця́ ро́зтіч. І в во́рога учи́ться – добра́ шту́ка (Грінч.)]; 2) **ве́щи** *мн.* (*пожитки, багаж*) – ре́чі, мана́тки, (*соб.*) добро́, збі́жжя, знаді́б'я, на́чи́ння, мана́ття. [Вся́ке ха́тнє знаді́б'я (на́чи́ння)].
Ве́ялица, *см.* **Вью́га.**
Ве́ялка – ві́ялка; (**в.** *без решет для отвевания лёгкого сора, как то*: *остатков мякины, пыли и т. п.*) млино́к; (*для отвевания куколя*) кукільни́ця.
Ве́яло, ве́яльница, *см.* **Ве́ялка.**
Ве́яльный *и* **ве́ятельный** – ві́яльний. [Рядно́ ві́яльне].
Ве́яльщик – ві́яльник.
Ве́яльщица – ві́яльниця.
Ве́яние – 1) (*действие от гл. веять*) ві́яння, ві́янка. [Вже почала́ся ві́янка]; 2) (*дуновение*) повіва́ння, по́вів, по́дих, по́дув. [Ти́хий по́вів (по́дих) ві́тру. Нові́ грома́дські по́дуви (течії́) та

на́прями].
Ве́ятель, *см.* **Ве́яльщик.**
Ве́ять – 1) (*дуть*) ві́яти, повіва́ти, ди́хати, подиха́ти. [Віє ві́тер, повіва́є. Подиха́є ві́терець]; 2) (*в безл. конструкции*: *веять чем*) ві́яти, повіва́ти, паші́ти, дхну́ти, віддава́ти чим (*последние два и в личн. конструкции*). [Повіва́є тепло́м, прохоло́дою. Спра́вжньою пое́зією віє (дхне) від нього́. Ду́хом сві́жого сі́на паши́ть від ско́шеної луки́. Па́хощами молодо́щів віддає́ його́ збі́рка пое́зій]; 3) (**в.** *зерно*) ві́яти. [Ві́яти жи́то, ячмі́нь, пшени́цю]; 4) (*развеваться*) ма́яти, повіва́ти. [Ма́ють (повіва́ють) прапори́].
Ве́яться – ві́ятися. [Пшени́ця моло́титься й ві́ється].
Ве́янный – ві́яний.
Вжать, *см.* **Вжима́ть.**
Вжи́ве, *нар.* – за життя́, за живота́.
Вжик, вжи́канье – ля́скіт (*р.* -коту).
Вжи́кать – бря́зкати, бряжча́ти.
Вжим, вжима́ние – вти́скування, вгні́чування.
Вжима́ть, вжать – вти́скувати, вти́сну́ти (втісни́ти), вгні́чувати, вгніти́ти, впира́ти, впе́рти. [Не можу́ впе́рти за́тичку в пля́шку].
Взад – наза́д. *Ни* **взад**, *ни вперёд* – ні сюди́, ні туди́; (*гал.*) ні сте́йки, ні ге́йки.
Взади́ – поза́ду.
Взаём, взаймы́ – у по́зи́ку, в по́зичку. *Брать* (*взять*) **взаймы́** – позича́ти, -ся, пози́чити, зажича́ти, визича́ти, ви́зичити, бра́ти (взя́ти) в по́зи́ку, в по́зичку. *Брать* **взаймы́** *деньги под залог чего-л.* – бра́ти (взя́ти) гро́ші під заста́ву (на за́став). *Давать, дать* **взаймы́** – позича́ти, пози́чити, зажича́ти, зажи́чити кому́, дава́ти, да́ти в по́зи́ку. *Давать денег* **взаймы́** *под залог чего-н.* – позича́ти, (*сов.*) пози́чити на за́став. *Набрать* **взаймы́** – напозича́ти, -ся. [Ніхто́ вже не дає́: у всіх напозича́лися]. *Надавать* **взаймы́** – напозича́тися. [Напозича́вся лю́дям бага́то, та я́к те віддава́тимуть!]. *Раздать* **взаймы́** – порозпозича́ти. *Взятый* **взаймы́** – пози́чений. [Їмо́ хліб пози́чений].
Взаи́мность – обопі́льність, взає́мність. *Пользоваться* **-тью** *в любви* – (щасли́во) люби́тися з ким, ті́шитися одві́тним коха́нням. [Семе́н та Ка́тря лю́бляться].
Взаи́мный – обопі́льний, зобопі́льний, взає́мний. [Обопі́льна (зобопі́льна, взає́мна) при́язнь, знена́висть, допомо́га, пора́да, пова́га]. **-ое** *понимание* – порозумі́ння. **-ое** *согласие* – обопі́льна зго́да, лад. [Нема́ ладу́ в нас: не мо́жна нам уку́пі жи́ти]. **-но** – обопі́льно, зобопі́льно, навзає́м.
Взаимоде́йствие – взаємоді́яння, взаємоді́я.
Взаимоде́йствовать – взаємоді́яти.
Взаимоотноше́ния – взаємовідно́сини, обопі́льні відно́сини (стосу́нки), взає́мини. [Пості́йні взає́мини між окре́мими наро́дами. Істо́рія літерату́рних взаємові́дносин. Стосу́нки лю́дські].
Взаимопо́мощь – взаємодопомо́га, обопі́льна допомо́га. [Бідно́та пови́нна об'є́днуватися на ґру́нті взаємодопомо́ги]. *Касса* **-щи** – ка́са взає́мної допомо́ги (взаємодопомо́ги).
Взаймы́, *см.* **Взаём.**
Взалка́ть – зголодні́ти.
Взаме́н – замі́сть, намі́сть чо́го, замі́сто чо́го, на[в]замі́н, на обмі́н, взамі́ну, (*вместо того*) нато́мість, (*для подстановки*) на підста́ву за ко́го. [Кого́-ж то він на підста́ву за се́бе ві́зьме? (Мирн.)].
Взаперти́ – в зачи́ні. [Не хо́четься куре́й в зачи́ні (*или* замкну́тих, зачи́нених) держа́ти].
Взапра́вду – спра́вді, вспра́вжки, наспра́вжки, напра́вду.
Вза́пуски – навза́води, навви́передки.
Вза́риваться, *см.* **Всма́триваться.**
Вза́хаться – зао́хкати, зао́хати.
Взаче́т – на раху́нок.
Вза́шей – у поти́лицю, у пле́чі, у ши́ю, у три́шия, у три ви́рви (вибива́ти, випиха́ти).
Взбаламу́тить – скаламу́тити. **-ченный** – скаламу́чений. [Скаламу́чене мо́ре].
Взба́лмошность – шале́ність, нерозва́жливість, нерозсу́дливість.
Взба́лмошный, -но – шале́ний, -но, нерозва́жливий, -во, нерозсу́дливий, -во.
Взба́лмошь, *см.* **Взба́лмошность.**
Взба́лтывать, взболта́ть, взболтну́ть – колоти́ти, сколоти́ти, поколоти́ти, сколотну́ти, збива́ти, зби́ти, збо́втувати, збовта́ти, побо́втати. [По́верху бери́ во́ду, щоб не сколоти́ти гу́щі. На бе́резі купа́лись ді́ти і збива́ли во́ду (Коцюб.). На́що ти поколоти́ла во́ду?]. **Взбо́лтанный** – с[по]коло́чений, зби́тий, з[по]бо́втаний, перебо́втаний.

Взбарабо́шить – скуйо́вдити, розкуйо́вдити.
Взбара́хтаться – ле́дві ви́дряпатися, ви́дертися.
Взбега́ть, взбежа́ть – збіга́ти, збі́гти, вибіга́ти, ви́бігти на що. [Ви́біг на шпиль].
Взбелени́ть *кого* – розлютува́ти кого́, розлюти́ти кого́, роздратува́ти кого́, роззло́стити кого́, сказити кого́. [Не помо́же ба́бі кади́ло, коли́ ба́бу сказило].
Взбелени́ться – мов чемери́ці наї́стися, ошалі́ти, знавісні́ти, розлютува́тися, розлюти́тися, роздратува́тися, роззло́ститися.
Взбеси́ть, -ся – 1) *см.* **Взбелени́ть, -ся**; 2) сказитися, скрути́тися, стекти́ся.
Взбе́шенный – посатані́лий, розлюто́ваний, розлю́чений, роздрато́ваний, знавісні́лий, осте́клий.
Взбива́ть, взбить – збива́ти, зби́ти. [Пи́лу не збива́йте]; (*волосы*) підкосми́чити (*сов.*), кудо́вчати, накудо́вчити, розпу́шувати, розпуши́ти; (*подушку*) перебива́ти, переби́ти; (*желтки, белки*) підбива́ти, підби́ти; (*мяч палкой*) гили́ти, загили́ти.
Взбира́ться, взобра́ться (*на лестницу, гору, дерево и т. п.*) – бра́тися, видира́тися, ви́дертися, здира́тися, зде́ртися, видря́пуватися, ви́дряпатися, пну́тися, п'я́сти́ся, ви́пнутися, спина́тися, сп'я́сти́ся, вила́зити, ви́лізти, зла́зити, злі́зти. **В.** *на лошадь* – вила́зити (*сов.* ви́лізти), сіда́ти (сі́сти), з[в]сіда́ти (з[в]сі́сти) на коня́. [Му́сів усякий шля́хтич, хто зся́де на ко́ня, у ві́йсько виїзди́ти (Куліш)].
Взболта́ть, *см.* **Взба́лтывать.**
Взболта́ться – сколоти́тися, перебо́втатися, поперебо́втуватися. [Молочко́ га́рне було́, позасто́юване, а по́ки довезли́ по ці́й доро́зі, то й поперебо́втувалось].
Взборозди́ть – поборозни́ти. *См.* **Борозди́ть.**
Взбарони́ть – побороні́ти. *См.* **Борони́ть.**
Взбра́сывать, взбро́сить *куда, на что* – скида́ти, ски́нути. [Ски́нула по́душку на піч].
Взбра́сываться, *см.* **Набра́сываться.**
Взбрести́ – наверзти́ся. [Ме́ле, що на язи́к наверзе́ться]. **В.** *на ум* – впли́сти (*3-е л.* впливе́) в го́лову, набрести́ в го́лову, вхопи́тися голові́. [Так отже послу́хайте, яка́ то старо́ї голові́ на ста́рість дурни́ця вхопи́лася (Франко)].
Взбро́сить, *см.* **Взбра́сывать.**
Взброса́ть, *сов.* – наки́дати. [За малу́ годи́ну наки́дає ці́лий стіг].
Взбры́згивать, взбры́знуть – по́рскати, спо́рснути, пи́рскати, пи́рснути, попи́рскати, бри́зкати, побри́зкати, кропи́ти, покропи́ти.
Взбугри́ть – пори́ти, зри́ти (зе́млю), збу́рити, похвилюва́ти (во́ду), звалува́ти.
Взбудора́жить – розбу́рхати, схвилюва́ти, збу́рити, збудора́жити, (*многих*) побудора́жити (Куліш). **Взбудора́женный** – розбу́рханий, схвильо́ваний, збу́рений, збудора́жений, розбудора́жений.
Взбунтова́ть, -ся – збунтува́ти, -ся, побунтува́ти, -ся, зня́ти бунт, забунтува́ти. [На го́спода вони́ забунтува́ли (Куліш). Всі про́ти нього побунтува́лися. Зняли́ бунт про́ти не́ї]. *См.* **Бунтова́ть.**
Взбутете́нить, *см.* **Взбу́чить.**
Взбутора́жить, *см.* **Взбудора́жить.**
Взбу́чить – прочуха́на, прочуха́нки да́ти.
Взбу́чка – прочух(р)а́н, прочуха́нка, перегі́н (*р.* -го́ну), халазі́я, перегре́чка; (*проборка*) на́труска. *Задать* **взбу́чку** – да́ти кому́сь прочуха́на (перего́ну, га́рту), перегна́ти гре́чку.
Взбу́читься – набуча́віти.
Взва́живать, взвожжа́ть – заво́жжувати, завожжа́ти (коня́), накида́ти ві́жки (на коня́).
Взва́ливать, взвали́ть – накида́ти, наки́нути щось на ко́го, на що, верну́ти (*сов.* зверну́ти), скида́ти, ски́нути, ско́чувати, скоти́ти, зса́джувати, зсади́ти. **В.** *на плечи, на спину* – бра́ти, взя́ти на обере́мок, завдава́ти, завда́ти кому́сь на пле́чі. [На йо́го цю робо́ту наки́нуто. Де-б яка́ робо́та не тра́пилася, усе́ собі́ на ши́ю ве́рне. Кабана́ на віз скоти́ли. Зсади́ли коло́ду на са́нки. Завда́в йому́ клу́нок на пле́чі. Візьмі́ть її́ на обере́мок да й несі́ть].
Взвар – 1) звар, відва́р, деко́кт; 2) узва́р (*р.* -ру).
Взва́рец – варе́на, варену́ха.
Взвева́ться – ма́яти, (*сов.*) зама́яти. [Ма́ють корогви́. Одра́зу зама́яли черво́ні прапори́].
Взвезти́, *см.* **Взвози́ть.**
Взвести́, *см.* **Взводи́ть.**
Взвесели́ть – звесели́ти. [Ввійде у ха́ту, то й ха́ту звесе́лить (Коцюб.)].
Взве́шивание – ва́ження, зва́жування.
Взве́шивать, взве́сить – 1) ва́жити, зва́жити; (**в.** *многое*) пова́жити, нава́жити, понава́жувати; (**в.** *наново*) перева́жувати, перева́жити, (*многое*) поперева́жувати; 2)

взве́шивать, взве́сить *обстоятельства дела* (*принимать, принять в расчет*) – бра́ти, взя́ти, прийня́ти під розва́гу, розважа́ти, розва́жити, зва́жити. **Взве́шенный** – зва́жений, (*длительно*) пова́жений. [Уве́сь пова́жений цу́кор].
Взвива́ться, взви́ться – зніма́тися, зня́тися вго́ру, звива́тися, зви́тися, (*сов.*) сягну́ти, шугну́ти. [Знявсь уго́ру чо́рний дим (Грінч.). Зви́вся жа́йворонок. На́че ті стру́жки смоло́ві: пальне́, шугне́ та й зга́сне (Кониськ.). Ви́соко вго́ру сягну́ло по́лум'я]. **В.** *на дыбы* – stава́ти, ста́ти ди́бки.
Взви́деть – поба́чити, вздрі́ти. *Не* **-дел** *света* – потемні́ло в очу́, в о́чіх, світ потьма́рився.
Взви́згивание, взвизг – вища́ння, виск.
Взви́згивать, взви́згнуть – вища́ти, (*сов.*) ви́скнути, дзви́знути, завискоті́ти, дзя́вкнути.
Взви́нчивать, взвинти́ть – накрути́ти, (*нервы*) напру́жити; (*цены*) наганя́ти, понаго́нювати. [Понаго́нювали ці́ни, бі́дному тепе́р не доступи́тися].
Взви́хрить, -ся – наку́чмити, -ся, скуйо́вдити, -ся. [Наку́чмився чуб].
Взводи́ть, взвести́ – 1) зво́дити, зве́сти́. [Звів його́ на схо́ди]; (*о многих*) позво́дити, (на го́ру). **В.** *напраслину* – прикида́ти (-ки́нути) пеню́, напа́сть, натяга́ти, натягти́ на ко́го. [Ще ска́жуть, що я вас отруї́в та прики́нуть пеню́, що й копо́ю не одбу́деш (Квітка)]; 2) (*курок*) відво́дити, відве́сти́, одве́сти́ ку́рок. [Одві́в ку́рка і хоті́в стріля́ти].
Взвод – звід (*р.* зво́ду), чота́ (*гал.*).
Взво́дный – зводови́й (*унт.-офиц., пружина*), чотови́й, (*сущ.*) чо́тар (*р.* -ря).
Взвожжа́ть – завожжа́ти. *См.* **Взва́жживать.**
Взвоз – 1) вивозі́ння; 2) (*под'ём от реки, моста*) узві́з, озві́з (*р.* -во́за); (*ум.*) у[о]зво́[і]зець (*р.* -ві́зця). [Ви́їхали з брідка́ на узво́зець].
Взвози́ть, взвезти́ – виво́зити, ви́везти. [Важка́ ху́ра, вси́лу ви́везли ко́ні на го́ру].
Взвола́кивать, взволо́чь – витяга́ти, стяга́ти, ви́тягти, стягти́ (на го́ру).
Взволно́ванность – схвилюва́ння, розхвилюва́ння.
Взволно́ванный – схвильо́ваний, розхвильо́ваний, звору́шений, зру́шений, збу́рений; (*о массе людей, воде, лесе*) збу́рений, кипу́чий, розхвильо́ваний, пору́шений.
Взволно́вывать, взволнова́ть (*о воде и о чувствах*) хвилюва́ти, схвилюва́ти, розхвилюва́ти, збу́рити; (*только о чувствах*) звору́шувати, зворуши́ти, забаламу́тити, зру́шувати, зру́шити, пору́шити, збу́рювати, збу́рити, збудора́жити.
Взволно́вываться, взволнова́ться (*о чувствах*) – зру́шуватися, зру́шитися, зворуши́тися, схвилюва́тися, розхвилюва́тися, (*о мног.*) похвилюва́тися, обру́шитися. [Наро́д обру́шився (Волч.)]; (*о воде*) зби́тися, збу́ритися, схвилюва́тися.
Взвыть, (*о зверях*) – зави́ти, заски́глити несамови́то; (*о людях*) заголоси́ти, го́лосно заkви́лити.
Взга́ркивать, взга́ркнуть – вигу́кувати, ви́гукнути, ге́йкати, ге́йкнути.
Взгляд – 1) по́гляд, (*зрение*) зір (*р.* зо́ру), (*наружн. вид*) по́зір (*р.* по́зо́ру). *Человек с весёл.* **взгля́дом** – весе́лого по́гляду (М. Вовч.). *С недобрым* **взгля́дом** – звірогля́д. *На* **взгляд** – на о́ко, на по́гляд, на по́зі́р, як гля́нути. *Встретились* **взгля́дами** – вони́ ззирну́лися, о́чі їх ззирну́лися (Грінч.). *Окинуть, охватить* **взгля́дом** *что* – ски́нути, згля́нути о́ком, зирну́ти по чо́му. [Зирну́в по ха́ті]. *Окидывать, окинуть, обводить, обвести* **взгля́дом** *многое* – озира́ти, (*сов.*) озирну́ти, обве́сти́, згля́діти о́ком, перебі́гти очи́ма, перезрі́ти (*гал.*). *Привлекать* **взгляд** – бра́ти о́чі, вбира́ти в се́бе о́чі. *Проникать, проникнуть* **-дом** – прозира́ти, прозирну́ти кого́, проглядá́ти, -ся, прогля́нути, -ся, продивля́тися, продиви́тися в кім, проти́снути по́гляд (Франко). *Смерить* **-дом** – обмі́ряти по́глядом, очи́ма. *Встретиться с чьим* **-дом** – спа́сти очи́ма на ко́го. [Куди́ я ні гля́ну, усе на його́ по́гляд очи́ма спаду́ = *с его* **взгля́дом** *встречаюсь глазами* (М. Вовч.)]. *Устремить* **взгляд** – уп'ясти́ся очи́ма, втопи́ти о́чі (Неч.-Лев.). *На мой, ваш* **взгляд** – на мої́, ва́ші о́чі, на мій, ваш по́гляд. [На ва́ші о́чі – бур'я́н, а на мої́ – чудо́ві квіточки́ (Неч.-Лев.)]. *Бросить* **взгляд,** *см.* **Взгляну́ть**; 2) **взгляд** (*мнение*) – по́гляд, га́дка, ду́мка, переконá́ння. *На мой, его* **взгляд** – з по́гляду мого́ (його́), (як) на мій (його́) по́гляд, як на ме́не (на йо́го), по мо́єму, по його́; на мою́ (на його́) ду́мку (га́дку). *Вырабатывать* **-ды** – дохо́дити до по́глядів. *Не соглашаться с чьими* **-дами** – не зго́джуватися з чиї́мись по́глядами, (*описат.*) не туди́ диви́тися. *Высказывать свой* **взгляд** – дава́ти свій суд, висло́влювати свою́ ду́мку (по́гляд).
Взгля́дный – пока́зни́й, га́рний на ви́гляд.
Взгля́дывать, взгляну́ть – погляда́ти, погля́нути, гля́нути, спогляда́ти, спогля́нути, (с)позира́ти, (с)позирну́ти. **В.** *быстро* – зи́ркати, зи́ркнути, зво́дити (зве́сти́) о́чі, скида́ти (ски́нути) о́чі (очи́ма) на ко́го, скида́ти, ски́нути, закида́ти, заки́нути по́гляд, по́глядом на ко́го, (*сов.*) ве́ргнути, метну́ти, стре́льну́ти, бли́кнути, гли́пнути очи́ма. **В.** *искоса,*

недовольно – погляда́ти, гля́нути скри́ва, зи́зом. **В.** *исподлобья* – погляда́ти, (*сов.*) (по)гля́нути *и т. д.* з-під ло́ба, сторч. **В.** *друг на друга* – скида́тися, ски́нутися очи́ма, погляда́ти, (погля́нути) між собо́ю, ззира́тися, ззирну́тися.

Взголо́вье – узголо́в'я.

Взгон – 1) загна́ння на го́ру; 2) споло́хання, сполоші́ння; 3) *хим.* (*сублимация*), *см.* **Возго́н, возго́нка.**

Взгоня́ть, взогна́ть – 1) зго́нити (*сов.* згони́ти) на го́ру, зганя́ти (зігна́ти) на го́ру, (*о многих*) позго́нити. [Позго́нив воли́ на го́ру]; 2) (*спугивать*) поло́хати, споло́хати, полоши́ти, сполоши́ти; 3) (*хим.*) визго́нити, переганя́ти, переста́лювати, сублімува́ти. *См.* **Возгоня́ть.**

Взгорева́ть – зажури́тися, засумува́ти, затужи́ти, притужи́ти.

Взгоре́ться, *см.* **Возгоре́ться.**

Взго́рок, взго́рье – згі́р'я, узгі́р'я, узгі́рок (*р.* -рка).

Взгреме́ть – загримі́ти, загримоті́ти.

Взгрома́зживать, взгромозди́ть – 1) стере́блювати, стереби́ти, виса́джувати, ви́садити. [Яке́-ж воно́ важке́, наси́лу на стіл ви́садив! (Звиног.)]; 2) *см.* **Нагромозди́ть.**

Взгрома́зживаться, взгромозди́ться – спина́тися, сп'я́сти́ся куди́сь, на щось, випина́тися, ви́пнутися (ви́п'ястися) на щось, стере́блюватися, стереби́тися, вила́зити, ви́лізти (ви́соко).

Взгрусти́ть – засумува́ти, зажури́тися, засмути́тися.

Взгрустну́ться, *безл.* **Взгрустну́лось** *кому* – сум (журба́, сму́ток) обгорну́в (опови́в) кого́, су́мно (жу́рно) кому́сь ста́ло, притужи́в хто. [А коли́ приту́жиш, прихо́дь до нас – ми розва́жимо].

Вздва́ивать, вздво́ить – двої́ти, подво́ювати, здвої́ти подвої́ти. **В.** *пар* – пере́орювати, переора́ти.

Вздви́женье, *см.* **Воздви́женье.**

Вздева́ть, вздеть – 1) (*одежду*) надяга́ти, надягти́, (*обувь*) узу́ти; 2) (*нитку*) вси́лювати, всили́ти; 3) (*вверх*) здійня́ти. [Здійня́ти го́лову на спис (Макс. 24)].

Вздёргивать, вздёрнуть – підтяга́ти, підтягти́ вго́ру, сми́кати, смикну́ти вго́ру (за ни́тку, мотузо́к). **В.** *на виселицу* – почепи́ти на ши́беницю. **В.** *нос* – де́рти, заде́рти но́са, ки́рпу гну́ти. **Вздёрнутый** *нос* – кирпа́тий (кирпа́тенький) ніс, ки́рпа.

Вздешеве́ть – подеше́вшати.

Вздира́ть, взодра́ть – здира́ти, зде́рти, зідра́ти. [Не здира́й стру́па, бо ду́жче прики́неться].

Вздира́ться, взодра́ться – видира́тися, ви́дертися, де́ртися, зде́ртися, видря́пуватися, ви́дряпатися. [Ви́дряпавсь на со́сну].

Вздои́ть – подої́ти.

Вздор – дурни́ця, нісені́тниця, недоре́чність, аби́що. *Срв.* **Бре́дня, Бели́берда.** *Говорить, молоть, нести* **вздор** – тереве́нити, пра́вити нісені́тниці, бляґу́зкати, торо́чити, клепа́ти, плести́, верзти́ язико́м, химе́ри гна́ти, дурни́ці верзти́ (пра́вити, стріля́ти), плеска́ти, плести́, прова́дити не знать-що; (*сов.*) набляґу́зкати, наверзти́, наказа́ти сім мішків греча́ної во́вни.

Вздо́рить – свари́тися, (*сов.*) посвари́тися, посе́рдитися. [Тро́хи між собо́ю посе́рдилися].

Вздо́рливость – сварли́вість, звадли́вість, спі́рливість.

Вздо́рливый – сварли́вий, сварки́й, колотли́вий, звадли́вий, спі́рливий, зано́зистий, (*редко*) зарі́чаний. [Вда́ча в не́ї зано́зиста].

Вздо́рничать, *см.* **Вздо́рить.**

Вздо́рный – 1) *см.* **Вздо́рливый**; 2) (*о деле, словах, книгах*) безглу́здий, химе́рний, нікче́мний, пустоме́льний, недола́дній, недоре́чний. [Химе́рні слова́ (Шевч.). Безглу́зде це ді́ло. Сестра́ йому́ надає́ книжо́к додо́му, та не таки́х книжо́к пустоме́льних (Квітка). Недола́дні ре́чі говори́ли про се вели́ке ді́ло].

Вздо́рность – 1) *см.* **Вздо́рливость**; 2) недоре́чність, нікче́мність, химе́рність, безглу́здість.

Вздорожа́ние – доро́жчання, доро́гшання, (*сов.*) подоро́жчання, подорожа́лість (*р.* -лости).

Вздорожа́ть – подоро́жчати, подоро́гшати.

Вздох – зідха́ння, (*дыхание*) ві́ддих. *Испускать, испустить последний* **вздох** – кона́ти, скона́ти, в-оста́ннє на світі зідхну́ти.

Вздохну́ть, *см.* **Вздыха́ть.**

Вздохну́ться – зідхну́тися. [Неха́й йому́ леге́нько зідхне́ться].

Вздра́гивание – здрига́ння, струсі́ння.

Вздра́гивать, вздро́гнуть – здрига́тися, здригну́тися, ки́датися, ки́нутися, стена́тися, стену́тися, движі́ти, здвига́тися, стрепеха́тися, стрепену́тися, тріпну́тися. [За ко́жним гу́ркотом гро́му вона́ неспокі́йно ки́далася (Коцюб.). Від плачу́ стена́ється ті́ло худе́ньке (Л. Укр.)]. **В.** *с испугу, особенно во сне* – жаха́тися, (*сов.*) жахну́тися. [І страху́ не раз набра́вся, аж крізь сон жаха́вся (Свидн.). Грю́кнув двери́ма, аж дити́на жахну́лася]. *Он* **вздро́гнул** – він іздригну́вся, його́ струс(о)ну́ло.

Вздремну́ть – здрі́ма́ти, здріма́тися, задрімну́ти, здрімну́ти, замгну́ти, прикорхну́ти, зве́сти́ очи́ма. [Я тро́шки замгну́. Прикорхне́ш та за́раз і прокинешся. Лягла́ та тільки́ звела́ очи́ма, коли́ він сту́ка]. **Вздремну́ться** – задріма́тися. [До́бре задріма́лося].

Вздро́гнуть, *см.* **Вздра́гивать.**

Вздува́ние – 1) (*огня*) роздму́хування, роздмуха́ння; 2) обдима́ння, надима́ння.

Вздува́ть, вздуть – 1) (*огонь, угли*) роздму́хувати, (*сов.*) роздму́хати; 2) обдима́ти, обду́ти, надима́ти, зду́ти, набубни́ти. [Зеле́ної конюши́ни не дава́й бага́то ко́ням, бо обдима́є (Звиног.). Живі́т обду́ло, набубни́ло. Як із'ї́сть му́ха отру́ти, так її́ й здме́]. **Вздуть** *многих* – пообдима́ти; 3) **вздуть** *цену* – нагна́ти ці́ну. [На все таку́ ці́ну нагна́ли (понаганя́ли), що бі́дному тепе́р не докупи́тися]; 4) (*только сов.*) одлупцюва́ти, одлушпа́нити, спа́рити, да́ти пе́рцю (га́рту), оддухопе́лити. [Одлупцю́ю так, що до́вго пам'ята́тимеш].

Вздува́ться, взду́ться – 1) обдима́тися, обду́тися. [Од соячничи́ння коро́ва обідме́ться]; 2) надима́тися, наду́тися. [Хма́ра надима́лася як жива́ і росла́ шви́дко. Живі́т наду́вся]; 3) здима́тися, зду́тися. [Молоко́ здима́ється на огні́]; 4) **в.** *от побоев* – набря́снути. [Так поби́в дочку́, що й ли́це їй набря́сло]; 5) (*о коже на теле, о слое глины на стене и т. п.*) кожуши́тися, скожуши́тися, здува́тися, зду́тися, пирожи́тися. [Як пома́залаціє́ю гли́ною, то так і скожуши́лось, на́че оддý́лось. Фа́рба на помо́сті зду́лася]; 6) **в.** *пузырями* – зніма́тися (зня́тися) пухиря́ми, пузири́тися, спузири́[і]ти. [Попі́к ру́ку, аж пухире́м знялáся. Спузири́ло йому́ все ті́ло. Все мо́ре за́раз спузири́ло (Котл.). Оце́ пога́ная багню́ка, глянь, пузири́ться як (Греб.)]; 8) (*о реке*) бутні́ти. [А рі́чка все бутні́є, ось-ось пі́де поверх гре́блі].

Взду́мать – зду́мати, заду́мати, наду́мати, -ся, нами́слити, в ми́слі взя́ти, загада́ти (собі́). **Взду́малось** – на ду́мку спа́ло, заману́лося.

Вздури́ть *кого* – призве́сти́ до несамови́тости, до нестя́ми (до нестя́му). **-ся** – дурі́ти, шалі́ти, роби́ти дурни́ці.

Взду́тие, взду́тость – нади́м.

Взду́тый – наду́тий, спу́хнутий. [Живі́т був стра́шно вели́кий і наду́тий].

Вздыма́ть, -ся – здима́ти, -ся, підно́сити, -ся (*гал.*), підійма́ти, -ся, встава́ти, вста́ти, (*о груди*) движі́ти. [Хви́лі здима́лися, як гори. Пла́кав та вже не го́лосно, ті́льки гру́ди час од ча́су движі́ли (Крим.). Височе́нні го́ри підно́сили вго́ру свої́ снігові́ верши́ни. Гора́ми хви́лю підійма́ (Шевч.). Встає́ хма́ра з-за Лима́ну (Шевч.)]. **В.** *волнами* – хвилюва́ти. [Паху́чий дим з кади́ла хвилюва́в під саме́є склепі́ння (Дніпр. Чайка)].

Вздыха́ние, *см.* **Вздох.**

Вздыха́тель, -ница – зідха́ч, -чка (*напр.* за стари́м режи́мом); (*влюблённый*) зако́ханий, -на, (зако́хана) зідха́й-душа; (*насмешл.*) уздиха́льник, зідха́йло. [На́ша па́нночка ма́є коло се́бе двох зідха́йлів, та й кру́тить ни́ми, як хо́че]. *См.* **Воздыха́тель.**

Вздыха́ть, вздохну́ть – зідха́ти, зідхну́ти, дихну́ти, передихну́ти. [Передихну́в так ва́жко (Тесл.)]. **В.** *полной грудью* – дихну́ти на по́вні гру́ди; (*передохнуть, перевести дух*) одідхну́ти, одхакну́тися, одсапну́тися. [Дай одідхну́ти ко́ням].

Вз'еда́ться, вз'е́сться – уїда́тися, уї́стися на ко́го, в ко́го, завзя́тися, напомогти́ся, напосі́стися на ко́го. **В.** *друг на друга* – заїда́тися (між собо́ю), заї́стися. [Уже́ він на ко́го в'ї́ться, тому́ добра́ не бу́де (Крим.). Як напомогли́ся – три́чі виго́нили на ти́жні. Заї́лися оди́н на о́дного, як пси на перела́зі].

Вз'езд, *см.* **Взвоз 2.**

Вз'езжа́ть, вз'е́хать *куда, на что* – виїзди́ти, (*сов.*) ви́їхати, наїзди́ти, (*сов.*) наї́хати, з'ї́хати. [Виїзди́ли на круту́ го́ру, і ко́ні ду́же потоми́лися. Виїздючи́ на гре́блю, з'ї́хали на каміню́ку і оберну́лися].

Вз'ерепе́ниться – розпри́ндитися, роз'їжати́тися, розпу́дритися; (*с криком*) – розкудкуда́катися.

Вз'еро́шиваться, вз'еро́шить, -ся, *см.* **Взлохма́чиваться, взлохма́титься.**

Взима́ние, взима́емость – збира́ння, виправля́ння, стяга́ння (пода́тків і т. и.).

Взима́ть, -ся – бра́ти, -ся, збира́ти, -ся; (*о податях и т. п.*) – ви[с]правля́ти, -ся, стяга́ти, -ся. [В субо́ту зве́чора ви́їхати-б на се́ла пода́тки виправля́ти (Васильч.)]. **Взима́емый** – спра́влюваний, зби́раний, стя́ганий, випра́влюваний. *Мера чего-либо* **взима́емая** *в чью*

пользу – мірчу́к. [Мі́ряє і мірчу́к збира́є – їдну́ мі́ру зоставля́є, де́в’ять мір пуска́є (Рудан.)].
Взира́ние – спогляда́ння, позира́ння.
Взира́ть, воззре́ть – спогляда́ти, спогляну́ти, позира́ти, позирну́ти, уважа́ти, ува́жити. [Вони́ на сльо́зи не вважа́ли]. *Не* **взира́я** *на* – не вважа́ючи на. *Не* **взира́я** *на то, что…* – дарма́ (да́ром), що…, без о́гляду на те, що… [Інтере́сна, дарма́, що ма́є свої́ хи́би (Грінч.). Бу́дуть регота́тися, без о́гляду на те, що рего́чуться самі́ над своє́ю недо́лею (Франко)]. *Не* **взира́я** *ни на что* (*слепо*) – бе́звіч, безо́глядно. [Вже бо й жіно́цтво козакува́ти підійма́лось і бе́звіч на во́рога ки́далось (Куліш). Ска́зано, щоб ді́ти безо́глядно покоря́лися батька́м (Крим.)].
Взла́зить, *см.* **Взлеза́ть.**
Взла́мывание, взлом – лама́ння, розла́муваная, розбива́ння, ви́лім (*р.* ви́лому), полі́м (*р.* поло́му), розлі́м (*р.* -ло́му). [В ме́не две́рі тисо́вії не зло́діям до розло́му].
Взла́мывать, взлома́[и́]ть (*о замке, сундуке и т. п.*) – відбива́ти, відби́ти, розбива́ти, розби́ти, лама́ти, полама́ти, злама́ти; (*о двери и т. п.*) – лама́ти, вила́мувати, вило́млювати, ви́ламати, вибива́ти, ви́бити; (*с сильным напором*) виса́джувати, ви́садити, вива́жувати, ви́важити. [Одби́то замо́к. Розби́то, пола́мано скри́ню. Лама́йте две́рі! (Шевч.). Ви́важено две́рі с комо́рі і за́брано все]. **В-ся** – вила́муватися, ви́ламатися. [В цей мент вила́муються две́рі (Тобіл.)].
Взлеза́ние – вилі́за́ння, зла́зіння.
Взлеза́ть *и* **взла́зить, взлезть,** *см.* **Взбира́ться, взобра́ться.**
Взлеле́яние, *см.* **Леле́яние.**
Взлеле́ять, *см.* **Леле́ять.**
Взле́сок – узлі́сся.
Взлета́ние, взлёт – злі́та́ння, (*сов.*) злеті́ння, зліт (*р.* зльо́ту).
Взлета́ть, взлете́ть – злі́та́ти, злеті́ти, вилі́та́ти (на що), зли́ну́ти, зніма́тися, зня́тися; (*о многих*) позлі́та́ти, повилі́та́ти. [Злеті́в пі́вень на воро́та. Пта́шка ви́летіла на висо́кого ду́ба. З стін руї́ни з га́ласом знял́ось вороння́ (Коцюб.). Пі́вні позлі́та́ли аж на ха́ту]. **Взлете́ть** *выше чего* – злеті́ти над що. [Злеті́в він над хма́ри (Самійл.)]. **Взлета́ть** *вверх и вниз* – гра́ти. [Воронн́я гра́є: підлети́ть ду́же ви́соко, а тоді́ лети́ть до ни́зу (Звиног.)].
Взли́за – ли́сина коло виcкі́в.
Взли́зи[а́]стый – лисову́хий.
Взло́бина, взло́бок – при́горок (*р.* -рка), лобо́к (*р.* -бка́), ви́смичок (*р.* -чка), шпиль, шпи́лик.
Взлом, *см.* **Взла́мывание.**
Взлома́ть, -ся, *безл.* (*о льде на реке*), *лёд* **взлома́ло**, *лёд* **взлома́лся** – кри́гу полама́ло, кри́га скре́сла. *См.* **Взла́мывать.**
Взлохма́чивать, -ся, -ма́тить, -ся – скуйо́вджувати, -ся, (*сов.*) скуйо́вдити, -ся, наку́чмити, -ся, розкучма́ти, -ся, розку́длати, -ся, покошла́ти, -ся, поко́шлати, -ся, заку́страти, -ся. *См.* **Растрёпывать.**
Взлюби́ть – злюби́ти, залюби́ти, полюби́ти. [Злюби́в її́ бог (Л. Укр.). Ма́ти си́на ожени́ла, неві́сточки не залюби́ла].
Взля́гивать – брика́ти, -ся, хвица́ти, -ся.
Взма́нивание – підма́нювання, підмовля́ння, зма́нювання.
Взма́нивать, взмани́ть – підма́нювати, підмани́ти, зма́нювати, змани́ти, підмовля́ти, підмо́вити.
Взмах, взма́шка – за́мах, по́мах, мах, змах, розгі́н (*р.* -го́ну). [З о́дного за́маху чо́вен опини́вся на сере́дині рі́чки (Крим.). І ко́су смерть взяла́, щоб все життя́ скоси́ть одни́м розго́ном (Фран.). Так махну́в ша́пкою, мов душа́ його́ з тим ма́хом ви́линула (Г. Барв.)]. *Одним* **-хом** – з ма́ху, з одного́ ма́ху, за оди́н мах, (*шутл.*) за одни́м ма́хом-па́хом. [Підхо́дить до мольбе́рту й з одного́ ма́ху розрі́зує карти́ну (Єфр.)].
Взма́хивать, взмахну́ть – маха́ти, махну́ти, підма́хувати, стрепену́ти, сплі́скувати, сплесну́ти. [Сова́ леті́ла, нечу́тно маха́ючи кри́лами. Ле́бідь сплі́скував бі́лим крило́м (Л. Укр.). Пташи́на білопе́ра стрепену́ла кри́льцями, знял́ася (Вас.)].
Взма́чивать, взмочи́ть – змо́чувати, змочи́ти.
Взма́щивать, взмости́ть – намо́щувати, намости́ти, (*только о лесах*) риштува́ти.
Взма́щиваться, взмости́ться, *см.* **Взгрома́зживаться, взгромозди́ться.**
Взмёт – 1) підкида́ння; 2) рілля́ (не воло́чена).
Взмётывать, -ся, взмета́ть -ся *и* **взметну́ть, -ся** – шуга́ти, шугну́ти, підкида́ти, -ся, підки́нути, -ся, ки́дати, -ся, ки́нути, -ся, кидону́ти, -ся вго́ру. [Млин гори́ть, по́лум’я так і шуга́є вго́ру].

Взми́ловать, -ся – зми́лувати, -ся.
Взмока́ть – змока́ти.
Взмоли́ться – поча́ти (ста́ти) блага́ти.
Взмо́рник – морська́ трава́ (Zoster).
Взмо́рье – морське́ узбері́жжя.
Взмости́ть, *см.* **Взма́щивать.**
Взмуща́ть, взмути́ть – каламу́тити, скаламу́тити. *См.* **Возмуща́ть.**
Взмы́ливать, взмы́лить – мили́ти, намили́ти, (**в.** *лошадь*) вмили́ти. [Кінь ду́же вми́лений, мабу́ть до́вго біг]; (**в.** *кому голову*) мили́ти (намили́ти) чу́ба.
Взна́шивать, *см.* **Взноси́ть.**
Взнос (*членский, в кассу и т. п.*) – вкла́дка, внесе́ння до ка́си, пода́ча; (*вступительный*) вступне́, вписове́; (*платы арендной и т. п., разделённой на известн. сроки*) ра́та. [Все заплатю́, і от вам моя́ пе́рша пода́ча. За страхува́ння пла́тимо ра́ту двічі на рік. Вступно́го три карб., а чле́нська вкла́дка п’ять карб. на рік]. **Взнос** *гербовой пошлины* – пода́ча гербо́вої опла́ти.
Взноси́ть, взнести́ – 1) зно́сити (на го́ру), зне́сти, вино́сити, ви́нести. [Важки́й міх – наси́лу ви́ніс на горі́ще]; 2) плати́ти, випла́чувати. [Пішли́ в держа́вну скарбни́цю плати́ти пода́ток].
Взноси́ться, взнести́сь – зно́ситися, зне́стися, підно́ситися, підне́сти́ся, здій[ні]ма́тися, з(дій)ня́тися. [Здійметься високо-високо в небесні простори (Л. Укр.). Широким помахом крил дужих своїх високо піднісся орел сизокрилий (Самійл.)]. *См. ещё* **Возноситься.**
Взну́здывать, взнузда́ть – зану́здувати, загну́здувати, нузда́ти, гнузда́ти, зануздáти, загнузда́ти, (*многих*) понузда́ти, позагну́здувати.
Взну́здка – зану́зд, загну́здування, (*сов.*) загнузда́ння.
Взныть – заня́ти.
Взобра́ться, *см.* **Взбира́ться.**
Взогна́ть, *см.* **Взгоня́ть.**
Взогрева́ть, взогре́ть – зогріва́ти, зогрі́ти.
Взодра́ть, *см.* **Вздира́ть.**
Взойти́, *см.* **Восходи́ть, всходи́ть.**
Взопре́ть – упрі́ти, спітні́ти, удушні́ти. [Біг, аж упрів]. **Взопре́лый** – упрі́лий, спітні́лий, удушні́лий.
Взор – по́гляд, (*зрение*) зір (*р.* зо́ру). [Які огні́ в височині́, свій зір туди́ зведи́ (Ворон.)]. *Поднять* **в.** *на кого* – позирну́ти на ко́го. *Потупить* **в.** – вту́пити о́чі в зе́млю, спусти́тися до-до́лу. *Следить* **-ром** *за кем, чем* – зори́ти, па́сти очи́ма, слідкува́ти по́глядом (очи́ма) кого́, що. [Слідку́є очи́ма робо́ту руса́лчину (Л. Укр.)]. *См.* **Взгляд.**
Взорва́ние – виса́джування в повітря. *См.* **Взрыв.**
Взорва́ть – 1) *см.* **Взрыва́ть**; 2) **в.** *кого* – обу́рити, розлютува́ти, розлюти́ти. [*Меня* **-ло** = мене́ (вкрай) обу́рило, розлютува́ло].
Взраста́ть, взрасти́ – зроста́ти, зрости́. *См. ещё* **Возраста́ть.**
Взрасти́ть, *см.* **Взраща́ть.**
Взра́чность – пока́зність (*р.* -ности).
Взра́чный – пока́зни́й.
Взраща́ть, взрасти́ть – рости́ти, зрости́ти, коха́ти, ви́кохати. [Садо́чка собі́ зрости́в (ви́кохав). Ви́кохали двох синів і до́чку]. *См. ещё* **Возраща́ть.**
Взреве́ть – заревти́, заревíти.
Взрез – розрі́з, надрі́з.
Взре́зка – розрі́зування.
Взре́зывать, -ся, взре́зать, -ся – розрі́зувати, -ся, розрі́зати, -ся. **Взре́занный** – розрі́заний.
Взрезь – уще́рть, по вінця.
Взро́слость – доро́слість, зріст (*р.* зросту). [Ба́тько поме́р, то опікуни́ пусти́ли зе́млю в оре́нду аж до зро́сту сирі́т].
Взро́слый – доро́слий, ді́йшлий, дохожа́лий. **-ый** *сын* – доро́слий син, син на порі́, на оженíнні. **-ая** *дочь* – доро́сла дочка́, дочка́ на порі́, на відда́нні, відда́ниця. *Сделаться* **-лым** – увійти́ в літа́ (в ро́зум), дорости́, дійти́ літ, дійти́ до зро́сту.
Взрости́ть, *см.* **Взраща́ть.**
Взруб – зруб, ця́мрина, це́брина (коло крини́ці).
Взрыв – ви́бух (га́зу, по́роху, сліпо́го фанати́зму).
Взрыва́ние – 1) риття́, ско́пування; 2) виса́джування в повітря.

I. Взрыва́ть, взрыть – ско́пувати, скопа́ти, ри́ти, пори́ти, зри́ти, споро́ти. [Скопа́ла гря́дку. Попоро́в (споро́в) плуг зе́млю. Гря́дку порося́ пори́ло]. **Взры́тый** – зри́тий, розри́тий, пори́тий. [Розри́та моги́ла (Шевч.). Чо́рна земля́ під копито́м, як та рілля́ зри́та (Рудан.)]; (*о кроте*) кроти́ти (-чу́, -ти́ш), (*сов.*) накроти́ти. [Кріт землі́ накроти́в].
II. Взрыва́ть, взорва́ть *на воздух* – виса́джувати (ви́садити) в повітря; (*мину*) запали́ти. **Взо́рванный** – ви́саджений у пові́тря, зруйно́ваний ви́бухом.
Взрыва́ться, взорва́ться – вибуха́ти, ви́бухнути. **Взорва́вшийся** – ви́бухлий.
Взры́вный, -вно́й, -вочный, -ры́вчатый – вибухо́вий, розривни́й, ви́бухливий. [Вибухо́ве надіб'я. Ку́ля наби́тая знадо́бом розривни́м (Л. Укр.)].
Взры́вчатость – вибухо́вість.
Взрыд, *см.* **Навзры́д.**
Взрыда́ть – зарида́ти, заголоси́ти.
Взры́льник, *см.* **Пощёчина.**
Взры́тие – риття́, зриття́, скопа́ння (землі́).
Взрыть, *см.* **I. Взрыва́ть.**
Взрыхле́ние – розпу́шування.
Взрыхля́ть, взры́хлить – спу́шувати, спуши́ти, підпу́шувати, підпуши́ти. [Підпуши́в я́блуню. Спу́шував зе́млю в саду́].
Взубри́ть – 1) пощерби́ти; 2) втовкма́чити (в го́лову) кому́сь щось.
Вз'яри́ться – розлютува́тися, ви́звіритися.
Взыва́ть, воззва́ть – вола́ти, завола́ти. [Проли́та кров вола́є до небе́с (Стар.-Чернях.)].
Взыгра́ть – 1) загра́ти. [Ой загра́й, загра́й та сине́сеньке мо́ре та під ти́ми байдака́ми (Шевч.)]; 2) звесели́тися. [Се́рце звесели́лося мені́ в гру́дях, як почу́ла це].
Взыска́ние – 1) справля́ння, праві́жка (Мирн.), допра́вка (до́вгу). **-ние** *податей, недоимок* (*в бесспорном порядке*) – стяга́ння, (*вульг.*) грабува́ння. *Подать ко* **взыска́нию** *с кого* – по́зов скла́сти на ко́го; 2) ка́ра. *Денежное* **взыска́ние** – грошова́ ка́ра (пеня́), штраф. *Подвергнуть* **-нию** – накла́сти ка́ру на ко́го.
Взыска́тель (*податей, недоимок, долга*) – праві́жник, допра́вщик, стяга́ч, збірщи́к, (*вульг.*) зди́рщик. [Зди́рщики йдуть поду́шне збира́ти].
Взыска́тельница – праві́жниця, допра́вщиця, стяга́льниця.
Взыска́тельность – 1) вибагли́вість, вимогли́вість; 2) немилости́вість (для прови́н), суво́рість.
Взыска́тельный – 1) вибагли́вий, вимогли́вий; 2) немилости́вий (для прови́н), суво́рий.
Взы́скивать, взыска́ть – 1) (*долг*) пра́вити (довг), ви́правити, доправля́тися (до́вгу) з ко́го, справля́ти, спра́вити (довг) з ко́го, шука́ти (довг) на ко́му; (*подать, недоимку*) (*в бесспорном порядке*) стяга́ти, (*вульг)* грабува́ти, пограбува́ти, вибива́ти (недо́їмки); 2) (*за вину*) кара́ти, покара́ти, накара́ти (за прови́ну). *Не* **взыщи́те** – не осуді́ть, ви́бачте. **Взыска́ть** *своими милостями* – дарува́ти свою́ ла́ску, обдарува́ти своє́ю ла́скою.
Взыскно́й – стяга́льний, праві́жний.
Взя́тие – 1) взяття́, забра́ння́ (в нево́лю), здобуття́ (мі́ста); (*несов.*) забира́ння, здобува́ння. **В.** *под стражу* – заарештува́ння, взяття́ за ґра́ти, взяття́ за сторо́жу; 2) (*взятие назад слова, обвинения*) одмо́ва (від обвинува́чення), відкли́кання (свої́х слів).
Взя́тка – 1) (*при игре в карты*) взя́ток (*р.* -тка), бра́тка, взя́тка; 2) хаба́р (*р.* -ря́), ха́панка, скуп, ску́пка, дую́н, ку́бан, баз[с]ари́нка, рале́ць (*р.* -льця́), ма́занка (підма́зка), помаза́ло, ви́рва, тринка́ль. [Тринкалі́ старшина́ побра́в, а ді́ла не зроби́в (Полт.). Пи́сар ви́рви хо́че, тим зра́зу й не дає́ біле́та]. *Дать* **-ку** – да́ти хабаря́ кому́, підма́зати кого́, да́ти ку́ку в ру́ку, ткну́ти в ла́пу кому́, підплати́ти кого́, засоли́ти. [А вони́ засоли́ли: да́ли ску́пку]. *Падкий на* **-ки** – хаба́рний.
Взя́ток – узя́ток (*р.* -тка). [Бджола́ не ма́є взя́тку].
Взя́точник, -ница – хаба́рник, -ниця, хапу́н, хапу́га, хапко́, (*с вымогательством*) сіпа́ка, дряпі́жник, -ниця, дряпі́ка (*общ.*), зди́рця, зди́рщи́к, лупі́й, скубрі́й.
Взя́точнический – хаба́рницький.
Взя́точничество – хаба́рництво, хаба́рство, хабарюва́ння, хапани́на, хватани́на. *Склонный ко* **в-ству** – брачки́й, браткий́.
Взять – узя́ти, забра́ти, діста́ти, зня́ти. [Забери́ кни́гу з сто́лу. Хмельни́цького козаки́ діста́ли мече́м сей за́мок (Куліш). Семе́на зняла́ ціка́вість. (Коцюб.)]. **Возьми́, возьми́те**! – на, на́те! (*урвать часть*) – ухиби́ти. [Таки́, призна́ться, з мі́рку жи́та в старо́го вхиби́ла ни́шком. Мо́жна і від га́су ухиби́ти гро́шей на сіль, ме́нше взя́вши]. **В.** *много* – набра́тися. [Набра́вся сті́льки, що й не донесу́]; (*о многом*) – побра́ти. [Побра́вши вони́ ко́си, та й пішли́ коси́ти]. **В.** *за долг, за недоимку, силком* – одібра́ти за борг, стягти́ за борг, (*вульг.*)

пограбувáти. [Нíчим булó заплатúти, так корíвку моþ пограбувáли й продалú (Конис.)]. **В.** *чью сторону* – стáти на чий бік, на чиþсь руч горнýти, чиþсь руч тягтú. **В.** *кого в опеку* – обнáти опíку над ким. **В.** *ещё в придачу* – добрáти. **В.** *работу заказанную, заплатив деньги* – вúкупити. **В.** *неполный мешок на плечо так, чтобы содержимое было в концах, а пустая середина лежала на плече* – взяти на перебасá. **В.** *на верёвку* – заужáти. [Черкéс із-за Онáпа аркáнами йогó як цáпа звязáв, опýтав, заужáв]. **В.** *топором* – урубáти. **В.** *в руки* – взяти (прибрáти) до рук. **В.** *себя в руки* (*овладеть собою*) – запанувáти над собóю. **В.** *верх над кем, над чем* – гóру взяти над ким, переборóти когó, подýжати, перевáжити, повершúти, заломúти когó. **В.** *назад* (*слова, обвинение*) – одмóвити, одклúкати. [Прилюдно одмóвив те, що написáв про нéї в пáшквілі (Ор. Левиц.)]. **В.** *к себе* – прийняти. [Прийнялú сиротý за дитúну]. **В.** *на себя* – пере(й)няти на сéбе. [Перейняти чужúй довг. Переняти на сéбе фýнкції застýпника]. **В.** *на себя сделать что* – піднятися. [Піднявшись істóрію Украї́ни написáти (Куліш)]. *Всем* **взял** – хоч кудú, на все здáтний. *Ни дать, ни* **взять** – стемéнно, стеменнíсінько; як викáпаний. [Стеменнíсінько такá і в нас хáта. Син – вúкапаний бáтько]. *Что* **взял**? – піймáв óблизня? *Он* **возьмú** *да и* (*сделай что-либо*) – він повернýвсь та й… (намалювáв, укрáв).

Взяться – узятися. **В.** *за руки* – побрáтися за рýки, зчепúти рýки. **В.** *за что* – стáти, вхопúтися, приступúтися до чóго, заходúтися кóло чóго. [Як до чóго став – усá душá йогó в робóті (М. Вовч.)]. **В.** *энергично, настойчиво* – завзятися на що, прихопúтися до чóго. **В.** *за дело* – взятися (стáти) до робóти. [До чужóї робóти взявсь]. **В.** *сделать что* – піднятися зробúти. [Піднявся він це дíло зробúти за-для громáди]. *Откуда ни* **возьмись** – де (не) взявсь. *Откуда ни* **возьмётся** – де не вúрветься, вúдереться, вíзьметься, вúскіпається.

Виадýк – віядýк (*р.* -дýку).

Вибрáция – вібрáція, дрижáння, коливáння.

Вибрúровать – вібрувáти, дрижáти, коливáтися, хвилювáти. [Млáво хвилþє лунá (Ворон.) = *медлительно* **вибрирует** *эхо*].

Вибриóн, *зоол.* – вібріóн (*р.* -ну).

Вúват, *межд.* – вíват, хай живé!

Вивéрра – вівéра.

Вивисéкция – вівісéкція, живорíзання.

Вигóневий – вігóневий, вігóнячий.

Вигóнь, *зоол.* – 1) вігóнь (*р.* -ни); 2) вігóнь, вігóняча вóвна.

Вид – 1) (*образ, подобие, наружность*) вúгляд, óбраз, подóба, пóстать, постáва, стать, (к)шталт, вúзір (*р.* -зору), врóда. [Мáти весéлий (гóрдий, сумнúй, нуждéнний) вúгляд. Дух святúй прийняв подóбу (пóстать) гóлуба. Постáва свята, а сумлíння злодíйське]. *В таком* **вúде** – в такóму вúгляді, в такíй пóстаті. *В наилучшем* **вúде** – в найкрáщому вúгляді, в найкрáщому світлі, як-найкрáще. *В п’яном* **вúде**, *в трезвом* **вúде** – по-п’яному, п’яним бýвши, по-тверéзому, тверéзим бýвши. *Внешний* (*наружный*) **вид** – звéрхній (надвíрній) вúгляд, врóда. *На* **вид**, *с* **вúду** – на вúгляд, на пóгляд, на óко, на взір, на пóзір, з вúгляду, з пóгляду, з вúду, з лицá. [Пшенúця гáрна на взір]. *Странный на* **вид** – дúвний з пóгляду, дúвного вúгляду, дúвно виглядáючи. *При* **вúде** – бáчучи, побáчивши. *Под* **вúдом** *кого, чего* – нáче-б то хто, що, нíби-то хто, що, в вúгляді когó, чогó, в óбразі когó, чогó, під пóзором когó, чогó. *В* **вúде** *наказания ему решено…* – за кáру йомý вúзначено… *В* **вúде** *опыта, милости* – як спрóба[у], як лáска, за лáску. *Иметь* **вид** *кого, чего, представляться в* **вúде** *кого, чего* – мáти подóбу, вúгляд когó, чогó, виглядáти, покáзуватися, видавáтися, як (немóв) хто, як що *и* ким, чим. [Гáрне хлоп’я, шкодá тíльки, що паненям визирáє. Виглядáє немóв вúнний]. *Делать, сделать* **вид** – удавáти, удáти когó, чинúтися ким, виставляти себé як, що. [Удавáти невúнного, удавáти обрáженого. Удавáв, немóв спить. Старé виставляє себé, що не скóро їсть]. *Принимать, принять какой-л.* **вид** – набирáти, -ся, якóго вúгляду, переймáтися вúдом, брáти (узяти) на сéбе лицé (лик). *Подавать, показывать* **вид** – давáти в знакú, давáти ознáку, вдавáти нíби. *Не показывать и* **вúда**, *что…* – і навзнакú не давáти, що…;. 2) (*матем.*: *форма, фигура*) стать, подóба, фóрма, вúгляд; 3) (*ландшафт, пейзаж*) крайовúд, вúгляд, вид. [Чудóвий гірськúй крайовúд. Ой, що за чудóві вúгляди тут у вас і на рíчку й за рíчку (Н.-Лев.). Вид навкругú був сумнúй]; 4) (*видимость, возможность быть видимым*): *На* **видý** – на óці, на виднóті. *Быть на* **видý** *у кого-л.* – бýти в óці, в очý, перед очúма, перед вíччю в кóго. [Перед очúма в хúжої татарвú]. *Иметь в* **видý** *кого, что* (*рассчитывать на кого, на что*) – мáти на увáзі (на óці) когó, що, вáжити на кóго, на що. [Письмéнник, що вáжить і на сільськóго читачá…]; (*принимать во внимание, сообразоваться*) – оглядáтися, уважáти на кóго, на що, мáти когó (що) на дýмці, на óці, в очý, на увáзі, дýмати на кóго.

[Народопра́вство централісти́чне раз-у-раз огляда́тиметься на потре́би центра́льних люде́й більш, ніж на на́ші (Єфр.). Передовики́ ля́дської політики ма́ли в очу́ саме́ па́нство (Куліш). На ко́го ви ду́маєте? = *кого вы имеете в виду*?]. *Имелось в* **виду́** – була́ ду́мка. *Имея в* **виду́**, *что…* – ма́ючи на ува́зі (на о́ці), що…, уважа́ючи на те, що… *В* **виду́** *того, что…* – з о́гляду[ом] на те, що… *В* **виду́** (*чего*) – через що, уважа́ючи на що, з о́глядом[у] на що, тим що… *В* **виду́** *ранней весны* – уважа́ючи (з о́гляду[ом]) на ра́нню весну́. *Ставить кому на* **вид** – вино́сити кому́ перед о́ко, зверта́ти чию́ ува́гу, подава́ти кому́ на ува́гу, виставля́ти (завважа́ти) кому́. *Скрыться из* **ви́ду** – загуби́тися, ще́знути з оче́й. *Выпустить из* **ви́ду** – спусти́ти з ува́ги, з оче́й, забу́тися. *Итти за кем, не выпуская из* **ви́ду** – іти́ за ким на́зирцем (на́зирці), на́глядом (на́глядці). *Для* **ви́ду** – про (лю́дське) о́ко, для [ради] годи́ться, на ви́зір, для призо́ру. [Аби́ був на ви́зір]. *Ни под каким* **ви́дом** – жа́дним спо́собом, ні в я́кому ра́зі. **Ви́дом** *не видать* – за́зором не вида́ти, і за́зору нема́є; 5) (*разновидность*) відмі́на, порі́док, ві́дрід (*р.* -роду), вид. [А це де́рево вже і́ншого порі́дку]; 6) (*биол.*) відмі́на, вид. [Числе́нні відмі́ни звірів]; 7) па́шпорт, по́свідка, ка́ртка (на перебува́ння, на прожива́ння десь); 8) (*грам.*) вид, фо́рма. [Вид недоко́наний, доко́наний, одноразо́вий]; 9) **ви́ды, -ов**, *мн.* – ду́мка, га́дка, на́мір, мета́, споді́ванки. *Из корыстных* **ви́дов** – за-для кори́сної мети́. *В* **ви́дах** *чего* – за-для чо́го, ма́ючи на ува́зі щось, за-для яки́хсь ви́глядів. *В служебных* **ви́дах** – за-для ви́глядів (в в-ах) службо́вих. *Иметь* **ви́ды** *на кого, на что* – би́ти (ці́лити, ва́жити) на ко́го, на що, накида́ти о́ком на ко́го, на що. [Не ду́же б'є на кріпа́цьких парубків (Мирн.)]. **Ви́ды** *на урожай, на будущее* – споді́ванки (ви́гляди) на врожа́й, на майбу́тнє. *Видать* **ви́ды** – бува́ти (бу́ти) в бува́льцях, у Бува́личах. *Видавший* **ви́ды** – обме́таний, бува́лий.

Вида́лый – бува́лий, бува́лець (*р.* -льця).

Вида́льщина – бува́ла річ, бува́льщина.

Ви́данный – ви́даний, ба́чений. **Ви́данное** *ли это дело*? – чи то ви́дано, чи ви́дана річ, чи то ви́данське ді́ло?

Вида́ть – 1) ба́чити, вида́ти, загляда́ти. [З ві́кон ваго́на ми загляда́ли її́ в Пско́вській губе́рнії (Н.-Лев.)]; 2) *см.* **Ви́дно.**

Вида́ться – ба́читися, вида́тися.

Виде́ние – 1) (*способность видеть*) виді́ння, зрі́ння, ба́чення; 2) (*явление*) ви́диво, при́вид, приви́ддя, приви́дження, виді́ння. [Со́нні при́види. Сни і приви́ддя нічні́ї]. *См.* **При́зрак.**

Ви́деть – 1) ба́чити, вбача́ти, (*зап.*) ви́діти, зрі́ти; (*усматривать, замечать*) добача́ти. [На свої́ (на вла́сні) о́чі ба́чив = *собственными глазами видел.* І в ві́чі не ба́чив = *и в глаза не видел.* Старі́ о́чі не так добача́ють, як ба́чили давно́ коли́сь]. **Ви́деть** *в ком, в чём что* – вбача́ти в кому́, в чому́ що. *Я* **ви́жу** *его насквозь* – зна́ю його́ як облу́пленого. **Ви́жу** *его как живого* – як на о́чі його́ зогляда́ю. *Плохо* **ви́деть** – недобача́ти. [Стари́й став – недобача́ю]. *Не* **ви́деть** *чего* (*не хотеть видеть чего*) – не ма́ти оче́й на що. **Ви́деть** *для себя что-л. предосудительное в чем-л.* – ма́ти собі за со́ром що. **Ви́деть** *во сне, см.* **Сон** *и* **Сни́ться**; 2) (*сознавать внутренно*) ба́чити, вбача́ти. [Скі́льки сяга́є його́ па́м'ять… усе́ не вбача́є він себе́ щасли́вим (Коцюб.)]. **Ви́дишь** *ли,* **ви́дите** *ли* – бач, ба́чте. [Такі́, ба́чте, лю́ди (Шевч.)]. **Ви́денный** – ба́чений, ви́джений.

Ви́деться – 1) (*взаим.*) ба́читися. [Що-дня з ним ба́чимося]; 2) (*безл.*: *казаться*) здава́тися, ба́читися. [Як ба́читься, вона́ з про́стих]; 3) (*представляться на яву или во сне, грезиться*) – (*в личн. и безл. конструкции*) ба́читися, вбача́тися, ввиджа́тися, приви́джуватися. [Ті́льки вона́ йому́ і ба́читься (Квітка). У сні мені́ ввиджа́лося, що…]. **Ви́дится** *ему сон* – сни́ться йому́ (сон); 4) (*страд.*) бу́ти ви́дним, вбача́тися. [З на́ших ві́кон вбача́лася доро́га (М. Вовч.)].

Ви́димо – 1) (*зримо*) види́мо, уя́вки. **Ви́димо**-*невидимо* – си́ла, сила-силе́нна, хма́ра-хма́рою, види́мо-невиди́мо, (*вульг.*) чо́ртів тиск; 2) (*очевидно*) очеви́дячки, живови́дячки, види́мо, ви́дне ді́ло, види́ма річ.

Ви́димость – 1) (*явность*) види́мість, я́сність; 2) (*кажущийся вид*) подо́ба, натя́ма, сла́ва. [Подо́ба і́стини за пра́вду ста́ла вам (Самійл.). Аби ті́льки сла́ва була́, що все гара́зд]. *Для* **ви́димости** – про лю́дське о́ко, про сла́ву. *По* **ви́димости,** *см.* **Пови́димому.**

Ви́димый – 1) (*зримый*) види́мий. [Види́мі ре́чі. Види́мий світ]; 2) (*явный, очевидный*) види́мий, очеви́дний, очеви́стий. [Без види́мої причи́ни. Види́мий факт]. **Ви́димая** *смерть* – види́ма смерть, нехи́бна смерть, видю́ща смерть. **Ви́димое** *дело* – види́ме ді́ло. *По* **ви́димому,** *см.* **Пови́димому.**

Видне́ться – видні́ти, -ся, (*неясно*) бовվані́ти (*н. вр.* -ні́ю, -ні́єш *и* -ню́, -ни́ш), маня́чити, (*неясно виднеться в темноте, в тумане*) мрі́ти(ся), майорі́ти, тумані́ти, брені́ти, лелі́тися. [Геть дале́ко в мо́рі кораблі́ видні́ють (Л. Укр.). Ба́тька Богда́на моги́ла мрі́є

(Шевч.). Маня́чила висо́ка по́стать. Майорі́ли пле́са]; (*только о голом теле*) світи́ти. [Крізь розде́рту соро́чку світи́ло го́ле ті́ло]. *См.* **Выгля́дывать.**
Виднёхонький – видні́сінький.
Ви́дно – 1) ви́дко, ви́дно, зна́ти, зна́чно, вида́ти. [Хоч і те́мна ніч, а пригляда́ючись доро́гу ви́дко (ви́дно, зна́ти). Зна́ти па́на по халя́вах. Зна́чно, що госпо́дар]. *Не* **ви́дно** *следов, признаков* – не слі́дно. *Из этого* **ви́дно** – звідси розу́мно, звідси ба́чити; 2) (*повидимому, вероятно, как видно*) ви́дко, знать, ма́бу́ть, либо́нь, десь, віда́й. [Чо́рна хма́ра наступа́є, либо́нь до́щик бу́де. Йому́ десь кисли́ці сня́ться].
Ви́дный – 1) ви́дний, видки́й. *На* **ви́дном** *месте* – на видноті (-ці); 2) (*казистый*) показни́й, виставни́й, (*видного плотного телосложения*) огрядни́й; 3) (*значительный*) видатни́й, значни́й, пова́жний. [Показни́й чолові́к. Видатні́ представники́. Пова́жна (значна́) осо́ба. Значна́ поса́да].
Видово́й – видови́й, відміно́вий.
Видоизмене́ние – видозмі́на, відмі́на; модифіка́ція.
Видоизменённый – видозмі́нений, відмі́нений, змі́нений, змодифіко́ваний.
Видоизменя́ть, видоизмени́ть – відміня́ти, відміни́ти, зміня́ти, зміни́ти, переина́ч[кш]увати, переина́ч[кш]ити, переформо́вувати, переформува́ти; модифікува́ти, змодифікува́ти.
Видоизменя́ться, видоизмени́ться – відміня́тися, відміни́тися, зміня́тися, зміни́тися, переина́ч[кш]уватися, переина́ч[кш]итися, переформо́вуватися, переформува́тися, модифікува́тися, змодифікува́тися.
Видо́к – бува́лець (*р.* -льця).
Ви́дывать – ча́сто ба́чити; час від ча́су ба́чити; коли́сь ба́чити; ви́дом вида́ти. *Я* **ви́дывал** – мені́ дово́дилося ба́чити. *Я не* **ви́дывал** – я й ви́дом (ніко́ли) не вида́в.
Ви́дящий, *прил.* – зря́чий, видющий, видю́чий.
Вие́ние, *см.* **Ви́тие.**
Визави́ – візаві́, проти́ очі. [Що се за одне́ сиди́ть проти́ очі та гово́рить? (М. Вовч.)].
Византи́ец – візанті́єць, візанти́нець, (*константинополец*) царгоро́дець (*р.* -дця).
Византи́йский – візанті́йський, (*константинопольский*) царгоро́дський.
Визг – ве́реск, виск, верещ́ання, писк, (*о собаках*) ски́глі́ння, скиг, скав(у)ча́ння, (*только о свиньях*) квік, куві́кання. [Зчини́вся крик та ве́реск у ха́ті. Ски́глі́ння соба́че]. *Межд., выражающее* **визг** – скаву́, куві́.
Визгли́во – верескли́во, пискли́во.
Визгли́вый – верескли́вий, пискли́вий, писку́чий.
Ви́згнуть – вис(к)ну́ти, верес(к)ну́ти, заскавча́ти, (*только о свиньях*) куві́кнути. [Собача́ ра́дісно висну́ло].
Визготня́ – вискотня́, верескотня́, вереско́тнява, пискотня́.
Визгу́н, -гу́нья – вереску́н, -ку́ха, писку́н, -ку́ха, скавло́ (*ср. и муж. р.*).
Визжа́ние – вища́ння, верещ́ання, (*о собаках*) ски́глі́ння, скав(у)ча́ння) ско́[і]млення, скавулі́ння, (*о свиньях*) к(у)ві́кання.
Визжа́ть – вища́ти, верещ́ати, (*о собаках*) скав(у)ча́ти, скавулі́ти, ски́глити, скі́млити, (*о свиньях*) скугоні́ти, скугота́ти, к(у)ві́кати, курги́кати. [Кричи́ть-верещи́ть що-си́ли. Як пси скавуля́ть. Куві́кала мов пороси́. Курги́че як свиня́ в дощ]. *Пила* **визжи́т** – пила́ скриго́че.
Визи́га – визи́на.
Визи́р – мета́, (приці́льний) кіло́к (*р.* кілка́).
Визи́рование – візува́ння, ві́за.
Визи́ровать – візува́ти.
Визи́рство – 1) везі́рство; 2) везірува́ння.
Ви́зи́рь – везі́р (*р.* -ра).
Визи́т – візи́та, відві́дини, наві́дини, ві́двідка, (*с подарком*) ралéць (*р.* -льця́). *Делать* **визи́ты** *кому* – візитува́ти кого́, відві́дувати кого́; ходи́ти на ралéць.
Визита́ция – візита́ція, ревізія, огляда́ння, огля́дини.
Визитёр – візито́вий відві́дник, відві́дач.
Визи́тка – візи́тка.
Визи́тный – візито́вий. [Візито́ва ка́ртка].
Ви́ка *или* **кормово́й горо́шек**, *бот.* – ви́ка, гороби́ний, гороб’я́чий, миши́ний горо́шок (*р.* -шку).
Вика́рий – віка́рій (*р.* -рія), намі́сник.
Вика́рничать *и* **вика́рить** – вікарува́ти.
Вика́рный – вікарія́льний, віка́рний.

Вика́рский – віка́рський, віка́рницький.
Вика́рство – 1) віка́рство, віка́рництво; 2) вікарува́ння.
Вико́нт, -тесса – віко́нт, віконте́са.
Вико́нтство – віко́нтство.
Виксати́н – віксати́н (*р.* -ну).
Ви́лица – плющ.
Ви́лка, -очка – виде́лка, виде́лочка *и* виде́лко, виде́льце, виде́лечко.
Вилко́вый *и* **вило́й** – качано́вий. [Качано́ва капу́ста].
Ви́лла – ві́лла.
Вило́к, -ло́чек – кача́н, голо́вка (капу́сти).
Вилообра́зный – вилкува́тий, вилка́стий, розсохува́тий. [Розсохува́тий дуб].
Ви́лочка (*у птиц*), *анат.* – ду́жка.
Ви́лочный – виде́лковий. [Виде́лкова колі́дочка].
Ви́лы, *мн.* (*р.* вил) – ви́ла *мн. ч.* (*р.* вил). *Ум.* ви́лка *и* вилки́ (*р.* вило́к). **Ви́лы** *с двумя зубьями* – двійчаки́; *с тремя* – трійчаки́. *Длинные* **ви́лы**, *употребляемые при метании сена в стог* – махові́ (верши́льні) ви́ла. *Навозные* **в.** (*с тремя-четырьмя зубцами*) – ґаблі́.
Вильну́ть, *см.* **Виля́ть.**
Вильчу́ра – вовчу́ра, во́вче ху́тро.
Виля́вый – крутіюва́тий, лука́вий, лукавнува́тий.
Виля́ка, виля́ла (*общ. р.*) – виля́йло, крути́хвіст (*р.* -хвоста), круті́й (*р.* -ія), викрута́ч, (*о женщине*) крути́хвістка, круті́йка, викрута́чка.
Виля́льщик, -щица, *см.* **Виля́ла.**
Виля́ние – виля́ння, крутня́, круті́йство, ви́крути (*мн.*), крути́-верти́ (*несклон.*) [Тут потрі́бна щи́рість, а не крути́-верти́]. *Межд. выражающее* **виля́ние** – виль. [Сюди́ виль, туди́ виль].
Виля́ть, вильну́ть – 1) виля́ти, вильну́ти. [Виля́є як той пес]. **Виля́ть** *хвостом* – виля́ти (крути́ти, метеля́ти, моло́ти, ме́лькати) хвосто́м; 2) (*лукавить*) виля́ти, крути́ти, викру́чувати, -ся. [Ти не крути́, а кажи́ пря́мо].
Вина́ – вина́ (*малоупотр.*), прови́на, прови́нність (*р.* -ности), (*ум.*) прови́нонька, просту́пок (*р.* -пку), причи́на. [Проща́йте лю́дям прови́ни їх. За прови́нності кара́ють]. *Взводить, взвести на кого-л.* **вину́** – зверта́ти, зверну́ти на ко́го. *Вменять, вменить* (*ставить, поставить*) *кому-л. в* **вину́** *что* – привиня́ти, привини́ти кому́ що, ста́вити, поста́вити за прови́ну кому́ що. *Искупать* **вину́** – поку́тувати, споку́тувати (свою́ прови́ну). *Сознаться в* **вине́** – повини́тися, призна́тися до вини́. [Коли́ нашко́дила, то й повини́ся]. *Чувствовать за собою* **вину́** *перед кем-л.* – почува́тися до вини́ супроти ко́го. *Без* **вины́** – безви́нно, безневи́нно. [Безневи́нно в'ї́лися в ме́не (Кониськ.)]; 2) причи́на. *По чьей* **вине́** – з чиє́ї причи́ни. *По моей* **вине́** *это произошло* – з моє́ї причи́ни це ста́лося. *По своей* **вине́** – самохі́ть. [Самохі́ть по́їзд утеря́ли – що-б було поспіши́тися]. *Быть, послужить* **вино́ю** *чего* – спричиня́тися, спричини́тися чому́ *и* до чо́го, привини́тися до чо́го. [Сама́ спричини́лася свої́й сме́рті].
Вингра́д – ґро́но (на гарма́тному тарі́лі).
Виндзе́йль – продува́ло, продува́льний рука́в.
Винегре́т – 1) (*кушанье*) вінегре́та (*ж. р.*) ґо́дзя; 2) (*ирон.*) мішани́на.
Вини́тельный паде́ж – знахі́дний відмі́нок.
Вини́ть – вини́ти, винува́ти, винува́тити кого́; (*высказывая претензию*) жаль ма́ти до ко́го. [Ніко́го не вину́йте, бо самі́ ви винува́ті. Якби́ не ви́нен, то й не винува́тили-б. До ме́не вони́ жаль ма́ють, а чим я ви́нен?].
Вини́ться, повини́ться – вини́тися, повини́тися, признава́тися, призна́тися до вини́.
Вини́ще (*увелич. от* **Вино́**) – горіля́ка, сиву́ха.
Ви́нкель (*столярн. инстр.*) – прави́ло.
Ви́нница – вина́рня.
Виннока́менный – винникі́вий. [Виннико́ва сіль].
Ви́нный – вино́вий, ви́нний. [Вино́ва ча́рка, ви́нний смак]. **Ви́нная** *лавка* – вино́ва крамни́ця, (*вульг.*) шка́льня́. **Ви́нный** *погреб* – вино́вий льох, вина́рня. **Ви́нная** *бочка* – винí́вка, (*небольш.*) вино́ве бари́ло. **Ви́нная** *ягода* – фи́ґа (хви́ґа), инжи́р. **Ви́нный** *камень* – ви́нник. **Ви́нный** *спирт* – спирт.
Вино́ – 1) вино́; (*ум.*) винце́; 2) *хлебное* **вино́,** *см.* **Во́дка.**
Винова́то – винува́то.
Винова́тый *в чём* – ви́нний (*в сказуемом и* ви́нен), винува́тий, прови́нний, (*и* прови́нен) (у) чому *и* чого́. [Він (у) тому ви́нен. Я (в) цьому не ви́нна. Ви́нний зло́чину]. **Винова́тый**

перед кем – ви́нний (су)проти ко́го. *Чем я перед вами* **винова́т**? – що я вам ви́нен (прови́нен)? Що (чим) я вам завини́в? *Быть* **винова́тым** – бу́ти ви́нним, бу́ти причи́ною, бу́ти в вині́, завини́ти кому́ чим. *Я же не* **винова́т**, *что…* – я-ж не причи́ною, що… [Він тут ні в чім не причи́ною. Як я не в вині́, так і не ста́неться мені́. Прості́ть, лю́ди до́брі, мо́же кому́ чим завини́в]. *Быть кругом* (*во всем*) **винова́тым** *в чём* – бу́ти на всій причи́ні, бу́ти на [при] всій вині́ чого́. *Считать кого* **винова́тым** (*и претендовать*) *в чём* – ма́ти жаль до ко́го за що. **Винова́т**! – вибача́йте, ви́бачте, проба́чте.
Вино́вник, -ница – 1) причи́нець (*р.* -нця), причи́нниця. [А де причи́нець на́шого свя́та?], (*зачинщик*) призві́дник, призві́дниця. [Вона́ всьо́му призві́дниця]. *Быть* **вино́вником** *или* **вино́вницею** *чего-л.* (*содействовать*) – спричини́тися до чо́го. [Вона́ спричини́лася до на́шого неща́стя]; 2) винува́тець, винува́тник, винува́тниця, прови́нник, прови́нець, прови́нниця. [За що така́ ка́ра? чи з ме́не така́ вели́ка прови́нниця?].
Вино́вность *в чём* – 1) ви́нність, прови́нність у чому́; 2) (*причастность*) причи́нність, приви́нність до чо́го.
Вино́вный – 1) (*виноватый*) ви́нний, прови́нний, винува́тий. [За одного́ ви́нного сто неви́нних ги́не]. *Признать себя* **вино́вным** – ви́знати свою́ прови́ну, ви́знати себе́ за ви́нного, призна́тися до вини́; 2) (*служащий причиною*) ви́нний (ви́нен), приви́ний (-ви́нен), причи́нний (-чи́нен). [Хіба́-ж причи́нен цар у тому́, що ви ко́їте (Куліш). Руко́ю чолові́кові біду́ зро́биш, а о́чі ніч́ого не прови́нні (Квітка)].
Виного́нный – виногі́нний, виного́нний, горі́льний.
Виногра́д – виногра́д (*р.* -ду), (*в народн. песнях*) вино́. *Стебли* **виногра́да** – виногра́ддя. *Сухие ягоды* **-да** – родзи́нки, озю́м (*р.* -му).
Виногра́дарь – виногра́дар (*р.* -ря).
Виногра́дина – виногра́дина.
Виногра́дник – виногра́дник, сад-виногра́д.
Виногра́дный – виногра́дний, виногра́довий, ви́нний, вино́вий. [Ви́нні кві́ти]. **Виногра́дная** *кисть* – ґро́на, ґро́нка, виногра́дний ке́тях.
Виноде́л – вина́р (*р.* -ря́), виноро́б.
Виноде́лие – вина́рство, виноро́бство.
Виноде́льный – вина́рний, виноро́бний.
Виноку́р – ви́нник, виноку́р, горі́льник, ґура́льник. *Быть* **виноку́ром** – винникува́ти.
Винокуре́ние – 1) (*профессия*) ви́нництво, горі́льництво, ґура́льництво; 2) (*действие*) винокурі́ння.
Виноку́ренный *и* **-ку́рный** – ви́нницький, спи́ртяний. **-ный** *завод* – ви́нниця, виноку́рня, горі́льня, ґура́льня, горільча́ний заво́д, спи́ртяний заво́д.
Виноку́рня – ви́нниця. *См.* **Виноку́ренный** *завод.*
Виноме́р – виномі́р (*р.* -ру), спиртомі́р, алкогольоме́тр (*р.* -тру).
Виноно́сный – вино́вий.
Винопи́тие – винопиття́.
Винопи́йца, *см.* **Пья́ница.**
Винопрода́вец – вина́р, винопрода́вець (*р.* -вця).
Виносло́вие, *лог. и грам.* – причи́на, до́від (*р.* -воду), до́каз.
Виносло́вность – причино́вість (*р.* -вости), доводо́вість (*р.* -вости), доказо́вість (*р.* -вости), (*в восточных спряжениях*) принево́льність.
Виносло́вный – причино́вий, доводо́вий, доказо́вий, (*в восточн. спряжениях*) принево́льний. **-ный** *союз* – причино́вий злу́чник.
Виноторго́вец – вина́р (*р.* -ря́), виня́р (*р.* -ра́), виноторгове́льник.
Виноторго́вля – 1) виноторгува́ння; 2) (*заведение*) вина́рня.
Виноче́рпий – виноче́рпій, виноче́рпець (*р.* -рпця), ча́шник, підча́ший (*р.* -шого).
Винт – ґвинт, шруб, шру́ба; (*ум.*) ґви́нтик, шру́бик, шру́бка. *Неподвижный* **винт**, *на кот. что-л. вращается* – верклю́г.
Винта́рня, винте́бель, *см.* **Винтова́льня.**
Винти́ть – ґвинти́ти, верті́ти (ґвинт), крути́ти (ґвинт). **Ви́нченный** – ґви́нчений.
Винтова́льный – ґвинтува́льний, шрубува́льний. **-ная** *доска, см.* **Винтова́льня.**
Винтова́льня – шрубува́льня, шрубува́льна до́шка, шруби́ло.
Винтова́ть – 1) ґвинтува́ти, шрубува́ти, нарі́зувати ґвинти́; 2) приґви́нчувати, пришрубо́вувати, зашрубо́вувати.
Винто́вка, -то́вочка – ґвинті́вка, ґвинті́вочка, ґвинті́вонька. **Винто́вка** *с укороченным* (*позже*) *стволом* – куца́к, одрі́з(а́н), ути́нок, ві́дтинок, куцопа́л.
Винтово́й – ґвинтови́й, шрубови́й. **-во́й** *нарез* – шрубова́ (шрубо́вана) на́різка, рівча́к. **-ва́я**

линия – ґвинтова́ (слимако́ва) лі́нія. **-во́й** *ход* – ґвинтова́ ходá. **-во́е** *судно* – ґвинтове́ судно́. **-ва́я** *лестница* – кру́чені схо́ди (*р.* -дів).

Винто́вочный – 1) ґвинтівча́ний; 2) ґвинто́ваний.

Винтообра́зно – ґвинтува́то, ґвинто́м.

Винтообра́зный – ґвинтува́тий.

Винторе́з *и* **-ре́зка,** *см.* **Винтова́льня.**

Винцо́ – 1) винце́ (*р.* -нця́); 2) горі́лочка.

Винче́ние – ґвинті́ння.

Винье́тка – візеру́нок (*р.* -нку), віньє́та.

Вио́ла – віо́ля.

Виолончели́ст – віолончелі́ст, басолі́ст.

Виолонче́ль – віолонче́ля, басо́ль (*р.* -ля).

Вира́ж, *фот. и спорт.* – віра́ж (*р.* -жу).

Виртуо́з, -зка – віртуо́з, мисте́ць-музи́ка, віртуо́зка, віртуо́зниця.

Виртуо́зность – віртуо́зність (*р.* -ности).

Ви́рша – 1) вірш (*р.* -шу), ві́рша (*р.* -ші); 2) віршома́зання.

Виршеплё́т – ке́пський віршівни́к, віршома́з, віршого́н.

Ви́селица – ши́бениця.

Ви́селичный – ши́беничний.

Висе́лка – (*для вешания платья*) же́рдка. *См.* **Ве́шалка.**

Ви́сельник – 1) ві́шальник, ши́беник, пові́шеник, пові́шальник; 2) (*сорванец*) ши́беник.

Ви́сельница – ві́шальниця, пові́шальниця, пові́шениця.

Висе́ние – ви́сіння, звиса́ння.

Висе́ть – ви́сіти, звиса́ти. [Ви́сить чолові́к неживи́й. Смерть звиса́є над голово́ю].

Ви́ски – віскі, уіскі (*несклон.*).

Вислоу́хий – 1) клапоу́хий, вислоу́х; 2) розя́ва, ослоу́хий.

Ви́слый – (з)ви́слий.

Висму́т, *хим.* – бі́смут (*р.* -ту). **-у́товый** – бісмуто́вий.

Ви́снуть – ви́снути, зависа́ти. [Я й плати́в, щоб по́дать не зависа́ла].

Висо́к – висо́к (*р.* -ска), (*редко*) скронь (*р.* -ни). [До си́вої скро́ни].

Високо́с – високо́ст (і про рік, і про додатко́ву дни́ну).

Високо́сный – переступни́й, високо́стовий, високо́сний.

Висо́чный – виско́вий, (*реже*) скроне́вий. [Скроне́ва кістка].

Виссо́н (*дорогая ткань*) – вісо́н (*р.* -ну).

Вист – віст (*р.* -ту).

Вистова́ть – вістува́ти.

Вису́лька *и* **висю́лька** – 1) (*висячая вещица*) ви́са, ви́ска, дармови́с, (*как буса*) пацьо́рка; 2) (*ледяная*) сосу́лька, вису́ля (*р.* -лі).

Вися́чий – вися́чий, висни́й, ви́слий. **-чий** *замок* – коло́дка, висни́й (ви́слий) замо́к.

Витали́зм – віталі́зм (*р.* -му.).

Вита́ние – вита́ння, перебува́ння.

Вита́ть – 1) вита́ти; 2) перебува́ти. [Дух його́ вита́є між на́ми. Де всі пра́веднії перебува́ють]. *Он мыслями* **вита́ет** – йому́ думки́ зано́сяться.

Вите́йка (*снурок перевитый проволокою*) – круча́нка, плеті́нка.

Ви́тень – бич, (до́вгий) баті́г (*р.* -тогá); пу́га, гара́пник.

Ви́тие, витьё́ – виття́, звива́ння, плеті́ння.

Витиева́тость – 1) промо́вистість (*р.* -тости), красномо́вність 2) барви́стість, квітча́стість, кучеря́вість, закру́тистість, вузлува́тість.

Витиева́то – 1) промо́висто, красномо́вно; 2) барви́сто, квітча́сто, кучеря́во, закру́тисто, вузлува́то.

Витиева́тый – промо́вистий, красномо́вний; 2) барви́стий, квітча́стий, кучеря́вий, закру́тистий, вузлува́тий.

Вити́йство – красномо́вство.

Вити́йствовать – кра́сно промовля́ти, красномо́вно (промо́висто) розво́дитися про щось.

Вития́ – красномо́вець, (*реже*) красномо́вця (*м. р.*), промо́вець, (*реже*) промо́вця (*м. р.*), ре́чник, ора́тор.

Вито́й – зви́ваний, кру́чений. **-тая** *лестница* – кру́чені (оборотні, кругові) схо́ди (*мн.*) (*р.* -дів).

Вито́к – 1) *см.* **Вите́йка**; 2) (*деревяжка для наматывания*) виту́шка, вите́лка, шпу́лька; 3) **виток** *уха* – ушна́ (ухова́) виту́шка, ушни́й за́крутень (ви́тень).

Витри́на – вітри́на.
Ви́ттова *пляска, мед.* – Віттова х(в)оро́ба.
Виту́шка – 1) (*свитая вещь, шнур и т. п.*) (с)кру́тель (*р.* -еля), (с)кру́тень (*р.* -тня), за́крутень (*р.* -тня); 2) (*хлебн. печенье*) ве́рчик, верч (*р.* -ча), плете́ник, кала́чик.
Вить – 1) (*скручивать*) ви́ти (*н. вр.* в'ю, в'єш); крути́ти, плести́. [Крути́ти переве́сла, мотузи́. Во́локи ви́ти]; *см.* **Су́чить**; 2) (*свивать*) ви́ти, звива́ти, плести́. [Ви́ти, плести́ віно́к]. **Вить** *гнездо* – ви́ти (ку́блити, бга́ти, мости́ти, кла́сти) гніздо́, ку́бло́; (*в значении*: *иметь обыкновение вить гнездо*) мости́тися, ку́блитися. [Горобці́ мо́стяться під стрі́хою, а воро́ни на де́реві].
Вить (*р.* -ти) (*ж. р.*) – плете́ниця, круте́ник.
Ви́ться – 1) ви́тися, кучеря́витися. [Ку́чері в'ю́ться]; 2) (*ссучиваться от кручения*) крути́тися, скру́чуватися; 3) (*о растениях*) ви́тися, плести́ся, сота́тися. [Хміль в'є́ться круг де́рева]; 4) (*извиваться*) ви́тися, звива́тися. [Мов га́дина в'є́ться. Під га́єм в'є́ться рі́ченька. Дим в'є́ться вго́ру. Шлях ви́вся-звива́вся до мі́ста]; 5) (*вертеться, носиться*) ви́тися, кружа́ти. [Коло но́са в'є́ться, а на ру́ки не дає́ться. В повітрі птахи́ в'ю́ться]; 6) (*вертеться ласкаясь, увиваться*) упада́ти, увива́тися, увиха́тися. [Діти́ так і впада́ють коло ма́тери]; 7) (*быть свиваему*) ви́тися, плести́ся. [Де це гі́лечко вило́ся?].
Ви́тяжеский – витязі́вський, витя́зький, лица́рський, коза́цький.
Ви́тяжество – витязі́вство, лица́рство.
Ви́тязь – ви́тязь (*р.* -зя), ли́цар (*р.* -ря), коза́к; (*ум.*) витязе́нько, козаче́нько.
Вихля́й – тюхті́й, чвала́й, кнюх, маку́ха (*общ. р.*), мни́ха (*общ. р.*).
Вихля́ть – 1) чвала́ти, пле́нтати(ся), перева́люватися; 2) *см.* **Виля́ть.**
Вихо́р, -ро́к – чуб, чубо́к. *Взять за* **вихо́р** – взя́ти за чу́ба, за чупри́ну. *Выдрать* **вихо́р** – нам'я́ти чу́ба. **Вихры́** – клоччува́те воло́сся, кло́ччя, ку́дли. [Че́шеться, че́шеться, а кло́ччя на голові́ стирчи́ть].
Ви́хористый – ви́хруватий. [Зима́ ви́хрувата].
Ви́хорь, *см.* **Вихрь.**
Вихрево́й *и* **ви́хорный** – вихрови́й.
Вихре́ц, *или* **хвосте́ц**, *анат.* – ку́прик.
Вихреци́вый – ку́прико́вий.
Ви́хрить – ви́х(о)рити, крути́ти. [Ві́тер рвав сніг із землі́ і ви́хорив. Ці́лий день ви́хрило].
Ви́хриться – ви́х(о)ритися, крути́тися, куйо́вдитися, вихрува́ти. [Заверю́ха крути́лась, ви́хрилась (Мирн.). Думки́ куйо́вдилися в голові́].
Вихрь – ви́хор (*р.* ви́хора), ві́хор, вир, ігре́ць (*р.* ігреця́), бурев́ій, (*сильный*) буру́н. [Кру́тить, як ви́хор]. **Ви́хрем** – як ви́хор. *Носиться* **ви́хрем** – вихрува́ти, льо́том літа́ти.
Вихря́стый – вихря́стий, вих(о)ри́стий. [Вихря́стий чуб. Вих(о)ри́ста голова́].
Ви́ца (*прутяная связка*) – гужва́, гужі́вка, ви́тка, (*в виде кольца*) каблу́чка, каблу́ч (*р.* -ча).
Вице-адмира́л – віце-адміра́л.
Вице-губерна́тор – віце-губерна́тор.
Вице-дире́ктор – віце-дире́ктор.
Вице-ка́нцлер – віце-ка́нцлер.
Вице-ко́нсул – віце-ко́нсул.
Вице-ко́нсультво – віце-ко́нсульство.
Вице-короле́вство – віце-королі́вство.
Вице-коро́ль – віце-коро́ль.
Вице-президе́нт – віце-президе́нт.
Вице-президе́нтство – віце-президе́нтство.
Вицмунди́р – віцмунди́р.
Ви́шенка – ви́шенька.
Ви́шенник, вишня́к – ви́шни́к, вишня́к; (*ум.*) вишничо́к, вишнячо́к. [Густи́й вишнячо́к].
Ви́шенный – вишне́вий. **Ви́шенное** *дерево* – вишни́на, ви́шня.
Ви́шенье – ви́шення, вишни́на. [Садо́к уве́сь зарі́с ви́шенням].
Вишнёвка – вишні́вка, вишня́к.
Вишнёвый – 1) вишне́вий, (*ум.*) -венький. [Вишне́в(еньк)ий садо́к]; 2) (*о цвете*) вишне́вий, вишнюва́тий. [Вишне́вий ку́нтуш].
Ви́шня – 1) (*дерево*) ви́шня, вишни́на; 2) (*ягода*) ви́шня. **В.** *белая* – бі́ла чере́шня. **Ви́шня** *бешеная* (Atropa belladonna) – во́вчі я́годи. **В.** *жидовская* – жиді́вські гру́ші, міху́нка, фіза́ль (*р.* -ли).
Вишня́к, *см.* **Ви́шенник.**
Вишь – ач, бач, ба, диви́, ич. [Ач, яки́й га́рний! Ба яки́й ти!].

Вка́пывание (*капель*) – вка́пування, вкро́плювання, впуска́ння кра́плями.
Вка́пывание (*в землю*) – вко́пування, зако́пування.
I. Вка́пывать, вка́пать – вка́пувати, вка́пати, впуска́ти (впусти́ти) кра́плями, вкро́плювати, вкропи́ти.
II. Вка́пывать, вкопа́ть – вко́пувати, вкопа́ти, зако́пувати, закопа́ти; (*о многих*) повко́пувати, позако́пувати.
Вка́пываться, вкопа́ться – вко́пуватися, вкопа́тися, зако́пуватися, закопа́тися.
Вка́тка *и* **вка́тывание** – вко́чування, зако́чування.
Вка́тывать, (*сов.*) **вката́ть, вкати́ть** – 1) вко́чувати, вкоти́ти; (*о многих*) повко́чувати. [Повко́чуйте бо́чки до льо́ху]; 2) (*в'ехать*) вкоти́ти, в'ї́хати; 3) (*о наказании*) вси́пати, вліпи́ти, завда́ти.
Вка́тываться, вката́ться *и* **вкати́ться** – вко́чуватися, вкоти́тися, повко́чуватися.
Вка́чивать, вкача́ть – вка́чувати, вкача́ти, накача́ти.
Вка́шиваться, вкоси́ться – вко́шуватися, вкоси́тися, зако́шуватися, закоси́тися.
Вки́дка, вки́дывание – вкида́ння.
Вки́дывать, вки́нуть – вкида́ти, вки́нути. **Вки́нутый** – вки́нутий.
Вклад – вклад, вкла́дка. [Грошова́ вкла́дка].
Вкла́дка – вклада́ння, вкла́дування.
Вкладно́й – вкладни́й, всувни́й. [Вкладни́й а́ркуш]. **Вкладна́я** *грамота* – вписова́ гра́мота.
Вкла́дный, вкла́дочный – вкла́дний, покла́дний [Покла́дні гро́ші].
Вкла́дчик, -чица – вкладода́вець, вкладода́виця; (*в денежном предприятии*) вкла́дник, спільча́нин, вкла́дниця, спільча́нка.
Вкла́дывание, *см.* **Вкла́дка.**
Вкла́дывать, вкласть, вложи́ть – вклада́ти, вкла́сти, втуля́ти, втули́ти. [Укла́в бог ду́шу як у пня].
Вкла́дываться, вкла́сться *и* **вложи́ться** – вклада́тися, вкла́стися, місти́тися, вмісти́тися.
Вкле́ивать, вкле́ить – вкле́ювати, вкле́їти, влі́плювати, вліпи́ти, (*спец. о столярном клее*: *сов.*) вкарю́чити. **Вкле́ить** *слово* (*в разговор*) – вверну́ти (вки́нути, доки́нути) сло́во.
Вкле́иваться, вкле́иться – вкле́юватися, вкле́їтися, влі́плюватися, вліпи́тися.
Вкле́йка – вкле́ювання, (*сов.*) вклеї́ння, влі́плювання.
Вклёпываться, вклепа́ться – вкле́пуватися, (*сов.*) вклепа́тися. [Уклепа́всь, не пізна́в мене́].
Вкли́нивать, вкли́нить – вганя́ти (увігна́ти) кли́ном.
Вкли́ниваться, вклини́ться *во что* – вганя́тися (увігна́тися) кли́ном у що, всу́нутися кли́ном у що, заплі́шуватися, запліши́тися до чо́го.
Включа́ть, включи́ть – включа́ти, включи́ти, вмика́ти; (*сов.*) увімкну́ти, заво́дити, заве́сти (в спи́сок, до спи́ску), зано́сити, зане́сти (в спи́сок, до спи́ску), запи́сувати, записа́ти; (*содержать*) замика́ти в со́бі. **-ать** *набор в типогр.* – заключа́ти, слюсува́ти, (*сов.*) заслюсува́ти. [Спусти́ли набір на маши́ну, та ще не заслюсува́ли]. **Вклю́ченный** – заве́дений, зане́сений (до спи́ску), запи́саний. **Вклю́ченное** (*придаточное*) *предложение* – увімкну́те ре́че́ння.
Включа́ться, включи́ться (*прилагаться*) – долуча́тися, додава́тися.
Включа́я – включа́ючи, заво́дячи; раху́ючи.
Включе́ние – вклю́чення, включі́ння, заво́дження, заве́дення.
Включи́тельный, -но – вклю́чний, вклю́чно.
Вко́вывать, вкова́ть – вко́вувати, вкова́ти, зако́вувати, закова́ти в що; (*многое*) повко́вувати, позако́вувати. [Вко́вано нас у тя́жкії кайда́ни].
Вковы́ливать, вновыля́ть *и* **вковыльну́ть** – увіхо́дити, увійти́ шка[у]тильга́ючи (шкандиба́ючи).
Вкогти́ться – запусти́ти па́зурі (кі́гті), вп'яли́тись кі́гтями в ко́го, в що. [Мов Сфінкс у ду́шу кі́гтями вп'яли́лась (Франко)].
Вкола́чивание – забива́ння, вбива́ння.
Вкола́чивать, вколоти́ть – забива́ти, заби́ти, вбива́ти, вби́ти, заганя́ти *и* заго́нити, загна́ти; (*о многих*) позабива́ти, повбива́ти, позаго́нити. [Забива́ти па́лі. Загна́ти гвіздка́ в стіну́]. **Вкола́чивать** *кому в голову что-л.* – утовкма́чувати кому́ що.
Вкола́чиваться, вколоти́ться – забива́тися, заби́тися в що.
Вколотно́й – забивни́й. [Забивні́ заві́си на две́рях].
Вко́мкивать, вко́мкать – бга́ти в що, (*редко*) убига́ти, упиха́ти, (*сов.*) убга́ти, упха́ти, повбига́ти, повпиха́ти. [Нашвидку́ повбига́ла оде́жу в скри́ню].
Вконе́ц – вкрай, вщерть, (*редко* до ще́рця), у пень, до оста́нку, до ре́шти, до послі́дку, до

щéнту, дóчиста, геть чúсто, геть зóвсім. [Вкрай розгніваний та сердúтий. Збáвив собі óчі вкрай. До щéнту все зруйнóвано].
Вкóпанный – укóпаний. *Стал, как* **вкóпанный** – став, як укóпаний, нáче прикипів до місця.
Вкопáть, *см.* **Вкáпывать.**
Вкóпка – укóпування, закóпування.
Вкоренéние – закорінювання, укорінювання, (*сов.*) за[в]коренíння.
Вкóрень, *нар.* – до нáкорінку. [Вúнищив до нáкорінку].
Вкоренять, вкоренúть – закорінювати, закоренúти, укорінювати, укоренúти.
Вкоренятьcя, вкоренúться – 1) закорінюватися, закоренúтися, укорінюватися, укоренúтися. [Що раніше посієш жúто, то крáще укоренúться]; 2) угніздúтися, засíсти. [Міцно засíли забобóни в селянську дýшу].
Вкороткé, *нар.* – трóхи, мáло, óбмаль. [Пшенúці у нас óбмаль – не вродúла].
Вкось – нав(с)косú, нáвскіс, нáвкісь, скíсно. [Розрíзати навскосú]. **Вкось** *и вкривь* – все перекрýчуючи, нá-сліпо, безлáдно, без ладý, то сюдú, то тудú.
Вкрáдчиво – закрáдливо, улéсливо, підлéсливо.
Вкрáдчивость – закрáдливість, улéсливість, підлéсливість (*р.* -вости).
Вкрáдчивый – закрáдливий, улéсливий, підлéсливий, підлáзистий, скраднúй. [Чоловíк улéсливий. Підлéсливий гóлос]. **Вкрáдчивые** *речи* – закрáдлива мóва, улещáння.
Вкрáдываться, вкрáсться – 1) украдáтися, укрáстися, закрадáтися, закрáстися, уклюнутися. [Увéчері якóсь укрáвся в сíни. Вклюнуться злúдні на час, не вúживеш їх за год]; 2) закрадáтися, закрáстися, підлéщуватися, підлещáтися, підлестúтися. **Вкрáсться** *в милость* – втиснýтися в чиюсь лáску, улéсливістю підійтú під чию лáску, закрáстися в дýшу комýсь.
Вкрáпленный – повкрóплюваний. [Скрізь по турéцькому поберéжжі повкрóплювані булú венéцькі володíння].
Вкрáтце – кóротко, коротéнько, (*сжато*) стúсло.
Вкривь – крúво, нáкриво. **Вкривь** *и* **вкось,** *см.* **Вкось.**
Вкруг, *пред. с род. и нар.* – (о)крýг, округú, навкрýг, навкругú чого. [Окрýг шúї у три стáльки намúсто]. *См.* **Вокрýг.**
Вкрутýю – крýто, гýсто (про яйця).
Вкрýчивать, вкрутúть – вкрýчувати, вкрутúти.
Вкупáться, вкупúться – вкупóвуватися, вкуплятися, (*сов.*) вкупувáтися, вкупúтися в що, заплатúти вступнé до спíлки. [Я вкупувáвсь у тýю спíлку].
Вкýпе, *нар.* – укýпі, сукýпно.
Вкупнóй – вступнúй, вписовúй. [Вписові грóші].
Вкýриваться, вкурúться – призвичáюватися, призвичáїтися до курíння, звикáти, звúкнути до курíння (курúти), зробúтися куріéм.
Вкус – 1) смак. *На* **вкус** – на смáк. [Борщ вúйшов дóбрий на смак]. *На* **вкус**, *на цвет товарища нет* – кóжний Івáсь мáє свій лас. *Есть со* **вкýсом** – смáчно (у смáк) їсти; 2) (*свойство вкушаемой вещи*) смак. [Кавýн недóбрий – смакý немá. Любий солóдкий смак]. *Придать* **вкýса** *чему* – присмачúти, посмачúти що. *Неприятный вкус* – нéсмак; 3) (*чувство изящного*) смак, (*гал.*) ґуст. [Люди з велúким худóжнім смакóм]; 4) (*склонность, симпатия*) уподóба, вподóбання. [Йогó літератýрні вподóбання виробля́лися під німéцьким вплúвом]. *Иметь* **вкус** *в чем* – смак знáти у чóмусь. *Со* **вкýсом** – до смакý, (*вульг.*) до шмúґи. [Все помальóвано до смакý]. *Со* **вкýсом** *сделанный* – смаковúтий, ґустóвний. *По* **вкýсу** – до смакý, у смáк, до вподóби, до сподóби, до (в)подóбання, до сподóбання, до мúсли, під мúслі, до любости, до любóви, у лад, до ґýсту. *По своему* **вкýсу** – собі до смакý, до свóго смакý, на свій смак, собі до вподóби, до своéї вподóби, по своїй уподóбі, по своéму вподóбанню, до свóго (в)подóбання. [Не знайшóв кóней до свогó подóбання. Шáпку по своїй уподóбі вúбрав]. *Быть, приходиться, прийтись по* **вкýсу** – бýти (припадáти, припáсти) до вподóби, до смакý, до любости *и т. д.*, прийтú в смак, смакувáти комý, до душí слáтися, (*безл.*) присмачúтися. [Повáжна розмова їй смакýє. Це тобí присмачúлося тут лежáти]. *Мне по* **вкýсу** *было…* – мені до вподóби булó…, до вподóби моéї булó. *Приходящийся по* **вкýсу** – уподíбний, сподíбний. *Так он мне по* **вкýсу** – такúй він мені уподíбний. *Мне более по* **вкýсу** *было бы…* – мені уподíбніше булó-б… *Не по* **вкýсу** – не до смакý, не в смак, не до вподóби *и т. д.*; не уподíбний, -на, -не. [Мáбуть їм це не в смак (не до смакý). Не люблю я тих намíток, не уподíбні вонú мені. Хоч як робú, все не в лад йомý бýде]. *Входить, войти во* **вкус** *чего, находить, найти* **вкус** *в чём* – набирáти, набрáти смакý до чóго, засмакóвувати, засмакувáти що, усмакóвувати, усмакувáти,

уподо́бати що, розбира́ти, розібра́ти смак у чому, смакува́ти в чому, розсмакува́ти що. [Попро́буй, то шви́дко й засмаку́єш. В тім пани́ браку́ють, в чім убо́гі смаку́ють]. *Как на чей* **вкус** – як на чий смак, як кому́ до смаку́ (до вподо́би, до ґу́сту *и т. д.*). *На мой* **вкус** – (як) на ме́не, як на мій смак; 5) (*утонченность*) смако́витість (*р.* -тости); 6) (*художе. манера, стиль*) – ма́ні́р, стиль. *Во* **вку́се** – на ма́ні́р, на стиль.

Вкуси́ть, *см.* **Вкуша́ть.**

Вку́сно – сма́чно, ла́со. [Ла́со ї́сти. Хоч не сма́чно, так бага́то].

Вку́сность – сма́чність (*р.* -ности), смакови́тість (*р.* -тости).

Вку́сный – сма́чни́й, смакови́тий, до́брий (на смак), ла́сий, сла́сний. [Смачна́ ї́жа. Смакови́ті я́блука. До́брий борщ. Все-б їй ласе́нького та добре́нького]. *Делаться, сделаться* **вкусне́е** – смачні́шати, посмачні́шати, смачні́ти, посмачні́ти.

Вкусово́й – смакови́й. [Смакови́й нерв].

Вкуша́ть, вкуси́ть – 1) зажива́ти, зажи́ти чого́, спожива́ти, спожи́ти чого́. [Хлі́ба-со́ли зажива́ти]; 2) (*испытывать*) дізнава́ти, дізна́ти, зазнава́ти, зазна́ти, коштува́ти, скоштува́ти чого́; (*только в высоком стиле*) вкуша́ти, вкуси́ти, поку́шати чого́. [Не зазна́в я втіхи та коха́ння. Бага́то дізна́ла вона́ ли́ха. Скоштува́ти гіркої. Вкуси́ти гріха́. Дам я тобі поку́шати ра́дощів (Екклез.)]. **Вкушё́нный** – зажи́тий, спожи́тий; за́знаний, ді́знаний, скошто́ваний.

Вла́га – воло́га, ві́льга, (*влажность*) во́гкість (*р.* -кости), ві́льготь (*ж. р.*) (*р.* -оти). [В пові́трі бага́то воло́ги, во́гкости].

Влага́лище – пі́хва, вту́лище, (*ножны*) пі́хви (*мн. р.* пі́хов).

Влага́лищный – пі́хвовий [Пі́хвова оболо́нка – vaginalis tunica uteri], пі́хвяний.

Влага́ть, вложи́ть – вклада́ти, вкла́сти куди́ щось, (*отвлеч.*) вли́ти. [Бага́то си́ли молодо́ї кладу́ я в свою́ пра́цю (Коцюб.). Бага́то душі́ влив він у свої́ надхне́нні пісні́].

Влага́ться, вложи́ться – вклада́тися, вкла́стися.

Влагоме́р – вогкомі́р (*р.* -ру), гіґро́метр (*р.* -тра).

Владе́лец – власти́тель, володі́лець (*р.* -льця), вла́дник, (*собственник*) вла́сник, (*обладатель*) посіда́ч. [Власти́тель вели́ких буди́нків].

Владе́лица – власти́телька, володі́льниця, вла́дниця, (*собственница*) вла́сниця, (*обладат.*) посіда́чка.

Владе́льческий – власти́тельський, володі́льницький, вла́дницький, вла́сницький, держа́вський, па́нський. [Власти́тельські права́. Держа́вські зе́млі].

Владе́ние – 1) (*обладание*) володі́ння, влада́ння, обла́дування чим, посіда́ння, держа́ння чого́. [Обла́дування земле́ю. Посіда́ння вели́кого майна́]. *Быть, находиться во* **владе́нии** *кого* – бу́ти, перебува́ти під чиї́м володі́нням, в чийо́му посіда́нні, під володі́нням, у посіда́нні (в) кого, бу́ти під ким. [У нас бага́то землі́ пани́ держа́ть, а під людьми́, мо́же, деся́та часть]. *Вводить во* **владе́ние** *чем* – ув'я́зувати в що (в мае́тність). *Получить, взять, принять во* **владе́ние** *что* – обня́ти що, отри́мати під вла́ду що, перейня́ти що під володі́ння. *В вечное* **владе́ние** – в [на] довíчне володі́ння, у ві́чну обла́ду, у вічи́сту держа́ву, у вікові́чну діди́ну. *Арендное* **владе́ние,** *см.* **Аре́нда**; 2) (*то, чем владеют*) володі́ння, волода́рство, де́ржа́ва, держа́вство, обла́да, посі́лість (*р.* -лости), (*дворянское*) па́нство, (*родовое*) діди́(з)на. [А́нглія і її́ колоні́я́льні володі́ння. Такі́ дрібні́ волода́рства, як Ліппе-Детмольд. Зоста́вся хазя́їном на всій держа́ві. Вели́ка земе́льна посі́лість].

Владе́нная – володі́льний ви́пис (за́пис).

Владе́тель – 1) *см.* **Владе́лец**; 2) (*державный владетель, государь*) воло́дар (*р.* -ря́), влада́р (*р.* -ря́), держа́вець (*р.* -вця), госпо́дар (*р.* -ря), пан.

Владе́тельница – 1) *см.* **Владе́лица**; 2) (*государыня*) воло́дарка, влада́рка, держа́виця, господи́ня, па́ні.

Владе́тельный – волода́рний, можновла́дний. [Можновла́дний князь].

Владете́льствовать, *см.* **Владе́ть 1.**

Владе́ть – 1) (*иметь в собственности, во владении, обладать*) володі́ти, владі́ти, влада́ти ким, чим, обла́дувати ким, чим *и* що; держа́ти, посіда́ти що, ма́ти в свої́й руці́ що. [Володі́ти земле́ю, мае́тком. З ді́да-пра́діда вони́ ту́ю зе́млю держа́ть. Ви́явити все бага́тство ду́ха, що посіда́є украї́нський наро́д (Єфр.)]; 2) (*управлять*) володі́ти, влада́ти, обла́дувати. [Володі́ти се́рцем і душе́ю. Володі́ти здоро́вою ло́гікою. В сім'ї́ не він, а вона́ всім обладу́є]. **Владе́ть** *собою* – влада́ти собо́ю, керува́ти собо́ю, панува́ти, (*сов.*) запанува́ти над собо́ю. *Не* **владе́ющий** *собой* – від се́бе незале́жний, над собою не пан; 3) (*действовать каким-л. орудием или органом*) ору́дувати, воло́дати, влада́ти. [Ору́дуючи цiє́ю поту́жною збро́єю – смі́хом… (Єфр.). Ору́дувати мо́вою, перо́м. Не воло́даю а ні рука́ми, а ні нога́ми. Не воло́даю па́льцем].

Влады́ка – (*господин, повелитель*) влади́ка, воло́да́р (*р.* -ря́), держи́тель. [Своя́ рука́ – влади́ка. Вінцено́сний воло́да́р]. **Влады́ка** *мира* – світовла́дець (*р.* -дця), волода́р сві́ту, світоде́ржець (*р.* -жця); 2) (*архиерей*) влади́ка.
Влады́ческий – влади́чній.
Влады́чество – 1) влади́цтво, волода́рство, влада́рство, па́нство, зве́рхність (*р.* -ности); 2) володі́ння, володарюва́ння, влада́ння, панува́ння, владикува́ння. [Це було́ за панува́ння ляхі́в]. *Под* **влады́чеством** – під володі́нням, під зве́рхністю.
Влады́чествование, *см.* **Влады́чество 2.**
Влады́чествовать – володарюва́ти, панува́ти, обла́дувати. [Панува́ла і я коли́сь на широ́кім сві́ті (Шевч.)].
Влады́чица – 1) влади́чиця, волода́рка; 2) Влади́чиця, Бо́жа Ма́ти.
Влады́чный – влади́чній. [Влади́чня земля́. Влади́чній (богоро́дичний) пра́зник].
Вла́живание – припасо́вування, вставля́ння.
Вла́живать, вла́дить – припасо́вувати, припасува́ти, припасо́вуючи (припасува́вши) вставля́ти, вста́вити. **Вла́женный** – припасо́ваний, вста́влений.
Вла́жить, *сов.* **увла́жить** – воло́жити, відволо́жувати, (*сов.*) відволо́жити.
Вла́жно – во́гко, по́вогко, вільго́тно.
Вла́жность – во́гкість (*р.* -кости), ві́льгість (*р.* -гости), ві́льготь (*ж. р.*) (*р.* -оти). [Нічна́ во́гкість. Лісова́ во́гкість].
Вла́жный – во́гкий, вільго́тний, ві́льгий, во́глий. [Во́гка земля́. Во́гкі о́чі. Во́гла соро́чка. Вільго́тна о́сінь]. *Делаться, сделаться* **вла́жным** – воло́гнути, во́гнути, во́гкнути, (*сов.*) відволо́гнути, відволо́жуватися, (*сов.*) відволо́житися, ві́льгнути, відві́льгнути. [Сухарі́ в льоху́ відволо́гли].
Вла́зить, *см.* **Влеза́ть.**
Вла́мываться, вломи́ться – вло́млюватися, вломи́тися, вдира́тися, вде́ртися в що. [Си́лою вде́ртися в ха́ту], впира́тися, впе́ртися. **Вломи́ться** *в амбицию, в претензию* – влама́тися в амбі́цію, в прете́нсію, заломи́ти прете́нсію.
Влас, *см.* **Во́лос.**
Вла́ствование – панува́ння, обла́дування, володарю́вання.
Вла́ствовать – панува́ти, обла́дувати, володарюва́ти, господарюва́ти, царюва́ти, королюва́ти, гетьманува́ти *и т. д.* [Непра́вда пану́є на землі́. Оле́г ши́роко поча́в гетьманува́ти (Куліш)].
Властели́н – воло́да́р (*р.* -ря́).
Власти́тель – воло́да́р (*р.* -ря́), влада́р (*р.* -ря́), госпо́да́р (*р.* -ря́), держа́вець (*р.* -вця), зве́рхник, можновла́дець (*р.* -дця). [Воло́да́р над світа́ми. Наполео́н був зве́рхником ма́ло не ціло́ї Євро́пи].
Власти́тельница – волода́рка, влада́рка, господи́ня, па́ні, держа́виця, зве́рхниця, можновла́дниця.
Власти́тельный – вла́дний, властели́вий, влада́рний, (*мощный*) поту́жний, могу́тній, мо́жний. [Вла́дна си́ла вікови́х тради́цій. Влада́рні за́міри. Властели́вий по́гляд].
Власти́тельски – по-власте́цькому, по-волода́рському.
Власти́тельский – волода́рський, власте́цький.
Власти́тельство – волода́рство, держа́вство; володарюва́ння, панува́ння.
Власти́тельствовать, *см.* **Влады́чествовать.**
Вла́стно – вла́дно, властели́во, влади́чно; (*мощно*) поту́жно. [Життя́ вла́дно вимага́є, щоб… Страх вла́дно пану́є на землі́. Він бала́кає властели́во].
Вла́стный – 1) вла́стен, во́лен, ві́льний. [Ніхто́ не вла́стен над ду́хом. Вла́стен ви́дати її́, за кого́ схо́че. (О. Лев.)]. *Быть* **вла́стным** *над чем* – ма́ти пра́во (во́лю) над чим; 2) вла́дний, самовла́дний, властели́вий, влади́чній, влада́рний, (*мощный*) поту́жний. [Вла́дний го́лос. Самовла́дна (влада́рна) вда́ча. Гово́рить ду́же властели́вим то́ном. Заслу́хавшись влади́чніх річе́й поe̍та (Куліш)].
Властодержа́вный – можновла́дний.
Властодержа́тель – можновла́дець (*р.* -дця).
Властолю́бец, -бица – властолю́б, -бка.
Властолюби́во – властолю́бно.
Властолюби́вый – властолю́бний.
Властолю́бие – властолю́бство.
Властоцве́т (Hemerocallis fulva) – жо́вта лі́лія (лиле́я), чолові́чий вік.
Власть – 1) власть, вла́да, си́ла, пра́во, во́ля, верх. [Його́ власть, що схо́че, те й дасть. Ба́тьківська власть. Вла́да законода́тна. Обу́рення про́ти пра́ва одніє́ї люди́ни над життя́м,

че́стю, со́вістю і добро́м дру́гої (Єфр.). Не бу́дуть ма́ти вра́жі ляхи́ на Вкраї́ні во́лі. Шляхе́тське пра́во дава́ло па́нові над слуго́ю ма́ло не таки́й верх, як і над рабо́м (Куліш)]. *Иметь* **власть** *что-л. делать* – ма́ти си́лу що роби́ти. *Это не в моей* (*не в нашей*) **вла́сти** – не мо́я (не на́ша) на це си́ла, не від ме́не це зале́жить. *Приобрести* **власть** *над кем, над чем* – си́лу (го́ру) взя́ти над ким, над чим, міць узя́ти над ким, над чим, забра́ти си́лу (вла́ду) над ким, над чим. [Таку́ – ка́же – воні́ міць узя́ли, що й панів посі́ли]. **Власть** *имущий* – зве́рхник, вла́дний, мо́жний; 2) (*обладание, сила*) вла́да, си́ла. [Чу́ю, що тра́чу вла́ду над собо́ю]; 3) (*владычество, управление, правительство*) вла́да, власть, держа́ва. [Монго́льська вла́да в А́зії. За твоє́ї держа́ви як бу́де – поба́чим]. *Верховная* **власть** – найви́ща (верхо́вна) вла́да. *Быть, находиться под* **вла́стью** (*во* **власти**) *кого* – бу́ти під ким, бу́ти під вла́дою, під володі́нням, під зве́рхністю чиє́ю, (в) кого, хили́тися під ко́го. [Бу́де до́бре запорі́жцям і під ту́рком жи́ти. Під володі́нням По́льщі. Під нівеляці́йною зве́рхністю моско́вською. Під ме́не хи́ляться і до́брі і злю́щі (Куліш)]. *Иметь под своею* **властью** *что* – ма́ти в свої́й руці́ що, ма́ти (держа́ти) під собо́ю, бу́ти вла́сним над чим. [Він був вла́стен над десятьма́ города́ми]. *Подчинить своей* **вла́сти** – підгорну́ти (підхили́ти) під се́бе, під свою́ ру́ку, під свою́ во́лю, вла́ду. *Переходить под* **власть** (*во* **власть**) – перехо́дити під ко́го, під ру́ку, (вла́ду) кого́ (чию́). [В тако́му ста́ні украї́нські зе́млі перехо́дять під ру́ку ду́жого сусі́ди (Єфр.)]. *Отдавать под* **власть** (*во* **власть**) *кого* – піддава́ти під ко́го, під чию́ ру́ку. *Освободиться из-под* **власти** *кого-л.* – ви́зволити(ся) з-під чиє́ї вла́ди, з-під ко́го; 4) (*начальство и начальники; должность*) вла́да, власть, уря́д, вла́сті (*мн.*) уря́ди. [Близькі́ до наро́да вла́сті. (Самійл.). Щоб воєво́ди, старості́ і і́нші украї́нські уря́ди не перебива́ли йому́ чини́ти во́лю короля́ (Куліш)].

Власяни́ца – волосяни́ця.

Власяно́й – волосяни́й.

Влачи́ть – волочи́ти, волокти́, тягти́. [Волочи́ти кайда́ни]. **Влачи́ть** *жалкое существование* – животі́ти, ни́діти, волочи́ти (тягти́) мізе́рне животі́ння.

Влачи́ться – волокти́ся, волочи́тися, тягти́ся.

Вле́во – улі́во, (у)ліво́ру́ч, соб, цоб. *Поворачивать* **вле́во** – бра́ти влі́во, (в)ліво́ру́ч, бра́ти соб (цоб). [Берí́ть кі́ньми соб].

Влёга – уло́говина.

Влеза́ние – вла́зіння, влі́за́ння в що.

Влеза́ть, влезть – вла́зити, влі́за́ти, влі́зти, зала́зити, залі́за́ти, залі́зти, повла́зити, позала́зити в що. *Сколько* **вле́зет** – до схочу́, до призволя́щого.

Влеко́мый – тя́гнений.

Влепля́ть, влепи́ть – 1) влі́плювати, вліпи́ти, вма́зувати, вма́зати, (*о многих*) повлі́плювати, повма́зувати. [Так хо́роше зліпи́в, як душі́ не вліпи́в. Вма́зала лю́стерко в стіну́]; 2) **влепи́ть** *пощёчину кому* – ля́снути (затопи́ти) по пи́ці кого́, да́ти ля́паса, ляща́ кому́. **Влепи́ть** *кому пулю в лоб* – всади́ти кому́ ку́лю в лоб. **Влепи́ть** *единицу* – всади́ти па́лю (одини́цю). **Влепи́ть** *двойку* – загну́ти па́ру, ушква́рити (шкварну́ти) дві́йку.

Влета́ние *и* **влётывание** – влі́та́ння.

Влета́ть, влете́ть – 1) влі́та́ти, влеті́ти, вли́ну́ти; (*о многих*) повлі́та́ти; 2) (*поспешно вбежать*) влеті́ти, вско́чити; 3) (*попасть в просак*) вско́чити, ушеле́пкатися. [Ну, і вско́чив-же я!]; 4) (*безл.*: *плохо доставаться*) влеті́ти, натруси́тися. [Кому́, кому́, а мені́ натру́ситься].

Влече́ние *к чему* (*стремление*) – по́тяг, по́ри́в, порива́ння, пори́ва, по́ваб до чо́го. [По́тяг до ви́щої краси́. Непереможний пори́в се́рця]. *Испытываю* **влече́ние** *к чему* – мене́ тя́гне, мене́ порива́є до чо́го.

Влечь – 1) (*тянуть, уносить силою*) тягти́, волокти́, (*вульг.*) тарга́нити. **Влечь** *за собою* – тягти́, ве́сти́ за собо́ю; 2) (*к чему*) ва́бити, тягти́, порива́ти до чо́го (*личн. и безл.*). [Не зна́ю, що́ мене́ до те́бе тя́гне (Франко). Туди́ мою́ порива́є ду́шу].

Вле́чься – 1) тягти́ся, волокти́ся; 2) (*к чему*) порива́тися до чо́го, ли́нути (душе́ю) до чо́го.

Влива́ние – влива́ння, всипа́ння.

Влива́ть, влить – 1) влива́ти, вли́ти *и* (у)віллят́и, всипа́ти, вси́пати. [Нові́ си́ли вілля́ла та пі́сня в ме́не. Шинка́рочко молода́, уси́п ме́ду ще й вина́]; 2) (*внушать*) надиха́ти, над(и)хну́ти.

Влива́ться, вли́ться – влива́тися, вли́тися, (у)віля́тися; (*о реке*) впада́ти, впа́сти до чо́го *и* у що. [Наро́д вілля́вся через воро́та в двір (Коцюб.). Дніпро́ упада́є до Чо́рного мо́ря (влива́ється в Ч. м.). Сімсо́т рі́чо́к і чоти́ри та й усі́-ж воні́ та й у Дніпро́ впа́ли].

Влипа́ть, вли́пнуть – влипа́ти, вли́пнути; (*о многом*) повлипа́ти.

Влия́ние – 1) (*о реке, ручье*) впада́ння; 2) вплив, си́ла, вага́. [Літерату́рні впли́ви. Вплив

ото́чення]. *Иметь* **влия́ние** *на кого* – ма́ти вплив на ко́го, ма́ти си́лу (вагу́) над ким. *Оказывать, оказать* **влия́ние** *на кого, на что* – роби́ти, зроби́ти вплив, справля́ти, спра́вити вплив на ко́го, на що, вплива́ти, ді́яти на ко́го, на що. [Це зроби́ло (спра́вило) на ньо́го величе́зний вплив. Тепло́ і хо́лод рі́зно ді́ють (вплива́ють) на ре́чі = *тепло и холод оказывают различное влияние на тела*]. *Оказывать большое* **влия́ние** *на кого, на что* – ду́же вплива́ти на ко́го, на що, явля́ти вели́ку си́лу над ким. *Подвергаться, подвергнуться* **влия́нию** – підпада́ти, підпа́сти впли́вові, зазнава́ти, зазна́ти на собі впли́ву. *Под* **влия́нием** – під(о) впли́вом. *Приобретать* **влия́ние** – забира́ти си́лу, здобува́ти вплив.

Влия́тельный – впливо́ви́й. [Вплив́ова осо́ба].

Влия́ть – вплива́ти, ді́яти на ко́го, ма́ти си́лу (вагу́) над ким. [Ті́льки письме́нство близьке́ наро́дові здю́жатиме ді́яти на широ́кі ма́си наро́дні (Єфр.)].

Вложе́ние – вкладі́ння, вкла́дення, (*почт.*) долу́чення, вкла́дка. *Со* **вложе́нием** *денег* – з долу́ченням гро́шей, з долу́ченими грі́шми.

Вло́женный – вкла́дений.

Вложи́ть, *см.* **Влага́ть.**

Вломиться, *см.* **Вла́мываться.**

Вло́паться – уско́чити, уклепа́тися, ушеле́пкатися. [Так був уклепа́вся, що ле́дві-ле́дві ви́рвався з душе́ю (Л. Укр.). Вско́чив по саму́ ши́ю].

Влу́мина – запа́дина, я́мка, ду́чка, вибо́їна.

Влюби́ть – закоха́ти кого́ в ко́го, прилюби́ти, прикоха́ти, причарува́ти кого́ до ко́го. [Баламу́те, ви́йди з ха́ти, хо́чеш мене́ закоха́ти. Гляди́, лише́нь, щоб вона́ тебе́ не прилюби́ла та не причарува́ла (Н.-Лев.)].

Влюби́ться, *см.* **Влюбля́ться.**

Влюблённо – зако́хано, по-зако́ханому.

Влюблённость – зако́ханість, залю́бленість (*р.* -ности). [З на́шою упе́ртою залю́бленістю до всьо́го свого́ (Леонт.)].

Влюблённый – зако́ханий в кому́ *и* в ко́го, зами́луваний, замило́ваний у чому́, закоха́нець (*р.* -нця). [Одра́зу знать, що тут лю́ди замило́вані в квітка́х (Н.-Лев.)].

Влюбля́ться, влюби́ться – зако́хуватися, закоха́тися в кому́ (*и* в ко́го), улюбля́тися, улюби́тися, залю́блюватися, залюби́тися в кому́ (*и* в ко́го). [Закоха́лися оби́два в одного́ Іва́на (Шевч.). То ви напра́вду закоха́лися в ній? (Крим.). Пано́к, хоч жени́вся, в па́нну залюби́вся (Рудан.). Чи не було́ рі́чки утопи́тися, чи не було́ кра́щих залюби́тися].

Влю́бчивость – залю́бливість (*р.* -вости), залю́бчивість.

Влю́бчивый – залю́бливий, залю́бчивий.

Вля́паться – 1) брьо́хнути(ся). [Так і брьо́хнув у калю́жу]; 2) встря́ти, вплу́татися, вшеле́пкатися. [І як він уплу́тався в це непе́вне ді́ло!]; 3) (*ирон.*: *влюбиться*) вті́[ьо́]патися, втеле́патися.

Вма́занный – вма́заний, вмуро́ваний.

Вма́зать, *см.* **Вма́зывать.**

Вма́зка – вма́зування, вма́зання. **Вма́зка** *в стену, напр. котла и т. д.* – вмуро́вування, (*сов.*) вмурува́ння. [Вмурува́ння казана́].

Вма́зывание, *см.* **Вма́зка.**

Вма́зывать, вма́зать – вма́зувати, вма́зати. [Вма́зала лю́стерко (*зеркальце*) у стіну́ (Грінч.)]; (*в стену*: *котлы и т. д.*) вмуро́вувати, вмурува́ти (каза́н); (*стёкла в оконницы*) зама́зувати, зама́зати.

Вма́кивать, вмокну́ть – вма[о]ча́ти, вмокну́ти.

Вма́нивать – зама́нювати.

Вма́тывать, вмота́ть – вмо́тувати, вмота́ти, вкру́чувати, вкрути́ти. [У хвіст ру́ки умота́в (укрути́в)].

Вмене́ние (*в обязанность*) – ста́влення (поста́влення) кому-не́б., чого-не́б. за обо́в'язок; (*в вину*) приви́нення кому́сь чого-не́б., ста́влення за вину́. [Коли́ обвинува́чений виявля́є озна́ки божеві́лля, то приви́нення йому́ будь-яко́го зло́чину – неможли́ве].

Вменённый (*в обязанность*) – поста́влений за обо́в'язок; (*в вину*) поста́влений за прови́ну, приви́нений. *Преступление* **вменённое** *кому-л.* – злочи́нство привинене кому-не́б.

Вмени́мость (*о поступке*) – привини́мість. [Привини́мість цього́ зло́чину обвинува́ченому за да́них обста́вин – сумні́вна]. *Срв.* **Вменя́емость.**

Вмени́мый (*о поступке*) – привини́мий, що мо́же ста́витися за прови́ну. [За да́них обста́вин цей зло́чин не привини́мий (не мо́же ста́витися за прови́ну) обвинува́ченому]. *Срв.* **Вменя́емый.**

Вмени́ть, *см.* **Вменя́ть.**

Вменя́емость (*о лице*) – осу́дність (*р.* -ности) засуди́мість (*р.* -мости). [Осу́дність злочи́нця безпере́чна: він цілко́м норма́льна люди́на]. *Срв.* **Вмени́мость.**

Вменя́емый (*о лице*) – осу́дний, засуди́мий. *Срв.* **Вмени́мый.**

Вменя́ть, вмени́ть *в обязанность* – ста́вити, поста́вити що-не́б. кому́сь за обо́в'я́зок. **Вменя́ть, вмени́ть** *в вину* – ста́вити, поста́вити за вину́, привиня́ти, приви́нювати, (*сов.*) привини́ти кому́ що. *Этой кражи ему не* **вмени́ли** – ціє́ї краді́жки йому́ не приви́нено.

Вменя́ться, вмени́ться *в обязанность* – ста́витися, поста́витися кому́ за пови́нність (обо́в'я́зок). **Вменя́ться, вмени́ться** *в вину* – ста́витися за прови́ну, привиня́тися, привини́тися. *Этот поступок* **вменя́ется** (**вменя́лся, вмени́лся**) *ему в вину* – цей учи́нок ста́виться (ста́влено, поста́влено) йому́ за прови́ну. [Йому́ привиня́ється службо́ва недба́лість. Йому́ приви́нювано (*несов. в.*), приви́нено (*сов. в.*) службову́ недба́лість].

Вмеси́ть, *см.* **I. Вме́шивать, вмеси́ть.**

Вме́сте – уку́пі (уку́пці, уку́почці, уку́поньці), ра́зом, разко́м, ура́з, разо́м, поспо́лу, по́спіль, ку́пно, самі́сно, в па́рі, (*реже*) по́вкупі, поку́пі, при ку́пі, при мі́сці, спі́льно, за гурт, (*сообща со многими*) гурто́м, у гурті́. [Жи́ти, сиді́ти, працюва́ти і т. и. уку́пі, ра́зом з кимсь і т. и. Дба́йте про ща́стя ку́пно з ді́тьми (Мирн.). Дожи́ти ві́ку вку́пі, у зго́ді (Коцюб.). Живу́ть усі́ при ку́пі. Разко́м побі́жимо́ до госпо́ди (Лев.). Дві бу́кви при мі́сці стоя́ть. Поклони́вся усі́м за гурт (М. В.). Роби́ти колекти́вні змо́ви – гурто́м одмовля́тися од уро́ка (Крим.). Козаки́ гопака́ гурто́м оддира́ють (Шевч.). Іти́ в гурті́ ле́гше з спі́вом (Єфр.)]. *Соединять* **вме́сте** – гуртува́ти до ку́пи (до ку́пки, ку́почки, ку́поньки), у ку́пку *и т. д.*, у гурт, до гу́рту. [Зібра́лися всі до ку́пи, у гурт. Згуртува́ти до ку́пи ра́дощі й го́ре (Чупр.)]. *Все* **вме́сте** (*одной компанией*) – ку́пцем. [Ку́пцем горну́лося до йо́го найкра́ще товари́ство (Кв.)]; (*в одном целом, в нераздельном соединении*) при гурті́, при ку́пі. [При гурті́ одна́ люди́на прогоду́ється я́кось. Держа́ти при ку́пі різноро́дні елеме́нти (Єфр.)]. **Вме́сте** *с тем* (*одновременно*) – ра́зом, ура́з, разо́м, ра́зом з тим, рівноча́сно, по-при-тому́. [Ра́зом ста́ло укр. письме́нство й на тво́рчу робо́ту (Єфр.). Хроніке́р, ура́з і пое́т (Франко). І сумна́ це істо́рія, але разо́м яка́ безрозу́мна! (Крим.). Я й сам по-при-тому́ вчи́вся (М. Левиц.)]; (*в один приём*) за одни́м хо́дом. [За одни́м хо́дом вне́сти дров і води́]. *Держаться* **вме́сте** – держа́тися (трима́тися) ку́пи, гу́рту.

Вмести́лище – вмісти́лище, вмі́стище.

Вмести́мость, вмести́тельность – мі́сткість, умісти́мість (*р.* -мости); (*об'ём*) о́бсяг (*р.* -гу).

Вмести́тельный – містки́й, вбиру́щий, укла́дистий; (*о чемодане*) паковни́й; (*о зданиях*) просто́рий, обши́рий. [Не вели́кий ко́шик, та вбиру́щий (Звиног.). Го́рщик укла́дистий].

Вме́сто – за́місць, замі́сто, на́місць, намі́сто, за. [За́місць стари́х поря́дків наста́ли нові́. Чужо́ї дити́ни не май за свою́. Скри́ня за стіл пра́вить. Була́ мені́ за сестру́]. **Вме́сто** *того, чтобы делать, ехать и т. п.* – замі́сть (щоб) роби́ти, ї́хати і т. и., де-б, що-б. [Де-б моли́тися, вона́ пи́ку собі малю́є. Що-б гуля́ти,— без путтям сумує. Що-б мав пожа́лувати мене́,— ла́єш]. **Вме́сто** *того*, **вме́сто** *этого* – натомі́сть. [Мав-би я, кавале́р, каза́ти вам компліме́нти, а нато́мість чу́ю їх од вас (Крим.)].

Вмета́ть, -ся, вмести́, -ся *и* **вместь, -ся** – 1) вміта́ти, -ся, вмести́, -ся; 2) *см.* **Вмётывать.**

Вме́тенный – вме́тений.

Вмётывать, -ся, вмета́ть, -ся*, и* **вметну́ть, -ся** – вкида́ти, -ся, вки́нути, -ся.

Вме́шанный – 1) вмі́шаний у щось, домі́шаний до чо́го, примі́шаний до чо́го; 2) втя́гнутий, вплу́таний, приплу́таний, замі́шаний.

Вмеша́тельство – втруча́ння, встрява́ння до чо́го, у що, вплу́тання. [Акти́вне втруча́ння до гу́щі життя́. Чуже́ втруча́ння (вплу́тання) до на́ших вну́трішніх справ. Встрява́ння в розмо́ву]. *Склонность к* **вмеша́тельству** – вла́зливість. [Дріб'язко́ва вла́зливість до прива́тних справ].

I. Вме́ш[с]ивать, вмеси́ть – вмі́шувати, вмісити. [Вмісила в ті́сто бо́рошна]. **Вме́шиваться** (**вме́сиваться**), **вмеси́ться** – вмі́шуватися, вмісі́тися. [Бо́рошно вмі́шується в ті́сто].

II. Вме́шивать, вмеша́ть – 1) (*примешивать*) вмі́шувати, вміша́ти що у що, примі́шувати, примі́ша́ти що до чо́го, домі́шувати, доміша́ти до чо́го. [Уміша́ти води́ у вино́]; 2) (*впутывать кого*) вплу́тувати, вплу́тати кого́ у що (до чо́го), втяга́ти, втягти́, втруча́ти, втру́тити кого́ у що, притика́ти, приткну́ти кого́ до чо́го. [Утягти́ (уплу́тати) в кло́пітну́ спра́ву. Не притика́й мене́ до то́го, бо я не чув і не ба́чив (Грін.)].

Вме́шиваться, вмеша́ться – 1) (*быть вмешиваему, вмешану*) вмі́шуватися, вміша́тися; домі́шуватися, доміша́тися. [Вино́ вмі́шується у во́ду; отру́ту вмі́шано в тру́нок]; 2) (*вступаться в постороннее дело*) втруча́тися, втру́титися до чо́го, уві́ що, встрява́ти,

встря́ти (встря́нути), (*о многих* – повстрява́ти), вмика́тися (вми́куватися), ми́катися (*несов. в.*), вплу́туватися (плу́татися), вплу́татися,міша́тися, вміша́тися, вступа́тися, вступи́тися до чо́го-неб., у що. [Втруча́тися в розмо́ву. До всьо́го втруча́ється дід: і до сво́го, і до чужо́го (Кониськ.). Всі вони́ туди́ повстрява́ли (Грін.). В спра́ви грошові́ ви не пови́нні плу́татися (Крим.). Стари́й ду́рень – ми́кається не в своє́ ді́ло (Неч.-Лев.). Не ду́же він умика́вся в господа́рство (Неч.-Лев.)]. **Вме́шиваться** *в разговор* – плу́татися до розмо́ви (в розмо́ву), примо́витися (*соверш. в.*), пристава́ти до розмо́ви, впада́ти (впа́сти) в сло́во. **Вмеша́ться** *в толпу* – втасува́тися між юрбу́. *Всюду он* **вмеша́ется***, затешется* – без ньо́го й вода́ ніде́ не освя́титься; де не посі́й, то вро́диться.

Вмеща́ть, вмести́ть – 1) вміща́ти, вмісти́ти, втуля́ти, втули́ти що у що. [Втули́в бог ду́шу, як у пень (Ном.). Повту́лював усі́ свої́ ре́чі в скри́ню]. *С трудом* **вмеща́ть***, втискивать* – убига́ти (*редко*), убга́ти, убира́ти, убра́ти. [Ди́ва бага́то – не вспіва́ю в го́лову вбга́ти (Проскур.). Бу́де того́ кри́ку – в ша́пку не вбере́ш]; 2) *быть* **помести́тельным** *для чего-л.* – зміща́ти, змісти́ти, вміща́ти, вмісти́ти, поміща́ти, помісти́ти. [Каза́н зміща́є п'ять ві́дер. Се́рце змісти́ти не здола́ло всього́ (Грінч.). Моє́ се́рце не мо́же бі́льше вмісти́ти, воно́ по́вне у-щерть (Коцюб.). Коли́-б пала́ти на́ші помісти́ли все ві́йсько (Кул.)].

Вмеща́ться, вмести́ться – 1) (*быть вкладываему*) вміща́тися (вмі́щуватися), вмісти́тися; вклада́тися, вкла́стися. [Книжки́ вклада́ються в ша́фу. Книжки́ укла́дено (вмі́щено) в ша́фу]; 2) (*находить для себя помещение*) зміща́тися (змі́щуватися), змісти́тися, місти́тися, помісти́тися, вла́зити (вліза́ти), влі́зти, увіхо́дити, увійти́, втуля́тися, втули́тися. [Ща́стя не змі́щувалось у се́рці, ща́стя розрива́ло гру́ди (Коцюб.). У теа́трі місти́лося чолові́ка 600 (Грінч.). Така́ мала́ ха́та, що вся сім'я́ наси́лу втули́лася (Грінч.). В оди́н мішо́к не влі́зе, не уві́йде].

Вмеще́ние – вміща́ння (вмі́щування), (*сов.*) вмі́щення; втуля́ння, (*сов.*) втулі́ння.

Вмещённый – вмі́щений, вту́лений, вкла́дений.

Вмиг – вмить, ми́ттю, в одну́ мить, вмент, враз, вмах, вдух, притьмо́м. [Ми́ттю він ско́чив на коня́. Наздогна́ли його́ вмах]. *Срв.* **Бы́стро.**

Вмина́ть, вмять – умина́ти, ум'я́ти, бга́ти у що, (*редко* вбига́ти), убга́ти.

Вмо́танный – вкру́чений, вмо́таний.

Вмота́ть – вкрути́ти, вмота́ти.

Вмя́тый – убга́ний, ум'я́тий, вда́влений у що.

Внаём – у на́йми.

Внача́ле – на поча́тку́, спочатку́, (*сперва*) попе́реду, спе́ршу́, пе́рше (перш). [Тре́ба згада́ти, що я каза́в попе́реду]; (*на первых порах*) по-перва́х. [По-перва́х ко́жна пра́ця тяжка́].

Вне (*чего*) – по-за чим. [Град ви́пав по-за на́шим по́лем. Інтеліге́нтність «по-за ча́сом і про́сторонню» (Крим.). По-за письме́нством не ма́ємо джерела́, щоб спізна́ти істо́ту на́шого наро́ду (Єфр.)]. **Вне** *пределов* – по-за ме́жами. **Вне** *всякого сомнения* – по-за вся́кими су́мнівами, по-над усякі су́мніви. **Вне** *сравнения* – по-над (уся́ке) порівня́ння, без порівня́ння. **Вне** *себя* – нестя́мно, у нестя́мі, у нестя́мці, не тя́млячи себе́. *Быть* **вне** *себя* (*от радости и т. д.*) – нетя́митися (*сов.* нестя́митися) (від [з] ра́дощів). *Находящийся* **вне** *себя* – нестя́мний, несамови́тий (*в исступлении*).

Внебра́чный – нешлю́бний, позашлю́бний [Нешлю́бні ді́ти], (*вульг. о детях*) жирови́й, нажитни́й, самохі́дний, самосі́йний, па́далишний, (*уничи́жит.*) байстря́ (*р.* -я́ти), байстрюченя́, байстрю́к, (*ж. р.*) байстрю́чка; безба́тченко, покри́тченко.

Внедогово́рный – позадогові́рний, позаумо́вний.

Внедре́ние – загли́блення, впрова́дження чого́сь угли́б, (*прививка*) вще́плювання, вще́плення, заще́плення, закорі́ні́ння; вселі́ння. [Упрова́дження нови́х звича́їв у глиб на́шого життя́. Наси́льниче вще́плювання атеї́зму в ма́си (Азб. Комун.)].

Внедрённый – впрова́джений (у глиб чого-неб.), загли́блений, в[за]ще́плений, закорі́нений, все́лений.

Внедря́ть, внедри́ть – загли́блювати, впрова́джувати (впрова́дити) у що, у глиб чого; в[за]ще́плювати, вщепи́ти щось у що; вкоріня́ти, -ни́ти; вселя́ти, всели́ти у що. [Нові́ поря́дки впрова́дити в глиб життя́. Іде́ю цю вще́плено в ма́си].

Внедря́ться, внедри́ться – впрова́джуватися, впрова́дитися в глиб чого, вкоріня́тися, вкоріни́тися, вще́плюватися, вщепи́тися у що, гли́боко вхо́дити, увійти́, втиска́тися, втисну́тися, вселя́тися, всели́тися. [Ідеї́ ці гли́боко впрова́джуються в свідо́мість мас. Воно́ гли́боко вти́с(ну)лося в життя́ (Черкас.). Інтенсифіка́ція увійшла́ в не́рви і мо́зок люди́ни (Ніковськ.). Терпи́ ли́хо, що всели́лося (М. Вовч.). Нові́ поря́дки мі́цно вщепи́лися (вкоріни́лися)].

Внеза́пно, *см.* **Вдруг.**

Внеза́пность – несподі́ваність, рапто́вість, на́глість, нага́льність. *От* **внеза́пности** (*от неожиданности*) – від несподіванки. [**Внеза́пность** *этой перемены* – рапто́вість (на́глість і т. и.) цієї змі́ни].
Внеза́пный – несподі́ваний, рапто́вий, на́глий, нага́льний, напра́сний. [На́гла смерть. Бо́жий суд на́глий се́ред шля́ху тебе́ осу́дить (Шевч.). Рапто́ві перехо́ди (змі́ни) (Єфр.). Рапто́ві ви́бухи ре́готу. Нага́льна смерть) (Ном.). Напра́сний дощ захопи́в мене́ (Франко). Напра́сний на́скік бу́рі (Л. Укр.)].
Внеземе́льность – екстериторія́льність, позаземе́льність.
Внеочередно́й – позачерго́вий.
Внепарти́йный – позапарті́йний, (*беспристрастный*) надпарті́йний.
Внесе́ние – вне́се́ння, зане́се́ння, впрова́дження, заведе́ння. [Заплати́ти за внесе́ння дров у ха́ту. Внесе́ння гро́шей]. **Внесе́ние** *новых условий в договор* – впрова́дження (запрова́дження) нови́х умо́в до догово́ру. **Внесе́ние** *в книги, списки* – заведе́ння (занесе́ння) до книг; впис, впи́сування, заквита́ння. **Внесе́ние** *налога за что-л.* – опла́чення (опла́та) чого́сь (ґру́нту). **Внесе́ние** *доклада в собрание* – пода́ння до́повіди до збо́рів. **Внесе́ние** *жалобы* – зане́сення (пода́ння) ска́рги.
Вне́сенный – вне́сений, зане́сений, впрова́джений запрова́джений, заве́дений, впи́саний, заквито́ваний, по́даний. *См.* **Вноси́ть.**
Внести́, *см.* **Вноси́ть.**
Внесуде́бный – позасудо́вий.
Вне́шний – 1) надві́рній, зо́внішній, околи́шній, окі́льний, зве́рхній. [Надві́рній світ = **вне́шний** *мир.* Незначні́ зо́внішні дрібни́ці. Зве́рхні поді́ї, зве́рхні обста́вини (Єфр.) = **вне́шние** *события*, **вне́шние** *обстоятельства.* Душа́ жіно́ча щи́ра ся́є в зве́рхній красоті́ (Фран.)]. *С* **вне́шней** *стороны* – з зо́внішнього бо́ку, з околи́шнього бо́ку, знадво́ру, зве́рху; 2) (*поверхностный*) поверхо́вий, позверхо́вий. [Поверхо́ва просві́та. Під ті́єю позверхо́вою коро́ю, яко́ю вкри́то мужи́цтво, відбува́ється культу́рний проце́с (Грін.)]; 3) **внешний** *враг* – околи́шній (надві́рній, зо́внішній) во́рог (Н. Рада). **Вне́шние** *дела, сношения* – закордо́нні, заграни́чні спра́ви, зо́внішні зно́сини; 4) (*наружный*) надві́рній, знадві́рній. [Две́рі надві́рні].
Вне́шно, *см.* **Вне́шность**, *по* **вне́шности.**
Вне́шность – 1) (*наружная поверхность*) о́коло. [О́коло (ха́тнє) було́ обби́те доще́м (Левиц.)]; 2) (*внешний вид*) зо́вні́шність (*р.* -ности) ви́гляд, взір (*р.* взо́ру). [Ви́гляд мі́ста, села́. Сі́но га́рне на взір]; 3) (*наружная сторона явлений*) поверхо́вість (*р.* -вости), позверхо́вість (позверхо́вність), зве́рхність. [Люби́ти поверхо́вість, не іде́ю (Пачов.). Мужи́к переймає у па́на позверхо́вність (Грін.). Зве́рхність поді́й прите́мнює ї́хній вну́трішній зміст]; 4) (*внешность, наружность человека*) – а) вро́да, приро́да, подо́ба. [Яка́ пога́на йому́ вро́да, а пан (Звиног.). Так, я, моя́ подо́ба, моє́ лице́, мій ви́раз, все, зовсі́м (Фран.). Га́рна ді́вчина, тако́ї подо́би не ба́чили у нас (Сторож.). Приро́да її́ га́рна, то й одягну́тися хо́четься кра́ще (Звиног.)]; б) зо́внішність, зве́рхність, поверхо́вість. [Зо́внішність у нього́ пова́жна. Все́нька зве́рхність – од убра́ння й мане́р до спо́собу розмо́ви (Єфр.). Комі́чна поверхо́вість (Фран.)]; 5) *по* **вне́шности, вне́шним** *образом*, **вне́шне** *и т. д.* – на по́гляд, на о́гляд, на о́ко, з-по́гляду, з-о́колу, зве́рху, на взір. [То ті́льки здає́ться, то ті́льки з-о́колу (Мирн.). Хоч як різня́ться зве́рху про́сте рече́ння і найкра́щий твір (Єфр.). Стано́вище, прина́дне на по́гляд, тяжке́ й обра́зливе по су́ті (Єфр.). На взір чолові́к сере́дніх літ (Мирн.)]. **Вне́шностью**, *наружностью, лицом* (*о людях*) – на вро́ду, на обли́ччя, на ви́гляд. [Хоро́ша дружи́на на вро́ду. Бридки́й на обли́ччя. Непога́ний на ви́гляд (Крим.)].
Вниз – 1) вниз, нани́з, доні́зу. [Спуска́йсь із гори́ тихі́ше вниз (Ном.)]; 2) (*к земле, на землю, на пол*) додо́лу, на-ді́л, до́лі. [Серди́тий ві́тер завива́, додо́лу ве́рби гне висо́кі (Шевч.). Спу́щені додо́лу о́чі (Коцюб.). Сльо́зи коти́лися по що́ках та спада́ли на-ді́л (Крим.). Заверещи́ть жі́нка: до́лі, до́лі! – він за́раз присіда́ додолу́ (Мар. Вовчок)]; 3) (*под гору*) з гори́. [Сапа́ти й коси́ти кра́ще під го́ру, ніж в гори́ (Звиног.)]. **Вниз** *по реке,* **вниз** *по течению* – за водо́ю на-ни́з. [Пливе́ на-ни́з. Іди́, до́ле, за водо́ю]. **Вниз** *под что-л., под низ* – наспі́д. [Схова́ла в скри́ню аж наспі́д]. **Вниз** *головой* – сторч, сторч голово́ю, сторчака́, сторчма́, сто́рчки, до гори́ нога́ми. [По ха́ті ходжу́ сторч. Він бу́де леті́ти сторчака́ з Тарпейського у́рвища (Кул.). Так сторчма́ й покоти́всь (Крим.)]. *Повесить* **вниз** *головою* – пові́сити сторчма́, стрі́мголо́в, стрімгла́в. *Упасть* **вниз** *головою* – сторчака́ да́ти.
Внизу́ – 1) внизу́, нанизу́, спо́до́м. [Спо́до́м обірва́ли ви́шні, а вгорі́ – ще (Грін.)]; 2) (*в низине, долине, на полу*) до́лі, до́лом, доли́ною, на доли́ні. [До́лом геть собі́ село́ по-над водо́ю простягло́сь (Шевч.). До́лі посіда́ли. Сів на доли́ні]; 3) **внизу́** *под чём-л. на дне* – спо́до́м, на спо́ді́. [Скрізь бі́дні – спо́до́м, бага́ті – зве́рху (Коцюб.). Ни́діють бі́дні на спо́ді

життя́ (Єфр.)]. **Внизу́** *лежащий* (*нижний*) – до́лішній. [До́лі́шня части́на пієдеста́лу (Л. Укр.)].

Вника́ние – пи́льне вгляда́ння в що, дохо́дження (до) чого.

Вника́тельный – ува́жний, вгля́дливий, догля́дливий.

Вника́ть, вни́кнуть – (пи́льно) вдава́тися, вда́тися в щось, дохо́дити, дійти́ (до) чого, додивля́тися, догляда́тися, догля́нутися до чо́го, вгляда́тися вгля́нутися в що. [Він в усе́ вдає́ться, все розві́дує (Крим.). Він до всьо́го дохо́дить (Грін.). Уря́д, що всім керу́є, все зна, до всьо́го догляда́ється (Грінч.)].

Внима́ние – ува́га; (*сильнее*) пи́льна ува́га. *Обращать, обратить* **внима́ние** *на что-л.* – зверта́ти (зверну́ти) ува́гу (свою́ або чужу́) на що, уважа́ти, ува́жити на що, зважа́ти, зва́жити на що, огляда́тися (огля́нутися) на що, кла́сти (покла́сти) ува́гу на що, (*вульг.*) вдаря́ти (вда́рити) на що; (*находить привлекательным*) накида́ти (наки́нути) кого́ о́ком; (*сжалиться*) згля́нутися на ко́го. [На все сам зверта́є ува́гу (Рудч.). На вважа́ють воні́ на лі́та, на вро́ду (Шевч.). Моска́ль на сльо́зи не вдаря́ (Ном.). Вона́ неду́жа лежа́ла, дак він і тоді́ ува́ги не клав (Червіг.). Я вже її́ наки́нув о́ком. Згля́ньтеся (огля́ньтеся) на ме́не невидю́щого!]. *Обращать на себя* (*привлекать к себе*) **внима́ние**, *быть принятым во* **внима́ние** – спада́ти, спа́сти кому́ на ува́гу, притяга́ти, притягти́ (приверта́ти, приверну́ти) до се́бе чию́сь ува́гу, ки́датися, ки́нутися на ува́гу кому́сь. [Ури́вок з пі́сні, що спав на ува́гу ще а́второві «Историі Русовъ» (Єфр.). Він притя́г до се́бе ува́гу та́ткову (Крим.). Ко́жному му́сіла ки́нутися на ува́гу його́ чо́рна боро́да (Крим.)]. *Обратите* **внима́ние** – ува́ж, ува́жте, вважа́й, уважа́йте. *Сосредоточивать* **внима́ние** – збира́ти (зосере́джувати) ува́гу на чо́му. *Не обращать, не обратить* **внима́ния,** *оставлять без* **внима́ния** – не зверта́ти ува́ги, не вважа́ти, не (по)тура́ти на що, занеха́ювати, занеха́яти що, зане́дбувати, занедба́ти що, не́хтувати, зне́хтувати (зане́хтувати) що, чим, легкова́жити що. [Хай сміються, не потура́й на те. Він зане́дбує (не́хтує, легкова́жить) свої́ обов'я́зки]. *Он, и* **внима́ния** *не обращает на это* – він і ба́йдуже на те, про те, до то́го (Квіт.). *А это остаётся без* **внима́ния** – а це ба́йду́же́, а про це (за це) ба́йду́же́. *Принимать во* **внима́ние**, *в соображение что-л.* – бра́ти, взя́ти що на ува́гу, зважа́ти, зва́жити на що-неб., уважа́ти, ува́жити на що-неб., ма́ти на ува́зі, огляда́тися, огля́нутися на що. *Принимая во* **внима́ние** – беручи́ до ува́ги що, зважа́ючи, уважа́ючи на що, ма́ючи на ува́зі що, з ува́ги, з о́гляду на що, як на що, як на ко́го. [Ма́ємо письме́нство не так-то вже й бі́дне, як на на́ші обста́вини]. *Представлять чьему-л.* **внима́нию** – подава́ти, пода́ти кому́ до ува́ги щось, ста́вити, поста́вити що-н., кому-н. пе́ред о́чі, на о́чі. [Леви́цький поста́вив пе́ред о́чі читаче́ві багатю́щу коле́кцію «пропа́щих» (Єфр.)]. *Отвратить* (*отвлечь*) **внима́ние** – відверну́ти (одтягти́) ува́гу чию́сь, (*вульг.*) заґа́вити кого́. [Я піду́ їх заґа́влю, а ти бери́ (Мнж.)]. *Оказать* **внима́ние** – да́ти ува́гу кому́сь, показа́ти ува́гу, зроби́ти ла́ску. *Благодарю за* **внима́ние** – дя́кую за ува́гу, я вдя́чний за ува́жність (до ме́не, до те́бе). *Относиться со* **внима́нием** *к чему, посвящать* **внима́ние** *чему-л.* – віддава́ти ува́гу чо́мусь. *Заслуживающий, достойный* **внима́ния** – ва́ртий ува́ги, (*справедливый*) слу́шни́й. [Ду́мка ця слу́шна́: дає ви́хід із стано́вища].

Внима́тельно – ува́жно, ува́жливо, пи́льно (*напр.* слу́хати, диви́тися). **Внима́тельно** *следить за кем, чем* – пильнува́ти кого́, чого́. **Внима́тельно** (*пристально*) *следить глазами за чем-л.* – пантрува́ти на ко́го, на що, диви́тися би́стрим о́ком.

Внима́тельность – ува́жність, ува́жливість (*р.* -ости).

Внима́тельный – ува́жний, ува́жливий, пи́льний. [Сте́жити пи́льними очи́ма. (Вас.)]; (*любезный*) упа́дливий. [Прия́телі́ му́жа були́ такі́ шляхе́тні та упа́дливі до неї́ (Ор. Лев.)].

Внима́ть, вня́ть *чему, что* – 1) (*слушать*) слу́хати, вчува́ти, вчу́ти, почу́ти що. [Приро́ди глас люди́на се́рцем слу́ха (Самійл.). Я тоді́ його́ (звук сурми́) вчува́ла, як на во́лі полюва́ла (Грінч.)]; 2) (*относиться со вниманием*), *см.* **Внима́ние. Внять** *мольбам* – згля́нутися (огля́нутися) на блага́ння, (*умилостивиться*) ублага́тися. [Мо́же суддя́ мого́ блага́ння послу́хає, може́ він ублага́ється].

Вно́ве – 1) не-що давно́, неда́вно, по-перва́х; 2) не по знаку́. **Внове́** *всякое дело трудно* – по-перва́х уся́ка спра́ва трудна́. *Ему всё было тут* **вно́ве** – йому́ все було́ тут не по знаку́ (нове́).

Вновь – 1) зно́ву, знов, уп'я́ть; 2) за́ново. [Грома́да повшива́ла за́ново пові́тки (Неч.-Лев.)]. **Вновь** *образованный,* **вновь** *появившийся* – новоутво́рений, новоповста́лий.

Внос, *см.* **Внесе́ние.**

Вноси́ть, внести́, вна́шивать – 1) вно́сити, вне́сти́, (*многое*) повно́сити. [Позні́ма́й та повно́сь сорочки́ в ха́ту (Гр.)]; 2) впрова́джувати, впрова́дити, запрова́джувати, запрова́дити (*напр.* умо́ви до догово́ру, щось нове́ в мо́ву). **Вноси́ть** *в списки* – заво́дити,

заве́сти́, зано́сити, зане́сти́ до спи́сків, впи́сувати, вписа́ти, заквита́ти (заквитува́ти). [Ще в ме́трики як заведе́ Мару́сею! (О. 1862). Пани́ ви́паси та лісі́ не завели́ у ви́куп. Піп по лейстрах заквита́в, що Са́вка для шпита́ля двір одда́в (Мкр.)]. **Вноси́ть** *деньги, подати* – вно́сити (плати́ти) гро́ші (пода́тки). **Вноси́ть** *налоги за что* – опла́чувати, оплати́ти щось (*напр.*, ґрунт). **Вноси́ть** *лепту* – докида́ти, доки́нути ле́пту до чо́го. **Вноси́ть** (*план*) *в комиссию* – подава́ти, пода́ти (план) до комі́сії.

Вноси́ться, внести́ся, вна́шиваться – вно́ситися, вне́сти́ся, зано́ситися, зане́сти́ся, впрова́джуватися, впрова́дитися, запрова́джуватися, запрова́дитися, заво́дитися, завести́ся, впи́суватися, вписа́тися, заквита́тися; подава́тися, пода́тися, *См.* **Вноси́ть.** [До мо́ви запрова́джуються неологі́зми. Всі ви́трати заво́дяться (впи́суються) до кни́жки. План робі́т подає́ться до комі́сії].

Вно́ска, *см.* **Внесе́ние. -ка** *в статью* – вне́сок до статті́.

Вно́сный – вно́шений (*напр.* гро́ші). **Вно́сное** *предложение* (*грам.*) – вла́сні слова́, впрова́джене ре́чення.

Внук – внук, ону́к, (*ум.*) вну́чок, ону́чок, (*общ. р.*) внуча́ (*р.* -ча́ти), онуча́, внученя́ (*р.* -я́ти). [Золото́го Тамерла́на онуча́та го́лі (Шевч.)].

Вну́ка – вну́ка, ону́ка, (*ум.*) вну́чка, вну́чечка, ону́чка, ону́чечка, у[о]ну́ченька.

Вну́треннее, *см.* **Вну́тренность.**

Вну́тренний – 1) (у)ну́трішній, середо́вий, (*нутровый, утробный*) нутряни́й; 2) ха́тній, домо́вий. [Уну́трішня части́на. Міністе́рство вну́трішніх справ. Середо́ве са́ло. Нутряна́ кров]. **Вну́тренние** *повреждения* (*при побоях*) – середо́ві побо́ї. **Вну́треннее** *сало* – здір (*р.* здо́ру). **Вну́тренние** *раздоры* – ха́тні, домо́ві чва́ри.

Вну́тренно – уну́трішно, сам до се́бе. [Вну́трішно посмія́тися].

Вну́тренность – 1) сере́дина, нутро́; 2) (*мн.*) **вну́тренности** – уну́трості, ну́трощі, тре́бухи, тре́бух; (*преимущ. брюшные*) те́льбухи, (те́льбух), ке́льбух, утрі́бка, утро́бина, скинде́ї, ба́ндури, бе́бехи, бе́льбахи (бе́льбухи). [Сто чортів тобі в бе́бехи]. *Грудные* **вну́тренности** – легку́ша, (*у птиц*) жураве́ль, (*у насекомых*) ка́шка. **Вну́тренность** *дыни* (*фамильяр.*) – жабури́ння. *Повредить, отбить* **вну́тренности** – відби́ти (повідбива́ти) вну́трості, (*бранно*) надсади́ти, надірва́ти, відби́ти бе́бехи, печінки́, ви́пустити ба́ндури.

Внутри́ – всере́дині.

Внутрь – у сере́дину, до сере́дини. [Увійшо́в до сере́дини (= в ха́ту) (Фран.)].

Внуча́та – внуча́та, онуча́та.

Внуча́тный – трою́рідний.

Вну́чек, *см.* **Внук.**

Вну́чка, *см.* **Вну́ка.**

Внуша́ть, внуши́ть – 1) наві́вати, *сов.* наві́яти кому́ що, надиха́ти, надихну́ти (надхну́ти) кому́ що, увідхну́ти, вмовля́ти (вмо́вити) в ко́го щось, піддава́ти, підда́ти кому́ що; (*прививать*) прище́плювати, прищепи́ти кому́ що. [Наві́ває їм такі́ думки́. Надихну́в бадьо́рого ду́ху. Прище́плює ді́тям оги́ду до злочи́нств (Крим.). Підда́в йому́ до́бру ду́мку. Вмо́вити цю іде́ю в читача́]. **Внуша́ть** *постоянными наговорами* – нату́ркувати кому́ що. **Внуша́ть** *страх* – завдава́ти, завда́ти стра́ху́ кому́. **Внуша́ть** *почтение* – імпонува́ти кому́. [Його́ слова́ мені́ не імпону́ють]. **Внуша́ть** *мужество кому* – осміля́ти, осмі́лити кого́. **Внуша́ть** *собою доверие* – виклика́ти дові́ру, буди́ти дові́ру; 2) **Внуша́ть** *накрепко* (*вбивать в голову*) – утовкма́чувати, утовкма́читити кому́; (*делать строгое вкушение*) напоумля́ти, застеріга́ти кого́, пригруща́ти, пригрусти́ти, угруща́ти кому́ *и* кого́. [Угруща́ють і бо́гом, і лози́ною (Г. Барв.)]; (*вразумить*) на ро́зум посла́ти кому́ (Квіт.).

Внуше́ние – 1) наві́ювання, наві́яння кому́ чого́. [Гіпноти́чне наві́яння. Бо́же наві́яння]. **Внуше́ние** *свыше* – надхне́ння (наві́яння) з не́ба. **Внуше́ние** *на расстоянии* – наві́яння (вмовля́ння) через далечі́нь (Крим.); 2) (*уговаривание, убеждение*) намовля́ння, умовля́ння, намо́ва. [Сильні́ша в не́ї та ду́мка, ніж на́ші намо́ви й на́ші сльо́зи (Фран.)]. *Следовать чьим-л.* **внуше́ниям** – іти́ за чиї́мись намо́вами; 3) (*выговор*) застереже́ння, напоу́млення, вимо́ва, нага́на, суво́ра, пригруща́ння, угруща́ння. [Неха́й іде́ до па́на; там почу́є напоу́млення. Послу́хай старе́чої суво́ри (М. Вовч.)]. *Делать* **внуше́ние** – вичи́тувати, ви́читати кому-неб., зроби́ти застереже́ння, (*сильнее*) висло́влювати нага́ну. [Ви́читавши всьому́ ґу́ртові, дире́ктор поча́в бра́ти в шо́ри поди́нці (Васильч.)].

Внуши́тель (*в гипнотизме*) – наві́яч.

Внуши́тельно – значли́во, ува́жно. [Значли́во ди́виться, гово́рить. Мовчи́, стара́,— промо́вили ба́тько ува́жно]. *Говорить* **внуши́тельно** (*с ударением*) – говори́ти з при́тиском. **Внуши́тельный** – значли́вий, показни́й, промо́вистий, імпоза́нтний. [Значли́ва поді́я. Показні́ націона́льні маніфеста́ції 1903 р. в Полта́ві (Єфр.). Промо́вистий

факт (Крим.)].
Внуши́ть, *см.* **Внуша́ть.**
Вня́тно – вира́зно, чу́тно́, розбі́рно.
Вня́тность – вира́зність, чу́тність, розбі́рність (*р.* -ности).
Вня́тный – вира́зний, чутни́й, розбі́рний.
Внять, *см.* **Внима́ть.**
Во, *см.* **В.**
Во́бла – ві́бла, мо́рська плоти́ця, мо́рський кругля́к (Leuciscus rutilus Casp.).
Вобра́ть, *см.* **Вбира́ть. Во́бранный** – уві́браний, усмо́ктаний, утя́гнутий.
Во-век – пові́к, до ві́ку, до су́ду, до су́ду-ві́ку, на ві́ки ві́чні, поки світ со́нця. *См.* **Век.**
Вовлека́ние, -че́ние – затяга́ння, втяга́ння, спона́джування; *сов.* затя́гнення, втя́гнення, спона́да. [Невпи́нне втяга́ння всіх версто́в у зага́льну держа́вну робо́ту. Затяга́ння (снона́джування) до розпу́сти].
Вовлека́тель – затяга́ч, спона́дник, споку́сник.
Вовлека́ть, вовле́чь – затяга́ти, -гти́, втяга́ти, -гти́, зна́джувати, -дити, спона́джувати, спона́дити. **Вовлека́ть** *в невыгодную сделку* – втяга́ти в неви́гідну оборý́дку, в утра́тну спра́ву.
Во́-время – вчас, на свій час, вча́сно, впо́ру. *Как раз* **-мя** – в сам час, са́ме впо́ру.
Во́все – цілко́м, зо́всім, о́всі (Квітка), геть, ані не. [Ані не ду́мав цього́ роби́ти].
Во-вторы́х – по-дру́ге, удру́ге. [Ви́ховала з йо́го раз учи́теля, вдру́ге арти́ста-музи́ку (Конис.)].
Вогна́ть, *см.* **Вгоня́ть.**
Во́гнутость – уві́гну́тість, угну́тість (*р.* -тости).
Вогну́ть, -ся – увігну́ти, -ся, угну́ти, -ся. **-тый** – уві́гну́тий, угну́тий. [Ніс уві́гну́тий]. **-то** – уві́гнуто, угну́то. [Кле́пки́ стру́жа́ть з зо́внішнього бо́ку ви́гнуто, а з сере́дини вгну́то]. **Во́гнуто**-*выпуклый* – увігну́то-опу́клий, (*геол.*) казанува́то-вгну́тий. [Казанува́то-вгну́тий розполо́г (ша́рів землі́) (Тутк.)].
Вод – плоді́ння. *Здесь, вероятно, карасям* **вод** – тут ма́буть чи не пло́дяться (пово́дяться) карасі́.
Вода́ – вода́. [Нап'ю́ся пого́жої води́чки. І спить земля́, і во́ди сплять прозо́рі (Грінч.)]. **В.** *тепловатая* – лі́тепло. **В.** *кипящая* – окрі́п. [Грі́йте окро́пи та ли́йте в жлу́кто]. **В.** *тёплая для купанья* – купі́ль. **В.** *тёплая щёлочная для мытья головы, беления полотна* – ми́те[і]ль (*р.* -телю). **В.** *мыльная, после стирки в ней* – зми́лини, зми́лки. **В.** *мыльная пенящаяся* – шум. **В.** *тинистая, болотная* – мохова́. **В.** *чистая, свежая* – пого́жа. **В.** *несвежая* – непого́жа. **В.** *неосвежающая* – мля́ва. **В.** *мягкая* – милка́. **В.** *твёрдая, жесткая* – різка́. **В.** *дождевая* – дощова́, дощі́вка. **В.** *проточная* – теку́ча, вода що збіга́є. **В.** *стоячая* – не́теч (*р.* -чи), нете́ча (*р.* -чі), нете́чина, водостí́й (*р.* -то́ю), мертвові́д (*р.* -во́ду) (Неч.-Лев.). **В.**, *в которой мок навоз* – гної́вка. **В.** *из под точильного камня* – бруси́ни, брусли́на. **В.** *сыченая мёдом* – сита́. **В.** *грунтовая* – жи́льна. **В.** *подпочвенная* – зашку́рня, позашку́рня. **В.** *ключевая* – крини́чна, крини́чана, джере́льна, джерелі́вка. **В.** *целебная* – зцілю́ща. **В.** *дающая и отнимающая силу* (*в сказках*) – си́льна, безси́льна. **В.** *мёртвая, живая* – мертву́ща, живу́ща. **В.** *волшебная, простоявшая ночь при свете звёзд* – зо́ряна вода́. **В.** *сверх льда* – полі́й. **В.** *полая, прибылая* – по́відь (*р.* -ди), па́відь (*р.* -води), прибульна́, прибутна́ вода́. **В.** *журчащая* – дзюркото́нька; *узкая и относительно спокойная полоса* **-ды́** *между сильными волнами в реке* – гри́виця. *Много* **-ды́** – вели́ка вода́. **В.** *сплошь* – одни́м лице́м вода́. **В.**, *затопившая землю* – зато́н. [Наста́ла-ж про́весень і во́ду скрізь пусти́ло, понад зато́нами зібра́лося село́ (Куліш)]. *Место, где* **в.** *весенняя застаивается* – топи́ло. [На топи́лі нічо́го не росте́]. *Большое скопление* **-ды́** – дуна́й. [Ой за го́рами вода́ дунаями. Текла́ вода́ з дунаєчка]. **В.** *минеральная* – мінера́льна. **В.** *святая, освященная* – свяче́на. **В.** *освященная в день Богоявления* – явле́на, йорда́нська; *осв. 1-го августа* – маковії́вська. *Богатый* **-до́й** – водя́ний. [На водя́ному мі́сці стої́ть село́: усе́ там га́рно ро́дить]. *За* **-до́й** *пойти* – по́ во́ду піти́. *Под* **-ду** *пойти* – нирця́ (нурка́) да́ти. *Как в* **-ду** *канул* – як водо́ю вми́ло; як лиз злиза́в. *Прошёл огни и* **во́ды,** *и медные трубы* – був і на коні́, і під коне́м, і в сту́пі й за сту́пою. *Поехать на* **во́ды** – пої́хати на (те́плі) во́ди.
Водворе́ние (*куда*) – вселе́ння, впрова́дження, оса́дження. **В.** *порядка, тишины* – утихоми́рювання, *сов.* утихоми́рення.
Водворя́ть, -ся, водвори́ть, -ся – сели́ти, -ся, оселя́ти, -ся, осели́ти, -ся, опоселя́ти, -ся, опосели́ти, -ся, впрова́джувати, -ся, впрова́дити, -ся, оса́джувати, -ся, осади́ти, -ся (осіда́ти, осі́сти). **-ный** – осе́лений. **Водворя́ть, -ри́ть** *порядок, тишину* – утихоми́рювати, -рити,

запрова́джувати, запрова́дити супокі́й. **Водворять, -рить** *законность* – заво́дити (заве́сти́) зако́нність. **Водворя́ть, -ри́ть** *на место жительства* – поверну́ти до мі́сця домі́вки.
Водевили́ст – водевілі́ст, водеві́льник.
Водеви́ль – водеві́ль, жарт. **-ный** – водеві́льовий, водеві́льний.
Водея́ (*окошко, озерцо среди топи*) – вікни́на.
Води́льщик, *см.* **Вожа́тый.**
Води́ть – води́ти, пово́дити. [Бу́ду тебе́ люби́тоньки, за ру́ченьку води́тоньки. Очи́ма я́кось стра́шно пово́див]. **Води́ть** *вокруг* – обво́дити. **-ить** *за нос* – дури́ти кого́, плести́ сухо́го ду́ба кому́. **-ить** *знакомство* – зна́тися, води́тися. **-ить** *компа́нию* – (*фамильяр.*) кумпанува́ти. **-ить** *приятельство* – приятелюва́ти, товариши́ти. [Чорт товариши́ть з міро́шником (Куліш)]. **-ить** *дружбу* (*о женщинах*) – подругува́ти.
Води́ться – 1) води́тися, води́ти товари́ство, товаришува́ти (товариши́ти), захо́дити з ким, ча́литися до ко́го, наклада́ти з ким. [Не хо́чу я – озве́ться Анто́сьо, – з мужика́ми захо́дити. Я з ко́длом лісови́м не наклада́ю (Л. Укр.)]; 2) (*иметься*) пово́дитися. [У нас са́ло таки́ пово́диться]; 3) *безл.* (*быть в обычае*) – пово́дитися. [У нас іще́ сього́ не пово́дилося. Уве́сь ве́чір хазя́йка все розка́зувала, як пово́диться в пані́в (Квітка)]. *Как* **во́дится** – звича́йно; як звича́йно, звісно; 4) вести́ся. [У нас инди́ки не веду́ться – ма́буть не вмі́ємо їх вико́хувати. У то́му лі́сі вовки́ веду́ться].
Води́ца – води́ця, води́чка, води́ченька, во́донька.
Во́дка – горі́лка, (*гал.*) горі́й[в]ка, горі́лочка, (*шутл.*) горіла́ш, пару́ха, лепету́ха, пальо́[я ́]цка, живи́ця, ада́мові слізки́. **В.** *лучшего качества* – окови́та, споти́кач. **В.** *очень крепкая* – запри́дух, гарда[е]ма́н. **В.** *старая* – ста́рка, ви́стоянка. **В.** *желудочная* – животко́ва. **В.** *из патоки* – мелясі́вка. **В.** *из проса* – прося́нка. **В.** *домашнего производства* – самогі́н (*р.* -го́ну). *См.* **Нали́вка.**
Во́дкий – плодю́щий, плідни́й.
Во́дник – во́дник, службо́вець во́дяного тра́нспорту.
Водни́к – 1) водозбі́р (*р.* -збо́ру); 2) (*раст.*) копите́ць (*р.* -тця́), копитня́к.
Водни́стый – водя́ний, водя́нистий. [Водя́нисті низи́ни (Куліш)].
Во́дный – во́дяний. [Відбива́лися беске́ди в ло́ні во́дянім доли́ни (Черняв.)]. **-ный** *путь* – во́дяний шлях. **-ный** *раствор* – во́дяний ро́зчин. **-ное** *стекло* – во́дяне с[ш]кло.
Во́дность – во́дяність (*р.* -ности).
Водобо́й, *см.* **Водомёт.**
Водобоя́знь – сказ, скажені́вка, скажени́ця. **В.** *причинить кому* – сказя́ти кого́. *Заболеть* **-нью** – сказя́тися. *Яд* **-ни** – скажени́на.
Водовмести́лище – водозбі́р (*р.* -збо́ру).
Водово́д – кана́л (*р.* -лу).
Водово́з – водово́[і]з, вози́вода. **-ный** – водово́[і]зний. **-ная** *лошадь* – водово́зка.
Водово́зничать – розво́зити во́ду.
Водоворо́т – вир, шум, нурт, коло́вертень, круті́ж; (*отпорный*) верни-вода, чорторий. **В.** *подле мели* – кручія́. *Воронка* **-та** – вікни́на. **-ный** – вирови́й, шумови́й, нуртови́й.
Водогре́йня, гре́льня *и* **-гре́йная** – водогрі́льня, водогрі́йня.
Вододе́йствующий – водяни́й, вододі́йний. [Водяни́й млин].
Водоём, водоёмина – водо́йма, водо́ймище. [Ро́блять кам’яні́ водо́ймища]. **В.** *для мочения льна* – мочи́ло.
Водоёмкий, водоёмистый – водовмісткий́, водовзя́тний, водотя́глий.
Водоёмный – водоспла́вний.
Водожи́л, *зоол., см.* **Водолю́б.**
Водоизмеще́ние – тона́жність, водоо́бсяг (*корабля*).
Водока́ч(а́л)ка – водотя́г. **-ча́льный** – 1) водотя́жний; 2) водотя́говий. [Водотя́жна спра́ва. Водотя́гове прила́ддя. Водотя́гові робітники́].
Водо́к – проводи́р (*р.* -ря́).
Водокра́с (*раст.*) – жа́бурник.
Водокропле́ние – водокропі́ння.
Водола́з – норе́ць (*р.* -рця́), водола́з. **-ный** – норе́цький, водола́зний.
Водола́зничать – бу́ти норце́м, водола́зом, норцюва́ти.
Водола́зничество – норе́цтво, водола́зство.
Водоле́й – водолі́й (*р.* -лія́).
Водоле́нь, *раст.* – копите́ць (*р.* -тця́).
Водолече́ние – водолікува́ння.

Водолече́бница – водоліка́рня.
Водолече́бный – водоліка́рний, водолічни́чий, водоліку ва́льний.
Водоли́в – водочерпа́льник.
Водоли́вный – водочерпа́льний.
Водолю́б, *зоол.* – водолю́б.
Водоме́р – водомі́р (*р.* -ру). **-ный** – водомі́рний.
Водомё́т – водогра́й. **-ный** – водогра́йний.
Водомо́ина – водоми́й, водори́й, рівча́к, я́ма, ви́полоч (*р.* -чи). [Скрізь по шляху́ вода́ повимива́ла я́ми]. **-ный** – водоми́йний, водори́йний.
Водонагрева́тель – водогрі́й.
Водонепроница́емый – непромака́льний, непросяка́льний, неводопрохі́дний. *См.* **Водоупо́рный.**
I. Водоно́с, -ка – водоно́с, -ка.
II. Водоно́с – коро́мисел, коро́мисло.
Водоно́сный – 1) водоно́сний. [Нахили́ водоно́сного гле́ка твого́ напи́тися мені́ (Єванг.)]; 2) вододайний. [Водода́йні шари́ землі́].
Водоописа́ние – водоописа́ння, водоо́пис. **-тельный** – водоописо́вий.
Водоосвяще́ние – водосвя́ття.
Водоотво́дный – водовідхи́льний. **В.** *жолоб* – лоті́к (*р.* лото́ку), ришта́к; (*в мельнице*) лотоки́ (*р.* -кі́в). **Водоотво́дная** *труба* – ри́нва. [У нас на даху́ лоті́к (ришта́к) перержа́вів, став діря́вий, вода́ з лото́ку не добіга́є до ри́нви].
Водоотли́вный – водочерпа́льний водовиче́рпний. **В.** *насос* – смок, водовиче́рпна ки́шка.
Водоохлади́тельный – водохолоди́льний.
Водоохра́нный – водоохоро́нний.
Водопа́д – водоспа́д. **-ный** – водоспа́дний.
Водопе́рица (*раст.*) – куши́р.
Водопи́тие – водопиття́.
Водопи́йца (*иронич.*) – водоже́р, водопія́ка.
Водопла́вный – сплавни́й. **-ные** *дрова* – сплавні́ дро́ва.
Водопод’ё́мный – водотя́жний, гідравлі́чний.
Водопоё́мный – заплавни́й. **В.** *луг* – запла́ва.
Водопо́й, -по́йня – водопі́й (*р.* -по́ю), водопі́йло. **-ный** – напува́льний. **-ное** *корыто* – пі́йло, напува́льне кори́то.
Водопо́лье – по́відь (*ж.*) (*р.* -води), по́вінь (*ж.*) (*р.* -вени, -вони), водопі́лля. **-ный, -ая** *вода* – прибульна́, прибутна́ вода́.
Водопрово́д – водогі́н (*р.* -го́ну), водопрові́д (*р.* -во́ду). **-ный** – водогі́нний, водопрові́дний; (*относящ. к водопроводу*) водого́новий, водопрові́дний.
Водопрово́дчик – водого́новий ма́йстер, водогі́нник, водопрові́дник.
Водопрото́к – кана́л, рівча́к, кудо́ю йде вода́.
Водоразде́л – межи́річчя, вододі́л, розті́ччя.
Водоразли́в, *см.* **Водопо́лье.**
Водоре́з – 1) (*у судна*) водорі́з; 2) *бот.* – різа́к.
Водоро́д – во́день (*р.* -дня). **-ный** – во́дневий.
Водоро́й, -ро́ина, *см.* **Водомо́ина.**
Во́доросль – водо́ріст (*р.* -росту), водо́рість (*р.* -рости). **Во́доросли** – водо́рості (ря́ска, багови́ння, жа́бур та ин.).
Водосбо́р (*росл.*) – оксами́т, дзвіно́чки, о́рлики.
Водосве́т (*минер.*) – опа́л-водосві́т, гідрофа́н.
Водосвя́тие, *см.* **Водоосвяще́ние.**
Водосвя́тный – водосвя́тний. **-ная** *чаша* – кропи́льниця.
Водоска́т – водоска́т. [А то бува́ють водоска́ти, коли́ рі́чка біжи́ть ду́же згори́стим кори́том (Русова)].
Водосли́в – 1) *см.* **Водоска́т**; 2) лотоки́, о́пуст (*мельн.*), ришта́к (*гориз.*), ри́нва (*вертик.*), водозбі́г, спад.
Водоснабже́ние – водопостача́ння.
Водособира́тель – водозбі́рник.
Водосодержа́щий – водни́стий.
Водоспу́ск, *см.* **Водосли́в 2.**
Водосто́й – баю́ра, калю́жа глибо́ка. **-ный** – калю́жний.
Водосто́к, *см.* **Водосли́в 2**. **Водосто́чный** – водозбі́жний. **-ная** *труба* – 1) ришта́к (*гориз.*);

2) ри́нва (*дождевая, вертик.*).
Водоте́ча, водото́к – 1) течія́, водото́ка; 2) *см.* **Водосли́в 2.**
Водото́чина, *см.* **Водото́к 1.**
Водоупо́рный – непромака́льний.
Водохо́д – 1) водопла́вець (*р.* -вця); 2) *зоол.* – фламі́нго.
Водохрани́лище – (*бассейн*) водозбі́р (*р.* -збо́ру), (*большая цистерна*) водозбі́рня.
Водочерпа́тельный – водочерпа́льний.
Водочисти́тельный – водочисти́льний, фільтрува́льний. **-ая** *машина* – водочисти́льня, фільтр.
Во́дочка – горі́лочка.
Во́дочный – горілча́ний. **-ный** *завод* – гура́льня, горі́льня.
Водоя́мина – ковба́ня.
Водраться, *см.* **Вдираться.**
Водружа́ть, водрузи́ть – ста́вити, станови́ти (*сов.* поста́вити, постанови́ти), затика́ти, заткну́ти, заклада́ти, закла́сти, вко́пувати, вкопа́ти, застро́млювати, застроми́ти, уґрунтува́ти. [Поста́вили хрест на моги́лі. Закла́ли стовпа́. Затика́ють з о́дного бо́ку на човні́ бунчу́к, з дру́гого пра́пор (Куліш). Позатика́в прапорі́ (Куліш). А тимча́сом на Голго́фті хрест уґрунтува́ли (Рудан.)].
Во́дчик – п(р)оводи́р (*р.* -ря́), повода́тар (*р.* -ря), воді́й.
Водяне́ть, отводяне́ть – ві[о]дні́ти, зві[о]дні́ти. [Кутя́ звідні́ла через те, що в ха́ті держа́ли в теплі́].
Водяни́к – водяни́к, анци́болот.
Водяни́ка, *бот.* – водя́нка.
Водяни́стый – во́дяний, во́дявий. [Во́дяні ви́шні. Во́дява карто́пля сього́ ро́ку].
Водяни́ца – 1) водяни́ця, водяникo̓ва жі́нка; 2) *бот.* водя́нка.
Водя́нка – 1) *мед.* – водяна́ хоро́ба; 2) *см.* **Водяни́ка.**
Водяно́й, *прил.* – водяни́й, во́дний, водови́й. [Ла́гідні хви́лі гойда́ють во́дні лиле́ї (Коцюб.). Чолові́к го́рдий, як пузи́р во́дний]. **-ая** *мельница* – водяни́й млин, млин-водя́к, гребльови́й млин. [На цьому́ ставку́ коли́сь був млин-водя́к]. **-ое** *растение* – водоросли́на.
Водяно́й, *сущ.* – водяни́к. [Водяни́к затяга́є люде́й у во́ду].
Водя́ность – водя́ність (*р.* -ности).
Водя́ный – во́дяний.
Воева́ние – воюва́ння.
Воевать – воюва́тися. **-ва́ть** *против кого* – воюва́тися проти кого́, воюва́ти кого. [Як ми ні́мця воюва́ли].
Воево́да – воє[ї]во́да.
Воево́дский – воє[ї]во́дський.
Воево́дство – воє[ї]во́дство, воєві́дство.
Воево́дствовать – воє[і]во́дити.
Воеди́но – до гу́рту, до ку́пи, ра́зом.
Военача́льствовать – отаманува́ти.
Военача́льствование – отаманува́ння.
Военача́льник – нача́льник над ві́йськом, воєнача́льник, ота́ман. [Селі́й, оди́н із ота́манів Вентідієвого ві́йська (Куліш)].
Военнопле́нник – полоне́ник, бра́нець (*р.* -нця), (*ж. р.*) полоня́нка, бра́нка.
Военнопле́нный – полоне́ний.
Военнопохо́дный – похі́дни́й.
Военно-сиро́тский – військо́во-сирі́тський.
Военнослу́жащий – військо́вий урядо́вець, військови́к.
Военнослужи́тель – обо́зний жо́внір, обо́зний салда́т.
Военноуче́бный – військо́во-навча́льний, військо́во-шкі́льний.
Военносу́дный – військо́во-судови́й.
Вое́нный – 1) військови́й. [Військова́ слу́жба. Військови́й міні́стр. Військові́ часи́]. **В.** *Устав* – військови́й стату́т. *Находиться на* **-ной** *службе* – служи́ти у ві́йську. *Обучаться* **-ным** *приёмам* – муштрува́тися, навча́тися військово́ї му́штри; 2) (*добытый на войне*) військови́й, бойови́й. [Бойова́ (військова́) здо́бич]. *Театр* **вое́нных** *действий* – войови́ще.
Вое́нщина – 1) *соб.* – військо́ві, воя́цтво; 2) воя́ччина, військо́вість (*р.* -вости).
Вожа́к – ва́таг, ватажо́к, проводи́р (*р.* -ря), приві́дця, верхово́да, передови́к. [Ватажки́ німе́цького соція́л-демократи́зму (Грінч.). Уся́ких держа́вців та всякиx політи́чних проводирі́в (Крим.). Приві́дцею цього́ ново́го ру́ху був Драгома́нов (Єфр.)].

Вожа́тый – поводи́р (*р.* -ря́), повода́та[и]р, провода́р (*р.* -ря́), повожа́тий, воді́й (*р.* -ія́). [Держи́ться, як сліпи́й повода́таря]. **В.** *нищих* – старчово́д. **В.** *медведей* – ведме́дник.
Вожделе́ние – пожа́дли́вість, жадо́ба, хти́вість. [То свята́ любо́в, а не жадо́ба грі́шна (Самійл.). Хо́чеш ча́рочку? – Я так і затруси́вся з хти́вости].
Вожделе́нный – пожа́даний, жада́ний. [Жада́ний час наста́в]. **-но** – ла́со, пожа́дли́во, хти́во. [На то́рбу з грі́шми ди́виться уся́к так ве́село та ла́со так (Гліб.)].
Вожделе́ть – жада́ти, жадо́бу вели́ку ма́ти. [А я тебе́ так жада́ю, у віко́нце вигляда́ю]. **-ле́ющий** – жадо́бен на ко́го, на що, ла́сий на що. [Хіба́ та жадо́бен на те?].
Вожде́ние – водіння.
Вождь, *см.* **Военача́льник** *и* **Вожа́к. Вожди́**, *соб.* – отама́ння. **Вожди́** *народа* – наро́дні проводирі́.
Вожева́тый – уві́чливий, ласка́вий.
Воже́ние – возі́ння.
Во́женый – жартоб[в]ли́вий, пустотли́вий.
Вожжа́, *см.* **Возжа́.**
Вожжа́ть, *см.* **Возжа́ть.**
Вожжа́ться, *см.* **Возжа́ться.**
Воз – 1) віз (*р.* во́за), (*ум.*) во́зик, візо́к (*р.* візка́); (*на железн. ходу с кузовом*) васа́г, васа́га (*ж. р.*); (*решетчатый* **воз**, *для возки снопов, сена*) драбиня́стий віз, драбиня́к, літе́рний віз, літерня́к; (*большой* **воз** *для пары волов*) парови́ця; (*чумацкий* **в.**) ма́жа, мажа́ра; (*длинный татарский*) га́рба; (*пастуший для перевозки припасов*) коти́га. **Воз**, *нагруженный кладью* – ху́ра. *Небольшой* **воз** *сена, соломы, дров* – настря́мок, остря́мок (*р.* -мка); 2) (*созвездие Больш. Медведицы*) Віз.
Возблагодаре́ние – подя́кування. *См.* **Благодаре́ние.**
Возблагодари́ть – подя́кувати кому́ за що, скла́сти дя́ку кому́.
Возбране́ние – заборо́на, зака́зування, зака́з (*р.* -зу).
Возбрани́тельный – заборо́нний.
Возбраня́ть, -ни́ть – забороня́ти кому́ що, заборо́нювати, борони́ти, *сов.* заборони́ти, зака́зувати, *сов.* заказа́ти кому́. **Возбраня́ется** – заборо́нено, не ві́льно. *Не* **возбраня́ется** – не заборо́нено, ві́льно.
Возбуди́мость, *см.* **Возбужда́емость.**
Возбуди́мый – збуди́мий, вразли́вий, дразли́вий.
Возбуди́тель, -ница – 1) *см.* **Подстрека́тель**; 2) побу́дник, -ниця, підго́нич, збу́дник.
Возбуди́тельность – підго́нистість (*р.* -ности), збудли́вість, збу́дність, побу́дли́вість, побу́дність.
Возбуди́тельный – підго́нистий, зворушни́й, збудли́вий, збу́дни́й, побу́дли́вий, побу́дний. [Неха́й кум не спить, да́йте йому́ ча́рку перці́вки: перці́вка – горі́лочка підго́ниста (Звиног.)].
Возбуди́ть, *см.* **Возбужда́ть.**
Возбужда́емость, возбуди́мость – збуди́мість, вразли́вість (*р.* -вости), дразли́вість. [Нерво́ва вразли́вість].
Возбужда́ть, возбуди́ть – 1) збу́джувати, буди́ти кого́, збуди́ти. *См.* **Пробужда́ть**; 2) звору́шувати кого́, що, зворуши́ти, розвору́шувати, розворуши́ти [Вино́ розворуши́ло обо́х (Неч.-Лев.)], дратува́ти, роздратува́ти кого́, що [Уся́ приро́да, пи́шна й зеле́на, дратува́ла мрії в молодо́ї ді́вчини (Неч.-Лев.)], збу́джувати, буди́ти, *сов.* збуди́ти [Бу́дить пра́вий гнів (Сам.). Збу́джує соло́дкі почуття́], розбу́рхувати, розбу́рхати, збаламу́чувати, збаламу́тити, виклика́ти, ви́кликати. [Виклика́ти нена́висть] дражни́ти, здійма́ти, *сов.* зру́шити кого́, на що [Зру́шив їх на боротьбу́ (Єфр.)], підганя́ти (підго́нити), підігна́ти (кого́ до пра́ці). **-жда́ть, -ди́ть** *кого против кого* – бу́рити [Бу́рити наро́д], обу́рювати, *сов.* обу́рити [Ду́же вже проти се́бе обу́рювала слухачі́в (Грінч.)], збу́рювати, збу́рити [Кого́ не збу́рював він проти се́бе (Грінч.)], підбу́рювати кого́ проти ко́го, чо́го і кого́ на ко́го, підбуря́ти, *сов.* підбу́рити [Підбу́рює люде́й проти шко́ли (Грінч.). Вони́ його́ підбуря́ли на Ту́рчина (Куліш). Хті́ли підбу́рити наро́д та перері́зати дворя́н (Доман.)], настру́нчувати, настру́нчити, настре́нчити кого́ проти ко́го [Не настру́нчуй дру́гих проти ме́не (Мирн.)], дратува́ти, підніма́ти кого́ на ко́го, на що [Вони́ протестува́ли проти у́нії і підніма́ли на не́ї міща́нство (Куліш)], піді[о]гріва́ти кого́ на ко́го [Ченці́ та попи́ люде́й на ля́хів іще бі́льше підогріва́ли (Куліш)]; (*о полов. возбуждении*) збу́джувати жагу́, жадо́бу, дрочи́ти, роздрочи́ти, ятри́ти, роз'ятри́ти, дратува́ти, роздратува́ти. **Возбужда́ть, -буди́ть** *охоту, желание в ком* – заохо́чувати кого́ до чо́го, заохо́тити, підохо́чувати, підохо́тити. **-а́ть** *отвращение, омерзение* – виклика́ти оги́ду, мерзи́ти (*безл.*). **-а́ть** *гнев* – гніви́ти кого́,

буди́ти в кім гнів. **-а́ть** *негодование в ком* – обу́рювати, обу́рити кого́. **-а́ть** *чью-либо жизнен. энергию* – підживля́ти, підживи́ти кого́. **Возбужда́ть, возбуди́ть** *вопрос, речь* – підніма́ти (зніма́ти, пору́шувати) пита́ння, річ, *сов.* підня́ти (зня́ти, пору́шити) пита́ння, річ. **-да́ть, -ди́ть** *дело* – пору́шувати (розпочина́ти, заво́дити) спра́ву, ді́ло, *сов.* пору́шити (розпоча́ти, заве́сти) спра́ву, ді́ло. **Возбужда́ть, -ди́ть** *сомнение, подозрение, удивление* – виклика́ти (*сов.* ви́кликати) су́мнів, підо́зрі́ння, здивува́ння.

Возбужда́ться, возбуди́ться – 1) збу́джуватися, збуди́тися. *См.* **Пробужда́ться**; 2) зворушуватися, зворуши́тися, розвору́шуватися, розворуши́тися, дратува́тися, роздратува́тися, запа́люватися (запаля́тися), запали́тися, розпа́люватися, розпали́тися; (*о полов. возб.*) розпа́люватися, розпали́тися, запа́люватися, запали́тися, роз'я́трюватися, роз'ятри́тися, заяри́тися, роздрочи́тися.

Возбужда́ющий – підго́нистий, збу́дний.

Возбужде́ние – 1) збу́дження. *См.* **Пробужде́ние**; 2) зворушення, розвору́шення, дратува́ння, роздратува́ння, збу́дження, за́пал, баламу́чення проти ко́го, збу́рення, обу́рення проти ко́го, роздро́чення (-чі́ння), розпалі́ння; (*о половом возб.*) роздрочі́ння, розпа́лення (-лі́ння), ро́зпал, роз'я́трення, я́рість (*р.* я́рости); 3) (*о вопросе*) пору́шення; (*о деле*) пору́шення, почина́ння, розпочина́ння.

Возбуждённость, *см.* **Возбужде́ние 2.**

Возбуждённый – 1) (*прич.*): а) збу́джений; б) зворушений, роздрато́ваний, збу́джений, розбу́рханий, збу́рений, обу́рений, зру́шений, пі́днятий, палки́й, роздро́чений, розпа́лений, роз'я́трений; 2) *прил. см.* **Взволно́ванный.**

Возведе́ние – зве́де́ння, ви́ведення, *а теснее*: 1) будува́ння, збудува́ння, ста́влення; 2) підве́дення, зніма́ння, підніма́ння, підня́ття́; 3) піднесе́ння, ви́несення, (*скромнее*) ста́влення. **-ние** *в перл создания* – піднесе́ння до височі́ни перли́ни над тво́рами, виве́ршування, *сов.* ви́вершення, піднесе́ння на рі́вень архітво́ру (*гал.*). **-ние** *в сан, должность* – піднесе́ння до гі́дности, піднесе́ння на поса́ду, поста́влення; 4) **-ние** *напраслины* – наволіка́ння пені́, натяга́ння напа́сти. (*Оттенки, см.* **Возводи́ть**).

Возведённый – зве́дений, ви́ведений, збудо́ваний, підне́сений, ви́несений, зня́тий, підня́тий.

Возвели́чение – 1) *см.* **Увеличе́ние**; 2) звели́чення [Звели́чення вла́сного наро́ду], звелича́ння, звели́чування (**возвели́чивание**).

Возвели́ченный – 1) *см.* **Увели́ченный**; 2) звели́чений.

Возвели́чивать, -ся, возвели́чить, -ся – 1) *см.* **Увели́чивать, -ся**; 2) звели́чувати, -ся, велича́ти, -ся, звелича́ти, -ся, звели́чити, -ся, (*величаться*) ви́соко носи́тися, (*редко*) впова́жнювати, вповажни́ти кого́ перед ким. [Тим-то й годи́ться нам їх ди́кі о́брази перед пото́мками вповажни́ти (Куліш)].

Возвеселя́ть, -ся, возвесели́ть, -ся – звеселя́ти, -ся, звесели́ти, -ся.

Возвести́, *см.* **Возводи́ть.**

Возвести́тель, -тельница – опові́сник, -ниця, спові́сни́к, -и́ця.

Возвеща́ть, -ся, возвести́ть, -ся – звіща́ти (кому́ що), -ся, звісти́ти, -ся, сповіща́ти кого́, -ся, сповісти́ти, -ся, ознайму́ва́ти (кому́ що), -ся, ознайми́ти, -ся, ясува́ти [Ясу́ю вам, що воюва́в щасли́во (Куліш)], проголо́шувати (проголоси́ти), -ся (сло́во і́стини, га́рні га́сла). **Возвещённый** – зві́щений, спові́щений, ознаймо́ваний, проголо́шений.

Возвеще́ние – зві́щення, спові́щення, ознайму́ва́ння, проголо́шення.

Возводи́ть, -ся, возвести́, -ся, возве́сть, -ся – зво́дити кого́, -ся, зве́сти, -ся, виво́дити кого́, -ся, ви́вести, -ся. [Звів (ви́вів) його́ на висо́ку го́ру] *а теснее*: 1) (*строить*) зво́дити що, -ся. [Сам му́сів зво́дити нові́ му́ри (Грінч.)], зве́сти, -ся [Тре́ба ко́нче розки́дати стару́ пові́тку та зве́сти нову́ (Коц.)], виво́дити що, -ся, ви́вести, -ся [Виво́дили мур], будува́ти, -ся, збудува́ти, -ся, ста́вити, -ся, поста́вити, -ся. **-ди́ть, -ся** *что-н. из камня, кирпича* – мурува́ти, -ся, *сов.* з[ви́]мурува́ти, -ся, помурува́ти, -ся; (*высокую постройку*) спина́ти, *сов.* сп'я́сти [Цілі́сіньке лі́то мая́к спина́ли (Кониськ.)]; 2) (*обращать устремлять вверх*) зво́дити, -ся, зве́сти, -ся, підво́дити, -ся, підве́сти, -ся, зніма́ти, -ся, зня́ти, -ся, підніма́ти, -ся, підня́ти, -ся. [Зве́сти о́чі до не́ба. По́гляд свій на не́бо зво́жу (Л. Укр.). Зніма́в ру́ки та о́чі до не́ба (Неч.-Лев.). Підво́дити о́чі вго́ру]; 3) (*на степень чего-л.*) зво́дити на що, -ся [Ці́ле життя́ зво́дити на оди́н суці́льний по́двиг (Єфр.) = *всю жизнь* **возводи́ть** *на степень одного сплошного подвига*]. **-ди́ть** *в квадратную степень* – підно́сити (підніма́ти) до квадрато́вого сте́пеня. **-ди́ть** *что-л. на степень чего-то самостоятельного, высшего и т. д.* – ста́вити, поста́вити що-не́будь як щось самості́йне, ви́ще і т. и. [Намага́ється поста́вити письме́нство, як щось самості́йне (Єфр.)]. **-ди́ть** *в должность, в сан* – підно́сити (підне́сти), вино́сити (ви́нести) кого́ на поса́ду, до гі́дности

[За йо́го заслу́ги підне́сено його́ до князі́вської гі́дности], *а скромнее* – ста́вити (поставити) кого́ на що. [Поста́вив на вчи́теля. За бра́ком осві́чених люде́й, тепе́р одра́зу ста́влять дякі́в на попі́в, на попі́вство], (*срв.* **Повы́сить**). **-ди́ть** *в перл создания* – підно́сити (підне́сти) на рі́вень архітво́ру (*гал.*), роби́ти (зроби́ти) з чо́гось перли́ну над тво́рами (віне́ць тво́рива), виве́ршувати; 4) **-ди́ть** *на кого что* (*напраслину*) – натяга́ти (натягти́) на ко́го що [Ці лю́ди на́пасть на нас натяга́ють], пеню́ волокти́ (наволокти́) на ко́го. [Хіба́ я бу́ду на се́бе пеню́ волокти́!].

Возвра́т, возвраще́ние (*кого, кому*) – воро[і]ття́ [Дiжда́всь їх вороття́. Та вороття́ мені́ вже не було́ (Л. Укр.)], поворо́[і́]т, зворо́т, поверта́ння, пове́рнення. **В.** *чего-либо* – поверта́ння, пове́рнення, вороття́, приве́рнення, поворо́[і́]т, зверта́ння. [Це було́ сти́мулом для приве́рнення ла́ду й поря́дку. Приве́рнення рівнова́ги. Заверта́ння да́вніх звича́їв (Л. Укр.). Ті́шилася поворо́том до́брого на́строю (Л. Укр.)]; (*денег, долгов, вещей*) поверта́ння, *сов.* пове́рнення, приве́рнення; (*молодости, лет, прошлого и т. д.*) вороття́, поворо́[і́]т, зворо́т. **-врат** *к молодости* – відмолоді́ння.

Возврати́мость – поворoти́мість, зворoти́мість, приворoти́мість (*р.* -мости).

Возврати́мый – поворoти́мий, зворoти́мий, приворoти́мий.

Возвра́тный, -но – зворо́тний, -но, возворо́тний, -но, поворо́тний, -но, відворо́тний, -но. [Зворо́тна (поворо́тна) по́шта. Зворо́тна си́ла зако́ну]. *Грам.* – зворо́тний.

Возвраща́емость – зворо́тність (*р.* -ности). *Срв.* **Возврати́мость.**

Возвраща́ть, возврати́ть – 1) верта́ти кого́ до чо́го, що, верну́ти [Верну́ти полоне́них до рі́дного кра́ю. Мину́лого не ве́рнеш. Ща́стя ро́зум відбира́є, а неща́стя наза́д верта́є], поверта́ти кого́ до чо́го, що кому́, поверну́ти [І хто зна, коли мене́ пове́рне до своє́ї госпо́ди (Лев.). Права́ вам да́вні поверта́є (Руд.)], заверта́ти, зверта́ти, заверну́ти кого́, що кому́ [Зверта́ю вам сей докуме́нт (Франко). Хо́чуть пани́ заверну́ти стари́й лад], приверта́ти, приверну́ти кого́ до чо́го (*к чему*), кому́ що [Потро́ху знов приверта́є вас до кріпа́цтва (Крим.). Наза́д до життя́ приверну́в (Сл. Грінч.). Приверни́ мені́ знов дитя́чі дні (Крим.)]. **-щать, -тить** *при помощи колдовства к прежнему состоянию* – відверта́ти, відверну́ти, відро́блювати, відробля́ти, відроби́ти. **-ща́ть, -ти́ть**, *забраковавши что-н. сделанное, купленное по заказу, просьбе* – прикида́ти що кому́, прики́нути [Не так поши́єш, – гро́шей не запла́тять, а прики́нуть тобі твоє́ шитво́]; 2) (*отдавать назад полученное*) верта́ти, верну́ти що кому́ [Верну́ вам усе́нькі ва́ші тра́ти (Крим.). Верну́ти борг], поверта́ти, поверну́ти що кому́ [Шви́дко змо́жу вам усе ва́ше поверну́ти (Крим.)], заверта́ти, зверта́ти, зверну́ти що кому́ [Заверну́ все твоє́]. **В-ти́ть** *друг другу обратно вещи, которыми раньше поменялись* – розміня́тися [Поміня́ймось!.. Я ві́зьму твоє́, а ти моє́; а у год і розміня́ємось на сім са́мім мі́сці].

Возвраща́ться, возврати́ться – верта́тися, верну́тися до ко́го, до чо́го, куди́ [Верта́тися на Украї́ну, до свого́ кра́ю. Пе́рше коха́ння і пе́рші му́ки не верта́ються (Кониськ.)], верта́ти, верну́ти до чо́го [Верта́в до госпо́ди. Рік за ро́ком уплива́є, наза́д не верта́є (Руд.). Поспіша́є верну́ти до мі́ста (Куліш)], поверта́тися, поверну́тися до чо́го, на що, поверта́ти, поверну́ти до ко́го, чо́го, в (на) що [До госпо́ди поверта́. Поверта́ла в Украї́ну (Шевч.). В рі́дний свій край поверну́в (Л. Укр.) Ене́ргія знов поверну́ла до ме́не (Крим.). Поверни́ ти на Вкраї́ну (Франко)], заверта́тися, заверну́тися, зверну́тися [Заверні́ться та́ту, додо́му, – я й сам піду́ (Рудч.). Він ско́ро зве́рнеться і ща́стя своє́ привезе́ (Квітка)], заверта́ти, заверну́ти [Ця сла́бість заверта́є], приверта́тися, приверну́тися, наверта́тися, наверну́тися [Неха́й додо́му не верта́ється; як-же вона́ приве́рнеться, то-тож вона́ ли́ха набере́ться (Сл. Грінч.). Та наверну́вся додо́му вже більш як у півро́ку (Мова)]; (*о многих*) *сов.* поверта́тися, поверта́ти, позаверта́тися. *Успеть отправиться и* **возврати́ться** *назад* – оберну́тися, оберну́ти [Три́чі оберну́вся з снопами до обі́ду], (*о многих*) *сов.* пооберта́тися. **Возвраща́ясь** – верта́ючись, верта́ючи, поверта́ючись, поверта́ючи, по́вертом, (з) поворо́том. [По́ки з поворо́том не надійду́ сюди́ (Фр.)].

Возвраще́ние, *см.* **Возвра́т.**

Возвращённый – ве́рнутий, ве́рнений, пове́рнутий, пове́рнений.

Возвыша́ть, -ся, возвы́сить, -ся – 1) підніма́ти (підійма́ти) (кого́, що до чо́го, над ко́го, над що), -ся, *сов.* підня́ти (підійня́ти), -ся, підніма́ти вго́ру, -ся вго́ру, підня́ти вго́ру, -ся вго́ру, підви́щувати, -ся, підви́щити, -ся [Таки́х люде́й підійма́ти нау́кою до мора́льної і соція́льної рівности з собо́ю (Сл. Грінч.). Він той, кого́ я підняла́ над всіх (Грінч.). Аж до не́ба підня́вcь. Підня́вcь Лито́вський край аж геть угу́ру (Куліш)], підно́сити (кого́ над ким, чим), -ся, підне́сти, -ся [Котру́ хо́чуть па́ртію – підно́сять (Куліш). Його́ престі́л підно́сився до хма́ри (Крим.). Підні́сся по-над звича́йну, прозаї́чну буде́нщину (Крим.)], зно́сити, -ся, зне́сти, -ся [По-над вели́чними вона́ його́ знесе́ (Сам.)]. **-ся** – з[дій]німа́тися, зня́тися

[Колоса́льна по́стать знімá́ється аж до нé́ба (Грінч.)], підбивá́тися вгó́ру, підби́тися вгó́ру, ставá́ти, стá́ти по-над що [Стá́ти по-над шабло́н (Єфр.)], виви́щувати, -ся (вивищá́ти, -ся), ви́вищити, -ся [Вивищá́лись мо́вою своє́ю над прó́стою громá́дою (Куліш). Ви́вищилися політи́чно (Дом.)], височи́ти, -ся, звисочи́ти, -ся, ви́сити, -ся [Росту́ть і ви́сяться царі́ (Шевч.)]; 2) **-шá́ть, -сить** (*устремлять к верху*) – підно́сити, піднé́сти, зно́сити, знé́сти, здіймá́ти (знімá́ти), зня́ти. **-шá́ться** (*выситься*) – підно́ситися, зно́ситися, здіймá́тися (знімá́тися), ви́ситися, височи́тися. [З тає́много сá́ду підно́ситься над усім бі́ла вé́жа (Черк.). А над усім зно́сяться стрімкі́ пá́льми (Фран.). Ля́хів шпиль ви́сився по-над усіє́ю окру́гою (М. Вовч.). На горбку́ височи́лася цé́рква (Крим.)]; 3) (*увеличивать, -ся*) підви́щувати, -ся, підви́щити, -ся, підій[ні]мá́ти, -ся, підня́ти, -ся, збільшувати, -ся, збільшити, -ся. [Підня́ти ціну́. Підви́щити тари́ф]; (*о голосе*) підіймá́ти, -ся, підня́ти, -ся, підно́сити, -ся, піднé́сти, -ся, рости́. [Підня́в гó́лос і сказав. На трé́тьому склá́ді гó́лос підно́ситься (Єфр.). Гó́лос Антó́нів міцні́шав, ріс]. **-ся** (*о цене*) – йти вгó́ру, піти́ вгó́ру, скакá́ти вгó́ру, *сов.* підско́чити, (*о мн.*) попідскá́кувати [Ціни на все ду́же підско́чили, попідскá́кували]; 4) (*в сан, должность*) підно́сити (піднé́сти) до гі́дности, на посá́ду; 5) (*прославлять, возвеличивать*) підно́сити, -ся, підно́сити себé́, піднé́сти, -ся, піднé́сти себé́, звели́чувати, -ся, звели́чити, -ся, вславля́ти, -ся, вслá́вити, -ся. **-шá́ть** *душу* – підій[ні]мá́ти (*сов.* підня́ти) вгó́ру ду́х(а). [Ся кни́га піднімá́є вгó́ру наш дух (Грінч.)].

Возвышé́ние – 1) (*действие от гл.* **возвы́сить, возвышá́ть**) – піднімá́ння, підняттся́, піднé́сення, знé́сé́ння, знімá́ння (здіймá́ння), підви́щування, ви́вищення, звели́чення [Звели́чення влá́сного нарó́ду], вслá́влення; 2) (*возвышенное место, холм*) підви́щення [Вели́кий майдá́н з хрá́мом посерé́дині на чимá́лім підви́щенні (Л. Укр.). Перед вівтарем на підви́щенні стої́ть свящé́ник], висо́кість [Серед цé́ркви зроби́ли невели́чку висо́кість, і там став архієрé́й (Черніг.)], ви́несення, ви́вищення, шпиль, лобо́к (*р.* лобкá́). *См. ещё* **Возвы́шенность 2**; 3) (*о сане, должности и т. п.*) ви́щість. [Вітá́ли його́ тепé́рішнім висо́ким сá́ном, пророкувá́нням ви́щости нові́ (Кул.)].

Возвы́шенность – 1) висо́кість, вели́чність. [Висо́кий дух висо́кість признає́ (Грінч.) = *возвышенный дух возвышенность признаёт*]; 2) (*то же, что и* **Возвышé́ние 2**) висо́кість (*р.* -кости), височинá́, холмовинá́, горбо́вина, груд. *См. ещё* **Возвышé́ние 2.**

Возвы́шенный – 1) (*страд. прич. от* **Возвы́сить**) – підня́тий, піднé́сений, знé́сений, зня́тий, підви́щений, ви́вищений, звели́чений, вслá́влений; 2) (*прилаг.*) висо́кий, вели́чний. [Висо́кий дух. Вели́чні ідеá́ли]; (*о стиле, слоге*) висо́кий, пи́шний, піднé́сений. [Пи́шні розмо́ви]. *Не имеющий* **-ного** *духа, мелкий* (*о человеке*) – призé́мкуватий. [Чим вони́ рі́вня призé́мкуватим лю́дям? (Куліш)]; 3) (*о местности*) височи́нний, горови́й, гó́ряний; 4) (*повышенный*) пови́щений, підви́щений. [Підви́щені ціни. Підви́щений курс червінця]. **Возвы́шенно** – ви́соко; (*о слоге*) зви́со́ка, з-письмé́нська, вели́чно, шляхé́тно, пи́шно. [Гово́рить з-письмé́нська, звисо́ка].

Возглá́вие, *см.* **Изголо́вье.**

Возглавля́ть, возглá́вить – 1) стá́вити (постá́вити) на чолі́; 2) стоя́ти (стá́ти) на чолі́. **-ся** – мá́ти на чолі́. [Бюрокрá́тія на чолі́ мá́є царя́ = **возглавляется** *царём*].

Во́зглас – 1) ви́клик, по́клик, о́клик, по́крик, о́крик, ви́гук, (*собир.* **во́згласы**) гукá́ння. [Часá́ми розлягá́лось у тé́мряві гукá́ння: «Світла! Світла!» (Л. Укр.)]; 2) (*церк.*) ви́голос, прó́голос (голосні кінцé́ві словá́ моли́тви).

Возглашá́тель, -тельница – покли́кач, покли́качка.

Возглашá́ть, -ся, возгласи́ть, -ся – поклика́ти, -ся, покли́кнути, -ся, виклика́ти, -ся, ви́кликнути, -ся, виголо́шувати, -ся, ви́голосити, -ся. [Підня́в гó́лос і покли́кнув «ві́чную пá́м'ять» (Неч.-Лев.)]. **Возглашё́нный** – ви́голошений.

Возглашé́ние – покликá́ння, викликá́ння, виголо́шування, *сов.* ви́голошення, проголо́шення.

Возгноé́ние – загної́ння.

Возгнои́ть, -ся – загної́ти, -ся.

Возговори́ть – заговори́ти, промо́вити, одізвá́тися.

Возго́н, возго́нка, *хим.* – ви́згін (*р.* -гону), (сухи́й) перегі́н (*р.* -гó́ну), перегнá́ння, сублімá́ція, перестá́лення.

Возго́ночный – визгі́нний, переганя́льний.

Возгоня́ть, взогнá́ть, *хим.* – визго́нити, *сов.* ви́згонити, ви́зганяти; переганя́ти, перегнá́ти, сублімувá́ти. [Ця сі́рка нечи́ста, трé́ба її́ перегнá́ти].

Возгорá́емость – горючість, пá́лкість, запали́мість, загорі́ння.

Возгорá́емый – горю́чий, палки́й, запали́мий.

Возгорá́ние – загорі́ння, займá́ння.

Возгора́ть, возгоре́ть *и* **Возгора́ться, возгоре́ться** – 1) загоря́ти, -ся, загорі́ти, -ся, запала́ти, запа́люватися, запаля́тися, запали́тися [Гу́бка запали́лася і почала́ горі́ти. Запали́всь кoха́нням], займа́тися, зайня́тися [Дмеш, дмеш, – ніяк не займа́ється], розгоря́тися, розгорі́тися чим [Розгорі́вся гні́вом], запала́ти чим [Запала́є ду́хом (Кул.)]; 2) (*вспыхивать*) вибуха́ти, ви́бухнути, спалахну́ти. [Ра́птом ви́бухла (спалахну́ла) війна́ = *вдруг* **возгоре́лась** *война*].
Возгорди́ть – напиша́ти кого́, нада́ти кому́ пи́хи, набундю́чити кого́.
Возгорди́ться, возгорде́ть – загорді́ти, згорді́ти з чо́го [Ті́льки пта́ха з си́ли загорді́ла (Руд.). Од ме́не їм краї припа́ли га́рні, з таки́х краї́в вони́ тепе́р згорді́ли (Крим.)], розгорді́ти, розгорді́тися, розгордува́тися, запиша́тися з чо́го, чим, запи́шнитися [Запиша́лася з то́го пово́дження (Крим.). Че́стю тако́ю запи́шнився (Греб.)], набундю́читися.
Возгоспо́дствовать – запанува́ти.
Возгреме́ть – загримі́ти, загримоті́ти.
Возгри́вец, возгри́вик – віскри́[я́]вець (*р.* -вця), сопля́[и́]вець (*р.* -вця), шмарка́ч.
Возгри́вица – сопли́ва, ві́скря́ва.
Возгри́вый – ві́скря́вий, віскри́вий, сопли́вий, шмарка́тий.
Возгря́, *б. употреб. мн.* **во́згри** – ві́скря́к, віскряки, оскря́к, оскряки́ [Утри́ оскряки́], сопля́к, сопляки́, со́пля, со́плі (*р.* -лів).
Возгря́к, *см.* **Возгри́вец.**
Воздава́ть, -ся, возда́ть, -ся – 1) віддава́ти, -ся кому́ за що, відда́ти, -ся [Відда́й їм по їх ділах (Л. Укр.). За кров і пожа́ри пе́клом гайдама́ки ля́хам оддаду́ть (Шевч.)], відпла́чувати (кому́ за що), -ся, відплати́ти, -ся; (*отомстить за что*) відплати́ти що і за що [Нам тре́ба відплати́ти украї́нську недо́лю]; (*саркаст.*) відд́ячити [За на́ші кри́вди бог тобі́ відд́ячить]. **-дать** *за дружбу, за услугу* – віддружи́ти кому́ чим. [Так от чим мені́ віддружи́! (Квіт.)]; 2) (*оказывать*) віддава́ти (кому, що), -ся відда́ти, -ся. **-дава́ть, -да́ть** *почести* – віддава́ти, відда́ти хвалу́, честь кому. **-дава́ть, -да́ть** *равным за равное* – віть за віть віддава́ти (*сов.* відда́ти). **Во́зданный** – ві́дда́ний, відпла́чений.
Воздая́ние – відпла́та, запла́та, відд́яка, дя́ка. [Ти ги́неш – дя́ка се правди́ва від ме́не за поги́бель могó лю́ду! (Л. Укр.)]. *См. ещё* **Возме́здие.**
Воздая́тель, -ница – відплатник, -ниця, відмесник, -ниця.
Воздаятельный – відпла́тний, відме́сний.
Воздвига́ние, воздви́жение – будува́ння, збудува́ння, споруджування, споруджения, ста́влення, поста́влення, зве́дїння; підніма́ння, підне́се́ння, зне́се́ння.
Воздвига́ть, -ся *и* **-двиза́ть, -ся, воздви́гнуть, -ся** – 1) (*сооружать, созидать*) будува́ти, -ся, збудува́ти, -ся, ви́будувати, -ся, споруджа́ти, -ся, спору́джувати, -ся, спору́ди́ти, -ся, ста́вити, -ся, поста́витися, -ся, зво́дити, -ся, звести́, -ся, (*многое*) позво́дити, -ся [Позво́див олтарі́ (Л. Укр.)]; (*создавать из чего*) підні[ій]ма́ти, підня́ти [Бог змо́же з сьо́го камі́ння підня́ти діте́й Авраа́мові (Св. Пис.)]; 2) (*поднимать, воздымать*) підніма́ти, (підійма́ти), -ся, підня́ти, -ся, підніма́ти вго́ру, -ся вго́ру, підня́ти вго́ру, -ся вго́ру, підно́сити, -ся, підне́сти, -ся, зно́сити, -ся, зне́сти, -ся; 3) (*побуждать на вражду кого*) підніма́ти кого́ на ко́го, на що. [Вони́ протестува́ли проти у́нії і підніма́ли на не́ї міща́нство (Куліш)].
Воздви́гнутый – 1) збудо́ваний, спору́джений, поста́влений, зве́дений; підне́сений; 2) підня́тий, підне́сений, зне́сений.
Воздви́женье (*церк. праздн.*). **-ние** *креста* (*14 сент.*) – Чесни́й хрест, Здви́ження, Здвиг. [Приї́хав са́ме на Чесно́го (хреста́)].
Воздви́женский – хресто́вий. **-кая** *церковь* – це́рква свято́го Здви́ження, хрестова́. **-кий** *священник* – піп (свяще́ник) свято́го Здви́ження.
Воздвиза́льный – здвигови́й.
Воздева́ть, возде́ть – здійма́ти, зня́ти, підій[ні]ма́ти, підня́ти. [Зняв ру́ки до не́ба]. **Возде́тый** – зня́тий, підня́тий.
Возде́йствие – 1) вплив, дія́ння, си́ла, вага́. [Його́ слова́ не ма́ють надо мно́ю ваги́ = *не оказывают воздействия*]; 2) на́тиск, напі́р (*р.* -по́ру).
Возде́йствовать – 1) ді́яти на ко́го, на що, вплива́ти на ко́го, на що. [Ті́льки письме́нство, близьке́ наро́дові мо́вою, зду́жатиме ді́яти на широ́кі ма́си наро́дні (Єфр.)]; 2) (*нажимать*) натиска́ти. [Ви пови́нні натиска́ти на йо́го].
Возде́йствующий – вплигово́вий, сильни́й.
Возде́лывание *и* **-ланье** – оброби́ток (*р.* -тку), обро́бка, обро́блення, по́рання, упра́ва (*гал.*), упра́влення (*гал.*).
Возде́лывать, -ся, возде́лать, -ся (*о земле*) – обробля́ти, -ся, оброби́ти, -ся, упо́рати, -ся,

управля́ти, -ся, упра́вити, -ся (*гал.*). **Возде́лываемый** – обро́блюваний, упра́влюваний. **-ланный** – обро́блений, упо́раний, упра́влений, уро́блений. [Упо́рана ни́ва. Уро́блене по́ле].

Воздержа́ние – 1) (*действие*) з[в]де́ржування, з[в]де́ржання, утри́мування, утри́мання; (*о пище, питье*) піст. [Після до́вгого по́сту знов поча́в пи́ти]; 2) (*свойство*) з[в]де́ржування, з[в]де́ржання, утри́мування, утри́мання. *См.* **Возде́ржность.**

Возде́ржанность, *см.* **Возде́ржность.**

Воздержа́тельный, *см.* **Возде́ржный.**

Возде́рживать, -держа́ть – зде́ржувати кого́ від чо́го, зде́ржати, вде́ржувати, вдержа́ти, утри́мувати кого́ від чо́го, утри́мати, відверта́ти кого́ від чо́го, відверну́ти, спиня́ти, спини́ти.

Возде́рживаться, -держа́ться – з[в]де́ржуватися, зде́ржатися від чого, утри́муватися, утри́матися від чо́го, відтяга́тися, відтягти́ся від чо́го; (*быть умеренным*) міркува́тися. **Возде́рживаться** *от вина* – не вжива́ти вина́ (горі́лки). **-ться** *от голосования* – утри́муватися (утри́матися) від голосува́ння.

Возде́рживающийся, *см.* **Возде́ржный.**

Возде́ржник – позде́ржливець (*р.* -вця), зде́ржливець (*р.* -вдя), помірко́ванець (*р.* -нця).

Возде́ржно, возде́ржанно – позде́ржливо, зде́ржливо, по(в)стри́мливо; (*умеренно*) (по)мірко́вано, помі́рно.

Возде́ржность, возде́ржанность – позде́ржливість, зде́ржливість, по(в)стри́мливість; (*умеренность*) (по)мірко́ваність, помі́рність.

Возде́ржный, возде́ржанный, воздержа́тельный – позде́ржливий, зде́ржливий, по(в)стри́мливий; (*умеренный*) (по)мірко́ваний, помі́рний.

Во́здух – 1) пові́тря, (*редко*) во́здух, об(в)і́тря. *Спёртый, тяжелый* **-дух** – заду́ха (*прил.* заду́шливий), важки́й дух. *Доступ, освежение* **-ха** – проду́ха. *Горячий напор* **-духа** – і́мпет. [На́че тебе́ і́мпетом з пе́чи вда́рить (Кониськ.)]. *Выйти на* **во́здух** – ви́йти на двір, на (ві́льне) пові́тря. *На* **-духе** – надво́рі, на пові́трі; 2) (*церк. утв.*) покріве́ць (*р.* -вця́), во́здух.

Воздуходу́вный *мех* – дму́хало.

Воздухоме́р – повітромі́р, аеро́метр (*р.* -тра).

Воздухонагрева́тельный – повітронагріва́льний.

Воздухоно́сный – повітрогі́нний, духопрові́дний.

Воздухообра́зный, -ви́дный – пові́трюватий, повітри́стий.

Воздухопла́вание – літа́ння в пові́трі, повітроліта́ння, повітроплавба́.

Воздухопла́ватель, -ница – літу́н, літу́нка, аерона́вт.

Воздухопла́вательный – (повітро)літа́льний. **-ный** *снаряд* (*аэроплан*) – літа́к.

Воздухопрово́д – проду́шник.

Воздухо(о)чисти́тельный – провітро́вий.

Возду́шность – повітря́ність (*р.* -ности).

Возду́шный – повітряни́й, (*редко*) воздухо́вий. **-ное** *пространство* – пові́тря, (повітряна́ про́сторінь). **-ные** *течения* – течії́ в пові́трі. **-ная** *баня* (*сушильный шкаф*) – суша́рня. **-ная** *опухоль* – шкурна́ я́духа (пухлина́). **-ный** *флот* – повітряна́ фло́та. **-ный** *насос* – духови́й смок. **-ные** *замки* – химе́ри, надхма́рні будува́ння. *Строить* **-ные** *замки* – дума́ми (ду́мкою), багаті́ти, у хма́рах літа́ти, надхма́рні пала́ти будува́ти.

Воздыма́ние – 1) здима́ння, здійма́ння, дуття́; 2) *см.* **Поднима́ние.**

Воздыма́ть, -ся *и* **вздыма́ть, -ся** – 1) (*вздувать*) здима́ти, -ся, здійма́ти, -ся, здува́ти, -ся, ду́ти (дму, дмеш), -ся, зду́ти, -ся. [Бага́тство дме, а нещ́астя гне. Коро́ва зду́лася]; 2) *см.* **Поднима́ть, -ся.**

Воздыми́ться – задими́тися, задимі́ти.

Воздыха́ние – зідха́ння, здиха́ння. [Мов працюва́ння – тяжке́ здиха́ння].

Воздыха́тель, -тельница – зідха́ч, зідха́чка, зідха́йло, стогни́-душа.

Воздыха́ть, -дохнуть – зідха́ти, зідхну́ти, здиха́ти, здихну́ти. [Зідхну́в тя́жко я до бо́га. Все чого́сь, скуча́є, тяже́нько здиха́є].

Возжа́ (**вожжа́**), *чаще мн.* **Во́зжи** – ві́жка – ві́жки, лі́йця – лі́йці, лі́ца – лі́ци, повідо́к – повідки́. **Возжа́** *для пристяжной* – приві́жка.

Возжа́жда́ть – 1) (*испытать жажду*) відчу́ти спра́гу, смагу́, жагу́, захті́ти пи́ти; 2) (*вожделеть*) запра́гнути, забагну́ти, забагти́, зажада́ти. [Се́рце його́ знов забагло́ коха́ння].

Воз[ж]жа́ть – заво́жжувати кого́, накида́ти (на коня́) ві́жки.

Воз[ж]жа́ться – 1) *см.* **Вози́ться**; 2) води́тися, зна́тися, (*гал.*) захо́дити собі́ з ким, з чим. [Бода́й ніхто́ не дiжда́в з бага́тими зна́тися. Я з ни́ми не воджу́ся. Я з попо́м собі́ не захо́жу

(Стеф.)]; 3) (*мешаться во что, соваться*) втруча́тися в що, встрява́ти в що.
Возжа́лобиться – розбі́дкатися.
Возжела́ть – забажа́ти чого́, зажада́ти чого́, зах(о)ті́ти чого́.
Возже́чь, *см.* **Возжига́ть.**
Возжига́ние, возже́ние – запа́лювання, запа́ління, розпа́лювання, розпалі́ння, (*только о свече и т. п.*) засві́чування, засві́чення; (*о фимиаме*) палі́ння, курі́ння.
Возжига́тель, -ница – запа́лювач, -ка, розпа́лювач, -ка, (*свеч.*) світи́льник.
Возжига́тельный – пальни́й.
Возжига́ть, возже́чь – запа́лювати, запали́ти, розпа́лювати, розпали́ти, (*только о свече и т. п.*) засві́чувати, засвіти́ти; (*о фимиаме*) пали́ти, кури́ти. [Запали́ в печі́. Запали́ла (засвіти́ла) сві́чку. Запали́в їх бажа́нням працюва́ти для наро́ду]. **-ся** – запа́люватися, запали́тися, розпа́люватися, розпали́тися, засві́чуватися, засвіти́тися. [Розпали́вся се́рцем]. **Возжённый** – запа́лений, розпа́лений, засві́чений.
Воззва́ние – 1) (*срв.* **Взыва́ние**) покли́кання, ви́кликання; 2) відо́зва, за́клик, по́клик, зазивни́й лист. [Де друкува́лася ця відо́зва? По́клик до брате́в слов'я́н]. *См.* **Воззва́тельный.**
Воззва́тельный, воззы́вный – зазивни́й. [Зазивни́й лист (*воззвание*) до украї́нської інтеліге́нції (Куліш)].
Воззва́ть – покли́кнути, гукну́ти. *См.* **Взыва́ть, Воззыва́ть.**
Воззре́ние – 1) (*созерцание*) спогляда́ння; 2) (*взгляд*) по́гляд. [Істори́чні по́гляди]. *Вырабатывать свои* **воззре́ния** – дохо́дити (*сов.* дійти́) до свої́х по́глядів, виробля́ти (ви́робити) свої́ по́гляди.
Воззре́ть – спогля́нути на ко́го, на що, зглян́ути на ко́го, на що, подиви́тися на ко́го, на що.
Воззыва́ть, воззва́ть – 1) (*звать назад, вызывать*) виклика́ти кого́, що, ви́кликати; 2) (*обращаться с взыванием к кому*) поклика́ти, покли́кнути до ко́го. [І покли́кнув Мойсе́й до Го́спода (Св. Пис.)].
Во́зик – візо́к (*р.* візка́).
Вози́льный – возі́льний. **-ная** *пора* – возови́ця.
Вози́льщик, *см.* **Во́зчик.**
Вози́ть – вози́ти кого́, що.
Вози́ться – 1) (*быть возимым*) вози́тися. [Вози́сь, де́рево, і клади́сь]; 2) (*резвиться шумно*) вовту́зитися, пустува́ти. [Іва́сь гра́вся, вовту́зився]; 3) по́ратися коло ко́го-чо́го, біля ко́го-ч., з ким-чим, у чо́му [Ба́тько занеду́жав, я коло йо́го все по́ралася (Шевч.). Почала́ по́ратися коло пе́чи, біля пе́чи. По́рається з свої́м га́млетівський пита́нням (Крим.). По́рається в книжка́х. У дворі́ по́рається], по́рати кого́, що [Та я по́раю порося́та. По́раю обі́д = *я занята приготовлением обеда*], вовту́зитися з ким-чим, па́нькатися коло ко́го-чо́го, з ким-ч. [З дити́ною па́нькатися. Я не лю́блю коло їх па́нькатися], морочи́тися з ким-чим [Не хо́четься з стари́м ді́дом морочи́тися], пра́витися біля (коло) ко́го, чо́го, захо́жуватися коло чо́го-не́будь, клопота́тися з ким-чим, тяга́тися з ким-чим, вози́тися з ким-чим [Во́зиться як кіт з са́лом], на́золитися коло ко́го-ч., з ким-ч., волово́дитися з к.-ч., човпти́ся з к.-ч., мусува́тися біля ко́го-ч., шпо́ртатися коло чо́го, з чим, войдува́тися з к.-ч., мо́мсатися з к.-ч., мо́нятися, ця́цькатися з к.-ч., побива́тися з к.-ч., (*в борьбе*) борсува́тися [Вони́ почали́ борсува́тися то в жарт, а то вже і навспра́вжки]. **-ться** *с обмазкой или побелкой комнаты, здания* – пі́чкатися; (*окончить возню с чем-либо*) попо́рати що-не́будь, упо́рати кого́.
Во́зка – возі́ння, во́ження. **-ка** *снопов с пола и время этой возки* – возови́ця (*также о сене*), копові́з (*р.* -во́зу, *м. р.*) копово́зиця.
Возлага́ть, -ся, возложи́ть, -ся – покла́да́ти (що на ко́го), -ся, покла́сти, -ся, наклада́ти (що на ко́го, кому́), -ся, накла́дувати, -ся, накла́сти, -ся, склада́ти що на ко́го, на що [Ті́льки на пра́вду склада́ймо наді́ї (Грінч.)], -ся, скла́сти, -ся. **-га́ть, -жи́ть** *надежды, надежду* – покла́да́ти (покла́сти) наді́ї, наді́ю на ко́го, на що, держа́ти наді́ї, наді́ю на ко́го, на що, впова́ти на ко́го. **-га́ть, -жи́ть** *издержки на кого* – поклада́ти (покла́сти), наклада́ти (накла́сти) втра́ти, вида́тки, ко́шти на ко́го. **-га́ть, -жи́ть** *корону на кого* – коронува́ти, укороно́вувати кого́, *сов.* укоронува́ти; (*о венце*) наквітча́ти. [Хто пе́рший наквітча́є собі на го́лову царськи́й віне́ць? (Крим.)]. **-га́ть, -жи́ть** *поручение на кого* – припоруча́ти, -чи́ти кому́ що. **Возло́женный** – покла́дений, накла́дений, скла́дений.
Во́зле – біля́ (побіля́) ко́го, чо́го, ко́ло ко́го, чо́го, край (покра́й, окра́й) ко́го, чо́го, бли́зько ко́го, чо́го, при ко́му, чо́му, ко́ло бо́ку у ко́го, чийо́го; (*рядом*) о́бік (о́біч, по́бік, по́біч) ко́го, чо́го, по́пліч ко́го, по́руч ко́го, суме́жно з чим, уря́д за чим [Оце́ сиди́ть він бува́ло у дру́гій кімна́ті, уря́д за тіє́ю, де вча́ться школярі́ (Еварн.)], по(у)з ко́го. [Поз молоду́ з лі́вого бо́ку

сіда́є ста́рша дру́жка]. **Во́зле** *дверей* – о́двір. *Проходить* **во́зле** *кого, чего* – іти́ проз ко́го, що. [Іде проз нашу ха́ту. Ішо́в проз нас і не вклони́вськ].

Возлега́ть, -лежа́ть, возле́чь – лежа́ти на чо́му, *сов.* полягти́. [І полягли́ на ло́жах го́сті (Шевч.)].

Возлеле́ять, взлеле́ять – ви́кохати, ви́пестити кого. **Воз(з)леле́янный** – ви́коханий, ви́пещений.

Возлета́ть, возлете́ть, *см.* **Взлета́ть, взлете́ть.**

Возлива́льник – злива́льний (узлива́льний) глек, глек для злива́ння, для узлива́ння.

Возлива́ть, возли́ть – злива́ти, (і)зілля́ти (зіллю́, зілле́ш). [Злива́є вино́ і олі́й на вого́нь (Л. Укр.)].

Возликова́ть – (гу́чно) звесели́тися, (гу́чно) зраді́ти, (гу́чно) зра́дуватися, розлягти́ся ра́дощами.

Возлия́ние – злива́ння, (*священное*) узлива́ння. *Совершать, -шить* **-ние** – злива́ти, (і)зілля́ти (зіллю́, зілле́ш), чини́ти узлива́ння. [Зілле́ш і помо́лишся сам як слід по зако́ну (Пот. Одис.)].

Возложе́ние – наклада́ння, поклада́ння, (*венца*) наквітча́ння (вінця) на ко́гось.

Возложи́ть, *см.* **Возлага́ть.**

Возлюби́ть – улюби́ти кого́, злюби́ти кого́, укоха́ти.

Возлю́бленник, -ица – лю́бчик, лю́бка (лю́бонька), улю́бленик, улю́блениця, злю́бленик, злю́блениця, облю́бенець, облюбе́ниця, уќоханець, уко́ханиця.

Возлю́бленный – 1) (*прич.*) улю́блений, злю́блений, уко́ханий. [Ма́ти-ж моя́ улю́блена]; 2) (*сущ.*) улю́блений, лю́бий, любко́, лю́бчик, милода́н, уко́ханий, коха́ний, коха́нець, коха́нок, коха́ння (*ср. р.*), зако́хання (*ср. р.*), ла́до (*ср. р.*); (*о любовнике*) коха́нець, полюбо́вник. **Возлю́бленная** – улю́блена, лю́ба (*р.* лю́би *и* лю́бої), лю́бка, любля́нка, милова́нка, милода́нка, коха́нка, коха́ння (*ср. р.*), зако́хання (*ср. р.*), ла́до (*ср. р.*). *Первая* **-ная** – пе́рвітка, лю́ба-перволю́ба.

Возме́здие – відпла́та, віддя́ка, запла́та, (*за хорошее*) нагоро́да, (*за преступление*) ка́ра. *Получить* **-дие** – прийня́ти ка́ру. *Нести* **-дие** – кара́тися.

Возмести́тель, возмеща́тель – 1) відпла́тник, розпла́тник, віддя́чник; 2) замі́нник.

Возмести́тельница, -ща́тельница – 1) відпла́тниця, розпла́тниця, віддя́чниця; 2) замі́нниця.

Возмести́тельный – замі́нний. **-ная** *долгота* – замі́нна довгота́.

Возмечта́ть – 1) зама́рити; 2) ви́соко про се́бе уду́мати (*и* ду́мати), загорді́ти, запиша́тися.

Возмеща́ть, -ся, возмести́ть, -ся – 1) (*пополнять*) надолу́жувати, -ся, надолужа́ти (що чим), -ся, надолу́жити, -ся, намага́ти чим, наганя́ти що чим, нагна́ти, запо́внювати, -ся, запо́внити, -ся, наверта́ти, -ся, наверну́ти, -ся, заміня́ти, -ся, заміни́ти, -ся. [Паперо́вими здобу́тками надолу́жували спра́вжню си́лу (Єфр.). Ритм надолу́жується тут го́лосом, мело́дією (Єфр.). Не зроби́в? Ну, то що? За оди́н ве́чір усе́ нажену́ (Крим,). Весь світ не го́ден заповни́ти мені́ твоє́ї стра́ти (Фран.)]; 2) віддаро́вувати, -ся, віддарува́ти що чим; *см.* **Вознагражда́ть**; 3) (*убытки, расходы*) верта́ти, -ся, верну́ти, -ся, поверта́ти, -ся, поверну́ти, -ся, покрива́ти, -ся, покри́ти, -ся (ко́шти, вида́тки, втра́ти), відшкодо́вувати, -ся, відшкодува́ти кого́ (*или* кому́ що).

Возмеще́ние – 1) надолу́жування, надолу́ження; 2) віддаро́вування; 3) верта́ння, поверта́ння, поворо́т, покриття́, спла́та (ко́штів, вида́тків, втрат), відшкодо́вування, *сов.* відшкодува́ння.

Возмни́ть, *см.* **Возмечта́ть 2.**

Возмо́жно – мо́жна, можли́ва річ, можли́во, спромо́жно. **Возмо́жно**, *что* (*вероятно*) – ма́буть чи не. [Ма́буть чи не ба́чив я тебе́ (Крим.)]. *Насколько* **возмо́жно** – я́ко [як] мо́га, як спромо́га. *Чем* **-жно** – чим мо́га. *Насколько* **возмо́жно** *шире, больше* – як-найши́рше, як-найбі́льше. **Возмо́жно**-*ли*? – чи мо́же бу́ти? *Ну*, **возмо́жно**-*ли, чтобы…* – де то вже таки́. [Де то вже таки́ Госпо́дь так сказа́ти мо́же?! (Руд.)]. *См.* **Невозмо́жно.**

Возмо́жность – змо́га, спромо́га, спромо́жність, можли́вість, мо́жність, змо́жність, мо́га, (*только о физич.* **-ности**) снага́, (*средство*) спо́сіб. [Ро́бимо, ма́мо, до крива́вого по́ту і вже снаги́ не стає́ (Квітка). Не було́ спо́собу через Біг перепра́витися (Свидн.)]; *беспрепятственная* **-ность** – до́бра змо́га. *По* **возмо́жности** (*по мере* **возмо́жности**, *в меру* **возмо́жности**) – по змо́зі, по спромо́зі, по можли́вості, я́ко мо́га. *Нет* **-ности** – не змо́га, не спромо́га, не си́ла, ані спо́собу, ні́як [Ні́як мені́ тебе́ взя́ти (Грінч.)], нема́ хо́ду. *Не было* **-ности** – не було́ змо́ги, не було́ спромо́ги, не було́ можли́вости, не було́ як, не си́ла була́. *Иметь* **-ность** – ма́ти спромо́гу, зду́жати, спромага́тися; *получить* **-ность** *чего* – спромогти́ся, спомогти́ся на що; *давать, дать* **-ность** – спомага́ти, спомогти́ на що.

Предвидится, возникает **-ность** *чего-л.* – зано́ситься на що-не́будь. [Це-ж був тоді 1890-ий рік; зано́силося на війну́ між Росією й А́встрією (Крим.)]. *Имеющий* **-ность** – спромо́жний; *не имеющий* **-ности** – неспромо́жний.
Возмо́жный – можли́вий, мо́жний. *Всеми* **-ными** *средствами* – усіма́ можли́вими за́собами. *Я нахожу, считаю это* **-жным** – я вважа́ю це за можли́ве (за річ можли́ву). *Делать, сделать* **-жным** – уможли́влювати (*сов.* уможли́вити) що.
Возмо́чь – змогти́, зду́жати, здолі́ти, спромогти́ся, спомогти́ся (-жу́ся, -мо́жешся).
Возмужа́лость – змужні́лість, (*сформировка, развитие*) вилюдні́лість (*р.* -лости).
Возмужа́лый – змужні́лий, (*сложившийся*) вилюдні́лий, станівни́й, станівки́й.
Возмужа́ние – змужні́ння, (*сформирование, развитие*) вилюдні́ння.
Возмужа́ть – змужні́ти, (*сложиться*) ви́людніти, полюдні́ти, полюдні́шати, облюдні́ти, уматер(н)і́ти.
Возмути́тель, -ница – 1) бунтівни́к, бунтівни́ця, бунта́р (*р.* -ря́), бунта́рка, коло́тник, коло́тниця, каламу́тник, каламу́тниця, ворохо́бник, -ниця, бурлі́й; 2) **-тель, -ница** (*душевн. покоя*) – баламу́т, баламу́та (*м. р.*), баламу́тка, каламу́т, каламу́тниця.
Возмути́тельность – обу́рливість (*р.* -вости).
Возмути́тельный, -но – 1) (*внушающий негодование*) обу́рливий, -во, (*отвратительный*) оги́дний, -но; 2) бунтівли́вий, -во, бунтівни́чий, -че, бунта́рський, -ки.
Возмуща́ть, -ся, возмути́ть, -ся – 1) (*о жидкости*) каламу́тити, -ся, скаламу́тити, -ся, перекаламу́тити, -ся, закаламу́чувати, -ся, закаламу́тити, -ся, баламу́тити, -ся, збаламу́тити, -ся, забаламу́тити, -ся, мути́ти, -ся, змути́ти, -ся, замути́ти, -ся, колоти́ти, -ся, сколоти́ти, -ся, (*во многих местах* – поколоти́ти, -ся, посколо́чувати, -ся), збива́ти, -ся, зби́ти, -ся, збуря́ти, -ся, збу́рити, -ся, збанту́рити, -ся; 2) (*приводить в беспокойство, нарушать спок. состояние*) баламу́тити, -ся, забаламу́тити, -ся [Забаламу́тив кров діво́цьку (Кул.)], збаламу́тити, -ся, каламу́тити, -ся, скаламу́тити, -ся [Скаламу́тила ща́стя], колоти́ти, -ся, сколоти́ти, -ся [Сколоти́ла мій спокі́й], заколо́чувати, -ся [Заколо́чувати спокі́й], ґвалтува́ти, заґвалтува́ти [Немо́в ди́ка орда́ ґвалтува́ла ти́шу сту́ком (Коц.)], турбува́ти, стурбува́ти [Не турбу́й мого́ споко́ю!]; 3) (*приводить в негодование*) обу́рювати кого́, обу́рюватися на ко́го, проти ко́го, обу́рити, -ся. [Кого́ такі́ вчи́нки не обу́рять!]. **Возмущённый** – обу́рений; 4) (*побуждать к мятежу, бунтовать*) бунтува́ти кого́ проти ко́го, бунтува́тися, збунтува́ти, -ся, підбу́рювати, підбу́рити, бу́рити, -ся, збу́рити, -ся, баламу́тити, -ся, збаламу́тити, -ся, каламу́тити, -ся, скаламу́тити, -ся, колоти́ти (кого, ким), -ся, сколоти́ти, -ся, підніма́ти, -ся, підня́ти, -ся на ко́го, зрива́ти бунт, бунт бунтува́ти, бунт забунтува́ти, ворохо́бити, зворохо́бити, (*восставать*) повстава́ти (*сов.* повста́ти). [Гу́ща ото́й не крав, а наро́д бунтува́в (Коц.). Чого́ се так бунту́ються наро́ди? Каламу́титься наро́д. Наро́д бу́рився, хотів повбива́ти по́льських коміса́рів. Хотіли підбу́рити наро́д та перері́зати дворя́н].
Возмуще́ние – 1) *и* 2) каламу́чення, скаламу́чення, баламу́чення, збаламу́чення, збива́ння, збу́рення. (*См.* **Возмуща́ть 1** *и* **2**); 3) (*негодование*) обу́рення проти ко́го, чо́го. [Обу́рення проти наси́льства]; 4) бунтува́ння, бунт, (*вульг.*) бунта́ція, баламу́чення, баламу́тство, за́колот, ро́зрух, ворохо́бня.
Возмущённый – 1) *и* 2) скаламу́чений, сколо́чений, зби́тий, збаламу́чений. (*См.* **Возмуща́ть 1** *и* **2**); 3) (*негодующий*) обу́рений; 4) збунто́ваний, збу́рений, збаламу́чений, сколо́чений, повста́лий, підня́тий, зворохо́блений.
Вознагражда́ть, -ся, -гради́ть, -ся – 1) на(д)горо́джувати (кого́ чим), -ся, на(д)городи́ти, -ся, винагоро́джувати, -ся, ви́нагородити, -ся, дарува́ти кого́, обдарува́ти; (*за прич. убытки*) відшкодо́вувати кого́, -ся, відшкодува́ти, -ся. **-гражда́ть** *чем за что* – віддаро́вувати чим що; 2) (*навёрстывать, заменять*) надолу́жувати, -ся за що, надолу́жити, -ся, наганя́ти, нагна́ти, наверта́ти, наверну́ти, покрива́ти, -ся, покри́ти, -ся. [Окрім зо́внішнього життя́, є вну́трішнє – і у визначни́х люде́й воно́ надолу́жить за пе́рше (Єфр.). За оди́н ве́чір усе́ нажену́. Хоч і ти́ждень ні́чо́го не робі́тиму – за два дні все наверну́ (Крим.)]. **Вознаграждённый** – 1) на(д)горо́джений, ви́нагороджений; (*за убытки*) відшкодо́ваний; 2) (*навёрстанный*) надолу́жений, покри́тий, наве́рнений.
Вознагражде́ние – 1) (*действие*): а) на(д)горо́дження, ви́нагородження; (*за прич. убытки*) відшкодо́вування, відшкодува́ння; б) (*наверстание*) надолу́жування, *сов.* надолу́ження, наве́рнення; 2) (*самая плата, награда*) пла́та, запла́та, на(д)горо́да, ви́нагорода, віддя́ка, заслу́га, заслу́жина, (*за прич. убытки*) відшкодува́ння. *Обусловленное договором добавочн.* **-ние** – вимо́ва, ви́говір (*р.* -вору). **-ние** (*натурою или деньгами*), *даваемое колядникам* – коляда́, дохі́д (*р.* -хо́ду), недохі́д. **-ние** *за доставку пойманного на реке* – пере́йма.

Вознаме́риваться – намі́ря́тися, замі́ря́тися, нава́жуватися на ко́го, на що, задава́тися, ду́мати, націля́тися.
Вознаме́риться – намі́ритися, замі́ритися, наду́матися, ду́мку (на ду́мку) взя́ти, нава́житися, наста́витися, наці́литися, зада́тися, покла́сти, при́рішити; (*твёрдо*) напосі́стися.
Вознегодова́ть – обу́ритися на що, на ко́го, проти чо́го, ко́го, огні́ватися.
Возненави́деть – зненáвидіти кого́, що, незна́видіти, узя́ти нена́висть на ко́го. [Яке́ моє́ життя́ бу́де та й її́, як я візьму на не́ї нена́висть? (Г. Барв.)].
Вознесе́ние – 1) (*действие*) зне́се́ння (вго́ру = *вверх*), ви́несення (на го́ру = *вверх*), вше́стя до чо́го; 2) *праздник* **-е́ние** *Господне* – Вше́стя (*ср. р.*).
Вознесе́нский – вше́стьовий.
Вознести́, *см.* **Возноси́ть.**
Возни́к – 1) кінь-возови́к, тягловий кінь, тяглова́ коня́ка; 2) тягаро́вий віз.
Возника́ние – по(в)става́ння, виника́ння.
Возника́ть, возни́кнуть – по(в)става́ти з чо́го, повста́ти [Серде́чний біль повста́в з нудьги́ за сім'є́ю (Крим.). Отаки́м спо́собом і повста́в той по́діл пра́ці, що ми тепе́р скрізь ба́чимо (Єфр.)], наста́ти, ста́ти, виника́ти з чо́го, ви́никнути, ви́никти [Нові́ держа́ви ле́гко виника́ють, але й руйну́ються так са́мо ле́гко. Ду́мка про се ви́никла в селя́н (Грінч.)], устава́ти, уста́ти, з'явля́тися, з'яви́тися, бра́тися, взя́тися, виро́юватися, ви́роїтися [Відсіля́-ж то й ви́роїлася при́казка (Стор.)]; *сов.* вроди́тися, зроди́тися [В не́ї зроди́лася ду́мка], зароди́тися [Іди́лія так са́мо зароди́лася в старовину́ (Єфр.)], народи́тися [Класи́чна поэ́ма народи́лася з наро́дніх пісе́нь (Єфр.)], прoки́нутися [Проки́нулися нові́ думки́]; (*подоспеть*) наспі́ти [Знов наспі́ла ду́мка (Крим.)], зроби́тися, піти́ [Невже́ наро́дня нена́висть до лати́нців пішла́ з само́го ті́льки зави́дливого на́шепту? (Куліш)]. **Возника́ет** *вопрос* – повстає́ (захо́дить) пита́ння.
Возникнове́ние – по(в)ста́ння, по(в)ста́лість (*р.* -лости), ви́никнення, наста́ння́, з'явлі́ння; (*начало*) поча́ток (*р.* -тку).
Возни́кший – по(в)ста́лий, наста́лий, ви́никлий, з'я́влений, вро́джений, зро́джений, наро́джений.
Возни́ца, возни́чий – візни́к, пого́нич, (*шутл.*) поганя́йло, ху́рман, (*гал.*) фі́рман; (*в классич. стиле*) візни́ця, візни́чий; (*астр.*) Віз (*р.* Во́за).
Возноси́ть, вознести́ – 1) зно́сити, зне́сти (вго́ру = *вверх*) зніма́ти, зня́ти, підніма́ти, підня́ти, підно́сити, підне́сти. **-носи́ть** *молитвы* – підно́сити моли́тви, моли́твувати [Па́нство та попи́ нічогі́сінько не роби́ли, ті́льки воюва́лися та моли́твували. (Єфр.)]; 2) *см.* **Воссыла́ть**; 3) (*восхвалять*) сла́вити, усла́вити, вихваля́ти, ви́хвалити, зохваля́ти, зохвали́ти. [Бу́дем гуля́ть і зохваля́ть рожде́нного бо́га (Некраш.)].
Возноси́ться, вознести́ся – 1) зно́ситися, зне́стися на що, до чо́го, підно́ситися, підне́стися, зніма́тися (здійма́тися), зня́тися (здійня́тися) на що, підніма́тися, підня́тися, ли́нути, зли́нути куди́, до чо́го [Зли́нути в не́бо (Коц.). Ка́ра всепроще́нням – це найви́ще, до чо́го мо́же зли́нути ду́мка лю́дська (Єфр.)], рости́ в не́бо, ви́рости в не́бо; 2) (*гордиться, кичиться*) нести́ся вго́ру, ви́соко вино́ситися чим, в. ви́нестися, зано́ситися, зане́сти́ся, в хма́ри заліта́ти, в хма́ри залеті́ти, пани́тися [Вони́ ду́же паня́ться], пишни́тися. *См. ещё* **Горди́ться, Кичи́ться**; 3) сла́витися, усла́витися, вихваля́тися, ви́хвалитися. **Вознесённый** – підне́сений, зне́сений (уго́ру), усла́влений, зохва́лений.
Вознoше́ние – 1) зне́се́ння, підне́се́ння, здійма́ння, підні[ій]ма́ння; 2) *см.* **Го́рдость, Надме́нность**; 3) сла́влення, вихваля́ння, зохваля́ння, хвала́.
Возня́ – 1) (*суетливая беготня*) метушня́, заметушня́, крутани́на, крутне́ча (*р.* -чі), плутани́на, тягани́на, гарми́дер, ге́мбель (*р.* -бля, *м. р.*), шамотня́, порани́на, шарпани́на; *срв.* **Бара́хтанье**; 2) (*хлопоты*) кло́піт (*р.* -поту), за́хід (*р.* -ходу) [Три дні за́ходу, а день пра́знику], за́ходи, моро́ка, раху́ба, па́нькання з ким-чим, на́зоління з к.-ч., (*с обмазкой или побелкой комнаты, здания*) пі́чкання, (*с ч.-нибудь жидким*) таляпани́на.
Возоблада́ть – взя́ти го́ру над ким, чим, запанува́ти над ким, чим.
Возобнови́мый – ле́гкий для поно́влення, легковідно́вний.
Возобнови́тель – віднови́тель, відно́вник, понови́тель, поно́вник.
Возобнови́тельница – віднови́телька, понови́телька.
Возобнови́тельный – відно́вний, поно́вний.
Возобновле́ние – відно́влення, поно́влення, відно́ва, відбудо́вування, відбудува́ння.
Возобновля́емый – відно́влюваний, поно́влюваний, підно́влюваний, відбудо́вуваний.
Возобновля́ть, -ся, возобнови́ть, -ся – відновля́ти, -ся, віднови́ти, -ся, поновля́ти, -ся (поно́влювати, -ся), понови́ти, -ся, зновля́ти, -ся, знови́ти, -ся, підновля́ти, -ся, піднови́ти,

-ся, (*вновь строить*) відбудо́вувати, -ся, відбудува́ти, -ся; (*о разговоре, речи*) (зно́ву) зніма́ти, -ся, (зно́ву) зня́ти, -ся. [Розмо́ва зно́ву знялáся. Зняли́ перепи́нену розмо́ву].
Возобновлённый – віднóвлений, понóвлений, відбудóваний.
Возови́к (*ломовая лошадь*) – возови́к.
Возови́тый – везу́чий, везю́чий. [Везу́чий кінь].
Возово́й – возови́й.
Возо́к, *ум.* – візóк (*р.* візка́), вóзик. **-о́чек** – візóчок.
Возопи́ть, возопия́ть – заголоси́ти, залементува́ти, заквили́ти до кóго, завола́ти до кóго, (*иронич.*) завопія́ти.
Возра́довать – зра́дувати когó, звесели́ти когó. **-ся** – зраді́ти, зра́дуватися, звесели́тися.
Возража́тель, -ница – 1) відмóвник, -ниця, відка́зувач, -ка; 2) суперéчник, суперéчниця, сперéчник, сперéчниця.
Возража́ть, возрази́ть – 1) (*отвечать*) від[од]мовля́ти, відмóвити, відка́зувати, відказа́ти, перебива́ти, переби́ти. [«Ні!» – одказа́в він]; 2) перéчити кому́, прóти кóго, заперéчувати кому́, *сов.* заперéчити кому́, чому́ (*на что*) [Усьóму цьóму мóжна-б заперéчити так = *на всё это можно бы возразить так*], сперечáтися проти чóго, проти кóго [Він проти кóжного слóва сперечáється (Крим.). Хтось проти йóго сперечáвсь = *кто-то ему возражал* (Крим.)], суперéчити кому́, закида́ти (*сов.* заки́нути) проти чóго, спóритися проти чóго, змага́тися, змагну́тися. **Возрази́ть** *на возражение* – відпéрти за́кид.
Возражда́ть, *см.* **Возрожда́ть.**
Возраже́ние – 1) ві́д[óд]повідь (*р.* -віди), від[од]ка́з, від[од]мóва; 2) заперéчення [Заперéчують нам, що ми зóвсім не маркси́сти; ці заперéчення нічóго не ва́рті (Азб. Ком.)], перéчення, за́кид [Гіпóтеза ця викликáє ці́лу ни́зку (ряд) за́кидів], сперечáння [Рішу́чим тóном, таки́м, що не терпи́ть сперечáнь, гукáє (Крим.)]. *Не допускающий* **-же́ний** – несуперечи́мий.
Возрази́тельный – с(у)перечáльний, (*юрид.*) відпóрний.
Во́зраст – вік [Дитя́чий вік], верствá [Цей дід однієї зо мнóю верстви́ = *одного со мной возраста*], літá [Моїх літ], добá [Вáшої доби́], (*редко*) діб (*р.* доби́) (*ж. р.*) [У моíю діб], порá [Дівка на порі́]. [*Он моего (вашего)* **во́зраста** = він могó (вáшого) ві́ку, моїх (вáших) літ, моєї (вáшої) верстви́ (доби́)]. **Во́зрастом** – завстáршки, завстарі́шки, устáршки літáми. [Він як Дани́ло устáршки]. *С самого нежного* **во́зраста** – з пу́п'яночку. *С сам. раннего* **-та** – з сáмого мáлку. *Детский* **в.** – дитя́чий вік, дитя́чі літá, мáлість. *Выходить из детск.* **-та** – з дітéй вихóдити. *Зрелый* **в.** – му́жні літá, ді́йшлий вік. *В зрелом* **-те** – в літáх. *Среднего* **-та** – серéднього ві́ку, серéдніх літ. *Пожилой* **в.** – лі́тній вік. *Старый* **в.** – дáвній вік, старéчий вік. *Преклонный* **во́зраст** – похи́лий вік.
Возраста́ние – зростáння, зріст (*р.* зрóсту). [Зростáння інтерéсу до письмéнства (Єфр.). Був свíдком новóго зрóсту української ідéї (Єфр.)].
Возраста́ть, -расти́, взраста́ть, взрасти́ – 1) (*прибавляться в рост, в вышину, в об'єме*) зростáти, зрости́, уростáти, урости́, виростáти, ви́рости, бі́льшати, побі́льшати; 2) (*вообще увеличиваться, прибывать*) збі́льшуватися, збі́льшитися [Пóпит на чи́сту нáфту збі́льшувався раз-у-раз (Франко). Збі́льшується наукóве письмéнство (Єфр.)], (*числом в числе*) прибільшáтися, прибі́льшуватися, прибі́льшитися [За цьóго ти́жня у нас мерців прибі́льшилось (Звиног.)], мнóжитися, намнóжитися. **-та́ть, -расти́** *силами* – рости́ на си́лах, зростáти (зрости́) на си́лах. [Україна зростáла на свідóмих си́лах (Єфр.)], (*непрерывно*) прихóдити (прийти́) із си́ли в си́лу. [Йогó вели́кий прирóдній дар поети́чний прихóдив од рóку в рік із си́ли в си́лу (Куліш)]; (*о боли, муках*) гі́ршати [Му́ка то гі́ршала, то затихáла].
Возрасти́ть, *см.* **Возраща́ть.**
Во́зрастный – 1) зростови́й, літови́й. **-ное** *удостоверение* – пóсвідка про літá; 2) *см.* **Великово́зрастный.**
Возраща́ть, -ся, возрасти́ть, -ся, взрасти́ть, -ся – рости́ти, -ся, зрости́ти, -ся, пορости́ти (*сов.*), вирощáти, ви́ростити, кохáти, -ся, викóхувати, -ся, ви́кохати, -ся, (*многих*) накохáти [Наві́що-ж ти накохáв тогó скоту? (Мирн.)], плекáти, -ся, ви́плекати, -ся, ви́дбати щось. [Дóбрий садóк собі ви́дбали]. **Возращённый, взращённый** – зрóщений, ви́рощений, ви́коханий, ви́плеканий, ви́дбаний.
Возраще́ние – ви́кохання, викóхування, кохáння, плекáння. [Вони́ бі́льш купóвані, ніж із свогó кохáння].
Возревнова́ть – 1) позáздрити, роззáздритися, відчу́ти зáздрість; 2) постáвитися до чóгось рéвно, старáнно.
Во́зриться – вдиви́тися, в'ї́стися очи́ма, напру́жити зір (*р.* зóру).

Возроди́ть, *см.* **Возрожда́ть.**
Возрожда́емость – відроди́мість, новонароди́мість.
Возрожда́емый – 1) відро́джуваний; 2) відроди́мий.
Возрожда́ть, -ся, возроди́ть, -ся – відро́джувати, -ся, відроди́ти, -ся, на́ново народи́тися. [Мов фе́нікс, на́ново народи́всь із по́пелу]. **Возрождённый** – відро́джений, на́ново (на світ) наро́джений.
Возрожде́ние – відро́дження, відроді́ння, відро́дини [Націона́льно-культу́рне відро́дження на́шої краї́ни], новонарожді́ння.
Возропта́ть – заре́мствувати, поча́ти нарі́ка́ти на ко́го, поча́ти порі́кувати.
Возрыда́ть – зарида́ти, заголоси́ти.
Во́зчик – 1) ху́рщик, хурма́нщик, (*гал.*) фі́рман, пого́нич, підво́дчик, підво́да (*м. р.*); (*преимущественно кто возит с поля хлеб*) возі́льник, возі́й; (*сено*) сіновіз (*р.* -во́за); 2) *см.* **Пого́нщик, Возни́ца.**
Возыме́ть *что-л.* – здобу́ти що, здобу́тися на що; (*желание*) забажа́ти; (*мысль*) зду́мати, наду́мати, здобу́тися на ду́мку. **-ме́ть** *намерение, см.* **Вознаме́риться.**
Вой – виття́, завива́ння; (*жалобный*) квилі́ння, скиглі́ння; (*вопль*) голосі́ння.
Во́йлок – повсть (*р.* -ти), повсти́на, ля́мець (*р.* ля́мцю). [Халабу́ди, пообпи́нані повстьми́].
Во́йлочить – би́ти повсті́, збива́ти в повсть.
Во́йлочник (*изготовитель*) – шапова́л, (*торговец*) повстя́р (*р.* -ра́).
Во́йлочный – повстяни́й, ля́мцевий.
Во́ин – во́їн (*мн.* -во́ї), вояк, (*фамильяр.*) воя́ка, (*соб.*) воя́цтво.
Война́ – війна́, ро́змир. **-на́** *оборонительная и наступательная* – війна́ оборо́нча (відпо́рна) і напа́дча (зачіпна́); (*междоусобная, гражданская*) усо́биця, чва́ри, домова́ (громадя́нська) війна́. *Вести* **войну́** – воюва́тися, прова́дити (точи́ти) війну́. *Выступить* **войно́й** *против кого, чего* – іти́ воюва́ти кого́, воюва́тися проти ко́го.
Во́инов – во́їнів, вояків (*р.* -ового).
Войнолюби́вый – войови́тий, війнолю́б.
Во́ински – по-воя́цькому.
Во́инский – 1) воя́цький; 2) військо́ви́й. **-ая** *повинность* – при́зов (*р.* -зову).
Вои́нственный – войовни́чий, войови́тий, бойови́тий.
Во́инство – во́їнство.
Вои́нствовать – воі́нствувати, воюва́ти, воя́чити.
Вои́нствующий – войови́й.
Во́йско, *ед. и* **войска́**, *мн.* – ві́йсько, рать (*р.* -ти). [Учи́в він рать стріля́ти (Самійл.)]; (*навербованное*) затяжне́ ві́йсько, затя́жці; (*добровольческое*) охо́че ві́йсько; (*о кавалерии*) охочекомо́нне ві́йсько. *Разбитое* **во́йско** – недо́битки (*р.* -ків.).
Войсково́й – військо́ви́й.
Вои́стину – спра́вді, (*торжеств.*) воі́стину.
Войт – війт (*р.* ві́йта).
Вои́тель, -ница – войовни́к, -вни́ця.
Войти́, *см.* **Входи́ть.**
Во́йтовство – 1) війті́вство; 2) війтува́ння.
Вока́була – вока́була.
Вокализа́ция – вокалізá́ція, вокалізува́ння.
Вокализи́ровать – вокалізува́ти, *сов.* звокалізува́ти.
Вока́льный – співа́льний, співни́й. **-ные** *силы* – голосові́ си́ли, співо́чі си́ли.
Вокза́л – вокза́л (*р.* -лу). **-за́льный** – вокза́льний.
Вокру́г – навкру́г, навкруги́, окру́г, округи́, круг, круго́м, понавкруги́, навко́ло, довко́ла ко́го, чо́го. *Стать* **вокруг** *кого, чего* – обста́ти кого́, що. **Вокру́г** *да около* – ко́ло та навко́ло, околé[я́]сом.
Вол – віл (*р.* вола́); (*запряженный с правой стороны*) борозни́й, борозе́нний, борозни́чий; (*с левой*) підру́чний; (*запряженный в одиночку*) бовку́н; (*с рогами высокими загнутыми*) круторо́гий; (*с загнутыми вниз*) шу́лий; (*с толстою шеею*) припо́ристий. *Несколько* **воло́в** *цугом* – бато́ва. *Большие* **волы́**, *соб.* – воля́ччя.
Вола́н – вола́н (*р.* -ну).
Во́лглость, во́лглый, *см.* **Вла́жность, вла́жный.**
Во́лгнуть, отво́лгнуть – во́гкнути, зво́гкнути, ві́льгнути, зві́льгнути.
Волды́рник, *бот.* – кукі́льниця, кута́сики.
Волды́рчатый – спухи́рений, у пухиря́х.
Волды́рь – пухи́р (*р.* -ря́), пухи́рчик, водя́нка, міху́р (*р.* -ра), міхуре́ць (*р.* -рця́). [Опа́рила

ру́ку, аж пухирі́ понабіга́ли. Водянки́ понатира́ла чобітьми́]. **Волды́рь** *с гнойной жидкостью* – гноя́нка.
Волево́й – вольо[е]ви́й.
Волеиз'явле́ние – ви́яв во́лі.
Во́лен – во́лен, той кому́ ві́льно щось роби́ти.
Волеспосо́бность – волезда́тність (*р.* -ности).
Волжа́нка, *бот.* – та́волга.
Во́лжный, во́лжкий, *см.* **Вла́жный.**
Волк – вовк, звір (*р.* -ра); *ув.* вовчи́ще, вовцю́га, вовцюга́н, вовчуга́н. **Волк** *серый* – вовк сірома́нець; (*молодой*) вовчу́к. *Самка* **-ка** – вовчи́ця. **Во́лки** – вовки́, вовче́ньки, звірина́. [По козако́ві вовче́ньки зави́ли]. *Морской* **волк** – мо́рський вовк, мо́рський пес; (*детс.*) во́ва. [Не ході́ – там во́ва]. *Много* **волко́в** *где* – зві́рно. [У на́шому лі́сі звірно́ цю зи́му]. *Смотреть* **во́лком** – диви́тися вовкува́то. *Смотрящий* **-ком** – вовкува́тий. *И* **во́лки** *сыты, и овцы целы* – і ко́зи си́ті, і сі́но ці́ле.
Во[у]лка́н – вулка́н. **Во[у]лкани́ческий** – вулкані́чний.
Волкобо́й, *бот.* – боре́ць (*р.* -ця́), зозу́лині череви́чки.
Волковня́ – вовколі́вня, во́вча я́ма, вовківня́, вовко́вина.
Волкода́в – вовкода́в.
Волкодла́к – вовкула́ка.
Волконо́г, *бот.* – водяна́ кропи́ва́, вовчу́г, вовконі́г, драголю́б, зю́зник.
Волконо́жие, *бот.* – лікопо́дій (*р.* -ія).
Волна́ – хви́ля. **Во́лны** *пенистые* – баранці́. *Большая приливная* **волна́** – сулі́й (*р.* -ло́ю). [Вели́ка припливна́ хви́ля зве́ться сулоє́м]. *Расходиться* **во́лнами** – хвилюва́ти. [Трава́ в степу́ хвилю́є. Хвилю́є в це́ркві ла́дан].
Волне́ние – 1) (*воды*) хвилюва́ння, збу́рення; 2) (*душевное*) збору́шення, хвилюва́ння, схвилюва́ння, неспо́кі́й (*р.* -ко́ю); 3) (*возмущение*) за́колот, ко́лот, каламуття́, ро́зрух, ворохо́бня́, невпокі́й (*р.* -ко́ю).
Волни́стый – хвиля́стий, хвилюва́тий. *С* **-стой** *гривой* – хвилястогри́вий. *С* **-тыми** *извилинами* (*о дереве*) – заві́лькуватий. **-тая** *линия в орнаменте* – вилю́жка.
Волнова́ть, -ся – 1) (*о воде*) хвилюва́ти, -ся, гра́ти, бу́рити, -ся, збу́рювати, -ся, збива́ти хви́лю, (*сильно*) нуртува́ти, -ся, вихри́ти, -ся, шпува́ти, бурха́ти. **Волну́ющийся** – хвиля́стий, збу́рений, схвильо́ваний; (*о траве*) хвилюва́ти, -ся; (*о крови*) бунтува́ти, -ся, бу́ритися; 2) (*о жив. существ.*) хвилюва́ти, -ся, бенте́жити, -ся, зворушувати, -ся, непоко́їти, -ся. **Волну́емый** – хвильо́ваний, звору́шуваний; 3) (*о массах жив. сущ.*) – бу́ритися, хвилюва́тися, підбу́рювати, -ся.
Волново́й, *см.* **Волну́ющийся.**
Волного́н – ві́тер-хвильови́к; (*спец.*) горі́шній ві́тер.
Волнообра́зный – хвили́стий, хвилюва́тий, хвилеви́дий. **-зное** *движение* – хвилюва́ння. **Волнообра́зно** – хвили́сто, хвилюва́то.
Волну́ющийся, *см.* **Взволно́ванный.**
Волноре́з – мол, хвильорі́з (*р.* -зу).
Волну́ха, волну́шка (*гриб*) – вовня́нка.
Воло́вий – воло́вий (*ж. р.* воло́ва), воля́чий, воло́в'ячий. **-вья** *трава*, *бот.* – вовчу́г. **-вий** *язык* (*бот.*) – меду́ниця, ра́нник, красно́ко́рінь (*р.* -реня), рум'я́нка, воло́вий язи́к.
Воло́вина – 1) шку́ра воля́ча; 2) *см.* **Быча́тина.**
Воло́вня – волі́вня, за́горо́да на волі́.
Воло́вщик – волови́к.
Воло́га – 1) *см.* **Вла́га**; 2) ома́ста.
Вологло́дка, *см.* **Воло́вий** *язык.*
Воло́дка, *бот.* – гострове́ршки, сухове́ршки, дівча́ча краса́, горля́нка.
Володу́шка, *бот.* – ласка́вець (*р.* -вця).
Воло́жный, *см.* **Вла́жный.**
Во́лок – во́лок. *Перетаскиваться, -тащиться* **во́локом** – переволіка́тися, переволокти́ся [Він переволоче́ться].
I. Волоки́та (*ж. р.*) – тягани́на, волоки́та, воловоді́ння, зволіка́ння, зволо́ка. [Судо́ва тягани́на. Воловоді́ння безконе́чне. Зволіка́ння в ділово́дстві].
II. Волоки́та (*м. р.*) – джиґу́н, зальо́тник, женихли́вий, баболю́б, ба́б'ячий дури́світ, дівчу́р.
Волоки́тство – за дівча́тами ганя́ння, зальо́ти (*р.* -тів), залиця́ння, жениха́ння.
Волоки́тствовать, волоки́тничать – за дівча́тами ганя́тися (тяга́тися), залиця́тися до ко́го, на ко́го, жениха́тися з ким; (*шутливо*) халя́вки́ смали́ти коло ко́го, ту́пця́тися коло

ко́го.
Волокни́н – фібри́на, волокни́ця.
Волокни́стый, волоко́нчатый – волокнува́тий, волокня́[и́]стий, пасми́стий, жи́лuватий. *С толстыми* **во́локнами** – ли́куватий. [Льон помни́, дак таки́й пасми́стий ста́не. Ве́рхня шкаралу́ща на воло́ському горі́хові жи́лувата. Буря́к ликува́тий. Ди́ня ликува́та]. *Делаться* **волокни́стым** – волокнува́тіти.
Волокно́ – волокно́; (*одно*) волокни́на, -нка. *Одно* **волокно́** *пеньки* – прядіви́на; (*в дереве*) жи́лка.
Волоково́й – волокови́й, волочни́й. **-вое** *окно* – ди́мниця, квати́рочка в стіні́.
Во́локом – во́локом. *См.* **Во́лок.**
Волокти́, *см.* **Волочи́ть.**
Волоку́ша – волочня́ (*р.* -ні́), волоче́нь, (*м. р.*) (*р.* -чня́).
Волонтёр – охо́тник, охо́чий. **Волонтёры** – охо́тне ві́йсько. *См.* **Во́йско.**
Волоо́кий – волоо́кий.
Волопа́с – 1) пасту́х; 2) *астр.* (*созв.*) – Віз (*р.* Во́за).
Во́лос – во́лос, *ум.* волосо́к, волоси́на. **Во́лосы** – воло́сся, во́лос, ко́си (*р.* кіс). [До си́вого во́лосу дожи́в]. **Во́лосы** *надо лбом у мужчин* – чуб, чупри́на. **Во́лосы***, завитые на висках* – му́шки, му́ськи. **-сы** *начесанные гладко на лоб с пробором посредине* – начо́си (*р.* -сів). **-сы** *косматые* – па́тли, па́тлі. *Чужие* **во́лосы***, вплетаемые в косы* – уплі́тка. *Открыть* **во́лосы** (*о замужней ж.*) – во́лосом засвіти́ти. *С непокрытыми* **волоса́ми** – простоволо́сий. *До седых* **воло́с** – до си́вого во́лосу, до си́вої коси́. *Таскать, -ся за́* **волосы** – волосува́ти, -ся, чу́бити, -ся. *Выдрать за́* **волосы** – ви́чубити, чу́ба намня́ти. **Во́лосы** *на давно небритой бороде* – жерни́ця. **Волоски́** *на руках и пр.* – воло́хи. **Во́лос** *конский из гривы* – волосе́[і́]нь (*р.* -ни), волосе́ня (*р.* -ні), волосня́ (*р.* -ні́); (*из хвостов употр. для сит*) коси́ця.
Волоса́теть – волоха́тіти, кудла́тіти.
Волоса́тик, *бот.* – 1) гороб’я́чий щаве́ль (*р.* -влю), г. квасе́ць (*р.* -сця́); 2) (*гусеница, мохнатый червяк*) во́лос; 3) (*о человеке*) волоха́ч.
Волоса́тый – волоса́стий, патла́тий, патла́ч, волоха́тий, волоха́ч, кудла́тий, кудла́ч, пелеха́тий, пе́лех. *С* **волоса́той** *грудью* – космогру́дий. *С* **волоса́тым** *телом* – мохна́тий, мохна́вий, волоха́тий.
Волосе́не́ц, *бот.* – колосни́к, колосня́к.
Волосе́нь – 1) (*надкопытная кость*) ба́бка; 2) (*болячка над копытом*) мокре́ць (*р.* -реця́); 3) (*мед.* Onyxis) во́лос.
Волосе́я, *см.* **Волоса́тик.**
Волоси́нка – волоси́нка.
Волоси́стый, *см.* **Волоса́тый.**
Волосни́к – пле́тений очі́пок.
Волосно́й – 1) волосяни́й; 2) волосни́й, капіля́рний.
Во́лосность – во́лосність (*р.* -ности), капіля́рність (*р.* -ности).
Волосня́к, *бот.* – копите́ць (*р.* -тця), копитня́к.
Волосова́я – болотяна́ незабу́дка, па́вині ві́чки.
Волосови́дный – тонки́й, як волоси́на, волоси́нкуватий.
Волосо́к (*в часах*) – волосо́к.
Волосообра́зный, *физ.* – волоси́нкуватий.
Волосоплётка – уплі́тка, кісни́к.
Волостно́й – волосни́й. **Волостно́й** *старшина* – волосни́й старшина́, волосни́й голова́, війт (*гал.*) (*р.* ві́йта). **Волостно́е** *правление* – волосна́ упра́ва, (*вульг.*) – во́лость (*р.* -сти).
Во́лость – во́лость (*р.* -сти).
Воло́сыньки – воло́ссячко.
Волосяни́к – пості́л (*р.* -тола́) з кі́нського во́лосу, волосяни́к.
Волося́нка – 1) *см.* **Власяни́ца**; 2) (*ткань из конск. волоса*) волося́нка; 3) сільце́ волосяне́; 4) (*игра*) ску́бка. **Волося́нку** *дать кому* – поску́бти за чу́ба кого́, волося́нки да́ти кому́; 5) *бот.* – тонконі́г (*р.* -но́гу).
Волосяно́й – волосяни́й. **Волосяно́й** *аркан* – по́валець (*р.* -льця), накида́льний по́валець.
Во́лот – ве́летень (*р.* -тня). *См.* **Велика́н.**
Во́лоть – 1) *анат.* – волокно́; *бот.* – волокно́, жи́лка; 2) во́лот. [Ха́ту укрива́ли не під гу́зир (*огуз, комель*), а під во́лот].
Волоча́га, волоча́йка – 1) волоцю́га, заволо́ка; 2) *см.* **Волоки́та** (*м. р.*).
Волоче́ние – 1) волочі́ння, тяга́ння; 2) **-ние** *проволоки* – витяга́ння, протяга́ння (дро́ту).

Волочи́льный – витяга́льний, протяга́льний.
Волочи́льня – дрота́рня (*р.* -ні).
Волочи́льщик – дрота́р (*р.* -ря́), дротівни́к.
Волочи́ть – 1) волочи́ти [Він воло́чить], волокти́ [Він волоче́], тяга́ти, тягти́, ти́рити, цу́пити. [Наси́лу но́ги тя́гне]. *Добраться,* **волоча́** *ноги, с трудом* – дотягти́ся, доча́па́ти, -ся. **Волоча́** – воло́чучи, по́волоцьки. [По́волоцьки притя́г]; 2) витяга́ти, протяга́ти дріт.
Волочи́ться – 1) волочи́тися, волі[о]кти́ся, тягти́ся, хвоста́тися. [Спідни́ця до́вга, аж тя́гнеться]; 2) (*таскаться*) тяга́тися. [Тяга́ється десь уже дру́гий рік. Не перестава́ла тяга́тися з кавале́рами до си́вої коси́ (Неч.-Лев.)]. *Срв.* **Волоки́тствовать.**
Волочмя́ – во́локом.
Волочо́к (*верх экипажа*) – бу́да, бу́дка, табу́рка, верх.
Волочу́га*, см.* **Волоча́га.**
Воло́чь, *см.* **Волочи́ть.**
Волтиже́р – вольтиже́р (танцю́ра на кана́ті), штука́р-верхове́ць (*р.* -хівця́).
Волтижи́рова́ние – вольтижува́ння, вольти́ж.
Волтижи́ровать – вольтижува́тися, роби́ти вольтижі́.
Волу́й, *см.* **Валу́й.**
Волхв – 1) волхв; 2) маг, (пе́рський) мудре́ць-звіздочо́т; 3) *см.* **Волхвова́тель.**
Волхвова́ние – волхвува́ння, чаклува́ння, чарува́ння, ворожі́ння.
Волхвова́тель – чаклу́н, чарівни́к, чароді́й, чароді́йник, ворожби́т.
Волхвова́ть – волхвува́ти, чаклува́ти, чарува́ти, чароді́яти, ворожи́ти.
Волча́н, *бот.* – верни́сонце, ка́ва.
Волча́нка, *мед.* – во́вчий лиша́й.
Волчёк, *см.* **Волчо́к.**
Волчёнок – вовченя́ (*р.* -ня́ти), вовча́ (*р.* -ча́ти), (*мн.* вовченя́та, вовча́та); (*постарше*) вовчу́к.
Волче́ц – будя́к.
Во́лчий – во́вчий. **Во́лчья** *шуба* – вовки́, кожу́х во́вчий. [До́бре у вовка́х – не хо́лодно]. **Во́лчья** *яма* – вовківня́, вовко́вина. *По* **во́лчьи** – по-во́вчому. **Во́лчья** *ягода*, *бот.* – воро́няче о́ко, хреща́те зі́лля, хрест-трава́, натяга́ч, ра́нник.
Во́лчий *перец*, *бот.* – во́вче ли́ко, ягідки́ (*р.* ягідо́к).
Волчи́ца – вовчи́ця; *см.* **Волк.**
Во́лчник, *бот.* – во́вче ли́ко.
Волчо́к – 1) (*игрушка*) дзи́ґа, фу́ркало, гучо́к; 2) *см.* **Волочо́к**; 3) (*волчок в тюремной двери*) прозу́рка, прозі́рка, візити́рка (*гал.*), квати́рочка.
Волше́бник – чарівни́к. *См.* **Волхвова́тель.**
Волше́бница – чарівни́ця.
Волше́бничать, *см.* **Волхвова́ть.**
Волше́бничий – чарівни́чий.
Волше́бный – чарівни́й, чарівли́вий, чароді́йний. **-бное** *зелье* – чар-зі́лля. **-бный** *цветок* – чароцвіт. **-бный** *напиток* – данн́я. *Как по мановению* **-бного** *жезла* – мов ча́рами, мов з-під чарівни́чої па́лички. **-бный** *фонарь* – чароді́йний ліхта́р (*р.* -ря́). **-бный** *заговор* – примо́ва. **-бная** *сказка* – ка́зка-дивни́ця, чарівна́ ка́зка. **Волше́бная** *крапива* – бі́ла кропива́, глуха́ кропива́, окла́дник, черво́на кропива́, ша́ндра.
Волше́бство, волше́бствовать, *см.* **Волхвова́ние, волхвова́ть.** *Как по* **волше́бству** – немо́в ча́рами, немо́в за чароді́йства.
Волы́нка (*муз. инстр. из надутой шкуры*) – коза́.
Волы́ночник, волы́нщик – гуде́ць (*р.* -дця́), (на ко́зу) дуде́ць (*р.* -дця́).
Во[а]льго́та (*делать что*) – во́ля, ві́льна во́ля. [Ба́тько поїхав, тепе́р во́ля роби́ти що хотя́].
Вольго́тный – ві́льним ві́льний, не тяжки́й. [Їм життя́ не тяжке́: їдя́ть, гуля́ють, сплять].
Во́льная – визволе́нний (визві́льний) лист.
Во́льница – гультя́йство, бурла́цтво.
Во́льничание – сваві́льство, самово́ля (*р.* -лі).
Во́льничать – сваво́лити, самово́лити, вольнува́ти.
Во́льно – ві́льно. [Ві́льно було́ жи́ти]. *Легко и* **во́льно** *ему сделалось* – світ йому́ вго́ру підня́вся (М. Вовч.).
Во́льно – ві́льно, охо́та. [Сам ви́нен – ві́льно-ж було́ (охо́та була́) в таке́ встрява́ти].
Вольноду́мец, -мка – вільноду́м, вільноду́мець, вільноду́мка.
Вольноду́мный – вільноду́мний.
Вольноду́мство – вільноду́мство.

Вольноду́мствовать – вільноду́мствовати, розво́дити вільноду́мство.
Вольнонаёмный – (ві́льно) на́йманий, (ві́льно) найня́тий, на́ймит, на́ймичка.
Вольноопределя́ющийся – охо́тник, охо́чий, (*гал.*) самохо́тник.
Вольноотпу́щенный – пу́щений з кріпа́цтва.
Вольнопрактику́ющий *врач* – лі́кар (*р.* -ря) ві́льної пра́ктики, ві́льний лі́кар, лі́кар-неурядо́вець.
Вольноприходя́щий – прихо́жий.
Вольнослу́шатель – ві́льний слуха́ч.
Во́льность – ві́[о́]льність (*р.* -ности) [Поети́чна ві́льність], незале́жність. **-ность** *в обращении* – незвича́йне (ві́льне) пово́дження.
Во́льный – ві́[о́]льний, свобі́дний. **-ный** *дух* (*в печке*) – ле́гки́й дух.
Вольт – во́льта.
Во́льтов – во́льтів (стовп, дуга́).
Волю́та, *архит.* – шру́бність (*р.* -ности), шрубува́ння.
Во́люшка – во́ленька.
Во́ля – 1) (*свобода*) во́ля, свобо́да. [Дай рука́м во́лю, сам піде́ш у нево́лю]. *Лишенный* **во́ли** – позба́влений во́лі, заневі́льний, понево́лений, занево́лений. *Пастись на* **во́ле** – йти самопа́ски, самопа́сом. *Давать* (*дать*) **во́лю** – дава́ти (да́ти) по́пуск, попуска́ти (попусти́ти) кому́. *Сила* **во́ли** – завзя́тість (*р.* -тости). *По своей* **во́ле** – по во́лі, по сво́ї́й (вла́сній) во́лі, із своє́ї (вла́сної) во́лі, своє́ю во́лею, з до́брої во́лі, самохі́ть, самохі́ттю, охо́тою. *Не по своей* **во́ле** – несамохі́ть, не своє́ю во́лею, не з вла́сної во́лі. *Против* **во́ли** – нево́лею, наперекі́р. [Нево́лею си́на ожени́ла. Не наперекі́р-же бога́м ти зроди́вся і згодува́вся]. **Во́лей-нево́лей** – рад-не-рад, хоч-не-хоч, хіть або́ й не́хіть; 2) *действовать наперекор чьей* **во́ле** – іти́ про́ти чиє́ї во́лі. *Исполнять, исполнить* **во́лю** – вволя́ти (вволи́ти) чию́ во́лю. *Пусть будет* **во́ля** *божья* – ді́йся во́ля бо́жа.
Вомча́ть – увімча́ти, з розго́ну ввезти́. **-ся** – увімча́тися, в'ї́хати, вбі́гти прожо́гом.
Вон – 1) *межд.* – геть! ге́тьте! **Вон** *отсюда* – геть зві́дси; (*на собак*) чіп, сюди́, ціба́, аціба́; (*на свиней*) ачу́, чу-чу́. *Просить* **вон** (*шутл.*) – проха́ти на ви́ступці, проха́ти на ви́кидку. *Из рук* **вон** *плохой* – таки́й що хоч кинь, ду́же пога́ний, аж на́дто пога́ний, (*вульг.*) чортів'я́; 2) *нар.* – геть. [Пта́шка з клі́тки геть рве́ться. Він пішо́в геть]; 3) **вон** *там* – он, ген, о́нде, о́ндечки, ген там, аж он. **Вон** *куда* – о́нкуди́. **Вон** *туда* – о́нтуди́, геть туди́. **Вон** *где* – о́нде, о́ндечки, он-оно́. **Вон** *тот* – ото́й, онто́й. **Вон** *как* – аж-аж як. [Я вже ї́сти хо́чу аж-аж як].
Во́на! – чи ба! ото́! ну-ну́!
Впонза́ть, -ся, вонзи́ть, -ся – стромля́ти, -ся, встроми́ти, -ся, застроми́ти, -ся, зато́плювати, -ся, затопи́ти, -ся, заганя́ти, -ся, загна́ти, -ся, вганя́ти, -ся, увігна́ти, -ся, вгоро́джувати, -ся, вгороди́ти, -ся. **-ся** – впина́тися, уп'ясти́ся [Щоб не впина́вся в ті́ло пазура́ми (Л. Укр.)]. *См.* **Всади́ть, Воткну́ть.**
Вонзе́ние – встро́млення.
Вони́ща – смердо́та.
Вонь – смо́рід (*р.* -роду), смо́родь (*р.* -ди), смердо́та, пога́ний дух, смерді́ння.
Воню́чий, во́нький – воню́чий, смердю́чий, воня́чий, смердя́чий. [Як тут во́нюче!].
Воню́чка – воню́чка (*общ.*), смердю́[я́]чка (*общ.*), смердю́к.
Воня́лый, *см.* **Воню́чий.**
Воня́ть – воня́ти, смерді́ти, дхну́ти, душі́ти (*3-е л.* души́ть). **Воня́ть** *немного* – присме́рджувати. **Воня́ет** *чем* – чу́ти чим. **Воня́ет** *изо рта, носа* – чу́ти з ро́та, з но́са.
Вообража́емость, вообрази́мость – уявле́нність (*р.* -ности).
Вообража́емый – примрі́йний, уя́влюваний, уявле́ний, ду́мкою мальо́ваний. **Вообража́емый** *предмет* – примрі́йна річ, уя́ва (*ум.* уя́вонька). [Вона́ всміхну́лася та́кеньки, як усміха́ються, коли́ уявля́ють перед собо́ю яку́сь уя́воньку ду́же хоро́шу (М. Вовч.)].
Вообража́ть, вообрази́ть – уявля́ти, уяви́ти, зду́мати (ду́мкою). [Найгарні́ша красу́ня, яку́ мо́жна собі зду́мати на землі́]. **Вообрази́ть** *себя кем* – поши́тися в ко́го, зду́мати що він хтось.
Вообража́ться, вообрази́ться – уявля́тися, уяви́тися, примрі́юватися, примрі́ятися, рої́тися, ви́роїтися. [Уявля́ється мені́ широ́кий степ по весні́. Тільки задріма́в,— таке́ ви́роїлося, що аж і стра́шно ста́ло].
Воображе́ние – уя́ва, уя́влення, уяві́ння. *Богатое* **-ние** – бага́та, бу́йна уя́ва. *Горячее, пламенное, пылкое* **-ние** – палка́ уя́ва.
Вообрази́мый – уявле́нний. *Срв.* **Вообража́емый.**

Вообрази́тельный – уявни́чий.
Вообще́ – взагалі́, загало́м, зага́льно, огу́лом, (*подряд*) по́спіль. **Вообще́** *говоря* – загало́м ка́жучи (беручи́).
Воодушевле́ние – 1) (*действие*) загріва́ння до чо́гось, додава́ння ново́го ду́ху; 2) (*состояние*) за́пал, захо́плення, жва́вий дух.
Воодушевлённый*, см.* **Воодушевля́ть.**
Воодушевля́ть, воодушеви́ть – загріва́ти, загрі́ти, запа́лювати, запали́ти кого́ до чо́го, надиха́ти, нади́хати, надихну́ти кого́ чим, підніма́ти, підня́ти, підно́сити, підне́сти ду́ха вго́ру, додава́ти (дода́ти) ду́ха, додава́ти жва́вого (ново́го) ду́ха.
Воодушевля́ться, -ви́ться – запа́люватися, запали́тися, надиха́тися, надихну́тися, загора́тися, загорі́тися, вхо́дити (увійти́) в за́пал, набира́тися (набра́тися) охо́ти, жва́вого (ново́го) ду́ху. *Он* **воодушеви́лся** – нови́й дух в ньо́го вступи́в.
Воодушеви́вшись, -шевлённо – (мов) ново́го ду́ху набра́вшись, загорі́вшись ду́хом. **Воодушевлённый** – надихну́тий, на́дхнений, по́вний жва́вого (но́во́го) ду́ху, піднятий ду́хом, оживі́лий, (*фанатически*) загорі́лий, запалі́лий, (*возвышенный*) підне́сений.
Вооружа́ть, -ся, вооружи́ть, -ся – 1) озбро́ювати, -ся, збро́їти, -ся, озбро́їти, -ся, увору́жувати, -ся, увору́жити, -ся. **Вооружи́ть** (*снарядить*) *пушками* – обриштува́ти гарма́тами, гарматува́ти. [Скави́цю гарма́тами круго́м обриштува́в (Куліш)]. **Вооружённый** – озбро́єний, збро́йний, ору́жний. **-ный** *пушками* – гармато́ваний, гарма́тами ріштова́ний. **Вооружённой** *силой* – збро́йно, ору́жно, збро́йною си́лою. *Подать помощь* **-ной** *силой* – допомогти́ збро́йно, ору́жно; 2) (*подстрекать против кого*) підбу́рювати, підбу́рити на ко́го, проти ко́го. **Вооружённый** *против кого* – підбу́рений на (проти) ко́го.
Вооруже́ние – 1) о[у]збро́ювання, озбро́єння, уворужування, ришту́нок. **-ние** *судна, крепости* – гарматува́ння; 2) збро́я. *В полном* **-нии** – при по́вній збро́ї.
Вооружённый, *см.* **Вооружа́ть.**
Воо́чию – на́віч, нао́чно, зри́мо, в світ о́ка, в-очеви́дь, в-очеви́дьки, очеви́дячки, живови́дячки. **Воо́чию** *показывать* – ста́вити перед о́чі (перед очи́ма), на́віч, в світ о́ка пока́зувати.
Во-пе́рвых – попе́рше, раз.
Вопи́ть, возопи́ть – голоси́ти, заголоси́ти, галасува́ти, загаласува́ти, лементува́ти, залементува́ти, репетува́ти, зарепетува́ти, лелеса́ти, залелеса́ти, зо́йкати, зо́йкнути, заво́дити (заве́сти́) вго́лос, кри́ком крича́ти (скрича́ти).
Вопия́ть, возопия́ть – кли́кати (до бо́га), вола́ти, завола́ти, (*иронич. и напыщ.*) вопия́ти, завопия́ти. [Проли́та кров вола́є до небе́с (Стар.-Черн.)]. **Вопию́щий** – кричу́щий. **Вопию́щее** *противоречие* – кричу́ща супере́чність (Єфр.).
Воплоща́ть, воплоти́ть – втілювати, втілити, вжи́влювати, вживи́ти в ко́го *и* в ко́му. **Воплощённый** – втілений, вжи́влений.
Воплоща́ться, воплоти́ться – втілюватися, втілитися, вжи́влюватися, вживи́тися в ко́му, бра́ти (взя́ти) тіло на се́бе, во́бразитися, (*очень возвыш.*) воплоти́тися.
Воплоще́ние – (*действие*) втілювання, вжи́влювання; (*состояние*) втілення, вжи́влення, живи́й о́браз чого́; (*конкретизация*) згу́сток. [Живи́й о́браз пра́ці та самопоже́ртви. До́ля украї́нського письме́нства ста́вить нам перед о́чі до́лю всього́ наро́ду на́шого, як матерія́льний згу́сток тіє́ї незва́женої потенція́льної си́ли (Єфр.)].
Вопль – зойк, голосі́ння, ле́мент, ре́пет, лементува́ння, репетува́ння, (*однократный*) ви́крик.
Вопреки́ – наперекі́р, всу́переч, всу́пір, про́ти, проти́вно. [Всу́переч пра́ву. Про́ти во́лі батькі́в = **вопреки́** *воле* (*желанию*) *родителей*].
Вопро́с – пита́ння, запита́ння, за́пит; (*положение дела*) спра́ва, річ (*р.* ре́чи). [Пита́ння йде від нас = *вопрос задаётся нами.* Націона́льне та інтернаціона́льне пита́ння (-льна справа). Тре́ба з’ясува́ти спра́ву = *нужно выяснить вопрос*]. *Подымать* (*поднять*) **вопро́с** – зніма́ти (зня́ти) пита́ння. *Возбуждать* **вопро́с**, *см.* **Возбужда́ть.**
Вопроси́тель, -ница – пита́ч, запи́тувач, -вачка, пита́льник, -ниця.
Вопроси́тельный – запи́тливий. **-ный** *знак* – знак пита́ння. **-но** – запи́тливо, допи́тливо, з за́питом.
Вопро́сник – запита́льник, квестіона́р (*р.* -ра).
Вопро́сный – пита́льний, запита́льний, за́питний. [За́питні пу́нкти].
Вопроша́ть, вопроси́ть – пита́ти, -ся, запи́тувати, -ся, (*сов.*) запита́ти, -ся. **Вопрошённый** – запи́таний.
Вопроша́тель, *см.* **Вопроси́тель.**

Вопроше́ние, *см.* **Вопро́с, Спра́шивание.**
Вор – 1) зло́дій (*мн.* злодії), краді́й, (*описательно*) хапко́, торбохва́т, вікнола́з, (*ув.*) злодю́га, злодія́ка, злодю́жище, крадю́ка, ворю́[я́]га. **Вор** *баранов* – бара́нник, бараня́р. **Вор**, *обкрадывающий амбары* – комі́рник. **Вор** *карманный* – кешенько́вий ма́йстер (зло́дій), кеше́нник, кешеня́р. *Сын* **во́ра** – злодіє́нко, (*также молодой вор*) злодійчу́к. *Сделаться* **во́ром** – піти́ в злодії, пусти́тися в злоді́йство (на зло́дія); 2) самозва́нець.
Во́рвань – лій (*р.* ло́ю) ри́б'ячий, тюле́нячий, ки́товий, тран, (*руссизм*) во́рвань (*р.* -ни).
Ворва́ться, *см.* **Врыва́ться.**
Вори́шка – злодю́жка, злодія́чка.
Воркли́вый – 1) (*воркующий*) туркотли́вий. *См.* **Воркова́ть**; 2) *см.* **Брюзга́.**
Воркова́ние (*голубей*) – вуркота́ння, буркота́ння, воркува́ння, буркува́ння, (*горлинки*) ту́ркання, туркота́ння, (*долгое*) туркотня́.
Воркова́ть – воркота́ти, бурко[у]та́[і́]ти, воркува́ти, густи́, ту́ркати, туркота́[і́]ти. **Воркую́щий** (*эпитет голубя*) – бурку́н, буркоту́н, буркі́тник, буркотли́вий, воркотли́вий, туркотли́вий, (*о голубке*) буркотли́вочка, буркоту́нка, буркотли́ва.
Воркотня́ – бурча́ння; *см.* **Брюзжа́ние.**
Воркоту́н – бурку́н; *см.* **Брюзга́.**
Ворку́н, -нья – бурку́н, буркоту́н; *см.* **Воркова́ть**; (*голубь особой породы*) ту́ркот.
Воро́ба – розно́га, ци́ркуль (у теслярі́в, му́лярів).
Воробе́й, *зоол.* – горобе́ць (*р.* -бця́), горобе́й, горобе́ль, (*очень редко*) веребе́й, (*эпитет*) же́[и́]вжик, (*насмешливо*) жи́дик. **Воробе́й** *камышовый* – очере́тяна вівся́нка.
Воробе́йник, *бот.* – горобе́йник.
Воро́бка (*самка воробья*) – горобли́чка, горобчи́ця, горобчи́ха.
Воро́бышек – горо́бчик, горо́бчичок, горобе́йко, горобе́єчко, горобе́йчик, (*редко*) веребе́йко. *См.* **Воробьёнок.**
Воробьёвый, *см.* **Воробьи́ный.**
Воробьёнок – горобеня́, гороб'я́ (*р.* -я́ти), горобеня́тко, гороб'я́тко, горобеня́точко.
Воробьи́ный – гороб'я́чий, горуби́ний, гороби́нячий. **-ный** *горох*, *бот.* – гороби́ний (гороб'я́чий, гадю́чий) горо́шок, ди́кий горо́шок. **-ное** *семя, см.* **Воробе́йник**. **-ная** *ночь* – гороби́на ніч (*р.* но́чи). **-ный** *носо́к* – з комаре́[о́]ву ні́жку.
Ворова́тость – злодійкува́тість, злодюжкува́тість (*р.* -тости).
Ворова́тый – злодійкува́тий, злодюжкува́тий, крадя́щий, хапки́й, хваткий́, хапови́тий, шкодли́вий [Шкодли́вий кіт], (*насм.*) довгору́кий. *Быть* **-тым** – до́вгі (липу́чі) ру́ки ма́ти. **Ворова́то** – злодійкува́то.
Ворова́ть – кра́сти, злодія́чити, злодіюва́ти. **Вору́ющий** (*вороватый*) – крадя́щий. [Роди́, бо́же, і на трудя́щого, і на крадя́щого].
Воро́вка – злоді́йка, здодія́чка.
Воровски́ – крадькома́, по-злоді́йському, кра́деним спо́собом.
Воровско́й – 1) злоді́йський; 2) кра́дений, краді́жний. [Краді́жні гро́ші]; **Воровски́е** *люди* – злодії, розбиша́ки, гультя́йство.
Воровство́ – злоді́йство, кра́діж (*м. р.*) (*р.* -жу), кра́діж (*ж. р.*) (*р.* -жи), краді́жка, краді́ння, злодія́цтво. *Заниматься* **-вом** – злодіюва́ти, злодія́чити, кра́сти.
Воро́вый – метки́й, мото́рний.
Ворожба́ *и* **вороже́ние** – 1) ворожі́ння, ча́ри, чарува́ння. *См.* **Волхвова́ние**; 2) зна́хурство.
Вороже́й – ворожби́т, зна́хур, чарівни́к. *См.* **Волхв.**
Вороже́я – ворі́[о́]жка, зна́хурка, шепту́ха, чарівни́ця.
Вороже́ть – ворожи́ти (*3-е л.* воро́жить), чарува́ти. *См.* **Волхвова́ть.**
Во́рон, *зоол.* – во́рон (*ум.* вороне́ць) (*р.* -нця́), крук, (*диал.* крюк), (*редко*) крумка́ч. [По козако́ві чо́рний вороне́ць кря́че].
Воро́на, *зоол.* (*и о людях*) – ґа́ва, воро́на, *соб.* вороння́ (*ср. р.*), вороня́ччя; (*только о человеке*) – розшеле́па, розя́ва. **Воро́н** *ловить* (*ротозейничать*) – лови́ти ґа́ви (ви́порожні, ви́трішки).
Вороне́ние – підчо́рнювання, (металеве) чо́рне полірува́ння, дамаскува́ння.
Воронёный – чорнобли́сковий, подамаско́ваний.
Воронёнок – (*и от во́рона, и от воро́ны*) вороня́ (*р.* -ня́ти), воронеся́ (*р.* -ня́ти), вороня́тко, (*только от вороны*) ґаве́ня (*р.* -ня́ти).
Вороне́ц, *бот.* – вороне́ць (*р.* -нця́), черне́ць (*р.* черця́, ченця́).
Воро́ний – воро́нячий, ґа́в'ячий, ґа́вин.
Ворони́ка, *бот.* – водя́нка, чорно́корінь (*р.* -реня).
Ворони́ло – поліровни́ця, поліровни́чка.

Ворони́льщик, -щица – полірува́льник (чорноблиско́вий), -ниця.
Воро́нить – ґа́ви лови́ти, ґа́вити, *сов.* проґа́вити щось (*проворонить*).
Ворони́ть – надава́ти чорно́блиск, чо́рно полірува́ти (мета́лі), дамаскува́ти.
Воро́нка – лі́йка, лі́єчка. [В на́шій полива́льниці ви́валилася лі́йка = *в нашей лейке выпала воронка*]. **Воро́нка** *водоворота* – вікни́на.
Воронкообра́зный – лійкува́тий. **Воронкообра́зно** – лійкува́то.
Во́ронов – во́ронів [Як во́ронове крило́], кру́ків, кру́чий, (*редко*) крумкачі́в (*ж. р.* -че́ва).
Вороно́й – ворони́й, вороне́нький. **Вороно́й** *конь* – ворони́й кінь, во́рон-кінь, воро́нько, вороне́ць (*р.* -нця́).
Воронопе́гий – строка́тий.
Вороноча́лый – миша́стий.
Воро́ночный – лійкува́тий.
Во́ронь – чо́рний по́лиск (*на металлах*), чорно́бли́ск.
Вороньё, *см.* **Воро́на.**
Вороня́га, вороня́жка, *бот.* – паслі́н (*р.* пасльо́ну).
Во́рот – 1) (*у одежды*) ко́мір, ко́внір; (*стоячий*) сторчови́й, стоя́чий; (*низкий*) о́бшивка; (*отложной*) ви́котистий, відкотни́й, викла́дчастий; 2) *механ.* – коли́ворот, бара́н, ба́ба; *срв.* **Лебёдка.**
Воро́та́ – бра́ма [Залі́зна бра́ма], воро́та (*р.* ворі́т, *мест.* на воро́тях). *Ум.* бра́миця (*ед. ч.*), ворі́тка (*р.* ворі́ток), ворі́тця́ (*р.* -тець, -тців), ворі́течка (*р.* -чок). **Воро́та́** *плетнёвые* – лі́са, лі́ска. **Воро́та́***, запирающие выходные улицы из деревни* – ца́рина, ко́ворот, коли́ворот (*р.* -ту).
Вороти́ла – 1) ору́да́р (*р.* -ря́), верхово́да. *Он всему делу воротила* – він усім ді́лом ору́дує, над усім ді́лом ору́дар; 2) (*у ветр. мельницы*) стріла́.
Вороти́ть – 1) верну́ти, поверну́ти, заверну́ти, (*многих*) позаверта́ти, *см.* **Верну́ть.** **Воро́ченный** – заве́рнений; 2) *безл.* **Воро́тит** *с души* – ве́рне, з душі́ ве́рне. [Нага́дує старе́ цілува́ння, а її аж ве́рне від його (Грінч.)]; 3) *см.* **Воро́чать.**
Вороти́ться, *см.* **Верну́ться.**
Воро́тник – ворота́р (*р.* -ря́), заворі́тник, бра́мник, бра́мний.
Воротни́к – ко́мір. *См.* **Во́рот 1.**
Воротничо́к – комі́ре́ць (*р.* -рця́), ко́мі́рчик, ковніре́ць, ко́вні́рик, ко́вні́рчик.
Воро́тный – бра́мний, ворі́тни́й. [Бра́мна коло́дка = *воротный замо́к*; бра́мна синьожи́ла *анат. – воротная вена*]. **Воро́тный** *столб, к которому прикреплены ворота* – глуха́ ворі́тниця.
Воро́тца – 1) ворі́тця, ворітки́, ворі́ттячки; 2) (*иногда*) хві́ртка.
Во́роть – ви́ворот, злий бік (*р.* бо́ку).
Во́рох, ворошо́к – во́рох, ворошо́к, ку́па, ку́пка, табу́н, табу́нчик. [Табу́нчик книжо́к перед ним].
Воро́чание – 1) поверта́ння, перекида́ння; 2) ору́дування, ору́да.
Воро́чать, вороти́ть – 1) (*поворачивать*) верну́ти, поверта́ти, оберта́ти, заверта́ти; 2) (*делами, деньгами, людьми*) крути́ти, поверта́ти, ору́дувати чим, верхово́дити чим *и* над чим; 3) (*глазами*) пово́дити. [Ди́ко пово́дить очи́ма].
Воро́чаться – воро́чатися, переверта́тися, поверта́тися. [На́че млин воро́чалася всé́ньку ніч].
Вороши́ть, ворохну́ть (*сено*) – перегріба́ти, перегребти́, перегрома́джувати, перегрома́дити, переверта́ти, переверну́ти.
Вороши́ться, ворохну́ться – воруши́тися, ворухну́тися.
Во́рса, ворс (*на сукне*) – во́рса. *Без* **во́рсы** – неворсяни́й.
Ворси́льня – ворсува́льна щі́тка, ворсува́чка, драпа́чка.
Ворси́льный, ворсова́льный – ворсува́льний.
Ворси́льщик – ворсува́льник.
Ворси́нки (*у раст.*) – ворси́нки, пухови́нки.
Ворси́стый – ворсяни́й, ворси́стий, з во́рсою. **Ворси́стый** *чрезмерно* – кошла́тий. [Сукно́ кошла́те тро́хи].
Ворси́ть, ворсова́ть – ворсува́ти, наво́дити во́рсу.
Ворсова́льня – ворсува́льня, ворси́льня.
Ворсова́ние – ворсува́ння.
Ворся́нка, *бот.* – чирса́к, драпа́ч. [Вмива́ти о́чі росо́ю з чирсакі́в].
Ворсяно́й, *см.* **Ворси́стый.**
Ворча́ние – 1) бурча́ння, *см.* **Брюзжа́ние**; 2) (*собачье*) гарча́ння, гаркотня́;

(*продолжительное*) гарко́тнява.
Ворча́ть – 1) бурча́ти, *см.* **Брюзжа́ть**; 2) гарча́ти, воркота́[і]ти, му́ркати, мурча́ти. [Соба́ки гарча́ть. Кіт ворко́че, му́ркає, мурчи́ть].
Ворчли́вость – буркотли́вість, бурча́ння, *см.* **Брюзжа́ние.**
Ворчли́вый – 1) буркотли́вий, бурку́н, *см.* **Брюзга́**; 2) гаркотли́вий (соба́ка), воркотли́вий (ки́цька).
Ворчу́н – 1) бурку́н, *см.* **Брюзга́**; 2) воркоту́н. [Ко́тик-воркоту́нчик].
Ворчу́нья – воркоту́ха, *см.* **Брюзга́.**
Во-своя́си – додо́му, до дво́ру, до господи, (*иронич.*) на своє́ сміття́, до свого́ смітнику́.
Восемна́дцатый – вісімна́цятий.
Восемна́дцать – вісімна́цять, (*определённее*) вісімна́цятеро.
Во́семь – ві́сім (*р.* восьми́ *и* вісьмо́х) (*с род. пад. един. или множ, ч.*). [Ві́сім чолові́ка]. **Во́семь** *душ, голов* – во́сьмеро душ, голі́в, во́сьмеро лю́ду. **Во́семь** *с половиною* – півдев'ята́.
Во́семьдесят – вісімдеся́т(ь).
Восемьсо́т – вісімсо́т.
Восемью́ – ві́сім разі́в.
Воск – віск (*р.* во́ску). *Белый* **воск** *от пчел первого лета* – я́рий віск. *Заполнение улья* **во́ском** – зані́с (*р.* зано́су). *Продавец или покупщик* **во́ска** – вощани́к. **Восково́го** *цвета* – воща́ний. *Покрытый* **во́ском** – навоско́ваний. *Сухой* **воск** – суш (*р.* су́ши). *Горный* **воск** – земляни́й віск, кіндиба́.
Воскипа́ть, -пе́ть – скипа́ти, скипі́ти, закипа́ти, закипі́ти.
Воскли́кнуть, *см.* **Восклица́ть.**
Восклица́ние – ви́гук, о́клик, по́гук. [Чу́ються ви́гуки: «Ні!.. ба так!»]; (*возглас, клик*) ви́клик, по́клик, по́крик. [Весе́лі по́клики луна́ють по гая́х (Коцюб.)]; (*вскрик, вопль*) о́крик, ви́крик.
Восклица́тельный – поклика́льний, о́кличний. **Восклица́тельный** *знак* – знак о́клику.
Восклица́ть, воскли́кнуть – покли́кувати (поклика́ти), покли́кнути, викли́кувати, ви́кликнути (кли́кнути), гука́ти, гукну́ти (згукну́ти), вигу́кувати, ви́гукнути, погу́кувати, погукну́ти, скри́кувати, скри́кнути, викрика́ти, ви́крикнути, крикну́ти, (*вопиять*) вола́ти, завола́ти. [Ча́сто покли́кують вони́: «Так гово́рить Госпо́дь» (Л. Укр.). Це зве́ться падлю́цтвом – згукну́в Лаго́вський (Крим.). Ми крикну́ли: «пожа́р!»]. *Обращаться к кому с* **восклица́нием** – поклика́ти (покли́кувати), покли́кнути на ко́го (до ко́го). [Го́лосно ми на бра́тію свою́ – хуторя́н поклика́ємо (Кул.)].
Воскобеле́ние – воскобіліняя, воскобі́лення.
Воскобели́льня – воскобілі́льня, фа́брика чи робі́тня для білі́ння во́ску.
Воскоби́тие – биття́ (лиття́) во́ску, восколи́вство, восківни́цтво.
Воскобо́й – воскобі́йник, восколи́в, восківни́к.
Воскобо́йничать – восківникува́ти, воскобійникува́ти, бу́ти за воскобі́йника (восколи́за, восківника́), обробля́ти вощи́ни.
Воскобо́йня – воскобі́йня, воскоби́тня, восколи́тня.
Воскова́тый – вощи́стий, воща́ний.
Воскови́на – воскови́на (жо́вта шкури́нка на ко́ренях дзю́бів у птиць-хижакі́в).
Воско́вник, *бот.* Myrica – воскови́к.
Восково́й – воско́ви́й. [Воскова́ сві́чечка].
Восколе́й – восколи́в, восківни́к.
Восколи́тие – вилива́ння чого-не́б. з во́ску, во́ском. [На Андрі́я вилива́ють во́ском, о́ловом].
Воскообра́зный – воскува́тий, схо́жий (підхо́жий) до во́ску.
Воскреса́ть, воскре́снуть – воскреса́ти, воскре́снути, ожива́ти, ожи́ти (оживі́ти), віджива́ти(ся), віджи́ти (відживі́ти). [Чолові́к відживі́є, дiжда́вшися со́нячного дня (М. Вовч.). Віджива́ють му́ки в душі́ (Франко)]. **Воскре́сший** – воскре́слий.
Воскре́сен – воскресі́ння (моли́тва «Хай воскре́сне бог»).
Воскресе́ние – 1) (*из мертвых*) воскресе́ння, воскресі́ння. [На́ше націона́льне воскресе́ння]; 2) (*день недели*) неді́ля, (*уменьш.*) неді́ло[е]нька, неді́ло[е]чка. *Светлое* **воскресе́нье** – Вели́кдень (*р.* Вели́кодня), свята́ неді́ля. *Вербное* **воскресе́нье** – Ве́рбна неді́ля. *Фомино* **воскресе́ние** – Провідна́ неді́ля, Дарна́ неді́ля. *В* **воскресе́нье** – в неді́лю, неді́лею. [Неді́лею до це́ркви піде (М. Вовч.)]. *В одно* **воскресе́нье** – котро́їсь (одно́ї) неді́лі. *Каждое* **воскресе́нье** – що-неді́лі. *Каждое* **воскресе́ние** *бывающий* – щонеді́льний. [Щонеді́льний база́р на Су́харівці (Крим.)].
Воскреси́тель, -ница – воскреси́тель, -лька.

Воскреси́ть, *см.* **Воскреша́ть.**
Воскре́сный – 1) неді́льний, неді́лішній. [Неді́льні шко́ли. Неді́лішній день]; 2) (*воскресительный*) – воскре́сний. [Спів сей був воі́стину гу́ком воскре́сної труби́ арха́нгела (Куліш)].
Воскре́сший – воскре́слий.
Воскреша́ть, воскреси́ть – воскреша́ти, воскреси́ти, віджи́вля́ти, віджи́ви́ти, оживля́ти, оживи́ти.
Воскреше́ние – воскресі́ння, віджи́влення, ожи́влення. [Віджи́влення наді́й в серця́х окра́дених людє́й].
Воскрыле́ние (*действие*) – окри́лювання; (*состояние*) окрилі́ння, підне́се́ння, захо́плення.
Воскрылённый – окри́лений, захо́плений наді́ями, перейня́тий наді́ями.
Воскры́лие – пола́, край (оде́жі).
Воскрыля́ть, воскрыли́ть – окриля́ти, окри́лювати, окрили́ти, захо́плювати, захопи́ти (наді́ями).
Воскрыля́ться, воскрыли́ться – окриля́тися, окрили́тися, захо́плюватися, захопи́тися наді́ями, (га́рними сподіванками) на щось, буя́ти (забуя́ти) сподіванками.
Воскуре́ние – курі́ння, каді́ння. [Приніс ла́дану для курі́ння].
Воску́ривать, воскуря́ть, воскури́ть – кади́ти, кури́ти, пали́ти (ла́дан), запали́ти.
Воспале́ние – 1) запа́ле́ння, запалі́ння. [Запа́лення мо́же зроби́тися в ко́жному о́ргані]. *Рожистое* **воспале́ние**, *рожа* – беши́ха, беши́шник, беши́шниця, о́гник. **Воспале́ние** *сальной желёзки века* – ячмі́нь, ячміне́ць; 2) **воспале́ние** *в ранах* – зая́трення, роз’я́трення ран.
Воспалённый – запа́лений, розпа́лений. [Запа́лені о́чі].
Воспали́тельный – запальни́й. [Запальна́ набря́клість (пухли́на́). Запальні́ проце́си]. **Воспали́тельный** *налёт на губах от жажды, жары* – сма́га.
Воспали́мость – запали́мість (*р.* -мости).
Воспаля́ть, воспали́ть – запа́лювати, запали́ти, розпа́лювати, розпали́ти. [Запали́ти кого́ гні́вом]. **Воспаля́ть** *раны* – роз’я́трювати, роз’ятри́ти, прия́трювати, приятри́ти, зая́трювати, заятри́ти (ра́ни).
Воспаля́ться, воспали́ться – запа́люватися, запали́тися, розпа́люватися, розпали́тися, займа́тися, за(й)ня́тися. [Вели́ким гні́вом розпали́вся (Котл.). Ни́рки запали́лися – *почки воспалились*]; (*о глазах, ранах*) ятри́тися, зая́трюватися, заятри́тися, роз’я́трюватися, роз’ятри́тися, прия́трюватися, приятри́тися. [О́чі ятря́ться. Неха́й горя́ть, неха́й ятря́ться ра́ни! (Вороний)].
Воспаря́ть, воспари́ть – здійма́тися (знiма́тися) здійня́тися (зня́тися) вгó́ру, зно́ситися, знести́ся, злiта́ти, злеті́ти, зли́нути (вгó́ру), буя́ти (*несов. в.*). [Буя́ли в не́бо кри́лами орли́ці (Гр.). Зли́нути орли́цею ви́соко (Л. Укр.). Найви́ще, до чо́го мо́же зли́нути ду́мка лю́дська (Єфр.)].
Воспева́ние – оспі́вування [Оспі́вування мину́лого Украї́ни (Єфр.)], виспі́вування, співа́ння чого́, вихваля́ння, висла́влювання (пісня́ми).
Воспева́тель – оспіва́ч *и* оспі́вувач, співе́ць кого́, хвалі́й-співе́ць. [Я – співе́ць краси́ твоє́ї].
Воспева́ть, воспе́ть – оспі́вувати, оспіва́ти, виспі́вувати, ви́співати, співа́ти кого́, що.
Воспе́тый – оспі́ваний, ви́співаний, усла́влений пісня́ми (в пісня́х).
Воспита́ние – вихо́вування, *сов.* ви́хова́ння. [Па́нське ви́хова́ння]; (*вскармливание*) годува́ння, згодува́ння; (*выращивание*) вико́хування, ви́кохання, плека́ння, коха́ння, хова́ння, хов. [Кни́га про згодува́ння діте́й. Кінь свого́ хо́ву, свого́ хова́ння. Спаси́бі, моя́ не́нько, за твоє́ коха́ннячко, що мене́ ви́кохала (Чуб.)]. *Получить* **воспита́ние** – здобу́ти ви́хова́ння.
Воспи́танник – ви́хова́нець, годо́ванець, вигодо́ванець (*р.* -нця).
Воспи́танница – вихова́ниця, вихова́нка, годо́ванка, вигодо́ванка.
Воспи́таннический – вихова́нський, ви́хованців (*род. мн.*). [Пока́зано йому́ робо́ти ви́хованців].
Воспи́танный – ви́хований, ви́годуваний, (*взлелеянный*) пле́каний, (*в известном духе*) пове́дений, (*благовоспитанный*) до́бре ви́хований, звича́йний. [Я не так пове́дена (Неч.-Лев.)].
Воспита́тель, -ница – вихова́тель, -лька.
Воспита́тельный – вихо́вний, вихова́льний, (*редко*) вихова́вчий. **Воспита́тельно-** *исправительное заведение* – вихо́вно-попра́вний за́клад, буди́нок для ви́ховання та попра́ви.
Воспи́тывать, воспита́ть – вихо́вувати (*и* хова́ти), ви́ховати, (*вскармливать*)

вигодóвувати, ви́годувати, годувáти, згодувáти, рости́ти, зрости́ти, (*лелеять*) викóхувати, ви́кохати, (*многих*) накохáти, плекáти, ви́плекати, пéсти́ти, ви́пестити; (*в известном духе*) води́ти, вести́, провáдити, *сов.* повести́, (*многих*) повивóдити; (*поставить детей на ноги, научить уму-разуму*) довóдити, довести́ до пуття́, до рóзуму, подовóдити до рóзуму. [Хлóпця ви́ховав дя́дько. Ховáв си́на, голýбив (Крим.). Людéй – на людéй-братíв вихóвувати (Єфр.) (= *в людях – людей-братьев воспитывать*). Ви́кохали менé бáтько-нéнька. Накохáв собí дітéй, скóту. Наýка грíла нас, плекáла нáші думки́ (Кониськ.). У сповитóчку ви́пестила менé тíтка (М. Вовч.). Дочкá в мéне повéдена по старосвíтськи (Л. Укр.). Пáні дітéй хорошéнько вóдить. Я-б мýжів з вас повивóдив (Франко)].

Воспи́тываться, воспитáться – вихóвуватися, ви́ховатися, викóхуватися, ви́кохатися *и т. д.* (*см.* **Воспитáть**). [Нехáй-же ростýть і плекáються на нáшій землí новí лю́ди (Ніков.). Я ви́росла-ви́кохалась у бíлих палáтах (Шевч.)].

Воспламенéние – запáлення, запалíння, розжéврíння; (*вспышка*) спалахнéння.

Воспламенённость – запáленість (*р.* -ности), розжéврíння.

Воспламенённый – запáлений, розпáлений, розгорíлий (*диал.* розгóрений), розжéврений, спалахнýтий.

Воспламенéть, *см.* **Воспламени́ться.**

Воспламени́ть, *см.* **Воспламеня́ть.**

Воспламеня́емость – запали́мість (*р.* -мости), (*лёгкая*) запáльність (*р.* -ности), скорозапáльність (*р.* -ности), пáлкість, прýдкість на підпáлі.

Воспламеня́емый (*легко*) – запали́мий, скорозапáльний, скоропалки́й, палки́й, прудки́й на підпáлі. [Нáфта прудкá на підпáлі (Франко). Палки́й, як гýбка (Куліш)].

Воспламеня́ть, воспламени́ть – запáлювати (запаля́ти), запали́ти, розпáлювати (розпаля́ти), розпали́ти, розжéврювати, розжéврити. [Запали́ти серця́ бажáнням працювáти (Єфр.). Стрíча розжéврила в йóму вгамóване кохáння (Коцюб.)].

Воспламеня́ть *кого стремлением к чему-л.* (*или просто: к чему-л.*) – запáлювати когó до чóго. [Неми́рівські мýки – козакíв до новóї війни́ запали́ли (Кул.)].

Воспламеня́ться, воспламени́ться – запáлюватися, запали́тися, розпáлюватися, розпали́тися, займáтися, за(й)ня́тися, розжéврюватися, розжéвритися, розжéврíти; (*вспыхивать*) спалáхувати, спалахнýти, спáхувати, спахнýти; (*только переносно*) роз’я́трюватися, роз’ятри́тися. [Вогóнь перекидáється на хáту, солóм’яна стрíха займáється (Л. Укр.). Гýбка запали́лася й почалá горíти. Розжéврилось і розгорíлось (Котл.). Вербá рáптом спалáхує вогнéм. Спáхує рум’я́нець. Почýвши хміль, хлóпці роз’ятри́лися: тíльки-б гуля́ть (Св. Л.)].

Воспламеня́ющийся (*легко*) – *см.* **Воспламеня́емый.**

Восполнéние – надолужáння, надолýжування, *сов.* надолýження, попóвнювання, попóвнення, допóвнювання, допóвнення. *Срв.* **Восполня́ть.**

Восполня́ть, воспóлнить – 1) (*возмещать недостаток чего-л.*) надолужáти, надолýжувати, *сов.* надолýжити. [До булави́ трéба голови́: безголóв’я ніякими булавáми не надолýжиш (Н. Рада)]; 2) (*добавлять*) поповня́ти, попóвнювати, попóвни́ти, доповня́ти, допóвнювати, доповни́ти. [Дóщик накрапáє та си́нього мóря доповня́є].

Восполня́ться, воспóлниться – 1) надолужáтися, надолýжуватися, надолýжитися. [Ритм, якóго бракýє в нарóднім віршувáнні, надолýжується тут гóлосом, мелóдією (Єфр.)]; 2) поповня́тися, попóвнюватися, попóвни́тися, доповня́тися, допóвнюватися, допóвни́тися.

Воспóльзоваться – покори́стуватися чим, з чóго, скори́стуватися чим, з чóго, скори́стáти(ся) з чóго, (*гал.*) похіснувáтися чим; (*использовать*) ви́користати щось, зужиткувáти, спожиткувáти, (с)пожи́ти щось, (*гал.*) схіснувáти. [Дя́дько дóбре покори́стувався з нáшої худóби (Гр.). Ви́користав нагóду = **воспóльзовался** *удобным случаем.* Дирéктор не зужиткýє слів йогó й не накладé на ньóго кáри (Крим.). Похіснувáтися багáтством (Екклезіяст). Пожи́ти добрó чéсне (Шевч.). Хай собі поживé (споживé) моє́ дóбро].

Воспоминáние *о чём* – згáдка, згáдування, пригáдування, спóгад, спогадáння, спóмин, спóминок, спóминка, пáм’ять (*р.* -ти), пáм’ятка про кóго, про що, за кóго, за що. [В душí лиши́лася згáдка про рíдний край. Чи поки́нуть менé мордувáти страшнí спóгади? (Крим.). Про грóші – ні згáду, ні спóгаду (Грінч.). Спóминки бáби Уля́ни (Кониськ.). Зглáдилися всі пáм’ятки минýлого]. *В* **воспоминáние** (*на память о чём*) – на пáм’ятку, на спóмин(ок), на спóминку, на пам’ятáння, на нéзабудь. *Исчезло всякое* **воспоминáние** *о нём* – слід загýв за ним (Крим.). *При одном* **воспоминáнии** *о ком, о чём* – на самý згáдку про кóго, про що.

Воспоминáть, *см.* **Вспоминáть.**

Воспоминáться, *см.* **Вспоминáться.**

Воспомоществова́ние – запомо́га, допомо́га. [Де́сять карбо́ванців на запомо́гу голо́дному (Коцюб.)].
Воспосле́дование – наста́ння, відбуття́.
Воспосле́довать – ста́тися, спод́іятися, скла́стися, зд́іятися, наста́ти, відбу́тися. [Те, що пі́сля цьо́го ста́лося = *то, что за этим* **воспосле́довало**].
Воспособля́ть – помага́ти кому́, запомага́ти кого́.
Воспрепя́тствование – 1) перепо́на, перешко́да: 2) (*задержка*) – загальмува́ння.
Воспрепя́тствовать – переби́ти, перепини́ти, перешко́дити, зава́дити, ста́ти на перешко́ді, ста́ти на зава́ді, ста́ти на переме́ті, ста́ти на перече́пі кому́сь, чому́сь. [Що вам переби́ло прийти́? Хіба́ дурно́му ро́зум зава́дить? (*погов.*). Йому́ й му́ха на зава́ді]; (*воспретить*) поборони́ти, спере́чити. [А як ти сьому́ поборо́ниш, то гляди́, щоб не було́ гріха́ на твої́й душі́ (Квітка). Руба́ють собі́ ліс у па́на, ніхто́ не спере́че, бо то ніч (Кам'ян. п.)].
Воспрети́тельный – заборо́нний.
Воспреща́ть, воспрети́ть – забороня́ти (заборо́нювати, борони́ти), заборони́ти (збороня́ти), зака́зувати, заказа́ти. [Зако́н, що забороня́є тіле́сні ка́ри. Ді́тям свої́м те́є закажи́ роби́ти (Рудан.)]; (*провинц.*) прети́ти (пріща́ти), (*многое*) попріти́ти. [Ніхто́ тобі́ не прети́ть: іди́, коли́ хо́чеш (Звиногор.)].
Воспреща́ться, воспрети́ться – забороня́тися. **Воспреща́ется, воспрещено́** – забороня́ється, заборо́нено, не ві́льно, зака́зано. [Не ві́льно сюдо́ю ходи́ти].
Воспреще́ние – заборо́на, зака́з. [Заборо́на Шевче́нкового свя́та].
Воспрещённый – заборо́нений, зака́заний.
Восприе́мник – 1) (*крестн. отец*) хреще́ний ба́тько, кум (*см.* **Кум**), *ум.* кума́сь, куме́ць, кумо́чок, ку́мцьо. *Быть* **-ком** – кумува́ти; 2) (*преемник*) насту́пник.
Восприе́мница – 1) (*крестн. мать*) хреще́на ма́ти, кума́ (*см.* **Кума́**); 2) (*восприемница при родах*) ба́ба-бра́нка, ба́ба-сповиту́ха, ба́ба; 3) (*преемница*) насту́пниця.
Восприе́мный – 1) **-мный** *отец*, **-мная** *мать, см.* **Восприе́мник, Восприе́мница**; 2) **-мный** *сын*, **-мная** *дочь* (*крестник, крестница*) – хреще́ник, хреще́ниця, похре́сник, похре́сниця.
Восприи́мчивость – приня́тливість, сприня́тливість, похі[о]пли́вість. [Хоробли́ва спрййня́тливість до чо́гось]; (*чувствительность*) вразли́вість.
Восприи́мчивый – приня́тливий, сприня́тливий до чо́го *и* на що, похі[о]пли́вий, похіпни́й, понятли́вий. [Ум похопли́вий і би́стрий (Франко). Похіпна́ дити́на. Понятли́ва дитя́ча па́м'ять (Звин.)]; (*чувствительный*) вразли́вий на що. [Вразли́вий на ко́жен докі́р (*упрёк*)].
Восприма́ние – сприйма́ння, прийма́ння, схо́плювання, вбира́ння в се́бе.
Воспринима́ть, -приня́ть, -прия́ть – 1) сприйма́ти, сприйня́ти, прийма́ти, прийня́ти, схо́плювати, схопи́ти, вбира́ти (вбра́ти) в се́бе, похо́плювати, похопи́ти. [О́чі байду́жо прийма́ли все знайо́ме (Коцюб.). Схо́плювати ро́зумом впли́ви (Єфр.). Вбира́ти у́хом ті зву́ки = **воспринима́ть** *ухом те звуки*]; 2) **воспринима́ть, -прия́ть** *ребёнка от купели* – держа́ти (поде́ржати) до хреста́ дити́ну.
Восприя́тие – сприйма́ння, прийма́ння, *сов.* сприня́ття́, похо́плювання, схо́плювання, *сов.* схо́плення. [Всі на́ші (с)прийма́ння зве́рхніх рече́й (Павлик)].
Восприя́тый – сприйня́тий, прийня́тий, похо́плений, схо́плений.
Воспроизведе́ние – відтво́рювання, *сов.* відтво́рення, репроду́кція [Відтво́рення спра́вжнього життя́ – на сце́ні], *а теснее* – віддава́ння, відда́ча [То́чна відда́ча вірме́нського акце́нту], пока́зування, поно́влення, відно́влення, відно́ва. *Срв.* **Воспроизводи́ть.**
Воспроизведённый – відтво́рений, зрепродуко́ваний, *а теснее* (*точно или неточно*) – відда́ний, пока́заний, поно́влений, відно́влений. *Срв.* **Воспроизводи́ть.**
Воспроизве́сть, *см.* **Воспроизводи́ть.**
Воспроизводи́мый – 1) відтво́рюваний, репродуко́ваний, віддава́ний, пока́зуваний, поно́влюваний, відно́влюваний; 2) (*могущий быть воспроизведённым*) відтвори́мий (відтворе́нний), репродуко́вний, віднови́мий, понови́мий.
Воспроизводи́тельность – відтво́рність, відтво́рчість, дар відтво́рення, репродукці́йність (*р.* -сти).
Воспроизводи́тельный – відтво́рний, відтво́рчий. [Відтво́рні си́ли життя́].
Воспроизводи́ть, -ся, воспроизве́сть, -ся – відтво́рювати, -ся, відтвори́ти, -ся, репродукува́ти, -ся, зрепродукува́ти, -ся; *а теснее* – удава́ти, уда́ти, пока́зувати, -ся, показа́ти, -ся, віддава́ти, -ся, відда́ти, -ся, поновля́ти, -ся, понови́ти, -ск, відновля́ти, -ся, віднови́ти, -ся, відбудо́вувати, -ся, відбудува́ти, -ся. [Удава́ти чию́сь мо́ву, звіря́чий крик. В дра́мі прохо́дять поді́ї пе́ред на́ши́ми очи́ма, пока́зуються живце́м (Єфр.). Поновля́ти

(поновúти) в пáм’яті що-н. = **воспроизводúть** *в памяти*. Відновлятú (відновúти) минýле = **воспроизводúть** *прошлое*].

Воспротивля́ться, воспротúвиться – стоя́ти (стáти) óпором (*и* óпір) прóти кóго, чóго, опирáтися, опéртися прóти кóго, чóго, комý, чомý, протúвитися (спротивля́тися), спротúвитися комý, чомý, прóти кóго, чóго, опинáтися (*только несов.*) прóти кóго, чóго, (*диалектич.*) огуря́тися, огýритися, (*упрямо упереться*) усупротúвитися прóти кóго, чóго. [Стоя́ли óпором прóти систéми є́дности вíри (Кул.). Усупротúвитися прóти чóрних очéй (Г. Барв.)].

Воспрядáть, воспря́нуть – зривáтися, зірвáтися (на мíсці) на рíвні нóги; (*от сна*) прокúнутися, збудúтися; (*духом*) піднéстúся душéю. [*Он* **воспря́нул** *духом* = світ йомý вгóру підня́всь].

Воспылáть – запалáти, запалúтися, розпалúтись, зайня́тися, загорíтися (гнíвом, кохáнням); (*вульг.*) розтрою́дитися (кохáнням до кóго = *втюриться в кого*). **Воспылáть** *жаждою работы, деятельности* – запалúтися до прáці, до діяльности.

Восседáние – сидíння; (*только на престоле*) – тронувáння.

Восседáть, воссéсть – сідáти (сидíти), сíсти, засідáти, засíсти, (урóчúсто) садовúтися, усадовúтися на чóму; (*только о троне*) тронувáти, вступúти (стáти) на цáрство. [Засідáє серéд громáдських мýжів (Бібл.). Усадовúвсь (засів) на царськóму трóні].

Воссия́ть – засяя́ти (засяя́ти), зазорíти, заяснíти. [І світ я́сний, не вечíрній тихéнько засяє (Шевч.). Зазорíє світло прáвди (Крим.)].

Вóссланный – заслáний, знéсений, піднéсений, віддáний. *См.* **Воссылáть.**

Воссоединéние – приєднáння, новоз’єднáння, новозлучéння, з’єднáння, злучéння.

Воссоединённый – (ново)приє́днаний, (ново)з’є́днаний, (ново)злýчений (сполýчений), нáново з’є́даний, нáново приє́днаний (злýчений).

Воссоединя́ть, воссоединúть – єднáти, приєднáти, знóву (нáново) єднáти (з’єднáти, з’єднóчити), знóву (нáново) злучáти (злучúти), знóву (нáново) сполучáти (сполучúти).

Воссоздавáть, *см.* **Воссозидáть.**

Воссоздáние – відтвóрення (*см.* **Воспроизведéние**), відбудувáння.

Воссóзданный – відтвóрений (*см.* **Воспроизведённый**), відбудóваний.

Воссозидáть, воссоздáть, *см.* **Воспроизводúть**; (*восстановлять*) – відбудóвувати, відбудувáти. [Відбудувáти зруйнóване мíсто, зруйнóвану держáву].

Восставáть, восстáть – 1) повставáти, повстáти, уставáти, устáти, піднімáтися, підня́тися, ставáти, стáти. [Передо мнóю повстаю́ть дáвні картúни. Він повстає прóти всіх вúгаданих проміж людьмú загородóк. Селя́ни повстáли на панíв. Встає шляхéцькая земля́ (Шевч.)]; (*поднимать мятеж*) ворохóбити; (*спорить, противиться*) змагáтися проти кóго, чóго, бýти (стáти) протúвним чомý, завзя́тися на кóго. [Завзялúся на нас старí (Коцюб.)]; (*входить в столкновение*) спинáтися, сп’ястúся (зіп’ястúся, зíпнýтися) з ким, проти кóго. [Менí не мóжна із старшинóю спинáтися]; 2) (*подниматься на ноги*) підвóдитися, підвестúся, знімáтися, зня́тися (на нóги), звóдитися, звестúся; (*приступить к чему-л.*) повстáти [Повстáнь, прорóче! = **Восстáнь** *пророк*!], (*подняться на кого*) знімáтися, зня́тися. [Султáн на Русь зня́вся]. **Восставáть** *из развалин* – повставáти (повстáти) з руї́н. [Повстаю́ть зруйнóвані містá]. **Восстáвший** – повстáлий.

Восстáвленный – 1) *см.* **Восстанóвленный**; 2) *перпендикуляр,* **восстáвленный** *к данной прямой из её точки* – сторч (перпендикуля́р), постáвлений в тóчці на прóстій лíнії.

Восставля́ть, восстáвить – 1) *см.* **Восстановля́ть**; 2) (*геом.*) **восстáвить** *перпендикуляр к данной прямой из данной её точки* – постáвити стóрча (перпендикуля́ра) на прóстій лíнії в дáній її́ тóчці.

Восставля́ться, восстáвиться, *см.* **Восстановля́ться.**

Восстанáвливать, *см.* **Восстановля́ть.**

Восстáние – повстáння, (*смута*) ворохíбня́, рóзрух, зáколот. *Поднять* **восстáние** – зня́ти повстáння.

Восстановúмый – поновúмий, відновúмий.

Восстановúтель, -ница – відбудóвник, -вниця, відновúтель, -лька.

Восстановúть, *см.* **Восстановля́ть.**

Восстановúтельный – відбудóвний, віднóвний, приворóтний; (*питание*) піджúвний.

Восстановлéние – 1) відбудувáння, віднóвлення, понóвлення, онóвлення, (*несов.* – відбудóвування, віднóвлювання, понóвлювання, онóвлювання), завертáння (*напр.,* пáнщини). **В-ние** *в правах* – повéрнення прав. **-ние** *сил* – віджúвлення, піджúвлення; 2) (*подстрекание*) підбýрювання, підбýрення, настрéнчування, настрéнчення, вбивáння прóти кóго, на кóго; 3) *хим.* – редукувáння, зредукувáння, віднóвлювання, віднóвлення,

розки́снювання, розки́снення. *Срв.* **Восстановля́ть.**

Восстано́вленный – 1) відбудо́ваний, відно́влений, оно́влений, поно́влений, заве́рнутий, пове́рнутий; 2) підбу́рений, настре́нчений, зби́тий, підня́тий про́ти ко́го; 3) зредуко́ваний, розки́снений. *Срв.* **Восстановля́ть.**

Восстановля́емый – відно́влюваний, поно́влюваний, на́ново будо́ваний, *и пр. См.* **Восстановля́ть.**

Восстановля́ть, восстанови́ть – 1) відбудо́вувати, відбудува́ти, зво́дити, зве́сти, (*многое*) позво́дити [Я позво́див олтарі́, що впа́ли (Л. Укр.)], відновля́ти (відно́влювати), віднови́ти, оновля́ти, онови́ти, поновля́ти, понови́ти. [Його́ відно́влено в права́х = *он* **восстано́влен** *в правах.* Понови́ти (віднови́ти) стари́й зви́чай. Си́лувався понови́ти в па́м'яті (Крим.). Онови́м наш ти́хий рай (Шевч.)]. **Восстановля́ть** *барщину, крепостное право* – заверта́ти (заверну́ти) па́нщину, кріпа́цтво. **В-вать** *свои силы* – підживля́тися (підживи́тися), відживля́тися (відживи́тися). **Восстанови́вший** *силы* – віджи́влений, піджи́влений; 2) **восстана́вливать** *против кого-л.* – підбу́рювати, підбу́рити, настре́нчувати (настру́нчувати), настре́нчити про́ти ко́го, збива́ти, зби́ти про́ти ко́го, підійма́ти, підня́ти на ко́го, дратува́ти про́ти ко́го. [Так настре́нчила її́ про́ти чолові́ка, що вона́ його́ знена́виділа]; 3) *хим.* – редукува́ти, зредукува́ти, відновля́ти, віднови́ти, розки́снювати, розки́снити.

Восстановля́ться, восстанови́ться – відбудо́вуватися, відбудува́тися, відновля́тися, віднови́тися *и т. д.* (*см.* **Восстановля́ть**).

Восста́ть, *см.* **Восстава́ть.**

Воссыла́ние, воссла́ние – засила́ння, засла́ння, зне́сення, підне́сення, віддава́ння (сла́ви бо́гові). *Срв.* **Воссыла́ть.**

Воссыла́ть, воссла́ть – засила́ти, засла́ти [До го́спода я засила́в блага́ння (Самійл.)], (*возносить*) зно́сити, знести́, підно́сити, піднести́ [Зно́сити до не́ба блага́ння], віддава́ти (сла́ву бо́гові).

Воссыла́ться, воссла́ться – засилатися, засла́тися, зно́ситися, знести́ся, підно́ситися, піднести́ся, віддава́тися, відда́тися. *См.* **Воссыла́ть.**

Восто́к – схід (*р.* схо́ду), схід со́нця, (*редко*) схі́день (*р.* -дня). [Помоли́лись на схід со́нця (Шевч.). До́вго жив на схо́ді – і в Туре́ччині, і в Пе́рсії]. *На* **восто́ке** (*с восточной стороны*) – від схід-со́нця, з-під со́нця. [Ви́дко від схід-со́нця гай (М. Вовч.)].

Восто́рг – надпори́в (*м. р.*), надпори́ва (*ж. р.*), за́хват пе́ред чим-не́б., (*увлечение*) захо́плення чим-не́б., екста́за, ентузія́зм. [Шука́в ща́стя в надпори́вах коха́ння. Аж закам'яні́в у релігі́йному надпори́ві. І до́вго я стоя́в пе́ред тобо́ю у за́хваті німі́м, мов зачаро́ваний (Ворон.). Вона́ не божеві́льна, а в екста́зі]. *Какой* **восто́рг**! *один* **восто́рг**! – яка́ ро́зкіш! сама́ ро́зкіш! яки́й за́хват! *Приводить в* **восто́рг** – порива́ти, надпорива́ти, (*увлекать*) захо́плювати, *сов.* захопи́ти. [Артисти́чна гра порива́є глядачі́в]. *Не помнить себя от* **восто́рга** – нетя́митися від чо́гось, з чо́гось. [Говори́ла компліме́нти, зо́всім не тя́млячись від фасо́ну й мате́рії (того́ убо́ру) (Л. Укр.). Нетя́миться з ра́дощів]. *Замирать от* **восто́рга** *перед чем* – умліва́ти над чим. [Все любува́ли, все умліва́ли над своє́ю ново́ю хати́ною (Гр. Григор.)]. *Радостный* **восто́рг** – палкі́ ра́дощі, ра́дісний за́хват (надпори́в).

Восторга́ть – порива́ти, надпорива́ти, (*захватывать, увлекать*) захо́плювати, *сов.* захопи́ти, захва́чувати, захвати́ти. [Він ні́мо диви́вcь на не́ї: її́ краса́ його́ порива́ла].

Восторга́ться – надпорива́тися перед чим, з чо́го, захо́плюватися чим, не тя́митися від чо́го, умліва́ти над чим.

Восто́рженно – надпорива́ючись, з за́хватом, з захо́пленням, захо́плено, ентузіасти́чно, екстати́чно.

Восто́рженность – надпори́вність, захо́пленість (*р.* -ности), екзальта́ція, ентузіасти́чність. [В його́ похвала́х чу́лася аж надпори́вність].

Восто́рженный – надпори́вний [Чи не сарка́зм чу́ється в йо́го надпори́вному то́ні?], перейня́тий за́хватом, запа́лений за́хватом, захо́плений, (*пылкий*) запальни́й [Запальни́й гимн наро́дній поэ́зії (Єфр.). Запа́лена за́хватом юрба́], ентузіасти́чний, екзальто́ваний, екстати́чний.

Восторжествова́ть – затриюмфува́ти, взя́ти го́ру, верх. **В-вать** *над врагами, над трудностями, над препятствиями* – подолі́ти (подола́ти) ворогі́в, тру́днощі, перепо́ни, перебоо́ти тру́днощі, перепо́ни. *Я* (*он*) **-вова́л** – мій (його́) верх.

Восто́чный – схі́дній, сходови́й (ві́тер), оріє́нта́льний (фанта́зія).

Востре́бование – домага́ння, зажада́ння. *Письмо до* **-вания** – лист до зажада́ння, до запита́ння. *Писать до* **-вания** – пиcа́ти зали́шеною по́штою.

Востре́бовать – ви́правити [Це ва́рто з нього́ ви́правити], зажада́ти.

Вострепета́ть – затріпоті́ти, затріпота́тися, затремті́ти, (*жутко*) зате́рпнути.
Востри́ть, *см.* **Остри́ть.**
Востргла́зый – бистроо́кий, гострогля́д. [Кінь-гострогля́д (Крим.)].
Востроно́гий – бистроно́гий, прудконо́гий.
Вострруби́ть – засурми́ти, затруби́ти, (*новинку*) розтруби́ти, розголоси́ти.
Востру́ха – гостру́ха, мотору́ха.
Во́стрый, *см.* **О́стрый.**
Востря́к – го́стрий (метки́й) парубі́йка.
Восхвале́ние – вихваля́ння, зохваля́ння, хвалі́ння, хвала́, похвальба́, уславля́ння, (*сов.*) усла́влення, велича́ння, звелича́ння. *Чрезмерное* **-ние** – перехва́ла. *В* **восхвале́ние** – на хвалу́ (на похвальбу́) кому́.
Восхваля́ть, восхвали́ть – вихваля́ти (вихва́лювати, хвали́ти), ви́хвалити, похваля́ти, похвали́ти, уславля́ти (сла́вити), усла́вити, велича́ти, звелича́ти, зохваля́ти, зохвали́ти́ [Бо́га вихва́ляти (Шевч.). Бо́га зохваля́ти (Вірша XVIII в.)], хвалу́ склада́ти, скла́сти, хвалу́ віддава́ти, відда́ти кому́. [За все добро́ його́ – хвалу́ йому́ складі́мо (Самійл.)]. *Чрезмерно* **-лять** (**-лить**) – перехва́лювати (перехвали́ти) кого́.
Восхваля́ться, восхвали́ться – бу́ти хва́леним, вихваля́тися (вихва́люватися), ви́хвалитися, *см.* **Восхваля́ть.** [Вихва́люються вчи́нки геро́їв].
Восхва́ленный – ви́хвалений, похва́лений, усла́влений.
Восхити́тельно – чарівли́во, чудо́во, чарі́вно. [Гля́ньмо на Заро́сся: як-же там хо́роше, як чудо́во! (Левиц.)].
Восхити́тельный – чарівли́вий, чарівни́й, чудо́вий, лю́бий се́рцю, таки́й що порива́є, (*совсем вульг.*) ло́вкий, ловке́нький. [Чудо́ва лі́тня ніч (Самійл.). Чарівна́ краса́ лі́су (Коцюб.). Яка́ ловке́нька ша́почка!].
Восхища́ть, восхити́ть – захо́плювати, захопи́ти. *См.* **Восторга́ть, Увлека́ть, Очаро́вывать.**
Восхища́ться, восхити́ться – захо́плюватися, захопи́тися чим. *См.* **Восторга́ться, Увлека́ться, Очаро́вываться.**
Восхище́нный – захо́плений, причаро́ваний. *См.* **Восто́рженный.**
Восхище́ние – захо́плення. *См.* **Восто́рг.**
Восхо́д – схід (*р.* схо́ду). **Восхо́д** *солнца* – схід со́нця, світ со́нця. *До* **восхо́да** *солнца*, *до рассвета* – до схід со́нця, до схо́ду со́нця. *С* **-дом** *солнца* – при схо́ді со́нця.
Восходи́ть *и* **всходи́ть, взойти́** – 1) *на что* (*вверх*) – схо́дити (зіхо́дити), зіхожа́ти, *сов.* зійти́, (*о многих* – посхо́дити), вихо́дити, ви́йти, бра́тися. [Зійду́ на го́ру. Наси́лу ви́йшов на го́ру. Ви́йду на шпильо́чок. Чу́ю, як щось бере́ться по схо́дах (Кул.)]; (*с трудом передвигая ноги, вскарабкаться*) ви́дибати, ви́битися (на го́ру, на висо́кість). **В-ить** *на корабль* – вступи́ти на корабе́ль; 2) (*о светилах небесных*) схо́дити (зіхо́дити), зійти́, устава́ти, уста́ти, ви́(й)нятися. [Со́нце схо́дить. Зоря́ зійшла́. Ско́ро со́нечко ви́йметься (М. Вовч.)]. *Солнце уже высоко* **взошло́** – со́нце вже геть підійшло́ (Звиног.), геть підби́лося (М. Вовч.); 3) *см.* **Возноси́ться, Подыма́ться.** *Дым волнами* **восхо́дит** – дим хвилю́є; 4) (*о посевах*) схо́дити (зіхо́дити), схожа́ти, *сов.* зійти́, (*о многом*) посхо́дити, повисхо́джувати, повисхо́дювати. [Ярина́ схо́дить. Пшени́ця зійшла́. Посхо́див часни́к. Повисхо́дює з землі геть-усе́ (Звиног.)]; 5) (*о тесте*) схо́дити (зіхо́дити), *сов.* зійти́, ви́сходитися. [Паляни́ця ви́сходилася].
Восходя́щий – 1) (*прич.*) – той, що схо́дить. **Восходя́щее** *солнце* – со́нце, що схо́дить, со́нце на своє́му схо́ді. *Страна* **Восходя́щего** *солнца* – Краї́на Со́нячного схо́ду (Япо́нія); 2) (*прилаг.*) висхідни́й, горови́й, верхобі́жний. [Дифто́нги висхідні́ і низхідні́ = *двугласные* **восходя́щие** *и нисходящие*]. Лі́нія верхобі́жна та низобі́жна (*иначе*: висхідна́ та низхідна́). **Восходя́щее** *направление* (*прочь от земли*) – відзе́мний на́прям. **Восходя́щая** *почвенная вода* – самопідно́сна вода́.
Восхожде́ние – схід (*р.* схо́ду) [Схід со́нця], схід (ви́схід) на го́ру, підня́ття [Підняття́ на Арара́т], зіше́стя (*ср.*).
Восхоте́ть – захоті́ти, захті́ти, схоті́ти, забажа́ти.
Восца́ – свербу́чий лиша́й.
Восчу́вствовать – відчу́ти. [Відчу́ти красу́ приро́ди].
Восше́ствие – зіше́стя (*ср. р.*), вше́стя. [Вше́стя до небе́с]. **-вие** *на престол* – всту́п (зіше́стя) на престі́л, затронува́ння, запанува́ння.
Восьмери́к – вісьмери́к.
Восьмёрка – ві́сімка, (*только в картах*) вісьма́ка, восьма́ка.
Восьмигра́нник – восьмигра́нник, восьмисті́нник.

Восьмигра́нный – восьмигранча́стий, восьмисті́нний.
Восьмидеся́тник – вісімдеся́тник.
Восьмидеся́тый – вісімдеся́тий.
Восьмиле́тка – восьмилі́ток, (*ж. р.*) восьмилі́тка.
Восьмиле́тний – восьмилі́тній.
Восьмино́гий – восьмино́гий.
Восьмисти́шие – восьмисти́шшя.
Восьмистру́нный – восьмистру́нний.
Восьмиуго́льник – восьмику́тник.
Восьмиуго́льный – восьмику́тний.
Восьмо́й – во́сьмий. **-мая** *часть* – во́сьма части́на, восьма́к (*ум.* восьмачо́к), восьми́на (вісьми́на), восьму́ха.
Вот – от, он, ось, ото́, оце́, ож. [От тобі́ й гро́ші. Та он вони́. Ото́ (оце́) ди́во! Ож піди́ та подиви́сь]. **Вот** *же* – ото́-ж. *А* **вот** *же*! – ба! [А не зро́биш цього́? Ба зроблю́!] *Да* **вот***, да* **вот** *же* (= *да даже*) – ба. [Ба на́віть і тепе́р почува́ю таки́й са́ме біль. Хоч він собі́ і сиро́та, та ба і отці́вський син не бу́де таки́й (Квітка)]. **Вот** *что* – ось що. *Как* **вот***, как* **вот** *уже* – аж, аж ось, аж от. [Лечу́, дивлю́ся, аж світа́є (Шевч.). Аж ось настає́ го́лод]. *А* **вот** *же* – так же-ж, от же-ж. [От же-ж не дам]. **Вот** *уж* – аж ось. [Аж ось коли́. Аж ось куди́]. **Вот** *так* – ото́. [Ото́ рота́та! – на все село́]. **Вот** *ещё*! *ну* **вот** *ещё*! – ото́! ат! ет! [Про́ти но́чи не помина́й його́. – Ат! ви́гадки! Ото – чи не вважа́тиму, що там пле́ще які́йсь бла́зень-дітва́к (Крим.). Ет, ще ви́гадав ї́хати: і пі́шки ді́йдемо]. **Вот** *как*! – овва́! ось як! он як! [Овва́! чи не бага́то бере́ш на се́бе? Он як на́ші пішли́ вго́ру!] **Вот** *и всё* – та і вже, та й по всьо́му. [Не хо́чу цього́ роби́ти, та і вже]. **Вот** *то-то и есть* – а то-ж-то, ото́ж-то й воно́. [Ми не то́ю доро́гою поїхали. – А то-ж-то, що не тою]. **Вот** *как будто* – от-би то. [От-би то й поле́гшало тро́хи вчо́ра, а сього́дні знов гі́рше]. **Вот** *потому, поэтому* – ото́-ж, тим-то. **Вот-вот** – ось-ось, от-от, зато́го, да́лі-да́лі, туй-туй, туж-туж, як-не, не ви́дко як, ті́льки не ви́дно. [Пи́ка гладка́, як не лу́сне. Шви́дче з обі́дом, бо ба́тько не ви́дно як прийдуть]. **Вот** *именно* – ато́ж. **Вот** *и всё* – та й го́ді, та й квит. **Вот** *где*, **вот** *здесь* – о́нде, о́сьде, о́сьденьки, о́сьдечки, аж о́нде, аж о́сьде, оту́т, оту́теньки, оту́течки. **Вот**-*там* – ота́м, онта́м, о(н)та́меньки, о(н)та́мечки. **Вот**-*сюда* – осюди́. **Вот**-*куда* – о́нкуди. **Вот**-*туда* – отуди́. **Вот**-*теперь* – отепе́р, отепе́реньки. **Вот**-*когда* – аж ось [от] коли́. **Вот**-*тогда́* – отоді́. **Вот** *каким*, **вот** *таким образом*, **вот** *так то* – ось-як, ось-так, отта́к, та́кеньки, ота́кеньки, ота́кечки, та́к-таки. **Вот** *како́й* – оттаки́й, отаки́й. **Вот** *этот* – отце́й, оце́й. **Вот** *это* – оце́, (отсе́), осе́, ото́, ото́ж. [Ото́-ж та́я дівчино́нька]. **Вот** *тот* – отто́й, ото́й, то́й-то. **Вот** *те и на*! **вот** *так история*! – от тобі́ й ма́єш! От так шту́ка! Оттака́ лови́сь!
Воти́ровать – голосува́ти. **-ть** *наново* – переголосо́вувати, *сов.* переголосува́ти.
Воти́рующий – голосува́льник.
Вотка́ть *что* – увітка́ти що.
Воткну́ть, -ся, *см.* **Втыка́ть, -ся.**
Во́тра – 1) (*от металла*) три́ни; 2) (*от соломы*) збо́їни.
Вотру́шка, *см.* **Ватру́шка.**
Во́тчим – ві́тчим.
Во́тчина – діди́ч[з]ні чи ба́тьківські до́бра нерухо́мі, ба́тьківщина, діді́вщина́, діди́зна, батьківща́нна має́тність нерухо́ма.
Во́тчинник – батьківща́нин, ді́дич, вла́сник діди́зних має́тків нерухо́мих. **Во́тчинный** – батьківща́нний, діди́чний. **Во́тчинное** *имение, см.* **Во́тчина.**
Вотще́ – ма́рно, даре́мно, надаре́мно.
Во́хра, Во́хряный, Во́хрить, *см.* **О́хра, О́хряный, О́хрить.**
Воцаре́ние – оца́ріння, в(о)царі́ння, зацарюва́ння, запанува́ння, вступ на престі́л.
Воцаря́ться, воцари́ться – оцаря́тися, оцари́тися, в(о)царя́тися, в(о)цари́тися, зацарюва́ти, на ца́рство ста́ти, на престо́лі засі́сти, запанува́ти. [Після Мико́ли I запанува́в Олекса́ндер II].
Воцерковле́ние (*родильницы*) – уво́дини, ви́від (для породі́лі).
Вочелове́чение – очолові́чення, вті́лення в лю́дське ті́ло. *См.* **Воплоще́ние.**
Вочелове́читься – ста́ти(ся) люди́ною, очолові́читися, вті́литися в лю́дське ті́ло. *См.* **Воплоти́ться.**
Во́чию, *см.* **Воо́чию.**
Во́шки, *бот.* – мете́лики.
Во́шкарица – гни́да.
Вошь – во́ша (*р.* во́ші, *мн.* во́ші, *р.* воше́й), *соб.* – ну́жа́ [Слабу́ люди́ну ну́жа напада́є], ку́зка;

(*грубо*) вошва́. **Во́шка** *по детски* – ку́ка. *Искать* **вшей** *в голове, на теле* – ська́ти, ська́тися. *Истреблять* **вшей** *в одежде* – пру́дити во́ші. **Вошь** *травяная* (*тля*) – попелю́ха, попельну́ха, росли́нна во́ша (*р.* -ші), муша́ра (*гал.*), мши́ця (*гал.*).

Воща́нка – воща́нка.

Вощано́й, *см.* **Восково́й.**

Воще́ние – воскува́ння, *сов.* навоскува́ння.

Вощёный – навоско́ваний, повоско́ваний.

Во́щик, *см.* **Во́зчик.**

Вощи́на – вощи́на, воща́ (*р.* -щі́). **Вощи́на** *остающаяся после вытапливания мёда* – воскобо́їни.

Вощи́ть – воскува́ти, *сов.* навоскува́ти, повоскува́ти.

Воя́ж – по́дорож (*р.* -жи), подоро́жування, мандрі́вка.

Вою́ющий – войови́й. **Вою́ющие** *стороны* – супроти́вники, супроти́вні сто́рони.

Впада́ть, впасть – 1) západа́ти, запа́сти, впада́ти, впа́сти. [Як коха́нка сльозу́ пролива́є, сльоза́ та в моги́лу мою́ запада́є. Впа́сти в кайда́ни (Шевч.)]; 2) попада́тися, попа́стися, діstorа́тися, діста́тися, вдава́тися, вда́тися, вкида́тися, вки́нутися. **Впасть** *в бедность* – зубо́жіти. **Впасть** *в несчастие* – на біду́ зійти́, діста́тися в біду́. **Впасть** *в меланхолию, тоску* – задоса́дувати, занудьгува́ти, вда́тися в меланхо́лію. **Впасть** *в уныние* – дійти́ до зневі́ри, (тя́жко) засумува́ти, вда́тися в (тяжку́) ту́гу. **Впасть** *в безверие, безбожие* – перейти́ на безбо́жність, вки́нутися в безбо́жність, знебо́житися. **Впасть** *в детство* – *несов.* па́дати в дити́нство, дити́нитися, *сов.* здити́нитися, *несов.* дитині́ти, *сов.* здитині́ти, ро́зум ви́старіти. **Впасть** *в лиризм, искусственность, многословность* – вда́тися (вки́нутися) в ліри́зм, шту́чність, многомо́вність. **Впасть** *в бессознательное состояние* (*при болезни*) – знеприто́мніти, втра́тити свідо́мість. **Впасть** *в обморочное состояние* – зомлі́ти, умлі́ти. **Впасть** *в летаргию* – замира́ти, заме́рти, обмира́ти, обме́рти; 3) (*о щеках, глазах*) опа́сти, позапада́ти. [Що́ки опа́ли (позапада́ли). О́чі позапада́ли гли́боко]; 4) (*о реке*) впада́ти, впа́сти, влива́тися, вли́тися, втіка́ти, втекти́, вплива́ти, впливти́, ки́датися, вки́нутися. [Сімсо́т річо́к і чоти́ри та й усі́-ж вони́ та й у Дніпро́ впа́ли. Там, де Случ з Гори́ном ки́дається у При́п'ять]; (*быть притоком*) доплива́ти, допливти́.

Впаде́ние – 1) запада́ння; 2) (*о реке*) впада́ння, впаді́ння, впад, влива́ння, *сов.* влиття́, втечі́ння, доплиття́.

Впа́дина – запа́дина, падь (*р.* па́ди), пади́на, вло́говина, вляго́вина, вло́га (*гал.*). [На ву́лиці по вляго́винах стої́ть вода́]. *Срв.* **Боча́г.**

Впа́дистый – запа́дистий, западни́й, уло́гвистий, ямкува́тий. [Ямкува́ті о́чі (М. Вовч.)].

I. Впа́ивать, впая́ть – влюто́вувати, влютува́ти.

II. Впа́ивать, впои́ть – втяга́ти (втягти́) в пія́цтво, підпо́ювати та й підпо́ювати.

Впа́йка – влюто́вування, влютува́ння.

Впа́лзывание, вползáние – вповза́ння, заповза́ння.

Впа́лзывать, вполза́ть, вползти́ – вповза́ти, вповзти́, заповза́ти, заповзти́.

Впа́лость – запа́лість (*р.* -лости), ямкува́тість (*р.* -тости).

Впа́лый – запа́лий, запа́дистий, ямкува́тий. **Впа́лые** *глаза, щеки* – ямкува́ті (запа́лі, позапада́лі) о́чі, ли́ця. **Впа́лые** *бока, грудь* – запа́дисті боки́, гру́ди.

Впасть, *см.* **Впада́ть.**

Впаха́ться – 1) уворáтися (в чуже́ по́ле); 2) привчи́тися до о́ранки.

Вперво́й, впервы́е – упе́рше, попе́рше, упе́рве, впервині́, по пе́рший раз. *Не* **вперво́й**, *не* **впервы́е** – не первина́, не перви́нка. *Разве это* **впервы́е**? – хіба́ це первина́ (перви́нка)?

Впереваáл – навпросте́ць, манівце́м.

Вперева́лку – перева́люючись, ва́ги-перева́ги. [Ходи́в ва́ги-перева́ги].

Вперего́нку – нави́передки.

Вперёд – 1) (*нар. места*) впере́д, напере́д. [Ні взад, ні впере́д. Протисну́вся напере́д (Рудан.)]. **Вперёд** *выдаваться* – виставля́тися. **В.** *двигаться* (*прогрессировать*) – поступа́ти. **В.** *выскакивать, выскочить* – вирива́тися, ви́рватися. **В.** *забежать* – перейня́ти кого́. **В.** *залетать* – заполіта́ти. *Ходить взад и* **вперёд** – ходи́ти туди́ й сюди́, снува́тися. *Наклониться* **вперёд** – похили́тися, (схили́тися) напере́д; 2) (*нар. врем.*) – попе́ре́д(у), напере́д, згори́, нада́лі. [І то ли́хо попе́ре́ду зна́ти, що нам в сві́ті зострі́неться (Шевч.). Неха́й даду́ть мені́ гро́ші напере́д. За харч і за квати́рю запла́чено вже згори́ (Свидн.)]. **Вперёд** (*впредь*) *так не делай* – нада́лі так не роби́; 3) (*межд.*) **вперёд**! – руша́й! напере́д! [Гей, напере́д! або́ добу́ти, або́ до́ма не бу́ти! «Руша́й!» – сказа́в ота́ман, і ві́йсько ки́нулося на воро́гів]. *Понукание на лошадей* – вйо! но! *Понук. на волов* – гей! (*диал.*) гі́йє! ге́йє! ге́йки!

Впереди́ – попе́ре́ду, спе́реду, пе́ред, попере́д, попері́дь. **Впереди́** *всего,* **впереди́** *всех* – посампе́ре́д, всампе́ре́д, на чолі́. *Быть* **впереди́** – бу́ти на пе́реді, ве́сти́ пе́ред. *Пойти* **впереди́** – пове́сти́ пе́ред. *Ваша речь* **впереди́** – ва́ше сло́во згі́дом бу́де. *Продолжение* **впереди́** *(впредь)* – да́лі бу́де. *Командир шёл* **впереди́** *войска* – ота́ман ішо́в на чо́лі ві́йська. *Часы* **впереди́** – годи́нник пока́зує напере́д, поспіша́є.

Впереме́жку, впереме́шку – впере́мішку, впере́міш, упо́міш, мі́шма, (в)су́міш, на пере́міну.

Впере́ние – вту́плення (оче́й).

Вперя́ть, впери́ть *глаза, взгляд* – втупля́ти, вту́пити, втокми́ти, зато́плювати, затопи́ти о́чі, по́гляд, видивля́тися, ви́дивитися на ко́го. [Вту́пила в ньо́го свої́ о́чі]. **В-ться** *глазами* – вту́плюватися, вту́питися, зато́плюватися, затопи́тися, уп'ясти́ся очи́ма. **Вперённый** *взгляд, взор* – вту́плений по́гляд.

Впечатлева́ться, впечатле́ться, *см.* **Запечатлева́ться.**

Впечатле́ние – вражі́ння. *Производить, произвести* **впечатле́ние** – справля́ти (спра́вити, роби́ти, зроби́ти) вражі́ння на ко́го, поруша́ти, пору́шити кого́. *Производить, произвести на кого сильное* **впечатле́ние** – (ду́же) вража́ти, врази́ти кого́, дохо́дити, ді́йти́ до душі́ (до се́рця) кому́, запа́сти в ду́шу, в се́рце кому́. [Її́ краса́ врази́ла його́]. *Произвести на кого неприятное* **впечатле́ние** – при́кро врази́ти кого́. *По первому* **впечатле́нию** – з найпе́ршого вражі́ння.

Впечатли́тельность – вразли́вість (*р.* -вости). *Срв.* **Восприи́мчивость.**

Впечатли́тельный – вразли́вий. *Срв.* **Восприи́мчивый.**

Впива́ть, впить, *см.* **Вбира́ть, вобра́ть.**

Впива́ться, впи́ться – 1) (*глазами*) впива́тися, впи́тися, уп'ясти́ся; (*когтями*) впина́тися, вп'ясти́ся, вп'яли́тися; (*присосками*) всмо́ктуватися, всмокта́тися, засмокта́тися; (*зубами*) в'ї́стися. [Соба́ка в'ї́вся в ньо́го зуба́ми]; (*о кандалах*) в'їда́тися, в'ї́стися, (*о многих*) пов'їда́тися. [Кайда́ни їм в кістки́ пов'їда́лися]; 2) зви́кнути до пиття́, втягти́ся.

Впира́ть, впере́ть, *см.* **Впи́хивать, впихну́ть.**

Вписа́ть, *см.* **Впи́сывать.**

Впи́сывание, вписа́ние – впи́сування, вписа́ння, запи́сування, записа́ння. **-ние** *в реестр, список* – заведе́ння до рее́стру, реєструва́ння, зареєструва́ння.

Впи́сывать, -ся, вписа́ть, -ся – впи́сувати, -ся, вписа́ти, -ся, запи́сувати, -ся, записа́ти, -ся. **-ать** *в список, реестр, книгу* – заво́дити (заве́сти́) в ре́єстр (до ре́єстру), в кни́гу (до кни́ги), реєструва́ти, -ся, зареєструва́ти, -ся, реєструва́ти, -ся. **Впи́санный, запи́санный** *в список, реестр* – заве́дений до ре́єстру, зареє́стро́ваний.

Вписно́й – вписни́й, впи́саний.

Впи́тывать, впита́ть – впива́ти, впи́ти, вбира́ти, у(ві)бра́ти, всиса́ти, увісса́ти, вси́чувати, всити́ти, всмо́ктувати, всмокта́ти, втяга́ти, втягти́ в се́бе. **Впи́тывающий** *в себя* – прийняту́щий, вбиру́щий, берки́й, прикро́їстий. [Земля́ на весні́ прикро́їста, – за́раз у се́бе во́ду вбира́є]. *См.* **Вбирать.**

Впи́тываться, впита́ться – всяка́ти, вся́кнути, всмо́ктуватися, всмокта́тися.

Впи́хивание – пхання́ куди́сь, запиха́ння, впиха́ння.

Впи́хивать, впиха́ть, впихну́ть – пха́ти, упха́ти, упхну́ти, запиха́ти, запха́ти, запхну́ти, вбига́ти, убга́ти; (*о многих*) повпиха́ти, позапиха́ти.

Вплавь – вплав, вплин, вплинь, пла́вця.

Вплёскивать, вплесну́ть – вплі́скувати, вплесну́ти, вхлю́пувати, вхлюпну́ти.

Вплести́, *см.* **Вплета́ть.**

Вплета́ние – вплі́та́ння.

Вплета́ть, -ся, вплесть, -ся – вплі́та́ти, -ся, вплести́, -ся; (*о многом*) повплі́та́ти, -ся. **Вплéтенный** – вплéтений.

Вплотну́ю – 1) щі́льно, ті́сно. [Пра́вда-бо чи́ста й добро́ з красо́ю з'єдна́лися щі́льно (Грінч.). Коза́цькі чайки́ щі́льно обступи́ли туре́цькі гале́ри]. **Вплотну́ю** *подходить к чему* – ті́сно підхо́дити до чо́го; 2) (*о еде*) до схо́чу, до не́(с)хочу, до невпо́їду. [Наї́всь до не́схочу].

Вплоть *до чего-либо* – аж до, до само́го, до само́ї. [Аж до кінця́]. **Вплоть** *по что* – аж по. [Наї́всь-напи́вcь аж по са́ме го́рло].

Вплыва́ние – впливá́ння.

Вплыва́ть, вплыть – вплива́ти, вплив[с]ти́, приплива́ти, приплив[с]ти́.

Вплы́тие – вплиття́, приплиття́.

Впова́лку – по́котом, по́рядом, упокі́т.

Впод'ём – підси́лу. *Это ему не* **впод'ём** – це йому́ не підси́лу, цього́ він не піднесе́.

Впол, вполови́ну – уполови́ні, ополови́ні, напі́в.
Вполго́лоса – півго́лосом, сти́ха, стихе́нька.
Вползá́ние, Вползá́ть, *см.* **Впá́лзывание, Впá́лзывать.**
Вполне́ – цілко́м, цілкови́то, спо́вна, геть, геть-геть, до нащá́дку, до кра́ю, круго́м, нá́чисто, на всю гу́бу. [Бага́то є таки́х рече́й, за які́ я вже ду́мав, що я їх геть-геть позабува́в (Крим.). Таки́х Катери́н на сві́ті ти́сячі, і ні одна́ круго́м на не́ї не похо́жа (Куліш). От бу́де сні́дання – нá́чисто гетьмá́нське (Шевч.). Пан на всю гу́бу]. *Не* **вполне́** – неспо́вна.
Вполоборо́та – оберну́вшись на полови́ну, тро́шки бо́ком, півповоро́том.
Вполови́ну, *см.* **Впол.**
Вполоткры́тый – напіввідкри́тий, напіввідчи́нений.
Вполпути́ – напівдоро́зі, на полови́ні доро́ги.
Впо́лпьяна́ – підпи́лий, під чá́ркою, на підпи́тку.
Впо́лсыта́ – нá́дголодь, о́бголодь.
Впо́лы – наполови́ну.
Впопá́д – до ре́чи, до ді́ла, до ладу́. *Не***впопá́д** – не до ре́чи, не до ладу́. *Не***впопá́д** *сделать* – не до ладу́ зроби́ти, (*ошибиться*) вклепá́тися.
Впоперё́к – упо́перек, напопере́к.
Впопыхá́х – спо́хвату, по́спіхом, при́хапцем, при́хапці, хá́птом. [По́спіхом тво́ряться нові́ фо́рми життя́ на Украї́ні (Єфр.)].
Впорожне́ – по́рожне́м, порожнякá́м. [Ніч́ого не везе́ – ї́де по́рожнем].
Впо́ру – впо́ру, вчас, вчá́сно, в свій час, сá́ме в час, до ре́чи. *Быть* **впо́ру** (*об одежде, обуви*) – бу́ти в мі́ру, до мі́ри, як ули́пнути.
Впосле́дствии – зго́дом, по́тім, пото́му, опісля́, навпісля́, навпо́слі; (*постепенно*) де-дá́лі. [Ще він цьо́го не навчи́всь, але де-дá́лі навчи́ться].
Впотьмá́х – по́ночі, впо́ночі, по́темки, напо́темки, в по́темках.
Вправду – спрá́вді, на(в)прá́вду, насправжки.
Впрá́ве *кто* – хтось мá́є прá́во, (*властен*) влá́стен хтось. [Він влá́стен віддá́ти її́ за ко́го схо́че (Ор. Лев.)].
Впрá́вить, *см.* **Впрá́вливать.**
Впрá́вка, вправле́ние – заправля́ння, запрá́влення, вставля́ння, встá́влення.
Впрá́вливать, -ся, вправля́ть, -ся, впрá́вить, -ся – заправля́ти, -ся, запрá́вити, -ся, вставля́ти, -ся, встá́вити, -ся. **Впрá́вленный** – запрá́влений.
Впрá́во – 1) управо́руч, у прá́ву́ руч, прá́во́руч, на прá́ву́ ру́ку. *Поворачивать* **впрá́во** – брá́ти управо́руч; 2) *межд.* (*понукание на лошадей*) – гаття́! (*пон. на волов*) – цабе́!
Впрах – до пня, до ноги́, до ще́нту, до ре́шти, до остá́нку. [Ви́нищили всіх до ноги́].
Впредь – напере́д, дá́лі, надá́лі, аж до. **Впредь** *до изменения* – аж до дá́льшої змі́ни. *Продолжение* **впредь** – дá́лі бу́де.
Впримéту – по знаку́. [Ви мені́ нá́чеб-то по знаку́].
Вприпры́жку – ви́стрибом.
Вприся́дку – навпри́сядки.
Впро́бель – бі́ляво, про́білувато, пі́дбіло.
Впро́голодь – нá́дголодь, о́бголодь.
Впродолже́ние *чего* – про́тягом чого, на [в] про́тязі чого, че́рез що, крізь що, за чо́го. [Через усю зі́му слабувá́в. Крізь усю́ о́сінь булá́ него́да. За пе́ршої доби́ панувá́ла ме́ртва церко́вно-слов'я́нська мо́ва (Єфр.)].
Впро́желть – жо́втяво, пі́джовто.
Впро́зелень – зеленце́м, зеленá́во, підзе́лено.
Впрок – 1) на добро́, на путтяя́, на ко́ри́сть, на пожи́ток. [Краді́жка не пі́де йому́ на добро́]; 2) на схов, надá́лі, на дá́льший час, про запá́с. [Ари́йці соли́ли м'я́со на схов (Л. Укр.). Надбá́є мá́сла на дá́льший час, про запá́с].
Впросá́к. *Попасться* **впросá́к** – вско́чити в кло́піт, вклепá́тися, вшеле́пкатися, поши́тися в ду́рні, набрá́ти в халя́ви.
Впро́синь – си́няво, пі́дсиньо.
Впросо́нках, впросо́ньи – спросо́ння, спросо́нку.
Впро́тяж, впротя́жку – упро́стяж, упро́тяж.
Впро́хмель – на підпи́тку, не зо́всім ви́тверезившись, ще по-п'яне́нькому.
Впро́холость – то по-жонá́тому, то по-парубо́цькому.
Впро́чем – проте́, в тім, а проте́, а в тім (*эти двое только в начале фразы*), зре́штою. [А в тім, робі́ть як самі́ знá́єте. Він, зре́штою, цьо́го й не казá́в].
Впры́гивать, впры́гнуть – вскá́кувати, вско́чити, вплі́гувати, вплигну́ти, встри́бувати,

встрибáти, *сов.* встрибнýти; (*о многих*) повскáкувати, повпли́гувати.
Впры́скивание, впрыск – впи́рскування, впóрскування, вприск.
Впры́скивать, впры́скать, впры́снуть – впи́рскувати, впи́рснути, впóрскувати, впóрснути. **Впры́снутый** – впи́рснутий, впóрснутий.
Впрыть – прудкíсінько, щó-дýху.
Впрягáние – запрягáння, (*реже*) впрягáння.
Впрягáть, -ся, впрячь, -ся – запрягáти, -ся, запрягти́, -ся, (*реже*) впрягáти, -ся, впрягти́, -ся. **Впря́женный** – запря́жений.
Впрядáть *и* **впря́дывать, впрясть** – впрядáти, впря́сти. **Впря́денный** – впря́дений.
Впря́мливать – випрямля́ти, вирíвнювати.
Впрямь – 1) прóсто, пря́мо; 2) спрáвді. [І спрáвді, чогó булó гнíватися!].
Впрясть, *см.* **Впрядáть.**
Впря́тать – заховáти, приховáти. [Такé вели́ке я́блуко, що і в кешéню не заховáєш].
Впрячь, *см.* **Впрягáть.**
Впýгивать – полохáти і вганя́ти (заганя́ти) куди́сь.
Впуск – 1) впуск; 2) *см.* **Впускáние.**
Впускáние – впускáння.
Впускáть, впусти́ть – пускáти, пусти́ти, впускáти, впусти́ти. [Не пускáють в хáту ночувáть (Шевч.)]. **В-ать, -ить** *когти* – впинáти, вп’ясти́ пáзури. **-áть, -и́ть** *капли в глаза* – вкáпувати, вкáпати (вкапнýти) крáплі в вíчі, закáпувати (закáпати) óчі.
Впускнóй – входови́й.
Впýсте – пýсткою. [Хáта стоїть пýсткою]. **Впýсте** *лежать* (*о земле*) – вакувáти, -ся.
Впýтанье, впýтыванье – вплýтання, вплýтування.
Впýтывать, -ся, впýтать, -ся – вплýтувати, -ся, вплýтати, -ся. **В-ся** – втручáтися, втрýтитися, устрявáти, устря́ти, пристрявáти, пристря́ти, ув’я́зуватися, ув’язáтися, втягáти, -ся, втягти́, -ся. [Не втручáйсь у несвою́ спрáву!].
Впух – 1) *см.* **Впрах**; 2) пи́шно-покáзно, як-найпоказнíш. *Разрядилась* **впух** *и прах* – убрáлася як на весíлля.
Впырнýть – з розгóну встроми́ти, увігнáти, вгороди́ти, всади́ти. [Так і вгороди́в йомý ножá в чéрево!].
Впя́ливать, впя́лить – 1) (*глаза*) в’ї́стися в кóго очи́ма, втýпити в кóго óчі; 2) (*пяльцы*) – напинáти (на п’я́льця).
Впя́теро – уп’я́теро.
Впятерóм – уп’ятьóх.
Врáвень, *см.* **Врóвень.**
Враг – 1) вóрог (*ум.* воро[і]жéнько, *мн.* ворогú, воріжéньки), злоби́тель, -лька, лиходíй, -дíйка, напáсник, -ниця, нéпри́ятель, -лька, супроти́вник, -ниця. *Трижды* **враг** – три́ворог, вóрог і три́ворог. *Злейший* **враг** – найзапéкліший вóрог, закля́тий вóрог; *прил.* ворóжий. *Быть* **врагóм** *чьим* – бýти вóрогом комý. **Враг**-*женщина* – (*изредка*) вóрожка. [Щоб замелó стежки́ та дорожки́, щоб не знáли ворогú і ворожки́, щоб не знáли, когó я люби́ла]; 2) (*диавол*) враг; *прил.* врáжий; 3) *см.* **Оврáг.**
Враждá – ворогувáння, ворожнéча (*р.* -чі), (*реже*) ворожнéта, нéпри́язнь; (*разрыв дружбы*) нéзмир, рóзбрат. [Нéзмир між їх пішóв]. *Питать* **враждý** *к кому-н.* – ворогувáти проти кóго, (*провинц.*) враждáти на кóго (Квітка), (*иметь зуб*) мáти храп на кóго.
Враждéбно – вóрóже, непри́язно, неприхи́льно. **-но** *относиться к кому* – ворогувáти прóти кóго. **-но** *относящийся к кому* – ворóжий до (для) кóго, злий до кóго.
Враждéбность – ворóжість (*р.* -жости), ворогувáння.
Враждéбный – ворóжий, зловорóжий, проти́вний, супроти́вний комý. **Враждéбные** *отношения, действия к кому* – ворóжі вчи́нки (дíї), ворогувáння до (прóти) кóго. *Быть во* **враждéбных** *отношениях с кем* – ворогувáти.
Враждовáние – ворогувáння.
Враждовáть – ворогувáти на (прóти) кóго, зáзлість мáти на кóго, (*мягче*) контрувáти з ким.
Врáжеский – ворóжий, вóрогів, супостáтський.
Врáжески – вóрóже, по-ворóжому.
Врáжий – урагóвий, врáжий (-жа, -же).
Вразби́вку – в рóзбивку, рóзбивкою.
Вразбрóд – врóзтіч, рíзно, урóзпаш, (*гал.*) нíворотом. [Вíвці хóдять врóзпаш. Худóба брелá нíворотом (Франко)].
Вразбрóс – у рóзкидку, в рóзкид, рóзкидом. [П’я́ний був, усéньку óдіж рóзкидом розки́дав].
Враздрóбь – нáрізно, на-рóздріб.

Вразма́х – з ро́змаху.
Вразмёт, *см.* **Вразбро́с.**
Вразумле́ние – навча́ння на до́брий ро́зум, напоу́млення, напу́чування (*сов.* напуті́ння), напо́мин.
Вразуми́тельность – врозумли́вість (*р.* -вости), зрозумі́лість (*р.* -лости), я́сніcть (*р.* -ности).
Вразуми́тельный – 1) врозумли́вий, зрозумі́лий, я́сний; 2) напуте́нний, напоу́мливий. **Вразуми́тельно** – врозу́мливо, зрозумі́ло, втя́мки, розу́мно. [Кажи́ так, щоб ко́жному було́ розу́мно]; 3) напоу́мливо, напуте́нно, на до́брий ро́зум навча́ючи.
Вразумля́ть, вразуми́ть – навча́ти на до́брий ро́зум, напоумля́ти, напоуми́ти, напу́чувати, напути́ти. **Вразумлённый** – напоу́млений, напу́чений, на́вчений на до́брий ро́зум.
Вра́ки – бре́хні, бре́хи, бреха́ння.
Враль – бреху́н, брешко́, бреха́чка [Палла́нт і сам був зла бреха́чка (Котл.). Вели́кий з ньо́го бреха́чка], забре́ха, скоробре́ха, чистобре́ха, бреха́р (*р.* -ря́). **Врали́ха** – бре́хтя (*р.* -ті), бреху́ха, брехуу́нка. *Помогающий* **врать** – підбре́хач.
Враньё, *см.* **Вра́ки.**
Враспло́х – зне́на́цька, несподі́вано. *Застать* **враспло́х** – засту́кати, заско́чити кого́, захопи́ти кого́сь розполо́хом (Кр.).
Врассыпну́ю – уро́зтіч, уро́зсип, урозпоро́шки, поро́зницею. [Почали́ ляхи́ поро́зницею куди-зря тіка́ти (Куліш)].
Враста́ние – вроста́ння.
Враста́ть, врасти́ – вроста́ти, врости́. *Избёнка* **вросла́** *в землю* – хати́нка увійшла́ в зе́млю.
Врастя́жку – вро́зтяж, уздо́вж. **В-ку** *упал* – простя́гсь на всю довжину́.
Врата́, *см.* **Воро́та́**. **Врата́** *царские* – ца́рські две́рі, вра́та.
Вра́тник – ворота́р (*р.* -ря́), заворі́тник.
Врать – бреха́ти (*сов.* збреха́ти, брехну́ти), побрі́хувати, брехню́ точи́ти; (*шутл.*) з пра́вдою розмина́тися, москаля́ везти́ (підпуска́ти), з губи́ халя́ву роби́ти, тумана́ пуска́ти, ку́лі ли́ти. **Врать** *сильно* – тя́жко бреха́ти. **Врать** *искусно* – щі́льно бреха́ти. *Он* **врёт** *неискусно* – бре́ше, аж па́льці зна́ти. **Врёт** *в глаза* – в живі́ о́чі бре́ше. **Врёт** *как сивый мерин* – бре́ше як рябі́й соба́ка. **Врёт** *во всю ивановскую* – бре́ше на всі за́ставки́, бре́ше аж ку́риться. *Ты* **врёшь** – бреха́ли твого́ ба́тька ді́ти; либо́нь ти з Брехуні́вки прийшо́в. *Помогать* **врать** – підбрі́хувати.
Врач – лі́кар (*р.* -ря), (*о женщине*) лі́карка. **Врач** *ветеринарный* – ветерина́рний, (*вульг.*) скоти́нячий (скотя́чий) лі́кар. *Быть* **врачём** – лікарюва́ти.
Враче́бник – ліче́бник, лі́ка́рський пора́дник.
Враче́бный – ліка́рський.
Врачева́ние – лікува́ння, гої́ння, (*реже*) курува́ння.
Врачева́тель, -ница – лі́кар (*р.* -ря), лі́карка, гої́тель, -лька.
Врачева́ть, -ся – лікува́ти, -ся, гої́ти, -ся, (*реже*) курува́ти, -ся.
Врачевство́ – 1) *см.* **Врачева́ние**; 2) лікарюва́ння.
Враща́тельный – обкружни́й, коловоро́тний, кружа́льний. [Обкружні́ ру́хи со́нця]. **Враща́тельно** – о́бертнем. [Так мені́ о́бертнем ха́та і хо́дить, – каза́в слаби́й]. *Срв.* **Враща́ющий.**
Враща́ть, -ся – поверта́ти, -ся, оберта́ти, -ся, крути́ти, -ся, кружля́ти, кружи́ти. [Земля́ кружи́ть навко́ло со́нця]. **Враща́ться** *в чем* – оберта́тися в чо́му. [Попере́дники Карпе́нка-Ка́рого оберта́лися перева́жно в інти́мній роди́нній атмосфе́рі (Єфр.)]. **Враща́ться** *среди кого* – оберта́тися серед ко́го, крути́тися серед ко́го, поміж ким, води́тися з ким, бува́ти в ко́го.
Враща́ющий (*прилаг.*) – поверта́льний. [Поверта́льна си́ла]. *Срв.* **Враща́тельный.**
Враще́ние – кружі́ння, круті́ння, оберта́ння, поверта́ння.
Вред – шко́да; (*повреждение*) ва́да; (*от тяжёлой работы*) надса́да. [Ми так переса́димо це деревце́, що ніяко́ї ва́ди йому́ не бу́де]. **Вред** *причинять, причинить, приносить, принесть, наносить, нанесть* – шко́ду чини́ти, шко́ду вчини́ти, шко́дити, пошко́дити, нашко́дити, ва́дити, зава́дити, шкодли́вим бу́ти. *Во* **вред** *пойти* – ви́йти на шко́ду. **Вред** *терпеть, претерпевать* – ма́ти шко́ду. *Во* **вред** – на шко́ду, на втра́ту. *Клониться ко* **вреду́***, служить во* **вред** – іти́ на шко́ду. *Причинить* **вред** *своему, здоровью тяжёлой работой* – надсади́тися. *С причинением* **вреда́** – шкі́дно. [Шкі́дно уда́рив вола́].
Вреди́тель, -ница – шкі[о́]дни́к, -ни́ця.
Вреди́тельный, *см.* **Вре́дный.**
Вреди́ть – ва́дити кому́ [Леда́чому живото́ві й пироги́ ва́дять], шко́дити кому́ [Це мо́же шко́дити на́шій спра́ві], підко́пувати кого́. [Свої́ свої́х підко́пували].

Вре́дность – вадли́вість, шкі[о]дли́вість (*р.* -вости), шкі́дність (*р.* -ности).
Вре́дный – вадки́й, вадли́вий, шкідни́й, шкідли́вий. **Вре́дно** – ва́дко, вадли́во, шкі[о]дли́во, ва́дить, шко́дить. [Вино́ мені́ не ва́дить].
Вредоно́сность, -ный, *см.* **Вре́дность, -ный.**
Врез – вріз, вруб; підри́в. [Прибі́йний підри́в = *прибойный* **врез**].
Вре́зка, *см.* **Вре́зывание.**
Врезно́й – врі́заний, врі́зуваний.
Вре́зывание, вреза́ние – 1) врі́зування; 2) в'їда́ння.
Вре́зывать, -ся, вре́зать, -ся – 1) врі́зувати, -ся, врі́зати, -ся, вдава́тися, вда́тися, вганя́тися, вігна́тися. [У зе́млю ту, мов величе́зний клин, вганя́лося дале́ко си́нє мо́ре (Грінч.)]; в'їда́тися, в'ї́стися. [Обру́чка в'ї́лася в па́лець]. **Вре́заться** *топором* (*в дерево, в ряды войска*) – вруба́тися. **-ться** *в песок* (*о судне*) – зашихува́тися; (*увязнуть в песок, снег, грязь*) зашеретува́тися, зарі́затися, уму́литися. **-ться** (*в чужие владения*) *через покупку земли* – вкупля́тися, вкупи́тися. **-ться** *в память* – да́тися (вда́тися) в тя́мку, вби́тися (в'ї́стися) в тя́мку, в по́мку, в мо́зок [Ма́бу́ть до́бре Моско́вщина в тя́мку їй дала́ся (Шевч.)], врізá́тися, врі́затися в па́м'ять; 2) (*влюбиться*) вті́патися (вт́ьопатися) в ко́го.
Времена́ – часи́.
Вре́менем – ча́сом, часа́ми. *См.* **Иногда́.**
Временни́к – літописьмо́, хро́ніка, літо́пис.
Временно́й, вре́менный – тимчасо́вий (на той час). [Виго́вський, ма́ючи в се́бе булаву́, «ге́тьманом на той час» на листа́х писа́всь (Куліш)]; доча́сний. [Ща́стя – доча́сне, зли́дні – дові́чні]; часо́ви́й. [Боя́рину кві́тка часо́вая, а женихо́ві ді́вка віко́вáя (вес. пісня)]; хвильови́й, хвили́нний. **Вре́менно** – тимчасо́во, доча́сно, до яко́гось часу́, по́ки-що.
Вре́менность – тимчасо́вість (*р.* -вости), доча́сність (*р.* -ности).
Вре́менный, *см.* **Временно́й.**
Временщи́к, -щица – тимчасо́вець, -виця, скоропа́дько, скоропа́да (*общ. р.*), пан (па́ні) на годи́ну, *а также* – (па́нський, царськи́й) спод́обанець, -нка, фавори́т, -тка.
Вре́мя – час (*р.* ча́су), пора́, час-пора́, часи́на, годи́на, доба́ (*р.* доби́), діб (*ж. р.*) (*р.* до́би). *Короткое* **вре́мя** – мали́й час, часо́чок, часи́нка, мала́ часи́на. *В короткое* **вре́мя** – за мали́й час, не за вели́кий час, за малу́ часи́ну. *Продолжительное* **вре́мя** – вели́кий час, до́вший час. *Во* **время** (*во времена*) *кого, чего* – за ко́го, за чо́го, за часі́в кого́, чого́, під що, пі́дчас чо́го, при чо́му, по-при що, се́ред чо́го (*и просто орудн. пад.*). [Був ще за па́нського пра́ва ку́харем (Грінч.). То було́ за царя́ Панька́, як земля́ була́ тонка́. За часі́в Соломо́на. За часі́в наро́ста́ння наро́дньої си́ли, письме́нство вело́ за ру́ку наш наро́д (Єфр.). Мочи́ла коно́плі під хо́лод та захолоди́ла но́ги (Тесл.). При до́брій годи́ні всі ку́ми й побрати́ми. Се́ред бу́рі стра́шно на мо́рі. Це ді́ялося по́сто́м = *во время поста*]. *Во́*-**время,** *см. ниже В своё* **вре́мя.** *Со* **вре́мени** – від ча́су, від часі́в. [Від ча́су револю́ції]. *До* **вре́мени** – до яко́гось ча́су́, по́кіль-що. *С какого* **вре́мени**? – відко́ли? з яко́го ча́су́? *С этого* **вре́мени** – відтепе́р, з цього́ ча́су́. *С того* **вре́мени** – відто́ді́, відтогді́, з того́ ча́су, з тих часі́в. *С давнего* **вре́мени** – з да́вніх часі́в, зда́вна, з да́вньої давни́ни, з да́внього да́вна, з да́вніх даве́н, од найдавні́ших даве́н. *С незапамятных* **времён** – з-поконві́ку, з передві́ку, з пра́віку. *С того* **вре́мени***, как* – з то́го ча́су як, відко́ли, одко́ли. [Відко́ли прийшо́в, ще й слівце́м не прохопи́вся]. *В какое* **вре́мя**? – яко́го ча́су́? *Около того* **вре́мени** – бли́зько того́ ча́су́. *В это* **вре́мя** – в цей час, під цей час, сей час, тут, у цю по́ру, в ці по́ри. *А в это* **вре́мя** – аж тут, аж під цей час. *В то* **время** – тоді́, того́ ча́су, в той час, під той час, ти́ми часа́ми, на той час, на ту по́ру. *В то же* **вре́мя** – рівноча́сно, одноча́сно, в той-таки́ час, в той са́мий час. *В одно* **вре́мя** – заразо́м. [Не всі бо заразо́м! Я ду́маю й слу́хаю заразо́м]. *В одно и то же* **вре́мя** – за одни́м за́ходом, одноча́сно. [Франко́ му́сів бу́ти за одни́м за́ходом і во́їном, і робітнико́м (Грінч.)]. *Тем* **вре́менем** – тимча́сом, по́ки-що. *В то* **вре́мя***, как* – як, тимча́сом як. [Як були́ ми в його́, ба́чили його́ бра́та]. *Всё* **вре́мя** – раз-у-ра́з, раз-по́-раз. *В своё* **вре́мя** – за свого́ ча́су́, свого́ ча́су́, в свій час, (*своевременно*) на свій час. *Не в своё* **вре́мя** – не в час, невча́сно, не свого́ ча́су́. *Всему своё* **вре́мя** – на все свій час. *Для своего* **вре́мени** – як на свій час, як для свого́ ча́су́. *Во всякое* **вре́мя** – повсякча́с, повсякча́сно, на вся́ку діб. *Это было не в наше* **вре́мя** – це ще не за нас було́, не в на́ші часи́ те ді́ялося. *В недавнее* **вре́мя** – неда́вніми часа́ми. *В прежнее* **вре́мя** – попере́дніми часа́ми, за попере́дніх часі́в, давні́ших літ, пе́рше, попе́реду, (*вульг.*) допре́ж сього́, спре́жду. *В последнее* **вре́мя** – оста́ннім ча́сом, оста́нніми часа́ми. *В старое* **вре́мя** – за да́внього ча́су, в старовину́. *По теперешним* **времена́м** – як на тепе́р, як на ці часи́. *До последнего* **вре́мени** – до неда́вна. *В другое* **вре́мя** – і́ншим ча́сом. *До сего* **вре́мени** – до́сі, до сього́ ча́су́. *До того* **вре́мени** – до́ти, до́ті[и]ль, (*диал.*) до́тля. *До поры до* **вре́мени**

– по́ки-що, до́ки-що, до слу́шно́го ча́су́, до ча́су. [До ча́су глек во́ду но́сить (*посл.*)]. *До позднего* **вре́мени** – допі́зна, до пі́зньої годи́ни. *Раньше* **вре́мени** – без ча́су́. *На*-**вре́мя** – на час, до ча́су́, про час. [Хай бу́де про час і така́, навпо́слі я зроблю́ га́рну]. *На некоторое* **вре́мя** – на яки́йсь час. *На определенное* **вре́мя** – на бе́зрік. *На вечные* **времена́** – на ві́чні часи́, на бе́звік, в ві́чний час. *Спустя, через некоторое* **вре́мя** – зго́дом, зго́дя, перего́дом, з-перего́дом, перегодя́, неба́вом, незаба́ром, невдо́взі, невздо́взі, да́лі-пода́лі, да́лі-далі, по які́йсь годи́ні, за яки́мсь ча́сом. *Спустя долгое* **вре́мя** – по до́вгому ча́сі. *В непродолжительном* **вре́мени,** *см.* **Вско́ре.** *С течением* **вре́мени** – де-да́лі, з ча́сом. *В течение некоторого* **вре́мени** – на про́тязі (про́тягом) яко́гось ча́су́. *В течение непродолжительного* **вре́мени** – не за вели́кий час, на про́тязі (про́тягом) недо́вгого ча́су́. *От* **вре́мени** *до* **вре́мени** – час од ча́су, з ча́су до ча́су. *По* **времена́м**, **вре́мя** *от* **вре́мени** – часа́ми, десь-не-десь, коли-не-коли́, десь-коли́сь. *В ночное* **вре́мя** – уночі́, нічно́ю добо́ю, нічно́ї доби́, вно́чішнього ча́су́. **Вре́мя** *предрассветное* – до́світок. **Вре́мя** *дообеденное* – задобі́ддя, задобі́дня годи́на. *В обеденное* **вре́мя** – в обі́ди. **Вре́мя** *послеобеденное* – пообі́дній час, сполуде́нок (*р.* -нку). **Вре́мя** *перед вечером* – підвечі́рок (*р.* -рку). **Вре́мя***, когда ложатся спать* – лягі́, облягі́, вля́ги, ля́гмо, ля́гови, (*нареч.*) облягóма. [Іде́ він до не́ї о пі́зніх ляга́х. Облягóма приї́хав. Були́ пі́зні ля́гма. У пі́зні ля́гови пряду́]. **Вре́мя** *вставания* – уста́нок. [Роби́в од уста́нку до сме́рку]. *Утреннее* **вре́мя** – зара́ння, зара́нок. [Пі́вень співа́ по́ки зара́ння, а по́тім спить]. **Вре́мя** *года* – пора́, доба́ ро́ку. **Вре́мя** *после зимы, когда ещё возвращаются зимние явления* – ві́дзимка. **Вре́мя** *между весною и летом* – за́літки. **Вре́мя***, когда греет солнце* – ви́гріви. **Вре́мя** *пахания* – о́ранка. **Вре́мя** *уборки сена* – косови́ця, гребови́ця. **Вре́мя** *перед новой жатвой, перед новым хлебом* – передні́[о́]вок (*р.* -вка). **Вре́мя** *жатвы* – жни́ва́. **Вре́мя** *возки копен* – возови́ця, копові́з (*р.* -во́зу). **Вре́мя** *рождения овец* – обкі́т (*р.* -ко́ту). **Вре́мя***, когда пасётся скот* – пасови́ця. **Вре́мя** *роения пчёл* – рійба́, ройови́ця. **Вре́мя** *собирания мака* – макотру́с. **Вре́мя** *опадания листьев* – листопа́д. *В свободное* **вре́мя** – на дозві́ллі, гуля́щого ча́су́, ві́льного ча́су́, на гу́ля́нках, гуля́нка́ми, гуля́ючи. *Есть* **вре́мя** – є коли́. *Отсутствие свободного* **вре́мени** – ні́кольство. *Не хватать, не доставать* **вре́мени** – ні́колитися. [Не поможу́ тобі́, бо й само́му ні́колиться]. *Нет* **вре́мени** – нема́ коли́, ні́коли, не ма́ю ча́су́. *Удобное, благоприятное* **вре́мя** – до́бра наго́да, до́бра годи́на, слу́шни́й час, сприя́тлива годи́на. *Надлежащее* **вре́мя** – слу́шни́й час. *Неблагоприятное, бедственное* **вре́мя** – лихи́й час, лихолі́ття, лиховщи́на, тяжка́ годи́на, знегі́ддя, знего́да. *В условное* **вре́мя** – в належи́ту годи́ну. *В лучшие* **времена́** – за кра́щих часі́в. *Определённое* **вре́мя** – ви́значений (призна́чений) час (те́рмін). *В определённое* **вре́мя** (*в опред. сроки*) – пе́вними речінця́ми. *Теперешнее* **вре́мя** – тепе́рішні часи́, сьогоча́сність (*р.* -ности). *Старые* **времена́** – старі́ часи́, давнина́, старовина́, старосві́тчина. **Вре́мя***, в которое жили деды* – діді́вщина, діди́зна. *Настоящее* **вре́мя** – час тепе́рішній (*и грамм.*). *В настоящее* **вре́мя** – тепе́р, тепе́реньки, тепе́речки, сейча́с, ни́ні. *До настоящего* **вре́мени** – дони́ні, дотепе́р. **Вре́мя** *прошлое, давно минувшее* – час мину́лий, да́вній, давно́ мину́лий (*и грамм.*), да́вні часи́, да́вня давнина́. **Вре́мя** *будущее* – час майбу́тній, прийде́шній (*и грамм.*). *На будущее* **вре́мя** – на да́лі, на да́льший час, на пото́мні часи́. *В давние* **времена́** – да́вньою поро́ю, да́вніми часа́ми, у да́вні да́вна. *Относящийся к этому, к тому, к новому* времени – сьогоча́сній, тогоча́сній, тоговіко́вий, тоді́шній, новоча́сній. *Условленное* **вре́мя***, проведенное в обучении ремеслу* – термінува́ння. **Вре́мя** *летит* – час біжи́ть, час не змигне́ться. *Требующий, отнимающий много* **времени** – забарни́й, зага́йний, ба́вний, забавни́й. **Вре́мя** *прибавочное* (*для работы*) – надробо́чий час. **Вре́мя** *упущено* – промину́то час, (*шутл.*) пора́ перепори́лася.

Времяпрепровожде́ние – вжива́ння ча́су́, проводі́ння ча́су, розва́га. *Ради* **времяпрепровожде́ния** – аби́ час зга́яти (згуля́ти), для розва́ги. *В чём состояло ваше* **времяпрепровожде́ние** – як ви час прова́дили (використо́вували)?

Времясчисле́ние – хроноло́гія, літочислі́ння, (*в старинных календарях*) літощо́т. [У нас літощо́т веде́ться з то́го ча́су, як народи́вся Христо́с].

Вре́тище – вре́тище, вере́тище, вере́та.

Ври́нуть, -ся – вки́нути, -ся.

Вро́вень – урі́вні, рі́вно з чим, упо́рівень чо́го. **Вро́вень** *с краями* – ущерть.

Вро́де, *нечто* **вро́де** – щось ні́би.

Врождённость – прирожде́нність (*р.* -ности).

Врождённый – прирожде́нний, вро́джений, приро́джений, приро́дній, роди́мий, (таки́й) зро́ду. [Він зро́ду маля́р].

Вро́зницу – на́різно, на-ро́здріб, в-ро́здріб. [Гурто́м деше́вше як на́різно].

Врознь, врозь – рі́зно, на́різно, по́різно, окре́мо.
Вро́ссыпь, *см.* **Врассыпну́ю.**
Враста́ть, врасти́ – вроста́ти, врости́. **Вро́сший** – вро́слий. *Корнями глубоко* **вро́сший** *в землю* – корени́стий.
Вро́сто́к – на́ріст (*р.* -росту), на́рость (*р.* -ли).
Вро́схмель – під ча́ркою, підпи́лий, напівп'я́ний.
Вруба́ть, вруби́ть – зару́бувати, заруба́ти. **Вру́бленный** – зару́баний.
Вруба́ться, вруби́ться – вру́буватися, вруба́тися. [Уруба́вся шаблю́кою в са́му гу́щу ворогів].
Вру́бка – заруба́ння, вруба́ння.
Врун, вру́нья, *см.* **Враль, врали́ха.**
Вруцеле́то – вруцілі́то, церко́вно-новорі́чна лі́тера (1 ве́ресня).
Вруча́ть, вручи́ть – доруча́ти, доручи́ти, вруча́ти, вручи́ти, подава́ти (пода́ти) до рук, (*поручать*) прируча́ти, приручи́ти. **Вру́ченный** – дору́чений, вру́чений, до рук по́даний, приру́чений.
Вруче́ние – доруча́ння, доручі́ння, вручі́ння, приручі́ння, дава́ння до рук.
Вручи́тель, -ница – дору́чник (-ниця), доручи́тель, доручи́телька, віддаве́ць (*р.* -вця), віддава́ля (*р.* -лі).
Вручну́ю – рука́ми. **Вручну́ю** *вытащить* (*соху, кол и т. п.*) – рукошма́ ви́тягти.
Врыва́ние, вры́тие, *см.* **Вка́пывание.**
Врыва́ть, -ся, врыть, -ся, *см.* **Вка́пывать, -ся, вкопа́ть, -ся.**
Врыва́ться, ворва́ться – вдира́тися, вде́ртися, впира́тися (пе́ртися), впе́ртися. *В-ться, подрывши стену* – вгрі́ба́тися, вгребти́ся; (*о воде потоком*) – *сов.* лину́ти, люну́ти.
Врю́хаться – тя́жко залюби́тися в кім, вті́[ьо́]патися в ко́го.
Вряд ли – навря́д, навря́д чи…, навря́д щоб…, ле́две[і] чи…, ле́дві щоб…, (*вульг.*) навда́ку.
Вса́дка, *см.* **Вса́живанне.**
Вса́дник – їзде́ць (*р.* їздця́), ве́рхове́ць (*р.* ве́рхівця́), верхови́к, ве́ршник, ве́рхі[о]вень (*р.* -вня), комо́[і]нник.
Вса́дница – їзди́ця, верхови́чка, комо́нниця.
Вса́днический – їзде́цький, комо́нницький.
Вса́живанне – стромля́ння, встро́млювання, застро́млювання, заганя́ння, забива́ння, вса́джування.
Вса́живать, всади́ть – 1) (*в землю кол, лопату*) стромля́ти, встроми́ти, застромля́ти, застроми́ти, заса́джувати, засади́ти, заганя́ти, загна́ти; 2) (*штык, кинжал*) застроми́ти, встроми́ти, затопи́ти, загна́ти, вгороди́ти; (*пулю*) загна́ти, увігна́ти; 3) (*гвоздь, пробку*) забива́ти, заби́ти, заганя́ти, загна́ти, угна́ти, заса́джувати, засади́ти, всади́ти, *сов.* заката́ти. [У ті́м'я цвя́шок заката́й (Шевч.)]; 4) **всади́ть** *так, что трудно вынуть* – запе́рти, (*вульг.*) замеге́лити, засурпе́лити; 5) (*в тюрьму, в клетку*) всади́ти, засадови́ти. [В темни́цю всаді́те]; 6) (*деньги*) втелю́щити. [Три́цять карбо́ванців утелю́щив, а воно́ й двацятьо́х не варт]. **Вса́женный** – встро́млений, застро́млений, заби́тий, за́гнаний, вса́джений, запе́ртий, (*вульг.*) замеге́лений, засурпе́лений.
Вса́живаться, всади́ться – встро́млюватися, встроми́тися, забива́тися, заби́тися, вгоро́джуватися, вгороди́тися, загороди́тися, заганя́тися, загна́тися.
Вса́сывание, всоса́ние – всмо́ктування, засмо́ктування (*сов.* всмокта́ння, засмокта́ння), всиса́ння, всяка́ння, вбира́ння, втяга́ння.
Вса́сывательный – (в)смокта́льний, засмокта́льний, всиса́льний.
Вса́сывать, всоса́ть – вбира́ти, увібра́ти [Кре́йда вбира́є во́гкість], втяга́ти, втягти́ (в се́бе), всиса́ти, увісса́ти, всмо́ктувати, всмокта́ти, засмо́ктувати, засмокта́ти. **Вса́сываемый** – всмо́ктуваний, вби́раний (в се́бе), втя́ганий (в се́бе). **Всо́санный** – всмо́ктаний, втя́гнений, вві́браний.
Вса́сываться – 1) вбира́тися, втяга́тися, всмо́ктуватися, *и т. д.*, всяка́ти, (*сов.*) засити́тися. [Чуже́ перетво́рюється, всяка́є в націона́льний організ́м (Грінч.)]; 2) *см.* **Впива́ться 2.**
Вса́сывающий – всмокта́льний, вбиру́щий, смокту́щий, засмокту́щий. [Смокту́щі коло́дязі].
Вса́чивать, всочи́ть, *см.* **Вса́сывать, всоса́ть.**
Всё – все, усе́ (*усилительно* все́ньке), всячина. [Все́ньке добро́ на́ше згорі́ло. Так і в уся́чині (Тесл.) = *так и во всём*]. **Всё** *решительно, совершенно* **всё** – геть усе́, чи́сто все, геть чи́сто все, все до кри́хти, дочиста́, усі́сіньке. *Свалить* **всё** *вместе* – га́музом скла́сти. [Склав усе́ га́музом, а воно́ й попля́ми́лося]. **Всё** *в совокупности* – все гурто́м, все загало́м. *Больше* **всего́** – над усе́, більш за все, (*мучит.*) найгі́рше. [Це й му́чить найгі́рше]. *Вот и* **всё**, *да и* **всё** *тут* – та й го́ді, та й край, та й ре́шта. *Обо* **всём** – про все,

за все. *Без* **всего́** – без нічо́го. [Пішо́в з до́му без нічо́го]. **Всё**-*таки*, *а* **всё**-*таки*, *а* **всё** *же* – а таки́, проте́, а проте́, в тім, а в тім, все-ж, а все-ж. *Только и* **всего́** (= *да и конец*) – та й по всьо́му. **Всё** *только* – все. [Зіма́ біла, та не їсть снігу, а все сіно]. **Всё** (*для обознач. продолжительн. действия*) – все, одно́. [Вона́ все хо́дить, з уст ні па́ри (Шевч.). Був собі купе́ць, він усе́ ї́здив мо́рем]. *См.* **Весь** *и* **Всегда́.**
Всеавгусте́йший, *см.* **Августе́йший.**
Всеблаги́й – вседо́брий, (*славян.*) всеблаги́й.
Всеблаже́нный – всеблаже́нний, всещасли́вий.
Всебытие́ – всебуття́.
Всева́ться, все́яться – всі́юватися, всі́ятися.
Всеве́дец – всеві́да, всезна́вець (*р.* -вця), (*непочтит.*) всезна́йко, всезна́й. [Па́не-всезна́ю!].
Всеве́дение – всеві́дання, всезна́ння.
Всеве́дущий, *см.* **Всеве́дец.**
Всеви́дец, всеви́дящий – всеви́дець (*р.* -дця), всевидю́щий.
Всевла́стие – всевла́да, всевла́дництво, всевла́дність (*р.* -ности).
Всевла́стный – всевла́дний.
Всевозмо́жный – вся́кий-можли́вий, вся́кий-превся́кий, геть уся́кий, всеможли́вий. **-ные** *места* – всі усю́ди. [З усі́х усю́д(ів) наро́ду йде].
Всевысоча́йший, всевы́шний – найви́щий, пренайви́щий, усеви́шній (бог).
Всегда́ – за́всіди, завсі́гди́, за́вжди, усе́, раз-у-раз, повсякча́с, повсякча́сно, (*полон.*) за́вше. [Вона́ все так хо́дить. Жив до́ма коло та́та не раз-у-раз, а ті́льки вака́ціями (Крим.)].
Всегда́шний – за́всідній, завжде́нний, завжді́шній, повсякча́сний, повсіча́сний; (*бессменный*) – невиво́дний. [Невиво́дний гість].
Всего́дно – щорі́чно, що-ро́ку.
Вседержи́тель – вседержи́тель.
Вседне́вный, вседе́нный – щоде́нний.
Всееди́ный – всеєди́ний.
Всее́дная (*неделя*) – все́їдний ти́ждень, зага́льниця.
Всее́дный – все́їдний. [Все́їдні звіри].
Всезижди́тель – всесотвори́тель, всеспору́дник.
Всезна́йка – всезна́йко (*ж.* -йка), всеві́да (*общ.*); *Срв.* **Всеве́дец.**
Всезна́ние, *см.* **Всеве́дение.**
Всеизве́стный – загальновідо́мий.
Всеисцеля́ющий – всецілю́щий.
Всеконе́чный – доконе́чний. **-но** – доко́нче, доконе́чно.
Вселе́нная – все́світ, всесві́ття, світ, світ бо́жий, мир, всесві́тність (*очень возвыш.*) вселе́нна.
Вселе́нский – цілосві́тній, вселе́нський.
Вселя́ть, -ся, всели́ть, -ся – вселя́ти, -ся, всели́ти, -ся, оселя́ти, -ся, осели́ти, -ся. **-ленный** – все́ле[я]ний, осе́ле[я]ний.
Всеме́рный, *см.* **Всевозмо́жный, -но** – уся́ким спо́собом, усіма́ способа́ми.
Все́меро – все́меро, семери́цею.
Всемеро́м – усьомо́х.
Всеме́стный – повсю́дний. **-но** – повсю́дно, повсю́ди, по всіх усю́дах.
Всеми́лостивейший – найласкаві́ший, наймилостиві́ший.
Всемину́тный – щохвили́нний. **-но** – що-хвили́ни.
Всемирноизве́стный – на ввесь світ сла́вний, все́світньо-сла́вний, всесві́тньої сла́ви.
Всеми́рный – всесві́тній, всьогосві́тній, повсесві́тній, цілосві́тній; універса́льний. **-но** – на ввесь світ, повсю́дно.
Всемогу́щество – всемогу́тність, всеси́ла.
Всемогу́щий, всемо́щный – всемогу́тній, всемогу́щий, всемі́чний.
Всенаро́дный – 1) всенаро́дній, зага́льно-наро́дній, цілонаро́дній. [А тоді́ почне́м заво́дити всенаро́дній рай]; 2) (*всеобщий*) вселю́дний [Вселю́дна військова́ пови́нність]; (*публичный*) привселю́дний. **-но** – привселю́дно, прилю́дно. [Ла́яв її́ привселю́дно].
Всенепоро́чность – всенепоро́чність (*р.* -ности).
Всенепоро́чный – всенепоро́чний.
Всенепреме́нно – небезпре́мі́нно.
Всенижа́йший – найни́жчий, пренайни́жчий.
Всенижа́йше – як-найни́жче, всеуклі́нно. [Всеуклі́нно проха́ю вас].
Все́но́щный – цілоні́чний. **-ное** *бдение* – цілоні́чне неспання́. **Все́но́щная** – всю́ношна,

всéнóшна.
Всеоб’éмлемость – всеося́жність.
Всеоб’éмлющий – всеося́жний.
Всеóбщий – загáльний, вселю́дний; (*мировой*) світови́й, усесві́тній. [Вселю́дне прáво вибóрче. Вселю́дна освíта. Усесві́тнє (світовé) письмéнство, всесві́тня істóрія = **Всеóбщая** *литература, история*].
Всеóбщность – загáльність, вселю́дність, всенарóдність (*р.* -ности), універсалíзм (*р.* -му). [Загáльність прáці. Вселю́дність голосувáння].
Всеорýжие – пóвне озбрóєння, всеорýжжя, всезбрóя. *Во* **всеорýжии** – у всеорýжжі, при пóвній збрóї, комплéтно озбрóєний. *Во* **-жии** *опыта и знания* – геть-увесь озбрóєний дóсвідом та знання́м.
Всепобеждáющий – всепеpемóжний, всеперемóжливий (Кр.).
Всепóдданнейший – всепіддáнчий.
Всепожирáющий – всежерýщий. [Вогóнь всежерýщий (Л. Укр.)].
Всепокóрный, -нейший – найпокірні́ший. **-но, -нейше** – найпокірні́ше.
Всепрáведный – всепрáведний.
Всепрéданнейший – усíєю душéю віддáний, найвідданíший, найприхильнíший.
Всепресветлéйший – найяснíший, пренайяснíший.
Всепрощéние – всепрощéння.
Всердцáх – з-пересéрдя.
Всерьёз – навспрáвжки́, повáжно, настоя́ще, серйóзно. [Це ви шуткомá, чи настоя́ще?].
Всесвéтный, -но, *см.* **Всеми́рный, -но.**
Всесвяты́й – всесвяти́й, пресвяти́й, найсвятíший.
Всеси́льный – всеси́льний, всевлáдний, всевлáдник.
Всеслáвный – всеслáвний, преслáвний, найславнíший.
Всесожжéние – все(с)палíння, всеогнéнна жéртва.
Всесослóвный – всестанови́й, всеверстóвий, спíльний на (про) всі стáни (вéрстви), загáльний на (про) всі стáни (вéрстви).
Всё-таки, *см.* **Всё.**
Всесторóнний – всебíчний, всесторóнній. **Всесторóнне** – всебíчно, (*во всех отношениях*) усімá сторонáми.
Всеуслы́шание – *Говорить во* **-ние** – казáти всім до слýху, гóлосно, для вселю́дного слухáння.
Всехвáльный – всехвáльний.
Всецелéбный – всезцілю́щий.
Всецéлый – цілкови́тий. **-ло** – цілкóм, цілкови́то, до крáю.
Всечáсный – щогоди́нний, щочáсний, повсякчáсний. **-но** – що-годи́ни, щочáсно, повсякчáс.
Всечестнéйший – всечеснíший, найвсечеснíший.
Всещéдрый – всещéдрий.
Всея́дец, всея́дный – всéїда. *См.* **Всеéдный.**
Вскакáть *на гору* – ви́скакати (ви́скочити) на гóру.
Вскáкивание – 1) зскáкування; 2) схóплювання.
Вскáкивать, вскочи́ть *и* **вскокнýть** – (*на что и с чего*) зіскáкувати, зіскóчити, скóчити [Скóчив на коня́], схóплюватися, схопи́тися [Схопи́вся з лáви. Схопи́всь на коня́. Посхóплювалися й ки́нулися бíгти], зривáтися, зірвáтися, порвáтися [Порвáлася Ганнýся з мíсця. Зірвáвсь на рíвні нóги], спáсти, впáсти (на коня́), допáсти (коня́); (*во что*) вскáкувати, вскóчити [Вскóчив у бідý], вганя́тися, увігнáтися, угнáтися [За втікачáми він угнáвсь у мýри, і ворíтьми́ йогó запéрто зараз], цибáти, цибнýти [Цибнýв у льох], (*поспешно*) шурхнýти, -ся. [Шурхнýла, як плíточка, в пéршу дíрку (Мир.)]; (*со сна*) ки́нутися; (*о прыщах, чирьях*) – *сов.* ви́скочити, наряди́тися. [На щоці́ чиря́к наряди́вся].
Вскáпывать, вскопáть – скóпувати, скопáти. **Вскóпанный** – скóпаний. **-ая** *земля* – скóпана земля́. **Вскапывавшаяся** – рýшена земля́. [Не вбивáй тут пáлю, бо земля́ тут рýшена].
Вскáпывание – копáння.
Вскарáбкаться – ви́дряпатися, ви́дертися, ви́дратися, здéртися, вдéртися, стерéбкатися.
Вскáрмливать, -ся, вскорми́ть, -ся – вигодóвувати, -ся, ви́годувати, -ся, годувáти, -ся, згодувáти, -ся. **Вскóрмленный** – ви́годуваний, згодóваний.
Вскат – похи́лість (*р.* -лости), спáдистість (*р.* -тости).
Вскáтывание – скóчування.
Вскáтывать, вскатáть, вскати́ть *и* **вскатнýть** – скóчувати, скоти́ти, ви́котити (нагóру).

Вска́танный – ско́чений, ви́кочений (на го́ру).
Вскачь – ско́ком, ско́чки, вско́ки; вско́чки, ви́бриком, пли́гом, (*редко*) ви́хвицом, гатала́. [Ди́ка коза́ біжи́ть пли́гом. Жид ї́здить або тю́пки, або гатала́. Жене́ ко́ні ви́хвицом].
Вски́дывание – підкида́ння, скида́ння.
Вски́дывать, вскида́ть *и* **вски́нуть** – підкида́ти, скида́ти, ски́нути (*о многом* поскида́ти), завдава́ти, завда́ти. [Мо́ре скида́ло хви́лю на бе́ріг (Коц.). Вартови́й завда́в на плече́ рушни́цю].
Вски́дываться, вски́нуться *на кого* – накида́тися, наки́нутися на ко́го, присі́куватися, присі́катися до ко́го.
Вскип, вскипа́ние – закипа́ння.
Вскипа́ть, вскипе́ть – закипа́ти, закипі́ти, скипі́ти. **Вскипе́ть** *гневом* – запала́ти (скипі́ти) гніво́м.
Вскипе́ние – скипі́ння.
Вскипяти́ть – закип’яти́ти (Звин.), *а теснее* – (*воду*) зокро́пити, (*молоко*) спа́рити.
Вскипячённый – (за)кипі́лий, *а теснее* – (*о воде*) зокро́плений, (*о молоке*) спа́рений.
Вскиса́ние – за́кис.
Вскиса́ть, вски́снуть – укиса́ти, уки́снути.
Вскла́дывать, вскласть *на что* – наклада́ти, накла́сти (на що).
Вsклёп, вsклёпывание – на́клеп.
Всклепа́ть *на кого* – наклепа́ти (на ко́го).
Всклокота́ться – заклекоті́ти. [Мо́ре заклекоті́ло].
Всклоко́чивать, всклоко́ченный, *см.* **Вскло́чивать.**
Вскло́чивать, -ся, всклочи́ть, -ся – ко́шлати, -ся, поко́шлати, -ся, переко́шлати, -ся, кудо́вчити, -ся, покудо́вчити, -ся, скудо́вчити, -ся, куйо́вдити, -ся, покуйо́вдити, -ся, скуйо́вдити, -ся; *сов.* поколо́шкати, -ся, заку́страти, -ся, розку́йдити, -ся, *Срв.* **Растрепа́ть** *и* **Вз’еро́шивать. Вскло́ченный** – поко́шланий, покудо́вчений, скудо́вчений, скуйо́вджений, покуйо́вджений, поко́шланий, розко́шланий, заку́шланий, заку́страний, розку́йданий, кошла́тий. *Срв.* **Растрёпанный, Вз’еро́шенный. Вскло́ченная** *голова* – ку́дла, ку́чма. *Человек со* **-ной** *головой* – кудла́нь, кудлі́й, кудла́ч, кучмі́й, ку́штра, ку́чма.
Всковыря́ть – сколупа́ти, сколупну́ти, поколупа́ти.
Вскок – підско́к, скік (*р.* ско́ку).
Всколеба́ть, -ся – захита́ти, -ся, похитну́ти, -ся, (с)хитну́ти, -ся, схилитну́ти, -ся, заколиха́ти, -ся, score сколихну́ти, -ся, зворуши́ти, -ся, зворухну́ти, -ся, здвигну́ти, -ся, стену́ти, -ся. [Мо́ре стену́лося].
Всколу́пывать, -па́ть, -пну́ть – сколу́пувати, сколупа́ти, сколупну́ти. **-нутый** – сколупну́тий.
Вскользь – побі́жно, мимохі́дь, між і́ншим.
Всколыха́ть, -ся, *см.* **Всколеба́ть, -ся.**
Вскопа́ние – скопа́ння.
Вскопа́ть, *см.* **Вска́пывать.**
Вско́ре – незаба́ром, уско́рості (Звин.), незадо́вго, невзаба́рі, неба́вом, неба́вки, незаба́вки, незаба́вом, (*вот-вот*) зато́го, (*редко*) ускора́х.
Вскорм – ви́годування, ви́корм [ودда́в бичка́ на ви́корм], ви́пас.
Вскорми́ть, *см.* **Вска́рмливать.**
Вско́рмленник, -ница – годо́ванець, годо́ванка. *Срв.* **Воспи́танник.**
Вскоро́бливать, -ся, вскоро́бить, -ся – жоло́бити, -ся, пожоло́бити, -ся, ко́рчити, -ся, поко́рчити, -ся, покриви́ти, -ся.
Вскоро́дить – заскоро́дити.
Вскосма́тить, вскосма́ченный, *см.* **Вскло́чить, вскло́ченный.**
Вскочи́ть, *см.* **Вска́кивать.**
Вскрай *чего* – край чо́го, побіля́ чо́го.
Вскрик – ви́крик, по́крик, скрик, по́гук, (*редко*) о́гук.
Вскри́кивание – викри́кування, вигу́кування, погу́кування. *См.* **Вскрик.**
Вскри́кивать, вскрича́ть *и* **вскри́кнуть** – викри́кувати, покри́кувати, покри́кнути, скри́кувати, скри́кнути, погу́кувати, погукну́ти, згукну́ти, (*с воплем*) зо́йкнути, йо́йкнути, (*пронзительно*) верес(к)ну́ти, звересну́ти, галасну́ти.
Вскру́живать, вскружи́ть *кого*, **-жи́ть** *голову кому* – заморо́чити (закрути́ти, закружи́ти, заверну́ти) го́лову кому́. **Вскру́живающий** *голову кому* – заморо́ка (*общ.*).
Вскру́женный – заморо́чений, закру́чений.
Вскру́живаться, вскружи́ться – заморо́чуватися, заморо́читися. [Заморо́чуються хло́пці

тіє́ю Оля́ною].
Вскручи́ниться – зажури́тися, притужи́ти, затужи́ти, засумува́ти.
Вскрыва́ние, вскры́тие – 1) викриття́; 2) скре́снення (ріки́); 3) (*письма, посылки*) розрі́зування, *сов.* розрі́зання, розпако́вування, *сов.* розпакува́ння; 4) (*трупа*) розбира́ння, пороття́, требуші́ння, потроші́ння, секціонува́ння (*гал.*).
Вскрыва́ть, вскрыть – 1) викрива́ти, ви́крити, виявля́ти, ви́явити (*напр.* буржуа́зну нату́ру меншови́зму); 2) (*конверт*) розрі́зувати, розрі́зати, розпеча́тувати, розпеча́тати; (*посылку, тюк*) розпако́вувати, розпакува́ти; 3) (*нарыв*) розрі́зувати, розрі́зати; 4) (*труп*) розбира́ти, розібра́ти, поро́ти, требуши́ти, потроши́ти, розчиня́ти, (*сов.*) розчини́ти, секціонува́ти (*гал.*); 5) (*козырь в картах*) висві́чувати, ви́світити (сві́тку). **Вскры́тый** – 1) ви́критий, ви́явлений; 2) розрі́заний, розпеча́таний, розпако́ваний; 3) (*о нарыве*) розрі́заний; 4) (*о трупе*) розпо́ротий, розчи́нений, секціоно́ваний (*гал.*); 5) (*о козыре*) ви́світчений.
Вскрыва́ть, -ся, вскрыть, -ся – 1) (*о реке*) пуска́ти, пусти́ти. [На про́весні от-от рі́чка Гори́нь пу́стить]. *Река* **вскры́лась** – кри́га скре́сла, кри́гу полама́ло, кри́га пішла́; 2) (*о нарыве*) пухи́р прорва́ло; 3) (*о ране*) ра́на розкри́лася, ра́ну пусти́ло (*мед. слов.*).
Вскры́тие, *см.* **Вскрыва́ние.**
Вскры́ша – 1) (*в картах*) сві́тка, ко́зир (*р.* -ря); 2) *река на* **вскры́ше** – рі́чка ось-ось (да́лі-да́лі) пу́стить, кри́га ось-ось скре́сне (пі́де).
Всласть – усма́к, до смаку́.
Вслед – слідко́м, слідо́м, услі́д, на́слідці. *Итти* **в.** (*следом*) *за кем* – в тропи́ йти за ким. *Итти* **вслед** *за кем, не выпуская из вида, с целью проследить* – іти́ на́зирці, на́зирком, на́глядці.
Всле́дствие *чего* – 1) че́рез що, з чо́го, в на́слідок чого́; 2) (а) то́му́, з тієї, ціє́ї причи́ни.
Вслух – вго́лос, на-го́лос, го́лосно.
Вслу́шивание – прислуха́ння, дослуха́ння.
Вслу́шиваться, вслу́шаться – прислуха́тися, *сов.* прислу́хатися до чо́го, дослу́хатися, *сов.* дослу́хатися, дочува́тися, дочу́тися, наслуха́ти (*без сов.*), розслуха́тися, розслу́хатися, надслу́хувати що, надслу́хати що. **В-ться** *внимательно* – ува́жно дослуха́тися до чо́го, наставля́ти (наста́вити) ву́ха на що.
Всма́триванье – вдивля́ння.
Всма́триваться, всмотре́ться – вдивля́тися, видивля́тися, придивля́тися, *сов.* придиви́тися.
Всмя́тку – на́молодо, мняке́нько. *Яйцо* **всмя́тку** – молоде́ньке яйце́, мняке́нько зва́рене, не круте́.
Всо́вывание – засува́ння, засо́вування, всува́ння. *Межд., выражающее быстрое* **всо́вывание** – шургу́ч! шурх! шусть!
Всо́вывать, всо́вать *и* **всу́нуть** – всува́ти, всу́нути, засува́ти, бга́ти (*редко* вбига́ти), вбга́ти. **Всо́вывать** *руку во что* – засува́ти куди́сь ру́ку, сяга́ти руко́ю куди́. **Всу́нутый** – всу́нутий, всу́нений, засу́нений, убга́ний.
Всо́вываться – всува́тися, всу́нутися, засува́тися, засу́нутися.
Всоса́ть, всоса́ние, *см.* **Вса́сывать, вса́сывание.**
Вспада́ть, вспасть – спада́ти, спа́сти. [Спа́ло мені́ на ду́мку].
Вспа́ивать, вспои́ть – випо́ювати, ви́поїти, вигодо́вувати, ви́годувати (*молоком, пойлом*). **Вспо́енный** – ви́поєний, згодо́ваний молоко́м, пі́йлом.
Вспа́лзывать *и* **всползáть, всползти́** – зла́зити (вила́зати) вго́ру, злі́зти (ви́лізти) вго́ру. *Срв.* **Взбира́ться.**
Вспа́мятовать – згада́ти.
Вспа́ривать, вспа́рить – розпа́рювати (*и* па́рити), запа́рювати, *сов.* розпа́рити, спа́рити, запа́рити. **-рить** *лошадь* – умили́ти, утана́жити (коня́). **-вать, -рить** *спину* – споро́ти (спи́ну), би́ти (ви́бити) різка́ми, канчука́ми, па́рити, спа́рити, ви́парити, одчухра́ти, одшмага́ти. **Вспа́ренный** – 1) розпа́рений; 2) (*о коне*) уми́лений, утана́жений; 3) ви́битий різка́ми (канчука́ми), одшма́ганий, одчу́храний.
Вспа́рхивание – пу́рхання, зліта́ння.
Вспа́рхивать, вспорхну́ть – зніма́тися, *сов.* зня́тися вго́ру, пу́рхнути, зли́нути.
Вспа́рывать, вспоро́ть *живот* – поро́ти, розпо́рювати, розпоро́ти, розчиня́ти, розчини́ти. **Вспо́ротый** (*о животе*) – розпо́ротий, розчи́нений.
Вспа́хивание, вспа́шка – ора́ння, о́ранка. [О́ранка на ярину́ = **вспа́шка** *на яровой посев*]. **Вспа́шка** *паровая* – пар. **В.** *осенняя для весеннего посева* – зябля́, зяб, дзяб.
Вспа́шка, *см.* **Вспа́хивание.**
Вспа́хивать, вспаха́ть – ора́ти, зора́ти, ви́орати; (*многое, о многих*) поора́ти, позо́рювати,

наора́ти, понао́рювати. *Оставаться не* **вспа́ханной** (*о земле*) – я́ловіти. **Вспа́ханный** – о́раний, зо́раний, пео́раний, ви́ораний. **В-ая** *земля* – рілля́.
Вспе́нивание – шумува́ння, пі́нення.
Вспе́нивать – пі́нити, дава́ти чому́сь шумува́ти.
Вспе́ниваться, вспе́ниться – шумува́ти, зашумува́ти, зшумува́тися, спі́нитися. **Вспе́нившийся** – розшумо́ваний, шумля́вий, спі́нений.
Вспла́каться – запла́кати, розпла́катися.
Всплакну́ть – запла́кати тро́хи, заплакну́ти. **Всплакну́лось** *кому* – запла́кав тро́хи хто, захті́лося тро́хи попла́кати.
Всплё[е]ск – 1) ви́плеск, сплеск, плюск; 2) хлюп.
Всплё[е́]скиванье – 1) сплі́скування, плю́скання. **В.** *постоянное* – плюско́тнява; 2) хлю́пання.
Всплё́скивать, всплесну́ть – 1) спле́скувати, спле́сну́ти (рука́ми, в доло́ні, крило́м); 2) хлю́пати, хлюпну́ти (во́ду, водо́ю).
Всплё[е́]скиваться, всплесну́ться – 1) плю́скатися, плесну́тися; 2) хлю́патися, хлюпну́тися, хлепоті́ти (*гал.*); 3) (*о рыбе*) викида́тися, ви́кинутися, скида́тися, ски́нутися.
Всплошну́ю, всплошь – зу́спіль, щі́льно, суці́льно.
Всплыва́ть, всплыть – виплива́ти, ви́пливти, сплива́ти, спливти́, вирина́ти, ви́р(и)нути, зрина́ти, зри́ну́ти, зорну́ти, зни́рну́ти. [Мі́сяць ви́плив з-за лі́су. Сплива́ли забу́ті кри́вди й гріхи́ (Коцюб.). Звідкіля́ тії́ спо́гади вирина́ють? (Крим.). Зно́ву зрина́ли бра́тові слова́ у не́ї в голові́ (Грінч.). Пірну́в у во́ду і ви́рнув геть дале́ко від то́го мі́сця. Потопе́льник зорну́в].
Всплыва́ние, всплы́тие – виплива́ння (*сов.* виплиття́) на по́верх, вирина́ння, зрина́ння.
Спои́ть, *см.* **Вспа́ивать.**
Вспола́скивать, всполоска́ть *и* **всполосну́ть** – сполі́скувати, сполосну́ти. **Всполо́сканный, всполо́снутый** – сполі́сканий, споло́снутий.
Вспола́шивать, -ся, всполоши́ть, -ся – поло́ха́ти, -ся, споло́хувати, -ся, *сов.* споло́хати, -ся, сполохну́ти, -ся [Соба́ки сполохну́ли за́йця], полоши́ти, -ся, сполоши́ти, -ся, (*только птиц*) шугну́ти. **Всполоши́ть** *многих* – пополо́хати, поґвалтува́ти, побудора́жити. **Всполо́шенный** – споло́ханий, наполо́ханий.
Всполза́ть, всползти́ – зла́зити, злі́зти, вила́зити, ви́лізти. [Мура́шка ви́лізла на пля́шку].
Всполо́х – споло́х, ґвалт, триво́га. [Вда́рили на споло́х. На дзвіни́ці задзво́нено на ґвалт].
Всполохну́ть, *см.* **Вспола́шивать.**
Вспомина́ние – зга́дування, прига́дування.
Вспомина́ть, -ся, вспо́мнить, -ся, вспомяну́ть, -ся – зга́дувати, -ся, згада́ти, -ся, прига́дувати, -ся, пригада́ти, -ся, нага́дувати, -ся, нагада́ти, -ся, спога́дувати, -ся, спогада́ти, -ся, зду́мувати, -ся, зду́мати, -ся, спомина́ти, -ся, спом'яну́ти, -ся, спам'ята́ти, -ся. *А теснее* – **вспомина́ться**: встава́ти (вста́ти) в ду́мці, спада́ти (спа́сти) на па́м'ять, зри́нути в голові́. *И не* **вспо́мнит** – ні зга́ду, ні спо́гаду.
Вспомога́тельный – допомічни́й, допомі́жни́й, підсо́бний, помічни́й, запомага́льний, спомага́льний. **-ный** *глагол* – дієсло́во допомічне́. **-ная** *касса* – ка́са допомо́ги, допомага́льна ка́са.
Вспомога́ть, вспомоществова́ть, вспомо́чь – помага́ти, помогти́, допомага́ти, допомогти́ кому́, запомага́ти, запомогти́ кого́, дава́ти (да́ти) кому́ ра́ду, по́міч, порятý́нок.
Вспоможе́ние, вспомоществова́ние – запомо́га, допомо́га, підмо́га, по́міч (*р.* по́мочи); *дающий* **вспоможе́ние** – запома́гач, допома́гач. *Касса взаимного* **вспомоществова́ния** – ка́са обопі́льної допомо́ги.
Вспомоществова́тельный, *см.* **Вспомога́тельный.**
Вспомоществова́ть, *см.* **Вспомога́ть.**
Вспомяну́ть, *см.* **Вспомина́ть.**
Вспоро́ть, *см.* **Вспа́рывать.**
Вспорхну́ть, *см.* **Вспа́рхивать.**
Вспоте́лый – спітні́лий.
Вспоте́ть – спітні́ти. *См.* **Поте́ть.**
Вспры́гивать, вспры́гнуть – спли́гувати, сплигну́ти, стриба́ти, стрибну́ти. [Кіт стрибну́в на піч].
Вспры́скивание – 1) *см.* **Бры́зганье**; 2) *см.* **Впры́скивание**; 3) питтє́ могорича́, покропі́ння (запива́ння) ново́ї по́купки.
Вспры́скивать, вспры́снуть – 1) *см.* **Бры́згать**; 2) *см.* **Впры́скивать**; 3) (*обновку, сделку*) запива́ти (запи́ти) могори́ч, *сов.* покропи́ти (запи́ти) нову́ по́купку, обору́дку.
Вспры́снутый – 1) попи́рсканий, попо́рськаний, побри́зканий; 2) *см.* **Впры́снутый**; 3)

запи́тий, покро́плений могориче́м.
Вспря́дывать, *см.* **Вспры́гивать.**
Вспу́гивать, вспугну́ть, *см.* **Вспола́шивать, всполохну́ть.**
Вспу́тать, *см.* **Пу́тать.**
Вспуха́ть, вспу́хнуть, *см.* **Распуха́ть, распу́хнуть.**
Вспу́хлый, вспу́хший, *см.* **Распу́хший.**
Вспу́хлина – о́пух (*р.* -ху), пухли́на́.
Вспу́ченность – нади́ми (*р.* -мів).
Вспу́чивание – обдима́ння, дму́чка.
Вспу́чивать, -ся, вспу́чить, -ся – обдима́ти, -ся, обду́ти, -ся, (*о многих*) пообдима́тися. **Вспу́ченный** – обду́тий; *геолог.* – набубня́вілий.
Вспыли́ть – запали́тися, розпали́тися, скипі́ти, спалахну́ти, спахну́ти, загорі́тися гні́вом, впа́сти в па́сію, (*безл.*) спали́ти. *Я* **вспыли́л** – мене́ спали́ло. **Вспыли́вши** – з о́палу. [Та це він з о́палу сказа́в].
Вспы́льчивость – запа́льність (*р.* -ности), гарячкува́тість, за́пал, ро́зпал.
Вспы́льчивый – палахки́й, запа́льчастий, розпа́листий, запальни́й, гаря́чий, гарячосе́рдий, гарячкува́тий, (*реже*) опри́скливий, спри́скливий, заго́нистий, я́росливий (М. Вовч.). **Вспы́льчиво** – за́пально, розпа́листо, гарячкува́то, спри́скливо, заго́нисто, я́росливо.
Вспы́хивать, вспы́хнуть – 1) спала́хувати, спалахну́ти, палахну́ти, спа́хувати, спахну́ти; (*загораться*) займа́тися, зайня́тися; (*вырваться наружу*) жахну́ти, пальну́ти, ви́буха́ти, ви́бухнути. [Ого́нь спалахну́в. По́рох ви́бухнув]. **Вспы́хнул** *мятеж, бунт* – ви́бухло повста́ння, ви́бухнув бунт; 2) *см.* **Вспыли́ть**; 3) **-ивать, -нуть** *румянцем* – спала́хувати, спалахну́ти на обли́ччі, червоні́ти, почервоні́ти, палені́ти, спалені́ти.
Вспы́шечник – бли́скало (пристрі́й для сигналізува́ння).
Вспы́шка – 1) ви́блиск, споло́х, ви́бух; 2) **в-ка** *гнева* – ви́бух гні́ву.
Вспя́ливать, вспя́лить – напина́ти, напну́ти, нап'я́сти, натяга́ти, натягти́ на се́бе. [Що це вона́ нап'я́ла на се́бе?].
Вспять – назу́сп'ять, назу́спіт. [Хіба́ рі́чка назу́спіт потече́?].
Встава́ние – встава́ння, вста́нок. [Роби́в од уста́нку до сме́рку].
Встава́ть, встать – встава́ти (встаю, встає́ш), *сов.* вста́ти, (*о мног.*) повстава́ти. [Ой уста́ну я ране́нько. Устаю́ть над Гу́манем дими́ (Кул.). Всі ще вдо́світа повстава́ли]. **В-ва́ть, -ать** (*с места*) – підво́дитися, підве́сти́ся, встава́ти, вста́ти, зво́дитися, зве́сти́ся, зніма́тися, зня́тися, зве́сти́ся на но́ги, ста́ти на рі́вні но́ги. **-вать** *с трудом* – зволіка́тися, зволокти́ся. **Встать** *поспешно* – схопи́тися. **-ать** *с лошади* – зсіда́ти, зсі́сти з коня́. **-ать** *на стул, на колени* – става́ти, ста́ти на стіле́ць, навко́лішки. **-ва́ть, -ать** *на собственные ноги* – спина́тися (сп'ясти́ся) на вла́сні но́ги; (*являться, возникать*) става́ти, ста́ти, повстава́ти, повста́ти, виника́ти, ви́никнути. [Стає́ перед очи́ма давнина́ на́ша. В голові́ повстава́в ці́лий рій відпові́дних спо́гадів (Крим.). Спо́мини виника́ли в його́ голові́ (Крим.)]. **-ва́ть, -ать** *против кого* – повстава́ти (повста́ти) про́ти ко́го, на ко́го, підніма́тися (підня́тися) на ко́го. **-ва́ть, -ать** *на защиту* – обстава́ти, обста́ти за ким, за чим, вступа́тися, вступи́тися за ко́го, за що.
Вста́вка – 1) (*в рукопись, в разговор*) вста́вка; (*в одежду*) вста́вка, надста́ва, шту́чка, уштуко́ване; 2) (*при инкрустировании*: *вставка в дерево металла, кости и пр.*) впуска́ння (*гал.*); (*в деревянный брус и пр.*) дото́чене (*р.* -ного), вті́чка; 3) *см.* **Вставле́ние.**
Вставле́ние – вста́влювання, вставля́ння [Они́ксове камі́ння до вста́влювання на нагру́дник (Кулі́ш)], заправля́ння в щось.
Вставля́ть, вста́вить – вставля́ти, вста́вити, вправля́ти, впра́вити, заправля́ти, запра́вити. [Свого́ ро́зуму ніко́му не вста́виш. Розкопа́ли джере́льце, впра́вили ву́лик, і ста́ла кирни́ця. Ви́крутив діяме́нти і запра́вив до скла и́нші]. **В-я́ть, -ить** *стекло оконное* – скли́ти, засКли́ти, (*о многом*) поскли́ти. **-я́ть, -ить** *в раму под стекло* – заво́дити (заве́сти) під скло. **-я́ть, -ить** *дно куда* – дни́ти що, задни́ти, заде́нчити, (*множ.*) позадина́ти. **В-я́ть, -ить** *нитки иного цвета при тканье* – утика́ти, утка́ти. **В-я́ть** *дверные, оконные косяки* – хутрува́ти ві́кна, две́рі. **В-я́ть, -ить** *распорки при постройке лодки из цельного дерева* – заво́дити цурки́. **В-я́ть, -ить** *куски в мех, в ткань при починке* – штукува́ти, ви́штукувати що. **В-я́ть, -ить** *в кирпичную каменную стену при кладке* – вмурува́ти. **В-я́ть, -ить** *в дерево металл, кость и пр. при инкрустировании* – вкида́ти, вки́нути, впуска́ти, впусти́ти. **В-я́ть, -ить** *слово в разговор* – вкида́ти, вки́нути, докида́ти, доки́нути (сло́во), впада́ти, впа́сти в сло́во кому́.
Вставно́й, вста́вочный – вставни́й, вста́влюваний, впра́влюваний. **Вставны́е** *зубы* –

фальши́ві, шту́чні, вставні́ зу́би.
Вста́вщик, -ица – вставля́ч, -я́чка, впра́вник, -ниця, впра́влювач, -чка.
Встарь, встарину́ – устаровину́, в да́вню давни́ну, за да́вньої давнини́.
Вста́скивание *наверх* – стяга́ння (наго́ру), витяга́ння, виса́джування.
Вста́скивать, встащи́ть – стяга́ти, стягти́ (наго́ру), витяга́ти, ви́тягти, зса́джувати, зсади́ти, виса́джувати, ви́садити, виволіка́ти (наго́ру), ви́волокти, (*редко*) сти́рити (*сов.*), (*о многом*) – *сов.* постяга́ти (нагору), повиса́джувати. [Наси́лу того́ мішка́ на стіл ви́садив. Стяг сам на горі́ще)]; (*перед собой*) ви́тягти супроти́ се́бе, попере́д се́бе. **Вста́щенный** – стя́гнений, ви́тягнений, ви́саджений.
Вста́скиваться, встащи́ться – стяга́тися, стягти́ся, віла́зити, ви́лізти (наго́ру).
Встать, *см.* **Встава́ть.**
Встопо́рщить – настовбу́рчити, (*о ткани*) зга́рбати.
Встороне́ – о́сторонь, на о́дшибі, по́даль.
Встоскова́ться – вда́тися в ту́гу, в нудьгу́, зажури́тися.
Встошни́ть – зану́дити. *Мне* **встошни́лось** – мене́ ну́дить, зану́дило, мені́ ну́дно ста́ло. [Зану́дило коло се́рця, заколо́ло в боку́ (Шевч.)].
Встрево́жение – стурбува́ння, затриво́ження.
Встрево́женность, *см.* **Встрево́жение**, *а теснее* – стурбо́ваність, затриво́женість, споло́ханість (*р.* -ности).
Встрево́женный – стурбо́ваний, затриво́жений, споло́ханий.
Встрево́живать, -ся, *см.* **Трево́жить, -ся.**
Встрево́жить, *см.* **Трево́жит.**
Встрепа́ть, *см.* **Встрёпывать.**
Встрепета́ть, -ся, встрепену́ть, -ся – стрі́пувати, -ся, стрепета́ти, -ся, стрепену́ти, -ся, тріпну́ти, -ся, стріпну́тися, ки́нутися, сполохну́тися. [Ти, со́коле, не стрепета́йся. Ки́нувсь, аж затруси́вся].
Встрёпка – ску́бка, ма́тланка, прочуха́н, прочуха́нка, перегре́чка, перегі́н (*р.* -го́ну). *Срв.* **Взбу́чка.**
Встрёпывать, встрепа́ть – дава́ти (да́ти) ску́бки, ма́тланки; (*о волосах*) – скудо́вчити, розку́длати. *Встал, как* **встрёпанный** – ско́чив, як переми́тий.
Встре́тить, *см.* **Встреча́ть.**
Встре́ча – зу́стріч (*р.* -чи), зустрі́ча (*р.* -чі), стрі́ча (*р.* -чі); (*случайная*) спітка́ння, спо́тичка; (*встречание*) стріва́ння, стріча́ння. **Встре́ча** *условленная* (*свидание*) – схо́дини. *При первой* **встре́че** – з пе́ршої зу́стрічи, на́встріч. [Вона́ його́ на́встріч не злюби́ла]. *На* **встре́чу** *кому, чему* – назу́стріч кому́, чому́, устрі́ть кого́, чого́, про́ти, про́тив. *Выйти на* **встре́чу** *кому* – перестрі́ти кого́.
Встреча́ние – стріча́ння, стріва́ння.
Встреча́ть, -ся, встре́тить, -ся – стріча́ти, -ся, стрі́нути, -ся, стріва́ти, -ся, стрі́ти, -ся, зустріча́ти, -ся, зустріва́ти, -ся, зустрі́ти, -ся; (*застигнуть*) зу́спі[и]ти кого́, спобі́гти; (*итти навстречу*) перестріва́ти кого́, перестріча́ти, перестрі́ти кого́; (*случайно*) здиба́ти, -ся, зди́бати, -ся, поди́бувати, -ся, нади́бати, спотика́ти, -ся, спітка́ти, -ся. **В-ать** *с хлебом-солью* – віта́ти хлі́бом-сі́ллю.
Встре́чный – стрі́чний, зустрі́чний, стрі́чаний. *Первый* **встре́чный** – пе́рший-лі́пший. **Встре́чный** *и поперечный* – ко́жен стрі́чний, хто попа́ло. **Встре́чные** *кумовья* – стрі́чані кумі́. **Встре́чный** *иск* – зустрі́чний по́зов, зустрі́чне домага́ння. **Встре́чный** *ветер* – супроти́вний ві́тер.
Встря́ска – 1) *см.* **Встря́хивание**; 2) *см.* **Встрёпка.**
Встря́хиванье – стрі́пування, стру́сювання, *сов.* струсі́ння, по́трус.
Встря́хивать, -ся, встряхну́ть, -ся – стрі́пувати, -ся, стріпну́ти, -ся, стріпону́ти, -ся, стру́сювати, -ся, струсну́ти, -ся, струсону́ти, -ся, струхну́ти, -ся, обтрі́пувати, -ся, трепну́ти, -ся, тріпну́ти, -ся, потруси́ти, підтруси́ти. [Підтруси́ мішо́к, щоб ове́с утруси́вся]. **В-ну́ть** *головою* – мотну́ти. **Встряхну́ть** *сильно* – трепону́ти, тріпону́ти. [Як трепону́в мене́, ма́ло душа́ не ви́летіла].
Вступа́ть, вступи́ть – вступа́ти, вступи́ти, вхо́дити, увійти́. [Уступі́те до на́шої госпо́ди!]; (*в должность*) обнім́ати (обійня́ти) поса́ду, заступа́ти (заступи́ти, ста́ти на) уряд; (*в брак*) бра́тися, побра́тися, поня́тися, дружи́тися, одружи́тися з ким, пошлю́бити кого́; (*во 2-й брак*) бра́тися вдру́ге, одру́жуватися вдру́ге; (*в бой*) става́ти (ста́ти) до бо́ю, сточи́ти бій; (*в открытый бой с кем*) дава́ти по́ле кому́. **Вступи́ть** *в спор* – зазмага́тися. **-а́ть** *в сношения* – захо́дити в стосу́нки; (*в разговор*) заво́дити (заве́сти) розмо́ву, захо́дити (зайти́) в розмо́ву, в бала́чки, в бе́сіду; (*в союз*) вхо́дити (увійти́) в спі́лку, приступа́ти (приступи́ти,

приста́ти) до спілки. **Вступи́ть** *в предосудительный союз* – злига́тися з ким. **Вступа́ть, вступи́ть** *в связь* – вступа́ти в зв'язо́к, (*любовную*) зазна́тися з ким (*сов.*). **Вступи́ть** *в дружбу, в приятельские отношения* – задружи́ти, заприязни́тися, заприятелюва́ти, затоваришува́ти з ким; (*в фамильярные отношения*) запанібра́нататися; (*в родство*) поріднн́итися, породича́тися. **-и́ть** *в борьбу, в бой, в спор* – вступи́ти в боротьбу́, зітну́тися, стя́тися. **-и́ть** *в тяжбу* – запозива́тися; (*на престол*) ста́ти на ца́рство, засі́сти (усадови́тися) на престо́лі.

Вступа́ющий – той хто вступа́є, вхо́жий. *Вновь* **вступа́ющий, вступи́вший** – нововхо́жий, нововсту́плений, новоприста́лий, новоприста́нний.

Вступа́ться, вступи́ться *за кого* – оступа́тися, оступи́тися за ким *или* за ко́го, обстава́ти, обста́ти за ким, упомина́тися за ким, (*защищать*) бороня́ти кого́.

Вступи́тельный – вступни́й. [Вступне́ сло́во. Вступні́ поясні́ння].

Вступле́ние – 1) вступ, вступне́ сло́во; (*предисловие*) передмо́ва; 2) вступ, вхі́дчини, вхо́дини (*обыкновенно с пирушкой*). [Запи́ти вхі́дчини = *запить* **вступле́ние**].

Всту́пщик – всту́пник, спі́рник. [До ціє́ї землі́ спі́рників нема́].

Встя́гивать, *см.* **Вста́скивать.**

Всу́е, *црк.-сл.* – всу́є. [І всу́є пла́четься земля́ (Шевч.)]. *См. ещё* **Напра́сно.**

Всу́нуть, *см.* **Всо́вывать.**

Всу́чивать, -ся, всу́чить, -ся – 1) (*о нитке*) всу́кувати, всука́ти; 2) (*назойливо навязывать*) впира́ти, впе́рти, втиска́ти, втисну́ти, (*вульгарнее*) втелю́щувати, -ся, втелю́щити, -ся, втере́блювати, впиха́ти, увіпхну́ти. [Си́лувався впе́рти йому́ квитка́ на конце́рт. Воні́ нічо́го не хті́ли бра́ти, але́ я вти́снув їм два карбо́ванці]. **Всу́ченный** – впе́ртий, втелю́щений, втере́блений.

Всха́живать, *см.* **Всходи́ть.**

Всхли́пыванье, всхлип – хли́пання, хли́пи (*р.* -ів), схли́пування, (*хныканье*) пхи́кання.

Всхли́пывать, всхли́пнуть – хли́пати, схли́пувати, схлипну́ти, хли́пнути, (*хныкать*) пхи́кати, пхи́кнути.

Всходи́ть, *см.* **Восходи́ть.**

Всход, *чаще* **Всхо́ды** – схід, схо́ди, вру́на, (*р.* врун *и* вру́нів), про́рість (*р.* -рости), ру́но, рунь (*р.* -ни). [Га́рні вру́на сього́ ро́ку. Дощі́в не було́, та й про́рости нема́є]. *Покрываться* **всхо́дами** – вру́нюватися. *Покрытый зелёными* **всхо́дами** – зеленору́нний.

Всхо́дня – схі́дня. [При́стани там нема́, а є схі́дня].

Всхожде́ние, *см.* **Восхожде́ние.**

Всхо́жесть – висхо́жість, зіхо́жість (*р.* -жости).

Всхо́жий – висхо́жий, зіхідни́й. [Дрі́жджі не до́брі, ті́сто не висхо́же. Пшени́ця зіхідна́].

Всхолми́ть – (*песок*) покучугу́рити, (*почву*) погорбува́ти, (*воду*) похвилюва́ти. **Всхо́лмленный** – покучугу́рений, погорбо́ваний, (*о воде*) похвильо́ваний.

Всхохла́тить – підби́ти чуб угору́.

Всхрапну́ть – 1) *см.* **Всхра́пывать**; 2) засну́ти тро́хи.

Всхра́пывать, всхрапну́ть – хропти́ (ти хропе́ш), хропну́ти.

Всцара́паться – ви́дряпатися, ви́дратися. [Кіт ви́дряпавсь на де́рево].

Всчина́ть – почина́ти, розпочина́ти.

Всыпа́ние, всы́пка – всипа́ння, засипа́ння, (*сов.*) в[за]си́пання.

Всыпа́ть, всы́пать, всыпну́ть – 1) всипа́ти, вси́пати, засипа́ти, заси́пати. [Заси́пав у сту́пу про́са і приси́лував москаля́ товкти́]; 2) **всы́пать** *розог, плетей* – вси́пати, вчи́стити кому́ що, одшмага́ти кого́.

Всю́ду – усю́ди, повсю́ди, скрізь, по всіх усю́дах. *См.* **Везде́.**

Вся – вся. *Во* **всю** – з усіє́ї си́ли, на всі бо́ки. *См.* **Весь.**

Вся́кий, всяк – 1) уся́кий, уся́к, уся́ке, ко́жен, ко́жний, ко́ждий, (*диалект.*) жо́ден, жо́дний; [Всяк його́ слу́хати йшов (Л. Укр.). Їх ім'я́ вся́ке (вся́кий) тепе́р зна́є (Грінч.). Ми тут жа́дне лі́то літу́ємо]. *Решительно* **вся́кий** – кожні́сінький, геть-уся́кий. *Без* **вся́ких** *неприятностей* – без жа́дної при́крости. **Вся́кий** (*презрительно*) – леда́-хто, ледь-хто, леда́й-хто, ля́да-хто, аби́-хто. [Неха́й мене́ леда́-ду́рень в ли́чко не цілу́є. Поби́ти, то й аби́-хто знайде́ться – от и́нше ді́ло пожа́лувати. Жі́нка ма́є пра́во вимага́ти розлу́чно́го листа́ за леда́-сло́во (Л. Укр.)]. *Без* **вся́кого** – без ні́якого. [Без ні́якого до́воду його́ обвинува́чено (Грінч.)]. **Вся́кий** *день*, **вся́кий** *год* – що-день, що-дня́, що-рік, що-ро́ку. *Во* **вся́ком** *случае* – у вся́кому (в ко́жному) ра́зі. **Вся́кими** *средствами* – уся́ким спо́собом, усіма́ способа́ми; 2) вся́ковий, різномані́тний, рі́зний. [З пе́рцем, з шапра́ном і з рі́зними припра́вами].

Вся́ко – уся́ко, уся́ково, рі́зно. Вся́ко *бывает* – уся́ко, уся́ково (уся́кого) бува́є (трапля́ється), уся́чина бува́є.

Вся́ческий – геть-уся́кий, превся́кий, вся́кий, всеяякий. [На щáстя веляя́ке май сéрце однáке]. **Вся́чески** – геть-уся́ко, превся́ко, усе[і]ля́ко, все[і]ля́ково, на всі ладú, всімá способáми. *См.* **Вся́ко.**
Вся́чина – уся́чина, уселя́чина, рíзні рíзнощі.
Втáйне – пóтайки, пóтай, таéмно, потаéмно, тайкомá, крадькомá, криткомá, нúшком. **Втайне** *от кого* – пóтай кóго.
Втáлкивание – впирáння, впихáння, пропихáння, вганя́ння.
Втáлкивать, -ся, втолкáть, -ся *и* **втолкнýть, -ся** – впирáти, -ся впéрти, -ся, пхáти, -ся, впихáти, -ся, у(ві)пхнýти, -ся, тручáти, -ся, втрýтити, -ся. **Втóлканный** – впéртий, у[ві]пéртий, у(ві)пхнýтий, втрýчений, увíгнаний.
Втáпоры – тодí, в такý дóбу.
Втáптывать, втоптáть – втóптувати, втоптáти; (*в грязь*) втóптувати в болóто, затóптувати (затоптáти) в болóто; (*принизить*) упослíд(н)ити.
Втаскáть, *см.* **Втáскивать.**
Втáскивание – втягáння, вволікáння *и т. д.*
Втáскивать, -ся, втаскáть, -ся *и* **втащúть, -ся** – втягáти, -ся, втягтúся, вволікáти, -ся, вволоктú, -ся, впéрти, -ся (*сов.*), втарабáнювати, -ся, втарабáнити, -ся, втерéблювати, -ся, втеребúти, -ся, втúрювати, -ся, втúрити, -ся. **Втáщенный** – втя́гнений, вволóчений, втарабáнений, втúрений *и т. д.*
Втасóвывать – втасóвувати (úншу кáрту).
Втáчивать, втачáть – вшивáти, вшúти, вштукóвувати, вштукувáти, приштукóвувати, приштукувáти. [Уштукувáв клин, щоб шúрше булó].
Втáчка – вшивáння, *сов.* вшиття́, уштукóвування, приштукóвування, *сов.* уштукувáння, приштукувáння.
Втащúть, *см.* **Втáскивать.**
Втекáть, втечь – вливáтися, влúтися, впливáти, впливтú, вбігáти, вбíгти. [Малí річкú впливáють у бíльші].
Втемя́шить, втéмить, -ся – втовкмáчити, -ся, вбгáти, -ся; залíзти в гóлову, засíсти в голові.
Втерéть, -ся, *см.* **Втирáть, -ся.**
Втесáться – затесáтися кудúсь, залíзти, втеребúтися, увібрáтися. *См.* **Втирáться 2.**
Втеснять, -ся, втеснúть, -ся, *см.* **Втúскивать, -ся, втúснуть, -ся.**
I. Втечéние – вливáння, впливáння.
II. Втечéние[и] – прóтягом, на прóтязі, за чóго, чéрез що. [За пéршої добú. Чéрез усю Петрíвку. Перебулá там чéрез ніч. Прóтягом двох семéстрів].
Втéчка – 1) *см.* **Втечéние**; 2) (*у охотников*) слід.
Втирáние – 1) втирáння (*напр.* якóїсь мáсти), розтирáння, рóзтирка; 2) (*влезание куда, к кому*) влáзіння, пролізáння, пролáзіння. *См.* **Втирáться.**
Втирáть, втерéть – втирáти, втéрти. **-ать** *очки* – замúлювати (замúлити) óчі, лýдóю лудúти когó, вмáзувати в óчі окуля́ри (Кр.). **Втёртый** – втéртий.
Втирáться, втерéться – 1) втирáтися, утéртися. [Жовткú вже втéрлися]; 2) *куда, к кому* – сúлуватися влíзти кудú *или* до кóго, (потрóху) влáзити, влíзти, пролáзити, пролíзти, тúснутися, втúснутися, втуля́тися, втулúтися [Такú втулúвсь до пáнського товарúства], всівáтися, всíятися [Звичáйно, що й вонá тудú всíялась!], прослизáти, прослизнýти, (*очень льстиво*) влúзуватися, влизáтися [Хто-хто, а він усюди влúжеться], (*втесаться*) увіткнýтися [Ще не булó такóго весíлля, щоб він тудú не ввіткнýвсь], промикáтися, промкнýтися; (*в доверие*) залáзити (залíзти) в дýшу комý, закрадáтися до чиєїсь душí (довíри), сúлуватися придбáти, вíру до сéбе. **Втирáющийся, втёршийся** – влáзливий, влáзень (*р.* -зня), (*ж. р.*) влазюля (*р.* -лі). [У! пáнська влазюля!].
Втúскивание – 1) впихáння, (*редко*) вбигáння, вдáвлювання, впирáння; 2) *см.* **Втирáние 2.**
Втúскивать, втúскать *и* **втúснуть** – бгáти, (*редко*) вбигáти, убгáти, пхáти, упхáти, упхнýти, вдáвлювати, вдавúти [Повдáвлював йомý óчі в ямкú], впирáти, впéрти. [Не мóжу впéрти зáтичку в пля́шку]. **Втúснутый** – убгáний, упхнýтий, вдáвлений, у(ві)пéртий.
Втúскиваться, втúскаться *и* **втúснуться** – втискáтися, втúснутися, впирáтися, впéртися, впихáтися, упхáтися, втасувáтися. [Утасувáлися й ми в той вагóн]; *см.* **Втирáться, втерéться 2.**
Втихомóлку, втишú – тишкóм, тихцéм, нúшком, тúшком-нúшком, нúщечком, мовчкóм. *Срв.* **Втáйне.**
Втолкáть *и* **-кнýть,** *см.* **Втáлкивать.**
Втолкóвывать, -ковáть – вбивáти (вбúти) в гóлову, втовкмáчувати, втовкмáчити. [Велúкі

катастро́фи розкрива́ють о́чі й таки́м, що їм сіє́ї пра́вди нія́ким сло́вом не втовкма́чиш (Куліш)]. **Втолко́ванный** – втовкма́чений.
Втолочь – втовкти́.
Втолпи́ться – вти́снутися, упха́тися куди́сь, пропха́тися.
Втопта́ть, *см.* **Вта́птывать.**
Вто́ра – дру́гий (го́лос), дру́га скри́пка. [Він співа́є дру́гого].
Втора́чивать, второчи́ть – притаро́чувати, притарочи́ти.
Вторга́ться, вто́ргнуться – вдира́тися, вде́ртися, впи́ратися, впе́ртися; (*в жизнь, в дела чьи*) – втруча́тися, утру́титися, втиска́тися, вти́сну́тися; *быстро* **вторга́ться** (*в страну*) – вганя́тися, увігна́тися (до яко́їсь краї́ни), чини́ти (вчини́ти) за́біг(и).
Вторже́ние *войска* – впад, наї́зд, за́біг, (*в жизнь, в дела чьи*) втруча́ння, вдира́ння, заліза́ння.
Втори́тель, -ница – вторівни́чий, -ча, підголо́сич.
Вто́рить – вторува́ти, окселентува́ти, підголо́шувати кому́.
Втори́чно – удру́ге, за́друге, за́вдруге, повто́рне.
Втори́чный – 1) повто́рний, поно́вний, за́вдругий, другоразо́вий; 2) другорядо́вий, другоступне́вий, другоста́тній, секунда́рний. [Другорядо́ва ста́дія ро́звитку. Другоступне́вий періо́д. Тут звук і – секунда́рний].
Вто́рник – вівто́рок, вівті́рок (*р.* -рка). **Вто́рничный** – вівто́рковий, вівті́рковий.
Второбра́чие – дру́гий шлюб, за́вдругий шлюб, за́вдруге одру́жі́ння.
Второбра́чный – одру́жений за́вдруге, другошлю́бний. **-ый** *сын* – син з дру́гого шлю́бу.
Второго́дник, -ница – друга́к, друга́чка.
Второзако́ние – второзако́ння.
Второ́й – дру́гий. **Второ́й** *по старшинству* – підста́рший. *Во*-**вторы́х** – удру́ге, по-дру́ге. *Из* **вторы́х** *рук* – з дру́гої руки́.
Второкла́сник – другокла́сник.
Второкла́сный – 1) другокла́сний; 2) другоря́дний.
Второпя́х – з-по́хвату, при́хапці, ха́пки, хапко́м, хапце́м, хапа́ючись, за по́спіхом; (*на́скоро*) нашвидку́, на швидку́ руч.
Второстепе́нный – 1) другоря́дний, побі́чний. [Це для йо́го не головне́, а побі́чне]; 2) *матем.* – дру́гого степеня́, другоступ(е)не́вий.
Вто́рье, *см.* **Эхо.**
Втра́вливать *и* **Втравля́ть, втрави́ть** – 1) (*о собаках, соколах*) вимуштро́вувати, ви́муштрувати до полюва́ння; (*о людях*) завча́ти кого́ до чо́го; 2) нацько́вувати (нацькува́ти) кого́сь (уку́пі з і́ншими) проти ко́го, проти чо́го, затяга́ти (затягти́) своЇ́ми підмова́ми кого́сь, проти ко́го, проти чо́го, втяга́ти, втягти́. [Хтять і нас затягти́ в цю ворожне́чу].
Втра́вливаться – вимуштро́вуватися, завча́тися; впуска́тися в що. [Уже́ впусти́вся в злоді́йство].
Втре́тьих – по-тре́тє, тре́тє.
Втри́дорога – утри́дорога, в три рази́ доро́жче.
Втро́е – утро́є, в-за-тро́є, тро́єм стільки, потрі́йно, употрі́йні. **Втро́е** *сплетенный* – тройча́тий, тройча́стий.
Втроём – утрьо́х.
Втройне́, *см.* **Втро́е.**
Вту́лка – (*в бочке*) воро́нка, чіп, чіпо́к, за́тичка, шпунт; (*в колесе*) ма́точина, бу́кша; (*в мельничном колесе*) ма́тиця; (*в пушке*) за́тичка.
Вту́не – ма́рно, даре́мно, дарма́. *Оставаться* **вту́не** – дармува́ти.
Втупи́к – вбезви́хідь. *Поставить* **втупи́к** – загна́ти вбезви́хідь.
Втыка́ние – втика́ння, затика́ння, стромля́ння, застро́млювання.
Втыка́ть, -ся, воткну́ть, -ся – втика́ти, -ся, увіткну́ти, -ся, затика́ти, -ся, заткну́ти, -ся, стромля́ти, -ся, встро́млювати, -ся, встроми́ти, -ся, застро́млювати, -ся, застроми́ти, -ся; (*с размаха*) вгоро́джувати, -ся, вгороди́ти, -ся, заса́джувати, засади́ти, вса́джувати, всади́ти, заштрикну́ти, -ся (*сов.*), заганя́ти, -ся, загна́ти, -ся, засторчи́ти, -ся (*сов.*).
Вты́чка – 1) *см.* **Втыка́ние**; 2) *см.* **Вту́лка.**
Втю́ривать, -ся, втю́рить, -ся*, см.* **Вля́паться** *и* **Влюбля́ть, -ся, влюби́ть, -ся.**
Втя́гивание – втяга́ння, затяга́ння; (*только о просачивании*) всмо́ктування, вбира́ння.
Втя́гивать, втяну́ть – 1) *см.* **Вта́скивать, втащи́ть**; 2) втяга́ти, втягти́, вбира́ти, увібра́ти, всмо́ктувати, всмокта́ти. [Як шви́дко земля́ всмокта́ла во́ду]; 3) затяга́ти, затягти́. [Тро́хи не всіх затягло́ в крива́вий вир]; 4) затяга́ти, позатяга́ти. [Ї́сти хо́четься, аж животи́

позатяга́ло].
Втя́гиваться, втяну́ться – 1) всмо́ктуватися, всмокта́тися; 2) **-ться** *во что* – втяга́тися, втягти́ся, впуска́тися, впусти́тися. [Биття́м зло́дія не напра́виш, як він уже впу́ститься та зви́кне].
Втя́паться – вклепа́тися. [Ці́лий вік ма́ти на меті́ обере́жність – і так вклепа́тися! (Коцюб.)].
Вуа́ль – вуа́ль (*р.* -лю *м. р.*), вуа́лик (*и* вуа́лька *ж. р.*), серпа́нок (*р.* -нка).
Вулка́н – вулка́н (*р.* -ну).
Вулкани́ческий – вулкані́чний.
Вульга́рность – вульґа́рність.
Вульга́рный – вульґа́рний. **-но** – вульґа́рно, по-вульґа́рному.
Вульга́та – вульґа́та, загально-відо́мий текст.
Вурдала́к – упи́р (*р.* -ря), вовкула́ка (*м. р.*).
Вход – 1) (*место, реже действие*) вхід, увіхі́д, прихі́д, ві́йстя. [Стань із Тіті́нієм коло ввіхо́ду! (Куліш). Нора́ з прихо́ду вузе́нька]. *У* **вхо́да** – з прихо́ду, на прихо́ді, край поро́гу. **Вход** *в рыболовный сак* – горла́нка; 2) (*действие*) – вступ, вступа́ння. [Вступ для всіх ві́льний]. **Вход** *в новый дом, на квартиру, на новую службу* – вхі́дчини, вхо́дини. [Він справля́є вхі́дчини]. *Иметь* **вход** *к кому* – ма́ти до́ступ до ко́го, вхожа́ти до ко́го.
Входи́ть, войти́ – увіхо́дити, вхо́дити, увійти́, вхожа́ти (*несов.*), вступа́ти, вступи́ти. **-и́ть** *с трудом* – вдиба́ти, *сов.* вди́бати. **-и́ть** *протискиваясь* – всува́тися, всу́нутися, прото́вплюватися, протовпи́тися. **-и́ть** *малозаметно* – просмика́тися, просмикну́тися. **Войти** *в воду* – вбрести́ (*сов.*). **-и́ть** *в землю* – вгруза́ти, вгру́знути. **-и́ть** *судном в реку* – спада́ти, спа́сти. **-и́ть** *во вкус чего* – набира́тися, набра́тися смаку́ до чо́го. **-и́ть** *в силу* (*о человеке*) – вбива́тися (вби́тися) в си́лу, в поту́гу; (*о законе*) набира́ти (набра́ти) си́ли, става́ти правоси́льним. **Войти́** *в обычай* – повести́ся (*сов.*). **-и́ть** *в товарищество, заплатив вступительный взнос, пай* – вкупа́тися, вкупи́тися. **-и́ть** *во что* (*вмешиваться*) – вми́куватися, втруча́тися до чо́го. [Ба́тько тепе́р до господа́рства не вми́куєтьея, син сам усі́м порядку́є]; *срв.* **Вника́ть. -ить** *в соглашение* – вступа́ти в зго́ду, порозуміва́тися. **Войти́** *в милость к кому* – підійти́ під ла́ску кому́, здобу́тися ла́ски в ко́го. **-ить** *с представлением* – зверта́тися з подання́м. **-ить** *в пререкания* – захо́дити (вдава́тися) в супере́чки. **-и́ть** *в долги* – запози́чуватися (*сов.* -зи́читися), напозича́тися.
Вхо́дная – моли́тва при вхо́ді.
Входно́й – вхідни́й. **-а́я** *дверь* (*наружная*) – надві́рні две́рі, входові́ две́рі.
Входя́щий – вступни́й. [Папе́ри вступні́ й виступні́]. **-ий** *журнал* – журна́л вступни́х папе́рів.
Вхожде́ние, *см.* **Вход 2.**
Вхо́жий – вхо́жий. [В твій дім Ардент не вхо́жий (Л. Укр.)]. *Быть* **вхо́жим** *к кому* – вхожа́ти до ко́го.
Вцара́пать – вдря́пати. [Вдря́пав у кни́жку і своє́ йме́ння].
Вце́живать, вцеди́ть – ціди́ти, вціди́ти, націди́ти, точи́ти, вточи́ти.
Вце́ле, вце́лости – 1) у схоро́нності, вці́лості; 2) цілко́м, вці́лості, вповні́.
Вцепля́ться, вцепи́ться – чепля́тися, вчепля́тися, учепи́тися, вп’ясти́ся; (*только губами*) вщеми́тися (*сов.*). [Чепля́ється ма́тері за спідни́цю. За гілля́ вчепи́вся. Рак клешне́ю вп’явсь у ру́ку]; (*о клеще*) закліщи́тися.
Вчасту́ю – часте́нько.
Вчера́ *и* **вчера́сь** – учо́ра.
Вчера́шний – учора́шній, (*зап.*) вчора́йший. *Со* **вчера́шнего** *дня* – з-учо́ра.
Вчерне́ – на́чорно.
Вче́тверо – уче́тверо.
Вчетверо́м – учотирьо́х, учетверзі́, четверко́.
Вчина́ние – почина́ння, розпочина́ння.
Вчина́ть – почина́ти, зачина́ти, розпочина́ти. **Вчина́ть** *иск к кому* – по́зов заклада́ти (заложи́ти) на ко́го.
Вчисле́ние – зарахува́ння, врахува́ння.
Вчисля́ть – зарахо́вувати, врахо́вувати.
Вчи́тываться, вчита́ться – вчи́туватися, вчита́тися.
Вчу́же – за́чужа. [За́чужа жаль].
Вша, *см.* **Вошь.**
Вше́ствие, *см.* **Вход 2.**
Вше́стеро – уше́стеро.
Вшестеро́м – ушістьо́х.

Вшиба́ть, вшиби́ть – забива́ти, заби́ти куди́ що.
Вшива́ть, вшить – вшива́ти, вши́ти. **Вши́тый** – вши́тий.
Вши́веть – воши́віти, *сов.* звоши́віти.
Вши́вец, вши́вик – воши́вець (*р.* -вця), вошопру́д, воші́й, воша́р (*р.* -ря́), вошу́н.
Вши́вица – 1) воши́ва (*р.* -вої), воши́вка, вошопру́дка; 2) *бот.* – шолуди́вник, горі́шник, галага́н, гнидо́ша (*р.* -ші).
Вши́вка – 1) вшива́ння, *сов.* вшиття́; 2) вши́та ла́тка.
Вшивно́й – вшивни́й, вши́тий, вши́ваний.
Вши́вость – воши́вість (*р.* -вости); ну́жа (*р.* -жі).
Вши́вый – воши́вий.
Вшивя́нка, *бот., см.* **Вши́вица.**
В’еда́ться, в’е́сться – в’їда́тися, в’ї́стися, вгриза́тися, вгри́зтися, вжира́тися, вже́ртися.
В’е́дчивый – в’ї́дливий.
В’езд – в’їзд (*р.* -ду), (*под’езд*) – при́їзд. [До ї́хньої ха́ти при́їзд недо́брий, крути́й]. *При* **в’е́зде** (*о месте*) з при́їзду. [Згорі́ло сімна́цять дворі́в, за́раз з при́їзду].
В’ездно́й – в’їзни́й. [В’їзна́ бра́ма. В’їзні́ воро́та].
В’езжа́ть, в’е́хать – в’їжджа́ти, в’їзди́ти (*н. вр.* в’їжджу́, в’їзди́ш), *сов.* в’ї́хати.
В’е́зжий – в’їзни́й, в’їздо́вий. [В’їзні́ лісі́. В’їздо́ве пра́во].
В’е́сться, *см.* **В’еда́ться.**
В’е́хать, *см.* **В’езжа́ть.**
В’явь, в’я́ве – я́вно, в-очеви́дьки, в-очеви́дячки.
Вы, *мест. личн. I л. мн. ч.* – ви; *срв.* **Ты.**
Выбаллотиро́вывать, выбаллотировать – ви́бирати, ви́брати, обира́ти, обі́бра́ти кого́ – голосува́нням, ви́голосувати кого́; *см.* **Баллотирова́ть.**
Выба́лтывание – 1) вибо́втування, виплі́скування; 2) вибрі́хування, розбрі́хування, вика́зування, (дурне́) бо́вкання.
Выба́лтывать, вы́болтать *и* **вы́болтнуть** – 1) (*воду*) вибо́втувати, ви́бовтати, ви́бовтнути, виплі́скувати, ви́плеснути; 2) (*тайну*) вибрі́хувати, ви́брехати, розбрі́хувати, розбреха́ти, вика́зувати, ви́казати, розля́пати язико́м, бо́вкнути щось. **Вы́болтанный** – 1) ви́бовтаний, ви́плеснутий; 2) ви́бреханий, розбрі́ханий, ви́казаний, розля́паний.
Вы́барышничать – ви́баришувати.
Вы́бег – вибіга́ння, ви́біг.
Выбега́ние – 1) вибіга́ння (*напр.* з ха́ти); 2) збіга́ння (води́).
Выбега́ть, вы́бежать – 1) вибіга́ти, ви́бігти. [Ви́біг за воро́та]. **В-жать** *быстро* – ви́хопитися. [Холодно́, а ми повихо́плювались без свито́к]; 2) збіга́ти, збі́гти. [Молоко́ в печі́ збігло́].
Вы́бегать – 1) ви́бігати, ви́ганяти, збі́гати, оббі́гати, ви́га(й)сати, ви́махати. [Все село́ ви́махала, покіль тебе́ знайшла́]; 2) (*добыть беганьем*) ви́бігати, набі́гати. [Бі́гала хлі́ба пози́чити, та наси́лу окрає́ць ви́бігала. Набі́гала собі́ ли́ха].
Вы́бегаться – ви́бігатися, набі́гатися, нага(й)са́тися до-схочу́.
Вы́бежка, *см.* **Вы́бег.**
Выбе́ливание (*ткани*) – убі́лювання; (*известью*) вапнува́ння; (*мелом*) білува́ння, побіля́ння, білі́ння, вибі́лювання.
Выбе́ливать, -ся, вы́белить, -ся (*о ткани*) – біли́ти, -ся, убі́лювати, -ся, убіли́ти, -ся; (*известью, мелом*) вапнува́ти, повапнува́ти, біли́ти, білува́ти, побіля́ти, побіли́ти, ви́білити, оббілува́ти. [Сього́дні ха́ту пошпарува́ла, а за́втра побілу́ю]. **Вы́беленный** (*о ткани*) – убі́лений; (*о постройке*) пова́пнений, ви́білений, побі́лений, побіло́ваний.
Вы́белка, *см.* **Выбе́ливание.**
Вы́беситься – переказі́тися. [Ще молоди́й, неха́й перека́зиться].
Выбива́ние, вы́бивка – вибива́ння; (*дверей*) вива́жування, виса́джування; (*травы*) витоло́чування.
Выбива́ть, вы́бить – вибива́ти, ви́бити [Ви́бив ши́бку в вікні́. Клин кли́ном вибива́ють. Град ви́бив жи́то], збива́ти, зби́ти, поби́ти. [Град поби́в жи́то]; (*дверь*) вива́жувати, ви́важити, виса́джувати, ви́садити, вибива́ти, ви́бити; (*ногами траву, посев*) витоло́чувати, ви́толочити, потоло́чити, ви́товкти; (*выбойку*) вибива́ти, ви́бити; (*дробь зубами*) сі́кти зуба́ми. [Хо́лодно мені́, аж зуба́ми січу́].
Выбива́ться, вы́биться – 1) вибива́тися, ви́битися, видира́тися, ви́дертися. [Трави́ця з-під торі́шнього листа́ вибива́ється. Тя́жко з те́мряви до сві́тла видира́тися]; 2) **выбива́ться, вы́биться** *из сил* – виси́люватися, ви́силитися, пристава́ти, приста́ти, на си́лу знемага́ти, знемогти́ся, підби́тися, із змо́ги (з мо́чи) ви́битися. **Вы́бившийся** *из сил* – знемо́жений,

знеси́лений; 3) **вы́биться** *из нужды* – ви́битися з недоста́тків, вби́тися в пе́ра; 4) **вы́биться** (*в люди*) – ви́битися. [Через обли́ччя я ви́бився в лю́ди, зроби́всь на́віть генера́лом (Крим.). Ви́билися в генера́льство].

Выбира́ние – вибира́ння; (*тщательное*) – добира́ння. [З таки́м добира́нням ти ніч́ого не ку́пиш].

Выбира́ть, вы́брать – (*делать выбор*) вибира́ти, ви́брати, обира́ти, обра́ти, обібра́ти, (*тщательно*) добира́ти, добра́ти [Обра́ли його́ за ти́таря. Не все бери́, що крама́р подає́, а добира́й. Добира́є що-найгі́рших слів]. **Выбира́ть** *по вкусу* – добира́ти собі́ до смаку́, любува́ти [Любу́є собі́ неві́стку]. *Не́ из чего* **вы́брать** – нема́ між чим ви́брати. **Выбира́ть** *по одиночке* – визбі́рувати. [Чорногу́з стої́ть у боло́ті та визбі́рує жаб]. **Вы́брать** *время* – ви́годити годи́ну, час. **Вы́бранный** – ви́браний, о́браний, обі́браний, дібра́ний. **Выбира́ться, вы́браться** – 1) – вибира́тися, ви́братися, ви́добуватися, ви́добутися; (*с трудом*) вибо́рсуватися, ви́борсатися, викара́скуватися, ви́караскатися, вихо́плюватися, ви́хопитися. [Ви́бралися жи́ти в нову́ ха́ту. Повибира́лися аж у Дінщину. Ви́бралися в доро́гу. У таке́ вско́чив, що наси́лу ви́борсавсь. Ви́хопився з сви́ти та вско́чив у па́нське пальто́]; 2) (*случиться*) ви́(й)нятися. [Аби́-ж ви́йнялася ві́льна годи́на, я знов сиджу́ за кни́жкою (Конис.)].

Вы́бить, *см.* **Выбива́ть.**

Выблёвывание – блюва́ння.

Выблёвывать, вы́блевать – блюва́ти, ви́блювати, рига́ти, ви́ригати. **Вы́блеванный** – ви́блюваний, ви́риганий.

Вы́блекнуть – збля́кнути, злиня́ти, ви́линяти.

Вы́бленки – драби́нка з кана́ту.

Вы́бойка – ви́бійка, мальо́ванка, тяжи́на, ди́мка. [Кожу́х білих смушків під тяжиною (Квітка)].

Вы́бойковый, вы́бойчатый – вибійча́ний, тяжи́новий.

Вы́боина, вы́бой – вибо́їна, ви́бій (*р.* ви́бою); (*с водой*) бака́й, баю́ра, ковдо́вбина. [Ї́хали після дощів та й загру́зились у бакаї́].

Вы́боистый – вибо́їстий, бакаюва́тий, бакаї́стий.

Вы́бойщик – вибива́льник, димка́р (*р.* -ря́).

Вы́болеть – 1) ви́слабувати, ви́хоріти; 2) переболі́ти.

Вы́болтать, *см.* **Выба́лтывать.**

Вы́болток – бовту́н, бовтю́к, за́пороток (*р.* -тку).

Вы́бор – ви́бір (*р.* -бору), добі́р (*р.* -бо́ру), обра́ння, добра́ння. [Чоти́ри до́чки на ви́бір. У цій крамни́ці га́рний добі́р кра́му. Обра́ння вибо́рців]. **Вы́бор** *предоставить* – да́ти до ви́бору, полиши́ти на ви́бір.

Вы́борзок – підхортеня́ (*р.* -я́ти).

Вы́борка – вибира́ння, обира́ння. **Вы́борки** – ви́збірки, ви́бірки. [Що кра́ще, вже розкупи́ли, самі́ ви́бірки лиши́лися].

Вы́борность – ви́борність (*р.* -ности).

Вы́борный – ви́борний, виборо́вий. **Вы́борный** *представитель* – ви́борни́й; (*уполномоченный*) упова́жнений. **Вы́борный** *от общества для раздела общественного сенокоса, леса* – ділі́й (*р.* ділія́). [На лука́х ділії́ ді́лять траву́].

Вы́боронить – заскоро́дити, заволочи́ти. **Вы́бороненный** – заскоро́джений, заволо́чений.

Вы́бороть – ви́бороти. [Вміє і сам ви́бороти ща́стя собі́ (Грінч.)]. **Вы́боротый** – ви́борений. [Держи́ть мене́ на ви́боренім тро́ні наро́дня ла́ска (Грінч.)].

Вы́борочная *рубка лесу* – ви́руб лі́су на ви́бір.

Вы́борщик – ви́борець (*р.* -рця).

Вы́боры – вибо́ри. **Вы́боры** *провести, произвести* – ви́бо́ри переве́сти́.

Вы́бочарить – ви́бондарювати.

Выбра́живать, *см.* **Вы́бродить.**

Вы́бранить – ви́лаяти, нала́яти, посвари́ти кого́, ви́бештати, ви́шпетити, ви́штапувати, відзоли́ти. **Вы́бранить***, упоминая отца* – ви́батькувати. **Вы́браниться** – ви́лаятися, злихосло́вити. *См.* **Брани́ть, -ся.**

Выбра́сывание – викида́ння, ви́кид.

Выбра́сывать, -ся, вы́бросать, -ся *и* **вы́бросить, -ся** – викида́ти, -ся, ви́кинути, -ся, (*о многих*) повикида́ти, -ся, ви́кидати, -ся. **Выбра́сывать** *клубы дыма* – бу́хати ди́мом; (*почки*) брости́тися, бро́статися; (*колос*) викида́ти ко́лос, колоси́тися. **В-ать** *невод в воду* – си́пати не́від. *Рыба* **выбра́сывается** *на поверхность воды* – ри́ба гра́є. **Вы́брошенный** – ви́кинутий, ви́кинений.

Вы́брать, *см.* **Выбира́ть.**
Вы́брести – ви́брести.
Выбрива́ть, -ся, вы́брить, -ся – виго́лювати, -ся, ви́голити, -ся. **Вы́бритый** – ви́голений, пого́лений.
Вы́бродить – 1) ви́ходити, ви́блукати, ви́никати, зброди́ти; 2) ви́грати, -ся, ви́шумувати, -ся. *См.* **Броди́ть.**
Вы́бросать, вы́бросить, *см.* **Выбра́сывать.**
Вы́броска – викида́ння, ви́кидка. [Проха́ємо на ви́кидку = *благоволите выйти вон*].
Вы́бросок – по́ки́дька, по́кидь (*р.* по́киди), покі́дище, покі́дьок (*р.* -дька), по́кидьки, смі́ття́.
Вы́бросом – ви́кидом.
Вы́брошенный – ви́кинутий; (*постепенно*) ви́киданий.
Выбры́згивать, вы́брызгать – випо́рськувати, випи́рскувати, вибри́зкувати, *сов.* ви́бризкати.
Вы́буксировать – ви́буксирувати, ви́тягти при́чалом.
Выбура́вливать, вы́буравить – висве́рдлювати, ви́свердлити, виві́рчувати, ви́вертіти, провірчувати, провертіти.
Вы́буренный – ви́свердлений.
Вы́бутить – заси́пати гру́зом.
Вы́бучить, -ся – відзоли́ти, -ся, ви́золити, -ся, ви́лужити, -ся.
Выбыва́ть, вы́быть – вибува́ти, ви́бути, вихо́дити, ви́йти, виїзди́ти, ви́їхати.
Выбыва́ющий – вибутни́й.
Вы́бывший – ви́булий.
Вы́бытие – вибуття́ (*несов.* вибува́ння), ви́їзд, від'ї́зд, ви́хід. [Вибуття́ з числа́ чле́нів].
Выва́жживать, вы́вожжать – розво́жжувати, розвожжа́ти.
I. Выва́живать, вы́водить – води́ти, ви́водити. [Скрізь ви́водив, по всіх заку́тках].
II. Выва́живать, вы́возить – виво́зити, *сов.* ви́возити, повиво́зити.
Выва́ливание – вива́лювання, виверта́ння, викида́ння.
Выва́ливать, -ся, вы́валить, -ся – вива́лювати, -ся, ви́валити, -ся, виверта́ти, -ся, ви́вернути, -ся, викида́ти, -ся, ви́кинути, -ся; (*выпадать, выпасть*) випада́ти, ви́пасти, повипада́ти. [Мені́ всі зу́би геть повипада́ли (Крим.)]. **Выва́ливать** *язык* – висоло́плювати, ви́солопити (язика́). **Вы́валенный** – ви́валений, ви́вернутий, ви́солоплений.
Вы́валок – бовту́н, бовтю́к, за́пороток (*р.* -тка).
Вы́валять, -ся – 1) (*о сукне*) звали́ти, -ся, зваля́ти, -ся; 2) (*в грязи*) ви́валяти, -ся, ви́качати, -ся. **Вы́валянный** – 1) зва́лений; 2) ви́валяний.
Выва́ривать, -ся, вы́варить, -ся – вива́рювати, -ся, ви́варити, -ся. **Вы́варенный** – ви́варений.
Выва́ривание – вива́рювання.
Вы́варка – 1) ви́варення; 2) ви́варка (вели́кий бляша́ний самова́р); 3) ви́варки.
Выварно́й *и* **вы́варочный** – виварни́й. [Виварна́ сіль].
Выва́стривать, вы́вострить – виго́стрювати, ви́гострити, наго́стрювати, нагостри́ти. **Вы́востренный** – ви́гострений, наго́стрений.
Выва́щивать, вы́вощить – вощи́ти, наво́щувати, навощи́ти. **Вы́вощенный** – наво́щений.
Вы́ваять – ви́різати, ви́різьбити. *См.* **Изваять.**
Вывева́ть, вы́веять – ві́яти, виві́ва́ти, ви́віяти, (*выдувать*) видима́ти. **Вы́веянный** – прові́яний [Пшени́ця вже прові́яна], ви́віяний. [Гру́ба вже холо́дна: ви́віяна].
Вы́вевки – одві́йки, поло́ва.
Выведе́ние – 1) виво́дження, виводі́ння; 2) (*растений, животных*) вико́хування; 3) **выведе́ние** *верха* (*стога, крыши и т. д.*) – виве́[і]ршування, дове́[і]ршування.
Вы́веденыш – виведеня́ (*р.* -я́ти), виведеня́тко, ви́водень (*р.* -дня).
Вы́ведриться – розгоди́нитися, ви́яснитися, ви́погодитися.
Выве́дывание – виві́дування, дові́дування, до́відки, зві́ди, ро́звіди, випи́тування, розпи́тування, ви́пити, ро́зпити, допе́внювання.
Выве́дывать, вы́ведать – виві́дувати, ви́відати, випи́тувати, ви́питати, допи́туватися, допита́тися, допевня́тися, допе́внитися. **Вы́веданный** – ви́віданий, ви́питаний.
Выве́дыватель, -ница – виві́дувач, -чка, виві́дач, -чка, випи́тувач, -чка.
Вывезе́ние – ви́віз (*р.* ви́возу), виво́зіння.
Вы́везти, *см.* **Вывози́ть.**
Вы́вейка – ві́янка, ві́яння.
Вы́верить, *см.* **Выверя́ть.**
Вы́верка – вивіря́ння, переві́р (*р.* -віру).

Вы́вернуть, *см.* **Вывёртывать.**
Вы́верстка – вирі́внювання, *сов.* ви́рівняння.
Вывёрстывать, -ся, вы́верстать, -ся – вирі́внювати, -ся, ви́рівняти, -ся (*о многом* повирі́внювати, -ся), рівня́ти, -ся, зрівня́ти, -ся. [Ви́рівняла долі́вку = **вы́верстала** *пол*]. **Вы́верстанный** – ви́рівняний, зрі́вняний.
Вы́вертка, вы́верты – викру́чування, ви́крут, викрутня́, вибрі́хування.
Вы́вертеть, *см.* **Вывéрчивать.**
I. Вывёртывать, -ся, вы́вернуть, -ся *наизнанку* – виверта́ти, -ся, ви́вернути, -ся (*о многом* повиверта́ти, -ся), переверта́ти, переверну́ти. [Повиверта́ли кожухи́. Рука́ва повиверта́лися. Краве́ць, як перешива́в сви́ту, то переверну́в її на дру́гий бік]. **Вы́вернутый** – ви́вернений, ви́вернутий.
II. Вывёртывать, -ся, вы́вернуть, -ся – 1) виверта́ти, -ся, ви́вертіти, -ся, викру́чувати, -ся, ви́крутити, -ся [Ви́крутив шру́бу], висве́рдлювати, -ся, ви́свердлити, -ся. **Вы́вернутый** – ви́кручений; 2) (*изворачиваться*) вибрі́хуватися, ви́брехатися, відбрі́хуватися, відбреха́тися, викру́чуватися, ви́крутитися. [Попа́всь, тепе́р не ви́крутишся вже (Грінч.)]; 3) (*увиливать*) визволя́тися, ви́зволитися, викру́чуватися, ви́крутитися. [Брехне́ю од тюрми́ ви́крутивсь].
Выве́рчивать, -ся, вы́вертеть, -ся, *см.* **II. Вывёртывать, -ся I. Вы́верченный** – ви́вірчений, ви́кручений, ви́свердлений.
Вы́вершить – ви́вершити. *См.* **Верши́ть.**
Выверя́ть, вы́верить – вивіря́ти, ви́вірити, звіря́ти, звíрити; (*весы*) вива́жувати, виважа́ти, ви́важити, витаро́вувати, ви́тарувати. **Вы́веренный** – ви́вірений, звíрений; (*о весах*) ви́тарований.
Вы́весить, *см.* **Выве́шивать.**
Вы́веска – 1) ви́віска [Ви́віска була́ науко́ва, а ді́яльність – чи́сто політи́чна], табли́ця; 2) вивíшування, ви́вішення; 3) вива́жування, ви́важення.
Вы́весочный – ви́вісковий, що на ви́вісках, табличко́вий.
Вы́вести, -ся, *см.* **Выводи́ть, -ся.**
Вы́ветрелость – вивітрі́лість (*р.* -лости), звітрі́лість (*р.* -лости).
Вы́ветрелый – вивітрі́лий, звітрі́лий.
Выве́тривание – 1) вивíтрювання, провíтрювання; 2) (*о камне, жидкости*) вивíтрювання, вітрі́ння, *сов.* звітрі́ння, ви́вітріння. *Впадина* **выве́тривания** – каза́н ви́вітріння. *Карман* **выве́тривания** – пічу́рка ви́вітріння.
Выве́тривать, -ся, вы́ветрить, -ся – 1) вивíтрювати, -ся, провíтрювати, -ся, провíтрити, -ся. [Одчини́ ха́ту, хай вивíтрюється]; 2) (*о камне, жидкости*) вітрíти, звітрíти, вивітрюватися, ви́вітритися. [Ка́мінь вітріє. Без за́тички горі́лка звітріє]; 3) (*о паровом поле*) підпа́рюватися, підпа́ритися. **Выве́тривающий** – вивійни́й. **Вы́ветрившийся** – звітрі́лий, ви́вітрі́лий.
Выве́шивать, вы́весить – 1) вивíшувати, ви́вісити. [Почала́ вивíшувати на со́нце кожухи́ й кунтуші́ (М. Вовч.)]; (*флаги*) викида́ти прапорці́; 2) (*весы*) вива́жувати, ви́важити, витаро́вувати, ви́тарувати.
Вы́веять, *см.* **Вывева́ть.**
Вывива́ть, -ся, вы́вить, -ся – звива́ти, -ся, зви́ти, -ся, сплі́та́ти, -ся, сплести́, -ся.
Вывивно́й, вы́витый – кру́чений, плéтений.
Выви́нчивать, -ся, вы́винтить, -ся – 1) вишрубо́вувати, -ся, ви́шрубувати, -ся, розшрубо́вуватися, розшрубува́тися, виґви́нчувати, -ся, ви́ґвинтити, -ся, викру́чувати, -ся, ви́крутити, -ся; 2) (*производить дыру*) вивíрчувати, висве́рдлювати. **Вы́винченный** – 1) ви́ґвинчений, ви́кручений; 2) ви́вірчений, ви́свердлений.
Вывиса́ть, вы́виснуть – звиса́ти, зви́снути.
Вы́вить, *см.* **Вывива́ть.**
Вы́вих – звих, зви́хне́ння.
Вывиха́ть, вы́вихнуть – зви́хувати, *сов.* звихну́ти, ви́крутити, ви́вернути, ви́бити, зчахну́ти. [Упав та й ру́ку ви́бив у лікті. Ру́ку мені́ ви́крутив]. **Вы́вихнуть** *себе плечо* (*о лошади*) – сплечи́тися. **-уть** *себе бабку* (*о лошади*) – скопи́титися. **Вы́вихнутый** – зви́хнений, звихну́тий, ви́битий, ви́кручений; зча́хнений, зчахну́тий.
Вы́вишник, *бот.* – ви́вишник, гребі́нник, гребенни́к.
Вы́вод – 1) (*откуда-либо*) – виво́діння, ви́від (*р.* ви́воду); 2) (*пятен*) вибáвлювання; 3) ви́сновок, ви́снов. [Логі́чний ви́сновок. Ви́сновок з то́го – ось яки́й]. *Делать, сделать* **вы́вод** – роби́ти (зроби́ти) ви́сновок, висно́вувати, ви́снувати.
Выводи́ть, вы́вести – 1) виво́дити (*реже* вивожа́ти, вивожда́ти), ви́вести;

(*выпроваживать*) – випрова́джувати, ви́провадити. [Ви́вів бо́су на моро́зець. Ду́ків-срібля́ників за лоб бра́ли, із-за стола́, на́че волі́в, вивожда́ли. Письме́нник виво́дить перед на́ми людéй. Хо́чу тебе́ ви́вести з кло́поту = *из затруднения.* Вона́ ни́тку виво́дить тонку́ та до́вгу]; 2) **в.** *детей* (*о животных, птицах*) – плоди́ти, випло́джувати, ви́плодити, виво́дити, ви́вести, наве́сти́, вилу́плювати, ви́лупити [Ки́цька навела́ киценя́т. Ой біда́, біда́ ча́йці-небо́зі, що ви́вела чаєня́ток при би́тій доро́зі], (*детей в люди*) виво́дити (ви́вести) діте́й в лю́ди, на ко́го. [Тре́ба бу́де діте́й годува́ти та в лю́ди виво́дити (Крим.). Скі́льки потя́гся мій ба́тько, по́ки на вчи́теля ви́вів мене́ (Тесл.)]; 3) **выводи́ть** *истребляя, уничтожая* – вибавля́ти, ви́бавити, обавля́ти, оба́вити, витлу́млювати, витлумля́ти, ви́тлумити. [Повибавля́й пля́ми з оде́жі. Ви́тлумила му́хи з ха́ти. Ви́бавили кукі́ль з пшени́ці]; 4) **в.** *заключение, вывод* – висно́вувати, ви́снувати, роби́ти (зроби́ти) ви́сновок, ви́сновки; 5) **в.** *голосом* – виво́дити (ве́сти) го́лос, пі́сню, спів. [Виво́дить го́лос, як лляну́ тонку́ ни́тку (Неч.-Лев.)]; 6) **в.** *стену* – кла́сти, скла́сти; (*каменную, кирпичную*) мурува́ти, змурува́ти; 7) **в.** *из терпения* – позбавля́ти, позба́вити кого́ терпцю́, урива́ти, урва́ти кому́ терпе́ць; 8) **в.** *на чистую воду* – ви́вести на світ, на чи́сту во́ду, на слизьке́; 9) **в.** *из себя* – дратува́ти, роздратува́ти; 10) **в.** *верх* (*напр. в стоге*) – виве́ршувати, ви́вершити. *С* **невы́веденным** (*незаконченным*) *верхом* – недове́ршений.

Вы́водить – ви́водити, обводи́ти. [Ви́водила по всіх ки́ївських го́рах. По́ки обводи́ла, по́ки обходи́ла ввесь садо́к, то й со́нце сі́ло (Мирн.)].

Выводи́ться, вы́вестись, -стися – 1) виво́дитися, ви́вестися (*о мног.* повиво́дитися, позво́дитися), перево́дитися, перевести́ся (*о мног.* поперево́дитися). [Повиво́дилися старі́ пісні́. Поперево́дилися ні на що лю́ди – ніколи́ й не почу́єш про столі́тнього ді́да. Хай у вас хліб до ві́ку не виво́диться]; 2) (*о животных, птицах*) виво́дитися, повиво́дитися, випло́джуватися, повипло́джуватися, вилу́плюватися, повилу́плюватися; 3) вибавля́тися, ви́бавитися. [Всі пля́ми повибавля́лися. Не ви́бавився кукі́ль з на́шої пшени́ці].

Вы́водковый (*о птицах*) – загні́здний птах (Троян.). **Вы́водковая** *почка*, *бот.* – розро́дна бру́нька.

Вы́водная – вивідна́ гра́мота.

Вы́водное – вивідне́ (*р.* -но́го).

Выводно́й – вивідни́й.

Вы́водок – ви́від (*р.* -воду), ко́дло. [Уве́сь ви́від во́вчий. Рече́ до люде́й: ко́дло гаді́оче! (Куліш)]. *Осеннего* **вы́водка** – осіньчу́к. [На́ші курча́та давно́ поросли́ на куре́й, а в сусі́дів – осіньчуки́, ще малі́].

Вы́водчик – виво́дчик (Кр.), вивідни́к, випрова́дник, воді́й [У ньо́го курча́та не пропада́ють, він до́брий воді́й], виплідни́к (Кр.), вибавля́ч (плям).

Вывожжа́ть, *см.* **Выва́жживать.**

Вы́воз – ви́віз (*р.* -возу), виво́зіння.

Вы́возить – ви́возити. [Ви́возив я його́ по всіх го́рах, по всіх доли́нах].

Вывози́ть, -ся, вы́везти, -ся *и* **вы́везть, -ся** – виво́зити, -ся, ви́везти, -ся. **В.** *экипаж из сарая* – вико́чувати, ви́котити. **Вы́везенный** – вивезений.

Вы́возка, *см.* **Вы́воз.**

Вывозно́й – 1) вивозо́вий. [Вивозо́ва і привозо́ва торго́вля. Вивозо́ве ми́то]; 2) вивізни́й (крам).

Вы́возчик – вивізни́к.

Выводла́кивание – 1) виволіка́ння, витяга́ння; 2) видобува́ння, видобуття́ (со́ли з озі́р). **Выволáкивать, вы́волочить** *и* **вы́волочь** – 1) виволіка́ти, ви́волокти, витяга́ти, ви́тягти; 2) видобува́ти, ви́добути (сіль з озі́р).

Выволоч[к]но́й – виволочни́й. **-чная** *соль* – озі́рна сіль.

Вы́волочка – 1) *см.* **Выволáкивание**; 2) ма́тланка, прочуха́нка, перегі́н (*р.* -го́ну), перегре́чка.

Вы́воняться – ви́смердітися. [За́втра в нас го́сті бу́дуть, а до за́втрього ха́ти не ви́смердяться].

Вывора́чиванье – 1) виверта́ння; 2) перелицьо́вування.

Вывора́чивать, -ся, вы́воротить, -ся – 1) виверта́ти, -ся, ви́вернути, -ся, оберта́ти, -ся, оберну́ти, -ся. [Ві́тер ви́вернув ду́ба. З'ї́хало ко́лесо на камені́оку, та й оберну́вся віз]; (*медиц.*) залу́плювати, залупи́ти; 2) (*посредством рычага*) виверта́ти, ви́вернути, вива́жувати, ви́важити. [Підко́пую, підко́пую ту́ю камені́оку, ду́маю от-от ви́важу ї́ї лопа́тою]; 3) лицюва́ти, ви́лицювати, перелицюва́ти (*напр.* о́діж). **Вы́вороченный** – 1) ви́корнений, обе́рнений. *С* **вы́вороченными** *копытами* – куксува́тий; 2) ви́лицюваний, перелицьо́ваний.

Вы́ворот – виверта́ння; ви́воріт (*р.* -роту). [Ви́воріт пові́к = **вы́ворот** *век*]. *На***выворот** – ви́воротом, нави́воріт. [Повісь кожу́ха ви́воротом. Не вдяга́й оде́жі нави́воріт, бо хтось би́тиме].
Вы́воротить, *см.* **Выворáчивать.**
Вы́воротный – 1) виворітни́й; 2) ви́вернутий, перелицьо́ваний.
Вы́вострить – нагостри́ти.
Вы́вощить – навощи́ти (*о мног.* понаво́щувати). *См.* **Выва́щивать.**
Вывя́зывать, вы́вязать – 1) виплітáти, ви́плести. [Ви́плів сíтку на перепели́. Ви́плела рукави́ці, панчо́хи]; 2) вив'я́зувати, ви́в'язати. [Ви́в'язала з ху́сточки гости́нці і роздала́ дітям]. **Вы́вязанный** – 1) ви́плетений; 2) ви́в'язаний.
Вывя́ливать, -ся, вы́вялить, -ся – в'ялúти, -ся, ви́в'ялити, -ся. **Вы́вяленный** – ви́в'ялений.
Вы́гадать, *см.* **Выга́дывать.**
Вы́гадить – ви́паскудити.
Выга́дывание – 1) вига́дування, вимудро́вування; 2) (*на чём*) вига́дування.
Выга́дывать, вы́гадать – 1) вига́дувати, ви́гадати, вимудро́вувати, ви́мудрувати, вимізко́вувати, ви́мізкувати; 2) **-вать** *на чём* – вига́дувати, ви́гадати на чо́му. [Купува́в па́нові бага́то та й собі́ на тютю́н півкарбо́ванця ви́гадав]. **Вы́гаданный** – 1) ви́гаданий, ви́мудруваний, ви́мізкуваний; 2) ви́гаданий. [Це гро́ші не заро́блені, а ви́гадані: за́йвого робітни́ка запишу́, а гро́ші за йо́го собі в кеше́ню покладу́].
Выга́нивание – виго́ніння.
Вы́гар – ви́палення, ви́пал, вигорíлість (*р.* -лости).
Вы́гарок – 1) недо́га́рок (свíчки) (*р.* -рка); 2) недога́р, (*железа*) жу́желиця, жу́жель (*р.* -жля *и* -жели). *Срв.* **Шлак.**
Выга́щивать – вигостьо́вувати.
Вы́гиб – 1) вигнуття́; 2) за́крут, колíно. *Дугообразный* **вы́гиб** – луко́вина.
Выгиба́ние – 1) вигина́ння (*сов.* вигнуття́); 2) вихиля́ння, вихиля́си. [Взя́вшись у боки́, ро́бить вихиля́си].
I. Выгиба́ть, -ся, вы́гнуть, -ся – вигина́ти, -ся, ви́гнути, -ся, вихиля́ти, -ся, ви́хилити, -ся, (*пускать изгибом*) вилуча́ти. [Молода́ топо́лька вигина́ється од вітру. Стан тонки́й вихиля́ється, вигина́ється. Вилуча́є (вигина́є) спи́ну]. **Выгиба́ясь** – вихиля́ючись, вихиля́сом. [Пішла́ по ха́ті вихиля́сом].
II. Выгиба́ть, *см.* **Ги́бнуть.**
Вы́гибистый – 1) гнучки́й, гну́чий; 2) колінча́стий.
Выгибно́й, вы́гнутый – ви́гнутий, виги́нистий, ви́лучений. [У котро́ї дити́ни про́сті ні́жки, то скорíш почне́ ходи́ти, а в котро́ї виги́нисті, то не так то. Спи́на ви́лучена як склеп].
Выгла́дывать, вы́глодать – вигриза́ти, ви́гризти. **Вы́глоданный** – ви́гризений.
Выгла́живание – 1) вигла́джування, вирíвнювання, утира́ння; 2) (*утюгом*) прасува́ння, випрасо́вування, (*руссизм*) гла́діння, гла́дження.
Выгла́живать, -ся, вы́гладить, -ся – 1) вигла́джувати, -ся, вирíвнювати, -ся, утира́ти, -ся, уте́ртися. [Хло́пці ко́взалку втира́ють]; 2) (*утюгом*) випрасо́вувати, -ся, ви́прасувати, -ся; (*несомненный руссизм*) вигла́джувати, ви́гладити; (*о норе*) уплавзо́вувати, -ся, уплавзува́ти, -ся. **Вы́глаженный** – 1) ви́гладжений, ви́рівняний, уте́ртий, уплавзо́ваний, [Уплавзо́вана нора́ (Мнж.)]; 2) ви́прасуваний.
Вы́глодать – ви́гризти.
Вы́глодки – недо́гризки.
Вы́глядеть – 1) ма́ти ви́гляд. *Как он* **вы́глядит**? – яки́й він ма́є ви́гляд?; 2) нагля́нути собі щось.
Выгля́дывание *из чего* – вигляда́ння, визира́ння. **В-ние** *в ожидании прибытия* – вигля́дини.
Выгля́дывать, вы́глянуть – вигляда́ти, ви́глянути, прогля́нути, визира́ти, ви́зирнути, (*высовываться*) витика́тися, ви́ткнутися. [Знов прогля́не весе́ле со́нечко (Мнж.). Сиди́ в ха́ті, не витика́йсь на ву́лицю].
Вы́глянсировать – ви́глянсувати; (*у сапожников*) ви́клисувати.
Выгна́ивать, вы́гноить – трухля́вити, струхля́вити. **Выгна́иваться** – трухля́віти, вигнива́ти, випріва́ти; *мед.* – згно́юватися, згної́тися.
Вы́гнать, *см.* **Выгоня́ть.**
Выгнета́ть, вы́гнесть – вигні́чувати, ви́гнітити, вида́влювати, ви́давити, вича́влювати, ви́чавати.
Выгнива́ть, вы́гнить – вигнива́ти, ви́гни(с)ти, випріва́ти, ви́пріти; (*о дереве*) витруха́ти,

ви́трухнути, трухля́віти, потрухля́віти, трупі́шати, потрупі́шати, порохня́віти, спорохня́віти, бутля́віти, збутля́віти. **Вы́гнивший** – вигни́лий, випрі́лий, струпіші́лий, трухля́вий, бутля́вий. [Бутля́ва вже верба́].

Вы́гноить, *см.* **Выгна́ивать.**

Вы́гнутость – ви́гнутість (*р.* -тости), лукува́тість (*р.* -тости).

Вы́гнутый, *см.* **Выгибно́й.**

Вы́гнуть, *см.* **Выгиба́ть.**

Выгова́ривать, вы́говорить – 1) вимовля́ти, ви́мовити, ви́казати. [Не ви́мовлю я цьо́го сло́ва]; 2) (*делать выговор*), *см.* **Вы́говор 2**; 3) застерега́ти, застерегти́, вимовля́ти, ви́мовити. [Умо́вився за два́дцять карбо́ванця гро́шей та ще ви́мовив собі́ кожу́х та чо́боти)]. **Вы́говоренный** – застере́жений, ви́мовлений. [Застере́жена су́ма = **вы́говоренная** *сумма*].

Выгова́риваться, вы́говориться – вимовля́тися, ви́мовитися. [Не те сло́во ви́мовилося].

Вы́говор – 1) ви́мо́ва, ви́мівка, ви́голос, говірка, гу́тірка. [У не́ї до́бра францу́зька ви́мова]; 2) нага́на, дога́на, докі́р (*р.* доко́ру), напоу́млення. *Делать, сделать* **вы́говор** – вимовля́ти кому́, застерега́ти, застерегти́ кого́, зроби́ти кому́сь дога́ну, напоу́млення; (*упрекать*) доріка́ти, дорікну́ти кому́; (*описат.*) вичи́тувати (ви́читати, одчи́тувати, одчита́ти) моли́тву кому́; (*бранить, побранить*) свари́ти, посвари́ти кого́, карта́ти, покарта́ти кого́.

Вы́года – зиск, ко́ри́сть (*р.* -сти), бари́ш, ви́года, пожи́ток (*р.* -тку), інте́ре́с, (*гал.*) хосе́н (*р.* хісна́). *Извлекать, извлечь* **вы́году** – ма́ти з чо́го зиск, користува́тися, покористува́тися з чо́го, баришува́ти, побаришува́ти на чо́му, використо́вувати, ви́користати що, (*гал.*) ви́хіснувати що. *Это принесёт ему* **вы́году** – з цьо́го він ма́тиме зиск, ко́ри́сть, бари́ш, ви́году, пожи́ток, інте́ре́с, хосе́н.

Вы́годность – зиско́вність, ви́гідність, бариші́вність, пожи́тність, пожито́вність, спі́рність (*р.* -ности).

Вы́годный – зиско́вний, кори́сни́й, баришови́тий, ви́гідний, пожитни́й, пожито́вний, спі́рний. **-но** – зиско́вно, ко́рисно́, ви́гідно, пожитно́, пожито́вно, спі́рно.

Вы́гон – 1) ви́гін (*р.* -гону), пастівни́к, степо́к (*р.* -пка́). [Вівці пасу́ться на степку́]; 2) (*действие*) виго́ніння; 3) *см.* **Вы́гонка.**

Вы́гонка, вы́гон – виганя́ння; (*только о водке*) вику́рювання, перегі́н (*р.* -го́ну); (*цветов в оранжереях, на пару*) ви́згін (*р.* -гону).

Вы́гонный – ви́гонний, пастівни́й.

Вы́гонщик – наго́нич (на ло́вах).

Выгоня́ть, вы́гнать – 1) виганя́ти, виго́нити, ви́гнати, відгі́нити, відганя́ти, наганя́ти, нагна́ти (*напр. зверя на облаве*), турли́ти, ви́турлити, виту́рювати, ви́турити, турну́ти, ви́шти[у]рити, ви́кішкати. [Виго́нила коро́ву на стерню́. Я їх ви́турлю з ха́ти (Неч.-Лев.). Хорти́ наганя́ють о́леня на мисли́вців]. **Выгоня́ть, вы́гнать** *напугав* – вистра́шувати, ви́страшити кого́. **-я́ть, -ать** *взашей* – вибива́ти (ви́бити) в поти́лицю, в три ви́рви, вишту́рхувати, ви́штурхати. **Вы́гнать** *с земельного участка* – ви́ругувати. [Все то пани́ в королі́в повимага́ли і козакі́в із тих земе́ль повиру́го́вували (Куліш)]. **Вы́гнанный** – ви́гнаний, ви́турений; ви́страшений; ви́битий у поти́лицю. **Выгоня́емый** – виго́нений; 2) (*водку*) гна́ти, виганя́ти, вику́рювати, кури́ти; 3) (*цветы на пару*) визго́нювати, ви́згонити.

Выгора́живать, -ся, вы́городить, -ся – 1) відгоро́джувати, -ся, відгороди́ти, -ся, обгоро́джувати, -ся, обгороди́ти, -ся; 2) (*кого, себя*) уневи́ннювати, -ся, уневи́ннити, -ся, вигоро́джувати, -ся, ви́городити, -ся, виво́дити кого́, себе́, ви́вести, виплу́тувати, -ся, ви́плутати, -ся, викру́чувати, -ся, ви́крутити, -ся.

Выгора́ть, вы́гореть – 1) вигоря́ти, виго́рювати, ви́горіти; 2) **вы́гореть** (*потускнеть*) *от солнца* – зблякува́ти, збля́кнути, ви́горіти від со́нця. [Фа́рба зблякува́ла на це́ркві]. **Вы́горевший** – ви́горілий, збля́клий; 3) *дело* **вы́горит** – ді́ло вгори́ть, спра́ва вкипи́ть. [«Знайти́ ті́льки сві́дка – і ді́ло вгори́ть» (Тесл.)].

Вы́городить, *см.* **Выгора́живать.**

Вы́грабаздаться – ви́дряпатися, ви́дертися.

Вы́грабить – 1) ви́грабувати кого́сь, ви́гарбати щось, сплюндрува́ти; 2) ви́гребти, ви́громадити.

Вы́гравировать – ви́гравірува́ти, ви́різьбити.

Вы́гранить – ви́шліфувати, ви́гранити, зроби́ти гранча́стим.

Вы́греб, выгреба́нье – вигріба́ння, вигорта́ння, вигрома́джування.

Выгреба́ть, вы́грести – вигріба́ти, ви́гребти, вигорта́ти, ви́горнути, вигрома́джувати, ви́громадити. **Выгреба́ть, вы́грести** *яму* (*о собаке, курице*) – по́рпати, ви́порпати я́му. **Выгреба́ть** *себе гнездо* – ку́блитися.

Ви́гребка, *см.* **Ви́греб.**
Ви́гребки – 1) ви́грібки; 2) ви́шкрабки, обшкре́бини.
Выгребно́й. Выгребна́я *яма* – вигрібна́ я́ма, я́ма на сміття́, смі́тни́к.
Ви́гресть, *см.* **Выгреба́ть.**
Выгружа́ть, -ся, ви́грузить, -ся – виладо́вувати, -ся, ви́ладувати, -ся, виванта́жувати, -ся, ви́вантажити, -ся, розванта́жувати, -ся, розванта́жити, -ся; (*снять нагруженное*) позно́сити. [Позно́сьте скри́ні з возі́в]. **Выгружа́ть** *часть груза для облегчения судна* – ліхтува́ти (корабе́ль). **Ви́груженный** – ви́ладуваний, ви́вантажений, розванта́жений, позно́шений. [Віз розванта́жено, скри́ні позно́шено до комо́ри].
Ви́грузка – виванта́жування, розванта́жування, виладува́ння, *сов.* ви́вантаження, розванта́ження, ви́ладування.
Выгрузно́й – виладува́льний, виванта́жний, розванта́жний.
Ви́грузчик – вила́дувач, виладівни́к, виванта́жник, розванта́жник, вино́щик (*мн.* -ки́) (Звин.).
Выгрыза́нье – вигриза́ння.
Выгрыза́ть, ви́грызть – вигриза́ти, ви́гризти; (*о червях, мышах*) вито́чувати, ви́точити. **Ви́грызенный** – ви́гризений, ви́точений.
Ви́грязнить – покаля́ти, побрудни́ти, ви́валяти.
Ви́губить – ви́бити, ви́бавити, зве́сти́, позво́дити, поперево́дити. [Ні́як не мо́жна тих мух ви́бавити. Позво́дили зайці́в,— тепе́р і не поба́чиш ніко́ли].
Выгу́ливаться, ви́гуляться – вигу́люватись, ви́гулятися, вихо́джуватися, ви́ходитися (на во́лі) випаса́тися, ви́пастися.
Выдава́емость – вида́ваність (*р.* -ности). [Вида́ваність та чи́таність (*выдаваемость и читаемость*) кни́жки збі́льшується].
Выдава́емый – вида́ваний.
Выдава́ние – видава́ння. **В.** *замуж* – одру́жування, віддава́ння за́між.
Выдава́ть, ви́дать – 1) видава́ти, ви́дати. [У їх хліб видавце́м видаю́ть]; 2) (*кого, что*) вика́зувати, ви́казати на ко́го, що, зра́джувати, зра́дити кого́, що, зра́дитися з чим, виявля́ти, ви́явити. [Ви́казала всі його́ таємни́ці. Осла́ зра́дили його́ ву́ха. Як-би чолові́ка вби́ли, дак за́раз-би пішо́в ви́явив]; 3) (*себя за кого*) видава́ти, ви́дати себе́ за ко́го, пока́зувати, показа́ти себе́ ким; пошива́тися, поши́тися в ко́го, виставля́ти, ви́ставити себе́ за ко́го; удава́ти, вда́ти з се́бе кого́; 4) (*замуж*) дава́ти, віддава́ти, відда́ти за ко́го, одру́жувати, одружи́ти кого́ з ким. **Выдава́ть, ви́дать** *насильно* – си́лувати, уси́лувати, нево́лити, знево́лити за ко́го.
Выдава́ться, ви́даться – 1) (*выделяться*) визнача́тися, ви́значитися, відзнача́тися, відзначи́тися, вика́зуватися, ви́казатися. [Визнача́ється своїм ро́зумом та хи́стом]; 2) **выдава́ться** *вперёд* (*торчать*) – вистава́ти, ви́стати, випина́тися, ви́пнутися, вистро́млюватися, ви́стромитися, виставля́тися, ви́ставитися, вганя́тися в що, увігна́тися, висува́тися, ви́сунутися, виступа́ти куди́сь, ви́ступити. [Го́стра ске́ля вистава́ла серед бурунів. Оця́ кістка в ме́не випина́ється. Вели́ке камі́ння вганя́ється (висува́ється) в мо́ре (Неч.-Лев.)]; 3) удава́тися, уда́тися, випада́ти, ви́пасти. [День уда́вся (ви́пав) пого́жий]; 4) *безл.* **выдаётся, ви́далось** – бува́є, випада́є, трапля́ється, ви́пало, тра́пилося. **Выдаю́щийся** (*о человеке*) – вида́тни́й, визначни́й, одмі́тний, прикме́[і]тний, (*а теснее*) чі́льний, вибо́рний; (*о предмете*) ви́пнутий, виста́лий, ви́сунутий, ви́ткнутий, ви́ступлений. *Ничем не* **выдаю́щийся** – нічи́м не вида́тни́й, звича́йний, звичайні́сінький. *Часть чего-либо* **выдаю́щаяся** *углом* – ви́ріжок (*р.* -жка). **Выдаю́щаяся** *выпуклая часть чего-либо, напр. у бочки* – опу́ка.
Выда́вливание – вида́влювання, виду́шування, вича́влювання, витиска́ння.
Выда́вливать, -ся, ви́давить, -ся – вида́влювати, -ся, ви́давити, -ся, виду́шувати, -ся, ви́душити, -ся, вича́влювати, -ся, ви́чавити, -ся, витиска́ти, -ся, ви́тиснути, -ся; (*выколачивать, -ся*) – вибива́ти, -ся, ви́бити, -ся. [Ви́души чи́рку. Да́вить моро́з,— бода́й йому́ о́чі повида́влювало! Неха́й б'ють, – олії не ви́б'ють!]. **Ви́давленный** – ви́давлений, ви́душений, ви́чавлений, ви́тиснений, ви́тиснутий.
Выда́ивать, ви́доить – видо́ювати, ви́доїти, здої́ти; (*многих*) повидо́ювати. **Выда́ивать** *отдельно каждый сосок* – ця́пати, ви́цяпати, відци́ркувати, відци́ркати, ви́церкати (*гал.*). **Ви́доенный** – ви́доєний, здо́єний.
Выда́лбливание – видо́вбування. **В-ние** *пазов* – вґаро́вування.
Выда́лбливать, ви́долбить – видо́вбувати, ви́довбати. **-ать, -ить** *пазы* – уґаро́вувати, уґарува́ти. **В-ать, -ить** *урок* – товкти́, ви́товкти, туру́кати, ви́турукати. **Ви́долбленный** – ви́довбаний; (*о пазах*) уґаро́ваний.

Вы́данье. *Быть на* **вы́даньи** – бу́ти на відда́нню, на порі́.
Вы́дача – видава́ння, ви́дача. **В.** *денег* – ви́пла́та.
Выдаю́щийся, *см.* **Выдава́ться.**
Выдва́ивать, вы́двоить – переганя́ти, перегна́ти (*напр. водку*).
Выдвига́ние – висо́вування, висува́ння, відсо́вування, відсува́ння.
Выдвига́ть, -ся, вы́двинуть, -ся – 1) висо́вувати, -ся, ви́сунути, -ся, відсо́вувати, -ся, відсу́нути, -ся, витика́ти, -ся, ви́ткнути, -ся, виганя́тися, ви́гнатися. [Не мо́жна відсу́нути шухля́дку: ма́бу́ть, зачи́нена. Сі́ре величе́зне камі́ння то йде рі́вною стіно́ю, то виганя́ється напере́д, нависа́ючи над земле́ю (Грінч.)]; 2) (*о человеке*) висува́тися, ви́сунутися, вибива́тися (ви́битися) напере́д, вго́ру, просува́тися (просу́нутися) напере́д. **Вы́двинутый** – ви́сунений, ви́сунутий, відсу́нений, відсу́нутий. **Выдвига́емый** – вису́ваний, відсу́ваний.
Выдвижно́й – висувни́й, засувни́й. **В-но́й** *ящик* – шухля́да, шухля́дка.
Вы́двоить, *см.* **Выдва́ивать.**
Выдворя́ть – виселя́ти.
Вы́дел, *см.* **Выделе́ние 1.**
Вы́делать, *см.* **Выде́лывать.**
Выделе́ние – 1) (*из семьи*) ви́діл, ви́ділення, відділі́ння, ви́різнення, відрізні́ння, ви́лучення, (*из наследства*) ви́діл. [Ви́діл спа́дщини]; 2) (*из стада*) ви́лу́ка, вилуча́ння, *сов.* ви́лучення; 3) (*из среды чего*) вирі́знювання, ви́різнення, відзнача́ння, відзначе́ння; 4) **в-ние** *лучшего зерна* – чолкува́ння; 5) **в-ние** *пара, паров* – парува́ння; 6) **в-ние** *мокроты, слюны и т. п.* – відхі́д (*р.* -хо́ду), витіка́ння, слизі́ння (*мн.* слизо́ти), *хим.* ви́ділення.
Вы́делить, -ся, *см.* **Выделя́ть, -ся.**
Вы́делка, выде́лывание – виро́блювання, ви́роблення, (*производство*) ви́робка, ви́роб (*р.* -робу), виробни́цтво [Виробни́цтво з де́рева ши́роко відо́ме], ро́бливо (*срв.* **Изде́лие**). [Се ло́жки могó ро́блива (могó ви́робу)]. **В.** *кожи* – ви́чинка, чиньба́, випра́ва. [Шку́рка за чиньбу́ не ста́ла = *овчинка выделки не стоила.* Не ста́не шку́рка за випра́ву = *овчинка не стоит выделки*].
Выде́лываемый – виро́блюваний.
Выде́лывать, вы́делать – 1) виробля́ти, виро́блювати, ви́робити, уробля́ти, уроби́ти. [З де́рева виробля́ють си́лу вся́ких рече́й. Забра́ли п'ять сму́хів уро́блених і сирцю́ чима́ло]. **В-ать** *кожи* – пра́вити, ви́правити, гарбува́ти, погарбува́ти, вичи́нювати, ви́чинити; 2) **в-ать** *штуки, что-либо плохое, смешное* – витворя́ти, витво́рювати, ко́їти, виробля́ти, фи́ґлі струга́ти. [Сино́к таке́ ба́тькові ко́їть, що ма́бу́ть і з сві́ту зжене́]. **Вы́деланный** – ви́роблений, уро́блений, (*о коже*) ви́чинений, ви́правлений.
Выделя́емый (*о газе*) – випу́щуваний, виді́люваний.
Выделя́ть, -ся, вы́делить, -ся – 1) (*от семьи*) виділя́ти, -ся, ви́ділити, -ся, відділя́ти, -ся, відділи́ти, -ся, різни́тися, відрізня́тися, відрізни́тися. [Ми ще торі́к ви́ділили ста́ршого си́на, а на рік і середу́льшого відділя́ти ду́мка. Збуду́й собі ха́ту та й різни́сь тоді́]. **Вы́делиться** *на отдельный участок* – піти́ на о́друб, на о́дріз. **Выделя́ть, вы́делить** *свой скот из стада* – вилуча́ти, ви́лучити; 2) (*отличать, -ся*) вирізня́ти, -ся, ви́різнити, -ся, визнача́ти, -ся, ви́значити, -ся, відзна́чувати, -ся, відзначи́ти, -ся, значи́ти, -ся, позначи́ти, -ся, (*вырезываться*) вирі́зуватися, ви́рі́затися, (*выдвигаться*) проступа́ти, проступи́ти, вибива́тися, ви́битися. **В.** *пятнами* – пля́ми́тися. **В.** *из темноты* – бовва́ніти. [В ко́жній дра́мі мо́жна ви́різнити три головні́ моме́нти (Єфр.). Він з-межи всіх вирізня́ється своі́м життя́м. Обли́ччя вира́зно визнача́лося проти вікна́ своі́м про́філем (Грінч.). Обли́ччя в його́ було́ серди́те та блі́де́, тільки на ли́цях пля́ми́вся рум'я́нець. Ро́звитком своі́м вибива́ються в ма́си]; 3) **в.** *лучшее зерно* – чолкува́ти; 4) **в.** *пар* – парува́ти; 5) **выделя́ть** (*слизь, слюну и т. п.*) – випуска́ти. **Выделя́ется** (*мокрота, слюна и т. п.*) – харкоти́на (сли́на) одхо́дить, витіка́є, слизи́ть.
Выделя́ющий – випуска́льний (*напр.* слиновипуска́льний = *слюно*-**выделя́ющий**).
Выделя́ющийся (*среди других*), *см.* **Выдаю́щийся.**
Выдёргивание – (*волос, перьев*) вирива́ння, висмика́ння, виску́бування, вискуба́ння, (*нитей*) ми́кання, висо́тування, вистрі́пування. **В-ние** *льна, конопли* – бра́ння.
Выдёргивать, -ся, вы́дергать, -ся *и* **вы́дернуть, -ся** – вирива́ти, -ся, ви́рвати, -ся, висмика́ти, -ся, ви́смикнути, -ся, вискуба́ти, -ся, ви́скубти, -ся, ми́кати, ви́микати. [Ви́рвати зуб. Ви́смикнути ни́тку. Ячмі́нь таки́й мале́нький, що косо́ю не заче́пиш,— дово́диться ми́кати]. *Быстро* **выдёргивать, вы́дернуть** – вишмо́ргувати, ви́шморгнути. **В-ать** *нитки из ткани* – висо́тувати, ви́сотати, вистрі́пувати, ви́стрі́пати, виторо́чувати, ви́торочити, висмика́ти, ви́смикати. [Ви́сотала намі́тку (канву́). Ви́торочила рушни́к, тепе́р мо́жна торочки́ в'яза́ти. Тут підру́биться, а з цьо́го бо́ку ви́сотається,— бу́дуть торо́чки]. **В-ать**

льон, коноплю – бра́ти, побра́ти, ви́брати. **Вы́дерганный** – ви́смиканий, ви́миканий, ви́сотаний, ви́скубаний. **Вы́дернутый** – ви́рваний (*напр. зуб*), ви́тягнений, ви́тягнутий, ви́смикнутий, ви́скубнутий.

Вы́держанность – ви́триманість, витрива́лість; (*о стиле*) доде́ржаність (*р.* -ности).

Выде́рживание – витри́мування, витрива́ння; вите́рплювання; (*о стиле*) доде́ржування.

Выде́рживать, вы́держать – 1) виде́ржувати, ви́держати, зде́ржувати, зде́ржати, витри́мувати, ви́тримати, ви́тривати, ви́крепити, вте́рпіти. [Земля́ не зде́ржить мене́. Корабе́ль ви́тримав не одну́ бу́рю. Не вте́рпів і розповів про все]; 2) **в.** *горе, страдание* – терпі́ти, ви́терпіти, перете́рпіти, сте́рпіти, ви́крепити, ви́тривати. *Нет сил* **вы́держать** – неви́держка. *Не могу* **вы́держать** – неви́держка мені́, йому́ *и т. д.*; 3) **выде́рживать** *стиль, тон, характер* – доде́ржувати, доде́ржати чого́. [Доде́ржав своє́ї теорії по́вною мі́рою (Грінч.). Пи́льно доде́ржано етнографі́чної ві́рности (О. Пчілка)]; 4) **в.** *экзамен* – склада́ти (скла́сти, здава́ти, зда́ти) і́спит, екза́мен. **Вы́держанный** (*о человеке*) – витрива́лий, ви́тресуваний; (*о стиле и пр.*) – доде́ржаний, (*о вине*) ви́держаний.

Вы́держка – 1) ви́держка, витрива́лість. [Є в нього хист, та нема́ витрива́лости]; 2) (*цитата*) цита́та, ви́пис, ви́писка; (*извлечение*) ви́тяг; (*отрывок*) у́ступ. [Я навми́сне пода́в чима́ли́й ви́тяг з цеї спо́віди (Доман.). Прочита́в кі́лька у́ступів з пое́ми]. *Случайная* **в.** – ви́хвачений у́ступ, ви́хват. [Наві́в два ви́хвати із статті́ (Кр.)]. *На* **вы́держку** – навманя́.

Вы́дерка – прочуха́н, прочуха́нка, чос. [Та й завдали́-ж йому́ чо́су!].

Выдира́ние – видира́ння.

Выдира́ть, -ся, вы́драть, -ся – видира́ти, -ся, ви́драти, -ся, ви́дерти, -ся. **Выдира́ть** *яйца из гнезда* – видира́ти, де́рти. **В.** *мёд из ульев* (*о медведе*) – піддира́ти. **Вы́драть** *за волосы* – поскубти́ чу́ба, наскубти́ чу́ба, почу́бити, ви́чубити, чу́ба нам'я́ти, ма́тланки да́ти; (*за уши*) ву́ха нам'я́ти. **Вы́драть** *розгами, нагайкой* – ви́бити рі́зкою, відчухра́ти, відшква́рити, відбато́жити. **Вы́дранный** – ви́дертий; наску́баний, почу́блений, відчу́храний, відбато́жений.

Вы́долбить, *см.* **Выда́лбливать.**

Вы́дольник, *бот.* – дзво́ники, за́йців льон, льоно́к, осту́дник, чисте́ць, моло́чник, зозу́лині череви́чки.

Вы́дохлый – ви́дхлий, вивітрі́лий.

Вы́дохнуть – ви́здихати, полягти́.

Вы́дохнуться, *см.* **Выдыха́ться.**

Вы́дра – ви́дра, *а теснее* (*самец*) – видрю́к, (*самка*) видри́ха, (*у запорожцев*) видни́ха.

Вы́драть, -ся, *см.* **Выдира́ть, -ся.**

Выдрёнок – видреня́ (*р.* -ня́ти).

Вы́дрессировать – ви́муштрувати, ви́дресувати.

Вы́дрий, вы́дровый – ви́дря́чий, ви́дряний.

Вы́дрочить – 1) ви́пестити, ви́кохати; 2) зрукоблу́дити.

Вы́дрыхнуться – ви́рутитися, (*гал.*) ви́друстітися, усма́к ви́спатися.

Вы́дубить, *см.* **Дуби́ть.**

Выдува́ние – видува́ння, видму́хування, видима́ння.

Выдува́ть, вы́дуть – видува́ти (видима́ти), ви́дути, видму́хувати, ви́дмухати. [Із скла видима́ють бу́льбашку].

Выдувно́й – 1) видувни́й; 2) ви́дутий. [З ви́дутого скла].

Вы́дудить – ви́дудлити, ви́жлуктити.

Вы́думать, *см.* **Выду́мывать.**

Вы́думка – ви́гадка, ви́гад, зми́слення; (*затея*) ви́тівка; (*блажь*) при́мха; (*фантастическая*) фантасти́чна ви́гадка, химе́ра, хи́морода. **-ки** – вигадки́, витребе́ньки, мудрі́шки (*гал.*).

Вы́ду́мчивый – вига́дливий.

Вы́думщик – вига́дько, вига́дник, вимисли́вник (М. Вовч.); (*проказник*) чмут, чму́тник.

Вы́думщица – вига́дниця, вига́дчиця (М. Вовч.), вига́дничка; (*проказница*) чмутови́ха.

Выду́мывание – вига́дування, вими́слювання.

Выду́мывать, вы́думать – вига́дувати, ви́гадати, вимудро́вувати, ви́мудрувати, домудрува́тися, вимірко́вувати, ви́міркувати, приміркува́ти, вимишля́ти, ви́мислити, змишля́ти, зми́слити, вимізко́вувати, ви́мізкувати, змізкува́ти, прибира́ти, добира́ти, *сов.* прибра́ти, добра́ти – ро́зуму, ума́, спо́собу; виметико́вувати, ви́метикувати, витіва́ти, ви́тіяти, химе́рити; (*небылицу*) точи́ти, (сточи́ти) брехню́ (Котл.), вига́дувати небува́льщину. **Вы́думанный** – ви́гаданий, зми́с[ш]лений, ви́мудруваний, ви́мізкований.

Вы́дуплить *дерево* – ви́довбати дупло́ в де́реві.

Вы́дуть, *см.* **Выдува́ть.**
Выдыха́ние – видиха́ння, ви́дих.
Выдыха́ть, вы́дохнуть – видиха́ти, види́хувати, *сов.* ви́дихати, ви́дихнути.
Выдыха́ться, вы́дохнуться – видиха́тися, *сов.* ви́дихатися, ви́дхатися, ви́дхнутися, ви́пахатися, вітрі́ти, звітрі́ти. **Вы́дохшийся** – ви́дхлий, ви́вітрілий, звітрі́лий.
Выеда́ние – виїда́ння.
Выеда́ть, вы́есть – 1) виїда́ти, ви́їсти, (*многое*) повиїда́ти; 2) виїда́ти, ви́їсти, вигриза́ти, ви́гризти. [Ви́гризли ми́ші ді́рку]. **Вы́еденный** – ви́їдений, ви́гризений.
Вы́езд, вы́ездка – ви́їзд. [Соколо́нько та на ви́леті, козаче́нько та на ви́їзді].
Выездно́й – виїзни́й. [Виїзна́ се́сія су́ду].
Выезжа́ть, вы́ехать – виїзди́ти, виїзджа́ти, ви́їхати, від'їзди́ти, від'їзджа́ти, від'ї́хати, (*двигаться с места*) виру́ша́ти, ви́рушити, ру́шити. **Выезжа́ть** *на гору, припрягая лошадей, волов* – бичува́тися, ви́бичуватися. [Ми раз-у-раз бичу́ємося, ї́дучи на цю го́ру (Поділля)].
Вые́зживать, вы́ездить – об'їзджа́ти, об'їзди́ти, *сов.* об'ї́здити. [Почали́ об'їзджа́ти коня́-не́ука]. **Вы́езженный** – 1) об'ї́зджений; 2) їзжа́лий. [Хо́че покупи́ти на ста́рість їзжа́лого, сми́рного коня́].
Вы́емка *и* **вы́ем** – 1) вийма́ння; 2) (*в одежде*) ви́кот; 3) (*при обыске*) ви́їмка; 4) *архит.* – рівчачо́к, жолобо́к; 5) (*в земле*) ви́їмка, вріз. [В залізни́чих врі́зах (Тутк.)].
Вы́емный, -мно́й – вийма́льний, вийнятни́й.
Вы́емочный – 1) ви́їмочний; 2) ви́йнятий, ви́браний, ви́копаний. [Куди́ перено́сити ви́брану зе́млю?].
Вы́емчатый – рівчакува́тий, жолобува́тий, жолобкува́тий; змію́ва́тий; ви́кроєний. [Долото́ жолобкува́те. Лист на ду́бові – ви́кроєний].
Выжа́ривать, -ся, вы́жарить, -ся – 1) (*о жире*) висма́жувати, -ся, ви́смажити, -ся; 2) випа́лювати, -ся, ви́палити, -ся, вижа́рювати, -ся, ви́жарити, -ся. [Го́рщик смерди́ть, поста́в в ого́нь, хай ви́жариться].
Вы́жарки – шква́рки́, ви́шкварки.
Вы́жать, *см.* **Выжима́ть.**
Вы́ждать, *см.* **Выжида́ть.**
Вы́желоби́ть – ви́жолобити.
Вы́желтить – пожовти́ти, ви́жовтити.
Вы́жечь, *см.* **Выжига́ть.**
Выжива́ние – 1) вижива́ння; 2) вигриза́ння кого́сь зві́дкись, випира́ння, вижива́ння.
Выжива́ть, вы́жить – 1) вижива́ти, ви́жити. [Цього́ ро́ку він не вмре, ще ви́живе]; 2) вигриза́ти, ви́гризти, випира́ти, ви́перти, вижива́ти, ви́жити, вику́рювати, ви́курити. [Не він мене́ ви́гризе з на́шого гу́рту, а я його́. Вику́рює нас господи́ня з ха́ти]; 3) **в.** *из ума* – ви́старіти ро́зум, ум відстарі́ти, на дитя́чий ро́зум перейти́ (зійти́), ро́зумом здитині́ти.
Вы́жиг, *см.* **Выжига́ние.**
Вы́жига – 1) (*о золоте, серебре, выжженном лесе*) ви́жга, ви́пал; 2) (*о человеке*) оджо́га, пройди́світ, проно́за.
Выжига́емый – випа́люваний.
Выжига́ние – випа́лювання, ви́пал, випіка́ння. *Место* **выжига́ния** *угля* – вугля́рня.
Выжига́ть, -ся, вы́жечь, -ся – випа́лювати, -ся, ви́палити, -ся, випіка́ти, -ся, ви́пекти, -ся; (*о шерсти, волосах*) висма́лювати, -ся, ви́смалити, -ся. **Вы́жженный** – ви́палений, ви́печений, ви́смалений. **Вы́жженное** *место* – палени́на, випа́лина, ви́жга, палени́ця.
Выжида́ние – вичі́кування, вижида́ння, дожида́ння, ждання́, чека́ння.
Выжида́тельный – вижида́льний, дожида́льний, чека́льний. **В-ное** *положение* – стано́вище вичі́кування.
Выжида́ть, вы́ждать – вижида́ти, ви́ждати, дожида́ти, дiжда́ти, жда́ти, пожда́ти, зажда́ти, згоди́ти, чека́ти кого́, чого́, на ко́го, зачека́ти, почека́ти, вичі́кувати, очі́кувати, ви́чекати, чатува́ти на що, ви́чатувати що, чига́ти на що. **Вы́жданный** – ви́жданий, ви́чеканий.
Вы́жижник – випа́ляч (срі́бла, зо́лота), випа́льник.
Выжи́ливать – вицига́нювати, виманта́чувати, виморо́чувати що у ко́го.
Выжима́емый – вича́влюваний, виду́шуваний.
Выжима́ние, *см.* **Вы́жимка.**
Выжима́ть, вы́жать – витиска́ти, ви́тиснути, вича́влювати, ви́чавити, вигні́чувати, ви́гнітити, вида́влювати, ви́давити, виду́шувати, ви́душити. **В.** *бельё* – викру́чувати, повикру́чувати, оджима́ти, пооджима́ти. **В.** *растит. масло* – олі́ю би́ти, ви́бити, забива́ти, заби́ти. [Неха́й б'ють – олії не ви́б'ють].

Ви́жимка, выжима́ние – вида́влювання, виду́шування, витиска́ння, віча́влювання, вигні́чування. **В.** *белья* – викру́чування, оджима́ння.
Вы́жимки – вида́влини (*р.* -ин), ви́чавки, (*гуща, преимущественно кофейная, также в отстоявшемся деревянном масле*) фус (*и мн.* фу́си); (*из свёклы на сах. зав.*) жма́ки, жми́хи; (*из конопляных семян после выжимания масла*) маку́ха.
Выжина́ть, вы́жать – вижина́ти, ви́жати.
Выжира́ть, вы́жрать – вижира́ти, ви́жерти, пожира́ти, поже́рти. [А се́рце в ме́не ви́жерла гадю́ка (Франко)].
Вы́жить, *см.* **Выжива́ть.**
Вы́жлик – 1) *см.* **Вы́жел**; 2) *бот. см.* **Вы́дольник.**
Выжля́тник – псар (*р.* -ря), вижля́тник.
Вы́жрать, *см.* **Выжира́ть.**
Вызва́нивать – видзво́нювати, вибива́ти в дзво́ни.
Вы́звать, *см.* **Вызыва́ть.**
Вы́звездить, *безл.* – ви́зірнитися, ви́зоріти.
Выздора́вливание – оду́жування, виду́жування.
Выздора́вливать, вы́здороветь – оду́жувати, оду́жати, виду́жувати, ви́дужати, вичу́нювати, ви́чуняти, очу́нювати, очу́няти, оздорові́ти, *сов.* ви́хоруватися, (*диал.*) осте́рбувати, осте́рбати, (*оправляться*) оклига́ти, *сов.* окли́гати; (*чаще о животных*) вихо́джуватися, ви́ходитися.
Выздоровле́ние – оздоров(л)і́ння, оду́жання. [Поверну́ло хо́рому на оду́жання].
Вы́зеленить, -ся – ви́зеленити, -ся, позелени́ти, -ся.
Вызнава́ть, вы́знать – назнава́ти, назна́ти. [Назна́в собі́ молоди́чку, хо́че одружи́тися з не́ю].
Вы́зов – ви́клик, ви́кликання, ви́зов (*р.* -зву), (*гал.*) ви́зив (*р.* -зиву), ви́звання. [Посла́в йому́ ви́кликання на поєди́нок, (*гал.*) ви́зив на двобі́й].
Вызола́чивать, вы́золотить – золоти́ти, позолоти́ти, ви́золотити, (*в песнях*) ви́злотити. **Вы́золоченный** – золо́чений, ви́золочений, позоло́чений, (*в песнях*) ви́злощений.
Вы́золить – ви́золити, ви́лужити.
Вы́зольник, *бот.* – соки́рки (Delphinium).
Вызрева́ние – достига́ння, доспіва́ння.
Вызрева́ть, вы́зреть – достига́ти, дости́гти, спі́ти, ви́спіти, доспіва́ти, доспі́ти, досто́ювати, -ся, досто́яти. [Ще гру́ші не досто́яли, не рви]. **Вы́зрелый** – дости́глий, сти́глий, доспі́лий, поспі́лий.
Вызу́бривать, вы́зубрить – 1) вище́рблювати (*напр.* ніж), ви́щербити, надщерби́ти, (*о мног.*) повище́рблювати, пощерби́ти; 2) ви́товкти (*урок*), *см.* **Зубри́ть. Вы́зубренный** – 1) ви́щерблений, надще́рблений, поще́рблений, щерба́тий; 2) ви́товчений, ви́туруканий (*урок*).
Вызу́живать. вы́зудить – 1) (*пить, выпить с жадностью во́ду, вино́*) виду́длювати, ви́дудлити, жлукта́ти, ви́жлуктати, ціди́ти, ви́цідити; 2) (*на память*) *см.* **Зубри́ть, вы́зубрить.**
Вызыва́ние – виклика́ння.
Вызыватель – визовни́к (*юрид.*); виклика́льник.
Вызыва́ть, вы́звать – кли́кати, виклика́ти, викли́кувати, ви́кликати, покли́кати куди́сь *или* до чо́го, (*изредка*) визива́ти, ви́звати. **В-ать, -ать** *на суд* – (*об истце*) запозива́ти, запізва́ти кого́ (до су́ду), (*о судье*) виклика́ти, ви́кликати кого́ (на суд, до су́ду); (*звуком трубы*) – витру́блювати, ви́трубити; (*свистом*) – висви́стувати, ви́свистати, (*криком*) – вигу́кувати, ви́гукати; **вызыва́ть** *у кого* (*внушать*) – виклика́ти (з ко́го, в ко́му), накли́ка́ти кому́. [Це наклика́є інтеліге́нтові-семидеся́тникові гордови́ту ду́мку про своє́ провіденці́я́льне призна́чення]. **Вызывать, вызвать** *что* – призво́дити, призве́сти́ до чо́го, спричи́нювати, спричи́нити що, спричи́нитися, сповodува́ти до чо́го, справля́ти, спра́вити що. [Цей лік спричи́нив (спра́вив) блюво́ту]; (*кого на что*) – зру́шити кого на що. [Оживи́в приспа́ні си́ли, зру́шив їх на боротьбу́ (Єфр.)]; (*к жизни*) – покли́кати до життя́, (звук, слово) – ви́добути. [Ні, гук страшни́й я ви́добути му́шу (Л. Укр.)]. **Вызыва́емый** – викли́куваний. **Вы́званный** – ви́кликаний, покли́каний.
Вызыва́ться, вы́зваться (*сделать что-либо*) – охо́че бра́тися (взя́тися) зроби́ти що, визива́тися, ви́зватися (Квітка, Куліш), охо́титися, зохо́титися. *Это* **вызыва́ется** *многими причинами* – це вихо́дить (виплива́є) з багатьо́х причи́н.
Вызыва́ющий – визи́вний, зади́рливий, задери́куватий, зачіпни́й, зачі́пливий. *Иметь* **вызыва́ющий** *вид* – гляді́ти зади́рливо, визи́вно, ко́зирем диви́тися, стоя́ти.

Вызыва́юще – зади́рливо, зади́ркувати, зачі́пливо, зачі́пно, визи́вно.
Вызывно́й – викли́чний. [Викли́чна пові́стка].
Вызяба́ть, вы́зябнуть – вимерза́ти, ви́мерзти, перемерза́ти, переме́рзти.
Вы́зяблый – ви́мерзлий, переме́рзлий.
Вы́играть, *см.* **Выи́грывать.**
Выи́грывание, вы́играние – вигрува́ння, ви́грання.
Выи́грывать, вы́играть – вигрува́ти (*н. вр.* виграю́), ви́грати. [Від цьо́го тво́ри його́ виграю́ть]; (*несколько раз в карты*) навигрува́ти. [Оце́ все я в ка́рти навигрува́в]; (*в чет и нечет*) ви́цятати. **Вы́играть** *процесс, тяжбу* – ви́грати спра́ву, ви́позивати щось, ви́судити щось; (*время*) ви́гадати часи (*на чём*) зиська́ти, позиська́ти на чо́му, вига́дувати, ви́гадати на чо́му. [Та й на тім, що я помру́, світ ні́чо́го не зиська́є (Крим.). Фабрика́нт на робітника́х чи ще на чо́му ви́гадає]. **Выи́грываемый** – вигра́ваний. **Вы́игранный** – ви́граний, ви́позиваний, ви́суджений, ви́гаданий на чо́му.
Вы́игрыш – ви́граш (*р.* -шу), ви́гранка, ви́гра.
Вы́игрышный – 1) ви́грашний (біле́т, театра́льна до́ля); 2) ви́граний. [Ви́грані гро́ші].
Вы́иск, выи́скивание – вишу́кування, (*сов.* ви́шукання), ни́шпорення, шукани́на.
Выи́скивать, вы́искать – 1) вишу́кувати, ви́шукати, нашу́кувати, нашука́ти щось, дошу́куватися, дошука́тися чого́, ни́шпорити, ви́нишпорити щось, добира́ти, добра́ти. [Вся́кого спо́собу до то́го добира́в (Грінч.)]; 2) **вы́искать** *многое* – повизнахо́дити, повишу́кувати; (*случай*) шука́ти ока́зії. **Вы́исканный** – ви́шуканий, ви́нишпорений.
Выи́скиваемый – вишу́куваний.
Выи́скиваться, вы́искаться – вишу́куватися, ви́шукатися, нашу́куватися, нашука́тися, знахо́дитися, знайти́ся, обира́тися, обра́тися, ви́нятися, ви́рискатися. [Чи ти бач, яки́й багати́р ви́нявсь! (Грінч.)].
Вы́йти *и* **Вы́дти,** *см.* **Выходи́ть.**
Вы́ка, *см.* **Ви́ка.**
Вы́кадить *кого* – ви́курити кого́, ви́кадити кого́.
Вы́казать, *см.* **Выка́зывать.**
Выказно́й – показни́й, виставни́й.
Выка́зывать, вы́казать – виявля́ти, виявлю́вати, ви́явити, появля́ти, появи́ти, ока́зувати, оказа́ти, пока́зувати, показа́ти; (*себя*) пока́зувати (показа́ти) себе́, явля́ти (ви́явити) себе́, ста́витися, ви́ставитися [Ста́вивсь як лев, а зги́нув як му́ха]; визнача́тися, ви́значитися.
Выка́ливать, вы́калить – вигарто́вувати, ви́гартувати.
Вы́калка – гартува́ння.
Выка́лывание – вико́лювання, виштри́кування.
Выка́лывать, вы́колоть – вико́лювати, ви́колоти, виштри́кувати, ви́штрикнути, ви́штуркнути, ви́ткнути. [Гляди́, щоб по́ночі о́ка не ви́штрикнув]. *Темно, хоть глаз* **вы́коли** – по́ночі, хоч в о́ко стрель; хоч о́ко ви́ткни. **Вы́колоть** *глаза* – ви́брати о́чі, о́чі повийма́ти. **Вы́колотый** – ви́колений, ви́штрикнений, ви́штрикнутий.
Выканю́чивать, *см.* **Выкля́нчивать.**
Выка́пчивать, вы́коптить – вико́пчувати, копти́ти, ви́коптити.
Выка́пывание – вико́пування, одко́пування.
Выка́пывать, вы́копать – копа́ти, вико́пувати, ви́копати, одко́пувати, одкопа́ти, (*многое*) покопа́ти; повико́пувати; (*ещё*) прико́пувати, прикопа́ти. **Выка́пываемый** – вико́пуваний.
Выкара́бкиваться, вы́карабкаться – видира́тися, ви́дратися, ви́дертися, вига́рбуватися, ви́гарбатися, видря́пуватися, ви́дряпатися, (*гал.*) виграмо́люватися, ви́грамолитися.
Выка́рмливание – годува́ння, годі́вля (*р.* -лі), вигодо́вування, згодо́вування, вгодо́вування.
Выка́рмливать, -ся, вы́кормить, -ся – 1) годува́ти, -ся, ви́годувати, -ся, згодо́вувати, -ся, згодува́ти, -ся, вгодо́вувати, -ся, вгодува́ти, -ся; (*о многих*) повгодо́вувати, -ся, (*на пастбище*) випаса́ти, -ся, ви́пасти, -ся; 2) (*детей*) годува́ти, згодува́ти, ви́годувати, плека́ти, ви́плекати, ви́тішити. [Згодува́ла си́на злоді́я (М. Вовч.)]. **Вы́кормленный** – ви́годуваний, вгодо́ваний, (*упитанный*) годо́ваний. [Черне́ць годо́ваний сиди́ть (Шевч.)]; (*в садке*) сажови́й.
Вы́кат, выка́тывание – вико́чування. *Глаза на* **вы́кате** – ви́рла, баньки́. *Имеющий глаза на* **вы́кате** – вирла́тий, банька́тий.
Вы́катать, вы́катить, *см.* **Выка́тывать I** *и* **II.**
I. Выка́тывать, вы́катить – вико́чувати, ви́котити; (*о мног.* – повико́чувати), точи́ти, ви́точити. [Ви́котив (ви́точив) во́за з возі́вні. Ку́хви з ме́дом повико́чувано]. **Выка́тывать, вы́катить** *глаза* – вива́лювати (ви́валити, ви́лупити) о́чі. **Вы́катились** *глаза* – о́чі ви́вело. [О́чі ви́вело із ло́ба од страшно́ї му́ки (Шевч.)].

II. Выка́тывать, вы́катать (*бельё*) – кача́ти, ви́качати, (*катком*) маґлюва́ти, ви́маґлювати, помаґлюва́ти. [Кача́й сорочки́. Помаґлюва́ла ря́дна]. **Вы́катанный** – ви́качаний, ка́чаний, (*катком*) ви́маґлюваний, маґльо́ваний.
Выка́тываться, вы́катиться – вико́чуватися, ви́котитися. [Дві сльози́ ви́котилися з оче́й. Со́нечко вико́чується з-за гори́].
Вы́качать, *см.* **Выка́чивать II.**
Выка́чивание – 1) вико́чування; 2) (*воды*) помпува́ння, вика́чування, висмо́ктування. [Таки́м помпува́нням нешви́дко ви́смокчуть во́ду в ша́хти].
I. Выка́чивать, вы́катить – вико́чувати, ви́котити, (*многое* – повико́чувати), вито́чувати, ви́точити, (*многое* – повито́чувати). [Бо́чки ме́ду та горі́лки повико́чувані. Ви́точи во́за з возі́вні]. **Вы́каченный** – ви́кочений (повико́чувані), ви́точений.
II. Выка́чивать, вы́качать (*воду*) – помпува́ти, ви́помпувати, вика́чувати, ви́качати, висмо́ктувати, ви́смоктати. **Вы́качанный** – ви́помпуваний, ви́качаний, ви́смоктаний. **Выка́чиваемый** – вика́чуваний, помпо́ваний.
Выка́шивать, вы́косить – вико́шувати, вико́сювати, ви́косити, покоси́ти. [Ви́косили лева́дку]. **Вы́коситься** (*о косе*) – скоси́тися. [Коса́ скоси́лася вже, ново́ї тре́ба]. **Вы́кошенный** – ви́кошений, ско́шений.
Выка́шливать, -ся, вы́кашлять, -ся *и* **вы́кашлянуть** – вика́шлювати, -ся, ви́кашляти, -ся; вiха́ркувати, ви́харкнути. **Вы́кашлянный** – ви́кашляний, ви́харкнутий, ви́харкнений.
Выква́шивать, вы́квасить – ква́сити, поква́сити.
Выкида́ть, *см.* **Выки́дывать.**
Вы́кидка, выки́дывание – викида́ння, ви́кидка. [Праха́ємо на ви́кидку = *пожалуйте вон*!].
Вы́кидник – бережня́к (лома́ччя, що вода́ викида́є на бе́ріг).
Выкидно́й – 1) викидни́й; 2) ви́кинутий.
Вы́кидок – 1) ви́кидь (*р.* -ди); 2) *см.* **Вы́кидыш.**
Выки́дывать, вы́кидать *и* **вы́кинуть** – 1) *см.* **Выбра́сывать, вы́бросать, вы́бросить. Вы́кинутый,** *см.* **Вы́брошенный. В-ать** *штуки* – витворя́ти, фиґлюва́ти, фи́ґлі струга́ти, (у)стругну́ти шту́ку, утну́ти шту́ку, ушква́рювати, ушква́рити; 2) (*ребёнка, детёныша*) скида́ти (ски́нути) дити́ну (теля́), рони́ти, порони́ти дити́ну; (*только о животн.*) помета́ти. [Коби́ла помета́ла неживе́ лоша́].
Выки́дываться, вы́кидаться *и* **вы́кинуться** – викида́тися, ви́кинутися; (*только о рыбе*) дрьо́хати. [Ри́ба дрьо́хає]. *Срв.* **Выбра́сываться.**
Вы́кидыш – ви́кидень (*р.* -дня), ви́кидок (*р.* -дка), викидча́ (*р.* -ча́ти), недорі́д (*р.* -ро́ду); (*ранний*) ви́ливок (*р.* -вка), ви́брудок (*р.* -дка), уро́вище. *Иметь* **вы́кидыш** – стеря́ти дити́ну, ски́нути дити́ну. *Производить* (*произвести*) **вы́кидыш** – (з)роби́ти ви́кидень (або́рт), стра́чувати (стра́тити, потеря́ти) дитя́.
Выкипа́ть, вы́кипеть – википа́ти, ви́кипіти; (*медленно*) випріва́ти, ви́пріти, вимліва́ти, ви́мліти. [Вода́ ви́кипіла. Борщ ви́прів, ви́млів].
Выкиса́ть, вы́киснуть – укиса́ти, уки́снути.
Вы́кладка – 1) виклада́ння, виладо́вування (*напр. груза*); 2) обклада́ння, обмурува́ння (*стены и т. п.*); 3) облямува́ння (*одежды*); 4) *см.* **Вало́шение**; 5) вирахо́вування; вимірко́вування, розмірко́вування.
Вы́кладчик – 1) *см.* **Вы́грузчик**; 2) вирахівни́к.
Выкла́дывание – виклада́ння, викла́дування. *См.* **Вы́кладка 1, 2, 3.**
Выкла́дывать, вы́класть *и* **вы́ложить** – 1) виклада́ти, ви́класти; (*выгружать*) виладо́вувати, ви́ладувати; 2) обклада́ти, обкла́сти, обмуро́вувати, обмурува́ти це́глою, камі́нням; 3) облямо́вувати, облямува́ти, обшива́ти, обши́ти (*одежду*); 4) *см.* **Вало́шить**; 5) вирахо́вувати, рахува́ти, ви́рахувати, обрахува́ти, порахува́ти; розмірко́вувати, розміркува́ти.
Выклёвывать, вы́клевать *и* **вы́клюнуть** – викльо́вувати, ви́клювати, ви́клюнути (*многое* – повикльо́вувати), видзьо́бувати, ви́дзьобати (*многое* – повидзьо́бувати), видо́вбувати, ви́довбати (*многое* – повидо́вбувати); (*неотвердевшее зерно*) випива́ти, повипива́ти, ви́щабати. [Горобці́ повипива́ли со́няхи]; (*глаза*) видо́вбувати, ви́довбати, вибира́ти, ви́брати, вийма́ти, ви́йняти, повийма́ти. [Оре́л ви́йняв ка́рі о́чі на чужо́му по́лі (Шевч.)]; (*углубление*) – ви́ковтати (*гал.*). **Вы́клеванный, вы́клюнутый** – ви́клюваний, ви́дзьобаний.
Выклёвывать, -ся *и* **вы́клюнуть, -ся** – викльо́вувати, -ся, ви́клюнути, -ся. [Курча́та викльо́вуються з яє́ць].
Выкле́ивать, вы́клеить – викле́ювати, повикле́ювати, обкле́їти, пообкле́ювати.

Ви́клеенный – ви́клеєний, обкле́єний.
Ви́клейка, викле́ивание – виклею́вання, обклею́вання, *сов.* ви́клеїння, обкле́їння.
Ви́клеймить – поклейми́ти, потаврува́ти, позначи́ти (клейно́м, тавро́м), поштампува́ти.
Ви́клепать – ви́клепати.
Ви́клик, выклика́ние – ви́клик, ви́гук. [Чу́ти божеві́льні ви́клики].
I. Выклика́ть, ви́кликнуть – виклика́ти, ви́кликнути, вигу́кувати, ви́гукнути, згукну́ти. [Вигу́кує щось несамови́то]. **Ви́кликнутый** – ви́кликнутий, ви́гукнутий.
II. Выклика́ть, ви́кликать, *см.* **Вызыва́ть, ви́звать.**
Выкли́нивать, ви́клинить – вибива́ти (ви́бити) клин, виклинцьо́вувати, ви́клинцювати.
Ви́кличка – виклика́ння, *сов.* ви́кликання.
Выключа́тель – виклю́чник, вилу́чник, вимика́ч. [Електри́чні вимикачі́].
Выключа́ть, -ся, ви́ключить, -ся – виключа́ти, -ся, ви́ключити, -ся, вилуча́ти, -ся, ви́лучити, -ся, вимика́ти, -ся, ви́мкнути, -ся. **Ви́ключенный** – ви́ключений, ви́лучений, ви́мкнутий. **Выключа́я** *что* – виключа́ючи, вилуча́ючи, виймáючи що, за ви́йнятком чого́. *Срв.* **Исключа́ть.**
Выключе́ние – ви́ключення, ви́лучення, вийняття́, ви́мкнення.
Выкля́нчивание – виканю́чування, виже́брування, вида́йкування.
Выкля́нчивать, ви́клянчить – каню́чити, виканю́чувати, ви́канючити, же́бра́ти, ви́жебрувати, ви́жебрати, да́йкати, ви́дайкати. [Поба́чили вони́ в ме́не ті гро́ші. За́раз: «дай! дай!» – до́ки ви́дайкали].
Ви́кнуть – звика́ти, призвича́юватися до чо́го.
Ви́ковать, *см.* **Выко́вывать.**
Ви́ковка – ви́ков, вико́вування, *сов.* ви́кування, викуття́.
Выко́вывать, ви́ковать – кува́ти, скува́ти, вико́вувати, ви́кувати, уклепа́ти (*многое* – покува́ти, повико́вувати). [Там єсть з чо́го шаблю́ку уклепа́ти (Шейк.)]. **Ви́кованный** – ко́ваний, ви́кутий, ску́тий; (*из золота*) злотоко́ваний.
Выковы́ривать, ви́ковырять *и* **ви́ковырнуть** – викопи́рсувати, ви́копирсати, виколу́пувати, ви́колупати, ви́колупнути, видлу́бувати, ви́длубати, видо́вбувати, ви́довбати, вик[п]о́рпувати, ви́к[п]орпати, виски́пувати, ви́скіпати. [Ку́рка по́рпалася в піску́ та й ви́порпала гро́ші]; (*глаза*) вибира́ти, ви́брати (о́чі). **Ви́ковырнутый** – ви́копирсаний, ви́колупаний, ви́колупнутий, ви́длубаний, ви́довбаний, ви́к[п]орпаний.
Выковы́рка – копирса́лка, копи́стка; (*для трубки*) про́тичка. [Покопирса́в лю́льку про́тичкою та й знов запали́в]; (*для ушей*) корпоу́шка.
Выкозы́ривать, ви́козырять – козиря́ти, викози́руювати, ви́козиряти.
Выкола́чивание, ви́колотка – вибива́ння, *а теснее* витрі́пування (по́роху з оде́жі чи з ме́блів); (*податей*) здира́ння; (*самоуправно*) грабування.
Выкола́чивать, ви́колотить – вибива́ти, повибива́ти, *а теснее*: витрі́пувати, повитрі́пувати (по́рох з оде́жі чи з ме́блів); (*подати*) здира́ти; (*самоуправно*) грабува́ти. **Ви́колоченный** – 1) ви́битий, ви́тріпаний; 2) зде́ртий, ви́грабуваний.
Выкола́шивание – викида́ння ко́лосу, ви́колосіння.
Выкола́шиваться, ви́колоситься – викида́ти, ви́кинути ко́лос, виколо́сюватися, ви́колоситися.
Выколдо́вывать, ви́колдовать – виворо́жувати, ви́ворожити, наворожи́ти, вичакло́вувати, ви́чаклувати, начаклува́ти, вичаро́вувати, ви́чарувати, начарува́ти. [Шепту́ха в нас до́бре зароби́ла: начарува́ла собі́ з півкарбо́ванця].
Ви́колка – вико́лювання, виштри́кування; (*льда*) вируба́ння (льо́ду).
Ви́колоска, *см.* **Выкола́шивание.**
Ви́колотка – 1) *см.* **Выкола́чивание**; 2) вибива́чка (копиле́ць, на яко́му молотко́м б'ють підо́шву).
Ви́колоть, *см.* **Выка́лывать.**
Ви́копать, *см.* **Выка́пывать.**
Ви́копировать – скопіюва́ти.
Ви́коптить, *см.* **Выка́пчивать.**
Ви́корм, ви́кормка – годі́вля, годува́ння, (*воспитание*) хов. [Сей кінь – свого́ хо́ву]. *Посадить в садок для* **ви́кормки** – заки́нути в саж. *Отдавать* (*напр. телят*) *на* **ви́кормку** – оддава́ти на годі́влю, на злі́тки (*гал.*).
Ви́кормить, *см.* **Выка́рмливать.**
Выкорчёвывание, ви́корчевка – корчува́ння, кичува́ння, витере́блювання.
Выкорчёвывать, ви́корчевать – корчува́ти, ви́корчувати (*многое* – повикорчо́вувати), кичува́ти, повикичо́вувати, викичко́вувати, повикичко́вувати, викорі́нювати, ви́коренити.

-ать *мелкие деревья* – теребúти, протерíблювати, протеребúти.
Вы́косить, *см.* **Выка́шивать.**
Выкра́дывание – викрадáння, вúкрад.
Выкра́дывать, вы́красть – викрадáти, вúкрасти, (*многое*) повикрадáти. **Вы́краденный** – вúкрадений, повикрáданий.
Выкра́дываться, вы́красться – викрадáтися, вúкрастися, вимикáтися, вúмкнутися. [Нúшком вúмкнувсь із хáти].
Выкра́ивание – викрá[ó]ювання, крáяння. [Откúм крáянням ви тíльки крам переведéте].
Выкра́ивать, -ся, вы́кроить, -ся – крáяти, -ся, викрóювати, -ся, *сов.* вúкраяти, -ся, вúкроїти, -ся, покрáяти, -ся, скрáяти, -ся, скрóїти, -ся. **Вы́кроенный** – покрáяний, скрáяний, скрóєний.
Вы́краска – помалювáння.
Вы́красть, *см.* **Выкра́дывать.**
Выкрахма́ливать, вы́крахмалить – накрохмáлювати, покрохмáлити.
Выкра́шивать, -ся, вы́красить, -ся – малювáти, -ся, помалювáти, -ся, фарбувáти, -ся, пофарбувáти, -ся, красúти, -ся, покрасúти, -ся. **Вы́крашенный** – помальóваний, пофарбóваний, покрáшений (*диал.* покрáсяний); (*в серый, зелёный цвет*) пофарбóваний (покрáшений) у сíре, зелéне (сíро, зéлено).
Вы́крест, вы́крещенный – вúхрест, перéхрест, перéхриста (*м. р.*).
Выкре́щивать, -ся, вы́крестить, -ся – вихрéщувати, -ся, вúхрестити, -ся, перехрестúти, -ся, (*о многих*) повихрéщувати, -ся.
Выкривля́ть, вы́кривить – викривлáти, вúкривити, кривúти, скривúти.
Вы́крик, выкри́кивание – вúкрик, викрúкування, скрик, скрúкування, вúгук, вигýкування, вúклик, пóгук, погýкування.
Выкри́кивать, вы́крикнуть – викрúкувати, викрикáти, вúкрикнути, вигýкувати, вúгукнути, згукнýти, викликáти, вúкликнути, (*гал.*) галáйкати, вигалáйкувати, вигóйкувати. [У «кострубонька» як грáти, трéба гóлосно піснí викликáти]. **-ать** *визгливо, пронзительно* – верещáти.
Выкристаллизо́вываться, вы́кристаллизоваться – викристалізóвуватися, вúкристалізуватися; (*реже*) викриштальóвуватися, вúкришталюватися.
Вы́кройка – зразóк (*р.* -зкá), вúкройка.
Вы́кроить, -ся, *см.* **Выкра́ивать, -ся.**
Выкро́шиванне – викрúшування.
Выкро́шиваться, вы́крошиться – викрúшуватися, вúкришитися, (*мног.*) повикрúшуватися. [Зýби мої̋ повикрúшувалися]. **Вы́крошенный** – вúкришений.
Выкру́гливать, -ся, вы́круглить, -ся – заокрýглювати, -ся, заокрýглити, -ся, викруглáти, -ся, вúкруглити, -ся.
Выкружа́льник – викружáло, викружáльний свéрдел.
Выкружа́ть, *см.* **Выкру́гливать.**
Вы́кружка – заокрýглення, вúкруглення. **Вы́кружки**, *архит.* – лúштва (*ж. р.*).
Выкру́чивание – викрýчування, вúкрут.
Выкру́чивать, -ся, вы́крутить, -ся – викрýчувати, -ся, вúкрутити, -ся.
Выкрыва́ть – крúти, покривáти, пошивáти, пошúти. [Лúсяча шýба, пошúта чóрним сукнóм].
Вы́кувыркнуть – вúкинути шкерéберть.
Вы́куковать – накувáти. [Зозýля йомý накувáла сто літ жúти].
Вы́куп – вúкуп, викупнé, вíдкуп, відкупнé, óкуп; (*за пленных*) обмíна, відмíн. [Далú татáрам викупнóго сто червíнців. Привíв він полонáн у Рим багáто, їх óкуп збагатúв наш скарб громáдський (Куліш). Ідé мúлий, одмíн несé (пісня)]; (*за невесту*) вúкуп, вíно; (*описат.*) кунúця. [Дáти кунúцю = *заплатить выкуп за невесту*].
Выкупа́ние – викуплáння, викупíвля (*ж. р.*).
Вы́купаться, *см.* **Купа́ться.**
Выкупа́ть, -ся, вы́купить, -ся – викупáти, -ся, викуплáти, -ся, викупóвувати, -ся, вúкупити, -ся, відкуплáти, -ся, відкупáти, -ся, відкупúти, -ся, окупáти, -ся, окупúти, -ся; (*из неволи*) викупáти з невóлі; (*в песнях*) відмінáти, відмінúти, (*многих*) повикупóвувати, повикуплáти, повідкуплáти. **Вы́купленный** – вúкуплений, відкýплений, відмíнений.
Вы́купка – вúкуп, викупáння, викупíвля (*ж. р.*), вúкуплення.
Выкупно́й – відкупнúй, окупнúй; (*платёж за землю*) викупнé, вúкуп.
Выкупщи́к – викупнúк. **-щи́ца** – викупнúця.
Выку́ривание – викýрювання, викурáння, *сов.* вúкурення.

Выку́ривать, вы́курить – 1) вику́рювати, викуря́ти, ви́курити. [Бджо́ли з ву́ліка ви́курили і мед забра́ли]; 2) *сов.* скури́ти. [Уве́сь тютю́н я скури́в]; 3) (*водку*) гна́ти горі́лку. **Вы́куренный** – ви́курений; ску́рений.

Вы́курка, *см.* **Выку́ривание.**

Выку́сывать, вы́кусить – вику́сювати, вику́шувати, ви́кусити. **Вы́кушенный** – ви́кусений.

Вы́кушать – (*грубее*) ви́їсти, (*вежливее*) ви́коштувати. **Вы́кушанный** – ви́їдений, ви́коштуваний.

Вылáвливать, -ся, вы́ловить, -ся – виловлювати, -ся, виловля́ти, -ся, ви́ловити, -ся, polovи́ти, -ся, повило́влювати, -ся, повиловля́ти, -ся; (*хищнически*) – плюндрува́ти, сплюндрува́ти. [Сплюндрува́ли всю ри́бу]. **Вы́ловленный** – ви́ловлений, (*хищнически*) сплюндро́ваний.

Вы́лаз – ви́лазка, проla´зка, лазі́я, лазі́вка. [Мабу́ть, десь ви́лазка є, бо сви́ні в горо́д пролі́зли].

Выла́зить – вилізáти, вила́зи́ти.

Вы́лазить *что* – обла́зити, ви́лазити щось. [Усі кутки́ обла́зив].

Вы́лазка (*войска*) – ви́лазка, ви́біг, ви́скок.

Вы́лакировать – полакува́ти.

Вы́лакированный – полако́ваний.

Выла́мывание – 1) вило́млювання; 2) (*дверей*) виса́джування, вива́жування, випира́ння.

Выла́мывать, -ся, вы́ломать, -ся *и* **вы́ломить, -ся** – 1) вило́млювати, -ся, ви́ламати, -ся, ви́ломити, -ся. [Ви́ломив з пло́ту кіло́к]; 2) (*дверь*) виса́джувати, ви́садити, вива́жувати, ви́важити, випира́ти, ви́перти. **Вы́ломленный** *и* **вы́ломанный** – ви́ломлений, ви́ламаний; (*о двери*) ви́саджений, ви́важений, ви́пертий.

Выла́щивать, вы́лощить – вило́щувати, ви́лощити, виглянсо́вувати, ви́глянсувати, вигла́джувати, ви́гладити. [Мані́ри в нього́ – ви́гладжені].

Вылега́ть, вы́лечь – виляга́ти, ви́лягти, полягти́. [Жи́то ви́лягло, бо ду́же висо́ке та важке́]. **Вы́легший** – поле́глий. [Єсть жи́то і стоя́че, і поле́гле].

Выле́живать, вы́лежать – виле́жувати, ви́лежати, вле́жати. [Та вже неха́й хоч розіпну́ть, а я без ві́рші не уле́жу (Шевч.)].

Выле́живаться, вы́лежаться – 1) виле́жуватися ви́лежатися; 2) (*о плодах*) вле́жуватися, вле́жатися. [Грушки́ терпкі́, та як уле́жаться – бу́дуть ду́же до́брі]; (*о зерновом хлебе*) зле́жуватися, зле́жатися. **Вы́лежавшийся** – ви́лежалий, вле́жаний. [Вле́жані грушки́].

Вылеза́ние – вилі́за́ння, вила́зіння.

Вылеза́ть, вы́лезть – вила́зити, вилі́за́ти, ви́лізти. **-а́ть** *на четвереньках* – ви́рачкуватися. *Невозможно* **вы́лезть** – не мо́жна ви́лізти, нема́ ви́лазу.

Вы́лелеять – ви́пестити.

Выле́пливание – вилі́плювання.

Вылепля́ть, -ся, вы́лепить, -ся – виліпля́ти, -ся, вилі́плювати, -ся, ви́ліпити, -ся, зліпи́ти, -ся. [Зліпи́в ко́ника з хлі́ба]. **Вы́лепленный** – ви́ліплений, злі́плений.

Вы́лет, вылета́ние – ви́літ, вилі́та́ння. **В.** *пчёл значительной кучей из улья на некоторое время* – при́гра, при́йгра. [Зашумі́ло село́, як на при́гру бджо́ли (Мирн.)].

Вылета́ть, вы́лететь – вилі́та́ти, ви́летіти, ви́линути (*мног.*) – повилі́та́ти, повилина́ти); при́скати, при́снути. [При́снув сніг із-під копи́т]. **Вы́лететь** *у кого из головы* – ви́летіти з голови́, відлеті́ти кому́. [І обі́д йому́ відлеті́в (Свидн.)]. **-а́ть** *роем* – виро́юватися, ви́роїтися.

Выле́чивание – виліко́вування, вигоювання.

Выле́чивать, -ся, вы́лечить, -ся – виліко́вувати, -ся, ви́лікувати, -ся, виго́ювати, -ся, ви́гоїти, -ся, (*зах.*) ви́курувати, -ся. **Вы́леченный** – ви́лікуваний, ви́гоєний, ви́куруваний.

Вылива́ние – вилива́ння.

Вылива́ть, вы́лить – 1) вилива́ти, ви́лити, ви́лляти; (*опрокидывая*) виверта́ти, ви́вернути. [Ви́верни во́ду з ді́жки. Гле́чики повиверта́ла]; 2) висипа́ти, ви́сипати. [Ви́сип у ми́ску все́нький борщ. Ви́сип окрі́п із баняка́ в но́чви = *вылей кипяток из котла в корыто*]. **-а́ть, -ить** *напиток в рот* – хили́ти, вихиля́ти, ви́хилити. [Ви́хилив дві ча́рки]; 3) (*колокол, статую и т. п.*) ли́ти, вилива́ти, ви́лити. **Вы́литый** – 1) ви́литий, ви́ллятий, ви́сипаний, ви́хилений. [Де-ж та́я бари́лочка, що ви́ллята горі́лочка?] 2) ви́литий, зли́тий, вили́ваний. [Креме́зни́й, як з кри́ці зли́тий (Коц.). Вили́ваних богі́в не бу́деш роби́ти]; 3) *похож, как* **вы́литый** – як ви́капаний. [Син – ви́капаний ба́тько. Ми всі, як ви́капані, скида́ємся оди́н на о́дного (Крим.)].

Вылива́ться, вы́литься – 1) вилива́тися, ви́литися, ви́ллятися, сплива́ти, спливти́, витіка́ти, ви́текти, вибіга́ти, ви́бігти. **В.** *каплями* – вика́пувати, -ся; 2) (*в какую-либо форму*)

виформо́вуватися.
Вили́зывание – вили́зування, ли́зькання.
Вили́зывать, вы́лизать – вили́зувати, ви́лизати, ли́зькати, ви́лизькати. **Вы́лизанный** – ви́лизаний.
Вили́нивать, вы́линять – линя́ти, ви́линяти, (*о шерсти*) облиза́ти, облі́зти, ви́лізти; *см.* **Линя́ть.**
Вы́литый, вы́лить, -ся, *см.* **Вылива́ть, -ся.**
Вы́лицевать – перелицюва́ти. **Вы́лицеванный** – перелицьо́ваний. [Штани́ старі́, три рази́ перелицьо́вані (Куліш)].
Вы́ловить, -ся, *см.* **Выла́вливать, -ся.**
Вы́ложить, *см.* **Выкла́дывать.**
Вы́локать – ви́лизкати, ви́хлептати, (*диал.*) ви́бекати, ви́лигати, ви́тивкати.
Вы́лом – ви́лім (*р.* -лому).
Вы́ломать, -ся, *см.* **Выла́мывать, -ся.**
Вы́ломка – 1) ви́ламання; 2) ви́лім (*р.* -лому).
Вы́лощить, *см.* **Выла́щивать.**
Вылу́живать, вы́лудить – побіля́ти, побіли́ти, виполу́джувати, ви́полудити. **Вы́луженный** – побі́лений, ви́полуджений.
Вылупа́ть, вылупля́ть, вы́лупить – вилу́пувати, вилу́плювати, ви́лупити, вилу́щувати, ви́лущити, вилу́зувати, ви́лузати. **-а́ть** *орех* – визе́рнювати, ви́зернити. [У панів горі́хи на тарі́лці уже гото́ві, ви́зернені].
Вылупа́ться, вылу́пливаться, вы́лупиться – вилу́плюватися, ви́лупитися, (*о мног.*) повилу́плюватися. [Курча́та вже повилу́плювалися].
Вылу́пливание – вилу́плювання.
Вы́лупок – ви́луплене пташеня́ (курча́), голопу́цьок (*р.* -цька), пу́цвірінок (*р.* -нка).
Вылуще́ние *и* **Вылу́щивание** – *несов.* вилу́щування, вилу́зування, визе́рнювання, *сов.* ви́лущення, ви́лузання, ви́зерніння.
Вылу́щивать, -ся, вы́лущить, -ся – вилу́щувати, -ся, ви́лущити, -ся, вилу́зувати, -ся, ви́лузати, -ся, визе́рнювати, -ся, ви́зернити, -ся. [Горі́хи такі́ сти́глі, що самі́ повилу́щувалися з грі́нок]. **Вы́лущить** *кому руку, ногу* – ви́крутити (ру́ку, но́гу). **Вы́лущенный** – ви́лущений, ви́лузаний, ви́зернений.
Вы́лысеть – ви́лисіти, геть поли́сіти.
Вы́льце, *бот.* – кру́чені паничі́.
Вымáзывание – вима́зування, нама́зування, масті́ння, шмарува́ння.
Вымáзывать, -ся, вы́мазать, -ся – вима́зувати, -ся, нама́зувати, -ся, ума́зувати, -ся, ума́зати, -ся; (*маслом, глиною*) вима́щувати, -ся, ви́мастити, -ся, замасти́ти, -ся; (*дёгтем и т. п.*) вишмаро́вувати, -ся, ви́шмарувати, -ся. **Вы́мазанный** – ви́мазаний, ума́заний, ви́мащений, ви́шмарований.
Вымáкивать, вы́мокать – вима́кувати, мача́ти, ви́мачати. [Ви́мачай оцю́ олі́ю хлі́бом].
Вымалёвывание – вимальо́вування.
Вымалёвывать, вы́малевать – вимальо́вувати, ви́малювати. **Вы́малеванный** – ви́мальований.
Вымáливание – блага́ння, вимо́лювання, (*нищенски*) виже́брування, же́брання.
Вымáливать, вы́молить – блага́ти, ви́благати, вимо́лювати, ви́молити, (*нищенски*) виже́брувати, ви́жебрати. **Вы́моленный** – ви́благаний, ви́молений; ви́жебраний.
Вымáлывать, -ся, вы́молоть, -ся – зме́лювати, -ся, змоло́ти, -ся, виме́лювати, -ся, ви́молоти, -ся. [Скільки за день зме́леться у вас на млині́?].
Вымáнивание – вима́нювання, виду́рювання. *См.* **Вымáнивать.**
Вымáнивать, вы́манить – 1) вима́нювати, ви́манити кого́, вива́блювати, ви́вабити. [Ви́манили во́вка з лі́су. Хо́чуть ту́рки нас ви́вабити в по́ле]; 2) вима́нювати, ви́манити щось, виду́рювати, ви́дурити, виманта́чувати, ви́мантачити, цига́нити, ви́циганити, виморо́чувати, ви́морочити.
Вы́марать, *см.* **Вымáрывать.**
Вымáривание – вигу́блювання, вимо́рювання.
Вымáривать, вы́морить – вигубля́ти, ви́губити, вимо́рювати, ви́морити.
Вы́марка – ви́креслення, ви́мазання.
Вымáрывание – 1) вима́зування, ума́зування; 2) викре́слювання, вима́зування.
Вымáрывать, -ся, вы́марать, -ся – 1) *см.* **Вымáзывать, -ся, вы́мазать, -ся**; 2) викре́слювати, -ся, ви́креслити, -ся, вима́зувати, -ся, ви́мазати, -ся. [Цензу́ра рете́льно все вима́зує]. **Вы́маранный** – ума́заний, ви́мазаний; ви́креслений.

Вымáсливать, -ся, вы́маслить, -ся – засмальцьóвувати, -ся, засмальцювáти, -ся, вимáщувати, -ся, ви́мастити, -ся, замáщувати, -ся, замасти́ти, -ся, заялóжувати, -ся, заялóзити, -ся. [Геть заялóзили кни́жку].
Вы́матереть, вы́матореть – дійти́ до зрóсту, ви́спіти.
Вымáтывать, -ся, вы́мотать, -ся – вимóтувати, -ся, ви́мотати, -ся, висóтувати, -ся, ви́сотати, -ся. [Вонá вже жи́ли ви́сотала з сéбе (Коц.)].
Вымáхивать, вы́махать, вы́махнуть – вимáхувати, ви́махати, ви́махнути.
Вымáчивание – вимóчування.
Вымáчивать, вы́мочить – вимóчувати, ви́мочити (*напр.* конóплі), намóчувати, намочи́ти. [Дощ нас намочи́в]. **Вы́моченный** – ви́мочений, (*дождём*) намóклий. *Недостаточно* **вы́моченное** *и потому грубое волокно конопли* – недомóка (Вас.).
Вымáщивать, вы́мостить – вимóщувати, вимощáти, ви́мостити, помости́ти, вистилáти, ви́слати, ви́стелити (*напр.* дóшками); (*камнем*) брукувáти, ви́брукувати, буркувáти, ви́буркувати. **Вы́мощенный** – ви́мощений, ви́стелений, брукóваний, буркóваний, ви́брукований, ви́буркований. [Ву́лиці гáрно ви́брукувані. У Ки́їві зáвсіди су́хо, бо ву́лиці буркóвані, як помíст]. **Вы́мощенный** *досками* – ви́стелений дóшками, мостови́й.
Вымежёвывать, вы́межевать – межувáти, ви́межувати.
Вы́мелькнуть – замиготíти, замигтíти, майну́ти.
Вымеля́ть, вы́мелить – натирáти (натéрти) крéйдою, біли́ти, побіли́ти. **Вы́меленный** – натéртий крéйдою, побíлений. [Натягáй шну́рку та стріпни́. – Не мóжна, ще не побíляно].
Вы́мен, вымéнивание – мíньбá, вимíнювання, ви́мін, вимíна, промíна.
Вымéнивать, вы́менять – вимíнювати, ви́міняти. *См.* **Меня́ть. Вы́мененный** – ви́міняний.
Вымену́ха, *бот.* – зозу́льки, василéчок (*р.* василéчка).
Вы́мереть – ви́мерти, повимирáти.
Вымерзáние – вимерзáння.
Вымерзáть, вы́мерзнуть – вимерзáти, ви́мерзти, ви́мерзнути, (*мног.*) повимерзáти. **Вы́мерзший** – ви́мерзлий.
Вымéривание – вимíрювання, ви́мір.
Вымéривать, вы́мерить *и* **вы́мерять** – вимíрювати, виміря́ти, ви́міряти, змíряти. **Вы́меренный** – ви́міряний, мíряний. [Казáв себé на мíрянім ланцюгу́ спускáти в мóре (Рудан.)].
Вы́мерший – ви́мерлий. *См.* **Вымирáть.**
Вы́мести, *см.* **Выметáть.**
Вы́местить, *см.* **Вымещáть.**
Выметáльщик, -щица – вимітáльник, -льниця, метíльник, метíльниця, (*уменьш.*) метíльничка, поміту́ха. [Я до хáти та метíльничку найня́в (пісня)].
Выметáние – вимітáння, замітáння, *сов.* ви́метення.
Выметáть, вы́месть, -сти – вимітáти, ви́мести, замітáти, замéсти́, позамітáти, повимітáти. [Світлоньки́ повимітáй]. **Вы́метенный** – ви́метений, замéтений, мéтений. [Хáта не мéтена].
Вы́метать, *см.* **Вымётывать.**
Вы́метка – ви́мітка, зáзначка.
Вымётывать, вы́метать *и* **вы́метнуть** – 1) викидáти, ви́кинути, ви́шпурнути; 2) (*петли*) обмéтувати, обметáти, обки́дувати, обки́дати; 3) щени́тися, ощени́тися.
Вымéчивать, вы́метить – вимíчувати, ви́мітити, значи́ти, позначи́ти.
Вымéшивать, вы́мешать *и* **вы́месить** – (*тесто*) вимíсювати, ви́місити, умíси́ти; (*кашу, месиво*) вимíшувати, ви́мішати. **Вы́мешенный, вы́мешанный** – ви́мішений, ви́мішаний.
Вымéшивание – вимíсювання, умíсювання, вимíшування.
Вымещáть, вы́местить – мсти́тися, помсти́тися. [Ви йогó наб'єте, а він помсти́ться на мéні].
Выминáть, вы́мять – 1) виминáти, ви́м'яти; 2) витолóчувати, ви́толочити. [Кóні ви́толочили траву́].
Вымирáние – вимирáння; (*переносно*) перевíд (*р.* -вóду). [Ви́родження, псувáння, перевíд нарóдньої поéзії (Єфр.). Нáшому рóду немá перевóду (*посл.*)].
Вымирáть, вы́мереть – 1) вимирáти, ви́мерти, повимирáти, повмирáти, змирáти, змéрти, перемéрти. [Лю́ди змирáють. Уся́ сім'я́ зімрé]. **Вы́мереть** *от лишений* – ви́скліти. [Скíльки ще тогó нарóду ви́гине, ви́склиє!]; 2) перевóдитися, перевести́ся. [Ту́ри перевели́ся – нідé їх тепéр немá]. **Вы́мерший** – ви́мерлий. [Це все вже ви́мерлі ви́ди, що не існу́ють тепéр (Тутк.)].

Вы́мистая – вимни́ста (коро́ва, коза́).
Вымога́ние, вымога́тельство – зди́рство, зди́рщина (Мирн.); (*денег, взятки*) вимага́ння (гро́шей, хабаря́).
Вымога́тель – зди́рця, зди́рник, дері́й; (*денег, взятки*) вимага́ч (гро́шей, хабаря́).
Вымога́ть, вы́мочь – здира́ти, зде́рти, видира́ти, ви́дерти, вимага́ти, ви́могти, пра́вити, ви́правити.
Вы́мо́ина – водори́й, рівча́к, я́ма.
Вымока́ть, вы́мокнуть – 1) вимока́ти, ви́мок(ну)ти, (*о мног.*) повимока́ти; 2) намока́ти, намо́кнути, (*о мног.*) понамока́ти. **Вы́мокший** – ви́моклий, намо́клий, змо́клий.
Вымола́чивать, -ся, вы́молотить, -ся – вимоло́чувати, -ся, ви́молотити, -ся, змолоти́ти, зби́ти. [Зби́ли дві ко́пи]. **Вы́молотить** *часть* – надмолоти́ти; (*катком*) ви́гармануваги. **Вы́молоченный** – ви́молочений, змоло́чений. *Не совсем* **вы́молоченный** *сноп* – при́колоток (*р.* -тка).
Вы́молвить – ви́мовити, промо́вити, зговори́ти, проказа́ти. *Оказаться в состоянии* **вы́молвить** *слово* – здобу́тися на сло́во. [До́вго мовча́в, наре́шті здобу́вся на сло́во].
Вы́молить, *см.* **Выма́ливать.**
Вы́молот – ви́молот, умоло́т. [Жи́то на вмоло́т га́рне].
Вы́молотить, *см.* **Вымола́чивать.**
Вы́молотка – вимоло́чування. **Вы́молотки** – поло́ва, збо́їни.
Вымора́живать, вы́морозить – виморо́жувати, виморо́зювати, ви́морозити, (*мног.*) повиморо́жувати.
Вы́морить, *см.* **Выма́ривать.**
Вы́морозки – ви́морозки. [Нема́є в тій ді́жці води́ – самі́ ви́морозки].
Вы́морочный – безхазя́йний, безгосподáрний, (*юр.*) відме́рлий, відуме́рлий, відме́рший. [Відме́рша ха́та – де ви́мерла вся сім'я́ і нема́ вла́сника]. **Вы́морочное** *имущество, наследство* – відуме́рщина, одми́рське (*Иванов: «Обычное право Харьк. г.»*), пустовщи́на, безгосподáрна спа́дщина.
Вы́мостить, *см.* **Выма́щивать.**
Вы́мотать, *см.* **Выма́тывать.**
Вы́мочить, *см.* **Выма́чивать.**
Вы́мочка – вимо́чування, *сов.* ви́мочення.
Вы́мочь, *см.* **Вымога́ть.**
Вы́мошенничать – ви́шахрувати, ушахрува́ти.
Вы́мпел – (*корабе́льний*) прапоре́ць (*р.* прапірця́), стяг (*р.* -гу).
Вы́мудрить – 1) вимудрувати що, домудрува́тися до чо́го; 2) ви́хитрувати що, дохитрува́тися до чо́го.
Вымура́вливать, вы́муравить – полива́ти, поли́ти (по́суд), наво́дити (наве́сти) поли́ву.
Вьму́сливать, вы́муслить – 1) засли́нювати, засли́нити; 2) заяло́зювати, заяло́зити; *см.* **Выма́сливать.**
Вы́мученность – ви́мученість; (*принуждённость*) си́лування. [Тала́нт органі́чно незда́тний ні до яко́го підро́блювання або си́лування (Єфр.)].
Выму́чивать, вы́мучить – виму́чувати, ви́мучити, зму́чувати, зму́чити, вимордо́вувати, ви́мордувати. **Вы́мученный** – ви́мучений, ви́мордований, си́луваний. [Його́ худо́жні о́брази – си́лувані].
Вы́муштровать – ви́муштрувати.
Вымчать – вимчати, (з розгону) вивезти (винести, виперти). [Коні так і винесли воза на гору].
Вымыва́нние – вимива́ння, змива́ння; (*выстирывание*) випира́ння; (*колдобин*) викру́чування.
Вы́мыть, *см.* **Мыть.**
Вымыва́ть, вы́мыть – вимива́ти, ви́мити, змива́ти, зми́ти [Зми́ю тобі голо́воньку]; (*выстирывать*) випира́ти, ви́прати [Ви́прала соро́чку]; викру́чувати, ви́крутити. [Вода́ ви́крутила рівча́к].
Вымыка́ть, вы́мыкать – вичі́сувати, ви́чесати (костри́цю з льо́ну), вистромля́ти, ви́стромити, вийма́ти, ви́йняти (сере́жки з вух). *Срв.* **Мы́кать** *горе*, **Мы́каться** *по свету.*
Вымы́ливать, вы́мылить – 1) нами́лювати, намиля́ти, помиля́ти (*напр.* білизну), *сов.* намили́ти; 2) (*коня*) вми́лювати, вми́лити.
Вы́мылки – зми́лки, (з)ми́лини.
Вы́мысл *и* **вы́мысел** – ви́гадка, ви́гад (*чаще мн.* ви́гади), небили́ця. **Вымышле́ние** – зми́шлення, ви́мишлення, ви́гадка, ви́гад.

Вымышля́ть, вы́мыслить – вига́дувати, ви́гадати, вимишля́ти, ви́мислити, змишля́ти, зми́слити. **Вы́мышленный** – ви́гаданий, ви́мислений, зми́шлений.
Вы́мя – ви́м'я (*р.* ви́м'я). *Воспаление* **вы́мени** – осо́вище (Корольов). *Сучье* (*собачье*) **вы́мя**, *мед.* – су́че ви́м'я (боля́чка в за́лозах під па́хвами). **Вы́мя**, *бот.* – лісови́й жабрі́й, жа́брик.
Вы́мять, *см.* **Вымина́ть.**
Вына́шивать, вы́носить – носи́ти, ви́носити, доноси́ти. [Ні о́дної дити́ни не ви́носила,— всі тройко́ поскида́ла]. **Вы́ношенный** – доно́шений. [Недоно́шена дити́на].
Вына́шиваться, вы́носиться – вино́сюватися, ви́носитися, поноси́тися. [Да́вній це кожу́х, зо́всім уже ви́носився (поноси́вся), не гріє].
Выне́живать, вы́нежить – пе́сти́ти, ви́пестити, пе́стувати, ви́пестувати.
Выни́зывать, вы́низать – вини́зувати, ви́низати, обни́зувати, обниза́ти (*напр.* перли́нами), виклада́ти що чимсь, ви́класти, ви́ложити.
Вынима́ние – виййма́ння, вибира́ння.
Вынима́ть, вы́нуть – виййма́ти, ви́йняти, (*доставать из ножен, кармана, кошелька*) добува́ти, добу́ти, видобува́ти, ви́добути. [Ви́добув годи́нника з кеше́ні. Хапа́є його́ за гру́ди, добува́ючи ша́блю]; (*хлеб из печи*) вибира́ти, ви́брати; (*из узла, мешка, развязав его*) вив'я́зувати, ви́в'язати; (*покопавшись*) видлу́бувати, ви́длубати. **-а́ть** *дно* (*из бочки*) – роздина́ти (ді́жку), оддина́ти, одідну́ти, розідни́ти, (*мног.*) пооддина́ти. **-а́ть** *деньги из банка* – бра́ти, забира́ти (*сов.* забра́ти, ви́брати) гро́ші з ба́нку. **-а́ть** *двойные рамы* – виставля́ти, повиставля́ти ві́кна. **-а́ть** *жребий* – витяга́ти жеребо́к, же́реб; (*сделать выемку в крае*) вирі́зувати, ви́різати, вико́чувати, ви́котити. [Ви́коти лиш ду́жче на рука́ва].
Вынима́ться, вы́нуться – виййма́тися. [Не виййма́ється ключ із коло́дки].
Вы́нос – 1) ви́нос, ви́несення; 2) *запряжкою на* **вы́нос** – упро́стяж. [Назу́стріч пан четверико́м упро́стяж].
Выноси́ть, вы́нести – 1) вино́сити (виноша́ти), ви́нести, (*многое*) повино́сити. [Ви́несла хлі́ба]; (*вещи*) вино́ситися, повино́ситися. *Не* **выноси́** *сору из избы* – хай бу́де ха́та по́кришка; 2) вите́рплювати, ви́терпіти, сте́рплювати, сте́рпіти, перете́рпіти, одте́рпіти, доте́рплювати, доте́рпіти, зно́сити, зне́сти́, виде́ржувати, ви́держати. [Скільки мук доведе́ться зне́сти (Грінч.). І наму́чена краї́на вже не сте́рпіла знуща́ння]. **Вы́нести** *решение* – ви́рішити щось, ухвали́ти щось, ви́нести постано́ву (ви́рішення) про щось, покла́сти щось.
Выноси́ться, вы́нестися – вино́ситися, ви́нестися.
Вы́носка – 1) ви́нос (*р.* -су), вино́сіння, *сов.* ви́несення; 2) ви́носка, нота́тка, при́мі́тка.
Выно́сливость – витрива́лість (*р.* -лости), терпля́чість (*р.* -чости), виносли́вість (*р.* -вости).
Выно́сливый – вино́сливий, тверди́й на що, терп(е)ли́вий, терпля́чий; (*о лошади*) везю́чий.
Выно́сный – вино́сни́й [Виносне́ відро́], ви́несений. [Всі ви́несені примі́тки надруко́вано пети́том].
Вы́носок – зно́сок (*р.* зно́ску), поно́шена о́діж.
Вынужда́ть, вы́нудить – принево́лювати, принево́лити, виму́шувати, ви́мусити, приму́шувати, приму́сити, зму́шувати, зму́сити, си́лувати, приси́лувати, вину́жувати. [А той, з міліції, теж вину́жує, щоб що сказа́ла]. **Вы́нужденный** – принево́лений, ви́мушений, приму́шений, зму́шений, приси́луваний, (*сделанный по вынуждению*) поневі́льний. *Быть* **вы́нужденным** – му́сіти, бу́ти принево́леним (*и т. д.*).
Вынужде́ние – си́лування, *сов.* приси́лування, при́мус, вимага́ння, прину́ка.
Вы́нужденность – ви́мушеність, поневі́льність (*р.* -ности).
Вы́нуть, *см.* **Вынима́ть.**
Выны́ривать, вныря́ть, вы́нырнуть – вирина́ти, ви́р(и)нути, зрина́ти, зорну́ти, зрину́ти, випі[у]рна́ти, випорина́ти, ви́пі[у]рнути, (*о мног.*) позрина́ти, повирина́ти. [Всі повирина́ли на верх]. **Выныря́я** – вирина́ючи, (*нареч.*) навви́ринки. [Пливе́ навви́ринки].
Выныря́ние – вирина́ння, зрина́ння, випірна́ння.
Вынню́хивать, вы́нюхать – виню́хувати, ви́нюхати, (*мног.*) повиню́хувати.
Вы́няньчить – ви́няньчити, ви́глядіти, ви́тішити, ви́пестити, ви́плекати. [Вона́ в нас усі́х діте́й ви́гляділа].
Вы́пад – ви́хватка, ви́ступ, ви́біг. [Кілька го́стрих ви́хваток проти тих, хто ина́кше ду́має].
Выпада́ние – випада́ння.
Выпада́ть, *см.* **Выпа́дывать.**
Выпаде́ние – випаді́ння, ви́пад.
Вы́падок – 1) ви́пад (*болезнь у лошадей на копытах, у индюков на куприке*); 2) ви́падь (*р.* -ди) (*омертвевшая кость при костоеде*), 3) *бот.* – дереві́й, крива́вник, серпорі́з.

Ви́падочный – випадни́й. **В-ная** *трава, бот.* – воло́ве о́ко, воло́ві о́чі, га́йстер.
Выпа́дывать, выпада́ть, вы́пасть – 1) випада́ти, ви́пасти, (*мног.*) повипада́ти. [Ви́пала цегли́на з пе́чи, повипада́ли зу́би]; (*о волосах*) вила́зити, лі́зти, ви́лізти, повила́зити; 2) (*от трясения*) витряса́тися, ви́трястися, ви́труситися; 3) па́дати, упа́сти. [Якби́ доро́га впа́ла, то вони́ привезли́-б соло́му. Снігі́ впа́ли вели́кі]; 4) припада́ти, припа́сти. [Жеребо́к мені́ припа́в ї́хати. Мені́ припада́є честь говори́ти про нього]; 5) (*случаться, приходиться*) дово́дитися, дове́сти́ся, випада́ти, ви́пасти, іти́ся, піти́ся, тра́питися, лучи́тися, суди́тися, присуди́тися. **Вы́павший** – ви́палий, повипада́лий (*во множ.*).
Выпа́живать, вы́пазить – вижоло́блювати, ви́жолобити, фуґува́ти, ви́фуґувати.
Выпа́ивание – випо́ювання, випої́ння.
Выпа́ивать, вы́поить – випо́ювати, ви́поїти. [Ви́поїла все молоко́ теля́тами. Че́тверо теля́т молоко́м випо́юємо]. **Вы́поенный** – ви́поєний.
Выпа́лзывать, выполза́ть, вы́ползти – виповза́ти, ви́повзти, виплазо́вувати, ви́плазувати, вила́зити, ви́лізти.
Выпа́ливать, вы́палить – 1) (*выжигать*) випа́лювати, ви́палити; 2) стріля́ти, стре́льну́ти, пальну́ти; 3) (*слово*) випа́лювати, ви́палити, стрі́лити. [От, він за́раз стрі́лить дурни́цю (Фр.)].
Выпа́лывание – випо́лювання, полі́ння; (*сапой*) сапа́ння, пращува́ння. [Таке́ полі́ння ні до чо́го: глянь, скі́льки бур'яну́ ки́даєш].
Выпа́лывать, вы́полеть – випо́лювати, ви́полоти; (*сапой*) ви́сапати, ви́пращувати. **Вы́полоть** *часть* – уполо́ти. **Вы́полотый** – ви́поло[е]ний, попо́ло[е]ний, ви́сап(ув)аний, ви́пращуваний.
Выпа́ривание – 1) (*испарение*) випаро́вування; 2) випа́рювання.
Выпа́ривать, -ся, вы́парить, -ся – 1) випаро́вувати, -ся, ви́парувати, -ся. [Від тепла́ вода́ випаро́вується]; 2) випа́рювати, -ся, ви́парити, -ся, (*о многом*) повипа́рювати, -ся. [Тре́ба діжки́ повипа́рювати]. **Вы́паренный** – ви́парений, попа́рений.
Вы́парный – випарни́й.
Выпа́рхивать, вы́порхнуть – випу́рхувати, ви́пурхнути.
Выпа́рывание – випо́рювання, виплу́тування.
Выпа́рывать, вы́пороть – випо́рювати, ви́пороти [Із-під стоя́чого підо́шву ви́поре (Ном.)]; (*вышитое*) висо́тувати, повисо́вувати, виплу́тувати, ви́плутати. [Ви́плутай мені́ оце́ – не так наши́ла]. **Вы́поротый** – ви́порений; (*о вышивке*) ви́сотаний, ви́плутаний.
Вы́пас – 1) (*место и действие*) – попа́с. *Летний* **вы́пас** – за́літок. [Брав на за́літок волі́ за одробі́тки]; 2) (*действие*) випаса́ння, ви́пас. [Тели́цю віддали́ на ви́пас].
Выпаса́ть, вы́пасти – 1) (*траву*) випа́сувати, випаса́ти, ви́пасти, спа́сувати, спа́сти, повипаса́ти. [Скрізь повипаса́ли вже]; (*переросшие всходы*) спа́шувати, поспа́шувати; 2) (*скот*) випаса́ти, ви́пасти. [На зарі́з тре́ба до́бре випаса́ти худо́бу].
Выпа́хивание – вио́рювання.
Выпа́хивать, вы́пахать – 1) (*что-н. из земли или землю*) вио́рювати, ви́орати що, або зе́млю. [Ви́орали каза́н гро́шей. Ви́орав по́ле]; 2) (*истощать землю*) виси́лювати, ви́силити, висна́жувати, ви́снажити. [Виси́люємо зе́млю: о́ремо що-ро́ку, спочи́ти їй не дає́мо]. **Вы́паханный** – 1) ви́ораний; 2) (*истощенный, о земле*) ви́силений, ви́снажений.
Выпа́хиваться, вы́пахаться – 1) (*истощаться, о земле*) виси́люватися, ви́силитися, висна́жуватися, ви́снажитися; 2) зроби́тися путя́щим ораче́м.
Вы́пачкать, -ся *чем* – ума́зати, -ся в що, ви́мазати, -ся, обма́зати, -ся, забрудни́ти, -ся, закаля́ти, -ся, укаля́ти, -ся, вбра́ти, -ся. [Ви в гли́ну вбра́лися]; *специальнее*: (*на лице*) – заму́рзати, -ся; (*мукой*) уборошни́ти, -ся; (*грязью*) задри́пати, -ся, забрьо́хати, -ся, обтала́пати, -ся; (*нечистотами*) уроби́ти, -ся; (*травою*) ви́зеленити, -ся, позелени́ти -ся; (*дёгтем, салом и т. п.*) засмальцюва́ти, -ся, заяло́зити, -ся; (*валяясь*) укача́ти, -ся; (блевотинами) заблюва́ти, -ся, ублюва́ти, -ся. **Вы́пачканный** – ума́заний, ви́мазаний, забру́днений, *и т. д.* [В ме́не ру́ки – вма́зані]. *См.* **Вы́мазаться.**
Вы́пашка – ора́ння, о́ранка.
Вы́пашь – толо́ка, по́ле під па́ром.
Выпева́ть, -ся, вы́петь, -ся – виспі́вувати, -ся, ви́співати, -ся. [Гра́є кобза́р, виспі́вує. Ви́співається, то до́бре співа́тиме. Ви́співав собі́ аж три карбо́ванці]. **Вы́петый** – ви́співаний.
Выпека́ние – випіка́ння.
Выпека́ть, -ся, вы́печь, -ся – 1) випіка́ти, -ся, ви́пекти, -ся. [І хліб у печі́ випіка́ється]. **Вы́печенный** – ви́печений. *Более* **вы́печенный** – печені́ший. *Не совсем* **вы́печенный** – недопе́чений, глевки́й; 2) пекти́, спекти́. [Поряди́лися пекти́ хліб на ліка́рню; що-дня два

пе́чива печемо́ – хліб і паляни́ці].
Вы́передить – ви́передити.
Вы́переть, *см.* **Выпира́ть.**
Вы́пестовать – ви́кохати, ви́пестити, ви́плекати, ви́няньчити.
Вы́пестрить, *см.* **Испестри́ть.**
Вы́печатать – ви́друкувати.
Вы́печка – пе́чиво. [Це хліб не на́шого пе́чива. Люде́й сті́льки, що два пе́чива що-дня печемо́].
Вы́печь, *см.* **Выпека́ть.**
Выпива́ла – випива́ка, запива́ка, запія́ка, випива́йло, не ду́рень ви́пити, пите́ць (*р.* питця́).
Выпива́ние – 1) випива́ння; 2) *см.* **Вы́пивка 2.**
Выпива́ть, вы́пить – 1) випива́ти, ви́пити; (*с жадностью*) виду́длювати, ви́дудлити, ви́жлу[о]ктати, спива́ти, спи́ти (іспи́ти). [Запа́ле насі́ння, корі́ння пуска́є і си́лу чужу́ю без жа́лю спива́є]; (*часть*) надпива́ти, надпи́ти; 2) (*о хмельном*) випива́ти, ви́пити, чарка́ти, чаркува́тися, чарчи́ну вки́нути, хили́ти, вихиля́ти, хильну́ти, ви́хилити, кубря́чити, торка́ти, торкну́ти, клю́кати, сми́кати, смикну́ти, хлебесну́ти, уку́тати; (*сразу, очень быстро*) черкну́ти, дмухну́ти, ви́дмухнути, хильце́м ковтну́ти. **Выпивать** *много* (*шутливо*) – па́лю забива́ти. **Вы́пить** *следует* – по ча́рці тре́ба. **Вы́пить** *по случаю чего* – покропи́ти що, запи́ти могоричі́. **Вы́пить** *в заключение* – на поту́ху; (*на дорогу*) ви́пити на ко́ні, гла́дити доро́гу; (*за чьё здоровье, счастье*) пи́ти до ко́го, перепива́ти кого́. **Вы́пить** *лишнее* – пербра́ти че́рез край, до́бре перехили́ти. *Есть постоянные случаи* **вы́пить** – (*шутл.*) на́шим усе чарчи́на воро́чається. *Любить* **вы́пить** – (*шутл.*) не пролива́ти, часте́нько до скляно́го бо́га приклада́тися; 3) **выпива́ть** (*иметь привычку*) – запива́тися, у горі́лку вкида́тися, зажива́ти ча́рку, не розмина́тися з ча́ркою, закида́ти, хили́ти ча́рку, кулика́ти. *Быть* **вы́пивши** – бу́ти на підпи́тку, на підпи́тках, бу́ти підпи́лим, підпи́тим, під ча́ркою, підча́рченим, пі́дп’яним; у голові́ було́, у голові́ джмелі́ гули́.
Выпива́ться, вы́питься – пи́тися, ви́питися. [Горі́лки пило́ся не тро́хи].
Вы́пивка – 1) (*то, что пьётся*) на́пи́тки, питтяˊ, питво́; 2) (*действие*) випива́ння, *сов.* випиття́; (*пьянство*) піяти́ка (*гал.*), на́пійка. *Без* **вы́пивки** – на́сухо, без випиття́.
Выпи́ливание – випи́лювання.
Выпи́ливать, -ся, вы́пилить, -ся – випи́лювати, -ся, ви́пиляти, -ся. **Вы́пиленный** – ви́пиляний.
Выпира́ние – випира́ння, *сов.* виперття́ (*ср.*).
Выпира́ть, -ся, вы́переть, -ся – випира́ти, -ся, пе́рти, -ся, ви́перти, -ся; (*о мног.*) повипира́ти, -ся. **Вы́пертый** – ви́пертий.
Вы́писка – 1) ви́писка, ви́пис, ви́тяг. [Нотарія́льний ви́пис. Це ви́тяг із старо́го руко́пису]; 2) (*газет, книг по подписке*) передпла́чування, пренумерува́ння (*гал.*); (*чего-либо не по подписке*) випи́сування, (*сов.*) ви́писання; 3) (*из партии, союза и т. п.*) випи́сування, *сов.* ви́писання, ви́пис.
Выписно́й – виписни́й [Це кавуни́ з виписно́го насі́ння], ви́писаний.
Вы́писчик – випи́сувач.
Выпи́сывание – 1) випи́сування, вимальо́вування; 2) *см.* **Вы́писка 2**; 3) *см.* **Вы́писка 3.**
Выпи́сывать, вы́писать – 1) випи́сувати, ви́писати. [Ви́пиши мені́ оцю́ ба́йку. Га́рно лі́тери випи́сує]; (*красками*) вимальо́вувати, ви́малювати; 2) (*газеты, книги по подписке*) передпла́чувати, передплати́ти, (*гал.*) пренумерува́ти, запренумерува́ти; (*что-либо не по подписке*) випи́сувати, ви́писати. [Перед ві́йно́ю на́ші селя́ни ви́писали з-за кордо́ну саможа́тку]. **Вы́писанный** – ви́писаний, ви́малюваний; передпла́чений, (*гал.*) запренумеро́ваний.
Выпи́сываться, вы́писаться – випи́суватися, ви́писатися. [Ще погане́нько пи́ше, та коли́сь ви́пишеться. Ви́писавсь із па́ртії].
Вы́пись, *см.* **Вы́писка 1.**
Вы́пить, *см.* **Выпива́ть.**
Выпи́хивать, вы́пихнуть – випиха́ти, ви́пхати, ви́пхнути, виштó́вхувати, ви́штовхати, ви́штовхнути, вишту́рхувати, ви́штурхати, ви́штурхнути. **Вы́пихнутый** – ви́пханий, ви́пхнутий, ви́штовханий, ви́штовхнутий, ви́штурханий, ви́штурхнутий.
Вы́плавик (*гриб*) – гу́ба, трут, тру́тник.
Вы́плавка – вито́плювання, *сов.* ви́топлення.
Выпла́вливать, -ся, вы́плавить, -ся – вито́плювати, -ся, ви́топити, -ся. [Вито́плюють чаву́н з руди́]. **Вы́плавленный** – ви́топлений.
Вы́плавок – 1) ви́топок (*р.* -пку). [Ви́топок залі́за]; 2) ви́ливок; (*р.* -вку). [Ку́рка на́ша несе́

ви́ливки].
Выплавно́й – 1) витопни́й; 2) ви́топлений, сто́плений.
Вы́плавщик, *см.* **Плави́льщик.**
Вы́плакаться – ви́плакатися, перепла́кати.
Выпла́кивать, вы́плакать – 1) випла́кувати, ви́плакати, пропла́кати, спла́кати, вилива́ти (ви́лити) сльоза́ми. [Ви́плакала ка́рі о́чі. Ви́сохну од жалю́ і пропла́чу о́чі. Спла́кала о́чі]; 2) (*добыть плачем*) ви́плакати. [Ви́плакала в ма́тери, щоб не віддава́ла за не́люба].
Вы́плаканный – ви́плаканий.
Выпланирова́ние – ви́планува́ння.
Выпланирова́ть – ви́планува́ти, спланува́ти.
Вы́плата – ви́плат (*м. р.*), ви́пла́та (*ж. р.*), запла́та, спла́та. **Вы́плата** *частями* – спла́та на ра́ти. *На* **вы́плату** – на ра́ти.
I. Выпла́чивание – випла́чування, спла́чування, ви́плат (*м. р.*).
II. Выпла́чивание – вила́тування, обла́тування, латани́на.
I. Выпла́чивать, вы́платать – випла́чувати (гро́ші), ви́платити, заплати́ти, опла́чувати, оплати́ти, спла́чувати, сплати́ти, (*многое*) поплати́ти, повипла́чувати, позапла́чувати; (*долги*) оплати́тися з по́зичками, поплати́ти борги́. **Вы́плаченный** – ви́плачений, запла́чений.
II. Выпла́чивать, вы́платать – лата́ти (*напр.* сви́ту), полата́ти, ви́латати. **Вы́платанный** – зала́таний, ви́латаний, пола́таний.
I. Выпла́чиваться, вы́платиться – випла́чуватися, ви́платитися, опла́чуватися, оплати́тися, позапла́чувати все, повипла́чувати все; (*безл.*) плати́тися. [Плати́тися мав тільки грішми, а не чим і́ншим (Єфр.)].
II. Выпла́чиваться, вы́плататься – обла́туватися облата́тися, ви́лататися.
Выпла́щивать, вы́площить – площи́ти, ви́площити.
Выплёвывание – випльо́вування, *сов.* ви́плювання.
Выплёвывать, вы́плевать, вы́плюнуть – випльо́вувати, ви́плювати, ви́плюнути; (*о многих*) повипльо́вувати. **Вы́плюнутый** – ви́плюваний.
Выпле́скивать, -ся, вы́плескать, -ся, вы́плеснуть, -ся – виплі[ю]скувати, -ся, ви́плескати, -ся, ви́плеснути, -ся, вихлю́пувати, -ся, ви́хлюпати, -ся, ви́хлюпнути, -ся, вибо́втувати, -ся, ви́бовтати, -ся, ви́бовтнути, -ся, схлюпну́ти, -ся. **Вы́плеснутый** – ви́плеснутий, ви́хлюпнутий, схлюпну́тий.
Выпле́скивание – виплі[ю]скування, вихлю́пування, вибо́втування.
Выплета́ть, вы́плесть (*сети, кружева и т. п.*) – виплі́та́ти, виплі́тувати, ви́плести; (*многое*) поплести́, повиплі́та́ти. **Вы́плетенный** – ви́плетений, попле́тений.
Выплыва́ть, вы́плыть – виплива́ти, ви́пливти, ви́плисти, ви́плинути; (*о глазах*) спли́сти́. [І оче́й не ма́є, а як сплили́ ті́ї очі, лиш бог їде́н зна́є (Рудан.)].
Вы́плывок – 1) ви́ливок (ку́рячий); 2) ґу́ля, на́ріст (*р.* -росту) на де́реві.
Выпля́сывать, вы́плясать – витанцьо́вувати, ви́танцювати, вигопцьо́вувати, ви́гопцювати.
Вы́поить, *см.* **Выпа́ивать.**
Выпола́скивание – виполі́скування, *сов.* ви́полоскання.
Выпола́скивать, вы́полоскать – виполі́скувати, ви́полоскати, ба́нити, поба́нити, ви́банити. [Повиполі́скувала пелюшки́. Поба́нь у ро́ті ропо́ю]. **Вы́полосканный** – ви́полісканий, ви́банений.
Выполза́ние – виповза́ння.
Выполза́ть, вы́ползти – виповза́ти, ви́повзти, вила́зити, ви́лізти.
Вы́ползина, вы́ползок – лино́ви́ще, кожу́шо́к (*р.* -шка́), шку́рка. [Знайшо́в гадю́че лино́ви́ще].
Вы́полировать – ви́полірувати, ви́лощити, ви́лоснити. **Вы́полированный** – поліро́ваний, ви́поліруваний, ви́лощений, ви́лоснений.
Выполне́ние – 1) ви́по́внення, виповні́ння, сповня́ння (*сов.* спо́внення); 2) ви́кона́ння, справля́ння, *сов.* спра́влення, доведе́ння до кра́ю.
Выполни́мый – здійсне́нний, здійсни́мий.
Выполня́ть, вы́полнить – 1) виповня́ти, ви́повнити, сповня́ти, спо́вни́ти. [Ви́повнив я́му землею́ і притопта́в]; 2) вико́нувати, ви́конати, справля́ти, -ся, спра́вити, -ся, дово́дити (дове́сти́) до ді́ла, вчиня́ти, вчини́ти. [Вчини́ мою́ во́лю = *выполни моё желание*]. **Вы́полнить** *условие* – ви́конати умо́ву, доде́ржати умо́ви. **Выполня́ть** *функции чьи* – вико́нувати чиї́ фу́нкції; (*о неодушевл.*) пра́вити за що. [Тепе́р дикт пра́вить за скло]. **Вы́полненный** – 1) ви́повнений, спо́внений; 2) ви́конаний, спра́влений, дове́дений до кра́ю. **Выполня́емый** – вико́нуваний.

Вы́полоскать, *см.* **Выпола́скивать.**
Вы́полоть, *см.* **Выпа́лывать.**
Вы́пользовать, -ся – ви́лікувати, -ся, ви́гоїти, -ся, ви́курувати, -ся.
Вы́пор – 1) ви́пертя́; 2) ви́пірка, горбо́ви́на.
Выпора́жнивать, вы́порожнить – випоро́жнювати, випорожня́ти, ви́порожнити, спорожня́ти, спорожни́ти; (*многое*) повипорожня́ти. **Вы́порожненный** – ви́порожнений, споро́жнений.
Вы́пороток – ви́порток (*р.* -тка).
Вы́пороть – 1) *см.* **Выпа́рывать**; 2) *см.* **Поро́ть.**
Вы́порхнуть, *см.* **Выпа́рхивать.**
Вы́постничать – ви́постувати, ви́постити.
Вы́пот, *мед.* – ви́піт (*р.* -поту), випо́тина; (*лимфа*) па́сока.
Вы́потеть – ви́пітніти, ви́пріти. *См.* **Поте́ть.**
Вы́потрошить, *см.* **Потроши́ть.**
Выправи́тельный – виправля́льний, коректи́вний, виправи́льний, регуляці́йний.
Вы́править, *см.* **Выправля́ть.**
Вы́правка – 1) виправля́ння, ви́правка; 2) *военная* **вы́правка** – військова́ ви́правка, військова́ поста́ва, військове́ ви́муштрування, військова́ вимуштрі́вля (*р.* -лі).
Выправля́ть, вы́править – 1) виправля́ти, ви́правити. [Ви́правив свою́ по́вість. Ви́правив коректу́ру]. *Срв.* **Выпрямля́ть**; 2) виправля́ти, ви́правити. [Ви́правив собі́ па́шпорт].
Выправля́ть, -ся, вы́править, -ся, *см.* **Выпря́мливать, -ся, вы́прямить, -ся.**
Вы́правочный, *см.* **Выправи́тельный.**
Выпра́стывать, вы́простать, *см.* **Выпорожня́ть, вы́порожнить. Вы́простанный,** *см.* **Вы́порожненный.**
Выпра́шивание – випро́хування; (*милостыни*) же́бра́ння.
Выпра́шивать, вы́просить – випро́хувати, ви́прохати, ви́просити; (*униженно*) шапкува́ти; (*божьим именем*) розбогара́дити що, збогара́дитися чого́. [Чи не збогара́джуся у вас пшінця́?]; (*милостыню*) же́бра́ти, ви́жебрати, злида́рити; (*настойчиво*) домогти́ся. [Поки було́ домо́жемось молока́ у па́ні]. **Вы́прошенный** – про́ханий, ви́проханий, ви́жебраний.
Выпра́шиваться; вы́проситься – випро́хуватися, ви́прохатися, ви́проситися.
Выпрева́ть, вы́преть – 1) (*умягчиться*) упріва́ти, упрі́ти, умліва́ти, умлі́ти. [Борщ упрі́в, умлі́в]; 2) (*выкипеть*) випріва́ти, ви́пріти, вимліва́ти, ви́мліти. [Бага́то борщу́ ви́пріло, тре́ба ділля́ти]. **Вы́превший** – випрі́лий.
Вы́пробовать – ви́пробувати.
Выпрова́живание – випрова́джування, виряжа́ння.
Выпрова́живать, вы́проводить – випрова́джувати, ви́проводити, виряжа́ти, ви́рядити, (*прогнать грубо*) ви́тришкати, ви́шти[у]рити. **Вы́провaженный** – ви́проваджений, ви́ряжений; ви́тришканий, ви́штирений.
Вы́продать, *см.* **Распрода́ть.**
Выпроки́дывать, *см.* **Опроки́дывать.**
Вы́просить, *см.* **Выпра́шивать.**
Вы́простать, *см.* **Выпра́стывать.**
Выпры́гивать, вы́прыгнуть – випли́гувати, ви́плигнути, вистри́бувати, ви́стрибнути, виска́кувати, ви́скочити; вициба́ти, ви́цибнути, (*прянуть*) спрягну́ти. [Спрягну́в як з лу́ка].
Выпры́гивание – випли́гування, вистри́бування, виска́кування, вициба́ння.
Выпры́скивание – вибри́зкування.
Выпры́скивать, -ся, вы́прыскать, -ся, вы́прыснуть, -ся – вибри́зкувати, -ся, ви́бризкати, -ся. **Вы́прысканный** – ви́бризканий.
Вы́прыснуть – ви́порснути, пи́рснути. [Так і пи́рснуло з рук нами́сто].
Выпряга́ние – випряга́ння, розпряга́ння.
Выпряга́ть, -ся, вы́прячь, -ся – випряга́ти, -ся, ви́прягти, -ся, розпряга́ти, -ся, розпрягти́, -ся.
Выпря́дывать, -ся, выпряда́ть, -ся, вы́прясть, -ся – випряда́ти, -ся, ви́прясти, -ся, напряда́ти, -ся, напря́сти, -ся; (*заработать*) запря́сти. [За ці́лий мі́сяць запря́ла ті́льки два карбо́ванці]. **Выпряда́ть** *нитку* – виво́дити (посу́кувати) ни́тку. **Вы́пряденный** – ви́прядений.
Вы́прядка – випряда́ння, *сов.* ви́прядіння.
Вы́пряжка – ви́пряг. [Без ви́прягу в Ки́їв і з Ки́їва коне́м з'ї́здив].
Выпрямле́ние – випро́стування, виправля́ння *и т. д. См.* **Выпря́мливать, -ся.**
Выпря́мливать, -ся, выпрямля́ть, -ся, вы́прямить, -ся – пра́вити, -ся, виправля́ти, -ся,

ви́правити, -ся, вирі́внювати, -ся, ви́рівняти, -ся, розхиля́ти, -ся, розхили́ти, -ся, випрямля́ти, -ся, ви́прямити, -ся, розпро́стувати, -ся, розпро́стати, -ся, випро́стувати, -ся, ви́простати, -ся, напро́стувати, -ся, напро́стати, -ся, вистру́нчувати, -ся, ви́струнчити, -ся. [Де ко́зам ро́ги пра́влять. Горба́того моги́ла ви́править. Цю ду́жку тре́ба розпро́стати, а то загну́лася]. *Стоять* **вы́прямившись** (*одеревенеть*) – правце́м стоя́ти.

Вы́прямившийся, вы́прямленный – ви́простаний *и т. д.* **Выпрямля́емый** – вирі́внюваний, випро́стуваний, випра́влюваний, випря́млюваний.

Вы́прясть, *см.* **Выпряда́ть.**

Вы́прячь, *см.* **Выпряга́ть.**

Выпу́гивать, вы́пугнуть – вистра́шувати, ви́страшити, виполо́хувати, ви́полохати. **Вы́пугнутый** – ви́страшений, ви́полоханий.

Вы́пуклина – ви́пуклина, опу́клина.

Вы́пуклость – опу́клість, ви́пнутість; (*на поверхности земли, на древесном стволе и т. п.*) горбо́вина, (*котловидная*) казанува́тість (*р.* -тости).

Вы́пуклый – опу́клий, опу́кий, опу́куватий, пука́тий, пукла́стий, пукни́стий, ви́пнутий, ви́гнутий, казанува́тий, горбо́ватий, горба́тий. [Геоізоте́рми бі́льше або ме́нше угну́ті і ви́гнуті. Зроби́ли йому́ тру́ну з горба́тим ві́ком (Конис.)]. *С* **вы́пуклым** *лбом* – горболо́бий. *С* **вы́пуклыми** *боками* – бока́стий, повнобо́кий. *С* **вы́пуклыми** *глазами* – банька́тий. **Вы́пуклая** *часть* (*напр. у бочки*) – опу́ка. **Вы́пукло** – опу́кло, опу́кувато, пука́то, горбо́вато, ви́гнуто, ви́пнуто. **Вы́пукло**-*вогнутый* – опу́кло-вгну́тий, опу́кувато-вгну́тий, (*геолог.*) казанува́то-в(ві)гну́тий.

Вы́пуск – 1) ви́пуск. [У на́шій шко́лі це вже тре́тій ви́пуск. Уже́ надруко́вано пе́рший ви́пуск істо́рії]; 2) випуска́ння. [Випуска́ння па́ри з казана́]; 3) *см.* **Выпуще́ние**; 4) ви́пуск, ви́пуст. *На* **вы́пуск** – на ви́пуск, на ви́пуст, на ви́пустку, уна́пуски. [Штани́ на ви́пуст]; 5) *см.* **Вы́гон**; 6) (*архит.*) ви́ступ.

Выпуска́ние – випуска́ння.

Выпуска́ть, вы́пустить – випуска́ти, ви́пустити, пуска́ти, пусти́ти (*мног.* – повипуска́ти). [Бра́нців з темни́ці повипуска́ли. Пу́щено стрілу́. Меча́ не пуска́є з лица́рських він рук (Грінч.). Де-ж-таки ви́дано, щоб зе́млю з рук пуска́ти! (Грінч.)]; (*отстать от чего*) пусти́тися чого́. [Як припа́ла до ку́хля, то поки всього́ не випи́ла,— не пусти́лася (Мирн.)]. **Выпуска́ть** *из рук друг друга* – пуска́тися. *Не* **выпуска́я** *из виду* – не пуска́ючи з оче́й, на́зирцем, на́зирці, на́глядом, по́зирці. **Вы́пустить** *из виду* – спусти́ти з оче́й, з ува́ги. **Вы́пустить** *тепло* – ви́студити (ха́ту). **Вы́пустить** *в свет* – ви́пустити в світ, появи́ти. **Выпуска́емый** –ievpoя́влюваний, пуска́ний (що випуска́ється).

Выпускно́й – 1) випускни́й; 2) випуско́вий, емісі́йний.

Выпу́тывание – виплу́тування, вимо́тування *и т. д.*

Выпу́тывать, -ся, вы́путать, -ся – виплу́тувати, -ся, ви́плутати, -ся, вибо́рсувати, -ся, ви́борсати, -ся, викру́чувати, -ся, ви́крутити, -ся, вимо́тувати, -ся, ви́мотати, -ся, вимудро́вувати, -ся, ви́мудрувати, -ся. [У таке́ вско́чив, що наси́лу ви́борсався. Йому́ аби тих ви́мотати, а сам ви́крутиться (Свидн.)].

Выпу́чивать, -ся, вы́пучить, -ся – випина́ти, -ся, ви́пнути, -ся, ви́п'ясти, -ся, видима́ти, -ся, ви́дути, -ся. **Вы́пучить** *глаза* – ви́лупити о́чі, ви́тріщити о́чі, ви́зиритися на ко́го; (*о глазах же*) виря́чувати, -ся, ви́рячити, -ся, вилу́плювати, -ся, ви́лупити, -ся. **Вы́пученный, вы́пученные** *глаза* – о́чі ви́рячені, вирла́ті, витрішкува́ті, вирячкува́ті, баранкува́ті, ви́рла, баньки́, ба́лухи.

Вы́пушка – лямі́вка, облямі́вка.

Выпуще́ние – випуска́ння, *сов.* ви́пущення, ви́пуск, про́пуск. [Ви́пуск (про́пуск) лі́тери і на́віть ці́лого сло́ва].

Выпы́тывать, вы́пытать – 1) (*выспрашивать*) випи́тувати, ви́питати, допи́туватися, допита́тися; 2) (*пыткою*) виму́чувати, ви́мучити, ви́мордувати. **Вы́пытанный** – 1) ви́питаний; 2) ви́мордуваний, ви́мучений.

Выпы́тывание – 1) випи́тування, допи́тування; 2) виму́чування.

Выпь (*птица*) – буга́й, гук (*гал.*), гу́кало (*гал.*). [Буга́й гуде́ в боло́ті (Греб.)].

Выпя́ливать, вы́пялить *глаза, см.* **Выпу́чивать, вы́пучить** *глаза*, **Пя́лить.**

Вы́пятить, *см.* **Выпя́чивать.**

Вы́пятнить, -ся – поплями́ти, -ся.

Выпя́чивать, -ся, вы́пятить, -ся – випина́ти, -ся, ви́пнути, -ся, ви́п'ясти, -ся, віддува́ти, -ся, видува́тися, ви́дутися. [Криві́ сті́ни халу́пки, ви́п'явши боки́… (Коцюб.). Широ́кі гру́ди аж ви́пнулися (Неч.-Лев.). До́шка ви́дулася]; (*о губах*) віддима́ти, -ся, відду́ти, -ся, відква́шувати, -ся, відква́сити, -ся. **Выпя́чивать** *губы, сжав в одну точку* – ши́лити

(зши́лити) гу́би. **Ви́пяченный** – ви́пнутий, відду́тий, ви́дутий; (*о губах*) відква́шений, відду́тий; зши́лений.

Выпя́чивание – випина́ння, віддува́ння; (*только о губах*) відква́сювання; зши́лювання.

Выраба́тываемость – виро́блюваність, витво́рюваність, продук(т)о́ваність (*р.* -ности).

Выраба́тываемый – виро́блюваний, витво́рюваний продук(т)о́ваний.

Выраба́тывание, вы́работка – 1) виро́блювання, виробля́ння, *сов.* ви́роблення, (*выделка*) ви́ріб (*р.* -робу), витво́рювання (*сов.* ви́творення), проду́кція; 2) заробля́ння.

Выраба́тывать, вы́работать – 1) виробля́ти, ви́робити, витво́рювати, ви́творити, продукува́ти, ви́продукувати; 2) заробля́ти, зароби́ти. [Робітнико́ві пови́нно-б діста́тися все те, що він вла́сною пра́цею ви́робить. Фа́брика випродуко́вує бага́то]. **Выраба́тывать** *свои взгляды, убеждения* – виробля́ти свої́ по́гляди, перекона́ння. **Вы́работанный** – 1) ви́роблений, ви́творений, ви́продукуваний; 2) заро́блений.

Выраба́тывать, -ся, выработ́ывать, -ся, вы́работать, -ся – виробля́ти, -ся, виро́блювати, -ся, ви́робити, -ся, продукува́ти, -ся, випродуко́вувати, -ся, ви́продукувати, -ся, витво́рювати, -ся, ви́творити, -ся. [Витво́рюється культу́ра, виробля́ється літерату́рна мо́ва].

Вы́работанность – ви́робленість (*р.* -ности).

Вы́работка, *см.* **Выраба́тывание.**

Выра́внивание – вирі́внювання, зрівня́ння; плянтрува́ння; шмиґува́ння.

Выра́внивать, -ся, вы́равнять, -ся – рівня́ти, -ся, вирі́внювати, -ся, ви́рівняти, -ся, розрі́внювати, -ся, розрівня́ти, -ся. [Рівня́йте сте́жку. Взя́вши граблі́, розрі́внює пісо́к (Л. Укр.)]; (*место под строение*) плянтрува́ти; (*мельничное колесо*) шмиґува́ти.

Выража́ть, -ся, вы́разить, -ся – 1) *см.* **Обнару́живать, -ся, обнару́жить, -ся**; 2) (*определять*) визнача́ти, -ся, ви́значити, -ся. [Пови́нність соціялі́стів під час війни́ не мо́жна ви́значити одніє́ю ду́мкою (Грін.)]; 3) (*словами*) висло́влювати, -ся, ви́словити, -ся. [Не так ви́словив], вилива́ти, -ся сло́вом, ви́лити, -ся сло́вом, у сло́ві; (*высказывать, -ся*) виповіда́ти, -ся, ви́повісти, -ся, ви́мовити, змо́вити. [Ко́жен наро́д виповіда́є свої́ думки́, свій по́гляд по-сво́йому. Не змо́влю я своє́ї ду́мки]. *Если можно так* **вы́разиться** – коли мо́жна так ви́словитися; сказа́ти-б. [Характеризу́є воно́ дух епо́хи, передає́ її́, сказа́ти-б, непропа́щі па́хощі (Єфр.)]. **Вы́разить** *на письме* – ви́словити листо́вно, списа́ти. **Выража́ть** *пением* – вимовля́ти спі́вом, виспі́вувати. **-а́ть** *мимикой* – говори́ти на ми́гах, мімікува́ти. **Выража́ть** *нетерпение* – нетерпели́витися. **В-а́ть** *охоту* – охо́титися, поохо́титися. **В-а́ть** *желание принять участие в чём, присоединиться к чему* – зголо́шуватися, зголоси́тися до чо́го; 4) (*передавать*) віддава́ти, відда́ти. [Що-ж до бу́кви ю, то вона́ ма́є віддава́ти в старі́й се́рбській гра́фіці звук jо (Кримськ.)]. **Выража́емый** – 1) виявлюваний; 2) визна́чуваний; 3) висло́влюваний, вимо́влюваний. **Вы́раженный** – 1) ви́явлений; 2) ви́значений; 3) ви́словлений, ви́мовлений, ви́повіджений; (*переданный*) ві́дданий. *Ясно, определённо* **вы́раженный** – вира́зний. [Виявля́ється вира́зне бажа́ння схова́ти части́ну пра́вди (Грінч.)].

Выраже́ние – 1) *см.* **Обнару́живание**; 2) висло́влювання [Не забороня́ється висло́влювання думо́к], ви́слів (*р.* ви́слову). [Це-ж не наш ви́слів, а моско́вський], ви́раз. *Найти для себя* **выраже́ние** – ви́литися. [Цей на́стрій висо́кий найкра́ще ви́лився в організа́ції бра́тства (Єфр.)]. *Без* **выраже́ния** – безви́ра́зно. *Извините за* **выраже́ние** – проба́чте (вибача́йте, прості́ть) у [на] цім сло́ві; не при вас ка́жучи; шану́ючи слу́хи ва́ші (Куліш); 3) **выраже́ние** *лица* – ви́раз, ви́раз на лиці́, на виду́, на обли́ччю; мі́на. [Цей ви́раз засти́г на обли́ччю (Грінч.). Ви́раз на лиці́ – поню́ро-урочи́стий (Куліш)]. *Принимать, принять* **выраже́ние** *лица* – набира́ти (набра́ти) ви́разу. *Придавать* **выраже́ние** *лицу* – надава́ти ви́разу, (*фамильярно*) мі́ни добира́ти (добра́ти), мі́ну взя́ти (прийня́ти) (Свидн.). *Со спокойным и светлым* **выраже́нием** *лица* – я́сни́й. [Вона́ була́ спокі́йна та ясна́ (М. Вовч.). Я́сен був на виду́ (Куліш)].

Вырази́мость – 1) вимовле́нність (*р.* -ности); 2) *см.* **Вырази́тельность.**

Вырази́мый – 1) вимовле́нний; 2) *см.* **Вырази́тельный** *и* **Выража́емый.**

Вырази́тель – висло́вник, вира́зник; (*показатель*) пока́зчик.

Вырази́тельность – вимо́вність (*р.* -ности), промо́вистість (*р.* -тости).

Вырази́тельный – вимо́вний, промо́вистий [Факт ду́же промо́вистий], (*особ. о глазах*) вирази́стий. **Вырази́тельно** – ви́мо́вно, промо́висто, вирази́сто.

Вы́разить, *см.* **Выража́ть.**

Вы́разуметь – ви́розуміти, збагну́ти.

Выра́нивать, вы́ронить, вы́ронять – упуска́ти, упусти́ти, (*многое*) попуска́ти, (*поэтич.*) рони́ти, зроня́ти, *сов.* зрони́ти. [Що було́ в рука́х – усе́ попуска́ла (Квіт.). Сльози́ни з очей

не зро́нить (не пу́стить)]. **Вы́роненный** – упу́щений, (*поэтич.*) зро́нений.
Выраста́ние – виростáння, зростáння, ви́ріст (*р.* ви́росту), зріст (*р.* зро́сту).
Выраста́ть, вы́расти – виростáти, ви́рости, зростáти, зрости́, позростáти, повиростáти, порости́, піднімáтися, підня́тися, (*сильно*) виганя́тися, ви́гнатися [*Он сильно* **вы́рос** – ви́гнало його́], (*только о людях*) дохо́дити, дійти́ літ, зня́тися на но́ги; (*воспитаться*) ви́ходитися (М. Вовч.), (*насмеш., випереться*) ви́бе[у]хатися. *Пока* **вы́ростет** – до ви́росту. [До ви́росту нехáй живé у вас ді́вчина. До ви́росту не запрягáй коня́, то й бу́де з йо́го кінь гáрний]. **Вы́росший** – ви́рослий, зро́слий.
Вы́растить, Выраща́ть, *см.* **Расти́ть.**
Выра́щивание – виро́щування, вико́хування, плекáння.
I. Вы́рвать – ви́блювати, ви́ригати. **Вы́рвало** *кого* – блювáв, зблювáв, ригáв хто.
II. Вы́рвать, -ся, *см.* **I. Вырыва́ться.**
Вы́рдеть – ви́зріти. [Чиря́к іщé не ви́зрів].
Вы́рез, вы́резка – 1) *см.* **Выре́зывание**; 2) ви́різ, ви́різка, (*филей*) ви́різок (*р.* -зка); (*в одежде для ворота*) ви́кот; (*в вальке для катания белья*) рубі́ж; (*из газеты, книги*) ви́тинок (*р.* -нка). *Сделать* **вы́рез** *в одежде* – ви́котити. *Купить арбуз на* **вы́рез** – покупи́ти кавунá на зріз, на розрі́з, з нарі́зом, на нарі́з.
Выреза́ние, *см.* **Выре́зывание.**
Выреза́ть, *см.* **Выре́зывать.**
Вы́резка, *см.* **Вы́рез.**
Вырезно́й, *см.* **Резно́й, Вы́резанный.**
Вы́резом, *см.* **Вы́рез 2.**
Вырезу́б – вирозу́б (*рыба*).
Выре́зывание – 1) вирі́зування; 2) (*резьба*) різьблéння; (*нарезки на камне, дереве и т. п.*) карбувáння.
Выре́зывать, выреза́ть, вы́резать – 1) вирі́зувати, ви́різати, витинáти, ви́тяти, (*мног.*) повирі́зувати, повитинáти. [Ви́різав пі́вника з папéру. Багáто людéй у нас ви́різано; всіх ви́тнули в пень (до ноги́). Ви́тяв з рéменю на підо́шву]; 2) (*соты в улье*) підрі́зати ву́ли[і]ка, мед; 3) різьби́ти, ви́різьбити; карбувáти, ви́карбувати, накарбувáти. [Ви́різьблю коня́ з оціє́ї дереви́ни. Він на дéреві карбу́є ймéння ми́лої своє́ї (Грінч.)]. **Вы́резанный** – 1) ви́різаний, ви́тятий; 2) різьблéний, ви́різьблений; ви́карбуваний, накарбо́ваний.
Рисо́вывать, вы́рисовать – вимальо́вувати, ви́малювати, випи́сувати, ви́писати (фáрбами). **Вы́рисованный** – ви́мальований, ви́писаний (фáрбами).
Вырисо́вываться, вы́рисоваться – вимальо́вуватися, ви́малюватися, зарисо́вуватися, зарисувáтися, виявля́тися, ви́явитися, вирі́зуватися, ви́різатися, позначáтися, позначи́тися, проглядáти, прогля́нути. [Потро́ху з тумáну проглядáє карти́на].
Вы́ровнять, *см.* **Выра́внивать.**
Вы́родок – ви́рід (*р.* -роду), ви́родок (*р.* -дка), одмі́нок (*р.* -нка), по́круч (*р.* -ча), перéвертень. [Таки́х у нас у роду́ не було́ – це ви́родок яки́йсь. Вівці-перéвертні продаю́ть або вирі́зують на лій].
Вы́родочный – ви́родко́вий.
Вырожда́емость – звироднілі́сть (*р.* -лости), переро́ди́мість (*р.* -мости), виро́джуваність (*р.* -ности). *Национальная* **вырожда́емость** (*денационализация*) – винародо́влення. *Срв.* **Вырожде́ние.**
Вырожда́емый – виро́джуваний.
Вырожда́ться, вы́родиться – виро́джуватися, ви́родитися, перево́дитися, перевéсти́ся, зво́дитися, звéсти́ся (*во множ.* позво́дитися), ми́ршавіти, зми́ршавіти, марні́ти, ви́марніти. **Вырожда́ться** *национально* (*денационализироваться*) – винародовля́тися, ви́народовитися. **Вы́родившийся** – звироднілий. **Вы́родившаяся** *порода* – перерí́д (*р.* -ро́ду), перерí́дка, перево́дка, переводня́. [Ця пшени́ця – перево́дка].
Вырожде́ние – ви́ро́дження, вироджéння, переві́д [До́брому ро́ду немá перево́ду], перерí́д (*р.* -ро́ду). *Национальное* **вырожде́ние** (*денационализация*) – винародо́вленення. *Срв.* **Вырожда́емость.**
Вы́ронить, *см.* **Выра́нивать.**
Выроста́ние, Выроста́ть, вы́рости, *см.* **Выраста́ние, Выраста́ть, вы́расти.**
Вы́ростить, *см.* **Расти́ть.**
Вы́росток – 1) (*о животн.*) доморо́слий, доморо́слик, (*ещё невыросшее*) бу́зимок, нá́зимок (*р.* -мка); 2) (*о людях*) пі́дліток;. 3) ви́росток, шку́ра з бу́зимка.
Вы́ростковый – ви́ростковий.
Вы́росший, *см.* **Выроста́ть.**

Вы́руб – 1) зруб. [Ко́ні пасу́ться на зру́бі]; 2) за́рубка, зару́бина.
Вырубá́ние – 1) виру́бування, вируба́ння, ви́руб (лі́су); 2) (*огня*) викре́шування.
Выруба́ть, вы́рубить – виру́бувати, вируба́ти (*сов.* ви́рубати), зру́бувати, зруба́ти; (*мног.*) повиру́блювати, повируба́ти, позру́блювати, постина́ти, ви́стинати, ви́тяти, ви́тнути. [Ви́тяли ліс]; (*огонь*) ви́кресати огню́. *Что написано пером, того не* **вы́рубишь** *и топором* – що напи́сано перо́м, того́ не ви́тягнеш і воло́м. **Вы́рубленный** – 1) ви́рубаний, ви́стинаний, позру́буваний; 2) ви́кресаний (вого́нь, і́скра).
Вы́рубка – 1) *см.* **Выруба́ние**; 2) *см.* **Вы́руб 2.**
Вы́ругать – ви́лаяти.
Выруча́ть, вы́ручить – 1) визволя́ти, ви́зволити, відзволя́ти, відзво́лити, ратува́ти, ви́ратувати, поратува́ти, виручá́ти, ви́ручити, допомогти́, відкасну́ти кого́ від чо́го. [Не хо́чете відкасну́ти від на́пасти (Мирн.)]. **Вы́ручило** *его что* – ви́зволивсь чим. [Огірка́ми ті́льки й ви́зволивсь]; 2) уторгува́ти. [Вторгува́ла, се́рденько, п'ятака́ (Шевч.). Вторго́вані гро́ші здав я в банк]. **Выруча́ться, вы́ручиться**, *безл.* – уторжи́тися. [Карбо́ванців з п'ятьдеся́ть уторжи́лося, чи ні?]. **Вы́рученный** – 1) ви́зволений, ви́ручений; 2) уторго́ваний. [Усі вторго́вані гро́ші вкра́дено].
Выруче́ние – визволя́ння, ратува́ння, виручá́ння.
Вы́ручка – 1) ви́звіл (*р.* -волу), пората́унок, допомо́га, ви́ручка; 2) (вторго́вані гро́ші) уторгува́ння, ви́торг. [Потра́тив усе́ своє́ вторгува́ння]; 3) (*прилавок*) ля́да, крамни́чний стіл.
Вырыва́ние – 1) вирива́ння, *сов.* ви́рвання; (*льна, конопли*) бра́ння; 2) вико́пування, *сов.* ви́копання.
I. Вырыва́ть, вы́рвать – вирива́ти, ви́рвати, видира́ти, ви́драти, ви́дерти, вихо́плювати, ви́хопити; (*выдёргивать*) висмика́ти, ви́смикнути, випру́чувати, ви́пручати; (*о ветре*) викру́чувати, ви́крутити; (*перья, волосы*) вискуба́ти, ви́скубти; (*нити из ткани*) ви́торочувати, ви́торочити, висо́тувати, ви́сотати; (*с корнем*) викорі́нювати, ви́коренити; (*часть растений, чтобы разредить*) прорива́ти, прорва́ти, пробира́ти, пробира́ти; (*просо, гречку*) мачкува́ти, ми́кати; (*нажимом дверь*) виставля́ти, ви́ставити, вива́жувати, ви́важити.
II. Вырыва́ть, вы́рыть – вирива́ти, ви́рити, вико́пувати, ви́копати, укопа́ти, відко́пувати, відкопа́ти, вигріба́ти, ви́гребти, випо́рпувати, ви́порпати, ви́буртувати [Укопа́й карто́плі на борщ. Ку́рка випо́рпує щось з-під ли́стя. Яку́ я́му соба́ка ви́буртував], (*в земле ямку для гнезда*) ку́блитися.
Вырыва́ться, вы́рваться – 1) вирива́тися, видира́тися *и т. д., см.* **I. Вырыва́ть**; 2) вихва́чуватися, ви́хвататися, вимика́тися, ви́мкнутися, вибива́тися, ви́битися, ви́добутися (ви́бутися) на во́лю, ви́приснути з рук; (*о ветви* – **вы́рваться** *вверх*) порсну́ти вго́ру. [Ви́мкнулися з обло́ги. Ро́зум мав він про се́бе, не ду́же з ним вихва́чувався (Клітка)]; 3) (*о чувстве, прорваться*) ви́бухнути. [Тепе́р та́я му́ка, сльоза́ми ви́бухнула (Грінч.). Ви́бухла глибо́ка ди́кая печа́ль (Крим.)]; 4) (*об огне, пламени, дыме*) вихва́чуватися, вихо́плюватися, бу́хати, бу́хнути, жаха́ти, жахну́ти, уда́рити, гасну́ти, шага́ти, шагну́ти; бурха́ти, пошиба́ти.
Вы́рытие – ви́копання.
Выряжа́ть, -ся, вы́рядить, -ся – убира́тися, убра́тися, виряжа́тися, ви́рядитися, (*зап.*) ви́штатуватися.
Вы́садка – 1) виса́джування, ви́сад [Ці квітки́ я сі́яла на ви́сад = *для* **вы́садки**]; 2) висіда́ння (напр. з ваго́ну), ви́сад (на ста́нції), ви́сідка 3) (*место* **вы́садки** *из лодки*) ви́лазка. [Тре́ба пливти́ да́лі, бо тут нема́ до́брої ви́лазки].
Вы́садок – ви́садок. [Оці́ буряки́ зоста́влю на ви́садки].
Вы́садный – 1) висадни́й, висідни́й; 2) *см.* **Вы́садочный.**
Вы́садочный – висадко́вий.
Выса́живать, вы́садить – 1) (*растение*) виса́джувати, ви́садити [Ви́садила всю роса́ду]; 2) (*из экипажа*) зса́джувати, зсади́ти. [Бере́ на обере́мок свою́ товсту́лю і зса́джує з во́за]. **-ть** *дверь* – вива́жувати, ви́важити, випира́ти, ви́перти две́рі. [Ви́важив две́рі геть із за́сувом]. **-ть** *кому зубы* – вибива́ти, повибива́ти зу́би.
Выса́живаться, вы́садиться – висіда́ти, ви́сісти, виладо́вуватися, ви́ладуватися. [Францу́зьке ві́йсько ви́ладувалося вже з кораблі́в. Курськ,— оголоси́в конду́ктор,— тре́ба всім висіда́ти (Крим.)].
I. Выса́ливать, -ся, вы́солить, -ся – висо́лювати, -ся, ви́солити, -ся. [Ви́солив ри́бу].
II. Выса́ливать, -ся, вы́салить, -ся – засмальцьо́вувати, -ся, засмальцюва́ти, -ся, засластьо́нювати, -ся, засластьо́нити, -ся, заяло́жувати, -ся, заяло́зити, -ся. **Вы́саленный**

– засмальцьо́ваний, засластьо́нений, заяло́жений.
Выса́сывание – висиса́ння, висмо́ктування, витяга́ння.
Выса́сывать, -ся, вы́сосать, -ся – висиса́ти, -ся, висмо́ктувати, -ся, витяга́ти, -ся. [Висиса́є оста́нню си́лу на́шої землі́ наш во́рог (Неч.-Лев.). Висмо́ктував з ча́рки оста́нню кра́пельку (Неч.-Лев.)]. **Выса́сываемый** – висмо́ктуваний. **Вы́сосанный** – ви́ссаний, ви́смоктаний, ви́тягнутий.
Высва́ривать, *см.* **Вы́сворить.**
Высва́тывать, -ся, вы́сватать, -ся – висва́тувати, -ся, ви́сватати, -ся, просва́тувати, -ся, просва́тати, -ся, засва́тати, -ся, посва́тати, -ся. [Сама́ хло́пця полюби́ла, сама́ й ви́сватала]. **Вы́сватанный** – ви́сватаний, засва́таний, просва́таний.
Высвежа́ть, вы́свежить *что* – одсвіжа́ти, одсвіжи́ти (ха́ту, пові́тря в ха́ті), прові́трювати, прові́трити (ха́ту).
Вы́свежевать (*сов.*) – побілува́ти (вби́ту скоти́ну або звіри́ну).
Высве́рливание – висве́рдлювання, виві́рчування, свердлува́ння.
Высве́рливать, -ся, вы́сверлить, -ся – свердлува́ти, -ся, висве́рдлювати, -ся, ви́свердлити, -ся, виві́рчувати, -ся, ви́вертіти, -ся. **Вы́сверленный** – ви́свердлений, ви́верчений.
Высве́тливать, вы́светлить *что* – поліртува́ти, ви́полірувати що, дава́ти (да́ти) по́лиск чому́.
Высви́стывать, вы́свистать – висви́стувати, ви́свистати.
Высвобожда́ть, -ся, вы́свободить -ся – визволя́ти, -ся, ви́зволити, -ся, відзволя́ти, -ся, відзво́лити, -ся, видобува́ти, -ся, ви́добути, -ся, (*упираясь*) випру́чувати, -ся, ви́пручати, -ся.
Вы́свобожденный – ви́зволений, відзво́лений, ви́добутий, ви́пручаний.
Высвобожде́ние – визволя́ння, *сов.* ви́зволення, ви́звіл (*р.* -волу), видобуття́, (*упираясь*) випру́чування.
Вы́сворить – привчи́ти (хорта́) до сво́ри, ви́муштрувати на бі́гання в сво́рі.
Вы́сворка – ви́муштрування (хорта́).
Высева́ние – висіва́ння, сі́яння.
Высева́ть, вы́сеять – висіва́ти, сі́яти, ви́сіяти. **Вы́сеянный** – ви́сіяний.
Вы́севка – висіва́ння, ви́сів.
Вы́севки – ви́сівки, ґрис.
Высека́ние – 1) висіка́ння, виру́блювання; (*из камня*) виті́сування; (*на камне*) різьбле́ння, карбува́ння; 2) (*огня*) креса́ння, викре́шування; 3) (*розгами*) *см.* **Сече́ние, По́рка.**
Высека́ть, вы́сечь – 1) висіка́ти, ви́сікти. [А я той те́рен мече́м ви́січу]; (*из камня, на камне*) виті́сувати, ви́тесати, вирі́зьблювати, ви́різьбити, викарбо́вувати, ви́карбувати, накарбува́ти; 2) (*огонь*) креса́ти, ви́кресати; 3) (*розгами*) *см.* **Сечь, Поро́ть. Вы́сеченный** – 1) ви́рубаний, ви́січений; (*из камня, дерева*) ви́тесаний, ви́різьблений, ви́карбуваний, накарбо́ваний; 2) (*об огне*) ви́кресаний; 3) ви́битий (різка́ми), одшма́ганий, ви́парений, ви́шпарений.
Высека́ться, вы́сечься – 1) висіка́тися, ви́сіктися; 2) (*о волосах и материи*) сі́ктися, ви́сіктися. [Воло́сся січе́ться].
Вы́секшийся – ви́січений.
Выселя́ть, вы́селить – виселя́ти, ви́селити, відселя́ти, відсели́ти, (*насильно*) викида́ти, ви́кинути; (*с земельного участка*) вируго́вувати, ви́ругувати, (*многих*) повируго́вувати. [Я вас відселю́ звідсі́ль геть отуди́ над став. Її ви́кинуто з кімна́ти, бо не ма́ла чим плати́ти].
Выселя́ться, вы́селиться – виселя́тися, ви́селитися, відселя́тися, відсели́тися, схо́дити, зійти́, посхо́дити з чо́го. [Слобідські́ козаки́ ще за Хмельни́цького з Украї́ни посхо́дили (Куліш)].
Выселе́ние – виселя́ння, *сов.* ви́селення.
Вы́селить, -ся, *см.* **Выселя́ть, -ся.**
Вы́селок – ви́сілок (*р.* -лку), ху́тір (*р.* -тора); (*вблизи селения*) при́сілок (*р.* -лку).
Вы́семениться (*о семенах*) – ви́сипатися, ви́сіятися. *Растение* **вы́семенилось** – з росли́ни ви́сипалося (ви́сіялося) насі́ння.
Вы́серебрить – посрібли́ти.
Вы́сечка – 1) висіка́ння; 2) зубцюва́ння.
Вы́сечь, *см.* **Сечь.**
Вы́сеять, *см.* **Высева́ть.**
Вы́сидеть, *см.* **Выси́живать.**
Вы́сидка – 1) ви́сідка, виси́джування; 2 – 3) *см.* **Выси́живание.**
Выси́живание – 1) сиді́ння, виси́джування; 2) (*цыплят*) вилу́плювання; 3) (*спирта,*

смолы) переганя́ння, курі́ння.

Выси́живать, вы́сидеть – 1) сиді́ти, ви́сидіти, зси́діти. [Ві́сім місяці́в ви́сидів у в'язни́ці. Було́ всю ні́чку зси́дить, усе́ бухи́кає (Г. Барв.). Сиді́ли три дні та й ви́сиділи злі́дні]; 2) (*цыплят*) лупи́ти, ви́лупити. [Щоб кво́чки́ сіда́ли й лупи́ли курча́т. Усі́ я́йця квочки́ полупи́ли (Г. Барв.)]; 3) гна́ти, переганя́ти (вино́, смо́лу, дьо́готь), ви́гнати, кури́ти, ви́курити. **Вы́сиженный** – 1) ви́сиджений; 2) (*о цыплёнке*) ви́луплений; 3) пере́гнаний (вино́, смола́) ви́курений.

Выси́живаться, вы́сидеться – виси́джуватися, ви́сидітися. [Пішла́ до ма́тери та й виси́джується там. Ти ви́сиділася, а я ввесь день не присіда́ла].

Выси́нивать, вы́синить – сини́ти, насини́ти, посини́ти.

Вы́ситься – ви́сочи́тися, зво́дитися вго́ру, підно́ситися вго́ру, здійма́тися горо́ю, виве́ршуватися, вивища́тися.

Вы́ска́бливать, -ся, вы́скоблить, -ся – вискріба́ти, -ся, вишкреба́ти, -ся, ви́с[ш]кребти, -ся, скрома́дити, вискрома́джувати, ви́скромадити. **Вы́скобленный** – ви́шкребаний, ви́скромаджений.

Выска́бливание – вишкріба́ння, вишкря́бування, вискрома́джування, *сов.* ви́скріб (*р.* -ребу), ви́шкреблення, ви́скромадження.

Выска́зывание – висло́влювання, вика́зування. [Смі́ливе вика́зування пра́вди в ві́чі (Єфр.)].

Выска́зывать, вы́сказать – 1) висло́влювати, ви́словити, вика́зувати, ви́казати, вимовля́ти, ви́мовити, виповіда́ти, ви́повісти. [Цього́ не ви́кажеш слова́ми. Чому́сь не зва́жився ви́мовити цю ду́мку]. **-ать** *на кого* – ви́явити на ко́го. **-ать** *неосторожно* – прохопи́тися сло́вом; 2) виявля́ти, ви́явити сло́вом; 3) **-ать** *чувства* – освідча́ти, осві́дчити. [Ви навпросте́ць мені́ осві́дчили коха́ння]. **Вы́сказанный** – ви́словлений, ви́мовлений, ви́казаний, ви́явлений. **Выска́зываемый** – висло́влюваний, вика́зуваний, вимо́влюваний, виповіда́ний.

Выска́зываться, вы́сказаться – висло́влюватися, ви́словитися, забира́ти (забра́ти) го́лос. [Ко́жен хтів забра́ти го́лос у цій спра́ві (Крим.)]. **-аться** *о чём* – обзива́тися, обізва́тися про що. **-аться** *в чью пользу, против кого* – озива́тися, озва́тися за ко́го (*и* за ким), про́ти ко́го, запере́чувати, запере́чити що.

Выска́кивание – вистри́бування, виска́кування *и т. д.*

Выска́кивать, вы́скочить, вы́скокнуть – 1) вистри́бувати, вистриба́ти, ви́стрибнути, виска́кувати, ви́скочити, ви́ска[і]кнути, виплі́гувати, ви́плигнути, циба́ти, ви́цибнути, ви́гулькнути; 2) вихо́плюватися, ви́хопитися, вихва́чуватися, вихвача́тися, ви́хватитися, ви́рватися. [Ви́хопився з ха́ти в чо́му сидів. Поперед ві́йська не вихвича́йсь. Не вирива́йся з свої́м сло́вом – сиди́ ти́хо]; 3) **вы́скочить** *в* – ви́лізти на, ви́скікнути в. [Пособи́в йому́ ви́лізти на старши́ну́ (ви́скікнути в старши́ни)]; 4) **-ить** *на теле* – наряди́тися. Як що-не́будь наря́диться зве́рха на ті́лі, то це назива́ється чиря́к].

Выска́льзывать, вы́скользнуть – вислиза́ти, ви́слизнути, -ся, випорса́ти, ви́порснути, (*гал.*) виховза́ти, ви́ховзнути, висува́тися, ви́сунутися. [Земля́ йому́ висува́ється з-під ніг. Ми́ска ви́порснула з рук]. *Быстро* **выска́льзывающий** – порски́й, порськи́й. [Той хло́пець – як порськи́й в'юн: ти його́ поби́ти, а він тобі́ так по-під рука́ми й ви́порсне].

Выскобле́ние – ви́скріб (*р.* -ребу), ви́шкреблення, ви́скромадження.

Вы́скоблить, *см.* **Выска́бливать.**

Вы́скользнуть, *см.* **Выска́льзывать.**

Вы́скочить, *см.* **Выска́кивать.**

Вы́скочка – 1) ви́скічко, ви́скочень (*р.* -чня), ви́хватень, ви́хватько, (*ж.*) вискаку́ля (*р.* -лі); (*социальный*) ви́панок, доробке́вич, скоробага́тько; (*временщик*) скоропа́дько, скоропа́да (*общ. р.*). [Його́ звуть по-ву́личному Ви́скічко ще од ба́тька, бо ба́тько ду́же люби́в виска́кувати перед пана́ми. Всі дівча́та мовча́ли, ті́льки на́ша вискаку́ля знов ви́скочила. Це ви́панок, ви́бився в пани́ з на́ших-таки́ про́стих мужикі́в. Яки́й ви́хватько знайшо́всь!]; 2) (*действие*) ви́скік (*р.* -скоку). *На* **вы́скочку** – з ви́скоком, на ви́передки, напере́д усі́х.

Выскреба́ть, вы́скресть, *см.* **Выска́бливать, вы́скоблить.**

Вы́скребки – ви́шкребки, ошкре́бки.

Выславля́ть, вы́славить – 1) виславля́ти, ви́славити; 2) виколядо́вувати, ви́колядувати, вищедро́вувати, ви́щедрувати. [Ви́колядували собі́ ці́лий міх книші́в].

Вы́слать, *см.* **Высыла́ть.**

Высле́живание – вислі́джування, (ви)слідкува́ння, дохо́дження слі́ду, висте́жування, висо́чування, пантрува́ння, пильнува́ння.

Высле́живать, вы́следить – сочи́ти, присочи́ти, ви́сочити кого́, висліджувати, ви́слідити кого́, слідкува́ти за ким, ви́слідкувати кого́, сте́жити, ви́стежити кого́, ви́тропити (*сов.*),

достерега́ти, достерегти́ кого́, пильнува́ти, допильнува́ти кого́, пантрува́ти, ви́пантрувати кого́. **Вы́следил** *бы даже в земле спрятанное* – ви́нюхав-би зе́мне се́рце.

Вы́слуга – 1) ви́слуга, заслу́га; 2) ви́служення. *По* **вы́слуге** *лет* – ви́служивши свої́ літа́. *За* **вы́слугу** *лет* – за ви́слугу літ.

Выслу́живание – вислуго́вування, *сов.* ви́служення.

Выслу́живать, вы́служить – 1) вислу́жувати, ви́служити, вибува́ти, ви́бути. [Ви́служив (ви́був) тут п'ять ро́ків. Ви́служив собі пе́нсію]. **Вы́служить** *срок* – дослужи́ти, ви́служити, ви́бути, добу́ти. [Добула́ мі́сяця і на дру́гий ста́ла]; 2) заслужи́ти. [Заслужи́в хре́стика не знать за що].

Выслу́живаться, вы́служиться – вислу́жуватися, вислуго́вуватися, ви́служитися, заслужи́тися. [На всіх бре́ше – вислуго́вується перед па́ном].

Выслу́шивание, *сов.* **вы́слушание** – вислу́хування, ви́слухання; (*свидетелей на суде, вообще многих или многое*) переслу́хування, переслу́хання; (*больного*) обслу́хування, обслу́хання, переслу́хування, переслу́хання.

Выслу́шивать, вы́слушать – вислу́хувати, вислухо́вувати, ви́слухати, дослуха́ти, *сов.* дослу́хати, переслу́хати, прослу́хати. **В-ать** *всё или всех* – переслу́хувати, переслу́хати. **-ать** *до конца* – дослу́хувати, дослу́хати. **-ать** (*больного*) – обслу́хувати, обслу́хати, переслу́хати. **Вы́слушанный** – ви́слуханий, переслу́ханий, дослу́ханий, обслу́ханий. **Выслу́шиваемый** – вислу́хуваний, вислухо́вуваний.

Выслю́нивать, вы́слюнить – засли́нювати, засли́нити.

Высма́ливать, вы́смолить – висмо́лювати, ви́смолити, засмо́лювати, засмоли́ти. [Човна́ засмоли́в, та й сам як ви́шмарувався!]. **Вы́смоленный** – ви́смолений, засмо́лений, обсмо́лений.

Высма́ркивать, -ся, вы́сморкать, -ся, вы́сморкнуть, -ся – вися́кувати, -ся, ви́сякати, -ся, ви́сякнути, -ся, сякну́ти, -ся. [Ви́сякай но́са. Ото сякну́всь – і сусі́ди libо́нь почу́ли]. **Вы́сморканный** – ви́сяканий.

Высма́тривание, *см.* **Выгля́дывание.**

Высма́тривать, вы́смотреть – 1) *см.* **Выгля́дывать**; 2) *см.* **Вы́глядеть 2**; 3) гляді́ти, нагляда́ти, нагле́[я́]діти, пильнува́ти, назира́ти, назори́ти, пантрува́ти, ви́пантрувати, визира́ти, ви́зирити, вигляда́ти, ви́глядіти що; (*осмотреть*) видивля́тися, ви́дивитися в чо́му. [Вовк гу́сячий табу́нчик назори́в (Греб.). Пантру́є,— чи не мо́жна потягти́ чого́. Прибіга́є до костьо́ла, гляди́ть свою́ па́ні (Рудан.). Визира́ють до́брої наго́ди. Скрізь ми там ви́дивилися (Куліш)]. *Притти чтобы* **вы́смотреть** – прийти́ на ви́глядки, на пі́дгляди, на ро́згляди, на ви́зирки. **Высма́тривая** – визира́ючи, ви́зирцем, ви́зирці; 4) **вы́смотреть,** *см.* **Вы́няньчить. Вы́смотренный** – ви́гляджений, ви́зорений, назо́рений, ви́няньчений.

Высме́ивание – висмі́ювання, ви́сміхи, глузува́ння, кепкува́ння.

Высме́ивать, вы́смеять – висміва́ти, висмі́ювати, (*сов.* ви́сміяти) кого́, глузува́ти, кепкува́ти з ко́го, на глу́зи бра́ти, на глу́зи взя́ти кого́. **Высме́иваемый** – висмі́юваний. **Вы́смеянный** – ви́сміяний.

Вы́смолить, *см.* **Высма́ливать.**

Вы́сморкать, -ся, *см.* **Высма́ркивать, -ся.**

Вы́сов – 1) (*действие*) висува́ння; 2) (*предмет*) ви́сув.

Высо́вывание – висува́ння, вихиля́ння, витика́ння, вистро́млювання, (*языка*) висоло́плювання.

Высо́вывать, -ся, вы́совать, -ся, вы́сунуть, -ся – висо́вувати, -ся, висува́ти, -ся, ви́сунути, -ся, витика́ти, -ся, ви́ткнути, -ся, вистро́млювати, -ся, ви́стромити, -ся, вихиля́ти, -ся, ви́хилити, -ся. [Ви́стромився з двере́й. Вихиля́вся з-по-за його́ спи́ни]. **-ать, -уть** *язык* – висоло́плювати, ви́солопити язи́к (язика́).

Высо́кий – висо́кий (*ум.* височе́нький, *ув.* височе́нний, височе́зний), вели́кий (*ум.* величе́нький, *ув.* величе́н[з]ний). [Висо́ке не́бо. Височе́нні го́ри. На га́лявині стої́ть величе́нький дубо́к, ви́щий за всі і́нші]. **Наивы́сший** – найви́щий, кра́йній. [Гістері́йні пароксі́зми дійшли́ до кра́йніх гра́дусів]. **Высо́кий** *и тонкий* – гінки́й, стрибулькува́тий, високове́рхий. [Високове́рхі коно́плі (М. Вовч.)]. **Высо́кий** *ростом* – висо́кий на зріст, ро́сл(ав)ий, високоста́нний, (*шутливо*) довга́ль, довга́нь, довге́ло, довготеле́сий. *На* **высо́ких** *ногах* (*о животн.*) – сагани́стий, циба́тий, цибаня́стий. [Цибаня́ста ку́рка]. **В.** (*о голосе*) – висо́кий, горови́й, тонки́й. **В.** (*о дереве*) – гонча́к. **В.** (*о цене*) – вели́ка (*и* висо́ка) ціна́. *Делать* **высо́ким** – роби́ти висо́ким, височи́ти, виви́щувати. *Делаться* **вы́ше** – ви́щати, підви́щуватися. *Быть* **вы́ше** *всего, всех* – переви́щувати все, всіх; (*превосходить*) переважа́ти кого́. **Високо́-ви́соко; высоко́-высоко́** – гень-ви́соко, геть-ви́соко, геть-геть. **Вы́ше** *чего* – [по]ви́ще чого́, над чим, по-над чим, над що. *Из находящегося* **вы́ше** – з-над.

[З-над хма́ри]. *Стать* **вы́ше** *чего* – ви́йти з чо́го.
Высокобере́гий – бережи́стий, крутобере́гий, крутобере́жний.
Высокоблагоро́дие – високоблагоро́дність (*р.* -ности), (*вульг. руссизм*) високоблагоро́ддя.
Высокоблагоро́дный – високоблагоро́дний.
Высокоблагослове́ние – високоблагослове́нство.
Высокова́тый – висо́ченький.
Высоковерши́нный, высокогла́вый – високове́рхий.
Высокого́рный – високого́ряний, високогі́рський.
Высокоержа́вный – великодержа́вний.
Высокодосто́йный – превеле́бний.
Высоколо́бый – високочо́лий.
Высокоме́рие – зарозумі́лість (*р.* -лости), високоду́мство, надмі́рні го́рдощі, надмі́рна пиха́, бундю́чність (*р.* -ности).
Высокоме́рничать – зарозумі́ватися, зарозумі́тися, бу́ти зарозумі́лим, ви́соко не́сти́ся, вдава́тися в пиху́, бундю́читися, пишни́тися. [Не вдава́лись у столи́чну пиху́, жартува́ли (Неч.-Лев.)].
Высокоме́рный – зарозумі́лий, високоду́мний, бундю́чний, пиха́тий. **Высокоме́рно** – зарозумі́ло, високоду́мно, зго́рда, з-пи́шна.
Высокому́дрый – ве́ликорозу́мний, велему́дрий.
Высокому́дрие – великорозу́мність, ведему́дрість.
Высоконо́гий – циба́тий, цибаня́стий.
Высоко́нький, высоко́нько – висо́ченький, висо́ченько.
Высоконра́вственный – високомора́льний, високоети́чний.
Высокообразо́ванный – високоосві́чений.
Высокопа́рность – високохма́рність (*р.* -ности), висо́ке літа́ння, високомо́вність, пишномо́вність (*р.* -ности), (*шутл.*) високошти́льність, наду́тість (*р.* -тости), емфа́за, (*гал.*) бомбасти́чність. (*р.* -ности).
Высокопа́рный – високохма́рний (*стиль*), високомо́вний, пишномо́вний, (*шутл.*) високошти́льний, наду́тий, емфати́чний, (*гал.*) бомбасти́чний. **Высокопа́рно** – зви́со́ка, високомо́вно, пишномо́вно високохма́рно, (*шутл.*) висо́ким шти́лем, з-письме́нна, з-письме́нська, з-висо́ка; наду́то, емфати́чно, (*гал.*) бомбасти́чно.
Высокопоста́вленный – високопоста́влений, висо́кого ста́ну.
Высокопочита́ние – високопоша́на.
Высокопочте́нный – високопова́ж(а)ний, ве́льми (ви́соко) шано́вний, пречу́сний.
Высокопревосходи́тельство – висо́ка ексцеле́нція, ясновельмо́жність (*р.* -ности).
Высокопреосвяще́нный – високопреосвяще́ний, (*стари́нн.*) превеле́бний.
Высокопреосвяще́нство – високопреосвяще́ність, превеле́бність (*р.* -ности), (*катол.*) висо́ка еміне́нція.
Высокопреподо́бие – високопреподо́бність, веле́бність (*р.* -ности).
Высокоразвито́й – високорозви́нений.
Высокоречи́вость, высокоречи́вый, *см.* **Высокопа́рность, -рный.**
Высокоро́дие – високоро́дність (*р.* -ности), (*вульг., руссизм*) високоро́ддя.
Высокоро́дный – високоро́дний, великоро́дний, вели́кого (висо́кого) ро́ду.
Высокоро́слый – на зріст висо́кий, ро́славий, високоста́нний; (*только о раст.*) гончакува́тий.
Высокостство́льный – високостовбуро́вий, високостовбури́стий.
Высокосте́пенство – високодосто́йність (*р.* -ности).
Высокосте́пенный – високодосто́йний.
Высо́кость – висо́кість (*р.* -кости), височиня́ (*р.* -ні́).
Высокоторже́ственный – високоурочи́стий. **В-ый** *день* – високоурочи́ста дни́на, (*крестины, именины и т. п.*) урочи́ста ока́зія, урочи́сте ді́ло.
Высокоуважа́емый – високошано́вний, високопова́жаний.
Высокоу́мный – 1) великорозу́мний; 2) *см.* **Высокоме́рный.**
Высоко́хонько – височі́сінько, височе́нно.
Высокохудо́жественный – високоартисти́чний, високохудо́жній, високомисте́цький.
Высокочти́мый – високошано́вний, високопова́жаний.
Высола́живать – висоло́джувати.
Вы́солить, *см.* **Выса́ливать.**
Вы́сосать, *см.* **Выса́сывать.**
Высота́ – височі́нь (*р.* -чі́ни), височина́ (*р.* -ни́), височиня́ (*р.* -ні́), висота́, вишиня́ (*р.* -ні́),

висо́кість (*р.* -ко́сти). **Висо́ты** – висо́ти, висо́ко́сті, верши́ни. *На одной* **высоте́** *с кем* – врі́вні з ким. **Высото́й** – завви́шки, зви́шки, ви́соко. [А в тім покої́ булú ві́кна на три са́жні ви́соко]. *С* **высоты́** – з височини́, з висо́ка. [Ви щасли́ві, висо́кії зо́рі, все на сві́ті вам ви́дко з висо́ка (Л. Укр.)].

Высотоме́р – висотомі́р (*р.* -ру).

Вы́сохнуть, *см.* **Высыха́ть.**

Высоча́йший – найви́щий. [Найви́ща гора́. За найви́щим нака́зом = *по* **высоча́йшему** *повелению*].

Высо́чество (*титул*) – висо́кість (*р.* -кости). [Його́ висо́кість].

Вы́спать – ви́спати. [Спав тай ви́спав, чого́ не сподіва́всь].

Вы́спаться, *см.* **Высыпа́ться.**

Выспева́ть, вы́спеть, *см.* **Вызрева́ть, вы́зреть.**

Выспра́шивать, вы́спросить – випи́тувати, ви́питати що у ко́го, виві́дувати, ви́відати що у ко́го, допи́туватися, допита́тися чого́ у ко́го; (*настойчиво*) настава́ти на ко́го (Л. Укр.). **Выспра́шиваемый** – випи́туваний, виві́дуваний. **Вы́спрошенный** – ви́питаний, ви́віданий.

Вы́спренний – ви́спренній, *срв.* **Высокопа́рный. -ний** *слог* – висо́кий стиль, (*ирон.*) висо́кий штиль.

Вы́спренность – ви́спренність (*р.* -ности).

Вы́ставить, *см.* **Выставля́ть.**

Вы́ставка – виста́ва, ви́ставка. *На* **вы́ставку** – на по́ка́з.

Выставле́ние – виставля́ння.

Выставля́ть, вы́ставить – виставля́ти, ви́ставити; *а теснее* – 1) вистановля́ти, ви́становити. [Ви́становила подві́йні ві́кна. Повистановля́й кві́ти під дощ]; 2) вистро́млювати, ви́стромити, висува́ти, ви́сунути, витика́ти, ви́ткнути, вихиля́ти, ви́хилити. [Ви́ткну го́лову в вікно́]; (*язык*) висоло́плювати, ви́солопити (язика́); (*зубы*) вищиря́ти, ви́щирити (зу́би), вискаля́ти ви́скалити (зу́би). **Выставля́ть** *вперёд, напр. живот* – випина́ти, ви́пнути, ви́п'ясти; (*обнаженную часть тела*) ви́тріщити. [З ді́рки го́ле колі́но ви́тріщилося]; 3) **-ля́ть** *свидетелей* – ста́вити (станови́ти) сві́дків; 4) (*дверь, подняв ее с петель рычагом*) вива́жувати, ви́важити; 5) (*на вид*) ста́вити, поста́вити пе́ред о́чі; 6) (*чем*) станови́ти чим. [Я себе́ не стано́влю розу́мною]; 7) (*флаг, знамя*) викида́ти, ви́кинути. **Вы́ставленный** – ви́ставлений, ви́стромлений, ви́сунений *и т. д.*

Выставля́ться, вы́ставиться – випина́тися, ви́пнутися, випиха́тися, ви́пхатися [Ви́пнулася впере́д усі́х. Не випиха́йся з своїм добро́м], виставля́тися, ви́ставитися *и т. д.*

Выставно́й – виставни́й.

Вы́ставочный – виставо́вий.

Выста́ивать, вы́стоять – висто́ювати, ви́стояти, досто́ювати, досто́яти. [Не могла́ в че́рзі досто́яти, но́ги поме́рзли].

Выста́иваться, вы́стояться – 1) (*об уставшей лошади*) відпочи́ти. [Напі́й коня́ – вже відпочи́в]; 2) (*выдыхаться*) висто́юватися, ви́стоятися. [Була́ по́вна пля́шка, а тепе́р он скі́льки ви́стоялося]; 3) (*о хлебе в копнах*) досто́яти. [Жи́то жа́ли свидове́, а в ко́пах досто́яло]; 4) (*о новой постройке*) ви́стоятися. [Га́рно ви́стоялася ха́та – мо́кра не бу́де]; 5) (*о краске*) – (*сов.*) злиня́ти, збля́кнути. **Вы́стоявшийся** – ви́стояний, ви́стоялий.

Выстёгивать, вы́стегать – штапува́ти, ви́штапувати, вистьо́бувати, ви́стьобати. [Ви́штапувала очі́пок]. **Вы́стеганный** – ви́штапуваний, штапо́ваний, ви́стьобаний, стьо́баний. *Срв.* **Выстра́чивать.**

Выстила́ние – висте́лювання, вистеля́ння, вимо́щування, сов, ви́стелення, ви́мощення; (*камнем*) брукува́ння, буркува́ння, *сов.* забрукува́ння, побрукува́ння.

Выстила́ть, вы́стлать – вистеля́ти, ви́стелити, вимо́щувати, ви́мостити; (*камнем*) бракува́ти, ви́брукувати, буркува́ти, ви́буркувати. **Вы́стланный** – ви́стелений, ви́мощений; (*камнем*) бруко́ваний, бурко́ваний, ви́брукуваний, ви́буркуваний.

Вы́стилка – 1) (*действие*) *см.* **Выстила́ние**; 2) (*то, чем что выстлано*) у́стілка, ви́стілка.

Вы́стилочный – 1) устілко́вий, вистілко́вий; 2) брукува́льний.

Высти́рывать, вы́стирать – віджима́ти (*мног.* повіджима́ти), пережима́ти (*мног.* попережима́ти), пра́ти, ви́прати (*мног.* попра́ти). [Дава́й, ви́перем сорочки́. Повіджима́ла сорочки́ вже двічі, а на ніч золи́тиму]. **Вы́стиранный** – ви́праний.

Вы́стлать, *см.* **Выстила́ть.**

Вы́стой – ви́стояння, звітрі́лість (*р.* -лости).

Вы́стойка – о́пір (*р.* о́пору), ви́держка.

Вы́стоять, *см.* **Выста́ивать.**

Выстра́гивать, вы́строгать – вистру́гувати, струга́ти, ви́стругати, ге(м)блюва́ти, ви́ге(м)блювати. **Вы́строганный** – ви́струганий, ви́ге(м)блюваний.
Вы́страдать – ви́страждати, одте́рпіти, перете́рпіти.
Выстра́ивание (*о здании из дерева*) – вибудо́вування, будува́ння; (*из камня*) – вимуро́вування, мурува́ння; (*о войске*) – ушико́вування, шикува́ння, у[по]шикува́ння, ви́шикування.
Выстра́ивать, -ся, выстро́ивать, -ся, вы́строить, -ся (*о здании*) – вибудо́вувати, -ся, будува́ти, -ся, ви́будувати, -ся. **-ить** – ви́ставити, поста́вити. [Ха́ту собі поста́вили]; (*только о каменном*) вимуро́вувати, -ся, мурува́ти, -ся, ви́мурувати, -ся; (*о войске*) ушико́вувати, -ся, шикува́ти, -ся, у[по]шикува́ти, -ся, ви́шикувати, -ся, уставля́ти, -ся, уста́вити, -ся. [Пошикува́ти в рівні ла́ви (Єфр.). Ви́шикувалися в ряди́ (Л. Укр.)]. **Выстра́иваемый** – вибудо́вуваний, вимуро́вуваний, у[ви]шико́вуваний. **Вы́строенный** (*о здании*) – ви́будуваний, ви́мурований; (*о войске*) – у[по,ви]шико́ваний, уста́влений.
Выстра́чивать, вы́строчить – стебнува́ти, ви́стебнувати, ши́ти (*сов.* поши́ти) ви́стігом. **Вы́строченный** – вистебно́ваний, поши́тий ви́стігом. *Срв.* **Выстёгивать.**
Вы́стрел – стріл (*р.* -лу), по́стріл, стрі[е]ль. *Холостой* **в.** – ви́стріл без набо́ю, сліпи́й.
Выстре́ливание – вистрі́лювання, стріля́ння.
Выстре́ливать, вы́стрелить – вистрі́лювати, *сов.* ви́стрілити, стрі́лити (*и* стре́лити), стрільну́ти, стре́льнути. **Вы́стрелить***, не видя цели* – стре́льнути (стрі́лити) на-о́сліп.
Вы́стрелять – 1) повистрі́[е́]лювати. [Всі набо́ї повистре́лював]; 2) повибива́ти, ви́нищити стріля́нням.
Выстрига́ние – 1) вистрига́ння; 2) обстрига́ння.
Выстрига́ть, -ся, вы́стричь, -ся – 1) вистрига́ти, -ся, ви́стригти, -ся; 2) обстрига́ти, -ся, обстри́гти, -ся. **Вы́стриженный** – 1) ви́стрижений; 2) обстри́жений.
Вы́строгать, *см.* **Выстра́гивать.**
Вы́строить, *см.* **Выстра́ивать.**
Вы́стройка – будува́ння, збудува́ння, вибудо́ва.
Вы́строчить, *см.* **Выстра́чивать.**
Выстру́гивать, *см.* **Выстра́гивать.**
Выстужа́ть, высту́живать, вы́студить – висту́джувати, ви́студити, вихоло́джувати, ви́холодити; (*частым открыванием дверей*) ви́скрипати (*сов.*). [Ви́скрипали ха́ту]. **Вы́стуженный** – ви́студжений, ви́холоджений.
Высту́кивать – висту́кувати.
Вы́ступ – ви́ступ; (*крыши*) ви́пуст; (*скалы*) при́скалок; (*земли, вдающийся в чужую землю*) за́кло; (*у печки для спичек и пр.*) кару́нка.
Выступа́ние – виступа́ння.
Выступать, вы́ступить – виступа́ти, ви́ступити. [Виступа́є як па́ва. Ви́ступив проти ме́не. Аж піт ви́ступив]; *а теснее* – 1) **выступа́ть** *важно, плавно* – іти́ ви́ступці, ви́ступцем; 2) виходжа́ти, вихо́дити, (*сов.* ви́йти), вируша́ти, ви́рушити, вибира́тися, ви́братися. [Полко́вник із наме́ту виходжа́є. Ві́йсько ви́рушило в бій]; 3) *резко вперёд* – верива́тися, ви́рватися. [Напере́д не верива́йся, ззаду не зостава́йся]; 4) (*из ряда*) висува́тися, ви́сунутися, вихиля́тися, ви́хилитися, викава́ти, ви́стати, витика́тися, ви́ткнутися. [На́ша ха́та ду́же вистає́ (витика́ється) проти і́нших з перії́]; 5) (*в защиту кого, чего*) става́ти в оборо́ні кого́, чого́, обстава́ти, обста́ти за що (за чим, за ким). [За грома́дську спра́ву обста́ти (Грінч.). Обстає́ за ним]; 6) (*против кого*) става́ти проти, руша́ти на ко́го; 7) (*кандидатом*) кандидува́ти (*во что* – на ко́го); 8) (*пятнами*) плями́тися; 9) **выступа́ть** *наружу* (*выныpять*) – винуря́тися. [Рі́чка то хова́ється помі́ж дерева́ми, то знов винуря́ється і блищи́ть проти со́нця]; 10) (*постепенно из воды*) витава́ти, ви́тонути. [Тепер і тут камі́ння повитава́ло і там потро́ху витає́ з води́. Вода́ залля́ла ди́ні, то поки воно́ ви́тоне з-під води́ – па́ростки й поги́нуть]; 11) (*из границ приличия*) перейти́ ме́жі присто́йности.
Выступа́ющий, *см.* **Торча́щий.**
Вы́ступка, вы́ступь – виступа́ння, хода́, поста́ва.
Выступле́ние – ви́ступ; (*о войске*) вируша́ння; *сов.* ви́рушення.
Выстыва́ние – простига́ння, холо́нення, вихоло́джування, (*провинц.*) вихолоня́ння.
Выстыва́ть, вы́стыть, вы́стынуть – вихоло́джуватися, ви́холонути, простига́ти, прости́гти, холо́нути (*провинц.* прохолоня́ти), прохоло́нути. **Вы́стывший** – прости́глий, прохоло́нутий.
Вы́судить *что-н.* – ви́позивати щось.
Вы́сунуть, -ся, *см.* **Высо́вывать, -ся.**

Вы́суслить – ви́цмулити, ви́смоктати, ви́жлуктитити.
Высу́чивать, вы́сучить – вису́кувати, ви́сукати.
Высу́шивание, вы́сушка – вису́шування, обсу́шування; *сов.* ви́сушення, обсуші́ння.
Высу́шивать, -ся, вы́сушить, -ся – вису́шувати, -ся, ви́сушити, -ся, обсу́шувати, -ся, обсуши́ти, -ся, зсуши́ти, -ся. **Высу́шиваемый** – вису́шуваний, обсу́шуваний. **Вы́сушенный** – ви́сушений, обсу́шений, зсу́шений. *См.* **Высыха́ть.**
Высчи́тывание – 1) вирахо́вування, обрахо́вування, вилі́чування, облі́чування; (*учет*) о́блік; 2) (*из заработка*) одверта́ння, виверта́ння, одрахува́ння.
Высчи́тывать, вы́считать – 1) вирахо́вувати, ви́рахувати, обрахо́вувати, обрахува́ти, зрахува́ти, вилі́чувати, ви́лічити, (*учитывать*) облі́чувати, облічи́ти, чи́сли́ти, ви́числити, обчи́сли́ти; 2) (*из заработка*) – одверта́ти, одверну́ти, виверта́ти, ви́вернути (з платні кому́).
Вы́сший – ви́щий, найви́щий, зве́рхній. [Ви́ща школа. Найви́ща вла́да]. **Вы́сшее** *положение* – ви́ще стано́вище, зве́рхність (*р.* -ности), ви́щість (*р.* -щости). **Вы́сшие** *классы общества* – верхи́ громадя́нства. *Принадлежащий к* **вы́сшему** *обществу* – великосві́тній.
Высыла́ние – висила́ння, виправля́ння; *сов.* ви́слання.
Высыла́ть, вы́слать – 1) висила́ти, ви́слати, зсила́ти, зісла́ти, (*мног.*) поз[ви]сила́ти, виряжа́ти, ви́рядити, виправля́ти, ви́правити. [Зосла́в хло́пця з ха́ти. Ви́рядили бра́та на село́ відпочива́ти]. **Вы́слать** *на встречу кого* – ви́рядити кого́ назу́стріч кому́, перестрі́ти ким кого́. [Перестрі́в він його́ свої́ми посланця́ми (Куліш)]; 2) надсила́ти, надісла́ти. [Проха́ємо надсила́ти нам ва́шу газе́ту]; 3) **высыла́ть** *в изгнание* – засила́ти на ви́гнання, виганя́ти, висила́ти, банітува́ти, збанітува́ти; (*на поселение*) засила́ти куди́сь, засла́ти. **Вы́сланный** – 1) ви́сланий; 2) наді́сланий; 3) баніто́ваний, ви́сланий, ви́сланець, за́сланий, засла́нець (*р.* -нця).
Вы́сылка – 1) *см.* **Высыла́ние**; 2) ви́слання, банітува́ння, засла́ння.
Высыпа́ние – 1) висипа́ння, си́пання; 2) *мед.* – ви́сип, ви́сипка, висипа́ння; 3) висипля́ння.
I. Высыпа́ть, -ся, вы́сыпать, -ся – 1) висипа́ти, -ся, ви́сипати, -ся. [Пісо́к ви́сипавсь. Зо́рі ви́сипали вже на не́бі (Неч.-Лев.). У нього ви́сипало на лиці]; *а теснее* – витру́шувати, -ся, ви́трусити, -ся; (*с треском из семенной коробочки*) вилу́скуватися, ви́лущитися; *о зерне* (*в колосе*) – плисти́, (*в помещении*) – ви́текти. [Вівса́ ми ще не пожа́ли, а він пливе́. Ви́текло жи́то в ді́рку, що ми́ші прої́ли]; 2) (*толпой*) виро́юватися, ви́роїтися, ви́сипати, сипну́ти. [Сипну́ла дітвора́ з шко́ли]. **Вы́сыпанный** *и* **вы́сыпавшийся** – ви́сипаний, ви́трушений, ви́течений, ви́роєний.
II. Высыпа́ть, -ся, вы́спать, -ся – висипля́тися, висипа́тися, ви́спати, -ся, переспа́тися. [А в вівто́рок висипля́лися, а в се́реду похміля́лися. Ви́спав цілі́сіньку ніч не прокида́ючися і таки не ви́спавсь. Ой ще бурла́к не здріма́вся, вже госпо́дар переспа́вся]. **Вы́спавшийся** – ви́спаний.
Вы́сыпка – 1) (*от «сыпать»*) – висипа́ння; *сов.* ви́сипання; 2) спання́, ви́спання. *Задать* **вы́сыпку** – ви́рутитися, ви́спатися аж-аж, (*опис.*) хропака́ нахропти́ся, *гал.* ви́друстітися.
Высыпно́й – висипни́й, висипа́льний.
Вы́сыпь, *мед.* – ви́сипка.
Высыха́ние – висиха́ння, *сов.* ви́схнення, усиха́ння, *сов.* усо́хнення, зсиха́ння, *сов.* зсо́хнення.
Высыха́ть, вы́сохнуть – висиха́ти, со́х(ну)ти, схну́ти, посо́хнути, посхти́, посхну́ти, (*о мног.* повсиха́ти), ви́схнути, усо́хнути, просиха́ти, просо́хнути, просхну́ти; (*о болоте*) дря́гнути (*гал.*); **вы́сохнуть** *и с'ёжиться* – зсуши́тися, зсо́хтися. **Вы́сохший** – ви́схлий, посо́хлий, просо́хлий, зсо́хлий, усо́хлий. **Вы́сохший** *и жесткий* (*о коже*) – коржа́вий. **Вы́сохшее** *болото* – боло́тище. **Высыха́ющий**, *не* **высыха́ющий** – схну́чий, несхну́чий. *См.* **Высу́шиваться.**
Высь – висо́кість (*р.* -кости), висота́, височі́нь (*р.* -чі́ни), височиня́ (*р.* -ні́); (*архаич.*) вись (*р.* ви́си). *См.* **Висота́.**
Вyта́ивать, *см.* **Та́ять.**
Выта́лкивание – випиха́ння, вишто́вхування, вишту́рхування, випира́ння.
Выта́лкивать, -ся, вы́толкать, -ся – випиха́ти, -ся, ви́пхати, -ся, ви́пхнути, -ся, вишто́вхувати, -ся, ви́штовхати, -ся, ви́штовхнути, -ся, вишту́рх[к]увати, -ся, ви́штурх[к]ати, -ся, ви́штурхнути, -ся, виганя́ти, -ся. [Смок (*насос*) витяга́є во́здух з цівки, а через те вода́ підніма́ється й виганя́ється геть (Ком.)]. **Выта́лкивать** *в зашей* – у поти́лицю вибива́ти, гна́ти в три ви́рви. **Выта́лкиваемый** – випи́ханий, вишто́вхуваний, вишту́рхуваний. **Вы́толканный, вы́толкнутый** – ви́пханий, ви́пхнутий, ви́штовханий, ви́штурханий, ви́гнаний. **Выта́лкивающий** – випи́хач.

Выта́нивать, *см.* **Тони́ть.**
Вытанцо́вывать, вы́танцовать – витанцьо́вувати, ви́танцювати, відтанцьо́вувати, відтанцюва́ти. [Ніяк оцього гопака́ не відтанцюю!].
Выта́пливание – вито́плювання, висма́жування, вишква́рювання.
Выта́пливать, -ся, вы́топить, -ся – 1) топи́ти, -ся (в печі), ви́топити, -ся, пали́ти, -ся, напали́ти, -ся. [У ха́ті вже ви́топилося. До́бре напали́ піч, щоб хліб не глевки́й був]; 2) (*о жире*) сма́жити, -ся, висма́жувати, -ся, вишква́рювати, -ся, топи́ти, -ся, вито́плювати, -ся, ви́топити, -ся. [З вас деру́ть ре́мінь, а з їх бува́ло й лій топи́ли (Шевч.)].
Выта́птывание – вито́птування; (*посевов, травы*) толочі́ння, витоло́чування, *сов.* ви́толочення; талува́ння; (*топанием копыт*) ґрасува́ння.
Выта́птывать, вы́топтать – вито́птувати, ви́топтати, сто́птувати, стопта́ти, ступцюва́ти (*сов.*) сту́пати (*сов.*), виту́пувати, ви́тупати, зброди́ти (*сов.*). [Уве́сь помі́ст у ха́ті сту́пали ді́ти]; (*топая копытами*) ґрасува́ти, зґрасува́ти. [Тата́ри стоя́ли, копи́тами зе́млю ґрасува́ли]; (*посев, траву*) толочи́ти, витоло́чувати, ви́толочити, утоло́чити, збива́ти, зби́ти, талува́ти, (*сов.*) потропи́ти, зброди́ти. [Худо́ба зброди́ла луку́].
Вытара́щивать, вы́таращить – виря́чувати, ви́рячити, витріща́ти, ви́тріщити, вибалу́шувати, ви́балушити, ви́торопити (*сов.*), (*о мног.* повитoро́плювати), вилу́плювати, ви́лупити, ви́п'ясти (*сов.*) о́чі, видивля́тися, ви́дивитися, визира́тися, ви́зиритися на ко́го. [Ну, чого́ о́чі ви́рячила? Повиря́чувалися на ме́не, на́че я з то́го сві́ту прийшла́]. **Вы́таращенный** – ви́рячений, ви́тріщений, ви́балушений; (*прилаг.*) витрішкува́тий. [Сич ти витрішкува́тий! = *пучеглазый.* О́чі витрішкува́ті, як у жа́би].
Вытáривать, вы́торить – прото́птувати, протопта́ти, вто́птувати, втопта́ти (сте́жку).
Выта́скивание – витяга́ння, (*сов.*) витя́гнення; виволіка́ння, (*сов.*) ви́волочення; вицуплювапня; (*о палке из плетня*) випру́чування, (*сов.*) ви́прутіння; (*раков из норок*) печерува́ння.
Выта́скивать, вы́таскать, вы́тащить – тяга́ти, витяга́ти, (*сов.*) ви́тягти, виволіка́ти, ви́волокти (*многих* – повиволіка́ти), вицу́плювати, ви́цупити; (*из плетня хворостину*) випру́чувати (лома́ку), ви́прутити; (*раков из их норок*) печерува́ти (ра́ки), ви́печерувати. **Выта́скиваемый** – витя́гуваний, виволі́куваний. **Вы́тасканный, вы́тащенный** – ви́тягнений, ви́тягнутий, ви́волочений *и т. д.*
Выта́чивать, вы́точить – 1) виго́стрювати, ви́гострити; 2) (*на токарном станке*) обто́чувати, обточи́ти, вито́чувати, ви́точити; 3) (*проедать*) вито́чувати, ви́точити, поточи́ти, сточи́ти. [Ша́шіль поточи́в стіл].
Вы́тащить, *см.* **Выта́скивать.**
Вытве́рживать, вы́твердить – витве́рджувати, ви́твердити.
Вытека́ние – витіка́ння, виплива́ння.
Вытека́ть, вы́течь – 1) витіка́ти, ви́текти, вилива́тися, ви́литися, точи́тися, вито́чуватися, ви́точитися, виплива́ти, ви́пливти, сплива́ти, спливти́. [Кров сплива́є (то́читься). Зві́дси виплива́є струмо́к]; (*каплями*) ска́пувати, ска́пати, ка́плями точи́тися, ви́точитися; (*о ключе*) вирина́ти. [Ой у го́роді криниче́нька одна́, да вирина́є холо́дная вода́]; 2) (*как логическое следствие*) виплива́ти, ви́пливти. [Зві́дси виплива́є логі́чний ви́сновок]; (*происходить*) вихо́дити, ви́йти, виника́ти, ви́никнути.
Вытере́бливать, вы́теребить – висми́кувати, ви́смикнути, видира́ти, ви́дерти.
Вы́тереть, *см.* **Вытира́ть.**
Выте́рпливать, вы́терпеть – терпі́ти, вите́рплювати, ви́терпіти, сте́рплювати, стерпі́ти, перете́рплювати, перете́рпіти, одте́рплювати, одте́рпіти. [За все ми одте́рпіли (М. Вовч.)]. **Вы́терпеть** *до конца* – доте́рпіти; (*страдания, муки*) – відстра́ждати; (*много*) набідува́тися, набіди́тися.
Вы́тесать, *см.* **Вытёсывать.**
Вытесне́ние – випира́ння, *сов.* виперття́, витиска́ння, *сов.* ви́тиснення, випиха́ння, *сов.* ви́пхання.
Вытесня́ть, вы́теснить – витиска́ти, ви́тиснути, випира́ти, ви́перти, випиха́ти, ви́пхати, ви́пхнути; (*выживать*) вигриза́ти, ви́гризти кого́ зві́дки, (*фам.*) вику́рювати, ви́курити. **Вы́тесненный** – ви́пертий, ви́тіснений, ви́пханий; ви́гризений. **Вытесня́емый** – вити́скуваний, випи́раний, випи́ханий.
Вытёсывание – виті́сування, теса́ння, тесани́на.
Вытёсывать, вы́тесать – теса́ти, виті́сувати, ви́тесати; (*мног.*) повиті́сувати.
Вы́течка – 1) витіка́ння; (*то, что вытекло*) ви́тічка; 2) ви́хід, вилі́зання (звірини́ з лі́гва).
Вы́течь, *см.* **Вытека́ть.**
Вытира́ние – витира́ння, утира́ння, обтира́ння.

Вытира́ть, -ся, вы́тереть, -ся – витира́ти, -ся, ви́терти, -ся, утира́ти, -ся, уте́рти, -ся, обтира́ти, -ся, обіте́рти, -ся; стира́ти, -ся, сте́рти, -ся, постира́ти -ся. [Напи́сане постира́лося]. **Вы́тереть** *нос* – уте́рти но́са.
Вы́тирка – витира́ння, *сов.* витертя́.
Вы́тиск – ви́тиск, відби́ток (*р.* -тку).
Вытиа́скивать, вы́тискать – витиска́ти, ви́тиснути, вида́влювати, ви́давити, вича́влювати, ви́чавити. [Дим сльо́зи з оче́й витиска́є].
Вытесня́ть, вы́тиснить, вы́тиснуть, *см.* **Отти́скивать, отти́снуть.**
Вы́ткать, *см.* **I. Вытыка́ть.**
Вы́ткнуть, -ся, *см.* **II. Вытыка́ть, -ся.**
Вы́толкать, вы́толкнуть, *см.* **Выта́лкивать.**
Вытолко́вывать, вы́толковать, *см.* **Истолко́вывать.**
Вы́толочь – ви́товкти.
Вы́тонить, *см.* **Тони́ть.**
Вы́топить, *см.* **Выта́пливать.**
Вы́топка – 1) опа́лення, огріття́ (ха́ти); 2) **вы́топки** *жира* – шква́рки, ви́шкварки.
Вы́топтать, *см.* **Выта́птывать.**
Выторго́вывать, вы́торговать – 1) уторго́вувати, уторгува́ти. [Ма́ло сього́дні вторгува́ли]; 2) виторго́вувати, ви́торгувати. [Ніч́ого не ви́торгувала: як запра́вив він карбо́ванця, так і копі́йки не впусти́в].
Вы́торжка – ви́торгування, вторгува́ння.
Вы́торить, *см.* **Выта́ривать.**
Вы́тормошить, *см.* **Тормоши́ть.**
Вы́точить, *см.* **Выта́чивать.**
Вы́точка – вито́чування, обто́чування, *сов.* ви́точення.
Вы́точник, *бот.* – жо́втий льон.
Вытравле́ние, вы́травка – витра́влювання, *сов.* ви́травлення, випа́сування, *сов.* випасі́ння, витоло́чування, *сов.* ви́толочення; витру́ювання, *сов.* ви́труєння; (*плода*) зігна́ння пло́ду.
Втра́вливать, вытравля́ть, вы́травить – 1) витравля́ти, ви́травити, витро́ювати, ви́троїти. [Ви́травити ту по́гань із рі́дного письме́нства (Куліш). Не ви́травили із душі́ і се́рця (Єфр.). Біль мій не даре́мний, він виго́ює, витро́ює любо́в (Ворон.)]. **Вытравля́ть** (*из утробы*) *плод* – зганя́ти (*сов.* зігна́ти) плід; 2) (*о потраве*) випа́сувати, ви́пасти, витоло́чувати, ви́толочити, шко́ди наробити; 3) (*ядом во множ.*) витру́ювати, ви́труїти, труї́ти, потруї́ти. [Ви́труїла мише́й усі́х]. **Вы́травленный** – ви́травлений, ви́пасений, ви́толочений; ви́труєний; (*о плоде*) зі́гнаний.
Вытравно́й – витравни́й, витруйни́й; (*мед.*) зганя́льний.
Вы́трамбовать, *см.* **Трамбова́ть.**
Вы́требовать – ви́правити, домогти́ся, допе́вни́тися.
Вы́требованный – ви́правлений.
Вытрезвля́ть, -ся, вы́трезвить, -ся – витвере́зювати, -ся, ви́тверезити, -ся, охмеля́ти, -ся, охмели́ти, -ся. [Шви́дче охмеля́йся (Котл.)]. **Вы́трезвленный, вы́трезвившийся** – твере́зий, ви́тверезений, отверезі́лий.
Вытрезвле́ние – витверезі́ння.
Вытре́пливание – виті́пування, тіпани́на, витрі́пування.
Вытрёпывать, вы́трепать – виті́пувати, ви́тіпати, (*всё постеп.*) потіпа́ти; витрі́пувати, ви́тріпати. [Потіпа́ла льон. Ви́тріпай ки́лим]. **Вы́трепанный** – ви́тіпаний; ви́тріпаний.
Вытряса́ть, -ся, вы́трясти, -ся – витру́шувати, -ся, ви́трусити, -ся.
Вытря́хивание – витру́шування; *сов.* ви́трусіння.
Вытря́хивать, -ся, вытряха́ть, -ся, вы́тряхнуть, -ся, *см.* **Вытряса́ть, -ся.**
Вытупля́ть, вы́тупить, *см.* **Тупи́ть.**
Выту́ривать, вы́турить – виту́рювати, ви́турити, витурля́ти, ви́турлити, випира́ти, ви́перти.
Вытушёвывать, вы́тушевать – тушува́ти, ви́тушувати що, кла́сти (покла́сти) тушові́ ті́ні на чо́му.
I. Вытыка́ть, вы́ткать – тка́ти (*редко* витика́ти), ви́ткати, зотка́ти, утка́ти [Не бага́то утка́ла], (*узор на ткани*) натика́ти, натка́ти. **Вы́тканный** – ви́тканий, утка́ний. *С* **вы́тканными** *узорами* – натика́ний. [Натика́ні рушники́]. **Вы́тканный** *узором в виде чешуи* – лускови́й. [Ска́терті все лускові́ї].
II. Вытыка́ть, -ся, вы́ткнуть, -ся – витика́ти, -ся, ви́ткнути, -ся, вистро́млювати, -ся,

вистромля́ти, -ся, ви́стромити, -ся; (*выколоть*) ви́штрикнути.
Выть, взвыть – ви́ти, зави́ти; (*жалобно*) заво́дити, ски́глити, квили́ти, квили́ти-проквиля́ти. [Хто так жа́лібно заво́дить? Ві́тер ски́глить. Вовки́ кви́ля́ть-проквиля́ють. Пу́гач кви́лить]. **Во́ющий** (*о ветре*) – скигля́вий (Куліш).
Вытьё – виття́, квилі́ння, скиглі́ння; (*опла́кивание*) за́води, голосі́ння над ким.
Вы́тягать – ви́позивати, ви́судити.
Вытя́гивание – витяга́ння, випро́стування.
Вытя́гивать, вы́тянуть – 1) (*извлекать*) витяга́ти, тягти́, ви́тягти; стяга́ти, стягти́. [Тягти́ відро́ з коло́дязя. Ви́тягла ска́бку з па́льця. Вапно́ стяга́є з гли́ни во́гкість]; (*невод из воды*) вибира́ти, ви́брати не́від; (*из проруби*) ви́топити що; (*нити из тка́ни, жилы*) сота́ти, висо́тувати, ви́сотати. [Ви з ме́не вже всі жи́ли ви́сотали]. **Вы́тянуть** *сена из стога* – насми́кати, всмикну́ти (сі́на); (*высосать*) ви́ссати. [Ви́ссала пра́ця Дже́рину си́лу]; (*с жадностью*) ви́цмулити. [Повні́сінське відро́ ви́цмулила]; 2) (*протягивать*) випро́стувати, ви́простати, простяга́ти, простягти́. [Ліг і ви́простав нато́млені но́ги. Гуса́к простяга́є ши́ю]; 3) (*растягивать*) витяга́ти, ви́тягти. [Як коро́ткий, то ви́тягнуть]; 4) **вы́тянуть** (*хлеснуть*) *чем* – опері́щити, опереза́ти, потягти́, затя́ти. [Затне́ карбаче́м по спи́ні (Куліш). Затя́в коня́].
Вытя́гиваться, вы́тянуться – витяга́тися, ви́тягтися, простяга́тися, простягти́ся. **-ться** *вверх* – ви́п’ястися, ви́гнатися. [Мінаре́т ви́п’явся вго́ру (Коцюб.). Я відра́зу ви́гналася така́ висо́ка, як оце́ й тепе́р. Ви́гнало Я́кова як я́вора стрункого та висо́кого (Васильч.)]. *Срв.* **Вы́тянуться** *в струнку* – ви́струнитися, ви́струнчитися, ви́пнутися як струна́.
Вы́тяжка – 1) витяга́ння, *сов.* ви́тягнення; ви́пнутість (*р.* -тости). *Стоять на* **вы́тяжку** – стоя́ти наввипинку (М. Вовч.), випина́ючись; 2) *хим.* – ви́тяжка, екстра́кт; 3) **вы́тяжки** *сапожные* – переди́; 4) витяжни́й душни́к, ви́тяжка.
Вытяжно́й – витяжни́й.
Выу́живать, вы́удить – вило́влювати, ви́ловити (ву́дкою), лови́ти, влови́ти (ву́дкою, на гачо́к), *сов.* пійма́ти (упійма́ти) ву́дкою (на ву́дку, на гачо́к). [В ці́лій кни́жці він ви́ловив ті́льки де́сять друка́рських помило́к].
Вы́утюжить – ви́прасувати, (*только как руссизм*) ви́гладити.
Выу́чивание – вивча́ння, навча́ння, завча́ння; *сов.* ви́вчення, навчі́ння, (*диал.*) навчиття́.
Выу́чивать, -ся, вы́учить, -ся – вивча́ти, -ся, ви́вчити, -ся, навча́ти, -ся, навчи́ти, -ся (*чему* – чого́). [Хто тебе́ навчи́в ціє́ї пісні? Навча́йся всього́ пу́тнього = *всему полезному*]; завча́ти, -ся, завчи́ти, -ся чого́; (*подучивать*) піду́чувати, підучи́ти. **Выу́чиваемый** – виу́чуваний. **Вы́ученный** – ви́вчений, на́вчений.
Вы́учка – 1) *см.* **Выу́чивание**; 2) нау́ка, ви́учка. [Відда́в у нау́ку (*к мастеру*) на му́ку. Знайшла́ таку́ шва́чку, що взя́ла мене́ на ви́учку (Конис.)].
Выха́живать, вы́ходить – 1) вихо́джувати, ви́ходити [По всіх степо́чках ви́ходила. Ходи́в два дні, а ви́ходив дві копі́йки], (*сов.*) ви́тупати. [Наси́лу ви́тупали в нього́, щоб дозво́лив]; 2) (*больного*) догляда́ти, ви́глядіти.
Выха́живаться, вы́ходиться (*о больном*) – виду́жувати, ви́дужати, осте́рбувати, осте́рбати, оклига́ти, окли́гати.
Вы́ханжить – ви́морочити (ви́дурити) щось побо́жними слова́ми, напреподо́бити собі́ (в свою́ кеше́ню) щось.
Выха́ркивать, вы́харкать, вы́харкнуть – вихря́кувати, ви́хрякати, ви́хрякнути, виха́ркувати, ви́харкати. **Вы́харкнутый** – ви́хрякнутий, ви́харканий.
Выхва́ливание – вихва́лювання, вихваля́ння.
Выхва́ливать, -ся, вы́хвалить, -ся – вихва́лювати, -ся, вихваля́ти, -ся, ви́хвалити, -ся. **Выхва́ливаемый** – вихва́люваний. **Вы́хваленный** – ви́хвалений.
Выхва́тывание – вихо́плювання, вихва́чування, *сов.* ви́хоплення, ви́хвачення, ви́хват.
Выхва́тывать, -ся, вы́хватить, -ся – вихо́плювати, -ся, ви́хопити, -ся, вихва́чувати, -ся, ви́хватити, -ся. **Выхва́тываемый** – вихва́чуваний, вихо́плюваний. **Выхваченный** – ви́хоплений.
Выхва́щивать, вы́хвостить – вишпа́рювати, ви́шпарити, ви́парити, шмага́ти, ви́шмагати.
Выхе́ривание – перекре́слювання, *сов.* перекре́слення, перехре́щування.
Выхе́ривать, вы́херить – (на́вхрест) перекре́слювати, перекресли́ти (*многое* поперекре́слювати), перехре́щувати, перехрести́ти. **Вы́херенный** – перекре́слений, перехре́щений.
Вы́хитрить – ви́хитрувати, ви́морочити хи́трощами.
Выхлёбывать, вы́хлебать, вы́хлебнуть – висьо́рбувати, ви́сьорбати, вихле́птувати, ви́хлептати; ви́хлестати. [Навари́ла борщу́ та й не ви́хлещу]. **Вы́хлебанный** –

ви́сьорбаний, ви́хлептаний.
Вы́хлестнуть, *см.* **Выхлёстывать.**
Выхлёстывать, вы́хлестать *и* **вы́хлестнуть** – 1) вистьо́бувати, ви́стьобати, ви́хвиснути. [Ї́хав ве́рхи лі́сом, так йому́ ви́хвиснуло гі́лкою одно́ о́ко]; 2) вихлю́пувати, ви́хлюпати, ви́хлюпнути, ви́хлюснути (*напр. во́ду из чашки*).
Вы́хлеснуть, *см.* **Выхлёстывать.**
Выхлопа́тывать, вы́хлопотать – виправля́ти, ви́правити, виклопо́тувати, ви́клопотати що, ви́старатися про що (*реже* чого́) [Ти-ж гро́шей ви́старайсь!].
Вы́хныкать – ви́плакати (пхи́каючи), ви́канючити (пхи́канням).
Вы́ход – 1) ви́хід (*р.* ви́ходу), хід (*р.* хо́ду). [З на́шого подві́р'я – два ви́ходи. Тоді́ грома́да бу́де в тако́му кільці́, що з його́ не бу́де хо́ду. Опові́щення про ви́хід ново́ї газе́ти. Це він сказа́в на ви́ході = *перед* **вы́ходом***, выходя*]; (*уход*) відхі́д (*р.* -хо́ду), (*редко*) ви́йстя. [Сказа́в на відхо́ді = *выходя*]. **Вы́ход** *замуж* – віддання́, віддава́ння. *Великий* **вы́ход** (*в церкви*) – перено́с, вели́кий ви́хід. **Вы́ход** *из положения* – ря[а]ту́нок, поря[а]ту́нок, ра́да, пора́да. *Из этого нет* **вы́хода** – на се нема́ ра́ди, тут нема́ ви́ходу. *Найти* **вы́ход** – зара́дити кому́ (*или* собі́), пора́дити собі́ з чим, да́ти собі́ ра́ду, пора́ду; 2) *хим.* – *количественный* **вы́ход** – вида́ток (*р.* -тку), добу́ток (*р.* -тку).
Вы́ходец – ви́ходень (*р.* -дня), *ж. р.* вихо́жа (*р.* -жої), ви́ходець (*р.* -дця), вихо́дько, висе́ленець (*р.* виселе́нця).
Выходи́ть, вы́йти, вы́тти, вы́дти – 1) вихо́дити (вихожа́ти) [Не вихожа́є з ха́ти. Куди́сь-же той яр вихо́дить. Буди́нок вихо́див у садо́к вели́ким рундуко́м], *сов.* ви́йти, піти́; виступа́ти. **Вы́йти** *с трудом – сов.* ви́дибати, ви́дибуляти; (*хромая*) ви́шкандибати; (*шаркая ногами*) ви́човгати; (*пятясь*) ви́задкувати; (*украдкой*) ви́крастися; (*толпой*) виро́юватися, ви́роїтися, сипну́ти; (*из воды*) ви́брести, -ся; (*из вагона*) ви́сісти. *Прошу* **вы́йти** (*фамильярно*) – про́шу на ви́ступці, (*иронич.*) проха́ю на ви́кидку. *Не* **выходи́ть** *из головы* – не схо́дити з голови́. **Вы́йти** *наружу* – проби́тися, ви́ступити (наве́рх), ви́явитися. **Вы́йти***, прорубив отверстие* – проруба́тися, ви́рубатися зві́дкись; (*гуськом*) ви́сотатися; (*из употребления*) виво́дитися, ви́вестися; (*из затруднения*) ви́рятуватися; (*из границ*) перейти́ за ме́жі, перебра́ти (вся́кої) мі́ри. **Выходи́ть, вы́йти** *из себя* – аж із шку́ри вила́зити (ви́лізти), із се́бе пну́тися, аж на мі́сці циба́ти, аж нетя́митися; (*из детского возраста*) з діте́й (з дитя́чих літ) вихо́дити. **Вы́йти** *в жизнь* – ви́йти між лю́ди; (*за́муж*) віддава́тися, відда́тися, піти́ за́між за ко́го, *сов.* одружи́тися з ким, ви́датися за ко́го, зашлю́битися з ким; (*из яйца*) ви́лупитися; 2) схо́дити. [У нас бага́то хлі́ба схо́дить]. **Вы́шло** *всё* – (вже́) по всьо́му. **Вы́шли** *все деньги* – по всіх гро́шах. *У меня* **вы́шло** *что* – (*диал.*) я ви́велася з чо́го; 3) **вы́йти** *каким* – вда́тися, прида́тися. [Таки́й уже вдавсь пога́ний. Па́ска у нас хоро́ша придала́ся. На́ймичку собі́ прийняла́, та й до́бра ді́вчина придала́ся (Г. Барв.)]. *Ничего хорошего из тебя не* **вы́йдет** – добра́ (путтяʹ) з те́бе не бу́де. *У меня* **вы́шло** *хорошо = мне удалось* – я вдав до́бре. [У росія́н сати́ру найкра́ще вдав нові́тній письме́нник Салтико́в-Шедрі́н (Єфр.). Сла́бше вдає́ він за́клики до боротьби́ (Єфр.)]; 4) *безл.* – вихо́дити, вихо́дитися, ви́йтися. [Пішли́, аж не так ви́йшлося]. **Выхо́дит** – вихо́дить; (*следовательно*) о́тже, (*следует думать*) випада́є. [Випада́, що всі тро́є були́ дурні́, а вона́ розу́мна]. **Вы́шло***, как я говорил* – на моє́ сло́во впа́ло, на моє́ ви́йшло; 5) **выходи́ть** *на картах* (*при гаданьи*) – випада́ти; 6) *хим.* – добува́тися, видава́тися.
Вы́ходить – ви́ходити. [Одда́й – рука́ми, а не ви́ходиш нога́ми].
Вы́ходка – ви́хватка, ви́ступ, ви́скок, ви́брик.
Выходно́й – вихідни́й, виходо́вий. **В.** *день* – ві́льна (вихідна́) дни́на. **В-о́е** *пособие* – вибувна́ (вихідна́) допомо́га.
Выхожде́ние – вихо́дження, ви́хід (*р.* -ходу).
Выхола́живать, вы́холодить, *см.* **Выстуживать, вы́студить.**
Выхола́щивать, вы́холостить – виклада́ти, ви́ложити, чи́стити, ви́чистити, легча́ти (легчи́ти), ви́легчити; заверта́ти, заверну́ти; (*только о птице*) каплу́нити, скаплу́нити; (*только о борове*) викну́рювати, (*о лошади*) валя́ти; (*о баране*) ва́лаши́ти, зва́лаши́ти. **Вы́холощенный** – кла́дений, ви́ложений, чи́щений, зле́гчений, скаплу́нений, звала́шений, вала́шний, ва́ляний.
Выхо́ливать, вы́холить – коха́ти, ви́кохати, пе́стити, ви́пестити, плека́ти, ви́плекати. **Вы́холенный** – ви́коханий, ви́пещений, ви́плеканий.
Выхора́шиваться – вичепу́рюватися, чепури́тися, (*гал.*) прими́люватися (перед лю́стром).
Вы́храпка – хропа́к. *Задать* **вы́храпку** – хропака́ нахропти́ся.
Выху́ливать, вы́хулить – вига́ньблювати, ви́ганьбити, гу́дити, згу́дити.
Вы́хухоль, *зоол.* – хухо́ль, хухо́ля (*гал.*) хоху́ля, мо́рська ми́ша. **Вы́хухолевый** – хухоле́вий,

хохуле́вий, з мо́рської ми́ші.
Выцара́пивать, вы́царапать, вы́царапнуть – видря́пувати, ви́дряпати; вишкря́бувати, ви́шкрябати; видира́ти з чиї́х па́зурів. **Вы́царапанный** – ви́дряпаний, ви́шкрябаний; ви́дертий.
Выцвета́ние – вицвіта́ння, *сов.* вицвіті́ння, ви́цвіт; збля́кнення.
Выцвета́ть, вы́цвесть – вицвіта́ти, ви́цвісти, *срв.*, збля́кнути; линя́ти, злиня́ти, полові́ти, сполові́ти. **Вы́цветший** – ви́цвілий, збля́клий, злиня́лий, полиня́лий, сполові́лий.
Выце́живать, вы́цедить – вито́чувати, ви́точити, виці́джувати, ви́цідити, зціди́ти. **Вы́цедить** *часть* – надточи́ти, надціди́ти. **Вы́цеженный** – ви́точений, ви́ці(д)жений, зці́(д)жений; (*частью*) надці́(д)жений.
Вы́целовать – 1) (*кого*) обцілува́ти; 2) здобу́ти щось поцілу́нками, ви́цілувати.
Вычека́нивать, вы́чеканить (*монету*) – би́ти, вибива́ти, ви́бити; (*слова*) одбива́ти слова́.
Выче́ркивание – викре́слювання.
Выче́ркивать, вы́черкнуть – викре́слювати, ви́креслити, *сов.* зчеркну́ти; вима́зувати, ви́мазати. **Вычёркиваемый** – викре́слюваний, вима́зуваний. **Вы́черкнутый** – ви́креслений, ви́мазаний.
Выче́рнивать, вы́чернить – чорни́ти, ви́чорнити, почорни́ти. **Вы́черненный** – поче́рнений.
Выче́рпывать, -ся, вы́черпать, -ся – виче́рпувати, -ся, ви́черпати, -ся. **Вы́черпанный, вы́черпнутый** – ви́черпаний. **Выче́рпывающий** – виче́рпний [Виче́рпні звістки́. Виче́рпна маши́на], черпа́льний [-на маши́на]. **Выче́рпываемый** – виче́рпуваний.
Выче́рчивать, вы́чертить – вирисо́вувати, ви́рисувати. **Выче́рчиваемый** – вирисо́вуваний. **Вы́черченный** – ви́рисуваний.
Вы́чесать, *см.* **Выче́сывать.**
Вы́ческа – 1) вичі́сування, ви́чесання; 2) **вы́чески** – па́чіски, па́чоси, кло́ччя.
Вы́честь, *см.* **Вычита́ть.**
Вычёсывание – вичі́сування, зчі́сування; *срв.* **Вы́ческа.**
Вычёсыватель – вичі́сувач, (*переносно*) вичо́са (*м. р.*).
Вычёсывать, -ся, вы́чесать, -ся – вичі́сувати, -ся, ви́чесати, -ся, зчі́сувати, -ся, зчеса́ти, -ся. **Вы́чесанный** – ви́чесаний, зче́саний. **Вычёсываемый** – вичі́суваний. **Вычёсывающий** – чеса́льний.
Вы́чет – одверта́ння, о́длічка, одрахува́ння; *срв.* **Отчисле́ние.** *Сделать* **вы́чет** *из жалованья* – ви́вернути, одверну́ти з платні́, зроби́ти одрахува́ння з платні́; (*как наказание*) зроби́ти одба́ву з платні́.
I. Вычи́нивать, вы́чинить – вила́тувати, ви́латати. **Вы́чиненный** – ви́латаний.
II. Вычи́нивать, вы́чинить *шкуру* – гарбува́ти, ви́гарбувати, чини́ти, ви́чинити, уробля́ти, уроби́ти шку́ру. *Срв.* **Выделывать. Вы́чиненный** – ви́гартуваний, ви́чинений, уро́блений.
Вы́чинка – гарбува́ння, ви́чинка, чиньба́; *срв.* **Вы́делка.**
Вы́чинщик – га́рбар (*р.* -ря), чинба́р (*р.* -ря́).
Вычисле́ние – обчисля́ння, *сов.* обчислі́ння, обчи́слення, вилі́чування, рахува́ння, вирахо́вування, обрахо́вування.
Вычисля́ть, вы́числить – обчисля́ти, обчи́сли́ти, вилі́чувати, ви́лічити, злічи́ти, вирахо́вувати, ви́рахувати, обрахува́ти, розлі́чувати, розлічи́ти.
Вы́чистить, -ся, *см.* **Вычища́ть, -ся.**
Вы́чистка – 1) вичища́ння, чи́щення, *сов.* ви́чищення; 2) *мед.* – вис[ш]кріба́ння.
Вычита́емое, *матем.* – від'є́мник.
Вычита́ние – відніма́ння, ві́дліч, о́дліч (*р.* -чи).
Вычита́ть, вы́честь – відніма́ти, відня́ти, одчисля́ти, одчисли́ти, відлі́чувати, відлічи́ти. **Вычита́емый** – відні́маний, відлі́чуваний.
Вычи́тывать, вы́читать – вичи́тувати, ви́читати, начи́тувати, начита́ти. **Вы́читанный** – ви́читаний, начи́таний. **Вычи́тываемый** – ви[на]чи́туваний.
Вычища́ть, -ся, вы́чистить, -ся – чи́стити, -ся, вичища́ти, -ся, ви́чистити, -ся.
Вы́чихаться – ви́чхатися, прочха́тися.
Вычленя́ть, *мед.* – вилу́щувати, ви́лущити, витина́ти, ви́тяти, ви́тнути.
Вы́чурность – вига́дливість (*р.* -вости), химе́рність (*р.* -ности), кучеря́вість (*р.* -вости).
Вы́чурный – 1) мере́жаний, цяцько́ваний; 2) вига́дливий, химе́рний; кучеря́вий, вузлува́тий, му́дрий, примхува́тий. [Кни́ги тоді́ прикраша́ли вига́дливими черво́ними лі́терами (Єфр.). Начита́вся книжо́к,— тепе́р у нього мо́ва така́ кучеря́ва (вузлува́та), що ні́чо́го й не розбере́ш. Понашива́ла на ко́хту яки́хсь му́дрих ґу́дзиків. Оці́ нові́тні

примхува́ті малю́нки]. **Ви́чурно** – вига́дливо, химе́рно, кучеря́во, вузлува́то, примхува́то.
Ви́чуры – 1) мережки́, цяцькува́ння; 2) при́мхи, химе́ри.
Выша́ривать, вы́шарить – ни́шпорити, ви́нишпорити.
Выша́ркивать, вы́шаркать – вичо́вгувати, ви́човгати. **Вы́шарканный** – ви́човганий.
Выша́тывать, вы́шатать – вихи́тувати, ви́хитати, вихили́тувати, ви́хилитати.
Вышвы́ривать, вышвыря́ть, вы́швырнуть, *см.* **Швыря́ть, швырну́ть.**
Вы́ше – ви́ще (од ко́го, од чо́го), пови́ще (од ко́го, од чо́го); над що, понад що, понад ко́го, поверх чо́го; навзви́ш чо́го, звиш чо́го. [Над си́лу = **вы́ше** *сил.* Не зна́йдеш рі́чки над Дніпро́ широ́кий, не зна́йдеш пра́вди над святу́, проста́цьку, а ні одва́ги в се́рці над коза́цьку (Куліш). Понад свою́ ва́ртість = **вы́ше** *своей стоимости*]. *Нет* **вы́ше** – нема́ в сві́ті над що, нема́ в сві́ті як що. [Нема́ цві́ту білі́шого над ожи́ноньку, нема́ ро́ду ріднı́шого над дружи́ноньку. Нема́ в сві́ті, як у зла́годі жи́ти. Нема́ в сві́ті, як те́є коха́ння].
Вышеизло́женный – вищепо́даний, вищеви́ложений, звишпи́саний, по́ви́щий.
Вышеимено́ванный – вищена́званий, вищмено́ваний.
Вышеисчи́сленный – 1) вищезрахо́ваний, вищезлі́чений; 2) (*перечисл.*) вищеви́числений.
Вышележа́щий – по́ви́щий (*о месте*).
Вышелу́шивать, -ся, вы́шелушить; -ся – вилу́щувати, -ся, вилу́скувати, -ся, ви́лущити, -ся, вилу́зувати, -ся, ви́лузати, -ся. [Вилу́зувати квасо́лю із стручкі́в]; (*о семенах*) вимина́ти, -ся, обмина́ти, -ся. [Глянь, як га́рно горі́хи вилу́скуються. Сі́м’я вимина́ю, та во́гке – пога́но вимина́ється].
Вышена́званный, *см.* **Вышепоимено́ванный.**
Вышенапи́санный – вищенапи́саний, звишпи́саний.
Вышеоб’я́вленный – вищеоповí́щений, (*стар.*) вищеозна́ймлений.
Вышеозна́ченный – вищезазна́чений, зазна́чений вгорі́, вищепока́заний.
Вышепоимено́ванный, *см.* **Вышеимено́ванный.**
Вышеприве́денный – вищенаве́дений.
Вышерече́нный – вищерече́ний.
Вышесказанный – вищеска́заний.
Вышеука́занный – вищепока́заний.
Вышеупомя́нутый – вищезга́даний, передшезга́даний.
Вы́шиб, вышиба́ние – вибива́ння, *сов.* вибиття́, ви́бій (*р.* -бою).
Вышиба́ть, вы́шибить – вибива́ти, ви́бити, (*напором*) випира́ти, ви́перти. [Вда́рив – і ви́пер две́рі]. **Вы́шибить** *дух* – уби́ти, заби́ти кого́ на смерть, ви́перти дух кому́.
Вы́шибленный – ви́битий, ви́пертий.
Вы́шибка – вибива́ння, *сов.* вибиття́, ви́бій (*р.* -бою).
Вышива́льщик – вишива́льник, гапта́р (*р.* -ря́).
Вышива́льщица – вишива́льниця, гапта́рка.
Вышива́ние – вишива́ння, гаптува́ння, гафтува́ння; (*ажурным швом*) мере́жа[е]ння; (*в гладь*) насти́лування, сте́ляна робо́та; (*в прорезь*) вирі́зування; (*способ* **вышива́ния**, *при котором нитка, продевается сквозь полотно постоянно в одном направлении и узор получается с обеих сторон*) зани́зування, низь (*р.* ни́зи), заволіка́ння.
Вышива́ть, вы́шить – вишива́ти, ви́шити, гап[ф]тува́ти, (*гладью*) насти́лувати, (*ажурным швом*) мере́жа[и]ти, ви́мережа[и]ти, ши́ти, (поши́ти) мере́жку, ши́ти хре́щиком, насти́луванням, ни́ззю, зани́зуванням; (*в прорезь*) ви́різом, вирі́зуванням. **Вышива́емый** *предмет* – вишива́нка. **Вы́шитый, вышивно́й** – виши́ваний, мере́жаний, гап[ф]то́ваний; (*гладью*) насти́луваний; (*в прорезь*) вирі́зуванням поши́тий; (*низзю*) завлі́каний. [А в на́шої Бондарі́вни завлі́кані плі́чки]; (*отдельными цветками*) цвітко́ваний (М. Вовч.).
Вы́шивка, *см.* **Вышива́ние.**
Вышивно́й, *см.* **Вышива́ть.**
Вышина́, *см.* **Высота́**. **Вышино́ю** – завви́шки, уви́шки, наввишки.
Вы́шка – 1) дозі́рна ве́жа, варті́вня (*р.* -ні); 2) горі́шня світли́ця; 3) горі́ще.
Вы́школить – ви́муштрувати кого́, ви́держати в (суво́рій) шко́лі, ви́школити, обкреса́ти.
Вы́шлифовать – одшліфува́ти, ви́шліфувати (*вульг.* ви́шліхувати), (*и переносно*) ви́гладити. [Ки́їв будь-яко́го нете́су ви́гладить].
Вы́шмыгнуть – ви́шмигнути; ви́слизнути, швиде́нько ви́мкнутися.
Вы́шний – ви́шній; небе́сний.
Вы́шнырять – ви́шмигляти, ви́нишпорити.
Вы́шпионить – ви́сочити кого́, ви́шпигувати.
Вы́штукатурить, *см.* **Штукату́рить.**
Вышу́чивание – висмі́ювання, висміва́ння, жартува́ння з ко́го.

Вышу́чивать, вы́шутить – бра́ти (взя́ти) кого́ на жа́рт(и), висмі́ювати (висміва́ти) кого́, ви́сміяти, жартува́ти з ко́го.
Выщела́чивание – золі́ння, лужі́ння, *сов.* ви́зоління, ви́лужіння, (*почвы*) вилуго́вування, ви́лугування.
Выщела́чивать, -ся, вы́щелочить, -ся (*о белье*) – золи́ти, -ся, лу́жити, -ся, ви́золити, -ся, відзоли́ти, -ся, ви́лужити, -ся. **Вы́щелоченный** (*о белье*) – ви́золений, ви́лужений; (*о почве*) ви́лугуваний.
Выще́лкивать, вы́щелкать, вы́щелкнуть – виля́скувати, ви́ляскати, вилу́скувати, ви́луснути. *Соловей* **выщёлкивает** – солове́йко лящи́ть-розтина́ється.
Выщелоче́ние, *см.* **Выщела́чивание.**
Выще́рбливание, *см.* **Вызу́бривание.**
Выщербля́ть, -ся, вы́щербить, -ся, *см.* **Вызу́бривать, -ся, вы́зубрить, -ся.**
Вы́щипать, *см.* **Выщи́пывать.**
Выщи́пывание, вы́щипка – вищи́пування, *сов.* ви́щипання; вищи́кування; (*о волосах, перьях*) виску́бування, вискуба́ння, ску́бка, *сов.* ви́скубання.
Выщи́пывать, -ся, вы́щипать, -ся – вищи́пувати, -ся, ви́щипнути, -ся, вищи́кувати, -ся, ви́щикнути, -ся; (*о волосах, перьях*) виску́бувати, -ся, вискуба́ти, -ся, ви́скубти, -ся. [Ви́щикнув листо́к]. **Вы́щипнуть** *немного* – проску́бти (воло́сся, пі́р’я).
Выщу́пывать, вы́щупать – вима́цувати, ви́мацати, вила́пувати, ви́лапати; обма́цувати, обма́цати, обла́пувати, обла́пати. **Вы́щупанный** – ви́мацаний, обма́цаний, ви́лапаний, обла́паний.
Вы́я – в’я́зи (*р.* в’я́зів), ви́я.
Вы́яловеть – з’я́ловіти.
Выясне́ние – вия́снювання, *сов.* ви́яснення, з’ясо́вування, *сов.* з’ясува́ння, висві́тлювання, *сов.* ви́світлення, усвідо́млювання собі́, усвідо́млення.
Вы́яснивать, вы́яснеть, *безл.* – розгоди́нюватися, розгоди́нитися, випого́джуватися, ви́погодитися, вия́снюватися, ви́яснитися.
Выясня́ть, -ся, вы́яснить, -ся – вия́снювати, -ся, виясня́ти, -ся, ви́яснити, -ся, з’ясо́вувати, -ся, з’ясува́ти, -ся, ви́ясувати, -ся; висві́тлювати, -ся, ви́світлити, -ся. [Тре́ба ви́світлити цю спра́ву]. **Вы́яснить** *вопрос* – з’ясува́ти спра́ву. **Вы́яснить** *себе что* – з’ясува́ти само́му собі́ що, дорозумува́тися чого́, усвідо́мити собі́ що. **Вы́ясненный** – ви́яснений, з’ясо́ваний, ви́світлений, ви́явлений. **Выясня́емый** – вия́снюваний, з’ясо́вуваний.
Вью́га – заметі́ль (*р.* -і́ли), хуртови́на, завірю́ха, мете́лиця, за́меть (*р.* -ти), сніжни́ця, сніговíйниця (*р.* -ці), фу́ґа, ху́ґа, завíя, хурте́ча (*р.* -чі), ш[с]кви́ря (*р.* -рі), ві́хало, ві́хола; (*с мокрым снегом*), хви́жа, хви́ща.
Вью́жистый, вью́жливый, вью́жный – заметі́льний, завірю́шливий, сніговíйний.
Вьюк – юк, в’юк, тороки́, ладу́н (*чаще* ладу́нок, *р.* -нку), тлу́мок, (*гуц.*) терх. [Одвяза́в ладу́н од тро́ка, відро́ оли́ви наточи́в (Макар.)].
Вьюн, *зоол.* – в’юн, ою́н.
Вьюно́к, *бот.* – бері́зка, пові́й (*р.* -во́ю), пові́йка, павути́ця, дзвінки́, плiту́ха.
Вьюро́к – 1) (*птичка*) юро́к, в’юро́к (*р.* -рка́). **-о́к** *канареечный* – ще́дрик, ще́длик, зеле́нчик; 2) мотови́льце, шпу́лька, юро́к.
Вью́чить – 1) ючи́ти, в’ю́чити (ко́ні, верблю́ди́); 2) приторо́чувати що, в’ю́чити що, ладува́ти на ко́ней що.
Вью́чный – в’ючни́й, в’юко́вий, батови́й. [Уюко́ві, батові́ ко́ні (Вас.)]. **Вью́чное** *животное* – в’юча́к, (*собир.*) під’ю́чне. [Двуго́рбі в’ючаки́ (Куліш). І позабира́в Еза́в і ско́тину свою́, й усе́ під’ю́чне своє́ (Св. Письмо)].
Вью́шка – кагля́нка, зату́лка.
Вью́щийся (*о растении*) – в’юнкува́тий, виткий́, батожи́стий, тичкови́й, тични́й. [Тичкова́ квасоля]; (*о волосах*) кучеря́вий.
Вя́жичка, *бот.* – польови́й льоно́к, пу́тник, гайдама́ка.
Вя́жущий – терпки́й, звязки́й. [Терпке́ вино́. Галу́н – звязки́й (Лобод.)].
В’явь – я́вно, живови́дячки, в живі́ о́чі.
Вяз – бе́рест, бересто́к (*р.* -тка́); в’яз, в’язо́к; ільма́к, ільня́к, і́лем (*гал.*).
Вяза́льный – 1) в’яза́льний (*напр.* шво́рка, соло́ма); 2) (*в чулочном деле*) плеті́нний. **Вяза́льные** *спицы* – дроти́ (для плеті́ння), пpути́.
Вяза́льщик – в’язі́льник, в’яза́льник, в’язі́й (*р.* -ія́); (*чулков*) плеті́й (*р.* -ія́).
Вяза́льщица – в’язі́льниця, в’яза́льниця; (*чулков*) плеті́льниця.
Вяза́ние – в’яза́ння, в’язани́на; (*чулков*) плеті́ння.

Вя́заница, вя́занка – пле́тена рукави́ця, пле́тінка.
Вяза́нка – в’я́зка (*напр.* сі́на, бу́бликів); обере́мок (*р.* -мка), о́берем (дров), в’я́занка (дров).
Вяза́ть, вя́зывать, *сов.* **связа́ть** – 1) в’яза́ти, зв’я́зувати, *сов.* зв’яза́ти. [Зв’яза́ли йому́ ру́ки]; 2) (*сеть, чулки*) плести́, виплїта́ти, виплі́тувати (на дрота́х = *спицами*), ви́плести.
Вяза́ться, вя́зываться – 1) в’яза́тися. [Розмо́ва чого́сь не в’яза́лася]; 2) (*к кому*) в’я́знути, чіпля́тися до ко́го; 3) (*в гроздья*) ґрони́тися; (*в кочни*) в’яза́тися в головки́.
Вя́занный – 1) в’я́заний; 2) пле́тений. [Пле́тена рукави́ця].
Вя́зель, вя́зелец, *бот.* – горо́шок (гороб’я́чий), гірча́к, ка́шка, в’язі́ль; буркуне́ць журавли́ний; зав’я́зник, курзі́лля, ку́ряче зі́лля, золотни́к.
Вязе́я, *см.* **Вяза́льщица.**
Вязи́га, *см.* **Визи́га.**
Вя́зка – 1) *см.* **Вяза́ние**; 2) ни́зка, в’я́зка. [Ни́зка бу́бликів. Вам ка́зка, а мені́ бу́бликів в’я́зка]. *Подстропильная* **вя́зка** – мурла́та.
Вя́зкий (*о земле, клее*) – липки́й, мастки́й, беручки́й, чіпки́й; (*химич. о жидкости*) густи́й; (*о дороге*) грузьки́й, грузни́й, глевки́й, глейки́й, глеюва́тий, розки́слий. **Вя́зкая** *глинистая почва* – глеюва́тка, липа́рка, липова́тиця, липкови́ця (Вхр.). **Вя́зко** – гру́зько, глеюва́то; шлях розки́с; доро́ги порозкиса́ли.
Вя́зкость – ли́пкість, липу́чість, ма́сткість; гру́зькість, гле́вкість (*р.* -кости) глеюва́тість, (*химич. о жидкости*) гу́стість (*р.* -тости).
Вязни́к – 1) березто́вий ліс, берестина́; 2) (*бот.*) зіно́вать (*р.* -ти), роки́товий кущ.
Вя́знуть – 1) гру́знути, гру́зти, угруза́ти, загруза́ти, застряга́ти, стря́гнути. [Но́ги стря́гли (*увязали*) в снігови́х заме́тах (Коцюб.)]; 2) чіпля́тися, в’я́знути до ко́го, насти́рюватися, насти́рятися кому́; (*шутл.*) чіпля́тися чиє́ї душі́.
Вязови́ка, вязовни́к, *бот.* – бузни́к, в’язівни́к, бзюк, базни́к.
Вязо́вый – бе́ресто́вий, в’язови́й, ільмако́вий.
Вязь – 1) в’яза́ння, звяза́ння; 2) в’язь (*р.* в’я́зи) (снопі́в, лі́тер). *Цветочные* **вя́зи** – ки́тиці з кві́тів, гірля́нди. *Писано* **вя́зью** – пи́сано в’я́ззю, пле́теним письмо́м.
Вя́кать – бо́вкати, бе́вкати, бе́лькати, гарча́ти (*отрывисто*).
Вя́леный – в’я́лений.
Вя́ление – в’ялі́ння.
Вя́лить, вы́вялить – в’яли́ти, звяли́ти. [В’яли́ть ри́бу. Чужи́на в’яли́ть як били́ну (Гліб.)]. **Вя́леный** – в’я́лений, в’я́лий. [Просі́льна, в’я́ла і сві́жа ри́ба].
Вя́лость – 1) зав’я́лість, прив’я́лість; 2) мля́вість (*р.* -вости), кво́лість (*р.* -лости).
Вя́лый – 1) зав’я́лий, прив’я́лий; 2) мля́вий, оспа́лий, кво́лий, лемішкува́тий, мару́дний, розлі́злий. [Ворушить на́шу оспа́лу ду́мку]. *Делать* **вя́лым** (*вялить*) – в’яли́ти, звяли́ти. **Вя́ло** – мля́во. *Делать* **вя́ло** – роби́ти мля́во, роби́ти як не сво́їми.
Вя́нуть – в’я́нути, звя́нути, зав’яда́ти, зав’я́нути, марні́ти, змарні́ти. [Щоб ли́чко не марні́ло з чо́рними брова́ми (Шевч.)].
Вя́сло – пере́ве́сло.
Вя́тель, вя́тер, вя́терь, *см.* **Ве́нтер.**
Вя́тютень, *зоол.* – при́путень; *см.* **Вя́хирь.**
Вя́ха, *бот.* – боли́голов, блекота́, си́кавка, свисту́ля; бех, ві́ха.
Вя́хирь (*голубь*) – при́путень (*р.* -тня), тре́потень, грива́к.
Вяча́ть – яча́ти, ячі́ти; нявча́ти; ме́кати, бе́кати.
Вяч-вяч! – бир-бир!
Вяче́я *и* **вече́я** (*дыра в верхнем мельничном жернове*) – ду́ча (*р.* ду́чі), дуча́йка.
Вя́щий – бі́льший, ви́щий, кра́щий, лі́пший, (*напыщ. и ирон.*) вя́щий.
Га – га!, га?
Га-га – 1) а! чи ба! ач!; 2) ґел-ґел (*гусиный крик*).
Габио́н, *воен.* – кіш (*р.* коша́), (сапе́т без дна, наси́паний земле́ю, захища́є люде́й від куль).
Га́вань – га́вань (*р.* -ни), порт; при́стань (*р.* -ни).
Га́вка, *зоол.* – ка́чка ісла́ндська.
Га́вканье – га́вкання.
Га́вкать – бреха́ти, га́вкати, гавкоті́ти.
Га́вливать – гові́ти.
Га́га, *зоол.* – га́га.
Гага́кать – ґелґота́ти, ґе́лґати. [Ґу́си ґелґотя́ть].
Гага́нить – регота́ти(ся) на все го́рло.
Гага́ра, *зоол.* – гага́ра, гага́к, пону́рок (*р.* -рка).
Гага́рий – гага́рячий, гагако́вий, понурко́вий.

Гага́рить, *см.* **Гага́нить.**
Гага́т – гага́т, чо́рний буршти́н.
Гагау́ч, *зоол.*, Mergus albellus – ниръ́ець (*р.* -рця́).
Га́гачий – га́гачий.
Га́гка, *зоол., см.* **Га́га.**
Гагку́н, *зоол.* – га́га-саме́ць.
Гад – гад, га́дина, гадю́к (*гал.*), (*соб.*) гадь (*р.* га́ди), гаддя́.
Гада́ла – ворожби́т, воро́жка.
Гада́лка, гада́льщица – воро́жка.
Гада́льщик – ворожби́т.
Гада́ние – ворожі́ння, ворожба́, ворожби́тство.
Гада́тельный – 1) здога́дний; 2) непе́вний. **Гада́тельно** – 1) здо́гадно, за здо́гадом; 2) непе́вно.
Гада́ть – 1) ворожи́ти; 2) гада́ти, міркува́ти, розважа́ти щось.
Гадёныш – 1) гаденя́, гадюченя́ (*р.* -я́ти); 2) (*брань*) змі́єве насі́ння.
Га́денький – паскудне́нький; (щось) гидо́тне, паску́дне, мерзе́не, мерзо́тне.
Га́дина, *см.* **Гад.**
Га́дить – 1) каля́ти, пога́нити, паску́дити. [Кошеня́ паску́дить у ха́ті. Коро́ва напаску́дила коло са́мих двере́й]; 2) ні́вечити, псува́ти, пога́нити.
Га́диться – 1) каля́тися, пога́нитися, паску́дитися; 2) ні́вечитися, псува́тися, паску́дитися; 3) *безл.* – ну́дити. [Ну́дить мене́ – ма́бу́ть блюва́тиму].
Га́дкий – гидки́й, бридки́й, пога́ний; *срв.* **Га́денький. Га́дкий** *человек* – пога́нець, гид, гидо́тник, гидо́мир, брид. **Га́дко** – ги́дко, бри́дко, пога́но. **Га́дкость** – гидо́та, бридо́та, пога́нство, паску́дство.
Гадли́вость – гидли́вість, бридли́вість. *Чувство* **гадли́вости** – гидува́ння, гидли́ве почуття́.
Гадли́вый – гидли́вий, бридли́вий. *Испытывать чувство* **гадли́вости** – гидува́ти чим, ким, (*реже* кого), бриди́тися.
Га́дов – га́дів, га́довий, га́дячий.
Гадовьё – гадь (*р.* га́ди), гаддя́.
Га́дость – гидо́та, гидь (*р.* ги́ди), по́гань (*р.* -ни), не́гідь (*р.* -годи).
Гадю́ка, *зоол.* Vipera berus – гадю́ка, (*гал.*) сороку́ля; Vipera prester – пеке́льниця (Троян.); *соб.* гадю́ччя. *Детёныш* **гадю́ки** – гадюча́ (*р.* -ча́ти), гадюченя́ (*р.* -ня́ти).
Гадю́чий – гадю́чий, гадю́цький, гадю́чин.
Гадю́чьи *ягоды*, *бот.* – Solanum dulcamara, паслі́н (*р.* -льо́ну).
Гае́вник, *зоол.* – поро́да я́струба.
Га́ер – куме́дник, весе́лий бла́зень, весе́лий ду́рник, штука́р (*р.* -ря́).
Га́ерский – кумедія́нський, бла́зенський, штука́рський.
Га́ерство – вдава́ння куме́дій, блазнува́ння, блазе́нство, дурникува́ння, штука́рство.
Га́ерствовать – кумедія́нити, вдава́ти куме́дії, блазнува́ти, дурникува́ти, штука́рити.
Га́ечка – га́єчка.
Га́ечный – гайкови́й.
Га́же – гидкі́ш(е), гидчі́ш(е), оги́дніш(е).
Газ – 1) газ. *Гремучий* газ – грімля́чий газ; 2) га́за (*ж. р.*), флер, серпа́нок (дуже тонки́й).
Газе́ль, *зоол.* – 1) газе́ля (*р.* -лі); 2) (*вост. стихотворение*) газе́ль (*р.* -ли).
Газе́льный – 1) газе́льовий, з газе́лі. [Шку́ра з газе́лі]; 2) газе́льний. [Газе́льна тво́рчість].
Газе́та – газе́та, часо́пис; (*ежедневная*) щоде́нний часо́пис, щоде́нник; (*еженедельная*) тижневи́к.
Газе́тный – газе́тний, часопи́сний [Газе́тна опові́стка]; газетя́рський. [Газетя́рська пра́ця].
Газе́тчик – газетя́р, газе́тник, дневника́р (*р.* -ря́).
Газови́дный – газува́тий, (*неточно*) га́зо́вий.
Га́зовый – га́зо́вий. [Га́зове сві́тло. Га́зовий вуа́ль].
Газоём – газозбі́р (*р.* -збо́ру).
Газокали́льный – газожа́ристий, накарбо́ваний га́зом.
Газоме́р, газомери́тель – газомі́р (*р.* -ра).
Газоме́тр – газомі́р (*р.* -ру), газо́метр.
Газомото́р – газомото́р, га́зовий мо́то́р, га́зовий двига́ч.
Газо́н – де́рни́к, морі́г (*р.* -ро́гу), ґазо́н (*р.* -ну).
Газообме́н – вимі́на газі́в, газообмі́на.
Газообра́зность – газува́тість, газо́вість.
Газообра́зный – газува́тий, (*неточно*) га́зо́вий.

Газоосвеще́ние – осві́тлення га́зом, га́зове сві́тло (осві́тлення).
Газопрово́д – газопро́від (*р.* -воду).
Газопрово́дный – газопрові́дний.
Газопрово́дчик – газопрові́дник; (*рабочий*) га́зовий ма́йстер (*р.* -стра).
Газоразно́сный – газорозносни́й.
Гай – гука́ння, го́мін (*р.* го́мону), га́лас.
Гайдама́к – гайдама́ка.
Гайду́к – гайду́к.
Га́йка – 1) га́йка; 2) (*птица*) комишівка.
Гайло́ – па́ща, ве́рша. [Ач як роззя́вив свою́ ве́ршу!].
Га́каборд – спи́нка (корми́), хребе́т (корми́). [Ви не так посіда́ли, чо́вен хребто́м аж угóру стирчи́ть!]
Гако́вница – гаківни́ця.
Галантере́йность – галантері́йність (*р.* -ности).
Галантере́йный – галантері́йний.
Галантере́йщик – галантері́йник.
Галантере́я – галанте́рія.
Галанти́н, галанти́р – холоде́ць, драглі́ (*собственно застывший бульон в студне*).
Гала́нтный, -но – гала́нтний, -но.
Галба́н – ґальба́н.
Гальвани́зм – гальвані́зм (*р.* -ну).
Галда́ – 1) *см.* **Галдёж**; 2) галасли́вий, галасли́ва.
Галдёж – га́лас, галасува́ння, гук, га́мір (*р.* -мору), кри́княва, гала́кання, кле́кіт (*р.* -коту), ва́йкіт (*р.* -коту), тарара́м. [Воні́ всі говори́ли ра́зом, та так го́лосно, що од то́го кле́коту не було́ чу́ти ні о́дного сло́ва (Неч.-Лев.). Ва́йкіт, як у жиді́вській шко́лі. У розпра́ві таки́й тарара́м, що вси́діти не мо́жна].
Галде́ть *и* **галди́ть** – галасува́ти, гала́кати, галди́кати. *Срв.* **Галдёж.**
Галду́н, галду́нка, *см.* **Галда́.**
Галени́т, *геол.* – галені́т.
Галёнок – 1) *см.* **Галчёнок**; 2) ґало́нове бари́льце.
Гале́ра – гале́ра; (*в укр. думах*) ка́те[о]рга.
Галере́я, *см.* **Галлере́я.**
Галёрка – 1) галері́йка; (*пренебреж.*) галі́рчи́на; 2) галері́йна пу́бліка.
Гале́рный – гале́рний, гале́рський; (*в укр. думах*) ка́те[о]ржний.
Га́лечник – ріня́к; (*ледниковый*) ріня́к льодовико́вий.
Га́лечный – рі́ньови́й, рінякóвий, га́льковий. **Га́лечное** *скопление* – рі́нище.
Галиматья́, *см.* **Ахине́я.**
Галио́т, *морс.* – ґаліо́та.
Галио́тчик – ґаліо́тник, ґаліо́тний моря́к.
Га́литься – 1) глузува́ти, кепкува́ти з ко́го; 2) диви́тися, задивля́тися на ко́го.
Гали́ция – 1) (*укр. земля*) Галичина́; 2) (*в Испании*) Галі́сія. **Галици́йский** – 1) га́лицький; 2) галісі́йський, гальє́гський.
Га́лка, *зоол.* – га́лка, га́лиця; *соб.* га́лич (*р.* -чи), галь (*р.* га́ли).
Галлере́йный – галері́йний.
Галлере́я – галере́я, (*зап.*) гале́рія; (*открытая, обыкновенно с фасада*) підсі́ння; (*вокруг дома*) кружґа́нок; (*крытая* **г.** *вокруг церкви*) опаса́ння, баса́нь (*р.* -ни).
Галлика́нский – ґалліка́нський.
Галлици́зм – ґалліци́зм (*р.* -му).
Галлома́н – ґаллома́н, французолю́б, франколю́б.
Галло́н – ґало́н.
Галлофо́б – ґаллофо́б, французожéр.
Галлюцина́ция – галюцина́ція, галюцинува́ння, мана́, ома́на, обма́ра, прима́ра, ви́диво (Л. Укр.); (*слуха*) слухова́ ома́на; (*зрения*) зорова́ ома́на.
Галлюцини́ровать – ма́ти галюцина́цію, ома́ну, обма́ру, галюцинува́ти.
Галме́й – гальма́н.
Га́ло – 1) (*для выгиб. полозьев*) бга́льня; 2) (*для выгиб. ободьев*) води́ло.
Гало́п – гало́п (*танец и конский бег*). *Бежать в* **гало́п** – бі́гти (скака́ти) чвале́м, гало́пом.
Галопа́д – галопа́да.
Галопи́рование – скака́ння коне́м, галопува́ння.
Галопи́ровать – галопува́ти; (*о человеке*) скака́ти коне́м; (*о лошади*) бі́гти чвале́м, навска́ч,

бі́гти в проскі́к (*гал.*), ско́ком, ско́чки. **Галопи́рующий** – скачу́щий. [Скачу́ща пропа́сниця (*медиц.*)].
Га́лочье, *зоол. соб.* – га́лич (*р.* -чи), галь (*р.* га́ли). *См.* **Га́лка.**
Гало́ша – кало́ша, гало́ша.
Галс, *морс.* – гальс: 1) станова́ вітри́льна ли́нва; 2) бі́чний на́прям ві́тру, наві́трений бік. *Итти правым* (*левым*) **га́лсом** – пливти́, ма́ючи ві́тер спра́ва (злі́ва).
Га́лстук – га́лстух, крава́тка. *Заливать за* **га́лстук** – запива́тися, напива́тися, торка́ти. [От і хоро́ший чолові́к, тільки торка́ бага́то, а голова́ золота́ (Тобіл.)]. *См.* **Пить.**
Га́лстучник – 1) га́лстуховий (краватко́вий) ма́йстер; 2) га́лстуховець, краватко́вець (що но́сить га́лстухи, крава́тки).
Га́лстучный – га́лстуховий, краватко́вий.
Галте́ль – кру́глий ге́бель (*р.* -бля).
Галу́н – галу́н, (*гал.*) ґальо́н, басама́н.
Галу́нщик – галу́нник, (*гал.*) ґальо́нник, басама́нник.
Галу́ргия – галургі́я, видобува́ння со́лей.
Галурги́ческий – галургі́чний.
Галчё́нок, *зоол.* – галченя́, галеня́ (*р.* -я́ти).
Галь, *см.* **Га́лочье.**
Гальваниза́ция, гальванизи́рование – гальванізува́ння.
Гальванизи́ровать – гальванізува́ти. **Гальванизи́рованный** – гальванізо́ваний, *сов.* погальванізо́ваний.
Гальвани́зм – гальвані́зм (*р.* -му).
Гальвани́ческий – гальвані́чний. **Г.** *ток* – гальвані́чний протíк (*р.* -то́ку), гальвані́чний струмі́нь (*р.* -меня́). **Гальвани́чески** – гальвані́чно.
Гальвано́метр – гальвано́метр, гальваномі́р (*р.* -ру).
Гальванопла́стика – гальванопла́стика. **Гальванопласти́ческий** – гальванопласти́чний.
Га́лька – га́лечка; (*мин.*) га́лька, га́лечка, рінь (*р.* рі́ни). *Очень мелкая* **г.** – сите́ць (*р.* -тця́), граді́вка. *Очень крупная* **г.** (*с голову человека*) – лоба́к.
Гальме́й, Гальте́ль, *см.* **Галме́й, Галте́ль.**
Гам – 1) *см.* **Галдё́ж**; 2) (*междом.*) гам!
Гамадри́л – гамадрі́ль (*р.* -ля).
Гама́к – гама́к (*р.* -ка́). *Любитель, -ница качаться в* **гамаке́** – гамаке́вич, гамакі́вна (*шутл.* Звиног.).
Гама́ша – кама́ша (*р.* -ші).
Гамби́т, *шахм.* – ґамбі́то (*ср.*). *Отказанный* **г.** – одки́нуте ґамбі́то. *Принятый* **г.** – прийня́те ґамбі́то.
Га́мкать, га́мкнуть – га́мати, га́мнути. [Не клади́ йому́ па́льця в рот, бо га́мне].
Га́мма – га́ма, ска́ля (*р.* -лі).
Га́нглий, *анат.* – ґа́нглій, ґудзь.
Гангре́на, *мед.* – гангре́на, (*гал.*) мертви́ця. *Зараженный* **гангре́ною** – згангрено́ваний, (*гал.*) змертви́чений. **Гангрено́зный** – гангрено́зний, (*гал.*) мертви́чний.
Гандшпу́г – важни́ця (*р.* -ці).
Га́нза – га́нза.
Ганзе́йский – ганзе́йський, ганзеати́чний.
Гаранти́рование – ґарантува́ння, забезпе́чування, убезпеча́ння; *сов.* заґарантува́ння, забезпе́чення.
Гаранти́ровать – ґарантува́ти, заґарантува́ти, безпе́чити, забезпе́чувати, забезпе́чити, убезпеча́ти, убезпе́чити, да́ти зару́ку, запору́ку. **Гаранти́ро́ванный** – ґаранто́ваний, забезпе́чений, убезпе́чений.
Гара́нтия – ґара́нтія, забезпе́ка, убезпе́ка, запору́ка, зару́ка.
Гардемари́н, гардемари́нский – гардемари́н, гардемари́нський.
Гардеро́б – гардеро́ба, *а теснее* – 1) о́діж (*р.* -жи), убра́ння; 2) оде́[і́]жна ша́хва. *Обзавестись* **гардеро́бом** – спра́витися, спра́вити всю потрі́бну оде́жу.
Гардеро́бный – гардеро́бний, оде́[і́]жний.
Гардеробме́йстер – ша́тний (*стар. слово*).
Гардеро́бная – кімна́та оде́[і́]жна, гардеро́бна.
Гардеро́бщик – гардеро́бник.
Гарди́на – заві́са, заві́ска, запо́на.
Гардови́на, гардо́вое *дерево* – гордови́на, горди́на, чо́рна кали́на.
Гаре́м – харе́м, жіно́чі поко́ї. **Гаре́мный** – харе́мний, харе́мовий.

Гаре́мница – харе́мниця, харе́мна жі́нка.
Гаре́мщик, -щица – харе́мщик, харе́мщиця.
Га́рканье – га́ркання, гука́ння, *серд.* гари́кання.
Га́ркать, га́ркнуть – га́ркати, га́ркнути, крича́ти, кри́кнути, гука́ти, гукну́ти; (*сердито*) гари́кати, гари́кнути. [Одчепі́ться, ма́мо! – серди́то гари́кнув Дени́с (Грінч.)].
Гарку́н, *см.* **Галду́н.**
Гармонизи́ровать – гармонізува́ти, згармонізува́ти.
Гармо́ника – гармо́нія. [Гра́є на гармо́нію].
Гармони́ровать – гармоніюва́ти (з чим *и* до чо́го), ладна́ти з чим; (*подходить*) пасува́ти до чо́го, лицюва́ти до ко́го, до чо́го [Цей ви́падок ні́би не лицю́є до зага́льного о́бразу Карпе́нка-Ка́рого (Єфр.)]; не різни́ти з чим.
Гармони́ческий – гармоні́йний, гармоні́чний. [Гармоні́йна му́зика. Гармоні́чні тони́]. **Гармони́чески** – гармоні́йно.
Гармони́чность – гармоні́йність, гармоні́чність (*р.* -ности).
Гармо́ния – гармо́нія.
Га́рнец – га́рець (*р.* га́рця), *уменьш.* га́рчик. **Га́рнцевый** – гарцьо́вий.
Гарнизо́н – зало́га. **Гарнизо́нный** – залого́вий.
Га́рник – горща́тко, го́рщечок.
Гарни́р – гарні́р (*р.* -ру).
Гарнирова́ть – 1) (*о куш.*) кла́сти гарні́р; 2) (*об одежде*) убира́ти, прикраша́ти, оздо́блювати. [Су́кня оздо́блена стрі́чка́ми].
Гарниту́ра – гарніту́ра, окра́са, оздо́ба.
Гарниту́ровый – гарніту́рний.
Га́рнцевый – гарцьо́вий.
Гарпу́н – гарпу́на.
Гарпу́нщик – гарпу́нник, гарпуна́р (*р.* -ря́).
Гарт, *тип.* – гарт. **Га́ртовый** – га́ртовий.
Га́рус – волі́чка, жи́чка. [Перев'я́зують черво́ною жи́чкою, з по́яса ви́смикнутою]. **Га́русный** – волічко́вий.
Га́русина – волічко́ва ни́тка.
Гарцова́ние *на лошади* – гарцюва́ння, вигрива́ння коне́м; (*о лошади*) басува́ння, вигрива́ння.
Гарцова́ть *на коне* – га[е]рцюва́ти, вигрива́ти (гра́ти) коне́м. [Ось ї́де коха́ний, коне́м вигрива́ (Грінч.)]; (*о лошади*) басува́ти, гра́ти. [Грай, кониче́ньку, під молоди́м Богда́нком. Ой ко́ню мі́й, ко́ню, загра́й підо мно́ю].
Гарцо́вник – гарцівни́к.
Га́ршнеп, *зоол.* – крячо́к (*р.* -чка́).
Гарь – 1) гар (*р.* га́ру, *м. р., и* га́ри, *ж. р.*), згá́рятина, горі́ле (*р.* -лого). [Смерди́ть горі́лим]; (*от волос, шерсти*) с[ш]ма́лятина, палени́на; (*от бумажной, полотняной ткани*) портни́на; (*в водке*) пригá́ра, при́гар(ок). [Одго́нить пригара́ми горі́лка. Чи не затлі́лася де ганчі́рка, бо портни́ною чу́ти]; 2) (*выгоревшее место в лесу, в поле*) згá́рище, згар. **Гарь** *в чубуке, в трубке* – згар (*р.* -ри), чмир *и* чвир, (*диалект.*) джи́квас, ве́нґир, дриґе́з. [Тя́гне, тя́гне лю́льку, а тоді́ ще ві́зьме з не́ї джи́квасу та за губу́ покладе́].
Гас, *см.* **Галу́н.**
Гаси́лка, гаси́ло, гаси́льник – гаси́ло, гаси́льце, гаси́льниця. [І зроби́в сім лямп до йо́го, і гаси́льниці його́ із зо́лота щи́рого (Св. Письмо)].
Гаси́льный – гаси́льний.
Гаси́тель, гаси́льщик – гаси́льник, гаси́тель, (*шутл. о гасящем свечи в церкви*) свічколá́п.
Гаси́ть – 1) (*огонь*) гаси́ти, погаси́ти, вгаша́ти, вгаси́ти, вигá́шувати, ви́гасити, згаша́ти, згаси́ти. [Ви́гасила жар на ву́гілля]; 2) (*известь*) розпуска́ти вапно́, люсува́ти. **Гашёный** (*об извести*) розпу́щене, люсо́ване вапно́.
Га́сник, *бот.* – бу́к(о)виця.
Га́снуть – га́снути, згаса́ти, угаса́ти, гаси́тися, ме́ркнути.
Гастри́ческий, *мед.* – гастри́чний, гастрі́йний, шлунко́вий, черевни́й.
Гастро́ль – гастро́ля (*р.* -лі), ви́ступ приї́зджого акто́ра, гости́на.
Гастроно́мия – гастроно́мія.
Гастрономи́ческий – гастрономі́чний.
Гастроно́м – 1) гастроно́м, тонки́й знаве́ць страв; 2) смако́ша (*р.* -ші), ласу́н, ласі́й.
Гати́ть, загати́ть – гати́ти, загати́ти, переґати́ти, ґардува́ти, заґардува́ти. [Гре́блю вже

загáчено. Став перегáчено грéблею]. **Загáченный** – загáчений, перегáчений, заґардóваний.
Гать – грéбля (*р.* -лі), гать (*р.* -ти), гат (*р.* -ту), гáта, гáтка; (*маленькая у берега*) пригáток.
Гáубица – гáвбиця (*р.* -ці), дóвгий мущúр; (*прил.*) гáвбúчний.
Гауптвáхта – гавптвáхта (*испорч.* обáхта), вартíвня.
Гачéние – гатíння, гатíнка.
Гáчи – 1) холóші; 2) стéгна.
Гáчник, гáшник – очкýр. *Широкий рубец для* **гáшника** – очкурня́.
Гашéние – гасíння.
Гашúш – хашíш (*р.* -шу).
Гáщивать – гостювáти.
Гвардéец – гвардíєць (*р.* -íйця), (*стар.*) сердю́к.
Гвардéйский – гвардíйський, гвардíйний; (*стар.*) сердю́цький.
Гвáрдия – гвáрдія, (*стар.*) сердюкú (*р.* -кíв).
Гверилья́сы – ґерíльєри (*ед. ч.* ґерíльєро).
Гвоздáрня, *см.* **Гвоздúльня.**
Гвоздáрь – цвяхівнúк, цвяхáр (*р.* -ря́), гвіздя́р (*р.* -рá).
Гвоздеобрáзный – гвіздкувáтий, цвяхувáтий.
Гвоздúка, *бот.* – 1) гвоздúки (*р.* -ків), гвоздúчки (*р.* -чок), зірочкú; (*один цветок*) гвоздúк (*м. р.*) *и* гвоздúчка (*ж. р.*); 2) повня́к, жовтя́к, купчáк.
Гвоздúльня – цвяхáрня, гвіздáрня (*р.* -ні).
Гвоздúльщик – цвяхáр (*р.* -ря́), цвяхівнúк, гвіздя́р (*р.* -рá).
Гвоздúть – 1) цвяхувáти; 2) (*перен.*) кіл на голові тесáти комý.
Гвоздúчка (*пряность*) – гвоздúчки.
Гвоздúчник – 1) грядка з гвоздúками; 2) (*бот.*)ививúшник, гребíнник.
Гвоздúчный – гвоздúчний, гвоздúковий.
Гвоздóк– гвіздóк (*р.* -дкá), цвя́шок (*р.* -шка).
Гвоздóчник, *см.* **Гвоздúльщик.**
Гвоздóчный, *см.* **Гвоздянóй.**
Гвóздь, гвóздик – 1) цвях, цвя́шок (*р.* -шка), гвіздóк (*р.* -здкá); (*самый большой*) смертéльник; (*длинный и тонкий половой и кровельный*) бретнáль, брентáль; (*для обивки*) цвя́шок; (*подковный*) ухнáль, вухнáль; (*для шин*) шинáль; (*для тёса*) ґонтáль; (*большой и загнутый*) костúль; (*для прибивания лат на стропилах*) латóвець (*р.* -вця), латнúк; (*для стягивания оковки обода в колесе*) лют, заволíчка; (*у сапожников*) шпúлька, штифт; (*без шляпки*) шпень, шпеньóк; (*деревянный для обивания*) тúбель; (*деревянный* **гвоздь**-*вешалка*) кілóк (*р.* кілкá), кілóчок; (*продетый для закрепления вдвинутого во что-либо конца*) зáгвіздок; 2) (*втулка в бочке*) чіп (*р.* чопá). **Гвóзди**, *соб.* – гвíздя́. *Забивать* (*забить*) **гвоздём** *что* – загвóзджувати, загвоздúти що, ввігнáти гвіздóк у що. *Украшенный* **гвóздиками** – цвяхóваний, вúцвяхований, гвіздкóваний.
Гвоздьё, *соб.* – гвíздя. *См.* **Гвоздь.**
Гвоздянúк – 1) *см.* **Гвоздúльщик**; 2) корóбка для цвяхів.
Гвоздянóй – цвяховúй, гвіздкóвий.
Где – де, (*зап.*) где. **Где** *бы* – де-б. **Где** *бы ни* – хоч де. **Где** *бы то* – де-б то. **Где** *бы то ни было* – абú-де; (*вульг.*) бýдлі-де. **Где** *в другом месте* – де-úнде. *Кое*-**где** – де-дé, де-не-дé, десь-не-десь, подéкуди, дéкуди. **Где** *же* – де-ж, де то. **Где**-*нибудь* – де-будь, де-нéбудь, десь, абú-де, бýдлі-де. **Где** *попало* – абú-де, (*шутл.*) на трапкý. **Где**-то – десь, де десь, десь-úнде, дé-то. **Где** *угодно* – де хоч, де хотя́, (*где бы ни*) хоч де. *Вон* **где** – он-он-ó. *Вот* **где** – óсь-де, óт-де, óн-де, óсьдечки, óсьденьки, аж-óсь, аж-óт, аж óтде, аж-огóсь, аж-óсьдечки, аж-óсьденьки. *Да* **где** *уж* – та ба! **Где** *уж тебе* – кудú тобі! *Ну*, **где** *таки*! – де вже! де то вже такú! **Где** *уж*! **где** там! – де там! деж пак! де в бíса! де в кáта! **Где** *ни* – десь, дéся. [Дéся взя́лася із мóря сúня хвúля].
Гевáльдигер, *стар.* – гевáльдигер.
Гегелиáнский – геґелія́нський, гéґелів. [Гéґелева філосóфія].
Гегемóния – геґемóнія, передувáння, прóвід (*р.* прóводу).
Гедонúзм – гедонíзм, гедóніка; змагáння до насолóди.
Гедонúческий – гедонíчний.
Геéна – пéкло, геéна, ґегéна. [Бýде вéргнутий в ґегéну лю́ту (Л. Укр.)].
Геéнский – пекéльний.
Гей – гей. *Покрикивать* **гей**! – погéйкувати, погéйкати. [Плугатарí погéйкують].
Гéйзер – гéйзер.

Гекато́мба – гекато́мба, великоже́ртва.
Гекза́метр – гекса́метр (*р.* -тру).
Гекзаметри́ческий – гексаметри́чний.
Гекта́р – гекта́р (*р.* -ра).
Гектогра́мм – гектогра́м (*р.* -ма).
Гектогра́ф – гекто́граф (*р.* -фу).
Гектоли́тр – гектолі́тр (*р.* -тра).
Гектостер – гектосте́р (*р.* -те́ра).
Гелико́н – Гелі́ко́н (*р.* -ну).
Гелиогра́фия – геліогра́фія.
Гелиоме́тр, *астр.* – геліо́метр (*р.* -тра).
Гелиоско́п, *астр.* – геліоско́п (*р.* -пу).
Гелиоста́т, *физ.* – геліоста́т (*р.* -ту).
Гелиотро́п, *бот.* – геліотро́п (*р.* -пу).
Гелиофи́льный, *бот.* – світлолю́бний.
Гелиофо́бный, *бот.* – тінелю́бний.
Гелиоцентри́ческий, *астр.* – геліоцентри́чний.
Гемати́т – гемати́т, черво́ний залізня́к, крива́вник.
Гемисфе́ра – гемісфе́ра, півку́ля.
Гемисфери́ческий – гемісфери́чний, півкуля́стий.
Геморо́й – почечу́й, геморо́й.
Геморроида́льник *женский* (*раст.* Polygonum hydropiper) – гірча́к, почечу́йник.
Геморроида́льный – почечу́йний, геморої́да́льний.
Геморо́йный, *см.* **Геморроида́льный.**
Генва́рский – січне́вий.
Генва́рь – сі́чень (*р.* -чня).
Генеалоги́ческий – родові́дний, генеалогі́чний.
Генеало́гия – родові́д (*р.* -во́ду), генеало́гія.
Ге́незис – гене́за, похо́дження.
Генера́л – генера́л. **Генера́льский** *сынок, см.* **Генералёнок.**
Генера́л-*адмирал* – генера́л-адміра́л.
Генера́л-*адъютант* – генера́л-ад'юта́нт.
Генера́л-*бас, муз.* – генера́л-бас.
Генера́л-*губернатор* – генера́л-губерна́тор.
Генералёнок – генераля́ (*р.* -я́ти), генераля́тко.
Генера́л-*интенда́нт* – генера́л-інтенда́нт.
Генерали́ссимус – генералі́симус.
Генералите́т – генераліте́т, військо́ва́ старши́на́, генера́льна старши́на́.
Генера́л-*квартирмейстер* – генера́л-квартирма́йстер (*р.* -стра).
Генера́л-*лейтенант* – генера́л-лейтена́нт.
Генера́л-*майор* – генера́л-майо́р.
Генера́л-*марш* – генера́льний марш (вибива́ння в бараба́н, коли́ руша́є в похі́д яка́сь части́на ві́йська).
Генера́л-*провиантмейстер, см.* **Генера́л**-*интендант.*
Генера́л-*прокурор* – генера́льний прокуро́р.
Генера́л-*фельдмаршал* – генера́л-фельдма́ршал.
Генера́льный – зага́льний, головни́й, генера́льний. [Генера́льна репети́ція]. **Генера́льное** *межевание* – зага́льне (генера́льне) межува́ння. **Генера́льное** *сражение* – бій остато́чний. **Генера́льный** *штаб* – генера́льна (найви́ща) упра́ва ві́йська, головна́ військо́ва́ упра́ва.
Генера́льский – генера́льський.
Генера́льство – генера́льство.
Генера́льша – генера́льша (*р.* -ші), генера́лова дружи́на, па́ні-генера́лова.
Генера́тор, *физ.* – генера́тор, прила́ддя, що витво́рює щось, напр. – генера́тор електри́чного прото́ку, генера́тор про́меня, сві́тла і т. ин.
Генера́ция – 1) (*происхождение*) похо́дження; 2) (*поколение*) генера́ція, поколі́ння.
Генети́ческий – генети́чний. [Генети́чний звязо́к по́дій].
Гениа́льно – геніа́льно.
Гениа́льность – геніа́льність (*р.* -ности).
Гениа́льный – геніа́льний.

Ге́ний – ге́ній (*р.* ге́нія).
Геогени́ческий – геогені́чний.
Геоге́[о́]ния – геоге́нія (геого́нія).
Геогно́зия – геогно́зія.
Геогности́ческий – геогности́чний.
Геого́ния, *см.* **Геоге́ния.**
Гео́граф – гео́граф (*р.* -фа).
Географи́ческий – географі́чний, землепи́сний. **Географи́ческая** *карта* – ма́па.
Геогра́фия – геогра́фія, земле́пис (*р.* -су).
Геодези́ст – геодези́ст (*р.* -та).
Геодези́чески – геодези́чно.
Геодези́ческий – геодези́чний.
Геоде́зия – геоде́зія.
Гео́лог – гео́лог (*р.* -га).
Геологи́ческий – геологі́чний.
Геоло́гия – геоло́гія.
Геоме́тр – гео́метр (*р.* -тра).
Геометра́льный – геометра́льний.
Геометри́чески – геометри́чно, за геоме́трією.
Геометри́ческий – геометри́чний.
Геоме́трия – геоме́трія.
Георги́на – оргі́нія, арго́нія, жоржи́на, картопля́нка. *Цвет* **георги́ны** – оргі́нієвий (жоржи́нний) цвіт.
Геоцентри́ческий – геоцентри́чний.
Гера́льдик – гера́льдик (*р.* -ка).
Гера́льдика – гера́льдика, гербозна́вство.
Геральди́ческий – геральди́чний.
Гера́ний, гера́нь – гера́нія, жураве́льник; кала́ч.
Герб – *герб. Имеющий* **герб** (*дворянин*) – гербо́ваний, гербови́к (Кул.). [Гербо́вана шля́хта].
Герба́рий – герба́рій, зільни́к, травни́к.
Ге́рбик – гербо́к, гербо́чок (*р.* -чка).
Гербо́вник – гербо́вни́ця, кни́га гербі́в.
Ге́рбовый – гербо́вий. **Ге́рбовая** *бумага* – гербо́вий, штемпльо́вий папі́р. **Ге́рбовый** *сбор* – гербо́ва опла́та. [Пода́ча гербо́вої опла́ти = *взнос* **ге́рбовых** *сборов*]. **Ге́рбовая** *пошлина* – гербо́ве ми́то.
Герболиза́ция – гербориза́ція, герборизува́ння, збира́ння росли́н для травника́ (герба́рія).
Герборизи́ровать – герборизува́ти, збира́ти росли́ни для травника́ (герба́рія).
Геркуле́совский – геркуле́сів (*ж.* -сова, *ср.* -сове). **Геркуле́совская** *сила* – нелю́дська, надзвича́йна (Геркуле́сова) си́ла. **Геркуле́совский** *труд* – важе́нна (Геркуле́сова) пра́ця.
Герма́нец – герма́нець (*р.* -нця), ні́мець (*р.* ні́мця).
Германи́зм – германі́зм (*р.* -му).
Герма́ния – Герма́нія, Німе́ччина.
Герма́нский – герма́нський, німе́цький.
Гермафроди́т – гермафроди́т, двосна́стий. **Гермафроди́т** *женского рода* – гермафроди́т-дівчу́р. *Курица*-**гермафроди́т** – курі́й, кура́к.
Германе́втика – герменевтика (тлума́чення Свято́го Письма́).
Герменевти́ческий – герменевти́чний.
Гермети́чески – гермети́чно, (*плотно*) щі́льно, щи́тно.
Гермети́ческий – гермети́чний, (*плотный*) щі́льний, щи́тний.
Гермети́чность – гермети́чність, щі́льність, щи́тність (*р.* -ности).
Герои́зм – герої́чність (*р.* -ности), геро́йство, герої́зм (*р.* -му).
Героикоми́ческий – героїкомі́чний.
Герои́ня – герої́ня.
Герои́чески – герої́чно, по-геро́йському.
Герои́ческий – герої́чний.
Геро́й – геро́й. [Ви́тязь-геро́й. Геро́й тіє́ї по́вісти].
Геро́йски – герої́чно, по-геро́йському.
Геро́йский – геро́ївський, геро́йський. *Вдохновлять* **геро́йскими** *чувствами* – геро́їти кого́ (Котл.).
Геро́йство – геро́йство, герої́чність (*р.* -ности).

Геро́йствовать – героюва́ти, *т.-е.*: 1) пово́дитися як ли́чить геро́єві, учиня́ти геро́їчні по́двиги; 2) вдава́ти з се́бе геро́я, розво́дити геро́їчність.
Геро́льд – геро́льд, покли́ка́ч, опові́сник.
Геро́льдия – геро́льдія.
Герольдме́йстер – герольдма́йстер (*р.* -стра).
Геро́льдский – геро́льдський, геро́льдів.
Геро́льдство – геро́льдство, герольдува́ння.
Геру́ндий *и* **герунди́в** – геру́ндій *и* герунди́в.
Ге́рцог – ге́рцог, дук.
Герцоги́ня – герцоги́ня, дуки́ня.
Ге́рцогский – ге́рцогський.
Ге́рцогство – ге́рцогство.
Гете́ра – гете́ра.
Ге́тман – ге́тьма́н. *Сын* **ге́тмана** – гетьмане́нко, гетьма́нич. *Дочь* **ге́тмана** – гетьмані́вна. **Гетмани́шка** – гетьмане́ць (*р.* -нця́). *Временный* **гетман** – наказни́й ге́тьма́н.
Ге́тманство – 1) (*достоинство*) гетьма́нство; 2) гетьманува́ння.
Ге́тманствовать – гетьманува́ти.
Ге́тманский – гетьма́нський. [Гетьма́нська булава́].
Ге́тманша – гетьма́нша (*р.* -ші), гетьмани́ха, гетьмано́ва.
Гетма́нщина – гетьма́нщина.
Ге́тры – ґе́три (*р.* -рів).
Гешé́фт – ґешé́фт (*р.* -ту).
Гешефтма́хер – 1) ґешефтма́хер; 2) круті́й, промітни́й чолові́чина.
Гешефтма́херство – ґешефтма́херство, ґешефтува́ння, круті́йство.
Гжи́галка, *птица* (Motacilla) – трясогу́зка, трясихві́стка, вертигу́зка, пли́ска.
Гзымс – ґзимс (*р.* -су). *См.* **Карни́з.**
Гзы́мсовый – ґзи́мсовий.
Гиа́ды – Гія́ди (*р.* -яд).
Гиалу́ргия – гіялу́ргія, гу́тництво, скля́рство, виробни́цтво скла.
Гиа́тус, *грам.* (*зияние*) – гія́тус, ро́ззів, зи́яння.
Гиаци́нт, *бот. и минер.* – гіяци́нт, (*бот.*) яр-цвіт.
Гиаци́нтовый – гіяци́нтовий.
Ги́баница – рога́ль (*р.* -ля), рога́лик. *См.* **Кре́ндель.**
Гибелли́н – ґібеллі́н (прихи́льник імпера́тора проти па́пи).
Ги́бель – 1) заги́н, загибіль (*и* заги́бель) (*р.* -бели), згу́ба; *реже*: поги́бель, ги́бель (*р.* -бели), погу́ба, *ещё реже*: па́губа, згин, заги́б, заги́ба; (*галицк.*) заги́бок, пропа́док, заги́блиця (*р.* -ці), (*уничтожение*) загла́да. [Терпи́ до заги́ну (Шевч.). Боро́тися до заги́ну (Грінч.). Готу́ють нам заги́бель (Крим.)]. *На* **ги́бель**, *на верную* **ги́бель** – на заги́н, на згу́бу, на зги́н, на пе́вну (видющу) згу́бу. *Привести к* **ги́бели** – дове́сти до заги́ну, заве́сти в поги́бель (Квітка). **Ги́бель** *ему* (*Сгинь он*!) – хай він зги́не! на нього про́пасть! 2) (*бедственное положение, безвременье*) безголо́в'я. [Бенькету́ють вра́жі ля́хи, – на́ше безголо́в'я (Шевч.)]; 3) (*пагуба*) погу́ба, згу́ба. [Той мета́л – був погу́бою й для ті́ла, а не ті́льки для душі́ (Крим.)]; 4) (*с'едение, разорение*) пота́ла. [Попусти́ти свій край на пота́лу (Леонт.)]; 5) (*несметное множество*) си́ла, си́ла-силе́нна, бе́зліч (*р.* -чи), незліче́нно, незліче́нно чого-не́б.; до на́пасти, до сму́тку чого-не́б. [Гро́шей у йо́го до сму́тку. Куре́й тут – до на́пасти. Гро́шей незліче́нно].
Ги́бельно – згу́бно, заги́бно. [Заги́бно роби́ти в заво́ді(Гр.)].
Ги́бельный – згу́бний, згу́бли́вий [Згубли́ва краї́на (Л. Укр.)], заги́бний, погу́бний, поги́бельний. **Ги́бельная** *вещь, происшествие* – погу́ба; *срв.* **Ги́бель.**
Ги́бкий – гнучки́й, гну́чий, гинки́й; бгачки́й. [Топо́ля гнучка́ та висо́ка (Шевч.) Гнучка́ че́сність (Виннич.). Па́нська пра́вда на всі бо́ки гну́ча. Бгачка́ со́вість]; (*колеблющийся*) хисткий, хибки́й, хилки́й, хвисткий; *реже*: (*эластичный*) виги́нистий, виги́нчастий, похи́льний, (*грациозный*) вихиля́стий. [Вихиля́ста газе́ля (Крим.)].
Ги́бко – гну́чко, хи́стко, виги́нисто.
Ги́бкость – гну́чкість, гну́чість; хи́сткість, хи́лкість, хви́сткість, виги́нистість (*р.* -тости).
Ги́бнуть – ги́нути, загиба́ти, пропада́ти, (*редко*) ги́біти. [Дощ, лиха́ годи́на, – а я приткну́вся до стіни́, та так і ги́бію (Мирн.). Му́симо ги́біти, бо нема́ в що вдягти́ся (Гр.)].
Гибри́д – гібри́д; мішани́на; по́круч (*м. р.*) (*р.* -ча), (*ублюдок*) підту́мок.
Гибри́дный – гібри́дний, мі́шаний, по́кручний.
Гига́нт – ве́летень (*р.* -тня), ве́лет, гіга́нт.

Гига́нтский – велете́нський, гіга́нтський, [Велете́нські товсте́нні ліа́ни (Крим.)].
Гигие́на – гіґіє́на.
Гигиени́чески – гіґієні́чно, за гіґіє́ною (*согласно правилам* **гигие́ны**).
Гигиени́ческий – гіґієні́чний.
Гигроме́тр – гіґро́метр (*р.* -тра), вогкомі́р (*р.* -ру).
Гигрометри́ческий – гіґрометри́чний.
Гигроме́трия – гіґроме́трія.
Гигроско́п – гіґроско́п (*р.* -пу).
Гигроскопи́ческий – гіґроскопі́чний.
Гигроскопи́чность – гіґроскопі́чність (*р.* -ности).
Гид – провідни́к, проводи́р (*р.* -ря́), прово́да́р (*р.* -ря́), (*барбаризм*) ґід.
Гида́льго – гіда́льґо (*р.* -ґа; *мн.* -ґи).
Ги́джра – ги́джра, вте́ча (*р.* -чі).
Ги́дра – гі́дра.
Гидра́влик – гідра́влик.
Гидра́влика – гідра́вліка.
Гидравли́ческий – гідравлі́чний.
Гидра́т – гідра́т. **Гидра́т** *окиси* – гідра́т о́кису, водо́кис, гідро́кис.
Гидрографи́ческий – гідрографі́чний.
Гидрогра́фия – гідрогра́фія.
Гидродина́мика – гідродина́міка.
Гидродинами́ческий – гідродинамі́чний.
Гидроме́тр – гідро́метр, водомі́р (*р.* -ру).
Гидроме́трия – гідроме́трі́я.
Гидропати́ческий – гідропати́чний.
Гидропа́тия – гідропа́тія.
Гидроста́тика – гідроста́тика.
Гидростати́ческий – гідростати́чний.
Гидротера́пия – гідротера́пі́я, водолікува́ння.
Гидроте́хника – гідроте́хніка.
Гидрофо́бия – гідрофо́бія, водобо́ясть (*р.* -сти), скажені́вка, сказ.
Гие́на – гіє́на. **Гиенё́нок** – гієненя́, гієня́ (*р.* -я́ти).
Гиерати́ческий – гієрати́чний.
Гиерогли́ф – гієро́гліф (*р.* -фу).
Гик – 1) *см.* **Ги́канье**; 2) засмо́ла, (корабе́льний) дьо́готь 3) ґік (ба́лка від що́гли до корми́ корабля́).
Ги́канье – гиги́кання, зик, зи́кання, різки́й по́гук, різке́ погу́кування, різки́й ви́гук, різке́ вигу́кування.
Ги́кать, ги́кнуть – гиги́кати, гиги́кнути, зи́кати, зи́кнути, рі́зко погу́кувати, погукну́ти, рі́зко вигу́кувати, ви́гукнути.
Гиль – 1) дурни́ця, нісені́тниця, курзу́-верзу́, гиль-гу́си. *Срв.* **Белиберда́** *и* **Ахине́я.** *Нести* **гиль** – пле́сти́ дурни́ці, верзти́, верзя́кати казна-що, блягу́зкати, дурні́ терев́ені пра́вити, не́сти́ (зане́сти́) гиль-гу́си; 2) (*крик на гусей*) гиля́! гиль-гиля́!
Ги́льдия – гі́льдія. [Купе́ць пе́ршої гі́льдії].
Гильде́йский – гільді́йний. [Гільді́йне свідо́цтво].
Ги́льза – гі́льза, карту́ш, (*зап.*) карта́ч.
Ги́льзовый – гі́льзовий, картуше́вий.
Гильоти́на – гільйоти́на.
Гильотини́рование – гільйотинува́ння, скара́ння гільйоти́ною.
Гильотини́рованный – згільйотино́ваний, ска́раний на гільйоти́ні.
Гильотини́ровать – гільйотинува́ти, згільйотинува́ти.
Гимене́й – гімене́й. *Связать узами* **гимене́я** – звяза́ти гімене́йовими пу́тами; (*шутливо*) опе́ньгати кого́, обкрути́ти кого́.
Гимн – гімн (*р.* -ну).
Гимнази́ст – гімнази́ст.
Гимнази́стка – гімнази́стка.
Гимнази́ческий – гімназія́льний.
Гимна́зия – гімна́зія. *Товарищ по* **гимна́зии** – това́риш з гімна́зії.
Гимна́ст – гімна́ст.
Гимна́стика – гімна́стика. *Занятие* **гимна́стикой** – гімнастикува́ння. *Упражняться в* **г-**

ке – гімнастикува́тися.
Гимнасти́ческий – гімнасти́чний.
Гинеке́й – гінеке́й, жіно́ча части́на до́му.
Гинеко́лог – гінеко́лог (*р.* -га), лікар для жіно́чих хоро́б.
Гинеколо́гия – гінеколо́гія.
Гине́я – гіне́я.
Ги́нуть, сги́нуть – ги́нути, зги́нути, погиба́ти, поги́нути (*и* поги́бнути), загиба́ти, заги́нути (*и* заги́бнути). [На́ша ду́ма, на́ша пісня не вмре, не заги́не (Шевч.)].
Гипе́рбола – гіпе́рбола, пересáда, прибільшення.
Гиперболи́чески – гіперболі́чно.
Гиперболи́ческий – гіперболі́чний.
Гиперболо́ид, *матем.* – гіперболо́їд.
Гипербор́еец, *миф.* – гіперборе́єць (*р.* -ре́йця).
Гиперборе́йский – гіперборе́йський.
Гиперемия́, *мед.* – гіперемі́я.
Гипертрофи́рованный (*ненормально разросшийся*) – гіпертрофі́чний, гіпертрофо́ваний, переро́щений, (*гал.*) ви́буя́лий.
Гипертрофи́я, *мед.* – гіпертрофія, перері́ст (*р.* -ро́сту), (*гал.*) вибуя́лість (*р.* -лости).
Гипно́з – гіпно́за.
Гипнотизи́рование – гіпнотизува́ння, *сов.* загіпнотизува́ння.
Гипнотизи́рованный – гіпнотизо́ваний, *сов.* загіпнотизо́ваний.
Гипнотизи́ровать – гіпнотизува́ти, загіпнотизува́ти.
Гипноти́зм – гіпноти́зм (*р.* -му).
Гипноти́ческий – гіпноти́чний.
Гипо́теза – гіпо́теза, до́мисл, здо́гад, припу́щення.
Гипотену́за, *геом.* – гіпотену́за, протиле́жник.
Гипотети́чески – гіпотети́чно, здо́га́дно.
Гипотети́ческий – гіпотети́чний, здога́дний, доми́слений, припу́щений.
Гипохо́ндрик – гіпохо́ндрик, (*угрюмец*) – пону́ра, тума́.
Гипохондри́ческий – гипохондри́чний.
Гипохо́ндрия – гипохо́ндрія.
Гипподро́м – гіподро́м, біго́вище, біго́висько.
Гиппопота́м, *зоол.* – гіпопота́м, бегемо́т, річни́й кінь (*р.* коня́).
Гипс – 1) гіпс (*р.* -су); 2) алябá́стер (*р.* -стра).
Ги́псовый – 1) гі́псовий; 2) алябá́стровий.
Гипсометри́ческий – гіпсометри́чний.
Гипсометри́я – гіпсометрі́я.
Ги́рло – 1) (*устье*) ги́рло; 2) (*пролив*) прото́ка.
Гирля́нда – гірля́нда, ки́тиця.
Ги́ря, *ум.* **ги́рька** – вага́, тягаре́ць (*р.* -рця́), важо́к (*и в ватерпасе*), тяжо́к (*р.* -жка́), ги́ря, ги́рка.
Гистоло́гия – гістоло́гія.
Гистологи́ческий – гістологі́чний.
Гита́на – гіта́на.
Гита́ра – гіта́ра.
Гитари́ст, -ка – гітари́ст, -ка.
Ги́чка – ги́ка, (*ум.*) ги́чка, каю́к.
Гиэ́на, *см.* **Гие́на.**
Глава́ – голова́, глава́, *а теснее* – 1) господар (*р.* -ря), хазя́їн; 2) *см.* **Глава́рь**; 3) (*на церкви*) верх, (*купол*) ба́ня, (*макушка*) ма́ківка; 4) (*в книге*) ро́зділ, (*торж.*) голова́. [Том пе́рший, ро́зділ тре́тій]. *Во* **главе́** – на чолі́. [На чолі́ ві́йська]. *Быть во* **главе́** – вести́ пе́ред, стоя́ти на чолі́.
Глава́рь – голова́, ва́таг, вата́жок (*р.* -жка), проводи́р (*р.* -ря́), (*зачинщик*) приво́[і]дець (*р.* -ві́дця), приві́дця (*р.* -дці).
Главе́нство, главе́нствование – головува́ння, старшува́ння, старшинува́ння, зве́рхність, верх, верхово́діння, про́від (*р.* -воду).
Главе́нствовать – головува́ти, старшува́ти, старшинува́ти, проводирюва́ти, пе́ред ве́сти́, верхово́дити, ватажкува́ти; (*шутл.*) ве́рхи ї́здити на ко́му.
Гла́вное – головне́, суть (*р.* су́ти). *Самое* **гла́вное** – найголовні́ше, головна́ річ, головна́ суть.

Главнокома́ндующий – головни́й команди́р, головни́й ота́ман, генера́льний ота́ман.
Главнонача́льствующий – головни́й нача́льник.
Главноуправля́ющий – головни́й управи́тель.
Гла́вный – головни́й, *а теснее* – чі́льний, найста́рший, оснівни́й, генера́льний. [Генера́льний суд. Генера́льний пи́сар]. *Занимать* **гла́вное** *место, см.* **Главе́нствовать**, (*описательно*) – сиді́ти на по́куті. **Гла́вным** *образом* – головни́м чи́ном, головни́м по́бутом, (*преимущественно*) перева́жно, найбі́льш. *Срв.* **Гла́вное.**
Главотя́ж – нало́бна пов'я́зка.
Глаго́л – 1) сло́во, (*ц.-сл.*) глаго́л, (*народн.*) зглаго́л. [Усе чиню́ по зглаголу́ його́ (Звиног.)]; 2) (*грам.*) дієсло́во.
Глаго́лать – глаго́лати.
Глаго́лица – глаго́лиця.
Глаголи́ческий – глаголи́чний.
Глаго́ль – 1) (*ц.-сл. буква*) – глаго́ль; 2) ши́бениця.
Глаго́льный – дієслі́вний.
Глаго́льский, *см.* **Глаголи́ческий.**
Глад – го́лод (*р.* -ду).
Гла́денький – гладе́нький, *см.* **Гла́дкий.**
Гладиа́тор – гладія́тор (*р.* -ра).
Глади́лка – глади́ло, гладі́льце; (*у переплётчиков*) прави́ло.
Глади́льный – 1) глади́льний; 2) (*об утюженье*) прасува́льний. [Прасува́льна до́шка].
Глади́льщик, -льщица – 1) гладі́й, *ж. р.* гладія́, глади́[і]льник, -льниця; 2) (*утюгом*) прасува́льник, -льниця.
I. Гла́дить, вы́гладить – рівня́ти, вирі́внювати, ви́рівняти, зрівня́ти. [Зага́дано шляхи́ рівня́ти]. **Гла́дить** *дорожку* – пи́ти на ко́ні, доро́гу гла́дити. **-ить** *утюгом* – прасува́ти, ви́прасувати (білизну); (*галом: стекл. шаром*) га́лити, ви́галити. **Гла́женый** – (*утюгом*) прасо́ваний, ви́прасований, (*галом*) ви́галений.
II. Гла́дить, погла́дить – гла́дити, погла́дити, жа́лувати, пожа́лувати. [За ше́рстю гладь, а не проти ше́рсти. Погла́дила (пожа́лувала) дити́ну по голі́вці]. *Срв.* **Ласка́ть.**
Гла́дкий, гла́денький – рі́вний, ви́гладжений, гладе́нький; (*реже*) плавки́й. [Плавки́й стиль. Спотика́ється на рі́вній сте́жці. Гладе́ньке мо́ре. Чи стіл, чи ослі́нчик, – таке́ все плавке́, гладе́ньке]. *Совершенно* **гла́дкий** – гладі́сінький, рівні́сінький. **Гла́дкая** *санная дорога* – плавки́й шлях. **Гла́дко** – гладе́нько, рі́вно, пла́вко. [Зачеса́лася гладе́нько. Сніг уте́ртий – ї́хати пла́вко]. *Совершенно* **гла́дко** – гладі́сінько, рівні́сінько. **Гла́же** – рівні́ше, плавкі́ше.
Гла́дкость – гладі́нь (*р.* -ді́ни), рівно́та, рі́вність (*р.* -ности), пла́вкість (*р.* -кости).
Гладкоше́рстый (*об овце*) – пластово́вний.
Гладца́ – 1) *см.* **Гла́дкость**; 2) ожеле́диця, о́желедь (*р.* -леди).
Гладь – 1) гладі́нь (*р.* -ни), рівно́та. [Ві́тер зати́х, рі́чна́ гладі́нь ле́дві воруши́лася]; 2) (*вишивание*) насти́лування, сте́ляна робо́та. *Вышивать* **гла́дью** – насти́лувати, стели́ти.
Глады́ш – 1) гладе́нький каміне́ць, глади́ш; 2) *бот.* – староду́б, лиході́йна трава́, ди́ка мо́рква; 3) (*клоп*) хребтопла́вка.
Гла́же, *см.* **Гла́дкий.**
Гла́жение – 1) гла́діння, рівня́ння, вирі́внювання; 2) (*утюгом*) прасува́ння.
Глаз – о́ко (*ум.* – о́чко, о́чечко, оченя́, оченя́тко; *мн.* – о́чі, о́чка, оченя́та, оченя́тка, очи́ці, ві́ченьки); (*пренебр.* – очи́ща, очи́ська, зі́ньки, слі́пи, сліпаки́); (*о* **глаза́х** *на выкате*) ви́рла, баньки́, булькані́, ба́лухи, о́чі зве́рху. *В* **глаза́** – в о́чі, у ві́чі, притьма́, очеви́сто. [Як ма́єш каза́ти по-за о́чі, – притьма́ (в-ві́чі) кажи́. Йому́ само́му очеви́сто повіда́ти хо́чу]. *Прямо в* **глаза́** – у живі́ о́чі. *За* **глаза́** – а) поза́очі, позаочи́ма. [Так я скажу́ і в-ві́чі, і поза́очі. А позаочи́ма що він виробля́є!] б) аж на́дто. [Цього́ аж на́дто ста́не]. *На* **глаза́х**, *перед* **глаза́ми** – перед очи́ма, при оча́х, перед ві́ччю, в о́ці, під о́ком, уві́ччю, в-очу́, в-очеви́дьки, в-очеви́дь, в-очеви́дячки. [Уві́ччю вона́ та й вона́ (Мирн.). Хри́сті, мов живе́, усе те ста́ло в-очеви́дячки (Мирн.). Голова́ в-очеви́дь сиві́є]. *В* **глаза́х** – в очу́. [Од со́нця так пожовті́ло в очу́]. *Во все* **глаза́** – на все о́ко, у дві о́ці. *На* **глаз** – як гля́нути, як на о́ко. [Як гля́нути, то пуді́в з ві́сім бу́де, а на вагу́ хто й зна скі́льки потя́гне]. *С* **гла́зу** *на* **глаз** – віч-на́-віч, сам-на́-сам з ким, у чоти́ри о́чі, на дві па́рі оче́й, на самоті́. [Я та ма́ма зоста́лися на самоті́ (Крим.)]. *С* **глаз** *чьих* – спе́ред ко́го. *Своими* **глаза́ми** – на свої́ о́чі, на вла́сні о́чі, очеви́дячки, нао́чне, очеви́сто. [Як не ві́риш, то поба́чиш сам очеви́дячки (Звин.)]. *Дурной* **глаз** (*сглазящий*), *порча* – навро́чливе о́ко, урі́чливі о́чі, прозі́р. *Человек с дурным* **гла́зом** – лихи́й на о́чі. *От* **гла́зу** (*от сглаза*) – з оче́й, від уро́ків. *Простым, невооружённым*

гла́зом – на про́сте (го́ле) о́ко, про́стим (го́лим) о́ком. *Одним* **гла́зом** – на одно́ о́ко. [Тільки на одно́ о́ко мо́же ба́чити]. *С блестящими ясными* **глаза́ми** – ясноо́кий, яснозо́рий. *Со светлыми* **глаза́ми** – білозо́рий. *С* **глаза́ми***, веки которых вывернуты или растянуты в стороны* – видроо́кий. *И в* **глаза́** *не видал* – і на о́чі не ба́чив, і на о́чах не бу(ва́)ло. *Для отвода* **глаз** – про лю́дське о́ко. *Куда* **глаза́** *глядят* – куди́ о́чі, куди́ веду́ть о́чі, світ за́ очі, навмання́, навмани́, гала́світа. *Не на чем и* **глаз** *остановить* – ні́где й о́ком зачепи́тися. *Не показаться на* **глаза́** – на о́чі не да́тися. *Прочь с* **глаз** – геть з-пере́д оче́й, згинь мені з оче́й! **Глаз** *не отведешь от чего* – о́чі бере́ на се́бе що. **Гла́зки** *строить* – бі́сики пуска́ти, бі́сики очи́ма посила́ти, очи́ма пря́сти, морга́ти на ко́го. **Глаза́** *закрывши* – сліпма́, о́сліп. *Ни в одном* **гла́зе** – ані же́, ані трі́шечки. [Пили́ ра́зом одна́ково, ті двоє п'янісінькі, а цей – ані же́].

Глаза́стый – 1) ока́тий, ока́нь, вирлоо́кий, витрішкува́тий, банька́тий, банька́ч; 2) (*зоркий*) бачу́чий, бачу́щий, бистроо́кий.

Глаза́ч (*рыба*) – клепе́ць (*р.* -пця́), білоо́к.

Глазе́ние – видивля́ння, лу́пання очи́ма.

Глазёнки, *см.* **Глаз.**

Глазе́т – глазуро́вана (глясо́вана) парча́, глясе́т (*руссизм* глазе́т), зла[о]тогла́в, срі́блогла́в. **Глазе́товый** – з глазуро́ваної (глясо́ваної) парчі́, глясе́товий, злотогла́вий, срі́блогла́вий.

Глазе́ть – видивля́тися, торопі́ти, лу́пати очи́ма, ви́трішки ї́сти, в. лови́ти, в. купува́ти, в. продава́ти, ґа́ви (ви́торопні) лови́ти. [Хо́дять панні́ по садо́чку та на зо́рі торопі́ють].

Глазирова́ние, глазиро́вка – 1) глазурува́ння, глянсува́ння; 2) (*посуды*) полива́ння.

Глазирова́ть – 1) глазурува́ти, глянсува́ти; 2) (*посуду*) полива́ти. **Глазиро́ванный** (*о посуде*) поли́ваний, поли́в'яний. **Глазир.** *посуда* (*собир.*) – поли́ва. [Повіз поли́ву аж у Чорного́рію на про́даж]; (*о кондитерских печеньях*) глазуро́ваний; (*о бумаге*) глянсо́ваний.

Глази́ще, *см.* **Глаз.**

Глазни́ца – о́чна я́мка, запа́дина, орбі́та; 2) *бот.* – лугови́й ве́рес, сві́чка.

Глазно́й – о́чний. **Г-но́е** *яблоко* – о́чна ба́нька. **-ная** *впадина, см.* **Глазни́ца. Г-ная** *болезнь* – о́чна хоро́ба. **-ной** *врач* – о́чний лі́кар (*р.* -ря), окулі́ст. **-ная** *примочка* – примо́чка для оче́й.

Глазо́к – о́чко, ві́чко, *см.* **Глаз.** [Там-то о́чка як терно́чок], *а специальнее* – 1) (*в сети*) ві́чко; 2) (*в тюремной двери*) ві́чко, прозу́рка, *см.* **Волчо́к**; 3) *бот.* (*почка листовая*) – о́чко, ві́чко, бру́нька, бросто́к. [Щепі́ння о́чком, коли прище́плюють окре́му бру́нечку]. **Глазо́к** *прививать* – очкува́ти дереви́ну. **Глазо́к** *в картофеле* – кіле́ць (*р.* -льця́), кі́льчик. [Ке́пська спра́ва, коли лю́ди почали́ вже кільця́ми карто́плю сади́ти]; 4) *весёлые* **гла́зки** (*цветок*), *см.* **Аню́тины** *глазки.*

Глазоме́р – окомі́р. *На* **глазоме́р, глазоме́рно** – на о́ко, як о́ком змі́ряти. [Нема́ чим одва́жити – на о́ко відси́плю].

Глазу́н, *см.* **Глаза́стый.**

Глазу́нья – 1) ока́та, банька́та (жі́нка); 2) яє́шня випускна́, яє́шня ока́та.

Глазу́рение – 1) глазурува́ння, глянсува́ння; 2) полива́ння.

Глазу́рить, *см.* **Глазирова́ть.**

Глазу́рь *для посуды* – поли́ва, поли́во, глазу́ра, скли́ста поволо́ка. **Гл.** *из белой фаянсовой глины* – по́білка.

Гла́зыньки, *см.* **Глаз.**

Гла́нда – зало́за. [Зало́зи понапуха́ли]; (*медиц. терм.*) мигдало́ва зало́за, мигда́лина. *Иметь припухшие* **гла́нды** – залозува́ти. [Мої́ воли́ тепер залозу́ють]. *Больной* **гла́ндами** – зало́зуватий.

Глас – глас. [Затя́г на шо́стий глас. Співа́в-би, так гла́су не ма́ю].

Гласи́ть – (*юрид. терм.*) звуча́ти [Стаття́ зако́ну звучи́ть], каза́ти, говори́ти [Зако́н ка́же (гово́рить), стаття́ зако́ну ка́же (гово́рить)]; виголо́шувати.

Гла́сно – прилю́дно, привселю́дно, не кри́ючись.

Гла́сность – гла́сність, прилю́дність, привселю́дність (*р.* -ности), вселю́дна відо́мість. *Предать* **гла́сности** – пода́ти до вселю́дної відо́мости.

Гла́сный – 1) гла́сний, прилю́дний, привселю́дний; 2) *грам.* – самоголо́сний, голосни́й. **-ая** *буква* – голосі́вка; 3) гла́сний. [Зе́мський гла́сний].

Гла́уберова *соль* – сірчанокйслий на́трій, гла́вберова сіль (*р.* со́ли).

Глаша́тай – покли́кач, клику́н, вісту́н, опові́сник.

Глаша́ть – виголо́шувати.

Гла́шник, *бот.* – при́крит.

Глёв, глева́ – слюз на ри́бі.
Глёздалка – (с)ко́взалка.
Глёзкий – слизьки́й, склизьки́й.
Глёзна – гомі́лка.
Глет, *хим.* – ґле́йта.
Гле́тчер – льодо́вець (*р.* -ді́вця), льодови́к.
Гли́на – гли́на; (*белая*) по́біл; (*жирная белая мергельная*) масля́нка, масля́к; (*желтая*) 1) руда́ г.; 2) жо́вта г., во́хра; (*на каолине* – па́глинок); (*годная для выделки посуды*) ганча́рка, ганча́рська (ганча́рна) гли́на; (*желтоватая, идущая на выделку горшков*) горщі́вка; (*синяя, из кот. делают миски*) мищі́вка; (*просто синяя*) сиву́ха; (*черная*) глива; (*чорная жирная*) чорну́ха; (*род красной* **гли́ны**) черві́нка, червени́ця (*гал.*); (*слюдистая*) золоту́ха; (*фарфоровая*) гли́нка, каолі́н; (*годная для выделки кирпича*) цегля́рська (цеге́льна) гли́на, липа́рка (*гал.*); (*песчаная*) пі́дсівка; (*сланцеватая*) лупако́ва гли́на; (*с примесью железн. руды*) ба́рма; (*клейкая влажная*) глей, глейо́к (*р.* глейка́), глею́ка; (*моренная*) море́нний глей; (*годная для лепки*) гнучка́; (*фаянсовая*) (фаянсо́ва) мула́; (*неоднородная, комковатая с мелкими желвачками или «дутиками»*) глузюва́та; (**гли́на**, *которой замазаны щели и углубления в стенах*) шпарува́ння, шпару́ни; (*месиво из* **гли́ны** *для выработки сырцового кирпича при глинобитной стройке*) зали́в(а); (*облеплять постройку толстым слоем* **гли́ны***, а также лепить стены из* **гли́ны**) валькува́ти; (*у горшечников*: *овальный ком* **гли́ны**, *приготовленный для работы из него*) пласто́к; (*комья неразмятой* **гли́ны**) шуру́валки; (*оскрёбки* **гли́ны***, счищаемые с рук и с круга, во время формовки посуды*) шлома́к; (*о гончарной* **гли́не**: *тощая, требующая примеси более жирной*) валка́; (*легко поддающаяся при работе*) податна́.
Гли́ний – алюмі́ній.
Гли́нисто-известко́вый – гли́нясто-вапня́стий.
Гли́нисто-песча́ный – гли́нясто-піско́ватий.
Гли́нистый – глиня́стий, глинкува́тий, глеюва́тий. **Г-ая** *вязкая почва* – глейови́на, глейюва́тий ґрунт.
Гли́нница – гли́нище, глиня́к. **Глинница** *с гончарной глиной* – ганчари́ще.
Глиноби́тный – валько́вий, валько́ваний, лямпа́чний.
Глинова́л – глиня́р (*р.* -ра́).
Глинова́льня – глиня́рня (*р.* -ні).
Глинови́дный – глинува́тий.
Глинозём – глинозе́м, алюмі́нійовий о́кис.
Глиноко́пня, *см.* **Гли́нница.**
Глиномя́тный, *см.* **Глиноби́тный.**
Глинтве́йн – глюве́йн (*р.* -ну).
Гли́няный – гли́няний; (*о посуде*) череп’я́ний. [Гле́чик череп’я́ний].
Глист, глиста́, *зоол.* – глист, глистю́к. *Мозговые* **глисты́** *у овец* – черва́.
Гли́стник, гли́стница – 1) гли́сник; 2) цитва́рне насі́ння (і і́нші протиглисто́ві лі́ки).
Гли́стный – глисто́вий. **Гли́стная** *болезнь* – глисти́ (*р.* -ті́в).
Глисто́вник, *см.* **Гли́стник.**
Глистого́н, *см.* **Гли́стник.**
Глистого́нный – глистого́нний.
Глистя́к, *см.* **Гли́стник.**
Глицери́н, *хим.* – гліцери́н.
Глици́ния, *бот.* – гліци́нія, (*прилаг.*) гліци́нійовий.
Гло́бус – гло́бус, глоб.
Глог, *бот.* Cornus sanguinea L. – свиди́на, сви́два, спиж.
Глода́ние – глода́ння, жвакува́ння.
Глода́ть, гла́дывать – гло[и]да́ти, жвакува́ти, жва́кати. *Тоска* **гло́жет** *сердце* – нудьга́ гризе́ се́рце, бере́ за се́рце.
Глот – 1) *см.* **Глото́к**; 2) глита́й, жми́крут.
Глота́ние – ковта́ння, глита́ння.
Глота́тельный – ковта́льний.
Глота́ть, глотну́ть, проглоти́ть – ковта́ти, ковтну́ти, проковтну́ти, глита́ти, гли(т)ну́ти, проглину́ти, (*грубо*) лига́ти, лигну́ти. **Глота́ть** *слюнки* – сли́нку ковта́ти.
Гло́тка – горля́нка, пролиг, (*неточно*) го́рло, (*грубо*) пе́лька. *Заткнуть* **гло́тку** – заткну́ти пе́льку, заци́тькати, заці́пити. *Во всю* **гло́тку** – на все (ці́ле) го́рло, на всю горля́нку, на всю гу́бу.

Гло́точный – горля́нковий, (*неточно*) горлови́й.
Глото́к – ковто́к. *Выпил одним* **глотко́м** – одра́зу хильну́в, ви́хилив; одни́м про́ковтом проковтну́в.
Глотну́ть, *см.* **Глота́ть.**
Гло́хлый – оглу́хлий, глухи́й.
Гло́хнуть, огло́хнуть – глу́хнути, оглу́хнути.
Глохта́ть – лига́ти [Ці́лий день він горі́лку лига́є], жлукти́ти, ду́длити.
Глохту́н, глохту́ша – 1) *см.* **Пья́ница**; 2) ги́кало (*р.* -ла).
Глу́бже – гли́бше.
Глубина́ – глиб (*р.* -бу), глибина́, глибиня́ (*р.* -ні́), глибі́нь (*р.* -бі́ни), глибочиня́ (*р.* -ні́), глибочі́нь (*р.* -чі́ни), глибо́кість (*р.* -кости). **Глубино́ю**, *в* **глубину́** – завгли́бшки, завгли́б, навгли́бшки. *В* **глубине́** – на спо́ді́, спо́дом. *До самой* **глубины́** – до спо́ду. *Во всю* **глубину́** – на всю глибочі́нь. *Из* **глубины́** – згли́бока, з-під-спо́да. *Из* **глубины́** *веков* – з да́лечи вікі́в; з глибу́ століттів. *Проникать в* **глубину́** *ч.-л.* – засяга́ти вглиб чого, бра́ти що згли́бока. [Беручи́ згли́бока наро́днє життя́, письме́нство розхо́диться й завши́ршки (Єфр.)]. *Не отличаться* **глубино́й** (*о мысли и т. п.*) – не гли́боко сяга́ти. *Понять* (*постигнуть*) **глубину́** *чего* – зглиби́ти що. *Сокровенная* **глубина́** *души* – тайни́к.
Глубо́кий – глибо́кий. *Очень* **-ий** – глибоче́зний, глибоче́нний. **Глубо́кий** *снег* – завални́й с. **Г-ий** *вечер* – пі́зні вля́ги. **-ая** *ночь* – глу́па ніч, глу́па пі́вніч. **Г-ая** *старина* – да́вня давни́на́. **Г-ая** *печаль* – тяжка́ ту́га. **Г-ий** *поклон* – низьки́й уклі́н (*р.* укло́ну). **Г-ое** *место в реке, озере, пруде* – глибі́нь (*р.* -і́ни), пле́со, плес, (*с ямой*) ковба́ня, ковбаню́га, кру́ча (*р.* -чі). **-ое** *место с незамерзающим течением* – о́[у́]зьмінь (*р.* -мени). **-ое** *место в фарватере* – стри́жень (*р.* -жня). *С* **-ими** *обрывами* – крутоя́рий. [Повила́ся з Лубе́нь крутоя́рих доро́га розло́га (Кул.)]. *Становиться* **глу́бже** – гли́бшати. *Сделаться* **глу́бже** – погли́бшати.
Глубокова́тый – глибоче́нький.
Глубо́ко́ – гли́боко, (*ум.*) гли́бочко. *Всё* **глу́бже** *и* **глу́бже** – що-раз гли́бше. *Там очень* **глубоко́** – таж ду́же гли́боко, там дна нема́. **Глубоко́**-*ли тут*? – чи гли́боко тут води́? *Задевать* **глубоко́** – займа́ти згли́бока.
Глубоково́дный – глибоково́дий.
Глубокогума́нный – глибоколю́дяний, високогума́нний, великогума́нний.
Глубокомы́сленность, глубокомы́слие – глибокоду́мність (*р.* -ности), глибо́ка розва́жність (*р.* -ности).
Глубокомы́сленный – гли́бокоду́мний, прему́дрий, ве́льми му́дрий. **Глубокомы́сленно** – глибокоду́мно, прему́дро, ве́льми му́дро.
Глубоко́нек – глибоче́нький.
Глубо́кость, *см.* **Глубина́.**
Глубоча́йший – найгли́бший. *С* **глубоча́йшим** *почтением* – з найви́щою (висо́кою) поша́ною.
Глубь, *см.* **Глубина́.**
Глубокоуважа́емый – високопова́жний, високошано́вний.
Глу́да – бри́ла (со́ли, льо́ду).
Глузг – куто́чок (*в глазу*), ку́тик.
Глуми́тельный – глумни́й, (*насмешливый*) глумли́вий, глузли́вий.
Глуми́ться – глуми́тися, глумува́ти, глузува́ти з ко́го, на глум, на глу́зи бра́ти кого́, кепкува́ти, кпи́ти, шкелюва́ти з ко́го, коверзува́ти над ким, знуща́тися з ко́го.
Глумле́ние – глум, по́глум, глузува́ння, знуща́ння, по́сміх, кепкува́ння, кпи́ни, посміхо́вище, по́квол.
Глупендя́й – ду́рень, йо́лоп, дурби́ло, дурни́ло.
Глу́пенький – дурне́нький, дуркува́тенький.
Глупе́ть, оглупе́ть, поглупе́ть – дурні́ти, дурні́шати, подурні́шати, безглу́здіти, обезглу́здіти, збезглу́здіти.
Глупёхонек – дурні́сінький.
Глупе́ц – ду́рень (*р.* -рня), дурни́й, (*дурачёк*) ду́рник, (*дурачище*) дурби́ло, (*болван*) йо́лоп, сухоголо́вець (*р.* -вця), (*мальчишка*) бла́зень, блазню́к.
Глупи́ть – дурі́ти (я дурі́ю), дурни́ці роби́ти, виробля́ти, крути́тися. [Старі́ кру́тяться, а молоді́ у́чаться].
Глупова́тый – приду́ркуватий, приду́руватий, дурува́тий, дуркува́тий, при́дурок (*р.* -рка), недоу́мкуватий, недо́ум, недоу́мок (*р.* -мка), нему́дрий, тумануватий, приби́тий на цвіту́, безкле́пкий, прису́суватий, прицу́цуватий, пришеле́пуватий. *Он* **глупова́т** – не ма́є деся́тої

или однієї кле́пки в голові́.

Глу́пость – 1) неро́зум, дурни́й ро́зум, недоу́мство, дур (*р.* ду́ру), ду́рість (*р.* -рости), ду́рощі (*р.* -щів), дурува́ння. [З вели́кого ро́зуму у дур захо́дить. Не бо́же кара́ння, а своє́ дурува́ння]. *По* **глу́пости** – з дурно́го ро́зуму. *Делать* **глу́пости,** *см.* **Глупи́ть**; 2) (*мелочь, пустяк*) дурни́ця. [Що там, вре́шті, сон? Дурни́ця (Коцюб.)]. *Вот* **глу́пости**! – дурни́ця!

Глу́пый – нерозу́мний, дурни́й, дурноголо́вий, безголо́вий, дурнове́рхий, на ро́зум небага́тий; (*описательно*) зеле́ний, макоцві́тний. **Глуп***, как пробка* – дурни́й, як пень, як сту́па. *Совершенно* **глу́пый** – дурні́сінький. *Он не* **глуп** – він не цвя́шком у ті́м'я би́тий. **Глу́пым** *сделаться* – здурні́ти, подурні́шати. **Глу́по** – нерозу́мно, по-дурно́му, нему́дро, приду́ркувато. *Что ни скажет, всё* **глу́по** – хоч що ска́же, то все півтора́ лю́дського (*или* по-дурно́му).

Глупы́ш – дурне́нький, дурня́ (*р.* -я́ти), дурня́тко.

Глуха́рь, -рка – 1) (*о человеке*) глушко́, *ж.* глу́шка, глуш[х]ма́н, -ка, глуха́ тете́ря (*р.* -рі), глушка́ня; 2) *зоол.* – глухи́й тетеру́к, го́тур, глуше́ць, (*самка*) глуха́ тете́ря, го́тка, глуши́ця, (*птенец*) готя́, глушеня́ (*р.* -я́ти).

Глухова́тый – 1) приглу́хуватий, пі́дглухий, глухе́нький, недочу́тливий; 2) приглу́шений. [Яки́йсь приглу́шений го́мін]. **Глухова́то** – приглу́хувато, глухе́нько. [Про це він згада́в лиш глухе́нько].

Глухо́й – глухи́й, оглу́хлий. **Глух** *кто* – не дочува́є хто, позаклада́ло кому́; (*о голосе*) зду́шений, приглу́шений, безгу́чний; (*о стене*) сліпа́. **-ое** *место в лесу и т. п., см.* **Глушь. Глуха́я** *ночь* – глу́па ніч. **Глухой** *переулок, тупик* – сліпи́й зау́лок, за́зубень, безви́хідь (*р.* -ходи). **Глухо́й** *гул, стук* – сту́гон. **Глухо́й** *тетерев, см.* **Глуха́рь. Глуха́я** *крапива* – глуха́ (біла) кропива́. *Падать с* **глухи́м** *звуком* – гу́пати. **Глу́хо** – глу́хо, з-глу́ха, безгу́чно.

Глухо́нек – глухе́нький, глухі́сінький.

Глухонемо́й, -а́я – глухоні́ми́й, -ма́.

Глухонемота́ – глухонімота́, глухоні́мість (*р.* -мости).

Глухота́ – глухота́, глу́хість (*р.* -хости).

Глуши́тель – глуши́тель, заглуши́тель, глушни́к. [Заглуши́телі ві́льної лю́дської ду́мки].

Глуши́ть – глуши́ти.

Глуши́ца, *бот.* Lamium – глуха́ (біла) кропива́.

Глушни́к, глушня́к, *см.* **Глушь.**

Глушь (*в лесу и т. п.*) – глушина́, глушо́вина, глушня́ (*р.* -ні́), пу́ща (*р.* -щ), (*дебрь*) не́тря (*р.* -рі), за́стум; за́кутень (*р.* -тня). [Село́ на́ше у за́кутні тако́му, що ніхто́ туди́ не зайде́].

Глы́ба (*снегу, камня*) – бри́ла, бри́ло, гру́да, грудома́ха.

Глы́бистый, глыбова́тый – брилува́тий, брила́стий, грудува́тий, грудки́й.

Глыбодро́б – грудобі́й (*р.* -бо́ю).

Глы́бка, глы́бочка – гру́дка, гру́дочка.

Глыбообра́зный – брилува́тий.

Глю́кать – ґерґота́ти, ку́ркати, белькота́ти. [Гинди́к ґерґоти́ть].

Глюко́за – глюко́за.

Гляде́лки – баньки́ (*р.* -ньо́к), ба́лухи (*р.* -хів).

Гляде́ние – гляді́ння, диві́ння.

Гляде́ть, гля́нуть, *см.* **Смотре́ть, взгляну́ть.** *Куда глаза* **глядя́т** – куди́ о́чі, світ за́ очі, гала́-світа, навманя́, навмани́. *Того и* **гляди́** – так і диви́сь, от-от, зато́го, да́лі-далі. [Сиди́ть у ха́ті, а зато́го ха́та пова́литься. Зато́го си́вий во́лос приб'є́ться]. *Не* **гля́дя** – на о́сліп, сліпце́м. **Гляди́шь**! – диви́, аж гульк. [Диви́, наро́джується украї́нська інтеліге́нція (Крим.)].

Гляде́ться, гля́нуться, *см.* **Смотре́ться, посмотре́ться.**

Глядь – зирк, гульк, диви́. **Глядь-погля́дь** – глядь-погля́дь, зирк-пози́рк.

Гля́нец – глянс[ц], лиск, по́лиск, блиск.

Гля́нуть, *см.* **Взгляну́ть.**

Глянцова́ть – глянсува́ти.

Глянцови́тый – гля́нцевий, глянсува́тий, лиску́чий.

Гм! – хм! хму!

Гми́на, гми́нный – гми́на, гми́нний.

Гнать – гна́ти (я жену́), гони́ти (я гоню́), ту́рити, ту́рлити, туря́ти, виганя́ти, виго́нити, пе́рти. [Поперед се́бе вра́жих ляхі́в обла́вою пруть]; (*быстро, усиленно*) го́ном гна́ти, туро́м гна́ти; (*рысью*) клусува́ти; (*сверх сил*) перенату́жувати, натужа́ти. [Ми, ї́дучи, не натужа́ли коня́]. **Гнать** *водку* – горі́лку гна́ти, г. кури́ти. **Гнать** *в шею* – гна́ти у три́-шия, в поти́лицю, в три ви́рви.

Гна́ться – гна́тися, гони́тися, вганя́ти, -ся, ту́ритися, пну́тися за ким [Уганя́в за мрі́єю (Грінч.). Бі́гла лиси́чка лі́сом, ту́рилася за курі́пка́ми. Пну́тися за бага́тшими (М. Вовч.)], ква́питися на що́, до чо́го. [До вели́кого він не ква́пивсь (Конис.)]. *Я за копейкой не* **гоню́сь** – я за копі́йкою не жену́ся, я на копі́йку не жаде́н.

Гнев – гнів (*р.* -ва *и* -ву), гні́вання, се́рце, пересе́рдя. [Аж побілі́в із се́рця (Грінч.). За що ти на ме́не таке́ вели́ке пересе́рдя ма́єш?]. *В* **гне́ве** – угніви́вшись, під гаря́чу руч. **Гне́вом** *запылать* – спалахну́ти гні́вом, скипі́ти, розлютува́тися; *срв.* **Гне́ваться.** *Охватил* **гнев** – ухопи́ло за се́рце. **Гнев** *божий* – ка́ра бо́жа.

Гне́ванье – гні́вання.

Гне́вать, -ся *и* **гневи́ть, -ся** – гні́вати, -ся (я гні́ваюся), гніви́ти, -ся (я гнівлю́ся), поклада́ти (покла́сти) гнів на ко́го, прогнівля́ти, -ся, прогніви́ти, -ся; важки́м ду́хом ди́хати на ко́го. **Гне́вающийся** *часто* – гнівли́вий.

Гневли́вость, гневли́вый – гнівли́вість (*р.* -вости), гнівли́вий.

Гне́вный – гнівни́й, розгні́ваний, серди́тий. **Гне́вно** – гні́вно (*ум.* гнівне́нько), розгні́вано, гнівли́во, із се́рцем.

Гнедко́ – гніда́ш, гнідко́, гніда́н.

Гнедо́й – гніди́й.

Гнедоча́лый – гнідоча́лий, гнідосиве́нький.

Гнезди́лище – ки́шло, гнізди́ще, гніздо́, ку́бло́.

Гнезди́ться – гнізди́тися, мости́тися, ку́блитися.

Гне́здник, *бот.* – петрі́в хрест, маслянки́, шпараго́вий ряст.

Гнездо́ – гніздо́ (*ум.* гнізде́чко, гнізде́нце), ку́бло́ (*ум.* кубе́льце, кубе́лечко), ки́шло, (*змеиное*) – гадю́чник, гадови́ще; (*осиное*) оси́ще; (*в середине яблока или груши для зёрен*) кісточка; (*в колоске злаков, где сидит зерно*) мухо́рка, мухоро́к; (*в железном лемехе плуга для деревянной рукоятки*) ву́хо; (*для веретена, шестерни в водяной мельнице*) коро́бочка. *Из одного* **гнезда́** – одно́гніздки.

Гнездово́й – гніздови́й, кублови́й.

Гнёздышко, *см.* **Гнездо́.**

Гнейс – гнейс.

Гнести́ – 1) ти́снути, му́ляти, (*зап.*) мули́ти. [Чо́біт му́ляє, *зап.* мули́ть]; 2) гніти́ти, пригні́чувати, гноби́ти, тісни́ти, утиска́ти, дави́ти, згні́чувати. **Гнету́щий** – гнітю́чий.

Гнёт – гніт (*р.* гні́ту), при́гніт, тиск, у́тиск; гноби́тельство, ути́сництво; (*дубинка-прижим на возе сена*) – рубе́ль (*р.* рубля́).

Гнете́ние – гно́блення, утиска́ння, пригні́чування, *сов.* пригні́чення.

Гнету́ха, *бот.* – кукі́ль (*р.* куко́лю).

Гнету́чка, *мед.* (*форма лихорадки*) – гнітю́чка.

Гни́да – гни́да.

Гние́ние – гниття́. *Начало* **гние́ния** – загнива́ння, загни́лість (*р.* -лости).

Гниле́ц, гнилобо́й – гниле́ць (*р.* гнильця́).

Гнилобо́кий – гнилобо́кий.

Гнилова́тый – гнилува́тий, гниле́нький. **Гнилова́тый** *плод* – гнили́ця.

Гнило́й – гнили́й, прі́лий, зогни́лий; (*о зубе и дереве*) порохна́вий, струпіші́лий; (*о дереве*) трухля́вий, тру́хлий, потру́хлий. **Гнила́я** *солома* – ме́рва́, гній (*р.* гно́ю).

Гнилокро́вие – гнилокрі́в'я.

Гни́ло́стный – гниля́вий, гнильни́й, гнилизня́ний, гниттьови́й.

Гни́лость – гнили́зна, гнилина́.

Гнилу́ха, гнилу́ша, гнилу́шка (*о дереве*) – спорохні́вка, порохни́на, трухло́, по́рохонь. *Кусок* **гнилу́шки** – гнилю́к, гнилючо́к. [Гнилючо́к світи́ться]; (*подгнивший плод*) гнили́ця; (*собир.*) **гнилу́шки** – гнили́[я́]ччя. **Гнилу́шка** *для подкуривания пчёл* – морю́ха.

Гниль – гниль (*р.* -ли), гнили́зна, гниля́тина, гнилля́ [Як при́йде Ілля́, то нарo̗бить гнилля́], гниле́ча, гниля́ччя, гнило́та; тлінь (*р.* тлі́ни). **Гниль** *в дереве* – трухля́т[в]ина, трухли́на́, трухва́, порохня́.

Гнильё – гнилля́, гниля́ччя, *срв.* **Гниль.**

Гниля́к – гнилю́к, гниля́вець (*р.* -вця).

Гнить – гни́ти, гни́сти, згнива́ти, прі́ти, тлі́ти; (*о зубах и дереве*) порохна́віти, струпі́шати; (*о дереве*) тру́хнути, трухля́віти.

Гнию́честь – гнию́чість (*р.* -чости).

Гнию́чий – гнию́чий, гнильни́й.

Гниющий, -щее *болото* (*и вообще место гниения*) – гнили́ще, гнилу́ха. **-щий** *остаток чего* – недо́гнилок.

Гноева́тый – гноюва́тий.
Гноеви́ца – гнила́ гаря́чка.
Гноекро́вие, *см.* **Гнилокро́вие.**
Гное́ние – гно́їння.
Гнoеро́дный – гнойотво́рчий.
Гноетече́ние – гнойоте́ча (*р.* -чі).
Гноточи́вый, гнои́стый – гнойоте́чний, гно́їстий; (*о глазах*) капра́вий. *С* **-тыми** *глазами* – кислоо́кий.
Гное́ц, *см.* **Ве́ред.**
Гной – 1) гній (*р.* гно́ю), *а теснее* (*из раны, нарыва*) – бруд. [Бру́ду бага́то з чиряка́ йде], (*из глаз*) кисля́к. [Кисляки́ на о́чіх]. *Затянуться* **гно́ем** (*о ране*) – засніти́тися; 2) *см.* **Наво́з.**
Гнойли́вый – гнійли́вий; *см.* **Гно́йный.**
Гнойни́к – гноя́нка, гнійни́ця. **Гнойничо́к** – гноя́ночка.
Гно́йный – гнояни́й, гні́йний. [Гнояна́ боля́чка]. **Гно́йный** *нарыв, прыщ* – гноя́нка.
Гнои́стый – гно́їстий, *см.* **Гно́йный.**
Гнои́ть, гна́ивать – гно́їти. [Не мочі́ть нито́к у не́воді і не гні́йте].
Гнои́ться, гна́иваться – гно́їтися, *а теснее* (*о ране*) я́три́тися [Я́три́ться ви́разка], (*о глазах*) капра́віти, закиса́ти.
Гном – гном (*р.* -ма).
Гною́честь – 1) гно́їстість (*р.* -тости), гнійли́вість (*р.* -вости); 2) гною́чість (*р.* -чости).
Гною́чий – 1) *см.* **Гнои́стый**; 2) гною́чий. [Гною́чий пла́стир].
Гною́чка – гнояна́ боля́чка, гноя́нка.
Гнус, *см.* **Гнусне́ц.**
Гнуса́, гнуса́рь, гнуса́ч – гундо́с, гугна́[я́]вець, гугни́вець, гу́ня, гу́ндзя, гу́нка, гу́нявий, хняк.
Гнуса́вить, *см.* **Гнуси́ть.**
Гнуса́вость – гугня́[и́]вість (*р.* -вости).
Гнуса́вый – гугня́[и́]вий, гу́нявий, гундо́сий. **Гнуса́во** – гугни́во, гугня́во, гундо́сячи.
Гнуса́рь, гнуса́рья – гундо́с, *ж.* гундо́са (*р.* -ої), *см.* **Гнуса́.**
Гнуси́ть – гугня́вити, гуня́вити, гугни́ти, гундо́сити, гундзя́вити.
Гнусли́вость – гугня́вість, гугни́вість, гу́ня́вість (*р.* -вости).
Гнусли́вый, *см.* **Гнуса́вый.**
Гнусне́ц – плюга́вець (*р.* -ця), мерзо́тник. *См.* **Гну́сный.**
Гну́сность – плюга́вство, мерзе́ність (*р.* -ности), мерзо́тність (*р.* -ности), ни́цість (*р.* -цости), паску́дство.
Гну́сный – плюга́вий, плюга́вець (*сущ.*), мерзе́нний, мерзо́тний, ни́цый, паску́дний. **Гну́сно** – плюга́во, паску́дно *и т. д.*
Гнуся́щий, *см.* **Гнуса́вый.**
Гну́тие – згина́ння, вгина́ння, гнуття́.
Гну́ткий, *см.* **Ги́бкий.**
Гнуть, -ся – гну́ти, -ся, згина́ти, -ся. [Підко́ва не згина́ється], угина́ти, -ся [Си́ла груш, аж де́рево вгина́ється], хили́ти, -ся, нагина́ти, -ся, коцю́рбити, -ся; (*в дугу*) лу́ка става́ти. **Гну́тый** – гну́тий, гне́ний. *Легко* **гну́щийся** – гинки́й. [Гинкі́ цвяхи́, заби́ти не мо́жна, як з о́лова ні́би].
Гнуша́ться *кем, чем* – гидува́ти (з) ко́го, (з) чо́го (*и* ким, чим), бриди́ти, -ся ким, чим.
Гнуше́ние – гидува́ння, бри́дження.
Гнюс, *см.* **Гнусне́ц** *и* **Гну́сность.**
Гобеле́новский – гобле́нівський.
Гобеле́ны – гобле́ни, гобле́нівські килими́ (*или* шпале́ри).
Гобо́й, *муз.* – гобо́й. **Гобо́йный** – гобо́йний.
Гобои́ст – гобо́їст.
Гова́ривать – мовля́ти.
Гове́льщик – гові́льник, спасе́нник.
Гове́льщица – гові́льниця, спасе́нниця.
Гове́ние – гові́ння.
Гове́ть – гові́ти, спаса́тися.
Говённый – 1) гівня́ний; 2) пога́ний, паску́дний, парши́вий. **-ное** *дело* – ке́пська (парши́ва) спра́ва.
Гове́шко, -шка – окове́лок (гівна́), гівнячо́к, (*мн. ч., домашн. скота*) бала́бушки, кружалки́, (*овец, коз*) бі́бки.

Говно́ – гівно́, ка́ло, *а теснее*: (*птичье*) послі́д, (*домашн. скота*) кізя́к, кирпи́ч, (*лошадей*) коня́к, кі́нський кізя́к, (*куриное*) куря́к, (*мышей*) мишаки́.
Говня́ть – гівня́ти, згівня́ти, ги́дити, зги́дити, паску́дити, спаску́дити.
Го́вор – 1) (*диалект*) гові́рка, мо́ва. [Гуцу́льська гові́рка. Про́ста мо́ва]; 2) (*шум, гул голосов*) го́мін (*р.* -мону), го́вір (*р.* -вору), (*громкий*) га́мір (*р.* -мору). [Чу́вся го́мін і ре́гіт. В місте́чку зчини́вся га́мір].
Говоре́ние – говорі́ння, говорі́нка, бала́кання, балакани́на, прока́зування.
Говори́льня – говори́льня.
Говори́ть *о ком, о чём* – 1) каза́ти [Що ка́жеш? Чи каза́ли йому́ про це?], говори́ти, мо́вити, мовля́ти про ко́го, про що, за ко́го, за що, *а теснее*: (*сообщать*) промовля́ти, хвали́тися кому́ (до ко́го). **-и́ть** *в защиту кого* – говори́ти в оборо́ні кого́, промовля́ти за ким, за чим. [Все промовля́є за його́ неви́нністю]; (*в приподнятом стиле*) глаго́лати, пра́вити. [Про божественне діло глаголати, про високі науки правити]; 2) (*беседовать*) бала́кати, розмовля́ти, гомоні́ти з ким про що, за що. **-и́ть** *на каком-л. языке* – говори́ти, бала́кати, гомоні́ти яко́юсь мо́вою. [Говори́ти украї́нською мо́вою (по-украї́нському, -ськи). Він по-німе́цьки не бала́кає]. **-ить** *на многих языках* – говори́ти багатьма́ мо́вами. **-ить** (*болтать*) *на чужом языке* – цве́нькати, чеса́ти, вируба́ти [По-моско́вському так і че́шуть. Ля́хом вируба́ти (Кул.)], *на непонятн. яз.* – джеркоті́ти, ґерґота́ти; 3) (*поговаривать*) сла́вити [Сла́вили, що в ньо́го ті́тка ві́дьма (М. Вовч.)], подейкува́ти, гу́дкати (*срв.* **Болта́ть**). **Говоря́т** – ка́жуть (лю́ди) поде́йкують; 4) (*произносить речь*) промовля́ти. [Ісу́с, промовля́ючи, ка́же]. *Начинать* (*начать*) **говори́ть** – зніма́ти (зня́ти) мо́ву, річ, го́лос. *Начинать* **-и́ть** (*о ребёнке*) – почина́ти бала́кати, нарі́кати. *Продолжать* **говори́ть** – каза́ти да́лі, прова́дити да́лі. *Не́чего* (*не стоит*) *и* **говори́ть** – шкода́ й каза́ти (говори́ти). **Говоря́т** (*же*) *вам, что* – ка́зано-ж-бо ва́м, що… **-и́ть**, *не стесняясь* – говори́ти (каза́ти) без о́брізків, неприму́шено. **-и́ть** *наобум* – говори́ти навмання́. **-и́ть** *в тон кому* – говори́ти під лад кому́. **-и́ть** *чьему-л. сердцу* – промовля́ти до се́рця кому́. **-и́ть** *быстро, как трещётка, скороговоркою* – дріботі́ти, дроботі́ти, чеса́ти, торохті́ти. **-и́ть** *сквозь зубы* – ціди́ти. **-и́ть** *басом* – ба́са говори́ти. **-и́ть** *вздор, см.* **Вздор. -и́ть** *без сознания, не давая отчёта себе в знач. слов* – блуди́ти слова́ми. **-и́ть** *пространно* – розво́дитися. *Красно* **говори́шь** – золоті́ в те́бе уста́. **-ить** *про себя, в душе* – каза́ти на ду́мці, до се́бе. **-и́ть** *изустно* – каза́ти з уст. **-и́ть** *так и этак* (*противоречиво*) – двої́ти, гну́ти сюди́ й туди́. **-и́ть** *обиняками* – говори́ти на здо́гад. **Говоря́** *без обиняков* – без сорома́ ка́зка, без околи́чностей ка́жучи. *Откровенно* **говоря́** – щи́ро ка́жучи, напра́вду ка́жучи. **Говоря́** *словами чего-л.* (*пословицы*) – мовля́в (ка́жучи) чим (при́казкою). **Говоря́** *словами такого то* – мовля́в (ка́жучи) слова́ми кого́сь, мовля́в он-той. [Мовля́в проф. Влади́миров. Мовля́в слова́ми одніє́ї з «недосто́йних» (Єфр.)]. *Не* **говоря́** *о чём-л.* – помину́вши щось. *Коротко* **говоря́** – найшви́дче сказа́ти, ко́ротко ка́жучи. *Не с тобой* **говоря́т** – не до те́бе мо́ва (річ). *Ни слова не* **говори́т** – ні па́ри з уст, ані слівце́м не п(р)охо́питься. *Не* **говоря́** *дурного слова* – не каза́вши лихо́го сло́ва. *Едва может* **-и́ть** (*голоса не хватает*) – ле́дві го́лос подає́, го́лосу не відтя́гне. *Лишиться способности* **-и́ть** – стра́тити мо́ву. **-и́ть** *будто заученное* – вичи́тувати. **Говори́т** *как по писанному* – ка́же, як з ли́сту бере́. **Говоря́щий** (*прилаг.*) – говоря́щий, говорю́щий. [Говорю́ща маши́на]. *Неумеющий* **-и́ть** (*о ребёнке*) – немовля́щий. *Срв.* **Болта́ть, Бормота́ть, Лепета́ть, Мя́млить** *и т. п.*
Говори́ться, гова́риваться – говори́тися, каза́тися, мо́витися, бала́катися, вимовля́тися, промовля́тися. [Те, що бала́калося на ле́кції (Крим.). Вимовля́лося те, чого́ ніхто́ не чув (Гліб.)]. **Говори́тся** (*т.-е.* **говоря́т**) – гово́риться, ка́жеться, (мо́ва) мо́виться про ко́го, бала́кається. [Не так шви́дко ро́биться, як мо́виться]. *Как* **говори́тся**, *как* **говоря́т** – мовля́в, як той мовля́в, як той каза́в, ска́зано, як то проповіда́ють, як то ка́жуть. [Пі́сню утни́, щоб, мовля́в, засмія́лося ли́хо (Л. Укр.)]. **Гово́ренный** – гово́рений, ка́заний, мо́влений, бала́каний. [Ти ка́зане ка́жеш, а мій ба́тько під корчмо́ю чув].
Говорко́м, *нар.* – гові́ркою.
Говорли́во – балакли́во, гомонли́во, (*быстро*) дріботли́во.
Говорли́вость – балакли́вість (*р.* -вости), балаку́чість (*р.* -чости), говорю́чість, гомонли́вість. *Срв.* **Болтли́вость.**
Говорли́вый – балаку́чий, балакли́вий, говірки́й, говорю́чий, гомонли́вий, мо́вний. [Таки́й говірки́й, за все розпи́тує (Васильч.). Гомонли́ва дітво́ра]. *Срв.* **Болтли́вый.**
Говорно́й – говірни́й, розмо́вний. **Говорна́я** *труба* – говірна́ труба́.
Говорня́ – бала́чка, гу́тірка, го́вір (*р.* -вору).
Говору́н – балаку́н, балаклі́й, базі́кало (*м. и ср. р.*) щебету́н, дрібоτу́н, цокоту́н, торохті́й. *Срв.* **Болту́н.**

Говору́нья – говору́ха, гомону́[ю]ха, щебету́ха, цокоту́ха, дріботу́ха, торохті́йка, (*умен.*) щебету́шка, щебету́шечка.
Говя́дина – м'я́со, (*коровья*) я́ловичина, (*воловья*) бичи́на, воло́вина, воля́тина.
Говя́жий – я́ловичий, коро́в'ячий, воля́чий, воло́вий, бича́чий.
Го́гель-*могель* – го́гель-мо́гель, го́голь-мо́голь.
Го́голь – 1) (*щеголь*) джиґу́н, же́вжик, дже́нджик, дже́ґер, фе́ртик, чепуру́н. *Ходить* **го́голем** – козири́тися, пі́внем козири́тися, кукурі́читися, хизува́тися. [Коло дівки парубо́нько пі́внем козири́ться]; 2) (*зоол.*) го́голь.
Гогота́нье – гогота́ння, *а специальнее*: 1) гого́кання, регота́ння, ре́гіт (*р.* -готу); 2) (*о гусях*) ґе́(л)ґання, ґелґота́ння, ґерґота́ння; (*о лошадях*) гиги́кання, іржа́ння.
Гогота́ть – 1) (*кричать*) гого́кати, гогота́ти. [Він гототи́ть]; (*громко хохотать*) регота́ти, реготі́ти; 2) (*о гусях*) ґе́(л)ґати; ґелґота́ти, ґерґота́ти; (*о лошадях*) гиги́кати, іржа́ти.
Гогоτу́н, -нья – 1) гогоτу́н, -ту́ха, реготу́н, -ту́ха; 2) ґелґоту́н, -ту́ха, ґерґоту́н, -ту́ха.
Год – 1) рік, год (*зап.* гід, *р.* го́ду), лі́то, (*обыкнов. во мн. ч.* літа́), (*умен.*) річо́к (*р.* -чка), годо́к (*р.* -дка), годо́чок (*р.* -чка). [З Нови́м Ро́ком!]. *Текущий* **год** – цей (пото́чний, біжу́чий) рік. *В этом* **год**, *в нынешнем* **году́** – цього́ ро́ку, це́й рік, сері́к. *В прошлом* **году́** – того́ ро́ку, мину́лого ро́ку, (у)торі́к, тогі́д. *В позапрошлом* **году́** – позаторі́к. *В будущем* **году́** – на́рік. *Относящийся к этому* **году́**, *этого* **го́да** – сьогорі́чний, цьогі́дній, сьоголі́тошній. **Год** *тому назад* – (уже́) рік тому́, бу́де тому́ рік. *Из* **го́да** *в* **год** – рік-у-рі́к, рік-повз-рі́к, год-у-го́д. *С* **го́ду** *на́* **год** – від ро́ку до ро́ку. *Как в какой* **год** – як під рік (год), як до ро́ку (го́ду). *В прежние* **го́ды** – за коли́шніх (давні́ших) рокі́в. *В 1917* **году́** – 1917-го ро́ку, в 1917-му ро́ці. *В один* **год** – одньго́ ро́ку. *Через* **год** – за рік, за год, у рік, у год. *В продолжение* **го́да** – через рік, про́тягом ро́ку. *До истечения* **го́да** – до ро́ку, до го́ду. *Каждый* **год** – що-ро́ку, що-рік. *Два раза в* **год** – двічі на рік. *Семь тысяч в* **год** (*плата*) – сім ти́сяч рі́чно. *Отдавать в наём на* **год** – найма́ти на рі́к, у го́д. *Служить по найму на* **год** – по года́х ходи́ти, у году́ бу́ти. *Пошёл кому-л. восемнадцатый* **год** – на вісімна́цятий рік пішло́ (зверну́ло) кому́сь, у 18-ий рік уступи́в хтось. *Круглый* **год** – ці́лий рік, від льо́ду до льо́ду. *Пол***го́да** – півро́ку, півгода́. *Четвёртая часть* **го́да** – кварта́л. *Високосный* **год** – пересту́пний рік, Кася́нів рік. *Время* **го́да** – пора́ ро́ку, відмі́на ро́ку. [Чоти́ри по́ри ро́ку]. *Новый* **год** – нови́й рік. *Канун нового* **го́да** – ще́дрий вечір. *Поздравлять с новым* **го́дом** (*с определ. обрядами*) – новолі́тувати. *Родившийся в этом* **году́**, *в прошлом* **году́** (*о скоте*) – се́літок, торішня́к; 2) (*возраст, годы*) вік, літа́. [Молоді́ літа́. Дитя́чий вік]. *Преклонные* **го́ды** – похи́лий вік. **Го́ды** *этого уже не позволяют* – із літ це мені ви́йшло. *Пока позволяют* **го́ды** – по́ки слу́жать лі́та. **Года́ми** *стар* – на літа́ стари́й. **Го́ды** *проходят* – літа́ (роки́) мина́ють. *Прожить молодые* **го́ды** – відмолодикува́ти. *Срв.* **Лето́.**
Годи́на (*тяжкая*) – лиха́ годи́на, неща́сна годи́на, чо́рна годи́на, зли́годні. *В* **годи́ну** *бедствий* – під лиху́ годи́ну, під лихолі́ття.
Годи́ны (*р.* **-ди́н**, *мн.*) – ровови́ни (*р.* -ви́н).
Годи́ть – трива́ти, жда́ти, чека́ти. *См.* **Погоди́ть.**
Годи́ться (*сов.* **пригоди́ться**) – здава́тися, зда́тися, придава́тися, прида́тися на що *и* до чо́го, надава́тися, нада́тися на що *и* до чо́го, годи́тися, згоди́тися, знадобля́тися, знадоби́тися, способля́тися, способи́тися, в приго́ді става́ти (ста́ти), в зна́добі бу́ти. [Вче́ний з нього таки́й, що зда́вся-б (*или* був-би нада́всь) і на профе́сора (Крим.) = *годился бы и в профессора.* Я тобі в вели́кій приго́ді ста́ну = *я тебе очень пригожусь*]. *Он на всё* **годи́тся** – він до всього прида́всь. **Годи́тся**, *безл.* (*прилично*) – годи́ться, го́же, ли́чить, слід, подо́ба, випада́є, впада́є, приста́ло кому́ щось роби́ти. [Не подо́ба ді́вці до козака́ та й вихо́дити].
Годи́чный – рокови́й, рі́чний, годови́й, (*торжественный*) (у)рочи́стий. [Рокови́й я́рмарок. Урочи́сте свя́то]. **Годи́чный** *отчёт* – рі́чне звідо́млення. **Г-ное** *пребывание* – рі́чне (цілорі́чне) перебува́ння. **Г-ный** *сбор* (*дань, вознаграждение*) – роківщи́на, рокове́, годівщи́на. [То я куплю́ за свою́ годівщи́ну]. **Г-ный** *срок найма* – годови́ще.
Го́дность – зда́тність, прида́тність, зді́бність (*р.* -ности) до чо́го *и* на що. *Срв.* **Го́дный.**
Го́дный – зда́тний, прида́тний, годя́щий, (*реже*) спосі́бний, зді́бний, судни́й, зуга́рний (*и* зуга́рен), (з)го́жий, ужитни́й, догі́дний на що, до чо́го. [Таке́ догі́дне, що тільки на смі́тник]. *Никуда не* **го́дный,** *см.* **Него́дный.**
Годова́лый (*о животных*) – однолі́тній, одно́літок (*р.* -тка), річня́к, годови́к, лі́тошок (*р.* -шка). [Бараке́ць-річня́к. Бичо́к-річнячо́к]. **Г-лый** *бычок, телёнок* – нази́мок, бузи́мок, бу́зивок (*р.* -мка, -вка). **Г-лый** *жеребёнок, кобылка* – стригу́н, стригу́ха, стрижча́ (*р.* -ча́ти) (*ср. р.*). **Г-лая** *овца* – я́рка.
Годова́ть – пробува́ти десь ці́лий рік.

Годови́к, *см.* **Годова́лый.**
Годови́ны – ровови́ни (*мн.*).
Годово́й – рокови́й, річний, годови́й. *Срв.* **Годи́чный. Годово́й** *ребёнок* – одно́літок.
Годовщи́на – рокови́ни (*р.* -ви́н) (*мн.*), річни́ця.
Годо́к, *см.* **Год.**
Го́жий, *см.* **Го́дный.** *Не* **го́же** (*стар.*) – не го́же, не годи́ться, не ли́чить; *см.* **Годи́ться.**
Гой, *межд.* – ой, гей.
Го́кко, *зоол.* – го́кко.
Гола́вль (*рыба*) – 1) (Squalius cephalus) голове́нь (*р.* -вня); 2) (Mugil) лоба́нь (*р.* -ня́), лоба́с.
Гола́ндрить – надава́ти, нада́ти по́лиску ткани́ні, лощи́ти.
Го́лбе́ц – 1) за́пічок (*р.* -чка) у моско́вській хати́ні; 2) лежа́нка.
Голгофа – голго́та, (*вульг.*) голго́фта.
Голена́стый – циба́тий, цибаня́стий, голіна́тий. **Г-тые** *птицы* – циба́ті птахи́. **Г-тое** *дерево* – голіна́те (гомелува́те) де́рево.
Голени́ще – халя́ва, халя́вка.
Го́лень – гомі́лка, голі́нка, *ум.* гомі́лочка.
Го́ленький, *см.* **Го́лый.**
Голе́ть (*сов.* **оголе́ть**) – 1) голі́ти, оголі́ти, (*о многих*) поголі́ти; 2) *см.* **Бедне́ть, Нища́ть.**
Голе́т (*мор. судно*) – голе́та.
Голёхонький – голі́сінький, гольце́м го́лий.
Голе́ц – 1) (*рыба*) си́ква, слиж, сли́зик, йоле́ць (*р.* -льця́); 2) (*гора с обнаж. вершиной*) лисого́ра.
Голизна́ – голи́зна, голина́, го́лість (*р.* -лости), нагота́, го́ле ті́ло.
Голи́к, голичо́к (*веник без листьев*) – дерка́ч (*р.* -ча́), (*совсем истрепавшийся*) дряпа́ч (*р.* -ча́), *ум.* – дерка́чик, дряпа́чик.
Голина́ (*голое, неприкрытое ничем место на земле*) – голоте́ча (*р.* -чі), голина́. [Кра́йня ха́та, ще й стоі́ть на такі́й голоте́чі без найме́ншого за́хисту].
Голи́ть – оголя́ти. **Г-ить** *траву* – підтина́ти, підрі́за́ти траву́.
Голи́ться – оголя́тися, голі́ти.
Голи́ца – 1) (*кожаная рукавица без вареги*) нако́жні (*р.* -нів) (*мн. ч.*), накожа́лі (*р.* -лів) (*мн. ч.*); 2) **голи́цы** (*лыжи*) – мисли́вські на́рти.
Голичо́к – 1) *см.* **Голи́к**; 2) *бот.* – вередни́к, волоски́, дзвоне́ць, талаба́н, чо́рне ребро́, білиця.
Голк, -котня́ – гук, сту́кіт, гу́ркіт (*р.* -коту), гуркотня́ (*р.* -ні́), гуркотне́ча (*р.* -чі).
Голла́ндец, -дка – гола́ндець, -ндка, нідерландя́нин, -дя́нка; (*преимущ. о скоте*) голе́ндер, -рка. **Голла́ндцы** (*штаны в обтяжку*) – гала́нці (*р.* -ців).
Голла́ндка – 1) *см.* **Голла́ндец**; 2) матро́ська соро́чка; 3) гру́ба, *срв.* **Голла́ндская** *печь.*
Голла́ндский – гола́ндський, нідерла́ндський, (*вульг.*) гала́нський, (*о скоте*) голенде́рський. **Голла́ндская** *печь* – гру́ба.
Голла́ндия – Гола́ндія, Нідерла́нди.
Голо́ – 1) го́ло, на́го; 2) (*бедно, мало*) голо́. [Гро́шей голо́].
Голоборо́дый – голоборо́дий, безборо́дий, голоборо́дько, безборо́дько.
Голобрю́хий – голоче́ре́вий, (*насмешливо*) голопу́зий.
Голова́, голо́вка, голо́вушка – 1) голова́, *ум.* голі́вка, голі́вонька, *увел.* голови́ще. *Выше всех* **-о́ю** – за всі́х голово́ю ви́щий. *Рубить, отрубить* **го́лову** *кому-л.* – стина́ти, стя́ти кому́ го́лову, стина́ти, стя́ти кого́. *Задирать* **-ву** – де́рти го́лову, (*иронически*) ки́рпу гну́ти. *Повесить* **-ву** – похню́пити го́лову, похню́пити ніс, похню́питися, пону́ритися. *В* **голове́**, *как молотом бьёт* – в голові́ так і кре́ше, в голові́ на́че ковалі́ кую́ть. *Вниз* **голово́й,** *см.* **Вниз.** *Ходить с непокрытой* **голово́й** (*ирон. о замужней женщине*) – воло́ссям світи́ти. *С непокрытой* **-во́й** – простоволо́сий. *Покачать* **голово́ю** – покрути́ти голово́ю, похита́ти голово́ю. *Кивнуть* **-о́й** – кивну́ти голово́ю. *Поднимать* **го́ловы** – набира́тися ду́ху, сміливости. *Стоять, постоять* **голово́й** *за кого-л., за что-л.* – ва́жити життя́м за ко́го, відва́жувати, відва́жити життя́ за ко́го, за що. *Платиться, поплатиться* **голово́й** – наклада́ти (накла́сти, наложи́ти) голово́ю (душе́ю), заплати́ти свое́ю голово́ю. *Сложить* **го́лову** – лягти́ голово́ю, зложи́ти го́лову, тру́пом лягти́. *Бей в мою* **го́лову**! – бий мое́ю руко́ю! *Мылить, намылить* **го́лову** *кому-л.* – ми́лити, нами́лити чу́ба, чупри́ну, (*длительно*) скребти́ мо́ркву кому́. *Осмотреть кого с* **головы́** *до ног* – обмі́ряти, обки́нути кого́ по́глядом від голови́ до ніг. *Очертя* **го́лову** – о́сліп, нао́сліп, на одча́й душі́, на одча́й бо́жий. *Сломя* **го́лову** – стрімголо́в, про́жо́гом. **Голова́** *кругом идёт* – голова́ о́бертом іде́ (хо́дором хо́дить, кружка́ йде), голова́ тумані́є, моро́читься (па́морочиться) світ, голова́

макі́триться, світ ве́рнеться кому́. *Закружилась* **голова́** *у кого-л.* – заморо́чи́ло го́лову кому́, заморо́чи́лася голова́ кому́. *Не сносить ему* **головы́** – накладе́ він голово́ю, не топта́тиме він ря́сту. *Как снег на́* **голову** – нежда́но-нега́дано, несподі́вано. *Разбить на́* **голову** – впень, до ноги́ побі́ти. *Сколько* **голо́в**, *столько умов* – що голова́, то ро́зум. *С больной* **головы́** *на здоровую* – швець заслужи́в, а коваля́ пові́сили; винува́та діжа́, що не йде на ум їжа́. *Глупые* **го́ловы** – цві́лі го́лови. *Глупая* **голова́** – дурна́, капу́стяна голова́, макі́тра. *Низкоостриженная* (*или голая*) **голова́** (*насмешл.*) – ги́ря, макоти́ря. *Лохматая* **г.** (*насмешл.*) – ку́дла, ку́чма. *Сорви*-**голова́** – ши́беник, шиба́й-голова́. *Победная* **голо́вушка** – побі́де́нна голі́вонька. *Жить одною* **голово́ю** – самото́ю жи́ти. *Он* (*она*) *живёт одною* **голово́ю** – одни́м-оди́н (одна́) живе́, самото́ю живе́. *С* **головы́** *на́* **голову** – всі до о́дного (жо́дного), геть-усі́. *Вооруженный с ног до* **головы́** – о[у]збро́єний до зубі́в. **Голова́** *сахару* – голова́, брила́ цу́кру. **Голова́** *пласта* (*геол.*) – лоб верстви́. *Мёртвая* **голова́** (*бабочка*) – летю́чий паву́к. *В* **голова́х** – в голова́х. *В* **го́ловы** – в го́лови, під го́лову. *Под* **голова́ми** – під го́ловами. *Из-под* **головы́** – з-під голі́в; 2) (*ум. память*) голова́, ду́мка. *Мне приходит, пришло в* **го́лову** – мені́ спада́є, спа́ло на ду́мку, упада́є, упа́ло на ду́мку, набіга́є, набі́гло на ду́мку, сплива́є, сплило́ на ду́мку. *Забрать себе в* **го́лову** – убга́ти собі́ в го́лову, у го́лову забра́ти, узя́ти щось собі́ в го́лову, взя́ти собі́ ду́мку. *Засело что-л. в* **голове́** – запа́ло щось у го́лову, уро́їлось у го́лову кому́. [Уро́ївсь мені́ в го́лову Семе́н небі́жчик]. *Не выходит из* **-вы́** *что-л.* – не схо́дить, не вихо́дить, не йде з ду́мки, сто́їть мені́ на ду́мці. *Ломает себе* **го́лову** – клопо́че собі́ го́лову; су́шить собі́ го́лову (мо́зок), у го́лову захо́дить, хо́дить до голови́ по ро́зум. *Взбрело в* **-ву** *кому* – ухопи́лося голови́ кому́, спа́ло на ду́мку, (*вульг.*) забандю́рилося кому́ що. *Потерять* **-ву** – стеря́тися, заморо́читися. *Теряю* **го́лову** – не дам собі́ ра́ди, нестя́млюся, не́стямки напа́ли мене́. *Вбить в* **го́лову** *кому* – втовкма́чити кому́. *Выкинуть из* **головы́** – спусти́ти з ду́мки що. *Пойти с повинной* **голово́й** *к кому* – повини́тися (повинува́титися) кому́, учини́ти поко́ру. **Голова́** *полна тяжёлых мыслей* – важкі́ ду́ми обсі́ли го́лову. *У него* **голова́** *не в порядке* – нема́є в ньо́го (не ста́є йому́) тре́тьої (деся́тої) кле́пки в голові́. *Вскружить кому* **го́лову** – закружи́ти (закрути́ти) кому́ го́лову. *Забивать кому* **-ву** – моро́чити го́лову кому́, па́мороки забива́ти кому́; 3) (*начальник, предводитель*) голова́. **Голова́** *городской, сельский* – голова́ міськи́й, сі́льськи́й. *Быть, служить* **-во́й** – головува́ти. *Пробыть, прослужить* **голово́й** – проголовува́ти. *Он всему делу* **голова́** – він до всьо́го приві́дця (приві́дець, призві́дник), він на все голова́.

Голова́н – голова́нь, голова́ч, головко́, голова́тий. **-ва́нья** – голова́та (*р.* -тої), голова́чка.

Голова́нить (*птицу*) – відтина́ти го́лову, відру́бувати го́лову (пти́ці).

Голова́стик – 1) *см.* **Голова́н**; 2) *зоол.* – пу́головок, пу́головач, (*гал.*) пі́вголовок, ополо́ник; 3) *бот.* (Corudalis solida) – ряст, петрушко́вий ряст.

Голова́стый – голова́тий, голови́стий. *Срв.* **Голова́н.**

Голова́ч – 1) *см.* **Голова́н**; 2) (*рыбка* Cottus Gobio) голова́нь, голова́ч, бичо́к; 3) *бот.* – воло́шки́.

Голова́шки (*в санях*) – передо́к (*р.* -дка́).

Головё́нка (*ум. от* **Голова́**) – голі́вка, головеня́ (*р.* -ня́ти), голі́вчина.

Голове́шка, *см.* **Головня́.**

Голови́зна – ри́б'яча голова́; на́чинка з ри́б'ячої голови́.

Голови́ца – 1) ма́ківка; 2) ілляна́ луска́, ілляна́ поло́ва.

Голови́ща – голови́ще. *Срв.* **Голова́.**

Голови́ще (*реки, оврага*) – верх, поча́ток (рі́чки, я́ру).

Голо́вка, -вочка – 1) *см.* **Голова́**; 2) (*у растений*) голі́[о́]вка. [Голо́вка капу́сти]. *Маковая* **голо́вка** – ма́ківка; 3) (*оконечность различных предметов, напр., гвоздя*) голо́вка, ша́пка, ша́почка; (*только шарообразная*) булава́, га́лка, буру́лька; 4) **голо́вки** (*в сапогах*) – при́шви, передки́. *Петушьи* **голо́вки**, *бот.* (Lamium purpureum) – кра́сна кропива́, ша́ндра.

Голо́вль, *см.* **Гола́вль.**

Головно́й – головни́й, голов'яни́й. **Головно́й** *платок* – головна́ (голов'яна́) ху́стка, запина́льна ху́стка. **Головно́е** *укрепление* – пере́дня форте́ця, що захища́є міст або вузьку́ доли́ну.

Головня́ – 1) голове́шка; 2) (*сорн. трава* Lolium temulentum) кукі́ль (*р.* -ко́лю); 3) (*грибок-вредитель хлеба*) зона́, зана́, са́жа, са́жка, головня́, за́сніт. *Пораженный* **-нё́й** (*о хлебн. раст.*) – сніти́стий. *Покрываться, покрыться* **-нё́й** – сніти́тися, засні́чуватися, засніти́тися; 4) (*змея*) гадю́ка.

Головогру́дь (Cephalothorax) – головогру́ди (*р.* -де́й).

Головокруже́ние – за́крут у голові́, за́ворот у голові́, головокру́ття, запа́морока. *Срв.* **Голова́** *и* **Кружи́ться.**
Головокружи́тельный – головокру́тний, головокруті́жний, запа́морочний, запа́морочливий. [Запа́морочлива пру́дкість поді́й].
Головоло́м – 1) моро́ка; 2) *бот., см.* **Боли́голов** *и* **Бе́шеник.**
Головоло́мка – 1) моро́ка, заморо́ка; 2) (*двуколка*) біда́, біда́рка.
Головоло́мный – 1) (*опасный*) карколо́мний. [Карколо́мна робо́та]; 2) (*об умств. работе, сложн.* деле) (за)моро́чливий, (за)моро́чний, моро́куватий. [Заплу́тане й моро́чливе ді́ло].
Головоло́мщина – моро́ка, заморо́ка.
Головомо́йка – на́труска, на́гінка, прочуха́н, прочуха́нка, перегре́чка. *Задать* **головомо́йку** *кому* – да́ти на́гінку кому́, да́ти прочухана́, почубе́ньків кому́, нами́лити чу́ба (чупри́ну) кому́, взя́ти на перегре́чку кого́.
Головоно́гий, *зоол.* – головоні́г (*р.* -но́га).
Головоре́з – ши́беник, шиба́йголова, головорі́з.
Головотя́п – упе́ртий ду́рень, головоте́са, бара́няча голова́.
Голо́вочка, голо́вушка, *см.* **Голова́, голо́вка.**
Голо́вчатый, *бот. и мед.* – голі́вчастий, голі́вкуватий. [Голі́вчасті росли́ни. Голі́вкуватий цу́кор].
Головщи́к, -щи́ца – кри́ласний ре́гент, кри́ласна ре́гентка.
Головщи́на – 1) поду́шне (*р.* -ного); 2) *стар.* – уби́вство; 3) ка́ра, пеня́ за вби́вство.
Го́ловы (*мн.*) (*у сапог*) – при́шви (*р.* -шов), передки́ (*р.* -дків).
Головя́жки, *см.* **Голова́шки.**
Гологоло́вый – гологоло́вий, голомо́зий.
Гологру́дый – гологру́дий, голопе́рсий.
Гологу́зый – гологу́зий, голоза́дий.
Го́лод – 1) го́лод, (*изголодание*) зголодні́лість. [Почуття́ зголодні́лости]. *Утолять, утолить* **го́лод** – заспоко́ювати (заспоко́їти) го́лод, гамува́ти (угамува́ти) го́лод. *Пухнуть с* **го́лоду** – пу́хнути з го́лоду, го́лодом дебелі́ти. *Морить, заморить* **го́лодом** *кого-л.* – голоди́ти, уголо́джувати, (*сов.*) уголоди́ти, поголоди́ти кого́. [Сам себе́ голоди́ть (уголо́джує) та збира́є гро́ші]. *Умирать от* **го́лода** – помира́ти (ме́рти) го́лодом, з го́лоду. *Терпеть* **го́лод** – терпі́ти го́лодом, сиді́ти го́лодом. *У меня волчий* **го́лод** – ї́сти хо́четься – аж шку́ра боли́ть. *Истомиться от* **го́лода** – намлі́тися го́лодом; 2) (*недород, бесхлебье*) голодне́ча, го́лод, голо́ддя. [Одно́ – безві́ддя, дру́ге – голо́ддя (Дума)]. *Во время* **-да** – під [в] голодне́чу, за го́лода.
Голода́ние – голодува́ння. *Срв.* **Го́лод.**
Голода́ть – голодува́ти. *Сильно* **голода́ть** – го́лодом голодува́ти. *Начать* **голода́ть** – заголодува́ти. **Голода́ющий** (*не имеющий пропитания*) – голодня́к, голо́дник, голодю́к. **-щий** *люд* – голодняки́, голодне́ча.
Голодёр – глита́й, жми́крут, дери́шкура.
Голоди́ть – голоди́ти, уголо́джувати кого́.
Голо́дненький – голодне́нький, голодне́сенький.
Голоднёхонек, голоднёхонький – голодні́сінький.
Го́лодно – го́лодно. [Той рік го́лодно було́ скрі́зь].
Голоднова́тый – голоднува́тий, голодне́нький, тро́хи голо́дний.
Голо́дный – 1) голо́дний. **Голо́дной** *куме всё хлеб на уме* – голо́дній ку́рці про́со на ду́мці. *Сытый* **голо́дного** *не разумеет* – си́тий на голо́дного не спогада́є. *Становиться, стать* **голо́дным** – виголо́джуватися, ви́голодатися, голодні́ти, зголодні́ти. [Виголо́джуйся ще – тоді́ ї́сти дам]; 2) (*неурожайный, неплодородный*) голо́дний, недорі́дний, неврожа́йний, неродю́чий. **Голо́дный** *год* – голо́дний рік. **Голо́дная** *сторона* – голо́дна, неродю́ча краї́на.
Голодо́вка, голоду́ха – 1) (*голодное время*) голодне́ча, голоді́вка, голо́ддя. [Спа́сівка – ла́сівка, а Петрі́вка – голоді́вка]; 2) (*голодание*) (до́вге) голодува́ння. *С* **голоду́хи** – з до́вгого голодува́ння, з голодне́чі.
Голодра́нец – голодра́нець, голодра́бець, ла́нець (*р.* -нця).
Голоду́ха, *см.* **Голодо́вка.**
Гололе́дица, го́лоледь – 1) о́желедь (*р.* -ди), ожеле́диця, голощі́к (*р.* -що́ка), голощо́ка (*ж. р.*). [Вночі́ і о́желедь, і мря́ка, і сніг (Шевч.)]; 2) (*погода*: *мороз без снега*) головморо́ззя, голоморо́зь (*р.* -о́зи). *Покрыться* **гололе́дицею** – узя́тися голощо́ком. *Настала* **гололе́дица** – приожеле́дилося, вда́рило голоморо́ззя.
Голоно́гий – голоно́гий.

Голопёрый – голопéрий.
Голопя́тый – голоп’я́тий.
Голору́кий – голору́кий.
Го́лос – го́лос, (*редко*) глас; *ум.* – голосо́к, голосо́чок, голосо́нько. [Співа́в-би, так уже гла́су не ма́ю]. *Говорить грубым, низким* **го́лосом** – то́всто говори́ти (гука́ти). *Высоким, тонким* **го́лосом** – то́нко, тоне́нько. *Сиплый* **го́лос** – хрипли́вий ма́товий го́лос. *Впол***го́лоса** – півго́лосом. *Во весь* **го́лос** – на по́вен го́лос, на ці́лий свій го́лос, (*вульг.*) на весь рот. *Не своим* **го́лосом** – не свої́м гла́сом, не свої́м го́лосом. *Сладеньким* **голоско́м** – солоде́нько. *Подавать, подать* **го́лос** – озива́тися, озва́тися, да́тися чу́ти. *Понижать* **го́лос** – прити́шувати го́лос. *Возвысить, повысить* **го́лос** – підня́ти го́лос. *Сила* **го́лоса** – си́ла го́лосу, гук. [Гукну́в скільки в його́ ста́ло гу́ку (Мирн.)]. **Го́лос***, словно из бочки* – го́лос як із бари́ла. *Таким* **го́лосом** – на таки́й го́лос. **Го́лоса** *недостаёт у кого* – го́лосу не стає́ кому́, го́лосу (гла́су) не відтя́гне хто. *Терять* (*потерять*) **го́лос***, спадать с* **го́лоса** – тра́тити (стра́тити) го́лос, спада́ти (спа́сти) з го́лосу. *Обладать сильным* **го́лосом** – (*народн.*) горта́нь до́бру ма́ти. *В один* **го́лос** – уста́ми одни́ми, одноголо́сно. **Глас** *народа* – **глас** *божий* – го́лос лю́дський – го́лос бо́жий. **Го́лос** *совести* – го́лос сумлі́ння (со́вісти). **Го́лос** *уважаемых критиков* – го́лос пова́жних кри́тиків. *Совещательный* **го́лос** – дора́дчий го́лос. *Решающий* **го́лос** – виріша́льний, ухва́льний го́лос. *Избирательный* **го́лос** – вибо́рчий го́лос. *Иметь право* **го́лоса** – ма́ти пра́во на го́лос. *Подавать* **го́лос** *за кого-л.* – подава́ти го́лос за [на] ко́го, голосува́ти за [на] ко́го, віддава́ти го́лос кому́. *Подача* **голосо́в** – голосува́ння. *Всеобщая, прямая, равная, тайная подача* **голосо́в** – вселю́дне, безпосере́днє, рівне, потайне́ (тає́мне) голосува́ння. *Избрать кого-л. подачей* **голосо́в** – обібра́ти голосува́нням, зголосува́ти кого́. [Зголосува́ли його́ на старшину́]. *Взять* **го́лос** – забра́ти го́лос. *Большинство* **голосо́в** – бі́льшість голосі́в, перева́га голосі́в. *По большинству* **голосо́в** – бі́льшістю (перева́гою) голосі́в. *Меньшинство* **голосо́в** – ме́ншість голосів.
Голосемя́нный, *бот.* – голонасі́нний, беззав’язко́вий.
Голоси́сто – голоси́сто, голосли́во.
Голоси́стость – голоси́стість (*р.* -тости).
Голоси́стый – голоси́стий, голосли́вий. [Голосли́ве пта́ство].
Голоси́ть – 1) (*громко говорить, петь*) горла́ти, галасува́ти, га́м(о)рити; 2) (*причитать над покойником*) голоси́ти, заво́дити, тужи́ти, квили́ти.
Голоси́ще – голосю́га, голоси́на.
Голосло́вно – голослі́вно, бездо́відно, бездо́казно, безпідста́вно.
Голосло́вность – голослі́вність, бездо́відність, бездо́казність, безпідста́вність (*р.* -ности).
Голосло́вный – голослі́вний, бездо́відний, бездо́казний, безпідста́вний.
Голосова́ние – голосува́ння. *Прямое, всеобщее, равное, тайное* **-ние** – безпосере́днє, вселю́дне, рі́вне й потайне́ (тає́мне) голосува́ння.
Голосова́ть – голосува́ти за [на] ко́го.
Голосово́й – голосови́й. [Голосова́ щі́лина]. **Голосова́я** *связка* – голосни́к, голосова́ струна́, голосове́ в’я́зло.
Голосо́к, -о́чек, *см.* **Го́лос.**
Голосьба́ – голосі́ння.
Голоту́рия, *зоол.* – голоту́рія, мо́рська́ ба́нька.
Голоу́сый – голову́сий, голову́с, без(в)у́сий, безву́сько.
Голохва́ст – голочва́нько.
Голоше́я – голоши́я (*р.* -ши́ї).
Голошта́нник – безшта́нько, голоколі́нець (*р.* -нця), голоколі́нник, голодра́нець, обі́дранець, голодра́б.
Голошта́нный – обі́драний, голоколі́нний.
Голте́ль, голты́ль, голты́рь, *см.* **Го́льке́ль.**
Голубе́ль, *см.* **Голуби́ка.**
Голубёнок – голубеня́ (*р.* -я́ти, *мн.* голубеня́та), голуб’я́ (*р.* -я́ти, *мн.* голуб’я́та), голубеня́тко, голубеня́точко, голуб’я́тко, голуб’я́точко.
Голу́бенький – голубе́нький, голубе́сенький, блаки́тне́нький, блакитне́сенький.
Голубе́ть – голубі́ти, блакитні́ти.
Голубе́ц – 1) (*краска*) синь (*р.* -ни), си́нява; 2) (*гриб* Agaricus violaceus) синю́ха, синя́к; 3) *бот.* – соки́рки́, польові́ соки́рки́, комаро́ві но́сики, череви́чки; 4) (*род копчика*) кі́бець (*р.* кі́бця), голуб’я́тник; 5) *см.* **Го́лбе́ц. Голубцы́** (*кушанье*) – голубці́ (*р.* -ців).
Голубизна́ – 1) блаки́ть (*р.* -ти), блаки́ття, 2) блаки́тність (*р.* -ности).

Голуби́ка, *бот.* (Vaccinium uliginosum) – голубе́ць, дурни́ця, лохи́ня, лохачі́, піякі́, глухи́ня.
Голуби́ный – голуб'я́чий, голуби́ний.
Голу́бить – голу́бити, милува́ти, любува́ти, пе́стити, пе́стувати кого́. [Він її́ цілу́є, він її́ любу́є (Чуб.)].
Голуби́ть – голуби́ти, сини́ти.
Голуби́ца – 1) *см.* **Голу́бка**; 2) *см.* **Голубе́ль**; 3) *см.* **Го́лбе́ц.**
Голуби́чник – голубе́ць (*куст*). *См.* **Голуби́ка.**
Голу́бка – 1) голу́бка (*ум.* голу́бонька, голу́бочка); 2) (*ласковое название*) голу́бка, голу́бонька, га́лочка, га́лонька, го́рлиця, го́рличка.
Голубо́ – го́лубо, блаки́тно.
Голубова́тый – голубе́нький, блакитня́[а́]вий.
Голубогла́зый – блакитноо́кий, синьоо́кий.
Голубо́й – 1) блаки́тний, голуби́й, ясноси́ній. **Голубо́й** *цвет* – блаки́тний, голуби́й ко́лір, блаки́тна ба́рва, блаки́ть (*р.* -ти). **Голубы́м** *цветом цвести* – го́лубо цвісти́. **Голубо́й** *лютик* – каса́тка; 2) попела́стий, попеля́стий. [Попела́стий віл].
Голубо́к – 1) *см.* **Го́лубь, Голубки́** (*любящаяся чета*) – голуб'я́та, лю́ба па́ра (па́рка, па́ронька, па́рочка). [Що ді́вчина та коза́к – лю́ди ка́жуть: па́рка]; 2) *бот.* (Aquilegia vulgaris) – голубки́, дзвіно́чки, о́рлики, оксами́т.
Голубо́чек, *см.* **Го́лубь.**
Голу́бушка – 1) голу́бонька, голу́бочка, голуби́ця; 2) (*ласкат. название женщины – те же слова (п. 1), а кроме того*) голу́бка, го́рлиця, го́рличка, га́лочка, га́лонька, ри́бка, ри́бонька, ри́бочка, рибчи́на, лю́ба, се́рце (*общ. р.*), небо́га. [Ви́йди, дівчи́но, ви́йди, рибчи́но].
Голу́бчик – 1) *см.* **Го́лубь**; 2) (*ласк. назв. мужчины*) го́луб (*с уменьшит., см.* **Го́лубь**), со́кіл (*р.* со́кола) (*со всеми уменьшит.*), лебе́дик, лебе́донько (-дочко), се́рце (*с уменьшит.*). **Голу́бчики** (= *милые*) – небожа́та, лебе́дики *и пр.*; *см.* **Го́лубь.** [Прости́ мені́, мій го́лубе, мій со́коле ми́лий (Шевч.). Мій та́точку, мій лебе́дочку! Ді́тки́ мої́ голуб'я́та!].
Го́лубь – го́луб (*р.* -ба), *ум.* голубо́к, -бо́чок, голубе́ць (*р.* -бця́), голу́бчик, голу́бчичок, голубо́нько. **Го́лубь** *каменный*, *сизый* (Columba livia) – ди́кий го́луб, дика́р. *Дикий* **го́лубь** (Columba turtur) – го́рлиця. **Го́лубь** *лесной* (C. palumbus) – при́путень. **Го́лубь** *гонный, чистый* – ту́рман. **Го́лубь** *воркун* (Columba tumpanisans) – ту́ркіт (*р.* -кота). **Го́лубь** *мохноногий* – космоні́жка, шурпа́тий го́луб. **Го́лубь** *зобатый* – горла́ч, горля́к; (*по масти*) світля́к, біля́к, сиза́к (*сизый*). *Срв.* **Голу́бчик.**
Голубя́тина – голуб'я́тина, голуб'я́че м'я́со.
Голубятник – 1) (*человек или хищная птица*) голуб'я́тник; 2) (*голубятня*) голубни́к, *ум.* голубничо́к (*р.* -чка́).
Голубя́тница – голуб'я́тниця.
Голубя́тничать – 1) вико́хувати голубі́в; 2) голуб'ятникува́ти.
Голубя́тня – голубни́к, *ум.* голубничо́к (*р.* -чка́).
Голубя́чий, *см.* **Голуби́ный.**
Голыдьба́, гольтепа́, *см.* **Голытьба́.**
Го́лый – 1) го́лий, на́гий. [Го́ле (на́ге) ті́ло. Го́ла шаблю́ка]. **Го́лый** *птенец* – голеня́ (*р.* -ня́ти). **Го́лая** *вершина* – лисого́ра. *С* **го́лым** *стволом* (*о деревьях*) – голіна́тий. **Го́лая** *зима* – безсні́жна зима́. *Совершенно* **го́лый** – гольце́м го́лий; 2) (*бедный, нищий*) го́лий. [Не бої́ться го́лий розбо́ю]. **Гол**, *как соко́л* – гольце́м го́лий, го́лий, як бізу́н (*нагайка*), го́лий, як лопу́цьок; го́лий, як бу́бон, як туре́цький святи́й; 3) (*без примеси, без приправы*) го́лий; щи́рий, нестеме́нний. **Го́лый** *борщ, суп* – го́ла ю́шка. **Го́лая** *правда* – щи́ра пра́вда, нестеме́нна пра́вда. **Го́лые** *слова, факты, предположения* – самі́сінькі (самі́ ті́льки) слова́, фа́кти, здо́гади. **Го́лыми** *руками* – голіру́ч. *С* **го́лыми** *руками* – голіру́ч, з го́лими (поро́жніми) рука́ми; без збро́ї.
Голытьба́ – голо́та, *ум.* голо́тонька, голе́ча (*р.* -чі), голотва́, (*редко*) голь (*р.* го́ли), зли́дні (*р.* -нів), харпа́цтво, сіро́ма, сірома́шня (*р.* -ні), сірома́шшя (*р.* -шшя). [Скі́льки тіє́ї голе́чі, що сві́тяться пле́чі].
Голы́ш – 1) го́лий, голя́[ю]к; 2) (*бедняк*) голя́к, го́лий, го́лик, голю́к, голи́ш, гольтіпа́ка, голодра́б, голодра́бець, голодра́нець, голоколі́нець (*р.* -нця), голоколі́нник, голоколі́нок, зли́день (*р.* -дня), злида́р (*р.* -ря́), злиде́нник; 3) (*камешек*) га́лка, га́лька; 4) (*яйцо без скорлупы*) ви́ливок; 5) *бот.* (Salvia nutans) – ба́бка, бабки́, голи́ш.
Голыше́вый – галькува́тий, кремени́стий.
Голышо́м, *нар.* – голяка́, без оде́жі.
Голь – 1) (*голизна*) голи́зна; 2) зли́дні (*р.* -нів), голо́та, голе́ча (*р.* -чі). *Срв.* **Голытьба́**. **Голь**

перекатная – голь нещади́ма, капцани́ (*р.* -нів). **Голь** *с претензиями* – зли́дні з пе́рцем. **Голь** *на выдумки хитра* – по на́добі зна́йдеш і в ка́добі. **Го́ли, голе́й** – зли́дні (*р.* -нів). *В* **голя́х** – у злі́днях, у нужді́, в убо́зтві; 3) (*голое место*) голе́ча, голоте́ча (*р.* -чі).
Гольём, го́лью (*без примеси, просто*) – голяка́, гольце́м, го́ло. [Він спирт голяка́ п'є]. *Кушать что-л.* **го́лью** – ї́сти го́ло (без хлі́ба, без ома́сти). *Ехать* **го́лью** – ї́хати санка́ми без сні́гу.
Го́льке́ль – 1) *архит.* – жолобо́к (*р.* -бка́), рівчачо́к (*р.* -чка́); 2) (*столярн. инструмент*) шерпа́, шерпе́тка.
Голя́к, голя́ш, *см.* **Голы́ш 2.**
Голя́нка – голя́чка, голю́чка, голодра́бка, голодра́нка, злиде́нниця, злида́рка.
Голя́шка – 1) *см.* **Го́лень**; 2) *см.* **Голени́ще.**
Гома́р, *см.* **Ома́р.**
Гомеопа́т – гомеопа́т, лі́кар-гомеопа́т.
Гомеопати́чески – гомеопати́чно, по-гомеопа́тськи.
Гомеопати́ческий – гомеопати́чний, гомеопа́тський.
Гомеопа́тия – гомеопа́тія.
Гомери́ческий – гомери́чний. **Гомери́ческий** *смех* – нестри́мний (гомери́чний) ре́гіт.
Гоме́ровский – гоме́рівський, Гоме́рів. [Гоме́рів стиль].
Гомза́ – 1) (*кошелёк*) гама́н, капшу́к, кали́тка; 2) (*деньги*) гро́ші, грошва́.
Гомзи́ла, гомзи́ха (*общ. р.*) – скна́ра (*общ. р.*), скупи́ндя́, скупердя́га.
Гомзу́ля – 1) ски́ба, лу́ста, шмато́к (хлі́ба); 2) *см.* **Гомза́.**
Гомзу́ха, *см.* **Гомза́.**
Гомиле́тика – гомі́ле́тика, пропові́дни́ча нау́ка.
Гомоза́ – непосидя́(ч)ка (*общ. р.*), непоси́да, метуши́ло, шве́ндя, (*опис.*) дзи́ґа.
Гомози́ть – вовту́зитися, крути́тися, шамота́тися. [Стій ти́хо, не шамочи́сь!].
Гомози́ться – 1) *см.* **Гомози́ть**; 2) киші́ти, комаши́тися. [Че́рви так і киша́ть].
Гомозня́ – шамотня́, метушня́.
Гомологи́чный – гомологі́чний.
Гомоло́гия – гомоло́гія.
Го́мон – го́мін (*р.* го́мону).
Гомони́ть, *см.* **Угомони́ть.**
Гомою́н – 1) ти́хий, щи́рий робі́тни́к; 2) *см.* **Гомоза́.**
Гон – 1) гін (*р.* го́ну). [Го́ном люде́й у поло́н гна́ли]; 2) (*у косарей*) ру́чка. [Пройшли́ дві ру́чки]; 3) *охотн.* – го́ни. [Звіря́ні го́ни. Бобро́ві го́ни]. *В* **гоны** (*взапуски*) – нави́передки, навза́води.
Гонг – гонг (*р.* -гу).
Гондо́ла – гондо́ла, вене́цький чо́вен.
Гондолье́р, гондо́льщик – гондолье́р, гондо́льник.
Гоне́ние – 1) гоні́ння, гоне́ння, гоньба́, гони́тва, гони́тельство. [Гоні́ння на христія́н]; 2) (*притеснение*) у́тиски (*р.* -ків, *мн.*) гноби́тельство.
Гоне́ц – 1) гіне́ць (*р.* гінця́), послане́ць (*р.* -нця́), вістове́ць (-вця́); 2) (*бот.* Sedum acre) очи́ток, очи́тки, гіне́ць, молоде́нь, розхо́дник.
Гони́мый – гна́ний, переслі́дуваний, го́нений [Повста́ньте, гна́ні і голо́дні!].
Гони́тель – гони́тель, гноби́тель, напа́сник. [Закля́тий гони́тель правосла́вних. На ві́ру гони́тель].
Гони́тельница – гони́телька, гноби́телька, напа́сниця.
Го́нка – 1) гоні́ння; 2) (*сплавка леса*) сплавля́ння; 3) (*плот*) сплав; 4) (*бег лодками взапуски*) перего́ни (*р.* -нів); 5) (**го́нка** *водки*) гоні́ння (курі́ння) горі́лки; 6) (*нагоняй*) на́труска, прочуха́нка, перегре́чка. *Срв.* **Взбу́чка, Нахлобу́чка.**
Гонобо́бель, гонобо́й, гонобо́ль, *см.* **Голубе́ль, Голуби́ка.**
Го́нор – го́нор (*р.* ру).
Гонора́р – гонора́р (*р.* -ру), пла́та, запла́та, (*гал.*) поче́сне. [Окрім зага́льної пла́ти за нау́ку ще випла́чують поче́сне професора́м].
Гонора́рный – гонора́ровий.
Гонорре́я, *см.* **Три́ппер.**
Гоноши́ть – 1) збива́ти (гро́ші, худо́бу). [Яку́ худо́бу збив вели́ку покі́йний]. **Гоноши́ть** *копеечку* – души́ти копі́йчину; 2) роби́ти нашвидку́, нашвидкуру́ч.
Гонт – (*собир.*) ґонт (*р.* -ту), ґо́нта (*р.* -ти), ґо́нтя (*р.* -тя).
Гонти́на – ґонти́на, драни́ця, драни́чина, дра́нка.
Го́нтовый – ґо́нтовий. [Ґо́нтовий дах округи́ це́ркви (Кул.)].

Гонча́р – ганча́р (*р.* -ря́).
Гонча́рничать – ганчарюва́ти.
Гонча́рный – ганча́рний, ганча́рський, ганча́рницький. [Гли́на ганча́рна, ганча́рська].
Гонча́рня – ганча́рня.
Гонча́рство – ганча́рство, ганча́рництво.
Го́нчий – *стар.* гі́нчий. **Го́нчая** *собака* – гонча́к (*р.* -ка́), зає́чний соба́ка.
Гоньба́ – 1) гоньба́, ганя́ння, гоні́ння, гони́тва за чим. [Гони́тва за втíхами життя́]; 2) (*у ямщиков*: *езда, перевозка проезжающих*) їзда́, розгі́н (*р.* -го́ну). *Большая* **го́ньба** – ганяни́на. [Всі ко́ні в розго́ні. Така́ ко́ням ганяни́на].
Го́ны, *см.* **Гон.**
Гоня́ть – 1) ганя́ти, туря́ти, турля́ти. [Хло́пці сюди́ ганя́ють воли́ до водопо́ю. Вівча́р ві́вці туря́є. За що туря́ють мене́ з села́ в село́ (Кониськ.)]. **Гоня́ть** *собак* (*голубей*) (*шалопайничать*) – шве́ндяти, шве́нді справля́ти, баглаї́ (ба́йдики) би́ти, ханьки́ мня́ти, байдикува́ти. **Гоня́ть** *зайцев* – ганя́ти зайці́, уганя́ти за зайця́ми; 2) (*делать нагоняй*) турля́ти, туря́ти. [Ба́ба її́ турля́є: хоч-би ти причепури́лася]. *Послов.*: *куда Макар телят не* **гоня́л** – де ко́зам ро́ги пра́влять (втина́ють).
Гоня́ться *за кем, за чем* – 1) ганя́тися за ким, за чим, уганя́ти за ким, за чим [Ганя́лися батьки́ на́ші по степа́х за біліро́гими сугака́ми (Куліш). Поро́жнії втíхи – нема́ що за ї́ми вганя́ти (Грінч.)], *а специальнее* – упада́ти за чим. [За новинка́ми впада́ти (Л. Укр.)]. **Гоня́ющийся, гоня́ющаяся** *за чем* (*любитель, любительница чего*) – гони́тель, гони́телька за чим, на що. [На́ші роди́телі за тим не гони́телі. Я на ті оселе́дці не гони́телька]. **Гоня́ющийся** *за деньгами* – грошоло́в; 2) (*бегать, ездить взапуски*) бі́гати (ї́здити) нави́передки, переганя́тися.
Гора́ – 1) гора́ (*ум.* гі́рка, гі́ронька, гі́рочка), бе́скид (*р.* -ду). **Гора́** *лишённая растительности* – ли́са гора́, лисого́ра, лисогі́р (*р.* -го́ру). *Ледяная* (*пловучая*) **гора́** – льодова́ (кри́жана) гора́. *Крутая* **гора́** – крута́ (стрімка́) гора́. *Отлогая, покатая* **гора́** – уло́га гора́, поло́га гора́. *Вершина* **горы́,** *см.* **Верху́шка** *и* **Верши́на.** *Склон* (*склоны*) **горы́** – згі́рок (*р.* -ку), у́збіч (*р.* у́збочи), узгі́р'я, узбі́ччя. *На склоне* **горы́** – на згі́рку, на у́збочі, на узгі́р'ї, на узбі́ччі. *Подошва* **горы́** – низ гори́, підо́шва гори́, (*обширнее*) підгі́р'я. *Отрог* **горы́** – відно́га. *Цепь* **гор** – па́смо гір. *Ходить по* **гора́м** *и по дола́м* – ходи́ти го́рами й до́лами (доли́нами), гі́р'ям і поді́ллям. *В* **го́ру** (*вверх по* **горе́**) – на го́ру, у го́ру, під го́ру, до гори́. [Підійма́тися у го́ру. Коня́ці під го́ру ва́жко ї́хати, не те, що з гори́]. *По́д* **гору** – з гори́. *По* **горе́** – горо́ю, по горі́ [Доро́га йшла горо́ю. Ой чиї́ то воли́ по горі́ ходи́ли]. *Через* **го́ру** – через го́ру, через верх. *Под* **горо́й** – під горо́ю, попі́д горо́ю, (*обширнее*) по-підгі́р'ю. *На* **горе́** – на горі́. *Лежащий, живущий за* **гора́ми***, между* **гора́ми***, на* **гора́х***, под* **горо́ю** (**гора́ми**), *пред* **горо́ю** (**гора́ми**), *см.* **Заго́рный, Межго́рный, Наго́рный, Подго́рный, Предго́рный.** *Житель* **гор,** *см.* **Го́рец.** *Итти в* **го́ру** (*приобретать значение*) – іти́ вго́ру, си́лу бра́ти (забира́ти), у си́лу вбива́тися. *Надеяться на кого, как на каменную* **го́ру** – поклада́тися на ко́го мов на тверди́й мур, цілко́м (як на се́бе) здава́тися на ко́го, цілко́м увіря́ти (звіря́тися) на ко́го. *Не за* **гора́ми** – незаба́ром, незаба́вом, невдо́взі, невза́довзі. *Как* **гора́** *с плеч* – як ка́мінь із се́рця, з плече́й (з пліч). **Гора́** *родила мышь* – моги́ла ми́шу породи́ла, з лемеша́ ви́йшла шва́йка; 2) (*масса*: *чаще* **го́ры**) ку́па, си́ла (силе́нна), бе́зліч. **Гора́** *денег, гора бумаги, горы книг и т. д.* – ку́па (си́ла силе́нна, бе́зліч) гро́шей, папе́ру, книжо́к, ці́ла гора́ папе́ру. *Сулить золотые* **го́ры** – золоті́ го́ри обіця́ти, ко́зи в зо́лоті показувати кому́. **Горо́ю**, *нар.* – 1) горо́ю, як гора́. *Волны, поднимаются* **горо́ю** – горо́ю хви́ля встає́. *Волосы* **горо́й** *стояли* – воло́сся ї́жилося, воло́сся дубора́ йшло́, до-гори́ стоя́ло. *Грива* **горо́й** – гри́ва ди́бом (ду́бом) ста́ла. *Пир* **горо́й** – бе́нькет на всю гу́бу, на сла́ву. *Стоять за кого* **горо́й** – розпина́тися за ко́го (*и* за ким); 2) (*берегом, сухим путём*) – бе́регом, горо́ю, суходо́лом, грудко́м.
Гора́зд – зда́тний, зді́бний, доте́пний, умі́лий, тяму́щий, тіме́нний, зуга́рний на що, до чо́го. [На все зда́тний: до любо́щів, до пісе́нь (Гліб.). Зуга́рний (*и* зуга́рен) тереве́ні пра́вити]. *Кто во что* **гора́зд** – хто що і як умі́є, хто на що здавсь (прида́всь).
Гора́здо – 1) бага́то, бага́цько, дале́ко, геть, зна́чно. [Пшени́чний хліб бага́то кра́щий від жи́тнього. Дале́ко ле́гше. Вона́ геть бі́льше за ме́не зна́ла (Конис.)]; 2) до́бре, га́рно. **Гора́зже** – кра́ще.
Горб – 1) горб, *ум.* го́рбик, горбо́к, горбо́чок; 2) (*выпуклость*) горбо́к, горбо́вина; 3) (*спина*) хребе́т, спи́на, кряж (*р.* кряжа́). *Накласть кому в* **горб** – відлата́ти, наби́ти кого́, надава́ти стусані́в кому́, полата́ти кому́ бо́ки. *Гнуть, погнуть* **горб** – гну́ти, попогну́ти спи́ну, кряжи́ти, попокряжи́ти (над робо́тою).
Горба́теть – горба́ті́ти.

Горба́тость – горба́тість, горбо́ватість, горбува́тість (*р.* -тости).
Горба́тый – горба́тий, (*выпуклый*) горбо́ватий, горбува́тий. [Горба́тий міст]. **Горба́того** *могила исправит* – горба́того хіба́ моги́ла ви́править.
Го́рбик, *см.* **Горб.**
Горби́на, горби́нка – 1) горбо́вина, горбо́винка, горбо́к, горбо́чок. *Нос с* **горби́нкой** – горбо́ватий ніс, ніс з горбо́чком; 2) *см.* **Горбы́ль.**
Горби́стый – горбо́ватий, горбува́тий, горба́стий. [Горбо́вата до́шка. У молодо́го лі́каря цви́нтар горба́стий (*послов.*)].
Го́рбить, сго́рбить – го́рбити, згорбити.
Го́рбиться, сго́рбиться – го́рбитися, зго́рбитися, горба́ті́ти, згорба́тіти.
Горбо́к, горбо́чек, *см.* **Горб.**
Горбоно́сый – горбоно́сий.
Горбу́ля – коса́ з коро́ткою криво́ю ру́чкою.
Горбу́н, горбуно́к, горбу́нчик – горба́нь, горба́ч, горба́ньчик, горбуньо́к (*р.* -кька́). *Конёк*-**горбуно́к** – горбоко́ник.
Горбу́нья – горба́чка, горба́та, горбу́ля.
Горбу́шка, горбу́шечка – окра́єць, окра́йчик. [Окра́єць хлі́ба].
Горбы́ль – оба́піл (*р.* -пола), оба́пілок (*р.* -лка), облі́зок (*р.* -зка), опи́лок (*р.* -лка), обзі́л (*р.* обзо́лу).
Горд, *см.* **Гордови́на.**
Горделйво – гордови́то, гордовли́во, гордли́во, велича́во, зго́рда.
Горделйвость – гордови́тість (*р.* -тости), гордовли́вість, гордли́вість, велича́вість (*р.* -вости).
Горделйвый – гордовли́вий, гордови́тий, гордли́вий.
Гордёна – горду́ня, гордівни́ця.
Горде́ние – горді́ння, пиша́ння.
Горде́ть – горді́ти; *срв.* **Горди́ться.**
Горде́ц – гордівни́к, горду́н, горді́й, пиша́к.
Го́рдиев *узел* – го́рдіїв у́зол, моро́члива та клопітна́ спра́ва. *Рассечь* **-ев** *узел* – розтя́ти го́рдіїв у́зол, одни́м ма́хом збу́тися кло́поту.
Горди́ться – горді́ти, пиша́тися, пишни́тися, велича́тися, не́стися ви́соко, зано́ситися, вино́ситися перед ким, попере́д ко́го, про́ти ко́го, ким, чим, з чо́го, (*относиться с гордым презрением*) гордува́ти перед ким. *Срв.* **Возгорди́ться.**
Го́рдо – го́рдо, зго́рда, гордови́то, пи́шно. [На ставі пи́шно ле́бідь плив (Греб.)]. **Го́рдо** *держать себя* – го́рдо пово́дитися, не́стися го́рдо, гонорува́ти, гонорува́тися, *см.* **Горди́ться.**
Гордова́тый – гордува́тий, горде́нький, гордови́тенький.
Гордови́на, *бот.* (Viburnum Lantana) – гордови́на, горди́на, гордови́к, чо́рна кали́на.
Гордо́вый – гордовино́вий, гордино́вий, гордо́вий.
Го́рдость – (*чувство*) го́рдість (*р.* -дости), гордови́тість, (*проявление и предмет гордости*) го́рдощі (*р.* -щів, *мн.*); (*надменность*) пиха́, пи́шність; (*гордое высокомерие*) гордува́ння. [О́чі блища́ли го́рдощами. Па́нська пиха́] *Срв.* **Горделйвость, Горды́ня, Го́рдый.**
Гордыба́ка – при́нда, чванько́, (*гал.*) фуду́лія.
Гордыба́чить – при́ндитися, пи́ндитися, пиндю́читися, чва́нитися, бута́ти, фуду́литися (*гал.*).
Гордыба́чливость – при́нда, пи́нда, бу́та, фуду́лія, пиндю́чливість, чванли́вість, бу́тність.
Гордыба́чливый – пиндю́чливий, чванли́вий, бу́тний, фуду́льний.
Го́рдый – го́рдий, гордови́тий, пи́шний, велича́вий. **-дый** *чем* – го́рдий чим *и* на що. [Го́рда на свою́ вро́ду. Яка́ пи́шна молоди́ця: і добри́день не ка́же!]. **Го́рдая** *осанка* – го́рда (гордови́та) поста́ва. *Делать кого* **-дым** – пиши́ти кого́. [Власть пиши́ть]. *Принять* **го́рдый** *вид* – запиша́тися. *Срв.* **Гордыба́чливый.**
Горды́ня – горди́ня, гордо́та.
Гордя́нка, гордя́чка – гордівни́ця, горду́ня. [Ти, дівчино-гордівни́це, горду́єш ти мно́ю].
Го́ре – 1) (*сущ.*) го́ре, (*ум.* го́ренько, го́речко), ли́хо, біда́. *См. ещё* **Печа́ль, Тоска́, Бе́дствие, Несча́стье. Го́ре** *не свой брат* – журба́ не ма́тінка. *Предаваться* **го́рю** – в ту́гу вдава́тися. *Жгучее* **го́ре** – пеку́ча журба́, живи́й жаль, пеку́чий жаль. **Го́ре** *охватывает* – жаль (журба́) бере́, обніма́є, обгорта́є. *С* **го́ря** – з жалю́, з журби́, з го́ря. *Причинять* (*причинить*) **го́ре** *кому-л.* – завдава́ти, роби́ти, чини́ти (*сов.* завда́ти, нароби́ти, начини́ти) кому́ жалю́, ту́ги, (*диал.*) загорчи́ти, завго́рити кому́. *Не оберёшься* **го́ря** (*хлопот*) – не збу́дешся ха́лепи. *Жить с* **го́рем** *пополам* – жи́ти ли́ха прикупи́вши. **Го́ре** *горькое* – ли́хо тяжке́, го́ре-скру́та, горюва́ння-бідува́ння. *Себе на* **го́ре** – на ли́хо

собі́, собі́ на безголо́в'я, собі́ на го́ре. *И* **го́ря** *мало ему о том, и* **го́рюшка** *мало* – ба́йду́же (байду́жки, байду́жечки) йому́ про те, за те, а він на те ба́йду́же, йому́ дарма́, мале́ йому́ го́ре, йому́ ні га́дки, він ні га́дки про те, за те, і га́дки не ма́є, ду́мки-га́доньки не ма́є, бувби й го́ре (ли́хо) покоти́в. *Мыкать* **го́ре**, *терпеть* **го́ре** – го́ре терпі́ти, поневіря́тися, горюва́ння прийма́ти, бідува́ти. *Изведать, претерпеть* **го́ре** – набра́тися го́ря, ли́ха, перегорюва́ти. *Испытать много* **го́ря** – зазна́ти бага́то ли́ха, ви́пити ківш ли́ха, ви́пити по́вну, чима́лу, скоштува́ти гірко́ї, спи́ти гірко́ї. [Ната́ля ви́п'є чима́лу та ще й по́вну від тако́ї свекру́хи (Мирн.)]. *Помочь, пособить* **го́рю** – запобі́гти ли́хові, зара́дити ли́хові. *Постигло* **го́ре** *кого-л.* – упа́ло го́ре на ко́го, спобі́гло го́ре кого́, спітка́ло ли́хо кого́. *Приключилось* **го́ре** – сколоти́лося ли́хо, скла́лося ли́хо, спобі́гло ли́хо. *Стряхнуть с себя* **го́ре** – уда́рити ли́хом об зе́млю, покоти́ти го́ре. [Вда́рмо-ж об зе́млю ли́хом-журбо́ю, щоб ста́ло всім веселі́ше]. *С* **го́рем** *пополам раздобыть* (*заработать*) *что-л.* – розго́рити що, розгорюва́ти що, розгорюва́тися на що, загорюва́ти що. [Розгорюва́вс на де́сять рублі́в (Мирн.). Загорю́й сна́жно, та їж сма́чно]. *С* **го́рем** *добытый* (*тяжело заработанный*) – загорьо́ваний. *Не знающий* **го́ря** – безнапа́сний, безжу́рний. *Не зная* **го́ря** – безнапа́сно, безжу́рно. **Го́ре**-*профессор*, **го́ре**-*ученый и т. д.* – біда́, а не профе́сор, біда́, а не вче́ний, ке́пський з ньо́го профе́сор, уче́ний і т. ін. **Го́ре**-*музыкант* – цигі́кач. **Го́ре**-*мастер* – попсу́й-ма́йстер. **Го́ре**-*богатырь* – ґа́нджа-андибе́р (*в думе, с турецк.*); 2) **го́ре**, *межд.* – ой, ле́ле! ле́лечко! *О*, **го́рюшко** – ой, ли́шко, ли́шенько, ли́шечко, го́ренько, го́речко, недо́ленька тяжка́, ли́шко тяжке́, па́дку мій, сму́тку мій, ой, мій упа́доньку!

Горе́ (*ц.-слав.* горѣ) – угу́ру, до не́ба, догори́, (*гал.*) го́рі; угорі́, ви́соко.

Горева́ние – горюва́ння, смуткува́ння, сумува́ння, журі́ння, побива́ння за ким, за чим. [Коло мо́го се́рде́нька вели́ке журі́ння. Душа́ моя́ втоми́лась побива́нням (Кул.)].

Горева́ньице – горюва́ннячко, сумува́ннячко.

Горева́ть – горюва́ти, *а теснее*: 1) (*печалиться*) жури́тися, тужи́ти, сумува́ти, смути́тися, смут(к)ува́ти, убива́тися, побива́тися, падкува́ти, бі́дкатися за ким, за чим, по ко́му, по чо́му; 2) (*бедствовать*) бідува́ти, поневіря́тися, горюва́ння прийма́ти. [Горюва́ла я з тобо́ю і без те́бе бу́ду. Прокля́те життя́ – кра́ще здо́хнути, ніж, так поневіря́тися]. *Не́ о чем* **горева́ть** *ему* – а́ні га́дки йому́ по тако́му життю́.

Горево́й – таки́й, що біда́; таки́й, що ну-ну.

Горе́лка – 1) *см.* **Во́дка**; 2) (*рожо́к для горения*) пальни́к, жарі́вка. [Га́зовий пальни́к].

Горе́лки – горюду́б. [Гуля́ти в горюду́ба].

Горе́лый – горі́лий, па́лений. [Горі́лий пеньо́к. Через ти́ждень і не пізнає́ш па́леного сте́пу, – як ру́та зелені́є (Греб.)]. **Горе́лое** – сма́ля́тина, шма́ля́тина, па́лене. **Горе́лое** *место* – палени́на. **Горе́лый** *лес* – згар (*р.* зга́ри) (*гал.*).

Горе́ль, *см.* **Гарь.**

Горелье́ф – горорізьба́. [Стовп Трая́на з горорізьба́ми].

Горемы́ка – бідола́ха, горопа́ха, горюва́льник (*ж. р.* горюва́льниця), сірома́ха, сіро́ма, побіде́нник [Варе́ники-побіде́нники, в окро́пі кипі́ли, му́ку терпі́ли], побідо́ма, побіда́ха, небора́к, небора́ка (*общ. р.*), біда́га, біда́ха, бідора́ка, бідора́ха, горя́ка, зазна́йбіда, безтала́нник, бездо́льник (*ж. р.* – безтала́нниця, бездо́льниця). *Ум.* (*общ. р.*) – бідола́шка, бідола́шечка, біда́шка, біда́шечка, небора́чка, горюва́льничок (горюва́льничка *ж. р.*), горю́ха (*ж. р.*) [Му́ха-горю́ха], безтала́нничок (*ж. р.* – безтала́нничка, безтала́нночка), бездо́льничка. *Срв.* **Бедня́га.**

Горемы́кать, *см.* **Горева́ть 2.**

Горемы́чный – бідола́шний, горопа́шний, сірома́шний, біда́шний, горю́шний, серде́чний, біде́нний, бі́дний (*ум.* бі́дненький, бідне́сенький), злиде́нний.

Горе́ние – горі́ння, (*без пламени*) же́врі́ння, тлі́ння. *См.* **Пыла́ние, Блиста́ние, Сверка́ние, Мерцание.** *Находящийся в состоянии* **горе́ния** – горя́щий. [Гру́бка – ще горя́ща].

Го́ренка – го́рничка, світли́чка, світли́ченька, світли́ночка, сві́тлонька, поко́їк, покі́йчик, кімна́тка, кімна́точка.

Го́рестно – ту́жно, бо́ліз[с]но, гі́рко. [Обілле́ться гі́рко сльоза́ми]. **Го́рестно** *плакать, вздыхать* – ре́вно (ре́вне, жа́лісно) пла́кати, зідха́ти. **Го́рестно** *на́ сердце* – бо́лізно (ту́жно) на се́рці, бо́лізько в се́рці. **Го́рестно** *живётся* – гі́рко живе́ться. *Ум.* – гі́ренько, гірке́нько, ре́вненько. [Не́ня запла́кала гі́ренько (Федьк.)].

Го́рестный – ту́жни́й, бо́ліз[с]ний, гірки́й (*ум.* гіре́нький, гірке́нький), жу́рни́й, ре́вний. [Ту́жне обли́ччя. Почу́вся її ти́хий бо́лізний го́лос (Мирн.). Гіркі́ (ре́вні) сльо́зи]. **Го́рестные** *вздохи* – ту́жні зідха́ння. **Го́рестные** *воспоминания, беседы* – гіркі́ спо́гади, гіркі́ розмо́ви. **Го́рестное** *последствие* – при́крий (сумни́й) на́слідок. **Го́рестная** *жизнь* –

злиде́нне життя́, гірке́ життя́, гірка́ до́ля, гірки́й світ. [Гірки́й світ, а тре́ба жить].
Го́ресть – 1) ту́га, журба́, жаль (*м. р.*) (*р.* -лю́), сму́ток, сум, жура́. **Го́рести** – жа́лі́, бо́лещі (*р.* -щів). **Го́рести** *и радости* – бо́лещі й ра́дощі; 2) *см.* **Го́речь.**
Горе́ть – горі́ти, (*реже*) горі́тися, пали́тися. [Без пі́дпа́лу й дро́ва не горя́ть. От як зо́лото гори́ть! Ра́на гори́ть. До горі́лки душа́ гори́ть]. *В печи* **гори́т** – у печі́ (гру́бі) гори́ть(ся), па́литься. *А специальнее* – 1) **-е́ть** (*без пламени*) – же́врі́ти, же́врітися [Бе́зліччю жари́н же́вріла велете́нська пожари́на (Васильч.)]; 2) (*светиться*) – світи́ти, світи́тися. [І до́сі ще в їх світи́ться, все не ляга́ють]. *Слабо* **-е́ть** (*мерцать*) – бли́мати; 3) (*пылать*) пала́ти, палені́ти [Аж палені́є з со́рому], п(о)ломені́ти, палахкоті́ти, паші́ти. [Щока́ йому́ паші́ла (Крим.)]. **Гори́т** *во рту* – пече́ в ро́ті. **Горе́ть** *со стыда* – палені́ти від со́рому, (*шутл.*) пекти́ ра́ків. *Дело так и* **гори́т** *у кого* – ру́ки жа́ром так і горя́ть у ко́го. *Дело* **гори́т** (*крайне спешно*) – пи́льно кому́, пи́льно припада́є кому́, пи́льне ді́ло. **Горя́щий** – горя́щий [Перед хресто́м лампа́дочка горя́ща (М. Вовч.)], спалені́лий [Спалені́лий со́ромом її вид (= *лицо*)], розгорі́лий, (*диал.*) розго́рений. [Вки́нув у розго́рені дро́ва].
Го́рец, горяни́н – верхови́нець, гірня́к, горя́ни́н. **Горя́нка** – верхови́нка, гірня́чка, горя́нка.
Горе́ц, *бот.* (Polygonum) – де́рес, дереси́на; *ум.* – дереси́нка, дереси́нонька. **Горе́ц** *птичий*, *бот.* – спори́ш, ра́кові ши́йки, рачки́, ле́вурда; бері́зка, пові́й (*р.* пово́ю).
Горечáвка, горча́нка, *бот.* – терли́ч, товсту́ха, тарали́шник, лихома́нник, ґенціяна.
Го́речь – гі́ркість (*р.* -кости), гіркота́. [Люблю я оцю́ горі́лку: і гіркота́ й солодне́ча (Н.-Неч.). Життя́ – гіркота́ й нудьга́ (Грінч.). Він і не розумі́в, скі́льки гі́ркости було́ для си́на в тім його́ смі́ху (Крим.)]. **Го́речь** *нищеты, разлуки и т. д.* – гі́ркість (гіркота́) зли́днів, розлу́ки. *С* **го́речью** *вспоминать о чём* – з гі́ркістю в душі́ зга́дувати (спога́дувати) що. *Стихи полные* **го́речи** – пое́зії, по́вні гіркоти́. *Иметь* **го́речь** (*горький вкус*) – горе́ни́ти. [Чого́сь борщ горе́нить]. *В сердце* **го́речь** – в се́рці горе́нить, в се́рці гіркота́.
Горже́ние, *см.* **Горде́ние.**
Горизо́нт – о́брій (*р.* о́брію), горизо́нт, небозві́д (*р.* -зво́ду), крайне́бо, виднокру́г, небокру́г, кругови́д, кругогля́д, виднoко́ло, о́вид. [Хма́ри на о́брії. На крайне́бі хма́рою темні́є вели́кий ліс (Грінч.). Нові́ й широ́кі горизо́нти]. *Сойти, исчезнуть с* **горизо́нта** – зійти́ (зни́кнути) з о́брію, зійти́ з круга́ сві́та.
Горизонта́льно – горизонта́льно, позе́мно; лігма́, ле́гма.
Горизонта́льность – горизонта́льність, позе́мність (*р.* -ности).
Горизонта́льный – горизонта́льний, позе́мний, позе́мий, лежа́чий. [В лежа́чому стано́вищі].
Гори́лла – гори́лла (*общ. р.*) гори́ль (*р.* -ля, *м. р.*), гори́ля (*р.* -лі, *ж. р.*).
Гори́сто – го́ряно, горови́то, горува́то.
Гори́стость – го́ряність (*р.* -ности), горови́тість, горува́тість (*р.* -тости).
Гори́стый – го́ряний, горови́тий, горови́стий, горува́тий. *Слегка* **гори́стый** – пого́ристий.
Горихво́стка (*птица*) – дрижихві́ст (*р.* дрижихвоста́), трясихві́ст (*р.* -хвоста́). **Г.** *чернушка* – чорногру́дка.
Горицве́т, *бот.* (Adonis vernalis) – гори́цвіт, зірки́ (*р.* -ро́к, *мн.*), зірочки́ (*р.* -чо́к, *мн.*).
Гори́ща – горю́ка, гори́ще.
Го́рка – 1) *см.* **Гора́** *и* **Холм**; 2) (*детск. для катания на салазках*) спуска́лка; 3) ми́сник (для доро́жчого по́суду); 4) *Красная* **го́рка** – про́води (*р.* -ві́д *и* -водів), діди́, провідни́й ти́ждень.
Горла́н, -нья – 1) горла́нь (*р.* -ня), горла́нь-верла́нь, горла́й (*р.* -ая́), -ка, горла́ч, -чка, (*диал.*) горле́па, горле́пище, горле[о]па́нь (*р.* -ня́), гала́й (*р.* -лая́), гала́йка; 2) глек, гле́чик, гладу́щик, (*с узким горлом, как у бутылки*) ба́нька.
Горла́нить – горла́ти, верла́ти, горле́пати, горле[о]па́нити, репетува́ти, галаса́ти, зіпа́ти, галайкота́ти, вигала́йкувати. [Нога́ми тупоті́ли, на ввесь го́лос зіпа́ли (Мова)].
Горла́нья, *см.* **Горла́н.**
Горла́стый – горла́(с)тий, (*крикливый*) галасува́тий, галасли́вий. [Горла́стий джбан. Горла́стий пі́вень. Галасува́ті ді́ти].
Горла́ч, *см.* **Горла́н.**
Горлёнок – горленя́ (*р.* -ня́ти), горличеня́ (*р.* горличеня́ти).
Горле́ц, *бот., см.* **Горе́ц.**
Го́рлик – горличу́к (саме́ць го́рлиці), ту́ркало, ди́кий го́луб.
Го́рлица *и* **Го́рлинка**, *зоол.* (Columba turtur) – го́рлиця, ту́ркавка, *ум.* го́рличка, ту́ркавонька, ту́ркавочка.
Го́рло – 1) го́рло (*ум.* го́рлечко), горля́нка, (*вульг.*) пе́лька; *срв.* **Гло́тка.** *Кричать во всё* **го́рло** – зіпа́ти що-ду́ху, гука́ти (крича́ти, горла́ти *и т. п.*) на все го́рло, на ці́ле го́рло, на

всю горля́нку, з усьо́го го́рла, на всі за́води, на ввесь го́лос, на всю гу́бу, на ввесь рот, на пуп крича́ти. *По*-**го́рло** *сыт*, *по*-**го́рло** *работы и т. д.* – до-не́(с)хочу, до-не́змогу, по (саму́) за́в'язку. *Всего тут по*-**го́рло** – усього́ тут аж по-го́рло, до призволя́щого, до-схочу́, у три щиті. *Становиться поперёк* **го́рла** *кому* – става́ти кому́ в го́рлі ру́ба. *Драть* **го́рло,** *см.* **Горла́нить.** *Залить* **го́рло** (*напиться пьяным*) – зали́ти (залля́ти) о́чі. *Приступить с ножем к* **го́рлу**, *наступить на* **го́рло** – настава́ти з ноже́м до го́рла, приста́ти з коро́ткими гужа́ми, добива́тися чого́ в одну́ шку́ру, притьмо́м вимага́ти чого́. *Дыхательное* **го́рло** – ди́хало, *ум.* ди́хальце, ди́халка, ди́хавка, ди́шка; 2) (*в сосуде*) ши́йка, го́рло, го́рлечко.

Горлови́на (*отверстие в пропасть, кратер вулкана и т. д.*) – джерело́, го́рло.

Горлово́й – горлови́й, горляни́й.

Горлодёр, *см.* **Горла́н.**

Горлозу́бка (*рыба*) – горлозу́бець (*р.* -бця).

Горлопёрый – горлопе́рий.

Горлопя́тина – гидка́ ї́жа, що й у го́рло не лізе.

Горлохва́т, *см.* **Горла́н.**

Горлупа́, горлу́пник, *бот.* (Bunias orientalis) – гри́цик(и), сверби́га, сверби́гуз, свиріпа, катра́н.

Го́рлышко – 1) го́рлечко; 2) (*в бутылке и т. п.*) ши́йка, джере́льце́.

Горля́нка – 1) (*кувшин из тыквы*) ти́ква. [Хліба шмато́к та ти́кву води́ (Грінч.)]; 2) *бот.* (Prunella) – горля́нка, сухове́ршки; (Filago arvensis) грудна́ трави́чка, поли́нчик; 3) горла́тка (скляна́ ба́нька з до́вгою ши́йкою).

Гормя́ (*гореть*) – жа́ром, як жар (горіти).

Горн – 1) го́рно (*ср. р.*), го́рен (*р.* го́рна, *м. р.*), (*на кирпичным заводах*) гарто́вня; 2) (*муз.*) горн, труба́, сурма́, ріжо́к (*р.* -жка́).

Го́рнверк, *фортиф.* – рога́ль (*р.* -ля).

Горни́ло – го́рен (*р.* го́рна), го́рно. [В го́рні геніа́льного надхне́ння (Єфр.). Небе́сне го́рно, мов за гріх, пожре́ усіх (Крим.)].

Горни́льный – горе́нний, горнови́й.

Горни́ст – труба́ч, сурма́ч, горніст.

Го́рница – го́рниця, світли́ця, кімна́та, покій (*р.* поко́ю), *ум.* поко́їк; (*в крестьян. домах*) світли́ця, кімна́та, хати́на.

Го́рничная – покоївка. *Принадлежащий* **го́рничной** – покоївчин (-а, -е).

Го́рний – 1) горішній; 2) ви́шній, небе́сний, надзе́мний.

Горново́й – горе́нний, горнови́й.

Горногоро́шек, *бот.* (Orobus vernus) – горо́шок горобі́ний, ди́кий, півники, ра́нник, серде́чна трава́, (зозу́лині) черееви́чки.

Горнозаво́дский – гірни́чий, гірни́чний. **Горнозаво́дский** *рабо́чий* – гірни́к.

Горнозаво́дство – гірни́цтво.

Горнозаво́дчик – гірнопромисло́вець (*р.* -вця).

Горнока́менный – камінний, ка́м'яни́й. **Горнока́менная** *порода, см.* **Го́рная** *порода* (**Го́рный 5**).

Горнорабо́чий – гірни́к, гірни́ч(н)ий робітни́к, (*в каменоломнях*) каменя́р (*р.* -ра́), (*в рудниках*) ру́дник, (*в шахтах*) шахтя́р (*р.* -ра́), шахта́р (*р.* -ря́).

Горнопромы́шленник – гірнопромисло́вець, вла́сник гірни́чого підприє́мства.

Горнопромы́шленность – гірни́цтво.

Горнопромы́шленный – гірни́чий, гірни́чний.

Горнослу́жащий – гірни́чник.

Горноста́евый – горноста́йовий, горноста́льовий.

Горноста́й – горноста́й, горноста́ль (*р.* -ля).

Горну́шка – закапе́лок (з лівого бо́ку при́пічка, куди́ відгорта́ють жар та по́піл).

Го́рный – 1) гірський, гірний, горови́й, верхови́нський. [Гірський розбійник. Горова́ вода́. Верхови́нські озе́ра]. **Го́рная** *цепь* – гірське па́смо, па́смо (па́смуга) гір. [Па́смуги Тієнь-Шану]. **Го́рный** *кряж, хребет* – гірський кряж (*р.* кряжа́). **Го́рная** *равнина* – полони́на, *ум.* полони́нка, полони́ночка. **Го́рная** *тропинка* – гірська сте́жка, (*гал.*) плай (*р.* пла́я); 2) (*нагорный*) нагірний, наго́ряний. [За́мок нагірний. Наго́ряна земля́]; 3) (*покрытый горами*) гірський, горя́нський [На́ша місце́вість степова́, а не гірська (Крим.). І на Дніпро́вій Украї́ні, і на горя́нській за кордо́ном (Мордов.)]; 4) (*рудокопный*) гірни́чий, гірський. **Го́рный** *инженер* – гірни́чий інженір, інженір-гірни́к. **Го́рное** *дело, промысел* – гірни́цтво. **Го́рный** *институт* – гірни́чий інститу́т. **Го́рное** *правление* – гірни́ча упра́ва;

5) *минер. и геол.* **Го́рная** *порода* – гі́рська поро́да, горотві́р (*р.* горотво́ру). **Го́рное** *масло* – гі́рська олі́я. **Го́рный** *хрусталь* – гі́рський кришта́ль.
Го́род – мі́сто, го́род, *ум.* мі́стонько, місте́чко, городе́ць, городо́к (*р.* -дка́), городо́чок. *В* **го́роде** – у [на] мі́сті, у го́роді. *В* **го́род** – до мі́ста, на мі́сто, до го́рода, у го́род. *Центр* **го́рода** – середмі́стя. *Ни к селу, ни к* **го́роду** – ні сі́ло, ні впа́ло, ні до ладу́, ні до при́кладу; як Пили́п з конопе́ль, не до ре́чи.
Городи́ть – городи́ти. **Городи́ть** *вздор* – верзти́, верзя́кати, пле́ска́ти. *Что ты* **городи́шь**? – що ти верзе́ш, пле́щеш? *Срв.* **Вздор.** *И зачем было огород* **городи́ть** – наві́що було́ й захо́джуватися коло цьо́го ді́ла? шко́да́ ча́су і отла́су!
Городи́ться – 1) городи́тися; 2) (*сов.* **взгороди́ться**) стере́блюватися, стереби́тися, п'ясти́ся, зіп'ясти́ся (сп'ясти́ся) куди́, на що.
Городи́шко – городи́сько (*р.* -ка, *м. р.*). [Пога́не́нький городи́сько (Крим.)].
Городи́ще – 1) вели́кий го́род, вели́ке мі́сто; 2) (*место, где был город*) городи́ще.
Городни́чество – городни́цтво.
Городни́чий – городни́чий, голова́ полі́ції в повіто́вому мі́сті (за стари́х часі́в в Ро́сії).
Городово́й – 1) міськи́й, городськи́й, городя́нський, городови́й; 2) (*полицейский чин*) городови́к, городови́й, поліція́нт. [Прийшли́ два городовики́, хтять його́ заарештува́ти].
Городо́к – 1) *см.* **Го́род**; 2) городки́ (*игра*) (с)краклі́ (*р.* -лі́в), краглі́ (*р.* -і́в). *Играть в* **-ки́** – гуля́ти у краклі́.
Городско́й – міськи́й, городськи́й, городя́нський. [Міські́ робітники́. Городя́нські звича́ї]. **Городска́я** *жизнь, быт* – городя́нство. *По*-**городски́** – по-городя́нському.
Горо́дчастый, *бот.* – зарубча́стий.
Городьба́ – 1) городі́ння; 2) (*ограда*) (о)горо́жа; 3) (*запруда для рыбной ловли*) яз (*р.* я́зу), *ум.* язо́к (*р.* язка́), їз (*р.* ї́зу), *ум.* їзо́к (*р.* їзка́).
Горожа́нин, -нка – городя́нин, городя́нка, *ум.* городя́ночка, міща́нин, міща́нка.
Горожéние – городі́ння.
Горокóп – гірни́к, гі́рський копа́ч.
Горокóпный, гороры́тный – гірни́чий, горокопа́льний.
Горóнить – горе́ни́ти.
Горообразова́ние, *геогр.* – горотво́рення, горотворі́ння.
Горообразова́тельный – горотво́рчий, горотво́рний. [Горотво́рчі проце́си].
Гороры́тство – гірни́цтво.
Горосéчец – копа́ч, гірни́к.
Гороскóп – гороско́п (*р.* -пу).
Горóх – горо́х. *При царе* **Горóхе** – за царя́ Горо́ха. **Горóх** *воробьиный, журавлиный, мышиный, кормовой, см.* **Ви́ка. Горóх** *жёлтый* (Lathurus pratensis) – журавли́ні стручки́, горо́шок.
Горохови́дный – горо́шкуватий, горо́хуватий.
Горóховик – горо́хвяник, горо́хляник.
Горóховина – 1) горохви́ння; 2) горо́х(о)ви́на, горо́х(о)вини, горо́хвяна соло́ма.
Горóховица – ю́шка з горо́ху.
Горóховый – горо́ховий, горо́хвяний, горо́х'яний. **Г-вая** *солома* – горо́хвина (*и* горо́хвини *мн.*), горо́хвянка; *соб.* горохви́ння (*р.* -ння, *ср. р.*). **Г-ый** *камень* (*геол.*) – горохови́к. *Чучело* **горóховое** – опу́дало, одоро́б(а)ло (*р.* -ла, *ср. р.*), гороб'я́че страши́ло, ку́ряча во́ва. *Шут* **горóховый** – бла́зень, *ум.* бла́зник, штука́р (*р.* -ря́).
Гóрочка, *см.* **Горá.**
Горóшек – горо́шок (*р.* -шку). *Кормовой, воробьиный* **-ек,** *см.* **Ви́ка. Горóшек** *призабо́рный* (Vicia sepium) – коси́льки (*р.* -кі́в), соки́рки (*р.* -рок).
Горóшина, -нка – горoши́на, *ум.* гороши́нка, гороши́ночка.
Горóшчатый – горо́шкуватий. [Горо́шкувата земля́].
Гóрский – гі́рський.
Гóрстать, сгóрстать – горну́ти, згорта́ти, (*сов.*) згорну́ти.
Горсть, гóрстка, -точка – 1) жме́ня, *ум.* жмі́нька, жмі́нечка, *увел.* жме́нище. [Взя́ти щось у жме́ню. Жме́ня пшени́ці, піску́, конопе́ль, квіто́к]. **Горсть** *льна, конопли* – го́рстка льо́ну, конопе́ль (го́рстка = 4 – 5 жмінь); *умен.* го́рсточка. **Г-и** *двух рук вместе* – при́горщ (*р.* -щи), при́горшня; 2) (*малость*) жме́ня, жмі́нька. [Нас жме́ня, а їх ві́йсько ці́ле. Хоч-би жмі́нька ща́стя (Чупр.)].
Гортáнный – горта́нний, горлови́й, горляни́й. [Зві́сно всім, що ара́бська мо́ва ду́же горлова́ (Крим.)]. **Г-ная** *щель* – голосни́ця. **Гортáнная** *трава* (Prunella vulgaris) – горля́нка, сухове́ршки (*р.* -кі́в).

Гортáнь – гортáнь (*р.* -ни), гортáнка, горля́нка.
Гортéнзия, *бот.* – гортéнсія.
Горýшка – гірка, гíрочка, гíронька.
Горчáк – 1) (*рыба* Rhodeus amarus) – пукác; 2) *бот.* (Polygonum persicaria) – гірчáк.
Горчáнка, *см.* **Горечáвка.**
Горчáть – гíркнути, гіркíшати, гірчíшати.
Гóрче, горчéе – гірчíший (-а, -е), гіркíший (-а, -е), горíший (-а, -е). [Немá і не бýде мýки горíшої (Грінч.)]; (*хуже*) гíрший (-а, -е).
Горчи́ть – 1) (*делать горьким*) гірчи́ти; 2) (*отзываться горьким*) горéни́ти. [Борщ горéнить]; (*о масле*) бýти трóхи їлки́м.
Горчи́ца – 1) *бот.* (Sinapis) гірчи́ця. **Горчи́ца** *полевая* (Sinapis arvensis) – свирíпа, свирíпиця; 2) (*приправа из* **-цы**) гірчи́ця, (*гал.*) муштáрда.
Горчи́чник – гірчи́чник, синапíзм (*р.* -му).
Горчи́чница – гірчи́чниця, (*гал.*) муштáрдник.
Горчи́чный – гірчи́чний.
Гóрше – гíрше, гóрій, горíше, *ум.* горíшенько. [Ой, гóре, гóре, де свекоркó є, а ще горíше (горíшенько), де є обóє].
Горшéнить, горшéничать, *см.* **Горшéчничать.**
Горшéня, *см.* **Горшéчник.**
Горшéчник, -ница – ганчáр (*р.* -ря́), ганчари́ха, ганчáрка, *а специальнее* – бíлий ганчáр (**г.** *выделывающий горшки без глазури*), посýдник *или* поли́в'яник (**г.** *глазирующий посуду*), ми́сочник, мискáр (*р.* -ря́) (**г.** *выделывающий миски*).
Горшéчников, горшéчницын – ганчарíв, ганчарóвий (*р.* -рóвого), ганчáрчин (*р.* -ного).
Горшéчничать – ганчарювáти.
Горшéчничий, *см.* **Горшéчный 2.**
Горшéчный – 1) (*отн. к горшку*) горшкови́й. [Гли́на горшковá]; 2) (*относящийся к ремеслу*) ганчáрний, ганчáрський, ганчáрницький. [Гли́на ганчáрська, ганчáрна]. **Горшéчное** *ремесло* – ганчáрство, ганчáрництво. **Г-ный** *завод* – ганчáрня. *Заниматься* **-ным** *ремеслом, см.* **Горшéчничать.**
Гóрший – гíрший, горíший. [Горíша мýка. Гíршеє зло].
Горшкóвый, *см.* **Горшéчный 1.**
Горшóк – гóрщик (*р.* гóрщика), горщóк (*р.* горшкá), гóрнéць (*р.* горнця́); *ум.* – гóрщичок, горщéчок, горщá (*р.* горщáти, *ср. р.*), горщáтко (*р.* -ка, *ср. р.*), горня́ (*р.* -ня́ти, *ср. р.*), горня́тко (*р.* -ка, *ср. р.*). *Реже*: (*медный* **г.**) мідня́к, мíдень (*р.* -дня); (*чугунный*) чавýн, *ум.* чавунéць (*р.* -нця́); (*большой медный*) ґалаґáн; (*металлическ.*) баня́к; (**г.** *в одно ведро*) відéрник; (*для варки*) вари́льник; (*для варки борща*) борщівни́к; (*для каши*) кáшни́к; (*для бученья белья*) золíй[ль]ник; (*больш.* **г.**) покоти́ло; (*высокий, цилиндрич.*) стовбýн, стовбýнчик; (*маленький* **г.**) питýнчик, маценя́ (*р.* -я́ти). *Цветочный* **г.** – вазóн (*р.* -ну). *Ночной* **г.** – уринáл, (*эвфем.*) генерáл. *Плавильный* **г.** – ти́гель. *Не боги* **горшки́** *обжигают* – не святí горшки́ лíплять. *Принадлежащий* **-кý**, *относящийся к* **-кý** – гóрщиків (-ова, -ове).
Горшóчек, *см.* **Горшóк.**
Гóрький – 1) (*на вкус*) гірки́й, *ум.* – гіркéнький, гірéнький. *Надоел как* **гóрькая** *редька* – уївся як хрін, остоги́д, осточортíв, осорýживсь, увíрився, у печінкáх засíв. *См.* **Надоéсть**; 2) (*причиняющий горе*) гірки́й, при́крий; (*бедственный*) гірки́й, безщáсний, злидéнний. **Гóрькие** *упрёки, слова* – гіркí докóри, словá. **Гóрькие** *воспоминания* – гіркí, при́крі спóгади. **Г-ое** *оскорбление* – гіркá обрáза, живи́й урáз. **Г-ое** *сожаление* – живи́й жаль, гірки́й жаль. **Г-ая** *истина* – гіркá, ущи́плива прáвда (прáвдонька). **Г-кий** *хлеб* – гірки́й, затрýєний хліб, гіркí грóші. **Гóрькая** *участь, судьбина и т. д.* – гіркá дóля, лихá дóля, лихá годи́на. **Гóрькая** *моя участь* – гірки́й (лихи́й) менí світ. [Гірки́й світ, а трéба жить (Ном.)]. **Г-ая** *жизнь* – гіркé (злидéнне, безщáсне) життя́. *Горе* **гóрькое** – гóре гіркé, гіркé бідувáння; 3) (*выражающий горе*) гірки́й, рéвний. **Гóрькие** *слёзы* – гіркí (рéвні) сльóзи, *или просто* – гіркí, гіркíї. [Обли́вся гірки́ми (Грінч.)]. **Гóрький** *плач* – рéвний плач; 4) (*горемычный*), *см.* **Горемы́чный.** *Эх, вы* **гóрькие**! (*о лошадях*) – ой, ви горопáшечки, небожáта, ой, ви бідолáшні; 5) **гóрький** *пьяница* – гірки́й п'яни́ця, п'яни́ця непросипéнний. *Пить* **гóрькую** – пи́ти без прóсипу. *Пить* (*испить*) **-кую** *чашу* – пи́ти гіркý, *сов.* спи́ти (скоштувáти) гіркóї, ви́пити дóбру пóвну. *Делать, делаться* **гóрьким,** *см.* **Горчи́ть, горчáть.** *Сделать слишком* **-ким** – перегірчи́ти. *Становиться более* **-ким** – гіркíшати, гірчáти. *Стать* **-ким**, *более* **-ким** – згíркнути, погіркíшати; 6) **гóрькая** *соль* (*английская*) – гіркá сіль, епсонíт. **Г-кая** *вода* – гіркá водá. **Г-кая** *земля́* – магнéзія.

Го́рьклый – згíрклий, прогíрклий, їлки́й. [Мáсло їлкé].
Го́рькнуть, *см.* **Горча́ть.**
Го́рько – 1) (*о вкусе*) гíрко; *умен.* – гіркéнько, гірéнько. [Гíрко з'ї́сти, – жаль поки́нути (Ном.)]; 2) (*неприятно, мучительно горестно*) гíрко, при́кро, бóлізно, тéрпко. [Гíрко умирáти (Рудан.). При́кро на душí (Крим.). Прихóдилося й сóлоно й тéрпко (Фран.)]. **Го́рько** *плакать* – гíрко, рéвно[е] плáкати. **Го́рько** (*с горечью*) *сказать, усмехнуться* – гíрко сказáти, посміхну́тися.
Горькова́тость – гіркувáтість (*р.* -ости), пригíрклість (*р.* -ости); (*только о масле*) ї́лкість (*р.* ї́лкости).
Горькова́тый – пóгіркий, гіркувáтий, пригíрклий, гірчáстий, гірчáвий, гіркéнький. [Пóгіркий смак сóли. Пригíркле мáсло].
Горькозё́м – магнéзія.
Горько́нький, *см.* **Горькова́тый.**
Горькосла́д, *см.* **Гадю́чьи я́годы.**
Го́рькость – гíркість (*р.* -кости), гіркотá.
Горько́хонек – гіркíсінький.
Горю́н, горю́нья, горю́ха, *см.* **Горемы́ка.**
Горю́честь – пáлкість, запáльність, горю́чість.
Горю́чий (*легко горящий*) – палки́й, пальни́й, запальни́й, горю́чий, огнепáльний. [Палки́й (пальни́й) газ. Палки́й як гу́бка (Кул.). Лéгко запальни́й плин – нáфта (Франко)]. **Горю́чий** *песок, ветер и т. д.* – пеку́чий, палю́чий пісóк, вíтер, смальки́й вíтер. **Горю́чие** *слёзы* – гіркí, палкí, пеку́чі, рéвні сльóзи. [Палкí лили́ся сльóзи (Л. Укр.)].
Го́рюшко, *см.* **Го́ре.**
Горяни́н, -я́нка, *см.* **Го́рец.**
Горя́чее (**-чая** *еда*) – гаря́ча стрáва (потрáва).
Горя́ченький – гарячéнький, жаркéнький.
Горя́честь – гаря́чість (*р.* -чости), жар (*р.* -у), жáркість, пеку́чість, палю́чість (*р.* -чости).
Горя́чечный – гарячкóвий. **Г-ный** *бред* – гарячкóве мая́чення (маячíння).
Горя́чий – гаря́чий, *а теснее* – 1) жарки́й (*ум.* жаркéнький). [Гаря́чий борщ. Жаркé ву́гілля]. *Куй железо, пока* **горячо́** – ковáль клéпле, дóки тéпле; хапáй, дя́че, пóки гаря́че; дери́ ли́ко, пóки час; 2) (*жаркий, жгучий*) жáркий, (*знойный*) сквáрний, палки́й, палю́чий. [День гаря́чий (жáркий, сквáрний). Сóнце палкé (палю́че)]. **Горя́чие** *слёзы* – гаря́чі, палкí, пеку́чі, рéвні сльóзи; 3) (*пылкий, воодушевленный*) палки́й, запальни́й, (*вспыхивающий*) палахли́вий, огнéнний, огни́стий. [Огнéнний до робóти. Ди́ка, палахли́ва нату́ра (Винн.)]. **Г-чий** *поцелуй, уста* – палки́й поцілу́нок, палкí вустá. **Г-чие** *чувства, желания, речи, надежды и т. д.* – палкí, запальнí, гаря́чі почуття́, бажáння, розмóви, надíї і т. ин. **Г-чий** *человек, патриот*; **-чее** *сердце* – палки́й, запальни́й чоловíк, патріóт; палкé, запальнé, гаря́че сéрце. **Г-чая** *молитва, мольба* – рéвна моли́тва, рéвне благáння. **Г-чий**, *как огонь* (*человек, конь*) – огнéнний, огни́стий. **Г-чий** *конь* – баски́й, порськи́й, ворозьки́й (*гал.*) кінь. **Г-чий** *человек* (*в деле, по внешности*) – на ньóму (аж) шку́ра гори́ть (Г. Барв.). **Г-чее** *время* – гаря́чий час, палки́й час, пи́льна годи́на, прикрóтний час. *По* **-чим** *следам* – по тéплому слíду. **Г-чие** *напитки* – хмільнí (п'янючі) тру́нки (питвá). *В* **горяча́х**, *с* **горяча́** – з-óпалу, згáрячу, ззáпалу. *Становиться* **-чим** – гарячíти. [На двóрі гарячíє].
Горячи́тельный – гарячли́вий, палю́чий; (*о напитках*) хмільни́й, п'яню́чий.
Горячи́ть – гарячи́ти, підгарячáти, розпаля́ти (розпáлювати), розпікáти. [Хто запізни́вся, тепéр підгарячáє коня́ (Кул.). Се гарячи́ть кров, а гаря́ча кров рóдить гаря́чі думки́ (Кул.)].
Горячи́ться – розпаля́тися, розпáлюватися, гарячи́тися; (*шутлив.*) трíпатися, решети́тися (*гал.*). [Не трíпайсь, а попéрéду розпитáйся, хто ви́нен (Грін.)]; (*о половом возбужд. животных*) рди́тися, яри́тися. [Жеребéць серед коби́л рди́ться]. *Не* **горяча́сь** – без зáпалу, спроквола́.
Горя́чка – 1) *медиц.* – гаря́чка, (в)огневи́ця, пал, палю́чка. *Послеродов.* **-ка** – породíльна гаря́чка. *Белая* **-ка** – запíйне мая́чення (маячíння), óмут п'яни́чний. *Быть в* **горя́чке** – на гаря́чку лежáти. *В* **-ке**, *в горячечном состоянии* – в огнí. [Не знать що провáдить, буцім ув огнí (Квіт.)]; 2) (*пыл, увлечение*), *см.* **Горя́чность.** *Пороть* **горя́чку** – паркá пáрити, гарячкувáти, хапáтися. [Вже він паркá пáрить]; 3) (*горячий челов.*) гаря́чка, запальни́й, палки́й (чоловíк), -нá, -кá люди́на. [Ти такú дóбра гаря́чка (Неч.-Лев.)].
Горя́чность – гаря́чість, гаря́чий дух, зáпáл, óпал, пал, пáлкість (*р.* -кости), завзя́ття. [Не мóже спóритися без гаря́чости. Говори́в з зáпалом. З вели́ким óпалом, щось кому́сь довóдила (М. В.)]. **Горя́чность** *в работе* – загáрливе працювáння, загáра, (*усердие*) запопáдливість (*р.* -вости).

Горячо́ – 1) гаряче́, жа́рко. [І сюди́ гаряче́, і туди́ боляче́ (Ном.)]; пече́ [Надво́рі пече́]; 2) (*пылко, с горячностью*) па́лко, гаряче́, зага́рливо, огне́нно (*страстно*). [Па́лко коха́ти. Па́лко гомоні́ти (розмовля́ти, моли́тися, бажа́ти). Зага́рливо прова́дять розмо́ву (Л. Укр.)]. **Горячо́** *браться* (*взяться*) *за что-н.* – шпа́рко, жа́рко, при́кро бра́тися (взя́тися) до чо́го. **Горячо́** *взяться за что* – прихопи́тися до чо́го.

Го́спиталь – шпита́ль (*р.* -лю), (військо́ва́) ліка́рня.

Госпита́льный – шпита́льний.

Господа́рство – (*достоинство, власть господаря*) господа́рство, господа́рення.

Господа́рь (*в Молдавии, Валахии*) – госпо́дар (*р.* -ря).

Госпо́день – госпо́дній, господе́вий.

Господи́н – 1) (*владыка над подвластными*) госпо́дар (*р.* -ря), пан, воло́да́р (*р.* -ря́), вла́дар, зве́рхник. **Господи́н** *и слуга* – госпо́дар і челя́дник. **Г-да** *и крепостные* – пани́ і підда́ні. **Г-дин** *царства*, **г.** *над рабами* – вла́дар (воло́да́р) ца́рства, вла́дар рабі́в, пан над раба́ми. **Господи́н** (*начальник*) *и подчиненные* – зве́рхник і підле́глі. *Палата* **госпо́д** – пала́та пані́в; 2) (*человек независимый, распоряжающийся где-л.*) госпо́дар (*р.* -ря), пан. [Сам собі пан. Чому́ не ти госпо́дар у пала́тах? (Крим.)]. *Они тут* **господа́** – вони́ тут пану́ють. *Он* **-ди́н** *положения* – він пан стано́вища, його́ верх, його́ во́ля й си́ла; 3) **господа́**, *т.-е. баре, помещики* – пани́; *соб.* – па́нство; *иронич.* – пано́та, панва́. [Па́нство при столі́ сіда́є (Франко). Наї́хало панви́]; 4) (*вежливо, вм. «человек», «суб'ект»*) добро́дій, пан. [Прийшо́в яки́йсь добро́дій в офіце́рській фо́рмі (Крим.). Пан профе́сор (учи́тель). Добро́дій К. написа́в по́вість. Це па́на пи́саря ді́ло (М. В.)]. *При обращении* (*сударь*): па́не! (*ум.* па́ночку!) добро́дію! [Скажі́ть, добро́дію, де у вас рі́чка?]. **Господа́** (*обращение*) – пано́ве! доброді́йство! пано́ве-добродí́йство (*милостивые государи*), пано́ве-грома́до! товари́ство, шано́вне товари́ство, [Лю́бе добродí́йство-земляки́! се оста́ння річ моя́ (Кул.)]; (*фамильяр.*) пани́-брати́ (Шевч.).

Госпо́дский – 1) *см.* **Госпо́день**; 2) (*барский*) па́нський; (*презрит.*) па́нячий. *По-***госпо́дски** – по-па́нському, по-па́нячому, па́ном-ді́ло. *Живёт совсем по***-госпо́дски** – він па́ном-ді́ло живе́.

Госпо́дство *и* **госпо́дствование** – панува́ння, старшинува́ння, (*власть*) зве́рхність кого́ над ким. [Туре́цьке панува́ння. Відда́в я ду́шу під ва́ше панува́ння (Самійл.). Старшинува́ння рабі́в над раба́ми (Кул.)]. *Приобрести* **-во**, *захватить* **-во** – запанува́ти, запані́ти, розгосподáритися. **Госпо́дство** *их кончилось* – відпанува́ли вони́ своє́.

Госпо́дствовать – 1) панува́ти, старшинува́ти над ким. [Непра́вда пану́є на землі́]; 2) (*преобладать, брать верх*) горува́ти, домінува́ти. [Скрізь гору́ють руї́нницькі інсти́нкти]. **Госпо́дствует** *где-л. тревога деморализация и т. д.* – пану́є десь триво́га, деморалізá́ція, то-що.

Госпо́дствующий – запані́лий, пану́ючий, перева́жний. [Представни́к запані́лої на́ції. Пану́ючі кла́си. Перева́жна там мо́ва – по́льська]. **Г-ющая** *черта* – перева́жна (пану́юча) ри́са, доміна́нта. [Визво́льна іде́я раз-у-раз була́ доміна́нтою в украї́нському житті́ (Єфр.)].

Госпо́дчик – пано́к (*р.* панка́), пано́чок (*зват.* па́ночку!), па́нонько, (*холостой*) пани́ченько, пани́чик.

Госпо́дь – Госпо́дь (*р.* Го́спода, *д.* Господе́ві). **Го́споди!** – Го́споди! *Не приведи* **Го́споди** – не доведи́ бо́же, не дай Го́споди.

Госпожа́ – 1) (*барыня*) па́ні, па́нія (*редко* па́ня); *умен.* пані́йка; 2) (*хозяйка*) господи́ня, (*редко, зап.*) госпо́жа, (*ум.* – господи́нечка, госпо́женька, госпо́ся), панімá́тка, паньма́тка (*ум.* – панімá́точка, паньмату́ся). **Госпожа́** *и служанка* – господи́ня й служни́ця; 3) (*владычица*) вла́дарка. **Госпожа́** *над жизнью* – вла́дарка життя́; 4) (*вежливый титул для дамы*: *сударыня*) па́ні, добродí́йка! [Добродí́йка N. ви́їхала звідси. Цій добродí́йці я не до вподо́би]. *Послушайте* **госпожа́**! – слу́хайте, добродí́йко (па́ні)!

Госпожи́нки – 1) Пе́рша Пречи́ста (*15 августа*), 2) спа́сівка (піст перед Пречи́стою); 3) (*конец жатвы*) обжи́нки.

Госте́йка – гості́йка. *Срвн.* **Го́стья.**

Гостёк, гостенёк – го́сте[о]нько, го́стик, го́стючок. *Срвн.* **Гость.**

Гостеприи́мно – гости́нно, гост(е)ли́во, гостелю́бно, гостелюби́во.

Гостеприи́мный – гости́нний, гостелю́бний, гостелюби́вий, гост(е)ли́вий; щи́рий; учти́вий (*хлебосольный*). [Прийшла́ блага́ючи під госте́любний за́хист (Грінч.)]. **Г-мный** *хозяин* – гости́нний госпо́дар, щи́рий хазя́їн.

Гостеприи́мство – 1) гости́нність (*р.* -нности), гостелю́бність, гостелюби́вість, гостли́вість, учти́вість (*хлебосольство*). [Зако́ни ара́бської гости́нности (Крим.)]. *Пользование* **гостеприи́мством** – гости́на. [Так ти оддя́чив за гости́ну! (Кул.)]; 2) (*действие*)

гостеприйма́ння. [Го́стя в вас прийма́ють найбі́льше горі́лкою: це в нас найлу́чче гостеприйма́ння (Звин.)].
Гости́ная – віта́льня, світли́ця, гости́нна. [Прошу́ до віта́льні].
Гости́нец, гости́нцы – гости́нець (*р.* -нця), *ум.* гости́нчик. [З доро́ги привіз мені́ гости́нчик дороги́й]. *В* **гости́нец**, *как* **-нец** – на гости́нець. **Гости́нец** (*взятка*) – баз[с]ари́нка. **Г-нец** *при поздравлении, визите* – рале́ць (*р.* -льця́). *Итти с поздравлением и* **-нцем** – ходи́ти на рале́ць.
Гости́ница – гости́ниця, (*стар.*) гости́ний дім, (*отель*) (г)оте́ль, (*странноприимница*) віта́льниця, (*постоялый двор*) за́їзд, заїздни́й, постоя́льний двір.
Гостинодво́рец – кра́ма́р (*р.* -ря́), купе́ць (з торго́вого ря́ду).
Гости́ный (*стар.*) – купе́цький, торгове́льний, крамни́й. **Гости́ный** *двор* – купе́цький двір (дім), ри́нок, ряд (па́нський ряд), (*вообще*) крамни́ці (*мн. ч., р.* крамни́ць).
Гости́ть – гостюва́ти, гости́ти, бу́ти в гости́ні. [Наї́хали го́сті гостюва́ти (Чуб.)]. **Гостя́щий, гости́вший** (**гости́тель, -ти́льщик**) – гостюва́льник, гість (*р.* го́стя). *Любящий* **г-ить** – гостьови́тий, (*иронич.*) – до́брий до ха́ти.
Гость – гість (*р.* го́стя), *ум.* – го́сте[о]нько, го́стик. [При́йде твій миле́нький, – бу́де в те́бе гість (Мет.)]. **Го́сти** – гости́на, го́сті. [Завіта́ла до ха́ти пі́зно гости́на (Васильч.)]. *В* **го́сти** – у гости́ну, *ум.* в гости́ночку, у гостя́. *В* **гостя́х** – у гости́ні, в гостя́х. *Из* **госте́й** – з гости́ни. *Будь* **го́стем**, *будь дорогим* **го́стем** – розгости́ся (*от* розгости́тися). [Рі́дна ха́та, чим ма́є, прийма́є. Розгости́ся, ба́тьку (Грінч.)]. *Пойти посидеть в* **го́сти** – піти́ на посиде́ньки до ко́го (в гости́ну), піти́ на бе́сіду, загости́ти, пригости́ти до ко́го, завіта́ти до ко́го. *Компания* **г-е́й** – бе́сіда. *Засидеться в* **-ях** – загостюва́ти. *Приём* **-е́й** – гости́на, віта́ння. *Сидеть, посидеть в* **-я́х** – гуля́ти, погуля́ти (в гости́ні). [Погуля́йте ще тро́хи в нас]. *Принимать обязательных* **госте́й** (*священника и т. д.*) – відбува́ти госте́й (пан-отця́).
Гостьба́, *см.* **Гоще́ние.**
Го́стья – го́стя, гі́стя, (*ласк.*) го́стійка, гостя́нка.
Госуда́рить – державува́ти, панува́ти, господарюва́ти, царюва́ти, володарюва́ти.
Госуда́рски, *по* **госуда́рски** – по-ца́рсько́му, по-царі́вському, царськи́м звича́єм, як цар, як мона́рх, як воло́дар.
Госуда́рский – царі́в (-ре́ва, -ре́ве), ца́рськи́й, володарі́в (-е́ва, -е́ве).
Госуда́рственник – держа́вник.
Госуда́рственность – держа́вність (*р.* -ности).
Госуда́рственный – держа́вний. [1-ий Держа́вний театр]; скарбови́й (*казенный*). **Г-ный** *порядок* – держа́вний лад. **-ное** *учреждение* – держа́вна устано́ва. **-ная** *самостоятельность* – держа́вна самості́йність.
Госуда́рство – держа́ва (*ум.* держа́вка), (*реже*) держа́вство, па́нство. [Незале́жна держа́ва-респу́бліка, яко́ю була́ Украї́на за Хмельни́цького (Єфр.) На́ша радя́нська пролета́рська держа́ва]. *Управление* **-ом** – державува́ння.
Госуда́рствование – державува́ння, панува́ння, господарюва́ння, царюва́ння, володарюва́ння.
Госуда́рствовать – державува́ти, панува́ти, господарюва́ти, царюва́ти, володарюва́ти.
Госуда́рыня – волода́риця, держа́виця; цари́ця, цісаре́ва (*гал.*). *Милостивая* **госуда́рыня** – високопова́жна (шано́вна) доброді́йко, па́ні.
Госуда́рь – 1) воло́да́р (*р.* -ря́), держа́вець, госпо́да́р (*р.* -ря), *сокращ.* спода́р, пан; (*неточно*) цар, ці́сар (*гал.*). [Держа́вці не мо́жуть се́рця слу́хатись сво́го́ (Грінч.). За Неро́на-спо́даря (Шевч.)]. *Самодержавный* **-да́рь** – самовла́дник (*гал.*); 2) (*обращение*) пан, добро́дій. *Милостивый* **госуда́рь** – па́не, па́не-добро́дію, шано́вний (ве́льми шано́вний, високопова́жний) добро́дію; (*иронич.*) мосьпа́не. *Милостивые* **-да́ри** – шано́вні пано́ве, добро́дійство, пано́ве-грома́да. *Срвн.* **Господи́н.**
Готи́ческий – готи́цький, готи́чний.
Готова́льник, готова́льня – готува́льничка, скри́нька для рисува́льного прила́ддя.
Гото́вить – готува́ти (я готу́ю), гото́вити, заготовля́ти, виготовля́ти; ла́годити, ладнува́ти, ладна́ти, лаштува́ти; рихтува́ти, риштува́ти, споряджа́ти, стро́їти (*снаряжать*); ї́сти вари́ти, кухова́рити, кухто́ритися (*стряпать*); способи́ти кого́ до чо́го (**гото́вить**, *приспособлять кого к чему-л*). [Готува́ти, ла́годити, ладна́ти, лаштува́ти – во́за, обі́д, вече́рю, весі́лля. Риштува́ти, рихтува́ти – вози́ в доро́гу, гарма́ти до бо́ю. Стро́їти коня́ у доро́гу. На нас уже́ ла́годив ли́хо (Потеб.). Мене́ рихтува́ли в москалі́, а я уті́к. Способи́ли свої́х юнакі́в до козакува́ння (Кул.)].
Гото́виться – 1) готува́тися, лаштува́тися, ла́годитися, ладна́тися, ла́дитися, споряджа́тися – до чо́го *или* що-не́будь роби́ти (**гото́виться** *к чему-л., собираться что-л. делать*).

[Довело́ся готува́тися до екза́мену (Крил.). У ха́ті прибира́лися та ла́годилися до весі́лля (Єфр.). Вона́ ладна́лася до ба́лю (Крим.). Ладна́ється, лашту́ється, ла́диться і т. и. ї́хати куди́сь]; 2) (*намереваться*) бра́тися, збира́тися, вбира́тися. [Поси́діла я та й беру́ся додо́му (М. Вовч.). Ма́ти поси́діла, бере́ться вже іти́ (Драг.)]. **Гото́влюсь**, *т.-е. имею в виду что-л. делать* – ма́юся що роби́ти. **Гото́вься**! *(берегись! держись!)* – начува́йся! (*от* начува́тися); 3) **гото́виться** *к смерти* – ладна́тися на смерть, ла́годитися в бо́жу путь; (*снаряжаться*) риштува́тися, рихтува́тися, споряджа́тися. [В доро́гу рихтува́тися. Риштува́тися на війну́ (Рудан.)]; 4) **гото́вится** *что-л. новое*, **-тся** *война и т. д.* (*дело клонится к чему-л.*) – бере́ться, кладе́ться, зано́ситься – на но́ве́, на війну́ і т. и. (*неопр.* – кла́стися, бра́тися, зано́ситися). **Гото́вится** *перемена к лучшему* – кладе́ться (зано́ситься) на кра́ще; (*в погоде*) кладе́ться на годи́ну. [До́щик сього́дні кла́вся, та не зірва́вся (Чуб.)]; 5) (*быть подготовляемым*), *см. под* **1**. [Весілля́ усю́ди ла́дяться (М. Вовч.). Я́рмарок поча́в споряджа́тися. Альмана́х ла́годивсь до цензу́ри (Грінч.)].

Готовле́ние – готува́ння.

Гото́вность – гото́вість (*р.* -вости), охо́тність (*р.* -ности). [Весели́ть мене́ їх гото́вість (Кул.)]. *В* **гото́вности** – напоготові, в готові. *С* **гото́вностью** – ра́до, залюбки́, з дорогою душе́ю.

Гото́вый – гото́вий, гото́в (*ум.* готове́нький), нагото́влений, зла́годжений, злашто́ваний, зла́джений [Магази́н (крамни́ця) гото́вого о́дягу], (*о лицах*) – гото́вий, нагото́влений до чо́го, на що = *приготовившийся к чему-л.*). [На це тре́ба гото́вим бу́ти (Єфр.). Аби він губу́ розтули́в, – всі вже нагото́влені смія́тися (Крим.)]; (*согласный, склонный*) гото́вий на що, охо́чий, ладе́н (-дна́, -дне́), рад, радні́ший. [Це залюбки́ ладе́н зроби́ти я. Радні́ший ці́лу дни́ну жартува́ти (Крим.)]. *От души* **гото́в** *всё сделать для вас* – радні́ший душе́ю все для вас зроби́ти. *Быть* **нагото́ве** – бу́ти напоготові. **Г-вый** *к услугам* – гото́вий до послу́ги (до по́слуг). **Гото́в** (*пьян вдребезги*) – п'янісінький, по́вний.

Гоф... – двірськи́й, дво́ру. **Гофма́клер** – двірськи́й ма́клер, ма́клер дво́ру, головни́й ма́клер. **Гофма́ршал** – марша́лок дво́ру. **Гофме́дик** – двірськи́й лі́кар *и т. п.*

Гофрирова́ть – плої́ти, гофрува́ти.

Гофриро́ванный – пло́єний, гофро́ваний.

Го́шпита́ль, *см.* **Го́спита́ль.**

Гоще́ние – гости́на, гости́ни (*мн. ч. р.* гости́н), гостюва́ння. [Де все гости́на, там го́лод недале́кий (Ном.)].

Граб, *бот.* – граб, граби́на. *Молодой* **граб** – грабо́чок, грабча́к.

Граба́здать – га́рбати.

Грабёж – 1) грабі́ж (*р.* -біжу́), грабі́жка, грабува́ння, (г)рабу́нок (*р.* -нку), (*разграбление*) плюндрува́ння, шарпани́на; 2) (*обирательство*) зди́рство, зди́рщина, дряпі́жництво.

Грабёжный – грабунко́вий; награбо́ваний.

Гра́белина, гра́белище, гра́бельник – гра́блище, граби́льно, гра́блисько.

Гра́бельный – грабе́льний.

Гра́бельщик, -щица – 1) згріба́льник, -ниця, громаді́льник, -ниця; 2) гра́бе́льний ма́йстер, грабля́р (*р.* -ра́).

Граби́льник, граби́нник (*грабовый лесок*) – граби́на́.

Граби́тель – 1) грабі́жник, грабівни́к; *срвн.* **Разбо́йник**; 2) дері́й, деру́н, дери́люд, зди́рщик, зди́рця (*р.* -ці), дряпі́жник, дряпі́ка, лупі́й (*р.* лупія́). *См.* **Обира́ло, Взя́точник.**

Граби́тельница – 1) грабі́жниця, граби́телька, грабівни́ця; 2) дері́йка, зди́рниця, дерилю́дка.

Граби́тельский – грабі́жницький, рабівни́цький; (*хищный*) грабі́жний; дері́йський, зди́рницький, дряпі́жницький. **Граби́тельски** – по-грабі́жницькому, грабі́жницьким, рабівни́цьким, зди́рницьким ро́бом.

Граби́тельство, *см.* **Грабёж.**

Граби́тельствовать – 1) *см.* **Гра́бить**; 2) де́рти, дра́ти, обдира́ти, здира́ти. [Це́ркву обдира́є, а корчму́ лата́є].

Гра́бить – (г)рабува́ти, га́рбати, ша́рпати, (*разграбливать*) плюндрува́ти.

Гра́бли – граблі́ (*р.* -бе́ль, -блі́в), грабелькі́ (*р.* -льо́к); (*конные*) громаді́лка.

Гра́блик, *бот.* (Potentilla argentea L.) – черви́шник, черве́чник, дерев'я́нка, жо́вняя.

Грабло́вище, *см.* **Гра́белина.**

Гра́бовый – грабо́вий.

Грабо́к, грабки́ – грабки́ (*р.* -бкі́в).

Грабштик – грабшти́хель, різьби́ло.

Гравёр – ритовни́к, гравірува́льник, граве́р.

Гравёрный, гравирова́льный – ритовни́чий, гравірува́льний. **-ая** *мастерская* – рито́вня,

гравірува́льня, гравірува́льна робі́тня.
Гра́вий – рінь (*р.* ріни), рі́ння (*ср. р.*) на́рінок (*р.* -нка), жорства́. *Смешанный с* **гра́вием** (*о земле*) – рінува́тий. *Покрытый* **гра́вием** – ріни́стий. [Ріни́стий бе́рег].
Гравила́т – гребі́нник, виви́шник, гравіла́т.
Гравирова́льщик, *см.* **Граве́р.**
Гравирова́ние – 1) ритува́ння, гравірува́ння; 2) ритовни́цтво, гравірува́льне майсте́рство.
Гравиро́ванный – рито́ваний, гравіро́ваний, ви́ритий.
Гравирова́ть, вы́гравировать, награвирова́ть – ритува́ти, ви́ритувати, наритува́ти, гравірува́ти, ви́гравірувати, ви́рити.
Гравиро́вка, *см.* **Гравирова́ние.**
Гравю́ра – гравю́ра; офо́рта.
Град – 1) град. [Цього́ лі́та гради́ були́ ча́сті]. *Пот катится* **гра́дом** – піт о́чі залива́є. [**Град** *ударов сыпался ему на спину, на плечи* – кулаки́ без упи́ну гу́пали йому́ в спи́ну, в пле́чі; нагӓї без упи́ну пері́щили йому́ спи́ну, пле́чі]; 2) *см.* **Го́род.**
Града́ция – града́ція.
Гра́дина – гради́на.
Гради́р, гради́рня – граді́льня.
Гради́рование – граді́ння, градува́ння.
Гради́ровать – гради́ти, традува́ти (ропу́).
Гра́дный, *см.* **Градово́й.**
Градоби́тие, градобо́й – градобі́й (*р.* -бо́ю), градобиття́.
Градово́й – градови́й.
Градонача́льник – 1) міськи́й нача́льник, 2) (*должность*) градонача́льник.
Градонача́льство – 1) нача́льство (вла́да) над мі́стом; 2) градонача́льство.
Градоотво́д – градовідхи́льник.
Градоотво́дный – градовідхи́льний.
Градоправи́тель – прави́тель мі́ста.
Градско́й – міськи́й.
Градуи́рование – поділя́ння на гра́дуси, на ступені́.
Гра́дусник – гра́дусник, (*термометр*) тепломі́р, (*спиртовой*) спиртомі́р.
Гра́дус – гра́дус, ступі́нь (*р.* -пеня́, *м. р.*). [П’ять ступені́в моро́зу].
Граждани́н – громадя́нин. *Почётный* **граждани́н** – поче́сний громадя́нин. **Гра́ждане** – громадя́ни, грома́да (*ж. р.*), (*шире*) лю́ди. [Гей ви, кия́ни-грома́до! Вдаю́ся я до вас, ате́нські лю́ди].
Гражда́нка – 1) громадя́нка; 2) (*азбука*) гражда́нка.
Гражда́нский (*общественный*) – грома́дський, громадя́нський; **-и́й** *долг* – громадя́нська пови́нність, громадя́нський обов’я́зок. **-кая** *война* – громадя́нська війна́. **-ое** *мужество* – громадя́нська (*гал.* циві́льна) відва́га; (*не военный*) циві́льний. [Одя́гнутий він не по військово́му, а по циві́льному. Курс циві́льного пра́ва]. *Свод* **гражда́нских** *законов* – всезбі́рка циві́льних зако́нів.
Гражда́нственность – 1) (*общественность*) грома́дськість, громадя́нськість (*р.* -кости), громадя́нський лад; 2) цивілізува́ння.
Гражда́нственный – громадя́нський, грома́дський.
Гражда́нство – громадя́нство. *Пользоваться всеми правами* **гражда́нства** – ма́ти всі громадя́нські права́.
Гра́кание, *см.* **Ка́ркание.**
Гра́кать, *см.* **Ка́ркать.**
Грамм – грам (*р.* -ма).
Грамма́тика – грама́тика. **Граммати́ческий** – граматичний. **Граммати́чески** – грамати́чно.
Гра́мота – 1) гра́мота, письмо́. *Учиться* **гра́моте** – учи́тися письма́, гра́моти. *Приступать к* **гра́моте** – бра́тися гра́моти. [Уже́ воно́ й гра́моти бра́лося]; 2) гра́мота. [У рука́х царська́ гра́мота]. *Конституционная* **гра́мота** – гра́мота конституці́йна. **Г.** *охранная* – лист охоро́нний, обере́жний. **Г.** *дарственная, жалованная* – лист да́рчий, нада́вчий. **Г.** *освободительная* – визволе́нний лист. **Г.** *верительная* – ві́рчий лист.
Грамоте́й – письма́к, грамоті́й (*р.* -тія́), (*диал.* грамоті́ль). [Старови́нні на́ші кни́жники-грамотї писа́ли церко́вною мо́вою. Ба́чите, з нього грамоті́ль].
Грамоте́йка – гамоті́йка, (*диал.*) грамоті́ля.
Гра́мотка – пису́лька, циду́лка, писемце́ (*р.* -ця́).
Гра́мотник, *см.* **Грамоте́й.**

Гра́мотница, *см.* **Грамоте́йка.**
Гра́мотность – гра́мотність, (*с уменьем писать или читать писанное*) письме́нність (*р.* -ности).
Гра́мотный – гра́мотний, (*и в письме*) письме́нний. *Очень* **-тный** – до́бре гра́мотний.
Гран (*аптек. вес*) – гра́но (*ср. р.*), (*руссизм*) гран (*м. р.*).
Грана́т – 1) *мин.* – грана́т; 2) *бот.* (*дерево и плод*) грана́та.
Грана́та, *воен.* – грана́та.
Грана́тный, грана́товый – грана́то́вий; (*о цвете*) вишне́вий, грана́то́вий.
Грандио́зность – вели́чність, грандіо́зність, величе́зність (*р.* -ности).
Грандио́зный – вели́чний, грандіо́зний, велете́нський.
Гране́ние – гранкува́ння, гранува́ння, шліфува́ння.
Гранёный (*прилаг.*) – гранча́стий, граня́[а́]стий, гранча́тий, гранча́к [Ячмі́нь-гранча́к], рубча́стий; (*страд. прич.*) – (по)гранко́ваний, посграно́ваний, (по)шліфо́ваний.
Грани́ло – теса́ло (для гранкува́ння), грани́ло.
Грани́льный – гран(к)ува́льний, шліфува́льний.
Грани́льщик – граня́р (*р.* -ра́), шліфува́льник.
Грани́стый, *см.* **Гра́нный.**
Грани́т – грані́т (*р.* -ту).
Грани́тный – грані́товий.
Грани́ть – гранкува́ти; (*мостовую*) без робо́ти шва́[е́]ндати (ника́ти), соба́к ганя́ти, пішохо́ди нога́ми обтира́ти.
Грани́ца – межа́, грань (*р.* гра́ни), грани́ця (*ум.* грани́ченька), (*только политическая*) кордо́н. [Дуб ріс са́ме на гра́ні. Ї́здив за кордо́н. Приї́хали з-за кордо́ну вче́ні лю́ди. Інтернаціоналі́зм зни́щить кордо́ни поміж на́ціями]. *Провести, определить* **грани́цу** *между чем* – покла́сти межу́. *Определить* **грани́цу** *чего* – обмежува́ти, загрaни́чити що. *Выйти из* **грани́ц** – перебра́ти мі́ри, перейти́ край, межу́. *Сосед по* **грани́це** – узгранича́нин.
Грани́чение – межува́ння, грани́чення.
Грани́чить *с чем* – межува́ти з чим, дотуля́тися до чо́го, припира́ти до чо́го. [Наш двір межу́є з його горо́дом, дотуля́ється до йо́го горо́ду. Втíха, що з одча́єм, з ту́гою межу́є]. **Грани́чить** *между собой* – межува́тися, грани́читися.
Грани́чный – грани́чний. **Грани́чная** *бороздка* – ме́жка, обмі́жок.
Гра́нка – 1) *см.* **Гране́ние**; 2) *см.* **Грань**; 3) *типогр.* – гра́нка; 4) **гра́нка** *орехов* – грі́нка.
Гра́нный, гранови́тый – гранча́тий, *см.* **Гранёный.**
Грануля́ция, *анат.* – грануля́ція, гранулюва́ння.
Грань – 1) гра́нка, грань (*р.* -ни), руб, рубі́ж (*р.* -іжу́), рубе́жик, пруг, пружо́к (*р.* -жка́). *Верхняя* **грань** *предмета* – гре́бінь (*р.* -беня). *Боковая* **г.** – сті́нка; 2) *см.* **Грани́ца.**
Граси́ровать – гарка́вити, вимовля́ти по-гарка́вому.
Граф – граф, (*вульг.*) грап.
Графа́ – графа́, гра́фка, ру́брика, (*столбец*) шпа́льта, коло́на.
Гра́фик – гра́фик (*р.* -ка).
Графи́льный – лініюва́льний.
Графи́н – кара́фа, кара́фка.
Графи́ня – графи́ня, (*вульг.*) грапи́ня.
Графи́т, *мин.* – графі́т (*р.* -ту).
Графи́товый, графи́тный – графі́то́вий.
Графи́ть, графи́ть, разграфи́ть – лініюва́ти, налініюва́ти, полініюва́ти. **Графлёный** – полінí́єний.
Графи́ческий – графі́чний. **Графи́чески** – графі́чно.
Графле́ние – лініюва́ння.
Гра́фный – гра́фний, зграфо́ваний, поді́лений на гра́фи, на коло́ни, на шпа́льти.
Гра́фский – гра́фський, гра́фів (-фова, -фове).
Гра́фство – гра́фство.
Гра́фчик – мали́й граф, графеня́ (-тко), (*р.* -я́ти) (-тка), (*вульг. насмешл.*) грапеня́ (*р.* -ня́ти), грапчу́к.
Графья́, *типогр.* – пункту́ра.
Грацио́зность – гра́ція, граціо́зність (*р.* -ности).
Грацио́зный – граціо́зний, по́вний гра́ції; (*с грациозно гибким станом*) вихиля́стий. **Грацио́зно** – граціо́зно, з гра́цією.
Гра́ция – гра́ція, (*о гибком стане*) вихи́льність (*р.* -ности).

Грач – грак, га́йворон; *соб.* га́йвороння.
Граче́вий, грачёвый – гайворо́нячий.
Грачёнок – граченя́, гайвороня́, гайвороненя́ (*р.* -ня́ти).
Грачи́ный, *см.* **Граче́вий.**
Гра́ять, *см.* **Ка́ркать.**
Гребени́на – кло́ччя.
Гребёнка – 1) (*для волос*) гребіне́ць (*р.* -нця́), гребі́нчик; 2) (*для расчёсывания пеньки, льна, шерсти*) гребі́нка.
Гребённик, *бот.* – гравіла́т, гребі́нник; півники (*р.* -ів).
Гребенно́й – гребі́нний. **Гребённая** *трава, см.* **Гребённик.**
Гребёночник, гребеньщи́к – гребі́нник.
Гребёночный – гребі́нний.
Гребе́нчатый – гребеня́стий, гребі́нчастий, гребена́тий.
Гре́бень – гре́бінь (*р.* -беня) [Гре́бінь у пі́вня], *а теснее* – 1) *см.* **Гребёнка. Гре́бень** *частый* – густи́й гребіне́ць; 2) (*прядильный*) гре́бінь (*р.* -беня); 3) **г.** *горы, крыши, волны, куста и т. п.* – гре́бінь (*р.* -беня), гри́ва, щит, щито́к (*р.* -тка́), хребе́т (*р.* -бта́) (хви́лі); 4) (*кудреватый гребень наметенного снега*) бара́н.
Гребе́ц – 1) (*на лодке*) гребе́ць (*р.* -бця́), весля́р (*р.* -ра́); 2) (*на сенокосе*) громаді́льник; 3) (*жук*) веслу́н.
Гребешо́к – 1) *см.* **Гребёнка 1**; 2) (*у овчинников – когтеобразный железный гребешок для расчёсывания шерсти на овчине*) дрешпа́к; 3) *петуший* **гребешо́к**, *бот.* – а) пі́внячий гре́бінь, б) лиси́чий хвіст, туре́цьке про́со; 4) *анат.* (*грудная кость у птиц*) – кобі́лка.
Грёбка – 1) (*на сенокосе*) гребови́ця; 2) (*на вёслах*) веслува́ння, гре́бня, гребі́ння.
Гребло́ – стрихуле́ць, гребло́. *Насыпать под* **гребло́** – наси́пати вщерть.
Гре́бля, *см.* **Грёбка.**
Гребля́к – водяна́ блощи́ця.
Гребневи́дный – гребіня́стий, гребенюва́тий.
Гребневи́к, *бот., см.* **Гребе́нник.**
Гребнеобра́зный, *см.* **Гребневи́дный.**
Гребно́й – 1) веслови́й; 2) (*на сенокосе*) громаді́льний.
Гребну́ть – 1) гребну́ти. [Що гребне́ш із землі́ картопли́ну, то й жа́ба]; 2) (*веслом*) гребну́тися, погребну́тися.
Гребо́к – 1) *см.* **Гребло́**; 2) (*для размешивания извести*) копи́стка; 3) (*весло*) гре́бка; 4) (*в мельничн. или пароходн. колесе*) ло́пать (*р.* -ти); 5) (*для окучивания*) сапа́; 6) оди́н уда́р весло́м.
Гребу́нечки, гребу́ньки (*в детск. языке*) – ру́ці (*ед.* ру́ця), рученя́та.
Грёбщик, *см.* **Гребе́ц.**
Грегориа́нский – грегорія́нський.
Греди́ль – греді́ль (*р.* -ля).
Гре́женье – мрі́яння, ма́рення.
Грёза – 1) мрі́я; 2) мара́, прима́ра, при́вид; 3) сон.
Гре́здень – ґро́но, ке́тях.
Грезе́т – грезе́т.
Грезе́товый – грезето́вий. [Взяла́ очі́пок грезето́вий].
Гре́зить – мрі́яти, снува́ти мрії́, ма́рити, (*опис.*) ду́мами в хма́рах літа́ти, (*во сне*) сни́ти щось.
Гре́зиться – мрі́ятися [І мрі́ялись мені́ дале́кі се́ла (Л. Укр.)], ма́ритися; уявля́тися, увижа́тися, сни́тися, (*насмешл.*) верзти́ся. *И во сне не* **гре́зилось** – і не сни́лося й не мрі́ялося; і сном, і ду́хом не зна́ти.
Грек – грек, (*презр.* Graeculus) гре́чик, (*насмешл. национ. прозвание*) пиндо́с; *соб.* (*презр.*) – гречня́, гречва́.
Грековосто́чный – грекосхі́дній, грекоорієнта́льний.
Гре́лка – грі́льня (*р.* -ні).
Греме́ние – гримі́ння, (*отдален.*) гримоті́ння.
Греме́ть, гря́нуть – 1) (*о громе*) гримі́ти, гримоті́ти, гримота́ти, гри́мнути, гуркоті́ти, вигрімля́ти. *Начинать* **греме́ть** – загрімля́ти, нагрима́ти. [Вже грім нагрима́]. *Перестать* **греме́ть** – відгримі́ти; 2) (*о стрельбе*) гри́мати. [Гарма́та гри́мала]; 3) (*посудой, чем-либо металлическим*) бряжча́ти; громіча́ти; 4) (*об экипаже*) торохті́ти, гуркоті́ти; 5) (*о барабане*) торохкота́[і]ти.
Грёмкать – грю́кати, грюкоті́ти.

Гремле́ние, *см.* **Греме́ние.**
Гремо́к – 1) грюк (оди́н уда́р); 2) *см.* **Гремýшка.**
Гремýчий – гримля́чий, гримýчий. [Гримля́чий газ у ша́хті ви́бухнув]. **Гремýчая** *змея* – гримýчник, гадю́ка-гримýчка.
Гремýшка – брязкоті́льце, бря́зкальце, калата́льце.
Гремя́ч (*ручей*) – бурча́к.
Гремя́чий, гремя́щий, *см.* **Гремýчий.**
Гре́на – гре́на, шовківнико́ва ікра́, ікри́ця.
Гренаде́р – гренадье́р, гренаді́р.
Грено́к – грі́нка. *Делать* **гре́нки** – грінчи́ти.
Гренýть – гребнýти (весло́м), гребнýтися.
Грести́, гресть – 1) (*граблями*) гребти́, грома́дити; (*лопатой, руками и т. п.*) горнýти, нагріба́ти, вигорта́ти; (*веслом*) веслува́ти, гребти́, -ся (*сов.* гребнýти, -ся). **Грести́** *к чему* – гребти́ся до чо́го; (*кормо́ю вперёд*) таба́нити; (*прямо вперёд*) гребти́ у хід. *Быть в силах* **грести́** – згребти́ся. [Бач, як гра́є Дніпро́, – тепе́р не згребе́шся]; 2) *см.* **Граба́здать.**
Греть, -ся, грева́ть, -ся – грі́ти, -ся, вигріва́ти, -ся. **Гре́тый** – грі́тий.
Грех – 1) гріх (*р.* гріха́), (*детск.* грі́шка); вина́, прови́на. *Смертный* **грех** – смерте́льний гріх, гріх непроще́нний. *В* **греха́х** – грі́шно. [Грі́шно живе́]. *Вводить в* **грех** – на гріх (до гріха́) призво́дити. *Совершить* **грех**, *взять* **грех** *на душу* – гріха́ вкуси́ти. *Искупать* **грех** – поку́тувати (гріх). *Загладить* **грех** – покри́ти гріх, скупи́тися гріха́, споку́тувати (гріх). *Отпустить* **грехи́** *кому* – розгріши́ти кого́. *Не получивший разрешения от* **греха́** – нерозгрі́шений. **Грех** *да беда на кого не живёт* – без гріха́ та без ли́ха не проживе́ш. *На* **грех** *мастера нет* – на гріх не спасе́шся. *Есть тот* **грех** – ні́де (нема́ де) гріха́ пота́їти. *С* **грехо́м** *пополам* – так-сяк, через верхи́. [Через верхи́ зроби́ла, аби збу́тись]; 2) ва́да, ґанч[дж] (*р.* -ч[дж]и); 3) по́милка (*мн.* помилки́), гріх [Це мій гріх – не догле́дів та й помили́вся], о́гріх.
Грехо́вность – гріхо́вність грі́шність (*р.* -ности).
Грехо́вный – гріхо́вний, грі́шний.
Грехово́дник, -ца – гріхово́да.
Грехово́дничанье – гріхово́дство.
Грехово́дничать – гріхово́дити.
Грехово́днический – гріхово́дницький, гріхово́дний.
Грехопаде́ние – прогрі́шення, (*возвыш.*) гріхопаді́ння.
Греци́зм – греци́зм (*р.* -му).
Гре́ция – Гре́ччина.
Гре́цкий *орех* – воло́ський горі́х.
Греча́, гречи́ха, *бот.* – гре́чка. [Га́рні гречки́ цього́ лі́та поросли́]. *Татарская* **г.** – тата́рка. *Щуплое зерно* **гречи́** – рудя́к.
Греча́нка – греки́ня.
Гре́ческий – гре́цький.
Гречи́на, *бот.* – 1) дереві́й, крива́вник, серпорі́з; 2) буркýн.
Гречи́ха, *см.* **Греча́.**
Гречи́шный, *см.* **Гре́чневый.**
Гречневи́к, гречи́шник – стовпе́ць, гречýшка. [Я й стовпці́в наї́мсь (Квітка)].
Гре́чневый – греча́ний, (*в песне*) гре́цький. **Гре́чневый** *хлебец* – греча́ник. *Крупа* **гре́чневая** *мелкая* – покрýпини. **Гре́чневое** *снятое поле* – гречи́ще, греча́нище, (*реже*) гречкі́вка.
Гречýха, гречýшный, *см.* **Греча́, Гре́чневый.**
Греши́ть – 1) гріши́ти, (*слав.*) согріша́ти. **Греша́** *жить* – грі́шно жи́ти. *Перестать* **греши́ть**, *видя наказание, постигшее кого-либо за грех* – ка́ятися на ко́му; 2) **-и́ть** *на кого* – гріхува́ти на ко́го, клепа́ти на ко́го; 3) **-и́ть** *чем* – ма́ти ва́ду, ґанч[дж]; 4) помиля́тися. **Греша́щий** – гріши́тель, согріши́тель.
Гре́шник, -ца – грі́шник, -ця, (*пренебреж.*) гріша́к; *срв.* **Грехово́дник.** *Большой* **гре́шник** – вели́кий грі́шник, великогрі́шник. *Свойственный* **гре́шнику** – грі́шницький, гріша́цький (Куліш).
Гре́шников – грі́шників (-кова, -кове).
Гре́шничий – грі́шницький.
Грешно́ – гріх (*детс.* – грі́шка), грі́шно; гріхо́вно. [Гріх так роби́ти. Гріхо́вно воні́ живýть].
Гре́шный – 1) грі́шний; 2) *см.* **Грехо́вный.**
Гриб, *бот.* – гриб, гýба. *В правобережной Украине* **гри́бом** *называют белый гриб,*

боровик; для всех остальных пород частое общее название – ґу́би. [Ходи́ла по ґу́би та знайшла́ грибі́]. **Гриб** *с'есть* – о́близня пійма́ти (схопи́ти), *в сватовстве* – гарбуза́ з'ї́сти. *Любитель собирать* **грибы́** – гриба́р (*р.* -ря́), грибівни́к.
Гриба́стый – 1) (*о голубях*) з ґу́лею (ґу́лькою) на дзьо́бі; 2) губа́тий, губа́нь, губрі́й (*р.* -ія́), губа́ч.
Грибни́ца, *бот.* – грибни́ця.
Грибно́й – грибови́й.
Грибови́дный – гриба́стий, печери́чкуватий. [Бе́мкав дзвін з низе́нької печери́чкуватої дзвіни́ці (Коцюб.)].
Грибо́вница – 1) (*женщ.*) гриба́рка, грибівни́ця; 2) *бот.* – жо́вті гле́чики, жо́вте лата́ття, водяни́й мак.
Гри́ва – 1) гри́ва; (*конь с белой гривой*) білогри́вець (*р.* -вця), білогри́вий, (*с серой* **-ой**) сірогри́вий, (*с золотистой* **-ой**) золотогри́вий, (*с волнистой* **гри́вой**) хвилястогри́вий; 2) *см.* **Гре́бень 3.** [На висо́ких гри́вах гір круго́м я́ру зеленіє стари́й ліс (Неч.-Лев.)]. *Конская* **гри́ва**, *бот.* – сіда́ч, сіда́ш.
Грива́стый – грива́(с)тий, грива́нь, грива́ч.
Грива́ч – грива́нь, грива́ч.
Гри́венка – гри́венька.
Гри́венник – сорокі́вка (*сорок коп. на ассигн.*), двадця́тка (*20 грошей*), гри́веник; (*серебр. 10 коп. монетка*) деся́тник (*зап.*). [Той ґу́дзик – як деся́тничок завбі́льшки, а дру́гий – більш од гри́вні (Свидн.)].
Гри́венный – гри́вньовий, гриве́нний.
Гри́вистый, *см.* **Грива́стый.**
Гри́вища – гри́вище.
Гри́вна – гри́вня, (*пренебр.*) гривня́ка, гривня́га.
Гривуа́зный – гривоа́зний, ві́льний, (*погрубее*) сороміцький.
Гри́вчатый, *см.* **Грива́стый.**
Гри́дин (*стар.*) – гридь (*р.* -дя), гри́дній воя́к (сердю́к).
Гри́дница (*стар.*) – гри́дня, гри́дниця.
Гризе́тка – ґризе́та, (*делик.*) по́друга.
Грим – грим, гримува́ння.
Грима́са – грима́са, крива́ мі́на. *Скорчить, сделать* **грима́су** – скриви́тися, ви́кривитися, скриви́ти лице́, обли́ччя, грима́су; (*смехотв.*) ви́раз на лиці́ поста́вити. [Такі́ ви́рази на лиці́ поста́вить, що хоч-би хто, а не вде́ржиться від сміху (Кониськ.)].
Грима́ситься – криви́ти обли́ччя, гримасува́ти.
Грима́сливый – кривлякува́тий, грима́суватий.
Грима́сник, -ца – грима́сник, -ця, кривля́ка, викривля́ка.
Грима́сничание – гримасува́ння, кривля́ння, викривля́ння.
Грима́сничать – гримасува́ти, криви́тися, викривля́тися, виробля́ти (вся́кі) міни.
Гримирова́ние – гримува́ння.
Гримирова́ть, -ся – гримува́ти, -ся.
Гримиро́вка, *см.* **Гримирова́ние.**
Грипп, *мед.* – гри́па, інфлюе́нца.
Гриппо́зный – грипо́зний.
Гриф, *зоол.* – 1) гриф, грифо́н, (*вульг.*) грип. [На де́реві грипеня́та, а грип, ви́дно, полеті́в (Чуб.)]; 2) (*у скрипки, гитары*) ши́йка; (*у сабли*) держа́к, де́ржално; 3) *архит.* – гриф.
Гри́фель – гри́фель (*р.* -фля).
Гри́фельный – гри́фльовий.
Грифо́н, *зоол., см.* **Гриф 1.**
Гроб – 1) труна́, домови́на, тру́мна, тру́мно, дубови́на; (*долбленый*) деревви́ще; (*с выпуклой крышкой*) горба́та труна́. **Гроб** *делать* – тру́ну́ будува́ти; 2) (*метоним., могила*) гріб (*р.* гро́бу). *Одной ногой в* **гробу́** *стоять* – бу́ти на бо́жій доро́зі, над гро́бом стоя́ти [Я над гро́бом стою́ – бреха́ти не хо́чу], (*шутл.*) три чи́сниці до сме́рти кому́. *Вогнать кого в* **гроб** – на той світ (в моги́лу) загна́ти. **Гроба́** (*мн.*) – гробки́, *см.* **Кладби́ще.**
Гроб-*трава́*, *бот.* – барві́нок (*р.* -нка[у]), барві́нець (*р.* -нця).
Гробни́ца – 1) гробни́ця; 2) надгро́бок (*р.* -бка).
Гробово́й – 1) тру́нний; 2) (*могильный*) гробови́й. [Гробова́ ти́ша]. *Гробовая крышка* – ві́ко. **Гробовы́е** *носилки* – ма́ри. *До* **гробово́й** *доски* – до су́дньої до́шки.
Гробовщи́к – трумна́р (*р.* -ря́), тру́нний ма́йстер (*короче – просто* ма́йстер, *р.* -стра). [Ще я й жи́ва, а він ладе́н майстрі́в кли́кати, мене́ в труну́ вклада́ти].

Гробокопа́тель – копа́ч, гроба́р (*р.* -ря́), гробоко́п, погре́бник.
Гробокра́дца – гробови́й зло́дій.
Гробоно́сец – 1) гробоно́с, тру́нник, вино́сник; 2) трупа́р (*р.* -ря́).
Грог – грог (*р.* -гу).
Гроза́ – 1) гроза́, громови́ця, бу́ря з гро́мом; (*с сильным дождём*) ту́ча (*р.* -чі). [І знялáся тут хма́ра, та й уда́рила на поля́ ві́тром та ту́чею]; 2) *см.* **Беда́, бе́дствие.**
Грозд, гроздь – г[ґ]ро́но, г[ґ]ро́нка, ке́тяг, кім’я́х, кімля́х, кипа́шка, ки́тиця. [Нарі́зав виногра́ду – найкра́щі ґро́на повибира́в. Вишні́ так і ви́сять кім’яха́ми. Я́блука ви́сять кипа́шками. Порі́чки, виногра́д – оттаки́ми ки́тицями так і ви́сять (Мирн.)]. *Образовать* **гро́здья**, *покрыться* **гро́здьями** – погро́ни́тися, загро́ни́тися. *Песий* **грозд**, *бот.* – паслі́н (*р.* -льо́ну).
Гроздова́тый, гроздови́дный – г[ґ]рони́стий, гронува́тий, гронча́тий.
Грози́тельный – погро́зливий, загро́зливий, грізни́й.
Грози́ть, -ся – грози́ти, загро́жувати, погрожа́ти, погро́жувати кому́, нахваля́тися, похваля́тися перед ким, страха́ти кого́, свари́тися, насваря́тися на ко́го. [І бу́дуть більшого ще допевня́тися та бунта́ми грози́ти (Куліш). Насваря́лися мо́вчки кулака́ми (Васильч.). Покла́вши ру́ку на меч, очи́ма сва́ряться вони́ один на о́дного (Грін.)].
Гро́зность – гро́зність (*р.* -ности). [Евро́па XVI в. не осу́джувала Селі́мову грі́зність (Крим.)].
Гро́зный – грізни́й, грі́зен, лихи́й, лю́тий. [Лю́та годи́на]. **Гро́зно** – грі́зно, згрі́зна.
Грозово́й – грозови́й, громови́й, тучни́й; (*в песне*) гримове́сенький. [Іду́ть дощі́ гримове́сенькі = *да всё* **грозовы́е**]. **Грозова́я** *туча* – тучна́ хма́ра. **Грозово́й** *дождь* – дощ тучни́й, громови́й.
Грозя́щий, *прил., см.* **Грози́тельный** *и* **Гро́зный.**
Грок, *см.* **Грог.**
Гром – грім (*р.* гро́му), (*молниеносный удар*) перу́н. *Раскаты* **гро́ма** – громува́ння, гуркота́ння. *Пусть тебя* **гром** *убьёт* – хай тебе́ грім уб’є (поб’є)! Бода́й тебе́ загроми́ло! Бода́й тебе́ перу́н заби́в! (Чуб.).
Грома́да, грома́дина – грома́ддя, грома́дище, (*ср. р.*), махи́ня (*ж.*), ве́лич (*р.* -чи), (вели́ка) ку́па; (*о здании, постройке*) озі́я; (*о человеке*) ве́лич, здорове́га, здорови́ло; (*шутливо*) одоро́бало, одоро́бло, ло́мус; *срв.* **Верзи́ла.** [Страше́нна ка́м’яна ве́лич. Ді́вка – така́ ве́лич! Чо́рна ку́па вели́кого лі́су. Це озі́їще, а не ха́та!].
Грома́дность – вели́кість, величе́зність (*р.* -ности).
Грома́дный – величе́нний, величе́зний, здорове́нний, здорове́зний, здорове́цький, прездоро́вий, превелике́[о́]нний. [З превелико́нною ли́синою (Квітка)]. *Во(т)-какой* **грома́дный** – оттакеле́зний, оттакеле́цький.
Громи́ла – громи́ло, руї́нник, розбива́йло, розбиша́ка.
Громи́ть – громи́ти, розбива́ти, бу́рити, руйнува́ти, ни́щити, пусто́шити, плюндрува́ти.
Гро́мкий – голосни́й, гучни́й, гомінки́й. [Гучни́й (гомінки́й) го́лос]; сла́вний, усла́влений. *Становиться, стать* **гро́мче** – голосні́шати, поголосні́шати. **Гро́мко** – го́лосно, уго́лос, на-го́лос, гу́чно, гри́мно, бу́чно. [Почита́й мені́ вго́лос. Гри́мно посту́кав у вікно́. Заво́дь, Явдо́хо, – ти громні́й співа́єш. Гілки́ гу́чно й ко́ротко хря́скають]. **Гро́мко** *кричать* – кри́ком крича́ти, к-ом кри́кнути. **Гро́мко** *приказывать* – гука́ти, гукну́ти. **Гро́мко** (*зычно*) *говорящий* – гримки́й. [Гримки́й чолові́к]. **Гро́мче** – голосні́ш, ду́жче. [Кажі́ть ду́жче – не чу́ю].
Гро́мкость – го́лосність, гу́чність (*р.* -ности).
Громле́ние – розбива́ння, бу́рення, руйнува́ння, ни́щення, пусто́шення, плюндрува́ння.
Гро́мник – гри́мник.
Громове́ржец, громове́ржущий – громови́к, громобі́й (*р.* -бо́ю), громоки́дач. [Поби́й тебе́ громоки́дач з Олі́мпа стрі́лами! (Неч.-Лев.)].
Громовни́к, *см.* **Громове́ржец.**
Громово́й, *см.* **Грозово́й. Громово́й** *и молниеносный удар* – перу́н. **-вая** *стрелка* – громови́ця, чо́ртів па́лець, белемні́т (*р.* -ту).
Громо́вый – громови́й, гримни́й; (*зычный*) гримки́й. [Гримна́ промо́ва. Гримки́й го́лос].
Громогла́сие, громогла́сность – гучноголо́сність, гу́чність; (*напыщ.*) громогла́сність (*р.* -ности).
Громогла́сный – гучноголо́сий, гучни́й, громогла́сний. [Гучноголо́сий приро́ди спів (Грінч.)]. **Громогла́сно** – гу́чно, на ввесь го́лос; (*напыщ.*) громогла́сно.
Громоде́ржец – громовла́дець (*р.* -дця), перуноде́ржець (*р.* -жця).
Гро́мозд – гра́музд, граму́здя (*ср.*) гро́мізд (*р.* -озду). [Тако́го гра́музду в ха́ті, що й не пройде́ш].

Громозди́ть, -ся – 1) нагрома́джувати, -ся, накопи́чувати, -ся; 2) мости́тися ви́соко, вила́зити ви́соко; 3) роби́ти рищто́вання.
Громо́здкий – невкла́дистий, завальни́й, непокладни́й, громіздки́й; *шутл.* одоро́блий. **Громо́здкий** *предмет* (*шутл.*) – одоро́бло, одоро́бало.
Громо́здкость – невкла́дистість (*р.* -тости), граму́зність (*р.* -ности); *срв.* **Гро́мозд.**
Громоно́сный – громоно́сний.
Громоотво́д – громовідхи́льник, громозві́д (*р.* -во́ду).
Громыха́нье – гримоті́ння, гримотня́, гримо́тнява, грю́кіт (*р.* -коту), грюко́тнява, гуркотня́, гурко́тнява.
Громыха́ть, громыхну́ть – гримоті́ти, гри́мнути, тарахкота́ти, торо́хнути, грюкоті́ти, грю́кнути, гуркоті́ти, гу́ркнути. **Громы́хающий** – тарахкотю́чий, громохки́й, гримотли́вий. [Ко́ник у ме́не був буланенький, візо́к громохки́й (М. Вовч.)].
Громыхну́ться, *см.* **Гро́хнуться.**
Гросме́йстер – вели́кий магі́стр.
Гросме́йстерский – вели́кого магі́стра.
Гросс – грос.
Грот – гро́та, пече́ра.
Гроте́ск – гроте́ск.
Гро́товый – гроте́вий, пече́рний.
Грох! – 1) гур-гур!; 2) *см.* **Бух.**
Гро́ханье – гу́ркання, бу́хання, гри́мання, торо́хкання.
Гро́хнуть – (*о громе, пушке и пр.*) гри́мнути, торо́хнути; (*сильно* **гро́хнуть**) грохо́нути, гу́ркнути, грюкону́ти. **Гро́хнуть** *дверью* – гу́ркнути, гря́кнути двери́ма.
Гро́хнуться – гри́мнутися, хря́п[с]нутися, хрьо́пнутися, ге́пнутися, бе́хнутися.
I. Гро́хот, грохота́нье – гу́ркіт (*р.* -коту), гурко́тнява, грю́кіт (*р.* -коту), грюко́тнява, грюкотня́, гуркота́ння, гуркотне́ча, гримотня́, гук, грюк, (*гул*) гу́гіт (*р.* гу́готу). [Почу́вся гу́гіт – то надхо́див по́їзд].
II. Гро́хот – вели́ке шкуратяне́ ре́шето.
Грохота́ть – 1) (*о громе*) гуркоті́[а́]ти, грякоті́ти, гримоті́ти, вигримля́ти, гурготі́ти, гуготі́ти. [За горо́ю, чу́ти, грім гуго́че]; (*о пушках*) гу́ркати, бу́хати, ревти́, густи́, гати́ти. [Чу́ю, гатя́ть гарма́ти]. **Грохо́чущий** – гуркотли́вий, гуркотю́чий; 2) го́лосно регота́ти, -ся.
Грохоти́ть, прогрохоти́ть – точи́ти, переточи́ти зерно́ на ре́шето.
Грохотня́, *см.* **I. Гро́хот.**
Грохоту́н – голосни́й реготу́н.
Грохоту́нья – голосна́ реготу́ха.
Грохоче́ние – перето́чування зе́рна на ре́шето.
Грош (*полкопейки*) – шаг, ше́ляг. *Два* **гроша́** – двоя́к. *Ломанный* **грош** – ла́маний ше́ляг, щерба́та копі́йка. [Ла́маного ше́ляга не ва́ртий. Копі́йки щерба́тої бі́льше не дам (Мирн.)]. **Гроши́** – мізе́рний гріш, мізе́рія. [Як пла́титься нату́рою, то робітни́к на́віть ті́єї мізерї́ не діста́є, що умо́вивсь (Єфр.)].
Грошеви́к, гро́шик – шаг, шажо́к (*р.* -жка́).
Грошево́й – шагови́й. [Шагови́й бу́блик].
Гро́шик, *см.* **Грошеви́к.**
Грошо́вый, *см.* **Грошево́й.**
Груб, *бот.* – зі́рочник, лісови́й чисте́ць (*р.* чистця́).
Грубе́ть – грубі́шати, гру́бнути, тве́рднути; (*о коже на руках, лице – шершаветь*) ше́рхнути; (*о людях, нравах – дичать*) дича́віти.
Груби́ть – грубія́нити.
Грубия́н, -ка – грубія́н, грубія́нка.
Грубия́нить – грубія́нствувати, грубія́нити.
Грубия́нский – грубія́нський. [Грубія́нський ви́раз].
Грубия́нство – грубія́нство.
Грубова́тость – 1) (*о ткани*) гру́бість, шо́рсткість; 2) брусува́тість.
Грубова́тый – 1) (*о ткани*) грубе́нький, шорстке́нький; 2) брусува́тий. [Брусува́тий хло́пець. Широ́кий вид з брусува́тими, але до́сить пра́вильними ри́сами].
Грубозерни́стый – грубозерня́стий.
Гру́бость – 1) (*о ткани*) *см.* **Грубова́тость**; 2) гру́бість (*р.* -бости), неввві́чливість (*р.* -вости), грубія́нство, гру́бощі [Селя́ни хоч самі́ ча́сом і гру́бі бува́ють, але не лю́блять зустріва́ти гру́бість у книжка́х (Грінч.). На що їй слу́хати ті гру́бощі? (Васильч.)]; проста́цтво.
Гру́бый – 1) гру́бий; (*жёсткий*) цупки́й, шорстки́й, (**гру́бого** *размера*) дебе́лий; (*о голосе,*

низкий) товстий. [Грубе полотно. Цупка тканина. Шорстка тканина. Шорстке волосся]; 2) грубіянський, брутальний, неввічливий, простацький, (*жёсткий*) шорсткий, терпкий. [В шорстких, та незлих словах. Терпка в нього вдача]. **Грубый** *человек* (*по виду*) – мурло, мурмило; (*по обращению*) грубіян. **Грубо** – грубо, по-грубіянському, брутально, по-простацькому, шорстко, неввічливо.

Груда, грудка – купа, купка; (*сложенная*) стіс (*р.* стосу). [Довгі стоси дров. Книжки не на полицях, а стоять на підлозі стосами]; (*продолговатая*) бурта. [Довгі бурти огірків лежать].

Грудастый – груд(н)истий, грудатий, персистий. [Кінь персистий]; (*с большими сосцами*) цицькатий, цицястий; (*о корове*) дійкатий.

Грудашник, *бот.* – дзіндзівер (*р.* -ра).

Грудина, грудинка – груднина, груднинка.

Грудистый, *см.* **Грудастый.**

Грудник – розсоха (щоб на ній вішати в різниці оббілована, та ще не розтелесовану зарізану скотину).

Грудница – 1) *мед.* – молочниця; (*у скота*) осовище (Мнж.); 2) *бот.* – калачики, проскурки.

Грудничник, *см.* **Грудашник.**

Грудной – грудний, грудинний. **-ая** *кость* – груднина, грудниця; (*у птиц*) кобилка. **-ая** *клетка* – огруддя. **-ной** *ребёнок* – немовлятко, запазушна (цицькова) дитина, пригрудча (*р.* -чати).

Грудныш – немовля (*р.* -яти), немовлятко, пригрудча (*р.* -чати).

Грудняк – нагрудник (*р.* -ка).

Грудобрюшный, *анат.*– грудочеревний. **-ая** *преграда* – діяфрагма.

Грудоягодник, *бот.* – гунаба.

Грудь, *анат.* – груди (*р.* грудей) [А Іван каже: «Щось мене у грудях болить» (Звин.)]; лоно, перса; (*сосец*) цицька, грудь. [Мати годує дитину своєю груддю саме найменше, як півтора року (Звин.)]. *Полной* **грудью***, во всю* **грудь** – на всі груди, на повні груди. [Зідхнув на всі груди (Васильч.)]. *Человек с волосатой* **грудью** – космогрудий. *С раскрытой* **грудью** – розхристаний. *Взять за* **грудь** *в драке* – взяти за барки. *Отнять ребёнка от* **груди** – залучити (відлучити) дитину.

Гружение – навантажування, наладовування.

Груз – вантага, вантаж (*р.* -ажу), вага, кладь (*р.* -ди), тягар (*р.* -ря), тяжар. [Їхали з вагою – жито везли. Позад їх сунуться вози з усякою вантагою (Неч.-Лев.). Військо з військовими тяжарами (Куліш)]. *Без* **груза** – впорожні, порожнем. *Поднимающий много* **груза** (*о судне*) – держкий. [Це держкий човен: хоч-би ми й усі посідали, то здержить].

Груздь, *бот.* – грузд (*р.* -зда).

Грузило – грузило, груздок (*р.* -здка), лазок (*р.* -зка).

Грузильщик – вантажник, навантажник, накладач.

Грузин – грузин, картвелець (*р.* -льця).

Грузить, -ся – риштувати, -ся, ладувати, -ся, навантажувати, -ся. [Усе своє добро почали на вози риштувати (Куліш)].

Грузкий, *см.* **Грузный.**

Грузкость, *см.* **Грузность.**

Грузнеть – 1) важчати, тяжчати; 2) гладшати, гладнути.

Грузность – важкість, (*р.* -кости), дебелість (*р.* -лости), гладкість, масивність (*р.* -ности).

Грузнуть, погрузнуть – грузнути, загрузнути, стрягнути, застрягти, гружавіти.

Грузный – важкий, тяжкий, дебелий, гладкий масивний. **Грузно** – важко. [Важко сів на лаву]. **Грузно** *опуститься* – плюхнути. [Плюхнув у крісло (М. Вовч.)].

Грузовладелец – власник вантажу.

Грузовое – вантажеве (*р.* -жевого) (мито).

Грузовой – вантажевий, вантажний, тягаровий (пароплав).

Грузовщик, грузчик, *см.* **Грузильщик.**

Грум – грум, конюший.

Грунт – 1) ґрунт. *Нетронутый* **грунт** (*почва*) – саморосла земля, материк, нерушена земля. [Тут нема вже чого далі й копати: пішла саморосла земля]. **Грунт** *песчаный* – піскуватий ґ., піскун. **Г.** *песковатый* – супісок; (*чернозёмный*) чорноземля; 2) (*у красильщиков и художников*) ґрунт, (*фон*) тло.

Грунтование – (*у красильщиков и художников*) ґрунтування, *сов.* поґрунтування, заґрунтування.

Грунтовать (*у крас. и художн.*) – ґрунтувати.

Грунто́вка, *см.* **Грунтова́ние.**
Грунтово́й – ґрунтови́й. **Грунтова́я** *вода* – позашку́рня вода́.
Грунь, гру́нца – трух, тю́пання. **Гру́нью** – у трух, трушко́м, трухи́-трухи́, пі́дтюпцем, тю́пки, тю́пці. *Ехать* **гру́нью** – тру́хати, трухи́кати.
Гру́па, *бот.* – жи́вокість, пра́вокість, (*р.* -кости), костолі́м (*р.* -ло́му), воло́вий язи́к.
Гру́ппа – гру́па, гурт, гурто́к (*р.* -тка́), грома́да, ку́па, ку́пка. [На ро́зі ву́лиці стоя́ла ку́пка люде́й. Ді́ляться елеме́нти на дві вели́кі грома́ди (Тутк.)].
Группирова́ние – гуртува́ння, ку́пчення, групува́ння, *сов.* угрупува́ння.
Группирова́ть, -ся – ку́пити, -ся,ску́пчувати, -ся, ку́пчити, -ся, гуртува́ти, -ся, групува́ти, -ся.
Группиро́вка, *см.* **Группирова́ние.**
Грусти́ть – сумува́ти, смуткува́ти, жури́тися, удава́тися в ту́гу, в сму́ток, сму́тно себе́ ма́ти. *Сильно* **грусти́ть** – побива́тися, тя́жко сумува́ти, тя́жко жури́тися. *Срв.* **Печа́литься.** *Часто* **грустя́щий** – журли́вий.
Грусти́ться. Грусти́тся *кому* – су́мно, жу́рно кому́, в ту́гу вдає́ться хто.
Грустли́вый – журли́вий, тужли́вий.
Гру́стный – сумни́й, сумови́тий, засму́чений, смутни́й, зажу́рений, журни́й, журли́вий, тужли́вий, жа́лісливий. [Жа́лісливі пісні́]. *Срв.* **Печа́льный.** *Сделаться* **гру́стным** – осмутні́ти, засмути́тися. **Гру́стно** – су́мно, сумови́то, сму́тно, жу́рно, журли́во, ту́жно, тужли́во, жа́лібно, то́скно. [Диви́лася жа́лібно]. *Становится* **гру́стно** – сум (журба́) бере́, обніма́є, су́мно стає́.
Грусть – сум, сумува́ння, сму́ток (*р.* -тку), журба́, ту́га; *срв.* **Печа́ль.** *Наводить* **грусть** – смути́ти, засму́чувати кого́. *Наводящий* **грусть** – сумови́тий, смутли́вий. *Развеять* **грусть** – розве́сти́ (розві́яти, розне́сти́) ту́гу. [Ой де-б я, де-б я тоску́ печа́ль рознесла́?].
Гру́ша, *бот.* (*дерево*) – гру́ша (*р.* -ші); (*плод*) гру́шка, гру́ша (*р.* -ші). *Земляная* **гру́ша** – бу́льба.
Грушеви́дный, грушеобра́зный – грушкува́тий.
Грушеви́на – груши́на.
Гру́шевый – груше́вий. [Груше́вий квас]. **Г-вое** *дерево* – груши́на. [Ви́різав ло́жку з груши́ни].
Грушо́вка – грушí́вка, дулі́вка. [Ви́пили по ча́рці дулі́вки].
Гры́жа, *мед.* – гила́, ґила́, кила́.
Гры́жевник, *бот.* – нечу́й-ві́тер; гоне́ць, молоде́нь, розхі́дник, чи́стень, чисте́ць; безве́ршник, блаки́тні о́чки, одха́сник; дереві́й, крива́вник, серпорі́з.
Грыжево́й – ґи́лавий, ки́лавий.
Грыжесече́ние – ро́зріз кили́.
Гры́жник – (*страдающий грыжею*) – 1) ґи́лавий, ґилува́тий, ґилу́н, ґилинува́тий, ки́лавий, ки́лавець (*р.* -вця); 2) *бот.* – осту́дник, гладу́н, грім (*р.* гро́му), соба́че ми́ло.
Гры́жница – 1) ґи́лава, ґилува́та, ґиличува́та, ки́лава (*р.* -вої); 2) *бот., см.* **Гры́жник** *и* **Гры́жевник.**
Гры́жный, *см.* **Грыжево́й.**
Гры́жовник, *см.* **Гры́жевник** *и* **Гры́жник.**
Грыжу́чка, *бот.* – смі́лка, боця́нки, черепа́шні череви́чки.
Грызе́ние – гризі́ння.
Грызня́ – згри́жа, гриза́, гризня́, сварня́, за́їдня. [В ха́ті за́їдня, колотне́ча (Свидн.)].
Грызть, грызну́ть – гри́зти, гризну́ти, точи́ти; заїда́ти кого́. [Ша́шіль то́чить де́рево. Вона́ плохе́нька, а вони́ ці́лий день заїда́ють її́. То́чить мені́ ду́шу журба́]. **Грызть** *голову* – гри́зти го́лову кому́, золи́ти кого́. [Золи́ть та й золи́ть жі́нка. До́ки ти мене́ золи́тимеш?]. **Грызть** *орехи, семячки* – луза́ти, лу́щити (горі́хи, насі́ння), (*шутл.*) дзьоба́ти. [Ці́лий день дзьоба́ємо насі́ння].
Гры́зться – гри́зтися, свари́тися, заїда́тися, ги́ркатися.
Грызу́н, *зоол.* – гризу́н, гризуне́ць (*р.* -нця́).
Грызь – 1) *см.* **Гры́жа**; 2) ко́лька.
Гряда́ – 1) (*горная*) па́смо гі́рське, стяга́, кряж. [Світа́ло, як га́стингських скель крейдяни́х стяга́ поляглá перед ї́ми (Грікч.)]; 2) (*поперечная* **гряда́** *камней в реке*) порі́г (*р.* -ро́гу). **Гря́да** *в речном пороге* – ла́ва, забо́ра; 3) *см.* **Гря́дка.**
Гря́дка – 1) (*в огороде*) гря́дка, ла́тка, ля́ха, пле́со. [Пле́со огірків, пле́со бурякі́в]; 2) **г.** (*в телеге*) – полу́драбок (*р.* -бка), (*в лестнице*) щабе́ль (*р.* -бля́).
Грядно́й – грядкови́й.
Гряду́щее, гряду́щий, *см.* **Бу́дущность, бу́дущий.**

Грязевóй – грязьовúй, болóтяний. **Грязевóй** *вулкан* – сопýха.
Грязелечéбница – грязьолікáрня.
Грязелечéбный – грязьолікувáльний, грязьолічнúчий.
Грязúща – грязю́чища, багнúще, болотю́га.
Гря́зненький – бруднéнький, паскуднéнький.
Грязнéть, *см.* **Грязнúть, -ся.**
Грязнúть, -ся, загрязнúть, -ся – занечищáти, -ся; занечúстити, -ся, умáзувати, -ся, умáзати -ся, бруднúти, -ся, брудніти, забруднúти, -ся, калЯ́ти, -ся, закаля́ти, -ся, багнúти, -ся. [У цьóму ставкý мúти – тíльки шмáття багнúти]. **Грязнúть** *кого* – паскýдити когó, обкидáти когó кáлом. *Этот ребёнок часто* **грязнúтся** (*испражнениями*) – ця дитúна чáсто уробля́ється.
Гря́зно – гря́зько, кáльно, багнúсто; нечúсто, брýдно. [Тут дýже багнúсто, не мóжна проЇ́хати. І снíгу немá, і в пóлі не кáльно. Брýдно (нечúсто) вонá хóдить, нікóли на їй нічóго чúстого не побáчиш].
Гря́зно-серый – брудно-сíрий.
Гря́зность, грязнотá – брýдність (*р.* -ности).
Грязнýля – 1) (*грязно-ходящая*) задрúпа, затьóпа, замýрзанка, замазýра, нетіпáха, захвóйданка, нечупáра; 2) (*гр.-делающая*) нехлю́я, неохáйна. *Срв.* **Неря́ха.**
Гря́знуть – грýзнути.
Грязнýха, *см.* **Грязнýля.**
Гря́зный – нечúстий, занечúщений, умáзаний [В мéне рýки нечúсті, умáзані], бруднúй, забрýднений, нехáрний; (*о белье*) чóрний. [Чóрна сорóчка = **гря́зная** *рубашка*]. **Гря́зное** *бельё* – чóрна білúзна, бруд. [Ці рушничкú – вже в бруд положúти?]; (*о дороге, о растворённой дождём земле*) грязькúй, калнúй, калкúй, багнúстий, болóтяний, розкúслий. *Сделаться* **гря́зной** (*о дороге*) – розбагнúтися, розкúснути, (*мног.*) порозкисáти. [Багáто дощíв булó, всі шляхú порозкисáли]. **Гря́зная** *наслойка на голове у малых детей* – тíмениця. *Возиться с* **гря́зной** *работой* – бáбратися, бáблятися. [Остогúдло мені оцé бáбрання; зрáнку й до вéчора бáбраюся в болóті]. **Гря́зный** (*о человеке, деле*) – бруднúй, паскýдний. [Бруднá то спрáва, – дáлі від нéї! Паскýдний з ньóго чоловíк – на вся́ку гидóту піде].
Грязновáтый – грязькéнький, бруднéнький.
Грязь (*на земле*) – болóто, грязь (*р.* гря́зи), грязю́ка, гря́зúво, грязóта, кал, калúло, кáля, калю́ка, (*тинистая*) твань (*р.* твáни), тваню́ка, багнó, багню́ка. *Растоптать, размесить* **грязь** – розгрузúти (болóто); (*вокруг чего*) обгрузúти що. *Валяться, возиться в* **грязú** – барложúтися, бáбратися. *Запачканный* **гря́зью** – заболóчений, закáляний. **Грязь**, *замёрзшая или присохшая комками на дороге* – грýддя, грудкú, кóлоть (*р.* -ти), (*реже*) струпакú, хрáпа. **Гря́зные** *и смрадные подонки при производстве* – чвир, чмир (*р.* -рю). **Грязь** *от неопрятности* (*нечистота*) – бруд, бруднóта, брудóта, нéчисть (*р.* -сти), нéхар (*р.* -ри). **Грязь** *давняя на теле* – леп, турúця. **Грязь** *на голове у малых детей* – тíмениця. *Втоптать в* **грязь** *кого* (*принизить*) – закаля́ти (обкúдати) болóтом, упослíднити. [Закаля́ють тебé болóтом, як зрáдницю їх кастóвих традúцій (Коцюб.). Як угнíвається, то знічéв'я людúну не те що упослíднить, а й занапастúть навíки (М. Вовч.)].
Гря́нуть (*о громе*) – грúмнути, гурконýти, гýркнути, торóхнути; (*о громе и музыке*) удáрити; (*о пушке*) грúмнути, ревнýти. [Ревнýли гармáти].
Гря́нуться, *см.* **Грóхнуться.**
Гуáно – гуáно.
Гуаш – ґуáша (*р.* -ші), ґуáш (*ж. р., р.* -ши). [Малювáти ґуáшшю].
Гýбá – 1) гýбá (*мн.* гýби, *р.* губíв), устá (*р.* уст) (*ум.* гýбка, гýбонька, *мн.* гýбки, гýбоньки, губеня́та, ýстоньки; *ув.* губúще). *Отвислые* **гýбы** (*насмешл.*) – кáпиці, вáрги. *С отвислой* **губóй** – вислогýбий, варгáтий. **Губá** *венчика* (*бот.*) – гýбá вінóчка. *Развесить, распустить* **гýбы** – розпустúти гýби, кáпиці. *С заячьей* **губóй** – тригýбий. **Губá** *не дура* – губá не з лопýцька, знáє де смак. **Гýбы** *дуть* – гýби надимáти, г. закопúлювати. **Гýбы** *сжать* – стиснýти г., зашúти г., зшúлити гýби. *Закусить, прикусить* **губý** – укусúтися за язúк. *Молчит и* **губáми** *не шевельнёт* – мовчúть – ні пáри з уст; рóтом не поведé; 2) (*виды грибов*): а) (*с'едобные*) – гýби, б) (*грибы наросшие на деревьях*) – *соб.* трут (*ед.* трýтник), гýбка.
Губá – (*залив со впадающей рекою*) сагá, затóка, (*на Белом море*) губá.
Губáн, губáнья, губáрь – губáнь, -нка, губáч, -чка, губрíй (*увелич.* губрія́ка), губáль (*р.* -ля́).
Губáстый – губáтий.

Губёнка, *мн.* **губёнки,** *см.* **Губа́ 1** (*ум.*).
Губерна́тор – губерна́тор.
Губерна́торство – губернаторува́ння.
Губерна́торша – губерна́торша, (*вежл.*) па́ні-губерна́торова.
Губе́рния – 1) (*администр. округ*) губе́рня; …щина (*напр.*: *Киев. губ.* – Ки́ївщина, *Харьковск.* – Ха́рківщина, *Херсонск. губ.* – Херсо́нщина *и т. п.*); 2) (*губерн. город*) губе́рня, губернія́льне мі́сто.
Губе́рнский – губернія́льний, губе́рський. **Губ.** *житель* – губе́рець. **Губ.** *город* – губе́рня, губернія́льне мі́сто.
Губина́, *бот., собир.* – гу́би.
Губи́тель, -ница – губи́тель, -ка, погуби́тель, -ка, погу́бник, -ниця; *об. р.* (*редко*) згу́бця, загу́ба.
Губи́тельный – погу́бний, згу́бний, згу́бливий, заги́бельний, погі́бельний. **Губи́тельно** – погу́бно, згу́бно, заги́бно. [Заги́бно роби́ти в заво́ді].
Губи́тельство – згу́ба, погу́ба; вигу́блювання, вини́щування.
Губи́ть – губи́ти, занапаща́ти, збавля́ти, ни́щити, понища́ти, погубля́ти, запропаща́ти, тра́тити, марнува́ти; зганя́ти зо сві́ту, збавля́ти. [В тісні́й темни́ці свої́ найкра́щі молоді́ літа́, в тяжкі́й журбі́ вона́ занапаща́є (Грінч.). Сам тепе́р своє́ я ща́стя тра́чу (Крим.). Дові́ку бу́де убо́гий на чужі́й ни́ві марнува́ть свою́ си́лу (Коц.). Не марну́й-бо ча́су, бери́ся до робо́ти. Ти свої́м пія́цтвом зо сві́ту себе́ зганя́єш. На́що ки́нув хліб у во́ду? на́що збавля́єш добро́?].
Губи́ться – губи́ти себе́, занапаща́ти себе́ *и т. д. См.* **Губи́ть.**
Гу́бка – 1) (*зоол.*, Spongia) гу́бка. [Як гу́бка во́ду, втя́гували школярі́ нові́ знання́ (Васильч.)]; 2) *бот.* (*на пнях*) – скрипу́х (*м.*), скрипу́ха (*ж.*). [Тре́ба бджіл скрипу́хою обго́нити].
Губкова́тый, *см.* **Гу́бчатый.**
Губно́й – губни́й.
Губови́дный, губообра́зный – губи́стий.
Губоцве́тный – губоцві́т.
Губошлёп – губа́нь, губотя́п; розя́ва.
Гу́бчатость – губко́ватість, губча́(с)тість; дірча́стість, ніздра́тість (*р.* -ости).
Гу́бчатый – губко́ватий, губча́(с)тий, дірча́стий, ніздра́тий. [Воно́ таке́ де́рево яке́сь губко́вате. До́шка до́вго лежа́ла в по́гребі, то зроби́лась уся́ губча́ста].
Губьё, *бот., соб.* – гу́би.
Гуверна́нтка – гуверна́нтка, виховни́ця, вихова́телька.
Гувернёр – гуверне́р; виховни́к, вихова́тель.
Гугни́веть – става́ти гугни́вим, гуня́вим.
Гугни́вость – гугня́[и́]вість, гуня́вість (*р.* -вости).
Гугни́вый – гугня́[и́]вий, гуня́вий.
Гугу́. *Ни* **гугу́** – а ні теле́нь! ні чичи́рк! ані па́ри з уст! ані мру-мру!
Гуд, гуде́ние – гук, гуді́ння, гуча́ння. *Глухое* **гуде́ние** – дудні́ння, стугоні́ння, го́мін (*р.* -мону) [Го́мін-го́мін по дібро́ві]; (*о пламени*) гуготі́ння, гугота́ння; (*о воде*) рев, реві́ння.
Гуде́ть – гуді́ти (він гуде́), густи́, гуча́ти. *Глу́хо* **гуде́ть** – дудні́ти, стугоні́ти; (*о пламени*) гуготі́ти, гугота́ти; (*о воде*) ревти́. **Гудя́щий** – гучли́вий, гудю́чий. [Хрущі́ літа́ють гучли́ві (М. Вовч.). Гудю́чий лю́тий ві́тер (Неч.-Лев.). Сумно-гудю́ча до́вга но́та].
Гуди́ло, гудильщик – гуде́ць (*р.* гудця́), гуді́й.
Гуди́ть – гра́ти на трьохстру́нну скри́пку, гуді́ти, густи́.
Гудо́к (*паровой*) – гудо́к (*р.* гудка́); (*у бумажного змея*) бри́жа (*р.* -жі); (*трёхструнная скрипка*) гудо́к.
Гудо́чник – скри́пник (трьохстру́нної скри́пки), гуде́ць.
Гудо́чный – гудко́вий.
Гудьба́ – гра́ння на трьохстру́нну скри́пку, гуді́ння.
Гуж – гуж.
Гужево́й – тяглови́й, возови́й. [Возови́й шлях. Тяглова́ робо́та].
Гужо́м – 1) тягло́м. [Повезему́ тягло́м]; 2) ва́лкою. Воли́ простягли́ся ва́лкою].
Гу́зища, *зоол.* – тряси́хвіст (*р.* -хвоста); тряси́хвістка, трясогу́зка.
Гу́зка – (*у яйца, веретена*) гу́зка; (*у мешка, бредня*) гузи́р (*р.* -ря́); (*у птицы*) ку́прик.
Гу́зно – 1) гу́зно, зад; 2) матня́ (*в шароварах*).
Гул, *см.* **Гуде́ние.**
Гулево́й – гуля́щий (*напр. день*); (*о скоте*) гульови́й, я́ловий; *соб.* ялівни́к. [Ялівнику́ без

лі́ку].
Гулёж – гульня́, погуля́ння.
Гулёна – 1) гульли́вий; 2) *бот.* – бу́льба.
Гу́лить – 1) (*о ребёнке*) агу́кати; смія́тися: 2) **-ить** *ребёнка* – ті́шити, ба́вити, пе́стити – дити́ну.
Гу́лкий – голоски́й, голосни́й [На́ша це́рква ду́же голосна́]; лунки́й, гудю́чий, гучни́й, грі́мки́й [Гучна́ розмо́ва ві́тра з лісови́м верхові́ттям (Коц.). Вона́ подає́ йому́ стрі́льбу грі́мку (Л. Укр.)], таки́й, що аж луно́ю б'є.
Гу́лко – гу́чно, го́лосно, аж луна́ пішла́ (йде), аж загомоні́ло, аж загу́пало. [Ки́нув обере́мок дров на зе́млю, аж загомоні́ло (загу́пало) (Звин.)].
Гульба́ – гульня́, погуля́ння, гуль (*м. р.*), гу́лі, гу́льки; гу́льбини, гу́льбощі. [Вели́кий гуль був учо́ра на на́шій ву́лиці. Гу́лі не одного́ в ла́пті обу́ли. Там гу́льбини тоді́ були́: зібра́лися ро́дичі й чужі́ до́брі лю́ди і весели́лися собі́].
Гу́льбище (*место гуляний, игр*) – гу́льбище, гу́лянка, гри́ще, гуль (*м. р.*). [Пішла́ на гри́ще. Там коли́сь гуль був: хло́пці, дівча́та схо́дилися, музи́ки гра́ли].
Гу́льден – гу́льден, ри́нський, лев.
Гу́льник, *бот.* – боло́тні (водяні́, чо́ртові) горі́хи.
Гульно́й, *см.* **Гулево́й.**
Гульну́ть – гульну́ти.
Гулю́кать – гука́ти (*о том, кто ловит с завязанными глазами при игре в жмурки*).
Гулю́чки – пі́жмурки, пана́с, ку́зьмірки, ціці-ба́ба [В ціці-ба́би гра́ти].
Гу́ля (*ласкат.*) – голу́бонько, голубо́чок.
Гуля́вица, *бот.* – деревíй, серпорі́з, крива́вник.
Гуля́вник – 1) *бот.* – сухоре́брик, -брицi; 2) яє́шня з карто́плею.
Гуля́й – (пересувна́) ве́жа для обло́ги, гуля́й-го́род (*стар.*).
Гуля́ка – гуля́ка, розгуля́ка, бенькета́р (*р.* -ря́), гульві́са, гультя́й, *соб.* гультя́йство. [Син у ме́не розгуля́ка був: що-ве́чора – баль та горі́лка. З соба́ками та псаря́ми ї́де пан-гульві́са (Шевч.)].
Гуля́льщиик, -льщица – гульли́вий, -ва, погуля́льник, -льниця.
Гуля́нка – 1) *см.* **Гульба́**; 2) *на* **гуля́нках** – на дозві́ллі.
Гуля́ние, гуля́нье – гуля́ння, погуля́ння, погуля́нка, гу́лянка. [Моя́ дочка́ на гуля́нні, – піди́ подиви́ся. У неді́лю одпроха́лась яко́сь у ба́тька на погуля́ння; ви́йшли ми за се́ло на моги́лу (М. Вовч.)]. *Майское* **гуля́нье** – маї́вка. *Быть на майском* **гуля́ньи** – маюва́ти, ма́я справля́ти. **Гуля́нье** *с музыкой* – музи́ки.
Гуля́ть, гу́ливать – 1) гуля́ти, прохо́жуватися, на прохі́д (на прохі́дку) ходи́ти; (*расхаживать*) похожа́ти, (*детск.*) гу́лі, гу́ліньки, тару́ті. [По садо́чку я гуля́ю. Похожа́ю коло ха́ти]; 2) бенькетува́ти, гуля́ти, пи́ти-гуля́ти; (*на свадьбе*) веселува́ти; (*напропалую*) гу́льма гуля́ти; 3) *см.* **Безде́йствовать** (*о земле*) – вакува́ти, -ся.
Гуля́ться – 1) гуля́тися. [Чого́сь мені́ не гуля́ється]: 2) гуля́ти [Коро́ва гуля́є], полюва́ти; (*о собаках и волках*) – ті́катися, бі́гатися.
Гуля́ф, *бот.* – 1) троя́нда, ро́жа; 2) шипши́на.
Гуля́фный – роже́вий. [Пля́шка роже́вої води́].
Гуля́щий, *см.* **Гуля́ка**, (*о женщине*) гультя́йка, шлю́ха, шльо́ха (Котл.).
Гумани́зм – гумані́зм (*р.* -зму).
Гумани́ст – гуманіст.
Гуманита́рный – гуманіта́рний.
Гума́нность – лю́дяність, гума́нність (*р.* -ности).
Гума́нный – лю́дяний, гума́нний. *Истинно*-**гума́нный** – щи́ро-лю́дяний, великогума́нний.
Гуме́нник – 1) тік (*р.* то́ку), стожа́рня; 2) *зоол.* – поро́да ди́ких гусе́й; 3) *см.* **Гуме́нщик.**
Гуме́нце – гуме́нце. *Попово* **гуме́нце**, *бот.* – кульба́ба.
Гуме́нщик – гуме́нний, токови́й.
Гу́мми – гу́ма; *срв.* **Ка́медь.**
Гуммиара́бик – (ара́бська) гу́ма, (*вульг.*) гумира́бика.
Гуммигу́т – гумігу́та (*прил.* гумігу́товий).
Гуммила́к – гуміла́к (*прил.* гуміла́ковий).
Гуммила́стик – кавчу́к, гумілáстика.
Гуммо́зный – гу́мовий (*пластырь*), гумо́зний (*сыпь*).
Гумно́ – 1) (*место, где молотят*) тік (*р.* то́ку), гарма́н; 2) (*крытое здание*) клу́ня, стодо́ла.
Гу́мус – порохня́чка, порохови́на. [Ґрунт, що ма́є в собі́ ду́же бага́цько порохови́ни, зве́ться чорно́землею (Герин.)].

Гу́ньба – 1) (*бот.*) бурку́н-зілля, сірозі́лля; меду́нка, дзво́ники; 2) (*дет. болезнь*) плі́снявка.
Гу́ня – дра́нка, лахмі́ття, шма́ття.
Гуня́веть – 1) шолуди́віти, лисі́ти; 2) *см.* **Гугни́веть.**
Гуня́вый – 1) облисі́лий, шолуди́вий; 2) *см.* **Гугни́вый.**
Гу́рия – ху́рія.
Гурт – 1) (*скота, небольшой*) згін (*р.* зго́ну), (*в 120 голов и больше*) гурт, 2) (*нем.* Gurt = *пояс* (*нумизм.*)) пояси́на, накарбо́ване ребро́ в моне́ті, обрубі́жка.
Гу́ртик – 1) (*архит.*) рубе́жик круг двере́й та ві́кон; 2) пояси́на, накарбо́ване ребро́ в моне́ті, обрубі́жка.
Гурти́льный – пояса́льний, обрубі́жний.
Гурти́льщик – пояса́льник, обрубі́жник.
Гурти́ть – 1) (*стадо*) зганя́ти в гурт; 2) пояса́ти, обру́блювати (моне́ти), накарбо́вувати ребро́ в моне́ті.
Гуртово́й – гуртови́й.
Гуртовщи́к – гуртопра́в, гуртови́к, згі́нник.
Гурто́м – огу́лом, загало́м, гурто́м. [На деся́ток по де́сять коп., а загало́м – півкарбо́ванця].
Гурче́ние – пояса́ння (моне́ти), обру́блювання.
Гурьба́ – юрба́, ю́рма, гу́рма, ла́ва, (*реже*) бу́рса, ти́чба. [Колядува́ти хо́димо ла́вою. Чима́ла бу́рса косарі́в пішла́]. *Собираться* **гурьбо́й** – ку́пчитися, ю́рмитися.
Гурьбо́й – гу́рмом, купце́м, ці́лою юрбо́ю (ла́вою).
Гуса́к (*грудн. внутр.*) – жураве́ль (*р.* -вля́), легку́ша (*р.* -ші́).
Гуса́р – гуса́р, гуса́рин.
Гуса́рня – гуся́тник.
Гуса́рский – гуса́рський.
Гусёк – гусачо́к (*р.* -чка́).
Гу́сельки – гу́сельця (*р.* -льців).
Гу́сельник – гу́сельник.
Гу́сем – ни́зкою; *см.* **Гусько́м.**
Гу́сеница – осе́льня, усе́ниця, гу́сениця; (*соб.*) гу́сінь (*р.* гу́сени); (*косматая* **-ца**) волос.
Гусёнок – гуся́ (*р.* -я́ти), гуся́тко, гусеня́ (*р.* -я́ти), гусеня́тко.
Гусине́ц, *бот.* – гороби́ний горо́шок.
Гуси́ница, *бот.* – гу́сячі ла́пки, гуся́тник, золотни́к, золототи́сячник, пов’я́зок, м’яку́ш, бі́лочник; гороби́ний (ди́кий) горо́х, серде́чна трава́, зозу́лині черееви́чки.
Гуси́нник, *бот.* – дереві́й, крива́вник, серпорі́з.
Гуси́ный – гу́сячий, гу́сій (*ж. р.* гу́ся, *ср.* гу́сє), гусако́вий. **Гуси́ная** *кожа* – си́роти. [Зме́рзла, аж си́роти повиступа́ли]. **Гуси́ная** *трава* – спори́ш. **Гуси́ный** *путь, см.* **Мле́чный путь.**
Гу́сли – гу́сла, гу́слі, гу́сельки, (*провинц.*) гу́сівки, гу́севки. **Гу́сельный** – гу́сельний.
Гусля́р – гусля́р (*р.* -ра́), гусли́ст.
Гу́снуть – загуса́ти. *См.* **Густе́ть.**
Гусси́т, -ка – гуси́т, -ка.
Густе́е – густі́ший, ряснı́ший; (*нар.*) густі́ш, рясні́ш.
Густе́ль – гу́ща (*р.* -щі).
Густе́нек – густе́нький.
Густера́ (*рыба*) – бли́скав[н]ка, ло[а]ски́ря, плоски́ря, кругля́к.
Густе́ть – густі́шати, гу́скнути; (*плотнеть*) тужа́віти, (*сов.*) притужа́віти, стужа́віти. [Грязю́ка тужа́віє, бо моро́з. Неха́й гли́на притужа́віє (стужа́віє), тоді́ й ліпи́тимем].
Густёхонек, густёшенек – густю́чий, густе́сенький.
Густи́, *см.* **Гуде́ть.**
Густи́ть – густи́ти, згуща́ти.
Густня́к – гущиня́.
Густобро́вый – ряснобро́вий.
Густова́тый – густе́нький, загу́стуватий.
Густоволо́сый – густоволо́сий, (*о женщ., о косиччатых растениях*) ряснoко́сий.
Густо́й – густи́й, рясни́й, рясни́стий. [Рясні́ кра́пельки по́ту на чолі́. Садо́чки рясні́ (рясни́сті)]. *О тесте, месиве, варёном яйце* – крути́й. *О дожде, слёзах* – дрібни́й, дрі́бен, дрібни́стий. **Густо́й** *и высокий* (*о траве, злаках, волосах*) – бу́йни́й. *О голосе* – грубий́. [Що бі́льший дзвін, то гру́бший го́лос]. *О мехе* **густо́м** *и всклоченном* – кучма́тий. *Не* **густо́й** – рідки́й, негусти́й. **Гу́сто** – гу́сто, ря́сно, ті́сно, щі́льно. [Люде́й ті́сно. Ягі́д ря́сно. Щі́льно запи́сано]. **Гу́сто** *растущий* – корча́[и́]стий. [Садо́чок вишне́вий корча́стий]. *Не* **гу́сто** –

рі́дко, негу́сто.
Густоли́ственный – рясноли́стий, густоли́стий.
Густору́нный – руни́стий.
Густота́, гу́стость – гущина́[я́], густиня́, гуща́вина, гу́стість (*р.* -тости), (*плотность*) щі́льність (*р.* -ности). [Зайшла́ в ліс, у гущиню́. Коло́ни в за́лі стоя́ть ду́же гу́сто, через ту щі́льність не мо́жна прогля́нути з одно́го кутка́ за́лі на дру́гий (Л. Укр.)]. *Какова степень* **густоты́**? – як завгусті́шки?
Густоцве́тный – рясноквітний.
Густоше́рстный – рясноше́рстий.
Густы́ня (*в лесу*) – гущиня́.
Густы́ш – гу́ща (*р.* -щі).
Гусь, гусы́ня – гуса́к, (*самка*) гу́ска, гусь (*ж. р., р.* гу́си). **Гу́си** (*мн. ч.*) – гу́си (*р.* -се́й).
Гусько́м – ни́зкою, ключе́м, у колосо́к. [Ко́ні запрягли́ в колосо́к, бо доро́гу геть сні́гом замело́]. *См.* **Верени́ца.**
Гуся́тина – гуся́тина.
Гуся́тник – 1) (*пастух; торговец скупающий гусей*) гуся́тник; 2) (*бот.*) спори́ш.
Гуся́тничать – гусятникува́ти.
Гуся́тня – гуся́тник.
Гуся́чий, *см.* **Гуси́ный.**
Гуте́й – айва́.
Гу́тор – гу́тірка.
Гуто́рить – гомоні́ти, базі́кати, пле́скати, пра́вити.
Гуто́ра, *см.* **Говору́н.**
Гуттапе́рча – гу́ма, кавчу́к, гутапе́рча (*р.* -чі).
Гуттапе́рчевый – гу́мовий, кавчу́ковий.
Гу́ща – 1) *см.* **Густота́**; 2) гу́ща. [В са́му гу́щу того́ старо́го життя́ (Єфр.)]; (**гу́ща** *пивная*) мо́лот; (*квасная, употребл. при выделке овчин*) квасли́ни. *Срв.* **Бра́га, Барда́, Вы́жимки, Оса́док.** *Из* **гу́щи** *приготовленный* – гущови́й.
Гуща́к, *см.* **Густы́ня.**
Гущани́к – ді́жка на гу́щу.
Гу́ще – густі́ший; (*нареч.*) густі́ш.
Гуще́ние – згу́щування, (*сов.*) згу́скнення, згусті́ння.
Гуя́ва – ґуя́ва.
Гяу́р – ґяву́р, неві́ра.
Да, *нар.* – 1) еге́, так. [Дощ надво́рі? – Так, дощ]. *Конечно* **да** – еге́-ж, авже́ж, ато́ж; **да** *ведь* – таж, та…ж, а(д)же́-ж, та(д)же́-ж. [Пі́деш зо мно́ю? – Авже́-ж. Та він же там і не був. Таже́-ж сказа́ла, що при́йде напе́вно. А(д)же́-ж ти сам ба́чив]. *Ни* **да**, *ни нет* – ні так, ні сяк. **Да** *как* – коли́. [Коли́ поди́вляться, що вби́тий, – з переполо́ху ну втіка́ть (Шевч.)]; 2) (*сз.*) та, і, й. [Сичі́ в га́ю перекли́ка́лись, та я́сен раз-у-ра́з скрипів (Шевч.). Старі́ вже ста́ли ба́тько й ма́ти]. **Да** *и* – та й, (= *но и*) ба; *в начале предложения* – а. [Чого́сь мені́ на се́рденьку та й не ле́гко (Чуб.). Не дріма́є цар мо́сковський, ба й ті не дріма́ють (Рудан.). Та й став він по-ина́кшому ду́мати. А жаль-же мені́ лі́течка тепле́нького]; 3) (*но*) але́, та, дак, так, о́тже. [І хоті́ла-б, так не мо́жу. Ду́малося одно́, о́тже ста́лося и́нше. Не хо́чеш, дак му́сиш]. **Да…** *же* – та ну́бо! но! [Та ну́бо-кажі́ть! *или* Кажі́ть-но! = **да** *говорите же*! Та ну́бо не пусту́й!]; 4) **да** *будет* – хай бу́де, най (неха́й); 5) **да** *и ну* – та й дава́й, ну, нум. [Та збіг на гря́дки та й дава́й со́нячники ламáть. З переполо́ху ну втіка́ть! (Шевч.)].
Дабы́ – щоб; на те, щоб.
Дава́лец *работы* – дава́льник, (пості́йний) замо́вець (*р.* -вця), замо́вця (*м., род.* замо́вці).
Дава́льщик (*предлагающий цену*) – дава́льник.
Дава́тель – да́ве́ць (*р.* -вця́), дава́ч, (*редко*) да́ха; да́хар (*р.* -ря). [Від зло́го да́вця бери́ й ка́пця (Ном.). Бу́деш да́ха(р), бу́деш і взя́ха(р) (Ном.)].
Дава́ние – дава́ння.
Дава́ть, дать – дава́ти, да́ти, (*о многих, сов.*) подава́ти [Подава́в (= *дал*) серпи́ їм золоті́ї (Чуб.)]; завдава́ти, завда́ти; подава́ти, пода́ти; наділя́ти, наділи́ти кому́ що; видава́ти, ви́дати; надава́ти, нада́ти; уділя́ти, уділи́ти. [Чи даси́ мені́ коня́ в мі́сто поїхати? Дамо́ (*повел.* да́ймо) їм до́бру о́дсіч. Не дасть погиба́ти (Шевч.). Яки́х уже́ лі́ків мені́ не завдава́ли! (М. Вовч.). Він мені́ пода́в за се́бе ви́куп (Куліш). А в те́ксті було́ по́дано життє́пис його́ (Крим.). На́ших дру́зів наділя́є нам ви́падок, а не наш ви́бір (Крим.). Зроби́ мені́ коро́бочку соло́м'яну, дак я тобі́ наділю́ в'юнів і карасі́в (Г. Барв.). Невмоло́тне жи́то – зо́всім ма́ло з копи́ видає́. Моя́ ма́тінко, на́що ти мене́ неща́сницю вроди́ла, гірку́ до́лю

вділи́ла?]. **Дай**(*ка*), **да́йте**(*ка*) – дай лиш (лише́нь), да́йте лиш (лише́нь), дай-но; (*сёмка*) ке́ лиш (лише́нь), ке́те-лиш (лише́нь). [Коли́ не вмі́єш пирога́ з'ї́сти, ке його́ сюди́ (Ном.). Ке́те лиш кресáло (Шевч.). А ке я заграю]. **Дава́й, дава́йте**! (= *ну-ка*!) – ну, ну́м(о), дава́й, дава́йте, (*вульг.*) ке, ке́те! [Нум гурто́м співа́ть! (Гліб.). Ну́мо до пра́ці мерщі́й! (Грінч.). Дава́й він його проха́ти. Ке ста́ну і я ві́рші писа́ть (Квітка)]. **Дава́й** *бог ноги* – хо́да, хо́ду, в но́ги, шу́ги. [Вона́ за ним, він мерщі́й хо́да, біжи́ть. А по добри́дню та й шу́ги – бува́йте здоро́ві, шука́йте ві́тра (М. Вовч.)]. **Дай** *бог, чтобы* (*чаще с оттенком недоброжелательства*) – бода́й (*с прош. врем.*), (*зап.*) богда́й; бода́й-би. [Бода́й ти пропа́в!]. *Не* **дай***, бог* – крий, бо́же; не доведи́, Го́споди! *Что бог* **даст** – ді́йся во́ля бо́жа. **Дать** *какую-либо малость* – переки́нути щось. [Я тобі за те щось переки́ну: сальця́ чи бороше́нця]. **Дать** *многим* (*оделить*) – обда́ти, пообдава́ти кого́. [Усі́х пообдава́ли хлі́бом]. **Дать** *много* – надава́ти. [Сестра́ йому́ надає книжо́к додо́му (Квітка)]. **Дава́ть** *в обрез* – ви́давце́м дава́ти. [У нас не ду́же роз'їси́ся, бо й хліб видавце́м даю́ть]. **Дать** *в достаточном количестве* – нада́ти. [Грошики здобува́, та як їх і сюди́, і туди́ тре́ба, так ніку́ди і не нада́сть (Квітка)]. **Дать** *ещё будучи живым* – ще за живота́ да́ти, те́плою руко́ю да́ти. *Ровно ничего не* **дал** – нічогі́сінько не дав, і на ні́гтик не дав (не поки́нув). **Дать** *в замену* – підста́вити. [Това́р у ко́го захоріє – уже́ він свій підста́вить (Г. Барв.)]. **Дава́ть** *показание* – склада́ти свідо́цтво, сві́дчити, зізнава́ти. **Д.** *отчёт* – подава́ти звідо́млення про що, здава́ти спра́ву з чо́го. **Дава́ть** *очную ставку* – зво́дити на о́чі кого́ з ким. **Дать** *тягу, стрекача, стречка* – дремену́ти, чкурну́ти, п'ята́ми накива́ти, драпну́ти, драпону́ти, дмухну́ти, да́ти дра́ла, дмухну́ти дра́ла. **Дать** *знать* – да́ти (пода́ти) звістку кому́, оповісти́ти кого́. **Дать** *знать о себе* – об'яви́тися. **Дать** *себя знать, помнить, почувствовать* – да́тися зна́ти кому́, да́тися в знаки́, в тя́мки́, в по́мку, уві́ритися, упекти́ся, дошку́лити, допекти́ кому́. **Дава́ть** *понять* – да́ти на ро́зум (на здо́гад) кому́. **Дать** *другой оборот делу* – поверну́ти спра́ву (на ина́кше). *Ни* **дать***, ни взять такой* – досто́ту таки́й, існі́сінько таки́й. *Быть* **да́нным** – да́тися. [Якби́ то дали́ся орли́нії кри́ла, за си́нім-би мо́рем ми́лого знайшла́ (Шевч.)]. *То, что* **дано́** – да́нка. [Обіця́нка, а не да́нка – дурно́му ра́дість (Ном.)]. **Даю́щий** – дава́ч.

Дава́ться, да́ться – дава́тися, да́тися. [Ох, не да́ймося, пано́ве-моло́дці, ми у нево́лю!]. *Не* **даётся** *мне в руки* – не йме́ться мені́, до рук мені́ не дає́ться. *Мне* **даётся** (= *удаётся*), *не* **даётся** *что-либо* – я вдаю́, вдам це, не вдам цього́; мені́ цього́ не вда́ти. **Да́ться** *кому* – да́тися, зада́тися кому́. [Дали́ся тобі ті пісні́,— на яко́го ка́та вони́ тобі́! (Крим.). Усі́м їм зада́вся той Петро́! (Мирн.)].

Да́веча – нещода́вно, допі́ро[у], допе́рва.

Да́вешний – неда́вній.

Дави́лка – дави́льця (*р.* -льців) (*мн. ч.*).

Дави́ло – гніт (*р.* гні́ту), ле́ща́та (*р.* -а́т).

Дави́льный – витиска́льний; (вино)точи́льний.

Дави́льня – винода́вля, вино́то́ка, точи́ло. [У нас п'ять десяти́н грома́дського виногра́ду і своя́ винода́вля].

Дави́ть, да́вливать, давну́ть – 1) дави́ти, давну́ти, давону́ти; гніти́ти, гне́сти́, пригні́чувати; ти́снути, потиска́ти, притиска́ти, поти́снути; души́ти, чави́ти; (*трудить*) му́ли[я]ти. [Давну́в його́ за го́рло. Приви́ддя лихі́ мені́ ду́шу гніти́ли (Л. Укр.). Чо́біт му́ляє (му́ли́ть) но́гу]. *Грудь* **да́вит** – у гру́дях ти́сне; сти́ски в гру́дях; гру́ди стиска́є. **Давя́щий** – гнітю́чий, мулки́й. [Над життя́м лю́дським ві́чно важні́є гнітю́ча погро́за (Крим.). Мулке́ службо́ве ярмо́ (Єфр.)]; 2) дави́ти. [Кіт дава́й за́раз ми́ші дави́ти].

Дави́ться, да́вливаться – 1) дави́тися. [Ковта́є, аж да́виться]; 2) души́тися. [В сі́нях юрба́, ду́шачись до мло́сти, дала́ пана́м широ́ку доро́гу (Л. Укр.)].

Да́вка – тиск, стиск, ти́скнява, ти́снява. [На ву́лиці зчини́вся вели́кий стиск].

Давле́ние – 1) тиск, на́тиск, по́тиск, натиска́ння, на́гніт. [Під ти́ском воро́жої си́ли. А воно́ й роби́ло на́гніт на їх ду́ші (Грінч.)]. *Срв. ещё* **Наста́ивание, настоя́ние.** *Внутрибрюшное* **давле́ние** – тиск черевни́й. *Кровяное* **д.** – кровоти́ск; 2) *физ.* – ти́снення, тиск, гніт. [Атмосфе́рне ти́снення. Гніт пові́тря, що ото́чує нас].

Да́вленик – 1) зада́влений; 2) ві́шальник.

Да́вленица – 1) зада́влена; 2) ві́шальниця.

Давне́нько – по́давно, давне́нько.

Да́вний, давни́шний – да́вній, давня́шній, давні́шній, зда́вній, довголі́тній, (*прежний*) коли́шній. *Очень* **да́вний** – бознаколи́шній, (*сердито* казнаколи́шній), давне́зний, віко[дне]да́вній, прада́вній, староде́нний, старожи́тній, позаколи́шній, (*с коих-то веков*) відко́ли́шній. [Попід га́єм зелене́ньким зда́вняя сте́жечка. Коло нього на ла́ві сидів його

довголі́тній робітни́к, стари́й Фе́дір (Стефаник). Стрів свого́ коли́шнього при́ятеля. Його́ да́вні тво́ри – кра́щі]. *С* **да́вних** *времён* – з да́вніх-даве́н, (*провинц.*) з-преждевíку. *В* **да́вние** *времена* – да́вніми часа́ми, да́вньою поро́ю, давнино́ю. *Делать, -ся, сделаться, -ся* **да́вним** – давни́ти, -ся, задавни́ти, -ся, удавни́ти, -ся. [Брехня́ як уда́вниться, то пра́вдою ста́не].

Давнина́ – давнина́ [Да́вня, старода́вня давнина́].

Давно́ – давно́, (*фамил.*) ген-то. *Не так* **давно́** – не ве́льми давно́, не що-давно́, неда́вно, неда́внечко. *Довольно* **давно́** – давне́нько, по́давно. *Очень* **давно́**, **давно́** *уже* – відда́вна, (*сильнее*) з да́вніх-даве́н; бо́знаколи (*серд.* ка́знаколи), давни́м-давно́.

Давномину́вший, *см.* **Давнопроше́дший.**

Давнопроше́дший – 1) давномину́лий, бознаколи́шній, да́вня-давнина́, да́вня річ; 2) *грамм.* – **давнопроше́дшее** *время* – час давномину́лий.

Да́вность – да́вність; давни́на́; старожи́тність. [Да́вність зе́мська. Освя́чена давнино́ю мо́ва (Куліш)]. *Пришедший в* **да́вность** – зада́внений, задавні́лий. *Неизвестной* **да́вности** – безлі́тний. [Безлі́тний дід]. *По праву* **да́вности** – пра́вом да́вности.

Давя́щий – гнітю́чий; мулький́. [Чо́біт ду́же мулький́].

Дагерроти́п – дагероти́п.

Да́же – на́віть, аж, (*диал.*) аже́нь. *Ни* **да́же** – ані на́віть. *А если* **да́же** – а коли́ на́віть, а хоч-би́.

Дазиме́тр – даси́метр, густомі́р.

Да́ивать, *см.* **Дои́ть.**

Да́кальщик – еге́кало (*ср. р.*), та́кач; (*поддакиватель*) пота́кувач, пота́кач; (*поддерживающий чужую ложь*) підбре́хач.

Да́кальщица – еге́кало (*ср.*), та́качка; пота́кувачка, пота́качка; підбре́хачка.

Да́канье – еге́кання, ато́жкання, та́кання, пота́кування.

Да́кать, да́кнуть – та́кати, та́кнути, еге́кати, еге́кнути, ато́жкати.

Дактили́ческий – дактилі́чний, да́ктиле́вий (вірш, метр).

Да́ктиль – да́ктиль (*р.* -ля).

Да́лее – да́лі. *Чем* **да́лее** – що-да́лі. *И так* **да́лее** – то́-що, (*гал.*) і так да́льше. [Для ремісника́, крамаря́, адвока́та, лі́каря, то́-що].

Далёкий – дале́кий. *Более* **далёкий** – да́льший. *Очень* **далёкий** (**предалёкий**) – далече́нний, дале́зний. *Из* **далёких** *стран* – з дале́ких краї́в, да́льній. [І приї́хав купе́ць да́льній (Рудан.)]. *Из* **далёкой** *местности* – зда́лека. **Далёкая** *сторона* – дале́ка сторона́; (*широкий свет*) світо́та. [Пішла́ за Дніпро́, – така́ світо́та].

Далёко́ – дале́ко. *Очень* **далеко́** – ген, геть, геть дале́ко, дале́зно. [На би́строму о́зері ген пли́вала ка́чка]. **Далеко́-далеко́** – ген-ген, гень-гень, геть-геть. [Он гень-гень у жо́втій млі безмі́рної далини́ синіє щось (Мирн.)]. **Далеко́** *вокруг* – дале́ко навкруги́, геть навкруги́, навко́ло геть-геть. [Ра́птом пісня чудо́ва навко́ло геть-геть залуна́ла. (Л. Укр.)]. **Да́льше** – да́лі, (*зап.*) да́лій, да́льш(е), да́льненько. *Чем* **да́льше** – де-да́лі. **Далеко́** *так*! – таки́й світ! [Таки́й світ ішла́ та-й удо́ма не заста́ла ба́бу]. *Слишком* **далеко́** – дале́кий світ. [Аж за и́рій, – дале́кий світ, бра́те! (Шевч.). Он бовваніє ліс дубо́вий – до нього не дале́кий світ (Гліб.)]. *Туда* **далеко́** – це не близьки́й світ. **Да́льше** *живущий* – да́льший, (*гал.*) о́бдальний. [Од бли́жніх сусід і о́бдальних (Вхр.)]. *Как можно* **да́льше** – як[що]-найда́лі. **Далеко́** *тебе до* – куди́ тобі до. **Далеко́** *больше чем* – геть більше ніж (за, як), геть-геть переско́чило за, перейшло́ за. [Йому́ тоді вже геть-геть переско́чило за со́рок (Конис.). Вона́ геть більш за ме́не (= *чем я*) зна́ла (Конис.)].

Далекозо́рый – далекозо́рий. *См.* **Дальнозо́ркий.**

Далеко́нько – далече́нько, по́далеко (*диал.* да́лічко), чима́лий світ. [Па́сіка гей да́лічко від ха́ти (Федьк.). Від Тернівки до Тульчина́ таки́ чима́лий світ (Свидн.)].

Далёкость – дале́кість (*р.* -кости); *срв.* **Далина́.**

Далеко́хонек, далеко́хонько – далекі́сінький, ду́же дале́кий, ду́же дале́ко.

Дале́че, *см.* **Далёко́.**

Далечи́ть, -ся, дали́ть, -ся – 1) віддаля́ти, -ся; 2) **-ся** – бокува́ти од ко́го.

Да́лия, *бот.* – арґо́нія, орґі́нія, жоржи́на.

Далма́тик (*одежда*) – далма́тик, далма́тка.

Далина́, даль – далечі́нь (*р.* -чі́ни), дале́кість (*р.* -кости), далиня́, да́леч (*р.* -чи), далечиня́ (*диал.* далечи́зна), даль (*р.* да́ли), дальнина́. [З да́лечи вікі́в промовля́є так до се́рця (Єфр.). Диви́вся в далечі́нь на мо́ре (Крим.). Вона́ все ди́виться пи́льно-пи́льно в си́ні дале́кості (М. Вовч.)]. *Безвестная* **даль** – бе́звість (*р.* бе́звисти). [В бе́звість вікі́в]. *Такую* **даль** *проехали* – таки́й світ переї́хали!

Дальне́йший – да́льший. [Да́льші чоти́ри столі́ття. Проха́ють надісла́ти да́льший руко́пис]. *На* **дальне́йшее**, *в* **дальне́йшем** – нада́лі. [Надії нада́лі так ма́ло. Нада́лі так не роби́].
Да́льний – да́льній, дале́кий, по́далекий, по́дальший. **Да́льняя** *дорога* – вели́ка (дале́ка) доро́га. [Ой не їдь, си́нку, у вели́ку доро́гу]. **Да́льняя** *родня* – дале́ка рідня́, дале́кий ро́дич.
Дальнобо́йность – далекобі́йність, далекося́глість.
Дальнобо́йный – далекобі́йний, далекося́глий.
Дальнови́дец, *см.* **Дальнови́дный.**
Дальнови́дность – далекогля́дність (*р.* -ности), прозорли́вість (*р.* -вости), передба́чливість, передба́чення, оба́чність (*р.* -ности).
Дальнови́дный – далекогля́дний, прозорли́вий, передба́чний, передба́чливий, оба́чний.
Дальнозо́ркий – далекозо́рий, далекоо́кий. [О́чі далекозо́рі].
Дальнозо́ркость – далекозо́рість (*р.* -рости), далекоо́кість (*р.* -кости).
Да́льность, *см.* **Далёкость. Д.** *полёта* – льотова́ дале́кість. *За* **да́льностью** *расстояния* – через вели́ку далечі́нь.
Да́льше, *см.* **Далёко.**
Дама́ (*ткань*), *см.* **Дама́ск 2.**
Да́ма – да́ма, па́ні, (*реже*) па́нія; (*в картах*) кра́ля, ви́шник.
Дама́ск – 1) (*город*) Дама́ск (*р.* -ску); 2) (*ткань*) одама́шок (*р.* -шку); 3) (*булат*) дама́ська кри́ця.
Дамаскирова́ть, -ся – дамаскува́ти, -ся.
Дамаскиро́ванный – дамаско́ваний, подамаско́ваний.
Дама́сский – дама́ський. [У них ша́блі дама́ські (Рудан.)].
Да́мба – та́ма, гать (*р.* -ти), га́та, га́тка, гре́бля.
Да́мка (*в игре в шашки*) – да́мка.
Дамкра́т, *см.* **Домкра́т.**
Да́мочка – пані́йка, даму́ня (Куліш).
Да́мский – да́мський, жіно́чий.
Да́нная, *юрид.* – да́на (*р.* да́ної); (*хронол.*) да́та (*р.* да́ти); (*фактич.* **д.**) факти́чна да́на, (*необщепринят. терм.*) факті́вка.
Да́нник, да́нница – да́нник, да́нниця, голдівни́к, голдівни́ця.
Да́нные – да́ні (*р.* -них). [Я на те ма́ю безпере́чні да́ні].
Да́нный – да́ний. [В да́ному ви́падку].
Данти́ст – зубни́й лі́кар (*р.* -ря), данти́ст.
Дань – дань (*р.* дани), данина́, (*редко*) да́ча, (*султану от христиан*) гара́ч (*точнее* хара́дж). **Дань** *от пчеловодства* – воскове́. **Д.** *от помола* – сухоме́льщина. **Д.** *от рогатого скота* – поволі́вщина, рогове́. **Дань** *зерном* – о́сип; осі́нщина. **Д.** *от рыбной ловли* – ло́вщина, ста́вщина; *за проезд* – возове́, мостове́. **Дань** *на оружие* – ору́жня данина́. **Д.** *на содержание суда* – судова́ данина́. *Годовая* **дань** – роківщи́на. *Отдать* **дань** *уважения* – відда́ти шано́бу. [Зібра́лися лю́ди відда́ти його́ дорогі́й па́м'яті шано́бу (Грінч.)].
Дар – 1) дар, дару́нок (*р.* -нка), подару́нок; (*р.* -нка), дарови́зна. [Ця земля́ – дарови́зна дя́дькова]. **Дар** *на память* – па́м'ятка. **Дар** *уважаемым лицам, сватам, начальству и т. п.* – поче́стка; 2) дар, хист, тала́н (*р.* -ну), тала́нт (*р.* -нта), доте́пність (*р.* -ности), кебе́та. [Дар сло́ва *или* дар розмо́ви = **дар** *слова.* Літерату́рний хист. Він мав тала́н до ві́ршів (Л. Укр.). Ви лю́бите не саму́ люди́ну, а її́ тала́нт (Крим.)].
Даре́ние – дарува́ння, обдаро́вування.
Дарёный, дарёное – даро́ваний, -не; *см.* **Дарово́й, Даровщи́на.**
Дари́тель, -льница – дарівни́к, -ни́ця, нада́вець (*р.* -вця), нада́виця, дарода́вець (*р.* -вця), дарода́виця; (*шутл.*) подару́йко, подару́нько.
Дари́тельный – дарува́льний; *срв.* **Да́рственный 2.**
Дари́ть, да́ривать *кому что* – дарува́ти кому́ що, -ся кому́ чим, обдаро́вувати, -ся. [У нас така́ устано́вка, що роди́на, як ї́де в го́сті – дару́ється (Федьк.)].
Дармово́й, *см.* **Дарово́й.**
Дармовщи́на, *см.* **Даровщи́на.**
Дармое́д, дармое́дка – дармої́д, -ка, дармої́жник, -ниця.
Дармое́дничать – дармої́жкувати, ду́рно хліб ї́сти.
Дармое́дный – дармої́жний, дармої́дчий.
Дармое́дство – дармої́дство, дармої́дня.
Дарова́ние – 1) дарува́ння, обдаро́вування; (*пожалование*) нада́ння́. [Надання́ земе́ль.

Нада́ння переві́г = **дарова́ние** *преимуществ*]; 2) (*талант*), *см.* **Дар 2**. **Даро́ванный** – даро́ваний; (*пожалованный*) нада́ний.

Дарова́ть, да́рствовать *что кому* – дарува́ти кому́ що, кого́ чим, обдаро́вувати кого́ чим надава́ти, нада́ти. [Обдарува́в мене́ свое́ю ла́скою й прихи́льністю. Ще́дра украї́нська приро́да надала́ йому́ дар пое́зії і му́зики (Куліш). Дворя́нам нада́но було́ уся́ких привиле́їв (Доман.)].

Дарови́тость – талановитість (*р.* -тости), хист, доте́пність (*р.* -ности), кебі́[е́]тливість (*р.* -вости), кебі́[е́]тність, здібність (*р.* -ности).

Дарови́тый – талановитий, обдаро́ваний хи́стом, кебі́[е́]тний, кебі́[е́]тливий, доте́пний, вда́тний, здібний. [Житте́пис на́шого кебі́тного пое́та (Грінч.). Хло́пець був доте́пний, кебе́тний (Крим.)]. **Дарови́то** – талановито, доте́пно, кебі́[е́]тливо.

Дарово́й – 1) даро́ваний, подаро́ваний, дарі́жний. [Йому́ подаро́вано десяти́ну землі́, так він на тій дарі́жній землі́ осели́вся]; 2) дармови́й, дарови́й, без(за)пла́тний. [Квито́к у ме́не дармови́й]. *Срв.* **Беспла́тный. Дарово́е,** *см.* **Даровщи́на.**

Даровщи́на, даровщи́нка – дарови́зна, дарівщи́на, дарови́ця; даре́мщина. [Цей лісо́к у ме́не дарови́зна – дя́дько на весі́ллі подарува́в. Не хо́чуть купува́ти – на даре́мщину наді́ються. Як па́нщина-даре́мщина від панів утіка́ла]. *На* **даровщи́нку** – на дурни́чку, дурни́цею, дурни́чками, дурни́чки. [Наї́ться, нап’є́ться дурни́чки]. *См.* **Да́ром 1.**

Дарода́тель, *см.* **Дари́тель.**

Да́ром – 1) ду́рно, заду́рно, да́ром, да́рма́[о]; (*на даровщинку*) на дурни́чку, дурни́чки, дурни́цею, дурни́чками, на дурманка́; за спаси́бі, за так гро́ші (гро́шей); (*из милости*) з ла́ски; (*дарственно*) дарови́зно. [Усю́ди він прима́заться уміє на дурни́чку (Гліб.). Він дав дарови́зно мужика́м землі]. *Чуть не* **да́ром** – за-півда́рма. *Совершенно* **да́ром** – дурні́сінько. **Да́ром** *едящий* – дармоїд, дармої́жний; 2) (*напрасно*) ма́рне[о], надаре́мне[о], даре́мне[о], ду́рно, да́ром. [Літа́-ж мої́ молоді́ї ма́рно пропада́ють. Не ду́рно-ж він і додо́му верну́ти побоя́всь]. **Да́ром** *что* – дарма́ що; хоч. [Дарма́ що мали́й, а розу́мний. Хоч дурни́й, за те хи́трий]. *Не пройти* **да́ром** – не мину́тися так (ду́рно), да́тися в знаки́. [Три безсо́нних но́чі дали́ся мені́ в знаки́ (Крим.)].

Даро́носица – дароно́сиця.

Дарохрани́тельница – дарохрани́льниця, дарохорони́льниця.

Да́рственный – 1) (*дарёный*) даро́ваний, дарови́нний, (*редко*) дарбе́нний. [Ми живемо́ на дарбе́нній землі́, – що помі́щик наділи́в]; 2) (*свидет. о даре*) да́рчий, дарови́чний, нада́вчий. **Да́рственная** *запись* – да́рчий лист, дарови́зний лист; да́рня (ро́зпись) (*р.* -си), уступна́. **Да́рственная** (*жалованная*) *грамота* – нада́вчий лист, да́рня (гра́мота). [Земля́ ді́ста́лася по да́рній (Київщ.). Неха́й твій ба́тько дасть тобі́ уступну́ на всю худо́бу (Конис.)]. [Захопи́в Роме́нщину на Сулі́, ви́прохавши в короля́ нада́вчий лист (Куліш)].

Да́та – да́та.

Да́тель – дава́ч, (*юрид.*) да́ве́ць (*р.* да́вця́), (*пожалователь*) нада́вець (*р.* -вця).

Да́тельница, *юрид.* – да́виця, нада́виця.

Да́тельный *падеж, грам.* – дава́льний одмі́нок.

Дати́ровать – датува́ти, *сов.* задатува́ти. **Дати́рованный** – дато́ваний.

Да́точный – ре́крут, (*вульг.*) не́крут.

Да́тский – да́нський.

Датча́нин – да́нець (*р.* да́нця), (*торжеств.*) дан (Куліш).

Дать, *см.* **Дава́ть.**

Да́ча – 1) дава́ння, пода́ча (*р.* -чі); 2) да́ча (*р.* -чі); (*неточно, мыза*) ху́тір (*р.* ху́тора).

Дачевладе́лец – дачовла́сник.

Да́чник, -ница – да́чник, -ниця.

Да́чный – да́чний.

Дая́ние – 1) дава́ння; 2) *см.* **Дар**; 3) *см.* **Подая́ние.**

Дая́тель – да́ве́ць (*р.* -вця́), жертводавець (*р.* -вця).

Два – два (*р.* двох, *оруд.* двома́). [З двома́ сина́ми до́бре жи́ти: є кому́ ді́ло роби́ти]. *Всего* **два** – двойко́, *ум.* дво́єчко.

Двадцатигра́нник – двацятигра́нник.

Двадцатикопе́ечный – двацятикопійко́вий, (*устар.*) семигри́вениковий.

Двадцатиле́тний – (*сущ.*) двацятилі́ток (*р.* -тка), (*прил.*) двацятирі́чний, двацятилі́тній.

Двадцатиму́жие, *бот.* – двацятипиля́к.

Двадцатипятиле́тний – двацятип’ятирі́чний, двацятип’ятилі́тній.

Двадца́тый – двацця́тий. *В* **двадца́тый** *раз* – удвацця́те.

Два́дцать – два́цять (*р.* -тьо́х). **Два́дцать** *душ, штук* – два́цятеро (*р.* -рох), двацяті́рко,

дваця́ток (*р.* -тка). [Дваця́ток юнакі́в аби зібра́в, – і му́ри ми зруйну́єм (Грінч.)]. **Два́дцать** *копеек* – дваця́тка, (*только правобер.*) сорокі́вка (= 40 шагі́в) і (*устар.*) семигри́веник.
Два́жды – дві́чі, двíйчі, два рази́. **Два́жды** *два – четыре* – два рази́ (дві́чі) по два – чоти́ри.
Двана́десять – двана́цять (*р.* -тьох).
Двенадеся́тый – двана́цятий. **Д.** *праздник* – дванадеся́те свя́то.
Две – дві (*р.* двох). [Двом до́чкам на по́саг тре́ба дба́ти. За двома́ невістка́ми – пану́ю: вони́ все ді́ло поро́блять].
Двенадцатигра́нник – дванацятигра́нний.
Двенадцатиму́жие, *бот.* – дванацятипиля́к.
Двенадцатипе́рстный, *анат.* **Двенадцатипе́рстная** *кишка* – дванацятипа́ла кишка́.
Двена́дцатый – двана́цятий.
Двена́дцать – двана́цять (*р.* -тьох). [У ме́не єсть кінь з дванацятьма́ голова́ми]. **Двена́дцать** *душ, штук* – двана́цятеро (*р.* -ро́х).
Две́рка (*в печке*) – две́рця́та (*р.* -ток), две́рки. [От полі́но! в две́рцятка не вла́зить! Діра́ в сті́ні, на зразо́к две́рцят у гру́бі, прочини́лася. У гру́бі две́рки не причиня́ються]. **Двёрки** – две́рки (*р.* две́рок), две́рці (*р.* две́рець). [Поро́жня була́ й оде́жна ша́хва з ви́рваними две́рками (Грінч.)].
Дверно́й – две́рний, две́ряний. **Дверно́й** *косяк* – одві́рок (*р.* -рка).
Две́рца – 1) *см.* **Две́рка**; 2) **две́рца** *в карете стеклянная* – скляні́ дверця́та, оболо́на.
Дверь – две́рі (*р.* -рей). **Дверь** *с парадн., с заднего хода* – две́рі напере́дні, зати́льні (за́дні, чо́рні). **Дверь** *в сени* – сі́нешні две́рі. **Дверь** *одностворчатая, двустворчатая* – две́рі одина́рні, двійча́сті, двойча́ті, на дві полови́ні. **Дверь** *опускная* – ля́да. **Дверь** *маленькая* – две́рці, две́рки, дверця́та, дверча́та. *Под* **две́рью** – (по-)під двери́ма. *У* **двере́й** – ко́ло двере́й, (*снаружи*) о́двір. [Ста́ньте о́двір, щоб лихі́ соба́ки не повтіка́ли (Куліш)]. *При закрытых* **дверя́х** – за зачи́неними двери́ма, (*часто, хоть неточно*) неприлю́дно; *при откр.* **дверя́х** – прилю́дно, привселю́дно. [Його́ суди́тимуть прилю́дно].
Две́сти – дві́сті (*р.* двохсо́т), дві́ста, (*зап.*) два́ста. **Две́сти** *пятьдесят* – дві́сті п’ятдеся́ть, півтретя́ста.
Дви́гание – ворушíння, со́вання, двига́ння.
Дви́гатель (*одуш. и неодуш.*) – двигу́н, двига́ч, руші́й (*р.* рушія́), руши́тель; (*деятель*) ору́дник; (*только неодуш.*) мото́р. **Дви́гатель** *скрытый* – спружи́на.
Дви́гательный – рухови́й, порушни́й, (*реже*) руша́льний, двига́льний, розгоно́вий, мото́ро́вий.
Дви́гать, -ся, дви́нуть, -ся – 1) ру́хати, -ся, рухну́ти, -ся, руша́ти, -ся, ру́шити, -ся, двига́ти, -ся, двигну́ти, -ся, здвигну́ти, -ся, поруша́ти, -ся, пору́шити, -ся, со́вати, -ся, суну́ти, -ся, посува́ти, -ся, посо́вувати, -ся, посу́нути, -ся, совну́ти, -ся. [Вам не тре́ба ру́хатися, а ви бач як со́вається! Не рухне́ться, мов дзе́ркало, все о́зеро лежи́ть (Грінч.). Пої́зд руша́є (ру́шив). Дві па́рі шви́дко руша́лися серед на́товпу – то вони́ танцюва́ли (Грінч.). Та пору́шити рукою не даю́ть мені́ кайда́ни (Л. Укр.). Ві́ра, ка́жуть, гора́ми дви́гає (Єфр.). Рука́ мече́м і лу́ком дви́же (Куліш). Нога́ми не здвигну́ (Коцюб.). Прово́рно со́вав за́ступом по землі́ (Неч.-Лев.). Ді́ти сплять ти́хо, де-ті́льки-котре ного́ю совне́ або руко́ю махне́. Заку́реним шля́хом ти́хо посува́ється ва́лка (Коцюб.)]; 2) **дви́нуться** (*отправиться*) *куда* – пода́тися. [Пода́вся сього́дні на рі́чку ри́бу лови́ти]. **Дви́нуться** *в путь* – ру́шити, ви́рушити. [У тяжку́ путь ви́рушили вони́]. *С места не* **дви́нусь** – з мі́сця не стену́ся, не зру́шуся. **Дви́гаться** (**дви́нуться**) *массой* – су́нути, *сов.* суну́ти, пла́вом пливти́. [Гля́ньте, як юрба́ су́не. Дітво́ра́, як той рій, так і суну́ла в две́рі. Лю́ди пла́вом пливу́ть на я́рмарок]. **Дви́гаться** *медленно* – посува́тися звíльна, су́нутися, (*о езде*) плуга́нитися; (*о ходьбе*) чвала́ти. [Ніч су́нулася ти́хо]. *Тихо, еле* **дви́гаясь** – по́сувом, (*с прохладцей*) ле́льом-поле́льом (*гал.*). [По́сувом пливе́ чо́вен (Неч.-Лев.). Ле́льом-поле́льом пово́дитеся (Франко)]. **Дви́гать, -ся** *вперёд* – посо́вувати, -ся, посува́ти, -ся напере́д; **-ся** – поступа́ти напере́д, (*реже*) поступа́тися. [Той – бі́льший, хто посува́є світ напере́д. Його́ мину́ле й до́сі не дає́ йому́ ві́льно поступа́тися напере́д (Грінч.)]. *Медленно* **дви́гаться** *вперёд* (*о культуре и т. п.*) – звíльна посува́тися (напере́д), іти́ туги́м по́ступом (Куліш). **Дви́гаться** *к чему* – простува́ти до чо́го. **Дви́гаться** *туда и сюда* – ве́штатися, совма́нитися; *срв.* **Верте́ться.** [Ба́тько й ма́ти засму́чені совма́няться по ха́ті (Г. Барв.)]. **Дви́гать** *рукою, ногою по направлению к чему* – посила́ти ру́ку, но́гу. [Став він крадькома́ до хлі́ба ру́ку посила́ти (Мирн.). Посила́є впере́д нога́ за ного́ю (Мирн.)]. **Движу́щийся** – ворушли́вий, рухо́мий, (*с дрожанием*) движу́чий. [Движу́чі гру́ди рида́ли. Ворушли́ве жва́ве мо́ре (Неч.-Лев.). Ві́чно живо́го, ві́чно рухо́мого мо́ря (Л. Укр.)]. *Медленно* **дви́жущийся** – тихохі́д (*р.* -хо́ду), (*шутл.*) тихопла́в. [А ну, ти, тихопла́ве, шви́дче бі́жи! Кінь у ме́не тихопла́в – шви́дко не

побіжи́ть, хоч як його́ жени́]. *Не* **дви́гаясь** *с места* – неруши́мо[е]. [Ми з пра́діда живемо́ тут неруши́мо]. *О частях снарядов, машин* – ходи́ти. [Ко́лесо в маши́нці ле́гко хо́дить, бо помасти́ла га́сом].

Движе́ние – 1) рух, хід (*р.* хо́ду). [Життя́ – то ві́чний рух. Мо́ре-мо́ре, без кра́ю просто́ре, ру́ху по́вне і ра́зом споко́ю! (Л. Укр.). Грома́дський рух. Хід небе́сних плане́т]; 2) (*проявление* **-ния**, *жест*) рух, по́рух, мах. [Її ру́хи зроби́лися жва́вими, нерво́вими (Коцюб.). Зви́чним по́рухом торкну́всь держака́ від кинжа́ла. Інти́мний по́рух душі́ (Єфр.). Ки́нув зру́чним ма́хом на пле́чі пальто́ (Неч.-Лев.)]. *Он весь в* **движе́нии** (*фамил.*) – дви́жки його́ всього́ беру́ть. **Движе́ние** *рефлекторное* (*невольный жест*) – ві́друх. *Сделать быстрое* **движе́ние** *к чему* – порва́тися до чо́го́. [Порва́вся бі́гти (Крим.)]. *Делать, сделать быстрое судорожное* **движе́ние** *ногою* – дри́ґати, -ся, дри́ґну́ти, -ся, дриґону́ти. *Быстрое судорожное* **движе́ние** *ногою* – дри́ґання; 3) **движе́ние** *многих одушевл. предметов* – рух, ворушня́, рухани́на. **Движе́ние** *суетливое* – метушня́. [Метушня́ в ха́ті зчини́лася: всі метуша́ться, не зна́ють, що поча́ти. Ворушня́, га́мір, крик, бігани́на (Франко)]; 4) (*волнение, смута*) ро́зрух, ворохо́бня́; 5) **движе́ние** *вперёд* (*о культуре = прогресс*) – по́ступ. [Шляхо́м ві́чного по́ступу]; (*к известной цели*) прямува́ння, простува́ння, хід (*р.* хо́ду) до чо́го. [Невпи́нний хід до кра́щих форм життя́ (Єфр.)]. *Дать делу* **движе́ние** – да́ти спра́ві хід, зру́шити спра́ву. *Дело лежит без* **движе́ния** – спра́ва не руша́є напере́д, (*диал.*) ді́ло лежи́ть (в суді́) без по́двигу; 6) *прийти в* **движе́ние** (*зашевелиться*) – заворуши́тися. [В корчмі́ все заворуши́лося; жид уті́к; горі́лка булькоті́ла на зе́млю]. *Привести в* **движе́ние** – двигну́ти, зворухну́ти, пусти́ти в рух.

Дви́жимость – 1) рухо́мість (*р.* -мости), рухо́ме добро́, рухо́ме майно́. [Його́ родові́ се́ла і коза́цька рухо́мість: гро́ші, зо́лото, срі́бло, оде́жа, ко́ні (Куліш). Акаде́мії Нау́к надає́ться пра́во набува́ти рухо́ме й нерухо́ме майно́]; 2) *физич.* – рухли́вість (*р.* -вости).

Дви́жимый – рухо́мий. **Дви́жимое** *имущество, см.* **Дви́жимость.**

Дви́жущий – порушни́й, *см.* **Дви́гательный.**

Дви́нуть, -ся, *см.* **Дви́гать, -ся.**

Дво́е *и* **дво́и** – дво́є (*р.* двох) (*ум.* двойко́, дво́єчко). [Двойко́ діте́й було́. Оці двойко́ хо́дять раз-у-раз уку́пі. Нас дво́єчко]. *На своих на* **двои́х** – на ба́тьківських, ба́тьківськими. [Ви приї́хали? – Авже́ж, ба́тьківськими]. *Разделить на́* **дво́е** – переполови́нити що.

Двоебра́чие – 1) дру́гий шлюб; 2) двоєже́нство, двуже́нство.

Двоебра́чный – 1) удру́ге одру́жений; 2) *см.* **Двоеже́нец.**

Двоеве́рец – двові́рник (*р.* -ки).

Двоеве́рие – двові́рство.

Двоевла́стие – подві́йна вла́да, двовла́да.

Двоегла́вый – двогла́вий, двохголо́вий.

Двоеда́нец – двода́нець (*р.* -нця).

Двоеду́шие – двоєду́шність (*р.* -ности), лука́вство, нещи́рість (*р.* -рости).

Двоеду́шничать – двоєду́шним бу́ти, лука́внувати, (*насм.*) на двох стільця́х сиді́ти.

Двоеду́шный – двоєду́шний, дводу́шник, двоєсло́в. [Двоєсло́вом звуть люди́ну, що раз ка́же так, а дру́гий ина́кше (Неч.-Лев.)].

Двоеже́нец – двоже́н, двоєже́нець (*р.* -нця).

Двоеже́нство – двоєже́нство, дво(є)же́нність (*р.* -ности).

Двоезначи́тельный – двозна́чний.

Двоезу́бец – 1) двозу́бець (*р.* -бця); 2) Bidens, *бот.* – череда́, собачки́, соба́чі реп’яхи́, стрілки́.

Двоекра́тно – дві́чі, два рази́.

Двоекра́тный – дворазо́вий.

Двоели́стник, *см.* **Белокопы́тник.**

Двоемы́слие – ду́мання на́двоє.

Двое́ние – 1) двої́ння, подво́ювання, *сов.* подвої́ння; 2) переганя́ння (вина́, горі́лки).

Двоесло́в – двоєсло́в.

Двоетёс – бретна́ль.

Двоето́чие – дві кра́пки.

Дво́и, *см.* **Дво́е.**

Дво́йка – дві́йка. **Дво́йка** *пик, червей и пр.* – вино́ва дві́йка, черво́ва дві́йка *и пр.*

Двои́льный – 1) двої́льний; 2) переганя́льний, дистилюва́льний. **Двои́льный** *куб* – але́мбик.

Двои́льщик, двои́тель – 1) двої́льник; 2) переганя́льник, дистиля́тор.

Дво́йни – (*о детях*) близня́та, близнюки́, близнючки́ [Було́ у вдови́ дві до́чки, оби́дві-ж вони́ близню́чки]; (*об орехах, фруктах*) двояки́, двоя́шки, двійня́та. *Родить* **дво́йни** – поблизни́ти, поблизни́чити, двійня́та приве́сти.
Двойни́к – двійни́к; (*только неодуш.*) подві́йний примі́рник, дубле́та (*ж. р. и* дубле́т, *м. р.*). **Двойни́к** *срастания и прорастания, геол.* – двояко́вий зросля́к і двояко́вий про́росток.
Двойнико́вый – двійнико́вий; двояко́вий.
Двойни́чник – близню́к, *ж.* близню́чка, близня́ (*р.* -ня́ти), близня́тко; двоя́к.
Двойни́чный – близню́цький; двояко́вий.
Двойно́й – подві́йний; двійча́стий. [Подві́йні ві́кна. Подві́йне лі́жко. Спро́щення подві́йного при́голосного зву́ка в оди́н (Крим.). Двійча́сте підборі́ддя].
Двойня́та, *см.* **Дво́йни.**
Дво́йственность – двої́стість (*р.* -тоста), подві́йність (*р.* -ности).
Дво́йственный – двої́стий, (*грамм.*) двійни́й. **Дво́йственное** *число* – двійня́, двійне́ число́, двійча́сте число́. [Двійча́сте число́: дві нозі́, дві вікні́, дві відрі́ (Неч.-Лев.)]. **Дво́йственно** – двої́сто.
Двои́ть, удво́ить – 1) двої́ти, подво́ювати, подвої́ти; 2) **двои́ть, два́ивать** – подво́ювати; (*пашню*) перео́рювати; (*покос*) ота́ву коси́ти; (*нитки*) сука́ти нитки́ вдво́є; 3) переганя́ти (вино́, горі́лку).
Двои́ться, два́иваться – двої́тися. [Його́ бажа́ння двої́лися]. **Двои́ться** *в глазах* – двойни́ти, двої́ти(ся) в о́чах. [Двойни́ть мені́ у о́чіх та й го́ді! На ві́що ні гля́ну, то все двойни́ть (двої́ть) мені́].
Дво́ица – дві́йка, па́ра; *см.* **Чета́.**
Двойча́тка, *см.* **Дво́йни** (*об орехах, фруктах*).
Двойча́тый – двійча́стий, подві́йний, пари́стий.
Двор – двір (*р.* двора́ *и* дво́ру), (*ум.* дво́рик, двіро́к, двіро́чок), подві́р'я, надві́р'я, (*площадь под* **двоpо́м**) – дво́рище. [По подві́р'ю бага́то ходи́ло гусе́й, куре́й, качо́к. По́рається в ха́ті, звива́ється по надві́р'ю (М. Вовч.)]. *Задний* **двор** – задві́рок (*р.* -рка). *Выходящий на задний* **двор** – задві́рковий, зати́льний. [Дочка́ на задві́ркові две́рі – рип! (Чуб.)]. **Двор** (*усадьба*) *с постройками* – обійстя́, (*провинц.*) обистя́, поді́мство. [Ї́х дід сиді́в своїм обистя́м на бе́резі Ті́кича. У бі́дних усе́ обистя́ обко́пане ро́вом, а бага́ті лю́ди обгоро́джують обистя́ до́шками або му́ром (Звиног.)]. *Птичий* **двор** – пти́чня. *Скотный* **двор** – за́города, товаря́чий двір. *Во* **дворе́** – у дворі́, на обійстю́, на вдві́р'ю, на подві́р'ю. *Со* **двора́**, *со стороны* **двора́** – знадво́ру. *На* **дворе́** (*вне дома, под открытым небом*) – надво́рі. [Вже со́нце зайшло́, вже ста́ло надво́рі по́ночі (Неч.-Лев.). Надво́рі бу́дем ночува́ти (Шевч.)]. *Находящийся во* **дворе́**, *выходящий во* **двор** – надві́рній. [У надві́рній ха́ті вона́ готува́ла пе́чиво (Неч.-Лев.)]. **Двор** (*царский, королевский, помещичий*) – двір. [Ось ті, що пану́ють у ца́рських двора́х (Єв.). Кайдаши́ха ззамолоду до́вго служи́ла в дворі́ у па́на (Неч.-Лев.)]. *Относящийся к государеву или панскому* **двору́** (*придворный, дворовый*) – дві́рський. *Священников* **двор** – попі́вство. **Двор** *тамо́женный, мытный* – ми́тниця, (ми́тна) комо́ра. *Постоялый, заезжий* **двор** – за́їзд (*р.* -ду). *Гостиный* **двор** – купе́цький дім (*р.* до́му). *Лесной* **двор** – лісна́ (*р.* -о́ї). *Монетный* **двор** – монета́рня, моне́тний двір. *Пора гостям по* **двора́м** – час гостя́м додо́му. *Не ко* **двору́** – не підхо́же, не підхо́дить, не під масть. [Сі́рі коро́ви нам не під масть: пропада́ють].
Дворе́ц – пала́ц (*р.* -цу), пала́ти (*р.* -а́т). [Світли́ця в Клеопа́триних пала́тах (Куліш)].
Дворе́цкий – ша́фар (*р.* -ря), марша́лок (двору), (*попроще*) клю́чник. [Не тре́ба бі́льше ша́фаря в цім до́мі (Грінч.)].
Двори́ть – щасти́ти, ве́сти́ся. *Не* **двори́т** *кому* – не щасти́ть, не веде́ться кому́.
Дво́рник – дві́рник.
Дво́рницкая – дві́рницька.
Дво́рничий – дві́рницький, дві́рничий.
Дво́рничиха – дві́рничка.
Дво́рный – дворо́вий, дві́рський.
Дво́рня – дві́рня, дворaки́, че́лядь (*р.* -ди), двір (*р.* дво́ру). [На го́лос збі́глась дві́рня (Гул.-Арт.). Іде́ з своїм дворо́м].
Дворня́га, дворня́жка – дворня́ка, дворня́чка, двірни́й соба́ка, дворя́га.
Дворо́вый – дві́рський, дворо́вий. [Вишива́ли ще за па́нщини дві́рські дівча́та (Неч.-Лев.). Не лю́біте, дівча́точка, дворо́вого ле́жня]. **Дворо́вый** *человек*, **-ая** *женщина* – двора́к, (*реже*) дворя́н *и* дворяни́н (*ж.* дві[о́]рка, двора́чка, двірня́чка); (*о птице*) подві́рня, надві́рня. [На подві́рню пти́цю напада́є лиха́ по́шесть (Корол.)]; (*о собаке*) двірни́й, дворня́ка, дворя́га. [Соба́ка не чужи́й, але свій-таки двірни́й].

Дво́рский – двíрський.
Дворцо́вый – палацóвий, палáтний. [Палáтна революція].
Дворяни́н – дворянúн, пан, шля́хтич.
Дворя́нка – дворя́нка, пáні, шляхтя́нка. [Нáйдеш собí шляхтя́ночку, забýдеш Оксáну (Шевч.)].
Дворя́ниться – 1) панúтися, панóшитися, носúтися з своїм дворя́нством; 2) пошивáтися в дворя́ни.
Дворя́нски – по-пáнському, по-дворя́нському.
Дворя́нский – дворя́нський, пáнський, шляхéтський.
Дворя́нство (*соб. и звание*) – дворя́нство, пáнство, шляхéтство; шляхéтчина. [За грóші покупúв собі пáнство. Та слýхали, як шляхéтство навіснé гукáє (Шевч.)].
Дворя́нчик – дворя́нчик, панóк (*р.* -нкá).
Двою́родный – двою́рідний; у пéрших, пéрвий. [Вонá менí сестрá в пéрших, бо нáші матері рідні сéстри. Він застáв у хáті Софíю, пéрву (*двоюродную*) сестрý Мóтрину (Коцюб.)]. **Двою́родные** *братья и сёстры* – братúтелі.
Двоязы́чие, двоязы́чность – 1) двоязúкість; 2) двомóвність (*р.* -ности); 3) *см.* **Двоеду́шие.**
Двоязы́чный – 1) двоязúкий; 2) двомóвний; 3) *см.* **Двоеду́шный.**
Двоя́кий – 1) двоя́кий, подвíйний; 2) двознáчний, двоїстий. **Двоя́ко** – 1) двоя́ко, подвíйно, двомá способáми; 2) двознáчно, двоїсто.
Двояково́гнутый – двояковвíгнýтий.
Двояковы́пуклый – двояковúгнутий, двоякоопýклий, двобíчно-опýклий.
Двоя́кость – 1) двоя́кість (*р.* -кости), подвíйність (*р.* -ности); 2) двознáчність (*р.* -ности), двоїстість (*р.* -тости).
Двоя́шки, *см.* **Дво́йни.**
Двубо́ртный – двохбортóвий.
Двубра́тство, *бот.* – двобрáтство.
Двубра́чие, *см.* **Двоебра́чие.**
Двубра́чный – 1) двíчі одрýжений; 2). *см.* **Двоеже́нец.**
Двуве́рхий – з двомá верхáми, двовéрхий.
Двувесе́льный – двохвеслóвий.
Двувя́зный, *муз.* – двов'я́зний.
Двугла́вый – двохголóвий, (*торж.*) двоглáвий.
Двугла́сность – двоголóсність (*р.* -ности).
Двугла́сный – двоголóсний, (*сущ.*) двоголосíвка. [В архаїчних говíрках ще дóсі заховáлися дифтóнги, себ-то двоголосíвки (Крим.)].
Двугне́здный – двогнíздий, (*только бот.*) двосусíчний (плід).
Двугоди́чный – двохрíчний, двохлíтній.
Двугодова́лый, двугодово́й (*о возрасте*) – двохлíток (*р.* -тка), дво(х)річня́к.
Двуго́рбый – дво(х)гóрбий. **Дв.** *верблюд* – двугорбáнь.
Двугра́нный – двогранчáстий, *геол.* двостíнний.
Двугри́венник, двугри́венный – двацятка, (*зап.*) сорокíвець (*р.* -вця), сорокíвка, (*устар.*) семигрúвеник.
Двуде́нный, двудне́вный – дво(х)дéнний.
Двудо́льный, *бот.* – двопрозябцéвий, двочасткóвий.
Двудо́мный, *бот.* – однопóлий, двопнéвий.
Двудо́мство – однопóлість, двопнéвість (*р.* -ости).
Двудо́нный – дво(х)дóнний.
Двуду́вный, *мех.* – дводу́тний, дводу́вний.
Двуеди́ный – двоєдúний.
Двужи́льный – 1) двожúльний; 2) дýжий, сúльнúй.
Двузна́чный – 1) двознáчний. [Слóво курíнь двознáчне у запорóжців: вонó й мíсце, де жилú козакú, і полк, де козáк був запúсаний]; 2) (*о числе*) двознакóвий, двохцúферний.
Двузу́бец, *см.* **Двоезу́бец.**
Двукла́ссник, *см.* **Второкла́ссник.**
Двукла́ссный – двохкласóвий.
Двуколёсный – двохколíсний. **Д-ая** *тележка*, **двуко́лка** – бідá, бíдка. [Бíдкою приїхав].
Двуко́нный – двохкíнний, (*сущ.*) двокíнник.
Двукопы́тный – двокопúт(н)ий; *зоол.* – рáтичний.
Двукра́йник – двограня́к.

Двукра́тный – двохразо́вий. **Двукра́тно** – дві́чі, два рази́; (*в два приёма*) двома́ на́падами, двома́ на́воро́тами. [Вони́ в нас двома́ на́воро́тами жили́].
Двукры́лый – дво(х)кри́лий. **Двукры́лое**, *зоол.* – двокри́лець. [Бло́хи будо́вою свого́ ті́ла поді́бні до двокри́льців (Троян.)].
Двуле́тие – двохрі́ччя, двохлі́ття.
Двуле́тний – двохрі́чний, двохлі́тній.
Двули́кий – двoли́кий, двохобли́чний. [Двoли́кий Я́нус].
Двули́стник, *бот.* – двoли́стка.
Двулице́вый, *см.* **Двули́чный 2.**
Двули́цый, *см.* **Двули́кий.**
Двули́чие, двули́чность – двoли́чність, двоєду́шність (*р.* -ности).
Двули́чневый, *см.* **Двули́чный 2.**
Двули́чничать, *см.* **Лицеме́рить.**
Двули́чный – 1) двoли́кий; 2) (*лицемерный*) двoли́чний, двоєду́шний; 3) (*о ткани*) личкови́й, двохли́чний.
Двуло́пастный, *бот., см.* **Двудо́льный.**
Двума́чтовый – двохщогло́вий.
Двуме́стный – на два мі́сця, на дві осо́бі, на дві душі́, двоособо́вий. [Двоособо́ве купе́. Пові́зка (по́віз) на дві осо́бі].
Двуме́сячный – двохмісяце́вий, двомі́сячний. *В* **двуме́сячный** *срок* – за два мі́сяці, про́тягом двох мі́сяців.
Двуму́жие – двому́жність (*р.* -ности); (*бот.*) двохпиля́к.
Двуму́жница – двому́жниця, двому́жня (*р.* -ньої).
Двуно́гий – двoно́гий, двохно́гий.
Двуно́сый – двoно́сий, (*о собаках с раздвоен. носом*) двоноса́тий.
Двуо́кись – двоо́кис (*р.* -су), дво́кис.
Двуполе́нный – двохполі́нний, (*о дровах*) полу́торка.
Двупо́лость – двосна́стість (*р.* -тости), двосна́стя (*ср.*).
Двупо́лый – двосна́стий.
Двупудови́к – двохпудови́к (*р.* -ка́).
Двуро́гий – двoро́гий.
Двуро́жка – сі́шка. [Ти ду́маєш ка́шу в саду́ вари́ти, дак тре́ба-ж сішки́ позабива́ти. – Сішки́ позабива́ла, да не зна́ю, чи сягне́ сволочок].
Двуру́кий – двохру́кий, двору́чко.
Двусемянодо́льный, *бот.* – двопрозябце́вий.
Двуси́лие, *бот.* – двоси́льність (*р.* -ности).
Двуска́тный – двоспа́дний, двохсхи́льний. [Двохсхи́льний дах = **двуска́тная** *крыша*].
Двусло́жность – дво(х)складо́вість (*р.* -вости).
Двусло́жный – дво(х)складови́й. [Сто́пи бува́ють двоскладові́ і трискладові́].
Двусмы́сленность – двозна́чність (*р.* -ности).
Двусмы́сленный – двозна́чний. **Двусмы́сленно** – двозна́чно.
Двуспа́льный – двохспа́льний. **Двуспа́льная** *кровать* – подві́йне (двохспа́льне) лі́жко.
Двуство́лка – дубельті́вка, двоці́вка.
Двуство́льный – двохру́льний, двохцівкови́й, двохстві́льний. **Д-ное** *ружьё, см.* **Двуство́лка.**
Двуство́рчатый – двійча́тий, двійча́стий, двійни́й. [Двійча́тії ворі́течка одчини́лися. Ворі́течка двійне́сенькі роздво́йтеся! (Чуб.)]. **Д-тая** *раковина* – двійча́та му́шля, чо́ртові доло́шки.
Двустепе́нный – двохступене́вий, двохступі́нний.
Двустихи́йный – двохстихі́йний, (*земноводный*) водозе́мний.
Двусти́шие – двохсти́шшя. [Коро́тке ямбі́чне двохсти́шшя (Крим.)].
Двусто́пный – двохсті́пний.
Двусторо́нний – 1) двобі́чний; 2) обопі́льний, обосторо́нній.
Двуутро́бка, *зоол.* – торба́р (*р.* -ря́), торба́тий щур.
Двуутро́бный – двоутро́(і́)бний. **Д-ное** *животное* – торба́р (*р.* -ря́).
Двуушко́вый – двоу́хий, двохву́шкий.
Двухде́чный – двохчардако́вий. **Д-ный** *корабль* – корабе́ль з двома́ чардака́ми, двохчардако́вий.
Двухдне́вный – двохде́нний, двохдне́вий. *В* **двухдне́вный** *срок* – за два́ дні, про́тягом двох днів.

Двухколе́йный – двопу́тній. [Ба́чте, то все йшла однопу́тня доро́га, а це вже двопу́тня].
Двухколё́сный, *см.* **Двуколё́сный.**
Двухкопе́ечник – сьома́к, дві копі́йки.
Двухкопе́ечный – двокопійча́ний, сьомако́вий.
Двухле́тний, *см.* **Двуле́тний** – *сущ.* двохлі́ток (*р.* -тка), дворічня́к. **Д-нее** *растение* – дволі́тка, дворі́чна росли́на.
Двухма́чтовый – двохщогло́вий.
Двухме́стный, *см.* **Двуме́стный.**
Двухме́сячный, *см.* **Двуме́сячный.**
Двухнеде́льный – дво(х)тижне́вий, двотиже́нний. *В* **двухнеде́льный** *срок* – за два ти́жні. **Двухнеде́льный** *журнал* – дво(х)тижне́ви́к.
Двухо́хлый (*о птицах*) – двочу́бий.
Двухру́чный (*для двух рук*) – двору́чний. [Двору́чний фуґа́нок (меч)].
Двухсло́жный, *см.* **Двусло́жный.**
Двухсо́тый, двусо́тый – двохсо́тий.
Двухсто́пный, *см.* **Двусто́пный.**
Двухцве́тный – двоба́рв(н)ий, двохкольоро́вий, (*реже*) двохко́лірний.
Двухчере́пный (*о раковине*) – двочерепко́вий.
Двухчле́нный – двочле́нний.
Двухшё́рстный – двохше́рстий.
Двухэта́жный – двохповерхо́вий.
Двуцве́тность – двохкольоро́вість (*р.* -вости), двохко́лірність (*р.* -ности), двоба́рвість (*р.* -вости).
Двуцве́тный, *см.* **Двухцве́тный.**
Двучле́н – двочле́н (*р.* -ну), біно́м (*р.* -му).
Двуча́стный – двохчастко́вий.
Двуязы́чный, *см.* **Двоязы́чный.**
Де, де́скать – мовля́в, мов. [Вихваля́ється: я, мовля́в, і п’ятьо́х таки́х як ти не бою́ся].
Дебаркаде́р – дебаркаде́р (*р.* -ру); ста́нція; (*на реке*) при́стань (*р.* -ни).
Деба́ты – деба́ти (*р.* -тів), диску́сія, обгово́рення спра́ви.
Дебе́лость – дебе́лість (*р.* -лости).
Дебе́лый – дебе́лий, кремезни́й. [Там таки́й ще дебе́лий (кремезни́й) дід, що сам собі́ заро́бить. Ва́жко ру́шили з мі́сця дебе́лі воли́. Дебе́лий (*плотный и грузный*) віз. Дебе́ле сукно́]. *Довольно* **дебе́лый** – дебе́ленький, дебела́стий, дебелува́стий, дебелува́тий [Дебеле́нький хло́пчик]. *Делать* **дебе́лым** – дебели́ти. *Делаться* **дебе́лым** – дебелі́ти. **Дебе́ло** – дебе́ло, по-дебе́лому.
Дебе́т – дебе́т, прибу́ток (*в счетоводной книге*).
Дебито́р – де́біто́р, довжни́к, винува́тець.
Дебо́ш – бе́шкет, галабу́рда (*гал.*), де́шпет, бу́ча гармидерува́ння. [Упи́вся та тако́го бе́шкету наробі́в, що й з ха́ти всі повтіка́ли].
Дебоши́рить, дебоши́рничать – бешкетува́ти, дешпетува́ти, галабу́рдити (*гал.*), гармидерува́тися, шурубу́рити.
Дебоши́р – бешке́тник, дешпе́тник, галабу́рдник (*гал.*), шиба́й-голова, гарми́дерник, шурубу́рник.
Дебоши́рство – бешкетува́ння, дешпетува́ння, гармидерува́ння. *См.* **Дебо́ш.**
Де́бристый – дебри́стий, нетри́стий.
Дебрь – не́тря[а], пу́ща, де́бра, гуща́вина́. [У такі́ убра́вся не́трі, де й ного́ лю́дська не хо́дить (Грінч.). В го́ри-не́трі утіка́ймо! (Крим.). Чи мо́же ки́нутись туди́, у пу́щу, і в ди́ких не́трах пробива́ть доро́гу? (Л. Укр.). Заплу́тається в не́трях несходи́мих супере́чностей (Єфр.)].
Дебю́т – дебю́т, пе́рший ви́ступ.
Дебюта́нт, -ка – дебюта́нт, -ка.
Дебюти́ровать – дебютува́ти, *сов.* задебютува́ти, виступа́ти впе́рше на сце́ні, в літерату́рі, то-що.
Де́ва – ді́ва (*ум.* ді́вонька, ді́вочка), ді́вчина. *Старая* **де́ва** – стара́ (лі́тня) ді́вка, стара́ діву́ля. *Созв.* **Де́вы** – Ді́вчина.
Девальва́ция – девалюа́ція, девальва́ція.
Дева́ть, -ся, деть, -ся – діва́ти, -ся, ді́ти, -ся, поді́ти, -ся, заподі́ти, -ся, запрото́рити, -ся, затасува́ти, -ся. [Де ви його́ заподі́ли? (Квітка). І куди́ ті́ї чоловікі́ позапрото́рювалися? на жнива́ чи що? (Крим.)]. *Неизвестно куда* **дева́лся** *кто* – як лиз злиза́в кого́, мов лихи́й

злиза́в кого́, мов коро́ва язико́м злиза́ла. *Неизвестно где* **дева́ться** *и не давать о себе вестей* – закри́тися очи́ма і плечи́ма.

Де́верь – ді́вер, ді́верко. [Ой, як мені́ ді́верка бра́тіком назва́ти?]. *Жена* **де́веря** – ді́верка.

Девеси́л, *бот.* Inula Helenium L. – дивоси́л, ома́н, **Д.** *белый* Carlina vulgaris – одкасни́к, одхасни́к.

Девиа́ция – девія́ція, відхи́л, збо́чення.

Деви́з – деві́за, га́сло, кли́ча, клич, по́клик. [Га́сло в ме́не – без хи́трощів на світі пробува́ти (Куліш). Мій по́клик: во́ля, ща́стя і свобо́да! (Франко)].

Деви́ца – 1) ді́вчина, (*в песнях и обрядах*) діви́ця [Зоря́-зоряни́ця, кра́сная діви́ця] (*ум.* ді́вонька, ді́вця, ді́вочка, дівча́ (*р.* -а́ти), дівчи́нонька, дівчи́ночка), па́нна (*ум.* па́нночка, паня́нка); *соб.* діво́цтво, діво́та (*ж.*), дівча́та (*р.* -ча́т). **Деви́ца** *взрослая* – ді́вчина на порі́, на відда́нню. *Жить в* **деви́цах** – дівува́ти, діво́чити. [Це було́ ще тоді́, як ми з тобо́ю дівува́ли. Їй такі́ довге́нько довело́ся подівува́ти – два́цять і п’я́того го́ду за́між пішла́]. **Деви́ца**, *родившая ребенка* – по́кри́тка, (на)кри́тка. *Стать* **деви́цею** – подіво́читися. [Баби́ наче подіво́чилися, так виспі́вують]; 2) **деви́ца** *в зелени*, *бот.* – нече́сані панночки́.

Деви́цын – ді́вчинин. [Ді́вчинина ма́ти]; *срв.* **Деви́ческий.**

Деви́ческий – діво́чий, діво́цький, дівча́чий, паня́нський. [Діво́ча краса́. Паня́нський (діво́цький) вік недо́вгий – і не нагуля́єшся, а вже за́між віддаю́ть].

Деви́чество – діво́цтво, дівува́ння. [Хо́чете, щоб ва́ші дочки́ й поси́віли в діво́цтві? (Свидн.). А жаль мені́ дівува́ння, діво́цького прибира́ння]. *Покончить с* **деви́чеством** – віддівува́ти. [Я вже своє́ віддівува́ла!].

Деви́чествовать – дівува́ти, діво́чити. [І я по сьо́мій дити́ні схо́чу дівува́ти!].

Деви́чий, де́вичий, *см.* **Деви́ческий. Де́ви́чья** *жизнь* – дівува́ння (*ум.* дівува́ннячко), діво́че життя́. *Прожить* **де́вичью** *жизнь* – віддівува́ти. [Я вже своє́ (діво́цтво) віддівува́ла]. **Де́вичий** *монастырь* – паня́нський манасти́р (*р.* -ря́).

Деви́чник – діви́ч-ве́чір, вінкопле́тини, дру́жбини. [У субо́ту діви́ч-ве́чір одбу́ли, а в неді́лю повінча́ли].

Де́вичья – діво́ча (*р.* -чої).

Де́вка – ді́вка; (*шутл.*) діву́ля, діву́ха, діво́ха. *Здоровая* **де́вка** – діве́га. *Засидеться в* **де́вках** – задівува́ти, до́вго дівува́ти. *Остаться в* **де́вках** – поси́віти ді́вкою, (*шутл.*) на ви́садки зоста́тися. *Бой*-**де́вка** – зух-ді́вка, ко́зир-ді́вка.

Девома́терь – пречи́ста ді́ва, дівома́ти (*р.* -тери).

Де́вочка – ді́вчинка, дівча́тко, дівча́ (*р.* -ча́ти). **Де́вочка**-*подросток* – ді́вочка, підді́вок (*р.* -вка, *м. р.*), (*шутл.*) дівчу́к (*м. р.*). [Під одніє́ю ха́тою сиді́ла ку́пка не дівча́т, а ще підді́вків – ро́ків тринацятьо́х або чотирнацятьо́х (Грінч.)]. **Де́вочка**-*служанка* – ді́вчина-попи́хач (*р.* -ча). [На́ймички я не держу́; ма́ю ді́вчинку, де́сять їй год, – дак це-ж не на́ймичка, а ті́льки так, попи́хач].

Де́вочкин – ді́вчинин, дівча́тків (-кова, -кове).

Де́вочник – ла́сий до дівча́т, дівчу́р. *См.* **Ба́бник.**

Де́вственник – ді́вич (*р.* -ча), небла́зний.

Де́вственница – ді́ва, чи́ста ді́вчина, правди́ва (че́сна) ді́вчина, небла́зна (*р.* -ної), неза́ймана (*р.* -ної).

Де́вственность – діво́цтво, діви́[о́]чість (*р.* -чости), паня́нство, небла́зність; неви́нність, непоро́чність (*р.* -ности). *Лишиться* **де́вственности** – утеря́ти, загуби́ти віно́к, утеря́ти паня́нство (неви́нність). *Лишить* **де́вственности** – відібра́ти паня́нство, позба́вити паня́нства (неви́нности), розви́ти віно́к.

Де́вственный – діви́[о́]чий, паня́нський, небла́зний; неви́нний, непоро́чний. **Де́вственная** *земля* – земля́ неза́ймана, ціли́нна, новина́. [Широ́кий необме́жний, неза́йманий степ (Коцюб.). Ціли́нні степи́]. **Де́вственный** *лес* – діви́ча пу́ща, пра́ліс, відві́чний ліс, неза́йманий ліс. **Де́вственная** *плева* – діво́ча боло́на, гі́мен (*р.* -ну).

Де́вство, *см.* **Де́вственность.**

Де́вствование – дівува́ння.

Де́вствовать – дівува́ти.

Де́вушка, *см.* **Деви́ца.**

Де́вчища – ді́вчище, діве́га, діву́ха, (*в шутл. песне*) дівчина́йло. [Дівчина́йло, дівчина́йло, пода́й моє́ панчоха́йло! (Звин.)].

Девчо́нка – дівчи́сько, дівчини́сько. [На ли́шенько моє́ породи́лося на світ це клято́ване дівчини́сько! (Крим.)].

Девчу́рка – дівча́тко, (*шутл.*) дівчу́к (*м. р.*).

Девяно́сто – дев’ятдеся́т(ь), (*реже*) дев’яно́сто.

Девяностоле́тний – дев'ятдесят(о)лі́тній [І я́к-би-то Са́ра дев'ятдесятолі́тня, да вроди́ла (Св. Письмо)], (*реже*) дев'яностолі́тній.
Девяно́стый – дев'ятдеся́тий, (*реже*) дев'яно́стий. [Уже я дев'ятдеся́тий год живу́ на сві́ті].
Девяси́л, девятиси́л, *см.* **Девеси́л.**
Девятери́к – дев'ятери́к.
Девятерно́й – дев'ятикра́тний, де́в'ять разі́в бі́льший.
Девятидеся́тый, *см.* **Девяно́стый.**
Девяти́льник, *бот.* – 1) Achillea nobilis L. – дереві́й, крива́вник, серпорі́з; 2) Tanacetum vulgare L. – навро́тич, приворо́тень (*р.* -тня); корова́й, наворо́тень (*р.* -тня); наворо́тиш.
Девяти́ны – дев'яти́ни (*р.* -ти́н).
Девятисо́тый – дев'ятисо́тий.
Девя́тка (*в картах*) – дев'я́тка.
Девятна́дцатый – дев'ятна́цятий.
Девятна́дцать – дев'ятна́цять. **Девятна́дцать** *душ, штук* – дев'ятна́цятеро.
Де́вять – де́в'ять. **Де́вять** *душ, штук* – де́в'ятеро.
Девя́тый – дев'я́тий.
Девя́тыйнадесять – дев'ятна́цятий.
Девятьсо́т – дев'ятьсо́т.
Дегенера́ция – дегенера́ція, звироднíння, звироднíлість (*р.* -нілости), ви́родження. *См.* **Вырожде́ние.**
Дегенера́т – дегенера́т, звироднíлий, вирожде́нець, звироднíлець (*р.* -нільця).
Деготни́ца – мазни́ця.
Дёготь – дьо́готь (*р.* -гтю), ді́готь. **Дёготь** *скопляющийся на осях* – коло́мазь (*р.* -мази). **Дёготь** *стекающий с колёс* – каляни́ця; *см.* **Дегти́ща.**
Деграда́ция – деграда́ція, деградува́ння.
Дегти́ща – коло́мазь (*р.* -зи), каляни́ця.
Дегтя́рник – дьогтя́р, дігтя́р, смоля́р (*р.* -ра́).
Дегтя́рница – мазни́ця.
Дегтя́рный – дьогтьови́й, дігтеви́й, дігтяни́й [Дігтяне́ ми́ло]; дігтя́рний. [Дігтя́рна ву́лиця]. **Дегтя́рный** *завод* – дігтя́рня. [У бору́ була́ дігтя́рня, де наш чолові́к дьо́готь гнав]. *Заниматься* **дегтя́рным** *промыслом* – дігтярува́ти.
Дегтя́рня – дігтя́рня.
Дегтя́рский – дігтя́рський. [Дігтя́рське ді́ло – не ле́гке ді́ло].
Дед, де́душка – 1) дід (*ласк.* діду́сь, діду́сик, діду́сю, діду́сенько, діду́нь, діду́ньо, діду́нечко). [Ми влі́тку ї́здимо було́ до діду́ся на ху́тір]; 2) (*старик*) дід (*ув.* дідуга́н, дідуга́, діди́ще, дідо́ра, діду́р; *пренебр.* діди́сько). **Де́дом** *быть* – дідува́ти. [Ми бу́демо дідува́ти, по па́сіках жи́ти].
Деде́ля, деделю́шки, *бот.* Heraclcum sibiricum L. – борщ, борщівни́к, козе́л.
Де́дина – дідівщина, діди́зна.
Де́динька – діду́сь; *см.* **Дед 1.**
Деди́льник, *бот.* Aegopodium Podagraria L. – я́гли́ця.
Де́дичный, *см.* **Де́довский.**
Де́дов – ді́дів. [Це ще ді́дова ха́та].
Де́довский – дідíвський [Старосві́тський, дідíвський зви́чай]; (*вотчинный*) діди́зний, дідівща́нний, діди́чний. [Князюва́в як самовла́дний пан на своє́му діди́зному па́нстві (Куліш)]. **Де́довское** *имение, см.* **Де́довство.**
Де́довство, де́довщина – дідíвщина, діди́зна.
Дедукти́вный – дедукти́вний.
Дедýкция – дедýкція.
Де́душка, *см.* **Дед.**
Де́душкин – діду́сів. [Діду́сева па́лиця].
Деписа́ние – дієписа́ння, діє́пис (*р.* -си), істо́рія.
Деписа́тель – діє́пис, дієпи́сець (*р.* -сця), істо́рик.
Деписа́тельный – дієпи́сний, істори́чний.
Дееприча́стие, *грам.* – дієприслі́вник (*р.* -ка).
Дееприча́стный, *грам.* – дієприслі́вний. [Дієприслі́вні фо́рми].
Дееспосо́бность – дієздáтність (*р.* -ности), зда́тність до пра́вної ді́ї.
Дежу́рить – чергува́ти, вартува́ти; (*о десятниках при сельском, волостном правлении, о козаках*) на сті́йці бу́ти, стійкува́ти. [Хто сього́дні чергу́є в кла́сі? Я в ліка́рні чергу́ю три́чі на ти́ждень. Або на сті́йці козаки́ (Котляр., Греб.)]; (*военн.*) днюва́ти.

Дежу́рный – чергови́й, вартови́й [Посту́кав у тюре́мну бра́му і погука́в чергово́го]; стійкови́й, сті́йник; днюва́льний.
Дежу́рство – че́рга, ва́рта; сті́йка. *Быть на* **дежу́рстве,** *см.* **Дежу́рить.** *Моё* **дежу́рство** – я чергу́ю, варту́ю.
Дезерти́р – дезерти́р, утіка́ч, збіг (військови́й).
Дезерти́рование – дезертува́ння (*гал.* дезе́рція), тіка́ння (з ві́йська, від трудово́ї пови́нности).
Дезерти́ровать – дезертува́ти, тіка́ти (з ві́йська, від трудово́ї пови́нности).
Дезинте́рия, *мед.* – дисенте́рія, різа́чка, черві́нка, крива́виця.
Дезинфе́кция – дезинфе́кція, дезинфікува́ння.
Дезинфекци́ровать – дезинфікува́ти (*сов.* подезинфікува́ти) що, переве́сти дезинфе́кцію в чім, десь.
Дезинфекци́рующий – дезинфекці́йний.
Дезорганиза́ция – дезорганіза́ція, (з)дезорганізува́ння, ро́зтіч (*р.* -течи).
Дезорганизова́ть, -ся – дезорганізува́ти, -ся.
Деи́зм – деї́зм (*р.* -му).
Деи́ст, -ка – деї́ст, деї́стка.
Де́йственный – дійови́й, діючий, дія́льний, акти́вний, чи́нний. [Не гучна́ про́повідь, а особи́стий при́клад ма́є дійову́ си́лу. Це ліки ду́же дію́чі. Не па́дають бі́льше му́ри Єрихо́нські од само́го сурмлі́ння: тре́ба живо́го дія́льного чи́ну (Єфр.). Акти́вна (чи́нна) оборо́на].
Де́йствие – 1) ді́я, ді́яння; 2) (*поступок*) учи́нок (*р.* -нку), чин, ді́ло, а́кція, (*о машине*) хід (*р.* хо́ду). [Ча́сом люде́й ті́льки га́рними слова́ми вмовля́ють, що-ж то ді́єю вла́сною мо́жна? (М. Вовч.). Фізи́чне ді́яння й протиді́яння. Ді́я – найпе́рша умо́ва дра́ми, і без ді́ї – дра́ми не бува́є (Єфр.). Тре́ба живо́го, дія́льного чи́ну (Єфр.). А́кції ма́ло в цій піє́сі, а самі́ розмо́ви]. *Привести* (*машину*) *в* **де́йствие** – пусти́ти (маши́ну) в хід. *Образ* **де́йствий** – пово́діння, пово́дження, спо́сіб пово́дження, (*гал.*) поступува́ння; роб. *Подражать чьему образу* **де́йствий** – пово́дитися так само́ як хтось, роби́ти чиї́м ро́бом. *Оказывать, оказать* **де́йствие***, производить, произвести, возыметь* **де́йствие** *на кого на что* – ді́яти, (поді́яти) на ко́го, (*влиять*) вплива́ти (впли́нути) на ко́го, на що; своє́ ді́ло (си́лу) чини́ти, вчини́ти, (свою́) си́лу ма́ти над ким. [Ді́яти на широ́кі ма́си наро́дні. Це при́кро поді́яло на ме́не. Погро́за такі́ впли́нула (ма́ла си́лу). Бре́хні своє́ ді́ло вчини́ли: непови́нну люди́ну ви́кинуто з грома́ди]. *Какое* **де́йствие** *произвело это на него*? – яки́й вплив, яке́ вражі́ння це на йо́го ма́ло (зроби́ло, спра́вило)? Як це на йо́го поді́яло? *Какое* **де́йствие** *оказало лекарство*? – Як поді́яли ліки на хо́рого? *Лекарство оказало хорошее* **де́йствие** – від ліків помогло́ся, ліки ма́ли до́бру си́лу. *Уничтожать, -жить* **де́йствие** *чар* – відробля́ти, відроби́ти. [Побіжу́ я в Хохі́тву до зна́хурки, – в нас є така́ ба́ба, що одро́бить. Одробля́є од при́стріту]. *Место* **де́йствия** – дійове́ мі́сце, дійо́вище. [Кривни́ця, дійове́ мі́сце тіє́ї леге́нди (Ол. Пчілка.)]. **Де́йствие** *в драмат. произведении* – ді́я, акт, відсло́на. [Дра́ма на три ді́ї = *в трёх действиях*]. **Де́йствие** *арифметическое* – аритмети́чна ді́я; 3) (*юрид.*) чи́нність (*р.* чи́нности), си́ла. [Найви́ща вла́да мо́же продо́вжити чи́нність того́ тимчасо́вого зако́ну. Зако́н не ма́є зворо́тної си́ли]. *Военные* **-ия** – військо́ві ді́ї (а́кції), воюва́ння.
Действи́тельно – спра́вді, на(в)спра́вжки, навспра́вжнє, напра́вду, допра́вди, ді́йсне[о], (*диалект.*) істо́тне, стеме́нно, (*пожалуй*) що-пра́вда. [Спра́вді все так і було́, як ти ка́жеш. Я це ді́йсно зна́ю. Я не зріка́юся: ко́ні істо́тне були́ в шко́ді. Стеме́нно так було́. Він, що-пра́вда, ходи́в до комо́ри, ті́льки-ж ні́чо́го не взяв].
Действи́тельность – ді́йсність, спра́вжність (*р.* -ности). [Ра́дісні мрі́ї і сумна́ ді́йсність. Чи воно́ жива́ спра́вжність, чи воно́ ма́рево?]. *В* **действи́тельности** – на ді́лі, спра́вді, на(в)спра́вжки, су́ще. [Ні́чо́го тако́го навспра́вжки́ не було́. На слова́х так, а на ді́лі ина́к. Яко́сь воно́ не так опи́сано, як спра́вді ді́ється (Грінч.). Продражни́ли його́ «Зимо́ю», а су́ще він прозива́вся «Гу́ркалом» (Конис.)]. *Соответствующий* **действи́тельности** – правди́вий, згі́дний з ді́йсністю. [З цього́ всього́ ви́дко, як до́бре зрозумі́ли чи́тане слухачі́ і яке́ правди́ве життя́ ба́чили в йо́му (Грінч.)].
Действи́тельный – ді́йсний, спра́вжній, справде́шній, правди́вий, і́сний, істо́тний; (*юрид.*) ді́йсний, чи́нний, правоси́льний, важни́й. [Ді́йсні чле́ни Акаде́мії Нау́к, або ордина́рні акаде́мики. Той зако́н ще й до́сі чи́нний. Ви́знали його́ нака́з за правоси́льний. Перевіря́ючи результа́ти голосува́ння, комі́сія одки́нула три го́лоси, як неважні́]. **Действи́тельный** *залог, грам.* – стан дія́льний.
Де́йствование – ді́яння.
Де́йствователь – дія́ч; чи́нник.

Де́йствовательница – дія́чка; чи́нниця.
Де́йствовать – ді́яти, чини́ти, ору́дувати. [Зако́ни, які ді́ють на на́шій терито́рії. Мо́ва – то могу́че знаря́ддя, щоб ді́яти на ду́ші лю́дські (Єфр.). Чині́ть, як зна́єте. Час не бала́кати, а ору́дувати]. *О машинах* – роби́ти, працюва́ти. [Чому́ пожа́р гаси́ли ві́драми, а не ки́шкою? – Бо ки́шка порва́лася, не роби́ла. На́ша маши́нка не ро́бить (не працю́є). Чи працю́є ваш телефо́н? – Ні, зопсува́всь, не працю́є]. **Де́йствовать** *в качестве истца или ответчика* – виступа́ти позовнико́м або відповідаче́м. **Де́йствовать** *справедливо, дурно* – ходи́ти пра́вим ро́бом, ходи́ти лихи́м ро́бом. **Де́йствовать** *по своему* – чини́ти по-сво́єму, ходи́ти свої́м ро́бом. **Де́йствовать** *по* (*чужой*) *указке* – ходи́ти у кого́сь на по́воді, слу́хати чиє́го го́лоса, (*гал.*) ходи́ти чиї́м три́бом. **Де́йствовать** *за одно* (*во вред кому*) – наклада́ти з ким про́ти ко́го. [Дочка́ з ворога́ми ба́тьковими про́ти його накладає (Мирн.)]. *Ничто на него не* **де́йствует** – ніщо́ його́ не бере́ (не йме), нічи́м його́ не ві́зьмеш, ніщо́ не ма́є над ним си́ли.
Де́йствующий – ді́ющий, дію́чий, діє[йо]ви́й, акти́вний, чи́нний. [Дію́щий вулка́н. Дію́че законода́вство. Дійова́ а́рмія. Тоді́ нача́льство само́ подба́є, щоб ото́й патріоти́зм зроби́вся си́лою акти́вною (Крим.)]. **Де́йствующие** *лица* – дійові́ лю́ди, дійові́ осо́би.
Де́ка – де́ка.
Декабри́ст – декабри́ст.
Дека́брь – гру́день (*р.* -дня).
Дека́брьский – грудне́вий.
Декаде́нт – декаде́нт.
Декаде́нтский – декаде́нський.
Декаде́нтщина – декаде́нство, декаде́нщина.
Дека́н – дека́н (*р.* -на).
Дека́нство – дека́нство.
Декати́рование, декатиро́вка – декатирува́ння, промо́чування.
Декати́ровать – декатирува́ти, промо́чувати (сукно́, щоб не збіга́лося).
Декатиро́ванный – декатиро́ваний, промо́чений.
Декатиро́вщик – декатирува́льник.
Де́кель – де́кель (*р.* -ля).
Деклама́тор – деклама́тор; (*любитель громких фраз*) деклама́ч.
Деклама́ция – деклама́ція, декламува́ння.
Деклами́рование – декламува́ння, виголо́шування.
Деклами́рованный – деклямо́ваний, ви́голошений.
Деклами́ровать – декламува́ти, виголо́шувати.
Декларати́вный – деклараті́вний. [Ті́льки декларати́вне ви́знання рівнопра́вности на́цій].
Декларацио́нный – деклараці́йний.
Деклара́ция – деклара́ція.
Деклари́ровать – декларува́ти, задекларува́ти.
Деклассі́ровать, -ся – декласува́ти, -ся. **Деклассі́рованный** – (з)декласо́ваний [Декласо́вана інтеліге́нція].
Деко́кт, *мед.* – деко́кт, (*вульг.*) деко́хт; ви́вар (*р.* -ру).
Декольте́ – декольто́ваний, -на. *Платье* **декольте́** – су́кня ни́зько ви́кочена і безрука́ва, [Вона́ була́ в бі́лій ви́коченій су́кні; тоне́нькі рученя́та і гнучка́ дитя́ча ши́йка вирізня́лися (Л. Укр.)].
Декольти́роваться – декольтува́тися; убира́тися в су́кню ни́зько ви́кочену і безрука́ву.
Декорати́вный – декорати́вний, оздо́бний. [Ди́кий виногра́д та и́нша оздо́бна по́росль].
Декора́тор – декора́тор.
Декора́ция – декора́ція. **Декорацио́нный** – декораці́йний.
Декори́ровать – декорува́ти, задекорува́ти. **Декори́рованный** – декоро́ваний, задекоро́ваний.
Деко́рум – деко́рум.
Декре́т – декре́т (*р.* -ту), нака́з (*р.* -зу); універса́л. *Утвердить что-н.* **декре́том** – задекретува́ти щось. *Издать* **декре́т** – ви́дати декре́та про що, задекретува́ти що.
Декрети́ровать– декретува́ти, задекретува́ти.
Де́лание – робі́ння, ро́блення, робо́та, ді́яння, чин, справля́ння. [Чи не з вели́кого робі́ння ти вже зголодні́в?! Справля́ння потрі́бних грома́ді робі́т (Л. Укр.)].
Де́ланно – вда́вано, вда́но, ро́бле[я]но. [Удава́но жва́ві о́чі (Неч.-Лев.). Яко́сь шту́чно, ро́бляно, ду́же низе́нько й химе́рно поклони́вся (Неч.-Лев.)].
Де́ланность – уда́ваність, ро́бленість. [Ро́бленість та претенсі́йність].

Дéланный – рóблений, (*притворный*) удáваний, удáний, (*поддельный*) підрóблений, при́браний, (*принуждённый*) си́луваний. [Рóблений пáтос. Почувáння не щи́ре, рóблене (Конис.). Прихи́льність при́брану бажáю показáти (Самійл.). Гу́мор той був і недóвгий, і си́луваний (Крим.)].
Дéлатель – дія́ч, працівни́к. [Жни́во вели́ке, а працівникíв мáло].
Дéлательница – дія́чка, працівни́ця.
Дéлать, -ся – роби́ти, -ся; *а отвлечённее* – дíяти, -ся, продíяти, -ся, чини́ти, -ся; виробля́ти, -ся. [Щó він, стари́й, тепер дíятиме за світí? (Грінч.). Мáти ду́же турбувáлася: щó таке продíється з її си́ном? (Крим.). Ой, бóже, що чини́ти? Благословíть нас, мáмо, коровáй виробля́ти]. **Дéлать** *плохое что-либо* – кóїти, витворя́ти. [Спусти́ їм, то такé закóють! (Котл.)]. **Дéлать** *своё дело исправно* – справля́ти, -ся, прáвити. [Ат собі чоловíчок був; а протé – своє́ дíло прáвив (Конис.)]. **Дéлать** *усердно* – роби́ти щи́ро, припадáти до робóти, пильнувáти. **Дéлать** *лениво* – роби́ти як не своїми. **Дéлать** *плохо, неаккуратно, нерачительно, нетщательно, кое-как, неумело* – партáчити, партóл[р]ити, бáзграти, погáнити, паску́дити, (*реже*) капáрити, крéмсати, глемуздáти. [Роби́ дóбре, не паску́дь]. *Изо всех сил* **дéлает** – як не перéрвéться! **Дéлать** *очень энергично* (*шутл.*) – перцювáти. **Дéлать** *медленно, мешкотно* – длу́батися, мару́дитися, мáцатися, мóмсатися, роби́ти як мóкре гори́ть, як чéрез пень колóду тягти́. **Дéлать** *легко, как бы играя* – за и́грашки роби́ти. [Та це вонá за и́грашки зрóбить!]. **Дéлать** *иначе* – инáчити, переинáчувати, переинáкшувати. **Дéлать** *не спеша, с толком* – покладáючи роби́ти. **Дéлать** *с оглядкой* (*шутл.*) – позирáти на зáдні колéса. [Позирáй, дíвко, на зáдні колéса (Конис.)]. **Дéлать** *по своему* – чини́ти свою́ вóлю, своїм рóбом (ладóм) ходи́ти, своїм бóгом роби́ти (піти́), узя́ти свою́ вóлю, роби́ти по-вподóбі. **Дéлать** *кому приятное* – догоджáти, чини́ти комý втíху. **Дéлать** *наперекор* – насупереки́ йти з ким, борозди́ти комý, що. **Дéлать** *по примеру* – у слід іти́. [У слід старóї попаді йде (Конис.)]. *Он может* **дéлать**, *что хочет* – йомý вíльний світ (вíльно) роби́ти що хóче. *Что будешь* **дéлать**? – що мáєш роби́ти? *Ничего не* **дéлать** – бáйдики би́ти, лéжня (лéжники) справля́ти, посидéньки справля́ти, ханьки́ м’я́ти, бимбувáти. [Бимбу́є, як жид у шабáш]. *Решительно ничего не* **дéлает** – і за холóдну вóду не берéться (не вíзьметься), áні до холóдної води́, ні кує́, ні мéле. *От нечего* **дéлать** – знічéв’я, від нíчого роби́ти. **Дéлать** *кого чем* – наставля́ти, настанови́ти когó за [на] кóго. [Настанóвлено йогó за сóцького]. **Дéлать, -ся, сдéлать, -ся** – ставáти, -ся, стáти, -ся (*о многих* – постáти). [Хто стає́ться вівцéю, тогó вовк з’їсть (Ном.). Ходíм, сéстро, лугáми та постáнем квіткáми (Чуб.)]. **Дéлаться** *каким-л.* – …íшати, …-шати (*от сравн. степ.*), *напр.* дурнíшати – **дéлаться** *глупым*, глáдшати – **д.** *жирным*, гíршати – **д.** *хуже*. **Дéлающий, -щая** *всё по своему* – своє́умець, -мка. [Такá вонá своє́умка, непокíрлива (М. Вовч.)]. **Дéлающий, -щая** *за раз несколько дел* – семидíльник, -ниця.
Делегáт, -тка – делегáт, -тка.
Делегáтский – делегáтський. [Делегáтські збóри].
Делегациóнный – делегацíйний.
Делегáция – делегáція.
Делеги́ровать – делегувáти, ви́делегувати когó.
Делёж, делёжка – дíльбá, ділени́на, (*раздел*) пóділ, паювáння, (*редко*) діляни́ця. [Привéзли арештáнтам хлíба, почалáся ділени́на. Все припáло йомý, без пóділу]. *Удобный для* **дележá** – подíльний. [Куплю вам мішóк не вели́ких, а мали́х груш, бо ті подільнíші].
Делёжный – дíльчий.
Делéние – 1) пóділ. [Пóділ людéй на прóстих і «вельмóжних» (Л. Укр.)]; 2) (*арифм.*) ділíння.
Делéц – ділóк (*р.* ділкá), ділови́к, дільни́к. [Син мій був ділóк. Дільникá і дíло боїться (Ном.)]. *Банковый* **-éц** – банкови́к.
Деликатéс, *мн.* **-сы** – делікатéса (*ж. р.*), *мн.* -си.
Деликáтность – делікáтність; (*вежливость*) ґрéчність, звичáйність, увíчливість; (*хрупкость*) тендíтність (*р.* -ности).
Деликáтничать – делікáтність розвóдити.
Деликáтный – делікáтний, (*вежливый*) ґрéчний, звичáйний, увíчливий, чéмний, (*хрупкий*) тендíтний. **Деликáтно** – делікáтно, ґрéчно, звичáйно, увíчливо, чéмно, тендíтно. *Самым* **деликáтным** *образом* – як-найделікатнíш(е), як-найзвичайнíш(е). *Достаточно* **д-но** – делікатнéнько.
Дели́льщик – ділíй (*р.* -ія́), діля́ч. [Ділії на луці сíно дíлять. Таки́х діля́чів у три ви́рви жену́ть].
Дели́мое, *арифм.* – дíленик, (*гал.*) діли́мок (*р.* -мка).
Дели́мость, *арифм.* – подíльність. *Признаки* **дели́мости** – ознáки подíльности.

Дели́мый – поді́льний, переді́льний.
Дели́тель, *арифм.* – ділі́тель. *См.* **Дели́льщик.**
Дели́тельный – ділю́щий, поділя́щий.
Дели́ть, -ся – ділі́ти, -ся, (*в том числе арифмет.*) поділя́ти, -ся, переділя́ти, -ся, паюва́ти. [То бу́де наш оте́ць і ма́ти ба́тьківщину на три ча́сті паюва́ти]. **Дели́ть** *добычу* – ділі́ти здо́бич, (*в грабит. жаргоне*) дува́нити, -ся. **Дели́ть** *разрезав, переломив что-либо* – (*в песнях*) перекра́юватися, переля́мюватися чим. [Ми з тобо́ю мов се́стри рі́дні жили́ – одни́м я́блучком перекра́ювались, одни́м пиріжко́м переля́мувались]. **Дели́ть** *на́ двое, на́ трое* – двої́ти, трої́ти. **Дели́ться** *с кем намерениями, мыслями и т. п.* – ділі́тися з ким (думка́ми). [З тобо́ю зви́кла я ділі́тися журбо́ю (Л. Укр.)]. *Склонный* **дели́ться** – поді́льчивий.
Дели́шко – ді́льце, справу́ночок (*р.* -чка), (*работишка*) робі́тка.
Де́ло – ді́ло (*ум.* ді́льце, ді́лечко), спра́ва; (*труд*) робо́та (*ум.* робі́тка), пра́ця; (*вещь*) річ (*р.* ре́чи); (*поступок, действие*) вчи́нок, чин, ді́я. [Я ді́ло все поробі́ла. Ділá незабу́ті дідів на́ших (Шевч.). Люди бра́лися до щоде́нних справ (Дн. Чайка). Того́ вимага́є на́ша націона́льна спра́ва. Всі спра́ви він но́сить у портфе́лі. Поста́вив у канцеля́рії дві ша́хви для справ. Ви на́дто обере́жні в спра́ві че́сти (Грінч.). За пра́цею час мина́є шви́дко. Лица́рська річ – у бо́ї поля́гти́. Да́вня се річ: ма́буть літ со́рок тому́ бу́де (Конис.). Чи́стий думка́ми і непоро́чний ді́ями]. *Плохо* **де́ло**! – ке́пська спра́ва! ке́пська робо́та! *Странное* **де́ло**! – ди́вна річ! чудасі́я! чудно́та! **Дела́** *тайные, которые нужно скрывать* – тає́мнощі (*р.* -щів). *По* **де́лу** – за ді́лом, за спра́вою. [Я прийшо́в до вас за ді́лом]. *По* **дела́м** (*поручениям*) – за ору́дками. [Ня́ньку посила́ла за ору́дками (Л. Укр.)]. *По этому* **де́лу** – в цій спра́ві. *По* **дела́м** *службы* – в спра́вах службо́вих. *Сидеть, быть без* **де́ла** – сиді́ти, згорну́вши ру́ки, посиде́ньки справля́ти, ле́жні (си́дні) справля́ти. *Браться за* **де́ло** – бра́тися до робо́ти. *Браться не за своё* **де́ло** – не за свою́ спра́ву бра́тися, ши́тися не в своє́ ді́ло (Конис.). **Де́ло** *обстоит так* – спра́ва стої́ть так. [Тепер спра́ва стої́ть іна́кше]. *Известное* **де́ло** – звісно, звича́йно, відо́ма (пе́вна) річ, ска́зано. [Ска́зано: куди́ го́лка, туди́ й ни́тка]. *Ясное* **де́ло** – види́ма річ. *Виданное ли, слыханное ли* **де́ло**? – чи чу́вано, чи ви́дано? (*провинц.*) чи-ж ви́дансько? **Де́ло** *житейское* – світова́ річ. **Де́ла** *нет до чего* – ба́йдуже про що. *Не было* **де́ла** *до кого, чего* – ба́йдуже було́, не дохо́дило ді́ла. [Не дохо́дило мені до них ді́ла]. *Не твоё* **де́ло** – то не твоя́ спра́ва, то́бі до цьо́го засъ, за́ськи [Ігу́мену – ді́ло, а бра́тії – засъ], (*шутл.*) не твоє́ ме́леться. *Это* **де́ло** *другое* – це що і́нше, це і́нша річ. *В чём* **де́ло**? – в чо́му річ? в чім си́ла? про що йде́ться? **Де́ло** *вот в чём* – річ ось яка́. *В том-то и* **де́ло** – а тож-то, ото́ж-то й є, тож-то й воно́, тим бо й ба, не тож бо то й що, не по чім б'є, як не по голові́. [Ми не то́ю доро́гою ї́демо? – А тож-то, що не то́ю. Він хоті́в-би коня́ку купи́ти, та тим бо й ба – гро́шей нема́]. *Не в том* **де́ло** – не в тім річ, не про те річ, не про те мо́ва мо́виться, не в тім си́ла. [Не в тім си́ла, що кобі́ла си́ва, а в тім що не везе́]. *То-ли* **де́ло** – і́нша річ, хіба́ така́ річ? нема́ кра́ще, як; нема́ в сві́ті, як. [Не люблю зими́, нема́ в сві́ті, як лі́течко святе́. Неохо́та йому́ працюва́ти; хіба́ така́ річ – пи́ти!]. *Не к* **де́лу** – не до-ді́ла, не до-ре́чи, не в лад. *Пойти в* **де́ло** – піти́ в на́добу, піти́ до ді́ла. *Если уж до чего* **де́ло** *дойдёт* – коли вже до чо́го (то́го) ді́йдеться, як до чо́го (то́го) ряд ді́йде. *Ей до всего* **де́ло** – без не́ї вода́ (ніде́) не освя́титься. *Иметь* **дела́** *с кем* – ма́ти спра́ви (стосу́нки = *отношения*) до ко́го (*или* з ким). *Я совсем не имею с ней* **де́ла** – жа́дного ді́ла в ме́не з не́ю нема́, не приче́тний я зо́всім до не́ї. *Моё* **де́ло** *сторона* – моя́ ха́та з кра́ю. *Плёвое* **де́ло** – дурни́ця, пусте́, пустячи́на, ка́-зна-що. *Статочное-ли* **де́ло** – чи мисли́ма річ? чи подобе́нство? чи годи́ться-ж? *А мне что за* **де́ло**? – а мені що до то́го? а мені яке́ ді́ло? а мені яко́го ба́тька го́ре? *Что* **де́ло**, *то* **де́ло** – що пра́вда, то пра́вда; що до путтящ, то до путтящ. *Это* **де́ло** – це до́бре, це гара́зд, це до ді́ла. *Это особое* **де́ло** – се і́нша річ, се і́нша стать. *То и* **де́ло** – раз-у-ра́з, раз-поз-ра́з, раз-по́-ра́з, знай. [Коло його знай спомина́ють літопи́сці дру́ге голосне́ ім'я́ – Оста́па Дашко́вича (Куліш)]. *В чём* **де́ло**? – що ста́лося? про що річ? у чо́му спра́ва? *В самом* **де́ле**, *на самом* **де́ле** – спра́вді, *см.* **В действи́тельности.** *На словах, что на санях, а на* **де́ле**, *что на копыле* – на слова́х, як на цимба́лах, а на ді́лі, як на талала́йці. *Судебное* **де́ло** – судова́ спра́ва. [Він ви́грав у суді́ свою́ спра́ву. Неха́й судці́ розберу́ть ту́ю спра́ву. З ба́бою і ді́дько спра́ву програ́в]. *Тяжебное* **де́ло** – по́зов (*р.* по́зву). *Военное* **де́ло** – військова́ спра́ва. *Комиссариат иностранных* **дел** – комісарія́т закордо́нних справ. *Золотых* **дел** *мастер* – золотни́к, золота́р (*р.* -ря́) (*ум.* золота́рик).
Де́льце, *см.* **Дели́шко.** [Є ді́льце, дя́дечку, до вас].
Делови́тость – ділови́тість (*р.* -тости).
Делови́тый – ділови́тий, ділови́й. **Делови́то** – ділови́то.

Делово́й – 1) *см.* **Делови́тый**; 2) ділови́й. [Ділові́ візи́ти (Коцюб.). Серед ділово́ї розмо́ви (Крим.)].
Делопроизводи́тель – ділово́д. [Він на поса́ді ста́ршого ділово́да].
Делопроизво́дство – ділово́дство. [Ділово́дство прова́диться украї́нською мо́вою. Все́ньке ділово́дство в цій спра́ві пере́слано до прокуро́ра].
Де́льно – до-ді́ла, до-ладу́, (*кстати*) до-ре́чи, (*путёво*) до-пуття́. [Дарма́, що молоди́й, а гово́рить до-ді́ла. Що зро́бить, усе до-пуття́].
Де́льность – ді́льність (*р.* -ности).
Де́льный – пу́тній, путя́щий, дола́дній, до-ді́ла. [Як говори́ти, то щось пу́тнє. Чолові́к він путя́щий. Дола́дній хло́пець, не шиба́й-голова́ яки́йсь]. *Его речь* **де́льная** – в нього мо́ва до-ді́ла.
Де́льта – де́льта.
Дельтови́дный, -обра́зный – дельтува́тий.
Дельфи́н – дельфі́н, морська́ свиня́. [Там стра́шно бо́рсався дельфі́н, чи морська́ свиня́ (Неч.-Лев.)].
Деля́нка – ді́ля́нка, дільни́ця, па́йка.
Демаго́г – демаго́г.
Демагоги́ческий, -ги́чный – демагогі́чний.
Демаго́гия – демаго́гія.
Демаркацио́нный – 1) демаркаці́йний, відмежува́льний. **-ная** *черта или линия* – демаркаці́йна (відмежува́льна) лі́нія, сму́га; 2) погранйчний, демаркаці́йний. **-ные** *войска* – демаркаці́йні (погрaни́чні) військá.
Демарка́ция – демарка́ція, відмежува́ння.
Демаскирова́ть *кого* – зніма́ти ма́ску з ко́го, здира́ти з ко́го личи́ну, демаскува́ти, *сов.* здемаскува́ти; (*переносно*) виявля́ти щось (*напр.* батаре́ю), виво́дити кого́ на чи́сту во́ду. **Демаски́рованный** – здемаско́ваний.
Деме́ственник – деме́стик, демествяни́к (Іпат. літ.).
Деме́ственный – деме́ствений.
Деме́ство – деме́ство.
Демикото́н – демікото́н.
Демисезо́нный – демісезо́новий.
Демобилиза́ция, демобилизи́рование – демобіліза́ція, демобілізува́ння.
Демобилизи́ровать – демобілізува́ти, *сов.* здемобілізува́ти. **Демобилизи́руемый** – демобілізо́ваний. **Демобилизи́рованный** – здемобілізо́ваний.
Демокра́т, -тка – 1) демокра́т, -тка, прихи́льник, -ниця наро́дньої вла́ди; 2) народолю́бець (*р.* -бця), -ниця, -бка.
Демократиза́ция, демократизи́рование – демократиза́ція, демократизува́ння.
Демократизи́ровать – демократизува́ти, *сов.* здемократизува́ти.
Демократи́ческий – 1) демократи́чний, народопра́вний. [Народопра́вний лад]; 2) народолю́бний, простолю́дний. [Були́ в них зви́ча́ї простолю́дні, не аристократи́чні (Куліш)]. **Демократи́чески** – демократи́чно, по-демократи́чному.
Демокра́тия – демокра́тія; народопра́вство.
Де́мон – де́мон, (*ругат.*) ге́мон; *см.* **Бес, Дья́вол, Чорт, Сатана́.**
Демони́зм – демоні́зм (*р.* -му).
Демони́ческий – демоні́чний. [Демоні́чна нату́ра. Демоні́чні істо́ти].
Де́монов – де́монів, (*руг.*) ге́монів (*ж. р.* -нова).
Де́монский – де́монський, (*ругат.*) ге́монський.
Демонстра́ция – 1) демонстра́ція. [Політи́чна демонстра́ція]; 2) демонструва́ння. [Демонструва́ння анатомі́чних препара́тів].
Демонстри́ровать – демонструва́ти, *сов.* задемонструва́ти. **Демонстри́руемый** – демонстро́ваний. **Демонстри́рованный** – задемонстро́ваний.
Демонстрати́вный – демонстрати́вний. **Демонстрати́вно** – демонстрати́вно, на по́каз.
Деморализа́ция – деморалізáція, здеморалізува́ння, розбе́щеність (*р.* -ности), розледа́щі́ння, розледащі́лість (*р.* -лости).
Деморализи́ровать, -ся – деморалізува́ти, -ся, *сов.* здеморалізува́ти, -ся, розбе́щувати, -ся, *сов.* розбе́стити, -ся, розледащі́ти. **Деморализи́рованный** – здеморалізо́ваний, розбе́щений, розледащі́лий, розледа́щений.
Де́мос – де́мос (*р.* де́мосу), про́стий люд.
Демья́нка, *бот.* – баклажа́н (чо́рний).
Денатури́рованный *спирт* – денатуро́ваний спирт, денатура́т, недогі́н (*р.* -го́ну), ґанжа́.

[Од недогóну óчі слíпнуть].
Денационализáция – денаціоналізáція, денаціоналізувáння, (*только о людях*) винародóвлення.
Денационализи́ровать, -ся – денаціоналізувáти, -ся, зденаціоналізувáти, -ся, (*только о людях*) винародовля́ти, -ся, ви́народовити, -ся. **Денационализи́рованный** – зденаціоналізóваний, (*только о людях*) ви́народовлений. [Зденаціоналізóвані буди́нки мáли-б перейти́ на привáтну влáсність. В Амéриці нáші емігрáнти гýсто-чáсто винародóвлюються].
Дéнди – дéндий (*р.* -ия). [Підрóблюється під мóду лóндонських дéндиїв].
Дéнежка – шаг, шажóк (*р.* шажкá), шéляг; гріш (*р.* грошá). [Він лáманого шагá (шéляга) не варт. Хто старóму, а дівчáта – шажóк міхонóші (Шевч.). Багáто, як за гріш мáку].
Дéнежки – грошеня́та, грóшики. [Грошеня́т йомý бáтько чималéнько поки́нув. Тáк не вíзьмеш, давáй грóшики!].
Дéнежник – гамáн, гаманéць (*р.* -нця́), кали́тка.
Дéнежный – грошéвий, грошови́й. **Дéнежные** *повинности* – óплатки́. [Оплатки́ тії за хáту поплати́ли: і городські́ і зéмські, і в казнý, і ще якісь (Крим.)]. **Дéнежное** *пособие* – підсóбні грóші (*букв.*: *вспомогательные деньги*) грошé[ó]ва допомóга. [Два рази́ давáли з завóду по карбóванцю підсóбних грóшей]. **Дéнежный** *штраф* – пеня́, грошовá кáра. **Дéнежный** *сбор* – збирáння грóшей. **Дéнежное** *обращение* – óбіг грóшей. **Дéнежный** *человек* – грошови́тий чоловíк, грошови́к.
Денёк, денёчек – дни́на, дни́нка.
Денни́к – зáгорóда.
Денни́ца – 1) світáння, світáнок (*р.* -нку); 2) світовá зоря́, світовá зірни́ця, порáння, врáнішня зоря́.
Деннóй – дéнний, удéнішній. [Оце молокó врáнішнє, а оце вдéнішнє].
Дéнно-*нóшно* – і день і ніч, і вдень і вночí.
Денскóй. *День*-**денскóй,** *см.* **День.**
Денти́н, *анат.* – денти́н, зубовинá, зубинá. [Складáються зýби з дуже міцнóї матéрії – денти́ну (зубини́) (Троян.)].
Денщи́к – (*у запорожцев*) джýрá, (*в русском войске*) офіцéрів слугá, деньщи́к.
День – день (*р.* дня), (*ум.* деньóк, деньóчок: *ув.* дни́ще), дни́на (*ум.* дни́нка, дни́нонька; *почти без мн. ч.*). [Не все деньóк, бувáє і дни́ще. Ї́в разíв із п'ять на дни́ну. У субóту на годи́нку, у недíлю на всю дни́нку. Дни́нонька погóжа (Крим.)]. *Присутственный, неприсутственный* **день** – урядóва, неурядóва дни́на. *Белый* **день** – бíлий день, (*реже*) стари́й день. [Співáють, а надвóрі вже стари́й день (Свидн.)]. **День** *наступает* – дніє. **День**-*денской* – увесьдéнечки, день-дéнечки, день-дéнно, увéсь день, цілíсінький день. **Днём** – удéнь. *В тот* **день** – тогó дня. *На тех* **днях** – ти́ми дня́ми. [Стáлося ти́ми дня́ми]. *На* **днях** – ци́ми дня́ми. *На следующий* **день** – навзáвтра, дрýгого дня. [Навзáвтра, як розви́дніло, пішóв до мóря]. *Третьего* **дня** – позавчóра, завчóра, передучóра. *В один из* **дней** – однóго дня. [Сидíв я, однóго лíтнього дня, в своїй кімнáтці (Крим.)]. *В* **день**, *в течение* **дня** – дéнно, за день. [Якá я́ма давáла дві, а яка й по п'ять бóчок дéнно (Франко)]. *В продолжение целого* **дня** – чéрез цілíсінький день, прóтягом цíлої дни́ни. [Окрóме сухóго хлíба через цілíсінький день нічóго не побáчить (Квітка)]. **День** *идёт за* **днём** – день по дню минáє. *В течение одного и того же* **дня** – тієї сáмої дни́ни, оби́день, обидéнкою, обíддень. [Я обидéнкою спрáвлюсь: урáнці поїду, а на ніч і додóму. Як обíддень хóчеться із'ї́здить у Борзнý, дак устаю удóсвіта. Мені трáпилося бáчити, як оби́день ховáли дочкý й мáтку]. *Сделанный в один* **день** – обидéнний. [Щоб злови́ти вíдьму, трéба зроби́ти обидéнну бóрону]. *Продолжающийся целый* **день** – цілодéнний. *Несколько* **дней** – скíлькись день. *На несколько* **дней** (*об отпуске, поездке и т. п.*) – кількадéнний. *В течение первых* **дней** – у пéрших днях. *Изо*-**дня-в-день** – день крізь день, день-у-дéнь, день при днéві. *Со* **дня** *нá* **день** – день одó дня, з дни́ни на дни́ну (на дрýгу). **День** *за* **днём** – день по-за день, день за день. [День по-за день – так і пропáла спрáва]. *Каждый* **день** – що-дня́, що-дéнь, день-у-дéнь. *С каждым* **днём** – з кóжною дни́ною, від дня до дня. [А тимчáсом від дня до дня Соломóн мудри́вся (Рудан.)]. *Каждые два, каждые три* **дня** – що-два дні, що-три дні. *Спустя два-три* **дня** – за два дві, за три дні, по двох, по трьох днях. *По сей* **день** – по сью́ю дни́ну, пони́ні, аж дóсі, дотепéр. *Проводить, провести* **день** – днювáти, переднювáти, день з(о)днювáти. *Рабочий* **день** – робóчий день. *Четверть рабочего* **дня** – опрýг. [З рáнку до снíдання – опрýг, до обíд – дрýгий, до пóлудня – трéтій, до вéчора – четвéртий]. **Чорный** *день* – чóрний день, скрутни́й (сутýжний) час. [Про грóші про чóрний день вонá нікóли не дбáла (Мирн.)]. *Красные* **дни** – я́сні (гáрні) дні, (*только*

перен.) розкóші. **День** *без росы* – суховéнь (*р.* -вня́). *Добрый* **день** (*приветствие*) – добри́день. [На добри́день вам!]. *Желать доброго* **дня** – на день дóбрий (на добри́день) давáти, на добри́день поклони́тися.

Дéньга (*монета*) – дéнежка. [Хоч дéнежка в кармáні, та на сто рублів чвáни (Ном.)].

Деньгá – грошвá, гріш (*р.* грошá). [Грошви́ багáцько мáли. А зарóбите якý копíйку, злóжите до кýпи, от і гріш бýде про вся́кий ви́падок (Коцюб.)].

Дéньги – грóші, гріш (*р.* грошá), (*средства*) кошт, (*шутл.*) купи́ло, плати́ло, побрязкачí. *Большие* **дéньги** – вели́кі грóші, вели́кий гріш, вели́кі кóшти; (*деньжищи*) грошвá; (*деньжонки*) грошеня́та, грóшики. [З гроши́ма куди схóчеш – доскóчиш. З грíшми лéгше жи́ти на світі. Пропáли усí кóшти громáдські – рублíв мóже 400 – 500, а як на ті часи́ і для таки́х людéй незамóжних, – то то був гріш не аби́-який (Доман.). Усé селó перевíшай – такóї грошви́ не зберéш. Та вже чим хоч, а тíльки зведи́ її – я кóшту не пожалíю (Квітка). Хи́тро-мýдро і невели́ким кóштом (Котл.) = *не за большие* **дéньги.** Чом не кýпиш? – Бо купи́ла не мáю. Плати́ти трéба, а плати́ла нíде взя́ти (Конис.). Аби булú побрязкачí (побренькачí), то бýдуть і послухачí (Ном.)]. **Дéньги** *медные, серебряные* – мід(н)якú, срібнякú, срíбні. *Мелкие* **дéньги** – дрібнякú. *Наличные* **дéньги** – готóві грóші, готíвка, (*редко*) готови́зна, готови́к. *Кормовые* **дéньги** – харчовé, харчові грóші. *Прогонные* **дéньги** – прогóни. **Дéньги** *не заработанные, доставшиеся даром* – дурні грóші, лéгкий гріш. *Обратить в* **дéньги** – повернýти в грóші, згроши́ти. [Як їхатимуть уже відсіль на Кавкáз на житлó, то сей садóк згрошáть]. *За* **дéньги** – за грóші, заплáтно. *Без* **дéнег** – беззаплáтно, за дýрно, за так грóші (грóшей), за спаси́бі. *Недостаток в* **деньгáх** – сутýжно на грóші, грошовá скрýта. **Дéнег** *нет* (*шутл.*) – на грóші сýхо, в кешéні гудé, в кешéні вітри́ віють (дюдя свисти́ть). *Вот уже и нет* **дéнег** – от і по грóшах. *Быть при* **деньгáх** – мáти грóші. *Не имеющий* **дéнег** (*шутл.*) – безгрíшний. [Ми зóвсім безгрíшні: ні гріхíв, ні грóшей не мáємо]. **Дéнег** *куры не клюют* – грóшей до смýтку, до бíса, до чóрта. *Любящий* **дéньги** – грошолю́бний, грошолю́б.

Деньжóнки – грошеня́та, грóшики; *см.* **Дéнежки.**

Департáмент – департáмент (*р.* -ту).

Департáментский – департáментський.

Депéша – депéша (*р.* -ші).

Депó – депó. *Пожарное* **депó** – пожáрня, пожéжня.

Депози́т – депози́т (*р.* -ту). **Депози́тный** – депози́товий, депози́тний.

Депутáт – депутáт, посóл (*р.* послá), ви́бірний. [Він посóл австрíйського парлáменту. Отакé-то прошéння написáли і послáли ви́бірних з громáди в Кам’янéць до самóго архірéя (Свидн.)]. *Быть* **-том** *в парламенте, сейме* – послувáти. **Депутáтский** – депутáтський, посóльський.

Депутáтство – депутáтство, послувáння.

Депутáция – депутáція.

Дербá, дерби́нá – облíг (*р.* -лóгу) порóслий чагарникóм.

Дербéнник, *бот.* Lythrum L. – твердя́к, залізня́к чóрний, червóний, польові васи́льки (*р.* -ків), підберéжник.

Дербовáть – орáти (копáти) облíг, цілинý.

Дерви́ш – дервíш. **Дерви́шество** – дервішíвство, дервішувáння. **Дерви́шский** – дервішíвський.

Дёрг – сіп, смик, скуб, шарп.

Дёргалка – смикáльце, (*для выдёргивания сена из стога*) клю́чка.

Дёргание – сíпання, сми́кáння, шáрпання; тóргання. *Постоянное* **дёргание** – сіпани́на, смикани́на; торгани́на. **Дёргание** *зá волосы* – скýбка, скубáння, скубани́на.

Дёрганцы, дёргань – плóскінь (*р.* плóскони). [Вонá плóскінь брáла].

Дёргать, дёрнуть, дергонýть – сíпати, сіпнýти, сіпонýти; сми́кáти, смикнýти, смиконýти; шáрпати, шáрпнýти, шарпонýти, (*двери, окна*) тóргати, тóргнути, торгонýти. [То не ми́ла злéгка тóргає уночí моє́ вікнó (Крим.). Вітер тóргає вікóнницями; о, чýєте, як торгонýв!]. **Дёргать** *за ухо, за волосы* – скýбти, поскýбти, скубонýти; чýбити, початчýбити. **Дёргать** *дёрганцы, посконь* – брáти плóскінь. **Дёрнула** *меня нелегкая* – надалó менí, надáв менí нечи́стий. **Дёрнул** *водки* – смикнýв (смиконýв) горілýхи, хлиснýв горíлки. **Дёрганный** – сíпаний, шáрпаний, тóрганий; (*о поскони*) брáний. **Дёрнутый** – сіпнýтий, смикнýтий, шарпнýтий, скубнýтий, чýблений.

Дёргаться, дёргиваться, дёрнуться – сíпатися, сіпнýтися, сіпонýтися, сми́кáтися, смикнýтися, смиконýтися, шáрпатися, шарпнýтися, шарпонýтися, тíпатися, тіпнýтися. [Обли́ччя йомý тíпається; оцé й нічóго нáче, а дáлі як тіпнéться, так аж диви́тися

стра́шно].
Дерга́ч, *зоол.* – деркá́ч, (*гал.*) петрó (Вхр.), рапá́ч, рапчá́к (Вхр.).
Дерго́та – кóрчі, (*на лице*) ми́шка; (*чаще у скота*) перелóги.
Дереве́й, *бот.* – деревíй, серпоріз, кривá́вник.
Деревене́ть, *см.* **Деревяне́ть.**
Деревéнский – сí[é]льський; (*крестьянский*) селя́нський. **Деревéнский** *ребёнок* – селючá (*р.* -чá́ти). *По* **деревéнски** – по-сільському.
Деревéнщина (*о людях*) – селю́к, *ж.* селю́чка, мугúр (*р.* -ря́), (*увел.*) мугиря́ка, *ж.* мугúрка.
Деревéнька, деревýшка – сільцé, сéлечко, слобíдка, присíлочок. [Через нá́ше сільцé вéзено деревцé].
Деревни́шка – поганéньке сільцé, слобíдка.
Дерéвня – селó, слободá, присíлок. [Нá́ше селó – то такú селó, а Лукíвка – тíльки присíлок наш, і лукíвці до нá́шої цéркви хóдять]. *Несколько* **деревéнь**, *составляющих одно имение или одну общину* – ключ.
Деревýшка, *см.* **Деревéнька.**
Дéрево – дéрево (*мн.* дéревá) (*в песнях*) дрéво, (*ум.* дерéвцé, дрéвко; *соб.* дéрево, дерéв’я, *ср. р.*). [Не рубá́й дéрев! Що тут дерíв за цей год порýбано! Помостú гніздéчко у садóчку, на висóкім дрéвкý, на яворкý (Чуб.). І скрізь у дворí зеленíло дéрево (Грінч.). Круг йóго – зрýбане дерéв’я і пенькú свíжі (М. Вовч.)]. *Одно* **дéрево** – деревúна, (*в песнях*) древúна. [Увéсь садóк – три деревúні та й тíльки]. *Кусочек* **дéрева** – деревúнка. [Борóдавки зганя́ють деревúнкою від хрестá]. *Срубленные для постройки* **дерéвья** – *соб.* дерéвня (*ж. р.*). [Хтíли хá́ту будувá́ти, зачалú вже возúти дерéвню]. **Дéрево** *лесное, не плодовое* – лісовинá; *такое же плодовое* – дúчка. [Ця грýша – дúчка, грýші з нéї терпкí й давлю́чі]. **Дéрево** *садовое, плодовое* – садовинá. **Деревцó** *плодовое, выросшее из зёрнышка* – зернúця, сíянка. [Я насíяв торíк груш та я́блунь, так тепéр зернúці в аршúн. Ці грушкú мóжна й повирýблювати, бо це не щéпи, а сíянки]. *Молодое дикорастущее* **деревцó**, *взятое для окулировки* – живéць (*р.* -вця́), дичóк (*р.* -чкá). **Дéрево**, *оставленное при порубке леса* – насíнник, мая́к. **Д.** *отмеченное знаком для обозначения межи* – кляковé дéрево. **Д.** *высокое, стройное* – стрімкé дéрево, гончá́к. **Д.** *дуплистое* – дупля́к, дуплíй. [Дуб дуплíй]. **Дерéвья** *с искривленными, уродливыми стволами* – кривундя́ччя, корчá́нь, кривакú. **Дéрево** *в несколько кривых стволов* – корчагóвина. [Отсю́ корчагóвину теж мóжна зрубá́ти, а отсьогó дубкá – покúнути: він одúн і рівнéсенько ростé]. **Дерéвья** *корявые, преимущественно дубы* – кордубá́ччя. **Д-во** *с раздвоенным стволом* – розкаря́ка (*сущ.*), розкаря́кувате (*прил.*). **Д.** *сросшееся* – зрóстень. **Д.** *засохшее на корню* – сухостíй (*р.* -стóю), суш (*р.* -ші), сушнúк. [Це дрóва погá́ні, з сухостóю, вонú мá́ло гріють. Це не садóк, а самá суш]. *Сучковатые, изогнутые куски* **д-ва**, *употребл. для постройки лодочных рёбер* – колю́би. *Искривленное* **дéрево**, *выкопанное с корнем, идущее на полоз в санях* – копанúця (*гал.*). *Кривой кусок* **дéрева**, *идущий на полозья* – скорсúна, кривýля. *Отрубок* **дéрева**, *грубо отделанный для приготовления из него ложки, клёпки* – гентúна (Шух.). **Д.** *для курительной трубки* – лупехá, злýпок (Вас.). **Д.** *сломанное, вывернутое ветром* – вітролóм, вúворотень (*р.* -тня). **Д.** *с трещинами в коре, проникающими до древесины* – вітрувá́те. *Сгнившее* **д.** – струпішíле, порохнó. *Нанесенное полой водой* **д.** – бережня́к, правúння. *Роща или купа* **дерéвьев** *одной породы* (*и сорт* **дéрева** *для поделок*) *обозначается окончанием* -úна: *берестовое* **д.** – берестúна. [Пішлú в берестúну збирá́ти хмиз. Обýх зрóблено з берестúни]; *березовое* **д.** – берéзина; **д.** *боярышниковое* – глодúна; **д.** *буковое* – бýковина, бучúна; **д.** *вербовое* – вербúна; **д.** *вишнёвое* – вишнúна; **д.** *вязовое* – ільмúна, вильмúна; **д.** *грабовое* – грабúна; **д.** *грушевое* – грушúна; **д.** *дубовое* – дубúна; **д.** *калиновое* – калинúна; **д.** *кедровое* – кедрúна; **д.** *кленовое* – кленúна; **д.** *липовое* – лúпúна; **д.** *ольховое* – вільшúна; **д.** *ореховое* – (г)орíшина; **д.** *осиновое* – осúчина; **д.** *сосновое* – соснúна; **д.** *терновое* – тернúна; **д.** *тиссовое* – тисúна; **д.** *тутовое* – морвúна; **д.** *черёмуховое* – черéмшúна; **д.** *черешневое* – черéшина, черéшнина; **д.** *яблоневое* – яблунúна; **д.** *яворовое* – яворúна; **д.** *ясеневое* – ясенúна; **д.** *эбеновое* – гебé[а ́]н.
Деревообраба́тыватель – деревообрóбник.
Деревообраба́тывающий – деревообрóбний. [Деревообрóбна промислóвість].
Деревцó – деревцé, (*в песнях*) дрéвко. **Деревцá**, *которыми украшают хаты и дворы в Троицын день* – клечá́ння, май; *одно такое* **деревцó** – клечанúна.
Деревя́га – калатá́льце (на шúї у корóви абó волá).
Деревя́жка, *см.* **Деревя́шка.**
Деревянéть, деревéть – деревíти, деревенíти, дерев’янíти, дубíти; (*только о теле*)

те́рпнути, (*вульг.*) коцубі́ти. [У ха́ті хо́лодно, ру́ки й но́ги дубі́ють. Пишу́, поки аж рука́ почина́є те́рпнути. Но́ги поте́рпли].
Деревяни́к, *зоол.* – ша́шель (*р.* ша́шеля).
Деревяни́стость – дерев'яни́стість (*р.* -тости).
Деревя́нистый – дерев'яни́стий [Гру́ші несмачні́, дубува́ті, дерев'яни́сті], (*древовидный*) деревча́тий, дереви́стий. [Росли́ ці́лі ліси́ з дереви́стих па́поротів (Тутк.)].
Деревяни́ть – дереви́ти що. [Жах деревить ті́ло (Коцюб.)].
Деревя́нка, *бот.* – кур-зі́лля.
Деревя́нный – дерев'я́ний, деревля́ний, деревни́й. **Д-ые** *части в плуге* – деревí́нь (*р.* -ві́ни). **Д-ые** *изделия* – дерев'я́ні (деревні́) ви́роби, (*собир.*) дере́вня (*ж. р.*). [Ко́ле́са, ви́ла й и́нша дере́вня]. **Д-ое** *масло* – оли́ва. **Д-ая** *башка* (*брань*) – дурна́ (бара́няча) голова́, дурна́ макі́тра, дубоголо́вий бо́вдур.
Деревя́шка – 1) деревинка [Ви́тягни деревинку з ка́ші]; (*для обтяжной пуговицы*) дерев'я́нка; 2) (*костыль или приделанная нога*) ми́лиця, дерев'я́нка, ку́ля́. [Коло пу́стки на ми́лиці моска́ль шкандиба́є (Шевч.). Оттак, як бач, на дерев'я́нці шкандиба́ю (Гліб.). Він на ку́лі хо́дить].
Дёрен, *бот.*, Cornus – де́рен (*р.* де́рну), кисле́ць (*р.* -лецю́), (*с турец.*) кизи́л (*р.* кизилу́).
Держа́ва – держа́ва.
Держа́вец – держа́вець (*р.* -вця), воло́да́р (*р.* -ря́).
Держа́вность – держа́вність (*р.* -ности).
Держа́вный – держа́вний, володáрний, (*стар.*) влади́чний. **Держа́вно** – держа́вно, володáрно, влади́чно. [Влади́чно пра́вити моря́ми (Куліш)].
Держа́вствовать – володарюва́ти, царюва́ти, панува́ти над ким, над чим.
Держа́лень – пору́чата (*р.* -чат), по́ручні (*р.* -чнів); *см.* **Пери́ла.**
Держа́лка (*сабли, меча, метлы, черпалка*) – держа́лно, держа́к; (*топора*) топори́ще, топори́сько; (*цепа*) ціпи́лно; (*кнута*) пу́жално; (*кочерги*) кочержи́лно; (*лопаты*) лопати́лно; (*заступа*) заступи́лно; (*ведра, корзины*) ду́жка.
Держа́льцы, *типогр.* – де́ржальці (*ед.* де́ржалець).
Держа́ние – держа́ння, трима́ння. **Держа́ние** *стражи* – чатува́ння.
Держа́тель, *юрид.* – держа́льник, переде́ржець (*р.* -жця), де́ржець (*р.* -жця), *особ. в сложных*: *бумаго***держа́тель** – папероде́ржець, (*обладатель*) володі́лець (*р.* -льця), посіда́ч.
Держа́ть, -ся, де́рживать, -ся – держа́ти, -ся, трима́ти, -ся. [Вона́ держи́ть мою́ ру́ку. А він – держи́ться мене́, як сліпи́й поводáтаря. Як соба́ка стері́г ха́ту, то його́ й трима́ли]. **Держа́ть** *себя* – держа́ти себе́, пово́дитися, трима́тися. [Люби́ла чепури́тися й держа́ла себе́ ду́же чи́сто. До́вго він навча́в їх, як ма́ють пово́дитися в гости́ні (Крим.). Трима́лася ду́же такто́вно]. *Важно, гордо* **держа́ть** *себя* – пово́дитися пи́шно, пиша́тися, гонорува́ти, -ся, згі́рда трима́тися, (*насмешл.*) пиндю́читися. [Так-то вже гонору́є: про́стому чолові́кові і руки́ не пода́сть]. **Держа́ть** *кого в руках, в своей власти* – ма́ти (держа́ти, трима́ти) кого́ в ла́пах, у жме́ні, в кулаці́. **Держа́ть** *наготове* – держа́ти напоготі́ві, насторожи́ти що. [Гайдама́ка стої́ть, насторожи́вши спи́са]. **Держа́ть** *правее* – бра́ти цабе́, право́руч. **Д.** *левее* – бра́ти цоб (соб), ліво́руч. **Держа́ть** *временно* – переде́ржувати кого́, що. **Держа́ть** *чью сторону* – держа́ти (тягти́) ру́ку за ким, стоя́ти за ким, за ко́го. **Держа́ться** *вместе* – гу́рту (ку́пи) трима́тися, ку́питися. **Держа́ться** *за одно* – трима́ти з ким, в оди́н гуж тягти́ з ким. **Держа́ть** *слово* – доде́ржувати сло́ва, бу́ти кріпки́м на сло́во. **Держа́ться** *твёрдо, стойко* – кріпи́тися. [Кріпи́ться, як ди́ня на моро́зі]. **Держа́ть** *в памяти* – в тя́мці ма́ти. **Держа́ться** *своего* – не ки́дати(ся) свого́, доде́ржувати свого́. **Держа́ться** *на стороже, на чеку* – ма́тися на ба́чності, бу́ти сто́рожко з ким. **Де́ржанный** – де́ржаний, три́маний.
Держи-де́рево, *бот.* Paliurus aculeatus – держи́-де́рево.
Держи-ладья́ (*рыба*) – прилипа́ло, держи-корабе́ль.
Держи́мо́рда – держимо́рда.
Де́ржка – 1) голубни́к; 2) згра́я (табу́н) голубі́в.
Дерза́ние – зва́га, о[на]смі́лювання, о[на]смілі́ння.
Дерза́ть, дерзну́ть – ва́житися, нава́житися, пова́житися, завзя́тися, насмі́люватися, насмі́литися, (з)осмі́литися. [І не ва́жся йти туди́!].
Дерзи́ть – грубія́нити; бри́шкати.
Де́рзкий, де́рзостный – на́дто сміливий, надсмі́ливий, осмілі́лий; зухва́лий, зухва́льний, напри́шкуватий; (*грубый*) грубія́нський, (*нахальный*) наха́бний, (*несдержанный в речи*) губа́тий, язика́тий. [Будь ла́гідна, а не така́ губа́та!]; (*сущ.*) зухва́лець (*р.* -льця), грубія́н, наха́ба. **Де́рзкие** *разглагольствования* – пащикува́ння, розпуска́ння губі́в (ро́та).

Де́рзкий *на́ руку* – битли́вий. **Де́рзко, де́рзостно** – зухва́ло, зухва́льно, по-грубія́нському, наха́бно, нахра́пом. [Ви пови́нні проха́ти ввічливо, ви по-грубія́нському проха́єте].
Дерзнове́ние, дерзнове́нность – відва́га, смі́ливість (*р.* -вости), завзя́ття.
Дерзнове́нный – 1) відва́жний, смі́ливий, завзя́тий; 2) *см.* **Де́рзкий.**
Дерзну́ть, *см.* **Дерза́ть.**
Де́рзостный, де́рзостно, *см.* **Де́рзкий, де́рзко.**
Де́рзость – 1) відва́га, смі́ливість (*р.* -вости); *см.* **Дерзнове́ние**; 2) зухва́льство; 3) грубія́нство. *Говорить* **де́рзости** – грубія́нствувати, грубія́нити, каза́ти нече́мні ре́чі.
Дёрка – прочуха́нка, прочуха́н, перегі́н (*р.* -го́ну), перегре́чка.
Дерматоло́гия – дерматоло́гія.
Дерматорра́гия – крива́вий піт, дерматора́гія.
Дерматотерапи́я – шкуролікува́ння, дерматотерапія́.
Дермо́ – 1) послі́д, ка́ло; 2) по́гань (*р.* -ни), дра́нтя (*ср.*).
Дермопря́т – золота́р (*р.* -ря́).
Дёрн – де́рни́к, (*редко*) де́рен (*р.* -рну), дерни́на, морі́г (*р.* морога́), моріжо́к (*р.* -жка́). [Похова́ли – і за́раз моги́лу дернико́м обкла́ли. Зеленіє на моги́лі сві́жая дерни́на (Рудан.)]. *Место поросшее* **дёрном** – дерни́ння (*ср.*). *Закладывать, заложить* **дёрном** – дернува́ти, задернува́ти.
Дерни́на – дерни́на, дерни́ця. [Неси́ оці́ дві дерни́ні].
Дерни́стый – дерни́стий, морігува́тий. [Прихили́ла ви́шня ві́тоньку низе́нько і зраді́в дерни́стий ки́лим зелене́нький (Крим.)].
Дерно́вый – дернико́вий, (*редко*) дерно́вий.
Дернокла́дчик – дерня́р (*р.* -ра́), дернува́льник.
Дерноре́з – дерноріз (*р.* -різа).
Дёрнуть, -ся, *см.* **Дёргать, -ся.**
Деру́н (*о табаке*) – горлоде́р, горлодра́п, дері́й (*р.* -рія́), деру́н.
Дерю́га, дерю́жина – рядно́, рядю́га, рядни́на, (*реже*) рядови́на, (*попона*) вере́та, де́рга, (*ум.*) рядни́нка, рядю́жка, вере́тка.
Дерю́жный – рядня́ний, рядни́нний, рядови́й, вере́тяний. [Ой посаджу́ я діте́й в рядову́ торби́ну. У своїй вере́тяній свити́ (Г. Барв.)].
Деря́ба – 1) *зоол.* Corvus graculus – соя; 2) *общ.* рю́мса, пла́кса, кри́кса, ре́ва.
Деря́бка, *бот.* Salium Aparine L. – дереза́, липчи́ця, липе́ць (*р.* -пцю́), мокре́ць (*р.* -ця́).
Деря́бить, -ся – чу́хати, -ся, чухма́рити, -ся, скребти́, -ся.
Деря́бнуть – ба́цнути, заціди́ти, затопи́ти. [Заціди́в у ву́хо. Затопи́в по пи́ці].
Деса́нт – деса́нта, ви́садка ві́йська (на суході́л).
Деса́нтный – деса́нтний.
Десе́рт – десе́рт, поту́ха, ла́сощі (*р.* -щів).
Десе́ртный – десе́ртовий, десе́ртний. [Десе́ртні ножі́, ложки́].
Де́скать – мовля́в; *см.* **Де.**
Десмоло́гия – десмоло́гія.
Десна́ – я́сна (*р.* я́сен), я́сла (*р.* я́сел), (*очень редко*) я́сно, я́сло (*ед., ср.*). [Ви́рвати з я́сен].
Десни́ца – пра́ви́ця, пра́ва рука́, (*возвыш.*) десни́ця.
Десни́чный – правору́чний, прави́й.
Де́спот, -ка – 1) де́спот, де́спотка, ути́сник, ути́сниця; *срв.* **Тира́н**; 2) (*господарь*) де́спот; (*ж. р.*) деспоти́ця, деспоти́ня.
Деспоти́зм – деспоти́зм, де́спотство, ути́сництво.
Деспоти́ческий – деспоти́чний, ути́сницький.
Десть – деста́, лі́бра. [Купи́в папе́ру п'ять лібр].
Дестево́й – дестови́й, лібро́вий. [Зо́шит лібро́вий].
Дестилли́ровать, *см.* **Дистилли́ровать.**
Десятери́к – десятери́к.
Десятери́ть *что* – з[по]бі́льшувати що вде́сятеро.
Десятери́цею, десятери́чно – уде́сятеро, (*арх.*) десятери́цею. [Уде́сятеро їм відпла́тимо за на́ші бі́ди].
Десятери́чный, десятерно́й – десятерни́й.
Де́сятеро – де́сятеро.
Десятидне́вный, десятиде́нный – десятиде́нний.
Десятиле́тие – десятирі́ччя, десяти[о]лі́ття.
Десятиле́тний – десяти[о]лі́тній, десятигодови́й. [Десятигодова́ оре́нда].
Десятиме́сячный – десятимі́сячний.

Десятиму́жие, *бот.* – десятипиля́к.
Десяти́на (*мера земли, подать и т. п.*) – десяти́на.
Десяти́нник, десяти́льник – десяти́нник.
Десятирублёвка – деся́тка, десятикарбо́ванчик.
Десятисло́жный – десятискладови́й.
Десятистру́нный – десятистру́нний.
Десятиуго́льник, *мат.* – десятику́тник.
Десяти́чный, *ариф.* – десяти́чний, десятко́вий.
Деся́тка (*монета, карта*) – деся́тка.
Деся́тник, деся́тский – деся́тник, деся́цький. [Б'ю́ться со́цькі і деся́цькі (Руд.)]. *Быть* **деся́тником** – десятникува́ти.
Деся́ток – деся́ток, деся́тка. [Тісні́ші відно́сини ма́є він ме́нше ніж із деся́ткою люде́й (Крим.)]. *Несколько* **деся́тков** – кількаде́сять. [Кількаде́сять ро́ків]. *Сверх* **деся́тка** – кількана́цять. [Завви́шки в кількана́цять са́жнів]. *Не один* **деся́ток** – не одно́-де́сять. [Не одно́-де́сять навчи́в парубкі́в пісе́нь моско́вських співа́ти (Квітка)].
Десятосло́вие – десятосло́віє, декало́г.
Деся́тский, *см.* **Деся́тник.**
Деся́тый – деся́тий. *В* **деся́тый** *раз* – удеся́те. **Деся́тая** *часть* – десяти́на. *Сам*-**деся́тый** (*с девятью иными*) – самодеся́тий (Вхр.).
Де́сять – де́сять. [Десятьо́м косаря́м. Без десятьо́х хвили́н. Десятьма́ ву́лицями]. **Де́сять** *рублей* (*десятирублёвка*) – деся́тка. **Де́сять** *душ*, **де́сять** *штук* – деся́ток.
Десятью́ – десятьма́, де́сять разі́в. [Де́сять разі́в де́сять – сто].
Детализа́ция – деталіза́ція, деталізува́ння.
Детализи́ровать – деталізува́ти. **Детализи́руемый** – деталізо́ваний. **Детализи́рованный** – здеталізо́ваний, подеталізо́ваний.
Дета́ль – дета́ль (*м. р.* -лю), подро́биця.
Дета́льный – дета́льний, докла́дний. **Дета́льно** – дета́льно, докла́дно.
Детва́ (*у пчёл*) – робачки́ (*р.* -кі́в).
Детвора́, *соб.* – дітво́ра́, дітворня́, дітва́, дітваки́, дітвачки́, дітлахи́, дітлашки́, діти́ська, дитинча́та, мале́ча (*р.* -чі).
Детёныш – маля́ (*р.* -ля́ти), (*сосущий матку*) сосуне́ць (*р.* -нця́), сосуно́к (*р.* -нка́). **Детёныш** *у птиц* – пискля́ (*р.* -я́ти), голу́цванок, голопу́пок. **Детёныш**: *белки* – більченя́; *волка* – вовченя́, (*постарше*) вовчу́к; *лисицы* – лисеня́, лисича́ (*р.* -ча́ти), лисиченя́, лисеня́тко, лисиччу́к; *медведя* – ведмедча́ (*р.* -ча́ти), ведмедчу́к; *сурка* – бабача́ (*р.* -ча́ти); *оленя* – оленя́; **льва** – левеня́; *кошки* – кот[ш]еня́, киценя́, киценя́тко; *собаки* – цуценя́; *ласточки* – ластів'я́ (*р.* -в'я́ти), ластівеня́; *орла* – орля́; *дятла* – ятлиня́; *черепахи* – черепашеня́; *гадюки* – гадюченя́ *и т. д.*
Де́ти – ді́ти (*ум.* дітки́, ді́тоньки́, ді́точки́). **Де́ти** *сводные* – зведеня́та, зведенюки́. **Де́ти** *вдовы, приведенные в семью* – приведе́ники. *Незаконнорождённые, внебрачные* **де́ти** – ді́ти жирові́, самосі́йні, па́даличні, (*грубее*) байстрюки́, байстря́та.
Дети́на – хлопчи́на, парубі́ка, парубі́йка.
Дети́шки, *соб.* – дітваки́, *см.* **Детвора́.**
Де́тище – дити́на, (*иронич.*) ді́тище, (*порождение*) ви́плід (*р.* -плоду), порі́дня (*ж.*).
Де́тки, *см.* **Де́ти. Де́тки** *луковицы*, *бот.* – пото́мні цибули́нки.
Детолюби́вый – дітолю́б, дітолю́бець (*р.* -бця).
Детолю́бие – дітолю́бство, дітолюби́вість (*р.* -вости).
Детона́ция – детона́ція, детонува́ння.
Детони́ровать – різни́ти, не впада́ти в тон, детонува́ти.
Детoро́дный – діторо́дний. **Деторо́дные** *органы* (*муж. и жен.*) – приро́дження (*ср. р.*).
Деторожде́ние – діторoді́ння, дітоплоді́ння.
Детоуби́йство – дітогу́бство.
Детоуби́йца – дітогу́б, дітогу́бець (*р.* -бця), (*ж.*) дітогу́бка, дітовби́йник, (*ж.*) дітовби́йниця.
Де́точки, *см.* **Де́ти.**
Де́тская – покі́й (*р.* поко́ю) для діте́й, дитя́ча світли́ця (ха́та), діто́ча (*р.* -чої).
Де́тский – дитя́чий, дити́нячий. *По* **де́тски** – по-дитя́чому, до-дити́нячому. **Де́тский** *возраст* – дити́нство, дитя́чі літа́, дитя́чий (дити́нячий) вік. **Д.** *ясли* – дитя́чий за́хисток, охоро́нка. **Де́тский** *приют* – дитя́чий дім, дитя́чий приту́лок. **Де́тское** *место*, *анат.* – зчи́сток.
Де́тство – дити́нство, дитя́чі літа́, вік дитя́чий, дити́нячий. *С* **де́тства** – з дити́нства, зма́лку, зма́лечку, зма́льства. *С раннего* **де́тства** – з мало́го ма́льства, з пу́п'янку, з

пу́п'яночку. *Впасть в* **де́тство** – здити́ніти, здити́нитися, на дитя́чий ро́зум перейти́; ви́старити ро́зум.
Де́тствовать – дити́нствувати, перебува́ти в дитя́чих літа́х.
Де́тушки, *см.* **Де́ти.**
Деть, -ся, *см.* **Дева́ть, -ся.**
Дефекацио́нный (*котёл*) – дефекаці́йний (каза́н).
Дефека́ция – відчи́щення, ви́зволе́ння від бру́ду, дефека́ція.
Дефе́кт – дефе́кт, недоста́ча (*р.* -чі), хи́ба, ва́да, ґа́н(д)жа (*р.* -(д)жі), ґанч (*р.* -чу), (*психич.*) забу́рення.
Дефе́ктный – здефекто́ваний, дефекто́вний, з ва́дою, з ґа́н(д)жею. [Здефекто́вані (дефекто́вні) примі́рники книжо́к]; (*психич.*) забу́рений.
Дефиле́я, *воен.* – про́смик, тісни́на.
Дефили́рование, *воен.* – дефілюва́ння.
Дефили́ровать, *воен.* – дефілюва́ти.
Дефини́ция – дефініція, визна́чення.
Дефи́с – дефі́с, ро́зділка.
Дефици́т – де́фіци́т, недобі́р (*р.* -бо́ру), недолі́к, недоста́ча (*р.* -чі).
Деформа́ция – деформа́ція, здеформува́ння; *см.* **Обезобра́же́ние.**
Деформи́ровать – деформува́ти.
Дехтя́рка, *бот.* Conium maculatum L. – блекота́, си́кавка, свисту́ля.
Децемви́р – децемві́р, оди́н з деся́тки.
Децентрализа́ция – децентраліза́ція, децентралізува́ння.
Децентрализова́ть – децентралізува́ти. **-зи́рованный** – децентралізо́ваний.
Де́чный, *морск.* (*употребл. с числом*) – **двуде́чный** – двохчардако́вий; **трёхде́чный** – трьохчардако́вий.
Дешёвенький – дешеве́нький.
Дешеве́ть, подешеве́ть – деше́вшати, подеше́вшати.
Дешевёхонек – дешеві́сінький.
Дешевёхонько – дешеві́сінько.
Дешеви́зна – дешевина́, дешевиня́, деше́вість (*р.* -вости), дешевня́, дешеві́нь (*р.* -ві́ни). [Тоді́ була́ дешевня́, а тепе́р дорожне́ча].
Дешеви́нка – деше́ва річ (*р.* речи).
Дешеви́ть – дешеви́ти що. [Хліб деше́влять, а на цу́кор усе́ набавля́ють ці́ни].
Дешё[о́]вка – 1) деше́ва річ; *см.* **Дешеви́нка**; 2) *см.* **Дешеви́зна.** *Купить по* **-ке** – купи́ти де́шево; 3) (*распродажа товаров по уменьш. ценам*) деше́вий *торг*, деше́вий розпро́даж (*р.* -жу) (*м. р.*); 4) (*простая водка*) деше́ва (*р.* -во́ї), сива́к.
Деше́вле – деше́вший, деше́вше. **-вле** *дешёвого* – деше́вший (, -вше) від найдеше́вшого.
Дешёвый – деше́вий, дешеве́нький. **Дёшево** – де́шево, дешеве́нько; (*по сходной цене*) поці́нно. **Дёшево** *продать* (*продешевить*) – здешеви́ти, продешеви́ти.
Дешифри́рование, дешифра́ция, -фро́вка – розшифро́вування, розшифрува́ння.
Дешифри́ровать – розшифро́вувати, розшифрува́ти. **-ри́рованный** – розшифро́ваний.
Дея́ние – ді́я, ді́яння, вчи́нок (*р.* -нку), чин.
Де́ятель – дія́ч (*р.* -ча́), (*фактор*) чи́нник.
Де́ятельность – 1) дія́льність; 2) стара́нність, пи́льність (*р.* -ности). *Разрушительная* **-ность** – руї́нництво.
Де́ятельный – 1) дія́льний, акти́вний; 2) стара́нний, невсипу́щий, (*шутл.*) потовку́чий. *Принять* **де́ятельное** *участие в чём* – взя́ти в чім дія́льну (акти́вну) у́часть, щи́ро взя́тися до чо́го. **Де́ятельно** – дія́льно, акти́вно, невсипу́ще, стара́нно.
Де́ять, -ся – ді́яти, -ся, чини́ти, -ся.
Джéнтльме́н – джéнтльме́н.
Джентльменский – джентльменський.
Джиги́т – 1) джиґі́т, юна́к; 2) гарцівни́к.
Джигитова́ть – гарцюва́ти, джиґітува́ти, вигрáвати коне́м.
Джигито́вка, -ова́ние – гарцюва́ння, джиґітува́ння.
Джин – джин, ялівце́ва горі́лка.
Джо́нка – джо́нка.
Джут – джут (*р.* -та). **Джу́товый** – джуто́вий.
Дзи[е]нь – брязь [Пе́рстень брязь], тень. **Дзинь-дзинь** – брязь-брязь, тень-тень. [А підкі́вка – тень-тень!].
Диабе́т, *мед.* – діябе́т, цукри́ця, цукрі́вниця.

Диáвол, *см.* **Дья́вол.**
Диагнóз – діягнóза (*ж. р.*).
Диагнóстика – діягнóстика.
Диагонáль – діягонáля, косинá, перéкут, (*реже*) перéку́тня.
Диагонáльно – діягонáльно, перéкутом.
Диагонáльный – діягонáльний, перекýтній.
Диагрáмма – діягрáма.
Диадéма – діядéма.
Диáкон – дия́ко[і]н. *Жена* **-на** – дияконúха. *Ребёнок* **-на** – дияконча́ (*р.* -áти). *Сын* **-на** – дияконéнко. *Дочь* **-на** – дияконíвна (*прит. прил.* дияконíвнин).
Диаконúсса – дияконíса.
Диáконица (*жена или вдова диакона*) – дияконúха. **Диáконицын** – дияконúшин.
Диáконов – дия́конів (-нова, -нове).
Диáконский – дия́ко[і]нський.
Диáконство – дия́кінство.
Диáконствовать, диáконить – дияконувáти.
Диалéкт – діялéкт, гóвір (*р.* -вору), (*более узко*) говíрка. [Говíрка такóго-то селá].
Диалéктика – діялéктика. **Диалéктик** – діялéктик.
Диалектúческий, -ки – діялектúчний, -но. [Діялектúчна лóгіка в Гéґеля. Діялектúчні особлúвості мóви].
Диалектологúческий – діялектологíчний. [Діялектологíчна мáпа Украї́ни].
Диалектолóгия – діялектолóгія, говорознáвство. **Диалектóлóг** – діялектóлог, говорознáвець (*р.* -вця).
Диáлиз, *хим.* – діялíза (*ж. р.*). **Диализúровать** – діялізувáти.
Диáлóг – дія́лóг (*р.* -гу).
Диамáнт (*то же что* **Алмáз** *и* **Брилья́нт**) – діямáнт (*р.* -ту).
Диáметр – дія́мет(е)р (*р.* -тра), поперéчник, прогíн (*р.* -гóну), пролíт (*р.* -льóту), прóмір (*р.* -міру). [Млинóвий кáмінь має три аршúни у прогóні].
Диаметрáльный – діяметрáльний, поперéчний.
Диаметрáльно – діяметрáльно, поперéчно, впóперек, упрóгін. **Д-но** *противоположный* – діяметрáльно-протилéжний, діяметрáльно-супротилéжний, діяметрáльно-протúвний.
Диапазóн – діяпазóн (*р.* -ну), óбсяг гóлосу.
Диáрхия – дія́рхія, двовлáддя.
Диаспóр, *мин.* – діяспóр (*р.* -ру).
Диаспóра – діяспóра, розвíяна лю́дність (*р.* -ности).
Диатермúческий, *физ.* – діятермíчний. **-úчность** – діятермíчність (*р.* -ности).
Диатóмовый – діятóмовий, двійчáстий.
Диатóника – діятóніка.
Диатонúческий, -ки – діятонíчний, діятонíчно.
Диатрúба – діятрúба.
Диафрáгма – діяфрáгма, перéтинка, (*анатом.*) грýдно-черевнá перéтинка.
Дибрáхий – дибрáхій (*р.* -хія).
Дúва, *театр.* – дúва (*р.* -ви), небесноголóса співáчка.
Дивáн – 1) дивáн (*р.* -ну), канáпа, (*без спинки*) (укрúтий подушкáми) тапчáн, ослíн (*р.* ослóну). [У повітці приладнóвано велúкий турéцький ослíн з подушкáми (Л. Укр.)]. **-чик** – канáпка, канáпчик, тапчáник, тапчáнчик; 2) (*совещ. собрание, при турецк. султане*) дівáн (*р.* -на).
Дивáнщик – дивáнник (*р.* -ка).
Дивáчить – дивáчити, чудасії виробля́ти, кумедія́нити.
Дивéрсия – дивéрсія.
Дивертисмéнт – дивертисмéнт (*р.* -ту).
Дивидéнд – дивідéнд, пайовúй прибýток (*мн. ч.* дивідéнди *и* дивідéнда, *р. п.* -дів). **Дивидéндный** – дивідéндний, дивідéндовий.
Дивизиóн – дивізіóн (*р.* -ну).
Дивизиóнный – 1) дивізіóновий; 2) дивізíйний.
Дивúзия – дивíзія.
Дивúть, удивúть – 1) (*изумлять*) дивувáти, здивувáти когó, (*сильно*) дúвом дивувáти, дúвом здивувáти; 2) **дивúть, подивúть** *на кого, что* (*удивляться, смотря на что-л. странное*). *См.* **Дивúться 2**. **Дивú** *бы* – не дúво булó-б колú-б, ну нехáй-би, та якбú вже.
Дивúться, удивúться, надивúться – 1) (*приходить в удивление, изумляться*) *кому,*

чему – дивува́тися, здивува́тися з ко́го, з чо́го, кому́, чому́ [З йо́го всі диву́ються. Дивува́ла зима́, дивува́лася, де то си́ла її подіва́лася (Крим.)], чу́дува́тися, зчу́дува́тися з ко́го, з чо́го, кому́, чому́. [Ці́ле мі́сто чуду́є з нас (Н.-Лев.)], (*сильно*) ди́вом дивува́тися (*сов.* ди́вом здивува́тися); 2) **диви́ться** *на кого, на что* (*смотреть на кого-л., на что-л. с удивлением*) – дивува́тися, здивува́тися на ко́го, на що, чудува́ти на ко́го, на що. [До́вго, до́вго дивува́лись на її уро́ду (Шевч.). А на ме́не лю́ди дивува́ли (Кониськ.). Всі на йо́го чу́дують (Мнж.)].

Ди́вность – 1) ди́вність (*р.* -ности); 2) чудо́вість, чудо́вність (*р.* -ности).

Ди́вный – 1) (*странный*) ди́вний, диво́зний, диво́чний, чудни́й. [І слу́хала, як молоди́й диво́чний гість той говори́в (Шевч.)]; 2) (*удивительный, прекрасный*) чудо́в(н)ий, на-про́чуд ди́вний (га́рний). [Ді́вчина чудо́вої вро́ди. На-про́чуд га́рний каву́н!]. **Ди́вно** – 1) ди́вно, диво́зно, диво́чно; 2) чудо́во, чудо́вно.

Ди́во – ди́во, дивни́ця, диво́та, чу́до, (*чаще – странное*) чудасі́я, дивови́жа (*р.* -жі), дивогля́дь (*р.* -ди). *На* **ди́во** – на ди́во, на-про́чуд, на-про́чудо, на-проди́во, навдивови́жу. [На-про́чуд га́рна ді́вка. Навдивови́жу га́рні пое́зії (Єфр.)]. **Ди́во** *дивное* – чу́до-ди́во, ди́во-дивина́. **Ди́ву** *даваться* (*даться*), **ди́вом** *дивиться* (*удивиться*) – ди́вом дивува́тися, ди́вом здивува́тися, (*редко* – зумля́тися), зумі́тися (зумі́юся, зумі́єшся).

Дивова́ние – дивува́ння, чу́дува́ння.

Дивова́ться, *см.* **Диви́ться.**

Дида́ктика – дида́ктика.

Дидакти́ческий – 1) дидакти́чний; 2) (*поучительный*) дидакти́чний, навча́льний.

Дизенте́рия – дисенте́рія, крива́виця, червінка, (*вообще сильный понос*) різа́чка, бігу́нка. **-тери́йный** – дисентері́йний, крива́вичний, бігунко́вий.

Дикарёнок – дикарча́ (*р.* -а́ти), дикуне́ць (*р.* -нця́).

Дика́рка – 1) дику́нка. [О́чі горі́ли, як у дику́нки (Васильч.)]; 2) (*нелюдимка*) відлю́дниця.

Дика́рный – дика́рний, з ка́меня-дикаря́.

Дика́рский – дику́нський.

Дика́рство – дику́нство, ди́ча (*р.* ди́чі).

Дика́рь – 1) (*о людях нисшей культуры*) дику́н [Австралі́йські дикуни́], (*редко*) дика́нь [Чорномо́рський дика́нь (Мова)]; *соб.* ди́ча (*р.* -чі). [За́мчано кобзаря́ на край сві́ту, між азія́тську ди́чу (Куліш)]; 2) (*нелюдим*) відлю́док, відлю́дник, нелю́да, дича́р (*р.* -ря́), (*чаще о животных*) дича́к. [Анто́сь, хоч і не пе́рший раз у гостя́х, проте дичаре́м таки́м, що ну! (Свидн.). Оце́й пі́вень – сві́йський, а той – дича́к, не йде до поро́га (Звин.)]; 3) (*камень*) дика́р (*р.* -ря́), ка́мінь-дика́р.

Дикасте́рия – дикасте́рій (*р.* -рія).

Ди́кий – 1) ди́кий. [Ди́кі лю́ди. Ди́кий (*или* нестя́мний) ре́гіт]; 2) (*дичащийся*) відлю́дний, вовкува́тий, ди́кий. **Ди́кое** *мясо* – ди́ке м'я́со, буйне́ м'я́со. **Ди́кий** *перец* (*бот.*), *см.* **Во́дник. Д.** *персик, см.* **Бобо́вник. Д.** *петрушка, см.* **Боли́голов. Д.** *редька* – гри́цики, свербигá. **Д.** *рябинка* (Tanacetum) – пи́жма, пи́жмо, навро́тич, наворо́тиш, приворо́тень. **Д.** *яблоня* – я́блунька-ди́чка, я́блунька-кисли́ця.

Дики́рий – дики́рій, двосві́чник. *См.* **Двусве́щник.**

Ди́ко – 1) ди́ко, нестя́мно. [Нестя́мно галасу́є]; 2) відлю́дно, вовкува́то.

Дикобра́з, *зоол.* – їжате́ць (*р.* -тця́), *ж. р.* їжа́тка.

Дикобра́зовый – їжате́цький.

Дико́вина – дивина́, дивни́ця, диво́та, дивови́жа, (*редко*) диво́вина, дивогля́дь (*ж. р.*; *р.* -ди), чудасі́я, шту́ка. *В* **дико́вину** – в-дивови́жу, на-вдивови́жу. *Не в* **дико́вину** – не в-дивови́жу. *Срв.* **Ди́во.**

Дико́винка – диви́нка, дивни́чка.

Дико́винный – дивови́жний [Дивови́жні звірі], дивогля́дний, чудерна́цький. *Срв.* **Ди́вный 1.**

Дикомы́ть – ди́ка пти́ця, впі́ймана вку́пі з пискля́тами.

Дикообра́зный – ди́кого ви́гляду, дичакува́тий, дивогля́дний, чудни́й, ди́вний.

Дикорасту́щий – ди́кий, дикоро́слий.

Ди́кость – дику́нство, ди́ча (*р.* ди́чі), ди́кість (*р.* ди́кости); (*нелюдимость*) відлю́дність, вовкува́тість (*р.* -ости).

Дикта́нт, *то же что и* **Дикто́вка** – дикта́нт. [Листа́ до си́на зложи́в їй яки́йсь писа́ка під її́ дикта́нт (Крим.). В дикта́нті бага́то помило́к].

Диктова́ть – диктува́ти, прока́зувати. [Я написа́в оці́ рядки́, як мені́ диктува́в мій ро́зум. Заграба прока́зує да́лі: «Милостивый государь» (Мова)]; (*этногр.*) **-вать** *песни, декламируя их* (*не распевая*) – ро́зказкою диктува́ти пісні́ (Звин.). **Дикту́емый** *и*

диктóванный – 1) (*несов.*) диктóваний, прокáзуваний; 2) (*сов.*) подиктóваний. [Стаття́ подиктóвана націонáльною ненáвистю].
Диктáтор – диктáтор. **-торский** – диктáторський.
Диктáторство – диктáторство; диктаторувáння.
Диктатýра – диктатýра. [Диктатýра пролетарія́ту].
Диктовáние *и* **Диктóвка** – диктувáння, прокáзування.
Диктóвка – 1) (*действ.*) диктувáння, прокáзування; 2) диктáнт, (*стар.*) диктýра. *Писать по* **-вке**, *под* **-вку** – писáти з гóлосу, за диктувáнням.
Ди́кция – ди́кція, вимóва, вимовля́ння. [У ньóго вирáзне вимовля́ння].
Дилéмма – дилéма.
Дилетáнт, -ка – дилетáнт, дилетáнка. **Д-áнтский** – дилетáнтський. **Д-антски** – по-дилетáнтському.
Дилетáнство – дилетáнтство.
Дилетанти́зм – дилетанти́зм (*р.* -му).
Дилижáнс – диліжáнс, (*вульг.*) диліжáн. **-жáнсовый** – диліжáнсовий (*вульг.*) диліжáновий.
Дилю́вий, *геол.* – дилю́вій. **-виáльный** – дилювія́льний, дилюві́йний.
Диморфи́зм – диморфі́зм (*р.* -му).
Димóрфный – димóрфний.
Динáмика – динáміка.
Динами́т – динамíт. **-и́тный** – динамíтовий. [Динамíтові патрóни].
Динами́ческий – динамíчний.
Динамомéтр – динамóмет(е)р (*р.* -тра), силомíр.
Динáмо-*электрический* – динáмо-електри́чний.
Динáрий – ди[е]нáр (*р.* -ра), (*церк.*) динáрій.
Динáстия – динáстія. **-ти́ческий** – династи́чний.
Динь-динь – дзень-дзень, дзінь-дзінь, дзелéнь-дзелéнь.
Диóптрика – діóптрика. **-ри́ческий** – діоптри́чний.
Дипломáт – дипломáт. **-мáтия** – дипломáтія.
Дипломáтик – дипломáт(н)ик, дипломати́ст.
Дипломáтика – дипломáтика, грамотознáвство.
Дипломати́ческий, -ски – дипломати́чний, дипломати́чно.
Диплóм – диплóм (*р.* -му). **-ми́рованный** – дипломóваний. **-мный** – диплóмовий, диплóмний.
Дип-*лот* – дномíр (*р.* -ру), сподови́к.
Дирá, дирáвый, ди́рка, ди́рочка, дири́ща, *см.* **Дырá** *и пр.*
Дирéктор – дирéктор. **-торский** – дирéкторський. **-торство** – дирéкторство, директорувáння. *Сынок* **-ра** – директорéнко.
Дирéкторствовать – директорувáти; *отгл. сущ.* – директорувáння.
Дирéкторша – дирéкторова дружи́на, дирéкторша.
Директóрия – директóрія.
Директри́са – директри́са.
Дирéкция – дирéкція.
Дирижёр – дирижéр, диригéнт. **-рский** – диригéнтський, дирижéрський.
Дирижи́рование – диригувáння, дирижирувáння, орýда.
Дирижи́ровать – диригувáти, дирижирувáти, орýдувати. **-жи́рующий** – дириге́нт, орýдар (*р.* -ря).
Дисгармони́ческий – дисгармонíчний, негармонíчний, дисгармоні́йний, негармоні́йний.
Дисгармóния – дисгармóнія, негармóнія.
Дисентéрия, *см.* **Дизентéрия.**
Диск – кружáло.
Дискáнт – ди́с[ш]кáнт. **Дискантóм** – дис[ш]кантá. [Він співáє дискантá].
Дискáнтный *и* **-тóвый** – дис[ш]кантóвий.
Дискóнт – дискóнт, дискóнто (*ср. р.*).
Дисконтёр – дисконтéр (*р.* -ра).
Дисконти́ровать – дисконтувáти. **Дискóнтный** – дисконтóвий.
Дискообрáзный – кружалувáтий.
Ди́скос – ди́скос (*р.* -са).
Дискредити́ровать – дискредитувáти, (*сов.*) здискредитувáти. **-ти́рованный** – дискредитóваний, здискредитóваний.
Дискрециóнный – дискреці́йний, мовчазни́й.

Дислока́ция – дислока́ція.
Диспа́ш – диспа́ша (*р.* -ші).
Диспашёр – диспаше́р (*р.* -ра).
Диспе́псия, *мед.* – диспе́псія, нестра́влення, лихе́ тра́влення.
Диспози́ция – диспози́ція.
Диспо́ндий – диспо́ндій (*р.* -дія).
Ди́спут – ди́спут, диспу́та (*ж. р.*).
Диспути́ровать – диспутува́ти.
Диссерта́ция – дисерта́ція.
Диссиде́нт – дисиде́нт (*р.* -та).
Диссимили́роваться, *грам.* – дисимілюва́тися, розподо́блюватися (Крим.).
Диссимиля́ция – дисиміля́ція, розподо́блювання, *сов.* розподо́блення.
Диссона́нс – дисона́нс (*р.* -су).
Диссоциа́ция – дисоціяція.
Диста́нция – диста́нція, ві́ддаль (*р.* -ли). **-цио́нный** – дистанці́йний.
Ди[с]стилла́тор – дистиля́тор (*р.* -ра).
Ди[с]стилли́рование – дистилюва́ння, перегі́н (*р.* -го́ну).
Дистилли́ровать – дистилюва́ти, переганя́ти. **-ли́рованный** – дистильо́ваний. [Дистильо́вана вода́].
Ди[е]стилля́ция – дистиля́ція, дистилюва́ння, перегі́н (*р.* -го́ну). **-цио́нный** – дистиляці́йний, перего́новий.
Дисципли́на – дисциплі́на, ка́рність. [Військова́ дисциплі́на, *или* Військова́ ка́рність. Парті́йна ка́рність. Науко́ві дисциплі́ни].
Дисциплина́рный, -но – дисципліна́рний, -но. **-ное** *взыскание* – дисципліна́рна ка́ра. **-ная** *власть* – дисципліна́рна вла́да. **-ное** *производство* – дисципліна́рна спра́ва.
Дисциплини́рованность – дисципліно́ваність, муштро́ваність (*р.* -ности); ка́рність (*р.* -ности).
Дисциплини́ровать, -ся – дисциплінува́ти кого́ чим, -ся, муштрува́ти, -ся; *сов. в.* ви́дисциплінувати кого́ чим, -ся, ви́муштрувати, -ся. **Дисциплини́рованный** – дисципліно́ваний, муштро́ваний, ви́дисциплінований, ви́муштруваний.
Дитрохе́й – дитрохе́й (*р.* -хе́я).
Дитя́ – дити́на, дитя́ (*р.* дитя́ти); (*возвыш.*) ча́до, (*насмешл. – отродье*) ви́лупок. [Це-ж твої́ ви́лупки]; *мн.* ді́ти; *ум.* дити́нка, дити́нонька, дити́ночка, дитя́тко, ді́тонько, (*чаще во мн.* -ки), дитя́точко, дитя́те[о]нько, дитинча́ (*р.* -ча́ти). **Де́тки** – дітки́, діточки́, дітоньки́. **Дети́шки** – дітво́ра́, дітлахи́, дітваки́, дитинча́та, (*насмешл.*) бахурня. *Малые* **де́ти** – мале́ча, дрі́б'язок. [Там того́ дрі́б'язку по́вен за́пічок]; (*в детск. яз.*) ля́ля, ля́лечка. **Дитя́** *в зародыше* – утро́ба; (*ещё не говорящее, грудное*) немовля́ (*р.* -ля́ти), немовля́тко; (*начинающее бегать*) бігуне́ць (*р.* -нця́), бігу́нчик; (*самое младшее в семье*) мізи́нець (*р.* -нця), мізи́нчик, мізи́нне дитя́, (*шутливо*) – ви́с[ш]крібок; (*сводное*) зведеню́к (*ж. р.* зведеню́чка), зведеня́ (*р.* -ня́ти, *мн.* зведеня́та); (*родное*) рі́дна дити́на, порі́дня (*ж. р.*). [Він її́ порі́дня, – то хіба́-ж вона́ його́ одки́неться? (Звиног.)]; (*от первого брака*) пасербиня́ (*р.* -ня́ти); (*подаренное*) подарунча́ (*р.* -ча́ти); (*внебрачное*) нешлю́бна дити́на; (*незаконнорождённое*) байстря́ (*р.* -ря́ти), байстру́к, (*о девочке*) байстру́чка, (*общ.*) байструченя́, (*деликатно*) баста́рд, па́далишне [Андрі́й з па́далишних], па́далишна (самосі́йна) дити́на; (*зачатое до брака*) безкорова́йний, безковайчу́к; (*родившееся после смерти отца*) посме́ртна дити́на; (*балованное*) пе́стя (*р.* -ті); (*резвое*) ко́кот, ко́котень (*р.* -тня); (*крикливое, пискливое*) пи́скавка, вере́скля (*р.* -лі); (*неуклюжее, толстое*) опе́цьок (*р.* -цька), окле́цьок; (*запачканное, неопрятное*) ма́зя, замурзеня́ (*р.* -я́ти); (*уродливое, больное английской болезнью*) відмі́нок, відмінча́ (*р.* -ча́ти), відмі́на; (*умершее без крещения*) потерча́ (*р.* -ча́ти), потерчу́к. *Корчить из себя* **дитя́** – дити́нитися, *сов.* здити́нитися. [Не дити́нься та прийма́й гро́ші на теля́. А Семе́н здити́нився, на́че він ніко́ли не чув і не ба́чив]. *Родить* **дитя́** – знайти́ дити́ну, приве́сти дити́ну, породи́ти. *Родить* **дитя́** *вне брака* – наряди́ти дити́ну, (*грубее*) приве́сти байструка́.
Дитя́тин – дити́нчин, дитя́чий; *срв.* **Де́тский.**
Ди́тятко – дити́нка; *см.* **Дитя́**, *уменьш.*
Дифира́мб *чему* – дитира́мб, дифіра́мб на що. [Дифіра́мби на її́ красу́ (Франко)].
Дифирамби́ческий – дитирамбі́чний, дифірамбі́чний.
Дифра́кция – дифра́кція.
Дифтери́т – о́бклад, обкладки́ (*р.* -до́к), за́валки, да́ва, ґу́лі (*р.* ґуль), (*научн.*) дифтери́т.

-ный – обкладкóвий, дифтерúтовий.
Дифтóнг – дифтóнга (*ж. р.*), двоголосíвка. [В архаї́чних говíрках ще дóсі захова́лися дифтóнги, себ-то двоголосíвки (Крим.)].
Дифтонгúческий – дифтóнгóвий. [Дифтонгóві говíрки (Крим.)].
Диффамáтор – дифамáтор, знеслáвник (*р.* -ка).
Диффамáция – дифамáція, знеслáвлення, поговíр (*р.* -вóру).
Дифферéнт – диферéнта (*ж. р.*).
Дифференциáл, *мат.* – диференціяля (*р.* -лі), (*руссизм*) диференціял (*р.* -лу).
Дифференциáция – диференціяція.
Дифференцúрование – диференціювáння, диференціяція, (*гал.*) зріжницювáння.
Дифференцúровать, -ся – диференціювáти, -ся. **-цúрованный** – диференційóваний.
Диффýзия – дифýзія. **-зиóнный** – дифузíйний. [Дифузíйний бурякóвий сік].
Дихорéй – дихорéй (*р.* -рéя).
Дихроúзм, *мин.* – дихроїзм, двохкольорóвість (*р.* -вости).
Дичáть, одичáть – дичáвіти, здичáвіти, дичíти, здичíти. [Сад дичíє].
Дичéц, *см.* **Дичóк.**
Дичúна – дичинá.
Дичúть – не впадáти в нóту, грáти (*или* співáти) не в нóту, не на той глас, різнúти.
Дичúться – бокувáти від кóго. [Вонá нікóли не бокувáла від чужúх], вóвком дивúтися на кóго. **-ся** *людей, общества* – бíгати (цурáтися) людéй, товарúства, ховáтися від людéй, від товарúства; сорóмитися когó. **Дичáщийся** – вовкувáтий. [Вовкувáтий дýже хлóпець (Звиног.)]; дичáк (*см.* **Дичóк 2**).
Дичóк – 1) дúчка, дичóк, дúчник, сіянка. [Ця грýша – дúчка. З тóї я́блуні нічóго не бýде, бо то дúчник (Звин.). Ці грýші мóжна й повирубáти: це-ж сіянкú (Звин.)]; 2) дичáк [Оцéй пíвень свíйський, а той – дичáк, не йде до порóга (Звин.)]; 3) (*дикий рой*) дичóк (*р.* -чкá).
Дичкóвый – дичковúй.
Дичлúвый – вовкувáтий, дичáк, дикувáтий.
Дичь – 1) пýща (*о диком месте, покрытом лесом*), дúке пóле, глушинá; 2) дичинá. [Стріля́ють дичинý. На базарі багáто булó дичинú]; 3) нісенíтниця, кá-зна-що. *См.* **Ахинéя, Вздор.** *Нести, пороть* **дичь** – верзтú нісенíтниці, гнáти химéри, говорúти (плéскати, прáвити) кá-зна-що, говорúти що й кýпи не держúться, оповідáти сон рябóї кобúли.
Диэ́з, *муз.* – діє́з (*р.* -за).
Диэлектрúческий – діелектрúчний.
Диэ́та – діє́та.
Диэтéтика – дієтéтика. **Диэтетúческий** – дієтетúчний.
Дланевúдный – долонювáтий. **Дланевúдно**-*лопастной* – долонювáто-латчáстий. **Дланевúдно**-*раздельный* – долонювáто-дільнúй.
Длань – 1) долóня; 2) рукá.
Длинá – довжинá, довжиня́, дóвгість (*р.* -гости), довжíнь (*р.* -інú). **Длинóю**, *в* **длинý** – вдовж, вдóвжки (уздóвж, уздóвжки), зав(з)дóвж, зав(з)дóвжки, уподóвж, наздóвж; дóвгий (-а, -е). [Він три аршúни дóвгий (Звин.)]. *Во всю* **длинý** – у всю довж (М. Вов.).
Длиннéть – дóвшати. [Вечíрні тíні дóвшали].
Длúнник – 1) (*мера или протяжение в длину*) довжинúк, довжинá. [Моя́ десятúна йде довжиникóм вíдси]; 2) (*продольный брус*) бáлок (*р.* -лка), (*в потолке*) свóлок (*р.* -локу); 3) (*особ. рыболовн. снасть*) перемéт (*р.* -ту).
Длúнно – дóвго.
Длиннобóрóдый – довгоборóдий, довгоборóдько, бородáнь.
Длинновáтый – (по)довгáстий, пóдовгий, довгéнький, довгáвий. **-вáтость** – (по)довгáстість (*р.* -тости), довгáвість.
Длинноволóсый – довговолóсий, (*насм.*) довгопáтлий, патлáтий, кучмáтий.
Длинноголóвый – довгоголóвий, довгоголóвець (*р.* -вця).
Длинногрúвый – довгогрúвий, гривá(с)тий [Кінь гривáтий], (*конь с длинной гривой*) довгогрúвець (*р.* -вця).
Длинноклю́вый – довгодзю́бий, дзюбáтий.
Длиннокóсый – довгокóсий, косáтий.
Длиннокры́лый – довгокрúлий, крилáч (*р.* -чá).
Длиннолúцый – довго(о)брáзий, довговúдий. [Андрíй – довговúдий, а брат йогó – кругловúдий].
Длинноно́гий – довгонóгий, довгоп'я́тий, цибáтий, цибаня́стий [Цибáтий, як журавéль], гомілáтий, *и* голінáтий (*галицк.*); довгоніг (*р.* -нóга), цибáнь (*р.* -ня́), цúбатень (*р.* -тня).

Длинноно́сик, *зоол.* (*жучок*) – носа́й,носа́ль (*р.* -ля́), шашла́к, сви́нка, довгоно́сик.
Длинноно́сый – довгоно́сий, довгоні́с (*р.* -но́са), носа́тий, носа́нь, носа́ч, носа́р (*р.* -ря́).
Длиннопо́лый – довгопо́лий, (*сущ. прозвище*) довгопо́лиця (*м. р.*).
Длиннotéлый – довготеле́сий. [Довготеле́са гадю́ка]. **-те́лость** – довготеле́сість (*р.* -сости).
Длинноро́слый – до́вгий (на зріст), довготеле́сий, довга́нь (*р.* -ня́).
Длиннору́кий – довгору́кий, довгору́к, довгору́чко.
Длиннота́ – 1) до́вгість (*р.* -гости); 2) (*растянутость*) довго́та, розволі́клість, розтя́глість (*р.* -лости), ро́зтяг (*р.* -гу).
Длинноу́сый – довго(в)у́сий, вуса́тий, довгову́с, довгову́сько, пруди́(в)ус, вуса́ль (*р.* -ля).
Длинноу́хий – довго(в)у́хий, (в)уха́тий, довгову́х, уха́ч, уша́к.
Длиннохво́стка – довгохво́стя, (*бабочка*) ві́дьма.
Длиннохво́стый – довгохво́стий, хвоста́тий, хвоста́нь. **-тое** *существо* – довгохво́стя (*ж. р.*). [У го́сті до довгохво́сті (= до чортя́ки) (Ном.)].
Длиннoше́ий – довгоши́їй (-ши́я, ши́є, *р.* -ши́його, -ши́йої), довгов'я́зий, довгов'я́з.
Длинноше́рстый – довгоше́рстий, (*об овцах*) довгово́вний, довгору́нний, (*о собаках*) кудла́тий, пелеха́тий.
Дли́нный – до́вгий. [До́вга рі́чка. До́вгі ко́си. До́вга ніч. До́вге оповіда́ння]; (*об одёже*) – **-ный** *до земли* – до́вгий до зе́млі, дозе́мний [Дозе́мна оде́жи́на (Свидн.)]. **-ный** *до полу* – до́вгий аж до домі́вки (до землі́), доді́льний. [Доді́льне пла́ттячко (Свидн.)]. **-ный** *и отлогий* – простяжни́й. [Простяжна́ го́ра]. *Ум.* довге́нький, довге́сенький. *Очень* **-ный** – довже́зний, довже́нний, довжеле́зний. [Довже́зний стіл. Довже́нна ніч. Довжеле́зна промо́ва]. **Длиннёхонек, длиннёшенек** – довгі́сінький, довге́сенький. *Томительно* **дли́нная** *ночь* – непроспа́на ніч. *Становиться* **-не́е,** *см.* **Длинне́ть.** *Язык* **дли́нен** (*в выражении*: *у него язык* **дли́нен** = *он болтает*) – він довгоязи́кий. [Ото вже той Мико́ла довгоязи́кий розблаговісти́в!].
Дли́тель – зага́йко, мару́да.
Дли́тельно – заба́рно, зага́йно, протя́жно, довгоча́сно, (*медлительно*) дл́яво.
Дли́тельность – заба́рність, зага́йність, дл́явість (*р.* -ости). *См.* **Продолжи́тельность, Медли́тельность.**
Дли́тельный – забарни́й [Малі́ миски́ роби́ти – то забарна́ робо́та], зага́йний [Зага́йна спра́ва], протя́жний [Ціє́ї зими́ моро́зи були́ здоро́ві, ті́льки-ж не протя́жні (Звин.)], некоро́ткий [Це ду́же некоро́тка хоро́ба (Звин.)], довгоча́сний, (*медлительный*) дл́явий.
Длить – дл́яти що [Чого́ Пу́гач дл́яє спра́ву? (Коц.)], бари́ти [Ой одчиня́й, не бари́, бо куса́ють комарі́ (Ном.)], мару́дити [Скорі́ше-б ви́рок той. Чого́ мару́дять? (Л. Укр.)], уво́дити. -ся [Що-ж уво́дитись? Наві́що? (Л. Укр.)], гаяти [Ви цього́ ді́ла не га́йте (Март.)], продо́вжити. *См.* **Ме́длить, Продли́ть.**
Дли́ться, продли́ться – продо́вжуватися, довжи́тися, (*сов.*) продо́вжитися, тягти́ся, протяга́тися, (*сов.*) протяг(ну́)ти́ся, точи́тися, трива́ти. [Довжи́ться я́к зимо́ва́ ніч (Фран.). До́вго тягла́ся гони́тва (Коц.). На́ше ді́ло до́вго бу́де протяга́тися (Харк. п.). Гульба́ точи́лася до са́мого ра́нку (М. Вовч.). Цей пері́од трива́в ду́же до́вго].
Для – для [Не для пса ковбаса́, не для ки́цьки са́ло. Для те́бе си́на породи́ла (Шевч.)], за́-для. [За́-для нього́ зроби́ла (Квітка). За́-для таки́х бідакі́в коха́ння нема́є (Крим.)], до [Слова́ – до ра́ди, ру́ки – до зва́ди. Книжки́ до чита́ння], на ко́го, на що́, під що́ [Тут на вовкі́в приві́лля: ліс вели́кий та густи́й. Мішо́к на жи́то (під жи́то). Ма́ю бо́рошно на про́даж. А що ви, лю́ди, ро́бите? Гріб на Саломо́на (Руд.). Такі́ ку́рси заводя́ть на те, щоб було́ бі́льше тяму́щих], про [Єсть, та не про ва́шу честь. Не про те́бе вироста́ла (Черн.). Робо́та про всіх знайшла́ся (Кониськ.). Всі вони́ друкува́тимуться ті́льки про люде́й тяму́щих (Куліш). Крам, потрі́бний лю́дям про життя́ (Єфр.)]. *Одёжа* **для** *праздника*, **для** *будний и т. д.* – оде́жа про свя́то, про бу́день. Соро́чка про неді́лю]. **Для** *чего*? – на́що? на ві́що? чому́? для чо́го? за-для чо́го? про́ що? *Не* **для** *чего* – нема́ чого́, нема́ на́що, ні́чого. [Ні́чого (нема́ чого́) й ходи́ти туди́].
Дми́трий – Дмитро́, Митро́ (*р.* -ра́). *В день св.* **Дми́трия** – на Дми́тра.
Днева́льный – чергови́й (*р.* -во́го), сті́йчик, днюва́льний, *срв.* **Дежу́рный.**
Днева́льня – чергова́ (кімна́та) [Спита́йтеся в чергові́й], днюва́льня.
Днева́ние (*действие*) – 1) днюва́ння; 2) сті́йка. [На сті́йці козаки́].
Днева́ть – днюва́ти [По-під ти́нню сірома́ха й дню́є, й ночу́є (Шевч.)]; одбува́ти че́ргу.
Днёвка – днюва́ння.
Дневни́к – щоде́нник, де́нник (*р.* -ка).
Дневно́й – де́нний, дне́вий, дняни́й [Спе́ка днянá], уде́нішний.
Днём – уде́нь [І вде́нь і вночі́], (*ещё до наступления ночи*) ще за дня.

Днепр, *р.* – Дніпро́ (*м. р.*), *эпит.* **-ра́** – Сла[о]ву́та, Сла[о]ву́тиця (Шевч.).
Днепро́вский – дніпро́вий, дніпря́нський.
Днестр, *р.* – Дністе́р (*р.* -тра́). **-ро́вский** – дністро́вий, дністря́нський.
Днесь – сього́дні [Хлі́ба на́шого щоде́нного дай нам на сього́дні], ни́ні, ни́ньки, (*гал.*) днесь, дне́ськи.
Днеть – дні́ти. [Вже дні́є].
Дно – дно (*мн.* де́на, дна́; *ум.* де́нце, де́нечко; *ув.* дни́ще); під (*р.* по́ду). [Під вичища́ти (в коло́дязі) (Григор.)]. **Дно** *экипажа* – по́дення. **Дно** *судна, плоскодон. лодки* – підо́шва. **Дно** *печи* – пе́чище, чері́нь (*р.* -ня́); (*наиб. углубление* **дна** *в колодце*) ковба́шечка, [Ковба́шечкою зве́ться саме́ дно крини́ці, де найгли́бше (Звин.)]. *Вверх* **дном** – догори́ нога́ми, шкере́бе́рть, пере́вертом [Усе́ догори́ нога́ми поперевертáв. Усе́ пі́де шкере́бе́рть. Пере́вертом усе́ переверну́лося]. *На* **дне** – на дні́, на спо́ді, (*реже*) на споді́. [Та воно́ в мішку́, на са́мому спо́ді]. *На* **дно**, *ко* **дну** – на дно, на спід. *Итти ко* **дну** – (*в песне*) на спід потопа́ти. *Водка уж на* **дне** – горі́лки ті́льки й є, що на спо́ді, горі́лці ви́дко де́нце. *Не имеющий* **дна** (*о посуде*) – безде́нний. [Безде́нний го́рщик. Безде́нна ми́ска]. *Вынимать, вынуть* **дно** *откуда* – розди на́ти, розі́дни́ти що, віддина́ти, віді́дни́ти. *Вынуть* **до́нья** *откуда* – повіддина́ти що. *Вставлять, вставить* **дно** *куда* – дни́ти, задина́ти, *сов.* задни́ти, придни́ти що. *Вставить* **до́нья** *куда* – позадина́ти що. *Переменять, переменить* **дно** *в чём* – передина́ти, передни́ти що. [Корабе́ль задни́ли та й на Дуна́й пусти́ли (*песня*). Передни́в бо́чку].
До, *предл.* – 1) до, аж до. [Дійшо́в до села́. Дощ ішо́в з ра́нку, аж до но́чи. Верболі́з б'є до сліз]. **До** *того, что* – аж. [Біг, біг, аж дух мені́ заби́ло]. *Душ* **до** *двадцати* – душ два́цятеро, душ із два́цять; 2) до, пе́ред. [Це було́ за два ти́жні до жнив. Панува́в він з три́цять дев'я́того ро́ку пе́ред Різдво́м Христо́вим до шо́стого ро́ку пі́сля Хри́ста].
Доба́вить, *см.* **Добавля́ть.**
Доба́вка, добавле́ние, доба́вок – 1) (*то, что добавлено*) дода́ток (*р.* -тку), дода́ча (*р.* -чі), (*реже*) доба́вка, доба́вок (*р.* -вку). [Щомі́сячний дода́ток до платні́. Ви́лає, ще й поб'є́ на дода́ток. Нум міня́тися на ко́ні, – кі́льки дода́чі хо́чете? На́те ку́рочку в доба́вочку]; 2) (*процесс добавления*) додава́ння, (*реже*) добавля́ння.
Добавля́ть, доба́вить – додава́ти, дода́ти, (*реже*) добавля́ти, доба́вити, докида́ти, доки́нути, прикида́ти, прики́нути, набавля́ти, наба́вити. [До всьо́го ска́заного дода́ймо, що… Туди́ ще доба́вити тре́ба, а ви одбавля́єте! Доки́ну й я дві-три ува́ги. Карпо́ прики́нув таке́ слівце́, що ба́тько переста́в струга́ти (Неч.-Лев.)]. **Доба́вить** *сладкого во что* – досолоди́ти що, дода́ти підсоло́ди до чо́го.
Доба́вок, *см.* **Доба́вка. Вдоба́вок** – на дода́ток, додатко́во, (*к тому же*) до то́го. [Він ліни́вий і, до то́го, дурни́й].
Доба́вочный – додатко́вий. [Додатко́ва винагоро́да = **доба́вочное** *вознаграждение*]. **Доба́вочное** *вознаграждение, обусловленное договором* – ви́мова, ви́мовка. [Ти бере́ш три́цять рублі́в, а ви́мовка яка є́сть у те́бе? – хоч сви́та, або що]. **Доба́вочная** *ценность* – додатко́ва ва́ртість, надва́ртість (*р.* -тости).
Добаклу́шничать, -ся – добайдикува́ти, -ся.
Добалагу́рить – добазі́катися, (*пренебр.*) допатя́катися.
Доба́ловаться – допустува́тися, додурі́тися.
Доба́рить, доба́рничаться – допанува́ти, -ся.
Добахва́литься – дочва́нитися, довихваля́тися.
Добега́ть, добежа́ть – добіга́ти, добі́гти, -ся.
Добе́гаться – добі́гатися.
Добежа́ть, *см.* **Добега́ть.**
Добезде́льничать – доледарюва́тися, добайдикува́тися.
До́бела – до бі́лого, бі́ло, (*о белье*) до́чиста́. [Розпе́чений, до бі́лого жа́ру = *раскалённый* **до́бела.** Рушники́ бі́ло повибі́лювалися. Ви́перу соро́чку дочиста́].
Добе́ливание – добі́лювання.
Добе́ливать, -ся, добели́ть, -ся – добіля́ти, -ся *или* добі́лювати, -ся, добіли́ти, -ся. [Добі́люються поло́тна, розсте́лені по землі́ (М. Вовч.)]. **Добеля́емый** – добі́люваний. **Добелённый** – добі́лений.
Добива́ние – добива́ння, *сов.* добиття́.
Добива́ть, доби́ть – добива́ти, доби́ти. *Не совсем* **доби́тый** – недо́биток (*р.* -тка).
Добива́ться, доби́ться – добува́тися, добу́тися чого́ *и* до чо́го, здобу́тися, добу́ти чого́, доби́ватися, доби́тися чого́, (*домогаться*) допомина́тися (чого́ *и* про що), домага́тися, домогти́ся, намага́тися, намогти́ся, (*требовать законного*) допевня́тися, допевни́тися,

доправля́тися, допра́витися, дохо́дити, дійти́ (сво́го́), (*достичь*) доп'ясти́ся, допну́тися, діп'я́ти. [Чу́єте? Зло́дій до комо́ри добува́ється. Я ті́льки раз пісня́ми слів добу́вся від чужи́нця (Л. Укр.). Пі́дступом добу́ти сво́го́. Як з бико́м ні би́тися, а все молока́ не доби́тися (Ном.). Вона́ впе́рто допомина́лася о́дповіді (Коцюб.). Допомина́ється про гро́ші. Чого́ схо́че, того́ й домо́жеться (Леонт.). Намі́гся (**доби́лся** *того*), що таки́ дали́. Неха́й не допевня́ється нічо́го (Куліш). Як не тепе́р, то в четве́р, аби діп'я́ти сво́го́ (Коцюб.). Втеря́є й те, чого́ допня́вся (Куліш)]. **Доби́ться** *своего* – доказа́ти сво́го́, докона́ти сво́го́, допну́тися сво́го́. **Добью́сь** *во что-бы то ни стало* – за вся́ку ці́ну дíпну́ся сво́го́, не я бу́ду, щоб я не добу́вся. *Не* **доби́лся** – не здобу́вся. **Добива́ться** *милости, благосклонности* – запобіга́ти чиє́ї ла́ски. [Тако́ї ла́ски мо́жна і в ци́гана запобі́гти]. **Доби́ться** *чего-л. хождением* – ви́ходити що; *криком* – ви́кричати що *и т. д.*

Добира́ние – добира́ння.

Добира́ть, добра́ть – добира́ти, до[і]бра́ти, до[і]йма́ти, до[і]йня́ти. [Коло бро́ду беру́ во́ду, не доберу́ до дна. Тре́ба добра́ти арши́н на спідни́цю. Ні, по четвертаку́ не прода́м, бо й сво́їх гро́шей не доймý].

I. Добира́ться, добра́ться (*до чего, подбираться к чему*) – добира́тися, до[і]бра́тися, добува́тися, добу́тися; (*понемногу, мелочно*) доскрі́буватися, дошпиго́вуватися до чо́го. [Він добира́ється вже до мо́їх гро́шей. Злодії добира́лися до комо́ри. Доскрі́бується вже до не́ї. Не люблю тих люде́й, що до всього́ дошпиго́вуються].

II. Добира́ться, добра́ться (*идя, едя*) – ді[о]става́тися, ді[о]ста́тися, добива́тися, доби́тися, прибитися, добува́тися, добу́тися, доправля́тися, допра́витися, дохожа́ти, дійти́. [Як-би мені́ до діте́й доста́тися в Ки́їв! Вже тепер діста́вся я до ви́щої шко́ли, то вже не пропаду́. Оди́н по о́дному, подостава́лися і ми в Полта́ву. Я-б доби́всь до те́бе через му́ри й сті́ни (Франко). Спуска́ючись у мо́ре, до Царяго́рода дохожа́ли (Куліш). Міст тріщи́ть, лист осипа́ється, змій додо́му добива́ється. Чого́ зблі́дла? Чого́ бо́їшся? Сюди́ не досту́пляться (Куліш). Не допра́вимося до сме́рку додо́му. Аж наси́лу перед ве́чір до села́ прибили́сь (Рудан.)]. *Срв.* **Дотащи́ться, Дотяну́ться.**

Доби́ть, -ся, *см.* **Добива́ть, -ся.**

До́блестный – з висо́кими прикме́тами, завзя́тий, відва́жний, хоро́брий, (*возвыш.*) до́блесний; витязі́вський, лица́рський.

До́блесть – висо́кі прикме́ти, завзя́тість (*р.* -тости), відва́га, хоро́брість (*р.* -рости), (*возвыш.*) до́блесть (*р.* -сти); витязі́вство, лица́рські вчи́нки.

Доболта́ться – добала́катися, допащикува́тися.

Добо́р – ді́бране (*р.* -ного), ді́бра́ння.

Дobора́нивать, доборони́ть – доскоро́джувати, доскоро́дити.

Доборозди́ть (*пашню*) – доора́ти, дора́лити.

Добра́жничать – допи́тися, догуля́тися, допія́читися.

Добрани́ться – дола́ятися.

Добра́сывание – докида́ння, *сов.* доки́дання, доки́д.

Добра́сывать, доброса́ть, добро́сить – докида́ти, *сов.* доки́дати, доки́нути. **Добро́шенный** – доки́нутий, (*зап.*) доки́нений.

Добра́ться, *см.* **Добира́ться.**

Добра́чный – передшлю́бний, жирови́й. [Жирові́ діти – *т.-е. дети, прижитые до брака лицами, которые затем вступили в брак* (Иванов)].

Добре́йший – 1) найдобрі́ший; 2) без кра́ю до́брий.

До́бренький – ласкаве́нький, прихи́льне́нький, приязне́нький.

Добрести́ – добрести́, дотягти́ся; (*дотащиться*) допле́нтатися, дочвала́ти, доча́пати, дочала́пати, допха́тися, доплуга́нитися.

Добре́ть, раздобре́ть – гла́дшати, *сов.* розгла́днути, си́т(і)шати, товсті́шати, то́вщати.

Добрива́ть, -ся, добри́ть, -ся – дого́лювати, -ся, доголи́ти, -ся.

I. Добро́ – 1) добро́, бла́го, гара́зд. [За бла́го наро́ду. Живу́ть собі лю́ди у добрі́ та в гаразді́]. *Нет худа без* **добра́** – ли́хо не без добра́. *По* **добру́***, по здорову* – щасли́во, без ли́ха, доки живи́й і ці́лий. *Идёт к* **добру́** – на добро́ (на до́бре) йде́ться, на гара́зд. *Не будет* **добра́** – не бу́де добра́ (життя́, путтянтя́); 2) (*имущество*) добро́, до́бре, майно́, худо́ба, (*пожитки*) збі́жжя. Прода́в усе своє́ добро́. Що, я не хазя́їн на своє́му до́брому? Не збира́й си́нові худо́би, а збери́ йому́ ро́зум. Все своє́ нерухо́ме майно́ одписа́в на шко́ли].

II. Добро́, *нар.* – до́бре, гара́зд. [До́бре тому́ бага́тому! (Шевч.). Гара́зд, що не ба́чили нас, а то ли́хо було́-б]. **Добро́** *пожаловать* – про́симо до ха́ти, до госпо́ди, бу́дьте дороги́ми гостя́ми. **Добро́** *бы* – хоч-би́-ж, коли́-б уже́, ха́й-би вже. [Ха́й-би вже хто пу́тній каза́в, а то така́ не́гідь].

Доброво́лец – охо́тник, охо́чий, самоохо́чий, доброво́лець, (*р.* -ві́льця). **Доброво́лец-***кавалерист* – охочекомо́нник. **Доброво́льцы** – охо́чі, охо́тне (охо́че) ві́йсько.
Доброво́льный – доброві́льний, доброхі́тний, доброхо́чий, самохі́тній. [Важки́й самохі́тній по́двиг]. **Доброво́льно** – самохі́ть, самохі́ттю, добро́хіть, з до́брої во́лі, з своє́ї во́лі, своє́ю охо́тою, своє́ю во́лею, охо́тою, по охо́ті. [Самохі́ть, із до́брої во́лі, ніко́ли не зріка́ються свого́ впли́ву. Охо́тою пішо́в у москалі].
Доброво́льность – доброві́лля (*ср.*) доброві́льність, до́бра во́ля, до́бра хіть (*р.* хо́ти), самохі́тність (*р.* -ности).
Доброво́льчество – охо́тне (доброво́льче) ві́йсько.
Доброво́льческий – доброво́льчий, самоохо́чий. **Д-ая** *кавалерия* – охочекомо́нники. **Д-ое** *войско, см.* **Доброво́льчество.**
Доброди́ть – 1) *см.* **Добрести́**; 2) (*о ферментации*) догра́ти, дошумува́ти.
Доброде́тель – 1) доброче́сність, чесно́та, (*редко*: добровда́лість), добровчи́нність, доброчи́нливість (*р.* -ости), (*устар. архаизм у Квитки, Кулиша и Шевченка*) добroді́тель; (*акт* **доброде́тели**) – добро́чин (*р.* -ну); (*женская* **д.**) неви́нність, чесно́та, (*исчезающий полонизм*) цно́та. [Висо́кими чесно́тами закри́ти непе́вність прав свої́х (Грінч.). Слухня́ність – це й є́сть пе́рша чесно́та па́нни (Ор. Левиц.). Лу́чче цно́та в боло́ті, а як нецно́та в зо́лоті (Ном.)]; 2) (*описат.*) до́брі прикме́ти, до́брі озна́ки, до́брі но́рови, ва́ртість.
Доброде́тельный – доброче́сний (*обычно у Руд.*), чеснотли́вий, (*редко*: добровда́лий, доброробі́вий, доброчи́нливий, добровчи́нний), нерозпу́сний, (*исчезающий полонизм*) цнотли́вий. [Гей, Му́зо, па́нночко цнотли́ва (Котл.)].
Доброде́тельно – доброче́сно, чеснотли́во, (*редко*: добровда́ло, доброробі́во, доброчи́нливо, добровчи́нно), нерозпу́сно, (*исчезающий полонизм*) цнотли́во.
Доброде́тельствовать – 1) добро́ ді́яти (чини́ти); 2) вдава́ти доброче́сного. (*Срв.* **Неви́нничать**).
Доброду́шие – доброду́шність, добротли́вість, (*вульгарно*) добря́чість (*р.* -чости).
Доброду́шный – доброду́шний, добротли́вий, (*вульгарно*) добря́чий. [Він був добротли́вий, на́віть, мо́же, до́брий]. **Доброду́шно** – доброду́шно, добротли́во, (*вульг.*) по-добря́чому.
До́брое, *см.* **Добро́ 2.**
Доброжела́тель, -ница – прихи́льник, -ниця, зичли́вець (*р.* -вця), доброхі́т (*р.* -хо́та), -ка. *См.* **Доброжела́тельный.**
Доброжела́тельность – прихи́льність, зичли́вість, доброзичли́вість (*р.* -ости), доброхі́ття. [І не втеря́ємо цим ро́бом доброхі́ття, що за́-очі так шви́дко простига́є (Куліш)].
Доброжела́тельный – прихи́льний, зичли́вий, доброзичли́вий. **Доброжела́тельно** – прихи́льно, зичли́во, доброзичли́во.
Доброжела́тельство, *см.* **Доброжела́тельность.**
Доброжела́тельствовать – добра́ ми́слити, добра́ прия́ти кому́, сприя́ти кому́. [Він нам сприя́є].
Доброка́чественность – добро́тність, добро́та.
Доброка́чественный – добро́тний, до́брий [Добро́тне сукно́. У цій крамни́ці до́брий крам, я все тут купу́ю], (*безупречный*) бездога́нний. **Д.** *ход болезни* – ла́гідний перебі́г хоро́би.
Доброко́нный – доброкі́нний. [Усі козаки́ доброкі́нні].
Добролюби́вый – добролю́бний, добролю́б.
Добролю́бие – добролю́бність (*р.* -ности).
Добронра́вие, добронра́вный, *см.* **Благонра́вие, Благонра́вный.**
Добропоря́дочность – поря́дність, путя́щість, пу́тність (*р.* -ости).
Добропоря́дочный – поря́дний, пу́тній, путя́щий. *Сын* **добропоря́дочных** *родителей* – оте́цький син, оте́цька дити́на. [Як лу́читься оте́цький син, одда́сть мене́ ма́ти].
Доброса́ть, *см.* **Добра́сывать.**
Добросерде́чие, добросе́рдие, добросерде́чность – добросе́рдя (*ср.*), добросе́рдність, ла́гідність (*р.* -ности).
Добросерде́чный, добросе́рдный – добросе́рдий, добросе́рдний, ла́гідний.
Добро́сить, *см.* **Добра́сывать.**
Добросо́вестность – сумлі́нність, со́вісність (*р.* -ности).
Добросо́вестный – сумлі́нний, со́вісний. [На старшину́ тре́ба ви́брати чолові́ка сумлі́нного. На не́ї мо́жна зда́тися, бо со́вісна жі́нка]. **Добросо́вестно** – сумлі́нно, со́вісно.
І. Доброта – до́брість, (*мягкость*) ла́гідність, (*слабовольная*) бла́гість (*р.* -ости). [Я з до́брости своє́ї даю тобі. Усі ми на собі зазна́ли її ла́гідности, усім вона́ була́ як рі́дна сестра́]. *Проявить* **доброту́** – показа́ти (*свою*) до́брість, яви́ти ми́лість, здо́бритися. [Підпроси́, щоб не ду́же бив, мо́же здо́бриться].

II. Добро́та, добро́тность, добро́тный, *см.* **Доброка́чественность, Доброка́чественный.**
Доброхо́т – 1) доброзичли́вець (*р.* -вця); 2) *см.* **Доброво́льный.**
Доброхо́тство, *см.* **Доброжела́тельность, Доброво́льность.**
Доброхо́тный, доброхо́тно, *см.* **Доброво́льный, Доброво́льно.**
Доброхо́тствовать, *см.* **Доброжела́тельствовать.**
Добры́згивать, добры́знуть – добри́зкувати, добри́знути, допи́рскувати, допи́рснути.
До́брый – 1) до́брий (*к кому,* – для ко́го *или* до ко́го), ласка́вий, (*добряк*) – благи́й. [До́брим сло́вом не згада́ють. Він для ме́не (до ме́не) до́брий. Кость – бла́жчий за Григо́ра]. **До́бренький** – ласкаве́нький. *Очень* **до́брый** – добре́нний, добря́ч[щ]ий. [Добре́нна душа́ з його́. Добря́чі булі́ лю́ди, покі́йнички (М. Вовч.)]. *Становиться, стать* **до́брым** – добрі́ти, добрі́шати, ласкаві́шати, подобрі́шати; поласкаві́шати. [Ба́ба на́че тро́хи подобрі́шала до Мико́ли]. *Сделать кого* **до́брым** – роздо́брити, (*провинц.*) – роздобру́хати. **Доброе** *дело сделать* – до́бре (добро́) вчини́ти. *Будь* **добр**, *будьте* **до́бры** (*пожалуйста*) – будь ла́ска, будь ла́скав, бу́дьте ласка́ві, зроби́ (зробі́ть) ла́ску, спаси́бі тобі (вам). [Скажі́ть, будь ла́ска, й мені́. Скажі́ть, спаси́бі вам, з яки́х ви є: чи ви з пані́в, чи ви із мужикі́в (Грінч.)]; 2) (*хороший*) – до́брий, га́рний, хоро́ший. [Ду́же се до́бре ді́ло. До́брого го́лоса ма́єш. Хоро́ший (га́рний) робітни́к з нього]. *В* **до́брый** *час* – час до́брий вам, на до́брий час. *В* **до́бром** *ли вы здоровьи*? – чи до́бре ся ма́єте?]. *Чего* **до́брого** – бува́, бува́є, ча́сом, хто зна. [Чи ти, бува́, не здурі́в? Не диви́сь на нього́, щоб ча́сом не підійшо́в]. **До́брое** *утро*, **до́брый** *день*, **до́брый** *вечер*, **до́брой** *ночи* – добри́день, (*только у интеллигентов*) – до́брого ра́нку; добри́вечір; добра́ніч; на добра́ніч.
Добря́к – добря́га, добря́ка, добря́ча душа́.
Добу́живаться, добуди́ться – добу́джуватися, добуди́тися.
Добыва́льный – добува́льний, здобува́льний.
Добыва́ние, добы́тие – добува́ння, здобува́ння; *сов.* (з)добуття́, видобуття́, добу́ванка, роздобу́тки.
Добыва́ть, -ся, добы́ть, -ся – добува́ти, -ся, добу́ти, -ся, здобува́ти, -ся, здобу́ти, -ся, видобува́ти, -ся, ви́добути, -ся, *а специальнее* – дістава́ти, *сов.* діста́ти, (*приобресть*) придба́ти, розі́дба́ти, (*наконец достичь*) доско́чити чого́, засяга́ти чого́, *сов.* засягти́, запобіга́ти, запобі́гти чого́, доробля́тися, *сов.* дороби́тися чого́, *сов.* розстара́тися про що. [Або добу́ти, або вдо́ма не бу́ти (прик.). Чи се-ж не та земля́, що здобува́ли для нас батьки́ своє́ю кро́в'ю й по́том? (Л. Укр.). Здобу́вся чолові́к ли́ха. А хто-ж тобі́ гетьма́нськую булаву́ діста́не? (Рудан.). Крива́вим по́том доробля́тися хлі́ба насу́щного. Ні за які гро́ші не доско́чиш (Куліш). Робо́тою засягне́ собі́ ща́стя (Мирн.). Запобіга́й сві́та, по́ки слу́жать лі́та (Ном.). Треба розстара́тися про гро́ші]. **Добы́ть** (*заработать*) *с трудом, с горем пополам* – розго́рити, загорюва́ти що, розгорюва́тися на що. [Тя́жко загорьо́ваний хліб їмо́. Як-не́будь розгорю́ємось на скоти́нку (Мирн.)]. *Трудно* (*бывает*) **добыва́ть** *что* – тру́дно (суту́жно) на що. [На сіль було́ тру́дно (Куліш)]. **Добыва́емый** – добу́ваний. [Вла́сник землі́ брав собі по копі́йці з пу́да добу́ваного ву́гілля]. **Добы́тый** – здобу́тий. **Добыва́ющий** – добува́льний, видобутни́й; сирови́нний. [Добува́льна та обробна́ промисло́вість. Сирови́нна промисло́вість]. **Добы́тое** *тяжёлым трудом* – крива́ви́ця. [За чужу́ю крива́ви́цю купи́в у це́ркву плащани́цю (Ном.)]. **Добы́ть** *работой* – приробити. [Збу́тися не до́вго, а спро́буй приробити]. **Добы́ть** *пением* – ви́співати. [Ви́співав собі дівчи́ну лю́бу та га́рну (М. Вовч.)]. **Добы́ть** *нищенством* – ви́жебрати; *обманом* – ви́дурити; *борьбой* – вибороти́ *и т. д.*
Добы́тие – здобуття́; *срв.* **Добыва́ние.**
Добы́ток, *см.* **Добы́ча 2.**
Добы́тчик – добувач (*радетель*) дба́ха. [Я вам дба́ха (Конис.)].
Добы́ча – 1) до́бич, здо́бич (*р.* -чи), здоби́ча, добу́ток, узя́ток (*р.* -тку), (*чем можно поживиться*) пожи́ва. [Вовк здо́бичи шука́є. Коза́цькая здоби́ченька ма́рне пропада́є. Сухе́ лі́то, мали́й узя́ток бджолі́. Зло́дій шука́є гро́шей, або якої́ і́ншої пожи́ви]. **Добы́ча** *военная* – військова́ здо́бич, (*устар.*) луп; (*невольники*) ясир. *За* **добы́чей** – по здо́бич, на здо́битки, на роздобу́тки. [Розбі́йники ви́їхали на здо́битки]. *В* **добы́чу** (*на с'едение*) – на пота́лу. [Odда́ти на пота́лу ворога́м. Ті́ло моє́ коза́цьке звірю на пота́лу не да́йте (Дума). Вони́ не даду́ться на пота́лу]. *Взять в* **добы́чу** – здобу́ти, доско́чити. [Во́вка живо́го доско́чили (Куліш)]. *Взятый как* **добы́ча**, *захваченный в* **добы́чу** – здоби́чни[і]й. [Ви здоби́чні гро́ші пропива́єте! (Куліш)]. *Без* **добы́чи** – (*шутл.*) нездоби́хом. [Не пощасти́ло їм: нездоби́хом верну́лися]; 2) (*добыток*) здобу́ток, ви́добуток (*р.* -тку). [Тепер і під Ки́ївом добува́ють кам'яне́ ву́гля, але ви́добуток невели́кий].

Добы́чник – здоби́чник, здобува́льник. [На́че здоби́чники ті, що блука́ють по мо́рю (Потебня)].
Добы́чнический – роздобу́тний, хижа́цький. [Роздобу́тні коза́цькі похо́ди (Куліш)].
Добы́чный – здоби́чний.
Дова́жничаться – допиша́тися, допри́ндитися, допиндю́читися, добундю́читися.
Дова́ливать, -ся, довали́ть, -ся – дова́лювати, -ся, довали́ти, -ся. **Довали́ться** *до пищи* – допа́стися, дірва́тися. [Так допа́вся до борщу́, що й за ву́ха не одтя́гнеш].
Доваля́ть – доваля́ти.
Дова́ривание – дова́рювання, *сов.* доварі́ння.
Дова́ривать, довари́ть – дова́рювати, довари́ти; (*о желудке*) дотра́влювати (ї́жу), дотрави́ти. **Доварённый** – дова́рений, докипі́лий, доки́плений, домлі́лий; дотра́влений.
Дова́риваться, довари́ться – дова́рюватися, довари́ти, -ся, докипа́ти, докипі́ти, упріва́ти, упрі́ти, умліва́ти, умлі́ти, домліва́ти, домлі́ти. [Обі́д уже́ дова́рюється. У нас сього́дні і борщ недоки́плений, і ка́ша не впрі́ла. Засу́нь борщ да́лі, хай умліва́є. Не вмлі́лого м’я́са і ї́сти не візьму́сь].
Довева́ть, дове́ять – дові́ювати, дові́яти. [За́втра тре́ба дові́яти ячмі́нь]. **Дове́янный** – дові́яний, переві́яний.
Дове́даться, *см.* **Дове́дываться.**
Доведе́ние – дово́дження, *сов.* доведе́ння, доведі́ння.
Дове́дывание, дове́дание – дові́дування, дізнава́ння.
Дове́дываться, дове́даться – дові́дуватися, дові́датися, дізнава́тися, дізна́тися, (*известиться*) завісти́тися, (*докапываться*) дошпиго́вуватися, дошпигува́тися. **-ся** *путём расспросов* – допи́туватися. [Я вже завісти́вся, що по доро́зі бу́де село́, де я́рмарок зібра́вся (М. Вовч.). Оце ле́дві дошпигува́всь, де воно́ ді́лося. І до всьо́го вона́ дошпиго́вується, до всьо́го їй ді́ло. Обо́х їх му́чили, щоб допита́тися, хто був той дру́гий].
До́ведь (*в игре в шашки*) – да́мка.
Довезти́, дове́зть, *см.* **Довози́ть.**
Дове́ивать – дові́ювати; (*о ветре*) довіва́ти.
Довенча́ть – довінча́ти.
Доверезжа́ть, -ся – довереща́ти, -ся.
Дове́ренность – дору́чення, дові́реність (*р.* -ности), (*полномочие*) упова́жнення. [Він мені́ написа́в дору́чення на свою́ платню́]. *По* **дове́ренности** – за дору́ченням, за дові́реністю. [Хто отри́мує не свої́ гро́ші, а за дору́ченням, проха́ємо зачека́ти], (*по поручению*) з дору́чення. [З мого́ дору́чення]. **Дове́ренность** *с правом передоверия* – дові́реність із пра́вом да́льшої дові́рености (передові́рености). *Совершать* **дове́ренность** – склада́ти (скла́сти) дові́реність.
Дове́ренный – дові́рений, пові́рений, уповнова́жений. **-ое** *лицо* – ві́рник, пові́рник [*Редкий помещик не имеет* «ві́рника» *из жидов* (Основа)], *ж. р.* – ві́рниця, пові́рниця.
Дове́рие – ві́ра, дові́ра, дові́р’я. [Та ві́ра несподі́вана, яку мені́ подарува́ла короле́ва. Дові́ру зра́джують дурни́ми язика́ми! (Самійл.)]. *Заслуживающий* **дове́рия**, *внушающий* **дове́рие** – ві́ри го́дний, вірогі́дний, пе́вний. *Не внушающий, не заслуживающий* **дове́рия** – невірогі́дний, (*сомнительный*) непе́вний. [Чо́вен непе́вній воді доручи́в (Л. Укр.). Щось мені́ той чолові́к непе́вен (М. Вовч.)]. *Лишить* **дове́рия** – позба́вити ві́ри, одібра́ти дові́ру. *Утратить* **дове́рие** – зневі́ритися кому́ *или* у ко́го. [Чим се я так вам зневі́рилася? (Конис.)]. *Снискать чьё-либо* **дове́рие** – придба́ти чию́сь ві́ру, приверну́ти до се́бе чию́сь ві́ру. *Оказывать* **дове́рие** – ві́рити кому́ (*или* на ко́го), здава́тися на ко́го. *Злоупотреблять* **дове́рием** – надужива́ти чиє́їсь ві́ри (дові́ри), оберта́ти чию́сь дові́ру на зло.
Довери́тель, -ница – віродá́вець (*р.* -вця), віродá́виця, віри́тель, віри́телька. [Бра́лися ве́сти по суда́х їх спра́ви, при чо́му продава́ли свої́х віри́телів (Ор. Левиц.)].
Довери́тельный – ві́рчий, дові́рочний. **-ная** *надпись* – ві́рчий на́пис. **-ное** *письмо* – ві́рчий лист.
Дове́рить, -ся, *см.* **Доверя́ть, -ся.**
Дове́рчивать, -ся, доверте́ть, -ся – докру́чувати, -ся, докрути́ти, -ся.
Дове́рчивость – дові́рливість, ймові́рність, імові́рливість (*р.* -ости). [Занапасти́ла його́ вели́ка ймові́рність до люде́й].
Дове́рчивый – дові́рливий, ймові́рний, імові́рливий. [Ймові́рний він ду́же: найбрехли́вішому брехуно́ві ладе́н за́раз пові́рити]. **Дове́рчиво** – дові́рливо, ймові́рно.
Доверша́ть, -ся, доверши́ть, -ся – дове́ршувати, -ся, доверши́ти, -ся, заверши́ти, -ся, доро́блювати, -ся, доробити, -ся, докінча́ти, -ся, докінчи́ти, -ся, дово́дити (дове́сти́), -ся до

кінця́. (*Срв.* **Заверши́ть**). [Доверши́лась Украї́ни кри́вда стара́, нам пора́ для Украї́ни жить (Франко). Кілька книжо́к з української історії дороби́ли діло (Грінч.)]. **Довершённый** – дове́ршений, докінчений, ви́кінчений, доро́блений, дове́дений до кінця́, до кра́ю.
Доверше́ние – дове́ршення, заве́ршення, докінча́ння, доро́блення, доробі́ння. *В* **доверше́ние** *всего* – на́зверх усьо́го, пове́рх усьо́го, для дове́ршення спра́ви.
Доверши́тель, -ница – доверши́тель, -лька, докінча́льник, -ниця.
Доверя́ть, -ся, дове́рить, -ся – ві́рити, пові́рити кому́, ня́ти (ма́ти) ві́ру, дійма́ти ві́ри кому́, звіря́ти, -ся, зві́рити, -ся на ко́го, сповіря́ти, сповірити на ко́го, упе́внюватися, упевни́тися на ко́го, (*полагаться*) здава́тися, зда́тися на ко́го, увіря́ти на ко́го. [Ві́рить на йо́го, як на се́бе і гро́ші йому́ дає́ на схо́вок. Я йому́ ві́ри не дійма́ю. І я ві́ри не йму. Він на ню звіря́в усе́ своє́ добро́. Я сам писа́ти не мо́жу, я звіря́ю йому́ розписа́тися за ме́не. Зго́дом хло́пці знов поладна́ли, ті́льки вже Санько́ не звіря́вся так на Стецька́, як пе́рше (Грінч.). На ді́да Бутурла́ку усі́ свої́ мае́тки сповіря́в. Не впевня́йся, си́зий о́рле, на лейстрови́х ду́же (Куліш). Хіба ви на дя́дька ввіря́єте? На йо́го не ввіря́й – оду́рить]. **Дове́ренный** *кому* – (*прилаг.*) звірений [Нам звірене, – що му́сили як свя́тість ви берегти́, – відда́ти ви посміли! (Грінч.)], (*сущ.*) довірений, повірений, повір(е)ник; *срв.* **Уполномо́ченный.**
Дове́сить, *см.* **Дове́шивать.**
Дове́сок – дова́жка.
Довести́, дове́сть – дове́сти́.
Дове́шивание – 1) дова́жування, *сов.* дова́ження; 2) дові́шування, *сов.* дові́шання.
I. Дове́шивать, дове́сить – дова́жувати, дова́жити. [Дова́жили пшени́цю: ви́йшло два́цять два пу́ди].
II. Дове́шивать, дове́шать – дові́шувати, дові́шати. [Дові́шуй шви́дче сорочки́, щоб за со́нця повисиха́ли. А коли́ хо́чеш ду́шу спасти́, так ході́мо дові́шаємо ляхів, що сидя́ть у Пазини в льоху́ (Куліш)].
Довзы́скивать, -ска́ть – доправля́ти, допра́вити.
Довива́ть, дови́ть – довива́ти, дови́ти, доплітати, допле́сти́. [Ой, прошу́ вас, друже́чки, до ха́ти мої́й до́нечці віно́чок довива́ти. Доплету́ віно́чок]. **Дови́тый** – дови́тий, допле́тений.
Довизжа́ться – довища́тися, доверещатися.
Дови́нчивать, довинти́ть – дошрубо́вувати, дошрубува́ти, доґвинто́вувати, доґвинтува́ти; (*Срв.* **Дове́рчивать**). **Дови́нченный** – дошрубо́ваний, доґвинто́ваний.
Довира́ться, довра́ться – добріхуватися, добреха́тися.
Дови́ть, *см.* **Довива́ть.**
Довлачи́ть – дотягти́, докорота́ти. [Гане́бно дотягти́ свої́ дні. Як-то в світі докорота́ть неми́лого віку? (Федьк.)].
Довлека́ть, довле́чь, *см.* **Довола́кивать, доволо́чь.**
Довле́ть – дово́лі бу́ти, (*филос.*) доволіти. **Довле́ет** *дневи злоба его* – дово́лі ко́жному дне́ві свого́ кло́поту. [Аристо́тель ка́же, що з люди́ни – твари́на грома́дська, і сама-одна́ собі не доволіє].
До́вод – до́від (*р.* -воду), до́каз (*р.* -у), аргуме́нт (*р.* -ту).
Доводи́ть, довести́ *и* **дове́сть** – дово́дити, дове́сти́, заве́сти́, допрова́джувати, допровожа́ти, допрова́дити, доправля́ти, допра́вити; (*побудить*) призво́дити, призве́сти. [Це мене́ дово́дить до зневі́ри. Події, що завели́ його́ в кінці́ до тюрми́ (Васильч.). Го́лод призві́в його́ до злоді́йства. Допрова́дь його́ до ха́ти, бо сам не ді́йде. На превели́ку си́лу допра́вив її́ в лікарню]. **Доводи́ть, довести́** *до конца* – дово́дити (дове́сти́) кра́ю, до кра́ю, дохо́дити кра́ю, доверши́ти, заверши́ти. [Тре́ба кра́ю дово́дити (Шевч.)]. **Довести́** *до последней крайности* – дове́сти аж до са́мого кра́ю, допрова́дити до оста́нньої межі. **Довести́** *до сведения* – дове́сти́ (пода́ти) до відо́ма, з'ясува́ти кому́. **-сти** *до общего сведения* – пода́ти до зага́льного (вселю́дного) відо́ма. **Дове́дший, -шая** *до чего* – при(з)во́дник, при(з)во́дниця. [Щоб на не́ї пропа́сниця, на ту приво́дницю! (Куліш)]. **Дове́денный** – дове́дений; призве́дений.
Доводи́ться, довести́ся, дове́сться – дово́дитися, дове́сти́ся, припада́ти, припа́сти. [Чи доведе́ться ще коли́ вас поба́чити? Припада́є мені́ ї́хати, бо ні́кому більш].
Дово́дный – доводо́вий.
Дово́дчик – дока́зчик, дово́дич.
Довоева́ться – довоюва́тися.
Довози́ть, довезти́ *и* **дове́зть** – дово́зити, дове́зти́. *Быстро* **довезти́** – домча́ти. **Дове́зенный** – дове́зений.
Довози́ться – 1) довози́тися; 2) допо́ратися, дотовкти́ся, допа́нькатися до чо́го.
Довола́кивание – доволіка́ння, дотяга́ння.

Довола́кивать, -ся, доволочи́ть, -ся *и* **доволо́чь, -ся** – доволіка́ти, -ся, доволокти́, -ся, дотяга́ти, -ся, дотягти́, -ся. *См.* **Дота́скивать.**
Дово́лен – 1) *см.* **Дово́льный**; 2) рад, ра́дий.
Доволочи́ть, доволо́чь – доволокти́. *См.* **Довола́кивать, Дота́скивать.**
Дово́льно – 1) дово́лі, до́сить, до́сталь, (*полно*!) го́ді, бу́де. [З нас дово́лі й цього́. До́сить уже́ – всі понаїда́лися. Ждала́, ждала́, та й «го́ді» сказа́ла. Сам ба́читимеш, чи ма́ло тобі цього́, чи бу́де]. **Дово́льно** *тебе, ему* – бу́де з те́бе, бу́де з йо́го. [Попої́в – і бу́де з йо́го (Грінч.)]. **Дово́льно** *об этом* – го́ді (дово́лі, бу́де) про це, ме́нше про це; 2) вдо́сталь, *см.* **Доста́точно**; 3) **дово́льно** *много* – багате́нько, чима́ло, чимале́нько. **Дово́льно** *холодно* – холодне́нько, по́холодно. **Дово́льно** *долго* – довге́нько, по́довго. **Дово́льно** *большой* – чима́ли́й, величе́нький. **Дово́льно** *сильный* – сильне́нький. **Дово́льно** *грубый* – грубе́нький. **Дово́льно** *твёрдый* – тверде́нький, *и т. п.*
Дово́льный – задово́лений, вдово́лений, (*зап.*) конте́нтий, ра́дий (*ум.* раде́нький); (*удовлетворённый*) заго́жений. [Був ве́льми задово́лений, що так ста́лося. Нові свати́ розійшли́ся, ра́ді з сами́х себе (Грінч.). Раде́нькі, що дурне́нькі (Ном.)]. *Быть* **дово́льным** *чем* – бу́ти задово́леному, задовольня́тися, вдовольня́тися з чо́го, ті́шитися з чо́го. *Остаться* **дово́льным** – задовольни́тися, вдовольни́тися.
Дово́льствие – постача́ння; *провиантное, харчевое* (*для войск и т. п.*) – харч (*р.* -чи), харчува́ння, спожи́в (*р.* -ву); *одёжное, обувное* – о́дяг, зо́дяг, узуття́; *квартирное* – примі́щення, поме́шкання; *денежное* – платня́; *путевое* – подоро́жні вида́тки.
Дово́льство – приві́лля, добро́, наго́да, доста́ток (*р.* -тку), ро́зкіш (*р.* -коши), (*гал.*) гаразди́ (*р.* -дів). [От я жи́тиму у вся́кому приві́ллі (Квітка). А я вже не могла́ в пала́тах жи́ти в добрі́, в догоді́, – я пішла́ за ним. Ах, те життя́ безжу́рне, у доста́тках, у розко́шах – воно́ ті́льки розпе́стило її́ (Коцюб.). На́ше киценя́ живе́ у вас в ро́зкоші]. *Жить в* **дово́льстве** – розкошува́ти, в доста́тках жи́ти, (*гал.*) гараздува́ти. [В доста́тках ти цвіте́ш: стодо́ли – по́вні (Грінч.)]. *Пожить в* **дово́льстве** – порозкошува́ти.
Дово́льствование – постача́ння кому́ чого́. **-ние** *едой* – постача́ння ха́рчи, харчува́ння кому́. **-ние** *одежное, обувное* – постача́ння (з)о́дягу, постача́ння взуття́.
Дово́льствовать *кого чем* (*войско и т. п. одеждою, обувью*) – постача́ти кому́ що (ві́йську, -ові харч, оде́жу, взуття́), (*только едою*) харчува́ти кого́ (*Срвн.* **Снабжа́ть**).
Дово́льствоваться – задовольня́тися, задоволя́тися з чо́го *и* чим, удовол(ьн)я́тися чим, (*особенно едою*) контентува́тися. [Задовольня́ємося з мало́го. Я вдовольня́юся й удовольня́тимусь само́ю сла́вою (Крим.). Контенту́ємось само́ю карто́плею].
Доворова́ть, -ся – докра́сти, -ся.
Довостри́ть – догостри́ти.
Довра́ть, -ся – добреха́ти, -ся.
Довя́зывание (*чулок, сетей, кружев*) – допліта́ння, (*снопов и т. п.*) дов'я́зування.
Довя́зывать, довяза́ть (*чулки, сети, кружева*) – допліта́ти, доплести́, (*снопы и т. п.*) дов'я́зувати, дов'яза́ти. **Довя́занный** – 1) допле́тений; 2) дов'я́заний.
Дог – дог (*р.* -га).
Дога́вливать, догове́ть – догові́ти, кінча́ти гові́ння.
Дога́д. *Не в* **дога́д,** *см.* **Невдомёк.**
Догада́ть – доворожи́ти.
Догада́ться, *см.* **Дога́дываться.**
Дога́дка – до́га́дка, здо́гад, здо́га́дка, до́мисел (*р.* -слу). *Высказывать* **дога́дку** – дога́дуватися, висло́влювати здо́гад.
Дога́дливость – дога́дливість (*р.* -вости).
Дога́дливый – дога́дливий, (*сметливый*) метикува́тий.
Дога́дочный – здога́дний.
Дога́дчик, -чица – здога́дник, здога́дниця.
Дога́дывание – дога́дування, метикува́ння.
Дога́дываться, догада́ться – дога́дуватися, догада́тися, здога́дуватися, здогада́тися, уга́дувати, угада́ти, домірко́вуватися, доміркува́тися, домі́слюватися (домис[ш]ля́тися), домі́слитися, дорозуміва́тися, дорозумі́тися, кла́сти в го́лову. [Лягли́ і в го́лову не кла́ли, що вже їм за́втра не встава́ть (Шевч.)].
Догара́ние – догоря́ння, дотліва́ння.
Догара́ть, догора́ть, догоре́ть – догоря́ти, догорі́ти, дотліва́ти, дотлі́ти.
Догаре́сса – догаре́са (дружи́на вене́цького до́жа), (*вежл.*) па́ні-до́жева.
Дога́щивать, -ся, догости́ть, -ся – догостьо́вувати, -ся, догостюва́ти, -ся.
Догиба́ть, -ся, догну́ть, -ся – догина́ти, -ся, догну́ти, -ся.

Догла́дывать, доглода́ть – догло́джувати, доглода́ти, дожвакува́ти, догриза́ти, догри́зти.
Догла́живание – догла́джування, (*утюгом*) допрасо́вування, *сов.* догла́діння, (*утюгом*) допрасува́ння.
Догла́живать, догла́дить – догла́джувати, догла́дити, (*утюгом*) допрасо́вувати, допрасува́ти.
Догла́тывать, доглотну́ть, доглота́ть – доко́втувати, доковта́ти, доглита́ти, догли(т)ну́ти.
Догля́дывать, догляде́ть – догляда́ти, догля́[е́]діти, догля́нути, дозира́ти, дозирну́ти, допильно́вувати, допильнува́ти. [Хто-ж мене́ бу́де при ста́рощах мої́х догляда́ти, хто-ж моє́ї сме́рти догля́не? Не допильну́єш о́ком, то ви́лізе бо́ком].
Догля́дываться, догляде́ться – догляда́тися, догле́[я́]дітися, (*досмотреться*) додиви́тися.
До́гма – до́гма.
До́гмат – до́гмат (*р.* -ту).
Догмати́зм – догмати́зм (*р.* -му).
Догма́тик – догма́тик, догмати́ст.
Догма́тика – догма́тика.
Догмати́ческий – догмати́чний.
Догма́тствовать – догматува́ти.
Догна́ивание, догное́ние – догно́ювання, догної́ння.
Догна́ивать, догнои́ть – догно́ювати, догної́ти.
Догна́ние – наздогна́ння, здогі́н (*р.* -го́ну).
Догна́ть, *см.* **Догоня́ть.**
Догнива́ть, догни́ть – догнива́ти, догни́ти, догни́сти, дотліва́ти, дотлі́ти. [Тута-ж і́ноді до́хла соба́ка, або кі́шка дотліва́ла (Мирн.)].
Догова́ривать, договори́ть – 1) (*кончать речь*) догово́рювати, договори́ти, дока́зувати, доказа́ти, домовля́ти, домо́вити; 2) (*заключать условие*) договоря́ти кого́, го́ди́ти, заго́ди́ти кого́, домовля́ти, домо́вити кого́, єдна́ти, поєдна́ти, під'єдна́ти, ладна́ти, ряди́ти, поряди́ти, підряди́ти, *срв.* **Догова́риваться.** [Договори́ли і попа́ (Котл. Енеїда II). Си́на женю́, то оце́ ходи́ли ба́тюшку годи́ти. – А я вже загоди́в. Не стра́шно жени́тися, а стра́шно попа́ єдна́ть. Пішо́в майстрі́в ладна́ти. Чи не ви ря́дите під ху́ру? Я вже й візника́ на взя́втра поряди́в]. **Догово́ренный** – догово́рений, зго́джний, поє́днаний, поря́джений.
I. Догова́риваться, договори́ться *до чего* – догово́рюватися, договори́тися, добала́куватися, добала́катися до чо́го.
II. Догова́риваться, договори́ться (*условливаться*) – договоря́тися, договори́тися з ким, домовля́тися з ким [Ка́жуть: «Мо́жна й на мі́сяць ізгодитись». Тай почали́ договоря́тись (Марко Вовчок: «Сестра»). Договори́лась вона́ так, щоб мені́ о́чі зав'яза́ти, і вона́ мене́ вела́ (Рудч. Казки, т. II (1870), ст. 149)], го́ди́тися, пого́ди́тися, єдна́тися, поєдна́тися, умовля́тися, умо́витися, домовля́тися, домо́витися, порядж́атися, ряди́тися, поряди́тися, законтракто́вуватися, законтрактува́тися, (*гал.*) пактува́ти, -ся. [Дівча́та у строк го́дяться. Погоди́лися бра́ти ху́ру, та підві́д нема́. А що, Опана́се, – єдна́йся на год! Прийшли́ старості́ єдна́тися за ві́нчання. Поряди́лися (змо́вилися) за ціну́. Поряди́вся одве́зти́ на вокза́л]. **Догова́ривающиеся** *стороны* – догові́рні, ря́дні сто́рони, контраге́нти.
Догове́ть – догові́ти.
Догово́р – до́гові́р (*р.* -во́ру), *а оттенки*: (*условие*) умо́ва, (*соглашение*) умо́вини, уго́да, (*контракт*) ряд, ря́дна (*р.* -ної), ря́дні, па́кта (*р.* -тів), контра́кт, тракта́т. [Показа́в-би, що з Богда́ном були́ догово́ри не для то́го (Рудан.) Ви́конано всі умо́ви того́ до́гово́ру. Переяслі́вська умо́ва 1654 р. Наняли́ зе́млю на три ро́ки і підписа́ли умо́ву. Свої́ умо́вини лама́ють. Із гре́ками – зо́всім не ва́рварську рядну́ воні́ написа́ли (Куліш). Ви́мушені в ляхі́в па́кта (Куліш). Скажи́, чи в нас у шлю́бному контра́кті стої́ть, щоб я твої́х не зна́ла тайн? (Куліш)]. *Заключать* **догово́р** – склада́ти умо́ву (до́говір). *Нарушить, расторгнуть* **догово́р** – злама́ти (зірва́ти, скасува́ти) умо́ву (до́говір), відки́нутися від умо́ви, від до́гово́ру.
Догово́рный – догові́рний, догово́ровий, умо́влений, ря́дний, пактови́й, контракто́вий.
Дого́н, дого́нка – дого́ня. *В* **дого́нку** – наздогі́н кому́ (*и* за ким), наздогі́нці, наздогі́нки, на(в)здого́ни.
Догоня́ть, догна́ть – наздоганя́ти, наздогна́ти, доганя́ти, догна́ти, здоганя́ти (здого́нити), здогна́ти, наганя́ти, нагна́ти, настига́ти, насти́г(ну)ти, спобіга́ти, спобі́гти.
Догора́живать, догороди́ть – догоро́джувати, догороди́ти, доплі́та́ти, доплести́ лі́су, тин.
Догора́ние – догоря́ння, дотліва́ння.
Догора́ть, догоре́ть – догоря́ти, дого́рювати, догорі́ти, допа́люватися, допали́тися;

дотліва́ти, дотлі́ти; вигоря́ти, ви́горіти. **Догоре́ть** *ярким пламенем* – допала́ти. **Догоре́ть** *без пламени* – доже́вріти. [І оста́тня догоря́є його́ сві́чка лойова́ (Рудан.). День лі́тній уже́ дотліва́є (Дн. Чайка). Кага́нчик мій дого́рює. У печі́ допа́люється, вигоря́є. Четве́рта сві́чка допала́ла, нім договори́ли (Голов.)]. **Догора́вший** – догорі́лий, дотлі́лий, доже́врілий, допа́лений, (*провинц.*) дого́рений. [Недого́рене полі́но].

Догорева́ть – догорюва́ти, добідува́ти, дотужи́ти, -ся.

Догорла́нить – дорепетува́ти, -ся, догорла́ти, -ся, догаласува́ти, -ся.

Догреба́ть, -ся, догрести́, -ся – (*вёслами и граблями*) догріба́ти, -ся, догребти́, -ся; (*только граблями*) догрома́джувати, -ся, догрома́дити, -ся.

Догреши́ть – догріши́ти.

Догруби́ть, догрубия́нить – догрубія́нствувати.

Догруже́ние, *см.* **Догру́зка.**

Догру́живать, -ся, догружа́ть, -ся, догрузи́ть, -ся – доладо́вувати, -ся, доладува́ти, -ся, довантá́жувати, -ся, довантá́жити, -ся. **Догру́женный** – доладо́ваний, довантá́жений.

Догру́зка – доладо́вування, *сов.* доладува́ння, довантá́жування, *сов.* довантá́ження, довантá́га.

Догру́зок – доладо́вне судно́, довантá́жник.

Догрыза́ть, догры́зть – догриза́ти, догри́зти.

Догу́ливать, -ся, догуля́ть, -ся – догу́лювати, -ся, догуля́ти, -ся.

Додава́ть, дода́ть – додава́ти, дода́ти, добавля́ти, доба́вити. [Кра́мар не дода́в мені́ п’ятака́. Та не відбавля́йте: ще доба́вити тре́ба, а ви відбавля́єте].

Додава́ться – додава́тися. [Додава́лися людя́м до то́го, що вже й сами́м нема́ чого́ ї́сти].

Дода́ивать, додои́ть – додо́ювати, додої́ти.

Дода́лбливанье – додо́вбування, *сов.* додо́вбання.

Дода́лбливать, додолби́ть – додо́вбувати, додо́вбати. [Ще ціє́ї ді́рки додо́вбаю, а тоді́ гостри́тиму долото́].

Дода́ток – дода́ток (*р.* -тку), дода́ча (*р.* -чі).

Дода́точный – додатко́вий.

Дода́ть, *см.* **Додава́ть.**

Дода́ча – дода́ток (*р.* -тку), дода́ча (*р.* -чі).

Додви́гивать, додвига́ть, додви́нуть – досува́ти, дosу́нути, присува́ти, прису́нути. [Досу́нь до стіни́ щі́льно]. **Додви́нутый** – досу́нутий, досу́нений, прису́нутий, прису́нений.

Доде́лка, доде́л, доде́лывание – доробля́ння, *сов.* дороби́ння, доро́бка. *См.* **Дока́нчивание.**

Доде́лывать, -ся, доде́лать, -ся – доробля́ти, -ся, доро́блювати, -ся, дороби́ти, -ся, (*о многом*) подоробля́ти, -ся. **Доде́ланный** – доро́блений. *См.* **Дока́нчивать, доко́нчить.**

Додёргивать, додёргать – досі́пувати, досі́пати, досми́кувати, досми́кати.

Додержа́ние, доде́рживанье – доде́ржання, доде́ржування, дотри́мання, дотри́мування.

Доде́рживать, -ся, додержа́ть, -ся – доде́ржувати, -ся, доде́ржати, -ся, дотри́мувати, -ся, дотри́мати, -ся. [В Росії кріпа́цтво доде́ржалося аж до XIX столі́ття]. **Доде́ржанный** – доде́ржаний, дотри́маний.

Додира́ть, -ся, додра́ть, -ся – додира́ти, -ся, додра́ти, -ся (*и* доде́рти, -ся). [Не додира́й спідни́ці, бо ново́ї ско́ро не бу́де].

Додне́сь – до сього́дні.

Додои́ть, *см.* **Дода́ивать.**

Додолби́ть, *см.* **Дода́лбливать.**

Додразни́ть – додратува́ти, додрочи́ти, додражни́ти.

Додра́ть, *см.* **Додира́ть.**

Додружи́ться – доприятелюва́тися, доприязни́тися.

Доду́мывать, -ся, доду́мать, -ся – доду́мувати, -ся, доду́мати, -ся, доміркóвувати, -ся, доміркува́ти, -ся, дорозумо́вувати, -ся, дорозумува́ти, -ся, домисля́ти, -ся, доми́слити, -ся, домудро́вувати, -ся, домудрува́ти, -ся, домізко́вувати, -ся, домізкува́ти, -ся, добира́ти (добра́ти) ро́зуму, ума́, спо́собу, (*провинц.*) довмі́тися. [Уся́ке по-сво́єму дорозумо́вується. Ніхто́ не домисля́вся, що та ні́би делі́ка́тна мо́ва віщу́є смерть рі́дній слове́сності (Куліш). Домудрува́всь-таки, як це зроби́ти. Розу́мні го́лови, домізко́вуйтеся, як це зроби́ти! Хто доберé спо́собу, як це зроби́ти? Москалі́ розу́мні ро́зуму добра́ли: ой, напере́д Шва́чку із осаву́лою доку́пи звяза́ли. Коли́-б не довмі́вся що роби́ти, то тяжке́є-б ли́хо ста́лося].

Додура́читься – допустува́тися, додурі́ти.

Доду́ть – додму́хати що. **-дуть** *до чего* – додмухну́ти до чо́го.

Доеда́ние – доїда́ння, *сов.* доїдження, до́їд.

Доеда́ть, дое́сть – доїда́ти, доЇ́сти; добира́ти, добра́ти. [Ніж іржа́ доїда́є (Рудан.). Добира́йте ка́шу, не ки́дайте в ми́сці. Що сього́дні не з’їм, то взя́втра доберу́].
Доезжа́ть, дое́хать – доїжджа́ти (доїзди́ти), доЇ́хати, добіга́ти, добі́гти. [Не доЇ́здячи́ Солодьків, ко́рчма стоЇ́ть (Свидн.). По́їзд добі́г до ста́нції].
Доезжа́чий – доїжджа́чий. [А ми, доте́пні доїжджа́чі, хорті́в году́ємо та пла́чем (Шевч.)].
Дое́зживать, дое́здить – доїзди́ти, *сов.* доЇ́здити.
Дое́ние – доЇ́ння, дій (*р.* до́ю). [Німець держи́ть коро́ву для до́ю ті́льки, не для запряга́ння]. *Время* **дое́ния** – час для доЇ́ння. *Пора* **дое́ния** – до́янка.
Доёнка – дійни́ця.
Дое́хать, *см.* **Доезжа́ть.**
Дож – дож. [Пала́ти вене́цьких до́жів]. *Жена* **до́жа** – догаре́са, пані-до́жева.
Дожа́риванье – досма́жування, *сов.* досма́ження, допіка́ння, *сов.* допече́ння, допря́жування, *сов.* допря́ження.
Дожа́ривать, -ся, дожа́рить, -ся – (*о мясе*) досма́жувати, -ся, досма́жити, -ся, допіка́ти, -ся, допекти́, -ся; (*о жире*) допряга́ти, -ся, допрягти́, -ся, допря́жити, -ся, спрягти́, -ся. **Дожа́ренный** – досма́жений, усма́жений, допря́жений, допе́чений. [До́бра господи́ня – недопе́ченим порося́м госте́й гости́ла].
Дожа́ть, *см.* **Дожима́ть** *и* **Дожина́ть.**
Дожда́ть, -ся, *см.* **Дожида́ть, -ся.**
Дождеви́к (*гриб*) – мору́ха, моро́ха, пу́рхавка.
Дождево́й – дощови́й. **Дождева́я** *вода* – дощова́ вода́, (*реже*) дощі́вка. **Дождево́й** *червь* – дощови́к. **Дождевы́е** *грибы* – дощові гриби́.
Дождеме́р – дощомі́р (*р.* -ру).
Дождено́сный – дощови́й. [Я вмі́ю розбира́ти хма́ри – де дощова́, а де така́, що дощу́ з не́ї не бу́де. Це ві́тер дощови́й – нажене́ дощові хма́ри].
До́ждик – до́щик (*р.* -ку). [Ой до́щику-накрапа́йчику, накрапа́й!]. *После* **до́ждика** *в четверг* – на Мико́ли та й ніко́ли.
Дожди́ть, *безл.* – дощува́ти, дощи́ти [Бо госпо́дь-бог не повелі́в іще́ дощува́ти на зе́млю (Св. Письмо)], (*обильно, часто с грозою*) тучи́ти.
До́ждичек – до́щичок (*р.* -чку).
Дождли́вый – дощови́тий, дощови́й, дощи́стий, дощува́тий, дощли́вий. [Дощова́ дни́на. Цей мі́сяць уве́сь дощови́тий. Ніч холо́дна і дощли́ва (Крим.)]; (*о времени года, мокрый*) дощівни́й, мочли́вий. [Мочли́ва о́сінь]. **Дождева́я** *погода* – дощова́ (дощови́та) годи́на. *Осенняя* **дождева́я** *погода* (*слякоть*) – сльо́та́, плю́та. *Наступить* **дождли́вой** *погоде* – задощи́тися, засльоти́тися. [Задощи́лось: уже тре́тій день дощ. Уже засльоти́лося – го́ді молоти́ти]. **Дождли́во** – доще́во, дощи́сто, сльо́та́во.
Дождь – дощ (*р.* дощу́) (*ум.* до́щик, до́щичок; *ув.* дощи́ще). [Мо́крий дощу́ не боЇ́ться. Тако́го дощи́ща і не зазна́ю]. **Дождь** *сквозь солнце* – дощ сліпи́й, цига́нський, ку́рячий. **Дождь** *моросящий* (*мелкий, частый*), *иногда с туманом* – мжа, мжи́ця, мжи́чка, м(и)ги́чка, мря́[а ́]ка, мря́[а́]чка. [Сі́рий осі́нній ра́нок кури́всь дрібно́ю мжи́чкою (Коцюб.). Мря́ка сі́яла мов із си́та (Конис.)]. *Итти, пойти мелкому* **дождю́** – мря[а]чи́ти, замря[а]чи́ти. [Надво́рі мрячи́ть. Зно́ву надво́рі замрячи́ло]. **Дождь** *проливной* – зли́ва, зали́ва, ливни́й дощ, (*редко*) лі́я. *Сильный* **дождь** *с грозой* – тучни́й дощ, ту́ча. **Дождь** *как из ведра* – дощ як з відра́, як з лу́ба, як з цебра́, як з ко́новки, дощ як відро́м іллє́, дощ як з-під ри́нви. [До́щик лину́вся цебро́м, відро́м, дійни́чкою над на́шою кашни́чкою]. **Дождь** *прекратился* – дощ переста́в, ущу́х, передощи́ло (*безл.*). **Дождь** *усилился* – дощ припусти́в, ущави́в. **Дождь** *хлещет* – дощ січе́, дощ цві́чить. *Во время* **дождя́**, *под* **дождём** – під дощ, доще́м, за дощу́. [Доведе́ться доще́м Ї́хати].
Дождяни́к, *см.* **Дождеви́к.**
Дожёвывать, дожева́ть – дожо́вувати, дожува́ти. **Дожева́ть** *жвачку* – доремиґа́ти. **Дожёванный** – дожо́ваний, дожу́тий.
Доже́чь, *см.* **Дожига́ть.**
Дожже́ние – допалі́ння, до́пал (*р.* -лу).
Дожива́ние – дожива́ння, *сов.* дожиття́. **-ние** *до срока* – добува́ння, добува́нка. [Два́цять літ служи́в – проклина́в, а ця п’ятилі́тня добува́нка – так гі́рша од пе́кла здає́ться].
Дожива́ть, дожи́ть – дожива́ти, дожи́ти, довікува́ти; добива́ти ві́ку, доби́ти ві́ку, дотяга́ти ві́ку, дотягти́ ві́ку. [Довікува́ти свій коро́ткий вік. З ким дожи́ть, доби́ти ві́ку? (Шевч.). Так-то я й добива́ю свого́ молодо́го підко́шеного ві́ку (Г. Барв.)]. **Дожива́ть, дожи́ть** *до известного времени, до срока* – добива́ти, дожи́ти, добува́ти, добу́ти. [Добу́ду цей мі́сяць, а тоді́ – піду́. Му́шу го́ду добу́ти (Г. Барв.)]. **Дожи́ть**, *с горем, с бедой пополам* – догорюва́ти,

добідува́ти що *или* чого́. [І коли́ вже я свого́ ві́ку гірко́го догорю́ю?]. **Дожива́ть** *последние минуты* (*умирать*) – кона́ти. *Чтоб тебе не* **дожи́ть** *до весны* – а бода́й ти зозу́лі не почу́в. **Дожи́ть** *до седых волос* – дожи́ти до си́вого во́лоса, до си́вої коси́. **Дожи́ть, -ся** *до чего* – дожи́ти, -ся чого́, до чо́го, добу́ти, -ся чого́, до чо́го. [Дожи́всь че́сти! – поду́мав Трохи́м (Квітка). Добу́лися до то́го, що й скори́нки хлі́ба нема́].

Дожига́ние – допа́лювання, *сов.* допалі́ння, до́пал (*р.* -лу).

Дожига́ть, -ся, доже́чь, -ся – допа́лювати, -ся, допали́ти, -ся. [Допали́в мою́ сві́чку, ви́палив дро́ва та й пішо́в собі. Почали́ пали́ти оси́чину, допали́лися до полови́ни].

Дожида́ние – дожида́ння, чека́ння, сподіва́ння.

Дожида́ть, -ся, дожда́ть, -ся – дожида́ти, -ся, -дiжда́ти, -ся, чека́ти (*гал.* очі́кувати), дочека́ти, -ся, сподіва́тися кого́, чого́ *и* на ко́го, на що, досподіва́тися до чо́го, дожи́ти, -ся чого́. [Дожида́тимем вас до се́бе. Чека́ю, не дочека́юся того́ свя́та. Сподіва́йтесь мене́ за два ро́ки на тре́тій. Бу́ду сподіва́тись, а мо́же й дiжду́ся. Дожи́всь ла́ски від вас! нема́ чого́ й каза́ти!]. **Дожида́йся** (*иронич.*) – але́-ж! ато́-ж! [І мені́-ж даси́ ме́ду, як піддере́ш? – Але́-ж!]. *Не* **дожда́ться** – не дочека́тися, (*шутл.*) ждáнки розгуби́ти, жда́нки поїсти. [Жда́ли-жда́ли та й жда́нки розгуби́ли (Ном.)]. *Умышленно не* **дожда́ться** *наступления чего* – не допусти́ти до чо́го. [Не допусти́вши тро́хи до пі́вночи, запоро́жці посіда́ли в чайки́ і попливли́ (Загір.)]. **Дожда́ться** *очереди* (*или*: *чего в очереди*) – засто́яти, заси́діти черги́. [Жда́ли ми в млині́ довге́нько, по́ки черги́ заси́діли].

Дожима́ть, дожа́ть – дотиска́ти, доти́сну́ти, дoча́влювати, дочави́ти, дода́влювати, додави́ти, (*о стираемом белье*) дожима́ти, дожа́ти (я дожму́). *Он его* **дожмёт** – він з йо́го олі́ю ви́чавить.

Дожи́н – 1) дожина́ння, до́жин (*р.* -ну); 2) обжи́нки (*р.* -нок). [Сього́дні ми обжи́нки справля́ли].

Дожина́ние, *см.* **Дожи́н 1.**

Дожина́ть, дожа́ть – дожина́ти, дожа́ти. *Мы уже* **дожа́ли** *хлеб* – ми вже обжа́лися. **Дожа́тый** – дожа́тий.

Дожра́ть – доже́рти, дотрі́скати, долига́ти.

До́за – до́за, дава́ння. [Мали́ми до́зами. Трьома́ дава́ннями = *в трёх* **до́зах**].

Дозва́нивать, дозвони́ть – додзво́нювати, додзвони́ти.

Дозва́ться – догука́тися, докли́катися. [Наси́лу догука́всь хло́пця. Кли́кала ба́тенька, – не докли́калася].

Дозволе́ние – до́звіл, при́звіл (*р.* -волу), дозволе́ння, призволе́ння. *С* **дозволе́ния** – за до́зволом, з до́зволу. [На́що ти взяв? З ва́шого при́зволу, бо самі́ вчо́ра каза́ли. Призволе́ння на це не було́].

Дозволи́тельность – допусти́мість, дозво́леність (*р.* -ности).

Дозволи́тельный – 1) допусти́мий, дозво́лений. [Таке́ поводі́ння недопусти́ме. Це дозво́лена поети́чна ві́льність]; 2) дозві́льний. [Взя́ти з цензу́ри дозві́льну по́свідку]. **Дозволи́тельная** *запись* – за́пис про до́звіл (зроби́ти щось). **Дозволи́тельно** – допусти́мо, ві́льно. [Це недопусти́мо таке́ виробля́ти. Таки́м то́ном бала́кати не ві́льно].

Дозволя́ть, дозво́лить – дозволя́ти, дозво́лити, (*вульг.*) подозво́лити, позволя́ти, позво́лити; попуска́ти, попусти́ти, по́пуск дава́ти, да́ти по́пуск. [Не дозволяти́муть ді́тям у садо́к ходи́ти. Нача́льство і подозво́лило мені́ обо всім до вас писа́ти (Квітка). Не попуска́й цим руко́писам заги́нути. Пощо́-ж ти їм сей по́пуск попуска́єш? (Куліш). Дай по́пуск у всьо́му, не спереча́йся (Куліш)]. **Дозволя́ть, -ли́ть** *себе что* (*допустить что*) – допуска́тися, допусти́тися чого́. [Вони́ допуска́ються брехні́]. *Не* **дозво́лить** – не дозво́лити, (*воспретить*) – заказа́ти. [Її ро́дичі заказа́ли йому́ бува́ти в їх до́мі (Франко)]. **Дозво́лено** – ві́льно. [Але неха́й мені́ бу́де ві́льно іспказа́ти, що ні́чо́го тобі́, ца́рю, з Украї́ни жда́ти (Рудан.)]. *Не* **дозво́лено** – не ві́льно. Тут не ві́льно рва́ти кві́ти і толочи́ти траву́. В ваго́ні не ві́льно плюва́ти і насмі́чувати]. **Дозво́ленный** – дозво́лений, (*вульг.*) подозво́лений.

Дозволя́ться, *безл.* – дозволя́тися, допуска́тися.

Дозвони́ть, *см.* **Дозва́нивать.**

Дозева́ться – 1) допозіха́тися; 2) доловитися ґав, (*зап.*) доґавро́нитися.

Дозе́мный – дозе́мний. [Дозе́мний поклі́н. Чоло́м дозе́мний тобі́! (Куліш)].

Дозимо́вывать, дозимова́ть – дозимо́вувати, дозимува́ти.

Дози́рование – дозува́ння, дава́ння до́зами.

Дози́ровать – дозува́ти, дава́ти до́зами.

Дознава́ние – дізнава́ння, дові́дування, виві́дування.

Дознава́ться, дозна́ться – дізнава́тися, дізна́тися, дові́дуватися, дові́датися; *срв.*

Узнава́ть, Разузнава́ть. [Дізна́тись була́ ти ціка́ва, чи ду́же люблю́ я приро́ду (Самійл.)]. **Дознава́ться** *путём расспросов* – допи́туватися, допита́тися, перепи́тувати, перепи́тати, напи́тати́. [Таки́ допита́вся, де́ вона́ живе́. Сам не зна́ю, та мо́же люде́й перепита́ю]. **До́знанный** – дізнаний.
Дозна́ние – дізна́ння, (*опрос*) перепи́тування.
Дозоба́ть – додзюба́ти.
Дозола́чивать, -ся, дозолоти́ть, -ся – дозоло́чувати, -ся, дозолоти́ти, -ся.
Дозо́р – дозір (*р.* дозо́ру), обхід (*р.* обхо́ду), об'ї́зд, патру́ль, *соб.* патру́льня, ча́та (*и мн.* ча́ти). *Ходить* **дозо́ром** – патрулюва́ти, дозо́ром (обхо́дом) ходи́ти.
Дозо́рный – дозо́рець (*р.* дозо[і]рця), дозо́[і]рця (*м. р.* дозо́рці), догля́да́ч. [Доглядачі́ слідко́м за на́ми хо́дять (Грінч.)].
Дозо́рщик, *см.* **Дозо́рный.** *Конный* **дозо́рщик** – об'їзни́й. [Служи́в у па́на за об'їзно́го].
Дозрева́ние – достига́ння, вистига́ння, доспіва́ння.
Дозрева́ть, дозре́ть – достига́ти, дости́г(ну)ти, вистига́ти, ви́стиг(ну)ти, (*реже*) постига́ти, пости́гти, доспіва́ти, доспі́ти, досто́яти, -ся. [Не зрива́йте я́блук, бо зеле́ні ще, хай досто́ять]. **Дозрева́ть, дозре́ть** *от лежания* (*о сорванных фруктах*) – доле́жувати, доле́жати, уле́жуватися, уле́жатися, (*о многом*) повле́жуватися. [Га́рно садовина́ на́ша повле́жувалася].
Дозре́лость – дости́глість, доспі́лість (*р.* -лости).
Дозре́лый – дости́глий, доспі́лий, досто́яний; уле́жаний.
Дозре́ние – дости́гнення, досто́яння.
Дозыва́ться, дозва́ться – догу́куватися, догука́тися, докли́куватися, докли́катися.
Дои́грывание – догрова́ння, *сов.* догра́ння́.
Дои́грывать, -ся, доигра́ть, -ся – догрова́ти, -ся, догра́ти, -ся; *в карты* – догу́лювати, -ся, догуля́ти, -ся. [Догра́ла свою́ ро́лю. Грав музи́ка, грав, – догра́вся аж до ра́нку]. **Дои́гранный** – до́гра́ний; догу́ляний.
До́игрыш – догрова́ння, *сов.* догра́ння́, догра́. [Сього́дні – гра, взя́втра – догра́].
До́йка – дої́ння.
Дои́льник, -ница, *см.* **Дои́льщик, -щица.**
Дои́льня, *см.* **До́йня.**
Дои́мка – зале́глість (*р.* -лости), недобір (*р.* -бо́ру).
Дои́мочный – зале́глий, недібраний.
Дои́мщик – стяга́ч зале́глостей, недобо́рів.
Дойни́к, дойниче́к, *см.* **Доёнка.**
До́йный – дійний. **До́йный** *скот, соб.* – дійня́к. [Та ще к тому́ убо́гий: со́рок ти́сяч дійняку́, ялівнику́ без ліку (Пісня)].
До́йня, дои́льня – доя́рня.
Дои́льщик, -щица – доя́р, доя́рка, дої́льник, -ниця. [До корі́вок – та дої́льничку (Пісня)].
Дои́скивание – дошу́кування. **-ние** *путём расспросов* – допи́тування, *по следам* – висте́жування.
Дои́скиваться, доиска́ться – дошу́куватися, дошука́тися, допи́туватися, допита́тися, (*докопаться*) допшигува́тися. [Ле́дві дошпигува́всь, де́ воно ді́лося]. **-ться** *по следам* – висте́жувати, ви́стежити, ви́тропити кого́.
Доистори́ческий – передісторі́чний, доісторі́чний.
Дойти́, *см.* **Доходи́ть.**
Дои́ть, -ся – дої́ти, -ся. **Доёный** – здо́єний, ви́доєний.
Док – док (*р.* до́ку). [Корабе́льний док].
До́ка – до́ка, до́йда, дохо́жий чолов'я́га, тяму́ха, тяму́щий знаве́ць (*р.* -вця́), доте́пний, доте́пник, ми́те́ць, мисте́ць (*р.* -тця́), мистю́к. [Тако́го до́ку і в Киї́ві чи зна́йдеш. На це тре́ба тяму́ху (Коннс.). Риба́лочка мисте́ць усе́ в во́ді лови́ти (Греб.). Він мистю́к зайців стріля́ти].
Доказа́ние, *см.* **Дока́зывание.**
Дока́занность – дове́деність (*р.* -ности), доведе́ння.
Доказа́тель, -ница, *см.* **Дока́зчик, -чица.**
Доказа́тельность – доказо́вість, до́ка́зність, (*убедительность*) дово́дливість, слу́шність.
Доказа́тельный – доказо́вий, доказни́й, (*убедительный*) дово́дливий, довідни́й, слушни́й. [Найдоказні́ше свідо́цтво ось яке́ (Куліш). Доказо́ва сторона́ спра́ви. Суд не прийня́в за слушну́ цю казуї́сти́чну ви́мовку (Ор. Левиц.)]. **Доказа́тельно** – до́казно, доказо́во; дово́дливо, до́відно. [Гово́рить він ду́же дово́дливо, нічо́го проти то́го й сказа́ти не мо́жна. Та вже так дово́дливо виклада́є].

Доказа́тельство – до́від (*р.* до́воду), (*подтверждение*) до́каз (*р.* -зу), (*провинц.*) до́казка, (*свидетельство*) сві́дчення, (*доказывание*) доведі́ння. [До́водами дове́дений. Її усі́ пові́рили без до́водів (Грінч.). Істо́рія письме́нства дає́ найду́жчі до́кази націона́льної індивідуа́льности наро́ду (Єфр.). От вам до́каз на те (Конис.). Ми ма́ємо пе́вні сві́дчення, що вони́ не пока́зували йому́ шляху́ (Грінч.). Для таки́х фа́ктів не тре́ба і доведі́ння]. *Нет* **доказа́тельств** – нема́ до́казів, ні́чим дове́сти́. [Усе́ село́ зна́ло, що це Пана́с ізроби́в, а ні́чим дове́сти, – так і пропа́ло (Грінч.)]. **-ства** *письменные* – до́води листо́вні. **-ства** *вещественные* – речові́ до́кази, речові́ знаки́. **-ства** *косвенные* – посере́дні до́кази, **-ство** *противного* – дове́де[і]ння супроти́вного.

Доказу́емость, *юрид.* – доводи́мість (*р.* -мости), дово́дженість (*р.* -ности). *Срв.* **Доказа́тельность.**

Доказу́емый, *юрид.* – доводи́мий, дово́джений. *Срв.* **Доказа́тельный.**

Дока́зывание – дово́дження, *сов.* дово[е]ді́ння, дока́зування, підпира́ння до́водами, досві́дчування до́казами, до́водами.

Дока́зывать, доказа́ть – дово́дити, дове́сти́, (*подтверждать данными*) дока́зувати, доказа́ти; (*свидетельствовать*) сві́дчити (досвідча́ти), досві́дчити. [Дове́дено, що з посланце́м еспа́нським, Мендозою, змовля́лись ви (Грінч.). Коли́ він непра́вду гово́рить, то ви доведі́ть це йому́. Скажі́м і докажі́м, що ми бойці́ (Л. Укр.). Ма́ю безпере́чні да́ні, які́ сві́дчать, що Кони́ський помиля́вся (Доман.). А ти-ж те́є, що ка́жеш, досві́дчиш? – Досві́дчу, бо пе́вні до́кази ма́ю]. *На деле* **доказа́ть** – ді́лом дове́сти́. [Я ладе́н вам ді́лом дове́сти, що ва́ша га́дка про ме́не помилко́ва (Крим.)]. **Дока́зывать** *свои права на что* – дово́дити (сві́дчити) свої́ права́ до чо́го, (*вести дело*) справува́тися за що. [Справу́ється за зе́млю]. **Дока́занный** – дове́дений, дока́заний, досві́дчений (до́казами, до́водами).

Дока́зчик – дока́зник, дово́дець (*р.* -дця), дово́дник, (*обличитель*) вика́зувач, виявни́к. **Дока́зчица** – дока́зниця, дово́дниця, вика́зувачка, виявни́ця.

Дока́ливать, докали́ть – догарто́вувати, догартува́ти.

Дока́лыванье – доко́лювання, *сов.* доко́лення.

Дока́лывать, доколо́ть – доко́лювати, доколо́ти. [Доко́люйте дро́ва та йді́ть вече́ряти. Доколо́в кабана́]. **Доко́лотый** – доко́ле[о]ний.

Дока́нчивание – докі́нчування, доро́блювання, доробля́ння, дове́ршування, дово́ді́ння до кра́ю, дово́дження до кра́ю, до…-ння (*напр.*: дочи́тування = **дока́нчивание** *чтения*, дошива́ння = **дока́нчивание** *шитья*, допи́сування = **дока́нчивание** *писанья и т. д.*).

Дока́нчивать, доко́нчить – доробля́ти (доро́блювати), дороби́ти, докі́нчувати, докінчи́ти, кінча́ти, кінчи́ти, закі́нчувати, закінчи́ти, дове́ршувати, доверши́ти, дово́дити кра́ю, дове́сти́ кра́ю. **Дока́нчивать** *чтение* – дочи́тувати, дочита́ти. **-ать** *шитьё* – дошива́ти, доши́ти. **-ать** *писание* – допи́сувати, дописа́ти. **-ать** *мытьё* – домива́ти, доми́ти *и т. д.* [Дороблю́ ді́ло – та й піду́ додо́му. Зачека́йте, до́ки дотру́ підло́гу = *пока* **доко́нчу** *мыть пол*]. **Доко́нченный** – доро́блений, дове́ршений, докі́нчений, закі́нчений, скі́нчений, до кра́ю дове́дений; дочи́таний, допи́саний, доши́тий, доми́тий *и т. д. См.* **Конча́ть, ко́нчить.**

Дока́пливать, докопи́ть – дозби́рувати, дозбира́ти.

Дока́пчиванье – доко́пчування, *сов.* докопті́ння.

Дока́пчивать, -ся, докопти́ть, -ся – доко́пчувати, -ся, докопти́ти, -ся.

Дока́пыванье – доко́пування; (*переносно*) доко́пування, доскрі́бування, доскі́пування.

Дока́пывать, -ся, докопа́ть, -ся – доко́пувати, -ся, докопа́ти, -ся, (*о многих*) подоко́пувати, -ся. [Подоко́пували кана́ви]; (*переносно*) доко́пувати, -ся, докопа́ти, -ся, доскрі́бувати, -ся, доскребти́, -ся, доскі́пувати, -ся, доскіпа́ти, -ся, дошпо́ртувати, -ся, дошпо́ртати, -ся, додлу́бувати, -ся, додлу́бати, -ся. [Доко́пувався причи́ни, через що у діте́й така́ холо́дність (Крим.). До всьо́го доскрі́бується, скрізь свого́ но́са стромля́є. Розу́мний чолові́к до всьо́го доскіпа́ється (Мирн.). Скі́льки я го́лову пополама́в, по́ки дошпо́ртався, в чім ді́ло (Неч.-Лев.). Додлу́бавшися Зінько́ до то́го всього́, розказа́в про йо́го й товариша́м (Грінч.)].

Докара́бкать, -ся – доде́рти, -ся, зде́рти, -ся, ви́дерти, -ся, ви́дряпати, -ся.

Дока́рмливанье – догодо́вування, *сов.* догодува́ння.

Дока́рмливать, -ся, докорми́ть, -ся – догодо́вувати, -ся, догодува́ти, -ся (*о многих* – подогодо́вувати, -ся). **Докорми́ть** *до весны* – догодува́ти до весни́, дозимува́ти, (*многих*) подозимо́вувати. [Шкапи́на здиха́є, і ні́чим дозимува́ти,— пози́чте хоч в'я́зку сі́на]. **Доко́рмленный** – догодо́ваний; дозимо́ваний.

Дока́тыванье – 1) доко́чування; 2) (*белья*) дока́чування, домаґльо́вування.

I. Дока́тывать, -ся, докати́ть, -ся – доко́чувати, -ся, докоти́ти, -ся, (*во множ.*)

подокóчувати, -ся.
II. Докáтывать, докатáть – (*вальком*) докáчувати, докачáти, (*станком*) домаґльóвувати, домаґлювáти. [Чи скóро докачáєш сорочки́? – Так утоми́лася, маґлювáвши, що й не знáю, чи домаґлюю білúзну]. **Докáтанный** – докáчаний, домаґльóваний.
Докáчиванье – доколи́хування, догóйдування.
Докáчивать, -ся, докачáть, -ся – доколи́хувати, -ся, доколихáти, -ся, догóйдувати, -ся, догойдáтися (*на качели*).
Докáшивание – докóшування, докóсювання, *сов.* докосíння.
Докáшивать, докоси́ть – докóшувати, докóсювати, докоси́ти [З одногó кінця́ докóшували, а з дрýгого гребці́ греблі́ (Г. Барв.)], (*многое*) подокóшувати, подокóсювати. **Докоси́ть** *до чего* – докоси́тися. [Докоси́вся до нóчи. Докоси́вся, пóки й кóсу увірвáв]. **Докóшенный** – докóшений, скóшений, ви́кошений.
Доквáшиванье – доквáшування.
Доквáшивать, доквáсить – доквáшувати, доквáсити. **Доквáшенный** – доквáшений.
Доки́дывание, доки́дка, *см.* **Добрáсывание.**
Доки́дывать, докидáть *и* **доки́нуть,** *см.* **Добрáсывать, добросáть** *и* **добрóсить.**
Докипáть, докипéть – докипáти (доки́пувати, доки́плювати), докипíти. **Докипéвший** – доки́плений, докипíлий. [Борщ недоки́плений (Тесл.)].
Докисáние – докисáння.
Докисáть, доки́снуть – докисáти, доки́снути, (*реже*) доки́сти; *срв.* **Доквáшивать, -ся.** **Доки́сший** – доки́слий.
Дóкись – дóкис (*р.* -су).
Доклáд – дóповідь (*р.* -ди), (*реже*) доклáд (*р.* -ду). [Академик Туткíвський прочитáє дóповідь: «Про украї́нські краєви́ди». Доклáд Лагóвського спрáвив вели́ке вражíння на з'ї́зді (Крим.)].
Доклáдка, *см.* **Доклáдывание 2.**
Докладнóй – доповідни́й. **Докладнáя** *записка* – доповіднá зáписка, пи́сана (листóвна) дóповідь, дóповідь на письмí.
Доклáдчик – доповíдник (*р.* -ка), доповíдач (*р.* -ча).
Доклáдывание – 1) (*сообщение*) доповідáння, дóповідь (*р.* -ди), (*уведомление*) ясувáння; 2) докладáння. [Раз-у-раз свої́ми гроши́ма докладáти мýшу, та вже й докýчило мені́ тéє докладáння]; 3) **-ние** *каменных сооружений* – домурóвування.
I. Доклáдывать, доклáсть – 1) докладáти, доклáсти. [Доклáв вóза картóплею]; 2) (*каменную кирпичную кладку*) домурóвувати, домурувáти.
II. Доклáдывать, доложи́ть – (*сообщить*) доповідáти, доповíсти, (*уведомлять*) ясувáти; з'ясувáти, (*сообщать*) донóсити, донéсти́. [Гайков усé доповідáє комý трéба (Грінч.). Нáймичка доповілá їй, що це все Тупотýн так весели́ть бéсіду (Г. Барв.). Ясýю вам, що воювáв щасли́во (Куліш). Газéти донóсять про відкриття́ парлáментської сéсії].
Доклёвыванье – додзьóбування, (*сов.*) додзьобáння.
Доклёвывать, доклевáть – додзьóбувати, додзьóбати. **Доклёванный** – додзьóбаний.
Доклéивание – доліплювання, *сов.* доліплення, доклéювання, *сов.* доклеї́ння. **Д.** *столярным клеем* – докарýчування, докарýчення.
Доклéивать, доклéить – доліплювати, доліпи́ти, доклéювати, доклéїти. **-ать** *столярным клеем* – докарýчувати, докарýчити. **Доклéенный** – доліплений, доклéєний; докарýчений. **Доклéйка,** *см.* **Доклéивание.**
Доклейми́ть – дотаврувáти, доклейни́ти, дозначи́ти.
Докликáться, *см.* **Дозвáться.**
Доклони́ть, -ся – дохили́ти, -ся.
Докóвывать, доковáть – докóвувати, докувáти.
Докóванный – докýтий.
Доковыля́ть – дошкутильгáти, дошкандибáти, доди́бати.
Доковыря́ть – докопирсáти, доколупáти, додлýбати.
Доколáчивать, -ся, доколоти́ть, -ся – добивáти, -ся, доби́ти, -ся, дотовкти́, -ся. [Доби́ла остáнню ми́ску, немá в що й борщý наси́пати. Дотовклá весь пóсуд].
Доколóченный – доби́тий.
Доколдовáть – дочаклувáти, дочарувáти.
Докóле, докóль – докóли, дóки, докíль. [Докóли, гóсподи, забýдеш менé в напáсті до кінця́? (Куліш). Дóки бýду мýчить дýшу і сéрцем болíти? (Шевч.). Докíль тебé, молоди́це, ждáти?].
Доколóть, *см.* **Докáлывать.**
Доконáть – дока[о]нáти. [Отáк її́ доканáв, небóгу, той прави́тель (Шевч.)]. *Уж я тебя*

доконáю! – а-ж тобí доΐ́ду кінця́!
Доконопáчиванье – доконопáчування, (*шпаклёвкой*) дошпакльóвування.
Доконопáчивать, доконопáтить – доконопáчувати, доконопáтити, (*шпаклёвкой*) дошпакльóвувати, дошпаклювáти.
Доканчáние – докíнчення, докінчáння, доведíння до крáю.
Доканчáть, докóнчить – кінчáти, кінчи́ти, докíнчувати, докінчи́ти, дороблятú, доробúти. *Срв.* **Кончáть.**
Докопáние – докóпування, *сов.* докопáння.
Докопáть, -ся, *см.* **Докáпывать, -ся.**
Докоптéлый – докóпчений; задúмлений скíльки трéба.
Докоптéть – докоптúтися; задимúтися скíльки трéба.
Докопчéние, *см.* **Докáпчиванье.**
Докормúть, *см.* **Докáрмливать.**
Докоротáть – добúти вíку, довікувáти. [З ким дожúть, добúти вíку-віковóго? (Шевч.)].
Докóс – докóсювання, *сов.* докосíння.
Докосúть, *см.* **Докáшивать.**
Докрáивать, докроúть – докрá[ó]ювати (*редко* докравáти), докрáяти, докроΐ́ти, (*многое* подокрá[ó]ювати). [Крáють шевцí, крáють та вже й докравáють (Чуб.). Докрáяла, тепéр шúтиму].
Докрáска, *см.* **Докрáшивание.**
Дóкрасна – до червóности, дóки (пóки) почервонíє. [Відморóжене трéба тéрти, дóки почервонíє]. *Раскалить* **дóкрасна** – розпектú до жáру, до червóности, аж дóки почервонíє.
Докрáшиванье – дофарбóвування, докрáсювання, *сов.* дофарбувáння, докрасíння.
Докрáшивать, -ся, докрáсить, -ся – дофарбóвувати, -ся, дофарбувáти, -ся; докрáсювати, -ся, докрасúти, -ся. **Докрáшенный** – дофарбóваний докрáшений.
Докричáть – догукнýти. [Далéко, – не догукнý].
Докричáться *на кого* – догрúматися, докричáтися. [Догрúмаєшся ти, що й я на тéбе грúмну].
Докроúть, *см.* **Докрáивать.**
Докрóшивать, -ся, докрошúть, -ся – докрúшувати, -ся, докришúти, -ся.
Докрутúть, *см.* **Докрýчивать.**
Докручúниться – дожурúтися, досумувáтися, дотужúтися.
Докрýчивание – докрýчування, *сов.* докрутíння.
Докрýчивать, докрутúть – докрýчувати, докрутúти. **Докрýченный** – докрýчений.
Дóктор – 1) (*учён. степ.*) – дóктор. [Дóктор медúчних наýк. Дóктор прáва]; 2) лíкар (*р.* -ря). [Лíкар на внýтрішні хорóби (*реже* для внýтрішніх хорóб) = *по внутренним болезням.* Лíкар на óчні хорóби]. *Женщина***-дóктор** – лíкарка.
Доктора́льный – докторáльний.
Доктора́нт – доктора́нд (*р.* -нда).
Доктори́шка – лікарчýк (*р.* -ка).
Дóкторский – 1) дóкторський; 2) лíкарський.
Дóкторство – 1) (*степень*) докторáт; 2) (*профессия*) докторувáння, лікарювáння.
Дóкторша – 1) лíкарева жíнка, пáні лíкарева, лíкарша; 2) (*женщина-лекарь*) лíкарка.
Доктри́на – доктрúна, наýка.
Доктринёр – доктринéр (*р.* -ра).
Доктринёрство – доктринéрство.
Докувыркáться – доперекидáтися.
Докýда – дóки, дóкіль; до якóго мíсця.
Докýка, *см.* **Докучáние.**
Докумéнт – докýмент; (*неточно*) папíр (*р.* папéра), акт. **Докумéнт** *об освобождении из крепостного или рабского состояния* – лист визволéнний. *Подтверждённый* **докумéнтом** – задокументóваний.
Документáльный – документáльний, документóвий. **Документáльно** – документáльно, документóво. *Засвидетельствовать* **документáльно** – задокументувáти. [В пéршій половúні XIV вíку вонó вже задокументóване (Крим.)].
Докýпка – докупóвування, докуплянння, *сов.* докупíння, дóкуп (*р.* -пу).
Докупáть, докупúть – докупóвувати, докуплятú, докупúти. **Докупáемый** – докупóвуваний. **Докýпленный** – докýплений, докупóваний.
Докупáть, -ся – докупáти, -ся. [Дитúну зáраз докупáю та й зроблю. Докупáвсь до тóго, що

ма́ло не втоп].
Докупно́й – докупни́й; докупо́ваний, доку́плений.
Доку́ривание, докуре́ние – доку́рювання, докурі́ння, доку́рення; (*о папиросе*) допа́лювання, допалі́ння.
Доку́ривать, докури́ть – доку́рювати, докури́ти, допа́лювати, допали́ти. [Допали́в лю́льку, ви́трусив із не́ї по́піл], (*о многих* – подоку́рювати, подопа́лювати). **Доку́ренный** – доку́рений, допа́лений.
Докуча́ние, доку́ка – докуча́ння, доку́ка, надоку́ка, доку́ча (*р.* -чі); (*надоедание*) на(д)брида́ння, уїда́ння; (*назойливость*) настиря́ння. [Обри́дло мені́ ва́ше настиря́ння: сказа́ла – ні, то й не в'я́зніть, бо не помо́жеться].
Докуча́ть, доку́чить – докуча́ти, доку́чити, ку́чити, надокуча́ти, надоку́чити, (*надоедать*) на(д)брида́ти, на(д)бри́днути, (*назойливо* **-ать**) настиря́тися, насти́ритися, напри́критися. [Надоку́чила вра́жа па́нщина. Ой, як мені́ насти́рилася та напри́крилася оця́ гризня́ щоде́нна].
Доку́чный, доку́чливый – доку́чливий, докучни́й, (*томительный*) мару́дний, (*надоедливый*) уї́дливий, обри́дливий, доїдливий, (*назойливый*) насти́рливий, настирний. [Дрібни́й, густи́й дощ, таки́й одномані́тний та мару́дний. До́щик уї́дливий, до́щик осі́нній сі́ється, на́че крізь си́то (Чупр.). І знов сту́кнуло в го́лову те са́ме насти́рне пита́ння (Коцюб.)]. **Доку́чливо, доку́чно** – доку́чливо, доку́чно, насти́рливо, мару́дно, в'ї́дливо, обри́дливо, доїдливо, насти́рно.
Доку́чливость – доку́чливість, насти́рливість, уї́дливість, набри́дливість (*р.* -вости).
Доку́шивать, доку́шать, *см.* **Доеда́ть, дое́сть.**
Дол, *см.* **Доли́на.**
Дола́вливать, долови́ть – доло́влювати, долови́ти. **Доло́вленный** – доло́влений.
Дола́живать, дола́дить – дола́годжувати, дола́годити, доладна́ти. [Чи ти ско́ро дола́годиш во́за?].
Дола́зить – дола́зити; *срв.* **Долеза́ть, Дополза́ть.**
Дола́мывать, долома́ть – доло́млювати (дола́мувати), долама́ти. **Доло́манный** – дола́маний.
Долбё́ж, долбё́жка – 1) завча́ння, *см.* **Зубре́ние**; 2) видо́вбування, до́вбання.
Долбё́жник – довба́р (*р.* -ря́), (*насмешл.*) до́вбало (*м. р.*), довба́ч (*р.* -ча́), довбу́н (*р.* -на́).
Долбё́жничество (*выдалбливание из дерева мисок, корыт, ложек и т. п.*) – довба́рство.
Долби́ло – долото́, до́вбало (*ср. р.*).
Долби́ть, до́лбливать, долбну́ть – 1) до́вба́ти, довбти́, довбону́ти, продо́вбувати. [Вода́ і ка́мінь довбе́. Кра́пля по кра́плі – продо́вбує ске́лю (Дніпр. Чайка)]. **Долбя́щий** – до́вба́ло, довбу́н, довба́ч. **До́лбленый** – до́вбаний. 2) завча́ти, *см.* **Зубри́ть.**
Долбле́ние – до́вба́ння.
Долбня́, долбу́ха, долбу́шка – до́вбня, довбе́шка; (*для забивания свай и для трамбования*) ба́ба; (*небольшая*) вбива́чка, забива́чка; (*в маслобойне*) тара́н (*р.* -на).
Долг – 1) пови́нність (*р.* -ности), обов'я́зок (*р.* -зку). [Вико́ную свій службо́вий обов'я́зок]; *см.* **Обя́занность.** *Первым* **до́лгом** – що-найпе́рше, пе́ршим ді́лом; 2) (*заём*) борг, по́зика, по́зичка, ви́нне (*р.* -ного), винува́те (*р.* -того), (*старый*) зале́глість (*р.* -лости). [Ніяк боргі́в не повипла́чую. Що пі́сля ба́тька зоста́лося, те за по́зички (по́зики) пішло́ (Грінч.). Я взяв у нього коня́ за ви́нне, бо він позича́в у ме́не гро́ші і хліб, та й коне́м відда́в. Цей чолові́к ко́сить мені́ не за гро́ші, а за винува́те, – позича́в весно́ю]. *Часть непогашенных торговцу* **долго́в** – (*провинц.*) недоно́с (Вас.). *В* **долг** – по́зикою, бо́ргом, на́-борг, (*чаще* – на́бір), на віру, на-пові́р. *Брать в* **долг** – позича́ти, бра́ти на́-борг (*чаще* – на́бір), на-пові́р, боргува́ти. [Пішо́в чума́к до жиді́вки боргува́ти мед-горі́лку]. *Взятый в* **долг** – боргови́й, пози́чений. *Накупить в* **долг** – набра́ти на́бір, на́-борг. *Давать, дать в* **долг** – боргува́ти, поборгува́ти, позича́ти, пози́чити, визича́ти, ви́зичити, ві́рити, пові́рити, навіря́ти, наві́рити, у пози́ку дава́ти. [Як ста́неш усі́м боргува́ти, то доведе́ться без соро́чки ходи́ти. Не ві́рять шинкарі́ горі́лки. Шинка́рочка мене́ зна́є, на сто рублі́в навіря́є]. *Раздать в* **долг** – зборгува́ти, понавіря́ти, порозпозича́ти. [Уве́сь крам зборгува́в, а гро́шей кат-ма́. Людя́м бага́то понавіря́в (порозпозича́в), як-би то всі повіддава́ли]. *Погашать, погасить, заплатить* **долг** – поплати́ти (покри́ти) борги́, випла́чуватися, (*сов.*) ви́платитися (з боргі́в). *Взыскать* **долг** – ви́правити борг. *Влезть в* **долги́** – заборгува́тися, залі́зти в борги́, загру́знути в борга́х, втопи́тися в пози́ках. *Он в* **долгу́***, как в шелку* – він по ши́ю в борга́х; у борга́х, як у реп'яха́х; у його боргі́в більш як воло́сся на голові́ (в бороді́). *Не остаться в* **долгу́** – не занедба́ти (не попусти́ти) свого́, (*зап.*) віть за віть відда́ти. *Отрабатывать за* **долг** *шитьём* – відшива́ти кому́ що; *пряденьем* – відпряда́ти; *косьбой* – відко́шувати; *службой* –

відслу́жувати, *и т. д.* [Ва́ші два карбо́ванці я вам відпряду́].
Долга́ться – добреха́тися.
До́лгий – до́вгий, (*ум.* довге́нький, довге́сенький; *ув.* довже́нний, довжеле́зний, довже́зний). [До́вгі літа́. Не за до́вгий час це й ста́лося]. *Довольно* **до́лгое** *время* – чима́лий час. [Чима́лий час сиді́ли ми там – бі́льше мі́сяця (М. Вовч.)]. *Более* **до́лгий** – до́вший, *ум.* до́вшенький. *Довольно* **до́лгий** – довге́нький, по́довгий. *Отложить в* **до́лгий** *ящик* – одсу́нути на бе́зрік. *Вот и вся не* **до́лга** – оце́ й усе́, оце́ й по всьо́му. *Ехать на* **до́лгих** – ї́хати ти́ми са́мими кі́ньми, ї́хати не міня́ючи ко́ней. **До́лго** – до́вго (*ум.* довге́нько; *ув.* довг[ж]е́нно), до́вгий час. **До́льше** – до́вше, до́вшенько. *Так* **до́лго** – так до́вго, такі́ вiки́. *Как бы* **до́лго** *ни* – хоч-би як до́вго. **До́лго** *ли, коротко ли* – чи до́вго, чи не до́вго. *Приказал* **до́лго** *жить* – каза́в до́вго жи́ти, зійшо́в з цього́ сві́ту.
Долгоборо́дый – довгоборо́дий, борода́тий.
Долгова́тый – 1) по́довгий, довга́стий; 2) (*довольно долгий*) довге́нький.
Долгове́чность – довгові́чність (*р.* -ности), до́вгий вік (*р.* ві́ку).
Долгове́чный – довгові́чний, вічи́стий, довгові́к. [В кіне́ць га́ю, на окра́йку стоя́в дуб-довгові́к (М. Вовч.)]. **Долгове́чно** – довгові́чно, на до́вгі віки́, до́вгими віка́ми.
Долгово́й – боргови́й. [Боргове́ зобов'яза́ння]. **Долгово́е** *отделение* – в'язни́ця для винува́тців.
Долговоло́сый, *см.* **Длинноволо́сый.**
Долговре́менность – довгоча́сність (*р.* -ности). **Долговре́менный** – довгоча́сний. [На́слідок довгоча́сного працюва́ння й до́свіду = *результат* **долговре́менного** *труда и опыта*]. **Долговре́менно** – довгоча́сно, до́вго.
Долговя́зый – довготеле́сий, довга́нь, довга́ль, довге́ля, (*шутл.*) чугу́ївська (*или* келебердя́нська) верства́.
Долгоде́нствие – до́вгий вік, довголі́ття. [Благослови́ла мене́ ма́ти на довголі́ття].
Долгоде́нствовать – до́вго жи́ти, до́вгий вік жи́ти.
Долголе́тие, *см.* **Долгоде́нствие.**
Долголе́тний – довголі́тній, довгові́чний, довгорі́чний.
Долгоно́жка, *зоол.* Tipula – довгоні́г (*р.* -но́га).
Долгоно́гий, *см.* **Длинноно́гий.**
Долгоно́сик (*жук*) – сви́нка, шашла́к, носа́й, довгоно́сик. **-ик** *плодовый* – я́блучний риля́к.
Долгоно́сый, *см.* **Длинноно́сый.**
Долго́нький – довге́нький.
Долгопёр, *зоол.* – летю́ча ри́ба, літа́вець (*р.* -вця).
Долгопо́лый – довгопо́лий.
Долгору́кий – довгору́кий, рука́тий; (*сущ.*) довгору́к, довгору́чко.
Долгосро́чный – довгостроковий́, на до́вгий строк. [Оре́нда на до́вгий строк].
Долгостöльный – 1) (*о дереве*) високопе́нний; 2) (*о ружье*) довгору́льний, довгоцівко́вий.
Долгота́ – довжина́ [Географі́чна довжина́], до́вгість (*р.* -гости), довгота́; (*растянутость*) довго́та. *Возместительная, заместительная* **долгота́,** *грам.* – замі́нна довгота́. [Найвизначні́шим на́слідком зане́паду глухи́х була́ поя́ва так зва́ної замі́нної довготи́ (Крим.)].
Долготерпели́вость, долготерпе́ние – довготерпі́ння, довготерпля́чість, довготерпли́вість (*р.* -ости), до́вгий терпе́ць (*р.* -пця́). [Да́лі неви́держка, на́віть мій до́вгий терпе́ць увірва́всь]. **Долготерпели́вый** – довготерпля́чий, довготерпли́вий. **Долготерпели́во** – довготерпли́во, довготерпля́че.
Долгоу́хий, *см.* **Длинноу́хий.**
Долгоу́шка – го́лка з довга́стим ву́шком, довговушка́та го́лка.
Долгохво́стик, *зоол.* Parus candatus – сини́ця хвоста́та.
Долгохво́стый, *см.* **Длиннохво́стый.**
Долгоше́йка – довгоши́йка.
Долгоше́йный, долгоше́я (*об. р.*) – довгоши́їй (*р.* довгоши́його, довгоши́йої), довгов'я́зий, (*сущ.*) довгоши́я (*р.* -и́ї, *общ. р.*).
Долгоше́рстый, *см.* **Длинноше́рстый.**
Долгоязы́чие – язика́тість, довгоязи́кість (*р.* -ости).
Долгоязы́чный – язика́тий, довгоязи́кий.
Долгу́ша – 1) довга́ль (*р.* -ля́); 2) до́вга бри́чка.
Долево́й – 1) частковий́, пайо́вий́. **Долева́я** *ответственность* – відповіда́льність за свою́ ча́стку; 2) подо́вжній.
Долежа́ть, -ся – долежа́ти, -ся, (*о многих*) подоле́жуватися, (*о доспевающих сорванных*

плодах) вле́жуватися, вле́жатися. **Долежа́вшийся** – доле́жаний, (*о плодах*) вле́жаний.
Долеза́ть, доле́зть – дола́зити (долiза́ти), долі́зти (*о многих*) подола́зити, подолiза́ти.
Долери́т, *минер.* – долери́т (*р.* -ту).
Долета́ние – долiта́ння, *сов.* долеті́ння.
Долета́ть, долете́ть – долiта́ти, долеті́ти, (*о многом*) подолiта́ти, долина́ти, долину́ти, долену́ти; (*с напором*) дори́нути; (*о ветре*) довія́ти. [Той га́лас долина́в і до Зінька́ (Грінч.). Ра́птом дори́нула гучна́ хви́ля мі́шаного, невира́зного го́мону (Крим.). Туди́ й ві́тер не довіє і со́нечко не догріє].
Доле́чивать, -ся, долечи́ть, -ся – доліко́вувати, -ся, долікува́ти, -ся, дого́ювати, -ся, дого́їти, -ся.
Должа́ние – влазі́ння в борги́.
Должа́ть, задолжа́ть – бра́ти, взя́ти в борг (у пози́ку), позича́ти, боргува́тися, заборгува́тися, в борги́ вла́зити. [Вони́ скрізь боргува́лися: і по крамни́цях, і в люде́й гро́ші позича́ли, та й заборгува́лися так, що вже й оплати́тися не мо́жуть]. **До́лжен** *кто что* – ви́нен хтось що. [Хто мені́ гро́ші ви́нен? Ти мені́ ви́нна одну́ копі́йку].
Должёк – боржо́к (*р.* -жка́), позича́ннячко. [А коли́ ти свої́ позича́ннячка попла́тиш?].
Долженствова́ть, *быть* **до́лжным** – му́си[і]ти, ма́ти, ма́тися. **До́лжен, должна́** (*с оттенком принуждения*) – му́сить, (**до́лжный** *бы*) – пови́нен, пови́нна, ма́є, ма́ється. [Хоч не хо́чу, так му́шу (Грінч.). Ми не пови́нні заги́нуть обо́є (Л. Укр.). Краса́ з добро́м єдна́тися пови́нна. Сагайда́чний ви́значив, хто що ма́є роби́ти (Загір.). Звідки це вихо́дить, що ми ма́ємо бу́ти ї́хніми раба́ми? (Крим.). Чи зійшло́ со́нце? – Ма́ло зійти́ вже. Взавтра я ма́ю(сь) ї́хати на село́. Ма́лася чужа́ бу́ти, тепе́р моя́ бу́деш. Ма́лося (**должны́** (*бы*) *были*) йти в го́род, та дощ не пусти́в]. **До́лжно** – слід, тре́ба, (*полагается*) нале́жить, (*подобает*) годи́ться. [Не слід (не годи́ться) тобі́ ла́ятись]. **Должно́** *быть* – ма́бу́ть, му́сить бу́ти, пови́нно, пе́вне[о], десь, віда́й, либо́нь; *срв.* **Вероя́тно.** [Обіця́вся верну́тися, та ма́буть і зги́нув (Шевч.). Іде́ шляхо́м молоди́ця, му́сить бу́ти з про́щі (Шевч.). Пе́вне ти, ді́вчино, и́ншого коха́єш. Десь, зима́ та не скі́нчиться – нарiка́ють ді́ти (Л. Укр.). Під лі́сом, пови́нно, є вода́. Віда́й, було́ їм до́бре (Л. Укр.). Либо́нь то лу́снула дурна́ в старо́ї скри́пки там струна́ (Крим.)]. *Не* **должно́** (*бы*) *быть* – не пови́нно бу́ти. *Как* **до́лжно** – як слід, як му́сить бу́ти. [Похова́ли грома́дою, як слід по зако́ну (Шевч.)]. *Поступать, как* **должно́** *честному человеку* – чини́ти так, як му́сить (як пови́нна) че́сна люди́на; як годи́ться; як ли́чить (лицю́є) че́сній люди́ні. *Как быть* **до́лжно** – як ма́є бу́ти, як випада́є.
Долже́я – 1) до́вгий рівчачо́к, до́вга ґа́ра; 2) ре́йка.
До́лжики – до́вжики (у мисли́вцівремі́нні ві́жки на соколі́в).
Должни́к – винува́тець (*р.* -тця), позича́льник. [Оце́ по винува́тцях ходи́в, щоб повіддава́ли, хто скі́льки позича́в, так нема́ – не молоти́ли. Вони́, звича́йно, були́ неопла́тними винува́тцями (Доман.). І прости́ нам прови́ни на́ші, як і ми проща́ємо винува́тцям на́шим].
Должни́ца – винува́тниця, позича́льниця, ви́нна (*р.* -ої). *Она моя* **должни́ца** – вона́ мені́ ви́нна.
До́лжно́, *см.* **Долженствова́ть.**
До́лжное – нале́жне, нале́жи́тість (*р.* -тости), (*основная сумма*) ист. [Я беру́ нале́жне мені́. За́йвого не тре́ба, а нале́жи́тість відда́й. Ти дай мені́ ист, а приба́вки мені́ не тре́ба].
Должностно́й – урядо́вий, службо́вий. **-ное** *лицо* – урядо́ва осо́ба; урядо́вець (*р.* -вця). **-ное** *преступление* – службо́ви́й зло́чин.
До́лжность – поса́да, (*только административная*) уря́д. [Поса́да зе́мського лі́каря. Його́ зві́льнено з поса́ди. Був попе́реду ста́ростою кремене́цьким, а в 1507 р. перейшо́в зві́дти на ви́щий уря́д – воєво́ди ки́ївського (Ор. Левиц.)]. **До́лжность** *атамана* – ота́манська поса́да, отаманува́ння. [Са́ми ота́мани запоро́зькі, зложи́вши з се́бе отаманува́ння, знов були́ ти́ми-ж бра́тчиками, що й пе́рше (Куліш)]. **-ность** *сотника* – сотникува́ння, соте́нство. [Від отця́ до си́на так соте́нство й перехо́дило]. **-но́сть** *ректора* – ректорува́ння, ре́кторство. **-ность** *профессора* – професорува́ння, професу́ра. **-ность** *учителя* – учителюва́ння. *Состоять в* **до́лжности** – бу́ти (перебува́ти) на поса́ді. *Занимать* **до́лжность** – обійма́ти (обійня́ти) поса́ду, (*администр.*) держа́ти уря́д. [Старшина́ ма́ла зве́рхність над товари́ством, по́ки держа́ла свій уря́д (Куліш)]. *Заместить* **-ность** – обсади́ти поса́ду. *Поступить на* **до́лжность**, *пристроиться на* **-ности** – оде́ржати поса́ду. *Вступить в* **-ность** – ста́ти на поса́ду, ста́ти до урядува́ння. *Исправляют чью* **-ность** – заступа́ти кого́ на поса́ді, заступа́ти чию́ поса́ду. *Исправляющий* **-ность** – засту́пник, наказни́й. [Наказни́й гетьма́н, ота́ман; наказни́й профе́сор; засту́пник голови́].
До́лжный – 1) *быть* **до́лжным,** *см.* **Долженствова́ть**; 2) нале́жний, нале́жи́тий; (*справедливый*) слу́шни́й. [Нале́жну честь я віддаю́ йому́. Дав за це слу́шну запла́ту].

До́лжная (*т.-е. причитающаяся*) *сумма* – належи́тість (*р.* -тости), нале́жна су́ма. [Нале́жну мені́ су́му доруча́ю здобу́ти тако́му-то]; 3) (*быть* **до́лжным** *кому*) – бу́ти винува́тим, ви́нним. [Вона́ мені́ ви́нна не копі́йку і не дві. Ти ви́нен і відда́ти пови́нен].
Доли́в, долива́ние – долива́ння, *сов.* долля́ння, долиття́.
Долива́ть, -ся, доли́ть, -ся – долива́ти, -ся, доли́ти, -ся, до[і]лля́ти, -ся, (*о мног.*) подолива́ти, доповня́ти, допо́вни́ти, підповня́ти, підпо́вни́ти, (*спец.*) досипа́ти, доси́пати. [Подолива́й гле́чики, щоб по́вні були́. Ді́жка не по́вна, доси́п із ко́новки вщерть]. **Доли́тый** – доли́тий, ділля́тий, допо́внений. *Не* **доли́тое** *до полной меры* – недо́ливок (*р.* -вку).
Доли́вка, *см.* **Доли́в.**
Доли́зывать, долиза́ть – доли́зувати, долиза́ти.
Долима́н, *см.* **Долома́н.**
Долина́ – довжиня́; *см.* **Длина́.**
Доли́на – доли́на (*ум.* доли́нка, доли́ночка, доли́нонька), діл (*р.* до́лу); (*низина*) низ (*р.* ни́зу), низькоді́л (*р.* -до́лу). [З гори́ спусти́вся в діл (Крим.). Неси́ мене́, си́вий ко́ню, гора́ми, дола́ми. Коза́к Савлу́к ходи́в і набрі́в оце́й низькоді́л, де тепе́р село́ (М. Вовч.). Пішли́ низа́ми]. *Небольшая круглая* **-на** – падь (*р.* па́ди), па́дина. *Степная* **-на** *длинная и узкая* (*овраг*) – ба́лка, ба́лище. [По ба́лищах степови́х]; *лесистая* – байра́к (*р.* -ку). **Доли́нка** *между двумя возвышениями* – жоло́бина, жо́лоб (*р.* -ба); *между горами* – межи́гір'я; (*теснина*) про́смик; *устье* **доли́ны** – придоли́нок (*р.* -нку). [На степку́ садо́чок у придоли́нку]. *Начало* **доли́ны** – одве́ршок (*р.* -шку). *Житель* **доли́ны** – долиня́нин. **Доли́нный** – доли́нний, доли́новий, долиня́ний, до́льний.
Доли́нистый – доли́нуватий, доли́стий.
Доли́нка, доли́нушка, *см.* **Доли́на.**
Доли́стый, *см.* **Доли́нистый.**
Доли́ть, *см.* **Долива́ть.**
Доли́тие, *см.* **Долива́ние.**
До́ллар – до́лар (*р.* -ра).
Дolови́ть – дolови́ти (*многих* – подоло́влювати).
Доложи́ть, *см.* **Докла́дывать.**
Доло́й – геть! (*только ко многим*) ге́тьте! [Ге́тьте зві́дси чужі́! (Л. Укр.)]. **Доло́й** *с глаз* – геть з-перед оче́й! *Шапку* **доло́й**! – геть ша́пку! **Доло́й** *безграмотность* – геть неписьме́нність! (*чаще*) геть з неписьме́нністю! **Доло́й** *его* – геть з ним! *См.* **Прочь.**
Долома́н – дол(о)ма́н. [У долма́ні гуса́рському (Федьк.)].
Доломи́т, *минер.* – доломі́т (*р.* -ту).
Доломи́товый – доломі́товий.
Долоти́ть – довба́ти долото́м.
Долото́ – долото́ (*ум.* долітце́), довби́ло; (*полукруглое большое для выдалбливания древесины внутри колоды*) клюва́к (Вас.); (**долотцо́** *для вырезывания орнаментов на дереве или металле*) писа́к (Вас.); (*род круглого* **долотца́** *с острием-трубочкой для выбивания кружков из медной пластинки*) обі́рник (Шух.); (*род большого* **долота́***, для пробивания льда*) плішня́ (Вас.).
До́лу – 1) (*на вопрос*: *куда*?) додо́лу, вниз. [Додо́лу ни́кне голова (Грінч.). І схиля́ється со́нце уни́з (Франко)]; 2) (*на вопрос*: *где*?) до́лі, внизу́. [Ліг до́лі].
Доль, *см.* **Долина́.**
До́лька – ча́сточка, па́йка.
До́льник – 1) до́вга (подо́вжня, подовга́ста) сму́га землі́, ткани́ни; 2) сере́дній подо́вжній ремі́не́ць у нари́тниках; 3) (*одушевл.*) спі́льник, пайщи́к (*р.* -ка́).
До́льный, -ний, *см.* **Доли́на** (**Доли́нный**); (*нижний, внизу находящийся*; *земной*) зе́мний, долі́шній; сьогосві́тній.
До́льчатый – части́нковий.
До́льше, до́ле, до́лее – до́вше (*ум.* до́вшенько).
Долю́бливать – полюбля́ти, улюбля́ти, долюбля́ти. [Кулі́ш уже́ і в ті часи́ не полюбля́в гайдама́цтва (Грінч.)].
До́ля – 1) ча́стка (*ум.* ча́сточка), па́йка, (*реже*) пай (*ум.* пайо́к, пайо́чок), (*гал.*) у́діл (*р.* -лу); (*при дележе*) – діл (*р.* ді́лу), ділени́ця. [І деся́тої ча́стки тих книжо́к не прочита́в. Домі́шується вже й до́бра па́йка наро́дньої мо́ви (Єфр.). В діл Матві́єві пішла́ па́сіка]. *Третья* **до́ля** – трети́на. *Пятая* **до́ля** – п'яти́на. *Десятая* **до́ля** – десяти́на. *Известная* **до́ля** *урожая, улова и пр., отдаваемая работающими хозяину поля, воды и пр.* – ді[е ́]жма. **До́ля** *зерна за помол* – ро́змір, ви́мір. *Принимать в* **до́лю** – прийма́ти до спі́лки. *Вступать в* **до́лю** – пристава́ти до спі́лки. *Делить на* **до́ли** – паюва́ти. *Прийтись, пасть*

на **до́лю** – припа́сти, упа́сти кому́, припада́ти (припа́сти) на па́йку. [Як діли́лися ба́тьківщиною, мені припа́в оце́й-о садо́к. Поділи́ли те бо́рошно, і впа́ло нам по два пу́ди]; 2) (*судьба*) – до́ля, тала́н (*ум.* до́ленька, талано́чок). [Шука́ коза́к свою́ до́лю, а до́лі нема́є (Шевч.). До́бре, ма́мо, що ти зара́ні спать ля́гла, а то-б і бо́га прокляла́ за мій тала́н (Шевч.)]. *Горькая, злая, несчастная* **доля** – лиха́ (нещáсна) годи́на, щерба́та до́ля. *Роковая* **до́ля** – фата́льна (заги́бельна) до́ля, судьбина́. [Таке́ вже йому́ суди́лося, така́ йому́ судьбина́ (Звин.)]. *Иметь чью* **долю** – ма́ти чию до́лю, (*итти стезею*) – топта́ти сте́жку чию́. [Вона́ вже зна́ла, яка́ до́ля чига́ла на її́ дити́ну: доведе́ться їй топта́ти ма́терину сте́жку (Коцюб.)]. *Выпасть на долю* – суди́тися, присуди́тися кому́, спітка́ла кого́. [Суди́лося мені оту́т заги́нути. Чужі́ дівки́, та ра́но вста́ли, по щасли́вій до́лі взя́ли, я, молода́, опізни́лася, гірка́ до́ля присуди́лася. Украї́нство в Росії спітка́ли репре́сії].

Дом – 1) (*сооружение*) дім (*р.* до́му) (*ум.* дімо́к, домо́к (*р.* -мка́), до́мичок, домо́чок (*р.* -чка); *ув.* доми́ще), буди́нок (*р.* -нку); (*ум.* буди́ночок) (*р.* -чка), го́рниці (*мн., р.* -иць). [Го́рниці га́рні збудува́ли, вели́кі]. *Каменный* **дом** – ка́м'яни́ця, мурова́ниця (Вхр.). *Барский роскошный* **дом** (*дворец*) – пала́ти, пала́ц. **Дом** *нежилой* – нежили́й буди́нок, пу́стка. *Загородный* **дом** – позамі́ський буди́нок, (*мыза*) фільва́рок (*р.* -ку), ху́тір (*р.* -тора). *Вне* **до́ма**, *наружу* – невдо́ма, надво́рі. [Хіба́ ті́льки світу, що в вікні? – надво́рі ще більш]; 2) (*учреждение*) дім [Торго́вий дім], буди́нок. [Селя́нський буди́нок]. *Детский* **дом** – дитя́чий дім, (*ясли*) охоро́нка. *Воспитательный* **дом** – дитя́чий за́хисток, дім (буди́нок) для ви́ховання ді́тей. **Д.** *молитвенный* – молито́вня, молито́вний дім. **Д.** *странноприимный* – приту́лок для подоро́жніх, приві́та́льня. **Д.** *отдыха* – буди́нок для відпочи́нку. **Д.** *ночлежный* – нічлі́г (*р.* -гу). [Нічлі́г ті́льки ще одпе́рли; босячня́ так і су́нула в две́рі (Тесл.)]. **Д.** *рабочий, исправительный, смирительный* – дім примусо́вої пра́ці. **Д.** *исправительно-трудовой* – дім пра́ці й попра́ви. **Д.** *арестный* – решта́рня, (*грубо, кутузка*) буцега́рня. **Д.** *для сумасшедших* – божеві́льня, дім для божеві́льних (навіже́них). **Д.** *заезжий* (*постоялый*) – за́їзд. **Д.** *питейный* – шинк (*р.* ши́нку), шино́к (*р.* -нка́), ко́рчма́, (*устар.*) ора́нда. [Хо́дить до ора́нди горі́лочку пить (Чуб.)]. **Д.** *публичный* – дім розпу́сти, (*эвфем.*) лупана́р, (*грубо*) бурде́й. **Д.** *игорный* – дім картя́рський, дім гра́льний; 3) (*домашний кров, своё жилище, свой угол*) домі́вка, домі́вля, госпо́да, осе́ля, до́ма (*ж. р.*). [Порозмовля́ємо щире́нько з земляко́м, домі́вку згада́ємо (Васильч.). Віта́ємо в госпо́ді на́шій вас (Грінч.). Не мина́йте госпо́ди на́шої – ми вам за́всіди ра́ді. Си́на рі́дного з осе́лі він прогна́в. Чия́ до́ма найбли́жче, туди́ ї́дьмо гурто́м ночува́ть (Неч.-Лев.). Занесе́ш до мое́ї до́ми]; 4) (*династия*) дім. [Катери́на II – не з до́му Рома́нових].

До́ма – вдо́ма, до́ма, в госпо́ді. [І вдо́ма їй ра́дощів не було́ (М. Вовч.). Жі́нка в госпо́ді лиши́лася, а чолові́к пої́хав. Усі по госпо́дах, а я знов у доро́зі (М. Вовч.)]. *Пребывание* **до́ма** (*домоседство*) – домува́ння, домонтарюва́ння. *Хозяйничанье* **до́ма** – дома́рство (*гал.*). [Не ма́ю кого́ на дома́рство лиши́ти]. *Сидеть, быть, находиться, пребывать* **до́ма** – домува́ти, -ся, домонтарюва́ти, -ся, дома́рити, -ся. [Го́ді вам пано́ве-моло́дці, домувати: і́діте зо мно́ю на Черкень-доли́ну гуля́ти. Сини́ в його́ чумаку́ють, а стари́й дому́ється собі. Бу́демо дома́рити, як бу́де дощ па́рити]. *Просидеть* **до́ма** – продомува́ти. [А ми всі святки́ продомува́ли, ніку́ди в сві́ті не ходи́ли]. **До́ма** *выросший* (*о домашн. животн.*) – доморо́слий.

Дома́зыванье – дома́зування, дома́щування, *сов.* дома́зання, домасті́ння.

Дома́зывать, дома́зать – дома́зувати, дома́зати, дома́щувати, домасти́ти. [Домасти́ла ха́ту]. **Дома́занный** – дома́заний, дома́щений.

Дома́лыванье – доме́лювання, *сов.* домелі́ння.

Дома́лывать, -ся, домоло́ть, -ся – доме́лювати, -ся, домоло́ти, -ся. **Домо́лотый** – доме́лений.

Дома́рывать, домара́ть – дома́зувати, дома́зати, донечи́щувати, донечи́стити. *См.* **Мара́ть, Грязни́ть.**

Дома́тывание – домо́тування.

Дома́тывать, домота́ть – 1) домо́тувати, домота́ти, змота́ти. [Домота́ла клубка́]. **Домо́танный** – домо́таний, змо́таний; 2) (*растратить мотовством*) доц(в)и́ндрювати, доц(в)и́ндрити, доманта́чувати, доманта́чити, догайнува́ти, переве́сти́ геть-усе́. [Оце́ вже доци́ндрив ба́тьківщину, так і приятелі́ розтекли́ся].

Дома́хивать, домахну́ть – дома́хувати, домахну́ти.

Дома́чиванье – домо́чування, *сов.* домочі́ння.

Дома́чивать, домочи́ть – домо́чувати, домочи́ти. **Домо́ченный** – домо́чений.

Дома́шний – 1) домо́вий, ха́тній, дома́шній. [Завели́ся у них домо́ві чва́ри (Куліш). Ха́тнього зло́дія не встереже́шся. Засно́вується спі́лка держа́в, цілко́м незале́жних у свої́х ха́тніх

спра́вах. «Дома́шній про́мисел» Франка]. **Дома́шние** *невзгоды* – ха́тнє ли́хо, (*шутливо, семейные дрязги*) ха́тня мо́рква. (*О домашних животных*) – свíйський, подвíрній, ха́тній. Дбав про те, щоб із ди́ких звíрів роби́ти свíйських (Крим.). Коли́ нема́ ди́ких качо́к, то з доса́ди і свíйських лу́щить. Ко́шики з я́йцями вся́кої подвíрньої пти́ці (Неч.-Лев.). Каза́ла польова́ ми́ша ха́тній (Казка)]. **Дома́шний** *скот* (*соб.*) – худо́ба, (*одна скотина*) худо́бина. **Дома́шняя** *птица* (*собир.*) – дробина́, дріб (*р.* дро́бу). [Худо́би по́вна загоро́да, дробини́ по́вне подвíр'я]. **Дома́шний** *скарб*, **-ние** *вещи* – збíжжя, рухо́мість домо́ва. [По двора́х, наванта́жені вся́ким збíжжям, стоя́ть вози́, гото́ві в доро́гу (Васильч.). Збува́ли скот і рухо́мість домо́вую (Мирн.)]. **Дома́шнего** *изделия* – доморо́бний, саморо́бний, дома́шній. **Дома́шнего** *тканья* – домотка́ний, самотка́ний. [Мої хусточки́ самотка́нії]. **Дома́шнее** *заключение, арест* – дома́шній а́ре́шт. **Дома́шний** *обыск* – трус у госпо́ді. *По* **дома́шним** *обстоятельствам* – з дома́шніх (ха́тніх) причи́н; 2) **дома́шние** (*о членах семьи*) – сем'я́ни, дома́шні, ха́тні, домо́ві, свої́, на́ші; (*о домочадцах*) че́лядь; *срв.* **Слу́ги.** [Це сем'я́ни на́ші – вели́ку сем'ю ма́ємо. Жа́дний соба́ка не га́вкнув на його́, звича́йно, як на свого́ ха́тнього (Крим.). Бу́днішня оде́жа в ха́ті ши́та з полотна́, що ви́роблять ха́тнії (Франко). Ско́ро вже й на́ші приї́дуть. З усіє́ю че́ляддю ви́їхали на косови́цю].

Дома́щиванье – (*досками*) домо́щування, (*камнем*) добруко́вування.

Дома́щивать, -ся, домости́ть, -ся – домо́щувати, -ся, домости́ти, -ся. [Ще тре́ба дві до́шки, щоб домости́ти підло́гу]. **Домощённый** – домо́щений, змо́щений. [Глянь, гніздо́ вже змо́щене]. **Д.** (*камнем улицу*) – добруко́вувати, добрукува́ти, (*вульг.*) добурко́вувати, добуркува́ти.

Доме́длить – додля́тися. [Додля́лися таки́, по́ки дощ пішо́в].

Домежёвывание – домежо́вування, *сов.* домежува́ння.

Домежёвывать, домежева́ть – домежо́вувати, домежува́ти. **Домежёванный** – домежо́ваний.

Домёк. Домёку *не хватает у кого* – ро́зуму (глу́зду) не стіка́є в ко́го, не здíбний догада́тися хто. *Нев***домёк** – невдога́д, невтя́мку, невтямки́.

Домека́ться, домекну́ться – дога́дуватися, догада́тися.

До́менный – доме́нний. **До́менная** *печь* – до́мна.

Доме́р, доме́ривание, домеря́ние – домíрювання доміря́ння, *сов.* домíрення, до́мір (*р.* -міру).

Доме́ривать, доме́рять, доме́рить – домíрювати, домíряти, домíрити (*о мног.* – подомíрювати). *Не* **доме́рить** *до нормы* – умíряти. [Не скачíть са́жнем, а то ви або умíрите, або намíрите]. **Доме́ренный** – домíряний.

Домеси́ть, *см.* **Доме́шивать.**

Домета́ть, домести́ – домíта́ти, доме́сти́. [Не домела́ до поро́га й ки́нула сміття́ серед ха́ти]. **Доме́тенный** – доме́тений.

Домета́ться – доки́датися, дове́ргатися.

Домётывать, домета́ть – 1) докида́ти, доки́нути, дошпурну́ти; 2) до кінця́ обкида́ти, обки́дати. [Обки́дати пете́льки]. **Домётанный** – 1) доки́нений, доки́нутий, дошпу́рений; 2) обки́даний.

Домеча́ть, доме́тить – дозна́чувати, дозначи́ти. **Доме́ченный** – дозна́чений.

I. Доме́шивать, домеси́ть – домíшувати, домíси́ти, вимíсювати, ви́місити що. **Доме́шенный** – домíшений, ви́мішений.

II. Доме́шивать, домеша́ть – домíшувати, доміша́ти чого́ в що (тíсто). [Чого́сь домíшано в бо́рошно, тому́ й хліб не вдавсь].

Доме́шкать – додля́тися, домня́тися. [Домня́вся до то́го, що й спізни́всь]. *См.* **Доме́длить.**

До́мик – 1) *см.* **Дом**; 2) **до́мик** *игрушечный* – цяцько́ва ха́тка, теремо́к. [Ось тобí лялькі́ й теремки́].

Домина́нта, *муз.* – доміна́нта.

Домина́ть, домять – доминати, дом'яти, (*редко* – добигати), добгати.

Доминировать – домінува́ти, панува́ти над чим *или* де. **Домини́рующий** – доміна́нтний, пану́ючий.

Домино́ – доміно́ (*р.* -на́) (*игра и одеяние*).

Доми́шко – погане́нький домо́к.

Доми́ще – доми́ще; *см.* **Дом.**

Домкра́т – домкра́т (*р.* -та), ва́жіль (*р.* -желя).

До́мна, *см.* **До́менный.**

Домоблюсти́тель – доморя́дець (*р.* -дця), домівни́чий.

Домови́тость – господа́рність (*р.* -ности), хазяйнови́тість, домови́тість (*р.* -тости).

Домови́тый – господа́рний, хазяйнови́тий, хазяйли́вий, домови́тий, господарюва́тий. [Господарюва́та шля́хта (Куліш)]. *Не* **домови́тый** *человек* – пустодо́мок, недомови́тий люде́ць (*р.* -дця́).
Домови́ще, *см.* **Гроб.**
Домовладе́лец, -лица – домовла́сник, -ниця; (*неточно*) домохазя́їн, домохазя́йка.
Домовладе́льческий – домовла́сницький.
Домовлады́ка – госпо́дар (*р.* -ря) до́му (ха́ти), (*возвыш.*) домовлади́ка.
Домовни́к, домовни́ца, *см.* **Домосе́д, -дка.**
Домо́вничанье, *см.* **Домосе́дство.**
Домо́вничать – домува́ти, -ся, домонтарюва́ти, дома́рити.
Домово́д, домово́дка – домово́да (*общ. р.*), домово́дник, -ниця.
Домово́дство – домо́ве (ха́тнє) господарюва́ння, хазяйнува́ння.
Домово́й – домови́к.
Домо́вый, *см.* **Дома́шний 1**. **Домова́я** *книга* – домо́ва кни́га. **Домово́й** *рабочий* – доморо́б, куста́р (*р.* -ря́).
Домога́ние, домога́тельство – домага́ння, допевня́ння, допомина́ння, (*стремление*) змага́ння.
Домога́ться, домо́чься – домага́тися, домогти́ся, допомина́тися, допевня́тися, допевни́тися, доправля́тися, допра́витися, намага́тися, намогти́ся, вимага́ти, ви́могти чого́. [Селя́ни почали́ свої́х прав допомина́тися (Доман.). Іди́, допевня́йся, неха́й тобі відда́сть. Тре́ба свого́ пра́ва доправля́тися. Таки́ ви́могли, щоб заве́дено в нас шко́лу].
Домо́й – додо́му, до госпо́ди, до своє́ї осе́лі, у домі́вку, до ха́ти (*ум.* додо́мку, додо́моньку, додо́мочку).
Домо́к – домо́к (*р.* домка́ *и* дімка́); *см.* **Дом.**
Домола́чиванье – домоло́чування, *сов.* домолоті́ння.
Домола́чивать, домолоти́ть – домоло́чувати, домолоти́ти, добива́ти, доби́ти. [Доб'ємо́ ціє́ї копи́ та й го́ді]. **Домоло́ченный** – домоло́чений, доби́тий.
Домоло́ть, *см.* **Дома́лывать.**
Домоправи́тель – доморя́дець (*р.* -дця), доморя́дник (Куліш), ша́фар [Не тре́ба бі́льше ша́фаря в цім до́мі (Грінч.)], домоправи́тель.
Домоправи́тельница – господи́ня, доморя́дниця.
Домоправи́тельство – доморя́дництво, домоправлі́ння.
Доморо́сток, *см.* **Доморо́щенный.**
Доморо́щенный – доморо́слий, свого́ хо́ву, пито́мий.
Домосе́д, -дка – домоси́да (*общ. р.*), домонта́р (*р.* -ря́), домонта́рка, дома́р (*р.* -ря́), дома́торка, ха́тник, домосі́д, (*насм.*) си́день (*р.* -дня), пічку́р (*р.* -ра), (*пренебр.*) ха́тній сидя́ка. [Оце́ ще си́день, – і між лю́ди ніко́ли не ви́йде].
Домосе́дничать – домува́ти, домонтарюва́ти, дома́рити, -ся, сиді́ти вдо́ма.
Домосе́дный – домонта́рський, дома́рський, домоси́дний.
Домосе́дство – домува́ння, домонтарюва́ння, домонта́рство, дома́рство, сиді́ння вдо́ма.
Домостро́й – домострі́й (*р.* -ро́ю).
Домострои́тель – 1) будівни́чий (*р.* -чого), будівни́к; 2) пу́тній госпо́дар (*р.* -ря), домовпоря́дник, доморя́дець (*р.* -дця). *Срв.* **Домоправи́тель.**
Домострои́тельница – 1) будівни́ця; 2) пу́тня господи́ня, доморя́дниця. *См.* **Домоправи́тель, -ница.**
Домострои́тельный – 1) будува́льний, будіве́льний. [Будува́льний сезо́н. Будіве́льні обраху́нки]; 2) доморя́дницький, доморя́дчий.
Домострои́тельство – 1) будівни́цтво; 2) (*перен.*) доморя́дництво. [Став я слуго́ю по доморя́дництву бо́жому]; *см.* **Домоправи́тельство.**
Домота́ть, *см.* **Дома́тывать.**
Домотка́нный – домотка́ний, свого́ ткання́.
Домоуправле́ние – домо́ва упра́ва, домоуправлі́ння.
Домоустро́йство – домо́вий лад; *см.* **Домострои́тельство 2.**
Домохозя́ин – 1) домохазя́їн, домохазя́йка, домогоспо́дар, домогосподи́ня; 2) домодержа́вець (*р.* -вця), госпо́да́р, хазя́їн. [Сьо́му домодержа́вцю-хазя́їну і хазя́йці пода́й, бо́же, на мно́гі лі́та].
Домоча́дец – сем'яни́н (*мн.* сем'я́ни), домі́вник, -ни́ця; (*о семейных членах и о слугах*) челяди́н, челяди́нець (*соб.* че́лядь). [Ні́хто того́ не зна́є, окрі́м жі́нки та сем'я́н. Ти у нас у ха́ті не домі́вниця. «Леси́шина че́лядь», опові́дання Ів. Франка́. Усю́ свою́ челя́доньку порозбужа́ла]. *См.* **Дома́шний 2.**

Домочи́ть, *см.* **Дома́чивать.**
Домо́чься, *см.* **Домога́ться.**
Дому́чивать, -ся, дому́чить, -ся – дому́чувати, -ся, дому́чити, -ся, доморд́овувати, -ся, домордува́ти, -ся.
Домча́ть – домча́ти, ду́хом доне́сти. [Погна́всь – і ду́хом доні́с!].
Домыва́ние – домива́ння, *сов.* доми́ття́; допира́ння, *сов.* допрання́.
Домыва́ть, -ся, домы́ть, -ся – домива́ти, -ся, доми́ти, -ся, (*бельё*) допира́ти, -ся, допра́ти, -ся. [Допра́ла сорочо́к]. **Домы́ть** *с помощью мочалки, щётки* – дошарува́ти. [Чи вже дошарува́ла стіл та ла́ви?].
Домы́ливать, домы́лить – доми́лювати, домили́ти.
До́мысл – до́мис(е)л (*р.* -слу), мізкува́ння; здо́гад (*р.* -ду).
Домышля́ться, домы́слиться; *см.* **Дога́дываться, догада́ться.**
Домя́ть – дом'я́ти, домня́ти.
Дона́шивание – доно́шування, *сов.* доносі́ння.
Дона́шивать, доноси́ть – 1) доно́шувати, доноша́ти, доно́сити, (*сов.*) доноси́ти. [Доно́сили, доно́сили та й не доноси́ли]. **Доно́шенный** (*о ребёнке*) – часови́й. [Не часова́ дити́на знайшла́ся: ма́ти впа́ла ду́же, то воно́ й народи́лося аж на мі́сяць рані́ш]; 2) (*одежду, обувь*) доно́шувати, доноси́ти, дохо́джувати, доходи́ти [Дохо́дювали свої́ сюртуки́, щоб наді́ти ря́су й підря́сник (Свидн.)] (*о мног.* – подоно́шувати), (*износить*) поноси́ти. [Діво́чу оде́жу поноси́ла, а тепе́р справля́ти нема́ за що].
Дона́шиваться, доноси́ться (*об одежде, обуви*) – доно́шуватися, доноси́тися (*о мног.* – подоно́шуватися, поноси́тися). **Доно́шенный** – доно́шений, зно́шений.
Доне́льзя – (аж) до незмо́ги, (аж) до неспромо́ги, до неможли́вости, да́лі нема́ куди́.
Донесе́ние – донесі́ння, до́повідь (*р.* -ди), реля́ція, ра́порт. *Делать* **донесе́ние** – доно́сити, доповіда́ти, роби́ти до́повідь, дово́дити до ві́дому, рапортува́ти кому́, оповіща́ти кого́.
Донести́, -ся, *см.* **Доноси́ть, -ся.**
Доне́ц (*река*) – Діне́ць (*р.* Дінця́).
Дони́зывание – дони́зування, *сов.* донизання.
Дони́зывать, донизать – дони́зувати, донизати (*о мног.* – подонизувати). **Дони́занный** – дони́заний.
Донима́ние – допіка́ння, надопіка́ння, дошкуля́ння, дозо́лювання, доляга́ння, дотина́ння, (*редко*) узича́ння.
Дони́мать, доня́ть – 1) (*о взимании до́лгов, податей*) добира́ти, добра́ти; 2) (*причинять неприятность*) дійма́ти, доня́ти, дійня́ти, (*реже* ня́ти) кого́, шку́лити, дошкуля́ти, дошку́лити, допіка́ти, допекти́, припіка́ти, припекти́, надопекти́ кого́ *и* кому́, дотина́ти, дотну́ти, доп'ясти́, доляга́ти кому́, (*редко*) догаря́ти, узича́ти кому́, надозо́лювати, надозоли́ти кому́. [Хо́лод діймав до косте́й (Коцюб.). Доня́в він мене́ до плачу́. Неста́тки ймуть (М. Вовч.). А що – ця лози́на до́бре шку́лить? Нас націона́льне пита́ння, сказа́в-би, щодня́ дошкуля́є (Грінч.). Допіка́єш мене́ гірки́ми слова́ми (Неч.-Лев.). А ніхто́ мені́ так не допі́к, як та ка́пісна ба́ба Пала́жка! (Неч.-Лев.). Як мені́ життя́ дозоли́ло (Мирн.). Ці осору́жні спра́ви теж хроні́чно доляга́ли письме́нникові (Єфр.)]. **Донима́ет** (*это*) *меня* – дошкуля́є мене́ (мені́), шку́льно мені́. **Донима́ть** *словами* – дошкуля́ти слова́ми, сло́вом кара́ти; додава́ти слова́ми. [Він не б'є мене́, не лає, він мене́ сло́вом кара́є]. **Донима́ть, доня́ть** *сильно, до последней степени* – допіка́ти до живи́х печіно́к (до се́рця), врази́ти до живо́го, залива́ти за шку́ру са́ла, го́лову кому́ гри́зти, ї́сти. *Он вас* **доймёт** – він вас доі́йде. **Донима́ющий** – дошку́льний, дошкульки́й, шкулки́й, доле́[і]гливий, гірки́й. [Дошкульне́ сло́во. Шкулки́й (дошкульни́й) ві́тер. Нужда́ долі́глива. Ла́є гірки́ми слова́ми]. **Донято́й** – дошку́лений.
Донкихо́тство – донкіхо́тство, донкіхотува́ння.
До́нник, *бот.* – (Melilotus alba Desf) бі́лий бурку́н; (M. coerulea Lam.) бурку́н-зі́лля, сірозі́лля; (M. officinalis Lam.) жо́втий бурку́н, лугови́й бурку́н.
До́нный – 1) до́нний. [До́нні дощечки́ у дни́щах]; 2) **До́нная** *трава, см.* **До́нник.**
Доно́с – доно́с, до́казка, на́шепт, (*предательство соучастника*) ви́каз.
Доноси́тель, -ница – доно́щик, -щиця, (*предательский*) вика́зчик, -чиця, дока́зчик, -чиця, (*клеветнический*) покле́пник, -ниця.
Доноси́ть, донести́ *что* – 1) доно́сити, донести́. [Ло́жки до ро́та не донесе́]. **Донести́** *с трудом* – дотягти́, допе́рти, дотараба́нити, доцу́пити. [Мішо́к важе́нний, – на превели́ку си́лу допе́р]; 2) **-ть** *о чём, на кого* – доно́сити, доне́сти́ про що, на ко́го, доно́с да́ти, (*с жалобой*) підска́ржувати, підска́ржити, (*докладывать*) доповіда́ти, доповісти. [Він ото́ призрозумі́в да́ти доно́с на Зінька́, що він і таки́й, і сяки́й (Грінч.). Підска́ржував на своє́

товари́ство (Ном.). Усе́ доповіда́є, кому́ тре́ба (Грінч.)]. **Доне́сенный** – доне́сений, (*с трудом*) дотя́гнений, допе́ртий *и пр.*
Доноси́ться, донести́сь – доно́ситися, донести́ся, дохо́дити, долина́ти, долину́ти.
Доно́сок – оде́жа доно́шена, недоно́си (*р.* -ів); [Ново́ї оде́жі їй не спра́вить, а дає́ їй сво́ї недоно́си (Звин.)].
Доно́счик, -чица, *см.* **Доноси́тель, -ница.**
Доноше́ние – донесе́ння, донесі́ння; *срв.* **Доно́с.**
Донско́й – донськи́й, дінськи́й. **-ой** *козак* – доне́ць (*р.* -нця́) (*ум.* до́нчик, до́нчичок), (*фамильярно*) дон. [Яки́йсь доне́ць ка́шу мі́ша́ в казана́х ло́жкою].
До́нце – 1) де́нце́; 2) дни́ще. [Сіла на дни́ще і заходи́лася пря́сти]; 3) (*у луковицы*) кру́жень (*бот.*) (*р.* -жня).
Доны́не – до сього́дні, дони́ні, по сей день, до сього́ часу́.
Донырну́ть – допірну́ти.
До́нышко, *см.* **Дно.**
Доню́хиваться, донюю́хаться – доню́хуватися, доню́хатися.
Доня́ть, *см.* **Донима́ть.**
Дообе́дать, *см.* **Дообе́дывать.**
Дообе́денный – дообі́дній (*провинц.* добі́дній), передобі́дній. **Дообе́денное** *время* – дообі́ддя.
Дообе́дывать, дообе́дать – дообі́дувати, дообі́дати.
Дообстря́ть, доостри́ть – дого́стрювати, догостри́ти.
Допа́ивать, допая́ть – долюто́вувати, долютува́ти.
Допа́ивать, допои́ть – допо́ювати, допува́ти, допої́ти.
Допа́лзывать, доползáть, доползти́ – дола́зити, долі́зти (*о многих* – подола́зити); (*о пресмыкающихся*) доплазо́вувати, доплазува́ти.
Допа́лывать, дополо́ть – допо́лювати, дополо́ти, допрашо́вувати, допрашува́ти. **-тый** – допо́ло[е]ний.
Допа́рывать, допоро́ть – допо́рювати, допоро́ти.
Допа́хивать, допаха́ть – доо́рювати, доора́ти (*многое* – подоо́рювати). [Що було́ недоо́ране в йо́го, геть усе́ подоо́рював]. **-ться** *до какого-либо места* – доора́тися, приора́тися. [Приора́вся Семе́н до межі́, до бо́ру]. **Допа́ханный** – доо́раний.
Допа́чкивать, -ся, допа́чкать, -ся – дома́зувати, -ся, дома́зати, -ся, добрудни́ти, -ся.
Допая́ть, *см.* **Допа́ивать.**
Допева́ть, допе́ть – доспі́вувати, доспіва́ти. **Допе́тый** – доспі́ваний. **Недопе́тое** – недоспі́ване, недо́спів. [Недо́спів твій доспі́вую, мій бра́те (Куліш)].
Допека́ние – 1) (*хлеба*) допіка́ння; 2) *см.* **Донима́ние.**
Допека́ть, допе́чь – 1) (*хлеб*) допіка́ти, допекти́, випіка́ти, ви́пекти. **Допе́ченный** – допе́чений, ви́печений. [Хліб ви́печений як со́нце]. **Недопе́ченный** (*о хлебе – вязкий*) – глевки́й. [Таки́й хліб глевки́й, хоч ко́ники ліпи́]. **Недопе́ченное** – недо́пічка; 2) допіка́ти, допекти́ кого́, кому́, *см.* **Донима́ть, доня́ть.**
Допека́ться, допе́чься – допіка́тися, допекти́ся, випіка́тися, ви́пектися. [І хліб у печі́ випіка́ється].
Допетро́вский – допетрі́вський, передпетрі́вський; (*перед петровским постом*) передпетрі́вчаний.
Допеча́тывание, -ча́тка – додруко́вування, *сов.* додрукува́ння.
Допеча́тывать, -ся, допеча́тать, -ся – додруко́вувати, -ся, додрукува́ти, -ся, ви́друкувати, -ся. **Допеча́танный** – додруко́ваний, ви́друкуваний.
Допива́ние – допива́ння, *сов.* допиття́.
Допива́ть, допи́ть – допива́ти, допи́ти. **Допи́тый** – допи́тий, ви́питий. **Недопи́тое** – недо́пивок. [Шинкарі́ позлива́ють у ча́рку недо́пивки (Г. Барв.)]. **-ся** – допива́тися, допи́тися (*о многих* – подопива́тися), дошинкува́тися.
Допи́ливать, -ся, допили́ть, -ся – допи́лювати, -ся, допиля́ти, -ся. **Допи́ленный** – допи́ляний.
Допира́ть, допере́ть, -ся – зачиня́ти, -ся до кра́ю, зачини́ти, -ся до кра́ю.
Допирова́ть, -ся – добенькетува́ти, -ся.
Дописа́ть, -ся, *см.* **Допи́сывать, -ся.**
Допи́ска (*действие*) – дописа́ння, (*то, что дописано*) до́писка.
Допи́сывание – допи́сування, *сов.* дописа́ння.
Допи́сывать, -ся, дописа́ть, -ся – допи́сувати, -ся, дописа́ти, -ся (*о многих* – подопи́сувати, -ся). [Ой, не́нечко, до чо́го подопи́сувалися на́ші письме́нники (О. Пчілка)];

(*красками*) домальо́вувати, -ся, домалюва́ти, -ся, допи́сувати, -ся, дописа́ти, -ся, ви́писати, -ся. [Портре́та я ба́чив уже́ допи́саного]; (*стихами*) довіршо́вувати, -ся, довіршува́ти, -ся. [Поме́р не довіршува́вши своєї поеми]. **Допи́санный** – допи́саний; (*красками*) домальо́ваний, допи́саний (фа́рбами); (стихами) довіршо́ваний.
Допи́ть, *см.* **Допива́ть.**
Допи́хиванье – допиха́ння, *сов.* допха́ння.
Допи́хивать, допиха́ть, допихну́ть – допиха́ти, допха́ти, допхну́ти.
Допла́вливать, -ся, допла́вить, -ся – дото́плювати, -ся, дотопи́ти, -ся.
Допла́киваться, допла́каться – допла́куватися, допла́катися.
Допла́та – допла́та, припла́та.
Допла́чивание – допла́чування, припла́чування.
Допла́чивать, доплати́ть – допла́чувати, доплати́ти, припла́чувати, приплати́ти (*о многих* – подопла́чувати). [Де о́ком не догля́неш, там калі́ткою допла́тиш. Кому́ чого́ був не доплати́в, тепе́р подопла́чував].
Доплёвывать, доплева́ть – доплько́вувати, доплюва́ти.
Допле́скивать – доплі́[е́]скувати, *сов.* доплеснýти, доплеска́ти.
Доплести́сь – допле́нтатися, дотягти́ся, дочвала́ти, дочáпати, дочала́пати, (*шутл.*) доле́мзати, дотеліпа́тися, доплуга́нитися.
Доплета́ние – допліта́ння.
Доплета́ть, допле́сть – доплі́та́ти, доплести́ (*во множ.* – подоплі́та́ти). **Допле́тенное** – до́плітка, при́плітка.
Доплыва́ние – доплива́ння. **Доплы́тие** – доплиття́.
Доплыва́ть, доплы́ть – доплива́ти, допливти́, допли́сти́, допли́нути (*о многих* – подоплива́ти).
Допля́сыванье – дотанцьо́вування, (*шутл.*) догопцьо́вування.
Допля́сывать, доплясать *куда, до чего* – дотанцьо́вувати, дотанцюва́ти [До Межи́горського Спа́са дотанцюва́в си́вий (Шевч.)], (*шутл.*) догопцьо́вувати, догопцюва́ти.
Допо́длинно – достóту, напе́вне, дові́дне, настоя́ще, по-правди́вому, ді́йсно [Це я ді́йсно зна́ю].
Допо́длинный – спра́вжній, пе́вний, ді́йсний.
Допои́ть, *см.* **Допа́ивать.**
Допола́скиванье – доподі́скування, *сов.* дополоска́ння.
Допола́скивать, дополоска́ть – доподі́скувати, дополоска́ти, (*только бельё*) допира́ти, допра́ти; (*только посуду*) доба́нювати, доба́нити.
Дополза́ть, доползти́, *см.* **Допа́лзывать.**
Дополне́ние *к чему* – 1) дода́ток (*р.* -тку), дода́ча (*р.* -чі), допо́внення. [В дода́ток до цьо́го можу сказа́ти]; 2) допо́внювання, налива́ння допо́вна. [Допо́внювання пляшо́к]. *В* **-ние** – в дода́ток, на дода́ток до чо́го.
Дополни́тельный – додатко́вий. [Додатко́ві ві́домості. Те, що грама́тика зве «додатко́вими слова́ми». В о́птиці зеле́на ба́рва – додатко́ва до черво́ної]. **-ный** *налог* – додатко́вий пода́ток. **Дополни́тельно** – додатко́во, в дода́ток, дода́тком.
Дополо́ть, *см.* **Допа́лывать.**
Дополня́ть, -ся, допо́лнить, -ся – доповня́ти, -ся, допо́внювати, -ся, допо́вни́ти, -ся; додба́ти; доклада́ти; (*возмещать*) надолу́жувати, надолу́жити, приповня́ти, -ся. [Ніхто́ його́ не додба́є, ані розруйну́є (Шевч.). До книжо́к доклада́в він своє́ розу́мне сло́во. Хай вам бог приповня́ (Ном.)]. **Дополня́ть** *сыпучим телом* – досипа́ти, доси́пати. **-ять** *водой* – долива́ти, доли́ти, долля́ти, (*кипяток, борщ, водку*) досипа́ти, доси́пати. **Допо́лненный** – допо́внений, доли́тий, долля́тий, (*сып. телом*) – доси́паний; (*о книге, рукописи*) з дода́тками, допо́внений. [Нове́ ви́дання, з дода́тками].
Дополу́денный – передпівде́нний, передполудне́вий.
Дополу́смерти – ма́ло не до сме́рті. *Избил* **дополу́смерти** – ті́льки що живо́го пусти́в.
Дополуча́ть, дополучи́ть – добира́ти, добра́ти, дійма́ти, доніма́ти, дійня́ти, доня́ти. [Сам купи́в коби́лу за шісдеся́ть, а прода́в за со́рок, – ці́лих два́цять карбо́ванця не дойня́в].
Дополу́чка, -чение – дійма́ння, добира́ння, *сов.* добрання́.
Допоро́ть, *см.* **Допа́рывать.**
Допоте́ть – допітні́ти, допрі́ти.
Допото́пный – передпото́по́вий.
Допра́ва, допра́вка – допра́ва, допра́вка.
Дополня́ть, допра́вить – доправля́ти, допра́вити.
Допра́вный, допра́вочный – допра́вний.

Допра́вщик – доправля́ч.
Допра́здновать, -ся – досвяткува́ти, -ся, догуля́ти, -ся. **Допра́зднованный** – досвятко́ваний, догу́ляний.
Допра́шивание – допи́тування, до́пит (*р.* -ту), до́пити (*р.* -тів), випи́тування.
Допра́шиватель, допро́счик – допи́тувач, допи́тник.
Допра́шивать, допроси́ть – допи́тувати, допита́ти, випи́тувати, ви́питати кого́. **Допра́шивающий** – допи́тувач. **Допра́шиваемый** – допи́туваний. **Допро́шенный** – допи́таний.
Допра́шиваться, допроси́ться – допро́хуватися, допроха́тися, допро́шуватися, допроси́тися, доблага́ти, -ся. [Проха́в, проха́в, та й не допроха́вся. Не допро́шуйся до ме́не в ха́ту, бо не допро́сишся].
Допрева́ть, допре́ть – домліва́ти, домлі́ти, допріва́ти, допрі́ти. [Борщ домліва́є. Ка́ша вже допрі́ла].
Доприверé́дничаться – довередува́тися.
Допро́с – до́пит. [Пішло́ слі́дство, до́пити та передо́пити (Грінч.)]. *Снимать, снять* **допро́с** *с кого* – допи́тувати (допита́ти) кого́, вчиня́ти (вчини́ти) до́пит кому́. *Подвергнуть* **допро́су** – взя́ти на до́пит. [За скри́ньку сю взяли́ мене́ на до́пит (Самійл.)].
Допроси́ть, -ся, *см.* **Допра́шивать, -ся.**
Допро́сный – допитни́й, допи́тувальний. **Допро́сные** *пункты* – пу́нкти до́питу, допитні́ то́чки.
Допро́счик – допи́тувач, допи́тник.
Допру́живать, допруди́ть – дога́чувати, догати́ти.
Допры́гивать, допры́гать, допры́гнуть – дострибувати (дострибáти), дострибну́ти, допли́гувати (допли́гати), доплигну́ти, доциба́ти, доцибну́ти, доска́кувати, доскака́ти, доско́чити. [Як схо́чу, то й не́ба доско́чу. Не доско́чиш, бо ду́же ви́соко]. **Допры́гаться** – доциба́тися, дострибáтися, доплига́тися, догарцюва́тися. [А що? догарцюва́вся, що й но́гу ви́бив].
Допры́скивать, допры́скать – добри́зкувати, добри́зкати, допи́рскувати, допи́рскати.
Допря́дывать, допряда́ть, допря́сть – допряда́ти, допря́сти. **Допря́денный** – допря́дений, спря́дений.
До́пуск – до́пуст (*р.* -ту), допу́щення, припу́щення.
Допуска́емость – допусти́мість, припусти́мість (*р.* -мости); дозво́леність (*р.* -ности).
Допуска́емый – допусти́мий, припусти́мий, дозво́люваний, дозво́лений. [Де́які на́голоси дозво́лені ті́льки в ві́ршах].
Допуска́ние – припуска́ння, дозво́лювання, до́звіл (*р.* -волу).
Допуска́ть, допусти́ть – пуска́ти, пусти́ти, допуска́ти, допусти́ти, попуска́ти, попусти́ти, підпуска́ти, підпусти́ти, దово́дити, дове́сти́, (*предполагать*) припуска́ти, припусти́ти. [В свою́ госпо́ду я пуска́ю всіх (Л. Укр.). Не попу́стить (*или* не дасть, не дозво́лить) він Грицько́ві верхово́дити над собо́ю (Грінч.). Такі́ фо́рми дозволя́ються, хіба́, в ві́ршах. Ви ка́жете, що з ньо́го зло́дій, а я того́ не припуска́ю (не гада́ю). Не приведи́ (не доведи́), бо́же, ніко́му тако́го ба́чити]. **Допу́стим** (*предположим*) – покладі́мо, припусті́мо, да́ймо, да́ймо на те́є. [Да́ймо, що він прода́сть жи́то, то й тоді́ все-ж не ви́стачить гро́шей на ха́ту. Да́ймо на те, що він помили́вся. Покладі́мо на́віть, що слова́ її́ справедли́ві (Крим.)]. *Не* **допуска́ть** *и мысли* – і ду́мки не припуска́ти, і в голова́х не поклада́ти. [І в голова́х не поклада́ла, щоб пан му́сів збреха́ти (Квітка)]. *Не* **допуска́ть** *противоречий* – не попуска́ти супере́читися (*или* сперечáнь). *Не* **допусти́ть** *беды* (*предотвратить*) – запобі́гти ли́хові, зара́дити ли́хові. **Допусти́ть** *себя до чего* (*или* **допусти́ть** *что*) – допусти́тися чого́. [Хто міг сподіва́тися, що він допу́ститься брехні́? Де́котрі сміхови́ни, що їх допусти́всь а́втор (Крим.)].
Допускно́й, допусти́тельный – допускни́й.
Допусти́мый, *см.* **Допуска́емый.**
Допусти́ть, -ся, *см.* **Допускать, -ся.**
Допуща́ть, *см.* **Допуска́ть.**
Допуще́ние, *см.* **До́пуск.**
Допыта́ть, *см.* **Допы́тывать.**
До́пытка – 1) допи́тування, до́пит, випи́тування; 2) виму́чування.
Допы́тливость – допи́тливість (*р.* -вости).
Допы́тливый – допи́тливий.
Допы́тывание – допи́тування, випи́тування.
Допы́тывать, допыта́ть – кінча́ти, скінчи́ти катува́ння, мордува́ння, докатува́ти,

домýчити когó, допитáти когó на мýках.
Допы́тываться, допытáться – допи́туватися, допитáтися чогó, дохóдити, дійти́ чогó.
Дóпьяна – дóп'яну.
Дор – (*о земле*) новинá.
Дорабóтывание, дорабóтанье, дорабóтка – дорóблювання, доробля́ння, дорóбка.
Дорабóтывать, -ся, дорабóтать, -ся – доробля́ти, -ся, дороби́ти, -ся, допрацьóвувати, -ся, допрацювáти, -ся. **Дорабóтанный** – дорóблений.
Дорáвнивать, доровня́ть – дорíвнювати, дорівня́ти.
Дорáщивать – довóдити до зрóсту.
Дорастáть, дорасти́ – доростáти, дорости́, (*о мног.*) подоростáти.
Дорвáться, *см.* **Дорывáться.**
Дордéть (*о фруктах*) – дости́гнути, дочервонíти. **Дордéлый** – дости́глий, дочервонíлий.
Дорéзать, *см.* **Дорéзывать.**
Дорезáние, дорéзывание, дорéзка – дорíзування, *сов.* дорізáння, дорíз (*р.* -зу).
Дорезви́ться – догрáтися, догуля́тися, допустувáтися, дострибáтися.
Дорéзывать, дорéзать – дорíзувати, дорíзати (*мног.* – подорíзувати), докрáювати, докрáяти. [Дорíзували порáнених. Давáйте дрýгу хліби́ну, – цю докрáяв]. **Дорéзанный** – дорíзаний, докрáяний.
Дорефóрменный – дорефóрмний, передрефóрмний.
Дорисóвывание, дорисóвка – домальóвування, допи́сування (фáрбами); *сов.* домалювáння, дописáння.
Дорисóвывать, дорисовáть – домальóвувати, домалювáти, допи́сувати, дописáти (фáрбами) (*о мног.* – подомальóвувати, подопи́сувати). **Дорисóванный** – домальóваний, допи́саний, [Портрéта я бáчив ужé допи́саного].
Дори́ческий – дорíйський.
Дормéз – берли́н (*р.* на).
Дóрник – нахрéсник (*р.* -ка).
Дорóженька, дорóжка, *см.* **Дорóга.**
Дорóга – 1) (*в букв. смысле и переносно – как поведение*) дорóга (*ум.* дорíжка, дорíженька, дорíжечка), шлях (*ум.* шляшóк, *р.* -шкý), путь (*ж. р.* пути́), тропá (*ум.* трóпка). [З бáтька булá люди́на чéсна, а син пішóв и́ншою дорóгою. По-під тéмним гáєм ідýть шляхóм чумачéньки (Шевч.). Шляшóк би́тий звивáвся до мíста (М. Вовч.). Перед вікнóм ширóка би́та путь. Москóвський пóїзд стоїть на трéтій путí]. **Дорóга** *большая, торная, торговая* – би́тий шлях, вели́кий шлях, гости́нець (*р.* -нця). **Д.** *проезжая* – проїзни́й шлях, проїзнá дорóга. **Д.** *столбовая, почтовая* – верстови́й (стовпови́й) шлях. **Д.** *железная* – залізни́ця, залíзна кóлія. **Д.** *просёлочная* – путівéць (*р.* -вця́) (Г. Барв.). **Д.** *перекрестная* – перехрéсний шлях, середохрéсна дорóга, (*гал.*) крижовá дорóга. **Д.** *окольная* – манівéць. [Хто манівця́ми простýє, той удóма не ночýє (Присл.).]. **Д.** *на гору из оврага, от берега* – узвíз (*р.* узвóзу). [Бóричів узвíз]. **Д.** *для прогона скота* – прогíн (*р.* -гóну). **Д.** *уторенная* (*летом*) – накóчений шлях; (*зимой*) натéртий, утéртий шлях. *Гладкая санная* **дорóга** – плавки́й шлях. *Установившаяся* **дорога** – становки́й шлях. [Поїдемо нехáй, як становки́й шлях бýде]. **Д.** *ухабистая* – вибóїста путь. **Д.** *весенняя, летняя, зимняя* – вешня́к, літня́к, зимня́к. **Д.** *забитая снегом* – забивнá путь. **Д.** *с колотью* – груднá путь. **Д.** *покрытая шероховатым льдом* – дерешувáтий шлях. *Часть* **дорóги***, по которой бегут лошади* – ступá. *Боковые части* **дорóги** – обóчини. *Без* **дорóги** – бездорíжно, бéздоріж. [Пішóв бездорíжно, навмання́]. *Место расхождения* **дорóг** – рóзвилки, перехрéстя. *Какою* **дорóгою**? – яки́м шляхóм? кудóю? *Вот этой* **дорóгой** – сюдóю, осюдóю. *Той* **дорóгой** – тудóю. *По* **дорóге** – по руці; в завороті. *Не по* **дорóге** – не по руці, не в завороті, не в шляхý. *Живущий за* **дорогóй** – задорóжній; 2) (*путешествие*) дорóга, пóдорож, путь (*р.* пути́). *Дальняя* **дорóга** – вели́ка дорóга, далéкий шлях, далéкая путь. [Ой не їдь, си́нку, у вели́ку дорóгу. Далéкая путь, хвили́ни не ждуть (Л. Укр.). В далéкую путь підý (Грінч.)]. *Собираться в* **дорóгу** – лаштувáтися (лáгодитися) в дорóгу, в путь. *Тянет в* **дорóгу** (*шутл.*) – мандрíвочка пáхне. [А вже веснá, а вже краснá, із стріх водá крáпле, молодóму чумакóві мандрíвочка пáхне]. *Устать от* **дорóги** – стоми́тися з дорóги, здорóжитися. [Здорóжився, все тíло боли́ть. Дíти такí були́ здорóжені, що зáраз і поснýли]. *Счастливой* **дорóги** – щасли́во! час дóбрий, щасли́вої дорóги! *Найти* **дорóгу***, стать на настоящую* **дорóгу** – ви́йти на пéвний шлях, тропи́ вхопи́ти, тропи́ набíгти. [Як-би менí вхопи́ти тієї тропи́, де щáстя (Г. Барв.). Не набіжý тропи́ (Г. Барв.)]. *Стать кому поперёк* **дорóги** – заступи́ти стéжку, стáти поперéк шляхý, стáти на перешкóді; (*неблагоприятствовать*) нéпутити. [Це менí нéпутить отóй Улáс Головáтий, а то не взя́ли-б си́на в москалí]. *Туда*

ему и **доро́га** – Свої́м шляхо́м пішо́в! – Так йому й тре́ба! Коту́зі по заслу́зі! «А як була́ поже́жа, то кра́дений кожу́х згорі́в». – Свої́м шляхо́м пішо́в!
До́рого – до́рого (*ум.* дороге́нько). (*Срв. ст.* доро́жче *и* доро́гше).
Дорогова́тый – дороге́нький.
Дорогови́зна – дорожне́ча (*р.* -чі), дорожне́та, дорожня́, дорожина́.
Дорого́й – дороги́й (*ум.* дороге́нький, дороге́сенький); (*ценный*) кошто́вний. [Дороги́й дру́же! Ба́чив я уся́кі пе́рли і кошто́вні самоцві́ти (Самійл.)]. (*Срв. ст.* доро́жчий *и* доро́гший). *Крайне, непомерно* **дорого́й** – дороже́нний. [Прода́ти-б – не ку́плять таку́ дороже́нну (Крим.)]. **Дорога́я** *вещь* – дорога́ річ, кошто́вня. **Дорого́й** *в высшей степени* – дорогі́сінький, дороге́сенький. [Моя́ й ма́тінко, моя́ й дорогі́сінька. Моя́ пора́днице дороге́сенька].
Дорого́нький – дорого́нький.
Дорогопро́вод – сухомі́ст (*р.* -мо́сту), шляхопрові́д (*р.* -во́ду), віяду́к (*р.* -ка).
Доро́дливость, *см.* **Доро́дность.**
Доро́дливый, *см.* **Доро́дный.**
Доро́дность – огря́дність, тіли́стість, телесува́тість, (*редко*) оті́лість (*р.* -ости).
Доро́дный – огрядни́й, опа́систий, тіли́стий, телесува́тий, (*редко*) оті́лий.
Доро́дство, *см.* **Доро́дность.**
Дорожа́ть, вздорожа́ть – доро́жчати, доро́гшати, подоро́жчати, подоро́гшати.
Доро́же – доро́жче, доро́гше.
Доро́жить, продоро́жить – роби́ти, пороби́ти стежки́. **Доро́жить** *тёс* – роби́ти рівчаки́ на гонти́ні, щоб вода́ збіга́ла, рівчакува́ти (до́шку, гонти́ну), шляхува́ти.
Дорожи́ть *чем* – дорожи́ти чим, шанува́ти щось [Він твого́ коха́ння не шану́є], (ценить) цінува́ти, склада́ти вели́ку ціну́ чо́му.
Дорожи́ться – дорожи́тися, ціни́ не скла́сти, (*шутл.*) пра́вити як за ба́тька, як за вола́.
Доро́жка, доро́женька – дорі́жка, дорі́женька, (*узкая*) сте́жка, сте́жечка, сте́женька, стежи́на, стежи́ночка. [Найня́вся до панів струга́ти доріжки́ в саду́ = *чистить* **доро́жки**].
Доро́жник – 1) долітце́ жолобча́сте (щоб роби́ти: рівчачки́ на де́реві), жолобі́вка; 2) подоро́жник. [Ла́годжуся за кордо́н ї́хати – вже й подоро́жник купи́в].
Доро́жный – доро́жній, подоро́жній; шляхови́й. [Поділи́лися своїми доро́жніми харча́ми. Подоро́жня су́кня (Куліш). Через пле́чі подоро́жня то́рба невели́ка. Шляхови́й стовп (по́рох)]. **Доро́жная** *повинность* – доро́жній (шляхови́й) відбу́ток (*р.* -тку). **Доро́жный** *погребец* – подоро́жнє на́чиння, (*устар.*) пузде́рко, пузде́рок (*р.* -ка) (Котл.). **Доро́жные** *вещи* (*узлы, чемоданы и т. п.*) – паку́нки. [Носи́льник повино́сив на́ші паку́нки з ваго́ну]. **Доро́жные** *записки* – подоро́жні за́писи (*р.* -ів), подоро́жник. [Моско́вський піп Лук'я́нов описа́в у своє́му подоро́жникові Паліївщину (Куліш)].
Доро́жчатый (*о ткани, чулках*) – смужка́тий, смугна́стий, пасми́стий; (*о дереве, металле*) жолобува́тий, рівчакува́тий, порівчако́ваний.
Доро́ста́ть, дорости́ – дороста́ти, дорости́, зроста́ти, зрости́, дохо́дити зро́сту, дійти́ зро́сту, літ. *Ты ещё не* **доро́с**, *не имеешь гражд. прав* – ти ще не дійшо́в літ; (*шутл.*) ще тобі не дзвони́ли на «досто́йно», ти ще не вми́вся до цьо́го.
Дортуа́р – дортуа́р, спа́льний покі́й (*р.* -ко́ю), дормі́то́рій.
Доруба́ть, -ся, доруби́ть, -ся – дору́бувати, -ся, доруба́ти, -ся, дотина́ти, дотну́ти. [Соки́ра свого́ доруба́ється (Ном.)]. **Дору́бленный** – дору́баний.
Дору́бливать, *см.* **Доруба́ть.**
Доруга́ться – дола́ятися, досвари́тися.
Дорыва́ние – дорива́ння, *сов.* 1) дорва́ння; 2) дорипття́.
I. Дорыва́ть, дорва́ть – дорива́ти, дорва́ти (*напр.* оде́жу, відро́ я́гід), (*о мног.*) подорива́ти, (*раздирать до конца*) додира́ти, додра́ти, (*о мног.*) пододира́ти.
Дорыва́ться, дорва́ться – допада́тися, допа́стися до чо́го. [Як допаде́ться (до) горі́лки, то й за ву́ха не відтя́гнеш].
II. Дорыва́ть, -ся, доры́ть, -ся – доко́пувати, -ся, докопа́ти, -ся; дорива́ти, -ся, дори́ти, -ся. [Докопа́лися до води́. Свиня́ дори́ла вже й дру́гу гря́дку)]. **Доры́тый** – доко́паний; дори́тий.
Доса́да – доса́да (*ум.* доса́донька), доку́ка, нуда́; о́злість (*р.* о́злости), пересе́рдя. [Ой, де-б я, де-б я із доса́доньки пішла́! Аж нуда́ порива́є (**доса́да** *берёт*) диви́тися на таку́ робо́ту. Кульба́шного взяла́ о́злість. Хтось на́віть аж плю́нув з пересе́рдя]. *Какая* **доса́да** – яка́ шко́да! *С* **доса́дой** – доса́дливо, з се́рцем. *Причинять* **доса́ду** *кому* – доса́дувати кого́. [Пані-ма́тка і та мене́ доса́дує хвала́ми (Куліш)]. *Почувствовать* **доса́ду** – задоса́дувати. [А він так задоса́дував, що заду́мав собі смерть зроби́ти]. **Доса́да** *разбирает* – доса́да бере́,

забира́є, нуда́ порива́є, доса́дно стає́ кому́. *Подавлять* **доса́ду** – зда́влювати своє́ се́рце (Васильч.).
Досади́тельный – доса́дливий, доку́чливий, уї́дливий, ущи́пливий, дошкульни́й.
Досади́ть, *см.* **Досажда́ть** *и* **Доса́живать.**
Доса́дка – доса́джування, (*то, что досажено*) до́садка.
Доса́дливый – доса́дливий.
Досадно́й – доса́джений, досадо́влений.
Доса́дный – доса́дний; (*неприятный*) при́крий. [При́кра по́милка ви́йшла]. **Доса́дно** – доса́дно, при́кро, (*жаль*) шко́да; серди́то. [Так мені́ серди́то ста́ло на не́ї за це].
Доса́дование – доса́дування, доса́да.
Доса́довать – доса́дувати, ма́ти доса́ду в се́рці. **-вать** *на кого* – ма́ти на ко́го доса́ду, пересе́рдя, се́рце.
Доса́дчик, доса́дчица – досадли́вець (*р.* -вця), дошкуля́ч; (*ж.*) досадли́виця, дошку́льниця.
Досажа́ть, *см.* **Доса́живать.**
Досажда́ние – досажда́ння.
Досажда́ть, досади́ть *кому* – досажда́ти, досади́ти кому́, доса́ду кому́ вчини́ти, доїда́ти, дої́сти кому́, докуча́ти, доку́чити, при́критися, напри́критися; *см.* **Донима́ть. Досади́ло** *кому* – доі́ло кого́, за се́рце взяло́ кого́, допекло́ кому́; (*вульг.*) за печінки́ взяло́ кого́. *Чтобы* **досади́ть** – на злість, на зби́тки, аби́ досади́ти, аби́ дозоли́ти кому́.
Доса́живание, *см.* **Доса́дка.**
Доса́живать, досади́ть, досажа́ть – доса́джувати, досади́ти, досадови́ти (*о мног.*) подоса́джувати. [Тре́ба ще п'ять я́блінок досадови́ти]. **Доса́женный** – доса́джений, досадо́влений.
Доса́ливать, -ся, досоли́ть, -ся – досо́лювати, -ся, досоли́ти, -ся. **Досо́ленный** – досо́лений.
Доса́ливать, доса́лить – дома́щувати, домасти́ти са́лом.
Доса́сывать, дососа́ть – досиса́ти, досса́ти, досмо́ктувати, досмокта́ти. **Досо́санный** – досса́ний, досмо́ктаний.
Досве́рливать, досверли́ть – досве́рдлювати, досвердли́ти, досвердло́вувати, досвердлува́ти, дові́рчувати, довертíти. [Ді́рку довертíв, тепе́р кілька́ забива́тиму]. **Досве́рленный** – досве́рдлений, досвердло́ваний, дові́рчений.
Досева́ние – досіва́ння, *сов.* досі́яння, (*провинц.*) – досіяття́.
Досева́ть, досе́ять – досіва́ти, досі́яти. [Сього́дні досі́яв жи́то. Було́-б си́то, була́ б досі́яла бо́рошно]. **Досе́янный** – досі́яний.
Досека́ть, досе́чь – 1) дору́бувати, доруба́ти. [Чи вже доруба́в хмиз?]; 2) добива́ти різка́ми, доби́ти різка́ми, дошмага́ти, дохля́стати.
Досе́ле, досе́ль – 1) до́сі, до сього́ ча́су; 2) до сього́ мі́сця, (оце́) по́ти, опо́ти, допо́ти, (оце́) по́ки, опо́ки, допо́ки. [Опо́ки твоє́, а це вже моє́. До́ки ти дочита́в? – Опо́ки. Заломи́вся на льоду́, і оце́ по́ти в воді́ був].
Доси́живание – доси́джування, *сов.* досиді́ння.
Доси́живать, -ся, досиде́ть, -ся – 1) доси́джувати, -ся, досиді́ти, -ся. [Доси́діли тро́хи не до пі́вночи (Неч.-Лев.). Доси́ділася, що й соро́чки на хребті́ нема́]. **-де́ться** *до чего* (*дождаться*) – заси́діти чого́. [Сиді́ли довге́нько в млині́, по́ки черги́ заси́діли]. **-е́ться** *в гостях до сумерок* – доси́діти до сме́рку, досмерка́тися; 2) **-вать, -де́ть** (*водку*) – доку́рювати, докури́ти (горі́лку).
Доси́нивать, досини́ть – доси́нювати, досини́ти.
Доска́ – до́шка (*ум.* до́щечка), (*изредка*) дерти́ця, дерни́ця. [Ой, і каза́в пан Каньовський дерни́ць накупи́ти, молоді́й Бондарі́вні домови́ну зби́ти (Чуб.)]. **Доска́** *небольшая или одиночка* – дощи́на. *Самая толстая* **доска́** – фо́ршта, хворшт. [Дубо́ві фо́ршти для скле́пу наготува́ли]. **Д.** *двухдюймовая* – двіцалі́вка, двохпальці́вка. **Д.** *трёхдюймовая* – трицалі́вка, трьохпальці́вка. **Д.** *наиболее употребительная для обшивки* – шалі́вка. **Д.** *толщиною меньше вершка, но толще шалёвки* – бези́менка. **Д.**, *составляющая восьмую часть распиленного древесного ствола* – гити́на, восьмерня́. **Д.**-*горбыль* – оба́пол, оба́полок (*р.* -лку), опи́лок (*р.* -лку). **Д.** *для пола* – мости́на, мостови́на, (*реже*) місни́ця. **Д.** *в потолке* – стели́на. **Д.** *в заборе* – діли́на; (*в воротах*) ворітни́ця. *В заборе* **доска**, *прикрывающая забор или частокол* – гло́вень (*р.* -вня). **Доска́** *с уступами, на которые кладутся полки* – шимба́лок (*р.* -лка). *Дубовые* **до́ски** *для лодок* – бо́ти. **Д.**, *положенные на лодках для устройства парома* – мости́нці (*р.* -нців). **До́ски**, *по которым скатывают тяжести для нагрузки и т. п.* – кі́твиці. **Д.**, *переброшенная через ручей, речку* – кла́дка. **Д.** *кухонная для теста, для котлет и т. п.* – стільни́ця. [Візьми́ ме́ншу стільни́чку на

зі́лля: на вели́кій ми ті́сто по́раємо]. **Д.***, употребляемая вместо колокола в монастырях* (*било*) – бря́зкало, би́ло, калата́ло. [Говори́ли, як у би́ло би́ли, а йому́ й не в до́гадки. Піп у дзвін, а чорт у калата́ло]. **Д.** *кроильная* – крава́льня, кравни́ця, крі́йниця. **Д.** *для глаженья* – прасува́льна до́шка. **Д.***, которую сапожник кладёт себе на колени и разбивает на ней молотком кожу* – клепа́к (Вас.). **Д.** *деревянная, для писания на ней масляными красками* – блят. [Повіз де́рево до столярі́в, щоб пороби́ли бля́ти, а мій брат помалюва́в]. *Вымощенный* **до́сками** – мостови́й. [Ой, Оле́но, се́стро моя, поми́й двори́ мостові́ї]. *Обшить* **до́сками** – обшалюва́ти, пошалюва́ти. *От* **доски́** *до* **доски́** – від до́шки до до́шки; від палятýрки до палятýрки. [Всю отý кýпу книжо́к я знав ужé розказа́ти од палятýрки до палятýрки (Васильч.)]. **Доска́** *классная* – табли́ця. **Д.** *аспидная* – тавле́тка, гри́фельна до́шка. **Д.** *шахматная* – шахівни́ця. **Д.** *грудная* (*анат.*) – грудни́на.

Доска́бливать, доскобли́ть – дос[ш]кріба́ти, дос[ш]кребти́, доскромі́джувати, доскрома́дити. **Доско́бленный** – доскре́бений, доскрома́джений.

Доска́зывание – дока́зування.

Доска́зывать, доказа́ть – дока́зувати, доказа́ти, догово́рювати, договори́ти, домовля́ти, домо́вити. **Доска́занный** – дока́заний, догово́рений.

Доскака́ться, *см.* **Допры́гаться.**

I. Доска́кивать, доскочи́ть, доскакнýть – доско́кувати; *см.* **Допры́гивать, допры́гнуть.**

II. Доска́кивать, доскака́ть – доска́кувати, доскака́ти. [Кінь доскака́в і впав без дýху].

Доска́н – коро́бочка.

Доскобли́ть, *см.* **Доска́бливать.**

Доскона́льный, -но – доскона́льний, доскона́льно.

Доскочи́ть, *см.* **Доска́кивать.**

Доскреба́ть, доскре́сть, *см.* **Доска́бливать, доскобли́ть.**

Досла́ть, *см.* **Досыла́ть.**

Доследи́ть – допильнува́ти, присочи́ти, досте́жити.

Дослéдование – додатко́ве слі́дство.

Дослéдо[ы]вать – перево́дити (роби́ти) додатко́ве слі́дство.

Дословный – дослі́вний. [Дослі́вний пере́друк]. **Досло́вно** – дослі́вно, сло́во-в-сло́во, сло́во-від-сло́ва, (*до последнего слова*) що до сло́ва. [Запи́сане дослі́вно. Я те чув і все затя́мив що до сло́ва (Л. Укр.)].

Дослýживание – дослýжування, *сов.* дослýження, дослужі́ння.

Дослýживать, -ся, дослужи́ть, -ся – дослýжувати, -ся, дослужи́ти, -ся, ви́служитися. **Дослужи́ть** *до* – добýти до. [Дослужý мі́сяця та й піду́ додо́му. Коли́-б мені́ добýти ро́ку, збро́ду-зві́ку не ста́ну на дрýгий рік (Неч.-Лев.). Дослужи́всь до чи́ну (Шевч.). Був у москаля́х, а тепе́р ужé ви́служивсь і ско́ро додо́му при́йде]. **Дослужи́ть** *церковное служение* – допра́вити (*напр.* вечі́рню).

Дослýшивать, дослýшать – дослýхувати, дослýхати.

Дослýшиванье – дослýхування, *сов.* дослýхання.

Дослы́шать – дочýти.

Досма́ливать, досмоли́ть – досма́лювати, досмоли́ти.

Досма́триванье, досмотре́ние – догляда́ння, дозира́ння, до́гляд (*р.* -ду).

Досма́тривать, -ся, досмотре́ть, -ся – 1) додивля́тися, додиви́тися. [Не додиви́вся до кра́ю]; 2) (*увидеть*) додивля́тися, додиви́тися, доба́чити. [Не додиви́вся, що стіле́ць брудни́й, та й покла́в кни́гу. А я вас і не доба́чив]; 3) догляда́ти, допильно́вувати; *см.* **Присма́тривать, присмотре́ть**; 4) (*подмечать*) постерега́ти, постерегти́, угля́[е́]діти що, догляда́тися, догля́дітися до чо́го. [Я тут по́милку постері́г]. **Досмо́тренный** – доба́чений, догля́нутий, допильно́ваний, постере́жений. **Досма́триваемый, -ва́вшийся** – догля́даний. [Ви́кохані, смі́лі, догля́дані ді́ти (Шевч.)].

Досмея́ться – досмія́тися, дореготі́тися.

Досмо́тр – 1) до́гляд (*р.* -ду). [До́гляд за ді́тьми пи́льний]; 2) (*в тамо́жне*) о́гляд, пере́гляд, дозі́р (*р.* -зо́ру). **-о́вый** – дозо́рчий.

Досмотре́ть – догля́нути, догля́діти.

Досмо́трщик – догля́дач, дозо́рець (*р.* -рця), дозо́рний. [Під тягаре́м одра́зу я упа́в, – дозо́рець геть прогна́в мене́ з робо́ти (Л. Укр.)]. *Таможенный* **-рщик** – ми́тний дозо́рець.

Досмо́трщица – догляда́чка, догля́дниця.

Досмо́трщический, досмо́трщичий – догля́дницький, дозо́рницький.

Досо́л – досо́лювання, *сов.* досолі́ння, досі́л (*р.* -со́лу).

Досо́ливать, досоли́ть – досо́лювати, досоли́ти; (*многое* – подосо́лювати). [Уся́ стра́ва не

солóна, – подосóлюй геть-усé].
Досóхнуть, *см.* **Досыхáть.**
Доспáть, *см.* **Досыпáть.**
Доспевáние – достигáння.
Доспевáть, доспéть, *см.* **Дозревáть, дозрéть.**
Доспéлость – дости́глість (*р.* -лости).
Доспéлый, *см.* **Дозрéлый.**
Доспéх, доспéхи – збрóя. [Козáк при всій збрóї].
Доспéшный – збройови́й.
Доспéшник – збрóйний воя́к, збройови́к.
Доспóрить – доспеpечáтися.
Доспóриться – досвари́тися.
Досрóчный – достроковий, дотермінóвий, передтермінóвий, до стрóку.
Доссóриться – досвари́тися.
Доставáние – 1) досягáння; 2) добувáння.
Доставáть, достáть – 1) (*до чего, куда*) сягáти, сягнýти, досягáти, досягти́, достягáти, достягти́ (чогó, до чóго, куди́). [І далéко сягá рушни́ця? – Ген до тогó дýба сягнýла. На кілкý ви́сіли ві́жки, – Демкó досяг їх рукóю й зняв]. **Достáть** *дно где* – ґрунтувáти, зглиби́ти що. [Мі́сця тогó ніхтó не зґрунтýє. Мудрéць своїм рóзумом зглиби́в зéмлю, обня́в небесá]. *См. ещё* **Достигáть 3**; 2) (з)добувáти, (з)добýти що *и* чогó, (з)добувáтися, (з)добýтися на що, чогó, діставáти, дістáти, роздобýти, -ся, доскóчити, доп'ясти́, запобі́гти чогó, (*о многом*) подоставáти, поздобувáти. [Панувáли, добувáли і слáву, і вóлю (Шевч.). Грошéй немá, не добýвся (Квітка). А ти ось ніяк не роздобýдешся ні на що, щоб почáти господарювáти (Квітка). Доскóчив я собі шматóк м'ясця́ (Греб.). Запобіжи́ш йогó як зóлота, а не збýдеш як вóрога (Г. Барв.). Таки́ доп'я́в собі жі́нку і харóшу, і багáту. Отó подоставáли усьогó, почали́ обід вари́ти]. *См. ещё* **Достигáть 2**; 3) **доставáть** *откуда, из чего* – виймáти, ви́(й)няти, добувáти, добýти, видобувáти, ви́добути, (*снимать*) здіймáти, зня́ти. [Із торби́ни прездорóвий пиріг добувáє (Рудан.). Ви́добув він з кешéні конвéртика]. **-вáть** *раков из их нор* – печерувáти, видирáти – рáки. **-вáть** *невод, сети из воды* – вибирáти; 4) (*быть достаточну*) вистачáти, ви́стачити, вистарчáти, ви́старчити, ставáти, стáти. [Ви́ста(р)чило на ю́шку, ви́ста(р)чить і на петрýшку. Щось ссáло сéрце, чогóсь не ставáло (Коцюб.). Ще трьох карбóванців не стає́]; *срв.* **Хватáть.** *Не* **доставáть** – не ставáти, бракувáти, хибувáти. *Чего кому не* **достаёт** – що (*или* чогó) комý бракýє.
Доставáться, достáться – припадáти, припáсти, -ся, прихóдитися, прийти́ся, діставáтися, дістáтися (*о мног.* подіставáтися), довóдитися, довести́ся, упадáти, упáсти. [Йомý з бáтьківщини припáла клýня. Котрі́ грóші лéгко прихóдяться, лéгко й провóдяться. А їй довелáся зáпаска гáрна. Поділи́ли ми бóрошно, і впáло нам по два пýди]. **Достáвшийся** *в добычу* – здоби́чний. [Ви здоби́чні грóші пропивáєте (Куліш)]. **Достáвшийся** *по наследству* – спадкóвий, спáлий, припáлий на спáдщину. *Тяжело* **достáлось** – гі́рко прийшлóся. [Гі́рко мені́ тії грóші прийшли́ся]. *Победа нелегко* **достáлась** – перемóга нелéгко обійшлáся (дістáлася). **Достáться** *кому* (*плохо*), *безл.* – дістáтися, впáсти, нагорі́ти, натруси́тися комý. [Ді́тям від мáчухи дóбре дістає́ться. Від стáрших йомý сьогóдні дóбре впáло. І тобі́ й мені́ від Івáна натрýситься].
Достáвить, *см.* **Доставля́ть.**
Достáвка, доставлéние – 1) довіз (*р.* -вóзу), привіз (*р.* -возу), пристáва, пристáвка, приставля́ння. [Сіль дорóжчає за-для трýдности довóзу (Франко)]. *С* **достáвкой** *нá дом* – з привóзом (принóсом) додóму. *Почтовая* **-ка** – перéсилка поштóва; 2) (*поставка*) постачáння, достачáння чогó комý. [Відбувáється допі́ру визбі́рування й постачáння матеріялу (Єфр.)].
Доставля́ть, достáвить – 1) привóзити, привезти́, довóзити, довезти́, приставля́ти, пристáвити, пристанови́ти; спровáджувати (провáдити), спровáдити (*гал.*). [Законтрактувáвся довóзити будівéльне дéрево до військóвого депó (Франко). Вони́ дрóва продаю́ть дéшево, та не приставля́ють. Ми вас у гóрод пристанóвимо поці́нно. Аж з Рéйну і з Угóрщини бочкáми провáдили рéйнське і всякі нáлитки (Стор.)]; 2) (*поставлять*) постачáти, постáчити, достачáти, достáчити, вистачáти, ви́стачити, достарчáти, достáрчити; (*угощение*) поставля́тися, постáвитися. **-ть** *вдоволь* – настачáти, -ся, настáчити, -ся. [Галичинá постачáла культýрних робітникі́в на всю Украї́ну (Н.-Лев.). На всіх і стрáви не настáчиш. За се їм харч злидéнну вистачáють (Куліш). Хоч застáвся, а постáвся! (Ном.). Пря́дива на верівки́ не настáчилися]; 3) (*причинить*) завдавáти, завдáти, спричиня́ти, спричини́ти чогó комý. [Вели́кого клóпоту завдáв мені́ син. Слабá дити́на

бага́то ноче́й безсо́нних їй спричи́нила (М. Левиц.)]. **Доста́вить** *неприятность, огорчение* – завда́ти при́крости, завда́ти жалю́. **Доставля́ть** *утешение, радость кому* – ті́шити, поті́шити кого́, завда́ти вті́хи кому́. [Поті́шила ти мене́, до́нечко, ону́ком].
Доставщи́к – постача́льник, дові́зник, приста́вник. **Доставщи́к** *лошадей* – кі́нський постача́льник; (*сомнительного свойства*) ліверант. [Не бері́ть, па́не, з тих цига́нів ліве́ра́нта, бо обду́рить].
Доста́ивание – досто́ювання, *сов.* досто́яння.
Доста́ивать, достоя́ть – досто́ювати, досто́яти до чо́го, чого́, висто́ювати, ви́стояти. [Мені́ тре́ба ще одніє́ї че́рги досто́яти].
Доста́иваться, достоя́ться – досто́ватися, досто́ятися. [Нали́вка досто́юється. Досто́явся гро́шей, ли́ха].
До́сталь – оста́ннє (*р.* -нього), ре́шта.
Достально́й – позоста́лий, ре́штковий.
Доста́ток, доста́точек – доста́ток, доста́точок, (*чаще мн.*) доста́тки, вжи́тки. [Він при доста́тку живе́. Се булі́ лю́ди сере́дніх доста́тків (Крим.). Е, які́ вже на́ші вжи́тки! Зоставля́ю тобі всі мої́ ужи́тки і мале́нькі ді́тки].
Доста́точно – дово́лі, до́сить, удо́сталь, удо́стач, удоста́чу, доста́тн(ь)о, подоста́тком, (*провинц.*) до́ста, уво́лю. [Чого́ чека́ти? і так дово́лі жда́ли (Коцюб.). Ще нам не до́сить болячо́к від на́ших мук, від на́ших ран (Самійл.). Худо́би ма́ю подоста́тком. Усього́ у ме́не вдо́стач, ще й лю́дям помага́ю]. *Совершенно* **доста́точно**, *более чем* **доста́точно** – задо́сить. [Торі́к було́ садовини́ задо́сить. І сього́ задо́сить, щоб пізна́ти, що то інспе́ктор (Свидн.)]. *Этого для меня совершенно* **доста́точно** – цього́ мені́ задо́сить. **-но** *пищи* – до́сить ха́рчи, (*поэтич.*) до́їжно. **-но** *сна* – до́ліжно. [Чи до́їжно, чи до́ліжно тобі?]. **Доста́точно** *кому* – бу́де з ко́го. [Бу́де з ме́не, по́ки живу́, і до́брого сло́ва (Шевч.)]. **-но** *для чего* – стає́, вистача́є на що. [Нена́че вам дня не стає́ на ці мелодра́ми! (Крим.)]. *Не* **доста́точно** *много знать, нужно ещё…* – не до́сить зна́ти бага́то, ще тре́ба… *Ему заплатили* **-но** – йому́ запла́чено до́сить (подоста́тком). *Этого будет* **-но** – цього́ ви́ста(р)чить.
Доста́точность – 1) (*зажиточность*) замо́жність, зажи́тість (*р.* -ости); *срв.* **Доста́ток**; 2) доста́тність (*р.* -ности).
Доста́точный – 1) (*зажиточный*) замо́жний, заможне́нький, зажи́тий, доста́тній. [Він зажи́тий чолові́к, на все доста́тній, у його́ всього́ дово́лі є́сть]; 2) *имеющийся в* **доста́точном** *количестве* – доста́тній, дові́льний. [Доста́тня о́діж (Шевч.). Тепе́р на селі́ кра́ще жи́ти: і хліб дові́льний, і до хлі́ба є що ї́сти. До́бре, що вода́ дові́льна, дак бу́ду полоска́тися всю ніч]. *Имеется в* **доста́точном** *количестве что* – дові́льно на що. [Тут таки́ й на зе́млю довільні́ш. Землі́ у нас доста́тньо]; 3) (*удовлетворительный*) доста́тній. **Доста́точное** *основание* – доста́тня причи́на (доста́тнє обґрунтува́ння). *Быть* **-ным**, *безл.* – встава́ти, ста́ти, вистава́ти, ви́стати, виста(р)ча́ти, ви́ста(р)чити, хапа́ти, хопи́ти. [Як ви́стало на ю́шку, то ви́стане й на петру́шку (Ном.). Тіє́ї ї́жі не вистача́ло на двох (Грінч.). За́полочи мені не хопи́ло]. *Дать в* **-ном** *количестве* – ви́ста(р)чити, поста́чити, наста́чити. [Ця крини́ця ви́стачить води́ на ці́лий го́род. Хіба́-ж на таку́ сім'ю́ мо́же одна́ люди́на наста́чити?]. *Срв.* **Достава́ть** *и* **Доставля́ть.**
Доста́ть, *см.* **Достава́ть.**
Достёгивать, достега́ть – доштапо́вувати, доштапува́ти, дості́[ьо́]бувати, дості́[ьо́]бати. **Достёганный** – доштапо́ваний, дості́[ьо́]баний.
Достерега́ть, достере́чь – допильно́вувати, допильнува́ти, достерега́ти, достерегти́ кого́, чого́. [Допильну́й курча́т, щоб воро́ни не похапа́ли].
Достига́ние – досяга́ння, осяга́ння, добува́ння, здобува́ння, дохо́дження; (*старание*) допевня́ння.
Достига́ть, дости́гнуть, дости́чь – 1) наздоганя́ти; *см.* **Настига́ть, насти́чь**; 2) (*добиваться чего стараньем*) добува́ти, -ся, добу́ти, -ся, здобува́ти, -ся, здобу́ти, -ся, досяга́ти, досягти́ чого́, осяга́ти, осяг(ну́)ти́ що, дохо́дити, дійти́ чого́ *и* до чо́го, допевня́тися, допе́вни́тися, домага́тися, домогти́ся, доско́чити, викона́ти чого́, доп'ясти́ чого́, запобі́гти чого́. [Оце́ єди́ний спо́сіб здобу́тися націона́льної во́лі (Грінч.). Якби́ хоч пі́дступом добу́ти свого́. Ви досягли́ своє́ї мети́. Бажа́ла Оле́нка і собі́ дійти́ тако́го життя́ (Тесл.). Чого́ ти хоті́ла, того́ й запобі́гла (Чуб.). То чолові́к доско́чний: як напося́деться, то й доско́чить свого́. Боро́тимусь – і допевню́сь (Куліш). Чого́ схо́че, того́ й домо́жеться. Аби́ діп'я́ти свого́! (Коцюб.)]. **Дости́чь** *всего* – осягти́ все, осягну́ти все. **-сти́чь** *славы, почестей* – зажи́ти сла́ви, че́сти; 3) (*куда, до чего*) дохо́дити, дійти́ чого́, до чо́го, досяга́ти, досягти́, сяга́ти, сягну́ти, достава́ти, доста́ти чого́ *и* до чо́го. [Ніякі зо́внішні вражі́ння не

дохо́дили до йо́го. Со́нце сюди́ не досяга́ло (Крим.). Вино́ сягну́ло до полови́ни посу́дини (Коцюб.)]. **-сти́чь** (*глубокой*) *старости* – дійти́ (дожи́ти) (ве́льми) старо́го віку, (ве́льми) стари́х літ. **Дости́гнутый** – здобу́тий, devicéгнений, ося́гнений.

Достиже́ние – здобуття́, достя́гнення, ося́гнення, здобу́ток (*р.* -тку). [Найнові́ші науко́ві дося́гнення]. **Достиже́ние** *совершеннолетия* – прихі́д до по́вних літ, до повноліття.

Достижи́мость – дося́жність, ося́жність (*р.* -ности).

Достижи́мый – дося́жний, ося́жний. [Сами́м автора́м ідеа́л здава́вся таки́м дале́ким, ле́две дося́жним (Л. Укр.)].

Достила́ть, -ся, достла́ь, -ся – достила́ти, -ся, досла́ти, -ся, достеля́ти, -ся, достели́ти, -ся. **До́стланный** – досте́лений, (*провинц.*) досла́ний. [Посте́ля не досла́та].

Достира́ть, *см.* **Дости́рывать.**

Дости́рывание – допира́ння, *сов.* допрання́.

Дости́рывать, достира́ть – допира́ти, допра́ти що. [Доперу́ сорочки́].

Дости́чь, *см.* **Достига́ть.**

Достове́рно – (цілко́м) пе́вно, (цілко́м) правди́во, достоме́тно, вірогі́дно.

Достове́рность – (цілкови́та) пе́вність, (цілкови́та) правди́вість, достоме́тність, вірогі́дність (*р.* -ости); (*проверенность*) переві́реність. [Ка́жуть то так, а на пе́вність – не зна́ю (М. Вовч.). Правди́вість тих чуто́к я переві́рив].

Достове́рный – (цілко́м) пе́вний, (цілко́м) правди́вий, достоме́тний, ві́ри го́дний, вірогі́дний, (*проверенный*) переві́рений. [Ма́ємо пе́вні сві́дчення, що це було́ так. Вірогі́дні написа́ння бу́кви «і» за́місць «о» почина́ються з XIV – XV в. (Крим.). А це правди́ва чу́тка? Цілко́м ві́ри го́дна. Це-ж гіпо́тези, а не переві́рені фа́кти].

Достодо́лжный – заслу́жений, (*надлежащий*) нале́жний, належи́тий. [Належи́ту честь-ша́ну відда́ти]. **Достодо́лжно** – заслу́жено, належи́то, як ли́чить, як годи́ться. [Вшано́вано його́ як ли́чить].

Досто́ин – го́ден, варт(ий), (*в возвыш. стиле*) досто́йний. [Хто лю́бить ба́тька чи ма́тір над ме́не – не го́ден мене́. Чи варт-же він тако́ї ша́ни висо́кої?]. *Он* **досто́ин** *наказания* – він варт ка́ри, він зароби́в ка́ру.

Досто́инство – 1) гі́дність, досто́йність (*р.* -ности). [Найкра́щий ети́чний крите́рій – шанува́ти свою́ особи́сту досто́йність (Крим.). З лица́рською досто́йністю (Грінч.). Де на́ша націона́льна гі́дність? (Грінч.)]; 2) пова́га. [Ви́слухайте-ж ви покі́рно, з пова́гою, що непови́нним ли́чить (Грінч.)]. *Чувство собственного* **досто́инства** – самопова́га. *Сохранять чувство собственного* **досто́инства** – зберега́ти (захо́вувати) пова́гу до се́бе, самопова́гу. *С* **досто́инством** – пова́жно. [Спита́в пова́жно: що ти посмі́в мені́ сказа́ти за́раз?]. *Лишить человеческого* **досто́инства** *кого-л.* – позба́вити лю́дської гі́дности, упослі́д(н)ити кого́; 3) (*качество, ценность*) ва́ртість, ва́ртність, сті́йність (*р.* -ности), [Мора́ль ду́же непе́вної ва́ртости (Єфр.). Я вам пока́зую су́кна найви́щої ва́ртости. Пое́ма висо́кої літерату́рної сті́йности. Свідо́мий своє́ї шляхе́тської ва́ртности (Неч.-Лев.)]; *срв.* **Ка́чество.** *Отдавать справедливость, ценить по* **досто́инству** – шанува́ти кого́ по заслу́зі (гі́дно), віддава́ти кому́ нале́жне. [Його́ шану́ють по заслу́зі – він того́ зароби́в]; 4) сан, гі́дність (*р.* -ности). [Коро́ль нада́в йому́ князі́вську гі́дність].

Досто́йно – гі́дно, досто́йно. [Ми його́ гі́дно вшанува́ли].

Досто́йный, досто́ин – го́[і]дний, досто́йний (Котл.), го́ден, ва́рт(н)ий кого́, чого́. [Покажі́ть ви лише́нь досто́йні па́м'яти ділá (Куліш). Вона́ була́ йому́ гі́дною дружи́ною (Л. Укр.)].

Достопа́мятность – вікопо́мність (*р.* -ности), вікопа́м'ятність (*р.* -ности). **-ный** *предмет* – вікопа́м'ятка.

Достопа́мятный – вікопо́мний, вікопа́м'ятний, па́м'ятний, па́м'яти го́дний (ва́ртий). [Вніс до свого́ літо́пису і оту́ па́м'яти го́дну поді́ю].

Достопочте́ние – 1) нале́жна поша́на; 2) висо́ка поша́на.

Достопочте́нный – (високо)шано́вний [Пропові́дник Беда Шано́вний], че́сний [Послу́хайте мене́, че́сна грома́до! Посхо́дилися всі на́ші че́сні панотці́], хва́льний. [Хва́льний па́не реда́кторе].

Достопримеча́тельность – сла́вна па́м'ятка, річ; ва́рта ува́ги, позна́чна́ (визна́чна́) річ. [Він показа́в їм усі́ сла́вні па́м'ятки ки́ївські].

Достопримеча́тельный – ва́ртий (гі́дний) ува́ги, визначни́й ве́льми, примі́тний, позна́чни́й.

Достосла́вный, -но – славе́тний, слову́тній, пресла́вний. [На́ше пресла́вне ві́йсько].

Достохва́льный – хвали́ гі́дний (ва́ртий), хва́льний, прехва́льний, (*очень возвыш.*) достохва́льний. [І звершите́ сей по́двиг достохва́льний (Куліш)]. **Достохва́льно** – прехва́льно, хвали́ досто́йно.

Досточти́мый, *см.* **Достопочте́нный.**
Достоя́ние – добро́ *и* до́бре (*р.* -ого), вла́сність (*р.* -ности), надба́ння, майно́, скарб, (*пожитки*) худо́ба. [Рідне письме́нство тепе́р єди́не добро́ у на́шого наро́да. Благослові́, бо́же, вла́сність твою (Молитва). До Ру́сько-Лито́вської держа́ви стара́ Русь увійшла́ краї́ною з де́яким культу́рним надбання́м і тради́ціями (Єфр.)].
Достоя́ть, *см.* **Доста́ивать.**
Достра́гивать, догтрога́ть, -ся – достру́гувати, доструга́ти (*о мног.* – подостру́гувати), (*рубанком*) доге(м)бльо́вувати, доге(м)блюва́ти.
Достра́ивание – добудо́вування, (*сов.*) добудува́ння; (*о каменной кладке*) домуро́вування, (*сов.*) домурува́ння.
Достра́ивать, -ся, достро́ить -ся – (*вообще о постройке*) добудо́вувати, -ся, добудува́ти, -ся; (*только о каменной, кирпичной*) домуро́вувати, -ся, домурува́ти, -ся. **Достро́енный** – добудо́ваний; домуро́ваний.
Достра́нствовать, -ся – домандрува́ти, -ся, доподоро́жувати, -ся.
Достра́чивать, дострочи́ть – достебно́вувати, достебнува́ти, дошива́ти, доши́ти ви́стібом. **Достро́ченный** – достебно́ваний.
Достре́ливать, дострели́ть – 1) дострі́лювати, достре́[і]лити, досяга́ти, досягти́ куди́ стріля́ючи; 2) (*пристреливать*) дострі́лювати, достре́[і]лити, добива́ти, доби́ти з рушни́ці.
Дострига́ть, -ся, достри́чь, -ся – дострига́ти, -ся, достри́гти, -ся. **Достри́женный** – достри́жений.
Достро́ивать, *см.* **Достра́ивать.**
Достро́йка – (*вообще здания*) добудува́ння; (*только камен. или кирпичн.*) домурува́ння.
Достру́гивать, достру́живать, дострога́ть – достру́гувати, доструга́ти.
Достря́пать – довари́ти, доготува́ти (обі́д, вече́рю і т. и.), допо́рати.
До́ступ *к кому, к чему* – при́ступ (*р.* -пу), до́ступ (*р.* -пу) до ко́го, до чо́го. [Цар Петро́ шука́в при́ступу до мо́ря]. *Получить* **до́ступ** – здобу́ти до́ступ, доступи́тися. [Сього́дні до ньо́го не пуска́ли, мо́же хоч уза́втра доступлю́ся].
Доступа́ть, доступи́ть – доступа́ти, доступи́ти, приступа́ти, приступи́ти.
Доступа́ться, доступи́ться – доступа́тися, доступи́тися, приступа́тися, приступи́тися до ко́го, до чо́го. [Чого́ збли́дла? Чого́ бої́шся? – сюди́ не досту́пляться (Куліш). Бо́язко й приступа́тися до йо́го].
Досту́пность – присту́пність, досту́пність (*р.* -ности), (*горная*) гі́рська присту́пність, гі́рська перехі́дність (*р.* -ности).
Досту́пный – присту́пни́й, досту́пни́й. [Кни́жку пи́сано мо́вою, присту́пною і для малоосві́ченого читача́. На́ша Всенаро́дна бібліоте́ка присту́пна для широ́ких мас]. **-ная** *женщина* – хистка́ молоди́ця. **-ный** *любви, ненависти* – присту́пний для коха́ння, для нена́висти, мо́же відчува́ти коха́ння, любо́в, знена́висть. **Досту́пно** – присту́пно, досту́пно кому́ *и* для ко́го. *Его пониманию это* **недосту́пно** – це річ непристу́пна для йо́го розуму́, він цього́ зрозумі́ти (збагну́ти) неспромо́жен.
Достуча́ться – досту́катися, догрю́[я́]катися, догу́ркатися.
Достыва́ть, досты́нуть, досты́ть – холо́нути, прохоло́нути, ви́холонути зо́всім, простига́ти, прости́гти зо́всім.
Досты́лый – прости́глий.
Досу́г – дозві́лля, гу́лянки, гуля́щий час. *На* **досу́ге** – на дозві́ллі, на гу́лянках, гуля́щого ча́су́, на відга́лі. [Троя́нці по́котом лежа́ли і на дозві́ллі до́бре спа́ли (Котл.). Прихо́дь до ме́не гуля́щого ча́су].
Досуди́ться – допозива́тися, (*гал.*) допроцесува́тися. [Допозива́вся, що й волі́в збувсь].
Досу́жество, досу́жесть – зда́тність, зді́бність (*р.* -ности) до пра́ці, до майструва́ння.
Досу́жий – 1) *см.* **Досу́жный**; 2) зда́тний до чо́го, зді́бний, (*провинц.*) сті́пний. **Досу́жие** *кумушки* – мото́рні (ціка́ві) ку́мці. **Досу́жие** *толки* – ціка́ве пащикува́ння.
Досу́жный – (*о времени*) ві́льний, гуля́щий. [Гуля́щого часу́ бага́то ма́ю].
Досу́слить – ви́жлуктити, ви́смоктати, ви́дудлити, ви́цмулити.
До́суха – на́сухо. [Ви́три ми́ску на́сухо].
Досу́чивание – досу́кування.
Досу́чивать, досучи́ть – досу́кувати, досука́ти. **Досу́ченный** – досу́каний.
Досу́шивание – досу́шування, *сов.* досуші́ння.
Досу́шивать, досуши́ть – досу́шувати, досуши́ти (*о мног.* подосу́шувати). **Досу́шенный** – досу́шений.
Досу́шиваться, досуши́ться – досиха́ти, досо́хнути, досу́шуватися, досуши́тися.
Досчано́й, досча́тый – доща́ни́й. [Дощані́ воро́та]. **Досча́тый** *помост* (*пол*) – помі́ст (*р.*

-мóсту), підлóга. [А в нáшого свáта у хáті підлóга].
Досчи́тывание – долíчування, *сов.* долічíння, дорахóвування, *сов.* дорахувáння.
Досчи́тывать, -ся, досчитáть, -ся – долíчувати, -ся, доліч́ити, -ся, дорахóвувати, -ся, дорахувáти, -ся. *Не* **досчи́тываюсь** *двух рублей* – не стає́ двох карбóванців. *Не* **досчи́тываюсь** *зубов* – зубів у мéне недолік. **Досчи́танный** – долíчений, дорахóваний.
Досылáние– досилáння, *сов.* дослáння.
Досылáть, дослáть – досилáти, дослáти. **Дóсланный** – дó[í]сланий.
Досы́лка – 1) досилáння, *сов.* дослáння; 2) (*то, что дослано*) дóсилка. [Це дóсилка до тóго, що давнíш булó надíслано].
Досыпáние – 1) досипáння; 2) досиплян́ня. [Досиплян́ня – хазяї́ном не зрóбить].
I. Досыпáть, досы́пать – досипáти, доси́пати (*о мног.* подосипáти). [Доси́п мішкá. Доси́п жи́та. Доси́п засік (*закром*) пшени́цею]. **Досы́панный** – доси́паний.
II. Досыпáть, -ся, доспáть, -ся – досиплят́и, -ся (*провинц.* досипáти, -ся), доспáти, -ся. [Нóчи не досипляю́. Доспи́шся до ли́ха].
Досы́пка – 1) *см.* **Досыпáние**; 2) (*то, что досыпано*) дóси́пка. [Оцé вам дóсипка, бо мішóк не дýже пóвен].
Дóсыта – дóсита, досхочý, до нé(с)хочу. [Булó що ї́сти й пи́ти до нéхочу (Ном.). Нагуляв́ся до нéсхочу (Неч.-Лев.)].
Досыхáть, досóхнуть – досихáти, досóхнути, досхнýти, (*редко*) досхти́ (*о мног.* подосихáти). [Ви́кинь сорочки́ на тин – нехáй подосихáють].
Досю́да – дóсі, дóки, опóки. [Ідіть дóсі, а дáлі не йдіть. Опóки дочитáєш – та й гóді].
Досягáемость – дося́жність. *Черта* **досягáемости** – межá дося́жности. *Вне* **досягáемости** – по-за дóсягом, по-за дося́жністю.
Досягáемый – дося́жний. [Такá далечíнь для óка недося́жна].
Досягáть, досягнýть – 1) (*доставать, доходить до чего*) досягáти, досягти́ когó, чогó [І кривáвими рукáми менé досягáють], сягáти, сягнýти чогó, по що, до чóго, під що. [А йомý водá вже по ши́ю сягáє] (*см.* **Доставáть 1** *и* **Достигáть 3**); 2) (*достигать*) досягáти, досягти́ чогó, осягáти, осягáти *и* осягти́ що. **-нýть** *своей цели* – досягти́ своє́ї мети́ *или* осягнýти (осягти́) свою́ метý. (*См.* **Достигáть 2**).
Дотáлкивать, дотолкнýть – доштóвхувати, доштовхнýти, допихáти, допхáти, допхнýти.
Дотáлкивать, -ся, дотолкáть, -ся – дотóвплювати, -ся, дотóвпити, -ся, доштóвхувати, -ся, доштóвхáти, -ся, допхáти, -ся до кóго, чóго.
Дотанцовáть, -ся – дотанцювáти, -ся, (*зап.*) дотáнчити, -ся.
Дотáпливать, -ся, дотопи́ть, -ся – дотóплювати, -ся (дотоплят́и, -ся), дотопи́ти, -ся. *Печь* **дотáпливается** – у печí дотóплюється.
Дотáптывать, дотоптáть – дотóптувати, дотоптáти.
Дотаскáться – дотягáтися, доволочи́тися, (*дошататься*) дошвéндятися.
Дотáскивание – 1) дотягáння, доволікáння доцýплювання; 2) **д.** *одежды, см.* **Донáшивание.**
Дотáскивать, дотаскáть, дотащи́ть – 1) дотягáти, дотягти́, доволікати́, доволокти́, доцýплювати, доцýпити, допéрти, дотарабáнити. [Лéдві нóги доволíк (Шевч.). Пшонá мішóк коли́-б хто поміг допéрти до хýтора (Куліш)]; 2) *одежду* **дотаскáть,** *см.* **Донáшивать, доноси́ть.**
Дотáскиваться, дотащи́ться – 1) дотягáтися, дотягти́ся, *сов.* дочвалáти, доплéнтатися, допхáтися, припхáтися, доволокти́ся, доплугáнитися, приплугáнитися, приплýжитися, дотарабáнитися, дочáпати. [Наси́лу доволíкся до стáнції. Припхáлися додóму (Крим.). Назбирáла кисли́ць стíльки, що вси́лу дотарабáнилася з ї́ми додóму]; 2) *сов. в.* **дотаскáться** (*об одежде*), *см.* **Донáшиваться, доноси́ться.**
I. Дотáчивать, дотачáть – дотóчувати, доточи́ти.
II. Дотáчивать, доточи́ть – догóстрювати догостри́ти. [Догóстрюй шви́дче ножá!]. **Дотóченный** – догóстрений.
Дотащи́ть, -ся, *см.* **Дотáскивать, -ся.**
Дотвéрживать, дотверди́ть – довчáти, довчи́ти (*иронич.*) дотовкти́.
Дотворя́ть, дотвори́ть – 1) (*досоздать*) дотвóрювати, дотвори́ти; 2) (*запереть совсем*) зóвсім за[при]чиня́ти, за[при]чини́ти.
Дотекáть, дотéчь – дотікáти, дотекти́, доплив́ати, доплив́ти́, добігáти, добігти. [Ця течíйка не добігáє до рíчки].
Дотерéбливать, дотереби́ть *кусты* – дотерéблювати, дотереби́ти; (*шерсть, перья*) доскубáти, доскубти́, додирáти, додрáти; (*что-н. иное*) дошáрпувати, дошáрпати, досми́кувати, досмикáти.

Дотéрпливать, дотерпéть – дотéрплювати, дотéрпіти.
Дотесни́ться – дотóвпитися до кóго, до чóго.
Дотёсывать, дотесáть – дотíсувати, дотесáти (*о мног.* подотíсувати).
Дотéчь – дотекти́, *см.* **Дотекáть.**
Дотирáть, дотерéть – дотирáти, дотéрти; (*мак, миндаль и т. п.*) доминáти, дом'я́ти.
Доти́скивать, доти́скать – дотискáти, доти́снути, додáвлювати, додави́ти; *типогр.* – відбивáти (до кінця́) відби́ти (коректýру і т. и.).
Доти́скиваться, доти́снуться, *см.* **Дотесни́ться.**
Доти́снуть, *см.* **Доти́скивать.**
Doткáть, *см.* **Дотыкáть.**
Доткнýть – доти́кати, (*о мног.*) подотикáти.
Дотлá – до остáнку (до послíдку), до рéшти, чи́сто, геть-чи́сто, геть-нáчисто, до ноги́, до щáду (*полон.* до щéнту), до нáкорінку, до пня́, упéнь, (*изредка*) до тлá. [Геть-чи́сто все згорíло. Вíйсько до ноги́ ви́бито. Наскóчила татарвá і впень ви́била людéй. Городи́ оди́н за óдним до тла горíли (Куліш)].
Дотлевáть, дотлéть (*о горении, о трупном разложении*) – дотлівáти, дотлíти, (*только о горении*) дожéврювати, дожéврiти. [Дотлівáє недотлíле, догоря́ сумнá руї́на (Грінч.). Жар дожéврював, ось і остáння íскра згáсла].
Дотолáкивать, дотолóчь – дотóвч[к]увати, дотовкти́.
Дотóле – дóти, пóти, дóтіль, до тóгó чáсý.
Дотолкáть, -ся – доштовхáти, -ся.
Дóтолп – дóтовп. [У млинí так зáвізно, що й дóтовпу немá].
Дотопи́ть, *см.* **Дотáпливать.**
Доторгóвывать, -ся, доторговáть, -ся – доторгóвувати, -ся, доторгувáти, -ся; (*только на базаре*) добазарувáтися. [Добазарувáлися нáші мáло не до вéчора].
Доточи́ть – 1) доціди́ти; 2) догостри́ти.
Дотрáвливать, дотрави́ть – 1) доцькóвувати, доцькувáти; 2) випасáти, ви́пасти все, витолóчувати, ви́толочити.
Дотрáчивать, дотрáтить – дотрáчувати, дотрáтити.
Дотрéбовать – довимагáти, доправля́ти, доправи́ти.
Дотревóжить, -ся – дотурбувáти, -ся, дотривóжити, -ся.
Дотрёпывать, дотрепáть – дотрíпувати, дотріпáти, дошáрпувати, дошáрпати; (*лён, пеньку*) дотíпувати, дотіпáти.
Дотрéскать, -ся – 1) дорозкóлювати, -ся; 2) дожéрти, -ся.
Дотрéснуть – лýснути до крáю.
Дотрóгивание – доторкáння, торкáння, дотуля́ння, (*зап.*) дóтик (*р.* -ку). [І зóлото від чáстого торкáння мéрхне].
Дотрóгиваться, дотрóнуться *к чему* – доторкáтися, доторкнýтися, торкáтися, торкнýтися, приторкáтися, приторкнýтися чогó *и* до чóго, торкáти що, когó, дотикáтися, доткнýтися до кóго, чóго, дотикáти когó, (*задеть*) черкнýтися об що, об кóго. [Взялá чáрку і доторкнýлася до нéї губáми (Грінч.). Не смíй менé торкáти. Доткнýвся рукóю до струн. Чáрка так і задзвенíла, як черкнýлась об йогó зýби (Неч.-Лев.)]. **-ся** *до участника игры в жмурки, который после этого должен жмуриться* – киця́ти, покиця́ти.
Дотруди́ться – допрацювáтися, дотруди́тися.
Дотруни́ть – доглузувáтися, докепкувáтися.
Дотýда – дóти, дóтіль.
Дотушёвывание, дотушевáние *и* **Дотушёвка** – дотушóвування, дотушувáння.
Дотушёвывать, дотушевáть – дотушóвувати, дотушувáти. **Дотушёванный** – дотушóваний.
Дотуши́ть, -ся – 1) догаси́ти, -ся; 2) **-ши́ться** (*о мясе*) – допекти́ся; (*о капусте, кореньях*) домлíти.
I. Дотыкáть, доткáть – дотикáти, доткáти.
II. Дотыкáть, доты́кать – дострóмлювати, достромля́ти, доти́кувати, доти́кати.
Дотягáться – допозивáтися.
Дотя́гивать, дотянýть – 1) *см.* **Дотáскивать, дотащи́ть.** [Як віл в ярмí, оттáк я день за днем свій плуг тяжки́й до крáю дотягáю (Франко)]; 2) дотягáти, дотягти́, докалáнити, докоротáти. [Хоч як береглú́ся з сíном, а тíльки до полови́ни зими́ дотяглú́ (Грінч.). Докалáнив він дня і зрáзу, як тíльки стемнíло, побíг до дíвчини. Так-сяк, то тим, то сим докалáнили вéчір. Де менí вíка свогó докоротáти]. **Дотянýть** *до известного времени, скупо пользуясь чем* – (*вульг. провинц.*) доканди́бити. [Чи стáне, чи не стáне нам хлíба

докандúбити?]; 3) (*в музыке, пении*) донóсити, витягáти, вúтягти. [Кузúно, ви не донóсите в тонáх на пів-аршúна, – саркастúчно сказáла Христúна (Неч.-Лев.). Починáйте нúжче, бо так я не вúтягну].

Дотя́гиваться, дотяну́ться – 1) (*доставать до чего-либо*) допинáтися, доп'ястúся, допнýтися, дотягáтися, дотягтúся до кóго, чóго. [Пнéться, пнéться, та й допнýлося рýчкою до квітки. Насúлу дотяглáся рукóю до кілкá, та й почепúла рушнúк]; 2) *см.* **Дотáскиваться.**

Доугощáться – дочастувáтися.

Доу́жинать – довечéряти.

Доу́мничать – домудрагéлити, домудрувáти, -ся, достарувáти.

Доучáть, *см.* **Доу́чивать.**

Доу́чивание – довчáння.

Доу́чивать *и* **доучáть, доучúть** – 1) *кого чему и* 2) *что* – доýчувати, довчáти, довчúти – 1) когó чогó (а не чóму) *и* 2) що. **-чúть** *кого грамоте* – довчúти когó грáмоти. **-чивать** *стихотворение, урок* – доýчувати вірші, лéкцію.

Доу́чиваться, -чáться, доучúться (*окончить своё учение*) – доýчуватися, довчáтися, довчúтися. [Він не довчúвся в шкóлі].

Доу́чка – довчáння, *сов.* довчиттями.

Дохá – дохá.

Дохáживать – 1) дохóджувати, доходжáти до чóго, кóго; *см.* **Доходúть**; 2) дохóжувати. [Жінка вагітнá, остáнні дні дохóжує].

Дохвалúть, -ся – дохвалúти, -ся.

Дохвáстаться – дочвáнитися, довихвалятися.

Дохвáтывать, дохватáть – дохáпувати, дохапáти, дохóплювати, дохопúти.

Дохвáтывать, дохватúть – досягáти, досягтú (до чóго). [Ось нетерпля́ча рýчка досяглá до котá, хапá йогó за вýхо й тя́гне до сéбе (Коцюб.)].

Дохлёбывать, дохлебáть – досьóрбувати, досьóрбати, дохлептáти.

Дохлестáть – достьобáти, дохвó[й]ськати.

Дохлéц – 1) дохля́ка, здохля́ка (*общ.*); 2) (*о яйце*) бовтюк, розбóвток, зáпороток (*р.* -тка).

Дохлопотáть, -ся – доклопотáти, -ся.

Дóхлый – дóхлий, здóхлий; (*о чистом скоте*) пропáщий. [Вúвезли на пóле пропáщу корóву].

Дохлыстáть, *см.* **Дохлестáть.**

Дохля́тина – дохля́тина, здохля́тина, (*грубее*) – стéрво, пáдло.

Дохнýть – дихнýти, дхнýти, тхнýти, сапнýти. [Д(и)хнýти мені не дáє: робú та й робú (М. Вовч.). Мов смéртю на ньóго сапнýло, за шкýру снігом мов сипнýло (Греб.)]. **Дохнýть** *ртом на кого, на что* – хýк[х]нути, (*несов.* хýхати). [Хýхнула на скло, щоб крúга розтáла].

Дóхнуть, издóхнуть – дóхнути, здóхнути; (*о мног.*) поздихáти, вúздихати. [Бодáй тії собáки вáші вúздихали!]; (*о домашнем скоте*) гúнути, згúнути, пропадáти (пáдати), пропáсти. [Зозуля́ста кýрка вночі пропáла].

Дохóд – прибýток, дóхід (*р.* дóходу). [Хто більше прибýтку мáє, той нехáй і платить більше з кóжного карбóванця свогó прибýтку. Це звéться прогресúвний подáток від прибýтку (Єфр.)]. **Д.** *валовой* – гуртовúй прибýток, сирúй дóхід. **Д.** *чистый* – прибýток чúстий. **Д.** *годовой* – прибýток річний. **Д.** *косвенный* – посерéдній прибýток.

Дохóдец – прибýточок (*р.* -чку).

Доходúть, дойтú – 1) *до чего, до кого* – дохóдити, (-джу), дійтú до чóго, до кóго. [Дохóдить до лисúччиної хáтки. Листú до нас не дохóдять. Дійшóв до лісу, до міста, до річки]; *перен.* **-дúть** *до отчаяния, изнеможения, безумия, наглости* – дохóдити до рóзпачу (óдчаю), знемóги, божевілля, зухвáльства (нахáбства); 2) (*случаться*) дохóдити, дійтú до чóго (*напр.*, до бійки, до свáрки) *и* дохóдитися, дійтúся до чóго. [До погáного в нас дохóдиться. Дійшлóся до тóго, що не стéрпіла вонá знущáння і покúнула чоловíка]. *Если уж до того дело* **дойдёт** – як до чóго дíйдеться, як до чóго ряд дíйде; 3) (*достигать, узнавать*) дохóдити, дійтú чогó. [Дохóдимо вершків Королéнкового оптимізму (Єфр.). Він усьогó дохóдить сахотýжки (*собствен. усилиями*)]. **-дúть** *до правды* – дохóдити прáвди; 4) (*созревать*) дохóдити, дійтú. [Житá дохóдять]; 5) **дойтú** *кого-н. чем* (*доконать*) – доконáти когó чим, **-дёт** *и до тебя очередь* – дíйдеться і твій ряд, дíйде й до тéбе ряд (чергá). **-тú** *до крайности* – дійтú(ся) до скрýти. *Мы* **-шлú** *до крайней бедности* – злúдні нас обсíли. **-ходúть, дойтú** *до сведения кого* – дохóдити (дійтú) до чиéго відому, дохóдитися, дійтúся до кóго. [До царя́ те дійшлóсь]. *Это* **-шло** *до моего сведения* – це дійшлóсь до мéне. **Дойтú** *вестям, безл.* – дійтúся, перечýтися. [Дійшлóся до бáтька, що не шанýється син

йогó, пýсто йде. Перечýлося в нас про Вáрку, що живé гáрно]. *Вот до чего мы* **дошли́**! – ось до чóго дійшли́сь ми!
Доходи́ться – доходи́тися. [Доходи́вся, що й життя́ збýвся].
Дохóдность – 1) прибуткóвість (*р.* -вости). [Якá прибуткóвість кóжного будинку, таки́й і подáток]; 2) зискóвність (*р.* -ности), вигóда.
Дохóдный – прибуткóвий, зискóвний. [Спрáва ця вéльми прибуткóва (зискóвна)].
Доходя́щий – надхóжий. *По* **доходя́щим** *сведениям* – з надхóжих відóмостей (звістóк).
Дохождéние – дохóджування чогó (прáвди).
Дохохотáться – дореготáтися до чóго.
Дохрабри́ться – дохрабрувáти.
Дохрапéть – дохропти́.
Дохристиáнский – передхристія́нський дохристія́нський.
Доцáрствовать – доцарювáти, допанувáти.
Доцветáть, доцвéсть – доцвітáти, доцвісти́. **Доцвéтший** – доцвíлий, доквíтлий.
Доцéживанье – 1) дотóчування; 2) доцíджування, *сов.* доцідíння.
Доцéживать, доцеди́ть – 1) дотóчувати, доточи́ти; 2) доцíджувати, доціди́ти.
Доцéнт – доцéнт (*р.* -та).
Дочвáниться – допри́ндитися, допиндю́читися, добундю́читися.
Дочéрний, дóчерин *и* **дочéрнин** – 1) доччи́н (*ж.* -нá, *ср.* -нé); 2) дочíрній. [Маєток припáв дочíрній лíнії. Францýзька та італíйська мóва – дочíрні ромáнські].
Дочерни́ть – дочорни́ти.
Дочéрпывать, дочерпáть – дочéрпувати, дочерпáти.
Дочéрчиванье – дорисóвування, докрéслювання.
Дочéрчивать, дочерти́ть – дорисóвувати, дорисувáти, докрéслювати, докрéсли́ти.
Дóчерь – дочкá, дóня.
Дочёсывать, -ся, дочесáть, -ся – 1) дочíсувати, -ся, дочесáти, -ся; 2) дочýхувати, -ся, дочýхати, -ся, дочухмáрити, -ся.
Дочéсть – 1) дочитáти, *см.* **Дочи́тывать**; 2) долічи́ти, дорахувáти, *см.* **Досчи́тывать.**
Дочи́нивать, дочини́ть – долáгоджувати, долáгодити; (*заплаткою*) долáтувати, долатáти. [Долатáв кожýха].
Дóчиста – дóчи́ста, геть-чи́сто, геть-нáчисто, до ноги́, упéнь, (*полон.*) до-щéнту; (*провинц.*) до кáнцура, до шни́ру. [Все дочи́ста розказáть (Шевч.). Геть-чи́сто все попрóдав. Поїли все до-щéнту (Коцюб.). Всіх до ноги́ вирíзували. Та бодáй-же ти, кóрчмо, та упéнь ізгорíла. Забрáли все до кáнцура. Змок до шни́ру].
Дочи́стить, *см.* **Дочищáть.**
Дочи́тывание – дочи́тування, *сов.* дочитáння.
Дочи́тывать, дочитáть – дочи́тувати, дочитáти (*о мног.* подочи́тувати).
Дочи́тываться, дочитáться – дочи́туватися, дочитáтися.
Дочищáть, дочи́стить – дочищáти, дочи́стити.
Дóчка – дочкá, дóнька.
Дóчкин – доччи́н (*ж.* доччинá, *ср.* -нé).
Дочýрка – дóня, дóненька, дóця, дóчечка.
Дочь – дочкá. **Д.** *первая* – первáчка. **Д.** *последняя* – мізи́нка, мізи́ночка. **Д.** *единственная* – одини́ця, одинáчка, єдини́ця. **Д.** *вдовы* – удовíвна. **Д.** *короля* – королíвна. **Д.** *писаря* – писарíвна. **Д.** *купца* – крамарíвна. **Д.** *портного* – кравцíвна. **Д.** *воеводы* – воївóдянка. **Д.** *гетмана* – гетьманíвна. **Дочь** *Павленка* – Павлéнківна. **Д.** *Янчука* – Янчукíвна *и т. д.* **Д.** *уважаемых родителей* – хазя́йська дочкá, дóбрих батькíв дочкá. **Д.** *взрослая* (*на выданьи*) – віддáниця, на віддáнні. *См. ещё* **Дочýрка.**
Дошагáть, дошагнýть – доступáти, доступнýти.
Дошали́ть, -ся – допустувáти, -ся, додурíти.
Дошáркать, -ся – дочóвгати, -ся.
Дошатáть, -ся – 1) дохитáти, -ся; 2) дошвéнда[я]ти, -ся, доволочи́ти, -ся.
Дошвы́ривать, дошвырнýть – дожбýрювати, дожбурнýти, *сов.* дошвиргáти, дошвиргонýти, дошпурля́ти, дошпурнýти.
Дошивáть, -ся, доши́ть, -ся – дошивáти, -ся, доши́тися, поши́ти, -ся; (*о вышиваньи*) домерéжувати, домерéжити, догаптóвувати, догаптувáти. **Доши́тый** – доши́тий, поши́тий.
Доши́вка – дошивáння, *сов.* дошиття́.
Дошкóльный – дошкíльний. [Дошкíльне ви́ховання].
Дошлéц, дошля́к – 1) ми(с)тéць (*р.* -тця́), кебéтник; 2) бувáлець (*р.* -льця), бувáйло, (*неодобрит.*) пронóза, пройди́світ. *Срв.* **Дóка.**

До́шлость – 1) досві́дченість (*р.* -ности); 2) пройди́світство, проно́зуватість (*р.* -тости).
До́шлый – доро́слий; (*о хлебе на корню*) сти́глий, дости́глий; (*о хлебе печёном*) ви́печений; (*о человеке*) – а) тяму́щий, *см.* **До́ка, Спосо́бный, Уме́лый**; б) бува́лий, (*неодобрит.*) проно́зуватий.
Дошуме́ть – 1) дошумі́ти; 2) догаласува́ти.
Дошу́чиваться, дошути́ться – дожарто́вуватися, дожартува́тися, дошуткува́тися.
Доща́к – шапли́к, пере́рі́з, ширі́твас, зрі́зок (*р.* зрі́зку).
Дощани́к – 1) *см.* **Барка́с**; 2) струг, руба́нок (*р.* -нка), ге́(м)бель (*р.* -бля).
Дощано́й *и* **Доща́тый,** *см.* **Досча́тый.**
Доще́чка – до́щечка, дощи́нка, табли́чка. [Две́рі з блиску́чою мі́дяною табли́чкою (Грінч.)].
Дощи́пывать, дощипа́ть – дощи́пувати, дощипа́ти; (*перья, волосы*) доску́бувати, доску́бти, доскуба́ти. **Дощи́панный** – дощи́паний, доску́баний.
Дощу́пываться, дощу́паться – дома́цуватися, дома́цатися, дола́пувати, -ся до чо́го (до ли́ха, до біди́), чого́ (*находить ощупью*). [Дома́цався (дола́пався) по́ночі ді́жки, двере́й, сірникі́в].
Доюо́рский – перед’ю́рський.
Драба́нт – драба́н, драба́нт, (*стар.*) сердю́к, (*неодобр.*) сіпа́ка, прибі́чник.
Драгома́н – драгома́н, товма́ч, перекла́да́ч (*р.* -ча́).
Драгома́нский – драгома́нський, товма́цький, перекладарський.
Драгоце́нность – кошто́вність (*р.* -ности), клейно́д, дорогоці́нність (*р.* -ности).
Драгоце́нный – кошто́вний, дорогоці́нний, великоці́нний, многоці́нний. **-ный** *камень* – самоцві́т (*р.* -ту); *соб.* самоцві́тне камі́ння. [Ба́чив я уся́кі пе́рли і кошто́вні самоцві́ти (Самійл.)].
Драгу́н – драгу́н (*р.* -на).
Драгу́нский – драгу́нський. [У їх драгу́нська со́вість (Ном.)].
Драгу́н–*тра́ва, бот.* Artemisia dracunculus L. – тургу́н (*р.* -ну́).
Драдеда́м – драдеда́м (*р.* -му).
Дража́йший – найдоро́жчий.
Дразне́ние – дрочі́ння, дражні́ння, (*гал.*) дра́знення, дратува́ння. [Він з то́го дрочі́ння ті́льки смія́вся (Крим.)].
Дразни́ла[о] – драту́н, дражні́й. [А тінь за ним жене́ться, мов ло́вить дратуна́ свого́ (Гліб.)].
Дразни́ть, дра́знивать, подразни́ть *кого* – дрочи́ти, подрочи́ти кого́, дрочи́тися, дражни́тися (з ким *и* з ко́го), дратува́ти, піддро́чувати (кого́). [Пусти́, ма́ти, на ву́лицю, я не забарю́ся: ті́льки хло́пців подрочу́ (подражню́) та й наза́д верну́ся].
Дра́ка – бі́йка; (*с тасканием за волосы, склока*) чубани́на.
Драко́н – змій крила́тий, дра́ко́н, (*гал.*) смок. **-кон**-*женщина* – змії́ха, дракони́ця.
Драко́нка, *бот.* – драко́нове де́рево, змій-де́рево, змі́йдерев, драце́на.
Драко́нов – драко́нів [Вкрива́є зе́млю ніч драко́новими кри́льми (Куліш)], драко́нячий.
Драко́нова *голова, см.* **Драконогла́в.**
Драко́нова *кровь* – драко́няча кров, драко́няча живи́ця.
Драко́новский – драко́нівський. [Драко́нівські зако́ни про друк].
Драконогла́в, *бот.* – драко́няча голова́.
Дра́ла – хо́да, хо́ду, дра́чки, навте́ки, навтікача́. *Дать* **дра́ла** – п’ята́ми накива́ти, дра́чки да́ти, дремену́ти, пода́тися навте́ки, (*реже*) дерону́ти. [Сви́ту наки́нув та хо́да]. *См. ещё* **Наутёк.**
Дра́ма – дра́ма.
Драматизи́ровать – драматизува́ти.
Драмати́зм – драмати́зм (*р.* -му).
Драмати́чески, драмати́чно – драмати́чно, по-драмати́чному.
Драмати́ческий – драмати́чний, драмо́ваний, дієви́й. [Куліше́ва «Драмо́вана трило́гія»]. *В* **-ской** *форме* – драмати́чним (дієви́м) спо́собом.
Драмати́чность – драмати́чність (*р.* -ности).
Драмату́рг – драмату́рг (*р.* -га).
Драмату́ргия – драмату́ргія.
Драни́на – відде́ртий шмато́к, відде́ртий кла́поть (*р.* -птя), дрантя́к.
Драни́ца, -ни́чка, дра́нка, дрань – драни́ця, драни́чка, драни́чина, дрань (*р.* -ни), дра́нка; церти́ця. *Обивать* **-цами, дра́нью** – дранкува́ти. [Уже́ ха́ту дранку́ємо, а з неді́лі тинкува́тимем].
Дрань, *см.* **Драни́ца.**
Драньё – драння́, (*гал.*) дертя́. **-ньё** *за волосы* – ску́бка.

Драп – драп, корт. [Поши́в ря́су з ко́рту]. **Дра́повый** – ко́рто́вий. [Ко́ртова ря́са].
Драпирова́ние – драпува́ння, *сов.* задрапува́ння.
Драпирова́ть, -ся – драпува́ти, -ся, задрапува́ти, -ся. **Драпиро́ванный** – задрапо́ваний.
Драпиро́вка – драпува́ння.
Драпри́ – драпері́я, запо́ни (*р.* -он), заві́си (*р.* -і́с).
Дра́тва – дра́тва (*ум.* дра́твиця, дра́товка), суч (*р.* су́чи). **-ва** *для передков* – перешé́вка. **-ва** *для подошвы* – пі́дшевка.
Драть, дира́ть – дра́ти, де́рти. [Оде́жу так дере́, що страх]. **-ть** *горло* – горла́ти, *см.* **Горла́нить. -ть** *за волосы кого, друг друга* – чу́бити, -ся, вихри́ти, -ся, ску́бти, -ся, ску́бки (почубе́ньків) дава́ти кому́. [Доки не поберу́ться, то й лю́бляться, а як поберу́ться, то й чу́бляться]. **-ть** *за уши* – ску́бти за ву́ха, крути́ти ву́ха. **-ть** *розгами* – па́рити, лозані́в дава́ти, *см.* **Сечь. -ть** *в горле* – дра́ти (де́рти) в го́рлі (го́рло). [Про́ханий шмато́к го́рло дере́]. **-ть** *в тридорога* – дра́ти (лупи́ти, де́рти) як за ба́тька. **-ть** *взятки, см.* **Взя́тка, Взя́точничать. -ть** *нос* – ки́рпу де́рти, ки́рпу загина́ти (гну́ти). *Мороз* **дерёт** *по коже* – моро́з пішо́в по-за плечи́ма (по-за шку́рою), на́че сні́гом по шку́рі (по спи́ні) тре, з-за спи́ни моро́зом бере́.
Дра́ться – 1) би́тися, (*описат.*) чу́битися, ску́бтися. [Пани́ б'ю́ться (скубу́ться), а в мужикі́в чуби́ тріща́ть]; 2) (*об одежде, обуви*) дра́тися, де́ртися. [Дере́ться – на нове́ бере́ться]; 3) **-ться** *на гору, на стену и т. п.* – дра́тися, де́ртися, пну́тися на го́ру, на сті́ну.
Драхва́, *зоол.* – дрохва́; (*самец*) дрохви́ч; (*самка*) дрохви́чка; (*птенец*) дрохвеня́ (*р.* -ня́ти), дрохвеня́тко.
Драхви́ный – дрохви́ний, дрохвя́чий.
Дра́хма – дра́хма.
Драце́на, *бот.* – драце́на, змі́йдерев, *срв.* **Драко́нка.**
Драч – драч, шерге́бель (*р.* -бля).
Дра́чка (*плотн. инстр.*) – дра́чка.
Драчли́вость – битли́вість (*р.* -вости).
Драчли́вый – битли́вий. [Таки́й битли́вий – за́раз кулако́м].
Драчу́н, драчу́нья – забія́ка, розбія́ка, заводія́ка, деричу́к (*р.* -ка́).
Дребеде́нь – 1) мо́тлох. [Слове́сний мо́тлох]; 2) *см.* **Ахине́я, Вздор.**
Дре́безг, *чаще мн.* **дре́безги** – дрі́зки́, (*диал.*) дру́зки́ (*ум.* дрізочки́, друзочки́), скалки́, скляночки́. [Ча́рка впа́ла додо́лу й розби́лася на скалки́]. *Разбить в* **дре́безги** – розби́ти на дрі́зки́ (*диал.* на друзки́), на скалки́, на гаму́з, на каму́з, на чере́п'ячко, потрощи́ти, помі́зчи́ти, поскіпа́ти. [Потрощи́в, помі́зчи́в ті го́рщики. Ми з коцюба́ми пі́демо і тим па́нським слу́гам го́лови поскіпа́ємо (Франко)].
Дребезжа́ние *и* **Дре́безг** – деренча́ння, дренча́ння, дренькоті́ння, дре́нькіт, бре́нькіт (*р.* -коту), дзеленькоті́ння. [Випуска́є з го́рла щось схо́же на дренча́ння розби́того казана́ (Неч.-Лев.)].
Дребезжа́ть, задребезжа́ть – д(е)ренча́ти, зад(е)ренчати, дзеленькоті́ти, задзеленькоті́ти, торкоті́ти, хряп(о)ті́ти. [Аж шибки́ в ві́кнах задеренча́ли. Розби́тий го́рщик за́всіди деренько́че (деренькоти́ть). Ві́кна, мов живі́, задзеленькоті́ли. Ви́щербила макі́тру – тепе́р хряпти́ть. Візо́к торкоти́ть].
Дребезжа́щий – деренку́чий, деренчли́вий, дренькотю́чий, дренькотли́вий, торкотли́вий.
Древеси́на – древ(ес)и́на, деревина́. *Живая* **древеси́на** – живе́ць (*р.* -вця́). *Годовой круг* **древеси́ны** – полі́ток (*р.* -тку), літови́ще.
Древеси́нный – древ(ес)и́нний, дереви́нни́й.
Древе́сница, *зоол.* – зелену́ха, зеле́на жа́бка, кряку́ша (*р.* -ші).
Древе́сный – деревни́й, дереви́нний. [Янта́р є затверді́ла деревна́ смола́ (Тутк.). Деревне́ ву́гілля. Деревна́ росли́нність].
Дре́вко – де́ржал(к)о, де́ржально, держа́к [Лу́снуло де́ржалко у корогви́], *а теснее: у копья* – ра́тище, ра́товище; *у метлы* – мітли́ще, штиль; *у косы* – косови́ще, кісся́; *у граблей* – гра́блище, граби́льно; *у кочерги* – кочержи́льно, кочержи́ще, коцюби́ще; *у цепа* – ціпи́льно; *у ёмки* – чаплі́ї́льно; *у заступа* – за́ступень, заступи́льно; *у ухвата* – рогачи́льно.
Дре́вле – за старожи́тніх (да́вніх) часі́в, у да́вню давнину́, у стару́ старовину́.
Дре́вне- – ста́ро-. **Древнегре́ческий** – старогре́цький. **Древнеперси́дский** – старопе́рський. **Древнеинду́сский** – староіндійський, старогінду́ський *и т. п.* **Древнекристалли́ческий** – старокристалі́чний, давнькокристалі́чний.
Дре́вний – стародáвній, да́вній, старові́цький, старосві́тський, давнєколи́шній, стари́й; старожи́тний, (*устар.*) дре́вній, стародре́вній. [Староdа́вні руко́писи. Староdа́вні філо́софи. Староdа́вні мо́ви. Стара́ жиді́вська мо́ва]. *Очень* **дре́вний** – прада́вній, прастари́й,

вікода́вній, предкові́чний, предкові́цький, предковіковий́; (*фамильярно*) давне́зний, старене́зний, давнене́зний. **Дре́вний** *возрастом* – старе́зний, староде́нний, дре́вній, старене́зний. [У на́шому селі́ був свяще́ником стару́шок дре́вній ду́же (М. Вовч.)]. **Дре́вний** *материк* – старосу́ша (*р.* -ші). **Дре́вний** *сланец* – пралупа́к.

Дре́вность – 1) (*давность*) старови́нність, староду́вність, старожи́тність (*р.* -ности). [Мо́жна й докуме́нтами стверди́ти староду́вність цьо́го фа́кту]; 2) (*прежнее время*) (дале́ка, да́вня) давни́на́, старовина́, предківщи́на, старосві́тчина. *Глубокая* **-ость** – да́вня-преда́вня старовина́. [Це ді́ялося в дале́кій давнині́, за да́вньої давнини́]; 3) (*археол.*) старовина́, віковщи́на; старожи́тня річ, анти́к. [Збира́є вся́ку старовину́, всякі старожи́тні ре́чі. Збира́є анти́ки].

Дре́во – де́рево, (*поэтич. и возвыш.*) дре́во. [Ой, ви́росло дре́во тонке́ та висо́ке]. **Дре́во** *познания добра и зла* – дре́во (дереви́на) впізна́ння добра́ й зла.

Древови́дный – деревува́тий, дереви́стий. [Деревува́та па́пороть. Сте́бла трави́сті й дереви́сті (Троян,)].

Древово́д – дере́вни́к (*р.* -ка́).

Древово́дство – дере́вни́цтво.

Древогры́з (*жук*) – коро́їд (*р.* -да).

Древола́з (*птица*) – деревола́з.

Древоли́стник, древоли́ст, *бот.* – древоли́ст, ксилофі́ль (*р.* -ля).

Древоме́р – деревомі́р, дендро́метр (*р.* -тра).

Древонасажде́ние – наса́джування дере́в, деревосаді́ння.

Древообде́лочный – деревообро́бний. [Деревообро́бна промисло́вість. Деревообро́бна майсте́рня].

Древообра́зный – деревува́тий, дереви́стий.

Древопаху́чник – бальза́мове де́рево, бальза́мник.

Древоре́зный – дереворі́зний. **-ная** *пила* – пила-дереворі́зка.

Древосажа́ние, *см.* **Древонасажде́ние.**

Древосе́к – руба́ч, деревору́б, (*дровосек*) дровору́б.

Древото́чец – ша́шіль (*р.* -шеля). [Две́рі чи́сто ша́шіль сточи́в]. *Корабельный* **-ец** (*моллюск*) – ша́шіль-свердля́к.

Древото́чный – ша́шельовий, деревото́ч(н)ий.

Древяни́стый – дереви́стий.

Дрези́на – дрези́на.

Дрейф – дрейф (*р.* -фу).

Дрейфова́ть – дрейфува́ти.

Дреко́лие – палі́ччя. [Вони́ до ньо́го з палі́ччям, а він голі́руч].

Дрелова́ть – свердли́ти, свердлува́ти.

Дрель – све́рдел, све́рдлик.

Дрема́ – 1) *см.* **Дремо́та**; 2) *бот.* – смі́лка (Luchnis), череви́чки, боця́нки.

Дрема́ние – дрі́ма́ння, куня́ння.

Дрема́ть– дріма́ти, (*сидя*) куня́ти, (*шутл.*) окуні́в лови́ти. *Он* **-млет** – він дріма́є (куня́є), (*гал. шутл.*) він з дрімако́м ся віта́є. *Враг не* **дре́млет** – во́рог не дріма́є.

Дрема́ться, *безл.* – дріма́тися. **Дре́млется** – дріма́ється, сон кло́нить, на сон кого́ кло́нить [Сон голо́воньку кло́нить].

Дремли́вость – дрімли́вість (*р.* -вости).

Дремли́вый – дрімли́вий. [Сонли́вая, дрімли́вая неві́стка моя́].

Дре́млющий – дрімо́тний, дріму́чий (*гал.*). [Ти́хо стоя́ть дрімо́тні дуби́. Тихе́нько дріму́чий Прут да́лі тече́ (Млака)].

Дремо́та – дрімо́та, (*дрёмушки*) дрі́мки, дрімни́ці, дрімли́виці, (*гал.*) дріма́к. [Ой хо́дить сон, коло вікон́, а дрімо́та коло пло́та. Со́ньки-дрі́мки – в голо́воньки, дрімни́ці – в очи́ці]. *Наводящий* **дремо́ту** – дрімля́щий. Дала́ йому́ хлі́ба дрімля́щого (Казка)]. *Расположенный к* **дремо́те** – дрімлю́чий. *Об'ятый* **дремо́той,** *см.* **Дре́млющий.** *Предаться* **дремо́те** – роздріма́тися. *Потерять, утратить из-за* **дремо́ты** – продріма́ти щось. **Дремо́та** *одолевает* – сон бере́, (*шутл.*) сліпці́ сва́тають, со́ньки-дрі́мки беру́ть.

Дремо́тный – дрімо́тний, дрімли́вий. [Сиди́ть дрімли́вий, куня́є]. **Дремо́тно** – дрімли́во.

Дрему́честь – гущиня́ (лі́су), непрогля́дність (*р.* -ности).

Дрему́чий – дріму́чий. **-чий** *лес* – пу́ща (*р.* пу́щі), не́трі, те́мний (непрогля́дний) ліс, дріму́чий ліс.

Дрему́чка – дрі́мки. [Дрі́мки мене́ напа́ли].

Дрен – кана́ва попідзе́мна.

Дрена́ж – дрена́ж, дренува́ння, відво́днення.
Дрена́жный – дрена́жний, дрена́жовий.
Дрени́ровать – дренува́ти, дренажува́ти, (*медиц.*) руркува́ти. **Дрениро́ванный** – дрен(аж)о́ваний.
Дресва́ – жорства́, рінь (*р.* -ни). [Стежки́ скрізь жорство́ю ви́сипані].
Дресвяне́ть – жорстві́ти.
Дресвяни́к, дресвя́к – жорства́. [Як копа́ли крини́цю, то днів дво́є роби́ли шви́дко, аж доки докопа́лися до жорстви́; а жорству́ ча́сом хоч ло́мом бери́].
Дресвя́ность – жорствува́тість (*р.* -тости).
Дресвя́ный – жорствува́тий.
Дрессирова́ть, вы́дрессировать – муштрува́ти *и* вимуштро́вувати, ви́муштрувати, дресува́ти, ви́дресувати, заправля́ти, запра́вити. [Біда́ тій ку́рці, що на її со́кола заправля́ють на ло́ви]. **Дрессиро́ванный, вы́дрессированный** – муштро́ваний, ви́муштруваний, ви́дресуваний.
Дрессиро́вка – муштрува́ння, му́штра, дресува́ння.
Дрессиро́вщик – муштрува́льник, муштрі́й.
Дриа́да – дрія́да, лісова́ ні́мфа, (*в славянской мифологии*) ма́вка.
Дрия́ква, *бот.* – 1) дрія́ка, терія́к; 2) *см.* **Дря́ква.**
Дроби́льный – дроби́льний, криши́льний. [Сіль, добу́ту вели́кими бри́лами, розко́люють на дрібні́ші брилки́ шля́гом чи криши́льними маши́нами].
Дроби́на, -нка – штоти́на, -тинка, дроби́на, -би́нка.
Дроби́ть, раздроби́ть – 1) (*размельчать*) дроби́ти, роздроби́ти, подроби́ти, криши́ти, розкриши́ти, покриши́ти [Уда́рив по камінце́ві та й розкриши́в]; 2) дрібни́ти, роздрібня́ти, роздрібни́ти. [Анархі́зм не побі́льшує, а дрібни́ть проду́кцію. На́що роздрібня́ти свої́ си́ли?]; (*рассеивать*) розпоро́шувати. [Поляки́ розпороши́ли своє́ ві́йсько].
Дроби́ться, раздроби́ться – 1) дроби́тися, роздроби́тися, подроби́тися, криши́тися, розкриши́тися, покриши́тися. [Від со́нця та від води́ камін́ю́ка розкриши́лася]; 2) роздрібня́тися, роздрібни́тися, роздро́блюватися, роздроби́тися, переділя́тися (попереділя́тися) на дрібні́ части́ни. [Єги́пет раз-у-раз розбива́вся та роздрібня́вся (Л. Укр.)].
Дробле́ние (*о камне, соли и т. п.*) – дробі́ння, роздрі́бнювання, криші́ння, розкри́шування; (*о земле*) переді́лювання; (*рассеивание*) розпоро́шування. [Отже не обійти́ся ще тут без де́якого, скажу́ так, розпоро́шування зага́льного пита́ння на дрібні́ те́ми (Єфр.)].
Дробни́ца – шротівни́ця, дробівни́ця. [І пісто́ль, і дробівни́ця, і мушке́т важу́чий (Щогол.)].
Дро́бность – дрі́бність (*р.* -ности).
Дро́бный – 1) дрібни́й, дрі́бен (*ум.* дрібне́нький, дрібне́сенький, *ласкат.* дрібню́ній). [Дрі́бен до́щик іде́. Дрібню́ні як пшоно́, черво́ні квіточки́]; 2) (*арифм.*) дробови́й. [Дробове́ число́].
Дробови́к, дробовни́ца, *см.* **Дробни́ца.**
Дробово́й – дробови́й, шротови́й.
Дробь – 1) (*ружейная*) шріт (*р.* шро́ту), дріб (*р.* дро́бу); (*из рубленых гвоздей, железа*) сі́канці; 2) (*барабанная*) дрібу́шки, дрібу́шечки. [Бараба́н вибива́є свої́ дрібу́шечки]. *Выбивать* **дробь** *зубами* – сі́кти зуба́ми; 3) (*арифм.*) дріб (*р.* дро́бу).
Дробя́зник – дрі́б'язо́к (*р.* -ку́).
Дрова́ – дрова́ (*р.* дров), *ум.* дрівця́ (*р.* -ве́ць), (*из тонких веток*) гілля́, (*хворост*) хмиз, дріб, рі́щя (*ср.*). *Отсутствие* **дров** – бездрі́в'я. *Кто в лес, кто по* **дрова́** – одно́ до лі́са, дру́ге до бі́са, котри́й сторч, а котри́й в борщ.
Дро́вни – ґринджо́ли (*р.* -джо́л), ріжна́ті са́ни, копильчаки́.
Дровово́з – дровові́з (*р.* -во́за).
Дровово́зный – дровові́зний.
Дровоко́л – дрово́ру́б (*р.* -ба).
Дровоко́льня – дрові́тня.
Дровоно́с, дровоно́сец – дровоно́с, дровоно́ша.
Дрово́ру́б, *см.* **Дровоко́л.**
Дровосе́к – 1) руба́ч, дрово́ру́б; 2) (*зоол.*) дерева́ч (Вхр.), музи́ка.
Дровосу́шный – дровосу́шний.
Дровоторго́вец – дро́вник, (*реже*) дрова́р (*р.* -ря́), дрова́ль (*р.* -ля́).
Дровяни́к – 1) *см.* **Дровоторго́вец**; 2) дрові́тня, дровни́к.
Дровяно́й – дров'яни́й. [Дров'яни́й жар у печі]. **-но́й** *сарай, см.* **Дровяни́к.**
Дрога́ – дрожи́на.

Дро́ги – дро́ги. **-ги** *ломовые* – бе[и]ндюги́. **-ги** *водовозные* – ка́ри (Котл.). **-ги** *похоронные* – ма́ри, (*гал.*) карава́н. *Извозчик, ездящий* **дро́гами** – дрога́ль (*р.* -ля).
Дроги́ст – дрогі́ст, корі́нний торгове́льник, купе́ць-корі́нник.
Дрогли́вый – лякли́вий, полохли́вий, полохки́й.
Дро́гнуть – 1) *см.* **Дрожа́ть**; 2) (**вздро́гнуть**) здвигну́ти, здвигну́тися, стену́тися, стрясти́ся, зру́шитися; (*о живом существе*) здригну́тися, ки́нутися, тіпну́тися. [Уда́рив кулако́м по столу́, аж ві́кна здвигну́ли (Мирн.). Здвигну́лися, стену́лися сі́ни, як боя́ри сі́ли, ще й не так стену́ться, як горі́лки нап'ю́ться. Уве́сь Ки́їв здвигну́вся (Куліш). Ве́рби стоя́ть – не стену́ться. Вулка́н зру́шивсь. Він аж ки́нувся з переля́ку. Рука́ тіпну́лася, ча́рка впа́ла додо́лу (Л. Укр.)]. *Неприятель* **дро́гнул** – во́рог пода́всь, завага́вся, стену́вся. [Воро́жі ла́ви завага́лися]. *См.* **Дрожа́ть, задрожа́ть.**
Дрожа́лка – драглі́, холоде́ць (*р.* -дця́). [Холоде́ць із свиня́чих ніг].
Дрожа́ние – дрижа́ння, тремті́ння, ті́пання; (*сотрясение*) дви́гіт (*р.* -готу), двигті́ння. **-ние** *струн* – бре́нькіт (*р.* -коту), брені́ння. [Як загуркоти́ть, заторохти́ть усе́ в млині́, а дви́гіт таки́й, що наси́лу на нога́х усто́їш (Неч.-Лев.)]. *Срв.* **Дрожь.**
Дрожа́тельный, *мед.* – двигтю́чий.
Дрожа́ть, дро́гнуть, задрожа́ть – тремті́ти, затремті́ти, дрижа́ти, задрижа́ти, труси́тися, затруси́тися, колоти́тися, заколоти́тися; (*о слёзах, струнах*) брені́ти, забрені́ти; (*сотрясаться*) дриготі́ти (*гал.* дриголі́ти), задриготі́ти, движі́ти, задвижі́ти, двигті́ти, задвигті́ти, ті́патися, саті́патися, тіпну́тися; (*о свете*) миг(о)ті́ти. [Тремти́ть душа́ моя́ і ті́ло (Самійл.). Сльо́зи брені́ли на оча́х (Грінч.). Гу́би в його́ почали́ нерво́во ті́патися (Грінч.). Аж земля́ двигти́ть. І движи́ть земля́, і сто́гне]. **-ать** *подобно студенистому веществу* – драглі́ти, дрягті́ти. [Са́ло на їх так і дрягти́ть. Підборі́ддя м'я́ко драглі́ло за ко́жним сло́вом]. **-ать** *как в лихорадке* – труси́тися, як на ножі́, як в пропа́сниці. **-ать** *так, что зуб на зуб не попадёт* – зуба́ми сі́кти (кла́цати, цокоті́ти), (*вульг.*) третяка́ вибива́ти. **-ать** *от холода* – тремті́ти (труси́тися) з хо́лоду, (*шутл.*) дрижаки́ ї́сти. *Он* **дрожи́т** *от холода* – дро́жі (*шутл.* дрижаки́) беру́ть його́. *См.* **Дро́гнуть, Дрожь.**
Дрожа́щий – тремтя́чий. **-щий** *свет* – хибке́, мигтю́че сві́тло, мигті́ння, миготі́ння.
Дрождево́й – дріжджо́вий.
Дро́жди – дрі́жджі (*р.* -джів). [Росте́, як на дрі́жджах]. *Пивные* **-ди** – пі́дмолодь (*р.* -ди). *Гл.* дріжджи́ти. [Кропи́во́ю хмели́ти, а гли́ною дріжджи́ти].
Дрожи́на, *см.* **Дрога́.**
Дро́жки – дро́жка (*ед. ч.*); (*извощичьи*) бі́ржа, (*беговые*) бігунки́ (*р.* -нкі́в), бігунці́.
Дрожь – 1) дрижа́ (*р.* -жі́) [Така́ мене́ вчо́ра дрижа́ взяла́], дрож (*м. и, реже, ж. р.*) (*р.* -жу *и* -жи), (*чаще во множ.* дро́жі) [Перебі́г дрож у ньо́го по-за плечи́ма (Франко). Щось мене́ дро́жі беру́ть], (*вульг.*) дрижаки́ (*р.* -кі́в), дригота́, дриго́ти (*р.* -гі́т), здри́ги, дрижа́ння [Все те обси́пало її спи́ну дрижа́нням (Неч.-Лев.)], тремті́ння [По ті́лу пробіга́є тремті́ння (Л. Укр.)]; (*шутливо*) цига́нський піт (*р.* по́ту) [Труси́лось ті́ло, його́ цига́нський піт пройма́в (Греб.)]. *Бросать в* **дрожь** – моро́зити, бра́ти з-за спи́ни. *Бросить в* **дрожь** – моро́зом вси́пати. [Я чу́ю крик – так мене́ моро́зом і вси́пало]; 2) (*трель*) трі́ль (*р.* трі́ли), брені́ння.
Дрозд – дрі́зд (*р.* дрозда́). *Чёрный* **д.** – кі[о]с (*р.* ко́са). **Д.** *белозобый* – білогри́вець (*р.* -вця). **Д.** *деряба* – па́шкут (Полт.), деря́ба, со́я, дрі́зд оме́льник. **Д.** *певчий* – дрі́зд співу́н. **Д.** *рябинник* – чи́котень, чи́латень (*р.* -тня), ялівни́к.
Дроздёнок – дрозденя́ (*р.* -ня́ти) (*ср. р.*), дрозденя́тко, ко́сик.
Дроздо́вый – дрозді́в (-о́ва, -о́ве). [Дроздо́ве гніздо́], ко́сів (-со́ва, -со́ве).
Дрок, *бот.* – дрі́к (*р.* дро́ку). **Дро́ковый** – дрокови́й.
Дромаде́р, *зоол.* – дромаде́р, одного́рбий верблю́д.
Дрот – дрі́т (*р.* дро́ту).
Дро́тик (*небольш. метательное копьё*) – дрото́к (*р.* дрітка́).
Дрофа́, дрохва́, *зоол.* – дро́хва́, дуда́к, (*самец*) дрохви́ч, (*самка*) дрохви́чка, (*детёныш*) дрохвеня́ (*р.* -ня́ти), дрохвеня́тко.
Дрофи́ный – дрохви́н, дрохви́ний, дрохвя́чий. [Дрохви́нні (дрохвя́чі) я́йця]. **-ое** *мясо* (**дрофи́на**) – дрохви́на.
Дро́ча, дро́чи (*пора дроченья скота*) – ґе́дзень (*р.* ґе́дзеня).
Дрочёна (*кушанье из яиц, молока и муки*) – борошни́ста яє́чня, яє́чне пе́чиво.
Дроче́ние, дро́чка – ґе́дза[е]ння; ґе́дзкання.
Дро́чень, -ченица – мазу́н, мазу́ха, песту́н, песту́ха, пу́цик. *См. ещё* **Ба́ловень.**
Дрочи́ть *кого* – 1) (*нежить, ласкать*) пести́ти (-щу́, -сти́ш) кого́, пестува́ти, ма́зати. [Це ду́же ма́зана дити́на]; 2) *см.* **Онанизи́ровать.**
Дрочи́ться (*о скоте*) – дрочи́тися, ґе́дза[и]тися, ґе́дзкатися.

I. Друг – при́ятель, друг; *мн.* – дру́зі (*р.* дру́зів), дру́ги (*р.* дру́гів). [Коли́ ти, се́стро, таки́й мені́ при́ятель, то зостава́йся собі́ тут (Рудч.) Без ві́рного дру́га вели́кая ту́га. Не дру́зі, а чужі́ї]; (*о женщинах*) при́ятелька, по́друга, други́ня, дру́га. *Закадычный* **друг** – друзя́ка, кре́вний друзя́ка, (*вульг.*) закантю́ка.
II. Друг, *кратк. форма от местоим.* **Друго́й. Друг дру́га** – оди́н (*или* одно́, одне́) о́дного. [Нена́види[я]ть оди́н (одне́) о́дного. Вони́ ва́рті оди́н о́дного = *они стоят друг друга*]. **Друг другу** – оди́н о́дному, одно́[е́] о́дному. [Принево́лює їх пода́ти одно́ о́дному ру́ки (Єфр.)]. **Друг** *за* **дру́га** – оди́н (одне́) за о́дного. [Ми відповіда́єм оди́н за о́дного]. **Друг** *за* **дру́гом** – оди́н (одне́) по о́дному [по о́днім], (*реже*) оди́н (одне́) за дру́гим. [Оди́н по о́днім ти́хо ро́ки встаю́ть у спо́мині мої́м (Черн.)]. **Друг** *о* **дру́ге** – оди́н (одне́) про о́дного, ко́жне про ко́жного. [Дові́далися ко́жне про ко́жного (Крим.)]. **Друг** *против* **дру́га** – оди́н про́ти о́дного, навпро́ти се́бе. [Ді́ти одно́ї ма́тери, рі́дні брати́ стоя́ли навпро́ти се́бе (Єфр.)]. **Друг** *с* **дру́гом** – оди́н (одне́) з о́дним. [Ми до́бре познайо́милися оди́н з о́дним]. **Друг** *у* **дру́га** – оди́н (одне́) в о́дного. [Пита́ли оди́н в о́дного]. *Сам***друг** – удво́х, сам з ки́мсь.
Други́ня – други́ня, дру́га (*р.* -ги).
Друго́й – 1) (*второй*) дру́гий. *На* **-го́й** *день* – дру́гого дня, на дру́гий день. *В* **-го́й** *раз* – удру́ге. [Зайшо́в він і вдру́ге і втре́тє]. *С* **-го́й** *стороны* – з дру́гого бо́ку. *Один за* **-ги́м** (*друг за другом*) – оди́н по о́днім, оди́н за дру́гим; 2) (*иной*) і́нший, ина́кший, ина́чий, (*редко*) дру́гий. [Забу́в мене́ мій миле́нький, і́ншу полюби́в. Шука́йте собі́ вже ина́кшої кухова́рки (Крим.)]. *В* **-го́е** *время* – і́ншим ча́сом. *В* **-го́й** *раз* – і́ншим (дру́гим) ра́зом. *В* **-го́е** *место* – куди́-і́нде. *В* **-го́м** *месте* – де-і́нде, (*реже*) і́нде. [Ході́м куди́-і́нде. Шука́й де-і́нде. В Жаботині роди́лася, і́нде не приви́кну (Чуб.)]. **Друго́е** *запел* – і́ншої (вже не ті́єї) співа́є. *Это* **-го́е** *дело* – це і́нша річ [спра́ва]. *И тот и* **-го́й**, *и то и* **-го́е** – і той і цей, і те й це (і це й те). *Ни то, ни* **-го́е** – ні те, ні це (ні це, ні те).
Дру́жба – при́язнь (*р.* -зни), при́ятельство, приятелюва́ння, товари́ство, (*редко*) дружба́. [Хай те дитя́че товари́ство пове́рнеться тепе́р у побрати́мство (Мирн.)]. *Водить с кем* **-бу** – приятелюва́ти з ким, товари́ство води́ти з ким. *Не в службу, а в* **-бу** – з при́язни, а не з нево́лі.
Дружё́к – 1) дру́женько, дороги́й при́ятель; 2) (*фамильярно или иронич.*) приятельчу́к, друзя́ка, дя́дько. [А вночі при́йде дя́дько-зло́дій та й комо́ру почи́стить].
Дружелю́бие, -лю́бность – при́язність [Атмосфе́ра ідилі́чної при́язности (Л. Укр.)], дружелюби́вість (*р.* -вости), (*дружественность*) дру́жність (*р.* -ности), (*благосклонность*) прихи́лля.
Дружелю́бно – при́язно, дружелюби́во. [Вони́ при́язно вели́ розмо́ву (Коц.)]; (*дружественно*) дру́жньо; (*благосклонно*) при́язно, прихи́льно, ласка́во. [Ста́вився до не́ї прихи́льно].
Дружелю́бный – 1) (*связанн. узами дружества*) при́язний, дружелюби́вий, дру́жній; 2) (*благосклонный*) при́язний до ко́го, прихи́льний до ко́го, ласка́вий до ко́го.
Дру́женцы, *ткацк.* – сказ (*р.* -зу).
Дру́жески, по-дру́жески, дру́жественно – при́язно, по-при́ятельському, по-при́ятельськи, дру́жо, дру́жньо, по-дру́жньому. [І ко́жному ру́ку ти при́язно хо́чеш, як бра́тові, да́ти (Грінч.). Дру́жо обня́в його́ (Виннич.)].
Дру́жеский, дру́жественный – при́язний [При́язні відно́сини], при́ятельський, заприя́знений, дру́жні[и]й. [Моє́ дру́жнеє посла́ніє (Шевч.). Ру́ки шука́ли дру́жньої руки́ (Л. Укр.)]; (*фамильярно*) дру́зький. **-ные** *с нами державы* – дру́жні нам держа́ви, заприя́знені нам держа́ви.
Дру́жество – 1) *см.* **Дру́жба**; 2) товари́ство, гурто́к.
Дружё́чек – друженя́тко (*ср. р., реже муж.*).
Дружи́на – 1) (*рабочая, рыболовная и т. п.*) товари́ство, арті́ль (*р.* арті́ли), гурт; 2) (*княжья в старину)* дружи́на. [Гуля́є Олі́г ві́щий, гуля́є дружи́на (Рудан.)]; (*воен. отряд*) загі́н (*р.* заго́ну), вата́га, за́тя́г (*р.* -гу).
Дружи́нник – вата́жник, дружи́нник. **-и́нный** – вата́жний, дружи́нний.
Дружи́ть – 1) приятелюва́ти, приязнувати, дружи́ти з ким [З москале́м дружи́, а ка́мінь за па́зухою держи́ (Ном.)], товаришува́ти; (*о женщинах*) подругува́ти. [Ка́тря вже подругува́ла з сі́льськими дівча́тками (М. Вовч.)]; 2) **-жи́ть** *кому* (*желать, делать добро*) – дружи́ти кому́. [Дру́гу дружи́, а дру́гого не гніви́ (Ном.)].
Дружи́ться, подружи́ться – приязни́тися, заприязни́тися, дружи́тися з ким. [Го́лий з бага́тим не дружи́ся].
Дружи́ще – друзя́ка.
Дру́жка – 1) па́ра, рі́вня. [До цього́ коня́ ні́як не підберу́ па́ри]. *Друг* **дру́жку** – оди́н (одне́)

о́дного. *Друг к* **-ке** – оди́н (одне́) до о́дного; 2) (*на свадьбе*) боя́рин, дружко́, (*гал.*) дру́жба, (*м. р.*); (*ж. р.*) дру́жка, по́друга.

Дру́жний – дру́жні[и]й. [Дру́жню жі́нку взяв до се́бе].

Дру́жно – 1) при́язно, по-при́ятельському, по-при́ятельськи, дру́жно. [З ним я жив дру́жно]; (*согласно*) зла́гідливо, зла́гідно, згі́дно. [Зла́гідно живу́ть собі́ з жі́нкою. Весна́ йде згі́дно]; 2) дру́жно, ра́зом, враз [Дру́жно йдуть воли́. Тягні́ть ра́зом (враз)], односта́йно. [Соба́ки односта́йно ки́нулися на ньо́го (Коц.)].

Дру́жный – 1) при́язний, *см.* **Дру́жеский** *и* **Дру́жний**; 2) (*согласный*) дру́жни[і]й [Дру́жній череді́ вовк не страшни́й. Дру́жний хор], згі́дний, односта́йний. [Чорногу́зи односта́йним клекота́нням віта́ли ра́нішнє со́нце (Коц.)].

Дружо́к, -жо́чек, *см.* **Дружёк, -жёчек.**

Друзг – лома́ччя, (*сухой валежник*) сушня́ (*р.* -ні́), сушня́к, суш (*р.* -ти). *Срв.* **Хво́рост.**

Друиди́зм – друїди́зм (*р.* -му). **-ди́ческий** – дру́ї́дський, друїди́чний.

Друи́ды – друї́ди (*р.* -дів).

Друмо́ндов – дрюмо́ндів. [Дрюмо́ндове сві́тло].

Друмли́н, друмли́нный – друмлі́н, друмлі́новий.

Дру[ю]чо́к, дручи́на (*ж. р.*) – дрючо́к (*р.* -чка); (*рычаг*) дрючо́к ваговий.

Дручи́на, *см.* **Дручо́к.**

Друшла́г – друшля́к, ціди́лко (*ср. р.*), ціди́лок (*р.* -лка) (*м. р.*), діра́вка.

Дры́га́ть, дры́гнуть – дри́ґ[г]а́ти, дри́ґ[г]нути. [Нога́ми дри́ґа́].

Дры́хнуть – ру́титися, ру́тити, пу́хнути, (*гал.*) друсті́ти. [Встав я ра́но, Іван ще ру́тився (Кониськ.). Де-не́будь зари́ється в соло́му й пу́хне (Свидн.)].

Дрябе́ть – деренькоті́ти; *см.* **Дребезжа́ть.**

Дряблова́тый – 1) щупля́вий, щупле́нький, плюскня́вий, тро́хи зів'я́лий, прив'я́лий; трухле́нький, трухлува́тий; 2) пухкува́тий, пухке́нький, дірча́стенький. *См.* **Дря́блый.**

Дря́блость – 1) щу́плість, плю́скність, (при)в'я́лість; тру́хлість, трухля́вість (*р.* -ости); 2) пу́хкість, дірча́стість (*р.* -тости).

Дря́блый – 1) щу́плий, ми́ршавий [Щу́пла дити́на. Щу́пле деревце́. Уве́сь він яки́йсь ми́ршавий], плю́скний [Оди́н гіро́к тверди́й, а всі плю́скні], в'я́лий, прив'я́лий, зів'я́лий [В'я́ла ри́ба. Зів'я́ла ре́дька], (*о дереве, раст., овощах*) тру́хлий, трухля́вий; 2) (*рыхлый, скважистый*) пухки́й, дірча́стий. [Пухка́ земля́. Дірча́стий ка́мінь].

Дря́бнуть, дрябле́ть – щупля́віти, ми́ршавіти, прив'яда́ти, прив'я́люватися, трухні́ти, трухля́віти, тру́хнути. [Сюди́ со́нце ма́ло дохо́дить, уся́ горо́дина пощупля́віла. Старі́шає вона́, і на виду́ вже прив'яли́лася. Млі́ю я, тру́хне моє́ се́рце (Г. Барв.)].

Дря́гать, *см.* **Дры́га́ть.**

Дряга́ться (*лягаться*)**, дрягну́ться** – брика́ти, брика́тися, брикну́тися, хвица́ти, хвицну́ти. [Знай, коби́ло, де брика́ти, а тут тобі́ вже не хвица́ти]. *См.* **Ляга́ться.**

Дря́[а́]гиль – підно́щик, тяга́ч, тяга́ль. [Муля́рі ті́льки буду́ють, а це́глу їм тяга́ють підно́щики. Залі́зни́ця перевезе́ вам усе де́шево, але що́ з вас здеру́ть тягачі́ (тягалі́) на вокза́лі!].

Дря́гильский – підно́щицький, тяга́льський.

Дрягота́ – ко́рчі (*р.* -чів), корчі́й (*р.* -ія́) (*в лице*) ми́шка, ми́шки.

Дрязг – 1) смі́ття́, не́чисть (*р.* -сти), бруд, (*отброс*) по́кидьок (*р.* -дька), (*мелкие малоценн. предметы*) мо́тлох, хламі́ття, хабо́ття. (*Срвн.* **Хлам**); 2) (*чаще мн.*) **дря́зги** – дріб'язко́ві плі́тки (*р.* -ток), погові́р (*р.* -во́ру), погово́ри (*р.* -рів), при́крі дрібни́ці (*мелочи*).

Дря́ква, *бот.* (Cuclamen europaeum) – альпі́йська фія́лка, цикля́мен, (*вульг.*) свиня́чий хліб, свиня́к.

Дря́нить – 1) смі́ти́ти; 2) (*сплетничать*) *см.* **Спле́тничать.**

Дря́нненький – погане́нький, паску́дне́нький, (*зап.*) дранти́венький. [З ме́не теропи́ст ви́йшов-би погане́нький (Крим.)].

Дрянно́ – пога́но, паску́дно, леда́че, по-леда́чому, ке́псько, неві́рно, (*зап.*) дранти́во. [Га́нна ши́є до́бре, а Пара́ска – неві́рно, со́ром і вдягти́].

Дрянно́й – пога́ний, паску́дний, леда́чий, ке́пський, (*зап.*) дранти́вий [Я вас дранти́вих рі́зками ви́перішу! (М. Левиц.)], (*редко*) дра́нний, (*гнусный*) плюга́вий [Мля́ва і плюга́ва в робо́ті (Кониськ.)], неві́рний [Неві́рного кожу́ха ма́ю – і тро́шки не грі́є. Горо́х ду́же неві́рний, геть черви́вий (Звиног.)], хирю́щий, соба́рний. [Це таки́й соба́рний хло́пець, що й ба́тько од його́ одки́нувсь (Звиног.)]. **Дрянно́й** *человек,* **-ная** *женщина* – пога́нець (*р.* -нця), пога́нка, паску́да (*общ.*); *срв.* **Дрянь 2.**

Дря́нность – пога́ність, паску́дність, негі́дність (*р.* -ности), леда́чість (*р.* -чости).

Дрянца́, дрянцо́ – дрібна́ по́гань (*р.* -ни), погане́ньке (*р.* -кого); *см.* **Дрянь.**

Дрянь – 1) (*сор*) смі́ття́, не́чисть (*р.* -ти); 2) (*незнач. худая вещь, негодное существо*) дра́нтя (*ср.*), по́гань (*р.* -ни), (*хлам*) мо́тлох, не́гідь (*р.* -годи), ле́дач (*р.* -чи), ледáщо, пáскудь (*р.* -ди) [Якби́ до́бра коби́ла, а то дра́нтя. Що було́ до́брого – порозкупо́вували, зоста́ла́ся сама́ по́гань. З нього вели́ка ле́дач. Ця ді́вчина така́ па́скудь], (*только одушевл.*) паску́да (*общ.*) [Стари́й паску́да], дрі́пло [Старе́ дрі́пло], смі́ттюх (*м. р.*), посмі́ттюха [Посмі́ттюха яка-не́будь кома́ндуватиме], неві́ра (*общ.*), (*гнусная*) плюга́вець (*р.* -вця), плюга́вство (*ср.*); 3) (*вздор*) (вся́ка) по́гань, ка́зна-що, дурни́ці. [В го́лову вся́ка по́гань лі́зе].
Дряхле́ть, дря́хнуть – марчі́ти [Вже і дід марчі́є й па́сіка марчі́є], порохні́ти, порохна́(я ́)віти, трухля́віти, тру́хнути, драглі́ти, упада́ти на си́лах, підто́птуватися, хи́рнути.
Дряхле́ц – сухогри́б. [Вже з ме́не сухогри́б]; *см.* **Дря́хлый.**
Дря́хлость – старе́зність, спорохні́лість, дря́глість (*р.* -ости).
Дря́хлый – спорохні́лий, дря́гли́й, старе́зний [Спорохні́лі старики́ (Кониськ.). Він не був дря́глий дід, а навпаки́ то́го, на-ди́во був ду́же міцни́й (Еварн.)], стари́й гриб, збу́й-вік (Квітка), (*провинц.*) збу́й-вік [Якщо́ ба́ба стара́, то ка́жуть на не́ї: ця вже ба́ба збу́й-вік; він – збу́й-вік. (Поділля)], геть підто́птаний, підупа́лий (упа́лий) на си́лах, (*от старости*) хи́рий, недолу́га (*немощн. челов.*) (*общ. р.*).
Дуали́зм – дуалі́зм (*р.* -му), двоїстість (*р.* -тости), (*только о религии*) двобо́жність (*р.* -ности).
Дуали́ст – дуалі́ст, (*только о религии*) двобо́жник, двобожець (*р.* -жця). **Дуалисти́ческий** – дуалісти́чний, двої́стий [Двої́ста систе́ма], (*только о религии*) двобо́жний, двобо́гий.
Дуб – дуб; *ум.* дубо́к (*р.* -бка), дубо́чок (*р.* -чка), ду́бчик, ду́бонько; *ув.* дуба́ка, дуб'я́ка, дуби́ще, дуба́р (*р.* -ря́). [Дубарі́ товстеле́зні]; *соб.* дуб'я́. [Страшне́ дуб'я́ го́рдо повиганя́ло свої́ го́лови вго́ру (Мирн.)]. *Молодой* **дуб** – дубча́к, дубе́ць (*р.* -бця). **Дуб***, на котором листва держится зимой в сухом виде* – кра́сний (глухи́й) дуб. *Озимый* **д.** – ози́мий дуб, осіньчу́к. **Дуб** *вечно зелёный* (*пробковый*) – не́линь (*р.* -ня). **Дуб** *колючий* – па́дуб.
Дуба́с, дуб (*долблен. лодка*) – дуб.
Дуба́сить – дуба́[о́]сити (-шу, -сиш), дубцюва́ти, гати́ти кого́ по чім [Га́тить по спи́ні серде́чного осла́ (Гліб.)], пері́щити, лупцюва́ти, па́рити, пра́ти, молоти́ти, тасува́ти, лата́ти, лушпа́чити, ні́жити, репі́жити. *См.* **Бить. Отдуба́сить** – віддуба́[о́]сити кого́, віддубцюва́ти, відлупцюва́ти, відлата́ти, ви́пері́щити, ви́молотити.
Ду́бень (*дубильн. вещество*) – дуб, дуби́ло. *См.* **Дуби́льный.**
Дубе́ц – 1) *см.* **Ду́бик**; 2) (*прут, розга*) дубе́ць (*р.* -бця́). [Не дубце́м, так лози́ною].
Ду́бик – дубо́к (*р.* -бка́), дубо́чок (*р.* -чка), ду́бчик, (*ласкат.*) ду́бонько.
Дуби́льный – чинба́рний, чинбо́вий, чинба́рський, гарбо́вий, гарба́рський. [Гарба́рський луб (Франко)]. **-ное** *вещество жидкость* – луб, дуби́ло. [Ше́вчик шку́ри чиня́є, а він ду́бом воня́є. Оле́сь поба́чив у кутку́ ку́пу дрібно́ї порохні́-дуби́ла. – Ай-яй-яй! Ну, наві́що ви держите́ цей дуб у ха́ті? (Крим.)]. **-ные** *вещества* – чинба́рні (гарбо́ві) мате́рії, гарбники́. **-ная** *кислота* – чинбо́вий квас, гарбнико́ва кисло́та, тані́н. **-ный** *чан* – квасни́к, дубни́к. **Дуби́льный** *корень*, *бот.* (*растение* Statice latifolia) – кирма́к, кирома́н.
Дуби́льня – чинба́рня, гарба́рня.
Дуби́льщик – чинба́р (*р.* -ря́), гарба́р (*р.* -ря́).
Дуби́на – 1) дрю[у]к, дрю[у]чо́к, дрю[у]чи́на (*ув.* дрю[у]чи́ло), дубе́ць (*р.* -бця), дуби́на, лома́ка, *соб.* – дрю́[у́]ччя, лома́ччя. **-на** *с утолщением на конце* – кий (*р.* ки́я) (*ув.* – кия́ка, кию́ра), булава́ (*с шаровидн. утолщением на конце*); 2) (*тупой, глупый, упрямый человек*) дубиня́ка, дуб [З таки́м ду́бом не ва́рто й бала́кати], коло́да, бо́вдур (*р.* -ра), ло́бур (*р.* -ря) (*ув.* лобуря́ка); (*о женщ.*) ло́бурка, [Здоро́вий лобуря́ка]; на́довбень (*р.* -бня), бе́цман, у[в]бо́їще (*ср. р.*), бевзь.
Дуби́нища, *см.* **Дуби́на 1** *и* **2.**
Дуби́нка – лома́чка, дрючо́к (*р.* -чка́), кийо́к (*р.* -йка́), ціпо́к (*р.* -пка́), палюга́.
Дуби́нник (*чернильн. орешек*) – дубі́вка.
Дуби́новатый – 1) дубува́тий, брусува́тий, незру́чний; 2) дубоголо́вий, дуботи́лий, бовдурюва́тий, бецманува́тий, дурнува́тий.
Дуби́нушка, *см.* **Дуби́нка.**
Дуби́ть, -ся (*о коже*) – чини́ти (шку́ру), -ся, чиня́ти (шку́ру), -ся, гарбарю[у]ва́ти, -ся, дуби́ти, -ся. **Дублёный** – чи́нений, ви́дублений. **-ая** *кожа* – дублене́ць (*р.* -нця́) (*гал.*). **Вы́дубить, -ся** – ви́гарбарю[у]вати, ви́дубити, -ся. **Вы́дубленный** – ви́гарбарю[у]ваний, ви́дублений.
Ду́бка – 1) *см.* **Дубле́ние**; 2) (*лодка из дуба*) дуб.
Дубле́ние – чиньба́, чинбува́ння, чи́нення, ква́сіння, дубі́ння.

Дублёнка, дублёнок (*дубл. полушубок*) – дубле́ник, дубля́нка, кожуши́на.
Дубле́т – дубле́т (*м. р.*), дубле́та (*ж. р.*). **-лет** *книги* – дубле́та кни́жки, книжко́ва дубле́та, дру́гий примі́рник кни́жки.
Дуб[п]лика́т (*второй экземпл. письм. документа*) – дублікáт, двійни́к, ко́пія.
Дубня́к – дубня́к, дуби́нка.
Дубова́тость – дубо́вість, дубува́тість, брусува́тість, незгра́бність (*р.* -ости).
Дубова́тый – 1) (*сделанный грубо, неуклюже*) парта́цький, незгра́бний; 2) (*грубоватый, неуклюжий*) дубува́тий, брусува́тий, незгра́бний.
Дубови́к (*гриб*, Clavaria) – дубови́к.
Дубо́вка (*порода дыни*) – дубі́вка.
Дубо́вый – 1) дубо́вий. [Дубо́ве ли́стя]. **-вый** *лес, роща* – дубо́вий ліс, дуби́на, дубня́к (*ум.* дубнячо́к, *р.* -чку), дубни́к. **-вое** *дерево* (*растущ. или срубленное*) – дубо́ве́ де́рево, дуби́на. **-вая** *палка* (*дубина*) – дуби́на; 2) (*топорный*) дубо́вий, брусува́тий, кострубáтий. **Дубо́вый** *язык* – кострубáта мо́ва.
Дубо́к – дубо́к (*р.* дубка́). **Дубо́чек** – дубо́чок (*р.* -чка), ду́бчик.
Дубоно́с *или* **дубоно́ска** (*зоол., птица*) – дубоні́с, довбоні́с (*р.* -но́су), кале́ник, (*гал.*) чубка́р (*р.* -ря), черешня́к (*р.* -ка́), костогри́з, лущ, вербо́клеп.
Дубо́чек – дубо́чок (*р.* -чка), ду́бчик.
Дубра́[о́]ва – 1) (*дубов. роща*) дуби́на; 2) (*вообще лес, чернолесье*) дібро́ва (*ум.* дібрі́вка, дібрі́[о́]вонька), дібро́виця, дубра́вина, гай; 3) (*дремучий лес, чаща*) густа́ дібро́ва; пу́ща, гуща́вина, гущовина́; 4) (*трава*) дібро́ва. [Ой ночу́ють чумаче́ньки в степу́ край доро́ги, розпусти́ли сі́рі воли́ по зеле́ній дібро́ві].
Дубра́вистый – дібро́вистий.
Дубра́вный – дібрі́[о́]вний [У самі́й гуща́вині дібрі́вній (М. Вовч.). Кві́тка дібрі́вна (Греб.). Дібрі́вная зозу́ля], лісови́й.
Дубра́вушка – дібрі́[о́]вонька.
Дубра́[о́]вка, *бот.* (*раст.*) – 1) (Potentilla Tormentilla – курзі́лля; 2) Ajuga reptans – сухове́ршки (*р.* -ків), живу́чка; 3) Veronica Chamaedrys – безве́ршки (*р.* -ків), решітни́к, га́динець (*р.* -нця) (*гал.*), привoро́т (*р.* -ту), приворо́тки (*р.* -ток).
Дубра́[о́]вник, *бот.* (*раст.*) – 1) **-ник** *чесночный* (Teucrium Scordium) – ди́кий часни́к, ско́рдія; 2) **-ник** *скороспелый* (T. Chamaedrys) – чебре́ць (*р.* -рецю) лісови́й, самоси́л; 3) (T. Polium) сіда́ч.
Ду́бчик – ду́бчик, дубча́к.
Дубьё – 1) (*дубина для драки*) лома́ччя; 2) (*брань*: *глупцы*) дубоголо́ві; бо́вдури, ло́бури, на́довбні, бе́цмани, бе́взі.
Дубя́нка, *см.* **Дуби́нник.**
Дува́н (*тюрк.*) – 1) (*открытое возвышенное место*) бе́лебень (*р.* -беня *и* -бая); 2) здо́бич (*р.* -чи), (*доля добычи при дележе*) па́йка, (*реже*) пай (*м. р.*) (*р.* паю).
Дува́нить – дува́нити, паюва́ти. [Здо́бич дува́нено попола́м (Кул.). Орли́ клеко́чуть, козака́ дува́нять: чо́рні о́чі коза́цькії з ло́ба виніма́ють (Морд.). Вели́кую здо́бич ма́ли, на три ча́сті паюва́ли].
Дуга́ – 1) (*изгиб*) дуга́ (*ум.* ду́жка, ду́жечка), лук, каблу́к. [Круг ді́литься на ду́ги. Си́ні ду́ги під очи́ма. Літа́ його́ гнуть у каблу́к (Фр.)]. *Горная* **дуга́** – каблу́к (Тутк.); 2) (*в упряжи*) дуга́; 3) (*описат. – воз*) віз (*р.* во́за), підво́да, ху́ра. *По рублю с* **дуги́** – по карбо́ванцю з підво́ди. *Согнуть, согнуться, в* **-гу́** – зігну́ти як дугу́, зігну́тися як дуга́. [Ой ти, стари́й дідуга́, і зігну́вся як дуга́]. *Изгибаться* **-го́й***, в* **-гу́** – вилу́чуватися, лу́ка става́ти. [Доро́га тяжка́, то ко́ні аж лу́ка стаю́ть].
Дугова́тый (*несколько согнутый, кривой*) – дуга́стий.
Дугови́дный, *см.* **Дугообра́зный.**
Дугово́й – ду́жни́й, дугови́й. [Дугова́ ля́мпа]; (*годный к деланию дуг*) прида́тний на ду́ги, дуга́рський. **Дугово́е** (*денежн. сбор с дуги*: *с повозки*) – возове́ (*р.* -во́го), (ми́то) з підво́ди, з ху́ри.
Дугоне́рвный *лист* – лука́сто-жилкува́тий листо́к (*р.* -тка́).
Дугообра́зный – дугува́тий, ду́жни́й [Ду́жна́ сте́ля], дуга́стий, каблукува́тий, лучкува́тий, облукува́тий, ободи́стий. **-зный** *изгиб* (*выгиб*), **-ая** *кривизна* – лукови́на.
Дуда́ – 1) (*труба, -бка*) – ці́вка, ду́дка, ру́ра, ру́лька. [Вста́вив ру́льку]; (*ствол травян. растения*) дуда́, ду́дка, ці́вка, сто́вбур; 2) (*народ. муз. инстр.*) – дуда́, ду́дка, сопі́лка.
Дуда́к, *см.* **Дрофа́.**
Дуди́ть *во что* – 1) дуді́ти на чо́му *и* на що, в ду́ду́ (на ду́ду́) гра́ти. [Б'ють у бу́бни й стра́шно ду́дять на коро́в'ячі роги́ (Крим.). Ти-ж було́ село́м іде́ш, ти-ж було́ в дуду́ гра́єш

(Пісня)]; 2) ду́длити. [Як допа́вся до води́, так і ду́длить].
Ду́дка – ду́дка, сопі́лка. *См.* **Дуда́**. *Плясать по чужой* -ке – танцюва́ти під чужу́ ду́дку, (*гал.*) гра́ти під чиює́сь бату́ту. *Мастер, делающ.* **-ки** – дуда́р (*р.* -ря́), *ум.* дуда́рик, ду́дник, (*провинц.*) ду́длик.
Ду́дки, *нескл.* – зась, за́сі, за́ськи [«Пусті́ть мене́!» – А за́ськи!], дзусь, дзу́ськи, це вже ба́ли. [Ні, це вже ба́ли!].
Ду́дочка – 1) ці́вочка, ду́дочка, ру́рочка, ру́льочка; 2) ду́дочка, сопі́лочка. **-чка***, употребл. на охоте для приманивания дичи* – ва́бик. *См.* **Дуда́.**
Ду́дочник – 1) (*игрок на дуде*) дуда́р (*р.* -ря́) (*ум.* дуда́рик), ду́дник [Загра́й мені́, ду́績нику, на дуду́], ду́длик; *прит. прил.* дуда́рський; 2) *бот. раст.*, (Levisticum officinale) – любі́сток (*р.* -стку).
Ду́дочный – ду́дко́вий, сопі́лковий, ду́дний, дуда́рський. [Дуда́рське ремество́].
Ду́дчатый – ду́дува́тий. [Ячмі́нь ду́дува́тий].
Ду́жка (*рукоятка, выгнутая дугою*) – ду́жка, ву́шко. [Дзвени́ть відро́ залі́зною ду́жкою (Коц.)]; (*анатом.*) лучо́к (*р.* -чка́).
Ду́жник – дуга́р (*р.* -ря́), ду́жний ма́йстер (*р.* -тра).
Ду́жный, *см.* **Дугово́й, Дугообра́зный.**
Дука́т (*визант. и зап.-европ. золотая монета*) – дука́т [От тобі́ сто дука́тів (Рудч.)], черві́нець (*р.* -нця).
Дулёвка (*наливка на грушах-дулях*) – дулі́вка.
Ду́ло – (*ружейное, револьв.*) – ду́ло́, (*неточно, вм. «ствол»*) ру́ра, ру́ля. [Підня́в револьве́р і притули́в ру́лю до виска́ (Грінч.)]; (*пушечное*) ду́ло́, жерло́ [Стирча́ли горла́сті же́рла грама́т (Мирн.)], го́рло.
Ду́льный – дулови́й.
Ду́льце – ду́лко, (*в трубах, флейтах*) – губни́к.
Ду́ля (*порода груш*) – ду́ля.
Ду́ма – 1) (*мысль*) ду́ма [Ду́ми мої́, ду́ми мої́, ли́хо мені́ з ва́ми! (Шевч.)], га́дка, пога́дка. *Думать* **-му** – ду́му гада́ти (ду́мати). *Без* **дум** – безду́мно. [Безду́мно ди́влячись у про́стір (Л. Укр.)]. *Тяжёлые* **-мы** – важкі́ ду́ми. *Тяжёлые* **-мы** *теснят меня* – важкі́ ду́ми обсіда́ють мене́; 2) (*собрание*) ду́ма. [Держа́вна ду́ма. Місько́а (*городская*) ду́ма]. *Здание городской* **ду́мы** – ра́туша, ра́туш (*р.* -шу) (*м. р.*), ду́ма; 3) (*лир.-эпич. стих.*) ду́ма. [Украї́нські істори́чні ду́ми].
Ду́мальщик (*шуточн.*) – ду́майло, гада́йло.
Ду́мание – ду́мання, гада́ння.
Ду́мать – 1) (*мыслить*) ду́мати, гада́ти, ми́слити про ко́го, про що, (*рассуждать*) міркува́ти про що, над чим, (*мозговать*) мізкува́ти про що, (*иметь в мыслях*) в голові́ (в ми́слях) поклада́ти що, в го́лову кла́сти, ма́ти на ду́мці (на ми́слі), (*полагать*) поклада́ти. [І про ре́чі пова́жні гада́в (Самійл.). Ніко́ли не гада́в був (*не ожидал*) зустрі́ти їх тут (М. Лев.). Та я лю́блю тебе́, і бі́льше ні за ко́го і в голові́ не поклада́ю (Неч.-Лев.). І в го́лову того́ собі́ не клав, щоб свари́тися (Грінч.). А ма́ма зо́всім не така́ ди́ка, як я був поклада́в (Крим.)]. **Ду́мать**-*гадать* – ду́мати-гада́ти, розважа́ти-гада́ти. [В самотині́ я зостаю́ся розважа́ть-гада́ти (Л. Укр.)]. **-мать** *думу* – ду́му гада́ти, ду́му ду́мати. *И* **ду́мать** *нечего* – і ду́мати не гада́й. *Нечего* **-мать** – шко́да́ й га́дки, шко́да́ чого́, ні́чого (нема́ чо́го) ду́мати, гада́ти, міркува́ти. [Шкода́ й га́дки, не бу́де ні́чо́го (Шевч.). Шкода́ було́ похо́ду (*нечего было и думать о походе*), довело́ся верта́тись (Кул.)]. *Так он* **-мает** (*таково его мнение*) – так він гада́є, така́ в йо́го ду́мка, він тако́ї ду́мки. [Ма́буть і оте́ць Си́дір тако́ї ду́мки (Конис.)]; 2) (*заботиться, печься*) ду́мати про ко́го, дба́ти про кого-що, клопота́тися про ко́го-що. *И не* **ду́мать** – і га́дки не ма́ти, і в голові́ (в го́ловах) не поклада́ти. [Не жу́риться Катери́на, і га́дки не ма́є = *и не* **ду́мает** *вовсе*) (Шевч.). Як була́ я молодо́ю, і га́дки не ма́ла (*ни о чём не* **ду́мала**), по садо́чку похожа́ла (Шевч.)]; 3) **ду́мать** *с подозрением про кого, иметь подозрение на кого* – ду́мати на ко́го, ма́ти підзо́р на ко́го, при́зру на ко́го ма́ти. [Хто вкрав? на ко́го ви ду́маєте?]; 4) **ду́мать** *с кем о чём-либо* (*советываться*) – ра́дитися з ким про що; (*замышлять*) замишля́ти з ким; 5) **ду́мать** (*мечтать*) *о себе* (*зазнаваться*) – зано́ситися, бага́то про се́бе ду́мати, задава́тися, пани́тися.
Ду́маться, *безл.* – ду́матися, гада́тися. **Ду́малось** – гада́лося, га́дка була́, ду́мка була́. [«Ні», – ду́мка була́, – «я́ко́сь да втечу́ того́ сму́тку» (М. Вовч.). Га́дка була́, що в ха́ті панува́тиму – я]. *Мне* **ду́мается** (*мне кажется*) – мені́ здає́ться, (*реже*) мені́ видає́ться.
Ду́мец – ду́мець (*р.* -мця).
Ду́мка (*маленьк. подушка*) – я́сик, поду́шечка під ву́хо.
Ду́мный – 1) зами́слений, думли́вий, ду́мний. [Зами́слений по́гляд = **ду́мный** *взор.* І

ду́мнеє чоло́ похмарні́ло]; 2) ду́мський, *стар.* ра́дний.
Ду́мушка – ду́мка, ду́монька, га́донька, ми́слонька.
Дунове́ние – по́дув, по́дмух, дмух (*однокр.*), (*веяние*) по́вів (*р.* -віву), по́дих. [По́дув сві́жого вітреця́. По́дмух ві́тру. Як сві́чка несподі́вано зага́шена одни́м дму́хом ві́тру (Неч.-Лев.) Ла́гідний по́дих весни́]. *См. ещё* **Дыха́ние 2.**
Ду́нуть, *см.* **Дуть.**
Ду́пель, *зоол.* (*пт.*) – ду́бельт, ле́жень (*р.* -жня).
Дупле́т, *см.* **Дубле́т.**
Дупле́ть – дупла́віти, здупла́віти, дуплина́тіти, здуплина́тіти [Гру́ша здуплина́тіла], (*трухлеть*) трухля́віти.
Дуплика́т, *см.* **Дублика́т.**
Дупли́на – дупло́вина.
Дупли́стый – дуплина́тий [Вели́кий дуб, та дуплина́тий, порохне́ю напха́тий (Ном.)], дуплина́стий, дупла́стий, дупла́вий [Дупла́ва гру́ша], дуплина́вий, дуплува́тий, дупна́стий [Ве́рби дупна́сті (Грінч.)], дупча́стий. [Дуб дупча́стий (Манж.)].
Дупли́ть – дупла́вити, дупна́вити.
Дупло́ – дупло́; *ув.* дупли́ще.
Дуплова́тый – дуплува́тий; *срвн.* **Дупли́стый.**
Дуплова́тость – дупла́вість (*р.* -вости), дуплина́(с)тість.
Дупля́вый, дупля́стый, *см.* **Дупли́стый.**
Дупля́к (*дуплист. дерево*) – дупля́к.
Дупля́нка – 1) (*долблен. липовая кадка*) ли́півка; 2) (*род ульев*) коло́да, коло́дка; 3) (*род грибов*): Agaricus violaceus – синя́к, синю́ха; Ag. vellereus – пі́ддубень (*р.* -бня), пі́дду́бок (*р.* -бка).
Дур, *муз.* – дур.
Ду́ра – 1) (*глупая*) дурна́ (*р.* -но́ї), ду́рка, дурну́ля, (*зап.*) блазни́ця. **-очка** – ду́рка (*р.* -ки), дурне́нька (*р.* -кої), (*ласкат.*) дурню́л[н]я. **Ду́рища** – дуре́па, ду́рище, дуре́пище, дурле́па. **Ду́ра** (**ду́рища**) *непроходимая* – дуре́па несосвіте́нна. **Ду́ра** *набитая* – дурна́ дуре́па; 2) (*лишен. рассудка, безумная*) дурна́, божеві́льна, наві́же́на; 3) (*шутиха*) сміха́чка, сміпшня́чка, блазню́ха, блазню́чка, штука́рка.
Дура́к – 1) ду́рень (*р.* -ня), дурни́й (*р.* -но́го) [З ду́рнем зчепи́тися – ду́рнем зроби́тися = *с* **дурако́м** *свяжись – сам* **дурако́м** *будешь*], (*вежливо*) недо́ум, (*дурачёк*) ду́рник, дурня́к, (*олух*) ду́рбас, ду́рас, йо́лоп, кеп, (*глупыш*) бла́зень (*р.* -зня), (*болван*) те́лепень (*р.* -пня), дурма́н, тума́н; *ув.-презр.* – дури́ло (*м. р.*), дурни́ло, дурба́ (*м. р.*) дурби́ло (*ж. р.*); *соб.* **дурачьё** – ду́рні (*р.* -нів), дурно́та, дурне́ча (*р.* -чі) (*ж. р.*) дурня́ччя (*ср.*). [От сліпа́ дурно́та. Сиди́ть там самі́сінька дурне́ча]. *Набитый, отпетый* **дура́к**, *кругом* **-ра́к** – ду́рень заплі́шений, ду́рень дуре́нний, вели́кий ду́рень, дурни́й як пень, як коло́да, як сту́па. *Непроходимый* **дура́к** – несосвіте́нний ду́рень. *Я тебе не* **дура́к** – я тобі не ду́рень, (*гал.*) я не твій ду́рень. *Не* **дура́к** – не ду́рень [Ви́пити й сам він був не ду́рень (Кул.)], не гвіздко́м у ті́м'я би́тий (Кониськ.). *Называть, -звать кого* **-ко́м** – ду́рня загина́ти (*сов.* загна́ти) кому́, дурня́ти кого́, ви́дурняти, ду́ркати. [Він тебе́ ви́дурняє та й по всьо́му]. *Считать* **-ко́м** – вважа́ти за ду́рня, (*зап.*) дурни́м кла́сти. *Оставить в* **дурака́х** – поши́ти в ду́рні, завда́ти ду́рня кому́. *Остаться в* **-ка́х** – поши́тися в ду́рні, ду́рнем убра́тися, набра́ти в халя́ви, вско́чити; 2) (*шут*) ду́рник, сміха́ч, смішня́к, сміхови́нець (*р.* -нця), бла́зень (*р.* -зня), блазню́к, штука́р (*р.* -ря́). [Строка́та ша́пка бла́зня (Л. Укр.)]. **Дурака́** *валять* – ду́рня (ду́рника) стро́їти, ду́рня кле́їти, дурникува́ти, штука́рити, шту́ки викида́ти, сміхови́ни запуска́ти; 3) **дура(ч)ки́** (*род карт. игры*) – ду́рень (*р.* -рня), (*зап.*) кеп. *Играть в* **-ки́** – гуля́ти (гра́ти) в ду́рня, в ке́па. *Игра в* **-ки́** – гра в ду́рня, в ке́па.
Дураки́, дурачки́ (*игра*), *см.* **Дура́к 3.**
Дурако́в, дурале́ев, *прил.* – ду́рнів (-ньова, -ньове). [Ду́рньова ха́та].
Дуракова́тый – придурку́ватий, дуркува́тий, дурманува́тий. [Він у них, тро́хи те́є, дурманува́тий].
Дурале́й, дуранда́с – дурба́й (*р.* -а́я), дурма́н, ду́рас, дури́нда (*м. р.*). *См.* **Дура́к.**
Дура́нда – маку́ха, вурда́.
Дура́цкий – дурня́чий [Ва́ші дурня́чі звича́ї], дуре́нський, блазе́нський, йо́лопський, (*глупый*) дурни́й. *Оказаться в* **-цком** *положении* – опини́тися в дурно́му (йо́лопському) стано́вищі, поши́тися в ду́рні.
Дура́цки – по-дурня́чому, по-дуре́нському.
Дурачёк, *см.* **Дурачо́к.**
Дура́чение – обду́рювання, тумані́ння, моро́чення.

Дура́ческий, *см.* **Дура́цкий.**
Дура́чество – ду́рощі (*р.* -щів), дур (*р.* ду́ру, *м. р.*), ду́рість (*р.* -рости), дурі́йка, бла́зенство, блазня́, блазнува́ння; (*шалости*) пу́стощі, ду́рощі.
Дурачи́на, *см.* **Дурачи́ще.**
Дура́чить – дури́ти, тумани́ти кого́, тумана́[у́] пуска́ти, ману́ пуска́ти кому́, мани́ти (маню́, ма́ниш), моро́чи́ти кого́. [Не ві́рте їм: вони́ вас ма́нять (Звин.)]. **Одура́чить** – обдури́ти, поши́ти в ду́рні кого́. **Одура́ченный** – обду́рений, обморо́чений.
Дура́читься – 1) (*шалить*) дурі́ти [Наймички́ дурі́ли з наймита́ми (Неч.-Лев.)], дурнува́ти [Лю́ди до бо́жого до́му йдуть, а ми дурну́ємо та пусту́ємо], блазнува́ти, шту́ки виробля́ти, дуропля́си виправля́ти, пустува́ти, жирува́ти, гарува́ти; 2) (*прикидываться дураком*) ду́рня стро́їти, ду́рня кле́їти, в ду́рні ши́тися.
Дурачи́ще – дури́ло (*м. р.*), дурни́ло [Яки́й дурни́ло!], дурби́ло, дур(е)ню́га, дурналю́ка [Чо́ртів дурналю́ка!], ду́рнище.
Дурачки́ (*карт. игра*), *см.* **Дура́к 3.**
Дура́чливый – охо́чий до ду́рощів, пустовли́вий, пустотли́вий, штука́р (*р.* -ря́).
Дурачо́к – ду́рник, приду́ркуватий, (*ласкат.*) дурне́нький. **Дурачки́** (*карт. игра*) = **Дураки́,** *см.* **Дура́к 3.**
Дурачьё – ду́рні, дурно́та (*ж. р.*), дурне́ча (*р.* -чі), дурня́ччя (*ср. р.*). [Сліпа́ дурно́та].
Дура́шливый – 1) *см.* **Дуракова́тый**; 2) *см.* **Дура́чливый.**
Дура́шный – 1) *см.* **Дуракова́тый**; 2) (*ошалелый*) шале́ний; 3) (*потешный*) вті́шний.
Дуре́ние – дурі́ння.
Ду́рень – 1) *см.* **Дура́к**; 2) (*простя[а]к, невежда*) проста́к, неві́глас, не́ук.
Дуре́ть, одуре́ть – 1) дурі́ти, здурі́ти, безглу́здіти, збезглу́здіти з чо́го; 2) (*терять сознание*) нетя́митися, знетя́митися, неприто́мніти, знеприто́мніти, чмані́ти, очмані́ти з чо́го.
Ду́рин, дура́фьин – ду́рчин, дуре́пин, ду́рочий. [Дуре́пина до́нька. Ду́роче регота́ння].
Дури́ть – 1) (*шалить*) дурі́ти [Я дурі́ю], пустува́ти, жирува́ти, (*беситься*) кази́тися. [Кази́лися п'яне́нькі молоди́ці: танцюва́ли, вибива́ли тропака́]; 2) (*делать несообразности, глупить*) дурі́ти [Він дурі́є], дурува́ти, крути́ти (роби́ти) дурни́ці, вдава́тися в дурни́цю[і].
Ду́рища – дуре́па, дуре́пище, дури́нда. *См.* **Ду́ра.**
Дурма́н – 1) *бот.* (Datura Stramonium) – див-де́рево, дурзі́лля, корі[о]вки́ (*р.* -во́к), дурноп'я́н; 2) (*дурак*) дурма́н, ду́рень (*р.* -рня), дурню́га; 3) ома́на, моро́ка, чад.
Дурма́нить (*в перен. знач.*) – морочи́ти, дури́ти го́лову. [Не морочі́ть мені́ голови́. Що ти мені́ го́лову ду́риш!].
Дурне́нький, -ко – погане́нький, погане́нько.
Дурне́ть (*становиться некрасивым*: *о внешности, лице*) – погані́ти, погані́шати, пога́ншати [О́льга все кра́щала та кра́щала, Катери́на пога́ншала (Неч.-Лев.)], (*грубее*) паскудні́ти, бри́днути, плюга́віти. **Подурне́ть** – спогані́ти, (*грубее*) спаску́дніти, збри́днути, сплюга́віти. [Вона́ так збри́дла. Геть сплюга́вів = *совсем* **подурне́л**].
Дурни́чник, дурни́ка, *бот.* (*раст.* Xanthium Strumarium) – залу́чник, репяшо́к (*р.* -шка́).
Ду́рно – 1) (*плохо*) пога́но (*ум.* погане́нько, *ув.* поганю́чо), ке́псько, зле, (*гал.*) ли́хо. [Пога́но зроби́в. Поганю́чо співа́ли. Ке́псько живе́ться мені́ на сві́ті. Їм тут було́ не зле. По-по́льськи він бала́кає, але ли́хо]; 2) (*тошно*) мло́сно. [Стає́ ду́шно, аж мло́сно (Мирн.)], па́морочно [Ста́ло ще тісні́ше, я́кось па́морочно], ну́дно. *Мне* **ду́рно** – мло́сно мені́. *Ей* **ду́рно** *сделалось, стало* – їй ста́ло мло́сно, (*обморочно*) вона́ зімлі́ла. *Делаться* **ду́рно** – мло́стити (-стить) (*безл.*). [Мене́ мло́стить – *мне дурно*]. *Мне начинает, начало* (*стало*) *делаться дурно* – мене́ почина́є (почала́) обніма́ти млі[о]сть.
Дурнова́тый – 1) (*плоховатый*) погане́нький; 2) (*несколько некрасивый*) погане́нький, поганува́тий, (*неск. безобразный*) бридкува́тий, гидкува́тий.
Дурно́й – 1) (*некрасивый*) нега́рний, пога́ний [Нега́рний на обли́ччя. Яки́й він пога́ний], (*безобразный*) бридки́й [І бридка́-ж вона́!], гидки́й. **Дурён** *лицом* – пога́ний на обли́ччя, бридки́й на обли́ччя, бридки́й на виду́, на вро́ду. *Она* **дурна́** *собою* – вона́ нега́рна, пога́на, (*безобразна*) бридка́, гидка́. *Он не* **дурён**, *она не* **дурна́** (*собой*) – він не пога́ний, вона́ не пога́на, він (вона́) ніч́ого собі́, нічоге́нький (*ж.* -нька). *Ум.* погане́нький, *ув.* поганю́чий. **Дурнёхонек, дурнёшенек** (*очень* **дурён**, *безобразен*) – погані́сінький; бридкі́сінький, гидкі́сінький; 2) (*плохой, нехороший*) пога́ний [Борщ пога́ний. Пого́да пога́на], лихи́й [Лихи́й крам], злий [Що ти зло́го учини́ла? Дорі́женька зла́я], недо́брий [Прийшли́ ві́сті недо́брії (Шевч.)], ке́пський [Ке́пські нови́ни]; (*негодный*) леда́чий [Леда́чий крам = **дурно́й** *товар*]; (*противный*) бридки́й, гидки́й. **Дурно́й** *глаз* – лихе́ о́ко, урі́чливе (урі́чне)

óко. **Дурнáя** *слава* – слáва, неслáва, погáна слáва. [Пусти́ли такý слáву про ньóго]. **Дурнóе** *настроение, расположение духа* – погáний нáстрій (*р.* -ою), маркóта. (*См.* **Дух 3**). **Дурны́е** *привычки* – погáні зви́чки (*р.* -чок). **Дурнóму** *научать* – на зле навчáти.

Дурнопахýчник, *бот.* – смердю́чка.

Дурнопья́н, *бот.* – 1) (Datura Stramonium), *см.* **Дурмáн**; 2) (Hyoscyamus niger), *см.* **Беленá.**

Дурнотá – 1) (*непригожество*) негáрність, невродли́вість, негóжість, (*безобразие*) бри́дкість (*р.* -ости); 2) (*головокружение, тошнота*) млі[о]сть, млóсті (*мн.*), млоḯння, морóки, (*желудочная*) нуд (*р.* нýду), млóйність (*р.* -ности).

Дурнýшка, -ны́шка – поганýля (*р.* -лі), поганýлька, поганéнька на врóду.

Дýрость (*свойство*) – дýрість (*р.* -рости).

Дýрочка – дýрка, дурнéнька, (*ласкат.*) дурню́ня.

Дуры́нда, *общ., см.* **Дуралéй, Дýрища.**

Дурь – дур (*р.* дýру) [Пáнський дур], дýрощі [Їй ужé не трéба ні субóти, ні талмýда,— бо то все дýрощі (Васильч.)], (*изредка ед. ч.*) дýрощ (*ж. р.*) (*р.* -щи) [Отакý дýрощ йомý ля́пнув (Мова)], дýрість (*р.* -рости), (*чудачество*) дивáцтво, (*блажь*) дурнá при́мха, блазéнство. *Нашла* **дурь** – дур напáв когó *или* на кóго, дур берéться чиéї голови́. *Вбить себе* **дурь** *в голову* – забрáти (собі) в гóлову манý. [Яки́йсь дурни́й забрáв у гóлову манý, що ніби крáщого немá як він на світі (Біл.-Нос.)].

Дýтик – 1) (*стекл. или метал. вещь с пустотой внутри, пузырь*) ви́дуток, дýтик, дýток (*р.* -тка). [Бджóли кусáли її́ і тим роби́ли чáсом із любéнького ли́ченька яки́йсь дýтик (М. Вовч.)]; 2) (*полный в лице*) пýхтик, мазéпка, повнови́дий, пикáтий, (*о ребёнке*) опéцьок (*р.* -цька); 3) (*кто сердится молча*) дýтий, надýтий, насýплений, понýра (*р.* -ри), похню́па (*р.* -пи); 4) (*спесивый*) надýтий, чванькó; 5) (*воздушн. пирог*) духови́й пирíг (*р.* -рогá).

Дýтый – 1) (*пустой, полый*) дýтий [Дýтий пéрстень. Дýте нами́сто], пусти́й усерéдині; 2) дмýханий, хýханий. **Дýтые** *векселя* – дмýхані векселі. **Дýтая** *репутация* – дмýхана слáва (репутáція).

Дýтыш, *см.* **Дýтик 2, 3, 4.**

Дуть, дýнуть – 1) (*о ветре*) дýти (дму, дмеш, дме, дмемó, дметé, дмуть), *сов.* дýнути [Дýнув вíтер по-над стáвом (Шевч.)], дмýхати, дмухнýти [Дмухнýв вíтер], подихáти, подихнýти, дихнýти, духнýти [Лéгкий вітрéць подихнýв. Вітер як духнýв], подувáти, подýти (подмý, -дмéш, -дмé). [Вíтре бýйний, Аквілóне, подми́ чáрами, крилáтий (Кул.)], вíяти, війнýти [От вíтер бýйний повійнýв (Руд.)], (*сильно*) гýнути (*сов.*) [Як гунé вíтер (Змієв. п.)], (*порывисто*) бурхáти, бурхнýти, шугáти, шугнýти. *Сильно* **дýющий** (*о ветре*) – бýйний, дýйний (Голов.), рвачки́й; (*см.* **Поры́вистый**); 2) (*о человеке*) дмýхати, (*редко*) дýхати, *сов.* дмухнýти [Не дмýхай проти́ вíтру. Він дмухнýв і загаси́в свíчку], (*преимущественно дыханием*) хýк[х]ати, хýк[х]нути. [Хýкає собі в рýки. Дити́на хýкає на гаря́че молокó. Почáв хýхати на болю́чі рýки (Фр.). Хукни́ у вікóнечко на скло (Щог.)]. **Дуть** *мехом* – димáти, мíхом димáти [Ковáль кричи́ть: димáй! димáй!], мíхом подувáти. **Дуть** (**надýть**) *губы* – надимáти гýби, (*иронич.*) копи́лити гýби, закопи́лювати (*сов.* закопи́лити) гýби, мурмóситися. *И в ус себе не* **дýет** – і гáдки не мáє, ані гáдки, ані в вус не дме. [А козáк собі пішóв і гáдки не мáє. (Руд.). Йогó лáють, а він – ані гáдки]. **Дуть** *стекло, бутылки* – дýти (видимáти) скло, пляшки́. *Тот, кто* **дýет** – дмець (*р.* демця́), видимáч; 3) **дуть, отдýть** (*бить, колотить*) – духопéлити когó, давáти (*сов.* дáти) дýху, духопéлу, духопéлків, матлáнки комý, шýстрити, чýстрити когó; – *во что* – гати́ти в що. Гáтять в різкí тарабáни (Л. Укр.). *Срвн.* **Жáрить 2**; 4) (*скоро ехать*) гнáти (женý, -нéш) [Женé, як вíтер], гнáтися, махáти, махнýти. [Трéба коби́лу запрягáти та на селó махáти]. **Дуй** *во всю мочь, во весь дух* – махáй що-си́ли, що-дýху. **Дуй**, *во всю ивановскую* – махáй на всі заставки́; 5) (*пить слишком много*) дýдлити, цмýли́ти, джýк[ґ]лити, жлуктáти, жлýктити, лигáти. **Вы́дуть** – ви́дудлити, ви́цмулити, ви́джуклити… 6) **дуть** *в хвост и в гриву* – поганя́ти в три батоги́; поганя́ти по кóнях і по голóблях; 7) **дýет**, *безл.* (*сквозит*) – віє, тя́гне, тут прóтяг, (*сильнее*) дме.

Дутьё – duттá, дмýхання, хýкання, хýхання.

Дýться – 1) (*надуваться*) дýтися, (дмýся, дмéшся,), надимáтися, *сов.* надýтися (надмýся, -дмéшся). [А жáба дмéться, дмéться (Гліб.)]; 2) (*сердиться молча*) дýтися, дýти [Пéвно, він і дóсі дмéться. Він на тéбе дме (Мирн.)], сýпитися, (*полон.*) дусáтися [Він налáяв, то вонá й дусáється тепéр (Звиног.)], (*иронически*) мурмóситися, гýби копи́лити; 3) (*гордиться, спесивиться*) дýтися [Багáтая, губáтая, вонá к чóрту дмéться], пи́зитися, пиндю́читися; 4) (*играть в карты*) в кáрти тнýтися, рíзатися. **Продýться** – прогрáтися, спекти́ся, (всі) кешéні ви́дмухати.

Дуумви́р – дуумві́р (*р.* -ра), оди́н з дуумвіра́ту. **-вира́т** – дуумвіра́т (*р.* -ту).

Дух – 1) (*бестелесное существо, доброе или злое*) дух. [Янголи – небе́сні ду́хи́]. *Злой* **дух** (*дьявол*) – нечи́стий дух, нечи́стий, нечи́ста си́ла, враг. *Злой* **дух** *в виде призрака, морочащий людей* – мара́ (*ув.* марю́ка, ма́рище), мана́. [Мара́ його́ обма́рила. Згинь ти, марю́ко!]. **Ду́хи** (*привидения, призраки*) – ду́хи́, при́види. [Круго́м духи́, маняки́, відьми́ та русалки́ (Кул.)]; 2) (*душа, духовн. начало, направление, решимость*) дух. [Малі́ ті́лом, та вели́кі ду́хом (Ном.). Бага́тство ду́ха. Яки́мсь пантеїсти́чним ду́хом обві́яна пое́зія Кри́мського (Єфр.). Нову́ статтю́ напи́сано в тім са́мім ду́сі]. *Русский и польский* **дух** – ру́счина і по́льщина (Кул.), ру́ськість і по́льськість. *Воспрянул* **-хом** *кто* – дух вступи́в у кого́, підні́сся ду́хом хто. [В ме́не аж тро́хи дух вступи́в (Франко)]. *Падать, пасть* **-хом** – занепада́ти ду́хом, *сов.* занепа́сти ду́хом. *Поднять* **дух***, придать* **ду́ха** – дода́ти кому́ ду́ха[у], відва́ги, ду́ху підда́ти. *Собраться с* **-хом** – набра́тися ду́ху (смі́лости, відва́ги), добра́ти смі́лости, зібра́тися на відва́гу (Стеф.). *Упадок* **-ха** – підупа́д ду́ху, зневі́р'я. [Хвили́нне зневі́р'я не розби́ло я́сного світо́гляду письме́нника (Єфр.)]. *Упавший* **ду́хом** – занепа́лий ду́хом. *Не хватило* **ду́ха** – не ста́ло відва́ги; 3) (*расположение, настроение*) дух, гу́мор, на́стрій (*р.* -рою). [У весе́лому ду́сі (на́строї)]. *Не в* **ду́хе** – не в до́брому ду́сі, не в до́брому гу́мо́рі, в пога́ному на́строї. *Не в* **ду́хе** *быть* – ма́тися на ду́сі пога́но, не в до́брому ду́сі (гу́мо́рі, на́строї) бу́ти [На ду́сі він мавсь препога́но], (*насмешл.*) *он не в* **духе** – у ньо́го му́ха в но́сі; 4) (*дыхание*) – дух, ві́ддих, ди́хання. [Над ним волі́ своі́м ду́хом ди́хали (Чуб.)]. **Дух** *захватывает* – дух захо́плює (захопля́є), дух забива́є (займа́є), дух спира́ється (запира́ється). **Дух** *захватило* – спе́рло (зіпе́рло) дух, захопи́ло дух, перехопи́ло дух, заби́ло дух, запну́ло дух, дух заня́всь, дух заби́вся. *Перевести* **дух** – відди́хатися, відди́хати, віддихну́ти, -ся передихну́ти, відса́пати, -ся, відсапну́ти, -ся, зве́сти дух. [Да́йте мені́ дух зве́сти (М. Вовч.)]. *Притаить* **дух** – затаї́ти (запе́рти, затамува́ти) дух (ві́ддих), мовча́ти й ти́хо ди́хати. *Испускать* (*-тить*) **дух** (*умирать*) – пуска́тися (пусти́тися) ду́ху, спуска́ти (спусти́ти) ду́шу, зітхну́ти *или* ви́зіхнути ду́ха, спуска́ти (спусти́ти) дух, (*опис.*) бо́гові ду́шу відда́ти; 5) (*пар*) па́ра, дух. [Дихне́ш, то па́ру (дух) ви́дко, – так хо́лодно в ха́ті]; 6) (*запах*) дух (*ум.* душо́к, *р.* -шка́), пах. [Кури́вся для ду́ху ялове́ць (Котл.). Во́вчий дух. Націона́льний душо́к. Моско́вський дух]; (*вонь*) пога́ний дух, смо́рі́д (*р.* -ро́ду). *Тяжёлый* **дух** – важки́й дух (*напр.*, у кімна́ті). *Идёт* **дух** – чу́ти, вже чу́ти. [Цього́ са́ла не бері́ть: уже́ чу́ти]; 7) (*быстрота*) дух, мент, мах. *В один* дух – уду́х. [За́втра уду́х були́-б удо́ма (М. Лев.)]. *Во весь* **дух** – що-ду́ху, (*фамил.*) на всі заставки́. [Що-ду́ху бі́гти]. **Ду́хом, душко́м** – ду́хом, душко́м, одни́м ду́хом, за оди́н дух; вмах, ми́ттю, вмент. [Душко́м ви́нив пи́во (Коц.)]. *Живым* **ду́хом** – живи́м ма́хом; одна́ нога́ тут, дру́га там. *Что есть* **ду́ху** – скі́льки ду́ху, що дух у ті́лі (М. Вовч.), на всю ви́тягу. *Вольный* **дух** (*умерен. теплота в хлебн. печи*) – ле́гкий дух; 8) (*исповедь*) спо́відь (*р.* -ди). *Быть на* **духу́** – на спо́віді бу́ти, сповіда́тися, *сов.* ви́сповідатися. *Итти на* **дух** – до спо́віди йти. *Ни слуху, ни* **ду́ху** *о нём* – слу́хи загули́ за ним, ні звістки, ні чу́тки про ньо́го, ні слу́ху, ні ві́сти про ньо́го, слід за ним загу́в.

Духа́н – духа́н, ко́рчма (на Кавка́зі).

Духи́ – па́хощі, (*зап.*) перфу́ми (*р.* -мів). [Затули́ла но́са напа́ханою па́хощами ху́сточкою (Н.-Лев.)].

Духобо́рец, *чаще мн.* **-бо́рцы** (*религ. секта*) – духобо́рець (*р.* -ця), духобо́рці (*р.* -ців).

Духобо́рство – духобо́рство.

Духобо́рствовать – бу́ти духобо́рцем, держа́тися духобо́рства, (*провинц.*) пристава́ти до духобо́рців (з духобо́рцями).

Духобо́рческий, духобо́рнический – духобо́рницький, духобо́рчий.

Ду́хов *день* (*правосл. праздник*) – Дух, Святи́й Дух [До Ду́ха не зніма́й кожу́ха], дру́гий день Зеле́них свят.

Духове́нство – духо[і]вни́цтво, (*устар.*) духове́нство [Бі́ле й чо́рне духівни́цтво], попі́вство [Лати́нське попі́вство (Куліш)], (*только катол.*) ксьондзі́вство.

Духови́дец, -видица – духови́да (*общ.*).

Духо́вная – духівни́ця, *см. под* **Духо́вный 1.**

Духовни́к – сповіда́ч, духо́вний оте́ць. [В кутку́ наби́вся гурто́к сповіда́льників, чека́ли, до́ки при́йде сповіда́ч. Королі́вський сповіда́ч].

Духо́вно – ду́хово, духо́вно, ду́хом, душе́ю. [Він йому́ ду́хово близьки́й].

Духо́вность – ду́ховість, духо́вність (*р.* -ости).

Духовноуче́бный – духовнонавча́льний. **-ное** *заведение* – духо́вна шко́ла. **-ное** *управление* – духовношкі́льне управлі́ння, управлі́ння духо́вними шко́лами.

Духо́вный – 1) (*бестелесный, душевный*) ду́хо́вий, духо́вний. [Я́нголи – істо́ти ду́хо́ві

(духо́вні). За́всіди украї́нська на́ція почува́ла духо́вну потре́бу ви́явити своє́ ду́хове життя́ в письме́нстві (Грінч.)]. **-хо́вный** *отец* – ду́хо́в(н)ий ба́тько. [Ду́ховим ба́тьком і приві́дцею цього́ ру́ху був Драгома́нов (Єфр.)]. **-ные** *книги* – божестве́нні (духо́вні) кни́ги. **-ные** *стихи* – духо́вні, побо́жні пісні́. **-ное** *пение* – духо́вні, побо́жні спі́ви. **-ное** *завещание***, духовная** – духівни́ця, духо́вниця, духо́вна (Куліш), (*редко*) духі́вня, тестаме́нт (*р.* -та); 2) (*относящийся к духовенству*) духо́вний, духі[о]вни́цький. **-ное** *звание* – духо́вний стан. **-ное** *происхождение* – духовни́цький рід (*р.* ро́ду). [Він духовни́цького ро́ду]. **-ное** *лицо, особа* – духо́вна осо́ба, духо́вник. [Ви́йшов до нас які́йсь духо́вник, чи піп, чи черне́ць (Звин.)]. **-ное** *училище* – духо́вна шко́ла. **Духо́вные** – духо́вні, духівни́цтво. [На кого́ ни глянь, хоч на пані́в, хоч на духо́вних (Основа)].

Духово́й – духови́й. [Духові́ інструме́нти. Духова́ пі́чка].

Духоме́р – духомі́р (*р.* -мі́ру), мано́метр (*р.* -тра).

Духосло́вие – духозна́вство.

Духота́ – заду́ха, духо́та.

Душ, *мед.* – душ (*р.* ду́ши, *ж. р.*), (*в банях*) дощ. [Під холо́дною ду́шшю. Щоб геть обми́ти зми́лки, пішо́в під дощ].

Душа́ – 1) душа́ (*ум.* ду́шка, ду́шечка, души́ця). [Люди́на з вели́кою душе́ю. Це чолові́к без душі́. Він був душе́ю на́шого товари́ства. В його́ тво́рах бага́то душі́]; (*обращение к любим. человеку*) душа́ (*ум.* ду́шечка, ду́ся), се́рце (*ум.* се́рденько). [Жі́нко-ду́шечко! Мару́сю-ду́сю!]; 2) (*особа, кто-нибудь*) душа́, (*иногда*) дух. [Забере́ з собо́ю приятелі́в душ три́цять (Куліш)]. *Ни* **души́** – ані душі́, ані ду́шечки, ні ду́ха[у], ні ху́ху ні ду́ху, нікогі́сінько. *Ни* **-ши́** *живой* – ні ду́ху[а] живо́го, ні живо́го ду́ху[а], ані живо́ї ду́шечки. *Нет ни* **-ши́** – нема́ ні ду́ха[у]. [У ці́лому за́мку нема́є ні ду́ха (Л. Укр.)]. Село́ Корчо́вате – чима́ле село́, але з пані́в – ні ду́ха (Кониськ.)]; 3) (*передняя часть шеи у челов., самая ямочка*) душа́. [Застебне́ться під са́му ду́шу (Квітка)]. *Без* **души́** – не тя́млячи себе́, не тя́млячись. [Не тя́млячись з ра́дощів]. *Быть без* **-ши́** *от кого,* **-ши́** *не слышать* (*не чаять*) *в ком* – ко́ло ко́го всіє́ю душе́ю упада́ти, дух за ким рони́ти. [Я за тобо́ю й дух роню́, а ти за ме́не забува́єш (Грінч.)]. *Отвести* **-шу** – спочи́ти душе́ю, (*поэтич.*) ду́шу відволо́жити. *Отдать богу* **-шу** (*умереть*) – бо́гу ду́шу відда́ти. *До глубины* **-ши́** – до живо́го, до са́мого се́рця, аж до дна душі́. **Душа́** *в* **-шу** – як одна́ душа́, як оди́н (їде́н) дух. [Рокі́в з три жили́, як одна́ душа́ (Васильч.)]. *За милую* **ду́шу** – залюбки́, з дорого́ю душе́ю. *От* **-ши́** – з душі́, від [з] щи́рого се́рця. *От всей* **-ши́** – з усіє́ї душі́, від [з] щи́рої душі́. [З душі́ бажа́ю (Кул.)]. Дя́кую тобі́ з усіє́ї душі́ (Крим.). Від щи́рої душі́ гото́вий я відда́ти (Сам.)]. *Всей* **-шо́й** – від [з] душі́ (щи́рого се́рця), з дорого́ю душе́ю, з ці́лого се́рця. [Люблю́ тебе́ з ці́лого се́рця]. *По* **-ше́** – до душі́, до се́рця, до в[с]подо́би, до ми́сли. *Приттись* (*приходиться*) *по* **-ше́** – припа́сти (припада́ти) до душі́, до се́рця, до в[с]подо́би, приста́ти (прийти́ся) до душі́. *Сколько* **-ше́** (**-шеньке**) *угодно* – скі́льки душа́ (ду́шечка) забажа́є, досхо́чу́. *Трогать* **-шу** – пору́шувати ду́шу, дохо́дити до душі́, до се́рця. *Хватать за́* **-шу** – бра́ти (хапа́ти, торка́ти) за ду́шу. [Так і бере́ тебе́ за ду́шу]. *Чего* **-ше́** *угодно* – чого́ душа́ забажа́є. *В* **ду́шу** *не идёт* – в ду́шу не лі́зе. *На* **душе́** *мутит* – з душі́ ве́рне, ну́дить, мло́сно. **Душа́** *в пятки ушла* – на [у] душі́ похоло́ло, душа́ не на мі́сці. *Чуть* **душа́** *держится* – ті́льки душа́ в ті́лі, (*фамил.*) ті́льки живи́й та те́плий.

Душе́вно – 1) душе́вно, душе́ю, духо́вно; 2) щи́ро, серде́чно. **Душе́вно** *Вам преданный* (*формула в письмах*) – душе́ю Вам відда́ний (*чаще*) Ваш щи́рий, Ваш щи́рий прихи́льник, щи́ро до Вас прихи́льний.

Душе́вно-больно́й, -ная – душевнох(в)о́рий, -ра, психі́чно-слаби́й, (*тронутый*) причи́нний, -на, (*сумасшедший*) божеві́льний, -на, навіже́ний, -на. *Дом для* **-ны́х** – ліка́рня (шпита́ль) для божеві́льних, божеві́льня.

Душе́вный – 1) (*относящийся к душе*) – душе́вний. [Душе́вний спо́кій]; 2) ду́хо́вий, духо́вний. [Це озна́ка ду́хової сла́бости та нікче́мности (Єфр.). Духо́вна не́міч (Крим.)]; 3) (*сердечный, искренний*) щи́рий, серде́чний.

Душево́й – поду́шний. [Поду́шний наді́л. Поду́шний пода́ток].

Душегре́ечка, душегре́йка, душегре́я – то́нка керсе́тка, тілогрі́йка.

Душегу́бец, -шегу́б (*убийца*) – душогу́б, душогу́бець (*р.* -бця), душогу́бник.

Душегуби́тель, *см.* **Душеуби́йца.**

Душегуби́тельный, душегу́бный, душепа́губный – душогу́бний, душозгу́бний.

Душегу́бка – душогу́бка, душогу́бниця. [Душогу́бниця-війна́ (Куліш)].

Душегу́бство (*смертоубийство*) – душогу́бство.

Душе́ние – души́ння, виду́шування, давлі́ння; тушкува́ння, напа́хування. *См.* **Души́ть.**

Душё́к, *см.* **Душо́к.**

Душёнка, *см.* **Душо́нка.**
Душёный, *см.* **Душо́ный.**
Ду́шенька – 1) (*ум. и ласк. от* **Душа́ 1**) ду́шенька, души́ця; 2) *общ. р.* (*обращение к любимому человеку, срв.* **Душа́ 1**) – ду́ся, ду́шко (*м. р.*), ду́шка, ду́шенька, ду́шечка, душеня́тко. [При́йде мій ду́шко. Мару́сю-ду́сю! Кучеря́вий Іва́н, моя́ ду́шечка]; (*ласков. обращение к низшему*) се́рце, се́рде́нько; 3) (*любовник, -ца*) коха́нець (*р.* -нця) *или* коха́нок (*р.* -нка), (*ж. р.*) коха́нка, полюбо́вник, -ниця, ду́шко (*м. р.*), лю́бко (*р.* -ка), лю́бчик.
Душеполе́зный – кори́сни́й для душі́, душопожи́тний, душокори́сний, душонавча́льний.
Душеприка́зчик – викона́вець (*р.* -вця) духівни́ці (духо́вної), запові́тний викона́вець, душоприка́зник.
Душеприка́зчица – викона́виця духівни́ці (духо́вної), запові́тна викона́виця, душоприка́зниця.
Душеспасе́ние – спасі́ння душі́, душоспасі́ння.
Душеспаси́тель – душоспа́с, раті́вник для душі́.
Душеспаси́тельный – душоспа́сний, душоратунко́вий.
Душеуби́йство – 1) душовби́вство; 2) душогу́бство.
Душеуби́йца – 1) душовби́вець (*р.* -вця), душовби́йник; 2) душогу́б.
Душецели́тельный – душозцілю́щий, душого́йний.
Ду́шечка, *см.* **Ду́шенька 2.**
Души́стость – паху́чість (*р.* -чости), запа́шність, арома́тність (*р.* -ности), лю́бий дух.
Души́стый – запа́шни́й, паху́чий, (*провинц.* пахню́чий), запа́шистий, духови́тий, (*ароматический*) духови́й, ароматичний. [Запа́шні кві́ти. Паху́чий мед. Запа́шистий дух. Пахню́чі квітки́. Не топчи́ духово́ї мня́ти]. **-ые** *вещества* – па́хощі, паху́че надíб'я.
Души́тель, -тельница – души́й, -ші́йка, души́ло (*м. и ср.*), душа́р (*р.* -ря́), душа́рка, души́тель, души́телька, задаві́йко (*м. и ср.*), (*тиран*) люби́тель, -лька, душма́н, -нка.
Души́ть – 1) (*давить*) души́ти кого́, дави́ти, (*о многих = передушить, передавить*) виду́шувати, вида́влювати, сов, ви́душити, ви́давити. [Тхір ви́душив усі́ курча́та. Ка́шель ду́шить (да́вить)]; 2) (*угнетать, терзать*) души́ти, дави́ти, гноби́ти кого́. [Ляхи́ души́ли (гноби́ли) Украї́ну. Доса́да дави́ла]; 3) (*тушить*) тушкува́ти (*редко* – души́ти). **Душё[о́]ное** *мясо* – душени́на, тушко́ване м'я́со; 4) (*духами*) напа́хувати. **Надуши́ть** – напа́ха́ти, (*зап.*) перфумува́ти, наперфумува́ти. **Надушенный** – напа́ханий, напа́ханий па́хощами, (*зап.*) наперфумо́ваний. [Затули́ла но́са напа́ханою па́хощами хусти́ночкою (Неч.-Лев.)]; 5) (*издавать, запах*) души́ти, дхну́ти. [Пе́рцем так і души́ть (М. Вовч.). Горі́лкою дхне].
Души́ться – 1) дави́тися; 2) (*духами*) напа́хуватися, (*зап.*) перфумува́тися. **Надуши́ться** – напаха́тися, (*зап.*) наперфумува́тися.
Души́ца, *бот.* (*раст.* Origanum vulgare) – матери́нка, зіно́вка, духови́й цвіт.
Ду́шка – 1) (*ум. и ласк. от* **Душа́ 1**) – ду́шка, ду́шечка; 2) *см.* **Ду́шенька 2**; 3) (*ямочка шеи*), *см.* **Ду́ша 3.**
Душни́к – душни́к, про́дух, проду́хвина; *срв.* **Вентиля́тор.**
Душничо́к – душничо́к (*р.* -чка).
Ду́шно – 1) заду́шно, ва́жко; 2) (*жарко*) – ду́шно [Ду́шно мені́, – ході́м, до́чко, до ста́ву купа́тись (Шевч.)], па́рно, па́рко, о́парно, мло́сно.
Душнова́тый – заду́хуватий, душнува́тий. **-то** – заду́хувато, душнува́то.
Душнота́, *см.* **Духота́.**
Ду́шный – 1) (*спёртый*) заду́шний, важки́й. [Заду́шне пові́тря. Важки́й пах = **ду́шный** *запах*]; 2) (*знойный*) душни́й, парни́й [Душне́ лі́то. День був парни́й], мло́сний.
Душо́к – душо́к (*р.* -шка́). [Націона́льний душо́к]. *С* **-ко́м** *что-н.* – чу́ти що-не́будь (*вин. п.*). *Дичь с* **-ко́м** – (вже) дичину́ чу́ти. *Рыба с* **-ко́м** – ри́бу чу́ти. *Сало с* **-ко́м** – са́ло чу́ти. [А оце́ са́ло до́бре? – ні, вже чу́ти]. *Вода с* **-ко́м** – чу́ти во́ду, вода́ чимсь відго́нить. (*О челов.*) *с* **душко́м** – з му́хами, з но́ровом, з при́мхами.
Душо́нка – души́ця. [Ач, яка́ души́ця! (Крим.). Мізе́рна души́ця].
Душо́ный – ду́шений. **-ный** *платок* – напа́хана хусти́нка, (*зап.*) наперфумо́вана ху́сточка. **-ное** *мясо* – душени́на, тушко́ване м'я́со. **-ная** *дичь* – дичина́ впі́ймана на сильце́, ло́влена дичина́.
Дуэли́ст – дуелі́ст (*р.* -та), дуеля́нт, (*гал.*) двобі́йник.
Дуэ́ль – дуе́ль (*р.* дуе́лю) (*м. р.*), поєди́нок (*р.* -нку), (*гал.*) двобі́й (*р.* -бо́ю), (*турнир*) ге́р[е]ць (*р.* ге́рця) (*м. р.*).
Дуэ́льный – дуе́льний, дуе́левий, поєдинко́вий. **Дуэ́льные** *обычаи* – поєдинко́ві зви́ча́ї, зви́ча́ї двобо́ю.
Дуэ́нья – дуе́нья (*р.* -ньї).

Дуэ́т – дуе́т, дво́спів (*р.* -ву), (*гал.*) ду́о (*ср. р.*). **-тный** – дуе́товий, двоспі́вний.
Дхнуть – дхну́ти.
Дщерь, *стар., см.* – **Дочь.**
Ды́ба – 1) (*орудие пытки*) ди́ба, торту́рна коло́да; 2) (*козлы, леса для под'ёма тяжести, а также приспособление у колодезя*) жураве́ль (*р.* -вля́). **Ды́бы** (*м. ч.*) – кайда́ни, ди́би (*ум.* диби́ці), скрипи́ці. [Ой на ру́ки – ди́би, на но́ги – диби́ці, оце́-ж тобі́, джиґу́не, га́рні молоди́ці. Що на рука́х кайда́ни, на нога́х скрипи́ці (Пісня)].
Дыби́ться – 1) (*становиться дыбом, подыматься*) диби́тися [Воло́сся почало́ диби́тися], става́ти ди́бом, стовбу́рчати, насто(в)бу́рчуватися, настовпу́жуватися, ї́житися [З жа́ху ї́житься во́лос (Фр.)], лі́зти догори́; *сов. в.* – ста́ти ди́бом (ду́бом), на[за]стовбу́рчитися, настовпу́житися, наї́житися, полі́зти догори́. [Воло́сся полі́зло догори́]; 2) (*становиться на дыбы*) става́ти ца́па, ца́пки, ду́ба, го́пки, ди́ба, горо́ю (*см.* **Дыбы́**) [Кінь ца́па (го́пки) стає́ = *конь* **ды́бится**). Бода́й йому́ кінь горо́ю став!], (*специальнее о лошади*) спина́тися, зво́дитися, *сов.* – зіп'я́сти́ся (зіпну́тися, сп'ясти́ся), зве́стися.
Дыбки́, дыбо́чки (*о детях*, *ум. от* **дыбы́**) – ди́бки, ди́боньки, дибу́ні, дибу́ньочки, дибу́сі, дибу́сеньки.
Ды́бом, *нар.* (*вверх, торчком*) – ди́бом, ди́ба, ду́бом, ду́ба, сторче́[о́]м, догори́. [Во́лос ди́бом став. Ди́ба ста́ла гри́ва (Гліб.). Аж воло́сся стає́ ду́бом].
Ды́бы, *см.* **Ды́ба.**
Дыбы́, *употр. только в выраж. на* **дыбы́** – ца́па, ца́пки, ца́пком, ду́ба, дибка́, го́пки, ста́вма. [Кінь став ца́па, ца́пком. Кінь ду́ба стає́, став дибка́. Кінь го́пки стає́. Мій ко́ню, ста́вма станови́ся]. *Перен., о людях* – ди́бки, сторчака́, го́пки, навспи́нячки, ру́ба. [А ще й ди́бки проти нас стаю́ть воні́! (Грінч.). Перед ворога́ми під но́ги сте́ляться, мов поздиха́ли, а перед бра́том сторчака́ стаю́ть (Л. Укр.). Петро́ I поста́вив го́пки Росі́ю (Н. Рада). Він на́че і з до́брим се́рцем до ме́не, а я проти йо́го – навспи́нячки (Мирн.). Нау́миха ста́ла ру́ба і затяла́ся (Коц.)]. *См. ещё* **Дыбки́.**
Ды́лда, *общ.* – довга́ль, (*верзила*) здорови́ло (*м. р.*), здорова́й, (*провинц.*) вислюга́н; (*о женщ.*) довгу́ля, здорову́ля, ґорґо́ля.
Дым – 1) дим (*р.* -му) (*мн. ч.* – дими́ *и* димо́ве (Л. Укр.), *ум.* димо́к, ди́монько), ку́рево, ку́рява. [Чи не пожа́р, де? бо он ку́рево яке́! Ба́чу, над клу́нею чо́рна-чо́рна ку́рява: догада́всь – підпали́ли (Звин.)]. *Обратиться в* **дым**, *рассеяться, исчезнуть, как* **дым** – здимі́ти, зди́мнити, ди́мом здимі́ти [Пропа́в, як здимі́в. Десь іздимі́в з ха́ти (Рудан.). Ди́мом здимі́в пан голо́дний (Рудан.)], піти́ ди́мом, зди́мчитися. [Після його́ сме́рти все його́ добро́ і зди́мчилось]. *Подойти* **ды́мом** – приди́міти, підійти́ ди́мом. *Подошедший* **ды́мом** – приди́млений. [Ка́ша приди́міла *или* приди́млена (*пахнет дымом*). Жи́то ди́мом підійшло́, як поже́жа була́ (Г. Барв.)]. **Дым** *коромыслом* – гарми́дер, бу́ча. *Клубы* **ды́ма** – клу́би ди́му, (*густые*) бо́вдури (Фр.). **Дым** *клубами* – дим ку́желем, дим клубо́четься. **Дым** *столбом* – дим стовпо́м. **Дым** *валит* – дим бу́хає, шуга́є, (*провинц.*) ну́трить. [А дим з вікна́ так і ну́трить]; 2) ха́та, двір (*р.* дво́ру), (*стар.*) дим. [Зде́рли по два́цять гро́шей з ди́ма]. *Земляной* **дым**, *бот., см.* **Дымя́нка.**
Дымволо́к, ды́моволок, ды́молок – 1) *см.* **Ды́мник**; 2) (*дымовая деревян. труба*) дима́р (*р.* -ря́); 3) (*лежач. дымов. труба на чердаке*: *боров*) – лежа́к, ле́жень (*р.* -жня), буга́й, бик.
Дыме́ть (*коптиться, закапчиваться*) – зади́млюватися, задимля́тися (*сов.* задими́тися, зади́міти, *о многих* – позади́млюватися), заку́рюватися (*сов.* закури́тися, заку́ріти, *о многих* – позаку́рюватися), зако́пчуватися (*сов.* закопти́тися). *Картины очень* **задыме́ли** – карти́ни ду́же позади́млювалися (зади́міли, позаку́рювалися, заку́ріли, позако́пчувалися).
Дыми́стый – курни́й, димли́вий. [Курне́ ву́гілля. Димли́вий самова́р].
Дыми́ть – 1) (*испускать дым*) (*стр. зал.*) – димі́ти (-млю́, -ми́ш; *пр. вр.* димі́в, -і́ла), (*сов.*) надимі́ти, курі́ти (-рю́, -ри́ш; *пр. вр.* курі́в, -і́ло), (*сов.*) накурі́ти; (*о лампе*) чаді́ти, нача́діти. [Піч дими́ть. Дро́ва почали́ димі́ти. Таке́ то па́ливо кля́те: ті́льки кури́ть. Дро́ва курі́ли (*сов.* накурі́ли)]. *Лампа* **дыми́т** – ля́мпа чади́ть (*коптит*); (*производить дым*) (*действит. зал.*) дими́ти (-млю́, дими́ш; *пр. вр.* дими́в, -и́ла), (*сов.*) надими́ти, кури́ти (-рю́, ку́риш; *пр. вр.* кури́в, -и́ла), (*сов.*) накури́ти. [Кинь лю́льку! Не дими́! – Чого́ ти в кімна́ті жарі́внею дими́ш?]. **-ми́ть** *трубкой, папиросой* – пи́хкати, па́хкати, попи́х(к)увати [Позаку́рювали махо́ркою, хо́дять, пи́хкають (Тесл.). Попи́х(к)ують із люльо́к]; *сов. в.* – надими́ти, накури́ти; 2) (*выкуривать, подкуривать*) вику́рювати [Вику́рювати ли́са, гадю́ку = **ды́мить** *лису, змею*], підку́рювати [Підку́рювати бджіл = **дыми́ть** *пчёл*]; *сов. в.* – ви́курити, підкури́ти. [Ой, одрі́зала да ру́сої коси́, козака́ підкури́ла].
Дыми́ться – 1) (*испускать дым*) дими́тися, димува́ти, димі́ти (воно́ дими́ть), ди́мом іти́

[Скрізь дими́лися руї́ни. Мушке́т диму́є. Дале́ко щось димі́ло. Го́род пала́в, ішо́в ди́мом (Васильч.)], кури́тися, курі́ти (воно́ курі́є *и* воно́ ку́рить). [Пожа́рище ще кури́лося. З ко́мина кури́ть. З труби́ курі́ло]. **Дымя́щийся** – диму́(ю)чий, димлю́чий, димли́вий. [Гора́ диму́юча (Св. П.)]; 2) (*испускать пар*) парува́ти, димува́ти, курі́ти [Гаря́чий борщ пару́є. Диви́сь, як гній пару́є. Твій меч іще́ диму́є кро́в'ю (Куліш). На твої́й ша́блі ще кури́ть брате́рня кров]; (*о запахе*: *благоухать*) кури́тися. [Степ кури́всь усіма́ па́хощами свої́х квіто́к (Гр. Григор.)].

Ды́мка – 1) серпа́нок (*р.* -нку), поволо́ка, ма́рево. [Вмі́ння реалісти́чний матерія́л оповива́ти серпа́нком чого́сь ви́мріяного (Єфр.). Сі́ра поволо́ка стоя́ла перед його́ очи́ма (Фр.). Там хати́ садка́ми вкри́ті, срі́бним ма́ревом пови́ті (Л. Укр.)]; 2) (*туман, насыщ. испарениями*) (і)м(г)ла, *чаще* мла. [На го́рах млі́ють смере́кові ліси́, пови́ті прозірно́ю синя́вою мгло́ю (Фр.)].

Дымле́ние – димі́ння, курі́ння.

Ды́мник – 1) ді́рка (відту́лина) (в стіні́ або в сте́лі) для ди́му, димове́ вікно́ (віко́нце); 2) (*дерев. труба над дым. окном*: **ды́мница**) – дима́р (*р.* -ря́); 3) (*курная, изба*) ха́та без ко́мина й димаря́, курна́ ха́та.

Ды́мница – 1) *бот., см.* **Дымя́нка**; 2) *см.* **Ды́мник 2**; 3) (*коптильня*) дима́рня.

Дымнова́тый – димува́тий.

Ды́мно – ди́мно, ку́рно; наку́рено.

Ды́мный – 1) ди́мний, курни́й, димли́вий, димува́тий [Димли́вий ліхта́р. Димува́та ку́зня], (*с копотью*) чадни́й; 2) (*серо-синев. цвета*) ди́мни́й. [Мак черво́ний, пері́стий і ди́мний].

Дымови́ще (*пожарище*) – пожари́на, пожа́рище, зга́рище, димо́вище.

Дымовни́к (*печная дымовая труба*) – ко́мин, дима́р (*р.* -ря́), (*прил.* – димаре́вий, дима́рний), бо́вдур (*р.* -ра), ви́від (*р.* -воду), лю́ха. [Ві́тер гуде́ в димарі́]. *Дымовая труба на крыше* (*видимая часть*) – ко́мин, дима́р (*р.* -ря́), ви́від (*р.* -вода). [Зачорні́в ви́від на покрі́влі (Неч.-Лев.)]. *Отверстие дым. трубы, закрывающееся для удерживания теплоты* – кагла́.

Дымово́й – димови́й. [Що серед пусти́ні стовпо́м димови́м зняло́ся? (Кул.)]. **Дымова́я** *труба* – дима́р (*р.* -ря́); (*см.* **Дымовни́к**). **Дымово́е** (*стар. подать с каждого дыма, т. е. двора*) – поди́мне (*р.* -ного), поди́мщина.

Ды́моволок, *см.* **Дымволо́к.**

Дымога́рный – димови́й, димозга́рний. **-га́рная** *труба* – дима́р (*р.* -ря́). [Зда́леку ви́дко фабри́чні димарі́].

Дымо́к, -мо́чек – димо́к (*р.* -мка́), димо́чок (*р.* -чку), ди́монько (*м. р.*).

Дымоку́р – ку́рево, ку́рище, бага́ття в курені́ (в ескімо́сів і т. п.).

Дымоотво́дный, *техн.* – димовідхо́жий, диморука́вний.

Дымопрово́д (*боров*), *см.* **Дымволо́к 3.**

Дымосгора́емость, *техн.* – димоспалі́ння.

Дымохо́д – (*канал*) димохі́д (*р.* -хо́ду), (*труба*) дима́р (*р.* -ря́), (*лежачий боров*) ле́жень (*р.* -жня), лежа́к, бик, буга́й.

Ды́мчатый (*похожий цветом на дым*) – ди́мчастий, ди́мни́й. [Білодимча́сті хма́ри (М. Вовч.). Мак черво́ний, пері́стий і ди́мний]. **Ды́мчатый** *кварц* – димови́к.

Дымя́нка, ды́мница (*земляной* **дым**), *бот.* (*раст.* Fumaria officinalis) – пташи́на ру́та (ру́тка), жи́тничка, печі́ночна трава́.

Дымя́щийся – диму́чий, диму́ючий, димли́вий. [Диму́ча сірча́на кисло́та. Гора́ диму́юча (Св. П.)].

Ды́нник – 1) (*гряда с дынями*) ди́нник, ди́нище; 2) (*любитель дынь*) охочий до динь, диньолю́б; (*разводчик дынь*) ди́нник.

Ды́нный – ди́нячий, диньови́й. [Ди́няче бади́лля].

Ды́ня – ди́ня, (*маленькая*) диня́тко, (*большая*) диня́ка. *Некот. сорта* **дынь**: *бухарка* – буха́рка; *дубовка* – дубі́вка; *рубчатая* – канталу́пка; *поздняя, зимовка* – зимі́вка, зимни́ця; *простая водянка* – про́ста, (*вульг.*) дристу́ха, дрислі́вка. *Внутренность* **ды́ни** – (*фамильяр.*) жа́бур, жабури́ння, животи́ння.

Дыра́ – дірá (*мн.* ді́ри). [Ну, й соро́чка! Самі́ ді́ри]. **Дыра́**, *сквозь которую протекает вода* (*в крыше, запруде, плотине, или проеденная мышами, червями*) – прото́чина. *Сапоги в* **-рах** – діря́ві чо́боти, (*шутл.*) чо́боти з душника́ми, ч. з ві́кнами, ч. їди́ про́сять.

Дыри́стый – дірча́тий; *см.* **Дыря́вый.**

Ды́рить *что* – діря́вити, діркува́ти, дірчи́ти. **Продыри́ть** – продіря́вити. **Изды́ри́ть** – подіря́вити, подіркува́ти. *Моль* **изды́рила** *одежду* – міль подіркува́ла (подіря́вила, попроїда́ла, поїла) оде́жу.

Дыри́ться, дыре́ть – дірча́віти. [Ли́стя дірча́віє на капу́сті]. **Продыри́ться, подыри́ться** – подірча́віти [Чо́боти подірча́віли. Осе́ля подірча́віла], подіркува́тіти.
Дыри́ща – діря́ка, дірома́ха.
Ды́рка – ді́рка. **-рочка** – ді́рочка. **Ды́рища** – діря́ка, дірома́ха.
Дырobо́йный – діркува́льний, діроро́бний.
Дырова́тый – дірува́тий.
Дырча́тка – 1) (*дырявая вещь*) діря́вка; 2) (*раст.*) дірoли́стка.
Ды́рчатый, ды́ристый – дірча́(с)тий, діря́вий, дірча́вий, діркува́тий. [Діря́вий як ре́шето. Діря́ва ми́ска, що в дні повіртяні (*проверчены*) ді́ри (Звин.)].
Дыря́вить – діря́вити. **Продыря́вить** – продіря́вити, провертíти.
Дыря́вый – діря́вий [Діря́вого го́рщика не наллє́ш. Діря́ві чо́боти], дірча́(с)тий [Клу́ня дірча́ста], дірча́вий. [Дірча́ва сте́ля]. **-вая** *голова* – непам'яту́ща голова́, дірча́та (діря́ва) голова́.
Ды́хало, *анат.* – ди́хало, ди́хав[л]ка, ди́шка.
Ды́хальцо – ди́хальце (*р.* -льця).
Ды́хание – 1) (*действие дышущего*) ди́ха́ння, по́дих, ві́ддих, дух. [Причува́ється ди́хання со́нних. Дослуха́вся до ко́жного по́диху. Він затамо́вує на́віть ві́ддих, боячи́сь пода́ти знак життя́ (Коц.)]. *Тяжёлое, стеснённое* **-ние** – відса́пування. *Переводить* **-ние** – зво́дити дух (*после усталости*) відса́пувати. *Перевести* **-ние** – зве́сти дух, передихну́ти, відди́хатися, відса́пати, відсапну́ти. *Притаить* **-ние** – затаї́ти (притаї́ти) ду́ха (дух), запе́рти (затамува́ти) дух (ві́ддих), мовча́ти та й ти́хо ди́хати. *Остановить* **-ние** – спини́ти дух. *Захватывать, спирать* **-ние** – запира́ти дух, спира́ти дух (ди́ха́ння), забива́ти дух, захопля́ти дух. **Дыха́ние** *спёрло, захватило* (*безл.*) – спе́рло ду́ха (дух), спе́рло гру́ди, перехопи́ло дух, заби́ло дух, дух заби́вся, дух заня́вся. [Вона́ аж зблі́дла, дух заби́вся (Неч.-Лев.). Но́ги затруси́лися, і дух заня́вся, і сама́ ні з мі́сця (Кв.)]. *Отогревать, -греть* **-нием** *что* – відху́к[х]увати, відху́к[х]ати. [Наси́лу відху́кав собі ру́ки]; 2) (*веяние чего*) по́дих, подиха́ння, ди́хання. [По́дих но́чи. По́дих револю́ції. Ди́хання землі́, весни́]. **-ние** *жизни* – дух життя́, дух живи́й. [Поме́р – і ніхто́ вже в нього не вдмухне́ ду́ха живо́го].
Дыха́тельный – ди́хальний. **-ное** *горло, см.* **Ды́хало. -ная** *трубка* (trachea) – ди́хавка.
Дыхле́ц – я́ду́шливий, я́ду́шний.
Дыша́ть, дыха́ть – 1) ди́хати (-хаю, -хаєш *и* ди́шу, -шеш), віддиха́ти. [Ві́льно ди́хає гру́дьми. Спить і тя́жко ди́ше. Гру́дям ле́гко оддиха́ти (Крим.)]. **-ша́ть** *полною грудью* – ди́хати на по́вні гру́ди. **-ша́ть** *тяжело вслух с сопением* – са́пати [Андрі́й го́лосно са́пав (Коц.)]; (*скоро и тяжело*) дихті́ти, (*хрипло*) харча́ти [Спа́ли, харча́ли і хропли́]. *Тяжело* **-ша́ть** (*запыхавшись от жары или работы*) – ха́кати, хе́кати. [Ду́шно Рябко́ві – бач аж ха́кає, язи́к ви́солопивши (Харк. п.). Як руба́є, то хе́кає]. **-ша́ть** *ртом, чтоб согреть что-нибудь или охладить* (*дуть*) – ху́к[х]ати. [Дити́на ху́кає на гаря́че молоко́. Ху́хає собі в ру́ки]. *См.* **Дуть 2**. *Едва* **-шит** – дух ле́две зво́дить, ле́две ди́хає (ди́ше). *Огнём* **ды́шащий** – огнедиха́тий. [Драко́н огнедиха́тий (Кул.)]. **Ды[о]хну́ть** – дихну́ти, дхну́ти [Бог дхне своі́м ду́хом, то й не бу́де його́], ху́кнути (*ртом*). [Взяла́ ті́ста, ху́кнула – полеті́в го́луб]. **Отдыха́ть, отдыша́ться** – відди́хатися, відди́хати; 2) (*веять*) ди́хати, подиха́ти [Перед сві́том ди́хає холодне́нький вітре́ць (Ворон.). Все подиха́ло молодо́ю парубо́чою красо́ю (Неч.-Лев.)], (*пахнуть*) віддава́ти чим, паші́ти (пашу́, па́шеш, па́ше) [Па́хощами молодо́щів оддає́ його́ збі́рка (Єфр.). Ду́хом сіножа́ти па́ше усе́ сві́жим (Манж.)], (*нести*) т[д]хну́ти [Його́ лице́ дхну́ло ща́стям (Н.-Лев.). Ка́жете, що од ме́не дхне ви́ща поезія? (*от меня* **ды́шит** *высшей поэзией*) (Крим.)]. **Дыша́ть** *неприязнью, злобою* – важки́м (лихи́м) ду́хом, пе́клом ди́хати на ко́го. **Дыша́ть** *молодостью* – ві́яти молодо́щами, молоді́ти. [Там молоді́ють кущі́, як сві́жі дівча́та (Коц.)]. **Ды[о]хну́ть** (*повеять*) – дихну́ти, подихну́ти. [Ві́тер не дихне́. Подихну́ло сві́жим пові́трям].
Дыша́ться, *безл.* – ди́хатися. *Легко* **-шится** – ле́гко ди́хати. *Легко* **-ша́лось** – ле́гко бу́ло ди́хати.
Ды́шельный, дышлово́й – ди́шльови́й, ди́шельний.
Ды́шло – (*в конск. возу*) ди́шель (*р.* -шля), (*в воловьем в.*) вія́ (*ср. р.*; *р.* вія́; *изредка ж. р.*), (*половина по длине воловьего дышла*) віі́́на. *Воловье* **-ло** *в арбе* – а́риш, ара́ші (*р.* -шів). **-ло** *конского привода* – ви́рло. **-ло** *у ветрян. мельницы, которым её поворачивают* – жерть (*р.* -ти), жердь (*р.* -ди) (*ж. р.*), (*редко*) ди́шель. **-ло** *в плуге* – гряді́ль (*р.* -ля).
Дья́вол – дия́во[і]л, біс, чорт, чортя́ка, ді́дько, сатана́, га́спид (*ув.* гаспидя́ка), нечи́стий, нечи́ста си́ла; (*о человеке, бранно*) чортя́ка, сатана́, га́спид. [А, ти га́спиде прокля́тий]. *Какого* **-ла** (*зачем*) – яко́го га́спида. [Яко́го га́спида ти ве́штаєшся по хата́х? (Крим.)]. *К* **дья́волу** – к чо́рту, до га́спида, к лихі́й годи́ні.

Дьяволёнок – дияволення́ (*р.* -ня́ти) (*ср. р.*), бісеня́, чортеня́, дідьча́ (*р.* -ча́ти).
Дья́волов – дия́волів, бі́сів, чо́ртів, ді́дьків, га́спидів (-ова, -ове).
Дья́вольский – дия́во[і]льський, дияволе́нний (*бранно*) [Дия́вольська споку́са. Дияволе́нний си́ну!], бі́сів, чортя́чий (*чаще бранно*) [Бі́сів си́ну. Бі́сова тісно́та. Чортя́ча споку́са], га́спидський [Га́спидський си́ну! – Ви мене́ зо́всім переляка́ли ти́ми га́спидськими бума́гами (Тобіл.)], вра́жий (*ув.* враже́нний), вра́зький, вра́говий [Вра́жий (враже́нний) си́ну! Вра́зькі сині́. Вра́говий задира́ка]. **-кое** *навождение* – бі́сова мана́, дия́вільська мана́. *У нас* **-кая** *служба, работа* – в нас га́спидська слу́жба, г. пра́ця. **Дья́вольски**, *нар.* – збі́са, до чо́рта. [Ви го́рді збі́са. Збі́са щасли́вий = **дья́вольски** *счастлив.* До чо́рта бага́тий].
Дья́вольщина – 1) *соб.* – диявольня́ (*ж. р.*), чортівня́ (*ж. р.*), чортя́цтво, нечи́ста си́ла; 2) (*чортова дребедень*) чортови́ння, чортів'я́, чорзна-що, ка(т)-зна-що. [Чару́ють усякими чортови́нням. Чолові́к стоми́вся, а йому́ ще підсува́ють оце́ чортів'я́].
Дьяк – 1) *стар.* (*письмоводитель, секретарь*) – дяк, дьяк [А писалъ грамоту писарь пана старостынъ дьякъ изъ Болестрашичь, именемъ Дьячковичь (Гал. грам. 1359 р.)]. *Думный* **д.** – ду́мний дяк. *Дворцовый* **д.** – пала́тний дяк. *Митрополичий* **д.** – мітрополі́тів дяк. *Приказный* **д.** – прика́зний дяк; 2) *см.* **Дьячо́к.**
Дьяко́н, Дья́коница, Дья́конский, Дья́конство, Дья́констковать, *см.* **Диа́кон, Диа́коница** *и т. д.*
Дьячо́к, дьяк (*церк. причетн.*) – дяк, дячо́к (*ув.* дячи́ло, *соб.* дякі́вство) [Наї́хало до попа́ того́ дякі́вства та попі́вства по́вен двір]. *Жена* **дьяка́** – дячи́ха. *Ребёнок* **дьяка́** – дячена́. *Сын* **дьяка́** – дяче́нко (*прит. пр.* дяче́нків). *Дочь* **дьяка́** – дякі́вна (*прит. пр.* дякі́внин). *Звание, должность* **дьяка́** – дякі́вство, дякува́ння. *Помощник* **дьяка́** – піддя́чий (*р.* -чого). **Дьячо́к** *и учитель церк. школы* – (*устар.*) кондя́к, бакаля́р (*р.* -ра).
Дья́ческий, дья́чий – 1) дя́чий, дякі́в (*ж.* -ко́ва); 2) дякі́вський.
Дья́чество – дякі́вство, дякува́ння.
Дья́чить – дякува́ти. [А на дяка́ хо́чете ста́ти? – Проживу́ собі́ й так, не дякува́вши (М. Вовч.)].
Дьячи́ха – дячи́ха. **Дьячи́хин** – дячи́шин.
Дьячко́в – дякі́в (-о́ва, -о́ве), дячкі́в. [Дяко́ва ха́та. Дячкі́в син].
Дьяко́вский – дякі́вський. [Дякі́вська нату́ра].
Дьячко́вство (*дьячковская должность, звание, занятие*) – дякува́ння, дякі́вство.
Дю́же, дю́жо – ду́же, си́льно, мі́цно, ве́льми. *Не* **дю́же** *давеча* – не так давно́, нещо́давно́. **Дю́же** *ль могиш*? – як ма́єшся? як ся ма́єш? як живе́ш? (*зап.* жиє́ш)?
Дю́жесть – ду́жість (*р.* -жости), си́ла, міць (*р.* мо́ци), креме́зність, дебе́лість (*р.* -ости).
Дюже́ть – ду́жчати, міцні́ти, міцні́шати, у поту́гу (в си́лу) вбива́тися. **Подюже́ть** – поду́жчати, зміцні́ти, поміцні́шати, у поту́гу (в си́лу) вби́тися.
Дю́жий – ду́жий, си́льний, міцни́й, здорове́нний, кремезни́й, дебе́лий. [Ще дебе́лий дід: сам собі́ заро́бить]. **Дю́жий** *человек* – люди́на кре́мезна́, чолові́к здебе́ла. **-жий** *мороз* – кре́пкий моро́з, сильни́й м., здоро́вий м.
Дю́жина – ту́зінь (*р.* -зіня), ту́зин, двана́цятка [Тут нема́ ці́лого ту́зіня. Приві́в і діте́й, усю́ свою́ двана́цятку. Да́вні вавило́нці все рахува́ли двана́цятка́ми], двана́цятеро, двана́цять (штук).
Дю́жинный – 1) тузи́новий, тузі́нній, дванацятко́вий. [Дванацятко́ва систе́ма рахува́ння]; 2) звича́йний, щоде́нний, аби́-який. **-нный** *человек* – звича́йна люди́на, щоде́нна, рядо́ва л. *Не* **-ный** *талант*, *не* **-ный** *писатель* – не аби́-який тала́н(т), не аби́-який письме́нник.
Дюйм – цаль (*р.* -ля) (*м. р.*), па́лець (*р.* -льця).
Дюймо́вка (*доска*) – па́лі́вка, цале́ва до́шка, одноца́льна до́шка, однопальці́вка.
Дю́ймовый – цале́вий, однопальцеви́й, на оди́н па́лець.
Дю́на – дю́на, кучугу́ра, надму́ха, на́дма (Калит.), ви́дма (Тутк.). *Подвижная* **-на** – мандрівна́ дю́на.
Дю́нный – дю́новий, на́дмовий (Тутк.), надму́ханий.
Дя́гиль, *бот.* (*раст.*) – дя́гель (*р.* дя́гелю), (*полон.*) дзе́нгель, ду́дочник, ре́ва.
Дя́глица (*дедильница*), *бот.* (Aegopodium podagraria) я́глиця, я́гли (*р.* -лів).
Дя́денька – дя́дечко, дядю́сьо, (*зап.*) стри́йко, ву́йко.
Дя́дин – дя́дин. *См.* **Дя́дюшкин.**
Дя́дька – 1) (*презр. от* **дя́дя**) дядю́ра; 2) (*приставленный к надзиранию за детьми, пестун, особ. служитель в пансионах мужск. учебн. зав.*) догля́дач, дозо́рець (*р.* -рця), песту́н (*р.* -на́), ня́ньо (не́ньо), дя́дьо. [Вихо́дять се́меро царе́вичів, а з ни́ми їх ня́ньо].
Дя́дюшкин, дя́дин – дя́дьків (-кова, -кове), дя́дин, дя́дьчий (*зап.* стри́їв, ву́йків).

Дя́дюшка – дя́дько, дя́дечко (*зап.* стри́й, ву́йко, ву́єчко). *См.* **Дя́дя.**
Дя́дя – 1) (*брат отца или матери*; *муж тётки*) дя́дько, дя́дьо, (*в зап. местностях различают*: *брат матери* – вуй, ву́йко, *а брат отца* – стрий (*р.* -и́я). *Жена родного* **дя́ди** – дяди́на (*р.* -ни). [Ті́тка – то рі́дна сестра́ ма́терина або́ ба́тькова, а дяди́на – не рі́дна, ті́льки жі́нка рі́дного дя́дька]; 2) (*вежливо – всякий посторон. человек средних л.*) – дя́дько, дя́дьо (*р.* -дя).
Дя́тел (*птица*) – я́тіль (*р.* я́теля), я́тіл (*р.* я́тла) (*ум.* я́тлик, я́тличок), (*диал.*) я́кіль (*р.* я́кола, *ум.* я́кілко), (*реже*) дя́тель (*р.* -тля), клюй-де́рево, деревоклю́й, вербоклю́к, довба́ч, довба́ль, жо́вна (джо́вна), жоло́нка. *Специальнее*: **д.** *зелёный* – жо́вна зеле́на; **д.** *пёстрый* – дя́телик, жо́вна тарча́ста; **д.** *чёрный* – жо́вна чо́рна.
Дя́тельник, дятло́вник, *см.* **Дя́тлина, дя́тловина.**
Дя́тельный, дя́тловый – я́тлячий, я́т(е)лів (-лове), дя́тлів (-лова, -лове).
Дятлёнок – ятленя́ (*р.* -ня́ти) (*ср. р.*), яколеня́, дятленя́.
Дя́тло́вина, дя́тлина, дя́тельник, дятло́вник, *бот.* (*раст.*), Trifolium medium – тройня́г (*р.* -гу́); Tr. montanum – горі́шок бі́лий (Шух.), іва́сик; Tr. pratense – дя́тловина, конюши́на, троєзі́лля, трійзі́лля, іва́сик, троя́н, горі́шок черво́ний (Шух.), комани́ця, кози́не о́ко; Tr. repens – хре́стики, тройнячо́к (*р.* -чка́).
Ева́нгелие – єва́нге́лія (*р.* -лії) (*ж. р.*), єва́нгеліє (*р.* -ія) (*ср. р.*).
Еванге́лик – евангели́т, єванге́лик. **-ичка** – евангели́тка, евангели́чка. [Тепе́р повели́ся які́сь штунди́сти, шалапу́ти, евангели́ти. Вона́ євангели́тка, а євангели́тки до це́ркви не хо́дять].
Евангели́ст – євангели́ст, (*устар.*) євангели́ста (*м. р.*). [Євангели́ст Лука́].
Евангели́ческий – євангели́тський, євангелі́чний. [Євангели́тські се́кти].
Ева́нгельский – єва́нгельський. [Єва́нгельські оповіда́ння про Христа́].
Евкси́нский – евкси́нський, чорномо́рський. *Понт* **-кий** – Понт Евкси́нський, Чо́рне мо́ре.
Е́внух – 1) е́вну́х; 2) (*скопец*) е́вну́х, рі́занець (*р.* -нця), кастра́т. [Тих валаши́ли і, зроби́вши евну́хами, продава́ли в Туре́ччину за-для харе́мів (Крим.)].
Евну́шеский, евну́ший – е́вну́хів (-хова, -хове).
Евра́шка, *зоол.* (*суслик*) – (х)овра́х (*р.* -ха).
Евра́шечий – (х)оврашко́вий.
Евре́й – жид, жидови́н, (*руссизм*) євре́й, (*пренебреж.*) жидю́га, жидя́ка, (*ласкат.*) жиду́ньо, (*соб.*) жиді́вство, (*свысока*) жидова́. (*Считаем нужным резко подчеркнуть, что в украинском слове «жид» (как и в польском żyd) абсолютно нет ни тени пренебрежения, заключающегося в русском слове «жид»*).
Евре́йка – жиді́вка, (*ум.*) жиді́вочка, (*руссизм*) євре́йка.
Евре́йский – жиді́вський, євре́йський. [Бі́блія пи́сана жиді́вською мо́вою, але де́що є в ній араме́йське]. *По*-**евре́йски** – по-жиді́вському, по-жиді́вськи, по-євре́йському, по-євре́йськи.
Евре́иться – жидові́ти, *сов.* з(а)жидові́ти.
Евре́йство – жиді́вство, євре́йство.
Евре́йчик – жидо́к (*р.* -дка), (*зап.*) жи́дик; (*ребёнок*) жиденя́ (*р.* -ня́ти), жидя́ (*р.* -я́ти), (*прененебр.*) жидівча́ (*р.* -ча́ти), еврейча́ (*р.* -а́ти), еврейченя́ (*р.* -ня́ти).
Евро́па – Евро́па.
Европе́ец – европе́єць (*р.* -пе́йця). **-пе́йка** – европе́йка.
Европеиза́ция – европеїза́ція, европеїзува́ння, (*сов.*) поевропе́єння.
Европеизи́ровать, -ся – европеїзува́ти, -ся, европе́їти, -ся. [Хіба́ не украї́нська інтеліге́нція помага́ла Петро́ві І европеїзува́ти Росі́ю? (Стебн.). Він геть поевропе́ївсь].
Европе́йский – европе́йський.
Европеи́зм – европеї́зм (*р.* -му), европе́йство, европе́йськість (*р.* -кости).
Евста́хий (*имя*) – Оста́п. **Евста́хиева** *труба* – евста́хіїв кана́л, евста́хієва ру́лька.
Евхаристи́ческий – євхаристи́чний.
Евхари́стия – євхари́стія, прича́стя.
Ега́-ба́ба, *см.* **Яга́-ба́ба.**
Егда́*, ц. сл., см.* **Когда́; егда́ б,** *см.* **Е́сли бы.**
Еге́й, *бот.* – осо́ка́.
Егерме́йстер – єгерма́йстер (*р.* -тра), мисли́вський ватáжок (*р.* -жка). **-стерский** – єгерма́йстерський.
Е́герский – 1) лове́цький, мисли́вський, стріле́цький; 2) е́герський.
Е́герь – 1) (*охотник*) лове́ць (*р.* ловця́), мисли́вець (*р.* -вця), стріле́ць (*р.* -льця́); 2) (*воен.*) е́гер (*р.* -ря).

Еги́пет – Єги́пет (*р.* Єги́пту).
Еги́петский – єги́петський, (*стар.*) єги́пський.
Египтоло́г – єгипто́лог, єгиптозна́вець (*р.* -вця).
Египтоло́гия – єгиптоло́гія, єгиптозна́вство.
Еги́птя́нин – єгиптя́нин. **-нка** – єгиптя́нка.
Еги́ра – ги́джра, вте́ча (*р.* -чі).
Егова́, Иегова́ – Єгова́, Ягве́.
Егоза́ – дзи́ґа (*общ.*), верту́н, верту́ха (*ж. р.*), верті́льниця; (*о шаловл. ребёнке*) жиру́н, пусту́н (*ум.* пусту́нчик), брику́н (*ум.* брикуне́ць (*р.* -нця́), ко́котень (*р.* -тня); (*шалунья, резвушка*) жиру́ха, пусту́ха, брику́ха.
Егози́ть – (*резвиться*) пустува́ти, жирува́ти; (*суетиться*) метуши́тися; (*вертеться*) верті́тися, крути́тися; (*вертеться, не сидеть спокойно на одном месте*) со́ватися, верті́тися, крути́тися. **-зи́ть** *перед кем и около кого* (*угодничать, заискивать*) – надско́кувати ко́ло ко́го, запобіга́ти перед ким, підле́щуватися до ко́го; (*ухаживать за кем*) упада́ти ко́ло ко́го.
Егозли́вый – (*резвый*) пустов[т]ли́вий, (*суетливый*) метушли́вий, (*непоседа*) непосидю́щий. (*Срвн.* **Егоза́**).
Еда́ – ї́жа (*р.* ї́жі), їда́, *а специальнее*: 1) (*действие*) їді́ння, (*зап.*) ї́дження, з'ї́жа (*р.* з'ї́жі); 2) (*яство, пища*) ї́стиво, стра́ва, пожи́ва, потра́ва, харч (*р.* -чи *и* -чу) (*ж. и м. р.*), (*зап.*) ї́дло. [Хліб та вода́ то коза́цька їда́. У нас вели́ка з'ї́жа, бо аж ві́сім ротів. Посвяти́в піп паски́ та и́нше ї́стиво. Він на́шого їді́ння не ї́стиме. Перебі́рливий на ї́дло]; (*приём пищи*) пої́дка, попої́жка. [Тре́ба пи́ти ліка́рство до пої́дки (до попої́жки). У нас хлі́ба на одну́ пої́дку бу́де]. *Постоянный позыв к* **еде́** (*т. н.* **«еду́н»**) – їстіве́ць (*р.* -тівця́), нена́сит, нена́жир. [Нена́жир напа́в (Ним.)]. *Достаточно* **еды́**, *сытно* – до́їжно (Ном.).
Еда́льцы (*хватки и роговые челюсти насекомых, жала*) – кліщі́ (*тв. п.* кліщи́ма), їда́льця (*р.* -лець).
Еда́ть – їда́ти. [Як я молодо́ю бува́ла, по со́рок варе́ників їда́ла (Ном.)]. *См.* **Есть.**
Едва́, *нар.* – 1) *о времени* (*как только, только что*) – ле́две [-і, -о, -и], зале́две. [Ле́две ми ввійшли́, він поча́в смія́тися (М. Вовч.)]. **Едва́** *лишь* (*коль скоро*) – ті́льки-но, ті́льки-що, ско́ро, ско́ро-но. [Ско́ро заблаговістя́ть до це́ркви, Явдо́ха за́раз у се́бе в ха́ті лямпа́дку засві́тить (Кониськ.)]; 2) (*ограничивает понятие, выражен. глаголом, прилагат. и т. д.*): а) **едва́** (*почти не, почти что не, чуть, только-только, еле-еле*) – ле́две (-і, -о), зале́две, ле́дь-що. [Ле́две мрі́ється. Ле́две чутно́. Зале́дві пам'ята́ю. Ле́дь-що ви́брався живи́й на бе́рег (Л. Укр.)]. **Едва́-едва́** – ле́две-ле́две, ті́льки-ті́льки, ті́льки-що, тіль-тіль що, (*с прохладцей*) ле́льом-поле́льом (Франко), ле́лю-поле́лю. [Мі́сяць ті́льки-ті́льки мрі́є (Боров.). Тіль-тіль що пам'ята́ю се. Ті́льки-що жива́]. **Едва́** *не* (*чуть не, почти*) – ле́две не, ледь не, ма́ло не, тро́хи не, ма́ло що не, тро́хи що не, замали́м не (Коц.), як не, тіль не. [Ле́две я не збожеволі́в. Ледь не скона́ла тоді́ за тобо́ю (Л. Укр.). Зігну́всь ма́ло не до землі́. Тро́хи не пла́кав. Смію́ся як не лу́сну. Тіль не впав]. **Едва́-едва́** *не* – ле́две-ле́две не, тро́хи-тро́хи не, ма́ло-ма́ло не, тіль-тіль не; б) **едва́** (*с трудом, насилу, еле, еле-еле*) – ле́две, зале́две, наси́лу, вси́лу, через си́лу, від си́ли. [Ле́две но́ги доволі́к. Наси́лу встига́ли йти за не́ю (Неч.-Лев.). Кінь вси́лу йде. Через си́лу но́ги волоче́ (Квітка)]. **Едва́-едва́** (*с трудом, с трудом*) – ле́две-ле́две, ледь-не-ледь, ле́две-не-ле́две, си́лу-в-си́лу, вси́лу-вси́лу, наси́лу-си́лу, на превели́ку си́лу, туж-туж. [Нездýжає Катери́на, ле́две-ле́две ди́ше (Шевч.). Ле́дво-не-ле́дво додо́му дійшо́в (Кам. п.). Таки́й мішо́к важки́й, що вси́лу-си́лу підні́с (Київщ.). Наси́лу-си́лу ми ви́билися на го́ру. На пле́чах оде́жа туж-туж де́ржи́ться (Квітка)]; 3) **едва** *ли*, **едва́** (*выраж. сомнение*: *вряд ли*) – ле́две чи, (*реже*) ле́две, навря́д чи, навря́д, троха́ лиш, троха́ лише́нь, троха́ чи, зале́две, навда́к, навда́ку, навдаку́ чи. [Ле́две чи бу́де що з цьо́го. Сього́дні ле́дві при́йде, бо свя́то (Кам. п.). Навря́д чи й соки́ра врубає той лід. Чи по знаку́ кому́ сей Оглав білоха́тий? Троха́ лиш (Шевч.). Навдаку́ мо́жна туди́ доско́чити (Грінч.)]. **Едва́** *ли не* (*чуть ли не, почти*) – ле́две не, ма́ло не, чи не, тро́хи чи не, ма́буть чи не. [Кулішів рома́н «Чо́рна Ра́да» і до́сі лиша́ється у нас ма́ло не єди́ним істори́чним рома́ном. Істори́чна белетри́стика у нас чи не найсла́бше розо́ране по́ле в письме́нстві (Єфр.). Бала́чка була́ тро́хи чи не оста́нньою (Крим.)].
Еде́ние – їді́ння, (*зап.*) ї́дження, їда́, ї́жа (*р.* -жі).
Е́денный – ї́джений.
Еде́м – еде́м (*р.* -му), рай (*р.* ра́ю).
Еде́мский – еде́мський, ра́йський.
Еди́н, *см.* **Еди́ный.**
Едине́ние – єдна́ння, поєдна́ння, з'єдна́ння, о́дність, є́дність (*р.* -ности), злу́ка. [Товари́ське

єдна́ння. Поєдна́ння інтеліге́нції з наро́дом (Грінч.)]. *В* **-нии** *сила* – в єдна́нні (в о́дності) си́ла.
Едини́тельный, едини́тный – єдна́льний, з'єдна́льний, злучни́й, сполучни́й.
Едини́ть – єдна́ти кого́, з'є́днувати. [Єдна́й, ба́тьку, Украї́ну (Кул.)].
Едини́ться – 1) (*соединяться*) єдна́тися з ким, злуча́тися з ким; 2) (*обособляться, замыкаться в себе*) самоти́тися, держа́тися самото́ю.
Едини́ца – одини́ця, є[ї]дини́ця. [Не всі так ро́блять, а тільки одини́ці. Учи́тель поста́вив усім о[є,ї]дини́ці]. **Едини́ца** *измерения* – мірни́ча одини́ця.
Едини́чность – одини́чність (*р.* -ности), одино́кість (*р.* -кости), (*о мног.*) поодино́кість. [Іде́я про одино́кість бо́га (Павлик). Поодино́кість таки́х фа́ктів].
Едини́чный – одини́чний, одино́кий, (*о мног.*) поодино́кий. [Він не зміг поодино́кі (*отдельные*) фа́кти звяза́ти в ці́лу карти́ну життя́ (Єфр.)]. **-но** – одино́ко, поодино́ко.
Единобо́жие – однобо́жність (*р.* -ности), ві́ра в одно́го бо́га.
Единобо́жный – однобо́жний.
Единобо́рец – єдинобо́рець (*р.* -бо́рця), боре́ць сам-на-са́м, перебі́єць (*р.* -бі́йця).
Единобо́рство – єдинобо́рство, бій (боротьба́) сам-на-са́м; (*турнир*) герць, ге́рець (*р.* -ця). *Вызывать на* **-во** – виклика́ти кого́ на ге́р(е)ць (щоб би́тися сам-на-са́м).
Единобо́рствовать – би́тися сам-на-са́м.
Единобра́чие – (*вообще*) одношлю́бність (*р.* -ности), одношлю́б'я; (*о мужч.*) одноже́нність (*р.* -ности), одноже́нство; (*о женщ.*) одному́жність (*р.* -ности).
Единобра́чный – (*вообще*) одношлю́бний; (*о мужч.*) одноже́нний; (*о женщ.*) одному́жній.
Едине́рец – 1) одновірець (*р.* -рця); 2) (*бывш. раскольники, воссоедин. с прав. церк.*) – одновірці.
Единове́рка – одновірка, одновірниця.
Единове́рие – одновірство.
Единове́рный – одновірний, одно́ї ві́ри. **-но** – одновірно, одно́ю ві́рою.
Единове́рческий (*прл. от* **Единове́рец 2**) одновірський.
Единове́рчество (*единоверческая церковь*) – одновірство, одновірці.
Единовла́стие – одновла́дство, єди́на вла́да, самовла́да, самовла́дство.
Единовласти́тель – єди́ний воло́да́р (*р.* -ря́), єдиновла́сник, одновла́дець, самовла́дець (*р.* -дця).
Единовла́стный – єдиновла́дний, одновла́дний, самовла́дний.
Единовре́менно (*в одно и то же время*) – 1) одноча́сно; 2) (*один раз*) одноразо́во.
Единовре́менный – 1) одноча́сний. [Одноча́сні поді́ї]; 2) (*однократный*) одноразо́вий. **-нное** *пособие* – одноразо́ва допомо́га. **-нная** *награда* – одноразо́ва нагоро́да.
Единогла́вый – 1) одноголо́вий. [Герб з одноголо́вим орло́м]; 2) (*о зданиях*) однoба́нний (*однокупольный*).
Единогла́сие, -гласность – 1) одноголо́сність (*р.* -ности) [Його́ о́брано на го́лову одноголо́сно. Ця одноголо́сність свідчить, що йому́ ві́рять], односта́йність; *см. ещё* **Единоду́шие**; 2) (*согласие в голосах и звуках*) суголо́сся, суголо́сність (*р.* -ности).
Единогла́сно – одноголо́сно, в оди́н го́лос, односта́йно. [Зага́льні збо́ри ви́брали його́ в оди́н го́лос (Павлик). Ми, соціялі́сти, відки́нули односта́йно нові́ креди́ти (Грінч.)].
Единогла́сный – 1) одноголо́сний. **-ное** *решение, избрание* – одноголо́сне ви́рішення, одноголо́сне обра́ння; 2) *см.* **Единоду́шный.**
Единодержа́вие – єдинодержа́вність (*р.* -ности), одновла́дство, самодержа́вство, самовла́дство.
Единодержа́вный – єдинодержа́вний, однодержа́вний, самовла́дний, одновла́дний.
Единоде́ржец, -державец – єдинодержа́вець (*р.* -вця), одноде́ржець, самовла́дець (*р.* -дця), самоде́ржець (*р.* -жця).
Единоде́ржица – єдинодержа́виця, однодержа́виця, самовла́дниця.
Единоду́шие – одноду́шність, оди́н дух, односта́йність, односе́рдність (*р.* -ности), односе́рдя (*ср. р.*). [Він жінки ніко́ли не б'є, бо в його́ з не́ю оди́н дух (Звин.)]; є́дність, єдна́ння.
Единоду́шно – одноду́шно, в одну́ ду́шу, односта́йно[е], односе́рдно[е], односе́рдо, як одно́ се́рце. [Відповіда́ли в одну́ ду́шу].
Единоду́шный – одноду́шний, односта́йний, односе́рд(н)ий.
Еди́ножды – оди́н раз; *см.* **Одна́жды.**
Единоже́нец – одноже́нець (*р.* -нця).
Единоже́нство – одноже́нство, одноже́нність (*р.* -ности).
Единозву́чие – однозву́чність, одногу́чність.
Единозву́чный – однозву́чний, одногу́чний. **-но** – однозву́чно, одногу́чно.

Единозе́мец – земля́к, краяни́н (*гал.*). **-мка** – земля́чка, края́нка.
Единозе́мство – земля́цтво.
Единокро́вие – однокро́вність (*р.* -ности).
Единокро́вный – однокро́вний, однокро́вник, однокро́вець (*р.* -рівця).
Единоле́тний – однолітній. *См. ещё* **Одноле́ток.**
Единоли́чный – одноособо́вий, одноособи́стий. **-но** – одноособо́во, одноособи́сто.
Единома́терний – одномá́тірний.
Единомы́сленный – одноду́мний, одноду́мець (*р.* -мця).
Единомы́слие – одноду́мність, одноду́мство. [Немá одностáйности, одноду́мности в громáді].
Единомы́шленник – одноду́мець (*р.* -мця), одноду́мник. **-нница** – одноду́мниця, одноду́мка.
Единомы́шленный – одноду́мний, суголо́сний. **-нно** – одноду́мно, в однó. *См.* **Единоду́шно.**
Единонача́льный – єдиноначá́льний; *срвн.* **Единовла́стный.**
Единонача́льник – єдиноначá́льник; *срвн.* **Единоде́ржец.**
Единонача́лие – єдиноначá́льність (*р.* -ности); *срвн.* **Единовла́стие.**
Единоно́гий – одноно́гий.
Единообра́зие, -образность – одностáйність, одноманíтність (*р.* -ности), (*монолитность*) одноли́тість (*р.* -тости).
Единообра́зный – одностáйний, одноманíтний, (*монолитный*) одноли́тий. **-но** – одностáйно, одноманíтно.
Единопле́ме́нник – одноплемé́нець (*р.* -мíнця), одномо́вець. [Не слу́хає бáтько моє́ї мо́ви, – затo менé і по смéрті, мо́же, послу́хають штирнáцять мільйо́нів моїх одномо́вців (Руд.)].
Единопле́ме́нный – одноплемíнний, одномо́вний.
Единоро́г – одноріг (*р.* -ро́га), одноро́жець (*р.* -ріжця).
Единоро́дный (*о сыне*) – є[о]динáк, о[є]динé́ць (*р.* -нця́). **-ная** *дочь* – є[о]динá́чка (*реже* одино́чка), єдини́ця.
Единосу́щность – одноісто́тність, (*церк.*) єдиносу́щність (*р.* -ности).
Единосу́щный – одноісто́тний, (*церк.*) єдиносу́щний. **-но** – одноісто́тно, єдиносу́щно.
Единоутро́бный – єдиномá́терній [Єдиномá́терній брат], єдиноутро́бний.
Единоязы́чный – одномо́вний, одномо́вець (*р.* -мо́вця).
Еди́нственно – єди́но, одино́ко (Фран.). **-нно** *потому* (*от того*), *что…* – єди́но тому́ (через те, з-за то́го) що…
Еди́нственность – єди́ність (*р.* -ности), одино́кість (*р.* -кости).
Еди́нственный – єди́ний, одино́кий, однíсінький, одни́м-оди́н. [Дру́же мій єди́ний. З одино́кої на ціле татáрське селó кав'я́рні ду́же до́бре булó ви́дко мо́ре (Коц.). Вонá булá одни́м-однá дочкá у бáтька (Кв.)]. **-ное** *число, грам.* – одниná. [Тре́тя осо́ба одни́ни]. **-ный** *в своём роде* – свогó ро́ду єди́ний, єди́ний серéд свогó ро́ду. **-ный** *сын* – є[о]динáк, о[є]динé́ць (*р.* -нця́). **-ная** *дочь* – є[о]динá́чка, одино́чка, єдини́ця.
Еди́нство – о́дність, є́дність (*р.* о́[є́]дности), єди́ність (Куліш), однóта (*гал.*); (*общность*) спíльність. [Націонáльна о́дність (єди́ність). Спíльність інтерé́сів]. **Еди́нство** *власти* – о́дність влáди. **-во** *впечатления* – о́дність врáжіння. **-во** *времени, места и действия* – о́дність чáсу́, мíсця та дії. *Система* **-ва** *кассы* – системá єди́ної кáси.
Еди́ный – єди́ний, оди́н тíльки. [Єди́на, неподíльна Украї́на]. *По* **еди́ной** – по о́дній, по чáрці. *Во* **еди́но** – до-ку́пи. *Слиться во* **еди́но** – злúтися до-ку́пи. *На***едине́** – на самотí, самото́ю; (*с другим*) сам-на-сáм, в дві пáри очé́й.
Е́дкий – 1) (*о кислотах, красках, запахах и т. п.*) ї́дки́й [Ї́дки́й дим], міцни́й, гризу́чий [Вáпна (*известь*) гризу́ча,— пáльці погри́зла (Звин.)], го́стрий, (*провинц.*) ядé́сний [Ядé́сний тютю́н (Липов. п.)], (*о щелоке*) ї́дки́й; 2) (*язвительный*) ї́дки́й, кусли́вий, ущи́пливий, гризьки́й, колю́чий [Ї́дкі словá. Ущи́пливий до́теп. Гризькé сло́во. Колю́ча сати́ра], дошку́льни́й, щипу́чий [Щипу́чий сміх], шпульки́й [Шпулькé сло́во (Кон.)], ускíпливий (Л. Укр.), (*чувствит.*) доткли́вий.
Е́дко – 1) ї́дко, го́стро; 2) ї́дко, кусли́во, ущи́пливо, гри́зько, дошку́льно, з'ї́дливо, доткли́во.
Едкова́тый – ї́дкувáтий, гризькувáтий, гострé́нький.
Едкомле́чник (Euphoroia) – молочáй, молочá́к.
Е́дкость – 1) (*о кислотах, красках и т. п.*) – ї́дкість (*р.* -кости), го́стрість (*р.* -рости), гризу́чість (*р.* -чости); 2) (*язвительность*) ї́дкість, ущи́пливість, кусли́вість, дошку́льність [Багáто сатири́чної кусли́вости (Крим.)], ї́дкé сло́во, кусли́ве сло́во, ущи́пливий жарт, (*преимущ. в рифму*) шпигá́чка.

Едови́тый (*о сене*) – їдо́мий, (*провинц.*) їдки́й. [Зеле́на соло́ма їдкі́ша скоти́ні].
Едо́вый, е́жевый, *см.* **Едо́мый.**
Едо́к – їде́ць (*р.* їдця́), їда́к [У ме́не п’я́теро їдакі́в], (*шутл.*) їду́ха (*общ. р.*).
Едо́мый, едо́бный (*с’едомый, с’едобный*) – їсто[і]вни́й, їдо́мий, (*провинц.*) їдки́й, їди́мий (Рудч. II, 157), їдни́й. [Жінки́ всьо́го їстівно́го назно́сили. Щоб соло́ма їдомі́ша була́ скоти́ні, він не ду́же вимоло́чує зе́рно (Грінч.)].
Едрёный, *см.* **Ядрёный.**
Еду́н – 1) їда́ч, теребі́й (*р.* -ія́), їду́ха (*общ.*), ненаже́ра (*общ. р.*), проже́ра (*общ. р.*), ненаї́да (*общ. р.*). [Недо́їдки сві́дчили, що тут були́ лю́ди, та ще й до́брі теребії́ (Свидн.). Хіба́ тако́го проже́ру нагоду́єш?]; 2) (*постоянный позыв к еде*) їстіве́ць (*р.* -вця́), нена́жир, нена́сит. [Нена́жир напа́в].
Еду́нья – їда́чка, їду́ха, (*общ. р.*), ненаже́ра (*общ. р.*), проже́ра (*общ. р.*), ненаї́да (*общ. р.*). [Мала́ ді́вчина, а їда́чка до́бра].
Еду́чий – їдки́й. **-честь** – ї́дкість (*р.* ї́дкости). **Еду́чий, е́дкий** *или адский камень* – пеке́льний ка́мінь, ля́піс (*р.* -су).
Ёж, *зоол.* – їжа́к (*ум.* їжачо́к, *р.* -чка́; *увел.* їжачи́ще), (*провинц.*) їжу́к; (*самец*) їжачи́ч, (*самка*) їжачи́ха. [На воно́ їжачи́ч, чи їжачи́ха?]; (*детёныш*) їжаченя́ (*р.* -ня́ти), їжаченя́тко. **Ёж** *морской* – їжине́ць (*р.* -нця́). **Ёж** *рыба* – двозу́бка, їжори́бка.
Ежа́, *бот.*, Dactylis glomerata – мітли́ця, йожа́, южа́, вівсю́к, пирі́йка.
Е́же (*каждый, при словах выражающих понятие о времени*) – що. [Що-дня́, що-день, щоде́нний, що-ро́ку].
Ежева́тый – їжакува́тий.
Ежё[о́]вик, *бот.* (гриб) – їжове́ць, кільча́к-їжове́ць (*р.* -вця́).
Ежеви́ка – ожи́на.
Ежеви́ковка (*ежевичная наливка*) – ожи́нівка.
Ежё[о́]вина – 1) їжако́ве (їжа́че) гніздо́; 2) (*ежевое мясо, сало*) їжако́ве (їжа́че) м’я́со, са́ло, їжа́тина; 3) їжако́ва (їжа́ча) шку́ра, їжачи́на.
Ежеви́чник – ожи́нник.
Ежеви́чный – ожи́новий, (*реже*) ожи́нний. [Кві́точко моя́ ожи́новая! Ожи́нні я́годи].
Ежевре́менный – повсякча́сний. **-но** – повсякча́с, повсякча́сно.
Ежего́дник – щорі́чник, (*чаще*) рі́чник.
Ежего́дно – що-ро́ку, щорі́чно, рік від ро́ку.
Ежего́дность – щорі́чність (*р.* -ности).
Ежего́дный – щорі́чний; (*годичный*) річни́й. [Щорі́чне звідо́млення Акаде́мії].
Ежеголо́вка, ежеголо́вник, *бот.*, Sparganium – їжа́ча голі́вка.
Ежедённый, *см.* **Ежедне́вный.**
Ежедне́вник (*издание, выходящее ежедневно*) – щоде́нник.
Ежедне́вно – що-дня, що-день, щоде́нно, день-у-день, повсякде́нь, повсякде́нно, повсіде́нь (М. Вовч.), що в бо́га день, як день бо́жий. [Поча́в що в бо́га день коло вікна́ ходи́ти (Квітка)].
Ежедне́вность – щоде́нність (*р.* -ности), повсякде́нність (*р.* -ности). *Срвн.* **Бу́дни 2.**
Ежедне́вный – щоде́нний, повсякде́нний. [Щоде́нні кло́поти].
Е́жели, *см.* **Е́сли.**
Ежемгнове́нный – щомоменто́вий, кожномоме́нтний.
Ежеме́сячник – мі́сячник, щомі́сячник. [Мі́сячник «Черво́ний Шлях»].
Ежеме́сячно – що-мі́сяця, щомі́сячно.
Ежеме́сячный – щомі́сячний, щомісяце́вий.
Ежемину́тно – що-хвили́ни, ко́жної хвили́ни, раз-у-ра́з, ра́з-по(з)-ра́з.
Ежемину́тный – щохвили́нний.
Еженеде́льник – тижне́ви́к. [Полта́вський тижне́ви́к «Рі́дний край»].
Еженеде́льно – що-ти́жня, тижне́во; (*каждое воскресение*) що-неді́лі.
Еженеде́льный – щотижне́вий, тиже́нний (Квітка). **-ное** *издание* – тижневи́к.
Ежено́чно – що-но́чи, що-ніч, повсякні́чно, ніч-крізь-ніч.
Ежено́чный – щоні́чний, повсякні́чний.
Ежесеку́ндно – що-мить, що-ме́нту.
Ежесеку́ндный – кожномоме́нтний, що-моменто́вий.
Ежеча́сно – 1) (*каждый час*) що-годи́ни; 2) (*постоянно*) щоча́сно, повсякча́с, час на ча́с, що-раз.
Ежеча́сный – 1) щогоди́нний; 2) (*постоянный*) щоча́сний. [Той хва́литься, яку́ щоде́нну, щогоди́нну му́ку терпи́ть (М. Вовч.). Ду́моньки щоча́сні мої́ (Грінч.)].

Ёжик – їжачо́к (*р.* -чка́).
Ёжить – 1) (*корчить*) ко́рчити; 2) (*о глазах*) щу́лити, жму́рити, мру́жити (о́чі *и* очи́ма).
Ёжиться – ї́житися, щу́литися, ку́литися, не́мжитися, зніти́тися (*сов.*). [Щу́лився в за́кутку. Ку́лилася, тремті́ла од до́тику холо́дного пові́тря (Коц.). Не́мжаться баби́, що хо́лодно в ха́ті].
Ежо́в *глаз, см.* **Яру́шка.**
Ежо́вина, *см.* **Ежёвина.**
Ежо́вник, *бот.*, Echinops sphaerocephalus – їжни́к-голова́тець (Верхр.).
Ежо́вый – їжако́вий, їжа́чий, їжакі́в (-ко́ва, -ко́ве). [Ї́жако́ве са́ло]. *Взять в* **-вые** *рукавицы* – узя́ти в шо́ри, загнузда́ти в шо́ри, узя́ти в лабе́ти, в тісні́ ру́ки. *Держать в* **-вых** *рукавицах* – трима́ти в шо́рах. **Ежо́вая** *трава* (Echium) – сине́ць (*р.* -нця́), синя́к, шари́ло, ра́нник, громови́к, за́ячі бурачки́.
Езд – їзд, переї́зд. [Сюдо́ю нема́ переї́зду].
Езда́ – ї́хання [Дві годи́ни ї́хання], їзда́, (*постоянная*) їздня́, (*частая*) ї́зджения, їзді́ння, (*время* **езды́**) – їхави́ця. [На шляху́ боло́та нема́є, бо їзді́ння вели́ке: притопта́ли]. **Езда́** *на волах* – волові́з (*р.* -во́зу).
Езда́ва – непоси́да, шве́ндя.
Е́здить – ї́здити (ї́жджу, ї́здиш), поїжджа́ти. [На ко́нику поїжджа́є]. **-ся** (*безл.*) – ї́здитися, ї́хатися. [Ї́здилося тим шля́хом. Чи до́бре вам ї́здилося?].
Ездово́й, езжа́лый – 1) ї́жджий, в'[у]ї́жджений [В'ї́жджена доро́га], колісни́й. [Колісно́го шляху́ там нема́, хіба для які́ї тача́нки]; (*о лошади*) ї́жджений, в'ї́жджений, ви́їжджений, об'ї́жджений, їжджа́лий. **Езжа́лый** *человек* – бува́лий в доро́зі; 2) (*верховой рассыльный*) гоне́ць (*р.* гінця́), верхіве́ць (*р.* -хівця́), верхови́й (*р.* -во́го).
Ездо́к – 1) їзде́ць (*р.* їздця́) [Сюди́ я бі́льше не їзде́ць], їзда́к, їзду́н; 2) подоро́жній, проїжджа́чий. [Та прохо́жих, проїжджа́чих у двір заклика́є (Шевч.)].
Ездоко́в – їздці́в (-це́ва, -це́ве), їзде́цький.
Езжа́лый, *см.* **Ездово́й.**
Езжа́ть – ї́здити (ї́жджу, ї́здиш).
Езже́ние – ї́жджения, їзді́ння.
Е́зженый – ї́жджений. [Ї́жджені ко́ні. Ї́жджена бри́чка (*экипаж*)].
Езуи́т – єзуї́т; *см.* **Иезуи́т.**
Ей, *нар.* – так, пра́вда, спра́вді, (*зап.*) так єсть. **Ей-ей** – да́лебі, спра́вді так, да́лебі що так, таки́-так, (*провинц.*) їй-пра́во. **Ей**-*же*-**ей** – спра́вді-ж. **Ей** *богу* – їй-бо́гу, є́й-бо́гу, їй-бо́, бігме́, да́лебі, прися́й-бо́гу.
Ёкание – тьо́хкання.
Ёкать, ёкнуть *и* **ёкну́ть** – 1) (*трепетать, дрогнуть, о сердце*) тьо́хкати, тьо́хнути, йо́йкнути. [Се́рце так і тьо́хка. Се́рце тьо́хнуло і заме́рло. Тьо́хнуло в се́рці. Йо́йкнуло всере́дині з несподі́ванки (Коц.)]; 2) (*безлично о звуке*) ке́вкнути. [Як махну́в під бік, то стара́ й зу́би стя́ла, лиш ке́вкнуло (Свидн.)].
Екза́рх – екза́рх. **-ха́т** – екзарха́т (*р.* -ту).
Еккли[е]зиа́рх – еклісія́рх (*р.* -ха).
Еккли[е]зиа́ст – еклісія́ст (*р.* -ту).
Ектения́ – ектенія́. [Дия́кін виголо́шує (вичи́тує) вели́ку ектенію́].
Е́ле, *см.* **Едва́ 2** (а *и* б).
Е́левый, *см.* **Ело́вый.**
Еле́й – олі́й (*р.* олі́ю) [Злива́є вино́ і олі́й на вого́нь (Л. Укр.)], оли́ва, (*возвыш.*) єле́й (*р.* -е́ю). [Єле́й поті́к у че́рево черне́че (Шевч.)]; (*в церковн. обряд.*) ми́ро, ма́сло. [Ма́слом собо́руватися].
Еле́йность – 1) звору́шливість, ласка́вість (*р.* -вости); 2) (*напускная мягкость*) ма́сність, єле́йність, єлейкува́тість.
Еле́йный – 1) олі́йний, оли́вний; 2) (*обычно о напускной мягкости*) масни́й, єле́йний, єлейкува́тий. [Масні́ слова́. Масно́ї бе́сіди чолові́к (Ном.)]. *См. ещё* **Сла́дкий.**
Еле́нец, (*жук* Lucanus cervus) – олено́к (*р.* -нка́).
Еле́нь, *цкрсл., см.* **Оле́нь.**
Елеопома́зание – мирува́ння.
Елеопома́зывать, -ся – мирува́ти, -ся, *сов.* помирува́ти, -ся.
Елеоро́дный *или* **елеотво́рный** (*газ*), *хим., см.* **Углеро́дистый.**
Елеосвяща́ть, -ся – соборува́ти кого́, -ся (*сов.*, відсоборува́ти кого́), ма́слом собо́рувати, -ся, маслува́ти кого́, -ся, маслосвяти́ти кого́, -ся. [Учо́ра його́ маслосвяти́ли].
Елеосвяще́ние – маслосвя́ття, маслоовя́тиє, собо́рування. *Совершать над кем таинство*

-ния, *см.* **Елеосвящáть.**
Елéц (*рыба из породы мелких карпов*) – ялéць, йолéць (*р.* йольця́), кали́нка.
Ели́ко – 1) скíльки, наскíльки; 2) (*что*) що. *С* **ели́ко**-*возможной быстротою*, *с* **ели́ко**-*возможной силою* – як-найшви́дше, як-найду́жче, що-найшви́дше, що-найду́жче.
Ёлка – яли́на, яли́ця. *Рождественская* **-ка** – яли́нка, гі[и]льцé, різдвянé гі[и]льцé.
Еллáда – Геллáда, Грéччина.
Éллин, -ка – грек, греки́ня, гéллен, -ка, (*церк.*) éллін, éллінка. [У нас немá ані éлліна, ані ски́та].
Еллинизáция – гелленізáція, еллінізáція, гелленізувáння, еллінізувáння, запровáдження старогрéцької культу́ри.
Еллини́зм – геллені́зм, еллíнізм (*р.* -му) [Дрóйзенова «Істóрія геллені́зму»], вплив старогрéцької культу́ри.
Еллинизи́ровать – гелленізувáти, еллінізувáти, обертáти в гéллена (éлліна).
Еллинисти́ческий – гелленісти́чний, елліністи́чний.
Éллинский – грéцький, гéлленський, éллінський.
Елóвый – яли́нóвий, ялицéвий, ялóвий. [Ялóві дрóва]. **Елóвый** *лесок* – ялинни́к.
Елóзить – 1) (*ползать*) лáзити (-жу, -зиш) [Лáзять дíти у зáпічку], (*пресмыкаться*) плазувáти; 2) (*неспокойно сидеть*) сóватися, вертíтися; *срвн.* **Егози́ть**; 3) (*пачкать*) ялóзити (*чем-н. жирным*).
Ёлочка – яли́нка, яли́нонька, яли́чка.
Ёлочный – 1) *см.* **Елóвый**; 2) яли́нкóвий, ги́льцевий. [Яли́нкóві прикрáси = **ёлочные** *украшения*].
Ель – яли́на (*ум.* яли́нка, яли́нонька) яли́ця. (*В Карпатах*) *молодая* **ель** – гетíнка. *Старая, толстая* **ель** – бáхта (Метл.), бáшта (Шух.). **Ель** *годная для тёса, гонта* – ґонтя́рка (Вх.), ґонтяни́ця (Вх.).
Éльник – 1) (*еловый лес*) ялинни́к; 2) (*еловые ветви*) яли́на. [Прибрáли хáту яли́ною].
Éльничек – ялинничóк (*р.* -чкá).
Емéц (*взяточник*) – хабáрник.
Емки́ – 1) (*ухват*) рогáч; 2) (*рогатые челюсти насекомых, особ. жуков*) хвáтки, клíщі; 3) (*угольные щипцы*) клíщі (*р.* -щів).
Ёмкий – місткúй, вбиру́щий [Невели́кий кóшик, але вбиру́щий], уклáди́стий [Віз уклади́стий], наси́пчастий.
Ёмкость – міс́ткість (*р.* -кости), наси́пчастість (*р.* -тости).
Емóк – 1) ручáйка. [Ручáйка конопéль; як беру́ться дві ручáйки – гóрстка]; 2) (*ухват*) рогáч.
Éмство, *стар., см.* **Пору́ка.**
Емствовáть (*брать на поруки*), *стар., см.* **Пору́ка, Ручáться.**
Емурáнка, -нчик, *зоол.* – юмрáн (*татар.*), ховрáх, су́сол (*р.* -сла).
Емь – 1) подáток, (*взятка*) хабáр (*р.* -ря́); 2) **éмь, ёмы** (*когти ловчей птицы*) – пáзур, кíготь (*мн.* кíгті), дрáнець (*р.* -нця).
Ендовá – кондíйка, джбан, яндовá, яндилá. [Припáв ци́ган до масля́нки, яндилу́ кінчáє, аж тут кумá варéники з пéчи висувáє (Руд.)].
Енóт, *зоол.* – янóт, ведмíдь-полоску́н. **-товый** – янóтовий.
Е[э]пáкта, *астр.* – епáкта.
Епанчá – опанчá, (*плохая*) опанчи́на, (*плащ*) керéя.
Епáрх – епáрх (*р.* -ха).
Епархиáлка – епархія́лка, духовня́нка.
Епархиáльный – епархія́льний.
Епáрхия – епáрхія, влади́цтво.
Епи́скоп – епíскоп (*р.* -па). *Катол.* **епи́скоп** – бíскуп (*р.* -па).
Епископия – єпіскóпія.
Епи́скопский – єпíскопський; бíскупський.
Епи́скопство – єпíскопство; бíскупство.
Епи́скопствовать – бу́ти єпíскопом, єпіскопувáти.
Епистоля́рный – епістоля́рний, листóвний. [Листóвний стиль].
Епитимия́ – покýта. *Нести* **-мию́** *за что* – покýтувати що, *сов.* спокýтувати, відпокýтувати. [Покýтувати гріхи́]. *Наложить* **-мию** – наки́нути покýту на кóго, завдáти покýту комý.
Епитрахи́ль – епітрахи́ль (*м. р., р.* -лю), патрахи́ль (*м. р.*) [Накри́в патрахи́льом (Руд.)], попи́нка.
Епоми́да, *см.* **Нарáмник.**
Ер – їр (*р.* йóра), тверди́й знак.

Ёра, *общ.* – розпу́сник, (*о женщ.*) розпу́сниця.
Ерала́ш – 1) плутани́на, розгардія́ш, ша́рва́рок (*р.* -рку), гарми́дер, метушня́; 2) нісені́тниця, *см.* **Вздор**; 3) (*смесь конфет и сладостей разных сортов*) мішани́на; 4) (*карт. игра*) розгардія́ш (*р.* -шу).
Ерала́шить, ерала́шничать – роби́ти (зчиня́ти) розгардія́ш, ша́рва́рок, гарми́дер, метушню́, плутани́ну.
Ербои́з, *зоол.* (*земляной зайчик*), Dipus – ярбу́а (*араб.*; *р.* -у́ї).
Ерепе́нить (*бить*) – лупи́ти, лупцюва́ти, *см.* **Бить** (*сечь, пороть*) – сікти́, пері́щити, чухра́ти, (*кнутом*) бато́жити. **Ерепе́нит** *его на всяк день* – лу́пить (пері́щить) його́ щодня́; (*возбуждать свою плоть*) дрочи́ти.
Ерепе́ниться – (*сердиться*) трі́патися, пасіюва́ти, іритува́тися, ґзи́тися, кази́тися. [Ось не трі́пайся, Іва́не, ду́рно, бо я не ви́нен]. (*См.* **Серди́ться**); (*упрямиться*) огуря́тися, упира́тися. [Щоб коза́к у ві́йсько ходи́ть не огуря́вся]; (*горячиться*) трі́патися, решети́тися. [Не трі́пайсь, а попере́ду розпита́йся, хто ви́нен]; (*петушиться*) коко́шитися, кукурі́читися; (*хорохориться*) гороі́житися, харапу́дитися, при́щитися, пиндю́читися, костри́читися. [Харапу́диться, не хо́че. Та якого́ га́спида при́щишся? Блоха́ все костри́читься]; (*заноситься, важничать*) бундю́читися, при́ндитися, (горо)ї́житися, бри́шкати. [Твоя́ Мару́ся усе́ щось бундю́читься. Бува́є і́нший чолові́к усе́ при́ндиться (Гліб.)]; (*артачиться*) пруча́тися, опина́тися, норови́тися.
Ересиа́рх, ересенача́льник – єресія́рх, гересія́рх (*р.* -ха).
Ересиоло́гия – єресіоло́гія, гересіоло́гія. **-ги́ческий** – єресіологі́чний, гересіологі́чний.
Ере́сник, *стар., см.* **Ерети́к.**
Е́ресь – є́ресь (*р.* -си), (*стар.*) гере́сія. *Совратиться в* **е́ресь** – приста́ти до є́реси.
Ерети́к – єрети́к, герети́к. *Делать, -ся* (*сделать, -ся*) **еретико́м** – єрети́чити, -ся, з’єрети́чити, -ся. [З’єрети́чені пани́ (Куліш)].
Ерети́чка – єрети́ця, єрети́чка, герети́ця, -ти́чка.
Ерети́ческий – 1) єрети́цький, герети́цький, 2) (*брань*) єрети́ч(н)ий, єрете́нний. [Єрети́чна дочка́. Єрете́нний си́ну!].
Ерети́чество – єрети́цтво, герети́цтво.
Ерети́чествовать – еретикува́ти, бу́ти єретико́м (-ти́чкою).
Е́рза – гомзи́ло. [Чо́ртове гомзи́ло, нія́к не вси́дить на мі́сці].
Ёрзание – со́вання, чо́вгання, верті́ння, вовту́зіння, го́мзання, го́рзання.
Ёрзать, ёрзаться – со́ватися, чо́вгатися, го́рзатися [Со́вався на мі́сці. Дити́на почина́ чо́вгатися на рука́х у ня́ньки (Коц.)], верті́тися (верчу́ся, ве́ртишся, вертимо́ся), вовту́зитися, ю́рзатися (Коц.), го́мзатися. [Чого́ го́мзаєшся за столо́м, на́че бло́хи куса́ють?].
Е́рик – 1) (*буква*) є́рик; 2) (*небольшой и узкий проток реки или озера, небольшой канал*) яри́к, єри́к.
Ерихо́ниться, *см.* (*по смыслу*) **Хорохо́риться, Ерепе́ниться, Ва́жничать, Лома́ться.**
Ерлы́к, *см.* **Ярлы́к.**
Ерма́к (*малый жорнов для ручных мельниц*) – жорен. *См.* **Жо́[е́]рнов.**
Ермо́лка – ярму́лка, ярму́рка.
I. Е́[ё]рник, *бот.* – ве́рес (*р.* -са).
II. Ёрник – розпу́сник; шахра́й (*р.* -рая́).
Еромы́жник, еромы́га – гульві́са, гультя́й, вітрого́н, шалапу́т (*р.* -та).
Еромы́жничать – гультяюва́ти, вітрого́нити.
Ерофе́ич – травня́к, травнячо́к, (*москов.*) єрофе́їч.
Еро́шение – куйо́вдження, коструба́чення.
Еро́шить, *сов.* **вз’еро́шить** (*всклочивать, взбивать*: *о волосах, о шерсти и т. п.*) – куйо́вдити, *сов.* накуйо́вдити [Куйо́вдити воло́сся], ко́шлати, ку́длати, кудо́вча[и]ти (-чу, -чиш), коструба́чити.
Еро́ши́ться – 1) (*о волосах, шерсти, траве и т. д.*) насто(в)бу́рчуватися, стовбу́рчати (-чаю, -єш), пу́дритися, гороі́житися, кошла́тіти, куде́литися; 2) (*о человеке, животных*) костри́читися [Її ка́же, як до́брому, а вона́ ще й костри́читься], огуря́тися (*упорствовать*), харапу́дитися (*противиться*).
Еро́шка, еро́ха, *общ. р.* – 1) *см.* **Нечо́са, Неря́ха, Косма́ч**; 2) *см.* **Зади́ра.**
Ерунда́ – нісені́тниця, дурни́ця, безглу́здя (*ср. р.*), нікче́мниця, ка́(т)-зна-що, курзу́-верзу́, харки́-макого́ники. **-нду** *пороть* (*городить, нести*) – нісені́тницю верзти́, н. пле́сти, ка́-зна-що верзти́ (пра́вити). *Срвн.* **Ахине́я, Вздор.**
Еру́нди́ст – дурноля́п (*р.* -па).

Ерунди́ть – (*делать что-л. нестоящее внимания*) роби́ти (чини́ти, стро́їти) ка́-зна-що, виробля́ти дурни́ці; (*говорить вздор*) верзти́, плести́, тереве́ні пра́вити.
Еруно́к – кутни́к, вугли́ця (*столяр.*).
Ерусали́м – 1) (*город*) Єрусали́м (*р.* -му; *м. р.*), Єрусали́ма (*ж. р.*) Русали́м(а); 2) *см.* **Дарохрани́тельница.**
Ёрш – 1) *зоол.* (*рыба*) – йорж (*р.* йоржа́, *мн.* йоржі́), костри́к. **Ёрш**-*носарь* – шро́та, кольма́н; 2) (*зазубристый гвоздь*; *снаряд для чистки ламповых стёкол*) йо́ржень (*р.* -жня), їжа́к (*р.* -ка); 3) (*беспорядочная смесь хмельных напитков*) ведме́же пі́йло, ґардама́н.
Ершо́вый, ершо́в – йоржі́в (-е́ва, -е́ве).
Ерши́ть – 1) *см.* **Еро́шить**; 2) (*делать насечку, зазубрины*) зуби́ти (-блю́, -биш).
Ерши́ться – одсва́рюватися (*огрызаться*), огуря́тися (*упрямиться*), костри́читися (*задориться*), вихри́тися (*сердиться*).
Ерьí – йори́.
Ерьíга, *см.* **Ярьíга.**
Ерьíжник – гультя́й, розпу́сник.
Ерьíжница – гультя́йка, розпу́сниця.
Ерьíжничать – гультяюва́ти.
Ерь – єр (*р.* є́ря), м'які́й знак, (*провинц.*) є́рчик.
Есау́л – 1) (*воен.*) осаву́л, осаву́ла [Осаву́ла полкови́й], (*в турец. войске*) ясаву́л; 2) (*надсмотрщик*) осаву́л, осаву́ла, приго́нич. [Осаву́ли, приго́ничі тії, погна́ли її геть].
Есау́льский – осаву́льський, осаву́лів (-лова, -лове).
Есау́льство – осаву́льство, осавулува́ння, (*у турк.*) ясаву́льство, ясавулува́ння.
Еси́, *см.* **Быть.**
Е́сли, е́жели – коли́, як, якщо́, (*ведь*) що, (*коль скоро*) ско́ро. [Коли́ (мали́й) пла́че, то й я пла́чу; коли́ ні – співа́ю; коли́-ж зги́нув чорнобро́вий, то й я погиба́ю (Шевч.). Пра́вду стари́й співа́, як не бре́ше (Шевч.). Чим-то я за́втра похмелю́ся, що я всі гро́ші пропи́в? (Рудч.). Ну, ско́ро нема́ гро́шей, то нема́ чим і плати́ти]. **Е́сли** *бы* – якби́, коли́-б, щоб, якби́-що, (*зап.*) коби́, коб [Якби́ зна́ла, то ще-б була́ підожда́ла. Щоб ма́ти взна́ли, то було́-б мені́. Якби́-що я знав, утік-би]. **Е́сли**-*бы не* – якби́ не, коли́-б не, що́б не, (*зап.*) ко́б не. *О* **е́сли**-*бы* – ой, якби́, щоб! бода́й! [Ой якби́ знаття́, що й він при́йде! Щоб ти запа́всь! Бода́й тебе́ грець (*паралич*) злама́в! Ка́жете, вона́ злама́ла но́гу? бода́й була́ ще й дру́гу злама́ла!]. **Е́сли** *только* – як ско́ро, ско́ро ті́льки. [Обіця́в борони́ти, як ско́ро даду́ть йому́ полови́ну умо́влених гро́шей (Коц.)].
Есмь, *см.* **Быть.**
Есмя́ни́к, исме́нник, *бот.* – 1) липчи́ця; 2) сміл́ка; ліпо́к (*р.* -пку́).
Есте́ственник – природни́к, природозна́вець (*р.* -вця); (*студент ест. отд. или окон. курс по этому отд.*) – студе́нт-природни́к.
Есте́ственно – приро́дно, натура́льно, звича́йно. [Це приро́дно виплива́є з його кла́сового стано́вища. Бала́кає не ду́же натура́льно. Він, звича́йно, не зверну́в на це жа́дної ува́ги].
Есте́ственность – приро́дність, натура́льність.
Есте́ственный – приро́дни[і]й, натура́льний. [Бува́є ві́дьма приро́дня (роди́ма), а бува́є ви́вчена. Приро́днє сві́тло. Ду́же натура́льна по́за. Натура́льна ба́рва]; (*не искусственный*) саморі́дний. [То таки́й вели́кий о́стров – саморі́дная форте́ця (Крим.)]; (*общечеловеческий, требуемый природою*) світови́й. [Не диву́йтеся, це ді́ло світове́. Світова́ річ!]. **-нные** *науки* – природни́чі нау́ки, (*реже*) приро́дні нау́ки. **-нный** *ребёнок, сын* (*незаконнорождённый*) – саморі́дна дити́на, самосі́йний син, (*зап.*) натура́льний син. **-нный** *подбор, отбор* – приро́дний добі́р (*р.* добо́ру). **-нное** *дело*, **-ая** *речь* (*понятно, неизбежно*) – звича́йно, звича́йне ді́ло, звісно. [Жа́дний соба́ка не га́вкнув, на нього́ – звича́йно, як на свого́ ха́тнього (Крим.)].
Естество́ – приро́да, нату́ра, суття́, су́щість (*р.* -щости), (*гал.*) єство́.
Естествове́д – природозна́вець (*р.* -вця).
Естествозна́ние, -ве́дение – природозна́вство.
Естествоиспыта́ние – дослі́дження (пізна́ння) приро́ди, ви́вчення приро́ди; природозна́вство.
Естествоиспыта́тель – природозна́вець (*р.* -вця), природодослі́дник, натураліст.
Есть (*3 л. ед. ч. н. вр. от* **быть**) – є, (*реже*) єсть. (*См.* **Быть**). *Каков, какой ни* **есть** – хоч яки́й (є), хоч яки́й-би був, будь-яки́й. *Сколько ни на* **есть** – хоч скі́льки є, хоч скі́льки-б було́. *Как* **есть** (*совсем, вполне*) – чи́сто, геть, (*вульг.*) настоя́ще. [Той геть уве́сь спалахну́в (Крим.)]. *Ну как* **есть** – ну чи́сто тобі́. [Лежа́в він у труні́ ну чи́сто тобі́ живи́й (Еварн.)]. *То* **есть** – це́б-то, се́б-то, то́б-то.

Есть, еда́ть – ї́сти (*наст. вр.* їм, їси́, їсть, їмо́, їсте́, їда́ть; *пов. н.*: їж, ї́жмо, ї́жте); *неопр. н-ние, ум. (неспряг.)* – ї́стоньки, їду́сі, їду́сеньки, ї́сточки. [Твої́ ді́ти пла́чуть, ї́стоньки хо́чуть], (*потреблять*) спожива́ти (*сов.* спожи́ти), пожива́ти (пожи́ти). [Ще й полови́ни з ми́ски не спожили́, а він уже́ покла́в ло́жку. Його́ ро́зум протестува́в про́ти церко́вних слів: «Прийді́ть, спожива́йте, це – ті́ло моє́». Ста́ли ми хлі́ба-со́ли пожива́ти]; (*при обращении к детям*) – га́мати [Га́май, га́май, моя́ дити́но, орі́шок! – Я вже, ма́мо, зга́мав], (*неспряг., ум.*) га́мці. [Не плач, дити́но, за́раз бу́дем гам. І сам не гам і дру́гому не дам]. **Есть** *один раз в сутки* – ї́сти раз на добу́, разува́ти. **Есть** *с кем за одним столом* – столува́ти стіл з ким. **Есть** *до сыта* – ї́сти вдо́сить, досита́, доси́тости. **Есть** *глазами* – ї́сти очи́ма кого́. [Ї́сть Оле́нку очи́ма]; 2) (*признавать годным в пищу, с'едобным, употреблять*) ї́сти, вжива́ти [Ми не вжива́ємо кони́ни], зажива́ти; 3) (*о насекомых*) куса́ти, ї́сти, тя́ти. [Комарі́ нас тнуть]; 4) (*об едкой жидкости, веществе*) ї́сти, куса́ти, гри́зти. [Ва́пна (*известь*) гризе́ па́льці]. **Есть** *кого* – ї́сти кого́, уїда́тися на ко́го. [Почали́ вони́ на його уїда́тися]. *Поедом* **есть** – ї́дом (їдьма́, їдце́м) ї́сти, жерце́м пожира́ти. [Ти, як та гадю́ка, – ї́дом їси́ (Гліб.). Неві́стка їдьма́ їсть ба́бу й ді́да (Г. Барв.). Нена́видять, го́нять, б'ють, жерце́м пожира́ють]. *Даром* **едя́щий** – дармоí́жний, дармо́їд. **Есть** *с жадностью и т. п.*; *см.* **Жрать, Ло́пать, Тре́скать, Убира́ть, Умина́ть, Упи́сывать, Уплета́ть.**

Е́сться, еда́ться, *безл.* – ї́стися. [Дай, бо́же, щой пило́сь та ї́лось].

Ефе́с – держа́к (у ша́блі, меча́).

Ефи́мок – та́ляр (*р.* -ра).

Ефимо́ны – нетимо́ни (*р.* -нів), вечі́рня у вели́кий піст (*р.* по́сту).

Ефио́пия – Етіо́пія, (*вульг.*) Ефіо́пщина.

Ефио́плянин, -нка – етіо́п, етіо́пка, (*вульг.*) ефіо́п, -пка.

Ефио́пский – етіо́пський, (*вульг.*) ефіо́пський.

Ефи́р – ете́р, *см.* **Эфи́р.**

Ефре́йтор – єфре́йтор. **-орский** – єфре́йторський.

Е́хание – ї́хання.

Е́хать – ї́хати. [Ї́хати кі́ньми, маши́ною, мо́рем], (*быстро*) бі́гти; (*медленно*) тю́пати, плуга́нитися, телі́житися. **-ать** *верхом* – ї́хати ве́рхи, бі́гти ве́рхи, бі́гти коне́м. [Тата́рин біжи́ть коне́м]. **-ать** *галопом* – бі́гти з копи́та, учва́л, чвале́м, чвалува́ти. [Ї́зде́ць чвалу́є (М. Вовч.)]. **-ать** *рысью* – ї́хати тю́пки, в-клус, клу́сом, труськом. **-ать** *шагом* – ї́хати ходо́ю, ступо́ю. **-ать** *цугом* – ви́тягом, упро́стяж ї́хати. **-ать** *в направлении к чему* – прямува́ти до чо́го.

Е́хаться, *безл.* – ї́хатися. [Ве́село ї́халося].

Ехи́дна – (*о змее, о зловредн. челов.*) єхи́дна, єхи́да. [Єхи́да! Аби́ підвести́ чолові́ка, аби́ шко́ди дру́гому наро́бити (Мирн.)].

Ехи́дненный – єхидкува́тий.

Ехи́днин – єхи́днин [Жа́ло єхи́днине (Куліш)], єхи́днячий. *Срв.* **Ехи́дный.**

Ехи́дничать, *см.* **Ехи́дствовать.**

Ехи́дность, *см.* **Ехи́дство.**

Ехи́дный – єхи́дний. [Єхи́дна люди́на. Єхи́дний сміх]. **-но** – єхи́дно, єхи́дкува́то.

Ехи́дство – єхи́дство. *С* **-вом** – єхи́дкува́то. [І знов єхи́дкувато погля́нув на його (Крим.)].

Ехи́дствовать – єхи́дувати, єхи́дствувати, *сов.* з'єхи́дствувати (Квітка).

Ещё – ще, іще́. [Ще тре́ті пі́вні не співа́ли (Шевч.). В те́бе дочка́ чорнобри́ва, та ще й не їдна́ (Шевч.). Чого́-ж іще́ вам?]. **Ещё**-*бы* – ще-б пак, ато́ж пак, (*где уж*) де́-ж пак, чому́ ні, (*шутл.*) чому́ не Мару́ся! [Він і ме́ду хо́че. – Ще-б пак не хтів!].

Жа́ба – 1) жа́ба, ропу́ха; (*ум.*) жа́бка, жа́бонька; (*ув.*) жа́бище; (*соб.*) жабня́ (*р.* -ні́). **Жабёнок** – жабеня́ (*р.* -ня́ти), жабеня́тко. [І жа́ба ри́ба, бо в воді́ сиди́ть]. *Древесная* **-ба** – зелену́ха. **-ба** *повитуха* – повиту́шка; (*квакуша*) кряку́ша. *Болото, где водится много* **жаб** – жаба́р (*р.* -ря́), жабови́ння, жабівни́к, жабокря́ківка; 2) (*мед., болезнь*) жа́ба, задавля́чка. *Грудная* **-ба** – грудна́ жа́ба, грудна́ да́ва.

Жа́берный, жа́бровый – зя́бровий.

Жа́бий – жа́б'ячий, жаби́ний, (*редко*) жаби́нський. **-бье** *мясо* – жаб'я́тина. **-бья** *икра* – клек, (*кое-где*) жабури́ння.

Жа́бник, *бот.*, Caltha palustris – жабни́к; Ranunculus arvensis (*курослеп*) – ку́ряча сліпота́; R. Cassubicus (*козелец*) – козе́лець (*р.* -льця). Filago arvensis (*пятипалочник*) – п'ятерни́к, (*сомнит.*) горля́нка, грудна́ тра́вка, poли́нчик.

Жа́бный, *мед.* – жаби́ний.

Жабо́ (*нескл.*) – жабо́ (*ср. р.*; *род.*: жаба́).

Жабо́вник, *бот.*, Potentilla argentea L. – черве́ць (*р.* -вця), черви́чник, дерев'я́нка, жо́вря,

нагідни́к; Pot. reptans – мо́хна, п’ятерни́к.
Жа́бра, *обычно мн.* **жа́бры** – зя́бри *и* зя́бра (*р.* -бер, -брів), жа́бри *и* жа́бра (*р.* -бер, -брів), зя́ви (*р.* -вів), зіва́ *и* зі́ви (*р.* -вів), (*провинц.*) хавки́ (*р.* -во́к).
Жабре́й, *бот.* – жабрі́й (*р.* -рі́я); дзвіно́чки, косю́рки, осту́дник, чисте́ць (*р.* -тцю́).
Жаброви́дный – зябрува́тий.
Жа́бровый, *см.* **Жа́берный.**
Жаве́левый – жавеле́вий. [Жавеле́ва вода́].
Жа́воронков – жа́йворонків (-кова, -кове), жа́йворонячий. [Жа́йворонкова пі́сня].
Жа́ворон, *зоол.* – жа́йворо[і]н, жа́йвір (*р.* -вора). [І в не́бі жа́йворон співа́ (Олесь)]. *См.* **Жа́воронок.**
Жа́воронник, *зоол.* – кі́бець (*р.* -бця).
Жа́воронок – 1) *зоол.* – жа́йворо[і]нок, (*провинц.*) весні́вка; *ум.-ласк.* **-ро́ночек** – жа́йворі́ночок, жа́йворошок (*р.* -шка). [По́ле зелені́ло, жа́йворі́нки співа́ли (Мирн.)]. **-нок** *белокрылый* – білокри́лка. **-нок** *лесной* – шка́воронка, янчу́к. **-нок** *степной* – джурба́й. **-нок** *хохлатый* – посмі́тюха, попелю́ха, (*гал.*) чуба́тник; 2) (*маленьк. булочка в виде птички*; *пекут 22 марта, когда по народному поверью прилетают* **-ки**) – жа́йворо[і]нок, жа́йвір (*р.* -вора).
Жаворо́нок (*птенец*) – жайвороня́ (*р.* -я́ти); *мн.* **жавора́та** – жайвороня́та; *ум.-ласк.* – жайвороня́тко (*р.* -тка).
Жа́вороночий, -рончий, -роночный – жа́йворо[і]ня́чий. [Жа́йвороняче м’я́со]. *По* **жа́вороночьи** – по-жа́йвороня́чому, як жа́йворо[і]нок.
Жага́ть, жагну́ть (*жалить*: *о змее, крапиве, насеком.*) – джга́ти, жага́ти, жагну́ти. [Чорне́ньке, мале́ньке уве́сь світ жагну́ло (блоха́)]. *Срвн.* **Жа́лить.**
Жагла́, -ли́ца, *бот.* – куши́р (*р.* -ру́).
Жад, жадеи́т – 1) *мин.* – нефри́т; 2) (*болезнь почек*) нирчи́ця, нирковиця.
Жадё́ха (*жадный, скуп. челов.*) (*общ. р.*) – жадю́га (*общ.*), жада́к (*м. р.*), жаду́ха (*ж. р.*), жадню́га (*общ.*), неси́те о́ко, загре́ба (*общ.*). [У то́го жадю́ги ви́прохаєш! він сам тру́ситься, щоб ніде́ залишньої копі́йки не переда́ти. І оби́дві жаду́хи такі́, у ску́пощах коха́ються (М. Вовч.). Забере́ усе́ бі́сів загре́ба].
Жа́дничанье – 1) жаднува́ння, неси́ті о́чі, (*сильное желание*) жада́ння; 2) кря́ження.
Жа́дничать – 1) жаднува́ти, *а специальнее* – неси́ті о́чі ма́ти, ла́ситися на що; (*шутл.*) бі́льше о́ко як живі́т ма́ти; (*сильно желать*) си́льно (па́лко) жада́ти чого́, пра́гнути чого́. [Та в те́бе, ба́чу, бі́льше о́ко, як живі́т (*ты жадничаешь*): набра́ти – набра́в, а ви́їсти, то й не поду́жаєш (Звин. п.)]; *см.* **Жа́ждать 2**; 2) (*скупиться*) кря́жити, скупи́тися. [Та беріть бі́льше я́гід – ми не кря́жимо: свої́ та й бага́то їх].
Жа́дно (*о жажде, еде, напряжении, страсти*) – жа́дібно, жадли́во, пожа́дливо. [Жа́дібно слу́хав. Жадли́во пив. Степова́ ти́ша жадли́во підхо́плює всі зву́ки (Коц.). Пожа́дливо поча́в ду́длити во́ду]; (*алчно*) заже́рливо, ненаже́рливо, неси́то, нена́ситно, хти́во. [Сві́тло неси́то пожира́є ті́ні (Коцюб.). Він поча́в ї́сти хти́во й неоха́йно (Коцюб.)].
Жа́дность – 1) (*проявление чувства жажды, голода, напряжения, страсти*) жадо́ба (*ум.* жаді́бка), жада́, жадли́вість, пожа́дливість, я́рість, жагу́чість, жа́дність (*р.* -ости). [Жа́дність кисло́т (*химич.*). Ї́в з жадо́бою. А в се́рці ма́ють во́вчу жадо́бу (Коц.)]; 2) (*алчность*) заже́рливість, ненаже́рливість, нена́їсть (*р.* -ї́сти), неси́тість на що, нена́тля, хти́вість, захла́нність (*р.* -ости). [Ось слу́хайте, що то ро́блять за́здрощі на сві́ті і нена́тля голо́дная (Шевч.)]; 3) *см.* **Жа́жда.** *С* **-ностью** *набрасываться, наброситься на что* – з жадо́бою (пожа́дливістю) ки́датися на що, допада́тися (допа́стися) до чо́го.
Жа́дный – 1) (*жаждущий, хотящ. пить*) жадни́й, жажде́нний, спра́глий, жаді́бний; (*страстный*) жаді́бний, пожа́дливий, жагу́чий. [Жадна́ земля́ ви́пила за лі́то со́нце (Коц.). Спра́глі гу́би. Жаді́бними груди́ма впива́в у се́бе ві́льне пові́тря (Крим.). І шви́дко жаді́бному лю́ду во́ду холо́дну, соло́дку з важко́ї бакла́жки вділя́є (Л.-Укр.). Жа́дібна втіха]; 2) (*обжорливый*) ненаже́рливий, па́жерливий, нена́жерний, ненаї́дний, нена́ситний. [Ко́ні, ска́зано, худо́бина па́жерлива]; 3) (*алчный, желающий всё присвоить*) жадню́чий, заже́рливий, ненаже́рливий, жаде́нний, неси́тий, нена́ситний, невсити́мий на що, загребу́щий, жадо́бен (-бна, -бне) на що. [Жадню́чий пан. І в ко́го він таки́й ненаже́рливий вда́вся? все йому́ ма́ло (Тоб.). От іще́ нена́ситні лю́ди, все їм ма́ло. Неси́ті о́чі. На́ші лю́ди невсити́мі на зе́млю (Кон.). Ру́ки загребу́щі]. **Жа́дный** (*скупой*) *человек, см.* **Жадё́ха.**
Жа́жда – 1) (*физиол.*: *ощущение, позыв к питью*) спра́га (*ув.* спрагно́та), жа́жда, жага́, жадо́ба, (*ум.* жаді́бка), жада́, сма́га. [А спра́гу я гаси́в з пото́ків (Грінч.). Де́рево в’я́не від [з] жаги́. Його́ пекла́ сма́га]. *Томиться* **-ждой** – на спра́гу знемага́ти. **-жда** *томит* – спра́га знемага́є кого́ (*сов.* знемогла́). *Истомлё́нный* **-ждой** – спра́глий, спра́гою

знемо́жений. [Жа́ді́бно впива́є в се́бе спра́гла душа́ життя́ приро́ди (Єфр.)]. *Истомиться, околеть от* **-жды** – посма́гнути. [Од спе́ки, духо́ти – розо́р, посма́гли жаби́ у боло́ті (Біл.-Нос.)]. *Утолить* **-жду** – вгамува́ти (наси́тити) спра́гу, жадо́бу, заспоко́їти сма́гу; 2) (*нравств.*: *сильн. желание, страстн. стремление*) жадо́ба чого́, до чо́го, спра́га до чо́го, жага́ чого́, жада́ння чого́, пра́гнення до чо́го, охо́чість до чо́го. [Жадо́ба життя́. Жадо́ба (жага́) по́мсти. Жадо́ба панува́ння (**жа́жда** *власти, господства*). Буди́ли жадо́бу ни́щити, лама́ти, би́ти. Спра́га до життя́. Жада́ння пра́вди, жада́ння зага́льного добра́ (Єфр.)]; 3) (*алчность*) *см.* **Жа́дность 2.**

Жа́ждание, *см.* **Жа́жда.**

Жа́ждать – 1) (*испытывать жажду*) х(о)ті́ти пи́ти, жада́ти пи́ти, (*книжн.*) жаждува́ти (Св. П.). *Я* **жа́жду** (*ты* **жа́ждешь** *и т. д.*) – у ме́не (в те́бе) спра́га, жага́; (*о частях челов. тела, о растениях*) жада́ти чого́, пра́гнути чого́. [Гру́ди жада́ли (пра́гнули) пові́тря. Зів'я́лі де́ре́ва́ пра́гнули во́гкости (води́)]; 2) (*сильно желать, с. стремиться*) пра́гнути кого́, чого́, жада́ти кого́, чого́, бу́ти жадо́бним на ко́го, на що. [Ща́стя й во́лі се́рце пра́гне (Франко). Слугува́ти пра́гнув я тобі́ (Грінч.). Давно́ моє́ серде́нько тебе́ жада́є. Він жадо́бен на не́ї].

Жа́ждущий – жадни́й на що *и* чого́, спра́глий чого́, жаді́бний чого́, жажду́щий чого́, жажде́нний, жагу́чий, прагну́щий чого́, жада́к. [Коли́ ми ба́чили тебе́ голо́дним або жадни́м? (Св. П.). Жадни́й пра́ці (Фр.). Нови́х працівникі́в жде спра́гла земля́. Жаді́бна вті́хи, го́мону, ча́ду (Л. Укр.). Жажду́щий пра́вди. Прагну́ща душа́. Жагу́че се́рце. Коли́сь ми́ша жажде́нна в сусі́днє боло́то всю мо́рду уткну́ла].

Жаке́т, -тка – жаке́та, жаке́тка.

Жаконе́т – жаконе́т.

Жа́лга́, *см.* **Жагла́.**

Жалево́й (*траурный*) – погребо́вий. [Щоб я не ба́чив бі́льше тих погребо́вих стро́їв (*траурных нарядов, одежд*) (Л. Укр.)].

Жа́ление (*от гл.* **жа́лить**) – жа́лення.

Жале́ние (*проявление жалости, сожаление*) – жалі́ння, жа́лощі (*р.* -щів), жаль (*р.* -лю), (*м. р.*) жа́лування. **-ние** *по ком* – жалкува́ння за ким, чим, шкодува́ння за ким, чим.

Жале́ть – 1) (*сожалеть кого-чего и о ком-чём*) жа́лувати кого́-чого́, за ким, за чим, жалі́ти кого́-чого́, жалкува́ти, шкодува́ти кого́-чого́, за ким, за чим [Та́то нас не жа́лує. Жа́лує за мно́ю. Жалі́й мене́, мі́й ба́теньку: ми́лий покида́є. Не во́вка, а ове́ць тут тре́ба жалкува́ти. Усі́ його́ шкоду́ють. Тепе́р шкодува́ла, що так зроби́ла (Грінч.)], біду́ва́ти за ким. [Всі лю́ди за їм біду́ють, що хоро́ший був чолові́к (Переясл. п.)]; 2) (*беречь, щадить, скупиться*) жа́лувати *и проч.* що, чого́, кого́, шанува́ти. [Біжи́, біжи́, короле́вичу, не жа́луй коня́. Гро́шей не жа́лувала. Хо́че купи́ти, а гро́ші (гро́шей) шкоду́є. За робо́тою не шанува́в Грінче́нко свого́ здоро́в'я (Єфр.)]. *Не* **жале́я** – не жалку́ючи, не жалі́ючи, без жалю́, без оща́дку. [Пролива́ли воні́ свою́ гаря́чу кров без оща́дку (Кул.)].

Жа́листый (*имеющ. жало*) – жали́стий, з жало́м.

Жа́лить – (*о змее, пчёлах, крапиве*) жали́ти, куса́ти; (*только о насеком.*) тя́ти (тну, тнеш). **Ужа́лить, жальну́ть** – вжали́ти, пожали́ти, вкуси́ти, втя́ти, втну́ти. [Кропива́ жа́лить. Пожали́в собі́ ру́ки кропиво́ю. Його́ бджо́ли куса́ють. Тя́ли (куса́ли) комарі́. Хло́пчика вкуси́ла (вжали́ла) гадю́ка]. **Жа́лящий** – жалки́й, жалли́вий, жижки́й, жарки́й (*жгучий*); (*о насеком.*) кусли́вий, їдки́й; (*о пчёлах*) серди́тий. [Жалка́ (жалли́ва, жарка́) кропива́. Жалки́й баті́г. В-осени́ му́хи кусли́ві (їдкі)].

Жа́литься – 1) жали́тися, жали́ти, куса́тися, куса́ти. [Кропива́ жали́ться. Бджо́ли куса́ються (куса́ють)]; 2) (*жаловаться*) жа́литися. [Ніко́ли не жа́литься]; *см.* **Жа́ловаться.**

Жа́лище – жали́ще, жаля́ка (*ж. р.*).

Жа́лкий – 1) (*растрогивающий*) жа́лісний, жалібни́й, жа́лісли́вий, серде́чний, звору́шливий [Пла́че жа́лісна ма́ти. Жалібна́ пі́сня. Жалісли́ві слова́. Несповита заплакана серде́чна дити́на (Шевч.)]; (*вызывающий сострад. внешн. своим видом или внутрен. слабостью*: *плохой, плохенький*) нужде́нний, злиде́нний, мізе́рний, жалю́ го́[і]дний, благи́й. [Ви́гляд в йо́го був нужде́нний: обли́ччя змарні́ло, о́чі позапада́ли (М. Лев.). Нужде́нна ха́та. Злиде́нне стано́вище (**жа́лкое** *положение*). Ох, мізе́рні жа́рти! Така́ мізе́рна дити́на. Мізе́рне сві́тло. На ньо́му блага́ оде́жина. Жалю́ го́дний профе́сор]; 2) (*несчастный, беззащитный*) бідола́шний, неща́сний, бі́дний. [Вовк задави́в бідела́шну ове́чку]; 3) (*ничтожный, презренный, пустой*) нікче́мний, убо́гий, хи́рний, хирю́щий. [Нікче́мна люди́на. Що ті Ри́мляни убо́гі! (Шевч.). Ї́хнє хи́рне ді́ло (Єфр.). Мовчи́, хирю́ща ді́вчино!].

Жа́лко – 1) жаль, жа́л(ь)ко кому́, кого́, на ко́го, на що, за ким, чим, шко́да́ кому́, кого́-чого́. [Жаль тобі його́. Мені́ так жаль, так жаль на ворогі́в і жаль на подола́них (Л. Укр.). Мені́ жаль за мої́м коне́м. Як поїдеш з Украї́ни, кому́сь бу́де жа́лко. Мені́ жа́лько ста́ло на бідола́шних бабо́к, жа́лько ста́ло на ї́хнє невідо́ме мені го́ре (Крим.). Шкода́ сил, шкода́ часу́. Чого́-ж я пла́чу? Ма́буть шко́да, що без приго́ди, мов него́да, мину́ла мо́лодість моя́ (Шевч.)]. *См.* **II. Жаль**; 2) **жа́лко** *чего* (*не хочется давать*) – жаль, жа́л(ь)ко, шко́да́. [Жаль йому́ гро́шей. Тобі жа́лко (шко́да) хлі́ба?]; 3) (*жалобно*) жа́лібно, жа́лісно, жа́лісли́во. [Жа́лібно пла́че]; 4) (*с жалким видом*) злиде́нно, нужде́нно. [І так злиде́нно іскриви́вся (Котл.). Нужде́нно ди́виться]. **Жа́льче** – 1) жальчі́ше, жальні́ше. [Си́на жаль, а дочки́ ще жальні́ше]; 2) жалібні́ше, жалісні́ше.

Жа́ло – 1) жало́ (*ум.* жальце́). [Га́ди з го́стрими жала́ми (Котл.). Своє́ жало́ і ше́ршень ма́є. І кров із се́рця дасть жало́ мої́м слова́м (Л. Укр.)]; 2) (*остриё иголки, булавки, ножа, топора и т. д.*) жало́. [Як різону́в, дак жало́ так і заверну́лося]. *См.* **Остриё.**

Жа́лоба – ска́рга, *а оттенки*: 1) (*выражение неудовольствия, скорби, страдания, ропот*) ска́рга на що, жалкува́ння, жалі́ння, нарі́ка́ння, бі́дкання. **Жа́лобы** – жалі́ (*р.* -лі́в) на що, ска́рги, жа́лощі, жалібни́ці [Го́ді! ні скарг, ані пла́чу (Л. Укр.). Залюбки́ слу́хали на́ші письме́нники жалкува́ння на́шого пое́та (Кул.). Не докуча́в жалі́нням. Бі́дкання розсе́рдило мене́. Якісь недоспі́вані жалі́ (Л. Укр.). Бага́то справедли́вих жалі́в мо́жна поста́вити на раху́нок інтелі́ге́нції (Єфр.). Розно́сили по всіх усю́дах кре́вні сльо́зи та гіркі́ жалібни́ці (Мирн.)]; 2) (*юрид.*) ска́рга, (*руссизм*) жа́лоба; (*возбуждение процесса*) по́зов (*р.* по́зва, *мн.* по́зви), (*стар.*) суплі́ка, протеста́ція. [Пода́ти в суд ска́ргу на ко́го]. **Жа́лоба** *апелляционная, кассационная* – ска́рга апеляці́йна, касаці́йна. *Достигнуть* **-бой** – ви́скаржити, ви́жаліти, (*процессом*) ви́позивати щось. [Вона́ вже розжалі́лася йому́, а що ви́жаліла? (Мирн.)]. *Подавать* (*приносить*) **-бу** *на кого* – подава́ти (зано́сити) ска́ргу на ко́го, куди́, (*обычн. словесно*) ска́ржити кого́, ска́ржитися кому́ на ко́го.

Жа́лобливый, *см.* **Жа́лостливый.**

Жа́ло́бник – 1) жалібни́к; 2) *стар.* (*челобитчик*), *см.* **Жа́лобщик.**

Жа́лобно – жа́лібно, жа́лісно, жа́лісли́во. **-бненько** – жалібне́нько, жалібне́сенько, жалісне́нько, жалісне́сенько. **-бнёхонько** – жалібні́сінько, жалісні́сінько.

Жа́лобный – 1) жа́лібний, жа́лісний, жа́лісли́вий. [Заспіва́ли жалібни́х пісе́нь. Ат! – скри́кнула вона́ з жалісли́вим комі́змом (Крим.)]; 2) (*к* **Жа́лобе 2** *относящийся*) скаргови́й.

Жало́бчивый (*любящий жаловаться*) – скаржли́вий.

Жа́лобщик, -ца – жа́лобник, -ниця; (*истец*) позо́вни́к, -ни́ця, пози́ва́ч, -ва́чка.

Жа́лование – 1) (*действие*) дарува́ння, надава́ння кому́ чого́, шанува́ння кого́ чим. [Надава́ння ра́нгів – **жа́лование** *чинами.* Шанува́ння нагоро́дою]; 2) (*определённая плата*), *см.* **Жа́лованье 1.**

Жа́лованный (*пожалованный*) – даро́ваний, на́даний, наді́лений. [Даро́вані зе́млі. На́дані права́]. **-ванная** *грамота* – надання́, нада́вчий лист. [Ви́прохав у короля́ нада́вчий лист (Кул.)].

Жа́лованье – 1) (*деньгами регулярно*) платня́, (*вообще плата*) пла́та, запла́та. [Мі́сячна платня́. Поме́ншила мені пла́ту на карбо́ванця що-мі́сяця]. **-нье** *деньгами и различн. припасами* (*содержание*) – уде́ржання, утри́мання. [Ді́йсні чле́ни Акаде́мії, що дістаю́ть уде́ржання, пови́нні жи́ти в Ки́їві]. *Двойное* **-нье** – подві́йна платня́. *Третное* **-нье** – третна́ платня́. *Добавочное* **-нье** – додатко́ва платня́. *Жить* **-ньем** – жи́ти з платні́. [Живу́ єди́не з платні́ за слу́жбу (Кониськ.)]; 2) (*пожалование*), *см.* **Жа́лование 1.**

Жа́ловать – 1) *кого* (*любить, оказывать милость, расположение*) жа́лувати кого́, ми́лувати кого́, бу́ти прихи́льним до ко́го, ма́ти ла́ску до ко́го. *Он его не* **жа́лует** – він його́ не полюбля́є, він до ньо́го не прихи́льний, (*зап.*) він його́ не апробу́є. *Любить и* **жа́ловать** – люби́ти та жа́лувати; 2) **-вать** *кому что, кого чем* (*дарить, награждать подарком, чином, отличием*) – дарува́ти кого́ чим, обдаро́вувати кого́ чим, (ласка́во) дарува́ти кому́ що, надава́ти кому́ що, чого́, шанува́ти кого́ чим, наділя́ти кому́ що. [Госпо́дь його́ до́нею дару́є. Ласка́во подарува́в йому́ своє́ вбра́ння. Нада́в йому́ зе́млю і полко́вницьку гі́дність = *пожаловал ему землю и достоинство* (*чин*) *полковника.* Шану́є його́ канчука́ми (*иронич.*) = **жа́лует** *его батожьём*]. **Жа́ловать** *в дар* – дарува́ти кому́ що. **-вать** *кого-нибудь к руке* – дозволя́ти кому́ (по)цілува́ти ру́ку, допуска́ти до руки́; 3) **-вать** *к кому* (*ходить, посещать*) – ході́ти (захожа́ти) до ко́го, бува́ти в ко́го, одві́дувати кого́, (*сов.*) завіта́ти до ко́го. *Хотите убедиться,* **пожа́луйте** *к нам лично* – хо́чете перекона́тися (впе́внитися), то потруді́ться (то завіта́йте) до нас самі́ особи́сто. *Добро* **-вать** – про́симо, ми́лости про́симо, про́симо до госпо́ди, бу́дьте (дороги́ми) гостя́ми, (*зап.*) віта́йте нам!

Жа́ловаться *на кого-нибудь, на что-ниб., о чём-н., чем-нибудь* – жалі́тися на ко́го, на що кому́, жалкува́тися, ска́ржитися на ко́го, на що кому́, до ко́го, (*редко*) жа́луватися на ко́го, на що, ускаржа́тися на ко́го, перед ким, (*высказывать чувство обиды*) наріка́ти на ко́го, на що, бі́дкатися, (*со слезами*) пла́кати (пла́катися) на ко́го; (*на болезнь, нездоровье*) кво́литися на що, (*редко*) коро́дитися на що. [Жалі́вся на свою́ ста́рість. Учи́телеві я не піду́ на те́бе жалі́тися (Крим.). Жалку́ється на но́гу. Гі́рко ска́ржилися одна́ о́дній на свою́ ха́тню нево́лю (Л. Укр.). Поча́в ска́ржитися до бо́га на люде́й (Л. Укр.). Вона́ ча́сто наріка́ла ма́тері на Грицька́ (Васильч.). – Ой ли́хо з ва́ми та й го́ді – бі́дкалася па́ні Маку́ха (Неч.-Лев.). Все коро́диться (жалі́ється, ска́ржиться) на живі́т. Поча́в кво́литися, що в боку́ боли́ть]; (*приносить жалобу в суд*) жалі́тися на ко́го в суд, зано́сити (подава́ти) на ко́го ска́ргу в суд, ска́ржитися на ко́го в суд, оска́ржувати, заска́ржувати, приска́ржувати, (*сов.*) оска́ржити, заска́ржити, приска́ржити кого́ перед судо́м за що, позива́ти (*сов.* запізва́ти) кого́ до су́ду (*или* в суд), пра́витися на ко́го. [Іди́, пра́вся на ме́не, куди́ зна́єш].

Жало́н – жало́н (*р.* -на), ти́чка, ві́ха́, кіло́к (*р.* кілка́).

Жалонёр, *воен.* – жалоне́р, тичі́льник, тичі́ль (*р.* -ля́). **-нёрский** – жалоне́рський, тичі́льницький, тичі́льський.

Жа́лостливость – жа́ліслі́вість жа́лість (*р.* -ости).

Жа́лостливый, жа́лобливый – жа́лісли́вий (до ко́го), жа́лісний. [Яки́йсь жа́лісли́вий шахта́р укри́в серде́чну своє́ю сви́тою (Грінч.). О́ком жа́лісним на них диви́тись ста́ли]. **Жа́лостливо, жа́лобливо** – жа́лісли́во, жа́лісно.

Жа́лостно – жа́лісно, жа́лісли́во, жа́лібно.

Жа́лостный – жа́лісний, жа́лісли́вий; *срв.* **Жа́лкий** *и* **Жа́лобный.**

Жа́лость (*сострадание, сожаление к кому, чему*) – жаль (*р.* -лю, *м. р.*) до ко́го, до чо́го, для ко́го, для чо́го, про ко́го (*о ком*), жа́лощі (*р.* -щів), (*редко*) жа́лість (*р.* -лости). [Жаль сповня́в її се́рце = **ж.** *наполняла её сердце.* І відчу́в він невимо́вний жаль до бідола́шної ді́вчини (Крим.). Для ме́не в твоє́му се́рці нема́ жалю́! Глянь на ме́не привітні́ше, ну з жа́лощів одни́х (Тоб.)]. *Без* **-сти** – без жалю́, без жа́лощів. **Жа́лость** *охватывает кого* – жаль бере́ (порива́є) кого́. **Ж.** *охватила кого* – жаль узя́в (обня́в) кого́. *Возбудить* **-лость** *в ком* – ви́кликати жаль у ко́му. *Какая* **жа́лость** – яки́й жаль, як жаль (жа́лко), яка́ шко́да! *Из* **-лости** *к кому* – з жалю́, з жа́лощів до ко́го; жалі́ючи, шкоду́ючи кого́.

Жа́лче – жа́лібні́ш, *см.* **Жа́лкий** *и* **Жа́лко.**

I. Жаль, *см.* **Жа́лость.**

II. Жаль, *нар.* – жаль, жа́л(ь)ко, шко́да́ кого́ *и* на ко́го [Мені́ не жаль на те́бе], *см.* **Жа́лко 1** *и* 2; (*к сожалению*) жаль, шко́да́; на жаль. [Те́плий кожу́х, ті́льки шко́да не на ме́не ши́тий (Шевч.). Прийшо́в, та, на жаль, пі́зно]. *Очень* **жаль** – ду́же жаль, ду́же жа́лко, ду́же шко́да, вели́ка шко́да. [Мені́ ду́же його́ шко́да. Вели́ка оце́ нам шко́да, що ки́даєте нас (Кон.)]. *Становится кому* **жаль** *кого* – жаль бере́ (порива́є) кого́ за ко́го. *Становится очень* **жаль** – живи́й жаль бере́. *Стало, сделалось* **жаль** – ста́ло (зроби́лось) жаль, жа́лко, шко́да́. [Мене́ аж жаль за йо́го взяв. Їй ста́ло шко́да, що й вона́ з ним не поїхала. Себе́ жалчі́ше йому́ зроби́лося (Грінч.)].

I. Жа́льный (*прил. от* **Жа́ло**) – 1) жалови́й, жальце́вий; 2) жа́ляний. [Це ра́на жа́ляна, а не вко́лена].

II. Жа́льный (*прил. от* **Жаль**) (*траурный*) – жалібни́й, погребо́вий.

Жа́льни́к – 1) (*бугор насып. земли над могилой*) моги́ла. [Ви́копайте я́му – та глибо́кую, ви́сипте моги́лу – та висо́кую]; 2) кла́до́ви́ще, могилки́ (*р.* -ло́к), мо́глиці (*р.* -ць).

Жалюзи́ – жалюзі́ (*р.* -зів).

Жанда́рм – жанда́рм, жанда́р (*р.* -ра́); (*стар.*) збройови́к. *Жена* **-ма** – жанда́р(м)ка, жанда́ри́ха.

Жандарме́рия – жандарме́рія, жанда́рщина, (*пренебреж.*) жандарня́.

Жанда́рмский – жанда́рмський, жанда́рський.

Жанр – жанр (*р.* -ру), побуто́ве малюва́ння. **-ровый** – жанро́вий, побуто́вий.

Жанри́ст – жанри́ст, побуто́вий маля́р (*р.* -ра́).

Жанти́льничанье – солодоща́ва, солоде́нька ввічливість (*р.* -вости), мані́рне кокетува́ння, мані́ження; хизува́ння, цереге́лі, жанти́льна поведі́нка. *См.* **Жема́нство.**

Жанти́льничать – розво́дити жанти́льність, солодоща́ву (солоде́ньку) ввічливість, жантилюва́тися, мані́рно кокетува́ти, мані́житися; хизува́тися; опина́тися (*ломаться*). *См.* **Жема́ниться.**

Жар – 1) (*солнечн. зной, искусств, теплота*) жар (*р.* -ру), пал (*р.* па́лу), жаро́та, спе́ка, спеко́та; *см.* **Жара́**. [Ті́льки-що ввійшли́ в ба́ню, аж жар таки́й, що не мо́жна (Рудч.). Лі́тній пал (Фр.)]; 2) (*повышен. темп. челов. тела*) жар, пал, (в)ого́нь (*р.* -гню́), (*болезн.*)

гаря́чка. [Так мене́ жар ухопи́в. З хо́лоду ки́нуло в пал (Л. Укр.). Одціє́ї ду́мки обняло́ її́ мов огне́м. Пра́гне вона́ща́стя, мов пи́ти в гаря́чці (Коц.)]. *Быть в* **-ру** – горі́ти. [Ді́вчина ті́льки му́чилася – то горі́ла, то ме́рзла]. *У него* **жар** – його́ па́ли́ть. *Бросать в* **жар** – ки́дати в жар, обсипа́ти жа́ром; 3) (*раскал. угли без пламени и дыму*) жар, (*зап.*) грань (*р.* -ни); (*мелкие с горячей золою*) при́сок (*р.* -ску); (*один уголь*) жари́на; (*прил.*) жари́стий. [В ме́не о́чі горі́ли, мов жар (Л. Укр.). Пече́ карто́плю на гра́ні (в гра́ні) (Под. губ.)]. *Испускать сильный* **жар**, *пылать, пышать*, **-ром** *гореть* (*без пламени*) – жарі́ти (*действие* – жарі́ння), жахті́ти, паші́ти, палахкоті́ти. [У не́ї аж що́ки жарі́ють. Ку́па жа́ру, та аж жахти́ть, червоні́є (Г. Барв.). Паши́ть з пе́чи. Дити́на така́ гаря́ча, – так і палахкоти́ть (= *идёт* **жар**) від не́ї]. **Жар**-*птица* – жар-пти́ця, жаропти́ця; 4) *(бурый камень, уголь, лигнит*) бу́рий ву́гіль (*р.* -гля) (бу́ре ву́гілля), лігні́т; 5) (*пыл*) пал, за́пал, о́пал. [Яки́й гаря́чий пал, що й перешко́д не зна (Сам.). Говори́ти з за́палом. Він із за́палам узя́вся до пра́ці. Щось кому́сь з вели́ким о́палом дово́дила вона́ ше́птом (М. Вовч.)]; 6) (*разгар*) ро́згар, пал, ро́зпал, гаря́чий час (мент). *В* **жару́** *битвы* – в гаря́чий час бо́ю, в ро́згарі бо́ю. *В* **жару́** *спора* – в палу́ супере́чки. **Жары́** (*мн.*) – 1) (*пора летн. зноя, межень*) спе́ка (*ед.*); 2) (*на картине*: *блёстки, блик*) жарі́ння, огні́.

Жара́ – жара́, жаро́та, (*чаще*) спе́ка, спеко́та, пеко́та, (*душная*) духо́та, душно́та, (*парящая*) парно́та, (з)вар (*р.* -ру), сквар, шква́ра. [Жара́ ви́сушила степ. Коло пе́чи сильна́ жара́. Вдень жаро́та припіка́ла. У са́му спе́ку опі́вдні]. *Адская* (*сильная*) **жара́** – спе́ка пеке́льна.

Жара́то́к, жара́тка – закапе́лок (*р.* -лка) з лі́вого бо́ку при́пічка (куди́ одгорта́ється жар), жарівни́к, жа́рище.

Жарго́н – жарго́н (*р.* -ну).

Жарго́нный – жаргоно́вий.

Жардиньéрка – жардиньє́рка.

Жа́рение (*действие*) – пря́ження, сма́ження, печі́ння, пе́чево, шква́рення. [Я нена́виджу те сма́ження та печі́ння (Неч.-Лев.)].

Жа́реное – пече́ня; *см.* **Жарко́е.**

Жа́реный – пря́же́ний, сма́жений, пече́ний. [Пря́жений горо́х. Пря́жене (сма́жене) са́ло. Сма́жена (пече́на) ри́ба. Пече́не м’я́со. Пече́не порося́. Пече́на карто́пля].

Жарёха – 1) *см.* **Жарко́е**; 2) (*сечение розгой*) хло́ста. **Жарёху** *дать* (*высечь*) – всі́пати жа́ру, хло́сти[у] да́ти кому́. *См.* **Вы́сечь.**

Жа́рить – 1) прягти́ (-жу́, -жеш), пря́жити, сма́жити, шква́рити, пекти́; (*на жиру*) сма́жити, шква́рити. [Прягти́ (пря́жити, сма́жити) яє́шню. Пря́жити (прягти́) горо́х. Пекти́ карто́плю в гра́ні. Пря́жуть са́ло на вогні́, на шпи́чку настроми́вши. Сма́жити ри́бу]; (*жарко топить*) жа́рити. [Жа́рять у пе́чах]. **Жа́рить** (*вм. топить*) *молоко* – прягти́ (пря́жити) молоко́. **Жа́реное** (*топлёное*) *молоко* – пря́жене молоко́. *См.* **Топи́ть**; (*о солнце*: *сильно греть*) – жа́рити, пекти́, пали́ти, пря́[а́]жити, смали́ти. [Як підняло́ся со́нечко, що-то вже жа́рило (Квітка). Со́нечко пече́, мов огне́м пря́жить (Фр.)]; 2) (*употребл. вместо многих глаголов для выражения усиленного действия*: *бить, хлестать, мчаться, тараторить, отплясывать, играть, резаться в карты, палить, стрелять и т. п.*) жа́рити, шква́рити, смали́ти, чеса́ти, чухра́ти, тя́ти і ин. *См. ещё* **Колоти́ть, Дуба́сить, Тузи́ть, Мча́ться, Тарато́рить** *и т. п.* [Взяли́-ж вони́ жа́рити ді́да полін́якою. Дава́й його́ шква́рити по спи́ні. Чо́боти в рука́х несе́ш, а до ме́не бо́сий че́шеш (*спешишь*). А ну, но́ги на пле́чі та й чухра́й. Він по-по́льськи так і че́ше. Музи́ка шква́рить (че́ше, тне). Ці́лу дни́ну в ка́рти смали́ли (*дулись*). А він усе́ сма́лить та й сма́лить вишні́вку. З гарма́т жа́рять (чи́стять, гатя́ть)].

Жа́риться – пря́житися, сма́житися, шква́ритися, пекти́ся; (*обжигаться*) смали́тися. [Ку́рка (пороси́) пече́ться. Ри́ба сма́житься. Доведе́ться шква́ритися в душни́х ваго́нах, мов у пе́клі сма́житися. Чого́ ти на со́нці пече́шся (сма́лишся)?].

Жа́ркий – 1) гаря́чий, жарки́й; (*жгучий, пылкий*) пеку́чий, палю́чий, палки́й; (*душный*) душни́й, сква́рний. [Гаря́чий лі́тній день. Гаря́чий клі́мат (гаря́че підсо́ння). День був жарки́й (палки́й). Гаря́чі (палкі́) почуття́. Палкі́ сльо́зи. Лі́то палю́че. Пеку́че со́нце]. **Жа́ркий** *бой* – гаря́чий (завзя́тий) бій. **-кие** *дебаты* – гаря́чі (палкі́) деба́ти. **-кий** *спор* – палка́ (гаря́ча) супере́чка (змага́ння); 2) (*о цвете*) жовтогаря́чий; (*о позолоте*) ясни́й, блиску́чий. *Становиться* **-ким** – гарячі́ти. [День гарячі́є].

Жа́рко – гаряче́, жа́рко, (*пылко*) па́лко, (*усердно*) запопа́дливо, зага́рливо, завзя́то, (*душно*) ду́шно, шква́рко, ва́рко. [На дворі́ гаряче́. Сві́чка гори́ть жа́рко. Дро́ва горі́ли па́лко. Вона́ па́лко його́ блага́ла. Завзя́то би́лися]. **Жа́рче, -че́е** – гарячі́ше, жаркі́ше, палкі́ше, завзя́ті́ше.

Жарковáтый, -то – гаряче́нький, -ко, жарке́нький, -ко. [День був гаряче́нький. Вого́нь жарке́нький]. **-хонек** – гарячі́сінький, жаркі́сінький.

Жарко́е, жа́реное (*жареное мясное блюдо*) – пече́ня, пече́не (*р.* -ного), пе́чево (*р.* -ва), смаже́ня (*редко* жаре́ня). [Пе́рша стра́ва – борщ, дру́га – бара́няча пече́ня. Носи́ли у но́чвах пече́ню, шмато́чками покра́яну (Кв.). Борщ, ка́ша ще й пече́не, чве́ртка бара́няча]. **-ко́е** *из воловьего мяса* – воло́ва пече́ня, воло́ве (*р.* -вого).

Жарко́нек, жарко́нько, *см.* **Жаркова́тый.**

Жарни́ца – жарни́ця.

Жарова́я ту́ша – нутро́ пе́чи (*или* гру́би).

Жаро́вник – 1) *см.* **Жаро́вня**; 2) при́пічок, чері́нь (*м. р., р.* -ріня́ *и ж. р., р.* -рі́ни).

Жаро́вня – жаро́[і]вня, жарівни́ця. [Поста́вив на жаро́вню, щоб закипі́ло]. **-венька** – жаро́[і ́]венька, жарівни́чка.

Жасми́н, *бот.* – ясми́н, жасми́н (*р.* -ну). **-и́нный, -и́новый** – ясмино́вий, жасми́нний, жасмино́вий. [Ясмино́вий гай (Федьк.). Жасми́нними па́хощами па́хне].

Жа́тва – 1) (*действие от гл. жать*) жаття́, жни́во. [Від жаття́ рука́ боли́ть]. *Начало* **-вы** – зажи́н, зажи́нки (*р.* -ків). *Конец* **-вы** – обжи́нки (*р.* -ків), дожи́нки, дожи́н; *прил.* дожи́ночний. [Дожи́ночні пісні́]. *Приступать к* **-ве** – зажина́ти. *Кончить* **-ву** – обжа́тися, (*о многих*) пообжина́тися. [Лю́ди вже обжа́лися (пообжина́лися), поча́всь копові́з (Кон.)]; 2) (*время* **-вы**) – жни́ва́ (*р.* жнив, *провинц.* жнивів), жни́во. *Во время* **жа́твы** – жнива́ми, під час жнив, за жнив. *Время перед* **-вой** – передні́вок (*р.* -вка). [У передні́вок (на передні́вку) рі́дко хто ма́є свій хліб (Коц.)]; 3) (*нива с зрелым хлебом; хлеб на корню или сжатый, жатвенный сбор*) – жни́ва, жни́во. [Поспіва́є жни́во (Кул.). Жни́во вели́ке, а робітникі́в ма́ло, так блага́йте-ж госпо́даря жни́ва, щоб ви́слав робітникі́в на жни́во своє́ (Св. П.)].

Жа́твенный – жни́вни́й, жниво́вий, жнив’я́ний, жнива́рський; (*об инструменте*) жа́тний. [Жни́вна́ пі́сня. Жниво́вий час. Це – жнива́рська пі́сня: її́ співа́ють тоді́, як жнуть хліб (Конот. п.)]. **-ная** *пора* – жнива́, жни́во; *см.* **Жа́тва 2**. **-ная** *машина* (жне́йка) – жа́тка, жа́тна маши́на, саможа́тка, жа́лка, жнив’я́рка. **-ный** *сбор* – ужи́нок (*р.* -нку); *срвн.* **Жа́тва 3**. *Принимать участие в* **-ных** *работах* – жнивува́ти. [Влі́тку жнивува́ти не бу́дете, ска́жете, перепелі́в лови́ли].

Жа́тель, -ница, *стар., см.* **Жнец, жни́ца.**

I. Жа́тие (*действие от гл.* **Жать, жму**) – 1) ти́снення, ти́скання, стиска́ння, души́ння, да́влення, му́ля[е]ння, труді́ння, тру́дження; ча́влення, прасува́ння; 2) тисні́ння, ти́снення, на́тиск, тиск; 3) души́ння, гнобі́ння, гно́блення (*Оттенки см.* **I. Жать**).

II. Жа́тие, *см.* **Жатьё.**

I. Жать (**жму, жмут**) – 1) ти́снути, ти́скати, стиска́ти, души́ти, дави́ти. [З усі́х бокі́в ти́снуть (да́влять, ду́шать) ме́не – нія́к не ви́йду з юрби́. Мі́цно (щи́ро) стиска́ю ва́шу ру́ку. Самого́ на́че хто за се́рце ти́сне]; (*об обуви, платье и т. д.: трудить*) му́ляти, му́лити, труди́ти, гри́зти. [Чо́біт му́ляє (му́лить) но́гу. Поду́шка му́лить в го́лову. Посторо́нки му́ляли (ко́ням) по го́лій чо́рній шку́рі. Мені́ тру́дить но́гу. Ко́мір ду́шить (да́вить) (в) ши́ю]; (*выжимать, выдавливать*) чави́ти, души́ти, відду́шувати, дави́ти, би́ти, прасува́ти. [Чави́ти (души́ти) сік з виногра́ду. Би́ти олі́ю. Прасува́ти (відду́шувати) сир]. **Жать** *масло* (*школьн. игра*) – би́ти ма́сло, олі́ю. **Жа́тый** – ду́шений, да́влений, ча́влений, прасо́ваний. [Ду́шена цитри́на. Ча́влені сли́ви. Прасо́ваний (відду́шений) сир]; (*прижимать*) ти́снути, тули́ти, горну́ти, пригорта́ти кого́, що до чо́го. [До серде́нька пригорта́є (ту́лить)]; 2) *кого-либо* (*теснить, принуждать к отступлению*) – ти́снути кого́. [Чи не той-то коза́к Неча́й, що ля́шеньків ти́сне?]; 3) **жать** *кого-либо* (*притеснять*) – дави́ти кого́, души́ти, ти́снути, (*угнетать*) гноби́ти (-блю́, -би́ш). [Дави́ла нас недо́ля. Ляхи́ та недо́ляшки души́ли Украї́ну (Кул.)].

II. Жать (**жну, жнут**) – жа́ти (жну, жнеш) що. [Пора́, ма́ти, жи́то жа́ти – ко́лос похили́вся]. *Начинать* **жать**, *приступать к* **жа́тве** (*род обряда*) – зажина́ти, *сов.* зажа́ти. *См.* **Жа́тва I**. **Жать** *за долг* – віджина́ти, *сов.*, віджа́ти. [Ва́ші два́цять копі́йок я вам віді́жну́]. **Жать**, *получая плату натурою, известное колич. снопов* – жа́ти за сніп (за во́сьмий, за деся́тий сніп). **Жа́тый** – жа́тий.

Жатьё (*действие от гл.* **Жать, жну**) – жаття́. [Від жаття́ рука́ боли́ть].

I. Жа́ться (**жмусь, жму́тся**) – 1) (*тесниться, прижиматься, толпиться, льнуть*) ти́скатися, ти́снутися, тули́тися до ко́го-чо́го, під чим, під що, куди́, горну́тися куди́, до ко́го, (*только о толпе*) тісни́тися. [Ти́снуться, як до дари́ в це́ркві. Переполо́хані паня́нки тули́лися по кутка́х. До чужо́ї голу́боньки не тули́сь. Скрізь по-під сті́нами тули́лися кана́пки. На збо́рні все було́ по́вно: свити́ так ті́сно тули́лися до свит, що мо́кра оде́жа аж парува́ла (Коц.). В сі́нях юрба́, ду́шачись до мло́сти, дала́ пана́м широ́ку доро́гу. Хто стоя́в – у куто́к горну́вся (М. Вовч.)]; 2) (*ёжиться*) ї́житися, щу́литися, не́мжитися, кули́тися. *См.* **Ёжиться**, (*выжиматься*) – души́тися, чави́тися; (*заминаться*) му́лятися, му́литися,

м’я́тися. [Кажи́, не му́ляйся (не мни́ся)]; 3) (*скупиться*) скупи́тися, труси́тися, (*провинц.*) ні́цитися. [Над ко́жною копі́йкою тру́ситься].
II. Жа́ться (**жнётся, жну́тся**) – жа́тися (жне́ться, жну́ться). [Коло́сся жне́ться. Як вам жне́ться?].
Жбан – 1) (*кувшин*) жбан (джбан, збан), зба́нка; *ум.* – ж[з]бано́к (*р.* -ка́), жба́нець (*р.* -нця), жба́нчик. *Маленький* **жбан** – збаня́ (*р.* -ня́ти), збаня́тко; *прил.* жба́новий, жба́нячий. [Ме́ду жбан. Ніс води́ жбан. Черво́ної мі́ди жбан на варену́ху. Гро́шей збан]; 2) (*род кадушки на ножках для кваса и т. п.*) по́ставець. [Квас – у по́ставці (Звиног.)].
Жба́нец, *см.* **Жбан.**
Жва́ка, *см.* **Жва́чка 1, 3, 4.**
Жва́канье – жва́кання, жвакува́ння; ша́вкання.
Жва́кать – жва́кати, жвакува́ти, ша́вкати [Сопу́ть си́ті воли́, жва́каючи ро́сяну траву́ (Коц.)]; (*говорить вяло и неразборчиво*) ша́вкати. **Жва́кнуть** (*ударить*) – жвакону́ти, джвя́кнути, ля́пнути, ля́снути. [Ля́пнув його́ по щоці́. Я його́ як джвя́кнув (Мирн.)].
Жва́каться (*хлопать себя*) – ля́скати (*сов.* ля́снути) себе́. [Ля́снув себе́ по щоці́ (Квітка)]; (*бить друг друга взаимно*) лупцюва́ти, (грі́ти) оди́н о́дного, лупцюва́тися. [Лупцю́ють оди́н о́дного, аж чуби́ мо́крі]. **Жва́кнуться** (*шлёпнуться*) – жва́кнути.
Жва́ло (*верхн. челюсти у насекомых*) – жува́льце, комаши́ні ще́лепи.
Жва́чка – 1) жу́йка, жва́ка. [Віл за́всіди жу́йку ма́є в ро́ті]. *Жевать* **жва́чку** (*о животн.*) – жу́йку жува́ти, ремиґа́ти, ремиґа́ти жу́йку. [Віл жує́ жу́йку. Воли́ ремиґа́ють. Ремиґа́ють воли́ со́нно жу́йку]; 2) (*самий процесс*) ремиґа́ння, жва́кання, жвакува́ння; 3) (*листовой табак для жеванья*) жу́йка, жува́лка, жува́ння; 4) (*что-н. пережёванное*) жвак (*и* жва́ки́), жвачи́ще, жувани́на, жва[и]кани́на, (*пережёв. табак*) ма́чка (*гал.*).
Жва́чный – жу́йний. **-ное** *животное* – жу́йна твари́на, ремиґа́вець (*р.* -вця), жува́ч, віджува́ч.
Жгун, *бот.* – туре́цький пе́рець (*р.* пе́рця), струкува́тий черво́ний пе́рець, перчи́ця.
Жгут – 1) (*витушка*) джгут (жгут); *ум.* джгуто́к (*р.* -тка́); 2) (*игра*) джгут. [Гра в джгута́. Гуля́ти в джгута́ – *играть в* **жгут**]. **Жгут** *соломы, травы, сена* – скру́тень (*р.* -тня) (скру́тіль, *р.* -іля) соло́ми, трави́, сі́на, ві́хоть (*р.* -хтя) соло́ми, трави́, сі́на, жмут; 3) (*мишурные шнурки у мундира вместо погон*) фити́ль, *мн.* фитилі́. [Тужу́рка з фо́рменними фитіля́ми на пле́чах].
Жгу́тик – 1) *ум. от* **Жгут** – джгуто́к (*р.* -тка́); 2) *зоол.*, Flagellum – джгуто́к, джгу́тик; 3) *бот.* (*ядовитый волосок крапивы и некоторых водорослей*) – жа́льце, жига́льце, жигу́лик.
Жгу́тиковый – джгутко́вий. **-вое** *движение* – джгутко́вий рух. **-вые** *камеры* – джгутко́ві комі́рки. **-вая** *клетка* – джгутко́ва кліти́на (клі́тка).
Жгу́товый – джгуто́вий.
Жгутообра́зный – джгутува́тий. **-ный** *хвост* – джгутува́тий хвіст (*р.* хвоста́).
Жгу́че – пеку́че, палю́че, (г)о́стро; жа́лко, жа́рко. [Жа́лко вкуси́ла мене́ му́ха]. *См.* **Жгу́чий.**
Жгу́честь – пеку́чість, палю́чість, (г)о́стрість (*р.* -ости); (*о крапиве и друг. растен.*) жа́ркість (*р.* -кости), жалчина́.
Жгу́чий – 1) пеку́чий, палю́чий [Пеку́че (палю́че) со́нце. Палю́чий по́гляд. Палю́ча мрі́я. Пеку́ча потре́ба. Найпеку́чі́ші пита́ння на́ших часі́в]; (*о ветре, о кнуте*) жалки́й, смальки́й. [Жалки́й баті́г]; (*о холоде, морозе*) пеку́чий, лю́тий, (г)о́стрий, жижки́й [Я не ляка́лась, моро́зу жижко́го (Олесь)]; (*о крапиве и др. растениях*) жалки́й, жалли́вий, жарки́й, жижки́й, жигу́чий. [Це не жалка́ кропива́, а глуха́. Кропива́ така́ жарка́, – аж дим іде́]. **-чая** *крапива* – жалка́ кропива́, кропива́-жижку́ха. **Жгу́чие** *слёзы*, **жгу́чий** *поцелуй* – сльо́зи пеку́чі (палкі́), поцілу́нок палю́чий (палки́й). **-чая** *кровь* – гаря́ча кров. **-чая** *боль* – пеку́чий біль (*р.* бо́лю) (*м. р.*), болю́чий біль; 2) **жгу́чий** *камень* (Lapis causticus) – чо́ртів (*р.* -вого) ка́мінь, пеке́льний ка́мінь, ля́пис.
Жда́ние – ждання́ кого́, чого́, на ко́го, чека́ння, сподіва́ння, очі́кування, споді́ванка.
Жда́нки – 1) (*долгое ожидание*) жда́н(и)ка (*р.* -ків), чекани́на. [Вони́ його́ мани́ли вся́кими обіця́нками-цяця́нками, а тепе́р, дак і жда́никами году́йся (Грінч.)]. Надої́ла-ж ця чекани́на]; 2) (*пироги приготовленные для ждан. гостей*) (*шутл. и переносно*) жда́н(и)ки. [А я жда́ла-жда́ла та й жда́нки пої́ла *т. е. перестала и ждать*].
Жда́ный, *прил.* – жда́ний, споді́ваний; (*желаемый*) бажа́ний, пожада́ний. [Не ве́рнуться споді́вані, не ве́рнеться во́ля (Шевч.). Несподі́вані го́сті]. *См. ещё* **Ждать.**
Ждать – жда́ти, чека́ти кого́, чого́, на ко́го, на, що, сподіва́тися кого́-чого́, наді́ятися кого́-чого́ (*зап.*) очі́кувати кого́-чого́. [А мо́же жде козаче́нька, щоб залоскота́ти (Шевч.). Ждав на вас (Франко). Миле́нького ве́село чека́є. Нас чека́є смачна́ вече́ря. Як-би на вас чека́в,

то до́сі вмер-би. Старості́в сподіва́ються. Нена́че сподіва́лася, що її́ ось-ось уда́рять (Грінч.). За́втрашнього дня очі́кує (Проскур.). Мов і наді́явся вас (Франко)]. **Жди, жди́те** (*беды, неприятности*) – начува́йся, начува́йтеся. [Так і начува́йся, що який-не́будь шнирне́ ноже́м з-за угла́ (Черк.)]. **Ждать** *в очереди* – засто́ювати че́рги́. [Ве́шталися лю́ди, що засто́ювали че́рги́ в млині́ (Неч.-Лев.)]. **Жда́нный**, *прич.* – жда́ний, споді́ваний, (*зап.*) очі́куваний.

Жда́ться (*безл.*) – чека́тися, жда́тися.

Же *и* **ж** – 1) же, (*после гласной*) ж; (*со своей стороны*) знов, пак. [Він-же. Я-ж. За моє́ жи́то мене́-ж і би́то. Лю́ди не зна́тимуть, яка́ я, а я знов (= *я* **же**) їх не зна́тиму (М. Вовч.). Це так кажу́ я та й дивлю́ся на нього́; він, знов – мовчи́ть. Ї́здилося пак тим шляхо́м – з Га́дяча до Ки́їва – через Пі́ски, Чорну́хи, Береза́нь і и́нші се́ла]; 2) бо, но. [Та йди-бо шви́дче сюди́. Гляди́-но! Де ти був до цьо́го ча́су? Сядь-но, розкажи́-но! (Рудан.)]. *Ну* **же**, *да ну* **же** – ну́бо, та ну́бо, (*мн.*) ну́м-же. *Полно* **же**, *перестань* – го́ді-бо (ну́бо го́ді), переста́нь. *Когда* **же**, *где* **же**, *куда* **же**, *как* **же**, *кто* **же**, *что* **же** *и т. п.* – коли́-ж, де-ж, куди́-ж, як-же, хто-ж, що-ж. *Если* **же** – коли́-ж, як-же, а як-що́, як-же що. *Если* **же** *наши надежды не оправдаются, то…* – коли́-ж (як-же, а як-що) на́ші наді́ї не спра́вдяться, то… *Так* **же**, *точно так* **же** – так-же, так са́мо. *Срв.* **Та́кже.** *Тот* **же**, *один и тот* **же** – той-же, той(-же) са́мий. *В той* **же** *книге, но в другой статье…* – в тій са́мій кни́жці, але в и́нщій статті́… *Или* **же** – або-ж, а чи. [Де поді́лось?! Ізгорі́ло? А чи затопи́ло си́нє мо́ре? (Шевч.)]. *Всё* **же** – проте́, все(-ж) таки́.

Жева́ка – жува́ка, жува́йло, жува́ч.

Жева́ние – жува́ння, (*грубее*) жва́кання; (*о жвачных животных*) ремиґа́ння.

Жева́тельный – жува́льний, жувни́й, (*жвачный*) жу́йний, ремиґа́льний.

Жева́ть – жува́ти, (*грубее*) жва́кати, (*глодать*) жвакува́ти. [Вовки́-сірома́нці коза́цькую кість жвакува́ли]. **-ать** *жвачку* – ремиґа́ти. **Жёванный** – жу́ваний, жо́ваний.

Жева́ться – жува́тися. [Живе́ться та хліб жує́ться].

Жево́к – жу́ваник, жвак, жувани́на, жвакани́на, жува́ннячко.

Жегало, жегло́ – жига́ло. [Жига́лом пропі́к ді́рку в до́шці].

Жезл – жезло́ (*с. р.*), жезл (*м. р.*); (*архиерейский, монашеский посох*) патери́ця; (*гетманский*) булава́, (*с прядями конского волоса*) бунчу́к, пірна́ч; (*монарший* **ж.**, *скипетр*) бе́рло. *См.* **Волше́бный.**

Же́зленик, *см.* **Ли́ктор.**

Жезлоно́сец – жезлоно́ша (*р.* -ші), бунчу́жний.

Жела́ние – бажа́ння, хоті́ння, хіть (*р.* хо́ти, *часто диал.* хі́ті), во́ля, (*сильное*) жада́ння, жа́до́ба, пра́гнення; (*капризное*) за́баг (*р.* -гу), забага́нка, (*гал.*) ба́га́, схоті́нка. *По собственному* (*по доброму*) **-нию** – своє́ю во́лею, по своїй во́лі, з вла́сної во́лі, охо́тою, самохі́ть. *Исполнять чьё-л.* **-ние** – чини́ти чию во́лю. *Исполнить* **-ние** – вволи́ти (вчини́ти) во́лю. *По* **жела́нию** *кого* – на бажа́ння чиє́, на во́лю. [На бажа́ння слухачі́в = *по* **жела́нию** *слушателей*]. *Предоставлять, предоставить чьему-либо* **жела́нию** – на во́лю кому́ дава́ти, да́ти (відда́ти). *Против* **-ния** – про́ти во́лі, через си́лу, нево́лею. [Чи по во́лі, чи про́ти во́лі. Во́лею чи нево́лею – а це зро́биш]. *Ваше* **-ние** *для меня закон* – ва́ша во́ля (ва́ше бажа́ння) для ме́не зако́н (для ме́не свята́). **Жела́нный** – 1) ба́жаний; 2) *сущ.* – бажа́ний, жада́ний, пожада́ний, бажа́на, жада́на, пожада́на, жада́нка. [Неві́стка жада́нка].

Жела́тель – хоті́й, хті́й (*р.* -ті́я), охо́чий до чо́го.

Жела́тельный, -но – ба́жаний, пожада́ний, ба́жано. **-но** *было бы* – ба́жано було́-б, ба́жа́на річ була́-б, хоті́лося-б.

Желати́н – желяти́на.

Жела́ть – 1) бажа́ти, х(о)ті́ти, охо́титися, (*сильно*) жада́ти, пра́гнути (*предпочитать*) волі́ти (*н. вр.* -лю́, -ли́ш). [Ой чи воли́ш, Бондарі́вно, ізо мно́ю жи́ти, а чи хо́чеш в сирі́й землі́ гни́ти?]; 2) **-а́ть** *кому чего* – бажа́ти, зи́чити кому́ чого́. [Що тобі́ не ми́ле, того́ й лю́дям не зич]. **-а́ть** *спокойной ночи, доброго утра* – на добра́ніч, на добри́день дава́ти. *Здравия* **-а́ю** – до́брого здоро́в'я зи́чу (бажа́ю вам). **-а́ть** *зла* – зло́го кому́ зи́чити (бажа́ти), ли́хо ми́слити кому́. [Зло́го я ніко́му не бажа́ю. Свій своє́му ли́ха не ми́слить]. **-а́ть** *кому-л. добра* – добра́ прия́ти (зи́чити) кому́. *Мне* **жела́ется** – я бажа́ю (хо́чу). **Жела́ющий** *чего* – той, що бажа́є (хо́че), охо́чий до чо́го. [Пи́сано цю кни́жку про селяни́на (= *для крестьянина*), охо́чого (*или*: що хо́че) засво́їти програ́му па́ртії (Азб. комун.)]. **Жела́емый** – ба́жа́ний, жа́да́ний. *Срв.* **Жела́тельный.**

Желва́к – ґу́ля, жо́вно, *обыкн. во множ.* жо́вна (*р.* жо́вен), морґу́ля. [Розхри́стана, простоволо́са, і, як в нами́сті, вся в жовна́х (Котл.)].

Желва́стый – ґу́лявий, жовнува́тий.

Желвачёк – ґу́лька, жо́венце, жо́венця (*р.* -нець).
Желва́чище – ґуля́ка, морґуля́ка.
Желе́ – драглі́ (*р.* -і́в), (*гал.*) галяре́та.
Железа́ (glandula) – за́лоза, *ум.* за́лозка. *Грудная* **-за́** – молочні́вка, грудь (*р.* -ди). *Миндалевидная* **-за́** – мигда́лик. *Слюнная* **-за́** – слині́вка. *Предстательная* **-за́** – проста́та, присе́чник.
Желе́зисто-синеро́дистый – залі́зи́сто-ціяно́вий. **-ый** *водород* – залі́зи́стий ціяново́день (*р.* -дню).
Желе́зина (*окалина*) – жу́желиця, ци́ндря.
Желе́зистый – залі́зи́стий, залізя́стий, залі́зува́тий. [Залі́зи́ста вода́].
Желези́стый – залози́стий, залозува́тий.
Желе́зко – залі́зце (*р.* -ця).
Желе́зник, *бот.* – дереза́.
Желе́зница – річни́й оселе́дець (*р.* -дця).
Железнодоро́жник – залізни́чник (*р.* -ка).
Железнодоро́жный – залізни́ч(н)ий. **-ная** *ветка* – залізни́чий рука́в. **-ный** *путь* – (залі́зна) ко́лія, путь (*ж. р.*). [Ваго́н стої́ть на тре́тій путі́].
Желе́зный – залі́зний, залі́зяни́й. **-ная** *дорога* – залізни́ця. **-ный** *завод* – ру́дня. **-ная** *руда* – залізовина́, залі́зна руда́, залізня́к, (*песковатая*) бала́ш, (*глинистая*) ка́рень (*р.* -рню), карни́ста руда́. **-ный** *рудник*, **-ная** *копь* – ру́дня, рудоко́пи (*р.* -пів). **-ный** *цвет* – залізоцві́тник. **-ная** *необходимость* – немину́ча потре́ба, непохи́тна коне́чність, (*искусств.*) залі́зна необхі́дність. **-ное** *здоровье* – залі́зне здоро́в'я. *Человек* **-ного** *здоровья* – залізня́к. **-ный** *корень*, *бот.* (Centaurea scabiosa) – воло́шки́, наголо́ваток.
Железня́к – 1) (*камень и крепкий кирпич*) залізня́к. [Бу́рий залізня́к. Магне́тний залізня́к. Хро́мовий (= *хромистый*) залізня́к]; 2) *бот.* (Verbena officinalis) – вербе́на, залізня́к, порпли́чник, черво́ні зірки́, суха́ не́хворощ (*р.* -щи), коши́ця.
Желе́зо – 1) залі́зо (*ум.* залі́зце, *увел.* залізя́ка). *Группа* **желе́за** – залізники́ (*р.* -кі́в), гру́па залі́за. *Листовое* **-зо** – листове́ залі́зо, (залі́зна) бля́ха. *Ковкое* **-зо** – ковне́ (штабо́ве) залі́зо. *Хлористое* **-зо** – залізи́стий хлора́к. *Хлорное* **-зо** – залі́зяни́й хлора́к. *Куй* **-зо**, *пока горячо* – кова́ль кле́пле, по́ки те́пле. *Раскалённое* **-зо** – розпе́чене (розпа́лене, розжа́рене) залі́зо; 2) **желе́за** (*мн.*) – пу́та (*р.* пут), кайда́ни, (*поэтич.*) залі́за (*р.* -лі́з). [Бу́ти-ж мені́ у нево́лі, у залі́зах, у зако́вах (Пісня)].
Железоде́лательный *завод* – (залі́зна) гу́та.
Железоплави́льный *завод* – (залі́зна) гама́рня.
Железопрока́тный *завод* – штаба́рня.
Желозоре́зный – залізорі́зний. **-ные** *ножницы* – бляха́рські но́жиці (щоб кра́яти бля́ху), залізорі́зки.
Железосодержа́щий – залізоно́сний, (*железистый*) залі́зуватий. [Залі́зувата вода́].
Железоторго́вец – залізня́к (*р.* -ка́).
Желе́зце – залі́зце, залі́зко, залізя́чка.
Жёлкнуть – жо́вкнути, жовті́ти. [О́сінь; жо́вкне ли́стя].
Желна́, *зоол.* (*чёрный дятел*) – жовна́; *см.* **Дя́тел.**
Жёлоб, *см.* **Жо́лоб.**
Желоби́на, желоби́нка – жоло́бина, жоло́би́нка, рівчачо́к; (*реки*) рі́чище, кори́то.
Желоби́стый, *см.* **Жело́бчатый.**
Желоби́ть – жолоби́ти, вижоло́блювати. **-ться** – жоло́битися, вижоло́блюватися.
Желобле́ние – жолобі́ння, вижоло́блювання.
Желобова́тый – жолобува́тий; *срв.* **Желобча́стый.**
Желобо́к – жолобо́к (*р.* -бка́), рівчачо́к (*р.* -чка́), борозе́нка; (*в бочке для дна*) уто́ри (*р.* -ів).
Желобови́на, *см.* **Желоби́на.**
Желобообра́зный – жолобува́тий, уло́гвистий, рівчакува́тий.
Жело́бчатый – жоло́бчастий, жолоб(к)ува́тий. [Жоло́бчасте долото́].
Желте́ние – жовті́ння, (*о полях*) полові́ння.
Жёлтенький – жовте́нький; *см.* **Жёлтый.**
Желте́ть – жовті́ти, полові́ти, жовті́шати, жо́вкнути. [Полові́ють жита́. Жо́вкне ли́стя на де́реві]. **-ться** – жовті́ти, полові́ти.
Желтёхонек – жовті́сінький.
Желтизна́ – жо́втість (*р.* -тости), жовти́зна, жовтина́, (*слабая*) по́жовть (*р.* -ти).
Желти́нник, же́лтник, же́лтница, *бот.* (Rhus cotinus) – рай-де́рево, ско́мпія.
Желти́ть, вы́желтить – жовти́ти, пожовти́ти.

Же́лто – жо́вто.
Желтобрю́х (*безногая ящерица*) – (Ophiosaurus serpentinus) жовто́брюх (Coluber trahalis) жовтопу́з.
Желтобрю́хий – жовточе́ре́вий.
Желтобрю́шка, *зоол.* – жовто́брюх, (*реже*) жовто́брюшка, трясихвістка.
Желтова́тость – жовтя́вість (*р.* -вости), жовтува́тість, при́жовтість (*р.* -тости).
Желтова́тый – жовтя́вий, жовтува́тий, жовта́стий, по́жовтий, при́жовтий. [Жовтя́ве яке́сь полотно́. Жовтува́те лице́].
Желтогла́в, *см. см.* **Калу́жница.** *Европейский* **желтогла́в,** *см.* **Купа́льница.**
Желтоголо́вник, *см.* **Калу́жница.**
Желтоголо́вый – жовтоголо́вий, (*шутл. о детях*) жовтомо́зий.
Желтогру́дый – жовтогру́дий.
Желтозелёный – жовтозеле́ний.
Желто́к – жовто́к (*р.* -тка́), *ум.* жовто́чок, жовте́ньке (*р.* -кого).
Желтоко́рень, *бот.* (Statice latifolia) – керме́к, кирма́к; (Statice tatarica) – жовти́ло, керме́к, кирма́к.
Желтокра́сный – жовточерво́ний, (*померанцевый, огненный*) жовтогаря́чий.
Желтола́зник, *бот.* – са́мбірка.
Желтопу́з, *см.* **Желтобрю́х.**
Желтосли́вник – море́ля, жерде́ля (*р.* -лі).
Жёлтость, *см.* **Желтизна́.**
Желтофио́ль, *бот.* – жовтофіо́ля (*р.* -лі).
Желтоцве́т, *бот.* (Adonis vernalis) – гори́цвіт, жовто́цвіт (*р.* -ту).
Желтоцве́тник, *бот.* (Anthoxanthum odoratum) – души́ця, антокса́нт.
Желто́чный – жовтко́вий.
Желту́ха (*болезнь*) – жовтяни́ця *и* жовтяни́ці (*р.* -ни́ць), жовтя́чка, жовті́льниця.
Желту́шный – жовтяни́чний.
Жёлтый, жёлтенький – жо́втий, жовте́нький. **Жёлтый** (*от засухи*) *огурец* – жовтя́к. **Жёлтая** *медь* – мо́сяж, жо́вта мідь (*р.* -ди).
Желть (*краска*) – жовтя́нка, жо́втка; (*смесь для окраски яиц*) жовтви́ля (*провинц.*).
Желтяни́ца, *бот.* – світлу́хи (*р.* -лу́х), кро́кіс (*р.* -коса), кро́кус.
Желуди́ный, желудево́й – жолудя́ний, жолуде́ний. [Жолудя́на (жолуде́ва) ка́ва].
Желуди́стый – жолуди́стий.
Желу́дковый – шлунко́вий.
Желудко́вый, -дно́й – жолуде́вий, жолудо́вий, жолудя́ний.
Желу́дни́к, *бот.* (Aesculus Hippocastanum) – ди́кий кашта́н.
Желудо́к – жо́лу́дик, жолуди́нка.
Желу́док – 1) шлу́нок (*р.* -нку), (*у животных*) ке́ндюх (*р.* -ха), (*у жвачных животных*): *1-ый* **-ок** – рука́в; *2-ой* **-ок** – рубе́ць, чепе́ць; *3-й* **-ок** – кни́жка; *4-й* **-ок** – сичу́г, слиз. *Неварение* **-дка** – нетра́влення шлу́нку. *На тощий* **-ок** – на тще се́рде; 2) (*в погребе и леднике*) мі[и́]на, (*только деревян.*) зруб (*р.* -бу). [Мі́ну ми обкладемо́ дубо́вим замі́том, а пригре́бицю обмуру́ємо і бу́де до́брий льох].
Желу́дочек – шлу́ночок (*р.* -чка), кендюшо́к (*р.* -шка́).
Желу́дочный – шлунко́вий, живото́вий. **-ная** *болезнь* – шлунко́ва хоро́ба, хоро́ба на шлу́нок.
Жёлудь, жо́лудь – 1) жо́лудь; 2) (*зоол., рак*) **жо́лудь** *морской* – жолудни́ця.
Желче́ние – жовті́ння.
Желчина́ – жовтина́.
Жёлчный – 1) жо́вчний, жовче́вий. **-ный** *пузырь* – жовчни́к; 2) жо́вчний, злі́сни́й, злости́вий.
Жёлчь – 1) жовч (*р.* -чи); 2) жовч, злі́сність (*р.* -ности), злости́вість, кусли́вість (*р.* -вости).
Жема́н – мані́рник; (*иронич.*) кривля́ка, губокру́т.
Жема́нение, *см.* **Жема́нство.**
Жема́нистый – мані́рний, мані́жний. [Мані́рна ді́вчина].
Жема́ниться, -а́нничать – мані́ритися, мані́житися, лама́тися, (*горделиво*) пиша́тися, хизува́тися. [Дівча́та мані́рилися. Дівча́ча нату́ра – пиша́тися].
Жема́ниха, жема́нница – мані́рниця, (*иронич.*) губокру́тка, кривля́ка.
Жема́нно – мані́рно, мані́жно.
Жема́нный – мані́рний, мані́жний.
Жема́нство – мані́рність, мані́жність (*р.* -ости), кривляни́на.

Жемóк, жемýлька – бгáння, бгáннячко, бгáний медівни́к, бгáничок-медівничóк, галýшечка-медýшечка.
Жéмчуг – перлó (*ср. р., собир.*), пéрли (*р.* -лів *и* пéрел). *Искатель* **жéмчуга** – перлóвий ловéць (*р.* -вця́), перля́р (*р.* -ра).
Жемчýжина, -жинка – перли́на, пéрла, перли́нка.
Жемчýжник, -ница – перля́р, -рка, перлівни́к, -ни́ця.
Жемчýжница – 1) перлівни́ця, перлóва скóйка, перлóва мáтиця; 2) (*одуш.*) *см.* **Жемчýжник.**
Жемчýжный – (*из жемчуга*) перлóвий, (*сходный с жемчугом*) перли́[á]стий. [Перлóве нами́сто. Перли́сте винó]. **-ный** *цвет* – перли́[á]стий кóлір. **-ная** *болезнь* – перли́ця, перли́ста хорóба. **-ные** *ловли* – перлóві лóвища.
Женá – жíнка (*редко* жонá, *уменьш.* жíночка, жíнонька, *увел.* жонóха), (*супруга*) дружи́на, (*чета*) подрýжжя (*ср.*). [Я тобі не нáймичка, а подрýжжя (дружи́на)]. *Законная* **-нá** – шлю́бна жíнка; (*в устах мужа перед чужими*) старá. [А це моя́ старá]. *Гражданская* **-нá** – жíнка на вíру, невíнчана жíнка. *Разведенная* **-нá** – розвí[ó]дка. **-нá** *брата, дяди* – братовá (*р.* -вóї), дя́дина (*р.* -ни). *Часто передаётся окончанием* -иха: Івáниха, Петри́ха, ковали́ха, бóндари́ха *и пр.* = **женá** *Ивана, Петра, кузнеца, бочара. Муж и* **женá** (*чета*) – подрýжжя (*р.* -жжя). *Брать* (*взять*) *себе в* **жёны** *кого* – брáти, взя́ти собí за жíнку (*реже* жíнкою) когó, брáти, взя́ти за сéбе когó, дружи́ти собí когó, побрáтися з ким.
Женáтый – жонáтий, одрýжений. *Быть* **-тым** *на ком* – держáти когó. *Он* **женáт** *на сестре моего мужа* – він держи́ть могó чоловíка сестрý.
Жéнин – жíнчин, дружи́нин. [Від жíнчиного брáта].
Жени́ть *на ком* – жени́ти, дружи́ти, одрýжувати, (*сов.*) ожени́ти, одружи́ти – з ким (*не* на кім), (*многих*) пожени́ти, подружи́ти з ким.
Жени́ться *на ком* – жени́тися, дружи́тися, одрýжуватися з ким (*не* на кім), (*сов.*) ожени́тися, одружи́тися з ким, брáтися, побрáтися з ким, брáти, узя́ти за сéбе когó, (*о многих*) пожени́тися, подружи́тися з ким.
Жени́тьба *на ком* – одружíння, (о)женíння з ким, (*вульг.*) женя́чка. *Срв.* **Брак.**
Жени́х – 1) жени́х, наречéний, молоди́й. **-ни́х** *и невеста* – молоди́й і молодá, молодí, *ум.* молодя́та, (*в свад. песнях*) князь і княги́ня; 2) (*молодой человек*) молоди́к, (*шутл.*) жени́ло.
Женишóк – женишéнько, женищи́на.
Жéнища – жонóха.
Жёнка, жёночка, жёнушка – жíнка, жíночка, жíнонька.
Женолюби́вый – жонолю́бний, жонолю́бець (*р.* -бця), охóчий до жінóцтва, баболю́бний, бабíй (*р.* -бíя), бáбич.
Женолю́бие – жонолю́бство, охóта до жінóк, бабíйкувáтість (*р.* -ости).
Женомýжский – двоснáстий; *см.* **Двупóлый.**
Женомýжство – двоснáстя (*ср.*).
Женообрáзный, женоподóбный – жонови́дий, подíбний до жíнки, жінкувáтий. *Делаться* **-ным** – бабíти, жінкувáтіти, (*сов.*) пожінóчитися. [Як надíв очíпка – відрáзу пожінóчивсь].
Жёночка, *см.* **Жёнка.**
Жéнский – жінóчий, жінóцький. [Жінóцьке (жінóче) вбрáння. Жінóцькі піснí. Слóво «харч» – жінóчого рóду]. **-ский** *пол* – жінóча стать (*р.* -ти), жінки́, жінóцтво, (*презр.*) жінóта, жінóччина, жінвá. *По* **-ски** – по-жінóчому, -цькому. *Одетый в* **-ское** *платье* – одя́гнений (перебрáтий) за жíнку, жíнкою, по-жінóчому. **-ский** *цветок, бот.* – жінóча (мáточкова) квíтка. **-ская** *клетка, бот.* – жінóча кліти́на.
Жéнственность – жінóчість (*р.* -чости).
Жéнственный – жінóчий.
Жёнушка, *см.* **Жёнка.**
Жéнщина – жíнка, жéнщина, (*фамил.*) бáба. *Молодая* (*замужняя*) **-на** – молоди́ця. *Публичная* **-на** – повíя.
Жеóда, *мин.* – геóда.
Жердевóй, жердянóй – жердяни́й, вори́нний. [Вори́нна горóжа].
Жерди́ло – цибáнь, довгáнь, довгáль, (*с грубыми ухватками*) бардади́м.
Жерди́на, -и́нка – 1) жерди́на, жерди́нка, вори́на, вори́нка; 2) (*для вешанья*) жéрдка.
Жердь, жёрдочка – жéрдка, жерди́на, вори́на, *ум.* жéрдочка, жерди́нка, вори́нка, вори́ночка, *соб.* жéрдя (*р.* -дя), вір’я́ (*р.* -р’я́); (*хворостина*) ломáка, друк; (*для придавливания снопов на возу*) рубéль (*р.* -бля́).
Жердянóй, *см.* **Жердевóй.**

Жерёбая *кобыла* – жерéбна коби́ла.
Жéребей, *см.* **Жрéбий.**
Жеребёнок, -ночек – лошá (*р.* -áти), лошáтко, лошáк, лошачóк, коненя́, -тко, (*годовалый*) стригу́н, стригунéць (*р.* -нця́), стрижчá (*р.* -чáти).
Жеребéц – жеребéць (*р.* -бця́), óги[е]р. [Нехáй шкáпа підо мнóю óгирем танцю́є (Гул. Арт.)]. *Племенной* **-бéц** – жеребéць-насíнник. *Табунный* **-бéц** – табу́нний жеребéць.
Жереби́ться, ожереби́ться – жереби́тися, ожереби́тися.
Жерéбчик – жерéбчик, лошачóк (*р.* -чкá), коненя́ (*р.* -ня́ти).
Жеребьёвый – жеребóвий, жеребкóвий.
Жеребя́, *см.* **Жеребёнок.**
Жеребя́тница – лошáтна коби́ла (що вже булá з лошáм).
Жеребя́чий – жереби́ний, жереб'я́чий.
Жереви́ка, жерови́ка, *бот.* – журави́на, журави́ха.
Жéрёх (*рыба*) – головáч (*р.* -чá).
Жерлó, жерлови́на – джерелó. **Жерлó** *пушки* – джерелó, гóрло гармáти. **Жерлó** *вулкана* – джерелó, крáтер, зів вулкáна. **Жерлó** *сопки* – сопу́х (*р.* -ха).
Жерля́нка (*лягушка*) – пунь (*р.* пуни), пу́нькало, джереля́нка, кривни́чка, ку́мка.
Жёрнов – жóрно, *мн.* жóрна (*р.* жóрен). [Дóбрі жóрна все перемéлють]. *Верхний* **-нов** – верхня́к. *Нижний* **-нов** – спідня́к.
Жерновóй – жорнóвий, жорéнний.
Жерновóк – 1) жóренце (*р.* -нця); 2) (*глазной камешек у рака*) жорнíвка, жарнíвка.
Жернокóв, жерносéк – жорня́р (*р.* -рá), жорнóвий мáйстер (*р.* -стра).
Жéртва – 1) (*религ.*) жéртва, офíра. *Умилостивительная, благодарственная* **-ва** – блáгальна, подя́чна жéртва. *Искупительная* **-ва** – споку́тна жéртва. *Совершать, приносить* **-ву** – прáвити жéртву, принóсити жéртву. *Принесение в* **-ву** *людей* – лю́дські жéртви; 2) (*дар*) жéртва, пожéртва, дар, даровинá, подáння, подáнок (*р.* -нку); (*на церковь*) пóсвят (*р.* -ту); 3) (*добыча*) жéртва, здóбич (*р.* -чи). *Предать, оставить на* **-ву** – віддáти, пусти́ти, ки́нути на потáлу. *Дом наш сделался* **-вою** *пламени* – буди́нок наш стáвся (зроби́вся) здóбиччю (жéртвою) пóлум'я (огня́).
Жéртвенник – жéртóвник, жéртóвня.
Жéртвенность – жéртовність (*р.* -ности), самовідречéння.
Жéртвенный – жéртовний, офíрний; (*самоотречённый*) самовідречéний.
Жéртвование – жéртвування, офірувáння; пожéртва.
Жéртвователь, -ница – жертводáвець, жертводáвиця.
Жéртвовать, пожéртвовать *кого, что и кем, чем* – 1) жéртвувати, пожéртвувати, офірувáти, заофірувáти, віддавáти, віддáти когó, що. *Я всем* **-вую** *для того, чтобы…* – я все жéртвую, щоб… **-вать** *своею жизнью для отчизны* – життя́ своє́ віддавáти за бáтьківщину; 2) (*делать пожертвование*) жéртвувати, дарувáти. **-вать** *собою* – віддавáти себé (на жéртву), офірувáтися. **Жéртвующий** – той, що жéртвує (офíру́є), жертводáвець.
Жертвоприношéние – жéртвування, офірувáння; жéртва, офíра. *Совершать* **-ния** – прáвити жéртви.
Жеру́ха – крес-салáта, різóха.
Жест – жест, ми́га, движóк (*р.* -кá), рух (*р.* -ху), вíдрух. *Об'ясняться* **жéстами** – на ми́гах говори́ти.
Жестéр, *бот.* – жóстір (*р.* -теру), круши́на.
Жестикули́ровать – жестикулювáти (-лю́ю, -лю́єш).
Жестикуля́ция – жестикуля́ція, жестикулювáння.
Жести́ть – тверди́ти.
Жёсткий – 1) тверди́й, суту́гуватий. [Тверди́й кáмінь. Суту́гувате (твердé) м'я́со]; 2) (*не гибкий, грубый*) цупки́й, ше[о]рстки́й, жорстки́й, шкарубки́й, різки́й, мульки́й. **-кая** *кожа* – цупкá (шкарубкá) шку́ра. **-кое** *сукно* – цупкé суknó. **-кие** *волосы* – цупкé (шорсткé, жорсткé) волóсся. **-кие** *руки* – шерсткí (шкарубкí) ру́ки. -кая *постель* – мулькá, твердá постéля. **-кий** *песок* – різки́й (жорстки́й) пісóк. **Жёсткая** *вода* – твердá водá, (*реже*) різкá водá. **Жёсткие** *слова* – різкí, жорстóкі словá.
Жёсткнуть – твéрднути, шкару́бнути, шкару́біти, тужáвіти. [Гли́на висихáє й тужáвіє].
Жёстко – твéрдо, му́лько, шéрстко, цу́пко. [Гóлому й на сíні му́лько]. *Мягко стелет, да* **жёстко** *спать* – м'я́ко стéле, та твéрдо спáти.
Жесткoвáтый – твердувáтий, твердéнький, цупкéнький, шорсткéнький. *Срв.* **Жёсткий.**
Жёсткокры́лый – твердокри́лий.
Жёсткость – 1) твéрдість, суту́гуватість; 2) цу́пкість, шкару́бкість, шéрсткість, му́лькість,

різкість (*р.* -кости).
Жесто́кий – 1) жорсто́кий, лю́тий, нелю́дський, немилосе́рдний, запе́клий, суво́рий. [Жорсто́ка люди́на. Запе́кла душа́. Суво́рий ба́тько]; 2) тяжки́й, суво́рий, несте́рпний. **-кий** *мороз, холод* – тяжки́й (лю́тий) моро́з, хо́лод. **-кая** *зима* – суво́ра (лю́та) зима́. **-кая** *обида* – тяжка́ (лю́та) обра́за. **-кая** *печаль* – тяжка́ ту́га. **-кая** *болезнь* – тяжка́ хоро́ба. **-кая** *боль* – пеку́чий, несте́рпний, лю́тий біль. **-кий** *ветер* – скаже́ний (страше́нний) ві́тер.
Жесто́ко – 1) жорсто́ко, лю́то, немилосе́рдно, запе́кло; 2) тя́жко. [Тя́жко обра́зити кого́].
Жестокосе́рдие – немилосе́рдність, безсе́рдність, жорсто́кість (*р.* -ости), жорсто́ке (тверде́) се́рце.
Жестокосе́рдно – жорсто́ко, лю́то, немилосе́рдно, безсерде́чно.
Жестокосе́рд(н)ый – жорсто́кий, лю́тий, немилосе́рдний, безсерде́чний.
Жесто́кость – 1) жорсто́кість, лю́тість (*р.* -ости), нелю́дськість, немилосе́рдність, запе́клість, суво́рість; 2) тя́жкість, пеку́чість. *Срв.* **Жесто́кий.**
Жесточа́йший – найлюті́шій, найзапеклі́ший, найтя́жчий. [Він мені́ найлюті́ший во́рог].
Жесто́че *кого, чего* – 1) жорстокі́ший, люті́ший, запеклі́ший від ко́го, за ко́го; 2) жорсто́кіше, люті́ше від чо́го, за чо́го. *См.* **Жесто́кий** *и* **Жесто́ко.**
Жё́стче – 1) тверді́ший, цупкі́ший, жорсткі́ший ше[о]рсткі́ший, мулькі́ший, різкі́ший; 2) тверді́ш(е), цупкі́ш(е), жорсткі́ш(е), ше[о]рсткі́ш(е), мулькі́ш(е).
Жесть – бля́ха, (*вост.*) жерсть (*р.* -ти). *Покрывать* **-стью** – бляхува́ти, ушива́ти бля́хою. *Покрытый* **-стью** – бляхо́ваний, побляхо́ваний, уши́тий бля́хою.
Жестяни́к – бляха́р (*р.* -ря́).
Жестя́нка – бляшанка, (*вост.*) жерстя́нка.
Жестяно́й – бляша́ний, (*вост.*) жерстя́ний.
Жестя́ночный – блашанко́вий.
Жето́н – жето́н (*р.* -на), ли́чман, дука́ч.
Жечь, жига́ть – пали́ти, перепа́лювати, пекти́. *Солнце* **жжёт** – со́нце пече́. *Сердце* **жжёт** – коло се́рця пече́. **Жечь** *кирпичи, известь* – пали́ти (перепа́лювати) це́глу, ва́пну. **Жечь** *кофе* – пали́ти (перепа́лювати) ка́ву. *Крапива* **жжёт** – кропива́ жа́лить(ся). **Жжё́ный** – па́лений, перепа́люваний.
Же́чься – пали́тися, пекти́ся. [Ми ці́лий день пече́мося на со́нці]. *Огонь* **жжётся** – ого́нь па́лить, пече́, припіка́є. *Крапива* **жжётся** – кропива́ жа́литься. *Это* **жжётся** (*о дорогой цене*) – це куса́ється.
Жже́ние – палі́ння, перепа́лювання, печі́ння.
Жжё́нка – паля́нка.
Жи́бец, *бот.* Dentaria bulbifera L. – я́сенець (*р.* -нця).
Жив, живо́й – жив, живи́й. [Чи жив здоро́в? Сиди́ть живи́й і здоро́вий]. *Едва* **жив** *ушёл, спасся* – ле́дві з душе́ю ви́рвався (втік, ви́хопився, ви́скочив). [Я сам з душе́ю втік. Занялá́ся ха́та вночі́, то ле́дві з ду́шами повихо́плювалися, в чо́му спа́ли].
Жива́ть – жи́ти. *Они* **жива́ли** – вони́ були́ жили́.
Живё́хонько – хуте́сенько, шви́де́сенько, скоре́сенько.
Живе́е (*скорее*) – хутчі́ш(е), шви́дче; скорі́ш(е), (*оживлённее*) жваві́ш(е), моторні́ш(е).
Живи́тельный – живу́щий, живлю́щий, оживни́й, віджи́вни́й. [Мов живу́щою водо́ю ду́шу окропи́ла (Шевч.). Віє живу́ща прохоло́да. Повіяло віджи́вни́м ду́хом революції].
Живи́ть – оживля́ти, живи́ти, *см.* **Оживля́ть.**
Живи́ться – 1) оживля́тися, *см.* **Оживля́ться**; 2) (*пользоваться*) живи́тися, поживля́тися, *сов.* поживи́тися. [Пра́цею робітникі́в жи́вляться всі нетрудя́щі люди (Єфр.). До́бре поживля́всь коло то́го дурно́го па́на, аж ха́зяїном став].
Живи́ца – живи́ця. [Пах кипари́сової живи́ці].
Жи́вмя́, живко́м, *см.* **Живьё́м.**
Жи́вность – 1) жи́вність. (*р.* -ности). [Козаки́ пої́ли вже свої́х ко́ней, не ста́ло жи́вности (Куліш)]; 2) (*дворовая птица*) дробина́, дріб (*р.* дро́бу). [Дробини́ по́вен двір – бу́де чим живи́тися].
Жи́во – 1) (*оживлённо, быстро*) жва́во, мото́рно, жи́во. [Після́ ча́рки розмо́ва пішла́ жваві́ш (Неч.-Лев.). Жва́во метну́лися до робо́ти. Моторне́нько, дівча́тка, увиха́йтеся, бо вже нера́но, а ді́ла ще бага́то. Ну, жи́во, жи́во! день не жде]; 2) вира́зно, я́сно. [Я вира́зно це пам'ята́ю. Чи я́сно ви собі́ це уявля́єте?].
Живо́й, *см.* **Жив.**
Живодё́р (*собачий истребитель*; *переносно – бессердечный эксплоататор*) – ги́цель (*р.* -цля), живолу́п, шкуролу́п, шкуроде́р, лупі́й, дери́шкура, (*только собакарь*) псобі́йник (Фр.). [Він за ги́цля став: на база́рі соба́к ло́вить та на шкуроде́рню одво́зить, а та́меньки

шку́ри з них лу́пить. Чи тим живолу́пам гро́ші вели́кі пла́тять, що вони́ на таке́ ді́ло найма́ються? Бач, як дити́ну зні́вечив, гицелю́га кля́тий. Пози́чила два карбо́ванці в то́го дери́шкури, а відда́м три. А хіба́ се́ред на́ших люде́й нема́ шкуролу́пів?].

Живодёрня – ги́цлівка, шкуроде́рня.

Живо́й – 1) живи́й, (*редко*) живу́щий. [Каза́ли поме́р, а він живі́сінький. Вона́ й живу́ща була́ на́че ме́ртва (М. Вовч.)]. **Живо́й** *элемент* (*и всё* **живо́е**, *живущее*) – живло́. [За со́нцем усе́ живло́ прокинулось (Мирн.)]. *Остаться в* **живы́х** – ви́жити, (*о многих*) повижива́ти. [Мої́ ді́ти такі́ повижива́ли, а се́стриних тро́є поме́рло з о́бкладу]. *Оставлятсь в* **живы́х** – лиша́ти живо́го, лиша́ти при життю́. [Лиша́ли при життю́ хлоп'я́ток. (Св. Письмо)]. *Стать* **живы́м** – віджи́витися, оживі́ти. [І дихну́в госпо́дь на ньо́го, то він віджи́вився (Рудан.)]. *Стать* **живо́й** *действительностью, воспринять* **живо́й** *образ* – вживи́тися. [Ба́чу його́, ві́ри не йму: се, кажу́, моя́ ду́мка щоде́нна, щоча́сна вживи́лася (М. Вовч.)]. *В* **живо́й** *действительности* – в живі́й ді́йсності, живце́м. [Поді́ї в дра́мі прохо́дять перед на́шими очи́ма, пока́зуються живце́м, а не в само́му ті́льки оповіда́нні про них (Єфр.)]. *Принимать* **живо́е** *участие* – бра́ти пи́льну (жва́ву) у́часть. *Задеть кого-либо за* **живо́е** – дозоли́ти, допекти́ кому́, упекти́ кого́; *см.* **Допе́чь, Дое́хать.** *Ни* **живо́й** *души* – ні живо́го ду́ха (Неч.-Лев.). **Живо́й** *язык* – жива́ мо́ва. [Словни́к украї́нської живо́ї мо́ви]. **Живо́й** *человеческий дух* – живу́щий дух лю́дський. **Жива́я** *вода* – вода́ джере́льна, теку́ча, біжу́ча. **Жива́я** *и мёртвая вода* (*в сказках*) – вода́ живу́ща й зцілю́ща, живля́ща і жертвля́ща. **Жива́я** *изгородь* – живоплі́т (*р.* -плóту). *На* **живу́ю** *руку* – на швидку́ руч, (на) швидкору́ч. [Ні́коли було́ – на швидкору́ч зроби́ла]; 2) (*ясный*) живи́й, вира́зний, я́сний. [Усе́ промину́ло, а в спо́минку – живі́сіньке, аж ся́є (М. Вовч.). Таке́ вира́зне стої́ть воно́ перед очи́ма]; 3) жва́вий, мото́рний, метки́й, швидки́й. [І нату́ру ма́ю жва́ву (Самійл.). Таки́й жва́вий, як рак на гре́блі (*насмешка*). Мото́рна ді́вчина]; *см.* **Бо́йкий, Подви́жный, Разбитно́й. Жива́я** *женщина, девушка* – мотору́ха. [Там така́ мотору́ха – як на шру́бах уся́]. *Слишком* **живо́й** (*о ребёнке*) – верту́н, верту́нчик. [Таки́й верту́н, що й на мі́сці не вси́дить; так і кру́титься, як та́я дзи́ґа]. *Делаться* **живе́е** – жваві́шати, моторні́шати; 4) (*лишь о музыке*) доско́чистий. [А ну йому́ марш! – і вдали́ тако́го доско́чистого, аж воло́сся ї́житься (Свидн.)].

Живоко́сть, *бот.* Delphinium Consolida L. – соки́рки́, польові́ соки́рки́, комаро́ві но́сики, коса́рики, череви́чки, зозу́лині череви́чки; Sumphytum off. – живокі́ст, правокі́ст (*р.* -ко́сту), костолі́м (*р.* -ло́му), воло́вий язи́к.

Живоно́сный – живоно́сний.

Живописа́нье – живописа́ння. [Істори́чним живописа́нням вони́ не вдовольня́ються (Куліш)].

Живописа́ть (*красками, словами*) – живописа́ти.

Живопи́сец – маля́р (*р.* -ра́), мальовни́к, (*о женщине*) маля́рка, мальовни́ця [Коли́-б-же мені́ тії малярі́, – ви́малювала-б ми́лого собі́. Вели́кий італі́йський маля́р Рафае́ль], (*в очень возвыш. стиле*) живопи́сець. *Иконный* **живопи́сец** (*и вообще плохой живописец*) – богома́з. [Посла́в гінця́ до богома́за, щоб малюва́ння накупи́ть (Котл.)].

Живопи́сность – мальовни́чість (*р.* -чости).

Живопи́сный – 1) (*сделанный живописью*) мальо́ваний [Мальо́ваний портре́т], малюнко́вий. [Гієро́гліфи то не лі́тери, а письмо́ малюнко́ве]; 2) (*красивый*) мальовни́чий. [Гля́нув з човна́ на ту мальовни́чу гру́пу (Неч.-Лев.). Мальовни́че убра́ння. Мальовни́ча по́за]. **Живопи́сно** – мальовни́че[о] (Куліш). [Краї́ се́ї ху́стки мальовни́че спада́ють на спи́ну й на пле́чі (Крим.). Вона́ мальовни́че убира́ється].

Живопи́сцев – малярі́в (*ж.* -ре́ва).

Жи́вопись – 1) (*как занятие, действие, школа*) малюва́ння, ма́лярство, жи́вопись (*р.* -си) [Цим лі́том щи́ро взя́вся до малюва́ння; вели́ку карти́ну малю́є. Ви́вчусь маля́рства, змалю́ю ту красу́, що в не́бі (Неч.-Лев.). Ки́нути жи́вопись і есте́тику я й не мо́жу й не хо́чу, бо це моє́ покли́кання (Крим.)]. *Заниматься* **жи́вописью** – малярува́ти. *Заработать* **-сью** – замалюва́ти; 2) (*произведение, картина, картины*) малюва́ння. [Па́смом простяга́вся про́мінь по це́ркві, вибли́скуючи на позлоти́стому іконоста́сі, на потемні́лому малюва́нні (Грінч.). Чудо́ве малюва́ння ожило́ на полотні́. Посла́в гінця́ до богома́за, щоб малюва́ння накупи́ть (Котл.). Га́рним малюва́нням сті́ни обві́шані (Куліш). Ой ти, ді́вчино, моє́ малюва́ння].

Живоро́дный, живородя́щий – живоро́дний, живоплі́дний.

Живоры́бный – живори́бний. **-ный** торговец – живори́бний торгове́льник, живори́б. **-ный** *садок* – са́жалка, са́жавка, ри́бник.

Жи́вость – жва́вість, мото́рність (*р.* -ости). *Придать* **жи́вость** *чему* – оживи́ти що, нада́ти

жва́вости чому́.

Живо́т – 1) (*жизнь*) життя́, буття́, (*архаич.*) живо́т. *Не на* **живо́т***, а на смерть* – до заги́ну. [Вони́ нава́жилися би́тись до заги́ну: котри́йсь му́сів наложи́ти життя́м]. *Книга* **живота́** – кни́га життя́, кни́га буття́. [Це бу́де запи́сано йому́ в кни́гу життя́]; 2) (*чрево*) живі́т (*р.* -вота́) (*ум.* живото́к), че́рево (*ум.* черевце́), (*грубо*) пу́зо. [Незду́жає – на живі́т коро́диться. У дити́ни живото́к боли́ть. Бач, яке́ че́рево відпа́с]. *Вверх* **живото́м** – горіче́рева. [Ті́льки і мо́жна живото́м лежа́ти, а горіче́рева або на́бік – і не ду́май (Квітка)]. *С большим* **живото́м** – черева́тий. [Чужі́ ді́ти – черева́ті й голова́ті і бага́цько ї́дя́ть, а вже мої́ як панення́та (Ном.)]. *Болит* **живо́т** – бере́, хапа́є за живі́т, боли́ть живі́т. [Так бере́ за живі́т, що й не розігну́ся. А щоб тебе́ за живі́т узяло́!]. *Надсадить, надорвать* **живо́т** – підвереди́тися, пору́шити в животі́. *Надорвать* **живо́тики** *смеясь* – кишки́ порва́ти з ре́готу. *Мять руками* **живо́т** *с целью лечения* (*народный массаж*) – вибира́ти живі́т, перебира́ти в животі́. [Воро́жка вибира́є живі́т].

Животворе́ние – животворі́ння, віджи́вля́ння.

Животворить – живити, відживляти, животворити.

Животворный, животворящий – животворчий, животворний, живодавчий. [Нові животворчі сили вливаються до намученого національного організму (Єфр.)].

Живо́тик – живото́к (*р.* -тка́), черевце́.

Животи́на (*одно животное*) – твари́на, животи́на; (*о домашн. скоте*) товари́на, товаря́ка, худо́бина, скоти́на, скотиня́ка, скотиню́ка; (*шутл.*) хвіст, хвости́на. [Вона́ тереби́ла з жадо́бою, на́че животи́на (Неч.-Лев.). Зе́млю, сла́вою покри́ту, то́пче товари́на (Щог.). Ку́пим волі́в або́ коро́ву, або так яку́ скотиня́ку. І хвоста́ нема́ у дворі́ (Ном.). Я оста́нню хвости́ну збу́ду, аби́ й ти була́ як людські ді́ти (Свидн.)].

Живо́тное – 1) твари́на (*срв.* **Животи́на**), (*не только о диких* **живо́тных**) – звіри́на, звір (*р.* -ря), звірю́ка, звіря́ (*мн.* звіря́та; *ум.* твари́нка, звіри́нка, звірю́чка; *соб.* звірина́, звір (*р.* -ру), звір'я́). [Твари́ни, росли́ни, камі́ння – все його́ ціка́вило. Опам'ята́йсь: чи ми-ж тобі́ звіря́та, німи́й язи́к, що ро́зуму не ма́є? (Куліш). Хіба́ в нас у лі́сі є яка́ звірю́ка? на́віть за́йців нема́! У то́му байра́ці вся́кого звіру бага́то]. **Живо́тное** *плотоядное* – м'ясої́д. **-ное** *травоядное* – травої́д, рослинохі́д. **-ное** *всеядное* – всеї́д. **-ное** *млекопитающее* – ссаве́ць (*р.* -вця). **-ное** *позвоночное* – хребе́тна твари́на, хребе́тник. **-ное** *сумчатое* – торба́ч, торба́р (*р.* -ря́). **-ное** *пресмыкающееся* – плазу́н. *Вьючное* **животное** – в'юча́к. *Царство* **животных** – твари́нне ца́рство, ца́рство живини́, живи́нне ца́рство. [Міня́ється топогра́фія землі́, клі́мат, умо́ви життя́, – міня́ється й ца́рство росли́н та живини́ (Наш). Твари́нне ца́рство ду́же числе́нне. Во́дний живи́нний світ (Герин.)]; 2) (*брань*) товаря́ка, тварю́ка, бе́стія, би́дло. [Геть з-пе́ред оче́й, тварю́ко пога́на! Що́ ска́жеш, ше́льмо?.. і не сто́гне. Завзя́та бе́стія! (Шевч.). Цить, би́дло (Самійл.)].

Животнорасте́ние – жи́воросль (*р.* -ли), зоофі́т (*р.* -ту).

Животность – твари́нність; звіря́чість (*р.* -чости). [В його нату́рі було́ бага́то звіря́чости].

Живо́тный – 1) твари́нний, звіря́чий, живо́тний. [Твари́нний е́пос. Звіря́чий жах підня́в його́ но́ги і він ки́нувсь тіка́ти нао́сліп (Коцюб.). Живо́тний по́тяг до самоохоро́ни (Єфр.) Живо́тна ене́ргія]. **Живо́тное** *царство* – твари́нний світ; *см.* **Живо́тное 1**; 2) черевни́й, живото́вий.

Животрепе́щущий – по́вний життя́, живи́й, животрепе́тний. **-щая** *новость* – ду́же ціка́ва (животрепе́тна) новина́.

Животы́ – (*о домаш. скоте*) худо́ба, скот, това́р; (*об имуществе*) добро́, ма́єтки, худо́ба, збі́жжя, мана́тки, мана́ття. [Усього́ добра́ – кривобо́ка хати́на; усього́ мана́ття – дра́на свити́на].

Живу́честь – живу́чість (*р.* -чости).

Живу́чий, живу́щий – живу́чий, живу́щий. [Живу́чий як кі́шка. Живу́ща вона́: чолові́к так б'є, що водо́ю відлива́ють, а отже́ й до́сі не вбив].

Живу́чка, живу́чая *трава*, *бот.* Ajuga reptans L. – сухове́ршки, горля́нки, гострове́ршки, дівча́ча краса́.

Жи́вчик – 1) (*о человеке*) жва́вий, мото́рний, непосидя́чий; 2) (*пульс*) жи́вчик; 3) (*нервное подёргивание*) ми́шка, жи́вчик. [Коло ока́ б'ють жи́вчики (Коцюб.)]; 4) заплідни́к, заплі́док (*р.* -дку). [Кліточки́ ці зву́ться «жи́вчиками» (заплідника́ми) (Троян.)].

Живьё́м – живце́м. [Скажу́ со́колові живце́м вас пої́сти (Чуб.)]. **Живьё́м** *с'едающий* – живої́д.

Жи́галка, *зоол.*, *муха* – жали́ця (Вхр.), джига́лка, спа́сівська му́ха.

Жига́ло, *см.* **Жега́ло.**

Жигало́к, *бот.* – брусли́на, проскури́на.

Жига́льница – 1) оста́йній ти́ждень Пили́півки; 2) жаро́вня, щоб перепа́лювати ка́ву.
Жигану́ть – джиґну́ти, джиґону́ти, уджиґну́ти, ужа́ли́ти, упекти́. [Оса́ джиґону́ла серед ло́ба. Кома́р уджиґну́в. Кропива́ ужа́ли́ла. Упік батого́м по спи́ні].
Жига́ть – 1) *См.* **Жечь, Пали́ть**; 2) (*жалить*) жи́га́ти. **Же[и]гнуть** – жагну́ти (*См.* **Жа́лить**).
Жигуне́ц, *бот.* – слиногі́н (*р.* -го́ну), перетру́м (*из* Pyrethrum).
Жигу́честь, *см.* **Жгу́честь.**
Жигу́чий, *см.* **Жгу́чий.**
Жигу́чка – жижку́ха, жалка́ кропива́.
Жид, *см.* **Евре́й.**
Жи́денький – ріде́нький, по́рідкий.
Жиде́ть – рі́дшати; рі́днути, розрі́джуватися. [Нега́рне це бо́рошно – ті́сто за́раз рі́дне].
Жиди́ть – ріди́ти, розрі́джувати, розріди́ти, розво́дити, розве́сти.
Жи́дкий – 1) рідки́й (*ум.* ріде́нький, ріде́сенький). [Рідко́го борщу́ навари́ла. Борода́ ріде́нька. Рідке́ си́то]; (*мало сгустившийся*) молоди́й. [Ті́сто молоде́ – підси́п ще бо́рошна]; (*о молоке*) молоко́ пісне́; *о настое* – рідки́й (тонки́й). [Чай ду́же рідки́й (тонки́й). Мені́ налива́йте ча́ю рідко́го (тонко́го), не густо́го]; 2) (*противоположно к твёрдый*) рідки́й, теку́чий, пливу́чий, тічни́й, пли́нний, ливни́й, лійки́й. [Мі́ри рідко́го (теку́чого, лійко́го) (Шарко). Мед був густи́й, та як посто́яв коло гру́бки, зроби́всь теку́чий (пливу́чий). Пли́нні тіла́ ма́ють фо́рму того́ по́суду, в яки́й їх нали́то (Троян.)]. *Огненно***-жи́дкий** – огни́сто-теку́чий (пли́нний). [Со́нце перебува́є в га́зовому і огни́сто-теку́чому ста́ні (Герин.)]. *В* **жи́дком** *состоянии* – в пли́нному (в теку́чому) ста́ні; не заме́рзле, не стве́рдле; 3) безси́лий, кво́лий, щу́плий.
Жи́дко – рі́дко (*ум.* ріде́нько, ріде́сенько), то́нко. [Учини́ла діжу́ рі́дко. Підхо́дить строк плати́ти, а гро́шей ма́буть то́нко (Васильч.)].
Жидкова́тый – по́рідкий, о́брідний, ріде́нький. [У йо́го борі́дка ще по́рідка. Пшени́ця о́брідна – ма́буть насі́ння нега́рне було́. Сиро́п ріде́нький]. **Жидкова́то** – по́рідко, о́брідно, ріде́нько. [О́брідно посхо́див ячмі́нь].
Жидкоме́р – арео́метр, вовчо́к (*р.* -чка́).
Жи́дкость – 1) (*качество*) рі́дкість (*р.* -кости); 2) (*вещество*) ріди́на́, те́чиво, плин (*р.* -ну), теч (*р.* -чи); води́ця, -чка. [Ви́смикнула чіп, – прозо́ра злоти́ста ріди́на́ ці́вкою впа́ла на дно (Коцюб.). Вода́ – те́чиво. Руди́й плин з неприє́мним ду́хом, яки́й звуть кам'яновугляни́м дьо́гтем (Троян.). Ві́зьмемо тепе́р дві те́чі: одну́ густі́шу, а дру́гу рі́дшу – молоко́ і во́ду. Па́ні дала́ йому́ порохна́ проти бліх та води́ці проти тарганів. По́вна ша́хва пляшо́к, і в ко́жній плящи́ні і́нша води́чка].
Жидню́ля – рідо́та.
Жидо́вка, *см.* **Евре́йка.**
Жидо́вник, *бот.* – ю́дине де́рево.
Жидо́вский, *см.* **Евре́йский. Жидо́вская** *смола, см.* **Асфа́льт. -ая** *вишня*, *бот.* – Physalis Alkekengi L. – гру́ші жиді́вські, міху́нка, фіза́ль (*р.* -ли). **-ое** *дерево*, *бот.* – ю́дине де́рево.
Жидо́вство – жиді́вство.
Жидо́вствовать – 1) жидува́ти. [Поки́нь, жи́де, жидува́ти – ході́м хлі́ба заробля́ти]; 2) жидолю́бство розво́дити. **Жидовствующий**– жи́долю́бний, жида́ч, (*сектант*) зажидові́лий.
Жидомо́р, жидомо́рка – жми́крут, жми́крутка, скупердя́й, скупердя́йка, скна́ра, жиді́вська душа́.
Жидоненави́стник – жидоненáвидник (*р.* -ка).
Жи́жа, жи́жица – 1) (*в варёной пище*) щерба́, щерби́чка, юха́, ю́шка. [Не лю́блю ду́же густи́х галушо́к: як щерби́ бі́льше, то добрі́ше. Юхи́ підси́п, коли́ є́сть. М'я́сом хва́литься, а воно́ і ю́шки не ї́ло (Ном.)]; 2) (*всё слишком жидко изготовленное*) рідо́та. [Ну, хто ї́стиме таку́ рідо́ту? Підси́п ще піску́ до зали́ви, бо рідо́та]. **Жи́жа** *из квашеной капусты* – вар. **Жи́жа** *навозная* – гноївка, гнойови́ця. [Ви́пили-б і гноївки, не то що, та ніде́ і на тлі води́ не ви́дко. З-під хліва́ гнойови́ця біжи́ть, – де-ж воно́ не смерді́тиме? (О. Пчілка)].
Жи́же – 1) рі́дший, рідкі́ший; 2) рі́дше, рідкі́ш(е).
Жизнеда́тельный – життєда́тний, живода́вчий, животво́рчий.
Жизнеде́ятельность – живодія́льність, (*р.* -ности) життьова́ си́ла, (*простонар.*) живе́ць. [Живе́ць увірва́вся].
Жи́зненность – житте́вість (*р.* -вости), життьова́ си́ла, (*гал.*) живо́тність, *см.* **Жизнеде́ятельность.** [Істо́рія ви́явить житте́вість або нежитте́вість тих намага́нь].
Жи́зненный – життьови́й, житте́вий, живу́щий. [Життьова́ си́ла письме́нства (Єфр.).

Пóстаті богíв не мáють ні красú, ні зграбности, ні прáвди життéвої (Л. Укр.). Дáнія всі літератýрні та й життьові зáсоби позичáє у Німéччини (Грінч.)]. *Почерпать* **-ные** *соки из чего* – черпáти живýщі сóки з чóго (*питаться*) живúтися чим. [Містá мýсять пристосувáти себé й заговорúти в унісóн до тóго живóго нарóднього мóря, з якóго вонú собі живýщі сóки черпáють (Єфр.)]. **-ный** *путь* – життьовá путь, життьовá нúва, життьовá стéжка. [На твоїй дóвгій нúві життьовíй не однó тобі трáпилося. Нехáй вонá по стéжці життьовíй идé з ним спíльно, дýмає і вчúться (Франко)]. **Жúзненный** *опыт* – (життьовúй) дóсвід. [З змóршками дóсвіду на блідúх лúцях (Коцюб.)]. **-ные** *припасы* – жúвність. [І жúвність є – голóдні не вмремó (Грінч.)]; *срв.* **Припáсы, Продовóльствие. -ная** *сила* – життьовá сúла, (*простонар.*) живéць. [Живéць увірвáвсь].

Жúзненно – згíдно з життям, життéво.

Жизнёночек – дýшечка, сéрденько.

Жизнеописáние – життéпис (*р.* -су).

Жизнеописáтельный – життєпúсний.

Жизнерáдостность – живорáдісність (*р.* -ности), рáдощі з життя.

Жизнерáдостный – живорáдісний, втíшний; рáдий із життя. [З йогó вíчно втíшним нáстроєм]. **Жизнерáдостно** – живорáдісно, втíшно; розкíшно. [Почувáє себé розкíшно].

Жизнеспосóбность – життєздáтність (*р.* -ности), живýчість (*р.* -чости).

Жизнеспосóбный – життєздáтний, живýщий. [Дитятко вродúлося живýще аж нáдто (Куліш)].

Жизнь – життя, живоття. [Життя і смерть. Нові фóрми життя. Ми не все знáємо про Шевчéнкове життя на заслáнні. Чи для того-ж нам бог дав живоття? (Неч.-Лев.)]. *Специальнее*: (*время* **жúзни**) – вік (*ум.* вічóк, *р.* -чкý), (*время или образ* **-ни**) – життя, живóт, жúзність, житів'я, прожúток, буття, (*образ* **-ни**) пóбут, життя-буття, (*вульг.*) живýха, жúтка, жилбá. [Ох, бóже, бóже, трóшки тогó вíку, а як йогó вáжко прожúти! (Коцюб.). Та й вічóк дóвгий, пробýток дóбрий. Це все дíялося ще за бáтькового животá. Ти, моя нéнько, любúла менé за своєї жúзности (Неч.-Лев.). За всéнький час могó житів'я я велúку сúлу вчинúв тогó, що люди звуть неморáльністю (Крим.). Тúхий, спокíйний прожúток (Франко). Оттакá-то мені вдóма живýха: годúнки просвітлої не мáю! Чи ти на йогó жúтку зáздриш? Дóбра жилбá, коли свáрки немá (Ном.)]; (*пребывание, бытность где*) життя, пóбут, перебувáння, пробувáння. [Прочитáйте про Шевчéнкове перебувáння в заслáнні. Підчас нáшого пóбуту в Москві]. *В* **-ни** – за життя, в житті, за животá, на вікý, жúвши. [Пéрший раз за мóго життя (животá) чýю, що я щаслúвий (Неч.-Лев.)]. *Никогда в* **-зни** – зрóду-(з)вíку. [Я зрóду-звíку не оженюся (Неч.-Лев.)]. *Всю* **жизнь** – покíль вíку, до вíку. [Гулялá-б у бáтька, гулялá-б до вíку дíвчиною молодóю]. *До конца* **-ни** – до вíку, довíчно, до вíку і до сýду, до смéрти-вíку, до животá. [Йомý три дні до вíку зосталóся]. *Длящийся до конца* **-ни** (*пожизненный*) – доживóтній. *При* **-ни** – за життя, за живоття, за животá, зáживо. [Ще за життя покíйного о. Гервáсія (Свидн.). Ще за живоття бáтькового (Грінч.). Я вам за животá добрó своє оддаю (Самійл.)]. *В продолжение всей* **-ни** – через увéсь час життя, прóтягом цíлого життя, увéсь вік, усé життя. **Жизнь** *земная* – сей світ, життя сьогосвíтнє. **Ж.** *загробная* – тогосвíтнє життя, той світ, майбýтнє життя, майбýтній вік. **Ж.** *райская* – раювáння. **Ж.** *довольная, спокойная* – життя безпéчне, спокíйне, супокíйний прожúток. **Ж.** *будничная* – будéнне життя (житів'я), щодéнщина, будéнщина. **Ж.** *современная* – сучáсність (*р.* -ности), сучáсне життя, (*нынешняя* **ж.**) – сьогочáсне життя. **Ж.** *семейная идёт согласно, хорошо* – в сім'ї гáрно ведéться. **Ж.** *долговременная* – вік дóвгий. **Ж.** *счастливая, радостная* – уквíтчаний, заквíтчаний вік. [Оттакúй, пáнієчко, наш заквíтчаний вік (Г. Барв.)]. **Ж.** *безрадостная* – безпросвíтнє життя. **Ж.** *тяжёлая* – бідувáння. [Бідувáння єднáє людéй (Конис.)]. **Ж.** *супружеская* – життя (пожиття) подрýжнє, шлюбне. **Ж.** *совместная* – життя (пожиття) спíльне. **Ж.** *барская* – панувáння. **Ж.** *бродячая* – волочáще (волоцюжне) життя. **Ж.** *холостяка, бобыля* – бурлакувáння. **Ж.** *дорогая, дешёвая* – прожúток дорогúй, дешéвий. [Колúсь прожúток був дешéвий]. *Уклад, строй* **-ни** – лад. [Москалі не мáли прáва по своєму, по москóвському переробляти український лад (Грінч.)]. *Радости* **-ни** – життьові розкóші. *Вызвать к* **-ни** – сплодúти. [Трýдно дýми разом сплодúти (Руд.)]. *Загубить, испортить* **жизнь** – зав'язáти світ, зав'язáти вік. [Зав'язáла собі світ за тим ледáщом (Коцюб.). Молодáя дівчúнонька козакý світ зав'язáла. Що вже тобі, дитя моє, зав'язаний світ]. *Лишать, лишить* **-ни** *кого, себя* – стрáчувати, стрáтити когó, себé; збавляти, збáвити (позбавляти, позбáвити) вíку, життя комý, собí, укоротúти вíку комý, собí, зганяти, зігнáти зо світу когó, одібрáти життя комý, собí, заподíювати, заподíяти смерть комý, собí. *Заплатить, пожертвовать, поплатиться* **-нью** *за что* – наложúти головóю, душéю за що, душí позбýтися за що.

Портить **жизнь** *кому* – заїда́ти вік чий. *Укоротить* **жизнь** *кому* – умали́ти ві́ку комý. [Лиха́я дружи́на мені ві́ку вмали́ла]. **Жизнь** *провести* – вік звікува́ти. *Проводить в* **жизнь** – перевóдити в життя́. *Быть проведену в* **жизнь** – перейти́ в життя́. *Проводить, коротать, скоротать всю* **жизнь** *где, с кем* – вік вікува́ти, звікува́ти. [У неволі́ вік віку́є і безща́сна і смутна́ (Грінч.). Сóром в пíтьмі дýха вік ізвікува́ти]. *Борьба не на* **жизнь***, а на смерть* – боротьба́ до заги́ну, -ба смерте́льна. [Боротьба́ у їх смерте́льна почала́ся серед нóчи (Грінч.)]. **Жизнь** *прожить – не поле перейти* – вік прожи́ти – не дощову́ годи́ну переси́діти; вік ізвікува́ти – не па́льцем перекива́ти; на віку́, як на дóвгій ни́ві – всьогó поба́чиш.

Жи́ла – 1) жи́ла (*ум.* жи́лка, жи́лочка, *увел.* жиля́ка). [Розрі́зав жи́лу – кров так і цебени́ть. Копа́ють крини́цю, та ще не докопа́лися до жи́ли. Ма́рмур з червóними жи́лками]; (*в точной анатомии*) синьожи́ла; 2) жми́крут, *см.* **Жидомóр.** [Жми́крут він, от що. Жми́крут, скупердя́й, скна́ра].

Жи́ление, *мед.* – надима́ння.

Жиле́т – жиле́т (*р.* -та), камізе́лька. [На паничу́ камізе́лька]. **Жиле́т** *стёганый ватный* – ле́йбик.

Жиле́тный – жиле́тний, камізе́льковий.

Жиле́ц – 1) пожиле́ць, *см.* **Квартира́нт, Постоя́лец**; 2) жите́ць (*р.* -тця), (*ж. р.*) живу́ща. *Он уже на этом свете не* **жиле́ц** – він уже́ на цьóму сві́ті не жите́ць; уже він (вона́) на бóжій дорóзі; уже́ він смерте́нний, лежи́ть; уже́ на ла́дан ди́хає; йомý (їй) вже не животі́ти; вже на тонку́ пряде́; вже ря́сту не топта́тиме.

Жи́листый – жи́лавий, жи́луватий. [Жи́лава рука́; жи́лава ши́я]. *Делаться* **жи́листым** – жи́лавіти.

Жи́лить – 1) жмикрутува́ти, скнарува́ти; 2) махóрити, *сов.* замахóрити щось, закрути́ти щось [Закрути́в мої два карбóванці].

Жили́ца – 1) пожильчи́ха, *см.* **Квартира́нтка**; 2) *см.* **Жиле́ц 2.**

Жи́литься – надима́тися, напру́жуватися.

Жи́лища – жиля́ка.

Жили́ще – осе́ля (*ум.* осе́лька), житлó, (*дом, родной угол*) госпóда, домі́вка; кіш (*р.* кóшу), ки́шло. [Я тоді за ша́пку, за ціпóк, а сам до старóго своґó ки́шла (Конис.)]. **-ще** *у рыбаков* – дома́ха (Браун.). **-ще** *запорожца вне сечи* – зимовни́к, зимови́ще. [Сиді́в він зимовникóм серед ди́кого сте́пу на низу́ (Куліш)]. **-ще** *пастухов овечьих в степи* – чаба́рня. **-ще** *пастухов гуцульских в горах* – ста́я, заста́йка.

Жили́щный – житлови́й, мешка́льний. [Житлові ві́дділи рад реєстру́ють ві́льні примі́щення. Мешка́льна кри́за].

Жи́лка – 1) жи́лка (в де́реві, в листку́); 2) **-ка** *поэтическая, военная и т. п.* – жи́лка, кі́сточка. [Та зарáзом забала́кала в ньóму й філологі́чна жи́лка (Крим.). Васи́ль Пачóвський, у якóго вочеви́дячки перемага́є теж естети́чна кі́сточка (Єфр.)]. *Иметь* **-ку** *поэтическую и т. п.* – ма́ти на́хил, ма́ти пóтяг до чóго.

Жилкова́тый – жи́луватий, жилкува́тий, водокня́стий. [Буря́к нега́рний, жилкува́тий (жи́луватий)].

Жи́ло, *см.* **Жили́ще.**

Жилóй – жили́й, жи́тий. [Ха́та вóгка, дхне нежи́тим ду́хом]. **Жилóе** *помещение*, **жила́я** *постройка, см.* **Жили́ще.**

Жильё, *см.* **Жили́ще.** *Вдали от людского* **жилья́** – відлю́дно. [Живемó відлю́дно серед пóля].

Жи́льный – жилови́й. **Жи́льная** *залежь* – жилове́ злóжище (Тутк.).

Жиля́ть, жильну́ть – жали́ти, вжали́ти.

Жи́молость, *бот.* – жи́молость (*р.* -ти), свидь (*р.* -ди), (*душистая*) кóзячий ли́стик, каприфóлій.

Жи́молостник (*кусты жимолости*) – жи́молость.

Жи́молостный – жи́молостьовий.

Жир – сить, са́ло, жир, (*топл.*) лій (*р.* лóю) (*ум.* сальце́, лойóк, жирóк). [Як ви́росте каба́н, то вже аж тоді кладе́ на собі сить. Гу́ска га́рно вгодóвана – на па́лець са́ла на їй. З кабана́ два пу́ди са́ла взяли́. Помасти́в ра́ну кози́ним лóєм (Зв.). Хоч вичища́ємо гнойóк, так їмó лойóк]. **Ж.** *у убойного скота* – нагу́л. **Ж.** *топлёный свиной, гусиный, утиный* – сма́лець; *топлёный говяжий, бараний, козий, барсучий* – лій (*р.* лою). **Ж.** *внутренний* – здір (*р.* здóру). *Тонкий слой* **жи́ра** *на жидкости* – осу́га. **Ж.**, *пережаренный с мукой для заправки кушанья* – запря́жка, засма́жка. *Вытопки* **жи́ра** – ви́шкварки. **Жиры́** – ома́ста. [Служни́ця спа́лювала дале́ко бі́льше дров, видаткува́ла бі́льше ома́сти, ніж я (Франко).

Кру́пи є, ті́льки ома́сти нема́є]. *Помазанный* **жи́ром** – масни́й. [Масні́ пироги́]. *С* **жи́ру** *беситься* – навісні́ти з розко́шів. **Ж. рыбий** – тран, трин. [Трин – ри́б’яче то́плене са́ло, ри́б’яча сить (Неч.-Лев.)].

Жирандо́ль – жирандо́ля.

Жирасо́ль – жирасо́ль (*р.* -лю).

Жира́ф, жира́фа, *зоол.* – жира́фа.

Жире́ть, зажире́ть, разжире́ть – ситі́шати, поситі́шати, си́тшати, поси́тшати, гла́дшати, погла́дшати, гла́днути, розгла́днути. [Так я розгла́дла, що й ходи́ти ва́жко, і пояси́ не стіка́ють].

Жи́рно – си́то, ма́сно, (*руссизм*) жи́рно. [Вари́ греча́ні галушки́ та си́то їх са́лом затовчи́ (Рудч.). Дава́в нам ма́сно ї́сти. Ці в сі́рці і в смолі́ кипі́ли за те, що жи́рно ду́же ї́ли (Котл.)]. *А не* **жи́рно** *ли будет*? – А чи не бага́то захті́ли? А чи не через-ла́д воно́ бу́де?

Жи́рность – си́тість, гла́дкість (*р.* -ости).

Жи́рный – 1) гладки́й, си́тий, опа́систий. *Очень* **жи́рный** – гладю́чий, гдаде́нний, сите́нний. [Вона́ трясла́ гладки́ми бока́ми (Коцюб.). Ото́, яка́ гладю́ча жі́нка! Обли́ччя си́те. Купи́в собі́ двох кабанці́в, годува́в, догляда́в їх – такі́ си́ті були́ (Коцюб.)]. **Жи́рный** *человек* – глади́ш, гладу́н, (*о женщине*) гладу́ха, гладу́ля. [Ач гладу́ха – трясе́ са́лом (Коцюб.)]; 2) си́тий, масни́й; (*о глине, земле*) мастки́й, си́т[н]и́й; (*о земле*) буйна́. [Борщ ду́же си́тий. Тре́ба, щоб ка́ша на пироги́ масна́ була́. Десь узяла́ся на керсе́тці масна́ пля́ма (= **жи́рное** *пятно*). Гли́на там така́ га́рна, мастка́, як пома́стиш, то ніко́ли не поко́леться. Це з си́тої землі́ хліб. Буйна́ земля́ (Хотин. п.)]. **Жи́рная** *капля на жидкости* – ска́лка, ска́лочка, скали́на, скали́ночка. [На борщі́ хоч-би тобі́ ска́лочка – мабу́ть він са́ла й не ба́чив]. **Жи́рный** *блеск, мин.* – масни́й блиск.

Жирова́ть – гуля́ти, жирува́ти.

Жирови́к – 1) (**жирово́й** *нарост на теле*) жирва́к (*ум.* жирвачо́к) (Сквир. п.); 2) кагане́ць. [Засвіти́ла-б кагане́ць, та вже лій уве́сь ви́горів]; 3) камінь-жирови́к, стеати́т (Steatites).

Жирово́й – лойови́й [Лойове́ ми́ло]; (*о рыбе пойманной весной в поёмах, где она жирует*) ри́ба я́лова, без ка́шки; (*о яйце неоплодотворённом*) жирове́. [Ку́ри несу́ться, та я́йця жирові́, бо пі́вня нема́є]; (*о побочном, внебрачном ребёнке*) ба́йстер, байстрю́к, байстрю́чка, нажиро́вана дити́на. **Жирова́я** (*бесплодная*) *ветка* – во́дяна ги́лка. **Жирово́й** *слой на внутренней стороне кожи, срезываемый при обработке у кожевников* – зди́рок, бутурма́, бурда́ (Вас.).

Жирово́ск – жирові́ск (*р.* -во́ску).

Жирото́п – салга́нник.

Жирото́пия – салга́н.

Жиру́ха – 1) *бот.* – (Lepidium sativum L.) жеру́ха, жиру́ха; (Sagina procumbens L.) мокре́ць; 2) (*о женщине*) гладу́ха, гладу́ля.

Жиря́к – гладу́н, глади́ш.

Жите́йский – життьови́й, світови́й, (*возвыш.*) жите́йський. [Життьова́ буде́нщина. Оги́да мене́ взяла до вся́ких життьови́х триво́г (Крим.). Погово́римо про се та про те світове́ (Г. Барв.). В хви́лях жите́йського мо́ря]. *Дело* **жите́йское** – світова́ річ. [Повсякде́нна це істо́рія, світова́ річ (Єфр.)].

Жи́тель, -ница – жи́тель, жи́телька, жите́ць (*р.* -тця́), ме́шканець (*р.* -нця), ме́шканиця (*реже* ме́шканка), (*устар.*) обива́тель, обива́телька; (*местный* **ж.**) краяни́н, кра́янка. **Жи́тели** – лю́ди, лю́дність (*р.* -ности), кра́яни. [Убо́га лю́дність того́ щиро-робі́тничого кварта́лу. Я воли́нський краяни́н. На ра́дість усі́м киї́вським лю́дя́м. Це – село́ Солові́їха; мій нови́й знайо́мий на дозві́ллі розказа́в мені́ де́що ціка́ве з по́буту її́ житці́в. Знав у ві́чі тро́хи не всіх мешканці́в лу́цьких]. **Ж.** *городской* – городя́нин (*ж. р.* -я́нка; *мн.* городя́ни), містю́к, (*гал.*) міщу́х. **Ж.** *сельский* – селяни́н (*ж. р.* -я́нка, *мн.* селя́ни), чолові́к із села́, селю́к, селю́чка. **Ж.** *слободской* – слобожа́нин, слобожа́нка, сдободя́ник. **Ж.** *предместья* – передміща́нин, передміща́нка. **Ж.** *береговой, прибрежный* – бережа́ни́н, побережа́нин. **Ж.** *противоположного берега реки* – (того)боча́нин (*мн.* боча́ни), заріча́нин, -нка, тогобі́чний чолові́к, -чна жі́нка. **Ж.** *приморский* – ме́шканець (чолові́к) надмо́рський. **Ж.** *горы, возвышенной местности* – горя́нин (*мн.* горя́ни), горя́нець (*р.* -нця), (*горец*) гірня́к. **Ж.** *подгорья* – підгоря́нин. **Ж.** *долин* – долиня́нин. **Ж.** *низин* – низове́ць (*р.* -вця́), подоля́нин, подоля́к. **Ж.** *степей, полей* – степови́к, польови́к. **Ж.** *пещер* – пече́рник. **Ж.** *леса, бора* – лісови́к, пущови́к, борови́к. **Ж.** *полесья* – поліщу́к. **Ж.** *местности перед замком* – підзамча́нин (*ж. р.* підзамча́нка). **Ж.** *исконный* – тубі́лець (*см.* **Абориге́н**). **Ж.** *коренной* – оса́дник. **Ж.** *постоянный в сельском обществе* – земляни́н. [Сла́вне село́ Лю́бчики, весе́ле. Ми сюди́ на се́лище прийшли́, в земля́ни пи́шемось любчі́вські (М.

Вовч.)]. **Ж.** *известной части села, деревни, квартала, города* – кутча́нин. [Ми кутча́ни, на одні́м кутку́ живемо́]. **Ж.** *гетьманщины* – гетьма́нець (*р.* -нця). **Ж.** *приднепровья, приднестровья* – дніпря́нин, наддніпря́нець (*р.* -нця), дністря́нин, наддністря́нець (*р.* -нця). **Ж.** *заднепровья* – задніпря́нець. **Ж.** *заграничный* – закордо́нець, закордо́нник. **Ж.** *приграничный* – узгрянича́нин, узгряни́чник. **Ж.** *ада* – пеке́льник. **Ж.** *Киева* – кия́нин. **Ж.** *Харькова* – ха́рківець, харков'я́нин. **Ж.** *Чернигова* – черні́гівець (*ж. р.* черні́гівка). **Ж.** *Одессы* – одеси́т, одеся́нин. **Ж.** *Звенигородки* – звинигоро́дець (*ж. р.* звиногоро́дянка).

Жи́тельство – житло́, пробува́ння, перебува́ння, прожи́ток (*р.* -тку), ме́шкання. [Іду́ть лю́ди на житло́ в степ. Зну́дило мене́ пробува́ння в лі́сі – до людей́ хо́четься. До запоро́жців донці́ з До́ну ти́сячами на прожи́ток прихо́дили (Куліш). У домі́вці на ме́шканні]. *См.* **Жизнь** *где. Место* **жи́тельства** – мі́сце пробува́ння, ме́шкання. *Уйти с места* **жи́тельства** *неведомо куда* – змандрува́ти. *Вид на* **жи́тельство** – по́свідка на перебува́ння (на пробува́ння).

Жи́тельствовать, *см.* **Жить 2.**

Жи́тельствующий – той що живе́, що ме́шкає, що пробува́є, (*канцел.*) що ма́є перебува́ння. [Семе́н Петре́нко, що живе́ (ме́шкає, ма́є перебува́ння) в Ки́їві, на Па́ньківській ву́лиці].

Житие́ – житіє́.

Жи́тник – 1) *зоол.* Mus agrarius – польова́ ми́ша, жи́тник; 2) жи́тній або я́чний хліб.

Жи́тница – жи́тниця, стодо́ла, клу́ня, (*гал.*) шпи́хлір. [Поодчиня́в-же Йо́сиф усі́ жи́тниці та й продава́в хліб усі́м єгиптя́нам (Св. Письмо). В доста́тках ти цвіте́ш, стодо́ли по́вні (Грінч.). Розки́даю клу́ні мої́ і просторі́ші збуду́ю, та зберу́ туди́ ввесь урожа́й мій і добро́ моє́ (Єв. Луки)].

Жи́то – 1) (зернове́) збі́жжя; 2) жи́то, ячмі́нь (*р.* -ме́ню).

Жить, жива́ть – 1) жи́ти, (*уменьш.* жи́тоньки), (*быть в живых*) животі́ти, (*описательно*) топта́ти ряст. [Пое́т живе́ в серця́х свого́ наро́ду (Самійл.). Жи́тоньки тре́ба. Або ви ска́жете мені́ всю пра́вду, або вже вам не животі́ть на сві́ті (Крим.). Так мої́й Мару́сі не животі́ти? скри́кнув Наум (Квітка). Не до́вго з того́ ча́су стара́ ряст топта́ла – за ти́ждень і переста́вилася]. **Жил** *бы вечно кто* – жив-би віки́ ві́чні, ві́ку не було́-б кому́. *Приказал долго* жить – упоко́ївсь, зійшо́в з цього́ сві́ту, каза́в до́вго жи́ти, (*реже*) переста́вився; 2) **Жить** *где, как* – жи́ти, пожива́ти, (*пребывать*) пробува́ти, прожива́ти, (*иметь жилище*) ме́шкати, сиді́ти, домува́ти. [Жи́тимеш у ті́тки. Та бу́ду без отця́ й без ма́тері пожива́ти. Не на те ті́льки му́симо працюва́ти, щоб лю́ди по лю́дському пробува́ли, ї́ли, вдяга́лися і т. и. (Грінч.). Тимо́ха пробува́в собі́ молодико́м (Грінч.). Прожива́й, моя́ я́сочко, весе́лою (М. Вовч.). Як ї́хатиме вона́ додо́му, то під'ї́де до на́шої ха́ти,— я їй сказа́ла, де ми, сидимо́. Петро́ сиди́ть над рі́чкою коло ку́зень, та кі́ньми туди́ не заї́дете. Він не був їм ані сват, ані брат, лише́нь сиді́в з ни́ми через горо́д (Стеф.). Дак воно́ й Козли́ха там ме́шка? Матро́на ри́мська у турмі́ дому́є! (Л. Укр.)]. **Жить** *весь век* – вікува́ти. [Чи у не́бі, чи у пе́клі ска́жуть вікува́ти? (Рудан.)]. **Ж.** *лето, зиму* – лі́тувати, зимува́ти [Лі́туватимем на ху́торі, зимува́тимем у Киї́ві]. **Ж.** *богато, широко, припеваючи* – розкошува́ти, жи́ти в розко́шах, у доста́тках. **Ж.** *привольно, на просторе* – буя́ти. [Моло́діж ки́дала на все лі́то рі́дні курені́ і серед степово́го про́стору у ди́кій во́лі буя́ла (Куліш). Ри́ба в мо́рі і в рі́ках буя́ла]. **Ж.** *в своё удовольствие* (*пользоваться жизнью*) – зажива́ти життя́, сві́ту. **Ж.** *по барски* – панува́ти. *Стараться* **жить** *на барский лад* – пома́затися па́ном, гну́ти на па́нство. **Ж.** *бедно, с бедой* – бідува́ти, жи́ти ли́ха прикупи́вши, горюва́ти. **Ж.** *в тяжёлых условиях* – тя́жко бідува́ти, поневіря́тися. **Ж.** *в бедности* – жи́ти при зли́днях, убо́го, при вбо́зтві. **Ж.** *миролюбиво* (*ладить*) – ладна́ти, згоджа́тися. [Ні́мець з францу́зом у Швайца́рії ладна́є, а лях з москале́м гризе́ться. Невістки́ якось між собо́ю до́бре́нько згоджа́ються]. **Ж.** *смежно, в соседстве* – сусі́дити, сусідува́ти, сиді́ти по́руч кого́. [Герма́нці сусі́дили з слов'я́нами]. **Ж.** *на счёт чужого века* – зажива́ти чужи́й вік. **Ж.** *уединённо* – самоті́ти, жи́ти само́тою, відлю́дно. **Ж.** *хорошо с кем* – (*гал.*) трива́ти до́бре з ким. **Ж.** *в семье жены* – у при́ймах бу́ти, жи́ти. **Ж.** *воинской ратной жизнью* – воя́чити, (*архаич.*) вої́нствувати. **Ж.** *чем* – жи́ти з чого́, за чим. [З літерату́ри жи́ти не мо́жна було́, жило́ся з слу́жби (Єфр.). Живемо́ за само́ю карто́плею, а хлі́ба вже давно́ не ба́чили]. **Ж.** *трудами рук своих* – жи́ти з пра́ці рук свої́х, жи́ти з пу́чок. *Живмя* **жить** *где* – невила́зно десь сиді́ти, ду́же вча́щати куди́, (*шутл.*) лягти́ і вста́ти десь, ложки́ ми́ти десь. [Вона́ в їх і лягла́ і вста́ла, а додо́му не ду́же й наві́дується. Він у не́ї й ложки́ ми́є]. *На свете всяко* **живёт** – на сві́ті вся́кого бува́є. *Здорово* **живёшь** – з до́брого ди́ва, ні з то́го ні з сього́, ні сі́ло ні па́ло, га́рма-да́рма. [Причепи́вся га́рма-да́рма]. **Живу́щий** – той хто живе́ десь, той що живе́ десь, (*поселившийся*) осе́лений, осі́лий десь. (*См.* **Жи́тельствующий**). **Живу́щий** *дальше* –

да́льший. [Нава́жилися попита́ти землі́ в да́льших пані́в (Грінч.)]. **-щий** *на земле* – назе́мний. [Назе́мні істо́ти не мо́жуть жи́ти в воді́].
Житьё – життя́, (*слабее*) животі́ння, буття́, житі́в'я́, жилба́, пожива́ння, (*пребывание*) пробу́ток (*р.* -тку), пробува́ння. [На́ше пожива́ння – гірке́ горюва́ння]. *Горемычное* **житьё** – гірке́ житі́в'я́, поневіря́ння. *Нет* **житья́** *из-за кого* – про́світку нема́, просві́тлої годи́ни нема́ з ким, че́рез ко́го.
Жи́ться, *безл.* – жи́тися, ма́тися, ве́сти́ся, пово́дитися. *Как* **живётся**? – як живете́? Як ся ма́єте? Як вам веде́ться, пово́диться? [Як вам пово́диться в нові́й осе́лі?].
Жи́харь – 1) *см.* **Жи́тель**; 2) господа́р (*р.* -ря), хазя́їн.
Жлу́ди (*пики – масть в картах*) – вино́ (*мн.* ви́на).
Жлудёвый – вино́вий.
Жлудо́вка (*карта пиковой масти*) – вині́вка, вино́ва ка́рта.
Жму́ра, *общ. р.* – жмурі́й, жмурі́йка, жмурко́.
Жмуре́ние – 1) мру́ження; 2) (*при игре в жмурки*) жмурі́ння.
Жму́рить, -ся – мру́жити, -ся. [Мру́жив о́чі про́ти блиску́чого со́нечка (М. Вовч.). Хоч я ля́жу спа́ти – сон оче́й не мру́жить. Голова́ аж важні́ла на пле́чах, о́чі мру́жилися (Крим.)]. *При игре в* **жму́рки** – жмури́тися. [Хто бу́де жмури́тися?]. *Срв.* **Щу́рить.**
Жму́рки (*игра*) – пі́жмурки, ку́зьмірки, ки́ці-ба́ба, ці́ці-ба́ба, пана́с. [Собі́ очи́ці зав'яза́ла і у пана́са гра́ти ста́ла, Ене́я-б ті́льки улови́ть (Котл.). Дава́й гуля́ти в ці́ці-ба́би!].
Жму́щий – 1) тісни́й; 2) (*трудящий*) мулки́й. [Мулки́й чо́біт].
Жмы́хи – (*из конопляного семени*) маку́ха; (*из свёклы*) жма́ки, жми́хи (*р.* -ів).
Жмячо́к – сні́жка. [Хло́пці ки́далися сні́жками].
Жне́йка, *см.* **Жнея́.**
Жнец – жнець (*р.* женця́, *зв.* же́нче, *мн.* женці́, *ум.* же́нчик). *Принадлежащий* **жнецу́** – женці́в (*ж.* -це́ва).
Жнея́ – 1) (*машина*) жа́тка, саможа́тка, жа́чка. [Ці́лий лан жи́та сього́дні жа́т[ч]кою зжа́ли]; 2) *см.* **Жни́ца.**
Жни́во, жни́вьё, жни́ще – стерня́; (*из под травы*) па́коси. [Стерня́ но́ги ко́ле. Попасемо́ ко́ні на па́косах, як траву́ згребемо́]. **Жни́вьё**, *по которому посеян хлеб без вспашки под борону* – наволі́к. [На наволоку́ бува́ ча́сом хліб кра́щий, як на о́раному].
Жни́твина (*комли соломы на корню*) – стерня́ (*р.* -ні́), сте́рен; (*один пенёк*) стерни́на, *ум.* стерни́нка. [Загна́в собі́ стерни́нку в но́гу].
Жнитво́, жни́тва, *ж.* – жнива́. *Производить уборку хлеба во время* **жнитва́** – жнивува́ти. *См.* **Жа́тва.**
Жни́ца – жа́ля, жни́ця (*ум.* жни́чка), женчи́ха, жні́я (*ум.* жні́йка), жа́тниця. [Та й жа́ля з не́ї не аби́-яка. Кре́шуть, мов бли́скавиця, серпи́ у до́брих жні́й. Жа́тниця з не́ї: пів-па́льця собі́ віджа́ла].
Жоке́й – джо́кей, (*под русск. влиянием*) жоке́й.
Жо́лоб – жо́лоб, рівча́к, *см.* **Жолобо́к**; (*водосточн. труба горизонтальн.*) ришта́к (*ум.* риштачо́к); (*вертик. или наклонн.*) ри́нва. [Клав ціпки́ у напува́льні кори́та й водяні́ ри́нви (Св. Письмо)]. *См.* **Водосто́к.**
Жолобообра́зный, *см.* **Желобообра́зный.**
Жо́лудь – жо́лудь (*ум.* жолудо́к, *р.* -дка́), *собир.* жолу́ддя (*ср. р.*).
Жом, *чаще* **Жо́мы** – ле́щата, (*поменьше*) дави́льце, (*мн.*) дави́льця; (*для выдавливания виногр. сока*) точи́во. [В ле́щатах вимина́ють кваші́ю з сири́ці. Від доста́тків збі́жжя твого́ і ви́пливу точи́ва твого́ не га́ятимешся прино́сити в же́ртву (Св. Письмо)].
Жо́ра, *общ. р.* – ненаже́ра, жеру́н, про́їсть (*ж. р., р.* -ти).
Жох – проно́за, жига́н, зух. [То таки́й жига́н, що йому́ па́льця в рот не клади́, а то відку́сить].
Жраньё, жратва́ – ло́пання, трі́скання, (*зап.*) жертя́ (*ср. р.*).
Жрать – же́рти (жеру́, жере́ш, *повел.* жери́), трі́скати, ло́пати, лупи́ти, лига́ти, тли́ти. [Бу́блики лу́пить, як хто ку́пить (Ном.). Купи́в слив та й лига́є. Зеве́с тоді́ лига́в сиву́ху і оселе́дцем заїда́в (Котл.). Не тли всього́ відра́зу, бо й по́тім ще́ схо́четься ї́сти].
Жре́бий – 1) же́реб (*р.* -бу), жеребо́к (*р.* -бка). [Дале́кий же́реб ви́тяг – не пі́де в москалі́]. *Бросать, метать* **жре́бий** – жеребува́ти, ки́дати жеребо́к, жеребкува́ти, (*между собою*) жеребкува́тися. [Про оде́жу жеребува́ли (Куліш)]. *Бросание, метание* **жре́бия** – жеребува́ння, жеребкува́ння; 2) до́ля, тала́н. [Така́ тобі́, до́ню, до́ленька суди́лася. Тобі́ щасли́вий тала́н ви́пав, а мені́ найтя́жчий у сві́ті].
Жрец – жрець (*р.* жерця́, *зв.* же́рче, *мн.* жерці́), (*святой*) святе́ць (*р.* -тця́). [Святці́ співа́ють вдя́чні гі́мни своє́му бо́жищу Ваа́лу (Л. Укр.)].

Жре́ческий – жре́цький, жре́чий.
Жре́чество – жре́цтво.
Жре́чествовать – жерцюва́ти.
Жри́ца – жри́ця.
Жу́желица – 1) *зоол.* – бігу́н, біжа́к, красу́лька, щипа́к; 2) (*остатки каменного угля после его сгорания*) жу́желиця, жу́жіль (*р.* -жели).
Жужжа́лка (*муха*) – бурча́ло.
Жужжа́льце – деркоті́льце, дзи́зкальце.
Жужжа́ние (*пчелы, мухи*) – деркоті́ння, дзижча́ння, дзи́зкання, брені́ння. **-ние** *кузнечика, сверчка, веретена* – сюрча́ння, хурча́ння. **-ние** *жука, комара* – дзижча́ння, гуді́ння. [Ти́ша в ха́ті була́ така́, що аж у ву́хах чу́лося яке́сь брені́ння (Крим.). Доку́чне сюрча́ння трав'яни́х ко́ників (Мирн.)].
Жужжа́ть – деркоті́ти, дзижча́ти, дзи́зкати, дзинча́ти, брені́ти, сюрча́ти, брумча́ти, густи́ (гуде́); (*о веретене, сверчке, кузнечике*) сюрча́ти, хурча́ти. [Му́хи деркотя́ть. Золоті́ бджо́ли брені́ли в золото́му со́нячному промі́нні (Грінч.). Кома́р у ву́хо брени́ть (гуде́) (Чуб.). Всі му́хи ти́хо сиді́ли, лише́нь одна́ брумча́ла. Ко́ники сюрча́ли в траві́. Хрущі́ літа́ли й гули́. Кома́рик молоди́й своє́ дзинчи́ть (Гліб.). Оса́ дзи́нькає]. *Полететь* **жужжа́** – побрені́ти. [Бджі́лка побрені́ла до ву́лика]. **Жужжа́ть** *в уши кому* – ту́ркати в ву́ха кому́, нату́ркувати кому́ щось. [Це ви їм уся́ку по́гань нату́ркуєте, до лука́вности призво́дите! (Крим.)].
Жужжа́щий – деркотли́вий, дзизку́чий, гучли́вий, гудю́чий. [Хрущі́ літа́ють гучли́ві (М. Вовч.)].
Жуи́р – розкі́шник, світорозкі́шник.
Жук, *зоол.* – жук (*ум.* жучо́к, жуче́чок, *р.* -чка, *ув.* жучи́ще, жучи́на). *Самка* **-ка** – жучи́ха. **Ж.** молодой – жученя́ (*мн.* жученя́та). **Ж.** *бронзовый* – оле́нка, воню́чка. **Ж.** *майский* – хрущ. **Ж.** *шпанская муха* – ма́йка, ма́йчик. **Ж.** *навозный* – гнойови́к, гуджула́й, -йка, гадзу́ля. **Ж.** *носорог* – носорі́жок (*р.* -жка), во́лик, (*самка*) корі́вка, коро́виця. **Ж.** *олень* – рога́ль, рога́ч, тур, олене́ць (*р.* -нця́), розсо́хач, щипу́н. **Ж.** *клещатый* – щи́павка. **Ж.** *хлебный* – хлібо́їд, жи́тник, гречу́х, гречкосі́й, ку́зька, хру́щик, красу́лька, красуно́к (*р.* -нка́), налива́йко. **Ж.** *долгоносик* –носа́й, носа́ль. **Ж.** *скрипун* – музи́чка. **Ж.** *божья коровка* – со́нечко. **Ж.** *светящийся* (*светляк*) – світля́к, блища́к.
Жукови́на, *стар.* – жикови́на, джикови́на (*перс.* джика́), (печа́тний) пе́рстень.
Жукова́тый – пото́чений ша́шелями, шашелюва́тий.
Жу́лик – халами́дник, ракло́, круті́й, шахра́й, жульма́н. [Жульмани́ ви́тягли в йо́го гро́ші].
Жуликова́тость – крутіюва́тість (*р.* -тости) [Дрібне́нька крутіюва́тість], шахраюва́тість (Єфр.).
Жуликова́тый – крутіюва́тий, шахраюва́тий. [Зустрі́в його́ при́язно, з таки́м приві́тним у́сміхом, яки́м визнача́ються лю́ди, ве́льми шахраюва́ті (Конис.)].
Жу́пел – жу́пел, пеке́льна сі́рка.
Жура́в, *см.* **Жура́вль 2.**
Журави́ка, *бот.* Oxycoccos palustris Pers. – журави́на, журави́ха, журавли́на, журахви́на.
Журавлёнок, *зоол.* – журавля́, -тко.
Журавли́ный – журавли́ний, журавле́вий, жураве́льний. **-ная** *вереница* – ключ журавли́ний.
Жура́вль – 1) (*зоол.*) жураве́ль (*р.* -вля́, *ум.* жура́влик, жураве́льчик, *увел.* журавлю́ка), (*реже*) весе́лик; (*самка*) жура́вка (*ум.* жура́вочка), журавли́ця. [Кра́ще сини́ця в жме́ні, ніж жураве́ль у не́бі]; 2) (*у колодца*) жураве́ль (*р.* -вля́), звід (*р.* зво́ду), о́чеп.
Жура́н – жура́н, та́волга.
Журба́ – карта́ння, докоря́ння, розка́зування, угруща́ння.
Жури́ть, пожури́ть – карта́ти, покарта́ти кого́, докоря́ти кому́, розка́зувати, розказа́ти, вимовля́ти кому́, угруща́ти кого́. *Журьмя́* **жури́ть** – карта́ти без про́світку. [Що-дня угруща́ю, щоб не роби́в так – не слу́хає. Таку́ шко́ду зроби́ла – от я-ж їй розка́жу́! Та го́ді вже гри́мати на хло́пця: я вже розказа́в йому́, то й бу́де вже з йо́го].
Журна́л – журна́л, часо́пис (*р.* -су), щоде́нник. [Надрукува́в у росі́йському журна́лі. Корабе́льний щоде́нник]. **-нал** *еженедельный* – тижне́ви́к, тижне́вий часо́пис. **-нал** *двухнедельный* – дво(х)тижне́ви́к, двотижне́вий часо́пис. **-нал** *ежемесячный* – мі́сячник, щомі́сячник.
Журнали́ст – журналі́ст, (*работающий в газете*) газетя́р (газе́тник), (*гал.*) дневника́р (*р.* -ря́).
Журнали́стика – журналі́стика, (*гал.*) дневника́рство, газетя́рство.

Журна́льный – 1) журна́льний. [Журна́льна стаття́]; 2) дневника́рський, газетя́рський. [Це-ж мій дневника́рський обов'я́зок].
Журча́ло, *зоол.* Bombulius – ше́ршень (*р.* -шня, *и* -шеня).
Журча́ние – джуркоті́ння, дзюрча́ння, дзюркота́[і]ння, дзю́ркіт (*р.* -коту), жу́ркіт (*р.* -коту), брені́ння, (*гал.*) ше́мріт (*р.* -роту), (*гулкое*) го́мін (*р.* -мону), гурча́ння, бурча́ння. [Лю́бий жу́ркіт води́. До нас у ха́ту крізь вікно́ врива́вся го́мін голосни́х пото́ків, що бігли вниз по ву́лиці нагі́рній (Л. Укр.). Під ше́мріт рік дзвінки́й (Фр.)].
Журча́ть – джуркоті́ти, дзюрча́ти, дзюркоті́[а́]ти, брені́ти, ропта́ти, (*гулко*) гурча́ти, бурча́ти. [Вода́ ти́хо лелі́є, не ро́пче (М. Вовч.). Гурчи́ть вода́ по яра́х (М. Вовч.)].
Журча́щий – джуркотли́вий, дзюркотли́вий, (*гулкий*) буркотли́вий. **-щая** *вода* – дзюркото́нька. [Переда́й їй, дзюркото́нько, плач дові́чний мій (Куліш)].
Жур(ь)ба́ – карта́ння, угруща́ння, *см.* **Журба́.**
Жу́стать, жу́стерить, жу́стерлить, жустри́ть, жу́щерить – же́рти, ло́пати, трі́скати *и т. д.* (*см.* **Жрать**).
Жусти́ть – підшліфо́вувати (*метал*), підшліфо́вувати ру́лі в рушни́ці (на́дто в сере́дині).
Жу́ткий – мо́торошний, страхови́тий, жаски́й, лячни́й, терпки́й. [Терпки́й моме́нт].
Жу́тко – мо́торошно, ля́чно, то́ропко, жа́ско. [Як сама́ я в ха́ті, то так мені́ ста́не мо́торошно. Се, бач, так, як лі́том в рі́чку лі́зти: спочатку жа́ско, а нирне́ш – то й рай (Л. Укр.)].
Жуть – о́страх, ляк, потерпа́ння. **Жуть** *берёт* – ля́чно, аж потерпа́ю.
Жу́хнуть – 1) (*о масляных красках, полировке*) ме́рхнути; 2) (*о коже*) шкару́біти, шкару́бнути, зашкарубі́ти, зашкару́бнути.
Жучи́на – пото́чене ша́шелем.
Жу́чить – ла́яти, карта́ти кого́, ми́лити го́лову кому́.
Жу́чка – жу́чка. [Жу́чка зага́вкала].
Жу́чки – кістяна́ луска́ на вели́ких ри́бах, щи́тики.
Жучо́к, *см.* **Жук.**
За, *предл. с вин. и с твор. пп.* – 1) а) за що́. [Узя́в її́ за ру́ченьку. Пани́чу, я вас за чу́ба посми́чу (Номис)]. *Вступиться* **за** *кого* – оступи́тися, обста́ти за ким *и* за ко́го. *Она вышла* **за** *военного* – вона́ віддала́ся за військо́во́го. *Ручаться* **за** *кого* – ручи́тися за ко́го; б) (*на вопрос куда*) за, по-за що. [Хова́ється за чужі́ пле́чі. Виво́зити гній на степо́к по-за мі́сто (за́ *город*)]. *Сесть* **за** *стол* – сі́сти до сто́лу (*и* за стіл); в) (*о вознаграждении*) за що. [Гро́ші за робо́ту]; (*принимая в соображение что*) по чім. [По такі́й робо́ті тре́ба не такі́ гро́ші бра́ти]; г) (*о замещении*) за ко́го, за́мість ко́го. [Посла́в си́на за́мість се́бе]. **За** *что браться* – до чо́го бра́тися. [До нау́ки бра́лися. Козаки́, до шабе́ль! До робо́ти взя́лися]; 2) а) (*на вопрос где*) за, по-за чим. [За си́нім-би мо́рем ми́лого знайшла́ (Шевч.). Скрізь і перед на́ми і по-за на́ми бриніють чолові́чі ша́пки (Г. Барв.). По-за ме́жами на́шої краї́ни = *за пределами нашей страны*]. **За** *чем* (*о занятии*) – за чим, (*зап.*) при чо́му. [Сиди́ть за шитво́м чи за пря́дивом. На ла́ві при вече́рі вся сім'я́ сиді́ла (Рудан.)]; б) *один* **за** *другим, друг* **за** *другом* – оди́н по о́дному. [Усі́, оди́н по о́дному, повихо́дили з ха́ти. Мрі́я сплива́ла по мрії (Грінч.)]. *Шаг* за *шагом* – ступі́нь по ступеню́. *Идти вслед* **за** *кем* – іти́ слідо́м за ким. *Гнаться* **за** *кем,* **за** *чем* – гна́тися за ким, за чим. *Охотиться* **за** *волком* – полюва́ти на во́вка, за во́вком. *Пойти* **за** *кем,* **за** *чем* – піти́ по ко́го, по що́. [Біжі́ть шви́дше по лі́каря. Пої́хав у ліс по дро́ва, а я пішла́ по во́ду]. *Пойти* **за** *делом* – піти́ за ді́лом (*а не* по ді́лу). *Оставить кого далеко* **за** *собою* – залиши́ти кого́ дале́ко позад се́бе. *Он уехал вскоре* **за** *мной* – він пої́хав незаба́ром пі́сля ме́не; 3) (*на вопрос: за сколько*) за, через. [Ви́плакала ка́рі о́чі за чоти́ри но́чі. За оста́нні два ро́ки (*или* за оста́нніх двох ро́кі́в) він написа́в кі́лька га́рних оповіда́ннів. Дени́с через усю доро́гу хоч-би па́ру з уст пусти́в (Квітка)]. **За** *неделю перед этим* – ти́ждень перед цим, перед ти́жнем. **За** *год раньше* – рік напере́д, перед ро́ком. *Ему* **за** *сорок лет* – йому́ ро́ків понад со́рок. **За** *две версты от города* – за дві верстві́ від мі́ста. **За** *пятнадцать рублей* – за п'ятна́дцять карбо́ванців. *Найти* **за** *кем* – знайти́ на ко́му. [На йо́му не знайшли́ ні́якої провини (Н.-Лев.)]. *Следовать* **за** *кем* (*по времени*) – іти́ за ким, бу́ти під ким. [Ця ді́вчинка – ста́рша, а під не́ю оце́й хло́пчик]. **За** *ним это водится* – за ним це бува́є (пово́диться). **За** *глаза* – поза́очі. [Се не поза́очі лю́ди ка́жуть, а в ві́чі (Г. Барв.)]. *Теперь очередь* **за** *мной* – тепе́р моя́ черга́. *Запишите это* **за** *мной* – запиші́ть це на ме́не. *Будет* **за** *мной* – бу́де за мно́ю. **За** *неимением* – не ма́ючи; бо не ма́ю, через бра́к, для бра́ку чого́. [Не ма́ючи гро́шей, не мо́жу ку́пити. Не мо́жу купи́ти, бо не ма́ю гро́шей. Не друку́ється через брак мі́сця]. **За** *исключением* – з ви́нятком чого́, виййма́ючи що, о́крім чо́го, ко́го. **За** *недосужностью,* **за** *болезнью,* **за** *старостью и т. п.* – через ні́кольство, через х(в)оро́бу, через ста́рощі *и т. п.*

За *подписью секретаря* – з підписом секретаря́. *Что* **за** *чудо, удивление*! – що за ди́во!
Заале́ть – (*покраснеть*) почервоні́ти, зчервоні́ти, спалені́ти, зажéвріти(ся), зашарі́тися (-рі́юся) *и* зашари́тися (-рюся, -ришся). [Задиви́лася хма́рка на со́нце і вся зчервоні́ла (Вороний). Не́бо на схо́ді зажéвріло. Пухке́нькі щі́чки так і зажéврілись (Тесл.). Чого́ ти так зашарі́лася, як він на те́бе гля́нув?].
Заале́ться – зачервоні́ти. [На валу́ зачервоні́ли карма́зини].
Заалка́ть – зголодні́ти, схоті́ти ї́сти.
Заа́лчничать – поча́ти, бу́ти, ста́ти зажéрливим, жа́дібним, неси́тим, нена́ситним на що.
Заамво́нный – заамбо́нний, заамбо́новий.
Зааминить *что* – заверши́ти, закінчи́ти що, до амі́ню дове́сти що.
Зааплоди́ровать – запле́ска́ти (в доло́ні), плесну́ти. [Всі ра́зом запле́скали. Плесні́ть, мої́ пано́ве ми́лі (Квітка)].
Заарендо́вывание, заарендова́ние – заорендо́вування, заорендува́ння.
Заарендо́вывать, заарендова́ть – заорендо́вувати, заорендува́ти, (*о мног.*) позаорендо́вувати, бра́ти, взя́ти в посе́сію що. [Позаорендо́вували всі коза́цькі рі́ки (Куліш)].
Заaресто́вывание, заарестова́ние – заарешто́вування, заарештува́ння кого́.
Заaресто́вывать, заарестова́ть – заарешто́вувати, заарештува́ти, (*о мн.*) позаарешто́вувати кого́. **Заaресто́ванный** – заарешто́ваний.
Заарка́нить – заарка́нити, залига́ти арка́ном.
Заарта́читься – (*о человеке, животном*: *заупрямиться*) упе́ртися, затя́тися, ста́ти ру́ба (пнем), (*заноровиться*) зґе́дзатися, зґе́дз(ь)катися, зґе́дзитися, занорови́тися. [Ста́ла ру́ба і затяла́ся, що не пу́стить си́на до шко́ли (Коцюб.). Гляди́-ж, Ната́лко, не зґе́дзайся, як старості́ прийдуть (Котл.). О, вже зґе́дзився (Каменецьк. п.). Коби́ла занорови́лася, не хо́че ве́зти].
Заатланти́ческий – заатланті́йський, заатланти́цький.
Заатла́ситься – (*о ткани*) залисни́тися (отла́сом).
Заату́кать – затю́кати, зацькува́ти.
Зааукать – загука́ти, зааго́вкати.
Заа́хать – заа́хати, заа́хкати.
Заба́ва – 1) *см.* **Забавле́ние**; 2) (*развлечение*) заба́ва, за́бавка, розва́га, утíха, *ум.* утíшка. [Положу́ деревинку в коли́сочку та бу́ду колиха́ти: бу́де мені́ за́бавка (Рудч.). Зірва́ла квітку з голови́, ки́нула мені на за́бавку (Г. Барв.). Тобі́ все смі́шки та втíшки (Номис)]. **-вы** (*увеселенья*) – гу́льбощі (-щів), гу́льбини (-бин), (і)гри́ща (*р.* (і)грищ). [Не вто́млена гу́льбощами, го́рем не перему́чена, ясна́ була́ собі́, як ти́хеє лі́то (М. Вовч.). Там гу́льбини тоді були́: зібра́лись ро́дичі і чужі́ до́брі лю́ди і весели́лись собі́ (Сл. Гр.). Дівочі і́грища незабу́тні (Куліш)]. *Место* **-бав** – гу́льбище, гри́ще. *Пойти на* **-ву** *кому*; *отдать на* **-ву** *кому что* – піти́ на гри́ще кому́; відда́ти (пусти́ти) кого́, що на гри́ще, на і́грашку, на ви́грашку кому́. [Та все пішло́ царя́м на гри́ще (Шевч.). Ні, не вби́ли, а пусти́ли москаля́м на гри́ще (Шевч.). Вона́ й бере́ мене́ в поко́ї синка́м на ви́грашку (Шевч.)]; 3) (*мешканье*) ба́влення, ба́віння, барі́ння; 4) *см.* **Заба́вка.**
Заба́вить – (*замедлить*) заба́вити, забари́ти кого́. **-ться** – заба́витися, забари́тися.
Заба́вка, Заба́ва, Заба́вочка – (*игрушка в прям. и перен. знач.*) і́грашка, ви́грашка, за́бавка, ця́цька; *срвн.* **Игру́шка.** [На я́рмарку ді́тям і́грашок накупи́ли (Богодухів). Дурно́му і лубо́к ця́цька (Номис). Ма́ти в нас ба́тькові дружи́ною була́, пора́дниця у ха́ті, – не раби́ня, не за́бавка (Грінч.)].
Забавле́ние, Заба́ва – (*дейст.*) забавля́ння, ті́шення кого́.
Забавля́ть, -ся, заба́вить, -ся – ба́вити, -ся, забавля́ти, -ся, заба́вити, -ся, (*реже*) вба́вити, -ся, ті́шити, -ся, потіша́ти, -ся, поті́шити, -ся. [І її коли́сь ба́вила ма́ма ціє́ю пі́сенькою (Грінч.). Ді́ти так гарне́нько ба́вляться. Ти мо́єї дити́ни не вба́виш (Пісня). Ой люби́в тебе́, потіша́в тебе́ та як ма́ти дитя́тко (Пісня)].
Заба́вник, -ница – поті́шник, -ниця, жарту́н, -нка, штука́р (-ря́), -ка́рка, сміхова́нець (-нця), -ва́нка.
Заба́вничать – жа́ртами ті́шити, штука́рити, фи́ґлі-ми́ґлі стро́їти.
Заба́вно – 1) уті́шно, поті́шно; 2) чу́дно́, куме́дно, ціка́во. *Это* **-но** – (*ирон.*) се ціка́во.
Заба́вность – уті́шність, поті́шність (-ности).
Заба́вный – 1) (*приятно забавл.*) уті́шний, уті́шливий, поті́шний, заба́вний. [Така́ та́я дити́нка вті́шна була́, ще я тако́ї втішне́нької і не ба́чила. Таке́ га́рне, уті́шливе хлоп'я́. Яко́го пісе́нь сла́вних вона́ співа́ла, яко́го казочо́к поті́шних умі́ла! (М. Вовч.)]; 2) (*смешной*) куме́дний, весе́лий, ціка́вий. [Куме́дне таке́ кошеня́тко. Куме́дна по́милка.

Наби́в собі́ на ло́бі таку́ ціка́ву ґу́лю, що не мо́жна було́ не регота́тися]. **-ный** *человек* – куме́дна люди́на. **-ные** *приключения* – весе́лі приго́ди. *Сыграть* **-ную** *штуку с кем* – зроби́ти (до́брого) фи́ґля кому́. [Ба́чать ді́ти, що стари́й ба́тько з ни́ми фи́ґля зроби́в (Драг.)].

Забагрове́ть – забагрові́ти, забагрі́ти.

Забагряне́ть – забагряні́ти.

Забаклу́шничать – забайдикува́ти, поча́ти ба́йдики би́ти.

Забалагу́рить, -ся – забала́кати, -ся, забазі́кати, -ся. **-гу́рить** *кого* – забала́кати, заговори́ти кого́.

Заба́ливать, заболе́ть – (*о частях тела*) (*у кого*) почина́ти, поча́ти болі́ти, заболі́ти, зболі́ти кого́, (*реже*) кому́, у ко́го. [Заболі́ла голова́ і не зна́ю, з чо́го. Заболи́ть тебе́ голова́ (Руданськ.). Як зболи́ть її їде́н бік, вона́, оберта́ється на дру́гий (Руданськ.). Заболі́в мені́ (мене́) па́лець – мабу́ть обрива́тиме. Заболі́ло все́ньке ті́ло, но́ги защемі́ли. (Руданськ.)]. **-ле́ть** *острой болью* – защемі́ти, заскемі́ти. [Знов заскемі́ло се́рце (Крим.)]. *Что-то зубы* **-вают, -ле́ли** – чого́сь зу́би почина́ють болі́ти, заболі́ли.

Забаллотиро́вывать, забаллотирова́ть *кого* – забалото́вувати, забалотува́ти кого́, чо́рних ки́дати, наки́дати кому́.

Заба́ловаться – запустува́тися.

Заба́лтывание – забо́втування, заколо́чування чого́.

Заба́лтывать, заболта́ть – 1) (*языком*) затереве́нити, залепета́ти, почина́ти, поча́ти моло́ти, замоло́ти язико́м. [Таке́ замоло́в язико́м, що й слу́хати не хо́четься. Залепета́в усю́ку дурни́цю]; 2) (*руками, ногами*) замаха́ти, зателіпа́ти (рука́ми, нога́ми); 3) (*тесто*) забо́втувати, забо́втати, заколо́чувати, заколоти́ти що (ті́сто).

Забараба́нить – забараба́нити, затараба́нити, заторох(ко)ті́ти, заторкоті́ти. [Та чека́є бараба́на за́ким заторко́че (Руданськ.)].

Забарабо́шить – закуйо́вдити, заколо́шкати, закудо́вчити.

Забара́хтаться – забо́рсатися, завовту́зитися, забо́рі[ю]ка́тися.

Заба́риться, Заба́рничать – запані́ти, припани́тися, в пани́ поши́тися, (*о мног.*) попані́ти. [Бач, як припани́вся! Як поши́вся у пани́, то на нас про́стих уже́ й не ди́виться].

Забаррикади́ровать, -ся – забарикадува́ти, -ся. **Забаррикади́рованный** – забарикадо́ваний.

Забаси́ть – заговори́ти, заспіва́ти ба́сом.

Забастова́ть – застрайкува́ти, поча́ти страйк.

Забасто́вка – страйк (-ку).

Забасто́вочный – страйко́ви́й. **-ный** *комитет* – страйко́ви́й комі́те́т.

Забасто́вщик, -щица – страйка́р (-ря́), страйка́рка.

Забасто́вщичий – страйка́рський.

Забаю́кивать, забаю́кать – лю́ляти, залю́ляти, заколи́сувати, заколиса́ти.

Заба́ять, -ся – забала́кати, -ся, заговори́ти, -ся.

Забве́ние – забуття́, забу́ток (-тку). *Приходить, притти в* **-ние** – забува́тися, забу́тися, іти́ (піти́) в непа́м'ять (у забу́ток). *Предавать, предать* **-нию** – у непа́м'ять (у забу́ток) поверта́ти, поверну́ти (пуска́ти, пусти́ти) що. [Все те пуска́ють на́ші земляки́ в непа́м'ять (Куліш)]. *Вызывающий, дающий* **-ние** – забутни́й, забутко́вий. [Чи мені́ да́но тако́го зі́лля забутно́го чи що? (Г. Барв.)].

Забве́нный – 1) забу́тній. [Переживе́ мій вік забу́тній, як пережи́в мої́ батькі́в (Грінч.)]; 2) (*забытый*) забу́тий, позабу́тий. [Коли́ позабу́ду тебе́, Єрусали́ме, будь забу́та прави́ця моя́ (Куліш)].

Забе́г – 1) *см.* **Забега́ние**; 2) заворі́тка, поворі́тка, за́крут (-ту).

Забега́ние – 1) (*к кому*) забіга́ння до ко́го; 2) *перед кем* – запобіга́ння ла́ски чиє́ї, підле́щування до ко́го. [Запобіга́ння ла́ски па́нської].

Забега́ть, забежа́ть – 1) (*к кому, куда*) забіга́ти, забі́гти, (*о мног.* позабіга́ти), заска́кувати, заско́чити, (*слишком далеко*) загання́тися, загна́тися, (*о мног.*) позагання́тися. [Забіжу́ до вас узя́втра. Заско́чу до вас уве́чері. Десь теля́ забі́гло. Аж до Туре́ччини позабіга́ли]. **-га́я** *окружать* – забіга́ти з усі́х бокі́в. **-га́ть, -жа́ть** *вперёд* – забіга́ти, забі́гти напере́д ко́го; запобіга́ти, запобі́гти, переййма́ти, перейня́ти кого́. [Забі́гши напере́д, ви́ліз на смоко́вницю, щоб ба́чити його́ (Єв. Л.). Ма́рта ми́слями да́лі та да́лі запобіга́ла, я́к жи́тиме вона́? з ким? (М. Вовч.)]. 2) **-га́ть** *перед кем*, **-га́ть** *в глаза кому* – запобіга́ти ла́ски чиє́ї, підле́щуватися до ко́го.

Забе́гать – забі́гати, замета́тися. [Забі́гав по ха́ті. Його́ холо́дні о́чі неспокі́йно замета́лися по лю́дях (Коцюб.)]. **-гать** *ища что-либо* (*взбегаться*) – збі́гатися. [Взя́ла да й утекла́. Як

збігалися пани́! Бо' храни́! тру́су тако́го на все село́ (М. Вовч.)].
Забе́гаться (*утомиться от бегу*) – забігатися. [Забігався, ле́две ди́ше (Харківщ.)].
Забе́гавшийся – забіганий.
Забе́глый – 1) забіглий. [Забіглі ду́ші (з Украї́ни на Дуна́й)]; 2) приблу́дний. [Приблу́дний соба́ка].
Забедоку́рить – зашурубу́рити.
Забе́дствовать – забідува́ти, поча́ти бідува́ти.
Забеле́ние – забілення; (*сост.*) побіління чого́.
Забеле́ть – побіліти. *Чай* **-ле́л** *от молока* – чай побілів од молока́.
Забеле́ться – (*издали*) забіліти. [Перед ни́ми забіліла гре́чка (Руданськ.). На ставку́ забіліли гу́си].
Забе́ливание – забілювання.
Забе́ливать, -ся, забели́ть, -ся – забілювати, -ся *и* забіля́ти, -ся, забіли́ти, -ся.
Забелённый – забілений. [Забілена стіна́. Не хо́чу ї́сти борщу́ не забіленого, – несмачни́й].
Забе́лина – 1) забілена пля́ма, забілене (-ного); 2) (*на зубах у лошадей*) черня́.
Забе́лка, Забе́л – 1) забілювання, *оконч.* забілення; 2) **-ка,** *см.* **Забе́лина.**
Забере́жный – тогобічний, (*редко*) тогобіцький, забере́жний. **-ный** *житель* – тогобоча́нин, забережа́нин.
Забере́жье – забере́жжя, тогобіччя.
Забере́менеть – (*о женщине*) завагітніти, заважніти, завагон[т]іти, затяготніти, зайти́ в тяж, зайти́ на дити́ну, ста́ти при надії, (*грубов.*) зачерева́тіти; (*о свинье*) запоросіти, ста́ти поро́сною; (*о корове*) ста́ти тільною; (*о кобыле*) ста́ти жере́бною.
Забесе́доваться – заговори́тися, забала́катися.
Забеси́ться – поча́ти кази́тися, лютува́ти.
Забеснова́ться – забіснува́тися. [Він де́коли як забісну́ється, то всіх з ха́ти порозганя́].
Забеспоко́иться – занепоко́їтися, затурбува́тися.
Забесчи́нствовать – забешкетува́ти.
Забетони́рование – забетонува́ння.
Забетони́ровать – забетонува́ти. **Забетони́рованный** – забетоно́ваний.
Забива́ние – забива́ння, заганя́ння.
Забива́ть, заби́ть – 1) (*заколотить*) забива́ти, заби́ти, (*о мн.*) позабива́ти що. [Позабива́ли вікна й две́рі]. **-би́ть** *железн. полосами* – заштабува́ти. **-ва́ть, -би́ть** *гвоздём* – забива́ти, заби́ти цвя́хом, загво́жджувати, загвозди́ти; 2) (*вколачивать*) забива́ти, заби́ти, гна́ти, заганя́ти, загна́ти, (*о мн.*) позабива́ти, позаганя́ти що куди́, у віщо. [Позабива́ти тут скрізь кілки́. Загна́ти клин(а)]. **-би́ть** *в колодки* – заби́ти в ди́би, в диби́ці, (*провинц.*) зди́бати. [Но́ги зди́бають, ру́ки сплу́тають і везу́ть до прийо́му (Руданськ.)]; 3) **-би́ть** (*загромоздить*) *дорогу снегом* – заби́ти (забурти́ти) доро́гу (путь). **-би́ть** *наносом, песком, грязью, снегом* – забузува́ти на́мулом, піско́м, багно́м, бру́дом, снігом. [Ба́нька скляна́, та забузо́вана, то й не ви́дко, що́ в їй. Ко́си в те́бе брудні – бач як гребіне́ць забузува́ла, розчісуючись]. **-би́ть** (*засорить*) *отверстие* – заби́ти відту́лину, (*безл.*) засніти́ти (*и* засміти́ти), захара́сти́ти. [Щось засніти́ло крант у самова́рі, – вода́ не біжи́ть]; 4) **-би́ть** *в набат, тревогу* – би́ти (уда́рити) на ґвалт. **-би́ть** *в барабан* – заб[т]араба́нити, (*дробь*) задріботіти. [Ра́птом задріботів на сво́їм тараба́ні (Франко)]; 5) **-ва́ть, -би́ть** *голову кому* – забива́ти, заби́ти кому́ ба́ки (го́лову), заду́рювати (задури́ти) кого́ (го́лову кому́), дури́ти кому́ го́лову, моро́чити, заморо́чити, запа́морочити, затýркувати, зату́ркати го́лову кому́. [Чоловік дурни́й, бо жінка задури́ла. Мене́, тако́го па́на, сюди́ заду́рювать прийшла́! (Гліб.). Не моро́ч (не дури́) мені голови́, бо вже й так, о́бертом іде́. Оці діти́ська так зату́ркають го́лову, що за день зо́всім дурна́ ста́ну]; 6) **-ва́ть, -би́ть** *кого* (*притупить умств. способности*) – забива́ти, заби́ти, приголо́мшувати, приголо́мшити, заголо́мшити, заду́рювати, задури́ти, зату́ркувати, зату́ркати кого́. **-би́ть** *толчками* – заштовха́ти, затовкти́, затолочи́ти кого́. **-би́ть** *плетьми до смерти* – заби́ти, зашмага́ти кого́ нагая́ми (канчука́ми) на смерть. **-бить** *до полусмерти* – ма́ло дух не ви́бити; тільки(-но) живо́го пусти́ти. **Заби́тый** – заби́тий; заштабо́ваний; заби́тий цвя́хом, загво́жджений; за́гнатий куди́, у віщо; заби́тий у ди́би, у диби́ці, зди́баний; заби́тий, забузо́ваний (му́лом, снігом, піском *и т. п.*); (*о ребёнке, человеке*) заби́тий, приголо́мшений, заголо́мшений, заду́рений, зату́рканий; зашто́вханий, зато́вчений, затоло́чений. [Найгірша в кла́сі школя́рка, засміяна та заби́та (Васильч.). Приголо́мшений те́мний люд. Мала́ на зріст, а на вда́чу заля́кана та зашто́вхана (М. Левиц.)]. **-тый** *плетьми до смерти* – заби́тий, зашма́ганий нагая́ми, (канчука́ми) на смерть, (*до полусмерти*) тільки (-но) живи́й. **-тая** *дорога* (*путь*) –

заби́тий, забивни́й шлях (заби́та, забивна́ доро́га, путь). [Забивні́ шляхи́, що ни́ми простува́ла Ру́дченкова му́за (Єфр.). Забивна́ путь: заме́ти наве́ргало такі́ (Мирн.)].
Забива́ться, заби́ться – 1) *куда* – забива́тися, заби́тися, зашива́тися, заши́тися, зала́зити, залі́зти, засу́нутися куди́; *см.* **Забира́ться, забра́ться.** [Заби́лася в найда́льший куто́к. А де ти так заши́вся, Іва́не? Хло́пець засу́нувся під які́йсь пліт і засну́в (Франко)]; 2) *чем* – забива́тися, заби́тися, захара́щуватися захара́сти́тися, засні́чуватися, засніти́тися, засмі́чуватися, засміти́тися, (*о мног.*) позабива́тися, позахара́щуватися *и т. д.* чим. [Ву́шко в го́лці заби́лося. Гре́блі порозва́люювалися, шлюзи позахара́щувалися. Дірочки́ в чайнико́ві чимсь позасні́чувалися]. **-ться** *мукой* – заборошни́тися. [Си́то заборошни́лося]; 3) **-ться** (*о сердце*) – заби́тися, затьо́хкати, заколоти́тися, закалата́ти, заки́датися, зат(р)іпатися, затріпота́ти, затріпоті́ти, затокоті́ти, застукоті́ти, (*однокр.*) тьо́хнути, ки́нутися, тіпну́тися. [Се́рце затьо́хкало (тіпну́лось) і зам́ерло. Се́рце в ба́тька й ма́тери шви́дше застукоті́ло (Н.-Лев.)]; (*о пульсе*) заби́тися, затокоті́ти, закалата́ти, (*однокр.*) ки́нутися, тіпну́тися. **-ться** *в судорогах* – заті́патися. **-лся** *в судорогах кто* – заті́пався хто, ко́рчі взяли́ кого́, почало́ ко́рчити кого́. [Ди́ко, прони́кливо кри́кнувши, заті́пався мов у ко́рчах (Л. Укр.)].
Заби́вка – 1) забива́ння, *оконч.* забиття́; 2) (*засорение*) захара́щування, забива́ння, засві́чування, засмі́чування чого́; *оконч.* захара́щення, забиття́, засні́чення, засмі́чення.
Забивно́й – забива́льний (*напр.* молото́к); забивни́й.
Забинто́вывать, забинтова́ть – забинто́вувати, забинтува́ти, забандажо́вувати, забандажува́ти, завива́ти, зави́ти, завину́ти. **Забинто́ванный** – забинто́ваний, забандажо́ваний, зави́тий, зави́ну́тий.
Забира́ние – забира́ння. **-ние** *силой* – забира́ння, си́лою (силомі́ць), зага́рбування, га́рбання, грабува́ння. **-ние** *в долг* – боргува́ння. **-ние** *в войско* – побір (-бо́ру), при́зва, (*гал.*) бра́нка. **-ние** *в плен* – забира́ння (займа́ння) в поло́н (у бран, у нево́лю). **-ние** *скота на потраве* – займа́ння худо́би в шко́ді (в спашу́).
Забира́ть, забра́ть – 1) забира́ти, забра́ти, (*мног.*) побра́ти, позабира́ти. [Діте́й лю́ди позабира́ли. От поберу́ть вони́ ко́си та й пі́дуть ні́би-то коси́ти (ЗОЮР)]. **-брать** *всё, без остатка у кого, откуда* – позабира́ти все в ко́го, ви́брати що звідки, (*образно*) і кутки́ ви́порожнити кому́. [Я вже всі свої́ гро́ші ви́брав]. **-ра́ть** *силой* – забира́ти, забра́ти си́лою (силомі́ць), га́рбати, зага́рбувати, зага́рбати, грабува́ти, пограбува́ти. [Ні́чим було́ нам заплати́ти, так корі́вку мою́ пограбува́ли і продали́ (Г. Барв.)]. **-рать** *в долг* – боргува́тися, бра́ти на́бір (на борг), на ві́ру. [Ми в крамни́ці борґу́ємося на мі́сяць. Я беру́ хліб на ві́ру, а як зароблю́, тоді́ віддаю гро́ші]. **-рать** *в войско* – бра́ти, забира́ти до ві́йська (в а́рмію, в салда́ти) кого́; чуби́ голи́ти кому́. [Коро́ль війну́ замишля́є, усі́х хло́пців забира́є. Хло́пцям чуби́ поголи́ли (Пісня)]. **-ра́ть** *в плен* – забира́ти (займа́ти) в поло́н (у бран, у нево́лю). **-бра́ть** *в плен всех* – усі́х ви́полонити. [Усі́х тата́р ви́рубаємо й ви́полонимо (Куліш)]. **-ра́ть** *скот на потраве* – займа́ти худо́бу в шко́ді (в спашу́). [Ой, ли́хо! ко́ні в спашу́ – займа́йте мерщі́й]; 2) (*о хмельном, о лекарстве*) розбира́ти, розі́бра́ти. [Та вже-ж мою́ голі́воньку та хміль розбира́є (Пісня)]. **-ра́ть** *кого* – бра́ти кого́. *Охота* **-ра́ет** *кого* – хіть бере́ кого́; корти́ть кому́. *Злость* **-рает** – злість бере́, злість узяла́ кого́. **-ра́ет** *за душу* – бере́ за ду́шу, дійма́є до се́рця кого́. [Сумна́ пі́сня бра́ла за ду́шу. Її́ плач аж до се́рця дійма́є]. **-бра́ть** *в голову* – узя́ти собі ду́мку, убга́ти в го́лову. **-брать** *в руки кого* – узя́ти в свої́ ру́ки, (*шутл.*) убра́ти в шо́ри, запетлюва́ти кого́. [А що́, запетльо́вано тебе́?]; 3) (*о режущем орудии*) бра́ти, взя́ти. [Плуг бере́ мі́лко. Ге́мбель то́всто бере́ – підби́ти тре́ба]. **За́бранный** – за́браний *и* забра́тий; (*без остатка*) ви́браний; (*силой*) за́браний *и* забра́тий си́лою (силомі́ць), зага́рбаний, заграбо́ваний; (*в долг*) узя́тий на ві́ру, на́бір; (*в войско*) за́браний до ві́йська; (*в плен*) за́браний, за́йнятий у бран (у поло́н, у нево́лю); (*о скоте на потраве*) зайня́тий.
Забира́ться, забра́ться – забира́тися, забра́тися, убира́тися, убра́тися *и* увібра́тися, зала́зити, залі́зти, (*пренебр.*) утелю́щитися, утереби́тися куди́, в що. [Ене́й на піч забра́вся спа́ти (Котл.). Зло́дій убра́вся в хи́жу. Чого́ це ти утереби́вся в льох?].
Заби́рка, *см.* **Забира́ние.**
Заби́тие – забиття́.
Забия́ка – забия́ка, задира́ка, заводія́ка.
Забия́чество – забия́цтво, заводія́цтво.
Забия́чить – заво́дитися, збива́ти бу́чу, колотне́чу, задира́тися.
Забия́чливость – заді́рливість, задери́куватість (-ости).
Забия́чливый – заді́рливий, задери́куватий.
Забла́говестить – забла́говістити, задзвони́ти. [Забла́говістили до слу́жби бо́жої].

Заблаговре́менно – заздалегі́дь, заздалего́ди *и* заздали́годи, завча́су́, завча́сно, за́годі, загоді́й, за́годя́.
Заблаговре́менность – завча́сність (-ности).
Заблаговре́менный – заздалегі́дний, завча́сний.
Заблагорассу́дить – ви́знати за до́бре, за лі́пше, за слу́шне. *Как* (*вам*) **-тся** – як (вам) здава́тиметься за найкра́ще; (*как вздумается*) як (вам) забажа́ється, як схо́четься, як замане́ться.
Заблаже́нствовать – зараюва́ти, поча́ти раюва́ти.
Заблажи́ть – задурі́ти.
Заблёвывание, Заблева́ние – забльо́вування, заблюва́ння.
Заблёвывать, заблева́ть – забльо́вувати, заблюва́ти, зари́гувати, зарига́ти що. **Заблёванный** – забльо́ваний, зари́ганий.
Забле́клость – зів'я́лість; (з)бля́клість (-лости).
Забле́клый – зів'я́лий; (з)бля́клий; змарні́лий.
Забле́кнуть – (*о раст.*) за[і]в'я́нути, пожо́вк(ну)ти; (*о краске*) збля́кнути; (*о челов.*) захи́ріти, змарні́ти, пода́тися.
Заблесте́ть – заблища́ти, заясні́ти, заблискоті́ти, забли́снути, залисні́ти, залелі́ти, замигті́ти; (*оттенки см. под* **Блесте́ть**); (*только о солнце*: *заиграть*) ви́грати; (*о слезах*) забрині́ти, замру́жіти. [Со́нечко з-за хма́ри ви́грало (М. Вовч.). На ві́ях забрині́ли сльо́зи. А в само́го в оча́х сльоза́ замру́жіє (Грінч.)]. **-те́ть** *золотом* – заясні́ти зо́лотом, зазолоти́тися. **-те́ть** *как звезда* – зазорі́ти, зазори́тися. [Хто-ж се, що мов зоря́ зазори́лася? (Св. П.)].
Забле́ять – забе́кати, заме́кати, замекоті́ти, замеке́кати, (*однокр.*) ме́кнути, бе́кнути.
Заблиста́ть, *см.* **Заблесте́ть.**
Заблуди́ть – 1) поча́ти блуди́ти, поча́ти блука́ти; 2) поча́ти блудоді́яти, блу́дствувати, розпу́тствувати; поча́ти схо́дити на пога́ну путь.
Заблуди́ться – заблуди́ти(ся), заблука́тися, зблуди́ти(ся), зблука́тися, (*о мног.*) поблуди́ти(ся). [Заблуди́в, не втра́плю на свою́ путь. Коза́к ізблука́вся у га́ї густо́му (Грінч.). Не йді́ть луга́ми, бо поблу́дите. Либо́нь-же, ми поблуди́лися, не до свя́та та заби́лися (Пісня)]. **Заблуди́вшись** *найти дорогу* – ви́блудитися. [Наси́лу ви́блудивсь таки́ з лі́су]. **-ди́вшись** *притти куда* – приблуди́ти(ся), приблука́ти. [Приблуди́ла к зеле́ному ду́бу (Пісня). Ой, па́сла та заблуди́лася, у чи́стеє по́ле приблуди́лася (Пісня)]. **Заблуди́вшийся** – заблу́джений, заблу́дн[л]ий, (*как сущ.*) заблу́да.
Заблу́дший – блу́дний, заблу́дн[л]ий, заблу́каний. [Блу́дна вівця́. Приві́з ба́тькові заблу́дну дочку́ (Ор. Левиц.). О, Го́споди, ряту́й оцю́ заблу́кану неща́сну ду́шу (Л. Укр.)].
Заблужда́ть – поча́ти блуди́ти, поча́ти блука́ти.
Заблужда́ться – помиля́тися, допуска́тися по́милки, ма́ти помилко́ву ду́мку, іти́ помилко́вим (неправди́вим) шля́хо́м (блу́дною доро́гою), на хибни́й шлях udставáти.
Заблужде́ние – по́милка, помилко́ва (неправди́ва) ду́мка, помилко́вий (неправди́вий) шлях, оми́лення, зблука́ння, (*гал. и стар.*) блуд, о́блуд, за́блуд (-ду), зблу́да. [Тре́ба розві́яти його́ по́милку (помилко́ву ду́мку). І блу́дів накопи́чуються го́ри, що й пра́вду нам наві́ки закрива́ють (Куліш). Він ці́ле життя́ ніс тя́жку ка́ру за своє́ хвиле́ве зблука́ння]. *Вводить, ввести в* **-ние** – оми́ляти, омили́ти, змили́ти кого́, при(з)во́дити, при(з)ве́сти до по́милки, до облу́ди, на хибни́й шлях ста́вити (поста́вити), збива́ти (зби́ти) з правди́вого шляху́, дури́ти, піддури́ти, здури́ти кого́, (*гал.*) блу́дом пове́сти кого́. *Введение в* **-ние** *кого* – оми́лення кого́, призве́дення до по́милки кого́, дурі́ння кого́. *Быть в* **-нии** – помиля́тися, бу́ти оми́леним, (*гал.*) блу́дом іти́ (піти́). [Ве́льми коха́ли та́то ма́му і бага́то де в чо́му булі́ про не́ї оми́лені (Кониськ.)]. *Впасть в* **-ние** – помили́тися, омили́тися. *Вывести из* **-ния** *кого* – з'ясува́ти кому́сь його́ по́милку, о́чі розкри́ти кому́.
Забогате́ть – забага́тіти.
Забода́ть – заколо́ти (сколо́ти) рога́ми, забу́цати, забу́цькати. [Сколю́ тебе́ рога́ми].
Забожи́ться – забожи́тися; (*говоря*: бігме́) забігма́тися.
Забо́й – 1) (*снежный*) заме́т (-ту). [Попід тина́ми та попід хата́ми понамі́та́ло висо́кі заме́ти]; 2) (*в шахте*) піч (*р.* пе́чи), нора́. [А там у землі́ подо́вжня ша́хта, а в її і по той, і по той бік на́че пече́ри, – пе́чі зву́ться. Ко́жен шахтя́р лі́зе в свою́ піч та там і руба́є ву́гіль (Загірня)].
Забо́йка – (*на реке для ловли рыбы*) зако́та, їз (-зу), їзо́к (*р.* їзка́), яз, язо́к (на рі́чці).
Забо́йник – забі́йник, заби́вач.
Забо́йщик – (*в шахте*) руба́ч (-ча́).
Забола́чивание – (*дейст.*) заболо́тнювання, (*сост.*) болотні́ння.

Заболáчивать, заболоти́ть – (*почву*) заболóтнювати, заболотни́ти (ґрунт). **-ться** – болотніти, зболотніти. **Заболóченный** – заболóтневий, зболотнілий.
Заболевáемость – 1) (*сост. больного*) захвóрюваність, захворілість (-ости); 2) (*восприимчивость к заболеваниям*) вразли́вість, сприйня́тливість до хорóб; 3) (*болезнь*) х(в)орóба. *Статистика* **-мости** *населения* – статúстика хорóб серед лю́дности.
Заболевáние – 1) занеду́жування, захвóрювання; 2) х(в)орóба; *см.* **Болéзнь.**
Заболевáть, заболéть (*занемочь*) *чем* – занеду́жувати, занеду́жати, захвóрювати, захворíти, захорувáти, заслабáти, заслáбнути, занепадáти, занепáсти на що, (*о многих*) понеду́жати, позанеду́жувати, послáбнути, похворíти(ся). [Занеду́жав на кір. Воли́ йому́ похворíли, сам чумáк заслáб (Рудч.)]. *Он* **-лéл** *лихорадкой, кашлем, корью и т. п.* – він заслáб на пропáсницю, на кáшель, на кір, напáла (на) йóго пропáсниця, кáшель, кір *и т. п.* **-лéть** *чесоткою* – закорóстявіти. **-леть** *вертежом* (*об овцах*) – замотили́читися, скрути́тися. **-лéть** *сапом* – заслáбнути на посати́зну (на сап), зносáтіти. [Зносáтів кінь].
Заболéние – занеду́жання, захорувáння.
Заболóнка, Заболóнок – обáпі[о]лок (-пілка), обáпі[о]л (-полу).
Зáболонь – блонь (-ни), білі (*р.* білі); *см.* **Болóнь.**
Заболóченность – зболотнілість, зболотні́ння; (*занос илом*) заму́лення.
Заболтáть, *см.* **Забáлтывать.**
Заболтáться – 1) забазíкатися. [Оцé, як я забазíкалася з вáми, а вдóма дíла скíльки]; 2) зателіпáтися; 3) (*о тесте, месиве*) забóвтатися, заколоти́тися. *См.* **Болтáться.**
Забóр – 1) (*вообще ограда*) горóжа, огорóжа (-жі), (*торжеств.*) ográда; *см.* **Огрáда, Плéтень.** [Огорóжа кругóм новá, висóка, хазя́йська (Н.-Лев.). Золоти́й сад і золотóю огрáдою огорóджений (Рудч.)]; (*досчатый*) б[п]аркáн (-на), ділóвання; (*из вертикально поставленных кольев*) частокíл (-кóлу), (*из горизонтальных жердей*) ворíння, вір’я́; (*решётчатый*) штахéта (*и мн.* штахéти), штахéтник; (*из камня, кирпича*) мур (-ру). *Часть* **-ра** *между двумя столбами* – пла[е]ни́ця. *Обнести* **-ром** – постáвити огорóжу, об[п]аркáнити що, заділувáти, обмурувáти що. *Каменный* **-бóр** (*в реке*), *см.* **Грядá 2**; 2) (*товаров, денег*) забір, набíр (-бóру). [Могó забóру (набóру) в крамни́ці вже карбóванців на п’я́теро (Звин.)].
Забóра – забóра.
Заборáнивать, заборонoвáть – заскорóджувати, скорóдити, заскорóдити, заволóчувати, волочи́ти, заволочи́ти (*кое-где отличают* **-вáть** *перед посевом* – скорóдити, *а после посева* – волочи́ти), запóрати.
Забóрец, Забóрик – б[п]аркáнчик (-ка), обгорíдка.
Забóристо – хльóстко. [Напи́сано хльóстко, алé брехли́во].
Забóристый – 1) хльóсткий; 2) (*о табаке, вине*) міцни́й, деру́чий; п’янючий. **-тый** *табачок* – тютюнéць-джиґунéць, кріпачóк (-чку́); 3) (*о танце, песне*) задьóристий.
Забóришко – б[п]арканéць (-нця́).
Забóрище – б[п]аркани́ще.
Забóрка – забирáння, забір (-бóру). **-ка** *товаров* – забір крáму.
Зáбóрка – (*перегородка в избе*) перéтинка.
Забормотáть – зами́мрити, забурмотíти, забубонíти, (*однокр.*) му́ркнути.
Забóрный – 1) б[п]арканóвий. [Барканóва дóшка]; 2) набірни́й. [Набірнá кни́жка].
Заборозди́ть – 1) почáти (стáти) борозни́ти, рáлити; 2) задря́пати, зачеркáти; 3) зачеркáти, закарбувáти, почáти карбувáти, черкáти. *Оттенки см.* **Борозди́ть.**
Заборонoвáть, *см.* **Заборáнивать.**
Забóрчик – б[п]аркáнчик (-ка).
Забóрщик, -щица – забірни́к, -ни́ця, набірни́к, -ни́ця.
Забóта – клóпіт (-поту), (*реже ж. р.*) клопотá (-ти́), (*ум.*) клопотóчка; (*старание*) дбання́, клопотáння, (*попечение*) пі[е]клувáння про кóго, про що, за кóго, за що, (*беспокойство*) турбóта, турбувáння, (*диал.*) ту́рба (Шевч.), (*печалование*) побивáння, журбá про (за) кóго, про (за) що *и* за ким, за чим. [День і ніч клопочу́ся про своé тíло, а про ду́шу клóпіт хібá раз на ти́ждень бувáє, як у недíлю до цéркви пíдеш (Грінч.). Трóє дітéй поки́нула, а четвéрте в сповитóчку та на мою́ клопотóчку (Чуб.). Дбання́ про добрóбут дітéй (Наш). Сім’я́ вели́ка, клопотáння багáто: за всіх ду́мати трéба. Зсуши́ло менé турбувáння про дíти. Душá моя́ втоми́лась побивáнням (Куліш). Ой, є в мéне, мáти, три журби́ у хáті: однá журбá – дити́на малáя (Пісня)]. *Причинять, причинить* **-ты** *кому* – клопотáти, заклопотáти когó (чиюсь гóлову). *Он причиняет мне много* **-бóт** – він завдає менí багáто клóпоту; менí ду́же клóпітно з ним. *Иметь много* **-бóт** – мáти клóпоту (турбóт) багáто. *Взять на себя* **-ту** *о чём* – взя́ти (перейня́ти) на сéбе клóпіт про що. *Поручаю вам* **-ты** *по*

воспитанию моего сына – доруча́ю вам піклува́тися про вихова́ння мого́ си́на. *Не имеющий* **-бо́т** – безклопітни́й; безтурбо́тний. [То чолові́к безклопітни́й; йому́ нема́ про ко́го дба́ти]. *Отсутствие* **-бо́т** – безклопі́ття. – [Несподі́вана ро́зкіш, безклопі́ття і спо́кій заколиха́ли її́, як малу́ дити́ну (Н.-Лев.)]. *Не знать* **-бо́т** – не ма́ти кло́поту, і га́дки не ма́ти. [Як була́ я молодо́ю – і га́дки не ма́ла: по садо́чку походжа́ла, квітча́лась, пиша́лась (Шевч.)]. *Окружать, окружить* **-тами** *кого* – піклува́тися, попіклува́тися, дба́ти, подба́ти про ко́го, за ко́го; повива́ти, пови́ти піклува́нням кого́ (Грінч.). *Окружённый* **-тами** – пови́тий піклува́нням. *Оставленный без* **-бо́т** – зане́дбаний, необми́слений, неприко́ханий, непорято́ваний. [Став ти́хий та плохи́й, як сирі́тська дити́на непорято́вана (М. Вовч.)]. *Это уж моя* **-та** – це вже мій кло́піт, в тім уже́ моя́ голова́ (Франко). *Не твоя* **-та** – не твій кло́піт, не твоя́ голова́ в тім (Франко).

Забо́тить – клопота́ти, турбува́ти, непоко́їти кого́. [Ця спра́ва ду́же клопо́че мене́].

Забо́титься, позабо́титься *о ком, о чём* – (*стараться*) дба́ти, подба́ти про (за) ко́го, про (за) що, клопота́тися, поклопота́тися ким *или* про (за) ко́го, за що, турбува́тися, потурбува́тися про (за) ко́го, про (за) що; (*печаловаться, быть озабочену*) побива́тися, жури́тися, пожури́тися за (про) ко́го, за (про) що, ким, чим; (*следить за чем*) пильнува́ти чого́; (*иметь попечение* (*о ком, о чём*) піклува́тися, попіклува́тися ким, чим, про ко́го, про що, опі́куватися ким, коха́ти кого́, що. [Вона́ дба́є за старо́го, стари́й за ню дба́є (Рудан.). Про ви́шукання ко́штів на ремо́нт неха́й подба́є господа́рча упра́ва. У пе́клі все те́пло, а піди́ в рай, то й про дро́ва дбай (Номис). Усе́ клопота́вся, щоб тим лю́дям кра́ще жи́ти було́ (Грінч.). По́ки не жени́всь – нічи́м не жури́всь, а як ожени́всь, то всім зажури́всь: і ло́жкою, і ми́скою, і тре́тьою коли́скою (Пісня). І про оде́жу чого́ побива́єтеся? (Єв. Мт.). Він ду́же коха́є своє́ здоро́в’я. Кому́-ж і піклува́тися про ді́ти, як не ба́тькові та ма́тері? З обов’я́зку мого́ я пови́нен піклува́тися за вас. Якщо́ я ді́тьми опі́куюся, то це ті́льки моя́ ла́ска (Крим.)]. *Я об этом не* **забо́чусь** – я про це не турбу́юся (цим не журю́ся), мене́ це не обхо́дить; ба́йдуже мені́ до то́го. **-ться** *о здоровьи* – дба́ти про здоро́в’я. *Не* **-ться** *о чём* (*запускать, пренебрегать*) – занедбо́вувати *и* зане́дбувати, занедба́ти кого́, що, занеха́ювати, занеха́(я)ти кого́, що, не́хтувати що. [Занедбо́вуєш, си́ну, господа́рство, і воно́-ж за те́бе не дба́тиме. Ті́льки хоч і як він не́хтував своє́ ті́ло, та все не міг його́ зо́всім поду́жати (Грін.)]. *Совершенно ни о чём не* **-ться** (*всё забросить*) – ні про ві́що не дба́ти, нічи́м не піклува́тися, занедба́ти все; і га́дки ні про що не ма́ти. *Не* **-тся** *кто* – не піклу́ється, не дбає хто, і га́дки не ма́є хто. **Забо́тящийся** – (*прич.*) що дба́є, клопо́четься *и т. д.*; (*как прил.*) *см.* **Забо́тливый.** *Ни о чём не* **-щийся** – до всього́ (про все) недба́лий.

Забо́тливо – дбайли́во, дба́ло, стара́нно, запопа́дливо.

Забо́тливость – дбайли́вість, дба́лість, дба́йність (-ости), піклува́ння, пильнува́ння.

Забо́тливый – дбайли́вий, дба́йний, дба́лий, клопотли́вий, клопітки́й; (*старательный*) стара́нний, упа́дливий, запопа́дливий, (*сущ.*) дба́ха (*общ. р.*), (*пров.*) кукі́бник, кукі́бниця. *Не* **-вый** – недба́лиця (*общ. р.*), недба́ха (*общ. р.*), не́гляд (*ж. р.* не́глядка), недбайли́вий *и т. д.*

Забо́тник, -ница, *см.* **Стара́тель, Раде́тель, -ница.**

Забо́тный – моро́чливий, клопітни́й.

Забра́живать, заброди́ть – (*о тесте в квашне*) почина́ти (поча́ти) схо́дити; (*о вине, квасе*) загра́ти, зашумува́ти, замусува́ти; (*выделяя газы*) забухті́ти.

Забра́жничать – запи́ти, загуля́ти, запи́ти-загуля́ти.

Забракова́ние, Забрако́вка – з(а)бракува́ння, зґандж[ч]ува́ння.

Забрако́вывание – бракува́ння, ґанджува́ння чого́.

Забрако́вывать, забракова́ть – бракува́ти, забракува́ти, збракува́ти, ґанджува́ти, ґанчува́ти, зґандж[ч]ува́ти що. **Забрако́ванный** – з(а)брако́ваний, зґандж[ч]о́ваний.

Забра́ло – заборо́ло, нали́ччя; (*налобник*) начі́лок (-лка).

Забра́ние – забра́ння; *см.* **Забира́ние.**

Забрани́ть *кого* – зла́яти, збе́штати кого́. [Збе́штав він мене́ за ту по́милку (М. Грінч.)].

Забрани́ться – зала́ятися, поча́ти ла́ятися.

Забра́сывание – закида́ння, обкида́ння чим; (*запущение*) зане́дбування, занеха́ювання чого́.

I. Забра́сывать, заброса́ть *чем* – закида́ти, заки́дати чим; (*яму ещё*) засува́ти, засу́нути, загорну́ти; (*слегка*) прикида́ти, прики́дати, (*со всех сторон*) обкида́ти, обки́дати. [Труну́ почали́ закида́ти землє́ю. И́ншого вби́ли, а и́ншого камі́нням заки́дали (Єв. Мат.). Я́му, що ви́копали вчо́ра, сього́дні засу́нули (загорну́ли). Обки́дали мене́ боло́том (Сл. Гр.). Дро́ва прики́дало сні́гом – мо́крі бу́дуть]. **Забро́санный** – заки́даний, засу́нений *и* засу́нутий, обки́даний, прики́даний чим.

II. Забра́сывать, забро́сить – 1) (*куда, за что*) закида́ти, заки́нути, (*о мног.*) позакида́ти що куди́, за що. [Оди́н ду́рень заки́не у во́ду соки́ру, а де́сять розу́мних не ви́тягнуть (Номис). Заки́нула клубо́к за скри́ню та нія́к не ви́тягну (Київщ.). Заки́нув ру́ки за го́лову. Ото́й мо́тлох (*хлам*) тре́ба на горі́ще позакида́ти (Харківщ.)]; 2) (*задевать*) закида́ти, заки́нути куди́ що. [Ді́ти ножа́ десь заки́нули. Десь позакида́ли мої́ чо́боти]. **-ть** *невод* – закида́ти, заки́нути, розсипа́ти, розси́пати не́від. **-ть** *удочку* – закида́ти, заки́нути ву́дку. **-ть** *голову вверх* – закида́ти, заки́нути го́лову (вго́ру), задира́ти, де́рти, заде́рти го́лову, (*о многих*) позакида́ти, позадира́ти го́лови. [Позакида́ли го́лови, наси́лу на їх держа́лися шапки́ (Н.-Лев.). Кінь знорови́вся, заде́р го́лову]; 3) (*оставлять без внимания что*) закида́ти, заки́нути що, залиша́ти, залиши́ти що, занедбо́вувати *и* зане́дбувати, занедба́ти, занеха́ювати, занеха́(я)ти що, відкида́тися, відки́нутися чого́ (*или* від чо́го), не́хтувати, зне́хтувати, (*провинц.*) замі́тувати що, (*образно*) кида́ти, ки́нути під ла́ву що. [Заки́нув науко́ву пра́цю. Занедба́в я свою́ нау́ку. Не тільки шкільно́ї нау́ки відки́нувсь, а й геть уся́кі книжки́ чита́ти залиши́в (Крим.). Драгома́нову доріка́ли, що він за біжу́чими спра́вами не́хтує свою́ спеція́льність – істо́рію (Єфр.). Зо́всім дити́ну занеха́ла. Вони́ свою́ сла́ву ки́нули під ла́ву (Шевч.)]. **Забро́шенный** – 1) заки́нутий *и* заки́нений, (*о неводе*) розси́паний; 2) (*пренебрежённый*) заки́нений, заки́нутий, зане́дбаний, занеха́яний. *Быть* **-ным** – занедба́тися, (*образно*) хме́лем зарости́. [Було́ ремесло́, та хме́лем заросло́ (Номис)]. **-ное** *существо* – (*муж. р.*) поки́дько, (*ж. р.*) поки́дька. [Ні ба́тька, ні ма́тери – поки́дько. Така́ вбо́га і безтала́нна ді́вчина, поки́дька, чужи́й попи́хач (Г. Барв.)]. **-ное** *здание* – занеха́яна будо́ва (*или просто*) пу́стка. **-ное** *имение*, *сад* – занеха́яний (зане́дбаний) мае́ток, сад. **-ная** *вещь* – поки́дьок (-дька); по́кидь (-ди).

I. Забра́сываться, заброса́ться – закида́тися, заки́датися, засува́тися, засу́нутися; бу́ти заки́даним, засу́нутим. [Яр пома́лу закида́ється сміття́м, що в йо́го вико́зять. Кана́ва, засу́нулася земле́ю].

II. Забра́сываться, забро́ситься – закида́тися, заки́нутися. [Ніж десь заки́нувся]. *Хорошие обычаи* **-ваются** – до́брими звича́ями не́хтують; до́брі звича́ї (лю́ди) занедбо́вують.

Забра́ть, -ся, *см.* **Забира́ть, -ся.**

Забреда́ть – заблу́кувати; *см.* **Забрести́.**

Забре́дить – зама́рити, замаячи́ти, заблуди́ти слова́ми, заговори́ти у нестя́мі.

Забре́зживаться, забре́зжиться – 1) світа́ти, засвіта́ти, свіну́ти, розвидня́тися, розви́днiти(ся), на світ займа́тися (благословля́тися), зайня́тися (поблагослови́тися), сірі́ти, засірі́ти, почина́ти, поча́ти світа́ти, розвидня́тися; 2) (*об огне*) почина́ти, поча́ти мигті́ти, блі́мати, *сов.* замиготі́ти, замигті́ти, заблі́мати. [Десь у по́лі замигті́в во́гник].

Забре́зжить – 1) (*о свете и безл.*) на світ зайня́тися (поблагослови́тися), замрі́ти, зазорі́ти, засірі́ти, розви́днiти(ся), (*зап.*) зашáритися, (*о наступлении дня ещё, безл.*) задні́ти. [Замрі́в мі́сяць між хма́рами (Щогол.). Те́мно, хоч в о́ко стріля́й, аж ось дале́ко сві́тло замрі́ло (Звин.). Ско́ро зашáриться, за́раз мене́ збуді́ть (Волинь)]. **-жил** луч – зайня́вся (зазорі́в, замрі́в) про́мінь; 2) (*об огне*) замигті́ти, замиготі́ти, заблі́мати.

Забренча́ть – забри́[е́]нькати. [Став бра́ти ту скри́почку, та я́кось і забри́нькав стру́нами (Рудч.)].

Забрести́ – (*зайти куда, к кому*) забрести́ куди́, до ко́го; (*блуждая*) заблука́ти, затягти́ся, заволокти́ся куди́. [Блука́ючи та й забрі́в він (М. Вовч.). Заблука́в до на́шої ха́ти (Коцюб.). Він поки́нув там усю́ свою́ роди́ну, заволі́кся на коза́цьку Украї́ну (Куліш)].

Забреха́ть – забреха́ти, зага́вкати.

Забрива́ть, забри́ть – голи́ти, заголи́ти кого́; чу́ба (чуби́) поголи́ти кому́. [Наза́втра в го́род одвезли́ та й заголи́ли в москалі́ (Шевч.). Брати́ на па́нщину ходи́ли, поки чуби́ їм поголи́ли (Шевч.)]. **-ри́ли** *лоб нашим парням* – пого́лено чуби́ на́шим хло́пцям; на́ші хло́пці покидали чуби́.

Забро́да – за́йда, приблу́да, заволо́ка.

Броди́ть – 1) поча́ти (ста́ти) блука́ти, тиня́тися; 2) (*в воде*) поча́ти броди́ти (в воді́); 3) (*о вине, пиве и т. п.*) зашумува́ти, замусува́ти. *См.* **Броди́ть** *и* **Забра́живать.**

Заброни́ровать – запанцерува́ти, забронюва́ти. **-ва́ть** *деньги для какого-л. назначения* – забронюва́ти гро́ші на пе́вну мету́. **Заброни́ро́ванный** – запанцеро́ваний, заброньо́ваний.

Забро́с – занедба́ння, занеха́яння. *В* **-се** *кто, что* – зане́дбано кого́, що; зане́дбаний хто, зане́дбане що.

Заброса́ть – 1) (*о мн.*) позакида́ти що куди́; 2) *см.* **I. Забра́сывать.**

Забро́сить, -ся, *см.* **II. Забра́сывать, -ся.**

Забро́шенность – зане́дбаність (-ности), занеха́ння.

Забры́згивание – забри́зкування, заля́пування, обля́пування.
Забры́згивать, -ся, забры́згать, -ся, забры́знуть, -ся – забри́зкувати, -ся, забри́зкати, -ся, оббри́зкувати, -ся, оббри́зкати, -ся, (*с плеском*) захлю́пувати, -ся, захлю́пати, -ся, (*диал.*) об(п)ля́скувати, -ся, об(п)ляскати, -ся, (*о многих*) позабризкувати, -ся, позахлюпувати, -ся, пооб(п)ляскувати, -ся; (*с оттенк. запачкать*) обля́пувати, -ся, обля́пати, -ся, заля́пувати, -ся, заля́пати, -ся, поля́пати, -ся, (*о мног.*) позаля́пувати, -ся, пообля́пувати, -ся; (*воском*) завощи́ти, -ся. [Жо́вті череви́чки водо́ю позабри́зкувала. Біля коло́дязя як почнемо́ одна́ на о́дну хлю́пати, позахлю́пуємось так, що аж тече́. Одну́ соро́чку ви́прала, а геть уся́ обля́скалася (М. Грінч.). Гли́ною спідни́цю обля́пала].
Забрыка́ть, -ся – забрика́ти, -ся, захвица́ти, -ся, завиха́ти, поча́ти брика́ти, -ся, хвица́ти, -ся, виха́ти.
Забрюзжа́ть – забурча́ти, забуркоті́ти, заворкоті́ти.
Забрюха́теть – зачерева́тіти.
Забря́кать – забря́зкати, забрязкоті́ти, забряжча́ти, (*гал.*) забрямча́ти.
Забрянча́ть – забрязкоті́ти, забри́нькати.
Забряца́ть, *см.* **Забря́кать.**
Забубё́нный – гульли́вий, гультя́йний. **-ная** *голова* – шиба́й-голова, зайди́-голова, гультя́й (-тя́я).
Забубё́нщина – гульба́; (*соб. о людях*) гультя́йство.
Забу́дки, *бот.* Artemisia vulgaris L. – забу́дьки (-дьків), чорно́биль (-лю), не́хворощ *и* не́хвороща (-щі).
Забулды́га – гульві́са, гультя́й (-тяя́), п’яни́ця, п’яни́чка, п’яню́га, пия́к (-ка́), бра́жник, чаркоду́й (-ду́я).
Забунтова́ть, -ся – забунтува́ти, -ся.
Забунча́ть (*о пчёлах, жуке*) – загусти́, забрині́ти, задзижча́ти.
Забу́ривать, забури́ть (*почву*) – почина́ти, поча́ти свідрува́ти (ґрунт).
Забурли́ть – завирува́ти, зануртува́ти, заклекота́[і]ти, забурха́ти.
Забу́рник – коро́ткий све́рдел (-дла), свіде́рок (-рка).
Забурча́ть – 1) (*заурчать*) забурча́ти, забуркоті́ти; 2) (*заворчать*) забурча́ти, забуркота́ти, заворкоті́ти.
Забу́чиванье – (*чего*) підсипа́ння гру́зу (*щебня*) під що; засипа́ння гру́зом чого́.
I. Забу́чивать, забути́ть – підсипа́ти, підси́пати груз під що, засипа́ти, заси́пати гру́зом що.
II. Забу́чивать – почина́ти золи́ти.
Забушева́ть – (*о человеке*) забушува́ти, забуя́ти, зби́ти (зня́ти) бу́чу, забешкетува́ти; (*о стихиях*) забурха́ти, забушува́ти, з(а)буйнува́ти; (*только о воде*) зашпува́ти; (*переносно*: *о чувствах*) забушува́ти, забурха́ти. [Прийшо́в додо́му п’я́ний, таку́ бу́чу зняв, усі́х із ха́ти порозго́нив (Київщ.). Ру́шилася бу́ря вели́ка, забурха́ло (зашпува́ло) мо́ре. Бу́йні вітри́ збуйнува́ли та комаря́ з ду́ба ізвали́ли (Пісня)].
Забуя́нить – здійня́ти (зби́ти) бу́чу, зашурубу́рити.
Забрюши́нный – позаочере́винний.
Забыва́емость – забу́тність (-ности).
Забыва́емый – забутни́й. *Легко* **-мый** – легкозабу́тний, скорозабу́тний, (*пережиток*) забу́ток (-тку). [Забу́тки на́шої давнини́ – **-ва́емые** *пережитки нашей старины*].
Забыва́ла – забу́дько, (*о женщине* забу́дька); нетя́ма (*общ. р.*). [Не ду́май, що я така́ нетя́ма, щоб позабува́ла, які́ на ко́лір були́ в ме́не спідни́ці (Н.-Лев.)].
Забыва́ние – забува́ння.
Забыва́ть, забы́ть *кого, что* – забува́ти, забу́ти, (*о мног.*) позабува́ти кого́, що; *о ком, о чём* – забува́ти, забу́ти, забува́тися, забу́тися про ко́го, про що, за ко́го, за що, на ко́го, на що, чого́. [Забу́дь зрадли́ву ді́вчину. Крамарі́, забу́вши на покупці́в, лиша́ли свої́ крамни́ці на бо́жу ла́ску (Коцюб.). До́ки сиди́ш за ци́м-о ді́лом, до́ти забува́єш геть за все ли́хо (Крим.). Обіцянки не забува́йся (Котл.). Забу́вcь, як і две́рі у вас одчиня́ються]. **-бы́ть** *что за сном* – заспа́ти що. [Любощів ні заї́сти, ні запи́ти, ні заспа́ти (Г. Барв.)]. **-бы́ть** *свои обязанности перед кем* – забу́ти (занедба́ти) свою́ пови́нність до ко́го. **-дем** *прошлое* – забу́дьмо мину́ле, не зга́дуймо про мину́ле: хай воно́ пі́де в непа́м’ять. **Забы́тый** – забу́тий, позабу́тий. *Несколько* **-тый** (*подзабытый*) – призабу́тий.
Забыва́ться, забы́ться – 1) забува́тися, забу́тися; (*подвергаться забвению*) іти́, піти́ в непа́м’ять, запада́ти, запа́сти в непа́м’ять. [Все на сві́ті забува́ється: і ща́стя, і го́ре. Вже й іме́ння царські́ почали́ запада́ти в непа́м’ять (Л. Укр.)]. **-лся** *кто сном* – здріма́вся хто, тро́хи поспа́вс; 2) (*быть дерзким перед кем*) забува́тися, забу́тися перед ким. [Не

забува́йся так! Я во́їн ста́рший за те́бе (Куліш)]. **Забыва́ющийся** – 1) (*забываемый*) забутни́й; 2) (*дерзкий*) зухва́лий.
Забы́вчивость – забу́тливість, забу́дькуватість (-ости), забува́ння. [Чере́з його́ забу́дькуватість усе́ ста́лося].
Забы́вчивый – забу́дькуватий, забу́тливий, непам'ятки́й, непам'ятли́вий, непам'яту́щий, коро́ткий на па́м'ять, (*сущ.*) забу́дько. [Яки́й-же з те́бе забу́дько, хло́пче! Я таки́й забу́дькуватий став: щось почу́ю, то за́раз і забу́ду]. *Стал* **-чив** – став забу́дькуватий, забу́тливий *и т. д.*; ставсь непам'яту́щий, (*шутл.*) забу́дьків наї́вся.
Забы́тие, Забытьё – забуття́; *см.* **Забве́ние.** [О́чі закрива́ю, лежу́ у ти́хім забутті (Черняв.)].
Забы́тый, *см. под* **Забыва́ть.**
Забы́ть, -ся, *см.* **Забыва́ть, -ся.**
Забытьё, *см.* **Забы́тие.**
Забычи́ться – (*заупрямиться*) як бик запруча́тися; (*нач. дичиться*) вовкува́тим ста́ти.
Зав – зав (-ва), заві́дувач, -вачка.
Зава́жживать, завожжа́ть – ві́жкати, заві́жкати кого́, накида́ти, наки́нути віжки́ на ко́го. [Заві́жкав ко́ні (Волинь)].
Зава́живать, заве́зть – заво́зити, заве́зти́.
Зава́живать, заве́сть – заво́дити, заве́сти́.
Зава́жничать – запиша́тися, запишни́тися, заведича́тися, запані́ти. [Запиша́всь, як кошеня́ в по́пелі (Номис). Куди́ тобі́, як запані́в].
Зава́ксить – заваксува́ти.
Зава́л – 1) *мед.* – зава́л (-лу); 2) (*засека*) засі́ка; 3) *см.* **Зава́ливание.**
Зава́ленка, *см.* **Зава́лина.**
Зава́лень – леда́що, ле́га, ле́жень (-жня), ле́дар (-ря), неро́ба (*общ. р.*).
Зава́лец, *бот.* – ра́нник, підти́нник, смовдь (-ди), кукуля́рія; чо́рна ба́бка.
Зава́ливание, Зава́л – зава́лювання, закида́ння, прива́лювання, захара́щування; *оконч.* зава́лення, захара́щення чим.
Зава́ливать, завали́ть – (*засыпать, приваливать чем*) зава́лювати, завали́ти, закида́ти, заки́дати, прива́лювати, привали́ти кого́, що чим; (*загромождать*) зава́лювати, завали́ти, закида́ти, заки́дати, захара́щувати, захара́сти́ти що чим. [Молоди́цю в гли́нищі завали́ло гли́ною (Харківщ.). Комо́ру повні́сінько завали́ли мішка́ми з зе́рном. Ой, не ходи́, коза́ченьку, ни́зом: заки́дано дорі́женьку хми́зом (Пісня). Стари́й коло́дязь привали́ли кам'яно́ю плито́ю. Захарасти́ли ха́ту вся́ким мо́тлохом]. **-ли́ть** *связками хвороста* (*топь*) – затарасува́ти (грузьке́ боло́то). *Дорогу* **-лило** *снегом* – шлях заки́дало сні́гом. **-вать** *работой кого* – нава́лювати робо́ти на ко́го. **-ли́ло** *грудь* – закла́ло гру́ди. **-ли́ло** *желудок* – заби́вся (захарасти́вся) шлу́нок. **Зава́ленный** – зава́лений, заки́даний, прива́лений, захара́щений; затарасо́ваний. *Я* **-лен** *работой* – у ме́не робо́ти (ді́ла) по́вно; (*шутл.*) ді́ла-ді́ла – аж голова́ бі́ла (Номис).
Зава́ливаться, завали́ться – 1) (*чем*) зава́люватися, завали́тися, закида́тися, заки́датися, прива́люватися, привали́тися, захара́щуватися, захара́ститися; бу́ти зава́леним, заки́даним, прива́леним, захара́щеним. **-ться** *за что* – запада́ти, запа́сти, упа́сти за що; (*задеваться где*) заподі́тися, запрото́ритися десь. [Десь заподі́лися но́жиці (Київщ.)]. **-ться** *спать* – укла́стися спа́ти. **-ться** *за кого* – захиля́тися, захили́тися, ляга́ти, лягти́ за ко́го. *За мужа* **-лю́сь**, *никого не боюсь* – за чолові́ка захилю́ся та й ніко́го не бою́ся (Приказка); 2) (*о стоячем предмете*: *уклониться, в сторону*) похили́тися; (*о стене запавшей*) увігну́тися; (*о прямой линии*: *погнуться*) увігну́тися. *Линия фронта* **-лась** – лі́нія фро́нта увігну́лась.
Зава́лина, Зава́линка – при́зьба, при́спа, (*редко*) спри́зьба. [Сиди́ть на при́зьбі біля ха́ти (Шевч.). Вони́ на при́спі посіда́ли (Квітка)].
За́валь – за́валь (-ля), заваля́ще (-щого). [Нема́ з чо́го ви́брати кра́му – сама́ за́валь позостава́лася (Харківщ.)].
Зава́льно – заві́зно. [Сього́дні в млині́ так заві́зно, що я свого́ й не змоло́в].
Зава́льный – 1) заві́зний. [І після Різдва́ є в шевці́в робо́та, ті́льки не така́ заві́зна]; 2) (*о снеге*) закидни́й. [Закидні́ сніги́ (Київщ.)]. **-ная** *зима* – заме́тиста зима́.
Зава́льщина, *см.* **За́валь.**
Заваля́ть – 1) (*о вален. товаре*: *заделать валяньем*) заваля́ти, завали́ти, що; 2) (*затаскать, загрязнить валяя*) заваля́ти, уваля́ти, укача́ти що в що; *см.* **Запа́чкать.** **Зава́лянный** – зава́ля[е]ний; зава́ляний, ува́ляний, ука́чаний.
Заваля́ться – 1) заваля́тися, уваля́тися, в що; 2) (*о товаре, вещах*) заваля́тися,

зале́жатися. [Валя́вся крам, бо туте́шнім лю́дя́м не підхо́жий. Валя́лося десь у комо́рі].

Заваля́щий – заваля́щий. [Ша́пка на йо́му заваля́ща яка́сь].

Заварга́нить – 1) зациги́кати, забри́нькати, затилі́кати на чо́му; 2) поча́ти (ста́ти) верзти́ нісені́тницю, поча́ти блягу́зкати, верзя́кати; заверзя́кати; 3) запарто́лити, закапа́рити. *Оттенки см.* **Варга́нить.**

Зава́ривание, Зава́р – зава́рювання, запа́рювання, *оконч.* зава́рення, запа́рення.

Зава́ривать, -ся, завари́ть, -ся – зава́рювати, -ся, завари́ти, -ся, запа́рювати, -ся, па́рити, -ся, запа́рити, -ся. [Підсма́жила крупи́ і завари́ла ка́шу. Самова́р закипі́в, па́рте чай. Пля́ма на рушнику́ запа́рилася. Запа́рила за́полоч, щоб не линя́ла]. *Ты* **-ри́л** *кашу, а мне расхлёбывать пришлюсь* – ти завари́в ка́шу, а мені́ довело́сь пекти́ся не́ю. *Как кто* **-ри́л**, *так и расхлёбывай* – як хто посла́вся, так і ви́спиться (Приказка). **Зава́ренный** – зава́рений, запа́рений.

Зава́рка – 1) *см.* **Зава́ривание**; 2) (*порцийка, щепотка*) за́парка. *Одолжите чаю на одну* **-ку** – пози́чте ча́ю на раз запа́рити.

Заварно́й – (*заваренный кипятком*) заварни́й, зава́рений, запа́рений. **-на́я** *каша* – заварна́ (зава́рена) ка́ша. **-но́е** *тесто* – заварне́ (зава́рене), запа́рене ті́сто.

Зава́стривание – заго́стрювання.

Зава́стривать, завостри́ть – заго́стрювати, загостри́ти, наго́стрювати, нагостри́ти, (*о мног.*) позаго́стрювати, погостри́ти. [Позаго́стрював штахе́тки на горо́жу (Звин.)]. **Заво́стрённый** – заго́стрений, наго́стрений.

Зава́щивание, Завоще́ние – заво́щування, заво́щення *и* завощі́ння, завоскува́ння чого́.

Зава́щивать, завощи́ть – заво́щувати, завощи́ти, завоскува́ти що. **Завощённый** – заво́щений, завоско́ваний.

Завева́ть, заве́ять – 1) завіва́ти, заві́яти. [Як заві́яли ви́хри (Круш.)]; 2) (*снегом, песком*) вавіва́ти, заві́яти, заміта́ти, заме́сти́, зано́сити, зане́сти́, закида́ти, заки́дати (снíгом, пiско́м). [Снíгом доро́гу заві́яло. І замете́ піско́м-снíгом курі́нь – мою ха́ту (Шевч.)]. **Заве́янный** – заві́яний, заме́тений, зане́сений, заки́даний.

Заве́дать – зачу́ти, почу́ти.

Заведе́ние – 1) (*действие*) заводі́ння, запрова́джування, *оконч.* заве́дення, запрова́дження чого́; 2) (*обычай*) зви́ча́й (-ча́ю). *У нас такое* **-ние** – у нас так заве́дено (так веде́ться, так пово́диться, таки́й зви́ча́й). *У нас и* **-ния** *такого нет* – тако́го звича́ю у нас і в заво́ді нема́; у нас і заво́ду тако́го нема́; у нас так не веде́ться (не пово́диться, не заве́дено); 3) (*учреждение*) устано́ва, за́клад (-ду). *Учебное* **-ние** – навча́льна устано́ва, шко́ла. *Воспитательно-исправительное* **-ние** – вихо́вно-попра́вний за́клад; устано́ва (за́клад, буди́нок) для вихова́ння та напра́ви. *Богоугодное* **-ние** – шпита́ль (-лю), (*руссизм*) богаді́льня. *Торговое* **-ние** – торгове́льний за́клад. *Питейное* **-ние** – шинк, шино́к (*р.* ши́нку), ко́рчма́. *Трактирное* **-ние** – трахти́р (-ра). *Прачешное* **-ние** – пра́льня. *Красильное* **-ние** – фарба́рня, краси́льня.

Заведе́нция, *см.* **Заведе́ние 2, Обы́чай.**

Заве́домо – свідо́мо, зві́дома, зна́ючи напере́д. *Купить* **-мо** *краденую вещь* – свідо́мо покупи́ти кра́дене. **-мо** *ложное показание* – свідо́мо неправди́ве сві́дчення.

Заве́домый – відо́мий, запе́вний; (*сознательный*) свідо́мий. [Як-же ви бра́ли до се́бе запе́вного зло́дія? Це свідо́ма брехня́].

Заве́дывание – заві́дування; (*ве́дение*) ві́дання, (*распоряжение*) порядкува́ння, ору́дування, (*гал.*) заря́джування чим; (*хозяйничание*) господарюва́ння де. *Отдать в* **-ние** – відда́ти в заві́дування; (*поручить*) приручи́ти кому́ що.

Заве́дывать – заві́дувати, порядкува́ти, ору́дувати чим, догляда́ти що, чого́, господарюва́ти де, в чо́му. **-вать** *школой, архивом* – заві́дувати шко́лою, архі́вом.

Заве́дывающий, Заве́дующий, -щая *чем* – заві́д(ув)ач, -ачка, (*гал.*) завіда́тель, -телька чого́; голова́ чого́; ору́да́р (-ря́), -да́рка, (*гал.*) заря́дця (*м. р.* -дці).

Завезти́, *см.* **Завози́ть.**

Завели́ко – ве́лико.

Завелича́ться – завелича́тися, запиша́тися, запишни́тися.

Завербова́ние – завербува́ння, вербу́нок (-нку).

Завербо́вывать, завербова́ть – завербо́вувати, завербува́ти, звербува́ти кого́ до чо́го, в що. **Завербо́ванный** (*в войско*) – завербо́ваний (до ві́йська), затя́жець (-жця), (*гал.*) вербува́нець (-нця).

Заверезжа́ть – заверещáти, завищáти.

Завере́ние – 1) запе́внення, упе́внення; 2) (*личности, документа*) засві́дчення, заві́рення. [Заві́рення (засві́дчення) пі́дпису].

Завери́тель, -ница – завіри́тель, -лька, по́свідник, -ниця.
Завери́тельный – завірчий.
Заве́рить, *см.* **Заверя́ть.**
Заве́рно – спра́вді, пе́вне, запе́вне.
Заверну́ть, -ся, *см.* **Завёртывать, -ся.**
Заве́ровать – поча́ти ві́рувати в що.
Заверста́ние, Завёрстка – 1) зарахо́вування, вирі́внювання, *оконч.* зарахува́ння, ви́рівняння (боргів); 2) *типогр.* – заве́рстування, заверста́ння.
Завёрстывать, заверста́ть – 1) зарахо́вувати, зарахува́ти борг за борг, річ за річ, вирі́внювати, ви́рівняти (борги́, раху́нки); 2) *типогр.* – заве́рстувати, заверста́ти. **Завёрстанный** – зарахо́ваний, ви́рівняний; заве́рстаний.
Завёрстываться, заверста́ться – 1) зарахо́вуватися, зарахува́тися (одно́ за одно́); 2) (*перебрать лишнее*) перебра́ти (по-над мі́ру); 3) *типогр.* – заве́рстуватися, заверста́тися.
За́верт – 1) ви́хор (-хру); 2) завірю́ха, мете́лиця, хви́ща; 3) (*водоворот*) вир (-ру), шум (-му), нурт (-ту), коло́вертень (-тня).
Заверте́ть, -ся – 1) завертіти, -ся, замоло́ти, -ся, закрути́ти, -ся, крутну́ти, -ся, замерете́нити. -ся. **-ться** *волчком* – задзи́ґати(ся), закружля́ти, млинко́м піти́. [Собача́ замоло́ло хво́стиком (Васильч.). Го́луб перед образа́ми крутну́вся на ни́тці (Коцюб.). Таку́ ману́ пусти́в, що я так на місці й зверете́нилася. Да́рка закружля́ла в і́нший бік (Л. Укр.). Листо́чок пішо́в млинко́м за ві́тром (Свидн.)]. *Всё перед моими глазами* **-те́лось** – все мені́ ті оча́х закрути́лося, зверете́нилося, світ мені в оча́х закрути́всь (Крим.); 2) **-те́ть** *голову* (*закутать*) – замота́ти, умота́ти го́лову в що, (*насм.*) заку́шкати, закурме́нити го́лову, закуту́шкатися чим. [Заку́шкала собі го́лову та ву́ха і нічо́го не чу́є. Ач як закуту́шкалася: тепе́р хоч з гарма́ти бий, так не почу́є (М. Грінч.)].
Завёртка – 1) (*действ.*) загорта́ння; *см.* **Завёртывание**; 2) (*у дверей, ворот*) за́вертка, за́крутка; 3) (*для завинчивания гаек и т. п.*) ключ (*р.* ключа́); 4) (*для ввинчивания винтов*) тупе́ долото́; 5) (*в санях*) за́вертень (-тня). [Поробив за́вертні і поприкру́чував ни́ми голо́блі до сане́й]; 6) (*в несжатом хлебе*) за́крутка.
Завёртывание – 1) (*во что*) загорта́ння, заго́ртування, угорта́ння, завива́ння, уповива́ння, замо́тування, умо́тування, заве́рчування у що; 2) заверта́ння; 3) закру́чування; 4) (*крана*) закру́чування; (*винта, гайки*) зашрубо́вування.
Завёртывать, заверну́ть – 1) загорта́ти, загорну́ти що в що, чим, угорта́ти, угорну́ти в що, завива́ти, завину́ти, зави́ти в що, чим, у[за]мо́тувати, у[за]мота́ти, уповива́ти, упови́ти в що, чим, заве́рчувати, завертіти, заку́тувати, заку́тати в що, чим, обку́тувати, обку́тати чим, (*о мн.*) позагорта́ти, позавива́ти *и т. д.* [Загорну́в оселе́дця в папі́р. Бо́же, у мою́ пое́му лойову́ вгорну́ли сві́чку! (Самійл.). Знайшла́ дити́ну,— ні в віщо завину́ти (Г. Барв.). Не заве́рчуйте в папі́р, я в ху́стку замота́ю. Заку́тала дити́ну те́плою ху́сткою]; 2) (*полы одежды*) зако́чувати, закоти́ти, (*о мн.*) позако́чувати. [А той по́ли закоти́в (Рудан.)]; 3) закрутну́ти. [Злама́ли оси́чку та й закрутну́ли, щоб замі́тити те́є мі́сце]; 4) (*кран*) закру́чувати, закрути́ти; (*винт, гайку*) зашрубо́вувати, зашрубува́ти, закру́чувати, закрути́ти. [Візьми́ ключ та закрути́ оцю́ шру́бку. Закрути́ кран ду́жче, а то вода́ капоти́ть]; 5) **-ну́ть** *куда, к кому* – зайти́, заї́хати, навихну́тися до ко́го, куди́. [Ніко́ли до нас і не навихне́шся]. **-ни́те** *ко мне* – зайді́ть до ме́не; 6) (*словечко*) загну́ти, заши́ти (слівце́); 7) (*цену*), *см.* **Запроси́ть** (под **Запра́шивать 1**). **Завёрнутый** – заго́рнений *и* заго́рнутий, уго́рнений *и* уго́рнутий, зави́нений *и* зави́нутий, умо́таний, заве́рчений, заку́таний, обку́таний; закру́чений, зашрубо́ваний.
Завёртывальщик, -щица – загорта́льник, -ниця.
Завёртываться, заверну́ться – 1) загорта́тися загорну́тися, обгорта́тися, обгорну́тися, угорта́тися, угорну́тися, за[об]вива́тися, за[об]вину́тися в що, чим. [Загорну́вся у сви́ту і засну́в (Коцюб.). Вгорну́вшись у коза́цьку кере́ю (Грінч.). Жанда́рм положи́вся на ла́ві, обвину́вся плаще́м і засну́в (Франко)]; 2) закру́чуватися, закрути́тися, закрутну́тися, (*о мног.*) позакру́чуватися. [Кни́жка заяло́жена, всі сторі́нкі́ позакру́чувалися]; 3) окрутну́тися. [Страшна́ хоро́ба в ньо́го була́: окрутну́лась у сере́дині ки́шка]; 4) (*о винте, гайке*), *см.* **Зави́нчиваться.**
Заве́рчивание, Заверче́ние – 1) *см.* **Зави́нчивание**; 2) *см.* **Закру́живание.**
Заве́рчивать, -ся – 1) *см.* **Зави́нчивать, -ся**; 2) *см.* **Закру́живать, -ся.**
Заверша́ть, -ся, заверши́ть, -ся – заве́ршувати, -ся, верши́ти, -ся, заверши́ти, -ся, дове́ршувати, -ся, доверши́ти, -ся, виве́ршувати, -ся, ви́вершити, -ся, (*о мног.*) поверши́ти, -ся; закі́нчувати, -ся, закінча́ти, -ся, (*о мног.*) покінча́ти, -ся. [Мармуро́ві коминки́ верши́лися великокня́жими герба́ми (Стор.). Найбі́льш дове́ршена фо́рма в пое́зії – дра́ма,

що немо́в верши́ть собо́ю всю лю́дську тво́рчість у сло́ві (Єфр.). Так заверши́лося кристалізува́ння ру́ської інтеліге́нції. Здоро́ві та га́рно за[по]ве́ршені стоги́. І сме́ртю закінча́й усю́ мою́ недо́лю (Куліш). Як все ді́ло закінча́єм (вар. покінча́єм), по-коза́цьки погуля́єм (Пісня)]. **Заве́ршенный** – заве́ршений, дове́ршений, ви́вершений, закі́нчений.

Заверше́ние – заве́ршення, дове́ршення, ви́вершення; (*закругление*) заокру́глення. [Стіг ви́вершили, тре́ба лю́дям за ви́вершення заплати́ти. Тут не дійшло́ ще до заокру́глення робо́ти в синтети́чних пра́цях (Єфр.)]. *Для* **-ния** *счастья* – щоб доверши́ти ща́стя.

Заверя́ть, заве́рить – 1) запевня́ти, запе́внити, упевня́ти, упе́внити кого́ в чо́му: 2) (*личность, документ*) засві́дчувати, засві́дчити, посві́дчити, завіря́ти, заві́рити (осо́бу, доку́мент). **Заве́ренный** – запе́внений, упе́внений; засві́дчений, посві́дчений, заві́рений.

Заве́са – заві́са, заві́ска, засло́на, запо́на, запина́ло; *срвн.* **Занаве́ска.** [В теа́трі нова́ заві́са га́рно намальо́вана. Одгорта́ються запо́ни, ся́ють срі́бнії коло́ни (Крим.). Бли́скавка роздира́ла засло́ну но́чі (Коцюб.)]. **-са** *на глазах* (*перен.*) – полу́да. [Пани́ радні́ші, щоб у нас до кінця́ ві́ку полу́да на оча́х була́].

Заве́сить, *см.* **Заве́шивать.**

Завесnова́ть – завеснува́ти, перебу́ти ве́сну де, зоста́тися на ве́сну де.

Завести́, *см.* **Заводи́ть.**

Заве́т – запові́т, заві́т (-ту), заповіда́ння. [Бі́блія, або́ кни́ги старо́го й ново́го запові́ту. До́ню, пам'ята́єш ти мій заві́т тобі́? (М. Вовч.). Заповіда́ння госпо́днє занедба́ли (Куліш)].

Заветéрье – за́тишок (-шку), мі́сце по-за ві́тром.

Заве́тный – (*завещанный*) запові́тний; (*задушевный, свято хранимый*) запові́тний, щиросе́рдий, тає́мний, святотає́мний. [Тобі́ودда́в я запові́тний скарб душі́ моє́ї. Всі на́ші запові́тні ду́ми й мрії. Пое́т ви́словив свої́ щиросе́рдні мрії про вселю́дську зго́ду (Єфр.)]. *Моих* **-ных** *дум я никому не открою* – мої́х святотає́мних дум я ніко́му не спові́рю.

Заветре́лый – заше́рхлий, присо́хлий; (*о мясе и т. п.*) обвітрі́лий, уже́ чутни́й, тро́хи попсо́ваний (*от влияния ветра, воздуха*).

Заве́тренеть – заше́рхнути, присо́х(ну)ти (*напр., о нарезанном хлебе*); (*о мясе и т. п.*) обвітрі́ти, уже́ тхну́ти, тро́хи зіпсува́тися (*от ветра, воздуха*).

Заве́тренничать – завітрого́нити.

Заве́тренный – що за ві́тром, заві́тряний, затишни́й. **-ное** *место* – за́тишок (-шку), затишни́й куто́к (-тка́), мі́сце по-за ві́тром. [Посіда́ли в затишно́му куто́чку].

Заве́треть, *см.* **Заштиле́ть.**

Заве́трить – (*о погоде, безл.*) заві́трити. [Потемні́ло, заві́трило, закури́ла ку́рява (Васильч.)]. **-рить** *что* – (*завонять*) запові́трити що. [Си́льно запові́трене збі́жжя].

Заве́триться – 1) *см.* **Заве́тренеть**; 2) (*уйти неизвестно куда*) заві́ятися десь. [Си́на до́ма нема́, заві́явсь десь (М. Вовч.)].

Заветша́ть, Заветша́лый, *см.* **Изветша́ть, Изветша́лый.**

Завечере́ть, *безл.* – звечорі́ти, посутені́ти. [Вже посутені́ло].

Заве́шивание – запина́ння, заві́шування, заслоня́ння.

Заве́шивать, -ся, заве́сить, -ся – заві́шувати, -ся, заві́сити, -ся, запина́ти, -ся, запну́ти, -ся, зап'я́сти́, -ся, заслоня́ти, -ся, заслони́ти, -ся, (*о мног.*) позаві́шувати, -ся, позапина́ти, -ся, позаслоня́ти, -ся. [Усе́ проси́в заві́сити ві́кна (Н.-Лев.). Заслони́в вікно́ (Н.-Лев.). В кімна́ті ві́кна були́ позапи́нані (Крил.). Роби́ли вони́, позаслоня́вши ві́кна од дво́ру (Н.-Лев.)]. **Заве́шенный** – заві́шений, за́пну́тий, засло́нений.

Завеща́ние – 1) (*духовное*) духівни́ця, духо́вна (-ної), запові́т (-ту), тестаме́нт (-ту), **-ние** *нотариальное* (*домашнее*) – духівни́ця (духо́вна *и т. д.*) нотарія́льна (дома́шня). **-ние** *словесное* – духівни́ця сло́вна (слове́сна). *Написать* **-ние** – написа́ти (списа́ти) духівни́цю (запові́т). *Передать по* **-нию** – відписа́ти кому́ що; 2) запові́т, заві́т (-ту), заповіда́ння; *см.* **Заве́т.**

Завеща́тель, -ница – запові́дач, -чка, запові́тник, -ниця, спадкода́вець, -вниця.

Завеща́тельный – запові́тни́й, заповітни́чий, тестаме́нтовий.

Завеща́ть – 1) (*имущество*) відпи́сувати, відписа́ти, запи́сувати, записа́ти, леґува́ти, (*словесно*) відка́зувати, відказа́ти, прика́зувати, приказа́ти (майно́ кому́, на що). [Все, що мав, си́нові одписа́в. Тя́жко занеду́жав і записа́в жі́нці усе́ своє́ добро́ (Ор. Левиц.). Умира́ючи, все господа́рство приказа́ла дочці́ і усе́ її до́бре розказа́ла Квітка). Кому́ пі́де на́ше добро́? – На це́ркву святу́ леґу́й, Васи́лю (Кониськ.)]; 2) запові́дувати *и* заповіда́ти, заповісти, завітувати. [Таку́-ж любо́в запові́дує він і всім земляка́м своїм (Єфр.). Заповіда́ла ді́тям, щоб не свари́лися і жили́ че́сно. Заві́тував свої́м пото́мкам зва́тися Гіре́ями (Куліш)]. **Заве́щанный** – відпи́саний, відка́заний, леґо́ваний; запові́даний від ко́го (*кем*).

Заве́яние – заві́яння, заме́тення, зане́сення, заки́дання чого́ (сні́гом).

Заве́ять, *см.* **Завева́ть.**
Завздо́рить – засвари́тися, загри́зтися, заї́стися з ким, заве́сти сва́рку, (*шутл.*) почу́битися.
Завива́льный – завива́льний, звива́льний.
Завива́ние – завива́ння; (*венка*) завива́ння, звива́ння; (*волос*) звива́ння, кучеря́влення.
Завива́ть, зави́ть – 1) почина́ти, поча́ти завива́ти, звива́ти що; 2) завива́ти, зави́ти, звива́ти, зви́ти що (віно́к), (*волосы*) звива́ти, зви́ти, (*кудрявить*) кучеря́вити, покучеря́вити, закучеря́ви́ти. [Ой, зав'ю вінки́ та на всі святки́ (Пісня). А вмієш ти воло́сся звива́ти? (М. Вовч.). Хто тобі́, ве́рбо, ку́чері звив?]. **Завито́й, Зави́тый** – (*о венке*) зави́тий, зви́тий; (*о волосах*) зви́тий, закучеря́влений, покучеря́влений.
Завива́ться, зави́ться – 1) завива́тися, зави́тися звива́тися, зви́тися; (*кудриться*) закру́чуватися, закрути́тися, кучеря́витися, закучеря́витися. [На їм ку́чері завива́ються (Чуб. V). Вже йому́ й ву́сик закру́чується. На голові у нього кучеря́виться коро́тке руся́ве воло́сся (Васильч.)]. *Она* **-тся** – вона́ звива́є (кучеря́вить) воло́сся (ко́си); 2) **-ться** *в кочни* (*о капусте*) – в'яза́тися в головки́.
Зави́вка, *см.* **Завива́ние. -ка** *волос* – звива́ння воло́сся.
Завивно́й – 1) завива́льний, звива́льний; 2) зви́тий, за[на]кучеря́влений.
Зави́да, *см.* 1) **За́висть**; 2) **Зави́стливый.**
Зави́деть – заба́чити, вба́чити, загля́[е́]діти, угля́[е́]діти, уздрі́ти, заздрі́ти, (*пров.*) зази́рити, нази́рити. **Зави́денный** – заба́чений, вба́чений, угля́джений.
Зави́дливость, Зави́дливый, *см.* **Зави́стливость, Зави́стливый.**
Завидне́ться – поча́ти виднітися, (*неясно*) замрі́ти, забовваніти, замаячі́ти (-чу́, -чи́ш) *и* замая́чити, замайоріти; *см.* **Видне́ться.** [Щось замрі́ло ліво́руч – оце́-ж і байра́к (Грінч.) Забовваніє у брилі вівча́р в степу́ серед толо́ки (Гліб.)].
Зави́дно – за́здро, за́ви́дно, за́здрісно. [Тре́ба кро́ви, бра́та кро́ви, бо за́здро, що в бра́та є в комо́рі і на дво́рі, і ве́село в ха́ті (Шевч.)]. *Мне* **-но** – мені́ за́здро, я за́здрю, мене́ за́ви́дки беру́ть (узяли́) на ко́го, на щось (на чиє́сь ща́стя *и т. п.*). *Мне* **-но**, *что вы едете за границу* – мені́ за́ви́дно (за́здро) на вас (я за́здрю вам), що ви ї́дете за кордо́н.
Зави́дный – зави́дний, годний заздрости. [Не завидна доля їй судилась]. *У него* **-ное** *здоровье* – на його здоров'я будь-хто позаздрить; на його здоров'я можна позаздрити.
Зави́довать, позави́довать (*кому, чему*) – за́здрити, поза́здрити, за́здрувати, поза́здрувати, за́здростити, поза́здростити, зави́дувати, позави́дувати *и* зави́дити (*гал.* поза́видіти), зави́стувати, позави́стувати кому́ на що *или* за що (*гал.* чого́), за́здрість ма́ти про́ти ко́го, до ко́го, кому́ (мені́, тобі́, вам...), мені́ (тобі́, вам) за́здро на що. [Мужи́к па́на не лю́бить, але́-ж і за́здрить йому́ (Грінч.). Чого́ бо ти за́здруєш на мою́ худо́бу? (Сл. Гр.). За́здростить на волі́ його́ (Сл. Гр.). Не зави́дуй бага́тому (Шевч.). Позави́стував на пшени́ченьку (Гол.). Позави́дів мені́ мого́ єди́ного ща́стя (Франко)]. *Я ему не* **-дую** – я йому́ (на його́) не за́здрю; я на його́ за́здрости не ма́ю. *Он* **-дует** *вашей славе* – він за́здрить (йому́ за́здро, зави́дно) на ва́шу сла́ву; він за́здрий на ва́шу сла́ву; він ма́є за́здрість на ва́шу сла́ву.
Завиду́щий – завидю́щий. [О́чі завидю́щі, ру́ки загребу́щі (Номис)].
Завизжа́ть – завища́ти, ви́скнути, завискоті́ти, заски́глити; (*о собаке*) заскав(у)ча́ти, (*зап.*) заскавулі́ти; (*о свинье*) закувікати, к(у)ві́кнути.
Завиля́ть (*хвостом*) – 1) завиля́ти, замоло́ти (закрути́ти, заверті́ти) хвосто́м; 2) (*переносно*) завиля́ти, закрути́ти, (*фам.*) не тіє́ї заспіва́ти.
Завинтова́ть – зашрубува́ти, заґвинтува́ти.
Зави́нчивание, Завинче́ние – зашрубо́вування, зашрубува́ння, заґви́нчування, заґви́нчення.
Зави́нчивать, -ся, завинти́ть, -ся – зашрубо́вувати, -ся, зашрубува́ти, -ся, заґви́нчувати, -ся, заґвинти́ти, -ся. **Зави́нченный** – зашрубо́ваний, заґви́нчений.
Завира́ла – забре́ха, скоробре́ха, брешко́, брехун, бреха́ч (-ча), бреха́чка (*общ. р.*), бреха́(й)ло (*м. и ср. р.*); *см.* **Враль.**
Завира́льный – забреху́ч[щ]ий. [Поки́нь свої́ іде́ї забреху́щі!].
Завира́ть, завра́ть – почина́ти, поча́ти бреха́ти, забреха́ти.
Завира́ться, завра́ться – забрі́хуватися, забреха́тися, заме́люватися, замоло́тися. **Завира́ющийся**, *сущ.* – забре́ха, бреха́(й)ло, заме́люватий (-того); *см.* **Завира́ла.**
Завира́ха (*общ. р.*), *см.* **Завира́ла.**
Завиру́шка, *пт.* Prunella – тинівка, покропи́вник, плетні́вка, вільша́нка. **-ка** *обыкновенная*, Pr. modularis L. – тинівка звича́йна.
Зави́рчивый – брехли́вий, брешкува́тий, заме́люватий.

Зави́сеть – зале́жати від ко́го, від чо́го, бу́ти зале́жному від ко́го, від чо́го; (*фамил.*) диви́тися в ру́ки кому́. [Це не від ме́не зале́жить. Од нас сами́х і ці́лість їх зале́жна (Куліш). Щоб я, нача́льник, та диви́вся в ру́ки бурла́ці. А не ді́жде! (Тобіл.)]. *Подчинённый* **-сит** *от власть имущего* – підле́глий зале́жить од зве́рхника. *Это* **-сит** *от известных обстоятельств* – це зале́жить від пе́вних обста́вин. **Зави́сящий** – (*от кого*) зале́жний від ко́го; (*о подчинённом*) зале́жний від ко́го, підле́глий кому́. *Сделаю всё от меня* **-щее** – зроблю́ все зале́жне від ме́не; зроблю́ все, що від ме́не зале́жить. *Он плохо обходится с* **-щими** *от него людьми* – він нега́рно пово́диться з зале́жними від йо́го (підле́глими йому́) людьми́. *По* **независящим** *причинам, обстоятельствам* – з незале́жних причи́н, обста́вин, через незале́жні причи́ни, обста́вини.

Зави́симо – зале́жно. *Это произошло не* **-симо** *от моей воли* – це ста́лося незале́жно від моє́ї во́лі.

Зави́симость – зале́жність (-ности); (*подчинённость*) підле́глість, підневі́льність (-ости). *Крепостная* **-сть** – кріпа́цтво, пídда́нство, панща́нна зале́жність. *В* **-сти** *от чего* – в зале́жності від чо́го, зале́жно від чо́го; (*смотря по чему*) як до чо́го. [І народопра́вний лад усяко впорядко́ваний бува́є, як до кра́ю і наро́ду (Єфр.)]. Віршува́ння бува́є не одна́кове у ко́жного наро́ду, а як до його́ мо́ви (Єфр.)]. *Быть в* **-сти** – бу́ти зале́жним від ко́го; (*быть подчинённым*) бу́ти підле́глим (підвла́дним, підневі́льним) кому́. *Быть в ленной* (*платёжно-вассальной*) **-сти** – (*стар.*) голдува́ти кому́. **-мость** *предложений* – зале́жність ре́чень.

Зави́симый – зале́жний від ко́го, від чо́го; підле́глий кому́, чому́. **-мое** *состояние* – зале́жне стано́вище, зале́жний стан; нево́ля. **-мый,** *грам.* – зале́жний. **-мое** *предложение* – зале́жне ре́чення.

Зави́стливо – за́здрісно, зави́дливо. **-во** *смотреть* – за́здрісно диви́тися, за́здрити очи́ма, о́чі порива́ти на що, зазіха́ти на що. [Як поба́чить було́, що хто-не́будь ї́здить на коня́ці, то так і за́здрить очи́ма (Рудч.)].

Зави́стливость – зави́дливість (-ости), за́здрування, за́здрість, за́здрощі (-щів).

Зави́стливый – за́здрий, за́здрісний, завидю́щий, зави́дливай, (*диал.*) заздре́нний, заздри́вий, за́здрівий. [За́здрісні о́чі (Сл. Гр.). За́здрісний чолові́к (Сл. Гр.). О́чі завидю́щі, ру́ки загребу́щі (Номис)].

Зави́стник, -ница – зави́дник, зави́дниця, зави́да (*общ. р.*), зави́дько, зави́сник, зави́сниця, за́здрісник, -ниця.

Зави́стничать – заздростити, за́здрувати, зави́стувати, бу́ти завидю́щим.

Зави́стно, *см.* **Зави́дно.**

За́висть – за́здрість (-рости), за́здрощі (-щів), за́видки (-ків). *С* **-тью** – за́здро, за́здрісно. [Зави́дько з за́здрости нуди́вся (Мкр.). Що вже се́стри в за́здрощів не вига́дували на ме́ншу (Стор.)].

Зави́сящий, *см. под* **Зави́сеть.**

Зави́тие – завиття́, звиття́, закучеря́влення; *срвн.* **Завива́ние.**

Завитки́, *бот.* Agrimonia Eupatirium L. – пари́ло, парни́к, кожу́шка, кожу́шечка, ли́пник, глади́шник, реп’я́шник.

Завито́й, *см.* **Завива́ть.**

Завито́к – за́круток (-тка), за́крутка, кру́тень, за́крутень, ви́тень (-тня). [За́крутки на капіте́лях коло́н (Л. Укр.). Пуска́ючи дим кружа́льцями, він заду́мливо сте́жив за його́ за́крутками]. **-то́к** *волос* – ку́чер (-ря), ку́черик, за́круток, кру́тик; (*только на висках*) васи́льки, (*у евреев*) пе́йси (-сів). [Васи́льки на виска́х нама́зував оли́вою (Н.-Лев.)]. **-то́к** *уха* (helix) – ушни́й (ухови́й) за́круток. **-то́к** (*у растения*) – ву́сик. **-то́к** *в хлебе на корню для колдовства* – за́крутка. **-то́к** *шерсти на овчине* – стручо́к (-чка́), ядро́. [У чоловікі́в ша́пка вели́ка із вели́кими стручка́ми во́вни, а парубо́ча ша́пка – з дрібне́нькими стручка́ми (Звин.)]. *С* **-ка́ми** (*об овчине*) – стручкува́тий. [Стручкува́тий смух]. *Овчина с волнообразными* **-ка́ми** – хвиля́стий смух.

Завиту́шка – ку́черик (-ка), кру́тик (-тика). [В гаю́ я зрива́ла ку́черики з хме́лю (Л. Укр.)]. *С* **-ками** – кучеря́вий, крутькува́тий. **-ки** *в буквах* – за́крутки (-ток), крутки́ (-кі́в).

Зави́тый, *см. под* **Завива́ть.**

Зави́ть, *см.* **Завива́ть.**

Зави́ть, *анат.* – зап’я́сток (-тка).

Зави́хрение – зави́хорення.

Завихри́ть, -ся – зави́хорити, -ся, завихри́ти, -ся.

Завка́нц – завка́нц (-ца), заві́дувач, -вачка канцеля́рії.

Завко́м – 1) (*комитет*) завко́м (-му), завідськи́й коміте́т (-ту); 2) (*председатель комитета*)

завко́м (-ма).
Завко́мовский – завко́мівський.
Завко́мщик – завко́мовець (-мівця).
Завладева́ние *кем, чем* – опано́вування кого́, чого́, запосіда́ння чого́, захо́плювання кого́, чого́, здобува́ння (воро́жого мі́ста), обійма́ння (вла́ди). Первоначальное **-ние** *землёй* – займа́ння займанщи́ни.
Завладева́ть, завладе́ть *кем, чем* – опано́вувати, опанува́ти кого́, що, запосіда́ти, запосі́сти, посі́сти кого́, що, захо́плювати, захопи́ти кого́, що, заволодіва́ти, заволоді́ти, завлада́ти ким, чим, підгорта́ти, підгорну́ти під се́бе кого́, що, заполоня́ти, заполони́ти кого́, що; *см.* **Овладева́ть, овладе́ть.** [Завзя́тість всіх опанува́ла (Котл.). Багатирі́ силкува́лися підгорта́ти під се́бе зе́млю, скупо́вуючи її́ в убо́жчих хазяї́нів (Грінч.). Го́ре заполоня́є всю ду́шу, до оста́нку (Л. Укр.)]. **-ть** *крепостью, городом* – здобува́ти, здобу́ти форте́цю, мі́сто. **-ть** *землёю, имуществом чьим* – посіда́ти, посі́сти чию́сь зе́млю, майно́ (добро́, до́бра); заволоді́ти чиє́юсь земле́ю, майно́м (до́брами). **-ва́ть, -де́ть** *первоначально никому не принадлежащими землями* – займа́ти, зайня́ти займа́нщину (за́ймань).
Завладе́ние *кем, чем* – опанува́ння кого́, чого́, захо́плення кого́, чого́, заволоді́ння ким, чим; обняття́ (вла́ди), здобуття́ (воро́жого мі́ста).
Завла́ствовать – заволодарюва́ти, запанува́ти.
Завлека́ние – затяга́ння, заволіка́ння; ва́блення, зва́блювання, прива́блювання, прима́нювання, зна́джування, спона́джування, прина́джування.
Завлека́тельность – прина́дність, звабли́вість (-ости).
Завлека́тельный – прина́дний, звабли́вий, зала́сний. [Коза́к та во́ля – зала́сна до́ля (Приказка)].
Завлека́ть, завле́чь – 1) *см.* **Завола́кивать, заволо́чь**; 2) затяга́ти, затягти́, затягну́ти, заволіка́ти, заволокти́ (куди́); (*прельщать*) ва́бити, прива́бити, зваблю́ти, зва́бити, зава́бити, на́дити, прина́дити, мани́ти, примани́[у́]ти, зна́джувати, зна́дити, спона́джувати, спона́дити, зана́дити. [Суд не затяга́, та суд і не одпуска́ (Номис). Я було́ пияка́м кажу́: «пи́йте та його́ не заволіка́йте» (Г. Барв.). Її́ зава́бте в за́мок свій, – вона́-ж бува́ла ча́сто з ва́ми там (Грінч.). Тебе́ там ті́льки ма́нять ді́вчиною (Грінч.). Ма́нить, як кота́ ми́шею (Номис)]. **Завлечённый** – затя́гнений; зва́блений, прива́блений, зна́джений, прина́джений, спона́джений, прима́нений.
Завлече́ние – затя́гнення; зва́блення, зава́блення, зна́дження, прина́дження, спона́дження, приманіння; *см.* **Завлека́ние.**
I. Заво́д – 1) (*производств. предприятие*) (*рус.*) заво́д (-ду), (*непривившийся неологизм*) ви́робня. **-во́д** *альбуминный* – альбуміна́рня; (*винокуренный*) ви́нниця, винoку́рня, гура́льня, горі́льня, (*устар.*) карава́н (-ну); (*воскобойный*) воскобі́йня, воскоби́тня, восколи́тня; воско́вий заво́д; (*газовый*) газо́вня; (*горшечный*) ганча́рня; (*дегтярный*) дігтя́рня, смоля́рня; (*дрожжевой*) дріжджа́рня; (*железноплавильный, железоделательный*) ру́дня, гама́рня; (*для выделки жестяных изделий*) бляха́рня; (*кирпичный*) цеге́льня; (*кожевенный, дубильный*) гарба́рня, чинба́рня; (*для вычинки козлиных кож*) хабата́рня, козлі́вня; (*конский*) кі́нський заво́д; (*костеобжигательный*) костопа́льня; (*крахмальный*) крохма́льня; (*лесопильный*) тарта́к, дра́чка, (*рус.*) лісопи́льня; (*меднокотёльный*) котля́рня; (*металлоплавильн.*) гама́рня; (*мыловаренный*) милова́рня; (*пивоваренный*) брова́рня, бро́ва́р (-ра́), (*редко*) пивова́рня; (*пороховой*) порохови́й заво́д, порохі́вня; (*поташный*) бу́да, пота́шня; (*рафинадный*) рафіна́рня; (*рыбный, рыборазводный*) рибáльня, забрі́д (-бро́ду), ґард, ри́бня; (*сахарный*) цукрова́рня, саха́рня; (*свечной*) свіч(к)а́рня; (*селитренный*) салітра́рня, бурти́ (-ті́в); (*солеваренный*) соля́рня; (*стекольный*) гу́та; (*для гонки смолы*) смоля́рня, майда́н; (*сухарный*) хлібосуша́рня, суха́рня; (*уксусный*) оцета́рня; (*чугуннолитейный*) лива́рня; 2) за́ві́д (-во́ду); *см.* **Поро́да.** [Яко́го ба́тька, то такі́ й ді́ти – велему́дрого заво́ду (Мирн.)]; 3) (*племенной рассадник*) розплі́дник; 4) *тип.* – пуск (-ку), на́клад (-ду), ві́дбі́й (-бо́ю), (*руссизм*) заво́д.
II. Заво́д *часов* – накру́чування (годи́нника), на́крут (-ту). [Годи́нник з механі́чним на́крутом].
Заво́дец – заво́дик.
Заводи́тель, -ница – (*учредитель*) основополо́жник, -ниця, фунда́тор (-ра), -торка, (*вводитель*) запрова́дник, -ниця. [Запрова́дник нові́тніх звича́їв].
Заводи́ть, завести́ – 1) (*кого куда*) заво́дити, заве́сти́, запрова́джувати, запрова́дити, (*о мног.*) позаво́дити, позапрова́джувати кого́ куди́. [Вона́, до нас діто́к свої́х завела́ (М. Вовч.). Ви повз на́шу ха́ту йти́мете, то заведі́ть оцьо́го хло́пчика до нас (Чернігів). Запрова́див ді́вчину в те́мний ліс]. **-сти́** *в тупик* – загна́ти (запрова́дити) в бе́зви́хідь, у

суточки́, (*фамил.*) ви́вести на слизьке́. [Він мене́ під'ї́в, але́-ж і я його́ ви́веду на слизьке́]; 2) (*вводить что-либо новое*) заво́дити, заве́сти́, запрова́джувати, запрова́дити, (*мног.*) позаво́дити, позапрова́джувати що; (*основать что-либо*) заво́дити, заве́сти́ що. [Тре́ба в цьо́му селі́ завести́ шко́лу й коопера́тивне товари́ство]. **-ди́ть, -сти́** *хорошие порядки* – заво́дити, заве́сти́ до́брий лад. **-ди́ть** *ссору, драку, битву* – зво́дити, зве́сти (зчиня́ти, зчини́ти) сва́рку, бі́йку, бій; заво́дитися, заве́сти́ся з ким свари́тися, би́тися. [Як при́йде вона́, то й зведе́ сва́рку. Завели́ся так, що ніхто́ не розборо́нить. Як збіжа́ться, то так і заведу́ться би́тися]. **-сти** *спор* – засперечáтися. **-сти** *знакомство, дружбу с кем* – заве́сти́ знайо́мство, при́ятельство з ким, зазнайо́митися, заприятелюва́ти з ким. **-води́ть, -вести́** *пиры, гулянья и т. п.* – заво́дити, заве́сти́ (уряджа́ти, уряди́ти) бе́н(ь)ке́ти, гу́лянки *и т. п.* **-ди́ть** *разговор* – зніма́ти (зня́ти) розмо́ву (річ), заве́сти́ мо́ву про що. **-вести́** *тяжбу, процесс* – розпоча́ти спра́ву, проце́с, запозива́тися; 3) **-ди́ть, -сти́** *механизм* (*пружинный*) – накру́чувати, накрути́ти що. [Накрути́ годи́нника, бо він став тому́, що не накру́чений]. **Заве́денный** – заве́дений, запрова́джений; накру́чений.

Заводи́ться, завести́сь – 1) заво́дитися, занести́ся (*о мн.* позаво́дитися), запрова́джуватися, запрова́дитися; бу́ти заве́деним, запрова́дженим. [Почали́ заво́дитися нові́ звича́ї]; 2) **-ться** *хозяйством, домом* – заво́дити, заве́сти́ собі́ господа́рство (хазя́йство), придба́ти собі́ дім; 3) (*о насекомых, мышах и т. п.*) заво́дитися, заве́сти́ся, запло́джуватися, заплоди́тися, заклю́нутися, вклю́нутися. [У во́гко́му мікро́би заво́дяться. Їдна́ ті́льки нам біда́, що вклю́нулись ми́ші (Рудав.) Черва́ заклю́нулася в м'я́сі]; 4) (*о механизме пружинном*) накру́чуватися, накрути́тися.

Заво́дка (*часов*) – накру́чування, на́крут (годи́нника).

Заводно́й – спружи́нний, накрутни́й. [Та́то купи́в мені́ автомобі́ля спружи́нного; як накру́тиш спружи́ну, то він і ї́де].

Заво́дный – замо́жний, доста́тній.

Заводовладе́лец, -лица, Заводохозя́ин, -зя́йка – вла́сник, -ниця, хазя́їн, -зя́йка виро́бні (заво́ду), заводовла́сник, -ниця.

Заводоуправле́ние – управлі́ння заво́дом, виро́бнею.

Заводско́й – 1) завідськи́й. [Це хло́пці завідські́ – на заво́ді ро́блять]. **-ско́е** *управление* – завідське́ управлі́ння; (*правление*) завідська́ упра́ва; 2) до́брого за́воду, завідськи́й. [До́брий кінь – не мужи́цький, а завідськи́й].

Заво́дский, *см.* **Заводско́й. -кий** *комитет* – завідськи́й коміте́т (-ту), (*сокр.*) завко́м (-му).

Заво́дчик, -чица – 1) *см.* **Заводовладе́лец**; 2) *см.* **Зачи́нщик.**

За́водь – зато́н (-ну), за́болонь (-ни), за́водь (-ди), заводи́на. [Вода́ ті́льки злеге́нька воруши́ла в цій за́болоні бі́лі головки́ лата́ття (М. Грінч.)].

Завоева́ние, *см.* **Завоёвывание.**

Завоёвывание, Завоева́ние – 1) завойо́вування, звойо́вування, *оконч.* з(а)воюва́ння; (*взятие города*) здобуття́ (мі́ста); 2) (*достижение*) здобу́ток (-тку). [Це оди́н з найкра́щих здобу́тків украї́нської револю́ції].

Завоева́тель, -ница – завойовни́к, завойовни́ця.

Завоева́тельный – завойовни́й, завойовни́чий, (*захватный*) забі́[о́]рчий. [Забі́[о́]рча війна́, полі́тика].

Завоева́тельский – завойовни́цький.

Завоева́ть – 1) поча́ти воюва́ти; 2) *см.* **Завоёвывать.**

Завоёвывать, завоева́ть – завойо́вувати, завоюва́ти, звойо́вувати, звоюва́ти, воюва́ти, повоюва́ти кого́, що, (*взять город*) здобува́ти, здобу́ти (мі́сто); (*добиваться борьбою*) вибо́рювати, ви́бороти що. [Олекса́ндер Вели́кий уве́сь світ з(а)воюва́в. Візанті́я впа́ла: її́ повоюва́в ту́рчин. Ца́ргород ту́рки здобу́ли 1453 р. На́ші робітники́ ви́бороли вже собі́ пе́вні права́]. **Завоёванный** – завойо́ваний, з[по]войо́ваний.

Завоёвываться, завоева́ться – 1) завойо́вуватися, завоюва́тися, здобува́тися, здобу́тися, вибо́рюватися, ви́боротися; 2) захо́плюватися, захопи́тися воюва́нням.

Заво́ек – (*затылок, загривок у животных и шкура, мех с него*) оши́йок (-йка).

Заво́з, Заво́зка – 1) (*дейст.*) завозі́ння, *оконч.* заве́зення; 2) **-во́з** (*избыток привоза*) – заві́з (*р.* заво́зу). [У млині́ заві́з вели́кий: ма́буть сього́дні й не заси́джу черги́].

Завозжа́ть – заві́жкати (коня́); *см.* **Зави́зживать.**

Навози́ть, завезти́, заве́зть – (*что куда, откуда*) заво́зити, заве́зти́; (*ввозить*) вво́зити, ввезти́. [Завези́ моє́му си́нові чо́боти. Заві́з ти мене́ в чужу́ сторonóньку (Пісня). Із Оде́си пресла́вної завезли́ чуму́ (Шевч,). Кінь мене́ в боло́то ввіз]. **-везти́** *быстро* – замча́ти. **Завезённый** – заве́зений, вве́зений; за́мчаний.

Завози́ться – 1) заво́зитися, завезти́ся, бу́ти заве́зеним. *Товары к нам* **-зятся** *издалека* –

крам до нас заво́зять (приво́зять) зда́лека. *Письма к нам* **-зятся** *почтальоном по пути* – листи́ до нас заво́зить пошта́р по доро́зі; 2) запо́ратися, заволово́дитися, поча́ти по́ратися; *см.* **Вози́ться.**
Заво́зно – заві́зно. [У млині́ сього́дні заві́зно].
Заво́зный – 1) (*привозный*) завізни́й, привізни́й; 2) (*привезенный*) заве́зений, приве́зений.
Заво́зня – вели́кий поро́н (-на́).
Заво́йчатый (*о шкуре*) – оши́йковий.
Завола́кивание – 1) затяга́ння, заволіка́ння чого́ куди́; 2) повива́ння, затяга́ння чого́ чим.
Завола́кивать, заволо́чь – 1) (*затащить*) затяга́ти, затягти́, заволіка́ти, заволокти́, (*о мног.*) позатяга́ти, позаволіка́ти. [Пацюки́ позатяга́ли мо́ркву в но́ри. Вовк заволі́к вівцю́ в кущі́]; 2) (*заслонять*) повива́ти, пови́ти, заступа́ти, заступи́ти, застила́ти, застеля́ти, засла́ти, заслоня́ти, заслони́ти що. [Ні́чо́го не ви́дко навкру́г: тума́н повива́є (застила́є) усе́. Пі́тьма заступи́ла (заслони́ла) о́чі]. **-чь** *небо* – затягти́, вкри́ти, пови́ти, замости́ти не́бо (хма́рами); (*безл.*) нахма́рити, похма́рити, насу́пити. [Ось хма́рами півне́ба замости́ло (Греб.). Бач, як нахма́рило! Було́ насу́пило, а да́лі розгоди́нилося]. *Небо* **-вает** – не́бо хма́риться (захма́рюється), на не́бі хма́риться.
Завола́киваться, заволо́чься – поніма́тися поня́тися, бра́тися, узя́тися (тума́но́м, ди́мом). [О́чі поняли́ся тума́ном]; (*о небе*: *тучами*) хма́ритися, захма́рюватися, захма́ритися, повива́тися пови́тися в хма́ри, молоди́тися (*безл.*). [Не́бо хма́риться Моло́диться на не́бі – бу́де дощ. Не́бо пови́лося в хма́ри (Самійл.)].
Заво́лгнуть – зволо́гнути, зві́льгнути, зво́г(к)нути, відволо́житися. [Сухарі́ в льоху́ відволо́жилися].
Заволдыре́ть – зня́тися пухиря́ми.
Заво́лжье, Заво́лжский – Заво́лжя (*ср. р.*), заволжа́нський.
Заво́лить – забажа́ти. **-лилось** – забажа́лось.
Заволнова́ть *что* – захвилюва́ти що.
Заволнова́ться – захвилюва́ти(ся), (*забурлить*) забурха́ти, забурхоті́ти, зашпува́ти, закипі́ти. [Заколиха́лися, захвилюва́ли блаки́тні прозо́рі хви́лі (Грінч.). Повійну́в ві́тер, і захвилюва́ла трава́ в степу́. Мо́ре так си́лне зашпува́ло й забурхоті́ло (Крим.). Зно́ву закипі́ло си́нє мо́ре (Шевч.)]; (*о жив. сущ.*) захвилюва́тися, схвилюва́тися, занепоко́їтися; *см.* **Взволнова́ться.**
За́волока, *хирург.* – заволо́ка.
Заволочи́ть, -ся – поча́ти волочи́ти, -ся, поча́ти тяга́ти, -ся; *см.* **Волочи́ть, -ся.**
За́волочный – заволо́чний.
Заволо́чь, *см.* **Завола́кивать.**
За́воло́чье – краї́на по-за во́локом, заволо́ччина, заволі́ччя.
Заволхвова́ть, Заволше́бничать – поча́ти чаклува́ти, поча́ти ворожи́ти, чарува́ти.
Завоня́ть – засмерді́ти, завоня́ти, (*заветрить*) запові́трити. [В пові́трі засмерді́ло сма́лятиною. Пога́ними цигарка́ми ха́ту мені́ запові́трила].
Завоня́ться – засмерді́тися, завоня́[и́]тися, притхну́тися. [Вода́ притхла́ся]. *Мясо* (*рыба и т. п.*) *уже* **-ня́лось** – м'я́со (ри́бу то-що) уже чу́ти.
Завопи́ть, завопия́ть – заголоси́ти, залементува́ти, завола́ти, загаласува́ти, заґвалтува́ти, зарепетува́ти завереща́ти, (*иронич. и напыщ.*) завопия́ти; *см.* **Вопи́ть, Вопия́ть.**
Заво́р – ца́рина, рога́чка.
Заво́ра – пере́тика, попере́чка, заво́ра, вори́на, закла́дина, засувни́й дрюк, за́сув; (*у деревенской заставы*) ко́(ло)ворот (-ту).
Завора́живать, заворожи́ть – 1) заворо́жувати, заворожи́ти, зачаро́вувати, зачарува́ти кого́, що; *см.* **Заколдо́вывать, Загова́ривать 2**. **-вать** *болезнь, кровь* – замовля́ти хоро́бу, кров. **Заворо́женный** – заворо́жений, зачаро́ваний; замо́влений; 2) **-жи́ть** (*стать ворожить*) – заворожи́ти, зачарува́ти кому́.
Завора́чивание – 1) загорта́ння, *см.* **Завёртывание**; 2) заверта́ння куди́.
Завора́чивать, завороти́ть, заверну́ть – 1) загорта́ти, загорну́ти що; *см.* **Завёртывать, заверну́ть 1** *и* **2**. **Заворо́ченный** – заго́рнутий; *см.* **Завёрнутый**; 2) за[по]верта́ти, за[по]верну́ти; *см.* **Повора́чивать, поверну́ть** (*обратно*). [Заверта́й ко́ні, пої́демо наза́д].
Завора́чиваться, завороти́ться, заверну́ться – 1) загорта́тися, загорну́тися, завива́тися, завину́тися в що; вгорта́тися, вгорну́тися, умо́туватися, умота́тися в що; *см.* **Завёртываться.** [Загорну́всь у кере́ю. До́бре вмота́лася в ху́стку]. 2) (*поворачивать обратно*) заверта́ти(ся), заверну́ти(ся) наза́д.
Заворкова́ть – забуркоті́ти (-кочу́, -коти́ш), забуркота́ти (-кочу́, -ко́чеш), затуркоті́ти, затуркота́ти. [Затуркота́ли голуби́ в голубнику́].

Заво́рник – цари́нник (-ка).
Заво́рница – 1) до́вгий за́сув, закла́дина, попере́чка; 2) цари́нниця, вартівни́ця коло ца́рини, коло рога́чки.
Заво́рный – ца́ринний.
Заворожи́ть, *см.* **Завора́живать.**
Заворо́ниться – заґа́витися, загра́катися, загавро́нитися. [Не забала́каюсь і не загра́каюсь (Г. Барв.). Загавро́нивсь на ту чудасі́ю].
Заворо́т (*действие*) – заверта́ння, поверта́ння, заворі́т, поворі́т (-ро́ту). *Место* **-ро́та** – за́верт, за́крут (-ту), за́ворітка. [Вій живе́ на за́верті. Ви тим шля́хом не втра́пите, бо заворіто́к бага́цько]. **-ро́ты** *пол* – при́поли (-лів). **-ро́т** *век* (*мед.*) – за́верт повік. **-ро́т** *кишок* – пере́крут кишо́к.
За́воротень – підва́га, підо́йма, важни́ця.
Заворо́тный – 1) (*к завороту отн.*) заворо́тний; 2) (*находящийся за воротами*) заворі́тній, забра́мний.
Заворoти́ть, -ся, *см.* **Завора́чивать, -ся.**
Заворча́ть – забурча́ти, забурмота́ти, заворкоті́ти, бу́ркнути, му́ркнути, (*только о собаке*) загарча́ти, (*однокр.*) га́ркнути, гаркону́ти.
Завостри́ть – загостри́ти; *см.* **Зава́стривать.**
Завощи́ть, *см.* **Зава́щивать.**
Завра́ться, *см.* **Завира́ться.**
Завреди́ть – зашко́дити, зава́дити.
Завсегда́ – за́всіди, за́вжди; *см.* **Всегда́.**
Завсегда́тай – за́всідній гість (*р.* го́стя), пості́йний відві́дувач, невиво́дний (ві́чний, повсякде́нний) гість, невиво́да (*общ. р.*), за́всідень (-дня), за́всідник. *Он там* **-тай** (*насм.*) – він там і ложки́ ми́є; він там і ви́вівся.
Завсегда́шний – за́всідній, завжді́шній; *см.* **Всегда́шний.**
Затвори́ть – завторува́ти.
За́втра – взა́втра, за́втра. *После* **за́втра** – по(в)за́втрьому, після за́втрього, поза́втра[у]. *До* **за́втра** – до (в)за́втрього. *На* **-тра** – на за́втра.
За́втрак – сніда́нок (-нку), сні́дання. **-рак** *поздний* – передобі́док (-дку). *Пора* **-рака** – час на сні́дання, час сніда́нку. *Кормить* **-раками** – годува́ти жда́никами, пожда́никами.
За́втракание – сні́дання.
За́втракать, поза́втракать – сні́дати, посні́дати чим. *Кончать, кончить* **-кать** – досні́дувати, досні́дати. **За́втракающий, -щая**, *сущ.* – сні́дальник, сні́дальниця.
За́втра[е]шний – взა́втрішній, за́втрішній. **-ний** *день* – (в)за́втрішній день, (в)за́втра; *срвн.* **За́втра.** [Не журі́ться-ж про за́втра, бо за́втра само́ про своє́ жури́тиметься (Єв. Мт.)].
Завхо́з – завго́сп (-па), заві́дувач, -вачка господа́рства.
Завши́веть – завоши́віти, вкри́тися ну́же́ю.
Завыва́ние – завива́ння, голосі́ння, квилі́ння, проквиля́ння, ски́гління. [Во́вче завива́ння. Дощ та ві́трів голосі́ння (Грінч.)]. **-ние** *бури* – завива́ння бу́рі.
Завыва́ть, завы́ть – завива́ти, зави́ти, (*жалобно*) ски́глити, заски́глити, квили́ти, заквили́ти, квили́ти-проквиля́ти, заво́дити, заве́сти́, затруби́ти. [Серди́тий ві́тер завива́ (Шевч.). Вовки́ квиля́ть-проквиля́ють. Ві́тер ски́глить (Кониськ.). Не затру́бить так пес, як вовк (Номис)].
Завью́чивать – ючи́ти, зав'ю́чувати, зав'ю́чити кого́.
Завяда́ние – в'я́нення, прив'яда́ння, зав'яда́ння.
Завяда́ть, завя́нуть – 1) (*о раст.*) в'я́нути, за[по]в'я́нути, зів'я́нути, зв'яли́тися, (*о мног.*) пов'я́нути, пов'яли́тися. [А в конва́лії голі́вка пов'я́ла, схили́лась (Л. Укр.). Зв'яли́ться кра́сне ли́ченько в тюльпа́на (Крим.)]. **-нуть** *от жары* – зів'я́нути від спе́ки, повари́тися. [Від спе́ки повари́лося все на горо́ді]; 2) (*о людях и красоте*) в'я́нути, за[і]в'я́нути, марні́ти, змарні́ти, (*о мн.*) пов'я́нути, помарні́ти. [Засо́х-зав'я́в, як били́на (Руданськ.). Щоб ли́чко не марні́ло з чо́рними брова́ми (Шевч.)]. **Завя́дший** – зав'я́лий, зв'я́лений, пов'я́лий.
Завяза́ние – загруза́ння, вгруза́ння в що.
I. Завяза́ть *что, см.* **Завя́зывать.**
II. Завяза́ть, завя́знуть – загруза́ти, загру́з(ну)ти, угруза́ти, угру́з(ну)ти, ув'я́знути, застряг[в]а́ти, застря́г(ну)ти. [Загру́з у боло́ті. Угру́з по колі́на. Кі́стка в го́рлі застря́гла. Ув'я́зла і лиси́ця зуба́ми, ні́як не ви́рветься (Рудч.)]. **Завя́зший** – загру́злий, угру́злий, ув'я́злий, застря́глий.
Завязи́ть *что* – загрузи́ти що. [Загрузи́в во́за в боло́ті].

Завя́зка – 1) зав'яза́ння; *см.* **Завя́зывание**; 2) загруза́ння, застряга́ння, *оконч.* застря́гнення (в боло́ті); проволіка́ння (спра́ви); 3) за́в'язка, поворо́зка. **-ка** *у мешка* – за́в'язка, ув'я́зка. **-ка** *у лаптей* – воло́ка; 4) за́в'язка, за́в'язок (-зку) (у дра́мі, в по́вісті).
Завя́зник, Завязно́й *корень*, *бот.* Tormentilla erecta – дерев'я́нка, в'язі́ль (-зі́лю).
Завязно́й – з за́в'язками, до за́в'язок; зав'язни́й.
Завязно́й *корень, см.* **Завя́зник.**
Завя́знуть, *см.* **Завяза́ть.**
Завя́зочка – за́в'язочка.
Завя́зочный – зав'язко́вий.
Завя́зчивость – угрузли́вість, ув'я́зливість, застря́гливість (-вости).
Завя́зчивый – ув'я́зливий, угрузли́вий, застря́гливий.
Завя́зывание – зав'я́зування чого́.
Завя́зывать, завяза́ть – 1) зав'я́зувати, зав'яза́ти. **-зать** *петлёй* – запетлюва́ти, зав'яза́ти за́шморгом, зашморгну́ти. **-за́ть** *так, что трудно развязать* – затягти́, (*диал.*) заґрундзюва́ти. **-за́ть***, перепутывая завязки* – забо́рсати. **-зать** *узел* – зав'яза́ти ву́зол, заґу́дзлити, заву́злити. **-за́ть** *голову лентой* – пов'яза́ти го́лову стрі́чкою (скиндя́чкою). **-за́ть** *голову платком* – зав'яза́ти (зв'яза́ти) го́лову ху́сткою, (*себе*) зав'яза́тися ху́сткою, завину́тися, зап'ясти́ся, напну́тися (ху́сткою). [А Оля́на га́рно вбра́лась, завину́лась, вперез́алась (Рудан.). Зап'яла́ся хусти́ною]. **-вать** *во что* – ув'я́зувати, ув'яза́ти що в що. [Ув'яза́ла подушки́ в рядно́]; 2) (*начинать, начать*) почина́ти, поча́ти, зачина́ти, зача́ти, розпочина́ти, розпоча́ти. [Розпочали́ розмо́ву]. **-вать** *отношения с кем* – захо́дити в зно́сини, в стосу́нки, нав'я́зувати, нав'яза́ти (зав'я́зувати, зав'яза́ти) відно́сини з ким. **-за́ть** *приятельские отношения* – заприятелюва́ти з ким, нав'яза́ти при́язні стосу́нки з ким. **Завя́занный** – зав'я́заний, ув'я́заний; нав'я́заний.
Завя́зываться, завяза́ться – 1) зав'я́зуватися, зав'яза́тися, (*петлёй*) запетльо́вуватися, запетлюва́тися *и т. д.*; *см.* **Завя́зывать**; (*платком*) запина́тися, зап'ясти́ся, завива́тися, завину́тися (ху́сткою); 2) (*о плодах*) в'яза́тися, зав'яза́тися, пов'яза́тися, ви́тися, пови́тися у пу́п'янки. [Мої̇́ огіро́чки гу́сто в'яза́лися. Ой, ви́йтеся, огіро́чки, у зеле́ні пу́п'яночки (Пісня)]; 3) (*о деле*) почина́тися, поча́тися, розпочина́тися, розпоча́тися. [Спра́ва розпочала́ся]. **-вается** *общий разговор* – почина́ється (нав'я́зується) спі́льна розмо́ва.
За́вязь – в'язь (-зи) *и* в'яз (*р.* в'я́зу), за́в'язь (-зи) *и* за́в'яз (-зу), за́в'язок (-зку). **-вязь** *тыквенных раст.* – пу́п'янок, пу́п'яшок (-шка). *В* **-зи** – в за́в'язку, в зелено́чку. [Якби́ дощ, то ще-б в'яз був на огу́динні. Квіту бага́то, а в'я́зи (за́в'язи) немає. Плоди́ свої погу́биш в зелено́чку (Куліш)]. *Образовать* **-вязь** – пов'яза́тися. [Пов'яза́лися були́ до́бре огірки́ й кавуни́, та дощу́ не було́ до́вго, то й в'язь посхла́].
Завя́ливать, завя́лить – 1) в'яли́ти, зав'яли́ти; 2) поча́ти в'яли́ти.
Завя́лый – зав'я́лий пов'я́лий.
Завя́нуть, *см.* **Завяда́ть.**
Зага́вливаться, *см.* **Заговля́ться.**
Загада́ть, *см.* **Зага́дывать.**
Зага́дить, *см.* **Зага́живать.**
Зага́дка – за́гадка, (*ум.*) за́гадочка, за́гадонька. *Задать* **-ку** – загада́ти за́гадку. *Разгадать* **-ку** – відгада́ти за́гадку.
Зага́дочно – загадко́во.
Зага́дочный – загадко́вий.
Зага́дчик, -чица – зага́дувач, -чка, зага́дник, зага́дниця.
Зага́дывание, Загада́ние – зага́дування, загада́ння.
Зага́дывать, загада́ть – 1) (*загадку*) зага́дувати, загада́ти, (*о мног.*) позага́дувати; 2) *о чём* – заду́мувати, заду́мати напере́д про що. **Зага́данный** – зага́даний.
Зага́живание, Зага́жение – загі́джування, загі́дження, запаску́джування, запаску́дження, запога́нювання, запога́нення, занечи́щування, занечи́щення чого́.
Зага́живать, зага́дить – загі́джувати, загі́дити, запаску́джувати, запаску́дити, запога́нювати, запога́нити, занечи́щувати, занечи́стити чим *и* в що, уробля́ти, уроби́ти, оброби́ти в що, (*о мног.*) позагі́джувати, позапаску́джувати, позапога́нювати, позанечи́щувати чим *и* в що, повро́блювати, пооброблювати в що. **Зага́женный** – загі́джений, запаску́джений, запога́нений, занечи́щений. **-ться** – загі́джуватися, загі́дитися, запаску́джуватися, запаску́дитися, запога́нюватися, запога́нитися, (*о мног.*) позагі́джуватися, позапаску́джуватися, позапога́нюватися *и т. д.*
Загалде́ть – загаласува́ти, загала́кати, загалди́кати, гу́чно загомоні́ти.
Зага́нивать, загоня́ть – 1) (*утомлять*) заганя́ти *и* заго́нити, загна́ти, мори́ти, замори́ти,

затоми́ти кого́, (*о многих*) позаго́нити, помори́ти, потоми́ти; 2) **-ня́ть** *кого* – настраха́ти, настраши́ти, напу́дити кого́. **-ня́ть** *кого в споре* – заморо́чити, зату́ркати, (*вульг.*) забелькота́ти кого́.
Зага́р – засма́га, засмаглі́ння, засма́лення, зага́ра. **-гар** *лица, кожи* – засмаглі́ння, засма́лення, зага́ра лиця́, шку́ри. *Средство для* **-ра**, *против* **-ра** – спо́сіб засмаглі́ти, загорі́ти, засма́гнути, спо́сіб від (про́ти) засмаглі́ння, від (про́ти) засма́ги.
Зага́ркать – зага́ркати, загари́кати.
Загаса́ть, зага́снуть – загаса́ти, зага́снути, погаса́ти, пога́снути, згаса́ти, зга́снути. **Зага́сший** – зага́слий, з[по]га́слий.
Загаси́ть, *см.* **Загаша́ть.**
Зага́слый, Зага́сший – зага́слий, пога́слий, зга́слий.
Зага́снуть, *см.* **Загаса́ть.**
Загати́ть, *см.* **Зага́чивать.**
Зага́тно – заві́зно, ті́сно. [У млині́ заві́зно].
Зага́чивание, Загаче́ние – зага́чування, зага́чення.
Зага́чивать, загати́ть – зага́чувати, загати́ти, затамо́вувати, затамува́ти. **Зага́ченный** – зага́чений.
Загаша́ть *и* **Зага́шивать, загаси́ть** – гаси́ти, загаси́ти, згаси́ти, погаси́ти. **Зага́шенный** – зага́шений, зга́шений, пога́шений.
Зага́шивание, Загаше́ние – гасі́ння, зага́шення, пога́шення.
Зага́щиваться, загости́ться – заго́щуватися *и* загоща́тися, загости́тися *и* загостюва́тися. [Де вже мені́ в те́бе загоща́тися?].
Загва́зживанье, *см.* **Загво́здка.**
Загва́зживать, загвозди́ть – загво́жджувати, загвозди́ти, забива́ти (заби́ти) гвіздко́м, позабива́ти гвіздка́ми. **-ться** – загво́жджуватися, бу́ти загво́ждженим.
Загво́здка – 1) (*действие*) загво́жджування, загвозді́ння, забива́ння (забиття́) гві́здям; 2) (*предмет*) за́гвіздка; 3) (*тумак*) стуса́н (-на́), духопе́лик; 4) прити́чина. *Вот в чём* **-ка** – о́т де прити́чина.
Заги́б – 1) *см.* **Заги́бка**; 2) за́лі́м (-ло́му), зало́мина; за́крут (-ту). **-ги́б** *реки* – за́крут, за́ворот (-ту) колі́но рі́чки; 3) за́крут (-ту). *Левый* **-гиб** – лі́вий за́крут.
Загиба́ние – загина́ння.
Загиба́ть, загну́ть – загина́ти, загну́ти, зало́млювати, заломи́ти, (*скрючивать*) закарлю́чувати, закарлю́чити. **-ба́ть** *тесто* – бга́ти ті́сто (корова́й *и пр.*). **-гну́ть** *цену* – загну́ти, загили́ти, заломи́ти ці́ну. **За́гну́тый** – за́гнений *и* за́гнутий. **-тый** *клюв* – закандзю́блений, кульба́стий дзюб (-ба).
Загиба́ться, загну́ться – загина́тися, загну́тися, зало́млюватися, заломи́тися, закарлю́чуватися, закарлю́читися, закру́чуватися, закрути́тися.
Заги́бина – (*кривулина*) зало́мина, (за)карлю́(ч)ка; (*изгиб*) за́лі́м (-ло́му), за́крут, за́ворот (-ту).
Заги́бка – загина́ння, зало́млювання, (*оконч.*) загнуття́, зало́млення.
Загибно́й – заворотний; загну́тий.
Заги́бщик, -щица – закру́тник, -ниця.
Загипнотизи́ровать – загіпнотизува́ти. **Загипнотизи́рованный** – загіпнотизо́ваний.
Загла́вие – за́голо́вок (-ло́вку), титу́л (-ла). [За́голо́вок оповіда́ння].
Загла́вный – заголо́вний, титу́льний. **-ная** *страница, лист* – титу́льна сторі́нка, ка́ртка.
Загла́дить, *см.* **Загла́живать.**
Загла́живание – загла́джування; запрасо́вування.
Загла́живать, загла́дить – загла́джувати, загла́дити, затира́ти, зате́рти що. **-вать** *следы* – затира́ти (зате́рти) сліди́. **-ть** *грех, вину* – загла́джувати, загла́дити, покрива́ти, покри́ти, поку́тувати, споку́тувати гріх, прови́ну. [Ду́має божбо́ю кри́вду загла́дити. Коли-небу́дь він схамене́ться і покри́є свій гріх (Квітка)]. **-дить** (*вознаградить*) *причинённый вред* – відшкодува́ти що кому́. **-вать** *утюгом* – запрасо́вувати, запрасува́ти. **Загла́женный** – загла́джений, зате́ртий; запрасо́ваний.
Загла́живаться, загла́диться – загла́джуватися, загла́дитися, затира́тися, зате́ртися, (*утюгом*) запрасо́вуватися, запрасува́тися.
Заглаза́ *и* **За-глаза́**, *нрч.* – 1) (*в отсутствии кого-л.*) поза́о́чі, позаочи́ма; 2) (*не посмотрев лично, не видя*) не при о́чах; 3) (*с избытком*) аж на́дто; (*вдоволь*) (аж на́дто) дово́лі, (аж на́дто) до́сить, вдо́сталь. *Этого и* **-за́** *довольно* – цьо́го аж на́дто до́сить, (*шутл.*) цьо́го з га́ком ста́не.
Заглазе́ться – задиви́тися, (*зазеваться*) заґа́витися.

Загла́зно – (по)за́о́чі, (по)заочи́ма, поза́очно, позаві́чно; *см.* **Зао́чно.**
Загла́зный – поза́очний, позаві́чний; *см.* **Зао́чный.**
Загло́точный – позагорля́нковий, позапро́лиговий.
Загло́хлый – заглу́хлий, заглу́шений.
Загло́хнуть – заглу́хнути заглуши́тися. [Заглу́х мачо́к у бур'яні́]. **Загло́хший** – заглу́хлий.
Заглуша́ть, заглуши́ть – глуши́ти, заглуша́ти *и* заглу́шувати, заглуши́ти, приглуша́ти *и* приглу́шувати, приглуши́ти, пригаша́ти, пригаси́ти, забива́ти, заби́ти що. [Кропива́ глу́шить сад. Ле́мент заглу́шує його́ (Л. Укр.). П'я́ні го́сті приглу́шували голоси́ твере́зих (Куліш). Бур'я́н забива́є горо́дину]. **-ша́ть** (*подавлять*) *чувство* – приду́шувати, придуши́ти, гамува́ти, загамува́ти, притлу́млювати, притлуми́ти, присипля́ти, приспа́ти почуття́. **-шать** *боль* – гамува́ти біль. **-ша́ть** *голос собственных мук* – приглу́шувати го́лос вла́сних мук. **Заглушённый** – заглу́шений, приглу́шений; приду́шений, при́спаний. [Приглу́шені но́ти. Приду́шене (при́спане) почуття́].
Заглуша́ться, заглуши́ться – глуши́тися, заглуша́тися, приглуша́тися, гамува́тися; бу́ти заглу́шеним, приглу́шеним, загамо́ваним.
Заглуше́ние – заглу́шення, приглу́шення.
Заглу́шье – глушина́.
Загляде́ни[ь]е – річ на вдивови́жу (на про́чуд) га́рна. *Парень просто* **-де́нье** – па́рубок на вдивови́жу (на про́чуд) га́рний; па́рубок аж о́чі в се́бе вбира́є.
Загляде́ться, *см.* **Загля́дываться.**
Загля́дчивый – ціка́вий зазира́ти.
Загля́дывание – загляда́ння, зазира́ння.
Загля́дывать, загляну́ть – 1) загляда́ти, загля́нути, зазира́ти, зазирну́ти. **-ну́ть** *в глаза* – зазирну́ти в ві́чі кому́; 2) *к кому* – загля́нути (зазирну́ти) до ко́го, наверта́тися, наверну́тися, наві́дуватися, наві́датися, завіта́ти, заско́чити до ко́го. [Зазирні́ть до нас хоч на часи́нку. Завіта́ до нас хоч який-не́будь гість (Самійл.)]. **-вайте, -ни́те** *к нам* – наві́дуйтесь, наві́дайтеся, завіта́йте до нас.
Загля́дываться, загляда́ться – задивля́тися, задиви́тися, загляда́тися, загля́ді́тися на ко́го, накида́ти, наки́нути о́ком на ко́го. [Вони́ задивля́лися на його́ жупано́к (Грінч.). Він ще і в селі́ на Ната́лку о́ком накида́в (Гр. Григор.)].
Загна́ивать, -ся, загнои́ть, -ся – загно́ювати, -ся, загної́ти, -ся, (*только о ране*) зая́трюватися, заятри́тися.
Загна́ть, *см.* **Загоня́ть.**
Загнезди́ться – загнізди́тися, заку́блитися.
Загнёта, Загнётка – жарівни́к, жа́рище, закапе́лок з лі́вого бо́ку при́пічка (куди́ відгорта́ють жар).
Загнива́ть, загни́ть – загнива́ти, загни́ти, загнисти́.
Загнива́ться, загни́ться – загнива́тися, загни́тися, загнисти́ся, (*о мн.*) позагнива́тися, (*о грушах*) гнили́читися, за[по]гнили́читися.
Загни́вший, Загни́лый – загни́лий.
За́гниль, *см.* **Гниль.**
Загное́ние – загно́єння.
Загнои́ть, -ся, *см.* **Загна́ивать, -ся.**
Загнуси́ть – загугня́вити, загугни́ти, захня́кати.
Загну́ть, -ся, *см.* **Загиба́ть, -ся.**
Загова́ривание – 1) загово́рювання, забала́кування; 2) (*завораживание*) замовля́ння.
Загова́ривать, заговори́ть – 1) (*начать говорить*) загово́рювати, заговори́ти, забала́кувати, забала́кати, здійма́ти мо́ву, зня́ти мо́ву, загомоні́ти до ко́го про (за) що *и* що. **-ть** *с кем* – загово́рювати, заговори́ти *и т. д.* до ко́го, озива́тися, озва́тися *и* обізва́тися до ко́го. *В нём* **-рило** *любопытство* – його́ взя́ла ціка́вість; 2) *кого* – забала́кувати, забала́кати кого́, загово́рювати, заговори́ти кого́, замовля́ти, замо́вити зу́би, забива́ти, заби́ти ба́ки кому́. [За́раз підсі́ла до чолові́ка, та й ну його́ забала́кувати. Та не замовля́йте зу́би,— не боля́ть. Не забива́й ба́ки]; 3) (*завораживать*) замовля́ти, замо́вити, заворо́жувати, заворожи́ти, (*от болезни*) відше́птувати, відшепта́ти, вимовля́ти, ви́мовити що. [Кров замовля́ти. Ба́ба пристрі́т замовля́є. Беши́хо, беши́хо, я тебе́ вимовля́ю, на пу́щі засила́ю. Умі́в і тря́сцю відшепта́ти (Котл.)]. **Заговорённый** – загово́рений, замо́влений; (*заговорный*) замо́вний. [Замо́вний скарб].
Загова́риваться, заговори́ться *с кем, о чём* – загово́рюватися, заговори́тися, забала́куватися, забала́катися, загомоні́тися з ким про (за) що.
За́говенный – пу́щальний. **-ный** *день, см.* **За́говенье.**

За́гове́нье – пу́щання *и* пу́щення, за́пу́ст (-ту) *и* за́пусти (-стів), за́пуски (-сків), за́говіни (-він). [Діжда́лися пу́щання на піст (Квітка). Лати́н прибра́вcь мов на запу́ст (Котл.)].
Заговля́ться, загове́ться – заговля́ти(ся), загові́ти(ся), (*о мног.*) позаговля́ти(ся).
За́гово́р – 1) змо́ва, змо́вини (-вин). *Составлять* (*составить*) **-вор** – учиня́ти (учини́ти) змо́ву (змо́вини), змовля́тися (змо́витися) на ко́го *и* проти ко́го; 2) (*заклинание*) замо́ва, замо́вини, на́шепт (-ту); (*действие*) замовля́ння, відмовля́ння, шепта́ння. [Він про́ти того́ ска́рбу зна́є замо́ву (Квітка). Зна́є замо́вини. Не хоті́в він бра́ти відьо́мського на́шепту (Г. Барв.)].
Заговори́ть, -ся, *см.* **Загова́ривать, -ся.**
Загово́рный – замо́вний. **-ное** *питьё* – данн́я, да́вання. [Да́вання гі́рше од труті́зни]. **-ное** *ружьё* – замо́вна рушни́ця.
Загово́рщик, -щица – 1) (*крамольник*) змо́вник, змо́вниця; 2) (*колдун*) замо́вник, замо́вниця, ворожби́т, воро́жка, зна́хур (-ра), зна́хурка, шепту́н, шепту́ха.
Загово́рщичий – змо́вницький.
Загогота́ть – загоготі́ти, загага́кати, загого́кати.
За́годя́ – заздалегі́дь, заздале́го́ди *и* заздали́годи, за́годя[і], загоді́й.
Заголи́ть, *см.* **Заголя́ть.**
За́голо́вок – 1) (*в санях*) по́передок, по́переден (-дня); (*загнутая кверху часть полоза*) голо́вка, ско́рса; 2) (*изголовье*) го́лови (-лів); 3) (*в книге, бумагах*) за́голо́вок (-ло́вку).
Заголоси́ть – заголоси́ти, затужи́ти, (*завопить*) заквили́ти, заве́сти́. [Покива́ла голово́ю та й заголоси́ла (Шевч.). Аж заквили́в я з одча́ю (Крим.)].
Заголя́ть, заголи́ть – заго́лювати, заголи́ти, (*поднимая одежду*) заду́блювати, задуби́ти, (*о мног.*) позаго́лювати, позаду́блювати.
Заголя́ться, заголи́ться – заго́люватися, заголи́тися, (*поднимая одежду*) заду́блюватися, задуби́тися, підійма́тися, підня́тися, (*о мног.*) позаго́люватися, позаду́блюватися, попідійма́тися. [Коли́ моска́ль ка́же «су́хо», задуби́сь по ву́хо (Прислів'я)].
Загомози́ть, -ся – заго́мзати, -ся, зашамота́тися (-мочу́ся), завовту́зитися, закрути́тися.
Заго́н – 1) (*действие*) загі́н (-го́ну), заганя́ння, заго́ніння, загна́ння; 2) (*полоса пашни*) загі́н (-го́ну), *ум.* загіне́ць (-нця́). [До́брий жнець не пита́ється, чи широ́кий загіне́ць (Приказка)]; 3) (*для скота*) загі́н, за́города, обо́ра; 4) *охот.* – на́гінка, о́блав (-ву), обла́ва; 5) *жить в* **-не** – в знева́зі жи́ти, поневіря́тися.
Заго́нка, *см.* **Заго́н.**
Заго́нщик – 1) заго́нич (-ча); 2) (*при облаве*) наго́нич, обла́вник, гучо́к (-чка́).
Загоня́ть, загна́ть – 1) заганя́ти *и* заго́нити, загна́ти, займа́ти, за(й)ня́ти, (*домашнее животное из стада*) залуча́ти, залучи́ти, (*о мног.*) позаганя́ти *и* позаго́нити, позайма́ти, позалуча́ти. [Ко́жне свої́х ове́ць залуча́ло додо́му. Вона́ на́шу худо́бу позаганя́ла]; 2) **-гна́ть** *лошадь, лошадей* – загна́ти коня́, загна́ти (позаго́нити) ко́ні; потоми́ти, помори́ти ко́ні; 3) (*забивать*) заганя́ти, загна́ти, забива́ти, заби́ти, (*о мн.*) позаганя́ти, позабива́ти. **За́гнанный** – за́гнаний; (*угнетённый*) зату́рканий. [Наро́д те́мний і зату́рканий].
Загора́живание – городі́ння, загоро́джування, обгоро́джування чого́ чим.
Загора́живать, загороди́ть – 1) городи́ти, загоро́джувати, загороди́ти, обгоро́джувати, обгороди́ти, (*о мног.*) погороди́ти, позагоро́джувати, пообгоро́джувати що; (*плетнем*) обтини́ти що; 2) **-вать** *путь* – (*сов.*) загороди́ти, перегороди́ти доро́гу, заставля́ти, заста́вити, заступа́ти, заступи́ти, переступа́ти, переступи́ти доро́гу кому́. [Не переступа́й доро́ги]. **-ва́ть, -ди́ть** *свет* – за́ступати кому́, заступа́ти, заступи́ти сві́тло кому́. [Уступі́ться, не за́ступуйте!]. **Загоро́женный** – загоро́джений.
Загора́живаться, загороди́ться – городи́тися, загоро́джуватися, загороди́тися; (*ставить плетень*) тини́тися, обтини́тися.
Загора́ние – 1) загоря́ння, запа́лювання; 2) сма́гнення, присма́глювання, засма́лювання.
Загора́ть, загоре́ть – 1) *см.* **Загора́ться**; 2) (*подвергаться загару*) засма́(г)люватися, засма(г)ли́тися, сма́гнути, засма́гнути, смаглі́ти, засмаглі́ти, запіка́тися, запекти́ся, запа́люватися, запали́тися, загоря́ти, загорі́ти, (*немного*) присма́глюватися, присмагли́тися, присмаглі́ти, (*о мног.*) позасма́(г)люватися, посма́гнути, позапіка́тися; позапа́люватися, позагоря́ти. [Від со́нечка ли́ченько сма́гне. На со́нці ду́же запекла́ся (Шевч.)].
Загора́ться, загоре́ться – 1) займа́тися, за(й)ня́тися, запа́люватися, запали́тися, загоря́тися, загорі́тися, підпа́люватися, підпали́тися. [Вночі́ зайняла́ся ха́та. Гу́бка зайняла́ся і почала́ тлі́ти. Моє́ се́рце загорі́лося (Л. Укр.). Се́рце моє́ запа́люється по́мстою (Васильч.). Підпа́лював, підпа́лював у печі́ – не підпа́люються дро́ва]; 2) (*зардеться*) займа́тися, за(й)ня́тися, зашарі́тися, зажарі́ти, спалахну́ти, спахну́ти; *срвн.* **Вспы́хивать,**

вспы́хнуть. [На його́ виду́ зайня́всь рум'я́нець (Н.-Лев.). Зажарі́ли голі́вки гори́цвіту (Васильч.)]; 3) (*засветиться*) займа́тися, за(й)ня́тися, загоря́тися, загорі́тися, *сов.* зазори́тися, зазорі́ти. [Пи́шно займа́лися зо́рі (Л. Укр.). Крізь хма́ру со́нце заняло́сь (Шевч.). Мов зоря́ зазори́лася. Зазорі́ли на не́бі зо́рі]. **-ре́лась** *война* – спалахну́ла (спахну́ла) війна́.

Заго́рбок – межи́пліччя, (*неточно*) карк (-ку), (*шутл.*) горб (-ба́). *Ударить в* **-бок** – уда́рити межи́ пле́чі, да́ти в карк, в горб.

Загорди́ться – загорді́ти, загорди́тися запиша́тися, запишні́ти, запишни́тися, запані́ти.

Загорева́ть, Загорю́ниться – зажури́тися, засумува́ти, засмути́тися, затужи́ти, в ту́гу вда́тися.

Загоре́вший, -лый – загорі́лий, засма́(г)лений, засмаглі́лий, засма́глий, запа́лений. [Загорі́лі від со́нця ру́ки. Запа́лений со́нцем].

Загоре́лый, *см.* **Загоре́вший.**

Загоре́ть, -ся, *см.* **Загора́ть, Загора́ться.**

Заго́рец, -рка – загоря́нин, загоря́нка.

Загорла́нить – загорла́ти, зарепетува́ти, загаласа́ти; *см.* **Горла́нить.**

Заго́рный – загі́рній, загі́рський. **-ный** *житель* – загоря́нин. **-ные** *жители*, **Заго́рщина** – загоря́ни (-ря́н), загі́рня (загі́рська) лю́дність.

За́города *и* **Загоро́да** – 1) (*загорож. место*) за́горо́да, загоро́жа (-жі); 2) (*изгородь*) горо́жа (-жі).

Загороди́ть, -ся, *см.* **Загора́живать, -ся.**

Загоро́дка, -дочка – 1) загоро́[і]дка; 2) перегоро́[і]дка, невели́ка перегоро́жа.

За́городный – позамі́ський, загоро́дній; передмі́ський. [Позамі́ська по́шта].

Загоро́дочка, *см.* **Загоро́дка.**

За́горо́дье – позамі́стя (-стя), передмі́стя, слобода́, міські́ око́лиці.

Заго́рок – за́горбок (-бку); куто́к по-за горо́ю.

Заго́рщина, *см. под* **Заго́рный.**

Заго́рье – загі́р'я, позагі́рський бік (*р.* бо́ку).

Загорю́ниться, *см.* **Загорева́ть.**

Загоспо́дствовать – запанува́ти над ким, де.

Загости́ться, *см.* **Зага́щиваться.**

Заготови́тель, -льница – заготівни́к, -ни́ця.

Заготови́тельный, -то́вочный – загото́вчий. **-ные** *цены* – загото́вчі ці́ни.

Загота́вливать *и* **Заготовля́ть, загото́вить** – заготовля́ти, загото́вити, готува́ти, заготува́ти, наготовля́ти, нагото́вити, наготува́ти що *и* чого́, запаса́тися, запасти́ся чим, (*сов.*) надба́ти чого́. **Загото́вленный** – загото́влений, нагото́влений, на́дбаний.

Загото́вка – 1) заготі́вля; *см.* **Заготовле́ние. -ка** *хлеба* – заготі́вля хлі́ба. *Хлебная* **-ка** – хлі́бна заготі́вля; 2) (*у сапожн.*) загото́вина́, готови́к; загото́влене (-ного). [Ма́ю на чо́боти готовики́].

Заготовле́ние – загото́влювання, готува́ння, запаса́ння, на[за]готува́ння чого́.

Заготовля́ть, *см.* **Загота́вливать.**

Загото́вочный, *см.* **Заготови́тельный.**

Загото́вщик, -щица – заготівни́к, -ни́ця.

Заграба́здать – зага́рбати, заграба́стати, загребти́, захопи́ти. [Радні́ший усе́ захопи́ти в свої́ ла́пи].

Загра́бливать, загра́бить – загріба́ти, загребти́, зага́рбувати, зага́рбати, (*сов.*) заграбува́ти. [А то – по зако́ну, що чужу́ зе́млю зага́рбано? (Грінч.). Оста́нню худо́бу загрі́б (Л. Укр.)]. **Загра́бленный** – зага́рбаний, заграбо́ваний.

Загради́тель, *воен.* – засло́нник (-ка).

Загради́тельный – 1) заставни́й. **-ные** *отряды* – заставні́ заго́ни; 2) *воен.* – засло́нний. **-ный** *огонь* – засло́нний ого́нь.

Загражда́ть, загради́ть – загоро́джувати, загороди́ти; *см.* **Загора́живать**; (*преградить*) затамува́ти. **-да́ть, -ди́ть** *путь* – заступа́ти, заступи́ти доро́гу, переступа́ти, переступити́ доро́гу кому́. **-дить** *уста* – заці́пити (замкну́ти) вуста́. **Загражде́нный** – загоро́джений, перегоро́джений. **-ться** – загоро́джуватися, загороди́тися, бу́ти загоро́дженим, перегоро́дженим.

Загражде́ние – 1) загоро́дження; *см.* **Загора́живание**; 2) загоро́жа, перегоро́жа (-жі); (*преграда*) та́ма, зата́ма, перепо́на. *Проволочное* **-ние** – дротяна́ пере[за]горо́жа.

Загран́ица – закордо́н (-ну), заграни́ця.

Загран́ицей, *нрч.* – за кордо́ном.

Загранúчный – закордóнний, загранúчний.
Загребáльный, *см.* **Загребнóй.**
Загребáние – загрібáння, загортáння.
Загребáть, загрéсть – 1) загрібáти, загребтú, загортáти, загорнýти, загромáджувати, загромáдити, (*о мног.*) позагрібáти, позагортáти, погромáдити, позагромáджувати що. [Вонú мерців у зéмлю загрібáють (Л. Укр.). Загромáдити сíно]. **-бáть** *жар* – загортáти жар. **-бáют** *жар* (*перен.*) – грíють рýки. *Чужими руками жар* **-бáть** – чужúми рукáми жар загрібáти, чужúми пирогáми бáтька поминáти (Приказка); 2) (*захватывать чужое*) гáрбати, загáрбати, позагáрбувати. **Загребённый** – загрéбений, загóрнений, загромáджений *и т. д.*
Загребáться, загрéсться – загрібáтися, загребтúся, заривáтися, зарúтися, (*о мн.*) позагрібáтися, позаривáтися.
Загребнóй – загрі[е]бнúй, загортáльний.
Загребýщий, Загрéбчивый, Загрéбистый – загребýщий, загрéбливий. [Óчі завидю́щі, рýки загребýщі (Приказка). Загрéбливі лáпи (Єфр.)].
Загрéзить – замрíяти, замáрити. **-ться** – замрíятися, замáритися. **Загрéзившийся** – замрíяний, замáрений.
Загремéть – 1) загримíти загримотíти, загýркати, загуркотíти. [Загримотíв зáсув, сíнешні двéрі одчинúлися (Крим.). Щось стрáшно загуркотíло попід вíкнами]; 2) (*раздаться*) (гóлосно) залунáти, розітнýтися. *Голос его* **-мéл** *на всю залу* – гóлос йогó залунáв на цíлу зáлю.
Загрéсть, *см.* **Загребáть.**
Загрúвок – 1) (*у лошади*) загрúвок (-вку); 2) (*неточно*: *шея*) потúлиця, хиб, карк, *ув.* карчúло. [От де хиб, хоч обíддя гни (Приказка)]. *Ударить по* **-вку** – дáти по потúлиці, дáти потúличника, дáти по хибý.
Загримировáть, -ся – загримувáти, -ся. **Загримирóванный** – загримóваний.
Загрóбный – тогосвíтній, замогúльний. **-ный** *мир* – той світ.
Загрозúть – почáти похвалятися (нахвалятися) на кóго, загрозúтися комý.
Загромáзживать, загромоздúть – захарáщувати, захарáстúти, захарáстрювати, захарáстрúти, завáлювати, завалúти, (*заставляя чем-л.*) застанóвлювати *и* застановляти, застановúти (всякими грáмуздом, грамýздям). **-ться** – захрясáти, захряснути. [Вýлиця захрясла нарóдом]. **Загромождённый** – захарáщений, захарáстрений, захряслий, завáлений, застанóвлений.
Загромождáть, *см.* **Загромáзживать.**
Загромождéние – 1) захарáщування, *оконч.* захарáщення. **-ние** *подробностями* – захарáщення (загромáдження) подрóбицями; 2) завáла. [У хáті такá завáла, що немá де сíсти].
Загромыхáть, *см.* **Загрохотáть.**
Загрохотáть – загуркотíти, загрюкотíти, заторох(ко)тíти, загýркати, загурчáти.
Загрубéлость – загрубíлість, загрýблість, затвердíлість, затвéрдлість, зашкарýблість (-лости); *срвн.* **Загрубéние.**
Загрубéлый – загрубíлий, загрýблий, затвердíлий, затвéрдлий, (*жёсткий*) зашкарýблий. [Сéрце в їх – затвердíле. Рýки чóрні, зашкарýблі (Н.-Лев.)].
Загрубéние – загрубíння, затвердíння, зашкарýблення; *срвн.* **Загрубéлость.**
Загрубéть – загрубíти, загрýбнути, затвердíти, затвéрднути, (*сделаться жёстким*) зашкарýбіти, зашкарýбнути, (*о мног.*) погрýбнути, потвéрднути, пошкарýбнути. [Пáльці зашкарýбли].
Загрубúть, Загрубиянить – загрубиянити.
Загрýбнуть, Загрýблый, *см.* **Загрубéть, Загрубéлый.**
Загружáть, загрузúть – 1) завантáжувати, завантáжити, обтяжувати, обтяжúти, завáжувати, завáжити по-над сúлу. [Дýже завáжив хýру, трéба хоч трóхи скúнути]; 2) затóплювати, затопúти (в вóду). **-ться** – 1) завантáжуватися, завантáжитися, бýти завантáженим, обтяженим понад сúлу; 2) затóплюватися, затопúтися, бýти затóпленим. **Загружённый** – завантáжений, обтяжений по-над сúлу; затóплений, затóплий.
Загрýзнуть – загрýзнути, угрýзнути в що.
Загрунтóвка, *см.* **Загрунтóвывание.**
Загрунтóвывание, Загрунтовáние – заґрунтóвування, заґрунтувáння.
Загрунтóвывать, загрунтовáть – заґрунтóвувати, заґрунтувáти.
Загрустúть, -ся – засумувáти, засмутúтися, засмуткувáти, зажурúтися, вдáтися в тýгу.
Загрызáть, загрызть – загризáти, загрúзти, заїдáти, заї́сти когó. [Колú-б я її побáчив, я-б

її́ зуба́ми загри́з (Кониськ.)].
Загрыза́ться, загры́зться – 1) бу́ти загри́зеним, заї́деним; 2) (*затевать ссору*) заїда́тися, заї́стися, загриза́тися, загри́зтися, зажира́тися, заже́ртися з ким.
Загряза́ть, загря́знуть – загруза́ти, загру́знути в чо́му.
Загрязне́ние – занечи́щення, забру́днення.
Загрязне́ть – занечи́ститися, забрудні́ти, закаля́тися.
Загрязни́ть, *см.* **Загрязня́ть.**
Загря́знуть, *см.* **Загряза́ть.**
Загрязня́ть, загрязни́ть – занечи́щувати, занечи́стити, забру́днювати *и* забрудня́ти, забрудни́ти, забру́джувати, забруди́ти, каля́ти, закаля́ти, заги́джувати, заги́дити, заба́гнювати, забагни́ти, занехлю́ювати, занехлю́їти; *срвн.* **Запа́чкать.** [Занечи́стили во́ду. Нові́ чо́боти закаля́в. Всі закаля́ють тебе́ боло́том (Коцюб.). До́бра хазя́йка: так занехлю́їла ха́ту, що сміття́ по колі́на (Грінч.)]. **Загрязнённый** – занечи́щений, забру́днений *и* забру́джений, заги́джений, зака́ляний, занехлю́єний заба́гнений.
Загрязня́ться, загрязни́ться – занечи́щуватися, занечи́ститися, забрудня́тися, забрудни́тися, забру́джуватися, забруди́тися, заги́джуватися, заги́дитися, каля́тися, закаля́тися, заба́гнюватися, забагни́тися, занехлю́юватися, занехлю́їтися.
Загс – загс (-су), (відділ) за́пису а́ктів громадя́нського ста́ну.
Загуби́ть – загуби́ти, занапа́стити, запропасти́ти, змарнува́ти, стра́тити кого́, що. [Не загуби́ свого́ ві́ку весе́лого (М. Вовч.). Свою́ до́лю занапасти́ла (Шевч.)].
Загуде́ть – загусти́ (*пр. в.* загу́в, -гула́), загуді́ти, (*о пламени, ветре в трубе*) загоготі́ти.
Загуди́ть – забри́нькати, зацигі́кати.
Загу́л – гульня́, п’яни́цтво, запі́й (-по́ю), (*гал.*) пияти́ка.
Загу́ливать, загуля́ть – загу́лювати, загуля́ти, запива́ти, запи́ти. **-ться** – 1) загу́люватися, загуля́тися; запива́ти, -ся, запи́ти, -ся; 2) (*залениться*) загультяюва́ти.
Загу́льный, Загу́льчивый – гультяюва́тий.
Загуме́нный – загуме́нний.
Загуме́нье – загуме́ння, загуме́нок (-нку).
Загустева́ть, загусте́ть – загуса́ти, гу́с(к)нути, загу́с(к)нути, (*плотнеть*) тужа́віти, затужа́віти, (*в меньшей степени*) притужа́віти. [Гли́на ще не притужа́віла, не мо́жна ліпи́ти].
Загусте́лый – загу́с(к)лий, затужа́вілий, притужа́вілий. [Загу́скле чорни́ло].
Загусте́ние – загу́снення, загусті́ння, за[при]тужа́віння.
Загуто́рить – забала́кати, загомоні́ти, загу́торити.
Зад – 1) зад (-ду), *ум.* задо́к (-дка́). *Повернуться к кому-л., к чему-л,* **-дом** – заверну́тися до ко́го, до чо́го за́дом, спи́ною, пока́зувати (показа́ти) спи́ну кому́, поверну́тися до ко́го плечи́ма; 2) (*задняя часть туловиша, туши*) зад, оза́ддя, *ум.* задо́к; оза́док. *Лошадь бьёт* **-дом** – кінь брика́ється (хвица́є); 3) (*экипажа*) зад, *ум.* задо́к; 4) (*строенья*) зад, зати́лок (-лку), зати́лля, спи́на; 5) (*лодки*) зад, гуза́. *См.* **Зады́.**
Зада́бривание – заго́джування, задо́брювання, піддо́брювання, улеща́ння.
Зада́бривать, задо́брить – загоджа́ти *и* заго́джувати, загоди́ти, задо́брювати *и* задобря́ти, задобри́ти, піддо́брювати *и* піддобря́ти, піддобри́ти, вдобря́ти, вдобри́ти, улеща́ти, улести́ти кого́; (*выпивкою*) могори́чити, умогори́чувати, умогори́чити, підмогори́чувати, підмогори́чити кого́. **Задо́бренный** – заго́джений, задо́брений, піддо́брений; підмогори́чений.
Задава́ть, зада́ть – 1) дава́ти, да́ти (завда́ток); 2) за(в)дава́ти, за(в)да́ти, зага́дувати, загада́ти. **-дать** *вопрос, загадку, задачу, урок, работу* – завдава́ти (завда́ти) пита́ння, завдава́ти (завда́ти, зага́дувати, загада́ти) за́гадку, за(в)да́чу, завда́ння́, робо́ту. [Загада́в робо́ту на ці́лий ти́ждень. Загада́ла пря́сти]. **-вать** *тон* – пе́ред ве́сти́, надава́ти то́ну. **-ва́ть** *тон* (*в хоре*) – дава́ти (да́ти) тон. **-дать** *лошадям корм* (*овёс, сено*) – закла́да́ти (позаклада́ти) ко́ням ї́сти (вівса́, сі́на). **-вать** (**-да́ть**) *трёпку* (*жару, перцу*) – завдава́ти (завда́ти) га́рту, бо́бу, чо́су, прочухана́, си́пати (вси́пати) бо́бу, дава́ти (да́ти) за́тірки, пе́рцю з ма́ком кому́. **Задава́емый** – зага́дуваний. **За́данный** – за́(в)даний, зага́даний.
Задава́ться, зада́ться – 1) бу́ти за́(в)даним, зага́даним. [Робо́ту йому́ вже зага́дано]. **-ва́ться** *вопросом* – вдава́тися в пита́ння, (*задумываться*) зага́дуватися над пита́нням. **-да́ться** *целью* – завзя́тися, заповзя́тися (мето́ю), поста́вити собі́ мету́. [Здава́лося, що не́бо зе́млю втопи́ть завзяло́сь (Грінч.)]. *Средина стены* **-ла́сь** – стіна́ посере́дині запа́лася; 2) *безл.* – щасти́ти, пощасти́ти; (*случаться*) трапля́тися, тра́питися, бува́ти. *Всяко* **-даётся** – уся́к(о) бува́є (трапля́ється).
Зада́вливать, задави́ть – зада́влювати, задави́ти, заду́шувати, задуши́ти; (*зажать*)

зача́влювати, зачави́ти, (*о мн.*) позада́влювати, позаду́шувати, позача́влювати кого́.
Зада́вленный – зада́влений, заду́шений; зача́влений. **-ви́ться** – задуши́тися.
Зада́кать – зата́кати, заеге́кати.
Зада́лбливать, задолби́ть – 1) задо́вбувати, задовба́ти, (*о многих*) позадо́вбувати; 2) (*затвердить наизусть*) задовба́ти *и* задовбти́ (напа́м'ять), ви́турукати. **-би́л** *своё* – товче́ (й товче́) своє́.
Зада́ние – завда́ння́.
Зада́ривать, задари́ть – 1) задаро́вувати, задарува́ти, зада́рювати, задари́ти кого́; 2) підкупа́ти, підкупи́ти кого́ подару́нками, могори́чити, підмогори́чувати, підмогори́чити кого́. **Зада́ренный** – задаро́ваний, зада́рений; підмогори́чений.
Зада́ром – ду́рно, да́рма; *срвн.* **Да́ром.**
Зада́ток – 1) за(в)да́ток (-тку), завда́ча (-чі). [Три карбо́ванці на завда́чу]; 2) на́хил до чо́го; *см.* **Накло́нность.**
Зада́точный – за(в)датко́вий, завда́тний. **-ные** *деньги* – за(в)датко́ві гро́ші, за(в)да́ток (-тку). **-ная** *расписка* – (*нотариальная*) завдатко́вий лист, (*домашняя*) завдатко́ва ро́зписка.
Зада́ть, *см.* **Задава́ть.**
Зада́ча, Зада́чка – 1) за(в)да́ча, завда́ння́, *ум.* за(в)да́чка, завда́ннячко; за́гад (-ду); (*трудное дело*) тяжка́ спра́ва, моро́ка. [Загада́й йому́ таку́ завда́чу, щоб він не міг упо́рати (Крим.). Завда́ння написа́ти «35» було́ ду́же трудне́ (Франко)]; 2) (*цель*) завда́ння́, мета́; 3) *см.* **Уда́ча.**
Зада́чливый (*преим. о времени*) – щасли́вий, вда́тний, догі́дний. **-во** – щасли́во, вда́тно, догі́дно.
Задве́рный – задве́рній, позадве́рній.
Задвига́ть, задви́нуть – засува́ти *и* засо́вувати, засу́нути що. **-нуть** *задвижку у дверей* – засу́нути за́сув у две́рях. **-нуть** *ящик у стола* – засу́нути шухля́ду в столі́. **Задви́нутый** – засу́нутий *и* засу́нений. **-ться** – засува́тися *и* засо́вуватися, засу́нутися. *Дверь* **-га́лась** *на задвижку* – две́рі засува́лися за́сувом (на за́сув).
Задви́гать *что и чем* – засо́вати, поча́ти со́вати чим *и* що; заворуши́ти, поча́ти воруши́ти чим.
Задви́гаться – заворуши́тися, зару́хатися.
Задви́жка – 1) (*орудие*) за́сув, за́сувка, за́совень (-вня); 2) (*действие*) засува́ння, *оконч.* засу́нення.
Задвижно́й – засувни́й.
За́дво́рка, Задво́рок, Задво́рье – за́двірок (-рку), задвір'я, (*за гумном*) загуме́нок (-нку). **Задво́рки,** *см.* **Зады́ 1** *и* **2.**
Задворя́ниться – запані́ти, поши́тися в пани́ (в па́нство, в шляхе́тство), за[роз]пано́шитися.
Задебе́леть – задебе́літи; погла́дшати.
Задева́ние – зачіпа́ння, займа́ння кого́, чого́.
Задева́ть, заде́ть – зачіпа́ти, зачепи́ти, учепи́ти що *и* за що, зачіпа́тися, зачепи́тися, учепи́тися за що, (*затрагивать*) займа́ти, зайня́ти кого́. [Зачепи́в ного́ю гли́няник і розби́в. Гляди́ не вчепи́ стовпа́, бо вісь полама́єш. Па́рубок зачепи́в (зайня́в) ді́вчину. А ла́ятимуся! неха́й мене́ не займа́є!]. **-де́ть** *кого-либо за живое* – дошкуля́ти, дошку́лити кому́ *и* кого́, допіка́ти, допекти́ (до се́рця) кому́, дійня́ти кого́ до живо́го, упекти́ в живе́, взя́ти за печінки́ кого́. [Вмі́ла вона́ дошку́лити во́рога (Єфр.). Вам смі́шки, а йому́ до се́рця допекло́. Його́ так і взяло́ за печінки́ (Квітка)]. *Не* **-ва́й** *меня, его* – не (за)чіпа́й, не руш, не займа́й мене́, його́, неха́йте його́. **Задева́ющий** *за живое* – дошкульни́й. [Дошкульне́ сло́во]. **Заде́тый** – заче́плений, уче́плений; ді́йнятий.
Заде́л – робо́та і пла́та від робо́ти, ряд (*р.* ря́ду). *На* **-ле** – з пла́тою від робо́ти, відря́дно. [Працю́є не поде́нно, а відря́дно (Звин.)].
Заде́лка – 1) *см.* **Заде́лывание**; 2) ла́тка, за́кладка.
Заде́лывание, Заде́лание – заро́блювання, заро́блення, зала́тування, залата́ння, затушко́вування, затушкува́ння; *срвн. ещё* **Заде́лывать.**
Заде́лывать, заде́лать – 1) (*проём, дыру*) зробля́ти *и* заро́блювати, зароби́ти, зала́тувати, залата́ти, забива́ти, заби́ти що, (*плотно*) затушко́вувати, затушкува́ти що, (*заложить*) заклада́ти, закла́сти що чим, (*только камнем*) замуро́вувати, замурува́ти. **-лать** *окно* – заби́ти (закла́сти, замурува́ти) вікно́. **-вать** *щели в чём-л. чем-л.* – зашпаро́вувати, зашпарува́ти що чим: 2) *строит.* (*вделать внутрь стены*) – заправля́ти, запра́вити, вмуро́вувати, вмурува́ти, вма́зувати, вма́зати що (в сті́ну); 3) (*долг*) відробля́ти, відроби́ти. **Заде́ланный** – заро́блений, зала́таний закла́дений, затушко́ваний, зашпаро́ваний;

запра́влений, вмуро́ваний, вма́заний; відро́блений.
Заде́лье – 1) *см.* **Заде́л**; 2) па́нщина.
Заде́льно – від робо́ти, (*сдельно*) відря́дно, договірно, сторгува́вшись. [Ми їм пла́тимо не поде́нно, а відря́дно (від робо́ти)].
Заде́льный – від робо́ти, (*сдельный*) відря́дний, догово́рений, сторго́ваний. **-ная** *плата* – пла́та від робо́ти, догово́рена пла́та.
Задёргать – засми́кати, засі́пати, зaша́рпати, зашмо́ргати. **-ться** – засми́катися, засі́патися, зaша́рпатися, затрі́патися. [Його́ гу́би нерво́во засми́калися (Крим.)]. **Задёрганный** – засми́каний, зaша́рпаний.
Задёргивать, задёрнуть – (*завешивать*) запина́ти, запну́ти *и* зап'ясти́, (*о мног.*) позапина́ти. [Позапина́в ві́кна фіра́нками]. **-нуть** *кровать пологом* – запну́ти лі́жко запина́лом. *Небо* **-нуло** – (*безл.*) нахма́рило, (не́бо) затягло́ (заволокло́) хма́рами; 2) **-гивать, задёргать** (*лошадь*) – засми́кувати, засми́кати, засі́пувати, засі́пати, зaша́рпувати, зaша́рпати (коня́ку). **Задёрнутый** – за́пнутий *и* за́пнений. [Сце́на ще запну́та].
Задёргиваться, задёрнуться – запина́тися, запну́тися, зап'ясти́ся. **-нуться** *тучами* – вкри́тися (заволокти́ся, опови́тися) хма́рами, захма́ритися.
Задеревяне́лость – задереві́лість, задубі́лість (-лости).
Задеревяне́лый – задереві́лий, здереві́лий, задубі́лий, заду́блий, закацю́блий.
Задеревяне́ть – задереві́ти, здереві́ти, задубі́ти, заду́бнути, закацю́біти, закацю́бнути.
Задержа́ние – 1) заде́ржання, затри́мання. [Заде́ржання мі́сячної платні́]. *Личное* **-ние** (*арест*) – заарештува́ння, аре́шт, затри́мання (осо́би); 2) зага́яння, *см.* **Заде́ржка 2**; 3) *мед.* – запертя́. *У него* **-ние** *мочи* – в ньо́го запе́рлась се́ча, йому́ запе́рло се́чу; 4) **-ние** *течения реки* – затамува́ння рі́чки.
Заде́рживательный – тамува́льний, затри́мний. [Тамува́льні це́нтри].
Заде́рживать, задержа́ть – 1) (*останавливать, удерживать*) заде́ржувати, заде́ржати, затри́мувати, затри́мати, спиня́ти, спини́ти, зупиня́ти, зупини́ти кого́, що, запиня́ти, запини́ти (*напр.* во́ду), перепиня́ти, перепини́ти, тамува́ти, затамо́вувати, затамува́ти що; га́яти, зага́ювати, зага́яти, уга́ювати, уга́яти кого́, що, бари́ти, забаря́ти, забари́ти, ба́вити, забавля́ти, заба́вити кого́. [Не бав їх, неха́й ді́ло ро́блять]. *Обстоятельства* **-жа́ли** *меня в городе* – обста́вини заде́ржали (затри́мали) мене́ в мі́сті. **-вать** *дыхание* – запиня́ти (затри́мувати, затамо́вувати) дух (ві́ддих). **-вать** *шаги, ход* – прити́шувати (прити́шити) ходу́, приде́ржувати (приде́ржати) ходу́, прити́шитися. [По́їзд на мосту́ прити́шивсь]. **-вать** *воду* (*течение воды*) – запиня́ти (перепиня́ти, тамува́ти) во́ду, рі́чку. *Не* **-вайте** *меня, мне некогда* – не га́йте (не барі́ть, не ба́вте, не затри́муйте) мене́, мені́ ні́коли. *Он* **-жа́л** *меня до вечера* (*до темноты*) – він дога́яв мене́ до ве́чора (до сме́рку). **-вать** *кого своею мешкотностью* – волово́дити, мару́дити кого́; 2) (*препятствовать чему*) затри́мувати, затри́мати, гальмува́ти, загальмува́ти, тамува́ти, затамува́ти що, пере́чити чому́. **-вать** *духовное развитие, прогресс* – затри́мувати, гальмува́ти, тамува́ти духо́ви́й ро́звій, по́ступ. **-вать** *ход дела* – (*препятствуя*) затри́мувати, гальмува́ти спра́ву, (*умышленно оттягивая*) зага́ювати (уга́ювати) спра́ву; 3) затри́мувати, затри́мати, заарешто́вувати, заарештува́ти, (*о мног.*) позатри́мувати, позаарешто́вувати кого́, що; (*наложить арест*) причиня́ти, причини́ти що. [Само́го пусти́ли, а хліб причини́ли, бо не було́ квитка́ (Чигир.)]. **Заде́рживающий,** *см.* **Заде́рживательный. Заде́ржанный** – заде́ржаний, затри́маний, запи́нений, затамо́ваний *и т. д.* **-ный** *с поличным* – затри́маний з дове́деною краді́жкою, з гаря́чим, (*стар.*) пі́йманий з до́водом, з лице́м.
Заде́рживаться, задержа́ться – 1) заде́ржуватися, заде́ржатися, затри́муватися, затри́матися; 2) (*замешкаться*) га́ятися, зага́юватися, зага́ятися, бари́тися, забаря́тися, забари́тися, ба́витися, забавля́тися, заба́витися; 3) *мед.* – запира́тися, запе́ртися. [Ка́ло запира́ється].
Заде́ржка – 1) заде́ржання, затри́мання; *см.* **Задержа́ние 1**; 2) (*промедление, приостановка*) зага́яння, зага́йка, зага́й, уга́йка, уга́йство, пере́бивка. *Чтобы не было* **-ки** – щоб не було́ зага́йки (зага́ю, уга́йки, пере́бивки). *Исполнить без* **-ки** – ви́конати не га́ючись, нега́йно, без зага́яння.
Задерневе́ть *и* **Задерне́ть** – задерні́ти, замурави́тися.
Задерне́лый – задерні́лий, подерні́лий.
Задерни́ть *и* **Задернова́ть** – задернува́ти, задерникува́ти, подернува́ти.
Задёрнуть, *см.* **Задёргивать.**
Задёрнуться, *см.* **Задёргиваться.**
Задиви́ться – задивува́ти(ся), зачудува́тися.

Зади́нка – 1) (*туши*) оза́док (-дка); 2) задо́к (-дка́), спи́нка.
Зади́ра, Задира́ла – приче́па, задира́ка, задері́й (-рія́), задери́ка, завод(і)я́ка, (*гал.*) заведі́я, напа́сник.
Задира́ть, задра́ть – 1) задира́ти *и* де́рти (вго́ру), заде́рти *и* задра́ти, заду́блювати, задуби́ти, (*о мн.*) позадира́ти, позаду́блювати. **-ра́ть** *голову, хвост, ноги* – задира́ти (заде́рти) го́лову, хвоста́, но́ги, закопи́лювати (закопи́лити) хвоста́, заду́блювати (задуби́ти) хвоста́. [Біжи́ть кінь, хвоста́ задуби́вши]. **-ра́ть** *нос* (*голову*) – ки́рпу гну́ти, гу́бу копи́лити проти ко́го, пиндю́читися, ви́соко не́стися. **-дра́в** *ноги* – заде́рши но́ги. *Я тебе как дам, так и ноги* **-рёшь** – як стусону́ тебе́, то й п’ята́ми вкри́єшся (но́ги задере́ш); 2) (*затрагивать*) задира́ти, заде́рти, зачіпа́ти, зачепи́ти, займа́ти, за(й)ня́ти кого́, householders заво́дитися, заве́сти́ся з ким, чіпля́тися до ко́го, нала́зити на ко́го. *Он всех* **-ра́ет** – він ко́жного зачіпа́є, він з ко́жним заво́диться, до ко́жного чіпля́ється, на ко́жного нала́зить; 3) роздира́ти, розде́рти. **-дра́ть** *за живое* – дійня́ти (допекти́) до живо́го, до се́рця, до печіно́к. *Волк козу* **-дра́л** – вовк козу́ розірва́в. **За́дранный** – за́драний, заде́ртий, заду́блений.
Задира́ться, задра́ться – 1) задира́тися, заде́ртися *и* задра́тися, залу́плюватися, залупи́тися, (*о дереве при строганье*) заска́люватися, заскали́тися. [Кора́ залупи́лася]; 2) (*ссориться*) задира́тися, заде́ртися, заво́дитися, заве́сти́ся, заїда́тися, заї́стися, зачіпа́тися, зчепи́тися з ким, нала́зити на ко́го, чіпля́тися, причепи́тися до ко́го. [Я його́ не займа́ю, а він сам нала́зить].
Зади́рка – 1) (*придирка*) за́чіпка, при́чіпка; 2) *см.* **Задо́рина.**
Зади́рчиво – задери́кувато, задира́кувато, зади́рливо, зано́зисто, нала́зливо.
Зади́рчивость – задери́куватість, задира́куватість, зади́рливість, загри́зливість, зано́зистість, нала́зливість (-ости).
Зади́рчивый – задери́куватий; задира́куватий, зади́рливий, зади́ркуватий, заї́дливий, загри́зливий, загри́зкуватий, напасни́й, зано́зистий, нала́зливий.
Зади́рщик, -щица – заче́па (*общ. р.*), напа́сник (-ка), напа́сниця; *срвн.* **Зади́ра.**
Зади́стый – зади́стий, задкува́тий, гузни́стий, (*о птицах*) купра́тий.
Задича́ть – задича́віти, здича́віти.
Задичи́ть – 1) почáти верзти́ ка-зна-що́; 2) зарізни́ти, поча́ти різни́ти в співі, піти́ не в ту но́ту.
Задичи́ться – 1) здичі́ти, зроби́тися ди́ким; 2) поча́ти бокува́ти від ко́го, во́вком на ко́го подиви́тися, зуовкува́тіти.
Задки́, *см.* **Задо́к 4, 5.**
Задли́ть *чем* – задля́ти(ся) (-дляю́, -ся) з чим. **-ться** (*замешкаться*) – задля́тися, забари́тися, зага́ятися, заба́витися.
Заднева́ть – заднюва́ти.
Заднежа́берные, зоол. Opisthobranchiata – задньозя́брі (-рих).
Задненёбный – задньопіднебі́нний, задньонебі́нний.
Заднепро́вский – задніпря́нський.
Заднепро́вье – Задніпря́нщина, Задні́пря (*ср.*).
Заднепрохо́дный – відхідникови́й, гузе́нний, гузи́чний. **-ное** *отверстие* – відхі́дник, ві́дхідниковий о́твір.
Заднеязы́чный – задньоязико́вий.
За́дний – за́дній, поза́дній, зати́льний. **-ние** *колёса* – за́дні коле́са. **-няя** *сторона, часть* (*строения, двора*) – зати́льна сторона́, тил (-лу), зати́лок (-два), зати́лля. **-ние** *двери* – зати́льні, задвірко́ві две́рі. **-ний** *двор* – задві́рок (-рку). **-ние** *комнаты* (*окнами во двор*) – зати́льні кімна́ти, хати́ очи́ма в двір. **-няя** *часть тела, туши* – зад (-ду), оза́ддя, оза́док (-дка); *срвн.* **За́дница. -ний** *проход* – відхі́дник (-ка). **-няя** *часть головы* – поза́дня части́на голови́, зати́лля голови́. **-няя** *мысль* – потайна́ (за́дня) ду́мка. **-ний** *ход* – за́дній хід (хо́ду), хід наза́д. **-нее** *число* – за́дня (попере́дня), мину́ла да́та. **-ним** *числом* – мину́лою да́тою, мину́лим число́м. **-ним** *умом крепок* – му́дрий по шко́ді.
За́дник (*задняя часть чего-л.*) – задо́к (-дка́), зати́лок (-лка); (*в обуви*) закаблу́к (-ка), за́п’яток (-тка), задо́к (-дка́).
Задни́ть (*бочку*) – задни́ти (бо́чку). **Заднённый** – за́днений, задно́ваний.
За́дница – зад (-ду), оза́ддя, гу́зно, руз(н)и́ця, (*благоприст.*) па́ні-ста́ра, ге́па, го́ла, (*зап.*) ду́па.
Задобря́ть *и* **Задо́бривать,** *см.* **Зада́бривать.**
Задожди́ть, *безл.* – задощи́тися, засльоти́тися. [Це вже задощи́лося (засльоти́лося) – що-дня́ йде дощ].

Задо́к – 1, 2, 3) *см.* **Зад 1, 2, 3**; 4) (*мебели, саней*) спи́нка, զати́лок (-лка), задо́к (-дка́). [А в задку́ хто сидів? (Карп.-Кар,)]; 5) **-ки** (*в обуви*) – закаблу́ки, за́п'ятки, задки́ (-ків).
Задолби́ть, *см.* **Зада́лбливать.**
Задо́лго, *нрч.* – задо́вго, уза́довзі, до́вго перед чим.
Задолжа́лый – заборго́ваний, завинува́чений.
Задолжа́ть – 1) заборгува́ти, завини́ти кому́; завинува́тіти. *Я* **-жа́л** *ему пять рублей* – я завини́в йому́ п'ять карбо́ванців; 2) **-жать, задолжи́ть** *у кого* – позича́ти(ся), пози́чити(ся) в ко́го.
Задолжа́ться – заборгува́тися, завинува́титися, запозича́тися.
Задолжённость – заборго́ваність, заборгува́ння, завинува́ченість (-ности).
Задолжённый – заборго́ваний, (*гал.*) забо́ржений.
За́дом, *нрч.* – за́дом, за́дки. **-дом** *наперёд* – за́дом напере́д, (*гал.*) навза́дгузь.
Задо́р – 1) заї́дливість, заді́рливість (-вости), задира́цтво, заго́нистість (-тости); *см.* **Задирчивость**; 2) (*горячность, пыл*) за́пал (-лу), завзя́ття. *Вводить в* **-до́р** *кого* – розпа́лювати, роз'я́трювати кого́. *Войти в* **-до́р** – розпали́тися, роз'ятри́тися; 3) за́чіпка; *см.* **Задирка 1.**
Задо́ра *и* **Задо́рина** (*задранное место в доске*) – за́дирка, зано́ра, заска́лина. *Нет ни сучка, ни* **-ринки** – чи́сто: го́лки не підто́чиш; гладе́сенько-рівне́сенько.
Задо́ристый, *см.* **Задо́рный. -стая** *доска*, **-стое** *дерево* – зади́рчаста (зано́риста) до́шка, де́рево.
Задо́рить *кого* – дражни́ти, дратува́ти, розпаля́ти, (*подстрекать*) під'ю́джувати кого́.
Задо́риться – дратува́тися, розпаля́тися, запаля́тися; заго́нитися.
Задо́рливо, *см.* **Задо́рно 1.**
Задо́рливость, -ливый, *см.* **Задо́рность, -ный 1.**
Задо́рно – 1) зади́рливо, задери́кувато, задира́кувато, зачі́пливо. **-но** *смотреть* – ко́зирем диви́тися, би́стрим о́ком накида́ти, очи́ма спокуша́ти; 2) заго́нисто, з за́палом, завзя́то, жа́рко.
Задо́рность – зади́рливість, задери́куватість, задира́куватість, зачі́пливість, заї́дливість, зано́зистість; заго́нистість, завзя́тість (-ости).
Задо́рный – 1) зади́рливий, задери́куватий, задира́куватий, зачі́пливий, заї́дливий, зано́зистий, задьо́ристий; заго́нистий, завзя́тий. **-ный** *вид, слова* – зади́рливий (зачі́пливий, задери́куватий) ви́гляд, зачі́пливі слова́. *Иметь* **-ный** *вид* – зади́рливо глядіти, ко́зирем стоя́ти, ко́зирем диви́тися. **-ный** *характер, свойственный военному* – заго́ниста воя́цька вдача; 2) (*завидный*) споку́сливий.
Задорожи́ться – задорожи́тися. *Чего это вы* **-лись**? – чого́ це ви задорожи́лися? чого́ це ви такі дорогі?
Задо́хлый (*задохнувшийся*) – заду́шений.
Задохну́ться, *см.* **Задыха́ться.**
Задразни́ть – задражни́ти, задратува́ти, задрочи́ти ко́го.
Задрапирова́ть – задрапеува́ти, (*завесить*) запну́ти *и* зап'я́сти що чим.
Задрапи́рованный – задраперо́ваний, за́пну́тий, за́п'яти́й.
Задрапирова́ться – задрапеува́тися, (*завернуться*) загорну́тися в що, напну́ти *и* нап'я́сти на се́бе що. [Напну́в на се́бе то́гу велича́вости (Крим.)].
Задра́ть, *см.* **Задира́ть.**
Задребезжа́ть – задеренча́ти, задерча́ти, задренькоті́ти, дзвя́кнути; (*о надбитой посуде*) захряп(о)ті́ти. [Дзвя́кнув дзво́ник (М. Вовч.)].
Задрема́ть – задріма́ти, здріма́ти(ся), здрімну́ти, замгну́ти, (*сидя*) закуня́ти; *срвн.* **Вздремну́ть.**
Задрожа́ть – задрижа́ти, задриготі́ти, задвигті́ти, задвижі́ти, затремті́ти, затруси́тися, затрясти́ся, заколоти́тися, затріпоті́ти; *см.* **Дрожа́ть.** [Мов Ка́їн, затруси́вся уве́сь (Котл.). Земля́ затруси́лася (задриготі́ла, задвижі́ла). Затремті́ло мі́сячне ся́єво]. *Слёзы* **-жа́ли** *у неё на глазах* – сльо́зи забриніли їй на оча́х.
Задружи́ть, *см.* **Задо́брить.**
Задры́хнуть – задру́хнути, засну́ти.
Задряга́ть – задри́ґати.
Задряхле́ть – замарчі́ти, геть підтопта́тися.
Задува́ние – задима́ння, задува́ння, задму́хування; завіювання.
Задува́ть, заду́ть – 1) (*веять*) задува́ти, заду́ти, завіва́ти, завія́ти, повіва́ти, повія́ти, подиха́ти, подихну́ти. **-дул** *холодный ветер* – заду́в (пові́яв, подихну́в) холо́дний ві́тер. *Сюда* **-ва́ет** (*безл.*) – сюди́ підвіва́є, сюди́ тя́гне ві́тром; 2) (*тушить*) задува́ти *и* задима́ти;

сов. заду́ти, задму́хувати, задмухну́ти, гаси́ти, загаси́ти. *Ветром* **-ду́ло** *свечу* – ві́тром загаси́ло (заду́ло) сві́чку; 3) (*заносить*) завіва́ти *и* заві́ювати, заві́яти. *Снегом* **-дуло** *дорогу* – сні́гом доро́гу заві́яло. **-вать** *во все лопатки* – гна́ти (бі́гти) що-ду́ху, на всі за́ставки, п'я́ти намасти́вши; 4) (*домну*) задува́ти, заду́ти що. **Заду́тый** – заду́тий. **-ться** – задува́тися, бу́ти заду́тим. [Заду́то дру́гу до́мну Кузне́цького заво́ду (Вісті 1932)].

Заду́вка (*домны*) – задува́ння, *оконч.* задуття́ [Засипа́ння і задува́ння (до́мни) пройшли́ цілко́м норма́льно (Вісті 1932). Після задуття́ (до́мни) бриґа́да ви́пустила пе́рший жу́жель (Вісті 1932)].

Задуди́ть – загра́ти у (на) дуду́, у (на) сопі́лку, задудні́ти.

Заду́мать, *см.* **Заду́мывать.**

Заду́мчиво – заду́мливо, заду́мано, зами́слено, (*и важно*) ду́мно.

Заду́мчивость – (*свойство*) заду́мливість, думли́вість; (*состояние*) заду́маність, зами́сленість (-ности), заду́ма, зами́слення. *Впасть, погрузиться в* **-вость** – вда́тися в заду́му, зами́слитися.

Заду́мчивый – заду́мливий, думли́вий, заду́маний, зами́слений.

Заду́мывание – заду́мування, наду́мування, зага́дування, замишля́ння.

Заду́мывать, заду́мать – заду́мувати, заду́мати, зага́дувати, загада́ти, замишля́ти, зами́слити, умишля́ти, уми́слити; (*вознамериться*) намишля́ти, нами́слити, наду́мувати(ся), наду́мати(ся), бра́ти (взя́ти) на ду́мку що, нава́жуватися, нава́житися (ду́мкою), замі́рятися, замі́ритися (зроби́ти що). *Отгадайте, что я* **-мал** – угада́йте, що я загада́в (заду́мав). **-мал** *казак жениться* – заду́мав (наду́мав) коза́к ожени́тися. *Он* **-мал** *злое дело* – він зами́слив (уми́слив, нами́слив) недо́бре (ді́ло). *Он* **-мал** *написать книгу* – він заду́мав (нами́слив, намі́ривсь) написа́ти кни́жку. *Они* **-мали** (*сделать*) *великое дело* – воні́ заду́мали (наду́малися, нава́жилися) зроби́ти вели́ке ді́ло. **-вать** *козни* – підсту́пні думки́ заду́мувати, (*вульг.*) крути́ти мі́зком веремі́ю. **Заду́манный** – заду́маний, наду́маний, зами́слений, нами́слений *и т. д.*

Заду́мываться, заду́маться – заду́муватися, заду́матися, зами́слюватися, зами́слитися, зага́дуватися, загада́тися про ко́го, про що. *Он не* **-мается** (*не остановится*) *и отца родного зарезать* – він не зава́гається і ба́тька рі́дного despite зарі́зати. *Не* **-ваясь** (*не долго думая*) – не (до́вго) наду́муючись.

Задура́чить – заморо́чити, задури́ти кого́, задури́ти кому́ го́лову.

Задура́читься – поча́ти дурі́ти, розпустува́тися, зажирува́ти, розжирува́тися.

Заду́ривать, задури́ть – заду́рювати, задури́ти, моро́чити, заморо́чити кого́. **-вать** *голову кому* – моро́чити го́лову кому́.

Задури́ть – 1) *см.* **Заду́ривать**; 2) (*начать шалить*) поча́ти дурі́ти, сказі́тися, задрочи́тися, (*о мног.*) показі́тися, подрочи́тися.

Задури́ться – роздурі́тися, розжирува́тися.

Задурма́нить – задурма́нити, затумани́ти.

Заду́ть, *см.* **Задува́ть.**

Заду́ха – заду́ха.

Задуша́ть, задуши́ть – 1) души́ти, заду́шувати, задуши́ти, удуши́ти, дави́ти, задави́ти, удави́ти, (*о мног.*) подуши́ти, подави́ти кого́. [Не вмер Дани́ло – боля́чка вдави́ла (задави́ла)]. *Была б сила, своими руками* **-ши́л** *бы его* (*их*) – примі́в-би – свої́ми-б рука́ми задуши́в (задави́в) його́, подуши́в (подави́в) їх; 2) (*подавлять*) глуши́ти, заглу́шувати, заглуши́ти, дави́ти, задави́ти. *Горе* **-ши́ло** *его* – го́ре задави́ло його́. **-ши́ть** *свои чувства* – заглуши́ти, задави́ти свої́ почу́ття. **-ши́ть** *восстание, революцию* – задави́ти повста́ння, револю́цію. **-ши́ть** *нечаянно во сне* – приспа́ти (дити́ну). **Заду́шенный** – заду́шений, уду́шений, зада́влений, уда́влений, заглу́шений; при́спаний. **-ный** *голос* – глухи́й, зда́влений го́лос. **-ться** – души́тися, задуши́тися, удуши́тися, (*о мног.*) подуши́тися; *срвн.* **Задыха́ться.**

Задуше́вно – серде́чно, щи́ро.

Задуше́вность – серде́чність, щи́рість, щиросерде́чність, душе́вність (-ости).

Задуше́вный – серде́чний, щи́рий, щиросерде́чний, душе́вний; для се́рця дороги́й; що йде з глибу́ се́рця. **-ные** *мечтания* – мрі́ї щи́рого се́рця, мрі́ї з гли́бу се́рця, дорогі́ се́рцю мрі́ї.

Задуше́ние – заду́шення, задуші́ння, уду́шення, удуші́ння.

Заду́шина – стуса́н під зду́ховину.

Задуши́ть, *см.* **Задуша́ть.**

Заду́шливый – 1) (*спёртый*) заду́шливий, заду́шний; 2) (*страдающий одышкою*), зади́шливий, я́душливий.

За́дхлость *и* **За́тхлость** – за́тхлість, при́тхлість (-ости), (*провинц.*) при́тхля (-лі). [Одганя́

водá при́тхлею].
Зáдхлый *и* **Зáтхлый** – зáтхлий, при́тхлий. *Сделаться* **-лым** – затхну́тися, притхну́тися. [Я́йця затхну́лися].
Зады́ – 1) зáбіч (-бочи), забíччя, забíчні ву́лиці, край (селá); 2) задвíрок (-рку), задвíр'я, загумéнок (-нку); 3) те, що вчи́лося давнíше, мину́ле, почáтки. *Твердить, повторять* **-ды́** – товкти́ старé, вертáтися до почáтків, знóву дóвбати старé, завчáти недовчéне, (*перенос.*) жувáти (перетирáти) стару́ жу́йку; 4 – 5) *см.* **Задóк 4, 5.**
Задыми́ть – 1) закури́ти, задими́ти, (*о лампе с копотью*) зачади́ти, почáти чади́ти. **-ми́ть** (*папироску*) – закури́ти, (*шутл.*) закади́ти; 2) (*закутить*) загуля́ти; 3) *см.* **Задымля́ть.**
Задыми́ться – закури́тися, закурíти, задимувáти, (*паром*) запарувáти, взя́тися ди́мом, пáрою.
Задымля́ть, задыми́ть (*закоптить*) – заку́рювати, закури́ти, зади́млювати, задими́ти. **-ться** – заку́рюватися, закури́тися, закурíти(ся), укурíти, зади́млюватися, задими́тися, задимíти. **Задымлённый** – заку́рений, зади́млений, задимíлий, закурíлий, укурíлий.
Задыхáние, *мед.*, orthopnoea – зáдих (-ху), задихáння.
Задыхáться, задохну́ться – 1) задихáтися, задихну́тися, души́тися, задуши́тися, уду́шуватися, удуши́тися, (*запыхаться от скорого бега, напряжения*) засáпуватися, засáпáтися. **-ться** *вследствие недостатка воздуха, от дыма* – задихáтися (задихну́тися, задуши́тися) без повíтря, в диму́. *Такой смрад, что* **-ну́ться** *можно* – таки́й смóрíд, що й задуши́тися мóжна. **-ться** *от гнева, от смеха* – души́тися (уду́шуватися), удуши́тися з гнíву, з(ó) смíху. **-ну́ться** *от жары* (*о жирных животных*) – зажóхнутися. *Рыба* **-хáется** – ри́ба придихáється, ду́шиться; 2) (*о воде, жидкости*: *застаиваться*) придихáтися, прид[т]хну́тися, засмéрджуватися, засмердíтися. **Задыхáющийся** *голос* – зади́ханий гóлос.
Задышáть – зади́хати.
Зады́шка – я́ду́ха, ди́хави́ця, заду́ха, зади́шка.
Заегози́ть – почáти пустувáти, почáти жирувáти; (*засуетиться*) заметуши́тися; *см.* **Егози́ть.**
Заедáние – заїдáння.
Заедáть, заéсть – 1) заїдáти, заї́сти, загризáти, загри́зти, пóїдом ї́сти, заї́сти когó, (*о мног.*) позаїдáти, позагризáти когó. **-дáть** *чей-л. век* (*не давать житья*) – заїдáти (заї́сти) чий вік, занапащáти (занапасти́ти) чий вік (чию́ дóлю). *Как ни тяни, а чужого веку не* **-éшь** (*послов.*) – як не мудру́й, а вмéрти трéба; 2) (*закусывать*) заїдáти, заї́сти що чим. **-éсть** *водку хлебом* – заї́сти горíлку хлíбом; 3) (*чужое добро*) заїдáти, заї́сти, зажирáти, зажéрти (чужé добрó), (*присваивать*) привлащáти, привласти́ти що; 4) (*застрявать*) затинáтися. *Ножницы* **-дáют** – нóжиці затинáються. **Заéденный** – заї́д(ж)ений, загри́зений.
Заедáться, заéсться – 1) заїдáтися, заї́стися, загризáтися, загри́зтися, зажирáтися, зажéртися з ким. *Он со всеми* **-дáется** – він з усімá заїдáється (загризáється, зажирáється); 2) (*о птицах, зверях*: *насыщаться вперёд*) відʼїдáтися, відʼї́стися.
Заедéние – заїдáння, *оконч.* заї́дження, заїдíння. *Предавать на* **-ние** – (від)давáти когó на потáлу, на заїдáння, на з'ї́дення.
Заеди́но, *нрч.* – заоднó, спíльно, одностáйно, уку́пі, рáзом.
Заéдка (*закуска*) – заї́жка. *На* **-дку** – на заї́жку. **-дки** (*сласти*) – зáїдки, лагоми́нки.
Заéдливый *и* **Заéдчивый** – заїдливий, загри́зливий, сварли́вий; *см.* **Зади́рчивый.**
Зáеды – зáїди (-дів). [Рот боли́ть, зáїди поробі́лися].
Зáедь (*на зубах у лошадей*) – насóси.
Заёжиться – 1) почáти щу́литися (ску́литися); 2) почáти настовбу́рчуватися.
Заéзд – 1) заїжджáння,*оконч.* заї́хання; зáїзд (-ду), зáворот, нáворот (-ту). **-дом** – нáї́здом, перéїздом, нáворотом; 2) *воен. и спорт.* – загíн (-гóну). *Война* **-дом** – війнá загóнами. *В первый* **-éзд** – пéршим загóном; (*скопление подвод*) завíз (-вóзу). *У мельницы, большой* **-éзд** – на млинí ду́же завíзно.
Заéздить – 1) *см.* **Заéзживать**; 2) заї́здити, почáти ї́здити.
Заезднóй, Заéздный – заїзни́й. **-нóй** *путь* – заїзнá дорóга. **-ный** *двор* – заїзни́й двір, *или просто* зáїзд (-ду).
Заезжáтель – загинáч (-ча), загинайло, загинáка.
Заезжáтельство (*склонность к крепким словам*) – загинáцтво.
Заезжáтый, *охотн.* – передої́жджий (ловéць).
Заезжáть, заéхать – заїжджáти *и* заїзди́ти, заї́хати. **-хать** *в гости к кому-л.* – заї́хати, завітáти (в гóсті), загости́ти до кóго. **-жáть** *время от времени, изредка* – час від чáсу (коли́ не коли́) заїзди́ти, навертáтися до кóго. **-жáйте** *за мною – поедем разом* – заїздíть

по мéне – пої́демо рáзом. *Блуждая* **-хать** *куда-л.* – блукáючи заї́хати (заби́тися, приби́тися) куди́. **-хать** *куда-л. далеко* – десь заї́хати, десь заблукáти, заби́тися, завíтритися куди́. **-хать** *в чужой карман* – залíзти (зазирну́ти) в чужу́ кишéню. **-хать** *кого-л. по рылу, по морде, по шее и т. п.* – заї́хати, затопи́ти, заги́лити когó по пи́ці, по мордя́ці, по лиці́, по поти́лиці.

Заéзживать, заéздить *кого, что* – заї́жджувати *и* заї̈жджáти, заї́здити, замордóвувати, замордувáти, (*о мног.*) позаї́жджувати *и* позаї̈жджáти когó, що. [Заї́здив коня́]. **Заéзженный** – 1) заї́жджений; 2) (*избитый*) утéртий, стéртий, заялóж[з]ений, (геть) заї́жджений. [Утéртий шаблóн. Геть заї́жджені дóтепи].

Заéзжий – заї́жджий, наї́жджий, приї́жджий; подорóжній, прої́жджий. **-жий** *двор* – заї̈зни́й двір (*р.* дворá), зáїзд (-ду). [Спини́вся в зáїзді].

Заёкать (*о сердце*) – закалатáти, заколоти́тися, затьóхкати, затéнькати.

Заём – пóзи́ка, пóзичка. **-ём** *по векселю* – векселéва пóзичка. *Государственный пятипроцентный* **-ём** – держáвна п’ятипроцентóва пóзи́ка. *Давать* (*дать*) *в* **-ём** *кому что* – давáти (дáти) в пóзи́ку (в пóзичку) кому́ що, позичáти (пози́чити), (*зап.*) визичáти (ви́зичити) кому́ що. *Брать* (*взять*) *в* **-ём** *у кого что* – брáти (взя́ти) в пози́ку (в пóзичку) у кóго що, позичáти (пози́чити), зазичáти (зази́чити) у кóго що, позичáтися, пози́читися у кóго. *Исполнение по* **-му** – виконáння пóзички. *Набирание в* **-ём** – позичáння, *оконч.* пози́чення. [А мені́ тепéр трéба плати́ти за йогó позичáння?]. *См.* **Взаём, Взаймы́.**

Заёмный – 1) (*служащий для займа*) позичкóвий, позичáльний. [Позичкóва кáса]. **-ное** *письмо* – позичкóвий лист. **-ное** *домашнее письмо* – позичкóвий хáтній лист, рóзписка; 2) (*взятый в заём*) пози́чений.

Заёмщик, -щица – позичáльник, позичáльниця, пози́чник, пози́чниця.

Заёрзать – засóватися, загóрзатися, загóмзатися, заворуши́тися (на мíсці).

Заерóшиться, Заерши́ться – закостри́читися, заєрепéнитися; *см.* **Ерóшиться, Ерши́ться.**

Заёршивать, заёршить – зайóржувати, зайóржити що. **Заёршенный** – зайóржений. **-ться** – зайóржуватися, зайóржитися; бу́ти зайóржуваним, зайóрженим.

Заéсть, *см.* **Заедáть.**

Заéхать, *см.* **Заезжáть.**

Зажáждать – 1) зах(о)тíти пи́ти; 2) (*захотеть*) забажáти, зажадáти, (*сильно*) запрáгнути.

Зажáривать, зажáрить – 1) засмáжувати засмáжити, запікáти, запекти́, прягти́, спрягти́, (*на сале*) зашквáрювати, зашквáрити. **-рить** *яичницу* – спрягти́ я́єчню. **-рить** *жаркое* – засмáжити печéню. *Солнце* **-рило** *меня* – сóнце запеклó (засмали́ло) менé. **Зажáренный** – засмáжений, запéчений, спря́жений, зашквáрений; 2) (*энергично что-л. делать*) жáрити, зажáрити, затинáти, витинáти, затну́ти. [А він затинáє гопакá!].

Зажáриваться, зажáриться – засмáжуватися, засмáжитися, запікáтися, запекти́ся, прягти́ся, спрягти́ся, зашквáрюватися, зашквáритися.

Зажáтие – зати́снення, зáтиск (-ку).

Зажáть – 1) *см.* **Зажимáть**; 2) *см.* **Зажинáть.**

Заждáться – чекáти-недочекáтися когó, зну́дитися з чекáння, (*шутл.*) ждáти та й ждáнки (ждáники) пої́сти. *Я* **-дáлся** – чекáю-недочекáюся, я зну́дився з чекáння.

Зажелтéлый – зажовтíлий, заполовíлий; (і)зжóвклий, піджóвклий.

Зажелтéть, -ся – 1) зажовтíти, -ся, (*созревая*) заполовíти. [Жи́то заполовíло – жнивá надхóдять (Сл. Гр.)]; 2) (*о листьях осенью*) почáти жóвкнути.

Зажелти́ть – зажовти́ти.

Зажемáниться – заманíритися, (*горделиво*) запишáтися.

Зажéчь, *см.* **Зажигáть.**

Заживáние – 1) загóювання, *оконч.* загóєння *и* загої́ння; 2) заживáння, віджи́вáння *и т. д.*; *см.* **Заживáть 2, 3.**

Заживáть, зажи́ть – 1) гóїтися, загóюватися, загóїтися, *безл.* затягáти, затягну́ти, (*о мног.*) позагóюватися, позатягáти. [Рáна загóїлася. Ужé рáни позатягáло]. *До свадьбы* **-вёт** – загóїться, поки весíлля скóїться; 2) (*заработать в найме*) заживáти, зажи́ти, заробити. [Скíльки це вже я в вас грóшей зажилá?]; 3) (*отживая уплаченные деньги*) віджи́вáти, віджи́ти; (*отслуживая взятый долг*) відслу́жувати, відслужи́ти, відбувáти, відбу́ти, відробля́ти, відроби́ти; 4) **-жи́ть** – зажи́ти. **-вём** *во всю* – заживéмó на всю гу́бу. **-жи́ть** *домом* – зажи́ти своéю госпóдою (домíвкою), на влáсній госпóді. **-вáть** *чужой век* – чужи́й вік заживáти. **Зажи́вший** (*о ране*) – загóєний. **Зажитóй** – зажи́тий, зарóблений *и т. д.*

Заживáться, зажи́ться – заживáтися, зажи́тися.

Заживле́ние – го́ї́ння, заго́ювання.
Заживля́ть, заживи́ть – го́їти, заго́ювати, заго́їти, (*о мног.*) позаго́ювати, погоїти. **Заживля́ющий** – гою́щий. [Гою́ща вода́]. **Заживлённый** – заго́єний, зго́єний. **-ться** – го́їтися, заго́юватися, заго́їтися, (*о мног.*) позаго́юватися.
Зажи́вный – 1) (*крепкий*) зажи́вний, міцни́й, (*о человеке*) здоро́вий; 2) (*зажиточный*) зажи́тий, замо́жний.
За́живо, *нрч.* – 1) за життя́, за живота́, за живоття́. *Он ещё* **-во** *наделил детей* – він ще за живота́ (за животтяʹ) свого́ пообділя́в діте́й; 2) живце́м. *Похоронить* **-во** – живце́м похова́ти.
Зажи́га, Зажо́га – підпа́ляч, призві́дник, призві́дниця, приві́дця (*общ. р.*).
Зажига́лка – креса́лка, запальни́чка.
Зажига́ние – 1) запа́лювання; 2) засві́чування.
Зажига́тель – палі́й (-лія́), підпа́лювач, (*однократно*) підпа́ляч (-ча); *см.* **Поджига́тель.**
Зажига́тельница – 1) палі́йка, підпа́лювачка, підпа́лячка; 2) (*для зажигания спичек*) запальни́чка.
Зажига́тельный – запалю́щий, запа́льний, підпа́льний; (*переносно*: *пылкий*) запальни́й, палки́й. **-ное** *стекло* – запалю́ще скло. **-ные** *спички* – сірники́ (-кі́в), (*зап.*) запа́лки (-лок). **-ная** *речь* – запальна́ (палка́) промо́ва.
Зажига́тельство – палі́йство, підпа́л (-лу), підпа́лювання, підпалі́ння.
Зажига́ть, зажéчь – 1) запа́лювати, запали́ти, (*о мног.*) позапа́лювати. **-жéчь** *избу, село* – запали́ти ха́ту, село́. **-жéчь** *папироску* – запали́ти цига́рку. **-жéчь** *спичку* – ви́терти, запали́ти (*и* засвіти́ти) сірника́; 2) світи́ти, засві́чувати, засвіти́ти, (*о мног.*) посвіти́ти, позасві́чувати. **-жéчь** *огонь, лампу, свечи, огни* – засвіти́ти сві́тло, ля́мпу, посвіти́ти (позасві́чувати) свічки́, огні́; 3) *безл.* – запекти́. [У гру́дях запекло́]; 4) (*переносно*: *возбудить*) запа́лювати, запали́ти, розпа́лювати, розпали́ти. [Запали́ти серця́ бажа́нням]. **Зажжённый** – запа́лений; засві́чений. [Засві́чена ля́мпа].
Зажига́ться, зажéчься – запа́люватися, запали́тися, (*загораться*) займа́тися, за(й)ня́тися, загоря́тися, загорі́тися, засві́чуватися, засвіти́тися, (*о мног.*) позапа́люватися, позайма́тися, позагоря́тися, посвіти́тися, позасві́чуватися; *срвн.* **Загора́ться, загорéться.** *Ночью* **-га́лся** *костёр* – уночі́ запа́лювали (запа́лювано) бага́ття. *Сердце* **-гло́сь** *местью* – се́рце запали́лося по́мстою. *На небе уже* **-га́ются, -гли́сь** *звёзды* – на не́бі вже засві́чуються (займа́ються), посвіти́лися (позасві́чувалися) зо́рі. *Глаза* **-гли́сь** *ненавистью* – о́чі засвіти́лися (заогни́лися) нена́вистю.
Зажи́ливание, Зажи́ление – заїда́ння, замо́тування, замота́ння, замахо́рювання, замахо́рення, захарла́ння чого́.
Зажи́ливать, зажи́лить – заїда́ти, заї́сти, замо́тувати, замота́ти, замахо́рювати, замахо́рити, захарла́ти у ко́го що. **Зажи́ленный** – замо́таний, замахо́рений, заха́рланий.
Зажило́й *и* **Зажи́лый** – 1) зажи́тий, заро́блений, набу́тий; відро́блений, відбу́тий; *см.* **Зажива́ть 2, 3**; 2) (*о ране*) заго́єний.
Зажи́м – за́тиск (-ку), (*в руке*) зажмі́нення. **-жи́м** *кредитов* – обме́ження креди́тів.
Зажима́ние – зати́скування *и* затиска́ння, зату́лювання.
Зажима́ть, зажа́ть – затиска́ти *и* зати́скувати, зати́снути, затуля́ти, затули́ти, (*о мног.*) позатиска́ти, позатуля́ти. **-жа́ть** *что-л. в руке, в горсти* – зати́снути що в руці́, в жмé́ні. **-ма́ть** *нос, рот, уши* – затуля́ти (затули́ти) но́са, ро́та, ву́ха. **-ть** *рот* (*заставляя замолчать*) – заці́ткувати, заці́ткати кого́, (*переносно*) заці́пити уста́, замкну́ти уста́ (гу́бу) кому́. **-ма́ть** *себе рот, сдерживаясь от смеха* – тули́тися, щоб не регота́тися. **Зажа́тый** – зати́снений *и* зати́снутий, зату́лений, заці́плений.
Зажи́мный – затиска́льний, затискни́й, притиска́льний. **-ный** *винт* – притиска́льна шру́ба.
Зажи́н – 1) *см.* **Зажи́нки**; 2) (*заработок жнеца*) зажи́н (-ну).
Зажина́ние – зажина́ння, зажи́н (-ну).
Зажина́ть, зажа́ть (*начинать жатву, зарабатывать жатвой*) – зажина́ти, зажа́ти. [Зажина́ти найкра́ще в п'я́тницю або в вівто́рок (Звин.). Зажа́ла торі́к чоти́ри карбо́ванці. Зажнемо́ яко́го снопа́ (Г. Барв.)]. **Зажа́тый** – зажа́тий. [Ячмі́нь у нас не з своє́ї ни́ви, а зажа́тий, у ку́ма зажина́ли]. **-ться** – зажина́тися, зажа́тися.
Зажи́нки – зажи́нки (-кі́в).
Зажи́нщик, -щица – зажина́льник, -ниця.
Зажире́лый – розгодо́ваний, гладки́й, гладю́чий.
Зажире́ть – розгла́днути, погла́дшати, розгодува́тися; *см.* **Разжире́ть.**
Зажито́е – зажи́ток (-тку), зажи́вок (-вку), зажи́ті (заслу́жені) гро́ші, заслужени́на, заслу́жчина. [Я не чужу́ тели́цю взяв, а свою́: вона́ мій зажи́вок (Прил. п.)].

Зажито́й – зажи́тий, заслу́жений. [У ме́не вже є карбо́ванців з деся́ток зажи́тих гро́шей, та не беру́ в хазя́їна до я́рмарку. Мої заслу́жені гро́ші в хазя́йки лежа́ть – го́ду дослужу́, тоді́ й заберу́ (М. Грінч.)].

Зажи́точно – замо́жно, зажи́тно, доста́тно, -ньо, в доста́тках, (*провинц.*) спромо́жнє.

Зажи́точность – замо́жність (-ности), доста́тки (-тків).

Зажи́точный – замо́жний, доста́тній, засі́бний, худі́бний, багате́нький, має́тний, маю́чий, з доста́тком, зажи́тий, при доста́тку, грошови́тий. [Він – зажи́тий чолові́к, у йо́го всьо́го дово́лі єсть].

Зажи́ть, *см.* **Зажива́ть, Поджива́ть.**

Зажи́ться, *см.* **Зажива́ться.**

Зажму́ривание, Зажму́рение – зажму́рювання, зажму́рення, з(а)мру́жування, з(а)мру́ження, заплю́щування, заплю́щення (оче́й).

Зажму́ривать, зажму́рить – зажму́рювати, зажму́рити, замру́жувати, замру́жити, змру́жувати, змру́жити, заплю́щувати, заплю́щити (о́чі). [Заплю́щує о́чі від со́нця (Сл. Гр.). Іще́ й о́чко змру́жить (Грінч. III)]. **Зажму́ренный** – зажму́рений, замру́жений, змру́жений, заплю́щений. **-ться** – зажму́рюватися, зажму́ритися, замру́жуватися, замру́житися, змру́жуватися, змру́житися, заплю́щуватися, заплю́щитися. **Зажму́рившийся** – зажму́рений, змру́жений, заплю́щений.

Зажни́вный – зажни́вний. [Зажни́вні пісні́ (Піскун.)].

Зажо́га – 1) *ветерин.* – запа́л (-лу), ди́хави́ця (*у лошади*); 2) *см.* **Зажи́га.**

Зажо́ра *и* **Зажо́рина** – підта́лина.

Зажужжа́ть – задзижча́ти, задзича́ти, задеркоті́ти, задзи́зкати, забрині́ти. [У по́лі бджі́лка забрині́ла].

Зажу́лить – замота́ти, зашахрува́ти, замахо́рити, закрути́ти що. [Пози́чив кни́гу на ти́ждень та й замота́в. Закрути́в мені́ два карбо́ванці].

Зажурча́ть – задзюркоті́[а́]ти, задзюрча́ти, забурча́ти. [В рівчаку́ струмо́чок забурча́в].

Зажу́хнуть (*о картинах, полировке*) – потемні́ти, поме́рхнути, пожу́хнути (Херс.).

Зазва́нивать, зазвони́ть – задзво́нювати, задзвони́ти.

Зазва́ть, *см.* **Зазыва́ть.**

Зазвене́ть – задзвені́ти, задзеленча́ти.

Зазво́н – дзвоні́ння в склика́нчик.

Зазвони́ть, *см.* **Зазва́нивать.**

Зазво́нный *колокол* – склика́нець (-нця), склика́нчик (-ка).

Зазво́нщик – дзвона́р (-ря́), склика́ч.

Зазвуча́ть – загуча́ти; *срвн.* **Звуча́ть.**

Заздра́вие – заздоро́виця, «хай живе́!», віва́т. [Гукні́м йому́ на́ше щи́ре «хай живе́!» Пора́джу скінчи́ти день сей на віва́тах коха́нці на́шій, щоб була́ здоро́ва (Куліш)].

Заздра́вный – заздоро́вний. [Слу́жать слу́жбоньку все собо́рную, заздоро́вную (Пісня)]. **-ная** *чаша* – заздоро́вна ча́ра, заздоро́вний ке́ліх.

Зазева́ть – запозіха́ти, розпозіха́тися.

Зазева́ться – заґа́витися; *см.* **Заворо́ниться.**

Зазелене́ть, -ся – зазелені́ти, зазелені́тися.

Зазелени́ть, -ся – зазелени́ти, -ся, позелени́ти, -ся. [Весна́ не при́йде садо́чок твій позеленить (Куліш)].

Зази́мка, Зази́мье – при́морозки (-ків).

Зазимова́ть – зазимува́ти.

Зазира́ть, зазре́ть – 1) (*заглядывать*) зазира́ти, зазирну́ти, зазрі́ти; 2) *см.* **Пориңа́ть, Хули́ть, Осужда́ть**; 3) (*о совести*: *проснуться, заговорить*) прокида́тися, проки́нутися, озива́тися, озва́тися. **За́зрила** *совесть* – проки́нулося, озва́лося сумлі́ння. *Бери, коли совесть не* **за́зрит** – бери́, коли́ (як) сумлі́ння не боро́нить. *Меня совесть* **за́зрит** – мені́ сумлі́ння дорікає.

Зазия́ть – зазя́яти, зазя́ти.

Зазнава́ться, зазна́ться – зарозуміва́тися, зарозумі́тися, задава́тися, зада́тися, запані́ти, запиша́тися, запишни́тися, розібра́тися, (*заноситься*) ви́соко не́сти́ся, зано́ситися, зане́сти́ся. [Не ду́же задава́йсь! Ти, Ху́се, мі́г-би й сам прийти́ до ме́не – вже на́дто запані́в! (Л. Укр.). Чи ти бага́тий, чи горду́ва́тий, чи ви́соко несе́шся? (Пісня)].

Зазна́емо, *см.* **Заве́домо.**

Зазна́йство – задава́цтво, зарозумі́лість (-лости), зарозумі́ння (-ння).

Зазно́ба – 1) за́морозь (-зи), від[при]моро́жене мі́сце; 2) **зазно́ба, зазно́бушка** (*общ. р.*) – коха́ний, коха́на, коха́ночка, лю́бчик, лю́бонька, сухі́тонька. [Ой ді́вчино, ти сухі́тонько

моя́! Ка́жуть лю́ди, що не бу́деш ти моя́ (Пісня)].

Зазнобля́ть, зазноби́ть – 1) *что* – відморо́жувати, відморо́зити, приморо́жувати, приморо́зити що. **Зазно́бленный** – відморо́жений, приморо́жений; 2) *кого* – зако́хувати, закоха́ти, причаро́вувати, причарува́ти кого́. [Хо́чеш мене́ закоха́ти, закоха́ти та й забу́ти (Пісня)].

Зазоли́ть – позоли́ти (шма́ття).

Зазолоти́ться – зазолоті́ти, зазолоти́тися, зо́лотом (*в песнях* зло́том) засія́ти (턴ся́ти). [Зазолоті́ли ни́ви до со́нця. Зазолоти́лись і верхів'я дере́в по ліса́х (Квітка)].

Зазо́р – 1) со́ром (-му *и* -ма́), соромо́та, га́ньба́; 2) *см.* **Зазре́ние**; 3) (*промежуток между зубцами двух колёс*) люз (-зу), люк (-ку).

Зазо́рность – гане́бність, соро́мність (-ности).

Зазо́рный – гане́бний, соро́мний, соромі́тни́й, соромі́тський, стидни́й, стидки́й, неподо́бний. [Ла́ється неподо́бними слова́ми]. **-ное** *поведение* – нестате́чна (гане́бна) поведі́нка, нестате́чність. *Считать для себя* **-ным** – ма́ти собі за со́ром, вважа́ти за ганьбу́ для се́бе. **-ные** *дети* – самосі́йні ді́ти, байстря́та.

Зазрева́ть, зазре́ть, *см.* **Зазира́ть, зазре́ть.**

Зазре́ние – докі́р (-ко́ру), дога́на. *Без* **-ния** *совести* – со́вісти не пита́ючись, без уся́кого сорома́, безсоро́мно, (*иронич.-фамил.*) до́брі о́чі все перекліпають.

Зазу́бривание – 1) визу́блювання, вище́рблювання; 2) (*на память*) задо́вбування (напа́м'ять), товчі́ння, ту́ркання.

Зазу́бривать, -ся, зазубри́ть, -ся – 1) визу́блювати, -ся, ви́зубити, -ся, позуби́ти, -ся, щерби́ти, -ся, пощерби́ти, -ся, ви́щербити, -ся, защерби́ти, -ся. [Хто це ножа́ ви́зубив? Позуби́ли мені́ соки́ру. Щерби́в її́ (ша́блю) на тата́рських го́ловах (Грінч.)]; 2) (*выучивать на память*) задо́вбувати, задовба́ти, *и* задовбти́ що (напа́м'ять), товкти́, ви́товкти (напа́м'ять), труби́ти, ви́трубити, ту́ркати, ви́туркати. **Зазу́бренный** – ви́зублений, позу́блений, поще́рблений, (*бот.*) заще́рблений; задо́вбаний, ви́товчений, ви́трублений, ви́турканий.

Зазу́брина – ви́зубень, за́зубень (-бня), за́зуб, щерби́на, (*на косе ещё*) лу́павка; (*бот.*) щерби́нка.

Зазу́бристый – позу́блений, пощерблений, щерба́тий.

Зазубри́ть, *см.* **Зазу́бривать.**

Зазуде́ть – засвербі́ти.

Зазы́в – за́клик (-ку), за́зов (-зву).

Зазыва́льщик, *см.* **Зазыва́тель.**

Зазыва́ние, Зазва́ние – заклика́ння, закли́кання, зазива́ння, зазва́ння кого́.

Зазыва́тель – закли́кач, заклика́льник, клику́н. [Скрізь коло крамни́ць стоя́ть хло́пці-кликуни́ і зазива́ють ко́жен до своє́ї крамни́ці].

Зазыва́ть, зазва́ть – заклика́ти, закли́кати, уклика́ти, укли́кати, зазива́ти, зазва́ти кого́. [Тре́ба, – ка́же, – Полу́ботка в Петро́піль зазва́ти (Рудан.)]. **За́званный** – закли́каний, укли́каний, за́званий.

Зазыва́ющий, *см.* **Зазыва́тель.**

Зазывны́й – заклина́льний, зазивни́й, зазо́вний.

Зазыча́ть – загусти́, закрича́ти, заголоси́ти, зарепетува́ти, залементува́ти; *срвн.* **Зыча́ть.**

Зазяба́ть, зазя́бнуть – зазяба́ти, зазя́бнути, примерза́ти, приме́рзнути, замерза́ти, заме́рзнути. [Сні́гу не було́, зе́рно й зазя́бло].

Зазя́блина – приме́рзле (мі́сце).

Зазя́блый – зазя́блий, приме́рзлий, заме́рзлий.

Заигра́ть, *см.* **Заи́грывать.**

Заи́грывание – заграва́ння; (*шутки и шалости*) жартува́ння, жирува́ння, (*ухаживая*) жениха́ння.

Заи́грывать, заигра́ть – 1) заграва́ти, загра́ти. [Музи́ки загра́ли. Со́нечко загра́ло]. **-ть** *кого* – переграва́ти, перегра́ти кого́. [Він на скри́пці усі́х перегра́є (*заигрывает*)]; 2) **-вать** *с кем* – (*шутить*) жартува́ти з ким, (*возиться*) ми́зкатися з ким, (*ухаживая*) жениха́тися до ко́го, (*шалить*) жирува́ти з ким, (*подделываться*) заграва́ти з ким, лабу́знитися до ко́го. Чи з ким и́ншим ми́зкаєшся з нудьги́ та з похмі́лля? (Шевч.). Юзефо́вич заграва́в з украї́нством (Крим.). Загни́біді ки́нулася в ві́чі Христи́нина вро́да, і вік поча́в лабу́знитись до не́ї (Мирн.)]. *См.* **Игра́ть.**

Заи́грываться, заигра́ться – заграва́тися, загра́тися, загу́люватися, загуля́тися. [Не заси́диться, не загра́ється ніде́. Гуля́ли в ка́рти, загуля́лися до ра́нку].

Заи́грывающе – заграва́ючи, зальо́тно. [Гля́нула вона́ так зальо́тно (Л. Укр.)].

Заи́ка (*общ. р.*) – заї́ка (*общ.*), заї́куватий, заги́ка (*общ.*), заги́куватий, ги́кавий, недорі́ка (*общ.*), недорі́кий, недорі́куватий, недомо́ва, ги́кало, (*гал.*) зага́кливий. [Недорі́ка був: як зупи́ниться на яко́му сло́ві та почне́ ди́хати, то аж поси́ніє, до́ки ви́мовить (Кониськ.)].
Заика́ние – заї́кування; заї́куватість (-тости).
Заика́ть – заги́кати.
Заика́ться, Заикну́ться – 1) заї́куватися, заїка́тися, заїкну́тися, заги́куватися, загикну́тися, зани́куватися, затина́тися, затну́тися, язико́м спотика́тися, спотикну́тися; 2) (*попытаться сказать что-л.*) намену́тися, сло́вом похопи́тися. [Мені́ сло́ва промо́вити не ві́льно при ба́тькові; ті́льки намену́ся (*заикнусь*), усі́ морга́ють, що тре́ба мені́ за язи́к укуси́тись (М. Вовч.)]. **Заика́ясь** – заї́куючись, ї́каво, (*заминаясь*) зани́куючись. **Заика́ющийся,** *см.* **Заи́ка.**
Заи́кливость – заї́куватість (-тости).
Заи́кливый, заи́коватый – заї́куватий; *см.* **Заи́ка.**
Заи́мка – займанщи́на, за́йманЬ (-ни), за́їмка, за́йманка, за́ймище, за́йма. *Занимать* **-ку** – займа́ти (за(й)ня́ти) займанщи́ну. [Благослови́, па́не гетьма́не, заня́ти займанщи́ну! – Та й займе́, скі́льки о́ком заки́не, сте́пу, гаї́в, сіножа́тей, рибни́х озі́р, і вже це його́ родова́ земля́ (Куліш)].
Заи́мный, *см.* **Заё́мный.**
Заимода́вец, -да́вица, Заимода́тель, -льница – боргува́льник, боргува́льниця, позича́льник, позича́льниця, (*юрид. терм.*) позикода́вець (-вця), позикода́виця, (*кредитор*) вiри́тель, вiри́телька.
Заимода́тельство – позича́ння, боргува́ння (кому́), дава́ння в пози́ку.
Заимообра́зно – пози́кою, у пози́ку, у борг, позичко́во.
Заимообра́зный – позичко́вий. **-ная** *ссуда* – по́зи́ка, по́зичка (у ко́го, кому́).
Заи́мственный*, см.* **Заи́мствованный** (*под* **Заи́мствовать**).
Заи́мствование – 1) позича́ння, *оконч.* пози́чення, пози́ка; *срвн.* **Занима́ние**; 2) (*перенимание и усвоение себе*) (за)позича́ння, запози́чування, *оконч.* запози́чення звідки, в ко́го, перейма́ння від ко́го; перейма́нщина [«Бог», «соба́ка» та і́нші слов'я́нські запози́чення з іра́нської мо́ви (Крим.). Перейма́нщина між сусі́дніми наро́дами скрізь бува́ (Н.-Лев.)].
Заи́мствовать, позаи́мствовать – позича́ти, пози́чити в ко́го що (гро́ші, зви́чаї, слова́ чужо́ї мо́ви *и т. п.*); (*перенимать*) перейма́ти, пере(й)ня́ти що, запозича́ти, запози́чити що, запозича́тися, запози́читися чим, на що, бра́ти, взя́ти що. [Беру́ть потрі́бне їм сло́во з чужо́ї мо́ви]. **Заи́мствованный** – пози́чений, запози́чений в ко́го, пере(й)ня́тий від ко́го, узя́тий у від) ко́го.
Заи́мщик – позича́льник.
Заи́нде[и]велый – укри́тий (запу́шений) и́неєм, на́мороззю, па́мороззю, моро́зом, наме́рзлий.
Заи́нде[и]веть – взя́тися (укри́тися, запуши́тися) и́неєм, па́мороззю, на́мороззю.
Заинтересо́ванность – зацiка́влення, зацiка́вленість (-ности), заінтересува́ння чим.
Заинтересо́вывать, -ся, -сова́ть, -ся – зацiка́влювати, -ся, зацiка́вити, -ся, заінтересо́вувати, -ся, заінтересува́ти, -ся чим, (*увлекать, -ся*) захо́плювати, -ся, захопи́ти, -ся. **Заинтересо́ванный** – зацiка́влений чим, (*в чём*) у чо́му, (*увлечённый*) захо́плений чим. *Он* **-со́ван** *чем* – його́ ціка́вить (інтересу́є) що. **-ное** *в деле лицо* – зацiка́влена в спра́ві осо́ба.
Заинтригова́ть – заінтригува́ти. [Усі́ заінтриго́вані його́ відно́синами до Мокри́ни (Грінч.)].
За́инька – зайцю́ньо, зайко́, за́єнько.
Заи́скивание *в ком* – запобіга́ння ла́ски в ко́го, забіга́ння перед ким, підле́щування до ко́го, увиха́ння, зави́лювання перед ки́м. **-ние** *у женщин* – залиця́ння, підсипа́ння, підлабу́знювання до жіно́цтва.
Заи́скивать, заиска́ть *в ком* – запобіга́ти, запобі́гти (ла́ски) в ко́го, перед ки́м, чиє́ї ла́ски, підле́щуватися, підлести́тися до ко́го, підли́зуватися, підлиза́тися до ко́го, увиха́тися, зави́лювати перед ким, піддо́брюватися *и* піддобря́тися, піддо́бритися до ко́го; підстила́тися, підмо́щуватися під ко́го; світи́ти в о́чі кому́. **-вать** *у женщин* – залиця́тися, підсипа́тися, підси́патися, підлабу́знюватися, підлабу́знитися до жіно́к. **Заи́скивающий** – за(по)бігу́щий, вле́сливий, підле́сливий, обле́сливий, підли́зливий, (*опис.*) солоде́нький, медо́вий. [Солоде́нький голосо́к]. **-щий** *человек* – запобіга́ч чужо́ї ла́ски, забіга́йло, підли́за, обле́сник, підле́сник; (*о женщинах*) підли́зу́ха, підле́сниця, обле́сниця. **Заи́скивающе** – запобі́гливо, вле́сливо, підле́сливо, обле́сливо, (*опис.*) солоде́нько.
Заи́скриться – заіскри́ти(ся), заяскри́тися. [Зо́рі замиготі́ли, заіскри́ли (Мирн.)].

За́йка, *см.* **За́йчик.**
За́ймище – 1) за́ймище, займа́нщина; 2) (*поём*) пла́вня.
Зайти́, *см.* **Заходи́ть.**
Зайчё́нок – зайченя́, зайченя́тко, зайча́ (-ча́ти), зайча́тко, заєня́ (-ня́ти), заєня́тко.
За́йчик – за́йчик, за́йчичок (-чка). **За́йчики** (*блики солнечн.*) – зайки́, за́йчики (-ків). [Зайки́ гра́ють на стіні].
Зайчи́на – 1) (*зайчище*) зайчи́ще; 2) **-чи́на** *и* **за́йчина** (*заячье мясо*) – за́ятина, за́єчина, зайча́тина. [Нагодува́ла вовчи́ця ді́те́й за́ятиною]; 3) (*мех*) за́ячий смух, за́яче ху́тро, зайці́ (-ців).
Зайчи́стый – бага́тий на зайці́в (на зайці́).
Зайчи́ха – зайчи́ця, зайчи́ха.
Зайчи́ще – зайчи́ще (*м. р.*).
Закабалё́нность – занево́лення, понево́лення, понево́леність (-ности); (*барщина*) па́нщина.
Закаба́ливание, Закабале́ние – занево́лювання, понево́лювання, занево́лення, понево́лення, за́пис на понево́лення.
Закаба́ливать, закабали́ть – занево́лювати, занево́лити кого́, понево́лювати, понево́лити кого́, кріпа́чити, закріпа́чувати, закріпа́чити (*о мног.* покріпа́чити кого́), завдава́ти, завда́ти кого́ в нево́лю (у слу́жбу, на послу́гу), затопи́ти кого́ в слу́жбу. [Завда́в си́на у лаке́ї (Шевч.). Мій ба́тенько мене́ прокля́в і змія́ці завда́в аж на три го́ди на послу́гу (Рудч.). Молоди́м не жени́ла, в ві́чну слу́жбу затопи́ла (Чуб.)]. **Закабалё́нный** – за[по]нево́лений, закріпа́чений.
Закаба́ливаться, закабали́ться – за[по]нево́лювати, за[по]нево́лити себе́, закріпа́чувати, закріпа́чити себе́, запи́сувати, записа́ти себе́ (завдава́ти, завда́ти себе́) в нево́лю, в кріпа́цтво, продава́тися, прода́тися в нево́лю; затопи́ти себе́ в слу́жбу, (*перен.*) запетлюва́тися. [Запетлюва́вся на ці́лий рік (Звин.)].
Закаблу́чье – закаблу́к (-ка), за́п'я́ток (-тка), *ум.* закаблу́чок, за́п'яточок (-ка). [Ви́топтала черееви́чки, ті́льки зап'я́точки (Чуб.)].
Зака́верзить – заковерзува́ти.
Закади́ть – закади́ти, поча́ти кади́ти.
Закады́чный – нерозлу́чний, товари́ський. **-ный** *друг* – нерозлу́чний друзя́ка, това́риш-друзя́ка, брат-това́риш, щи́рий (пе́вний) при́ятель (друг), (*провинц.*) закантика (*общ.*).
Зака́з – 1) замо́влення, за́гад (-ду). *На* **-ка́з**, *по* **-ка́зу** – на замо́влення, на за́гад. *Принимать* **-ка́зы** *на что* – бра́ти роби́ти що, прийма́ти замо́влення на що. [Беру́ ши́ти чо́боти. Прийма́ю замо́влення на постача́ння дров]; 2) (*запрет*) зака́з (-зу), заборо́на; *см.* **Запре́т.** [Ви́йшов зака́з на ліс – щоб не руба́ти. Заборо́на на горі́лку].
Заказа́ть, *см.* **Зака́зывать.**
Зака́зник (*заказной лес*) – запові́дник (-ка), за́пуст (-ту).
Заказно́й – замо́влений, на замо́влення зро́блений. **-ное** *письмо* – рекомендо́ваний лист, запи́саний лист.
Зака́зный – зака́зний, недото́рка́ний, зака́заний, заборо́нений.
Зака́зчик, -чица – замо́вець (-мо́вця), замо́вник, замо́вниця, замовля́ч, замовля́чка.
Зака́зывание – 1) замовля́ння, зага́дування; 2) (*запрещение*) зака́зування, заборо́нювання чого́.
Зака́зывать, заказа́ть – 1) замовля́ти, замо́вити, зага́дувати, загада́ти (зроби́ти щось, да́ти щось). [Загада́в да́ти пи́ва (*заказал пиво*). Пішо́в до шевця́, загада́в чо́боти поши́ти]; 2) зака́зувати, заказа́ти, забороня́ти, забороні́ти; *см.* **Запреща́ть.** [Та й де той пан що нам зака́же і ду́мать так і говори́ть? (Шевч.). Тут ходи́ти зака́зано (заборо́нено)]. **Зака́занный** – замо́влений; зага́даний; зака́заний, заборо́нений.
Зака́иваться, зака́яться – зака́юватися, зака́ятися, зарікáтися, заректи́ся, спока́ятися. [І сама́ зареклáся в той ліс ходи́ти, і ді́тям заказа́ла. Я вже спока́явся пи́ти горі́лку (Зміїв. п.)].
Зака́л – 1) (*действие*) гартува́ння, загарто́вування, *оконч.* загартува́ння. **-ка́л** *стали* – загарто́вування, гартува́ння, загартува́ння кри́ці; 2) гарт (-ту) (*реже*) зага́рт. [Гарт тверди́й дак кова́ль. Це люди старосві́тського зага́рту (гартува́ння)]. *Сосуд для* **-ка́ла** – гарти́ця; 3) **-ка́л** *в хлебе* – зака́лець (-льця), зака́льок (-лька). [Зака́лець – на па́лець].
Зака́ла – зака́лець (-льця); *см.* **Зака́л 3.**
Закала́тельный – колі́йський, зако́люва́льний.
Закала́ть, -ся, закла́ть, -ся – зако́лювати, -ся, заколо́ти, -ся.
Закалева́ть, закале́ть *или* **заколе́ть, заколя́веть** – 1) (*затвердевать*) коржа́віти, закоржа́віти, шкару́бнути, зашкару́бнути; 2) (*застывать*) дубі́ти, задубі́ти, заклякáти,

закля́кнути, (*о мн.*) подубі́ти, покля́кнути, позакляка́ти. [Ру́ки мені́ з моро́зу покля́кли].
Зака́ливание, Закале́ние – гартува́ння, загарто́вування, загартува́ння.
Зака́ливать, -ся, закали́ть, -ся – гартува́ти, -ся, загарто́вувати, -ся, загартува́ти, -ся (*о мног.*) позагарто́вувати, -ся. [Кри́цю тре́ба загартува́ти. Життя́ до́бре його́ загартува́ло]. **Закалённый** – гарто́ваний, загарто́ваний. [Спи́си гарто́вані (Шевч.). То чолові́к загарто́ваний]. **-ный** *в боях* – загарто́ваний у боя́х.
Зака́лина, *см.* **Зака́л 3.**
Зака́листый – з зака́льцем, (*сплошь*) глевки́й (хліб).
Закали́ть, *см.* **Зака́ливать.**
Зака́лка, *см.* **Зака́л 2, Зака́ливание.**
Зака́лывание – зако́лювання, колі́ння.
Зака́лывать, заколо́ть – 1) зако́лювати, коло́ти, заколо́ти, сколо́ти, (*о мног.*) поколо́ти, позако́лювати. [Тупу́-тупу́ нога́ми сколю́ тебе́ рога́ми]; 2) **-ть** *булавкой* – зашпи́лювати, зашпили́ти, (*о мног.*) позашпи́лювати. [Зашпили́ла ху́стку на гру́дях]; 3) *безл.* **-ло́ло** *в боку* – заколо́ло в бо́ку́, в бо́ці. [Зану́дило коло се́рця, заколо́ло в бо́ку (Шевч.)]. **Зако́лотый** – зако́лений *и* зако́лотий; зашпи́лений.
Зака́лываться, заколо́ться – 1) зако́люватися, заколо́тися. [Зако́люється кинджа́лом і па́дає]; 2) зашпи́люватися, зашпили́тися.
Зака́льщик – гартівни́к, гарті[о]вни́чий (-чого).
Закаля́кать – забазі́кати.
Закаля́каться, *см.* **Заболта́ться** *и* **Заговори́ться.**
Закаля́ть, -ся, *см.* **Зака́ливать, -ся.**
Закамене́лость – скам'я[ме]ні́лість, закам'я[ме]ні́лість (-лости).
Закамене́лый – 1) скам'я[ме]ні́лий, закам'я[ме]ні́лий; 2) запе́клий. [У його́ се́рце запе́кле].
Закамене́ть – скам'яні́ти, закам'яні́ти *и* скамені́ти, закамені́ти, (*о мног.*) покам'я[ме]ні́ти.
Зака́нчивание – закі́нчування, виќінчування чого́; *срвн.* **Ока́нчивание.**
Зака́нчивать, -ся, зако́нчить, -ся – закі́нчувати, -ся, закінчи́ти, -ся (*и* закінча́ти, -ся), викі́нчувати, -ся, ви́кінчити, -ся; *срвн.* **Ока́нчивать, -ся.** [Викі́нчувати карти́ну (Франко). День закінчи́вся весі́льним бе́нкетом (Стор.)]. **Зако́нченный** – закі́нчений, ви́кінчений.
Зака́пание, *см.* **Зака́пывание.**
Зака́пать, *см.* **Зака́пывать.**
Закапри́зничать – завередува́ти, закапризува́ти.
Зака́пчивание – 1) заку́рювання, зади́млювання; 2) (*о мясе, рыбе*), *см.* **Копче́ние.**
Зака́пчивать, -ся, закопти́ть, -ся – 1) заку́рювати, -ся, закури́ти, -ся, зади́млювати, -ся, задими́ти, -ся, (**-ти́ться** *ещё*) закурі́ти, задимі́ти. [З пе́чи кури́ть що-дня́, то й ха́та закури́лася (закурі́ла) як ку́зня]; 2) (*о мясе, рыбе*), *см.* **Копти́ть, -ся. Закопчённый** – 1) заку́рений, зади́млений; 2) *см.* **Копчёный.**
Зака́пывальщик – 1) зако́пувальник, копа́ч; 2) **-щик** *капель* – закра́пувальник.
I. Зака́пывание, Закопа́ние – зако́пування, закопа́ння чого́.
II. Зака́пывание, Зака́пание *глаз* – закра́пування, закра́пання оче́й, вкро́плювання, вкро́плення в о́чі чого́; (*загрязнение чем*) зака́пування, зака́пання чого́ чим.
I. Зака́пывать, зака́пать – 1) (*начинать капать*) почина́ти ка́пати, кра́пати, (*учащённо*) капоті́ти; *сов.* зака́пати, закра́пати, закапоті́ти; *срвн.* **Ка́пать.** [Черво́на кров зака́пала з пу́чки (М. Вовч.). Пота́нув сніг, із стріх закра́пало (М. Вовч.)]. *Слёзы* **-пали** *из глаз* – сльо́зи зака́пали з оче́й. **-пало** *с потолка* – зака́пало з сте́лі; 2) *что* (*забрызг. каплями*) – зака́пувати, зака́пати, (*о мн. или во мн. мест.*) позака́пувати що чим. *Стол* **-ли** *воском* – стола́ зака́пали во́ском. **-ть** *глаза, рану чем* – закра́пувати, закра́пати о́чі, ра́ну (ура́зку) чим, вкро́плювати *и* вкропля́ти, вкропи́ти, (за)пуска́ти, (за)пусти́ти в о́чі, в ра́ну що *и* чого́. **Зака́панный** *и* **Зака́пленный** – зака́паний. **-ться** – зака́пуватися, зака́патися. [Во́ском зака́палася].
II. Зака́пывать, -ся, закопа́ть, -ся – зако́пувати, -ся, закопа́ти, -ся, (*о мног.*) позако́пувати, -ся; *см.* **Зарыва́ть, -ся. Зако́панный** – зако́паний.
Зака́ркать – закра́[я́]кати, (*о воронах*) закрю́[у́]кати. [Закрю́кали чо́рні крюки́ (Шевч.)].
Зака́рмливание, Закормле́ние – загодо́вування, обгодо́вування, загодува́ння, обгодува́ння.
Зака́рмливать, закорми́ть – 1) (*пчёл*) загодо́вувати, загодува́ти (бджіл). [Бджіл загодо́вують по весні́ сито́ю, щоб си́льні рої́ були́]; 2) (*обкармливать*) обгодо́вувати, обгодува́ти кого́. [Обгодува́ла дити́ну, аж живото́к заболі́в. Вона́ гості́й обгодо́вує до хворо́би]; 3) хліби́ти, захліби́ти, (*с выпивкой*) могори́чити, підмогори́чувати, підмогори́чити кого́. [Він раз-у-раз до се́бе старшину́ то на обі́д заклика́є, то на сні́дання,

та так і захліби́в його́. Сві́дків він підмогори́чив]. **Зако́рмленный** – підгодо́ваний, обгодо́ваний, підмогори́чений.
Закарта́вить – загарка́вити, зага́ркати.
I. Зака́т – за́хід (-ходу) (со́нця, мі́сяця). *На* **-те** *солнца* – як со́нце захо́дить (захо́дило), над за́хід со́нця, навза́ході[и], надза́ходи (со́нця). [Вже надза́ходи со́нечко, ско́ро ве́чір (Квітка). Вдо́ма він бува́є са́ме тоді́, як навза́ходи со́нце. Навза́ході недо́бре спа́ти хво́рим (Л. Укр.)]. *Спуститься к* **-ту** (*о солнце*) – ста́ти навза́ході, на схи́лку, повечорі́ти. [Пожді́ть, хай со́нце тро́хи повечорі́є]. *Солнце* (*было*) *на* **-те** – со́нце вже (було́) надвечори́, на схи́лку, на вечі́рньому (у)пру́зі. [Вже ху́тко ве́чір; со́нце вже на схи́лку (Л. Укр.)]. *На* **-те** *дней своих* – дожива́ючи свого́ ві́ку, на схи́лку свого́ ві́ку. **«Зака́т Европы» О. Шпенглера** – «При́смерк Євро́пи» О. Шпе́нґлера.
II. Зака́т *снежный* – за́біг (-гу). [Не їдь туди́ – там вели́кі за́біги].
Заката́ть, *см.* **I. Зака́тывать.**
Зака́тисто *хохотать* – розляга́тися, розтина́тися ре́готом (смі́хом), захо́дитися ре́готом, з ре́готу (зо́ смі́ху).
Закати́ть, *см.* **II. Зака́тывать, II. Зака́чивать.**
Зака́тка, Зака́тывание – 1) (*катком*), *см.* **Ука́тывание**; 2) зака́чування в що; 3) залі́плювання в корж; 4) **-вание** – зако́чування, зато́чування.
Зака́тник – маґльо[і]вни́к, за́гортка. [Оце́ маґльовни́к – загорта́тимете в його́ біли́зну, як маґлюва́тимете].
Зака́тный – навза́хідній, надза́хідній. **-ное** *солнце* – наз[д]за́хіднє со́нце, со́нце навза́ході (на вечі́рньому пру́зі).
I. Зака́тывать, заката́ть – 1) *см.* **Ука́тывать**; 2) (*во что-л. катя*) зака́чувати, закача́ти, що в що. [Соро́чку попи́рскай, згорни́ щі́льно і закача́й ті́сно в рушни́к, щоб була́ во́гка до прасува́ння]; 3) (*в раскатанное тесто*) залі́плювати, заліпи́ти що в корж; загорта́ти, загорну́ти корже́м. [Заліпи́ ши́нку в корж і засу́нь у піч, хай пече́ться]; 4) *куда* (*заключать, ссылать*) – завдава́ти, завда́ти, запро(в)то́рювати, запро(в)то́рити кого́ куди́. [Завда́но його́ до в’язни́ці аж на чоти́ри ро́ки. Його́ завдаду́ть (*или* запрото́рять) на Сибі́р, бо він душогу́б]: 5) **-та́ть** *розгами, плетьми на смерть* – закатува́ти, заби́ти, зашмага́ти кого́ рі́зками, нагая́ми на смерть.
II. Зака́тывать, закати́ть – 1) зака́[о́]чувати, закоти́ти. [Закоти́ла клубо́к аж під піч]; 2) укочувати, укоти́ти; (*только экипаж*) зато́чувати, заточи́ти, (*о мн.*) позато́чувати. [Укоти́ли бари́ло в льох. Ой, де-ж твої́, Нечає́нку, ко́ванії во́зи? Під місте́чком Берсте́чком зато́чені в ло́зи (Дума). Вози́ у возі́вню позато́чував]; 3) **-ть** *глаза под лоб* – заво́дити, заве́сти́ (закоти́ти) о́чі вго́ру (під ло́ба), пуска́ти, пусти́ти о́чі під ло́ба. [Завела́ о́чі вго́ру і вхопи́лася за лі́вий бік – ті́льки не кри́кне (М. Вовч.). Співа́ючи пуска́в о́чі під ло́ба]; 4) (*розог, плетей*) си́пати, уси́пати кому́. [Уси́пано йому́ два́дцять і п’ять]. **Зака́ченный** – зако́чений; уко́чений, зато́чений.
Зака́тываться, закати́ться *за что, под что* – 1) зако́чуватися, закоти́тися, (*о мн.*) позако́чуватися за що, під що. [Копі́йка закоти́лася під піч. О́чі йому́ аж під ло́ба закоти́лися]; 2) (*о солнце, луне*) захо́дити, зайти́, закоти́тися, спочива́ти, спочи́ти, ляга́ти, лягти́, запада́ти, запа́сти. [Со́нечко вже ма́ло спочива́ти. Підхо́дять до я́ру, тут їм спочи́ло як-раз со́нце]. **-ется** *его звезда* (*слава*) – його́ сла́ва па́дає; 3) (*смехом*) розляга́тися, розлягти́ся, залива́тися, зали́тися, розтина́тися, розітну́тися смі́хом, ре́готом; захо́дитися, зайти́ся зо́ смі́ху. [Він аж зайшо́вся зо́ смі́ху].
Закача́ть, -ся – 1) – (*начать качать, -ся*) заколиха́ти, -ся, загойда́ти, -ся, захита́ти, -ся. *Маятник* **-ча́лся** – ваѓало захита́лося. *Лодка* **-ча́лась** – чо́вен загойда́вся, захита́вся; 2) *см.* **Укача́ть, -ся.**
Зака́чивание, *см.* **Ука́чивание.**
I. Зака́чивать, закати́ть – заїзди́ти, заї́хати, забіга́ти, забі́гти кі́ньми до ко́го.
II. Зака́чивать, *см.* **Ука́чивать.**
Зака́шивать, закоси́ть – 1) почина́ти, поча́ти коси́ти, зако́шувати, закоси́ти; 2) (*заработать косьбой*) зако́шувати, закоси́ти. **Зако́шенный** – зако́шений.
Зака́шиваться, закоси́ться – 1) вко́шуватися, вкоси́тися в що (в чуже́). [Сусі́да вкоси́вся в мій ячмі́нь]; 2) (*увлечься косьбой*) закоси́тися; 3) **-си́ться** *на кого* – ста́ти ско́са позира́ти, погляда́ти на ко́го.
Зака́шливать, зака́шлять – зака́шлювати, зака́шляти, (*глухим кашлем*) забухи́кати, (*сухим кашлем*) закахи́кати. **-ться** – зака́шлюватися, зака́шлятися. [Так мале́ зака́шлялося, що аж зайшло́ся].
Зака́щик, *см.* **Зака́зчик.**

Зака́яться, *см.* **Зака́иваться.**
Заква́кать – заку́мкати, заква́кати, закрю́кати.
Заква́сить, *см.* **Заква́шивать.**
Заква́ска, Заква́са – (*для заквашенья теста*) (квасне́) ті́сто (*это – комок кислого ржаного теста, оставляемый в квашне для дальнейшего заквашивания*), дрі́жджі (-джів) (*преим. для пшеничн. теста*), ро́зкришка, (*для варенца и простокваши*) завда́нка. [Пшени́чці паляни́ці лі́пше завдава́ти не ті́стом, а дрі́жджами (М. Грінч.). Ро́зкришка – це розмо́чені сухарі́ з хлі́ба, спе́ченого з хме́лем (Лубенщ.). Оце́ смета́ни тро́шки на завда́нку бу́де, як молоко́ на кисля́к станови́тиму (Київщ.)]. **-ка** *вообще как фермент для брожения* – за́ква́ска; (*переносно*) за́ква́ска, запра́ва. [У них уже́ давно́ в сім'ї́ пога́на за́кваска завела́ся (Еварн.)]. *С буржуазной* **-кой** – з буржуа́зною за́кваскою, запра́вою.
Заква́шивание – (*овощей впрок*) заква́шування, (*теста*) завдава́ння, запуска́ння (квасни́м) ті́стом, дрі́жджами.
Заква́шивать, заква́сить (*овощи впрок*) заква́шувати, ква́сити, заква́сити; (*тесто*) підчиня́ти, підчини́ти, завдава́ти, завда́ти (ті́сто, пі́дчинку, ро́зчи́ну, опа́ру (квасни́м) ті́стом, дрі́жджами), розчиня́ти, розчини́ти, учиня́ти, учини́ти (ті́сто, діжу́), (*молоко для варенца, простокваши*) завдава́ти, завда́ти (молоко́ смета́ною). [Пі́дчинку підчиня́ть сим ті́стом бу́демо (Борзенщ.). Ро́зчину на хліб завдала́ ті́стом, а опа́ру на паляни́ці дрі́жджами (М. Грінч.). Завдала́ молоко́ смета́ною на ря́жанку (Київщ.)]. **Заква́шенный** – заква́шений, підчи́нений, учи́нений, завда́ний.
Заке́ркать – заки́ркати.
Закива́ть – закива́ти (голово́ю, па́льцем).
Закида́ть, *см.* **Забра́сывать.**
Закидно́й – відкидни́й, відки́даний. **-ные** *рукава* – вильо́ти (-тів). [Жупа́н на йо́му парче́вий з вильо́тами].
Заки́дывание – закида́ння.
I. Заки́дывать, закида́ть, *см.* **Забра́сывать, заброса́ть.**
II. Заки́дывать, заки́нуть, *см.* **Забра́сывать, забро́сить.**
Закипа́ние – закипа́ння.
Закипа́ть, закипе́ть – закипа́ти, закипі́ти, (*о мн.*) позакипа́ти. [Казано́чок закипа́є (Щог.). Закипі́ло си́нє мо́ре (Шевч.)]. **Закипе́вший** – закипі́лий.
Заки́пчивый – кип'я́чий, кипу́щий. [Оце́й чавуне́ць кип'я́чий: ті́льки до вогню́, уже́ й кипи́ть].
Закиса́ние – закиса́ння, за́кис (-су). [І позабира́ли лю́ди тіста́ свої́ ще до за́кису (Св. П.)].
Закиса́ть, заки́снуть – 1) ки́снути, скі́снути, укиса́ти, уки́снути (*о мн.* поки́снути), квасні́ти, сквасні́ти (*преимущ. о молоке*). [Унас льох те́плий – молоко́ шви́дко ки́сне (квасні́є). Капу́ста вже вкі́сла – мо́жна ї́сти]. **Заки́слый, Заки́сший** – скі́слий, сквасні́лий; (*о молоке*) квасни́й; 2) (*о глазах*) ки́снути, закиса́ти, заки́снути, засні́чуватися засніти́тися, (*о мн.*) позакиса́ти, позасні́чуватися. [О́чі так засні́чуються, що аж злипа́ються]. **Заки́сший** *глаз* – заки́сле, ки́сле, засні́чене о́ко, (*пренебр.*) кисля́к (-ка́). [О́ко засні́чене, страшне́. У дити́ни ки́слі о́чі, утри́. Ніч́ого свої́ми дурни́ми кисляка́ми не ба́чить (Звин.)].
Закисле́ть – скі́снути, уки́снути, сквасні́ти.
Закисля́ть, закисли́ть – заква́шувати, заква́сити, (*о мн.*) позаква́шувати. [Гле́чики позаква́шувала кисляко́м – тепе́р до́бре тре́ба випа́рювати, щоб молоко́ не ки́сло].
За́кись – 1) *хим.* за́кис (-су), недо́кис (-су); 2) (*на глазах*) кисля́к (-ка́). [Ви́три коня́ці кисляки́ на о́чах].
Закичи́ться – завелича́тися, забундю́читися, ви́соко зане́стися.
Закише́ть – закиші́ти (-шу́, -ши́ш).
Закла́д – 1) заста́ва, застано́ва; (*только о действии*) заставля́ння; *срвн.* **Зало́г. -кла́д** *процентных бумаг* – заставля́ння відсотко́вих папе́рів. *Отдавать в* **-кла́д** – заставля́ти, заста́вити що, застановля́ти, застанови́ти, дава́ти, да́ти в настано́ву що. *Отданный в* **-кла́д** – заста́влений, застано́влений. *Вещь, находящаяся в* **-де** – заставщи́на. [Зарobля́ю, щоб заставщи́ну свою́ ви́купити в кра́маря: кора́лі з дукача́ми йому́ заста́вила]; 2) (*пари*) закла́д (-ду). *Биться, побиться об* **-кла́д** – би́тися (вда́рити, поби́тися) навзакла́д, у закла́д, (*реже*) об закла́д, заклада́тися, закла́стися, заложи́тися. *Ставить в* **-кла́д** *при споре* – заклада́ти. [П'ять карбо́ванців заклада́ю, що перепливу́ рі́чку туди́ й наза́д].
Закла́дка – 1) (*здания, судна и т. п.*) закла́дини (-дин), закла́дчи́ни чого́ (буди́нку, судна́). [Воні́ сього́дні п'ють закла́дчини]; 2) (*проёма в степе камнем, кирпичём*) заклада́ння це́глою, камі́нням, замуро́вування, *оконч.* замурува́ння; (*деревом*: *горизонтальная*)

закладáння, (*вертикальн.*) заставля́ння; 3) (*лошадей*) запрягáння (кóней); 4) (*в книге*) зáкладка.

Закладнáя, *юрид.* – заставни́й лист (-та), заставни́й зáпис (-су). [Дав заставнóго ли́ста на хáту].

Закладнóй – (*от* **Заклáд**) заставни́й; (*от* **Заклáдка**) закладни́й.

Заклáдовать *что* – закладáти що за кóго. [За свогó коня́ закладáю сто карбóванців, що він вáшого ви́передить].

Заклáдоваться *с кем* – закладáтися, би́тися навзаклáд, у заклáд з ким.

Закладодержáтель, *см.* **Залогодержáтель.**

Заклáдочка – заклáдочка; *см.* **Заклáдка 4.**

Заклáдчик, -чица – 1) заставни́к, -ниця; 2) (*в строит.*) заклáдник, -ниця чогó (буди́нку).

Заклáдывание – 1) (*в строительстве*), *см.* **Заклáдка 1** *и* **2**; 2) (*отдача в заклад*) заставля́ння, давáння в застáву; 3) (*лошадей*) запрягáння (кóней).

Заклáдывать, заклáсть, заложи́ть – 1) (*основание здания, судна и т. п.*) закладáти, заклáсти що. [Сьогóдні заклáдини: нови́й військóви́й корабéль закладáють]; 2) *что во что, за что* – закладáти, заклáсти що в (за) що. [Заклáв рýки в кишéні. Молодá закладáє молодóму хýстку за пóяс. Учи́тель закладáє (*или* вкладáє) в дýшу ýчням любóв до бíдного лю́ду (Крим.)]; 3) (*проём в стене камнем, кирпичём*) закладáти, заклáсти що (цéглою, камíнням), замурóвувати, замуровáти; (*деревом*: *горизонтально*) закладáти, заклáсти, (*вертикально*) заставля́ти, застáвити, (*о мн.*) позакладáти, позаставля́ти що чим. [Зáйве вікнó ми обáполами застáвили, гли́ною завалькувáли]; 4) (*лагерь, стан*) стáвити, постáвити кіш; тáбором, кошéм, обóзом ставáти, стáти, отабори́тися; 5) (*загромождать*) захарáщувати *и* захарáстрювати, захарáст(р)ити; *срвн.* **Загромождáть.** [Нáщо лавý захарастри́ли? Зáраз поприймáйте все]; 6) (*задевать*) запротóрювати, запротóрити, закладáти, заклáсти що десь, куди́. [Сам не знáю, куди́ запротóрив кни́гу]; 7) (*отдавать в заклад*), *см.* **Заклáд 1**; 8) (*корм лошадям, скоту*) завдавáти, завдáти, давáти, дáти, (*о мн.*) подавáти кóням, волáм *и т. д.*, засипáти, заси́пати обрíк кóням. [Кóням та корóвам ужé подавáв, тепéр понесý вíвцям]; 9) (*лошадей*) запрягáти, запрягти́, (*о мн.*) позапрягáти (кóні); 10) **-жи́ло** *уши, нос кому* – заклáло (в)ýхо, позакладáло (в)ýха комý, ніс залíг у кóго, заклáло в нóсі комý. **Залóженный** – заклáдений; замурóваний, застáвлений; отáборений; захарáщений, захарáстрений; запротóрений (десь, куди́); застанóвлений, застáвлений; дáний, заси́паний; запря́жений. *Дом* **-лóжен** – буди́нок у застáві.

Заклáние – закóлення. [Мáла ви́гляд жéртви, привéденої на закóлення (Ор. Левиц.)].

Заклáть – заколóти; *см.* **Закáлывать.** [Заколíмо жéртву достóйную богíв (Кулíш)]. **Заклáнный** – закóлений.

Заклёвывать, заклевáть – закльóвувати, заклювáти, задзьó[ю]бувати, задзьó[ю]бати, (*о мн.*) позакльóвувати, позадзьó[ю]бувати; (*забивать*) затýкувати, затýкати, позатýкувати. **Заклёванный** – закльóваний, задзьó[ю]баний; затýканий.

Заклегтáть – (*об орле*) заклек(о)тáти. [У святý недíлю не си́зі орли́ заклекотáли (Дума). Заклекчи́, óрле, з-під хмáри (Щогол.)].

Заклéивание, Заклéение – заклéювання, залíплювання заклéїння, залíплення, (*столярн. клеем*) закарýчування, закарýчення.

Заклéивать, -ся, заклéить, -ся – заклéювати, -ся, заклéїти, -ся, (*столярн. клеем*) закарýчувати, -ся, закарýчити, -ся, (*залепить*) залíплювати, -ся, залíпи́ти, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) позаклéювати, -ся, позакарýчувати, -ся, позалíплювати, -ся. **Заклéенный** – заклéєний, закарýчений, (*о мн.*) залíплені, позаклéювані, позалíплювані. [Шибки́ в вíкнах поби́ті, папéром позалíплювані].

Заклéйка – 1) *см.* **Заклéивание**; 2) (*то, что закл. и чем клеют*) зáліпка.

Заклейми́ть – заклейни́ти, на[по]таврувáти, (*о мн.*) поклейни́ти, потаврувáти, (*переносно*) заплямувáти що.

Заклéйщик, -щица – заклéювач, -вачка, залíплювач, -чка, залíпник, -ниця.

Заклёп, Заклёпка, Заклёпа – 1) ню́та, зáклепка. [Сказáв собі зроби́ти трунý з мíдяними ню́тами]; 2) *см.* **Заклёпывание.**

Заклёпник – заклéпний молотóк (-ткá).

Заклёпный, *см.* **Заклёпочный 1.**

Заклёпочный – 1) (*относ. к заклёпке, служащ. для заклёпки*) заклéпний, нютувáльний. [Нютувáльна маши́на]; 2) (*принадл. к заклёпке*) ню́тóвий. [Нютóва голóвка].

Заклёпщик, -щица – заклéпник, -пниця, заклéпувач, -вачка, (*заклёпками*) нютувáльник, -ниця.

Заклёпывание, Заклепáние – заклéпування, (*заклёпками*) нютувáння, занютóвування;

(*гвоздями*) загво́жджування; *оконч.* заклепа́ння, занютува́ння, загво́ждження *и* загвозді́ння.

Заклёпывать, заклепа́ть – закле́пувати, заклепа́ти; (*заклёпками*) нютува́ти, занюто́вувати, занютува́ти, бра́ти, взя́ти в ню́ти; (*гвоздями*) загво́жджувати, загвозди́ти що. [Тут не га́йка, а занюто́вано. Ме́нші герма́ти скида́ли козакі́ в ярі́; гру́бші, прив'я́зані ланцюга́ми – загво́жджували (Маков.)] **Заклёпанный** – закле́паний, занюто́ваний, загво́жджений.

Заклика́ние – заклика́ння кого́.

Заклика́ть, закли́кать, закли́кнуть – заклика́ти, закли́кати кого; *см.* **Зазыва́ть.**

Заклина́ние – заклина́ння, закляття́, замо́ва, замо́вини (-вин), примо́ва, чарівна́ примо́ва. [Замо́ва (*или* заклина́ння) від гадю́ки. Ка́же: я нача́льства не бою́ся: зна́є замо́вини (Г. Барв.). Ка́жуть так: «Ни́вко, ни́вко, верни́ мені́ си́лку на дру́гую ни́вку». І цю примо́ву гово́рить ко́жен жнець. Безси́льні про́ти його всі закля́ття (Л. Укр.)]. *Изгонять болезнь* **-нием** – вимовля́ти, ви́мовити, змовля́ти, змо́вити що, відмовля́ти, відмо́вити що *и* від чо́го. [Беши́хо, беши́хо, я тебе́ вимовля́ю, на пу́щі засила́ю. Змовля́ють ячмі́нь на о́ці. Вона́ пропа́сницю (*или* від пропа́сниці) відмовля́є].

Заклина́тель, -телька – заклина́ч, -на́чка, замовля́ч, -вля́чка, заклина́тель, -телька (Куліш), примо́вець (-мо́вця), -вниця.

Заклина́тельный – заклина́льний, замовни́чий; закля́тний.

Заклина́ть, закля́сть – 1) заклина́ти, закля́сти́ (-кля[е]ну́, -кля[е]не́ш). [Вона́ свої́ гро́ші закопа́ла і закляла́. О, сатано́! тебе́ я заклина́ю (Куліш). Прошу́ тебе́, блага́ю й заклина́ю усі́ми би́твами, в яки́х ми би́лись (Куліш)]. **-на́ю** *богом, всем святым, дружбой* – заклина́ю бо́гом, усі́м святи́м, при́язню; 2) (*брать зарок*) зарі́ка́ти, заректи́ кого́. [Княги́ня Раї́на, вмира́ючи, зарі́ка́ла си́на не піддава́тися католи́цтву (Стор.)]; 3) (*заговаривать, завораживать*) замовля́ти, замо́вити, заворо́жувати, заворожи́ти кого́, що; *срвн.* **Заколдо́вывать. Закля́тый** – закля́тий; замо́влений, заворо́жений. [Закля́ті гро́ші хоч і зна́йдеш, то аби́-як і не ві́зьмеш].

Заклина́ться, закля́сться – заклина́тися, закля́сти́ся (-кля[е]ну́ся, -не́шся). [Мо́тря заклина́лась, що ба́чила холе́ру (Сл. Гр.). Закля́лась і забожи́лась, що не при́йде до ха́ти (Чуб. V)].

Закли́нивание – заплі́шування.

Закли́нивать, -ся, закли́нить, -ся – заплі́шувати, -ся, запліши́ти -ся *и* заплішува́ти, -ся, (*о мн.*) позаплі́шувати, -ся. [Розплішува́лося моє́ лі́жко, – тре́ба запліши́ти]. **Заклини́вши** – уза́пліш. [Наби́й соки́ру на топори́сько уза́пліш]. **Закли́нённый** – заплі́шений.

Закли́нка – 1) заплі́шування, *оконч.* заплі́шення; 2) *см.* **Закли́нок.**

Закли́нок – за́плішка.

Закли́нщик – заплі́шувач.

Заклокота́ть – заклекота́ти (-кочу́, -ко́чеш) *и* -коті́ти (-кочу́, -коти́ш). [Що коли́-б у со́рок літ та таки́м кле́котом заклекоті́ла кров, яки́х вона́ клеко́че у два́дцять літ! (Кониськ.). Як це почу́ю, то аж нена́висть заклекоти́ть у мені́].

Заклохта́ть – заквокта́ти.

Заклуби́ться – заклубота́тися, заклубо́читися. [Заклубота́вся густи́й аж чо́рний дим. Нагна́в (ві́тер) з усі́х бо́ків хма́ри, заклубота́лись вони́ (Мирн.). Ві́тер подихне́, так ку́рява шля́хом і заклу́бочеться].

Заключа́ть, заключи́ть – 1) (*в тюрьму и т. п.*) ув'я́знювати, в'язни́ти, ув'язни́ти, зачиня́ти, зачини́ти, замика́ти, замкну́ти, завдава́ти, завда́ти, закида́ти, заки́нути, заса́джувати, засади́ти (до в'язни́ці, у в'язни́цю), (*фамил.*) запакува́ти кого́. [На́шого націона́льного ге́нія і кра́щих на́ших люде́й завдава́в у нево́лю (Грінч.). Давно́ Мару́сю зачи́нено? – Та вже тре́тій ти́ждень!]; 2) (*в себе*) місти́ти, вміща́ти, вмісти́ти що в собі́, обійма́ти, обня́ти собо́ю, ма́ти в собі́, (*стар.*) замика́ти в собі́. [Кни́жка обійма́є собо́ю два́дцять а́ркушів]; 3) *что из чего* – виво́дити, ви́вести що з чо́го, роби́ти, зроби́ти ви́сновок, висно́вувати, ви́снувати з чо́го. [З цього мо́жна ви́вести (ви́снувати), що…]; 4) кінча́ти, скінчи́ти, закінча́ти, закінчи́ти. [Свою́ промо́ву він закінчи́в таки́ми слова́ми]; 5) (*условие, договор, контракт*) склада́ти, скла́сти, роби́ти, зроби́ти, писа́ти, написа́ти, підпи́сувати, підписа́ти (умо́ву, догові́р (ря́дну), контра́кт), бра́ти, узя́ти контра́кт з ким; (*уславливаться, особ. устно*) умовля́тися, умо́витися, договоря́тися, договори́тися з ким. [Сього́дні склада́ємо умо́ву з видавни́цтвом. Ніхто́ з бо́гом контра́кту не брав (Номис)]. **-чать** *мир, перемирие* – замиря́ти(ся), замири́ти(ся), вчиня́ти, вчини́ти замире́ння, склада́ти, скла́сти мир. [Ей чи гара́зд, чи до́бре наш гетьма́н Хмельни́цький учини́в, що з ляха́ми, мости́вими пана́ми, у Бі́лій Це́ркві замири́в? (Дума)]. **-чить** *союз* – зав'яза́ти

спі́лку, вступи́ти в спі́лку з ким. [Обра́жено могó держа́вця, й він за це порвé зав'я́зану спі́лку (Грінч.)]. **-ча́ть, -чи́ть** *в скобки* – бра́ти, взя́ти щось у дужки́. **-чи́ть** *счёт*(ы) – замкну́ти раху́нки. **-ча́ть** *форму, тип.* – слюсува́ти, заслюсува́ти фóрму. **Заключённый** – ув'я́знений; вмі́щений; ви́ведений, ви́снуваний, зрóблений; склáдений, підпи́саний; (*о мире, перемирии*) вчи́нений, склáдений; (*тип.*) заслюсóваний.

Заключа́ться, заключи́ться – 1) кінча́тися, скінчи́тися [Так кінча́ються всі на́ші розмóви]; 2) мiсти́тися (вміща́тися), вмісти́тися в чóму, склада́тися з чóго. [У цьóму мі́ститься вся ї́хня му́дрість]; 3) поляга́ти, лежа́ти в чóму. [Завда́ння суспі́льства поляга́є в тóму, щоб помага́ти осóбі в боротьбі́ за існува́ння (Наш). Вага́ такóго пóділу лежи́ть у йогó практи́чній зру́чності (Єфр.)]. *Дело* **-ча́ется** *в том* – спра́ва поляга́є в тóму; 4) *стр. з.* – ув'я́знюватися; склада́тися, підпи́суватися *и т. п.*; *срв.* **Заключа́ть 1** *и* **5**. *Брак* **-тся** *в загсе* – шлюб беру́ть у за́гсі, шлюб запи́сується в за́гсі.

Заключе́ние – 1) (*в тюрьму и т. п.*) ув'я́знення, зачиня́ння (*оконч.* зачи́нення), замика́ння (замкне́ння, замкнуття́), завдава́ння (завдання́), закида́ння (заки́нення) до в'язни́ці. [Пocта́вився до свогó ув'я́знення цілкóм байду́жно]. *Тюремное* **-ние** – (тюрéмне) ув'я́знення, в'яз(н)е́ння, замкне́ння.[Сажа́є її у тяжкé в'язе́ння (О. Левиц.)]. *Домашнее* **-ние** – домóве в'яз(н)е́ння (О. Левиц.). *Одиночное* **-ние** – самóтнє замкне́ння. *Предварительное* **-ние** – досудóвé замкне́ння, попере́днє ув'я́знення (замкне́ння). *Наказать тюремным* **-нием** – покара́ти в'язни́цею. *Подвергнуть* **-нию** – замкну́ти, забра́ти (узя́ти) до в'язни́ці, в тюрму́, за сторóжу, (*гал.*) да́ти за ключ; 2) (*вывод*) ви́сновок (-новку). [Яки́й ви́сновок тре́ба зроби́ти з ва́ших слів? Ви́сновок експе́ртної комі́сії. Ви́сновок прокурóра]. *Вывести* **-ние** – зроби́ти ви́сновок, ви́снувати. *Давать своё* **-ние** – подава́ти свій ви́сновок, вислóвлювати (подава́ти) свою́ ду́мку. *На ваше* **-ние** – на ва́шу ду́мку, на ваш ви́сновок; 3) кіне́ць (-нця́), закі́нчення. *В* **-ние** – в кінці́ всьóго, на закі́нчення, наоста́нці, наоста́нку, напослі́док, напри́кінці. **-ние** *счетов* – замкне́ння раху́нків. *Выпить в* **-ние** – ви́пити наоста́нку, на поту́ху; 4) **-ние** *условия, договора, контракта* – склада́ння умóви, договóру, контра́кту, підпи́сування, підписа́ння умóви, договóру, контра́кту. **-ние** *мира, перемирия* – замире́ння.

Заключе́нник, -ница – 1) *см.* **Заключённый, -ная**; 2) схи́мник, схи́мниця.

Заключённый, -ная, *сущ.* – в'я́зень (*р.* в'я́зня), ув'я́знений (-ного), ув'я́знена (-ної). [Невели́чка, вузі́сінька ка́мера; три в'я́зні у їй (Тесл.)].

Заключи́тельный – кінце́вий, прикінце́вий, закінча́льний. [Підсу́дному нале́жить кінце́ве слóво. Кінце́ві фóрми тіє́ї еволю́ції (Крим.). Прикінце́ві ува́ги]. **-ные** *прения, юрид.* – прикінце́ві змага́ння. **-ный,** *грам.* – наслідкóвий (Симов.).

Заключи́ть, *см.* **Заключа́ть.**

Закля́сть, -ся, *см.* **Заклина́ть, -ся.**

Закля́тие – закля́ття, закли́н (-ну), клятьба́; *срвн.* **Заклина́ние.** [Закопа́в і поклáв на грóші клятьбу́, щоб ніхтó не взяв].

Закля́тый – 1) *см. под* **Заклина́ть**; 2) (*о враге*) закля́тий, запе́клий, затя́тий, завзя́тий.

Закобе́нить, -ся – затя́тися, затну́тися, закомизи́тися, зґе́дзатися.

Закóв – 1) за́ків (-кову). [Візьми́ їх на залі́зний за́ків]; 2) *ветер.* – за́ковка.

Закова́ть, *см.* **Закóвывать.**

Закóвка – 1) закóвування, закува́ння; 2) *см.* **Закóв.**

Заковря́житься, *см.* **Закобе́ниться, Заупря́миться.**

Закóвывание, Закова́ние – закóвування, кува́ння, закува́ння (в кайда́ни, в залі́за).

Закóвывать, закова́ть – 1) (*в цепи*) закóвувати кува́ти, закува́ти, заку́ти (в кайда́ни), бра́ти, узя́ти в залі́за, (*о мн.*) позакóвувати когó. [І сміє нас кува́ти у кайда́ни (Грінч.)]. **Закóванный** – заку́тий, закóваний, ку́тий. [Він у темни́ці, в кайда́ни заку́тий (Л. Укр.). І колі́на одпочи́нуть, кайда́нами ку́ті (Шевч.)]; 2) *безл.* **-вало** – взялó морóзом ду́же, с[за]кува́ло, (*о мн.*) позакóвувало (морóзом). [Зе́млю закува́ло більш як на арши́н. Ставки́ на́ші так позакóвувало, що коли́-б і ри́ба не поги́нула]; 3) (*лошадь*) закóвувати, закува́ти (коня́), (*о мн.*) позакóвувати (кóні). [Недоте́пний кова́ль закува́в коня́, – тепе́р шкутильга́є].

Закову́ка – за́чіпка, причи́на, перешкóда, зава́да.

Заковыля́ть – закульга́ти, зашку[и]тильга́ти.

Заковы́ривать, заковырну́ть – заколу́пувати, заколупа́ти, заколупну́ти когó за що. [Заколупну́в він мене́ за самі́сіньке се́рце].

Заковы́ристый – закру́чуватий, закандзю́бистий, хитрому́дрий. [І де ви тих слів берете́ – таки́х закру́чуватих? (Мирн.). Хитрому́дрий чолов'я́га].

Заковыря́ть – закопирса́ти, задовба́ти. [Закопирса́в у нóсі, у лю́льці].

Закогти́ть – запа́зурити. [Тепе́р вони́ мене́ зóвсім запа́зурять (Канівщ.)].

Зако́жный – підшку́рни[і]й, позашку́рни[і]й. [Підшку́рне са́ло].
Закоке́тничать – закокетува́ти, захизува́тися, заманіритися.
Закокова́ть, *см.* **Закукова́ть.**
Закокота́ть – засокота́ти (-кочу́, -ко́чеш) *и* -ті́ти (-кочу́, -коти́ш); (*тише*) засокоріти. [Засокота́ли ку́ри на сідалі. Ку́рочка засокоріла].
Зако́л, *см.* **Забо́й 2.**
Закола́чивание – забива́ння.
Закола́чивать, заколоти́ть – забива́ти, заби́ти кого́, що, (*о мн.*) позабива́ти що. [Виїздячи́, позабива́ли наглу́хо две́рі й ві́кна в ха́ті. Її бі́дну зо́всім зашто́вхали та заби́ли]. **-ть** *баки* – забива́ти ба́ки. **Заколо́ченный** – заби́тий, (*о мн.*) позаби́вані. [Край села́ стоя́ла пу́стка з позаби́ваними ві́кнами]. **-ться** – забива́тися, заби́тися, бу́ти заби́тим.
Закола́шиваться, заколоси́ться – почина́ти, поча́ти колоси́тися, заколо́шуватися, заколоси́тися, почина́ти, поча́ти викида́ти ко́лос; викида́ти, ви́кинути ко́лос; *см.* **Колоси́ться.**
Заколдо́вывание – заворо́жування, зачаро́вування, замовля́ння, заклина́ння, (*шепотом*) зашіптування чого́.
Заколдо́вывать, заколдова́ть – заворо́жувати, заворожи́ти, зачаро́вувати, зачарува́ти, замовля́ти, замо́вити, заклина́ти, закля́сти, (*шепотом*) зашіптувати, зашепта́ти, (*о мн.*) позаворо́жувати, позачаро́вувати, позамовля́ти *и т. д.* кого́, що. [О, зачару́й його́, заворожи́ (Л. Укр.). Ворожби́т йому́ рушни́цю замо́вив, щоб стріля́ла нехи́бно]. **Заколдо́ванный** – заворо́жений, зачаро́ваний, замо́влений, замо́вний, закля́тий, (*шепотом*) заше́птаний. [Чого́ се ти сиди́ш, як заворо́жений? (М. Вовч.). Мов зачаро́ваний стої́ть Бахчеса́рай (Л. Укр.). Скарб – замо́вний, не дає́ться в ру́ки. Спить ціле мі́сто, мов закля́тий край (Л. Укр.)]. **-ное** *место* – зачаро́ване мі́сце. **-ный** *круг* – зачаро́ване ко́ло, магі́чне ко́ло. [Опини́лися в зачаро́ваному ко́лі вну́трішніх супере́чностей].
Заколеба́ть, -ся – захита́ти, -ся, заколива́ти, -ся, загойда́ти, -ся, (*фамил.*) заметля́ти, -ся. **-ться** (*усумниться*) – завага́тися. [Він завага́всь: іти́, чи не йти].
Заколеси́ть – заколува́ти.
Заколе́ть, *см.* **Закалева́ть.**
Заколобро́дить – забро́їти, заколобро́дити.
Заколо́дить, *безл.* **-ло́дило** – 1) заме́рзло, заколі́ло, моро́зом узяло́; 2) переста́ло щасти́ти, затамува́лося. [Усе́ йшло гара́зд, а тепе́р затамува́лося: ні сюди́, ні туди́].
Заколоси́ться, *см.* **Закола́шиваться.**
Заколоти́ть, *см.* **Закола́чивать.**
Заколо́ть, *см.* **Зака́лывать.**
Заколчено́жить – закульга́ти, зашку[и]тильга́ти, зашкандиба́ти, (*насм.*) зашкандуля́ти.
Заколыха́ть, -ся – заколиха́ти, -ся, захита́ти, -ся, заколива́ти, -ся, загойда́ти, -ся.
Кома́ндовать – закома́ндувати, заверхово́дити.
Закомпле́ктный – позакомплекто́вий.
Зако́н – зако́н (-ну), пра́во. **-ны** *гражданские* – зако́ни циві́льні, пра́во циві́льне. **-ны** *уголовные* – зако́ни ка́рні (криміна́льні), пра́во ка́рне (криміна́льне). *Свод* **-нов** *гражданских* – по́вна збі́рка (стату́т, ко́декс) зако́нів циві́льних (пра́ва циві́льного). **-ны** *исключительные* – надзвича́йні зако́ни, надзвича́йне пра́во. *Вне* **-на** – по́-за зако́ном. *Согласно* **-ну** – згі́дно з зако́ном, з пра́вом. *Нарушение* **-на** – пору́шування, пору́шення, ламання, злама́ння зако́ну, пра́ва. *Издавать, издать, обнародовать* **-ко́н** – зако́н видава́ти, ви́дати, оголо́шувати, оголоси́ти, декретува́ти, задекретува́ти. **-ны** *божеские и человеческие* – зако́ни бо́жі (бо́зькі) і лю́дські. **-кон** *жизни* – життьовий закон, закон життя. [Це закон життьовий, і його ніщо не зсуне (Грінч.)]. **-ко́н** *природы, естественный* **-ко́н** – зако́н приро́ди, натура́льний зако́н. **-ко́н** *бо́жий* – зако́н бо́жий. *Буква* **-на** – бу́ква зако́ну, йо́та зако́ну.
Законверто́вывать, законверто́вать – заковерто́вувати, заковертува́ти, законверто́вувати, законвертува́ти що. **Законверто́ванный** – заковерто́ваний, законверто́ваний.
Зако́нник – 1) правни́к, юри́ст (-та) *и* юри́ста (-ти, *м. р.*); 2) зако́нник.
Зако́нно – пра́вно, зако́нно, по зако́ну.
Законноро́ждённый – зако́нний, з пра́вого ло́жа, шлю́бний. [Є в ме́не й з пра́вого ло́жа син (Куліш). Ма́ю діте́й і шлю́бних, і нешлю́бних].
Зако́нность – зако́нність, пра́вність (-ности). [Суд ви́знав пра́вність мого́ по́зву. Му́сить зако́нність шанува́тися найбі́льше (Грінч.)]. *Отсутствие* **-сти** – безпра́в'я, (*бессудность*) бе́зсуд (-ду), безсу́ддя.

Зако́нный – зако́нний, пра́вний, (*переносно*) справедли́вий. [Зако́нний те́рмін – оди́н мі́сяць (Грінч.). Пра́вні доро́ги для ме́не за́мкнені, сама́ устано́ва пха́є мене́ на непра́вні (Франко). Це цілко́м справедли́ва вимо́га]. **-ная** *власть* – пра́вна (зако́нна) вла́да. **-ные** *средства* – пра́вні (зако́нні) спо́соби. **-ным** *путём* – пра́вною (зако́нною) доро́гою (-ним шля́хо́м). *Имеющий* **-ную** *силу* – правоси́льний, ва́жний, законочи́нний. [Постано́ва ва́ша не правоси́льна (не ва́жна)]. *Войти в* **-ную** *силу* – набу́ти пра́вної си́ли, ста́тися правоси́льним. *Имеющий* **-ное** *право делать что* – правомі́чний. *Имеющий* **-ное** *право на что* – законопра́вний, правопра́вний у чо́му. [Я в цьо́му ді́лі правопра́вний. Трон правопра́вний (Куліш)]. **-ная** *жена*, **-ный** *муж* – шлю́бна (пра́вна, зако́нна) жі́нка, шлю́бний (пра́вний, зако́нний) чолові́к. **-ное** *супружество* – шлю́бне (пра́вне, зако́нне) подру́жжя. **-ный** *наследник* – пра́вний (зако́нний) спадкоє́мець (-є́мця). **-ное** *право* – зако́нне пра́во на що.
Законоблюсти́тель – законодогля́дач, законодогля́дник, догля́дач (сто́рож) пра́ва (зако́ну).
Законоблюсти́тельный – законодогля́дчий.
Законове́д – правозна́вець (-вця), законозна́вець (-вця), (*юрист*) правни́к (-ка́).
Законове́дение – законозна́вство, правозна́вство.
Законове́дец, *см.* **Законове́д.**
Законода́тель, -ница – законода́вець (-вця), законода́вниця, правода́вець (-вця), правода́вниця.
Законода́тельный – законода́тний, законода́вчий, правода́тний, правода́вчий. [Законода́тне забезпе́чення друко́ваного сло́ва. Законода́вча комі́сія]. *В* **-ном** *порядке* – законода́тно.
Законода́тельский – законода́вницький.
Законода́тельство – законода́вство, правода́вство.
Законода́тельствовать – законода́вствувати.
Законоисполни́тель – викона́вець зако́ну, пра́ва.
Закономе́рность – закономі́рність; правомі́рність.
Закономе́рный – закономі́рний; правомі́рний.
Закононаруши́тель, -ница – законопору́шник, -ниця, правопору́шник, -ниця, пору́шник, -ниця зако́ну, пра́ва.
Законопа́чивать, законопа́тить – 1) (*что*) законопа́чувати, законопа́тити, (*замазкой*) зашпакльо́вувати, зашпаклюва́ти, (*о мн.*) позаконопа́чувати, позашпакльо́вувати що; 2) (*в тюрьму и т. п.*) запро(в)то́рювати, запро(в)то́рити, запако́вувати, запакува́ти кого́ (в тюрму́). [За що хло́пців у тюрму́ запрото́рили? (Кониськ.). Запакува́ли до в’язни́ці]. **Законопа́ченный** – законопа́чений, (*замазкой*) зашпакльо́ваний; запро(в)то́рений, запако́ваний.
Законоположе́ние – уста́ва про що, законоуста́ва, постано́ва зако́ну, при́пис зако́ну.
Законополо́жник, *см.* **Законода́тель.**
Законопослу́шный – законослухня́ний, законопокі́рний, законопокі́рливий.
Законопреступле́ние – праволо́мство, зло́чин проти зако́ну.
Законопресту́пник, -ница – престу́пця про́ти зако́ну (*общ. р.*), законопереступ́ник, -ниця, праволо́мник, -мниця.
Законопресту́пный – праволо́мний, законопересту́пний.
Законопрое́кт – законопрое́кт (-ту), прое́кт зако́ну.
Законосообра́зный – закономі́рний.
Законоуче́ние – законовчиття́.
Законоучи́тель – навчи́тель релі́гії, законовчи́тель, (*гал.*) катехи́т (-та).
Законтракто́вывать, законтракто́ва́ть – законтракто́вувати, законтрактува́ти. **Законтракто́ванный** – законтракто́ваний. **-ться** – законтракто́вуватися, законтрактува́тися, у[до]мовля́тися, у[до]мо́витися. [Законтрактува́вся дово́зити будіве́льне де́рево (Франко)].
Зако́нченность – закі́нченість, ви́кінченість (-ности), ви́кінчення. [Прина́дне в усі́х його́ малю́нках ви́кінчення лі́ній (Крим.)].
Зако́нченный, *прил.* – закі́нчений, ви́кінчений. **-ный** *поет* – ви́кінчений поé́т.
Зако́нчить, -ся, *см.* **Зака́нчивать, -ся.**
Зако́п – закі́п (-ко́пу). [Підзе́мний закі́п].
Закопа́ть, -ся, *см.* **II. Зака́пывать, -ся.**
Закопе́рщик – (*зачинщик*) заводія́ка, заво́дця.
Зако́пка, *см.* **Зака́пывание.**

Закопоши́ться – закишіти, закомашніти, закомаши́тися; *см.* **Зашевели́ться.**
Закопте́лый – зади́млений, задимі́лий, заку́рений. [Ха́та зади́млена, як ку́зня. Скло на ля́мпі ду́же заку́рене].
Закопте́ть, Закопти́ться – задими́тися, задимі́ти, закури́тися. [Ха́та закури́лася, бо з пе́чи кури́ть].
Закопти́ть – задими́ти, закури́ти, (*о лампе*: *начать коптить*) зачади́ти; (*окорок*) закопти́ти (о́кіст). [Знов ля́мпа зачади́ла, прикрути́ ґно́та].
Закопти́ться, *см.* **Закопте́ть.**
Закопче́ние – заку́рювання, зади́млювання, (*окорока*) закопті́ння.
Закопы́шиться, *см.* **Закопоши́ться.**
Закорене́лость – закоренілість, запе́клість (-лости).
Закорене́лый – закоренілий, закорі́нений, запе́клий. [Закорі́нений грі́шник. Запе́клий во́рог. Ого́нь запе́клих не пече́ (Шевчен.)].
Закорене́ть – 1) (*врости кореньями*) закорени́тися; 2) (*закоснеть*) закоренíти в чо́му.
Закореня́ться, закорени́ться – закорíнюватися, закорени́тися; *см.* **Укореня́ться.**
Закоржа́велый – закоржа́вілий, зашкару́блий.
Закоржа́веть – закоржа́віти, зашкару́бнути, зашкарубі́ти, (*о мн.*) покоржа́віти, пошкару́бнути, пошкарубі́ти.
Зако́рм, -мка, *см.* **Зака́рмливание.**
Закорми́ть, *см.* **Зака́рмливать.**
Закорпе́ть – прикля́кнути. [І зно́ву він прикля́кнув над сво́єю робо́тою].
Зако́ртышки – захребе́ття, заго́рбок (-бка).
Закору́злый *и* **Заскору́злый** – зашкару́блий, закоржа́вілий.
Закору́знуть, *см.* **Заскору́знуть.**
Закорю́ка, Закорю́чка – 1) карлю́чка, закарлю́чка, закарлю́ка; 2) *см.* **Заковы́ка.**
Закорю́чивать, -ся, закорю́чить, -ся – закарлю́чувати, -ся, закарлю́чити, -ся загина́ти, загну́ти карлю́чку, загина́тися, загну́тися карлю́чкою. **Закорю́ченный** – закарлю́чений, за́гнутий (за́гнений) карлю́чкою.
Закорю́чина – закарлю́чина.
Закорю́чистый – карлючкува́тий.
Закорю́чка, *см.* **Закорю́ка.**
Закоря́веть – закоржа́віти, зашкару́бнути.
Зако́с – уко́шування (в чуже́), *оконч.* укосі́ння.
Закоси́ть, -ся, *см.* **Зака́шивать, -ся.**
Закосneва́ть, закосне́ть *в чём* – (*пребывать*) пробува́ти, трива́ти в чо́му, (*оставаться при чём*) держа́тися чого́, *сов.* зашкару́бнути в чо́му. **-не́ть** *невежестве, мерзости* – зашкару́бнути, загру́знути, задубі́ти в неу́цтві, в мерзо́ті.
Закосне́лость – запе́клість (-лости).
Закосне́лый – (*о грешнике, злодее*) запе́клий, нерозка́янний, непопра́вний. **-лые** *суеверия* – тривкі забобо́ни. **-не́лый** *в чём* – зашкару́блий, загру́злий, задубі́лий у чо́му.
Закосне́ние, *см.* **Закосне́лость.**
Закосне́ть, *см.* **Закоснева́ть.**
Закостене́лость – скостенілість (-лости). **-не́лый** – скостені́лий.
Закостене́ние – скостені́ння.
Закостене́ть – скостені́ти; (*оцепенеть*) заду́бнути, задубі́ти, (*о мн.*) покостені́ти, поду́бнути, подубі́ти. [Ру́ки задубі́ли з хо́лоду]. **Закостене́вший** – скостені́лий, задубі́лий, заду́блий.
Закостыля́ть – поча́ти шкандиба́ти (шкутильга́ти, шкатульга́ти, кульга́ти), зашкандиба́ти, зашкутильга́ти, зашкатульга́ти, закульга́ти.
Закоу́листый – (*об улице, проходе*) зау́лкуватий, покру́чений, закама́ркуватий.
Закоу́лок – 1) зау́лок (-лка). [Ми живемо́ он там у зау́лку]; 2) (*во дворе, в доме, амбаре и т. п.*) за́куток (-тка), закапе́лок (-лка), закама́рок (-рка), закомі́рок (-рка); (*ум.*) за́куточок, закапе́лочок, закама́рочок (-чка). [Метну́лися огляда́ти ко́жний куто́чок у ха́ті, ко́жний закапе́лочок (Коцюб.)]. **-лки** (*в доме и т. п.*) – закама́рки (-рків); (*во дворе*) за́кутки на подві́р'ї, заходе́ньки (-ньок); (*тесный проход, проезд*) сутки́ (-то́к), суточки́ (-чо́к). [Свиня́ всі заходе́ньки обходи́ла і смітники́, і суточки́, а до́брого ніч́ого там не вздрі́ла (Гліб.)]; 3) заку́тина; *см.* **Захолу́стье.**
Закочева́ть – закочува́ти.
Закочевря́житься – закомизи́тися, запри́мхати.
Закочене́лый – заду́б(і)лий закля́клий.

Закоченéть – задубíти, закля́кнути (з хóлоду), (*о мн.*) подубíти, покля́кнути.
Закрáдываться, закрáсться – закрадáтися, закрáстися.
Закрáивать, закрои́ть – починáти, почáти крáяти (крóїти).
Закрáина – (*предмета*) край (*р.* крáю), бéрег (-га).
Закрáпывать, закрáпать – 1) (*побрызгать крапинками*) закрáпувати, закрáпати; 2) (*о дожде*) закрáпати, забри́зкати, почáти накрáпувати, накрапáти. [Не ходи́, бо дóщик почáв накрапáти].
Закрáса – закрáса, прикрáса.
Закрáсить, *см.* **Закрáшивать.**
Закрáска – 1) (*покрывание краской*) закрáшування, зафарбóвування, *оконч.* закрáшення, закрасíння, зафарбувáння чогó, чим; 2) зáкраска; *см.* **Окрáска.** *С либеральной, буржуазной* **-ской** – з ліберáльною, буржуáзною зáкраскою; 3) (*придавание цветности*) – а) (*действие*) забáрвлювання, *оконч.* забáрвлення; б) (*результат*) забáрвлення.
Закраснéть – почáти червонíти, зарожевíти. [Ви́шні почали́ червонíти, зарожевíли].
Закраснéться – почервонíти, (*вдали*) зачервонíти; (*о лице*) зашарíтися, почервонíти. [Почервонíло нéбо на схóді. Щось зачервонíло здáлека. Обли́ччя їй зашарíлося].
Закрасовáться – закрасувáтися, захорошíти.
Закрáсться, *см.* **Закрáдываться.**
Закрáшивать, закрáсить – 1) (*покрывать краской*) закрáшувати, закраси́ти, зафарбóвувати, зафарбувáти що чим; 2) закрашáти, закрáсити що; *см.* **Украшáть. -сить** *товар* – заличкувáти крам; 3) (*придавать цветность*) забáрвлювати, забáрвити що чим. **Закрáшенный** – закрáшений, зафарбóваний; закрáшений, забáрвлений. [Легéнди, закрáшені в густý бáрву крóви (Л. Укр.)].
Закрéпа, Закрéпка – зáкріпка; зáплішка.
Закрепи́ть, *см.* **Закрепля́ть.**
Закреплéние – закрíплювання, закрíплення. **-ние** *заклинком* – заплíшування, заплíшення.
Закрепля́ть, -ся, закрепи́ть, -ся – закріпля́ти, -ся, закріпи́ти, -ся, (*заклинком*) заплíшувати, -ся заплíши́ти, -ся. [Козáцька вели́ка війнá закріпи́ла за нáми нáшу старосвíтську істóрію (Куліш)]. **-пи́ть** *нитку* – закріпи́ти ни́тку, вýзлика зав'язáти. **-пи́ть** *дом за кем* – закріпи́ти дім за ким.
Закрепощáть, закрепости́ть – закріпáчувати, закріпáчити, запанщáнити когó, (*о мн.*) покріпáчити. [Він запанщáнив багáцько й міщáн та вíльних украї́нських козакíв (Н.-Лев.)]. **Закрепощённый** – закріпáчений.
Закрепощéние – закріпáчення, покріпáчення.
Закрести́ть – 1) почáти хрести́ти, захрести́ти; 2) (*оградить крестом от чего-л. недобр.*) похрести́ти когó, що; 3) (*пометить крестом*) позначи́ти хрестóм що.
Закрести́ться – почáти хрести́тися, захрести́тися.
Закри́вина – кривýля.
Закриви́ть, -ся, *см.* **Закривля́ть, -ся.**
Закривлéние – закри́влення *и* закривíння.
Закривля́ть, -ся, закриви́ть, -ся – 1) закри́влювати, -ся, закриви́ти, -ся, (*о мн.*) позакри́влювати, -ся. **Закри́вленный** – закри́влений; (*только о клюве*) закандзю́блений; 2) **-вля́ться** (*стать кривляться*) – почáти (стáти) викривля́тися; *см.* **Кривля́ться.**
Закриводýшничать – почáти криви́ти душéю.
Закритиковáть – почáти критикувáти, закритикувáти.
Закричáть – закричáти, загукáти, загаласувáти, (*завопить*) залементувáти, зарепетувáти.
Закрóй, Закрóйка – 1) крáяння, покрáяння; 2) (*вырезка у плотн.*) ви́різка, фáльці (-цiв). **Закрóйня** – крáяльна майстéрня, крáяльня (-ньої).
Закрои́ть, *см.* **Закрáивать.**
Закрóйщик, -щица – крáяльник, -ниця.
Закрóйщицкий – крáяльницький. **-кая** *доска* – кравáльня. **-кий** *нож* – кравáльник.
Зáкром – зáсік (-ка) *и* засíка (-ки), (*для мякины*) полóвни́к (-кá).
Закропля́ть, закропи́ть, *см.* **Закрáпывать.** *Дождик* **-пи́л** – дóщик закрáпав, забри́зкав.
Закруглéние – 1) (*действ.*) за(о)крýглювання, *оконч.* за(о)крýглення; 2) (*закругл. линия, поверхность*) зáкруг (-гу). [На зáкругах шляхý потрíбні збíльшені сигнáли і нáписи (Тур.)].
Закругли́ть, -ся, *см.* **Закругля́ть, -ся.**
Закрýглый – закрýглений.
Закругля́ть, -ся, закругли́ть, -ся – закрýглювати, -ся *и* закругля́ти, -ся, закругли́ти, -ся *и* закруглíти, заокрýглювати, -ся *и* заокругля́ти, -ся, заокругли́ти, -ся, обкрýглювати, -ся *и* обкругля́ти, -ся, обкругли́ти, -ся *и* обкруглíти, (*о мн.*) позакрýглювати, -ся, позакругля́ти,

-ся, пообкру́глювати, -ся, пообкругля́ти, -ся. **Закруглённый** – за(о)кру́глений. [Вікно́ зве́рху тро́хи закру́глене (Н.-Лев.). Заокру́глені ре́чення (Єфр.)].

Закру́живаться – закру́чуватися.

Закружи́ть – 1) (*чем, что*: *о ветре и т. п.*) закрути́ти, завертіти. [Ві́тер закрути́в сухи́м ли́стям. Схо́питься вітер і закру́тить по шляху́ (Грінч.)]. **-жи́ть** *кому голову* – закрути́ти, вавертіти, замакітрити го́лову кому́, зби́ти кого́ з пантели́ку (з пли́гу, з пли́ву). **-жи́ло** *в голове,* **-жи́ло** *кого* – заморо́чило го́лову, замакітрило го́лову кому́, заверну́лося (замакі́трилося) в голові́ кому́, мло́сті обняли́ кого́, мло́сно ста́ло кому́, занедо́брилося кому́, голова́ пішла́ о́бертом, мо́зок закрути́всь кому́, у ко́го; 2) (*заставить путать в лесу*) закрути́ти кого́; 3) (*начать описывать круги, кружиться*) закружи́ти, закружля́ти; 4) (*загулять*) закрути́ти, закури́ти, загуля́ти, закубря́чити.

Закружи́ться – 1) (*описывая круги*) закружи́ти, закружля́ти, закрути́тися, заверті́тися, з(а)верете́нитися, піти́ о́бертом, о́бертнем. [Да́рка ви́хром закружля́ла в і́нший бік (Л. Укр.). Закрути́лись пісько́ваті ви́хри (Л. Укр.). В оча́х усе́ закрути́лося (М. Вовч.). Усе́ заверете́нилось у ме́не в оча́х (Г. Барв.). Коло сусі́ди заверті́вся чолові́к які́йсь незнайо́мий (Новом. п.). Усе́ пішло́ о́бертнем (М. Вовч.)]; (*о голове*) закрути́тися, піти́ о́бертом, заморо́читися, замакі́тритися. [Гля́нула я вниз, голова́ моя́ заморо́чилась і я проки́нулася (Н.-Лев.). Голова́ піде́ о́бертом (Васильч.). Так у йо́го в голові́ замакі́трилось (Г. Барв.)]. *Мысли* **-лись** *в голове* – думки́ зави́хорилися (закрути́лися) в голові́. **-ться** *вихрем* (*завихриться*) – закружля́тися ви́хром, завихри́ти(ся), зави́хоритися, повихри́тися; 2) (*сбиться с пути*) зблуди́ти(ся), зблука́тися, (*зап.*) блу́дом (у блуд) піти́.

Закру́т – 1) *см.* **Закру́та 1**; 2) (*резь в животе*) заві́йна (-ни), заві́йниця, різа́чка.

Закру́та – 1) (*дейст.*) закру́чування, *оконч.* закру́чення; за́крут (-ту); 2) (*завёртка, в хлебе для колдовства, науз*) за́крутка, за́крутень (-тня), за́вертка, за́вивка, за́витка, завиття́, залі́[о́]м (-ло́му). [Там за́вертку яка́сь зла душа́ заверну́ла (Кониськ.)]; 3) (*кляп*) за́крутка, за́вертка; 4) (резь), *см.* **За́крут 2.**

За́крутень – 1) (*кляп*) за́крутка, за́вертка; 2) (*водоворот*) вир (-ру), круті́ж (-тежа́), чортори́й (-ри́я) 3) (*вихрь, метель*) ви́хор (-х(о)ру), завірю́ха, хурто́ви́на, (*зап.*), крути́ло.

Закрути́ть, -ся, *см.* **Закру́чивать, -ся.**

Закру́тка – 1) *см.* **Закру́та 1, 2, 3**; 2) (*завёртка у дверей, ворот, ставень*) за́вертка, за́крутка; (*запирка*) за́сувка, за́щіпка; 3) (*верёвка для увязывания клади*) шнуро́вання, шнурува́ння. [Ой бері́ть з возі́в, бері́ть шнурува́ння (Чум. пісня)].

Закрутну́ть – закрутну́ти.

Закру́чивание – закру́чування, заве́[і́]рчування.

Закру́чивать, закрути́ть – 1) (*с[за]вёртывать*) закру́чувати, закрути́ти, заве́[і́]рчувати, заверті́ти, з(а)горта́ти, з(а)горну́ти що, (*о мн.*) позакру́чувати, позаве́[і́]рчувати, поз(а)горта́ти що; (*завёртку*) закру́чувати, закрути́ти, заверта́ти, заверну́ти, (*о мн.*) позакру́чувати, позаверта́ти; (*верёвку*) скру́чувати, скрути́ти, (*о мн.*) поскру́чувати (мо́тузи́). **-ти́ть** *ус* – закрути́ти, напру́тити, заверті́ти вус, (*о мн.*) позакру́чувати ву́са[и]. [Закрути́вши чо́рні у́са (Шевч.). Так ті ву́са преядоро́ві вго́ру й заверті́ли (Руданськ.)]; 2) *см.* **Нама́тывать**; 3) (*завёртывать голову кому чем*) заверта́ти, заверну́ти, заверті́ти кого́ чим, у що. [Тебе́, ді́вко, завертя́ть в намі́тку]; (*руки, связывая*) закру́чувати, закрути́ти; 4) (*закутить*) закрути́ти, закури́ти, загуля́ти, (*пров.*) закубря́чити. [Ото́ раз узя́в він у хазя́їна пла́ту, та як закрути́в (Мнж.)]; 5) (*завертеть, закружить кого, что, чем*) закру́чувати, закрути́ти кого́, що, чим. [Ві́тер закрути́в сухи́м ли́стям. Закрути́в но́сом, як те́ртого хрі́ну поню́хав (Номис). Коза́к сього́ не злюби́в, ті́льки у́сом закрути́в (Метл.)]; 6) (*о вьюге*) закрути́ти, заме́сти́; (*безл.*) закури́ло, закрути́ло, замело́. **-ти́л** *мороз* – поти́с моро́з. **Закру́ченный** – закру́чений, заве́рчений; заве́рнутий *и* заве́рнений.

Закру́чиваться, закрути́ться – 1) (*завиваясь*) закру́чуватися, закрути́тися, завива́тися, зави́тися, (*о мн.*) позакру́чуватися, позавива́тися. [Закрути́лася кру́то зеле́на хмели́на, зви́вшись на тичи́ну (Куліш)]; 2) (*завёртываться*) замо́туватися, замота́тися, умо́туватися, умота́тися, укру́чуватися, укрути́тися в що, (*о мн.*) поза[пов]мо́туватися, повкру́чуватися.

Закручи́ниться – зажури́тися чим, засмути́тися чим, вда́тися в ту́гу; (*о ком, по ком*) затужи́ти за ким. [Затужи́ла ді́вчина за мно́ю (Чуб. V)].

Закрыва́ние – 1) зачиня́ння; затуля́ння, затика́ння; заслоня́ння; 2) згорта́ння; (*глаз*) заплю́щування (оче́й); 3) закрива́ння; 4) заступа́ння, за́стування; 5) закрива́ння, припиня́ння; замика́ння (раху́нків). *Оттенки, см.* **Закрыва́ть.**

Закрыва́ть, закры́ть – 1) (*окна, двери и т. п.*) зачиня́ти, зачини́ти, захиля́ти, захили́ти, (*о мн.*) позачиня́ти *и* позачи́нювати (ві́кна, две́рі); (*отверстие*) затуля́ти, затули́ти,

затика́ти, заткну́ти *и* затка́ти, (*о мног.*) позатуля́ти, позатика́ти, (*заслонкой*) заслоня́ти, заслони́ти, (*о мног.*) позаслоня́ти, (*запоной и т. п.*) запина́ти, запну́ти, зап'я́сти́, заслоня́ти, заслони́ти, (*о мн.*) позапина́ти, позаслоня́ти що чим; (*что-либо плотно*) затушко́вувати, затушкува́ти, (*пров.*) заштурмо́вувати, заштурмува́ти. [Без ме́не й ді́рочки мало́ї ні́кому затули́ти (Номис). Уки́нув її́ в піч і заслони́в (Рудч. П.). А я вже й піч заслони́ла (Кониськ.). Роби́ли вони́, позаслоня́вши ві́кна од дво́ру (Н.-Лев.). Запина́є вікно́ ху́сткою (Сл. Гр.)]. **-кро́й** *сундук, крышку* – зачини́ скри́ню, причини́ ві́ко, кри́шку. **-крой** *бутылку* – заткни́ пля́шку. **-кро́й** *кран* – закрути́ кран. **-ть** *уши* – затика́ти, заткну́ти, затка́ти (в)у́ха, защу́лювати, защу́лити (в)у́ха, (*о мног.*) позатика́ти, позащу́лювати (в)у́ха. [Він сів у ку́ті, ску́лився, за́ткав ву́ха (Франко). Та й мимово́лі з одча́єм защу́лив ву́ха (Крим.)]; 2) (*складывать*) згорта́ти, згорну́ти, стуля́ти, стули́ти. **-ть** *книжку* – згорта́ти, згорну́ти кни́жку, стуля́ти, стули́ти кни́жку. [Кни́жку згорну́в, схова́в у свою́ ша́ховку (Грінч.)]. **-ть** *зонтик* – згорта́ти, згорну́ти парасо́льку. **-рыть** *рот* – стули́ти ро́та, (*насм.*) заши́ти гу́би; (*презрительно*) замкну́ти (стули́ти) пи́сок, заткну́тися, затка́ти каглу́. **-ть** *рот кому* (*заставить замолчать*) – заці́плювати, заці́пити уста́, замика́ти, замкну́ти гу́бу (уста́) кому́, зав'я́зувати, зав'яза́ти язи́к(а) кому́. **-кры́ть** *рот кому чем* – затули́ти ро́та кому́ чим. [Деся́тник затули́в їй уста́ ша́пкою (М. Вовч.)]. **-ть** *глаза* (*веками*) – заплю́щувати (заплюща́ти *и* плю́щити), заплю́щити, сплю́щувати, сплю́щити, закрива́ти, закри́ти, сту́лювати *и* стуля́ти, стули́ти о́чі; заплю́щуватися, заплю́щитися, (*о мног.*) позаплю́щувати, посплю́щувати, посту́лювати о́чі, позаплю́щуватися; (*смежить*) склепа́ти, склепи́ти (о́чі). [Оле́ся заплю́щила о́чі й знов ста́ла як ме́ртва (Н.-Лев.). Плю́щить він о́чі (Мирн.). Сплю́щу о́чі (Кониськ.). Не диві́ться, позаплю́щуйте о́чі (Харк. п.). Не стулю́ ні на хви́льку оче́й (Л. Укр.). Впа́сти на ла́ву, як ка́мінь у во́ду – і вмить склепи́ти о́чі (Коцюб.)]. **-ть** *глаза умершему* – затуля́ти, затули́ти, закрива́ти, закри́ти о́чі поме́ршому. [Не суму́й, що при́йдеться самі́й у гріб ляга́ть, що не бу́де кому́ оче́й затули́ть (Франко)]. **-кры́ть** *глаза* (*умереть*) – с[за]плю́щити, (*смежить*) склепи́ти о́чі. **-кры́ть** *глаза кому* (*убить, погубить*) – замкну́ти о́чі кому́. **-ва́ть, -кры́ть** *глаза на что* – заплю́щувати, заплю́щити о́чі на що, не ма́ти оче́й на що. [Навми́сне заплю́щуючи на пра́вду о́чі (Єфр.)]; 3) (*накрывать*) закрива́ти, закри́ти, накрива́ти, накри́ти, покрива́ти, покри́ти, укрива́ти, укри́ти, (*о мног.*) позакрива́ти, понакрива́ти, повкрива́ти; (*сплошь*) кри́йма кри́ти (укрива́ти, укри́ти) що. [Зострі́лася чумака́ми, закри́ла дити́ну (Шевч.)]. **-кро́й** *крышкой* – за[на]кри́й кри́шкою. **-ть** *лицо руками* – затуля́ти, затули́ти обли́ччя рука́ми, затуля́тися *и* зату́люватися, затули́тися рука́ми, утуля́ти, утули́ти лице́ в доло́ні. [Він затули́в обли́ччя рука́ми (Крим.). Спусти́вся на ла́вку і затули́вся рука́ми (Крим.)]. **-ть** *голову платком* – запина́ти, запну́ти, зап'я́сти́ го́лову ху́сткою. **-ть** *глаза чем* – затуля́ти, затули́ти о́чі чим. [Зі́нька затули́ла ху́сткою о́чі і гі́рко запла́кала (Стор.)]; 4) *чем* (*скрывать от глаз, заграждать*) – затуля́ти, затули́ти, заслоня́ти, заслони́ти, заступа́ти, заступи́ти, покрива́ти, кри́ти, покри́ти кого́, що; (*застить*) за́ступати; (*о тумане*: *заволакивать*) застила́ти, засла́ти (-стелю́, -сте́леш), застеля́ти, застели́ти (-стелю́; **-**сте́лиш); (*со всех сторон*: *о тумане, тьме*) обгорта́ти, обгорну́ти, оповива́ти, обови́ти що. [Затуля́ючи собо́ю ма́ло не все вікно́ (Васильч.). Чо́рні хма́ри непрозо́рі затули́ли я́сні зо́рі (Чупр.). Ра́да-б зі́рка зійти́, чо́рна хма́ра заступа́є (Мет.). І дим хма́рою засту́пить со́нце перед ва́ми (Шевч.). Чо́рна хма́ра з-за Лима́ну не́бо, со́нце кри́є (Шевч.). Нена́че яки́йсь тума́н застила́в йому́ о́чі (Грінч.). Не за́стуй вікна́ (Київщ.). Оді́йди́, не за́стуй, бо ні́чо́го не ви́дно (Звин.)]. **-ть** *что чем* (*завешивая*) – запина́ти, запну́ти *и* зап'я́сти́, (*о мног.*) позапина́ти, (*со всех сторон*) обпина́ти, обіпну́ти, обіп'я́сти що. **-вать** *что чем, заставляя* – заставля́ти, заста́вити що чим. [Две́рі заста́влено ша́хвою]; 5) *см.* **Скрыва́ть, Укрыва́ть**; 6) (*прекращать, запрещать*) закрива́ти, закри́ти (засі́дання), припиня́ти, припини́ти (засі́дання, газе́ту, журна́л, товари́ство, прийма́ння вантажу́), (*счета*) замика́ти, замкну́ти (раху́нки). **-кры́ть** *кредиты* – закри́ти креди́ти. **-кры́ть** *лавку* (*временно, совсем*) зачини́ти крамни́цю. **Закры́тый** – зачи́нений, захи́лений; зату́лений, за́ткну́тий, за́ткнений *и* за́тканий, заслóнений, за́пну́тий *и* за́пнений; зго́рнений *и* зго́рнутий; (*о глазах*) сту́лений, заплю́щений, сплю́щений, (*плотно*) засклéплений, скле́плений; закри́тий, по[на]кри́тий; засту́плений; засте́лений; закри́тий, припи́нений (журна́л), (*о лавке*) зачи́нений. **-тое** *учебное заведение* – закри́та шко́ла, інтерна́т. **-тое** *заседание* – неприлю́дне (закри́те) засі́дання. **-тое** *представление* – закри́та (неприлю́дна) виста́ва. **-тое** *голосование* – тає́мне голосува́ння. **-тое** *платье* – закри́та су́кня. **-тое** *письмо* – закри́тий лист; (*заклеиваемое по краям*) закри́тка. **-тое** *море* – закри́те мо́ре. **-тый** *слог* – закри́тий склад. **-тый** *экипаж, вагон* – закри́тий екіпа́ж (по́віз), ваго́н. *Вход, проезд* **-кры́т** – вхід, проїзд закри́то. *Книжный магазин* **-кры́т** – книга́рня зачи́нена;

(*прекратил свою деятельн., запрещен*) книга́рню зачи́нено. *Магазины по понедельникам* **-кры́ты** – крамни́ці понеді́лками зачи́нені. *Окно* **-то** – вікно́ зачи́нено. *С* **-тыми** *глазами* – з заплю́щеними очи́ма. *С плотно* **-той** *крышкой* – щі́льно зачи́нений. *Свет* **-ры́т** *для кого* (*перен.*) – світ зав'я́зано кому́.

Закрыва́ться, закры́ться – 1) (*закрывать себя чем*) закрива́тися, закри́тися, затуля́тися (зату́люватися), затули́тися, (*ставя что перед собой*) заставля́тися, заста́витися; (*платком и т. п.*) запина́тися, запну́тися *и* зап'я́сти́ся; (*об отверстии*) затуля́тися (зату́люватися), затули́тися, затика́тися, заткну́тися, (*о мн.*) позакрива́тися, позатуля́тися, позатика́тися *и т. д.* [Стої́ть ді́вка з молодце́м, закри́лася рукавце́м (Чуб. V). Ді́вчина, затули́вшись рука́ми, рида́є (М. Вовч.). Попроси́ла в ме́не мій вуа́ль, зап'яла́ся ним… (Л. Укр.)]; 2) (*затворяться*) зачиня́тися, зачини́тися, затуля́тися *и* зату́люватися, затули́тися, (*о мн.*) позачиня́тися, позатуля́тися; (*о глазах*) заплю́щуватися, заплю́щитися, сплю́щуватися, сплю́щитися; (*смежаться*) склепа́тися, склепи́тися; (*об устах*) (*сов.*) заці́питися, скл[р]епи́тися. [На мить одчини́вся тайни́к, щось пропусти́в і зачини́вся зно́ву (Коцюб.). Сплю́щуються о́чі мені́ (Тесл.)]. *Парадные* (*двери*) **-ва́ются** *в двенадцать часов ночи* – пара́дні две́рі зачиня́ють о двана́цятій годи́ні но́чи. *Крышка плохо* **-ется** – кри́шка, (*у сундука*) ві́ко нещі́льно пристає́. *Глаза* **-лись** (*смежились*) *навеки* – склепи́лися наві́ки о́чі; 3) (*о книге, зонтике*) згорта́тися, згорну́тися; 4) (*наглухо закрываться в помещении*) заку́туватися, заку́татися, затушко́вуватися, затушкува́тися де, в чо́му. [Та ну-бо, відчині́ть! Чого́ заку́талися в бі́лий де́нь? (М. Левиц.)]; (*о ране*: *затянуться*) (*безлично*) затяга́ти, затягну́ти, (*о мн.*) позатяга́ти. [За ти́ждень чи за півтора́ ра́ни в хво́рого позатяга́ло (Грінч.)]; 5) (*кончаться, прекращаться*) зачиня́тися, зачини́тися, припиня́тися, припини́тися, закрива́тися, закри́тися, (*об учреждении*) припиня́ти, припини́ти свою́ дія́льність. [Ку́рси тії́ зачиня́ються в-осени́ (Крим.). Журна́л припини́вся на пе́ршій кни́жці]. *Магазины* **-ва́ются** *в пять часов* – крамни́ці зачиня́ють о п'я́тій годи́ні. *Частные лавки* **-лись** – прива́тні крамни́ці позачиня́лись. *Заседание* **-лось** *поздно* – засі́дання (с)кінчи́лось пі́зно.

Закры́тие – 1) закриття́, припи́нення, (*окончание*) закі́нчення чого́; 2) (*закрытое место, тайник*) криї́вка.

Закры́ть, -ся, *см.* **Закрыва́ть, -ся.**

За́кры́шечка, *см.* **Закры́шка 2.**

Закры́шка – 1) (*лукавство*) хи́трощі (-щів). *Без* **-шки** – без хи́трощів, не лука́влячи; 2) (*покрышка*) кри́шка, на́кришка, на́кривка, по́криш[в]ка, (*у сундука*) ві́ко; *ум.* кри́шечка, накри́шечка, по́кришечка, по́кривочка; *см.* **Кры́шка.**

Закря́кать – закря́кати, зака́хкати.

Закряхте́ть – закректа́ти. [Цибе́ла пе́рше закректа́ла, а по́слі ка́шлять почала́ (Котл.)].

Закувы́ркаться – поча́ти (ста́ти) перекида́тися; *см.* **Кувырка́ться.**

Закуда́хтать – закудкуда́кати, заки́ркати.

Закудря́веть – закучеря́віти. [Бі́ле покрива́ло з прозо́рих хмар ні́би закучеря́віло (Н.-Лев.)].

Закудря́вить *или* **Закуде́рить** *кого, что* – закучеря́вити, скучеря́вити кого́, що, закрути́ти ку́чері кому́. [Закучеря́вило (со́нце) го́ру ряда́ми масли́н (Коцюб.). Ой ти дубо́чку кучеря́вий, ой а хто-ж тебе́ скучеря́вив? (Франко)].

Закудря́виться, -дряветь – закучеря́витися, закучеря́віти. [Закучеря́вилися хма́ри (Тичина)].

Заку́кливание, *зоол.* – заляльќовування.

Закукуре́кать – закукурі́кати. [Опі́вночі закукурі́кали пі́вні (Стор.)].

Закукова́ть – закува́ти, заку́ти. [Закува́ла зозу́ленька, закува́ла жо́вта (Пісня)].

Закулика́ть – закулика́ти; запи́ти, загуля́ти.

Закули́сный – залаштунко́вий, закулісо́вий. **-ные** *стороны жизни* – закулісо́ві (прихо́вані) сто́рони життя́ (в житті́). **Закули́сно** – по-за лашту́нками, по-за кулі́сами.

Закультя́веть – закульга́ти, зашкандиба́ти, зашкутильга́ти.

Закупа́ние – закупо́вування, закупа́ння.

Закупа́ть, закупи́ть – 1) *что* – закупо́вувати *и* закупа́ти, закупи́ти що, (*скупать*) скупо́вувати, скупля́ти, скупи́ти що, (*о мн.*) поза[пос]купо́вувати. [Ні́би з па́ном повінча́лась, закупи́ла се́ла (Шевч.). Бо́рошно (*муку*) скупо́вує на ви́нницю (Квітка). Ці́ле своє́ життя́ скупля́в зе́млю (Звин.). Позакупо́вували усі́ ярмарко́ві будо́ви (Основа)]; 2) *кого* (*подкупать*) – закупа́ти, закупи́ти; *см.* **Подкупа́ть.** [Закупи́ла ба́тька, щоб горі́лки не пив (Номис)]. *Он* **-пи́л** *судью* – він закупи́в (підкупи́в) суддю́. **Заку́пленный** – заку́плений, ску́плений.

I. Закупа́ться, закупи́ться – за[с]купо́вуватися закупля́тися, закупа́тися, закупи́тися.

II. Закупа́ться – 1) поча́ти купа́тися; 2) (*увлечься купаясь*) закупа́тися; 3) докопа́тися до чо́го [Докупа́вся до то́го, що ма́ло не втопи́вся].
Заку́пка – 1) за́куп (-пу), закупі́вля, за́купня, заку́плення чого́; *срвн.* **Закупа́ние**; 2) (*закупленное*) по́куп (-пу), по́купка, за́купка, (*гал.*) ку́пно, заку́пно (-на). *Делать* **-ки** – роби́ти по́[за́]купки. *Произвести* (*сделать*) **-ки** – пороби́ти по́[за́]купки, (*гал.*) (за́)ку́пна.
Закупно́й *и* **Заку́пный** – (*купленный*) за[по]ку́плений. **-ку́пный** *товар* – за[по]ку́плений крам.
Заку́поривание, Заку́порение – затика́ння, закорко́вування, зачопо́вування; (*окон, дверей*) затушко́вування (ві́кон, двере́й); запако́вування чого́; *оконч.* затка́ння, закоркува́ння, зачопува́ння; затушкува́ння; запакува́ння чого́.
Заку́поривать, заку́порить – 1) (*бутылку, бочку*) затика́ти, затка́ти, заткну́ти (пля́шку, бо́чку) (*пробкой*) закорко́вувати, закоркува́ти, (*затычкой*) затика́ти, заткну́ти чо́пом, зачопо́вувати, чопува́ти, зачопува́ти (бо́чку); (*окна, двери*) затушко́вувати, затушкува́ти, (*о мн.*) позатушко́вувати (ві́кна, две́рі); 2) (*наглухо закрывать что-л.*) запако́вувати, запакува́ти, заку́брювати, заку́брити, зашпунто́вувати зашпунтува́ти; 3) *кого* (*запереть*) – запако́вувати, запакува́ти кого́ куди́ (у в'язни́цю). **Заку́поренный** – за́ткну́тий *и* за́ткнений, за́тканий, закорко́ваний, зачопо́ваний; затушко́ваний, запако́ваний.
Заку́пориваться, заку́пориться – 1) затика́тися, заткну́тися, закорко́вуватися, закоркува́тися; 2) (*законопачиваться*) затушко́вуватися, затушкува́тися; 3) (*сидеть безвыходно где, запереться крепко*) запако́вуватися, запакува́тися, заку́брюватися, заку́бритися, зашпунто́вуватися, зашпунтува́тися. [Чого́ ви в ха́ті заку́брились? (Сосн. п.)]; 4) *мед.* – забива́тися, заби́тися, заснí́чуватися, засніти́тися. [Оце́ ра́на засніти́лася, так гній і не витіка́ (Лебед. п.)]. **Заку́порившийся** (*о ране, нарыве*) – засні́чений.
Заку́порка – 1) *см.* **Заку́поривание, -рение**; 2) *мед.* – за́сніт (-ту), за́ткнення. **-ка** *вен, сосудов* – за́сніт (за́ткнення) жил, суди́н.
Заку́почный – заку́пний. **-ная** *цена, контора* – заку́пна ціна́, конто́ра.
Закупщи́к – заку́пник (-ка), за́купець (-пця).
Закупщи́ца – заку́пниця.
Закупщи́чий – заку́пницький.
Заку́ривание – заку́рювання, запа́лювання.
Заку́ривать, закури́ть – 1) (*начать курить*) закури́ти; 2) (*зажигать и раскуривать трубку*) заку́рювати, закури́ти, запа́лювати, запали́ти (цига́рку, лю́льку), (*о мн.*) позаку́рювати, позапа́лювати що (люльки́). [А дай-но вогню́ – лю́льку закури́ти (Коцюб.). Позаку́рювали люльки́ (Сл. Гр.). Дави́д запали́в цига́рку (Кониськ.)]; 3) (*задымить*) заку́рювати, закури́ти, зади́млювати *и* задимля́ти, задими́ти. [Затопи́ла, закури́ла сири́ми дрова́ми (Чуб. V)]; 4) (*водку, дёготь*) заку́рювати, закури́ти, почина́ти, поча́ти кури́ти (гна́ти); 5) (*закутить*) закури́ти; *см.* **Загуля́ть, Запи́ть.** [Прода́в усю́ худо́бу, та як закури́в (Сл. Гр.)]; 6) *безл.* (*о вьюге*) – закури́ло, закрути́ло. **Заку́ренный** – заку́рений, запа́лений, зади́млений.
Заку́риваться, закури́ться – заку́рюватися, закури́тися, запа́люватися, запали́тися. [Нія́к не заку́рюється лю́лька – тютю́н во́гкий (Сл. Гр.). Заняла́ся ха́та, переки́нуло вого́нь на дру́гу, – он уже й та закури́лася (Сл. Гр.)].
Закурлы́кать – (*об орлах, аистах*) заклек(о)та́ти (-кочу́, -ко́чеш) *и* -коті́ти (-кочу́, -коти́ш), (*о журавлях*) закурлю́кати, (*о человеке*) закурни́кати.
Закуроле́сить – заколобро́дити, забро́їти, (*пров.*) зашурубу́рити, зашаробо́рити.
Закурча́веть – закучеря́віти (-вію, -вієш).
Закурча́веть, -ся, *см.* **Закудря́вить, -ся.**
Закуса́ть, *см.* **I. Заку́сывать.**
Закуси́ть, *см.* **II. Заку́сывать.**
Заку́ска – 1) за́куска, пере́куска; (*заежка*) за́їдка, за́їдок (-дку); (*перед завтраком*) пора́нок (-нку), (*перед обедом*) передобі́док (-дку), (*перед ужинам*) підвечі́рок (-рку). [Спаси́бі за заку́ску, що з'їв ку́рку й гу́ску (Приказка). На столі́ стоя́ла пере́куска (Крим.). Пі́сля пере́куски сва́хи співа́ють (Основа)]. *Подали* **-ку** – подали́ за́куску. *На* **-ску** – на за́куску, на пере́куску; 2) сніда́нок (-нку); *см.* **За́втрак**; 3) *см.* **Десе́рт, Сла́сти.**
Заку́сочка – за́ку́сочка, пере́ку́сочка.
Заку́сочный – закуско́вий. [Закуско́ве виде́льце]. **-чная** – пере́кусна (-ної).
Заку́сывание – заку́шу[сю]вання (*от* **II. Заку́сывать**).
I. Заку́сывать, закуса́ть – 1) *кого* (*загрызать, заедать*) – загриза́ти, загри́зти, заї́да́ти, заї́сти кого́; 2) поча́ти (взя́ти, ста́ти) куса́ти що. *Он* **-са́л** *губы* – він поча́в (узя́в) куса́ти гу́би.

II. Заку́сывать, закуси́ть – 1) *что* – заку́шувати (заку́сувати, заку́сювати), закуси́ти (*напр.*, гу́бу, язика́). [Руфі́н заку́шує з доса́ди гу́бу (Л. Укр.). Неласка́во одгризну́всь я, заку́суючи гу́бу (Крим.)]. *Он больно* **-си́л** *язык* – він бо́ляче прикуси́в (укуси́в) язика́. **-си́ть** *язык* (*замолкнуть*) – прикуси́ти язика́ (язи́к), укуси́тися за язи́к. **-си́ть** *удила* – заї́сти (сти́снути) вуди́ла, вгри́зтися в вуди́ла; 2) *что* (заедать) – заку́шу[сю]вати, закуси́ти чим, заїда́ти, заї́сти чим; (*теснее*: *завтракать*) сні́дати, посні́дати; (*вообще подкрепиться*) підживля́тися, підживи́тися. [Уже́ заку́шував смачне́нько, хто до́бре пі́нної лигну́в (Котл.). До́вго що випива́ли та заку́сювали (Грінч.). Оддала́ хазя́йці ча́рку в ру́ки, закуси́вши хлі́бом та са́лом (Н.-Лев.). Сиди́ть собі́ ко́ло сто́лу, вишня́к попива́є, що ви́смалить, ї́дну ча́рку, то і заїда́є (Руданськ.)]. *По первой не* **-вают** – по одні́й (по пе́ршій) не заку́шують (Номис). **Заку́шенный** – заку́шений, прику́шений, заї́джений.

Заку́сываться, закуса́ться – 1) (*загрызться*) загриза́тися загри́зтися, (*сов.*) закуса́тися; 2) **-са́ться** – поча́ти куса́тися. 3) **-си́ться** (*закусив зубами, не отпускать*) – схопи́тися, вчепи́тися зуба́ми.

Заку́т, (*чаще*) **Заку́та** – 1) *см.* **Заку́тывание**; 2) (*тёплый хлев*) заку́та, хлів (-ва́), хи́жа; *ум.* хліве́ць (-вця́), хи́жка. [Сім заку́т, одна́ свиня́ (Приказка)]; (*овечий хлев*) коша́ра; (*собачья* **-та**) бу́дка; 3) (*угол в избе*) за́кут (-та), за́куток (-тка); (*закоулок*) закапе́лок (-лка); 4) (*клеть, чулан*) хи́жа, *ум.* хи́жка.

Заку́тать, -ся, *см.* **Заку́тывать, -ся.**

Закути́ть – загуля́ти(ся), закрути́ти, закури́ти, закубря́чити. [Запи́в Іва́н, загуля́в, не до ми́слі жі́нку взяв (Чуб. V)].

Заку́тка, *см.* **Заку́тывание.**

Заку́тывание – 1) заку́тування, загорта́ння, завива́ння, утушко́вування у що; 2) обтуля́ння чого́ чим; 3) затуля́ння, затика́ння чого́.

Заку́тывать, заку́тать – 1) (*что, чем или во что*) заку́тувати, заку́тати, загорта́ти, загорну́ти, угорта́ти, угорну́ти, завива́ти, зави́(ну́)ти, (*плотно*) утушко́вувати, утушкува́ти у що, чим, (*толст. платком*) заку́шкувати, заку́шкати кого́ чим, (*о мн.*) позаку́тувати, повку́тувати, поза[пов]горта́ти, позавива́ти, (*немного*) прику́тувати, прику́тати; *срвн.* **Завёртывать, Обвёртывать.** [Заку́тав дити́ну ху́сткою. Та неду́жную дити́ну угорта́є в кожуши́ну (Щог.). Дерева́, заго́рнені у су́тінь (Коцюб.). Заку́тав їх сніг бі́лий (Мог.)]; 2) (*обстанавливать для тепла*) обтуля́ти, обтули́ти, затушко́вувати, затушкува́ти (напр. ха́ту); 3) **-ть** *печь, трубу* – затуля́ти, затули́ти, затика́ти, заткати́ *и* заткну́ти (піч, каглу́), (*о мног.*) позатуля́ти, позитака́ти (пе́чі). **Заку́танный** – заку́таний, заго́рнений *и* заго́рнутий, уго́рнений, зави́(ну́)тий *и* зави́нений у що, чим; обту́лений, затушко́ваний; зату́лений, за́ткнутий, за́ткнений *и* за́тканий.

Заку́тываться, заку́таться – заку́туватися, заку́татися, уку́туватися, уку́татися у що, чим, загорта́тися, загорну́тися чим, у що, завива́тися, зави́(ну́)тися чим, у що, (*плотно*) утушко́вуватися, утушкува́тися у що, чим, затушко́вуватися, затушкува́тися, (*толст. платком*) заку́шкуватися, заку́шкатися чим, (*о мн.*) поза[пов]ку́туватися, позагорта́тися, позатушко́вуватися, повтушко́вуватися; *см.* **Завёртываться, Обвёртываться.** [Заку́туються з голово́ю в плащі і подаю́ться до двере́й (Л. Укр.). І в тума́ни, як в намі́тку, завину́лись го́ри (Руданськ.). Повку́туємося до́бре, то й не бу́де хо́лодно (Черн. п.)].

Заку́шивать, заку́шать, *см.* **II. Заку́сывать, Закуси́ть 2.**

Зал, За́ла – за́ля, (*гал.*) са́ля, (*небольш.*) світли́ця, сало́н (-ну), (*уменьш.*) сало́ник (-ка). **Зал(а)** *заседаний* – за́ля для засі́да́нь. **Зал(а)** *совещаний* – ра́дна за́ля, за́ля для нара́д. **Зал(а)** *присутствия* (*заседаний*) (*в суде*) – за́ля розпра́в (Франко), судова́ заля́. **За́л(а)** *первого класса* – за́ля, пе́ршої кла́си.

Залавирова́ть – поча́ти лавірува́ти.

Зала́вливать *или* **Заловля́ть, залови́ть** – 1) поча́ти лови́ти, поча́ти ло́ви (*ловлю*); 2) **-ви́ть** *лошадей* – пійма́ти (зайня́ти) ко́ні; 3) **-вать** (*ловить*) – лови́ти, нало́влювати.

Зала́вок – 1) (*прилавок*) при́лавок (-вка); (*откидной*) ля́да; (*в кабаке*) шинква́с (-су); 2) (*глухая лавка с под’ёмною крышкой*) ко́ник.

Залага́ть, *см.* **Закла́дывать.**

Зала́дить, *см.* **Зала́живать.**

Зала́живать, зала́дить – 1) зала́годжувати, зала́годити, заладно́вувати, заладна́ти, ла́годити, пола́годити що; 2) (*запрягать*) заклада́ти, закла́сти, запряга́ти, запрягти́ (ко́ні); 3) (*запирать*) замика́ти, замкну́ти, (*о мног.*) позамика́ти що; 4) **-дить** (*стать твердить одно и то же*) – заторочи́ти, зату́ркати, запра́вити, заве́сти́, поча́ти пра́вити, прова́дити. **-дил** *своё* – заві́в своє́ї.

Зала́зить (*начать лазить*) – зала́зити, запо́взати, заплазува́ти, (*на четвереньках*)

зарачкува́ти. [Вре́шті він почу́в що по ті́лі в його́ мов комашня́ зала́зила (Коцюб.)].
Залакиро́вывать, залакирова́ть – залако́вувати, залакува́ти, полакува́ти, замасти́ти ла́ком, (*реже*) поко́щувати, поко́стити. **Залакиро́ванный** – залакований, поко́щений.
Зала́комить *кого чем, см.* **Примани́ть, Замани́ть.**
Зала́комиться – зала́сувати(ся), зала́ситися.
Заласка́ть *кого* – запести́ти, замилува́ти, заголу́бити кого́. **-ться** – запести́тися, замилува́тися, заголу́битися. **Зала́сканный** – запе́щений, замило́ваний, заголу́блений.
Зала́мливать, *см.* **Зала́мывать.**
Зала́мывание – зала́мування, зало́млювання; (*ветвей для приметы*) клячі́ння, прилі́м (-ло́му); (*цены*) заправля́ння, заги́лювання (ціни́).
Зала́мывать, залома́ть, Зала́мливать (**заломля́ть), заломи́ть** – 1) зала́мувати *и* зала́млювати, залама́ти, зало́млювати, заломи́ти, (*о мног.*) позала́мувати, позала́[о ́]млювати; (*ветви для приметы*) клячи́ти, поклячи́ти, прило́млювати, приломи́ти; (*угол страницы*) загина́ти, загну́ти. [Залама́в бі́лі ру́ки, став собі́ ду́мати (Чуб. V). Зало́млює ру́ки (Л. Укр.). Оце́ поклячи́ли усі́ дерева́ – тепе́р уже́ не бу́де краді́жки (Мирг. п.)]; 2) (*шапку*) зала́мувати, залама́ти, зало́млювати, заломи́ти, напина́ти, напну́ти наба́ки́р. [Попере́ду ота́ман зало́мить бриль набаки́р (Греб.)]; 3) **-ливать, заломи́ть** (*запрашивать чрезмерно*) – ломи́ти, заломи́ти, загина́ти, загну́ти, заправля́ти, пра́вити, запра́вити гили́ти, заги́лювати, загили́ти. [Ку́ме! кажі́ть ме́нше… ломі́ть ме́нше (Мирн.)]. **-ми́ть** *слишком уж дорого* – загили́ти; (*образно*) запра́вити як за рі́дного ба́тька. [Загили́в аж три́дцять карбо́ванців (Звин.)]. **-ми́ло**, *безл.* – заломи́ло, закрути́ло, почало́ ломи́ти, крути́ти. *У меня* **-ми́ло** *руку* – почало́ мені́ ломи́ти (крути́ти) ру́ку. **Зало́манный, Зало́мленный** – зала́[о́]маний, зало́млений; прило́млений, кля́чений, покля́чений; (*о цене*) запра́влений, заги́лений. **-ться** – 1) зала́муватися *и* зала́млюватися, залама́тися, зало́млюватися, заломи́тися, (*о мн. или местами*) позала́муватися, позало́млюватися; 2) **-лома́ться** (*начать чиниться*) – поча́ти (ста́ти) мані́ритися, мані́житися, закомизи́тися. **-ми́ться** (*загордиться*) – запиша́тися, завелича́тися, зачва́нитися, запиндю́читися.
Зала́щивать, залощи́ть – зало́щувати, залощи́ти, поло́щувати, полощи́ти. **Залощённый** – зало́щений, поло́щений. **-ться** – зало́щуватися, залощи́тися; бу́ти зало́щеним, поло́щеним.
Зала́ять – 1) зага́вкати, забреха́ти, (*однокр.*) га́вкнути, брехну́ти; (*затявкать*) задзя́вкати, дзя́вкнути; (*усиленно*) загавкоті́ти, (*сильно и неистово*) завалува́ти. [Надво́рі зага́вкали соба́ки (Н.-Лев.). О́тже соба́ка забреха́ла (Квітка). Жа́дна соба́ка не га́вкнула на його́ (Крим.) Бі́сова собачня́ доню́халась і загавкоті́ла (Стор.)]; 2) (*осыпать бранью кого*) зала́яти, обла́яти кого́. [Запі́знилась, посатані́ла… зала́яла Ене́я так… (Котл.)].
Зала́яться – 1) (*лаять долго*) зага́вкатися, забреха́тися, (*до усталости*) надсі́стися га́вкаючи; 2) (*начать браниться*) поча́ти ла́ятися.
Залга́ть, -ся – забреха́ти, -ся. [Та він де́коли як забре́шеться, то й сам не зна, що ме́ле (Сл. Гр.)].
Залебези́ть – закрути́тися, затупцюва́ти, поча́ти стели́тися перед ким.
Залега́ние – заляга́ння, ляга́ння.
Залега́ть, зале́чь – 1) (*стать*) заляга́ти, залягти́ (*пр. вр.* залі́г, залягла́), ляга́ти, лягти́, уляга́тися, улягти́ся, лягови́тися, улягови́тися, кла́стися, покла́стися, укláда́тися, укла́стися (спа́ти), облягати(ся), облягти(ся), (*о мног.*) позаляга́ти, пооблягáти, поляга́ти, повкладáтися, позлягáти, повлягáтися, повкладáтися (спа́ти); (*о медведе*) утоко́вуватися, утокови́тися. [Заля́жу до за́втрього (Куліш). Зно́ву залягли́ спа́ти? – поду́мав я (Крим.)]; 2) (*располагаться*) заляга́ти, залягти́, розляга́тися, розлягти́ся, улашто́вуватися, улаштува́тися. [Мо́вчки насу́нули хма́ри і залягли́ навкруги́ (Грінч.). І триво́га, як ніч, залягла́ у дворі́ (Франко). Розлягли́сь тума́ни (Рудан.). По си́ньому косого́рі розлягло́ся місте́чко (Левиц.)]; 3) (*заседать в засаде*) заляга́ти, залягти́, засіда́ти, засі́сти де, на ко́го. [Залягли́ вони́ на нас у ба́лці (Куліш)]; 4) (*укрываться*) заляга́ти, залягти́, хова́тися, захо́вуватися, захова́тися. [Днюва́в, залі́гши в балка́х, щоб не постерегли́ його́ тата́рські чатовники́ (Куліш)]; 5) (*о дороге*: *глохнуть*) запада́ти, запа́сти; 6) (*о почве*: *лежать невозделанной*) заляга́ти, залягти́, облогува́ти, лежа́ти обло́гом, перело́гом. [Ця ни́ва ще торі́к залягла́ (Борз. п.). Серед ро́зрухів та боротьби́ бага́то ланів облогува́тиме (Н. Рада)]; 7) *уши* **залегли́** – позакладáло (в)у́ха, в у́хах кому́. *Нос* **-лёг** – ніс, в но́сі закла́ло. *Грудь* **-гла́** – гру́ди завали́ло, в гру́дях закла́ло; 8) *что* (*занимать чьё-л. место*) – заляга́ти, залягти́ що, (*о мног.*) позаляга́ти що. [Си́ві кабани́ усе́ по́ле залягли́ (Загадка). Ви всі місця́ позаляга́ли, – мені́ й лягти́ ні́де (Чуб. II)]. **Залёгший** – зале́глий; засі́лий; (*о дороге*) запа́лий (шлях, -ла доро́га).
Залёглый, *см.* **Залёгший** (*под* **Залега́ть**).

Заледенéлый – заледенíлий; скрижанíлий; укри́тий льóдом, кри́гою; задубíлий, закля́клий.
Заледенéние – заледенíння.
Заледенéть – заледенíти, по[с]крижанíти, взя́тися льóдом, кри́гою; (*замёрзнуть*) замéрзнути; (*закоченеть*) задубíти, закля́кнути, (*о мн.*) позамерзáти, подубíти, покля́кнути.
Заледени́ть *что* – заморóзити що.
Залежáлый, Залёжный – 1) лéжаний, лежáчий, залéжаний, (*пров.*) залéжний. [Лéжані грóші. О, в тóго є залéжні грóші (Кам. п.). Якби́ він не пив горíлки, то дóсі-б лежáчі грóші лежáли (Харк.)]; 2) (*испортившийся*) лéжаний, залéглий, залежáлий, (*о муке, крупе и т. п. ещё*) прíлий, лéглий. [Залежáлий хліб (Сл. Гр.). Лéгле бóрошно. Це полотнó якéсь и́нше, мáбуть лéжане булó (Борз. п.)]; 3) (*завалявшийся*) завалющий, заваля́щий.
Залежáть, -ся, *см.* **Залёживаться.**
Залёживание, Залежáние – залéжування, залéжання.
Залёживать, залежáть (*место*) – залéжувати, залéжати (мíсце), (*о мн.*) позалéжувати (місця́).
Залёживаться, залежáться – 1) залéжуватися, залéжатися, (*о мн.*) позалéжуватися. [Залéжався кýций в солóмі (Приказка). Ли́шки тíльки не залéжувалися (Г. Барв.)]. *Дело в суде* **-жáлось** – спрáва в судí залéжалась, застря́гла, (*образно*) зазимувáла, закуня́ла; 2) (*портиться от лежания*) злéжуватися, злéжатися, прíти, попрíти. **Залежáвшийся** (*как прил.*) – залéжаний, заваля́щий, (*пров.*) залéжний; *срвн.* **Залежáлый.** [Заваля́щий крам].
Зáлежь – 1) (*грузов*) завáла (вантажý); (*бумаг, дел*) завáла (папéрів, справ); (*капиталов*) залéжування, залéжання (капітáлів). [Вели́кі завáли вантажý на залізни́цях]; 2) (*заваль*) зáваль (-лі), залéжане (-ного), заваля́ще (-щого); 3) (*о почве*) облíг, перелíг (-лóгу); 4) *геол.* (*о горных породах и т. п.*) – пóклад (-ду), злóжище (-ща), клáдень (-дня). [Тут появи́лися багáті пóклади вóску (Франко)]. **-жи** *кам. угля* – пóклади кам'янóго вýгілля.
Залезáние – залізáння, залáзíння.
Залезáть, залéзть *куда, за что* – залáзити *и* залізáти, залíзти, (*о мног.*) позалáзати, позалізáти куди́, за що, забирáтися, убирáтися, за[у]брáтися, (*о мног.*) позабирáтися куди́, на що, за що; (*взлезать*) злізáти, злíзти на що. [Пусти́ чóрта в хáту, то він і на піч залíзе (Приказка). Залíз як мýха в пáтоку (Номис)]. **-зáть** *в душу кому* – за[у]лáзити в дýшу комý. **-зáть** *в долги* – залáзити (залíзти), затягáтися в борги́, (*образно*) набирáтися (набрáтися) на ши́ю. **Залéзлый, Залéзший** – залíзлий.
Залени́ться – залінувáтися, заліни́тися, залінькувáтися, заледащíти; (*облениться*) зледащíти. [За усíх рóбить, нікóли не залíниться (Квітка)]. **Залени́вшийся** – з(а)ледащíлий.
Залентя́йничать – забайдикувáти, заледарювáти.
Залепетáть – 1) (*о детях*) залепетáти(ся), (*о листьях*) залопотí[á]ти. [Залопотя́ть (листóчки) сти́ха про щось (Васильч.)]; 2) (*заговорить непонятно*) забелькотáти (-кочý, -кóчеш) *и* -котíти (-кочý, -коти́ш), залопотáти, зацвéнькати; 3) (*заговорить быстро, скороговоркой*) залепетáти, задріботíти. [Ой, бýде, бýде! – залепетáла Кайдаши́ха (Н.-Лев.). Я не хóчу нíчóго знáти, слýхати, бáчити, – задріботíла пáні (М. Вовч.)].
Залепетáться, *см.* **Заговори́ться, Заболтáться, Заврáться.**
Залепи́ть, *см.* **Залéпливать.**
Залéпка – 1) залíплювання, *оконч.* залíплення; 2) (*заплата на клею*) залíпа.
Залéпливание – залíплювання.
Залéпливать, залепи́ть – 1) (*что*) залíплювати, заліпи́ти, (*о мног.*) позалíплювати що чим, (*засыпать*) забузóвувати, забузувáти що чим. [Залíплювати поби́ті шибки́ папéром (Грінч.). Боротá й пáтли у йóго снíгом забузóвані (Греб.)]. *Глаза* **-пи́ло** *снегом* – óчі снíгом за(с)ліпи́ло (поза(с)лíплювадо), занéсло, забузувáло (Греб.); 2) **-пи́ть** *кому* (*ударить*) – ля́пнути когó по чóму. [А бичóк йогó по пи́ці тим хвостóм, мов вíхтем, ляп! (Кропивн.)]. **-пи́ть** *пощёчину, оплеуху* – дáти ля́паса, ля́панця́, лящá комý, затопи́ти, вліпи́ти по пи́ці, у пи́ку, по (в)ýсі, в ýхо комý; 3) **-пи́ть** *двойку* – вліпи́ти (закрути́ти) пáру (двíйку) комý. **Залéпленный** – залíплений, (*о мн.*) позалíплювані.
Залéпливаться *и* **Залепля́ться, залепи́ться** – залíплюватися, заліпи́тися, (*о мн.*) позалíплюватися; бýти залíпленим.
Залéсье – залíсся.
Залёт – 1) залíт (-лéту), залітáння, залетíння; 2) (*хват, удалец*) зух (-ха); *см.* **Хват**; 3) (*разряд, полёт*) літ (*р.* лéту), розбíр (-бóру), закрíй (-рóю), штиб (-бу). *Не высокого* **-та** *торговцы* – не висóкого шти́бу (закрóю) крамарí.
Залетáть – 1) (*начать летать*) залітáти; (*заширять*) зашугáти. [І як мáку рíзних птахів

всю́ди заліта́ло (Рудан.). Зашуга́ли сі́рі орли́, літа́ючи над тру́пами (Грінч.)]; 2) **-та́ть, залете́ть** (*куда*) – залітáти, залетíти, зали́нути куди́; (*мечтой*) ли́нути, зали́нути, поли́нути; (*вперёд*: *обычно мыслями*) заполітáти. [В чужи́й край не залітáй, щоб кри́лечка мáти (Номис). За сто миль залетíла (Номис). Її́ душá нáче зали́нула в які́йсь і́нший чудóвий край (Н.-Лев.)].

Залете́лый, -вший – залетíлий.

Залете́ть, *см.* **Залета́ть 2.**

Залётный – 1) залí[ьó]тни́й, залетíлий. [Стоя́ло ві́йсько тут зальóтне (Котл.)]. **-ная** *птица* – залету́ха, птáшечка-залету́шечка, залітнá пти́ця; 2) (*удалой*) хвáцький, молодéцький. **-ный** *малый*, **-ная** *голова* – шибáй-головá, проби́й-головá. *Эй, вы,* **залётные**! (*о лошадях*) – гей, ви, соколи́-літуни́!

Залетова́ть – залíтувати де.

Зале́чивание – 1) загóювання, гóї́ння, залíчування чогó; 2) залікóвування (на смерть) когó.

Зале́чивать, залечи́ть – 1) загóювати, загóї́ти, згóювати, згóї́ти, вигóювати, ви́гоїти, залíчувати, залічи́ти (напр. рáну), (*о мног.*) позагóювати, погóї́ти що. [А ран йогó не згóїш за все своє́ життя́ (Грінч.). Всі му́ки згóю (Самійл.). Залічи́ли в серця́х нáших вели́кую рáну (Макс.)]; 2) *кого* (*уморить леченьем*) – залікóвувати, залікувáти, залічи́ти (на смерть) когó, (*вульг.*) законовáлювати, законовáлити когó. **Зале́ченный** – загóєний, згóєний, залíчений; залікóваний (на смерть).

Зале́чиваться, залечи́ться – загóюватися, загóї́тися, згóюватися, згóї́тися, (*о мног.*) позагóюватися, погóї́тися. [Самó загóїлось (Звин.). Не так ху́тко згóїться, як бідá скóїться (Номис)].

Зале́чь, *см.* **Залега́ть.**

Зали́в – 1) (*действие*) заливáння, залиття́, зали́ва; 2) затóка (*обычно морск.*), затóчина (Куліш), (*речн.*) сагá; (*временный или мелкодонный*) зáводь (-ди), заводи́на; зáворот (-роту). [Пéрська затóка. Над Дніпрóвою сагóю стої́ть я́вір над водóю (Шевч.)]. *Небольшой* **-ли́в** – лáхта, затóчна лáхта. *Речной* **-ли́в** (*только*) – зáрíчок (-чка). *Речной* **-чик** – зáкісок *и* зáкосок (-кіску), ви́полоч (-чи); 3) (*заливной дождь*) зали́ва, зли́ва, ули́ва. [Холóдні зли́ви йдуть (Франко)].

Залива́льный, *см.* **Заливно́й.**

Залива́ние – заливáння за що чогó, чим.

Залива́ть, зали́ть – 1) заливáти, зали́ти (заллю́, заллéш) *и* залля́ти (-лля́ю, -лля́єш) за що, куди́ чогó. [Залля́в йому́ за шку́ру сáла (Приказка)]; 2) *что* (*обливать*) – заливáти, зали́ти *и* залля́ти, зливáти, зли́ти *и* зілля́ти, (*обильно*) переливáти, перели́ти *и* перелля́ти що чим, (*о мн. или во мн. мест.*) позаливáти; *см.* **Облива́ть, Полива́ть.** [Крóв'ю слíди́ заливáє (Дума). Зали́в водóю сорóчку. На цій ширóкій та приби́тій, слізонькáми перели́тій дорóзі… (Коцюб.)]; 3) (*умертвить заливая*) заливáти, зали́ти *и* залля́ти когó чим. [Лу́чче бу́ло менé, мáти, в ку́пелі залля́ти (Чуб. V)]; 4) (*затоплять*) заливáти, зали́ти *и* залля́ти, (*о мн.*) позаливáти що, обій[ні]мáти, обня́ти, понімáти, по(й)ня́ти *и* пійня́ти, затопля́ти, затопи́ти що; *срвн.* **Затопля́ть.** [Заливáє Дунáй бережéчки та нíкуди обмину́ти (Метл.). Ужé лужки́-бережки́ водá й обнялá (К. Ст.). На óзері піднялáсь си́льна бу́ря і заливáла їх (Єв.). Позаливáла водá луги́, сінокóси (Н.-Лев.)]; 5) (*переносно*: *о толпе, свете и т. д.*: *наполнять собою что*) заливáти, зали́ти *и* залля́ти; (*о мраке, тумане*) затопля́ти, затопи́ти, потопля́ти, потопи́ти що; (*о чувствах*) понімáти, по(й)ня́ти, обіймáти, обня́ти когó; *срвн.* **Охва́тывать, Обнима́ть.** [Рáптом овéча отáра залля́ла ву́лицю (Коцюб.). Електри́чне світло рáптом залля́ло вели́ку світли́цю (Коцюб.). За чóрними вíкнами лежи́ть світ, затóплений нíччю (Коцюб.)]; 6) (*гасить огонь водой*) заливáти, зали́ти *и* залля́ти, (*небольшой, немного*) прихлю́пувати, прихлю́пати, прихлю́пнути, приливáти, прили́ти *и* прилля́ти. [Зали́в огóнь (Рудч.). А він вíзьме та й приллє́ водóю огóнь (Чуб. II)]; 7) (*запаивать*) заливáти, зали́ти *и* залля́ти, залютóвувати, залютувáти що. [Зали́в óловом дíрку в казанí]; 8) **-ва́ть** *глаза, бельмы, шары* (*напиваться*) – заливáти, зали́ти *и* залля́ти óчі, (*многим*) позаливáти óчі, (*средн. з.*) наливáтися, нали́тися. [Співáв, хто мав на те охóту, зали́вши óчі напере́д (Мкр.). Громáда булá озвáлась, та багати́р зáраз їй горíлкою роти́ позаливáв (Г. Барв.)]. **-вать** *за галстух* – заливáти óчі, пи́ти-непроливáти, до склянóго бóга голíнним бу́ти (Мирн.); 9) *см.* **Завира́ться. Зали́тый, Залито́й** – зали́тий *и* залля́тий; зли́тий; перели́тий чим, поня́тий (пійня́тий), обня́тий (водóю); затóплений, потóплений; залютóваний.

Залива́ться, зали́ться – 1) (*за что*) заливáтися, зали́тися *и* залля́тися, затікáти, затекти́ за що; (*вливаться*) уливáтися, ули́тися, утікáти, утекти́ куди́, в що; 2) (*обливаться*) заливáтися, зали́тися *и* залля́тися, обливáтися, обли́тися (обілля́тися) чим, (*кровью ещё*)

заюши́тися, підплива́ти, підпли́сти́ (підпливти́) кро́в'ю; *см.* **Облива́ться. -ться** *слезами* – залива́тися, залі́тися *и* залля́тися, облива́тися, облі́тися *и* обілля́тися, умива́тися, уми́тися сльоза́ми (слі́зьми), захо́дитися, зайти́ся сльоза́ми (слі́зьми, плаче́м), підплива́ти, підпли́сти́ *и* підпливти́ сльоза́ми (слі́зьми), розлива́тися (сльоза́ми), ре́вне пла́кати. [Наза́д оберну́ся та сльоза́ми заллю́ся (Пісня). І як ки́нув Украї́ну, сльоза́ми залля́вся (Рудан.). Зігну́вшись, розлива́лася сльоза́ми (Мирн.). А вони́ так і розлива́ються, пла́чуть (Квітка). І що вже пла́кав! так і підплива́є сльоза́ми (Квітка)]; 3) (*затопляться*) залива́тися, залі́тися *и* залля́тися, підплива́ти, підпли́сти́ *и* підпливти́ чим, бу́ти залі́тим, поні[пой]ма́тися, по(й)ня́тися чим. [Сріблом підплива́є, по́віддю вили́скує Полісся під мі́сяцем (Васильч.). Рида́нням Іуде́я пойняла́сь (Л. Укр.)]. *Луга* **-ва́ются** *водой* – лу́ки (луги́) залива́є (поніма́є) вода́, лу́ки (луги́) підплива́ють водо́ю; 4) (*тонуть*) залива́тися, залі́тися *и* залля́тися чим. [Порина́єш, – не дай Бо́же, залле́шся водо́ю (Куліш)]; 5) (*напиваться*) налива́тися, налі́тися. [Дай, Бо́же, го́стя, то й наллю́ся (Чуб. I)]. **-ться** *смехом, хохотом* – залива́тися, залі́тися *и* залля́тися смі́хом (зо смі́ху), ре́готом (з ре́готу), розляга́тися, розлягти́ся смі́хом, ре́готом (з ре́готу), заляга́тися, залягти́ся смі́хом, ре́готом, захо́дитися, зайти́ся смі́хом, ре́готом (з ре́готу), зареготі́ти (-гочу́, -ти́ш), зарегота́ти(ся) (-гочу́(ся), -го́чеш(ся)), захо́дитися, зайти́ся; (*криком, кашлем*) захо́дитися, зайти́ся кри́ком, ка́шлем, від кри́ку, від ка́шлю. [Па́нночка залі́лась смі́хом (Л. Укр.). Дівча́та залива́ються з ре́готу (Мирн.). Заляга́ється смі́хом (Л. Укр.). З-за́ду Грицько́ розляга́всь із ре́готу (Мирн.)]. **-ва́ться** – (*о поющ. человеке, птице*) розляга́тися; (*о соловье*) розко́чуватися, розляга́тися; (*о собаке*) розтина́тися; (*о муз. инструм.*) вихиля́тися, гра́ти аж співа́ти; (*о колокольчике*) голоси́ти, затина́ти. [Тьо́хкає, аж розляга́ється в садку́ солове́йко (Коцюб.). А скри́почка вихиля́ється, до живо́го доймає (Васильч.). А скри́почка гра́є аж співа́є (Звин.). Чу́єте, як дзво́ник голо́сить (Кониськ.). Дзво́ни дзво́нять, затина́ють (Звин.)]. **-ва́ться** *песней* – співа́ти-розляга́тися. [В кущі́ по-за камі́нням співа́в-розляга́вся солове́йко (Григор.)]. **-ва́ться** *соловьём* – солове́йком розляга́тися, виво́дити (виспі́вувати) як солове́йко.

Зали́вка – 1) *см.* **Залива́ние. -ка** *галош* – залива́ння кал(ь)о́ш 2) (*чем заливают*) залі́ва. [Ва́нна є, пісо́к є, а води́ нема́, залі́ву не мо́жна зроби́ти (Звин.)]; 3) (*для заправки кушанья*) припра́ва, запра́ва, присма́ка; *см.* **Запра́вка.**

Заливно́е, *сущ.* – драглі́ (-лі́в), холоде́ць (-дцю́), хо́лод (-лоду), за́холод (-ду), гижки́ (-жо́к). [Купи́в собі до́бру ми́ску драглі́в на сніда́ння (Руданськ.). Холоде́ць ку́ря́чий (Звин.)].

Заливно́й – 1) заливни́й; (*о почве*) заплавни́й (ґрунт). **-ная** *труба* – поже́жна труба́ (ки́шка, си́кавка, по́мпа). **-но́й** *дождь* – заливни́й дощ, злі́ва, залі́ва, улі́ва. **-ной** *смех*, **-ная** *песня* – заливни́й ре́гіт, заливна́ пі́сня. **-ной** *луг* – заплавна́ лу́ка́ (заплавни́й луг), за́плав (-ву), запла́ва, пі́йма; *см.* **Поёмный** (*луг*). **-на́я** (*забубённая*) *головушка* – шиба́й-голова́, проби́й-голова́, пробиша́ка; 2) (*о рыбе и т. п.*) захоло́джена, під холодце́м.

Залі́вный – зато́ковий, зарі́чни́й.

Залі́вочный – залива́льний, залі́вний.

Залі́вщик, -щица – залі́вач, -вачка, залива́льник, -ниця.

Залі́зывание – залі́зування чого́.

Залі́зывать, -ся, зализа́ть, -ся – залі́зувати, -ся, зализа́ти, -ся, (*о мн.*) позалі́зувати, -ся. [Як коро́ва зализа́ла (Номис). Укуси́вши, не залі́жеш (Номис)]. **Залі́занный** – залі́заний.

Заликова́ть – поча́ти (ста́ти) раді́ти (ра́дуватися), зраді́ти, зра́дуватися. **-ться** – нестя́митися з (від) ра́дощів.

Залипа́ть, залі́пнуть – залипа́ти, залі́пнути чим. [У ті́ло влипа́є, кро́в'ю залипа́є (Сл. Гр.)].

Залі́тие – залі́ття.

Залито́й, *см.* **Залива́ть** (**Залі́тый**).

Залі́ть, *см.* **Залива́ть.**

Залихва́тски – хва́цько[и], по-молоде́цькому. [З хва́цько догори́ закру́ченими ву́сиками (Єфр.)].

Залихва́тский – 1) (*лихой, удалой*) хва́цький, молоде́цький; (*о лошадях*) жва́вий, баски́й, порс(ь)ки́й; (*о песне, танце*) завзя́тий, хва́цький; 2) (*бесшабашный*) очайду́шний.

Залицо́вывать, залицева́ть – заличко́вувати, заличкува́ти що; *см.* **Замаскиро́вывать.** [Чи ви бува́ не заличкува́ли льо́ну; він зве́рху га́рний, а наспо́ді яки́й? (Лебед. п.)]. **-ва́ть** *яблоки, картофель* – заличкува́ти я́блука, карто́плю.

Залі́шек – за́лишок (-шку); *см.* **Излі́шек.**

Залі́шний – залі́шній, за́йвий; *см.* **Лі́шний.**

Зало́в – 1) (*ловля*) лові́ння, уло́ви (-вів), лові́йво; 2) (*улов*) (*о зверях, птицах, рыбе*) уло́ви,

вило́вля; *см.* **Уло́в.** [З бобро́вих уло́вів на Дніпрі́ брав ці́лу полови́ну (Куліш)].
Залови́ть, *см.* **Зала́вливать.**
Зало́г – 1) (*имущества*) заставля́ння, заста́ва, застано́ва (майна́); 2) (*что-л. заложен. и отвлеч.*) заста́ва (*ум.* заста́вочка, -вонька), застано́ва, за́став (-ву), за́кла́д (-ду); (*денежный*) зару́ка (грошова́). [Ті гро́ші не пропаду́ть! адже Га́нна дала́ заста́ву (Крим.). Кожу́х у застано́ві (Н.-Вол. п.)]. *В* **-ло́г** – на (*или* в) заста́ву, за́став, на (в) за́кла́д *и т. д.* [Я дам свій біле́т у за́став (Свидн.). У заста́ву брав що було́: і кожу́хи, і кора́лі, і спра́ву уся́ку хазя́йську (М. Лев.). Поні́с чолові́к до жи́да свій ціп на застано́ву (Лебед. п.)]. *Давать в* **-ло́г** *что* – дава́ти, да́ти в (на) заста́ву (за́став *и т. д.*) що, заста(но)вля́ти, заста(но)ви́ти що, (*о недвиж. имуществе*) запи́сувати, записа́ти у заста́ву (застано́ву) що. *Давать* **-ло́г** – дава́ти, да́ти, кла́сти, покла́сти заста́ву (за́став *и т. д.*). *Давать что под* **-ло́г** – дава́ти, да́ти що під за́став (заста́ву, застано́ву *и т. д.*). [Гро́ші дава́в лю́дям під за́став, або на відробі́ток (М. Лев.)]. *Брать в* **-ло́г** *что* – бра́ти, узя́ти у (*или* на) заста́ву (застано́ву, за́став) що. [Шинка́рочко ми́ла, усі́п ме́ду-вина́, бери́ на заста́ву коня́ вороно́го (Чуб. V)]. *Выкупать ис-под* **-ло́га** – викупа́ти *и* викупля́ти, ви́купити заста́ву, застано́ву, за́став, заставщи́ну *или* викупа́ти, ви́купити з (з-під) заста́ви, застано́ви, за́ставу що. *Под* **-ло́г** *положенный, отданный* – заста́влений, застано́влений, заставни́й. *Биться, бить, ударить о* **-ло́г** – би́тися, поби́тися, захо́дити, зайти́, іти́, піти́ в закла́д (навзакла́д, *реже* об закла́д), заклада́тися, закла́стися, заставля́тися, заста́витися, (*пров.*) заложа́тися, заложи́тися; *см.* **Закла́д**; 3) (*порука, обеспечение*) зару́ка, запору́ка, пору́ка, забезпе́ка (чого́ *и* чому́), завда́ток (-тку) чого́; *срвн.* **Пору́ка.** [Запору́ка на́шої майбу́тности. В цьо́му безупи́нному шука́нні ма́ємо забезпе́ку й на́шого ро́звитку на прийду́щі часи́ (Єфр.). Хай вона́ (рука́) буде́ завда́тком на́шого бу́дучого ща́стя (Коцюб.)]. **-гом** *этого является…* – запору́ка, зару́ка цьо́му є… **-лог** *любви* – запору́ка коха́ння (любо́ви); 4) (*засада*) зало́га, за́сідка, за́сіди (-дів), заляга́ння; 5) (*давно непаханное поле*) облі́г, перелі́г (-ло́гу); 6) *грам.* – стаж (-жу). *Действительный, страдательный* **-ло́г** (*глаголов*) – прями́й, пере́мний стан (дієслі́в).
Залогобра́тель, *см.* **Залогои́мец.**
Залогово́й – заста́вни́й. **-во́е** *право* – заставне́ пра́во.
Залогода́тель, -ница – заста́вник, заста́вниця, заставода́вець (-вця), заставода́в(н)иця.
Залогодержа́тель, -ница – заставодержа́вець (-вця), -виця, заставоде́ржець (-жця), -жиця.
Залогои́мец, Залогобра́тель, Залогои́мица *и* **-и́мка** – заставое́мець (-емця), заставое́мник, -вое́мниця.
Заложи́ть, -ся, *см.* **Закла́дывать, -ся.**
Зало́жник – зару́чник, запору́чник, заста́вець (-вця), заста́вленець (-нця).
Зало́жница – зару́чниця, запору́чниця, заста́влениця.
Зало́й (*полой, пойма*) – пі́йма, оболо́нь (-ни).
Залока́ть – поча́ти (ста́ти) хлепта́ти, лига́ти.
Зало́м – 1) (*действ.*), *см.* **Зала́мывание**; 2) (*загиб*) залі́[о́]м (-о́му) *и* за́лім (-лому); 3) (*заломленные ветки деревьев, стебли для приметы*) кляк (-ка). *Делать* **-ло́м** *чего для приметы* – клячи́ти, поклячи́ти що; 4) **зало́м***, сделанный в хлебе на корню* – залі́[о́]м, за́вертка, за́крутка, за́вивка, за́витка, за́крутень (-тня); *см.* **Закру́та 2**. [Це зало́м у жи́ті; Бог його́ зна́є, хто оце́ наробив (Чернігівщ.)]; 5) (*поворот дороги, реки*) залі́[о́]м, за́крут (-ту), пові́р[о́]т (-ро́ту); 6) (*преграда в лесу из бурелома, место, где лежит бурелом*) за́лім (-лому), [Коро́ви і воли́ пасу́ть у за́ломах-ліса́х, де лежи́ть поло́мане де́рево (Шух.)]; 7) (*запор у дверей*) за́крутка, за́вертка; 8) (*запрашивание при продаже*) запра́ва, загилювання (ціни́).
Залома́ть, -ся, Заломи́ть, -ся, *см.* **Зала́мывать, -ся.**
Зало́мный (*о напитке*) – заморо́чливий, п’янки́й, п’янкува́тий, міцни́й. [Ду́же ва́ше пи́во заморо́чливе! (Звин.)].
Заломля́ть, *см.* **Зала́мывать.**
Зало́пать – поча́ти ло́пати, трі́скати, же́рти.
Зало́паться – (*начать лопаться*) поча́ти трі́скати(ся), ло́пати(ся), ре́пати(ся), лу́скати(ся).
Залосни́ться – залисні́ти(ся). [Залисні́ли чо́рні ку́чері (Н.-Лев.). Зно́ву показа́лася си́ва борода́ Райко́ва і залисні́лася голова́ (Васильч.)].
Залощи́ть, *см.* **Зала́щивать.**
Залп – ви́пал (-лу), густострі́л (-лу), гуртови́й стріл; (*почётный*) са́льва. *Давать* **залп** – випа́лювати, ви́палити, сальвува́ти, засальвува́ти. **За́лпом** – ви́палом, гуртови́м стрі́лом; (*вдруг*) одра́зу, ра́птом. *Стрелять, выстрелить* **-пом** – стріля́ти, стрі́лити ви́палом, гурто́м, са́львою, (*пров.*) одни́м бу́[а́]хом, бу́[а́]хнути. [А гарма́ти – як бу́хнуть усі́ одни́м

бу́хом! (Звин.)]. *Дать* **залп** *по ком, чём* – ви́палити в (на) ко́го, в (на) що. **-пом** *пли* (*пали*)! – ви́палом паль! *Выпить* **-пом** – одра́зу (з одно́го ра́зу) ви́хилити, одни́м хи́лом, одни́м за́махом *и* за одни́м за́махом ви́пити. [Нали́в горі́лки, шеле́пнув (*хлопнул*) за одни́м за́махом (Бордуляк)]. *Сказать, проговорить* **-пом** – сказа́ти, промо́вити (проказа́ти) (за)одни́м ду́хом, одни́м бу́хом, бу́хнути.

За́лповый *огонь* – ого́нь ви́палом.

Залу́живать, залуди́ть – заполу́джувати, заполу́дити, побіля́ти, побіли́ти. **Залу́женный** – заполу́джений, побі́лений.

Залу́па, *анат.*, praeputium – залу́па, пропо́нець (-по́нця) (Мед. Сл.), на́шкірок (-рка) (Франко).

Залупа́ть *и* **Залу́пливать, залупи́ть** – 1) залу́плювати, залупи́ти, задира́ти, заде́рти, (*о мног. или местами*) позалу́плювати, позадира́ти; (*о хвосте*) задира́ти, заде́рти; 2) (*запрашивать оч. дорого*) лупи́ти, залупи́ти, заправля́ти, запра́вити, заги́лювати, загили́ти. **Залу́пленный** – залу́плений, заде́ртий, (*о мн.*) позалу́плювані. **-ться** – залу́плюватися, залупи́тися, задира́тися, заде́ртися; бу́ти залу́пленим, заде́ртим.

Залуча́ть, -ся, залучи́ть, -ся – 1) (*завлекать*) залуча́ти (кого́ до ко́го, до чо́го, в що), -ся, залучи́ти, -ся, (*о мн.* позалуча́ти, -ся). [Я, мій бра́те, хоті́в у гладія́тори пода́тись, та Па́рвус залучи́в у христия́ни (Л. Укр.). І весели́лись у черне́чих ду́шах, що Конаше́вича до се́бе залучи́ли (Куліш)]; 2) (*получать*) залуча́ти, залучи́ти, затяга́ти, затягти́. [За жі́нкою яку́ худо́бу затя́г! (Мирн.). Затя́г таки́, зароби́в гро́шей (Харк. п.)]. **Залу́ченный** – залу́чений.

Залыга́ло – брехло́, бреху́н.

Залыга́ться, залга́ться – забрі́хуватися, забреха́тися, (*о мн.*) позабрі́хуватися; *см.* **Завра́ться.**

Зальсти́ть – 1) *кому* – поча́ти (ста́ти) лести́ти кому́, ле́стощами підхо́дити кого́; 2) *кого* – залести́ти кого́, ле́стощами підійти́ кого́.

Зальсти́ться *на кого, что* – зале́ститися на ко́го, на що; *см.* **Прельститься, Соблазниться** *чем.*

Зальну́ть – заби́тися чим; *см.* **Засори́ться.**

Залюбе́зничать – поча́ти розсіда́тися в уві́чливостях, (*зафлиртовать*) зажениха́тися, поча́ти залиця́тися до ко́го; *срвн.* **Любе́зничать.**

Залю́бливать *и* **Залюбля́ть, залюби́ть** *кого* – залю́блювати, залюби́ти кого́, що; *срвн.* **Полюби́ть, Взлюби́ть.** [Вовки́, ба́чте, вовкула́ку не залю́блюють (Г. Барв.). Тепе́р уже́ сама́ не промовля́є сло́ва, не залюби́ла і дру́гих чу́ти, як гово́рять (М. Вовч.)]. **Залю́бленный** – залю́блений. **-ться** – подо́батися, у[с]подо́батися кому́. *Не* **-бливается** *мне, что он пьёт* – не подо́бається (не до вподо́би) мені́, що він п'є. *Не* **-би́лся** *я ему* – не сподо́бався я йому́, не припа́в до вподо́би йому́, не на о́чі я йому́.

Залюбова́ться *кем, чем* – залюбува́ти(ся), замилува́тися ким, чим (*и* в ко́му, в чо́му), зачудува́тися з ко́го, з чо́го. [І залюбува́в він ді́вчиною (М. Вовч.). Залюбува́вся тій діво́чій красі́ (Крим.). Карпо́ гля́нув на тих люде́й і тро́хи зляка́вся і здивува́вся і замилува́вся; такі́ вони́ були́ висо́кі, рі́вні, ду́жі (Н.-Лев.)].

Залюбопы́тствовать – поча́ти ціка́витися, заціка́витися чим.

Залюлю́кать – залю́ляти, заколиха́ти, заколиса́ти кого́ (дити́ну).

Заляга́ть – 1) (*начать лягать*) забрика́ти, захвица́ти; 2) (*кого*) вби́ти ко́го (хвица́ючи).

Зама́зать, -ся, *см.* **Зама́зывать, -ся.**

Зама́зка – 1) *см.* **Зама́зывание**; 2) (*вещество*) зама́зка, кит (-ту); (*для деревьев*) вар (-ру), масть (-та).

Зама́зывание – зама́зування, зама́щування; (*окон.*) китува́ння, закито́вування (ві́кон); (*щелей глиной*) шпарува́ння, зашпаро́вування (щі́ли́н).

Зама́зывать, зама́зать – 1) (*покрывать глиной, краской, заделывать*) зама́зувати, зама́зати, зама́щувати, замасти́ти, помасти́ти що чим, (*о мног.*) позама́зувати, позама́щувати; (*покрывать краской*) замальо́вувати, замалюва́ти, (*как-нибудь*) замазю́кувати, замазю́кати, заґі́дзювати, заґі́дзяти; (*щели глиной*) шпарува́ти *и* зашпаро́вувати, зашпарува́ти, (*о мн.*) позашпаро́вувати (щі́ли́ни), пошпарува́ти; (*окна замазкой*) китува́ти *и* закито́вувати, закитува́ти, позакито́вувати що (ві́кна); 2) (*залепливать во что*) зама́зувати, зама́зати, залі́плювати, заліпи́ти кого́, що в що; 3) (*замарывать*) зама́зувати, зама́зати, зама́щувати, замасти́ти що, (*о мн.*) позама́зувати, позама́щувати; (*марать краской, чем-л. жидким*) захви́ськувати, захви́ськати, убира́ти, убра́ти в фа́рбу; (*чем-л. жирным*) заяло́жувати, заяло́зити, засмальцьо́вувати, засмальцюва́ти що; (*о лице*) заму́рзувати, заму́рзати; *см.* **Зама́рывать**; 4) (*скрывать*) зама́зувати, зама́зати, затушко́вувати, затушкува́ти. [Що там зама́зувать? Кажі́мо пра́вду

(Л. Укр.). Якóсь затушкувáли тýю спрáву]; 5) **-вать** *рот кому* – замикáти, замкнýти гýбу (устá) комý, замурувáти рот комý, зав'я́зувати, зав'язáти язи́к(á) комý. *Людям уст не* **-жешь** – лю́дям губи́ не замкнéш (Приказка). **Замáзанный** – замáзаний, замáщений, помáщений чим; замальóваний; залíплений у що; зашпарóваний; закитóваний; замýрзаний, заялóж[з]ений.

Замáзываться, замáзаться – 1) замáзуватися, замáзатися, бýти замáзаним. [Від смéрти і в печí не замáжешся (Приказка)]; 2) замáзуватися, замáзатися, замáщуватися, замасти́тися чим, умáзуватися, умáзатися в що; убирáтися, убрáтися в що (*напр.* в гли́ну); *см.* **Запáчкиваться, Замáрываться.** [Сиди́ть дід під лáвою, замáзався сметáною (Номис)].

Замакáть *что* (*начать макать*) – почáти мочáти, (*зап.*) мачáти, почáти вмочáти, вмокáти що, замачáти.

Замакнýть *что во что* – умочи́ти, умокнýти що в що.

Замалёвывание, Замалевáние – замальóвування, замалювáння.

Замалёвывать, -ся, замалевáть, -ся – замальóвувати, -ся, замалювáти, -ся, (*о мног.*) позамальóвувати, -ся. **Замалёванный** – замальóваний.

Замалéть – почáти (стáти) малíти, *сов.* змалíти, стáти мали́м, стáти мáло. *У нас хлеба* **-лéло** – у нас хлíба стáло мáло (óбмаль).

Замáливание, Замолéние – замóлювання, замóлення (замолíння) чогó (гріхíв).

Замáливать, замоли́ть – 1) (*грехи*) замóлювати, замоли́ти, (*о мног.*) позамóлювати що (гріхи́). [Цьóго гріхá не замоли́ти]; 2) (*упросить кого*) умоли́ти, ублагáти когó. **Замáливаемый** (*грех*) – замóлюваний. **Замóленный** – замóлений.

Замáливаться, замоли́ться – 1) (*страд. зал.*) замóлюватися, замоли́тися, бýти замóленим. [Непрощéнні гріхи́ не замóлюються]; 2) (*молиться долго, до самозабвения*) замóлюватися, замоли́тися, замоли́твуватися (*сов.*). [Так замоли́вся, що й не чýє нічóго].

Замáло, *см.* **Вскóре. -ло** *после меня и он пришёл туда* – скóро (незабáром, незабáвом) післá мéне і він прийшóв туди́.

Замалодýшничать – почáти занепадáти дýхом, почáти зневірятися.

Замáлчивание – замóвчування чогó.

Замáлчивать, замолчáть – замóвчувати, замóвчати що. **-чáть** – замóвкнути, змóвкнути, (*утихнуть*) зати́хнути, ущýхнути; *см.* **Замóлкнуть.**

Замáлывать, замолóть – 1) почáти молóти, замолóти (-мелю́, -мéлеш). [Млин замолóв (Сл. Гр.)]; 2) (*зараб. молотьём*) замéлювати, замолóти; 3) (*понести вздор*) замолóти. **Замóлотый** – замéлений.

Замáнивание – замáнювання, завáблювання, занáджування когó чим.

Замáнивать, замани́ть – замáнювати, замани́ти, завáблювати, завáбити, занáджувати, занáдити, (*о мног.*) позамáнювати, позавáблювати, позанáджувати когó чим, куди́; (*чаще о животн.*) умáнювати, умани́ти, (*о мног.*) повмáнювати. [На поги́біль вас у зáмок замани́ли (Куліш). Повмáнюй поросят у хáту (Сл. Гр.)]. **-ни́ть** *неприятеля в засаду* – замани́ти вóрога в зáсіди. *Калачом не* **-мáнишь** – калачéм (*или* ніякою цяцькою) не замáниш (не завáбиш, не спонáдиш). **Замáненный** – замáнений, завáблений, занáджений. **-ться** – замáнюватися, замани́тися, бýти замáненим.

Замани́ха, *бот.* Nitraria Schoberi – золотýха.

Замáнка – 1) *см.* **Замáнивание**; 2) (*приманка*) зáманка, принáда, спонáда, примáна, вáба; *срвн.* **Примáнка.** *Городские* **-ки** – міські зáманки (принáди, спонáди).

Замáнчиво – принáдно, привáбно, манли́во, замáнливо, замáнисто (Словн. Левч.); (*с оттенком соблазнительно*) знáдно, знадли́во, вабли́во, звабли́во, залáсно; *см.* **Привлекáтельно.** [Бýлка так принáдно всміхáлась (Коцюб.). Протинявсь я по пýщах та ярáх таки́х день, не залáсно щось (М. Вовч.)].

Замáнчивость – принáдність, привáбність, замáнливість (-ости), принáда, привáба; (*с оттенк. соблазнительности*) знáдність, знадли́вість, звабли́вість, залáсність (-ости) чогó; *см.* **Привлекáтельность.**

Замáнчивый – принáдний, привáбний, замáнливий, замáнистий (Словн. Левч.); (*с оттенк. соблазнительный*) знадни́й, знадли́вий, вабни́й, вабли́вий, звабли́вий; (*манящий*) манли́вий, поманли́вий, залáсний комý, для кóго; *см.* **Привлекáтельный, Соблазни́тельный, Лáкомый.** [А дáлі знов до Сíчи потягló, – вонó бо Січ такá принáдна з дóму (Грінч.). І забігáє вонá вже думкáми поманли́вими (М. Вовч.)]. **-вые** *мечты, грёзы* – принáдні мрíї.

Замáнщик, -щица – замáнювач, -вачка, принáдник, -ниця.

Замарáть, -ся, *см.* **Замáрывать, -ся.**

Замара́ха, *см.* **Замара́шка.**

Замара́[у́]шка (*общ.*), **Зама́рыш** (*м. р.*) – (*с замар. лицом*) саму́рза (*об. р.*), (*пров.*) невми́ва́ка-невтира́ка; (*с зам. одеждой, лицом*) замазу́ра (*об. р.*), замазу́ха (*ж. р.*); (*обычно о замар. чем-л. жирным*) яло́зник, яло́зниця, яло́за (*об. р.*); (*замар. чем-л. жидким*) задри́[і]па (*об. р.*), задри́[і]панець (-нця), (*о женщ.*) задри́[і]панка, забо́втанка, забовтю́ха, захльо́панка, зальо́пка, таля́палка, зале́на, таля́пало (*об. р.*). [Не вмива́ється, ці́лий день хо́дить саму́рзою (Звин.). У, ти! невмива́ка-невтира́ка! (Звин.). І пе́рше неоха́йна, вона́ ста́ла задрі́панкою (Коцюб.) А ти, задрі́панко, шинка́рко, пере́купко п’я́на! (Шевч.). Чо́ртова захльо́панка (Харк. п.)].

Зама́ривание, Заморе́ние – замо́рювання, замо́рення (заморі́ння) кого́ чим.

Зама́ривать, замори́ть – 1) (*голодом, работой*) замо́рювати *и* замори́ти, замори́ти кого́ чим, (*о мног.*) позамо́рювати, позамори́ти; (*изнурять*) висна́жувати, ви́снажити кого́. **-ри́ть** (*работой обычно о животн.*) ухо́ркати, уни́гати. [Ну, і вхо́ркав-же коня́ (Сл. Гр.). Оце́ уни́гав коня́ (Полт. губ.)]. **-ри́ть** *червяка, кишку, голод, аппетит* – комара́ задуши́ти. **-ть** *голодом* – захарчо́вувати, захарчува́ти *и* замори́ти го́лодом, (*о мног.*) позахарчо́вувати кого́. [Захарчува́в зовсі́м коро́ву]; 2) (*известь*) люсува́ти, розпуска́ти, розпусти́ти (ва́пно́); (*хрен*) перебива́ти, переби́ти (хрін). **Замо́ренный** – замо́рений; ви́снажений, ухо́рканий; (*голодом*) захарчо́ваний; (*о извести*) розпу́щений; (*о хрене*) переби́тий. **-ться** – замо́рюватися, замори́тися, (*о мн.*) позамо́рюватися; (*голодом*) захарчо́вуватися, захарчува́тися; бу́ти замо́реним, захарчо́ваним.

Замаринова́ть – замаринува́ти що. **Замарино́ванный** – замарино́ваний, ме́же́ний.

Зама́рка *(действ. от* **Замара́ть, -ма́рывать**) – 1) зама́зування, ума́зування, *оконч.* за[у]ма́зання; 2) за[ви]кре́слювання, *оконч.* закре́слення, ви́креслення.

Замарширова́ть – замарширува́ти, замаршува́ти, (*гал.*) замашерува́ти.

Зама́рывание – 1) зама́зування, зама́щування, каля́ння; (*жирным*) заяло́жування, засмальцьо́вування чого́; 2) за[ви]кре́слювання, за[ви]ма́зування чого́.

Зама́рывать, замара́ть – 1) зама́зувати, зама́зати чим, ума́зувати, ума́зати в що, зама́щувати, замасти́ти чим, ума́щувати, умасти́ти в що, забру́днювати *и* -бру́джувати, за[по]бруд(н)и́ти чим, убира́ти, убра́ти в що, (*о мног.*) позабру́днювати, позама́зувати що чий, повбира́ти у що; (*грязью, глиной, помётом и т. п.*) каля́ти, закаля́ти, покаля́ти, зама́щувати, замасти́ти чим, ума́зувати, ума́зати, убира́ти, убра́ти, упаску́джувати, упаску́дити у що; (*детск.*: *замарать испражнениями*) за[об]ка́кувати, за[об]ка́кати, уробля́ти, уроби́ти; (*грязью*) заба́гнювати, забагни́ти, (*о мног.*) позаба́гнювати; (*чем-л. сыпучим, грязным*) валя́ти, заваля́ти чим, поваля́ти, ви́валяти у що, (*только об одежде*) зашурува́ти; (*подол одежды, чем-л. жидким*) задри́пувати, задри́пати, забрьо́хувати, забрьо́хати *или* задри́пуватися, задри́патися, забрьо́хуватися, забрьо́хатися; (*засалить*) заяло́жувати, заяло́зити, засмальцьо́вувати, засмальцюва́ти що. [Забрудни́в оде́жу. Щоб я не зама́зала свого́ бі́лого пера́ (Борз. п.). Карпо́ оберну́вся, щоб не зама́зать чобі́т (Н.-Лев.). Ой, ви́стели килима́ми двір, щоб не скаля́в мі́й кі́нь ворони́й золоти́х підкі́в (Васильч.). Він сви́ту впаску́див у гли́ну (Звин.). Носи́ли пісо́к і в ко́шиках і на но́шах, ки́дали рука́ми й лопа́тами, зашурува́ли оде́жу (Л. Укр.)]; 2) (*зачёркивать написанное*) за[ви]кре́слювати, закре́сли́ти, ви́креслити, за[ви]ма́зувати, зама́зати, ви́мазати що; (*чёрным чернилом или карандашом*) зачорни́ти щось (*сов.*); 3) (*бесславить*) каля́ти, закаля́ти, скаля́ти, плямува́ти, заплямува́ти, заплями́ти кого́; *срвн.* **Запа́чкать. -ть** *свою честь* – каля́ти, закаля́ти, скаля́ти, плямува́ти, заплямува́ти *и т. д.*, спога́нити свою́ честь (*срвн.* **Запятна́ть**), (*фамил.*) підмочи́ти свою́ честь, сла́ву. [Хто не хо́че скаля́ти золото́ї сла́ви, той га́йда з на́ми за поро́ги (Куліш)]. **Зама́ранный** – зама́заний, зама́щений, забру́днений, забру́джений, зака́ляний, пока́ляний чим, ума́заний, ума́щений, упаску́джений у що; за[об]ка́каний, уро́блений; заба́гнений; зава́ляний чим, пова́ляний, ви́валяний у що; зашуро́ваний; задри́паний, забрьо́ханий; за[ви́]кре́слений, зама́заний, ви́мазаний; зака́ляний, ска́ляний, заплямо́ваний.

Зама́рываться, замара́ться – 1) (*пачкаться*) валя́тися, зава́лятися чим, у що, зама́зуватися, зама́затися, зама́щуватися, замасти́тися чим, убира́тися, убра́тися, ума́зуватися, ума́затися, упаску́джуватися, упаску́дитися у що, забру́днюватися, забрудни́тися, запацьо́рюватися, запацьо́ритися; (*грязью, и т. п.*) багни́тися, заба́гнюватися, забагни́тися чим; (*в испражнения*) уробля́тися, уроби́тися в що; *срвн.* **Запа́чкаться, Зама́заться.** [Ко́ло чо́го хо́диш, тим і валя́єшся (Сл. Гр.). Валя́тися у гли́ну (Сл. Гр.). Він у кре́йду вбра́вся (Звин.) Ну, й запацьо́рився ти, хло́пче, як поро́ся (Вовч. п.)]; 2) за[ви]кре́слюватися, за[ви́]кре́слитися, за[ви]ма́зуватися, за[ви́]ма́затися; бу́ти закре́сленим, за[ви́]ма́заним; 3) каля́тися, закаля́тися, плями́тися, заплями́тися.

Замаскиро́вывание, Замаскирова́ние, -ровка – замаско́вування, замаскува́ння.
Замаскиро́вывать, замаскирова́ть – замаско́вувати, замаскува́ти; (*залицовывать*) заличко́вувати, заличкува́ти що; (*личиной*) замашкаро́вувати, замашкарува́ти. [Пра́вда, їй сього́дні пощасти́ло замаскува́ти перед Лаго́вським свою́ обра́жену жіно́чу амбі́цію (Крим.). Заличкува́ть ні́кче́мність свою́ (Тесл.). Заличкува́ти свій ляк (Мова)]. **Замаски́рованный** – замаско́ваний; заличко́ваний; (*маской-личиной*) замашкаро́ваний. [В покої вшеле́палась вата́га замашкаро́ваних волоцю́г-розбиша́к (Н.-Лев.)].
Зама́сливание – 1) (*одежды*) зама́слювання, (*пров.*) замасльо́нювання; (*чем-л. жирным*) заяло́жування, засмальцьо́вування; 2) (*задабривание кого при помощи действий*) заго́джування, загоді́ння, заго́да ко́го; (*при помощи слов*) улеща́ння, уле́щування, заго́джування масни́м язико́м кого́; (*при помощи выпивки*) підмогори́чування кого́; (*при помощи взяток*) підма́слювання (чиє́їсь) ла́пи, зада́рювання, підма́зування кого́.
Зама́сливать, зама́слить – 1) (*маслом*) зама́слювати, зама́слити, (*пров.*) замасльо́нювати, замасльо́нити, (*постн. маслом*) заолі́ювати, заолі́їти; (*вообще чем-л. жирным*) заяло́жувати, заяло́зити, засмальцьо́вувати, засмальцюва́ти; *срвн.* **Заса́ливать**; 2) (*склонять на свою сторону словами*) заго́джувати, загоди́ти (масни́м язико́м), улеща́ти, уле́сти́ти кого́, хлі́би́ти, підхлібля́ти, підхлі́би́ти кого́, (*выпивкой*) підмогори́чувати, підмогори́чити кого́, (*подарками, взятками*) підма́слювати, підма́слити кому́сь ла́пу, зада́рювати, задари́ти, підма́зувати, підма́зати кого́. **Зама́сленный** – зама́слений, замасльо́нений, заолі́єний, заяло́ж[з]ений, засмальцьо́ваний; заго́джений; підмогори́чений.
Зама́сливаться, зама́слиться – (*маслом*) зама́слюватися, зама́слитися, (*пров.*) замасльо́нюватися, замасльо́нитися, (*постн. маслом*) заолі́юватися, заолі́їтися, (*чем-л. жирным*) заяло́жуватися, заяло́зитися, засмальцьо́вуватися, засмальцюва́тися: *срвн.* **Заса́ливаться**; (*о глазах*) роби́тися, зроби́тися (ста́ти) масни́ми.
Замастери́ть – 1) замайструва́ти; 2) *см.* **Заде́лать.**
Замате[о]ре́лость – уматер(н)і́лість; заматорі́лість (-лости), мате́рність (-ности); застарі́лість, зада́вненість; затверді́лість, зашкару́блість, задубі́лість (-лости). *Оттенки, см.* **Заматере́лый.**
Замате[о]ре́лый – (*полных лет*) уматер(н)і́лий; (*переживший цветущ. возраст*) заматорі́лий, матерни́й. [Матерна́ ді́вка]; (*застарелый*) застарі́лий, зада́внений; (*зачерствелый*) затверді́лий, зашкару́блий, задубі́лий, (*закоснелый*) запе́клий.
Замате[о]ре́ть – 1) (*войти в цветущий возраст, окрепнуть*) уматер(н)і́ти. [Як уматері́є, буде́ віл до́брий (Сл. Гр.). Ді́вкою така́ була́ непоказна́, а пішла́ за́між, тепе́р уже́ вматері́ла (Н.-Вол. п.)]; 2) (*пережить цвет. возраст*) заматорі́ти, заста́ріти(ся); *срвн.* **Застаре́ть**; 3) *см.* **Закосне́ть.**
Зама́тывание, Замота́ние – замо́тування, замота́ння.
Зама́тывать, замота́ть – 1) *кого, что, чем, во что* – замо́тувати, замота́ти, умо́тувати, умота́ти кого́, що чим, у що, укру́чувати, укрути́ти що у що, (*о мн.*) позамо́тувати, повмо́тувати, повкру́чувати. **-та́ть** *на ус* – замота́ти на вус; 2) **-та́ть** (*головой*) – закива́ти, захита́ти, замота́ти, замотля́ти (голово́ю); 3) (*доводить до одурения, сбивать с толку*) заморо́чувати, заморо́чи́ти кого́; 4) **-та́ть** *чьи-л. деньги* – зашахрува́ти чиї́ гро́ші; *см.* **Замоше́нничать. Замо́танный** – замо́таний, умо́таний чим, у що, укру́чений у що; заморо́чений; зашахро́ваний.
Зама́тываться, замота́ться – 1) (*чем*) замо́туватися, замота́тися чим, у що, умо́туватися, умота́тися, укру́чуватися, укрути́тися у що; 2) (*закачаться*) захита́тися; 3) (*доходить до одурения*) заморо́чуватися, заморо́чи́тися, закрути́тися (*сов.*), запа́морочуватися, запа́морочитися; 4) **-та́ться** (*расстроить своё состояние*) – замота́тися, закрути́тися; *срвн.* **Промота́ться, Прожи́ться.**
За́мах – 1) *см.* **Зама́хивание**; 2) за́мах (-ху), мах (-ху). *Одним* **-хом**, *из-за одного* **-ху**, *с* **-ху** – одни́м (за одни́м) за́махом, ма́хом. [Вона́ ви́пила її́ (ча́рку) одни́м за́махом (Основа)]. *В* **зама́х**, *нрч.* – ума́х.
Замаха́ть, *см.* **Зама́хивать.**
Замаха́ться (*махать до устали*) – домаха́тися до вто́ми, втоми́тися маха́ючи.
Зама́хивание – зама́хування маха́ння, заміря́ння. [Маха́ння за биття́ не раху́ється (Номис)].
Зама́хивать, замаха́ть, замахну́ть – 1) (*начать махать*) замаха́ти; (*учащённо*) затрі́пати. [Пи́сар замаха́в рука́ми (М. Вовч.). Затрі́пала мале́нькими ру́чками (Н.-Лев.)]. **-хать** *руками* – замаха́ти, замота́ти рука́ми. **-хать** *крыльями* – замаха́ти, затрі́пати кри́льми. **-ха́ть** *ногами* – замаха́ти, закива́ти нога́ми, п'я́тками. **-ха́ть** *хвостом* – замаха́ти,

замоло́ти, закрути́ти, завертíти хвостóм. **-ть** *глазком* – закида́ти, заки́нути óком на кóго, накида́ти, наки́нути óком куди́, на кóго; 2) *что, чем* (*с угрозой для удара*) – зама́хувати, замахну́ти, заміря́ти, замíрити, (*провинц.*) замірну́ти на кóго чим.

Зама́хиваться, замахну́ться – 1) *на кого* – зама́хувати(ся), замахну́ти(ся), заміря́ти(ся), замíрити(ся), (*провинц.*) замірну́ти(ся), наміря́тися, намíритися на кóго чим. [Замахни́сь (замíрся) та не вдар (Номис). Замíрився на мéне, а я йогó по руці! (Звин.). І з-під бóка шáбельку витягáє да на ту́ю кали́ноньку заміря́є (Метл.)]. **-ну́ться** *на кого рукой* – замахну́ти(ся), замíритися на кóго рукóю; 2) (*вознамериться*) заміря́тися, замíритися, наміря́тися, намíритися.

Зама́чивание – замóчування, задри́пування, (*росой*) зарóшування, (*конопли*) мóчення (конопéль).

Зама́чивать, замочи́ть – 1) замóчувати, замочи́ти, (*платье внизу ещё*) забóвтувати, забóвтати, задри́пувати, задри́пати, забрьóхувати, забрьóхати чим; (*росой*) зарóшувати, зароси́ти; (*уриной*) замóчувати, замочи́ти (*вульг.*) засцика́ти, засця́ти що; (*коноплю*) мочи́ти, помочи́ти (конóплі); (*о мн.*) позамóчувати, позабóвтувати, позадри́пувати *и т. д.* [І ри́би не злови́в, собі штани́ замочи́в (Чуб. III)]. **-вать** *бочку* – замóчувати бóчку; 2) (*о дожде*) намóчувати, намочи́ти, помочи́ти, (*слегка*) за[при]крóплювати, за[при]кропи́ти; 3) (*выпить немного*) закрóплюватися, закропи́тися, замóчуватися, замочи́тися. **Замóченный** – замóчений, забóвтаний, задри́паний, забрьóханий; зарóшений, закрóплений; засця́ний; (*дождём*) намóчений, помóчений, (*слегка*) за[при]крóплений.

Зама́чиваться, замочи́ться – замóчуватися, замочи́тися, обмóчуватися, обмочи́тися, забóвтуватися, забóвтатися, задри́пуватися, задри́патися чим, (*росой*) зарóшуватися, зароси́тися, (*уриной*) замóчуватися, замочи́тися, забу́ри́тися, (*вульг.*) засцика́тися, засця́тися, (*о мн.*) поза[пооб]мóчуватися, позабóвтуватися, позадри́пуватися, (*росой*) позарóшуватися.

Зама́шистый – замашни́й, розмашни́й.

Зама́шка – 1) *см.* **Зама́хивание**; 2) (*ухватка, приём*) ви́хват (-ту), манíра, ходá, (*привычка*) зви́чка, зáвичка, нáвичка. *Грубые* **-ки** – простáцькі нáвички, (*ругат.*) мужи́цтво. *С барскими* **-ми** – з пáнськими нóровами, панови́тий. *С рыцарскими* **-ми** – з лицáрськими нóровами, лицаркувáтий; 3) (*склонность, охота к чему*) нáхил (-лу), пóтяг (-гу) до чóго, (*ирон.*) зáдмух. [Злодíйський у ньóго зáдмух (Франко)]; 4) *бот.* (*посконь*) – плóскінь *и* (*диал.*) пóскінь (-кони), плоскíнка, побірни́ці (-ни́ць).

Зама́шковый, Зама́шный – плоскíнний; *см.* **Поскóнный.**

Замашнóй – замашни́й. [А там смерть страшнá і косá замашнá (Чуб. III)].

Зама́щивание – замóщування, (*камнем*) забрукóвування чогó.

Зама́щивать, замости́ть – замóщувати, замости́ти, (*камнем*) забрукóвувати, забрукувáти (*и* забуркóвувати, забуркувáти) що, (*о мн.*) позамóщувати, позабрукóвувати. [Трéба назлáмувати дубців з усякого дéрева та й замости́ти, тоді вже ніщó не розíрве грéблі (Грінч.)]. **Замóщенный** – замóщений, (*камнем*) забрукóваний.

Зама́яться, *см.* **Ума́яться.**

Замедлéние – загáяння, гáянка, гáйка, загáйка, загáй (-гáю) чогó, забáра, забарíння, забáрність, для́ння; *см. ещё* **Задéржка.** [Він не лю́бить зупиня́ння, ні загáйки (Куліш). Пíзно приїхали, бо трáпилась гáянка: вісь зламáлася (Сл. Гр.). Аби́-б загáю не булó, а то я не бари́тимусь (Лубенщ.). На дóбре й зле приспíшує без для́ння (Куліш)]. **-ние** *дела* – загáювання, затри́мування спрáви.

Замéдливание – загáювання, забáрювання чогó.

Замéдливать *и* **Замедля́ть, замéдлить** – (*переходно*) загáювати, загáяти, бари́ти, забаря́ти, забари́ти, для́ти, задля́ти, затри́мувати, затри́мати когó, що; *срвн.* **Задéрживать 1**. [Ой ну́те, робíть, себé не барíть (Чуб. III)]; (*непереходно*) бари́тися *и* забаря́тися, забари́тися, загáюватися *и* гáятися, загáятися, бáвитися, забáвитися, для́тися, задля́тися. [Не забари́вся поясни́ти свою́ ду́мку виразнíше (Крим.). Не загáйся на підмóгу (Куліш). Чогó ще він там для́ється? (Грінч.). Ми не задля́ємося прийти́ (Грінч.). Ще не світáє, алé день не забáвиться (Каменец. п.)]. **-ля́ть** *ход дела* – затри́мувати хід спрáви, гáяти спрáву. [В судí гáють мою́ спрáву]. *Умышленно* **-ля́ть** *что, совершение чего* – навми́сне для́тися, бари́тися, гáятися з чим. [Слíдчий навми́сне для́ється з спрáвою, ду́має, що мóже тим чáсом щось новé ви́явиться (М. Грінч.)]. **-лить** *шаги, ход* – піти́ ти́хше, повільнíше, задля́ти ходу́, звільни́ти ходу́, укороти́ти ходи́ (хóду), зати́шитися. [На мóсті пóїзд зати́шивсь (Звин.). Хри́стя трóхи вкороти́ла ходи́ (Мирн.). Він звільни́в ходу́ (Коцюб.)]. **-лить** *движение машины* – прити́шити рух маши́ни. *Река* **-лила** *течение* – рíчка почалá текти́ повільнíше. **Замéдленный** – за[при]гáяний, забáрений; прити́шений.

-ным *темпом* – при[за]ти́шеним, повільні́шим те́мпом. **-ный** *пульс* – пові́льний пульс. **-ная** *эволюция* – заба́рена еволю́ція.

Заме́дливаться, замедля́ться, заме́длиться – 1) (*замешкаться*) бари́тися *и* забаря́тися, забари́тися, зага́юватися, зага́ятися, ба́витися; заба́витися, для́тися, задля́тися. [Через твою́ недба́лість спра́ва ота́к зага́ялася (задля́лася, забари́лася)]; 2) прити́шуватися, прити́шитися, става́ти, ста́ти повільні́шим. *Ход поезда* **-лся** – по́їзд пішо́в повільні́ше, по́їзд за[при]ти́шивсь. *Течение реки* **-ля́лось** – рі́чка почина́ла текти́ повільні́ше; течія́ в рі́чці става́ла повільні́ша.

Замедли́тельно – заба́рно, зага́йно, уга́йно. [Тудо́ю я вам не ходи́тиму, бо це заба́рно (Звин.)].

Замедли́тельный – заба́рни́й, зага́йний, уга́йний. [Забарна́ це робо́та – нія́к її́ шви́дко не зро́биш (Харківщ.)].

Заме́длить, Замедля́ть, *см.* **Заме́дливать.**

Замеле́ть, *см.* **Обмеле́ть.**

Заме́ливать, замели́ть – затира́ти, зате́рти кре́йдою що. **Замелённый** – зате́ртий кре́йдою.

Замелька́ть – замигті́ти, заме́лькати. [Побі́г, ті́льки нога́ми заме́лькав (Звин.)].

Заме́н *и* **Заме́на** – змі́на, змі́нка, пере́міна, *ум.-ласк.* змі́ночка, пере́мі́ночка. [Робо́ти в хазя́йстві бага́то, а пере́мі́ни мені́ нема́ – скрізь сама́ (Харківщ.). Моя́ до́чко, моя́ й пере́мі́ночко (Мил.)]. *В* **-ме́н** – навзамі́н, на підста́ву, нато́мість. [І не ви́йду, і не вста́ну, ви́шлю ме́ншу сестру́ на підста́ву (Чуб.). Ва́шу ми́ску розби́ла, а оце́ вам нато́мість купи́ла (Київщ.)]. *В* **-ме́н** *чего* – в замі́н(к)у чого́ *или* за що, (*вместо*) за́мість, на́мість чого́. [Взамі́ну за зе́рно дали́ бо́рошна. Замі́сть куль і шабе́ль у нови́х діячі́в ста́ло сло́во гаря́че за збро́ю (Самійл.)].

Замени́мость – замі́нність (-ности).

Замени́мый – замі́нний.

Замени́тельный – замі́нний.

Замени́ть, *см.* **Заменя́ть.**

Заменя́емость – замі́нність (-ности). **-ня́емый** – замі́нний.

Заменя́ть, замени́ть – (*кого, что*) заміня́ти, заміни́ти, переміня́ти, переміни́ти, заступа́ти, заступи́ти ко́го, що, става́ти, ста́ти за ко́го, за́мість ко́го; (*служить чем*) відбува́ти за що, за ко́го. [Це сло́во тре́ба заміни́ти і́ншим. Стари́й нездү́жа, а переміни́ти ні́кому: у йо́го не було́ сині́в (Чуб. II). А на господа́рстві заступи́ти мене́ ні́кому (Мова). У за́лі місте́чко́вого клу́бу, що заступа́ла теа́тр, було́ по́вно наро́ду (М. Левиц.). Вона́ мені́ за́мість ма́тери ста́ла. Та воно́ не піч, а ті́льки за піч тут одбува́ (М. Вовч.)]. **-ни́ть** *чем* – заміни́ти, об[д]міни́ти що на що. [До́сить ті́льки одміни́ти де́які старі́ слова́ на на́ші тепе́рішні (Єфр.)]. **-ни́ть** *тюремное заключение денежным штрафом* – заміни́ти ув'я́знення на грошову́ пеню́. *Одна мысль быстро* **-ня́ет** *другую* – ду́мка ду́мку побива́є. *Не могу уйти из дому, некому меня* **-ни́ть** – не мо́жу піти́ з ха́ти (з до́му), бо нема́ кому́ заступи́ти мене́; ні від ко́го мені́ піти́ з до́му, бо са́ма-одна́. *Он* **-нён** *новым лицом* – його́ заміни́ла (заступи́ла) нова́ люди́на. **Заменённый** – замі́нений, пере́мі́нений (на ко́го, на що), засту́плений.

Заменя́ться, замени́ться – заміня́тися, заміни́тися, заступа́тися, заступи́тися. [Націона́льний елеме́нт у боротьбі́ здебі́льшого заступа́вся релігі́йним (Єфр.). Але́ за́раз таке́ бажа́ння зника́ло і заміня́лося болю́чим почуття́м несві́цького стида́ (Крим.)].

Заменя́ющий, *сущ.* – засту́пник. [Засту́пник голови́].

Замере́ть, *см.* **Замира́ть.**

Замере́щиться – поча́ти верзти́ся, замрі́ятися.

Замерза́ние – замерза́ння. *Точка* **-ния** (*на термометре*) – ри́са (лі́нія) замерза́ння. *Дело стоит на точке* **-ния** – спра́ва затамува́лася, заме́рзла.

Замерза́ть, замёрзнуть – замерза́ти, заме́рзнути *и* заме́рзти, (*о мн.*) позамерза́ти, (*окоченеть*) задубі́ти, заду́б(ну)ти, закостені́ти, закоцені́ти, (*подёргиваться льдом о воде*) зашерха́ти, за[по]ше́рхнути. [Боло́то сю зі́му не замерза́ло (Хата). Дити́на заме́рзла в по́лі – таки́й моро́з (Поділля)]. **-нув***, сделаться твёрдым, как кора* (*о мокрой одежде*) – ко́зубом (лу́бом) ста́ти. *Не* **-ющее** *место на реке* – теплина́, про́лиз (-зу), проли́зина, (*на болоте*) о́пар (-ри *и* -ру), прогні́й (-но́ю). **Замёрзший, Замёрзлый** – заме́рзлий, зме́рзлий, ме́рзлий. [Знайшли́ у снігу́ заме́рзлого (Мирн.). Копи́та сту́кають о зме́рзлу зе́млю (Франко), Захоті́лось ме́рзлого в Петрі́вку (Номис)].

Замертве́лость – змертві́лість (-лости).

Замертве́лый – змертві́лий, (*диал.*) заме́ртлий.

Замертве́ние – змертві́ння.
Замертве́ть – змертві́ти, (*диал.*) заме́ртнути, (*о мн.*) помертві́ти.
За́мертво – як ме́ртвий, без ду́ху. [Упа́в без ду́ху, як ме́ртвий].
Замерца́ть – замигті́ти, забли́мати.
Заме́с, Заме́ска – 1) (*дейст.*) мі́сі́ння: 2) (*месиво*) замі́с (-су). [Чи ви́стачить бо́рошна на замі́с?]; 3) (*месиво для собак, свиней и др.*) мі́шанка, бе́вка.
Замеси́ть – заміси́ти; *см.* **I. Заме́шивать.**
Заме́сок (*глины*) – замі́с (-су) (гли́ни).
Замести́, *см.* **I. Замета́ть.**
Замести́тель – (*временно замен. кого*) засту́пник, заміснќ, намі́сник, (*временный*) наказни́й; (*преемник*) насту́пник. [Засту́пник голови́. Наказни́й ота́ман].
Замести́тельница – засту́пниця, насту́пниця.
Замести́тельный – замі́нний. **-ная** *долгота* – замі́нна довгота́ (Крим.).
Замести́тельство – засту́пництво, заміснн́цтво; (*преемство*) насту́пництво, насту́пство.
Замести́ть, *см.* **Замеща́ть.**
Заме́сть, *см.* **I. Замета́ть.**
Замё́т – 1) заміта́ння; закида́ння; 2) (*снежный*) заме́[і]т (-ме́ту), *соб.* замі́ття; кучугу́ра (-ри), кучугу́р (-ра).
Заме́та – прикмета: призна́ка, за́значка, прикме́та.
Замета́ние – заміта́ння.
I. Замета́ть, заме́сть – заміта́ти, заме́сти́, (*о мн. или сложном*) позаміта́ти. [Не заміта́й чужо́ї хи́жі (Номис). І надво́рі позаміта́й (Звин.). Замети́ сміття до поро́га та й ви́неси геть. Сте́жку замело́ сні́гом. По у́лиці ві́тер віє та сніг заміта́є (Шевч.)]. *На дворе* **-ло́** – надво́рі мете́, надво́рі заві́холило; почала́ся завірю́ха (мете́лиця, ві́хола). **Заме́тенный** – заме́тений.
II. Замета́ть, *см.* **I. Замё́тывать.**
I. Замета́ться, замести́сь – заміта́тися, заме́стися, бу́ти заме́теним. [Чи у вас колі́ заміта́ється в дворі́?].
II. Замета́ться (*б. вр.* **замечу́ся**) – заки́датися, поча́ти ки́датися, (*засуетиться*) заметуши́тися. *Больной* **-лся** *на постели* – хво́рий поча́в ки́датися на лі́жкові.
Замё́тистый – (*завальный*) закидни́й. [Закидні́ снігі́ (Київщ.)].
Заме́тить, *см.* **Замеча́ть.**
Заме́тка – за́мітка, (*мелкая*) нота́тка, (*пометка*) за́значка. [В кни́жці є «Передмо́ва» й невели́чка за́мітка: «Співці́ дум» (Р. Край). Роби́в собі́ потрі́бні ви́писки й за́значки (Крим.)]. **-ка** *в газете* – за́мітка в газе́ті (в часо́пису).
Замё́тка – 1) (*при стройке*: *вставляние брёвен или досок в пазы*) закида́ння, за́кидка; 2) *см.* **Замё́тывание.**
Заме́тливость – спостере́жливість, (по)кмі́тливість.
Заме́тливый – спостере́жливий, кмітли́вий, покмі́тливий, (*сущ.*) кмі́та. [До́бре тому́ вчи́ться гра́моти, в ко́го покмі́тлива голова́ (Канівщ.)].
Заме́тно – помі́тно, примі́тно, прикмі́тно, (*видно*) зна́ти, зна́тно, (*проявительно*) ви́явно; (*для глаз*) ви́димо. [Ле́две помі́тно всміха́вся (Загір.). Ле́две примі́тно для о́ка (Л. Укр.). І не зна́ти, що тут коли́сь лю́ди жили́ (Звин.). Ніч була́ така́ те́мна, що на́віть не було́ зна́ти ві́кон (Н.-Лев.). Життьови́й рух на на́шому по́лі націона́льного відро́дження йде не так рі́вно, не так ви́явно, як у люде́й (Р. Край)]. *Не* **-но** *для самого себя* – само́му собі́ не в за́мітку (Звин.). *Не было* **-но** *чего* – не було́ помі́тно чого́, (*образно*) не визира́ло що. *Чуть* **-тно** *вдали* – ле́две помі́тно відда́лік, мрі́тно. [А там щось мрі́тно: чи то лю́ди, чи то ко́ні, а мо́же копи́ці сі́на (Сл. Гр.)]. **-нее** – помі́тні́ше, показні́ше. [Поста́вте ви́ще – показні́ше бу́де].
Заме́тность – помі́тність (-ности).
Заме́тный – помі́тний, примі́тний, прикмі́[е́]тний, (*легко распознаваемый*) знатни́й, зна́тий, (*значительный*) значни́й. [Яро́чок ле́две примі́тний серед широ́кого сте́пу (Н.-Лев.). Межа́ знатна́ бу́де наві́ки (Кониськ.). Зна́ті були́ міща́ни раз уже́ з то́го, що не носи́ли шабе́ль, – ті́лько ніж коло по́яса (Куліш). Був сей чолові́к значни́й між усіма́ на схо́ді со́нця (Куліш)]. *Быть едва* **-ным** *вдали* – мрі́ти, брині́ти. [А під лі́сом край доро́ги либо́нь курі́нь мріє (Шевч.). Оре́л під хма́рою ті́льки брині́в (Сл. Гр.)]. *Становиться, стать* **-ным** – познача́тися, позначи́тися, визнача́тися, ви́значитися. [Вплив книг все ду́жче познача́вся на йо́му (М. Грінч.)]. *Следы* **-ны** – сліди́ зна́ти.
Замё́тный – закидни́й.
Заме́точка – за́міточка, нота́точка, (*пометочка*) за́значечка.

Замётывание – 1) *см.* **Забра́сывание**; 2) (*в шитье*) зафастриго́вування, наживля́ння ни́ткою, *оконч.* зафастригува́ння.
I. Замётывать, замета́ть (*зашивать на живую нитку*) – зафастриго́вувати, зафастригува́ти, наживля́ти, наживи́ти ни́ткою що.
II. Замётывать, -ся, *см.* **Забра́сывать, -ся.**
За́меть – заметі́ль (-те́лі), заві́я; *см.* **Мяте́ль.**
Замеча́ние – 1) (*чего*) поміча́ння, постерега́ння чого́; 2) **-ние** (*по поводу чего*) – ува́га, заува́ження, заува́га. [Чита́ли книжки́ доро́слим лю́дям, вислу́хували їх ува́ги і ча́сом ті ува́ги запи́сували (Грінч.). Пороби́в заува́ження до протоко́лу]. *Бросить, обронить* **-ние** – ки́нути ува́гу. [Де́хто ки́нув ува́гу про дощ (Коцюб.)]. *Вставлять* **-ния**, *сопровождать* **-ями** – докида́ти сло́во, ува́гу, зауважа́ти; дото́чувати ува́ги до чо́го. [Слу́хали по́вість ува́жно і чима́ло де́чого говори́ли, дото́чуючи ма́ло не до ко́жного вчи́нку геро́їв свої́ ува́ги (Грінч.)]; 3) **-ние** *кому* (*выговор*) – ува́га, заува́ження, (*сильнее*) дога́на, (*упрёк*) за́кид (-ду) кому́. *Сделать* **-ние** *кому* – зроби́ти ува́гу, заува́ження кому́, заува́жити кому́. [Мені́ заува́жено, що нерете́льно працю́ю (Київ). Дозво́льте зроби́ти вам одну́ ува́гу]. *Получить* **-ние** – здобу́тися заува́ження. *Он получил строгое* **-ние** – йому́ зро́блено го́стру ува́гу. *Попасть на* **-ние** – ста́ти на (лихі́й) прикме́ті. [Бережи́ся, щоб не став на лихі́й прикме́ті в нача́льства].
Замеча́тельно – позна́чно, ви́значно, (*знаменательно*) знаме́нно, (*удивительно*) ди́вно, на (про)ди́во, (*чрезвычайно*) надзвича́йно. *Это* **-но** *интересная книга* – це надзвича́йно ціка́ва кни́га. **-но**, *что…* – позна́чна́ річ, що…, помі́тна річ, що…, ува́ги ва́рто, що; (*удивительно*) ди́вно, що…
Замеча́тельность *чего* – 1) позна́чність, помі́тність, ди́вність (-ности) чого́; 2) *см.* **Достопримеча́тельность.**
Замеча́тельный – (*примечательный*) позна́чни́й, визначни́й, помі́тний, ува́ги ва́ртий, прикме́тний чим, у чім, з чо́го, знамени́тий, (*знаменательный*) знаме́нний, (*удивительный*) ди́вний. [Позначна́ річ, що ніхто́ йому́ не захті́в одповіда́ти. Він ще не ви́явив себе́ чимсь визначни́м (Єфр.). Він з ди́вною впе́ртістю верта́вся до ціє́ї ідеї (Корол.). Ось ска́терть шльо́нськая нешпе́тна… найбі́льше в тім вона́ прикме́тна – на стіл як ті́льки постели́… то вся́кі вро́дяться потра́ви (Котл.)]. *Быть* **-ным** *чем* – визнача́тися чим. **-ное** *явление* – ди́во, ди́вне з'я́вище, дивови́жа. **-ный** *певец, голос* – знамени́тий співа́к, го́лос.
Замеча́ть, заме́тить – 1) (*делать метки на ч.-л. и перен.*) закарбо́вувати, закарбува́ти що, кла́сти, покла́сти карб на чім, (*сов.*) закмі́тити, (*отмечать*) нотува́ти, занoто́вувати, занотува́ти що, (*помечать*) значи́ти, позначи́ти що. [Неписьме́нні лю́ди закарбо́вують на па́лічці хре́щиками або карба́ми, скі́льки і чого́ кому́ про́дано (Єфр.). Позначи́в ди́ню, щоб хло́пці не зірва́ли. Закмі́ть у голові́ собі́. Як худо́жник – нотує й запи́сує він, ча́сто несвідо́мо, всі життьові́ з'я́вища «як матерія́л» (Єфр.)]; 2) (*примечать, подмечать*) поміча́ти, помі́тити, при[за]міча́ти, при[за]мі́тити, прикміча́ти, прикмі́тити, кмітува́ти, кмі́тити (кмети́ти), покмі́тити, у(к)міча́ти, у(к)мі́тити, (*наблюдать*) (с)постерега́ти, (с)постерегти́, зауважа́ти, зауважи́ти, уважа́ти, ува́жити; (*видеть*) ба́чити, поба́чити, убача́ти, уба́чити, добача́ти, доба́чити, за(в)бача́ти, за(в)ба́чити, догля́нути, догле́дітися, (*распознать*) угада́ти. [Кра́дуть з-під но́са, а він не поміча́є (Звин.). Уже́ давно́ я мо́вчки поміча́ю: захма́рює нудьга́ твоє́ чоло́ (Грінч.). Як се він не приміти́в тако́ї га́рної ді́вчини? (Коцюб.). Лю́ди укміча́ли, що пога́не ді́ється в їх у ха́ті (Н.-Лев.). Я й не вкмі́тив, як він увійшо́в (Сл. Гр.). Постерега́в він, що в його́ в се́рці ворушиться коха́ння (Коцюб.). І пішо́в собі́, на́че він не завва́жив і не чув сло́ва її́ блага́щого (М. Вовч.). До́вго сиді́ла у садку́, не вгада́ла, як і зірoньки́ похова́лись (Полтавщ.). Вбача́ю – марніє та й марніє Пара́ся моя́ (М. Вовч.). Догля́нули мене́ соба́чі ді́ти (жандарі́), пусти́лися навздогі́н (Франко). Зо мно́ю зустрі́нуться, мов не добача́ють (Шевч.)]. **-тить** *за кем что* – догля́нути що, підзори́ти, пристрі́тити кого́. [Чи мене́ коли́ хто підзори́в, що я чуже́ вкрав? (Бердянськ. п.)]. *Дать* **-тить** *кому* – да́ти навзнаки́ кому́. [А як звістки́ ми бу́дем подава́ти, щоб ворога́м не да́ти навзнаки́? (Грінч.)]. *И не* **-ча́ет** *кто* – і не в замі́тку кому́, невмі́тно, невкмі́ту кому́. [Сього́ невмі́тно мені́, щоб таке́ було́ в його́ ра́ло (Сл. Гр.)]. *Сам того не* **-чая** – не в замі́тку собі́. [Отак, не в замі́тку собі́, він дійшо́в до млина́ (Звин.)]. *И не* **-ча́ть,** *и не* **-тить** *как* – і не зчува́тися, і не зчу́тися, як; і не зогле́[я́]дітися, як. А сама́ і не зчува́ється, як сльо́зи старе́ її́ обли́ччя рося́ть (М. Вовч.)]; 3) (*отмечать*) зауважа́ти, заува́жити, зазнача́ти, зазначи́ти, запримі́ча́ти, запримі́тити що. [Заува́жу, що в обо́х ци́клах ві́ршів нема́є нічогі́сінько автобіографі́чною (Крим.)]. *Следует* **-тить** – тре́ба (*или* ва́рто) сказа́ти, заува́жити, зазначи́ти, запримі́тити; 4) (*поставить на вид кому*) зауважа́ти, заува́жити кому́. [Я йому́ заува́жив, що так роби́ти не годи́ться (Київ)]. **Заме́ченный** – закарбо́ваний, позна́чений,

помі́чений, покмі́чений, постере́жений, зава́жений *и т. д.* **-ный** *в чём дурном* – підзо́рений, (*пров.*) пристрі́чений. *Он ни в чём дурном не* **-чен** – за ним нічо́го нега́рного не помі́чено, нема́є; (*пров.*) він не пристрі́чений.

Замечта́ть – замрі́яти, зама́рити.

Замечта́ться – замрі́ятися, зама́ритися, (*задуматься*) загада́тися про ко́го, про що, над чим. [На́стя зама́рилася над карти́ною ти́хого ра́ю в ми́лого ха́ті (Коцюб.). Загада́вся, похили́вшись голово́ю він на ру́ку (Грінч.)]. **Замечта́вшийся** – замрі́яний, замрі́лий.

Замеша́тельство – 1) за́коло́т (-ту); *см.* **Беспоря́док**; 2) (*смятение*) за́мішка, замішани́на, заміша́ння, зам'ятня́ (*ж. р.*) сум'яття́ (*ср. р.*), (*суетня*) заметуші́ння. *Вызвать* **-во** – сколоти́ти кого́, спра́вити сум'яття́ серед ко́го. *Приходить, притти в* **-ство** – міша́тися, заміша́тися, ста́ти ні в сих, ні в тих. [І поговори́ти-б то, і заміша́лась, що й не зна́є що й каза́ти (Квітка)]. *Привести в* **-ство** – зміша́ти, зби́ти з пантели́ку кого́.

Заме́шивание – 1) замі́шування; 2) уплу́тування кого́ в яку́сь спра́ву.

I. Заме́шивать, -ся, замеси́ть, -ся – (*о тесте, месиве*) замі́шувати, -ся, замісі́ти, -ся. [Круте́ ті́сто замісі́лося]. **-си́ть** *неумело, небрежно* – заколо́цкати. **Заме́шенный** – замі́шений.

II. Заме́шивать, -ся, замеша́ть, -ся – 1) (*смешивать вместе*) замі́шувати, -ся, заміша́ти, -ся. [Борошне́нця туди́ уси́пать і заміша́ть (Рудч.). У нас одні́ї ло́жечки не ста́ло: ма́буть з ва́шими заміша́лася (Проскур. п.). Заміша́вся, як ополо́ник межи ложка́ми (Номис)]; 2) (*приводить, приходить в беспорядок*) змі́шувати, -ся, зміша́ти, -ся, заміша́ти, -ся, сколо́чувати, -ся, сколоти́ти, -ся; 3) (*впутывать, -ся*) уплу́тувати, -ся, уплу́тати, -ся в що, (*фамил.*) пришива́ти, -ся, приши́ти, -ся до чо́го, (*неперех.*) встряг[в]а́ти, встря́(г)нути в що, втруча́тися, втру́титися в що, до чо́го. [І його́ на́щось уплу́тали в ту спра́ву (приши́ли до ті́єї спра́ви). Чо́го він туди́ встряв? Не тре́ба було́ до ті́єї спра́ви втруча́тися]. **Заме́шанный** – замі́шаний; уплу́таний в що, приши́тий до чо́го.

Заме́шкивать, -ся, заме́шкать, -ся – зага́ювати, -ся, зага́яти, -ся, заба́рювати, -ся, забари́ти, -ся, для́тися, задля́тися; *срвн.* **Заме́дливаться 1**. [Чому́-ж не йдеш? чому́ зага́явсь ти? (Грінч.). О ве́сно, ве́сно, де ти забари́лась? (Самійл.). На́ймичка чого́сь задля́лася (Н.-Лев.)].

Замеща́ть, замести́ть – 1) (*заменять*) заступа́ти, заступи́ти кого́. [Як я поі́ду, то мене́ помічни́к заступа́тиме. А на господа́рстві заступи́ти мене́ ні́кому (Мова)]. *Приглашённый* (*на время*) **-ти́ть** *кого-либо* – запро́ханий на засту́пника, (*неоффиц.*) про́ханий. [Я ти́тар не спра́вжній, а про́ханий (Харківщ.)]. **-щён** *кто кем* – заступи́в хто кого́; 2) **-ть** (*должность*) – обса́джувати, обсади́ти, заміща́ти, замісти́ти поса́ду, (*о мн.*) пообса́джувати, позаміща́ти (поса́ди). [Там усі́ поса́ди обса́джують (заміща́ють) сво́іми ро́дичами та при́ятелями]. *Все должности* **-щены́** – усі́ поса́ди обса́джено, замі́щено. **Замещённый** – засту́плений; обса́джений, замі́щений.

Замеща́ться, замести́ться – обса́джуватися, заміща́тися; бу́ти обса́дженим, замі́щеним. *Должность* **-ется** *немедленно* – поса́ду заміща́ють нега́йно.

Замеща́ющий (*кого*), *прлг.* – заступни́й (*для кого*), (*сщ.*) засту́пник (-ка), замісни́к (-ка́).

Замеще́ние – 1) (*замена*) заступа́ння кого́ ким; 2) **-ние** *должностей* – замі́щування, обса́джування, *оконч.* замі́щення, обса́дження поса́д.

Замза́в – замза́в (-ва), засту́пник, -ниця (*реже* замісни́к, -ни́ця) заві́дувача, -вачки.

Замига́ть – (*о свете*) замигті́ти, заблі́мати; (*о глазах*) заморга́ти, заклі́пати.

Замина́ние – 1) (*во что*) умина́ння в що; 2) (*чего*) замина́ння, затира́ння, загамува́ння чого́ (розмо́ви, спра́ви).

Замина́ть, замя́ть – 1) почина́ти, поча́ти м'я́ти; 2) (*во что*) умина́ти, ум'я́ти в що; 3) (*в толпе*) зада́влювати, задави́ти; 4) (*разговор, дело судебное и т. п.*) замина́ти, зам'я́ти, затира́ти, зате́рти, гамува́ти, загамува́ти розмо́ву, спра́ву *и т. д.* [Почала́ замина́ти неприє́мну розмо́ву (Н.-Лев.). Щоб зате́рти нелю́бу розмо́ву й натяка́ння, поча́в говори́ти зо́всім про і́нше]. **Замя́тый** – ум'я́тий у що; зам'я́тий, зате́ртий, загамо́ваний.

Замина́ться, замя́ться – замина́тися, зам'я́тися, запи́куватися, запи́катися *и* запикну́тися. [Він став каза́ти та й запи́кавсь (Черкащ.). І́нший на екза́мені і не запикне́ться (Звин.)].

Зами́нка – 1) (*в деле, в разговоре*) за́пинка, за́ми́нка; *см.* **Замедле́ние**; 2) (*глины*) замі́шування (гли́ни).

Замира́ние – за(в)мира́ння. [Завмира́ння приро́ди (Єфр.)]. *С* **-нием** *сердца смотрел я на это* – се́рце мені́ завмира́ло (ме́рло, мллі́ло), як я на те диви́вся.

Замира́ть, замере́ть – за(в)мира́ти *и* ме́рти, за(в)ме́рти, мертві́ти, замертві́ти, обмертві́ти, млі́ти, зомлі́ти, знеживля́тися (*мало употр.*), знеживи́тися; (*о звуке*) затиха́ти, зати́хнути,

втиха́ти, вти́хнути, вщуха́ти, вщу́хнути. [Не дай спа́ти ходя́чому, се́рдем замира́ти (Шевч.). Завме́рла во́ля до життя́ (Франко). Се́рце розрива́лось, сльо́зи со́хли, душа́ ме́рла (Шевч.). Гля́нув, а вона́ лежи́ть у крові́, я так і замертві́в (Сл. Гр.)]. *Сердце, душа* **-ет, -рла** – се́рце, душа завмира́є, мре (млі́є, в'я́не, холо́не, холоді́є), се́рце завме́рло, зайшло́ся, душа́ завме́рла, похоло́ла. **За́мерший** – за(в)ме́рлий, обме́рлий, змлі́лий. [Завме́рлеє в се́рці коха́ннє (Франко)].

Замирво́лить – (*кому*) поча́ти потура́ти кому́.

Замире́ние – замире́ння; (*успокоение*) загамува́ння.

Зами́ри[ь]е – зами́р'я (-р'я).

Замири́ть, *см.* **Замиря́ть.**

Замиру́шка – (*мировая сделка*) замире́ння; (*мировая пирушка*) зми́рщини (-щин) *и* зми́рщина (-ни).

Замиря́ть, -ся, замири́ть, -ся – замиря́ти, -ся, замири́ти, -ся з ким. [Кита́й з япо́нцем, ка́жуть, замири́ли (Київ)]. **-ть** (*кого что*) – заспоко́ювати, заспоко́їти, гамува́ти, загамува́ти (напр. непокі́рну краї́ну).

За́мкнутость – (*характера*) за́мкнутість, за́мкненість, (*скрытность*) прихо́ваність, (*жизни*) відлю́дність (-ности).

За́мкнутый, *прил.* – (*о человеке*) закритни́й, за́мкнутий, за́мкнений у собі́, (*скрытный*) прихо́ваний, (*нелюдимый*) відлю́дькуватий, (*сущ.*) відлю́дько. [До всіх була́ закритна́ і в самоти́ні терпі́ла своє́ го́ре (Грінч.)]. **-тая** (*нелюдимая*) *жизнь* – відлю́дне, відлю́дькувате життя́. *Жить* **-то**, *вести* **-тый** *образ жизни* – жи́ти відлю́дно, відлю́дьком.

Замкну́ть, -ся, *см.* **Замыка́ть, -ся.**

Замко́вый, *см.* **Замо́чный.**

За́мковый – за́мкови́й. [Приї́хали вони́ під замкову́ бра́му (ЗОЮР). Пожа́ром обсмали́в замкові́ му́ри (Куліш)].

Замле́ть – замлі́ти, (*в обмороке*) зомлі́ти. **Замле́вший** – замлі́лий, зомлі́лий. [Чи ме́ртва, чи зомлі́ла? (Л. Укр.)].

Замоги́льный – 1) замоги́льний. [Замоги́льні та́йни (Куліш)]. **-ная** (*жизнь*) – замоги́льне, тогосві́тнє, потойбі́чне життя́; 2) посме́ртний. [Посме́ртні записки́ Пі́кквікського клу́бу].

Замо́зглый – захи́рілий, занепа́лий; змо́рхлий, струхля́вілий.

Замо́згнуть – (*о человеке*) захи́ріти, занепа́сти; (*о плодах*) змо́рхнути, струхля́віти, (*о мн.*) помо́рхнути, потрухля́віти.

Замо́к – 1) (*внутренний*) замо́к (-мка́), (*висячий*) коло́дка, замо́к. *Под* **-ко́м** – під ключе́м, під замко́м. *Взять из-под* **-ка́** – з-під ключа́, з запо́ру взя́ти. **-мки́**, *соб.* – колоддя́. [Колоддя́ скрего́че при две́рях (Франко)]; 2) (*при деревянной постройке соединение брёвен в* **-мо́к**) замо́к (Чуб.), каюва́ння, ока́ювання (Мнж.), стик (-ку). *Рубить в дереве* **-ки́** *для связи* – каюва́ти (Мнж.); 3) *типогр.* – *брать набор в* **-мо́к** – слюсува́ти, заслюсува́ти фо́рму (Звин.); 4) (*у ружья*) замо́к (-мка́).

За́мок – за́мок (-мка), *ум.* за́мочок (-чка). *Воздушный* **-мок** – надхма́рний, захма́рний за́мок. *Воздушные* **-ки** *строить* – химе́ри ганя́ти, у хма́рах літа́ти, надхма́рні за́мки будува́ти. *Место, где стоял* **-мок** – за́мчи́ще, замкови́ще.

Замока́ть, замо́кнуть – замока́ти, замо́к(ну)ти, (*о мног.*) позамока́ти. [Однесла́ діжки́ в бе́рег, щоб позамока́ли, бо геть порозсиха́лися (Слов'янос. п.)]. **-нуть** *от сырости, дождя* – змо́кнути, замо́кнути. [Стіна́ змо́кла ма́ло не до сте́лі. Сі́но замо́кло на дощі́]. **Замо́кший** – замо́клий; змо́клий.

Замо́л – (*выручка натурой от помола*) мірчу́к (-ка́).

Замола́живать, замолоди́ть – 1) запуска́ти, запусти́ти хме́лем (пи́во, квас *и т. п.*); 2) **-ла́живает**, *безл.* – молоди́ться. [Молоди́ться на дощ (Н.-Вол. п.)].

Замола́чивать, замолоти́ть – 1) почина́ти, поча́ти молоти́ти; 2) (*зарабат. молотьбой*) замоло́чувати, замолоти́ти. [Замолоти́в собі в сусі́ди жи́та мі́рок з чоти́ри]. **Замоло́ченный** – замоло́чений.

Замо́лвливать, замо́лвить *за кого слово* – каза́ти, сказа́ти (змо́вити) (до́бре) сло́во за ко́го, озива́тися, озва́тися (сло́вом) за ко́го, закида́ти, заки́нути (до́бре) слівце́ за ко́го, проха́ти, попроха́ти за ко́го. [Озві́ться за ме́не при на́годі – ва́ше сло́во вели́кого ва́жить (Київ)].

Замоли́мый, Замо́льный – замоле́нний. [Цей гріх не проще́нний, не замоле́нний].

Замоли́ть – замоли́ти; *см.* **Зама́ливать.**

Замолка́ть, замо́лкнуть – замовка́ти, замо́вкнути *и* замо́вкти, (*о мн.*) позамовка́ти; (*утихать*) затиха́ти, зати́хнути, ущуха́ти, ущу́хнути; *см.* **Умолка́ть, Утиха́ть.** [Не замо́вкне во ві́ки твій го́лос між на́шим наро́дом (Основа)].

Замолоди́ть, *см.* **Замола́живать.**
Замоло́т – 1) (*начало молотьбы*) замоло́тини (-тин); 2) (*зараб. молотьбой*) замоло́чене (-ного).
Замолоти́ть, *см.* **Замола́чивать.**
Замоло́ть, *см.* **Зама́лывать.**
За́молоть, *сущ.* – замоло́тини (-тин).
Замоло́ться – забреха́тися; *см.* **Завра́ться, Заболта́ться.**
Замолча́ть – 1) *см.* **Зама́лчивать** (*что*), **Ума́лчивать** (*о чём*); 2) (*умолкнуть*) замо́вкнути *и* замо́вкти, змо́вкнути, умо́вкнути, заніміти, замкну́ти уста́ (ро́та), (*утихнуть*) з(а)ни́шкнути, зати́хнути, ущу́хнути, (*шутл.*) укуси́тися за язи́к, (*грубо*) стули́ти гу́бу (пи́сок), заткну́ти каглу́ (пи́сок). **-лчи́** – цить! (*грубо*) замкни́ (стули́) гу́бу *и т. д.* **-чи́шь** *ли ты*? – чи ти замо́вкнеш? (*грубо*) чи тобі заціпить? *Заставлять заставить* **-ча́ть** *кого* – замика́ти, замкну́ти кому́ уста́, (*грубо*) гу́бу, (*окриками*) заци́тькувати, заци́тькати кого́. [Якби́ вона́ зна́ла, що я приї́хала до не́ї з жалю́ над її́ до́лею нещасли́вою, то се замкну́ло-б їй уста́ (Г. Барв.)].
Замо́ра – 1) ви́снаження, заморі́ння; 2) *см.* **Замо́р(ё́н)ыш.**
Замора́живание – заморо́жування.
Замора́живать, заморо́зить – заморо́жувати, заморо́зити, зморо́жувати, зморо́зити, (*мног.*) поморо́зити, поз(а)моро́жувати; зціплювати, зціпити. [Заморо́зити усе́ живе́ (Самійл.). Ой, зі́мо, зі́мо морозо́вая, прошу́ я тебе́, не зморо́зь ти мене́ (Пісня). Сніг з моро́зом поморо́зив всі на по́лі кві́ти (Л. Укр.). Ця зіма́ бага́то люде́й позморо́жувала (Сл. Гр.). Во́гкий хо́лод зціплював кров у жи́лах (Коцюб.). Ач як зціпило во́ду в ді́жці (Київ)]. **Заморо́женный** – заморо́жений, зморо́жений.
Заморга́ть – заморга́ти; *см.* **Замига́ть.**
Заморё́ныш *и* **Замо́рыш** – 1) замо́рушок (-шка), замі́рок (-рка), (*как прил.*) замі́ркуватий, хирча́ (-ча́ти), (*отощавший*) охля́лий, (*грубо*) здихля́ (-ля́ти). [Та дити́на – замі́рок (Н.-Волин. п.). Ка́же: покупи́в тели́чку. Кажу́: покупи́в якé́сь здихля́ (Звин.)]; 2) недо́носок (-ска).
Замо́рец – заморя́нин.
Замори́ть, *см.* **Зама́ривать.**
Замо́рливый, Замо́рчивый – замі́ркуватий (*напр.* ко́лос), кво́лий, тенді́тний.
За́мороз, *см.* **За́морозок.**
Заморо́зить, *см.* **Замора́живать.**
За́морозок, *чаще мн.* **за́морозки** – за́морозки (-ків), при́морозки, пі́дзимки (-ків), ві́дзимки, за́зимки (-ків), (*утренние ещё*) недо́світ (-ту). [Не така́ страшна́ зіма́, як оці́ пі́дзімки (Київ.). Барві́нок цвів і зелені́в, сла́вся, розстила́вся, та недо́світ перед сві́том в садо́чок укра́вся – потопта́в весе́лі кві́ти, поби́в, поморо́зив (Шевч.)].
Замороси́ть – замрячи́ти, замжи́ти.
Заморо́чить *кого* – заморо́чи́ти, запа́морочити кого́, задури́ти го́лову кому́, па́мороки (ба́ки) заби́ти кому́, з пантели́ку зби́ти кого́. **Заморо́ченный** – заморо́чений, запа́морочений.
Замо́рский – замо́рський. [Замо́рського зі́лля забажа́ла (Метл.). У них шаблі́ дама́ськії, мушке́ти замо́рські (Руданськ.)]. **-кая** *область* – замо́р'я (*ср. р.*).
Замо́рщиться – замо́рщитися, поча́ти мо́рщитися; поча́ти бга́тися; *см.* **Мо́рщиться.**
Замо́рыш, *см.* **Заморё́ныш.**
Замо́рышный – замі́ркуватий. [Зе́рно замі́ркувате – хоч за ві́тром пусти́ (Звиног.). Сього́ ро́ку замі́ркувате жи́то: таке́ дрібне́ (Брацл. п.)].
Замо́рье – замо́р'я (-р'я).
Замости́ть, *см.* **Зама́щивать.**
Замо́стный – що за мосто́м, позамосто́вий.
Замо́стье – замі́стя (-тя).
Замота́ть, -ся, *см.* **Зама́тывать, -ся.**
Замоты́га – марнотра́т, марнотра́в, марнотра́тець (-тця), марнотра́вець (-вця), марнотра́тник.
Замохна́теть – поволоха́тіти, (за)пухна́тіти, (*только о курах*) зашурпа́тіти.
Замо́чек – замо́чок (-мо́чка), (*висячий*) коло́дочка.
Замочи́ть, -ся, *см.* **Зама́чивать, -ся.**
Замо́чник – замка́р (-ря́), колодка́р (-ря́), замкови́й (колодча́ний) ма́йстер (-тра).
Замо́чный – замкови́й, колодча́ний. **-ная** *скважина* – замкова́ щіли́на (ді́рка).
Замо́шенничать – замота́ти, закрути́ти, зашахрува́ти, замахо́рити. [Він усе́ так, – пози́чить

та й замотáє (Харківщ.). Закрути́в мені́ два карбóванці (Звин.)]. **-ться** – замотáтися, закрути́тися.

Замудри́ть, Заму́дрствовать – замудрувáти.

Зáмуж, *нрч.* – зáміж. [Убóгого полюби́ла, мáти зáміж не пусти́ла (Шевч.). Візьму́ зáміж за сéбе (Пісня)]. *Выходить, выйти* **-муж** – іти́, піти́ зáміж за кóго, дружи́тися, одружи́тися з ким, зашлю́битися з ким, віддавáтися, віддáтися, (*о мн.*) повіддавáтися за кóго, поодру́жу́ватися з ким; (*образно*) зав'язáти гóлову (кóсу), покри́ти кóсу, (*о несчастл. замужестве образно*) зав'язáти світ комý. [Чи за и́ншого пішлá, чи менé чекáєш? (Пісня). Зашлю́битись, не дóщик перечекáти (Номис). Віддáлася за Андрíя (Коцюб.). Мої́ пóдруги всі вже поодру́жувалися. Я не бу́ду, козáченьку, коси́ покривáть (Пісня). Зав'язáла голóвоньку, – не розвяжу́ довíку (Чуб. V). Взяли́ менé, ізвінчáли і світ мені́ зав'язáли (Пісня)]. *Выйти* **-муж** *раньше старшей сестры* – (*шутливо*) під кори́то підверну́ти стáршу. [Мéнша, тá ранíш пíде зáміж, підвéрне стáршу під кори́то (Г. Барв.)]. *Выдавать, выдать* **-муж** – давáти, дáти (зáміж), віддавáти, віддáти (зáміж), дружи́ти, одружи́ти. [Синíв жени́ти, а дочóк давáти, рóдичів на весíлля звáти (Мет.). Томý си́на жени́ти, томý дочкý дружи́ти (Основа)].

Зáмужем – зáмужем, зáмі[у]жжю, в замíжжі. [Се вже я вдру́ге зáмужжю (Г. Барв.). Я вже дру́гий год зáміжжю (Переяславщ.)].

Заму́жество, Заму́жство, Заму́жье – замíжжя (-жя).

Заму́жний (*быт, жизнь*) – замі[у́]жній, молоди́чий. [Ох, якби́ я знáла замíжнєє ли́хо, то гуля́ла б у мáтінки ти́хо (Грінч. III). Заму́жній хліб дóбрий, да не пожитóчний (Чуб. III). Гіркé молоди́че життя́ за ледáчим чоловíком (Г. Барв.)].

Заму́жняя – замі[у]жня́, одру́жена, віддáна; му́жня жонá. [Дочкá замíжня́ булá, в зéмлю полягла́ (Грінч.). Замужні сéстри (Звиног.), У нас у посвíдченні не пи́шуть замíжня́, а одру́жена, а чоловíкáм жонáтим пи́шуть – одру́жений, а нежонáтим – неодру́жений (Київщ.). Я тоді́ ще не булá віддáна (Вінницьк. п.). Говорíть зо мнóю, як з му́жньою жонóю (Квітка)]. **-няя** *молодая женщина* – молоди́ця.

Заму́жье, *см.* **Заму́жество.**

Замуравéть, замурáвиться – замурави́тися, задерні́ти, зарости́ (*о мн.* позаростáти) му[о]рогóм. [Кини́ця замурави́лася (Грінч.). І двір йогó мурогóм зарíс (Сл. Гр.)].

Замурáвливание – поливáння, склéння.

Замурáвливать, замурáвить – (*глиняную посуду*) поливáти, поли́ти, скли́ти, поскли́ти. **Замурáвленный** – поли́в'яний, поли́ваний, склéний. [Поли́в'яні миски́. Склéний пóсуд].

Замурлы́кать – 1) замуркотáти (-кочу́, -кóчеш) *и* замуркотíти (-кочу́, -коти́ш), заворкотíти. [Кóтик заворкотíв]; 2) замурмотáти, замуги́кати. [Замуги́кав якýсь пíсню].

Замуровáться – 1) *см.* **Замуравéть**; 2) відлю́дьком, пічкурóм стáти.

Замурчáть – замурчáти, загарчáти.

Заму́сливание – засли́нювання, засу́слювання.

Заму́сливать, -ся, заму́слить, -ся, замусóлить, -ся – засли́нювати, -ся, засли́нити, -ся, (*засуслить*) засу́слити, -ся; *срвн.* **Заслю́нивать.** [Дити́на сорóчечку засли́нила (Харківщ.). Прийшлá Венéра ìскриви́вшись, засли́нившись і завіскри́вшись (Котл.)]. **Заму́сленный** – засли́нений, засу́слений. [Засу́слений пря́ник].

Заму́сорить, -ся – засмíти́ти, -ся, (*о мн.*) позасмíчувати, -ся. **Заму́соренный** – засмíчений.

Замути́ть – 1) (*безл.*) зану́ди́ти. [Зану́дило коло сéрця (Шевч.)]; 2) замути́ти, бу́чу (колотнéчу) збúти (зчини́ти), кóлоту наробúти, (*гал.*) зáмуту, заму́ти наробúти; 3) (*воду*) закаламу́тити, замути́ти; (*взмутить*) збúти, сколоти́ти, скаламу́тити, (*сильнее*) збаламу́тити. [Скаламу́тила вóду в ти́хому Дунáю (Пісня)].

Замути́ться – скаламу́титися, замути́тися. [Водá скаламу́тилася – трéба підождáти, пóки встóїться (Чернігів.)].

Замутнéние – помутнíння.

Замутнéть – помутнíти. [Óчі помутнíли. Шибки́ в вíкнах помутнíли].

Замухры́жка – заму́рза (*общ. р.*) [Не вмивáється, цíлий день хóдить заму́рзою (Звиног.)].

Заму́чивание – замордóвування, заму́чування, (*пыткой*) закатóвування.

Заму́чивать, заму́чить – замордóвувати, замордувáти, заму́чувати, заму́чити, (*пыткой*) закатóвувати, закатувáти, скатувáти когó, (*о мн.*) позамордóвувати, позаму́чувати. *Совесть* **-чила** – сумлíння заму́чило, сóвість заму́чила. **Заму́ченный** – заму́чений, замордóваний, (*пыткой*) закатóваний. [Сóтні закатóваних жертв, ти́сячі обездóлених заслáнців (Єфр.)]. *Не совсем* **-ный** – недому́чений.

Заму́чиваться, заму́читься – заму́чуватися, заму́читися, замордóвуватися, замордувáтися; закатóвуватися, бу́ти закатóваним.

Замучни́ть, -ся – заборошни́ти, -ся, уборошни́ти, -ся.
Замча́ть – замча́ти. [Вхо́плено й за́мчано кобзаря́ на край сві́ту, між азія́цьку ди́чу (Куліш)].
Замча́ться – загна́тися куди́сь.
За́мчище (*место замка*) – за́мчи́ще, замкови́ще.
Замчи́ще (*ув. от* **Замо́к**) – замчи́ще, колоди́ще.
За́мша – за́мша.
Замша́риться, *см.* **Замши́ться.**
За́мшевый – за́мшовий.
За́мшеник – замшівни́к, замша́р (-ря́), за́мшовий ма́йстер.
Замши́ть *что* – законопа́тити що мо́хом. **Замшённый** – законопа́чений мо́хом.
Замши́ться – зарости́, узя́тися мо́хом.
Замыва́ние – замива́ння.
Замыва́ть, замы́ть – (*запачканное*) замива́ти, зами́ти, (*плохой стиркой*) запира́ти, запра́ти, (*о мн.*) позамива́ти, позапира́ти що. **Замы́тый** – зами́тий, зами́ваний, за́праний. **-ться** – замива́тися, зами́тися, (*о мн.*) позамива́тися; запира́тися, запра́тися, позапира́тися. [Позапира́лися сорочки́ – руді́ ста́ли].
Замы́згать – (*одежду*) зами́зкати, заноси́ти (оде́жу), (*чем*) зама́зати, ума́зати в що; *см.* **Запа́чкать.** [Тобі хоч яку́ га́рну оде́жу дай, то за́раз зами́зкаєш (Черн. п.)]. **Замы́зганный** – зами́зканий, зано́шений; зама́заний, ума́заний. **-ные** *кровью руки* – закрива́влені (скрива́влені) ру́ки.
Замыка́ние – замика́ння, (*типогр.*) заслюсо́вування (Звин.).
Замыка́тель (*тока*) – зами́кач.
Замыка́тельный *аппарат* – замика́льний апара́т, при́лад.
Замыка́ть, замкну́ть – замика́ти, замкну́ти, (*о мн.*) позамика́ти. **-ка́ть** *ток* – замика́ти течію. **-ть** *набор* (*типогр.*) – слюсува́ти, заслюсо́вувати, заслюсува́ти фо́рму (Звиног.). **За́мкнутый** – 1) *прич.* за́мкнений *и* за́мкну́тий, зами́каний. [З за́мкненої скри́ні вкра́дено. Комо́ра не зами́кана (Житом. п.)]; 2) *прил., см.* **За́мкнутый. Замыка́емый** – зами́каний.
Замыка́ться, замкну́ться – 1) замика́тися, замкну́тися, (*о мн.*) позамика́тися. [Замо́к чого́сь не замика́ється. Тепе́р до́бре тре́ба замика́тися, щоб злодії не влізли]; 2) (*о человеке*) замика́тися, замкну́тися в чо́му. [Не замика́ються у вузе́нькому ко́лі га́лицьких справ (Грінч.)]; 3) *ботан.* (*об устьице*) – стуля́тися, стули́тися.
Замыка́ющий, *прлг.* – замични́й.
Замы́ливать, замы́лить – зами́лювати, зами́лити, (*о мн.*) позами́лювати що. [Зами́лив йому́ о́чі (*обманул*)]. **Замы́ленный** – зами́лений. **-ться** – зами́люватися, зами́литися.
За́мысел, За́мысл – за́дум (-му), за́мисл, на́мис(е)л (-слу), за́мір, на́мір (-ру), ду́мка. [Душа́ в вели́ких за́думах коха́лась (Куліш). Мені́ товаришів нема́є для за́мислів моїх (Л. Укр.). Відго́нить напере́д ви́гаданим на́мислом (Єфр.). Які заміри в на́ших ворогів? (Грін.)]. **-сел** *злой против кого* – за́мір на ко́го. *Это широкие* **-слы** – то широ́кі на́мисли, то ши́роко заду́мано (закро́єно).
Замы́слить, *см.* **Замышля́ть.**
Замыслова́то – мудро́вано, му́дро, хи́тро, шту́чно, хи́тро-му́дро, штуде́рно, вига́дливо, вузлува́то. [Хи́тро-му́дро і невели́ким ко́штом. Завива́ють го́лову штуде́рно і му́дро бі́лою пере́міткою (Шух.)]. **-то** *придуманный* – ви́мудруваний. *Вещи* **-ва́то** *сделанные* – ре́чі му́дро (хи́тро, вига́дливо, штуде́рно) зро́блені, вузлува́ті шту́чки; мудрі́шки (Шух.).
Замыслова́тость – мудро́ваність, ви́мудруваність, шту́чність, хитрому́дрість, вузлува́тість, штуде́рність, вига́дливість (-ости). [Вига́дливість схі́дніх арабе́сок (Крим.)].
Замыслова́тый – мудро́ваний, ви́мудруваний, му́дрий, хи́трий, хитрому́дрий, шту́чний, штуде́рний, вига́дливий, (*переносно*) вузлува́тий, карлючкува́тий. [Невели́ка шту́чка, та му́дра (Чуб. I). Ра́ло не ду́же хи́тра шту́ка – його́ бу́длі яки́й чолові́к зро́бить (Звиног.). Мо́ва сіє́ї поє́ми аж геть мудро́вана (Куліш). Уся́кі шту́чнії ї́ства́ (Шевч.). Ні́мець вузлува́тий (Шевч.). Слухачі́ не розумі́ли мані́рної, карлючкува́тої мо́ви (Грінч.)].
Замыта́рить, замыта́рничать, *см.* **Замоше́нничать.**
Замы́ть, *см.* **Замыва́ть.**
Замыча́ть – заму́кати; *см.* **Мыча́ть.**
Замы́чка – 1) замкнуття́; *см.* **Замыка́ние**; 2) зами́качка; за́сувка, за́щіпка; 3) (*в насосах*) хлипо́к (-пка́), хли́павка, кля́пка, кляп (-па); *см.* **Кла́пан.**
Замышля́ть, замы́слить – замишля́ти, зами́слити, намишля́ти, нами́слити, ви́мислити, уми́слити, заміря́ти, замі́рити, ду́мати, заду́мувати, з(а)ду́мати. [Він мовчи́ть та щось замишля́є (Кониськ.). Заду́мав, зами́слив, як дру́га прода́ти (Федьк.). Лихи́й чолові́к і

вдень, і вночі лихе́ заміря́є (Грінч.). Світ небе́сний ду́ма лю́дям погаси́ти (Грінч.)]. **-ля́ть** *многое сделать* – ши́роко зага́дувати. [Ши́роко я зага́дував, ді́тки, та не дожи́в (Загір.)].
Замя́кнуть – поча́ти м’я́кшати, м’я́кнути.
Замяу́кать – занявча́ти, granted занявча́ти, заня́вкати, занявкоті́ти.
За́мять, *см.* **За́меть.**
Замя́ть, -ся, *см.* **Замина́ть, -ся.**
За́навес (*м. р.*), **За́навесь** (*ж. р.*) – (*театральн.*) заві́са, засло́на: (*для завешивания картин, статуй и т. п.*) заві́са, засло́на, запо́на; (*больш. для дверей, окон*) заві́са. *Поднять* **-вес** – підне́сти (підня́ти) заві́су вго́ру. *Опустить* **-вес** – спусти́ти заві́су. *Открыть, отдёрнуть* **-вес** – відслони́ти заві́су.
Занаве́сить, *см.* **Занаве́шивать.**
Занаве́ска, -ве́сочка – заві́ска, заві́сочка, фіра́нок (-нку), фіра́нка (-нки).
За́наве́сный, За́наве́сочный – засло́нний, фіра́нко́вий, заві́сковий.
Занаве́шивать, занаве́сить – заві́шувати, заві́сити, заслоня́ти, заслони́ти заві́сою, запина́ти, запну́ти *и* зап’ясти́ що чим (*напр.*, вікно́), (*о мн.*) позаві́шувати, позаслоня́ти, позапина́ти що чим. **Занаве́шенный** – заві́шений, засло́нений, за́пну́тий *и* за́пнений.
Зана́живать, занози́ть – заска́лювати, ска́ли́ти, заска́ли́ти, заска́блювати, заска́би́ти що, заганя́ти, загна́ти ска́лку (ска́бку, де́рево, ко́льку, шпи́чку) куди́. [Заска́бив п’яту́, як бігав по дошка́х. Но́ги собі ска́лить, а чо́боти на ки́ю но́сить (Номис.)]. **Зано́женный** – заска́лений, заска́блений.
Занапра́сно, *см.* **Напра́сно.**
Зана́шивание – 1) (*кому, куда*) зано́шування; *см.* **Заноси́ть 1** *и* **5**; 2) **-ние** *одежды* – зано́шування, зами́зкування (оде́жі).
I. Зана́шивать, занести́ *кому, куда, см.* **Заноси́ть, занести́ 1** *и* **5.**
II. Зана́шивать, -ся, заноси́ть, -ся (*об одежде*) – зано́шувати, -ся, заноси́ти, -ся, зами́зкувати, -ся, зами́зкати, -ся. **Зано́шенный** – зано́шений, зами́зканий.
Зане́, *слав., см.* **Й́бо.**
Заневе́ститься – ста́ти на порі́; бу́ти на віддані́[ю].
Занево́лю – з нево́лі.
Занегодова́ть, *см.* **Вознегодова́ть.**
Занеме́ние – заніміння.
Занеме́ть – 1) (*умолкнуть*) заніміти, оніміти, замо́вкнути, змо́вкнути, (*о мн.*) поніміти, помо́вкнути. [Заніміли твої́ у́стоньки (Мил.). І язи́к мій онімі́є (Шевч.)]; 2) (*потерять чувствительность*) заніміти, зате́рпнути, зате́рпти; *см.* **Отёрпнуть.** [Зуб занімі́в тро́хи від кра́пель. Пий горі́лку, то зате́рпне (Стеф.)]. **Занеме́вший** – занімі́лий, зате́рплий. **-ший** *от лежанья* – зале́жаний, (*от сиденья*) заси́джений. [Хома́ наре́шті встає́, розмина́є зале́жане ті́ло (Коцюб.). Не мо́же й підве́сти заси́дженої ноги́].
Занемога́ть, занемо́чь – занеду́жувати, занеду́жати, заслаба́ти, засла́бнути, захво́рювати, захворі́ти, захорува́ти, (*терять здоровье*) занепада́ти, занепа́сти на здоро́в’я (здоро́в’ям); *срвн.* **Заболева́ть, Захвора́ть.**
Занена́ститься, *безл.* – засльоти́тися, зане(по)го́дитися, (*провинц.*) змокропого́дитися. [Це вже засльоти́лося: що-дня йде дощ (Київщ.)].
Занести́, Зане́сть, *см.* **Заноси́ть.**
Зани́зывать, заниза́ть – 1) (*что*) поча́ти низа́ти що; 2) (*чем*) зани́зувати, заниза́ти що чим.
Занима́ние – 1) (*одалживание*) позича́ння. [Позича́ння, не за нас наста́ло (Гайс. окр.)]; 2) (*должности*) обійма́ння, опосіда́ння, держа́ння (поса́ди), (*места, комнаты*) опосіда́ння, займа́ння (мі́сця, кімна́ти), (*позиции*) займа́ння (пози́ції).
Занима́тельно – ціка́во, (*приятно*) уті́шно. [Уті́шно диви́тися, як ді́ти ба́вляться].
Занима́тельность – ціка́вість (-вости).
Занима́тельный – ціка́вий, (*приятно развлекающий*) уті́шний; *срвн.* **Интере́сный.** [Ціка́ву поді́ю ми ба́чили. Уті́шної нам бабу́ся ка́зочки розказа́ла (Київщ.)].
I. Занима́ть, заня́ть *у кого* – 1) позича́ти, пози́чити, зазича́ти, зази́чити у ко́го чого́, що, зазича́тися, зази́читися у ко́го чим, бра́ти, узя́ти в по́зи́ку в ко́го чого́, (*образно*) зарятува́тися, зара́дитися в ко́го чим. [Шко́ла й на папі́р часте́нько не ма́є шага́ і в хазя́йки зазича́ється (Свидн.). Се я у чолові́ка зарятува́вся та й оплати́в по́даті (Сл. Гр.)]. **-ть** *место* – забира́ти, забрати мі́сце, (*о лице*) займа́ти, зайня́ти мі́сце. **-ма́ть** *место* (*должность*) – ма́ти (обі́ймати) поса́ду. **-ть** *очередь* – займа́ти (засто́ювати), зайня́ти (застоя́ти) че́ргу. **-мать** *высокое положение* – бу́ти на вели́кій поса́ді, ма́ти (обійма́ти) вели́ку поса́ду, ма́ти вели́кий у́ряд. **За́нятый** *мыслями о чём* – загли́блений (пори́ну́лий) у

думки́ про що, зами́слений про що, перейня́тий (обійня́тий) думка́ми про що. 2) *см.* **Заи́мствовать. За́нятый** – пози́чений, зажи́чений. [Їж, ку́мо, хліб, хоч пози́чений (Номис)]. **Занято́е** (*долг*) – пози́чене, по́зичка, по́зи́ка, винува́те, ви́нне. [Верта́й пози́ку! Що ви́нне – віддáти пови́нно (Номис.). Це мене́ за винува́те ціню́ють (*описывают*)].

II. Занима́ть, заня́ть – 1) (*должность, пост*) обійма́ти, обня́ти, обсіда́ти, обсі́сти поса́ду, уря́д, (*иметь*) посіда́ти, держа́ти поса́ду, уря́д. **-ть** (*место надлежащее, известное пространство, дом, комнату*) – займа́ти, зайня́ти що, опосіда́ти, опосі́сти що (дім, кімна́ту). [Він зайня́в мі́сце серед найвидатні́ших люде́й того́ ча́су. Дво́рище займа́ло десяти́н де́сять по́ля (Мирн.). Зайняли́ по́стать і почали́ копа́ти рів (Коц.). Світли́цю мені́ да́но, та я ще її́ не опосі́в (Крим.)]. **-ня́ть** *под поселение* (*колонизировать*) – осі́сти що. **-ть** *под жильё* (*заселять*) – заме́шкувати, заме́шкати. [Ніхто́ не заме́шка опусті́лого обійстя́ (Свидн.)]. **-ть** *много места* – бра́ти, *сов.* взя́ти, засягти́, займа́ти, за(й)ня́ти бага́то мі́сця. [За-для на́шої кімнати́ ця кана́па ду́же вели́ка – бага́то мі́сця забере́. Перелі́чування праць його́ заняло́-б ду́же бага́то мі́сця (Єфр.)]. **-ть** *место, положив что-либо* – заклада́ти, закла́сти мі́сце. **-ть** *место, сидя на нём* – засіда́ти, засі́сти, запові́сти, (*лёжа*) залягá́ти, залягти́ мі́сце. [Засіда́йте шви́дше місця́, а то по́тім стоя́ти доведе́ться, як усі́ поприхо́дять (Київ). Не залягá́й мі́сця повз край – там я ля́жу. Вели́ка худі́бонька все подві́р'я заля́же. (Чуб.)]. **-ма́йте, -ми́те** *свои места* – сіда́йте, ся́дьте на свої́ місця́, засіда́йте, зася́дьте свої́ місця́. **-ть** *место чего* (*заменить*) – заступа́ти, заступи́ти що.[Мрі́ю брате́рського єдна́ння в боротьбі́ з спі́льним во́рогом заступи́ла запе́кла взає́мна ворожне́ча (Стебн.)]. **-ть** *позицию* – по́стать, пози́цію бра́ти, узя́ти; (*о войске*) займа́ти, зайня́ти пози́цію, стоя́ти, ста́ти на пози́ції. [По́стать воро́жу до святкува́ння взяла́ найви́ща вла́да (Р. Край)]. **-ня́ть** *церковный приход* – ста́ти на пара́фію. **-ма́ть** *очередь* – засто́ювати че́ргу. **-ть** *землю правом первого занятия* – займа́ти, зайня́ти займанщи́ну; 2) **-ть** *несколько дней, лет* – бра́ти, узя́ти (забра́ти) кі́лька день, ро́ків. [Відбува́ння того́ свя́та ві́зьме не оди́н день (О. Пчілка). Ця робо́та забра́ла в ме́не два мі́сяці (Крим.)]; 3) **-ть** *чем-либо посуду, мешок, помещение и т. п.* – запоро́жнювати *и* запорожня́ти, запорожни́ти по́суд, мішо́к, поме́шкання *и т. д.* (*посуду ещё*) запосу́дити, (*о мн.*) позапоро́жнювати *и* -жня́ти що. [Усі́ мішки́ позапоро́жнювано,— нема́ куди́ ви́сипати (Харківщ.). Ді́жку запосу́дила капу́стою (Черкащ.)]; 4) **-ть** *город, крепость, возвышенность и т. п.* – займа́ти, зайня́ти, здобува́ти, здобу́ти, осяга́ти, осягти́, поня́ти, (*овладеть*) опано́вувати, опанува́ти мі́сто, форте́цю, шпиль. [Ві́йсько осягло́ форте́цю. По́ки-б ви тут суди́ли його́, а тим ча́сом ворогі́ все мі́сто поняли́-б (Грінч.)]; 5) **-ма́ть** *скот* – займа́ти (перейма́ти) това́р; 6) **-ть** *кого* – ціка́вити, заціка́влювати, заціка́вити кого́, притяга́ти, притягти́ чию́ ува́гу; *см.* **Интересова́ть.** [Це пита́ння зда́вна заціка́влювало розуми́ лю́дські]. *Этот вопрос* **-ма́ет** *всю Европу, все умы* – ця спра́ва ціка́вить усю́ Євро́пу, усі́х. **-ть** *кого чем* – ба́вити, забавля́ти, заба́вити кого́ чим. [Іди́, Степа́не, бав тим ча́сом го́сті (Л. Укр.). Ді́вчину забавля́є ня́нька, пока́зуючи, як соро́ка вари́ла ді́тям ка́шу (Коцюб.)]; 7) **-ть** *дух* – дух перехо́плювати, перехопи́ти; *срвн.* **Захва́тывать.** *От быстрой езды дух* **-ма́ет** – від швидко́ї їзди́ дух перехо́плює. *Не* **-ма́ть** *стать чего* – подоста́тком чого́. **Занима́емый** – (*о должности*) де́ржаний, обі́йманий. **За́нятый**, *прич.* – (*о должности*) о́бнятий, (*о крепости*) здобу́тий, (*о месте*) зайня́тий, (*о комнате*) заме́шканий, зайня́тий.

I. Занима́ться, заня́ться – 1) (*быть одалживаему*) позича́тися, бу́ти пози́ченим. *Деньги легко* **-ма́ются***, не легко отдаются* – позича́ти ле́гко, а віддава́ти ва́жко; 2) *см.* **Заи́мствоваться.**

II. Занима́ться, заня́ться – 1) (*быть занимаему*) займа́тися, бу́ти зайня́тим. *Дом этот не* **-ма́ется** *постоем* – цей буди́нок ві́льний від посто́ю; 2) займа́тися *и* заніма́тися, за(й)ня́тися; *см.* **Загора́ться.** *Заря* **-ется** – на зорю́, на світ займа́ється, на світ благословля́ється; зоря́є; 3) *чем* (*трудится*) – роби́ти щось, бра́тися, узя́тися до чо́гось, ходи́ти, по́ратися, працюва́ти коло чо́го, удава́тися, уда́тися до чо́го, захо́дитися, заходи́тися коло чо́го, (*мало употреб.*) займа́тися, за(й)ня́тися коло чо́го, чим; (*учиться*) учи́тися. [Що він ро́бить у міcте́чкові? – Гандлю́є. Бра́вся до нау́ки щи́ро (Грінч.). Вони́ коло цьо́го ді́ла хо́дять. Кра́ще вже сі́сти й щось роби́ти, коло ді́ла яко́гось по́ратися (Крим.). Узя́тися до торгі́влі. А коло нау́ки бага́то працю́є? (Крим.). Па́рубок вда́вся до чита́ння (Крим.). Взи́мку столяру́є (*занимается плотничеством*), а влі́тку у хлібор́бство вдає́ться (Г. Барв.). Вам до́бре: не займа́єтеся хлібор́бством, то й нема́ ніяко́ї перепо́ни (Звин.)]. **-ться** *какой-л. деятельностью, профессией, в смысле «состоять кем» в укр. яз. передается, через глаголы с окончан.* -ува́ти, -юва́ти, *напр.*: **-ться** *профессорской деятельностью* – професорува́ти, *ремесленной* – реміснику‌ва́ти, *учительской* – учителюва́ти, *купеческой* – крамарюва́ти, купцюва́ти *и т. д.* **-ться** *политиканством* –

політикува́ти. **-ться** *виноградарством* – ходи́ти коло виногра́ду; *виноделием* – вино́ роби́ти; *звероловством* – лови́ти звірів; *овцеводством* – коха́ти вівці, вівча́рити; *огородничеством* – ходи́ти, працюва́ти коло горо́дів, городникува́ти; *птицеводством* – коха́ти пти́цю; *рыболовством* – риба́лити; *садоводством* – ходи́ти коло садків, коха́ти садки́; *свиневодством* – розво́дити свине́й; *скотоводством* – скота́рити, коха́ти худо́бу; *хлебопашеством, земледелием* – коло землі, коло хліба ходи́ти, хліборо́бити, рільни́чити, працюва́ти коло землі; *хозяйством* – господарюва́ти; *сельским хозяйством* – працюва́ти, ходи́ти коло сільсько́го господа́рства. **-ма́ться, -ня́ться** *гончарством, кузнечеством, плотничеством, портняженьем, сапожничеством и т. д.* – ганчарюва́ти, ковалюва́ти, столярува́ти, кравцюва́ти, шевцюва́ти *и т. д.*, *сов.* взя́тися до ганчарюва́ння, до кова́льства, до столя́рства, до кравцюва́ння, до шевцюва́ння *и т. д.* **-ться** *лечением, перепиской* – лікува́ти, перепи́сувати, (*на пиш. машинке*) друкува́ти, *сов.* взя́тися (поча́ти, ста́ти) лікува́ти, перепи́сувати, взя́тися до лікува́ння, до перепи́сування. **-ться** *куплей, продажей чего* – купува́ти, продава́ти що. **-ться** *сплетнями* – плеска́ти, плітки́ розво́дити. **-ться** *доносами* – вика́зувати на ко́го, доно́сити на ко́го, *сов.* ста́ти вика́зувати, доно́сити на ко́го. **-ться** *грабежом, воровством* – грабува́ти, злодія́чити (злодіюва́ти, кра́сти). **-ться** *спекуляцией, контрабандой* – спекулюва́ти, пачкарюва́ти. **-ться** *изучением, исследованием* (*изысканием*) *чего* – студіюва́ти, дослі́джувати що, *сов.* узя́тися до студіюва́ння, до дослі́джування чого́. **-ться** *писанием стихов* – віршува́ти. **-ться** *математикой, географией* – а) (*изучать*) студіюва́ти матема́тику, геогра́фію; б) (*учить*) учи́ти матема́тику, геогра́фію. **-ться** *частными уроками* – дава́ти прива́тні ле́кції. **-ться** *уроками* (*учить*) – учи́ти ле́кції. **-ться** *чем* (*учиться*) – учи́тися чого́. **-ня́лся** *историей* – взя́вся учи́ти істо́рію, узя́вся до істо́рії. **-ться** *с кем* – а) (*учить кого*) учи́ти, навча́ти кого́ чого́ (істо́рії, матема́тики); б) (*совместно*) учи́тися вку́пі (ра́зом) з ким. **-ться** *кем* – а) (*развлекать кого*) забавля́ти кого́. **-ми́сь** *гостями* – заба́в, поба́в го́сті (госте́й); б) заходи́тися коло ко́го. *Доктор* **-ня́лся** *больным, пациентом* – лікар заходи́вся коло хо́рого, коло паціє́нта. **-ться** *едой, чтением* (*увлечься*) – захо́плюватися, захопи́тися ї́жею, чита́нням. **-ться** *делом* – працюва́ти. **-ться** *пустяками* – марнува́ти час на дурни́ці. **-ться** *ничегонеделанием* – справля́ти гу́льки, (*сидя*) си́дні, (*лёжа*) ле́жні. **-ться** *в учреждении* – працюва́ти в устано́ві. **-ться** *в военном комиссариате* – працюва́ти у військо́вому комісарія́ті. *Целый день* **-юсь** *чтением, шитьём, хозяйством и т. п.* – уве́сь день чита́ю, ши́ю, хазяї́ну́ю, господарю́ю. **-ться** *своими делами* – роби́ти свої́ спра́ви, пильнува́ти свої́х справ, по́ратися коло свої́х справ. *Ничем не* **-ться** *кроме…* – нічо́го не роби́ти, опрі́ч…, нія́кої робо́ти не ма́ти, опрі́ч… *Нужно* **-маться** – тре́ба працюва́ти, (*учиться*) учи́тися. *Мы* **-емся** *в школе с девяти до двух часов дня* – ми учимо́сь у шко́лі з дев'я́тої до дру́гої годи́ни дня. *Давайте* **-мёмся** *делом, пением, музыкой и т. д.* – ну́мо до пра́ці, до співів, до музи́ки. **-ться** *чем с любовью, ревностно* – коха́тися в чо́му, упада́ти за чим. [Ду́же коха́вся в садівни́цтві. Ми почали́ вчи́тись од за́хідніх наро́дів, німців, то-що, які са́ме тоді ду́же почали́ за нау́кою впада́ти (Єфр.)]. **-ться** *собой* – чепури́тися, дба́ти про свою́ вро́ду.

За́ново – на́ново, (*внове*) за́ново. [На́ново все переробля́ти довело́сь. За́ново си́тце на кіло́чку ви́сить, а як приста́ріється, то й під ла́вою бува́є (Приказка)]. **-во** *отделывать что* – на́ново роби́ти, нови́ти, поновля́ти що.

Зано́гтица, *мед.* panaricium – во́лос (-су), (*редко*) за́нігтиця, ногтої́да. *На пальце* **-тица** – во́лос на па́льці підки́нувся; па́лець обірва́ло.

Зано́за – 1) ска́лка, ска́бка, де́рево, (*шип раст.*) шпи́чка, ко́лька, колю́чка. [Ска́бку загна́в у пу́чку (Звиног.). Понаганя́в ко́льок у но́гу. Де́рево було́ в нозі́, а я не доба́чила, тепе́р і рве]. **-зы** *и ранки на ногах от хождения по жнивью* – стернянки́; 2) *см.* **Зазно́ба.**

Зано́зистый – 1) костри́чуватий, прихки́й; *см.* **Задо́рливый.** [Оме́лько костри́чуватий чолові́к (Сл. Яворн.)]; 2) (*с занозами*) скалкува́тий, скабкува́тий.

Зано́зить, *см.* **Зана́живать.**

Зано́зка, *бот.* Festuca L. – вівсю́к[г]; Festuca elatior L. – мітли́ця; Festuca ovina – тонконі́г (-но́гу).

Занорови́ться, *см.* **Заарта́читься.**

Зано́с – 1) (*снежный*) заме[і]т (-ме́ту), заме́та (*ж. р.*), кучугу́ра з сні́гу, зава́ла. [Но́ги стря́гли в снігови́х заме́тах (Коцюб.). Зава́ла сні́гу вели́ка (Н.-Волин. п.)]. *Мятель с* **-сами** – зава́ла; 2) **-но́с** *эпидемии* – зане́се́ння по́шести; 3) **-но́с** *маточный*, Mola uterina – ура́зний замі́т, зане́сок (-ску).

I. Заноси́ть, занести́ – 1) (*кого или что куда*) зано́сити, зане́сти́, (*о мн.*) позано́сити кого́, що куди́. [Пові́й, бу́йний ві́тре, та з висо́ких гір, занеси́ мій голосо́чок до ми́лої в двір (Пісня). Якось їх кля́тих і до ме́не на ти́хий ху́тір занесло́ (Шевч.). Іти́меш повз ті́тчин двір,

— візьми́ занеси́ їй паляни́цю. Холе́ру зане́сено з А́зії]. *Какими судьбами* **-сло́** *вас сюда*? – яки́м ві́тром вас сюди́ завія́ло? *Куда его нелёгкая* **-сла́**? – куди́ його́ занесло́? куди́ його́ занесла́ нечи́ста? **-сти** *быстро* – замча́ти; 2) (*снегом, песком и т. п.*) зано́сити, занести́, заміта́ти, заме́сти́, засипа́ти, заси́пати, завія́ти, забузо́вувати, забузува́ти, (*слегка*) запоро́шувати, запороши́ти (сні́гом, піско́м), (*о мн.*) позано́сити, позаміта́ти, позасипа́ти *и т. д.* що чим. [І занесе́ піско́м-сні́гом курі́нь – мою́ ха́ту (Шевч.). Усі́ шляхи́ позаміта́ло в по́лі (Грінч.). Сні́гом доро́гу завія́ло. Борода́ йому́ забузо́вана сні́гом (Греб.). На поро́зі став чолові́к у запоро́шеній сні́гом оде́жі (Грінч.)]. **-ти** *дорогу снегом* – заби́ти. [Доро́гу сні́гом заби́ло]. **-ть** *илом, типом* – заму́люватиc, заму́ли́ти; 3) **-ть** *в книгу* – заво́дити, заве́сти́ в кни́гу *и* до кни́ги. [Доку́мент цей заве́дено в акто́ві кни́ги (Доман.)]; 4) **-ть** *над кем-либо для удара руку, оружие* – зніма́ти, зня́ти (підне́сти) ру́ку, збро́ю над ким; 5) зано́сити, заноси́ти, зати́рювати, зати́рити що куди́. [Не вино́сь ножа́ з ха́ти, бо й так уже́ одно́го заноси́в десь]. **Занесённый** – зане́сений, за́мчаний; зане́сений, заме́тений, заси́паний, завія́ний, запоро́шений, заби́тий (сні́гом), (*илом*) заму́лений; заве́дений у кни́гу; зня́тий, підне́сений над ким; зане́сений, зати́рений. **-ная** *снегом дорога* – забивна́ (забитна́, забі́йна, забо́їста) путь (доро́га). *Быть* **-ным** *над кем* – зніма́тися над ким, бу́ти ви́міреним над ким. [Уже над їм знима́всь мій меч (Грінч.). Уда́р, ви́мірений над Украї́ною, впав на го́лову її́ ворогів (Єфр.)].

II. Заноси́ть, -ся (*об одежде*), *см.* **II. Зана́шивать, -ся.**

Заноси́ться, занести́сь – 1) (*гордиться, возноситься*) зано́ситися, зане́сти́ся, ви́соко (вго́ру) не́сти́ся, зане́сти́ся, великоноси́тися, удава́тися, уда́тися в пи́ху, пиша́тися, запиша́тися, чва́нитися, зачва́нитися, зарозуміва́тися, зарозумі́тися, бундю́читися, забундю́читися, пиндю́читися, запиндю́читися, (*образно*) нести́ся, зане́сти́ся пове́рх де́рева, (*зафорсить*) закозири́тися. [Чи ти бага́тий, чи гордува́тий, чи ви́соко несе́шся? (Пісня). Як пішла́ за погане́нького панка́, так тепе́р так уже велико́носиться, а на нас і не ди́виться (Харківщ.). Ко́жен, хто нести́меться вго́ру, принизи́ться (Єв. Луки). Да кого́ не поста́в нача́льством, за́раз почне́ козири́тися (Борзенщ.). Було́ слу́хатися дя́дини, було́ не не́стися пове́рх дере́в (Кониськ.)]; 2) **-ться** *снегом и т. п.* – зано́ситися, занести́ся, заміта́тися, замести́ся, запоро́шуватися, запороши́тися, засипа́тися, заси́патися, завію́ватися, завія́тися; (*илом*) заму́люватися, заму́ли́тися; бу́ти зане́сеним, заме́теним, запоро́шеним *и т. д.*

Зано́сный – зане́сений. **-ная** *болезнь* – по́шесть, пові́тря. **-ные** *снеги* – закидні́ сніги́.

Зано́счиво – зарозумі́ло, чванли́во, чванькови́то, бундю́чно, пиндю́чно.

Зано́счивость – зарозумі́лість (-ости), пиха́, чвань (-ні), бундю́чність, пиндю́чність (-ности).

Зано́счивый – зарозумі́лий, чванькови́тий, пиха́тий, бундю́чливий, пиндю́чливий, високоно́сний, (*сущ.*) зазна́йко.

Заночева́ть – заночува́ти.

Зану́здывать, занаузда́ть – загну́здувати, загнузда́ти, нагну́здувати, нагнузда́ти, (*о мног.*) позагну́здувати кого́. **Зану́зданный** – загну́зданий.

Зану́кать – зану́кати, заньо́кати, зано́кати на ко́го.

Зану[о]меро́вывать, зану[о]мерова́ть – занумеровува́ти, занумерува́ти, (*о мн.*) позанумеро́вувати що. **Занумеро́ванный** – занумеро́ваний.

Занывá́ть, заны́ть – занива́ти, зани́ти, замлої́ти. [Се́рце занива́є – ли́хо чу́є. У гру́дях у ме́не щось болі́зно замлої́ло].

Заныря́ть – поча́ти порина́ти (пірна́ти), запорина́ти (запірна́ти).

Заны́ть, *см.* **Занывá́ть.**

За́нят – не ві́льний, в робо́ті, (*реже*) зайня́тий; *см.* **За́нятый.** *Я* **-нят** – я не ма́ю ві́льного ча́су; мені́ ні́коли; я коло робо́ти. *Быть* **-тым** *чем* – роби́ти що, працюва́ти коло чо́го, (*следить за чем*) пильнува́ти чого́. *Он* **-нят** *политикой* – він не ві́льний (не ма́є ча́су) через полі́тику, він пильну́є полі́тики. *Я был* **-нят** *химическими опытами* – я працюва́в коло хемі́чних до́слідів; я роби́в хемі́чні до́сліди. *Мальчик* **-нят** *уроками* – хло́пець у́чить завда́ння, працю́є коло ле́кцій. *Я ни чем не* **-нят** – я ві́льний, я нічо́го не роблю́, не ма́ю робо́ти; ні коло чо́го не працю́ю. *Я очень* **-нят** *этим вопросом, этим делом* – я ду́же зайня́тий цих пита́нням, ціє́ю спра́вою. *Она слишком* **-та** *собой* – вона́ ду́же захо́плена собо́ю. *Телефон* **-нят** – телефо́н не ві́льний. *Это место* **-то** – це мі́сце не ві́льне. *Место* **-то** *мной* – мі́сце зайня́в я, мі́сце вже моє́, (*вульг.*) (*для предупреждения*) цур, моє́ мі́сце. *Книга* **-та** *мной* – кни́га в ме́не, (*числится*) лі́читься за мно́ю.

I. Заня́тие – робо́та, пра́ця, працюва́ння, зайняття́, (*о ремёслах*) про́мисл (-ла). **-тия** *в школе* – нау́ка, навча́ння, вчиття́. [Нау́ку в шко́лі я гада́ла розпоча́ти на Се́мена (Кониськ.). Навча́ння по шко́лах уже почало́ся (Київ.)]. *Учебные* **-тия** – навча́ння.

Научные **-тия** – нау́кова пра́ця, науко́ві сту́дії, науко́ве працюва́ння. *Род* **-тий** – пра́ця. *Время* **-тий** – час пра́ці, час працюва́ння. *Без определённых* **-тий** – без пе́вної пра́ці. *Избрать себе* **-тие** – ви́брати собі́ пра́цю. *См.* **Занима́ться** *чем.*

II. Заня́тие – 1) (*земли, леса*) займа́ння, зайняття́, ося́гнення. [Земля́ во́льна, уся́кому рі́вна, ніко́му до ося́гнення не зака́зана (Куліш)]; (*как следствие занятия*) заї́мка, займа́нщи́на; 2) **-тие** *города, крепости и т. п.* – здобуття́, зайняття́, ося́гнення, опанува́ння мі́ста, форте́ці.

Заня́тная (*комната*) – навча́льня (-ньої).

Заня́тно – утíшно, ціка́во; *см.* **Интере́сно.**

Заня́тный – утíшний, ціка́вий; *см.* **Интере́сный.** [Утíшне киценя́ – як га́рно ба́виться (Звин.)].

Занято́й *чем* – зайня́тий коло чо́го, в робо́ті, заклопо́таний. *Он человек* **-то́й** – він обтя́жений пра́цею; то люди́на ве́льми заклопо́тана спра́вами; він ма́є ве́льми бага́то робо́ти. *Не* **-то́й** *ничем* – ві́льний од усякої пра́ці.

За́нятый – 1) (*о человеке*) заклопо́таний, (*отвлекшийся*) заба́влений, (*сущ.*) працівни́к. [Він жив, заклопо́таний вла́сною ду́мкою (Коцюб.) Влади́ка, заба́влений розмо́вою з кня́зем-воєво́дою, не вверну́в ува́ги на його́ ущи́пливість (Ор. Левиц.)]. *Этой работой* **-то** *пять человек* – на цій робо́ті стоя́ть п’ятеро лю́ду. *Люди* **-тые** *на военном производстве* – працівники́ в військо́вому виробни́цтві (що стоя́ть на військо́вому виробни́цтві). **-тые** *сельским хозяйством* – працівники́ в сільсько́му господа́рстві (що стоя́ть на сі́льському господа́рстві). *Быть* **-няту** *работой в хозяйстве* – працюва́ти в господа́рстві, по́ратися коло хазя́йства (на господа́рстві). *Все одним* **-няты** – всі про одно́ ду́мають; всі про одно́ клопо́чуться (дба́ють). **-тый** (*о помещении и т. п.*) – заме́шканий, залю́днений, засе́лений. *Быть не* **-тому** – (*о земле, помещении*) гуля́ти, вакува́ти, галюва́ти. [Чого́ в те́бе горо́д галю́є, – хіба́ нема́ чого́ посади́ти?]. **-тый** *чем* (*предмет*) – запоро́жнений чим, непоро́жній, в робо́ті. [Мішо́к запоро́жнений жи́том. Ви́сип у ми́ску. – Не мо́жна: не поро́жня. А де дру́га ми́ска? – Так само в робо́ті (Звин.). У ме́не ру́ки непоро́жні – не мо́жу бі́льше взя́ти]; 2) *см.* под **I**, **I. Занима́ть.**

Заня́ть, -ся, *см.* **I, II. Занима́ть, -ся.**

Зао́блачить – захма́рити.

Зао́блачный – надхма́рний, понадхма́рний, позахма́рний. [Він ди́хав пові́трям надхма́рних краї́в (Самійл.)].

Заобыка́ть, *см.* **Привыка́ть.**

Заодно́ – 1) (*сообща*) заодно́, спі́льно. *Думать, действовать* **-но** – бу́ти заодно́, односта́йне стоя́ти, спі́льно стоя́ти, (*образно*) в оди́н гуж тягти́, (*шутл.*) в одну́ ду́дочку гра́ти. [Ми в цій спра́ві всі заодно́. Тре́ба всім односта́йне стоя́ти, тоді́ й ви́граємо спра́ву. Всі поко́ю щи́ре пра́гнуть, та не в оди́н гуж всі тя́гнуть (Мазепа)]; 2) (*за один раз*) за одни́м хо́дом, за одни́м за́ходом, за одни́м ра́зом, ура́з. [Піду́ в книга́рню, та за одни́м хо́дом (за́ходом) і в бібліоте́ку зайду́. Неха́й уже за одни́м ра́зом і ва́ші сорочки́ поперу́ з свої́ми. Віта́ймо дитя́тко і враз його́ ма́тку (Чуб. III)].

Заозёрный – заозе́[і]рний. **-ный** *житель* – заозе́[і]рець (-рця), заозеря́нин.

Заозёрье – заозе́[і]р’я, заозі́рщина.

Зао́йкать – зао́йкати, зайо́йкати, зайойкоті́ти.

Заокеа́нский – заокеа́нський.

Зао́конный – завіко́нний.

Зао́конье – заві́ко́ння. [Хо́дить по заві́конню].

Зао́р – обні́жок (-жка).

Заора́ть – 1) *см.* **Запаха́ть**; 2) (*завопить*) зарепетува́ти, загорла́ти, зи́кнути, зіпону́ти, зіпну́ти, зажеліпа́ти. [Слу́хать! – зи́кнув з усіє́ї си́ли старшина́ (Грінч.). Чого́ тре́ба? – зіпну́ла серди́то на всю поро́жню ха́ту (Васильч.)].

Зао́стривание, Заостре́ние – заго́стрювання, заго́стрення чого́.

Зао́стривать, -ся, заостря́ть, -ся, заостри́ть, -ся – заго́стрювати, -ся *и* загостря́ти, -ся, загостри́ти, -ся, (*застрогать*) застру́гувати, -ся, застру́га́ти, -ся, (*о кольях*) затíсувати, -ся, затеса́ти, -ся. [Ніс загостри́вся]. **-рить** *внимание на чём* – зверну́ти пи́льну ува́гу на що, **Заострённый** – заго́стрений *и т. д.* **-ная** *палочка* – шпи́чка.

Зао́строк – шпень (-ня́), шпеньо́к (-нька́), шпе́ник.

Зао́хать – зао́хкати, (*провинц.*) зао́хматися.

Заохо́чувать, заоха́чивать, заохо́тить – заохо́чувати, заохо́тити, підохо́чувати, підохо́тити, поохо́тити кого́, додава́ти, дода́ти охо́ти (заохо́ти) кому́ до чо́го; (*побуждать*) спону́кувати, спону́кати кого́ до чо́го, на що. [Туре́цька ро́зкіш підохо́тила торгува́ти

невóльником (Куліш). Йогó жáрти додали́ охóти й и́ншим пожартувáти. Вони́ її́ спонукáли на добрó (Г. Барв.). Спонýкував хлóпців до дíла (Г. Барв.)].

Заохóчиваться, заохóтиться – заохóчуватися, заохóтитися, зохóтитися, підохóтитися, набирáтися, набрáтися охóти. [Зохóтився зо мнóю ї́хати].

Заóчник, -ница – заóчник, -ниця.

Заóчно – зáочі, позáóчі, заóчно, позáóчно, за очи́ма, позáвíчно, позáвíччю. *Судить* **-но** – суди́ти позáвічно, позаóчно, за очи́ма. [Позáочно присуди́ли (Київщ.). Корóль не суди́в шля́хтича за очи́ма (Куліш)].

Заóчность – заóчність, позáóчність, позáвíчність (-ности).

Заóчный – заóчний, позáóчний, позáвíчний. [Та ще хоч-би лáйка булá наóчна, а то-ж заóчна (Мова)]. **-ный** *приговор* – позавíчний (позаóчний) при́суд. **-ное** *оскорбление* – позаóчна обрáза. **-ный** *вуз* – заóчний виш. [Заóчний педагогíчний виш (Харків)].

Зáпад – 1) (*сторона света*) зáхід (*р.* зáходу), зáхід-сóнця, спáдень (-ня). [Тепéр куди́? На схід? на зáхід-сóнця? на північ? на полýднє? (Л. Укр.). Від зáхід-сóнця насувáла страшнá хмáра. А з схóду аж на спáдень… (Тичина)]. *К* **-ду** – на захíд, під сóнце. *Солнце склонялось к* **-ду** – сóнце булó на зáході; сóнце булó на вечíрньому (у)прýзі; 2) (*земли лежащие к* **-ду**) зáхід (-ходу). *Латинский* **Зáпад** – лати́нський Зáхід (Єфр.).

Западáть, запáсть – (*во что, за что*) западáти, запáсти, (*о мног.*) позападáти в що, за що, засувáтися, засýнутися, завáлюватися, завали́тися за що. [Лаврíнові словá запáли Карпóві в дýшу (Н.-Лев.). Кни́га завали́лася за скри́ню. Сóнце западáє за ліс. Хмáра за гóру засувáється (Свидн.)]. *Подозрение* **-ло** *мне в голову* – взялá менé непéвність. *Заяц* **-пáл** – зáєць прич[т]аї́вся. *Дело* **-пáло** – спрáва заги́нула. *И след его* **-пáл** – і слід йогó запáвся. *И слух* **-пáл** – і чýтки немáє, і слід за ним загýв. **-ла** *ему ко мне дорога* – зарослá йомý стéжка до мéне. *Вода* **-ла** – водá збувáє. *Сильно* **-пáл** *кто* – дýже занепáв хто. *Где ты* **-пáл**? – де ти пропáв? де ти заши́вся? **Запáвший** – запáлий, (*о мн.*) позападáлі.

Запáдать – западáти, почáти пáдати.

Запáдина – пади́на, запáдина.

Зáпадник – зáхідник, заходолюб, -лю́бець (-бця).

Запáднический – зáхíдницький, заходолю́бний.

Зáпадничество – західни́цтво, заходолю́бство.

Западнóй – запáлий. **-нóй** *мост* – звідни́й міст, спускни́й міст. **-ная** *дверь* – ля́да.

Зáпадный – зáхідні[и]й. [Зня́вся зáхідній вітер. Ортодоксáльні москвитя́ни скóса поглядáли на них за світський і зáхідній дух ї́хніх твóрів (Єфр.)]. **-ные** *государства* – зáхідні держáви (краї́). **-ная** *церковь* – зáхідня (лати́нська) цéрква.

Западня́ – 1) пáстка, западня́ (*ум.* западéнька), хáпка, (*гал.*) лáпка, (*для волков*) вовківня́, (*реже*) льохови́ця, (*особ. на медведя*) сліп (*р.* слопá). [Тепéр я тут серед сих стін, як звір у пáстці (Коцюб.). Постáвили на тхорá западню́ (Звиног.). Раз, чатýючи з деся́тком козакíв у пóлі, попáвсь був я у такý западню́ (Куліш). Мов голубóк у западéньці би́вся (Глібов)]; 2) (*на люке*) ля́да.

Запáздывание – запíзнювання.

Запáздывать, запоздáть – запізня́тися *и* запíзнюватися, запізни́тися, спізня́тися *и* спíзнюватися, пізни́тися, спізни́тися, припíзнюватися, припізни́тися, забари́тися, (*о многих*) позапíзнюватися, поспíзнюватися *и т. д.* **-дать** *на поезд, на урок* – спізни́тися до пóїзду, на лéкцію. **Запоздáвший** (*как прил.*), *см.* **Запоздáлый**.

Запáзушный – запáзуховий.

Запáивание, *см.* **Запáйка**.

I. Запáивать, запои́ть – (*лошадь*) обпóювати, обпої́ти (коня́), (*человека*) упóювати, упої́ти, напувáти, напої́ти п'я́ним, спóювати, спої́ти когó, (*о мн.*) пообпóювати (кóні), (*о людях*) повпóювати, понапóювати *и т. д.*

II. Запáивать, запая́ть – залютóвувати залютувáти, (*о мн.*) позалютóвувати що. **Запáянный** – залютóваний.

Запáйка, Запáивание – 1) залютóвування, залютувáння; 2) залютóване мíсце.

Запаковáть – запакувáти що.

Запáкостить, -ся*, см.* **Запáкощивать, -ся**.

Запáкощение – запогáнювання, заги́джування, *оконч.* запогáнення, заги́дження.

Запáкощивать, -ся, запáкостить, -ся – запогáнювати, -ся, запогáнити, -ся, заги́джувати, -ся, заги́дити, -ся, (*о мн.*) позапогáнювати, -ся, позаги́джувати, -ся. **Запáкощенный** – запогáнений, заги́джений.

Запáл – 1) (*в пушке*) підпáльник, запáльник (-ка); 2) (*у лошади*) дихави́ця, запáл (-лу), охвáт (-ту). *Больной* **-лом** – дихави́чний, запáлений. [Дихави́чна коня́ка (Сл. Гр.)].

Запа́лзывание – заповза́ння, залазі́ння.
Запа́лзывать *и* **Заползá́ть, заползти́** – заповза́ти, заповзти́, уповза́ти, уповзти́, зала́зити *и* залiза́ти, залі́зти. **Запо́лзший** – запо́взлий, залі́злий.
Запа́ливать, запали́ть – 1) починá́ти, почá́ти стріля́ти; 2) (*лошадь*) запá́лювати, запали́ти (коня́). **Запа́ленный** – (*о лошади*) дихави́чний, запá́лений (кінь).
Запа́лывать, заполо́ть – починá́ти, почá́ти поло́ти.
Запа́лый – запá́лий.
Запа́льный, *см.* **Зажига́тельный**.
Запа́льчиво – з (за)пá́лом, запá́льно́, запá́льчасто, гнівли́во. *Говорить* **-чиво** – запально́ (з о́приском), (*горячно*) загорі́ло, з загорі́лістю говори́ти.
Запа́льчивость – запá́л (-лу), запá́льність, (*пров.*) пальо́ність; гнівли́вість (-ости).
Запа́льчивый – запальни́й, запá́льчастий, (*пров.*) пальо́ний; гнівли́вий, (*горячный*) загорі́лий. [Запальні ви́гуки (Єфр.). Як зі́йдуться брати́, а запá́льчасті обо́є, то без свá́рки не обі́йдеться (Сл. Гр.)].
Запа́льщик, -щица – запá́льник, -ниця.
Запаля́ть, *см.* **Запа́ливать**.
Запа́мятывание – забувá́ння; непá́м’ять (-ти).
Запа́мятывать, -мятовать – забувá́ти, забу́ти що, про що, забувá́тися, забу́тися про що, призабу́ти що. **Запа́мятованный** – забу́тий, призабу́тий.
Запа́ра – опá́ра, (*из пшеничных отрубей*) ці́д (-ду). [Паляни́ці на ціду́ пухкі́ші (Київщ.)].
Запа́ривать, -ся, запа́рить, -ся – запá́рювати, -ся, запá́рити, -ся, (*о мн.*) позапá́рювати, -ся. [Запá́рила опá́ру на пироги́. Самовá́р не кипи́ть і чай не запá́рився]. **Запа́ренный** – запá́рений. **-па́риться** (*перен.*) – упá́ритися, замори́тися, (*вульг.*) угé́катися.
Запа́рка – запá́рювання, запá́рення.
Запарши́веть – запарши́віти, зашолуди́віти.
Запа́рывать, запоро́ть – забивá́ти, заби́ти (рі́зкá́ми, нагая́ми); *см.* **Поро́ть 2**. **Запо́ротый** – заби́тий (рі́зкá́ми, нагая́ми).
Запа́с – (*провизии, денег*) запá́с (-су), (*лишек*) зайвинá́; (*военн.*) запá́с, резé́рва; *мн.* **-па́сы** – запá́с, запá́си. [Запá́с біди́ не чи́нить (Номис). Се в нас про зайвину́ (Сл. Гр.). Тро́хи з зайвини́ беремо́, тро́хи приробля́ємо, та так і живемо́. Над лимá́ном, над Сап’я́ном запá́си держá́ли (Грінч. III)]. *На (Про)* **-па́с** – про запá́с, на схов. [Арі́йці соли́ли м’я́со на схов (Л. Укр.)]. *Иметь в* **-се** – мá́ти про запá́с, держá́ти. [Якá́ з мé́не питу́ха?.. Єди́не про людé́й держу́: без чá́рки не мо́жна (Кониськ,)]. *Солдат, состоящий в* **-се** – запасни́й (-но́го), (*гал.*) резервíст.
Запаса́ние – запасá́ння.
Запаса́ть, запасти́ *что* – запасá́ти, запасти́ чого́, що, наспоря́ти, наспори́ти, надбá́ти, пристарá́ти чого́, (*призапасти*) призапá́сити чого́. [Наспори́ла (надбá́ла) собі́ всього́ на зи́му (М. Грінч.)]. **Запасённый** – запá́сений, нá́дбаний, пристá́раний.
Запаса́ться, запасти́сь *чем* – запасá́тися, запасти́ся, призапá́ситися чим, (*обильно*) зафундувá́тися чим. [Я пішо́в собі́ в крамни́чку, щоб на вé́чір запасти́ся – лойову́ купи́ти сві́чку (Самійл.). Призапá́силася, щоб нá́довго ви́стачило (Полтавщ.)]. **-ться** *хлебом*, **-са́ть** *хлеб* – запасá́ти хліб. *Я* **-па́сся** *дровами на всю зиму* – я призапá́сив дров на всю зи́му. **-па́сся** *книгами для деревни* – надбá́в книжо́к для селá́. **-па́сся** *тёплым платьем и обувью* – придбá́в тé́пле вбрá́ння́ і взуття́. *Пароход* **-са́ется** *углем и водой* – пароплá́в запасá́є ву́гілля та води́.
Запасе́нье – пристарá́ння, надбá́ння чого́.
Запа́сливый – запá́сливий, запá́сний. [У Цвілякá́ мо́жна купи́ти: се лю́ди запá́сні; а більш немá́ ні в ко́го (Сл. Гр.)].
Запасна́я – комо́ра на запá́с, на зайвину́.
Запа́сный, -ной – запасни́й, припá́сни́й, лé́жаний, покладни́й, запасо́вий, (*пров.*) залé́жний, (*воен.*) резé́рвний. [Припаснá́ копі́йка є у його́ (Сл. Гр.). Запасни́й капітá́л. Запаснá́ земля́. Робітни́к же не мá́є покладни́х гро́шей, що по схо́вках лежá́ть (Єфр.). Покладні гро́ші (Шух.). У нас лé́жаного хлі́ба немá́, і гро́шей лé́жаних немá́, – що заробля́ємо те й проїдá́ємо (Харківщ.). О, в то́го є залé́жні гро́ші (Сл. Гр.)]. **-ный** (*солдат*) – запасни́й. **-ные** *войска* – запаснé́ (резé́рвне) ві́йсько. **-ная** *часть, воен.* – запаснá́ части́на. **-ные** (*о солдатах*) – запасні́, резé́рвні.
Запасти́, -тись, *см.* **Запаса́ть, -ся**.
Запа́сть, *см.* **Запада́ть**.
За́пах – дух (-ху), пах, зá́пах (-ху), пá́хощі (-щів, *мн.*). [Кури́всь для ду́ху яловé́ць (Котл.). Круго́м пах од трави́ і квіто́к (Симон.). Не люблю́ пи́ва, ні пá́ху його́ (Пісня). Легé́нький

насупроти́ вітер несе́ з холодко́м па́хощі степово́ї росли́ни (Мирн.)]. *Издавать, распространять* **-пах** – за́пахом віддава́тися, пахті́ти, души́ти, дхну́ти: *срвн.* **Па́хнуть**. [Квітки́ віддаю́ться за́пахом на ввесь садо́к (Чигир,)]. *Пропитать что-л.* **-хом** *чего-л.* – пропаха́ти, напаха́ти чим що. [Пропаха́єте ла́даном і хати́ і оде́жу (Н.-Лев.)]. *Пропитаться* **-хом** *чего* – пропаха́тися, напаха́тися чим *и* чого́. [Пропаха́лась на́скрізь цибу́лею (Н.-Лев.). Моска́ль напаха́вся моско́вського ду́ху (Основа, 1862)]. *Слышно* **-пах** *чего* – чу́ти чим, віддає́ (дхне) чим. [Від те́бе дьо́гтем чу́ти (Руданськ.). Цві́ллю оддає́ (Кониськ.)].

Запаха́ть, *см.* **Запа́хивать**.

Запа́хивание, Запаха́ние – зао́рювання, заора́ння; прио́рювання, приора́ння.

I. Запа́хивать, запаха́ть – 1) зао́рювати, заора́ти, почина́ти, поча́ти ора́ти; 2) (*закрывать зёрна землёй*) зао́рювати, заора́ти, прио́рювати, приора́ти, (*о мног.*) позао́рювати, поприо́рювати що. **-ха́ть** *чужую землю* – заора́ти чужу́ зе́млю. **-ться** – зао́рюватися, бу́ти зао́раним, прио́рюватися, бу́ти прио́раним. **Запа́ханный** – зао́раний.

II. Запа́хивать, запахну́ть (*одежду*) – запина́ти, запну́ти (о́дяг). [Щі́льно я плащ запина́ю (Крим.)]. **-ться** – запина́тися, запну́тися чим. **-ни́сь** *поплотнее* – запни́ся щільні́ше. **Запа́хнутый** – за́пнений, за́пнутий.

Запа́хнуть – запахті́ти, запа́х(ну)ти. [Запа́хли гру́ші (Рудч.)].

Запа́хнуть, *см.* **II. Запа́хивать**.

Запа́чкивать, запа́чкать – зама́зувати, зама́зати, бруд(н)и́ти, забруд(н)и́ти, каля́ти, закаля́ти що чим *и* в що, ума́зувати, ума́зати, уроби́ти, убра́ти що в що (напр. сви́ту в гли́ну), (*о мног.*) позама́зувати, повма́зувати, побруд(н)и́ти, покаля́ти, повбира́ти що в що. **-кать** *рожицу* – заму́рзатися. **-кать** *в грязи, в грязной воде* (*одежду*) – забо́втати, задри́пати (оде́жу). **-кать** *жиром* – засмальцюва́ти, заяло́зити що. **Запа́чканный** – зама́заний, забру́днений *и* забру́джений, зака́ляний чим *и* в що, ума́заний, уро́блений, убра́ний у що, заяло́жений, засмальцьо́ваний, заму́рзаний, забо́втаний, задри́паний.

Запа́чкиваться, запа́чкаться – зама́зуватися, зама́затися, каля́тися, закаля́тися, бруд(н)и́тися, забруд(н)и́тися чим *и* в що, ума́зуватися, ума́затися, уро́блюватися, уроби́тися, убира́тися, убра́тися, заги́джуватися, заги́дитися в що. [Ти в кре́йду вбравсь. Дити́на вночі уро́блюється]. **-ться** *грязью* – забо́втатися, задри́патися (гря́ззю, боло́том).

Запа́шка – 1) *см.* **Запа́хивание**; 2) зао́рювання, поча́ток о́ранки; 3) (*количество вспахиваемого*) зао́рана (зо́рана) для за́сіву земля́; 4) рілля́. *Глубокая, мелкая* **-ка** – глибо́ка рілля́, мілка рілля́. *Общественная* **-ка** – грома́дська о́ранка.

Запа́шник – заго́ртач, прио́рювач (-ча).

Запашно́й (*об одежде*) – опо́листий, широкопо́лий.

Запая́ть, -ся, *см.* **Запа́ивать, -ся**.

Запе́в – 1) за́спів (-ву); 2) *см.* **Запева́ние**.

Запева́ла (*общ. р.*) – заспі́в(ув)ач, -чка; (*в народном хоре*) затяга́йло, бере́за, (*фамил.*) заводи́ло. [Заспівачі́ йдуть попере́ду. Він у хо́рі заспі́вувачем. На́стя – бере́за – завела́, а за не́ю всі (Г. Барв.). А хто, хло́пці, бу́де в нас за бере́зу? (Херс.). Ну, почина́й пі́сні ти, заводи́ло (Слов'ян.)]. *Быть* **-лой** – заспі́вувати, заспіваче́м бу́ти.

Запева́ние – заспі́вування.

Запева́ть, запе́ть (*песню*) – заспі́вувати, (*сов.*) заспіва́ти, заво́дити, заве́сти́ (пі́сню *и* пі́сні), затяга́ти, затягти́, (*диал.*) запі́ти *и* запі́яти. [Погра́ємось, погуля́ймо та пі́сеньку заспіва́ймо (Шевч.). Заспіва́йте пі́сеньки ой хоч одні́ї (Метл.). Завели́ вдвох пі́сеньку (Г. Барв.). А як заведе́ пісеньо́к (Квітка)]. **-пе́ли** *петухи* – заспіва́ли пі́вні, (*диал.*) запі́ли (*зап.* запі́яли) пі́вні (ку́ри, когути́). [Ще пі́сні не скінчи́ли, як запі́ли пі́вні (Свидн.). Ой ра́но, ра́но ку́ри запі́ли (Маркев). Аж як ку́ри запі́яли, то він ле́дво підня́вся, зача́в молитви́ говори́ти (Стефан.)]. **-пе́ть** *сразу громко* – співону́ти. [Ра́птом як співоне́! дзві́нко-тоне́нько (М. Вовч.)]. **Запе́тый** – заспі́ваний, заве́дений, (*избитый*) заспі́ваний.

Запека́льный – запіка́льний.

Запека́нка – запіка́нка, варе́на (-ої), варену́ха.

Запека́ть, запе́чь – запіка́ти, запекти́, (*о мног.*) позапіка́ти що. [Запіка́ють товсті́ сте́гна, обі́д споряди́ли (Руданськ.)]. **Запечённый** – запе́чений.

Запека́ться, запе́чься – 1) запіка́тися, бу́ти запе́ченим; 2) запіка́тися, запекти́ся, скрі́пнути, (*о губах*) сма́гнути, засма́гнути, (*о мн.*) позапіка́тися, посма́гнути. *Кровь* **-кла́сь** – кров запекла́ся, загу́сла, скипі́лася, скрі́пла, (*во мн. мест.*) позапіка́лася, поски́плювалася. [Пога́сли ті о́чі, склепи́лись уста́ і кров на чолі́ запекла́ся густа́ (Грінч.). В його́ се́рці скипі́лась кров неви́нно проли́та (Коцюб.)]. *Губы, уста* **-кли́сь** – гу́би, уста́ запекли́ся, посма́гли, на губа́х сма́га лягла́ (пала). [Запекли́ся уста́ кро́в'ю – не промо́влю

(Метл.)]. **Запе́кшийся** – запе́клий, (*редко*) запе́кший; (*о губах*) засма́глий, сма́жний; (*о крови*) загу́слий. [Де-не-де те́мними пля́мами червоні́ла на траві́ запе́клая кров (Стор.). Він на хвили́нку припада́в сма́жними уста́ми до ку́хля і зно́ву лежа́в як ме́ртвий (Грінч.). Запе́кші уста́ (Квітка)].

Запёклый, *см.* **Запе́кшийся** (*под* **Запека́ться**).

Запелена́ть – упови́ти, пови́ти, спови́ти кого́ в що. [І в кита́йку вповила́ (Пісня). В кита́єчку повила́ і на Дуна́й однесла́ (Шевч.)].

Запе́нивать, запе́нить – запі́нювати, запі́нити.

Запе́ниваться, запе́ниться – запі́нюватися, запі́нитися, зашумува́ти. [Запі́нились хви́лі (Шевч.). Запі́нилось си́нє мо́ре (Куліш). Зашумува́в стари́й Дніпро́, бо кі́лька сот ве́сел збу́рили його́ блаки́тну во́ду (Загірня)]. **Запе́нившийся** – запі́нений.

Запере́ть, -ся, *см.* **Запира́ть, -ся**.

Заперха́ть, Заперши́ть, *безл.* – задра́ти, заде́рти (в го́рлі).

Запестре́ть – замере́жити, замайорі́ти, зарябі́ти. [За́раз заблиско́чуть ві́кна на па́нському буди́нку, замере́жать по саду́ квітники́ (М. Вовч.). Замайорі́ли в траві́ квітки́. Так тобі́ і зарябі́ють в оча́х старослов'я́нськії слова́ (Руданськ.)]. **-ре́ться** *чем* – запестрі́тися, зарясні́ти, зацвісти́ чим (*и* від чо́го). [Ви́гін запестрі́вся від худо́би (Франко). Було́ ті́льки яке́ свя́то – так пі́сля обі́ду й захря́сне ни́ми майда́н, так і зацвіте́ вся́кими кольора́ми, як квітка́ми луг (Васильч.). Круг пас голо́та зарясні́є (Куліш)].

Запестри́ть – замере́жити, зацятува́ти, запестри́ти.

Запе́ть, *см.* **Запева́ть**.

Запеча́лить *кого* – засмути́ти, зажури́ти, запеча́лити кого́.

Запеча́литься – засмути́тися, засмуткува́ти, засумува́ти(ся), зажури́тися, засмутні́ти, уда́тися (уда́ритися, вки́нутися) в ту́гу, запеча́литися; (*по ком*) зажури́тися за ким; *срвн.* **Печа́литься**.

Запеча́танный, *см.* **Запеча́тывать**.

Запеча́тать, Запеча́тание, *см.* **Запеча́тывать, Запеча́тывание**.

Запечатлева́ть, запечатле́ть – відбива́ти, відби́ти, відтиска́ти, відти́снути що на чо́му *и* в чо́му; (*ознаменовать*) назнамено́вувати, назнаменува́ти, позначáти, позначи́ти що чим. [І па́м'ять наро́дня несамохі́ть верта́лась до тих, хто обіця́в був во́лю й хто назнаменува́в оці́ обі́цянки і своє́ю й чужо́ю кро́в'ю (Корол.)]. **Запечатлённый** *чем-л.* – позна́чений чим. [Фата́льна до́ля украї́нського наро́ду найду́жче мо́же ви́явилась у ції́, кро́в'ю позна́ченій, супере́чності (Єфр.)].

Запечатлева́ться, запечатле́ться – (*в душе, в памяти*) відбива́тися, відби́тися, відклада́тися, відкла́стися, відтиска́тися, відтисну́тися, впеча́туватися, впеча́татися в чо́му *и* на чо́му; відзнача́тися, відзначи́тися, познача́тися, позначи́тися чим. **-ле́ться** *в памяти* – впа́сти (втисну́тися, врі́затися) в па́м'ять, в па́м'ятку, впеча́татися в па́м'яті. [Все те впеча́талося в моїй па́м'яті і не забу́ду я того́ (Крим.)].

Запечатле́ние – відбиття́, відти́снення, відзна́чення, позна́чення.

Запечатле́ть, -ся, *см.* **Запечатлева́ть, -ся**.

Запеча́тывание, Запеча́тание – запеча́тування, запеча́тання.

Запеча́тывать, запеча́тать – запеча́тувати, запеча́тати, (*о мног.*) позапеча́тувати, попеча́тати що. **Запеча́танный** – запеча́таний, (*о мн.*) позапеча́тувані. **-ться** – запеча́туватися, запеча́татися, бу́ти запеча́таним.

Запе́чек – за́пічок (-чка), закапе́лок (-лка).

Запечене́ть (*о крови*) – запекти́ся, скипі́тися, зсі́стися. [У те́бе кров ізсі́лась на обли́ччі, пора́ тобі́ перев'яза́ти ра́ни (Куліш)].

Запе́чный – запі́чний.

Запе́чь, Запе́чься, *см.* **Запека́ть, Запека́ться**.

Запе́чье – запі́ччя, за́пічок (-чка), закапе́лок (-лка).

Запива́ть, запи́ть – 1) запива́ти, запи́ти, запия́чити, (*пров.*) закубря́чити, закури́ти, в горі́лку вкида́тися, вки́нутися. [Запи́в Іва́н, загуля́в, не до ми́слі жі́нку взяв (Чуб. V.). Я не загуля́ю, не запия́чу, не засплю́сь (Г. Барв.). А Васи́ль уже́ уп'я́ть закубря́чив (Харк.). Прода́в свою́ худо́бу, та як закури́в (Сл. Гр.). Він щось здо́рово став у горі́лку вкида́тися]; 2) *что чем* – запива́ти, запи́ти, (*о мног.*) позапива́ти що чим. [Запи́й водо́ю, бо гірке́ (Харк.). Лю́бощів ні заї́сти, ні запи́ти, ні заспа́ти (Г. Барв.). Позапива́ли прича́стя (Богодух.)].

Запива́ться – 1) запива́тися. [За́молоду ро́ків зо́ три він ду́же був запива́вся (Корол.)]; 2) *страд.* запива́тися, бу́ти запи́тим чим.

Запиво́ха – запива́йло, запива́ка, п'яни́ця, п'яню́га, (о)пия́ка, (*пров.*) кубрі́й (-рія́); *срвн.* **Пья́ница**.

Запи́ливать, запили́ть – 1) запиля́ти, поча́ти пиля́ти; 2) запи́лювати, запиля́ти, надпи́лювати, надпиля́ти що. **-ли́ть** *кого* – заї́сти кого́. **Запи́ленный** – запи́ляний, надпи́ляний.

Запили́кать – 1) зациги́кати, затирли́кати, затилі́кати, затильни́кати. *Что* **-кал**, *то и пропиликал* – що затирли́кав, те і протирли́кав (Приказка); 2) (*о птицах*) зацвірі́нькати, зацвірі́ньчати, запискоті́ти.

Запи́лка – запи́лювання, надпи́лювання.

Запина́ние – 1) спотика́ння; 2) (*заикание*) запина́ння, затина́ння, запи́кування, зани́кування; *срвн.* **Запи́нка**.

Запина́тельный – запи́нний.

Запина́ть, запну́ть – перечіпля́ти, перечепи́ти, підчіпля́ти, підчепи́ти; (*останавливать*) запиня́ти, запини́ти кого́. [Перечепи́в його́ – той і впав (Звин.)].

Запина́ться, запну́ться – 1) зачіпля́тися, зачепи́тися за що, спотика́тися, спіткну́тися на що. **-ну́ться** *за порог* – зачепи́тися за порі́г, спіткну́тися на порі́г; 2) (*говорить заикаясь*) затина́тися, затну́тися *и* затя́тися, запина́тися, запну́тися *и* зап'я́сти́ся, запи́куватися, запикну́тися, зани́куватися, заникну́тися. [Тут Мару́ся хоч і запина́ючись, а розказа́ла йому́ все (Квітка). Бре́ше і не запикне́ться (Звин.). «Па́не профе́сор...» – зача́в жидо́к і зап'я́вся (Франко). Петро́ поча́в, зани́куючись: «А я... я... зна́єш, що я ду́маю» (Грінч.)].

Запи́нка – за́пинка, при́пинка. [Узя́в у ру́ки кни́жку і поча́в чита́ти з при́пинками (Яворн.)]. *Без* **-ки** – не запина́ючись, не заникну́вшись. *Врёт без* **-ки** – бре́ше і не огляда́ється; бре́ше, як шо́вком ши́є (Номис).

Запира́ние – замика́ння, (*засовом*) засува́ння.

Запира́тель, *см.* **Запира́ющий** (*под* **Запира́ть**).

Запира́тельный – замика́льний, (потрі́бний) до замика́ння (до засува́ння).

Запира́тельство – запе́ртість, затя́тість (-тости), непризнава́ння чого́, відмага́ння від чо́го.

Запира́ть, запере́ть – замика́ти, замкну́ти, зачиня́ти, зачини́ти, запира́ти, запе́рти кого́ куди́, що, (*на засов, на задвижку*) засува́ти, засу́нути що, (*на крючок*) защіпа́ти, защепну́ти що (*напр.* две́рі, воро́та), (*о мног.*) позамика́ти, позачиня́ти, позапира́ти кого́ що, позасува́ти, позащіпа́ти що. [В ту ба́шточку вкида́ли сі́льських дівча́т і там замика́ли (М. Вовч.). Замика́йте, ді́ти, две́рі (Шевч.). Як ті́льки смерка́ло, Підпа́ра засува́в сіне́шні две́рі, про́бував до́вго, чи до́бре за́мкнені (Коцюб.). Іде́ до двере́й, защіпа́є їх (Самійл.). Як коня́ вкра́ли, він тоді́ ста́ню замкну́в (Номис). Скрипля́ть ворі́тонька – не мо́жу запе́рти (Чуб. V). Привезли́ нас аж на край села́, каза́ли уста́ти з во́за, завели́ у вели́ку пусту́ ха́ту й зачини́ли там (М. Вовч.). Позамика́ли всіх парубкі́в у холо́дну (Харк.). Окса́на позасо́вувала усю́ди две́рі (Квітка)]. **-ре́ть** *неприятеля* – оточи́ти во́рога, загна́ти во́рога в глухи́й кут. **За́пертый** *и* **Заперто́й** – за́мкнений *и* за́мкну́тий, зами́каний (*диал.* за́мканий), зачи́нений, запе́ртий, (*на задвижку, крючок*) засу́нутий, защи́пнутий, защі́паний. [Це́рква була́ ще запе́рта (Н.-Лев.)]. **Запира́емый** – зами́каний, зачи́няний. **Запира́ющий** – той, що замика́є, зачиня́є *и т. д.*; (*сущ.*) зами́кач, зачиня́льник. [Зачиня́й две́рі! – Не я їх одчини́в, шука́й і́ншого зачиня́льника (Звин.)].

Запира́ться, запере́ться – 1) замика́тися, замкну́тися, зачиня́тися, зачини́тися, запира́тися, запе́ртися, (*о мног.*) позамика́тися, позачиня́тися, позапира́тися. [Як у церква́х та комо́рах замки́ замика́ються, так щоб на́шим ворога́м зу́би і гу́би позамика́ло (Драг.)]. В ха́ті вла́сній замика́ється наві́ки (Грінч.). А лю́ди бі́дниї в селі́, нена́че зля́кані теля́та, позамика́лись у хата́х (Шевч.). Ді́вка позамика́лась і лягла́ спать (Грінч. I). Зачини́вшись усвої́й спа́льні, Оле́ся повийма́ла з скри́ні свої́ кра́щі су́кні (Н.-Лев.)]. *Дверь плохо* **-ра́ется** – две́рі пога́но зачиня́ються. **-раться** *засовом* – засува́ти́ся, засу́нутися, позасува́тися. **-ра́ться** *на крючок* – защіпа́тися, защепну́тися, позащіпа́тися. **-ре́ться** *в крепости* – замкну́тися, зачини́тися в форте́ці; 2) (*не признаваться*) затина́тися, затя́тися, запрети́тися, відмага́тися, відмогти́ся, відпира́тися, відпе́ртися. *Он во всём* **-перся** – він в усьому́ затя́вся (запре́тився). *Я не* **-ра́юсь** *в том, что сказал* – я не відмага́юся від то́го, що сказа́в. **Запира́ющийся**, *юрид.* – одмага́лець (-льця), затя́тий, запе́ртий, непризнава́йло.

Запи́рка – 1) *см.* **Запира́ние**; 2) *см.* **Запо́рка**.

Запирова́ть – забен(ь)кетува́ти, забалюва́ти.

Запирова́ться – забен(ь)кетува́тися, забалюва́тися, загуля́тися.

Записа́ть, -ся, *см.* **Запи́сывать, -ся**.

Запи́ска – 1) запи́сування, впи́сування, за́пис (-су); 2) за́писка, циду́ла. *Докладная (или памятная)* **-ка** – доповідна́ за́писка, пода́ння, мемора́ндум, пропа́м'ятний лист, па́м'ятка. *Заборная* (*в лавку*) **-ка** – квито́к (-тка́). [Ми беремо́ крам на квитки́, а по́тім ра́зом

заплáтимо (Звин.). Занесú грóші, а квиткú заберú назáд]. *Брать (товар) по* **-кам** – купувáти, брáти на квиткú. **Запúски** – зáписи, запискú; (*дневник*) щодéнник, (*стар.*) діяріюш. *Дорожные* **-ки** – подорóжник. **Запúсочка** – запúсочка, цидýлка, цидýлочка, кáртка, писýлька.

Записнóй – 1) записнúй. **-ная** *книжка* – записнá кнúжка, запúснúк; 2) завзя́тий, (всім) відóмий, всесвíтній. **-нóй** *игрок, картёжник* – завзя́тий грець, картя́р. **-нóй** *плут, лгун* – всесвíтній шахрáй, брехýн.

Запúсочка, *см.* **Запúска**.

Запúсчик, -чица, *см.* **Запúсыватель, -ница**.

Запúсывание – запúсування, (*во что*) впúсування до чóго, в що.

Запúсыватель, -ница – запúсувач, запúсувачка, запúсувальник, запúсувальниця.

Запúсывать, записáть – запúсувати, записáти, спúсувати, списáти, (*о мног.*) позапúсувати, поспúсувати що. [Я вам на нéзабудь спишý думкú сумні (Л. Укр.). Ми говóримо, а той спúсує. Усé списáв і вúчитав нам (Кониськ.). Все, що йомý трáпилось позапúсувати на селí (Н.-Лев.). І багáцько такóго поспúсувано в мéне з нарóдніх уст у "Запискахъ о Южной Руси" (Куліш)]. **-вать, -сать** *что-л. во что, напр. в книгу, в список* – запúсувати, записáти, впúсувати, вписáти, завóдити, завестú що до чóго, в що, *напр.* до кнúги, до спúску, в кнúгу, в спúсок. [У сíльські спúски так йогó записáли (Квітка). Впúсує розлýчні листú в урядóві кнúги (Доман.). Умóву завéдено до кнúги, засвíдчено свíдками і припечáтано печáткою волоснóго старшинú (Доман.). Ім'я́ йогó завелú в кнúги (Март.). До мéтриків тих дíда не завéдено (Кониськ.)]. **-вать, -сáть** *в протокол* – впúсувати, вписáти до протокóлу, протоколювáти, запротоколювáти що. **-сать** *кого в солдаты* – записáти, (*о мног.*) позапúсувати, пописáти когó в солдáти. **-вать, -сáть** *что-л.* (*для памяти*) – запúсувати, записáти, нотувáти, занотóвувати, занотувáти що. **-шите** *это за мною* – запишíть це на мéне, на мій рахýнок. **-сать** *кого в школу* – записáти когó до шкóли. **-сáть** *за кем имение* – записáти (відписáти) комý маéток. **-вать, -сáть** *картину* – замальóвувати, замалювáти картúну. **Запúсанный** – запúсаний, спúсаний. **-ный** *кем* – запúсаний через кóго.

Запúсываться, записáться – 1) *страд. з.* запúсуватися, бýти запúсаним, позапúсуваним, спúсуватися, бýти спúсаним, поспúсуваним; 2) писáтися, запúсуватися, записáтися, впúсуватися, вписáтися, (*о многих*) пописáтися, позапúсуватися, повпúсуватися кудú, в що. [Писáтися в нарóдню спíлку (Круш.). В дружúну що-найкрáщі лю́ди впúсувались (Куліш)]. **-ваться** *в число казаков, купцов, в союз* – писáтися (запúсуватися) в козакú, в купцí (крамарí), в спíлку, то-що. **-сáться** *у кого* (*при посещении*) – розписáтися, підписáтися де; 3) (*засидеться за письмом*) запúсуватися, записáтися.

Зáпись – зáпис (-су), впис (-су) (у кнúгу, до кнúги), квит (-ту). *Дарственная* **-пись** – даровúзний (дáрчий) лист, дáрня (-ньої), рóзпис (-су), уступнá (-нóї). *Запродажная* **-пись** – запродáжна (-ної), уступнé письмó. *Меновая* **-пись** – замíнний лист. *Радная* **-пись** – вінóвúй зáпис (лист). *Раздельная* **-пись** – дíльчий лист. *Мировая* **-пись** – муровá, лист про мировý. *Третейская* **-пись** – єднáльний зáпис. *Метрическая* **-пись** – мéтрика. *Подлинная* **-пись** – автентúчний зáпис (лист). **-пись** *для памяти* – нотáтка. *Внести в* **-пись** – записáти, заквитáти, заквитувáти що.

Запúть, *см.* **Запивáть**.

Запúхивать, запихáть *и* **запихнýть** – запихáти, запхáти, запхнýти, (*о мног.*) позапихáти що кудú, в що, убигáти, убгáти *и* увíбгáти, повбигáти що в що. **Запúханный** *и* **Запúхнутый** – зáпханий, зáпхнутий, ýбганий, увíбганий, (*о мн.*) позапúхані, повбúгані. **-ться** – запихáтися, запхáтися, запхнýтися, позапихáтися; бýти зáпханим, позапúханими кудú, в що.

Запищáть – запищáти, запискотáти, запискотíти. [Як запищúть, як завищúть! та й побíгла в ліс (Рудч.). В одúн гóлос так і запискотíли: спасúбі вам, дя́дечку Кирúло, за вáшу лáску (Стор.)].

Заплавля́ть, заплáвить, *см.* **Запáивать, запая́ть**.

Зáплавь (*из брёвен поперёк реки*) – зáплавень (-вня), зáгáтка.

Заплáкать – заплáкати, (*хныча*) зарю́[ý]мати, зарю́[ý]мсати, (*сильно*) (плачéм) зайтúся; *срвн.* **Зарыдáть**. [Козáк з бідú не заплáче (Номис). Гóді, вже, гóді, а то й я зарýмаю (М. Вовч.). Забáв дитúну, чýєш як зайшлáся]. **-кать** *глаза, лицо* – заплакати, зарю[у]мати, зарю[у]мсати очі, вид (обличчя), позаплакувати, наплакати очі. [Заплáкала чóрні óчі, заплáкала брóви (Федьк.). Самá сíла задýмала, кáрі óчі зарю́мала (Метл.). Чогó се, дýрню, плáчеш?.. зарýмсав óчі (Куліш)]. **-кать** *по ком* – заплáкати за ким, по кóму. [Хíбá хмáронька заплáче дощéм по менí (Руданськ.)]. **Заплáканный** – заплáканий, сплáканий,

напла́каний, зарю́[у́]маний, зарю́[у́]мсаний. [Несплови́та, запла́кана, серде́чна дити́на (Шевч.). Ввійшо́в Іва́н до світли́ці спла́каний, аж хво́рий (Федьк.)]. **-ные** *глаза* – запла́кані, напла́кані, позапла́кувані о́чі. [Чого́-ж смутна́, невесе́ла, запла́кані о́чі? (Шевч.). Утира́ючи напла́кані о́чі (Васильч.). Чо́рні о́чі позапла́кувані (Чуб. V)].

Запла́каться – запла́катися, зарю́[у́]матися *и* зарю́[у́]мсатися. **-ться** *на кого* – запла́катися, заре́мствувати, забі́дкатися на ко́го.

Запламене́ть – заполомені́ти, запалені́ти, взя́тися по́лум'ям.

I. Запла́та – пла́та, запла́та, відпла́та, (*благодарность*) відця́ка. [Ча́сом пла́та, ча́сом тра́та (Приказка). Яка́ слу́жба, така́ й запла́та (пла́та) (Приказка)].

II. Запла́та, *ум.* **Запла́тка** – ла́тка, ла́та, зала́та, лат (-ту), (*соб.*) ла́ття. [А штани́! ла́ття саме́ (Тесл.)]. *У него вся одежда в* **-тах** – уньо́го оде́жа вся в латка́х; у ньо́го оде́жа вся – ла́тка на ла́тці, лат на ла́тові; у ньо́го оде́жа саме́ ла́ття. *Покрытая сплошь* **-тами** *вещь, одежда* – латя́нка, латани́на, латанці́ (-ці́в) (*мн.*). [У не́ї соро́чка латя́нка (Милорад.)]. *Наложить* **-ту** – налата́ти, наки́нути, прилата́ти, покла́сти ла́тку; *срвн.* **Запла́чивать.** *Покрыть* **-тами** – златкува́ти що. *Покрытый* **-тами** – златко́ваний. [Уся́ свити́на була́ златко́вана чо́рними і руди́ми латка́ми (Г. Барв.)].

Заплата́ть, *см.* **Запла́чивать.**

Заплати́ть – 1) заплати́ти, (*уплатить*) сплати́ти, оплати́ти, (*о мног.*) поплати́ти, позапла́чувати, поспла́чувати. [Він тобі́ запла́тить бага́то гро́шей (Рудч.). Ми го́рдощами сплати́ли по заслу́зі (Куліш). Як я тобі́ за на́ймичку, то за го́ди поплати́, як я тобі́ за хазя́йку, то бо́сої не води́ (Гнед.)]. *Мой сын вам должен, но я* **-чу́** *за него* – мій син вам ви́нен, але я вам за ньо́го заплачу́. **-ти́ть** *долг* – сплати́ти борг, по́зичку. **-ти́ть** *подушное* – оплати́ти поду́шне. **-ти́ть** *платежи* – поплати́ти о́платки, оплати́тися. [А через це селя́ни ніко́ли оплати́тися та з біди́ ви́плутатися не могли́ (Доман.)]. **-тить** *по счёту* – оплати́ти раху́нок. **-ти́ть** *следуемое* – заплати́ти нале́жне, оплати́тися. [Я оплачу́сь, ще й дя́кувати бу́ду (Куліш). Бу́де впи́ться, прохмели́ться, шинка́рочці оплати́ться (Чуб. V)]. **-ти́ть** *лишнее* – проплати́тися, (*при покупке*) прокупи́тися. **Запла́ченный** – запла́чений, спла́чений, опла́чений, попла́чений, (*о мн.*) поспла́чувані, поопла́чувані; 2) *см.* **Запла́чивать.**

Запла́тка, Запла́точка – ла́тка, ла́точка; *см.* **II. Запла́та.**

Запла́тник, -ница, Запла́точник, -ница – обі́дранець (-нця), обі́дранка, голодра́нець (-нця), голодра́нка, обша́рпанець (-нця), обша́рпанка.

Запла́тывание, *см.* **Запла́чивание.**

Запла́чивание, Заплаче́ние – лата́ння, зала́тування залата́ння, латани́на. [Яке́ тепе́р лата́ння – неді́ленька свята́ (Богодух.)].

Запла́чивать, заплата́ть *и* **заплати́ть** – лата́ти, зала́тувати, залата́ти, ви́латати, полата́ти, позала́тувати що. [Так розбагаті́ла: по́ли деру́ ти спи́ну лата́ю (Номис). Доку́чила мені́ оця́ латани́на: що день бо́жий латки́ лата́ю (Богодух.). Кожу́ха ви́лататъ (Основа 1862). У не́ї були́ проде́рті лі́кті, либо́нь ні́коли бу́ло й залата́ти (Л. Укр.)]. **-та́ть** *кому одежду* – облата́ти (*о мн.*) пообла́тувати кого́. [Та їх тре́ба обши́ть, тре́ба й облата́ть (Милорад.). П'я́теро діте́й та все хло́пці, усе́ на їх так і гори́ть. Тре́ба-ж їх пообла́тувати (Богодух.)]. **Запла́танный** *и* **Запла́ченный** – ла́таний, зала́таний, пола́таний, (*о мн.*) позала́тувані, понала́тувані. [Лу́чче своє́ ла́тане, ніж чуже́ ха́пане (Номис). Хло́пець у свити́ні пола́таній (Шевч.). Колі́на понала́тувані, чо́боти сто́птані (Тесл.)]. **-ться** – лата́тися, зала́туватися, залата́тися, полата́тися, (*о мн.*) позала́туватися.

Заплёвывать, заплева́ть – запльо́вувати, заплюва́ти, (*о мног.*) позапльо́вувати кого́, що. [Позапльо́вував їм о́чі та й пішо́в (Харк.)]. **-ться** – запльо́вуватися, заплюва́тися, позапльо́вуватися, заплюва́ти себе́, позапльо́вувати себе́. **Заплёванный** – запльо́ваний, позапльо́вуваний.

Заплени́ть – заполони́ти кого́, у поло́н (у нево́лю, у бран) забра́ти кого́.

Заплеска́ть – 1) заплеска́ти, заля́скати (рука́ми); 2) *см.* **Запле́скивать.**

За́плески – 1) (*всплески*) ви́плески (хвиль); 2) (*следы волн на песке и самая часть побережья с этими следами*) на́плески (-ків), наплесковина́.

Запле́скивать, -ска́ть, -сну́ть – 1) заплі́скувати, заплесну́ти, заплю́скувати, заплю́скати, заплю́снути, захлю́пувати, захлю́пати, захлю́пнути. [В ді́жці захлю́пала вода (Н.-Лев.)]. *Утки* **-ска́ли** *водой* – ка́чки захлю́пали, заплюскоті́ли водо́ю. *Лодку* **-ну́ло** *волной* – чо́вен заплесну́ло, заплю́снуло хвилею; 2) обхлю́пувати, обхлю́пати, (*вульг.*) забе́хтати кого́, що. *Ты меня всю* **-ска́л** – ти мене́ чи́сто обхлю́пав. **Запле́сканный** – заплю́сканий, заплю́снутий, захлю́паний, захлю́пнутий; обхлю́паний, (*вульг.*) забе́хтаний.

Запле́скиваться, -ска́ться *и* **-сну́ться** – 1) заплю́скуватися, бу́ти заплю́снутим,

захлю́пуватися, бу́ти захлю́пнутим; 2) захлю́патися, заплюскоті́ти, заплюскота́ти, захлюпо(с)ті́ти, захлюпо(с)та́ти.
Заплесневе́лый, Заплесне́лый – цві́ли́й, зацві́лий, поцві́лий, плі́снявий, заплі́снілий *и* заплі́снялий, забре́зклий. [Цвілі́ сухарі́].
Запле́сневеть *и* **Запле́снеть** – заплі́сніти, заплі́снявіти, (цві́ллю) зацвісти́, поцвісти́, цві́ллю па́сти, засня́діти, (*о жидкостях*) засніти́тися, забре́зкнути, (*о мн.*) позацві́тати(ся), позасні́чуватися. [Па́ска була́ сливе́ поро́жня і в сере́дині зацві́ла (Н.-Лев.). Смета́на забре́зкне, до́вго сто́ячи (Лубенщ.). У йо́го меди́ позацвіта́ли (Чуб. V). На поли́ці паляни́ці позацвіта́лись (Чуб. V)].
Заплесну́ть, *см.* **Запле́скивать.**
Запле́сть, *см.* **Заплета́ть.**
Заплета́ние – запліта́ння. [А жаль мені́ дівува́ння, субі́тнього запліта́ння (Чуб. V)].
Заплета́ть, запле́сть – заплі́та́ти *и* заплі́тувати, плести́, заплести́, (*о многих*) позаплі́та́ти *и* позаплі́тувати, поплести́. **-сти́** *волосы в косу* – заплести́ ко́су, заплести́ся, (*в мелкие косы*) в дрібу́шки (в дрібни́ці) заплести́ ко́су, поплести́ ко́си, заплести́ся в дрібу́шки (дрібню́шки). **-та́ть, -ле́сть** *дыру в плетне* – заплі́та́ти, заплести́, запру́чувати, запрути́ти, (*во мног. местах*) позаплі́та́ти, позапру́чувати лі́су, пліт. [На твій гнів не заплели́ хлів (Номис)]. *Он* **-плёл** *околесицу* – поча́в верзти́ казна-що, плести́ дурні́ тереве́ні. **-тать** *ногами* – плу́тати нога́ми, зачіпля́тися (нога́ми). **Заплетённый** – запле́тений, (*о мн.*) позаплі́тувані. [Ко́си у дрібу́шки позаплі́тувані (Зміїв)].
Заплета́ться, запле́сться – 1) заплі́та́тися *и* заплі́туватися, бу́ти запле́теним; 2) заплі́та́тися, плести́ся, заплести́ся, (*о мног.*) позаплі́та́тися, поплести́ся. [Дівча́та русна́чки заплі́та́ються там в дрібни́ці (Свидн.). Згада́й мене́, не́нько, в субо́ту пізне́нько, як дівча́та поми́ються й плету́ться дрібне́нько (Грінч. III). Вми́ю ли́чко, вми́ю бро́ви, ся́ду, заплету́ся (Руданськ.)]. *У него язык* **-та́ется** – язи́к йому́ плу́тається. *Он говорит* **-та́ясь** – бала́кає плу́таючи(сь) язико́м.
Заплете́ние – запле́тення, заплеті́ння.
Заплётка – 1) *см.* **Заплета́ние**; 2) (*косоплётка*) кісни́к (-ка́), за́плітка, ви́плітка, уплі́тка.
Заплётчик, -чица – заплі́та́льник, заплі́та́льниця.
Запле́чек – плі́чко.
Запле́чный – заплі́чний, той, що за плечи́ма, по-за плечи́ма. **-ный** *мастер* – кат (-та).
Запле́чье – заплі́ччя.
Заплеши́веть – зали́сіти, поча́ти ли́сіти.
Запли́са, *бот.* Solanum Dulcamara – паслі́н (-льо́ну); (Daphne Mezereum) во́вчі я́годи, гли́сник, глистя́к, надти́нник (-ку).
Запломбирова́ть *и* **Запломби́ровать** – запломбува́ти (зуб), позапломбо́вувати (зу́би). **Запломби́ро́ванный** – запломбо́ваний.
Запло́та – 1) поро́н (-на́), пліт (*р.* пло́та); 2) (*запруда*) гре́бля, га́тка, гать.
Заплу́таться, *см.* **Заблуди́ться.**
Заплутова́ть – зашахрува́ти, зашахраюва́ти, зафальшува́ти, поча́ти крути́ти, шахрува́ти.
Заплутова́ться – зашахрува́тися, розшахрува́тися, закрутійкува́тися.
Заплыва́ние – запливá́ння.
Заплыва́ть, заплы́ть – 1) заплива́ти, запли́сти́, запливти́, запли́нути куди́. [Де-ж ти водо́ю, до́ле, запливла́? (Чуб. V)]. *Рыба* **-плыла́** *в вершу* – ри́ба запли(в)ла́ в ве́ршу; 2) (*засариваться*) заму́люватися, заму́ли́тися, забива́тися, заби́тися му́лом, затяга́тися, затягти́ся му́лом. **-ва́ть** *жиром, салом* – заплива́ти са́лом. *Чернила* **-ва́ют** – чорни́ло розплива́ється. **Заплы́вший** – запли́(в)лий, заро́слий (са́лом).
Заплы́вчивый – запли́вливий.
Заплю́снье, *анат.* – п'ята́, п'я́тка.
Запля́сывать, -ся, запляса́ть, -ся – затанцьо́вувати, -ся, затанцюва́ти, -ся, (*шутл.*) загопцьо́вувати, -ся, загопцюва́ти, -ся.
За́пник, *бот.* Phlomis Herba Venti – (коза́цький) залізня́к (-ку́), перекоти́-поле.
Запну́ть, -ся, *см.* **Запина́ть, -ся.**
Запове́дательный – заповіда́льний.
Запове́дник – заповідник (-ка).
Заповедно́й, -ве́дный – зака́заний, заборо́нений, недозво́лений, запові́дний. **-ный** *лес* – заказни́й, ціли́нний, незайма́нний ліс, зака́зни́к, запові́дник (-ка).
Запове́дывать *и* **Запове́довать, запове́дать** – 1) запові́дувати *и* заповіда́ти, запові́сти, нака́зувати, наказа́ти, зага́дувати, загада́ти, велі́ти, звелі́ти; (*предписывать*) припи́сувати, приписа́ти. [Се запові́дую вам, щоб ви люби́ли оди́н о́дного (Єв.)]. **-вать** *тайну* –

заповіда́ти, довіря́ти таємни́цю; 2) (*запрещать*) забороня́ти, заборони́ти що кому́. **Запове́данный** – запові́даний, зага́даний, нака́заний, зве́лений; припи́саний; заборо́нений.

За́поведь – за́повідь (-ди), (*завет*) запові́т (-ту), приказа́ння. [Той, що посла́в мене́, оте́ць, дав мені́ за́повідь, що́ мені каза́ти і що́ говори́ти (Єв.). Ні, не зра́джу свого́ бо́га, не злама́ю запові́ту (Франко). Прийшо́в Мойсе́й з приказа́ннями (Гн. II)]. *Исполнять* **-ведь, -ди** – чини́ти за́повідь (за́повіді), справля́ти запові́ти. [Бо́же ми́лий, вони́-ж твою́ за́повідь чини́ли (Хата). Мо́же я запові́ти твої́ не справля́в, як пови́нен (Франко)].

Запого́дить *и* **-ться**, *безл.* – занего́дити(ся). [Занегодилось: все дощ та дощ].

Запода́зривать, *см.* **Заподо́зривать.**

Запо́длинно – напра́вду, на(в)спра́вжки́, запе́вне.

Запо́дличать – поча́ти падлю́чити, западлю́чити.

Заподо́зривание – запідзо́рювання, зазо́рювання кого́, гріхува́ння на ко́го.

Заподо́зри[е]вать, заподо́зри[е]ть – запідзо́рювати, запідзо́рити кого́, зазо́рювати, зазо́рити кого́, підо́зрити кого́ в чо́му, бра́ти, взя́ти кого́ на підо́зру, (*описат.*) гріхува́ти, погріхува́ти на ко́го. [Погріхува́ли на йо́го ду́рно, що він я́блука покра́в (Борз.)]. *Кого вы* **-зрели**? – на ко́го ви поду́мали? **-рить** *в краже кого* – зазо́рити кого́ в краді́жці, поду́мати на ко́го, позлодійкува́ти кого́. **Заподо́зренный** – запідзо́рений, зазо́рений, підо́зрений у чо́му.

Заподряжа́ть, заподряди́ть – ряди́ти, підряджа́ти, підряди́ти, домовля́ти, домо́вити, єдна́ти, поєдна́ти, під'є́днувати, під'єдна́ти, контрактува́ти, законтрактува́ти кого́, що.

Запо́дчивать, *см.* **Запо́тчевать.**

Запо́ец, Запо́йца, Запо́йщик – запива́йло, запива́ка, п'я́ниця, (о)пия́ка, пия́к (-ка́).

Запозда́лость – запі́зненість, запізні́лість (-ости).

Запозда́лый – запі́знений, припі́знений, запізні́лий, припізні́лий. [Спро́ба, будь що будь ціка́ва, хоча́ мо́же й зана́дто запі́знена (Н. Рада)]. **-лый** *путник* – пі́зній подоро́жній (М. Стар.).

Запозда́ние – запі́знення, припі́знення.

Запозда́ть, *см.* **Запа́здывать.**

Запои́ть, *см.* **Запа́ивать.**

Запо́й – запі́й (-по́ю), запива́ння. *Пить* **-по́ем** – запива́ти, -ся, в запі́й, запо́єм пи́ти. [А вона́ у плач: запива́єшся (Руданськ.)].

Запо́йца, Запо́йщик, *см.* **Запо́ец.**

Запо́йчивость – запі́йливість (-вости).

Запо́йчивый – запі́йливий.

Запола́скивание – заполі́скування, замива́ння.

Запола́скивать, заполоска́ть *и* **заполосну́ть** – заполі́скувати, заполоска́ти, заполосну́ти, замива́ти, зами́ти що. [Жі́нка пішла́ заполі́скувати рядно́, бо в боло́то тро́хи закаля́лося (Звяг.)]. *Парус* **-ка́л** – вітри́ло (па́рус) заполоска́лося (-ка́вся). **-ться** – 1) заполі́скуватися, заполоска́тися, відполі́скуватися, відполоска́тися; 2) *см.* **Запле́скиваться** (**заплеска́ться**) **2.**

Запо́лдничать – поча́ти полу́дн(ув)ати.

Заполза́ть, заползти́, *см.* **Запа́лзывать.**

Запо́лзать – запо́взати, заплазува́ти, зала́зити, поча́ти по́взати (плазува́ти), поча́ти ла́зити.

Заполне́ние – запо́внювання, запо́внення, (*сосуда, помещения*) запоро́жнювання, запоро́жнення (по́суду, поме́шкання, примі́щення).

Заполня́ть, запо́лнить – заповня́ти *и* запо́внювати, запо́вни́ти, виповня́ти, ви́повнити, (*сосуд, помещение ещё*) запорожня́ти, запорожни́ти, (*наполнить спустившись*) залягá́ти, залягти́ що. [Вра́нці дим всю ха́ту заповня́є (Франко). Від престо́лів до притво́рів заповня́ють храм побо́жні (Самійл.). Весь світ не го́ден заповни́ть мені́ твоє́ї стра́ти (Франко). Сю порожне́чу що ви́повнити мо́же? (Л. Укр.). Сі́ра мря́ка залягла́ доли́ну]. **-ня́ть** *анкету, бланк* – заповня́ти анке́ту, блан(о)к. **-нить** *время* – запо́внити, зага́яти час. [Чита́ємо так собі́ з нудьги́, аби́ чим час зага́ять (Васильч.)]. **Запо́лненный** – запо́внений, ви́повнений, запоро́жнений чим.

Заполоня́ть, заполони́ть – 1) заполоня́ти, заполони́ти, в поло́н (в нево́лю, у бран) забира́ти, забра́ти кого́. [Ті нові почуття́, яки́х він до́сі не знав, зовсі́м заполони́ли його́ (Крим.)]; 2) (*обворожить*) чарува́ти, вчаро́вувати, вчарува́ти, зачаро́вувати, зачарува́ти кого́. **Заполонённый** – заполо́нений, полоне́ний, у поло́н (у бран) за́браний; зачаро́ваний, вчаро́ваний.

Заполоска́ть, -сну́ть. *см.* **Запола́скивать.**

Заполо́ть, *см.* **Запа́лывать.**
Запо́лочный – заполи́чній.
Заполуча́ть, заполучи́ть – 1) здобува́ти, здобу́ти (дістава́ти, діста́ти) напере́д що; 2) залуча́ти, залучи́ти кого́. [Гада́є, як-би того́ жартуна́ до се́бе залучи́ти!].
Запо́лье – запі́лля.
Запо́льный – запі́льний, позапі́льний.
Запомина́ние – 1) забува́ння чого́; 2) затя́млювання, запа́м’ят(ув)ання чого́.
Запомина́ть, запо́мнить – 1) (*забывать*) забува́ти, забу́ти що; 2) (*сохранять в памяти*) затя́млювати, затя́мити, *сов.* запа́м’ятува́ти *и* запам’ята́ти, закмі́[е́]тити що. [Він одра́зу все затя́мив, та й затя́млювати вла́сне не було́ чого́ (Черкасенко). Школя́р до́бре запам’ятува́в ко́жне сло́во (Основа 1862). Ма́ти вме́рла – я ще мале́сенька була́, до́бре й не запам’ята́ю (М. Вовч.). Зима́ лю́та, що й найста́рші лю́ди тако́ї не затя́мили (*старожилы не запомнят*) (Бордуляк). Я й закме́тив їх за́раз, ско́ро почу́в, як він чита́в (Г. Барв.)]. *Никто не* **-мнит** *такой суровой зимы* – ніхто́ не зна́є (не запам’ята́є, не затя́мить) тако́ї лю́тої зими́, ніко́му не в по́мку (не в по́мки), щоб була́ така́ лю́та зима́. **-мни** *это себе* – затя́м собі це, візьми́ собі в по́мку, в тя́мки́, запам’ята́й це.
Запомина́ться, запо́мниться – 1) (*забываться*) забува́тися, забу́тися; 2) затя́млюватися, затя́митися, вбива́тися, вби́тися в по́мку, в тя́мки́, вда́тися в тя́мку. *Это мне хорошо* **-нилось** – це мені до́бре затя́милося, в тя́мки́ (в по́мку) вби́лося (удало́ся).
За́пон, За́понец – хва́ртух (-ха), попере́дник.
Запо́на – запо́на, запина́ло.
За́понка – шпі́нка, шпо́нька, за́шпінка, за́пінка *и* запо́нка, спо́на, спі́нка.
За́понь, За́пань, *см.* **За́плавь.**
Запо́р – 1) (*у дверей*) за́сув, запо́ра, запі́р (-по́ру); *срвн.* **Запо́рка.** *Запереть двери на* **-по́р** – засу́нути две́рі, взя́ти две́рі на за́сув. *Держать на* **-по́ре** – держа́ти на за́суві, на замку́, під замко́м, під ключе́м; 2) (*в желудке*) запертя́, затверді́ння, запре́т (-ту), заколо́дження, за́креп (-пу), (*у лошадей*) че́мер (-ру). *У него сделался* **запо́р** – зроби́вся у нього запре́т у шлу́нку, його́ заколо́дило. [Як заколо́дило, так які́й уже день на двір не хо́дить (Харк.)].
Запора́шивание – запоро́шування чого́ чим.
Запора́шивать, запороши́ть – запоро́шувати, запороши́ти, вкрива́ти, вкри́ти (пи́лом, сні́гом). **-ши́ть** *глаз* – запороши́ти (запорсну́ти) о́ко. **Запоро́шенный** – запоро́шений. [У са́нях сиді́ли дві заку́тані, запоро́шені сні́гом по́статі (Васильч.)]. **-ться** – запоро́шуватися, запороши́тися, вкрива́тися, вкри́тися (пи́лом, сні́гом), припада́ти, припа́сти (пи́лом, сні́гом).
Запо́рка (*у дверей*) – за́сувка, за́вертка, за́пірка, за́щіпка. [Коло двере́й за́вертка давно́ полама́лася, а ніхто́ й не поду́має, щоб пола́годити (Звин.)].
Запо́рный – замика́льний. [Парові́ замика́льні вентилі́].
Запоро́жец – запоро́жець (-ро́жця), січови́к (-ка́), низо́ве́ць (-зо́вця́).
Запоро́жный – запоро́жний, той, що за поро́гами.
Запоро́жский – запоро́зький, запоро́жецький. *Земли войска* **-ского́** – во́льності Запоро́зькі, зе́млі ві́йська Запоро́зького, Низово́го. **-ский** *казак, см.* **Запоро́жец. -ская** *Сечь* – Запоро́зька Січ.
Запоро́жье – Запоро́[і́]жжя (-жя).
За́пороток (*яйцо*) – бовту́н (-на́), бовтю́к (-ка́), за́пороток (-тка).
Запоро́ть, -ся, *см.* **Запа́рывать, -ся.**
Запороши́ть, -шенный, *см.* **Запора́шивать.**
Запорха́ть – запу́рхати, поча́тиліта́ти то туди́ то сюди́.
Запости́ть – 1) запо́стувати, запо́сти́ти, запісникува́ти, запо́сникати, поча́ти по́стувати, пісникува́ти, по́сти́ти; 2) (*изнурить кого-л. голодом*) захарчува́ти кого́.
Запости́ться – 1) (*изнурить себя постом*) запо́ститися, запо́стуватися, спо́ститися, спо́стуватися; 2) (*поститься слишком долго*) запо́стуватися, запо́ститися.
Запо́стничать, *см.* **Запости́ть 1.**
Запо́стничаться, *см.* **Запости́ться 2.**
Запоте́ть – спітні́ти, спітня́віти, запітні́ти, змокрі́ти. [Накри́ли борщ тарі́лкою, а вона́ й спітні́ла (Новом. п.)]. *Окна* **-те́ли** – ві́кна спітні́ли, (*образно*) пла́чуть. **Запотне́лый, Запоте́вший** – спітні́лий, запітні́лий, змокрі́лий; упрі́лий.
Запоти́ть – 1) (*вогнать кого-н. в пот*) зами́лити, уми́лити кого́. [Так гнав, що геть зами́лив ко́ні]; 2) (*покрыть влажн. дыханием*) заху́хати. [Заху́хала лю́стро (дзе́ркало)].
Запотро́й – ви́тівка.
Запотро́йщик, -щица, Запотро́йник, -ница – чмут, чму́тник, чмуті́вка, вига́дник,

вига́дниця, на ви́тівки зда́тний, -тна.
Започива́льня – 1) (*спальня*) о[с]почива́льна; 2) я́ма, склеп (-пу); *см.* **Моги́ла.**
Запо́тчи[е]вать – 1) поча́ти шанува́ти, трактува́ти, (*напитком*) частува́ти кого́; 2) (*слишком употчивать кого-л.*) вшанува́ти, утрактува́ти, (*напитком*) вчастува́ти, вконтентува́ти кого́ аж на́дто гости́нно, до-не́(с)хочу, по саме́ го́рло.
Запо́тчи[е]ваться (*об'есться или упиться*) – вшанува́тися до́бре, вконтентува́тися до́бре, начастува́тися.
Започива́ть, започи́ть – 1) засипа́ти *и* засина́ти, засну́ти; 1) (*умереть*) опочи́ти, упоко́їтися, наві́ки засну́ти, в[по]ме́рти, сконáти.
Започи́н, *см.* **Почи́н.**
Запошива́ние – запошива́ння.
Запошива́ть, запоши́ть – 1) запошива́ти, запоши́ти, (*гал.*) приверта́ти, приверну́ти. [Одна́ ши́ла, дру́га запошива́ла (Мнж.)]; 2) (*зашивать что-н.*) зашива́ти, заши́ти що-не́будь. **Запоши́тый** – запоши́тий; заши́тий.
Запоши́вка – (*дейст.*) запошива́ння, запошиття́; (*шов*) пі́шва. *Окончить* **-ку** – спі́швити.
Запоши́ть, *см.* **Запошива́ть.**
Запошле́ть, *см.* **Опошле́ть.**
Запошля́ть, -ся, запо́шлить, -ся, *см.* **Опошля́ть, -ся.**
Запоя́сывание – запері́зування.
Запоя́сывать, запояса́ть – запері́зувати, запереза́ти (-жу́, -жеш) кого́. **-ться** – запері́зуватися, запереза́тися чим. **Запоя́санный** – запере́заний.
Запра́ва, *см.* **Запра́вка.**
Запра́вдашний – (с)правде́шній, спра́вжній. [Справде́шній коза́к. Він правде́шній букови́нець (Федьк,)].
Запра́вду, -вды, *нрч.* – спра́вді, правди́во.
Заправи́ла, -ви́ло, -ви́тель – ору́да́р (-ря́), верхово́да, заправи́ло (*общ. р.*), передови́к (-ка́). [Петербу́рзькі орударі́ Палести́нського Т-ва (Крим.). По́льські верхово́ди (Франко). Передови́ки ля́цької полі́тики ма́ли в очу́ (*в виду*) саме́ па́нство (Куліш). Це у нас са́ме заправи́ло, ото́й Грицько́ (Харк. п.)]. **-вила** *хора* (*запевало*) – бере́за. [А хто бу́де в нас за бере́зу? На́стя-бере́за завела́, а за не́ю всі (Г. Барв.)].
Заправи́тельница – ору́да́рка, ору́дниця.
Запра́вить, *см.* **Заправля́ть.**
Запра́вка *и* **Запра́ва** – 1) (*действ. от* **Заправля́ть**): а) за[у]правля́ння, запра́ва, засува́ння чого́; б) ору́дування, керува́ння ким, чим, верхово́дження ким *и* над ким; в) заправля́ння, засма́чування, запра́ва, зато́вкування, затира́ння, замина́ння, забі́лювання, засма́жування чого́ чим; г *и* д) запра́ва (*Оттенки см.* **Заправля́ть**); 2) (*чем заправляют кушанье*) запра́ва, (*толчен. сало с растёрт. пшеном*) за́тірка, за́товчка, (*пережар. мука на жиру*) за́смажка; 3) запра́вка (*перен.*: *известн. привычки, направление*) – за́правка, на́правка (Номис), ви́правка, вимуштрі́вля, за́вича, поста́ва, за́дмух (-ху). *Человек с запорожской* **-кой** – чолові́к запоро́зької на́правки, ви́правки, по-запоро́зькому ви́правлений, ви́муштруваний, поста́влений. *С воровской* **-кой** – злоді́йського за́дмуху (Франко).
Заправле́ние – запра́влення, упра́влення чого́ (руки́, ноги́).
Запра́вливание – запра́влювання, упра́влювання чого́; *см.* **Запра́вка 1.**
Запра́вливать, -ся – запра́влювати, -ся; *см.* **Заправля́ть, -ся.**
Заправля́ла, *см.* **Заправи́ла.**
Заправля́ть *и* **Запра́вливать, запра́вить** – 1) (*опять вправить, вставить*) за[на]правля́ти *и* за[на]пра́влювати, за[на]пра́вити що, управля́ти *и* упра́влювати, упра́вити що куди́, (*засовывать*) засува́ти, засу́нути, (*о мн.*) позаправля́ти, повправля́ти, позасо́вувати що куди́. [Упра́вити звúхнену (но́гу, ру́ку)]. **-вить** *брюки в сапоги* – засу́нути штани́ в чо́боти; 2) *кем-н., чем-н.* (*управлять, распоряжаться*) – ору́дувати ким, чим, керува́ти ким, чим, (*верховодить*) верхово́дити ким *и* над ким. [Він тепе́р ору́дує ба́нком (Кониськ.). Неві́стка на́ми ору́дувала (Г. Барв.). Керува́ти держа́вою. А над усіма́ був найста́рший маршá́лка: він всіма́ верхово́див (Рудч.). Жі́нка верхово́дила над ним, як хоті́ла (Кониськ.)]; 3) (*приправлять еду, напитки*) заправля́ти *и* запра́влювати, запра́вити, засма́чувати, засма́чи́ти що́ чим; *о еде теснее*: (*толчен. салом с зеленью*) зато́вкувати, затовкти́, (*тёртым салом*) затира́ти, зате́рти, (*растёртым пшеном*) замина́ти, зам'я́ти (замня́ти), (*мукой, пережарен. на жиру*) засма́жувати, засма́жити, запря́жувати, запря́жити, (*о мног.*) позасма́жувати, позапря́жувати, (*сметаной или молоком*) забі́лювати, забіли́ти. [Заправля́ла борщ олі́єю (Сл. Гр.). Прибу́дь-же, мій миле́нький, в неді́лю ура́нці – запра́влю горі́лки в кришталé́вій пля́шці (Метл.). Медо́ву кипу́чу си́лу

сло́вом заправля́є (Куліш). Зато́вчений сві́жим са́лом з зеле́ною цибу́лею і кро́пом кулі́ш (Н.-Лев.). Забіли́ла борщ]; 4) (*заряжать*) заправля́ти *и* запра́влювати, запра́вити. [Ста́рший брат кониче́нька сідла́є, а підста́рший рушжо́ заправля́є, хотя́ть ту́ю зозу́леньку вби́ти (Метл.)]. **-вить** *лампу* – запра́вити ля́мпу; 5) (*запрашивать*) заправля́ти, запра́вити за що з ко́го; *см.* **Запра́шивать.** [Запра́вив, як за рі́дного ба́тька (Приказка)]. **Запра́вленный** – запра́влений, упра́влений; засу́нутий, засу́нений; (*о еде, напитках*) запра́влений, засма́чений, зато́вчений, зате́ртий, за́м'ятий, засма́жений, запря́жений, (*сметаной, молоком*) забі́лений.

Заправля́ться *и* **Запра́вливаться, запра́виться** – 1) (*запасаться*) запаса́тися, запасти́ся, (*о деньгах*) розжива́тися, розжи́тися (на гро́ші), спромага́тися, спромогти́ся (на гро́ші), збива́тися, зби́тися (на гро́ші); (*поправить своё житьё*) розжи́тися, підмогти́ся. [Запрацю́ю щось, підможу́ся, та візьму́ такі́ Ната́лку (М. Вовч.)]. **-вился** *хлебушком* – запа́сся хлібце́м. **-вился** *деньгой и избёнку поставил* – розжи́вся (спромі́гся, зби́вся) на гро́ші та й хати́нку поста́вив; 2) (*снаряжаться в путь*) збира́тися, зібра́тися, ладштува́тися, злаштува́тися, ла́годитися, з [на]ла́годитися (в доро́гу); *см.* **Снаряжа́ться**; 3) (*наесться или напиться до-сыта*) нaї́стися, напи́тися до-схочу́, до-не́(с)хочу; 4) заправля́тися, запра́витися, управля́тися, упра́витися, засува́тися, засу́нутися; бу́ти запра́вленим, упра́вленим, засу́нутим; 5) (*о еде, напитках*) заправля́тися, засма́чуватися, затира́тися, замина́тися, засма́жуватися, запря́жуватися, забі́люватися, бу́ти запра́вленим, зате́ртим *и т. д.*

Запра́вски, По-запра́вски – спра́вді, спра́вжки, навспра́вжки́, напра́вду.

Запра́вский (*настоящий, подлинный*) – спра́вжній, справде́шній, правде́шній, правди́вий, і́сний. [Я не міща́нка якась, а спра́вжня па́ні (Н.-Лев.). Правди́ві воло́ські гарбузи́ (Сим.). І́сний ні́мець]. *В* **-скую** – спра́вді, спра́вжки, навспра́вжки́. [Не розберу́, чи гра́ються, чи навспра́вжки б'ю́ться].

Запра́здничать – 1) (*бросить работу*) загуля́ти, забайдикува́ти, заледарюва́ти; 2) запразникува́ти, засвяткува́ти, запразнува́ти (Звин.).

Запра́здничаться, *см.* **Запра́здноваться.**

Запра́здничный *день* (*следующий за праздником*) – попра́зе́н (-зе́на), попра́зниця, попра́зниче (-чого), попразнико́вий день.

Запра́здновать – 1) запразникува́ти, засвяткува́ти, запразнува́ти; 2) (*начать бездельничать, не работать*) загуля́ти, забайдикува́ти, заледарюва́ти.

Запра́здноваться (*праздновать слишком долго*) – запразникува́тися, засвяткува́тися.

Запра́стывать, запроста́ть (*занимать*) – запоро́жнювати *и* -рожня́ти, запоро́жни́ти, запо́внювати *и* заповня́ти, запо́вни́ти, (*о мног.*) позапоро́жнювати, позаповня́ти що чим. [Не запоро́жнюй ми́ски, бо вона́ не на́ша (Сл. Гр.)]. **Запро́станный** – запоро́жнений, запо́внений. *Ведро* **-но** *водой* – відро́ з водо́ю. *Миска* **-на** *мукою* – ми́ска з бо́рошном (муко́ю), під бо́рошном.

Запра́шивание – 1) пра́влення, (*диал.*) ґе[а]рува́ння на що; 2) запро́ш[х]ування, заклика́ння кого́; 3) запи́тування про що.

Запра́шивать, запроси́ть – 1) (*просить слишком дорого*) пра́вити, заправля́ти *и* (*реже*) запра́влювати, запра́вити, (*диал.*) ґе[а]рува́ти, заґе[а]ро́вувати, заґе[а]рува́ти, гну́ти, загну́ти, гили́ти, загили́ти з ко́го за що, скі́льки, що. [Пра́влять за все, як за рі́дного ба́тька (М. Вовч.). Кра́мар запра́вить з те́бе вде́сятеро (Кониськ.). Яку́ він ціну́ загили́в за чо́боти? (Звин.). До́рого ґеру́є за вола́ (Мнж.). Заґерува́в ти з йо́го бага́то (Лохв. п.). Гне, як ду́рень за ба́тька (Приказка)]. **-вать** *слишком много* (*образно*) – пра́вити як за (рі́дного) ба́тька (Номис), як за вола́; 2) *кого* (*зазывать, приглашать*) – запро́шувати, запроси́ти, запро́хувати, запроха́ти, заклика́ти, закли́кати кого́; 3) (*спрашивать*) запи́тувати, запита́ти кого́. [А хто-ж були́ ті вояки́, що їх зібра́в під пра́пор свій Спарта́к? – запи́тує а́вторка (Єфр.)]; 4) (*делать оффиц. запрос на бумаге*) запи́тувати, запита́ти листо́вно кого́ про ко́го, про що; 5) (*просить усиленно*) блага́ти кого́. **Запро́шенный** – запра́влений, (*диал.*) заґе[а]ро́ваний; запро́шений, закли́каний; запи́таний.

Запрева́ть, запре́ть – запріва́ти, запрі́ти.

Запреде́льный – позаме́жний, що за ме́жами, потойбі́чний.

Запредпосле́дний (*третий с хвоста*) – тре́тій з кінця́, попередоста́нній.

Запредыду́щий, *см.* **Запредпосле́дний.**

Запре́лый – запрі́лий.

Запресто́льный – запресті́[о́]льний. [Запресто́льний о́браз].

Запре́т, Запре́та – заборо́на, зака́з (-зу), зарі́к (-ро́ку), (*диал.*) спрет (-ту). [Мохаме́дова заборо́на пи́ти вино́ (Крим.). Уся́кі репре́сії та цензу́рні заборо́ни (Єфр.). Ви́йшов зака́з,

щоб не руба́ли лі́су (Прил. п.). Якби́ спрет ви́йшов ліси́ руба́ти (Лип. п.). Та зарі́к я положу́ тверди́й на всі ва́ші здобу́тки (Франко)]. *Накладывать, наложить* **-пре́т** *на имущество* – наклада́ти, накла́сти заборо́ну на добро́ (майно́). *Наложение* **-та** *на имущество* – наклада́ння заборо́ни на майно́. *Этот* **-пре́т** *уничтожен* (*отменён*) – цю заборо́ну скасо́вано. *Священник под* **-том** – свяще́ник під заборо́ною.

Запрети́тель, -тельница, Запре́тчик, -тчица – заборо́нник, заборо́нниця.

Запрети́тельный – 1) (*содержащий в себе запрещение, запрещающий*) заборо́нний. **-ный** *указ* – заборо́нний нака́з; 2) (*запрещённый*) заборо́нений; *см.* **Запре́тный.**

Запрети́ть, *см.* **Запреща́ть.**

Запре́тливый (*склонный запрещать*) – заборо́нливий, схи́льний бороні́ти, зака́зувати.

Запре́тник, Запре́ток (*запретная роща*) – заповідник, зака́зни́к (-ка).

Запре́тно – заборо́нено, зака́зано, не ві́льно (*диал.*) попрі́щено. [Попрі́щено ходи́ти в ліс (Звин.)].

Запре́тность – заборо́неність, зака́заність (-ности).

Запре́тный (*запрещённый, воспрещаемый*) – заборо́нений, зака́заний, заказни́й, не ві́льний. [Ми́ла! хо́чеш да́ти щастя заборо́нене мені? (Крим.). Вхід був не ві́льний]. **-ные**, *запретительные леса* – заборо́нені, зака́зані ліси́. **-ные***, запретительные игры* – заборо́нені, зака́зані ігри. **-ный** *плод сладок* – чого́ не ві́льно, те й корти́ть (Приказка); зака́зана гру́шка – соло́дша (Приказка).

Запре́ть, *см.* **Запрева́ть.**

Запре́чь, *см.* **Запряга́ть.**

Запреща́ть, запрети́ть – бороні́ти, бороня́ти *и* заборо́нювати, бороні́ти, *реже*: збороні́ти, вбороні́ти кому́ що (*и* чого́) (*о мног.* позаборо́нювати, побороні́ти), зака́зувати, заказа́ти кому́ що, невелі́ти, прети́ти (пречу́, -ти́ш), попріти́ти (*всем*), завго́рювати, завгори́ти кому́ що, (*гал.*) спе́рти кому́ що; *срвн*: **Возбраня́ть, Воспреща́ть.** [Не мо́жна – зако́н боро́нить (Кониськ.). Полюва́ння (*охоту*) нам забороні́ти у ві́льнім на́шім лі́сі? (Грінч.). Та і ді́тям сво́їм те́є закажи́ роби́ти (Руданськ.). Там десь у раю́ були́ такі́ я́блука, що Бог заказа́в їх ї́сти (Руданськ.). Хіба́ тобі претя́ть диви́тися? (Звин.). Неха́й бре́шуть, лю́дям не завго́риш (Харк. п.). Ляхи́ спе́рли ліси́ (Федьк.)]. **Запрещённый** – заборо́нений, зака́заний. [Заборо́нене сло́во]. *Газета эта* **-на** *на полгода* – цю газе́ту (цей часо́пис) заборо́нено на півро́ку. *Вход* **-щён** – вхо́дити не ві́льно (заборо́нено), вхід не ві́льний, вхід заборо́нено. *Выход из трамвая во время езды* **-щён** (*возбранён*) – вихо́дити з трамва́ю під час ї́зди́ не ві́льно (заборо́нено). **-ться** – бороні́тися, забороня́тися, зака́зуватися, бу́ти заборо́неним, зака́заним, не ві́льним.

Запреще́ние – 1) (*действ.*) боро́нення, заборо́нювання, заборо́нення, зака́зування чого́ кому́; 2) (*действие или самый запрет*) заборо́на, зака́з (-зу), (*диал.*) спрет, зарі́к (-ро́ку); *юрид.* заборо́на; *см.* **Запре́т. -ние** *печатного слова, произведения* – заборо́на друко́ваного сло́ва, тво́ру. *На книгу было наложено* **-ние** – на кни́гу бу́ло накла́дено заборо́ну *или* кни́гу бу́ло заборо́нено. *Снять* **-ние** – зня́ти заборо́ну.

Запрещено́ – заборо́нено, зака́зано, (*чаще*) не ві́льно, (*диал.*) попрі́щено (*всем*). [Тут кури́ти не ві́льно. Увійти́ в місте́чко не ві́льно було́ козако́ві (Куліш). Попрі́щено ходи́ти в ліс (Звин.)].

Заприве́рдничать – запримхува́ти, завередува́ти, заковерзува́ти, запри́ндитися, поча́ти пере́бе́ндювати, витребе́ньковати; *см.* **Приве́рдничать.**

Заприду́х (*водка*) – запри́дух (-ху).

Заприме́та – 1) (*примета*) прикме́та, призна́ка, знак (-ку́); *см.* **Приме́та.** *В* **-ме́ту** – по знаку́, в па́м’ятку. [Ви мені́ по знаку́]; 2) (*дейст. от* **Заприме́тить**) заува́ження, спостере́ження.

Заприме́тить, *см.* **Запримеча́ть.**

Заприме́тливый, Заприме́тчивый (*наблюдательный, внимательный*) – запримі́тливий, спостере́жливий, кмі́тли́вий, покмі́тливий.

Заприме́тный – примі́тний, прикмі́[е́]тний, призна́тни́й, зна́чни́й. [Ха́та-чита́льня в селі́ признатна́)].

Запримеча́ть, заприме́тить – 1) зауважувати, зауважити, запримі́ча́ти, запримі́тити, примі́ча́ти, примі́тити кого́, що по чо́му, укмі́ча́ти, укмі́тити, умі́ча́ти, умі́тити кого́, що, спостерега́ти, спостерегти́, добача́ти, доба́чити, завба́чити; *срвн.* **Примеча́ть, Замеча́ть.** [Запримі́тила, що в Пили́па і о́чі ка́рі, і ву́си шовко́ві (Мирн.). Та я й сама́ запримі́тила, що… (Мова). По чім мене́, ми́ла, примі́ча́єш? (Пісня). Не вмі́тив їх гара́зд (Новом. п.). Добача́є те й ма́ти (М. Вовч.). А ну-ж, бороні́ бо́же, хто спостері́г, як він увіхо́див (Коцюб.). Уве́сь това́р (*скот*), які́й він там завба́чив, він повбива́в (Крим.)]; 2) (*положить к.-н.*

примету) зазнача́ти *и* зазна́чувати, зазначи́ти, позначá́ти, позначи́ти, (*о мн.*) позазнача́ти. [Зазначи́ цього́ ду́ба, щоб ізнайти́ по́тім (Сл. Гр.)]. **Запримéченный** – зауважений, запримі́чений, укмі́чений, спостере́жений; зазна́чений, позна́чений.
Запри́тчиться, *безл.* (*померещиться, привидеться*) – приверзти́ся, приви́дітися. [Чого́ у сні не приверзе́ться (Шевч.). Ой то тобі́ присни́лося, ой то тобі́ приви́ділося (Чуб. V)].
Заприхо́дование – запис́ання, вписа́ння, за́пис (-су) на прибу́ток.
Заприхо́довать – записа́ти, вписа́ти на прибу́ток.
Запри́хотничать – завередува́ти, запримхува́ти; *см.* **Заприверéдничать.**
Запричá́стен, *церк.* – запри́частень (-сня).
Запричасти́ть, -ся, *см.* **Запричащá́ть, -ся.**
Запричá́стный (*стих, молитва*) – запричащá́льний (стих, моли́тва).
Запричащá́ть, -ся, запричасти́ть, -ся – запричащá́ти, -ся, запричасти́ти, -ся, засакраментува́ти, -ся. **Запричащё́нный** – запричá́щений.
Запричитá́ть – заголоси́ти, заквили́ти, почá́ти заво́дити.
Запровá́дить, *см.* **Запровá́живать.**
Запровá́жение (*действ. от* **Запровá́дить**) – запро(в)то́рення, заправто́рення, замчá́ння кого́.
Запровá́живание – запро(в)то́рювання, заправто́рювання кого́ куди́.
Запровá́живать, запровá́дить – 1) (*отправлять, ссылать*) запро(в)то́рювати, запро(в)то́рити, правто́рити, заправто́рювати, заправто́рити, (*сов.*) замчá́ти кого́ куди́. [Свій свого́ в нево́лю правто́рить (Мирн.). Запрото́рили його́ аж у Сибі́р (Липов.). А то ска́жуть, що на шляха́х чи́нимо розбо́ї, та ще да́льше запровто́рять, пропаде́м обо́є (Шевч.). За́мчано Кобзаря́ (Шевче́нка) на край сві́ту, між азія́цьку ди́чу (Куліш)]; 2) (*запрятывать, девать*) запро(в)то́рювати, запро(в)то́рити що, заправто́рювати, заправто́рити. [Куди́ ти запрото́рив мою́ ша́пку?]; 3) (*запасать*) запаса́ти, запасти́ чого́. **-вá́дил** *хлеба на год* – запа́с хлі́ба (пашні́) на рік. **Запровá́женный** – запро(в)то́рений, заправто́рений; запа́сений.
Запровá́живаться, запровá́диться (*теряться, деваться*) – запровто́рюватися, запро(в)то́ритися, заправто́рюватися, заправто́ритися, запропадá́тися, запропа́стися; *см.* **Девá́ться.**
Запрогу́льный (*вычет, деньги*), *см.* **Прогу́льный.**
Запродавá́ние, Запродá́ние – запро́дування, запро́да́ння́.
Запродавá́ть, запродá́ть – 1) (*заключать предварит. условие продажи*) запро́дувати, запро́да́ти. [Весно́ю запро́дав садо́к (Поділля)]; 2) (*продавать окончательно*) запро́дувати, запро́да́ти кого́, що кому́, продавá́ти, продá́ти, (*о мног.*) позапро́дувати, попро́дати. [Ой ко́ню мій, ко́ню вороне́нький, я-ж тебе́ запро́дав за Дуна́й бистре́нький (АД.). Тому́ до́ля запро́дала од кра́ю до кра́ю, а дру́гому оста́вила те, де захова́ють (Шевч.). Раді́є князь, запро́дує з поло́вою жи́то (Шевч.)]. **Запродá́нный** – запро́даний, про́даний. **-ться** – запро́дуватися, запродá́тися, бу́ти запро́даним, про́даним. [Вже з о́сени запро́дується врожа́й дру́гого го́ду (Дом.). Чорт ка́же до ньо́го: запродá́йся мені́ (Драг.)].
Запродá́жа – 1) (*дейст.*) запро́да́ння́, запро́даж (-жу); 2) (*договор, сделка*) запро́даж (-жу).
Запродá́жный – запродá́жний. **-ные** *деньги* – запродá́жні (задатко́ві) гро́ші. **-ная** *запись* – запродá́жний за́пис (лист), уступне́ письмо́, запродá́жна (-ної). **-ный** *человек* – запро́данець (-нця).
Запродá́ние – запро́да́ння́.
Запродá́ть, -ся, *см.* **Запродавá́ть, -ся.**
Запроекти́ровать – запроєктувати що. **Запроекти́рованный** – запроєкто́ваний.
Запроká́зить, *см.* **Запроká́зничать.**
Запроká́зиться (*зашалиться*) – розпустува́тися, розжирува́тися.
Запроká́зничать, запроká́зить – запустува́ти, задурі́ти, заштука́рити, почá́ти пустува́ти, дурі́ти, штука́рити, каверзува́ти; *срвн.* **Проká́зничать.**
Запроки́дывать, -ся, запрокинуть, -ся – (*откидывать, -ся назад*) закида́ти, -ся, заки́нути, -ся, захиля́ти, -ся, захили́ти, -ся; (*отклонять, -ся*) відкида́ти, -ся, відки́нути, -ся, відхиля́ти, -ся, відхили́ти, -ся, (*о мн.*) поза[пові́д]кида́ти, -ся, поза[пові́д]хиля́ти, -ся. [Розлі́гся, заки́нувши го́лову на спи́нку кана́пи (*дивана*) (Н.-Лев.). Голова́ відки́нулась наза́д]. **Запроки́нутый** – заки́нутий *и* заки́нений, захи́лений; відки́нутий, відхи́лений.
Запропадá́ть, запропá́сть – 1) запропадá́ти, запропа́сти; *см.* **Запропасти́ться, Пропадá́ть**; 2) (*о вещах*: *теряться*), *см.* **Запропасти́ться, Девá́ться**; 3) (*погибать, бедствовать*) пропадá́ти, пропа́сти, ги́нути, заги́нути, погиба́ти, поги́бнути, (*окончательно*) запропадá́ти, запропа́сти; *см.* **Пропадá́ть, 1, 2**. [Бода́й ті́ї гу́си ма́рно

запропа́ли (Чуб. V)]. **-па́ла** *моя головушка* – пропа́ла моя́ голі́вонька.
Запропасти́ть – 1) (*запрятать куда-н.*) запро(в)то́рити, заправто́рити, затасува́ти, заподі́ти, поді́ти, запакува́ти, (*провинц. с турецк.*) засата́рити, затахлува́ти що. [Куди́ це ти запрото́рив за́ступ? (Липов.). Де ви її затасува́ли? (Мирн.). Оце так засата́рив, що й сам не знайду́ ша́пки (Кат. п.)]; 2) (*загубить*) запропасти́ти, занапасти́ти. [За твоє́ю голово́ю запропасти́ла свій вік молодо́ю (Номис). Запропасти́в (занапасти́в) свою́ ду́шу. Зба́вив я тобі́ ві́ку, занапасти́в до́лю (Стор.)].
Запропасти́ться – заподі́тися, поді́тися, заді́тися, запро(в)то́ритися, заправто́ритися, заві́ятися, заши́тися, (*в суете*) зашамота́тися, (*во что*: *зарыться*) запо́рпатися, (*диал.*) спря́нчитися. [І де та смерть моя́ заподі́лася? (Коцюб.). Ой де пішла́, де поді́лася Мару́сина ма́ти? (Метл.). Десь кни́жка заподі́лася. Си́на до́ма нема́, заві́явсь десь (М. Вовч.). От не найду́ ножа́: десь запо́рпався, як перево́зилися (Проск. п.)].
Запропаще́ние (*действ. от гл.* **Запропасти́ть**) – 1) запро(в)то́рення, заправто́рення, затасува́ння, заподі́ння, (*пров.*) засата́рення; 2) запропа́щення, занапа́щення чого́.
Запроро́чествовать, Запроро́чить – 1) запророкува́ти, поча́ти пророкува́ти; 2) (*напророчить*) напророкува́ти.
Запро́с – 1) (*действ. от* **Запроси́ть**) запита́ння, за́пит (-ту); 2) (*канцел. бум. с вопросом*) запита́ння. [На ва́ше запита́ння з 20-го сі́чня 1928 р. за № 5... (*или* ч. 5).;.]; 3) (*вопрос устн. или письмен.*) запита́ння, за́пит (-ту), пита́ння. [Акаде́мія дає́ відповідь на науко́ві запита́ння всім інститу́ціям (Ст. УАН)]. *Пред'являть, вносить* **-про́с** *куда* – ста́вити, вно́сити запита́ння, за́пит до ко́го, до чо́го. *Входить с* **-про́сом** *куда* – зверта́тися з запита́нням до ко́го, до чо́го; 4) (*допрос*) до́пит (-ту), (*расспрос*) ро́зпиток (-тку). [Ніко́му він на до́пит не відка́же (*не ответит*) (Куліш). Нау́м приста́в до йо́го з ро́зпитками (Квітка)]; 5) (*в торговле*: *назначение высок. цены*) запра́ва, (*чрезмерный*) заги́лення. **-про́с** *в карман не лезет*, **-про́с** *по рылу не бьёт* – запра́ва ли́ха не чи́нить (Приказка); даду́ть не даду́ть – запра́вити мо́жна. *Без* **-су** – без запра́ви, без то́ргу. [Ці́ни – без запра́ви]; 6) (*перен.*: *спрос*) по́пит (-ту), (*в дух. отнош.*) за́пит (-ту), запита́ння, пита́ння; (*стремление*) змага́ння, порива́ння до чо́го; (*потребность*) потре́ба чого́; (*непреод. влечен.*) вимо́га, потре́ба. [Ле́ся Украї́нка найповні́ше відби́ла в собі озна́ки сво́го ча́су з усіма́ його́ за́питами, порива́ннями до висо́кої мети́ (Єфр.)]. *На что* **-про́с**, *то и дорого* – на що по́пит, на те й запра́ва; чого́ пита́ють, за те й заправля́ють. *Животрепещущие* **-сы** *жизни* – пеку́чі за́пити життя́.
Запро́сец – запита́ннячко.
Запроси́ть – 1) (*начать просить*) поча́ти (ста́ти) проси́ти. [Поча́в був проси́ти (*запросил было*) у його́ гро́шей, так і говори́ти не дав (Поділля)]; 2) *см.* **Запра́шивать 1 - 4.**
Запроси́ться – (*начать проситься*) поча́ти (ста́ти) проси́тися, (*успешно*) впроси́тися. **-си́лся** *в избу* – став проси́тися до ха́ти; впроси́вся до ха́ти.
Запроста́ть, *см.* **Запра́стывать.**
За́просто – за́просто[а], попро́сту, попро́стому. про́сто. [Ти не гніви́сь на ме́не, лю́бий Я́ґо, що я так за́проста (Куліш)].
Запротестова́ть – запротестува́ти про́ти чо́го, (*возразить*) запере́чити про́ти чо́го. [Його́ му́за запротестува́ла з усіє́ю ене́ргією своє́ю про́ти ле́дарства си́льних ми́ра сього́ (Куліш). «Да́йте папіро́ску!» – «Не мо́жу», – запере́чив, він, – «вам шко́дить кури́ти» (Л. Укр.)].
Запроти́веть – спроти́вити(ся); *см.* **Опроти́веть.**
Запроти́виться – запруча́тися, поча́ти (ста́ти) пруча́тися, опина́тися, опира́тися, огина́тися, змага́тися.
Запротиворе́чить – поча́ти (ста́ти) пере́чити, супере́чити, запере́чувати кому́ про́ти чо́го.
Запротоколи́ровать *и* **Запротоко́лить** – запротоколюва́ти що. **-ли́рованный** – запротокольо́ваний.
Запрото́рить – 1) (*запрятать что.-н.*) запро(в)то́рити що; *см.* **Запропасти́ть 1**. [Грама́тику десь запрото́рив (Васильч.)]; 2) (*заслать, загнать кого*) запро(в)то́рити, заправто́рити, загна́ти, замча́ти, втовкма́чити кого́ куди́, в що; *срвн.* **Запрова́живать 1**. [Запрото́рити в Сибі́р. На Сибі́р запрото́рили (Кониськ.). І тебе́ загна́ли, мій дру́же єди́ний (Шевч.). Втовкма́чити дурни́х парубкі́в у тюрму́ (М. Лев.)].
Запрото́риться – (*затеряться*) запро(в)то́ритися, (за)поді́тися; (*о челов.*: *скрыться*) заподі́тися, поді́тися; *см.* **Запропасти́ться.**
Запроше́дший – мину́лий. **-шие** *годы* – мину́лі ро́ки́.
Запро́шлый – (*о годе, месяце*: *третий*) тре́тій, (*о годе, лете, весне*) поза́торі́шній. [Поза́торішню ве́сну (*запрошлой весной*) його́ лихи́й поні́с чого́сь за Де́сну (Греб.)]. **-шлым** *летом* – поза́торі́шнього лі́та. **-шлым** *годом*, *в* **-шлом** *году* – поза́торік. [Твою

до́лю, моя́ до́ню, поза́торік зна́ла (Шевч.)]. *В* **-шлом** *месяце* – тре́тього мі́сяця.

Запру́да – 1) (*плотина*) гре́бля (*ум.* гре́бе́лька), (*гать*) зага́та, га́тка, га́ма, пере́тика. [Ста́ли скрізь гре́блі гати́ти, во́ду запиня́ти (Руданськ.). Тут прорва́лася зага́та (Крим.). Ко́жної вели́кої води́ після́ дощу́, рі́чка пере́тику забира́є: ла́годь її́ тоді́ (Звин.)]. *Делать* **-ды** – гре́блі гати́ти (*сов.* погати́ти); 2) (*заводь устроен. посредством плотины*) зага́та, (*для ловли рыбы*) їз *и* яз (-зу), (*умен.*) їзо́к (-зка́).

Запруди́ть, *см.* **Запру́живать.**

Запру́дный – 1) гребляни́й, гребе́льний. [Гребе́льний млин. Гребляна́ вода́]; 2) (*наход. за прудом*) заста́вний, заозе́рний.

Запруже́ние – зага́чення, загаті́ння, затамува́ння, заг[ґ]ардува́ння.

Запру́живание – зага́чування, гаті́ння, гаті́нка, тамува́ння, г[ґ]ардува́ння.

Запру́живать, запруди́ть – гати́ти, зага́чувати, загати́ти, ви[у]га́чувати, ви́гатити, угати́ти, перега́чувати, перегати́ти, тамува́ти, затамува́ти, запиня́ти, запини́ти, г[ґ]ардува́ти, заг[ґ]ардува́ти, (*несколько*) при[під]га́чувати, при[під]гати́ти, (*во мн. мест.*) позага́чувати, поперега́чувати що. [Мости́ мости́ли, гре́блі гати́ли (Макс.). Не мо́жна загати́ть Дніпра́ (Тобіл.). Перегати́в Чо́рну-На́ну тру́пом-москаля́ми (Рудан.). Тепе́р тут ста́ло гли́боко, бо да́лі внизу́ запини́ли во́ду (Звин.). Позага́чувано нові́ стави́ на тих зе́млях (Куліш). Гардува́ти у ставку́ во́ду (Луб. п.)]. **-живать, -ди́ть** *улицу, площадь* – зага́чувати, загати́ти ву́лицю, майда́н. **Запру́женный** – зага́чений, ви́гачений, перега́чений, заг[ґ]ардо́ваний, (*о мн.*) позага́чувані, поперега́чувані *и т. д.* **-ться** – гати́тися, зага́чуватися, перега́чуватися, г[ґ]ардува́тися, тамува́тися, бу́ти зага́ченим, ви́гаченим, перега́ченим, заг[ґ]ардо́ваним.

Запры́гать – застриба́ти, запли́га́ти, заскака́ти, заци́ба́ти, поча́ти стриба́ти (плі́га́ти, скака́ти, ци́ба́ти); (*об экипажах*) заскака́ти; (*о дожде, граде*) запли́га́ти, заскака́ти. [Ніхто́ не ба́че, як сирота́ пла́че, а як заска́че, то всяк поба́че (Номис)]. **-гать** *от радости* – застриба́ти з ра́дощів (з ра́дости).

Запры́гивать, запры́гнуть (*заскакивать*) *куда, за что, на что* – заска́кувати, заско́чити, запли́гувати, заплигну́ти куди́, за що, на що.

За́прыск, *см.* **Запры́скивание.**

Запры́скивание – запри́скування, запи́рскування, запо́рс(ь)кування чого́ чим, чого в що.

Запры́скивать, запры́скать – 1) (*начать прыскать*) запри́скати, запи́рскати, запо́рс(ь)кати, (*забрызгать*) забри́зкати; 2) **-скивать, -скать** *и* **запры́снуть** (*опрыскивать*) – запри́скувати, запри́скати, запи́рскувати, запи́рскати, запо́рс(ь)кувати, запо́рс(ь)кати, (*забрызгать*) забри́зкувати, забри́зкати кого́, що чим, (*о мног.*) позапри́скувати *и т. д.*; 3) **запры́скать** *со смеху* – запи́рскати, запо́рс(ь)кати, запи́рхати зо (із), від смі́ху, при́хнути смі́хом; *срвн.* **Пры́скать. Запры́снутый** – запри́сканий, запи́рсканий, запо́рс(ь)каний, забри́зканий. **-ться** – запри́скуватися, запри́скатися, запи́рскуватися, запи́рскатися, запо́рс(ь)куватися, запо́рс(ь)катися; бу́ти запри́сканим *и т. д.*

Запры́снуть, *см.* **Запры́скивать 2.**

Запрыща́ть (*покрыться прыщами*) – запри́щити(ся), поприща́віти.

За́пряг – 1) кіне́ць голо́блі; 2) *см.* **Запря́жка 2 а, б.**

Запряга́ла, Запряга́льщик, -щица – 1) запряга́льник, -ниця, (*зап.*) запряга́йник, -ниця, запряга́йло; 2) **-га́ла** (*понукатель*) – пригі́нич, -чка, пригі́нчий (-чого), пригі́нча (-чої); *см.* **Понука́тель.**

Запряга́ние – запряга́ння.

Запряга́ть, запре́чь – 1) запряга́ти, запрягти́ (*пр. вр.* запрі́г, -прягла́), (*о мног.*) позапряга́ти, повпряга́ти кого́. [Запряга́йте, хло́пці, ко́ні вороні́ї (Пісня). Воли́ позапряга́ють (Грінч. III). Сі́рі воли́ повпряга́ли (Чуб. V)]. **-пре́чь** *лошадей* – запрягти́ ко́ні *и* ко́ней. **-га́ть, -пре́чь** (*вола или корову*) *в одиночку* – запряга́ти, запрягти́ (вола́, коро́ву) бовкуно́м. **-га́ть** *сборно, совместно* – спряга́ти (сво́го й чужо́го коня́, вола́), спряга́тися, спрягти́ся; 2) (*принуждать кого-л. к тяж. раб.*) запряга́ти, запрягти́ кого́ до чо́го. **Запряжённый** – запря́жений, (*о мног.*) позапря́гані.

Запряга́ться, запря́чься – запряга́тися, запрягти́ся, бу́ти запря́женим в що, до чо́го. [Коли́сь-то ле́бідь, рак та щу́ка приста́вить ху́ру узяли́сь; от тро́є ра́зом запрягли́сь (Глібов). Ото́ засі́яв Гада́м, запрі́гся в бо́рону та й воло́чить (Рудан.). Запрі́гся до ціє́ї пра́ці (в цю пра́цю)].

Запряда́ть *и* **Запря́дывать, запря́сть** – 1) (*начинать пряжу*) запряда́ти, запря́сти; 2) (*впрядывать*) впряда́ти, впря́сти, (*о мн.*) повпряда́ти що в що; 3) (*зараб. прядением*) запряда́ти, запря́сти, (*образно*) закру́чувати, закрути́ти верете́ном. [Як запряде́ стара́

(*старуха*) шматóк хлíба, то й їм (Основа). А Гáнна грóшей не жáлувала… посилáла, що булó закрýтить веретéном (Н.-Лев.)]; 4) (*напрясть*) напря́сти.

Запрядáться, -дываться, запря́сться – 1) (*засиживаться за пряжей*) запрядáтися, запря́стися; 2) (*запрядать себя*) за[об]мóтуватися, за[об]мотáтися, обснóвуватися, обснувáтися (павути́ною). *Шелковичный червь* **-вается** – шовкопря́д обснóвується.

Запря́жить, -ся – запря́жити, -ся, засмáжити, -ся, зашквáрити, -ся. **Запря́женный** – запря́жений, засмáжений, зашквáрений.

Запря́жка – 1) (*действ.*) запрягáння, запря́га; 2) а) (*повозка с лошадьми и упряжью*) зáпряг (-гу); б) (*упряжь*) ýпряж (-жи), зáпряг; в) (*упряжь и лошадь*) зáпряг (-гу); 3) (*лошади*) кóні, зáпряжка. *Запасная* **-жка** – підстáва; 4) (*переезд изв. расстояния на одн. и тех же лош. без кормёжки*) перегíн (-гóну).

Запря́сть, *см.* **Запрядáть.**

Запря́т, Запря́тка, *см.* **Запря́тание.**

Запря́тание – 1) заховáння; 2) запакувáння, засáдження, запро(в)тóрення когó, чогó куди́сь.

Запря́тать, -ся, *см.* **Запря́тывать, -ся.**

Запря́тывание – 1) захóвування когó, чогó; 2) запакóвування, засáджування, запро(в)тóрювавня когó, чогó куди́сь.

Запря́тывать, запря́тать – 1) захóвувати, заховáти когó, що, (*мног.*) позахóвувати. [Чи ти заховáла грóші? (Сл. Гр.). Так позахóвує, що вже ніхтó без нéї не знáйде (Черн. г.). Заховáю змíю лю́ту коло свóго сéрця (Шевч.)]; 2) *кого* (*засадить в тюрьму, заслать*) – запакóвувати, запакувáти, засáджувати, засади́ти, закидáти, заки́нути когó (в тюрмý), (*заслать*) запро(в)тóрювати, запро(в)тóрити когó куди́; *см.* **Засади́ть 2, Заслáть.** [Засади́ли такú йогó за плéтяні вíкна! (Звин.). Крав, пóки такú запакувáли в острóг (Харк.). Я йогó запакýю в Сибíр (Квітка)]. **Запря́танный** – захóваний; запакóваний, засáджений у в'язни́цю (за плéтяні вíкна), запро(в)тóрений.

Запря́тываться, запря́таться – захóвуватися, заховáтися, зашивáтися, заши́тися, (*о мн.*) позахóвуватися, позашивáтися куди́; бýти захóваним. [Так-би заши́вся десь у кутóчку й рýмсав-би, нáче дити́на (Кониськ.)]. *Куда он* **-тался** *спать*? – де (куди́) він заши́вся спáти?

Запýг (*действ.*), *см.* **Запýгивание.**

Запýга – (*запугивание*) залякування, залякáння, (*страх*) страх (-хý), перéстрах, ляк (-ку); *см. ещё* **Боя́знь, Страх.** *У него руки дрожат от* **-пýги** – у йогó, йомý рýки тремтя́ть з перéстраху.

Запýганность – заля́каність, застрáшеність (-ности).

Запугáть, *см.* **Запýгивать.**

Запýгивание – заля́кування, страхáння когó чим; *срвн.* **Застрáщивание.**

Запýгивать, запугáть – заля́кувати, залякáти кого чим, (*о мног.*) позаля́кувати, (*страшить*) страхáти, за[на]страхáти, страши́ти, за[на]страши́ти когó чим, страхý завдавáти, завдáти комý. [Так и́нший б'є безви́нно своró собáку, щоб залякáти вели́чнього лéва (Куліш). Страхáють тогосвíтньою кáрою (Наш). Настрахáли йогó, то він і додóму не прихóдив (Звин.) Позаля́кував дітéй так, що й дýху йогó боя́ться (Харк. п.)]. **-гáть** *криком* – загри́мати, затю́кати когó. [Загри́мали дити́ну (Звин.)]. **-гáть** *битьём* – заби́ти когó. [Так заби́ли бíдну дити́ну, що вонá вже всьогó боїться (Харк.)]. **Запýганный** – заля́каний, застрáханий, застрáшений.

Запýгиваться, запугáться – заля́куватися, залякáтися, страхáтися, страши́тися, застраши́тися; *срвн.* **Пугáться.** [А а молодéнька залякáлася та в новýю світлóньку заховáлася (Чуб. V)].

Запýгливый, *см.* **Пугли́вый.**

Запýдривание – запýдрування.

Запýдривать, -ся, запýдрить, -ся – запýдрувати, -ся, запýдрити, -ся. **Запýдренный** – запýдрений.

Запýживать, запужáть – (*зап.*) запýджувати, запýдити когó; *см.* **Запýгивать, запугáть.**

Запузáтеть – 1) (*сделаться пузатым*) за[по]черевáтіти, стáти (зроби́тися) черевáтим, пузáтим, (*потолстеть*) поглáдшати, потóвщати; 2) (*сделаться беременной*), *см.* **Забеременéть.**

Запузы́ривать, запузы́рить – 1) (*мыльн. пузыри*) пускáти, дýти баньки́, пухирі́, пусти́ти, надýти пухиря́; 2) (*жарить*) затинáти, затя́ти, утя́ти, шквáрити, ушквáрити, устрýгувати, устругнýти, чи́стити, учи́стити, гати́ти, вгати́ти; *см.* **Жáрить 2**. **-ривай** (*пой*), *ребята, хорошенько* – шквáрте, хлóпці, дóбре; 3) паскýдити когó, лáятися паскýдними словáми, (*диал.*) собáчити комý; 4) *см.* **Впи́хивать, Вколáчивать.**

Запузы́риваться, запузы́риться (*покрыться пузырями*) – укрива́тися, укри́тися, бра́тися, взя́тися пухиря́ми (булька́ми), (*об обварен. месте*) зніма́тися, зня́тися пухире́м, пухиря́ми, запухи́рюватися, запухи́ритися (Звин.).

Запу́лить (*о книге*: *зачитать*) – зачита́ти; *срвн.* **Зажи́лить.**

Запупе́ривать, запупе́рить, *см.* **Запузы́ривать 2.**

За́пуск – 1) *см.* **Запуска́ние**; *оконч.* занеха́яння, занедба́ння; зада́внення; вгоро́дження, устро́млення, закла́дення, засу́нення, забиття́; заква́шення; 2) заборо́на полюва́ти; 3) (*заказная роща*) запові́дник (-ка); 4) *см.* **За́пуски.**

Запуска́ние – упуска́ння, запуска́ння; занеха́ювання, зане́дбування; зада́внювання; угоро́джування, устро́млювання; заклада́ння, засо́вування, забива́ння; заква́шування. *Оттенки см.* **Запуска́ть.**

Запуска́ть (**запуща́ть**), **запусти́ть** – 1) *кого куда* (*впускать*) – упуска́ти, упусти́ти, (*о мн.*) повпуска́ти кого́ куди́, до чо́го. **-ти́**-*ка телят в сарай* – впусти́-но теля́та в пові́тку (до пові́тки). **-ска́ть, -сти́ть** *в хлеб* (*производить потраву*) – запуска́ти, запусти́ти що ким, (за)пуска́ти, (за)пустити в спаш, в пашню́ (ко́ні, коро́ву). [А ми про́со засі́єм. А ми ста́дом запу́стим, запу́стим (Метл.). Не пусти́ ко́ні в спаш! Пусти́в ко́ні в пашню́ (Поділля)]; 2) *кого что* (*оставлять без ухода, в небрежении*) – занедбо́вувати *и* зане́дбувати, занедба́ти, занеха́ювати, занеха́яти *и* занеха́ти, залиша́ти, залиши́ти кого́, що, (*редко*) запуска́ти, запусти́ти, (*о мн.*) позанеха́ювати. [Занеха́яла геть усе́, і вихова́ння свої́х діте́й (Звин.) Занедба́в по́ле. Одна́ жі́нка запусти́ла діжу́, що вона́ й на діжу́ не похо́жа (Грінч. I)]. **-ска́ть, -сти́ть** *дела* – зане́дбувати, занедба́ти, запуска́ти, запусти́ти *и т. д.* спра́ви. **-ска́ть, -сти́ть** *корову* – запуска́ти, запусти́ти коро́ву. **-ска́ть, -сти́ть** *болезнь* – зада́внювати, задавни́ти, (*редко*) запуска́ти, запусти́ти хоро́бу. **-ска́ть, -сти́ть** *бороду, кудри* – запуска́ти, запусти́ти бо́роду ку́чері. **-ска́ть, -сти́ть** *ногти* – відпуска́ти, відпусти́ти (ні́готь), повідпуска́ти нігті (па́гності, па́зурі); 3) (*бросать чем-н. в кого*) шпурля́ти, шпурну́ти, жбу́рити, пожбу́рити, пошпу́рити, (*однокр.*) жбурну́ти, шпурну́ти чим на (в) ко́го; 4) (*гнать, погнать*) пуска́ти, пусти́ти, затина́ти, затя́ти. [Пусти́в ко́ні що-ду́ху. Як затя́в коня́, аж лети́ть (Звин.)]. **-ска́ть, -сти́ть** *храпенье* – (зав)дава́ти, (зав)да́ти, затина́ти, затя́ти хропака́, хропти́ хропака́; 5) (*вонзать в кого, во что*) запуска́ти, запусти́ти в ко́го, в що, вгоро́джувати, вгороди́ти в ко́го, в що, втере́блювати, втереби́ти, впірити в ко́го, в що; *см. ещё* **Вонза́ть.** [Як на ля́ха коза́к наліта́в, в нього спис запуска́в (Мог.). І запу́стить па́зурі в печі́нки Шевч.). Та вгороди́ла в своє́ се́рденько го́стрий ніж (Пісня)]. **-сти́ть** *руку в карман* – закла́сти (засу́нути, застроми́ти) ру́ку в кише́ню. **-сти́ть** *куда-л. руки* (*воспользоваться ч.-н. чужим*) – простягти́ ла́пу, су́нути ру́ку куди́, погрі́ти ру́ки чим. **-сти́ть** *кому* (*в нос*) *гусара* – запусти́ти пи́нхву кому́. **-ска́ть, -сти́ть** *глаз* (*глазуна, глазенапа*) – закида́ти, заки́нути о́ком, зи́ркати, зир(к)ну́ти (ку́тиком о́ка) куди́, на ко́го. **-ска́ть, -сти́ть** *в паз* – запуска́ти, запусти́ти в жо́лоб (паз, бурт), забурто́вувати, забуртува́ти, (*вколачивать*) за[у]са́джувати, за[у]сади́ти, забива́ти, заби́ти, вбива́ти, вби́ти; 6) (*класть закваску*) заква́шувати, заква́сити що, запуска́ти, запусти́ти що чим (дрі́жджами). **-ска́ть, -сти́ть** *дрожжами* (*квас, пиво*) – запуска́ти, запусти́ти дрі́жджами (квас, пи́во); 7) **-ска́ть, -сти́ть** *за галстук* (*выпивать*) – залива́ти, зали́ти *и* залля́ти о́чі, пи́ти-непролива́ти; 8) (*сильно ругать*) загина́ти, загну́ти кому́; 9) **-ска́ть** *змея* – пуска́ти змі́я. **-ка́ть** *кубарь* (*волчка*) – пуска́ти дзи́ґу. **-сти́ть** *шарманку* – заве́сти катери́нку. **Запу́щенный** – впу́щений; занеха́яний, зане́дбаний, (*редко*) неприко́ханий, (*о болезни*) зада́внений; (*вонзённый*) запу́щений, угоро́джений. **-ные** *дела* – зане́дбані спра́ви. *Дела* **-щены** – спра́ви зане́дбано.

Запуска́ться, запусти́ться – впуска́тися, бу́ти впу́щеним; занеха́юватися, занеха́ятися, запуска́тися, запусти́тися, (*о болезни*) зада́внюватися, задавни́тися; бу́ти занеха́яним, зане́дбаним; зада́вненим.

За́пуски, *в выраж.* **в за́пуски** (*в перегонку*) – нав(в)и́передки, навза́води. *Бегать в запуски* – бі́гати на(в)ви́передки, навза́води.

Запускно́й – запускни́й. **-ная** *роща, см.* **Запове́дник. -на́я** *гонка* – го́ни наввипередки.

Запустева́ть, запусте́ть – 1) пусті́ти, спусті́ти, спуст(к)ува́ти, става́ти, ста́ти пу́сткою, (*пустеть и дичать*) дича́віти, здича́віти, дичі́ти, здичі́ти. [Чи сві́тові спусті́ти через те́бе? (Куліш). Пусті́є в ха́ті, в комо́рі і надво́рі без хазя́їна (Сл. Гр.). Спусті́ло па́нське подві́р'я (М. Вовч.). Її світли́ця спусткува́ла (Греб.). Сад здича́вів (Кам. п.)]; 2) (*не посещаться*) стоя́ти пу́сткою, по́рожне́м, бу́ти поро́жнім, пусткува́ти, спусті́ти, гуля́ти.

Запусте́лость – спустоша́[і]лість (-лости); занеха́яність; *см.* **Запусте́ние.**

Запусте́лый – спусті́лий, спустоша́[і]лий. [Щоб йому́ да́но гро́шей на підно́ву ки́ївського спустоша́лого за́мку (Куліш)].

Запусте́ние – запусті́ння, спусті́ння, пу́стка, пустовщи́на, спустоша́[і]лість, руйно́вина. [Наблизилось запусті́ння його́ (Св. П.). Всере́дині спустоша́лість страшна́ і проти́вна (Куліш). Черепки́ під нога́ми, шматки́ папе́ру, пу́стка руї́ни – буди́ли ще більшу жадо́бу ни́щити (Коцюб.)]. *Мерзость* **-сте́ния** – гидо́та (мерзо́та) запусті́ння.
Запусте́ть, *см.* **Запустева́ть.**
Запусти́ть, *см.* **Запуска́ть.**
Запустогорла́нить – загорла́ти, заверла́ти, зарепетува́ти ма́рно (без путтю́), загорлопа́нити.
Запустоша́ть, запустоши́ть – спусто́шувати, спусто́шити; *см.* **Опустоша́ть.**
Запустоше́ние – спусто́шення.
Запу́тание – заплу́тання; зав'яза́ння, ув'яза́ння, за[у]шнурува́ння; за[в]плу́тання кого́ в що. *Оттенки см.* **Запу́тывать.**
Запу́танность – заплу́таність (-ности); (*затруднение*) тру́днощі (-щів), (*фам.*) трудна́ція.
Запу́танный, *прил. и прич.* – 1) заплу́таний, запу́таний, замо́таний; (*о волосах*: *вз'ерошенный*) заку́дланий, скуйо́вджений. [Цей пері́од укр. письме́нства з по́гляду націона́льної приналє́жности найбільш заплу́таний (Єфр.); 2) за[у]в'я́заний, за[у]шнуро́ваний; 3) за[в]плу́таний у що, приши́тий до чо́го. *Он* **-тан** *в это грязное дело* – його́ за[в]плу́тано (він за[в]плу́таний) у цю нечи́сту (брудну́) спра́ву, його́ приши́то до ціє́ї нечи́стої спра́ви. **-ное** *дело* – заплу́тана спра́ва *или просто* плутня́. **-ные** *обстоятельства* – заплу́тані, замо́тані обста́вини. **-ные** *улицы, переулки* – поплу́тані (в)у́лиці, про[за]у́лки, (*фам.*) закруто́[а́]си. **-ный** *счёт, расчёт* – заплу́тана раху́ба.
Запу́тано, *нрч.* – заплу́тано.
Запу́тать, -ся, *см.* **Запу́тывать, -ся.**
Запутля́ть, *см.* **Запу́тывать 1.**
Запу́тывание – 1) заплу́тування, запу́тування чого́; 2) зав'я́зування, ув'я́зування, за[у]шнуро́вування; 3) заплу́тування, уверта́ння кого́ в що, пришива́ння кого́ до чо́го.
Запу́тывать, запу́тать – 1) *что* (*перепутывать*) – заплу́тувати, заплу́тати, запу́тувати, запу́тати, забо́рсувати, забо́рсати й забурсува́ти що, (*о мног.*) позаплу́тувати; (*о волосах*: *вз'ерошить*) ку́длати, заку́длати, куйо́вдити, за[с]куйо́вдити, (*о мн.*) поку́длати, покуйо́вдити. **-тать** *дело* – заплу́тати спра́ву; 2) *кого* (*приводить в замешательство*) – заплу́тувати, заплу́тати, збива́ти, зби́ти кого́. [Слі́дчий заплу́тав його́ геть, він не знав, що й каза́ти (Київ)]; 3) (*увязывать верёвкой что-л.*) зав'я́зувати, зав'яза́ти, ув'я́зувати, ув'яза́ти що, зашнуро́вувати, зашнурува́ти, ушнуро́вувати, ушнурува́ти що; 4) *кого во что* – заплу́тувати, заплу́тати, уплу́тувати, уплу́тати кого́ в що, (*о мног.* поза[пов]плу́тувати), уверта́ти, уверну́ти, вкру́чувати, вкрути́ти кого́ в що; *см.* **Впу́тывать. -тывать, -тать** *кого в дело* – за[в]плу́тувати, за[в]плу́тати кого́ в спра́ву, пришива́ти, приши́ти кого́ до спра́ви. **-тывать, -тать** (*завлечь кого во что*) – заплу́тувати, заплу́тати кого́ в що, затене́тити кого́. [Щоб мо́лодіж мою́ лица́рську ви у любо́вні сі́ті заплу́тали? (Грінч.)]; (*влюбить в себя*) закоха́ти кого́ в се́бе, закрути́ти кого́, кому́ го́лову.
Запу́тываться, запу́таться – 1) заплу́туватися, заплу́татися, запу́туватися, запу́татися, за[в]мо́туватися, за[в]мота́тися, укру́чуватися, укрути́тися, убира́тися, убра́тися в що, (*о мн.*) позаплу́туватися, позапу́туватися, позамо́туватися. [Як стоя́ла, так і впа́ла, заплу́талася в плахти́ну (Чуб. V). Не пое́т, у ко́го ду́мки не літа́ють ві́льно в сві́ті, а заплу́тались наві́ки в золоті́ї то́нкі сі́ті (Л. Укр.). Ой ішо́в я з вечорни́ць через ті горо́ди, замота́вся (*вар.* заплу́тався) в гарбузи́ння, нароби́в я шко́ди (Грінч. III). Рій (бджіл) укру́титься в ко́си (Мил.). В гілля́ вбра́вся (Свидн.)]. **-ться** *в сбруе* (*о лошадях ещё*) – забо́рсуватися, забо́рсатися, забурсува́тися. [Так вони́ (ко́ні) забурсува́лись у ві́жках та посторо́нках, ле́две їх розплу́тали (Новом. п.)]; 2) (*сбиваться*) заплу́туватися, заплу́татися, збива́тися, зби́тися; 3) (*во что*) заплу́туватися, заплу́татися, уплу́туватися, уплу́татися в що. [Копани́ця, заплу́тавшись у спра́ву з Дени́совою земле́ю, не хотів по́ки встрява́ти ще й у це ді́ло (Грінч.)]; 4) (*в денежным делах*) заплу́туватися, заплу́татися, закрути́тися.
Запу́тье (*место лежащ. в стороне от дороги*) – позадорі́жжя, о́дшиб (-бу), ві́дсторонь. *В* **-тьи** – в позадорі́жжі, на о́дшибі (од шляху́).
Запуха́ – 1) каглянка; 2) (*грязная, неряшл. женщина*) нетіпа́нка, нечепу́ра, некукі́бниця, нехлю́я; *см.* **Неря́ха.**
Запуха́ние – запуха́ння.
Запуха́ть, запу́хнуть – запуха́ти, запу́х(ну)ти, (*о мног.*) позапуха́ти. [І до́ки ви спа́тимете? Вже аж позапуха́ли від спання́ (Харк. п.)].
Запу́хлый (*опухший*) – запу́хлий.
Запу́хнуть, *см.* **Запуха́ть.**

Запу́чивать, запу́чить – 1) *см.* **Пу́чить, Вздува́ть.** *Живот* **-чило** – живі́т (че́рево) розду́ло (зне́сло, розне́сло); 2) (*о глазах*), *см.* **Тара́щить, Пу́чить.**
Запуша́ть, запуши́ть – 1) запу́шувати, запуши́ти що, укрива́ти, укри́ти пу́хом що. *Иней* **-ши́л** *вербы* – і́ней пу́хом укри́в ве́рби; 2) (*обшивать мехом*) обшива́ти, обши́ти ху́тром (бра́мом), облямо́вувати, облямува́ти ху́тром (бра́мом). **Запушённый** – запу́шений, укри́тий пу́хом; обши́тий, облямо́ваний ху́тром. *Окна* **-пу́шены** *снегом* – сніг запороши́в (припороши́в) ві́кна.
Запуша́ться, запуши́ться – 1) запу́шуватися, запуши́тися, укрива́тися, укри́тися пу́хом, вбира́тися, убра́тися в пух. *Где это вы так* **-ши́лись**? – де це ви так убра́лись у пух? 2) (*о волосах*: *пробиваться*) пробива́тися, проби́тися, засіва́тися, засі́ятися. **-ши́лись** *усы* – засі́ялись (в)у́са; 3) обшива́тися, облямо́вуватися ху́тром (бра́мом).
Запуше́ние – запу́шення, укриття́ пу́хом; обшиття́ ху́тром (бра́мом).
Запуши́ть – 1) *см.* **Запуша́ть**; 2) поча́ти ла́яти, карта́ти, бе́штати кого́. **-ши́ть** *матерями, -рей* – заматюка́тися, поча́ти ла́ятися в ба́тька-ма́тір.
Запу́шка – 1) *см.* **Запуше́ние**; 2) (*обшивка*) облямі́вка, (*узкая мехов.*) брам (-му).
Запуща́ть, -ся, *см.* **Запуска́ть, -ся.**
Запуще́ние – занедба́ння́, занеха́яння; зада́внення (хоро́би). [На всьо́му є слід занедба́ння (Л. Укр.)].
Запу́щенность – зане́дбаність, занеха́яність (-ности), занедба́ння́, занеха́яння, недба́лість (-лости).
Запы́живание, Запыже́ние – забива́ння кле́йтуху (кли́нтуху), клей[клин]ту́шення, заклейту́шення, заклинту́шення.
Запы́живать, запы́жить – забива́ти, заби́ти кле́йтух (кли́нтух), клейту́шити, заклейту́шити, клинту́шити, заклинту́шити.
Запыла́ть – 1) запала́ти, (*сильно и с шумом*) запалахкоті́ти (-кочу́, -коти́ш) *и* -кота́ти (-кочу́, -ко́чеш). [Земля́ затрясе́ться, не́бо запала́є (Шевч.). Ого́нь знов запалахкоті́в (Н.-Лев.). Сухи́х дров покла́в, то я́к запалахкоті́ло в гру́бі (Рудан.)]; 2) (*стать огненным, огнеподобным*) запала́ти, заполомені́ти, заогни́тися, зажарі́ти. [Не́бо запала́ло. Земля́ під не́ю запала́ла, со́нечко як мак почервоні́ло (Квітка). Зажарі́ли голі́вки гори́цвіту, загула́ бджола́ (Васильч.). О́чі заогни́лися не́навищами (Васильч.)]; 3) (*возгореться*: *о войне, борьбе, битве и т. п.*) запала́ти, (*вспыхнуть*) спалахну́ти; (*раскраснеться*) зашарі́[й́]тися, зачервоні́тися, запаші́ти, заже́врітися (*см.* **Зарде́ть, -ся, Раскрасне́ться**). *Снова* **-ла́ла** *свирепая битва* – зно́ву лю́тий бій запала́в. *Щёки у нее* **-ла́ли** – ли́ця у не́ї *или* їй зашарі́ли(ся), запаші́ли. *Он весь* **-ла́л** – він уве́сь зашарі́вся. **-ла́ть** *страстью, негодованием, гневом, ненавистью* – запала́ти, запали́тися жаго́ю (при́страстю), обу́ренням, гні́вом, (з)не́на́вистю (не́навищами). [І почу́вши се, усі́ в синаго́зі запала́ли гні́вом (Єв.)].
Запыле́ние – запоро́шення, заку́рення, закурі́ння, запи́лення; *бот.* запилкува́ння.
Запы́ливание – запоро́шування, заку́рювання, запи́лювання, *бот.* запилко́вування.
Запы́ливать, -ся *и* **Запыля́ть, -ся, запыли́ть, -ся** – 1) (*пылью, снегом*) запоро́шувати, -ся, запороши́ти, -ся, заку́рювати, -ся, закури́ти, -ся, уку́рювати, -ся, укури́ти, -ся, (*только о пыли*) запи́лювати, -ся, запили́ти, -ся *и* за[на]пиля́ти, -ся, (*о мног.*) позапоро́шувати, -ся, позаку́рювати, -ся, позапи́лювати, -ся, попили́ти, -ся. **-ться** (*кроме указанных*) – пи́лом (по́рохом) припада́ти, припа́сти, укрива́тися, укри́тися пи́лом, по́рохом, (*сов.*) закурі́ти, укурі́ти, напоро́ши́тися. [Тихе́сенький ві́тре, продима́й стежки́ й дорі́жки, щоб на́ша ма́ти не запороши́ла дорого́ї су́кні (Мирн.). Оде́жу позаку́рювали в доро́зі (Сл. Гр.). А вже хусти́ночка та й запили́лась (Чуб. V). Чи це ви, сва́хо, запили́лись? (Н.-Лев.). Як не вкри́ти хліб, то вку́риться (Харк. п.). Соро́чка пи́лом припа́ла (Грінч.). Вкурі́в хліб ду́же, а в мішку́ був (Канів. п.). Не став кисі́ль на вікно́: ві́тер, – напоро́шиться (Звин.)]; 2) **-ли́ть** (*задымить папироской, трубкой*) запа́кати, задими́ти, закури́ти; 3) **-ливать, -лить** (*пускать пыль в глаза, дурачить*) – пуска́ти, пусти́ти тумана́(у́) кому́, тумани́ти, обтумани́ти кого́, (*хвастать*) чва́нитися, почва́нитися, хизува́тися, похизува́тися, хвали́тися, похвали́тися чим; 4) *бот.* (*о растениях*) – запилко́вувати, -ся, запилкува́ти, -ся. **Запылённый** *и* **Запы́ленный** – запоро́шений, заку́рений, запи́ле[я]ний, припа́лий пи́лом, по́рохом, вкри́тий пи́лом, по́рохом, вкурі́лий, (*о растен.*) запилко́ваний.
I. Запыли́ть – 1) (*начать пылить*) запороши́ти, закури́ти, запили́ти, поча́ти пороши́ти, кури́ти, пили́ти, (*вульг.*) закушпе́лити; (*о растениях*) поча́ти пилкува́ти. [Чо́ртик перекрути́вся скі́лька разі́в у снігу́, зареготався, пішо́в дрібу́шки в степ… та як завихри́ть, та як заку́рить (Васильч.). Закрути́ло, закушпе́лило шляхо́м (Мирн.)]; 2) (*помчаться, вздымая за собою пыль*) закури́ти (-рю́, -ку́риш; *пр. вр.* -кури́в) *и* закурі́ти (-рі́ю, -і́єш, *пр. в.*

-курі́в). [Чолові́к тоді́ його́ (чо́рта) зсади́в з гру́ші, – чорт аж закурі́в (Рудч.)]; 3) *см.* **Запыли́ть 1, 2, 3, 4** (*под* **Запы́ливать**).

II. Запыли́ть (*вспылить*) – запали́тися, розпали́тися, спалахну́ти; *см.* **Вспыли́ть.**

Запыли́ться – 1) (*начать пылиться*) закури́тися, запили́тися, запороши́тися. [Не жаль мені́ доріженьки, що закури́лася (Пісня)]. **-ли́сь** *ты, путь-дороженька* – закури́ся ти, путь-доріженько; 2) (*о пыли*: *начать подниматься, начать вздыматься пыльным облаком*) закурі́ти, закурі́ти пи́лом, закури́тися, запороши́тися, узя́тися пи́лом, по́рохом. [І закурі́в він пи́лом аж до не́ба (Крим.)]; 3) *см.* **Запы́ливаться 1, 4.**

Запы́льчивый, *см.* **Запа́льчивый.**

Запыля́ть, -ся, *см.* **Запы́ливать, -ся.**

Запырну́ть *кого* – (*забодать*) заби́ти, заколо́ти кого́, (*ножем*) штрикну́ти, шпортону́ти кого́ ноже́м.

Запыта́ть, *см.* **Запы́тывать.**

Запы́тчивый (*любопытный*) – ціка́вий, допи́тливий.

Запы́тывание, Запыта́ние – мордува́ння, катува́ння кого́, замордува́ння, закатува́ння кого́, загу́блення (стра́чення) кого́ на му́ках, на торту́рах.

Запы́тывать, запыта́ть – (*замучить пыткой*) мордува́ти *и* заморд́овувати, замордува́ти, катува́ти *и* закато́вувати, закатува́ти кого́, губи́ти, загуби́ти (стра́тити) кого́ на му́ках. [А по́тім, замордува́вши, го́лову йому́ одруба́ли (ЗОЮР)]. **Запы́танный** – замордо́ваний, закато́ваний, стра́чений на му́ках.

Запы́ха – заса́пуватий, зади́х[ш]ливий.

Запыха́ние (*состояние*) – заса́пання, зади́хання.

Запы́ха́ть – 1) заса́пати, засопти́ (*пр. вр.* засі́п, -сопла́), захе́[а́]кати; 2) (*начать курить, выпуская много дыму*) задими́ти, зачади́ти; 3) (*разгореться ярким пламенем*) запала́ти, взя́тися по́лум'ям; 4) *см.* **Загорди́ться.**

Запы́ха́ться, *см.* **Запы́хиваться.**

Запы́хиваться, запы́ха́ться – заса́пуватися, заса́патися, (*о мн.* позаса́пуватися), засопти́ся (*пр. в.* засі́пся, -сопла́ся), уса́патися, задиха́тися, зади́хатися, захе́[а́]катися, ухе́[а́]катися, (*от бегания*) забі́гатися. [Вона́ ле́две припе́рла мішо́к муки́, заса́палася і стогна́ла (Коцюб.). Він ішо́в шви́дко, аж зади́хався (Франко). Гнат ва́жко ди́хав, на́че ухе́кавшись від до́вгої бігани́ни (Коцюб.). Заха́кався, як соба́ка (Тобіл.). Пи́сар біжи́ть, аж засі́пся (Квітка). Забі́гався, ле́две ди́ше (Харк. п.)]. **Запы́хавшийся** – заса́паний, зади́ханий, захе́[а́]каний, ухе́[а́]каний. [Вбі́гла Мала́нка, блiда́, заса́пана, о́чі горя́ть (Коцюб.). І весь зади́ханий я став (Франко)].

Запыхте́ть – 1) (*о локомотиве, пароходе и т. п.*) запи́хкати, запу́хкати, забу́хати, забухті́ти, засопти́. [Маши́на забухті́ла (Грінч.)] *Паровоз засвистал,* **-те́л** *и тронулся* – парови́к засвиста́в, запи́хкав і ру́шив; 2) (*начать пыхтеть*) заса́пати, засопти́ (*пр. вр.* засі́п, засопла́, -сопли́), (*кряхтя*) запи́хкати, (*гал.*) зафу́кати; (*начать отдуваться от усталости*) поча́ти (ста́ти) відса́пуватися, відди́хуватися; *см.* **Пыхте́ть.**

Запыша́ть – 1) (*начать пышать, дышать тяжело*) заса́пати, засопти́, заха́[е́]кати; 2) (*начать испускать сильный жар*) запаші́ти, запалахкоті́ти, зажарі́ти, зажахті́ти; *см.* **Пыша́ть.** [Зажахти́ть, як жар (Куліш). Земля́ так нагрі́лась, що аж запаші́ло від не́ї (Сл. Гр.)].

Запыша́ться – 1) (*запыхаться*) зади́хатися, заса́патися, ухе́катися; 2) (*заважничать*) запиша́тися запишни́тися, запишні́ти. [Запиша́вся як кошеня́ в по́пелі (Номис). І геть то че́стію тако́ю запишни́вся (Греб.)].

Запы́шка (*состояние*) – заса́пання, зади́хання, заха́кання.

Запышне́лый – запишні́лий.

Запышне́ть – запишні́ти.

Запьяне́ть – сп'яні́ти, (*о мн.*) поп'яні́ти; *см.* **Опьяне́ть.**

Запья́нствовать – запи́ти, запия́чити, (*сильно*) закури́ти. [Я не загуля́ю, не запия́чу, не засплю́сь (Г. Барв.). Запи́в Іва́н, загуля́в, не до ми́слі жі́нку взяв (Чуб. V). Та стари́й Марче́нко не до́вго й жив; то́ пив, а після́ во́лі так закури́в, що за три ро́ки з перепо́ю і ду́ба дав (Кониськ.)].

Запья́нствоваться – запи́ти, запия́чити.

Запья́нщина, Запьянчу́га – запива́йло (*м. р.*), п'яню́га (*общ. р.*); *см.* **Пья́ница.**

Запя́ливание – запина́ння.

Запя́ливать, запя́лить – запина́ти, запну́ти *и* зап'я́сти́, (*о мн.*) позапина́ти що чим; затяга́ти, затягти́ що чим. [Запина́є вікно́ ху́сткою (Сл. Гр.). Заві́са чо́рно-си́за півне́ба мо́вчки зап'яла́ (Тичина)]. **Запя́ленный** – за́пну́тий *и* за́пнений.

Запя́ливаться, запя́литься – 1) запина́тися, запну́тися *и* зап'я́сти́ся чим; (*заделываться*) затя́гуватися, затягну́тися. [Обича́йка (*обечка*) затя́гується волося́нкою]. *От ветра* **-лился** *одеялом* – запну́вся від ві́тру ко́вдрою; 2) (*смотреть выпуча глаза*) виря́чувати, ви́рячити о́чі (баньки́) на ко́го, ви́рячитися на ко́го; *см.* **Пя́лить** (*глаза*).

Запя́стие – 1) *анат.*, Carpus – за́п'ясток (-тка), за́п'ясть (-ти), передру́ччя (-чя). [В за́п'ястку кі́лька невели́ких кісточо́к (Троянов.)]; 2) (*украшение*) на́ручень (-чня), нару́ччя, обру́чка на руці́, за́пинка. [Старосві́тські вели́кі обру́чки на рука́х, вни́зу й ви́ще лі́ктя (Л. Укр.). Дві за́пинки на ру́ки їй (Св. П.)]; 3) чо́хла, (*гал.*) зап'я́сник, (*манжета*) манке́та, (*стар.*) по́руч (-чи).

Запя́стный, *анат.* – зап'я́стковий, (*о сорочке*) чохла́тий.

Запята́я – 1) ко́ма, (*гал.*) про́тинка. *Точка с* **-той** – кра́пка з ко́мою, сере́дник (-ка); 2) (*препятствие, недоразумение*) за́чіпка.

Запя́тить, *см.* **Запя́чивать.**

Запя́тки (*у экипажа*) – позадки́ (-кі́в), защабе́льник, за́дня при́ступка, за́дня підно́га. [На передку́ сів пого́нич, у задку́ – пани́, поза́ду на при́ступці став козачо́к і по́віз ру́шив (Крим.)].

Запятна́ть, -ся, *см.* **Запя́тнывать, -ся.**

Запя́тник – 1) (*слуга, стоящий на запятках*) стоя́к (-ка́); 2) (*у лаптя*) задо́к (-дка́), за́п'яток (-тка).

Запя́тнывание, Запятна́ние – плямува́ння, каля́ння; таврува́ння, зазна́чування, (*гал.*) п'ятнува́ння, *сов.* запля́млення, заплямува́ння; зап'ятнува́ння, зазна́чення; (*в игре*: *в пятнашки*) ква́цання, заква́цання, квач. [Дава́й ще гуля́ти, бо я з кваче́м не піду́ додо́му (Звин.)].

Запя́тнывать, -ся, запятна́ть, -ся – 1) (*замарать, -ся пятнами*) пля́ми́ти, -ся, за[по]пля́ми́ти, -ся, обпля́ми́ти, -ся, упля́ми́ти, -ся, плямува́ти, -ся, за[по]плямува́ти, -ся, сплямува́ти, -ся, (*о мног.*) позаплямо́вувати, -ся, позапля́млювати, -ся; (*чем-л. жидким*) заля́пувати, -ся, заля́пати, -ся, позаля́пувати (кого́, що чим), -ся; 2) (*класть клеймо*) таврува́ти, -ся, затаврува́ти, клейни́ти, -ся, заклейни́ти кого́, що, (*гал.*) п'ятнува́ти, -ся, зап'ятнува́ти, (*отмечать*) за[по]знача́ти, -ся, за[по]значи́ти; 3) (*клеймить, позорить, -ся*) пля́ми́ти, -ся, запля́млювати, -ся, запля́ми́ти, -ся, спля́ми́ти, -ся, попля́ми́ти, -ся, плямува́ти, -ся, заплямува́ти, -ся, сплямува́ти (кого́, що чим), -ся, каля́ти, -ся, закаля́ти, -ся, скаля́ти (кого́, що чим), -ся; *срвн.* **Позо́рить, Клейми́ть 2, Черни́ть.** [Тяжки́м гріхо́м я заплями́ла мо́лодість свою́ (Грінч.). Сплями́ла себе́ таки́м злочи́нством (Грінч.). Заплямува́в на ста́рість своє́ ім'я́ за яки́хось там двана́дцять карбо́ванців (Васильч.). Ви оби́два не́ю (кро́в'ю) сплямува́лись (Куліш). Ніко́ли він себе́ непра́вдою не закаля́в (Єфр.). Хто не хо́че скаля́ти золото́ї сла́ви своє́ї, той га́йда з на́ми за поро́ги (Куліш)]; 4) (*в играх*: *в пятнашки*) квача́ дава́ти, да́ти кому́, квачи́ти, поквачи́ти, ква́цати, заква́цати, киця́ти, покиця́ти кого́. [Я його́ не впійма́в, але покиця́в (Звин.)]. **Запя́тнанный** – заплямо́ваний, запля́млений, сплямо́ваний, поплямо́ваний, попля́млений, обплямо́ваний, зака́ляний, затавро́ваний, за[по]зна́чений, (*в игре*) поква́чений, поква́цаний, поки́цяний, з квачем́. [Ге́рман, весь запля́млений кро́в'ю… (Франко). Оце́-ж її́ збезче́щено, сплямо́вано (Куліш). У дороги́х сплямо́ваних кро́в'ю жупа́нах (Куліш)].

Запятови́дный – комува́тий, комови́дий, протинкува́тий. **-ная** *бацилла* – комови́да (протинкува́та) баци́ла.

Запя́ток – 1) (*у обуви*) задо́к (-дка́), закаблу́к (-ка), за́п'яток (-тка), *ум.* за́п'я́точок (-чка); 2) (*у дверей и т. п.*) бігу́н (-на́), вере́я (-ре́ї).

Запя́точник – 1) *см.* **Запя́тник**; 2) *см.* **Запя́ток.**

Запя́ться, *см.* **Запина́ться, Запну́ться.**

Запя́чивание – запиха́ння, засува́ння; (*об экипаже*) зако́чування, зато́чування.

Запя́чивать, запя́тить – (*осаживать назад*) подава́ти, пода́ти наза́д, збива́ти, зби́ти наза́д (напр., ко́ні); (*задвигать назад, запихать, засовывать*) запиха́ти; запха́ти *и* запхну́ти, засо́вувати *и* засува́ти, засу́нути; (*воз, экипаж, всё, что на колёсах*) зако́чувати, закоти́ти, зато́чувати, заточи́ти; (*толкать*) труча́ти, утру́тити кого́, що куди́. **-ти́** *коляску в сарай* – закоти́ коля́су до возо́вні.

Зараба́[о́]тывание – заробля́ння, запрацьо́вування.

Зараба́[о́]тывать, зарабо́тать – заробля́ти, зароби́ти, (*много* назаробля́ти), запрацьо́вувати, запрацюва́ти, (*о мн.*) позаро́блювати, позапрацьо́вувати, (*с оттен. прирабатывать*) приробля́ти *и* приро́блювати, приробити; (*тяжёлым трудом*) загорьо́вувати, загорюва́ти, замозо́лювати, замозо́лити що, сльоза́ми доробля́тися, дороби́тися чого́; (*лёгким трудом*) заробля́ти, зароби́ти легкоби́том, легки́й хліб ма́ти,

ле́гки́й хліб кому́; (*жатьём*) заробля́ти, зароби́ти серпо́м, (*зажать*) зажина́ти, зажа́ти, (*косьбой*) заробля́ти, зароби́ти косо́ю (*закосить*) зако́шувати, закоси́ти, (*молотьбой*) заробля́ти, зароби́ти ці́пом, замоло́чувати, замолоти́ти *и т. д.* [Ти́ждень коза́к заробля́є, за оди́н день пропива́є (Макс.). За пе́рший мі́сяць я зароби́ла де́в'ять рублі́в (Кониськ.). Ми запрацюва́ли собі на харч (Н.-Лев.). Все, ду́маю, що-не́будь запрацю́ю собі; робо́ти не бою́сь (М. Вовч.). Тепе́р бу́дете сльоза́ми хлі́ба дороблятись (Руданськ.). Два го́ди ході́в по Дону́, приробив тро́хи гро́шей (Г. Барв.). Загорюва́ла сви́ту – і ту́ю вкра́ли (Звин.)]. **-вать** *хлеб в поте чела* – крива́вим по́том заробля́ти хліб. **Зарабо́танный** – заро́блений, запрацьо́ваний, заробі́тний, (*тяжёлым трудом*) загорьо́ваний, потови́й, замозольо́ваний, замозо́лений, мозольо́ваний, (*оффиц. службой*) службо́вий. **-ные** *деньги* – заро́блені гро́ші, заробі́ток, зароблени́на; *см.* **За́работок 1**. **Зараба́тывающий** – а) *прич.* що заробля́є, запрацьо́вує *и т. д.*; б) *сущ., см.* **Зарабо́тчик.** *Не могущий* **-ть** – незарі́бний, незаробля́щий.

Зараба́[о́]тываться, зарабо́таться – 1) (*долго и много работать, до усталости*) запрацьо́вуватися, запрацюва́тися, зароби́тися, перепрацьо́вуватися, перепрацюва́тися. [Ду́же зароби́вся, через те і схуд (Яворн.)]; 2) (*страд. з.*) заро́блюватися, зароби́тися, запрацьо́вуватися, запрацюва́тися; бу́ти заро́бленим, запрацьо́ваним.

Зарабо́тание, Зарабо́тка (*действие*) – заро́блення, запрацюва́ння.

Зарабо́тать – 1) (*начать работать*) запрацюва́ти, почáти працюва́ти. *Фабрика* **-тала** – фа́брика почала́ працюва́ти; 2) *см.* **Зараба́тывать.**

Зарабо́тка, *см.* **За́рабо́ток 1** *и* **2.**

Зарабо́тливый, *см.* **Зарабо́тчивый.**

За́рабо́тный – заробі́тний, зарі́бний, зарібко́вий. [Заробі́тна, зарі́бна пла́та].

За́рабо́ток – 1) (*плата за работу*) заробі́ток (-бі́тку), зарі́бок (-рі́бку), дорі́бок (-бку), зароблени́на, (*за службу*) за[ви]служени́на, заслу́жчина, (*тяжёлый*) загорьо́ване, замозольо́ване (-ного), (*годичный за службу*) годівщи́на. [Не ввесь заробі́ток прино́сив додо́му (Коцюб.). Мару́ся своїм заробі́тком годува́ла себе́ й ма́тір (Грінч.). Бі́льше зарі́бку ма́тимеш (Номис). Ви́служив той рік, взяв заслужени́ни три гро́ші та й пішо́в (Н.-Вол. п.)]; 2) (*оплачиваемая работа*) заробі́ток (-тку), заробі́тки (-тків), зарі́бок (-бку), за́ріб (-робу), хліб (-ба). [Заробі́тку кат-ма (Тесл.). Пішо́в він на заробі́тки, зароби́в гро́шей рублі́в ма́буть із сто – приніс додо́му (Рудч.). Ду́мають, в яки́й хліб ки́нутись: у столярі́ піти́ – хліб тре́ба купува́ти (Чуб. II)]. *Ходить на* **-тки,** *итти в* **-тки** – ходи́ти, іти́ на заробі́тки, зарібкува́ти. *Ходить по* **-ках** – ходи́ти по на́ймах, по заробі́тках. *Живущий* **-ками** – зарібни́к, зарі́бний, заробля́щий. *Где есть* **-ки** (*заработковый*) – заробі́тний. [Край заробі́тний (Сл. Гр.)]. *Есть* **-ки** *где* – заробі́точно, заробі́тно де. [Тепе́р заробі́точно не ті́льки в Ха́ркові, але й на селі́ (Харк. п.)]. *Лёгкий* **-ток** – ле́гки́й хліб.

Зарабо́тчивый, Зарабо́тливый – заробо́тя́щий.

Зарабо́тчик – заробітча́нин, заробі́тник, зарібни́к, зарі́бний чолові́к, заробля́щий чолові́к. [Вже верну́ли на́ші заробітча́ни з Херсо́нщини (Звин.). Я чолові́к зарі́бний (заробля́щий) (Н.-Вол. п.)].

Зарабо́тчица – заробітча́нка, заробі́тниця, зарі́бниця.

Зарабо́ченный – заро́блений, запрацьо́ваний.

Зара́внивание, Заравне́ние – зарі́внювання, зрі́внювання, за[з]рівня́ння.

Зара́вниватель, -тельница, -ни́тель, -ни́тельница – зарі́внювач, зрі́внювач, за[з]рі́внювачка.

Зара́внивать, -ся, заровня́ть, -ся *и* **заравни́ть, -ся** – зарі́внювати -ся, зарівня́ти, -ся, зрі́внювати, -ся, зрівня́ти, -ся, (*о мн.*) позарі́внювати, -ся. [Благоро́дним на́шим тру́пом рови́ зарівня́єм (Куліш). Зрівня́в зе́млю, покри́в де́рном (Шевч.). Ту́рчин у во́ду покоти́всь, вода́ зрівня́лась (Мил.)]. **Зара́вненный** – за[з]рі́вняний.

Зараде́ть – поча́ти дба́ти про ко́го, про що *и* за ко́го, за що, поча́ти піклува́тися ким, чим *и* про ко́го, про що; *срвн.* **Раде́ть.**

Зара́ди – зара́ди кого́, чого́; *см.* **Ра́ди.**

Зара́доваться – зараді́ти, поча́ти раді́ти.

Заража́емость, *патол.* (*способность заражаться*) – заразли́вість (-вости), сприйня́тливість (вразли́вість, чу́лість) до зара́зи.

Зaража́ть, -ся, зарази́ть, -ся – 1) (*болезнью и перен.*: *о вредном и о хорошем*) заража́ти, -ся *и* зара́жувати, -ся, зарази́ти, -ся, заме́чувати, -ся, замети́ти, -ся, зака́жувати, -ся, заказити, -ся, затру́ювати, -ся, затруї́ти, -ся, (*о мног.*) позара́жувати, -ся, позаме́чувати, -ся, позатру́ювати кого́ чим, -ся від ко́го чим; (*чумой*) задж[ч]у́млювати, -ся, задж[ч]уми́ти, -ся. [Парши́ва вівця́ все ста́до зара́зить (Номис). Гляди́ сухо́ти! Зарази́тися ще мо́жна

(Тесл.). Ї́хня вівця́ всі на́ші ві́вці замети́ла (Звин.). На́віть ба́ба в пека́рні замети́лась ті́єю по́шестю (Н.-Лев.). Вони́ нас позатру́ювали: на всіх чи́сто коро́ста напа́ла (Черн. п.). Письме́нник немо́в заража́є таки́ми-ж почува́ннями й читача́ (Єфр.). Сміх його́ нерво́вий, заразли́вий, – він вас заме́чує (Н.-Лев.). Я й сам замети́вся націона́льною ворожне́чею (Крим.). Школярі́ затру́ювались захо́пленням до всіх буржуа́зних чесно́т (Азб. ком.)]; 2) (*отравлять что-л.*) затру́ювати, -ся, затруї́ти, -ся, отру́ювати, -ся, отруї́ти, -ся, (*о мн.*) позатру́ювати, -ся, поотру́ювати, -ся, (*о воздухе*) запові́трювати, -ся, запові́трити? -ся.
Заражённый – зара́жений, заме́чений, зака́жений, за[о]тру́єний, (*чумой*) задж[ч]у́млений, (*о воздухе*) запові́трений.

Зараже́ние – 1) зара́ження, заразі́ння, зака́ження, зара́за, за[о]труї́ння; *неок.* зара́жування, за[о]тру́ювання кого́ чим. **-ние** *крови* – зара́ження (зара́за) кро́ви; 2) (*увлечение*) захо́плення чим.

Заражённость – зара́женість, заме́ченість, зака́женість (-ности).

Зарожда́ть, *см.* **Зарожда́ть.**

За́ра́з, *нрч.* – 1) (*за один раз, в один, приём, сразу*) заразо́м, ра́зом, за раз, зра́зу, враз, разко́м. [Заразо́м по́хорон і весі́лля одправля́ли (Квітка). За раз не заберу́ всього́ (Поділля)]; 2) (*вместе, дружно*) ра́зом, враз. [Тягні́ть ра́зом (враз)]; 3) (*тотчас*) за́раз. [Скажи́, що за́раз прийду́].

Зара́за – 1) (virus, contagio) зара́за. [Зара́за і пішла́ по всьому́ ті́лу (Кониськ.). Щоб бо́лість лиха́ зара́зою не розійшла́ся (Куліш)]; 2) (*о зараз. болезни и перен.*) зара́за, по́шесть (-сти), за́меть (-та), (*поветрие*) пові́тря. [Не зляка́ють тебе́ стрі́ли, ні зара́за ополу́дні (Куліш). Пішла́ по́шесть по лю́дях (Поділля). Це він такі́ думки́ навіва́є! це чи́ста по́шесть! Аби ще всі ді́ти не замети́лися (*не заразились*) від йо́го! (Крим.)]; 3) **-за**! (*бранно*) – хоро́ба! зара́за!; 4) *бот.*, Orobanche epithymium – зара́за, зарази́ха.

Зарази́тель, -тельница – зара́зник, зара́зниця, заме́тник, заме́тниця.

Зарази́тельно (*в прям. и перен. знач.*) – зара́зли́во, заме́тливо.

Зарази́тельность, *патол.* (*способность заражать*) – зара́зли́вість, заме́тливість (-вости).

Зарази́тельный – 1) зара́зли́вий, заразни́й, заме́тливий, по́шесний, чіпки́й, перехідни́й. [Холе́ра ду́же заразна́ (Вовч. п.). Хоро́ба заразли́ва. (Франко). Є хворо́би по́шесні, або заразли́ві (Кор.). Він (страх) стає́ чіпко́ю по́шестю (Коцюб.). Ка́жуть, що ві́спа перехідна́ хворо́ба (Чигир. п.)]. **-ная** *болезнь* – зара́зли́ва (заразна́, по́шесна *и т. д.*) хоро́ба *или* зара́за, по́шесть (-сти); 2) (*переносно*: *увлекательный*) зара́зли́вий, заме́тливий. [Не зна́ли ви весе́лого смі́ху, заме́тливого ре́готу (Н.-Лев.)]. *Дурные* (*плохие*) *примеры* **-тельны** – за пога́ним при́кладом і сам спога́нишся; лихи́й при́звід – людя́м заохо́та; старі́ кру́тяться, а молоді́ у́чаться (Номис).

Зарази́ть, -ся, *см.* **Заража́ть, -ся.**

Зарази́ха, *бот., см.* **Зара́за 4.**

Зара́зливость – (*способность заражать т. е.* **зарази́тельность** *и наклонность к заражению, т. е. заражаемость*) зара́зли́вість.

Зара́зли́вый – 1) (*содерж. в себе заразу*) зара́зли́вий, отру́тний. [Тума́н розно́сить важке́ отру́тнеє дихá́ння доли́ни (Дн. Чайка)]; 2) (*наклонный к заражению*) вра́зли́вий, ско́рий на зара́зу.

Зара́зник, -ница, *см.* **Зарази́тель.**

Зара́зность – 1) *патол.* – зара́зність (-ности); 2) *см.* **Зара́за 2.**

Зара́зный – зара́зний; *см.* **Зарази́тельный 1** *и* **Зара́зли́вый 1.**

Заразобоя́знь – о́страх перед зара́зою.

Зара́нее, Зара́не (*заблаговременно, наперёд, раньше*) – завчасу́, завча́сно, заздалегі́дь, заздалего́ди, заздали́годи, за́годя́, за́годі, напере́д. [Завчасу́ кра́ще привика́ти до немину́чого (Л. Укр.). Мо́жна вже заздалегі́дь було́ сподіва́тись якоі́сь ка́пости (Єфр.). Напере́д застерігáю читача́ (Крим.). Гляди́-ж, прихо́дь за́годі (Черном.)]. **-нее** *обдуманное намерение* – напере́д повзя́тий (узя́тий) на́мір, повзя́тий згори́ на́мір (Франко). *Убийство с* **-нее** *обдум. намерением* – душогу́бство з напере́д повзя́тим на́міром (з повзя́тим згори́ на́міром).

Зара́нивать, зарони́ть – 1) *куда, за что* (*ронять, упускать*) – (у)пуска́ти, (у)пусти́ти, зароня́ти, зарони́ти що куди́, за що; *срвн.* **Урони́ть**; (*забрасывать*) закида́ти, заки́нути, кида́ти, ки́нути що куди́. [Як я́снеє со́нце заки́не свій про́мінь ясни́й до те́бе в віко́нце, – озви́сь на приві́т весняни́й (Л. Укр.)]. **-вать, -ни́ть** *искру, любовь в ком-н.* (*перен.*) – закида́ти, заки́нути, рони́ти, зарони́ти і́скру (напр. наді́ї), любо́в (коха́ння) в ко́го, в ко́му. [Заки́нув гаря́чу і́скру палко́го жалю́ (Л. Укр.). Дру́же, ти в ме́не зарони́в зерно́ наді́ї (Л. Укр.). Хто зарони́в мені́ в жи́ли ото́й триво́жний рух? (Сосюра)]. **-ни́л** *ты этим словом в*

меня сомнение – заки́нув ти цим сло́вом в ме́не су́мнів; 2) (*уронить по неосторожн. ч.-л. горящее, вообще неумышлен. произвести пожар*) кида́ти, ки́нути, пуска́ти, (у)пусти́ти ого́нь, і́скру. **Заро́ненный** – (у)пу́щений, заки́нутий *и* заки́нений.

Зара́ниваться, заорони́ться – 1) запада́ти, запа́сти, упада́ти, упа́сти, зава́люватися, завали́тися, закида́тися, заки́нутися куди́. **-ни́лась** *искра* – запа́ла і́скра. *Нож* **-ни́лся** *за сундук* – ніж запа́в (завали́вся) за скри́ню; 2) (*перен.*: *запечатлеться, запасть*) запада́ти, запа́сти в ко́го, в що, засіда́ти, засі́сти в що, в чо́му (в го́лову, в голові́). [В ко́го-ж запа́ла хоч і́скра єди́на, вік її́ бу́де носи́ть (Л. Укр.)]. *Давно у меня* **-ни́лась** *мысль* – давно́ запа́ла (засі́ла) мені́ в го́лову ду́мка. **-ться** *в памяти* – запада́ти, запа́сти в па́м'ятку.

Зара́ние – зара́ння; *см.* **Зара́нок.**

Зара́ниться (*о заре*) – зазорі́ти, поча́ти світа́ти, поча́ти на світ благословля́тися. *Солнышко уже* **-лось** – поча́ло на світ благословля́тись.

Зара́нок (*раннее утро*) – зара́нок (-нку), зара́ння (*ср. р.*), світа́нок (-нку).

Зара́ньше, *см.* **Зара́нее.**

Зарапортова́ться – 1) (*заговориться*), *см.* **Загова́риваться**; 2) (*завраться*) залепортува́тися (Квітка), замоло́тися, забреха́тися (-шу́ся, -шешся). [Та він де́коли як забре́шеться то й сам не зна, що ме́ле (Харк.)].

Зараста́ние, *см.* **Зароста́ние.**

Зараста́ть, Зарасти́, *см.* **Зароста́ть, Зарости́.**

Зараще́ние (*заживление*) – заго́ювання, заго́єння *и* заго́їння чого́.

Зара́щивать, зарости́ть – 1) (*допускать зарости чем-н., позволять вырости чему-н.*) заро́щувати, зарости́ти, (*о мн.*) позаро́щувати що чим; (*сорной травой*) бур'яни́ти, забур'яни́ти (*напр.* горо́д, по́ле); (*диким овсом*) завівсю́жувати, завівсю́жити (по́ле); (*допустить покрыться слоем грязи*) забру́днювати, забрудни́ти, (*о мн.*) позабру́днювати що (начи́ння (*посуду*), ру́ки); (*о бороде, волосах*) запуска́ти, запусти́ти (бо́роду, (в)у́са). *Не* **-вай** *лугов кустарником* – не заро́щуй лу́ки чагарнико́м; 2) (*врастить*) врости́ти що у що; 3) (*заживлять*) заго́ювати, заго́їти, (*о животных, переносно о море*) зали́зувати, зализа́ти, (*о мн.*) позаго́ювати, позали́зувати що. [Його́ рука́ пора́нить і заго́їть (Куліш)].

Зара́щиваться, зарости́ться – зароста́ти, зарости́, пороста́ти, порости́ чим.

Зарва́ться – 1) (*начать рваться*) зарва́тися, поча́ти рва́тися. [Ка́тря, як скричи́ть, зарве́ться до ха́ти (М. Вовч.)]; 2) (*перейти всякую меру*) зарва́тися, загна́тися, перегна́тися; (*в картах*) загна́тися, заси́патися; *см.* **II. Зарыва́ться.**

Зарде́лость – зашарі́лість, зашарі́ння, зачервоні́лість, зажеврі́лість (-лости).

Зарде́лый – зашарі́лий, за[по]червоні́лий.

Зарде́ть *и* **Зарде́ться** – зашарі[́й]тися, зачервоні́тися; (*загореться*) зайня́тися, розпала́тися (-ла́юся, -єшся) *и* розпали́тися (-лю́ся, -лишся), спалені́ти, заже́врі́тися, (*о плодах, ягодах*) зашарі́[й]ти(ся), зачервоні́ти(ся). [Я цілува́тиму ву́стонька го́жі, щоб загорі́лись, щоб зашарі́лись, на́че ті квіто́ньки з ди́кої ро́жі (Л. Укр.). Гафі́йка зашари́лась вся, на́віть по́ночі ви́дко було́ (Коцюб.). Зайняли́ся го́ри (Олесь). Да́рка спалені́ла (Л. Укр.). Пухке́нькі щі́чки так і заже́врілись (Тесл.). Зачервоні́лася, як та квіто́чка (Куліш)]. **-де́ться** *чем* (*разгореться, вспыхнуть*) – спалахну́ти, запала́ти, розпали́тися чим. *Его взгляд* **-де́лся** *ревностью, ненавистью* – його́ по́гляд спалахну́в (запалав) ре́внощами, (з)не́на́вистю. **Зарде́вшийся** – зашарі́лий, спалені́лий, зачервоні́лий, заже́врі́лий.

Заребя́читься – запустува́ти як дити́на, поча́ти дити́нитися, оберну́тися в дити́ну, (*насмешл.*) блазни́тися. [На примо́рському безлю́дді оберну́вся я в дити́ну: га́рні му́шлі підбира́ю, вгля́дю кра́щі – да́вні ки́ну (Крим.)].

Зареве́ть – 1) заревти́ (заревіти) (*пр. вр.* заревів, -віла *и* зарів, заревла́, заревли́), (*однокр.*) ревну́ти, (*зап.*) зару́ти (-ру́ю; *пр. вр.* -ру́в). [До́бре, ба́тьку-отама́не! – круго́м заревіло (Шевч.). Лев заревів (Гліб.). А він тоді́ як зарів! (Звин.). Та магна́ти заревли́, добала́кать не дали́ (Франко). Заревла́ страше́нна бу́ря (Квітка). Заревли́ вели́кі дзво́ни (Хата). Ревну́ли воли́ у новім ярмі́ (Пісня)]; 2) (*завопить, заплакать*) заревти́, зарю́[у́]м(с)ати, удра́ти рюмка́, зарепетува́ти. [Дити́на заревла́ на вве́сь го́лос (Крим.). Чи не вдере́ Микола́ рюмка́? (Зміїв. п.)]. **-ве́ть** *белугою* – заревти́ коро́вою, як коро́ва. [Прийшла́ уже й Покро́ва – заревла́ ді́вка, як коро́ва (Номис)].

За́рево – за́грава, промі́ття, зо́ря[і]во, жа́рево, (*отблески*) по́лиск (-ку), по́лиски (-ків), (*полонизм*) луна́, ло́на. [Со́нце за́йде і крива́ва за́грава розі́ллє́ться по лі́сі (Л. Укр.). За́грава пожа́ру залива́є сце́ну (Л. Укр.). Над дуби́ною встає роже́ве жа́рево (Васильч.). Ба́чив черво́не промі́ття поже́жі (Коцюб.). Чи то по́лиски поже́жі? (Л. Укр.)]. *Быть в* **-ве** – червоні́ти. *На небе* **-во** – не́бо червоні́є, на не́бі за́грава. *Подымается, -нялось* **-во** – бере́ться, взяла́ся за́грава.

Заревóй (*относ. к заре*) – зóрній. [Лíтнім рáнком поéти пíсню зóрню співáють (Кулiш)].
Зарёвчивый – ревлúвий; *см.* **Зарёвыш, Плаксúвый.**
Зарёвыш – рéва, (*ув.* рéвище), плáкса, бéкса, рю́ма, рю́мса, рю́мало, (*редко*) ню́ня (*всё общ. р.*). [А як він заплáче, скажú йомý: Рéва кислúці розсúпала! (Звин.)].
Зарегистрúрование, -гистровáние – зареєструвáння, внесéння (вписáння) до реéстру, (*стар.*) залейструвáння.
Зарегистрúровать, -ся *и* **-гистровáть, -ся** – зареєструвáти, -ся, (*стар.*) залейструвáти, -ся. **-ванный** – зареєстрóваний, (*стар.*) залейстрóваний, лейстрóвий.
Зарéз – 1) (*умерщвление, убой*) зарíз (-зу). [Там татáри полóн дíлять, на зарíз людéй ведýть (АД). Пíвня на зарíз несýть, а він кáже: кукурíку! (Номис)]; 2) (*часть шеи и горла в туше*) ошúйок (-шúйка), (*диал.*) душá; 3) (*у лошади*: *изгиб шеи*) зáгин (-ну). *Лошадь с высоким* **-зом** – загинáстий кінь (Звин.); 4) (*зарубка, надрез*) карб (-бу), зарýбина, зáрубка; 5) *см.* **Пья́ница**; 6) (*клык*) íкло, кло. [Як піймáв вовк íклом за хвіст, так і розпорóв хвіст (Черк. п.)]. *Волчий* **-рéз** – вóвче íкло; 7) (*перен.*: *беда, погибель*) зарíз, смерть, бідá, нещáстя, загúн (-ну). *Чистый* **-рéз** – видúма смерть (бідá), пря́мо зарíз, смерть, *и т. д.* чúсте нещáстя; 8) *до* **зарéзу**, *нрч.* – до зарíзу, аж ґвалт, хоч повíсься. *Мне нужны деньги до* **зарéзу** – мені аж ґвалт (мені до зарíзу, хоч повíсься) потрíбні грóші.
Зарéзать, -ся, *см.* **Зарéзывать, -ся.**
Зарезвúться – 1) запустувáти, почáти жирувáти, пустувáти, (*распрыгаться*) розстрибáтися; 2) (*долго, неумеренно*) розпустувáтися, розжирувáтися, задурíти.
Зарéзка (*заметка, сделан. ножем и т. п.*) – зáрізка, карб (-бу).
Зарéзывать, зарéзать – 1) рíзати, зарíзати, (*насм.*) закацáпити, (*о мн.*) порíзати, позарíзувати когó. [Товáриша зарíзати хóче (Шевч.)]. *Хоть* **зарéжь** (*хоть убей, во что бы то ни стало*) – хоч зарíж. [Хоч зарíж, то не хóче (Номис)]; 2) (*бить, колоть птицу, скот на пищу*) рíзати, зарíзати (кýрку), колóти, заколóти (свиню́, кабанá) (*о мн.*) поколóти; (*провинц., о курице, цыплёнке и т. д.*) зачикирúжити, зачúкати, чúкнути, зачавúти; *см.* **Бить 2, Колóть.** [Ми ці кабанú покóлем та попрóдаєм (Рудч.)]; 3) (*делать зарезки*) карбувáти, закарбóвувати, закарбувáти, зарíзувати, зарíзати що. [Змíряв кýпу буряків та й зарíзав на ціпкý малéнького кáрбика: скíльки змíряє куп, то стíльки й на пáлиці зарíже кáрбиків (Звин.)]; 4) (*перен.*: *погубить*) рíзати, зарíзати когó. **Зарéзанный** – зарíзаний; закóлений *и* закóлотий; закарбóваний.
Зарéзываться. зарéзаться – 1) зарíзуватися, зарíзатися, бýти зарíзаним. [Вúйшов я з ножéм в халя́ві з Броварського лíсу, щоб зарíзаться (Шевч.)]; 2) **зарéзаться** *куда-нибудь* – зарíзатися, врíзатися в що. [Сáни так і в[за]рíзались у сніг].
Зарекáние – зарікáння.
Зарекáть – зарікáти, заректи́ (*пр. вр.* зарíк, -реклá, -реклú) когó. [Княгúня умирáючи зарікáла сúна не піддавáтися католúцтву (Стор.)].
Зарекáться, зарéчься – зарікáтися, заректúся, закáюватися, закáятися (щось робúти), обрікáтися, обректúся (не робúти чогó), (*диал.*) рочúтися. [Не зарікáйся всьóго робúти, тíльки свóго ýха вкусúти (Номис). Вмéрла дрýга (жíнка) – і він закáявся женúтися (Коцюб.). Обрíкся горíлки не пúти (Звин.)].
Зарекомендовáть – зарекомендувáти, засвíдчити. **-вáть** *себя* – зарекомендувáти себé, засвíдчити себé, показáти себé, (*отличиться*) виписáтися. [А ти, Едмýнде, що себé так слáвно слухня́ністю й відвáгою засвíдчив, ти бýдеш нáшим (Кулiш)]. *Он себя* **-вал** *дурно* – він себé показáв негáрно (погáно), виписáвся негáрно.
Зарéчанин, -чанна, Зарéчник, -чница – зарічáнин, зарічáнка. [Преврáжії тії зарічáни – вонú живýть за водáми (Приказка)]. **-чáне** (*собир.*) – зарічня́. [Посхóдилася вся зарічня́]. *Принадлежащий, свойств.* **-нам** – зарічáнський.
Зарéчный – зарíчний, тогобíчний.
Зарéчье – зарíччя (-ччя), тогобíччя. [Сполучúти зарíччя з селóм (Круш.)].
Зарéчься, *см.* **Зарекáться.**
Зарешéчивать, зарешетúть – 1) (*заделывать решёткою*) заґратóвувати, заґратувáти що; 2) (*решетить перед штукатуреньем*) решéтити, за[по]решéтити. **Зарешёченный** – заґратóваний; за[по]решéтений. [Заґратóване вікнó]. **-ное** *место* (*перед штукатуреньем*) – решетíння.
Зарéять – (*в воздухе*) замрíти, (*о полёте*) заширя́ти, (*с шумом*) зашугáти; (*начать развеваться*) замáяти, (*ринуться*) рúнути. [Щось вúсоко замрíло в нéбі]. *Над столицей* **-рéял** *красный флаг* – над столúцею замáяв червóний прáпор (стяг).
Заржавéлый – заіржáвілий поіржáвілий, за[по]ржавíлий, (і)ржáвий, укрúтий (узя́тий) іржéю. [Кайдáни ржáві та важкí (Л. Укр.)].

Заржаве́ть – заіржа́віти *и* заржаві́ти, поіржа́віти *и* поржаві́ти, взя́тися іржею, (*о мн.*) поржаві́ти, поза(і)ржа́влюватися. [Шаблі́ на́ші заржаві́ли (Пісня). Дріт (*проволока*) тро́хи взя́вся іржею (М. Вовч.). Була́ коли́сь пра́вда, та заіржа́віла (Номис)].
Заржа́вина (*ржавое место*) – заржаві́ле мі́сце, ржа́ва пля́ма, ржа́вина.
Заржа́ть – 1) за(і)ржа́ти, (*диал. зап.*) за(і)рза́ти. [А кінь заржа́в, аж ліс задрижа́в (Грінч. III). Зарза́в ко́ник вороне́нький (Федьк.)]; 2) (*перен.*: *громко засмеяться*) зареготáти(ся), за(і)ржа́ти.
За́ри – 1) (*сильное желание*) жада́ння, жадо́ба, жага́ чого́; 2) (*задор, азарт*) за́пал (-лу), завзя́ття. *В* **за́рях** – в за́палі.
Зарисова́ть, *см.* **Зарисо́вывать.**
Зарисова́ться – 1) (*начать рисоваться, делать на показ*) захизува́тися; 2) *см.* **Зарисо́вываться.**
Зарисо́вка – зарисува́ння.
Зарисо́вывание – зарисо́вування.
Зарисо́вывать, зарисова́ть – 1) (*о рисунке*) зарисо́вувати, зарисува́ти; (*словами*) обче́ркувати, обчеркну́ти, обкре́слювати, обкре́слити. [Бордуля́к яскра́во обчеркну́в ті надії, що поклада́є на його́ (на пересе́лення) селяни́н (Єфр.)]; 2) (*замазать*) замальо́вувати, замалюва́ти. [А да́лі взяв та недба́йливо позатира́в, замалюва́в усе́ (Васильч.)]. **Зарисо́ванный** – зарисо́ваний, обче́ркнутий, обкре́слений; замальо́ваний.
Зарисо́вываться, зарисова́ться – 1) (*видеться, обрисовываться*) мрі́ти, замрі́ти, вимальо́вуватися, ви́малюватися, о(б)кре́слюватися *и* о(б)кресля́тися, о(б)кре́сли́тися; 2) (*долго и мн. рисовать*) зарисува́тися; (*увлекаться рисованием*) захо́плюватися, захопи́тися рисува́нням.
За́риться – 1) *на кого, на что* – ква́питися на ко́го, на що, зазіха́ти на ко́го, на що, за́здритися на що, порива́ти о́чі на ко́го, на що, сяга́ти за чим, ла́ситися на що, (*диал. зап.*) потво́ритися на ко́го, на що. [Ти не ква́пся на мою́ дочку́, бо вона́ не твоя́ (Кан. п.). На чуже́ зазіха́є (Коцюб.). На вели́ку худо́бу, ба́тьківщину її, за́здрились (Г. Барв.)]; 2) (*задориться, приходить в азарт*) розпаля́тися, розпа́люватися, (*раздражаться*) іритува́тися.
За́рний – 1) за́здрісний, за́рний; 2) *см.* **Задо́рливый.**
Зарни́ца – 1) (*утрен.*) зірни́ця, (у)ра́нішня зоря́, (*вечерняя*) вечі́рня (вечеро́ва) зірни́ця, зоря́; *см.* **Заря́**; 2) *метеор.* – ми́гавка, (*диал.*) мигу́шка.
Зарни́чный – зірни́чний.
Зарobе́ть, *см.* **Оробе́ть.**
Заровня́ть, *см.* **Зара́внивать.**
За́род, *см.* **Заро́дыш.**
Зароди́ться, -ся, *см.* **Зарожда́ть, -ся.**
Заро́дыш – за́ро[і]док (-рідку), за́рід (-роду), за́плід (-плоду), за́живок (-вку), за́сніток (-тку), за́в'язь (-зи), за́в'язок (-зку). [Що зро́ду за́родком було́,— те процвіте́ як пи́шний квіт (Грінч.). За́родки бага́того письме́нства (Єфр.). Наро́дня тво́рчість колекти́вна, але не в за́роді, а в да́льшому проце́сі (Єфр.). Є такі́ хворо́би, що люди́на чи худо́ба до́вго но́сить у своє́му ті́лі за́плід (за́рідок) не́мочи (Корольов). Пропа́ло про́со: моро́зи за́живок поби́ли (Сл. Гр.). Який кущ не ви́рви, то й за́снітку на́віть карто́плі нема́ (Сл. Гр.). За́в'язь є́сть, та чи бу́де плід]. *В* **-ше** – в за́родку, в за́роді, в за́живку, в за́в'язку.
Заро́дышевый – зародко́вий. [Зародко́вий стан пролетарія́ту (Короленко)].
Зарожда́ть, зароди́ть – заро́джувати, зароди́ти.
Зарожда́ться, зароди́ться – заро́джуватися, зароди́тися, зачина́тися, зача́тися, запленя́тися, заплени́тися, запло́джуватися, заплоди́тися, законя́тися, закони́тися, заклъо́вуватися, заклю́нутися, наклю́нутися, засні́чуватися, засніти́тися, в'яза́тися, зав'я́зуватися, зав'яза́тися; (*только отвлечённо*) по(в)става́ти, по(в)ста́ти, зроди́тися (*срвн.* **Возника́ть**). [Ка́жуть-же: по́ки ще не зача́вся чолові́к, до́ти він душа́ без ті́ла (Мирн.)]. Бог його́ зна́є, як воно́ дити́на законя́ється у жі́нки (Сл. Гр.). То воно́ вже таке́ заплени́лося крикли́ве (Козелецьк. п.). Несмі́лива ра́дість заклъо́вувалась у душі́ (Короленко). Кропива́ заклю́нулась у вишняку́, так тре́ба ви́бавить (Номис). Мсти́вість та за́висть наклю́нулись у се́рці (Н.-Лев.). На Ру́сі зав'яза́лись до́брі поча́тки свого́ письме́нства (Єфр.). І в се́рці повста́не єди́не бажа́ння (Самійл.)]. **-лось** *чувство, мысль* – по(в)ста́ло (зроди́лось) почуття́, -да (зроди́лась) ду́мка. **Зарождённый** – заро́джений, зача́тий; по(в)ста́лий.
Зарожда́тель, -ница, Заро́дник, -ница *чего* – зарі́дник, -ниця чого́, (*переносно*) призві́дник, -ниця до чо́го. *Вот* **-чик** *всех бед* – ось призві́дник до всьо́го лихо́го.

Зарожде́ние – заро́джування, зав'я́зування, запло́джування; *оконч.* заро́дження, зав'яза́ння. *С самого* **-ния** – з са́мого заро́дження, з найпе́рших за́родків. [З найпе́рших за́родків у нас письме́нства живу́щим струмко́м пробива́ється в йо́му жива́ наро́дня мо́ва (Єфр.)].

Зарознить(ся) – поча́ти різни́ти(ся). *Музыканты* **-нили** – музи́ки почали́ різни́ти.

Зарозове́ть – зарожеві́ти. [Со́нце спуска́лось усе́ ни́жче; зарожеві́ли дерева́ (Коцюб.)].

Зарои́ться – зарої́тися. [Неха́й проки́неться ввесь край і зарої́ться орача́ми (Грінч.)].

Заро́к – зарі́к (-ро́ку), зарі́ка́ння, обрі́к (-ро́ку). [Заро́ку свого́ ти не доде́ржав (Харківщ.). Не вважа́ючи на своє́ зарі́ка́ння, він му́сів пі́сля, вечє́рі знов танцюва́ти (Н. Лев.). Обрі́к даю́ більш цьо́го не роби́ти]. **-ро́к** *давать, дать* – зарі́ка́тися, заректи́ся, дава́ти, да́ти зарі́к, кла́сти, покла́сти зарі́к, обрі́ка́тися, обректи́ся; *срвн.* **Зарека́ться.** [Зарі́к покла́в не жени́тись. Упива́ться зарекла́сь (Шевч.). Обрі́кся не пи́ти бі́льше]. **-рок** *давший* – зарі́каний (-ного), заре́ченець (-нця). Ті, що по́стять у понеді́лок, зву́ться зарі́кані (МУЕ)].

Зарокота́ть – зарокота́ти.

Зарони́ть, -ся, *см.* **Зара́нивать, -ся.**

Зароnта́ть – заре́мствувати, поча́ти ре́мствувати; *см.* **Возропта́ть.**

Заро́слина, *см.* **За́росль.**

Заро́слый – заро́слий, поро́слий.

За́росль – за́рость (-слі), за́ро[і]ст (-росту), за́росні (-нів), по́ро[і]ст (-росту), по́рости (-тів), хащ (-щи), хащни́к (-ку́), чагарі́ (-рі́в), чагарни́к (-ку́); (*мелкая лесная хворостовая*) хмизни́[я́]к (-ку), хворости́ння (-ня); (*молодая, в свеже срублен. лесу*) за́пуст (-ту); (*густая лесная чаща, дебрь*) не́тря, (*обыкн. мн. ч.*) не́трі (-рів), пу́ща, гуща́вина; (*на берегу реки*) бережня́к (-ку́). *Камышевые и тростниковые* **-сли** *в перемежку с сенокосами заливными* – пла́вні (-нів).

Zароста́ние *чем* – зароста́ння, пороста́ння чим.

Zароста́ть, зарости́ – 1) (*чем*) зароста́ти, зарости́ (*о мн.* позароста́ти), пороста́ти, порости́ чим. [З того́ ча́су ставо́к чи́стий зарі́с осоко́ю (Шевч.). Бода́й ви те́рном зарослú (Шевч.)]. **-ть, -ти́** *сорной травой* – бур'яні́ти, з(а)бур'яні́ти, глуші́ти, бур'яно́м поніма́тися, поня́тися, (*травой дёрном*) замурави́тися. [Горо́д глуші́є, бур'яно́м поніма́ється земля́ родю́ча (М. Вовч.). Крини́ця й замурави́лася (Грінч. I)]. **-ть** *грязью* (*о посуде, теле*) – пороста́ти, порости́, уроста́ти, урости́ бру́дом, ле́пом. **-сти** *в землю* – урости́ в зе́млю; 2) (*о ранах, язвах*), *см.* **Зажива́ть**; 3) (*переносно*: *опускаться, дичать*) опуска́тися, опусти́тися, дича́віти, здича́віти, мо́хом пороста́ти, порости́. *Душа быстро* **-та́ла** *в такой жизни* – душа́ шви́дко дича́віла в тако́му житті́. *Я стараюсь по возможности не* **-ти́***, как говорится, мохом (Тургенев)* – я дба́ю, скі́льки змо́ги, не порости́, мовля́в, мо́хом. **Заро́сший** – заро́слий, поро́слий, заро́щений, уро́слий. [Двір був вели́кий, уро́слий розкі́шним зеле́ним де́ревом (М. Вовч.). Стої́ть я́блунька така́ заро́щена бур'яно́м, що й не ви́дно (Рудч.)]. **-ший** *сорными травами* – з(а)бур'яні́лий, бур'янува́тий. *Густо* **-шее** *место* – гуща́вина, глушина́, глуш (-ші́). [У глуші́, між ве́рбами, капу́ста пога́но росте́ (Сл. Гр.)].

За́рость, *см.* **За́росль.**

Зароща́ть, *см.* **Зара́щивать.**

Зарпла́та – зарпла́та, заробі́тна пла́та.

Зарта́чиваться, зарта́читься – упира́тися, упе́ртися, норови́тися, занорови́тися; *см.* **Заарта́читься.**

Зару́б – 1) засі́ка. [По шляха́х лісови́х поробили засі́ки, щоб ворогі́в запиня́ти (М. Грінч.)]; 2) *см.* **Зару́бина**; 3) са́жал[в]ка, рибни́к (-ка́).

Заруба́ние – зару́бування, *оконч.* заруба́ння.

Заруба́ть, зару́бливать, заруби́ть – 1) зару́бувати, заруба́ти, (*посекать*) стина́ти, стя́ти, (*многих*) постина́ти. [Коня́ ві́зьмуть і попру́жечку, тебе́ заруба́ють (Чуб. V). По всьому́ ца́рству постина́ть мали́х діте́й (Шевч.)]; 2) **-ть** *на бирке*, **-ть** *для памяти* – закарбо́вувати, закарбува́ти, накарбо́вувати, накарбува́ти. [Неписьме́нні лю́ди закарбо́вують на па́лічці хре́щиками або карба́ми, скі́льки йому́ хто ви́нен, або скі́льки й чого́ кому́ про́дано (Єфр.)]. **-би́ть** *себе на носу* – закарбува́ти собі́ на но́сі (Куліш); (*запомнить*) затя́мити. [Зрозумі́йте й затя́мте собі́ (Франко)]; 3) **-би́ть** *дорогу в лесу для воен. целей* – засі́кти, (*во множ.*) позасіка́ти (шляхи́). [Шляхи́ лісові́ позасіка́ли і за ти́ми засі́ками на во́рога чатува́ли (М. Грінч.)]. **Зару́бленный** – зару́баний; закарбо́ваний.

Зарубе́жник – закордо́нник (-ка).

Зарубе́жный – закордо́нний. [Друко́вані були́ по закордо́нних виданнях (Грінч.)].

Зарубе́жье – закордо́н (-ну).

Зару́бина, Зару́бка – 1) зá́руб (-бу), зару́бина, зá́рубка. [Подиви́сь, які́ зару́бини на шоломý в ньо́го. Оцé так зару́бини. – Се так мечáми (Куліш). Одломи́лась однá зáрубка в коро́мислі (Київщ.)]; 2) **-бина** *на вальке для катанья белья, на посуде и т. п.* – рубі́ж, рубé́ж (-жá), рубé́жик (-ка), зару́бин(к)а. [Ду́же мілкі рубежі на рублі – не до́бре викáчуються сорочки́]; 3) **-бина** *на бирке* – карб (-бу), кáрбик (-ка). [Зміряв ку́пу буряків та й зарізав на ціпку́ малé́нького кáрбика: скільки зміряє куп, то стільки й на пáлиці заріже кáрбиків (Звин.)]. **-на** *поперёк дерева* – зáрубка, и́вер (-ра). **-на** *на дереве для добывания сока* – калабáнка, (*для приметы*) зáрубка. [По́діл на періоди – це тільки зáрубки або верстові стовпи́ на шляху́ ро́звитку (Єфр.)]. *Делать, сделать* **-ну** – роби́ти, зроби́ти зáрубку на чому́; карбувáти, закарбувáти що.

Заруби́ть, *см.* **Зарубáть.**

Зару́бка – 1) (*действ.*) зару́бування, *оконч.* зарубáння; 2) *см.* **Зару́бина.**

Зару́бливать, *см.* **Зарубáть.**

Зарубцо́вываться, зарубцевáться – (*о ране*) затягáтися, затяг(ну́)тися, зашрамо́вуватися, зашрамувáтися, го́їтися, заго́їтися, (*о мн.*) позатягáтися, позаго́юватися.

Заругáть – ви́лаяти, збé́штати кого́.

Заругáться – залáятися. [Ні з ким не залáється, не заведé́ться (Квітка)].

Зарукоплескáть – заплé́скáти, заля́скати в доло́ні; *см.* **Рукоплескáть.** [Пу́бліка заля́скала в доло́ні (Н.-Лев.)].

Зарумя́нивать, зарумя́нить – 1) зарум'я́нювати, зарум'я́нити кого́, що; 2) (*о тесте, мясе*) загні́чувати, загніти́ти. [Трé́ба загні́чувати пироги́ і печé́ню – су́ньте жар за зáслінку (М. Грінч.)]. **Зарумя́ненный** – зарум'я́нений; загні́чений.

Зарумя́ниваться, зарумя́ниться – 1) рум'яні́ти, зрум'яні́ти, порум'яні́ти, червоні́ти, зчервоні́ти, почервоні́ти, зачервоні́тися, зашарі́тися. [Зачервоні́вшись од бі́гу, а потро́ху й од чáрки стоя́ла перед їм уся́ рум'я́на (Грінч.). Задиви́лася хмáрка на со́нце і вся зчервоні́ла (Ворон.). Що́ки порум'яні́ли з моро́зу. В Енé́я о́чі запалáли, устá од гні́ву задрижáли, ввесь зашарі́вся, мов жар в печі́ (Котл.)]; 2) (*о тесте, мясе*) загні́чуватися, загніти́тися, стáти чорня́веньким, (*о мног.*) погніти́тися; (*сильно*) присмáгнути, (*о мног.*) посмáгнути. [Хліб гáрно погніти́вся. Порося́та посмáгли ду́же]. **Зарумя́нившийся** – зрум'яні́лий, порум'яні́лий, зчервоні́лий, почервоні́лий; загні́чений смáглий, присмáглий, чорня́венький (Звин.). [Затули́ла рукáми зчервоні́лий видо́чок (М. Грінч.). Пиріжки́ чорня́венькі (Звин.)].

Заручáть, заручи́ть – 1) підпи́сувати, підписáти, (*о мн.*) попідпи́сувати що власнору́чно; 2) (*присвоить*) привлáщувати, привласти́ти.

Заручáться, заручи́ться *чем* – запевня́ти, запé́внити собі́ що. [Я запé́внив собі́ його́ допомо́гу].

Заручé́ние – ствé́рджування власнору́чним пі́дписом чого́.

Заручи́тель – підпи́саний, ни́жче підпи́саний.

Заручи́тельница – підпи́сана, ни́жче підпи́сана.

Зару́чный – власнору́чно підпи́саний.

Зарушáть, зару́шить – (*преим. здание*) руйнувáти, зруйнувáти. **-ть** (*яму, прорыв в плотине и т. п.*) – закидáти, заки́дати (я́му, прото́чину).

Зарыбáчить – зарибáлити, почáти рибáлити.

Зарывáние – зариваáння, зако́пування, загрібáння; запо́рпування.

I. Зарывáть, -ся, зары́ть, -ся – заривáти, -ся, зари́ти, -ся, уривáти, -ся, ури́ти, -ся, зако́пувати, -ся, закопáти, -ся, уко́пувати, -ся, укопáти, -ся, (*о мн.*) позаривáти, -ся, позако́пувати, -ся. [Уби́ли його́ та й закопáли під я́блунею (Рудч.). Кабáн кáже: я побіжу́ в боло́то та в мул ури́юся (Рудч.). Од во́рога сховáєшся, як у зé́млю вкопáєшся (Приказка). Дашкé́вич усé́ гли́бше зако́пувався в книжки́ (Н.-Лев.)]. **-вать, -ся, -ры́ть, -ся** *не глубоко или во что-л. сыпучее* – загрібáти, -ся, загребти́, -ся, угрібáти, -ся, угребти́, -ся, запо́рпувати, -ся, запо́рпати, -ся у що; (*о кроте*) закроти́тися. [Укрáв ді́жку та вгріб у поло́ву (Сл. Гр.). Запо́рпали ті чо́боти в гній (Свидн.). Комаши́на запо́рпалася в ли́стя. І о́ком не змигну́в, як кріт уже закроти́вся (М. Грінч.)]. **-ры́ть** *носом* – зари́ти но́сом, засторчи́тися но́сом. [Упáв так, що аж но́сом зари́в (Номис). Так і засторчи́вся но́сом у сніг]. **Зары́тый** – зари́тий, зако́паний; запо́рпаний.

II. Зарывáться, зарвáться – заривáтися, зарвáтися, заганя́тися, загнáтися, (*неудачно*) заси́патися. [Заривáються воні́ ду́же в ці́й спрáві – коли́-б чого́ погáного не здобули́ся (М. Грінч.)].

Зарыгáть – заблювáти, заригáти.

Зарыда́ть – зарида́ти, запла́кати ре́вно, (*сильно*) ри́дма зарида́ти, (*диал. однокр.*) ридну́ти, (*причитывая*) заголоси́ти, заве́сти́.
Зарыже́ть – зарудіти.
Зарыка́ть, *см.* **Зарыча́ть.**
Зары́скать – загайса́ти, забігати.
Зары́скаться – загайса́тися, забігатися.
Зары́тие – зариття́, закопа́ння.
Зары́ть, -ся, *см.* **I. Зарыва́ть, -ся.**
Зарыча́ть – зарика́ти, загарча́ти, ри́кну́ти. [І мов ті леви́ голо́дні з усіх бо́ків зарика́ли (Куліш)].
Зарю́мить – зарю[у́]мсати.
Заря́, Зо́рька, Зо́ренька, Зо́рюшка – зоря́, світова́ зоря́. **-ря́** *утренняя* – зоря́ світова́, вра́нішня, за́грава вра́нішня, (*вечерняя*) зоря́ вечі́рня, вечеро́ва, за́грава вечі́рня. [Досві́тній ого́нь запали́, коли́ ще зоря́ не загра́ла (Л. Укр.). Роже́вих зор він більше не поба́чить (Грінч.). А молода́ не здріма́лася, світово́ї зорі́ дожида́лася (Пісня). Вечі́рня зоря́ ще не пога́сне, а світова́ вже й заніма́ється (Квітка). Вечі́рня за́грава зга́сла і наста́ла ніч (Країна Сліпих)]. *На* **-ре́** – на світа́нку, удо́світа, на зорі́. [Удо́світа встав я, ще те́мно надво́рі (Куліш). Проки́нувся на зорі́ (Квітка)]. *На* **-ре́** *чего-л.* – на світа́нку чого́. [Яке́-ж письме́нство було́ у нас тоді́, на світа́нку на́шого наро́днього життя́ (Єфр.)]. **-ря** *занимается, занялась* – світа́є, зоря́є, зоря́ється, на світ благословля́ється, зазорі́ло, на світ благослови́лось. [Вже й зоря́ється, вже со́нце, день (М. Вовч.). Лише́нь зазорі́ло – я встав та й пішо́в (Кам. п.)]. *Занимается* **-ря́** *чего* – світа́є, зоря́є на що. [Почало́ було́ світа́ти на во́лю]. *Ни свет, ни* **-ря** – ще й на світ не зазорі́ло; ще й на світ не благослови́лось; (*насмешл.*) ще й чорти́ навкула́чки не би́лися. *Бывающий до* **-ри́** – дозі́рній, передзо́рній. [Я вмива́ла своє́ ли́чко ра́нньою дозі́рньою росо́ю (Н.-Лев.). В час передзо́рній (Дн. Чайка)].
Заря́бе́ть – зарябі́ти. [Так тобі і зарябі́ють в оча́х старослов'я́нські слова́ (Рудан.). Ши́я так зарябі́ла ду́же; хто його́ зна й що воно́ (Кан. п.)].
Заряби́ть – 1) заряби́ти, поча́ти ряби́ти; 2) (*испестрить*) поряби́ти що; 3) (*о воде*) забри́жити. [Ві́тер забри́жив во́ду]; 4) *безл.* **-би́ло** *в глазах* – зарябі́ло в оча́х.
Заря́д – 1) набі́й (-бо́ю). [У ладівни́ці ні однісі́нького набо́ю (Дума)]. **-ря́д** *холостой* – набі́й без ку́лі, сліпи́й набі́й. *Стрелять холостыми* **-дами** – стріля́ти без куль; 2) *физ.* – заря́д (-ду). [Електри́чний заря́д].
Заря́дец – чима́лий набі́й.
Заряди́ть – 1) *см.* **Заряжа́ть**; 2) завзя́тися, зана́дитися, заторо́чити, (*вульг.*) учеля́питися. [Дощ завзя́вся (заторо́чив) на ці́лий ти́ждень. Ото вчеля́пився дощ – нема́ йому́ пере́стання (Сл. Гр.). Чого́ ти вчеля́пився (зана́дився) що-день до їх ходи́ти?].
Заря́дный – набо́йовий, ладі́вний. **-ный** *ящик* – гарма́тна ладівни́ця.
Заря́дчик – запра́вник, заря́дник.
Заря́дье – зати́лля крамни́ць; (*забазарье*) забаза́рня (-ньої *и* -ні). [Живе́ десь поблизу́, на забаза́рній (Звин.)].
Заряжа́ние – ладува́ння, набива́ння, заправля́ння.
Заряжа́ть, заряди́ть – ладува́ти, наладува́ти, набива́ти, наби́ти, заправля́ти, запра́вити, заряджа́ти, заряди́ти що (рушни́цю, гарма́ту), (*о мног.*) понабива́ти, позаправля́ти. [Ладу́йте (набива́йте) рушни́ці. Наладува́ли гарма́ти. Запра́вив рушни́цю]. **Заря́женный** – наладо́ваний, наби́тий, запра́влений. [Гарма́та наладо́вана. Нади́бали на степу́ наби́ту рушни́цю (Руданськ.). Пови́нні ми держа́ть наби́тії гарма́ти (Самійл.)]. **-ное** *оружие* – наладо́вана збро́я.
Заряжа́ться, заряди́ться – (*о ружье, пушке*) ладува́тися, наладува́тися, набива́тися, наби́тися, заправля́тися, запра́витися; бу́ти наладо́ваним, наби́тим, запра́вленим.
Заса́д – (*на теле, преимущ. в горле*) зава́лка, ґу́ля, пухлина́.
Заса́да – за́сідка, за́сіди (-дів), за́сідки (-док); заляга́ння, (*диал.*) зальо́ги; (*военная*) ча́та, зало́га. [Пішли́ ми на за́сіди на вовків. Він із за́сідки ки́нувсь на ню (Звин.). Козаки́ почали́ перепиня́ти хи́жу Орду́ своїм залягáнням серед безлю́дного сте́пу (Куліш). Вони́ оби́два лежа́ли тоді в зальо́гах з ки́ями; оди́н з одного́ бо́ку, а дру́гий з дру́гого; ми йдемо́, а вони́ до нас (Сл. Гр.). З зало́ги з лі́су до по́мочи їм ки́нуться (Грінч.)]. *Делать, сделать* (*устроить*) **-ду**, *быть* (*засесть*) **в -де** – засіда́ти, засі́сти на ко́го, засіда́ти (засі́сти) на за́сідки на ко́го, залята́ти, залягти́ на ко́го, сиді́ти в за́сідці.
Засади́ть, *см.* **Заса́живать.**
Заса́дка – 1) заса́джування, заса́дження, засаді́ння; 2) (*засаженное чем место*) заса́д (-ду).

[Десяти́н вісімна́цять було́ заса́ду, і кавуни́ вроди́ли прега́рні (Чернігівщ.)].
Заса́дный – засідко́вий, засідни́й, (*сущ.*) засідни́к, зало́жник. [Що то за курені? – А то там зало́жники сидя́ть, цілу́ ніч варту́ють коло ца́рини Звин.)].
Заса́живать, засади́ть – 1) (*что чем*) заса́джувати, засади́ти, (*о мн.*) посади́ти, позаса́джувати що чим [Уве́сь капусни́к засади́ли капу́стою та баклажа́нами (Катериносл.). А ми го́ри поса́димо собі виногра́дом (Етн. Зб. V)]. **-вать, -ди́ть** *лесом* – заса́джувати, засади́ти лі́сом, залісія́ти, залісі́ти; 2) (*в тюрьму и т. п.*) садови́ти, посадови́ти, заса́джувати, засади́ти, завдава́ти завда́ти, закида́ти, заки́нути, зачиня́ти, зачини́ти, (*грубо*) запако́вувати, запакува́ти, запро(в)то́рювати, запро(в)то́рити кого́ (у в'язни́цю). [За пісні садо́влять теж за ґра́ти (Самійл.). Засади́ли у те́мну темни́цю (Чуб. V). Ще підслу́хає сло́во яке́сь поліца́й і в холо́дну завда́сть патріо́та (Самійл.). Заки́нув Гераси́ма в холо́дну (Кониськ.). Його́ ба́тька зачини́ли в тюрму́ (Полтавщ.). Запакува́ли нещасного чолові́ка в остро́г (Грінч.)]. **-ди́ть** *в садок для откармливания* – заки́нути в саж; 3) **-ди́ть** *за работу* – засадови́ти до робо́ти, присади́ти (приса́джувати) до робо́ти. [Тре́ба приса́джувати до робо́ти, коли́ сама́ не бере́ться (Харківщ.). Пора́ за гре́бінь присади́ти, неха́й пряде́ (Сл. Гр.)]; 4) (*воткнуть*) в[за]горо́джувати, в[за]городи́ти що в ко́го, в що; *см.* **Вса́живать 2**. [Ой хто кого́ випере́дить, ніж у се́рце загоро́дить (Пісня)]. **Заса́женный** – заса́джений, поса́джений чим, (*лесом*) залі́сений; посадо́влений, засадо́влений, за́вданий, заки́нений *и т. д.* куди́; приса́джений (до робо́ти).
Заса́живаться – заса́джуватися, засади́тися, бу́ти заса́дженим чим.
I. Заса́ливание – зама́щування, засмальцьо́вування, заса́лювання.
II. Заса́ливание – засо́лювання.
I. Заса́ливать, -ся, заса́лить, -ся – зама́щувати, -ся, замасти́ти, -ся, засмальцьо́вувати, -ся, засмальцюва́ти, -ся, заяло́жувати, -ся, заяло́зити, -ся, зало́ювати, -ся, залої́ти, -ся, (*спец. салом*) заса́лювати, -ся, заса́лити, -ся; (*о мн. или во мн. мест.*) позама́щувати, -ся *и т. д.*, (*салом*) позаса́лювати, -ся. **Заса́ленный** – зама́щений, засмальцьо́ваний заяло́жений, масни́й, (*салом*) заса́лений. [Поча́в цілува́ти товсти́ми масни́ми губа́ми (Грінч.)].
II. Заса́ливать, засоли́ть – засо́лювати, засоли́ти, соли́ти, посоли́ти. [Я ще огірків не бу́ду сього́ ти́жня засо́лювати (М. Вовч.). Посоли́ла ді́жечку огірків (Чернігів.). Засоли́ла два о́кости свиня́чі на ши́нку (Київ)]. **Засо́ленный** – засо́лений. **-ться** – засо́люватися, засоли́тися, бу́ти засо́леним.
Засалютова́ть – поча́ти салютува́ти (сальвува́ти) (*стар.*) поча́ти ясу́ воздава́ти.
Засамово́льничать – засваво́лити, засамово́лити.
Засанда́ливать, засанда́лить – засанда́лювати, засанда́лити; (*синим сандалом*) закра́шувати, закраси́ти бразолі́єю.
Засапе́ть, Засапа́теть (*заболеть сапом*) – засла́бнути на сап, на носаті́зну, зноса́тіти.
Заса́ривание – засмі́чування, занечи́щування; (*крана, сточной трубы и т. п.*) заму́лювання, забива́ння, захара́щування чого́. [Бунт про́ти засмі́чування душі́ непотрі́бним гру́зом (Єфр.). Занечи́щування життя́ лю́дського дрібни́м, непотрі́бним, злочи́нним (Єфр.)]. **-ние** *глаз* – запоро́шування, засмі́чування оче́й.
Заса́ривать, -ся, засори́ть, -ся – засмі́чувати, -ся, засміти́ти, -ся, захара́щувати, -ся, захара́ст(р)ити, -ся, забива́ти, -ся, заби́ти, -ся, (*о мн.*) позасмі́чувати, -ся, позахара́щувати, -ся *и т. д.*; (*тиною, илом*) заму́лювати, -ся, замули́ти, -ся. [Без хазя́їна я́к садо́к засміти́ли! В го́рлі захарасти́лося, тре́ба промочи́ть (Сл. Гр.). Лю́лька захарастри́лася, – тре́ба ви́теребити (Сл. Гр.). Крант у самова́рі заби́всь. Дима́р заби́всь – дим на ха́ту йде. Ри́нва заби́лася (замули́лася) – вода́ через верх іде́]. **-ться** *сорными травами* – бур'я́ніти, з(а)бур'я́ніти, бур'янува́тіти, збур'янува́тіти. [Збур'янува́тів горо́д наш]. **-ть** *глаз* – запоро́шувати, запороши́ти, запорсну́ти о́ко.[Не диви́сь висо́ко, бо запоро́шиш о́ко (Номис). Запорсну́ла собі о́ко у жнива́ та й боли́ть (Чигиринщ.)]. **-ться** (*о глазе*) – запоро́шуватися, запороши́тися, запорсну́тися. *Желудок* **-лся** – шлу́нок заби́вся, захарасти́вся. **Засо́рённый** – засмі́чений, захара́щений, захара́стрений, заби́тий; заму́лений; бур'янува́тий, з(а)бур'яні́лий, збур'янува́тілий; (*о глазе*) запоро́шений; (*о желудке*) заби́тий, захара́щений.
Заса́сывание – засиса́ння, засмо́ктування; затяга́ння.
Заса́сывать, -ся, засоса́ть, -ся – 1) засиса́ти, -ся, засса́ти, -ся, засмо́ктувати, -ся, засмокта́ти, -ся. [Соба́ка як заб'є́ чи пора́не ла́пу, то сама́-ж собі зассе́ її (Яворн.). Тії гадю́ки, що в животі, ссуть чолові́ка за се́рце, аж до́ки не зассу́ть (Звин.). Чого́ це так до́вго дити́на засса́лася – годі вже, клади́ спа́ти (М. Грінч.). Порося́та засмокта́ли льо́ху (Київщ.)]; 2) (*во что*) засмо́ктувати, -ся, засмокта́ти, -ся, усмо́ктувати, -ся, усмокта́ти, -ся,

затяга́ти, -ся, затягти́, -ся, втяга́ти, -ся, втягти́, -ся в що. [Ва́жко ї́хати – боло́то засмо́ктує коле́са (Київщ.). П’я́вка всмокта́лася (засмокта́лася) так, що й не оді́рвеш. Йому́ в но́гу засмокта́лась чо́рная гадю́ка (Рудан.). Кіне́ць ру́рочки засмокта́всь та й не тя́гне води́ (М. Грінч.)]. *Среда* **-ла** – ото́чення затягло́, засмокта́ло кого́.

Заса́харивание – зацукро́вування, (*сост.*) (з)цукрува́тіння.

Заса́харивать, заса́харить – зацукро́вувати, зацукрува́ти. **Заса́харенный** – зацукро́ваний.

Заса́хариваться, заса́хариться – цукрува́тіти, зцукрува́тіти, поцукрува́тіти, покрупи́тися. [Цукрова́тіє мед (Вхр.). Покрупи́вся (поцукрува́тів) мед]. **Заса́харенный, Заса́харившийся** – зцукрува́тілий. **-шийся** *мёд в крупинках* – покру́пини (Вхр.), покру́плий, зцукрува́тілий мед.

Засва́[о́]ивать, засво́ить – присво́ювати (-во́юю, -юєш), присво́їти, засво́ювати, засво́їти, засві́йчити. [Тако́ї зви́чки він ще собі не присвоїв].

Засва́тать, -ся – засва́тати, -ся, ви́сватати кого́. [Ви́сватай мені́ царі́вну (Мнж.)]. **Засва́танный** – засва́таний, ви́сватаний.

Засвербе́ть – засвербі́ти, зачу́хатися.

Засверка́ть – захи́скати, заблискоті́ти, заблища́ти, забли́снути, ви́блиснути, замиготі́ти, замигті́ти, заіскри́ти(ся), (*мелькая*) забли́мати, бли́мнути; *срвн.* **Сверка́ть.** [Забли́ще (забли́сне) бли́скавка. На ти́хому не́бі забли́снули зо́рі (Л. Укр.). Со́нечко ви́билося та гаряче́ заблискоті́ло (М. Вовч.). Замигті́в вели́кою звіздо́ю вого́нь (Грінч.)].

Засве́рливать, засверли́ть – почина́ти, поча́ти свердлува́ти, засвердли́ти.

Засверча́ть – зацвірча́ти, заспіва́ти, (*однокр.*) цвірі́нькнути. [Заспіва́в цвірку́н. Цвірку́н цвірі́нькнув].

Засвети́ть, -ся, *см.* **Засвеча́ть, -ся.**

Засветле́ть, -ся – заясні́ти, засвітлі́ти. [Що то там заясні́ло, – чи не пастухи́ десь во́гнище запали́ли? (М. Грінч.)].

За́светло – за-со́нця, за́ви́дн[к]а, пови́дному, по́видну, засві́тла, за-дня́, до-но́чи. [Наш госпо́дар дозо́рця ви́жав жи́то за-со́нця (Грінч. III). В село́ зави́дна поспіша́ють (Черняв.). Щоб засві́тла повече́рять (Шевч.). Ще до-но́чи бу́демо вдо́ма (Звин.)].

Засвеча́ть, -ся, засве́чивать, -ся, засвети́ть, -ся – 1) засві́чувати, -ся, засвіти́ти, -ся, запа́лювати, -ся, запали́ти, -ся, (*о мн.*) позасві́чувати, -ся, посвіти́ти, -ся, позапа́лювати, -ся; *см.* **Зажига́ть, -ся.** [Засвіти́ла світло в ха́ті (Харківщ.). Ой, чому́, чому́ у сьому́ дому́ так ра́но засвіти́лося? (Сл. Гр.). Самі́ сві́чі посвіти́лися (Чуб.). Запали́ла сві́чку (Чуб.)]; 2) засвіти́ти, -ся, заясні́ти; *см.* **Заблесте́ть.** [Заясні́ли (засвіти́лися) на траві́ крапельки́ роси́. Помі́ж сте́блами жи́та заясні́ли воло́шки, немо́в посвіти́лися си́ні лямпа́дки (Коцюб.). В о́чах заясні́ла наді́я (М. Грінч.)]. **-ться** *как звезда* – зазорі́[я́]ти. **Засве́ченный** – засві́чений, запа́лений.

Засве́чивание – засві́чування, запа́лювання.

Засвиде́тельствование – 1) (*подписи и т. д.*) засві́дчення чого́ (пі́дпису); 2) **-ние** *почтения, уважения кому* – ви́словлення (осві́дчення), ви́явлення поша́ни кому́.

Засвиде́тельствовать – 1) (*подпись и т. п.*) засві́дчити, посві́дчити, посвідува́ти, посвідкува́ти, присві́дчити, ви́знати що (пі́дпис). [Засві́дчив мій пі́дпис. Посві́дчив, що спра́вді так було́. Се вам посвідку́ють оби́два мої́ ву́ха (Куліш). А сві́дки ви́знали в суді́, що ти був твере́зий (Конись́к.)]. **-вать** *показаниями свидетелей* – засві́дчити сві́дками. [Умо́ву заве́дено до кни́ги, засві́дчено сві́дками, припеча́тано печа́ткою волосно́го старшини́ (Доман.)]. **-вать** *подлинность подписи* – засві́дчити власнору́чність пі́дпису. **-вать** *документально* – задокументува́ти. [В пе́ршій полови́ні XIV ві́ку воно́ вже задокументо́ване (Крим.)]; 2) **-вать** *почтение, уважение кому* – (*словами*) ви́словити (осві́дчити), (*показать*) ви́явити поша́ну, пова́гу кому́. **Засвидете́льствованный** – засві́дчений, посві́дчений, задокументо́ваний.

Засвире́пствовать *и* **Засвирепе́ть** – залютува́ти, розлютува́тися, розлюти́тися. [Незаба́ром зіма́ залюту́є (Шевч.)].

Засвиста́ть, засвисте́ть – засвиста́ти, засвисті́ти. [Засвиста́ли козаче́ньки в похі́д опівно́чі (Пісня)].

Засвоево́льничать – засваво́лити, засвоєво́лити.

Засво́ить, *см.* **Засва́ивать.**

Засдава́ться, засда́ться – помиля́тися, помили́тися (роздаючи́ ка́рти), не так розда́ти ка́рти.

Засе́в, Засе́вка – сівба́, сійба́, сі́янка, за́сівка, за́сів (-ву). [Ра́ння сівба́ хоч не вро́дить, та з хлі́ба не зво́дить (Номис). Яка́ за́сівка, таки́й і врожа́й: густа́ за́сівка – густи́й і врожа́й; рідка́ за́сівка – рідки́й і врожа́й (Миргородщ.)].

Засева́ние – засіва́ння, сі́яння; *см.* **Засе́в.**

Засева́ть, -ся, засе́ять, -ся – засіва́ти, -ся, засі́яти, -ся, сі́яти, -ся, посі́яти, -ся, усі́яти, -ся, (*диал.*) сіва́ти, -ся, (*о мног.*) позасіва́ти, -ся, позасі́ювати, -ся. [Хо́дить, засіва́є, і засі́яв, як годи́ться (Рудан.). По́ле сі́яли сини́ (Стеф.). Ори́ся-ж ти, моя́ ни́во, до́лом та горо́ю та засі́йся, моя́ ни́во, до́лею ясно́ю (Шевч.). Та посі́йся до́брим жи́том (Шевч.). Бу́дем лани́ сіва́ти (Чуб. V). Всі шляхи́ тоді́ коза́цькими голова́ми ляхи́ позасіва́ли (Куліш)].
Засе́янный – засі́яний, посі́яний, усі́яний. *Место по недосмотру не* **-ное** – не́сів (-ву), прога́люватина. [Я́кось чу́дно жи́то зійшло́: там є і гу́сто, а там пу́сто, мов не́сів (Сл. Гр.)].

Заседа́ние – засі́да́ння. **-ние** *публичное, при открытых дверях* – прилю́дне засі́да́ння, (*при закрытых дверях*) неприлю́дне засі́да́ння.

Заседа́тель – засіда́тель. *Присяжный* **-тель** – прися́глий (прися́жний) засіда́тель (суддя́), прися́жний.

Заседа́тельский – засіда́тельський.

Заседа́ть, засе́сть – 1) (*в засаде*) засіда́ти засі́сти, (*о мн.*) позасіда́ти на ко́го; (*залегать*) заляга́ти, залягти́. [Засіда́ли на во́вка. Твої́ зяті́ на нас позасіда́ли (Куліш)]. **-се́сть** *окопавшись валом* – ошанцюва́тися. **-се́сть** *где* – засі́сти де. **-се́сть** *в гостях* – засі́сти в го́стях, загостюва́тися. [Засі́в у корчмі́, то сиді́тиме хто й зна по́ки. Пішла́ до ті́тки на годи́нку, а засі́ла на всю дни́нку (Приказка)]. **-се́сть** *в голове* – запа́сти в го́лову, на ду́мку, уроїтися в го́лову. [Все сиди́ть, руко́ю підпе́ршися, все ду́має… на́че ду́мка яка́ важка́ запа́ла їй у го́лову (Основа). Вроївся мені́ в го́лову Семе́н небі́жчик (М. Вовч.)]. *Давно* **-се́вшая** *в голову мысль* – зада́внена (давно́ засі́лая) ду́мка. **-се́сть** *за работу* – сі́сти до пра́ці; 2) **Заседа́ть** (*в суде и т. п.*) – засіда́ти (*в сейме*) засіда́ти в се́[о́]ймі, сеймува́ти (Куліш)]. **Заседа́ющий** – прису́тній на засіда́нні; 3) *см.* **Застрева́ть.**

Засе́к, Засе́чка – 1) *ветерин.* – за́січка; 2) зака́заний ліс, заказни́к, запові́дник (-ка).

Засе́ка – 1) засі́ка. [Поблизу́ сього́ лу́гу стоя́ли козаки́ коше́м чи то та́бором на Дніпро́вих острова́х, засіка́ючись де́ревом ра́ди осторо́ги від бусурме́на. З тих-то засі́к пішло́ по сві́ту сла́вне ім'я́ – Січ Запоро́зька (Куліш)]; 2) *см.* **Зару́б.**

Засека́ть, засе́чь – 1) забива́ти, заби́ти (на смерть) рі́зка́ми, нагая́ми, зашмага́ти кого́; 2) *см.* **Заруба́ть 3**. **Засечённый** – заби́тий рі́зка́ми, нагая́ми, зашма́ганий; зару́баний.

Засека́ться, *ветерин.* (*о лошади*) – засіка́тися, стрехува́тися. [Особли́во ча́сто засіка́ються ко́ні клишоно́гі або підко́вані на ду́же го́стрі шипи́ (Корольов)].

Засеквестрова́ть – засеквеструва́ти, забра́ти в держа́вний скарб.

Заселе́ние – залю́днювання, засе́лювання; оса́джування людьми́; *оконч.* залю́днення, залюдні́ння, засе́лення. [Залю́днення пусти́нь украї́нських ста́лося про́ти во́лі ля́дського уря́ду (Куліш)].

Заселённость – залю́дненість, (*гал.*) заме́шканість.

Засели́ть, *см.* **Заселя́ть.**

Засёлок – оса́да по-за село́м, ху́тір (-тора), (*новый*) новосі́лля (-лля).

Заселя́ть, засели́ть – залю́днювати *и* залюдня́ти, залюдни́ти, заселя́ти, засели́ти обселя́ти, обсели́ти, (*гал.*) заме́шкувати, заме́шкати; (*колонизовать*) оса́джувати, осади́ти, осі́сти що ким. [Лати́нська ра́са залюдни́ла Іта́лію (Башт.). Ой, сажа́в-же він та три слободи́: одну́ сло́боду стари́ми людьми́ (Пісня). Вони́ узграни́ччя лю́дом осади́ли (Куліш). Ляхва́ осі́ла межирі́ччя від Бу́га до Ви́сли, а осі́вши поверну́ла бага́цько й пито́моі Ру́сі у польщину́ (Куліш)]. **Заселённый** – залю́днений, засе́лений, осе́лений, обсе́лений, (*гал.*) заме́шканий. **-ное** *место* – засе́лене мі́сце, се́лище, оса́да, житля́.

Заселя́ться, засели́ться – залю́днюватися *и* залюдня́тися, залюдни́тися, залюдні́ти, заселя́тися, засели́тися, обселя́тися, обсели́тися, оса́джуватися, осади́тися, заме́шкуватися, заме́шкатися, бу́ти залю́дненим, засе́леним *и т. д.* [Сим ро́бом пусти́ні почали́ залюдня́тись і залюдня́ються й до́сі (Куліш). Залюдні́ла Украї́на (Куліш). Степ обсели́вся].

Засемени́ть – задріботі́ти, задрібцюва́ти (нога́ми), піти́ дрібу́шки.

За́сень, Засе́нье – за́тінок (-нку), холодо́к (-дку́). [На́що вже бува́ють таємни́чі холодки́, а й туди́ хоч тоне́нькою ці́вкою проти́снеться сві́тло і смі́ється – ра́де, що знайшло́ і там свого́ во́рога – те́мряву (Коцюб.)].

Засере́ть – засірі́ти, заси́віти. [Тимча́сом ніч уже́ мина́ла; засірі́ли тумани́ (Грінч.). Засиві́в тума́н над ставко́м].

Засе́сть, *см.* **I. Заседа́ть.**

Засе́чка, *см.* **Засе́к.**

Засе́чь, *см.* **Засека́ть 1** *и* **2.**

Засе́яние – засі́яння.

Засе́ять, *см.* **Засева́ть.**
Засиде́ть, -ся, *см.* **Заси́живать, -ся.**
Заси́дчивый – засиду́щий, (*сущ.*) converts засядько. [Зна́ю вже тебе́ зася́дька: як пі́деш куди́, то й зася́деш до но́чи (Харківщ.)].
Заси́живание – заси́джування.
Заси́живать, засиде́ть – 1) (*ночи за работой*), *см.* **Заси́живаться 1**; 2) *что* (*ногу*) – за[пере]си́джувати, за[пере]си́діти що (но́гу). *Мухи* **-де́ли** *что-л.* – му́хи заслі́ди́ли, поцяткува́ли що. **Заси́женный** – заси́джений. **-ное** *яйцо* (*насиженное*) – заси́джене яйце́ (Сл. Гр.). **-ный** *мухами* – заслі́джений, поцятко́ваний му́хами.
Заси́живаться, засиде́ться – заси́джуватися, заси́дітися, (*о мн.*) позаси́джуватися; (*замешкать*) забаря́тися, забари́тися; (*в гостях*) загостюва́тися. [Зо́я звелі́ла не дава́ти бага́то пляшо́к на стіл, щоб духове́нство не заси́джувалось (Н.-Лев.). Загостюва́лися на́ші до́вго. Пішла́ тро́шки з кумо́ю поси́діти, та й забари́лась (М. Грінч.)]. **-ться** *в девках* – заси́дітися ді́вкою, (*образно*) доси́дітися, додівува́тися до си́вої коси́, до си́вого во́лосу, поси́віти в дівка́х, (*насм.*) на ви́садки зоста́тися (лиши́тися).
Заси́лие – розпано́шення, запосі́лість.
Заси́ливаться, -литься – сильні́шати, посильні́шати, вбива́тися, вби́тися в си́лу; розпано́шуватися, розпано́шитися де *или* над ким, запосіда́ти, запосі́сти що.
Заси́льщик – заси́льник, розпано́ша.
Засине́ть – засині́ти. [Засині́ли по-над Дніпро́м висо́кі моги́ли (Шевч.). Пролеті́ли чо́рні хма́ри, не́бо засині́ло (Рудан.). Засині́ли воло́шки в жи́ті].
Засине́ться – засині́тися, засині́ти. [Си́нє мо́ре засині́лося (Чуб. V)].
Заси́нивать, -ся, засини́ть, -ся – заси́нювати, -ся, засини́ти, -ся, (*о мн.*) позаси́нювати, -ся. **Засинённый** – заси́нений, (*о мн.*) позаси́нювані. [Купи́ла си́ньки тако́ї пога́ної, що сорочки́ від не́ї заси́нюються – ач які́ ви́сять позаси́нювані (Н.-Вол. п.)].
Засипе́ть – захрипі́ти, захарча́ти.
Заси́пнуть – захри́п(ну)ти.
Засия́ть – зася́яти, зася́ти, засія́ти, заясні́ти; (*заблистать*) заблища́ти, засвіти́тися. [І світ ясни́й невечі́рній тихе́нько зася́є (Шевч.). О́чі йому́ заясні́ли. Го́род, мов на свя́то, засвіти́вся (М. Грінч.)]. **-я́ть** *звездой* – зазорі́ти. [Ти воскре́снеш, зазорі́єш (Тичина)].
Заска́бливать, заскобли́ть – почина́ти, поча́ти скребти́, заскребти́; *см.* **Скобли́ть.**
Заскака́ть – заскака́ти, (*запрыгать*) застриба́ти.
Заска́кивать, заскочи́ть – заска́кувати, заско́чити за що, в що.
Заскалозу́бить – поча́ти оскиря́тися (М. Вовч.), оскаля́тися (Сл. Грінч.), поча́ти ошкиря́ти зу́би.
Засканда́лить – забешкетува́ти.
Заскверни́ть, -ся, *см.* **Заскверня́ть, -ся.**
Заскверносло́вить – залихосло́вити.
Заскверня́ть, -ся, заскверни́ть, -ся – запога́нювати, -ся, запога́нити, -ся, заскве́рнювати, -ся, заскверни́ти, -ся. **Заскверне́нный** – запога́нений, заскве́рнений.
Засквози́ть – ста́тися про́тягові, поча́ти ду́ти. **-зи́ло**, *безл.* – почало́ ду́ти, ста́вся про́тяг.
Заско́бить – узя́ти (поста́вити) в дужки́.
Заскобли́ть, *см.* **Заска́бливать.**
Заско́к, Заско́чка – за́скік (-коку), заска́кування за що, в що.
Заскользи́ть – піти́, побі́гти по́ковзом, піти́ ле́гко, безгу́чно, *см.* **Скользи́ть.** [Рі́чка заме́рзла він ско́чив на кри́гу і побі́г по́ковзом на той бе́рег у село́ (М. Грінч.). Вона́ ле́гко, безгу́чно пішла́ попід стіно́ю (М. Грінч.)].
Заскорбе́ть – зажури́тися, засумува́ти, засмут(к)ува́ти.
Заско́рбнуть, Заско́рблый, *см.* **Заскору́знуть, Заскору́злый.**
Заскоро́мничать – поча́ти ї́сти ско́ром.
Заскору́злый – зашкару́блий, зашкарупі́лий, шкарубки́й.
Заскору́злость – зашкару́блість (-лости).
Заскору́знуть – зашкару́бнути, зашкарупи́тися, зашкарупі́ти.
Заскочи́ть, *см.* **Заска́кивать.**
Заскрежета́ть – заскрегота́ти (-гочу́, -го́чеш), заскреготі́ти (-гочу́, -готи́ш), (*однокр.*) скреготну́ти, скрегну́ти; *см.* **Скрежета́ть.** [Скри́кнув він, заскреготі́вши зуба́ми (Стор.) Скрегну́в розлю́чений го́лос, як залі́зо об ка́мінь (Коцюб.)].
Заскрести́ – зашкря́бати, зашкребти́, зашкряботі́ти; (*о мышах в поре ещё*) занори́ти. [Занори́ли ми́ші під помо́стом (Сл. Гр.)].
Заскрипе́ть – зарипі́ти, заскрипі́ти, (*однокр.*) ри́пнути, скри́пнути.

Заскря́жничать – засканарува́ти.
Заскупи́ться – заскупи́тися, заскупува́ти. [Чого́ це ви так заскупува́ли та торгува́тися почали́? Я-ж із вас за́йвого не пра́влю (Київщ.)].
Заскуча́ть – занудьгува́ти, зану́дитися, (*о мног.*) позану́джуватися, ску́чити.
Засла́нивание – заслоня́ння, затуля́ння, (*света*) за́стування.
Засла́нивать *и* **Заслоня́ть, заслони́ть** – заслоня́ти, заслони́ти, затуля́ти, затули́ти, заставля́ти, заста́вити, заступа́ти, заступи́ти що, (*слегка*) прислоня́ти, прислони́ти. [Заслоня́ючи о́чі руко́ю від со́нця, гля́нула в його́ бік (Грінч.). Сира́я земля́ две́рі залягла́, віко́нечка заслони́ла (Мил.). Затули́ла обли́ччя рукаво́м. Моро́з затули́в шибки́ таки́ми густи́ми лиси́цями, що че́рез них знадво́ру не ви́дно, що діється в ха́ті (Кониськ.) Заста́вте чимсь ля́мпу, щоб дити́ні не різало світло у вічі (Київщ.). І дим хма́рою засту́пить со́нце перед ва́ми (Шевч.). Заступи́в вікно́ (Н.-Лев.). Мовчи́ть зру́шений, прислони́вши тро́хи обли́ччя то́гою (Л. Укр.)]. **-ть** *печь заслонкой* – заслоня́ти, заслони́ти (затуля́ти, затули́ти) піч. [Уки́нув її́ в піч і заслони́в (Рудч.)]. **-ня́ть** *свет, что-л.* (*застить*) – заступа́ти, заслоня́ти, за́стувати сві́т(ло). [Оступи́ся, не за́стуй світла. Не за́стуй мені́ со́нця. Си́ла літерату́рних тво́рів, де констру́кцію за́стують дійові осо́би (Ніков.)]. **Заслоня́емый** – засло́нюваний, зату́люваний, засту́паний, заста́влюваний, (*слегка*) присло́нюваний, (*от света*) за́стуваний. **Заслонённый** – засло́нений, зату́лений, заста́влений, (*слегка*) присло́нений.
Засла́ниваться *и* **Заслоня́ться, заслони́ться** – заслоня́тися, заслони́тися, затуля́тися, затули́тися. [Дівчина, затули́вшись рука́ми, рида́є (М. Вовч.). Хоч і п'є, і б'є, та ме́нше; я візьму́ та дити́ною й затулю́ся (Г. Барв.)].
Засла́ть, *см.* **Засыла́ть.**
Засла́щивать, засласти́ть – засоло́джувати, засолоди́ти, підсоло́джувати, підсолоди́ти.
Заслепля́ть, заслепи́ть – засліплювати *и* засліпля́ти, сліпи́ти, засліпи́ти; *см.* **Слепи́ть.** [Сліпить о́чі непрогля́дний тума́н (Стебн.). При́страсть засліплює зір (Франко). Засліпи́ло йому́ ща́стя о́чі (Грінч.)]. **Засле́пленный** – засліплений.
Засли́нивать, *см.* **Заслю́нивать.**
Засло́н, Засло́на, Засло́нка – 1) *см.* **Засла́ниванье**; 2) заслі́н (-ло́ну), засло́на. **-на** *печная* – зату́ла, зату́лка, за́слінка; (*в мельничной плотине*) за́ставка, *анат.* – за́слінка. *Закрыть* **-ку** *в чём* – заслони́ти, затули́ти що. *Открыть* **-ку** *в чём* – відслони́ти, відтули́ти що, (*в мельничной плотине*) підня́ти за́ставку.
Заслоне́нье – засло́нення, зату́лення, засту́плення.
Заслони́ть, *см.* **Засла́нивать.**
Засло́нка, *см.* **Засло́н.**
Заслоня́ть, -ся, *см.* **Засла́нивать, -ся.**
Заслоня́ться – 1) заве́штатися, зани́кати, засновиґа́ти, зашве́ндяти, поча́ти тиня́тися, туля́тися, блука́ти; *см.* **Слоня́ться**; 2) *см.* **Засла́ниваться.**
Заслу́га – заслу́га, (*услуга*) по́слу́га. [Се роби́ло його́ життя́, його́ завда́ння тяжки́м, але́ зате́ й заслу́гу його́ ро́бить більшою (Грінч.). Котюзі по заслу́зі (Номис). А по́слуги мої́ сена́ту ска́жуть за ме́не сло́во голосні́ше (Куліш)]. *Поставить кому в* **-гу** *что* – поста́вити, призна́ти кому́ за заслу́гу що (Стебн.). *Унижать, уменьшать свои* **-ги** – понижа́ти, зме́ншувати свої́ заслу́ги, (*образно*) ни́зитися. [Ти на́дто ни́зишся вже: ти горду́єш своє́ю сла́вою ще більш, ніж на́ми (Куліш)]. *Награждать, воздавать по* **-гам** – нагоро́джувати по заслу́зі, віддава́ти заслу́жене (ша́ну, честь *и т. п.*).
Заслужённый, *прил.* – заслу́жений, з вели́кими заслу́гами. [Так характеризу́є російське письме́нство його́ заслу́жений істо́рик (Єфр.)]. **-ный** *профессор* – заслу́жений *и* ви́служений профе́сор. **-ный** *человек* – заслу́жена люди́на, заслуже́нник.
Заслу́живать, заслужи́ть – заслуго́вувати *и* заслу́гувати, заслугува́ти, заслу́жувати, заслужи́ти, вислу́жувати, ви́служити, заробля́ти, зароби́ти на що *и* чого́, бу́ти (ста́тися) ва́ртим чого́. [Здоро́вого сміху заслуго́вують (парадо́кси) (Єфр.). Заслу́жував гетьма́нство він крива́во (Куліш). Робітник заслу́гує пла́ти своє́ї (Куліш). Не тя́млю, чим на ка́ру заслужи́в (Франко). Ма́тір ні купи́ти, ні заслужи́ти (Номис). Походе́нка ви́б'ють різка́ми? – Зароби́в на те! (Кониськ.). Грома́да мо́же й геть ски́нути, коли́ він того́ заро́бить (Загірн.). Служи́в я, служи́в та й ви́служив три ви́рви в ши́ю]. **-жи́ть** *славу* – заслужи́ти, зароби́ти, зажи́ти сла́ви. [Ой не знав коза́к да не знав Супру́н, да як сла́ви зажи́ти: ой зібра́в ві́йсько сла́вне запоро́жське та й пішо́в Орду́ би́ти (Пісня). Зажила́ вона́ собі сла́ви до́брої па́нночки (М. Вовч.)]. **-жи́ть** *похвалу, порицание, благодарность и т. п.* – заслужи́ти (зароби́ти) хвали́, дога́ни, (по)дя́ки. **-вать** *внимания* – заслуго́вувати ува́ги *и* на ува́гу. **Заслужи́вающий** *чего* (*как прил.*) – ва́ртий чого́. **Заслу́живающий** *доверия* – гі́дний

(*сокращ.* го́ден) ві́ри, вірогі́дний, ва́ртий дові́ри. [Хіба́ він ві́ри го́ден? (Звин.)].
Заслу́женный – заслу́жений, заро́блений, ви́служений. **Заслу́женное** – заро́блене, заслу́жене (-ного), заслужени́на, вислужени́на, заслу́жчина; *см.* **За́рабо́ток.**
Заслу́шивание, Заслу́шание – вислу́хування, ви́слухання, (*мног.*) переслу́хування, переслу́хання. [Зібра́лися для ви́слухання й затве́рдження протоко́лу]. *Для* **-шания** *чего* – щоб ви́слухати що, для ви́слухання чого́.
Заслу́шивать, заслу́шать – вислу́хувати *и* вислуха́ти, ви́слухати. [Ви́слухали протоко́л мину́лого засі́дання]. *Дело это было* **-шано** *в суде вчера* – цю спра́ву суд розгля́нув учо́ра. **Заслу́шанный** – ви́слуханий.
Заслу́шиваться, заслу́шаться – 1) (*увлечься*) заслу́хуватися, заслу́хатися, (*о мн.*) позаслу́хуватися кого́, чого́, на що́, в що. [Молоди́чка заслу́халася ді́дового опові́дання (Грінч.). Заслу́халися прису́тні на гетьма́нськії слова́ (Франко). Стари́й так заслу́хався в осі́нню пі́сню, що сам пищи́ть як дити́на (Стефаник)]; 2) вислу́хуватися, бу́ти ви́слуханим.
Заслы́шать – зачу́ти, вчу́ти. **-ть** *запах чего* – заню́хати що. [Вже кіт заню́хав са́ло (Звин.)].
Заслю́нивать, -ся, заслю́нить, -ся – засли́нювати, -ся, засли́нити, -ся, (*о многих*) позасли́нювати, -ся. **Заслю́ненный** – засли́нений; (*слюнявый*) сли́нявий.
Засма́ливание – засмо́лювання, висмо́лювання.
Засма́ливать, -ся, засмоли́ть, -ся – засмо́лювати, -ся, засмоли́ти, -ся, висмо́лювати, -ся, ви́смолити, -ся, (*о мног.*) позасмо́лювати, -ся; (*запачкаться смолой, смазкой*) убра́тися в смо́лу, в масть, зашмарува́тися, (*о мног.*) позашмаро́вуватися. **Засмо́ленный** – засмо́лений, ви́смолений; зашмаро́ваний.
Засма́ркивать, -ся, засморка́ть, -ся – зашма́ркувати, -ся, зашма́ркати, -ся, засо́плювати, -ся, засопли́ти, -ся, заві́скрюватися, заві́скритися. [Прийшла́ Вене́ра іскриви́вшись, запла́кавшись і завіскри́вшись (Котл.)].
Засма́тривание – загляда́ння, зазира́ння.
Засма́тривать, *см.* **Загля́дывать.**
Засма́триваться, засмотре́ться *на кого, куда* – задивля́тися, задиви́тися, загляда́тися, загляді́тися на ко́го, на що, вигляда́тися, видивля́тися, ви́дивитися в що, (*жадно*) па́сти очи́ма ко́го, що, чим. [Зінько́ зупини́вся, задиви́вшись (Грінч.). Не загляда́йся на його́ бро́ви чо́рні (Г. Барв.). Ви́дивилася в во́ду на свою́ вро́ду. Лю́бо мі́сяцю з зо́рями в во́ду вигляда́тись (Куліш). В-оста́ннє рі́дними луга́ми й берега́ми дід о́чі приязні́ пасе́ й не напасе́ (Куліш)]. **-ре́ться** *с удивлением* – задивува́тися на ко́го, на що.
Засме́ивать, засмея́ть кого – засмі́ювати, засмія́ти, висмі́ювати *и* висміва́ти, ви́сміяти кого́, (*осмеять*) обсмія́ти. [Лю́ди чужі́ї її́ засміють (Шевч.). До́бре її́ там ви́сміяли]. **Засме́янный** – засмі́яний, ви́сміяний.
Засмеши́ть *кого* – засміши́ти кого́.
Засмея́ться – засмія́тися, (*захохотать*) зареготá́ти(ся), зареготі́ти. [Ме́ртвий би, здає́ться, зарегота́в (Номис). Зарегота́вся дід наш си́вий, аж пі́на з ву́са потекла́ (Шевч.)]. **-ться** *сдержанно* – заки́хкати; (*над кем*) засмія́тися з ко́го, кому́.
Засмоли́ть, *см.* **Засма́ливать.**
Засморка́ть, -ся, *см.* **Засма́ркивать, -ся.**
Засмотре́ться, *см.* **Засма́триваться.**
Засмугле́ть – посмагля́віти, присмагли́тися.
Заснежи́ть, -ся – засніжи́ти, -ся. [Уже й сніг поча́в сі́ятись із не́ба, і гілля́ засні́жилось мов за́ячим пу́хом (Мл. сб.)]. **Засне́женный** *и* **Заснежо́нный** – засні́жений.
Заснима́ть, Засня́ть – здійма́ти, зня́ти, фотографува́ти, зфотографува́ти що. **Заснятый** – зня́тий, зфотографо́ваний.
Засно́вывать, -ся, заснова́ть, -ся – 1) засно́вувати, -ся, заснува́ти, -ся, обсно́вувати, -ся, обснува́ти, -ся. [Заснує́м лісú все поворо́зками (Пісня). Паву́к заснува́в усе́ вікно́ (Сл. Гр.). Паву́к обснува́в усі́ кутки́]; 2) **-вать** *по комнате* – заве́штатися, засновиґа́ти по ха́ті.
Заснуро́вывать, -ся, заснурова́ть, -ся – зашнуро́вувати, -ся, зашнурува́ти, -ся, ушнуро́вувати, -ся, ушнурува́ти, -ся. **Заснуро́ванный** – зашнуро́ваний.
Засну́ть, *см.* **Засыпа́ть.**
За́сов – за́су[о]в (-ва), *ум.* засу[о]ве́ць (-вця́), за́совень (-вня), за́сувка. [Ви́гнав з ха́ти, ще й две́рі засу́нув на за́сув (Коцюб.). Трьома́ засовця́ми засува́ла (Мил.)].
Засова́ться – засо́ватися.
Засо́веститься – засоро́митися.
За́совка *осевая* – льо́ник (-ка).
Засо́вывание – засува́ння, застро́млювання, (*под что*) підсува́ння під що.
Засо́вывать, засова́ть *и* **засу́нуть** – (*что во что, под что*) засува́ти, засу́нути,

застро́млювати, застроми́ти, устроми́ти що в що, під що, (*под что*) підсува́ти, підсу́нути що під що, (*руку во что*) засува́ти, засу́нути, заши́лити ру́ку в що, шурхну́ти руко́ю, (*диал.*) посягти́ в що. [Ой ви́гострю това́риша, засу́ну в халя́ву (Шевч.). Засува́в ру́ки в рука́ва (Коцюб.). Устроми́в па́льця в рот. Не розліпля́ючи конве́рта, він застроми́в його́ до бокової кише́ні (Крим.). Заши́лив у кише́ню ру́ку. Посягни́ в кише́ню, ви́йми гро́шей жме́ню (Грінч. III)]. **Засу́нутый** – засу́нений *и* засу́нутий, застро́млений, заши́лений у що, підсу́нений під що.

Засо́л – 1) (*действ.*) засо́лювання, солі́ння, *оконч.* засо́лення, засі́л (-со́лу); 2) (*способ, качество соленья*) засі́л (-со́лу); 3) *см.* **Разсо́л.**

Засола́живать, засолоди́ть – засоло́джувати, засолоди́ти.

Засо́ливать, засоли́ть, *см.* **Заса́ливать, засоли́ть.**

Засолоде́ть – засолодіти.

Засолоди́ть, *см.* **Засола́живать.**

Засолоне́ть – 1) посолоні́шати; 2) просоліти.

Засо́лочный – сільни́чий. **-ное** *отделение* – ві́дділ для солі́ння; сільня́ (-ні́), со́лище.

Засо́льный – просі́льний. **-ная** *рыба* – просі́л (-со́лу). **-ные** *огурцы* – соло́ні, ки́слі, ква́шені огірки́.

Засопе́ть – засопти́ (-сі́п, -сопла́). [Нечи́пір мав щось сказа́ти, та й не зду́жав і ті́лько ду́жче засі́п (Квітка). Засопла́, засту́кала маши́на].

Засопли́веть, Засопли́виться – зашма́ркатися, заві́скри́тися, засопли́віти.

Засоре́ние – засмі́чення. **-ние** *глаза у кого* – запоро́ха в о́ці у ко́го, запороши́в о́ко хто. **-ние** *желудка у кого* – запертя́ шлу́нку в ко́го, кому́.

Засори́ть, -ся, *см.* **Заса́ривать, -ся.**

Засо́с – 1) *см.* **Заса́сыванье.** *В* **-со́с** – з присмо́ктом. *Целовать в* **-со́с** – цілува́ти за́смоктом; 2) боло́то, багнови́ще, драговина́, трясовина́.

Засоса́ть, -ся, *см.* **Заса́сывать, -ся.**

Засо́хлость – за́схлість (-лости).

Засо́хлый, Засо́хший – засо́хлий, за́схлий.

Засочи́ться – заслизи́ти; *см.* **Сочи́ться.**

Заспа́ть – заспа́ти. [Я свого́ ли́ха не заї́м і не засплю́ (М. Грінч.)]. **-ть** *ребёнка* – приспа́ти дити́ну. [Якби була́ зна́ла, у коли́сці-б задуши́ла, під се́рцем приспа́ла (Шевч.)].

Заспа́ться – заспа́ти, заспа́тися. [Зве́чора до́вго сиді́ли, тим і заспа́ли сього́дні: вже со́нце зійшло́, як повстава́ли (Хаківщ.). Я не загуля́юсь, не запия́чу, не засплю́сь і на Вели́кдень (Г. Барв.)]. **За́спанный** – за́спаний. [О́чі за́спані, аж попідпуха́ли на́че (М. Грінч.)].

Заспеси́веться *и* **Заспеси́веть** – загорді́ти, запиша́тися, запишни́тися, зачва́нитися, запиндю́читися чим.

Заспеши́ть – заспіши́тися, захапа́тися, захвата́тися, заква́питися, замотори́тися. [Замотори́вся він, як у шко́лу йти (Сл. Гр.)].

Заспо́ривать, заспо́рить *о чём* – почина́ти змага́тися, зазмага́тися, почина́ти спереча́тися, засперечатися, заспо́ритися про що; *см.* **Спо́рить.** [Мо́лодіж зно́ву засперечáлася за яке́сь пита́ння (Грінч.). Заспо́рились оре́л та мура́вка, хто ду́жчий (Мнж.)].

Засрамосло́вить, *см.* **Заскверносло́вить.**

Засро́чный – позатермі́но́вий, надтермі́но́вий.

Зассо́риться – засвари́тися заве́сти́ся, заспо́ритися, (*грубо*) загри́зтися, заї́стися з ким.

Заста́ва – 1) заста́ва; *см.* **Заса́да.** [А у Те́ндрові о́строві Семе́н Скалозу́б з ві́йськом у заста́ві стоя́в (АД)]; 2) заста́ва. [Ще неда́вно по тій рі́чці заста́ви стоя́ли, по заста́вах орандарі́ ми́то з люде́й бра́ли (Куліш)]. **-ва** *городская* – рога́тка [И́ноді я люби́в пої́хати за рога́тку в Соко́льники, в передмі́ський лісо́к (Крим.)]. **-ва** *в селе* – ця́рина. *Ворота на* **-ве** *в селе* – ко́(ло)ворот. *Сторож у* **-вы** *в селе* – ця́ринний (-ного). *Живущий за* **-вой** – заця́ринський, заця́ринний.

Застава́ние – застава́ння.

Застава́ть, заста́ть – застава́ти, заста́ти кого́. [Як за́раз пі́демо, то ще його́ вдо́ма заста́немо]. **-ть** *врасплох* – засту́кувати, засту́кати. [На гаря́чому вчи́нку його́ засту́кано (Київщ.)].

Заста́вить – 1) *см.* **Заста́вливать**; 2) *см.* **Заставля́ть.**

Заста́вица, *типогр., см.* **Заста́вка 2.**

Заста́вка – 1) *см.* **Засло́н**; 2) *типогр.* – за́ставка, заста́вицяъ.

Заста́вливать *и* **Заставля́ть, заста́вить** – 1) (*загромождать что чем*) заставля́ти, заста́вити, застановля́ти, застанови́ти, захара́щувати, захара́сти́ти, захара́стрювати,

захара́стри́ти, (*редко*) зака́стрити, (*о мн.*) позаставля́ти, позастановля́ти, позахара́щувати що чим. [Заста́влено весь стіл миска́ми. Уве́сь тік застано́влено стіжка́ми. Захара́стрено у ха́ті (Сл. Гр.). Сі́ни там невели́кі, та ще так зака́стрено, що й поверну́ться ні́де, – наста́влено всього́ (Сл. Гр.)]; 2) заставля́ти, заста́вити, затуля́ти, затули́ти що чим; *см.* **Загора́живать, Заслоня́ть.** [Вони́ заста́влять две́рі ме́блями і бу́дуть захища́тись до кра́ю (Коцюб.). Затули́ піч за́слінкою]. **Заста́вленный** – заста́влений, застано́влений, захара́щений, захара́стрений, (*редко*) зака́стрений; заста́влений, зату́лений.

Заставля́ть, заста́вить – си́лувати, приси́лувати, усило́вувати, уси́лувати, приму́шувати, приму́сити, зму́шувати, зму́сити, нево́лити, принево́лювати, принево́лити, заставля́ти, заста́вити кого́, (*провинц.*) присутя́жувати, присутя́жити; *см.* **Принужда́ть.** [Шкода́ мене́ вмовля́ти, а си́лувати – тож не зна́ю, хто мене́ приси́лує (М. Вовч.). Її́ вси́лували за йо́го йти за́між. Мільйо́ни люде́й мо́жу вбить, загуби́ть, та чи зму́шу кого́ мене́ ві́рно люби́ть (Франко). Заста́вила мене́ ма́ти тонку́ пря́жу пря́сти (Лавр.). Подали́ до су́ду, мо́же в суді́ присутя́жать його́ заплати́ти (Звиног.)]. **-вить** *замолчать* – приму́сити кого́ змо́вкнути; заци́ткати кого́. **-вить** *о себе говорить* – приму́сити говори́ти за се́бе, (*образно*: *входить в славу*) в мо́ву вхо́дити. [Анто́сьо все в мо́ву вхо́див і між товари́ством, і в го́роді (Свидн.)]. **-ля́ть** *чрезмерно работать* – приму́шувати працюва́ти над мі́ру, мори́ти робо́тою, (*образно*) нажи́лювати кого́. [Було́ лу́чче за стари́х пані́в… а молоді́ як ста́ли нажи́лювать (Основа)]. **-вить** *кого сильно почувствовать* – до́бре да́ти кому́сь відчу́ти щось, дошку́лити кого́ *и* кому́; да́тися кому́ в знаки́, в тя́мку. [Му́чте їх так, щоб дошку́лити, щоб почу́ли, що вмира́ють (Куліш)]. *Не* **-вит** *долго просить себя* – не дасть себе́ до́вго проси́ти (Круш.).

Заста́вник – 1) *см.* **Зало́жник**; 2) (*сторож у заставы*) ца́ринник, ца́ринний (-нного). [Він був у нас ца́ринником, догляда́в ца́рини (Сл. Гр.)].

Заста́вный – 1) заста́вний, ца́ринний; 2) *типогр.* – застави́чний, заста́вний, заголо́вний.

Заста́вщик, *см.* **Заста́вник 2.**

Заста́ивать, застоя́ть – 1) *кого, см.* **Заде́рживать 1**; 2) (*заступаться за кого*) захища́ти, захисти́ти кого́, що, обстава́ти, обста́ти за ким, за чим *и* за ко́го, за що обсто́ювати, обсто́яти кого́, що.

Заста́иваться, застоя́ться – засто́юватися, засто́ятися, (*о воде*) засто́ятися, притхну́тися, засмерді́тися. [Я не ба́чу, щоб там ду́мка засто́ювалася, я ба́чу там ненаста́нне кипу́че розумо́ве життя́ (Крим.). Кінь засто́явсь]. **Застоя́вшийся** – засто́яний, застоя́лий. Засто́яне повітря. Як у чарівно́му сні вона́ ходи́ла за ним по вузе́ньких прову́лках з застоя́лим тепло́м (Коцюб.)].

Застана́вливать, Застановля́ть, *см.* **Заста́вливать.**

Застанови́ть, *см.* **Заста́вливать** (**Заста́вить**).

Застано́вка, *см.* **Засло́н.**

Застарева́ть, застаре́ть – ста́ріти(ся), заста́ріти(ся), поста́ріти; зада́внюватися, зада́вни́тися, уда́внюватися, уда́вни́тися, (*слегка*) приста́рюватися, приста́рітися. [Як уда́вниться, то мо́же з брехні́ й пра́вдою ста́не (Приказка). Тво́ри Квітки-Основ'я́ненка приста́рілися вже (Грінч.)].

Застаре́лость – застарі́лість, зада́вненість, пристарі́лість (-ости).

Застаре́лый – застарі́лий, зада́внений, пристарі́лий. [Зада́внена хоро́ба]. **-лая** *привычка* – да́вня зви́чка.

Застаре́ть, *см.* **Застарева́ть.**

Заста́риться – поча́ти ста́рітися.

Заста́ть, *см.* **Застава́ть.**

Застега́ть – 1) (*закончить стёжку чего*) ви́штапувати що; 2) *кого* – зашмага́ти кого́; *см.* **Засека́ть, засе́чь 1**; 3) (*кнутом*) захво́ськати, захльо́стати (батого́м).

Застёгивание – застіба́ння, защіба́ння.

Застёгивать, -ся, застегну́ть, -ся – застіба́ти, -ся, застебну́ти, -ся, защіба́ти, -ся, защебну́ти, -ся, запина́ти, -ся, зап'ясти́, -ся, (*о мн.*) позастіба́ти, -ся *и т. д.* [Цино́вним ґу́дзем застебну́вся (Котл.). Дала́ їм усі́м бі́лі сорочки́ і нови́ми стьожка́ми позастіба́ла (Чуб.)]. Защебну́в сви́ту на гаплики́. Солда́т на всі ґу́дзики запина́ється (Сл. Гр.). **-нуть** *при помощи пряжки* – зашпінкува́ти (*гал.*). **Застёгнутый** – засте́бнений *и* засте́бнутий, заще́бнутий, зап'я́тий.

Застёжка – за́стібка, за́стіжка, (*диал.* застьо́ба), за́щіпка, (*гал.*) спо́на, спі́нка. [Застебни́ чума́рку. – А як-же я застебну́, як тут і застьо́би нема́є (Яворн.). Мо́же й ти помо́жеш здійма́ти збро́ю з Ге́ктора? Я зна́ю, що защіпки́ його́ тугі́ї (Куліш)].

Застеко́ливать, застекли́ть – (*окно*) скли́ти, засскли́ти, (*многое*) поскли́ти; (*о картине*

ещё) заве́сти́ під скло. [Тре́ба ві́кна поскли́ти (Звин.). Цю карти́ну я засклю́ (Звин.)]. **Застеклённый** – за́склений.
Застена́ть – застогна́ти.
Засте́нок – каті́вня.
Засте́нчиво – соромли́во, соромля́же, (*неловко*) ні́яково, (*несмело*) несмі́ливо, (*дичась*) вовкува́то. [Соромля́же спусти́в о́чі додо́лу (Крим.). Соромли́во на діл погляда́є (Л. Укр.)].
Засте́нчивость – соромли́вість, соромля́жість, несмі́ливість, (*дичащаяся*) вовкува́тість (-ости).
Засте́нчивый – соромли́вий, соромля́жий, несмі́ли(ви)й, (*дичащийся*) вовкува́тий. [Оби́дві такі́ соромля́жі та боязкі́ (М. Вовч.). Поки́нула школя́рка соромли́ва соро́митись учи́теля (Грінч.). Не диву́йте, що кві́том прекра́сним розцвіла́ся дівчи́на несмі́ла (Л. Укр.). Вовкува́тий хло́пчик – і не бала́кайте до йо́го (Звин.)].
Застеня́ть, *см.* **За́стить.**
Застепе́нничать – почáти удава́ти з се́бе стате́чного, застаткува́ти.
Застига́ть, засти́гнуть *и* **засти́чь** – спостига́ти, спости́гти, пристига́ти, присти́гти, зуспіва́ти, зу́спіти, зайти́, захо́плювати, захопи́ти кого́. [На доро́зі се́ред сте́пу мене́ ніч спости́гла (М. Вовч.). Присти́гла його́ ні́чка (Чуб. V). Пої́хав нера́но, що й ніч його́ зу́спіла в по́лі (Переяславщ.). Се́ред лі́са ні́чка захопи́ла (Руданськ.). Зайшли́ в оде́н ліс, та їх там зайшла́ ніч (Яворськ.)]. **-ти́чь** *врасплох* – засту́кати, заско́чити. [Ненагодо́вану і го́лу засту́кали серде́шну во́лю та й цькуємо́ (Шевч.). Коли́сь щу́ка засту́кала в'юна́ у такі́м куто́чку, що не було́ куди́ йому́ утіка́ти (Рудч.). Склада́йте-ж, лю́ди, склада́йте, щоб дощ не заско́чив (Коцюб.)]. **Засти́гнутый** – захо́плений, (*врасплох*) засту́каний, заско́чений. [Профе́сор, ота́к несподі́вано засту́каний, не знав що й каза́ти (Крим.)].
Застила́ть, застла́ть – застеля́ти, застели́ти (-стелю́, -сте́лиш), застила́ти, засла́ти (-стелю́, -сте́леш), (*о мн.*) позасте́лювати, позастиля́[а́]ти, (*диал.*) позасти́лувати; (*о тумане, дыме, тьме*) (о)повива́ти, (о)пови́ти, покрива́ти, покри́ти що чим. *Слёзы* **-ют** *глаза* – сльо́зи застила́ють о́чі. [Застеля́ла стіл ска́тіркою (Коцюб.). Бі́лу по́стіль застелю́ (Чуб.). Ле́две про́мінь прорве́ться на мить, зно́ву хма́ри, мов дим, застила́ють (Л. Укр.). Нена́че якийсь тума́н застила́в йому́ о́чі (Грінч.). Тума́н по́ле покрива́є (Пісня). Серед но́чі мої́ о́чі повива́в густи́й тума́н (Грінч.). Густи́й тума́н пови́в усе́ навкруги́ (Загірня)]. **За́стланный** – засте́лений, за́сланий, (*о мн.*) позасте́лювані, позасти́лані, (*диал.*) позасти́лувані.
Застила́ться, застла́ться – застеля́тися, застели́тися, застила́тися, засла́тися, (*о мн.*) позастеля́тися, позастила́тися, (*туманом, дымом, тьмою*) (о)повива́тися, (о)пови́тися, покрива́тися, покри́тися.
Засти́лка, Застила́ние – засте́лювання, застила́ння, *оконч.* засте́лення, засла́ння.
За́стить – за́стувати, заступа́ти. [Здра́стуйте! – не за́стуйте! (Приказка). Не заступа́й мені́ сві́тла!].
Засти́чь, *см.* **Застига́ть.**
Застла́ть, -ся, *см.* **Застила́ть, -ся.**
Засто́й – за́сті́й (-то́ю), засто́я (*ж. р.*), (*неподвижность*) не́рух (-ху). [Океа́н щоде́нщини й засто́ю (Франко). Життя́ – ві́чний рух, засто́я – то смерть (Крим.). Пра́во цивіліза́ції про́ти ва́рварства, по́ступу про́ти не́руху (Грінч.)]. **-то́й** *в коммерческих делах* – за́сті́й у спра́вах комерці́йних. **-то́й** *в торговле* – засті́й у торго́влі; безто́ржя.
Засто́йный – 1) *см.* **Застоя́вшийся** (**Заста́иваться**); 2) (*не берущийся на расхват*) непохіпни́й. [Це крам непохіпни́й – до́вго лежа́тиме].
Засто́л, Засто́лье – засті́лля. [По́вне засті́лля госте́й (Борз.) Як-же почне́ мене́ годува́ти, то геть свої́х діте́й розжене́ з засті́лля (М. Вовч.)].
Засто́льник, Засто́льница – засті́[о́]льник, -льниця, засті́[о́]льний сусі́да, това́риш, -шка за столо́м (сто́лу), (*собеседник*) розмо́вник, -ниця. [Сусі́да засто́льний увічливий, щи́рий (Крим.). Зроби́всь одни́м з товаришів султа́нського сто́лу (Крим.)].
Засто́льное – харчове́, гро́ші на харч слу́гам.
Засто́льный – засті́[о́]льний. [Розговори́лись тра́пезуючи… Постанови́ли грома́дою засті́льною так (Куліш)]. **-ные** *песни* – частува́льні пісні́, пісні́ за столо́м, засто́льні спі́ви, бен(ь)ке́тні (перепі́йні) пісні́, пісні́ до вина́ (до горі́лки).
Застона́ть – застогна́ти. [Застогна́в, як перед сме́ртю сто́гне зра́нена звіри́на (Грінч.)].
Застопоривать, застопорить – 1) (*задерживать ход*) спиня́тися, спини́тися, (*о мног.*) поспиня́тися; 2) (машину) спиня́ти, спини́ти, (*о мног.*) поспиня́ти що. **Засто́поренный** – спи́нений, поспи́нюваний. **-ться** – 1) *стр. з.* – спиня́тися, бу́ти спи́нюваним, спи́неним, поспи́нюваним; 2) *ср. з.* – спиня́тися, спини́тися, (*о мног.*) поспиня́тися.
Застора́нивать, *см.* **Засла́нивать.**

Застоя́ть, -ся, *см.* **Заста́ивать, -ся.**
Застра́гивать, застрога́ть – застру́гувати, застругáти. **Застро́ганный** – застру́ганий.
Застра́ивание – забудо́вування.
Застра́ивать, -ся, застро́ить, -ся – забудо́вувати, -ся, забудува́ти, -ся, (*о мн.*) позабудо́вувати, -ся. [И́нде за́місць у́лиці майда́н, і ніхто́ його́ не забудо́вує, і ні́чо́го на йо́му нема́ (Куліш)]. **Застро́енный** – забудо́ваний.
Застра́нствовать – замандрува́ти, піти́ в ма́ндри.
Застра́нствоваться – замандрува́тися, мандру́ючи забари́тися.
Застра́стка, *см.* **Застра́щивание.**
Застрахова́ние, Застрахо́вка – забезпе́чення, застрахува́ння, (*гал.*) заасекурува́ння кого́, чого́ від чо́го.
Застрахова́тель, -ница – (*отдающий на страх*) страхува́льник, -ниця.
Застрахо́вщик, -щица – (*берущий на страх*) страхува́льник, -ниця, (*гал.*) асекураці́йник, -ниця, асекура́тор, -торка.
Застрахо́вывание – забезпе́чування, застрахо́вування, (*гал.*) асекурува́ння, асекура́ція кого́, чого́ від чо́го; *см.* **Страхова́ние.**
Застрахо́вывать, -ся, застрахова́ть, -ся – забезпе́чувати, -ся, забезпе́чити, -ся, застрахо́вуватися, застрахува́ти, -ся, (*гал.*) асекурува́ти, -ся, заасекурува́ти, -ся; *см.* **Страхова́ть, -ся.** [Застрахува́ли хліб на по́лі від гра́ду]. **Застрахо́ванный** – забезпе́чений, застрахо́ваний, заасекуро́ваний від чо́го.
Застра́чивать, застрочи́ть – 1) (*зашивать строчкой*) стебнува́ти, ви́стебнувати; ви́стігом ши́ти, проши́ти що; 2) (*о письме*: *начать писать*) почина́ти дря́пати, шкря́бати, *сов.* задря́пати, зашкря́бати. **-чи́л** *весь лист* (*исписал*) – задря́пав (зашкря́бав) уве́сь а́ркуш. **Застро́ченный** – ви́стебнуваний, ви́стігом проши́тий; задря́паний, зашкря́баний.
Застраща́ть, *см.* **Застра́щивать.**
Застра́щивание – страха́ння, застра́шування, заля́кування, (*угроза*) по́хвалка, на́хвалка, по́страх (-ху), по́страшка. [Страха́ння пе́клом та Сибі́ром, немо́в вода́ з цебра́, лило́ся з Мико́линих уст (Кониськ.). Всі ті по́хвалки па́дали на грома́ду, як до́вбня воло́ві на го́лову (Грінч.)].
Застра́щивать, застраща́ть – (*кого*) застра́шувати, страши́ти, застраши́ти, страха́ти, за[на]страха́ти, заля́кувати, заляка́ти кого́, нахваля́тися на ко́го. [Мене́ не застраха́єте, бо я стра́ханий. Настраха́ли хло́пця, то він і додо́му не прихо́див (Звиног.)]. **Застра́щенный** – за[на]стра́шений, за[на]стра́ханий, заля́каний.
Застрева́ть, застря́нуть *и* **застря́ть** – застряга́ти, застря́гнути *и* застря́гти, застря́ти, устряга́ти, устря́гти, захря́снути, (*о мног.*) позастряга́ти, постря́гнути. [Піде собі́ у двір та там і застря́гне (Свидн.). Ку́рка застря́гла в пло́ті (Звин.). Як то нам застря́ти у нево́лі ві́чній (М. Вовч.). Устря́г стари́й у соло́му по са́мі пахви́ (Свид.). А тут ще й дзвін уда́вся як череп'я́ний, бо на які́йсь деся́ток карбо́ванчиків такі́ захря́сло у пан-отця́ (Свидн.). Гре́блю прорва́ла вода́, і вози́ там позастряга́ли. Де-де, а тут ко́ні постря́гнуть (Основа)]. **Застря́вший** – застря́глий, устря́глий, захря́слий.
Застре́жка, *бот.* Sarmentum – (в)у́сики (-ків).
Застрекота́ть – заскрекота́ти, заскрекоті́ти, (*о болтливых людях*) зацокоті́ти, задзигорі́ти, (*о кузнечиках*) засюрча́ти, зацві́ркати, зацвірча́ти. [Заскрекоті́ла соро́ка на пло́ті (Київщ.). Жіночки́ задзигорі́ли (М. Грінч.)].
Застре́ливать, застрели́ть – застрі́лювати, застре́[і́]лити, устре́[і́]лити кого́, (*образно*) да́ти кому́ залі́зного бо́бу ззі́сти (Номис). **Застре́ленный** – застре́[і́]лений, устре́[і́]лений. **-ться** – застрі́люватися, застре́[і́]литися. [Її́ чолові́к застре́ливсь (Звин.)].
Застре́льщик – 1) застрі́лювач, застрі́льник; 2) (*перен.*) призві́дця, призві́дник.
Застре́льщица – призві́дниця; *см.* **Зачи́нщица.**
Застреля́ть – застріля́ти, поча́ти стріля́ти, (*фам.*) заба́хкати.
Застре́ха – стрі́ха.
Застре́шина – підшалі́вок (-вка).
Застрига́ть, застри́чь – 1) почина́ти, поча́ти стри́гти; 2) (*заработать стрижкой что, уморить стрижкой кого*) застрига́ти, застри́гти що, кого́.
Застрога́ть, *см.* **Застра́гивать.**
Застро́ивать, -ся, Застро́ить, -ся, *см.* **Застра́ивать, -ся.**
Застро́йка – забудо́вування, *оконч.* забудува́ння.
Застро́йщик – забудо́вець (-до́вця).
Застрочи́ть, *см.* **Застра́чивать.**
Застру́га – (*при строганьи дерева*) зано́ра, страп (-пу), за́дірка. [До́шку погеблюва́ти не

зуга́рен! яки́х стра́пів нароби́в! (Звин.)].

Застру́иться – полля́тися (заби́ти) ці́вкою, побі́гти течі́йкою, (*громко*) задзюри́ти, задзюрча́ти, задзюркоті́ти. [Одра́зу ці́вкою заби́ла кров. Вчо́ра коро́ва не хті́ла до́їтися, а сьогóдні я взя́ла її́ за ді́йку – так молоко́ і задзюри́ло (Звин.)].

Заструпе́ть – заструпі́ти, заструпи́тися, (*во мног. местах*) пострупі́ти. [Старі́ ви́разки заструпі́ли (Кон.). Колі́но пострупі́ло].

Застря́нуть, Застря́ть, *см.* **Застрева́ть.**

Застря́пать – поча́ти пекти́-вари́ти, по́ратися ко́ло пе́чи, готува́ти.

Застря́паться – запо́ратися ко́ло пе́чи, втоми́тися готу́ючи.

Засту́да – засту́да; *см.* **Просту́да.**

Застуди́ть, *см.* **Засту́живать.**

Засту́дный – засту́дний; *см.* **Просту́дный.**

Засту́живать, -ся *и* **Застужа́ть, -ся, застуди́ть, -ся** – 1) (*о простуде*) засту́джувати, -ся, застуди́ти, -ся, престу́джувати, -ся, перестуди́ти, -ся, захоло́джувати, -ся, захолоди́ти, -ся, (*о мног.*) позасту́джувати, -ся, позахоло́джувати, -ся; *см.* **Простужа́ть, -ся.** [Застуди́ли дити́ну, от і кахи́кає. Засту́дишся – зу́би крути́тиме (Київщ.). Ду́же я перестуди́лася, як коно́плі мочи́ла – усі́ кістки́ кру́те (Катеринославщ.). Десь захолоди́в попере́к собі́, тепе́р ні зігну́тися, ні розігну́тися (Харківщ.)]; 2) *что* (*захолаживать*) – захоло́джувати, захолоди́ти що. [Ри́бу звари́ла й захолоди́ла]. **Засту́женный** – засту́джений, престу́джений; захоло́джений. **-ная** *рыба* – холоде́ць (драглі́) з ри́би. **-ные** *ножки* (*телячьи, свиные*) – холоде́ць, драглі́ з ні́жок (теля́чих, свиня́чих).

За́ступ – за́ступ (-па), риска́ль (-ля́), копани́ця. [Ба́чив двох копачі́в з за́ступами (М. Вовч.). Дав йому́ риска́ль: копа́й, ка́же, зе́млю (Сл. Гр.)]. *Рукоять* **-па** – заступи́лно.

Засту́па, Заступле́ние – заступа́ння, оступа́ння за ко́го.

Заступа́ть, заступи́ть – 1) (*заслонять, преграждать*) заступа́ти, заступи́ти кого́, що. [Я се́ржусь, коли́ він заступа́є мені́ блонди́нку (Коцюб.). Не заступа́й мені́ доро́ги]; 2) заступа́ти, заступи́ти кого́, що; *см.* **Заменя́ть.** [Я пої́ду додо́му на мі́сяць, а він мене́ на той час засту́пить (Київ)]. **Заступа́ющий** *кого* – засту́пник чий.

Заступа́ться, заступи́ться – (*за кого*) оступа́тися, оступи́тися за ким *и* за ко́го, заступа́тися, заступи́тися за ко́го, обстава́ти, обста́ти за ко́го *и* за ким, за що *и* за чим, борони́ти кого́, ста́ти, уста́витися за кого́ *и* за ким, (*зап.*) впімну́тися за ким. [Вона́ за ним раз-у-раз оступа́ється (Звиног.). За мужи́цьку во́лю оступа́всь (Грінч.). Обста́ли за францу́зьку респу́бліку про́ти імпера́торської Герма́нії (Грінч.). Всяк за собо́ю обста́не (Проскурів). Ба́чу, така́ вже ва́ша вда́ча, що не стоїте́ за свої́ми (Звин.). Хто за пра́вду ста́не (Сл. Гр.). Зо́ньку годува́ли штурханця́ми по кутка́х, бо за не́ї ніхто́ не вста́вився-б (Л. Укр.). Нема́ кому́ впімну́тися за робітнико́м (Франко)].

Заступле́ние, *см.* **Засту́па.**

Засту́пник, Засту́пница – засту́пник, засту́пниця, оборо́нець (-ро́нця), оборо́нник (-ка), *ум.* оборо́нничок (-чка), оборо́нниця (*устар.*) засту́пця (-пці, *м. р.*); *см.* **Защи́тник.** [Непохи́тний засту́пник за знедо́лених і окри́вджених (Єфр.) Засту́пнице міцна́ коха́ної Таври́ди, хвала́ тобі́ (Л. Укр.). Ба́течку, мій голу́бчику, мій оборо́нничку, моя́ зату́лочко, борони́ мене́ від лихо́ї годи́ни, від неві́рної дружи́ни (Г. Барв.)].

Засту́пничество – засту́пництво, засту́па, оборо́на.

Засту́пчивый – засту́пливий.

Застуча́ть, -ся – засту́кати, (*сильно*) загрю́[у́]кати, загрю́[у]коті́ти, загри́мати, загримо(х)ті́ти (М. Вовч.); (*о сердце*) засту́кати, затокоті́ти; (*об экипаже*) заторохті́ти, загуркоті́ти; (*о дожде*) запорощáти. [Дощ запорощáв у вікно́].

Застыва́ние – застига́ння, (*окоченение*) закляка́ння.

Застыва́ть, засты́нуть *и* **засты́ть** – (*от холода, страха и т. п.*) застига́ти, засти́гнути, засти́гти, холоді́ти *и* холо́нути, (*пров.* захолоня́ти), захоло́нути, похоло́нути, дубі́ти, задубі́ти, заду́бнути, (*коченеть*) закляка́ти, кля́кнути, закля́кнути, кацу́бнути, закацу́бнути, закоцені́ти, закоцілі́ти, заков'я́знути, закови́знути, (*о мног.*) позакляка́ти, покля́кнути, позастига́ти, похоло́нути, подубі́ти. [Цей ви́раз засти́г на обли́ччю (Грінч.). Чу́є, що він холо́не в напру́женій ти́ші (Коцюб.). Всі так і похоло́ли: от уб'є́ (Грінч.). Моро́з вели́кий – но́ги в ме́не позакляка́ли (Київщ.). Обхопи́ла рука́ми кущ, і її́ тонкі́ мале́нькі па́льці так і закля́кли на ці́вці (Грінч.). Сма́лець уже́ захоло́в. Самова́р уже́ задубі́в. Іди́ обі́дать, а то вже вся стра́ва на столі́ заду́бла (Київщ.). Присипа́ло його́ сні́гом, і він заков'я́знув не встаючи́ (Чигиринщ.). Так його́ ко́рчило, бі́дного хло́пця, перед сме́ртю, – так він і закови́з (Сл. Гр.)]. **-тыть** *на месте* – прикипі́ти до мі́сця, на мі́сці. [Стоя́в на́че стовп і немо́в прикипі́в на мі́сці (Крим.)]. *Душа у него* **-ла** – аж у душі́ йому́ похоло́ло,

(*насмешл.*) аж йому́ в литка́х засти́гло (Номис). **Засты́вший** – засти́глий, захоло́лий, задубі́лий, закля́клий, закоцені́лий.
Застыди́ть, -ся – засоро́мити, -ся, за(в)стида́ти, -ся, (*о мног.*) позасоро́млювати, -ся. [Позасоро́млювалися на́ші дівча́та]. **Застыди́вшийся** – засоро́млений, за(в)сти́даний. [Окса́на стоя́ла засоро́млена і одхиля́ла го́лову до стіни́ (Васильч.)].
Засты́лый – засти́глий, задубі́лий; *см.* **Застыва́ть.**
Засты́нуть, засты́ть, *см.* **Застыва́ть.**
Засуда́чить – поча́ти суди́ти-гу́дити, запащекува́ти, поча́ти плести́ плітки́ про ко́го, поча́ти оббрі́хувати кого́; *см.* **Суда́чить.**
Засуди́ть, *см.* **Засужа́ть.**
Засуди́ться – 1) поча́ти позива́тися; 2) втоми́тися з судово́ї тягани́ни.
Засуети́ться – заметуши́тися, заве́штатися; збі́гатися, зашамота́тися; *см.* **Суети́ться.** [Заметуши́лась у траві́ комашня́ (Коцюб.). Взяла́ да й утекла́, – як збі́гались пани́: тру́су тако́го на все село́ (М. Вовч.). Зашамота́лися лю́ди (М. Вовч.)].
Засужа́ть *и* **Засу́живать, засуди́ть** – засу́джувати, засуди́ти, (*многих*) позасу́джувати. [Без суда́ засу́джують люде́й! (Л. Укр.). Куди́-ж їх позасу́джувано? – Аж у Сибі́р (Київщ.)]. **Засу́женный** – засу́джений, (*о мн.*) позасу́джувані.
Засу́нуть, *см.* **Засо́вывать.**
Засупо́нить – засупо́нити, стягти́ супо́ню.
Засу́сливать, -ся, засу́слить, -ся – обсли́нювати, -ся, обсли́нити, -ся, засу́слювати, -ся, засу́слити, -ся, (*жирным*) заяло́жувати, -ся, заяло́зити, -ся. **Засу́сленный** – обсли́нений, засу́слений, заяло́ж[з]ений.
За́суха – посу́ха, засу́ха, суш (-ши), су́ша (-ші), (*с ветром*) суховíя. [Цілі́сінький мі́сяць оця́ посу́ха, дощу́ хоч-би ка́почка (Звиног.). Як су́ша вда́рить, то нападе́ мошка́ капу́сту (Житом. п.). Така́ суш, що й жа́ти не мо́жна (Сл. Гр.)]. *Во время* **-хи** – під час посу́хи, під посу́ху; за посу́хи. [Ви́хор бува́ під посу́ху (Чуб. I)].
Засухоусто́йчивый – посухотрива́лий. **-вые** *культуры, растения* – посухотрива́лі росли́ни.
Засуча́ть, *см.* **Засу́чивать.**
Засу́чивание – засу́кування, зака́чування, зака́сування, підка́чування.
Засу́чивать, -ча́ть, засучи́ть – 1) (*нитки*) сука́ти, посука́ти (нитки́); *см.* **Сучи́ть**; 2) (*рукава*) зака́чувати, закоти́ти *и* закача́ти, засу́кувати, засука́ти, зака́сувати, закаса́ти (рука́ва *и* -ви́), (*о мн.*) позасу́кувати, позака́чувати *и т. д.*, (*штаны*) підка́чувати, підкача́ти, підсу́кувати, підсука́ти, підка́сувати, підкаса́ти (штани́), підкаса́тися, (*о мн.*) попідка́чувати, попідсу́кувати. [Засука́ла рука́ва за лі́кті і заходи́лася біля ті́ста (М. Грінч.). Они́сія Степа́нівна закача́ла рукави́ (Н.-Лев.). Позасу́кували рука́ва за лі́кті. Надво́рі боло́то – підкача́й штани́ (Звиног.)]. **Засу́ченный** – за[під]ка́чаний, засу́каний, зака́саний, підсу́каний, підка́саний. [В старе́нькій спідничи́ні, з зака́чаними за лі́коть рука́вами (Грінч.). Штани́ вибійча́ні, підсу́кані аж до колі́н (Мирн.)]. **-ться** – 1) сука́тися, посука́тися; 2) засу́куватися, засука́тися, зака́суватися, закаса́тися. [Не засу́кується нія́к рука́в (Сл. Гр.)].
Засу́шивание – засу́шування.
Засу́шивать, засуши́ть – засу́шувати, засуши́ти, усуши́ти, зсуши́ти, (*о мн.*) позасу́шувати що. [Нащо так пирогі́ позасу́шувала? Пирогі́ до́брі, як м'яке́нькі, а то засуши́ла, аж торохтя́ть (Сл. Гр.). Мені́ ті гіркі́ заробі́тки й так се́рце всуши́ли (Васильч.)]. **Засу́шенный** – засу́шений, (і)зсу́шений, всу́шений.
Засу́шина – (*о хлебе*) суха́р (-ря́), за́сушок, осу́шок (-шка), *ум.* о[за]су́шечок (-чка), (*о фруктах*) сушня́. [Дала́ йому́ хлі́ба осу́шечок (Рудч.). М'яко́го хлі́ба нема́, а он там у пічу́рці єсть за́сушки (Звин.) Насуши́ла сушні на узва́р].
Засуши́ть, *см.* **Засу́шивать.**
Засу́шка – 1) засу́шування, засу́шення; 2) (*засохшее что-либо*) за́сушок (-шка).
Засу́шный, Засу́шливый – посу́шний, засу́шливий, [Під той посу́шний рік я насі́яв хлі́ба бага́то, та й не вроди́в (Кам'ян. п.). Лі́то було́ ду́же засу́шливе (Київщ.)].
Засчи́тывать, -ся, засчита́ть, -ся – 1) зарахо́вувати, -ся, зарахува́ти, -ся, залі́чувати, -ся, залічи́ти, -ся. [Для пе́нсії зарахо́вується вся держа́вна слу́жба (Стат. Ак. Наук). Залічи́ти тих ві́сім мі́сяців на карб патріоти́чного стражда́ння (Коцюб.)]; 2) **-ться** (*ошибиться считая*) – зарахо́вуватися, зарахува́тися. **Засчи́танный** – зарахо́ваний, залі́чений.
Зас'ёмка – 1) (*действие*) здійма́ння, фотографува́ння, *оконч.* зняття́ (-ття), зфотографува́ння; 2) (*качество действия*) фотографо́вання *и* фотографува́ння; 3) (*снимок*) зняток; (-тку), зні́мок (-мку), світли́на, фотогра́фія.

Засыла́ние, Засла́ние – засила́ння, засла́ння.
Засыла́ть, засла́ть – 1) (*в ссылку*) засила́ти, засла́ти, завдава́ти, завда́ти, (*грубо*) запро(в)то́рювати, запро(в)то́рити, запрова́джувати, запрова́дити, (*многих*) позасила́ти, позавдава́ти, позапро(в)то́рювати, позапрова́джувати кого́; *см.* **Ссыла́ть.** [Семе́на Палія́ на Сибі́р завда́в (Макс.). За ві́щось запрова́джено його́ сюди́, оді́рвано від рі́дного кра́ю, від сем'ї́ (Грінч.). Вас до Сибі́ру запрото́рити бу́де ма́ло (Крим.). На́шого націона́льного ге́нія і кра́щих люде́й завдава́в у нево́лю (Грінч.)]; 2) **-ть** *по ошибке что* – засила́ти, засла́ти по́милкою, помилко́во. [Листа́ по́милкою аж у Саха́ру було́ за́слано (М. Грінч.)]; 3) **-ть** *сватов* – засила́ти, засла́ти, присила́ти, присла́ти старості́в, сла́тися, присла́тися з староста́ми. [З староста́ми до ді́вчини шле́ться (Пісня)]. **За́сланный** – за́сланий, за́вданий *и* (*реже*) завда́тий, запро(в)то́рений; за́сланий по́милкою, помилко́во куди́.
Засы́лка, *см.* **Засыла́ние.**
Засы́льный – при́сланий, за́сланий.
Засы́льщик, -щица – заси́лач, -си́лачка, приси́лач, -си́лачка.
I. Засыпа́ние (*о сне*) – засина́ння, засипа́ння, засипля́ння.
II. Засыпа́ние (*чего чем*) – засипа́ння, присипа́ння чого́ чим.
I. Засыпа́ть, засну́ть – засина́ти, засипа́ти, засипля́ти, засну́ти, (*о многих*) позасина́ти, позасипа́ти, позасипля́ти, поснýти, об(і)сну́ти, поспа́тися, (*достаточно* **-нуть**) поспа́тися. [Од ма́ку дити́на до́бре засина́є (Звин.). Се́ред ми́ру я ляга́ю, ти́хо засипа́ю (Куліш). Ляга́є на зе́млю та й засипля́є (Куліш). Промовля́є ле́две чу́тно, немо́в засипля́ючи (Л. Укр.). Плач-же, се́рце, пла́чте, о́чі, по́ки не засну́ли (Шевч.). Встань, коза́че, вже поспа́вся, вже твій ко́ник попаса́вся (Пісня). Ніде́ ні гу́ку: все навкру́г посну́ло (Самійл.). Люди обля́жуть, обсну́ть (Сл. Гр.). А нас тут не обікра́дуть, як ми поспимо́сь? (Звин.)]. *Начать* **-па́ть** – поча́ти засин[п]а́ти, (*образно*) заво́дити о́чі. [Ті́льки поча́в заво́дити о́чі, коли́ тут щось як сту́кне в вікно́]. **-ть** *крепко* – усипля́тися, успа́тися, (*о мног.*) повсипля́тися, обісну́ти; засина́ти, засну́ти, (*о мн.*) позасина́ти тверди́м (міцни́м) сном. [Люди са́ме повсипля́лися до́бре. А ма́ти засну́ла тверди́м сном і не почу́ла, як я ви́йшла з ха́ти]. **Засну́вший** – засну́лий, (*о мн.*) посну́лі.
II. Засыпа́ть, засы́пать – засипа́ти, заси́пати, (-си́плю, -плеш *и* -пеш), присипа́ти, приси́пати, закида́ти, заки́дати, (*землею*) засува́ти, засу́нути, загорта́ти, загорну́ти, (*о мног.*) позасипа́ти позаси́пувати, позаки́дати *и т. д.* що чим [Похова́ли; заси́пали домови́ну (Г. Барв.). Його́ жи́тло заси́пле з не́ба сі́рка (Куліш). В кінці́ по́ля єсть топо́ля, моги́ла під не́ю, – там Іва́ся приси́пали сиро́ю земле́ю (Рудан.). Спра́вжня просві́та ма́є ту безо́дню заки́дати (Єфр.). Усі́ ямі́ в земляні́й долі́вці позаси́пувано (Грінч.). Ви́копали дереви́ну, пересади́ли, а я́му не засу́нули (Звиног.). Ви́копали я́му, вки́нули туди́ ві́шалника і загорну́ли (Звиног.)]. **-ть** *снегом, песком и т. п.* (*слегка*) – запоро́шувати, запороши́ти, (*сильно*) зано́сити, зане́сти́, забурти́ти. [Се саму́м, що зано́сить піско́м і вели́кі, спокі́йні озе́ра (Л. Укр.). Ві́кна забурти́ло сні́гом – ні́чо́го не ви́дно (Мнж.)]. **-ть** *рану чем-либо* – за[при]сипа́ти, за[при]си́пати, зато́птувати, затопта́ти, затру́шувати, затруси́ти ра́ну (ви́разку) чим. [Тре́ба ви́разку затопта́ти си́нім камінце́м (Богодухів). Як де попрі́ло, – затру́шують греча́ним бо́рошном (Грінч. II)]. **-ть** *щебнем для сухости* – ви́грузити, ви́сипати гру́зом. [Ви́грузили пе́ред ха́тою, то як тепе́р га́рно, су́хо (Сквирщина)]. **-пать** *хворост чем-либо сыпучим при постройке плотины* – засипа́ти, сипцю́ дава́ти. [Сипцю́ не дав гре́блі, а загати́в ті́льки хво́ростом (Сл. Гр.)]. **Засы́панный** – заси́паний, (*землёю*) засу́нений, заго́рнений, (*слегка*) запоро́шений, (*сильно*) зане́сений; (*о ране*) заси́паний, зато́птаний, затру́шений; (*щебнем*) ви́гружений.
Засыпа́ться, засы́паться – засипа́тися, заси́патися, засува́тися, засу́нутися, зано́ситися, зане́стися, запоро́шуватися, запороши́тися; бу́ти заси́паним, засу́неним *и т. д.* (*о мн.*) позасипа́тися, позасува́тися, позапоро́шуватися *и т. д.* [Заси́палась крини́ченька золоти́м піско́м (Чуб.). Неха́й мені́ гаря́чим піско́м о́чі заси́плються (М. Вовч.). Вже й крини́ця та́я засу́нулась і ви́сохла (Шевч.)].
Засы́пка – 1) *см.* **Засыпа́ние**; 2) (*порция, щепотка*) за́сипка. *Чаю осталось на две* **-пки** – ча́ю зоста́лося на дві за́сипки (на два ра́зи́).
Засыпно́й – засипни́й.
Засы́пщик, -щица – засипа́льник, -ниця.
За́сыпь – на́сип (-пу), насипна́ земля́.
Засыха́ние – засиха́ння, посиха́ння, усиха́ння чого́, за́сих (-ху).
Засыха́ть, засо́хнуть – засиха́ти, засо́хнути *и* засхну́ти, усиха́ти, усо́х(ну)ти, посиха́ти, посо́х(ну)ти, посхти́, (*о мног.*) позасиха́ти, пос(о́)хну́ти, повсиха́ти, (*о губах*) посма́гнути. [Засо́х, зів'я́в як били́на, ті́льки сві́тять о́чі (Рудан.). Не принялі́сь три я́вори, кали́на

всиха́ла (Шевч.). Ой у степу́ на доли́ні трава́ посиха́є (Чуб.). Як та били́на засиха́ла (Шевч.). Де́рево и́нше цвіте́, дру́ге-ж на ске́лі засхло́ (Самійл.). Бади́лля на карто́плі посхло́ (Звин.). Повсиха́ли сади́ зеле́ні (Шевч.). Посма́гли гу́би від гаря́чки]. **-нуть** *в виде коры* – зачерепі́ти, прикорі́ти. [От як ка́ша прикорі́ла – і не оддере́ш (Черн.)]. **-нуть** (*заскорузнуть*) – зашкару́бнути, зашкарупі́ти. [Земля́ зашкару́бла (Сл. Гр.). Як нападе́ не́жит, то й у но́сі зашкару́бне (Сл. Гр.). Чо́боти зашкару́бли]. **Засо́хший** – засо́хлий, усо́хлий, посо́хлий, (*диал.*) зі́схлий; зашкару́блий, зачерепі́лий, (*о губах*) посма́глі, сма́жні. [Тут лежа́в засо́хлий віно́чок (Крим.). Ве́рби ки́дають зі́схлим ли́стєм (Стефаник). Ой дай па́лець умочи́ти, смажні́ уста́ покропи́ти (Пісня)]. **-шее** *в колосе зерно* – мо́рхле зе́рно.

Засюсю́кать – засюсі́кати, поча́ти сюсі́кати.

Затаври́ть – за[по]таврува́ти (коня́).

Затаённость – зата́єність, захо́ваність (-ности).

Зата́ивание – зата́ювання, прита́ювання, за[при]хо́вування чого́.

Зата́ивать, затаи́ть – зата́ювати, затаї́ти, прита́ювати, притаї́ти, захо́вувати, захова́ти, (*припрятать*) прихо́вувати, захова́ти що. [Ну-ну, се́стро, ну! Виклада́й, виклада́й, що затаї́ла за душе́ю (Мирн.)]. **-и́ть** *свои мысли, чувства* – затаї́ти, за[при]хова́ти свої́ думки́, свої́ почуття́. **-ить** *дух, дыхание* – дух (ві́ддих) затамува́ти, запини́ти, затаї́ти, (*образно*) мовча́ти та ди́хати; *срвн.* **Заде́рживать** *дыхание.* [Дівчина аж дух запини́ла слу́хаючи (Корол.). Хоч-би що́ поба́чив – мовчи́ та диш! (Звин.)]. **Затаённый** – зата́єний, прита́єний, захо́ваний, прихо́ваний. [Вгада́ла мої́ прита́єні думки́ (Н.-Лев.). Ох, як я не люблю́ тих прихо́ваних хи́трощів! (Крим.). Ма́є прихо́вану ду́мку, вда́чу].

Зата́иваться, затаи́ться – зата́юватися, затаї́тися, прита́юватися, притаї́тися; (*спрятаться*) захо́вуватися, захова́тися, прихо́вуватися, прихова́тися, причаї́тися. [Каза́ли йому́, щоб ви́казав товаришів, ні, затаї́вся й не вика́зує (Крим.)].

Зата́лкивать, затолка́ть – 1) (*толчками*) зашто́вхувати, заштовха́ти; зашту́рхувати, зашту́рхати, зату́кати кого́; 2) запиха́ти, запха́ти, убига́ти, убга́ти що куди́ (в що). **Зато́лканный** – зашто́вханий, зашту́рханий, зату́каний; за́пханий куди́ (в що).

Затанцова́ть – затанцюва́ти, (*зап.*) зата́нчити, піти́ в тане́ць, у тано́к, (*шутл.*) загопцюва́ти. **-ться** – затанцюва́тися, зата́нчитися, (*шутл.*) загопцюва́тися. [Затанцюва́лися до світу].

Затанцо́вывать – затанцьо́вувати. [Затанцьо́вувати ли́хо на трої́стих музи́ках (Коцюб.)].

I. Зата́пливание – зато́плювання, запа́лювання, підто́плювання, підпа́лювання (в печі́), підпа́л (-лу.); *срвн.* **I. Зата́пливать.** [Тріски́ для підпа́лу, на підпа́л].

II. Зата́пливание (*водой*) – зато́плювання, залива́ння (водо́ю), (*для орошения*) наво́днювання чого́.

I. Зата́пливать, затопи́ть – (*печь*) зато́плювати *и* затопля́ти, затопи́ти в печі́, підто́плювати, підтопи́ти, підпа́лювати, підпали́ти, запа́лювати, запали́ти, розпа́лювати, розпали́ти (в печі́). **Зато́пленный** – зато́плений, за[роз]па́лений *и т. д.* **-ться** (*в печи*) – зато́плюватися, затопи́тися, підто́плюватися, підтопи́тися, запа́люватися, запали́тися, підпа́люватися, підпали́тися (в печі́).

II. Зата́пливать, затопи́ть (*водой*) – зато́плювати *и* затопля́ти, затопи́ти, потопля́ти, потопи́ти, залива́ти, зали́ти *и* залля́ти (водо́ю), поніма́ти, поня́ти водо́ю, (*для орошения*) наво́днювати, наводни́ти, (*о мног.*) позато́плювати *и* позатопля́ти, позалива́ти (водо́ю). [Залля́ла Моско́вщина всю Украї́ну, залля́ла як по́відь Дніпро́ва (Маковей)]. **-пи́ть** *корабль* – затопи́ти, потопи́ти корабе́ль. [Хви́ля чо́вен затопи́ла (Гол.)]. **-пи́ла** *вода всю землю* – затопи́ла, поняла́ вода́ всю зе́млю. *Дожди* **-пи́ли** *поля* – дощі́ позато́плювали (попідто́плювали, позалива́ли) поля́. **Зато́пленный** – зато́плений, зали́тий, залля́тий. **-ться** (*водой*) – зато́плюватися, затопи́тися, залива́тися, зали́тися (водо́ю), поніма́тися, поня́тися водо́ю.

Зата́птывание, Затопта́ние – зато́птування, затопта́ння.

Зата́птывать, затопта́ть – зато́птувати, затопта́ти, (*о мног.*) позато́птувати; (*смять*) толочи́ти, затолочи́ти, (*загрязнять*) ґрасува́ти, зґрасува́ти що, (*грязными ногами*) сліди́ти, наслі́ди́ти де. [Зґрасува́ли мені́ чобітьми́ ха́ту, а я вчо́ра ви́мазала (Чигир.). Наслі́ди́ли мені в ха́ті аж-аж (Звин.)]. **-та́ть** *в грязь* (*переносно*) – згі́дити кого́, у багно́ втопта́ти кого́. **Зато́птанный** – зато́птаний; затоло́чений; зґрасо́ваний; наслі́джений. **-ться** – зато́птуватися, затопта́тися, (*о мн.*) позато́птуватися, затолочи́тися, зґрасува́тися.

Затарато́рить – заторохті́ти, заторохкоті́ти, задрі́боті́ти, зацокоті́ти, засвіґота́ти, забелькота́ти. **-рить** *кого* – забелькота́ти кого́. [Я сло́во, вона́ дві, – зо́всім мене́ забелькота́ла (Крим.)].

Затаска́ть, -ся – 1) затяга́ти, затяга́тися. *Совсем меня* **-ли** – зо́всім мене́ затяга́ли; 2) *см.* **II. Зата́скивать.**

Зата́скивание – 1) затяга́ння, заволіка́ння, зата́скування, зати́рювання; 2) (*об одежде*) затя́гування, зата́скування, зано́шування, заво́жування. *См.* **Зата́скивать I** *и* **II.**

I. Зата́скивать, затащи́ть *кого, что куда* – затяга́ти, затягти́, заволіка́ти, заволокти́, зата́скувати, затаска́ти, зати́рювати, зати́рити, *сов.* затараба́нити, затарга́нити, запе́рти, (*вульг. задеть*) забухто́рити, (*о мног.*) позатяга́ти, позаволіка́ти *и т. д.* кого́, що куди́. [Козаче́нька вби́то, затя́гнено в жи́то (Пісня). Соба́ки вже десь і ягня́ затаска́ли (Мнж.). Ко́ні як попе́рли са́ни, то й не зна́ю, куди́-б запе́рли, якби лю́ди не зупини́ли (Сл. Гр.)]. **Зата́щённый** – затя́гнений, заволо́чений, зата́сканий *и т. д.* **-ться** – затяга́тися, затягти́ся, заволіка́тися, заволокти́ся, зата́скуватися, затаска́тися, бу́ти затя́гненим, заволо́ченим, зата́сканим *и т. д.*, (*забресть*) запле́нтатися куди́.

II. Зата́скивать, затаска́ть (*одёжу*) – затя́гувати, затяга́ти, зата́скувати, затаска́ти, зано́шувати, заноси́ти, заво́жувати, завози́ти (оде́жу); *срвн. ещё* **Зана́шивать. Зата́сканный** – затя́ганий, зата́сканий, зано́шений, заво́жений. **-ная** *мысль*, **-ное** *выражение* – затя́гана (зано́шена) ду́мка, затя́ганий (заяло́жений) ви́слов, (*гал.*) уте́ртий, окле́паний ви́слов. **-ться** – затя́гуватися, затяга́тися, зата́скуватися, затаска́тися *и т. д.*

Затача́ть, *см.* **Зата́чивать.**

Зата́чивание, Затача́ние – 1) зашива́ння, зашто́пування; зашиття́, зашто́пання; 2) заго́стрювання, вито́чування; заго́стрення, ви́точення.

Зата́чивать, затача́ть – зашива́ти, заши́ти; (*заштопать*) зашто́пувати, зашто́пати, (*о мног.*) позашива́ти, позашто́пувати. **Зата́чанный** – заши́тий; зашто́паний.

Зата́чивать, заточи́ть – 1) заго́стрювати, загостри́ти, вито́чувати, ви́точити, (*о мног.*) позаго́стрювати, повито́чувати. **-вать, -чи́ть** *зазубрину* – зато́чувати, заточи́ти щерби́ну; 2) поча́ти гостри́ти. **Зато́ченный** – заго́стрений, ви́точений; зато́чений.

Зата́чка – 1) *см.* **Зата́чивание 1**; 2) за́шивка, ла́тка.

Затащи́ть, -ся, *см.* **I. Зата́скивать, -ся.**

Зата́ять – поча́ти та́нути, зата́нути.

Затвердева́ть, затверде́ть – тве́рднути, затве́рднути, тверді́ти, затверді́ти, (*заскорузнуть*) шкару́бнути, зашкару́бнути, задубі́ти *и* заду́бти, (*высыхая*) тужа́віти, затужа́віти *и* затуга́віти, зату́гнути, притужа́віти, буча́віти, забуча́віти. [Затве́рдло по́ле, що й не воре́ш (Камен. п.). Шку́ра так задубі́ла, що й не зігне́ш (Звин.). Боло́то (*грязь*) затужа́віло, забуча́віло, що й ніг не ви́тягнеш (Камен. п.). Не мо́жна ліпи́ти вальків, бо гли́на ще не притужа́віла (Звин.)].

Затверде́лость *и* **Затверде́ние** – 1) затве́рдлість, затверді́лість (-лости), затверді́ння, зашкару́блість, забуча́вілість, зашкару́біння, забуча́віння; 2) *мед.* – затверді́ння, твердиня́, тверди́й на́пух (-ху). **-ние** *вымени* (*у скотины*) – осо́ви́ще.

Затверде́лый – затве́рдлий, затверді́лий, задубі́лий, (*о земле*) затужа́вілий, забуча́вілий.

Затверде́ние, *см.* **Затверде́лость.**

Затверде́ть, *см.* **Затвердева́ть.**

Затверди́ть – 1) (*начать твердить одно и то же*) заторочи́ти, заве́сти́. **-ди́л** *своё* – заторочи́в своє́, заві́в своє́ї; 2) *см.* **Затве́рживать.**

Затве́рживать, -ся, затверди́ть, -ся – затве́рджувати, -ся, затверди́ти, -ся, завча́ти, -ся *и* зау́чувати, -ся, завчи́ти, -ся (напа́м'ять). **Затве́рженный** – затве́рджений, зау́чений.

Затво́р – 1) запертя́. *В* **-ре** – в запертí. [Княги́ня в запертí сиди́ть (Шевч.)]; 2) за́сув; *см.* **Затво́рка**; 3) (*в запруде*) за́став (-ву), за́ставка, о́пуст (-ту); 4) самітна́ ке́лія пусте́льницька; відлю́ддя; 5) *лингв.* – приту́л (-лу).

Затвори́ть, *см.* **Затворя́ть.**

Затво́рка – 1) (*у дверей*) за́сувка, за́щіпка, за́вертка; 2) (*к печке*) за́слонка, за́тулка.

Затво́рник – самі́тни́к, відлю́дник, пусте́льник, (*живущий в пещере*) пече́рник.

Затво́рница – самі́тниця, відлю́дниця, пусте́льниця, пече́рниця.

Затво́рнический – самі́тницький, самі́тний, відлю́дний, пусте́льницький.

Затво́рничество – відлю́ддя, пусте́льництво.

Затво́рный – зачиня́льний. **-ные** *согласные* – притульні при́голосні.

Затво́рочка – за́сувочка; *см.* **Затво́рка 1.**

Затворя́ть, затвори́ть – зачиня́ти, зачини́ти що, (*на замок*) замика́ти, замкну́ти що, (*о мног.*) позачиня́ти, позамика́ти. **-ря́ть, -ри́ть** *ворота* – зачиня́ти, зачини́ти воро́та. [Ви́йшов син воро́та зачиня́ти (Звин.)]. **-ри́ть** *ставни* – позачиня́ти віко́нниці. *Просьба плотно* **-ря́ть** *двери* – проха́ння щі́льно за[при]чиня́ти две́рі. **Затво́ренный** – зачи́нений, за́мкнений, (*иногда*) зами́каний, (*о многих*) позачи́няні *и* -нювані, позами́кані. [Воро́течка позачи́няні (Мил.). Две́рі ці́лий день не зами́кані]. **-ря́емый** – зами́каний. **-ться** – зачиня́тися, зачини́тися, (*на замок*) замика́тися, замкну́тися, (*о мног.*) позачиня́тися,

позамика́тися. [Вони́ чу́ли, як за ни́ми бра́ми зачини́лись (Рудан.)].
Затева́ние – затіва́ння, тія́ння, зачина́ння; вига́дування, витіва́ння; *см.* **Затева́ть.**
Затева́ть, зате́ять – затіва́ти, (*диал.* тія́ти), затія́ти, зачина́ти, зача́ти, заво́дити, заве́сти́, (*задумывать*) заду́мувати, заду́мати, наду́мувати(ся), наду́мати(ся), нами́слювати(ся) *и* намисля́ти(ся), нами́слити(ся), намі́ря́тися, намі́ритися, (*предпринять*) заповзя́тися; (*выдумывать*) вига́дувати, ви́гадати, витіва́ти, ви́тіяти. [Як затіє ду́рень моли́тися, то і лоб(а) собі розква́сить (Номис). Затія́в жени́ться, сам не зна́єш на́що (Чуб. V)]. **-ять** *тяжбу, процесс* – затія́ти (зача́ти) по́зов (спра́ву), проце́с. **-ять** *ссору, драку с кем-л.* – заве́сти́ сва́рку, ко́лот, бі́йку з ким, заве́сти́ся з ким (свари́тися, би́тися). **-ять** *игру* – затія́ти гру, заве́сти́ся гра́тися. *Он* **-ва́ет, -ял** *жениться* – він ду́має (наду́мує, тіє), він заду́мав (наду́мав, намі́рився) жени́тися. *Он против вас что-то* **-ва́ет***, он* **-ва́ет** *что-то худое* – він про́ти вас щось тіє (начисля́є, наду́мує), він тіє (намисля́є, наду́мує) щось лихе́ (недо́бре). [Ча́дом не вдало́ся подуши́ти, то мо́же знов що наду́мала? (Васильч.)]. *Затеи* **-ва́ть** – ви́гадки вига́дувати, ви́тівки витіва́ти. **Зате́янный** – затія́ний, зача́тий, заве́дений *и т. д.*
Затева́ться, зате́яться – 1) зачина́тися, зача́тися, захо́дити, зайти́. **-ялся** *процесс* – зача́вся проце́с. **-ялась** *ссора* – зійшла́ (зачала́ся, зчини́лася) сва́рка; 2) затіва́тися, затія́тися, (*диал.*) тія́тися. *Там что-то* **-вается** – там щось затіва́ється, тіється.
Зате́и, *см.* **Зате́я.**
Зате́йливо – вига́дливо, химе́рно, витіюва́то, кучеря́во, вузлува́то, хи́тро, му́дро, (*причудливо*) виба́гливо, примхува́то. **-во** *вышитый* – хи́тро, му́дро виши́ваний ((ви ́)ши́тий). [Два рушники́ до́вгих та му́дро ви́шитих (Квітка). Му́дро співа́ (Шевч.)].
Зате́йливость – вига́дливість (-вости), (*замысловатость*) химе́рність, хи́трість, витіюва́тість, кучеря́вість, вузлува́тість, (*причудливость*) виба́гливість, примхува́тість (-ости); *срвн.* **Зате́йливый.** [Вига́дливість худо́жніх о́бразів (Єфр.)].
Зате́йливый – вига́дливий, (*замысловатый*) химе́рний, хи́трий, му́дрий, хитрому́дрий, витіюва́тий, кучеря́вий, вузлува́тий, (*причудливый*) виба́гливий, примхува́тий, чудни́й; *см.* **Вы́чурный** *и* **Замыслова́тый. -вый** *ум, голова* – вига́дливий ро́зум, -ва голова́. **-вый** *узор*, **-вая** *форма*, **-вое** *произведение* – вига́дливе (химе́рне, примхува́те, чудне́) мере́живо, вига́длива (химе́рна, примхува́та, чудна́) фо́рма, вига́дливий (химе́рний) твір.
Зате́йник, -ница – вига́дник, вига́дниця, штука́р (-ря), штука́рка, (*диал.*) замишля́вка, замишля́ниця; *срвн.* **Заба́вник, -ница, Шутни́к, -ни́ца.**
Зате́йничать – вига́дувати, витіва́ти, штука́рити, жартува́ти.
Зате́йный – химе́рний, хи́трий, му́дрий; *срвн.* **Зате́йливый.**
Зате́йщик, -щица – 1) (*зачинщик*) призві́дник, призво́дець (-во́дця), призві́дниця. *Он всему* **-щик** – він усьому́ призві́дник; 2) *см.* **Зате́йник, -ница.**
Затёк – 1) зате́ча, за́тічка; 2) за́плив, пухлина́.
Затека́ть, зате́чь – 1) затіка́ти, затекти́ (*о мн.*) позатіка́ти. *Крыша местами* **-ка́ет** – дах місця́ми (поде́куди) затіка́є, протіка́є; 2) запли́ва́ти, запли́с[в]ти́, підплива́ти, підпли́с[в]ти́. *Глаз* **-тёк** *кровью, слезою* – о́ко запли́ло́ кро́в'ю, сльозо́ю; 3) (*отерпнуть*) те́рпнути, зате́рпнути, поте́рпнути. *Руки и ноги* **-кли́** – ру́ки й но́ги поте́рп(ну)ли.
Затёклый – 1) зате́клий; 2) запли́(в)лий, підпли́(в)лий; 3) зате́рплий, (*о мн.*) поте́рплі.
Зате́м – 1) (*потом*) по́тім, по́тім то́го, пото́му, після то́го, опісля́, да́лі, тоді́, (*зап.*) відта́к. *А* **-тем** – а тоді́. [По́тім, немо́в схамену́вшись, він позирну́в на Гнатка́ (Крим.). Попе́реду ходи́в до ба́тька, а тоді́ до сестри́ (Звин.)]. *Вскоре* **-тем** – незаба́ром (невза́барі) після то́го. *Вслед* **-тем** – за́раз після то́го. **-те́м** *имею честь быть…* – з тим ма́ю честь бу́ти…; 2) (*поэтому*) того́, тому́, тим; (*с этой целью*) на те. *Я* **-те́м** *и приехал сюда* – я того́ (тому́, на те) й приї́хав сюди́. **Зате́м** *что* (*потому что*) – тим, що; тому́, що; того́, що; зати́м, що; через те, що; бо. [Того́ те́пло, що весна́ наста́ла. То тим вони́ спочива́ли, що на ра́ни постре́ляні да пору́бані ду́же знемага́ли (Макс.)]. **Зате́м**, *чтобы* – з тим, щоб; на те, щоб; про те, щоб; задля то́го, щоб. *Я приехал* **-те́м***, чтобы…* – я приї́хав із тим, щоб…
Затемне́ние – зате́мнювання, затьма́рювання, затума́нювання, запа́морочування, *оконч.* зате́мнення *и* затемні́ння, затьма́рення, притьма́рення; затума́нення, запа́морочення. **-ние** *классового сознания* – затума́нення (притьма́рення, запа́морочення) кла́сової свідо́мости.
Затемне́ть – затемні́ти, (*стемнеть*) стемні́ти, (*смеркнуться*) посутені́ти.
Затемня́ть, затемни́ть – затемня́ти *и* зате́мнювати, темни́ти, *сов.* зате́мни́ти, (*омрачать*) затьма́рювати, тьма́ри́ти, затьма́ри́ти, (*застить*) за́стувати що; *срвн.* **Затеня́ть** *и* **Затмева́ть.** *Слегка* **-ня́ть** – притемня́ти *и* -нювати, притемни́ти що. **-ня́ть** *смысл, понимание, сущность чего-л.* – затемня́ти, притемня́ти, затума́нювати зміст, розумі́ння,

істо́ту чого́. [Не ду́маю, щоб хи́би ті чи блу́ди усе́ хоро́ше в ньо́му затемня́ли (Куліш)]. **-ня́ть** *ум* (*разум*), *сознание* – затемня́ти, притемня́ти, за[при]тьма́рювати, тьма́ри́ти, затума́нювати, запа́морочувати ро́зум, свідо́мість (го́лову) кому́. **Затемнённый** – зате́мнений, затьма́рений, притьма́рений, прите́мнений; затума́нений, запа́морочений.

Затемня́ться, затемни́ться – затемня́тися *и* -те́мнюватися, затемни́тися, затьма́рюватися, затьма́ри́тися, притьма́рюватися, притьма́ри́тися, затума́нюватися, затума́нитися, запа́морочуватися, запа́морочитися. [Споконві́чний ідеа́л життя́ лю́дського затума́нювавсь через ідеа́л шляхе́тський (Куліш)].

Зате́нивание, Затене́ние – заті́нювання, заті́нення, приті́нювання, приті́нення.

Зате́нивать *и* **Затеня́ть, затени́ть** – заті́нювати *и* затіня́ти, затіни́ти, приті́нювати *и* притіня́ти, притіни́ти, оті́нювати *и* отіня́ти, отіни́ти що. [Що то, Бо́же, хма́ра! со́нце затí́нить (Лебед. п.) Та ти мене́, ду́бе, оті́нив як хма́ра! (Франко)]. **Затенённый** – затí́нений, притí́нений, отí́нений.

Зате́нка – 1) *см.* **Зате́нивание**; 2) (*способ отделки тени на рисунке*) за́тін (-ну).

За́тень, Зате́нок – за́тінок (-нку), холодо́к (-дку́). [Сніг лежа́в уже́ по сами́х ярка́х та за́тінках (Грінч.). Ся́дьмо, поси́дьмо у холодку́].

Затеня́ть, *см.* **Зате́нивать.**

Зате́пливать, зате́плить – засві́чувати *и* засвіча́ти, засвіти́ти (лямпа́дку, сві́чку), (*о мног.*) позасві́чувати (лямпа́дки́). **Зате́пленный** – засві́чений. **-ться** – засві́чуватися, засвіти́тися, затліва́тися, затлі́тися, (*о мног.*) позасві́чуватися, посвіти́тися, позатліва́тися. [В сві́жих серця́х затліва́ється нови́й ого́нь грома́дської пра́ці (Куліш)].

Затере́бливать, затереби́ть – почина́ти (поча́ти) ша́рпати, сми́кати, ску́бти, то́рзати. **-би́ть** *кого* – заша́рпати, засми́кати, заску́бти, зато́рзати кого́. [Гу́си заску́бли курча́ (Сл. Ум.)].

Затере́ть, *см.* **Затира́ть.**

Затерза́ть – замордува́ти, закатува́ти, заму́чити кого́. **Зате́рзанный** – замордо́ваний, закато́ваний, заму́чений.

Зате́ривать, затеря́ть – 1) загу́блювати, загуби́ти, губи́ти, згуби́ти, теря́ти, утеря́ти, (*о мн.*) позагу́блювати, погуби́ти що. [Хло́пець утеря́в коня́, а ми шука́ємо (Звиног.)]. **-ря́ть** *пасущееся животное* – запа́сти. [Леда́чий пасту́х запасе́ вівцю́ (Сл. Гр.)]. **-ря́ть** *след* (*о звере*), *охотн.* – заплу́тати свій слід, одбі́гти свого́ слі́ду; 2) (*утрачивать*) затра́чувати, затра́тити, утра́чувати, утра́тити. [Ця спра́ва утра́тила свою́ вагу́]. *Срвн.* **Потеря́ть. Зате́рянный** – загу́блений, уте́ряний; затра́чений, утра́чений.

Зате́риваться, затеря́ться – 1) загу́блюватися, загуби́тися, губи́тися, згуби́тися, (*пропадать*) запропа́щуватися, запропа́сти́тися, заги́рюватися, заги́ритися, зашива́тися, заши́тися, *сов.* заки́нутися, (*гал.*) заве́ргнутися, (*о мн.*) позагу́блюватися, погуби́тися, позапропа́щуватися. [Десь загуби́лася (заки́нулася, заги́рилася) ша́пка, – нія́к не знайду́]. **-ться** *в толпе, в стаде* – загуби́тися (заміша́тися) в на́товпі, в юрбі́, загуби́тися (заміша́тися) в ота́рі, в череді́. [Держи́ся за ме́не, не одхо́дь, загу́бишся у я́рмарку (М. Вовч.). Ове́чка в ота́рі заміша́лась і заги́нула по сей день (Г. Барв.)]; 2) (*утрачиваться, уничтожиться*) затра́чуватися, затра́титися, утра́чуватися, утра́титися, (*исчезать*) зника́ти, зни́кнути. [Вже доро́га зарослá і затра́тилась (М. Вовч.)]. *Различие в значении между формами краткими и полными уже* **-лось** – відмі́нність у зна́чінні поміж фо́рмами коро́ткими і по́вними вже затра́тилась (зни́кла).

Зате́рянность – загу́бленість (-ности).

Затеса́ть, *см.* **Затёсывать.**

Затесня́ть, затесни́ть – 1) затісня́ти, затісни́ти, зати́скувати, зати́сну́ти кого́; 2) (*загромождать*) захара́щувати, захара́сти́ти що. *Строиться, не* **-ня́я** *излишними строениями дворов* – будува́тися, не захара́щуючи дворі́в за́йвими будо́вами. **Затеснённый** – затí́снений, зати́снений; захара́щений.

Затёсывание – затí́сування.

Затёсывать, затеса́ть – 1) затí́сувати, затеса́ти, (*о мног.*) позатí́сувати що. [Уже́ кі́лля позатí́сував (Черніг.)]; 2) поча́ти теса́ти. **Затёсанный** – зате́саний.

Затёсываться, затеса́ться – 1) затí́суватися, затеса́тися, позатí́суватися, бу́ти зате́саним, позатí́суваними; 2) (*забраться*) устря́ти, вти́ритися, впе́ртися, вти́снутися, втули́тися, увіткну́тися, утересува́тися в що, до чо́го. [А чи давно́ ти встряв до астроно́мського це́ху? (Куліш)].

Зате́чь, *см.* **Затека́ть.**

Зате́я, *чаще во мн.* **зате́и** – 1) (*выдумка*) ви́гадка, ви́тівка, (*иронич.*) шту́ка, шту́чка; *мн.* ви́гадки, ви́тівки, шту́чки; (*причуды, капризы*) витребе́ньки, забага́нки (*ед. ч.* забага́нка).

Это пустые **-те́и** – це пусті́ ви́гадки, ви́тівки, шту́чки. *Его* **-ям** *нет конца* – його́ ви́гадкам (шту́кам) кра́ю нема́. *Барские* **-те́и** – па́нські ви́гадки (витребе́ньки, забага́нки); 2) (*замысел, намерение*) ви́тівка; за́мір (-ру). *Дипломатические* **-теи** – дипломати́чні ви́тівки. *Без* **-те́й** – без хи́трощів, без ви́тівок, без шту́чок, про́сто, по-про́стому. *Хитроумные* **-те́и** – хи́трощі-му́дрощі; 3) (*общ. р.*) *см.* **Зате́йник, -ница.**

Зате́ять, Зате́яться, *см.* **Затева́ть, Затева́ться.**

Зати́кать – затокоті́[а́]ти, зацо́кати, зату́кати, зацокоті́[а́]ти. [Накрути́ли годи́нник, він зацо́кав].

Зати́н – 1) (*затынье*) зати́ння; (*в крепости*) насті́нна паліса́да, (насті́нне) частокі́лля; 2) (*место в тени*) за́тінок (-нку).

Затира́ние – затира́ння.

Затира́нить – замордува́ти, закатува́ти, задушма́нити кого́.

Затира́ть, затере́ть – 1) затира́ти, зате́рти, (*о мног.*) позатира́ти що. [Позатира́й оте́, що поналива́ла]. **-ра́ть** *кашу салом* – затира́ти ка́шу са́лом. **-ра́ть** *пиво, квас* – затира́ти пи́во, квас, ста́вити пи́во, квас. **-ра́ть** *что-л. написанное, нарисованное* – затира́ти, затерти, зама́зувати, зама́зати, (*о мног.*) позатира́ти, позама́зувати щось напи́сане, намальо́ване. **-ре́ть** *кого-л. в толпе* – зате́рти кого́ в на́товпі; 2) (*загрязнять*) забру́днювати *и* забрудня́ти, забрудни́ти, заво́жувати, завози́ти що. **-ре́ть** *пол* (*грязными ногами*) – зґрасува́ти помі́ст (долі́вку, підло́гу), наслі́ди́ти (на підло́зі); 3) *кого, что* (*перен.*: *не давать ходу*) – затира́ти, зате́рти кого́, що, одсува́ти, одсу́нути кого́ на́бік, наза́д. **Затёртый** – зате́ртий; зама́заний; забру́днений.

Затира́ться, затере́ться – 1) затира́тися, зате́ртися, (*о мног.*) позатира́тися; 2) втíрюватися, вти́ритися; *срвн.* **Затеса́ться 2.**

Зати́рка – затира́ння, *оконч.* затертя́.

Зати́скивание, Зати́скание – запиха́ння, запха́ння, зати́скування *и* затиска́ння, зати́снення, вбига́ння, бга́ння, убга́ння. *Срвн.* **Вти́скивание.**

Зати́скивать, зати́скать *и* **зати́снуть** – 1) запиха́ти, запха́ти, запхну́ти, затиска́ти *и* зати́скувати, зати́скати, зати́сну́ти, вбига́ти, убга́ти що куди́, в що; *срвн.* **Вти́скивать**; 2) (*кого в толпе*) зати́скувати, зати́скати, заштóвхувати, заштовха́ти (кого́ в на́товпі); *срвн.* **Затира́ть, Затесня́ть. Зати́сканный** – за́пханий, зати́сканий, у́бганий. **Зати́снутый** – за́пхнений *и* запхну́тий, зати́снений *и* зати́снутий.

Зати́скиваться, зати́скаться *и* **зати́снуться** – 1) запиха́тися, запха́тися, запхну́тися, затиска́тися *и* зати́скуватися, зати́скатися, зати́сну́тися, вбига́тися, убга́тися куди́; 2) *см.* **Затеса́ться 2.**

Затиха́ние – затиха́ння, стиха́ння, ущуха́ння, угава́ння.

Затиха́ть, зати́хнуть – затиха́ти *и* ти́хнути, зати́хнути, стиха́ти, сти́хнути, зати́шуватися, зати́ши́тися, сти́шуватися, сти́ши́тися, (*о мног.*) позатиха́ти, постиха́ти, поза[пос]ти́шуватися; (*униматься*) угава́ти (*только с отриц. не*), (*диал.*) убавля́тися, уба́витися; (*прекращаться, переставать*) ущуха́ти, ущу́хнути, зани́шкнути, (*притаиться*) (*образно*) мовча́ти та ди́хати, (*замолкнуть*) замовка́ти, замо́вкнути. [Зати́хло все, ті́льки дівча́та та солове́йко не зати́х (Шевч.). І ти́хнуть Бо́жії слова́ (Шевч.). В лю́дських хата́х все було́ позатиха́є, все посне́ (Н.-Лев.). То ста́ла зла́я хурто́вина (*буря*) по Чо́рному мо́рю стиха́ти (Макс.). Постиха́ли співи й жа́рти (Гліб.). Зати́шивсь уже́ грім, не грими́ть (Конгр. п.). В го́рницях сти́шилось, як надво́рі після заверю́хи (Н.-Лев.). Там внизу́ музи́ка ди́ка не вгава́є на хвили́ну (Франко). Пома́лу зани́шкло шепоті́ння (Грінч.). Споло́хались пташки́ і в одну́ мить ущу́хли (Коцюб.). Ви́йшов Хмельни́цький до чо́рного ві́йська, поча́в мирову́ чита́ти; ущу́хла чернь прислуха́ючись (Куліш)]. *Буря не* **-ха́ет** – бу́ря не вгава́є, не вти́шується. *Ветер* **-ти́х** – ві́тер ущу́х, (*улёгся*) залі́г. [Вітере́ць залі́г десь, ти́ша (М. Вовч.)]. *Дождь* **-ти́х** – дощ ущу́х. *Шаги, звуки* **-хли** – ході́ зати́хла (завме́рла), зву́ки зати́хли (завме́рли). **Зати́хший** – зати́хлий, ущу́хлий.

За́тишь *и* **Зати́шье** – 1) (*место*) за́ти́шок (-шку), за́тишина. [Схова́лися за копо́ю, то в за́тишку ві́тер не дошкуля́є (Звин.)]; 2) (*безветрие*) ти́ша, безві́тря; 3) (*спокойствие*) тихоми́р'я, зати́шність (-ности).

Затка́ть – 1) поча́ти тка́ти; 2) (*узором*) затка́ти, потка́ти (*б. вр.* -тчу́, -тче́ш) що чим; 3) (*паутиной*) заснува́ти, обснува́ти, (*во мног. местах*) позасно́вувати що (павути́нням). [Паву́к заснува́в усе́ вікно́ (Сл. Гр.)]. **За́тканный** – 1) за́тканий, по́тканий. [Та всі тії́ три жупа́ни, всі срі́блом потка́ні (Чуб. V)]; 2) засно́ваний, (*о мн.*) позасно́вувані. **-ться** – 1) затка́тися, потка́тися; 2) (*паутиной*) за[об]снува́тися, позасно́вуватися.

Заткну́ть, За́ткнутый, *см.* **Затыка́ть.**

Затлева́ть, -ся, затле́ть, -ся – затліва́ти, -ся, затлі́ти, -ся, (*о мног.*) позатліва́ти, -ся.

Затле́вший – затлі́лий.
Затли́ться – затлі́тися, (*о мног.*) позатліва́тися.
Затмева́ть, затми́ть – тьми́ти, затьми́ти, затьма́рювати *и* тьма́ри́ти, затьма́ри́ти, (*о мног.*) потьми́ти, потьма́ри́ти, позатьма́рювати що; *срвн.* **Затемня́ть.** [Як леті́ла сарана́, то світ затьми́ла,— така́ її́ була́ си́ла (Камен. п.)]. *Тучи* **-ми́ли** *всё небо* – хма́ри затьми́ли (за[по]тьма́рили) все не́бо. **Затме́нный** – затьма́рений, потьма́рений.
Затмева́ться, затми́ться – 1) тьми́тися, затьми́тися, потьми́тися, затьма́рюватися, затьма́ри́тися, тьма́ри́тися, потьма́ри́тися; *срвн.* **Затемня́ться.** *Слава его* **-ми́лась** – сла́ва його́ приме́ркла; 2) (*о светилах*) міни́тися, зміни́тися, тьми́тися, потьми́тися. [Со́нце потьми́лося, ма́йже зни́кло (Кон.). Як со́нце мі́ниться, – не мо́жна на його́ диви́тися: о́чі болі́тимуть (Мнж.). Ой учо́ра ізве́чора, як мі́сяць міни́вся (Пісня)].
Затме́ние – 1) *астр.* – мі́на, за́тьма, заті́нення, зате́мнення, по́мерк (-ку), потьма́рення. [Ці неда́вні по́мерки со́нця й мі́сяця не віщу́ють нам ні́чо́го до́брого (Куліш). Оце́ у нас, ка́жуть, шви́дко бу́де заті́нення со́нця (Яворн.)]. *Происходит* **-ние** *солнца* – со́нце мі́ниться; 2) (*ума*) затьма́рення, потьма́рення, запа́морочення (ро́зуму), моро́ки (-ків), заморо́ки, па́мороки. *Словно* **-ние** *на меня нашло* – на́че моро́ки мене́ взялú, на́че заморо́ки (па́мороки) на ме́не упа́ли, на́че па́мороки мені́ заби́ло.
Затми́ть, *см.* **Затмева́ть.**
Зато́, *союз* – зате́; а втім. [То сі́лькись (*правда*), що не так співа́ють, зате́ горі́лки не вжива́ють (Гліб.)].
Това́ривание – закрамо́вування.
Затова́ривать, -ся, затова́рить, -ся – закрамо́вувати, -ся, закрамува́ти, -ся, (*руссизм*) затова́рювати, -ся, затова́рити, -ся. **Затова́ренный** – закрамо́ваний, затова́рений.
Зато́к – 1) (*продольный край ткани*) кра́йка; 2) (*залив реки*) зато́ка; (*изгиб*) колі́но, за́ворот (-ти), за́крут (-ту).
Затокова́ть (*о птицах*) – затирлува́ти; *см.* **Токова́ть.**
Затола́кивать, затоло́чь – зато́вкувати, затовкти́ що.
Затола́чивать, затоло́чить – затоло́чувати, затолочи́ти, зато́птувати, затопта́ти що. **-вать, -чи́ть** *хлебу, траву* – витоло́чувати, ви́толочити, вито́птувати, ви́топтати хліб, траву́, (*о мног.*) повитоло́чувати, потолочи́ти повито́птувати, потопта́ти. **Затоло́ченный** – затоло́чений, зато́птаний *и т. д.*
Затолка́ть – 1) *см.* **Зата́лкивать**; 2) (*начать толкать*) заштовха́ти, поча́ти штовха́ти кого́.
Затолкова́ть – загомоні́ти, заговори́ти, забала́кати.
Затолкова́ться – 1) (*увлечься толкуя*) загомоні́тися, заговори́тися, забала́катися; 2) (*запутаться*) заплу́татися, зби́тися з пантели́ку.
Затолочи́ть, *см.* **Затола́чивать.**
Затоло́чь – 1) *см.* **Затола́кивать**; 2) (*начать толочь*) затовкти́, поча́ти товкти́.
Затомля́ть, -ся, затоми́ть, -ся – зато́млювати, -ся затоми́ти, -ся, томи́ти, -ся, стоми́ти, -ся, замо́рювати, -ся, замори́ти, -ся, (*о мног.*) потоми́ти, -ся, позамо́рювати, -ся. **Затомлённый** – зато́млений, сто́млений, замо́рений.
Зато́н – зато́н (-ну), пла́вня.
Затону́ть – затону́ти, затопи́тися, потону́ти, потопи́тися, зарину́ти.
Зато́пать – зату́пати, затупоті́ти, затупота́ти, (*переминаясь с ноги на ногу*) затупцюва́ти, (*побежав*) залопоті́ти. [Вона́ як гуконе́ до ме́не, як затупоти́ть, я й присі́ла – зляка́лася так (М. Вовч.)].
Затопа́ть, зато́пнуть – 1) *см.* **II. Зата́пливать(ся), затопи́ть(ся)**; 2) *см.* **Потопа́ть, Потону́ть.**
Затопля́ть, -ся, затопи́ть, -ся, *см.* **I. II. Зата́пливать.**
Затопта́ть, *см.* **Зата́птывать.**
Затопы́риться – настовбу́рчитися.
Зато́р – 1) за́тір (-тору). *Делать* **-то́р** – затира́ти за́тір; 2) (*скопление*) тиск (-ку). **-тор** *льда* – за́шерет (-ту). **-тор** *подвод* – завíз.
Заторгова́ть – 1) заторгува́ти, уторгува́ти; 2) поча́ти торгува́ти. **Заторгова́нный** – заторго́ваний, уторго́ваний.
Заторгова́ться – заторгува́тися.
Заторжествова́ть – урочи́сто засвяткува́ти, поча́ти урочи́сто святкува́ти; затріюмфува́ти.
Затorma'живать, затормози́ть – загальмо́вувати, загальмува́ти, (*о мног.*) позагальмо́вувати. **Заторможённый** – загальмо́ваний. **-зи́ться** – загальмува́тися.
Затормоши́ть – засі́пати, засми́кати, заша́рпати, затермоса́ти, зате́рзати кого́; *см.* **Тормоши́ть.**

Зато́рник *и* **Зато́рный** *чан* – затира́льник, затира́льний ка́довб.
Заторопи́ть – зану́кати, приспіши́ти кого́.
Заторопи́ться – заспіши́тися, заква́питися, захапа́тися, захвата́тися. [Збира́ючися в доро́гу, так захапа́лися, що бага́то де́чого позабува́ли (Звин.)].
Зато́рщик – затира́льник.
Затоскова́ть – засумува́ти, зажури́тися, засмути́тися, занудьгува́ти, зану́ди́тися, затужи́ти, в ту́гу вда́тися, (*зап.*) забанува́ти за ким, за чим *и* по ко́му, по чо́му; *срвн.* **Тоскова́ть.** [Сиди́ть коза́к у нево́лі, тя́жко зажури́вся (Пісня). Він-би так забанува́в, щоби́ за́раз уме́р (Стефаник)].
Зато́ча́ть, заточи́ть – ув'я́знювати, ув'язни́ти, запрова́джувати, запрова́дити до в'язни́ці, завдава́ти, завда́ти до в'язни́ці, замика́ти, замкну́ти кого́ куди́; засила́ти, засла́ти кого́ на засла́ння́. **Заточённый** – ув'я́знений, за́мкнений, запрова́джений, за́вданий до в'язни́ці; за́сланий на засла́ння́.
Заточе́ние – 1) ув'я́знення, за́мкнення, нево́ля; (*ссылка*) засла́ння́; *см.* **Заточа́ть**; 2) заго́стрення, зато́чення; *см.* **Зата́чивать, заточи́ть.**
Заточе́нник *и* **Зато́ченик** – неві́льник, в'я́зень (-зня), замкне́нець (-нця).
Заточи́тель – ув'я́знювач.
Заточи́ть, *см.* **Заточа́ть.**
Зато́чник, *см.* **Заточе́нник.**
Затошни́ть *кого и кому* – зану́ди́ти кого́, зава́дити кому́, потягти́ на блюво́ту, (*пров.*) закану́дити кого́. [Мені́ з са́мого ра́нку зава́дило].
Затра́ва, Затра́вка – 1) зацько́вування, *оконч.* зацькува́ння; 2) запа́лювання, *оконч.* запа́лення; 3) (*у ружья*) запа́л (-лу).
Затра́вливать, затрави́ть – 1) (*зверя собаками*) зацько́вувати, зацькува́ти, заганя́ти, загна́ти, (*о мног.*) позацько́вувати, позаганя́ти (звіра соба́ками); 2) *артил.* – підпа́лювати, підпали́ти, запа́лювати, запали́ти (по́рох на гарма́тному запа́лі), (*о мног.*) попідпа́лювати, позапа́лювати. **Затра́вленный** – зацько́ваний, за́гнаний; підпа́лений, запа́лений.
Затра́вник, *артил.* – підпа́льник, запа́льник (-ка).
Затра́вный *и* **Затра́вочный**, *артил.* – підпа́льний, запа́льний. **-ный** *порох* – підпа́льний, запа́льний по́рох, по́рох на запа́л, на підпа́л. **-ная** *полка* – пані́вка.
Затра́гивание, Затра́гивать, *см.* **Затро́гивание, Затро́гивать.**
Затранжи́рить – зац(в)и́ндрити, загуля́ти, поча́ти марнува́ти (добро́, гро́ші); *см.* **Транжи́рить.**
Затрапе́з (*пестрядь*) – пістря (-рі).
Затрапе́зник – 1) обідальник за спільним столо́м, засті́[о́]льник; 2) (*ткань*), *см.* **Затрапе́з.**
Затрапе́зный – 1) засті́[о́]льний; 2) пістре́вий; *см.* **Затрапе́з.**
Затра́та – затра́та, ви́тра́та, потра́та, за[ви́]тра́чення, потра́чення, вида́ток (-тку), ви́треби (-бів) (*мн.*), тра́та ко́шту. *Непроизводительная* **-та** – ма́рна, непотрі́бна затра́та (ви́тра́та). *С наименьшей* **-той** *сил* – з найме́ншим ви́[по]тра́ченням (затра́тою) сил.
Затра́чивать, затра́тить – затра́чувати *и* затрача́ти, затра́тити, витра́чувати *и* витрача́ти, ви́тратити, потра́тити, (*пров.*) треби́ти, ви́требити, потреби́ти що на що. [Я на діте́й ви́требив гро́шей чима́ло (Звин.).]. **-вать** *непроизводительно время, силы, деньги* – марнува́ти час, си́ли, гро́ші. **Затра́ченный** – затра́чений, ви́трачений, потра́чений. **-ный** *непроизводительно* – змарно́ваний, згайно́ваний. **-ный** *труд* – зажи́та пра́ця.
Затра́чиваться, затра́титься – витра́чуватися *и* витрача́тися, ви́тратитися, затра́чуватися *и* затрача́тися, затра́титися, тра́титися, потра́титися, (*пров.*) треби́тися, ви́требитися, потреби́тися, бу́ти ви́траченим, по[за]тра́ченим, ви́требленим, потре́бленим на що. **-ваться** *непроизводительно* – марнува́тися, гайнува́тися.
Затре́бование – зажада́ння чого́, вимо́га.
Затре́бовать – зажада́ти чого́, посла́ти вимо́гу на що.
Затрено́жить – стрино́жити (коня́).
Затрепета́ть, -ся – затріпоті́ти (*б. вр.* -чу́, -ти́ш), затріпота́ти(ся) (*б. вр.* -чу́(ся), -по́чеш(ся)), затрі́патися, затрепа́тися, зат́іпатися, заки́датися, (*задрожать*) затремті́ти, затруси́тися; *срвн.* **Трепета́ть.** *Сердце* **-та́ло** – се́рце затріпоті́ло (затріпота́ло, -та́лося), затрі́палося, зат́іпалося, заки́далося. [Її се́рце затрі́палося в гру́дях, нена́че з переля́ку (Н.-Лев.). Життя́м створі́ння вся́ке затріпо́че (Самійл.)]. *Он* **-та́л** – він затремті́в, затруси́вся, (*забился*) затріпота́вся, затрі́пався. *Берёза* **-та́ла** *листьями* – бере́за ли́стом залепета́ла, затріпоті́ла.
Затреща́ть – 1) (*ломаясь, разрываясь*) затріща́ти, (*лопаясь*) залуща́ти, (*захрустеть*) захруща́ти; (*начать издавать треск*) затріскоті́[а́]ти, залускоті́[а́]ти, зацокоті́[а]ти,

затерча́ти, задеренча́ти; *срвн.* **Треща́ть.** [Де́рево затріща́ло. Сві́чка затріскота́ла. Солове́й затерча́в]. *Масло* **-ща́ло** *на огне* – ма́сло зашкварча́ло на огні́; 2) (*заговорить скороговоркой*) заторохті́ти, зацокоті́[а́]ти, задренькоті́ти, засвіґота́ти.

Затре́щина – ля́пас (-са), лящ (-ща́), поти́личник запоти́личник (-ка), пац по ши́ї, оши́йок (-ши́йка). *Дать* **-ну** – да́ти поти́личника, да́ти паца́ (ляща́, ля́паса) по ши́ї кому́.

Затро́гивание – торка́ння; займа́ння, зачіпа́ння. **-ния** – заче́пи (-пів).

Затро́[а́]гивать, затро́гать, затро́нуть *что* – (*коснуться*) торка́тися, торкну́тися чого́ *и* (*реже*) торка́ти, торкну́ти що, дотика́тися, дотикну́тися *и* діткну́тися чого́; *кого* (*задевать*) – зачіпа́ти *и* зачіпля́ти, зачепи́ти, займа́ти, за(й)ня́ти (*о мног.*) позачіпа́ти, позайма́ти кого́, що, (*первому*) нала́зити, налі́зти на ко́го. [Я його́ не чіпа́ю, а він сам нала́зить (Звин.)]. *Он первый* **-нул** *меня* – він пе́рший зачепи́в (зайня́в) мене́, він пе́рший налі́з на ме́не. [Та хіба́-ж я вас, па́не, зачепи́в? Тож ви́ мене́ заняли́ (Грінч.)]. **-ва́ть** *вопрос о чём* – торка́тися пита́ння (спра́ви) про що, зачіпа́ти (пору́шувати, займа́ти) пита́ння (спра́ву) про що. [Прості́ть, що я за́раз торкну́вся гру́бого й цині́чного пу́нкту (Крим.). Карти́на наро́днього життя́, в які́й заче́плено найбли́жчі і найпеку́чіші наро́дні спра́ви (Грінч.)]. **-вать, -нуть** *за живое кого* – дійма́ти, дійня́ти до живо́го кого́, дохо́дити, дійти́ кому́ до живо́го, уража́ти, ура́зи́ти кого́ – (*сильно*) дозоля́ти, дозоли́ти кому́ (до живи́х печіно́к); *срвн.* **Задева́ть. -вать** *чью душу, сердце* – займа́ти (пору́шувати) ду́шу, се́рце кому́. [Ці приказки́ займа́ють ду́шу згли́бока (Хата). Ти́хо так усю́ди, ті́льки солове́йки співа́ють… так ду́шу твою́ й займа́є (Г. Барв.). І ти́ми пісня́ми всім се́рце пору́шу (Самійл.)]. *Чем тебя особенным* **-нули**? – (*образно*) хіба́ (чи) тебе́ во́зом зачепи́ли? **Затро́нутый** – то́ркнутий, ді́ткнений, пору́шений, заче́плений, за́йня́тий.

Затро́[а́]гиваться, затро́гаться *и* **затро́нуться** – зачіпа́тися *и* зачіпля́лися, зачепи́тися, займа́тися, пору́шуватися; бу́ти заче́пленим, за́йня́тим, пору́шеним. *Здесь* **-ваются** *многие вопросы* – тут пору́шується, зачіпа́ється (тут пору́шують, зачіпа́ють) бага́то пита́ннів.

Затруби́ть – затруби́ти (*зап.* затрубі́ти), засурми́ти (в су́рми), (*гуц.*) затрембіта́ти (в трембі́ту).

Затрудне́ние – 1) тру́днощі (-щів, *мн.*) тру́дність (-ности), зава́да, перепо́на, перешко́да, замі́шка, заморо́ка, скру́та. [На цьо́му по́лі стріва́ють істо́рика непермо́жні тру́днощі (Єфр.)]. *Многочисленные* **-ния**, *с которыми приходится бороться* – числе́нні тру́днощі (зава́ди, перепо́ни, перешко́ди), що з ни́ми дово́диться боро́тися (змага́тися). *Быть в* **-нии,** *см.* **Затрудни́тельное** *положение* (**Затрудни́тельный**). *Вывести из* **-ния** – ви́вести з кло́поту; 2) (*дыхания*) сти́ски (-ків). [Сти́ски пішли́ у гру́дях].

Затрудни́тельно – ва́жко, скру́тно, суту́жно.

Затрудни́тельность – тру́дність, утру́дненість; скру́тність, суту́жність (-ности).

Затрудни́тельный – трудни́й, утру́дливий, важки́й, скрутни́й, суту́жний, при́крий, моро́чний, моро́чливий, заморо́чний, заморо́чливий, тісни́й, крути́й, утя́жливий, недогі́дний. **-ное** *дело*, **-ная** *вещь* – трудна́ (важка́, моро́члива) спра́ва, трудна́ (важка́, моро́члива) річ. **-ные** *обстоятельства* – скрутні́ (суту́жні, при́крі, тісні́, круті́, утя́жливі, недогі́дні) обста́вини. **-ное** *положение* – скрутне́ (суту́жне, при́кре) стано́вище, скрут (-ту) *и* скру́та (-ти), суту́га, притуга, ха́лепа. [Ви́дко, що реда́ктор «Ді́ла» і серед ха́лепи не тра́тить гу́мору (Франко)]. *Попасть в* **-ное** *положение*, *очутиться в* **-ном** *положении* – попа́сти в скрутне́ (суту́жне *и т. д.*) стано́вище, в скрут, (*в неловкое положение*) попа́сти в кло́піт, вско́чити в ха́лепу, загна́тися на слизьке́. *Поставить кого в* **-ное** *положение* – (*образно*) загна́ти кого́ на слизьке́, посади́ти кого́ на лід. *Он очутился в* **-ном** *положении* – він попа́в в скрутне́ (суту́жне *и т. д.*) стано́вище, прийшо́в йому́ скрут.

Затрудня́ть, затрудни́ть – 1) (*делать более трудным, препятствовать*) утрудня́ти, утрудни́ти що кому́, перешкоджа́ти, перешко́дити, заваджа́ти, зава́дити кому́ в чо́му, става́ти, ста́ти на перешко́ді (на зава́ді, на перепо́ні) кому́ до чо́го, не́путити кому́ в чо́му. *Это обстоятельство* **-ня́ет** *исполнение нашей цели* – ця обста́вина утрудня́є ви́кона́ння на́шої мети́, перешкоджа́є (заваджа́є) нам ви́конати на́шу мету́, стає́ на перешко́ді (на зава́ді, на перепо́ні) до на́шої мети. *Недостаток памяти* **-ня́ет** *учение* – брак па́м'яти (непа́м'ятливість) утрудня́є нау́ку, не́путить в нау́ці. *Это тесное пространство* **-ня́ло** *движение нашей армии* – цей обме́жений про́стір става́в на зава́ді ру́хові на́шої а́рмії; 2) (*мешать кому, обременять кого*) заваджа́ти, зава́дити кому́, труди́ти, потруди́ти, обтя́жувати, обтяжи́ти кого́, (*диал.*) застужа́ти кого́; (*беспокоить*) клопота́ти, поклопота́ти кого́ чим, завдава́ти, завда́ти кло́поту кому́. *Это меня нисколько не* **-ни́т** – це мене́ нія́к не потру́дить, не обтя́жить, це не завда́сть мені́ жа́дного кло́поту. *Если это не очень* **-нит** *вас* – якщо це не ду́же вас обтяжи́ть, якщо це не завда́сть вам вели́кого кло́поту. *Меня* **-ня́ет**

(*смущает*) *вот что* – ось що мене́ спиня́є (перепиня́є, клопо́че). **Затруднённый** – утру́днений; потру́джений, обтя́жений, поклопо́таний. **-ное** *дыхание* – сти́снене ди́хання, сти́снений ві́ддих.

Затрудня́ться, затрудни́ться – 1) (*являться трудным*) утрудня́тися, утрудни́тися, (*тормозиться*) загальмо́вуватися, загальмува́тися. *Дело* **-ни́лось** – спра́ва загальмува́лася. *Движение* **-ня́ется** *распутицей* – рух утру́днено бездорі́жжям (ро́зтанню); 2) (*быть в затруднении, смущаться*) вага́тися, завага́тися. **-ня́юсь** *дать вам точный ответ* – вага́юся (відчува́ю тру́днощі) да́ти вам то́чну ві́дповідь. *Он* **-ня́лся**, *что ему делать* – він вага́вся, що йому́ роби́ти; 3) (*беспокоиться*) труди́тися, потруди́тися, клопота́тися, поклопота́тися чим, що роби́ти. *Не* **-йтесь**, *пожалуйста* – не труді́ться (не клопочі́ться), будь ла́ска.

Затружда́ть, затруди́ть – 1) *см.* **Затрудня́ть 2**; 2) (*руки, ноги*) натру́джувати, натруди́ти (ру́ки, но́ги).

Затруни́ть – поча́ти смія́тися, глузува́ти, кепкува́ти з ко́го; *срвн.* **Труни́ть.**

Затру́сить – заполоши́тися.

Затруси́ть (*рысцой*) – затю́пати, потю́пати (бігце́м, тюпце́м).

Затру́шивать, затруси́ть – затру́шувати, затруси́ти, засипа́ти, заси́пати, (*о мног.*) позатру́шувати, позасипа́ти що чим; *срвн.* **Притру́шивать, Притруси́ть. Затру́шенный** – затру́шений, заси́паний. **-ться** – затру́шуватися, затруси́тися, засипа́тися, заси́патися, (*о мног.*) позатру́шуватися, позасипа́тися; бу́ти затру́шеним, заси́паним.

Затрясти́ *и* **Затря́сть** – 1) затрясти́ кого́, що *и* ким чим, затрі́пати ким, чим. [Його́ тря́сця затрясе́ (Пісня). Дух затрясе́ ним (Єв.). Затрі́пала мале́нькими ру́чками (Н.-Лев.)]; 2) *безл.* затрясти́, затруси́ти. [З'їхали на грудува́ту доро́гу, то так затруси́ло (Сл. Гр.)].

Затрясти́сь *и* **Затря́сться** – затрясти́ся, (*задрожать*) затруси́тися, затремті́ти, (*затрепетать*) затрі́патися, (*о неодушевл. предметах*) задвигті́ти *и* задвижі́ти, хо́дором заходи́ти. [Затруси́вся, мов у тря́сці (Номис). Гнат затремті́в уве́сь, як оси́ка на ві́трі (Коцюб.). У ха́ті все хо́дором заходи́ло (Стор.)]. *Земля* **-сла́сь** – земля́ затрясла́ся (задвигті́ла).

Затря́сы – три́нькання (гро́шей).

Затужи́ть – затужи́ти, в ту́гу вда́тися за ким *и* по ко́му; *срвн.* **Тужи́ть.**

Затума́нивать, затума́нить – 1) затума́нювати, затума́ни́ти, тума́ни́ти, потума́ни́ти, (*отчасти*) притума́нювати, притума́ни́ти, (*омрачать*) затьма́рювати, затьма́рити, (*о мног.*) позатума́нювати, попритума́нювати, позатьма́рювати що. **-нить** *глаза кому* (*о слезах*) – затума́нити о́чі кому́. **-нило**, *безл.* – затума́ни́ло, притума́ни́ло; 2) (*обманывать*) тума́ни́ти, затума́ни́ти, запа́морочувати, запа́морочити, заморо́чувати, заморо́чити кого́. **-вать** *глаза кому* – тумана́ пуска́ти (напусти́ти) кому́, закаламу́чувати (закаламу́тити), заснíчувати (засніти́ти) о́чі кому́. **Затума́ненный** – затума́нений притума́нений, затьма́рений, потьма́рений, запа́морочений, заморо́чений.

Затума́ниваться, затума́ниться – 1) затума́нюватися, затума́ни́тися, тумани́тися, потумани́тися, затумані́ти, потумані́ти, (*отчасти*) притума́нюватися, притума́ни́тися, притумані́ти, (*омрачаться*) затьма́рюватися, затьма́ри́тися, тьма́ри́тися, потьма́ри́тися, захма́рюватися, захма́ритися, захмарні́ти, похмарні́ти. [Затума́нився тума́н, край дорі́женьки припа́в (Чуб. V). Од вина́ потумані́ли я́сні о́чі в його́ (Св. Пис.). Стої́ть пону́рий, вид (*лицо*) його́ затумані́в (Щог.)]; 2) (*от потери сознания*), *безл.* запа́морочуватися, запа́морочитися. *В голове* **-нилось** – в голові́ запа́морочилося, голова́ задури́лася (*сильно*) я очемері́в. **-вшийся** – затума́нений, затумані́лий *и т. д.*

Затупе́ть – затупі́ти, (*о мног.*) потупі́ти; *срвн.* **Тупе́ть.**

Затупля́ть, затупи́ть – затупля́ти *и* зату́плювати, затупи́ти, (*о мног.*) позату́плювати, потупи́ти що. **Зату́пленный** – зату́плений. **-ться** – затупля́тися *и* зату́плюватися, затупи́тися, (*о мног.*) позату́плюватися, потупи́тися; *срвн.* **Затупе́ть.**

Затускне́ть, Зату́скнуть – 1) поча́ти темні́ти, тьма́ритися, ме́рх[к]нути; 2) *см.* **Потускне́ть.**

Затуха́ть, зату́хнуть – 1) загаса́ти, зага́снути, згаса́ти, зга́снути, (*о мног.*) позагаса́ти, позгаса́ти; 2) (*испортиться*) ту́хнути, зату́хнути, сту́хнути, поту́хнути, приту́хнути, затхну́тися. [Я́йця поту́хли].

Зату́хлый – 1) зага́слий, зга́слий, пога́слий; 2) зату́хлий, приту́хлий, при́тхлий, за́тхлий.

Затучне́ть – (ду́же) погла́дшати.

Затуша́ть, -ся, затуши́ть, -ся – загаша́ти, -ся, загаси́ти, -ся, (*о мног.*) погаси́ти, -ся, позагаша́ти, -ся. **Зату́шенный** – зага́шений, пога́шений.

Затушо́вывать, затушева́ть – 1) (*тушью*) затушо́вувати, затушува́ти, (*о мног.*)

позатушо́вувати що; 2) (*скрывать, сгладить*) затушко́вувати, затушкува́ти, затира́ти, зате́рти, зама́зувати, зама́зати що, (*о мног.*) позатушко́вувати, позатира́ти, позама́зувати. **-вать** *чьи недостатки* – затушко́вувати (затира́ти) чиї́ хи́би. **Затушо́ванный** – затушо́ваний; затушко́ваний, зате́ртий, зама́заний.

За́тхлость, За́тхлый, *см.* **За́дхлость, За́дхлый.**

Затыка́ние – затика́ння, притика́ння, застро́млювання, *оконч.* за[при]ткне́ння, застро́млення.

Заты́кать – 1) зати́кати. [Зати́кала го́лкою (Коцюб.)]; 2) (*начать говорить «ты»*) зати́кати, (*шутл.*) поча́ти в ти́чки гуля́ти.

I. Затыка́ть, затка́ть – 1) почина́ти, поча́ти тка́ти; 2) *см.* **Затка́ть.**

II. Затыка́ть, заткну́ть – 1) *что чем* – затика́ти, заткну́ти (*диал.* затка́ти), притика́ти, приткну́ти (*диал.* притка́ти), (*о мног.*) позатика́ти, попритика́ти що чим. **-ну́ть** *трубу* (*отверстие в трубе*) *тряпкою* – заткну́ти, приткну́ти верх, каглу́ (кагля́нкою, за́тка́лом). [Верха́ не притика́ла? приткни́-ж! (Борзен.)]. **-ну́ть** *бутылку пробкою* – заткну́ти пля́шку за́тичкою, за́ткалкою, (*из пробк. дерева*) ко́рком. **-ну́ть** *уши* (*зажать пальцами*) – затули́ти ву́ха, (*о мног.*) позатуля́ти ву́ха, (*ватой и т. п.*) заткну́ти (*диал.* затка́ти), позатика́ти ву́ха (ба́вовною *и т. п.*). **-ну́ть** *рот, глотку* (*кому-л.*) – заткну́ти (*диал.* затка́ти) ро́та, пе́льку (кому́); (*переносно*: *заставить замолчать*) заби́ти ро́та кому́, затка́ти, стули́ти гу́бу кому́, (*грубо*) заці́пити (засупо́нити) па́щу (кому́). [Не мо́жна всім губи́ затка́ти (Номис)]; 2) *что за что* – застро́млювати, застроми́ти, затика́ти, заткну́ти (*диал.* затка́ти), (*о мног.*) позастро́млювати, позатика́ти що за що. **-нуть** *топор за пояс* – застроми́ти (засу́нути) соки́ру за по́яс. **-ну́ть** *кого-л. за пояс* – перева́жити кого́, го́ру над ким узя́ти, заломи́ти кого́. **За́ткнутый** – за́ткнений *и* за́ткну́тий, (*диал.*) за́тканий, застро́млений.

I. Затыка́ться – почина́тися ткання́м.

II. Затыка́ться, заткну́ться – 1) затика́тися, заткну́тися, позатика́тися чим; бу́ти за́ткненим чим; 2) застро́млюватися, застроми́тися, позастро́млюватися за що; бу́ти застро́мленим за що; 3) (*подбирать одежду*) підтика́тися, підіткну́тися, (*о мног.*) попідтика́тися.

Заты́лок, Заты́лочек – поти́лиця (*ум.* поти́личка), (*выя*) карк (-ку), хиб (*ум.* хибо́к), гамали́к. [Дай йому́ по поти́лиці (Звиног.). Єди́н веде́ за чупри́ну, дру́гий у карк б'є (Пісня). О́т де хиб хоч обі́ддя гни (Черн.)].

Заты́лочный – поти́личний, каркови́й. [Поти́лична кі́стка].

Заты́льный – 1) *см.* **Заты́лочный**; 2) (*находящийся за тылом*) запі́льний. [Запі́льне ві́йсько].

Заты́чка – 1) за́тичка, за́ткалка; (*деревянная у бочки*) чіп (*р.* чопа́), (*ум.*) чі[о]по́к, чі[о]пе́ць, чіпо́чок (-по́чка), (*тряпка, которой затыкают отверстие в дым. трубе*) за́ткально, за́ткало (-ла), (*ум.* за́ткальце), кагля́нка. [В бари́лочку два напи́точки, нема́ чіпо́чка, нема́ ді́рочки (Загадка). Мій верх і за́ткало (Номис)]; 2) (*шутл. о человеке*) за́ткало.

Затя́вкать – задзя́вкати, задзявкоті́ти, зага́вкати, загавкоті́ти.

Затя́гивание – затяга́ння, зашмо́ргування; заполіка́ння; *см.* **Затя́гивать.**

Затя́гивать, затяну́ть – 1) почина́ти, поча́ти тягти́; 2) (*узел, петлю и т. п.*) затяга́ти *и* затя́гувати, затягти́ (ву́зол), (*задёрнуть*) зашмо́ргувати, зашморгну́ти (петлю́, за́шморг), (*о мног.*) позатя́гувати *и* позатяга́ти, позашмо́ргувати (вузли́, пе́тлі, за́шморги). **-ну́ть** *петлёй, см.* **Завяза́ть 1**. [Не мо́жна затяга́ти ни́тку на ши́ї, бо нечи́стий зада́вить (Грінч. II). Зашморгну́в на ши́ї він арка́н (Г. Арт.)]; 3) (*покрывать*) затяга́ти *и* -гувати, затягти́, заволіка́ти, заволокти́; запина́ти, зап'ясти́ *и* -пну́ти, (*о мног.*) позатяга́ти *и* -гувати, позаволіка́ти; позапина́ти що. [Не́бо затягло́ (заволокло́) хма́рою. Ні́чим ні позапина́ти діро́к, ні позатика́ти (Г. Барв.)]. **-нуть** *илом* – затягти́ му́лом, заму́лити що. [Пропа́ла на горо́ді карто́пля, усю чи́сто замули́ла вода́, як ішла́ рі́чкою після дощу́ (Бердян. п.)]. *Рану* (*раны*) **-вает, -ну́ло** – ра́ну (ра́ни) затяга́є, ра́ну затягло́, ра́ни позатяга́ло; 4) (*затащить, завлечь*) затяга́ти *и* затя́гувати, затягти́, заволіка́ти, заволокти́, (*о мног.*) позатяга́ти, позаволіка́ти кого́, що куди́. [Водяни́й люде́й часте́нько в во́ду затяга́є (Руданськ.). Ну́те, хло́пці чорнобри́вці, затяга́йте неводи́ (Чуб. III). Я було́ пияка́м кажу́: «пи́йте, та його́ не заволіка́йте» (Г. Барв.)]; 5) (*время, дело*) затяга́ти, затягти́, дsocя́ти, задля́ти, га́яти, зага́яти, проволіка́ти, проволокти́ (час, спра́ву); (*медлить*) о(д)тяга́тися *и* о(д)тя́гуватися з чим. [Аби́ задля́ти час, а врятува́ти мо́жна (Самійл.). Радю́к зрозумі́в, що О́льга отя́гувалась (Н.-Лев.)]; 6) (*песню*) заво́дити, заве́сти́, затяга́ти, затягти́ (пі́сню). [Завели́ вдвох пі́сеньку (Г. Барв.)]. **Затя́нутый** – затя́гнений *и* затя́гнутий, зашмо́ргнутий *и т. д.*

Затя́гиваться, затяну́ться – 1) затяга́тися *и* -гуватися, затягти́ся, (*петлёй*) зашмо́ргуватися, зашморгну́тися, (*о мног.*) позатяга́тися *и* -тя́гуватися, позашмо́ргуватися; 2) затяга́тися, затягти́ся, заволіка́тися, заволокти́ся; (*илом*) заму́люватися, заму́ли́тися. *Раны* **-ваются** – ра́ни затяга́ються, го́яться. *Небо* **-ну́лось** *облаками* – не́бо вкри́лося (заволокло́ся) хма́рами, не́бо захма́рилося. **-ну́ться** *плесенью* – вкри́тися цві́ллю, поцвісти́, забре́зкнути, засніти́тися; 3) для́тися, задля́тися, затяга́тися, затягти́ся, га́ятися, зага́ятися. *Дело* **-ну́лось** – спра́ва затягла́ся, задля́лася; 4) (*трубкой, табачным дымом*) затяга́тися *и* -гуватися, затягти́ся (лю́лькою, тютюно́вим ди́мом). **Затяну́вшийся** – затя́гнений; (*во времени*) проволі́клий, переде́ржаний, протя́глий; *срвн.* **Затя́гивать.** [Переде́ржана війна́].

Затя́гивающий (*затяжной*) – затя́жни́й.

Затя́жка – 1) *см.* **Затя́гивание**; 2) за́в'язка, за́тяжка, мотузо́к (-зка́), поворо́зка, (*гашник*) очку́р (-ра́); 3) (*в неводе*) матня́, (*в мешке*) ги́чка; 4) (*проволочка*) зага́яння, відтяга́ння, зага́йка, уга́йка. *Курить с* **-кой** – кури́ти на за́тяжку.

Затяжно́й – затя́жни́й; (*продолжительный*) зага́йний, гайни́й, забарни́й. **-на́я** *петля* – за́шморг (-гу). **-ная** *работа* – гайна́, зага́йна, забарна́ робо́та. **-но́й** *дождь* – обліжни́й, облого́вий дощ. **-на́я** *болезнь* – затяжна́ х(в)оро́ба. **-но́й** *пластырь* – затя́жни́й (го́йний) пля́стер.

Зау́здывать, зaузда́ть – загну́здувати, загнузда́ти, (*о мног.*) позагну́здувати кого́. **Зау́зданный** – загну́зданий. **-ться** – загну́здуватися, бу́ти загну́зданим.

Зау́лок – за(в)у́лок (-лка), за́куток (-тка), (*глухой*) за́зубень (-бня), безви́хідь (-ходи), сліпи́й заву́лок, сліпа́ ву́лиця.

Заулюлю́кать – затю́кати. [Нато́вп зарегота́вся, затю́кав (Єфр.)].

Заумне́ть – порозумні́ти, порозумні́шати, замудрі́ти, (*зазнаться*) зарозумі́тися.

Зау́мничать, -ся – замудрува́ти, -ся, розмудрува́тися.

Зау́мный – по-за ро́зумом су́щий, позарозумо́вий.

Зауморы́ш, *см.* **Замо́рыш.**

Зау́мствовать, -ся – замудрува́ти, -ся. [Оце́ Непту́н замудрува́в (Котл.)]. **Зау́мствовавшийся** – замудрі́лий, замудро́ваний.

Зауны́вно – тужли́во, журли́во, жа́лібно, жу́рно, су́мно.

Зауны́вность – тужли́вість, журли́вість, жу́рність, сумови́тість (-вости).

Зауны́вный – тужли́вий, жа́лібний, журли́вий, жу́рний, сумли́вий, сумови́тий, сумни́й.

Заупоко́й – 1) (*поминовение*) (заду́шне) помина́ння, заду́шне (-ного); 2) (*список*) (помина́льна) гра́мотка, (*ц.-слав.*) пом'я́ни́к (-ка).

Заупоко́йный – заду́шний, помина́льний. [Заду́шна моли́тва]. **-ное** *служение* – заду́шна відпра́ва; параста́с (-су).

Заупо́рствовать – 1) поча́ти упира́тися, коми́зи́тися; 2) (*упереться*) упе́ртися, затя́тися *и* затну́тися, занату́житися, заком[в]и́зи́тися, (*диал.*) заопирува́ти, пнем (на пню) ста́ти, (*о лошади*) занату́ритися, занорови́тися. [Затяла́сь ді́вка і ні руш (Клцюб.). Ба́тько вже затну́вся, то тепе́р не переважи́ш його́ (Грінч.). Занату́житься й мовчи́ть (Черк. пов.). Заопирува́в вра́жий син і не пішо́в (Кан. п.). Вну́чечка на пню ста́ла (М. Вовч.)].

Заупря́миться, *см.* **Заупо́рствовать.**

Зау́ркать – (*о коте*) замурча́ти, заму́ркати, заворкоті́ти.

Зауро́нный – відшкодува́льний. **-ная** *плата* – відшкодо́вання, відшкодува́ння.

Зауро́чить – зуро́чити, навро́чити кого́. [Лихе́ о́ко зуро́чило на́ше ща́стя (Основа)]. **Зауро́ченный** – зу[нав]ро́чений, (*тронутый*) причи́нний.

Заурча́ть – забурча́ти, загурча́ти, забуркоті́ти.

Зауря́д, *нрч.* – під оди́н ряд, (*сплошь*) по́спіль. *Все* **зауря́д** – голова́ в го́лову. [Капу́ста – голова́ в го́лову однакові́сінька (Сл. Гр.)].

Зауря́дность – звича́йність, повсякде́нність, буде́нність (-ности), буде́нщина, ордина́рність. [Хай бу́де що бу́де, аби́ ті́льки не буде́нщина (Л. Пахар.). Парадокса́льність шляху́ не затушко́вує тут ордина́рности ви́сновків (Єфр.)].

Зауря́дный – звича́йний, повсякде́нний буде́нний, пересі́чний, аби́-який, щабльови́й. [Обли́ччя не типові́, не характе́рні, геть буде́нні: всі скида́ються оди́н на о́дного (Крим.). Так собі́, сере́дня, пересі́чна, сіре́нька люди́на (Крим.). Тип щабльово́го інтеліге́нта]. **Незауря́дный** – неаби́-який. [Це чолові́к неаби́-який (Сл. Гр.)]. **Незауря́дная** *вещь* – неаби́-що. [Це зо́всім не-аби́що, щоб про його́ так каза́ти (Сл. Гр.)].

Заусе́ница – за́ді[и]рка, за́дра, задьо́ра, зані́гтиця, заде́рка. [Коли́ ру́ки вте́рти в мішо́к, то бу́дуть за́дри на па́льцях (Франко). То од землі́ такі́ задьо́ри поробі́лися (Козел. п.)].

Заусе́нка, Заусе́нье, *см.* **За́сень, За́тень.**

Зау́ськать – зацькува́ти, затю́кати кого́, на ко́го.
Зауто́рить – задни́ти, зауто́рити, (*о мн.*) позадина́ти що (бочки́). [Задни́ти ді́жку].
Зауто́ренный – за́днений (*диал.* задни́тий), зауто́ений.
Зауто́рник – уто́[і]рник, до́лото́, жолобо́к (-лобка́), (*малый*) калі́вка.
Зауто́рщик – бо́ндар (-ря), (*зап.*) бо́днар (-ря), дняр (-ра).
Зау́тра – за́втра, за́втра вра́нці, на ра́нок.
Зау́треня – у́треня, зау́треня, (*иногда*) ра́ння слу́жба. [У́треню бо́жу проспа́ла (Кониськ.)].
Зау́тренний – 1) (*относ. к заутрене*) у́тренній, зау́тренній (-нього); 2) ра́нній; *см.* **Ра́нний.**
Заутю́живать, -ся, заутю́жить, -ся – 1) (*поправлять утюгом*) загла́джувати, -ся, загла́дити, -ся; 2) **-вать, -жить** (*испортить утюгом, чрезм. глажением*) – запрасо́вувати, запрасува́ти. **Заутю́женный** – загла́джений; запрасо́ваний.
Заутю́жка – 1) загла́джування, загла́дження; 2) запрасо́вування, запрасува́ння.
Зауха́бистый – 1) (*о дороге*) вибо́їстий, грудкува́тий; (*с грязью*) баю́ристий; 2) *см.* **Разуха́бистый, Разбитно́й**; 3) (*дерзкий*) зухва́лий; *см.* **Наха́льный.**
Зауха́бить – (*о дороге*) роз'ї́здити, заї́здити, ви́бити (доро́гу).
Зауха́биться – роз'ї́здитися, розби́тися.
Зау́чивание – зау́чування, завча́ння, вивча́ння, затве́рджування.
Зау́чивать, заучи́ть – зау́чувати *и* завча́ти, завчи́ти, вивча́ти, ви́вчити, затве́рджувати, затверди́ти що. [Хо́чу до́бре завчи́ти рома́нс та дві украї́нські пі́сні (Н.-Лев.)]. **Зау́ченный** – зау́чений, за́вчений, ви́вчений, затве́рджений. **-ться** – зау́чуватися, завчи́тися *и т. д.*
Зауша́ть, зауши́ть – би́ти, вда́рити по що́ках, по щоці́, да́ти в у́хо кому́, ля́паса дава́ти, да́ти кому́, ляпанця́ми, лища́ми годува́ти, нагодува́ти кого́, затопи́ти кому́ по пи́ці. [Дам тобі́ ляща́ я в пи́ку (Котл.)].
Зау́шина, Зауше́ние – запоти́личник (-ка), ля́пас (-са), ляпане́ць (-нця́), лящ (-ща́), поза́ушник. [Як то бу́де га́рно, як вони́ увільня́ться від щоде́нних поза́ушників (Франко)].
Зау́шник – 1) (*часть тела за ухом*) за(в)у́шник; 2) (*наговорщик*) шепоти́нник.
Зау́шница, *мед.* – привуу́шниця, за(в)у́шниця; (*в просторечьи*) сви́нка.
Зау́шный – поза́вушний.
Зафабри́чный – позафабри́чний.
Зафальши́вить, зафальши́ть – заф[хв]альшува́ти, заф[хв]альши́ти, поча́ти ф[хв]альши́ти, (*ещё в пении*: *разойтись*) зарізни́ти.
Зафантази́ровать, -ся – зафантазува́ти, -ся, замрі́яти, -ся. **-ровавшийся** – замрі́яний, зафантазо́ваний.
Зафилосо́фствовать, -ся – зафілософува́ти, -ся; замудрува́ти, -ся.
Зафордыба́чить, -ся – з(а)норови́тися, закоми́зи́тися.
Зафорси́ть – зачва́нитися, запиша́тися, забри́шкати.
Зафранти́ть – зачепури́тися, закукурі́читися (Ів. Виш.), закрасува́тися, забли́скати о́дягом, запани́читися, зафертува́ти, розфертува́тися.
Зафрахто́вывать, зафрахтова́ть – зафрахто́вувати, зафрахтува́ти, найма́ти, найня́ти (корабе́ль під вантáж). **Зафрахто́ванный** – зафрахто́ваний, на́йнятий під вантáж.
Зафу́рить – (*начать мочиться*) забу́рити; (*обмочиться*) забу́ритися.
Зафы́ркать – запри́хкати, зачми́хати, запо́рс(ь)кати, запи́рскати, зафо́[у́]ркати. [Кіт запри́хкав. Зачми́ше як каба́н (Основа). Запи́рскало щось, – воли́ (Васильч.). Ко́ні… зафо́ркали-б і дали́-б нам зна́ти (Франко)].
Захаба́рить (*присвоить*) – захабарюва́ти собі́ що, замахо́рити що.
Заха́живать, *см.* **Заходи́ть 1.**
Заха́ивать, заха́ять – поча́ти га́нити, (*сов.*) зга́нити, поча́ти га́ньби́ти, (*сов.*) з(а)га́ньби́ти, огу́джувати, огу́дити, згу́дити кого́, що. [Ви нам ді́вку згу́дили (Хот. п.)]. **Заха́янный** – зга́нений, зга́ньблений, згу́джений.
Заха́каться – захе́[а́]катися. [Прибі́г захе́каний (Виннич.)].
Захандри́ть – занудьгува́ти, зану́дитися, зану́дити сві́том.
Заханжи́ть – поча́ти удава́ти (з се́бе) свято́го, засвятобо́жити, (*шутл.*) заматкобо́жити.
Заха́п – 1) (*действие*) заха́пування, зага́рбування; *оконч.* заха́пання, зага́рбання чого́; 2) (*захват*) обере́мок (-мка). [Обере́мок сі́на].
Заха́пывать, заха́пать – заха́пувати, заха́пати, зага́рбувати, зага́рбати, грабува́ти, заграбува́ти. **Заха́панный** – заха́паний, зага́рбаний.
Заха́ркивать, заха́ркать – 1) (*что*) заха́ркувати, заха́ркати що; 2) (*начать харкать*) захаркоті́ти, заха́ркати. **-ться** – заха́ркуватися, заха́ркатися. **Заха́рканный** *и* **Заха́ркавшийся** – заха́рканий.
Захарче́ть – захарча́ти.

Заха́ять, *см.* **Заха́ивать.**
Захва́ливание – захва́лювання, перехва́лювання. [Надмі́рне захва́лювання своє́ї профе́сії (Крим.)].
Захва́ливать, захвали́ть – захва́лювати *и* захваля́ти, захвали́ти, вихваля́ти *и* вихва́лювати, ви́хвалити, перехва́лювати, перехвали́ти. **Захва́ленный** – захва́лений, перехва́лений.
Захва́рывать – занеду́жувати, (*прихварывать часто*) занепада́ти здоро́в'ям (на здоро́в'ї), упада́ти в недуґу; *см.* **Заболева́ть.**
Захва́стать – зачва́нитися, захвали́тися, завелича́тися чим. **-ться,** *см.* **Захва́стываться.**
Захва́стливый – чваньков́итий, хвалькува́тий, хвальков́итий, хвалько́ватий, хвастови́тий, (*сущ.*) хвалько́.
Захва́стываться, захва́статься – зачва́нюватися, зачва́нитися, захва́люватися, захвали́тися, захизува́тися чим.
Захва́т – 1) (*насильствен. присвоение*) за́хват (-ту), захо́плювання, (*оконч.*) захо́плення, за́брання́, самобра́ння, займа́ння, га́рбання, зага́рбання, грабу́нок (-нку) чого́. [Безла́дне захо́плювання фа́брик робітника́ми (Касян.). У поло́н займа́ння (Сл. Гр.). Га́рбання чужо́ї пре́дківщини (Куліш)]; 2) (*место или часть орудия, чем оно хватает*) ро́зпір (-пору), розворо́т (-ту). [Сі обце́ньки не годя́ться – мали́й ро́зпір (Сл. Ум.)]. **-том** *руки* (*ладони*) – за́жма, за́жмагом (Сл. Гр.). [Рву щаве́ль за́жмагом, щоб пан не пійма́в (Н.-Вол. п.)]; 3) **-ва́т** *обеих расставленных рук* – обі́ймище. [Арка́н на ві́сім обі́ймищ]. *В* **захват** (*в борьбе*) – зчепи́вшись; 4) (*размах руки со щёткой, шваброй*) за́мах (-ху).
Захвата́ть – 1) (*начать*) захапа́ти, зала́пати; 2) (*испачкать хватая*) зала́пати, зама́цати, захапа́ти що. **Захва́танный** – зала́паний, зама́цаний, заха́паний.
Захвата́ться – 1) (*заспешить*) захапа́тися, заква́питися; *срвн.* **Заспеши́ть**; 2) (*испачкаться*) зала́патися, зама́цатися.
Захвати́ть, *см.* **Захва́тывать.**
Захва́тл[ч]ивый – 1) (*инструм.*) хапки́й, забиру́щий; 2) (*человек*) хапли́вий, хапки́й, (*сущ.*) хапу́н, хапу́га, хапко́.
Захва́тность – 1) зама́шність; 2) забо́рчість, самобра́ність, зага́рбність (-ости).
Захва́тный – 1) (*с широким размахом*) замашни́й. [Смерть страшна́, і коса́ замашна́ (Чуб. III)]; 2) (*о клещах*) ро́зпірний; 3) (*о праве, имуществе*) самобра́ний, забо́рчий, зага́рбний, (*руссизм*) захва́тний. [Вона́ пате́нту не плати́ла, я́тка в не́ї самобра́на (Київ)]. **-ная** *земля* – займанщи́на, за́ймань (-ни). **-ная** *политика* – забо́рча, зага́рбна полі́тика.
Захва́тчик – зага́рбник, займа́ч, самобра́нець (-нця), забо́рець (-бо́рця).
Захва́тчица – зага́рбниця, займа́чка, самобра́нка.
Захва́тчичий, -чицкий – зага́рбницький.
Захва́тывание – захо́плювання, зага́рбування, га́рбання, самобра́ння чого́.
Захва́тывать, захвати́ть – 1) (*схватывать*) захо́плювати, захопи́ти, заха́пувати, заха́пати, займа́ти, зайня́ти, (*переносно*) обгорта́ти, обгорну́ти, обійма́ти, обня́ти, поніма́ти, поня́ти кого́, що; *см.* **Охва́тывать 2**; (*доставать*) засяга́ти, засяг(ну́)ти́, запосяга́ти, запосягти́. [Ві́тер заха́пує па́ру й одно́сить її́ (Ком.). Смі́ливість обгорну́ла ду́шу (Леонт.). Не ві́льний я. Коха́ння обняло́ (Грінч.). Заня́в волі́в у спашу́. Скі́льки о́ком засягне́ш (Свидн.)]. *Вода* **-ти́ла** *и унесла* – вода́ поняла́ й забра́ла, водо́ю зайняло́ й зане́сло. *Всех* **-тила** *радость* – усі́х поняла́, обняла́ ра́дість; 2) (*присваивать*) захо́плювати, захопи́ти, забира́ти, забра́ти, зага́рбувати, га́рбати, зага́рбати, загорта́ти, загорну́ти, порива́ти, пі[о]рва́ти, запорива́ти, запірва́ти, зажира́ти, зaже́рти, заї́сти, до рук прибира́ти, прибра́ти що. [Захопи́в царсьќу скарбівни́цю (Руданськ.). Що мо́жеш, запорива́й, а я не дам (Звиног.). Хова́й, неві́сточко, в свою́ скри́ню, що запорве́ш (Н.-Лев.). Зага́рбав мішо́к гро́шей (Федьк,). Мі́сто Я́мпіль загорну́в Міня́йло (Руданськ.) Жадо́ба неси́та: все-б зaже́р собі́ (Грінч.). Заї́ла мого́ карбо́ванця. Прибра́в до рук ка́су]; 3) (*забирать, уносить с собой*) забира́ти, забра́ти, зохо́плювати, захопи́ти кого́, що, (*зап.*) іма́ти, імі́ти (*о мн.* поіма́ти, поіми́ти), поня́ти, займа́ти, зайня́ти; 4) (*застигать*) захо́плювати, захопи́ти, схопи́ти, засту́кати, заско́чити, зла́пати. [Уже́ зоря́; розі́йдемось, щоб нас усі́х не захопи́в тут день (Грінч.). Засту́кав, як со́тника в горо́сі (Номис). Листа́ Вигі́вського зла́пали і до царя́ посла́ли (Куліш)]. **-ти́ть** *по горячим следам, на месте преступления кого* – с[за]хопи́ти, пійма́ти, запопа́сти, зла́пати на гаря́чому вчи́нку кого́, спости́гти, (*зап.*) іми́ти кого́. [Його́ спости́гли, як він утіка́в (Борзенщ.). Імі́в зло́дія в комо́рі (Стеф.)]; 5) (*схватывать*) запопада́ти, запопа́сти, попа́сти, допада́ти(ся), доп'я́сти, діпну́ти чого́. [Ка́шлю діп'я́ла (Борзенщ.). Запопа́в у ру́ки]; 6) (*останавливать дыхание, дух*) перехо́плювати, перехопи́ти, спиня́ти, спини́ти, спира́ти, спе́рти, затамо́вувати, затамува́ти кому́ ду́х(а). [Семе́нові затамува́ло дух у гру́дях (Коцюб.). Мару́сі перехопи́ло дух (Грінч.). У Лаго́вського спе́рло ду́ха (Крим.). Аж ду́хи

спе́рло Луце́нкові (Тесл.)]. *Дыхание* **-ло** – дух перехопи́ло, дух заня́вся кому́. [Дух заня́вся, а сама́ ні з мі́сця (Квітка)]. *От страха дух* **-ло** – з переля́ку дух перехопи́ло кому́.

Захва́ченный – захо́плений, заха́паний, за́йнятий; зага́рбаний; засту́каний; спи́нений, спе́ртий, затамо́ваний. **Захва́тывающий** – а) *прич.* – хто захо́плює, що захо́плює, забира́є *и т. д.*; б) *прил.* – захватни́й, забиру́щий. [З захватни́ми дета́лями (Єфр.)]. **-щий** *интерес* – захватни́й, поривни́й інтере́с.

Захва́тываться, захвати́ться – захо́плюватися, захопи́тися, зага́рбуватися, зага́рбатися, займа́тися; бу́ти захо́пленим, зага́рбаним, засту́каним.

Захвора́ть – засла́б(ну)ти, занеду́жати, захорува́ти, захворі́ти на що, занепа́сти здоро́в'ям, упа́сти в неду́гу, (*о мн.*) посла́бнути, понеду́жати, похво́рі́ти, похорі́ти. [Боїться, щоб ще ду́жче (дитя́) не занеду́жало (Квітка). Він зну́дивсь од ме́не, відко́ли я засла́б (Крим.). Моя́ жона́ здоро́в'ям занепа́ла і їздила до ба́тька… на купе́лі (Л. Укр.). Псури́вся та й упа́в в неду́гу (Федьк.)]. *Тяжело* **-ра́л** – тя́жко занеду́жав. **Захвора́вший** – засла́блий, захворі́лий, занеду́жаний, неду́жний.

Захвоста́ть – захльо́[я́]стати, захво́ськати, зашмага́ти кого́.

Захе́ривать, захе́рить – 1) закре́слювати, закре́слити, скре́слювати, скре́слити, за[ви]че́[і ́]ркувати, за[ви́]черкну́ти, (*о мног.*) позакре́слювати, позаче́[і́]ркувати, повиче́[і́]ркувати; 2) занеха́ювати, занеха́(я)ти кого́, що. [Не году́вала соба́ки, занеха́яла (Рудч.). Зо́всім дити́ну занеха́ла (М. Вовч.)].

Захи́кать – захи́кати, захи́хкати.

Захиле́лый – змарні́лий, зми́ршаві́лий, ми́ршавий, захля́лий, занепа́лий, захи́рі́лий, хи́ренний, хи́рний, хи́рявий, хи́рля́вий, захи́лий. [Па́ра ми́ршавих коненя́т ле́две тягну́ла підво́ду (М. Лев.). Щоб здобу́ти хире́нну во́лю (Шевч.)].

Захиле́ть – змарні́ти, зни́діти, занепа́сти, зми́ршавіти, захи́ріти, заче́вріти, зачу́чверіти, змізерні́ти, захля́сти. [Дере́ва зми́ршавіли (Липовечч.). Зни́дів уве́сь так, що зроби́вся аж чо́рний на виду́ (Яворн.). Захи́рів так, що й голови́ не підведу́ (Г.-Арт.). Якби не бу́ло товари́ства, то я-б давно́ заче́вріла (Б.-Лев.)]. **Захиле́вший,** *см.* **Захиле́лый.**

Захи́нькать – запхи́(нь)кати, заски́глі[и]ти.

Захире́лый, *см.* **Захиле́лый.**

Захире́ть, Захире́вший, *см.* **Захиле́ть. Захиле́лый.**

Захитри́ть – захитрува́ти, поча́ти хитрува́ти.

Захихи́кать – захихи́кати; захихоті́ти, (*однокр.*) хи́хнути. [Підня́в угó́ру короте́ньку борі́дку і захихи́кав (Н.-Лев.)].

Захлама́щивать, захламости́ть – зава́лювати, завали́ти закида́ти, заки́дати, замотло́шувати, замотло́шити що чим.

Захлеба́ть – засьо́рбати, (*начать лакать*) захлепта́ти. [Засьо́рбали ка́ву й запа́хкали з люльо́к (Коцюб.)].

Захлёбывать, захлебну́ть – 1) запива́ти, запи́ти (сьо́рбаючи), (*гал.*) попива́ти що чим; 2) (*глоток*) хильну́ти; 3) (*зачерпнуть*) зачерпа́ти, зачерпну́ти чого́ з чо́го.

Захлёбываться, захлебну́ться – захлина́тися, захлину́тися, захлипа́тися, захлипну́тися, похлину́тися, захли́стуватися, захлисну́тися, залива́тися, зали́тися. [А то вам довело́ся скі́льки разі́в і похлину́тись водо́ю (Мирн.). Ра́дісно захлина́ючись, на всі сади́ затьо́хкав солове́й (Васильч.) Захлипа́юся від ди́кого плачу́ (Франко)]. **Захлёбывающийся** – захли́паний. *Говорил* **-щимся** *голосом* – прока́зував захли́паним го́лосом; говори́в захлина́ючись.

Захлёпаться – захлю́патися, задри́[і́]патися.

Захлесну́ть, -ся, *см.* **Захлёстывать, -ся.**

Захлеста́ть – 1) (*начать хлестать кнутом*) захльо́[я́]стати (батого́м); 2) (*о парусе*) заполоска́ти(ся). [Па́рус заполоска́в, зна́чить – буна́ца (*штиль*) (Херс.)]; 3) (*о дожде*) засі́кти; 4) *кого* – захльо́ста́ти, зашмага́ти кого́. **Захлёстанный** – захльо́станий, зашма́ганий.

Захлёстка – 1) (*петля удавкой*) за́шморг (-гу). *Шить в* **-стку** – ши́ти ланцюжко́м (ретязко́м); 2) (*щеколда*) кля́мка; 3) *см.* **Захлёстывание.**

Захлёстывание – захви́ськування, зашмо́ргування, захлю́пування *и пр.*; *см.* **Захлёстывать.**

Захлёстывать, захлес(т)ну́ть – 1) (*кнутом*) хви́ськати, хви́сьну́ти, захви́ськувати, захви́сьнути; 2) (*петлёй*) зашмо́ргувати, зашморгну́ти; 3) (*водой*) захлю́пувати, захлю́пати *и* захлю́пнути, запле́скувати, заплесну́ти, захле́скувати, захлесну́ти, залива́ти, зали́ти *и* залля́ти. **Захлёс(т)нутый** – зашмо́ргнутий; запле́снутий, захле́снутий.

Захлёстываться, захлесну́ться – 1) (*петлёй*) зашмо́ргуватися, зашморгну́тися; 2) (*водой*)

захлю́пуватися, захлю́патися, запле́скуватися, заплесну́тися, залива́тися, зали́тися *и* залля́тися. [Він плив би́строю ріко́ю, запле́скувавсь, тону́в… і знов-знов, по́ки аж на бе́резі став (М. Вовч.)].
Захли́пать – захли́пати.
Захли́пываться, захли́паться – захли́пуватися, захли́патися, (*о мн.*) позахли́пуватися.
За́хлисть – на́му́л, мул (-лу), напли́нок (-нку).
Захло́пать – (*начать хлопать в ладоши*) запле́ска́ти, заля́скати, залопоті́ти (в доло́ні), (*дверью*) загрю́кати (двери́ма), (*кнутом*) захво́стати (батого́м), (*глазами*) заклі́пати, залу́пати (очи́ма); (*о парусе*) заполоска́ти, захлюпо(с)та́ти, заляпоті́ти. [Запле́ще в доло́шки (Мирн.). Оле́ся зареготá лась і заля́скала в доло́ні (Н.-Лев.). Він залу́пав очи́ма. Загрю́кали двери́ма]. **-пали** *в ладони* – запле́ска́ли в доло́ні. **-пать** *крыльями* – заби́ти, з(а)лопоті́ти кри́лами.
Захло́пка – 1) (*клапан*) хли́павка, хли́пок (-пка), хлипе́ць (-пця); 2) (*затвор*) кля́мка, за́сувка, за́щіпка.
Захло́пнуть, -ся, *см.* **Захло́пывать, -ся.**
Захлопота́ть – почá ти клопота́ти, дба́ти.
Захлопота́ться – запо́ратися, заклопота́тися, зашамото́шитися. [Запо́ралася коло пе́чи (Сл. Гр.). Оце́ як зашамото́шився, що й обі́дати не йде (Вовч. п.)].
Захлопта́ть – (*замигать*) заклі́пати.
Захло́пывание – щі́льне прибива́ння (двере́й), присту́кування, затрі́скування, закля́пування, захрьо́пування.
Захло́пывать, захло́пнуть – 1) (*дверь, крышку и т. п.*) (щі́льно) прибива́ти, прибит́и (две́рі за собо́ю), присту́кувати, присту́кнути що, закля́пувати, закля́пнути, захрьо́пувати, захрьо́пнути, затрі́скувати, затрі́снути що. [Со́рок разі́в каза́ли: іде́ш прибива́й за собо́ю две́рі! (Звин.). Я две́рі зачини́ла, та не щі́льно приби́ла (Звин.). Як вихо́дитимеш, то присту́кни две́рі, бо так не зачиня́ються (Звин.). Він улі́з у скри́ню, а жі́нка… його́ там і закля́пнула (Переяславщ.). Одни́м ско́ком ви́біг на ву́лицю, затрі́снув за собо́ю шинкові́ две́рі (Франко)]. *Западня* **-нула** *кого* – па́стка закля́пнула кого́. **-нуть** *книгу* – згорну́ти шви́дко кни́жку; 2) (*прихлопнуть ладонью*) присту́кувати, присту́кнути кого́, що (му́ху доло́нею) **Захло́пнутый** – закля́пнутий, (*о двери*) (щі́льно) приби́тий, присту́кнутий, затрі́снутий, захрьо́пнутий.
Захло́пываться, захло́пнуться – прибива́тися, приби́тися, присту́куватися, присту́кнутися, закля́пуватися, закля́пнутися, затрі́скуватися, затрі́снутися.
Захлысну́ть, *см.* **Захлесну́ть.**
Захлю́пывать, захлю́пать – задри́пувати, задри́пати, захлю́пувати, захлю́пати, захлю́стувати, захлю́стати, обля́пувати, обля́пати, об[за]тала́пувати, об[за]тала́пати, забрьо́хувати, забрьо́хати затьо́пувати, затьо́пати, забе́йкувати, забе́йкати що, (*о мн.*) позадри́пувати, позахлю́пувати *и т. д.* [Спідни́цю як захлю́стала. Де це ти була́? (Вовч. пов.)]. **Захлю́панный** – задри́паний, захлю́паний, захлю́станий, обля́паний, забрьо́ханий, затьо́паний, об[за]тала́паний.
Захлю́пываться, захлю́паться – задри́пуватися, задри́патися, захлю́пуватися; захлю́патися, захлю́стуватися, захлю́статися, обля́пуватися, об[за]ля́патися, об[за]тала́пуватися, об[за]тала́патися, забрьо́хуватися, забрьо́хатися, затьо́пуватися, затьо́патися, забе́йкуватися, забе́йкатися. [Грязю́ка така́, що ми захлю́стались по са́мий пуп, як ішли́ по доро́зі (Харк. п.). Де калю́жа, тут і вда́рить тропака́. Забри́зкався, захлю́стався (Квітка). Забе́йкавсь у грязь (Куліш)].
Захлю́стывать, -ся, захлю́стать, -ся – захлю́стувати, -ся, захлю́стати, -ся; *см.* **Захлю́пывать, -ся.**
Захля́бать – 1) (*закачаться*) захита́тися, заколиха́тися, заколива́тися; 2) (*о гайке*) заходи́ти, заї́здити.
Захмеле́ть – сп’яні́ти, упи́тися, підпи́ти, захмелі́ти, прихмелі́ти, набра́тися, (*о мн.*) поп’яні́ти, повпива́тися *и т. д.* **Захмеле́вший** – сп’яні́лий, підпи́лий, під ча́ркою, прихме́лений.
Захны́кать – запхи́кати, запхи́нькати, зарю́мсати. [Дити́на запхи́кала чого́сь (Коцюб.)].
Захо́д – 1) за́хід (-ходу); *см.* **Зака́т.** *На* **-хо́де** – навза́ході, навза́ходи. [Пога́нка бува́є навза́ході со́нця (Луб. п.)]; 2) (*отхожее место*) відхо́док (-дка), паску́дник, (*делик.*) нега́рне мі́сце, (*гал.*) захо́дка; 3) (*залив*) зато́ка; 4) (*хлев*) загі́н (-го́на).
За́ходень – за́йда, приблу́да, заволо́ка. [Хто я для те́бе? За́йда, заволо́ка… (Л. Укр.)].
Заходи́ть, заха́живать, зайти́ – 1) (*к кому, куда*) захо́дити, заходжа́ти (= **заха́живать**), зайти́, дохо́дити, доходжа́ти, уступа́ти, уступи́ти, (*навещать*) віта́ти *и* заві́тувати, заві́та́ти,

(*часто*) вчащáти до кóго, куди́. [Я частéнько туди́ дохожáю (Крим.). На пóвороті я вступлю́ до склéпу (Берд.). Дохóдили молоди́ці наві́дати (М. Вовч.)]. **-ди́ть** *на короткое время* – забігáти, забі́гти до кóго, до чóго. **-ти́** *по дороге к кому* – зайти́ по дорóзі, завернýти до кóго. **-ти́** *неприятелю в тыл* – зайти́ в тил вóрогові; 2) (*за что скрываться*) захóдити, зайти́, заступáти, заступи́ти за що, (*о солнце*) захóдити, зайти́, сідáти, сі́сти, спочивáти (*в н. вр. в смысле прош. вр.*) спочи́ти; лягáти, лягти́. [За горóю сóнечко сідáє (Шевч.)]. *Солнце уже* **-шло́** – сóнце вже спочивáє *или* спочи́ло; 3) (*как далеко*) сягáти, сягнýти. [Бажáння ї́хні далéко сягáють]; 4) (*о болезнях, вещах*) захóдити, зайти́, (по)трапля́ти, потрáпити. [Ця річ потрáпила до нас із Áзії (Крим.)]; 5) **-йти́** (*из чужого края забресть*) – заблукáти. [Заблукáв до нас із чужóго крáю]; 6) (*начать ходить*) почáти ходи́ти, заходи́ти. *Он* **-ди́л** *взад и вперёд* – він почáв ходи́ти сюди́ й туди́; 7) (*расшевелиться*) розходи́тися; 8) (*о речи, разговоре*) захóдити, зайти́, завóдитися, завéсти́ся про що, (*коснуться*) торкнýтися чогó. [Мóва зайшлá (завелáся) про щось. Розмóва торкнýлася нáших віднóсин (Крим.)]. **Зашéдший** – що зайшóв; (*прил.*) зáйшлий, захóжий, зáйдений, примандрóваний.

Заходи́ться, зайти́сь – 1) (*от холода*) тéрпнути, затéрпнути, дубі́ти, задубі́ти, дерев’яні́ти, задерев’яні́ти, кля́кнути, закля́к(ну)ти, (*о мн.*) потéрпнути, подубі́ти, покля́кнути. [Писáв, аж рýки тéрпнуть (Сл. Шейк.). З хóлоду рýки кля́кнуть]. *Руки* **зашли́сь** (*от холода*) – зáшпари, шпáри зайшли́ (в рýки); 2) захóдитися, зайти́ся. [Сльозáми захóдиться. Зайти́ся смі́хом. Зайти́ся од кáшлю. Соловéйко аж захóдиться, співáє].

Захóдник, Захóдчик, *см.* **Захóд 2.**

Заходя́щий – (*прич.*) що захóдить; (*как прил.*) зáхі́дній, призáхідній (Звиног.). [Обертáється, ди́влячись на зáхіднє сóнце, що вже зникáє за óбрієм (Л. Укр.)]. **-щее** *светило* – призáхіднє світи́ло. **-щее** *солнце* – сóнце на зáході, навзáході. *Страна* **-щего** *солнца* – краї́на сóнячного зáходу. **-щая** *звезда* – а) зі́рка на зáході; б) (*переносно*) пригáсла зі́рка. **-щая** *слава* – пригáсла слáва.

Захожáлый – захóжий, зáйшлий, перехóжий, мандрі́вський, зáйдений, (*по временам*) нахожáлий, нахóжий. [Це чоловí́к чужи́й, захóжий здáлека москáль (Грінч.). Це так, яки́йсь нахожáлий, хто йóго зна, відкіля́ він (Київщ.). Чужі́, нахóжі лю́ди хтя́ть у нас верховóдити (Звин.). Примандрýє, не знать ві́дки, – от булó й кáжуть: мандрі́вський піп служи́в (Основа)].

Захождéние – 1) захóдження, завітáння до кóго; 2) (*закат*) зáхід (-ходу). *При* **-нии** *солнца* – під зáхід сóнця, як захóдило (захóдить) сóнце.

Захóжий – захóжий, зáйшлий, перехóжий, нахожáлий, мандрі́вний, *сущ.*: зáйда, заволóка, приблýда; *срвн.* **Захожáлый.** [В нáшій хáті нáша вóля, а всім зáйдам зась (Франко). Гóре мені́ на чужи́ні: зовýть менé заволóкою (Чуб.)]. **-жий** *скот* – приблýдна худóба.

Захозя́йничать – загосподарювáти, захазяй[ї]нувáти, розгосподáритися, запóратися, заклопотáтися коло чóго, почáти лад давáти чомý. [Йогó притули́ли, як дóброго, на день-два, а він розгосподáрився в хáті (Звин.)].

Захозя́йничаться – загосподарювáтися, захазяй[ї]нувáтися, запóратися, заклопотáтися.

Захозя́йствовать, *см.* **Захозя́йничать.**

Захолáживать, захолоди́ть – захолóджувати, холоди́ти, захолоди́ти, (*о мн.*) позахолóджувати що. **Захолóженный** – захолóджений, захолóджуваний. **-ться** – захолóджуватися, холоди́тися, захолоди́тися, (*о мног.*) позахолóджуватися, похолоди́тися.

Захóлить – почáти пéстити; запéстити когó.

Захолодéть – (*о погоде*) захолодáти, захолодні́ти; (*застыть*) захолóнути.

Захолоди́ть, *см.* **Захолáживать.**

Зáхолодь – холодóк (-дку), зáтінок (-нку); *см.* **Затéнка.**

Захолýстник – закутя́нин, хуторя́нин.

Захолýстный – зáкутній, (*переносн.*) маломістéчкóвий, хутірськи́й. **-ные** *нравы* – маломістéчкóві, хутірські звичáї. **-ная** *жизнь* – хутірськé, зáкутнє життя́.

Захолýстье – 1) закýтина, глушинá, глухи́й кут (світ), (*дебри*) нéтри (-рів). [Хібá по нáших глухи́х світáх лю́ди читáють газéти?! (Крим.). Я живý в таки́х нéтрах, де немá шкіл (Основа)]. *Глухое* **-стье** – глухá глушинá, глухá закýтина; 2) (*в лесу*) гущинá, гущáвина, нéтри (-рів). *Непроходимое* **-стье** – непрохіднá гущáвина, густі́ нéтри.

Захомýтывать, захомутáть *и* **захомýти́ть** – 1) надівáти, наді́ти хомýт(á); 2) *кого* (*перен.*: *обмануть*) – убирáти, убрáти в шóри когó, (*оседлать*) запрягáти, запрягти́, загнýздувати, загнуздáти когó, сідáти, сі́сти вéрхи на кóго.

Захорáшивать, захороши́ть – підкрáшувати *и* підкрашáти, підкраси́ти, під[при]хорóшувати, під[при]хороши́ти. **-ть** *товар* – заличкóвувати, заличкувáти крам. **Захорóшенный** – підкрáшений, під[при]хорóшений. **-ться** – підкрáшуватися *и*

підкраша́тися, підкраси́тися, підхоро́шуватися, підхороши́тися.
Захорово́дить – закрути́ти, закорово́дити, веремія́ заве́сти́. **-ться** – закрути́тися, закорово́дитися.
Захоро́н – схов (-ву), захоро́нка.
Захороня́ть, захорони́ть – захо́вувати, захова́ти, схова́ти, (*о мн.*) позахо́вувати, похова́ти. **Захоро́ненный** – захо́ваний, схо́ваний, похо́ваний. **-ться** – захо́вуватися, захова́тися, схова́тися, (*о мн.*) позахо́вуватися, похова́тися.
Захоро́ныш – схо́ванець (-нця).
Захорохо́риться – розпри́ндитися, розпиндю́читися.
Захороше́ть – поча́ти хороші́ти, кра́щати, захороші́ти.
Захоте́ть – захоті́ти *и* захті́ти, схоті́ти, похоті́ти, за[по]бажа́ти, забагну́ти, забагти́ чого́, поохо́титися на що, (*сильно*) запра́г(ну)ти чого́. [Схоті́в оди́н з дру́гим голіру́ч їжака́ вби́ти (Коцюб.). За ко́го похо́че, то мій і зять (Квітка). Поохо́тився на чуже́ добро́. Моя́ не́нька забагла́ шпакі́в на сніда́ння (Рудан.). Я запра́гнула того́ роже́вого споко́ю (Л. Укр.)].
Захоте́ться – захоті́тися, захті́тися, схоті́тися, похоті́тися, за[по]бажа́тися, забагну́тися, забагти́ся, заману́тися, припа́сти, примандю́ритися, заб[м]андю́ритися кому́ чого́; (*сильно захотеться*) скорті́ти кому́, закорті́ти кому́ *и* кого́, загорі́тися кому́ чого́. [Захоті́лося йому́ потурбува́ти мене́ (Крим.). Забажа́лося в Петрі́вку ме́рзлого (Приказка). Забагло́сь ді́вчині подиви́тись на свою́ вро́ду (Свидн.). Заману́лось, як серед зими́ кри́ги (Номис). Забандю́рилось старо́му (Шевч.). Загорі́лось йому́ горі́лки. Не кажі́ть: неха́й його́ закорти́ть. А тут йому́ лю́льки закорті́ло]. **-лось** – захоті́лось, заману́лось, закорті́ло, припа́ло кому́ чого́. *Чего бы ни* **-те́лось** – хоч-би чого́ заману́лося; чого́ душа́ забажа́є.
Захла́теть – зачуба́тіти.
Захо́хлиться – поча́ти ї́житися, наї́житися, наїжа́читися, за[на]гороі́житися.
Захохо́литься – забундю́читися, запиндю́читися, (*франтовски*) закукурі́читися.
Захохота́ть – зареготáтися, зареготáти, зареготі́ти; розлягти́ся mí́хом, (*сильно*) загага́кати; (*о сове, филине*) захихота́ти.
Захрабри́ться – захоробри́тися, захоробрі́ти, захрабрува́ти, забадьори́тися, поча́ти бадьори́тися. [Ле́две но́ги воло́чить, а диви́сь, як поча́в бадьори́тися (Сл. Ум.)].
Захрапе́ть – захропти́, захропі́ти, (*раз*) хропну́ти. [Ви́гідно примости́вся на ла́ві… і захрі́п (Крим.)].
Захребе́тник – 1) (*бобыль*) нетя́га, бурла́ка. [Муж мій нетя́га і леда́що (Ор. Лев.)]; 2) дармоі́д. *Мирской* **-ник** – грома́дський дармоі́д; 3) (*батрак*) на́ймит.
Захребе́тный – 1) (*за горами находящ.*) загі́рний, заго́ряний; 2) (*заспинный*) за́плі́чний. **-ные** *деньги* (*в резерве или от других спрятанные*) – підшку́рні гро́ші.
Захребе́ток, Захребе́тье, *анат.* – кри́жі (-жів).
Захрипа́ть, захри́пнуть – захрипа́ти, захри́пнути, (*о мн.*) позахрипа́ти, похри́пнути.
Захрипе́ть – захрипі́ти, захарча́ти, (*однокр.*) хрипну́ти.
Захрома́ть – закульга́ти, зашкандиба́ти, зашку[и]тильга́ти, зашкандиля́ти. *Дело* **-ма́ло** – ста́лася за́мішка в спра́ві, спра́ва хибну́ла.
Захрумте́ть – захру́мати, захрумті́ти.
Захру́пать – захру́[ю]пати.
Захрусте́ть – захрущáти, захрусті́ти, захрумті́ти, захрумча́ти, захрупості́ти.
Захрю́кать – заро́хкати, захр(ь)о́кати, зарохкоті́ти, захру́нькати. [А тут ті́льки га́вкне пес, свиня́ зарохко́че (Рудан.)].
Захря́слый – 1) заби́тий, заму́лений; 2) захря́слий, застря́глий.
Захря́снуть – 1) заби́тися, заму́ли́тися. [Ри́нва чимсь заби́лася. Ставо́к замули́вся]; 2) захря́снути, застря́гнути, застря́ти.[Пішо́в та й захря́с там (Сл. Гр.). Хоті́в зби́ти я́блуко, ки́нув лома́ку, а вона́ й застря́ла (Сл. Ум.)]; 3) *см.* **Затверде́ть.**
Захрясте́ть – затріща́ти, (*однокр.*) трі́снути.
Захуда́лый – ми́ршавий, зачу́чверілий, зачу́чверений, заху́жений, (*обнищавший*) зубо́жілий, скапцані́лий. [Бички́ ми́ршаві (Н.-Лев.). Зачу́чверене порося́ (Бердян. н.). Заху́жені ко́ні (Н.-Лев.). Скапцані́лі пани́ (Крим.)]. **-лый** *род* – здрібні́ле колі́но, переводня́. **-лые** *дворяне* – здрібні́ла шля́хта, щабльові́ дворя́ни (Тобіл.), (*дворяне-лапотники*) ходачко́ва шля́хта (Франко), нешерето́вана шля́хта (Свидн.), полу́панки. **-лая** *корова, лошадь* – корі́вчи́на, конячи́н(к)а.
Захуда́ть – 1) сху́днути, з ті́ла спа́сти, змарні́ти, зми́ршавіти, зачу́чверіти; 2) зубо́жіти, зве́стися. [Звели́ся тепе́р пани́, скапцані́ли (Крим.)]. **Захуда́вший,** *см.* **Захуда́лый.**
Захули́ть, *см.* **Заха́ивать.**
Заца́пывать, заца́пать – 1) (*захватывать*) захо́плювати, захопи́ти, зага́рбувати,

загáрбати; 2) (*марать хватая*) замáцувати, замáцати, замацапýрити, захáпувати, захáпати що.

Зацара́пывать, зацара́пать – здря́пувати, задря́пати, зашкря́бати, зашкребти́, задрáти. [Щось задрáло в гóрлі. Кашлянýв (Тесл.)]. **Зацара́панный** – задря́паний, зашкря́баний.

Зацари́ть – зацарювáти, запанувáти.

Заца́рствовать – зацарювáти, запанувáти, засíсти на цáрстві. [Поки́ не в Варшáві запанувáв над ляхáми Понятóвський жвáвий (Шевч.)]. **-ться** – (*слишком*) зацарювáтися.

Заца́цать – заця́цькати.

Зацвёлый – зацвíлий, поцвíлий.

Зацвета́ние – 1) зацвітáння, квітувáння 2) зацвітáння.

Зацвета́ть, зацвести́, зацве́сть – 1) зацвітáти, зацвісти́, квітувáти, заквітáти, *сов.* заквíтнути, заквітувáти, заквíсти́, (*вокруг*) обцвітá,ти обцвíсти; (*н. вр. в смысле прош.*) квíтчитися; (*о многих*) позац[к]вітáти, поквíтнути, пообцвітáти; (*о хлебах*) квітувáти, заквітувáти, починáти, почáти красувáтися, закрасувáтися; (*пышно зацвесть*) забуя́ти. [Обцвілá ви́шня, нáче снíгом укри́лася (Грінч.). Коли кóлос квітýє звéрху, то примíта – бýде пóвний (Звин.). Житá закрасувáлися. Життя́ пóвним цвíтом забуя́є (Єфр.)]; 2) (*покрыв. цвелью*) зацвітáти, зацвíсти́, поцвíсти́, заплісні́ти, заплíсня[і]віти. [Заснýла Вкраїна, бур'янóм укри́лась, цвíллю зацвілá (Шевч.). Шибки́ в вíкнах та й то з полови́ни поцвілú, заплíснівіли (Мирн.)]. **Зацве́тший** – заквíтлий; заплíснілий.

Зацеди́ть – заціди́ти; 2) (*словами*) зами́мрити, забубонíти.

Зацело́вывать, зацелова́ть – цілóвувати, зацілувáти, обцілóвувати, обцілувáти, (*о мн.*) поза[об]цілóвувати. [Вíзьме дити́ну, обцілýє її́ (Крим.)]. **Зацело́ванный** – зацілóваний, обцілóваний.

Заце́нивать, зацени́ть – цінувáти, оціни́ти, складáти, склáсти ціну, покладáти, поклáсти ціну, розцíнювати, розціни́ти, (*о мн.*) поціни́ти, порозцíнювати. **Заце́ненный** – оцíнений, розцíнений, поцíнений. [Крам весь ужé поцíнений].

Заце́п – клю́чка, гак (-кá); *см.* **Заце́па 1**. [Зімóю сíно сми́чуть клю́чкою з копи́ці (Звиног.)].

Заце́па – 1) зачéпа, клю́чка, гак (-ка); 2) (*задира*) зачéпа, причéпа, задирáка, задери́ка, задьóра, заводія́ка; 3) **-пы** (*средние резцы у животных*) – різаки́ (-кíв).

Заце́пка – 1) зáчіпка, при́чіпка, (*предлог*) при́ключка. [Він їй перед очи́ма, як усьóго її́ ли́ха непогамóваного зáчіпка (Мирн.). Мýсіла якýсь зáчіпку до тóго знайти́ (Г. Барв.). Ли́хо при́ключки шукáє (Номис)]; 2) (*действ.*) зачіпля́ння, зачіпáння, *оконч.* зачéплення, зачепíння; 3) *см.* **Заце́па 1.**

Зацепле́ние, *см.* **Заце́пка 2.**

Зацепля́ть, зацепи́ть – 1), зачіпля́ти *и* зачí[é]плювати, зачепи́ти, учí[é]плювати, учепи́ти, (*только сов. в.*) зарвáти, зачеркнýти що за що, (*о многих*) позачí[é]плювати; (*крючком*) зачíплювати, зачепи́ти гáком, загáчувати, загáчити. Кущ зачéпиш плечéм (Самійл.). Тíльки рукáми що зарвé, то вже йогó (Франко). Води́цю берé і нас зачеркнé (Чуб,). Прищýлився, щоб по щоцí не вчепи́ла (Васильч.)]; 2) (*затрагивать*) зачіпáти, чіпáти, зачепи́ти, займáти, за(й)ня́ти. [Нáщо менé зачіпáєш, коли́ собі и́ншу мáєш? (Пісня). Не займáй йогó]. **Заце́плённый** – зачéплений, учéплений.

Зацепля́ться, зацепи́ться – зачіпля́тися зачíплюватися, чіпля́тися, зачепи́тися, учíплюватися, у[о]чепи́тися, за[о]черкнýтися, (*ногою*) перечíплюватися, перечепи́тися за що. [Козáцька щýка зачепи́лась вам на гак (Франко). Воли́ не стоя́ть – ярмó учепи́лось (Г. Барв.). Та й побіг я через тин, ще й не зачеркнýвся (Пісня). Дíвка за пáрубкову нóгу перечепи́лася (Хотинщ.). Перескóчив висóкий тин, та й не очеркнýвся (Гнед.)].

Заце́пчивый, *см.* **Задирчивый.**

Зацеремо́ниться – зацеремóнитися, заманíжитися, заманíритися, запишáтися.

Зацы́кать – заци́ткати, (*языком*) зацмóкати. [Отéць Лукá заци́ткав на школярíв, рéгіт стих (Васильч.)].

Зачва́кать, *см.* **Зача́вкать.**

Зачва́ниться – зачвáнитися, запиндю́читися, запри́ндитися, загинди́читися, забри́шкати(ся).

Зачви́кать – зацвірíнькати, зацíвкати.

Заче́м – чогó, чом, чомý, до чóго, пóщó, за-для чóго, для чóго, нáщо, навíщо, про щó, про вíщо, (*с раздражением*) на бíса, якóго дíдька. [Коли́ зле гадáєш, чом Бóга благáєш? (Номис). Слóво, чомý ти не твéрдая кри́ця, що серед бóю так я́сно іскри́ться? (Л. Укр.). Кóстю, чогó це ти перед тáтом говóриш оттáкечки? (Крим.). Нáщо вонá здалáсь тобі, такá білорýчка? (Мова). Але навíщо сей нікчéмний жарт? (Самійл.). Про щó життя́ тим, що їм на душí гíрко? (Куліш). Куди́ їм вже подáтись. Пóщо? – питáли вони́ себé (Коцюб.)]. **Заче́м-**

то – чогóсь, чомýсь, за-для чóгось, для чóгось, нáщось, навíщось. *Нé* **зачем** – немá чогó, немá пóщо.
Зачерви́веть – зачервíти, зачерви́віти.
Зачеркáть – (*начать*) почáти черкáти, викрéслювати.
Зачёркивание – закрéслювання, черкáння. [Тепéр не тобí вже ті твóри черкáть і любим черкáнням мій дух звеселя́ть (Самійл.)].
Зачёркивать, зачеркнýть – закрéслювати, закрéслити, черкáти, зачé[í]ркувати, зачеркнýти, зчеркнýти, вичé[í]ркувати, ви́черкнути, (*много*) позакрéслювати, позачé[і ́]ркувати, повичé[í]ркувати. [Їх вíрші і прóзу за бýйний їх стиль він бýде черкáти й пали́ти (Самійл.). Та ви оцé зчеркнíть, а знóву напишíть (Харк. п.)]. **Зачёркнутый** – закрéслений, зачéркнений. **-того** *не читать, надписанному верить* – закрéсленого не читáти, надпи́саному вíрити.
Зачёркиваться, зачеркнýться – закрéслюватися, закрéслитися, бýти закрéсленим.
Зачернéть – зачорнíти. [На горбкý перед ни́ми зачорнíли руї́ни сахáрні (Коцюб.)]. **Зачернéвший** – зачорнíлий.
Зачернéться – зачорнíти(ся).
Зачéрнивать, зачерня́ть, зачерни́ть – 1) зачéрнювати, зачорни́ти, чорни́ти, почорни́ти, вичéрнювати, ви́чорнити, (*о мн.*) позачéрнювати; 2) (*марать*) замáзувати, замáзати, замáщувати, замасти́ти, каля́ти, закаля́ти, брудни́ти, забрýднювати, забрудни́ти, (*о мног.*) позамáзувати, позакáлювати, позабрýднювати що чим; 3) (*порочить*) чорни́ти, зчорни́ти, гýдити, згýдити когó; (*начать порочить*) почáти чорни́ти, гýдити, загýдити когó. [Дивувáлася, щó се стáлося старóму, що рáзом загýдив Василя́ (Квітка)]; 4) *см.* **Захéривать, Зачёркивать. Зачернённый** – зачé[ó]рнений, почé[ó]рнений; замáзаний, замáщений, закáляний, забрýднений; згýджений. [Два хлóпи, зачóрнені, як чорти́ (Франко)].
Зачéрниваться, зачерня́ться, зачерни́ться – 1) зачéрнюватися, зачорни́тися; 2) замáзуватися, замáзатися, замáщуватися, замасти́тися, каля́тися, закаля́тися *и т. д.*; 3) (*опорачиваться*) чорни́ти себé, ганьби́ти, зганьби́ти себé.
Зачерни́ть, *см.* **Зачéрнивать.**
Зачёрпывание – зачéрпування чогó чим.
Зачёрпывать, зачерпнýть – зачéрпувати, зачерпáти, зачерпнýти, зачéрпти́, зачеркнýти. [Піди́ на рíчку, зачерпни́ води́ (Драг.). Я-б з їх джерелá зачéрп води́ живóї (Черн.). За гри́вню зачеркнé із дíжки таки́ повнíсіньку (квáрту горíлки) (Квітка)]. **Зачёрпнутый** – зачéрпнений, зачéрпаний, зачéркнений. [Для такóї замóви трéба води́ нерухóмої, оди́н раз зачéрпаної (Звиног.)].
Зачёрпываться, зачерпнýться – зачéрпуватися, зачерпáтися, зачерпнýтися, зачеркнýтися.
Зачерствéлость – зачерствíлість, (з)черствíлість, (*о человеке*) запéклість (-лости).
Зачерствéлый – зачерствíлий, зчерствíлий, чéрстви́й, (*о человеке*) запéклий, запéклуватий. [І пайзапéкліші спізнáли благíї сльóзи спочуття́ (Самійл.). Стéльмах був чолов'я́га запéклий (Г. Барв.)].
Зачерствéть – зачéрствíти, зчéрствíти, (*о мн.*) почéрствíти, заскори́ніти. [Увéсь хліб почéрствів (Грінч.). Булá коли́сь прáвда, та зачéрствіла (Номис). Чуття́ до людéй у йóго заскори́ніло на війнí (Сл. Ум.)]. **Зачерствéвший,** *см.* **Зачерствéлый.**
Зачéрчивать, зачерти́ть – 1) (*покрывать линиями*) зарисóвувати, зарисувáти; 2) (*намечать чертою*) зазначáти, значи́ти, зазначи́ти, позначáти, позначи́ти (ри́сою); 3) (*начать чертить*) почáти крéслити, закрéслити. **Зачéрченный** – зарисóваний; зазнáчений, познáчений (ри́сою). **-ться** – 1) зарисóвуватися, зарисувáтися; 2) зазначáтися, зазначи́тися, позначи́тися (ри́сою).
Зачертыхáть, -ся – зачéркати, зачорти́ти, зачортя́кати, почáти чортáми сади́ти.
Зачёс – 1) (*зачёсывание*) зачíсування; 2) (*на голове*) зáчíс (-чóсу) *и* зачóси, начóси (-сів); 3) (*причёска*) зáчіска; 4) (*сыпь, чесотка*) чухáчка, свербля́чка, свербíж (-бежý).
Зачесáть – 1) (*волосы*), *см.* **Зачёсывать**; 2) (*тело*) зачýхати, зачухмáрити; (*затылок, голову*) зачýхати, пошкря́бати, (*гал.*) поскрóбати (поти́лицю). **-сáл** *затылок, голову* – зачýхав поти́лицю, поскрóбався в головí; 3) (*быстро побежать*) почесáти, почухрáти. [Голодрáбців позбирáв, зовсíм зібрáвся і уклáвся і скíльки ви́дно почухрáв (Котл.)].
Зачесáться – 1) (*зазудить*) засвербíти; 2) (*почесаться*) зачýхатися; 3) *см.* **Зачёсываться.**
Зачёска – 1) (*действ.*) зачíсування; 2) *см.* **Зачёс 3, 4.**
Зачéсть, *см.* **I. Зачи́тывать.**
Зачёсывание – зачíсування.

Зачёсывать, зачеса́ть – зачі́сувати, зачеса́ти, (*о мног.*) позачі́сувати; (*вверх*) підчі́сувати, підчеса́ти, (*о мног.*) попідчі́сувати. [Чи зуміє-ж хто з вас мене́ зачеса́ти (М. Вовч.)]. **Зачёсанный** – зачі́саний, підчі́саний, (*о мн.*) позачі́сувані. [Усі́ дівочки́ позачі́сувані йдуть (Пісня)].

Зачёсываться, зачеса́ться – 1) зачі́суватися, зачеса́тися, (*о мног.*) позачі́суватися; 2) *см.* **Зачеса́ться 1, 2.**

За́чесь – сверблячка, чуха́чка.

Зачёт – 1) (*наказания, платежа*) зарахо́вування, *оконч.* зарахува́ння. *В* **-чёт** – на раху́нок. *В* **-чёт** *предварительного заключения* – в раху́нок попере́днього ув'я́знення. *Без* **-чёта** *прежней службы* – не рахува́вши (не зарахо́вуючи) відбу́тої слу́жби; 2) (*засчитывание*) залі́чування, залі́чення. *Не в* **-чёт** – не в лічбу́, не в раху́нок; 3) (*замен*) замі́на. *В* **-чёт** *уплаты* – на замі́ну випла́ти; 4) (*семестровый, годичный*) зарахо́вування, *оконч.* зарахува́ння, за́лічка, за́лік (-ку), зарахо́вання. *Сдавать, сдать* **-чёт** – склада́ти, скла́сти зарахо́вання. [І́спитів не бу́де, а зарахува́ння – бу́дуть (Крим.)].

Зачётность – залі́чність (-ности).

Зачётный – за́лічний; для зарахува́ння, зарахува́льний. *Это мой полугодичный* **-ный** *реферат* – це мій рефера́т для семестро́вого зарахува́ння. **-ная** *книжка* – за́лічна (іспито́ва) кни́жка.

Зачиви́кать – зацвірі́нькати, зачі́вкати.

Зачи́кать – 1) (*о птицах*) зацвірі́нькати; 2) (*о часах*) зацо́кати; 3) (*о пулях*) зачо́кати.

Зачили́кать – зацвірі́нькати, зацвіріньча́ти.

Зачи́н – зачи́н, почи́н (-ну), поча́ток (-тку), (*повод*) при́від (-воду). [Так лиха́ годи́на й хо́де по лю́дях; усе́ з діте́й зачи́н (Харк. п.)].

Зачина́ние – 1) зачина́ння; 2) почи́н (-ну); 3) (*сначала*) початкува́ння.

Зачина́тель – 1) зачина́льник, зача́тель (Куліш); 2) (*основатель*) основополо́жник; 3) (*зачинщик*) приві́дця (-дці), призві́дник.

Зачина́тельница – 1) зачина́льниця; 2) основополо́жниця; 3) приві́дця, призві́дниця, замишля́нка.

Зачина́ть, зача́ть – 1) (*начинать*) зачина́ти, зача́ти, почина́ти, поча́ти. [Узя́в батіг до́вгий, зача́в ми́лу би́ти: не йди в ко́рчму пи́ти (Херсонщ.)]; 2) (*затевать*) затіва́ти, заті́яти; 3) (*беременеть*) вагітні́ти, завагітні́ти, ваготі́ти, заваготі́ти, поне́сти, зайти́. [Ото́ вона́ за́раз і заваготі́ла (Рудч.). От воні́ і поне́сли, а як прийшло́ уре́м'я, воні́ й найшли́ собі́ по си́нові (Рудч.). У цари́ці не було́ діте́й зро́ду; сказа́ли їй звари́ти щу́чину го́лову: зварі́ть ту го́лову, із'ї́жте, то ви за́йдете. Вона́ так і зроби́ла – зайшла́ і роди́ла (Казка)]. **-ча́ть** *младенца* – поне́сти дити́ну, зайти́ на дити́ну. **Зача́тый** – поча́тий; заті́яний; поне́сений.

Зачи́наться, зача́ться – 1) (*начинаться*) зачина́тися, зача́тися, почина́тися, поча́тися; 2) (*зарождаться*) зачина́тися, зача́тися, заро́джуватися, зароди́тися, зав'я́зуватися, зав'яза́тися. [Нове́ життя́ зачало́ся (Мирн.)]; 3) (*происходить*) похо́дити, піти́ з чо́го, від ко́го.

Зачи́нивать *и* **Зачиня́ть, зачини́ть** – 1) (*починять*) ла́годити, пола́годити, (*заплатами*) зала́тувати, залата́ти. [Пола́годю вам чо́боти взя́втра (Звиног.)]. *Пароход* **-ни́л** *пробоины* – пароплав позашива́в пробо́ї. **-ни́ть** *забор* – пола́годити п[б]аркан. **-ни́ть** *рукава* – полата́ти рука́ва; 2) (*заострять карандаш, перо*) застру́гувати, заструга́ти, підстру́гувати, підструга́ти, заго́стрювати, загостри́ти; *см.* **Очи́нивать. Зачи́ненный** – пола́годжений, (*об одежде*) (за)ла́таний; (*очиненный*) застру́ганий, підстру́ганий, заго́стрений.

Зачи́ниваться, зачини́ться – 1) ла́годитися, пола́годитися, зала́туватися, залата́тися; 2) за[під]стру́гуватися, за[під]струга́тися, заго́стрюватися, загостри́тися.

Зачини́ться – 1) загорді́ти, зачва́нитися, запиша́тися; 2) *см.* **Зачи́ниваться.**

Зачи́нка – ла́годження, ла́годіння; (*заплатами*) зала́тування, лата́ння, *сов.* залата́ння.

Зачи́нный – зачина́льний, початко́вий.

Зачи́нок – зачи́нок, почи́нок (-нку).

Зачи́ночный – зачина́льний; початко́вий.

Зачи́нщик – призві́дник, приві́дник, приво́дець (-ві́дця), при(з)ві́дця (-ві́дці), заво́дця (-ці), заводія́ка, причи́нець (-нця). [Винува́тих нема́, не село́ бунтува́ло, а ті́льки приві́дці (Коцюб.). Він тому́ був заводія́ка (Звиногородщ.)].

Зачи́нщица – призві́дниця, приві́дниця, замишля́нка. [На ма́сниці волочи́ли коло́дку – вона́ пе́рша приві́дниця (Квітка). Вона́ всьому́ призві́дниця (Хорольщ.). Вона́ тому́ ді́лу була́ замишля́нка (Липовечч.)].

Зачи́нщичий – призві́дницький, приві́дницький.

Зачире́ть – 1) зачерви́віти, зачерві́ти; 2) зачиря́чити. **-ре́ло** (*покрылось чирьями*) – на

чиряки́ поби́ло, чиряка́ми обси́пало (ви́сипало).
Зачири́кать – зацвірі́нькати, зацвіріньча́ти, зачи́ркати. [На висо́кому ду́бі зацвірі́нькала яка́сь пта́шка (Н.-Лев.)].
Зачи́ркать – 1) *см.* **Зачири́кать**; 2) (*спичкой*) зачи́ркати, зате́рти, (*однокр.*) терну́ти; 3) (*заплевать*) зацві́ркати, зачви́ркати.
Зачисле́ние – зарахо́вування, залі́чування, зачи́слювання *и* зачисля́ння, *оконч.* зарахува́ння, залі́чення, зачи́слення, (*на службу*) призна́чення (приді́лення) (на слу́жбу).
Зачисля́ть, зачи́слить – зарахо́вувати, зарахува́ти, залі́чувати, залічи́ти, зачи́слювати *и* зачисля́ти, зачи́сли́ти до ко́го, до чо́го. **-лить** *к общей сумме* – залічи́ти до зага́льної су́ми. **-ли́ть** *в число кого* – зарахува́ти до ко́го. **-ля́ть** *в число учеников* – запи́сувати, записа́ти до шко́ли. **-ля́ть** *в число сторонников* – зарахо́вувати до прихи́льників чиї́х. **-ля́ть** *на службу* – признача́ти (призначи́ти), приділя́ти (приділи́ти) кого́ на слу́жбу. **Зачисля́емый** – зарахо́вуваний, залі́чуваний. **Зачи́сленный** – зарахо́ваний, залі́чений, зачи́слений; призна́чений.
Зачисля́ться, зачи́слиться – зарахо́вуватися, зарахува́тися, залі́чуватися, залічи́тися, зачи́слюватися *и* зачисля́тися, зачи́сли́тися до ко́го, до чо́го. **-ться** *в звание* (*сословие, общество*) *казаков, мещан и т. п.* – писа́тися, записа́тися, упи́суватися, уписа́тися в козаки́, в міща́ни (до коза́ків, до міща́н). **-ться** *в число учеников* – запи́суватися, записа́тися до шко́ли.
Зачи́стить, *см.* **Зачища́ть.**
Зачи́стка – пі́дчистка.
За́чисто – 1) (*за наличные деньги*) за гото́ві гро́ші, за готі́вку. [Та чого́ там пильнува́ти: що, ми для рі́дного ба́тька ро́бимо, чи за гото́ві гро́ші? (Катериносл.)]; 2) (*начисто*) геть чи́сто, до-ще́нту.
Зачита́ть, *см.* **II. Зачи́тывать.**
Зачи́тка – чита́ння, про́чит (-ту), прочи́тування, *оконч.* прочита́ння.
I. Зачи́тывать, заче́сть – 1) (*зачислять*) зарахо́вувати зарахува́ти, залі́чувати, залічи́ти, зачи́слювати *и* зачисля́ти, зачи́сли́ти; *срвн.* **Засчи́тывать** *и* **Зачисля́ть**; 2) (*считать за что-л.*) лічи́ти, полічи́ти що за що. [Бог полічи́в йому́ те за пра́ведність (Св. П.)]. *Это тебе* **зачтётся** – це тобі запи́шеться. **Зачтённый** – зарахо́ваний, залі́чений, зачи́слений. **-ться** – 1) (*зачисляться*) зарахо́вуватися, зарахува́тися, залі́чуватися, залічи́тися, зачи́слюватися, зачисля́тися, зачи́сли́тися; 2) лічи́тися, полічи́тися, бу́ти полі́ченим за що; 3) (*ошибиться в счете*) залічи́тися, перечи́слитися; *см.* **Обсчита́ться.**
II. Зачи́тывать, зачита́ть – 1) (*утомлять чтением*) зачи́тувати, зачита́ти кого́; 2) (*начать читать*) поча́ти чита́ти, зачита́ти; 3) (*прочитывать*) прочи́тувати, прочита́ти. [Прочита́ти протоко́л попере́дніх збо́рів]; 4) (*присвоить книгу*) зачи́тувати, зачита́ти, (*о мн.*) позачи́тувати, бра́ти, взя́ти на ві́чне відданя́; 5) (*затаскать*) за[ви]чи́тувати, за[ви ́]чита́ти, обчита́ти. **Зачи́танный** – зачи́таний; прочи́таний, (*затасканный*) зачи́таний, ви́читаний, обчи́таний; (*присвоенный*) зачи́таний. [А кни́жку як розгорну́в, – дивлю́ся – «Кобза́р», та вже ду́же ви́читаний (Основа)].
Зачи́тываться, зачита́ться – 1) (*увлекаться чтением*) зачи́туватися, зачита́тися чим, учи́туватися, учита́тися в що, (*о мн.*) позачи́туватися; 2) (*сходить с ума от чтения*) перечи́туватися, перечита́тися; 3) (*прочитываться*) прочи́туватися, прочита́тися; бу́ти прочи́таним; 4) (*о книге*: *пропасть*) зачи́туватися, зачита́тися; 5) (*затаскиваться*) за[ви]чи́туватися, за[ви́]чита́тися.
Зачиха́ть – зачха́ти, запчи́хати.
Зачища́ть, зачи́стить – підчища́ти, підчи́стити, загла́джувати, загла́дити, (*о мн.*) попідчища́ти, позагла́джувати що. **Зачи́щенный** – підчи́щений, загла́джений.
Зачмо́кать – 1) (*погоняя*) зацмо́кати; 2) (*от удовольствия*) зацмо́кати, запля́мкати.
Зачо́кать – зацо́кати.
Зачугуне́ть – зачавуні́ти; зчавуні́ти.
Зачуда́чить – заштука́рити, задива́чити.
Зачуди́ть – задива́чити; зачудоді́яти, задурі́ти, поча́ти шту́ки виробля́ти (витіва́ти, стро́їти).
Зачума́зить, -ся – замацапу́рити, -ся.
Зачуме́ть – зач[дж]умі́ти.
Зачумля́ть, -ся, зачуми́ть, -ся – зач[дж]умля́ти, -ся, зач[дж]уми́ти, -ся. **Зачумлённый** – зач[дж]у́млений, зач[дж]умі́лий, ч[дж]у́мни́й, запові́трений. [Лю́ди диви́лися на ньо́го, як на запові́треного (Франко). Невже́ отсе́ усі́ ди́вляться на ме́не, на́че на то́го зачумі́лого (Кониськ.)]. *Могила для* **-ных** – ч[дж]умна́ я́ма, чу́мка.
Зачура́ть, -ся – 1) зацура́ти, -ся; 2) (*зарок дать*) заректи́ся.

Зачу́ять – зачу́ти, заню́хати. [Заню́хав біду́, як той сліпи́й ковбасу́ в борщі́, та й уже́, ги́ну, ка́же, нема́ м'я (Франко). Кіт заню́хав м'я́со].
Зашаба́шить – пошаба́шити, прикінчи́ти робо́ту.
Зашáвкать – зашáвкати, зашавкоті́ти.
Зашага́ть – 1) (*большими шагами*) піти́ ши́роко ступа́ючи, зади́бати, зацибáти. [Зацибáв по лу́ці, як чорногу́з (Коцюб.)]; 2) (*взад и вперёд*) заходи́ти (туди́ й сюди́).
Зашагну́ть *за что* – переступи́ти що. [Переступи́ти межу́].
Зашалева́ть – зашалюва́ти, обши́ти (шалі́вками).
Зашáливать, зашали́ть – 1) пустува́ти, запустува́ти, жирува́ти, зажирува́ти, (*о лошадях*) басува́ти, забасува́ти. [І в це́ркві ні запусту́є і ні до ко́го не загово́рить (Квітка)]; 2) **-ли́ть** – поча́ти грабува́ти, розбишакува́ти.
Зашáливаться, зашали́ться – 1) розпустува́тися, розжирува́тися; 2) (*погуливать*) розпуска́тися, розпусти́тися.
Зашáмкать *и* **Зашáмшить** – захама́ркати, зашавкоті́ти, запля́мкати. [Чого́-ж там не мо́жна? – зашавкоті́ла яка́сь бабу́ся (Черк.)].
Зашáрить – зани́шпорити, зашука́ти, поча́ти шука́ти.
Зашáркать – зачо́вгати, засо́вгати, зашаруді́ти. [Го́сті зашаруді́ли нога́ми (Н.-Лев.)]. *Пол* **-ркали** (*весь*) – підло́гу геть зачо́вгали, (*со следами ног*) засліди́ли.
Зашата́ть, *см.* **Зашáтывать.**
Зашата́ться – 1) (*заколебаться*) захита́тися, захилита́тися, загойда́тися. [Захита́лась, відчини́лась мертве́цькая ха́та (Куліш). Зру́шились сті́ни немо́в живі́, загойда́лись над голово́ю (Коцюб.). Захилита́лось, замаха́ло як вітря́к рука́ми (Васильч.)]; 2) (*начать бродить*) затиня́тися, заблука́ти. [Підво́дилися з своїх лі́жок в'я́зні і мо́вчки затиня́лися од стіни́ до дру́гої (Васильч.)]; 3) (*покачнуться о человеке*) поточи́тися, заточи́тися. [Заточи́вся, поки́нув ха́тні две́рі та пішо́в ла́пать сті́ни в те́мних сі́нях (Н.-Лев.)].
Зашáтывать, зашата́ть – захи́тувати, захита́ти. **Зашáтанный** – захи́таний.
Зашáшничать – (*начать интриговать*) закрути́ти; (*с женщиной*) зажениха́тися.
Зашварто́вывать, зашвартова́ть – (*судно*) зашварто́вувати, зашвартува́ти, (*канат*) закріпля́ти, закріпи́ти (кіне́ць). **Зашварто́ванный** – зашварто́ваний.
Зашвы́ривать, зашвырну́ть – закида́ти, заки́нути, зажбу́рювати, зажбурну́ти, зашпу́рювати, зашпурну́ти що, (*о мног.*) позакида́ти, позажбу́рювати. [Позакида́в цяцьки́, взявсь до кни́жки (Крим.)].
Зашвыря́ть – 1) (*начать швырять*) зашпурля́ти, зажбурля́ти; 2) (*забросать чем*) заки́дати кого́, що чим. **-ться** – зашпурля́тися, зажбурля́тися.
Зашевели́ть – 1) (*начать шевелить*) заворуши́ти; 2) (*пошевельнуть*) зворуши́ти, зворухну́ти.
Зашевели́ться – 1) заворуши́тися; зворуши́тися, зворухну́тися, пору́шитися. [Пома́лу-ма́лу заворуши́лись у ді́вчини в голові́ думки́ (Грінч.). Наро́д зворуши́вся, рве́ться до кра́щого життя́ (Грінч.). Неспокі́йно пору́шились на мі́сці (Коцюб.)]; 2) (*засуетиться*) зашамота́тися; 3) (*закишеть*) закомаши́тися, закомашні́ти, закопи́шитися. [Троя́нці всі заворуши́лись, заве́штались, закомаши́лись (Котл.)].
Заше́дший – за́йшлий, захо́жий, за́йдений, примандро́ваний.
Заше́ек – заши́йок, зави́йок (-йка), гамали́к (-ка́). [Дай не дай, а в заши́йок не пхай (Номис)]. *Ударить по* **-ку** – уда́рити по за́шийках, по зави́йку.
Заше́ина – 1) (*у животного*) карк (-рку); 2) (*подзатыльник*) поти́личник, запоти́личник (-ка). *Дать* **-ну** – да́ти поти́личника.
За́шей, *нареч.* – у поти́лицю, у пле́чі, у ши́ю. *В* **за́шей** – в три шия́, в три ви́рви.
Зашелесте́ть – зашелесті́ти, (*однокр.*) шеле́с[т]ну́ти, зашамоті́ти, (*однокр.*) шерхну́ти, зашурхоті́ти, зашаруді́ти, залопоті́ти, (*с отриц.*) чичи́ркнути, шиши́рхнути, шебе́р(х)ну́ти, шамну́ти. [Ва́жко зідхну́в, аж ли́стя зашелесті́ло (Стор.). Ли́стя залопоті́ло. Жита́ зашамоті́ли (Мирн.). Зашаруді́ла ми́ша (Сл. Гр.). Ти́хо, ні му́шка не шеберне́ (Етн. Зб. V). Нігде́ ні́що ні шерхне́, ні сту́кне (Мирн.). На зе́млю злі́зла ніч, нігде́ ані шиши́рхне (Г. Арт.). Водо́ю іде́ не хлюпне́, очере́том – не шелесне́ (Номис). Там хіба́ я́щірка шелетне́ (Звиног.)]. *Ничто не* **-ти́т** – ні́що ані чичи́ркне.
Зашелести́ть, *см.* **Зашелесте́ть.**
Заше́лец – за́йда, захожа́нин, прихі́дько, заволо́ка. [Хто я для те́бе? За́йда, заволо́ка (Л. Укр.)].
Зашелохну́ть – (*зашевелить*) заворуши́ти; зворухну́ти; 2) (*пошевельнуться*) ворухну́тися, шиши́рхнути, шерхну́ти. **-хну́ло** – ворухну́ло, торкну́ло, шерхну́ло. *Не* **-хнёт***, не прогремит* – ні шиши́рхне, ні загримоти́ть.

Зашелуди́веть – запарши́віти, спарши́віти, зашолуді́ти, зашолуди́віти.
Зашелуди́вить – запарши́ти, зашолуди́ти, (*о мн.*) позапа́ршувати, пошолуди́ти кого́.
Зашелуши́ть – залущи́ти, залу́скати. **-ться** – залущи́тися, залу́скатися.
Зашельмова́ть – 1) зашельмува́ти кого́; 2) (*заклеймить позором*) затаврува́ти. **Зашельмо́ванный** – зашельмо́ваний, затавро́ваний.
Заше́льник, *см.* **Заше́лец.**
Заше́льщина, *общ. р.* – чужа́ чужани́ця, чужи́нці, захожа́ни (-жа́н).
Зашепеля́веть – (*стать шепелявым*) (і)зшепеля́віти.
Зашепеля́вить – зашепеля́ти.
Зашепта́ть – 1) зашепта́ти, зашепота́ти, зашепоті́ти, зашушу́кати, зашимши́кати (Б. Лепк.). [Щось зашепоті́ла їй на ву́хо (Л. Укр.). Зашепоті́ли лю́ди (Г. Барв.). Зашепоті́ли збу́джені листо́чки (Коцюб.)]; 2) (*начать наушничать*) зашепоти́нничати; 3) (*заворожить*) зашепта́ти; *см.* **Зашёптывать. -ться** – зашепта́ти, -ся, зашушу́кати, зашушу́катися.
Зашёптывание – заші́птування, замовля́ння.
Зашёптыватаhelp, -ница – шепту́н, шепту́ха.
Зашёптывать, зашепта́ть – заші́птувати, зашепта́ти, замовля́ти, замо́вити. [Клич ба́бу, неха́й зу́би заше́пче (Херсонщ.). Кров замовля́ти (Грінч.)].
Зашеро́шить – 1) закуйо́вдити, зако́шла́ти, зaку́чмити, поча́ти куйо́вдити; 2) (*вз'ерошить: волосы, шерсть*) скуйо́вдити, поко́шла́ти, наку́чмити (воло́сся, шерсть, во́вну).
Зашерсти́ться – закошла́тіти, закудла́тіти.
Зашерша́веть – 1) поча́ти ше́рхнути; 2) (*о коже*) поше́рхнути, прише́рхнути, посі́веріти, (*о вещи*) скострuба́тіти. [Гу́би посі́веріли].
Заши́б – (*на теле*) побі́й (-бо́ю), заби́те мі́сце.
Зашиба́ть, зашиби́ть – 1) (*ушибать*) забива́ти, заби́ти, побива́ти, поби́ти. [Не лізь на коло́дку, бо заб'є́ш голо́вку (Манж.). Заби́в колі́но, що й ного́ю не поворухне́ (Харк. п.)]; 2) (*деньги*) загріба́ти, загребти́, заробля́ти, зароби́ти. **-ба́ть** *деньги* – копі́йчи́ну загріба́ти; 3) (*пить*) пи́ти, запива́ти запива́тися, вкида́тися в горі́лку, торка́ти ча́рку. *Хмель* **-ши́б** – хміль у го́лову вда́рив. **Заши́бленный** – заби́тий, поби́тий. **-ться** – (*ушибаться*) забива́тися, заби́тися, побива́тися, поби́тися, уда́ритися; *см.* **Ушиби́ться.**
Заши́бина, *см.* **Заши́б.**
Зашива́льщик, -щица – зашива́льник, -ниця, зашива́ч (-ча́), -ва́чка, зашива́йло (*общ. р.*).
Зашива́ние, Зашитьё – зашива́ння, зашиття́.
Зашива́ть, заши́ть – зашива́ти, заши́ти, (*о мног.*) позашива́ти. [Сам чо́біт заши́й, коли́ розірва́вся (Номис). Позашива́й ро́зпірки в соро́чці (Богодух. п.)]. **Заши́тый** – заши́тий, (*о мн.*) позаши́вані. **-ться** – зашива́тися, заши́тися, позашива́тися.
Заши́вка – 1) (*действ.*) зашива́ння, зашиття́ чого́; 2) (*рубец*) руб (-ба), рубе́ць (-бця́), заши́те (мі́сце), за́шивка. [Поде́рлося са́ме на заши́тому]; 3) (*бичёвка или сырой ремень*) ушива́льник, за́шивка.
Заши́ворот, *см.* **Загри́вок.**
Заши́кать – 1) (*начать шикать*) запси́кати, заши́кати, заци́тькати на ко́го; 2) *кого* – заши́кати, обши́кати, (*гал.*) ви́псикати кого́.
Зашинкова́ть – (*о капусте*) поча́ти шаткува́ти.
Зашинова́ть – обтягну́ти (коле́са), взя́ти в ши́ни.
Зашипе́ть – 1) (*о человеке и животных*) зашипі́ти, зашипоті́ти, засича́ти, си́кнути. [Вуж яви́вся, грі́зно засича́в (Франко). Зашиплять як гадю́ки (Стор.) А, дак ось як! – закипі́в і зашипоті́в Володи́мир (Крим.)]; 2) (*на огне*) зашкварча́ти, зашкваркоті́ти, засича́ти. [В лю́льці зашкварча́ло (Н.-Лев.). Сві́чка зашкварча́ла і зага́сла (Яворн.). Засича́в окрі́п у печі́ (Мирн.)]; 3) (*о горячем железе*) зашипі́ти, (*однокр.*) пши́кнути [Воно́ пши́кнуло. Оце́ тобі́, ка́же, й пшик (Херс.)].
Зашифро́вывать, зашифрова́ть – зашифро́вувати, зашифрува́ти що. **Зашифро́ванный** – зашифро́ваний. **-ться** – зашифро́вуватися, зашифрува́тися; бу́ти зашифро́вуваним, зашифро́ваним.
Зашко́льничать – запустува́ти, як школя́р, задурі́ти по-школя́рському, (*гал.*) поча́ти виробля́ти штуба́цтва.
Зашку́рный – підшку́рний, позашку́рний.
Зашлёпанный (*сущ.*) – задри́панець (-нця), (*общ. р.*) задри́па, забрьо́ха.
Зашлёпать – 1) (*пойти шлёпая*) зашла́пати, зача́пати, (*по жидкому*) зальо́пати, зачала́пати, зачала́пкати, зашеле́пати. [Чу́ю, хтось зашла́пав у ка́пцях до двере́й (М. Лев.). Ізсу́нувся з пе́чи, зача́пав шви́дко по ха́ті (Васильч.)]; 2) (*о дожде*) заля́пати, захлю́пати. [Дощ заля́пав по ли́стю, по камі́нню (Грінч.)].

Зашлёпывать, -ся, зашлёпать, -ся – (*жидкостью*) забо́втуватися, -ся, забо́втати, -ся, задри́пувати, -ся, задри́пати, -ся, заля́пувати, -ся, заля́пати, -ся, забрьо́хувати, -ся, забрьо́хати, -ся, затала́пувати, -ся, затала́пати, -ся, зателе́пати, -ся, забе́йкати, -ся. **Зашлёпанный** – забо́втаний, задри́паний, заля́паний, забрьо́ханий, затала́паний, зателе́паний, забе́йканий.

Зашле́ц, *см.* **Заше́лец.**

Зашлифо́вывать, зашлифова́ть – зашліфо́вувати, зашліфува́ти, (*диал.*) зашліх(т)о́вувати, зашліх(т)ува́ти. **Зашлифо́ванный** – зашліфо́ваний.

За́шлый – за́йшлий, за́йдений, захо́жий, (*сущ.*) за́йда; *см.* **Заше́лец.**

Зашмыга́ть – 1) засновиг[ґ]а́ти, зашмигля́ти; 2) (*носом*) зашмо́ргати, зачми́хати. **Зашмы́ганный** – зашмо́рганий.

Зашнуро́вка – 1) (*действ.*) зашнурува́ння; 2) (*приспособление*) шнурі́вка.

Зашнуро́вывать, -ся, зашнурова́ть, -ся – (*ботинки, корсет*) зашнуро́вувати, -ся, зашнурува́ти, -ся, ушнуро́вувати, -ся, ушнурува́ти, -ся. **Зашнуро́ванный** – зашнуро́ваний, шнуро́ваний.

Зашныря́ть – 1) зашмигля́ти, (*о птицах*) зашу́рхати; 2) (*разведывая*) зани́шпорити.

Зашпаклёвывать, -ся, зашпаклева́ть, -ся – зашпакльо́вувати, -ся, зашпаклюва́ти, -ся. **Зашпаклёванный** – зашпакльо́ваний.

Зашпи́ливание – зашпи́лювання.

Зашпи́ливать, зашпили́ть – зашпи́лювати *и* зашпиля́ти, зашпили́ти, зашпиня́ти зашпини́ти, (*о мн.*) позашпи́лювати, позашпи́нювати. **Зашпи́ленный** – зашпи́лений, зашпи́нений, (*о мног.*) позашпи́лювані, позашпи́нювані.

Зашпи́лька – 1) (*действ.*) зашпи́лювання *и* зашпиля́ння, *оконч.* зашпи́лення; 2) (*шпилька*) за́шпилька, при́шпилька, шпи́лька; *см.* **Шпи́лька.**

Зашпио́нить – зашпигува́ти, поча́ти сочи́ти кого́.

Зашпыня́ть – закпи́ти, заглузува́ти з ко́го.

Зашта́т – зашта́т (-ту). *В* **-та́т** *отдать, уволить кого* – звільни́ти у зашта́т кого́. *В* **-та́т** *отчислить* – ви́писати по-за штат. *В* **-те** *кто* – у зашта́ті хто.

Зашта́тный – зашта́тний, одста́влений. [Стари́й піп – він вже одста́влений (М. Вовч.)].

Заштемплёвывать, заштемплева́ть – заштемпльо́вувати, заштемплюва́ти, заштампо́вувати, заштампува́ти, (*о мн.*) поштемплюва́ти, позаштампо́вувати, поштампува́ти; (*затаврить*) затавро́вувати, затаврува́ти. **Заштемплёванный** – заштемпльо́ваний, заштампо́ваний; затавро́ваний.

Заштиле́ть – заштилюва́ти, вщу́хнути, збезвітрі́ти. **-штиле́ло** – заштилюва́ло, вщу́хло, безві́тря наста́ло, (*диалект.*) буна́ца наста́ла (Херсонщ.).

Зашто́пать, *см.* **Зашто́пывать.**

Зашто́пка – 1) (*заштопывание*) церува́ння, *оконч.* зацерува́ння; 2) (*заштопан. место*) зацеро́ване (мі́сце).

Зашто́порить – 1) (*остановить машину*) засто́перити, зупини́ти. **-рить** *дело* – загальмува́ти спра́ву; 2) (*пробкой*) закоркува́ти. **Зашто́поренный** – засто́перений; закорко́ваний.

Зашто́пывание, Зашто́пание – керува́ння, зацеро́вування, *оконч.* зацерува́ння.

Зашто́пывать, -ся, зашто́пать, -ся – церува́ти, -ся, зацеро́вувати, -ся, зацерува́ти, -ся, шпарта́ти -ся, зашпарта́ти, -ся, зашто́пувати, -ся, заштопа́ти, -ся. [Та це зашпарта́ється, то воно́ й не ви́дно бу́де (Сл. Яворн.)]. **Зашто́панный** – зацеро́ваний, зашпа́ртаний, зашто́паний.

Заштрихо́вывать, заштрихова́ть – заштрихо́вувати, заштрихува́ти, засмуго́вувати, засмугува́ти що. **Заштрихо́ванный** – заштрихо́ваний, засмуго́ваний. **-ться** – заштрихо́вуватися, заштрихува́тися; бу́ти заштрихо́вуваним, заштрихо́ваним і т. и.

Заштука́рить – заштука́рити.

Заштукату́ривать, -ся, -ту́рить, -ся – 1) затинько́вувати, -ся, затинькува́ти, -ся, завапнува́ти, -ся; 2) (*лицо гримом*) зашмінко́вувати, -ся, зашмінкува́ти, -ся, підма́зувати, -ся, підма́зати, -ся, підмасти́ти, -ся. **Заштукату́ренный** – затинько́ваний; зашмінко́ваний, підма́заний.

Заштуко́вывать, -ся, заштукова́ть, -ся – заштуко́вувати, -ся, заштукува́ти, -ся. **Заштуко́ванный** – заштуко́ваний.

Зашуме́ть – 1) зашумі́ти, (*о толпе*) загомоні́ти. [Зашумі́ли ве́рби (Макс.). Наро́д загомоні́в, заворуши́вся (Сл. Ум.)]; 2) (*в голове*) зашумоті́ти, загусти́; 3) (*запениться*) зашумува́ти, замусува́ти.

Зашурша́ть – зашаруді́ти, зашурхоті́ти, зашороші́ти, зашамоті́ти, залопоті́ти, (*однокр.*)

шамну́ти, шерхну́ти, шебе́рхнути, шиши́рхнути, шеле́снути. [Ми́ша зашаруді́ла. Зашамоті́ла су́кнею. Ніщо́ не шерхне́, ніщо́ не пи́сне в степу́ (Мирн.). Ніщо́ не шамне́ (Сл. Гр.)].
Зашу́чивать, зашути́ть – 1) (*начинать шутить*) заграва́ти жа́ртом, зашуткува́ти, зажартува́ти; 2) *кого* – засмі́ювати, засмія́ти кого́. **Зашу́ченный** – засмі́яний. **-ться** – перегрáвати у жа́ртах, зажартува́тися.
Зашушу́кать, -ться – зашушу́кати, -ся, затишкува́ти, -ся.
Защебе́нивать, защебе́нить – закида́ти, заки́дати гру́зом, загружа́ти, загрузи́ти, забива́ти, заби́ти гру́зом.
Защебёнка – за́грузка, (*кусок на дороге*) ла́тка.
Защебета́ть – 1) защебета́ти, *однокр.* щебетну́ти. [Як об весні́ ла́стівка, що як защебе́че… так усі́м ве́село (Квітка). Защебета́в жа́йворонок угóру летю́чи (Шевч.)]; 2) (*заговорить быстро*) защебета́ти, зацокоті́ти, зацокота́ти, заляскоті́ти.
Защеголя́ть – закрасува́тися, захизува́тися, зачепури́тися; (*о франте*) захвертува́ти; *см. ещё* **Зафранти́ть.**
Защекота́ть – 1) (*стать щекотать*) залоскота́ти, (*иногда*) замару́дити. [Щось те́пле і одра́дне їх се́рце залоскота́ло (Мирн.). Му́ха їм в но́сі замару́дила (Основа)]; 2) (*о сороке*) заскрекота́[і]ти, зачекота́ти, зацо́кати, зацокоті́ти; *срвн.* **Застрекота́ть**; 3) *см.* **Защеко́чивать.**
Защеко́чивать, защекота́ть – залоско́чувати, залоскота́ти кого́, (*многих*) позалоско́чувати, полоскота́ти кого́. [Я страх бою́сь, що мене́ руса́лки залоско́чуть (Грінч.). Руса́лки всіх їх полоскота́ли на смерть (Крим.)].
Защёлка – кля́мка, за́щіпка, за́сувка.
Защёлкать – (*языком, кнутом*) заля́скати, заляскоті́ти, залеща́ти, (*кнутом*) затря́скати, захво́стати, (*зубами, пальцами*) закла́цати; (*орехи, подсолнухи*) залу́скати; (*о пении соловья*) залеща́ти, затьо́хкати. [Тьох-тьох! залеща́в коло ме́не співу́н-солове́йко (Крим.)].
Защёлкивание – защіпа́ння, закла́цування.
Защёлкивать, -ся, защелкну́ть, -ся – защіпа́ти, -ся, защепну́ти, -ся, прищіпа́ти, -ся, прищепну́ти, -ся, закля́скувати, -ся, закля́с(к)нути, -ся, закла́цнути, -ся. [Прищепну́в собі́ па́льця двери́ма]. *Замо́к* **-ну́лся** – замо́к кля́скнув (кла́цнув) і зачини́вcь. **Защёлкнутый** – защéплений, закля́с(к)нутий, закла́цнутий.
Защелочи́ть – поча́ти золи́ти, лу́жити.
Защём – 1) (*защемление*) защекні́ння, защемі́ння; 2) (*защемлённое место*) прищéкнуте, прищéмлене мі́сце; 3) (*инстр.*) за́тиск (-ку), кліщі́ (-щі́в), лéщата (-щат).
Защеми́ть – 1) (*заныть*) защемі́ти, засксмі́ти, зани́ти, (*диал.*) залоп[к]та́ти. [Від соло́дкого жала́ защемі́ло бі́дне се́рце (Ворон.). Заболи́ть тебе́ голова́, защемля́ть ру́ки. (Рудан.). Сіль зайшла́ у ви́разку – та́к залопта́ло (Харк.)]. **-ми́ло** *сердце* – защемі́ло, зайшло́ся се́рце; 2) *см.* **Защемля́ть.**
Защемле́ние – сти́снення, зати́снення, защéкнення, прищéкнення.
Защемля́ть, -ся, защеми́ть, -ся – 1) сти́скувати, -ся, стиска́ти, -ся, стисну́ти, -ся, прищі́пувати, -ся, прищепну́ти, -ся, затиска́ти, -ся, затисну́ти, -ся, защекну́ти, -ся, прищекну́ти, -ся. [Затисну́в (прищепну́в) собі́ па́льця двери́ма. Розколо́в ду́ба та й защекну́в його́ там бородо́ю (Манж.)]; 2) (*зубы*) с[за]ти́скувати, с[за]тиска́ти, с[за]тисну́ти, з(а)ці́плювати, з(а)ці́пити. **Защемлённый** – сти́снутий *и* сти́снений, зати́снений, защéкнутий, прищéкнутий; з(а)ці́плений.
Защéп – защі́пка.
Защепа́ть – (*щепу, лучину*) поча́ти скіпа́ти.
Защéпина – за́дра, заска́лина, страп (-пу).
Защепля́ть, защепи́ть – 1) (*задирать при тесании и т. п.*) задира́ти, заде́рти, зако́лювати, заколо́ти; 2) (*занозить*) заска́лювати, заска́ли́ти, заска́блювати, заска́би́ти. **Защеплённый** – заде́ртий; заска́лений, заска́блений.
Защети́ниться – заї́житися, защети́нитися.
Защёчный – позащі́чний.
Защи́п, Защи́пка – (*у пирогов*) пружо́к (-жка́).
Защи́пывать, защипа́ть, защипну́ть – 1) (*соединять щипком*) защи́пувати, защипну́ти що. [Вари́ла дру́жечка пиріжки́, защи́пувала їх в три ріжки́ (Основа)]; 2) *кого* – защи́пувати, защипа́ти кого́, (*за волосы, перья*) заску́бувати, (*сов.*) заску́бати, заску́бти́ кого́. [Гу́си заску́бли курча́ (Сл. Ум.)]; 3) почина́ти, поча́ти щипа́ти. *Мороз* **-вает** – моро́з щипа́є, куса́є. **Защи́панный, Защи́пнутый** – защи́пнутий; защи́паний, заску́баний.
Защи́та – 1) (*защищение*) оборо́на, за́хист (-ту), боро́на, (о)боро́нення, захища́ння,

відборо́на, засту́па. [Я їй хоті́в кого́ на оборо́ну да́ти, але́ вона́ схоті́ла йти са́ма (Грінч.). Ти захища́ла багатиря́, через твоє́ захища́ння тебе́ й арешту́ють (Борз.). Схопи́вши у ру́ки по камені́оці, став на відборо́ну (М. Вовч.)]. *Судебная* **-та** – пра́вна оборо́на. *В* **-ту** – на, в оборо́ну. *Подыматься* (*становиться*) *на* **-ту** *кого* – става́ти, ста́ти до оборо́ни, обстава́ти, обста́ти за ко́го, за що, за ким, за чим. *Принять на себе* **-ту** – взя́тися до оборо́ни кого́, чого́. *Стать в* **-ту** – заступи́тися, уступи́тися за ко́го, за що, ста́ти в оборо́ні кого́, чого́. [Ста́ти в оборо́ні демократи́зму (Крим.). А ні́кому уступи́тись за пра́ведну во́лю (Федьк.)]. *Стоять на* **-те** *чего* – стоя́ти при оборо́ні чого́. *Говорить в* (*на*) **-ту** *кого* – говори́ти за ким, оступа́тися за ко́го, говори́ти на за́хист чий, кого́, говори́ти в оборо́ні чиї́й, кого́. [Гово́римо на во́вка, але й за во́вком щось тре́ба сказа́ти (Номис). Мовчи́ть мій Я́ків: не мо́жна йому́ оступа́тися за ме́не… схо́чуть, ви́женуть (Грінч.)]. *Выходить на* **-ту** – става́ти до оборо́ни; 2) (*прикрытие*) за́хист (-ту), за́хисток (-тку), засло́на, осло́на, заборо́на (*ум.* заборо́нка), зату́ла, засту́па, (*диал.*) охи́жа, хист (-ту). [Госпо́дь мій за́хист, мій приту́лок (Л. Укр.). Тіка́є в глиб віків, немо́в щоб там знайти́ пристано́вище та за́хисток од гірко́ї ді́йсности (Єфр.). Моя́ ти ра́дість і одра́да, моя́ засло́на і огра́да (Котл.). А як умре́, то й тужи́тиме: «мій діду́сику, моя́ зату́ло!» (Борзенц.). Ру́ські узгряни́ччя булі́ зату́лою ляха́м від азія́тів (Куліш). Зінько́ загородив Гаїнці перед ха́тою заборо́нку, пло́тик таки́й низе́нький (Грінч.). Вітрюга таки́й, що аж хист вирива́є з землі́ навкруги́ па́сіки (Лебед. п.)]. *Под* **-той** – під за́хистом; 3) (*покровительство*) за́хист, за́хисток (-тку), захища́ння, зату́ла, охоро́на. *Взять под свою* **-ту** – взя́ти під свою́ охоро́ну, під свій за́хист.

Защити́тель, -ница, *см.* **Защи́тник, -ница.**

Защити́тельный – 1) (*союз, речь*) оборо́нний; 2) (*знак, снаряд*) охоро́нний. **-ная** *война* – оборо́нна війна́. **-ная** *речь* – оборо́нна промо́ва.

Защити́ть, *см.* **Защища́ть.**

Защи́тник – 1) (*защищающий*) оборо́нець (-нця), оборо́нник, охоро́нець, засту́пник, побо́рник, осту́пник, (*стар.*) засту́пця (-ці). [Він виступа́є ре́вним осту́пником за наро́д і оборо́нцем пра́ва наро́да про́ти уся́ких прави́телів (Н.-Лев.). Що ви за такі́ засту́пники за не́ї? (Мирн.)]. *Юридический* **-ник** – пра́вний оборо́нець. *Судебный* **-ник** – судо́вий оборо́нець. *Казённый* **-ник** – офіція́льний оборо́нець; 2) (*покровитель*) захи́сни́к, засту́пник (-ка).

Защи́тница – 1) оборо́нниця; 2) захи́сниця, засту́пниця.

Защи́тнический, -тничий – оборо́нецький; захи́сницький.

Защи́тный – 1) (*служащий защитой*) оборо́нний, охоро́нний, за́хисни́й; 2) (*защищённый*) за́хисни́й. **-ное** *место* – за́хист (-ту), за́хисток (-тку). **-ный** *цвет* – за́хисний ко́лір.

Защища́ть, защити́ть – 1) (*оборонять*) борони́ти *и* обороня́ти, оборони́ти, відбороня́ти, відборони́ти, убороня́ти, уборони́ти, з(а)бороня́ти, з(а)борони́ти кого́, (*о мн.*) пооборони́ти, повідборо́нювати. [Пре́дки на́ші сла́вні борони́ли во́лю (Куліш). Ні́який зако́н не боро́нить лю́дських прав крепака́ (Доман). Оборони́ мене́ й мою́ ма́тінку од лю́того во́рога (Стор.). Ну, спаси́бі, дя́дьку, що ти мене́ од сме́рти відборони́в, відбороню́ і я тебе́ (Рудч.). Не вборо́нить тебе́ ні збро́я, ні одва́га зна́на (Л. Укр.). Не збороо́нить тебе́ ні оте́ць, ні ма́ти (Зб. Морд.). Працюва́в оди́н за трьох і заборони́в від нужди́ ма́тір з сестро́ю (Стор.)]. **-ща́ть** *крепость, отечество* – обороня́ти, борони́ти форте́цю, рі́дний край. **-ща́ть** *кого в суде* – борони́ти (обороня́ти) кого́ на (в) суді́. **-ща́ть** *диссертацию* – обороня́ти, оборони́ти дисерта́цію. [Лаго́вський встиг уже́ оборони́ти в Москві́ публі́чну дисерта́цію (Крим.)]; 2) (*охранять, заслонять)* захища́ти, захисти́ти, охороня́ти, охорони́ти, заступа́ти, заступи́ти, покрива́ти, покри́ти, хисти́ти; *срвн.* **Охраня́ть.** [Захища́ючи (сірника́) руко́ю, щоб не пога́с, па́рубок гля́нув по ха́ті (Грінч.). Ста́ла перед Гна́та, на́че собо́ю хоті́ла захисти́ти його́ від лю́того во́рога (Єфр.). Помі́ркува́ть, щоб бі́дне пта́ство заступи́ть (Шевч.). Молі́м Миха́йла свято́го, – неха́й нас засту́пить від шайта́на зло́го (Федьк.). Хто мене́ (без ма́тери) бу́де тепе́р заступа́ть? (Милор.)]. **-ща́ть** (*представлять*) *ч.-л. интересы* – заступа́ти чиї́ інтере́си. **-щать** *своё, свои интересы* – стоя́ти за свої́м, за свої́ми інтере́сами. **-ти́ть** *кого от собак* – одборони́ти од соба́к, обігна́ти кого́ від соба́к. **-ща́ть** *от ветра, солнца* – заслоня́ти, захища́ти від ві́тру, від со́нця; 3) (*отстаивать*) борони́ти кого́, що, стоя́ти за ким, за чим (за ко́го, за що), обсто́ювати, обстава́ти, обста́ти за ким, за чим (за ко́го, за що), відсто́ювати кого́, що. [А и́нші обстава́ли за Дени́са, ка́жучи, що тако́го як Рома́н ми́лувати не мо́жна (Грінч.). Обсто́юючи за права́ «ві́ри благочести́вої», на́ші пра́діди боро́лись ра́зом і за права́ рі́дної націона́льности (Єфр.)]. **Защищённый** – оборо́нений, відборо́нений, з(а)боро́нений, захи́щений, охоро́нений *и т. д.*

Защища́ться, защити́ться – борони́тися *и* обороня́тися, оборони́тися, відбороня́тися, відборони́тися, захища́тися, захисти́тися, ухисти́тися, заступа́тися, заступи́тися чим, ким

від ко́го, від чо́го. [На Вкраї́ні вели́ка була́ нужда́ заступа́тись ким-не́будь від азія́тів (Кул.). Захища́тися від него́ди].
Защище́ние, *см.* **Защи́та 1.**
Защищённость – 1) оборо́нність (-ности). [Вам лу́чче зна́на оборо́нність мі́сця (Куліш)]; 2) (*о прикрытии*) за́хисність, безпе́чність (-ности).
Защищённый – (*как прилаг.*) (*от ветра, непогоды*) захи́сни́й. **-ное** *место* – за́хист (-ту), за́хисток (-тку); (*от ветра*) за́тишок (-шку). **-ный** *район* (*воен.*) – оборо́нений райо́н.
Защу́пывать, защу́пать – (*стать, начать щупать*) почина́ти, поча́ти (ста́ти) ма́цати, ла́пати; 2) (*замучить щупая*) зама́цати кого́; 3) (*захватывать руками*) зама́цувати, зама́цати, зала́пувати, зала́пати. **Защу́панный** – зама́цаний, зала́паний.
Защу́ривать, -ся, защу́рить, -ся – зажму́рювати, -ся, зажму́рити, -ся, замру́жувати, -ся, замру́жити, -ся, заплю́щувати, -ся, заплю́щити, -ся, щу́лити, защу́лити о́чі. **Защу́ренный** – зажму́рений, замру́жений, заплю́щений, защу́лений.
Заэква́терный – позарівникó́вий, позаеква́торний, по-за еква́тором (су́щий).
Заэконо́мить – поча́ти ощажа́ти, щади́ти; поча́ти копійчи́ну берегти́.
Заэконо́мничать – заскупи́тися, в оща́дність уки́нутися.
Заюли́ть – завертí́тися, закрути́тися; заметуши́тися, задзиґоті́ти.
Заюро́дствовать – пове́стися по-юроди́вому, (*ханжески*) засвятобо́жити, присвяти́тися.
Заяви́тель, -ница – зая́вник, -ниця.
Зая́вка – 1) за́явка. *Проживать без* **-вки** – прожива́ти без за́явки. **-вка** *паспорта* – засві́дчення па́шпорта; 2) (*земельного участка*) за́ймка, за́йманка; 3) (*требование*) вимо́га на що; 4) (*о своём присутствии или готовности*) зголо́шення. [Зголо́шення подаю́ться секретаре́ві].
Заявле́ние – (*устн. или письмен.*) зая́ва. *Письменное* **-ние** – пи́сана зая́ва. *Внеочередное* **-ние** – позачерго́ва зая́ва. *Подать, сделать* **-ние** – пода́ти, зроби́ти зая́ву.
Заявля́ть, заяви́ть *кому* – 1) (*сообщать*) заявля́ти, заяви́ти кому́, завідомля́ти, завідо́ми́ти кого́, осві́дчувати, осві́дчити кому́, ознаймува́ти, ознайми́ти кого́, (*предлагать*) зага́дувати, загада́ти кому́. [Моя́ лю́бая дити́но, заявля́ю тобі́ свою́ во́лю (Стор.). По зако́ну 1781 р. пани́ пови́нні були́ приста́ти на ви́куп, як ті́льки про це їм селя́ни загада́ють (Доман.). В «Кра́шанці» Кулі́ш ознайму́є, що всі украї́нські істори́чні джере́ла брехли́ві (Грінч.)]; 2) (*проявлять*) виявля́ти, ви́явити, проявля́ти, прояви́ти. **-ть** *себя чем* – заявля́тися, заяви́тися чим, визнача́тися, ви́значитися як хто, як що; (*сторонником ч.-л.*) признава́тися, призна́тися до чо́го. **-ть** *себя, о себе* (*обнаруживать своё присутствие*) – пока́зуватися, показа́тися кому́, зголо́шуватися, зголоси́тися у (до) ко́го, подава́ти, пода́ти свій го́лос, об’явля́тися, об’яви́тися, оповіща́тися, оповісти́тися ким (*через кого*), чим, озива́тися, озва́тися. [Хто хо́че працюва́ти в комі́сії, ма́є зголоси́тися у (до) секретаря́. До́сі зголоси́лося нови́х чле́нів де́в’ятеро. Коли́-б не Галичина́, то (украї́нство) фізи́чної не ма́ло-б змо́ги подава́ти свій го́лос, як окре́ма на́ція (Єфр.). Піп нічи́м не об’явля́всь, і Раї́са тро́хи заспоко́їлась (Коцюб.). Дає́ почи́н тій індивідуалісти́чній пое́зії, що оста́нніми часа́ми почина́є у нас озива́тись (Єфр.)]; 3) (*документ*) засві́дчувати, засвідча́ти, засві́дчити. **Зая́вленный** – зая́влений, завідо́млений, осві́дчений; ви́явлений, проя́влений; зголо́шений; засві́дчений. *Проживает с* **незая́вленными** *документами* – ме́шкає з незасві́дченими доку́ментами. **Незая́вленный** *жилец* – незая́влений (незголо́шений) пожиле́ць.
Заявля́ться, заяви́ться – 1) (*являться*) з’явля́тися, з’яви́тися; 2) (*заявлять документ*) заявля́тися, заяви́тися, засві́дчуватися, засві́дчитися, зголо́шуватися, зголоси́тися. **-ви́лся** *в конторе гостиницы* – зголоси́вся в бюрі́ готе́лю. *Не* **-ви́лся** *в милиции* – не заяви́вся (не зголоси́вся) в міліції.
Зая́вочный – зая́вний.
Зая́вщик, *см.* **Заяви́тель.**
Зая́длость – запе́клість, заї́лість, завзя́тість (-ости), завзя́ття. [Се́рдився на свою́ до́лю, грома́див у свої́й душі́ злість і завзя́ттє (Франко)].
Зая́длый – запе́клий, заї́лий, завзя́тий, завзяту́щий, (*злобно*) запі́нений, забісо́ваний. **-лый** *патриот* – завзя́тий патріо́т. **-лый** *шовинист* – запе́клий, запі́нений шовіні́ст. **-лый** *русак* – завзя́тий каца́п; русопе́т, русотя́п.
За́язок, За́язь – їзо́к (-зка́); за́від (-воду), є́ри́к, ча́рда, кота́.
Зая́кориваться, зая́кориться – закида́ти, заки́нути ко́[і́]тву (я́кор), става́ти, ста́ти на я́корі.
Заялове́лый – я́ловий, з’я́ловілий.
Зая́лове́ть – ста́ти я́ловим, з’я́ловіти, зая́ловіти. [Як зая́ловіє коро́ва, то прода́м (Черкащ.)].

Зая́ривать (*на музык. инструм.*) – затина́ти, тну́ти, шква́рити. [Сопі́лка «ду́ба» затина́є (Котл.). Музи́ки тнуть (Грінч.)].
Заяри́ться (*о животных*) – заярува́ти.
Зая́рмарочный – позаярмарко́вий; позабаза́рний (майда́н).
Заясне́ть – заясні́ти(ся). [І заясні́ла, ле́гка та прозо́ра мов ясна́ мрі́я (Л. Укр.)].
Заясни́ться – 1) заясні́ти(ся); 2) (*привидеться*) приви́дітися.
За́яц – 1) за́єць (*р.* за́йця), *диал.*: за́янець (-нця), заю́к (*р.* зайка́), сплюх (-ха), крива́к, довгоу́х; (*заяц-беляк*) біля́к. **-яц**-*русак* – за́єць сі́рий; 2) (*пена на волне*) баране́ць (-нця́), бара́нчик, ку́чер (-ря) (*обычн. во мн.* ку́чері); 3) (*перен.*: *безбилетн. пассажир*) за́єць. *Ехать* **-цем** – ї́хати за́йцем, зайцюва́ти. *За двумя* **-ми** *погонишься – ни одного не поймаешь* – двох зайці́в пожене́ш – жа́дного (ні о́дного) не дожене́ш; хто два за́йці го́нить, жа́дного не здого́нить (Номис).
За́ячий – за́ячий, зайча́чий, за́йців (-цевого). **-чье** *мясо* – за́ячина, за́ятина. **-чий** *жир* – за́ячий лій (*р.* ло́ю), (*пров.*) шкрум (-му). *Передние* **-чьи** *ноги* – ско́ки (-ків). **-чий** *мех* – за́яче ху́тро, зайці́ (-ці́в). **-чий** *глаз* – за́яче о́ко. **-чья** *губа, мед.* – за́яча гу́ба. **-чье** *ушко, бот.* Burleurum – ласка́вець (-вцю). **-чий** *корень, см.* **Подле́сник.**
За́ячина – за́ячина, за́ятина, зайча́тина.
Зби́тень, *см.* **Сби́тень.**
Збру́я – 1) (*вооружение*) збро́я; 2) (*упряжь*) у́пряж (-жи), ряд, наря́д (-ду), збру́я; 3) (*снасть*) (*рыбол.*) спра́ва, снасть (-ти), (*инструментарий*) знаря́ддя (*ср. р.*), начи́ння.
Зва́ние – 1) (*сословие*) стан (-ну), звання́, (*состояние*) стать (-ти). [Коза́цького ста́ну лю́ди (Н.-Лев.). Ось ди́кий феода́л – тепе́р капіталі́ст, ось да́вній фарисе́й – в профе́сорському ста́ні (Ворон.). З жа́дної ста́ті у москалі́ беру́ть: з міща́нської, з мужи́чої, з па́нської, з купе́цької, з духо́вної ста́ті (Васильк. п.). Звання́ коза́цьке, а життя́ соба́цьке (Номис)]; 2) (*должность, чин*) сту́пінь (-пеня), стано́вище; 3) (*сан*) гі́дність, досто́йність (-ности). **-ние** *сотника, атамана, архимандрита, консула, дворянина и т. п.* – соте́нство, отама́нство, архімандри́тство, ко́нсульство, шляхе́тство *и т. д. Почётные* **-ния** – поче́сні звання́, гоно́ри (-рів); 4) (*подобие*) натя́ма, знак (-ку́). [Так збив чо́боти, що ті́льки натя́ма зоста́лась (Ковелечч.)]. **-ния** *нет* – і слі́ду (знаку́, заво́ду) нема́, і звання́ нема́.
Зва́ный – кли́каний, про́ханий, про́шений. [Прийшли́ не кли́кані, і пішли́ не дя́кувані (Приказка). І з на́ми го́стя непро́хана – попадя́ глу́хівська (Як. Марк.)]. **-ные** *гости* – про́хані го́сті. **-ный** *обед, ужин* – кли́каний, про́ханий обі́д, кли́кана, про́хана вече́ря, *или* у́чта, бе́седа. *Много* **-ных** *да мало избранных* – бага́то кли́каних (зва́них), та ма́ло ви́браних.
Зва́тельный *падеж* – кли́чний відмі́нок.
Звать – 1) (*призывать кого*) кли́кати кого́ (кли́чу, -чемо, -чуть) (*реже* на ко́го), гука́ти кого́ (на ко́го), (*приглашать*) заклика́ти, зва́ти, зазива́ти, узива́ти кого́. [Кли́че ма́ти вече́ряти (Шевч.). Ода́рка за́раз-же почала́ вдвох із бра́том кли́кати ма́му й пла́кати (Грінч.). От брат приста́в тро́хи та й кли́че на ме́не (Федьк.). Проси́ли мене́ і кли́кали до се́бе (М. Вовч.). Вона́ й закликає Рома́на в клас (Васильч.). Варва́ро! – гука́в пан Валерія́н (Коцюб.). Чу́є, що хтось гука́є на нього: «Мужичо́к, мужичо́к!» (Квітка). Мала́нка почала́ гука́ти Андрія́ (Коцюб.). Ти звеш мене́, й на го́лос ми́лий твій з гаря́чою любо́в'ю я поли́ну (Самійл.). Зазиває мене́ до се́бе в гости́ну (Кониськ.). Узива́ють її в ха́ту, пита́ють – чи пі́деш, чи ні? (Грінч.)]. **-ть** *на помощь* – кли́кати кого́ на підмо́гу, (*кричать караул*) на ґвалт, (*без дополн.*) ґвалтува́ти. [Упа́в кома́р та й ґвалту́є (Пісня)]. **-ть** *друг друга* – кли́кати одне́ о́дного, склика́тися; 2) (*называть*) зва́ти, узива́ти, назива́ти, назва́ти, кли́кати. [Старшо́го Кайдаше́вого си́на зва́ли Карпо́м (Н.-Лев.). Неха́й ма́ти бу́де зна́ти, кого́ зя́тем зва́ти (Чуб.). Я пови́нен «холо́пом Стьо́пкою» себе́ взива́ти та ру́ки цілува́ти, як неві́льник (Л. Укр.). А як тебе́, кли́чуть? – Павло́ Хоме́нко]. *Его* **зва́ли** – він зва́вся. *Как вас* (*его*) **зову́т**? – як вас (його́) на ім'я́, як вас кли́чуть (звуть)? *Как* (*его*) **-ву́т** *по имени и отчеству*? – як (його́) на ім'я́ й по ба́тькові? *Поминай как* **-ли** – ті́льки його́ й ба́чили, і слід за ним загу́в; 3) (*взывать*) гука́ти, вола́ти; 4) (*давать насм. имена*) прозива́ти кого́, прозива́тися з ко́го. **Зва́нный** – кли́каний, закли́каний, про́ханий, про́шений, зва́ний, за́званий.
Зва́ться – зва́тися, назива́тися, прозива́тися, узива́тися. [Був собі́ чолові́к – Оста́пом зва́вся (Рудч.). Так і зва́лась та ви́спа (*остров*) – Діво́ча (М. Вовч.). По́ки Рось зове́ться Ро́ссю… (Куліш)].
Звезда́ – 1) зоря́ (*р. мн.* зір), зі́рка, зірни́ця, (*архаич. и зап.*) звізда́. **-зда́** *вечерняя* – вечі́рня (вечеро́ва) зоря́, вечі́рня зірни́ця, вече́[і]рниця, вечі́рка. *Восходящая* **-зда́** – (*бытов.*) зі́рка на схо́ді; (*астроном.*) східна́ зі́рка, (*переносно*) нова́ зі́рка. *Заходящая* **-зда́** – зі́рка навза́ході, (*астрон.*) західна́ зі́рка, (*переносно*) збля́кла (прига́сла) зі́рка. *Угасающая* **-зда́**

– пригáсла зíрка. *Потухшая* **-здá** – згáсла зíрка. *Переменная* **-здá** – мінли́ва зíрка. *Двойная* **-здá** – двоїста зíрка. **-здá** *падающая* (*падучая*) – падýча зíрка, летю́ча зíрка. **-здá** *первой величины* – першоря́дна зíрка. **-здá** *путеводная* – провіднá зоря́ (зíрка, зірни́ця). *Утренняя* **-здá** – світовá зоря́ (зірни́ця), досвітня зоря́. *Северная* **-здá** – півнíчна зоря́ (зірни́ця), опівнíчна зірни́ця (Хот.). **-здá** *с хвостом* (*комета*) – хвостáта зíрка; віхá, мітлá. *Смотреть на* **-зды́** – диви́тися, заглядáтися на зóрі, зорювáти. **-зды** *с неба хватать* – зóрі з нéба збивáти (стягáти) (Приказка); бóга за бóроду (за нóги) лóвити (Приказка). *Верить в свою* **-здý** (*счастливую судьбу*) – вíрити в свою́ щасли́ву зíрку, покладáтися на дóлю. *Пятиконечная* **-здá** – п’ятикýтня, п’ятирíжна зíрка. **-зды** *сыплются* (*от удара*) – свічки́ стоя́ть в очáх. *Сиять, засиять* **-дóй** – зорíти, зазорíти. [Зóре моя́, де це ти зорíла? (Шевч.). Ти воскрéснеш, зазорíєш (Тичина)]. *Морская* **-зда**, зоол. Asterias – морськá зíрка; 2) (*орден*) звіздá, зíрка, відзнáка; 3) *морская* **-дá** – звіздýнка.

Звездану́ть, звездону́ть *кого* – засвіти́ти комý, огрíти когó, затопи́ти комý (по пи́ці, по ши́ї).

Звезди́на (*отметина на лбу животн.*) – зíрка, ли́синка.

Звезди́ны – зори́ни (-рин).

Звезди́стый – зори́стий, зóряний, зорéшливий; (*о взгляде*) яснозóрий.

Звезди́т (*безлично*) – зíрно, зóряно, зорéшливо, зíрко, зóряво.

Звезди́ться – зорíти, зоря́ти, зорíтися. [І нéбо я́снеє зорíлося над ним (Франко). То лíтньої нóчи булó на Дніпрí, горíли брилья́нти в небéснім шатрí, і óчі зорíли дівóчі (Ворон.)].

Звезди́ца – звізди́ця.

Звёздный – 1) (*астроном.*) зóряний. **-ное** *время* – зóряний час. **-ная** *куча* – зóряний рій (*р.* рою); 2) (*усеянный звездами*) зóряний, зóрявий, зóряшний, зорéшливий, зíрний, зíркий, зори́стий, звіздя́ни́й, яснозóрий. [Зóряне нéбо. Ніч мíсячна, зóряна (М. Вовч.). Шлях зори́стий (Франко)]; 3) (*спорт*) зіркóвий, зірчá(с)тий. **-ный** *пробег* – зірчá(с)тий перéбіг.

Звездови́дный, *см.* **Звездообрáзный.**

Звездовóй – зірчá(с)тий. **-вое** *колесо* – зірчáсте кóлесо.

Звездообрáзный – зірчá(с)тий, звізд(ув)áтий.

Звездоописáние – óпис зір, зóрепис (-су) *и* -пись (-си).

Звездоцвéт, *см.* **Áстра.**

Звездочёт – звіздáр (-ря), планéтник, лічозíр (-зóра).

Звездочётство – звіздáрство, лічозíрство.

Звёздочка – зíрочка, зíронька, зірни́чка, зірни́ченька, зóренька, зори́ночка, (*ласкат.*) я́сочка, я́сонька. [Óченьки, як я́соньки (Пісня)]. *Картуз со* **-кой** – картýз із зíрочкою (П. Мирн.). *Погоны со* **-ками** – наплíчники з зірочкáми.

Звездчáтка, *бот.* Stellaria L. – зíрочник (-ка *и* -ку); (St. aquatica Scop) слабни́к (-ка *и* ку); (St. graminea L.) п’я́на травá; (St. Holostea L.) трав’я́нка; (St. media Vill.) мокрéць (-рецю́).

Звёздчатый – зíрча(с)тий, звіздáтий.

Звенéть – 1) (*издавать металл. звук*) дзвенíти, бринíти, бреньчáти, дзенькотíти, дзелéнькати, дзеленькотíти, тéнькати, телéнькати, (*сильно*) видзвóнювати. [Тíльки дзвенíло скло у вíкнах (М. Вовч.). Щоб чобітки́ не рипíли, щоб підкíвки не бринíли (Грінч. III). Чи бýде лад, чи не бýде: в якóму у мéне ýсі дзвени́ть? (Номис). Далéко, лéдво чуть, телéнька дзвóник (Франко)]. *Колокола жалобно* **-ня́т** – дзвóни голóсять. [Надвóрі дзвóни голóсять, мря́ка мрячи́ть (Тесл.)]; 2) (*звякать*) бряжчáти, бря́зкати, брязкотíти, бряжчáти, дзвони́ти, дзинчáти, дзелен(ь)чáти, дзéнькати, дзíнькати, кресáти. [Пішóв козáк дорóгою, підківкáми крéше (Грінч. III). Бря́зкають ключí в коридóрі (Тесл.)]; 3) (*о голосе*) бринíти, дзвенíти, лящáти; 4) (*о мухах*) деркотíти, бринíти, зумíти; 5) (*звонко квакать*) кýмкати. **Звеня́щий** – дзвеню́[я́]чий, дзвінкýчий, дзенькотли́вий, тремки́й. [Тремки́й гóлос, як тонкé срíбло, як найтóнший криштáль (Н.-Лев.). Підхопи́ла дрýга тим сáмим хорови́то дзвеню́чим гóлосом (Корол.)]. *Медь* **-ня́щая**, *кимвал бряцающий* – мідь дзвеню́ча, кімвáл брязкýчий.

Звенó – 1) (*цепи*) лáнка, кільцé, колісцé, жучóк (-чкá). [Бідá за бідý чіпля́ється, як у ланцюзí кільцé за кільцé (Номис). Пýто на п’ять жучкíв (Конотіп.)]; 2) (*перен.*) лáвка; кільцé. **-нó,** *воен., спорт.* – лáнка; 3) (*часть изгороди*) пла[е]ни́ця, (*гал.*) пря́сло; 4) (*кусок рыбы*) звінóк (-нкá), кружáльце. [А сам пішóв до кýмоньки звінóк ри́би ї́сти (АД.)].

Звеновóй – ланкови́й (-вóго).

Звёнчатый – кільчáстий.

Зверевáтый – звірювáтий, собáкувáтий, вовкувáтий.

Зверёк – звíрик, звірóк (-ркá).

Зверёнок, Зверёныш – звіря́ (-я́ти), звірчá (-чáти), звіреня́ (-ня́ти), звіря́тко. **Звеpя́та** –

звіря́та, звіря́тка, звіреня́т(к)а.

Звере́ть – звіріти.

Звери́на – 1) (*увел. от* **Зверь**) звіри́на, звірю́ка, звіря́ка; (*собират.*) звірина́; 2) (*мясо*) звіря́тина, звіри́на.

Звери́нец – звіри́нець (-нця), звірни́к (-ка), (*гал.*) менаже́рія.

Звери́ный – звіря́чий, звіри́ний, звіря́ний. **-ная** *ловля* – ло́ви, звіря́ні го́ни. **-ный** *промысел* – лове́цтво, мисли́вство. *Человек с* **-ным** *взглядом* – звірогля́д (-да), (*рассерженный*) ви́звірений.

Звери́сто (*много зверей*) – звірно. [Звірно в лісі].

Звери́стый (*богатый зверем*) – звірний.

Звéриться – звіритися на ко́го.

Зверобо́й, Зверобо́йник, *бот.* Hypericum perforatum – звіробі́й (-бо́ю). [Ми квіти звіробо́ю (Тичина)].

Зверобо́йные, *бот.* Guttiferae – крівцюва́ті (-тих).

Зверови́дный – звірюва́тий, звіркува́тий, звіря́чої подо́би.

Зверолóв – лове́ць, мисли́вець, звіроло́вець (-вця).

Зверолóвный – лове́цький, мисли́вський, звіроло́вний.

Зверолóвство – лове́цтво, мисли́вство, звіроло́вство.

Звероо́бразный, *см.* **Зверови́дный.**

Звероподо́бный, *см.* **Зверови́дный.**

Звéрски – звіря́че, як звір, по-звірському; лю́то, нелю́дсько. **-ски** *посмотреть на кого* – ви́звіритися на ко́го.

Звéрский – звіря́чий, звірю́чий; лю́тий, ди́кий, нелю́дський.

Звéрство – звірство, звіря́чість, звірськість (Борд.), звірюва́ння; (*лютость*) лю́тість (-ости).

Звéрствовать – лютува́ти (над ким), (*держаться* **-рем**) звірюва́ти (Куліш).

Зверу́шка – звіри́нка.

Зверь – звір (-ра), звіри́на, *ув.* звірю́ка, звіря́ка, *собират.* звір (-ру), звір'я (*ср. р.*), звірина́. *Дикий* **зверь** – ди́кий звір, ди́ка звіри́на, звірю́ка. *Домашний* **зверь** – свійська звіри́на. *Красный* **зверь** – польова́ звіри́на. *Плотоядный* **зверь** – м'ясоже́рний звір, м'ясоже́р (-ра). *Пушный* **зверь** – смуха́тий, хутрови́й звір. *Богатый* **-рем** – звірний. *Много* **-рей** – звірно (у лісі). *Держать себя* **-рем** – звірюва́ти.

Зверьё – звірина́, звір (-ру), звір'я (*ср. р.*), звірня́ (*ж. р.*), звіро́та.

Звон – 1) дзвоніння, дзво́нення, дзвін (*р.* дзво́ну). **Звон** *колоколов* – гра дзво́нів; дзво́ни. *Слышно* **звон** *колоколов* (*колокольный*) – чу́ти дзво́ни. **Звон** *в один колокол* – ба́мкання, бо́вкання. **Звон** *колокольчика* – дзеле́нькання, калата́ння. *Под* **звон** *колоколов* – під гудіння дзво́нів, під дзво́ни. *Красный* **звон** – урочи́сте дзвоніння, видзво́нювання. *Слышит* **звон***, да не знает, откуда* (*где*) *он* – чу́є як дзво́ниться, та не зна́є, в які́й це́ркві (Приказка); 2) (*звяканье*) дзе́нькіт (-коту), брязк (-ку), бря́зкіт (-коту). **Звон** *бокалов* – дзе́нькіт ке́ліхів. **Звон** *металла* (*о золоте*) – золоти́й бря́зкіт; 3) (*в ушах*) дзвеніння, бриніння; 4) (*по умершему*) по́дзвін (-вону), подзвіння, дзвін по душі. *Без* **зво́на** *колоколов* – бездзвінно, без подзвіння. [Його́ похо́вано бездзвінно]; 5) (*трещ. насекомых*) цвірча́ння.

Звонари́ха – дзвонари́ха.

Звона́рский – дзвона́рський.

Звона́рь – дзвона́р (-ря́).

Звоне́ние – дзвоніння, дзво́нення.

Звоне́ц, *бот.* Rhinanthus L. – дзвіне́ць (-нця́), дзвіно́к (-нка́), дзвіно́чки (-ків).

Звони́ть – 1) дзвони́ти, калата́ти, дзе́нькати, дзеле́нькати, теле́нькати в що, (*в колотушку*) клепа́ти, калата́ти, (*с усердием*) видзво́нювати, (*раздельно в один колокол*) дзвони́ти в оди́н дзвін, ба́[о́]мкати, бе́мкати, бо́вкати. **-ня́т** – дзво́нять, дзво́ниться. [Вже до вече́рні дзво́ниться]. **-ни́ть** *во все колокола* – в усі дзво́ни дзвони́ти (би́ти, гра́ти), гу́сто дзвони́ти. **-ни́ть** *раскачивая весь колокол* – дзвони́ти з розго́ну. *Окончить* **-ни́ть** – передзвони́ти. **-ни́ть** *на пожар* – вого́нь вісти́ти. **-ни́ть** *требуя помощи тревожно* – дзвони́ти на ґвалт. **-ни́ть** *по усопшему* – по душі дзвони́ти; 2) (*средн. зал.*) дзвони́ти, густи́, гра́ти, би́ти. [Дзво́ни дзво́нять, там ба́бу хоро́нять (Херсонщ.), Дзво́ни гра́ють (Б. Лепк.). У неділю ра́но усі дзво́ни б'ють (Херсонщ.)]; 3) (*разглашать*) дзвони́ти, роздзво́нювати. [А жіночкі ли́хо дзво́нять, матері глузу́ють (Шевч.)].

Зво́нкий – дзвінки́й, (*звенящий*) дзвеня́чий, дзвеню́чий, тремки́й, ляску́чий, (*гулкий*) голосни́й, гомінки́й, гучни́й. **-кий** *голос* – дзвінки́й го́лос. **-кий** *колокольчик* – гомінки́й дзво́ник. **-кая** *монета* – тверда́, би́та, брязку́ча моне́та, (по)бря́зка́ч, би́ті гро́ші. [Бу́дуть побрязкачі – бу́дуть і послухачі (Приказка)]. *На вес* **-кой** *монеты* (*саркастич.*) – за

брязкачі́. **-кий,** *грам.* – дзвінки́й. [Дзвінкі́ зву́ки].
Зво́нко – дзві́нко, го́лосно, гу́чно, лу́нко.
Зво́нкость – дзві́нкість, го́лосність, гу́чність.
Звоно́к – 1) (*звук колокольчика*) дзвоні́ння; 2) (*колокольчик*) дзво́ник, дзвіно́к (-нка́). *Был первый* **-но́к** – вже дзво́нено раз. *После третьего* **-нка́** – по тре́тім дзво́нику. *Раздался* **-но́к** – почу́вся дзво́ник, загу́в дзво́ник.
Звоно́чек – дзво́ничок (-чка), дзвіно́чок (-но́чка).
Зво́нче – 1) *ср. ст. от* **Зво́нко** – дзвінкі́ше, голосні́ше, гучні́ше; 2) *ср. ст. от* **Зво́нкий** – дзвінкі́ший (-ша, -ше) від *или* за ко́го, від чо́го, за що, ніж хто, ніж що.
Звук – 1) (*речи*) звук (-ку); 2) (*голос*) звук, го́лос (-су), гук (-ку), го́мін (-мону). **Звук** *скрипки, рояля* – звук скри́пки, роя́лю. *Под* **-ки** *музыки, вальса* – під зву́ки музи́ки, під зву́ки ва́льсу. *Ни* **-ка** – нічичи́рк, ані-теле́нь, ні па́ри з уст. *Издавать* **-ки** – подава́ти (видава́ти) го́лос. *Ни* **-ка** *не издал* – ні зву́ку не ви́дав, ані па́ри з уст не пусти́в. *Членораздельные* **-ки** – лю́дська мо́ва, виразні, розбі́рні, члено́вані зву́ки. *Нечленораздельные* **-ки** – белькота́ння, хама́ркання, гумі́ння, невира́зні, нерозбі́рні, нечлено́вані зву́ки; 3) *грам.* – звук (-ка). *Гласные, согласные* **-ки** – голосні́, при́голосні зву́ки.
Звука́шка, *см.* **Звукови́к.**
Звукови́к – 1) (*уч. пригот. группы*) звукови́к, першогру́пник (-на), *насм.* капшу́к (Київ), марти́н (Одеса), заправля́ник (Гумань); 2) (*сторонник звуковой системы*) звукови́к.
Звуково́й – звукови́й. **-вая** *волна* – звукова́ хви́ля. **-вы́е** *законы* – звукові́ зако́ни.
Звукоотража́тельный – звуковідбивни́й.
Звукопоглоща́ющий – звуковбирни́й, звуковбиру́щий.
Звукопоглоще́ние – звуковбира́ння.
Звукоподража́ние – звуконаслі́дування, голосовдава́ння, наслі́дування зву́ку, переклика́ння.
Звукоподража́тель – звуконаслі́дник (-ка).
Звукоподража́тельный – звуконаслі́дний, голосовда́ваний, перекли́чний.
Звукопрово́дный – звукопровідни́й.
Звукопроница́емый – звукопрони́кливий, звукопропускни́й.
Звукосочета́ние – звукосполу́чення, звукосполу́ка.
Звуча́ние – гуча́ння, звуча́ння, брині́ння.
Звуча́ть – гуча́ти, звуча́ти, брині́ти; (*звенеть*) дзвені́ти; (*раздаваться*) луна́ти, розляга́тися, розтина́тися; *срвн.* **Раздава́ться.** [Брини́-ж у се́рці, мрі́є золота́, на рі́зні то́ни (Тичина)]. *Это* **-чит** *странно* – це звучи́ть ди́вно.
Зву́чно – гу́чно, го́лосно, грі́мко; (*звонко*) дзві́нко.
Зву́чность – гу́чність, го́лосність; (*звонкость*) дзві́нкість (-ости).
Зву́чный – гучни́й, голосни́й, гомінки́й, гри[і]мки́й; (*отражающ. эхо*) лунки́й; (*звонкий*) дзвінки́й. *Становиться* **-чнее** – гучні́ти, голосні́шати.
Звяк, *межд.* – дзвяк, брязь, бринь, брень.
Звя́кание – бря́зкання, бряжча́ння, бря́зкіт (-коту), дзвяк (-ку), дзвя́кання.
Звя́кать, звя́кнуть – бря́зкати, бря́знути, бряжча́ти, забряжча́ти, дзвя́кати, дзвякоті́ти, дзвя́кнути.
Зга, *в выражении*: **Зги** *не видать* – ані слі́ду не зна́ти; ані слі́ду; те́мно, хоч в о́ко стрель.
Зда́ние – будо́ва, буді́вля (*ж. р. и реже ср.*), будо́вання, будува́ння; (*сооружение*) спору́да *Каменное* **-ние** – ка́м'я[ме]ни́ця, муро́вана буді́вля, муро́ваний буди́нок.
Зда́ньице – (*ласк.*) буді́вонька; (*ум.*) буди́ночок (-ночка), буді́велька; (*презр.*) будо́влисько.
Здесь – тут, ту́та, ту́тки, ту́тка, ту́течки[а], ту́те[о]ньки[а], ось, (*диалект.*: гес(ь), адде́, гев, ге́вка, ге́вси, геде́). [Я, ось, ка́же, тут літ до семи́десяти живу́ та цих пісе́нь не чув ту́тоньки (Мартин.). – «Чи всі ви ту́та?» – кли́че ма́ти (Шевч.). Я ба́чу, що ту́та до́бре обмили́всь (Греб.). Ви вже пе́вне дові́дались, чого́ стою́ я ту́та? (Куліш). Ду́шно мені́ ту́течки (Н.-Лев.). З то́го ча́су й жив ту́теньки (Свидн.)]. *Вот* **здесь** – оту́т, оту́течки, ось-о́сь, осьосьо́, о́сьде, о́сьдечки, осьде-о́, ге́сде, гесде-о́, ось-ту́т. *Вот* **здесь** *вот* – отут-о́, осьде-о́. **Здесь** *же* – ту́т-таки, тут са́мо.
Зде́шний – туте́шній, туте́йший. [Вони́ не туте́йші ро́дом: десь там з-за Десни́].
Здоро́в, *см.* **Здоро́вый.**
Здоро́вание – здоро́вкання до ко́го, віта́ння кого́, привіта́ння; чоло́мкання з ким.
Здоро́ваться *с кем* – здоро́вкатися, віта́тися до ко́го *и* з кем, на добри́день дава́ти кому́; (віта́ти кого́), на день-до́брий дава́ти кому́; чоло́мкатися з ким; (*рукопожатием*) рука́тися, ру́чкатися (*снимая шапку*) шапкува́тися.
Здорове́нный – здорове́нний, здорове́цький, здорове́зний, здоровлю́чий, здорову́чий.

Здорове́ть – здоровíти, здорóв(і)шати, дýжати.
Здоровёхонек *и* **Здоровёшенек** – здоровíсінький, (*гал.*) здоровíський.
Здоровёхонько *и* **Здоровёшенько** – здоровісінько, (*гал.*) здоровісько.
Здорови́тся, *с отриц. Не* **-тся** *мне* – не здýжаю, не здýжається мені, не добри́ться мені.
Здо́ро́во – здóрово, пожи́точно. **-ро́во**! (*привет*) – здорóв був! здорóві булú! здорóв! (*шутл.*) дорóв! **-рово** *живёте*? – як ся мáєте? чи жúві-здорóві? (*За*) **-рово** *живёшь* – ні зá що, ні прó що; ні сíло, ні впáло; ні з тóго, ні з сьóго; з дóброго ди́ва; гáрма-дáрма; дурнíсінько. [Ви́лаяв з дóброго ди́ва. Напáвся на мéне гáрма-дáрма (Сл. Гр.)].
Здоро́вость – здорóвість; (*полезность*) пожи́тóчність (-ости).
Здоро́вый – 1) (*не больной*) здорóвий, при здорóв'ї. [Він був чоловíк при здорóв'ї]. *Быть* **-вым** – здýжати, при здорóв'ї бýти (мáтися). *Делать* (*сделать*) **-вым** – у[о]здоровляти, у[о]здорови́ти. *Сделаться* **-вым** – поздоровíти, оздоровíти. *Сделаться* **-ве́е** – поздорóвшати, поздоровíшати, подýжчати. **-ров** *ли ты*? – чи ти здорóвий? чи ти здорóв'ям змагáєш? *Уходи по добру по* **-ро́ву** – іди́ собí пóки цíлий, пóки цíлий-здорóвий. *Будь, будьте* **-ро́вы** – бувáй, бувáйте здорóві (*говорит уходящий*), ідíть здорóві (*говорит остающийся*), бодáй здорóв, на здорóв'я. *В* **-вом** *состоянии* – за здорóва. **-рове́е** – здорóвший; 2) (*сильный*) здорóвий, дýжий, міцни́й, кремéзни́й, кріпки́й. [Іщé кріпкий чумáк був (М. Вовч.)]; 3) (*полезный для здоровья*) здорóвий, пожи́тóчний, пользови́тий, (*о воде*) здорóвий, гóжий.
Здоро́вье – здорóв'я, дýжість. *Отсутствие* **-вья** – беззздорóв'я. *Беречь* **-вье** – шанувáти здорóв'я. *Дай бог* **-вья** *кому* – дай бóже здорóв'я комý, поздорóв бóже когó. *Лишить* **-вья** *кого* – здорóв'я збáвити комý. *Набираться* **-вья** – набирáти здорóв'я. *Ослабевать* **-вьем** – занепадáти (занепáсти) (на здорóв'ї). *С надорванным* **-вьем** – занепáлий. *Его* **-вье** *падает* – він упадáє на здорóв'ї. *Плохое* **-вье** – лихé здорóв'я. *Слабый* **-вьем** – квóлий. *Пить* (*выпить*) *за чьё* **-вье** – пи́ти (ви́пити), здорóвкатися до кóго, поздорóвкати когó. *Пей* (*пейте*) *на* **-вье** – здорóв пий, пи́йте здорóві, здорóві пи́вши. *Если* **-вье** *позволяет, то…* – як здорóв'я змагáє, то… *Поправить* **-вье** – порятувáти (підпрáвити) здорóв'я. *Спрашивать о* **-вьи** – питáти за (на) здорóв'я. *Как* **-вье**? – як ся мáєш (мáєте)? чи живí-здорóві? я́ково-мóжете? (*гал.*) як дýжі? *На* **-вье** *ему* – на здорóв'я йомý, нехáй здорóв хóдить.
Здоро́вьице – здорóв'ячко, (*гал.*) здорóв'єнько.
Здоровя́к – здоров'я́ка, здоровéць (-ровця́), здорови́ло, бодрáк (Звин.).
Здра́вие – здорóв'я. *За* **-вие** – за здорóв'я. **-вия** *желаю*! – здорóві булú; дóброго здорóв'я. *Начал за* **-вие***, кончил за упокой* – почáв «со живи́ми», кінчи́в «со святи́ми».
Здра́вица – заздорóвна чáра, заздорóвниця. *Поднять* **-цу** – піднéсти заздорóвну чáру, пи́ти чáрку за що, (*за кого*) віншувáти здорóв'ям когó (Хотинщ.). *Провозгласить* **-цу** – ви́голосити заздорóвне слóво.
Здра́вница – лічни́ця, оздорóвниця, санатóрія.
Здра́во – розýмно, розсýдливо. **-во** *мыслить* – розýмно, розсýдливо ми́слити.
Здравомы́слие – здорóвий рóзум, здорóва дýмка, розсýдливість, розвáжність (-ости).
Здравомы́слящий – здорóвого рóзуму, здорóвої дýмки; (*человек*) розсýдливий, розвáжний, розвáжливий.
Здравоохране́ние – охорóна здорóв'я, здоровлеохорóна.
Здравоохрани́тельный – здоровлеохорóнний.
Здра́вствовать – здорóвому бýти, дóбре ся мáти. *Дай бог* **-вать** – поздорóв бóже. *Желаю* **-вать** – дóброго здорóв'я (зи́чу), дóброго здорóв'я, здорóв'ячка. **Здра́вствуй**, **-те** – здорóв (був), здорóва (булá), здорóві булú, добри́день, добри́вечір, чолóм (*говорит приветствующий*), дóброго здорóв'я (*говорит отвечающий*). *Да* **-вует**! – (не)хáй живé! хай здорóв живé!
Здра́вый – 1) здорóвий; 2) (*перен.*) розсýдливий, розвáжний. **-вый** *смысл* – рáція, дóбрий рóзум; (*иносказ.*) олíя [Мабýть у тебе в головí бíльше олíї, ніж у ньóго]. *В* **-вом** *уме* – при дóбрім рóзумі, при рóзумі. *Находясь в* **-вом** *уме и твёрдой памяти* – при дóброму рóзумі і притóмним бýвши.
Здрав'ячейка – здорóв-осерéдок (-дка).
Зе́бра, *зоол.* – зéбра (-ри), смугнáль (-ля́).
Зебро́ид, *зоол.* – зебрóїд (-да).
Зе́бу, *зоол.* – зéбу (*нескл.*).
Зев – 1) *анат.* – зíво, зяв (-ву); 2) (*пасть*) пáща; 3) (*отверстие*) зяв; 4) *бот. Львиный* **зев,** *см.* **Льви́ный.**
Зе́ва, *см.* **Зева́ка.**
Зева́ка – роззя́ва, роззявля́ка, ґ[г]áва.

Зева́ние – позіха́ння.
Зева́ть, зевну́ть – 1) (*открывать рот*) позіха́ти *и* зіха́ти, зіхну́ти, позіхну́ти, (*грубо*) ве́ршу роззявля́ти; 2) (*глазеть*) ґ[г]а́ви лови́ти, ґа́вити, ґа́витися, ви́трішки продава́ти, ви́порожні лови́ти. *Не* **-ва́й**! – не лови́ ґав! не будь роззя́вою! пильну́й!
Зева́ться, зевну́ться, *безл.* – позіха́тися, позіхну́тися. **-ва́ется** – позіха́ється (кому́), на по́зіхи бере́ (кого́). **-ну́лось** – позіхну́лося.
Зево́к – по́зіх (-ху). **-вка** *дать* – проґа́вити.
Зево́та – позіха́ння, позіхо́та, по́зіхи (-хів). [На по́зіхи бере́]. **-та** *напала* – по́зіхи напа́ли, позіхо́та напа́ла.
Зево́тный – позіха́льний.
Зейгерова́ние – зайгерува́ння (-ння).
Зейгерова́ть, *метал.* – зайгерува́ти що. **Зейгеро́ванный** – зайгеро́ваний. **-ться** – зайгерува́тися, бу́ти зайгеро́ваним.
Зелёненький – зелене́нький, зелене́сенький.
Зелене́ть, -ся – зелені́ти, зелені́тися, зелени́тися. [Топо́ля зеленіє. Поля не зелені́лися широ́кими лана́ми (Єфр.). Зелені́лися-ру́нилися молоді́ па́ри. Люби́сток зелени́ться]. **-не́ться** (*казаться зелёным)* – зелені́ти.
Зеленёхонек *и* **Зеленёшенек** – зелені́сінький.
Зе́лени (*мн. ч.*), **Зеленя́** (*р.* **-не́й**) – вру́на (-ів *и* врун), про́рість (-рости).
Зелени́ка, *бот.* – дереза́.
Зелени́ть, -ся – зелени́ти, -ся.
Зеленно́й – горо́динний. **-ная** *лавка* – горо́динна крамни́ця, торго́вля горо́диною.
Зе́лено, *нрч.* – зе́лено.
Зеленова́тость – зеленкува́тість, зеленя́вість (-ости).
Зеленова́тый – 1) (*зеленоватого цвета*) зелен(к)ува́тий, зелена́[я́]вий, при́зелений, при[по]зеленкува́тий; 2) (*несколько недозрелый*) зелен(к)ува́тий, позелен(к)ува́тий, свидови́й, свидови́тий, свидува́тий, не зо́всім сти́глий.
Зеленогла́зка, *энтом.* Chloros taeniopus – зеленоочка.
Зелёногла́зый – зеленоо́кий.
Зеленщи́к – зеленя́р (-ра́), городи́нник, горо́дник.
Зеленщи́ца – зеленя́рка, горо́динниця, горо́дниця.
Зелену́шка, *орнит.* Chloris chloris L. – зеленя́к (-ка).
Зеленчу́к, *бот.* Lamium Galeobdolon Crantz – глуха́ кропи́ва (жо́втa).
Зелёный – 1) (*зелёного цвета*) зеле́ний, я́рий [Я́ра ру́та]; 2) (*незрелый, неспелый*) зеле́ний, свидови́й, свидни́й, нести́глий, недости́глий, недоспі́лий. [Жи́то ще свидне́. Недости́глі я́блука]; 3) (*молодой, неопытный*) зеле́ний, ра́но зі́рваний, ро́зумом неді́йшлий. [Ото́й Нечи́пір ще рано зі́рваний (Борзенщ.)]. **-ным** (*в незрелом виде*) – за́зелень, зеленце́м, на́дзелень, усви́д, на свид, у свиду́. [Обскубу́ть горо́х зеленце́м. Усви́д жа́ти жи́то]. **-ная** *краска* – зеле́на фа́рба, зелі́[е́]нка, (*диал.*) дзеле́нка. **-ное** *мыло* – зеле́не ми́ло. **-ная** *рвота* – зеле́ні блюво́ти, зеленя́ва. **-ное** *стекло* – зеле́не скло. **-ная** *неделя* – клеча́льний ти́ждень. **-ные** *святки* – зеле́ні свя́та, клеча́льна неді́ля. **-ные** *круги под глазами или в глазах* – в оча́х (під очи́ма) чо́рно. **-ная, зелёненькая** (*три рубля*) – троя́чка, три карбо́ванчики. **Зелено́** *вино* – горі́лочка ле́пська. **-ная** *гора* (*ранняя молодость*), *молодо*-**зе́лено** – сами́й цвіт, а я́гід ніт.
Зе́лень – 1) (*тра́вы*) зе́лень (-ни), зе́лення, зелени́на, зі́лля, зе́ло́, май (*р.* ма́ю); (*вообще*) зеле́на по́росль (-слі); (*на дереве*) брость (-сти), (*соб.*) бро́стя (-стя); (*на кочке среди воды*) купина́, куп'я́ (-п'я́), (*для украшения на Тройцу*) кле́чання, май; (*лука, чеснока*) пі́р'я (-р'я), пі́р'ячко; (*стрелки огурцов и пр.*) гу́дина, гу́диння; 2) (*овощи*) горо́дина, зелени́на, (*для борща*) за́кришка, бутви́ння. *Класть* **-лень** *в борщ* – закри́шувати, закриши́ти борщ чим; 3) (*всё незрелое*) зелене́ць (-нцю́); 4) (*на меди*) їдь; (*плесень*) цвіль (-лі); 5) (*зелёный цвет*) зеле́на ба́рва, па́зелень. *Убирать, убрать* **-ленью** – маї́ти, обмаї́ти, умаї́ти, квітча́ти, уквітча́ти. *Покрыться* **-нью** – зазелені́ти, (*вполне*) узелені́ти; (*заплеснеть*) зацвісти́, поцвісти́, цві́ллю взя́тися. [Ще си́ній ліс не взелені́в (Тичина). Чо́боти цві́ллю взяли́ся (поцвіли́)].
Зе́лье – 1) (*травы*) зі́лля, (*ед. и мн.*) зі́ллячко, зе́ло́; 2) (*лекарство*) зі́лля. *Волшебное* **-лье** – чар, чар-зі́лля. *Заговорное* **-лье** – даннячко, удання́. *Любовное* **-лье** – при́люби (-бів), лю́бощі (-щів), любо́вний тру́нок; (*символически*) люби́сток (-тку). *Одурманивающее* **-лье** – дурма́н (-ну́), ґардама́н, чемери́ця. *Ядовитое* **-лье** – отру́та, тру[о]й-зі́лля.
Зе́льице – зі́ллячко.
Зе́льтерская *вода* – зе́льтерська вода́.

Земе́лька, Земли́ца – земе́лька, зе́мленька, земли́ця; ґру́нтик, ґрунто́к (-тка́), ґрунте́ць (-тця́).
Земе́льный – 1) земе́льний, г[г]рунтови́й. **-ный** *банк* – земе́льний банк. **-ная** *знать* – земе́льне па́нство. **-ный** *кредит* – земе́льний креди́т. **-ный** *надел* – ґрунт (-ту), наді́л (-лу). **-ный** *налог* – земе́льний (ґрунтови́й) пода́ток, поземе́льне. **-ный** *участок* – дільни́ця, обру́б. **-ная** *теснота* – брак землі́, суту́жність на зе́млю, суту́жна земля́. [У нас земля́ ду́же суту́жна (Звин.)]; 2) (*зажиточный*) земляни́й. [Земляни́й чолові́к].
Зе́мец – зе́мець (-мця).
Землеби́тный – валько́вий, валько́ваний. [Валько́вана ха́та].
Землеве́дение – землезна́вство.
Землевладе́лец – землевла́сник, власти́тель земе́льний, ґрунтови́к, держа́вець (землі́, має́тности).
Землевладе́льческий – землевла́сницький.
Землевладе́ние – землевла́сництво, землеволоді́ння, держа́ння землі́, посіда́ння землі́.
Землево́з – гра́ба́р (-ря́), граба́рник, граба́р-возі́й.
Землево́зный – землеві́зний, гра́ба́рський. [Граба́рська робо́та]. **-ная** *тачка* – граба́рка.
Земледе́лец – хліборо́б, рільни́к (-ка́), ра́тай, (*иронич.*) гречкосі́й (-сія́); *см. ещё* **Землепа́шец.**
Земледе́лие – хліборо́бство, рільни́цтво, рата́йство, (*ирон.*) гречкосі́йство. *Заниматься* **-лием** – хліборо́бити, хліб роби́ти, рільни́чити, рільникува́ти, працюва́ти, ході́ти ко́ло землі́, рата́йствувати, (*иронич.*) гре́чку сі́яти. [Поки́нув слу́жбу в го́роді, верну́в на село́ – гре́чку сі́яти (Крим.)]. *Комиссариат, министерство* **-лия** – комісарія́т, міністе́рство земе́льних справ.
Земледе́льческий – хліборо́бський, землеро́бський, рільни́чий, рата́йський. **-кие** *орудия* – рільни́че знаря́ддя. **-кая** *промышленность* – хліборо́бська промисло́вість. **-кое** *хозяйство* – хліборо́бське господа́рство. **-кая** *школа* – рільни́ча, хліборо́бська шко́ла.
Землеко́п – гра́ба́р (-ря́), копа́ч (-ча́), копа́льник.
Землекопа́ние – грабарюва́ння, граба́рство, землеко́пство.
Землеко́пный – граба́рний, граба́рський, копа́льний. **-ная** *лопата* – копа́льна лопа́та.
Землеме́р – землемі́р, мі́рчий (-чого), мі́рник, помі́рчий, межови́к, межівни́к, межимі́р.
Землеме́рие – землемі́рство, мірни́цтво.
Землеме́рный – мірни́чий, землемі́рний, межови́й. [Межови́й шнур]. **-ная** *школа* – мірни́ча, землемі́рна шко́ла.
Землеописа́ние – земле́пис (-су).
Землеописа́тельный – землепи́сний.
Землепа́шество, *см.* **Земледе́лие.**
Землепа́шец – хліборо́б, рільни́к, ра́та́й, ора́ч, гречкосі́й (-сія́).
Землепа́шный – хліборо́бський.
Землепа́шцев – хліборо́бів, рільникі́в (-ко́ва, ко́ве).
Землепо́льзование – землекори́стання, землекори́стування.
Землепотряса́тель – землеруши́тель (Л. Укр.).
Землеро́йка *зоол.* – мі́диця, землери́йка, (і)рджо́к.
Землесо́с – землесмо́к (-ка).
Землетрясе́ние – землетру́с (-су), трус.
Землеудобре́ние – угно́єння, підгні́й (-но́ю).
Землеудобри́тельный – угні́йливий, підгні́йний. **-ные** *вещества* (*туки*) – підгні́йне (угні́йливе) наді́б'я, підгно́ї (-їв).
Землеустра́иваться, землеустро́иться – землевпорядко́вуватися, землевпорядкува́тися.
Землеустро́йство – землеу́стрій (-трою), землевпоря́дження, земле(в)порядкува́ння, впорядкува́ння землі́, упоря́дження землі́.
Землеустрои́тель – землевпоря́дник.
Землеустрои́тельный – землевпоря́дний, землевпорядко́вий, землевпоря́дчий. **-ные** *курсы* – землевпоря́дчі ку́рси.
Землеустрои́тельский – землевпоря́дницький.
Землечерпа́лка – землечерпа́лка.
Землечерпа́тельный – землече́рпний, землечерпа́льний.
Земли́стый – 1) земля́[и́]стий, (*цвет лица*) земля́стий; 2) *геол.* – земля́[и́]стий.
Земли́ца, Земли́шка – земе́лька.
Земля́ – 1) (*земной шар*) земля́; 2) (*вещество; прах*) земля́; 3) (*почва, поверхность*) земля́, ґ[г]рунт (-ту). *Вспаханная* **-мля́** – рілля́ (*ж. р.*), ни́ва. *Девственная* **-мля́** – цілина́, ціли́нна

земля́. *Пахотная* **-мля́** – о́р(а)на земля́. *Сухая* **-мля́** – сухо́земля. *Утоптанная* **-мля́** – уто́птана земля́, збій (*р.* збо́ю). **-мля́** *замёрзшая комками* – гру́да, (*собир.*) гру́ддя. *Пласт* **-мли́** (*при пахании*) – верства́, шар, (*при копании на глубь одного заступа*) штих. *Слой* (*отвороченный*) **-мли** – ски́ба. **Зе́мли** (*геол.*) – зе́млі. *Возделывать, обрабатывать* **-млю** – обробля́ти (роби́ти, управля́ти, по́рати) зе́млю (по́ле, степ, ріллю). *Истощать* (*-щить*) **-млю** *частыми посевами* – виробля́ти (ви́робити) зе́млю; 4) (*суша*) земля́, суході́л (-до́лу), су́ша, матери́к (-ка́); 5) (*страна, область*) земля́, краї́на, край; сторона́; (*территория*) терито́рія, тере́н (-е́ну). «*Запорожские* **-мли**» – во́льності Запоро́зькі. *Чужие* **-мли** – чужі́ зе́млі (краї́, сто́рони), чужозе́мщина. **-мли** *за морем* – замо́рські краї́, замо́р'я (*ср. р.*). *За тридевять* **-ме́ль** – за двадця́ту грани́цю, за три́дев'ять земе́ль; 6) (*угодье, иногда с усадьбой*) земля́, ґ[г]рунт; *срвн.* **Уса́дьба. -мли** – ґрунти́ *и* ґрунта́. *Казённая* **-мля́** – скарбо́ва земля́. *Неудобная* **-мля́** – невжи́тки. *Необрабатываемая несколько лет* **-мля** – облі́г (-ло́гу), перелі́г (-ло́гу). *Опустевшая* **-мля** – пу́стка. *Отцовская* **-мля́** – ба́тьківщина. **-мля́***, приобретенная правом первого занятия* – за́ймань, займанщи́на. *Церковная* **-мля́** – церко́вна земля́, (*отведенная для духовенства*) ру́га, ру́жна земля́. *Выморочная* **-мля** – безгоспода́рна земля́, відуме́рщина; 7) (*дол*) діл (*р.* до́лу), земля́. *До* **-мли́**, *к* **-мле́** – додо́лу. *На* **-мле́** – до́лі, на землі́. *На* **-млю** – додо́лу, на ді́л, на зе́млю. *Стереть с лица* **-мли́** – з сві́та згла́дити, (*поэтич.*) не да́ти ря́сту топта́ти; 8) (*фон*) земля́, по́ле, тло; *см.* **Фон.** [Очі́пок по вишне́вій землі́ з зеле́ними розво́дами (Квітка)].

Земля́к – земля́к, края́нин. **-мляки́**, *собир.* – земля́цтво, края́нство.

Земляни́ка, *бот.* – суни́ці (-ни́ць).

Земляни́стый, *см.* **Земли́стый.**

Земляни́чина (*земляничн. ягодка*) – суни́ця, суничи́на.

Земляни́чник (*кусты*) – суничи́ння, суни́чниця; (*дерево*) арбу́т (-та).

Земляни́чный – суни́чний.

Земля́нка – земля́нка, погре́биця.

Земляно́й – 1) земляни́й, земни́й. **-но́й** *пол* – долі́вка, діл (*р.* до́лу). **-ные** *работы* – граба́рські, зем(ля)ні́ робо́ти; 2) (*земельный*) земе́льний. **-на́я** *груша*, *бот.* – бу́льба, воло́ська ріпа.

Земля́чество – земля́цтво.

Земля́чка – земля́чка.

Зе́мно – до землі́, аж до землі́, дозе́мно. **-мно** *кланяться* – кла́нятися до землі́ (дозе́мно), чоло́м би́ти.

Земново́дный – земново́дяний. **-ные**, *зоол.* – земново́дяні, водо́зе́мці (-ців), амфі́бії (-бій).

Земно́й – земни́й, назе́мний, (*зап.*) зе́мський; (*в противопол. неземному*) сьогосві́тній, світови́й. [Світова́ краса́ діво́ча прив'я́не (Крим.). Вже мій шлях назе́мний скі́нчений (Л. Укр.)]. **-ной** *поклон* – дозе́мний поклі́н (уклі́н). **-ной** *шар* – земна́ ку́ля. *Во время* **-но́й** *жизни* – на сьо́му сві́ті, за сьогоча́сного життя́.

Земноро́дный, землеро́дный, землерождённый – землерожде́нний.

Зе́мский – зе́мський.

Зе́мство – зе́мство.

Зе́мщина – край (-а́ю).

Зензу́бель, *столяр.* – зенцу́бель (-бля).

Зени́т – зені́т (-ту). [Со́нце в зені́ті. Невже́-ж мину́в я свій зені́т і розпоча́в спади́стий шлях до скло́ну? (Франко). Це ма́буть був зені́т Хафі́зової тво́рчости (Крим.)].

Зени́тный – зені́товий, зені́тний.

Зени́ца, Зе́нка, Зено́к – зіни́ця, зі́нка, зіре́ць (-рця́), зі[о]ро́к (*р.* зірка́); *см.* **Зрачо́к.** *Беречь, как* **-цу** *ока* – пильнува́ти як о́ка (Квітка).

Зе́нкель, *слюс.* – зенкі́вка.

Зёнки (*глаза*) – баньки́ (-ньо́к), ба́лухи (-хів). *Вытаращить, выпучить* **-ки** – ви́тріщити, ви́лупити баньки́, ви́балушити о́чі.

Зенкова́ть – зенкува́ти що.

Зенко́вка – 1) (*действие*) зенкува́ння; 2) (*качество работы*) зенкува́ння, зенко́вання; 3) *см.* **Зе́нкель.**

Зёренко – зере́нце́, зе́рне[я]чко, зе́рнятко.

Зере́нчатый – зерна́тий, зерни́[я́]стий.

Зе́ркало – дзе́ркало, лю́стро, свіча́до, (*полон.*) верца́дло. [То йому́ так потрі́бно, як сліпо́му дзе́ркало (Приказка). Все бі́льше до то́го письме́нство наближа́ється, щоб зроби́тись спра́вжнім дзе́ркалом життя́ (Єфр.). Дочка́ Лави́ся чепуру́ха в верца́дло о́чі все п'яла́ (Котл.)]. *Смотреться в* -ло – видивля́тися, вигляда́тися, визира́тися у дзе́ркало, в лю́стро.

[В золотеє́ люсте́рко видивля́лася (Чуб. V)]. *Отражаться в* **-ле** – відбива́тися у лю́стрі; у дзе́ркалі, відзерка́люватися. *На* **-ло** *неча пенять, коли рожа крива* – яки́й чорт у во́ду гля́нув, таки́й і з води́ ви́глянув (Приказка).
Зерка́льность – дзерка́льність, люстро́вість (-ости).
Зерка́льный – дзерка́льний, дзеркало́вий, люстро́вий. [Дзерка́льні ві́кна (Мирн.). Дзерка́льна поверхня́. Гре́ція з її̈ дзеркало́вими моря́ми (Евар.)]. **-ная** *мастерская* – дзерка́льня, люсте́рня (-ні).
Зе́ркальце – дзе́ркальце, лю́стерко, свіча́дко. [На по́ясі ви́сить кру́гле срі́бне свіча́дко (Л. Укр.)].
Зерка́льщик, -щица – дзерка́льник, -ниця, дзерка́льний ма́йстер (-тра).
Зе́рлик, *бот.* Polystychum fragrans – па́пороть (-роти), (*гал.*) солоди́ш (-шу́).
Зерне́нье – зернува́ння, зерні́ння; (*металла*) дробі́ння.
Зерни́стость – зерни́[я́]стість, зерна́(с)тість (-ости).
Зерни́стый (*имеющий много зёрен и состоящ. из зёрен*) – зерни́[я́]стий, зерна́(с)тий, зернува́тий, ядрени́стий, крупни́стий, (*диал.*) зернаї́стий. [Жи́то зерни́сте (Черк. п.). Да вроди́, бо́же, густе́є жи́то, колоси́стеє, ядрени́стеє (Грінч. III). Сей пісо́к зерни́стий (Лебед. п.)]. **-тая** *соль* – дрібча́(с)та, дробова́ сіль. **-тая** *икра* – зерня́ста ікра́.
Зерни́ть – зернува́ти, зерни́ти, дроби́ти на зе́рна. **-ться** – зерни́тися.
Зерно́ – 1) зерно́ (*собир.*); (*одно*) зерни́н(к)а; зе́рно́; (*семячко*) насіни́на, (*только хлебное*) пашни́на, (*ореха*) зе́рно, ядро́, (*пшеничное*) пшеничи́на, (*ржаное*) жити́на, (*маковое*: *мачина*) мачи́на, (*просяное*) проси́на *и т. д.* [Ми про́сто йшли, – у нас нема́ зерна́ непра́вди за собо́ю (Шевч.)]. *Отборное* **-но́** – добі́рне, чі́льне зе́рно *или просто* чо́ло. [Хліборо́б са́ме чо́ло продає́, а послі́д їсть (Сл. Гр.)]. *Пустое, легковесное* **-но** (*чаще о конопле, просе*) – пусте́ зе́рно, пужинува́те зе́рно, пужина́. [Переточи́ зе́рно, неха́й пужи́на віді́йде (Сл. Ум.)]. *Зеленоватое* **-но́** – свидува́те, свидове́ зе́рно. *Осыпавшееся* **-но́** – па́далиця. *Щуплое* **-но́** – замі́ркувате зе́рно. *Проросшее* **-но́** – накі́льчене зе́рно. *Хлеба ни* **-на́** – хлі́ба ні зерни́н(к)и, ні зе́рна; 2) (*зерновой хлеб*) збі́жжя, пашня́, пашни́ця. **-но́** *для помола* – ме́ливо, мли́во; 3) (*жемчуга*) пе́рла (-ли, *ж. р.*), перли́на, (*собир.*) перло́.
Зернови́дный – зернува́тий, зернови́дий.
Зернови́к, *бот.* – насі́нник.
Зерно́вка – (*сеянец*) зерні́вка, зерня́к; 2) *зоол., насек.* Bruchus – стручня́к. **-ка** *гороховая* – стручня́к-горохої́д.
Зерново́й – зернови́й, збіжжови́й. [Збіжжови́й торг]. **-во́й** *хлеб* – збі́жжя, пашня́, пашни́ця. [Роди́, бо́же, жи́то, пшени́цю, усяку (вся́кую) пашни́цю (Примовка)]. **-во́й** *склад* – гамазе́я, гамазе́й (-зе́ю), паше́нна комо́ра.
Зернодави́лка, -дроби́лка, -плющи́лка – драч (-ча́), зернodéр (-ра), зернокриши́лка.
Зернолущи́лка – зернолущи́рка.
Зерномеша́лка – зерномі́ша́лка.
Зерноочисти́тельный – зерно(о)чи́сни́й; зернодíльний, зерносортува́льний.
Зернопод'ёмник – зернопідо́йма.
Зерносовхо́з – зернорадго́сп (-пу).
Зерносуши́лка – зерносу́шня, зерносуша́рка.
Зернохрани́лище – паше́нна комо́ра, зерносхо́вище.
Зерночисти́лка, Зерносортиро́вка – зернові́йка, ві́ялка, зернові́ялка.
Зерноя́дный – зерної́дний; *зоол.* Granivorus – зерної́д (-да).
Зёрнышко – зе́рня (-няти), зе́рнятко, зе́рнячко, зере́нце́, зе́рнечко, зерни́нка. [Я зе́ренце посі́ю (Стеф.). На ма́кове зе́рнятко (Сл. Гр.)].
Зернь – 1) (*зерновой хлеб*) збі́жжя, пашня́, пашни́ця; 2) (*игра*) зерногра́. *Играть в* **-нь** – зернува́тися.
Зерца́ло – 1) *см.* **Зе́ркало**; (*торж. или иронич.*) зерца́ло. [Збі́рка «Вели́ке Зерца́ло»]; 2) (*в бывш. присутств. местах*) верца́дло, зерца́ло; 3) (*астролябия*) верца́дло, зверца́дло.
Зефи́р – 1) *миф.* (*зап. ветер*) – Зефі́р (-ра). [Зефі́р бо ві́чно так подиха́ (Пот. Одис.)]; 2) (*ветерок*) ле́гіт (-готу), ві́тер-ле́гіт, зефі́р (-ру). [Бо він був ні́жний, мов весня́ний ле́гіт (Л. Укр.)]; 3) (*ткань*) зефі́р (-ру).
Зефи́рный – зефі́ровий.
Зигза́г – зигза́г (-га), (*гал.*) зикза́к, злім (*р.* зло́му), ви́крутень (-тня), криву́ля, криву́лька. [Батı́г в'є́ться за ним по землі́, на́че гадю́чка, і лиша́ за собо́ю криву́лькою слід (Коцюб.)]. *Делать* **-ги** (*при движении*) – роби́ти зигза́ги, кривульки́. [Доро́га йде з Туапса́ поздо́вж корсько́го бе́рега, ро́блячи зигза́ги серед прибере́жних гір (Крим.)]. *Писать* **-ги** (*мыслете*: *о пьяном*) – мислі́те писа́ти.

Зигзагообра́зный – зигзагува́тий, (*гал.*) зикзакува́тий, кривуля́стий. [Зигзагува́та лі́нія].
Зигоспо́ра, *бот.* – зигоспо́ра.
Зижди́тель – 1) (*творец*) творе́ць (*р.* творця́), створи́тель, вели́кий будівни́к; 2) (*основатель*) фунда́тор (-ра), (*строитель*) будівни́чий (-чого), будівни́к (-ка).
Зижди́тельница – 1) створи́телька; 2) фунда́торка; будівни́ча (-чої), будівни́ця.
Зижди́тельный – тво́рчий, живода́тний, будівни́чий, будіве́льний; *см.* **Тво́рческий.** [Будіве́льні за́міри Вели́кого Архіте́кта нам не відо́мі (Крим.). Приро́да це сама́ зро́бить своє́ю будівни́чою си́лою (Крим.)].
Зижди́тельство – будівни́цтво, будува́ння; *срвн.* **Строи́тельство.**
Зи́ждить – 1) будува́ти; *см.* **Созида́ть, Стро́ить**; 2) споруджа́ти, фундува́ти що; *см.* **Осно́вывать.**
Зи́ждиться – 1) будува́тися; *см.* **Созида́ться, Стро́иться**; 2) (*стоять на чём*) стоя́ти на чо́му, чим, поляга́ти на чо́му. **Зи́ждущий**, *как сущ.* – будівни́чий (-чого), будівни́к (-ка́).
Зима́ – зімá, (*этимол.*) зима́, *ум.* зі́монька, (*этимол.*) зи́монька. [Зі́мо, зі́монько, зі́мо лю́тая, ой, прошу́ тебе́, не моро́зь ти мене́ (Чуб. V). Зима́ лю́та; ві́тер сви́ще, сніг по ві́кнах брязкоти́ть (Руданськ.)]. *Снежная* (*очень*) **-ма́** – завальна́, зава́листа зима́. *Суровая* **-ма́** – лю́та зима́. *Мягкая* **-ма́** – ла́гідна зима́. *Мокрая* **-ма́** (*с оттепелями*) – гнила́ зима́. *Начало* **-мы́** – за́зимки, перво́зимки (-ків). *Исход* **-мы́** – відзимки. **-ма́** *началась* (*наступила*) – зима́ зайшла́, зима́ впа́ла. [Аж гульк – зімá впа́ла (Шевч.)]. *Проводить, провести* **-му** – перебува́ти, перебу́ти зи́му, зимува́ти, перезимува́ти. *Вынести* **-му** – ви́зимувати. *Содержать, -ся* **-мо́й**, *продержать, -ся* **-му** – зимува́ти кого́, -ся, перезимува́ти кого́, -ся, ви́зимувати кого́, -ся. [Ой, при́йде зімá, лиха́я годи́нонька, ні́чим волі́в тобі́ зімува́ти бу́де (Грінч. III)]. **-му** *зимовать* – зи́му зимува́ти. *В течение* **-мы́** – через зи́му. [Мо́же-б ви продéржали мене́ через зі́му до весни́ (Кониськ.)]. *В продолжение* **-мы́** – зи́му, через зи́му, про́тягом зими́. *Прошлой* **-мо́й** – мину́лої зими́, то́ї зими́. *Каждую* **-му** – що-зи́му, що-зими́. [Інгу́л що-зи́му замерза́є (Шевч.)]. **Зимо́й**, *нрч.* – зимо́ю, узи́мку, узимі́, упо́зимку, зимо́вої доби́. [Хто влі́ті гайну́є, той взімі́ голоду́є (Номис). Влі́тку він това́р пасе́, а взі́мку дітво́ру у́чить Кониськ.)].
Зимний (*относ. к зиме*) – зи[і]мо́ви́й, зи́мній. [Зімо́вий ве́чір (Стар.). Ра́нком зімо́вим дібро́ва мовча́ла (Л. Укр.). Са́ме тоді́ захо́дило зімове́ со́нце (Крим.). Нема́ зімово́ї одéжі (Звин.). Це зімові́ гру́ші, влé жаться аж на Різдво́ (Звин.). Де-де займа́лися зо́рі, зі́мні зо́рі, яскра́ві такі́; стоя́в лю́тий моро́з (Тесл.). Зі́мнє со́нце, як ма́чушине се́рце (Номис)]. *В* **-нее** *время* (*зимой*) – узи́[і́]мку. **-няя** *спячка* – зимо́ва спля́чка. **-ний** *путь* – зимова́ доро́га. **-ний** *Николай* – зи́мній Мико́ла, зимови́й Мико́ла, Мико́ла-Зи́мник.
Зи́мни́к (*зимняя дорога*) – зимня́к (-ка́).
Зимова́льщик, -щица, Зимо́вщик, -щица – зимува́льник, -ниця, зимі́вник, -ниця. [Ла́стівка у нас не зимува́льниця (Крим.)]
Зимова́лый – перезимо́ваний, перезимува́лий; (*прошлогодний*) торі́шній, тогози́мній. **-лый** *телёнок* – бу́зимок (-мка), бу́зивок (-вка); *см.* **Годова́лый.**
Зимова́ние – зимува́ння, зимі́вля (*ж. р., реже сред.*).
Зимова́ть – зи[і]мува́ти, зимува́тися. [Ді́ти, ді́ти! до́бре з ва́ми влі́ті, а зімува́ти – то горюва́ти (Номис). Ой, убира́йтесь, сла́вні чумаче́ньки, зімува́тись до Лу́гу (Грінч. III)]. *Зиму* **-ва́ть** – зи́му зимува́ти. [Де-ж ти, хме́лю, зі́му зімува́в? (Чуб. V). Та й верну́вся на Вкраї́ну зи́му зимува́ти (Руданськ.)]. *Он знает, где раки* **-му́ют** – він зна́є, де ра́ки зиму́ють (Приказка).
Зимова́ться, *безл.* – зимува́тися. [Як вам зиму́ється?].
Зимови́к (*улей*) – зи[і]мови́к (-ка́). [Ці ву́лики – зімовики́, вони́ надво́рі зіму́ють (Чигир. п.)]. **Зимо́ви́ще** – зимо́виско, зимо́вище.
Зимо́вка – 1) зи[і]мі́вля (-влі) (*и ср. р.*); *см.* **Зимова́ние.** [Учо́ра парохо́д став на зимі́влю (Кониськ.). Журавéль ка́же: «прийми́ мене́, лиси́чко, на зимі́влю» (Рудч.)]: 2) (*поздняя дыня*) зимі́вка; 3) зимове́ я́блуко, зимни́ця (Греб.).
Зимо́вник – 1) (*зимнее жильё*) зимівни́к, зимови́к, зимо́вище; (*в горах у гуцулов*) зима́рка; 2) (*омшаник*) зимови́к (-ка́), темни́к (-ка́). [Па́сіку в зимови́к поста́вили (Г. Барв.)]; 3) *бот.* Colchicum L. – пізноцвіт (-ту), зимови́к (-ка́ *и* -ку́).
Зимо́вниковые, *бот.* – зимовико́ві.
Зимово́й – 1) зимо́ви́й, зи́мній; *см.* **Зи́мний**; 2) (*озимый*) ози́мий. **-вы́е** *хлеба* – озимина́, ози́ме збі́жжя.
Зимо́вье – 1) (*зимовка*) зимі́вля; 2) (*жильё*) зимо́вище, зимо́виско; *см.* **Зимо́вник 1.**
Зимо́й, *нрч.*; *см.* **Зима́.**
Зи́монька – зи́[і́]монька. [Зі́мо-зі́монько, зі́мо лю́тая (Пісня)].

Зи́моро́док, *зоол.* (*пт.*) – івано́к (-нка́), синьові́д (-во́ду), морозю́к (-ка́).
Зи́мский, Зи́менский – зи́[і]мський. *Зима* **-ская** – зима́ зи́мська. [Зіма́ зі́мська (Номис). Та́кеньки вся́ зіма́ зі́мська перезімува́лась (М. Вовч.)].
Зи́му́сь (*прошлой зимой*) – мину́лої (то́ї) зими́.
Зи́мушка – зи́монька.
Зиму́ющий – зимови́й, зимо́ваний. **-щая** *почка* – зимо́вана бру́нька. **-щие** *травы* – зимо́вані тра́ви.
Зинзиве́й, *бот.* – 1) Malva – ро́жа, соба́ча ро́жа; Malva rotundifolia L. – про́скурень (-рня), про́скурка; 2) Althaea officinalis – проскурня́к (-ку́), кала́чики (-ків).
Зинзу́бель – зенцу́бель (-бля).
Зи́новать, Cytisus biflorus – зі́новать (-ти).
Зи́нька, *зоол.* (*пт.*), Parus minor – сини́чка, синючо́к (-чка́).
Зипу́н – 1) сіря́к; 2) (*перен.*: *мужик*) сіря́к. [Сам крепа́к, неодуко́ваний (*невоспитанный*) сіря́к (Шевч.)].
Зипуни́шко – сіряч́и́на. [Я посте́лю сірячи́ну, а в голова́х кулачи́ну (Чуб. V)].
Зипу́нчик – сірячо́к (-чка́), сірячи́нка.
Зипу́нщик – сіря́чник (-ка).
Зия́ние – 1) зя́яння, зіха́ння; 2) *грам.* hiatus – ро́ззів (-ву).
Зия́ть – зя́ти, зя́яти, зіва́ти, зіха́ти; (*о рыбе без воды*) зі́пати. [Щоб тобі так рот зя́яв, як ото́ две́рі зя́ють (Сл. Гр.). Зіва́ють че́люсті нові́ї я́ми (Франко)]. **Зия́ющий** – що зя́є, зіха́є, зіва́є; (*в знач. прил.*) зяю́чий, зіву́щ[ч]ий. **-щая** *рана* – розве́рнена, зіву́ща, зяю́ча ра́на.
Злак – зело́, зі́лля, (*один*) зели́на, (*слав.*) злак; (*овощи*) горо́дина. [І град ста́не зі́лля ва́ші в ни́вах побива́ти (Руданськ.) Ра́дуйся, зе́мле, не пови́тая квітча́стим зла́ком (Шевч.)]. **-ки**, *бот.* – зе́ла (*р.* зіл). *Хлебные* **-ки** – хліб (-бу), хліба́ (-бів), пашня́, пашни́ця.
Зла́ки, *бот.* Gramineae – зернівці (-ців), тра́ви (*р.* трав).
Злат, *кратк. форма от* **Злато́й** – (*в песнях*) зо́лот. [Зо́лот пе́рстінь (Метл.)].
Зла́тка, *зоол.* (*жук*) – крицяк, красі́тка.
Златни́ца – 1) червінець (-нця), дука́ч (-ча́); 2) (*личинка*) золота́ ба́бочка.
Зла́то – зо́лото, (*поэтич.*) зло́то, (*слав.*) зла́то; *см.* **Зо́лото.**
Златове́рхий, Златогла́вый – золотове́рхий, злотове́рхий, золотоголо́вий, золотоба́нний. [Золотове́рха це́рква (Н.-Лев.). Сни́лось мені́…, що в те́ремі, злотове́рхім, сте́лю похитну́ло (Рудан.). Золотоба́нні церкви́ (Сл. Яворн.)].
Златови́дный, золотови́дный – золотови́дий, золотува́тий, золоти́стий.
Златовла́с, *бот.* – золота́ лі́лія.
Златогла́вый – 1) *см.* **Златове́рхий** – 2) золотоголо́вий. [Ри́би золотопе́рі, ко́ні такі́ здоро́ві-здоро́ві… і всі золотоголо́ві (Грінч.)].
Златогла́зик, *зоол.* – сліпу́н (-на).
Златогла́сный – золотоголо́сий.
Златогри́вый – золотогри́вий, (*сущ.*) золотогри́в. [Сів на золотогри́вого коня́ і приї́хав до царя́ (Рудч.). Кінь-золотогри́в (Крим.)].
Златоза́рный – золотося́йний, злотося́йний.
Златозубый, золотозубый – золотозу́бий. [Не діжда́ть золотозу́бим, щоб я заги́нув чере́з них! (Сосюра)].
Златои́мец, *см.* **Лихои́мец.**
Злато́й, *см.* **Золото́й. -то́е** *число* (*в пасхалиях*) – золоте́ число́.
Златоко́ванный – золо[зло]токо́ваний, зо́лотом ку́тий, (*слав.*) златоко́ваний (Шевч.), златоско́ваний.
Златокова́ч, *см.* **Золота́рь 1.**
Златокры́лый, *см.* **Золотокры́лый.**
Златоку́дрый – золотоку́черий, золотоку́дрий. [Мого́ золотоку́дрого О́реста (Л. Укр.)].
Златоле́нник, *бот.* Linosyris – за́йців льон.
Златолю́бец, -люби́вый – грошолю́б, золотолю́б (-ба).
Златолю́бие – грошолю́бство, золотолю́бство; *см.* **Любостяжа́ние.**
Златома́ковый, *см.* **Златове́рхий.**
Златоо́кий, золотоо́кий – золо[зло]тоо́кий.
Златоро́гий, золоторо́гий – золоторо́гий, (*сущ.*) золотор́іг (-ро́га).
Златору́нный, золотору́нный – золотору́нний.
Златоселезе́нник, *бот.* Chrysosplenium aeternifolium – жовтяни́ця.
Златоси́ний – золотоси́ній.
Златотка́нный, золототка́нный – 1) золототка́ний, злототка́ний. [Парча́ золототка́ная

(Куліш)]. **-ная** *материя* – золототка́нка; 2) (*вышитый золотом*) гапто́ваний зо́лотом.
Златоу́ст – з(о)лотоу́ст; (*церк. праздн.*) *Иоанн***-Златоу́ст** – З(о)лотоу́ст.
Златоу́стый – золотоу́стий, красномо́вний.
Златоцве́т, *бот.* Chrysanthemum segetum – золотоцвіт, роме́н (*р.* ромну́), роме́н-зі́лля, рома́н, романе́ць (-нця́).
Златоцве́тный – 1) золотоцві́тий, золотоквітлий; 2) золотоба́рвний.
Златоше́йка (*золотая шейка*) – золотоши́йка.
Златоше́рстый, золотоше́рстый – золотоволо́сий, золотору́нний, золотоше́рстий. [Під ним кінь бра́вий золотоше́рстий (Верхнедн. п.)].
Зла́чность – травни́стість, поро́слість (-ости).
Зла́чный – (*травянистый*) травни́стий, поро́слий. **-ное** *место* (*переносно*) – а) (*веселые места*) зеле́ний за́тишок (-шку); б) *цркcл.* – ти́хий гай, бо́жий рай.
Зле́е, Злей – 1) *ср. ст. от нрч.* **Зло** – злі́ше, люті́ше, злісні́ше від, за ко́го, ніж хто. *Он* **зле́е** *его обращается с людьми* – він злі́ше від його пово́диться з людьми́; 2) *ср. ст. от* **Злой** – лихі́ший (-ша, -ше), злі́ший, люті́ший, злісні́ший, кляті́ший від, за ко́го, ніж хто. *Она* **зле́е** *старой ведьмы* – вона́ люті́ша від старо́ї ві́дьми (за стару́ ві́дьму).
Злеть (*становиться более злым*) – злі́ти, (*ещё более*) злі́шати, люті́шати. [Не молоді́є, не старі́є, а ті́льки де-да́лі злі́є (Шевч.)].
Злить – злости́ти, зли́ти, люти́ти, се́рдити кого́; *см.* **Гневи́ть, Серди́ть.** [Усе́ це люти́ло його́ проти́вників (Франко)].
Зли́ться – 1) (*злобиться*) злости́тися, зло́стува́ти, зли́тися, злува́ти, лютува́ти, люти́тися, яри́тися, звіри́тися, пасіюва́ти, (*опис.*) важки́м ду́хом ди́хати на ко́го за що. [Він на ме́не злости́вся (Н.-Вол. п.). В не́ї закипі́ла злість: вона́ завсі́ди зло́стувала на Са́ню (Н.-Лев.). Андрі́й мо́вчки злува́в (Крим.) Чого́-ж ти люту́єш? (Черкас.). Лютува́в стари́й за те, що ля́хівку взяв (М. Вовч.). Там він проле́жав аж до но́чі, лю́тячись на все́нький світ (Крим.). Пасі́ює, аж зуба́ми скрего́че (Липовеч.)]; 2) (*о стихии*: *бушевать*) лютува́ти, люти́тися, яри́тися. [Моро́з так лю́титься (Проск. п.)].
Зло, *сущ.* – 1) зло (*р.* зла), ли́хо (-ха), лихе́ (*р.* лихо́го), (*редко*) ху́до (-да). [Ну, бра́те, – ка́жуть: як ти жив? добро́ чи зло роби́в? (Гліб.). Лю́ди не одна́ково розумі́ють добро́ і зло, пра́вду і непра́вду (Наш). Хто сі́яв зло, той пожина́в скорбо́ту (Куліш). Піп людей́ кара́є, а сам ли́хо ро́бить (Номис). Рома́не! лихи́м живе́ш, литвино́м оре́ш (Номис). Я їм добра́ не зи́чу, ху́да не ми́слю (Чуб. V)]. *Делать* **зло** – ли́хо ко́їти, чини́ти, учини́ти (*сделать*) кому́, (*образно*) ли́хо кува́ти кому́. *Ом сделал страшное* **зло** – він вчини́в (зроби́в, ско́їв) страшне́ ли́хо. *Желать* **зла** *кому* – ми́слити зло кому́, бажа́ти (зи́чити) ли́ха кому́. *На* **зло** *научать кого* – на ли́хо вчи́ти кого́. *Употреблять во* **зло** – вжива́ти на зле що, зловжива́ти що; *см.* **Злоупотребля́ть.** *Считаться за* **зло** – йти (вважа́тися) за зле; 2) (*беда*) ли́хо, біда́, (*неожид.*) лиха́ годи́на; *см.* **Беда́**. *Общественное* **зло** – грома́дське ли́хо. *Рабство есть величайшее из* **зол** – ра́бство – це найгі́рше ли́хо (зло). *Из двух* **зол** *выбирай меньшее* – котре́ ли́хо ме́ншеє те й вибира́й. *Постигло* **зло** *кого* – спітка́ло ли́хо кого́, поби́ла кого́ лиха́ годи́на. *Как на* **зло** (*на беду*) – як на зло, як на ту пеню́, як на те. [Як на ту пеню́ й ма́ти прихо́дять (Сл. Гр.)]. *Избежать* **зла** – уни́кнути, втекти́ ли́ха (біди́). *Уйти от* **зла** – втекти́ від ли́ха (біди́). *Вещать* **зло** – ли́хо (біду́) віщува́ти кому́; 3) (*злость*) злість (-о́сти). *На* **зло** (*делать*) – на зби́тки, на злість, на при́крість, на пеню́, на ка́пі[о]сть, (*на перекор*) навкі́р, навкі́рки, наперекі́р, насукі́р кому́ (чини́ти). [Це він на зби́тки ота́к ро́бить (Кам. п.). На злість моїй жі́нці неха́й мене́ б'ють (Приказка). Усе́ на ка́пость ро́бить (Сл. Гр.)]. **Зло** *взяло меня* – за́злісно мені́ ста́ло, лю́то зроби́лося мені́. *Сорвать* **зло** *на ком* – зігна́ти се́рдце (оско́му) над ким на ко́му. [Щоб над ким-не́будь се́рце своє́ зігна́ти (Квітка)]. *Со* **зла** – зо-зла́, зі-зла́, з се́рця, з пересе́рдя. [Тро́хи з се́рця не сказúвсь (Стор.)].
Зло, *нрч.* – 1) (*злостно*) лю́то, злі́сно, зло[і]сли́во, зо-зла́; (*плохо*) зле; *срвн.* **Зло́бно, Жесто́ко.** **Зло** *раскритиковали его книгу* – злі́сно розкритикува́ли його́ кни́гу. *Он* **зло** (*плохо*) *обращается с людьми* – він зле пово́диться з людьми́; 2) (*ретиво*) завзя́то. **Зло** *браться за что* – завзя́то бра́тися до чо́го.
Зло́ба – зло́ба, злости́вість (-вости), лють (-ти), лю́тість; (*злость*) злість, за́злість (-лости), (*вульг.*) («зуб») храп (-пу). [Одібра́ть її не змо́же ніяка́ злоба́ неси́та (Самійл.). Черне́ча зло́ба до гро́ба (Номис). Рида́є в безси́лій лю́тості (Л. Укр.). Зно́ву підняла́сь у його на люде́й злість (Грінч.)]. *Выместить свою* **-бу** *на ком* – окоши́ти свою́ зло́бу (злість) на ко́му. *Дышать* **-бой** *на кого* – ди́хати пе́клом на ко́го. *Иметь* (*питать*) **-бу** *против кого* – ма́ти злість, завзя́ття, се́рце (лють, храп) на ко́го. *Возыметь* **-бу** *на кого* – завзя́ти злість на ко́го. *Бессильная* **-ба** – безси́ла лю́тість, лють. **-ба** *дня* – пеку́че пита́ння, нага́льна спра́ва, (*церк.-слав.*) зло́ба дня. *Он это сделал по* **-бе** *на меня* – він це вчини́в, ма́ючи

злість на ме́не, із зло́сти на ме́не. *Довлеет дневи* **-ба** *его* – дово́лі в ко́жного дня ли́ха свого́ (Єв.).
Злоби́вый, Злобли́вый – злобли́вий, злосли́вий; *см.* **Зло́бный, Злой.**
Зло́бить *кого, см.* **Злить.**
Злоби́ться – злоби́тися, лютува́ти про́ти *и* на ко́го; *см.* **Зло́бствовать.** [Иродія́да-ж злоби́лась на йо́го і хоті́ла вби́ти йо́го (Єв.)].
Злобли́вый, *см.* **Злоби́вый.**
Зло́бно – злосли́во, злі́сно, (*с сердцем*) зі[о]-зла́. [Кость подиви́всь на бра́тіка і злі́сно зарегота́всь (Крим.). О́чі злі́сно блисну́ли (Васильч.). Зі-зла́ гля́нув на пи́саря (Васильч.)].
Зло́бность – злосли́вість, злі́сність, злобли́вість, зледу́шність (-ости).
Зло́бный – злосли́вий, злісни́й, зло́бний, злобли́вий, лихи́й, лю́тий, кля́тий. [Злосли́вий язи́к (Самійл.). Злосли́ва рука́ (Франко). Злі́сний сміх (Крим.). Лиха́ ра́дість налива́є Хо́мине се́рце (Коцюб.). Го́стра зло́бна епігра́ма (Л. Укр.). Будь ми́лостива, будь не зло́бна (Котл.). Не піду́ за ци́гана: цига́ни ду́же кля́ті (Звин.)].
Злободне́вный – пеку́чий, (*церк.-слав.*) злободе́нний. [Пеку́че пита́ння]. *Стать* **-вным** – ста́ти на че́ргу дня.
Зло́бствование – зло́стува́ння, злобува́ння, злува́ння, лютува́ння.
Зло́бствовать – зло́стува́ти, злости́тися, злобува́ти, злоби́тися, лютува́ти, люти́тися, ма́ти злість на ко́го, важки́м ду́хом ди́хати на ко́го. [Він ні на ко́го не злосту́є (Н.-Лев.)].
Злове́стник, -ница – лихові́сник, -ниця, злові́сник, -ниця.
Злове́ще – лихові́сно, злові́сно, зловоро́же.
Злове́щий – лихові́сний, злові́сний, зловоро́жий, злові́щий, зловіщува́тий (Куліш). [Лихові́сні зву́ки (Франко). Злові́сні пророкува́ння (Єфр.). А на уста́х був у́сміх зловоро́жий (Л. Укр.). Загра́ла труба́ злові́ща (Франко). Злові́щеє передчуття́ (Крим.)].
Зло́вка (*злая женщина*) – злі́сниця, з’їду́ха.
Злово́ние – смо́рі́д (-ро́ду), смерді́ння, (*зап.*) сопу́х (-ху́); *см.* **Вонь.**
Злово́нный – смердю́[я́]чий, воню́чий, воньки́й; *см.* **Воню́чий.**
Зловра́жий – зловоро́жий. [Там не доста́не їх зловоро́жа рука́ (Л. Укр.)].
Зловре́дность – шкідли́вість, злошкідли́вість (-ости).
Зловре́дный – (ду́же) шкідли́вий; *срвн.* **Вре́дный.**
Злоде́ев – лиході́їв (-ієва, -ієве), злочи́нців (-цева).
Злоде́й – (*кто творит зло*) лиході́й, лиході́йник, злочи́нник; (*преступник*) злочи́нець (-нця); (*зложелатель*) злоби́тель. [А ви їх кленете́, як лиході́їв (Куліш)]. **-дей** (*бранно*) – вра́жа (лиха́) душа́, зла личи́на, (*сильнее*) ше́льма, ши́беник, харцизя́ка, харци́з. [От, вра́жа душа́ що наду́мав! (Крим.). Ось до чо́го дові́в ти мене́, ши́бенику! (Єфр.)].
Злоде́йка – лиході́йка, лиході́йниця; (*преступница*) злочи́нниця, злочи́нка; (*зложелательница*) злоби́телька. **-ка** *судьба* – лука́ва, лиході́йна до́ля, лиході́йка-до́ля. **-ка** *западня* – лука́ва, лиході́йна па́стка.
Злоде́йкин – лиході́йчин, злоді́йчин.
Злоде́йски – 1) по-лиході́йському, лиході́йно, злоді́йно; 2) (*коварно*) злоді́йно, підсту́пно, зрадли́во; (*плутовски*) шельмува́то, вра́жої душі́.
Злоде́йский – 1) лиході́йський, злочи́нський. [Вхо́плено її́ з-між нас злочи́нською руко́ю ни́шком (Грінч.)]; 2) (*зловредный*) лиході́йний, злоді́йний, злочи́нний, вра́жий, ли́хом ши́тий. Ой, ху́тко зно́ву при́йде ніч злоді́йна, нам, ді́тям сві́тла, зір з оче́й укра́де (Л. Укр.) Мов злочи́нна рука́ (Ворон.). Підкрути́в свої́ вра́жі ву́си (Крим.)].
Злоде́йственный, *см.* **Злоде́йский 2.**
Злоде́йство, *см.* **Злодея́ние.**
Злоде́йствовать – лиході́яти, лихува́ти, лихово́дити, злоді́яти, злочини́ти.
Злоде́латель, -ница, *см.* **Злоде́й, -ка.**
Злодея́ние – лиході́йство, зло́чин (-ну), злочи́нство. [Пробі́гла вже і в цих доли́нах чу́тка про ті нові́ страше́нні лиході́йства (Грінч.). І лю́тої доби́ злочи́нства всі коли́шні за на́ших повстаю́ть годи́н (Самійл.)].
Зложела́ние, *см.* **Зложела́тельство.**
Зложела́тель – злозичли́вий (-вого), злозичли́вець (-вця), недоброзичли́вий, лихозичли́вий, злоби́тель (-ля).
Зложела́тельница – злозичли́ва (-вої), злозичли́виця, недоброзичли́ва, лихозичли́ва, злоби́телька.
Зложела́тельный – злозичли́вий, недоброзичли́вий, лихозичли́вий, (*зловражий*) зловоро́жий.
Зложела́тельство – злозичли́вість, недобрози́чливість, лихозичливість (-вости),

зло(в)ми́слення, злоби́тельство.

Зложела́тельствовать – ли́ха (зла) зи́чити кому́, зло(в)ми́слити на ко́го.

Злой, Зол – 1а) (*дурной, недобрый*) лихи́й, злий, недо́брий, кля́тий, лю́тий, злісни́й, злі[о]сли́вий. [Лихи́й до́брого попсує́ (Номис). На сві́ті лихи́х люде́й більш ніж до́брих (Кониськ.). Лихи́й на́мір. Неха́й собі́ злії́ лю́ди що хотя́ть гово́рять (Шевч.). Вона́ ду́же недо́бра: б'є свої́х па́синків, ї́сти їм не дає́ (Звин.). Схамени́ся, лю́тий вра́же (Ворон.). Ну, та й злісли́ва у ме́не жі́нка (Кан. п.). Приміта: у кля́тої жі́нки ко́си тверді́ (Звин.). Злісна́ ду́мка (Крим.)]; (*злобный, причиняющий зло другим*) злий, лихи́й, заї́дливий, (*бранно*) ка́таржний. [Зня́ли з нього голо́воньку злії́ басурма́ни (Метл.). Соба́ки злі – покуса́ють та не загово́рять (Шевч.)]. **Злой** *дух* – нечи́ста си́ла, враг, мара́. **Злые** *духи* – нечи́ста си́ла (*см.* **Дух 1**). **Злой** *гений* – лихи́й ге́ній. **Злой** *умысел* – лихи́й, злий на́мір, зло(в)ми́слення. **Злой** *человек* – лиха́ люди́на, злоби́тель, бузуві́р. **Зло́е** *дело* – злочи́нство. **Злой** *поступок* – лихи́й вчи́нок. **Зла́я** *женщина* – недо́бра жі́нка, злі́сниця, з'їду́ха, бузуві́рка (*см.* **Злю́чка**). **Зла́я** *критика* – злісна́ кри́тика. **Зла́я** *судьба, рок* – лиха́ до́ля, зла до́ля, лю́та, зла недо́ля, недо́ля, лиха́ годи́на, (*бездолье*) безтала́ння; *срвн.* **Злосча́стие.** [Лиха́ до́ля і під землє́ю наді́бає (Номис). Зла́я до́ля мо́же на тім бо́ці пла́че (Шевч.). Ой, лиха́я годи́на моя́! Одцура́лась роди́на моя́! (Макс.)]. **Злой**, *как змея* – лихи́й, як гадю́ка, гадюкува́тий. [Вона́, ка́жуть, ду́же гадюкува́та (Кон. п.)]. *Делать* **зло́е** (*зло*) – ли́хо ко́їти, чини́ти кому́. **Зле́йший** *враг* – лю́тий, найлю́тіший, завзя́тий во́рог. [Поба́чив знайо́мого му́ляра по́руч із свої́м завзя́тим во́рогом (Франко)]. **Злы́е** *травы* – шкідли́ві тра́ви, лихе́ зі́лля; б) (*выражающий злость*: *о глазах, губах, смехе и т. д.*) лю́тий, недо́брий, злий, злісни́й, серди́тий. [Недо́брий сміх (Крим.). Недо́бра ра́дість (Коцюб.). Зиркну́в на нього лютим по́глядом (Кримськ.). О́чі були́ ні́би серди́ті (Н.-Лев.). Злісни́й сміх (Л. Укр.)]; в) (*бедственный, жестокий*) лю́тий, лихи́й; *см.* **Жесто́кий, Лю́тый.** [Свою́ Украї́ну любі́ть, любі́ть її́... во вре́м'я лю́те (Шевч.). Лю́та недо́ля. Їм лі́рник співа́в про коли́шню нево́лю, про па́нську сваво́лю лиху́ю (Л. Укр.)]; г) (*буйный, сильный*: *о ветре, морозе и т. д.*) лю́тий, кля́тий, серди́тий. [Зима́ лю́та; ві́тер сви́ще (Руданськ). Серди́тий ві́тер завива́ (Шевч.)]; д) (*о болезнях*: *тяжёлый, жестокий*) лю́тий, кля́тий, лихи́й, тяжки́й. [Лю́та хворо́ба. Лиха́ гаря́чка]; е) (*о горчице, хрене и т. п.*) серди́тий, лю́тий, кля́тий. [Серди́тий хрін]; 2) (*сердитый*) злий, лихи́й, лю́тий; *см.* **Серди́тый.** [Уста́в сього́дні ду́же злий (Звин.)]. *Быть* **злым** *на кого* – бу́ти лихи́м, лю́тим на ко́го, бу́ти лихо́ї во́лі на ко́го, злува́ти на (*и* про́ти) ко́го, (*опис.*) лихи́м ду́хом ди́хати на ко́го, злим (лихи́м) о́ком диви́тися на ко́го; *см.* **Зло́бствовать.** [І пан був лихо́ї во́лі на йо́го (Свидн.)]. *Очень* **злой** – ду́же лихи́й, злий, лю́тий *и т. д.*; (*прелютый*) прелю́тий, запрелю́тий. *Он на вас очень* **зол** – він на вас ду́же лихи́й, злий, (*фамил.*) храп ма́є. 3) (*ретивый*) завзя́тий. *Дядя был* **злой** *рыбак* – дя́дько був завзя́тий риба́лка.

Злока́чественность – злі́сність, злосли́вість, (*вредность*) шкідли́вість (-ости).

Злока́чественный, *мед.* malignus – злісни́й, злосли́вий (Мед. Сл.). **-ная** *опухоль* – злісна́ пухли́на. **-ная** *лихорадка* – злісна́ лихома́нка.

Злоключе́ние – лиха́ приго́да, приго́да, ха́ле́па, нещá́стя, ли́хо. **-ния** – злиго́дні, зли́дні (-нів); *см.* **Бе́дствие.**

Злокова́рный – зло(в)ми́сно підсту́пний, лихопідсту́пний.

Злоко́зненность – підсту́пність, лиході́йність (-ности).

Злоко́зненный – лиході́йний, підсту́пний, ка́верзний.

Зломогу́чий – зломогу́тній.

Злому́дрый – зло́му́дрий, лихому́дрий, злохи́трий, злий мудраге́ль.

Зломы́сленный – злоду́мний, лихо́ї ду́мки; *см.* **Злонаме́ренный.**

Злонаме́рение – злий, лихи́й на́мір, зла, лиха́ ду́мка, злона́мір (-ру), зло(в)ми́слення.

Злонаме́ренно – зло(в)ми́сно, злові́льно.

Злонаме́ренность – зло(в)ми́сність, злові́льність.

Злонаме́ренный – зло(в)ми́сний, злові́льний.

Злонра́вие – лиха́ вда́ча, злі (лихі́, непутя́щі) но́рови, недо́брі зви́ча́ї, непуття́, лихо́та. *Вот* **-вия** *достойные плоды* – ось гі́дний плід звича́їв непутя́щих! так от що злії́ но́рови сплоди́ли! (Крик.).

Злонравный – лихо́ї, злої, непутя́щої вда́чі, злосли́вий.

Злопа́мятность, Злопа́мятливость – злопам'ятли́вість, злопо́мність, лихопо́мність (-ости).

Злопа́мятный, Злопа́мятливый – злопам'яту́щий, злопо́мний, лихопо́мний, (зло)пам'ятли́вий. [Тепе́р вона́ до́бра, не пам'ятли́ва, у не́ї нема́ се́рця про́ти Андрі́я (Коцюб.)].

Злопа́мятование, Злопа́мятство – злопам'ята́ння, злопо́мність, лихопо́мність (-ности).

Злопа́мят(ств)овать, *см.* **Зло́бствовать.**
Злополу́чие – ли́хо, нещ́астя, недо́ля, безголо́в'я. **-чия** (*мн.*) – злиго́дні, зли́дні (-нів); *срвн.* **Бе́дствие.**
Злополу́чность – бездо́льність, безтала́нність; *см.* **Злополу́чие.**
Злополу́чный – бідола́шний, бездо́льний, безтала́нний, серде́шний, нещ́асний, зло[лихо]пові́сний. [Засту́кали серде́шну во́лю та й цькуємо́ (Шевч.). Повідру́бував ру́ки й но́ги,— все за той серде́шний хліб (Грінч. I). Оце́ він, той злопові́сний лист, що наробив сті́льки ли́ха (Крим.). Проклятий, злопові́сний день, коли я народи́вся (Крим.)].
Злопыха́тельный – злосли́вий, злости́вий.
Злопыха́тельство – лю́те сопі́ння проти ко́го, лю́тий дух (храп) на ко́го; *см.* **Зло́бствование.**
Злопыха́тельствовать – лю́тим ду́хом сопти́ на ко́го (*и* про́ти ко́го).
Злора́дно – злора́до, злора́дісно, зловті́шно. [Посміха́лись злора́до (Коцюб.)].
Злора́дность – злора́дість, зловті́шність (-ости).
Злора́дный, Злора́дливый – злора́дий, злора́дісний, зловті́шний. [Тепе́р вони́ із злора́дою ціка́вістю диви́лись (Корол. III). Регоче злора́дим смі́хом (Л. Укр.)].
Злора́дство – зловті́ха, злора́дість, зловті́шність (-ости), лиха́ ра́дість, вті́ха. [По́вний лю́тости і злора́дости (Л. Укр.) З лихо́ю вті́хою переслу́хав це (Крим.)].
Злора́дствовать – злораді́ти, зловтіша́тися з чо́го, ма́ти лиху́ вті́ху.
Злоречи́вость – лихомо́вність, лихослі́вність (-ности).
Злоречи́вый – лихослі́вний, лихомо́вний, лихи́й на язи́к, (*сущ.*) злорі́ка, (*сплетник*) язика́тий.
Злоре́чие – лихослі́в'я, лихомо́вство; *см.* **Злосло́вие.**
Злоре́чить – лихосло́вити, (*слав.*) злорі́чити (Куліш); *см.* **Злосло́вить.**
Злосе́рдие, -серде́чие – злосе́рдність *и* злосе́рдість, злосерде́чність (-ости); *см.* **Жестокосе́рдие.**
Злосе́рдный *и* **Злосе́рдый, -серде́чный** – злосе́рдний *и* злосе́рдий, злосерде́чний; *срвн.* **Жесто́кий.**
Злосе́ятель – злосія́ч, сія́ч ли́ха, зла, розсі́вець зла (Грамота XV в.).
Злосла́вить – обмовля́ти, несла́вити кого́, лихосло́вити кого́, про ко́го; *срвн.* **Бесче́стить.**
Злосла́вный – знесла́влений, недо́брої сла́ви.
Злосло́в, -сло́вка – злорі́ка (*общ. р.*).
Злосло́вие – лихослі́в'я, обмо́ва, злий язи́к. [Я гордува́в обмо́вою людсько́ю (Куліш)].
Злосло́вить *кого, о ком* – лихосло́вити кого́, про ко́го, лихомо́вити про ко́го, обмовля́ти кого́, га́нити, ганьби́ти, ганьбува́ти кого́, пащекува́ти про ко́го, (*опис.*) кува́ти ре́чі недо́брі(ї) на ко́го; *срвн.* **Клевета́ть.** [Почала́ вона́ лихосло́вити про йо́го (Кониськ.). Оле́ся лихосло́вила й смія́лась з Они́сі (Н.-Лев.). Ця ба́ба всіх обмовля́є (Звин.). А тим ча́сом вороже́ньки чи́нять свою́ во́лю,— кую́ть ре́чі недо́брії (Шевч.)].
Злосло́вный – лихослі́вний, лихомо́вний, (*сущ.*) злорі́ка, обмо́вець (-мо́вця); пащекува́тий; *см.* **Клеве́тный.**
Злосмра́дие, -дный, *см.* **Злово́ние, Злово́нный.**
Зло́стно – 1) (*злонамеренно*) зло(в)ми́сне; 2) (*злобно*) злі́сно, злосли́во, злю́че. [О́чі злі́сно блисну́ли (Васильч.)].
Зло́стность – 1) зло(в)ми́сність; 2) (*злобность*) злі́сність, злосли́вість, злости́вість (-ости).
Зло́стный – 1) (*злонамеренный*) зло(в)ми́сний. **-ный** *банкрот, неплательщик* – зло(в)ми́сний банкру́т, непла́тник. **-ная** *спекуляция* – зловми́сна спекуля́ція; 2) (*злобный*) злісни́й, злости́вий, злосли́вий, злю́чий; *см.* **Зло́бный.** [Несподі́вано одна́ злі́сна ду́мка прийшла́ йому́ до голови́ (Крим.). Злости́ві на́пади на пролетарія́т («Вісті»). Злосли́вий язи́к (Самійл.)].
Злость – злі́сть, о́злість, (*злостность, злобность*) злосли́вість (-ости), (*гнев*) лють, лю́тість (-ости), лю́тощі (-ів). [Зо зло́сти боля́ть ко́сти (Номис). Лю́тість одняла́ у ньо́го тя́му, свідо́мість (Коцюб.)]. *Со* **-сти** – зо (із, з) зло́сти, від зло́сти, з се́рця, зо[і] зла́. [З зло́сти аж міни́вся (Руданськ.). І од зло́сти зуба́ми скреготе (Шевчен.). Тро́хи з се́рця не сказа́вся (Сторож.). Ду́мала, щоб вона́ зо-зла́ не ки́нулася й мене́ би́ти (Кониськ.)]. *Со* **-стью** – злі́сно, злосли́во, злуючи́. **-сть** *берёт кого* – злість (лють) бере́ кого́. **-сть** *охватила, взяла кого* – злість поняла́, посі́ла, взяла́ кого́. **-сть** *прошла* – се́рце відійшло́, мину́ло зло. *Срывать, сорвать* **-сть** *на ком* – зганя́ти, зігна́ти злість, відго́нити, відігна́ти злість на ко́му чим. [Зганя́ють свою́ злість знуща́нням з усього́… (Н. Рада). А от неха́й я Василя́ спійма́ю,— злість оджену́ (Звин.)].
Злосча́стие – нещ́астя, ли́хо, недо́ля, лиха́ до́ля, зла до́ля, лиха́ годи́на, зли́дні, злиго́дні (-

нів); *срвн.* **Злополу́чие.** [Ща́стя дочасне, а зли́дні дові́чні (Приказка)]. *Горе***-злосча́стие** – ли́хо-недо́ля, го́ре-безтала́ння.
Злосча́стный – бідола́шний, безтала́нний, бездо́льний; *см.* **Злополу́чный.**
Злотво́рный – (*причиняющий зло*) лиході́йний, злочи́нний, (*вредный*) шкідли́вий.
Злотво́рство – лиході́йство, злочи́нство.
Злоу́мие – зловжива́ння ро́зумом.
Злоу́мный – з лихи́м на́міром, лихи́й.
Злоу́мствовать, *см.* **Злому́дрствовать.**
Злоу́мысел – лихи́й на́мір.
Злоумышле́ние – зло(в)ми́сність (-ности).
Злоумы́шленник – зло(в)ми́сник, лиходу́мець (-мця), лиходу́м (-ма).
Злоумы́шленница – зловми́сниця, лиходу́мка.
Злоумы́шленно – зло(в)ми́сно, лиходу́мно.
Злоумы́шленность – зловми́сність (-ности).
Злоумы́шленный – зло(в)ми́сний, лиходу́мний, (*злой*) лихи́й; *см.* **Злонаме́ренный.**
Злоумышля́ть, злоумы́слить – зло(в)мишля́ти, зло(в)ми́слити на ко́го, злу мисль чини́ти, вчини́ти на що, чига́ти на ко́го, на що, змовля́тися, змо́витися на ко́го, (*опис.*) копа́ти про́ти ко́го, копа́ти я́му під ким, під ко́го. [І се мо́го отця́ хреще́ник лю́бий чига́в на ва́шу жизнь? (Куліш). Копа́ють вороги́ я́му підо мно́ю (Мет.)].
Злоупотребле́ние *чем* – зловжива́ння, зловжи́ток (-тку) чим, надужива́ння, надужиття́, надужи́ток чого́. [Надужива́ння худо́жньої фо́рми для про́повіди мора́лі (Єфр.)]. **-ние** *властью* – зловжива́ння вла́дою (Азб. Ком.), надужиття́ вла́ди. **-ния** *власти* – зловжива́ння, надужиття́ від вла́ди (уря́ду). **-ния** *по должности* – зловжива́ння, надужиття́ на поса́ді.
Злоупотребля́ть, злоупотреби́ть *чем и* (*устар.*) *что* – зловжива́ти, зловжи́ти, надужива́ти, надужи́ти чого́ *и* що, ужива́ти, ужи́ти чого́, що на зле. [Надужива́ти його́ до́брости (Крим.). Він зловжива́є їх бо́язкість та полохли́вість для свої́х жа́ртів (Н.-Лев.). Ужива́ли сво́го звича́ю на зле (Доман)]. **-бля́ть** *чьим-либо доверием, своим правом* – зловжива́ти, надужива́ти чийо́го дові́р'я, свого́ пра́ва *или* чиє́ дові́р'я, своє́ пра́во. **Злоупотреблё́ний** – зловжи́тий, надужи́тий. **-ться** – зловжива́тися, надужива́тися; бу́ти зловжи́тим, надужи́тим від ко́го.
Злоухищре́ние – пі́дступ (-пу), (злі) хи́трощі (-щів), злохитрува́ння, зле мудраге́льство.
Злоухищря́ть *кого* – навча́ти на зле кого́, злохитри́ти кого́.
Злоухищря́ться – злохитрува́ти, зломудрува́ти.
Злоуче́ние – зла (лиха́, неправди́ва, недо́бра) нау́ка. [Схили́всь до А́рія нау́ки зло́ї (Крим.)].
Злоучи́тель – зловчи́тель, злонавчи́тель, зло́ї нау́ки учи́тель.
Злохи́трый – злохи́трий; *см.* **Кова́рный.** [Злохи́трий вовк (Біл.-Нос.)].
Злохудо́жество – лихі́(ї) шту́(ч)ки.
Злохуле́ние – злі́сна ла́йка, злохульба́.
Злоху́льный – ганьбо́ю спо́внений, (*стар.*) злоху́льний. **-ные** *уста* – уста́ ганьбо́ю спо́внені.
Злоча́стие, *см.* **Злосча́стие.**
Злочести́вец, *см.* **Нечести́вец, Беззако́нник.**
Злочести́вый – злочести́вий, беззако́нний.
Злоче́стие, *см.* **Неве́рие, Е́ресь.**
Злоязы́чие, -зы́чить, -зы́чничать, *см.* **Злосло́вие, Злосло́вить.**
Злоязы́чник, -ница – злорі́ка (*общ. р.*), обмо́вець (-мо́вця), обмо́вниця; *см.* **Сплё́тник, -ница, Поноси́тель.**
Злоязы́чный, *см.* **Злоречи́вый.**
Злю́ка – злю́ка (*общ. р.*), з'їди́тель. [От злю́ка, Го́споди! (Мирн.), Спаси́ нас, бо́же, від тако́ї злю́ки (Куліш)].
Злю́чка – злю́чка, злі́сниця, з'їду́ха. [Він ви́брав собі́ жі́нку ду́же вели́ку злі́сницю (Чуб. II)].
Злю́щий – злю́ч[щ]ий. [Злю́чих соба́к держа́ла (Хата). Дівна́є злю́щий зло́ї му́ки (Куліш). Су́не злю́чая зіма́ (Глібов)].
Змееви́дный – змія́стий, змію́ва́тий. [І як змія́ста, си́ня блискави́ця (Куліш). Ота́ри ні́вечив змія́стими стрі́лами (Куліш)].
Змееви́к – 1) *минер.* – гадине́ць (-нця́), змійови́к (-ка́), змійове́ць (*р.* змійовця́), серпенти́н (-ну); 2) *техн.* – змі́йка; 3) *бот.* а) Polygonum, *см.* **Горе́ц**; б) Rumex aquaticus – кі́нський щаве́ль (-влю́); 4) (*металл. медальон*) змійове́ць (-вця́).
Змеё́вник, *бот.* Aristolochia clematitis – хвилі́вник, хвили́нник (-ка), косма́ч (-чу́),ломи́ні́с (-

но́су).
Зме́евый, Зме́ев – змі́їв (-єва, -єве), га́дів (-дова, -дове). [Недале́ко од змі́євого ло́гва (Грінч. II)].
Змееголо́вник, *бот.* Dracocephalum – ма́точник.
Змееду́шник, *бот.* Skorzonera L. – ужо́[і]вник, ра́нник (-ку).
Змеёнок, Змеёныш – гадя́ (-дя́ти), гаденя́ (-ня́ти), гадюча́ (-ча́ти), гадюченя́ (-ня́ти), гадю́к (-ка́). [Гадю́ка й гадюченя́та (Ком.)]. **-ёнышек** – гадюченя́тко, гадючо́к (-чка́).
Змеено́сец, *астр.* Ophiuchus – змієде́ржець (-жця).
Змееподо́бный, Змееобра́зный, *см.* **Змееви́дный.**
Змеи́ный – гадю́чий, гадю́чин, га́дячий, га́дяцький, гадю́цький, змія́чий, змії́ний, (*змеев*) га́дів (-дова, -дове), змі́їв (-єва, -єве). [Ми зни́щимо гадю́че ко́дло люте (Грінч.). Чо́рні кі́гті, вмо́чені в гадю́чу сли́ну (Крим.). Га́дяче жало́ (Федьк.) Змія́ча голова́ (Звин.). З то́го ча́су о́стрів той зве́ться змії́ним (Стор.). Брав черві́нці з гадю́чиної но́рки (Франко)]. **-ное** *гнездо* (*место*) – гадю́чник, гадови́ще. **-ное** *отродье, гнездо* – гадю́че, змія́че ко́дло, гадю́че, змі́єве насі́ння. **-ная** *трава*, *бот.* Stachys silvatica L. – ба́бка, бу́ковиця. **-ный** *язык*, *бот.* Ophioglossum – язи́чник (-ка), пога́не зі́лля, без’язи́чник, ти́хе зі́лля.
Змеи́стый – 1) (*обильный змеями*) змії́стий, змію́чий, гадючли́вий; 2) (*извилистый*) змія́стий, змійкува́тий.
Змеи́ться – змії́тися, гадю́кою ви́тися, гадю́читися (Хвильовий). [Стежки́ змія́ться гли́боко в жи́ті (Коцюб.). Яр в’є́ться гадю́кою між крути́ми гора́ми (Н.-Лев.)].
Змеи́ха – змії́ха, (*диал.*) дамії́ха. [У тій ха́ті та жила́ змії́ха з трьома́ го́ловами, тому́ змі́єві ма́ти (Мнж.). Верну́в дзмій додо́му, пита́ється в дзмії́хи… (Звин.)].
Змеи́ща – гадю́чище, змія́ра. [Отаке́нна гадю́чище оповила́ круго́м будячи́ну (Мирн.). Як ось лети́ть змія́ра! Ху, та яки́й-же змія́ра (Олекс. п.)].
Змей *и* **Змий** – 1) *зоол.* Serpens – змій, (*диал.*) дзмій (-ія), *ум.* змійо́к (-йка́); (*самец*) змію́к, (*самка*) змії́ха (дзмії́ха); (*удав*) по́лоз. [І був коло Ки́їва змій і ко́жного го́ду посила́ли йому́ дань (ЗОЮР)]. **Змей**-*Горыныч* – Змій-Горяни́н. *Огненный* **змей** – огняни́й змій; 2) (*бумажный*) змія́ *и* змій, літа́вець (-вця), (*гал.*) оре́л. *Пускать* **зме́я** – пуска́ти змію́ *и* змія́, (*гал.*) вірла́; 3) (*бранно*) гад, га́дина, гадю́ка; *см.* **Змея́ 2**; 4) *зелёный* **змий** – зеле́ний змій. *Напиться до зелёного* **зми́я** – напи́тися до зеле́ного змі́я.
Зме́йка – 1) гадю́чка, га́динка, га́динонька, га́диночка, змі́йка, (*гал.*) га́шечка; 2) *бот.* Briza media L. – здри́жник, трясу́чка. **-ка** *водяная*, Calla palustris – фія́лко́вий ко́рінь; 3) (*в ружье*) бля́шка проти замка́.
Змея́ – 1) *зоол.*, Serpens – гадю́ка, га́дина, змія́, (гал,) га́шка; (*лазящая по деревьям*) жереті́я; (*большая*) змію́ка, змія́ра, гадю́ра; *см.* **Змей 1**. [Захова́ю змію́ лю́ту коло сво́го се́рця (Шевч.). В’є́ться як га́дина (Номис). Приспа́вши в се́рці га́дину зневі́р’я (Л.-Укр.). Га́дина в його́ слова́х ди́хає (Номис). Коло се́рця молодо́го як га́шечка чо́рна в’є́ться (Федьк.). Яр в’є́ться гадю́кою між крути́ми гора́ми (Н.-Лев.)]. *Гремучая* **змея́** – грим’я́чка. *Очковая* **змея́** – очка́р (-ря́), окуля́рник. **Змея́**-*медянка* – мі́дянка, мідяни́ця, (*гал.*) гладу́нка, гладу́н, вереті́льник, вереті́нниця; 2) (*бранно*) га́дина, гадю́ка, гад, гадю́ра. [Що се ти, гадю́ро, ро́биш? (Ум. п.)]. **Змея́** *подколодная* – гад пота́є́нний, гадю́ка потайна́, гадю́ка з-під соло́ми. *Стать* **-е́й** – згадю́читися, згадючі́ти, (*о мног.*) погадю́читися, погадючі́ти. [Молоде́нька та Окса́на, а як вже згадючі́ла (М. Вовч.)]. *Размножаться как* **зме́и** – розгадю́чуватися, розгадю́читися.
Змий, *см.* **Змей.**
Знава́ть – знава́ти. [У ти́таря, коли́ знава́в (Шевч.). Зда́є́ться, що зро́ду недо́ля, що го́ре тебе́ не знава́ло (Л. Укр.)].
Зна́емо, *нрч.* – відо́мо, зві́сно, зна́ти; *срвн.* **Ве́домо, Изве́стно.**
Зна́емый – 1) (*известный*) знаний, відо́мий, знайо́мий; 2) *см.* **Знако́мый 1.**
Знай, *нрч.* – 1) (*не взирая ни на что*) знай, ті́льки й зна́є. [Іду́ть дівча́та в по́ле жа́ти та, знай, співа́ють ідучи́ (Шевч.)]. *Я его успокаиваю, а он* **знай** *сердится* – а його́ втихоми́рюю, а він ті́льки й зна́є, що се́рдиться. *Сидит да трубку,* **знай***, себе покуривает* – сиди́ть та лю́льку, знай, собі попа́кує; 2) (*то и дело, постоянно*) знай, одно́, в одну́ ду́шу, в-одно́, ув-одно́. [На око́пі знай бі́гали сі́рі та зеле́ні ящірки́ (Мирн.). Як ти мені́ го́лову наби́ла за ве́чір! – одно́, торохти́ть на́че в клепа́чку (Борз. п.)]. *То и* **знай** *бегает, ходит* – ті́льки те й зна́є (ро́бить), що бі́гає, хо́дить, (*гал.*) ув-одно́ бі́га́є, хо́дить.
Зна́йка – зна́йко. [Зна́йко біжи́ть, а незна́йко лежи́ть (Номис)].
Знак – 1) (*жест*) знак (-ку́). [І він зна́ками пока́зував їм і остава́всь німи́й (Єв.)]. *Мимический* **знак** – мімі́чний знак; миг[ґ] (-гу), кив (-ву). **-ками** (*мимикой*) – на ми́г(ґ)ах. [Німі́ розмовля́ють на ми́ґах]. *Сделать, подать, дать* **знак** *головою, глазами, рукою* –

пода́ти, да́ти знак *или* показа́ти голово́ю, очи́ма, руко́ю; 2) (*признак*) знак, озна́ка, о́знак, призна́ка, позна́ка; *см.* **При́знак.** [Ті рида́ння (дзво́нів) метале́ві – знак, що хтось розста́вся з сві́том (Франко). Смерть вира́зно покла́ла свою́ страшну́ озна́ку на зму́ченому обли́ччі (Грінч.)]; 3) (*примета*) знак, призна́ка, прикме́та; *см.* **Приме́та.** [І дуб посади́ли на прикме́ту проїжджа́чим (Шевч.)]; 4) (*пометка*) знак, за́значка, позна́ка, відзна́ка; *см.* **Поме́тка.** *Делать на ч.-л.* **-ки** (*метить*) – значи́ти що. *Имеющий* **знак** (*намеченный*) – зна́чни́й, значки́й, зна́чений. [Значні гро́ші. Значни́й віл (Н.-Вол. п.)]; 5) (*письменный*) знак, значо́к (-чка́). [Почали́ ти́ми чи і́ншими значка́ми запи́сувати свої́ думки́ (Єфр.)]. **Знак** *переноса* – ро́зділка, ри́сочка. **-ки** *препинания* – розділо́ві зна́ки. **Знак** *вопросительный, восклицательный* – знак пита́ння (запита́ння), знак о́клику. **Знак** *действия, корня, мат.* – знак дії, знак ко́реня; 6) (*след от ч.-л.*) знак, зна́чка, позна́ка, слід, при́слідок (-дку), (*от удара кнутом и т. п.*) сму́га, па́смуга, басама́н; *см.* **След.** [Це все покла́ло свій знак на ніжно-заду́ману му́зу (Ніков.)]. **-ки** *насилия* – знаки́, позна́ки наси́льства, ґва́лту; 7) (*свидетельство, знамение*) знак, озна́ка, о́знак, знамено́, свідо́цтво. [Мій меч? Це знамено́ свято́ї пра́вди (Куліш)]. *В* **знак** *согласия, благодарности, уважения* – на знак зго́ди, вдя́чности, поша́ни. [Товариші́ мо́вчки хитну́ли голово́ю на знак зго́ди (Крим.)]. *Молчание* **знак** *согласия* – хто мовчи́ть, той не пере́чить; 8) (*символ*) знак, озна́ка, знамено́ [Для ме́не хрест – знак ві́ри (Куліш)]; 9) (*сигнал*) га́сло, знак. *Дать подать* **знак** *к восстанию, к сражению* – да́ти, пода́ти га́сло до повста́ння, до бо́ю. *По данному* **-ку** – за да́ним га́слом, зна́ком; 10) (*отличительный, оффициальный*) знак, відзна́ка, озна́ка. *Гербовый, денежный* **знак** – гербо́вий, грошови́й знак. [Скасува́ння грошови́х знаків (Н. Гром.)]. **Знак** *отличия* – відзна́ка. **-ки** *достоинства* – озна́ки гі́дности, (*у козаков*) клейно́ди (*знаки власти*). *Орденские* **-ки** – кавале́рія, о́рденські відзна́ки. *Межевой* **знак** – межови́й знак; копе́ць (*р.* копця́), кляк. *Предостерегательные* **-ки** – перестере́жні, застере́жні знаки́. *Морские* **-ки** – морські́ знаки́. *Береговые* **-ки** – берегові́ знаки́. *Условный* **знак** – умо́вний знак. *Каторжный* **знак** – каторжа́нське тавро́.

Знако́мец – знайо́мець (-йо́мця), знайо́мий, знако́мий (-мого) (*диал.* знакі́мець), (*участвов. в угощении или выпивке*) сват, (*вежл.*) земля́к; *см.* **Знако́мый 1**. [Та де-ж наш учора́шній сват! (Звин.)].

Знако́мить – 1) *с кем* – знайо́мити (*реже* знако́мити), зазнайо́млювати, познайомля́ти, обізнава́ти кого́ з ким; 2) *с чем* – знайо́мити, ознайо́млювати з чим, обізнава́ти з чим.

Знако́миться – 1) *с кем* – знайо́митися, зазнайо́млюватися, признайо́млюватися (*реже* знако́митися, за[при]знако́млюватися), пізнава́тися, спізнава́тися, зазнава́тися, зізнава́тися, запізнава́тися з ким. [Тре́ба було́ на́ново знайо́митися з людьми́ (Васильч.). Ходи́в по база́ру, признако́млювався із міща́нами (М. Вовч.)]. **-ться** *между собой* – знайо́митися, спізнава́тися між (по́між) се́бе; 2) *с чем* – знайо́митися, ознайо́млюватися з чим, спізнава́ти що, обізнава́тися з чим. [Тре́ба спізнава́ти мину́ле й сьогоча́сне життя́ і́нших наро́дів (Грінч.)].

Знако́мка, Знако́мица – знайо́мка, знайо́ма (-мої). [Я не зна́ла ро́ду-пле́мени своє́ї знайо́мої, ле́две зна́ла іме́ння (Л. Укр.)].

Знако́мо – знайо́мо, по знаку́, відо́мо. [А чи це вам по знаку́? (Лубенщ.)]. *Всё это мне* **-мо** – усе́ це мені́ відо́мо, по знаку́.

Знако́мство – 1) *с кем* – знайо́мість, знако́мість (-мости), *реже*: спізна́ння, зазнава́ння, (*диал.*) знакі́мля з ким. [Нові́ знайо́мості, нові́ лю́ди (Н.-Лев.). У ме́не була́ з ним да́вня знайо́мість (Крим.)]. *Сделайте это мне по* **-ву** – зробі́ть це мені́ по знайо́мості. *Водить* **-во** *с кем* (*знаться*) – зна́тися, води́тися з ким. [Проща́йте! Дай, бо́же, зна́тися! (Г. Барв.). Воні́ во́дяться з консула́ми (Крим.)]. *Свести, завести с кем* **-во** – зазна́тися, зазнайо́митися з ким. *Поддерживать* **-во** *с кем* – підтри́мувати знайо́мість з ким. *Прекратить, прервать* **-во** *с кем* – припини́ти, перерва́ти знайо́мість із ким, відки́нутися від ко́го, розцура́тися з ким; 2) *с чем* – знайо́мість, ознайо́млення, обізна́ння з чим. [Обізна́ння з рі́зними проду́кціями (Азб. Ком.)].

Знако́мый – 1) (*знакомец*) знайо́мий, знако́мий, (*диал.*) знакі́мський; *см.* **Знако́мец, Знако́мка.** [Він живе́ у знайо́мих. Позіхо́дилися усі́ ро́дичі і знако́мі (Квітка). Знакі́мським переда́м йому́ чого-не́будь (Борз. п.)]. *Быть* **-мым**, **-му** *с кем* – бу́ти знайо́мим, зна́тися з ким. [О, давно́ я знайо́мий, давно́ з опіку́нкою то́ю (Франко)]. *Быть хорошо* **-мым** – бу́ти до́бре знайо́мим, до́бре зна́тися з ким. [Ми з їм до́бре зна́лися, ча́сом бува́ли в йо́го (Грінч.)]. **-мы** *ли вы с ним*? – чи знайо́мі ви з ним? *Скажи с кем ты* **-ко́м**, *а я скажу кто ты таков* – скажи́ мені́, хто до те́бе хо́де, а я скажу́ тобі́, хто ти; 2) (*известный*) знайо́мий, знако́мий, зна́ний, відо́мий, (*диал.*) сві́домий кому́. [Ухо́жу у знайо́мі кімна́точки; усе́ як і бу́ло (М. Вовч.). Ні́би той го́лос і знайо́мий Корні́єві, але хто це – не вгада́є він (Грінч.).

Путь-доро́га їх відо́ма, яри́ їм знако́мі (Руданськ.). Го́лос то відо́мий (Куліш). Це коро́ва сві́дома, – хіба́-ж ми не зна́ємо її? (Сл. Гр.)]. **-ко́м** *кто, что кому* – по знаку́ кому́ хто, що *и* знайо́мий *и т. д.* кому́ хто, що. *Быть* **-мым** *кому* – бу́ти по знаку́ кому́, бу́ти в примі́т(к)у кому́. [Прислуха́юсь: го́лос на́че і по знаку́ мені́, та не вгада́ю (Кониськ.). Ви мені́ на́че по знаку́ (Звин.)]. *Совершенно* **-ко́м**, **-ко́мый** *кому* – знайомі́сінький кому́. [Ко́жна сте́жечка, ко́жний ку́щик знайомі́сінькі (М. Вовч.)]. **-мая** *песня* – зна́на (знайо́ма) пі́сня. **-мый** *напев* – знайо́мий спів (го́лос). **-мая** *дорога* – знайо́ма, зна́на доро́га. *Мне хорошо* **-мы** *его привычки* – я до́бре зна́ю (мені́ до́бре відо́мі) його́ зви́чки; 3) (*ознакомленный с чем*) знайо́мий з чим, обі́знаний, запі́знаний з чим. [Він знайо́мий (обі́знаний) зціє́ю спра́вою]. *Быть* **-ко́мым** *с чем* – бу́ти знайо́мим, обі́знаним з чим, зна́тися на чо́му.

Знамена́тель, *мат.* – зна́меник. *Общий* **-тель** – спі́льний зна́меник. *Привести к общему* (*одному*) **-телю** – зве́сти до спі́льного зна́меника. **-тель** *отношения*, *мат.* – зна́меник відно́шення.

Знамена́тельность – знаме́нність; значу́щість.

Знамена́тельный – знаме́нний, (*многозначительный*) значу́щий. [Знаме́нні події́ (Єфр.). Такі́ значу́щі хвили́ни (Єфр.)].

Знамена́ть – 1) (*осенять кого крестн. знамен.*) знаменува́ти кого́; 2) (*просфоры*) значи́ти, піча́тати (проску́ри).

Знамена́ться – хрести́тися, кла́сти хреста́ на собі́, кла́сти на собі́ знак хреста́ свято́го, знаменува́ти хрест святи́й.

Зна́мение – 1) (*знак*) озна́ка, о́знак (-ку), знак, знаме́но. [Домага́лись од нього́ озна́ки з не́ба (Єв.). Лю́ба весе́лочко! будь ти мені́ за озна́ку надії́ (Самійл.)]. *Творить крестное* **-ние** – кла́сти хреста́ на собі́, знаменува́ти хрест святи́й; 2) (*явление, предвестие*) озна́ка, (*слав.*), знаме́ння. [Госпо́дь знаме́ння посила́є (Єфр.)]. **-ние** *времени* – озна́ка ча́су; 3) (*праздник*) Зна́мення.

Знамени́то – славе́тно, славнозві́сно, (*превосходно*) знамени́то, знакоми́то. [Та вже-ж і ла́ялась знакоми́то (Мова)].

Знамени́тость – 1) (*известность*) славе́тність, славу́тність, славнозві́сність; 2) (*о лице*) славнозві́сність, знакоми́тість (-ости). [І той до́ктор так са́мо був вели́ка славнозві́сність (Крим.)]. *Наша* **-тость** – на́ша славнозві́сність.

Знамени́тый – славнозві́сний, славе́тний, славу́тни[і]й, усла́влений, знакоми́тий. [Славе́тний письме́нник. -ний адвока́т. Військові́ співці́ славу́тні (Л. Укр.). Пое́т відо́мий, пое́т славнозві́сний (Крим.)]. **-тый** *людьми* – людосла́вний. [Людосла́вна Запорі́зька Січ (Сл. Гр.)].

Зна́менник – піча́тка, зна́мени́к (-ка́).

Зна́менный *распев* – знамено́вий спів (го́лос).

Знамённый – короговний, прапоро́вий, стягови́й.

Знамено́вание – 1) (*действие*) значі́ння, зна́чення; а) (*явление*) озна́ка, (*слав.*) знаме́ння.

Знаменова́ть – (*метить, помечать*) значи́ти що чим; (*означать что-л. собою*) значи́ти,означа́ти, визнача́ти, знаменува́ти; (*предвещать*) вістува́ти що кому́. [Держа́вний капіталі́зм знамену́є надзвича́йне змі́цнення вели́кої буржуазії́ (Азб. Ком.)].

Знаменова́ться, *см.* **Знамена́ться.**

Знамено́сец, Знамёнщик – хору́нжий (-жого), пра́порний, значко́вий. [Уби́в хору́нжого і корого́в його́ прині́с до ге́тьмана (Куліш)].

Зна́мо, *см.* **Зна́емо. Зна́мо** *дело* – відо́ма річ, зві́сно.

Зна́мя – пра́пор (-ру), стяг (-гу), корогва́, (*ум.* корого́вка, корого́вця), корого́в (-гви́, *ж. р.*) *и* корого́в (-ро́гву, *м. р.*), кору́га́, знамено́. [Із-за гори́ коза́цькії корого́вки ви́дко (Дума). У голо́воньках черво́ний пра́пор постанови́ли (Лукаш.). Вже ві́йсько пішло́, знамена́ ма́ють (Чуб. V). Вони́ ви́соко держа́ли свій стяг (Єфр.)]. **-мя** *науки, свободы, коммунизма* – пра́пор нау́ки, во́лі, комуні́зму. [Вго́ру ви́соко підня́ти пра́пор рі́дної нау́ки (Самійл.)]. *Сражаться под чьими-л.* **-мёнами** – би́тися під чиї́мись прапора́ми, корогва́ми. *Водрузить* **-мя** – поста́вити пра́пор, стяг *и т. д.*

Зна́ние – знання́, знаття́ чого́, (*ведание*) ві́дання чого́, (*сведение о чём*) відо́мість про що; (*умение*) знаття́, вмі́ння. [І жа́дібно знання́ вона́ пила́ (Грінч.). Все знаття́ земне́є не ма́ло си́ли відповіди да́ти (Самійл.). З них (літо́писів) черпа́ли лю́ди відо́мості про своє́ мину́ле (Єфр.)]. *Все отрасли человеческого* **-ния** – усі́ па́рості людсько́го знання́. *Иметь обширные* **-ния** *по истории* – ма́ти широ́ке знання́ (широ́кі знання́) з істо́рії. **-ние** *языков, дела* – знання́ мов, спра́ви.

Зна́тно – 1) (*хорошо*) до́бре, сла́вно, здо́рово, знамени́то. [Здо́рово ви́пив]. **-но** *поплясали* – здо́рово, знамени́то потанцюва́ли; 2) (*видно, знать*) зна́ти, ви́дно, зна́чно; *см.* **Знать**, *нрч.*

Зна́тность – зна́чність, вельмо́жність (-ности). [Нау́ку і тала́нт над зна́чність прекладáли (*предпочитали*) (Куліш)].

Зна́тный – 1) (*знаменитый*) значни́й, вельмо́жний, (*полон.*) мости́вий. [Чолові́к значно́го ро́ду (Єв.). Значні́ пани́ і шляхе́тство (Стор.). Люди про́сті і вельмо́жні (Самійл.)]. **-ного** *рода* – значно́го ро́ду, вели́кого колі́на, па́нського ло́жа, родови́тий. **-ная** *особа* – значна́ осо́ба. **-ная** *барыня* – вельмо́жна па́ні; 2) (*значительный*) значни́й, вели́кий, чима́лий. **-ный** *доход* – неаби́-який (чима́лий) прибу́ток. **-ная** *сума денег* – неаби́-які (вели́кі) гро́ші, (*зап.*) гру́бі гро́ші; 3) (*видный*) ви́дний, видки́й; *см.* **Заме́тный.**

Знато́к – знаве́ць (-вця́), (*архаич.*) зна́вця (-ці) кого́, чого́. [Відо́мий знаве́ць на́шого наро́ду (Грінч.). Знаве́ць людсько́го се́рця (Єфр.)]. **-то́к** *права* – знаве́ць пра́ва, правозна́вець. **-то́к** *своего дела* – знаве́ць свого́ ді́ла, своє́ї спра́ви. [Він знаве́ць свого́ ді́ла (Кониськ.)]. *Быть* **-ко́м** *чего* – зна́тися на чо́му. [Франко́ зна́вся на пое́зії суча́сній европе́йській і анти́чній (Ніков.)].

Знать, *сущ.* – 1) (*знатные люди*) значне́ па́нство, вели́ке па́нство, вельмо́жне па́нство, старши́на, вельмо́жество (Куліш); 2) (*знатность*) зна́чність, вельмо́жність (-ности).

Знать, *гл.* – 1) зна́ти, (*ведать*) відати що, про що, (*буд. в смысле н. вр.*) зазна́ти (-на́ю, на́єш) (*с оттен. помнить, ведать*) кого́, чого́. [Хто-ж в світі зна́є, що Бог гада́є (Номис). Секрета́р ніч́ого не відав про цю спра́ву (Кониськ.). Я ба́тька й ма́тери не зазна́ю (Квітка)]. *Не* **зна́ю***, на что решиться* – не зна́ю, на що зва́житися. *Если бы* **знать** – якби́ зна́ти, якби́ знаття́. [Якби́ знаття́, що в неді́лю бу́де годи́на (Васильч.)]. *По чём* **знать***, как* **знать** – хто те́є зна́є! хто зна! *Бог* **зна́ет** – бог зна́(є), бо́г вість, святи́й зна́(є). [Але святи́й те́є зна́є, чи бага́то в нас таки́х найде́ться (Руданськ.)]. *Чорт* **зна́ет** *что, откуда* – ка́-зна, ка́т-зна, чорт-віть, моро́ка зна(є) що, звідки. *Не* **зна́ю** – не зна́ю, не скажу́, (*я не сведом*) я не ві́стен про що, в чо́му. [А за яки́й мій гріх – того́ не скажу́ (Кониськ.). Я про те не ві́стен (Кониськ.)]. *Не* **зна́ю** *что делать* – не зна́ю що роби́ти, не дам собі ра́ди, не зна́ю на яку́ ступи́ти. *Не* **зна́я** – не зна́ючи чого́, про що, несвідо́мо. **Знать** *не* **знать** (*ведать не ведать*) – сном і ду́хом не зна́ти. **Зна́йте** *же* – так зна́йте; щоб (аби́) ви зна́ли. [Аби́ ви зна́ли, я вже й сам про це подба́в (Крим.)]. *Как дам тебе, будешь* **знать** – як дам тобі, (то) бу́деш зна́ти, бу́де про що розка́зувати. **Знай** *наших* – отакі на́ші! **Знать** *в лицо* (*в глаза*)*, по имени* – зна́ти на обли́ччя, на ім'я кого́. *Дать* **знать** *кому* – да́ти зна́ти, (*известить*) сповісти́ти, пода́ти звістку кому́. [Як мене́ не бу́де, то я пришлю́ сво́го това́риша да́ти тобі зна́ти, що мене́ нема́ (Чуб.)]. *Дать* **знать** *о себе* – об'яви́тися, оповісти́тися, да́ти (пода́ти) звістку про се́бе. *Дать себя* **знать** – да́тися (да́ти себе́) в знаки́, да́тися зна́ти, да́тися в тямки́ кому́. [Ще життя́ не дало́ся в знаки́ (Мирн.). Да́мся-ж я їм у знаки́ (Стор.). Чи ще-ж тобі не дала́ся тяжка́я нево́ля зна́ти (Дума)]; 2) (*уметь, понимать что*) зна́ти що, тя́мити що, чого́, вмі́ти чого́, зна́тися на чо́му, могти́ чого́. [Вона́ умі́ла єди́ну за́бавку – плести́ вінки́ (Л. Укр.). Як паску́дно на́ша молода́ генера́ція вміє рі́дної мо́ви (Кониськ.). Він докла́дно тя́мив церко́вних служб і коха́вся в церко́вних співах (Черк.). А ціє́ї пісні мо́жете? (Звин.)]. *Он* **-ет** *дело* – він зна́є, тя́мить спра́ву, ді́ло. *Делайте, как* **-ете** – робі́ть, як зна́єте, як тя́мите; чині́ть (*поступайте*), як зна́єте. **Знать** *грамоте* – вмі́ти чита́ти, вмі́ти письма́. **Знать** *по немецки* – зна́ти німе́цької мо́ви, могти́ по-німе́цькому. **Знать** *толк в чём* (*смыслить*) – зна́тися на чо́му, зна́ти до чо́го, розумі́тися на чо́му, смак зна́ти в чо́му. [Зна́вся за па́сіці до́бре (Сим.). Він зна́є до худо́би (Берд. п.). Він на то́му розумі́ється (Сл. Гр.)]. **Знать** *совесть, стыд* – ма́ти сумлі́ння, со́ром (лице́). **Знай**, *нрч., см.* **Знай.**

Знать, *нрч.* – 1) (*видно, заметно*) зна́ти, ви́дн[к]о, зна́чно, слі́дно. [З ким стоя́ла, говори́ла – підкі́воньки зна́ти (Чуб. III). Та знать на вітере́ць збира́лось (Свидн.). Зна́чно, що господа́р (Федьк.). Красо́т твої́х (приро́до) у ме́не ані слі́дно (Крим.)]; 2) (*вероятно*) ма́буть, десь, десь-то, віда́й; *см.* **Вероя́тно.**

Знатьё – знаття́. *Кабы* **-тьё** – якби́ знаття́.

Зна́ться, Знава́ться *с кем* – зна́тися з ким, води́тися з ким, води́ти товари́ство, (*вступать в отнош., зап.*) захо́дити з ким. [Бода́й ніхто́ не дiжда́вся з бага́тими зна́ться (Номис). Розійшли́ся, мов не зна́лись (Шевч.). Він води́вся з дяко́м, фе́ршалом (Коцюб.). Я з попо́м собі не захо́жу (Стеф.)]. **-ться** *с нечистым* – наклада́ти з чо́ртом, з чорта́ми.

Зна́ться *на чём* – зна́тися, зна́ти на чо́му, зна́ти до чо́го, розумі́тися на чо́му. [Теля́ не зна́ється на пирога́х (Номис). Я на гро́шах не ду́же то зна́ю (Звин.)]. *Я на этом не* **зна́юсь** – я на цьо́му не зна́юсь, я в цім дурни́й (Франко, Пр.)].

Зна́ха – зна́ха.

Зна́харев – зна́харів (-рова, -рове), ворожби́тів (-това, -тове).

Зна́ха́рить, Зна́ха́рничать – знахарюва́ти. [А його́ жі́нка знахарюва́ла, та таки́ так, що

де́кому помага́ла (Мог.)].

Зна́ха́рка – зна́харка *и* зна́ху[о]рка, зна́тни́ця, ба́ба, ба́бка, (*ворожея*) воро́жка, шепту́ха, шепту́ня. [Занеду́жала княги́ня і князь схамену́вся, за баба́ми-знахарка́ми по се́лах метну́вся (Шевч.). До сто бабо́к піти́ – сто не́мочей ска́жуть (Приказка). Покли́кали до не́ї усі́х знатни́ць і лікаро́к (М. Вовч.)].

Зна́ха́рский – зна́харський, зна́ху[о]рський.

Зна́ха́рство – зна́харство. *Сведущий в* **-ве** – знаха[о]рови́тий, (*о женщ. иногда*) бабкува́тий.

Зна́харь – зна́хар (-ря), зна́ху[о]р (-ря), зна́тни́к, (*колдун*) ворожби́т, шепту́н, шепті́й (-тія́), примі́вник, відьма́к; *срвн.* **Колду́н.** [Став я шука́ть знахарі́в та уся́ких характе́рників (Стор.). Сей бо́ндар знатни́к вели́кий був (Основа)].

Зна́чащий, *см.* **Зна́чить.**

Значе́ние – 1) (*смысл*) значі́ння *и* зна́чення, розумі́ння. [Бра́ти слова́ в то́му розумі́нні, яке́ вклада́є в них а́втор (Єфр.). Сло́во «лаху́дра» ма́є первісне значі́ння: «обде́рта», «обі́дранка» (Крим.). Хіба́ суспі́льність у широ́кім розумі́нні того́ сло́ва… (Крим.)]. *В полном, прямом* **-нии** *слова* – у ці́лім, у вла́снім розумі́нні сло́ва; 2) (*важность значительность, вес*) вага́, си́ла, значі́ння *и* зна́чення, зна́чність, ва́жність (-ности). [Це для ме́не не ма́є жа́дної ваги́ (*никакого* **-ния**) (Сл. Гр.). Спра́ва се вели́кої ваги́ (Грінч.). Ма́тимуть першоря́дне значі́ння (Н. Гром.)]. *Иметь* **-ние** – ва́жити, ма́ти вагу́, си́лу. *Иметь первостепенное* **-ние** – ма́ти першоря́дне значі́ння (зна́чення), першоря́дну вагу́. *Иметь большое* **-ние** – ма́ти вели́ку, значну́ вагу́, ве́лико, бага́то ва́жити, (*сов.* зава́жити). [З і́нших о́глядів ве́лико ва́жать для нас пра́ці: Ів. Франка́ та Грінче́нка (Єфр.). Бага́то зава́жив той факт, що…(Крим.)]. *Возыметь* **-ние** – зава́жити, набу́ти ваги́, здобу́ти вагу́. *Иметь преобладающее* **-ние** – ма́ти невва́жне значі́ння, переважа́ти. *Получить большое, малое* **-ние** *в чём-л., для чего-л.* – зава́жити бага́то, ма́ло у чо́му. [Ле́две чи мо́жна сподіва́тися, щоб ця спра́ва бага́то зава́жила тепе́р у на́шому житті́ (Н. Рада)]. *Не лишено* **-ния** – не без ваги́. *Придавать, -дать чему* **-ние** – надава́ти, нада́ти ваги́ чому́, дава́ти, да́ти вагу́ чому́, вагу́ кла́сти, покла́сти на що. *Не придавать* **-ния** – не (на)дава́ти ваги́ чому́, не бага́то собі́ роби́ти з чо́го. [Вели́кої ваги́ цьо́му не надали́ (Крим.). Я не бага́то собі́ ро́блю з то́го смі́ху (Франко)]. *Придавать, придать мало* **-ния** – легкова́жити, злегкова́жити що, ва́жити, зва́жити ле́гко чого́, що. [Не годи́лось так ле́гко ва́жити тіє́ї си́ли (Куліш). Він забува́в або легкова́жив те, що́ Шевче́нко каза́в про наро́д (Грінч.)]. *Не следует придавать большого* **-ния** *этому случаю* – не слід надава́ти вели́кої ваги́ цьо́му ви́падкові (цій приго́ді). *Приобретать, -бресть* **-ние** – набува́ти, набу́ти ваги́, си́ли, ва́жности, забира́ти, забра́ти си́лу, узя́ти си́лу, увіхо́дити, увійти́ в зна́чність. [Таку́ си́лу забра́ли запоро́жці (Сторож.)]. *Имеющий* **-ние** (*важный*) – ва́жний, важли́вий. *Событие большого* **-ния** – поді́я вели́кої ваги́.

Значимость – значеність (-ности).

Значи́мый – (*значащий*) значу́щий.

Значи́тельно – 1) (*много*) зна́чно, бага́то. [Жі́нка зна́чно моло́дша за чолові́ка (Грінч.). Цей кінь бага́то кра́щий за ва́шого (Чигир. п.)]. **-но** *лучший* – бага́то кра́щий, дале́ко кра́щий. **-но** *больше* – дале́ко бі́льше; 2) значу́ще, значли́во, вимо́вно, вирази́сто; *см.* **Вырази́тельно.** *Она* **-но** *посмотрела на него* – вона́ значу́ще (вирази́сто) гля́нула на йо́го.

Значи́тельность – зна́чність, ва́жність (-ности).

Значи́тельный – 1) (*по размеру*) значни́й, пова́жний, чима́лий, вели́кий. [Значна́ части́на селя́нства. На ву́лиці зібра́вся чима́лий гурт робітникі́в (Черкас.)]. **-ное** *большинство* – значна́ бі́льшість. **-ная** *сумма* – значна́ (чима́ла) су́ма. *В* **-ной** *степени* – вели́кою мі́рою, в значні́й мі́рі. [Ду́мка Лунача́рського вели́кою мі́рою випра́вдана (Єфр.)]; 2) (*имеющий значение, вес*) значни́й, пова́жний, ва́жний, важли́вий. [Цей а́втор зана́дто значна́ в нас по́стать (Грінч.). Мав яку́сь значну́ поса́ду (Черкас.). Деклара́ція хоч ні́чо́го значно́го і видатно́го й не знамену́є, але заслуго́вує все-таки ува́ги (Н. Рада). На пе́рший по́гляд ці неорганічні по́милки та дефе́кти видаю́ться таки́ми пова́жними, що… (Ніков.)]. *Играть* **-ную** *роль в обществе* – бага́то ва́жити в громадя́нстві (в грома́ді, в товари́стві); 3) (*выразительный*) значу́щий, значли́вий, вимо́вний. **-ный** *взгляд* – вимо́вний, вирази́стий по́гляд.

Зна́чить – 1) (*означать*) зна́чити, визнача́ти, означа́ти. [Що зна́чить сло́во «лаху́дра»? (Крим.). Що воно́ означа́, неха́й письме́нні розберу́ть (Сторож.)]. *Что бы это* **-чило***, что это* **-чит**? – що це (воно́) зна́чить, визнача́є? що воно́ (це) за знак? [Не зна́ю, що це за знак? (Звин.). Що воно́ за знак, що твоя́ дочка́ приїзди́ла в го́сті? (Рудч.)] *Это* **-чит***, что…* – це зна́чить, визнача́є, що; це знак, що. *Это ничего не* **-чит** – це ні́чо́го не означа́є, не

зна́чить. *Вот что* **-чит** *быть неосторожным* – ось що зна́чить бу́ти необере́жним. *Что* **-чит** *по украински это немецкое слово* – що зна́чить украї́нською мо́вою це німе́цьке сло́во; 2) (*иметь вес, значение*) ва́жити, зна́чити, ма́ти вагу́, си́лу. [Що він на своє́му господа́рстві ва́жить? (Г. Барв.). Поду́майте, що́ Кипр для ту́рків зна́чить. Він більше ва́жить в ту́рчина, ніж Ро́дос (Куліш)]. *Это много* **-чит** – це бага́то ва́жить. *Ничего не* **-чит** – ніч́ого не ва́жить. *Эти факты много* **-чат** – ці фа́кти бага́то ва́жать. *Ничего не* **зна́чит** (*пустяки*) – дарма́, байдуже́. [Мо́же то й не ва́ше, та дарма́, бері́ть уже́ (Сл. Гр.)]. *Это для меня ровно ничего не* **-чит** – це для ме́не (а)нічогі́сінько не ва́жить; 3) **Зна́чит** (*следовательно*) – о́тже, зна́читься, зна́чця, (*выходит*) вихо́дить; *см.* **Сле́довательно, Ита́к.** [Зна́читься, ви не ї́дете? (Вінн. п.). Зна́чця, це не гріх (Звин.)]. **Зна́чащий** – значу́щий. **-щая** *часть слова* – значу́ща части́на сло́ва.

Зна́читься (*где*) – бу́ти зазна́ченим де, бу́ти впи́саним де, зна́читися де (Сл. Ум.), писа́тися де, (*кем, каким*) уважа́тися, рахува́тися за ко́го, за яко́го; *см.* **Счита́ться, Чи́слиться.** *Он по переписи* **-чится** *пропавшим* – він за перепи́сом уважа́ється за пропа́лого. *Он* **-чится** *в списках* – він пи́шеться в ре́єстрах. **-ться** *за кем* (*считаться*) – рахува́тися, лічи́тися за ким. *За вами не* **-чится** *недоимок* – за ва́ми не лі́читься (нема́є) недо́платок.

Значко́вый – значко́вий.

Значо́к – 1) значо́к (-чка́), зна́чка, за́значка. *Контрольный* **-чо́к** – контро́льний значо́к, контро́льна зна́чка; 2) (*корпорации*) значо́к, ці́ха, ці́шка; 3) (*малое знамя, флажок*) прапоре́ць (-рця́), пра́пірок (-рка), корого́вка.

Зна́ющий – знаю́чий, тяму́чий *и* тяму́щий у чо́му. [Кова́ль він був знаю́чий, доте́пний (Грінч.). Він чолові́к тяму́чий, не зопсу́є ді́ла (Полт. г.). В ара́бській мо́ві Хафи́з був спра́вді люди́на тяму́ща (Крим.)]. **-щий** *человек* – тяму́щ[ч]а люди́на.

Зноби́ть – моро́зити, холоди́ти кого́, що; *срвн.* **Моро́зить, Холоди́ть.** [Зима́ вид (*лицо*) моро́зить, со́нце припаля́є (Грінч.)]. **-би́т** *кого*, *безл.* – хо́лодом бере́, моро́зом бере́, сту́дить, моро́зить кого́. [Сту́дить мене́ (Кам. п.). Мене́ аж моро́зило з тих гістери́чних ви́криків (Крим.)]. *Его* **-би́т** *лихорадка* – лихома́нка, тря́сця його́ трясе́.

Зноби́ться, *см.* **Зя́бнуть.**

Зно́бкий – 1) (*зябкий*) мерзлякува́тий, ме́рзлий; 2) (*холодный*) холо́дний, морозки́й.

Зно́бкость – мерзлякува́тість (-тости).

Знобь – дригота́, дрижаки́ (-кі́в). *Меня* **знобь** *берёт* – мене́ дрижаки́ беру́ть; *см.* **Дрожь**; (*мне жутко*) я (аж) потерпа́ю.

Зной – спе́ка, спеко́та (пеко́та), (*жара*) жара́, жаро́та, гарячі́нь (-чіні), пал (-лу), вар, звар (-ру), варо́та, ш[с]квá́ра, сквар (-ру). [Ти́хо й ну́дно і спе́ка пеке́льна (Васильч.). Со́нце томи́ть спеко́тою ві́йсько її́ му́жа (Руданськ.). Таки́й звар, що ди́хати не дає́ (Франко). Лі́тній пал (Франко)]. *Солнечный* **зной** – со́нячна спе́ка, со́нячний пал. *Летний* **зной** – лі́тня спе́ка, лі́тній пал. *Полуденный* **зной** – опівде́нна спе́ка. *Влажный* **зной** – парно́та, при́парок (-рку).

Зно́ить – пекти́, пали́ти, смали́ти. **-и́т**, *безл.* – пече́, па́лить. [Надво́рі пече́ так, що й не дихне́ш (Грінч.)].

Зно́йно – па́рить, пече́; ш[с]ква́рно.

Зно́йность – пеку́чість, палю́чість (-чости).

Зно́йный – пеку́чий, палю́чий, гаря́чий, жарки́й, ш[с]кварни́й, (*о ветре*) сухові́йний. [Лі́то палю́че, все повисиха́ло (Грінч.). Це лі́то жарке́є (Звин.). Сухові́йний ві́тер (Звин.)].

Зоб – во́ло (*р.* во́ла; *мн.* во́ла, *р. мн.* во́лів), (*гуцул.*) ґуш (-ша).

Зоба́стый – вола́стий, (*гуцул.*) ґушува́тий.

Зоба́ть – (*о птицах*) дзюба́ти *и* дзьо́бати, клюва́ти; *см.* **Клева́ть.**

Зоби́ще – во́лище.

Зо́бный – во́ловий. **-ная** *железа* – во́лова зало́за. **-ный** *корень*, *бот.* Scrophularia aquatica – ра́нник (-ку).

Зобо́к, Зобо́чек – вол(ь)ко́, во́лечко, во́ленько.

Зов – 1) (*приглашение*) кли́кання, заклика́ння, за́клик (-ку), за́зов (-зву), запроха́ння, запро́сини (-син). *Приехал без* **-ву** – приї́хав некли́каний, непро́ханий; 2) (*клич*) клик, по́клик (-ку), кли́кання, гук (-ку), гука́ння. [По́клик бойови́й (Л. Укр.). Вона́ ви́йшла на по́клик ма́терин (Коцюб.). Клич-же, коли́ є хто, щоб на твій клик озва́вся (Кн. Йова). На сей гук побі́гла ді́вчина (Свидн.)]. *Отвечать на* **зов,** *см.* **Отзыва́ться 1.**

Зо́вный – кли́чний.

Зодиа́к, *астр.* – зодія́к (-ку), звірокру́г (-га) (Жел.).

Зодиака́льный – зодія́ковий.

Зо́дия, Зо́дий – зо́дія (-дії), зо́дій (-дію).

Зо́дческий – будівни́чий, будівни́цький.
Зо́дчество – будівни́цтво. [Па́м'ятки украї́нського будівни́цтва]. *Церковное* **-во** – церко́вне будівни́цтво.
Зо́дчий – будівни́чий (-чого), будівни́к (-ка́).
Зои́л – зоі́л, злости́вий кри́тик.
Зол, *см.* **Злой.**
Зола́ – по́піл (-пелу), зола́; (*горячая зола с огнём, с тлеющ. уголками*) при́сок (-ску); (*выбрасываемая после золки*) ви́зо[і]л (-золу), па́зі[о]лки (-ків). [Лу́чче ї́сти хліб з золо́ю, та не жи́ти з чужино́ю (Номис)]. *Выгребать* **-лу** – вибира́ти по́піл (з гру́би). *Свалка* **-лы** – попели́ще, попільни́к, попі[е́]льня.
Золе́ние – лу́ження, золі́ння *и* зо́лення.
Золи́льный – золі́льний, золі́нний. **-ный** *чан* – золі́льник. **-ная** *кадка* (*для белья*) – жлу́кто, зільни́ця.
Золи́стый – золи́стий, попели́стий.
Золи́ть – золи́ти, лу́жити що. [Золи́ти полотно́, шма́ття (*бельё*)]. **-ться** – золи́тися, лу́житися, бу́ти зо́леним, лу́женим. [Золи́сь! золи́сь! на бі́льше не наді́йсь (Номис)].
Зо́ленный – зо́лений, лу́жений.
Зо́лка – 1) (*ум. от* **Зола́**) попіле́ць (-льцю́); 2) *см.* **Золе́ние.**
Золо́вка – зови́ця, (*диал.*) зову́хна. [Ой як мені́ та зови́цю сестри́цею зва́ти (Метл.)].
Золо́вкин – зови́чин (-чина, -чине).
Золово́й, Зо́льный – попело́вий, золови́й.
Золо́вушка – зови́чка. [Хоч ді́верко пу́стить, – зови́чка не пу́стить (Пісня)].
Золо́вушкин – зови́ччин (-на, -не).
Золота́рник, *бот.* Solidago Virga aurea L. – золоту́шник (-ка *и* -ку).
Золота́рный – золота́рський. [Золота́рська нау́ка].
Золота́рня – золота́рня, позоло́тна майсте́рня.
Золота́рь – 1) (*золотых дел мастер*) золота́р (-ря́), золота́рник, золотни́к, (*устар.*) зло́тник, злота́рник, (*ум.*) золота́рик, золотничо́к (-чка́); 2) (*золотильщик*) позоло́тник, сухозло́тник, зло́тник; 3) (*отходник*) золота́р (-ря́), бочка́р (-ря́), пі́вень (-вня), виво́зник.
Зо́лотень, *золотая розга*, *бот.* – *см.* **Золота́рник.**
Золоте́ть – золоті́ти (-ті́ю, -ті́єш).
Золоти́льный – позоло́тний.
Золоти́льня, *см.* **Золота́рня.**
Золоти́льщик – позоло́тник, зло́тник, сухозло́тник; *см.* **Золота́рь 2.**
Золоти́стка, *бот.* Helichrysum Dc. – цмин (-ну); H. arenarium Dc. – жо́вта гаря́чка, жовту́шки, жовтяни́ця, цмин, жо́втий цмин, сва́рка, сварли́вець (-вця), золоту́ха, головокру́т (-ту), котя́чі ла́пки.
Золоти́стый – золоти́стий, (*устар.* злоти́стий), золота́стий, золота́вий, позоло́тистий (Ворон.). [Золоти́сті ку́чері. Як ті́ні барви́сті від хма́рок злоти́стих (Л. Укр.). І в се́рці лю́дськім зо́рі золота́ві михтя́ть (Франко)].
Золоти́ть – золоти́ти, позоло́чувати, визоло́чувати. [Вечі́рнє со́нце гай золоти́ло, Дніпро́ і по́ле зо́лотом кри́ло (Шевч.). Мі́сяць позоло́чує їх (хмари́ни) (Васильч.)]. **Золо́ченный** *и* **Золочённый** – золо́чений, позоло́чений.
Золоти́ться – 1) (*казаться золотым, золотеть*) золоті́ти, золоти́тися. [На тока́х золоті́ють скирти́ (Основа)]; 2) (*быть золотиму*) золоти́тися, позоло́чуватися.
Зо́лотко – зо́лотко, золотце́.
Золотни́к – 1) (*мера веса*) золотни́к, *ум.* золотничо́к (-чка́). *Болезнь входит пудами, а выходит* **-ками** – здоро́в'я ле́том (пта́шкою) виліта́є, а по-воло́вому верта́є (Приказка); ли́хо прихо́дить пуда́ми, а схо́дить золотника́ми (Номис); 2) (*глотник в насосах*) хли́по́к (-пка́), хли́павка, кля́пка; 3) *техн.* – розподі́льник (-ка); 4) *бот.* **-ни́к** *полевой, см.* **Золототы́сячник.**
Золотнико́вый – 1) золотнико́вий; 2) (*техн.*) розподільнико́вий. **-вая** *голова*, *бот., см.* **Белозо́р. -вая** *трава, см.* **Золототы́сячник.**
Золотни́чка, *см.* **Белозо́р.**
Золотничо́к – золотничо́к (-чка́).
Зо́лото – зо́лото, *ум.* золотце́, (*в поэзии*) зла́то, *ум.* злі́тце, зло́течко, (*слав.*) зла́то. [Зо́лото і в огні́ блищи́ть (Приказка). Єсть лю́ди на сві́ті срі́блом-зло́том ся́ють (Шевч.). Дружи́на, о́троки, наро́д круго́м його́ во зла́ті ся́ють (Шевч.)]. *Жильное* **-то** – жилове́ зо́лото. *Красное* **-то** – черво́не зо́лото, че́рвінь (-іни). *Сусальное* **-то** – сухозлі́тка, шуми́ха, позоло́тка, позлі́тка. *Самородное* **-то** – саморі́дне зо́лото. *Чистое* **-то** – щи́ре (чи́сте) зо́лото. *Из*

чистого **-та** – щирозоло́тий, сутозолоти́й, (*в поэзии*) щирозло́тий, сутозло́тий. [Щирозло́тий пе́рстень (Чуб. III). Черві́нці сутозло́ті (Драг.)]. **-том** *шитый* – зо́лотом гапто́ваний. *Сиять* **-том** – ся́яти зо́лотом. *Сияющий* **-том** – золотося́йний. *Блестеть, заблестеть как* **-то** (**-том**) – золоті́ти, зазолоті́ти, зазолоти́тися. *Лить, плавить* **-то** – ли́ти, топи́ти зо́лото. *Накладывать* **-то** *на что* – сади́ти зо́лото на що. *Плющить* **-то** – би́ти, плющи́ти зо́лото. *Слиток* **-та** – ви́ливок зо́лота. **-то** *в слитках* – зо́лото у ви́ливках. *Не всё то* **-то**, *что блестит* – не все те зо́лото, що блищи́ть (Номис); (*зап.*) не все те зо́лото, що ся сві́тить. *Ценить что на вес* **-та** – цінува́ти (шанува́ти) що як зо́лото. *Продавать на вес* **-та** – продава́ти (ва́жити) на́че зо́лото.

Золотоби́тный, Золотобо́йный – золотоби́вний, золотодави́льний.

Золотова́тый – золота́вий; *см.* **Золоти́стый.**

Золотове́рхий, Золотогла́вый, *см.* **Златове́рхий.**

Золотовла́сый, Золотоволо́сый – золотоволо́сий. [Золотоволо́са царі́вна (Казка)].

Золотоволни́стый – золотохви́лій. [Лани́ золотохви́лі (Шевч.)].

Золотоиска́ние – шука́ння зо́лота, копа́ння зо́лота, золотомисли́вство.

Золотоиска́тель, -льница – шука́ч, -ка́чка зо́лота, золотошука́ч, -ка́чка, золотомисли́вець, -виця, золотоло́в, -вниця, (*перен.*) аргона́вт.

Золотоиска́тельный – золотошука́льний.

Золото́й, *прил.* – золоти́й, (*ум.-ласк.*) золоте́нький, золоте́сенький; *совершенно* **-то́й** – золоті́сінький. [Золоти́й пе́рстень. Про́мінь золоти́й (Філян.). Над Ки́ївом золоти́й го́мін, і голуби́ і со́нце (Тичина). Моя ма́тінко, моя́ золоті́сінька (Мил.)]. **-тых** *дел мастер, см.* **Золота́рь 1**. **-тая** *валюта* – золота́ валю́та. **-ты́е** *прииски* – золоті́ копа́льні (ко́пні), золотокопа́льні (-лень), золотоко́пні (-пень). **-та́я** *шейка* – золота́ ши́йка, золотоши́йка. *С* **-ты́ми** *перьями* – золотопе́рий; *с* **-ты́ми** (*золотистыми*) *полями* – золотопо́лий; *с* **-тыми** *волнами* – золотохви́лій; *с* **-то́й** *корой* – золотоко́рий *и т. д. Это человек* **-то́й** – це люди́на – зо́лото. **-той** *ребёнок* (*перен.*) – золота́ дити́на. [Що за золота́ в вас дити́на! (Н.-Лев.)]. *Зачем терять* **-то́е** *время*? – на́що марнува́ти (га́яти) золоти́й час? *Обещать* **-ты́е** *горы* – обіця́ти золоті́ го́ри кому́. **-тая** *рота*, *иноск.* (*золоторотцы, босячьё*) – босо́та, босячня́, золота́рська кома́нда. **-та́я** *середина* – а) золота́ сере́дина. [Гора́цієва про́повідь про золоту́ сере́дину (Крим.)]; б) (*посредственность*) золота́ посере́дність, пересі́чність, люди́на з того зо́лота, що п'ятаки́ ро́блять. **-то́й** *мешок* (*иноск.*) – золота́ то́рба. **-ты́е** *руки* (*иноск.*) – золоті́ ру́ки, ру́чки. **-ты́е** *яйца* – золоті́ я́йця. **-то́й** *век* – золота́ доба́. **-ты́е** *годы*, **-та́я** *юность* – золоті́ (кра́сні) ро́ки, кра́сна мо́лодість. **-та́я** *молодежь* – золота́ (бага́та) мо́лодь. **-то́й** *телец* – золоти́й і́дол (куми́р). **-то́й** *молоток и железные двери* (*запоры*) *отпирает* – золоти́й клю́чик до ко́жних двере́й прида́сться (Приказка); *или* Золоти́й обушо́к скрізь две́рі відчи́не (Номис). **-то́й** *мост строить* (*иноск.*) – перекида́ти кому́ золоти́й місто́к, роби́ти золоти́й місто́к (до во́рога) (Номис).

Золото́й, *сущ.* – черві́нець (-нця), дука́т (-та), (*в ожерельях*) дука́ч (-ча́).

Золотокопы́тый – золотокопи́тий.

Золотокры́лый – золотокри́лий, (*поэтич.*) злотокри́лий. [Бджі́лка злотокри́ла (Федьк.)].

Золотомо́йный, *см.* **Золотопромыва́льный.**

Золотоно́сный – золотода́йний, золотоно́сний, золотни́стий. [Золотода́йні піски́ (Троян.)].

Золотообре́зный – золотобере́жний, золотобере́гий, з золоти́ми берега́ми. [Кни́жка з золоти́ми берега́ми (Крим.)].

Золотопеча́тник – друка́р зо́лотом, золотодрука́р (-ря́), (*стар.*) золотопеча́тник.

Золотопеча́тный – друко́ваний зо́лотом, золотопеча́тний.

Золотоплю́щение – золотоплющі́ння, золотобиття́, золотокача́ння.

Золотоплющи́льня – золотоплющи́льня, золотоби́тня (-ні).

Золотопого́нник – золотоплі́чник, (*рус.*) золотопого́нник (-ка).

Золотопого́нный – золотоплі́чний, (*рус.*) золотопого́нний.

Золотопромыва́льный, -промы́вный – золотопроми́вний. [Золотопроми́вні маши́ни].

Золотопромыва́льня – золотопроми́вня.

Золотопромыва́льщик, -щица – золотопроми́вник, -ниця, золотопроми́вач, -вачка.

Золотопромыва́ние – промива́ння зо́лота, золотопромива́ння.

Золотопромы́шленник – золотопромисло́вець (-вця).

Золотопромы́шленность – добува́ння зо́лота, золотопро́мис(е)л (-ела).

Золотопромы́шленный – золотопромисло́вий.

Золотопряди́льщик – золотопря́д (-да).

Золоторазво́дная *водка* – царська́ горі́лка.

Золоторо́тец – із золота́рської кома́нди; *см.* **Craзя́к.**

Золотору́кий – золотору́кий.
Золотору́чка – золотору́чка.
Золототка́нный, *см.* **Златотка́нный.**
Золототы́сячник, *бот.* Erythraea Centaurium – золототи́сячник, серду́шник, семиси́льник.
Золотоцве́т, *бот., см.* **Златоцве́т.**
Золотошве́й, -шве́йка – гапта́р (-ря́) зо́лотом, гапта́рка зо́лотом, золотошва́ч, -шва́ля.
Золотошве́йный – золотогапта́рський. **-ное** *мастерство* – гапта́рство зо́лотом. **-ная** *мастерская* – золотогапта́рня (-ні). *Заниматься* **-ным** *мастерством* – зо́лотом гаптува́ти, гаптарюва́ти.
Золотошве́йство – гаптува́ння зо́лотом, гапта́рство зо́лотом.
Золоту́ха – 1) (*болезнь*) золоту́ха; 2) *бот.* Thalictum angustifolium Jacq. – золоту́шник, меду́ни́ця, медуни́чник, ру́твиця; T. majus Jacq. – паду́чник, золоту́шник; T. minus L. – камчу́г, польова́ петру́шка, ру́тка; T. flavum L. – одха́сник.
Золоту́шник, *см.* **Золоте́нь.**
Золоту́шный – золоту́шний.
Золоче́ние – золоті́ння, золо́чення, позоло́чування, позоло́чення чого́.
Золочёный *и* **Золо́ченый**, *прил.* – золо́чений, позоло́чений, позоло́чуваний, (*в поэзии*) позло́тистий, златомальо́ваний (Шевч.). [Що в го́луба та си́вая голова́, а в голу́бки позоло́чувана (Пісня)].
Зо́льни́к – 1) *см.* **Горну́шка**; 2) (*место, куда падает через решётку зола*) попільни́к (-ка́); 3) (*посудина для бучки белья*) жлу́кто, зільни́ця; 4) (*кто жжёт золу на продажу*) золяни́к, золя́р, попеля́р (-ра́); 5) *бот., см.* **Пота́шник.**
Зольно́сть – по́пільність (-пости).
Зо́льный *или* **Золово́й** – попело́вий, по́пільни́й, золови́й. **-ная** *трава, бот.* Anthyllis Vulneraria L. – перелет (-ту).
Зо́на, *геогр.* – зо́на, по́яс, (*полоса*) сму́га.
Зона́льный – зо́новий, зона́льний.
Зонд, *хирург.* – 1) зонд (-да), дро́тик, дріто́к (-тка́); 2) *горн.* – све́рдел (-дла), шти́р (-ра), сві́дер (-дра).
Зонди́рование, Зондиро́вка – зондува́ння.
Зонди́ровать – зондува́ти. **-вать** *почву, намерения* – спи́тувати (зондува́ти) ґрунт, на́міри. **Зонди́рованный** – зондо́ваний.
Зони́ровать – зонува́ти.
Зонт, *архит.* – 1) (*над дверью, крыльцом*) причі́лок (-лка), підда́шок (-шка), підда́шшя, (*над воротами*) острі́шок (-шка); 2) зонт (-та); *см.* **Зо́нтик.**
Зо́нтик – 1) (*от дождя и солнца*) парасо́ль (-со́ля), парасо́лька, холодо́к (-дка́), *ум.* парасо́лик, холодо́чок (-чка). [Сиди́ть па́ня і держи́ть холодо́к, щоб со́нце не пекло́ (Леб. п.). Почека́йте, я забу́ла парасо́льку, на тім па́стовні засма́лишся, як цига́нка (Л. Укр.)]. *Раскрыть, закрыть* **-тик** – розгорну́ти, розіпну́ти, згорну́ти парасо́ля; 2) (*надглазный козырёк, на лампу и т. п.*) дашо́к (-шка́); 3) *ботан.* – окру́жок (-жка).
Зо́нтичек – парасо́лик.
Зо́нтичник – парасо́льник (-ка).
Зо́нтичный – парасо́льовий. **-ные**, *бот.* – окружко́ві.
Зонтовщи́к, -щи́ца – парасо́льник, -ниця.
Зонтообра́зный – парасолюва́тий.
Зоогра́фия – зоогра́фія (-ії), о́пис звірів. **-фический** – зоографі́чний.
Зоогеографи́ческий – зоогеографі́чний.
Зоогеогра́фия – зоогеогра́фія.
Зоолатри́я – зоолатрі́я.
Зооли́т – зооліт (-та).
Зоо́лог – зоо́лог (-га), звірозна́вець (-вця).
Зооло́гия – зооло́гія, звірозна́вство.
Зоологи́ческий – зоологі́чний, звірозна́вчий. **-ский** *сад* – зоологі́чний сад.
Зооме́трия, *зоотехн.* – зооме́трія.
Зоометри́ческий – зоометри́чний.
Зооми́нимум – зоомі́німум (-му). [Зоомі́німум, то́б-то мі́німум прості́ших за́ходів що-до полі́пшення твари́нництва (Комуніст 1930)].
Зооморфи́зм – зооморфі́зм (-му).
Зооморфи́ческий – зооморфі́чний.
Зоопсихо́лог – зоопсихо́лог.

Зоопсихо́логия – зоопсихо́логія.
Зоотерапи́я, *ветер.* – зоотерапі́я.
Зооте́хник – зооте́хник.
Зооте́хника – зооте́хніка.
Зоотехни́ческий – зоотехні́чний.
Зоото́мия – зоото́мія (-ії). **-ми́ческий** – зоотомі́чний.
Зоофи́т, *зоол. палеонт.* – зоофі́т (-та).
Зоохими́ческий – зоохемі́чний.
Зоохи́мия – зоохе́мія.
Зоохирурги́я, *ветер.* – зоохірургі́я.
Зо́ренька, Зо́речка – 1) *см.* **Заря́**; 2) (*ласкат. обращение*) (*букв. «звёздочка»*) я́сочка, я́сонька.
Зо́рить – зори́ти на ко́го, на що, за ким, за чим.
Зори́ть, *см.* **Разоря́ть.**
Зо́ркий, Зо́рок – (*с острым зрением*) зірки́й, дозі́рний, бачу́чий, видю́ч[щ]ий, (*поэтич.*) винозо́рий (*из* виднозо́рий), (*быстрый*) би́стрий, бистроо́кий, гострозо́рий, (*пристальный*) пи́льний. [Говірка́, зірка́, мото́рна (Мкр.). Дозі́рне о́ко ма́є: ті́льки гля́не, за́раз поба́чить, де що не так (Київщ.). Лиси́ця – то бачу́ча вра́жа! одра́зу поба́чить, де сиди́ш (Кан. п.). О́чі у всіх видю́щі, ву́ха – чу́йні (Коцюб.)]. **-кий** *глаз* – зірке́, дозі́рне, го́стре, би́стре о́ко. **-кий** *наблюдатель* – зірки́й, пи́льний спостере́гач.
Зо́рко – зі́рко, зи́рно (Куліш), (*пристально*) пи́льно. **-ко** *глядеть* (*смотреть*) *за кем, на кого* – зори́ти (очи́ма) за ким, на ко́го *и* кого́.
Зо́ркость – зі́ркість, дозі́рність; бистроо́кість, гострозо́рість; пи́льність (-ости).
Зорни́к, -ни́ца, *см.* **Озорни́к, -ни́ца.**
Зо́рный – 1) зорови́й. **-ная** *труба* – зорова́ труба́; 2) (*заревой*) зо́рній. [Пі́сню зо́рнюю співа́ють (Куліш)]; 3) *бот.* – люби́стковий.
Зоро́чек, Зорочко́вый, *см.* **Зрачо́к, Зрачко́вый.**
Зо́рька, *см.* **Заря́**. *На* **-ке** – удо́світа. *Красавица* **-ка** – красу́ня-зоря́. **-ка** *занялась* – зазорі́ло.
Зо́рюшка, *см.* **Заря́.**
Зоря́ – 1) *см.* **Заря́**. *Бить* **-рю́** (*воен.*) – би́ти в ра́нішній бараба́н; 2) *см.* **Звезда́**; 3) *бот.* Levisticum officinale – любисток (-стку).
Зоряно́й, *см.* **Зо́рный 3.**
Зра́зы – круче́ники (-ків), (*полон.*) зра́зи (-зів).
Зрак – 1) (*вид, образ*) ви́гляд (-ду), о́браз (-зу), подо́ба; *см.* **Вид 1**; 2) (*взгляд, взор*) по́гляд (-ду), зір (*р.* зо́ру); *см.* **Взгляд.**
Зрачко́вый – зіни́чний.
Зрачо́к (pupilla) – зіни́ця, зі́нка, зіре́ць (-рця́), зоро́к (*р.* зорка́), (*диал.*) з(д)рі́[я́]нка, (*человечек в глазу*) чолові́чок; *см.* **Зени́ца.** [Ска́лка влучи́ла йому́ са́ме у зоро́к (Київщ.). Наре́шті о́чі Андрієві ши́роко порозкрива́лися, зінки́ поробилися вели́кі й чо́рні, як те́рен (Крим.)]. *Расширенные* **-чки́** – поши́рені зінки́, зіни́ці, зорки́ *и т. д.*
Зре́лище – видо́вище, видо́висько, ви́диво, диво́висько *и* диво́вище, (*удивительное*) дивови́жа, дивогля́дь (-ди). *Красивое* **-ще** – чудо́ве, га́рне видо́вище. *Театральное* **-ще** – виста́ва.
Зре́лищный – видо́вищний.
Зре́ло (*обдуманно*) – розва́жно, зрі́ло (Франко), по зрі́лій розва́зі (Франко).
Зре́лость – 1) (*спелость*) сти́глість, дости́глість, спі́лість, доспі́лість (-лости); 2) (*возмужалость*) змужні́лість, ді́йшлість; *см.* **Возмужа́лость.** *Аттестат* **-лости** – атеста́т доспі́лости, дозрі́лости, (*гал.*) мату́ра. *Половая* **-лость** – статева́ ді́йшлість.
Зре́лый – 1) (*спелый в прям. и перен. знач.*) сти́глий, дости́глий, спі́лий, доспі́лий, дозрі́лий, ді́йшлий. [Сти́глі черво́ні ви́шні (Н.-Лев.). Дости́глі жита́ (Франко). Ви́явив себе́ дозрі́лим худо́жником і ма́йстром сло́ва (Єфр.)]. **-лые** *плоды* – дости́глі (досто́яні) о́вочі, доспі́ла садовина́; 2) (*возмужалый*) ді́йшлий, дохожа́лий, доро́слий, до[по]спі́лий, дозрі́лий, (*диал.*) здоро́вий; *см.* **Возмужа́лый.** [Дохожа́лая ді́вчина. В дозрі́лому ві́ці (Єфр.). Не старе́ мре, а поспі́ле (Номис)]. **-лый** *возраст* – доро́слий, дозрі́лий вік, ді́йшлий вік. [Вхо́дить пома́лу рід лю́дський і в вік доро́слий (Єфр.)]. *Умом не* **-лый** – на ро́зум не спі́лий, ро́зумом не ді́йшлий; 3) (*основательно обдуманный*) до́бре розва́жений. *По* **-лом** *размышлении* – по до́брій (зрі́лій) розва́зі, по до́брім на́мислі.
I. Зре́ние – 1) (*чувство, способность*) зір (*р.* зо́ру), (*редк., зап.*) зрок (-ку), (*перен.*) о́чі (оче́й). [І за те свобо́ду й зір утра́тив (Франко). Бог дав усі́м лю́дям одна́ковий зрок

(Комар). У ме́не слабкі́ о́чі (Звин.)]. *Слабое* **-ние** – слабки́й, пога́ний зір. *Со слабым* **-нием** – недоба́чливий, слабкоо́кий. *Иметь слабое* (*плохое*) **-ние** – пога́но ба́чити, недобача́ти, ма́ти слабки́й зір, слабкі́ о́чі. *Обман* **-ния** – ома́на, мана́ зорова́. *Напрягать, напречь* **-ние** – нату́жувати, нату́жити зір, напру́жувати, -жити о́ко. *С острым* **-нием,** *см.* **Зо́ркий.** *Имеющий* **-ние,** *см.* **Зря́чий.** *Орган* **-ния** – зорови́й о́рган, о́рган зо́ру; 2) (*созерцание*) ба́чення, (*зап.*) ви́дження, з(д)рі́ння чого́; 3) (*взор, взгляд*) зір (*р.* зо́ру), по́гляд (-ду). *Поле* **-ния** – по́ле зо́ру, о́бсяг о́ка. *Точка* **-ния** – по́гляд (-ду). *Ошибочная точка* **-ния** – помилко́вий по́гляд. *С точки* **-ния** – з по́гляду. [З по́гляду е́тики, з по́гляду християнства ка́ра на го́рло нічи́м не ви́правдана (Кониськ.)]. *С этой точки* **-ния** – з цього́ по́гляду, з по́гляду на це, з цього́ стано́вища, (*зап.*) під цим о́глядом. *Под этим углом* **-ния** – з цього́ по́гляду, під цим по́глядом, о́глядом.

II. Зре́ние, Зре́яние (*созревание*) – доспіва́ння, достига́ння чого́.

I. Зреть (*смотреть*) – диви́тися, глядіти, на ко́го, на що, (*в поэзии*) з(д)рі́ти (зрю, зриш) на що, на ко́го, кого́, що, (*созерцать*) спогляда́ти на що *и* що; *см.* **Гляде́ть.** [Не зрять Бо́га над собо́ю (Шевч.). Пре́дки на́ші зрі́ли, як кро́в'ю пли́нули річки́ (Самійл.)].

II. Зреть – 1) (*спеть*) сти́гнути, достига́ти, дохо́дити, спі́ти, до[по]співа́ти, виспіва́ти, (*редко, в песнях*) зрі́ти; *см.* **Спеть, Дозрева́ть.** [Ой з-за гори́ ві́тер віє – кали́на не спіє (Чуб. V). І ві́тер не віє, со́нце не гріє, кали́на не зріє (Метл.)]. *Хлеб* **-ет** – хліб сти́гне, доспіва́є. *Яблоки* **-ют** – я́блука достига́ють, дохо́дять; 2) (*достигать развития*) доспіва́ти, (*о человеке*) дохо́дити зро́сту, ро́зуму, доспі́лого ро́зуму. *Нарыв* **-ет** – боля́чка набира́є. *Мысль, ум* **-ет** – ду́мка, ро́зум дохо́дить ро́звитку, виспіва́є. *У меня давно* **-ет** *одна мысль* – в ме́не давно́ зроста́є (наспіва́є) одна́ ду́мка.

Зри́мость – види́мість (-ости).

Зри́мый – види́мий, (*слав., в поэзии*) зри́мий. **-мо** – види́мо, (*слав.*) зри́мо. [О́чі і уста́ марні́ють зри́мо (Шевч.)].

Зри́тель, -ница – глядач (-ча), -дачка, (*созерцатель*) спогля́дач, -чка. [Глядачі́ оче́й не зво́дили зо сце́ни (Грінч.)]. *Праздный* **-тель** – гуля́щий глядач; глядько́ (-ка́).

Зри́тельный – зорови́й, (*редко*) зрокови́й; гля́дний (*напр.* -на́ за́ля). **-ный** *нерв*, **-ное** *впечатление* – зорови́й нерв, зорове́ вражі́ння. **-ный** *зал* – за́ля для глядачів, гля́дна́ за́ля. **-ная** *труба* – зорова́, підзо́рна, прозі́рна труба́.

Зря – 1) (*наугад*) навмання́, навмани́[а́], навманці́, (*диал.*) з(д)ря. [Пішо́в собі куди́сь здря (Март.)]; 2) (*напрасно*) ма́рно, да́рма, надаре́мно, ду́рно, пу́сто-ду́рно, назря́, здря; 3) (*опрометчиво*) необа́чно, неогля́дно.

Зря́чий – видю́чий *и* видю́щий, бачу́чий, зря́чий. [Йде видю́чий і сліпи́й (Рудан.). О́чі мої́ все ще видю́щі.(Л. Укр.). Щоб не було́ пані́в і рабі́в, те́мних (сліпи́х) і зря́чих (Дом.)].

Зря́чка (*прицел*) – му́шка; *см.* **Му́шка.**

Зря́шный – ма́рний, даре́мний, непотрі́бний.

Зуа́в – зуа́в (-ва). [Вартови́й прокинувся зуа́в (Бажан)].

Зуб – 1) (dens) зуб (-ба), (*шутл.*) руба́к, їда́к (-ка), макої́д (-да); *мн.* (*у челов., животн.*) **зу́бы** (dentes) – зу́би (-бів). [До́брі зу́би і ка́мінь перегризу́ть (Номис)]. *Передний* **зуб** – пере́дній зуб. *Коренной* **зуб** – ку́тній зуб, кутня́к (-ка́), (*у жив.*) жвач (-ча). *Коренной задний* **зуб**, **зуб** *мудрости* – чере́ній зуб, череня́к, зуб му́дрости. *Молочный* **зуб** – моло́чний зуб, теля́чий зуб, *мн.* телячки́ (-кі́в). *Глазной* **зуб** – о́чний зуб. *Волчий* **зуб** – во́вчий зуб. **Зуб** *резец* – смію́не́ць (-нця́), (*у жив.*) різа́к (-ка́), сіка́ч (-ча́). **Зуб** *клык* – і́кло *и* кло, клива́к, *мн.* і́кла, кла (*р.* клів), кливаки́ (-кі́в). *Вставной* **зуб** – вставни́й зуб. *Искусственный* **зуб** – штучний зуб, ро́блений зуб. *Мелкие* **-бы** – дрібні́ зу́би. **-бы** *выпали* – зу́би повипада́ли, ви́пали, посхо́дили. *Рвать* **-бы** – рва́ти зу́би, тягти́, тягну́ти зу́би, бра́ти зу́би. **-бы** *прорезываются* – зу́би рі́жуться. **-бы** *шатаются* – зу́би хита́ються. **-бы** *болят у кого* – зу́би боля́ть кого́. *У меня болят* **-бы** – мене́ боля́ть зу́би. *Лишить* **-бо́в** *кого* (*обеззубить*) – збеззу́бити кого́, (*перен.*) підрі́зати кому́ зу́би. *Лишиться* **-бо́в** – позбу́тися зубі́в, збеззу́біти. *Проесть, с'есть* **-бы** *на чём* – з'ї́сти зу́би на чо́му. *Положить* **-бы** *на полку* (*голодать*) – покла́сти зу́би на поли́цю. *Ударить по* **-ба́м** – да́ти в зу́би кому́, заги́лити по зуба́х кому́. *Посчитать кому* **-бы** – повибива́ти, порахува́ти зу́би кому́. *Оскаливать, -лить* **-бы** – вищиря́ти, ви́щирити зу́би, вишкіря́ти (*и* шкі́рити), ви́шкірити зу́би, (*диал.*) зашкі́рюватися до ко́го (Стеф.), (*огрызаться*) відз(в)іря́тися. [Лежи́ть соба́ка, та й відзіря́ється (Полт.)]. **-бы** *скалить* (*насмехаться*) – скалозу́бити, смішкува́тися з ко́го, бра́ти на глум кого́, глузува́ти з ко́го; *см.* **Насмеха́ться.** *Полно* **-бы** *скалить* – го́ді тих смі́шків, го́ді зу́би ясни́ти, до́сить глузува́ти. *Что* **-бы** *скалишь* (*кажешь*)? – по чім зу́би продає́ш? *Ему на* **зуб** *не попадайся* – йому́ на зуб не дава́йсь! *Точить, острить скалить* **-бы** *на кого* – гостри́ти зу́би на ко́го. *Острить* **-бы** *на что* – ла́ситися на що. **-бы** *чесать*

(*болтать вздор*) – тереве́ні пра́вити; *см.* **Вздор.** *Говорить сквозь* **-бы** – ціди́ти (*сов.* процiди́ти) крізь зу́би. [Стрепену́вся і крізь зу́би проціди́в (Кониськ.)]. *Щёлкать, щёлкнуть* **-бами** – кла́цати, кла́цнути зуба́ми. [Вовк як кла́цне зуба́ми (Рудч.). Зуба́ми кла́цав, мов-би пес (Котл.)]. *Скрежетать* **-ми** – зуба́ми скрегота́[і]ти, скрипі́ти, скрипоті́ти. *Стучать* **-бами** (*от дрожи*) – зуба́ми цокоті́ти, зуба́ми дзвони́ти. [Дрижи́ть, як мо́крий хірт, зуба́ми, знай, цоко́че (Греб.)]. **Зуб** *на* **зуб** *не попадает у кого* – зу́б(а) з зу́бом не зведе́ хто, зу́би цоко́чуть у ко́го, зуба́ми цоко́че хто. [А змéрзла-ж то так, що зуб з зу́бом не зведе́, так і тру́ситься (Квітка)]. *Око за око,* **зуб** *за* **зуб** – о́ко за о́ко, зуб за зуб. *Сжать* **-бы** – зціпи́ти зу́би. [А вона́ ті́льки зу́би зціпи́ла (М. В.)]. *Разжать* **-бы** – розня́ти, розці́пити зу́би. *Хватить* **-бами** – гризну́ти кого́. [А як гризне́ його́ соба́ка (Звин.)]. *Крошить* **-бами** – трощи́ти що. *Заговаривать* **-бы** *кому* – замовля́ти зу́би кому́. [Зубів ви не замовля́йте (Мирн.)]. *В* **-ба́х** *навязнуть у кого* (*надоесть*) – в зуба́х нав'я́знути кому́. *В* **-ба́х** *завязнуть* – в зу́би зав'я́знути, у зуба́х застря́(г)нути. [Взя́ла та в зу́би і зав'я́зла (лушпи́на) (Звин.)]. *С густыми* **-бами** – густозу́бий. *С редкими* **-бами** – рідкозу́бий. *С гнилыми* **-бами** – гнилозу́бий. *С волчьим* **-бом** – вовкозу́бий. *Без одного или нескольких* **-бо́в** – несповназу́бий, щерба́тий. [Мене́ в москалі́ не ві́зьмуть, бо я несповназу́бий (Звин.). Щерба́тий рот]. *Вооружённый до* **-бо́в** – озбро́єний (геть, аж) до зубів; 2) (*часть снаряда*) зуб, зубо́к (-бка́); *мн.* **зу́бья** – зу́б'я (-б'я, *ср. р.*), зубки́; *см.* **Зубе́ц 1**; 3) (*злоба*) храп (-пу). *Иметь на* (*против*) *кого* **зуб** – ма́ти храп на ко́го.

Зуба́н *и* **Зуба́ч** – зуба́нь (-ня́), зуба́ха, зуба́ч, зуба́тий (-того).

Зуба́нья, Зуба́чка – зуба́ха, зуба́чка, зуба́та (-тої).

Зуба́рь (*род столярн. струга*) – 1) зубча́к; 2) *см.* **Зубри́ла.**

Зуба́стый *и* **Зуба́тый** – 1) (*имеющий зубы*) зуба́тий; 2) (*сварливый*) зуба́тий. *Он* **-ба́ст** *как щука* – він зуба́тий; па́льця в рот йому́ не клади́.

Зуба́тка (*рыба*) – морськи́й вовк.

Зубе́ц – 1) (*в снарядах*) зуб, зубе́ць (-бця́), зубо́к (-бка́), зу́бчик, (*в зубчатом колесе*) па́лець (-льця). **Зубцы́** – зубки́, зу́б'я (*ср. р.*), зубці́ (-ці́в), зу́бчики (-ків). [Зу́б'я в борон́і полама́лося (Звин.). Наступи́в на зубки́ в грабля́х (Грінч. II)]; 2) (*у стен, башни, скал*) зубе́ць (-бця́), зубо́к, зу́бчик, зу́бень (-бня), (*выступ*) ви́зубень, (*выем, крючок*) за́зубень. *Сделать* **зубцы́** *на чём* – позуби́ти що.

Зуби́ло – зуби́ло, шру́бель (-бля).

Зуби́льный – зуби́льний.

Зуби́ть – зуби́ти, визу́блювати, щерби́ти, вищербля́ти що чим; *см.* **Зубри́ть 1** *и* **2.**

Зуби́шко – зубо́к (-бка́), зубеня́ (-ня́ти).

Зуби́ще – зуби́ще, зуби́сько. [З величе́нними зуби́щами (Крим.)].

Зубно́й – зубни́й (напр., лі́кар, біль, порошо́к, звук, зубні́ я́сна (*дёсны*)), зубо́ви́й (напр., зубо́ва ема́ля).

Зубови́дный – зубува́тий, зубови́дий.

Зубовраче́бный *кабинет* – зуболіка́рний кабіне́т, кабіне́т для лікува́ння зубів. **-ные** *курсы* – зуболіка́рські ку́рси.

Зубврачева́ние – зуболікува́ння.

Зубодёр, -дёрка – рвач (-ча́), рва́чка, зуборва́ч, зуборва́чка. **-дёр** *для корч. пней* – викорча́к (-ка́).

Зубо́к – 1) зу́бик, зубо́к (-бка́); зубо́чок (-бо́чка), зубеня́ (-ня́ти). **Зу́бки** – зу́бки, зубеня́т(к)а. *Поднимать, поднять на* **-бо́к**, **-бки** *кого* – бра́ти, взя́ти на зу́би, на язики́, на жа́рти кого́, взя́ти на глум кого́. *Знать, выучить на* **-бо́к** – зна́ти, ви́вчити як очена́ш, ви́товкти напа́м'ять. *На* **-бо́к** *положить*, **-бо́к** *посеребрить, позолотить* (*иноск. роженице*) – покла́сти на зуб (дити́ні); 2) *луковичный* **-бо́к** – зубе́ць (-бця́). **-бо́к** (*детка*) *чеснока* – зу́бчик, зубо́к, зубе́ць (-бця́) часнику́.

Зуболече́бница – зубна́ ліка́рня, зуболіка́рня.

Зуболече́бный – зуболіка́рний.

Зубообра́зный, *см.* **Зубови́дный.**

Зубопроре́зывание – зубкува́ння.

Зубопроте́зный – зубопроте́зний.

Зубоска́л – скали́зуб, скалозу́б, смішко́, глузівни́к, глуми́льник.

Зубоска́лить – (*смеяться постоянно*) шкі́рити зу́би, ясни́ти зу́би. [За́мість ді́ла дава́й з людьми́ зу́би ясни́ти (Катер. п.)]. **-лить** *над кем* (*насмехаться*) – смішкува́ти(ся) з ко́го, глузува́ти, глуми́тися з ко́го, з чо́го.

Зубоска́льство – смішкува́ння, глузува́ння, глум, скализу́бство.

Зубоцы́чина – зуботи́чка.

Зуботы́чить – дава́ти кому́ в зу́би, дава́ти кому́ зуботи́чки.
Зубо́чек – зубо́чок (-чка).
Зубочи́стка – 1) (*зубная щёточка*) щі́точка до зубів; 2) (*ковырялка*) шпи́чка, копирса́лочка.
Зубочи́стный – зубочи́сний, до чи́щення зубі́в.
Зубр – зубр *и* зу́бер (-бра), (*зап.*) жубр (-ра).
Зубрё́ж *и* **Зубрё́жка,** *см.* **Зубре́ние.**
Зубре́ние – 1) (*зубрёж*) трубі́ння, товчі́ння, довба́ння, зубря́чка, ту́ркання; 2) (*насекание зубцов*) зубі́ння, назу́блювання.
Зубрё́нок – зубря́ (-я́ти).
Зубри́ла – (*зубрящий на память*) товчи́ло, труба́ч, довби́ло. [Перваки́ (пе́рші у́чні) – всі трубачі́ (Гумань)].
Зубри́ло – 1) *см.* **Зуби́ло**; 2) *см.* **Зубри́ла.**
Зубри́льщик – зубі́й (-бія́).
Зубри́на – щерби́на.
Зубри́стика – зубря́чка; *см.* **Зубре́ние 1**. [Вда́вся в зубря́чку (Васильч.)].
Зубри́ть – 1) (*делать зубья*) зуби́ти; 2) (*делать зазубрины*) визу́блювати, щерби́ти, вищербля́ти; 3) (*твердить на память*) товкти́, труби́ти, довба́ти *и* довбти́, ту́ркати, витве́рджувати, тверди́ти (напа́м'ять), (*рус.*) зубри́ти. [Він тру́бить-тру́бить, – від кни́жки не відхо́дить (Гумань). Та й поча́в товкти́ отці́в четве́ртого столі́ття (Свидн.)].
Зубро́вка – 1) *раст.* Hierochloa odorata – ча́полоч[ть] (-ч[т]и); 2) (*настойка*) зубрі́вка.
Зу́бровый – зубро́вий, (*зап.*) жубро́вий. [Жубро́ва солони́на (Федьк.). Тре́тя тру́бонька та жубро́вая (Чуб. V)].
Зубря́жка, *см.* **Зубре́ние.**
Зубча́тка – (*зубч. колесо*) триб (-ба), трибо́к (-бка́).
Зубча́тость – зубча́стість (-ости).
Зубча́тый – 1) (*имеющий зубцы, выступы*) зубча́стий, позу́блений. [Зубча́стий серп. Зубча́сті сті́ни (Н.-Лев.). Позу́блені му́ри (М. Загір.)]; (*о передаче*) зубча́стий, трибови́й, пале́чний. **-тое** *колесо* – зубча́сте ко́лесо, пале́чне (пальцьове́) ко́лесо *или* триб (-ба), трибо́к (-бка́); 2) (*имеющий форму зубов*) зубча́стий, зубцьо́ваний зубча́ний. [Зубцьо́ваний (зубча́стий) орна́мент, листо́к. Зда́лека чорніє ліс зубча́стим му́ром (Л. Укр.). Си́ла (*пропасть*) і́ншої росли́ни дрібно́ї зубча́ної (Кониськ.)].
Зу́бчик – зубо́к (-бка́), зу́бчик.
Зу́бья, *см.* **Зуб.**
Зубя́нка, *бот.* Dentaria bulbifera – зуба́чка, зубни́ця.
Зуд – свербля́чка, свербі́ж (-бежу́), сверб (-бу), свербо́та, чос (-су). [Свербля́чка напа́ла (Звин.). Таки́й свербі́ж, що не си́ла моя́ терпі́ти (Звин.). Як журналі́ст, давно́ ношу́ свербля́чку в па́льцях (Н. Рада)]. **Зуд** *к чему* – свербля́чка до чо́го, свербі́ть ко́го роби́ти щось. **Зуд** *в языке* (*иноск.*) – язи́к свербі́ть у ко́го. *Писательский* **зуд** – письме́нницька свербля́чка.
Зуде́ние – свербі́ння; *см.* **Зуд.**
Зу́день, *зоол.* – кліщ (-щі). *Чесоточный* **-день** – коро́стяний кліщ.
Зуде́ть *или* **Зуди́ться** – свербі́ти. [Свербі́ть доло́ня про́ти чо́гось (Приказка)]. **Зудя́щий** – свербля́чий. **-де́ть** *на ухо* (*докучать одним и тем же*) – ту́ркати, туркота́ти кому́ що.
Зуди́ла[о] – 1) (*неотвязч., надоедающий человек*) приче́па; 2) *см.* **Зубри́ла.**
Зуди́ть *кого* – 1) *см.* **Дразни́ть**; 2) *см.* **Бить, Колоти́ть, Сечь**; 3) (*пить*) ду́длити, цму́лити, ціди́ти. *Эк он* **-ди́т** – як він ду́длить; 4) (*на память*) товкти́, труби́ти що; *см.* **Зубри́ть 3.**
Зу́дкий, Зудко́й – свербля́чий. **-кое** *место* – свербля́чка.
Зудко – свербляче́. [Щоб супроти́вникам на́шої во́лі прийшло́ся і свербляче́ і боляче́ (Тоб.)].
Зуё́к, Зуй, *пт.* Charadrius dubia – пісо́чник мали́й; Ch. alexandrinus – пісо́чник морськи́й.
Зу́ндский – со́ндський, *гал.* сунда́йський. **-кие** *острова* – Со́ндські, Сунда́йські острови́ (Калит.).
Зуни́ца, *см.* **Земляни́ка.**
Зурна́ – зурна́. [Припада́є те́мним ву́сом до зурни́ (Влизько)].
Зыба́ть, зы́бнуть – колиса́ти, колиха́ти, колихну́ти; *см.* **Колеба́ть, Кача́ть, Колыха́ть.** [Там я бу́ду ночува́ти, дити́ночку колиха́ти (Метл.)].
Зы́баться, зыбну́ться – колиха́тися, колихну́тися, колиса́тися, колива́тися; *см.* **Зыби́ться, Колеба́ться.**
Зы́бень, Зыбу́н (*топь*) – трясовина́, трасови́ця, дра[я]говина́, дра[я]гва́, топу́н (-на). [Гляди́, щоб худо́ба в драгови́ну не вбра́лася – пропаде́ (Звин.)].
Зы́биться (*волноваться*) – хвилюва́ти, вихри́тися. [Мо́ре хвилю́є. Зеле́на трава́ вихри́лась,

сла́лась і як мо́ре гра́ла (перелива́лась) (Сторож.)].
Зы́бка – коли́ска. [Гойда́ла дити́ну в коли́сці (Коцюб.)].
Зы́бкий – 1) (*качкий, неустойчивый*) хисткий, хиткий, хибкий, ворушкий. [Хисткий чо́вен (Грінч.). Хибке́ мо́ре (Л. Укр.). Хибкий пісо́к. Ворушка́ глибина́ (Корол.)]; 2) (*трясинный*) трясови́нний, грузький, драгови́нний. **-кое** *место, см.* **Зы́бень**; 3) (*неясный, изменчивый*) невира́зний, мінли́вий.
Зы́бкость, Зы́блемость – 1) хи́бкість, хи́(с)ткість (-ости); 2) гру́зькість, трясови́нність (-ости).
Зыбу́честь, *см.* **Зы́бкость.**
Зыбу́чий, *см.* **Зы́бкий. -чий** *песок* – хибкий, сипкий, ворушкий пісо́к.
Зыбь – 1) (*на воде*) бри́жа, бри́жі (-жів). *Мелкая* **зыбь** – жму́ри (-рів), жму́рки (-рок). [Пли́гнув у во́ду – тільки жму́ри пішли́ (Сл. Гр.)]; 2) (*зыбкое место*), *см.* **Зы́бень.**
Зык – зик (-ку), гук (-ку). [Га́лас, зик, орда́ мов ріже (Шевч.)].
Зыча́ть *или* **Зы́кать, Зы́кнуть** – зича́ти, гуча́ти, (*кричать*) зи́кати, зи́кнути на ко́го. [А воні так ви́соко летя́ть та та́кечки ду́же та го́лосно зича́ть (Вовч. п.). Наш візни́к-молдува́н зи́кнув на ко́ні й пусти́в їх з гори́ що-ду́ху (Коцюб.). Реве́, лютує Візантія, рука́ми бе́рег достає́, доста́ла, зи́кнула, встає́ (Шевч.)].
Зы́чность – гу́чність, го́ло́сність (-ности).
Зы́чный – гучний, голосний. [Гучний го́лос (Васильч.). Голосна́ га́рмата (*пушка*)].
Зю́зник *европейский*, *бот.* Lycopus europaeus – драголю́б (-бу).
Зюзю́канье – 1) гарка́влення, шепеля́ння; 2) лига́ння, випива́ння.
Зюзю́кать – 1) (*картавить*) гарка́вити, (*шепелявить*) шепеля́ти; 2) **-зю́кать** *и* **Зю́кать** – лига́ти, пи́ти.
Зю́зя – 1) (*промокший*) хлю́ща (*ж. р.*) *и* хлющ (-ща́) (*м. р.*); 2) рю́м(с)а (*общ.*), плаксі́й (-сія́), (*о женщ.*) плаксі́йка; *см.* **Пла́кса**; 3) п'яни́ця. *Пьян как* **-зя** – п'я́ний як хлю́ща, як земля́, п'я́ний хоч ви́крути.
Зюйд, *морск.* – 1) пі́вдень (-дня); 2) півде́нний ві́тер. **Зю́йдовый** – півде́нний.
Зя́бкий – мерзлякува́тий, ме́рзлий. **-кий** *человек* – мерзля́к, змерзлю́к (-ка). **-кая** *женщина* – мерзля́чка, змерзлю́ка.
Зябкова́тый – мерзлякува́тий.
Зя́бкость – мерзлякува́тість, ме́рзлість (-ости).
Зяблево́й – зябльовий, яровий. **-во́й** *хлеб* – зябльова́, ярова́ пашня́. **-ва́я** *вспашка* – зябля́.
Зя́блик, Зя́блица, Зябло́вка, *пт.* Fringilla caelebs – зя́блик, сніга́рик, сніга́р (-ря́) (Полт.), (*угорск.*) зни́га́рик, букивча́к.
Зя́бли́на – (*замёрзшая вещь*) мерзлина́, приморо́жене (-ного).
Зяблина́ (*вспашка*), *см.* **Зябль.**
Зябли́ть – зяблюва́ти, ора́ти на (під) зяб, на (під) зяблю́.
Зя́блица – 1) *см.* **Зя́блик**; 2) (*самка*) зя́блиця.
Зя́блость, *см.* **Зя́бкость.**
Зя́блый – 1) (*зябкий*) мерзлякува́тий, ме́рзлий, (*озябший*) зме́рзлий; 2) (*о растении и пищев. припасах*) ме́рзлий, приме́рзлий, поме́рзлий. **-лый** *лук* – ме́рзла цибу́ля.
Зябль, Зябь, Зяблина́ (*вспашка*) – зябля́ (-блі́), зяб (-би). [Тут доро́ги нема́: зябля́ скрізь (Бард. п.). Чорні́ли сві́жою рілле́ю зо́рані на зяблю́ го́ри (Коцюб.)].
Зя́бнуть – ме́рз(ну)ти, примерза́ти, моро́зитися; *срвн.* **Озя́бнуть.** [Ста́ли мої́ бі́лі ні́жки примерза́ти (Чуб V)].
Зябь, *см.* **Зябль.**
Зя́тев, Зя́тний, Зя́тин – зя́тів (-тева, -теве), зя́тній. [Прибуло́ся (*довелось*) те́щі зя́тнії ді́ти колиха́ти (Номис)].
Зятёк – зятько́, зя́тенько, зя́течок (-чка).
Зять – (*муж дочери*) зять (-тя), (*муж сестры*) шва́ґер (-ґра). [Хвали́, ма́ти, того́ зя́тя, що я полюби́ла (Метл.)]. *Приёмный* **зять** – пришма́к (-ка), при́ймит (-та). **Зятья́** – зяті́ (-ті́в, *тв.* зятя́ми *и* зятьми́), (*диал.*) зятері́. *Отец* **-тя** – сват (-та).
Зя́тюшка – зя́тенько (-ка).
И, *союз* – і, й (й *после гласной, но не после паузы и не пред неудобопроизн. сочетан. согласных*), (*диал.*) а, (*да*) та (*диал.* да). [І ві́тер не віє, і со́нце не гріє (Пісня). Оме́лько Кайда́ш сиді́в у пові́тці на осло́ні й майструва́в (Н.-Лев.). Ста́ла ї́сти й пи́ти (Шевч.). Він а я – це-ж не те са́ме (Крим.). Мина́ли роки́, збі́льшуючи той мур, що стоя́в межи двоuṕм а село́м (Коцюб.). За то́ком ішо́в садо́к – вели́кий та розкі́шний (Свидн.)]. *Огонь* **и** *вода* – ого́нь і вода́. *Отец* **и** *мать* – ба́тько й ма́ти. *От моря* **и** *до моря* – від мо́ря й до мо́ря. *Весёлый* **и** *радостный* – весе́лий і ра́дісний, весе́лий та ра́дісний. *Эта река широка* **и**

глубока – ця рíчка широ́ка й (та) глибо́ка. *Вот* **и** – ось і. [Ось і дуб той кучеря́вий (Шевч.)]. *Да* **и** – та і (й). [Обіця́вся верну́тися, та, ма́буть, і зги́нув (Шевч.). А їй, звича́йне діло, і віри своєї жа́лко, та й ро́дичів, батьків, то-що (М. Лев.)]. **И** *кто бы мог предполагать* – і хто-б міг ду́мати. **И** *я это знаю* – і я це зна́ю. **И** *не богат, да тороват* – і не бага́тий, та ще́дрий. **И** *благоразумные иногда ошибаются* – і розу́мні (лю́ди) ча́сом помиля́ються. **И** *хотел бы, да не могу* – і хтів-би, та не мо́жу. *Мы* **и** *пошли, да нас не пустили* – ми й пішли́ (були́), та нас не пу́щено. **И** *не пытайся, всё равно ничего не выйдет* – і не спи́туйся (не про́буй), одна́ково нічо́го не ви́йде. **И** *молода, и хороша, и богата* – і молода́, і хоро́ша, і бага́та. *Но* **и** – ба й, але́ й. *Он не только глуп, но* **и** *зол* – він не тільки дурни́й, ба й злий (але́ й злий).
И́бис, *пт.* Ibis – ібіс (-са).
И́бо – бо.
И́ва, *ум.* **И́вка, И́вушка**, *бот.* Salix alba – біла верба́, біла лоза́, іва, ги́ва, *ум.* верби́ця, верби́чка, верби́ченька, івка, ги́вка. *Плакучая* **и́ва** – плаку́ча верба́.
Ива́н-да-Ма́рья, *бот.* Melampyrum nemorosum – бра́тки (-ток), брат і сестра́ (сестри́ця), полу́цвіт (-ту), полу́цвіток (-тка). [Ой по горі полу́цвітки процвіта́ють (Метл.)].
Ива́нов *день* – Іва́на Купа́(й)ла. [Цю пісню співа́ють на Йва́на Купа́йла (Чернігівщ.)].
Ива́нов *цвет, см.* **Златоцве́т.**
Ива́нов *червяк, зоол.* – Іва́нова му́шка.
Ива́новская. *Во всю* **-скую** – на всі за́став(к)и, на всю си́лу, що-си́ли, що-ду́ху. [Гей ріжте на всі за́ставки музи́ки (Куліш). На всі за́ставки ла́є (Номис)].
Ивано́к, *см.* **Зи́мородок.**
И́верень, И́верешек – (*осколок*) ска́лка, ула́мок (-мка), дру́зка, (*ощепок*) тріска, трі́сочка, іверень (-рня).
И́вина – верби́на, лози́на.
И́вка, *см.* **И́ва.**
Ивня́к, Ивнячо́к – вербня́к (-ку́), ве́рби (*р.* верб), лози́на́, верболіз (-ло́зу), ше́ляг (-гу), шелюга́ (-гі́), ши́ляга, ши́ляжина, ши́ляжник (-ку). [По блиску́чій воді, по густій лозині червоня́ста зоря́ розлива́ється (Самійл.)].
И́вовый – вербо́вий, івовий, ги́вовий, лозо́вий. [Ко́зячий кожу́х, вербо́ві дро́ва – біда́ гото́ва (Номис)]. **-вое** *производство* – лозо́ве виробни́цтво.
И́волга, *зоол.*, *пт.* Oriolus galbula – іво[і]лга *и* ї́во[і]лга, и́віла, ви́вільга, вільга (*ум.* вільженька), ги́ва, ліскоту́ха, (*гал.*) ігола, ігла́. [Солов'ї со́тнями щебета́ли, зозу́лі, іволги, ра́кші, го́рлиці… (Мирн.). Кричи́ть жо́вта ви́вільга (Основа 1862)].
И́волгин – іво[і]лжин, ви́вільжин, вільжин, ги́вин.
И́волжий – іво[і]лжачий, іво[і]лжин, ви́вільжачий, ви́вільжин.
И́вушка – верби́ця; *см.* **И́ва.**
И́вяный *и* **-ной,** *см.* **И́вовый.**
Игла́, Иго́лка, Иго́лочка – 1) (*швейная*) го́лка, *ум.* го́лочка, (*гал.*) ігла́. [Місячно, хоч голки́ збира́й (Номис)]. **-ла́** *без ушка* – про́торг *и* про́тір (-торга), про́дір (-дора), проте́рта го́лка, без(в)у́ха го́лка. [Моска́ль і про́торг проковтне́, та не вда́виться (Комар). Дала́ проте́рту го́лку ще й без жальця́ (Поділля)]. **-ла** *курносая, безносая* – безно́са, кирпа́та го́лка, кирпатійка, го́лка без жала́, без жальця́, (*диал.* без жельця́), (*насмешл.*) безри́ла го́лка. [Ду́мав, що го́лку купи́в, а воно́ – кирпатійка. Це на база́рі так звуть го́лку безно́су (Київ)]. **-ла** *без нитки* – го́ла го́лка. **-ла́** *рогожная или кулевая* – ціга́нська го́лка, ціга́нка. *Деревянная* **-ла́** *для вязания сетей и т. п.* – гли́ця, *ум.* гли́чка. [Як узя́в хло́пець гли́чку; по́ки ота́ман дірку залата́, то хло́пець три (Март.)]. **-ла** *вязальная чулочная* (*спица*) – пруто́к, дро[і]то́к (-тка́). *Ушко* **-лы́** – (в)у́шко го́лки. *Вдеть нитку в* **-лку** – втягти́, затягти́, заси́лити ни́тку в го́лку. *Платье с* **-чки** – новісіньке убра́ння́; мов допі́ро від кравця́ прине́сене. *Одет как с* **-чки** – вбра́ний як на весілля. *Сидеть как на* **-лках** – як на те́рню сидіти, як на голка́х, як на шпичка́х, як на гра́ні, як на жару́ сидіти. *Вино пускает* **-лки** – у вині ска́лки ска́чуть, бри́жі гра́ють, вино́ гра́є, іскриться. *Острие* **-лы́** – жало́, жальце́, (*диал.* жело́, жельце́) го́лки; 2) (*у животных*) го́лка, ко́лька, колю́чка; 3) (*на растениях*) го́лка, колю́чка, шпи́чка, шпи́лька, шпича́к (-ка́), (*шипы*) те́рня (*ср. р.*) (*на хвойных*) шпи́лька, гли́ця, хвоїна, хвоїнка, (*гал.*) чати́на, (*собир.*) хво́я, (*гал.*) фо́я, голи́ння, (*гал.*) чати́ння. [Гори́ть моя́ доса́донька мов суха́я гли́ця (Л. Укр.)]; 4) **-ла́** *на здании* – шпиль (-ля́), шпинь (-ня). **-ла** *горы* – шпиль (-ля́); 5) **Игла́**-*рыба* – морська́ ігли́ця, зво́рлуч, си́кавка.
Игли́ный, *см.* **Иго́льный.**
Игли́стый – голча́стий, голча́тий, шпичкува́тий, шпичакува́тий, колючкува́тий, терни́стий (напр., -та троя́нда), (*хвойный*) шпильковий, чати́нний.
И́глица, *бот.* Ruscus aculeatus – ми́ша́чий те́рен.

И́глица (*деревянная игла для вязания сетей и т. п.*) – гли́ця.
Игли́ща – цига́нська го́лка, цига́нка, вели́ка го́лка, голчи́ще.
Иглова́тый – 1) голкува́тий, остюкува́тий, шпичакува́тий; 2) *см.* **Игли́стый.**
Иглодержа́тель, *техн.* – голкотри́мач (-ча).
Иглоко́жий, *зоол.* – голча́(с)тий.
Иглообра́зный – голкува́тий.
Игнори́рование – ігнорува́ння кого́, чого́, не́хтування кого́, чого́ *и* ким, чим, незважа́ння на ко́го, на що.
Игнори́ровать – ігнорува́ти, *сов.* зігнорува́ти кого́, що, не́хтувати, *сов.* зне́хтувати кого, що *и* ким, чим, не вважа́ти *и* не зважа́ти на ко́го, на що, (*отрицать*) негува́ти, *сов.* знегува́ти кого́, що. [Чого́ вона́ мене́ ігнору́є, на́че мене́ нема́ у ха́ті? (Коцюб.). Ви не́хтуєте психоло́гію (Кон.)].
И́го – ярмо́, (*редко*) яре́м (-рма́), (*тяжолое правление*) корми́га; (*тягота*) тя́гота, тяга́р (-ра́), тяжа́р (-ра). [Важке́ ярмо́ твоє́, мій рі́дний кра́ю, не ле́гкий твій тяга́р (Франко). Мину́ла безсла́вна корми́га чужа́я, прокі́нулась во́ля (Грінч.). Селя́ни стогна́ли під тягаро́м пра́ці (Доман.)]. *Сбросить с себя* **и́го** – скі́нути з се́бе ярмо́, корми́гу. **И́го** *бо мое благо и бремя мое легко* – бо ярмо́ моє́ лю́бе і тяга́р мій легки́й (Єв. Мт.). *Монгольское* **и́го** – монго́льське ярмо́.
Иго́лка, Иго́лочка, *см.* **Игла́.**
Иго́лочник, -ница, *см.* **Иго́льщик, -щица.**
Иго́лочный – голко́вий, го́лочний, голе́чний.
Иго́льник, *ум.* **Иго́льничок** – гольни́к, голе́чник, *ум.* гольничо́к (-чка́). [Загуби́в свій голе́чник, той, що голки́ в йому́ держа́ть (Новомоск. п.). Нема́ в голе́чнику ані їдно́ї го́лки (Гайсин. п.)].
Иго́льный – голко́вий, го́лочний, голе́чний. **-ные** *уши* (*переносно*) – вузе́сенький про́смичок, су́точки́. [Цензу́рні су́точки (Єфр.)]. **-ный** *мастер, см.* **Иго́льщик.**
Иго́льчатый – голча́(с)тий. [Вели́кі шибки́ уквітча́лися голча́стою сосни́ною (Васильч.)]. **-тый** *лес* – шпильковий́, чати́нний ліс; *см.* **Хво́йный.**
Иго́льщик, -щица – голка́р (-ря́), голка́рка.
Иго́рка – гра́ннячко, (*зап.*) гра́йка; *см.* **Игра́.**
Иго́рный – гра́льний. **-ный** *дом* – гра́льня. **-ные** *карты* – гра́льні ка́рти.
Иго́рочка – гра́ннячко, гра́єчка; *срвн.* **Игра́.**
И́готь – сту́пка, мущи́р (-ра́).
Игра́ – 1) гра, ігра́ (*им. мн.* гри *и* і́гри, *р.* і́гор), грання́, (*забава*) і́грашка, гра́шка, і́грище, гри́ще, гу́лянка, заба́ва, за́бавка. [Люби́ гру, люби́ й про́гру (Номис). Дідо́на ви́гадала гри́ще, Ене́й щоб веселі́ший був (Котл.). З дру́гими ді́тьми він не знавсь і в гри́ща з ни́ми не вдава́всь (Бодянський). Діво́чі і́грища незабу́тні (Куліш). Яка́-ж воно́ й гу́лянка бу́де, як ко́жен на́різно; коли́ вже гра́тися, то вку́пі (Грінч.)]. **-ра́** *в карты, в шахматы, в шашки, на бильярде* – гра в ка́рти, в ша́хи, в да́мки, на білья́рді. **-ра́** *азартная* – газардо́в(н)а, запальна́ гра. *Биржевая* **-ра** – біржова́ гра. **И́гры** (*развлечения, забавы*) – і́гри, (*р.* і́гор), гри́ща, і́грища (-рищ), гульня́, (і)гра́шки (-шок). **-ры** *гладиаторские, олимпийские* – гладія́торські, олімпі́йські і́гри, (і)гри́ща. [Він до́сі вже на гри́щах олімпі́йських отри́мує він́ці (Л. Укр.)]. **-ра́** *на лице, в глазах* – гра, мі́на на обли́ччі, в оча́х. **-ра́** *крови* – гра, грання́ кро́ви. **-ра** *цветов* – гра, мі́на фарб. **-ра** *драгоценных камней* – гра самоцві́тів. **-ра** *слов* – гра слів. **-ра** *природы, случая, судьбы* – гра приро́ди, ви́падку, до́лі. **-ра́** *страстей, воображения, остроумия* – гра при́страстей, уя́ви, до́тепу. **-ра** *фантазии* – гра фанта́зії. **-ра́** *пчёл* – прі́йігра бджіл. **-ра́** *дипломатическая* – дипломати́чна гра. *Раскрывать* **-ру́** – виявля́ти, пока́зувати гру. **-ра́** *не стоит свеч* – не ва́рта спра́ва за́ходу; для тако́ї заба́ви шко́а й сві́тло світи́ти (Приказки). **-ра́** *жизнью и смертью* – гра життя́м і сме́ртю. **-ра́** *с огнем, с опасностью* – гра з огне́м, з небезпе́кою. *Была* **-ра́**! – було́ кло́поту! *Предаваться* **-ре́** – вдава́тися, вкида́тися в гру; 2) (*действие*) гра, дрhistóння́, граттяа́ на чо́му, в що; гуля́ння в що, в чо́го; *см.* **Игра́ние.** [З його́ граття́ не бу́де путтяа́ (Приказка)]. **-ра́** *на скрипке, на пианино* – гра, грання́, граття́ на скри́пку (*реже* на скри́пці), на піяні́но. **-ра́** *пианиста, актёра* – гра, грання́, граття́ піяні́ста, акте́[о́]ра. **-ра́** *напитков* – грання́, шумува́ння на́поїв, тру́нків.
Игра́лище – і́грашка, за́бавка, ця́цька. [Не був він султа́н, а ця́цька (і́грашка) в рука́х у везі́рів (Крим.)]. *Корабль* **-ще** *ветров* – корабе́ль і́грашка (для) вітрі́в (вітра́м). *Человек* **-ще** *страстей* – люди́на і́грашка при́страстей.
Игра́льный – гра́льний. **-ные** *кости* – бабки́ (-бо́к). **-ные** *карты* – ка́рти, гра́льні ка́рти.
Игра́ние – грання́, граття́, гуля́ння.

И́граный, *прил.* – гра́ний. **-ные** *карты* – гра́ні ка́рти.

Игра́ть – 1) (*во что*) гра́ти, гуля́ти в що *и* в чо́го, (*тешиться*) гра́тися, ба́витися в що, (*в детск. яз.*) гра́тоньки, грава́тоньки, гуля́тоньки, гуля́точки. [Гуля́ють у тісно́ї ба́би (Рудч.). Гуля́єте в кре́ймахи? В да́мки гуля́єте, чи ні? (Звин.). Чи ти гра́єш в яко́їсь і́грашки, чи що? – говори́ла Оле́ся (Н.-Лев.). Мо́жна гра́тися, мо́жна бі́гати, бурушка́тися без кінця́ (Васильч.). Круго́м них ба́вилася дітво́ра, дзвінки́м ре́готом сповня́ючи пові́тря (Черкас.)]. **-рать** *в куклы, в жмурки, в мячик* – гуля́ти, гра́тися в ляльки́, в пі́жмурки, в м'яча́. **-ра́ть** *в карты, в шахматы* – гра́ти, гуля́ти в ка́рти, в ша́хи. [Тро́є вірме́н за́раз-же з бо́ку біля Ма́рка гуля́ють у ка́рти (Грінч.)]. **-ра́ть** *по большой, по маленькой* – гра́ти в вели́ку, в малу́ гру. **-ра́ть** *на мелок* – на́бір гра́ти. **-ра́ть** *в бубнах, в пиках* – гра́ти на дзві́нці, на вині́. **-ра́ть** (*с*) *чем* – гра́тися, ба́витися, гуля́тися (з) чим. *С ним как с огнём* **-ра́ть** – з ним як з огне́м гра́тися, гуля́тися, ба́витися. **-ра́ть** *кем* – гра́тися, ба́витися, гуля́тися ким. [Чи буде́ш ним мов пта́шкою гуля́тись, на ни́точці прив'я́жеш для дити́ни? (Куліш). Вона́ чу́ла се́рцем, що Микола́й ті́льки ба́виться не́ю (Гр. Григ.)]. *Судьба* **-ра́ет** *людьми* – до́ля гра́ється людьми́, жарту́є з людьми́. *Кошка* **-ра́ет** *с котятами* – кі́шка гра́ється з кошеня́тами. **-ра́ет***, как кот мышью* – гра́ється, як кіт (з) ми́шею. **-ра́ть** *с кем* (*иметь партнёром*) – гра́ти, гуля́ти з ким; (*тешиться, забавляться*) гра́тися, гуля́тися, ба́витися з ким. [З соба́кою уну́чок гра́вся (Шевч.). Вовчи́ця на со́нці з вовченя́тами гра́ється (Рудч.). Ще неда́вно вона́ з ї́ми в ляльки́ гуля́лася, а он тепе́р уже́ по́рається (Грінч.)]. **-ра́ть** *на бирже* – гра́ти на бі́ржі. **-ра́ть** *на повышение* – би́ти на підви́щення; 2) (*на музык. инструм. и о них*) гра́ти (на що *и* на чо́му, у що). [Кобза́р чу́тно як гра́є і співа́є про Морозе́нка (М. Вовч.). Бас гуде́, скри́пка гра́є (Номис)]. **-ра́ть** *на лире, на скрипке, на дуде, на пианино, на рояли* – гра́ти на лі́ру (*и* на лі́рі), на скри́пку (*и* на скри́пці), на ду́дку (*и* у ду́дку), на піяні́но (*и* на піяні́ні), на роя́лі. [Гра́є на лі́ру (Звин.). Сиди́ть кобза́р на моги́лі та на ко́бзі гра́є (Шевч.)]; 3) *что* – гра́ти що. **-ра́ть** *кого, чью роль изображать на сцене* – гра́ти, удава́ти кого́, чию́ ро́лю. [Він гра́є Га́млета (Крим.). Жіно́к на теа́трі (гре́цькім) удава́ли теж чоловіки́ (Єфр.). І що-найпишні́ші да́ми з придво́рних вдава́ли на сце́ні субре́ток мото́рних, щоб сла́ви і втíхи зажи́ть (Л. Укр.)]. **-ра́ть** *роль чего* – гра́ти, (*исполнять*) відіграва́ти, відбува́ти ро́лю чого́. *Это не* **-ра́ет** *роли* – це не гра́є ро́лі, це не ма́є ваги́. **-ра́ть** *главную или руководящую роль,* **-ра́ть** *первую скрипку* (*переносно*) – пе́ршу скри́пку гра́ти, пе́ред ве́сти́ в чо́му. [В Ки́їві знайшо́в Шевче́нко ці́лу вже грома́ду ентузіясти́чної мо́лоди, між яко́ю пе́ред вели́ Костома́ров та Улі́ш (Єфр.)]. **-ра́ть** *значительную, выдающуюся роль* – чима́ло, бага́то ва́жити (в чо́му). **-ра́ть** *свадьбу* – справля́ти весі́лля. [Одно́ї неді́лі справля́ли весі́лля На́стине з Петро́м, дру́гої вінча́ли Гна́та (Коцюб.)]; 4) (*об игре света, красок, лица*) гра́ти (чим), міни́тися (чим). [Не́бо гра́є уся́кими ба́рвами (Коцюб.). По той бік Ро́сі гра́ла зірни́ця (Н.-Лев.). На уста́х під чо́рним ву́сом гра́ла усмі́шка (Коцюб.)]. *Солнце* **-ра́ет** *на Пасху* – со́нце гра́є, мі́ниться на Вели́кдень. *Шампанское* **-ра́ет** *в бокале* – шампа́нське гра́є в ке́ліху. *Румянец* **-ра́ет** – рум'я́нець гра́є, мі́ниться. [В обо́х на щока́х мі́ниться невгаси́мою купи́нкою рум'я́нець (Васильч.)]; 5) (*бродить*) гра́ти, шумува́ти, мусува́ти, (*только переносно*) буя́ти. [Чи не той то хміль, що у пи́ві гра́є? (АД.). Мед вже поча́в у бо́чці гра́ти (Сл. Гр.)]. *Молодая кровь* **-ра́ет** – молода́, юна́цька кров гра́є, буя́є, шуму́є. [Бо то не кров юна́цька в ме́не гра́є (Грінч.)]. *Волна* **-ра́ет** – хви́ля гра́є. **Игра́я, Игра́ючи** (*шутя*) – гуля́ючи(сь), заі́грашки[у]. *Это* **-ючи** *сделать можно* – це гуля́ючи(сь), заі́грашки[у] зроби́ти мо́жна. **И́гранный** – гра́ний, гу́ляний.

И́грек – і́ґрек, гре́цьке і (і́псилон).

Игре́ний (*о лошади*) – була́ний.

Игре́ц – 1) грач, (і)гре́ць (-реця́); 2) акте́[о́]р, лицеді́й (-ді́я); 3) (*паралич*) грець (*р.* гре́ця).

Игре́цкий – (і)гре́цький, грачі́вський; майсте́рний. **-цки** – по-(і)гре́цькому, як подо́ба грачéві; майсте́рно.

Игри́во – загрaва́ючи (*по отношению к кому* – до ко́го), грайли́во, жарто[і]вли́во, жартли́во, пустотли́во.

Игри́вость – грайли́вість, жарто[і]вли́вість, жартли́вість, пустотли́вість (-вости).

Игри́вый – грайли́вий, жарто[і]вли́вий, жартли́вий, пустотли́вий; (*резвый*) жва́вий, мото́рний, стрибли́вий. [Є жартовли́ве щось в вечі́рньому огні́ (Куліш). Пустотли́вий па́рус со́нця (Коцюб.). Стрибли́ве киценя́тко (Звин.)]. **-вое** *воображение* – грайли́ва (пустотли́ва) уя́ва. **-вый** *ребёнок* – пустотли́ва дити́на, пусту́нчик, стрибу́нчик.

Игри́стый – пі́нистий, іскри́стий, шумли́вий. **-тое** *вино* – іскри́сте вино́.

Игри́шка – погане́нька гра; погане́нька ка́рта.

И́грища – здоро́ва гра, здоро́ва ка́рта.

И́грище – 1) гри́ще, гра, (*спектакль*) виста́ва. -ща, *мн.* – гри́ща, і́грища, (і)гри, ви́гри (*р.* ви́гор); 2) (*место игр*) гри́ще, і́грище, і́грисько, гу́лянка, ву́лиця, гу́льбище. [Що то за гуля́ння на тім гри́щі було́ превесе́ле (М. Вовч.)].
Игрово́й – гу́ляний. [Гу́ляна пі́сня].
Игро́к – грач, (і)гре́ць, (і)гра́ль, граве́ць (-вця́). [Ні грач, ні помага́ч (Номис). Які́ грачі́, такі́ й та́нці (Приказка)]. **-ро́к** *в карты* – картя́р (-ра́), ка́ртник, картівни́к. **-ро́к** *в кости* – костя́р (-ра́), кости́р (-ря́), кости́рник. **-ро́к** *на скрипке* – скри́пник, скрипа́ль, *на свирели* – ду́дник, дуда́р (-ря́), *на лире* – лі́рник, ліра́ч *и т. п. Это записной* **-ро́к** – це відо́мий (завзя́тий) грач.
Игрочи́ха – гра́ля, (*в карты*) картя́рка.
Игрочи́шко – погане́нький грач.
Игру́н – пусту́н, жиру́н, веселу́н, стрибу́нчик.
Игру́нка, *зоол.* (arctopithecus) – кігтя́ста ма́впа.
Игру́нья – пусту́ха, пусту́нка, жиру́ха, жиру́нка, веселу́ха.
Игру́шечка, *см.* **Игру́шка.**
Игру́шечник – лялéчник, цяцька́р (-ря́).
Игру́шечный – цяцько́вий, іграшко́вий, забавко́вий. *Это* **-ное** *дело* – це і́грашка, це дурни́ця. **-ный** *магазин* – цяцько́ва крамни́ця.
Игру́шка, Игру́шечка – 1) ця́ця, ця́цька, і́грашка, за́бавка, *ум.* ця́ценька, ця́цечка, і́грашечка, за́бавочка. [Йому́ до́брих цяцьо́к не купу́йте: лама́є (Крим.). Ма́ю я теж і́грашок і за́бавок бага́цько… ко́ники сла́вні ма́ю… (М. Вовч.)]; 2) (*переносно*) і́грашка, ця́цька, за́бавка. *Быть* **-шкой** *чего, чьей* – бу́ти за і́грашку чого́ (чому́), кому́, і́грашкою чого́, кому́, за ця́цьку (за за́бавку) кому́. [Як раб скоря́всь усім вередува́нням, за і́грашку її́ всім при́мхам був (Грінч.)]. *Кошке* **-шки***, а мышке слёзы* – кі́шці і́грашка, а ми́шці сльо́зи (Номис) *или* Кіт гуля́є, а ми́шка загиба́є; 3) (*что-л. изящное*) ця́ця, ця́цечка, ля́лечка. *Домик как* **-шечка** – буди́ночок, як ля́лечка, як ця́цечка; 4) (*лёгкое дело*) і́грашка, за́бавка. *Это ему не работа, а* **-шка** – це йому́ не робо́та, а і́грашка (за́бавка); це йому́ за і́грашки.
И́грывать, *см.* **Игра́ть.**
Игуа́на, *зоол.* Iguana tuberculata Laur. – ігуа́на.
Игуанодо́н, *палеонт.* Iguanodon – ігуанодо́н.
Игу́мен – ігу́мен (-на). [Що ігу́менові мо́жна, то бра́тії зась (Номис)].
Игу́менский – ігу́менський.
Игу́менство – 1) (*сан*) ігу́менство; 2) (*игуменствование*) ігуменува́ння.
Игу́менствовать – ігуменува́ти.
Игу́меньин – ігу́менин, гуме́ніїн, ма́тушчин.
Игу́менья – ігу́меня, гуме́нія, ма́тушка.
Идеа́л – ідеа́л (-лу). [Ну, чи ду́мали воні́ коли́-не́будь про грома́дські ідеа́ли? (Крим.)].
Идеализа́ция, Идеализи́рование – ідеалізува́ння.
Идеализи́ровать – ідеалізува́ти, (*сов.*) зідеалізува́ти, (*о мног.*) поідеалізува́ти, (*образно*) узоло́чувати, позоло́чувати. [Всіх геро́їв у тій по́вісті ду́же поідеалізо́вано (Крим.). Фанта́зія позоло́чувала пре́дківські часи́ (Куліш)]. **Идеализи́рованный** – ідеалізо́ваний, (*сов.*) зідеалізо́ваний, (*о мн.*) поідеалізо́вані. [Виступа́є зо́всім антиісторичн́о зідеалізо́вана по́стать давні́шого багда́дського халі́фа Гару́на ар-Раші́да (Крим.)].
Идеали́зм – ідеалі́зм (-му).
Идеали́ст, -стка – ідеалі́ст (-та), ідеалі́стка. *Неисправимый* **-ли́ст** – непопра́вний ідеалі́ст.
Идеалисти́ческий – ідеалісти́чний. [Ідеалісти́чна філосо́фія]. **-кое** *миросозерцание* – ідеалісти́чний світо́гляд.
Идеа́льничать – ідеалі́зм розво́дити, ба́витися в ідеалі́зм.
Идеа́льно – ідеа́льно.
Идеа́льность – ідеа́льність (-ности).
Идеа́льный – ідеа́льний.
Иде́йность – іде́йність.
Иде́йный – іде́йний.
Идентифици́ровать – ідентифікува́ти, ототóжнювати, о[у]тожса́млювати, (*сов.*) зідентифікува́ти, ототóжнити, отожса́мити що з чим.
Иденти́чность – иденти́чність, тото́жність (-ности).
Иденти́чный – іденти́чний, тото́жній з чим.
Идеогра́мма, *лингв.* – ідеограма.
Идеографи́ческий – ідеографі́чний. **-ческое** *письмо* – ідеографі́чне письмо́.

Идеогра́фия – ідеогра́фія (-ії).
Идео́лог – іде́олог (-га).
Идеологи́ческий – ідеологі́чний. **-ски** – ідеологі́чно.
Идеоло́гия – ідеоло́гія (-її). [Наро́дницька ідеоло́гія (Єфр.)].
Иде́я – іде́я, (*мысль*) га́дка, ду́мка. [Все, що мав у життю́, він відда́в для одно́ї іде́ї, і горі́в, і ясні́в, і стра́ждав, і труди́вся для не́ї (Франко). Між уче́ними людьми́ пронесла́сь тоді́ га́дка: чи не була́-б украї́нська мо́ва зґі́дна до літерату́рної робо́ти (Куліш). І ся його́ про́повідь у вели́кій мі́рі приверта́ла його́ суча́сників до визво́льної ду́мки (О. Пчілка)]. *Руководящая* **иде́я** – провідна́ іде́я. *Неотступная, навязчивая* **иде́я** – невідсту́пна (непозбу́тна), насти́рлива іде́я.
Идилли́ст – іділі́ст (-та).
Идиллисти́ческий – ідилі́чний. [Хто у гру́дях но́сить зе́рно сме́рти, в то́го мрі́я чи́ста й ідилі́чна (Крим.)].
Идилли́ческий – ідилі́чний.
Иди́ллия – іди́лія (-ії).
Идио́м – ідіо́м (-ма).
Идиопати́ческий – ідіопати́чний.
Идиосинкра́зия – ідіосинкрасі́я (-сі́ї).
Идиосинкрати́ческий – ідіосинкрасі́йний.
Идио́т, -тка – ідіо́т (-та), ідіо́тка.
Идиоти́зм – 1) *мед.* – ідіоти́зм (-зму), ідіо́тство; 2) (*грам.*) ідіоти́зм (-ма).
Идиоти́ческий – ідіоти́чний.
Идио́тский – ідіо́тський, ідіоти́чний. [Ідіоти́чна ду́мка].
Идио́тство – ідіо́тство, ідіоти́зм (-му), ідіоти́чність.
И́дол – і́дол (*увел.* ідоля́ка), куми́р (-ра), божо́к (-жка́), бо́жище (-ща), бовва́н. [Святці́ співа́ють вдя́чні гі́мни своє́му бо́жищу Ваа́лу (Л. Укр.)].
И́долов – і́долів (-лова, -лове).
Идолопоклоне́ние, *см.* **Идолопокло́нство.**
Идолопокло́нник – ідолові́рець, ідоля́нин, куми́рник, (*язычник*) пога́нин (*мн.* пога́ни), (*устар.*) болвохва́лець. [Я ідоля́нам не вступа́ю з шля́ху, не ча́с тепе́р мовча́ти (Л. Укр.). Не щи́рим се́рцем моли́лись неда́вні куми́рники христия́нському бо́гові (Куліш)].
Идолопокло́нница – ідолові́рка, ідоля́нка, куми́рниця, поганя́нка.
Идолопокло́нничать – вклоня́тися і́долам, божка́м, (*устар.*) болвохва́лити.
Идолопокло́ннический – ідолові́рний, ідолохва́льний, ідоля́нський, куми́рницький, (*языческий*) пога́нський, (*устар.*) болвохва́льний.
Идолопокло́нничество, *см.* **Идолопокло́нство.**
Идолопокло́нство – і́дольство, ідолові́рство, ідоля́нство, ідолохва́льство, (*устар.*) болвохва́льство.
Идолослуже́ние, *см.* **Идолопокло́нство.**
Идолослужи́тель, *см.* **Идолопокло́нник.**
И́дольский – і́дольський, куми́рний, бовва́нський, (*языческий*) пога́нський, (*устар.*) болвохва́льський.
Идти́ *и* **Итти́** – 1) іти́ (*н. вр.* іду́, іде́ш, *прош. вр.* ішо́в, ішла́, *а после гласной* йти́, йду́, йде́ш, йшо́в, йшла́…). [Ішо́в кобза́р до Ки́їва та сів спочива́ти (Шевч.). Не йди́ туди́. Куди́ ти йде́ш не спита́вшись? (Шевч.)]. **-ти́** *в гости* – іти́ в гости́ну. **-ти** *пешком* – іти́ пі́шки, піхото́ю. *Кто* **идёт**? – хто йде? *Вот он* **идёт** – ось він іде́. **-ти́** *шагом* – ходо́ю йти, (*о лошади ещё*) ступакува́ти. **Иди́, иди́те** *отсюда, от нас* – іди́, іді́ть (*редко* іді́те) звідси, від нас. [А ви, мої́ святі́ лю́ди, ви на зе́млю йді́те (Рудан.)]. **Иди! иди́те!** (*сюда, к нам*) – ході́, ході́ть! іди́, іді́ть! (сюди́, до нас). [А ході́-но сюди́, хло́пче! Ході́ до поко́ю, відпочи́нь зо мно́ю (Руданськ.). Ході́ть жи́во пона́д став (Руданськ.)]. **Идём, -те!** – ході́м(о)! [Ході́м ра́зом!]. **-ти́** *куда, к чему* (*двигаться, направляться по определённому пути, к определённой цели*) – простува́ти (*редко* проста́ти), прямува́ти, бра́тися куди́, до чо́го (пе́вним шля́хом, до пе́вної мети́). [Пливе́ ві́йсько, просту́ючи уни́з до поро́гів (Морд.). Проста́ли ми в Украї́ну во́льними нога́ми (Шевч.). Коли́ пряму́є він до сіє́ї мети́ без ду́мки про особи́сту кори́сть… (Грінч.). Що мені́ роби́ти? чи додо́му, чи до те́стя бра́тись (Г. Барв.)]. *Он смело* **идёт** *к своей цели* – він смі́ло йде (пряму́є, просту́є) до своє́ї мети́. **-ти́** *прямо, напрямик к чему, куда* – простува́ти (*редко* проста́ти), прямува́ти, прямцюва́ти, іти́ про́сто, навпросте́ць, (*диал.*) опрошкува́ти до чо́го, куди́. [Хто просту́є (опрошку́є), той до́ма не ночу́є (Номис). Не пряму́є, а біжи́ть я́ром, геть-ге́ть обмина́ючи па́нську сади́бу (М. Вовч.). І не куди́ іде́ він, а до ни́х у воро́та прямцю́є (Свидн.). Ми не лука́вили з тобо́ю, ми про́сто йшли́, у нас

немá зернá непрáвди за собóю (Шевч.)]. **-ти́** *первым, впереди* – пéред вести́, передувáти в чóму. [Герш вів пéред у тім скажéнім тáнці і весь увійшóв у спекуляці́йну гаря́чку (Франко). У торгý передувáли в Ки́їві Ормéни (Куліш)]. **-ти́** *на встречу* – назýстріч комý, устрíч, устрíть, навстрíч комý ітú, брáтися. [Радéнька вже, як хто навстрíч менí берéться (М. Вовч.)]. **Идти́** *за кем, чем* – іти́ по кóго, по що. *Я* **идý** *за лекарством* – я йду по ліки. **-ти́** *за кем, вслед за кем* – іти́ за ким, слідкóм (слідкóм в трóпи) за ким іти́, (слідкóм) слідувáти, слідкувáти за ким, (*редко*) слідúти за ким. [Іди́ слідóм за мнóю (Єв.). Так і бíга, так і слідýє за ним (Зміїв)]. **-ти́** (*по чьим следам)* (*переносно*) – іти чиї́ми слідáми, топтáти стéжку чию́. [Доведéться їй топтáти мáтерину стéжку (Коцюб.)]. **-ти́** *до каких пределов, как далеко* (*в прямом и переносн. значении*) – як далéко сягáти. [Дальш сьогó ідеáлу не сягонýло ні козáцтво, ні гайдамáцтво, бо й нíкуди булó сягáти (Куліш)]. **-ти́** *рука об руку с чем* – іти́ у пáрі з чим. [У пáрі з цією, філосóфією ідé у Кобиля́нської і невирáзність її́ худóжніх зáсобів (Єфр.)]. **-ти́** *по круговой линии* – колувáти. [Горóю сóнечко колýє (Основа, 1862)]. **-ти́** *сплошной массой, непрерывным потоком* – лáвою (стінóю) іти́ (сýнути), ри́нути. [І куди́ їм скáже йти, усí стінóю так і йдуть (Квітка). Нікóли так водá під міст не ри́не, як мíстом скрізь весéлі ри́нуть лю́ди (Куліш)]. **-ти́** *куда глаза глядят, куда приведёт дорога* – іти́ світ зá очі, іти́ прóсто за дорóгою (Франко), іти́ куди́ очí ди́вляться, куди́ ведýть óчі. *Она* **идёт** *замуж* – вонá йде зáміж, вонá віддаéться за кóго. **-ти́** *в бой* – іти́ в бій, до бóю, до побóю іти́ (ставáти). [Дали́ коня́, дали́ збрóю, ставáй, си́нку, до побóю (Гол.)]. *Войско* **идёт** *в поход* – вíйсько йде (рушáє) в похід. **-ти́** *в военную службу* – іти́, вступáти до вíйська. **-ти́** *врозь, в разрез с чем* – різни́ти з чим. [Різни́в-би я з своїми пóглядами, зроби́вшися прокурóром (Грінч.)]. *Он на всё* **идёт** – він на все йде, поступáє. *Эта дорога* **идёт** *в город* – ця дорóга ведé (прямýє) до мíста. **-ти́** *в руку кому* – іти́ в рýку, іти́ся нá руку, вести́ся комý; *срвн.* **Везти́ 2**. **-ти́** *во вред кому* – на шкóду комý йти. **-ти́** *в прок, см.* **Прок 1**. *Богатство не* **идёт** *ему в прок* – багáтство не йде йомý на кóри́сть (на пожи́ток, на дóбре, в рýку). *Голова* **идёт** *кругом* – головá óбертом ідé, у головí морóчиться. **Идýт** *ли ваши часы*? – чи йде ваш годи́нник? *Гвоздь не* **идёт** *в стену* – гвіздóк не йде, не лíзе в стíну. *Корабль* **шёл** *под всеми парусами или на всех парусах* – корабéль ішóв (плив) під усімá вітри́лами. *Чай* **идёт** *к нам из Китая* – чай ідé до нас з Китáю. *От нас* **идёт**: *сало, кожи, пенька, а к нам* **идýт**: *кисея, ленты, полотна* – від нас ідýть: сáло, шкýри, конóплі, а до нас ідýть: серпáнок, стрічки́, полóтна. *Товар этот не* **идёт** *с рук* – крам цей не йде, погáно збувáється. *Дождь, снег* **идёт** – дощ, сніг ідé, пáдає. *Лёд* **идёт** *по реке* – кри́га йде на рíчці. *У него кровь* **идёт** *из носу* – у йóго (*и* йомý) кров ідé з нóса. *Деревцо* **идёт** *хорошо* – деревцé ростé дóбре. **-ти́** *на прибыль* – прибувáти, (*о луне*) підпóвнюватися. [Місяць уже підпóвнюється (Звин.)]. *Вода* **идёт** *на прибыль* – водá прибувáє. *Жалованье* **идёт** *ему с первого мая* – платня́ йде йомý з пéршого трáвня. *Сон не* **идёт***, не* **шёл** *к нему* – сон не берé, не брав йогó. **Идёт** *слух, молва о ком* – чýтка йде (хóдить), поговíр, поголóска йде про кóго, (*громкая молва*) гудé слáва про кóго. **-ти́** *к делу* – стосувáтися (припадáти) до рéчи. *К тому дело* **идёт** – на те вонó йдéться, до тóго вонó йдéться. **Идёт** *к добру* – на добрó йдéться. *К чему* **идёт** (*клонится*) *дело* – до чóго (вонó) йдéться, до чóго це йдéться (прихóдиться), на що вонó забирáється, на що занóситься. [Отéць Хари́тін догадáвся, до чóго вонó йдéться (Н.-Лев.). Бáчивши тодí королí пóльські, на щó вонó вже по козáцьких зéмлях забирáється, козакíв до сéбе лáскою прихиляли (Куліш). Він знав, до чóго се прихóдиться, здригнýв увéсь (Квітка). Час був непéвний, занóсилося на вели́ку війнý, як на бýрю (Маковей)]. **Идёт** – (*ладно*) гарáзд, дóбре; (*для выражения согласия*) згóда. *Каково здоровье*? – **Идёт**! – як здорóв'я? – Гарáзд, дóбре! *Держу сто рублей*, **идёт**? – **Идёт**! – закладáюся на сто карбóванців, згóда? – Згóда! *Один раз куда ни* **шло** – оди́н раз іщé я́кось мóжна; раз мáти породи́ла! *Куда ни* **шло** – та нехáй вже. **-ти́** (*брать начало*) *от кого, от чего* – іти́, захóдити від кóго, від чóго. [То сам початок читáльні захóдить ще від старóго дíда Митрá і від бáби Митри́хи і дякá Бáзя (Стефаник)]. **-ти́** *по правде*, **-ти́** *против совести* – чини́ти по прáвді, прóти сóвісти (сумлíння). **-ти́** *с козыря* – ходи́ти, іти́ з кóзиря (*гал.* з атýта), козиря́ти. *Наше дело* **идёт** *на лад* – спрáва нáша йде в лад, ідé (кладéться) на дóбре. **-ти́** *войной на кого* – іти́ війнóю на кóго, іти́ воювáти когó. 2) (*о работе, деле*: *подвигаться вперёд*) іти́, посувáтися, поступáти, (*безлично*) поступáтися. [Поступнíш на товстóму вишивáти: нитки́ товстí, то постýпається скорíш (Конгр.). Чáсто бíгала диви́тися, як посувáлась робóта (Коцюб.)]; 3) (*вестись, происходить*) іти́, вести́ся, провáдитися, точи́тися; (*о богослуж.*: *совершаться*) прáвитися. [Чи все за сі два дні велóсь вам до вподóби? (Самійл.). На прóтязі всьогó 1919 рóку все точи́лася кривáва боротьбá (Азб. Ком.). Сим рóбом усе життя́ нарóднього дýха провáдиться (Куліш)]. *В церкви* **идёт** *молебен, богослужение* – у цéркві прáвиться молéбень, слýжба Бóжа. **Идýт** *торги на*

поставку муки – ідýть, провáдяться, відбувáються торги́ на постачáння бóрошна. *У нас* **идýт** *разные постройки* – у нас ідé рíзне будувáння. *Разговор, речь* **идёт, шёл** *о чем-л.* – розмóва йде, йшла, розмóва, річ ведéться, велáся, мóва мóвиться, мóвилася про (за) що, ідéться, ішлóся про що. [Товáришка взялá шиття́, я кни́жку, розмóва нáша бíльше не велáся (Л. Укр.). Мóва мóвиться, а хліб ї́сться (Приказка)]. *Речь* **идёт** *о том, что…* – ідéться (ідé) про те, що… [Якби́ йшлóся тíльки про те, що він розгнíває і хáна і росíйський уря́д, Газíс не вагáвся-б (Леонт.). Тут не про гóлу естéтику йде, тут спрáва гли́бша (Крим.)]; 4) (*продолжаться, тянуться*) іти́, тягти́ся. [Бéнькет все йшов та йшов (Стор.)]. *От горы* **идёт** *лес, а далее* **идýт** *пески* – від гори́ ідé (тя́гнеться) ліс, а дáлі йдýть (тягнуться) піски́. *Липовая аллея* **идёт** *вдоль канала* – ли́пова алéя ідé (тя́гнеться) вздовж (уподóвж) канáлу; 5) (*расходоваться, употребляться*) іти́. [На що-ж я з скри́ні дістáю та вишивáю! Скíльки нитóк мáрно йде (М. Вовч.). Галýн ідé на крáски (Сл. Ум.)]. *Половина моего дохода* **идёт** *на воспитание детей* – полови́на могó прибýтку йде на вихованння дітéй. *На фунт пороху* **идёт** *шесть фунтов дроби* – на фунт пóроху ідé шість фýнтів дрóбу (шрóту); 6) (*проходить*) іти́, минáти, пливти́, сливáти; *срвн.* **Проходи́ть 10, Протекáть 4**. [Все йде, все минáє – і крáю немáє (Шевч.)]. **Шли** *годы* – минáли роки́. *Время* **идёт** *быстро, незаметно* – час минáє (пливé, спливáє) хýтко, непомíтно. *Год* **шёл** *за годом* – рік минáв (спливáв) по рóкові. *Ей* **шёл** *уже шестнадцатый год* – вонá вже у шістнáдцятий рік вступáла (М. Вовч.), їй вже шістнáдцятий рік поступáв; 7) (*быть к лицу*) ли́чити, лицювáти, бýти до лиця́ комý, (*приходиться*) упадáти, подóбати комý, (*подходить*) приставáти до кóго, до чóго, пасувáти, (к)штaлти́ти до чóго. [А вбрáння студéнтське так ли́чить йомý до стáну стрункóго (Тесл.). Тобі тотó не лицює (Желех.). Те не зóвсім до лиця́ їй, бо вонá нóсить в собí тýгу (Єфр.). Постанови́ли, що нікóму так не впадáє (бýти пáсічником), як йомý (Гліб.). Так подóба, як сліпóму дзéркало (Номис). Ні до кóго не пристає так отá при́повість, як до подоля́н (Свидн.). Пучóк бíлих троя́нд чудóво приставáв до її́ чóрних брів (Н.-Лев.). Ці чóботи до твої́х штанíв не пасýють (Чигирин.). До ції́ сви́ти ця пíдшивка не штaлти́ть (Звяг.)]. **Идёт***, как корове седло* – пристáло, як свині нари́тники. *Эта причёска очень* **идёт** *ей* – ця зáчіска їй дýже ли́чить, дýже до лиця́. *Синий цвет* **идёт** *к жёлтому* – си́ній кóлір пасýє до жóвтого. *Не* **идёт** *тебе так говорить* – не ли́чить тобі так казáти.

Идти́сь *и* **Итти́сь**, *безл.* – іти́ся. [Так лéгко йдéться].

И́ды, *истор.* – íди (*р.* ід).

Иеговá – Єговá, Ягвé.

Иезуи́т – єзуї́т (-та), (*стар.*) єзуї́та (-ти).

Иезуитизм – єзуї́тчина, єзуїти́зм (-му).

Иезуи́тский – єзуї́тський.

Иезуи́тство – єзуї́тство.

Ие́н(а) (*японская монета*) – єн (-на).

Иерáрх – ієрáрх, влади́ка.

Иерархи́ческий – ієрархíчний.

Иерáрхия – ієрáрхія (-ії).

Иерати́ческий – гієрати́чний.

Иерéй – ієрéй (-рéя), свящéник.

Иерéйский – ієрéйський.

Иерéйство – ієрéйство.

Иеремиáда – єремія́да, єремі́їн плач.

Иерихóнский – єрихóнський. **-кая** *труба* – єрихóнська трубá, сýрма. *Голос у него – труба* **-кая** – гóлос у йóго – сýрма єрихóнська.

Иерогли́ф – гієроглíф (-фа).

Иероглифи́ческий – гієрогліфíчний.

Иеродиáкон – ієродия́кон (-на).

Иеродиáконский – ієродия́конський.

Иеродиáконство – ієродия́конство.

Иеромонáх – ієромонáх (-ха).

Иеромонáшеский – ієромонáський.

Иерусали́м – Єрусали́м (-ма) *и* Єрусали́ма, Русали́ма. **-сали́мский** – Єрусали́мський.

Иждивéнец – удéржанець, утри́манець (-нця), похлíбець (-бця), похлíбник.

Иждивéние – (*расход, издержки*) кошт (-ту), нáклáд (-ду); (*содержание*) удéржання, утри́мання, дéрживо. [Хрест я вже свої́м кóштом постáвлю (Свидн.)]. *Книга издана нашим* **-нием** – книга ви́дана нáшим кóштом, нáшим нáкладом. *Состоять, быть на* **-нии** *у кого* –

бу́ти на уде́ржанні (на утри́манні, на де́рживі) у ко́го. [Ма́ти жи́ве на його́ де́рживі (Сл. Гр.)]. *Народное* **-ние** – лю́дський хліб. [(Го́род Смоле́нське) кня́жого му́жа з дружи́ною, чи то-б намі́сника кня́жого до се́бе на лю́дський хліб прийня́в (Куліш)].
Иждиве́нка – уде́ржанка, утри́манка, похлі́бниця.
Иждиве́нческий – уде́ржанський, утри́манський.
Иждиви́тель, -ница – коштода́вець, -виця, уде́ржувач, -вачка, утри́мувач, -вачка, хлібода́р, хдібода́рка, (*стар.*) накла́дця (-ці).
Иждиви́тельный – коштода́тний, накла́дчий.
И́же – же.
И́жица – і́жиця.
Из *и* **Изо**, *предл. с род. пад.* – 1) (*на вопросы*: а) *откуда*; б) *из какого материала*) з (*перед группою согласных* із) чо́го. [Ви́йшов з води́ (Єв.). А тин ча́сом із дібро́ви коза́к виїжджа́є (Шевч.). Не дай, Бо́же, з Іва́на па́на, з кози́ кожу́ха, з свині́ чобі́т (Номис)]. *Смотреть* **из** *окна* – диви́тися, вигляда́ти з вікна́. **Из** *какого он звания* – з яко́го він ста́ну, з ко́го він, з яки́х він. *Её вырвали* **из** *его рук* – її́ ви́рвали (ви́дерли) з його́ рук *или* йому́ з рук. *У него* **и́з** *носу кровь идёт* – у йо́го (йому́) з но́са кров іде́. *Вычитать* **из** *жалованья* – виверта́ти з платні́. *Черпать воду* **из** *источника* – черпа́ти во́ду з джерела́. *Цитата* **из** *Шевченка* – цита́та з Шевче́нка. *Выйти* **из** *себя* – знесамови́тіти, знетя́митися. **Из** *года в год* – від ро́ку до ро́ку. **Из** *рода в род* – від ро́ду до ро́ду. **Из** *конца в конец* – від кра́ю до кра́ю. *Так что ж* **из** *этого*? – то що ж (і)з то́го? *Что* **из** *того, что…* – що з то́го, що…; що по то́му, що… [Що-ж по то́му, що коха́ю, коли́ в не́ї не бува́ю (Грін. III)]. *Он хорошо отвечал* **из** *географии* – він до́бре відка́зував з геогра́фії. **Изо** *всех сил* – з усіє́ї си́ли (снаги́), що-си́ли, що було́ си́ли (снаги́), чим дуж, як ті́льки мо́га. **Из** *вас* (**из** *них*, **из** *всех*), **из** *среды вас* (*их, всех*) – з вас (з них, з усі́х), з-поміж (з-проміж, з-між, з-межи́) вас (їх, усі́х). [Хто з вас не грі́шний, неха́й пе́рший ки́не на не́ї ка́мінь (Єв.). Хто з-поміж нас городя́н тепе́р не нерво́вий? (Крим.). З-межи́ всіх найкра́ща (Свидн.)]. *Большая часть* **из** *них,* **из** *среды их* – (най)бі́льша части́на, бі́льшість із них, з-поміж (з-проміж, з-між) них, з-межи їх. **Из** *средины*, **из** *среды чего* – з середи́ни чого́, (і)з-серед, (і)з-посеред чо́го. [Озва́всь до нас із-посере́д чужини́ знайо́мий го́лос (Куліш)]. *Посуда* **из** *чистого золота, серебра* – по́суд із чи́стого (щи́рого) зо́лота, срі́бла. *Дом построенный* **из** *брёвен*, **из** *кирпича* – буди́нок збудо́ваний з де́рева, з[ви́]муро́ваний з це́гли. *Обед* **из** *пяти блюд* – обід на п’ять страв. *Эскадра* **из** *семи кораблей* – еска́дра на сім кораблі́в; 2) (*на вопрос*: *вследствие чего, по какой причине*) з чо́го. **Из** *страха*, **из** *боязни*, **из** *ненависти*, **из** *чувства самосохранения* – із стра́ху́, з бо́якти, з нена́висти, з почуття́ самоохоро́ни. **Из** *милости*, **из** *сострадания*, **из** *сочувствия к нам* – з ми́лости, з жалю́, із співчуття́ до нас. **Из** *своекорыстных побуждений* – з своєкористо́вних моти́вів.
Известеобжига́ние – вапнопа́лення.
Из-за – 1) (і)з-за ко́го, (і)з-за чо́го, з-поза ко́го, з-поза чо́го. [Сі́ло со́нце, з-за дібро́ви не́бо червоні́є (Шевч.). З-поза срі́бного тума́ну хви́ля срі́бного фонта́ну пле́ще та брини́ть (Крим.)]. *Встать* **из-за** *стола* – вста́ти з-за сто́лу. *Возвратиться* **из-за** *границы* – поверну́тися (*о мног.* поверта́тися) з-за кордо́ну. *Выглянуть* **из-за** *двери* – ви́глянути, ви́зирнути з-поза двере́й. [З-поза двере́й ви́зирнуло весе́ле Ода́рчине обли́ччя (Крим.)]. **Из-за** *горы* – (і)з-за гори́, з-поза гори́. [Із-за гори́ ві́тер віє, березо́ньку хи́лить (Метл.). З-поза скали́ виї́хало дво́є кавка́зців-верхівці́в (Крим.)]. **Из-за** *тучи* (*туч*) – з-за, з-поза хма́ри (хмар). **Из-за** *моря* – (і)з-за мо́ря, з-поза мо́ря; 2) (*вследствие, по причине чего*) за чим, через що, (*диал., зап.*) без що; (*ради чего*) за-для чо́го, за-ра́ди, ра́ди чо́го, (*диал.*) про що, (*за что*) за що. [До́вго не спа́ли обо́є – ко́жне за сво́їми думка́ми (Грінч.). За лихи́ми людьми́ та за ворога́ми гуля́ти не ві́льно (Пісня). Му́сів че́рез малярію й болю́че знервува́ння поки́нути те́пле Туапсе́ (Крим.). Ой врони́ла я віно́чок без свій дурни́й розумо́чок (Чуб. V). Ото́ж і є найважні́ші причи́ни, за-для яки́х я вдяга́юся бі́дно (Крим.). За-ради вла́сних інтере́сів (Корол.). Стида́ ра́ди не змо́же ви́мовити ні слове́чка (Квітка). Як я тепе́р му́шу рі́дні свої́ ча́да про хлі́ба кава́лок труча́ти до а́ду? (Федьк.). За ка́рії оченя́та, за чо́рнії бро́ви се́рце рва́лося, смія́лось, вилива́ло мо́ву (Шевч.). Йому́ ця кварти́ра незвича́йно припа́ла до вподо́би за свою́ іде́альну ти́хість і безшу́мність (Крим.)]. **Из-за** *собственной неосторожности* – че́рез вла́сну необере́жність. **Из-за** *кого* (*меня, тебя и т. д.*) – через ко́го (ме́не, те́бе і т. д.). [Через не́ї мій вік молоди́й пропада́є (М. Вовч.). Ідіть, ді́ти, ви од нас, нема́ життя́ через вас (Гнід.)]. *Спорить, ссориться* **из-за** *чего,* **из-за** *пустяка* – спереча́тися (супере́читися), свари́тися за щось, за дурни́цю. [От учо́ра взяла́ за щось супере́читися зо мно́ю (Крим.)]. **Из-за** *выеденного яйца* – за ма́сляні ви́шкварки, за ону́чу. [За ону́чу зби́ли бу́чу]. *Соперничество* **из-за** *кого, чего* –

супе́рництво за ко́го, за що, через ко́го, через що.

Из-под – з-під, з-попід чо́го. [З-під ри́нви та на дощ (Номис). А очи́ці на́че блискави́ці так і гра́ють з-попід брі́вок те́мних (Л. Укр.)]. **Из-под** *стола* – з-під стола́, з-попід стола́. *Бочёнок* **из-под** *капусты* – ді́жка з-під капу́сти. **Из-под** *носа у кого* – з-під но́са в ко́го, з-перед но́са в ко́го, з-перед ко́го. [У йо́го з-під но́са кра́дуть, а він не ба́чить (Гум.). Іва́н приймає з-перед того́ коня́ сі́но, а м'ясо ло́жить перед ним (Рудч.)]. **Из-под** *рук* – з-під рук, з-перед рук.

Изба́, *ум.* **Избу́шка** – 1) ха́та (*ум.* ха́тка, ха́точка), хати́на, *ум.* хати́нка, хати́нонька; *срвн.* **Хи́жина, Лачу́га.** [Ха́та те́пла, лю́ди до́брі (Приказка). Хаточки́ похова́лись у біле́нькі садки́ (М. Вовч.). Ко́ло рі́чки у садо́чку мале́нька хати́на (Л. Укр.)]. **-ба́** *мазанная* – (ха́та) ма́занка, (ха́та) ліпля́нка, (ха́та) лі́пка (-ки). **-ба** *рубленая* – ха́та ру́блена. [Ха́та моя́ ру́бленая, сі́ни на помо́сті (Пісня)]. *Белая* **-ба** – ха́та, світли́ця. *Чорная или курная* **-ба** – курна́ ха́та. *Сборная* **-ба́** – збо́рня, розпра́ва. [Деся́тник склика́в людей у збо́рню (Сл. Ум.)]. *Построить* **-бу́** – поста́вити, (*зап.*) покла́сти ха́ту. [Поста́влю ха́ту і кімна́ту, садо́к-райо́чок насаджу́ (Шевч.)]. *Своя* **-бу́шка** *свой простор* – в своїй ха́ті своя́ пра́вда і си́ла і во́ля (Шевч.). **-бу́шка** *на курьих ножках* – ха́тка на ку́рячих ні́жках. *Не красна* **-ба́** *углами, красна пирогами* – хоч нема́ де й сі́сти, аби було́ що з'ї́сти (Приказка); 2) (*чистая половина*) світли́ця, кімна́та.

Изба́биться – зба́битися, збабі́ти, (*о мн.*) поба́битися.

Избави́мость – відзволе́нність (-ности), вибавле́нність.

Избави́мый – відзволе́нний, вибавле́нний.

Избави́тель, -ница – ря[а]тівни́к, ря[а]тівни́ця, поря[а]тівни́к, -ни́ця, визво́льник, визво́льниця, (*зап.*) вибави́тель, вибави́телька. [Проси́в (уве́сь світ), щоб Бог посла́в від се́бе ратівника́, щоб ви́губив зло і ви́ратував люде́й (Л. Укр.)].

Избави́тельный – визво́льний, визво́льчий, виря[а]тівни́й.

Избави́тельство – визво́льництво.

Изба́вить, -ся, *см.* **Избавля́ть, -ся.**

Избавле́ние – ви́зво́лення від ко́го, з чо́го, ви́звіл (-волу), відзво́лення від ко́го, від чо́го, ві́дзвіл (-волу), ря[а]ту́нок, поря[а]ту́нок (-нку) від ко́го, від чо́го. [Боротьба́ за соція́льне, націона́льне і релігі́йне визво́лення украї́нського наро́ду од чужи́нців (Єфр.)].

Избавля́емость, Избавля́емый, *см.* **Избави́мость, Избави́мый.**

Избавля́ть, изба́вить *кого от кого, от чего или чего* – відзволя́ти, відзво́лити кого́ від ко́го, від чо́го, визволя́ти, визво́лити кого́ від ко́го, з чо́го, (*зап.*) вибавля́ти, ви́бавити кого́ від чо́го, ря[а]тува́ти, вря[а]тува́ти, виря[а]то́вувати, ви́ря[а]тувати кого́ з чо́го, *сов.* відвола́ти кого́ від чо́го, звільня́ти, звільни́ти кого́ від чо́го, (*диал.*) опро́стувати, опро́стати від чо́го, (о)слобоня́ти, (о)слобони́ти кого́ від чо́го, позбавля́ти, позба́вити кого́ чого́. [Ти одзво́лив нас од сме́рти (Казка). Ти мене́ ви́бавив од сме́рти, а я тебе́ (Рудч.). Я так гаряче́ блага́в, і ти мене́ не вратува́в одціє́ї ганьби́ (Крим.). Опро́став мене́ ба́тько від па́нської ла́ски (Сл. Гр.). Світ слобони́ти від мук і роздо́ру (Франко). Не зага́йся на підмо́гу, ви́рятуй з напа́сти (Куліш). Дочку́ од ли́ха одвола́є і во́рога свого́ здола́є (Греб.)]. *Смерть* **-вля́ет** *нас от мук* – смерть відзволя́є (вибавля́є) нас від мук. **-вьте** *меня от этого неприятного поручения* – відзво́льте мене́ від цього́ при́крого дору́чення. **-вить** *кого от опасности* – ви́зволити, ви́рятувати кого́ з небезпе́ки, врятува́ти кого́ в небезпе́ці. *Он* **-вил** *меня от этого несчастья* – він ви́зволив (ви́рятував) мене́ з ціє́ї біди́, напа́сти, він врятува́в мене́ від ціє́ї біди́. **-вля́ю** *вас от труда, от неприятности отвечать мне* – звільня́ю вас від кло́поту, від при́крости мені́ відповіда́ти. **-вить** *кого от беспокойства* – позба́вити кого́ кло́поту. **-вьте** *меня от ваших замечаний* – да́йте мені́ спо́кій з ва́шими ува́гами (від ва́ших ува́г). **Изба́ви** *бог*! – крий бо́же! боро́нь бо́же! хова́й бо́же! (не)ха́й бог боро́нить (ми́лує, одверта́)! **-вьте** *меня от него* – відзво́льте, ви́звольте мене́ від йо́го [Я ба́чу, що мій вид їй гі́рший від хворо́би, так ви́звольмо-ж її́ від на́шої осо́би (Самійл.)]. **-ви** *нас бог от пожара*! – хай нас бог боро́нить (ми́лує) від поже́жі! **Изба́вленный** – ви́зволений, відзво́лений, ви́бавлений, ви́ря[а]туваний, вря[а]то́ваний; зві́льнений від чо́го, позба́влений чого́. *Никто не* **-влен** *от смерти* – від сме́рти ніхто́ не врято́ваний, не ві́льний, не виме́тний.

Избавляться, избавиться – (*спасаться*) визволя́тися, ви́зволитися від чо́го *и* з чо́го, відзволя́тися, відзво́литися від чо́го, ря[а]тува́тися, виря[а]то́вуватися, ви́ря[а]туватися з чо́го, (*зап.*) вибавля́тися, ви́бавитися з чо́го, (*диал.*) (о)слибоня́тися, (о)слобони́тися від чо́го, (*лишаться*) позбавля́тися, позба́витися чого́, (*отделываться*) збува́тися, збу́тися *и* позбува́тися, позбу́тися кого́, чого́, збува́ти, збу́ти кого́, що, відбува́тися, відбу́тися від чо́го, відмага́тися, відмогти́ся від ко́го, від чо́го, (*с трудом*) спе́катися, зди́хатися кого́,

чогó, здúхати когó, що. **-виться** *от наказания* – відзволúтися, відмогтúся від кáри. [Він од усякої кáри відмóжеться, як оте прокáже (Г. Барв.)]. **-виться** *от опасности, от смерти* – вúзволитися, вúря[а]туватися, вúбавитися з небезпéки, від смéрти. [Лéдве вúрятувався од видúмої смéрти (Грінч.)]. **-виться** *от оков рабства* – збýтися кайдáнів невóлі, вúзволитися з кайдáнів, з невóлі. **-виться** *от греха* – вúзволитися від гріхá, відкупúтися, (*диал.*) скупúтися гріхá. **-виться** *от беды, от напасти, от неприятностей, беспокойства и т. п.* – збýтися, позбýтися, спéкатися, здúхатися, позбáвитися, бідú (лúха), напáсти, прúкростей, клóпоту, збýти, здúхати бідý (лúхо), напáсть, прúкрості, клóпіт, вúбавитися з бідú (з лúха), з напáсти, з прúкростей, з клóпоту, відбýтися, (*диал.*) (о)слобонúтися від бідú (від лúха) від напáсти, від прúкростей, від клóпоту, то-що. [Збýвся тáто клóпоту: жúто змолотúв і грóші пропúв (Номис). Щоб позбýтися хáлепи, погóнич хýтко погнáв кóні (Крим.). Не спéкаєшся хáлепи (Крим.). Не здúхався бідú (Н.-Лев.). Якось-то так оборýдується, що я і з лúха вúбавлюсь і свогó покуштýю (М. Вовч.). Вонá прийшлá, щоб тільки відбýтись від людського нарікáння (Н.-Лев.)]. **-виться** *от своих недугов* – вúзволитися від своїх недýг (недýгів), позбýтися, позбáвитися своїх недýг (недýгів). **-виться** *от горя, печали, тяжёлых мыслей* (*дум*) *и т. п.* – збýтися *и* позбýтися гóря, смýтку, важкúх думóк, збýти гóре, смýток, важкí думкú і т. п. [Алé зáраз-же схотілося збýтися цієї дýмки, цьогó важкóго почувáння (Грінч.). Не збýду смýтку, ані вдень, ні вночí (Чуб. V)]. **-виться** *от непрошенных гостей* – спéкатися, здúхатися, збýтися, збýти непрóханих гостéй. *Он не знает, как и* **-виться** *от своих кредиторов* – він не знає, як і збýтися (*и* збýти), здúхатися, спéкатися своїх кредитóрів. *Как бы мне от него* (*от нее*) **-виться** – якú-би мені йогó (її) спéкатися, здúхатися (*и* здúхати), збýтися *и* збýти. [Колú ми їх здúхаємось! (Сл. Левч.). Цар посилáє їх в такý непéвну війнý, абú збýтися їх (Л. Укр.). Він ще й рад бýде збýти нас, щоб тут йомý своя вóля булá (Квітка)]. *Никак не* **-вимся** *от мух* – ніяк не спéкаємся (не зведемóся) мух.

Избавля́ющий – визвóльний, визвóльчий, виря[а]тівнúй, що визволяє, вибавляє, виря[а]тóвує *и т. д.; см.* **Избáвлять.**

Избаклу́шиться – розбайдикувáтися, розволочúтися, розледащíти, зледащíти. [Чоловíк був як чоловíк, а став запивáти – зледащíв на вíки (Сл. Афан.)].

Избалóванность – розпéщеність, розпýщеність (-ности), рóзпуст (-ту), плéканість (-ности).

Избáлóванный – розпéщений, розпýщений, розпонáджений; мáзаний, пéщений, розпýсний, запáнькании, залáсканийжирóваний; *срвн.* **Балóванный.** [Я колúсь за бáтькового животá був розпéщений і не знав кінця прúмхам і забагáнкам (Крим.). Вонó вже вúросло до п’ятú год такé розпýсне: що бáчить, тогó і прóсить (Звин.). Мáзана дитúна ледáча (Г. Барв.). Се якісь пéщені паненята (Куліш). Вонó паненя, дýже залáскане, через те й до наýки неохóче (Харк.)].

Избалóвывать, избáловáть – розпéщувати, розпéстúти *и* розпéстувати, розпускáти, розпустúти, розпонáджувати, розпонáдити когó чим, (*о мн.*) порозпéщувати, порозпускáти, порозпонáджувати кого чим. [Порозпéщували ви дýже своїх дітéй (Сл. Гр.). Зóвсім розпустúли дівчину! а булá слухняна (Звиног.)].

Избалóвываться, избáловáться – розпéщуватися, розпéстúтися, розпускáтися, розпустúтися, ледащíти, зледащíти *и* розледащíти. [Хóре колú не вмре, то розпéститься (Номис). Геть розледащíв! Став нахáбний такúй (Крим.) Хто дóма зледащíв, томý не жаль домівки (Гліб.)].

Избáриться – розпанíти, спанíти, (*о мног.*) попанíти.

Избáч – хáтник, завідувач хáтою-читáльнею.

Избегáние – уникáння чогó, тікáння чогó *и* від чóго, обминáння, оминáння чогó, ухиляння від чóго.

I. Избегáть, избежáть *и* **избéгнуть** *кого, чего* – уникáти, унúкнути, тікáти *и* утікáти, утектú когó, чогó *и* від кóго, від чóго, минáти, минýти, (*обходить*) обминáти, обминýти, оминáти оминýти когó, що, (*уклоняться*) ухилятися, ухилúтися від кóго, від чóго, (*сторониться, чуждаться*) сахáтися, цурáтися когó, чогó, бокувáти когó. [Уникáв дúму, та й упáв в огóнь (Приказка). Той щúро-український юмор, що тікáє звéрхніх ефéктів (Єфр.). Хто дíйсне стрáждає, той пúльно утікáтиме од усякої згáдки, а не стáне сам собí її викликáти (Крим.). І Пáволоч-місто тогó не минýло: Тетéрине вíйсько йогó обгорнýло (Грінч.). Та все те вмів Гéрман оминáти щаслúво (Франко). Хто змóже ухилúтись, що нам бóги всесúльні присудúли? (Куліш). Сахáйся брехнí (Сл. Гр.). Не сказáти, що він цурáвся жінóчого товарúства (Грінч.)]. **-гáть** *ссоры* – уникáти, тікáти свáрки. **-гáть** *встречи с кем-л.* – уникáти, тікáти зýстрічи (стрíчи) з ким. **-гáть** *кого* – уникáти когó, тікáти від кóго, обминáти, (*гал.*) оминáти когó, сахáтися, цурáтися когó. [Бáчила, що він уникáє її, що йомý

не до не́ї (Черкас.). Дружи́ну ва́шу скрізь я бу́ду обмина́ть (Самійл.). Саха́ється вона́ тебе́ як чо́рта (Конгр.)]. **-жа́ть** *опасности* – утекти́ небезпе́ки, обмину́ти небезпе́ку. *О если б* **-жа́ть** *нам этой опасности* – коли́-б нас мину́ла ця небезпе́ка. **-нуть** *наказания* – утекти́ ка́ри *и* від ка́ри. *Не* **-нуть** *тебе наказания* – не мину́ти тобі́ ка́ри, не мине́ тебе́ ка́ра, не втече́ш од ка́ри. **-га́ть** *вопроса* – ухиля́тися від пита́ння.

II. Избега́ть, избежа́ть (*о жидкости*) – вибіга́ти, ви́бігти, збіга́ти, збі́гти; (*о сыпуч. веществе*) висипа́тися, ви́сипатися. [Моло́ко́ збі́гло (Київщ.)].

Избе́гать – ви́бігати, оббі́гати, ви́ганяти, ви́га(й)сати, ви́махати, (*образно*) обполюва́ти. [Ви́бігав усе́ село́, по́ки його́ знайшо́в (Сл. Ум.). Оббі́гав Ли́сівку і Бори́сівку (Борзенщ.). Обполюва́в усе́ село́ за горі́лкою (Гайсин. п.)].

Избе́гаться – ви́бігатися, набі́гатися.

Избе́гнуть, *см.* **Избежа́ть.**

Избедова́ться – збідува́тися. **-ва́вшийся** – збідо́ваний.

Избежа́ние – уни́кнення. *Во* **-ние** *чего* – уника́ючи чого́, ухиля́ючись від чо́го, запобіга́ючи (*стар.* забіга́ючи) чому́, щоб уни́кнути чого́, щоб запобі́гти чому́, щоб не… [Щоб не зустрі́тися з ним, пішо́в і́ншим шля́хом (Грінч.)]. *Во* **-ние** *недоразумений* – щоб уни́кнути непорозумі́ннів, щоб запобі́гти непорозумі́нням, уника́ючи непорозумі́ннів, запобіга́ючи (*стар.* забіга́ючи) непорозумі́нням; щоб не було́ непорозумі́ннів.

Избежа́ть, *см.* **Избега́ть.**

Избе́жный – мину́чий.

Избезде́льничаться – розледащі́ти, розбе́ститися, розо[і]псі́ти, розпога́нитися, розпаску́дитися, (*диал.*) розпадлю́читися. [Козаки́ ду́же вже розопсі́ли (Куліш). Розпадлю́чилися на́ші парубки́ на тих ша́хтах (Грінч.)].

И́збела – збі́ла, білá́сто, біло́васто. **-ла**-*желтоватый* – збі́ла-жовто́ва(с)тий, біла́сто (біло́васто)-жовтува́тий.

Избёнка, Избёночка – хати́нка, хати́ночка, хати́нонька, (*жалкая*) хатчи́на, халу́пка; *см. ещё* **Изба́, Хи́жина.**

Избива́ние – биття́.

Избива́ть, изби́ть – 1) (*убивать*) побива́ти, поби́ти, вибива́ти, ви́бити, убива́ти, повбива́ти, повибива́ти кого́. [Хлібо́ро́би опано́вували за́мки, побива́ли скрізь лати́нських попі́в і верта́лись до староду́вньої слов'я́нської ві́ри (Куліш). Вибива́ли наро́д тисяча́ми (Стор.). Усі́х люде́й у го́роді повбива́ли (Грінч.)]. **-би́ть** *всех до тла* – ви́бити до ноги́; 2) (*исколотить*; *истрепать*) би́ти, поби́ти, збива́ти, зби́ти. *Его в кабаке* **-би́ли** – його́ в шинку́ поби́ли, зби́ли. *Яблоко это* **-би́то** – я́блуко це поби́те. **-би́ть** *кнут* – поби́ти баті́г (батога́) на ко́му. [Поби́в на йому́ уве́сь баті́г]. **-би́ть** *до синяков кого* – на синяки́ (на синці́) поби́ти, (і)зсини́ти кого́. [Та так поби́ла свекру́ху, на синяки́! (Берд.)]. **-би́ть** *кого в биток* – на (в) яє́чню, на боло́то кого́ поби́ти, зби́ти. [Збив го (*его*) на боло́то (Франко, Пр.)]. **-би́ть** *кого палкой* – ви́бити кого́ па́лицею, обпалкува́ти кого́. [Я його́ до́бре обпалку́ю, аби́ ті́льки впійма́вся (Липовеч.)]. **-би́ть** *кого до крови* – в кров роз'ю́шити кого́. **Изби́тый** *и* **Избие́нный** – 1) поби́тий, ви́битий, повби́ваний, повиби́ваний; 2) поби́тий, зби́тий. [Наре́шті, зби́того і ма́йже го́лого повели́ мене́ до ві́йта (Франко)]. *Я весь* **-бит** – я ввесь поби́тий, чи́сто (геть) поби́тий; 3) *см.* **Изби́тый**, *прил.* **-ться** – 1) *страд.* побива́тися, убива́тися, вибива́тися; би́тися; бу́ти поби́тим, ви́битим *и т. д.*; 2) би́тися, поби́тися, збива́тися, зби́тися. *Он сам* **-би́лся** *пьяный* – він п'я́ний сам поби́вся. *Сапожки* **-би́лись** – чобітки́ зби́лися, поби́лися, стопта́лися, ступцюва́лися.

Избие́ние – побиття́, побі́й, бі́й (*р.* бо́ю), (*истребление*) ви́гублення, ви́нищення. [На той час був при ті́м побо́ї і Тимі́ш Ло́жечник (Ор. Лев.)]. **-ние** *младенцев* – побиття́ (вибиття́, ви́гублення) немовля́т.

Избира́емость – оби́раність (-ности).

Избира́емый – оби́раний від ко́го (*кем*).

Избира́ние – обира́ння, вибира́ння, ви́бір (-бору); *срвн.* **Избира́ть.**

Избира́тель, -ница – вибо́рець (-борця), вибо́рниця, обира́льник, обира́льниця, (*предварительный, гал.*) правибо́рець, -бо́рниця.

Избира́тельный – вибо́рчий, обира́льний. [Вселю́дне пра́во вибо́рче (Єфр.). Вибо́рча у́рна]. **-ная** *борьба* – вибо́рча боротьба́. **-ные** *права* – вибо́рче пра́во. **-ный** *ценз* – обира́льний ценз. **-ное** *собрание*, **-ный** *сейм* – обира́льне (вибо́рче) зі́брання́, обира́льний (вибо́рчий) со[е]йм. [На обира́льний сейм не прибу́в ні оди́н вели́кий пан з Руси́ (Куліш)].

Избира́тельство – обира́ння.

Избира́ть, избра́ть *кого* (*из среды кого*), *что* (*из чего*) – обира́ти, обра́ти *и* обі́бра́ти, вибира́ти, ви́брати, (*о мног.*) пообира́ти, повибира́ти кого́ (з ко́го, з-помі́ж ко́го), що (з

чо́го). [Та ви, пе́вно, кого́сь уже обра́ли собі́, – так ви й кажі́ть (М. Вовч.). Він обібра́в дру́гий шлях (Крим.). Вибира́є злу доро́гу (Куліш)]. **-ра́ть** *себе род жизни, деятельности, специальность* – обра́ти собі́ пе́вне життя́, пе́вну дія́льність, обра́ти (ви́брати) собі́ спеція́льність. [Сам доброві́льно, без чужо́го при́мсу, обібра́в собі́ спеція́льність (Крим.)]. **-ра́ть** *поприще для работы* – обра́ти (обібра́ти) собі́ по́ле (тере́н) для пра́ці. **-ра́ть** *себе место* – обра́ти (обібра́ти) собі́ мі́сце. [Обра́ли собі́ мі́сце і жили́ в столи́ці (Рудан.). Собі́ мі́сця не обібра́в (Чуб. V)]. **-бира́ть, -бра́ть** *кого, кем или во что* (*напр. в судьи, в депутаты*) – обира́ти, обра́ти *и* обібра́ти кого́ на ко́го, за ко́го *и* ким (*напр.* на суддю́, на депута́та, за суддю́, за депута́та, судде́ю, депута́том, (*во множ.*) на су́ддів, на депута́тів, за су́ддів *и т. д.*); *срвн.* **Определя́ть 3, Поставля́ть 3**. [А що, хло́пці, так обира́єте його́ на ватажка́? (Стор.). Обібра́ли його́ на пи́саря (Звин.). Хоті́ли за старшину́ обра́ти, та мій не хо́че (Коцюб.). Нам со́тника Ляско́вського, кажу́, полко́вником годи́ться обібра́ти (Грінч.)]. **-бра́ть** *кого своим преемником* – ви́значити кого́ собі́ насту́пником, за насту́пника, обра́ти собі́ на насту́пника. **-бра́ть** *кого путём голосования* – обра́ти (обібра́ти) кого́ голосува́нням, через голосува́ння; зголосува́ти кого́. **И́збранный** – а) *прич.* о́браний, обі́браний, ви́браний; б) *прил., см.* **И́збранный. -ться** – обира́тися, бу́ти о́браним (обі́браним), вибира́тися, бу́ти ви́браним.

Изби́тие – побиття́, збиття́, побі́й, бі́й (*р.* бо́ю).

Изби́тость – уте́ртість, сте́ртість, заї́жджені́сть, заяло́женість, бана́льність (-ности).

Изби́тый, *прил.* – 1) уте́ртий, сте́ртий, заї́жджений, окле́паний, зано́шений, заяло́жений, зата́сканий, бана́льний. [Старі́ окле́пані га́сла (Гром. Голос). Він бере́ звича́йно які́йсь уте́ртий шабло́н, яку́сь, прописну́ мора́ль (Єфр.)]. *Он враг* **-тых** *традиций* – він во́рог сте́ртих тради́цій (Єфр.). **-би́тый** *анекдот* – заї́жджена анекдо́та. [Усе це булі́ не відо́мі заї́жджені анекдо́ти, а живі́ оповіда́ння (Н.-Лев.)]; 2) *см.* **Изби́тый**, *прич.* (*под* **Избива́ть**).

Изби́ть, *см.* **Избива́ть.**

Изби́ца, *см.* **Изба́.**

Изби́шка – хатчи́на, халупчи́на; *срвн.* **Изба́.**

Изби́ща – ха́тище, хати́сько.

Изблёвывание, Изблева́ние – вибльо́вування, ви́блювання, збльо́вування, зблюва́ння, вирига́ння, ви́ригання, виве́ргування *и* виверга́ння, ви́вергання чого́.

Изблёвывать, изблева́ть – 1) вибльо́вувати, ви́блювати, збльо́вувати, зблюва́ти, вирига́ти, ви́ригати, виве́ргувати *и* виверга́ти, ви́вергати; 2) (*брань, хулу*), *см.* **Изрыга́ть. Изблёванный** – ви́блюваний, збльо́ваний, ви́риганий, ви́верганий.

И́зблизи *и* **Избли́зка** – зблизу́, зблі́зька.

Избно́й – ха́тній. [Ха́тні две́рі (Київщ.)].

Избода́ть – сколо́ти, поколо́ти кого́, що чим, геть поби́ти рога́ми кого́; *срвн.* **Бода́ть.** [Тупу́, тупу́ нога́ми, сколю́ тебе́ рога́ми (Казка). Коро́ва геть поби́ла рога́ми дити́ну (Звин.)].

Избо́ина – ви́боїна, ви́бій (-бою); *срвн.* **Выбо́ина.**

Избо́й – 1) *см.* **Избие́ние**; 2) послі́д (-ду).

Избо́йна – маку́ха. **-на** *конопляная, маковая горчичная, ореховая* – маку́ха сім'яна́, ма́кова, гірчи́чна, горі́хова.

Изболе́лый – зболі́лий, збо́лений. [Зболі́лому се́рцю дай лік (Крим.).評 Бері́ть її́ полего́ньки, бо в не́ї ті́ло ду́же збо́лене (Стеф.). Така́ збо́лена (Київщ.)].

Изболе́ть – зболі́ти, переболі́ти, бо́лем зійти́. [Я зму́чивсь… у ме́не душа́ зболі́ла (Коцюб.). Не ви́нна ма́ти: у не́ї само́ї се́рце бо́лем зійшло́ (Корол.). Моя́ душа́ переболі́ла, моє́ се́рце схне (М. Вовч.)]. **Изболе́вший,** *см.* **Изболе́лый.**

Избора́зживать, изборозди́ть – ри́ти, пори́ти, ора́ти, поора́ти *и* зора́ти, борозни́ти, поборозни́ти, зборозни́ти; черка́ти, поче́ркати, дря́пати, подря́пати. *Я* **-ди́л** *всю Европу* – я ви́їздив усю́ Евро́пу. *Время глубоко* **-ди́ло** *чело его* – час вора́вся гли́боко в його́ чо́ло. [І час вора́всь гли́боко в мої́ що́ки (Куліш)]. **Изборождённый** – пори́тий, поо́раний, зо́раний, поборо́знений, поче́рканий, подря́паний. [Обли́ччя старо́ї ба́би гли́боко зо́ране плу́гом життя́ (Коцюб.). Стари́й, з пожо́вклим, поче́рканим змо́ршками обли́ччям (Леонт.). Старе́, пори́те глибо́кими змо́ршками, загорі́ле обли́ччя (Грінч.)].

Избо́рник – збі́рник (-ка), (*стар.*) ізбо́рник.

Изборождённость, *геол.* – поборо́зненість (-ности).

Изборозди́ть, *см.* **Избора́зживать.**

Изборони́ть – поборони́ти, поскоро́дити що.

Избоче́ниваться, избоче́ниться – підбо́чуватися, підбо́читися, виставля́ти, ви́ставити бо́ки, вибо́чуватися, ви́бочитися.

Избра́жничаться – розпи́тися, розпия́читися. [Моло́д коза́к розпи́всь-розгуля́вся (Пісня)].

Избра́ние – обра́ння́, обібра́ння, ви́бір (-бору) кого́, чого́.
Избра́нник, -ница – обра́нець, обра́ниця, вибра́нець (-нця), вибра́ниця. [І тільки обра́нець між людьми́ здола́є співа́ть тії гімни небе́сні (Л. Укр.). Ге́нії не мо́жуть з'яви́тися без попере́дньої робо́ти цілих поколіннів, що прочища́ють доро́гу одному́ вибра́нцеві (Єфр.)]. **-ник** *судьбы* – обра́нець (вибра́нець) до́лі. **-ник** *муз* – обра́нець (вибра́нець) муз.
И́збранность – 1) ви́браність, вибо́рність (-ности); 2) о́браність (-ности).
И́збранный – 1) *прил.* ви́браний, ви́бо́рний, (*отборный*) добі́рний, відбі́рний. [Вони́ задовольня́ли потре́бу всіє́ї ма́си наро́ду, а не сами́х тільки небагатьо́х ви́браних (Грінч.). І тала́нт Шевче́нка, і його́ життя́ – це надзвича́йна траге́дія ви́борної лю́дської нату́ри (Єфр.)]. **-ное** *общество*, **-ная** *публика* – ви́борне, ви́бране товари́ство, ви́борна, ви́брана, добі́рна пу́бліка. **-ные** *сочинения* – ви́брані писа́ння, (*наилучшие*) добі́рні писа́ння; 2) *прич., см. под* **Избира́ть.**
Избра́ть, *см.* **Избира́ть.**
Изброди́ть – 1) (*исходить*) ви́ходити, ви́бродити; 2) (*истоптать луга, хлеб*) ви́толочити, ви́топтати, ви́товкти, зброди́ти; 3) (*исходить воду бреднем*) ви́бродити, зброди́ти.
Избу́шка, Избу́шечка – 1) ха́тка, ха́точка, хати́нка, хати́ночка, хати́нонька; *см.* **Изба́**. [Блага́в у Бо́га тільки ха́ту, одну́ хати́ночку в гаю́ (Шевч.)]; 2) (*маленькое жильё, будка*) хи́жка, *ум.* хижчи́на, (*сторожка*) сторожі́вня; *см.* **Бу́дка.** [Ой там на морі́жку, поста́влю я хи́жку (Пісня). Я тобі поста́влю хижчи́ну в лі́сі і там бу́деш сиді́ти (Гн.)].
Избы́в, *см.* **Избыва́нье.**
Избыва́нье, Избы́в *кого, чего* – запа́гублювання, збува́ння, зво́діння, *оконч.* запа́гублення, зведе́ння зо сві́ту кого́; збуття́, позбуття́ кого́, чого́.
Избыва́ть, избы́ть – 1) (*сживать, изводить кого*) запа́гублювати, запа́губити, зво́дити, зве́сти́ зо сві́ту кого́; *см.* **Погубля́ть**; 2) (*отделываться, избавляться от кого, чего*) збува́ти, збу́ти що, збува́тися, позбу́тися кого́, чого́, відкара́скуватися, відкара́скатися від ко́го, від чо́го. [Не збу́ду сму́тку ані вдень, ні вночі́ (Чуб.). Збула́ся ба́ба кло́поту з во́вною, бо злоді́ї вкра́ли (Приказка). Ачей коза́к-нетя́жище позбу́деться ли́ха (Пісня)]. *Добро наживай, а худо* **-ва́й** – добра́ набува́й, а ли́хо збува́й *или* Добра́ набува́йсь, а ли́ха збува́йсь. *Стыда не* **-бу́ду** – сорома́ не (по)збу́дуся (*диал.* не скуплю́ся) (Харківщ.). *Не* **-бы́л** *таки беды, настигла* – таки́ не втік ли́ха – зу́спіло. *Молодости не вернёшь, а старости не* **-дешь** – мо́лодости не заве́рнеш, а ста́рости не позбу́дешся; 3) (*превосходить кого, что величиною, количеством, силою*) перева́жувати *и* переважа́ти, перева́жити кого́, що; *см.* **Превосходи́ть.** *У нас расход* **-ва́ет** *приход* – у нас витра́ти перева́жують прибу́тки; 4) (*иметься с избытком*) не збува́ти; 5) *см.* **Выбыва́ть.**
Избывно́й, Избы́вчивый – збутни́й, позбу́тній. *Это дело* **-но́е** – це спра́ва позбу́тня, ціє́ї спра́ви мо́жна позбу́тися. *Это грех не* **-но́й** – цього́ гріха́ не мо́жна скупи́тися. *Моё горе не* **-чивое** – моє́ го́ре не позбу́тнє.
Избы́ток – (*излишек, изобилие*) ли́шок (-шку), надли́шок, на́дмір (-ру), за́йвина́, наддоста́ток (-тку), перепо́вня. [Вони́ з ли́шку свого́ кла́ли в дар бо́гові, а убо́га вдови́ця з зли́днів своі́х (Єв.). Така́ розда́ча на́дмір-би вменши́ла, і ко́жного всього́ було́-б дово́лі (Куліш). Зайвини́ не ма́ю – що зароби́в, те й прої́м (Харківщ.). При́йде-ж і сім літ голо́дних за ни́ми, і забу́дуть про наддоста́ток в Єги́петській землі́ (Св. П.)]. *Жить в* **-ке** – жи́ти в доста́тках. *От* **-ка** *сердца говорят уста* – з перепо́вні се́рця промовля́ють уста́ (Єв.). *С* **-ком** – з ли́шком, з ли́шкою, (аж) на́дто, (*фамил.*) з на́дтом, (*образно*) у три щиті́, (*шутя*) з чо́хом. [Усього́ є дово́лі, аж з на́дтом. Усього́-б тут – у три щиті́ на ти́хе та на лю́бе життя́ (М. Вовч.)]. *Ему с* **-ком** *пополнили его потери* – йому́ аж на́дто (з на́дтом) попо́внено (ве́рнено) його́ втра́ти. *Затруднение от* **-ка** *чего* – кло́піт через на́дмір чого́, з на́дміром чого́. **-ток** *жизненных сил* – на́дмір життє́вої си́ли. *Не в* **-ке** (*имеется что*) – не гу́сто, не гурт, не на́дмір (ма́ється) чого́. [Дав-би вам гро́шей, та в само́го не гурт (Звин.)].
Избы́точество, *см.* **Изоби́лие.**
Избы́точествовать *чем* – ма́ти на́дмір чого́, ма́ти подоста́тком чого́; *срвн.* **Изоби́ловать** *чем.*
Избы́точно – надмі́рно, подоста́тком.
Избы́точность – надмі́рність, наддоста́тність (-ности).
Избы́точный – надмі́рний. [Одчу́ження надмі́рного проду́кту (ли́шків) (Екон. наука)].
Избы́ть, *см.* **Избыва́ть.**
Избяно́й, Избно́й – ха́тній.
Изва́живать, изва́дить *кого* – (*попущеньем поблажкой*) розпога́нювати, розпога́нити, розбе́щувати, розбе́стити, розбе́штувати, розбе́штати кого́, на пога́ну путь наверта́ти, наверну́ти кого́. [Оці́ його́ могоричі́ та трахти́рі і розбе́штали (Мирг. п.)]. **-ться** –

розпога́нюватися, розпога́нитися, розбе́щуватися, розбе́ститися, розбе́штуватися, розбе́штатися, привча́тися, привчи́тися, навика́ти, нави́кнути до чо́го нега́рного, упуска́тися, упусти́тися (в щось нега́рне).

Изва́ливать, изваля́ть – (*пачкать*) валя́ти, поваля́ти, заваля́ти, ви́валяти. [Упа́ла і хвартушо́к поваля́ла (Львів). Де то свити́ну так ви́валяв? (Харківщ.)].

Изва́р, Изва́рки – ви́варки (-ків).

Изва́ра – гу́ща.

Изваяние – 1) (*действие*) різьбле́ння, вирі́зьблювання, теса́ння, виті́сування; 2) ста́туя; (кам'яна́) подо́ба, подоби́зна; *см.* **Ста́туя.** *Как* **-ние** – як ста́туя; як з ка́меню ви́тесаний; як муро́ваний. [Сиді́ла, як ви́тесана з ка́меню, диви́лася засти́глим нерухо́мим по́глядом (Грінч.). На́ймит сиді́в на при́зьбі та й си́дів як муро́ваний, ди́влячись у зе́млю (М. Вовч.)].

Изваять – (*из камня, дерева*) ви́різьбити, ви́різати, ви́тесати, (*из металла, гипса*) ви́лити; *срвн.* **Ва́ять. Изва́янный** – різьбле́ний, ви́різьблений, ви́різаний, те́саний, ви́тесаний, ви́литий. [Ви́різьблене з ма́рмуру погру́ддя Шевче́нкове (М. Грінч.). Ви́тесана з ма́рмору ста́туя]. **-ться** – ви́різьбитися, ви́тесатися, (*из металла*) ви́литися.

Изве́дание – 1) дізна́ння; 2) (*претерпение*) зазна́ння, дізна́ння, закуштува́ння, скуштува́ння чого́; *см.* **Изве́дывать.**

Изве́данность – спі́знаність, ді́знаність; за́знаність (-ности).

Изве́дать, *см.* **Изве́дывать.**

Изведе́ние – 1) (*откуда*) виво́діння, *сов.* ви́ведення; 2) (*чего*) звід, переві́д (-во́ду); *срвн.* **Изво́д.** [Ма́ти ка́жуть: це пошло́ся на звід худо́бі (Борзенщ.). Хоро́шому ро́ду нема́ перево́ду (Номис)]; 3) (*денег и т. п.*) переві́д (-во́ду), переводня́. [Не люблю́ я тако́ї переводні́, щоб добро́ ма́рно перево́дити (Харківщ.)].

Изве́дывание – 1) дізнава́ння; 2) зазнава́ння, дізнава́ння, закушто́вування, куштува́ння чого́; *срвн.* **Испы́тывание.**

Изве́дывать, изве́дать *что* – 1) (*узнавать*) спізнава́ти, спізна́ти що, ді[о]знава́тися, ді[о]зна́тися про що; *срвн.* **Дознава́ться**; 2) (*испытывать*) зазнава́ти, зазна́ти, ді[о]знава́ти, ді[о]зна́ти, запізнава́ти, запізна́ти, назнава́тися, назна́тися, спро́бувати, зві́дувати, зві́дати (*и* зозві́дати), закушто́вувати, закуштува́ти, куштува́ти, скуштува́ти, зажива́ти, зажи́ти чого́. [Вона́ не зазнава́ла ще мук таки́х ніко́ли на віку́ (Грінч.). Не зазна́ти ща́стя, во́лі (Крим.). Дознава́ли на́ші пре́дки тяжко́ї нару́ги (Шевч.). Запізна́йте сві́та, по́ки слу́жать лі́та (Приказка). Го́споди, що я назна́вся, що я назна́вся! (Франко). До́бре вам це каза́ти, бо ви на собі́ не зві́дали ті́ї обра́зи (Мирн.). Зозві́даєш уся́кого го́ря на сві́ті (Катериносл.). Види́ма річ, що тих спо́собів не бажа́в закуштува́ти на собі́ а́втор (Єфр.). Дово́дилося всього́ зажи́ти: і го́лоду, і хо́лоду, і ли́ха вся́кого (М. Левиц.)]. **-ть** *много, всего* – зазнава́ти, зазна́ти, дізнава́ти, дізна́ти *и т. д.* бага́то, всього́ (вся́чини), (*образно*) бува́ти, побува́ти у бува́льцях. **-ть** *горе, беду* – зазнава́ти, зазна́ти, дізнава́ти, дізна́ти *и т. д.* го́ря, ли́ха, куштува́ти, скуштува́ти, прийма́ти, прийня́ти го́ря, ли́ха, гірко́ї. [Не раз і Горпи́ні довело́ся скуштува́ти гірко́ї від ма́тері або бра́та (Франко). Бу́де го́лодно і хо́лодно, при́ймеш біди́ вся́кої (М. Вовч.)]. **Изве́данный** – спі́знаний, ді́знаний; за́знаний, ді́знаний, спро́буваний *и т. д.* [Воно́ при́йде знов, те чи́сте, за́знане в дити́нстві почуття́ (Коцюб.). Це вже спо́сіб спро́буваний, лу́ччого нема́ й не бу́де (Крим.)].

Изве́ка, Изве́чно – споконві́ку, споконві́чно, відві́ку. [Одві́ку в снах мій чо́рний шлях (Тичина)].

Извекова́ть – звікува́ти, вік звікува́ти. [В цій ха́ті зросла́ я, звікува́ла (Коцюб.)].

Изве́ра, Изве́рка – 1) утра́та ві́ри чиє́ї до се́бе; 2) *см.* **Изве́ренность.**

И́зверг – 1) (*стар., о недонош. ребёнке*) ви́кидень (-дня), ви́брудок (-дка); 2) не́люд (-да), недо́люд, недо́людок (-дка), людожер. [Ди́во ди́вне ста́лося надо мно́ю, недо́людом (Шевч.)]. **-верг** *рода человеческого* – недо́людок.

Изверга́ние – викида́ння, виверга́ння, зверга́ння, вилуча́ння (з гу́рту), (*рвотой*) вибльо́вування, (*кашлем*) вика́шлювання чого́, (*вулканом*) викида́ння чого́, вибуха́ння чим.

Изверга́тельный – викида́льний, виверга́льний зверга́льний.

Изверга́ть, изве́ргнуть *что* – викида́ти, ви́кинути, виверга́ти, ви́вергати *и* ви́вергнути, зверга́ти, зве́ргти що, (*из своей среды*) вилуча́ти, ви́лучити з-між се́бе кого́. [Їх із це́ркви гна́ли, охві́р не прийма́ли, сві́чі виверга́ли (Яворн.). Поме́рші ді́ти, недо́носки, що ма́ти зве́ргла (Г. Барв.). То й ви́лучте лука́вого з-між се́бе (Св. П.)]. **-ть** *рвотой* – вибльо́вувати, ви́блювати; (*кашлем*) вика́шлювати, ви́кашляти; (*о вулкане*) викида́ти, ви́кинути що, вибуха́ти, ви́бухнути чим. *Вулкан* **-га́ет** *лаву* – вулка́н викида́є ла́ву. **-га́ть** *клубы дыма, пара* – викида́ти дим, па́ру, бу́хати ди́мом, па́рою. **-га́ть** *хулу* – ки́дати хулу́; *см.* **Изрыга́ть. Изве́рженный, Изве́ргнутый** – ви́кинений *и* ви́кинутий, ви́вергнутий *и*

ви́вергнений, зве́ргнутий *и* зве́ргнений, ви́лучений, (*рвотой*) ви́блюваний, (*кашлем*) ви́кашляний, (*вулканом*) ви́кинений, ви́бухлий з вулка́ну. [Ви́бухла з вулка́ну ла́ва до́вго не холо́не (М. Грінч.)]. **-тый** *из общества* – ви́кинений *или* ви́лучений з-ме́жи громадя́нства. **Изверга́емый** – вики́даний, виверга́ний.

Изверга́ться, изве́ргнуться – викида́тися, ви́кинутися, виверга́тися, ви́вергтися, зверга́тися, зве́ргтися, бу́ти ви́киненим *и* ви́кинутим, ви́вергненим *и* ви́вергнутим, зве́ргненим *и* зве́ргнутим; (*из какой-либо среды*) вилуча́тися, ви́лучитися, бу́ти ви́лученим. **-ться** *рвотой* – вибльо́вуватися, ви́блюватися, бу́ти ви́блюваним, (*кашлем*) вика́шлюватися, ви́кашлятися, бу́ти ви́кашляним; (*об источнике, ключе*) би́ти. [З-під ске́лі ці́вкою би́ла вода́ (Катериносл.)].

Изве́ргнутие *чего* – ви́кинення, ви́вергнення, зве́ргнення чого́, ви́лучення кого́, (*рвотой*) ви́блювання, (*кашлем*) ви́кашляння чого́, (*вулканом*) ви́кинення чого́, ви́бухнення чим.

Изве́ргнутый, *см. под* **Изверга́ть.**

Изве́ргнуть, *см.* **Изверга́ть.**

Изве́ренность, Изве́ра – зневі́р’я (*с. р.*), зневі́ра (-ри). [Хвили́нне зневі́р’я не розби́ло ясно́го світо́гляду письме́нника (Єфр.)]. **-ность** *в ком, чём* – зневі́р’я до ко́го, до чо́го.

Извере́нье – 1) завіря́ння, засві́дчування, посві́дчування, *оконч.* заві́рення, засві́дчення, посві́дчення чого́; 2) (*кому*) доруча́ння, *оконч.* дору́чення чого́ кому́.

Изверже́ние – 1) (*вулкана, дыма*) ви́бух (-ху) (вулка́на, ди́му). [Мо́же, Ме́ртве мо́ре повста́ло від вели́кого ви́бyху вулкані́чного (Л. Укр.)]; 2) (*чего*) викида́ння, виверга́ння, *оконч.* ви́кинення, ви́вергнення чого́; *см.* **Изверга́ние** (*об отходах*) випоро́жнювання, каля́ння; 3) (*изверж. предмет*) ви́кид(ь)ок (-д(ь)ка), ви́кид (-ду), *мн.* ви́киди, відхо́ди, (*помёт*) кал. **-ния** *козьи, овечьи* – козя́чі, ове́чі ви́киди, відхо́ди, бі́бки (-бок); (*мышиные*) мишаки́; (*конские, рогатого скота*) кізяки́; (*птичьи*) послі́д (-ду); (*куриные*) куря́к; (*свиные*) свиня́че ка́ло.

Изве́риваться, изверя́ться, изве́риться – 1) (*лишиться доверия чьего*) утрача́ти, утра́тити ві́ру чию́ до се́бе, споневіря́тися, споневі́ритися, зневіря́тися, зневі́ритися кому́; 2) **-ться** *в ком, в чём* – зневіря́тися, зневі́ритися в ко́му, в чо́му, в що. [Смерть – запо́на таємни́ча, але й тут не зневіря́йсь: мо́же й ра́дісній та́йни смерть одго́рне (Крим.). Бі́дний мисте́ць! він зневі́рився в лю́дях (Л. Укр.)]. **Изве́рившийся** – зневі́рений. [Зневі́рений інтеліге́нт (Грінч.). Зневі́рений у пра́вду (Грінч.)].

Изве́рить, *см.* **Изверя́ть.**

Изверну́ть, -ся, *см.* **Извёртывать, -ся.**

Извёрстывать, изверста́ть – 1) (*прямить*) вирі́внювати, ви́рівняти, випро́стувати, ви́простати; 2) *см.* **Развёрстывать.**

Изверте́ть, *см.* **Изве́рчивать.**

Изверте́ться – 1) *см.* **I. Извёртываться**; 2) (*о человеке*) закрути́тися, скрути́тися. [Зо́всім скрути́вся хло́пець за ти́ми гу́лянками (М. Грінч.)].

Извертопра́шить *кого* – зроби́ти кого́ же́вжиком, легкоду́мом; *см.* **Вертопра́х.**

Извертопра́шничаться – ста́ти, зроби́тися же́вжиком, легкоду́мом.

Извёртывать, изверну́ть – скру́чувати, скрути́ти, перекру́чувати, перекрути́ти, (*о мн.*) поскру́чувати, поперекру́чувати, покрути́ти що. [Перекрути́в замо́к. Не було́ чого́ роби́ти – покрути́в мені́ пе́ра, олівці́, все що було́ на столі́ (Крим.)]. **Извёрнутый** – скру́чений, перекру́чений.

I. Извёртываться, Изверте́ться (*напр. о вин-те*) – перекру́чуватися, перекрути́тися, скру́чуватися, скрути́тися.

II. Извёртываться, изверну́ться – 1) (*увиливать*) крути́ти, крути́тися, викру́чуватися, ви́крутититися, виверта́тися, ви́вернутися, (*ложью*) – вибрі́хуватися, ви́брехатися. [Замі́сть призна́тися поча́в крути́ти (Звин.). Попа́вся, то тре́ба я́кось викру́чуватися. Брехне́ю не ви́брешешся (Номис)]; 2) оберта́тися, оберну́тися, перебува́тися, перебу́тися, обкру́чуватися, обкрути́тися; *см.* **Обходи́ться 1**. [Свого́ він ні́чо́го не ма́є: пози́ченими грі́шми оберта́ється (Харк.). Така́ дорожне́ча, що в день і карбо́ванцем не перебу́дешся (не обкру́тишся (Звин.)]; 3) звива́тися, звину́тися, крутну́тися. [Оле́ся звину́лась легки́м ста́ном, переско́чила через осоку́ (Н.-Лев.)].

Изве́рчивать, изверте́ть (*доску и т. п.*) – прові́[е́]рчувати, попрові́[е́]рчувати, поверті́ти, посвердлува́ти до́шку. **Изве́рченный** – попрові́[е́]рчуваний, пове́рчений, посвердло́ваний.

Изверя́ть, изве́рить *что* – завіря́ти, заві́рити, засві́дчувати, засві́дчити, посві́дчувати, посві́дчити що.

Изверя́ться, *см.* **Изве́риваться.**

Изве́стен, *см.* **Изве́стный.** *Об этом я* **-тен** – про це я зві́стен.

Известеобжига́тельный, известкообжига́тельный – вапнопа́льний. **-ная** *печь* – вапня́рка, вапе́льня. [Де є га́рні вапняки́, там є й вапнярки́ (Троян.)].
Извести́, -сь, *см.* **Изводи́ть, -ся.**
Изве́стие – зві́стка, вість (-ти), ві́стка, (*новость*) новина́, (*извещение*) опові́стка, о́повість, повідо́млення; *срвн.* **Весть.** [Прийшла́ зві́стка до ми́лої, що ми́лого вби́то (Мет.). Прийшли́ ві́сті недо́брії (Шевч.). Поча́в вихо́дити мі́сячник «Бібліографі́чні ві́сті». Ні чу́тки, ні ві́стки про си́на не ма́ю (Харківщ.). Чом-же ти, мій си́ну, опові́сточки ніяко́ї не дав? (Основа)]. *Хорошее* (*нехорошее*) **-тие** – до́бра, га́рна (недо́бра, нега́рна, лиха́) (з)ві́стка, вість, новина́. *Свежее, запоздалое* **-тие** – сві́жа, запі́знена зві́стка, вість, новина́. *При первом же* **-тии** *он выехал отсюда* – ско́ро прийшла́ зві́стка, він за́раз-же ви́їхав звідси. *Ответное* **-тие** – ві́двість, (*на письме*) ві́дпис (-су). *Послать ответное* **-тие** – відвісти́ти. [Грома́да одвісти́ла, що Мико́ла до́бра люди́на (Основа)]. *Давать, дать* **-тие** – (по)дава́ти, (по)да́ти (з)ві́стку (вість). *О нём нет никакого* **-тия** – про йо́го нема́є жа́дної (з)ві́стки.
Извести́тель, -ница – спові́сник, -ниця, сповісти́тель, -телька, опові́сник, -ниця, повідо́мник, -ниця, повідоми́тель, -лька, звісти́тель, -лька.
Извести́тельный – сповіща́льний, спові́сний, повідо́мний.
Извести́ть, *см.* **Извеща́ть.**
Извёстка, *см.* **И́звесть.**
Известкова́ть – вапни́ти, звапни́ти, (*о мног.*) повапни́ти що.
Известко́вый – (*из извести*) вапня́ний, ва́пенний, (*относящ. к изв.*) вапно́вий; (*богатый известью*) вапни́[я́]стий. **-вая** *почва* – вапни́[я́]стий ґрунт. **-вая** *копь* – вапни́ще, вапняко́ва копа́льня. **-вая** *печь* – вапня́рка, вапе́льня (-ні). **-вое** *творило* – вапняко́ва я́ма.
И́звестник – вапня́р (-ра́), вапе́нник, вапе́льник.
Изве́стно – відо́мо, зві́сно, (*диал.*) ві́сно. [Відо́мо нам з прива́тних джере́л (Крим.). Зда́вна зві́сно, що він до́брий чолові́к (М. Грінч.). Чи ві́сно вам, що наш пан поме́р (Яворн.)]. *Мне* **-но** – мені́ відо́мо, я зна́ю, я відо́мий (*диал.* зві́сний, зві́стен). [Я відо́мий за ті гро́ші (Н.-Лев.). В цей час ді́ла не бува́є в ба́нку: я до́бре цьому́ відо́ма (Н.-Лев.). Ти сама́ зві́сна, що, як його́ ви́гнано з гімна́зії, то я таки́ не ду́же й жа́лував (Мова)]. *Мне это не* **-но** – мені́ це не відо́мо, я про це не зві́стен. *Сколько мне* **-но** – скі́льки мені́ відо́мо, скі́льки я зна́ю. *Всякому это* **-но** – ко́жному це відо́мо, ко́жному це річ відо́ма, ко́жен це зна́є. *Как и вам* **-но** – як і вам відо́мо, як і ви зві́сні, під сві́домом ва́шим. [Це-ж під сві́домом ва́шим, як вони́ не хтять слу́хатись (Липовеч.)]. **-но** *ли вам это*? – чи ві́домо вам це? про це? чи зна́єте ви про це? чи зві́сні ви про це? *Это всем* **-но** – це (про це) відо́мо всім; це (про це) всі зна́ють; про це всі зві́сні. *С достоверностью* **-но** – напе́вне (запе́вне) відо́мо. *Всякому* **-но** – відо́мо ко́жному, ко́жен зна́є. *Не* **-тно** *ли*? – чи відо́мо? не зна́ти? [Вра́нці Мала́нка – кого́ стрі́ла – пита́ла: не зна́ти? бу́дуть зе́млю діли́ти? (Коцюб.)]. **-но**, *что…* – відо́мо, що…, відо́ма річ, що… *Не* **-но** *за что* – не зна́ти за що, не відо́мо за́ що.
Изве́стность – 1) (*состояние известного*) зві́сність (-ности); 2) сла́ва. [Повсю́дну світову́ сла́ву і гучни́й ро́зголос дали́ Хейя́мові не його́ ці́нні математи́чні ара́бські писа́ння (Крим.)]. *Приобрести* **-ность** – сла́ви придба́ти (зажи́ти), ви́значитися, в мо́ву ввійти́. [Зажила́ вона́ собі́ ще того́ щасли́вого ча́су сла́ви до́брої па́нночки (Г. Барв.). Анто́сьо все в мо́ву вхо́див між товари́ством і в го́роді (Свидн.)]. *Он приобрёл большую* **-ность** – він вели́кої сла́ви здобу́в (зажи́в, придба́в) собі́, (здобу́вся); він вели́ку сла́ву ма́є. *Это доставило ему большую* **-ность** – це дало́ йому́ вели́ку сла́ву. *Дело это получило громкую* **-ность** – спра́ва ця ма́ла широ́кий ро́зголос (набула́ широ́кого ро́зголосу). *Пользоваться* **-ностью** – ма́ти сла́ву, ті́шитися сла́вою. [Ті́шаться сла́вою і непо́вні антологі́чні га́рні пере́співи фон-Боденште́дта (Крим.)]. *Пользующийся громкой* (*широкой*) **-ностью** – голосни́й, широкосла́вний, славнозві́сний. [Я хо́чу бу́ти вели́ким чолові́ком і сла́вним, голосни́м на ввесь край (Франко). Котляре́вський з висо́ких постаме́нтів поспуска́в на долі́вку широкосла́вних геро́їв (Куліш)]. *Ставить, поставить в* **-ность** *кого о чём* – дово́дити, дове́сти́ до ві́дома кому́ про що, повідомля́ти, повідо́мити кого́ про що, виявля́ти, ви́явити кому́ що. [Про це вже дове́дено до ві́дома його́ ба́тькові (М. Грінч.). Феріду́н за́раз ви́явив сина́м, що тре́ба їм поі́хати до царя́ Єме́нського (Крим.)]. *Привести в* **-ность** – з'ясува́ти, ви́яснити, ви́значити що, (*подсчитать*) підрахува́ти що. [Утра́ти від поже́жі ще не з'ясо́вано (не ви́яснено) (М. Грінч.)]. *Не все древне-русские рукописи приведены в* **-ность** – не про всі старору́ські руко́писи позби́рано звістки́. **-ность** (*знание случившейся беды*) *всё же лучше мучительной неизвестности* – і зла́я вість не така́ му́ка, як бе́звість; лі́пше вже зна́ти про ли́хо, ніж не зна́ти та думка́ми му́читися; 3) славнозві́сність; *см.* **Знамени́тость.**
Изве́стный – 1) (*ведомый*) відо́мий, зна́ний, зві́сний, я́вний кому́. [Путь-доро́га їм відо́ма

(Рудан.). Всім його́ ім'я́ зна́не. Посла́ли по ті́тку Прохі́ру, зві́сну пора́дницю у таки́х ви́падках (Коцюб.). Я́вне зроби́лось ім'я́ його́ (Єван.)]. **-ны** *ли вам его поступки*? – чи відо́мі вам його́ вчи́нки? чи зна́єте ви про його́ вчи́нки? *Очень* (*совершенно*) **-ный** *кому* – ду́же (аж на́дто) відо́мий, зна́ний, зві́сний кому́, відомі́сінький кому́. [Там мені́ й стежечки́, хати́ усі́ відомі́сінькі (М. Вовч.)]. **-ный** *всему миру* – усьому́ сві́тові зна́ний, світови́й, усесві́тній, усьогосві́тній, цілосві́тній. [Фанта́зіє, боги́не легкокри́ла, ти світове́ з'єдна́ла з таємни́м (Л. Укр.). Зна́хурка всесві́тня (Мкр.). Цілосві́тня бреху́ха (Н.-Лев.)]. *Быть* **-ным** *кому* – бу́ти відо́мим (зна́ним) кому́, бу́ти по знаку́ кому́. [Йому́ до́бре відо́мі всі на́ші спра́ви. Го́лос на́че й по знаку́, та не вгада́ю (Конис.)]. *Быть* **-ным** *чем* – бу́ти відо́мим (зна́ним) з чо́го, чим, за що. *Сделать* **-ным** *тайное* – зроби́ти тає́мне відо́мим, (*обнаружить*) ви́явити, ви́крити тає́мне; *см. ещё* **Обнару́жить 2**. *Стать* (*сделаться*) **-ным** (*о тайне*) – ста́ти відо́мим, ви́явитися, ви́critися, об'яви́тися; *см. ещё* **Обнару́житься 2**. [Замі́р його́ став усі́м відо́мий (М. Грінч.). Не втаї́вся він,— усе ви́крилося (М. Грінч.)]. *Идти от* **-ного** *к неизвестному* – іти́ од відо́мого до невідо́мого, іти́ од зна́ного до незна́ного. **-ное** *дело*! – зві́сно, звича́йно, ска́зано, звича́йне ді́ло, відо́ма річ, види́ма річ. [На бе́седі вже, зві́сно, попили́сь (Гліб.). Жа́дна соба́ка не га́вкнула на йо́го, – звича́йно, як на свого́ ха́тнього (Крим.). Ска́зано – дити́на аби́-чим розва́житься (Васильч.). Відо́ма річ, що неду́ги не ті́шать (М. Вовч.)]; 2) (*знаменитый, славный*) відо́мий, зна́ний, славнозві́сний, сла́вний, славе́тний, усла́влений, (*громкой известности*) голосни́й; (*чем*) відо́мий, зна́ний, сла́вний чим *и* з чо́го; *см.* **Знамени́тый.** *Сделать себя* **-ным** – усла́вити себе́, оголоси́ти себе́; *срвн.* **Просла́виться**; 3) (*определённый*) пе́вний. [Розгляда́є фа́кти в пе́вній перспекти́ві (М. Грінч.)]. *В* **-ных** *случаях* – у пе́вних ви́падках, за пе́вних ви́падків. *До* **-ной** *степени* – до пе́вної мі́ри. *Сделать что* **-ного** *размера* – зроби́ти що пе́вної мі́ри, зроби́ти що до мі́ри; 4) *мат.* – відо́мий.

Известня́к, *минер.* – вапня́к (-ку́). [Вапня́к ду́же тверди́й ка́мінь, здебі́льшого я́сно-сі́рого ко́льору (Троян.)].

Изве́сть, *см.* **Изводи́ть.**

И́звесть, Изв́ёстка, *минер.* – ва́пна (-ни), ва́пно́. *Гасить* **-весть** – ва́пно́ люсува́ти, гаси́ти, (*неточно*) розпуска́ти. **-весть** *гашеная* – ва́пно́ люсо́ване, га́шене, попелу́[ю́]ха, попілну́ха. **-весть** (*раствор с песком*) – зали́ва, чаму́р (-ру). *Богатый* **-тью** – вапни́[я́]стий.

Изве́т – 1) (*донос*) доно́с (-су), обмо́ва; 2) (*наговор, клевета*) на́клеп, по́клеп (-пу).

Изве́тить, *см.* **Изве́товать.**

Изве́тник, Изве́тчик, -ца – 1) (*доносчик*) доноси́тель, -телька, обмо́вник, -ниця; 2) (*клеветник*) накле́пник, -ниця, покле́пник, -ниця.

Изве́товать *или* **Извеча́ть, изве́тить** *кого или на кого* – обмовля́ти, обмо́вити кого́, клепа́ти наклепа́ти на ко́го.

Изве́тошить (*одежду*) – вкрай зноси́ти, ви́носити, потене́тити (оде́жу), (*вульг.*) схаля́стати; *см.* **Износи́ть, -ться** – (*об одежде*) зноси́тися, ви́носитися, потене́титися.

Изве́тривать, -ся, -трить, -ся, *см.* **Выве́тривать, -ся.**

Изве́тчик, *см.* **Изве́тник.**

Изветша́лость, Изветша́нье – ве́тхість, (*изношенность*) зно́шеність, поно́шеність (-ности) перестарі́лість (-лости).

Изветша́лый – 1) (*об одежде*) зно́шений, ви́ношений, благи́й, ве́тхий. [До чо́го не ки́нься з оде́жі, то все таке́ зно́шене, а нове́ ши́ти нема́ за́ що (М. Грінч.). Оці́ благі́ сорочки́ подеру́ на пелюшки́ (Харківщ.). Ве́тхий уже́ кожу́х – ще ма́терин (Харківщ.)]. *Очень* **-лое** *бельё, одежда* – старе́сеньке шма́ття, тене́тка. [К Різдву́ соро́чка хоч сирова́, аби́ нова́, а к Вели́кодню хоч тене́тка, аби́ білéнька (Приказка)] 2) (*переносно*) поста́рілий, ви́старілий, перестарі́лий.

Изветша́ть – 1) (*об одежде*) зноси́тися, ви́носитися, потене́титися, (*о мн.*) поноси́тися, позно́шуватися. [Уже́-ж мої́ жупани́ поноси́лися (Пісня). Ви́носилася вже сви́та – не грі́є (М. Грінч.) Усі́ сорочки́ потене́тилися (Харківщ.)]; 2) (*переносно*) поста́рітися, ви́старіти. [Поста́рівся мій ро́зум, не хо́че ду́мати так, як пе́рше ду́мав (М. Грінч.)].

Изве́чный – одві́чний, (с)поконві́чний. [І поли́нуть у ті небеса́, де сія́є одві́чна краса́ (Л. Укр.). Одві́чний дух (Тичина). Ця боротьба́ є прообраз споконві́чної боротьби́ по́між ясни́м бо́гом Орму́здом та те́мним бо́гом Агрима́ном (Крим.). Поконві́чні висо́кі Карпа́ти (Млака)].

Извеща́тель, *см.* **Извести́тель.**

Извеща́ть, извести́ть *кого* – сповіща́ти, сповісти́ти кого, оповіща́ти, оповісти́ти, повісти́ти, обвіща́ти, обвісти́ти кого́ *и* кому́ що, про що, повідомля́ти, повідо́мити, завідомля́ти, завідо́мити, звіща́ти, звісти́ти кого́, дава́ти, да́ти зна́ти кому́, (по)дава́ти,

(по)да́ти (з)ві́стку кому́, доно́сити, доне́сти́ (ві́сті) кому́, (*стар.*) ознаймува́ти, ознайми́ти кому́; *срвн.* **Уведомля́ть.** [Я по хата́х піду́, сам сповіщу́ їх (Л. Укр.). Пішли́ з Лукаше́м, звісти́ли ба́тюшку (М. Вовч.). По́ки що, я па́нові йду обвісти́ти (М. Вовч.). Про це Орґо́нові я звістки не пода́м (Самійл.). Звізда́ я́сна возсія́ла в доро́зі, всім ознайми́ла о бо́зі (Колядка)]. **-ть** *на словах* – (*кроме вышепривед. ещё*) перека́зувати, переказа́ти. [А хто перека́же отцю́-не́ньці про смерть ї́хнього си́на? (Коцюб.)]. **-ти́те** *меня* – сповісті́ть мене́, да́йте мені зна́ти, пода́йте мені́ (з)ві́стку. **-ти́те** *меня о получении письма* – повідо́мте мене́, що оде́ржали листа́. **-ща́йте** *меня почаще* – сповіща́йте (повідомля́йте) мене́ часті́ше. **Извещённый** *о чём* – с[о]пові́щений, повідо́млений про що. **-ться** *о чём* – дові́дуватися, дові́датися про що, сповіща́тися, сповісти́тися, завісти́тися про що, одібра́ти звістку про що. [Я від сестри́ мое́ї до́бре сповісти́лась (Куліш)].

Извеще́ние – повідо́млення, спові́щення, опові́щення, о́повість, о́бвістка; *срвн.* **Уведомле́ние.** *Вследствие* **-ния** *о ком, чём* – оде́ржавши повідо́млення про ко́го, про що, сповісти́вшися про ко́го, про що.

Изви́в, Изви́вина, Изво́й, Изви́лина – (*реки, дороги*) за́крут (-ту), колі́но, за́ворот (-ту), за́воротень (-тня), закри́вина; *срвн.* **Изги́б, Излу́чина.** [Рі́чка за́крутами повила́сь по низині́ (Харківщ.). З гори́ було́ ви́дко, як Дніпро́ заверта́в колі́ном (М. Грінч.). Шлях крути́вся за́воротами (М. Грінч.)]. *Делать* **-ви́вы** – крути́тися, криви́ти; *см.* **Извива́ться.** [Тут ву́личка йде про́сто, ніку́ди не кри́вить (Звин.)]. **-ви́вы** *пресмыкающегося* – зво́ї (-їв), гадю́чі ви́крути (-тів). **-ви́в** *мозга* – борозе́нка (в мі́зкові).

Извива́ние, Изви́тие, Изви́в, Изви́вка – звива́ння, закру́чування, скру́чування, *оконч.* скру́чення.

Извива́ть, изви́ть – звива́ти, зви́ти, закру́чувати, закрути́ти, скру́чувати, скрути́ти. **-вать** *речь свою* – говори́ти закру́тькувато.

Извива́ться, изви́ться – 1) звива́тися, зви́тися (*зап.* звину́тися), ви́тися, пови́тися, крути́тися, покрути́тися, змії́тися, зазмії́тися. [Бу́деш як гадю́ка звива́тись (Мирн.). Звива́ється коло му́жа ще гі́рше того́ ву́жа (Пісня). В'є́ться як в'юн у рука́х (Н.-Лев.). Сте́жка збіга́ла вниз, в'ючи́ся по кручува́тих ре́брах я́ру (Грінч.). Бли́скавки в хма́рах вили́сь (Грінч.). Сте́жка крути́лася се́ред дере́в. Стежки́ змія́ться гли́боко в жи́ті (Коцюб.)]; (*о пресмыкающихся, о дыме ещё*) клубота́тися, *диал.* клюба́чи́тися. [Ті зву́ки мое́ се́рденько рвуть і клубо́чуться в нім, як гадю́ки (Ворон.). Сліпе́ць (*медяница*) клюба́читься (Врх.)]. *Танцовать* **-ва́ясь** – танцюва́ти в'ю́нко, (*грубо*) вихиля́сом; 2) **-ться** *перед кем* – крути́тися, плазува́ти перед ким, тупцюва́ти, увиха́тися коло ко́го, запобіга́ти ла́ски в ко́го.

Изви́вина, *см.* **Изви́в.**

Изви́вистый, Изви́вчивый, Изви́вчатый, Извивно́й, *см.* **Изви́листый.**

Изви́лина, *см.* **Изви́в.**

Изви́листо – зви́висто, зви́вчасто, зало́мисто, колі́н(к)ува́то.

Изви́листый – зви́вистий, зви́вчастий, вильни́й, зало́мистий, колі́н(к)ува́тий, (по)кру́чений, закру́тькува́тий. [Попряму́йтеся ви, вильні дорі́женьки (Пісня). Колінува́та рі́чка (Сл. Гр.). Зало́мисті смужки́, – це гірські́ річки́ (Корол.). В до́вгому покру́ченому яру́ розки́нулось село́ Семи́гори (Н.-Лев.). Сте́жка кру́ченая (М. Вовч.)].

Извине́ние – ви́бачення, проба́чення, перепроха́ння, перепро́сини. [Я засоро́мивсь, попроха́в ви́бачення (Крим.). Поча́в проси́ти в не́ї проба́чення (Н.-Лев.). Я, гарячі́ший до сва́рки, а то й до бі́йки, звича́йно пе́рший був і до перепро́син (Франко)]. *Просить, попросить* **-ния** *у кого* – перепро́хувати, перепроха́ти, перепро́шувати, перепроси́ти кого́, проха́ти, попроха́ти ви́бачення (проба́чення) у ко́го. *Прошу* **-ния** – проха́ю мені ви́бачити (проба́чити, дарува́ти), перепро́шую, перепроша́ю. *Это не может служить ему* **-нием** – це не мо́же випра́вдувати його́.

Извини́мый, -мость, *см.* **Извини́тельный, -льность 2.**

Извини́тель, -ница – вибача́льник, -ниця; (*заступник, оправдатель*) оборо́нець, оборо́нниця, засту́пник, -ниця.

Извини́тельно – виба́чно, проба́чно. *Ему это* **-но**, *а тебе – нет* – йому́ це мо́жна ви́бачити (проба́чити), а тобі – ні.

Извини́тельность – 1) виба́чність, проба́чність, опра́вданість (-ности); 2) проще́нність, прости́мість.

Извини́тельный – 1) (*заслуживающий извинения*) ви́бачення го́дний, таки́й що мо́жна ви́бачити, опра́вданий. [Такі́ друка́рські помилки́ – річ опра́вдана (Крим.)]; 2) (*простительный*) проще́нний, прости́мий. [Його́ вчи́нок цілко́м проще́нний, бо його́ на те призве́дено (М. Грінч.). Бува́є гріх прости́мий, а бува́є непрости́мий (Звин.)]; 3) (*содержащий извинение*) виба́чливий, виба́чний, проба́чний. [Написа́в виба́чного листа́

(М. Грінч.). Го́лос ти́хий, виба́чливий (Крим.)].

Извини́ть, -ся, *см.* **Извиня́ть, -ся.**

Изви́нчивать, -ся, извинти́ть, -ся – скру́чувати, -ся, скрути́ти, -ся, перекру́чувати, -ся, перекрути́ти, -ся. [Шру́бка перекрути́лася і не держи́ть (М. Грінч.)].

Изви́нный – спиртови́й.

Изви́нь – спирт (-ту).

Извиня́емость, -мый, *см.* **Извини́тельность, -тельный 2.**

Извиня́ть, извини́ть *кого и кому* – вибача́ти, ви́бачити, пробача́ти, проба́чити, зба́чити кому́, дарува́ти, подарува́ти (прови́ну) кому́, (*зап.*) бу́ти виба́чним, ма́ти виба́чне о́ко до (для) ко́го. [Я тобі́ цього́ не ви́бачу, не подару́ю (Н.-Лев.). Я йому́ проба́чив (Самійл.). Неха́й панну́нця бу́дуть виба́чні (Л. Укр.)]. *Его можно* **-ни́ть** – йому́ мо́жна ви́бачити (проба́чити). **-ни́те** – вибача́йте, ви́бачте, проба́чте, дару́йте, бу́дьте виба́чні. [Проба́чте, го́сті мої́: не ску́пість на́ша, а така́ спромо́жність (Приказка)]. **-ни́те** *меня* – ви́бачте (проба́чте, дару́йте) мені́; (*зап.*) бу́дьте виба́чні до ме́не, ма́йте виба́чне о́ко до ме́не. **-ни́те** *за выражение* – вибача́йте (ви́бачте, проба́чте, прості́ть) на (у) цім сло́ві; дару́йте на сло́ві; не при вас ка́жучи; шану́ючи слу́хи ва́ші; (*зап.*) шану́ючи вас (я́ко ґре́чних). *Склонность* **-ня́ть** – виба́чливість; *склонный* **-нять** – виба́чливий. [Любо́в довготерпели́ва і виба́члива (Крим.)]. **Извинённый** – ви́бачений, проба́чений.

Извиня́ться, извини́ться *перед кем* – перепро́шувати (-шую, -єш) *и* перепроша́ти (-ша́ю, -єш), перепроси́ти кого́, перепро́хувати, перепроха́ти кого́, проха́ти, попроха́ти ви́баче́ння (проба́чення) у ко́го, проха́ти (попроха́ти) дарува́ти кому́ що; (*взаимно*) перепро́шуватися, перепро́ситися. [Неха́й він при всіх нас перепро́сить тебе́ (Конис.). Перепроси́лися вони́ та й помири́лися (Поділля). Проха́ють дарува́ти їм ї́хню прови́ну (Крим.)]. **-ться** *чем* – вимовля́тися, ви́мовитися чим. [Не приї́хав і ви́мовився тим, що слабу́є (М. Грінч.)]. *Такие поступки не* **-ются** – за такі́ вчи́нки не вибача́ють (не проща́ють); такі́ вчи́нки не го́дні ви́бачення, такі́ вчи́нки непроще́нні.

Изви́ть, -ся, *см.* **Извива́ть, -ся.**

Извлека́ние, Извлече́ние – витяга́ння, добува́ння, вийма́ння, вилуча́ння; ви́тягнення, добуття́, вийняття́, ви́лучення чого́. **-ние** *пользы, выгоды, из чего* – використо́вування, ужиткува́ння чого́, ви́користання, зужиткува́ння чого́. **-ние** *квадратного корня* – добува́ння, добуття́ квадрато́вого ко́реня.

Извлека́ть, извле́чь – 1) (*кого, что откуда*) витяга́ти, ви́тягти, видобува́ти, ви́добути, добува́ти, добу́ти, вийма́ти, ви́йняти кого́, що відкіля́. [Тре́ба його́ ви́тягти з нега́рного товари́ства (Київ). Ви́добули (ви́тягли) з архі́ву давно́ забу́ту спра́ву (Крим.). Ку́лю з ра́ни ви́йнято (М. Грінч.)]. **-ть** *зерно из ореха* – вилу́щувати, ви́лущити зе́рно з горі́ха. **-ть** *масло из маслянистых зёрен* (*подсолнухов, конопляного семени и т. п.*) – би́ти олі́ю (з со́нячників, з насі́ння і т. и.), (*из маслин, орехов и т. п.*) вича́влювати, ви́чавити олі́ю; (*выделять*) вилуча́ти, ви́лучити. [Із ка́меня він ви́лучив мета́л (Крим.)]; 2) **-ка́ть** *пользу, выгоду от чего, см.* **По́льза, Вы́года**; 3) *матем.* **-ка́ть, -ле́чь** (*квадратный*) *корень из числа* – добува́ти, добу́ти (квадрато́вий) ко́рінь з числа́. **Извлечённый** *откуда, из чего* – (з)добу́тий, ви́тягнений *и* ви́тягнутий, ви́йнятий, ви́лучений зві́дки, з чо́го. [Здобу́тий з архі́вів Макси́м Залізня́к (Ніков.)]. **Извлека́емый** – витя́гуваний; (*мат.*) добу́ваний. **-ться** – добува́тися, витяга́тися, вийма́тися, бу́ти (з)добу́тим, ви́тягненим, ви́йнятим.

Извлече́ние – 1) (*действие*), *см.* **Извлека́ние**; 2) **-ние** *из книги рукописи, доклада и т. п.* – ви́тяг (-гу), ви́пис (-су), ви́писка, ви́ймка з кни́ги, з руко́пису, з до́повіди то-що. [Ви́писи (ви́писки) з стари́х літо́писів (Київ). По́дано й ви́ймки з обо́х части́н ціє́ї рукопи́сної збі́рки (Крим.). Ви́друкувано ви́тяг з до́сліду ки́ївської жандарме́рії (Доман.)]; 3) *матем.* **-ние** *корней* – добува́ння ко́ренів.

Извле́чь, *см.* **Извлека́ть.**

Извне́ – зо́кола, зоко́лу, знадво́ру, із сторони́, зовні́. [Маж ха́ту зо́кола, а всере́дині я сама́ ви́мажу (Борзенщ.). Австрі́йські москвофі́ли спира́ються на си́лу зо́кола (Грінч.). Як знадво́ру, так і всере́дині ха́та була́ однакові́сінька: так нече́пурно, неоха́йно (Свидн.). Це не ха́тній вплив, не вплив сім'ї́, а щось із сторони́ (Київ). Осі́бний істори́чний світ, яки́й відокре́мився на поча́тку сере́дніх віків зовні́, а всере́дині, навпаки́, об'є́дна́вся (Доман.)].

Извну́трь, -три́ – зсере́дини. [Обби́в зо́кола і зсере́дини (Мирн.)].

Изво́д – 1) переві́д (-во́ду), звід (*р.* зво́ду), занапаща́ння, *оконч.* занапа́щення, загу́ба. [У йо́го гро́шам нема́ перево́ду: повсякча́с ма́ються (Київщ.). Як він у на́шому дворі́ побува́в, так і пішло́ся на звід худо́бі: марні́є та ги́не (Остерщ.). Отака́ робо́та – ті́льки занапаща́ння ча́су (М. Грінч.)]; 2) (*происхождение*) похо́дження, родові́д, ви́від (-воду); (*археогр. терм.*) ізві́д. [Руко́пис се́рбського ізво́ду (Крим.)].

Изводи́тель, -ница, *см.* **Изво́дчик, -чица.**
Изводи́ть, извести́ *или* **изве́сть** – 1) (*откуда*) виво́дити, ви́вести кого́ звідки. [Виво́дь коня́ із кінни́ці (Пісня)]; 2) (*издерживать*) витрача́ти, ви́тратити, потрача́ти, потра́тити ма́рно, перево́дити, переве́сти́, зво́дити, зве́сти́, занапаща́ти, занапасти́ти, збавля́ти, зба́вити, (*о мн.*) повитрача́ти, позво́дити, поперево́дити, позбавля́ти що. [Сті́льки гро́шей на його́ нау́ку ви́трачено ма́рно, бо путтям з його́ не ви́йшло ніякого (Харківщ.). Не перево́дь бага́то папе́ру (Харківщ.). Звели́ ліс ба́тьківський і призна́ки немає, де ріс (Харківщ.). Сті́льки ча́су занапаща́ємо ма́рно (М. Грінч.). Скі́льки пашні́ зба́вили на той самого́н! (Звин.)]; 3) *кого* (*морить*) – в'яли́ти, зв'яли́ти, мори́ти, змори́ти, суши́ти, зсуши́ти кого́, життя́ збавля́ти, зба́вити кому́, (*образно*) вива́рювати во́ду з ко́го. [Су́шать мене́, в'яля́ть мене́ мої́ недоста́тки (Пісня). Каза́ла, що пі́деш за ме́не, то не мори́ мене́; неха́й я пришлю́ люде́й, побері́мося вже собі́ (Квітка). Був у Шевче́нка дру́гий учи́тель маля́р, що замі́сть нау́ки вива́рював ті́льки во́ду з хло́пця тяжко́ю робо́тою (Єфр.)]. *Он меня* **-дит** – він мені́ жи́ти не дає́, він життя́ моє́ збавля́є, він мій вік занапаща́є; 4) **-ть** *со света* – зганя́ти, зігна́ти зо сві́ту, зво́дити, зве́сти́, згла́дити зо сві́ту, (*сов.*) стеря́ти, стра́тити, згуби́ти, (*многих*) позво́дити (зо сві́ту), потра́тити. [Заму́чать мене́, із сві́ту зжену́ть вороги́ мої́ (Васильч.). Наду́мався зве́сти її́ з сві́ту (Київщ.). Захоті́ла вона́ свого́ чолові́ка стеря́ти (Липовеч.). Хіба́ цього́ га́да зо́всім із сві́ту згла́дити? (Ор. Левиц.). А тепе́р уже́ он ба́чиш дохо́дить до чо́го? що я стра́тить намі́ряюсь Макси́ма свято́го (Шевч.)]. **-ти́** *со всем потомством до последнего колена* – ви́губити до на́корінку (Крим.). **-ть, -ти́** *мышей, мух, блох и т. п.* – вибавля́ти, ви́бавити, вигу́блювати, ви́губити, вини́щувати, ви́нищити, повибавля́ти, повигу́блювати, повини́щувати (ми́ші, му́хи, бло́хи *и* мише́й, мух, бліх). [Ніяк не мо́жна ви́бавити тих мух (Борзенщ.)]. **Изве́денный** – ви́ведений; ви́трачений, потра́чений, з[пере]ве́дений; зв'я́лений, зсу́шений; ви́бавлені, ви́гублені.
Изводи́ться, извести́сь – 1) (*приходить в упадок*) перево́дитися, переве́сти́ся, зво́дитися, зве́сти́ся, (*о мн.*) поперево́дитися позво́дитися, ни́щитися, пони́щитися, (*гал.*) піти́ ні́воротом. [Господа́рство звело́ся ні на що; вся худо́ба поперево́дилася (Харківщ.). На цій робо́ті оде́жа ни́щиться, а на нову́ не заро́биш (Остерщ.). Па́сіка по сме́рті небі́жчика Ле́ся не пішла́ ні́воротом (Франко)]; 2) (*худеть, истощаться*) зво́дитися, зве́сти́ся, марні́ти, змарні́ти, помарні́ти, заневірні́ти (Харківщ.). [Од безсо́ння звела́сь: п'я́ту ніч не спимо́, не га́симо сві́тла (Коцюб.). Усі́ помарні́ли за цей тяжки́й час (Київ). Так молоди́ця заневірні́ла, на́че з домови́ни вста́ла (Сл. Гр.)].
Изво́дчик, -чица – перево́дник, -во́дниця, вигу́бник, -ниця, нищи́тель, -лька.
Изво́з, Изво́зничание – х[ф]урманува́ння, х[ф]у́рма́нка (*гал.* фірма́нка), х[ф]у́рманство, возі́ння підво́дою, фу́ра. [Тре́ба купи́ти коненя́та: мо́же-б там заробилося яки́й гріш хурма́нкою (Коцюб.). Усі́ вони́ були́ лю́ди вбо́гі, жили́ бі́льше з фу́рманства (Кон.). Заробля́в фу́рою (Херсонщ.)]. *Заниматься* **-зом,** *см.* **Изво́зничать.**
Изво́зить, *см.* **Изво́зничать.**
Изво́зник – х[ф]у́рман (-на), хурщи́к (-ка́), підво́да (*м. р.*); *срвн.* **Изво́зчик.** [Ще оди́н підво́да прихо́див: хо́че вози́ти (Звин.)].
Изво́зничание, *см.* **Изво́з.**
Изво́зничать – х[ф]урманува́ти, під ху́ру става́ти (ї́здити), (підво́дою) вози́ти (ї́здити). [Влі́тку обо́є на рі́ллі́, а при́йде зима́, він фурману́є (Кон.). На́ші лю́ди все під ху́ру ї́здять (Чигиринщ.). Влі́тку я вдо́ма роблю́, а взи́мку підво́дою ї́здю (Звин.)].
Изво́зничий – х[ф]у́рманський.
Изво́зный – х[ф]у́рманський, підво́дський. **-ный** *промысел* – х[ф]урманува́ння, х[ф]у́рма́нка, (*гал.* фірма́нка), х[ф]у́рманство, возі́ння підво́дою.
Извозопромы́шленник, *см.* **Изво́зчик.**
Извозопромы́шленность – х[ф]у́рманство; *см.* **Изво́зный** *промысел.*
Изво́зчик – (*легковой*) візни́к (-ка́), збіржа́к, біржани́к, (*гал.*) фія́кр, дро́жкар (-ря); (*насмешл.*) фу́рка, ванько́, (*возчик дрогами*) дрога́ль (-ля́), (*ломовой*) биндю́жник, (*обозный*) х[ф]у́рман, хурщи́к, підво́да (*м. р.*). **-чик** *еврей, возящий в крытой повозке* – балагу́ла. [Пошлі́ть по візника́! На зи́му за збіржака́ став у хазя́їна (Коцюб.). Втоми́вся я пі́шки йти; чи не сі́сти на ванька́? (Харк.). Пора́ на вокза́л руша́ти: покли́чте, будь ла́ска, фу́рку (Полтава)]. *Приехать на* **-чике** – приї́хати візнико́м. *Взять* **-чика** *по часам* – узя́ти візника́ на годи́ни.
Изво́зчиков – візникі́в (-ко́ва, -ко́ве). [Бі́ла візнико́ва коби́ла помі́тно кульга́ла (Коцюб.)].
Изво́зчичий – візни́цький, збіржа́цький, збіржа́нський; биндю́жницький; х[ф]у́рманський; хурщи́цький, балагу́льський. [Прогуркоти́ть збіржа́цька бри́чка (Корол.)]. **-чий** *промысел* – візникува́ння, візни́цтво; *см.* **Изво́зный.**

Изво́й, *см.* **Изви́в.**
Извоистый, Извойчатый, *см.* **Изви́листый.**
Изволе́ние – во́ля, призві́л (-во́лу), призволі́ння, призво́лення; *срвн.* **Соизволе́ние.** [Як бу́де на те во́ля ба́тькова, то й поїду (Харківщ.). Не сам, а з ва́шого призво́лу це роблю (Крим.). За ба́тьковим призво́ленням ста́рший брат одрізни́вся (Київщ.)].
Изво́лить, *см.* **Изволя́ть.**
Изволя́ть, изво́лить – бу́ти ласка́вим, зволя́ти, зво́ли́ти; *см.* **Соизволя́ть.** [Ох, во́вче бра́тіку, зволь-же нам хоч пі́сню заспіва́ти (Рудч.). На́що бог зво́лив се́рце да́ти (Чуб. V)]. *Почему не* **-лите** *сесть*? – чому́ не ласка́ві сі́сти? *Чего* **-лите**? – що зволите́ сказа́ти (наказа́ти)? Що ва́ша ла́ска? *Что* **-лите** *дать, поблагодарим* – що бу́де ва́ша ла́ска да́ти (що бу́дете ласка́ві да́ти), за те подя́куємо. *Барин* **-лил** *приказать* – пан наказа́ли (*мн. ч.*), дали́ нака́з. *Барыня* **-лит** *почивать* – па́ні спочива́ють (*мн. ч.*). *Вы* **-лите** *шутить* – ви здоро́ві шутку́єте (жарту́єте). *Как сами* **-лите** *знать* – як сами́, здоро́ві, зна́єте. **Изво́ль** – бу́дь ла́ска, зволи́. **Изво́льте** – бу́дь ла́ска, зволі́те, зво́льтеся. [Оди́н пода́сть йому́ вмива́льню срі́бну, а хто злива́льницю, хто утира́льник: «Зволі́те, ва́ша честь, прохолоди́тись» (Куліш)]. **-во́льте** *получить* – будь ла́ска візьмі́ть, зво́льтеся взя́ти. **Изво́ль***, я согласен* – гара́зд, я зго́джуюсь; хай бу́де так, я зго́джуюсь. *Не* **-во́льте** *беспокоиться* – про́шу́ вас (будь ла́ска) – не турбу́йтеся.
Изволо́к – узвіз (-во́зу). [Бо́ричів узві́з (Київ)].
Изволочи́ть – ви́волочити. [Так його́ бив, що всю ха́ту ним ви́волочив (Чернігівщ.)].
Изволочи́ться – зволочи́тися, розволочи́тися. [Розпога́нився хло́пець, розволочи́вся, роби́ти не хо́че (Харківщ.)].
Изво́льничаться – узя́ти свою́ во́лю, розсваво́литися, розпусти́тися. [Узя́ла свою́ во́лю, куди́ хо́че, туди́ йде і ніч́ого ти її не пита́й (Грінч.)].
Извора́чиванье – крутня́; викру́чування, ви́крутки. [Кажі́мо без крутні́: ви сло́во подали́ – чи справдите́, чи ні? (Самійл.). Обли́ште викру́чування і кажі́ть про́сто: зро́бите, чи ні? (М. Грінч.). Кажи́, ті́льки без ви́круток! (Звин.)].
Извора́чивать, извороти́ть – поверта́ти, поверну́ти; заверта́ти, заверну́ти; оберта́ти, оберну́ти. [Двір таки́й тісни́й, що ніяк во́за заверну́ти (Київщ.). Не оберни́ ді́жки (Харківщ.)].
Извора́чиваться, изверну́ться – 1) по[за]верта́тися, по[за]верну́тися, бу́ти по[за]ве́рненим; 2) викру́чуватися, ви́крутитися; *см.* **II. Извёртываться.**
Изворова́ться – розікра́стися, впусти́тися в злоді́йство, роззлодія́читися. [Він уже́ ніч́ого не ро́бить, ті́льки кра́де: розікра́вся так, що ніякого впи́ну йому́ нема́є (Харківщ.)].
I. Изворо́т – 1) *см.* **Излу́чина**; 2) (*уловка*) ви́крут (-ту), ви́крутка, ви́крутня, ви́верт (-ту), (*фамильяр.*) викрута́си, вихиля́си (-сів). [Це ду́же дипломати́чний ви́крут (Крим.). Се все бре́хні, се ви́крутки (Куліш). Копа́ється в ї́хніх ду́шах з таки́ми вига́дливими викрута́сами (Єфр.). На вихиля́си всі не хо́чу я вважа́ти; святи́м перед людьми́ себе́ не тру́дно вда́ти (Самійл.)].
II. Изворо́т – ви́ворі[о]т (-роту). *На* **изворо́т**, *нрч.* нави́ворі[о]т, ви́воротом.
Изворо́тливость – ви́крутність (-ности), (*юркость*) в'ю́нкість, ме́ткість; проно́зуватість (-ости).
Изворо́тливый – виверткий, викрутни́й, (*юркий*) в'юнки́й, метки́й, промітни́й, (*пронырливый*) проно́зуватий. **-вый** *человек* – ви́крутень (-тня). [Оги́дна це че́сність, гнучка́ та в'юнка́ (Єфр.). Спра́вжній юри́ста: метка́, викрутна́ й вига́длива голова́ (Ор. Лев.). А промітни́й він: оце́ поверну́всь, купи́в горшкі́в, поїхав у база́р, прода́в та купи́в обі́ддя, – ото́ вже й зароби́в 15 карбо́ванців (Канів. п.). Бач, який ви́крутень! (Номис)].
Изворо́чать (*о мног.*) – поперекерта́ти, перекуйо́вдити. [Усе́ в ха́ті поперекерта́в (перекуйо́вдив) (Харківщ.)].
Извраща́ть, изврати́ть – (*слова, факты, смысл, содержание чего-либо*) перекру́чувати, перекрути́ти, переина́кшувати, переина́кшити, переверта́ти, переверну́ти перебрі́хувати, перебреха́ти; калі́чити, покалі́чити, (*о мн.*) поперекру́чувати, попереина́кшувати, попереверта́ти. [Поперекру́чував істо́рію так, як її й до́сі перекру́чують (Куліш). Не перекру́чуйте пра́вди. Мої слова́ переина́кшено – я не так говори́в (М. Грінч.). Хіба́-ж тобі та́к було́ гово́рено? ти все по-сво́єму переверну́в (М. Грінч.). Ніко́ли не перека́же так, як чу́ла, а все перебре́ше (Харківщ.). Не ви́правив він мо́ву в пере́кладі, а покалі́чив (М. Грінч.)]. **-ть** (*характер, талант, вкус*) – калі́чити, скалі́чити, покалі́чити, псува́ти, зі[о]псува́ти, (*диал.*) знату́рювати, знату́рити. [На́що ви псує́те (калі́чите) вда́чу дити́ні? Так знату́рив собі смак, що тепе́р ті́льки й мо́же ї́сти щось го́стре (М. Грінч.)]. **Извращённый** – (*о словах, фактах, смысле, содержании ч.-л.*) перекру́чений,

покру́чений, перебрі́ханий, (по)калі́чений; (*о характере, таланте, вкусе*) покалі́чений, зіпсо́ваний, ви́кривлений, збо́чений, знату́рений. [Ви́кривлений тала́нт (Єфр.). Збо́чена вда́ча (Н.-Лев.). Покалі́чений ро́зум (М. Грінч.)].

Извраща́ться, изврати́ться – (*о словах, фактах и т. п.*) перекру́чуватися, перекрути́тися, переина́кшуватися, переина́кшитися, *и т. д.*; *см.* **Извраща́ть**; (*о характере, таланте, вкусе*) псува́тися, зі[о]псува́тися, калі́читися, покалі́читися, збо́чувати, збо́чити, (*диал.*) знату́рюватися, знату́ритися.

Извраще́ние – (*слов, фактов, смысла, содержания*) перекру́чування, переина́кшування, -перевертá́ння, калі́чення, перебрі́хування, *оконч.* перекру́чення, переина́кшення, переве́рнення, покалі́чення, пере́брехʹ (-ху) (слів, фа́ктів, зна́чення, змі́сту), баламу́цтво, (*ненормальное уклонение*) збо́чення. [Свідо́мого перекру́чування поді́й не мо́жна не ба́чити (Н. Рада). Перекру́чення істо́рії (Нова Гром.). Допусти́вся перебрі́хування фа́ктів (Київ). Цей пері́од з по́гляду націона́льної прина́ле́жности найбі́льш заплу́таний і по́вний свідо́мого й несвідо́мого баламу́цтва (Єфр.)]. **-ние** *характера, таланта, вкуса, естественности* – калі́чення, псува́ння, збо́чування, знату́рювання, *оконч.* покалі́чення, зі[о]псуття́, збо́чення, знату́рення вда́чі, тала́нту, смаку́, приро́дности. *Половое* **-ние** – стате́ве збо́чення.

Извяда́ть, извя́нуть – (геть) в'я́нути, зів'я́нути, пов'я́нути; *срвн.* **Увяда́ть. Извя́лый** – зів'я́лий, пов'я́лий.

Извя́лить – і(з)в'яли́ти кого́, що. **Извя́ленный** – (і)зв'я́лений.

Изга́га – печія́ (-чії́), зга́га. [Печія́ мене́ пече́ од ки́слого (Ніжин). Нена́че зга́га запекла́ (Шевч.)].

Изга́живание – з(а)ги́джування, запога́нювання, запаску́джування.

Изга́живать, -ся, изга́дить, -ся – заги́джувати, -ся, заги́дити, -ся, зги́джувати, -ся зги́дити, -ся, запога́нювати, -ся, запога́нити, -ся, спога́нити, -ся, запаску́джувати, -ся, запаску́дити, -ся, ви́паскудити, -ся, (*о мног.*) позаги́джувати, -ся, пого́дити, -ся, позапаску́джувати, -ся, попаску́дити, -ся *и т. д.*; бу́ти заги́дженим, запога́неним, запаску́дженим. **Изга́женный** – заги́джений, запога́нений, спога́нений, запаску́джений.

Изга́ра, Изга́рина, Изга́рь – 1) жу́желиця; 2) **-на** *зерновая* – зо[а]на́, са́жа, са́жка, головня́, (*спорынья*) ріжки́ (-кі́в). [Як пе́рший раз ї́деш сі́яти, то не мо́жна масти́ти во́за, бо як посі́єш жи́то, то вро́дять ріжки́; а як пшени́цю, то бу́де в пшени́ці зона́; а як ячмі́нь, то вро́дить головня́ (Звиног.)]; 3) **-на** *табачная в трубке* – чвир (-ру), згар (-ри) з тютюну́, дри́ґез, дре́ґес (-су), (*лёгкий налёт*) тютюно́ва падь.

Изгара́ть, изгоре́ть – згоря́ти, згорі́ти, вигоря́ти, ви́горіти.

Изги́б, Изги́бина – за́крут (-ту), за́ворот (-ту), за́вороть (-ти), за́воротень (-тня), зало́[і]м (*р.* зало́му), колі́но, кривина́, криву́ля; *срвн.* **Вы́гиб, Изви́в.** [Зеле́на лука́, порі́зана за́крутами си́ньої рі́чки (Коцюб.). На за́вороті рі́чка глибо́ка (Волинь). Яр превели́кий іде́ зало́мами (М. Вовч.)]. *Дугообразный* **-ги́б** *реки* – лука́, луко́вина, лука́нь (-ня́). *Делать* **-ги́б** – (*о реке, дороге и т. п.*) заверта́ти (колі́ном), загина́ти, роби́ти колі́но, криви́тися. [Яр тут роби́в колі́но по-під село́м (Грінч.). Рі́чкою до́вго ї́хати, бо вона́ кри́виться сюди́-туди́; кра́ще піти́ шляхо́м навпрошки́ (Звин.)]. **-ги́б** (*уст.*) – зви́вок (-вка). [Черво́ні уста́ виразні́, з зви́вками (Н.-Лев.)]. **-ги́б** *шеи* – ви́гин (-ну).

Изгиба́емость – гну́чість, гну́чкість (-ости).

Изгиба́емый – гну́чий, гнучки́й, гинки́й.

Изгиба́ние – згина́ння (колі́ном, луко́ю), вигина́ння **-ние** *телом* – вихиля́ння, вигина́ння (ті́лом).

Изгиба́ть, изогну́ть – вигина́ти, ви́гнути, згина́ти, зігну́ти (колі́ном, луко́ю); *срвн.* **Выгиба́ть.** [Вона́ вигина́ла стан, ши́ю (Н.-Лев.)]. **Изо́гнутый** – зі́гнутий (колі́ном, луко́ю), ви́гнутий. [У на́шого коня́ ши́я така́ ви́гнута, як у ле́бедя (Харківщ.)]. *С* **-той** *шеей* – загина́стий (кінь).

Изгиба́ться, изогну́ться – 1) (*движениями*) вигина́тися, ви́гнутися, вихиля́тися. *Идти,* **-ба́ясь** *во все стороны* – іти́ вихиля́сом; *идущий станом* **-ба́ясь** – вихиля́стий. **-ться** *в дугу* – гну́тися (зігну́тися) дуго́ю, як дуга́; лу́ка става́ти (ста́ти); *срвн.* **Извива́ться.** [Вигина́ючись тонки́м ста́ном, як ри́бонька вила́ся струнка́я бере́за (Васильч.). А ти, стари́й дідуга́, ізігну́вся, як дуга́ (Пісня). Доро́га тяжка́, то ко́ні аж лу́ка стаю́ть (Липовеч.)]; 2) (*о реке, дороге и т. п.*) ви́тися, пови́тися, криви́тися, покриви́тися, заверта́ти, заверну́ти колі́ном, ломи́тися колі́ном, кутко́м. [Рі́чкою до́вго ї́хати, бо вона́ кри́виться сюди́-туди́ (Звиног.). Низька́ світли́ця; за́дня стіна́ ло́миться посере́дині кутко́м, да́лі вглиб (Грінч.). По-під га́єм шлях ло́миться колі́ном (М. Грінч.)]. **-ться** *дугой* – вилу́чуватися.

Изги́бина, *см.* **Изги́б.**
Изги́бисто – зало́мисто, криву́льчато, кру́чено, покру́чено, вильно́, колі́нкува́то, вилу́кувато.
Изги́бистый – 1) зало́мистий, криву́льчатий, кру́чений, покру́чений, вильни́й, колі́нкуватий, вилу́куватий; *срвн.* **Изви́листый.** [Гей, попрямі́тесь вильні доріже́ньки (Пісня)]; 2) гну́чий; *см.* **Изги́бчивый**; 3) *см.* **Изворо́тливый.**
Изгибно́й – гну́чий, гнучки́й, гинки́й.
Изги́бчивость – 1) гну́чість, гну́чкість (-ости); *срвн.* **Ги́бкость**; 2) *см.* **Изворо́тливость.**
Изги́бчивый – гну́чий, гнучки́й, гинки́й; *срвн.* **Ги́бкий.** [Мужи́ча пра́вда єсть колю́ча, а па́нська на всі бо́ки гну́ча (Котл.). Як топо́ля се́ред по́ля гнучка́ та висо́ка (Шевч.)].
Изглади́мый, *см.* **Изгла́дчивый.**
Изгла́дить, -ся, *см.* **Изгла́живать, -ся.**
Изгла́дчивый – що його́ ле́гко ви́рівняти, зогла́дити, забу́ти, легковирівня́нний, легкозгла́дний, (*из памяти*) забу́тній, легкозабу́тній.
Изгла́дывать, изглода́ть – обгриза́ти, обгри́зти, згри́зти, (*о мног.*) пообгриза́ти. [Ї́сти так хотілося, що всі кісточки́ пообгриза́в (Грінч.)]. **Изгло́данный** – обгри́зений, згри́зений.
Изгла́живание – 1) вирі́внювання; 2) згла́джування, згла́да; 3) (*из памяти*) викида́ння з па́м'яти, зника́ння з па́м'яти.
Изгла́живать, изгла́дить – 1) вирі́внювати, ви́рівняти; 2) згла́джувати, згла́дити, затира́ти, зате́рти, сте́рти. [Усе́ проминуло, усе́ на́че по́лум'я згла́дило, а в спо́минку живі́сіньке, аж ся́є (М. Вовч.)]; 3) **-ть** *из памяти* – викида́ти, ви́кинути з па́м'яти, стира́ти, сте́рти, згла́джувати, згла́дити що в па́м'яті. **-дить** *из памяти печальное воспоминание* – сте́рти (згла́дити) в па́м'яті сумни́й спо́гад. **Изгла́женный** – ви́рівняний, згла́джений. **-ный** *из памяти* – сте́ртий, згла́джений в па́м'яті.
Изгла́живаться, изгла́диться – 1) вирі́внюватися, ви́рівнятися, бу́ти ви́рівняним; 2) згла́джуватися, згла́дитися, бу́ти згла́дженим; 3) (*из памяти*) затира́тися, зате́ртися в па́м'яті, згла́джуватися, згла́дитися в па́м'яті, зника́ти зни́кнути, вихо́дити, ви́йти, вивітрюватися, ви́вітритися з па́м'яти (з тя́мки). [Не міг ваш о́браз ніко́ли зате́ртися в на́шій па́м'яті (Крим.). Усі при́крі вражі́ння згла́дилися в па́м'яті (Крим.). І все, що давно́ з па́м'яти зни́кло, знена́цька так я́сно з'яви́лось (Л. Укр.). Жи́ти і вмира́ти бу́ду, а тота́ хви́ля не ви́йде мені з па́м'яти (Франко). Почува́ю, що де́що вже вивітрюється з тя́мки (Крим.)]. *И память уже* **-лась** *об этом* – і з па́м'яти лю́дям уже́ те ви́йшло (зни́кло), і спо́мин про те вже зник, згас. [Спо́мин про їх уже згас (Грінч.)]. *Память об этом событии никогда не* **-тся** – па́м'ять (спо́гад) про цю поді́ю ніко́ли не забу́деться.
Изглода́ть, *см.* **Изгла́дывать.**
Изгна́ивать, изгнои́ть – гної́ти, згної́ти, погної́ти що. [Ніко́ли до путтá не доведу́ть, тільки гноя́ть горо́дину (Васильк. п.). Погної́ли карто́плю в я́мах (Харківщ.)]. **Изгно́енный** – згно́єний, погно́єний.
Изгна́ние – виганя́ння, зганя́ння, проганя́ння, *оконч.* ви́гна́ння, ви́гін (-гону), зігна́ння, прогна́ння кого́ звідки. **-ние** *кого* (*из пределов республики и т. п.*), *юрид.* – ви́гна́ння кого́ (за ме́жі респу́бліки, то-що), (*стар.*) вивола́ння, банітува́ння кого́, бані́ція. [Неха́й у Рим з вигна́ння Пу́блій Ці́ммер верта́ється нега́йно (Куліш). Та геть її в пусти́ню, на вигна́ння (Л. Укр.). Просту́пників кара́ли прогна́нням з кра́ю (Павлик). Бі́смарковці заду́мали ва́рварський ви́гін з Позна́ня поля́ків (Н.-Лен.). Тим, хто перехо́вував вивола́нця, або́ дава́в йому́ яки́йсь поряту́нок, Стату́т погро́жував теж вивола́нням (Ор. Левиц.)]. **-ние** *временное, вечное* – ви́гна́ння тимчасо́ве, дові́чне, (*стар.*) доживо́тне. *Осудить кого на* **-ние** – засуди́ти кого́ на ви́гна́ння, (*стар.*) на вивола́ння, на бані́цію, присуди́ти бані́цію кому́. *Жить в* **-нии** – жи́ти на ви́гна́нні, жи́ти вигна́нцем, (*стар.*) вивола́нцем, бані́тою. **-ние** *плода* – зігна́ння, стра́чення пло́ду, дити́ни, (*зародыша*) за́родку.
Изгна́нник – вигна́нець (-нця), (*стар.*) бані́та (-ти) *и* бані́т (-та), вивола́нець (-нця). [Суво́рий Дант, вигна́нець флоренті́йський (Л. Укр.). Сим листо́м на́шим його́ вивола́нцем чи́ним (Ор. Левиц.). Коро́ль мене́ бані́тою-вигна́нцем оголоси́в по По́льщі і Вкраї́ні (Куліш). Ви той бані́т, кого́ коро́ль позба́вив і че́сти й привіле́їв? (Л. Укр.)].
Изгна́нница – вигна́нка, вигна́ниця, (*стар.*) вивола́нка. [Короле́ва ця – вигна́нка з вла́сної землі́ (Грінч.)].
Изгна́ннический – вигна́нський, (*стар.*) вивола́нський, бані́тський. **-кая** *жизнь* – життя́ вигна́нське, життя́ на ви́гна́нні.
Изгна́нничество – ви́гна́ння; життя́ на вигна́нні, вигна́нство. [Стан вигна́ння]. *Срвн.* **Изгна́ние.**
Изгна́ть, *см.* **Изгоня́ть.**

Изгнивáть, изгнúть – зогнивáти, зогнúти, згнивáти, згнúти, (*трухлеть*) трýхнути, стрýхнути, потрýхнути, трухля́віти, струхля́віти, потрухля́віти, трýпішати, потрýпішати; *срвн.* **Сгнивáть, Гнить.** [Учóра жив, а сьогóдні зогнúв (Номис). Кóрінь йогó стрýхне (Куліш)].
Изгнúлый, Изгнúвший – з(о)гнúлий, гнúлий, (*иструхлевший*) стрýхлий, потрýхлий.
Изгнúль – гнилля́ (*ср. р.*); *см.* **Гниль.**
Изгнúть, *см.* **Изгнивáть.**
Изгноúть, *см.* **Изгнáивать.**
Изгóй – ізгóй (-гóя). **Изгóйский** – ізгóйський.
Изгóйство – ізгóйство.
Изголóвье, Изголóвок – приголóв’я, (у)зголó[і]в’я, гóлови (-лів), (*подстилка под головы*) приголóвач, прúголóвок (-лóвка). [Мáти її́ пéстує, нахилúвшись до її́, Марýсиного, приголóв’я (Грінч.). Зголóв’є зладь висóко (Федьк.). (Вíтер) зголíв’я тúхо обвівáв дівóчі (Мнж.). Пóдушки не мав, то приладнáв собí на тапчанí приголóвач з дóшки, та так і спав без пóдушки (Харківщ.)]. *У* **-вья** – в головáх, у зголовáх. [А в головáх (у мéртвої) жóвта восковá свíчечка горúть (М. Вовч.). Поклáв сокúру в головáх (Рудч.). Суддя́-ж замúсливсь у ксьóндза в головáх (М. Рильс.). Сúдячи у зголовáх (Федьк.)]. *К* **-вью** – у гóлови. [Вúйшла з хáти Катерúна, а Мáрко схилúвся до нáймички у гóлови (Шевч.)]. *В* **-вье** – у гóлови, під гóлови. [У гóлови положúла пухóву пóдушку (Харківщ.). А під гóлови голубáя та жупанúна (Мет.)].
Изголодáться – зголоднíти, вúголодатися, зголодáтися. [Нарóд зголоднíв, а ніхтó не подбáє, ї́сти ніхтó не дасть (Коцюб.)]. **Изголодáвшийся** – зголоднíлий, вúголоджений, зголóджений. [Зголоднíлий чоловíк і в собáки ладéн кíстку вúдерти (Київщ.). Ідé годувáти дітóк своїх зголóджених (Федьк.)].
Изгóн – 1) виганя́ння, вигóніння; 2) вúгін (-гона); *см.* **Вы́гон.**
Изгóнщик, -щица – вигóнець (-гóнця), вигóниця.
Изгоня́ть, изгнáть – виганя́ти, вигóнити, вúгнати, гнáти, зганя́ти, зігнáти, викидáти, вúкинути, (*о мног.*) повиганя́ти, повигóнити, повикидáти, (*всех*) вúзганяти когó; *срвн.* **Гнать, Выгоня́ть, Сгоня́ть.** [Вúгнати дýха нечúстого (Єв.). Максúмця не раз з дворá зганя́ли (Боров.). Та й говóрять як Госпóдь гнав Адáма з рáю (Рудан.). З усíх установ, де він служúв, йогó повикидáли (Крим.)]. **-ня́ть** (*из пределов родного края, республики*) *юрид.* – виганя́ти, вигóнити (за мéжі рíдного крáю, бáтьківщини, респýбліки), (*стар.*) виволáти, *сов.* вúволати з чóго, банітувáти когó. [А за віщо йогó банітóвано? (Л. Укр.)]. *Он человек опасный, его нужно* **-нáть** *из нашего общества* – він людúна небезпéчна, йогó трéба вúкинути з нáшого товарúства. *Его* **-нáли** *из отечества* – йогó вúгнано з рíдного крáю, (*стар.*) йогó банітóвано. **-ть** *плод* – зганя́ти, зігнáти, стрáчувати, стрáтити, потеря́ти зáродок, дитúну, робúти, зробúти вúкидень. **Ѝзгнанный** – вúгнаний, зíгнаний, (*стар.*) вúволаний, банітóваний від кóго (*кем*). **Изгоня́емый** *кем* – гнáний від кóго. [Забúвцею вонá до нас прийшлá, від лю́ду гнáна, скúнена з престóлу (Грінч.)].
Изгорáживать, изгородúть – городúти, погородúти, розгорóджувати, розгородúти що, (*о мног.*) порозгорóджувати. **Изгорóженный** – погорóджений.
Изгорбáтить, изгóрбить *кого* – згорбáтити, з[по]гóрбити, (*о мног.*) погорбáтити, погóрбити когó. [Не стáрість, а прáця менé згорбáтила (Київщ.)].
Изгóрбиться – згорбáтіти, з[по]гóрбитися, (*о мн.*) погорбáтіти, погóрбитися. [З тієї робóти, сúнку, не забагáтієш, а згорбáтієш (Харківщ.)]. **Изгóрбившийся** – згóрблений, згорбáтілий.
Изгоревáть – згорювáти (гóре), збідувáти (бідý), перетéрпіти (гóре).
Изгоревáться – (і)зжурúтися, вúжуритися, збідувáтися. [В трунý ляглá, зжурúвшись за дочкóю (Грінч.)]. **Изгоревáвшийся** – зжýрений, вúжурений, збідóваний.
Изгорéлый – згорíлий.
Изгорéть – згорíти, вúгоріти; *см.* **Изгарáть.**
Изгорóда *и* **Ѝзгородь** – горóжа, огорóжа, загорóжа; (*из хвороста*) пліт (*р.* плóту), тин (-ну), лíса, оплíт (-лóту); (*из вертикально стоящих кольев*) частокíл (-кóлу), пáкілля (*ср. р.*); (*из горизонтально лежащих жердей*) ві[о]р’я́ (*ср. р.*), ворúни (-рúн); (*деревянная решотчатая*) штахéти (-хéт), штахéтник (-ка); (*живая*) живоплíт (-плóту), обсáда; (*колючая*) колю́ча загорóжа. **-родь** *поперечная разделяющая на части ч.-л.* – перегорóжа, перéтика, перетúнок (-нку). *Обносить, обнести* **-дью** *из хвороста* – тинúти, обтинúти що.
Изготáвливанье – виготовля́ння *и* виготóвлювання, вирóблювання *и* виробля́ння чогó, (*пищи*) готувáння.

Изгота́вливать *и* **Изготовля́ть, изгото́вить** – виготовля́ти *и* виготó́влювати, ви́готовити, виготó́вувати, ви́готувати, виробля́ти *и* вирó́блювати, ви́робити що; злá́годжувати, злá́годити що; (*пищу*) готувá́ти, зготувá́ти (стрá́ву); *срвн.* **Выде́лывать, Приготовля́ть.** [Ка́довби набивá́є, клепки́ сам булó́ виготó́вує (Г. Барв.). Згó́дом почали́ папі́р виробля́ти з ганчі́р'я (Єфр.). У багá́того і є з чó́го, і є комý́ усé́ злá́годити (Квітка). А я йомý́ ранé́сенько сні́дати зготý́ю (Пісня)]. **Изготовля́емый** – виготó́влюваний, вирó́блюваний. **Изгото́вленный** – ви́готовлений, ви́готуваний, ви́роблений, злá́годжений, (*о пище*) зготó́ваний. **-ться** – виготовля́тися *и* виготó́влюватися, ви́готовитися, виготó́вуватися, ви́готуватися, бý́ти ви́готовленим, виробля́тися, вирó́блюватися, ви́робитися, бý́ти ви́робленим *и т. д.*

Изгото́вка – 1) *см.* **Изготовле́ние**; 2) *взять ружьё на* **-ку** – узя́ти рушни́цю напоготі́в (Кон.).

Изготовле́ние – ви́роблення, ви́ріб (-робу), рó́бливо, ви́готування, (ви)готі́вля, (*пищи*) (з)готувá́ння. [Кó́жну річ фабри́чного ви́робу мó́жна за мé́нші грó́ші діставá́ти, ніж ркá́ми зрó́блену (Єфр.). Це ложки́ могó́ рó́блива (Харківщ.)]. **-ние** *пищи отнимает много времени* – готувá́ння ї́жі забирá́є багá́то чá́су. *Одежда на нём городского* **-ния** – одé́жа на йó́му міськó́го пошиття́ (ви́робу), міськó́ї робó́ти. *Кормит нас* **-ние** *ложек* – годý́ємося з ложкá́рства.

Изготовля́ть, -ся, изгото́вить, -ся, *см.* **Изгота́вливать, -ся.**

Изгре́би, Изгре́бье – клó́ччя, пачіски́ (-сó́к).

Изгрусти́ться – (і)зжури́тися, ви́журитися; *срвн.* **Изгорева́ться.**

Изгры́занность – згри́зеність, погри́зеність (-ности).

Изгрыза́ть, изгры́зть – згризá́ти, гри́зти, згри́зти, (*о мног.*) позгризá́ти, погри́зти, ви́гризти все; (*о насекомых*) – точи́ти, поточи́ти, сточи́ти, розточи́ти, (*о грызунах*) гри́зти, погри́зти, (*пожирать*) труби́ти, (*всё*) перетруби́ти (усé́). [Не булó́ в чó́му розмочи́ти сухá́р, так я йогó́ сухи́й згри́зла (Київ). Ви́гризла ві́дьма всі молодé́нькі дубó́чки (Рудч.). Он, поточи́ли ли́стя, нá́че рé́шето (Кон.). Щоб йомý́ чé́рви язи́к сточи́ли (Коцюб.). Уклю́нулися ми́ші на токý́ та так трý́блять: оди́н стіжó́к геть-чи́сто перетруби́ли (Харківщ.)]. **Изгры́зенный** – згри́зений, погри́зений, потó́чений, стó́чений, перетрý́блений.

Изгрязни́ть – ви́мазати, забрудни́ти, поваля́ти, (*о мног.*) позабрý́днювати. **Изгрязнённый** – ви́мазаний, забрý́днений, повá́ляний.

Изгуля́ться – зледащі́ти, розледащі́ти, розпогá́нитися, розволочи́тися. [Не ожени́ли си́на, а він тепé́р так розволочи́вся, що й впи́ну йомý́ немá́ (Харківщ.)].

Издава́емость – видá́ваність (-ности). **-ва́емый** – видá́ваний.

Издава́ние – 1) (*звука*) видавá́ння зв[г]ý́ку, гучá́ння, брині́ння, (*жалобного звука*) квилі́ння, проквиля́ння; (*запаха*) пахті́ння, души́ння; 2) (*книги, газеты, закона*) видавá́ння (кни́ги, часó́пису, закó́ну).

Издава́ть, изда́ть – 1) (*звук*) видавá́ти, ви́дати зв[г]ук, гучá́ти; *см.* **Звуча́ть**; (*о струне*) брині́ти, забрині́ти; (*жалобные звуки*) квили́ти, проквиля́ти, виквиля́ти, заквили́ти, ски́глити, заски́глити. [Струнá́ брини́ть. Щоб барабá́ни та не вибивá́ли, щоб і пищá́лочки та не виквиля́ли (Пісня). Чá́йка ски́глить, літá́ючи, мов за ді́тьми плá́че (Шевч.)]. **-ть** *крик* – кричá́ти, скри́кнути, (*редко, зап.*) ви́дати, пусти́ти крик. [Тож душá́, вилітá́ючи з ті́ла, смé́ртний ви́дала крик (Л. Укр.). Ой! – Натá́ля пусти́ла дзвінки́й тривó́жний крик (Васильч.)]. **-ва́ть** *сильный крик, вопль* – кри́ком кричá́ти. **-ва́ть** *шорох* – шаруді́ти; *см.* **Шурша́ть. -ва́ть** *запах, благоухание* – пá́х(ну)ти, души́ти; видихá́ти, (*редко*) видавá́ти, випускá́ти пá́хощі, ди́хати цві́том; *срвн.* **Благоуха́ть, Па́хнуть. -ва́ть** *более сильный аромат* (*запах*) – пá́хнути запашні́ше, міцні́ше. [Виногрá́д зацві́в і ди́ше лю́бим своḯм цві́том (Св. П.). Пá́хла травá́ запашні́ше (Грінч.)]; 2) (*книгу, газету и т. п.*) видавá́ти, ви́дати (кни́гу, часó́пис (газé́ту), то-що). **-ть** *закон* – видавá́ти, ви́дати закó́н. **-ть** *на чей счёт, на чьи средства* – видавá́ти, ви́дати чиḯм кó́штом, чиḯм нá́кладом. *Автор* **-да́л** *книгу на свой счёт* – á́втор ви́дав кни́гу своḯм кó́штом. **И́зданный** – ви́даний.

Издава́ться, изда́ться – видавá́тися, бý́ти видá́ваним, *сов.* ви́даним. *Журнал* **-ётся** *на украинском языке* – журнá́л видає́ться украḯнською мó́вою. *Газета* **-ва́лась** *на партийные средства* – газé́ту видá́вано булó́ кó́штом парті́йним.

Изда́вна – здá́вна, віддá́вна, з дá́внього дá́вна, здавé́н, з дá́вніх давé́н, з дá́внього чá́су, з дá́вніх часі́в. [Вонá́ мені́ здá́вна знá́є (Харківщ.). З дá́вніх давé́н я так роблю́ (Звин.). Наш край віддá́вна ві́льний був (Л. Укр.). З дá́внього дá́вна у гá́ї над стá́вом удвó́х собі́ на хý́торі жили́ (Шевч.). З дá́вніх часі́в так повелó́ся (Харківщ.)].

Изда́ивать, -ся, издои́ть, -ся – 1) видó́ювати, -ся, ви́доїти, -ся; 2) (*о корове*) не давá́тися, не дá́тися (доḯтися), запускá́тися, (*прекращать*) переставá́ти, перестá́ти доḯтися;

передо́юватися, передої́тися. [Коро́ва вже не дає́ться, либо́нь ско́ро оте́литься (Остерщ.). Коро́ва на́ша запуска́ється (Остерщ.), передоїлася (Звин.)].
Изда́лбивать, издолби́ть – (*дыру*) видовбувати, ви́довбати (діру́), (*о мног.*) повидо́вбувати що (ді́ри); (*поверхность чего-либо*) довбти́, подовбти́, до́вба́ти, подо́вба́ти що.
Издо́лбленный – ви́довбаний; здо́вбаний, подо́вбаний.
Издалёка *и* **Издалека́, Издале́че** – (і)зда́лека, (і)зда́леку[и], з дале́кого да́леку. *Прибывший* **-лека́** – зда́лека прибу́лий (прихо́жий), дале́шній. [Чи ви дале́шні? (Лохв. п.)]. **-ка** *подходить к чему в разговоре* – зда́лека[и] захо́дити. [Став розпи́тувати Мосако́вського про Вільшани́цю, але зда́леки (Н.-Лев.). Не сказа́в одра́зу про́сто, а піча́в зда́лека захо́дити (Київ)].
И́здали – віддалі́к, віддалеки́ (оддалі́к, оддалеки́), од[від]далі́, о́ддаль, зоддалеки́, віддаля́, здаля́, зда́лі, зда́лека, зда́леку, зда́леки́, *ум.* здале́ченька. [Я оддалі́к стоя́в і ба́чив (Грінч.). Два хло́пці уку́пі стоя́ли, а тре́тій диви́всь оддалі́ (Самійл.). А то ли́хо, що бою́сь, хоч зда́лека подивлю́сь (Пісня). Вигляда́ли Анто́ся і зоддалеки́ його́ поба́чили (Свидн.). Ішо́в за ним на́зирці здаля́ (Харківщ.)].
Изда́ние – 1) ви́да́ння. [Купи́в наро́дніх вида́ннів усякиx видавни́чих фірм (Грінч.). Оповіда́ння друко́вані були́ по закордо́нних вида́ннях (Грінч.)]. **-ние** *ежедневное* (*о прессе*) – щоде́нне вида́ння, (*редко*) дне́вник, (*еженедельное*) тижне́вик, (*двухнедельное*) двотижне́вик, (*ежемесячное*) місячник. *Периодические, повремённые* **-ния** – періоди́чні вида́ння́, періоди́чна пре́са. *Автор продал право на* **-ние** *своих сочинений* – а́втор прода́в пра́во на вида́ння свої́х тво́рів; 2) (*тираж*) ви́да́ння, на́кла́д (-ду), (*устар.*) тип (-пу). [Пе́рше вида́ння кни́ги ціє́ї розійшло́ся за оди́н рік; незаба́ром видавни́цтво ви́пустить її́ дру́гим вида́нням (на́кладом) (М. Грінч.)].
Изда́ньице – вида́ннячко.
Изда́телев – видавці́в (-це́ва, -це́ве), видаве́цький (Стебн.).
Изда́тель – видаве́ць (-вця́), видавни́к, (*стар.*) накла́дця (-ці).
Изда́тельница – видавни́ця.
Изда́тельский – видавни́чий, видавни́цький. [Видавни́чі товари́ства. Довело́ся, з жале́м, порва́ти з Іва́ном Семе́новичем видавни́цькі спра́ви (Єфр.)].
Изда́тельство – видавни́цтво. [Держа́вне Видавни́цтво Украї́ни].
Изда́тельствовать – видавцюва́ти.
Изда́ть, *см.* **Издава́ть.**
Издева́ние *над кем* – глузува́ння, глумува́ння, кепкува́ння з ко́го.
Издева́тельский – глумли́вий, глузли́вий.
Издева́тельство *над кем* – глузува́ння, глум, по́глум (-му), глумува́ння, нару́га, знуща́ння, по́смішка, збиткува́ння, кпи́ни (-пин), зби́тки (-ків) з ко́го. [Ми не мо́жемо ба́чити в Енеї́ді нія́кого глузува́ння з украї́нської наро́дности (Грінч.). Своє́ї дити́ни на глум та на по́сміх я тобі́ не дам (Єфр.). Не мо́жемо знуща́ння ми терпі́ти (Грінч.). Що це? він по́смішку з ме́не ро́бить? (Звин.). А скі́льки збиткува́ння від усі́х довело́ся терпі́ти! (М. Грінч.). Не ма́ло доведе́ться зазна́ти і перешко́д, і кпин, і ворожне́чі (Стебн.)].
Издева́ться *над кем* – глузува́ти, глуми́тися, глумува́ти, збиткува́тися, знуща́тися, кепкува́ти з ко́го, на глум, на сміх, на по́глум, на глу́зи бра́ти кого́, кпи́ти(ся), шкилюва́ти, шки́лити з ко́го. [Не глузу́йте з старо́го, бо й самі́ старі́ бу́дете (Харківщ.). Се ви глумите́ся з ме́не (Кон.). Прийшли́ знуща́тися з своє́ї же́ртви (Грінч.). Не збитку́йся, чужа́ ма́ти, не збитку́йся з ме́не (Пісня). Щоб сіячі́в твої́х їх вла́сне поколі́ння на глум не бра́ло і на сміх (Франко). Кепкува́ли з приду́ркуватого Фе́дя (Н.-Лев.). З грома́ди кпи́ли, хло́пців би́ли (Шевч.). Хоч ти си́льний, а зі сме́рти ти даре́мно кпи́шся (Рудан.). Шки́лить та й шки́лить ці́лий ра́нок з ба́би (Черніг.)].
Издёвка, *чаще мн.* **Издёвки,** *см.* **Издева́тельство.**
Издёвочник – глузівни́к, глузі́й (-зія́). [Парубки́-глузівники́ все було́ з старо́го шкилю́ють (Харківщ.)].
Издёвочница – глузівни́ця, глузі́йка.
Издёвочный – глузівни́й.
Издёвчивый – глузови́тий, глумови́тий, глуз[м]ли́вий.
Издёвщик, -щица, *см.* **Издёвочник, -ница.**
Изде́лие – 1) (*продукт работы*) ви́ріб (-робу). [Між ви́робами, що Полта́вське зе́мство подало́… (О. Пчілка)]; 2) (*работа чья*) ро́бливо, робо́та, ви́ріб (-робу), рукоді́льство, (*диал.*) рукоді́яння, рукоді́я; *срвн.* **Рукоде́лье.** [Скри́ня й ша́хва старо́го шле́зького ро́блива (Грінч.). Сукно́ німе́цького ви́робу (Крим.). Нема́ в сві́ті, як свого́ рукоді́яння чи полотно́, чи сви́та: носи́тиметься не знать до́кіль (Васильк. п.). Соро́чка своє́ї рукоді́ї (К. Стар.)].

Домашнего **-лия** – доморо́бний, саморо́бний. [Доморо́бне полотно́ (М. Грінч.)].
Издёрганность – поша́рпаність (-ности).
Издёргивать, -ся, издёргать, -ся – ша́рпати, -ся, поша́рпати, -ся, сми́кати, -ся, розсми́кати, -ся. [Не́рви вкрай поша́рпалися (М. Грінч.)]. **Издёрганный** – поша́рпаний, розсми́каний. [Лю́ди з поша́рпаними не́рвами (М. Грінч.). Поша́рпане обли́ччя нерво́вого інтеліге́нта (Єфр.)].
Изде́рживание, Издержа́ние, Изде́ржка – витрача́ння, витра́чування, протра́чування, *окон.* ви́трачення, протра́чення; витра́та.
Изде́рживать, издержа́ть – витрача́ти, ви́тратити (*о мног.* повитра́чувати, повитрача́ти, потра́тити), протра́чувати, протра́тити, (*диал.*) стеря́ти, потеря́ти, (*шутл.*: *протранжирить*) протрясти́; *срвн.* **Истра́чивать, Расхо́довать.** [Він витрача́є по сто карбо́ванців на мі́сяць (Київ). Мене́ аж огне́м печу́ть тії гро́ші, що ви на ме́не ви́тратили (Крим.). Які́ заро́блені гро́ші булú, – усі́ вже потра́чено (Грінч.). І гро́ші протра́тив, і не купи́в чого́ тре́ба (Харківщ.). На цей по́зов він бага́то гро́шей протря́с (Сл. Гр.). Бага́то я стеря́ла на база́рі, – накупи́ла вся́чини (Новом. п.). Всі гро́ші, що ви дали́, я вже потеря́ла, ті́льки п'ять копі́йок зоста́лося (Звин.)]. **-ть** *на еду* – проїда́ти, прої́сти, (*на выпивку*) пропива́ти, пропи́ти. **-ть** *без остатка что* – ви́тратитися з чо́го. [Іде́ чума́к шістьма́ па́рами та й ви́тратився з гроше́й, що й на хліб нема́ (Мнж.)]. **-жа́ть** *продовольствие* – ви́харчувати харчі́. [Що у нас було́ – хліб, са́ло, тара́ня – усе́ за ти́ждень ви́харчували (Павл. п.)]. **Изде́рживаемый** – витра́чуваний, тра́чений. **Изде́ржанный** – ви́трачений, потра́чений, протра́чений; (*на еду*) прої́д(ж)ений, прохарчо́ваний; (*на выпивку*) пропи́тий.
Изде́рживаться, издержа́ться – витрача́тися, ви́тратитися, утрача́тися, утра́титися, (*шутл.*) обшуга́тися. [Гро́ші витрача́ються на си́нову нау́ку, а пуття́ нема́ (Київ). Приї́здіть же, бу́дьте ласка́ві, щоб нам не довело́ся даре́мне втра́титися (Сл. Гр.). Обшуга́вся так, що шага́ нема́ (Борз. п.)]. *Сильно я* **-жа́лся***, путешествуя* – ве́льми (ду́же) я ви́тратився подорожу́ючи.
Изде́ржка – 1) (*действ.*) витрача́ння; *см.* **Изде́рживание**; 2) **-ка**, *чаще во мн.* **Изде́ржки** – тра́та, ви́тра́та, вида́ток (-тку), п(р)отра́та, *мн.* тра́ти (*р.* трат), ви́тра́ти, вида́тки (-тків), п(р)отра́ти, на́кла́д (-ду), кошт (-ту), ко́шти (-тів). [Верну́ вам усе́нькі ва́ші тра́ти до оста́ннього ше́ляга (Крим.). Чия́ ха́та, того́ й витра́та (Борзенщ.). Прибу́ток не верну́в вида́тків (Київ). Без накла́ду зи́ску не бу́де (Номис). Хи́тро, му́дро та невели́ким ко́штом (Котл.)]. *Взять* **-ки** *на себя* – узя́ти ви́тра́ти на се́бе; вла́сним ко́штом зроби́ти що. **-ки** *путевые* – ви́тра́ти подоро́жні, ко́шти на по́дорож. **-ки** *судебные* – вида́тки (накла́ди, ви́тра́ти) судові́. **-ки** *возложить на виновного* – ви́тра́ти накла́сти на ви́нного (узя́ти з ви́нного). **-ки** *производственные* – виробни́чі ви́тра́ти. **-ки** *производительные* – ви́тра́ти доці́льні.
Изде́тства, Изде́тска – з дити́нства, зма́лечку.
Издиви́ться – здивува́тися.
Издира́ть, -ся, изодра́ть, -ся – 1) дра́ти, -ся, подра́ти, -ся, де́рти, -ся, поде́рти, -ся, шматува́ти, -ся, пошматува́ти, -ся; *срвн.* **Изорва́ться.** [Ніхто́ так не дере́, не шмату́є оде́жі, як оце́й хло́пець (Харківщ.). Подра́ла ряде́нце на пелюшки́ (Київщ.)]. **Изо́дранный** – поде́ртий, по́драний, пошмато́ваний; 2) здира́ти, -ся, зде́рти, -ся, (*о мног.*) поздира́ти, -ся. [Не здира́й стру́па, бо прики́неться (Харківщ.)].
Издича́ть – (*о людях, животных*) здичі́ти, (*о раст.*) здича́віти. [Зо́всім здичі́в, чабану́ючи, бо й люде́й не ба́чить (Грінч.)]. **Издича́лый** – здичі́лий, здича́вілий.
Издои́ть, -ся, *см.* **Изда́ивать, -ся.**
Издо́й. *Корова на* **-до́е** – коро́ва не дає́ться (дої́тися), коро́ва запуска́ється.
Издо́йки – ви́до[і]йки (-ків).
Издо́йный (*о корове*) – чим-раз скупі́ша на молоко́ (коро́ва).
Издолби́ть, *см.* **Изда́лбивать.**
Издо́хлый – здо́хлий.
Издо́хнуть, *см.* **Издыха́ть.**
Издре́вле – зстарода́вна, від найдавні́шого да́вна, від найдавні́ших даве́н, споконві́ку, спреждеві́ку; *срвн.* **Искони́**. **-вле** *существующий* – споконві́чний, спередві́чний; *см.* **Иско́нный, Изнача́льный.**
Издробля́ть, издроби́ть – дроби́ти, подроби́ти; дрібни́ти, подрібни́ти; *срвн.* **Дроби́ть.** **Издроблённый** – подро́блений, подрі́бнений.
Изды́рить, Издыря́вить *что* – подіря́вити, подіркува́ти що. **Изды́ренный, Издыря́вленный** – подіря́влений, подірко́ваний.
Издыря́веть – подірча́віти.

Издыря́вить, *см.* **Изды́рить.**

Издыха́ние – 1) здих, здох (-ху). [Нема́ на вас зди́ху (Ков. п.). Його́ коня́ці три чи́сниці до здо́ху (Приказка)]; 2) *последнее* **-ние** – оста́нній дих, скін (*р.* ско́ну), скона́ння, (*иносказ.*) душа́ на волосо́чку. [В ярмо́ запря́гшися, тягни́ до ско́ну (Франко)]. *Быть при последнем* **-нии** – кона́ти, дохо́дити, бу́ти душі́ на волосо́чку. [Тут ці́ла на́ція, живце́м похо́вана, кона́ла (Єфр.). Харити́на дохо́дить (Конис.). Душа́ на волосо́чку, от-от і смерть (Крим.)].

Издыха́ть, издо́хнуть – здиха́ти, здо́хнути, ги́нути, зги́нути, (*о мног.*) поздиха́ти, ви́здихати, повиздиха́ти, поги́нути, ви́гинути, (*о чистых животных*) мину́тися, пропада́ти, пропа́сти; (*грубо*: *о людях и животн.*) но́ги ви́простати, ду́ба да́ти, скапу́титися, опрягти́ся. [Мину́лася на́ша корі́вка (Житом.). Вчо́ра й соба́ка здох і ку́рка пропа́ла – яки́йсь промі́рок (Крим.). До ве́чора пі́вник і но́ги ви́простав (Симонов)]. **-ть** *от жары* (*о жирных животных*) – зажо́хнутися. [Як до́бре вгодо́вана свиня́, а спе́ка та дале́ко гна́ти, то й зажо́хнеться (Кам. п.)]. **Издо́хший** – здо́хлий, пропа́лий.

Изжа́лить (*о насек., растениях*) – пожали́ти. [Якби́ на кропи́ву не моро́з, то вона́-б усі́х люде́й пожали́ла (Номис). Як пішла́ я у кропи́ву спа́ти, пожали́ла собі́ литки́ й п'я́ти (Пісня)]. **Изжа́ленный** – пожа́лений. **-ться** – пожали́тися.

Изжа́рить – засма́жити, усма́жити, спрягти́, спря́жити, (*о мног.*) посма́жити що, напрягти́ чого́. [Засма́жила гу́ску й порося́ (Київщ.). Посма́жила карасі́в у смета́ні (Київщ.). Спрягла́ яе́шню (Квітка). Загада́в жі́нці напрягти́ са́ла (Рудч.)]. **Изжа́ренный** – (за)сма́жений, (с)пря́жений.

Изжа́риться – 1) засма́житися, усма́житися, спрягти́ся, спря́житися, (*о мног.*) посма́житися. [Гу́ска всма́жилася і курча́та посма́жилися (Київщ.). Яе́шня спрягла́ся (спря́жилася) (Н.-Вол. п.)]; 2) (*испечься на солнце*) спекти́ся, (*о мног.*) попекти́ся (на со́нці).

Изжа́ть, *см.* **Изжима́ть.**

Изжёвывать, изжева́ть – зжо́вувати, зжува́ти, пожува́ти що. **-ва́ть** *жвачку* – перереми́г[г]а́ти жу́йку. **Изжёванный** – зжо́ваний, пожо́ваний.

И́зжелта – зжо́вта, жовта́сто, жовтя́во. **-та** *красноватый* – жовтя́во (зжовта)-червоня́стий.

Изжелте́ть – зажо́вкнути, зжо́вкнути, пожо́вкнути. [З те́ї хворо́би вона́ аж зажо́вкла (Звин.). Пожо́вк лист на дере́вах (Київ)].

Изжелти́ть – пожовти́ти що.

Изже́чь, *см.* **Изжига́ть.**

Изжива́ние – пережива́ння чого́, дожива́ння чого́, пережи́ток, дожи́ток (-тку) (*и* недо́житок), збува́ння, (*истощение*) ви́черпання чого́. **-ние** *себя* – дожива́ння, пережива́ння себе́ само́го. **-ние** *недоверия* – збува́ння недові́ри; дожи́ток недові́ри.

Изжива́ть, изжи́ть – 1) (*где*) прожива́ти, прожи́ти де. **-жи́ть** *век еде* – звікува́ти (вік) де, життя́ зжи́ти де. [У нево́лі вік звіку́є (Грінч.). У цій ха́ті зросла́ я, звікува́ла, зазна́ла добра́ й ли́ха (Коцюб.). Життя́ зжи́ти – не по́ле перейти́ (П. Мирн.)]; 2) (*что*) пережива́ти, пережи́ти що, перебува́ти, перебу́ти що, збува́ти, збу́ти що, зжива́ти, зжи́ти що. [Ті забобо́ни ми вже пережили́ (Київ). Перебули́ одно́ ли́хо, перебу́дем дру́ге (Крим.). Да́вні на́ші по́гляди на вла́сність ми потро́ху збува́ємо, але ще не збули́ (Крим.)]. **-ть** *себя, см.* **Изжива́ться. Изжи́тый** – прожи́тий, пережи́тий, перебу́тий, збу́тий, геть ви́житий. [Хапа́ється за старі́, цілко́м перебу́ті фо́рми життя́ (Крим.). Недові́ра до нас, коли́сь ду́же сильна́, тепе́р спра́ва збу́та (Крим.). Це вже ви́житий на́стрій (Крим.)].

Изжива́ться, изжи́ться – вижива́ти, ви́жити свій вік, віджива́ти своє́, віджи́ти своє́, пережива́тися, пережи́тися, само́го себе́ перебува́ти, перебу́ти, га́снути, перево́дитися, перевести́ся, (*истощаться*) виче́рпуватися, ви́черпатися. [Ті звича́ї уже ви́жили свій вік (віджи́ли своє́): тепе́р постаю́ть нові́ (М. Грінч.). Да́вні, ні́би непохи́тні ідеа́ли вже давно́ себе́ перебули́, і час їх до архі́ву здава́ти (Крим.). У нас зда́вня веде́ться, що хто бага́тий, то той розумні́ший; воно́ тепе́р уже тро́хи га́сне, але таки́ ще не зо́всім (Звин.). Це вже перево́диться (Звин.)].

Изживно́й – пережи́тній, перебу́тній.

Изжига́ть, изже́чь – (*огнём, едкими кислотами и т. п.*) випа́лювати, ви́палити, пекти́, спекти́, (*многое*) повипа́лювати, попекти́. [Попекла́ ру́ки карбо́лкою (Катериносл.)].

Изжима́ть, изжа́ть, *см.* **Выжима́ть.**

Изжи́тие – 1) довікува́ння, звікува́ння; 2) пережиття́, перебуття́, збуття́ чого́. *См.* **Изжива́ть.**

Изжи́ть, -ся, *см.* **Изжива́ть, -ся.**

Изжо́га – печія́, зга́га, зга, зага́ (Звин.). [Як олії́ ззім, так і пече́ печія́ (Черніг.). Як зга пече́, так я кре́йду їм (Харківщ.). Нена́че зга́га запекла́ (Шевч.)].

Из-за, *см. под* **Из.**
Иззапла́тить – ви́латати, злата́ти. [Так ви́латала соро́чку – ла́тка на ла́тці (Харківщ.)].
И́ззелена – зелена́сто. **-на**-*голубоватый* – зелена́сто-блаки́тний, зеле́но-блаки́тний. [Сього́дні вода́ в мо́рі зеле́но-блаки́тна (М. Грінч.)].
Иззелени́ть, -ся – позелени́ти, -ся, ви́зеленити, -ся.
Иззерни́ть – покрупи́ти.
Иззимова́ть *зиму* – ви́зимувати, перезимува́ти зи́му (зі́му).
Иззноби́ть – ви́морозити, зморо́зити, поморо́зити.
Иззоба́ть – подзьо́ба́ти все, ви́дзьобати, подзю́бати, ви́дзюбати.
Иззу́бривать, -ся, иззубри́ть, -ся – щерби́ти, -ся, пощерби́ти, -ся, вище́рблювати, -ся, ви́щербити, -ся, зуби́ти, -ся, позуби́ти, -ся, визу́блювати, -ся, ви́зубити, -ся. [Позуби́в ножа́ (Київщ.)]. **Иззу́бренный** – поще́рблений, ви́щерблений, позу́блений, ви́зублений.
Иззяба́ть, иззя́бнуть – ме́рзнути, зме́рз(ну)ти, (*о мног.*) поме́рз(ну)ти. **Иззя́бший, Иззя́блый** – зме́рзлий, переме́рзлий, холо́дний, (*о мног.*) поме́рзлі. [Аж захо́дить до коршо́мки лях із полюва́ння і голо́дний, і холо́дний (Рудан.). Надійшо́в до коминка́ і простя́г до його переме́рзлі ру́ки (Корол.)].
Изла́вливать, -ся, излови́ть, -ся – лови́ти, -ся, зло́влювати, -ся, злови́ти, -ся, уло́влювати, -ся, улови́ти, -ся, упійма́ти, -ся, (с)пійма́ти, -ся, (*о мног.*) полови́ти, -ся. **Изло́вленный** – з[у]ло́влений, упі́йманий, (с)пі́йманий.
Излага́ние – виклада́ння, висло́влювавня чого́.
Излага́тель, -ница – виклада́ч, -да́чка, висло́влювач, -влювачка.
Излагате́льный – викладо́вий, (*повествовательный*) оповіда́льний.
Излага́ть, изложи́ть – виклада́ти, ви́класти *и* ви́ложити, виповіда́ти, ви́повісти, виповіща́ти, ви́повістити, (*выражать*) висло́влювати, ви́словити що. [Виклада́в свої́ по́гляди го́стям (Коцюб.). Я́сно й ши́роко ви́повіщу свою́ спра́ву (Куліш). Свої́ думки́ висло́влюйте зрозумі́ло (Київ)]. **-ть** *неясно* – виклада́ти невира́зно, висло́влювати незрозумі́ло, нея́сно. **-ть** *своими словами* – перека́зувати, переказа́ти, переповіда́ти, перепові́сти, виклада́ти, ви́класти що свої́ми слова́ми. **-ть** *письменно* – виклада́ти, ви́ложити (ви́класти) на письмі́, спи́сувати, списа́ти що. [Хмельни́цький списа́в на папе́рі, чого́ козаки́ од короля́ бажа́ють (Куліш)]. **-ть** *подробно* (*обширно, обстоятельно*), *коротко, сжато* – виклада́ти, висло́влювати докла́дно (просто́ро, ши́роко), ко́ротко, сти́сло. **-ть** *подробности, причины* – подава́ти, наво́дити подро́биці, причи́ни. **-ть** *своё мнение* – висло́влювати свою́ ду́мку. **-ть** *дело* – виклада́ти спра́ву. **Изло́женный** – ви́кладений, ви́ложений, ви́словлений, перека́заний. [Системати́чно ви́ложена тео́рія (Київ). Сти́сло ви́словлений зміст промо́ви (М. Грінч.)]. *Об* **-ном** *сообщается для сведения* – про зазна́чене подає́ться до ві́дома. **-ться** – виклада́тися, висло́влюватися, бу́ти ви́кладеним, ви́словленим.
Изла́живать, изла́дить – ла́годити, нала́годити, зла́годити, ладна́ти, з[на]ладна́ти, лаштува́ти, налаштува́ти, злаштува́ти, споряджа́ти, споряди́ти. **Изла́женный** – налаго́джений, з[на]ла́годжений, зла́днаний, налашто́ваний, злашто́ваний, споря́джений.
Изла́зить – (*везде*) ви́лазити скрізь. [Скрізь ви́лазили і не знайшли́ (Харківщ.)]. **-зить** *на четвереньках* – ви́рачкувати. [І скільки ця дити́на за день ви́рачкує (Харківщ.)]. **Изла́женный** – ви́лажений, ви́рачкуваний.
Изла́комить *кого* – розла́сувати, розла́сити кого́.
Изла́комиться – розла́суватися, розла́ситися.
Изла́мывание – лама́ння, ломі́ння, (*на куски*) трощі́ння.
Изла́мывать, -ся *и* **Изла́мливать, -ся, излома́ть, -ся** *и* **Изломи́ть, -ся** – лама́ти, -ся, полама́ти, -ся, злама́ти, -ся, ломи́ти, -ся, зломи́ти, -ся, поломи́ти, -ся, (*на куски*) трощи́ти, -ся, потрощи́ти, -ся; *срвн.* **Лома́ть, -ся.** [Злама́в ко́су об ка́мінь (Харківщ.)]. **Изло́манный** – пола́маний, зла́маний, поло́маний, зло́маний, потро́щений.
Излегка́ – зле́гка; *см.* **Слегка́.**
Излежа́лый – зле́жаний.
Излёживаться, излежа́ться – 1) (*о вещах*) зле́жуватися, зле́жатися. [До́вго не бра́ла ху́стки з скри́ні, а вона́ й зле́жалася (Остерщ.)]. **Излежа́вшийся** – зле́жаний; 2) (*о человеке*) ледащі́ти, зледащі́ти, розледащі́ти, розлінува́тися, розле́жатися, на ле́жня поверну́тися; *срвн.* **Обleни́ться.**
Излени́ться – розлінува́тися, розледащі́ти, зледащі́ти; *см.* **Облени́ться.**
Излепля́ть, излепи́ть – злі́плювати, зліпи́ти що.
Излёт – ви́літ (-лету).
Излета́ть, излете́ть – 1) (*откуда*) вилі́та́ти, ви́летіти, вилина́ти, ви́линути звідки; *срвн.*

Вылета́ть; 2) **-та́ть** (*соверш.*) – облі́тати, ви́літати, обли́нути що; *срвн.* **Облета́ть 1.**
Излё́тный – ви́літний.
Изле́чиванье, Излече́ние – гої́ння, виго́ювання, ви́гоїння, лікува́ння, ви́лікування, ви́лічення.
Изле́чиватель, -ница – виго́ювач, -вачка.
Изле́чивать, излечи́ть – *что* (*в прямом и перен. смысле*) виго́ювати, го́ї́ти, ви́гоїти, заго́ї́ти, зго́ї́ти, (*о мног.*) пого́ї́ти що (ра́ни). [Зго́їла ра́ни серде́чні (Коцюб.). Ви́пий тро́шки сього́ зі́лля – все ли́хо заго́їть (Шевч.). Ти хво́ре се́рце зго́їти, зціли́ти мо́жеш (Грінч.)]; *кого, кого от чего* (*о внутрен. болезнях*) – виліко́вувати, ви́лікувати, ви́лічити, ви́курувати кого́, кого́ від чо́го *и* з чо́го. **-ть** *болезнь шептаньем* – вишіптувати, ви́шептати х(в)оро́бу. **Изле́ченный** – ви́гоєний, заго́єний, зго́єний, ви́лікуваний, ви́лічений, ви́куруваний; (*шептанием*) ви́шептаний.
Изле́чиваться, излечи́ться – (*о наружн. болезн. и ранах*) го́ї́тися, заго́ї́тися, ви́гоїтися, (*о мног.*) пого́їтися; (*о внутрен. болезнях и больных*) виліко́вуватися, ви́лікуватися, ви́куруватися, (*только о больных*) виду́жувати, ви́дужати, оду́жати, ви́гоїтися. [Він уже ви́гоївсь (Звин.)]. **Излечи́вшийся** – ви́лікуваний, ви́гоєний, ви́куруваний.
Излечи́мость – го́йність, виго́йність (-ости).
Излечи́мый – го́йкий, виго́йни́й. [Що-ж то, – ка́же, – ка́шель варт? ка́шель іще́ го́йкий, а якби́ то, – ка́же, – вам та до ка́шлю ко́льки (Рудан.)].
Излечи́ть, -ся, *см.* **Изле́чивать, -ся.**
Излива́ние – вилива́ння.
Излива́ть, изли́ть – вилива́ти, ви́лити *и* ви́лляти, злива́ти, зілля́ти. [Хма́ра вилива́ла дощ на спра́глу зе́млю (М. Грінч.). На́віть слів до́сить не знахо́дять, щоб ви́лити своє́ обу́рення (Єфр.). Злива́є на ньо́го зцілю́щий бальза́м (Крим.)]. *Он* **-ва́л** *на него свои милости* – він пролива́в на ньо́го свої́ ми́лості (свою́ ла́ску), він обдаро́вував його́ своє́ю ла́скою. **-ть** *слезами* – випла́кувати, ви́плакати, спла́кувати, спла́кати, перепла́кувати, перепла́кати. [Сму́ти та печа́лі… ви́плакать їх щи́ро (Крим.). Перепла́чу, то й поле́гшає на се́рці (Звиног.)]. **-ть** *словами* – вилива́ти, ви́лити слова́ми, мо́вою. **Изли́тый** – ви́литий, зли́тий.
Излива́ться, изли́ться – ли́тися, злива́тися, зли́тися, лля́тися, зілля́тися, вилива́тися, ви́литися *и* ви́ллятися; сплива́ти, спливти́. [Ма́ти лю́бить дити́ну, і ця любо́в вилива́ється на дити́ну по́вною мі́рою (М. Грінч.). Вчо́ра зілля́вся над на́шим село́м вели́кий дощ (Звин.). Під образа́ми горі́ла лямпа́дка; свято́чний на́стрій сплива́в з богі́в (Коцюб.)]. **-ли́ться** *на кого* (*о гневе, досаде и т. п.*) – ви́литися на ко́го, (*разразиться*) окоши́тися на ко́му. [Заха́ркові не випада́ло спо́ритися з па́нією, доса́да його́ окоши́лася на Окса́ні (Крим.)]. *Её печаль* **-ва́лась** *в жалобах на судьбу* – її́ журба́ вилива́лася (вимовля́лася) гірки́ми жаля́ми на до́лю.
Изли́зок – недо́лизок (-зка).
Изли́зывать, излиза́ть – вили́зувати, ви́лизати кого́, що, (*с'есть подлизывая*) зли́зувати, злиза́ти що. [Коро́ва ви́лизала теля́ од вух до хвоста́ (Харківщ.). Вівці злиза́ли гру́дку со́ли (Катерин.)]. **Изли́занный** – ви́лизаний, зли́заний.
Излинева́ть – полініяти, злініяти, по[з]лініюва́ти що.
Излиня́ть – злиня́ти, полиня́ти.
Изли́ть, -ся, *см.* **Излива́ть, -ся.**
Изли́шек – ли́шок (-шку), за́ли́шок, надли́шок, ли́шка (-ки), зли́шки (-шків), зайвина́, на́дмір, (-ру); *срвн.* **Избы́ток, Изоби́лие.** [Коли́ які́й ли́шок – на голо́ту відда́сть (Кон.). Ходи́ли по хата́х да запи́сували, у ко́го які́ є за́лишки (Переяславщ.). На малу́ мі́ру сот три з зали́шком (Квітка). Коли́сь бага́то було́ зайвини́, а тепе́р аби́ ви́стачило (Васильк. п.). Бра́ли зло́то й паволо́ки, бра́ли оксами́ти, а ли́шкою мости́ собі почали́ мости́ти (Рудан). Той на́дмір сил і со́ків і тепла́ вже ви́черпавсь (Франко)]. *Имеется с* **-ком** – ма́ється (є) аж на́дмір, у зайвину́, з ли́шком, з верхо́м, з на́дтом, (*шутл.*) з чо́хом чого́. [Гро́шей ма́ється аж на́дмір (М. Грінч.). Хлі́ба є у зайвину́ (Борзенщ.)]. **-шек** *при получении ч.-л.* – перебі́р (-бо́ру), (*при отдаче*) переда́ток (-тку), (*при взвешивании*) похі́д (-хо́ду). [Ба́чте, як ва́жу: з похо́дом (Звин.)].
Изли́шество – 1) на́дмір (-ру), зайвина́, зби́тки (-ків). [Живу́ть пани́ у зби́тках і го́ря не зна́ють (Бердич. п.). Ро́зкіш, на́віть зби́тки були́ в усьо́му, як у потра́вах на обі́дах, так і в ви́нах (Н.-Лев.). На́ша форту́на ча́сто нездужа́є від на́шого ж таки́ на́дміру (Куліш)]; 2) надмі́рне вжива́ння (зажива́ння) чого́, (*чрезмерность*) надмі́рність (-ности). *Всякое* **-во** *вредно* – у всьо́му на́дмір (надмі́рність) шко́дить; що на́дто, то ва́дко (Приказка). *С* **-вом** – з на́дміром. *До* **-ва** – до на́дміру, до надмі́рности.
Изли́шествовать *в чём* – надмі́рно вжива́ти (зажива́ти) чого́, розкошува́ти в чім *и* чим.

-вать *в еде* – ї́сти над мі́ру, переї́да́ти.

Изли́шне – на́дто, над мі́ру, за́йво. [Їде́н на́дто ма́є, а дру́гий ніч́о́го (Київщ.). Нічо́го я не чув на йо́го недо́брого, – ні́чого за́йво й каза́ти (Павлогр. п.)]. **-не** *говорить об этом* – за́йва річ говори́ти про це. *Не будет* **-не** *напомнить ему* – не пошко́дить (не зашко́дить), не зава́дить, не за́йва бу́де річ нагада́ти йому́.

Изли́шний – за́йвий, зали́шній, зли́шній, надмі́рний, зби́тний. [Це ти за́йве гово́риш (Харківщ.). Що в них було́ зали́шнє, те в города́х перепро́дували (Куліш). На се́бе боя́лася ви́тратити які́йсь там шажо́к зли́шній (Крим.)]. *Его слово в данном случае не будет* **-не** – його́ сло́во в да́ному ви́падкові не бу́де за́йве (недоре́чне). *Это не будет* **-не** – це не бу́де за́йве, це не зашко́дить, не зава́дить. [Не зашко́дить ча́сом і ши́рший машта́б (Грінч.)].

Изли́шность, *см.* **Изли́шество.**

Излия́ние – 1) *см.* **Вылива́ние**; 2) **-ние** *перед кем* – вилива́ння (свої́х чуттів) перед ким, звірювання, *оконч.* звірення кому́. [Осо́ба, що дала́ причи́ну до тих звірювань, була́ їй зо́всім чужа́ і незнайо́ма (Франко)].

Излови́ть, *см.* **Изла́вливать.**

Изловле́ние – зло́влення, зловіння, вло́влення, вловіння.

Изловча́ться, изловчи́ться – примудро́вуватися, примудрува́тися *и* примудри́тися, умудро́вуватися, умудрува́тися *и* умудри́тися, ухисти́тися, схисти́тися, приловча́тися, прило́вчи́тися, зло́вчи́тися. [Бач, чортя́ка, як умудрува́вся (Г.-Арт.). Шпак так умудри́вся, що як почне́ було́ співа́ть – дико́вина й сказа́ть (Гліб.). Ухисти́вся так злізти на поли́цю, що й рука́ми ні за що не бра́вся (Грінч. I). Зло́вчився – тиць його́ но́жиком (Корол.). Прило́вчився покла́сти їй го́лову на плече́ (Васильч.)].

Изло́г – доли́на, запа́дина.

Изложе́ние – ви́клад (-ду), ви́слів (-лову), (*пересказ*) переповіда́ння, перека́зування, пере́каз (-зу). [Спо́сіб ви́кладу, яко́го доде́ржується той чи і́нший письме́нник, зве́ться його́ сти́лем (Єфр.). Могу́чий стилі́ст єдна́в арти́зм ви́слову з надзвича́йною наро́дньою його́ простото́ю (Грінч.). Переповіда́ння вла́сними слова́ми (Крим.)]. *Подробное* **-ние** (*книги, статьи*) – докла́дний пере́каз, докла́дне переповіда́ння (кни́ги, статті́). *Краткое* **-ние** – коро́ткий ви́клад, коро́ткий пере́каз.

Изложи́ть, *см.* **Излага́ть.**

Изло́м – 1) *см.* **Перело́м**; 2) зало́[і]м (-ло́му), злом (-му); *срвн.* **Изги́б.** [Яр превели́кий іде́ зало́мами (М. Вовч.)].

Излома́ть, изломи́ть, *см.* **Изла́мывать.**

Изло́мленность – зло́мленість (-ности).

Изломля́ть, -ся, -ми́ть, -ся – зло́млювати, -ся, зломи́ти, -ся.

Изло́мок – (*чего*) ула́мок, зло́мок (-мка).

Изло́паться – потрі́скати(ся), поколо́тися, поре́патися, полу́скатися.

Излупля́ть, -ся, излупи́ть, -ся – облу́плювати, -ся, облупи́ти, -ся.

Излуча́емость – випромі́нюваність (-ности). **Излуча́емый** – випромі́нюваний.

Излуча́ть *и* **Излу́чивать, излучи́ть** – 1) *см.* **Улуча́ть**; 2) (*свет, тепло*) випромі́нювати, ви́промінити. **Излу́ченный** – ви́промінений, випромінілий.

Излуча́ться, излучи́ться – випромі́нюватися, ви́промінитися, випроміні́ти.

Излуче́ние – 1) *см.* **Улуче́ние**; 2) випромі́нювання, *оконч.* ви́промінення.

Излу́чина – за́крут (-ту), луко́вина; *срвн.* **Изви́лина, Изги́б.**

Излу́чистый – вилу́куватий, лукува́тий; *см.* **Изви́листый.**

Излучи́ть, *см.* **Излуча́ть.**

Излыга́ться, изолга́ться – брехне́ю пересяка́ти, пересякнути, у бре́хнях гру́знути, загру́знути, брехне́ю ши́тися, вши́тися. **Изолга́вшийся** – брехне́ю пересяклий, у бре́хнях загру́злий, брехне́ю (в)ши́тий (підби́тий), всебрехли́вий, (*фам.*) всебреху́щий, (*сщ.*) брехло́ (*м. р.*), густобре́х, мудробре́х (*м. р.*), густобре́ха, мудробре́ха (*общ. р.*), забре́ха (*общ. р.*).

Излюби́ть – (*возлюбить*) улюби́ти кого́, що, (*избаловать*) розпе́стити кого́. **Излю́бленный** – улю́блений, лю́блений, (*о выборных представителях*) (*стар.*) злю́блений. [Улю́блена дра́ма (Грінч.). У Моско́вщині о́браний голова́ зва́вся злю́блений (Крим.)].

Изма́зывание – 1) (*испачкивание*) вима́зування, ума́зування, зама́щування, вима́щування, ума́щування, (*коломазью*) зашмаро́вування чого́ чим, у що; 2) вима́щування, вима́зування, вишмаро́вування чого́.

Изма́зывать, -ся, изма́зать, -ся – 1) (*испачкивать, -ся*) вима́зувати, -ся, ви́мазати, -ся, ума́зувати, -ся, ума́зати, -ся, зама́щувати, -ся, замасти́ти, -ся, вима́щувати, -ся, ви́мастити, -ся, ума́щувати, -ся, умасти́ти, -ся у що, (*коломазью*) зашмаро́вувати, -ся, зашмарува́ти,

-ся; 2) (*истратить, -ся на мазание*) вима́щувати, -ся, ви́мастити, -ся, вима́зувати, -ся, ви́мазати, -ся, вишмаро́вувати, -ся, ви́шмарувати, -ся. [Ви́мастила всю кре́йду (Н.-Вол. п.). Ви́шмарувавсь уве́сь дьо́готь на оди́н віз (Київщ.)]. **Изма́занный** – 1) (*испачканный*) зама́щений, ума́щений, зама́заний, ума́заний, зашмаро́ваний. [Соро́чка на йо́му така́ зама́щена, на́че мі́сяць не скида́в (Поділля)]; 2) ви́мащений, ви́мазаний, ви́шмаруваний.

И́змала – зма́лку; *см.* **Сы́змала.**

Измале́ть – змалі́ти, зма́литися; *срвн.* **Ума́литься.**

Изма́лывание – зме́лювання.

Изма́лывать, -ся, измоло́ть, -ся – зме́лювати, -ся, змоло́ти, -ся, (*о мн.*) позме́лювати, -ся, помоло́ти, -ся. **Измо́лотый** – зме́лений *и* змо́лотий.

Измара́гд – смара́гд, (*стар.*) ізмара́гд, зумру́д (-да).

Изма́ривать, измори́ть – 1) (*вымаривать*) вимо́рювати, ви́морити, вигу́блювати *и* вигубля́ти, ви́губити, вибавля́ти, ви́бавити, (*о мн.*) повимо́рювати, повигу́блювати, повибавля́ти кого́ чим; 2) (*истощать*) змо́рювати, змори́ти, вимо́рювати, ви́морити, умо́рювати, умори́ти, *диал.*: ухо́ркувати, ухо́ркати, умо́рхати, укодо́кати, утана́жити кого́ чим. **-ться** – 1) вимо́рюватися, вигу́блюватися, бу́ти ви́мореним, ви́губленим; 2) змо́рюватися, змори́тися, вимо́рюватися, ви́моритися. [Да як-же ти змори́лась! поси́дь тро́шки (Г. Барв.). Так ви́морились, так знемогли́сь, що не зду́жають і поворухну́тися (Квітка)]. **Изморе́нный** – змо́рений, ви́морений, *диал.* ухо́рканий, умо́рханий.

Изма́рывать, -ся, измара́ть, -ся – каля́ти, -ся, ви́каляти, -ся, брудни́ти, -ся, забрудни́ти, -ся (*и* забрудні́ти), збрудни́ти, -ся *и* збру́дити, -ся, (*о мн.*) позабру́днювати, -ся; *см. ещё* **Испа́чкивать, -ся. -ра́ть** *рукопись* (*исчертить*) – почерка́ти, покре́сли́ти руко́пис. **Изма́ранный** – ви́каляний, забру́днений; поче́рканий, покре́слений.

Изма́рчивый, *см.* **Ма́ркий.**

Изма́слить, -ся – (*выпачкать, -ся коровьим маслом*) зама́слити, -ся, (*диал.*) замасльо́нити, -ся, (*о мн.*) позама́слювати, -ся. -ть (*извести всё масло*) – ви́маслити (усе́ ма́сло). **Изма́сленный** – зама́слений, замасльо́нений.

Изма́ток (*об улье*) – зматчі́лий. [Зматчі́лий ву́лій, рій].

Изма́точить – зма́тчити. **-ться** – зма́тчитися, зматчі́ти.

Изма́тывать, измота́ть *что* – 1) (*выматывать*) вимо́тувати, ви́мотати, висо́тувати, ви́сотати що, що з чо́го; 2) (*имущество, деньги*) три́нькати, протри́нькати, манта́чити, проманта́чити, проц(в)и́ндрювати, проц(в)и́ндрити, гайнува́ти, прогайнува́ти, згайнува́ти що (майно́, гро́ші); *см.* **Прома́тывать 3**; 3) (*нервы, душу*) вимо́тувати, ви́мотати, розсо́тувати, розсота́ти (не́рви, ду́шу). **-ться** – 1) вимо́туватися, ви́мотатися, висо́туватися, ви́сотатися, бу́ти ви́мотаним, ви́сотаним; 2) (*выбиваться из сил, мотаясь туда и сюда*) знемага́ти(ся), знемогти́ся; 3) **-та́ться** (*промотаться*) – проц(в)и́ндритися, проманта́читися *или* проц(в)и́ндрити, проманта́чити, протри́нькати, прогайнува́ти все; 4) (*о нервах*) *см.* **Издёргаться. Измо́танный** – ви́мотаний, ви́сотаний; (*о имуществе*) протри́ньканий, проманта́чений, (*о нервах*) ви́мотаний, розсо́таний; (*выбившийся из сил*) знемо́жений, знеси́лений.

Измаха́ть *что,* **-ться** – змаха́ти що, змаха́тися. *Рука* **-ха́лась** (*устала от маханья*) – рука́ ви́махалася, втоми́лася маха́ючи.

Изма́чивать, -ся, измочи́ть, -ся – змо́чувати, -ся, змочи́ти, -ся *и* змо́кнути, вимо́чувати, -ся, ви́мочити, -ся *и* ви́мокнути, (*о мн.*) позмо́чувати, -ся. [Яки́й бог змочи́в, таки́й і ви́сушить (Номис). Дощ нас так ви́мочив, хоч ви́крути (Звив.)]. **-чить, -ся** (*в росе*) – зароси́ти, -тися. **Измо́ченный** – замо́чений, ви́мочений, (*в росе*) заро́шений.

Изма́ять *кого,* **-ться** – змордува́ти кого́, змордува́тися, змори́ти кого́, змори́тися, зму́чити кого́, зму́читися; *см.* **Изму́чить, -ся, Измори́ть, -ся. Изма́янный** – змордо́ваний, змо́рений, зму́чений.

Измеле́ние – змілі́ння.

Измели́ть – змілі́ти. **Измеле́вший** – змілі́лий.

Измели́ть *мел* (*истратить*) – списа́ти, ви́тратити усю́ кре́йду. **-ли́ть** *весь стол* (*измарать мелом*) – ви́мазати кре́йдою уве́сь стіл (усього́ стола́).

Изме́лочи́ть *кого* – зроби́ти дріб'язко́вим кого́. **-ться** (*стать мелочным*) – зроби́тися дріб'язко́вим.

I. Измельча́ние (*неперех. от* **I. Измельчать**) – здрібні́ння, подрібні́ння, змалі́ння, змізерні́ння.

II. Измельча́ние *чего, действ.* – дробі́ння *и* дро́блення, дрі́бнення, дрібцюва́ння чого́.

I. Измельча́ть (*стать мелким, малым*) – здрібні́ти, подрібні́ти, змалі́ти, змізерні́ти, (перевестись) переве́сти́ся, зве́сти́ся, (*о людях ещё*) злюдні́ти. [Життя́ здрібні́ло –

здрібні́ло й письме́нство (Єфр.). Люд наш змізернів у нево́льничій до́лі (Куліш)].
Измельча́вший – здрібні́лий, змалі́лий, змізерні́лий. **-шая** *порода чего* – перево́дка, переводня́. [Пшени́ця – перево́дка (Слов'ян. п.)].

II. Измельча́ть *что*, **-ся, измельчи́ть, -ся** – дроби́ти -ся, подроби́ти що, -ся, здроби́ти, -ся, дрібни́ти, -ся, подрібни́ти, -ся, здрібни́ти, -ся, дрібцюва́ти, здрібцюва́ти що, (*крошить, -ся*) криши́ти, -ся, по[роз]криши́ти, -ся, (*истолочь, -ся*) потовкти́ (*и* потовчи́ти), -ся, стовкти́, -ся. [Як і ї́сти ту ри́бу, що ти її так подрібни́ла? (Сл. Гр.). Візьми́ листкі́в два або три, ви́суши, здрібцю́й, а тоді ню́хай (Полт. п.)]. **Измельчённый** – по[з]дро́блений, по[з]дрі́бнений, здрібцьо́ваний, по[роз]кри́шений, (*истолченный*) сто́вчений, пото́вчений.

Измельче́ние – подробі́ння, здробі́ння, по[з]дрі́бнення, здрібцюва́ння чого́, (*истолчение*) пото́вчення, сто́вчення чого́.

Измельчи́ть, *см.* **II. Измельча́ть.**

Изме́на – 1) *кому, чему* (*неверность*) – зра́да кого́, чого́, (*предательство чьё*) зра́да, зра́дництво чиє́. [Честь приму́шує за зра́ду так плати́ти (Самійл.). Все нага́дувало їм про ї́хню неда́вню га́ньбу, безси́лля й зра́дництво (Єфр.)]. *Склонный к* **-не** – зрадли́вий, зра́дний; 2) змі́на, відмі́на, переміна; *срвн.* **Измене́ние.**

Изменён – змі́нений, відмі́нений. *Законопроект* **-нён** – законопрое́кт(а) змі́нено.

Измене́ние – змі́на, відмі́на, (*перемена*) переміна, переина́ч[кш]ення, *неок.* переина́ч[кш]ування, ина́чення. [Звукові змі́ни (Крим.). З де́якими обме́женнями, відмі́нами й дода́тками (Грінч.)]. **-ние** *расписания лекций* – змі́на в ро́зкладі ле́кцій. **-ние** *расписания поездов* – змі́на залізни́чого ру́ху, змі́на в ро́зкладі поїздів. *Во* **-ние** *чего* – на змі́ну чого́, змі́нюючи що. *До* **-ния** – до змі́ни. *Впредь до* **-ния** – до да́льшої змі́ни. *Внезапное* **-ние** – рапто́ва змі́на.

Измени́мый, -ни́мость, *см.* **Изменя́емый, -ня́емость.**

Измени́тель, -ница *чего* – змі́нювач, -вачка чого́ (*напр.* зако́нів, звича́їв).

Измени́ть, -ся, *см.* **Изменя́ть, -ся.**

Изме́нник – зра́дник, зра́дець (-дця), (*стар.*) зра́дця (*м. р.*), (*редко*) зра́док (-дка) кого́, чого́; (*переметчик*) переки́нчик, переки́дько (*общ. р.*), (*на войне ещё*) переві́тник; (*неверный*) неві́рник. [Ми, украї́нці, зра́дники рі́дної мо́ви (Крим.). Ти – зра́дник! зра́дник! Зра́див люд заку́тий (Франко). Щоби зна́ла й пам'ята́ла, які́ шевці́ зра́дки (Чуб. V)].

Изме́нников, Изме́нщиков – зра́дників (-кова, кове).

Изме́нница – зра́дниця, зрадли́виця кого́, чого́; (*переметчица*) переки́нчиця, переки́дниця, переві́тниця; (*неверная*) неві́рниця. [Моя́ зра́днице, зра́дила мене́ молодо́го (Чуб. V). Зрадли́виця Далі́ла (Л. Укр.)].

Изме́нницын, Изме́нщицын – зра́дничин (-на, -не).

Изме́нничать – 1) бу́ти зра́дником, зра́дницею (для ко́го *и* кого́); 2) зра́джувати кого́; *см.* **Изменя́ть 2.**

Изме́ннически – по-зра́дницькому, по-зра́дницьки, зра́дницьким чи́ном (ро́бом), зрадли́во, по-зраде́цькому. [Стає́ш зрадли́во між ворогі́ (Грінч.)]. **-ки** *обманутый* – зра́джений.

Изме́ннический – зра́дницький, зраде́цький, (*изменный*) зрадли́вий, зра́дний. [Ось зра́дницька рука́ побі́ля ме́не (Л. Укр.). Зраде́цькі за́ходи (*козни*) (Грінч.). Вона́-ж схили́вшись вчиня́ над ним поді́ю ту зрадли́ву (Л. Укр.). Вона́ своє́ю зра́дною руко́ю подала́ йому́ смерть (Грінч.)].

Изме́нничество – зра́дництво, зраде́цтво, зрадли́вість (-вости). [Чи зра́дництво його́ спізна́ли ви, як тре́ба? (Самійл.)].

Изме́нничий, Изме́нщичий – зра́дничий, зра́дницький, зрадли́вий; *см.* **Изме́ннический.**

Изме́нный – 1) (*изменяемый*) змі́нний, змінли́вий, одмі́нливий; 2) (*изменчивый*) зрадли́вий, зра́дний.

Изме́нчиво – 1) мінли́во, змінли́во, змі́нно; 2) зрадли́во; *см.* **Изме́ннически.**

Изме́нчивость – 1) (*переменность*) мінли́вість, змінли́вість, змі́нність, переміннiсть (-ости), (*шаткость*) хи́ткість (-кости). **-вость** *погоды* – мінли́вість пого́ди; 2) (*неверность*) зрадли́вість, зра́дність (-ости).

Изме́нчивый – 1) (*изменяющийся, склон. к изменениям*) мінли́вий, змінли́вий, змі́нний, перемі́нний, (*колеблющийся*) хитки́й. [Мінли́ві естети́чні тео́рії (Єфр.). До́ля мінли́ва (Грінч.) Це сві́дчить, що ва́ша вда́ча ду́же змінли́ва (Н.-Лев.). Ви знов зо мно́ю, при́види хиткі́ї! (Франко)]; 2) (*неверный, склонный к изменам*) зрадли́вий, зра́дний. [Прости́ свою́ дочку́ безтя́мну і зрадли́ву (Олесь). Все продає́ за па́нську зра́дну ла́ску (Грінч.)].

Изме́нщик, -ца, *см.* **Изме́нник, -ца.**

Изме́нщичий, *см.* **Изме́нничий.**

Изменя́емость, -ни́мость – змі́нність (-ности).

Изменя́емый, -нимый – змі́нний, змі́нюваний.

Изменя́ть, измени́ть – 1) *что* – зміня́ти *и* змі́нювати, зміни́ти, відміня́ти *и* відмі́нювати, відміни́ти, (*переменять*) переміня́ти *и* перемі́нювати, переміни́ти що, (*переиначивать*) переина́ч[кш]увати, переина́ч[кш]ити що, (*о мн. или местами*) позмі́нювати *и* позміня́ти, повідмі́нювати *и* повідміня́ти, попереина́ч[кш]увати. [І даре́мне не моли́ся: не зміню́ я ка́ри (Рудан.). Хіба́-ж мою́ любо́в що-не́будь одміни́ло? (Самійл.)]. **-ни́ть** *свою жизнь, характертер* – з[від]міни́ти своє́ життя́, свою́ вда́чу. **-ни́ть** *проект закона* – зміни́ти прое́кт зако́на. **-ни́ть** *веру* – зміни́ти ві́ру. *Собачьего нрава не* **-нишь** – соба́чої вда́чі (нату́ри) не відмі́ниш. **-ни́ть** *почерк* – зміни́ти ру́ку. **Изменённый** – змі́нений, відмі́нений, переина́ч[кш]ений; 2) *кому, чему* – зра́джувати *и* (*редко*) зраджа́ти, зра́дити кого́, що, (*о мн.*) позра́джувати. [Коха́в він ді́вчину, тому́ три ро́ки, та зра́дила тоді́ його́ вона́ (Крим.). Зра́див ді́вчину коха́ну (Рудан.). Та до́ля лиха́я зра́дила ху́тко його́ (Л. Укр.). Зра́див козакі́в, приста́в до ляхі́в (Н.-Лев.). Зра́див він наро́дню спра́ву (Куліш)]. **-ня́ть, -ни́ть** *себе* – зра́джувати, зра́дити себе́. [Я зра́див-би себе́, якби́ диви́вся іна́кше (Самійл.)]. **-ни́ть** *мужу жене* – зра́дити чолові́ка, жі́нку (дружи́ну). **-ни́ть** *вере, клятве, долгу и т. п.* – зра́дити *или* злама́ти (*нарушить*) ві́ру, при́сягу, обо́в'язок *и т. д.* **-ни́ть** *своему слову* – зра́дити своє́ сло́во, злама́ти (*нарушить*) своє́ сло́во. *Он никогда не* **-ня́ет** *своим правилам, привычкам* – він ніко́ли не зра́джує сво́її пра́вил, зви́чок, він ніко́ли не лама́є (*не нарушает*) сво́їх пра́вил, зви́чок. *Память* **-ни́ла** *ему, мне* – па́м'ять зра́дила, змили́ла його́, мене́. *Силы* **-ня́ют** *мне* – си́ли зра́джують мене́. *Рука* **-ни́ла** (*сплоховала*) – рука́ схибну́ла, схиби́ла. *Рука* **-ни́ла** *ему* – рука́ зра́дила його́. *Тот кому* **-ни́ли** (*обманутый*) – зра́джений.

Изменя́ться, измени́ться – зміня́тися *и* змі́нюватися, міни́тися, зміни́тися, відміня́тися *и* відмі́нюватися, відміни́тися, (*пров.*) обміни́тися, (*о мн.*) позміня́тися, повідміня́тися, пов[повід]мі́нюватися, (*переменяться*) переміня́тися, переміни́тися, (*переиначиваться*) переина́ч[кш]уватися, переина́ч[кш]итися; бу́ти змі́неним, відмі́неним, переина́ч[кш]еним. [Зміня́ються нахи́льності лю́дські (Грінч.). Що-ж то за звича́ї такі́? хіба́ вони́ не мі́няться з лю́дьми? (Мирн.). З то́го ча́су бага́то відміни́лося (Грінч.). Змінив́ся він на виду́ і бро́ви насу́пив (Стор.). Одра́зу по́гляд одміни́вся (Васильч.)]. **-ня́ться, -ни́ться** *в* (*на*) *лице* – міни́тися, зміни́тися, (*о мн.*) поміни́тися з лиця́, на лиці́, на виду́. [Гля́нули на Дома́ху – вона́ з лиця́ мі́ниться (Кониськ.)]. **-ни́ться** *к лучшему, худшему* – зміни́тися на кра́ще, на гі́рше. [Обста́вини ду́же зміни́лися на гі́рше (Н. Рада)]. *Ваши чувства, мысли* **-ни́лись** – ва́ші почуття́, думки́ відміни́лися (зміни́лися). *Погода беспрестанно* **-ня́ется** – пого́да безпереста́ну мі́ниться. **-ня́ться** *во что* – з[від]міня́тися, переміня́тися на що. **Изменя́ющийся** – змі́нний. [Змі́нна части́на капіта́лу].

Измере́ние – (*действ. неок.*) мі́ряння, вимі́рювання *и* виміря́ння, *оконч.* змі́ряння, ви́міряння, обмі́ряння; (*чаще в абстр. знач.*) ви́мір (-ру), о́бмір; (*особ. земли*) помі́р (-мі́ру). [Мі́ряння величи́н (Шарко). Ви́мір ча́су, просто́ру, тепла́. Ви́мір судово́ї ка́ри (Крим.)]. **-ние** *метрами* – мі́ряння ме́трами, на ме́три. **-ние** *глубины* – мі́ряння (ви́мір) глибині́. **-ре́ние** *здания* – о́бмір буди́нку. *Три* **-ния**, *четвёртое* **-ние**, *мат.* – три ви́міри, четве́ртий ви́мір.

Измере́ть, *см.* **Измира́ть.**

Измерза́ть, измёрзнуть – змерза́ти, зме́рзнути *и* зме́рзти, (*о мн.*) позмерза́ти, поме́рзнути; *срвн.* **Мёрзнуть, Озяба́ть.**

Измёрзлый – зме́рзлий, (*о мн. и собир.*) поме́рзлий. [Поме́рзлая карто́пля (Звин.)].

Изме́ривание – мі́ряння, ви[об]мі́рювання.

Изме́ривать, -ся, Изме́рить, -ся, *см.* **Измеря́ть.**

Измери́мость, -ря́емость – вимі́рність, змі́рність.

Измери́мый, -ря́емый – ви́мірни́й, змі́рний. [Вимірне́ число́. Вимірна́ величина́ (Мат. Сл.)]. **-мо** – вимі́рно, змі́рно.

Измери́тель, -ница – 1) мі́рник, мі́рниця, ви́мірник, ви́мірниця, ви[об]мі́рювач, ви[об]мі́рювачка, мі́рчий (-чого), мі́рча (-чої); 2) **-тель** (*прибор*) – ви́мірник, (*бонд. инстр.*) розмі́ряч (-ча).

Измери́тельный – виміро́вий, вимі́рювальний; мі́рний, мі́ряльний. [Виміро́ві при́строї (Тур.). Мі́ряльний струме́нт (Бонд. вироб.)]. **-льный** *прибор* – виміро́вий при́лад.

Изме́рник, *см.* **Измери́тель 2.**

Изме́рный (*к измерению служащий*) – виміро́вий; *см.* **Измери́тельный.**

Измеря́емость, *см.* **Измери́мость.**

Измеря́емый – 1) *прич.* вимі́рюваний, мі́ряний;. 2) *прил., см.* **Измери́мый.**

Измеря́ть *и* **Изме́ривать, изме́рить** *что* – мі́ряти, зміря́ти *и* змі́рювати, *сов.* змі́ряти *и* змі́рити, помі́ряти, виміря́ти й вимі́рювати, ви́міряти, (*обмерять*) обміря́ти *и* обмі́рювати,

обмі́ряти, (*о мн.*) помі́ряти, повимі́рювати, позмі́рювати, пообмі́рювати що чим. [І не зміряв він і мо́ря, як не зміряв не́ба (Рудан.). Ви́міряти його́ (тала́нт) й ви́важити – це ді́ло істо́рії (Єфр.). Ото́ж цілі́сіньке лі́то мі́ряли вони́ зе́млі… На о́сінь обмі́ряли (Кон.)]. **-ть** *глубину чего* – мі́ряти, змі́ряти (виміря́ти, ви́міряти) глибі́нь чого́, (*постичь*) зглиби́ти що. **Изме́ренный** – змі́ря[е]ний, ви́міряний, обмі́ряний, помі́ряний, мі́ряний. **-ться** – мі́рятися, ви[об]міря́тися *и* ви[об]мі́рюватися; бу́ти змі́ря[е]ним, ви́міряним, обмі́ряним. [Для люди́ни ці́лий вік мі́ряється деся́тками ро́ків (Єфр.)].

Измё́т – по́ки́дьок (-дька), по́ки́дька (-ки), по́кидь (-ди), поки́дище. [Що я вам за поки́дище?! (Звин.)].

Измета́ть, иметну́ть, *см.* **Вымета́ть, Выбра́сывать.**

Измечта́ть *что* – 1) ви́гадати що; *см.* **Выду́мывать, Измышля́ть**; 2) (*облюбовать в мечтах*) ви́мріяти. **Измечта́нный** – ви́гаданий; ви́мріяний.

Измилова́ть *кого* – розпе́стити, (*пров.*) запа́нькати кого́.

Изми́н, Изми́нка – м'яття́, *оконч.* зі[по]м'яття.

Измина́ть, изомя́ть *что* – м'я́ти (мну, мнеш) (*диал.* мня́ти), змина́ти, зім'я́ти, пом'я́ти, пом'яшку́рити, (*о мн., всё*) пом'я́ти, (*комкать*) бга́ти, зібга́ти, скомши́ти що; (*вытаптывать поле, траву*) толочи́ти, потолочи́ти, столочи́ти, витоло́чувати, ви́толочити (пашню́, траву́); (*глину*: *месить*) міси́ти, заміси́ти, (*солому*) ме́рвити, зме́рвити, (*фрукты*) би́ти, поби́ти. **-мя́ть** *постель* – пом'я́ти, потолочи́ти по́стіль (посте́лю). [Та не стели́ бі́лої посте́лі – потоло́чать (Мил.)]. **-мя́ть** *шляпу, платье* – пом'я́ти капе́люша, вбрання́. **Измя́тый** – зі́м'ятий, по́м'ятий; зі́бганий; ви́толочений, по[с]толо́чений. *Что-л.* **-тое** (*растение, фрукты*) – потоло́ччя, по́толоч (-чи). **-ться** – м'я́тися, зім'я́тися, пом'я́тися, зібга́тися; бу́ти зі́м'ятим, по́м'ятим ви́толоченим, потоло́ченим.

Измира́ть, измере́ть – змира́ти, зме́рти (зімре́, зімру́ть), позмира́ти, вимира́ти, ви́мерти, повимира́ти. [Люди змира́ють (Основа). Уся́ сім'я́ зімре́ (Київ. п.)].

Измирщи́ться – зми́рщитися.

Измла́да – змо́лоду, (*измала*) зма́лку; *см.* **Смо́лоду.**

Изможда́ть, -ся, изможди́ть, -ся – висна́жувати, -ся *и* виснажа́ти, -ся, ви́снажити, -ся, знеси́лювати, -ся, знеси́лити, -ся, змо́рювати, -ся, змори́ти, -ся; *срвн.* **Изнуря́ть, Истоща́ть. Измождённый** – ви́снажений, знеси́лений, змо́рений, нужде́нний, натру́джений, тлі́нний. [Ма́ти лежа́ла на ла́ві, її́ спокі́йне нужде́нне обли́ччя… (М. Лев.). Вона́ прихо́дила в свою́ кімна́ту така́ вто́млена, аж тлі́нна (Н.-Лев.)].

Изможде́ние – ви́снаження, знемо́га, знеси́лення.

Измозжи́ть – розміжчи́ти, потрощи́ти, на гамуз поби́ти.

Измока́емость – змо́каність (-ности).

Измока́ние – змока́ння.

Измока́ть, измо́кнуть – змока́ти, змо́кнути *и* змо́кти, (*промокать*) промока́ти, промо́кнути, перемока́ти, перемо́кнути (*о мн.*) позмока́ти, помо́кнути *и* помо́кти.

Измо́клый, Измо́кший – змо́клий, перемо́клий.

Измо́л, Измо́лка – 1) (*дейст. неок.*) зме́лювання, *оконч.* зме́лення. *Зерно на* **-мо́ле** – зе́рно доме́люється; 2) **измо́л** (*качество измолки*) – помі́л (-мо́лу); *см.* **Размо́л**; 3) мли́во; *см.* **Ме́лево.**

Измола́чивание – змоло́чування.

Измола́чивать, измолоти́ть – змоло́чувати, змолоти́ти, вимоло́чувати, ви́молотити, (*всё*) помолоти́ти (все). **Измоло́ченный** – змоло́чений.

Измо́листый, Измо́лчивый – уме́листий. [Уме́листе зе́рно].

И́змоло́т – 1) змолоті́ння; 2) умоло́т, на́молот, ви́молот (-ту). [Жи́то на вмоло́т га́рне (Поділля)].

Измоло́тистый – умоло́тний.

Измоло́ть, -ся, *см.* **Изма́лывать -ся.**

Измоло́ченность – змоло́ченість (-ности).

Измо́р – вимо́рювання, замо́рювання, замо́ра. *Брать, взять* **-ром** *кого, что* – вимо́рювати, ви́морити кого́, що, бра́ти, взя́ти кого́, що на замо́ру. **-ром** *города берут* – до́вга обло́га – над мі́стом перемо́га; замо́рою міста́ здобува́ють (Крим.).

Измора́живать, изморо́зить – моро́зити, помoро́зити, зморо́зити, заморо́жувати, заморо́зити кого́, що. **Изморо́женный** – поморо́жений, зморо́жений, заморо́жений.

Измоpённость – змо́реність, ви́мореність (-ности).

Измори́ть, -ся, *см.* **Изма́ривать, -ся.**

Изморо́зить, *см.* **Измора́живать.**

И́зморозки (*выморозки*) – ви́морозки (-ків).

И́зморозный – на́[па́]морозевий.
И́зморозь – на́морозь, па́[о́]морозь (-зи). [Той си́вий тума́н осіда́в бі́лою на́морозззю (М. Лев.). Усе́ було́ бі́ле та пухна́сте од па́морози (Корол.)].
И́зморось – мря́ка. *На дворе* **-рось** – надво́рі мря́ка, надво́рі мрячи́ть.
Измота́ть, -ся, *см.* **Изма́тывать, -ся.**
Измоча́ливать, -ся, измоча́лить, -ся – 1) *что* (*верёвку и т. п.*) – розпрядо[и]вля́ти, -ся, розпрядо[и]ви́ти, -ся, розві́хтювати, -ся, розвіхти́ти, -ся, (*о дереве*) розмачу́лити, -ся. **-ть** *нервы* – викру́чувати, ви́крутити (не́рви), розсо́тувати, розсота́ти (не́рви), розсми́кувати, розсми́кати (не́рви); 2) **-ть** *кого, см.* **Изму́чивать, -чить. Измоча́ленный** – 1) (*о верёвке*) розпрядо́[и́]влений, розві́хтяний; (*о дереве*) розмачу́лений, на мачу́лу поби́тий; (*о нервах*) ви́кручений, розсо́таний, розсми́каний; 2) (*о ком*) ви́силений, знеси́лений; *см.* **Изму́ченный** (*под* **Изму́чить**).
Измо́ченность – змо́ченість (*р.* -ности).
Измочи́ть, -ся, *см.* **Изма́чивать, -ся.**
Измоше́нничаться – зроби́тися шахрає́м, крутіє́м, (*о мн.*) пороби́тися шахрая́ми, крутія́ми, розшахраюва́тися, розкрутійкува́тися.
Изму́сливать, -ся, изму́слить, -ся – за[об]слі́нювати, -ся, за[об]слі́нити, -ся; *см.* **Заму́сливать, -ся. Изму́сленный** – за[об]слі́нений.
Изму́ченность – заму́ченість, змордо́ваність (-ности).
Изму́чивать, изму́чить *кого чем* – зму́чувати, зму́чити, наму́чити, мордува́ти, змордува́ти, ви[пере]му́чувати, ви́мучити, переме́учити кого́ чим, (*о мн. ещё*) позму́чувати, помордува́ти; *срвн.* **Изможда́ть.** [Ой не їдь, рідне́нький, бо дорі́женька зла́я, коня́ змордуу́єш (Метл.). Вкрай ви́мучила себе́ й хло́пця (Васильч.)]. **-чить** *истязаниями, пыткой кого* – скатува́ти кого́. **-ться** – змуу́чуватися, з[на]му́читися, бу́ти з[на]му́ченим, мордува́тися, змордува́тися, бу́ти змордо́ваним. [З нудьги́, турбо́ти се́рце змордува́лось (Крим.)]. **-читься** *работой, дорогой, см.* **Изнуря́ть, -ся. -чилась** *от работы* – змордува́лась, змуу́чилась з пра́ці. **Изму́ченный** – змуу́чений, змордо́ваний, намуу́чений, ви́[пере]муу́чений, помуу́чений, (*истязаниями*) скато́ваний. [Там змуу́чене се́рце спочи́не на мить (Грінч.). Змордо́ваний ві́чною блукани́ною (Коцюб.)]. **Изму́чившийся** – змуу́чений, змордо́ваний.
Измыва́ние, Измыва́тельство *над кем* – глузува́ння з ко́го, збиткува́ння над ким *и* з ко́го, кепкува́ння з ко́го, (*издевательство*) знуща́ння з ко́го; *срвн.* **Издева́тельство.**
Измыва́ться *над кем* – глузува́ти з ко́го, збиткува́тися над ким *и* з ко́го, кепкува́ти з ко́го, (*издеваться*) знуща́тися з ко́го; *см.* **Насмеха́ться, Издева́ться.**
Измы́згать – (*пол, одежду*) зми́зкати (підло́гу, оде́жу). [Тобі́ хоч яку́ га́рну оде́жу дай, то за́раз зми́зкаєш (Черн. п.)]. **Измы́зганный** – зми́зканий. **-ться** – зми́зкатися. *См.* **Истаска́ть, -ся, Исша́ркать -ся.**
Измы́кивать, измы́кать – 1) (*весь лён*) поми́кати (ввесь льон); 2) (*одежду*), *см.* **Истаска́ть**; 3) **-мы́кать** *горе* – ли́хо (біду́) перебідува́ти, перете́рпіти, (*изжить*) ли́ха (біди́) позбу́тися. **-ться** – 1) бу́ти поми́каним; 2) (*об одежде*), *см.* **Истаска́ться**; 3) (*похудеть от беганья, тасканья*) збі́гатися. *Канат* **-кался** – мо́туз розпрядо[и]ви́вся. *Горемыка* **-кался** – бідола́ха (сірома́ха) зві́вся (біду́ючи). **Измы́канный** – 1) поми́каний; 2) *см.* **Иста́сканный** (*под* **Истаска́ть**); 3) (*о горе*) перебідо́ваний, перете́рплений; позбу́тий; (*похуделый от беганья*) збі́ганий.
Измы́ливание – зми́лювання, вими́лювання чого́.
Измы́ливать, измы́лить – зми́лювати, зми́лити, вими́лювати, ви́милити, (*о мн., всё*) поз[пови]ми́лювати (бага́то, все). [Полови́ну зми́лила ми́ла (Н.-Вол. п.)]. **Измы́ленный** – зми́лений, ви́милений. **-ться** – зми́люватися, вими́люватися, бу́ти зми́леним, ви́миленим.
И́змысел – 1) ви́гадка; *см.* **Вы́мысел**; 2) ви́гадка, ви́гад (-ду); *см.* **Изобре́тение.**
Измысли́тель, -ница – вига́дник, -ниця; *см.* **Изобрета́тель, -ница.**
Измыта́рить *имение* – протри́нькати, проманта́чити мае́ток; *см.* **Промота́ть.**
Измыта́риться, *см.* **Изму́читься, Изма́яться.**
Измышле́ние – 1) (*процесс*) ви́гадання, зми́шлення, ви́мишлення, ви́мудрування, ви́мізкування чого́; *неок.* вига́дування, з[ви]мишля́ння, вимудро́вування чого́; 2) (*вымысел*) ви́гадка, ви́гад (-ду); *см.* **Вы́думка.**
Измы́шлённость – ви́гаданість, ви́мудруваність (-ности).
Измышля́емость – вига́дуваність (-ности). **-ля́емый** – вига́дуваний.
Измышля́ть, измы́слить – вига́дувати, ви́гадати, з[ви]мишля́ти, з[ви́]ми́слити, вимудро́вувати, ви́мудрувати, змудрува́ти, вимізко́вувати, ви́мізкувати, змізкува́ти, вимірко́вувати, ви́міркувати що; *срвн.* **Выду́мывать.** [Я про се ніко́ли не чув, а додава́ти

свого́, вига́дувати – ні́яково (Кон.). Ет, лю́ди – як лю́ди: усе́ щось і зми́слять (Грінч.). Теорети́чно ви́міркуване почуття́ (Франко)]. **-лить** *машину* – ви́гадати, ви́мудрувати, (*изобресть*) ви́найти маши́ну. **Измы́шленный** – ви́гаданий, ви́мудруваний, зми́слений, ви́мізкуваний. **-ться** – вига́дуватися, з[ви]мишля́тися *и т. д.*, бу́ти ви́гаданим, зми́сленим *и т. д.* **-литься** *чем* – розжи́тися на що.

Измяка́ть, измя́кнуть – зм'яка́ти, зм'я́кнути *и* зм'я́кти, (*о мног.*) пом'я́к(ну)ти.

Измя́клый – зм'я́клий, (*о мн.*) пом'я́клі.

Измя́тие – зім'яття́, зібга́ння.

Измя́тость – зі́м'ятість, по́м'ятість (-тости).

Измя́тый, *см. под* **Измина́ть.**

Измя́ть, -ся, *см.* **Измина́ть, -ся.**

Изна́нка – ви́ворі[о]т (-роту), спід (*р.* спо́ду), спі́дка, низ (-зу), злий бік, дру́гий бік, (*кожи ещё*) бахтарма́ (*пров.*). [Не лице́м, а ви́воротом (Март.). В пано́тцеві не пізна́єш, де лице́, а де ви́воріт (Свидн.). У це́ї мате́рії й спі́дка га́рна (Липов.). Сукно́ не пога́не, а ну покажи́, яке́ воно́ на злий бік (Звин.)]. *На* **-ку**, *нрч.* – нави́ворі[о]т, ви́воротом. [Пові́сь кожу́ха ви́воротом (Чигир.)]. *Надеть на* **-ку** – надягти́ на ви́воріт, (*гал.*) на ру́би наді́ти. *Выворачивать, -ся* (*вывернуть, -ся*) *на* **-ку** – виверта́ти, виверта́тися (ви́вернути, ви́вернутися), (*о мног.*) повиверта́ти, -ся, (*перелицевать*) перелицюва́ти що. [Кожу́хи повиверта́ли (Сл. Гр.)]. *С* **-ки** – з ви́вороту. **-ка** *жизни* – зворо́тний бік життя́, (*подоплека*) життьова́ підо́плічка.

Изна́нковый – ви́ворі[о]тний, ви́воротовий.

Изнаси́лование – зґвалтува́ння, знаси́льство.

I. Изнаси́ловать, изнаси́лить – си́лувати, приси́лувати, уси́лувати, зму́шувати, зму́сити, приму́сити кого́; *см.* **Принужда́ть. -ться** – надса́джуватися, надсади́тися; *см.* **Надрыва́ться.**

II. Изнаси́ловать *и* **Изнаси́льничать** (*женщину*) – зґвалтува́ти, (*пров.*) обсилкува́ти кого́ (жі́нку). [Схопи́ли її та й зґвалтува́ли (Куліш). Він її обсилкува́в… зроби́в гріх, хоч вона́ й крича́ла (Новом. п.)]. **Изнаси́лованный** – зґвалто́ваний.

Изнаси́льник – зґвалто́вник (-то́вника).

Изнача́ла – (*сперва*) спочя́тку, (*искони*) сперво́віку, споконві́ку, одві́ку.

Изнача́льно – споконві́чно, первові́чно, одві́чно.

Изнача́льность – споконві́чність, первові́чність, одві́чність (-ности).

Изнача́льный – (*исконный*) споконві́чний, первові́чний, одві́чний, (*первоначальный*) пе́рві́сний [Первові́чний, як бог (Гн.)].

Изна́шивание, Изно́ска – (*одежды*) зно́шування, зносі́ння, (*обуви*) сто́птування, (*организма*) висна́жування, знеси́лювання; *оконч.* зно́шення, стопта́ння, ви́снаження, знеси́лення чого́. **-ние** *машин, инструментов* – спрацьо́вування (*оконч.* спрацюва́ння) маши́н, струме́нтів.

Изна́шивать, износи́ть *что* – (*одежду и т. п.*) зно́шувати, зноси́ти, поноси́ти, схо́джувати, сходи́ти, (*о мн.*) позно́шувати, поноси́ти, посхо́джувати, походи́ти що (оде́жу), (*об обуви ещё*) сто́птувати, стопта́ти, потопта́ти, посто́птувати що (взуття́), (*много изнашивать*) вино́шувати, ви́носити, (*обувь*) вито́птувати, ви́топтати, повито́птувати що. [І в жупа́нах не ходи́ла, до́брої сви́ти не зноси́ла (Метл.). Без розко́ші, без любо́ви зно́шу свої чо́рні бро́ви (Шевч.). Не бері́м ціє́ї мате́рії, що це я сходи́в, бо ба́чиш: оди́н мі́сяць походи́в та й порва́в (Звин.). Що ма́тка да́ла, поноси́ла усе́ чи́сто (Рудч.)]. **-си́ть** *сапоги* – сходи́ти, стопта́ти чо́боти. **-ться** – зно́шуватися, зноси́тися (*о мн.* поноси́тися) вино́шуватися, ви́носитися схо́джуватися, сходи́тися, (*об обуви*) сто́птуватися, стопта́тися, (*о мн.*) потопта́тися; бу́ти зно́шеним, поно́шеним, схо́дженим, сто́птаним, пото́птаним; (*об организме*) висна́жуватися, ви́снажитися, знеси́люватися, знеси́литися; (*о машинах и т. п.*) спрацьо́вуватися, спрацюва́тися, виробля́тися, ви́робитися. [Зноси́лася сви́та (Сл. Гр.). Це сукно́ шви́дко зно́шується (Київщ.)]. *Совсем* **-си́лся** – геть обноси́вся, обідра́вся; *см.* **Обна́шиваться 2**. **-си́ться** (*похилеть*) – ви́снажитися, змарні́ти. **Изно́шенный** – зно́шений, поно́шений, схо́джений, сто́птаний, (*об организме*) ви́снажений, знеси́лений, (*о машине, механизме и т. п.*) спрацьо́ваний. **-ное** *платье* – зно́шене (схо́джене) вбрання́. **-ное** *лицо* – ви́снажене, змарні́ле лице́ (обли́ччя).

Изнедалё́ка – знеда́лека[у], (*изблизи*) зблú́зька. [Ой приліта́є сім пар голубі́в збли́зька (Пісня)].

Изнево́ливать, изнево́лить *кого* – знево́лювати, знево́лити кого́ до чо́го; *см.* **Принево́ливать.**

Изнево́льный, *см.* **Нево́льный.**

Изнéженка, *см.* **Нéженка.**
Изнéженность – розні́женість, ні́женість, ви́ніженість, пéщеність, розпéщеність (-ности). **-ность** *нравов* – розпéщеність, розні́ження звичáїв, (*фамил.*) розбабі́ння, збабі́ння.
Изнéженный, *см. под* **Изнéживать.**
Изнéживание, Изнéжение – розні́жування, розні́ження, вині́жування, ви́ніження; пéщення, розпéщення когó.
Изнéживать, изнéжить – розні́жувати, розні́жити, зні́жувати, зні́жити, вині́жувати, ви́ніжити, (*баловать*) пéстити, ви́пестити, розпéщувати, розпéстити когó. [Десь мáбуть за пáна дýмала мáти тебé оддáти, що так зні́жила (Харківщ.). Безжýрне (життя́), у достáтках, у розкóшах – вонó ті́льки розпéстило її́, ослáбило вóлю (Коцюб.)]. **-ться** – розні́жуватися, розні́житися, зні́жуватися, зні́житися, вині́жуватися, ви́ніжитися, пéститися, ви́пеститися, розпéщуватися, розпéститися; (*о мужчине*: *обабиться*) бабі́ти, збабі́ти, бáбитися, з[роз]бáбитися. **Изнéженный** – розні́жений, зні́жений, ви́ніжений, ні́жений, пéщéний, ви́пещений, (*избалованный*) розпéщений, мáзаний. [У самóго верховóди булá жі́нка такá ви́ніжена (М. Вовч.). Почали́ вони́ (козаки́) гордувáти ні́женими паня́тами (Куліш). В виногрáді він прив'я́же зні́жене осля́тко (Св. П.). Ви́пещені рýки (Коцюб.). Пéщена дити́на (Н.-Лев.). Мáзана дити́на ледáча (Г. Барв.)]. **-ное** *воспитание* – пéщене, лелі́яне ви́ховáння, ні́жне (*фамил.* бáбське) ви́кохання.
Изнемогáние – знемагáння з чóго.
Изнемогáть, изнемóчь *и* (*реже*) **Изнемогáться, -мóчься** *от чего* – знемагáти *и* (*реже*) знемагáтися, знемогти́ся *и* знемогти́ (*редко* знемóжитися, знемóжіти) на що *и* з (від) чóго, знеси́люватися, знеси́литися, виси́люватися *и* висиля́тися, ви́силитися, виснáжуватися, ви́снажитися, знебувáтися, знебýтися, упадáти, упáсти на си́лах, з[о]немощі́ти *и* знемочні́ти з чóго, через що, (*от голода*) охлявáти, охля́сти *и* охля́нути (з гóлоду); *см.* **Ослабевáть 2, Истощáться.** [І почалáсь тáя бі́йка, ві́йсько знемагáє (Рудан.). Ізнемі́г і в Бóга прóсить пóмочі святóї (Рудан.). Від любóви знемагáю (Св. П.). Знемі́гся-ж мов і задрімáв (Котл.). Стáне навкóлішки і мóлиться собі́, аж пóки знемощі́є (Грінч. II). Він знемóжився, заснýв (Бор. п.). Тепéр мóжна зóвсім знебýтися в мі́сті через голодувáння (Берд. п.)]. **-гáть** *от голода, жажды, усталости* – знемагáти (*сов.* знемогти́ся) на гóлод, на спрáгу, на втóму *и* з гóлоду, із спрáги, з утóми, охлявáти з гóлоду. **-гáть** *от ран* – знемагáти (*редко* незмагáти) на рáни. [Чи то стóгне брáнець-ли́цар, знемагáючи на рáни (Л. Укр.). Не сплю я, не дрімáю, а на рáни смертéнні незмагáю (Март.)]. **-гáть** *под тяжестью чего* – знемагáти під тягарóм чогó. **Изнемóгший, Изнемóжённый** – знемóжений, знеси́лений, ви́снажений, ви́силений, знебýлий, охля́лий. [Впав знемóжений раб, стрáтивши си́ли свої́ (Ворон.). Прийми́ моє́ знебýлеє сердéнько (Л. Укр.)]. **Изнемогáющий** – а) що знемагáє, знеси́люється *и т. д.*, що в (з)немóзі, в знеси́ллі; б) *см.* **Изнемóжённый.**
Изнеможéние – знемóга, немóга, знеси́лля, знеси́лення, ви́снаження, ви́снáга, безси́лля. [Знов у знемóзі впáла Тетя́на на травý (Г. Барв.). Хóче встáти, в немóзі пáда (Г. Барв.). В знеси́ллі притуля́ється до стіни́ (Л. Укр.)]. *В* **-нии** – в знемóзі, в немóзі, в знеси́ллі *или* знемóжений, знеси́лений.
Изнемóчь, *см.* **Изнемогáть.**
Изнéрвничаться – знервувáтися. **Изнéрвничавшийся** – знервóваний. *Совершенно* **-шийся** – укрáй (геть) знервóваний. [Це, мовля́в, люди́на недýжа, вкрай знервóвана (Крим.)].
Изнесéние (*чего откуда*) – ви́несення чогó ві́дки.
Изнести́, *см.* **Износи́ть.**
Изни́зывать, изнизáть – вини́зувати, ви́низати що, що чим; (*перенизать всё*) понизáти (все). **-ться** – вини́зуватися, ви́низатися; бýти ви́низаним. **Изни́занный** – ви́низаний; пони́заний.
Изничтóжить, *вульг., см.* **Уничтóжить.**
Изнищáльный – зубóжілий, скапцані́лий.
Изнищáние – зубожі́ння.
Изнищáть – зубóжіти, знищі́ти, перевéсти́ся на зли́дні, скапцані́ти; *см.* **Обнищáть.**
И́знова – знóву, знов, нáново; *см.* **Сы́знова, Снóва.**
Изнóжье – 1) *(конец ложа*) нóги (*р.* ніг). *В* **-жьи** – в ногáх; 2) *см.* **Поднóжие.**
Изнорáвливать, изнорови́ть – 1) *см.* **Улучáть**; 2) *в кого, во что чему, см.* **Цéлить, Мéтить**; 3) *кого* – розпонáджувати, розпонáдити когó; *см.* **Бáловать**; (*обычно о лошади*) норови́ти, знорови́ти (коня́), (*о мн.*) понорови́ти (кóні). **-ться** (*о людях, животн.*) – норови́тися, знорови́тися, (*о мног.*) понорови́тися.

Изноро́вный – (*упрямый*) норови́стий.
Изно́с – знос (*р.* зно́су), (*машин*) спрацюва́ння. [Ненагодо́ване і бо́се, соро́чечку до зно́су но́сить (Шевч.). Такі́ чо́боти, що й зно́су їм нема́ (Киïвщ.)].
Износи́ть, -ся, *см.* **Изна́шивать, -ся.**
Износи́ть, изнести́ *что* – вино́сити, ви́нести, (*о мн.*) повино́сити що. **-ться** – вино́ситися, бу́ти ви́несеним. **Изнесённый** – ви́несений.
Изно́ска, *см.* **Изна́шивание.**
Изно́сок – недо́носок (-носка); *см.* **Обно́сок.**
Изно́счивый – зно́шуваний.
Изно́шенность – (*одежды, обуви*) зно́шеність, схо́дженість (оде́жі, взуття́), (*обуви ещё*) сто́птаність, (*организма*) ви́снаженість, знеси́леність, ви́снаження, знеси́лення (органі́зму), (*машины и т. п.*) спрацьо́ваність (маши́ни).
Изнужда́ть, изну́дить – 1) *кого, см.* **Одолева́ть, Истомля́ть**; 2) *что у кого, см.* **Вынужда́ть**; 3) *кого, см.* **Принужда́ть. -ну́диться** (*измаяться в нужде*) – зну́ж(д)итися. **Изну́ждённый** – 1) ви́мушений (*напр.*, ви́мушена ві́дповідь); 2) зну́(д)жений.
Изнуре́ние – 1) *дейст. неок.* висна́жування, знеси́лювання, змо́рювання, *оконч.* ви́снаження, знеси́лення, змо́рення кого́; 2) *сост.* ви́снаження, ви́сна́га, знеси́лення, знеси́лля, змо́рення, *Срвн.* **Изнеможе́ние.**
Изнурённость – ви́снаженість, знеси́леність (-ности), ви́снаження, знеси́лення; *см.* **Изнуре́ние 2.**
Изнури́тельно – висна́жливо, висна́жно, знеси́льно.
Изнури́тельность – висна́жливість, висна́жність, знеси́льність (-ости).
Изнури́тельный – висна́жливий, виснажни́й, знеси́льний. [Виснажна́ пра́ця (Крим.)]. **-ная** *болезнь, лихорадка* – висна́жлива (виснажна́) хворо́ба, пропа́сниця.
Изнуря́ть, изнури́ть *кого чем* – висна́жувати *и* виснажа́ти, ви́снажити, знеси́лювати, знеси́лити, (*измаривать*) змо́рювати, змори́ти, вимо́рювати, ви́морити кого́ чим, (*о мн.*) повисна́жувати, познеси́лювати, поз[пови]мо́рювати кого́ чим; *срвн.* **Истощать, Измождать, Истомлять.** [І гля́нувши на люде́й, змилосе́рдився, що вони́ так змо́рені (Єв.)]. **-ря́ть** *тело* – висна́жувати ті́ло. **-ря́ть** *плоть постом* – знеси́лювати плоть (ті́ло) по́сто́м, по́стуванням. **-ря́ть** *здоровье* – висна́жувати (своє́) здоро́в'я. *Болезнь* **-ри́ла** *его* – хворо́ба ви́снажила, знеси́лила його́. **-ря́ть** *лошадь* – висна́жувати, змо́рювати, перетомля́ти, перенату́жувати коня́. **-ря́ть** *налогами* – висна́жувати, стяга́ти пода́тками кого́. [Поду́шним ду́же стяга́ють люде́й (Кам'ян. п.)]. **-ться** – висна́жуватися *и* виснажа́тися, ви́снажитися, бу́ти ви́снаженим, знеси́люватися, знеси́литися, бу́ти знеси́леним, з[ви]мо́рюватися, змори́тися, ви́моритися, бу́ти змо́реним. **-ри́ть** *кого,* **-ться** *работой* – спрацюва́ти кого́, спрацюва́тися, струди́ти кого́, струди́тися, знеси́лити (ви́снажити) пра́цею кого́, знеси́литися (ви́снажитися) пра́цею. **-ря́ть, -ться** *дорогой* – здоро́жувати кого́, здоро́жуватися, *сов.* здоро́жити кого́, здоро́житися. [Здоро́жив худо́бу (Кам. п.). Вона́ в доро́зі не ви́спалась, ду́же здоро́жилась, була́ роздрато́вана (Н.-Лев.)]. **-ря́ть, -ться** *недостатком питания* – захарчо́вувати кого́, захарчо́вуватися, *сов.* захарчува́ти кого́, захарчува́тися. **-ря́ть, -ться** *постом* – спо́щувати кого́, спо́щуватися, *сов.* спо́стити, спо́ститися, (*о мног.*) поспо́щувати кого́, поспо́щуватися. [Ми поспо́щувались (Берд. п.)]. **Изнурённый** – ви́снажений, знеси́лений, змо́рений, (*о мн.*) повисна́жувані, познеси́лювані, позмо́рювані, (*работой*) спрацьо́ваний, стру́джений, (*дорогой*) здоро́жений, (*недостатком питания*) захарчо́ваний, (*постом*) спо́щений.
Изнутри́, Изну́трь, *нрч.* – зсере́дини. [Заві́вся був свій ша́шель, що точи́в спра́ву зсере́дини (Єфр.)].
Изныва́ние – за[по]нива́ння з чо́го, за ким, за чим; млі́ння з чо́го.
Изныва́ть, изны́ть – занива́ти, зани́ти, понива́ти, (*томиться*) ну́дитися, зну́дитися з (від) чо́го, за ким, за чим; *см. ещё* **Томи́ться, Истоми́ться, Изгрусти́ться.** [Ни́є, ни́є, занива́є моє́ се́рце без те́бе (Метл.). З-за те́бе з жалю́ занива́ю (Пачов.). Боля́ть ка́рі о́чі, серде́нько пони́ло (Чуб. V)]. **-ва́ть** *от жары, от любви* – млі́ти з спе́ки, з коха́ння. [Неха́й душа́ боли́ть і млі́є з мук страшни́х (Самійл.). Росли́ і млі́ли на со́нці розкі́шні сади́ (Н.-Лев.)].
Изны́лый, Изны́вший – пони́лий; змлі́лий.
Изны́ривать, изны́рить – нори́ти, знори́ти, понори́ти що (зе́млю). [Кроти́ все подві́р'я понори́ли (Кам. п.)].
Изнырну́ть – зрину́ти, ви́ринути *и* ви́рнути (зві́дки); *см.* **Вы́нырнуть.**
Изныря́ть (*всюду*) – ви́ринати скрізь (усі́ ями́).
Изо, *см.* **Из.**

Изоба́ра, *физ.* – ізоба́ра.
Изоби́дчик, -би́дчивый, -дный, *см.* **Оби́дчик, Оби́дчивый, Оби́дный.**
Изобижа́ть, изоби́деть *кого чем* – зобіж(д)а́ти, зобі́дити, кри́вдити, скри́вдити кого́ чим; *срвн.* **Обижа́ть.**
Изоби́лие *чего* – рясно́та, рясо́та чого́, розкі́шшя, ро́зкіш (-коши), при[до]ві́лля, призві́л (-во́лу) у чо́му, (*полнота*) щерть, по́вня, по́внява у чо́му, чого́, (*достаток*) доста́ча, доста́ток (-тку), *обычно во мн.* доста́тки (-ків) в чо́му чого́, (*довольство*) дого́да в чо́му; *срвн.* **Оби́лие, Избы́ток.** [Моїм бага́тством я втіша́вся і по́вною моє́ю весели́вся (Кн. Іова). І на по́лі у те́бе бу́де по́вня (Кн. Іова). Там рясо́та така́, що гілля́ підпира́й (Кам. п.)]. *В* **-лии** *что* – упо́вні, удо́звіль, здо́біль чого́. [Удо́звіль хлі́ба (Звин.). Всього́ в ме́не здо́біль; скри́ня як нали́та (Г. Барв.)]. *Иметь в* **-лии** *что, чего* – ма́ти удо́звіль, здо́біль чого́, (*достаточно*) удо́стач, удо́сталь чого́. *В* **-лии** (*обильно*) – ря́сно; *в таком* **-лии** (*так обильно*) – так ря́сно. [Співе́ць тужли́вих переживаннів, яки́х ря́сно дово́диться зазнава́ти се́ред на́шої бу́денщини (Єфр.)]. *Жить в* **-лии** – жи́ти в розко́шах, в дові́ллі, в приві́ллі, го́йно. **-лие** *плодов земных* – рясно́та ово́щ[ч]ів зе́мни́х (на о́вощ[ч]і зе́мні́), розкі́шшя, дові́лля в о́вочах зе́мни́х *или* упо́вні, удо́звіль о́вочів зе́мни́х. *Рог* **-лия** – ріг доста́тку (доста́тків). [Воні́ були́ для ме́не тим ро́гом доста́тків, з яко́го си́палися на ме́не вся́кі раюва́ння (Кон.)].
Изоби́лование *чем* – ряснí́ння чим.
Изоби́ловать *чем* – рясні́ти чим, бу́ти бага́тим на що, ма́ти вдо́звіль, здо́біль чого́; *см.* **Избы́точествовать.** [Туре́цькі ри́нки ряснí́ють на́шим лю́дом українським (Куліш). Ді́я одбува́ється мля́во й ряснí́є випадко́вими приго́дами (Єфр.). Украї́на бага́та на хліб]. *Этот лес* **-лует** *дичью* – цей ліс бага́тий на дичину́, в цьо́му лі́сі дичини́ гу́сто. **Изоби́лующий** *чем, в знач. прил.* – рясни́й чим, бага́тий на що, доста́тній на що.
Изоби́льно – ря́сно, удо́звіль, упо́вні, здо́біль, гу́сто, розкі́шно (*напр.* розцвісти́ся).
Изоби́льность – ря́сність, доста́тність (-ности).
Изоби́льный – рясни́й чим, бага́тий на що, розкі́шний; доста́тній на що.
Изоблича́емость – виявлюваність, викри́ваність (-ности).
Изоблича́емый – виявлюваний, викри́ваний від ко́го (*кем*).
Изоблича́ть, изобличи́ть – (*кого*) виявля́ти, ви́явити, виво́дити, ви́вести (на чи́сту во́ду), викрива́ти, ви́крити кого́, дока́зувати, доказа́ти на ко́го, (*стар.*) висвідча́ти, ви́свідчити кого́; *кого в чём* – виявля́ти, ви́явити, дока́зувати, доказа́ти кому́ *и* на ко́го що, вика́зувати, ви́казати на ко́го що; (*выдавать что*) зра́джувати, зра́дити щось; *см.* **Облича́ть, Улича́ть.** [Він сам зра́джує своє́ не́уцтво (Крим.)]. **-ча́ть** *кого во лжи, в воровстве* – виявля́ти (виво́дити, вика́зувати) чиюсь брехню́, чиє́сь злоді́йство. *Арестованного* **-чи́ли** *в убийстве* – заарешто́ваному довели́ (доказа́ли) душогу́бство, ви́явили, що заарешто́ваний убі́йник (душогу́б). **Изобличённый** – ви́явлений, ви́ведений, ви́критий, (*опровергнутый*) спросто́ваний. **-ная** *ложь* – ви́свідчена, ви́явлена непра́вда. **-ный** *в чём* – той, кому́ дове́дено що, на ко́го *и* кому́ дока́зано що. *В чём он* **-чён**? – що йому́ дове́дено? що на йо́го дока́зано? *Он* **-чён** *в измене* – дове́дено його́ зра́ду, на йо́го *или* йому́ дока́зано зра́ду. **-ться** – 1) виявля́тися, виво́дитися, викрива́тися, бу́ти ви́явленим, ви́веденим, ви́критим; 2) (*самого себя*) виявля́ти, ви́явити себе́, викрива́ти, ви́крити себе́, зра́джувати, зра́дити самого́ себе́.
Изобличе́ние – виявля́ння, виво́діння, викрива́ння кого́, *оконч.* ви́явлення, ви́ведення, викриття́ кого́; *кого в чём* – дока́зування, доказа́ння кому́ *или* на ко́го чого́. **-ние** *преступника во лжи, в краже* – доказа́ння, дове́дення злочи́нцеві брехні́, краді́жки, (*обнаружение*) ви́явлення злячи́нцевої брехні́, краді́жки.
Изобли́читель, -ница, -тельный, *см.* **Обличи́тель, -ница, Обличи́тельный.**
Изобличи́ть, *см.* **Изоблича́ть.**
Изобража́емость – зобра́жуваність, мальо́ваність; образозда́тність (-ности).
Изобража́емый – зобра́жуваний, з[ви]мальо́вуваний.
Изобража́ть, изобрази́ть – 1) зобража́ти, зо́бразити, *обычно употреб.* (*словом, красками*) малюва́ти *и* змальо́вувати, змалюва́ти, намалюва́ти, вимальо́вувати, ви́малювати, (*резцом*) різьби́ти, ви́різьбити що. [Під фре́скою моза́їка, що зобража́є цілу́ плетени́цю (*вереницу*) місте́рій (Л. Укр.). Само́тніх люде́й надзвича́йно лю́бить малюва́ти Л. Українка (Єфр.). Люби́в він (Олесь) теж і приро́ду, яку́ взагалі́ вміє відчу́ти й змалюва́ти (Єфр.)]. *Писатель* **-жа́ет** *общественные недостатки самыми черными красками* – письме́нник малю́є суспі́льні хи́би найчорні́шими фа́рбами. *Эта картина* **-жа́ет** *последний день Помпеи* – ця карти́на зобража́є (подає́) оста́нній день Помпе́їв. *Эта статуя символически* **-жа́ет** *революцию* – ця ста́туя символі́чно зобража́є револю́цію; 2) *кого, что из себя* (*строить*) – удава́ти, уда́ти кого́ (яко́го), що (з се́бе); *см.* **Представля́ть 9**. [Не взива́й її́ цига́нкою, бо

бу́деш би́тий! – кричи́ть уже Андрі́й, вдаючи́ з се́бе обра́женого (Васильч.)]. **Изображённый** – зо́бра́жений, змальо́ваний, намальо́ваний, ви́малюваний, уда́ний. **-ться** – зобража́тися, зобрази́тися, малюва́тися *и* змальо́вуватися, змалюва́тися, бу́ти зо́бра́женим, змальо́ваним, намальо́ваним. [На його́ блідо́му виду́ (*лице*) малюва́вся бе́змір му́ки (Коцюб.)].

Изображе́ние – 1) (*действ.*) зобража́ння, малюва́ння, змальо́вування; *оконч.* зо́бра́ження, змалюва́ння, намалюва́ння кого́, чого́; (*копирование кого*) удава́ння, уда́ння кого́. [Більше вже просто́ру знахо́див письме́нник для змалюва́ння психологі́чних подро́биць (Єфр.). Кві́тка почува́вся на си́лах, що здола́є дійти́ широ́кої пра́вди в малюва́нні (Куліш). І ска́жуть: песимі́зм в зобра́женню життя́ в йому́ зана́дто розвину́вся (Самійл.)]; 2) (*изображен. предмет, картина*) зо́бра́ження, (*образ*) о́браз, (*диал.*) парсу́на, (*статуя*) подо́ба. [І перед о́бразом Вене́ри гори́ть кади́ло золоте́ (Шевч.). То не живи́й моска́ль, а його́ парсу́на (Квітка)]. *Символическое* **-ние** (*предмет*) *человеческой жизни* – символі́чне зобра́ження лю́дсько́го життя́. **-ния** *растений* – зо́бра́ження росли́н. *Монета с* **-нием** *рабочего* – моне́та з зо́бра́женням робітника́.

Изобрази́мость – зо́бразність, змальо́ваність, образозда́тність (-ности).

Изобрази́мый – зо́бразни́й, змальовни́й, образозда́тний.

Изобрази́тельно – о́бразно, образо́во, (*живописно*) мальовни́чо.

Изобрази́тельность – зо́бразність, образо́вість, образотво́рчість, (*образность*) о́бразність, (*живописность*) мальовни́чість (-ости).

Изобрази́тельный – образотво́рчий, образо́вий, зо́бразний, (*живописный*) мальовни́чий, (*образный*) о́бразний. **-ное** *искусство* – образотво́рче мисте́цтво.

Изобрази́ть, -ся, *см.* **Изобража́ть.**

Изобрести́, *см.* **Изобрета́ть.**

Изобрета́тель, -ница – 1) винахі́дник (-ка), винахі́дець (-дця), винахі́дниця; 2) (*выдумщик*) вига́дник, -ниця, вига́дько (*общ. р.*); 3) (*инициатор*) призві́дець (-дця), призві́дниця.

Изобрета́тельность – 1) винахі́дливість, вига́дливість (-вости). [Техні́чний по́ступ, утво́рений ду́хом ініціяти́ви, винахі́дливости, тво́рчости (Доман.)]; 2) (*изощрённость, изворотливость*) вига́дливість (-вости). [А тоді́ йде в ді́ло диве́зна вига́дливістю своє́ю й хи́трощами тюре́мна по́шта (Корол.)].

Изобрета́тельный – 1) винахі́дливий, винахідни́й; 2) (*измысливый*) вига́дливий, вими́сливий. [Ого́нь вига́дливого та бистроу́много гу́мору не згаса́в у йо́му (Н.-Лев.). Вига́дливий був на всякі́ ка́ри (Кон.)]. **-ный** *ум* – вига́дливий ро́зум.

Изобрета́тельство – винахі́дництво.

Изобрета́ть, изобрести́ – 1) винахо́дити (-джу) *и* винахо́джувати (-джую), ви́найти що. [Америка́нці ви́найшли саможа́тку (Крим.)]; 2) (*выдумывать*) вига́дувати, ви́гадати, виду́мувати, ви́думати, вимишля́ти, ви́мислити, (*о мн.*) повига́дувати, повиду́мувати що. [Все більші та доро́жчі ті фа́брики стаю́ть, все мудрі́ші та складні́ші для їх маши́ни вига́дують (Єфр.)]; 3) (*измышлять*) вимудро́вувати, ви́мудрувати що. [Вимудро́вують ще ва́жчі стату́ти, щоб скува́ти і скрути́ти вбо́гого (Куліш)]. **Изобретённый** – ви́найдений; ви́гаданий, ви́думаний; ви́мудруваний. **-ться** – винахо́джуватися *и* винахо́дитися, ви́найтися, бу́ти ви́найденим, вига́дуватися, ви́гадатися *и т. д.*

Изобре́тение – 1) ви́нахід (-ходу), ви́найдення, ви́гад (-ду). [Акаде́мія розгляда́є нові́ ви́находи та відкриття́ (Стат. Акад. Наук). Мі́на ви́гадами й зна́ходами (*открытиями*) – се найважні́ші прикме́ти того́ міжнаро́днього змага́ння (Грінч.)]. *Остроумное* **-ние** – доте́пний ви́нахід. *Взять* (*получить*) *патент на* **-ние** – взя́ти (діста́ти) пате́нт на ви́нахід; 2) (*выдумка*) ви́гадка, ви́гад (-ду). *Жалкое* **-ние** – мізе́рна, нікче́мна ви́гадка.

Изобуча́ть, изобучи́ть – 1) *кого чему* – зуча́ти, зучи́ти кого́ до чо́го; *см.* **Обуча́ть.** [Зуча́й дити́ну чисте́нько коло се́бе ходи́ти (Сл. Гр.)]; 2) *что* – зуча́ти, зучи́ти що, зуча́тися, зучи́тися чого́; *см.* **Изуча́ть.** [Я тоді́ нему́дрого ше́вського ремества́ зуча́вся (Херс.)]. **Изобучённый** – зу́чений. **-ться** – зуча́тися, зучи́тися, навча́тися, навчи́тися чого́.

Изобуче́ние – 1) (*действ.*) зу́чення; 2) на́учка.

Изобыка́ть, изобы́кнуть – навика́ти, нави́кнути, завика́ти, зави́к(ну)ти, зви́читися (*сов.*) до чо́го; *см.* **Привыка́ть.** [До чо́го бик нави́к, до то́го і реве́ (Г. Барв.)].

Изобы́чай, Изобы́чка – за́вичка. [Така́ в цьому́ селі́ за́вичка, щоб переї́жджим води́ не дава́ти (Херсонщ.)].

Изобы́чливый – 1) (*переимчивый*) нави́кливий, (*сметливый*) спра́вний; 2) (*обходительный*) звича́йний, звичайне́нький.

Изовра́жить – пояру́жити, поярчи́ти, поярити́. [Тут земля́ си́льно поярýжена (Крим.). Поярчи́ла вода́ зе́млю (Гайс.)]. **Изовра́женный** – поярýжений, поя́рчений.

Изогло́сса, *лингв.* – ізогло́са.
Изо́гнутость – 1) *см.* **Изги́бина**; 2) (*абстрактно*) за́гнутість, луко́ватість (-тости).
Изогну́ть, -ся, Изо́гнутый, *см.* **Изгиба́ть, -ся.**
Изого́на, *физ.* – ізого́на.
Изогона́льный – ізогона́льний.
Изогони́ческий – ізогоні́чний.
Изогра́ф, *см.* **Иконопи́сец.**
Изодева́ть, изоде́ть – 1) зодяга́ти, зодягти́ кого́. [Свої́ скринечки́ наповня́ю, та свої́х діточо́к зодяга́ю (Метл.)]; 2) (*наряжать*) виряджа́ти, ви́рядити, убира́ти, убра́ти, (*зап.*) вистро́ювати, ви́строїти кого́. **Изоде́тый** – зодя́гнений, зодягни́й, одягни́й, ви́ряджений, ви́строєний, убра́ний. [Диві́ться, лю́ди до́брі, яки́й я зодягни́й та оша́тний (Г. Барв.)].
Изодинами́ческий, *физ.* – ізодинамі́чний.
Изодра́ть, -ся, *см.* **Издира́ть, -ся, Изорва́ть, -ся.**
Изойти́ – 1) *см.* **Исходи́ть**; 2) (*выйти, произойти*) ви́йти, піти́ з чо́го, від чо́го; 3) (*издержаться, исчезнуть*) ви́йти. [Булі́ ви́шні та всі ви́йшли (Херсонщ.)]. **-ти** *кровью* – зійти́, спливти́, стекти́ кро́в'ю (кри́влею).
Изолга́ться, *см.* **Излыга́ться.**
Изоли́р, *физ.* – ізолі́р (-ра).
Изолиро́вка – (*действие*) *см.* **Изоля́ция 1**; 2) (*предмет*) ізоля́ція.
Изоли́рование – 1) (*физ.*) ізолюва́ння, *оконч.* зізолюва́ння; 2) ізолюва́ння, відокре́млювання, відокре́млення, (*от людей*) відлю́днення.
Изолиро́ванность – 1) (в)ізольо́ваність (-ности); 2) (з)ізольо́ваність, відокре́мленість (-ности).
Изоли́ровать, -ся – 1) *физ.* – ізолюва́ти, -ся, (*сов.*) зізолюва́ти, -ся; 2) (*уединять, -ся*) ізолюва́ти, -ся, (*сов.*) зізолюва́ти, -ся, відокре́млювати, -ся, відокре́мити, -ся, (*от людей*) відлю́днюватися, відлюдни́тися. **Изоли́ро́ванный** – 1) ізольо́ваний, *сов.* зізольо́ваний; 2) ізольо́ваний, відокре́млений, відлю́днений.
Изоли́рующий, *см.* **Изоляцио́нный. -щие** *языки* – ізоля́нтні мо́ви. **-щая** *поверхность* – ізоля́нтна площина́ (по́ве́рхня).
Изольща́ть, -ся, изольсти́ть, -ся – виле́щувати, -ся, ви́лестити, -ся. **Изольщённый** – ви́лещений.
Изольще́ние – ви́лещення, ви́лестіння, *неоконч.* виле́щування.
Изоля́тор – 1) *физ.* – ізоля́тор (-ра), відокре́млювач (-ча), (*на телеграфн. столбе ещё*) (*пров.*) кагане́ць (-нця́); 2) (*для заразн. больн.*) ізоля́тор.
Изоляцио́нный – ізоляці́йний, ізоляти́вний, ізоля́нтний. [Де́ржальця лямп ро́бляться з ізоляти́вного матерія́лу (Тур.)]. **-ная** *лента* – ізоляці́йна стрі́чка.
Изоля́ция – 1) ізолюва́ння, ізоля́ція; 2) (*уединённость*) ізоля́ція, відокре́мленість (-ности).
Изоме́рный, *хим.* – ізоме́рний. [Ізоме́рна сполу́ка (Цег.)].
Изомле́ть – зі[о]млі́ти. [Молода́ ді́вчина із жа́лю зомлі́ла (Чуб. V)].
Изомну́ть, *см.* **Измя́ть.**
Изо́мнутый – зі́м'ятий, (*диал.*) зі́мня́тий. [Хті́ла була́ напну́тися то́ю ху́сткою, так ду́же зі́мнята (Звин.)].
Изоморфи́зм, Изомо́рфность, *хим.* – ізоморфі́зм (-му).
Изомща́ть, изомсти́ть *кому* – мсти́тися (-щу́ся), помсти́тися над ким; *см.* **Отмща́ть.** [Неві́стка мсти́ться над не́ю (Н.-Лев.)].
Изопрева́ть, изопре́ть – зопріва́ти, зопрі́ти, випріва́ти, ви́прі́ти.
Изопря́сть – ви́прясти (усе).
Изопу́тывать, -ся, изопу́тать, -ся – 1) (*опутывать, -ся*) заплу́тувати, -ся, заплу́тати, -ся, обмо́тувати, -ся, обмота́ти, -ся, (*о мног.*) позаплу́тувати, -ся, пообмо́тувати, -ся; 2) **-ть** (*увязывать*) – умо́тувати, умота́ти, (*мн.*) повмо́тувати що чим.
Изорва́ть, *см.* **Изрыва́ть.**
Изоржа́веть – поіржа́віти, поржаві́ти. **Изоржа́велый** – поіржа́вілий, поржаві́лий.
Изорта́чить, -ся – (*о лошади*) знорови́ти, -ся.
Изору́доваться – (*выбиться из сил орудуя*) ви́силитися, знемогти́ся, знемогти́ на си́лу (на си́лі), перенату́житися.
Изоружа́ть, -ся, изоруди́ть, -ся – споруджа́ти, -ся *и* спору́джувати, -ся, споруди́ти, -ся; *см.* **Сооружа́ть.** [Бач, яку́ озі́ю (*громадину*) споруди́в! Чи́сто немо́в та дзвіни́ця (Квітка)].
Изостря́ть, -ся, изостри́ть, -ся – (*делать острым*) заго́стрювати, -ся, загостри́ти, -ся, виго́стрювати, -ся, ви́гострити, -ся. **Изострённый** – заго́стрений, ви́гострений.
Изотерми́ческий, *физ.* – ізотермі́чний, рівнотепло́тний. [На́прям ізотермі́чних або

рівнотеплóтних лíній (Герин.)].
Изотéрмы, *физ.* – ізотéрми (-тéрм), рівнотéплини.
Изóтка, Изоткáнье – ви́ткання.
Изохимéны, *физ.* – ізохімéни (-мéн), рівнози́мини (-мин).
Изощрéние – загóстрювання, ви́тончення. **-ние** *ума* – ви́тончення, настáлення рóзуму. *Ловкие* **-ния** – хитромýдрі вигáдування, мудрувáння.
Изощрённость – 1) *чего* – загóстреніcть, ви́тонченість (-ности) чогó. *Чрезмерная* **-ность** – ви́тонченість; 2) *в чём* – впрáвність, вигáдливість у чóму.
Изощря́ть, изощри́ть – 1) загóстрювати, загостри́ти, (*утончать*) витóнчувати, ви́тончити що. [Вонá загостри́ла надзвичáйно йогó вразли́вість (Єфр.)]; 2) (*делать гибким*) настáлювати, настали́ти. **Изощрённый** – загóстрений, ви́тончений; настáлений. [Він повертáв гóлову в той бік, куди́ летíла мýха, – загóстрений слух постерегáв у повíтрі тонки́й дзвін її́ кри́лець (Корол.). Слух дýже ви́тончений (Корол.)].
Изощря́ться, изощри́ться – 1) загóстрюватися, загостри́тися, витóнчуватися, ви́тончитися; 2) *в чём* – настáлюватися, настали́тися, удосконáлюватися, удосконáлитися, (*упражняться*) вправля́тися, впрáвитися, (*вульг.*) прахтикувáтися, ви́прахтикуватися, звивáтися, звинýтися, (*умудряться*) примýдрюватися, примудри́тися у чóму. **-ря́ется**, *чтобы своего добиться* – на вся́кі способи́ берéться (примýдрюється, мудрýє), щоб свогó досягти́. **-ться** *в пустословии* – вправля́тися в пустíм балáканні (в балакани́ні).
Изотчáяться – зневíритися в чóму.
Изóтчество – (ім'я́) по бáтькові, по отцéві. *По имени, по* **-честву** – на ім'я́, (ще й) по бáтькові. *Скажись честным* **-чеством** – скажи́, як тебé звуть; скажи́, як по бáтькові чéсно величáють, (*неточно*) якóго ти рóдоньку?
Изочтéнье – 1) *см.* **Исчислéние**; 2) перéлік (-ку), рахýба.
Из-под, *см.* **Из.**
Изралолéпствоваться – спідлíти мов низьки́й раб, мов низькí раби́, переслужи́тися, (*олакеиться*) облакýзитися, рознайми́тувáтися.
Израбóтка – (*выделка*) ви́ріб (-робу). **-тка** *дневная, за день* – ви́ріб дéнний, дéнна ви́дача.
Израбóтывать, израбóтать – виробля́ти, ви́робити, випрацьóвувати, ви́працювати. **Израбóтанный** – 1) ви́роблений, ви́працюваний; 2) *см.* **Израбóтавшийся** (*под* **Израбóтываться**).
Израбóтываться, израбóтаться – виробля́тися, ви́робитися, спрацьóвуватися, спрацювáтися, (*изнуряться*) виснáжуватися, ви́снажитися. **Израбóтавшийся, Израбóтанный** – спрацьóваний, ви́роблений, ви́працюваний, ви́снажений, натрýджений (*диал.*) роблéний. [Не гóден я, пани́чу, стíльки як ви підойми́ти, бо в мéне рýки роблéні (Хотинщ.). Бáтько – чоловíк ужé ви́працюваний (Липовеч.)].
Изрáбствоваться (*закоснеть в рабстве*) – зневí[ó]льничитися, зани́дíти в рáбстві.
И́зравна, *см.* **И́зровна.**
Изрáвнивать, -ся, изравня́ть, -ся – зрíвнювати, -ся, зрівня́ти, -ся, (*гал.*) зрівнáти, -ся, розрíвнювати, -ся, розрівня́ти, -ся. [Зрівня́в зéмлю, покри́в дéрном (Шевч.). Смерть усíх зрівня́є (Сл. Гр.)]. **Изравнённый** – зрíвняний, розрíвняний.
Изразéчник – кáхельник.
Изразéц (*печной*) – кáхля, кáхель (-хля). *Стенной* **-зéц** – кáхель прóстий. *Угловой* **-зéц** – кáхель нарíжний.
Изразцóвый – кáхе[о]льний, кахля́ни́й, кахльови́й. **-вый** *завод* – кáхельна вирóбня, кахéльня. **-вая** *печь* – грýба з кáхлів, кахльовá грýба. **-вый** *мастер* – кáхéльник.
Изразчáтый – (*облицован. изразцами*) кахля́ни́й, кахельня́ний.
Изрáзник – зразóк (-зкá). [Хтів рíзати рéмінь на підóшви – кáпосні дíти зразóк заки́нули (Звин.)].
Изрáильский – ізрáїльський.
Израильтя́нин – ізраїлíт, ізраїльтя́нин.
Изрáна, *нрч.* – зрáна, зрáння, зрáнку. [По зáкутках зрáна до вéчора стоя́ть діди́ (Н.-Лев.)].
Изрáнивать, изрáнить – зрáнювати, зрáни́ти, завдавáти, завдáти ран, рани́ти, порани́ти, (*разверeдить*) розрáнювати, розрани́ти. [Ся вíдповідь зрани́ть сéрце (Л. Укр.). Розрани́ла в мéне сéрце, розрани́ла дýшу (Франко)]. **Изрáненный** – зрáнений, порáнений. [Лáскою бóжою в сéрце зрáнений (Тичина). Порáнений був непритóмний (Грінч.)]. **-ниться** – зрáни́тися (Франко).
Израстáние – зростáння.
Израстáть, израсти́ – зростáти, зрости́, виростáти, ви́рости, зрости́тися; *срвн.* **Выростáть.**

Израсти́ть, *см.* **Изращáть.**
Израсхóдник – витрáтник.
Израсхóдование – ви́трáта, ви́трачення.
Израсхóдывать, израсхóдовать – витрачáти, ви́тратити, потрáтити, стрáтити, ви́дати, (*о мн.*) повитрáчувати, повитрачáти, (*о материале*) зужиткóвувати, зужиткувáти, (*диал.*) ви́требити; *срвн.* **Расхóдовать, Трáтить.** [Ви́тратила все, що мáла (Єв.). Забýв ті грóші, які́ я повитрáчував на твоє́ ви́ховання (Крим.). Із грóшей… він не стрáтив ні шéляга (Франко). А вал оцé ви́требила (Борз.)]. **-довать** *на еду* – ви́тратити на ї́жу, схарчувáти. **-довать** *на корм* – ви́дати, ви́тратити на годі́влю, ви́годувати (комý що). **-довать** *на освещение* – ви́світити, ви́тратити на світло, перевéсти на світло, ви́дати на світло, (*о свечном материале и т. п.*) повисві́чувати. [Повисві́чувала увéсь лій (Сл. Гр.), увéсь гас]. **-вать** *всю синьку* – (*в мойке*) ви́синити всю си́ньку, (*мыло*) ви́милити (все ми́ло). **-вать** *водку продавая* – ви́шинкувати (усю́) горі́лку *и т. д.* **Израсхóдованный** – ви́трачений, потрáчений, ви́даний; (*потреблённый*) зужиткóваний.
Израсхóдываться, израсхóдоваться – витрачáтися, ви́тратитися, потрáтитися, стрáтитися, схóдити, зійти́, вихóдити, ви́йти; *срвн.* **Расхóдоваться.** *Был да весь* **-довался** – був та весь ви́йшов. *Много* **-дывается** – а) багáто схóдить, витрачáється, йде; б) (*в дело*) багáто зужиткóвується; в) (*в пищу*) багáто схарчóвується, з'ї́жа вели́ка (Тобіл.). *Я сильно* **-довался** – я дýже ви́тратився; (*прожился*) зóвсім ви́жився. [Немá за що й сóли купи́ти – так ви́жився (Н.-Лев.)].
Изрáтовать – (*добыть ратуя*) ви́бороти що.
Изращáть, израсти́ть – вирощáти, ви́ростити, зрóщувати, зрости́ти, (*о мн.*) повирóщувати, позрóщувати когó, що; *срвн.* **Взрáщивать, Вырáщивать.** [Як я тебé зрости́ла, самá себé звесели́ла (Чуб. V)]. **Изращённый** – ви́рощений, зрóщений.
Изращéние – вирóщування, зрóщування, *оконч.* ви́рощеная, зрóщення.
Изрáщик, *см.* **Изрáзчик.**
Изребри́ть – поребрувáти, покарбувáти. **-ться** (*избочениться*) – взя́тися в бóки, ви́пнутися (стáти) хвéртом, кóзиром.
Изребя́читься – здити́ніти, здити́нитися; ви́старіти.
Изревéть – (*издать рёв*) ви́ревти, заревти́. **-вéть** *диким гласом* – ви́ревти, заревти́ не своїм (несві́тським) гóлосом.
Изревновáть – 1) з(а)ревнувáти когó до кóго, (*диал.*) притули́ти чию́ дýшу до кóго; *см.* **Приревновáть**; 2) замýчити рéвнощами когó. **-ться** – звéстися, замýчитися рéвнощами, зáздрощами.
Изрёва – (*плакса*) рéва.
Изредéть – порі́дшати, зріді́ти.
Изреди́ть, *см.* **Изрежáть.**
И́зредка – зрі́дка, пóрідку[о], óбрідь, (*от времени до времени*) вряди́-годи, ряди́-в-годи, вряди́-часи́, коли́-не-коли́, негýсто-нечáсто, (*кое-где*) подéкуди, де-не-дé; *срвн.* **Иногдá**. [Ой гáю мій, гáю, розсáджений зрі́дка (Пісня). Розсади́ла капýсту óбрідь (Звин.). Ві́тер заснýв, зати́х і ті́льки зрі́дка коли́шеться серед зелéного ли́стя (Грінч.). Сти́ха-сти́ха, пóрідко, щоб когó не розбуди́ти, вистýкує стóрож (Васильч.). Та й сьогó припадáло дýже пóрідку (М. Вовч.). Вони́ не переставáли вряди́-годи листувáтися з профéсором (Крим.). Траплялося се ряди́-в-годи (Кон.). Подéкуди ростé трáвка і та посихáє (Рудан.)].
Изрежáть, изреди́ть – ріди́ти, зріди́ти, розвóдити (*напр.* водою́), розвéсти, (*растворять жидкость*) розчиня́ти, розчини́ти що.
Изрéз – 1) *действ., см.* **Изрéзывание**; 2) (*порез*) урі́з (-зу), порі́зане (-ного), зрі́зка (Желех.).
Изрéзок – недóрізок (-зка), недóтинок (-нка).
Изрéзывание *и* **-зáние, Изрéзание** – рі́зання, розтинáння, *оконч.* порі́зання, розі́тнення.
Изрéзывать *и* **Изрезáть, изрéзать** – 1) (*на куски*) рі́зати, порі́зати, розтинáти, розтя́ти, шматувáти, пошматувáти, (*о мн.*) порі́зати, порозтинáти що чим. [За бéрестом лежáла дóлі широ́ка й зелéна лукá, порі́зана зáкрутами си́ньої рі́чки (Коцюб.)]; 2) (*во многих местах*) рі́зати, порі́зати, порозтинáти, (*резьбою*) карбувáти, покарбувáти. [Свóлок гáрний, дубóвий, штýчно покарбóваний (Куліш)]. **Изрéзанный** – порі́заний, пошматóваний, порозти́наний, (*изрезьблённый*) покарбóваний. **-ный** *берег моря* – порі́заний морськи́й бéрег. **-ный** *морщинами* – пори́тий, (по)карбóваний змóршками. [Чогó по жóвтому карбóваному змóршками обли́ччю пройшлá якáсь тéмна тінь? (Мирн.)]. **-ный** *рытвинами* – пори́тий, попóротий. [Похи́туючись по скеля́стій пори́тій дорóзі, фаетóн з'ї́хав у бáлку (Грінч.). Земля́ тут попóрота (Звин.)].

Изрéзываться, изрéзаться – 1) рíзатися, порíзатися, пошматувáтися, бýти порíзаним, розтя́тим, пошматóваним, (*о мн.*) порíзатися; 2) (*порезать самого себя*) рíзатися, урíзатися чим.

Изрекáть, изрéчь – вирікáти, ректи́ (речý, -чéш, -чé, -чемó), ви́ректи, прорікáти, проректи́, ізрікáти, ізректи́. [Вважáє себé за такý люди́ну, якá смíє авторитéтно вирікáти свій суд про філологíчні й лінгвісти́чні спрáви (Крим.). І слóво кóжнеє, якé єси́ прорíк, смути́ть нам бýде сéрце бíдне (Самійл.). А хтось ізрíк: «дивíть на психопáта» (Крим.)]. *Не говорит, а* **-кáет**– не говóрить (спрóста), а прорікáє. **Изречённый** – ви́речений, речéний, прорéчений. *Мысль* **-ная** – дýмка речéна. **Изречи́мый** – речéнний, рéчни́й. **Неизречи́мый** – незречéнний.

Изрекáться, изрéчься – вирікáтися, ректи́ся, ви́ректися, прорікáтися, проректи́ся, бýти речéним, ви́реченим. *Это* **-кáется** *как непреложная истина* – це речéться (прорікáється) як íстина невідмíнна (неминýща).

Изречéние – 1) (*действ.*) ви́речення, прорéчéння чогó; 2) (*выражение*) речéння, ви́слів (-лову). [Не нам казáти речéння гóрдеє: «мій дом, мій храм» (Л. Укр.)]; 3) (*краткое меткое* **-ние**) при́казка, (*стар.*) апофтéгма, сентéнція; 4) (*притча*) при́повість (-вісти), при́повідка.

Изрéчь, *см.* **Изрекáть.**

Изрешéчивать, изрешéти́ть – порешéтювати, порешéтити, здірáвлювати, з[по]дірáвити, побивáти, поби́ти на рéшето. **Изрешéченный** – порешéтений, з[по]дірáвлений, (*выстрелами*) пострíляний. **-ться** – 1) порешéтюватися, порешéтитися, здірáвлюватися, з[по]дірáвитися, бýти порешéтеним, з[по]дірáвленим, побивáтися, поби́тися, бýти поби́тим на рéшето; 2) (*издыриваться*) дірчáвіти, подірчáвіти.

Изри́нуть – ви́вергнути.

Изрисóвывать, -ся, изрисовáть, -ся – спи́сувати, -ся, списáти, -ся, (*мн.*) поспи́сувати, -ся, ви́малювати, -ся. [Ужé списáв увéсь папíр (Сл. Гр.)]. **Изрисóванный** – спи́саний, (*о мн.*) поспи́суваний, геть помальóваний.

И́зро[а]вна – 1) зрíвна, нáрíвно, порíвну. [Зрíвна, дрýжбоньку, зрíвна, край коровáй здрíбна (Гол.)]; 2) (*ровновато*) рівнéнько, гладéнько.

И́зровня, *общ. р.*, **И́зровни** (**-вней**) – рíвня (-ні, *общ. р.*), рíвень (-вня), однóліток (-тка).

Изровня́ть, -ся, *см.* **Изрáвнявать, -ся.**

Изрóд – зрід (*р.* зрóду).

Изрóдный – 1) (*выродившийся*) звироднíлий, вирідни́й. **-ное** *животное* – ви́родок (-дка), переводня́, перевíд (-вóду); 2) (*диал. красивый*) уродли́вий.

Изрождáть, изроди́ть – зрóджувати *и* зроджáти, зроди́ти. [Так йогó мáти зроди́ла (Номис)]. **Изрождённый** – зрóджений. **-ться** – 1) зрóджуватися, зроджáтися, зроди́тися. [Посíяла, мáмко, жи́то, – зроди́вся барвíнок (Гол.)]; 2) (*вырождаться*) вирóджуватися, ви́родитися, перевóдитися, перевéстися, звироднятися, звироднíти.

И́зрозна – зрíзна, пóрізно.

Изрозня́ть *и* **Изрóзнивать, изрозни́ть** – розрізня́ти, розрізни́ти, порізни́ти, розлучáти, розлучи́ти, (*наговорами*) розрáювати, розрáяти. **-ни́ли** *чулки в стирке* – прáвши порізни́ли панчóхи. **Изрознённый** – розрíзнений, порíзнений, розлýчений, (*отговоренный*) розрáяний.

Изрои́ться – 1) (*прекратить роение*) перерої́тися, зрої́тися (Желех.); 2) (*дать рой*) ви́роїтися.

Изрóк – ви́рік (-року).

Изрóн – 1) (*действ.*) зронíння, зрóнення; 2) (*потеря*) згýба, загýба, загýбля.

Изрони́ть – зрони́ти, упусти́ти, згуби́ти, загуби́ти що. [Косá зрони́ла зýби (Желех.)]. **-ться** (*потеряться*) – згуби́тися, загуби́тися.

Изрóныш, Изрóнок – 1) недóносок (-ска), ви́кидень (-дня), ви́кидок (-дка), викидчá (-чáти), недорíд (-рóду); *см.* **Вы́кидыш**; 2) (*выпавшее перо*) пóкидень (-дня), пір’ї́на.

Изроня́ть *всё* – порони́ти, погуби́ти, повпускáти усé.

Изроптáться – зрéмствуватися на кóго, на що, наврікáтися на кóго.

Изрóслый – зрóслий (Кон.), ви́рослий, (*хорошего роста*) рóславий, на зріст, на ви́ріст дóбрий (М. Вовч.), дóброго зрóсту.

Изростáть, Изрости́, *см.* **Израстáть.**

Изрóсток – 1) (*нарост*) нáросток (-тка); 2) (*отросток*) пáрість (-рости), ви́росток (-тка); (*в сырости на зерне*) прóрість (-рости), рість (*р.* рóсти) (Желех.).

Изрóхлиться – збáбитися, побабíти, (*неряшливо*) знехлю́їтися.

Изрубáть *и* **Изрубля́ть, изруби́ть** – (*в куски*) рубáти, порубáти, зрубáти, сíкти, посíкти, тя́ти, потя́ти когó, що, (*всех*) вирýблювати, повирýблювати, ви́рубати, порубáти, висікáти,

ви́сікти, ви́тяти, ви́тнути, ви́стинати усі́х. [Не встиг коза́к Неча́й на ко́ника сі́сти, зача́в ляшкі́в-панкі́в на капу́сту сі́кти (Пісня). Він їй очі́пка зі́б'є, а вона́ йому́ сви́ту поруба́є (Херсонщ.). Ви́тнув-би піввíйська (Стар.-Черн.). Зруба́в ляха́ (Дума)]. **-би́ть** *мелко* – поруба́ти, посі́кти дрі́бно. **-би́ть** *совершенно* – поруба́ти на мак, посі́кти на мо́лот. **-би́ть** *солому, капусту* – посі́кти соло́му, капу́сту. **-би́ть** *мясо, дерево* (*цельные предм.*) – поруба́ти, порі́зати м'я́со, де́рево. **Изру́бленный** – пору́баний, посі́чений, потя́тий, (*о мн.*) ви́рубаний, ви́січений, пови́стинаний. **-ться** – руба́тися, поруба́тися, бу́ти пору́баним, посі́ченим *и т. д.*

Изру́бок – недо́рубок (-бка).

Изруга́ть – зла́яти, збе́штати, ви́ганьбити кого́; *срвн.* **Разруга́ть, Разбрани́ть.** [Ти-ж мене́ не збив, не зла́яв, дога́ни не дав (Чуб. V). Семе́н було́ мене́ і пола́є і ви́ганьбить (Федьк.). Я його́ так збе́штав, що не зна́ю як і в две́рі потра́пив (Гумань)]. **Изру́ганный** – зла́яний, збе́штаний, ви́ганьблений.

Изруга́ться – 1) *см.* **Обруга́ться, Вы́ругаться**; 2) (*истощиться бранью*) ви́лаятися; 3) (*испохабиться*) розла́ятися, розматі́ркува́тися, розпаску́дитися (на язи́к).

Изрусе́лый – знеру́щений, знерусі́лий, здерусифіко́ваний.

Изрусе́ть – (*стать нерусским*) знеру́щитися, знерусі́ти, здерусифікува́тися.

Изруча́ть, изручи́ть – визволя́ти, ви́зволити кого́; *см.* **Выруча́ть.**

Изручне́ть – 1) привчи́тися, приручи́тися, посво́їтися; 2) (*в деле*) о(б)го́втатися, приго́втатися, засво́їти собі що, засво́ї́тися з чим; *срвн.* **Осво́иться.**

Изручни́ть – 1) привчи́ти, посво́ї́ти кого́; 2) приго́втати, о(б)го́втати, навчи́ти, зучи́ти чого́. **-ться,** *см.* **Изручне́ть.**

Изру́чный – зру́чни́й, впра́вний, спра́вний, нави́клий, ло́вкий, меткий.

И́зручь – (*с руки*) з руки́, зруч, (*рукой, руками*) руко́ю. **-ручь** *бью*, **-ручь** *и кормлю* – зруч б'ю, зруч і году́ю.

I. Изрыва́ть, изорва́ть – 1) де́рти, поде́рти, дра́ти, подра́ти, роздира́ти, розде́рти, (*на клочки*) шматува́ти, пошматува́ти, (*о мн.*) порозрива́ти, поде́рти, пороздира́ти. [Сад ви́рубали, книжки́ сині́в поде́рли (Коцюб.). Кора́лів не порва́ла (Метл.). В одні́й соро́чці, та й ту табу́нники пошматува́ли (Д. Марков.)]. *Собака* **-ла** (*человека, одежду*) – соба́ка порва́в (люди́ну, оде́жу). [Оце́й соба́ка мене́ вчо́ра порва́в (Звин.)]. **-ва́ть** *на себе одежду обо что-нб.* – поша́рпатися об що, на чому́. [Поша́рпався ввесь об шипши́ну (Котл.)]. **-рва́л** *всё на себе* – усе́ на со́бі поде́р; 2) (*из чьих рук*) видира́ти, ви́дерти, вихо́плювати, ви́хопити в ко́го, (*зап.*) кому́. **Изо́рванный** – розде́ртий, де́ртий, дра́ний, поде́ртий, пошмато́ваний. **-ный** *зипун* – поде́рта, дра́на сви́та. **-ная** *одежда* – поде́рта о́діж, дра́нка. **-ный** *в клочья, изветшалый* – дранти́вий. [У дранти́вих наме́тах свої́х весь Ізра́їль дріма́є (Франко). Дранти́ва сви́та (Сл. Гр.)]. **-ться** – де́ртися, поде́ртися, бу́ти поде́ртим *и т. д.*

II. Изрыва́ть, изры́ть – 1) ри́ти (ри́ю, ри́єш), пори́ти, зрива́ти, зри́ти, ско́пувати, скопа́ти, (*заровненную землю*) поро́ти, попоро́ти (зе́млю, сте́жку), (*о мн.*) пори́ти, позрива́ти, поско́пувати, попоро́ти; (*слегка*) копирса́ти, покопирса́ти, сколу́пувати, сколу́пати, подзю́бати. [Ще прожда́вши дві годи́ні, ізри́в зе́млю по колі́ні (Пісня)]; 2) (*норами, ходами*) кроти́ти, покроти́ти, нори́ти, понори́ти. **Изры́тый** – зри́тий, ско́паний, попо́ротий, покопи́рсаний, сколу́паний, подзю́баний, поно́рений. **-тый** *оспой* – подзю́баний, дзю́ба, дзюба́тий, таранкува́тий. **-тое** *морщинами лицо* – поко́пане, поо́ране змо́ршками лице́. **-ться** – ри́тися, пори́тися, бу́ти пори́тим *и т. д.*

Изры́вок – дра́нтя (*общ. р.*), шма́та, шма́тка.

Изрыга́ние – вирига́ння, вибльо́вування, (*извергание*) виверга́ння.

Изрыга́ть, изрыгну́ть – рига́ти, ригну́ти чим, вирига́ти, *сов.* ви́ригати, ви́ригнути, вибльо́вувати, ви́блювати, ви́блюнути, (*извергать*) виверга́ти, *сов.* ви́вергати, ви́вергнути що. [Язики́ на ме́не го́стрять і отру́ту з уст рига́ють (Куліш). Здава́лося, то змій звива́ється, вирига́ючи дим (Грінч.)]. **-га́ть** *хулу на Господа* – виверга́ти, вирига́ти, вибльо́вувати хулу́ на Го́спода, виверга́ти блюзні́рство. [Яку́ із скве́рних уст ти ви́блюнув хулу́? (Крим.)]. **-га́ть** *потоки брани* – виверга́ти ла́йку (лайку хмарою) лаятися. **-ться** – виригатися, виригатися, виригнутися *и т. д.*

Изрыда́ть *что* – зрида́ти, ви́ридати що (го́ре). **-ться** – зрида́тися, ви́ридатися.

Изры́жа – ру́до, рудо́вато, рудува́то, поло́во. [Рудо́вато жо́втий].

Изрыже́ть – зруді́ти, споловíти.

Изрыка́ть, изрыкну́ть – вирика́ти, ви́рикнути що.

Изры́скивать, изры́скать – ри́скати, ви́рискати, ганя́ти, ви́ганяти по чо́му, оббіга́ти, оббі́гати, ви́бігати що. [Ви́ганяв по всьо́му горо́ду (Аф.)].

Изры́тие – зриття́, скопа́ння, покопа́ння.

Изрыто́й, *см. под* **Изрыва́ть.**
Изры́ть, *см.* **Изрыва́ть.**
Изрыхле́ть – спуші́ти, покри́хнути, розкри́хнутся.
Изрыхли́ть – спуши́ти, розкриши́ти.
Изряби́ть – зряби́ти (*об оспе*) подзю́ба́ти, здзю́бати. **-ться** *и* **Изрябе́ть** – зрябі́ти, подзюба́тіти, по[с]таранкува́тіти. [Ши́я так зрябіла ду́же; хто його́ й зна, що воно́ (Канівщ.)].
Изря́дненький – неаби́якенький, до́бренький.
Изря́дно – 1) неаби́-як, до́бре, до-путтє́, до-ладу́; 2) (*не хуже*) незгі́рше, несу[о]гі́рше; 3) (*порядком*) чима́ло, до́бре, поря́дно, спо́ро. [Підрі́с уже́ Соломо́н поря́дно (Рудан.). Ціка́вість, ма́буть, вас підбу́джує чима́ло (Самійл.)].
Изря́дность, Изря́дство – неаби́якість, до́брість, добря́чість (-ости).
Изря́дный – 1) неаби́який, до́брий, добря́чий, путя́щий, пу́тній. [Був до́брий ште́льмах і заробля́в до́брі гро́ші (Н.-Лев.). Там бичо́к таки́й добря́чий і в робо́ті неледа́чий (Кроп.). Антимо́н був колісни́к, та й пу́тній (Явора.)]; 2) (*недурной*) незгі́рший, (*зап.*) несу[о]гі́рший, *диал.* нешпе́тний. [Поба́чила за мі́стом чию́сь мале́ньку ві́ллу, несогі́ршу, і мо́вила: «Оту́т-би я жила́» (Л. Укр.). Оди́н був Турн, царо́к нешпе́тний (Котл.)]; 3) (*немалый, порядочный*) чима́лий, до́брий, поря́дний, (*гал.*) спо́рий. [У розмо́ву з ї́ми підбавля́в чима́лу до́зу неввічливости (Крим.). От і є сума́ чима́ла (Квітка). Домі́шується вже й до́бра па́йка наро́дньої мо́ви (до церко́вної) (Єфр.). Від'ї́хав спо́рий ку́сень доро́ги від я́ру (Маковей)]. **-ное** *количество* – чима́ла па́йка, чима́ло, читро́хи. [І терні́вки покуштува́ли читро́хи (Квітка)]. *Дурак* **-ный** – дурни́й нівро́ку, ду́рень неаби́який; ду́рень як тре́ба; ду́рень – не тре́ба кра́щого.
Изряжа́ть, изряди́ть – 1) (*снаряжать*) знаряджа́ти, знаряди́ти, зряджа́ти, зряди́ти, виряджа́ти, ви́рядити, опоряджа́ти, опоряди́ти. [Тре́ба синів на чужи́ну знаряжа́ти (М. Вовч.). Опоряди́ла все на господа́рстві (М. Вовч.)]; 2) (*наряжать*) зряджа́ти, зряди́ти, убира́ти, убра́ти, виряджа́ти, ви́рядити, (*гал.*) вистро́ювати, ви́строїти кого́. [Блищи́ть ша́бля коза́цькая від срі́бла та зла́та, зряди́в його́ пан ласка́вий, як рі́дного бра́та (Куліш). Вбери́ й пенька́, то ста́не за Панька́ (Номис)]. **Изря́женный** – 1) заря́джений, зря́джений, ви́ряджений, опоря́джений; 2) зря́джений, убра́ний, ви́ряджений, ви́строєний. **-ться** – зряджа́тися, зряди́тися *и т. д.*
Изубира́ть, изубра́ть – причепу́рювати, причепу́рити, прибира́ти, прибра́ти, (*диал.*) обха(н)ю́чувати, обха(н)ю́чити кого́, що. [Я́блуня ка́же – обхаю́ч мене́ (Рудч.)]. **Изу́бранный** – причепу́рений, при́браний, обха(н)ю́чений.
Изу́брь, *см.* **Изю́бр.**
Изубыва́ть, изубы́ть – малі́ти, змалі́ти, мали́тися, (*о луне*) ме́ншати, ущербл́юватися, ущерби́тися, (*диал.*) зщуха́ти(ся), зщу́хнути. [Господа́рство моє́ малі́є (Херсонщ.)].
Изубы́точный – утра́тний.
Изубы́тчивать, изубы́тчить *кого* – шко́ду, втра́ту вчиня́ти, вчини́ти (завдава́ти, завда́ти) кому́. **-ться** – втрача́тися, втра́титися.
Изуве́р, -ка – 1) (*фанатик*) бе[у]зуві́р, -ві́рка, загорі́лець (-льця), загорі́лиця, фана́тик, -ти́чка; 2) (*бранно*) бе[у]зуві́р, -ві́рка, недо́людок (-дка).
Изуве́рный – бе[у]зуві́рний, загорі́лий, фанати́чний.
Изуве́рский – бе[у]зуві́рський, загорі́льський, фанати́цький. **-ским** *образом* – по-бе[у]зуві́рському, як бе[у]зуві́р, по-фанати́цькому.
Изуве́рство – бе[у]зуві́рство, загорі́лість, фанати́чність (-ности).
Изуве́чение – збезві́чення, обезві́чення, покалі́чення, скалі́чення, тяжке́ (дові́чне) калі́цтво, покалі́чення.
Изуве́чивать, изуве́чить – збезві́чувати, збезві́чити, обезві́чувати, обезві́чити, зуві́чувати, зуві́чити (Кот.), скалі́чувати, скалі́чити кого́. [Не лізь, бо я тебе́ геть збезві́чу (Херсонщ.). Ду́же лю́тий був… безневи́нно чолові́ка було́ обезві́чить (Основа)]. **Изуве́ченный** – збезві́чений, обезві́чений, скалі́чений, скалічі́лий, зуві́чений, уві́чений. [А які́, було́, серде́шні козаки́ лежа́ть у степу́ або в лі́сі, уві́чені та пора́нені! (Стор.). Андрі́й здійма́в скалі́чену ру́ку (Коцюб.)].
Изуве́чиваться, изуве́читься – з[о]безві́чуватися, з[о]безві́читися, скалі́чуватися, скалі́читися *и* скалічі́ти, зуві́чуватися, зуві́читися, бу́ти з[о]безві́ченим, скалі́ченим.
Изуве́чный, *см.* **Уве́чный.**
Изу́гливать, изу́глить – зву́глювати, звугли́ти. **-ться** – вуглі́ти, звуглі́ти, спали́тися на ву́гля. **Изу́глённый** – зву́глений, зуглі́лий, на ву́гля спа́лений.
Изукра́шивать, -ся, изукра́сить, -ся – прикраша́ти, -ся, прикраси́ти, -ся, закраша́ти, -ся,

закраси́ти, -ся, (при)оздо́блювати, -ся, (при)оздо́бити, -ся, цяцькува́ти, -ся, по[ви ́]цяцькува́ти, -ся, (*цветами*) уквітчувати, -ся, уквітча́ти, -ся, заквітчувати, -ся, заквітча́ти, -ся; *срвн.* **Разукра́шивать, -ся. -сить** *узорами, резьбой и т. п.* – змере́жити, помере́жити, поцвіткува́ти що чим. [Цвітко́вана гале́ра (Дума)]. **-сить** *словами, выражениями* – прикраси́ти слове́сними оздо́бами. **-ситься** *флагами* – убра́тися в прапори́, заквітча́тися прапора́ми. **Изукра́шенный** – прикра́шений, закра́шений *и т. д.* **-ный** *орнаментом* – орнаменто́ваний, цвітко́ваний, процві́таний (Дума). *Степь* **-ная** *цветами* – степ процві́таний (квітами), в квіти при́браний, квітча́стий степ.
Изуми́тель, -ница – дивови́жник, -ниця.
Изуми́тельно – напро́чуд, напро[е]ди́во, напроди́в, ди́вно, преди́вно, дивови́жно.
Изуми́тельный – по́диву гі́дний, ди́ву гі́дний, ди́вний, преди́вний, дивови́жний, диве́зний, дивогля́дний. [Дивови́жна і ніде́ нечу́вана до́сі річ (Грінч.). Преди́внеє наро́дження Бо́жого си́на (Пісня). Диве́зна вига́дливістю своє́ю й хи́трощами тюре́мна по́шта (Корол.)].
Изумле́ние – дивува́ння, здивува́ння, (*гал.*) здиво́вання, чудува́ння, з(а)чудо́вання, зачудо́вання, по́див (-ву), подивлі́ння, здумі́ння (Л. Укр.). *От* **-ния** – з ди́ва, з по́диву, з дивува́ння, з зачудо́вання. *В* **-нии** – у ди́ві, у по́диві, у дивува́нні, здиво́ваний, з(а)чудо́ваний. *Притти в* **-ние,** *см.* **Изуми́ться.**
Изумлё́нно – здиво́вано, з(а)чудо́вано, з по́дивом, диву́ючись.
Изумля́ть, изуми́ть – дивува́ти, здивува́ти, зачудо́вувати, з(а)чудува́ти кого́, чим. *Сильно* **-ми́ть** – (вели́ким) ди́вом здивува́ти кого́. [Да́нта старо́го полу́панком на́шим мо́жна здивува́ть (Шевч.)]. **Изумлё́нный** – здиво́ваний, з(а)чудо́ваний; (*сильно*) (вели́ким) ди́вом здиво́ваний, здумі́лий.
Изумля́ться, изуми́ться – дивува́тися, здивува́тися, чудува́тися, з(а)чудува́тися на що, з чо́го, зумі́тися, здумі́ти(ся) на ко́го, на що, подивля́ти що; (*сильно*) (вели́ким) ди́вом здивува́тися. [Зумі́вся, аж ро́та роззя́вив (М. Вовч.). Ді́вчина зумі́лася, де до́ля поді́лася (Пісня). Здумі́ли уче́ні лю́ди ще бі́льше (Куліш)].
Изу́мничаться – змудраге́литися, зарозумува́тися.
Изу́мок (**-мка**) – бе́зум (-ма).
Изумру́д – смара́гд (-да), ізмара́гд (*греч.*), (і)зумру́д (*восточ.*). [Перелива́лось то те́мною кри́цею, то я́рим смара́гдом… (Л. Укр.). Навкруги́ зазеленіється ізумру́д-ози́мина (Крим.). Мій ізмара́гд (Франко)].
Изумру́дный – смарагдо́вий, (і)зумру́довий, (і)зумру́дний.
Изупря́мить – знорови́ти, зроби́ти упе́ртим кого́. **-ться** – знорови́тися, затя́тися.
Изуро́дование – (*части тела*) скалі́чення; (*обезображение*) спотво́рення, зніве́чення.
Изуро́дованность – скалі́ченість, спотво́реність, зні́веченість (-ности).
Изуро́довать – скалі́чити, прикалі́чити, покалі́чити, (*о вещи и жив. сущ.*) зні́вечити, (*обезобразить*) знекра́сити, спотво́рити. [Вда́рив кулако́м по но́сі, прикалі́чив наві́ки (Звин.). Ізні́вечив мене́ так, що й на піч не злі́зу (Пісня). Ли́хо не вмо́рить, так спотво́рить (Номис)]. **Изуродо́ванный** – скалі́чений, прикалі́чений, зні́вечений, знекра́шений, спотво́рений. **-ться** – прикалі́читися, скалі́читися, скалічі́ти, зні́вечитися, спотво́ритися, бу́ти пракалі́ченим, скалі́ченим, зні́веченим, спотво́реним, знекра́шеним. [Я ще не ду́же зоста́рівся, та зні́вечився (Шевч.)].
Изуро́чивать, изуро́чить – урікáти, уректи́, зуро́чувати, зуро́чити кого́. [Лихе́ о́ко зуро́чило на́ше щá́стя (Основа)]. **Изуро́ченный** – зуро́чений, вро́чений.
Изуро́чливый – зурі́[о́]чливий, урі́кливий, уро́чий.
Изуро́чный – урі́чний, уро́ковий.
Изуро́чье – уро́ки (-ків). [Чи пристрі́т або уро́ки, вона́ ві́зьме і поше́пче (Кропивн.).]
Изуряжа́ть, изуряди́ть, *см.* **Изряжа́ть 2.**
Изу́стно – у́сно, з уст. *Говорить* **-но** – каза́ти з уст. *Передаваться* **-но** – перека́зуватися з уст в уста́.
Изу́стный – у́сний, з уст. **-ное** *об'яснение* – слове́сне, у́сне поя́снення (виясне́ння).
Изуча́емость – виу́чуваність чого́.
Изуча́ть, изучи́ть – вивча́ти, ви́вчити, студіюва́ти, ви́студіювати, (с)пізнава́ти, (с)пізна́ти що, (*обо всём ещё*) перевчи́ти (все). [До́бре студіюва́в Саа́дія XII – XIII в. (Крим.). Тре́ба спізнава́ти мину́ле й сьогоча́сне життя́ і́нших наро́дів (Грінч.). Перевчи́ти всі книжки́ на сві́ті (Виннич.)]. **Изу́чё́нный** – ви́вчений, ви́студіюваний, (с)пі́знаний. **Изуча́емый** – виу́чуваний, студійо́ваний. **-ча́ться** – вивча́тися, студіюва́тися, (с)пізнава́тися.
Изуче́ние – вивча́ння, виу́чування, студіюва́ння, (с)пізнава́ння, *оконч.* ви́вчення, ви́студіювання, (с)пізна́ння чого́.
Из'еда́ть, из'е́сть – (*о ржавчине*) з'їда́ти, з'ї́сти, проїда́ти, прої́сти; (*о червях*)точи́ти,

проточи́ти, поточи́ти, сточи́ти; (*о моли*) ї́сти, поЇ́сти; (*о болезни, разрушающей ткани*) з'їда́ти, з'ї́сти, проїда́ти, проЇ́сти; (*свищами*) пори́ти, понори́ти, знори́ти. **Из'е́денный** – з'ї́дений, проЇ́дений; прото́чений, пото́чений, сто́чений; поЇ́дений, (*свищами*) поно́рений, зно́рений. *Плод* **-ный** *червями* – черви́вий, хроба́чний плід, червото́ка.
Из'е́денность – з'ї́деність; пото́ченість (-ности).
Из'е́дина – прото́чина.
Из'е́здить – з'ї́здити, ви́їздити, об'ї́здити що. [З'ї́здили ми По́льщу і всю Украї́ну (Шевч.)]. **-ться** – з'ї́здитися. [Був кінь та з'ї́здився (Номис)]. **Из'е́зженный** – з'ї́жджений, об'ї́жджений, ви́їжджений. **-ный** *конь* – заї́жджений кінь.
Из'е́сть, *см.* **Из'еда́ть.**
Из'яви́тельный. -ное *наклонение, грам.* – прями́й спо́сіб (-бу).
Из'явле́ние – ви́явлення, виявля́ння, вика́зування, ви́яв (-ву), (*выражение*) ви́раз (-зу), ви́слів (-лову). **-ние** *чувств* (*об'яснение, напр. в любви*) – осві́дчення.
Из'явля́ть, из'яви́ть – виявля́ти, ви́явити, ви[по]ка́зувати, ви́[по]каза́ти, (*выражать*) вислóвлювати, ви́словити що, (*чувства*) осві́дчувати *и* освідча́ти, осві́дчити що кому́ *и* осві́дчуватися, осві́дчитися кому́. **-ть** *желание* – виявля́ти, ви́явити, пока́зувати, показа́ти бажа́ння, зохо́чуватися, зохо́титися, поохо́титися. **-ть** *покорность* – заявля́ти, заяви́ти про поко́ру, скоря́тися, скори́тися, упоко́ри́тися. **-ть** *согласие* – заявля́ти, заяви́ти (висло́влювати, ви́словити) свою́ зго́ду, (*диал.*) поволя́тися, пovoли́тися. [Проси́в, щоб громадя́ни пovoли́лись на схо́ді отда́ть мені зе́млю. Не поволя́ються (Залюб.)]. **Из'явлённый** – ви́явлений, зая́влений, ви́казаний, пока́заний, ви́словлений, осві́дчений.
Из'явля́ться, из'яви́ться – виявля́тися, ви́явитися, вика́зуватися, ви́казатися.
Из'язвле́ние – 1) зра́нення кого́, завда́ння ви́разок кому́, уразі́ння кого́; 2) (*ранка*) ви́разка, ура́зка.
Из'язвля́ть, из'язви́ть – 1) *кого, что* (*изранивать*) – зра́нювати, зрани́ти кого́, що, (*наносить много язв*) завдава́ти, завда́ти (бага́то) ви́разок, уразо́к кому́; 2) (*изрыть язвинами*) копа́ти, покопа́ти, поора́ти ура́зками (ви́разками) кого́, що. **Из'язвлённый** – зра́нений; поко́паний, поо́раний ви́разками.
Из'я́н, Из'я́нец – 1) (*убыток*) шко́да, втра́та, *ум.* втра́тка; *см.* **Убы́ток, Поте́ря**; 2) (*недостаток, повреждение*) ва́да, *ум.* ва́дка; (*порок, порча*) ґа́нджа *и* га́нжа, ґанч (-чи, *ж. р. и* -чу, *м. р.*), ґандж (-джи), (*реже*) гань (-ни), щерб (-бу), щерби́на, (*зап.*) ска́за, *диалект.*: швару́нок (-нку), з'яна́ (ззяна́), гальмо́; (*в ткани*) бли[е]зно́ (-на́), бли[е]зна́ (-ни́), сказ (-зу). [Недо́брий, ка́жеш, борщ? А яка́-ж йому́ (*у него*) ва́да? (Звин.). Щось ду́же де́шево він продає́ ту́ю сви́ту, пе́вне єсть яка́сь ґа́нджа (Звин.). Я не мо́жу того́ вола́ купи́ти, бо ма́є в нога́х вели́кий ґанч (Верхр.). У коро́ви нема́ ні́якої ґа́нчі (Кан. п.). Бува́ють лю́ди з приро́дженою га́нжею (Н.-Лев.). Вся ти га́рна, моя́ ми́ла, нема́ в тобі́ ска́зи (Пісня Пісень). На́че дзе́ркало без ска́зи (Франко). Зна́єте ви, у яко́му та́лярі яки́й щерб (М. Вовч.). Ото́ ті́льки її́ (коня́ці) і ззяна́, що хвіст тро́хи коро́ткий (Новом. п.)]. *С* **-ном** – з ґа́нджею, з ва́дою, ґанджови́тий, (*диал.*) зя[е]нни́й. [Ця коня́ка зянна́ (Кат. п. Яворн.)]. *Иметь* **из'я́н** – ма́ти ва́ду, ґа́нджу, ґанджува́ти, ґанчува́ти на що. [Ґанчу́є на но́гу коби́ла (Кан. п.)].
Из'я́нец, *см.* **Из'я́н.**
Из'я́нить *что, см.* **По́ртить.**
Из'я́ниться – 1) (*тратиться*) втрача́тися; 2) псува́тися; *см.* **По́ртиться.**
Из'я́нный – 1) (*к из'яну относящийся*) ґанджови́й, ганжови́й; 2) *см.* **Убы́точный**; 3) (*порченый, с из'яном*) брако́вий, брако́ваний, ґ[г]анджо́ваний, (*диал.*) зя[е]нни́й. [Оці́ всі миски́ брако́ві (Новом. п.)]. **-ный** *товар* – брак (-ку).
Из'янова́тый – ґанджови́тий, щерба́тий.
Из'ясне́ние – з'ясува́ння, ви́яснення, з'я́снення, ви́тлумачення; *неок.* з'ясо́вування, вия́снювання, (*толкование*) тлума́чення чого́. **-ние** (*в любви*) – осві́дчення, осві́дчини кому́, визна́ння (любо́ви, коха́ння) кому́.
Из'ясне́ньице – з'ясува́ннячко.
Из'ясни́мый – з'ясне́нний, вияснённий.
Из'ясни́мость – з'ясне́нність, вияснённість (-ности).
Из'ясни́тель, -тельница – з'ясо́вник, з'ясо́вниця, вия́снювач, -вачка, з'я́снювач, -вачка, (*толкователь*) тлума́ч, -ма́чка.
Из'ясни́тельно – з'ясува́льно, з'ясо́вно, виясня́льно.
Из'ясни́тельный – з'ясува́льний, з'ясо́вний, виясня́льний.
Из'ясня́емость – з'ясо́вуваність, вия́снюваність (-ности). **-ня́емый** – з'ясо́вуваний, вия́снюваний; витулма́чуваний.
Из'ясня́ть, из'ясни́ть – з'ясо́вувати *и* (*реже*) ясува́ти, з'ясува́ти, ясни́ти, з'ясни́ти,

вия́снювати *и* виясня́ти, ви́яснити, (*толковать*) тлума́чити, витлума́чувати, ви́тлумачити що кому́; *срвн.* **Раз'ясня́ть, Об'ясня́ть.** [Дава́й ясни́ти нам та́ ба́ба – я́к і що́, і до чо́го (Новом. п.). Ви про́сто все і ко́ротко з'ясни́ли (Куліш)]. **Изменённый** – з'ясо́ваний, з'я́снений, ви́яснений.

Из'ясня́ться, из'ясни́ться – 1) з'ясо́вуватися, ви́яснюватися *и* виясня́тися, бу́ти з'ясо́ваним, ви́ясненим; 2) (*выражаться*) висло́влюватися *и* висловля́тися, ви́словитися; говори́ти. [Пиша́вся тим, що про́сті лю́ди не вмі́ли так шту́чно висловля́тись (Куліш)]. **-ня́ться** *изысканно* – висло́влюватися ви́шукано, добі́рно, вибо́рно. **-ться** *по-немецки* – говори́ти (бала́кати) по-німе́цькому, німе́цькою мо́вою. **-ться** *в любви* – освідча́тися *и* осві́дчуватися, осві́дчитися кому́, визнава́ти, ви́знати любо́в (коха́ння) свою́ кому́. [Він па́ні ви́знав любо́в свою́ прокля́ту (Самійл.)].

Из'я́тие – 1) *дейст.* вийма́ння; вилуча́ння, виключа́ння; *оконч.* вийняття́, ви́лучення чого́, ви́ключення. **-тие** *старых книг из библиотеки* – (*выделение*) ви́лучення, ви́ключення стари́х книг із книгозбі́рні. **-тие** *из обращения, употребления чего* – ви́ключення з о́бігу, з ужи́тку чого́. **-тие** *церковных ценностей* – відібра́ння (*неок.* відбира́ння) церко́вних ці́нностей. **-тие** *из частной собственности* – ви́власнення, *неок.* вивла́снювання чого́; 2) ви́(й)няток (-тку); *см.* **Исключе́ние.** *Нет правил без* **-тия, -тий** – нема́ пра́вила без ви́нятку, без ви́нятків. *В* **-тие** *из общего правила, закона* – як ви́няток (і)з зага́льного пра́вила, зако́ну.

Изыма́ть, из'ять – (*вынимать*) вийма́ти, ви́йняти що з чо́го, (*исключать*) вилуча́ти, ви́лучити, виключа́ти, ви́ключити що з чо́го, (*извлекать*) витяга́ти, ви́тягти що зві́дки, (*о мн.*) повийма́ти, повилуча́ти, повиключа́ти, повитяга́ти. [Два до́ми його́ ви́йнято з замко́вого і міща́нського при́суду (Куліш)]. **-я́ть** *из употребления обращения что* – ви́вести з ужи́тку, ви́йняти (ви́ключити) з о́бігу що. **-я́ть** *из библиотеки книгу* – взя́ти, ви́йняти, (*выделить*) ви́лучити з книгозбі́рні кни́гу. **-я́ть** *документы, бумаги* (*при обыске*) – взя́ти (відібра́ти) докуме́нти, папе́ри (при тру́сі). **-я́ть** *из чьего-л. ведения* – ви́лучити що з (з-під) чийо́го ві́дання, з (з-під) чиє́ї ору́ди. **Из'я́тый** – ви́(й)нятий; ви́лучений, ви́ключений. **-тый** *из обращения* – ви́ключений (ви́нятий) з о́бігу, ви́ведений з ужи́тку. **-тые** *ценности* – (*отобранные*) віді́брані, (*выделенные*) ви́лучені кошто́вні ре́чі, ці́нності, (*исключённые*) ви́ключені. **-тый** *от налогов* – зві́льнений, ві́льний від пода́тків.

Изыска́ние, Изы́скивание – 1) (*дейст.*) вишу́кування (ко́штів); дослі́джування чого́; добира́ння (спо́собу), *оконч.* ви́шукання; дослі́дження; добрання́ (спо́собу). *Горные* **-ния** – гірни́чі дослі́дження, до́сліди; 2) до́слід (-ду). *Научные* **-ния** – науко́ві до́сліди. **-ния** *в области чего* – до́сліди в ца́рині чого́.

Изы́сканно – ви́шукано, добі́рно, вибо́рно. **-но** *одеваться* – добі́рно, вибо́рно вдяга́тися. **-но** *писать* – добі́рно, (*иногда с оттенком принуждённости*) ви́шукано писа́ти.

Изы́сканность – ви́шуканість, добі́рність, вибо́рність, (*утончённость*) ви́тонченість (-ности). [Убра́на з прете́нсією на вибо́рність, але до́сить незгра́бно (Л. Укр.)]. **-ность** *слога* – добі́рність, ви́шуканість сти́лю. **-ность** *вкуса* – ви́тонченість, ви́шуканість смаку́, вподо́бань, ви́тончені вподо́бання.

Изы́сканный, *прил.* – ви́шуканий, добі́рний, вибо́рний. [Ви́шукані о́брази (Єфр.). Добі́рне малюва́ння (Р. Край). Добі́рні ви́слови (Крим.). Він на́шого про́стого ї́сти не хо́че, йому́ тре́ба добі́рної ха́рчі (Звин.)]. **-ный** *слог* – добі́рний стиль, ви́шуканий стиль. **-ный** *вкус* – (*утончённый*) ви́тончений смак, ви́шукані вподо́бання.

Изыска́тель, -ница – вишу́кувач, -вачка (напр., ко́штів); (*исследователь*) дослі́дник, -ниця.

Изыска́тельность – допи́тливість (-вости); *см.* **Пытли́вость.**

Изыска́тельный – дослі́дни́й, дослі́дницький, дізнава́льний.

Изы́скивать, изыска́ть – (*искать*) вишу́кувати, ви́шукати що *и* чого́, (*доходить*) дохо́дити, дійти́ чого́, (*исследовать*) дослі́джувати, дослі́ди́ти, дізнава́ти, дізна́ти що. **-ка́ть** *средства* (*деньги*) *на что* – ви́шукати, здобу́ти за́соби (ко́шти) *и* за́собів (ко́штів) на що. **-ка́ть** *социальные законы* – дослі́ди́ти, дізна́ти соція́льні зако́ни. -вать, -ка́ть *средства* (*способы*) – добира́ти, ді[о]бра́ти спо́собу до чо́го. [Добра́ти спо́собу, як без ко́ней ї́здити (Кан. п.). Він усе́ клопота́вся, щоб тим лю́дям кра́ще жи́ти було́, і вся́кого спо́собу до то́го добира́в (Грінч.)]. **-ка́ть** *удобный случай* – ви́шукати слу́шну (до́бру) наго́ду. **Изы́сканный**, *прич.* – ви́шуканий, дослі́джений; *прил. см.* **Изы́сканный**. *-ться* – 1) вишу́куватися; дослі́джуватися; бу́ти ви́шуканим, дослі́дженим; 2) знахо́дитися, знайти́ся; *см.* **Найти́сь.**

Изю́бр, *зоол.* – 1) Cervus Maral – о́лінь-мара́л; 2) Cervus capreolus – козу́ля (*или* косу́ля), са́рна.

Изю́брица *или* **Изю́брь** – ла́ня *и* лань (-ні); *см.* **Лань.**

Изю́м – родзи́нки (-нок *и* -нків), *ум.* родзи́ночки (-чок), (*вост., пров.*) озю́м, узю́м (-му). [Виногра́ду він нарва́в, ка́же: «ви́сушу його́ до́ма, бу́дуть у ме́не родзи́нки» (Грінч.)].
Изю́мина – родзи́нка, узю́мок (-мка).
Изю́минка – родзи́ночка, узю́мочок (-чка). *С* **-кой** (*перен.*) – з жи́вчиком, з пе́рчиком. *Без* **-ки** – без жи́вчика, без пе́рчика.
Изю́мный – родзинко́вий, (*вост.*) у[о]зюмовий.
Изю́мщик – родзинка́р (-ря́), у[о]зю́мник.
Изя́щество, Изя́щность – го́жість, кра́сність, че́пурність, зг[ґ]ра́бність, га́рність, дола́дність, майсте́рність, елега́нтність (-ности), (*красота*) краса́. [Переклада́ч намага́всь бу́ти досло́вним, ті́льки-ж через ту́ю досло́вність не постражда́ла стилісти́чна го́жість оригіна́лу (Крим.). Мину́ла ю́ная краса́ і вро́да, і чепу́рність (Крим.). Надає́ пері́одові (слове́сному) музи́чности, дола́дности (Єфр.). По́статі богі́в не ма́ють ні краси́, ні зґра́бности (Л. Укр.). Він лю́бить красу́ й розуміє га́рність форм (Н.-Лев.)]. **-ство** *движений* – го́жість, елега́нтність ру́хів.
Изя́щно – го́же, кра́сно, че́пурно, зг[ґ]ра́бно, дола́дно, майсте́рно, худо́жньо, елега́нтно. [На столі́, у́браному без ро́зкоши, але го́же, стоя́ли таре́лі (В. Підмог.). Кла́няйся, Ганну́сю, го́же! (Пісня)].
Изя́щное – кра́сне, прекра́сне, го́же, елега́нтне. *Чувство* **-щного** – почуття́ прекра́сного.
Изя́щность, *см.* **Изя́щество.**
Изя́щный – го́жий, кра́сний, чепурни́й, вибо́рний, зг[ґ]ра́бний, дола́дний, (*художественный*) майсте́рний, худо́жній, (*элегантный*) елега́нтний. [Ой там ї́хав коза́к го́жий, ще й на ли́ченько хоро́ший (Пісня). Все найкра́щеє, чим володі́ла пе́рська літерату́ра, поз'явля́лося тоді́ в го́жих пере́кладах на осма́нське (Крим.). Вона́ не така́ га́рна, як го́жа (Звин.). Вдягла́ся, іде́ – така́ чепурна́ (Звин.). Я до́вго не міг забу́ти струнко́ї зґра́бної по́статі (Грінч.). Зґра́бні ба́шти і ба́шточки Воронцо́вського па́лацу (Кон.). Віно́чки вихо́дили в неї зграбне́нькі та маню́сенькі, мов для короле́ви е́льфів (Л. Укр.)]. *Довольно* **-ный** – го́женький, красне́нький таки́, чепурне́нький таки́ *и т. д.* **-ная** *литература* – кра́сне письме́нство. [Тво́ри кра́сного письме́нства (Єфр.)]. **-ная** *обувь*, **-ное** *платье* – елега́нтне, кра́сне, чепурне́, (*зап.*) форе́мне взуття́, вбрання́. **-ная** *женщина* – го́жа, кра́сна жі́нка. **-ные** *искусства* – кра́сні мисте́цтва. **-ные** *работы, изделия* – майсте́рні (худо́жні) пра́ці, ви́роби. **-ные** *манеры* – елега́нтні мані́ри. **-ный** *вкус* – вибо́рний смак. **-ный** *слог* – вибо́рний, добі́рний, дола́дний, елега́нтний стиль.
Ика́ние – и́[і]ки́ння, ги́ка́ння, *диал.* щи́кання.
Ика́ть, икну́ть – и́[і]кати, и[і]кну́ти, ги́кати, гикну́ти, (*зап.*) щи́кати, щи́кнути. [Сма́чно гикну́в (Крим.)]. *Много* **ика́ть** (*разикаться*) – рози́катися.
Ика́ться, икну́ться, *безл.* – и́[і]ка́тися (и[і]ка́ється), и[і]кну́тися (-не́ться), ги́ка́тися, гикну́тися, (*зап.*) щи́катися. [Як ва́жко ика́ється, так хтось су́дить (Грінч. III). Неха́й йому́ леге́нько икне́ться (Номис)].
Икли́вый – и[і]кли́вий, гикли́вий.
И́клы – кла, і́кла (-лів); *см.* **Клык.**
Икну́ть, -ся, *см.* **Ика́ть, -ся.**
Икоза́едр, *мат.* – ікоса́едр (-дра), -двадцятигра́нник (-ка).
Ико́на – о́браз (-за), іко́на, бог (-га). [Стари́й мене́ іко́ною поблагослови́в (М. В.). Поцілува́ла на божнику́ бо́га (Г. Барв.)]. **-ны** – образи́, боги́ (-гі́в), іко́ни. [Під бога́ми пові́шала га́рні виши́вані рушники́ (Коцюб.). Ба́тько й ма́ти беру́ть богі́в, хре́стять бога́ми молоди́х (Грінч. III)].
Ико́на-*складень* – скла́данка, склада́на іко́на, склада́ний о́браз.
Ико́нник – 1) *см.* **Иконопи́сец**; 2) (торговец иконами) іко́нник; 3) (*полочка для икон*) божни́ця, божни́к, *ум.* божни́чка, божничо́к (-чка́). [Поста́влю я ма́тір на божнику́ в ха́ті, на божничо́к гля́ну та й ма́тір спом'я́ну (Пісня)].
Ико́нный – образо́вий, іко́нний.
Ико́нка, -ночка – образо́к (-зка́), образо́чок (-зо́чка), обрaзе́ць (-зця́).
Иконобо́рец – іконобо́рець, образобо́рець (-бо́рця).
Иконобо́рный – іконобо́рний, іконобо́рчий. **-ная** *ересь* – іконобо́рн[ч]а е́рєсь.
Иконобо́рство – іконобо́рство, образобо́рство, боротьба́ (змага́ння) про́ти іко́н (образі́в).
Иконобо́рствовать – іконобо́рствувати, боро́тися, змага́тися, про́ти іко́н (образі́в), бу́ти іконо́борцем.
Иконобо́рческий – іконобо́рський, іконобо́рчий. **-кий** *толк* – іконобо́рська се́кта.
Иконобо́рщина – (*секта*) іконобо́рці; (*учение*) іконобо́рство.
Иконове́д – іконозна́вець (-вця).

Иконогра́ф – іконогра́ф, опи́сувач іко́н (да́вніх).
Иконогра́фия – іконогра́фія, іко́нопис (-су), іко́нопись (-си), описа́ння іко́н (да́вніх).
Иконоло́г – іконоло́г (-га), іконозна́вець.
Иконоло́гия – іконоло́гія, іконозна́вство.
Иконологи́ческий – іконологі́чний, іконозна́вчий.
Инонолю́бец – іконолю́б, іконолю́бець (-бця).
Иконома́з – богома́з (-за).
Икононо́сец – ікононо́сець, образоно́сець (-носця), богоно́с (-са).
Иконописа́ние – іко́нопись (-си), іко́нопис (-су), іко́нне малюва́ння, ікономалюва́ння, образомалюва́ння, малюва́ння святи́х образі́в.
Иконопи́сец – іко́нний маля́р, іконопи́сець (-сця), (*стар.*) іконо́пис (-са), (*плохой*) богома́з. **-пи́сица** – іконопи́сниця, маля́рка образі́в, (*плохая*) богома́зка.
Иконопи́сная – іко́нна маля́рня, (*грубо*) богома́зня.
Иконопи́сный – іконопи́сний, (*грубо*) богома́зний.
Иконопи́сство, *см.* **И́ко́нопись.**
И́ко́нопись – (*искусство*) малюва́ння образі́в, іко́нопись (-си), іко́нопис (-су), (*иконная живопись*) іко́нне (образо́ве) малюва́ння, іко́ни (-ко́н), образи́ (-зі́в). *Церковь украшена* **-писью** – це́ркву прикра́шено іко́нним малюва́нням.
Иконопоклоне́ние – іконопоклоні́ння, іконохва́льство, поклоні́ння іко́нам, образа́м.
Иконопокло́нник, -ница – іконопокло́нник, -ниця, іконопокло́нець, іконопокло́нка, ікопохва́лець, іконохва́льниця.
Иконопочита́ние – іконошанува́ння, образошанува́ння, іконопочи́тування, шанува́ння, почи́тування іко́н, образі́в.
Иконопочита́тель, -ница – іконо(по)шано́вник, іконо(по)шано́вниця.
Иконоста́с – іконоста́с (-су), (*народн.*) канаста́с. [Па́смом простяга́вся (про́мінь) по це́ркві, вибли́скуючи на позлоти́стому іконоста́сі (Грінч.). І на канаста́сі святі́, і скрізь по сті́нах святі́ (Стор.)].
Иконоста́сец – іконоста́сик.
Иконоста́сник – іконоста́сний ма́йстер, іконоста́сник (-ка).
Иконоста́сный – іконоста́сний, іконоста́совий.
Ико́рка, *ум.* – іко́рка, (*у раков*) ка́шка.
Ико́рник (*торговец икрой, любитель икры*) – кав'я́рник, ікрови́к.
Ико́рный – (*к икре относящийся*) ікро́вий, кав'яро́вий.
И́кос – (*церк. песнопение*) і́кос (-са).
Икоса́эдр, *геом.* – ікоса́едр (-дра).
Ико́та, Ико́тка – и́[і]кавка, ги́кавка, и́[і]кавочка, ги́кавочка, (*диал.*) щи́кавка, щи́кавочка. [И́кавко, де була́? (Номис). Коли́ кого́ нападе́ щи́кавка, то се зна́чить, що хтось його́ зга́дує (Е. З. V)].
Ико́тка, *см.* **Ико́та.**
Ико́тник, Ико́тная, *бот.*, *трава* Berteroa incana DC – баби́шник, и́[і]кавка, борова́ мо́рква; Alyssum montanum L. – лісни́й черве́ць (*р.* червцю́).
Ико́тный – и́[і]кавний, ги́кавний, гикави́чний. **-ная** *трава, см.* **Ико́тник.**
Икра́ – 1) (*рыбьи яички*) і[и]кра́, (*зап.*) ікри́ця, (*преимущ. раковая*) ка́шка. *Зернистая* **икра́** – зерни́[я́]ста ікра́. *Паюсная, солёная* **икра́** – кав'я́р (-ру). [Купи́ лише́нь їй кав'я́ру соло́ного (Квітка). (Везе́ Марко́) черво́ного вина́ з Царигра́ду ві́дер тро́є у бари́лі, і кав'я́ру з До́ну (Шевч.)]. **Икра́** *из белой рыбы* – г[ґ]алаг[ґ]а́н (-ну). *Жабья* **икра́** – клек (-ку), (*диал.*) жабури́ння, (*зап.*) жаби́ни (-би́н). *Рачья* **икра́** – ка́шка, пшени́чка. *Метать* **икру́** – нере́ститися, викида́ти ікру́, (*икриться*) те́ртися. [До Вели́кодня забороня́ють лови́ти ри́бу, бо вона́ тоді́ нере́ститься (Київщ.)]. *Метание* **икры́** – не́рест (-ту); 2) *анат.* Sura – ли́тка, (*поджилка*) жи́жка; *мн.* **и́кры** – литки́ (-то́к), жи́жки́ (-жок); (*диал. у Лемков*) ли́стка, ли́ста. [Поколо́ла те́рном та будяка́ми па́льці й литки́ (Н.-Лев.)]; 3) **и́кра** (*льдина*) – кри́га, крижи́на; 4) (*насм.*: *тушь у цензоров*) чорно́мазь (-зи), мак (-ку).
Икри́на – і[и]кри́на. [Він проковтну́в сиру́ икри́ну, а та икри́на поняла́ся з водо́ю, та й завела́ся у че́реві ри́бка (Звин.)].
Икри́стый – 1) (*обильный икрой*) ікря́ний, ікра́тий, ка́шний. [Ікра́та ри́ба (Черк. п.). Ікря́на ри́ба (Леб. п.). Ка́шна ри́ба (Чигир. п.)]; 2 литка́тий. [Литка́та молоди́ця (Поділля)].
Икри́ться – нере́ститися, те́ртися.
Икроно́жный, *анат.* – литко́вий.
Икряни́к, Икря́нщик – 1) (*икорный мастер*) ікрови́к, кав'я́рник; 2) **-ни́к** (*камень*) – ікрове́ць (-вцю́).

Икря́ни́стый, *см.* **Икри́стый.**
Икряно́й – 1) ікря́ний. **-но́й** *бочёнок* – кав'яро́ве бари́льце. **-но́й** *камень*, **Икряни́к** – ікрове́ць (-вцю́); 2) *анат.* suralis – литко́вий.
Икря́ный – (*о рыбе, содержащей в себе икру*) ікря́ний, ка́шний.
Икс – ікс (-са). **Икс**-*лучи* – ікс-промі́ння.
Ил, зеол. – мул, (*нанос*) наму́л (-лу), (*диал. гал.*) наму́ла, немо́ла, шлям (-му), (*глинистый*) г[ґ]лей (-ле́ю), (*болотный*) твань (-ни), твалю́ка, (*на дне солён. озер*) кал, калю́ка, пука́л (-лу). *Место реки, пруда, занесенное* **и́лом** – заму́ла, мула́вина́. *Заносить, занести* **и́лом** – заму́лювати *и* замуля́ти, замули́ти, (*о мн. или местами*) позаму́лювати *и* позамуля́ти що, (*немного*) примули́ти. [Бага́то тих пе́рлів піски́ замули́ли (Черн.). І була́-б трава́, та позаму́лювало (Кан. п.)]. *Заноситься, занестись* **и́лом** – заму́люватися *и* замуля́тися, мули́тися, замули́тися, (*о мн.*) позаму́люватися; бу́ти заму́леним. [Над рі́чкою горо́ди позаму́лювались (Сл. Гр.)]. *Наносить, нанести* **и́лу** – наму́лювати *и* намуля́ти, намули́ти.
И́лем (*р.* **и́льма**) *и* **И́лим, И́льма**, *бот.* Ulmus montana – і́лем (-ма) *и* ільм (-ма) *или* і́льма (-ми), і[ги]льма́к, ільм'я́к (-ка), (*одно дерево или материал*) ільми́на. Ulmus campestris – в'яз (-за). U. c. suberosa – бе́рест (-та).
Иле́ть, Илова́теть (*заноситься илом*) – мули́тися, заму́люватися *и* замуля́тися.
И́ли *и* **Или́, Иль**, *союз* – 1) (*либо*) чи, або́. [Як де зро́бить чорногу́з гніздо́ на ха́ті чи у дворі́, то та ха́та щасли́ва (Чуб.). Неха́й це зро́бить він або хто и́нший (Сл. Гр.)]. *Да* **и́ли** *нет* – так або́ ні. **И́ли** же – а чи. [Організм це, а чи ті́льки розбу́хлий о́рган (Єфр.)]. **И́ли** *то бишь* – чи то пак. **И́ли** – **и́ли** – чи – чи, або́ – або́. [Чи роби́, чи ходи́, а мені́ догоди́ (Приказка). Або́ здобу́ти, або́ до́ма не бу́ти (Номис)]. **И́ли** *тот*, **и́ли** *другой* – або́ той або и́нший, чи той чи и́нший; 2) (*то есть, иначе*) або́, чи тоб. [Глита́й, або́ паву́к (Крон.). Горисла́вська ніч, або́ Риба́лка Пана́с Круть (Н.-Лев.). Не так пани́, як підпанки, або́: по́ки со́нце зі́йде, то роса́ о́чі ви́їсть (Шевч.). Кня́жого му́жа з дружи́ною, чи тоб намі́сника, до се́бе на лю́дський хліб прийня́в (Куліш)]; 3) (*вопросит.*) чи, хіба́?; *см.* **Ра́зве, Ли.** [Чи мо́же з друго́ю, другу́ю коха́є, її́ чорнобро́ву уже́ забу́ва? (Шевч.). Чи-ж (*или же*) забу́ли так ско́ро свою́ учора́шню ухва́лу? (Франко)]. **Иль** *ты оглох*? – чи ти оглу́х? чи тобі́ позаклада́ло? **И́ли** *вы меня не понимаете*? – чи (хіба́) ви мене́ не розумі́єте? **И́ли уж**? – чи тож? [Погляда́є – нема́, нема́. Чи тож і не буде? (Шевч.)].
И́лим, *см.* **И́лем.**
И́листо – мули́сто; му́лко.
И́листость – му́листість (-тости).
И́листый – (*содержащий много илу*) мули́стий, наму́листий; (*вязкий*) мулки́й. **-тый** *осадок* – мула́вина́.
Иллюзиони́зм – ілюзіоні́зм (-му).
Иллюзиони́ст – ілюзіоні́ст.
Иллю́зия – ілю́зія (-зії), мана́, ома́на. [Що ща́стє? Се-ж ілю́зія, се при́вид, тінь, ома́на (Франко). А мо́же все була́ одна́ мана́? (Л. Укр.)]. *Не делайте себе* **-зий** – не чині́ть собі́ ілю́зій.
Иллюзо́рность – ілюзори́чність, ілюзо́рність (-ности).
Иллюзо́рный – ілюзори́чний, ілюзо́рний. [До ілюзори́чного туте́шнього сві́ту прихиля́тися і прив'я́зуватися не варт (Крим.)].
Иллюмина́т – ілюміна́т; мрі́йник.
Иллюмина́тор – 1) *морс.* – ілюміна́тор (-ра), освітлювач; 2) (*раскрасчик картин*) розмальо́вувач.
Иллюминацио́нный – ілюмінаці́йний.
Иллюмина́ция – ілюміна́ція; (*иллюминирование*) ілюмінува́ння, осві́тлювання, осві́тлення.
Иллюмини́ровать *и* **Иллюминова́ть** – 1) ілюмінува́ти, осві́тлювати, осві́чувати, *сов.* зілюмінува́ти, освіт(л)и́ти що (мі́сто); 2) (*картины*) розмальо́вувати, кольорува́ти, *сов.* розмалюва́ти, покольорува́ти що (карти́ни). **Иллюмини́рованный, -но́ванный** – ілюміно́ваний, осві́тлюваний, *сов.* зілюміно́ваний, осві́тлений. [Ілюміно́ване (осві́тлене) мі́сто].
Иллюмино́вка – 1) ілюмінува́ння, осві́тлювання чого́ (мі́ста, буди́нків); 2) розмальо́вування, кольорува́ння чого́ (карти́н).
Иллюстра́тор, -рша – ілюстра́тор (-ра), -торка.
Иллюстрацио́нный – ілюстрати́вний, -раці́йний.
Иллюстра́ция – ілюстра́ція (-ії), (*рисунок*) малю́нок (-нка). [Вида́ння з ілюстра́ціями. Оповіда́ння або́ при́повість пра́вить за ілюстра́цію і за матерія́л для міркува́ння (Крим.)].
Иллюстри́ро́ванный – ілюстро́ваний, мальо́ваний, (*сов.*) зілюстро́ваний. [Ілюстро́ване

вида́ння. Мальо́вані казки́].
Иллюстри́ровать – ілюструва́ти, (*сов.*) зілюструва́ти що. [Ілюструва́ти кни́гу. Щоб нао́чно її́ (іде́ю) зілюструва́ти, наво́диться для читача́ ціка́ве оповіда́ння (Крим.)].
Илова́тость – мулува́тість (-тости).
Илова́тый – мулува́тий.
Ило́вина – муло́вина́.
Ило́вка (*иловатая глина*) – г[ґ]лей (-ле́ю).
И́ловый – му́ловий, наму́ловий.
Ило́т – гело́т (-та), неві́льник.
Ило́тский – гело́тський.
Иль, *см.* **И́ли.**
Ильи́н *день* – Іллі́. *В* **-и́н** *день* – на Іллі́. [До Іллі́ хма́ри хо́дять за ві́тром, а з Іллі́ про́ти ві́тру (Номис)].
Ильи́нский – Іллі́нський. **-кая** *ярмарка* – Іллі́нський я́рмарок.
И́лька, *зоол.* (*американ. хорёк*) – ілька.
И́льковый – ільковий.
И́льма, Ильм, *см.* **И́лем.**
Ильмови́дный – ільмува́тий, ільмови́дий.
Ильмо́вник, Ильмня́к (*ильмовый лес*) – ільмня́к (-ку́), ільмо́вий ліс, (*роща*) ільмо́вий гай.
И́льмовый – ільмо́вий, ільмако́вий.
И́льмопряд – ільмопря́дка.
И́льный, *см.* **Или́стый.**
Им (*мест. личн. 3 л.*) – 1) (*твор. п. ед. ч. муж. и ср. р.*) ним (*редко* їм); 2) (*дат. п. мн. ч. для всех р.*) їм.
Имажини́зм, *лит.* – імажині́зм (-му).
Имажини́ст, -ни́стка – імажиніст (-та), -ністка.
Има́лки (*игра*) – піжмурки (-рок); *см.* **Жму́рки.**
Има́м – іма́м (-ма).
Има́мство – 1) (*сан*) іма́мство, імама́т (-ту); 2) (*время пребывания в этом сане*) імамува́ння.
Имби́рный – імберо́вий. **-ное** *пиво, варенье* – імберо́ве пи́во, -ве варе́ння. **-ная** *настойка* – імбері́вка.
Имби́рь, *бот.* Zingiber officinale L. – імбе́р (-бе́ру), *ум.* імбе́рець (-рцю). [Намочу́ горі́лки у зеле́ній пля́шці, з імбе́рцем і з пе́рцем, з свої́м щи́рим се́рцем (Пісня)].
Име́ние, *см.* **Име́нье.**
Имени́нник, -ница – имени́нник, имени́нниця.
Имени́ны – імени́ни, (*пров.*) мени́ни (-ни́н). [Прийшли́ імени́ни Пото́цького (Рудч.)]. *Сегодня его* **-ни́ны** – сього́дні його́ імени́ни. *Поздравлять, -вить с* **-ни́нами** – поздоровля́ти, поздорови́ти, віта́ти, привіта́ти кого́ з імени́нами, (*зап.*) віншува́ти, повіншува́ти кого́ імени́нами. *Праздновать свои* **-ни́ны** – справля́ти свої́ імени́ни.
Имени́нный – імени́нний. [По́дано імени́нний традиці́йний пиріг (Крим.)].
Имени́тельный *падеж, грам.* – називни́й відмі́нок (-нка).
Имени́тость – імени́тість (-тости), зна́чність, вельмо́жність (-ности), (*стар.*) мости́вість.
Имени́тый – імени́тий, зна́чни́й, вельмо́жний, (*стар.*) мости́вий. [Не спасе́ нас мі́сце і рід імени́тий, як бо́жої во́лі не бу́дем чини́ти (Франко). Мармуро́ві скри́ні над значни́ми покі́йниками (Коцюб.). Ору́дують пани́ мости́ві людьми́, як би́длом (Куліш)].
И́менно – са́ме, і́менно, вла́сне, як-ра́з, (*точно*) (*пров.*) стеме́нно. [Вона́ ніяк у сві́ті не могла́ докла́дно второ́пати, чого́ са́ме він се́рдиться (Крим.). Не спо́ртеся, не спо́ртеся, воно́ було́ і́менно так (Звин.). У тако́му вла́сне ста́ні блука́в я одно́ї дни́ни (Коцюб.). В цьо́го чолові́ка стеме́нно є той хист до жа́ртів (Н.-Лев.)]. *Он* **-но** *о вас говорил мне* – він са́ме про вас говори́в мені́. *А что* **-но**? – а що са́ме? *Что* **-но** *надо взять*? – що са́ме тре́ба взя́ти? *Он кажется созданным* **-но** *для этого* – він здає́ться са́ме на це (для цьо́го) ство́реним. **-но** *тогда, такой* – са́ме тоді́, са́ме таки́й. *Так* **-но** – са́ме так, ота́к, отак-о́, таки́-та́к. [Са́ме так було́, як я оце́ кажу́ (Сл. Гр.) Ота́к бу́ло і з Ко́стем (Крим.). Коли́сь, у дале́ку старовину́, таки́ так і було́ (Єфр.)]. **-но** *так, вот* **-но** – са́ме так, ато́ж. [Коло землі́ працю́єте, хазяйну́єте? – Ато́ж. По ба́тькові взяв зе́млю (Крим.)]. *Вот* **-но** *что нужно* – ось са́ме що тре́ба. *А* **-но**, **-но** *же* – а са́ме. *Для этого требуются три вещи, а* **-но**: *уменье, терпенье и деньги* – для цьо́го (на це) потрі́бні три ре́чі, а са́ме: умі́ння, терпі́ння та гро́ші.
Именно́й – 1) іме́нни́й, ім'яни́й, імено́ваний; (*поименный*) пої[й]ме́нний. [Ім'яна́ печа́тка (Ор. Лев.). В нього табаке́рка імено́вана (Чигир. п.)]. **-но́й** *банковый билет* – іменна́ банкно́та. **-но́й** *указ* – іменни́й нака́з. **-но́й** *список служащих* – пої[й]ме́нний спис (спи́сок)

службо́вців; 2) *грам.* – іме́нний. *Глагольные и* **-ные** *окончания* – дієслі́вні й іме́нні закі́нчення.

Именова́ние – іменува́ння, назива́ння, (*с оттенком пренебр.*) узива́ння кого́.

Именова́тельный – іменува́льний.

Именова́ть, -ся – іменува́ти, -ся, зва́ти, -ся, назива́ти, -ся, (*чаще с оттенком пренебр., как «обзывать», только в дейст. з.*) узива́ти кого́, що ким, чим. [Неха́й ва́ші хуторі́ імену́ються слободо́ю Миха́йлівкою (Стор.)]. *Те, кого* **-ну́ют** *философами* – ті, кого́ звуть, імену́ють, узива́ють фіґо́софами. **Имено́ванный** – імено́ваний. **-ное** *число, мат.* – імено́ване число́.

Име́нье – 1) (*поместье*) мае́ток (-тку), мае́тність (-ности), добро́, (*чаще мн.*) до́бра (*р.* дібр). [Па́нський мае́ток перейшо́в до наро́ду (Коцюб.)]. **-нья** – мае́тки, мае́тності, до́бра. [Замо́жні воло́хи купува́ли до́бра в Брацла́вщині (Куліш)]. *Собственное* **-нье** – вла́сний мае́ток. **-нье** *наследственное, родовое, благоприобретенное* – мае́ток спадко́вий (спа́дщина), родови́й, набу́тий (при́дбаний). **-нье** *(по)жалованное* – на́даний (даро́ваний) мае́ток. **-нье** *заповедное* – зака́зни́й мае́ток, запові́дник. **-нье** *выморочное* – відуме́рщина, безо́тчина. [Тут пано́к оди́н жив, та заме́р, а наслі́дників нема́, так безо́тчина пі́де у казну́ (Харк.)]. **-нье***, оставшееся от отца* – ба́тьківщи́на, отці́вщина, (*от матери*) матери́зна, (*от деда, от предков*) діди́зна, дідівщи́на, предкі́вщи́на; 2) (*имущество*) добро́, майно́, ста́ток (-тку), мае́ток; *см.* **Иму́щество. -нье** *его состоит из пожитков и денег* – його́ добро́ (майно́, ста́ток, мае́ток) стано́влять пожи́тки та гро́ші.

Име́ньице – мае́точок (-чка).

Имерети́нец, -нка – імере́т, імере́тка. [Профе́сор і Шмідт ле́гко пізна́ли вірме́н та імере́тів (Крим.)].

Имерети́нский – імере́тський.

Име́ть – ма́ти. [Є на сві́ті во́ля, а хто її́ ма́є? (Шевч.). Як дба́єш, так і ма́єш (Приказка). Ма́ємо й горо́дчик і пашні́ тро́хи (М. Вовч.)]; (*в значении долженствовать*) ма́ти, ма́тися, (*зап.*) ма́ти си. [Щось ма́ю тобі́ сказа́ть (Н.-Лев.). В Ірла́ндію ма́вся прибу́ть корабе́ль (Л. Укр.)]. **Име́ть** *вес* – ма́ти вагу́, ва́жити *см.* **Вес 2**. **Име́ть** *в виду кого, что* – ма́ти на ува́зі (на о́ці) кого́, що; *см.* **Вид 4**. **Име́ть** *вид кого, чего* – ма́ти подо́бу, ви́гляд, по́стать кого́, чого́, вигляда́ти як щось; *см.* **Вид 1**. **Име́ть** *виды на кого, на что* – ва́жити, би́ти, ці́лити на ко́го, на що; *см.* **Вид 9**. **Име́ть** *дело, отношения с кем* – ма́ти ді́ло (спра́ву), стосу́нки з ким; *см.* **Де́ло. Име́ть** *отношение к чему, к кому* – стосува́тися до чо́го, до ко́го, (*стар.*) ма́ти до чи́нення з чим, з ким; *см.* **Отноше́ние 1**. **Име́ть** *жительство, пребывание где* – перебува́ти, пробува́ти, прожива́ти де. **Име́ть** *значение* – ма́ти вагу́, си́лу, ва́жити; *см.* **Значе́ние 2**. **Име́ть** *злобу, зуб на кого* – завзя́ти злі́сть, ма́ти завзя́ття, лихе́ о́ко, храп на ко́го. [І́цко Ца́ншмерц мав зда́вна завзя́ття на Ге́рмана (Франко)]. **Име́ть** *сердце на кого* – гні́ватися, се́рдитися на ко́го. **Име́ть** *место* (*происходить*) – відбува́тися, ді́ятися, (*сов.*) ста́тися, тра́питися. **Име́ть** *много чего* – ма́ти бага́то (бага́цько) чого́, бу́ти бага́тим на що. **Име́ть** *мало чего* – ма́ти ма́ло чого́, бу́ти бі́дним на що. *И в мыслях не* **име́ть** – і га́дки не ма́ти, і в голові́ (в голова́х) не поклада́ти. *Не* **име́ть** *ничего* – не ма́ти ні́чо́го, (*грубо*) ді́дька ма́ти. **Име́ть** *общение с кем* – ма́ти єдна́ння (єдна́тися), води́тися, (*якшаться*) наклада́ти з ким; *см.* **Обща́ться. Име́ть** *основание* – ма́ти підста́ву; (*быть правым, иметь резон*) ма́ти ра́цію; *см.* **Основа́ние 4**. **Име́ть** *перевес* – ма́ти перева́гу (го́ру, верх) над ким, над чим; *см.* **Переве́с 3**. **Име́ть** *познания в чём* – зна́тися на чо́му (до чо́го), розумі́тися на чо́му. **Име́ть** *на попечении кого, попечение о ком, о чём* – пі[е]клува́тися ким, чим *и* за (про) ко́го, за (про) що, ма́ти на сво́їй опі́ці, (*фам.*) на сво́їх пле́чах кого́; *см.* **Попече́ние. Име́ть** *присмотр над кем* – догляда́ти, дозира́ти кого́; *см.* **Присма́тривать 2**. **Име́ть** *целью* – ма́ти за мету́ що *и* ма́ти на меті́ що. **Име́ть** *сношения с кем* – ма́ти зно́сини з ким; *см.* **Сноше́ние. Име́ть** *в себе* – ма́ти в собі́ що, місти́ти в собі́ що. [Тонкі́ пружки́ (*черты*) його́ блі́до́го лиця́ ма́ли в собі́ щось неласка́ве (Н.-Лев.)]. **Име́ть** (*терпеть*) *убыток* – ма́ти шко́ду з чо́го. **Име́ть** *в длину, в ширину столько-то аршин* – ма́ти (трима́ти) вдовж (уздо́вж, завдо́вжки, завздо́вжки), ушир (завши́ршки) сті́льки-то арши́н, бу́ти сті́льки-то арши́н до́вгим, широ́ким. [Він три арши́ни до́вгий (Звин.)]. *Я* **име́ю** *к вам просьбу* – я ма́ю до вас проха́ння, я ма́ю проси́ти вас. *Я* **име́ю** *недостаток в деньгах* – мені́ не стає́ (браку́є) гро́шей; *см.* **Недостава́ть, Недоста́ток. Име́ющий** – (*прич.*) той, що (хто) ма́є щось. **-щий** *много чего* – той, що (хто) ма́є бага́то (бага́цько) чого́, бага́тий, *ум.* багате́нький на що. **-щий** *силу* (*о законе*), *юрид.* – чи́нний.

Име́ться – бу́ти, су́щим бу́ти, існува́ти, (*редко*) ма́тися. [Якби́ так ма́лось, як не ма́ється, так що-б то було́ (Номис). Поборо́вся-б і я, мо́же, якби́ ма́лось си́ли (Шевч.)]. **Име́ется** – є, єсть. *Не* **-ется** – нема́(є). *В этой лавке* **-ются** *всякие товары* – в цій крамни́ці є різний

крам. *Подробностей об этом происшествии не* **-ется** – подро́биць (докла́дних звісто́к) про цю поді́ю нема́(є). **-ются** *ли для этого достаточные основания*? – чи є (існу́ють) для цьо́го (на це) доста́тні підста́ви? *Если таковые* **име́ются** – якщо́ такі́ є. **Име́лось** *в виду* – була́ ду́мка, ма́лося на ду́мці. **Име́ющийся** – той, що є (існу́є), су́щий. *Единственный* **-щийся** *у меня* – єди́ний, що я ма́ю. [Скарб сей, єди́ний що ма́ю, я вам, бра́ття, тепе́р віддаю́ (Л. Укр.)]. *По* **-щимся** *сведениям* – за (ти́ми) відо́мостями, що є, за набу́тими відо́мостями.
И́ми (*твор. п. мн. ч. для всех родов от мест. личн. 3 л.*) – ни́ми, ї́ми.
Имита́ция – 1) *см.* **Имити́рование**; 2) (*вещь*) іміта́ція, підро́бка.
Имити́рование – імітува́ння, наслі́дування чого́.
Имити́ровать – імітува́ти, наслі́дувати кого́, що, *сов.* зімітува́ти кого́, що.
Имити́ро́ванный – іміто́ваний, *сов.* зіміто́ваний.
Иммакуля́ция – імакуля́ція (-ції).
Иммане́нтный – імане́нтний.
Имматериали́зм – іматеріялі́зм (-му).
Имматрикули́рование – іматрикулюва́ння.
Имматрикули́ровать – іматрикулюва́ти, *сов.* зіматрикулюва́ти. **Имматрикули́рованный** – іматрикульо́ваний, *оконч.* зіматрикульо́ваний.
Имматрикуля́ция – іматрикулюва́ння, іматрикуля́ція.
Иммигра́нт, -ра́нтка – іммігра́нт, -ра́нтка, в'ї́жжий (-жого), в'ї́жжа (-жої), вселе́нець (-нця), вселе́нка.
Иммигра́нтский – іміграа́нтський.
Иммигра́ция – 1) *см.* **Иммигри́рование**; 2) (*иммигранты*) іміграа́ція.
Иммигри́рование – імігрува́ння, в'їзд (-ду), все́лення.
Иммигри́ровать – імігрува́ти, *сов.* зімігрува́ти куди́ (в що) *или* до чо́го.
Иммурали́ст – імораліі́ст. **Иммора́льный** – імора́льний.
Имморте́ль, *бот.* – іморте́ля, сухо́цвіт (-ту), безсме́ртка, безсме́ртник.
Иммуниза́ция – імуніза́ція, імунізува́ння.
Иммунизи́ровать – імунізува́ти.
Иммуните́т – 1) імуніте́т (-ту), звільнення від грома́дських відбу́тків; 2) *мед.* – імуніте́т, невразли́вість (-вости).
Имове́рный – імові́рний. **Имове́рно** – імові́рно.
Иморте́ль, *см.* **Имморте́ль.**
Императи́в – 1) *филос.* – імперати́в (-ву), вимо́га; 2) *грам.* – наказо́вий спо́сіб (-собу), імперати́в (-ва).
Императи́вность – імперати́вність (-ности). [Авторите́т батькі́в гу́бить свою́ імперати́вність (Микит.)].
Императи́вный – імперати́вний.
Импера́тор – імпера́тор (-ра), (*гал.*) ці́сар (-ря). *Быть* **-ром,** *см.* **Импера́торствовать.** *Принадлежащий* **-ру,** *см.* **Импера́торов.**
Импера́торов – імпера́торів (-рова, -рове), (*гал.*) ці́сарів (-рева, -реве).
Импера́торский – імпера́торський, (*гал.*) ці́са́рський.
Импера́торствовать – імператорува́ти, (*гал.*) цісарюва́ти.
Императри́ца – імператри́ця, імпера́торка, (*гал.*) цісаре́ва (-вої).
Императри́цын – імператри́чин, цісаре́вої.
Империа́л – 1) (*монета*) імперія́л (-ла), черві́нець (-нця); 2) (*верх дилижанса, вагона, муз. инструмент, карт. игра*) імперія́ля (*ж. р.*).
Империали́зм – імперіялі́зм (-му).
Империали́ст – імперіялі́ст (-та).
Империалисти́ческий – імперіялісти́чний.
Империали́стский – імперіялі́стський.
Импе́рия – імпе́рія, (*гал.*) ці́сарство.
Импе́рский – імпе́рський.
Имперфе́кт, *грам.* – імперфе́кт (-та).
И́мпет – і́мпет (-ту), на́тиск (-ку), уда́р (-ру). [Вони́ як почу́ли – на́че опе́чені ско́чили, на́че їх і́мпетом рознесло́ (Кон.)].
Импоза́нтно – імпоза́нтно, вели́чно.
Импоза́нтность – імпоза́нтність, імпоне́нтність, пока́зність, вели́чність (-ности).
Импоза́нтный – імпоза́нтний, імпоне́нтний, показни́й, вели́чний.
Импони́ровать – імпонува́ти кому́ чим, справля́ти си́льне вра́ження на ко́го чим,

викликáти пошáну до сéбе чим.
И́мпо́рт – íмпóрт (-ту), довíз, привíз (-вóзу) чогó.
Импорти́ровать, -ся – імпортувáти, -ся, ввóзити, -ся, довóзити, -ся, привóзити, -ся, *сов.* заімпортувáти, ввéзти, довéзти, привéзти, бýти заімпортóваним, ввéзеним *и т. д.* **Импорти́рованный** – імпортóваний, *оконч.* заімпортóваний, ввéзений, довéзений, привéзений.
И́мпо́ртный – імпортóвий, довозóвий, привозóвий.
Импоте́нт – імпотéнт, безси́лий, незугáрний.
Импоте́нтность – імпотéнтність, безси́лість (-ости), безси́лля.
Импоте́нтный – імпотéнтний, безси́лий.
Импоте́нция – імпотéнція, безси́лість (-лости), безси́лля, нездáтність (-ности). *Половая* **-ция** – статéва, сексуáльна імпотéнція (незугáрність, безси́лість).
Импресса́рио – імпресáріо (*несклон.*).
Импрессиони́зм – імпресіонíзм (-му).
Импрессиони́ст, -ни́стка – імпресіонíст, -нíстка.
Импрессионисти́ческий – імпресіоністи́чний, імпресіонíстський.
Импровиза́тор, -торша – імпровізáтор, -торка.
Импровиза́ция – імпровізáція (-ції).
Импровизи́рование – імпровізувáння, імпровізáція.
Импровизи́ровать – імпровізувáти, *сов.* зімпровізувáти. **Импровизи́ро́ванный** – імпровізóваний, *оконч.* зімпровізóваний.
И́мпульс – íмпульс (-су), спонýка, підгíн (-гóну); *см.* **Побужде́ние.**
Импульси́вный – імпульси́вний.
Импре́к, *см.* **Имяре́к.**
Иму́щественный – майнови́й, маєтний, маєткóвий. **-ная** *ответственность* – відповідáльність майнóм. **-ный** *наём* – орéнда, (*об имении*) посéсія. **-ное** *преступление* – злóчин проти майнá. **-ное** *право* – маєткóве прáво.
Иму́щество – майнó, добрó (*диал.* дóбре, *р.* -рого) стáток (-тку) *и* стáтки (-ків), стáтки-маєтки, достáток, худóба, (*ум.*) худíбчина, (*преим. земельное*) маєток (-тку) маєтність (-ности), дóбра (*р.* дібр). [Оддаю тобі в рýки все йогó майнó (Св. П.). Пропи́в вóли, пропи́в вóзи, пропи́в я́рма, ще й занóзи, – все добрó своє (Пісня). Що я, не хазя́їн на своєму дóброму? (Козел. п.). А стáтку булó в йóго сім ти́сяч овéць, три ти́сячі верблюдів, п'ятсóт я́рем волíв (Св. П.). Нажи́в собí стáтки-маєтки кривóю при́сягою (Л. Укр.). От як умéр бáтько, зостáлася їм худóба: млин, і хлів, і кіт (Рудч.). Маєток йогó дохóдить до мільйóна (Франко). Маєтність рухóма і нерухóма (К. С.). Порозпорóшували діди́зну і вели́кі дóбра (М. Вовч.)]. **-во** *движимое* – рухóме добрó (майнó), рухóмість (-мости). [Їй (Академії) надається прáво набувáти рухóме й нерухóме майнó (Ст. Ак. Н.). Худóба і вся рухóмість при йóму (Номис)]; (*пожитки*) збіжжя, худóба, скарб (-бу), ужи́тки (-тків), манáтки (-ків), манáття (*ср. р.*), (*жалкое*) мізéрія, зли́дні (-нів), (*неплохое*) достáток (-тку). **-во** *недвижимое* – нерухóме добрó (майнó), нерухóмість. *Государственное, общественное* **-во** – держáвне, громáдське добрó (майнó). *Казённое* **-во** – скарбóве (казéнне) майнó. *Городское* **-во** – міськé (комунáльне) майнó. *Удельные* **-ва** – удíльні дóбра (маєтки). *Церковное* **-во** – церкóвне добрó (майнó). *Частное* **-во** – привáтне майнó. *Благоприобретенное* **-во** – набýте (нáдбане, нажи́те) добрó (майнó), набýток (-тку), надбáнок (-нку), надбáння́. [Недíлене між нáми все надбáння нáше (Куліш)]. **-во** *наследственное* – спадкóве добрó (майнó), спáдщина, спáдок (-ку), спáдки (-ків). **-во** *родовое* – родовé добрó (майнó), родови́й маєток. **-во***, доставшееся от предков* – предківщи́на. **-во***, оставшееся от отца* – бáтьківщи́на, отцíвщина, (*от матери*) матери́зна, (*от брата*) братівщи́на, (*от деда*) дідівщи́на, діди́зна. **-во** *пожалованное* – нáдане добрó (майнó). **-во** *заповедное* – закáзнé майнó, заповíдник. **-во** *долговое* – боргове́ майнó, борги́ на кóму. **-во** *наличное* – ная́вне майнó (добрó), готови́зна. **-во** *раздельное и нераздельное* – майнó подíльне і неподíльне. **-во** *тленное и нетленное* – майнó тлíнне і нетлíнне.
Иму́щий – замóжний, маючий. [Обдерé маючих та дурни́х, а їх добрóм надíлить ту голóту (Л. Укр.)]. *Власть* **-щий** – звéрхник, влáдний, мóжний (-ного).
И́мя – 1) ім'я́ (*р.* ім'я́ *и архаич.* íмени, *им. мн.* імéнá), й[і]мéння, (*диал.*) іменó, (*название*) нáзва, нáзвисько, наймéння; *ум.* імéннячко, наймéннячко. *Собственное, крестное* **и́мя** – влáсне, хрещéне ім'я́ (ймéння). **И́мя** *предмета, животного* – нáзва рéчи (прéдмéта), твари́ни. **И́мя** *отца, друга* – бáтькове, при́ятелеве ім'я́ (ймéння). *Полное* **и́мя** – пóвне ім'я́, ймéння. [Хібá не мóжна назвáти пóвним імéнням: Гераси́м? (Мова)]. **И́мя**, *отчество,*

фамилия – ім’я, по ба́тькові та прі́звище. *Дать* **и́мя** – да́ти кому́ ім’я́, йме́ння; *срвн.* **Нарека́ть, Наре́чь 1**. *Носить* **и́мя** – зва́тися. *Об’явить своё* **и́мя** – назва́ти, об’яви́ти своє ім’я́ (йме́ння). *По* **и́мени** – на ім’я́ (на м’я), на йме́ння, на на́звисько, [Був чолові́к на ім’я́ Заха́рія (Св. П.). На на́звисько Яли́на (Липов. п.)]. *Быть кем только по* **и́мени** – бу́ти ким ті́льки (лиш) на йме́ння, ім’я́м. *Назвать кого по* **и́мени** – назва́ти кого́ на йме́ння. *Как ваше* **и́мя**? – як вас на ім’я́, на йме́ння? яке́ вам ім’я́? як ва́ше ім’я́ (йме́ння)? [Не зна́ю, хто ви єсть і як вас на ім’я́ (Самійл.)]. *Как его* **и́мя**? – я́к він (його́) на ім’я́ (на йме́ння)? як йому́ ім’я́ (йме́ння)? [А як він на ім’я́? Іва́н? (Звин.). Як на ім’я́ того́ па́на? (М. Вовч.)]. *По его* **и́мени** – його́ ім’я́м, за його́ ім’я́м, (*по нём*) по йо́му. *Школа* **-ни** *Франка* – шко́ла і́мени Франка́. **И́менем** *кого, чего, чьим* **-нем** – в ім’я́ кого́, чого́, в ім’я́ чиє́ (чиї́м ім’я́м) (*гал.*) в і́мени кого́. [В ім’я́ наро́ду беру́ тебе́, во́рога грома́дського поря́дку (Куліш)]. **И́менем** *закона, короля, императора* – в ім’я́ зако́ну, ім’я́м короля́, імпера́тора, (*гал.*) в і́мени ці́саря. *Умоляю вас* **и́менем** *нашей дружбы* – блага́ю вас в ім’я́ на́шої при́язни. *Во* **и́мя** *чего* – в ім’я́ чого́. [В ім’я́ мої́х заслу́г (Куліш)]. *Во* **и́мя** *Бога* – в ім’я́ бо́же. *На* **имя́** *кого* – на ко́го, на ім’я́ кого́ (чиє́). *Купить усадьбу на* **имя́** *жены* – купи́ти сади́бу на жі́нчине ім’я́, на жі́нку. *Письмо на* **имя́** *такого-то* – лист на адре́су тако́го-то. *От* **и́мени** *кого, от чьего* **и́мени** – від ко́го, на ім’я́ кого́, чиї́м ім’я́м, (*гал.*) в і́мени кого́. [Ору́дували за́мість само́го па́на і на його́ ім’я́ залюдня́ли немі́ряні пусти́ні (Куліш). Мої́м ім’я́м дав Де́вісон його́ (сме́ртний при́суд) (Грінч.)]. *От моего* **и́мени** – від ме́не, від мо́го і́мени, (*фам.*) моє́ю губо́ю. [Так і скажі́ть йому́ моє́ю губо́ю, що він ду́рень (Звин.)]. *Не иметь другого* **и́мени**, *как* – не ма́ти и́ншого ім’я́, як; не вихо́дити з чо́го. [Про́світку йому́ не бу́де від посмі́шища; з байстрюка́ не вихо́дитиме (Квітка)]. **И́мя** *же им легион* – їм же ім’я́ – легіо́н; 2) (*репутация, слава*) сла́ва, ім’я́. *Доброе, честное* **имя́** – до́бра сла́ва, до́бре ім’я́. [Їм зоста́лась до́бра сла́ва (Шевч.). Моє́ все бага́тство єсть моє́ до́бре ім’я́ (Котл.)]. *Худое* **имя́** – недо́бра сла́ва, несла́ва. *Приобрести* **имя́**, *сделать себе* **имя́** – (з)добу́ти, придба́ти (собі) ім’я́, сла́ву (*и* сла́ви). *Замарать своё доброе* **имя́** – заплямува́ти (закаля́ти) своє́ до́бре ім’я́, свою́ до́бру сла́ву. *Человек с* **и́менем** – люди́на з ім’я́м; 3) *грам.* – ім’я́. **И́мя** *существительное, прилагательное, числительное* – іме́нник (речівни́к), прикме́тник, числі́вник (-ка). **И́мя** *собственное, нарицательное, собирательное* – ім’я́ вла́сне, зага́льне, збі́рне.

Имяни́нник, Имяни́ны, *см.* **Имени́нник, Имени́ны.**

Имянно́й, *см.* **Именно́й.**

Имяре́к – (*славян.*) ім’яре́к.

Ина́кий, Ина́ковый, *см.* **Ино́й 1.**

Ина́ко, Ина́ково, Ина́к, *см.* **Ина́че.**

Инакомы́слие – инакоду́мання.

Инакомы́слящий – що по-и́ншому ду́має.

Ина́че, *нрч.* – (*иным образом, способом*) ина́кше, и́на́к, ина́ко, ина́ково, и́нше, ина́чій, ина́че, и́н-як; (*по иному*) по-ина́кшому, по-и́ншому. [З почи́ну сві́та було́ яко́сь ина́к (Рудч.). А тоді́ вже, як усе́ село́ зна́ло, то не ина́к, що й він дові́дався (Грінч.). Ина́ко вбери́сь, то й не пізна́є (Л. Укр.). Тро́шки ина́ково розка́зано (Номис). Я́кось и́нше зве́ться (Рудан.). Однакові́сінько йому́, чи так, чи, мо́же, и́нак (М. Вовч.). Дя́че, не бу́де ина́че (Номис)]. *Совсем* **-че** – зо́всім ина́кше, зо́всім и́ншим ладо́м, зо́всім по-и́ншому (по-ина́кшому). *Надо жить* **-че** – тре́ба жи́ти ина́кше, и́ншим ладо́м, по-и́ншому, по-ина́кшому. *Как-нибудь* **-че** – я́кось и́нше (ина́кше), я́кось по-ина́кшому. **-че** *как* (*кроме как*) – ина́кше як, опро́че як. [На Не́морож не проі́дете, опро́че як сюдо́ю (Звиног.)]. *Вы должны это сделать,* **-че** *будете наказаны* – ви му́сите це зроби́ти, а ні, то бу́дете пока́рані. *Поспешите сделать,* **-че** *беда будет* – шви́дше зробі́ть, а то ли́хо бу́де. *Делать* **-че,** *см.* **Переина́чивать.**

Ина́чить – ина́кшити, ина́чити; *см.* **Переина́чивать.**

Инби́рь, Инби́рный, *см.* **Имби́рь, Имби́рный.**

Инвали́д – інвалі́д; (*солдат инвалидной команды*) інвалі́д.

Инвали́дность – інвалі́дність (-ности).

Инвали́дный – інвалі́дний.

Инвентариза́ция – інвентариза́ція, інвентаризува́ння, *оконч.* заінвентаризува́ння.

Инвентаризи́ровать – інвентаризува́ти, *сов.* заінвентаризува́ти що. **Инвентаризи́рованный** – інвентаризо́ваний, заінвентаризо́ваний. **-ться** – інвентаризува́тися, бу́ти інвентаризо́ваним, *сов.* бу́ти заінвентаризо́ваним.

Инвента́рь – 1) інвента́р (-ря́), (*сельско-хозяйственный*) ремане́нт (-ту). [У нього до́брий ремане́нт: плуги́, бо́рони, воли́, ко́ні (Липовеч.)]; 2) інвента́р, ре́єстр майна́ (майно́ві),

реманéнту (реманéнтові). *Составить* **-тáрь** *чего* – уклáсти, списáти реéстр чогó, чомý.
Инвентáрный – інвентáрний, інвентарéвий; (*о сельско-хозяйств.* **-ре**) реманéнтний. **-ная** *книга* – інвентáрна книга, (*в сельск. хозяйстве*) реманéнтна книга. **-ная** *опись* – реéстр інвентáрний (реманéнтний), реéстр добрý, майнóві, реманéнтові.
Инвéрсия, *грам.* – інвéрсія.
Инвеститýра – інвеститýра.
Инвестициóнный – інвестиціїний.
Ингалятор, *мед.* – інгалятор (-ра).
Ингаляция – інгаляція.
Ингредиéнт – інгредіéнт (-та).
Ингрессиóнный – інгресíйний.
Ингýш – інгýш (-ша).
Йнда – аж. [Аж страх бере! (Крим.)].
Йнде – йнде, де-йнде, в йншому місці.
Йндеветь, Йневеть – вкривáтися, вкрйтися (припадáти, припáсти) íнеєм, нáмороззю.
Индéец – індíєць (-дíйця), індіянин, (*мн.*) індіяни.
Индéечий – гиндйчий, гиндичáчий. **-чье** *мясо* – гиндйчина.
Индéйка – гиндйчка.
Индéйский – індíйський, індіянський. **-ский** *петух* – гиндйк (-ка).
Йндекс – íндекс (-ксу), укáзник (-ка), реéстр (-ру) чомý.
Индепендéнт, -дéнтство, *ист.* – індепендéнт, -дéнтство.
Индетерминйзм, *филос.* – індетермінíзм (-му).
Индéянка, Индиáнка – індіянка.
Йндиветь, *см.* **Йндеветь.**
Индивйд *и* **Индивйдуум** – індивíд (-да), індивíдуум (-ма).
Индивидуáл – індивідуáл (-ла), індивідуалíст (-та).
Индивидуализáция – індивідуалізувáння.
Индивидуализйровать – індивідуалізувáти. **-зйрованный** – індивідуалізóваний.
Индивидуалйзм – індивідуалíзм (-му).
Индивидуалистйческий – індивідуалістйчний.
Индивидуáльно – індивідуáльно.
Индивидуáльность – індивідуáльність (-ности). [Трьох хлóпців змальóвано майстéрно, – рйсами, що мов на долóні показýють індивідуáльність кóжного, своєрíдну вдáчу (Єфр.)].
Индивидуáльный – індивідуáльний. [З своєю нáвіть яскрáво індивідуáльною мóвою (Єфр.)].
Индивйдуум – індивíдуум (-на), осóба.
Индйго – 1) *бот.* – індйго; 2) (*краска*) індйгова фáрба, калія. [Сйній, як калія (Номис)].
Индйговый – 1) индигóвий; 2) каліéвий.
Индйец – індíєць (-дíйця), гіндýс (-са).
Йндий, *хим.* – інд (-ду).
Индикáтор, *физ., хим.* – індикáтор (-ра).
Индикáторный, *механ.* – індикатóрний.
Индйкт – індйкт (-та).
Индифферентйзм – індиферентйзм (-му), байдýж(н)ість (-ости).
Индифферéнтно – індиферéнтно, байдýжно, байдýжливо.
Индифферéнтность – індиферéнтність, байдýж(н)ість (-ости).
Индифферéнтный – 1) (*к чему*) індиферéнтний, байдýж(н)ий, байдýжливий до чóго. [Байдýжий до дíла (Київ)]; 2) (*в химии*) невтрáльний. **-ный** *окисел* – невтрáльний óкис.
Йндия – Íндія (-ії).
Йндо-*европейский* – індо-европéйський.
Индоссамéнт, Индóссо, *комм.* – індосамéнт (-ту), індóссо (*нескл.*).
Индостáн – Гиндустáн, Індостáн (-ну).
Индуктйвный – індуктйвний.
Индýктор – індýктор (-ра).
Индукциóнный – індукціїний. **-ный** *аппарат* – індýктор (-ра).
Индýкция – індýкція (-ції); (*в логике ещё*) навéдення.
Индульгéнция – індульгéнція (-ції), розгрíшення.
Индýс, -ска – гиндýс (-са), гиндýска.
Индýсский – гиндýський.
Индустриализáция – індустріялізáція, індустріялізувáння чогó.
Индустриализйровать – індустріялізувáти, *сов.* зіндустріялізувáти що.

Индустриализи́рованный – індустріялізо́ваний, *оконч.* зіндустріялізований. **-ться** – індустріялізува́тися, бу́ти індустріялізо́ваним, *сов.* бу́ти зіндустріялізо́ваним.
Индустриа́льный – індустрія́льний, промисло́вий.
Инду́стрия – інду́стрія, промисло́вість (-вости).
Индю́к – гинди́к; *соб.* гинди́ки (-ків), гиндичня́ (-ні́). *Помещение для* **-ков** – гинди́чня (-ні).
Индюшо́нок – гиндича́ (-ча́ти), гиндиченя́ (-ня́ти).
Индюши́ный – гинди́чий.
Индю́шка – гинди́чка.
Инева́тый, И́неистый – ініюва́тий, на́морозний, па́морозний.
И́ней – іні[е]й (-нею), (г)и́ней, на́морозь, па́морозь (-зи), на́мерз (-зу), ше́ржінь (-женю), (*гал.*) морозо́к (-зку́). [Стоя́ть дво́є кучеря́вих яворі́в у густо́му і́нею (Васильч.). Бі́лий, як ги́ней (Звиног.). Си́вий тума́н осіда́в бі́лою па́мороззю (Корол.). Хати́ ся́ли під па́мороззю на со́нці (Г. Барв.). Він іде́ – уве́сь як біль бі́лий: геть на́мерзом наме́рз (Радом. п.). Бі́лим пу́хом укри́ється земля́, а дере́ва, уку́тані ні́жним ше́рженем, схиля́ються одно́ до о́дного (Григ.)]. **-ем** *покрыться* – і́неєм припа́сти, укри́тися, урости́, обморо́зитися, моро́зом узя́тися, (*о мн.*) и́неєм поприпада́ти, повкрива́тися, повроста́ти, моро́зом побра́тися; *см.* **Заиндеве́ть** [Дроти́ (телегра́фні) як и́неєм повроста́ли (Волинь)]. **И́ней** *покрыл* – і́ній укри́в що. **И́ней** *сел* – і́ній ліг, упа́в (на що).
Ине́ртность – іне́ртність, мля́вість (-ости).
Ине́ртный – іне́ртний, мля́вий.
Инерцио́нный – інерці́йний.
Ине́рция – іне́рція (-ції). *По* **-ции** – за іне́рцією, по іне́рції, (*силой* **-ции́**) си́лою іне́рції. [Роблю́ по іне́рції (Київ). Ваго́н коти́вся си́лою іне́рції (Київ)].
Инжене́р – інжені́[е́]р (-ра). *Горный* **-не́р** – гірни́чий інженір. **-нер** *гражданский* – інженір циві́льний. **-не́р**-*технолог* – інженір-технолог. **-не́р**-*механик* – інженір-меха́нік. **-не́р**-*путеец* – інженір шляхів (шляхови́к). **-не́р**-*электротехник* – еле́ктро-інженір, інженір-електроте́хник.
Инжене́рный – інжені́[е́]рний. **-ное** *искусство* – інжені́рство.
Инжене́рский – інжені́рський.
Инжене́рство – інжені́рство.
Инжи́р – інжи́р (-ру), фи́ги (*р.* фиг).
Инжи́рный – інжи́ровий.
Инициа́л – ініція́ла (-ли), початко́ва лі́тера (ім'я́, прі́звища).
Инициа́льный – ініція́льний.
Инициати́ва – ініціяти́ва, при́від (-воду), почи́н (-ну), за́хід (-ходу). *По* **-ве** – з ініціяти́ви, з почи́ну, за почи́ном, за при́водом чиї́м. *По собственной* **-ве** – з вла́сного почи́ну, з вла́сної ініціяти́ви. *Человек с* **-вой** – люди́на з ініціяти́вою; люди́на замі́риста. [Він парубчи́на замі́ристий, з кле́пкою в голові́ (Кон.)].
Инициати́вный – ініціяти́вний.
Инициа́тор, -рша *чего* – ініція́тор, -торка чого́, приві́дник, -ниця, приві́дця (-ці) (*м. р.*) чого́, до чо́го, (*только ч.-либо плохого*) призві́дник, -ниця до чо́го.
Инкасси́рование – інкасува́ння.
Инкасси́ровать – інкасува́ти.
Инка́ссо – інка́со.
Инквизи́тор, -рша – інквізи́тор (-ра), інквізи́торка.
Инквизи́торский – інквізи́торський.
Инквизицио́нный – інквізиці́йний.
Инквизи́ция – інквізи́ція (-ції).
И́нко – аж.
Инко́гнито – інко́гніто, непі́знано.
Инкримини́рование – інкримінува́ння, приви́нення чого́ кому́.
Инкримини́ровать – інкримінува́ти, привиня́ти кому́ що.
Инкруста́ция – інкруста́ція. **-ция** *из дерева, рога, кости* (*в художественных гуцульских работах*) – виклада́ння, (*из металла*) вибива́ння, (*диал.*) жирува́ння.
Инкрусти́рование – інкрустува́ння. **-ние** *деревом, костью, рогом* (*у гуцулов*) – виклада́ння (Шух.), (*металлом*) вибива́ння, цяткува́ння, (*диал.*) жирува́ння (Шух.).
Инкрусти́ровать – інкрустува́ти. **-ть** *деревом, костью, рогом* (*у гуцулов*) – виклада́ти, ви́класти (Шух.), (*металлом*) вибива́ти, ви́бити, (*диал.*) жирува́ти, ви́жирувати (Шух.), цяткува́ти, ви́цяткувати, цвяхува́ти, ви́цвяхувати. **Инкрусти́рованный** – інкрусто́ваний, ви́кладений, (*металлом*) вибі́ваний, ви́битий, (*диал.*) жиро́ваний, ви́жируваний,

цятко́ваний.
Инкуба́тор – інкуба́тор (-ра).
Инкубацио́нный – інкубаці́йний. **-ный** *период* – інкубаці́йний пері́од.
Инкуба́ция – інкуба́ція.
Инку́бус – інку́б (-ба), (*в нар. демонологии*) переле́сник, літа́вець (-вця).
Инкуна́булы – інкуна́були (-лів), першодру́ки (-ків) (до 1500 ро́ку).
Инове́рец – чужові́р (-ра), чужові́рець (-рця), (*бранно*) бусурме́н.
Инове́рие – чужові́рство, инові́рство.
Инове́рка – чужові́рка, инові́рка, (*бранно*) бусурме́нка.
Инове́рный – чужові́рний, чужо́ї ві́ри, инові́рний. [На́ша аристокра́тія ста́лась-би чужові́рною (Куліш). З инові́рного ро́ду (Куліш)].
Инове́рческий – чужові́рський, инові́рський.
Инови́дный, Инообра́зный – ина́кший.
Иногда́ – и́ноді, и́нколи, де́коли, поде́коли, ча́сом, часа́ми, поро́ю, ра́зом, десь-коли́сь, (*диал.*) мі́сцем, місця́ми; *срвн.* **Подча́с, Вре́менем.** [И́ноді б’ють Хому́ за Яре́мину вину́ (Номис). Не що-дня бридня́, де́коли (и́нколи) й пра́вда (Номис). Ча́сом з ква́сом, а поро́ю з водо́ю (Номис). Часа́ми се бува́є (Л. Укр.). Ра́зом гу́сто, а ра́зом пу́сто (Номис). А десь-коли́сь унизу́ пробли́скували сві́тла ліхта́рень (Франко). Місця́ми й я їм ри́бу (Зміївськ. п.)]. *А* **-да** *то* – а коли́ й; а коли́ то; а як коли́ то. [Оди́н порі́г займа́є вздовж Дніпра́ верству́, а коли́ й бі́льше (Куліш). Дівча́тка прибіжа́ть, нащебе́чуть, а коли́ то й з собо́ю ви́тягнуть (М. Вовч.)].
Иногда́шний – деколи́шній, и́нколишній.
Иногоро́дец, -ро́дка – чужогородя́нин, -родя́нка.
Иногоро́дный – чужомі́ський, чужогоро́дній, иногоро́дній.
Инозе́мец – чужи́нець (-нця), чужозе́мець, (*редко*) инозе́мець (-мця). [А у тій коршо́мці там три чужозе́мці (Пісня)].
Инозе́мка – чужи́нка, чужозе́мка, (*редко*) инозе́мка. [Ти не мій: розлучи́в нас дале́кий твій край, і вродли́ва чужи́нка забра́ла (Л. Укр.)].
Инозе́мный – чужи́нний, чужозе́мний, чужине́цький чужозе́мський, чужосторо́нній, инозе́мний; *срвн.* **Иностра́нный.** [Визво́лення з нево́лі чужине́цької (Єфр.). Чужозе́мські звірі́ (Звин.). Заво́дять усе́ в своі́х дома́х по-инозе́мному (Куліш)]. **-ное** *слово* – чуже́, чужомо́вне сло́во.
Инозе́мщина – чужозе́мщина, чужосторо́нщина, (*редко*) инозе́мщина.
Ино́й – 1) (*другой, не этот*) и́нший, (*реже*) дру́гий. [Ми́лий покида́є, и́ншої шука́є (Пісня). Не така́, як и́ншії жінки́ (Грінч.)]. *Тот или* **ино́й** – той чи той, той чи и́нший; 2) (*не такой, отличный*) и́нший, ина́кший, ина́чий, ина́кий, ина́ковий, дру́гий, и́н-який. [Дві в одна́ковому убра́нні, а тре́тя в и́ншому (Грінч. I). Тепе́р пора́ ина́кшая наста́ла (Крим.). В таки́х і ина́ких розмо́вах проі́хали вони́ день і дру́гий (Свидн.). Ко́жен ґу́дзик ина́чий – на́віть бі́лі були́ між чо́рними (Свидн.)]. *Совершенно* **ино́й** – цілко́м (зо́всім) и́нший, ина́кший. [Зо́всім ина́кша ста́ла (Київщ.)]. *Казаться* **ины́м** – здава́тися и́ншим, ина́кшим, ина́читися. [Світ мені́ від хворо́би ина́читься (Харківщ.)]. *По* **иному** – по-ина́кшому, по-ина́чому. *Не что* **ино́е**, *как* – не и́нше що, як; не що и́нше, як. **Ино́е** *дело* – и́нша спра́ва. **Ины́ми** *словами* – ина́кше сказа́вши, ина́кшими слова́ми. *Не для чего* **ино́го** – не чого́ и́ншого. **Ина́я** *хвала хуже брани* – бува́є хвала́ гі́рша за га́ньбу. *Куда-нибудь в* **ино́е** *место* – куди́ ина́кше (и́нде), куди́-и́нде, де-и́нде. [Ході́м куди́-и́нде!]; 3) (*некоторый, тот*) (як) де́котрий, кот(о́)ри́й и́нший, де́який, яки́й, хто, де́хто; *срвн.* **Не́который.** [И́нші гомоня́ть, а де́котрі пону́рі сидя́ть і голі́в не зво́дять (М. Вовч.). И́нша зі́ронька ли́чко хова́є в покрива́ло прозо́реє срі́бне (Л. Укр.). Які́ – посіда́ли на ла́ві, а які́ – стоя́ть (Март.). Як кото́рий то й на́вчиться, а сей ніко́ли (Сл. Гр.). А вб’є котри́й у го́лову сло́во яке́, – де й тре́ба, де й не тре́ба но́ситься з ним (Тесл.)].
И́нок – черне́ць (*р.* черця́ *и* ченця́, *мн.* ченці́); *ум.* че́нчик *и* че́рчик; *см.* **Мона́х.**
И́нокинин – черни́чин, черни́чий.
И́нокиня – черни́ця, *ум.-ласк.* черни́чка.
И́ноков – ченці́в (-це́ва, -це́ве).
Инокули́ровать – інокулюва́ти, прище́плювати, *сов.* зінокулюва́ти, прищепи́ти кому́ що. **Инокули́рованный** – інокульо́ваний, прищеплюва́ний, *оконч.* зінокульо́ваний, прище́плений.
Инокуля́ция – інокуля́ція, (*о действии ещё*) інокулюва́ння, прище́плювання, *оконч.* зінокулюва́ння, прище́плення.
Иноплеме́нник – чужоплеме́нник, чужоро́дець (-дця), (*редко*) иноплеме́нник. [Чом не

вернýлись воні́ дáти хвалý Бóгові, ті́льки чужорóдець сей? (Єванг.)].
Иноплемéнница – чужоплемéнниця, чужорóдянка, (*редко*) иноплемéнниця.
Иноплемéннический – чужоплемéнницький, чужорі́дський.
Иноплемéнность – чужоплемéнність.
Иноплемéнный – чужоплемéнний, чужонарóдній, (*редко*) иноплемéнний. [Зóвсім чужи́ми й незрозумі́лими здадýться твóри з життя́ інтелігéнції, а нáдто чужонарóдньої (Грінч.)].
Инорéчие, *см.* **Иносказáние.**
Инорóдец – 1) *см.* **Иноплемéнник**; 2) инорóдець (-рóдця).
Инорóдный – 1) *см.* **Иноплеменный**; 2) сторóнній. **-ное** *тело* – сторóннє ті́ло.
Инорóдческий – инорóдницький, инорóдецький.
Иносказáние – при́повідь (-да), при́повість (-вісти), тайносказáння.
Иносказáтель – приповíдник (-ка), тайноскáзник.
Иносказáтельно – приповíдно, тайносказáнно.
Иносказáтельность – приповíдність, тайносказáнність (-ности).
Иносказáтельный – приповíдний, тайносказáнний.
Инослáвный – чужовíрний.
Инославяни́зм – чужослов'янíзм (-му).
Инострáнец, -нка, *см.* **Инозéмец, -мка.**
Инострáнный – чужозéмний, чужозéмський, (*заграничный*) закордóнний. **-ный** *язык* – чужозéмна, чужá мóва. **-ное** *слово* – чужомóвне, чужé слóво. **-ная** *политика* – закордóнна, чужозéмна полíтика. *Министерство, министр* **-ных** *дел* – міністéрство, мiнíстр закордóнних (чужозéмних) справ. *Комиссар по* **-ным** *делам* – комісáр закордóнних справ. **-ные** *обычаи, порядки и т. п.* – чужозéмщина, (*редко*) инозéмщина. [Мóва москóвського пáнства, помáзаного чужозéмщиною (Куліш)].
Инострáнщина – чужозéмщина, (*редко*) инозéмщина.
Инохóдец – ступáк, шлапáк, винохíд, однохóжий кінь. [Осідлáли коня́-винохóда і поі́хали собí (ЗОЮР)].
Инохóдный – однохóжий.
И́ноходь – однóхід (-ходи).
И́ноческий – черне́чий, черне́цький. **И́ночески** – по-черне́чому.
И́ночество – черне́цтво.
И́ночествовать – ченцювáти, черне́чити, (*о монахине*) черни́чити.
Иноязы́чный – чужомóвний, (*редко*) иномóвний; (*о человеке*) чужомóвець (-вця). [Стрівáється си́ла чужомóвних слів (Грінч.). Иномóвні чужí словá (Н.-Лев.), É́лліни-чужомóвці (Крим.)].
Инсинуáция – інсинуáція, (*клевета*) нáклеп (-пу).
Инсинуи́ровать – клепáти, набрíхувати на кóго.
Инспéктор – інспéктор (-ра).
Инспéкторский – інспéкторський.
Инспéкторство – (*титул*) інспéкторство (-тва); (*время*) інспекторувáння.
Инспéкторша (*жена инспектора*) – інспéкторова (-вої).
Инспектри́са – інспéкторка.
Инспекциóнный – інспекцíйний.
Инспéкция – інспекція (-ції). *Рабоче-крестьянская* **-ция** (*сокр. РКИ, Рабкрин*) Робітни́че-селя́нська інспéкція (*сокр.* РСІ, Робселін).
Инспирáтор, -рша – інспірáтор (-ра), -торка, нади́хач, -хачка.
Инспирáция – 1) інспірáція, (*вдыхание*) вдихáння; 2) (*внушение*) інспірáція, навíювання, *оконч.* навíяння.
Инспири́ровать – інспірувáти, надихáти когó *и* комý що.
Инстáнция – інстáнція. [Моя́ спрáва перейшлá всі інстáнції (Київ)].
Инсти́нкт – інсти́нкт (-ту).
Инстинкти́вно – інстинктóво.
Инстинкти́вность – інстинктóвість (-вости).
Инстинкти́вный – інстинктóвий. [Хри́стя не послýхала гóлосу інстинктóвої перестóрóги (Єфр.)].
Институ́т – інститýт (-ту). [Пáнночка поі́хала вчи́тись до інститýту (Г. Барв.). Інститýт держáвних оборóнців].
Институ́тка – інститýтка. **-ткин** – інститýтчин.
Институ́тский – інститýтський. [Воні́ в'і́хали на інститýтське подвíр'я (Н.-Лев.)].
Институ́ция – інститýція, установá.

Инструкта́ж – інструкта́ж (-жу).
Инструкти́ровать – інструктува́ти.
Инструкти́роваться – інструктува́тися, *сов.* поінструктува́тися.
Инстру́ктор, -рша – інстру́ктор (-ра), -торка.
Инстру́кторский – інстру́кторський. [Інстру́кторські ку́рси].
Инструкцио́нный – інструкці́йний.
Инстру́кция – інстру́кція, (*гал.*) при́пис (-су).
Инструме́нт – струме́нт, інструме́нт (-та). [Музи́чний, хірургі́чний інструме́нт. Вона́ нія́к не вмі́ла керува́ти тими́ струме́нтами (Грінч.)]; (*прибор*) при́лад (-ду), (*орудие*) струме́нт (-ту), прила́ддя, зна́ряд (-ду), знаря́ддя, спра́ва, справи́лля (*ср. р.*), (*утварь*) на́чиння (*ср. р.*), (*провинц.*) майсте́рія, струме́ція. [Прила́ддя (знаря́ддя) хірургі́чне, астрономі́чне, фізи́чне, математи́чне. Му́ляр заві́сив го́лову, взяв під паху́ свій мішо́к з на́чинням і пішо́в (Франко). Загра́в-би вам, та ба́чите, – спра́ви нема́, учо́ра був на база́рі – ко́бза зопсува́лась (Шевч.). Вся́ке справи́лля про поже́жу (Лубенщ.). У то́го сте́льмаха майсте́рії на два во́зи не забере́ш: сами́х соки́р п’ять чи бі́льше либо́нь (Канівщ.). Накупи́в струме́ції, кує плуги́, ра́ла, усе́ (Грінч. II)].
Инструмента́ль, *грам.* – інструмента́ль (-ля), ору́дний відмі́нок.
Инструмента́льный – (ін)струменто́вий. **-ная** *музыка* – (ін)струме́нтова музи́ка.
Инструмента́льщик – (ін)струмента́льник.
Инструмента́рий – струмента́р (-ря́), струме́нт (-ту), знаря́ддя.
Инструме́нтик, -тец – струменти́на.
Инструменти́ровать – (ін)струментува́ти.
Инструментиро́вка – (ін)струментува́ння.
Инструменто́вка *и* **-та́ция** – (ін)струментува́ння.
Инсурге́нт – інсурге́нт, повста́нець (-нця).
Инсурге́нтский – інсурге́нтський, повста́нський.
Инсуррекцио́нный – інсурекці́йний.
Инсурре́кция – інсуре́кція, повста́ння.
Инсцени́рование – інсценува́ння, *оконч.* заінсценува́ння.
Инсцени́ровать – інсценува́ти. **-ни́рованный** – інсцено́ваний, заінсцено́ваний.
Инсцениро́вка – інсценува́ння.
Интегра́л, *мат.* – інтегра́ля (-лі).
Интегра́льный, *мат.* – інтегра́льний. **-ное** *исчисление* – інтегра́льне чи́слення.
Интегра́ция – інтегра́ція, зро́щення.
Интегри́рование, *мат.* – інтегрува́ння.
Интегри́ровать – інтегрува́ти.
Интелле́кт – інтеле́кт (-ту), ро́зум (-му).
Интеллектуали́зм – інтелектуалі́зм (-му), розумо́вість (-вости).
Интеллектуа́льно – інтелектуа́льно, розумо́во.
Интеллектуа́льный – інтелектуа́льний, розумо́вий. [Розумо́ва робо́та].
Интеллиге́нт, -тка – інтеліге́нт, інтеліге́нтка.
Интеллиге́нтность – інтеліге́нтність (-ности).
Интеллиге́нтный – інтеліге́нтний.
Интеллиге́нтский – інтеліге́нтський.
Интеллиге́нтщина – інтеліге́нтщина, інтеліге́нтство. [Міща́нство, інтеліге́нтщина! (В. Підмог.)].
Интеллиге́нция – інтеліге́нція (-ції); інтеліге́нти.
Интенда́нт – інтенда́нт (-та).
Интенда́нтский – інтенда́нтський.
Интенда́нтство – інтенда́нтство, (*гал.*) інтендату́ра.
Интенси́вно – інтенси́вно, напру́жено.
Интенси́вность – інтенси́вність, напру́женість.
Интенси́вный – інтенси́вний, підси́лений, напру́жений. **-ный** *цвет* – при́кро яскра́вий ко́лір.
Интенсифика́ция – інтенсифіка́ція, інтенсифікува́ння, підси́лення.
Интенсифици́ровать – інтенсифікува́ти, підси́лювати що.
Интерва́л – 1) (*промежуток*) інтерва́л (-лу), пере́межок (-жка), пере́рва, (*только о времени*) межи́час (-су); 2) *воен.* (*между частями войск*) – інтерва́л (-лу), ві́дступ (-пу); 3) *муз.* – інтерва́л (-лу).
Интервенциони́ст, -ни́стка – інтервенціоні́ст, -ні́стка.

Интервенциони́стский – інтервенціоні́стський.
Интерве́нция – інтерве́нція (-ії), втруча́ння.
Интервью́ – інтерв'ю (*нескл.*).
Интервьюе́р – інтерв'юе́р (-ра).
Интервьюи́ровать – інтерв'юва́ти кого́.
Интерди́кт – інтерди́кт (-ту), заборо́на.
Интере́с – 1) (*любознательность*) ціка́вість, інтере́с, зацікавлення. [Почала́ з ціка́вістю чита́ти газе́ту (Ол. Пчілка)]. *Возбудить* **-ре́с** *к чему* – ви́кликати (збуди́ти) ціка́вість (інтере́с) до чо́го. *Вызывать* **-ре́с** *у кого* – зацікавлювати кого́. *Проявлять* **-ре́с** *к чему* – виявля́ти ціка́вість до чо́го, бу́ти ціка́вим до чо́го; *см.* **Интересова́ться. -ре́с** *к чему прошел* – інтере́с (ціка́вість) до чо́го мину́в(ся). *Утратить, потерять* **-ре́с** *к чему* – утра́тити інтере́с, збайдужні́ти до чо́го, (*к себе у кого*) збайдужі́ти кому́. [Нова́ леге́нда ще не збайдужі́ла, не спрофано́вана (Л. Укр.)]. *Чувствовать* **-ре́с** *к чему, см.* **Интересова́ться** *чем. Это не представляет для меня* **-ре́са** – це мене́ не ціка́вить, мене́ це не обхо́дить (*не касается*). *С* **-сом** – ціка́во. [Ціка́во слу́хав його́ (Київ). Ціка́во розгляда́ли портре́т (Грінч.)]; 2) (*выгода, польза*) інтере́с, ко́рисить, зиск (-ку). [Кла́сові інтере́си]. *В общих* **-сах** – в спі́льних інтере́сах. *Наблюдать свой* **-ре́с** – пильнува́ти (гляді́ти) свого́ інтере́су, дба́ти про свій інтере́с (ко́ри́сть, зиск). *В царстве* **-са** – в ца́рстві інтере́су. *При пиковом* **-се** – ні з чим; 3) (*участие*) зацікавлення, ува́га, інтере́с до ко́го, до чо́го; *см.* **Уча́стие**; 4) (*процент, заработок*) інте́ре́с (-су). [Фа́ктор за мали́й інте́рес ро́бить усі́ ва́ші дору́чення (Хотинщ.)].
Интереса́нт, -тка – інтереса́нт, -тка, грошелю́б, -бка.
Интере́сец – мали́й інтере́с.
Интере́сно – ціка́во, інтере́сно. [Він розповіда́є ду́же ціка́во (Київ). Інтере́сно було́ диви́тися (Київ)]. **-но** *мне знать* – ціка́вий я зна́ти. [Ціка́вий я зна́ти, хто мене́ прийня́в-би (Л. Укр.)]. **-но** *было кому* – ціка́во (інтере́сно) було́ кому́, бра́ла ціка́вість кого́. [Ї́ї бра́ла ціка́вість, як то вони́ тепе́р стикну́ться (Н.-Лев.)].
Интере́сность – ціка́вість, інтере́сність (-ости). [Обли́ччя вам (*у вас*) ду́же буде́нне, то терори́зм був-би дода́в вам інтере́сности (Крим.)].
Интере́сный – 1) ціка́вий, інтере́сний. [Наду́мав се пан со́тник щось ціка́ве (Грінч.). Надсила́ю до вас де́кілька ури́вків з мо́го щоде́нника; мо́же вони́ і нудні́ й не інтере́сні, а все-ж (Тесл.)]; 2) (*о лице, фигуре*) га́рний, інтере́сний. **-ный** *молодой человек* – га́рний юна́к. **-ная** *барышня* – га́рна (інтере́сна) па́нна. *Сделаться* **-нее** – покра́щати, поінтересні́шати. *Быть в* **-ном** *положении* – бу́ти при наді́ї, бу́ти в пова́жному ста́ні.
Интересова́ть – ціка́вити, інтересува́ти кого́. [Ко́жного ціка́вило, про що вони́ гово́рять (Черкас.)]. *Меня это не* **-су́ет** – мене́ це не ціка́вить, не інтересу́є; мене́ це не обхо́дить; я цим не ціка́влюся; мені́ це не в голові́. [Мені́ не в голові́ теа́три та конце́рти, і́нше ціка́вить мене́ (Харківщ.). Мене́ пісні́ й проро́цтва не обхо́дять (Л. Укр.)].
Интересова́ться *чем* – ціка́витися, інтересува́тися чим, бу́ти ціка́вим до чо́го. [Ду́же був ціка́вий Леви́цький до «сере́дньої культу́рної верстви́» (Єфр.)]. *Я* **-су́юсь**, **-сова́лся** *знать* – я ціка́вий зна́ти, я ціка́вий був зна́ти. [Вона́ на́віть не ціка́ва була́ зна́ти, чого́ са́ме ї́ї ма́ти кли́кала (Грінч.)]. *Я этим не* **-су́юсь** – я цим не ціка́влюсь, мене́ це не ціка́вить, я до цьо́го не ціка́вий. **Интересу́ющийся** *чем* – ціка́вий до чо́го.
И́нтерим – і́нтері́м (-му), тимчасо́ве ви́рішення, тимчасо́ва постано́ва (ухва́ла).
Интерлю́дия – інтерлю́дія, architecture межи́гра́.
Интерме́дия – інтерме́дія, межи́дія.
Интерме́ццо – інтерме́ццо.
Интерна́т – інтерна́т (-ту), бу́рса, гурто́жит (-ту).
Интерна́тский – інтерна́тський, гурто́житський.
Интернациона́л – інтернаціона́л (-лу). [III-ій Інтернаціона́л]. *Коммунистический, Третий* **-на́л** – Комуністи́чний, Тре́тій Інтернаціона́л.
Интернационализа́ция – інтернаціоналіза́ція, (*о действии ещё*) інтернаціоналізува́ння, *оконч.* зінтернаціоналізування.
Интернационализи́ровать – інтернаціоналізува́ти, *сов.* зінтернаціоналізува́ти кого́, що. **Интернационализи́рованный** – інтернаціоналізо́ваний, *оконч.* зінтернаціоналізо́ваний. **-ться** – інтернаціоналізува́тися, бу́ти інтернаціоналізо́ваним, *сов.* бу́ти зінтернаціоналізо́ваним.
Интернационали́зм – інтернаціоналі́зм (-му).
Интернационали́ст, -ли́стка – інтернаціоналі́ст, лі́стка.
Интернациона́льность – інтернаціона́льність (-ности).

Интернациона́льный – інтернаціона́льний.
Интерни́рование – інтернува́ння.
Интерни́ровать – інтернува́ти кого́.
Интерпели́ровать – інтерпелюва́ти (-пелю́ю, -лю́єш).
Интерпеля́ция – інтерпеля́ція (-ції), запита́ння.
Интерполи́ровать – інтерполюва́ти, вставля́ти.
Интерполяцио́нный – інтерполяці́йний.
Интерполя́ция – інтерполя́ція, вста́вка.
Интерпрета́ция – інтерпрета́ція, інтерпретува́ння, тлума́чення чого́.
Интерпрети́ровать – інтерпретува́ти, тлума́чити що.
Интерфере́нция, *физ.* – інтерфере́нція.
Инти́мничать – інтимува́ти, приязни́тися з ким.
Инти́мно – інти́мно.
Инти́мность – інти́мність (-ности).
Инти́мный – інти́мний. **-ные** *отношения* – інти́мні стосу́нки, відно́сини.
Интона́ция – інтона́ція (-ції). *С* **-цией** – з інтона́цією, інтону́ючи.
Интони́ровать – інтонува́ти.
Интри́га – 1) інтри́га, ка́верза, ко́верзні (-нів). [Нема́ в їх хи́трощів, інтри́г вони́ не зна́ють (Самійл.). Се його́ ка́верзи – я зна́ю (М. Грінч.). Це все кухова́рчині ко́верзні, що па́ні ді́вчину прогна́ла (Київщ.)]; 2) **-га** (*в литерат. произв.*) – інтри́га. [Він лю́бить сюже́т, де поступо́вно розвива́ється і викі́нчується інтри́га, докла́дно ви́ложена (Грінч.)]; 3) (*с кем*) рома́н (-ну), романсува́ння.
Интрига́н, -ка – інтрига́н(т), -га́н(т)ка, ка́верзник, -ниця.
Интригова́ть – 1) інтригува́ти, каверзува́ти, (*мутить*) каламу́тити. **-ва́ть** *против кого* – інтригува́ти на *и* про́ти ко́го. [Інтригува́в єси́ на ме́не (Куліш)]; 2) *кого* – інтригува́ти, зацікавлювати кого́.
Интри́жка – романсува́ння, рома́н(чик). *Заводить* **-ку** – крути́ти рома́н, лю́бощі з ким.
Интроду́кция – інтроду́кція, вступ (-пу), ввід (*р.* вво́ду).
Интроспекти́вный – інтроспекти́вний.
Интроспе́кция, *филос.* – інтроспе́кція.
Интрю́м, *см.* **Трюм.**
Интуитиви́зм – інтуїтиві́зм (-му).
Интуити́вный – інтуїти́вний. **-ти́вно** – інтуїти́вно.
Интуи́ция – інтуї́ція (-ції).
Инфа́нт, -фа́нта – інфа́нт, -фа́нта.
Инфанте́рия – піхо́та, інфанте́рія.
Инфекцио́нный – інфекці́йний; *см.* **Зара́зный.**
Инфе́кция – інфе́кція; *см.* **Зара́за.**
Инфильтра́ция – інфільтрува́ння, інфільтра́ція.
Инфинити́в, *грам.* – інфініти́в (-ва), дієйменник (-ка).
Инфле́ксия – інфле́ксія (-сії).
Инфлуэ́нца – інфлюе́нца.
Инфля́ция – інфля́ція.
Информа́тор – інформа́тор (-ра), повідо́мник (-ка).
Информацио́нный – інформаці́йний, повідо́мний.
Информа́ция – інформа́ція, повідо́млення; (*информирование*) інформува́ння, повідо́млювання кого́.
Информи́ровать – інформува́ти, повідомля́ти, сповіща́ти кого́ про що.
Инфракра́сный, *физ.* – інфрачерво́ний.
Инфузо́рия – інфузо́рія (-рії).
Инфузо́рный – інфузо́ровий.
Ин’е́кция – ін’є́кція, впо́рскування.
Инциде́нт – інциде́нт (-ту), ви́падок (-дку), приго́да, ока́зія; *см.* **Слу́чай.**
И́ный, *см.* **Ино́й.**
Ио́д – йод (*р.* йо́ду).
Ио́дистый – йодува́тий.
Ио́дный – йо́довий. **-ная** *настойка* – йо́дова насто́янка, йоді́вка.
Иодоводоро́д, *хим.* – йодово́день (-дню).
Иодофо́рм – йодофо́рм (-му).
Ио́н, *физ.* – іо́н (-на).

Ионизáция – іонізáція, іонізувáння, *оконч.* зіонізувáння.
Ионизи́ровать – іонізувáти, *сов.* зіонізувáти що. **Ионизи́рованный** – іонізóваний, зіонізóваний.
Иони́ческий – іоні́йський.
Иордáнь – Йордáнь (-ни), Ордáнь (-ни).
Йóта– йóта. [Пóки нéбо й землЯ́ перéйде, – йóта єди́на абó ти́тла єди́на з закóну не перéйде (Єванг.)].
Йотáция – йотувáння.
Йоти́ровать – йотувáти. **Йоти́рованный** – йотóваний.
Ипекакуáна – 1) *бот.* Cerhaelis ipecacuana – іпекакуáна; 2) *фармак.* – іпекакуáна.
Ипéрбола, *см.* **Гипéрбола.**
Иподиáкон – піддия́кон, іподия́кон (-на).
Ипокри́т – гіпокри́т; *см.* **Лицемéр.**
Ипостáсь – гіпостáсь (-си), осóба. **Ипостáсный** – гіпостáсний.
Ипóтеза, *см.* **Гипóтеза.**
Ипотéка – гіпотéка.
Ипотéчный – гіпотéчний. **-ные** *банки, бумаги* – гіпотéчні бáнки, папéри.
Ипохóндрик – гіпохóндрик (-ка).
Ипохондри́ческий – гіпохондри́чний.
Ипохóндрия – гіпохóндрія.
Ипподрóм – гіподрóм (-му), мíсце для перегóнів, для гóнів кíньми.
Ипри́т, *хим.* – іпри́т (-ту).
Ир, *бот.* Acorus calamus – áїр (-ру), татáрське зíлля.
Иргá, *бот.* – кизи́льник, мушмалá, іргá.
Ири́дий *и* **Йрид**, *хим.* – íрид (-ду).
И́рис, *бот.* – півники (-ків), ірис (-су).
И́ри́с (*конфеты*) – іри́с (-су). **Ири́ска** – іри́ска, іри́сина.
Ирлáндия – Ірля́ндія (-дії). **Ирлáндский** – ірля́ндський.
Ирмолóгий – ірмолóгій (-гія), ірмолóй (-лóя).
Ирмóс – ірмóс (-са). **Ирмóсный** – ірмóсний, ірмóсовий.
И́род (*бранно*) – (г)и́род. **И́родский** – (г)и́родський.
Иронизи́ровать *над кем* – іронізувáти з кóго, глузувáти з кóго.
Ирони́ческий – іронíчний. **Ирони́чески** – іронíчно.
Ирóния – ірóнія, нáсміх (-ху). [Говори́ли компліме́нти з легки́м нáсміхом (Н.-Лев.)].
Иррадиáция – ірадія́ція.
Иррационáльность – іраціонáльність (-ности). **-ность**, *мат.* – іраціонáльність, невимíрність.
Иррационáльный – іраціонáльний; (*мат.*) іраціонáльний, невимíрний.
Иррегуля́рный – ірегуля́рний, непрáвильний. **-ные** *войска* – ірегуля́рне вíйсько.
Ирригáтор – іригáтор (-ра), зрóшувач (-ча).
Ирригациóнный – іригаці́йний, зрóшувальний.
Ирригáция – іригáція, штýчне зрóшування.
И́рха – и́рха (Жел.); (*меховая оторочка*) иршли́ця.
И́рховый – и́ршаний. **-вые** *шаровары* – и́ршáні штани́ *или* иршáнки (-нок).
Иршени́к – иршани́к (-кá).
Ирши́ть, *см.* **Опушáть.**
Исáпки, *бот.* – чорнобрíвець (-вця).
Иск *кому и к кому* – пóзов (*р.* пóзову *и* пóфзву) на кóго. *Гражданский* **иск** – цивíльний пóзов. *Встречный* **иск** – супроти́вний, стрíчний, зустрíчний пóзов. *Предʼявлять, предʼявить* (*вчинить*) **иск** *кому* – закладáти, заклáсти, заложи́ти пóзов на кóго, розпочинáти, розпочáти пóзов із ким, позивáти, запізвáти когó, позивáтися з ким (*судиться*). *Передача* **-ка** – передавáння, передáча пóзву. *Соединение* **-ков** – зʼєднáння, сполýчення пóзвів (Правн. Сл.). *Добиться чего-н.* **-ком** – ви́позивати щось. [Позивáй йогó, мóже ви́позиваєш хоч трéтю части́ну (Звин.)]. *Получить по* **-ку** – дістáти від пóзву. *Отказать в* **-ке** – відмóвити на пóзов. *Приостановление* **-ка** – припи́нення пóзву.
Искажáтель, -ница – спотвóрювач, спотвóрювачка; перекрýчувач, перекрýчувачка.
Искажáть, искази́ть – 1) (*уродовать*) спотвóрювати, спотвóрити, калíчити, покалíчити, скалíчити, кази́ти, сказúти, показúти, (*обезображивать*) знекрáшувати, звекрáсити когó, що. [Вíспа спотвóрила їй обли́ччя (Київ). Хворóба покалíчила йомý устáви на пáльцях (Київ). Не навчи́вшися дóбре чужóї мóви, калíчать її́ (Харківщ.)]. *Злоба* **-зи́ла** *ему лицо* –

зло́ба спотво́рила (перекриви́ла, скриви́ла, ви́кривила, сказúла) йому́ обли́ччя; 2) (*извращать слова, мысль и т. п.*) перекру́чувати, перекрути́ти, калі́чити, перекалі́чити слова́, ду́мку. [Не перекру́чуй моїх слів, бо я не говори́в тако́го (Харківщ.). В до́писові перекру́чено фа́кти (Київ). Перекла́дач зо́всім перекрути́в а́второву ду́мку (М. Грінч.)]. **-жа́ть** *истину* – перекру́чувати, нівечити, калі́чити пра́вду. **Искажа́емый** – спотво́рюваний, калі́чений, перекри́влюваний, скри́влюваний. **Искажённый** – спотво́рений, покалі́чений, скалі́чений; знекра́шений; ви́кривлений; перекру́чений. [Тіні, спотво́рені мі́сячним ся́євом (Л. Укр.). Дзе́ркало, що пока́зує скри́влену твар (Єфр.). Це яки́йсь перекру́чений варія́нт ду́же відо́мої пісні (Київ)].

Искажа́ться, исказúться – 1) спотво́рюватися, спотво́ритися, перекри́влюватися, перекриви́тися, викри́влюватися, ви́кривитися, калі́читися, покалі́читися, бу́ти спотво́реним, скалі́ченим *и т. д.* [Го́лос спотво́рився, нена́че свист гадю́чий (Л. Укр.). Обли́ччя перекриви́лося враз (Корол.)]; 2) перекру́чуватися, перекрути́тися, бу́ти перекру́ченим. *Факты* **-тся***, пройдя через несколько уст* – фа́кти перекру́чуються, перейшо́вши кілька уст.

Искаже́ние (*лица*) – спотво́рення, перекри́влення, знекра́са (лиця́, ви́ду); (*слов, языка, истины*) калі́чення, калі́цтво, перекру́чування, перекру́чення (слів, мо́ви, і́стини). [Ті впли́ви псую́ть наро́дню пісню, нівечать, призво́дять до вся́ких калі́цтв (Грінч.). Свідо́ме перекру́чування поді́й (Київ). Перекру́чення істори́чних фа́ктів (М. Грінч.). Старовіри ду́мають, що пого́лене обли́ччя – то знекра́са бо́жого о́бразу (Крим.)].

Искажённо – спотво́рено, скалі́чено. [Спотво́рено тоді́ пісні́ мої бриніли (Л. Укр.)].

Исказúтель, -тельница – спотво́рник, -ниця, спотво́рювач, -вачка, перекру́чувач, -вачка.

Исказúть, *см.* **Искажа́ть.**

Искале́чение – покалі́чення, калі́цтво, зні́вечення. [За покалі́чення на війні́ да́вано калі́кам пе́нсію (М. Грінч.)].

Искале́чивание – калі́чення, нівечення чого́. [Калі́чення дитя́чого ро́зуму (М. Грінч.)].

Искале́чивать, искале́чить – калі́чити, скалі́чити, покалі́чити, нівечити, зні́вечити, поні́вечити, обезві́чити, (*о многих*) поскалі́чувати, поні́вечити позні́вечувати кого́, що. [Андрі́й скалі́чив ру́ку (Коцюб.). Він у кущах но́ги покалі́чив (Рудч.). Де́сять літ нево́лі зні́вечили, уби́ли мою́ ві́ру і наді́ю (Шевч.). Його́ ще зма́лку обезві́чено (Мова)]. **Искале́ченный** – (с)калі́чений, покалі́чений, зні́вечений, обезві́чений. [Підня́в ру́ки калі́чені до свято́го Бо́га (Шевч.)]. *Всё* **-ное** – ка́ліч (-чи).

Искале́чиваться, искале́читься – калі́читися, скалі́читися, скалічі́ти, нівечитися, зні́вечитися, обезві́читися, бу́ти скалі́ченим, покалі́ченим, зні́веченим, обезві́ченим від кого́ (*кем*). [Не вели́ка біда́, як свиня́ скалі́чіє (Н.-Лев.). Я ще не ду́же зоста́рівся та зні́вечився (Шевч.)].

Иска́лывать, исколо́ть – коло́ти, поколо́ти, сколо́ти, штрика́ти, поштрика́ти кого́, що. [Всю пу́чку го́лкою сколо́ла (поколо́ла) (Чернігів). Його́ всього́ поко́лото (поштри́кано) ноже́м (Харківщ.)]. **-ть** *на несколько частей* (*топором и т. п.*) – колоти, поколоти, розколоти. [Поколи (розколи) це поліно на четверо (Харківщ.)]. **Иско́лотый** – поко́лотий (*и* поко́лений), поштри́каний; (*топором и т. п.*) поко́лений, розко́лений.

Иска́лываться, исколо́ться – коло́тися, поколо́тися, порозко́люватися, бу́ти поко́лотим (поко́леним).

Иска́ние – шука́ння, роз[по]шу́кування чого́; (*поиски*) шукани́на; доправля́ння, дохо́дження чого́ (пра́ва); (*в голове*) ська́ння́ (в голові́). **-ние** *правды* – шука́ння, добува́ння, дохо́дження пра́вди.

Исканю́чить, -ся – ви́канючити, -ся.

Искапа́ть, иска́пнуть – (*истекать по капле*) скапа́ти, ска́пувати, ска́пнути. [Усе́ додо́лу сльо́зи ска́пують та й ска́пують (Рудч.). Бода́й ти (тобі́) о́чі ска́пали (Kolb.)].

Искапа́ть – (*всё*) скапа́ти, ви́капати (все); пока́пати що чим. **Иска́панный** – ска́паний, ви́капаний; пока́паний.

Иска́пывание – 1) вико́пування, *оконч.* ви́копання; 2) (*изрывание*) ско́пування, *оконч.* скопа́ння.

Иска́пывать, ископа́ть – 1) (*выкапывать*) вико́пувати, ви́копати, (*о мн.*) повико́пувати. [Ли́ком постернаку́ не ви́копаєш (Номис)]; 2) (*изрывать*) ско́пувати, скопа́ти, (*о мн.*) поско́пувати, покопа́ти що. [Дорі́жку скопа́ла, ру́ту посі́яла (Чуб.). Ці́лу ха́ту скопа́ли – шука́ли гро́шей (Рудч.)]. **Иско́панный** – ви́копаний; ско́паний, поко́паний.

Иска́пчивать, ископти́ть – 1) (*о продуктах*) ско́пчувати, скопти́ти, зву́джувати, зву́дити що; 2) (*о копоти*), *см.* **Зака́пчивать. Иско́пченный** – ско́пчений, зву́джений.

Искара́ть – скара́ти, покара́ти кого́. [Скара́ла-б його́ лиха́ годи́на (Приказка)].

Иска́рмливать, искорми́ть – 1) *что* – (*скоту*) згодо́вувати, згодува́ти що, (*людям*) схарчо́вувати, схарчува́ти що кому́, (*скоту, людям*) вигодо́вувати, ви́годувати що кому́ (напр. про́со ку́рам); 2) *кого* – захарчо́вува́ти, захарчува́ти кого́. **Иско́рмленный** – згодо́ваний, схарчо́ваний, ви́годований; захарчо́ваний.

Искарта́виться – згарка́витися.

Искартёжничаться – скартя́ритися, скарті́житися. **-чался** *в конец* – скарті́жився до кра́ю (геть).

Искаря́чить, -ся – скаря́чити, -ся, ви́карячити, -ся, розчепі́рити, -ся. **Искаря́ченный** – с[ви́]каря́чений, розчепі́рений.

Искасти́ть, *см.* **Искости́ть.**

Иска́тель, -ница – 1) шука́ч (-ча́), шука́чка, шука́льник, шука́льниця, (*назойливый*) шука́йло (*общ. р.*). **-тель** *приключений* – авантю́рник, (*порицат.*) пройди́світ, пали́вода; (*невинн. характ.*) шука́й-біда, гони́тель за приго́дами; 2) *см.* **Исте́ц**; 3) (*у кого, перед кем*) запобіга́ч (-ча́), запобіга́чка в ко́го, перед ким; 4) (*зависимый делец*) інтереса́нт; 5) (*трубка у телескопа*) шука́ч (-ча́), наставля́ч (-ча́).

Иска́тельность – запобі́гливість (-вости).

Иска́тельный – 1) запобі́гливий, (*просительный*) проха́льний, проха́цький, (*льстивый*) підле́сливий; 2) (*докучливый*) набри́дливий, улі́зливий.

Иска́тельство – 1) (*доискывание*) допевня́ння чого́; 2) (*заискивание*) запобіга́ння перед ким, у ко́го чого́, чиє́ї ла́ски; 3) (*докучливость*) набри́дливість, улі́зливість (-вости); 4) **-ства**, *мн., см.* **Про́иски.**

Иска́ть – 1) (*стараться найти*) шука́ти кого́, що *и* чого́, за ким, за чим, пошу́кувати, гляді́ти кого́, чого́, за ким, за чим, (*гал.*) гляда́ти кого́, чого́, що. [Озира́ється по лю́дях, мов шука́ючи кого́ очи́ма (Грінч.). Пого́ня була́ вже в лі́сі, шука́ла за ни́ми (Франко). Коли́ я вам не згожу́, то гляді́ть собі́ кра́щої на́ймички (Коцюб.). Бу́ду я собі́ му́жа гляда́ти (Гол.)]. **Ищи́**! (*собаке*) – шука́й (шпуй, шкуй)! **-ка́ть** *себе беды* – напи́тувати (собі) ли́ха. **-ка́ть** *блох, вшей у кого* (*в голове*) – ська́ти бліх, во́шей у ко́го, ська́ти кому́ (го́лову), гляді́ти в голові́ кому́. **-ска́ть** *у себя в голове* – ська́тися (в голові́). *От добра добра не* **и́щут** – з до́брого добра́ за і́ншим не шука́ють. **-ка́ть** *должности* (*места*) – шука́ти поса́ди, (*пров.*) шука́ти помі́стя. **Ищу́** *комнату для холостого* – шука́ю (пошу́кую) кімна́ти для нежона́того. **-ска́ть** *повсюду* – шука́ти скрізь, по всіх усю́дах. **-ска́ть** *правды* – дохо́дити (шука́ти) пра́вди. **-ска́ть** *спасения* (*в бегстве*) – шука́ти порату́нку (втіка́ючи). **-ска́ть** *счастья* – шука́ти (пита́ти) до́лі (ща́стя-до́лі). **-ска́ть** *предлога* (*повода*) *для ссоры* – шука́ти при́воду до сва́рки; шука́ти при́ключки (за́чіпки) до сва́рки. *Что вы* **и́щете**? – чого́ ви шука́єте? **-ска́ть** *убить* – шука́ти вби́ти. [І́род Христа́ вби́ти шука́є (Колядка)]. **И́щет** *меня убить* (*мне повредить*) – шука́є сме́рти мо́є́ї (мені́ шко́ди). **И́щет** *случая мне повредить* – шука́є наго́ди мені́ шко́ду вчини́ти (нашко́дити). **И́щут** *прислугу за всё* – тре́ба служни́ці до всього́, (*гал.*) пошу́кується служни́ці за все, до всього́; 2) (*что на ком*) пра́вити що в ко́го, з ко́го, доправля́тися чого́ в ко́го, з ко́го. [Ніхто́ не при́йде пра́вить про́центу (Рудч.). А зроби́в яку́ шко́ду робі́тник – судо́м із його́ доправля́йся та свого́ пра́ва дохо́дь, а сам кара́ти не смі́й (Єфр.)]. *Взял, а потом* **ищи́** *с него* – взяв, а тоді́ прав з нього́, справу́йся з ним. *На нищем не* **и́щут** – що з го́лого взя́ти. **-ка́ть** *с кого за обиду* – пра́витися на ко́го за обра́зу (за шко́ду). **-ка́ть** *по суду* – пра́вити судо́м. **-ка́ть** *судом* – позива́ти кого́. [Позива́тися я не охо́ча, а коли́ тре́ба, то позива́тиму (Кон.)]. **-ка́ть** *в суде* – позива́тися за що з ким, доправля́тися судо́м, справува́тися за що з ким. **-ка́ть** *судебным порядком с кого* – пра́вити через суд з ко́го; дохо́дити чого́; (*стар.*) од ко́го пра́вно дохо́дити. **-ка́ть** *судебного удовлетворения* – пра́ва проха́ти; 3) (*в ком*) запобіга́ти в ко́го чого́. [(У́ряд) запобіга́в ї́х (коза́цької) по́мочи на Шве́да (Куліш)]. *В нём все* **и́щут** – перед ним вся́ке запобіга́є. **-ка́ть** *милости* – запобіга́ти ла́ски чиє́ї *и* у ко́го. **-ка́ть** *поддержки* – запобіга́ти допомо́ги. **Иско́мый** – шу́каний, пошу́куваний. [Шука́ли все люди́ну в люди́ні і ча́сто бли́зько до шу́каного ідеа́лу підхо́дили (Ніков.)]. **-мый** *результат* – шу́каний ви́слід. **-мое** (*мат.*) – шу́кане (-ного).

Иска́ться – 1) шука́тися, пошу́куватися, гляді́тися, (*гал.*) гляда́тися, бу́ти шу́каним *и т. д.*; 2) (*в голове, друг у друга, у себя*) ська́тися, гляді́тися. [Таки́й мені́ пан: у соло́мі спить, а зуба́ми ська́ється (Номис)]. **-ться** *у кого* (*в голове, в шерсти*) – ська́ти в ко́го *и* кому́ (в голо́ві). [Син твій, ма́ти, в по́лі спочива́є, над ним сиди́ть чо́рний оре́л, в голо́воньці ська́є (Пісня). Су́чка ська́є у свої́х цуценя́т (Звин.)].

Иска́шивать, искоси́ть – 1) (*косу*) ско́шувати, скоси́ти (ко́су); 2) (*искривлять*) ско́шувати, скоси́ти, покоси́ти, похиля́ти, похили́ти, скривля́ти, скриви́ти що; 3) (*делать косоглазым кого*) ско́шувати, скоси́ти о́ко кому́. **Иско́шенный** – ско́шений, поко́шений, похи́лений,

скри́влений; (*глаз*) ско́шений, скосі́лий, о́ко зи́зом. **-ться** – 1) ско́шуватися, скоси́тися; 2) ско́шуватися, скоси́тися, похиля́тися, похили́тися, скривля́тися, скриви́тися. [Стара́ хата́ зо вдово́ю ра́зом вік свій віджила́, почорні́ла, похили́лась і в боло́то увійшла́ (Рудан.)]; 3) (*делаться косым*) косі́ти, скосі́ти, зизува́тіти, позизі́ти; (*о глазах*) косі́ти, скосі́ти, ско́шуватися, скоси́тися, зи́зом става́ти, ста́ти.

Искв́ашивать, -ся, искв́асить, -ся – скв́ашувати, -ся, скв́асити, -ся, ски́слювати, -ся, скисли́ти, -ся; *неперех.* скиса́ти, ски́снути, скислі́ти. **Искв́ашенный** – скв́ашений, ски́слий, (*прил.*) ки́слий. **-ное** *молоко* – ки́сле молоко́, кисля́к (-ку́), (*гал.*) квасне́ молоко́.

И́скивать – пошу́кувати; *срвн.* **Иска́ть.**

Иски́дывать, иски́нуть – скида́ти, ски́нути.

Искипа́ть, искипе́ть – (*выкипать*) википа́ти, ви́кипіти.

Искипяти́ть – закип'яти́ти, (*молоко*) спа́рити, спря́жити (молоко́), (во́ду) зокро́пити; *см.* **Вскипяти́ть.**

Искита́ться, *см.* **Исшата́ться.**

Искла́няться – накла́нятися (аж до…).

Исклёвывать, -ся, исклева́ть, -ся – 1) (*выклёвывать*) викльо́вувати, -ся, ви́клювати, -ся, видзьо́бувати, -ся, ви́дзюбати, -ся, (*о мн.*) повикльо́вувати, -ся, повидзьо́бувати, -ся, поклюва́ти що, -ся; 2) (*поклевать*) скльо́вувати, -ся, склюва́ти, -ся. [Його́ ті́ло во́рони склюва́ли (Рудан.)]. **Исклёванный** – ви́клюваний, покльо́ваний; скльо́ваний. **-ный** *плод, овощ* (**исклёвыш**) – длуба́йка, клюва́к (-ка́).

Искло́ка – 1) (*действ.*) стере́блення; 2) (*очёски*) термі́ття, костри́ця.

Исклокота́ться – (*выкипеть*) ви́клекотіти, ви́булькати.

Искло́н – схил, на́хил (-лу); *см.* **Склон.**

Искло́чивать, искло́чить – стере́блювати, стере́би́ти, (*истеребить в клочья*) склочи́ти, поклочи́ти що. [Ці́лу куже́лю вже стереби́ла (Борз.)]. **Искло́ченный** – стере́блений.

Исклуби́ться – (*о тучах*) ску́блитися, поку́блитися; (*о снеге*) скімши́тися; (*о нитевидном*) склочі́ти(ся), скімши́тися. [Як повсть та́ борода́ скімши́лась (Котл.)].

Исклю́нуть – ви́клюнути, ви́дзюбнути; *см.* **Исклёвывать.**

Исключа́емость – виключа́льність, вилуча́льність, виймáльність (-ности).

Исключа́тель – вилу́чник, виключа́льник.

Исключа́ть, исключи́ть – виключа́ти, ви́ключити, вилуча́ти, ви́лучити кого́, що з чо́го *и* від чо́го, вийма́ти, ви́йняти що з чо́го, (*о мн.*) повиключа́ти, повилуча́ти, повийма́ти. [Не плати́в гро́шей, ви́ключили його́ з мере́жі абоне́нтів (Крим.). Патріоти́зм та інтернаціона́льна іде́я зо́всім не вилуча́ють оди́н дру́гого (Грінч.). Заборо́нено всю украї́нську пре́су, не вийма́ючи на́віть спеція́льних, науко́вих то-що о́рганів (Єфр.)]. **-ча́ть** *из общего порядка* – виключа́ти з зага́льного поря́дку. **-ча́ть** *из правила* – вийма́ти з пра́вила. **-ча́ть** *из партии* – виключа́ти з па́ртії. **-ча́ть** *из собрания* – видаля́ти із збо́рів. **-ча́ть** *из списков* – виключа́ти, випи́сувати з ре́єстрів. **-чать** *из счёта* – вирахо́вувати, вилуча́ти з раху́нку. **-чи́ть** *из учебного заведения* – ви́ключити з шко́ли, з шкі́льної устано́ви. **-чи́ть** *из* (*членов*) *общества* – ви́лучити з громадя́н. *Это* **-чи́ть**! – це ви́лучити! це не в число́! **Исключённый** – ви́ключений, ви́лучений, ви́йнятий, (*прил.*) виметни́й. [Нема́ й одніє́ї ха́ти виметно́ї од коро́сти (Переясл.)]. *Это* **-чено́**! – це річ ви́ключена! це неможли́во! **Исключа́емый** – виклю́чуваний, вилу́чуваний. **Исключа́я** – виключа́ючи, вилуча́ючи, вийма́ючи, ви́мкнувши; *как нар. см.* **Кро́ме.**

Исключа́ться, исключи́ться – виключа́тися, ви́ключитися, вилуча́тися, ви́лучитися, вийма́тися, ви́йнятися, бу́ти ви́ключеним *и т. д.*

Исключе́ние – ви́(й)няток (-тку), ви́їмок (-їмку), (*процесс*) ви́ключення, ви́лучення, вийняття́. [По́ки люди́ні ві́рю, то ві́рю в усьо́м без ви́нятку (Грінч.). Основни́м моти́вом усі́х істори́чних праць Антоно́вича (за де́якими лише́ ви́їмками) єсть протиста́влення двох чи́нників (Доман.). Ви́лучення з селя́нських грома́д поодино́ких осі́б – я́вище вже ду́же да́внє (Доман.)]. *Без* **-ния** – без ви́нятку, без ви́їмку. *Всё без* **-ния** – всі без ви́нятку, геть усі́, всі огу́лом. *Всё без* **-ния** – все без ви́нятку, все загало́м, геть усе́. *За* **-нием** *кого, чего* – з ви́нятком, за ви́їмком кого́, чого́, ви́йнявши що; помину́вши, ви́ключивши кого́, що. *За* **-нием** (*отчислением*) *такой-то суммы* – ви́рахувавши (відверну́вши) таку́-от су́му. *За небольшими* **-ниями** – за невели́чкими ви́нятками, за мали́м не все (вся, всі). [В Норве́гії за мали́м не вся земля́ в рука́х дрібни́х або сере́дніх вла́сників (Доман.)]. *За* **-нием** *этого* – помину́вши це; по-за цим. [Та по-за ци́ми хи́бами опові́дання се га́рне (Грінч.)]. *Как* **-ние** – як ви́няток, як (за) ви́їмок, винятко́во, виїмко́во. *Представлять, составлять* **-ние** – явля́ти (собо́ю), дава́ти ви́няток, бу́ти за ви́няток. **-ние** *целого числа* (*из дроби*), *мат.* – ви́лучення ці́лого числа́ (з дро́бу).

Исключе́нник, -нница – ви́ключеник, -ниця, ви́лученик, -ниця.
Исключи́мость, *см.* **Исключа́емость.**
Исключи́мый – виключа́льний, вилуча́льний, вийма́льний.
Исключи́тель, *см.* **Исключа́тель.**
Исключи́тельно, *нрч.* – ви́ключно, виїмко́во, ви(й)нятко́во, (*только*) єди́но, одино́ко, (*только лишь*) са́мо, само́-но, (*только кто, что*) сам (сама́) за се́бе, сами́ за се́бе, сам-но (сама́-но). [Ті ви́ключно-тяжкі́ обста́вини, серед яки́х довело́ся животі́ти в Росії̈ украї́нському письме́нству (Єфр.). Мене́ суди́ти могли́-б єди́но ті́льки королі́ (Грінч.). До́брі я́блука покупи́ли, і там лиши́лась сама́ за се́бе па́далиця (Липовеч.). З 1894-го року Коцюби́нський віддає́ себе́ вже самі́й-но розповідні́й, повісте́вій літерату́рі (Єфр.)].
Исключи́тельность – ви(й)нятко́вість, виїмко́вість, ви́ключність (-ости). [Можли́ві ви́бухи шовінізму й націона́льної ви́ключности (Н. Рада)].
Исключи́тельный – ви(й)нятко́вий, виїмко́вий, ви́ключний, виметни́й, (*диал.*) опрі́чний, (*особенный*) особли́вий. [Це трапля́лося рі́дко, при винятко́вих ви́падках (Н.-Лев.). В рідки́х, виїмко́вих хви́лях (Франко). Йому́ либо́нь тра́пились на сей раз які́сь ви́ключні враж́іння (О. Пчілка). Що отсе́ за виметни́й таки́й і безща́сний факт! (Кон.). Се я сказа́в тобі по при́язні, як річ опрі́чну (Л. Укр.)]. **-ный** *закон* – виняткóвий зако́н. **-ные** *мероприятия* – надзвича́йні за́ходи. **-ные** *обстоятельства* – ви́ключні (незвича́йні) обста́вини. **-ное** *положение* – надзвича́йне стано́вище; виїмко́вий, ви́ключний стан. **-ное** *право* – ви́ключне пра́во. **-ный** *талант* – винятко́вий, небуде́нний тала́нт. **-ный** *случай* – надзвича́йна приго́да, -ний ви́падок. **-ный** *дурак* – дурни́й як тре́ба, тума́н вісімна́дцятий.
Исключи́ть, *см.* **Исключа́ть.**
Искобе́нивать, -ся, искобе́нить, -ся – скоря́чувати, -ся, скоря́чити, -ся, (*сводить*) зво́дити, -ся, зве́сти́, -ся, позво́дити, -ся.
Искова́ть, *см.* **Иско́вывать.**
Искове́рканность – зні́веченість, скалі́ченість (-ности).
Искове́ркивать, искове́ркать – ні́вечити, зні́вечити, калі́чити, скалі́чити, (*мысль, слова*) перекру́чувати, перекрути́ти, (*о мног.*) поні́вечити, покалі́чити, поперекру́чувати, покрути́ти; *срвн.* **Искажа́ть.** [І зні́вечили ви за́повідь Бо́жу ра́ди звича́ю ва́шого (Єванг.). Дорогé, га́рне полама́ла, поні́вечила й зіпсува́ла його́ рівнова́гу (Черкас.). Він перекру́чував істо́рію так, як її̈ й до́сі перекру́чують (Куліш)]. **-кать** *мысль* (*чью*), *цитату* – перекрути́ти (чию) ду́мку, цита́ту (цито́ване). **-кивать** *язык* – калі́чити мо́ву. **Искове́рканный** – зні́вечений, скалі́чений, перекру́чений, покру́чений. **-ная** *жизнь* – зні́вечене життя́. **-ный** *французский язык* – калі́чена францу́зька мо́ва. **-ться** – ні́вечитися, зні́вечитися, калі́читися, скалі́читися *и т. д.*
Исково́й *и* **Иско́вый** – позо́вний. **-ва́я** *давность* – зада́внення по́з(о)ву. **-во́е** *право* – пра́во по́з(о)ву, позо́вне пра́во. **-во́е** *прошение* – позо́вне проха́ння, позо́вна зая́ва. **-ва́я** *сторона* – позо́вна (*стар.* поводо́ва) сторона́. **-во́е** *требование* – позо́вне домага́ння, позо́вне виправля́ння. **-вы́е** *тяжбы* – позо́вні спра́ви.
Иско́вывать, искова́ть – ско́вувати, скува́ти, вико́вувати, ви́кувати що, що на що, (*о мног.*) пос[пови]ко́вувати що на що. **Иско́ванный** – ско́ваний, ви́куваний.
Исковы́ривать, -ся, исковыря́ть, -ся – сколу́пувати, -ся, сколупа́ти, -ся, поколупа́ти, -ся, покопи́рса́ти, -ся, пошкалу́ба́[и́]ти, -ся. **Исковы́рянный** – с[по]колу́паний, покопи́рсаний. [Діл був уве́сь сколу́паний (Н.-Лев.)].
Исковы́рка – 1) (*действ.*) сколу́пування, сколупа́ння; 2) (*ямка*) шкалу́бин(к)а, сколу́пина.
Искола́чивать, исколоти́ть – розбива́ти, розби́ти, побива́ти, поби́ти, наби́ти кого́, що, (*о мн.*) порозбива́ти, поби́ти. *Тяжело* (*в кровь*) **-ти́ть** – геть по[роз]би́ти кого́. **Исколо́ченный** – по[роз]би́тий.
Исколеси́ть – ви́їздити, об'ї́здити, з'ї́здити, переї́здити що. **-ться** (*о колесе, шине*) – з'ї́здитися. [Не ті́льки що, але́ й залі́зо з'ї́здиться (Номис)].
Исколе́ть – ви́здихати, ви́гинути.
Исколоти́ть, *см.* **Искола́чивать.**
Исколо́ток – недо́биток (-тку).
Исколо́ть, *см.* **Иска́лывать.**
Иско́мкать – зім'я́ти, зібга́ти, з[по]жу́жмити. **Иско́мканный** – зі́м'ятий, зі́бганий, пожу́жмлений.
Искомши́ть, Искомса́ть – почикри́жити.
Иско́мый, -мое, *см. под* **Иска́ть.**
Иско́н – поко́нвік, пере́двік (-ку); (*старина*) да́внє да́вно, да́вня прадавнина́, пра́вік (-ку).
Исконú – споконвíку, споконвíчно, відвíку, відвíчно, спередвíку, звíку, спредковíку,

справі́ку, зві́ку-пра́віку, сперво́ві́ку, спервопоча́тку, (*исстари*) з да́внього да́вна, з даве́н-да́вніх, ві́ком. [Там споконві́ку жили́ його́ діди́ й пра́діди (Кон.). Споконві́чно і до кінця́ віків (Доман.). Тумани́, що наляга́ли зві́ку на всю оцю́ пусти́ню, розігна́ли (Грінч.). До поча́тку се́го сві́та, ще до чолові́ка, на престо́лі бог вели́кий жив іспередві́ка (Рудан.). Спредкові́ку булі́ там ба́шти (Катерин.). А в місте́чку усі́ воні́ ма́ли справі́ку свої́ ґрунті́ та лева́ди (Н.-Лев.). Пасови́сько на́ше зві́ку-пра́віку (Франко)]. **-ни́** *бе слово* – від поча́тку було́ сло́во. **-ни́** *было и всегда будет* – споконві́ку було́ й до ві́ку бу́де.

Иско́нный – (*изначальный*) споконві́чний, предкові́чний, (с)праві́чний, (*извечный*) відві́чний, (*основной*) докорі́нний. [Споконві́чна борня́ за життя́, за ї́жу (Н.-Лев.). Скри́вдив украї́нських дрібні́ших ді́дичів, справі́чних на Ки́ївщині (Н.-Лев.)]. **-ный** *враг* – відві́чний во́рог. **-ные** *обитатели* – справі́чні ме́шканці, тубі́льці.

Исконопа́чивать, исконопа́тить – 1) (*законопачивать многое, всё*) законопа́чувати, позаконопа́чувати, (*замазкой*) зашпакльо́вувати, позашпакльо́вувати що (усі́ щі́лини); 2) (*изводить материал*) виконопа́чувати, ви́конопатити, (*замазкой*) вишпакльо́вувати, ви́шпаклювати що.

Ископа́емый – вико́пуваний, ви́копаний, викопни́й, земноко́пний, (*полонизм*) копа́льний. [Копа́льні кістки́ вважа́ли за оста́нки коли́шніх ве́летнів (Тутк.)]. **-мые** *животные* – вико́пувані, ви́копані твари́ни. **-мый** *слоновый клык* – ви́копане слоно́ве (і́)кло. **-мое, -мые**, *геол.* – вико́пина, вико́пини (-пин), (*полонизм*) копа́лина, копа́лини. *Царство* **-мых**, **-мое** *царство* – мінера́ли (-лів), ца́рство мінера́лів. **-мый** *уголь* – вико́пуваний ву́гіль. **-мый** *учёный* (*иноск.*) – ви́копаний, земноко́пний, передпото́повий уче́ний; мастодо́нт, уче́ний мастодо́нт. **-мый** *тип* – передпото́повий тип.

Ископа́тель – копа́ч (-ча́), добува́ч (-ча́), (*шахтёр*) шахта́р (-ря́), (*гал., амер.*) ма́йнер (-ра).

Ископа́ть, *см.* **Иска́пывать.**

Ископну́ть – копну́ти, колупну́ти що чим.

Иско́пный (*относ. к ископанию*) – копа́льний.

Ископти́ть, *см.* **Иска́пчивать.**

И́скопыть – 1) (*вывих бабки у лошади*) зби́та ба́бка (в коня́); 2) (*рана около копыта*) за́січка; 3) (*земля из-под копыт*) грудки́ (-до́к); 4) *бот.* Gentiana cruciata L. – лихома́нник (-ку), ти́рли́ч (-чу́), товсту́ха.

Ископы́чивать, -ся, ископы́тить, -ся – скопи́чувати, -ся, скопи́тити, -ся.

Искорене́ние – ви[с]корі́нювання, ви́[с]корі́нення.

Искорени́тель, -ница – викорі́нювач, -чка.

Искореня́емость – викорі́нюваність (-ности).

Искореня́ть, -ся, искорени́ть, -ся – ви[с]воріня́ти, -ся *и* ви[с]корі́нювати, -ся, ви́коренити, -ся, скорени́ти, -ся, (*о мн.*) пови[пос]коріня́ти, -ся, повикорі́нювати, -ся, ви́коренити, -ся, скорени́ти, -ся, (*диал.*) ви́коренувати, -ся; *срв.* **Истребля́ть.** [Го́рдість у душі́ лю́дській всі до́брі по́чини викоріня́є (Франко). На́шого насі́ння ніхто́ не скорени́ть (Стор.). Тра було́, як зайшла́ свобо́да, всіх пані́в ви́коренувати (Гайс. о.)]. **Искореня́емый** – викорі́нюваний. **Искоренённый** – ви́корі́нений, скорі́нений. **-нить** *до основания кого* – ви́губити до на́корінку кого́. **-нить** *зло* – ви́коренити, ви́вести, ви́нищити ли́хо.

И́скорка – і́[и́]скорка, і́скронька, і́скорця, (*блёстка*) бли́скі́тка. [Пога́сла і́скронька мала́ (Олесь)]. **-рки** *в глазах* – ви́блиски (во́гники, бли́щики) в оча́х. *Ни* **-рки** *ума* – в голові́ ані́ бли́сня.

Искорми́ть, *см.* **Иска́рмливать.**

Искоро́бить, -ся – з[по]жоло́би́ти, -ся, с[по]пачи́ти, -ся. **Искоро́бленный** – з[по]жоло́блений, спа́чений, попа́чений.

Искоры́титься – зжоло́би́тися.

Искоря́веть – покоря́віти, скорячкува́тіти; (*потрескаться*) поре́пати(ся).

И́скоса – ско́са, скри́ва, зу́коса, у́ско́сом, косяка́. [Не диви́сь на ме́не ско́са, бо ви́скочить бу́льба з но́са (Приказка). Зо зло́бою гидко́ю він погляда́ на лю́дське ща́стя скри́ва (Грінч.). А сам зирк та зирк зу́коса на Охрі́ма (М. Вовч.). Зда́лека сіда́є, вско́сом ди́виться (Сл. Гр.)]. *Взглянуть* **-са** – гля́нути скри́ва (ско́са). *Посматривать* **-са** – ско́са, зи́зом погляда́ти на ко́го, зи́зим о́ком накрива́ти кого́. *Смотреть* **-са** – криви́м о́ком гляді́ти, зи́зом диви́тися на ко́го.

Иско́сина – коси́нець (-нця); косячо́к (-чка́).

Искоси́ть, *см.* **Иска́шивать.**

Иско́сок – (*кусок косы*) скі́сок (-ска).

Искосо́к – (*откос*) скіс (*р.* ско́су).

Искости́ть, -ся – спаску́дити, -ся, спога́нити, -ся, переве́сти, -ся.

Иско́сый – ско́сий, скі́сний.
И́скось – косина́, скіс (*р.* ско́су).
Искочо́вывать, искочева́ть – 1) викочо́вувати, ви́кочувати, вимандро́вувати, ви́мандрувати звідки; 2) (*из'ездить*) вимандро́вувати, ви́мандрувати (все), блука́ти, ви́блукати кочу́ючи (скрізь).
И́скра – і[и́]скра, (*диал.* скра, (г)и́скра), ска́лка, огни́на, і́[и́]скорка, бли́скі́тка, бли́щик. [Над о́гнищем і́скор рої? (Л. Укр.). Блища́ли золоті́ ска́лки на воді́ (Н.-Лев.)]. *Бросать* (*метать*) **-ры** – іскри́ти. [Ко́ні мчать, аж іскря́ть нога́ми (Боров.). Со́нце іскри́ло сві́том (Мирний)]. **-кры** *в глазах заиграли* (*замелькали*) (*от удара*) – зірни́ці засвіти́лися; каганці́ в-очу́ засвіти́лися. *Малая* **-кра** *города пожигает, а сама прежде всех помирает* – лиха́ (мала́) і́скра по́ле спа́лить, сама́ щє́зне (Приказка). *Ни* **-кры** *правды* – ні на мізи́нний ні́готь пра́вди, ні на сті́лечко пра́вди. **-кра** *таланта* – і́скра тала́нту. *Ни* **-кры** *таланта* – ані́ теле́нь (ані і́скри) тала́нту. *Ни* **-кры** *ума* – і на копі́йку ро́зуму нема́.
Искра́дывать, -ся, искра́сть, -ся – скрада́ти, -ся, скра́сти, -ся, викрада́ти, -ся, ви́красти, -ся.
Искра́дом, *нрч.* – крадькома́, скрада́ючись.
Искра́ивать, искрои́ть – викро́ювати, ви́кроїти, ви́краяти.
Искрапля́ть, искра́пать – 1) скро́плювати, скропи́ти; 2) *см.* **Искропля́ть.**
И́скрасна – червоня́сто, червона́во, зчерво́на. **-сна**-*бурый* – червоня́сто-руди́й.
Искра́шивать, искра́сить – 1) (*стены*) фарбува́ти, пофарбува́ти (сті́ни); 2) (*всю краску*) вифарбо́вувати, ви́фарбувати (все́ньку фа́рбу).
Искрегаси́тель, *техн.* – і[и]скрога́сник (-ка).
И́скренен, *см.* **И́скренний.**
Искре́ние – іскрі́ння.
И́скренне, *см.* **И́скренно.**
И́скренний – 1) щи́рий, щиросе́рд(н)ий, (*фамил.* щиря́щий), ре́вний, (*душевный*) серде́шний. [Вона́ люди́на правди́ва, щи́ра, непотайна́ (Н.-Лев.). Хвале́бні ги́мни та щиросе́рдні молитви́ (Дніпр. Ч.). Ви́слухай, Бо́же, ре́вну моли́тву (Куліш)]. *Быть* **-ним** *с кем* – бу́ти щи́рим з ким; бу́ти по пра́вді з ким, до ко́го. *Вполне* **-ний** – щирі́сінький. **-ний** *друг* – щи́рий друг (при́ятель). **-ний** *поклонник искусства* – щи́рий прихи́льник мисте́цтва. **-ний** *сторонник* – щи́рий прихи́льник. **И́скреннейший** – найщирі́ший; 2) (*ближний*) близьки́й, бли́жній (-нього).
И́скренничать *с кем* – щирува́ти кому́, з ким, щи́ро звіря́тися кому́. [Як зо мно́ю п'ють, зо мно́ю гуля́ють, тоді мені́ щиру́ють, а як від ме́не пі́дуть, за ме́не гово́рять, ще й на ме́не ворогу́ють (Чуб.)].
И́скренно[е], *нрч.* – щи́ро, щиросе́рдно, ре́вно[е], серде́шно, по-пра́вді, по щи́рості, од (з) щи́рости, щи́рим се́рцем, з душі́. [Щи́ро покоха́в її́ (Крим.). Коха́в він мене́ ві́рно, щиросе́рдно (Кон.). Хто лю́бить ре́вне, жалі́є пе́вне (Сл. Гр.). Призна́юсь вам по щи́рості тепе́р (Грінч.)]. **-не** *вам преданный* – щи́ро вам відда́ний.
И́скренность – щи́рість, щиросе́рдність (-ности), *ласк.* щи́ронька, (*ясность отношений*) пра́вда. [Сі́рі дитя́чі о́чі світи́лися щи́рістю і самі́ проха́лися до се́рця (Васильч.). Ба́чу ж я щи́роньку твою́ (АД). На́йдеш собі́ дівчино́ньку з чо́рними брова́ми, та не зна́йдеш те́ї пра́вди, що була́ між на́ми (Хведор.)]. *Говорить с* **-стью** – до душі́ каза́ти.
Искрести́ть, *см.* **Искре́щивать.**
Искрёсток – перехре́стя (-стя).
Искре́щивать, искрести́ть – 1) (*херить*) викре́слювати, ви́креслити, покре́сли́ти, похрести́ти (все); 2) (*исходить или из'ездить что*) *сов.* ви́ходити, сходи́ти, ви́їздити *или* з'ї́здити, ви́літати *или* облі́та́ти що; *см.* **Исходи́ть, Из'е́здить. Искрещённый** – покре́слений, похре́щений; ви́ходжений, схо́джений, з'ї́жджений, ви́літаний, облі́таний.
Искри́вина – кривина́, криву́ля.
Искриви́ть, *см.* **Искривля́ть.**
Искривле́ние – викри́влювання, *окон.* ви́кривлення, скри́влення, ви́крив (-ву). **-ние** *позвоночного столба* – ви́кривлення хребта́ (хре́бника).
Искривлёныш – горба́нь (-ня́), горба́тий (-того).
Искривля́емость – ви[с]кри́влюваність (-ности).
Искривля́ть, искриви́ть – скривля́ти, скриви́ти, покриви́ти, викривля́ти *и* викри́влювати, ви́кривити, (*линию*) закривля́ти, закриви́ти, (*черту*) кривуля́ти, скривули́ти, (*безобразно*) карлю́чити, скарлю́чити, (*о мн.*) поскривля́ти, пови[поза]кривля́ти, покривуля́ти, покарлю́чити. [Не помо́же ба́бі кади́ло, коли́ ба́бу скриви́ло (Номис). Ході́ по-лю́дськи, а то чо́боти повикривля́єш (Київщ.)]. **-ви́ть** *политическую линию* – ви́кривити політи́чну лі́нію.

-ви́ть *лицо* – ви́кривити обли́ччя, (*своё*) скриви́тися. **Искривлённый** – с[по]кри́влений, ви́кривлений; закри́влений, скарлю́чений. **-ные** *души* – ви́кривлені ду́ші. **-кое** *здание* – скри́влений, кривобо́кий буди́нок. **-ные** *пальцы* – карлю́чкуваті па́льці. **-ные** *сапоги* – покри́влені чо́боти, пі́дкривки (-ків). **-ные** *уста* – скри́влені уста́. **-ная** *физиономия* – ви́кривлене обли́ччя. *Человек с* **-ным** *ртом* – криворо́тий, кривоу́стий.

Искривля́ться, искриви́ться – с[ви]кривля́тися, с[ви]криви́тися, (*о линии*) закривля́тися, закриви́тися, (*о черте*) кривуля́[и́]тися, скривули́тися, (*безобразно*) карлю́читися, ска́рлю́читися, карлючкува́тіти, скарлючкува́тіти, бу́ти скри́вленим, ви́кривленим *и т. д.* **-ться** *на сторону* – перекриви́тися на́бік, збо́читися. **-ться** *дугой* (*о сутулых*) – гну́тися, вилуча́тися.

Искри́стый – і́[и́]скрявий, і[и]скра́вий, і[и]скря́стий, і[и]скри́стий, огни́стий. [По блиску́чій искря́вій Ро́сі від них лягає тінь (Н.-Лев.). Смія́лося мо́ре сві́жим искри́стим смі́хом (Л. Укр.). Ті́льки зори́сті искра́ві о́чі блища́ть (М. Вовч.)]. **-стый** *кремень* – іскряни́й кре́мінь. **-стый** *излом камня* – іскря́стий злам на ка́мені.

Искри́ть – і[и]скри́ти.

Искри́ться – і[и]скри́тися, і[и]скрі́ти, яскри́тися, і[и]скря́витися. [Сло́во, чому́ ти не тве́рдая кри́ця, що серед бо́ю так я́сно іскри́ться? (Л. Укр.). Хло́пець аж искрі́є од ща́стя (Дніпр. Ч.). Зли́ми во́гниками раз-по́-раз яскри́лися лихі́ о́чі (Васильч.). З-під козирка́ диви́лись та искря́вилися де́коли сі́рі о́чі (Корол.)]. **Искря́щийся** – 1) (*прич.*) що іскри́ться, іскрі́є; 2) (*в знач. прил.*) *см.* **Искри́стый.**

Искробле́щущий – іскроблиску́чий; *см.* **Искри́стый.**

Искрова́тый – іскрува́тий, іскро́ватий.

Искрово́й – іскряни́й, іскрови́й. **-ва́я** *станция беспроволочного телеграфа* – іскрова́ ста́нція бездрото́вого телегра́фу.

Искровяне́ние – скров’яні́ння.

Искровяни́ться – скров’яні́ти.

Искрогаси́тель – іскрога́сник (-ка), іскрогаси́льник.

Искрои́ть, *см.* **Искра́ивать.**

Искромётный – і[и]скри́стий, і[и]скряни́й, огневи́й, огни́стий, огнеме́тний. [Ви́гострю, ви́точу збро́ю іскри́сту (Л. Укр.). О́чі огневі́, огнеме́тні як спи́сом пройма́ють (М. Вовч.)]. **-ное** *вино* – іскри́сте (огни́сте) вино́. *Бросать* **-ные** *взгляды* – мета́ти огневи́ми очи́ма.

Искромса́ть – ізчекри́жити, почекри́жити, покриши́ти, (*как лапшу*) поло́кшити. [От кра́яти почáв та ізчекри́жив так, що пропа́ла вся сукни́на (Боров.)]. **Искро́мсанный** – із[по]чекри́жений, покри́шений, поло́кшений.

Искрообразова́тельный – і[и]скротво́рний.

Искропа́ть – (*кое-как сделать*) стули́ти; (*испортить*) спарта́чити що.

Искропи́ть, *см.* **Искрапля́ть** *и* **Искропля́ть.**

Искропля́ть, искропи́ть – скапа́ти, ска́пати.

Искроши́ть, -ся – 1) скриши́ти, -ся; 2) (*изрезать*) покриши́ти, -ся, посі́кти, -ся. **Искрошённый** – скри́шений, покри́шений, посі́чений.

Искро́шливый – крихки́й.

Искругле́ть – скруглі́ти.

Искругля́ть, -ся, искругли́ть, -ся – скругля́ти, -ся, скругли́ти, -ся, викругля́ти, -ся, ви́круглити, -ся. [Ти мене́ мов гли́ну зліпи́в, скругли́в (Св. П.)]. **Искруглённый** – скру́глений, ви́круглений.

Искружа́ть, искружи́ть – кружля́ти, ви́кружляти (скрізь, по чо́му, чим); (*порядочно*) попокружля́ти. **-ться** (*извертопрашиться*) – закрути́тися, з(а)вітрого́нитися.

Искрупи́ть – 1) (*зерно*) (*измолоть*) поде́рти на кру́пи́, (*истолочь*) потовкти́ на кру́пи; 2) (*обратить в крупы, напр. сахар*) покрупи́ти, по[с]товкти́ що, поби́ти на кру́пи́, на дрібки́. **Искрупле́нный** – поде́ртий (на кру́пи́); по[с]то́вчений, поби́тий (на кру́пи́, на дрібки́). **-ться** – 1) поде́ртися на кру́пи́; 2) стовкти́ся, поби́тися на кру́пи́.

Искрупча́тить (*зерно*) – спитлюва́ти (зе́рно).

Искру́чивать, искрути́ть – 1) (*изводить при выделке*) викру́чувати, ви́крутити що на що, (*о мн.*) повикру́чувати; 2) (*закручивать*) закру́чувати, закрути́ти, (*о мн.*) позакру́чувати; 3) (*вырывать крутя*) викру́чувати, ви́крутити що, виві́[е́]рчувати, ви́вертіти що з чо́го, (*о мн.*) повикру́чувати, повиві́[е́]рчувати. **Искру́ченный** – ви́кручений; закру́чений. **-ться** – викру́чуватися, бу́ти ви́крученим *и т. д.*

Искручи́нить – зжури́ти кого́. [Журба́ мене́ зжури́ла (Сл. Гр.)].

Искручи́ниться – зжури́тися, ізсмути́тися.

Искруша́ть, искруши́ть – 1) (*сокрушать*) жури́ти, зжури́ти, смути́ти, ізсмути́ти кого́,

ту́ги, жалю́ завдава́ти, завда́ти кому́; 2) (*разрушать*) стро́щувати, стро́щи́ти що. [Ой я ту́ю черво́ну кали́ну строщу́ і злама́ю (Пісня)]. **Искрушённый** – зжу́рений, ізсму́чений; стро́щений. **-ться** – 1) жури́тися, зжури́тися, смути́тися, ізсмути́тися; 2) стро́щуватися, строщи́тися, бу́ти стро́щеним.

Искрю́чивать, искрю́чить – скарлю́чувати, скарлю́чити. **Искрю́ченный** – скарлю́чений. **-ться** – скарлю́чуватися, скарлю́читися, карлючкува́тіти, скарлючкува́тіти.

Искря́к – кре́мінь (-ме́ня).

Искря́ник, *геол.* – іскря́ник (-ку).

Искря́ный, *см.* **Искрово́й.**

Искуде́лить, -ся – скуде́лити, -ся, ску́длати, -ся; (*исклочить, -ся*) с[по]кло́чи́ти, -ся.

Иску́ксить – скулакува́ти, потовкти́ кулака́ми кого́.

Искула́чить, *см.* **Иску́ксить.**

Искультя́пить – скуксува́ти кого́, кому́ що.

Иску́п – 1) *см.* **Искупле́ние**; 2) (*покупки*) за́ку́пно (-на), купі́вля (-лі), (*гал.*) ку́пно.

Искупа́ние – 1) с[за]купо́вування, закупля́ння; 2) (*выкупание*) викупа́ння, викупля́ння; 3) (*заглаживание вины*) ви[від]купа́ння, поку́тування, с[від]поку́тування.

I. Искупа́ть, -пля́ть, искупи́ть – 1) (*приобретать куплею*) скупо́вувати, скупи́ти, закупо́вувати, закупи́ти що, (*о мн.*) пос[поза]купо́вувати що, (*всё необход.*) скупля́тися, скупи́тися, обкупля́тися, обкупи́тися з чим. [Був на база́рі, позакупо́вував усе́ (Звин.)]; 2) (*выкупать*) викупа́ти, викупля́ти, ви́купити, відкупа́ти, відкупля́ти, відкупи́ти кого́, що з чо́го, від чо́го, (*о мн.*) пови[повід]купля́ти; *см.* **Выкупа́ть.** [Я не сві́точ, не Месі́я, їх від згу́би не відку́плю (Франко)]; 3) (*заглаживать поступок*) ви[від]купля́ти, ви́[від]купи́ти що, (*раскаянием, делом*) (с)поку́тувати, *сов.* спокутува́ти (*реже* споку́тати), відпокуто́вувати *и* відпоку́тувати, *сов.* відпокутува́ти що, за що, чим. [Нема́ на тобі вини́, – ти ви́купив її́ (Мирн.). П'ятна́дцять год бу́ду сей гріх відпокуто́вувати (Квітка). Єсть учи́нки, яки́х нічи́м не одкупи́ти, ні спокутува́ти й за які́ опроще́ння не мо́же бу́ти (Єфр.). Посла́в тебе́ на те, щоб да́вній бра́тів гріх споку́тувать і зми́ти (М. Рильськ.). Щоб споку́тати як-не́будь своє́ лиході́йство, Гриць, прибі́гши додо́му, одра́зу підско́чив до дриві́тні та й дава́й руба́ти дро́ва (Яворн.)]. **Искуплённый** – (*приобретенный*) с[за]ку́плений; ви́куплений, відку́плений, споку́туваний *и* споку́таний. **-ться** – 1) с[за]купо́вуватися, с[за]купи́тися, бу́ти с[за]ку́пленим 2) викупа́тися, викупля́тися, ви́купитися, бу́ти вику́пленим з чо́го; 3) ви[від]купля́тися, ви́[від]купи́тися, (с)поку́туватися, *сов.* спокутува́тися *и* споку́татися.

II. Искупа́ть, -ся – скупа́ти, -ся (в воді́).

Искупи́мость – (*о проступке*) споку́тність.

Искупи́мый – (*о проступке*) споку́тний. **-мый** *грех* – спокутни́й гріх.

Искупи́тель, -ница – 1) ви́купни́к, -ни́ця; (*избавитель*) визволи́тель, -лька, збави́тель, -лька, вибави́тель, -лька; 2) (*о Христе*) Збави́тель, Спас, Спаси́тель.

Искупи́тельный – 1) викупни́й. **-ная** *плата* – викупне́ (-но́го); 2) (*избавительный*) збаве́нний, визволе́нний, спасе́нний; (*заглаживающий поступок*) поку́тний (-ного). **-ная** *жертва* – поку́тна, споку́тна же́ртва.

Иску́пки, *см.* **Иску́п 2.**

Искупле́ние – 1) (*вины, проступка*) ви́[від]ку́плення, споку́тува́ння *и* (*реже*) споку́тання чого́, за що, поку́та за що; 2) (*избавление*) ви́звіл (-волу), ви́зво́ле́ння, зба́вле́ння.

Иску́пленик, -ница – ви́купень (-пня), ви́купленик, ви́купрениця.

Искупля́емость – поку́туваність (-ности).

Искупля́ть, *см.* **I. Искупа́ть.**

Иску́пщик, -щица – скупо́вувач, -чка.

Иску́ривать, -ся, искури́ть, -ся – с[ви]ку́рювати, -ся, с[ви́]кури́ти, -ся. **Иску́ренный** – с[ви́]ку́рений. **-ная** (*до конца*) *папироса* – допа́лена цига́рка.

И́скус – 1) про́ба, спро́ба, і́спит (-ту), спи́ток (-тку); 2) (*действие*), *см.* **Искуше́ние.**

Искуса́ть, *см.* **Иску́сывать.**

Искуси́тель, -ница – споку́сник, споку́сниця.

Искуси́тельный – споку́сливий.

Искуси́ть, -ся, *см.* **Искуша́ть, -ся.**

Иску́сник, -ница – мите́ць (-тця́) мете́ць (-тця́), мисте́ць (-стця́), умі́лець (-льця), -лиця, майсте́рник, -ниця, (*фамил.*) маста́к, -та́чка, мистю́к (-ка́), тяму́ха, (*пров.*) тіма́ха (*общ. р.*), зді́льник, -ниця. [Яки́й мите́ць, яко́ю таланови́тою руко́ю наложи́в їх (ті ба́рви) на те́бе? (Мирний). Сей тіма́ха ору́дує своі́м лу́ком мов опу́дало в садку́ (Куліш). Там така́ зді́льниця, що й куди́, – чи звари́ть, чи попра́ть, чи поши́ть – усе́ умі́є (Київщ.). На ґа́нку

музи́ки-мастаки́… Таки́х тепе́р, мопа́нку, уже́ й музи́к нема́ (М. Рильськ.)]. *Она большая* **-ца** *в этом* – вона́ вели́кий мите́ць на це, до цьо́го; вона́ вели́ка майсте́рниця у цьо́му.

Иску́сничать – мудрува́ти що, над чим, метикува́тися. [Роби́ швиде́нько й просте́нько, не метику́йся (Звин.)].

Иску́сно – умі́ло, майсте́рно, доте́пно, впра́вно, му́дро, шту́чно, штуде́рно, (*художественно*) по-мисте́цькому. [Шту́чно та га́рно сорочки́ вишива́ють (М. Вовч.)]. **-но** *врёт* – му́дро бре́ше; бре́ше як з кни́жки вичи́тує; бре́ше як шо́вком ши́є. **-но** *сделано* – шту́чно зро́блено.

Иску́сность, *см.* **Иску́сство 1.**

Иску́сный – 1) (*в чём*) умі́лий, майсте́рний, до́брий, (*затейливый*) му́дрий, прему́дрий, (*находчивый*) доте́пний, (*наупражнявшийся*) впра́вний, (*ловкий*) голі́нний, ру́чий, мисли́вий на що, до чо́го, в чо́му. [В умі́лого й долото́ ри́бу ло́вить (Номис). Наро́д усе́ майсте́рний (Сл. Гр.). Плести́ у ха́ті я́сла, – на що́, на що́, на це́ доте́пний був (Глібов). Бери́ мене́, дя́дьку, прему́друю шва́чку (Пісня). До́брий з його́ кова́ль (Сл. Гр.). На шляху́ на́ша мо́ва була́, і мисли́ва рука́ ї́ї з пи́лу взяла́, оброби́ла ї́ї (Самійл.). Впра́вна рука́ (Корол.). На хи́трощі був раз-у-ра́з голінні́ший за бідола́ху Макара́ (Корол.). Годя́щий те́сля, ру́чий кова́ль де-не-де́ по се́лах зна́йдеться (Куліш)]. **-ный** *гимнаст* – впра́вний гімна́ст. **-ный** *адвокат* – умі́лий адвока́т. **-ный** *диалектик* – доте́пний діяле́ктик. **-ный** *казуист* – голі́нний (доте́пний) казуї́ст. **-ку́сен** *в делах* – доте́пний до справ. *Он не* **-ку́сен** *в писании* – він до письма́ не доте́пний; 2) (*хитро, мастерски сделанный*) му́дрий, мудро́ваний, муде́рний, муде́рський, штучни́й, штуде́рний, (*художественный*) мисте́цький. [Це про́ста лю́лька, а єсть і мудрі́ші (Київщ.). Штучне́ геніа́льне обмалюва́ння столи́чного ба́лу (Н.-Лев.)]. **-ная** *вещь* – му́дра шту́ка (річ). **-ное** *нападение* – ло́вкий на́пад. **-ные** *приёмы* – му́дрі за́ходи. **-ные** *увёртки* – му́дрі ви́верти. **-ное** *построение* – му́дре побудува́ння; (*машины*) майсте́рне побудува́ння; 3) (*о времени*: *испытательный*) спро́бний, іспито́вий, спитко́вий. **-ное** *время* – спро́бний час. **-ный** *срок* – іспито́вий те́рмін.

Иску́сственно – шту́чно, (*деланно*) ро́блено. [Ме́ртва мо́ва, котру ви́кохано шту́чно по старосві́тських черне́чих пиoriginally са́рнях (Куліш). Вбі́гла, ро́блено чи щи́ро ожи́влена (Виннич.)].

Иску́сственность – ро́бленість, шту́чність, фальши́вість (-ости). **-ность** *тона* – фальши́вість то́ну. *Чувствуется* **-ность** – шту́чністю відго́нить, шту́чність чу́ти.

Иску́сственный – штучни́й, ро́блений; (*поддельный*) фальши́вий (фалши́вий). [Гіпо́теза Пого́діна – Соболе́вського така́ штучна́ й так одго́нить од не́ї ви́гадкою (Єфр.). Така́ була́, кажу́, по-під па́нським са́дом на вели́кому ставу́ ро́блена ви́спа (М. Вовч.). Це не живі́ кві́ти, а ро́блені (Звин.). Про́бував роби́ти по сада́х фальши́ві руї́ни (Куліш)]. **-ная** *борода* – наставна́, шту́чна́ борода́. **-ные** *бриллианты* – фальши́ві бриля́нти. **-ное** *веселье* – ро́блені (вда́вані) весе́лощі. **-ные** *зубы* – шту́чні (фальши́ві) зу́би. **-ный** *корм* – шту́чни́й корм. **-ные** *конечности* – шту́чні кінце́вини, кінці́вки. **-ный** *лёд* – шту́чни́й (ро́блений) лід. **-ная** *литература* – кни́жне письме́нство. **-ный** *нос* – наставни́й ніс. **-ные** *продукты* – ро́блені проду́кти. **-ная** *развязность* – уда́вана ві́льність. **-ные** *растения, цветы* – ро́блені росли́ни, кві́ти. **-ное** *слово* – кни́жне (ко́ване) сло́во. **-ный** *свет* – шту́чне світло. **-ный** *смех* – ро́блений, вда́ваний сміх.

Иску́сство – 1) (*абстр.*) а) (*искусность*) умі́лість, майсте́рність, доте́пність, (*практикованность*) впра́вність (-ности). [Сього́дні я співа́в їм про Офі́р, Сідо́н і Тір, про їх майсте́рність, му́дрість, про ска́рби їх (Л. Укр.)]. *Проявил большое* **-ство** – появи́в вели́ку впра́вність; б) (*мастерство, умение*) майстерство́, майсте́рність (-ности), шту́ка, хист (-ту), до́теп (-ту), мудра́ція. [Щоб показа́ти своє́ артисти́чне майстерство́, Га́нуш розпоча́в весе́лу шу́мну п'є́су (Н.-Лев.). Хоч де́сять раз пересіда́йте, нема́є хи́сту,— от і все́ (Гліб.). А ми втнемо́ рука́вця і нові́, хіба́ мудра́ція вели́ка? (Гліб.)]. **-ство** *компилирования* – майсте́рність компіля́ції, компіляці́йний хист. *Небольшого* **-ства** *надо…* – не вели́кого до́тепу (хи́сту) тре́ба. *Не велико* **-ство** – не шту́ка, не вели́ка шту́ка, мудра́ція не вели́ка. **-ство** *рук* – впра́вність (спри́тність) рук. *Являть* **-ство** (*изощряться перед кем*) – бра́тися на шту́ки. *По всем правилам* **-ства** – за всіма́ пра́вилами (при́писами) мисте́цтва (мисте́цької нау́ки, умі́лости, майсте́рности), доде́ржуючи всіх зако́нів (нака́зів) до́брого мисте́цтва. *Употребить всё своё* **-ство** – вжи́ти всіє́ї своє́ї майсте́рности (умі́лости), вжи́ти всього́ свого́ хи́сту; 2) (*художество*) мисте́цтво, умі́лість (-лости), арти́зм (-му), хист (-ту), (*гал.*) шту́ка. [Арти́ст… на ста́рості згада́в своє́ мисте́цтво сла́вне (М. Рильськ.). Вони́ й на-пра́вду ду́же освічені парубки́, лю́блять нау́ку, мисте́цтво, пое́зію, музи́ку (Крим.). Були́ ті́льки паро́дією драмати́чної вмі́лости, могли́ ті́льки вбива́ти цю са́му вмі́лість (Грінч.). Ко́жний арти́зм в пова́жне ді́ло, коли́ хто ма́є до його хист і тала́нт (Н.-Лев.). Бага́то ще тре́ба робо́ти над па́м'ятниками хи́сту і літерату́ри єги́петської (Л. Укр.). Пое́т танцю́є і

ридá: се зовéться штýка (Франко)]. *Академия* **-ств** – акадéмія мистéцтв. *Диллетант в* **-стве** – дилетáнт у мистéцтві. **-ство** *живописи, музыки* – малярське, музи́чне мистéцтво. *Знаток* **-ства** – знавéць мистéцтва. *Изобразительные* **-ства** – образотвóрчі мистéцтва. *Изящные* **-ства** – крáсні мистéцтва. *Мир* **-ства** – мистéцький світ. *Музей* **-ства** – музéй мистéцтва. *Область* **-ства** – цáрина (сфéра) мистéцтва. *Овладеть своим* **-ством** – опанувáти своє́ мистéцтво. *Памятники* **-ства** – пáм'ятки мистéцтва. *Поклонник, покровитель* **-ства** – прихи́льник, протéктор (патрóн) мистéцтва. *Произведение* **-ства** – мистéцький твір. *Свободное* **-ство** – ві́льне мистéцтво; 3) (*прикладное знание, наука*) наýка, штýка, умі́лість (-лости). [Писáти кни́ги булó (за дáвніх часі́в) не аби́-якою вмі́лістю (Єфр.)]. *Артиллерийское* **-ство** – артилері́йська (гармáтна) наýка. *Военное* **-ство** – військовá умі́лість, (*дело*) спрáва. *Книжное* **-ство** – (*уменье писать книги*) письмáцтво, письмéнство; (*книжная техника*) книжкóве мистéцтво. **-ство** *плавания* – наýка плавби́. *Поварское* **-ство** – кухáрство, кулінáрство. *Портняжеское* **-ство** – кравéцька штýка. *Типографское* **-ство** – друкáрська умі́лість.

Искусствовéд, -вéдение – мистецтвознáвець (-вця), мистецтвознáвство.

Искусствознáние – мистецтвознáвство.

Искýститься – скýщитися.

Искýсывать, искусáть – кусáти, покусáти, (*изгрызать*) згризáти, згри́зти. **Искýсанный** – покýсаний (геть, весь), скýсаний, згри́зений.

Искути́ться – загуля́тися, розпиячáтися. [Ой запи́в козáк, запи́в, запи́в загуля́вся (Пісня)].

Искýшать, *см.* **Искýшивать.**

Искушáть, искуси́ть – 1) (*испытывать, проверять*) випробóвувати, ви́пробувати, спи́тувати, з[ви]віря́ти, з[ви́]ві́рити когó чим, на чóму; (*подвергать испытанию*) виставля́ти, ви́ставити на спрóбу когó, що; *срвн.* **Испы́тывать** *кого что. Он* **-шáет** *жизнь в опасностях* – він вáжить життя́м (головóю) у пригóдах. *Не* **-шáй** *судьбы* – не спи́туй, не виві́ряй, не дратýй дóлі. *Не* **-куси́в** *человека не узнаешь* – не зві́ривши люди́ни, не дізнáєш прáвди в нéї; 2) (*соблазнять, совращать*) спокýшувати, спокушáти, спокуси́ти, підкýшувати, підкушáти, підкуси́ти, скушáти, скуси́ти, (*редко*) куси́ти когó на що, чим, звóдити, звéсти, (*диал.*) ю́дити, з'ю́дити когó; *срвн.* **Соблазня́ть.** [Не перестáнуть спокýшувати її́ на лихé (Ор. Лев.). Прóти «дия́вола», що чатýє коло лю́дської дýмки та спокушáє дýшу… (Крим.). Ти́ми клейнóтами спокуси́в-би й черни́цю (Куліш). Всемý змія́ винóю, змія́ підкуси́ла (Рудан.). Почали́ (чорти́) скушáть йогó (Сл. Гр.). Нуждá кýсить і вестáлку чи́сту (Куліш). Чорт не спить, а людéй звóдить (Номис)]. **-шáть** *на злые дела* – підбивáти, спокушáти на лихé. **-шáть** *чьё сердце* (*обольщать*) – перелéщувати, перелéстити когó. **-си́ть** *на соблазн, ко греху* – підійти́ когó, звéсти когó, підкуси́ти когó на що, до чóго (на гріх, до гріхá). **Искушённый** – 1) ви́пробуваний, спи́таний, зві́рений. **-ный** (*умудрённый*) *опытом* – досві́дчений, мудрóваний. [Трéба буть мудрóваним котóм, щоб ви́сидіть ненáче неживóму (Глібов)]. **-ный** *в превратностях судьбы* – (за)гартóваний у химéрній дóлі; 2) спокýшений, підкýшений, звéдений, (*диал.*) з'ю́джений. **-ный** *в искусстве спора, делать что* – дóбре досві́дчений (напрактикóваний) в умі́нні сперечáтися (спóритися), ви́пробуваний у чóму. **-ный** *в боях* – ви́пробуваний у боя́х. **-ный** *опытом* – нáвчéний дóсвідом. **Искушáемый** – випрóбуваний, спи́туваний; спокýшуваний.

Искушáться, искуси́ться – 1) (*испытываться*) випробóвуватися, ви́пробуватися, бýти ви́пробуваним, спи́туватися, виві́ря́тися, ви́віритися, бýти ви́віреним. *Золото огнём* **-тся** – зóлото на огні́ випробóвується; 2) (*навыкать, натореть в чём*) досвідчáтися, досві́дчитися чогó, звіря́ти, зві́рити що, (*упражняться*) управля́тися, навправля́тися в чóму, наламáтися на що, до чóго. *В этом деле достаточно* **-си́лся** – цю спрáву довóлі зві́рив, для ціє́ї спрáви набрáвся дóсвіду довóлі; мастáк (наби́в рýку) до цьóго ді́ла. **-сился** *в казуистике* – навправля́вся, ви́пробувався в казуї́стиці. **-шáются** *в обходах закона* – досвідчáються, як закóн обминáти. *В чтении и толковании весьма* **-си́лся** (*весьма* **-шён**) – читáти й тлумáчити (толкувáти) умі́лець (мистéць, мастáк) чимáлий; 3) (*подвергаться искушению*) спокýшуватися, спокушáтися, спокуси́тися, бýти спокýшеним, підкýш(ув)áтися, підкуси́тися, скушáтися, скуси́тися. **Искуси́вшийся** – 1) *см.* **Искушённый**; 2) (*в чём*: *навыкнувший*) досві́дчений, впрáвний, напрактикóваний на *и* в чóму.

Искушéние – 1) (*испытание*) випробóвування, *сов.* ви́пробування, спи́тування, виві́ря́ння, ви́вірення, виставля́ння, ви́ставлення на спрóбу, піддавáння, піддання́ спрóбі когó, чогó; *время, предмет* **-ния,** *см.* **Йскус 1**; 2) (*прельщение*) спокушáння, звóджування, (*обольщение*) перелéщування когó; (*соблазн*) спокýса, покýса, скус (-су), скýса (*ум.* скýска), помáна. [Не боячи́сь ужé спокýс світови́х, вертáються до людéй, щоб послужи́ти

людям (Крим.). Поку́с таки́х до нас підхо́дять ти́сячі що-дня́ (Франко). І при́казка є: ме́нчий скус, ме́нчий струс (Звиног.). Сохрани́ мене́ від вся́кої напа́сти і ску́си дия́вольської (Рудан.). Ді́вка – то ску́ска (Приказка). На прина́ди нові́ землі́ замовчи́ ти, пома́но (Франко)]. *Беги от* **-ния** – тіка́й (від) споку́си. *Не введи нас во* **-ние** – не введи́ нас у споку́су (Єв.). *Вводить в* **-ние** – на поку́су підво́дити, нара́ж(ув)ати на (с)поку́су. [Ти мене́ на поку́су підво́диш (Стор.). Не потрі́бно нара́жувати їх (грі́шми) на поку́су, а себе́ на неприє́мність (Франко)]. *Дух* **-ния** – дух-споку́сник, дух споку́си. *Впадать в* **-ние** – спокуша́тися, спокуси́тися, вхо́дити, увійти́ в споку́су. *Ох*, **-ние**! – ох, споку́со моя́!; чи́стий гріх! *Подвергать* **-нию** – ста́вити споку́си кому́; піддава́ти кого́ споку́сі. *Устоять перед* **-нием** – про́ти споку́си встоя́ти; опе́ртися споку́сі.

Искушённость *в чём* – досві́дченість, впра́вність (-ности) на (у) чо́му.

Искушённый, *см. под* **Искуша́ть.**

Иску́шивать, иску́шать – ку́шати, відку́шати, зажива́ти, зажи́ти чого́; *срвн.* **Отве́дывать 1**. **-шайте** *чего-нибудь, пожалуйста*! – зажи́йте (там) чого́, про́шу вас; поку́шайте здоро́ві. **-шал** *чайку* – поку́шав ча́ю.

Исла́м – ісля́м (-му), мусулма́нство, мохаммеда́нство. *Перешёл в* **-ла́м** – перейшо́в на ісля́м, переда́вся (приста́в) до ісля́му (до мохамме́дової ві́ри).

Ислами́зм – ісля́мі́зм (-му), ісля́м (-му).

Исла́ндский *мох*, *бот.*, Cetraria Islandica – грань (-ни), гра́ни́ця, *ум.* грани́чка.

Исо́п, *бот.* Hyssopus – купа́льське зі́лля, си́ній звіробі́й (-бо́ю), (*стар.*) гісо́п (-пу). [І возьмі́те по ку́щику гісо́пу (Св. П.)].

Исоте́рмы, Исохиме́ны, *см.* **Изоте́рмы, Изохиме́ны.**

Исохрони́ческий – ісохроні́чний, одноча́сний, рівночасо́вий.

Испа́д – спад (-ду), (*действ.*) спада́ння.

Испада́ть, испа́сть – 1) (*падать*) спада́ти, спа́сти з чо́го на що; 2) (*в теле*) спада́ти, спа́сти на ті́лі, перепада́тися, перепа́стися, охлява́ти, охля́(ну)ти.

Испа́дчивый – спа́дливий.

Испажа́ть, испази́ть – геть-скрі́зь роби́ти, пороби́ти вто́ри.

Испази́ться. *Пазило* **-зи́лось** – заутí́рник зде́рся.

Испа́ивание – випо́ювання, спо́ювання.

Испа́ивать, испо́ить – (*что на кого*) випо́ювати, ви́поїти що на ко́го, спо́ювати, спої́ти кому́ що.

Испа́клить – стереби́ти, ви́тріпати, покло́чи́ти що.

Испа́костить, -ся – спаску́дити, -ся, спога́нити, -ся, з(а)ги́дити, -ся, ска́постити, -ся, (*о мн.*) поспаску́джувати, -ся, поспога́нювати, -ся, поз(а)ги́джувати, -ся, пока́постити, -ся. [Що не зва́ре, то спаску́дить (Чуб.)]. **Испа́кощенный** – спаску́джений, спога́нений, з(а)ги́джений, ска́пощений.

Испа́кощение – спаску́дження, спога́нення, з(а)ги́дження чого́.

Испа́лзывать, испо́лзать – 1) (*из'елозить весь пол*) з'яло́жувати, з'яло́зити (підло́гу); 2) (*везде поползать*) ви́лазити, ви́рачкувати (напр. ха́ту).

Испа́лывание – спо́лювання, *оконч.* сполоття́ (-ття́).

Испа́лывать, исполо́ть – спо́лювати, споло́ти, (*о мн.*) поспо́лювати. **Испо́лотый** – спо́лотий.

Испа́нец, -нка – еспа́нець, еспа́нка, (*устарел.*) гишпа́нець (-нця), -нка.

Испа́нка, *мед.* – еспа́нка, го́стрий не́жит (-ту), не́жить (-ти).

Испа́нский – еспа́нський, (*стар.*) гишпа́нський, шпа́нський. **-ская** *вишня* – шпа́нка. **-ская** *овца* – шпа́нка. **-ские** *овцы* – (*собир.*) шпа́нка, шпана́. **-ские** *ветры* (*пирожное*) – безе́ (*нескл.*). **-ская** *муха*, Cantharides – шпа́нська му́ха, ма́йка.

Испаньо́лка – еспані́вка.

Испаре́ние – 1) (*действ.*) парува́ння, випаро́вування, ви́парування, (*улетучивание*) вивí́трювання, ви́вітрення; 2) (*пар*) ви́пар (-ру), ви́парина́, ви́пари (-рів), о́пар (-ру) *и* о́пар (-ри), ві́дпар (-ру), (*удушливое*) сопу́х (-ху́). [Пра́ця на фа́бриках і заво́дах ча́сто серед отру́ти їх ви́парів (Касян.). З полито́ї мо́крої мостово́ї підніма́всь о́пар (Н.-Лев.). Пе́рше ішли́ дощі́, да́лі наста́ла жара́ – пішла́ о́пар (Звиног.). Со́нце пригрі́ло, потекли́ рі́чки́, з землі́ аж ві́дпар пішо́в (Свидн.). Пові́тря заду́шливе, загу́сле від нафто́вого сопуху́ (Франко)]. *Вредные* **-ния** – отру́йні ви́пари. *Потные* **-ния** – ви́поти (-тів), ви́пари по́ту. *Удушающие* **-ния** – заду́шливі ви́пари. **-ния** *человеческого тела* – лю́дські ви́поти.

Испа́рина – піт (*р.* по́ту), поти́ (-ті́в), ви́поти (-тів), ви́потина.

Испари́тель, *техн.* – випарни́к (-ка).

Испари́тельный – випарни́й.

Испа́рывать, -ся, испоро́ть, -ся – спо́рювати, -ся, с[по]пороти, -ся, порозпорювати, -ся.
Испаря́емость – ви́парність; парува́ння.
Испаря́ть, испари́ть – випаро́вувати, ви́парити *и* ви́парувати що з чо́го, (*улетучивать*) вивíтрювати, ви́вітрити. [Живе́ срі́бло випаро́вують і таки́м чи́ном добува́ють чи́сте зо́лото (Троян.)]. **-ться** – 1) випаро́вуватися, ви́паруватися з чо́го; (*улетучиваться*) вивíтрюватися, ви́вітритися; 2) (*переносно*: *исчезать*) ушива́тися, уши́тися, іти́, піти́ з ди́мом, здимі́ти. [А ті́льки гро́ші в грома́ді плати́ти, він за́раз ушива́ється (Херс.)]. *Водка* **-ря́ется** – горі́лка видихá́ється. *Моментально* **-ри́лся** – як здимі́в, ні́би вода́ вми́ла його́; враз уши́вся. **Испаря́емый** – випаро́вуваний, (*прилаг.*) випарни́й. **Испарённый** – ви́парений, ви́паруваний, (*улетучившийся*) ви́вітрений, вивітрі́лий.
Испа́сть, *см.* **Испада́ть.**
Испа́хивать, испаха́ть – 1) (*землю*) зо́рювати, зора́ти, вио́рювати, ви́орати, (*известную часть ещё*) уо́рювати, уора́ти, (*о мн.*) позо́рювати, повио́рювати, поора́ти що. [У(в)ора́в па́рою кі́ньми усе що тре́ба (Хот.)]; 2) (*истереть сошник*) зо́рювати, зора́ти лемі́ш(а́). **Испа́ханный** – зо́раний, ви́ораний, уо́раний. **-ться** – 1) вио́рюватися, ви́оратися, бу́ти ви́ораним, зо́рюватися, зора́тися, бу́ти зо́раним, поора́тися; 2) (*о сошнике*) зо́рюватися, зора́тися; 3) (*истощиться от паханья*) виробля́тися, ви́робитися (о́рючи). *Лошадёнка* **-ха́лась** – конячи́на ви́робилась (о́рючи).
Испа́чкивание, Испа́чкание – забру́днювання, забру́днення *и т. п., см.* **Испа́чкивать.**
Испа́чкивать, -ся, испа́чкать, -ся – забру́днювати, -ся, забрудни́ти, -ся, збру́днювати, -ся, збрудни́ти, -ся, зама́щувати, -ся, замасти́ти, -ся (напр. гли́ною, ло́єм), ума́зувати, -ся, ума́зати, -ся, каля́ти, -ся, закаля́ти, -ся. убира́ти, -ся, убра́ти, -ся (в кал, у бруд, в боло́то, в кре́йду), (*жирным*) засмальцьо́вувати, -ся, засмальцюва́ти, -ся, (*о мн.*) позабру́днювати, -ся, позама́щувати, -ся *и т. д.*; (*зелёной травой*) ви́зеленити, -ся. (*мукой*) уборошни́ти, -ся, (*известью*) увапни́ти, -ся *и т. п.* **Испа́чканный** – забру́днений, зама́щений, ума́заний, зака́ляний *и т. д.*
Испа́щиваться, испости́ться – с[ви]по́щуватися, с[ви́]пости́тися, (*насмешл.*) спісникува́тися.
Испая́сничаться – зблазнюва́тися.
Испева́ться, испе́ться – виспі́вуватися, ви́співатися. **Испе́вшийся** – ви́співаний. **Испе́тый** – заспі́ваний, аж на́дто заспі́ваний.
Испека́ть, -ся, испе́чь, -ся – пекти́, -ся, спекти́, -ся (спечу́, -че́ш, -чу́ть). [По́ки бабу́ся спече́ книші́ (Ком.)]. **Испечённый, Испёкшийся** – спе́чений.
Испелёнывать, -ся, испелена́ть, -ся – сповива́ти, -ся, спови́ти, -ся, пелена́ти, -ся, спелена́ти, -ся, пеленува́ти, -ся, спеленува́ти, -ся. [А породи́вши, си́на спови́ла (Пісня)].
Испе́нить, -ся – спі́нити, -ся.
Испепеле́ние – спопелі́ння, *неок.* попелі́ння.
Испепеле́ть – спопелі́ти. [І твір його́ не спопелі́в од ча́су (Єфр.)].
Испепеля́ть, испе́пели́ть – спопеля́ти, спопели́ти. [Якби могли́, воні́-б усе спали́ли, все спопели́ли (Коцюб.)] **Испе́пелённый** – спопелі́лий. **-ться** – попелі́ти, спопелі́ти, спопели́тися, оберта́тися, оберну́тися в по́піл, (*истлевать*) перетліва́ти, перетлі́ти, зотліва́ти, зотлі́ти. **Испепе́ли́вшийся** – спопелі́лий, перетлі́лий, зотлі́лий.
Исперва́ – 1) *см.* **Искони́**; 2) *см.* **Сперва́.**
Испе́ться, Испе́тый, *см.* **Испева́ться.**
Испе́чь, -ся, *см.* **Испека́ть, -ся.**
Испеще́рить – понори́ти, поніркува́ти.
Испещре́ние – мере́жання, змере́жування, покрапкува́ння, поцяткува́ння.
Испещря́ть -ся, испестри́ть, -ся – (*узорами, полосами*) мере́жа[и]ти, -ся, змере́жувати, -ся, помере́жа[и]ти, -ся, (*о мн.*) помере́жа[и]ти, -ся, позмере́жувати, -ся; (*делать пегим, пятнистым*) цяткува́ти, -ся, поцяткува́тися, -ся, кра́пи́ти, -ся, покра́пи́ти, -ся, крапкува́ти, -ся, покрапкува́ти, -ся чим, у що. [Широ́кі ті́ні простягли́сь і мере́жили степ (Стор.)]. **-ри́ть** *тело кнутом* – списа́ти ті́ло (м'я́со) батого́м. **-ря́ть** *лист бумаги знаками* – спи́сувати (весь) а́ркуш папе́ру значка́ми. **-ря́ть** *цветами что* – обкида́ти кві́тами що. **Испещрённый** – змере́жаний, помере́жаний; цятко́ваний, (по)крапко́ваний; (*пёстрый*) пері́стий, пістря́вий, крапча́стий.
Испива́ть, испи́ть – 1) спива́ти, спи́ти, випива́ти, ви́пити. [Тут тобі́ не бува́ти, черво́ної кро́ви не спива́ти (Чуб.)]. **-пе́й** *водицы* – напи́йся води́чки! **-пе́й**, *касатик*! – напи́йся, го́лубе!; 2) (*напиваться*) випива́ти, ви́пити, напива́тися, напи́тися. **-пе́й** *винца*! – ви́пий вина́! **-пе́й** *за моё здоровье* (*со мной*)! – ви́пий за моє́ здоро́в'я! (*зап.*) напи́йся до ме́не! **Изопью́** *я за ваше здоровье* – ви́п'ю-но за вас, за ва́ше здоро́в'я, (*зап.*) на́й-но я до вас

напʼюся. *Частенько* **-ва́ет** – випиває таки́ ча́сто (не раз); ча́рочки не забува́є; часте́нько торка́є. **-ться** – 1) сплива́тися, спи́тися, випива́тися, ви́питися, бу́ти спи́тим, ви́питим; 2) спива́тися, спи́тися, запива́тися, запи́тися. [Спи́вся коза́к, спи́вся, з дорі́женьки зби́вся (Пісня)]. **Испи́тый** – 1) ви́питий; 2) *см.* **Испито́й.**

Испи́ливание – спи́лювання, пиля́ння.

Испи́ливать, испили́ть – спи́лювати, спиля́ти, пиля́ти, попиля́ти все, (*дрова ещё*) рі́зати, порі́зати (дро́ва). **Испи́ленный** – попи́ляний, порі́заний. [Дро́ва вже порі́зані (Звин.)]. **-ться** – спи́люватися, спиля́тися. *Пила* **-лась** – пи́лка ззуби́лася.

Испи́сывание – спи́сування, запи́сування.

Испи́сывать, исписа́ть – 1) (*покрывать письмом что*) спи́сувати, списа́ти, запи́сувати, записа́ти, пописа́ти (все). [Уже́ списа́в (пописа́в) уве́сь папі́р (Сл. Гр.)]; 2) (*изводить пиша*) спи́сувати, списа́ти. **-са́ть** *карандаш* – списа́ти олівé́ць *или* олівця́. **Испи́санный** – спи́саний, запи́саний, попи́саний. [Схили́вши го́лову над щі́льно запи́саним зши́тком (Л. Укр.). Сторі́нка папе́ру, недба́ло й нечи́тко попи́саного (Крим.)]. **-ный** *мелко и густо* – дрі́бно та гу́сто попи́саний, дрібни́й. **-ная** *бумага* – попи́саний папі́р; шпарґа́л (-лу).

Испи́сываться, исписа́ться – спи́суватися, списа́тися. *Писатель* **-са́лся** – письме́нник списа́вся, (геть) ви́писався.

Испито́й – 1) зі́ссаний, ви́смоктаний, засмо́ктаний. [Увійшо́в до ме́не дідо́к, таки́й засмо́ктаний та заку́шланий (Звин.). Лице́ блі́де́ й зі́ссане сві́дчить о перебу́тій сла́бості (Франко)]. **-тое** *яблоко* – ви́смоктане я́блуко. **-той** *чай* – спи́тий чай; 2) (*от пьянства*) опи́лий.

Испи́ть, *см.* **Испива́ть.**

Испла́вать – спла́вати, ви́плавати. [Безко́сте, безмо́зке, усе́ мо́ре ви́плаває (Сл. Гр.)].

Испла́кать – ви́плакати (го́ре). **-ться** – спла́катися, зійти́ плаче́м. **Испла́кавшийся** – спла́каний.

Испла́чивать, исплата́ть – лата́ти, вила́тувати, ви́латати, зала́тувати, за[по]лата́ти. **Испла́ченный** – ла́таний, зала́таний, ви́латаний.

Исплева́ть *и* **Исплёвывать, исплю́нуть** – 1) спльо́вувати, *сов.* сплюва́ти, сплю́нути; 2) запльо́вувати, заплюва́ти (все). **Исплёванный** – спльо́ваний; запльо́ваний.

Испле́к, *см.* **Испле́чка.**

Испле́скивать, исплеска́ть, исплесну́ть – схлю́пувати, схлюпну́ти, вихлю́пувати, ви́хлюпнути що. **Испле́сканный** – схлю́паний, схлю́пнутий, ви́хлюпаний, ви́хлюпнутий.

Исплесневе́ть – сплісні́ти, спліснявіти. **Исплесне́вший** – спліснí́лий, сплісня́вілий.

Исплета́ть, исплести́ – 1) (*что*) сплі́та́ти, сплé́сти що; 2) (*истратить на плетенье*) виплі́та́ти, ви́плести що на що. **Исплетённый** – сплé́тений, ви́плетений. **-ться** – сплі́та́тися, сплести́ся, бу́ти сплé́теним *и т. д.*

Испле́чиваться, исплечи́ться – сплé́[і]чуватися, сплечи́тися, збива́тися, зби́тися в плечі́.

Испле́чка – сплечі́ння, сплé́чення.

Исплажа́ться, исплоди́ться – знеплó́джуватися, знеплó́ди́тися, виро́джуватися, ви́родитися, перевó́дитися, перевé́стися, звó́дитися, звé́стися, (*о мн.*) повирó́джуватися, поперевó́дитися; (*о животн.*) я́ловіти, з’я́ловіти, (*о мн.*) поя́ловіти. **Исплоди́вшийся** – знеплó́джений, ви́роджений, з’я́ловілий.

Исплоти́ть – (*что*) прищільни́ти що, зби́ти щі́льно що. **Исплочённый** – щі́льний, зби́тий.

Испло́х – по́п(о)лох (-ху), (*вульг.*) дрейф (-фу). **-хо́м** *брать* – по́п(о)лохом бра́ти, бра́ти на дрейф.

Исплоша́ть – сплохува́ти, (*вульг.*) здре́йфити, здрейфува́ти, проґа́вити, ґа́ву спі́йма́ти, зівка́ да́ти.

Исплоши́ть – поплоши́ти кого́, опа́сти кого́ (ра́птом), зо́палу взя́ти. **-ться,** *см.* **Исплоша́ть.**

Исплутова́ться – розшахрува́тися, на всі кру́тні піти́, (*фамил.*) змоска́литися; *срвн.* **Измоше́нничаться.**

Исплыва́ть, исплы́ть – 1) (*на верх*) сплива́ти, спли́сти; 2) (*откуда*) виплива́ти, ви́плис[в]ти. **Исплы́вший** – спли́лий, що ви́плив.

Исплю́нуть, *см.* **Исплева́ть.**

Исплю́щивать, исплю́щить – сплю́щувати, сплю́щити, сплé́скувати, сплеска́ти, (*колышек*) сплі́шувати, сплі́ши́ти.

Испова́дка – зна́да.

Испова́дливый – зна́дли́вий.

Испова́дный – зна́дний.

Испова́живать, испова́дить – зна́джувати, зна́дити кого́ на що, до чо́го.

Испове́дание – спові́дання, ви́зна́ння; *срвн.* **Вероиспо́ведание. -ние** *веры* – спові́дання

віри. *Какого* **-ния**? (*юрид.*) – яко́го ви́зна́ння, (*практич.*) якої́ віри, яко́го зако́ну?
Исповéдатель – 1) спові́дник, спові́дувач; 2) (*исповедывающийся*) сповіда́льник, (*ж. р.*) сповіда́льниця, спові́дни́к, -ни́ця.
Исповéдать, *см.* **Исповéдывать.**
Исповéдная – сповіда́льня (-ні).
Исповéдник – 1) (*сторонник*) визна́вець (-вця), спові́дник, побо́рник чого́. [Ара́би – визна́вці ісля́му (Калит.). Визна́вець цих са́мих ідеа́лів (Крим.)]; 2) (*исповедывающийся*) сповіда́льник, спові́дни́к.
Исповéдница – 1) визна́виця, спові́дниця, побо́рниця; 2) сповіда́льниця, спові́дни́ця.
Исповéднический – спові́дницький.
Исповеднóй, Исповéдный – спові́дни́й.
Исповéдывание – 1) (*о вере, убеждениях*) визнава́ння чого́; 2) сповіда́ння кого́.
Исповéды[о]вать, исповéдать – 1) (*что*) визнава́ти, ви́знати що, признава́тися, призна́тися до чо́го, (*стар.*) (і)спові́дувати що. [Визнава́тимеш уста́ми твої́ми Го́спода Ісу́са (Св. П.)]. **-вать** *веру христианскую* – визнава́ти ві́ру християнську, признава́тися до ві́ри христия́нської, бу́ти ві́ри христия́нської. **-вать** *коммунистические убеждения* – визнава́ти комуністи́чні переко́нання, признава́тися до комуністи́чних по́глядів; 2) (*кого*) сповіда́ти, *сов.* ви́сповідати кого́ з чо́го. [Сповіда́в зако́нник ляшка́ молодо́го (Рудан.). Побі́гла до попа́, щоб ви́сповідав його́ (Казка)]. **-вать** *кого в чём* – сповіда́ти кого́ з чо́го (з гріхів); 3) (*кому грехи*) сповіда́ти, ви́сповідати кому́, перед ким що (гріхи́), сповіда́тися, ви́сповідатися кому́ з чо́го. [Мо́литься, сповіда́є гріхи́ перед бра́том (Шевч.). Провини, які він сповіда́в Корни́цькому (вчи́телеві)… (Крим.)]; 4) (*о серьёзном разговоре, нотации*) сповіда́ти, ви́сповідати, бра́ти, взя́ти на спо́відь кого́. *Учитель* **-дует** *ученика* – учи́тель сповіда́є (взяв на спо́відь) у́чня.
Исповéды[о]ваться, исповéдаться – сповіда́тися, (*сов.*) ви́сповідатися, (*редко*) спові́датися у ко́го, кому́, перед ким з чо́го, (*о мн.*) посповіда́тися. [Ви́сповідався у отця́ Харито́на (Кон.). Сповіда́лася я попо́ві (Кон.). Спові́дайся з гріха́ таємного, пока́йся щи́ро (Л. Укр.)].
И́споведь – 1) спо́відь (-ди); 2) (*переносно*) звірювання, звіря́ння кому́ чого́.
Испóд – спід (*р.* спо́ду), ви́ворі[о]т (-роту). [Повісь кожу́ха ви́воротом (Чигир. п.)].
И́сподволь – спо́кво́лу, спро́кволá, по́кво́лом, пово́лі, пома́лу, помале́ньку, пома́лу-ма́лу. [Не ра́птом, а спо́кволу тут чини́ти тре́ба (Київщ.). Пово́лі-потро́ху все й зро́бимо (Ніков.). Пома́лу-ма́лу ви́питала в не́ї все (Грінч.)].
Испóдличаться – спі́длитися, розпі́длитися, спадлю́читися, розпадлю́читися.
Исподлóбья – з-під ло́ба, з-підло́б'я, із-підло́б'я. *Смотреть* **-бья** – з-під ло́ба, сторч диви́тися. *Взглянуть* **-бья** – з-під ло́ба, сторч зирну́ти. *Посматривать* **-бья** – сторч погляда́ти, вовкува́то диви́тися.
Испóдний – спі́дній. **-ние** *штаны* – спі́дні (-ніх), пі́дштанки (-ків).
Исподóк – спід (*р.* спо́ду), спі́дка.
Исподтишкá – ни́шком, ни́щечком, ти́шком-ни́шком, зни́шка, сти́ха, стихе́нька, сти́шка, сти́шку́, стихача́, крадькома́, крадькоє́мці, (*пров.*) спо́тиньга, спо́тання. [Це така́ соба́ка, що спо́тиньга рве (Мнж.). Спо́тання мо́вчки лу́снув по голові́ (Катериносл.)].
Испокон, Испоконь, *нрч.* – споконвіку, споконвічно, спредвіку, спредковіку, (извека) звіку, звіку-правіку, справіку, (*от века*) від віку; *срвн.* **Искони**. [Споконвіку Прометея там орел карає (Шевч.). Пасовисько наше звіку-правіку (Франко)]. *Это* **-кон** *века так водится* – це споконвіку так ведеться.
Испокóнный, Испоконвéчный – споконві́чний, спредкові́чний, справі́чний, (*отвечный*) одві́чний. [Страше́нно скри́вдив украї́нських дрібні́ших ді́дичів, справі́чних на Ки́ївщині (Н.-Лев.)].
И́спола, И́сполу, *нрч.* – на́(в)спіл, з полови́ни, спо́лу. [Своє́ї землі́ ма́ло, – бере́мо в па́на на́спіл (Сл. Гр.). Засади́ли горо́д на́спіл з неві́сткою (Поділля)].
Исполáть, *мжд.* – до́вгі лі́та! сла́ва! [І вам сла́ва, си́ні го́ри, кри́гою оку́ті, і вам, ли́царі вели́кі, Бо́гом не забу́ті (Шевч.)]. **-лáть** *доблестным*! – сла́ва хоро́брим (завзя́тим)!
Испóлзать – 1) ви́повзати, ви́лазити, (*на четвереньках*) ви́рачкувати (скрізь *или* що). [Всю ха́ту ви́рачкував (Звин.)]; 2) *см.* **Исшáркать** (*пол*).
Исполи́н – ве́летень (-тня), ве́лет (-та); *срвн.* **Великáн, Гигáнт.** [Ве́летні то булі́ висо́кі-висо́кі лю́ди – от як дере́ва (К. Ст.). Подиви́сь: в безкра́їм не́бі со́нце-ве́летень пала́є (Грінч.). Не ве́лет я ду́жий (Ворон.)].
Исполи́нка – ве́летка.
Исполи́нов – ве́летнів (-нева, -неве), ве́летів (-това, -тове).

Исполи́нский – 1) (*к исполину отн.*) велете́нський, ве́летський; 2) (*огромный*) велете́нський, велете́нний; *см.* **Огро́мный, Гига́нтский.** [Велете́нські по́статі богі́в (Л. Укр.). Ріс у зеле́ному лі́сі дуб велете́нський, висо́кий (Грінч.)].

Исполко́м – виконко́м (-му), викона́вчий коміте́т (-ту).

И́сполна, *нрч., см.* **Сполна́, Вполне́.**

Исполне́ние – 1) вико́нування *и* викона́ння, справля́ння, *оконч.* ви́конання чого́ (напр., при́суду, постано́ви, обо́в'язків, програ́ми, п'є́си *и т. д.*); (*чьей-либо воли, желания*) вволя́ння *и* вво́лювання, *оконч.* вволі́ння, вво́лення чиє́ї во́лі, чийо́го бажа́ння; (*отбывание*) відбува́ння, *оконч.* відбуття́ чого́ (пови́нностей); (*осуществление*) здійснювання, спра́вджування, *оконч.* здійснення, спра́вдження, спо́внення чого́ (напр. проро́цтва, снів, бажа́нь); (*соблюдение*) доде́ржування, *оконч.* доде́ржання чого́ (напр. зви́ча́їв, сло́ва). [Тим ча́сом при́суд без викона́ння зостава́тись бу́де (Грінч.). Вво́лювання во́лі ста́ршого (Наш)]. **-ние** *обещания, намерения* – ви́конання обі́цянки, на́міру. **-ние** *желания, сна* – здійснення, спра́вдження бажа́ння, сна. **-ние** *слова* – ви́конання, доде́ржання, доко́нання сло́ва. **-ние** *договора* – ви́конання, *неок.* вико́нування *и* викона́ння умо́ви. **-ние** *пророчества* – спра́вдження, здійснення проро́цтва. **-ние** *религиозных обрядов* – вико́нування, відбува́ння, (*соблюдение*) доде́ржування релігі́йних обря́дів. **-ние** *года, известного времени, срока* – спо́внення (уплив (*истечение*)) ро́ку, пе́вного ча́су, те́рміну (стро́ку). *По* **-нии** *года, известного времени, срока* – як ви́йде (як ви́йшов) рік, пе́вний час, те́рмін (строк); по ро́ці, по те́рмінові. *Моего* **-ния** (*изделия*) – мого́ ви́робу що, мого́ ви́конання що. *Приводить, привести в* **-ние** *что* – вико́нувати, ви́конати що (напр. при́суд, постано́ву), (*зап.*) доко́нувати, доконáти чого́, (*осуществлять*) здійснювати, здійсни́ти що (мрії, бажа́ння); *см.* **Исполня́ть 1**. *Во* **-ние** *предписания, приказа, приговора, постановления* – вико́нуючи при́пис, нака́з, при́суд, постано́ву; щоб ви́конати при́пис, нака́з, при́суд, постано́ву. *Для* **-ния** *чего* – щоб ви́конати що. *К* **-нию** – до (на) ви́конання. *Подлежит* **-нию** *что* – тре́ба ви́конати що. *Не подлежит* **-нию** *что* – не тре́ба вико́нувати чого́; 2) *чем* – спо́внення, ви́повнення чого́ *и* (*реже*) чим (напр. го́ря, ра́дости *и* го́рем, ра́дістю).

Исполни́мость – викона́льність, здійсне́нність (-ности); *см.* **Осуществи́мость.**

Исполни́мый – можли́вий до викона́ння, викона́льний, (*осуществимый*) здійсне́нний. *Это не* **-и́мо** – цього́ не мо́жна ви́конати, здійснити; це річ не здійсне́нна.

Исполни́тель, -ница – викона́вець (-вця), викона́виця, вико́нувач, -вачка, (*стар.*) спра́вця (*общ. р.*), (*диал.*) справни́к, -ни́ця. [Викона́вці грома́дської во́лі (Наш). Репертуа́р для наро́днього теа́тру є гото́вий; ва́жча спра́ва з викона́вцями (Грінч.). Не кра́ще й у спра́вців того́ велі́ння од поту́жного Молоха (Єфр.). Він у нас справни́к до́брий: куди́ пошле́ш, усе́ зро́бить (Звин.). Віта́тимуть справника́ вели́кого ді́ла (Кон.)]. **-тель** *завещания, приговора* – викона́вець запові́ту, при́суду. *Судебный* **-тель** – судо́ви́й викона́вець.

Исполни́тельность – спра́вність (-ности). [Ба́чучи його́ зру́чність і спра́вність, ра́дився з ним, мов зі ста́ршим (Франко)].

Исполни́тельный – 1) (*к исполнен. относ.*) викона́вчий. [Уря́ди всіх па́ртій уку́пі склада́ють спі́льний викона́вчий уря́д (*орган*) (Грінч.)]. **-ная** *власть* – викона́вча вла́да. **-ный** *комитет* – викона́вчий коміте́т. **-ный** *лист, юрид.* – викона́вчий лист; 2) (*о человеке*: *исправный*) спра́вний. [Жі́нка моя́ жва́ва, спра́вна (Г. Барв.). Робітни́к з йо́го спра́вний (М. Грінч.)]. *Он очень* **-телен** *в своих обязанностях, по службе* – він ду́же спра́вний що-до свої́х обо́в'я́зків, на поса́ді; він рете́льно вико́нує свої́ обо́в'я́зки, свою́ службо́ву робо́ту.

Исполни́тельский – (*к исполнителю относ.*) виконаве́цький, викона́вців (-цева, -цеве).

Исполни́тельствовать – викона́вствувати.

Исполня́ть, испо́лнить – 1 а) *что* – вико́нувати, ви́конати, чини́ти, учини́ти, роби́ти, зроби́ти, сповня́ти (*зап.* повни́ти), сповни́ти, виповня́ти, ви́повнити, (*точно*) певни́ти, спевни́ти що, (*до конца*) (*зап.*) доко́нувати, доконáти чого́; б) (*исправлять*) пра́вити, справля́ти, спра́вити що (яке́сь ді́ло); в) (*отбывать*) відбува́ти, відбу́ти що (рі́зні пови́нності); г) (*осуществлять*) здійснювати, здійсни́ти, спра́вджувати, спра́вди́ти що; д) (*держать, соблюдать*) доде́ржувати *и* держа́ти, доде́ржати що *и* чого́ (напр. зако́н, постано́ви *и* зако́ну, постано́в). [Цю вели́чну ро́лю на́ше письме́нство і по сей день вико́нує (Єфр.). Перед ці́лим сві́том він не побої́ться ви́конати при́суд (Грінч.). Він спита́в, чи я зако́н сповня́ю й не грішу́? (Л. Укр.). Не злама́ти прийшо́в я, а сповни́ти (зако́н) (Єв.). Коли́-б Госпо́дь сповни́в моє́ жада́ння (Куліш). Своє́ ді́ло пра́вив: коли́ тре́ба подзво́нить, свічки́ посві́тить (Кон.). Воні́ справля́ли незмі́рної ваги́ грома́дську фу́нкцію (Єфр.). Не мо́жна не спра́вити його́ нака́зу (Кон.). Співа́ли ду́же серйо́зно, на́че одбува́ли яку́сь святу́

пови́нність (Крим.). Оте́цький запові́т справди́в я че́сно (Куліш). Ро́зказ (*приказание*) мій учині́те, ви́губіть всі ді́ти в моїо́му ца́рстві (Чуб. III). Докона́вши сего́ ді́ла, робітники́ подали́ся геть (Франко)]. **-нять, -нить** *приговор постановление, приказ, долг, поручение и т. д.* – вико́нувати, ви́конати при́суд, постано́ву, нака́з, обо́в'я́зок, дору́чення *и т. д.* **-ня́ть** *служебные обязанности* – вико́нувати службо́ві обо́в'я́зки. **-нять** *намерение* – вико́нувати, зді́йснювати на́мір. **-нять** *заповеди* – вико́нувати, чини́ти, справля́ти, сповня́ти за́повіді, запові́ти. [Вони́-ж твою́ за́повідь чини́ли (Св. П.)]. **-ня́ть, -нить** *обещание, слово* – вико́нувати, ви́конати, справля́ти, спра́вити, спра́вджувати, спра́вди́ти обі́цянку, сло́во, (*сдержать*) доде́ржувати, доде́ржати, докона́ти обі́цянки, сло́ва [Ра́бини спра́вили свою́ обі́цянку (Кон.). Вже де доста́в, то доста́в, а свого́ сло́ва доде́ржав (Н.-Лев.). Справди́ти обі́тницю поспіша́йсь (Грінч.)]. *Не* **-ня́ть** *обещания* – не доде́ржувати обі́цянки, (*насм.*) роби́ти з гу́би халя́ву. **-нить** *пьесу* – ви́конати п'є́су. **-нить** *угрозу* – здійсни́ти, спра́вди́ти погро́зу. **-нить** *условие* – ви́конати умо́ву. **-ня́ть** *обычай, обряды* – вико́нувати, справля́ти зви́ча́ї, обря́ди, (*с оттенк. сохранять, блюсти*) доде́ржувати, пильнува́ти звича́їв, обря́дів. **-ня́ть, -нить** *чью-л. волю, желание* – уволя́ти (-ля́ю, -ля́єш), уво́ли́ти (-лю, -лиш), чини́ти, учини́ти, роби́ти, зроби́ти, вико́нувати, ви́конати чию́ во́лю, бажа́ння. [Ма́ти й не поду́мала вволя́ти си́нову во́лю (Крим.). Вволі́ть мою́ во́лю в оста́нній цей час (Грінч.). І він отсе́ тепе́р вволи́в мої́ бажа́ння (Самійл.). Чини́-ж мою во́лю (Шевч.). Вчині́ть мою́ во́лю (Липовеч.). Ой, ви чумаче́ньки, ой, ви молоде́нькі, зробі́ть мою во́лю (Пісня)]. **-ня́ть, -нить** *повинности* – відбува́ти, відбу́ти пови́нності (відбу́тки); 2) *чем* (*наполнять*) сповня́ти, спо́вни́ти, виповня́ти *и* випо́внювати, ви́повнити чого́ *и* (*реже*) чим; *срвн.* **Наполня́ть.** [Сповни́в їх се́рце му́дрощами (Св. П.). Сму́ток сповни́в ва́ше се́рце (Св. П.)]. **Исполня́емый** – вико́нуваний, спра́влюваний, зді́йснюваний, спра́вджуваний, доде́ржуваний. **Испо́лненный** – 1) ви́конаний, спра́влений, відбу́тий, зді́йснений, спра́вджений, спо́внений, спе́внений; доде́ржаний; (*о воле, желании ещё*) уво́лений, учи́нений. *Это будет* **-нено** *в точности* – це бу́де ви́конано досто́тно. *Это не может быть* **-нено** – цього́ не мо́жна ви́конати, зроби́ти; це не здійсне́нна річ; 2) *чем* – спо́внений, ви́повнений, по́вний чого́ *и* (*реже*) чим. [Душа́ його́ була́ спо́внена пое́зії (Крим.)]. **-ный** *скорби, радости* – спо́внений скорбо́ти, ра́дости.

Исполня́ться, испо́лниться – 1) вико́нуватися, ви́конатися, сповня́тися, спо́вни́тися, справля́тися, спра́витися, відбува́тися, відбу́тися; (*делаться*) роби́тися, зроби́тися; бу́ти ви́конаним, спо́вненим, спра́вленим. *Работа* **-ется** *кое-как* – пра́цю вико́нують аби́-як, пра́ця вико́нується (ро́биться) аби́-як; 2) (*осуществляться*) сповня́тися, спо́внитися, *обычно*: спра́вджуватися, спра́вди́тися, зді́йснюватися *и* здійсня́тися, здійсни́тися, (*сбываться*) збува́тися, збу́тися, (*редкий пров.*) стакови́тися; *срвн.* **Осуществля́ться, Сбыва́ться.** [Ще-ж не сповни́вся й да́вній запові́т (Л. Укр.). Той сон твій справди́ться (Шевч.). От і справди́лося його́ передчуття́ (Коцюб.). Як про́ти неді́лі присни́ться та до ве́чора не стакови́ться, то й мине́ться (Козелеч.)]. *Предсказание моё* **-лось** – про́вість моя́ справди́лася, зді́йснилася. *Все его желания* **-ются** – а) усі бажа́ння його́ вико́нуються, вико́нують, вволя́ють; б) усі бажа́ння його́ спра́вджуються, зді́йснюються; 3) (*о времени*) вихо́дити, ви́йти, сповня́тися, спо́вни́тися. [Сього́дні вихо́дить як раз два мі́сяці, відко́ли він попа́всь у нево́лю (Грінч.). Ще ті́льки двана́дцять ро́ків сповни́лось після́ то́го (Куліш)]. *Ему* **-лось** *двадцать пять лет* – йому́ ви́йшло двадцять п'ять ро́ків. *Годы его* **-лись** (*возмужал*) – йому́ ви́йшли вже ро́ки; 4) (*наполняться*) сповня́тися, спо́вни́тися, виповня́тися *и* випо́внюватися, ви́повнитися чого́ *и* (*реже*) чим. [Його́ душа́ вщерть сповня́ється солоде́нької сантимента́льности (Крим.). Вже відро́ спо́внилось водо́ю (Сл. Гр.)]. *Сердце его* **-лось** *радости* – се́рце його́ спо́внилося ра́дости (ра́дощів) *или* ра́дістю (ра́дощами). *Мера терпения моего* **-нилась** – мі́ра терпі́ння мого́ спо́внилася (перепо́внилася, ви́повнилася).

Исполня́ющий *обязанности чьи, должность чью* (*заместитель*) – засту́пник чий, викона́вець, вико́нувач обо́в'я́зків чиї́х. *Временно* **-щий** – тимчасо́вий викона́вець.

Исполо́вник – спі́льник, навпі́льник. [Спі́льники сади́ли капу́сту з полови́ни (Кат. п.)].

Исполо́вничать – бра́ти зе́млю на́(в)спіл, з полови́ни, спо́лу.

Исполоса́теть – посмужа́віти.

Исполоси́ть, Исполоса́тить *что* – (*сделать полосатым*) посмугува́ти, посму́жити що. [Я люблю́ таке́ посмуго́ване, ото́ й рядно́ так посмугува́ла (Борзенщ.). Вся пи́ка, ши́я і ру́ки посмуго́вані (Стор.)].

Исполосова́ть – 1) *кого* (*избить*) – посмугува́ти, списа́ти, об[ви́]шмага́ти кого́ чим. [І нагає́м аж до п'ят списа́в (Руданськ.). Усю спи́ну обшмага́ли (Комар)]; 2) (*изрезать на полосы*) пошматува́ти що, порі́зати, покра́яти на сму́ги (на па́смуги) що.

Исполосо́ванный – посмуго́ваний, спи́саний, об[ви́]шма́ганий; пошмато́ваний, порі́заний, покра́яний на сму́ги.
Исполо́ть – споло́ти, ви́полоти що; *см.* **Испа́лывать.**
И́сполох – споло́х (-ху); *см.* **Испу́г.**
Исполо́хать, исполохну́ть, исполоши́ть – споло́хати, сполохну́ти, сполоши́ти, (*фам.*) сколо́шкати кого́, (*о мн.*) пополо́хати, пополоши́ти, поколо́шкати; *срвн.* **Всполо́шивать.**
И́сполу, *см.* **И́спола.**
Испо́льзовывание, Испо́льзование – використо́вування, ви́користання кого́, чого́, пожиткува́ння, спожиткува́ння, зужитко́вування, зужиткува́ння чого́, скориста́ння з чо́го, (*гал.*) хісну́ва́ння, ви́хіснування чого́, (*потребление*) (с)пожива́ння, (с)пожиття́, зужива́ння, зужиття́ чого́, зужи́ток (-тку). *По* **-нии** *чего* – ви́користавши що.
Испо́льзовывать, испо́льзовать *кого, что* – використо́вувати, ви́користати кого́, що, пожиткува́ти, спожиткува́ти, зужитко́вувати, зужиткува́ти що; (*эксплоататорски*) визи́скувати, ви́зискати кого́, що; (*пользоваться*) користува́тися, скористува́тися чим *и* з чо́го, (*реже*) користа́ти, скориста́ти з чо́го, ко́ри́сть бра́ти, взя́ти з чо́го, (*гал.*) хіснува́ти, ви́хіснувати що, (*потреблять*) (с)пожива́ти, (с)пожи́ти, зужива́ти, зужи́ти що на ко́го, на що; *срвн.* **По́льзоваться, Воспо́льзоваться.** [Тре́ба ті́льки, аби́ ввесь цей скарб незліче́нний лю́дської мо́ви письме́нник використо́вував умі́ючи (Єфр.). Жа́дібно поспіша́ючи ви́користати оста́нню безповоро́тну хвили́ну (Крим.). Зужиткува́ти матерія́ли (Доман.). Не вмі́вши з землі́ ко́рисить узя́ти, рабува́нням чужи́х осе́ль живи́лися (Куліш). А зра́дник прокля́тий здоби́чи пи́шної теж не спожи́в (Дн. Чайка). Я́к-би ви́хіснувати для се́бе встано́влені фа́кти (Павлик)]. *Не* **-зовать** *чего* – не ви́користати що, чого́, пусти́ти ма́рно що. [Наго́ду му́симо ви́користати, не смі́ємо її́ пусти́ти ма́рно (Єфр.)]. **-зовать** *отпуск, лето* – ви́користати відпу́стку, лі́то. **Испо́льзованный** – ви́користаний, скори́станий, спожитко́ваний, зужитко́ваний, спожи́тий, пожи́тий, ужи́тий, (*гал.*) ви́хіснуваний. **-ться** – використо́вуватися, зужитко́вуватися, (с)пожива́тися, зужива́тися, бу́ти ви́користаним, зужитко́ваним, (с)пожи́тим, ужи́тим на що.
Испо́льно, *см.* **И́спола.**
Испо́льный – (*р. земле*) навпі́льний, на́(в)спіл (з полови́ни) взя́тий або ві́дданий, спі́льний. *Эта нива у нас* **-ная** – цю ни́ву ми з полови́ни держимо́.
Испорожня́ть, Испорожни́ть, *см.* **Опора́жнивать.**
Испоро́ть, -ся – попоро́ти, -ся, порозпо́рювати, -ся. **Испо́ротый** – попо́рений, порозпо́рюваний.
Испо́ртить – 1) *кого, что* – зба́вити, зі[о]псува́ти, попсува́ти, (*повредить, изувечить*) зні́вечити (*редко* зані́вечити), поні́вечити, знеха́яти, спога́нити кого́, що; *срвн.* **По́ртить.** [До́брого ко́рчма не зопсу́є, а лихо́го і це́рква не попра́вить (Номис). Зба́вили її́ дити́ну: «а вона́-ж у ме́не була́ слухня́на та звичайне́нька» (Єфр.). Він а́ґрусом (*крыжовником*) зба́вив зу́би (Звин.). Поні́вечите, та́ту, зе́рно: попрі́є воно́, пропаде́ (Кон.). Життя́ стоя́ло перед не́ю знеха́яне лука́вими за́мірами (Мирний.)]. **-тить** *дорогу* – розби́ти доро́гу (шлях), (*размокшую*: *ездой, ходьбой*) згрузи́ти, згрязи́ти доро́гу. **-тить** *замок, ключ* – зба́вити, скрути́ти замо́к, ключ (ключа́). **-тить** *здоровье* – зіпсува́ти, зба́вити, зні́вечити здоро́в'я. **-тить** *жизнь* (*в браке*) – зав'яза́ти вік, світ чий, кому́. [Я твій вік зав'яза́ла (Квітка)]. **-тить** *отношения* – попсува́ти відно́сини з ким. **-тить** *характер* – зіпсува́ти, зба́вити, (*изуродовать*) спотво́рити вда́чу чию́, кому́. **-тить** *дело* – зба́вити, зве́сти, зіпсува́ти спра́ву, (*иносказ.*) зроби́ти з лемеша́ шва́йку. **-тить** *везде дело* – скрі́зь попсува́ти спра́ву, (*иносказ.*) ку́ди не пі́деш, то золоті́ ве́рби росту́ть (Рудч.); 2) (*свахлять*) зі[о]псува́ти, спарта́чити, спаску́дити, спарто́р[л]ити, зги́дити, спога́нити що, (*о мн.*) попсува́ти, попарта́чити, попарто́р[л]ити *и т. д.* [Не кажі́ть, щоб вона́ вам ши́ла соро́чку: зги́дить (Звин.)]; 3) (*сглазить*) навро́чити, зуро́чити, спристрі́тити, спрозо́рити кого́; *срвн.* **Сгла́зить.** [Мо́же то вона́ коро́ву спристрі́тила? (Звин.)]. **Испо́рченный** – 1) зба́влений, зі[о]псо́ваний, зіпсу́тий, псо́ваний, попсо́ваний, зні́вечений, поні́вечений, спога́нений, знеха́яний. [Таки́й молоди́й хло́пець, а вже таки́й наха́бний, таки́й зба́влений (Н.-Лев.). Був се наро́д псо́ваний (Куліш). Зопсо́вані зу́би (Коцюб.). Де́які (фігу́ри) ду́же попсо́вані (Л. Укр.)]; 2) спарта́чений, спаску́джений *и т. д.*; 3) навро́чений, зуро́чений, спрозо́рений, спристрі́чений, причи́нний.
Испо́ртиться – зба́витися, зі[о]псува́тися, (*зап.* зіпсу́тися), попсува́тися, (*повредиться*) ушко́дитися; (*нравственно*) зі[по]псува́тися, зледащі́ти, розледащі́ти, (*грубо*) розсоба́читися, розпаску́дитися, розіпсі́ти, (*зап.*) зійти́ на пси; *см.* **По́ртиться 1 - 3**. [Пересипа́ють ви́шні цу́кром, щоб не зба́вилися (Звин.). Хло́пець геть зба́вився по на́ймах (Чигирин. п.). І не було́ путтям в сві́ті, все в нім зопсува́лось (Руданськ.). А вона́ (маши́на)

попсує́ться і ти стій як ду́рень (Франко). Ні оди́н зуб не ушко́дивсь (Борзенц.)]. **Испо́ртившийся** – збá вленый, зіпсóваний *и* (*зап.*) зіпсу́тий, з[роз]ледащі́лий. **-шееся, испо́рченное** *мясо, яйцо* – зі[о]псу́те, при́тхле м'я́со, яйце́.

Испо́рченность – зі[о]псо́ваність, зіпсу́тість, попсо́ваність (-ости), зі[о]псуття́, (*искалеченность*) з[по]ні́веченість (-ности), (*в нравст. знач. ещё*) розпога́нення, зледащі́ння, зледащі́лість (-лости), (*грубо*) розіпсі́ння, зі[о]псі́ння. **-ность** *воздуха* – зіпсу́тість, зіпсо́ваність пові́тря. **-ность** *вкуса* – зіпсо́ваність, зіпсуття́ смаку́. **-ность** *нравов* – зіпсуття́ звича́їв (но́ровів).

Испо́рченный, *см. под* **Испо́ртить.**

Испости́ться – спо́сти́тися, спо́стуватися, (*насм.*) спісникува́тися, (*о мн.*) поспо́щуватися; *см.* **Испа́щиваться.**

Испо́тчи[е]вать *что* – ви́частувати що. [Почне́ш частува́ти, так і ви́частуєш горі́лки бі́льше, ніж заплати́в-би за день (Кон.)].

Испоха́бничаться – розпаску́дитися, збезсороміти, зроби́тися безсоро́мним, безчі́льним, соромі́тником.

Испра́ва, Испра́вка, *см.* **Исправле́ние.**

Исправи́мость – поправле́нність (-ности).

Исправи́мый – поправле́нний, поправни́й. *Это дело* **-мое** – це спра́ва поправна́, поправле́нна.

Исправи́тель, -ница – попра́вник, -ниця, напра́вник, -ниця.

Исправи́тельный – напра́вний, випра́вний. **-ный** *дом* – дім для попра́ви. **-ные** *меры* (*средства*) – за́ходи для попра́ви кого́, напра́вні, випра́вні за́ходи. **-ное** *наказание* – ка́ра для попра́ви, випра́вна ка́ра. **-ное** *заведение* – за́клад для попра́ви.

Испра́вить, -ся, *см.* **Исправля́ть, -ся.**

Исправле́ние – 1) *дейст.* а) (*выпрямление*) виправля́ння, випросто́вування, *оконч.* ви́правлення, ви́простування чого́; б) (*лажение*) направля́ння, справля́ння, ла́годження, *оконч.* напра́влення, спра́влення, на[по]ла́годження чого́; напра́ва, пола́года. [Раз яко́сь тре́ба було́ обо́м грома́дам пора́дитися про пола́годження шля́ху (Кон.). Громадя́нам довело́сь піклува́тися про спору́ду нови́х церко́в і напра́ву поруйно́ваних (Куліш)]. **-ние** *дорог, мостов* – пола́годження (*неок.* ла́годження шляхі́в, мості́в; в) виправля́ння, на[по]правля́ння чого́, *оконч.* ви́правлення, на[по]правля́ння чого́ (помило́к, те́ксту); випра́ва, напра́ва, попра́ва чого́. [Календа́рна рефо́рма, як про́ста попра́ва астрономі́чного ча́су, не ма́ла-б ніч́ого лихо́го (Н. Рада)]. **-ние** *нравов, недостатков* – по[на]правля́ння но́ровів (зви́ча́їв), хиб; г) *кого* – на[по]правля́ння кого́; д) **-ние** *должности, обязанностей* – справля́ння, справува́ння якої слу́жби, яки́х обо́в'я́зків, (*исполнение*) вико́нування якої слу́жби, яки́х обо́в'я́зків. **-ние** *должности, обязанностей за кого* – справува́ння, урядува́ння за ко́го, справува́ння слу́жби, уря́ду, обо́в'я́зків за ко́го, чиї́х, заступа́ння кого́; 2) *сост.* (*в духовн. отн.*) попра́ва, напра́ва (на до́бре). [Люди шука́ли собі нау́ки, по́мочі і попра́ви найбі́льш у письмі́ свято́му (Куліш)]. **-ние** *преступника* – попра́ва злочи́нця. *Время* **-ния** – час напра́ви. *В поведении его заметно большое* **-ние** – в його́ пово́дженні помі́тно вели́ку попра́ву. *Дом для* **-ния** – дім для попра́ви кого́; 3) (*в рукописи, тексте и т. д.*) ви́правка, по́правка, ви́правлення; *см.* **Попра́вка 2**. [Поробив ви́правки в руко́пису (М. Грінч.)].

Исправля́ть, испра́вить – 1) (*делать прямым*) виправля́ти, ви́правити, випросто́вувати, ви́простати кого́, що; *см.* **Испрямля́ть, Выпрямля́ть.** *Горбатого могила* **-вит** – горба́того моги́ла ви́править (спра́вить) *или* Горба́того хіба́ вже моги́ла ви́править (спра́вить) (Приказка); 2) (*чинить, поправлять*) направля́ти, напра́вити, справля́ти, спра́вити (*о мн.* пос[пона]правля́ти), ла́годити, пола́годити, нала́годжувати, нала́годити (*и* нала́дити) що; *см.* **Поправля́ть, Чини́ть.** [Маши́на пога́но ши́є, тре́ба напра́вити (Звин.). А ну напра́в кагане́ць, щось він пога́но світи́ть (Бердян. п.). Через два дні взяли́ся ла́годити гру́бу (Кон.). Старії кайда́ни посправля́в (Макс.)]; 3) (*в общ. знач.*: *улучшать*) виправля́ти, ви́правити, направля́ти, напра́вити, поправля́ти, попра́вити, ла́годити, пола́годити що, (*о мн.*) повиправля́ти, понаправля́ти що. [Ви́правити свої по́милки (Наш). Неха́й небеса́ попра́влять на́ші ледачі ду́мки́ (Куліш). Дозво́льте напра́вити одну́ ва́жну по́милку (Грінч.). Бра́тчики взяли́сь ду́мати, я́к-би грома́дське ли́хо пола́годити (Єфр.)]. **-вить** *корректурные ошибки* – ви́правити коректу́рні по́милки. **-вить** *недоразумение* – пола́годити, зала́годити, напра́вити, ви́правити непорозумі́ння. **-вля́ть** *нравы* – направля́ти но́рови, зви́чаї (*обычаи*); 4) *кого* – направля́ти, напра́вити (на все до́бре), поправля́ти, попра́вити кого́. **-вить** *кого к лучшему* – напра́вити кого́ на кра́ще. *Школа его* **-ла** – шко́ла його́ напра́вила, ви́правила; 5) **-ть** *должность, обязанности* (*отправлять*) –

справля́ти, спра́вити, справува́ти яку́сь слу́жбу, обо́в'язки, урядува́ти на які́й поса́ді. **-ть** *должность, обязанность за кого* – урядува́ти за ко́го, справува́ти уря́д чий (обо́в'язки чиї́), за ко́го *или просто*: справува́ти за ко́го, пра́вити(ся) за ко́го, заступа́ти (*замещать*) кого́, вико́нувати (*исполнять*) обо́в'язки чиї́, за кого́. [Іва́н пра́виться за ста́росту (Н.-Вол. п.)]. **-вля́ть** *должность секретаря* – урядува́ти, пра́вити(ся) за секретаря́, справува́ти (уря́д) за секретаря́, заступа́ти секретаря́, вико́нувати обо́в'язки за секретаря́ (секретаре́ві). **Испра́вленный** – ви́правлений, ви́простуваний; напра́влений, спра́влений, на[по]ла́годжений; ви́правлений, на[по]пра́влений. **-ная** *корректура* – ви́правлена коре́кта.

Исправля́ться, испра́виться – 1) (*выпрямливаться*) виправля́тися, ви́правитися, випро́стуватися, ви́простатися; бу́ти ви́правленим, ви́простуваним; 2) (*чиниться*) направля́тися, напра́витися, справля́тися, спра́витися, ла́годитися, пола́годитися, нала́годжуватися, нала́годитися, бу́ти напра́вленим, спра́вленим, пола́годженим; 3) ви[по]правля́тися, ви́правитися, попра́витися, направля́тися, напра́витися, бу́ти ви́правленим, на[по]пра́вленим. *Отношения между ними* **-вились** – відно́сини між ни́ми попра́вились, (*улучшились*) покра́щали; 4) (*о ком*) на[по]правля́тися, на[по]пра́витися, виправля́тися, ви́правитися, кра́щати, покра́щати. [І п'яни́ця попра́виться (Борзенщ.). Ви́правився хло́пець наш, слухня́ніший став (Грінч.). Па́дав він до ніг вам, ка́ючись, покра́щать обіця́вшись (Грінч.)]. *Он* **-вился** *от этого недостатка* – він (по)збувся цієї вади.

Исправля́ющий *должность чью-л., за кого-л.* – засту́пник (*заместитель*) чий, кого́, (*стар.*) наказни́й. [А тут пан засту́пник старо́сти, самого́ старо́сти не було́ (Франко)]. **-щий** *должность секретаря* – засту́пник секретаря́. *Он назначен* **-щим** *должность председателя* – його́ настано́влено (призна́чено) на засту́пника голови́.

Испра́вник – спра́вник (-ка), (*гал.*) старо́ста.

Испра́вников – спра́вників (-кова, -кове). [Спра́вників слуга́ (М. Вовч.)].

Испра́вница, Испра́вничиха – спра́вниця, справничи́ха, спра́вникова.

Испра́вничихин, -ницын – справничи́шин, спра́вничин.

Испра́внический, Испра́вничий – спра́вницький.

Испра́вно, *нрч.* – спра́вно, гара́зд, (*гал. правильно*) попра́вно. [Тре́ба було́ ті́льки спочи́ти до́бре від робо́ти та лікува́тися спра́вно (Єфр.)]. **-но** *исполнять свои обязанности* – спра́вно (гара́зд) вико́нувати свої́ обо́в'язки. **-но** *переписывать* – спра́вно, (*правильно*) попра́вно перепи́сувати. **-нее** – справні́ш(е).

Испра́вность – спра́вність, (*гал.*) попра́вність (-ности). *В* **-ности** – спра́вно. [При́йде ма́ти з по́ля, всю́ди спра́вно: понагодо́вано, понапо́вано, начи́ння переми́те (Свидн.)]. *Всё в* **-ности** – все гара́зд, все спра́вно.

Испра́вный – 1) (*о челов.*) спра́вний. [Жі́нка моя́ жва́ва, спра́вна (Г. Барв.)]. **-ный** *плательщик* – спра́вний пла́тник. **-ный** *переписчик* – спра́вний перепи́сувач. *Быть* **-ным** – бу́ти спра́вним, бу́ти на поря́дках (Квітка) у чо́му; 2) (*о вещи, работе, тексте и т. п.*) спра́вний, попра́вний. [Спра́вна робо́та (М. Вовч.). Попра́вний текст]. **-ный** *телефон, звонок* – попра́вний телефо́н, дзвіно́к; 3) *см.* **Зажи́точный.**

Испражне́ние – 1) (*акт, процесс*) ви́порожнення; 2) (*кал*) ка́ло (-ла), послі́д (-ду), відхо́ди (-дів), (*детск. слово*) ка́ка, какаве́лька; (*человеч.*) сві́йське (-кого), жовтля́к; (*рогат. скота*) това́ряче (-чого); *см.* **Кал, Помёт.**

Испражня́ть, испражни́ть – випорожня́ти, ви́порожнити, виклада́ти *и* (*реже*) викла́дувати, ви́класти, (*детск.*) ви́какати. [Ані складу́, ані ладу́, іззі́ж те, що я ви́кладу (Номис)].

Испражня́ться, испражни́ться – випорожня́тися, ви́порожнитися, каля́ти *и* каля́тися, ви́калятися, (*вежливо*) наклада́ти, накла́сти, відклада́ти, відкла́сти, (*детск.*) ка́кати, ви́какатися, (*иноск.*) ходи́ти, піти́ до ві́тру, до дво́ру, (*гадить*) паску́дити, напаску́дити. [Наси́лу слаби́й ви́порожнився (Гайсинщ.). Пішо́в поза кущі́, хо́че одкла́сти (Звин.). Щоб слаба́ скоти́на не каля́лась під се́бе (Корольов)].

Испраздня́ть, испраздни́ть – 1) *см.* **Опора́жнивать**; 2) *см.* **Упраздня́ть.**

Испра́шивание – проха́ння, випро́хування чого́ в ко́го. **-ние** *кредитов* – проха́ння креди́тів.

Испра́шиватель, -ница, *см.* **Проси́тель, -ница.**

Испра́шивать, испроси́ть – проси́ти, ви́просити, проха́ти, ви́прохати чого́ *и* що в ко́го. **-вать, -си́ть** *разрешение, кредиты* – проха́ти, ви́прохати до́зволу, креди́тів. **-си́ть** (*с мольбой*) *милость, помилование* – ви́благати ла́ску, поми́лування в ко́го. **-си́ть** *место* – ви́прохати мі́сце (поса́ду). **-си́ть** *разрешение переночевать* – упроси́тися (*редко*

babbling припроси́тися), упроха́тися на ніч до ко́го, (*оффиц.*) проха́ти до́зволу переночува́ти десь. **Испра́шиваемый** – про́ханий. **-мые** *кредиты* – про́хані креди́ти. **Испро́шенный** – ви́прошений, ви́проханий. **-ные** *кредиты* – ви́прохані креди́ти. **-ться** – проси́тися, проха́тися.

Испро́бование – 1) с[по]про́бування, (*диал.*) стрі́бування; 2) скуштува́ння; скошту́нок (-нку); 3) закуштува́ння, зажиття́. *См.* **Про́бовать.**

Испро́бовать, *см.* **Про́бовать, Испро́бовать 1, 2, 3** *и* **4**. **Испро́бованный** – 1) (*испытанный*) спро́буваний, попро́буваний, спи́таний, (*диал.*) стрі́буваний; 2) (*отведанный*) скушто́ваний, покушто́ваний, спи́таний; 3) (*изведанный*) скушто́ваний, зажи́тий.

Испроверга́ть, -ся, Испрове́ргнуть, -ся – 1) *см.* **Опроки́дывать, -ся**; 2) **Разруша́ть, -ся.**

Испроси́ть, *см.* **Испра́шивать.**

Испрото́рить, -ся – ви́тратити, -ся; *см.* **Издержа́ть, -ся.**

Испроше́ние – ви́прошення, ви́прохання чого́ в ко́го.

Испры́скивать, испры́скать – 1) (*пол, стены*) спри́скувати, спри́скати (*о мн.* поспри́скувати, попи́рскати), спо́рскувати, спо́рскати що (підло́гу, сті́ни); *см.* **Опры́скивать, Запры́скивать**; 2) **-кать** (*духи*: *издержать*) – ви́прискати (па́хощі). **Испры́сканный** – спри́сканий; ви́присканий.

Испря́сть – ви́прясти, допря́сти, (*о мн.*) попря́сти; *срвн.* **Вы́прясть, Спрясть.**

Испу́г – ляк (-ку), (*перепуг*) переля́к, переполо́х (-ху), пере́страх (-ху), (*исполох*) споло́х (-ху). [Ляк си́ли додає́, а переля́к віді́ймає (Номис). Коли́ поди́вляться, що вби́тий, – з переполо́ху ну втіка́ть (Шевч.). У ди́кому споло́ху зніма́лись із мі́сця (Коцюб.)]. *С* **-га** – з ля́ку, з переля́ку, з переполо́ху. [Троя́нці з ля́ку задрижа́ли (Котляр.). Крича́ли з переля́ку (Єв.)]. *С* **-гом** – з ля́ком, зля́кано, *лучше*: зля́каний, -на. *Отшатнуться, отскочить в* **-ге** (*в ужасе*) – віджахну́тися від ко́го, від чо́го.

Испу́ган, Испу́ганный, *см.* **Испу́ганный** (*под* **Испуга́ть**).

Испу́ганно – зля́кано, наля́кано, заля́кано, переля́кано, споло́хано. [Зля́кано спита́в пое́т (Л. Укр.). За хвили́ну ви́скочив звідти, наля́кано гля́нув на юрму́ (Коцюб.)].

Испуга́ть – зляка́ти, наляка́ти, споло́хати, сполоши́ти, (*перепугать*) переляка́ти, (*о мн.*) поляка́ти, пополо́хати, пополоши́ти, (*фамил.*) поколо́шкати кого́; *см.* **Пуга́ть.** [Ви мене́ не зляка́єте тим (Тобіл.). На́що ти її́ так споло́хав? (Квітка). Моска́ль убі́г у ха́ту, з пе́чі її́ стяг, діте́й поколо́шкав (Г. Барв.)]. **Испу́ганный** – зля́каний, наля́каний, споло́ханий, споло́шений. [Запита́ла вона́ зля́каним го́лосом (Мирн.). Споло́ханий на смерть (Н.-Лев.)].

Испуга́ться – зляка́тися, наляка́тися (*реже* заляка́тися), споло́хатися, сполоши́тися, сполохну́тися, острахну́тися, страхну́тися, зострахну́тися, з(а)боя́тися, сторопи́тися, (*с оттен. ужаснуться*) жахну́тися, з[у]жахну́тися, (*о животн. ещё*) схарапу́дитися кого́, чого́, (*о мн.*) поляка́тися, пополо́хатися, пополоши́тися, пожаха́тися; *см.* **Пуга́ться.** [Зляка́вся хло́пчик, аж поблі́д (Глібов). А я молоде́нька заляка́лася, та в но́вую світло́ньку захова́лася (Чуб. V). Вона́ наляка́лась, кричи́ть (Коцюб.). Ста́рші-ж брати́ острахну́лись (Мнж.). Вона́ сполохну́лась, зирну́ла на моє́ вікно́ і зни́кла (М. Вовч.). Не ляка́йте, бо не збою́сь (Грінч. II). Так серде́шний Хома́ зжахну́вся, що й сам себе́ не стя́мив (Квітка). Де не взя́вся сі́рий вовк, ота́ра (*стадо*) схарапу́дилась, сипну́ла вбік (Мирний). Поляка́лись нечести́ві (Тобіл.)]. **-га́лся** *сильно* – (*опис.*) аж йому́ в литка́х засти́гло, душі́ в нім нема́. **Испуга́вшийся** – зля́каний.

Испужа́ть, -ся, *см.* **Испуга́ть, -ся.**

Испузы́риться – зду́тися, здійня́тися, взя́тися пухире́м, пухиря́ми, попухи́ритися.

Испуска́ние – пуска́ння, випуска́ння, видава́ння. [Осту́да (*охлаждение*) через пуска́ння промі́ння (Павлик)].

Испуска́ть, испусти́ть – пуска́ти, пусти́ти, випуска́ти, ви́пустити, (*издавать*) видава́ти, ви́дати що. [Вода́, нагріва́ючись, пуска́є од се́бе па́ру (Основа). Се сказа́в черне́ць і з я́сним ви́дом ви́пустив оста́ннєє диха́ннє (Франко)]. **-ска́ть, -сти́ть** *дух или последнее дыхание* – пуска́тися, пусти́тися ду́ху, спуска́ти, спусти́ти дух(а) (ду́шу), випуска́ти, ви́пустити дух(а), ду́шу, (*зап.*) зіха́ти, зіхну́ти (ду́ха), ви́зіхнути (ду́ха), ви́зівнути ду́ха (Куліш), віддава́ти, відда́ти Бо́гові ду́шу, (*кончаться*) кона́ти, скона́ти. [І со́рому тобі́ нема́, – озва́лась ма́ти, – та́то от-от ду́ху пу́ститься, а тобі́ гу́льки в голові́ (Свидн.). Пім (*пока*) дити́на запі́ла, ко́гут ду́ха спусти́в (Номис). Як лежа́ла я хво́ра ду́же, то ді́ти все жда́ли: ось зіхне́, ось зіхне́ ма́ти (Вовч. п.)]. **-сти́ть** *вздох* – а) зідхну́ти; б) (*последний*) спусти́ти дух(а); *см.* **-скать** *дух.* **-ска́ть** *вопли, стоны, крик* – видава́ти зо́йки, сто́гін, крик *или просто*: зо́йкати (голоси́ти), стогна́ти, (кри́ком) крича́ти. **-ска́ть** *приятный запах* – видава́ти, пуска́ти па́хощі *или*

пахті́ти (*пахнуть*). **-ска́ть** *лучи* (*лучиться*) – (ви)пуска́ти промі́ння, промені́ти. **-ска́ть** *сильный жар* (*пышать*) – паші́ти, жахті́ти; *см.* **Пыша́ть. Испу́щенный** – ви́пущений, пу́щений, ви́даний. **-ться** – пуска́тися, випуска́тися, бу́ти пу́щеним.

Испу́тать, -ся – заплу́тати, -ся, переплу́тати, -ся, (*о мн.*) позаплу́тувати, -ся, попереплу́тувати, -ся, поплу́тати, -ся.

Испуща́ть, *см.* **Испуска́ть.**

Испыта́ние – 1) про́ба, спро́ба, спи́ток (-тку), спит (-ту), спробу́нок (-нку), випро́ба; (*процесс*) випро́бування; *срвн.* **Про́ба 1**. [Його́ любо́в і ві́рність ви́йдуть з че́стю з якої хо́чеш про́би (Куліш). Се вели́ке го́ре! Вели́ка про́ба, бра́ття! (Л. Укр.)]. *На* **-ние** – на спро́бу, на спи́ток. *По* **-нии** – по спро́бі, по спи́тку, спро́бувавши. *Дни* **-ний** – дні (с)про́би, (*бедствий*) дні ли́ха, дні злиго́днів. [У дні про́би і мі́ри (Франко)]. *Тяжёлые* **-ния** *нашего времени* – тяжкі́ спро́би сучасности (Єфр.). *Время* **-ния** *до получения места* – спро́ба, спи́ток, (*стаж*) стаж (-жу). *Брать на* **-ние** *что* – бра́ти на (с)про́бу, на спи́ток що. *Подвергать, -гнуть* **-нию**, *жестоким* **-ниям** *кого, что* – піддава́ти, підда́ти про́бі, спро́бі, суво́рій (тяжкі́й) спро́бі кого́, що. **-ние** *строительных материалов* – спро́ба, ви́пробування (*неок.* випробо́вування *и* випро́бування) будіве́льних матеріялів, спро́ба над будіве́льними матерія́лами (Крим.). *Комиссия для* **-ния** *строительных материалов* – комі́сія для випро́бування (для випробо́вування) будіве́льних матерія́лів. **-ние** *лошадей* – випро́ба ко́ней; 2) (*бедствие*) приго́да, лиха́ приго́да. **-ния** – злиго́дні (-нів). **-ния** *судьбы* – а) (*пробы, искушения*) спро́би до́лі (від до́лі); б) (*бедствия*) злиго́дні до́лі; 3) (*экзамен*) і́спит (-ту). [І́спит на учи́тельку (Кониськ.)]. **-ние** *на степень доктора* – і́спит на до́ктора. *Подвергать кого* **-нию** (*экзамену*) – піддава́ти і́спитові кого́, виві́ря́ти кого́; 4) дослі́дження, *неок.* дослі́джування чого́ (напр. приро́ди); *см.* **Иссле́дование 1**; 5) *хим.* – ви́пробування, (*опыт*) до́слід (-ду), (*разложение*) ро́зклад (-ду), аналі́за (-зи).

Испыта́тель, -ница – 1) (*испробыватель*) випро́бувач, -вачка *и* випробо́вувач, -вачка, випро́бник, -ниця, спи́тувач, -вачка, виві́ри́тель, -телька; 2) дослі́дник, -ниця; *см.* **Иссле́дователь. -тель** *природы, естествоиспытатель* – дослі́дник приро́ди, природодослі́дник; 3) екзаміна́тор, -торка.

Испыта́тельный – 1) спро́бний, (*реже*) спробунко́вий; (*опытный, для опытов*) до́слідний; 2) (*экзаменационный*) іспито́вий, іспитни́й. [Іспито́ва комі́сія]. **-ный** *срок, юрид.* – спро́бний, іспитни́й те́рмін.

Испыта́тельский – випро́бницький; дослі́дницький, дослі́дчий.

Испыта́ть, *см.* **Испы́тывать.**

Испы́тливый – допи́тливий; *см.* **Любозна́тельный.**

Испыту́емый, *сущ.* – і́спитник (-ка).

Испыту́ющий – 1) *сущ., см.* **Испыта́тель**; 2) *прил.* допи́тливий. [Про́кіп зиркну́в на не́ї допи́тливим о́ком (Коцюб.)]. **-ще** – допи́тливо. [Допи́тливо подиви́лася на Лаго́вського (Крим.)].

Испы́тчик, -чица, *см.* **Испыта́тель.**

Испы́тывание – 1) спи́тування, випробо́вування *и* випро́бування, про́бування; виві́ря́ння кого́, чого́; 2) дослі́джування чого́; 3) виві́ря́ння кого́, чого́; 4) зазнава́ння, дізнава́ння чого́.

Испы́тывать, испыта́ть – 1) (*пробовать, проверять*) спи́тувати, поспита́ти, бра́ти, узя́ти на спи́ток, на спробу́нок кого́, що, *чаще*: випробо́вувати *и* випро́бувати, *сов.* ви́пробувати, про́бувати, спро́бувати кого́, що, досвідча́ти *и* досві́дчувати, досві́дчити кого́, чого́, (*выверять*) виві́ря́ти, ви́вірити (*редко* дові́рити), виві́дувати, ви́відати кого́, що *и* чого́; *см.* **Про́бовать 1**, **Искуша́ть 1**. [Бог випробо́вує свято́го (Куліш). Це щи́ра пра́вда, Єфре́ме, яку́ я сам на собі́ спро́бував (Крим.). Неха́й ду́рнями броди́ спи́тують (Черкащ.). І заду́мує, як си́на на спробу́нок взя́ти (Рудан.). Ти ду́маєш, козаче́ньку, що я умира́ю, а я в те́бе, молодо́го, ума́ виві́ря́ю (Мил.). Не вся́кому ду́хові ві́руйте, а досвідча́йте духі́в, чи від Бо́га вони́ (Св. П.)]. **-та́ть** *свои силы* – поспита́ти, спро́бувати свої́ си́ли. **-та́ть** *чью-л. верность* – спро́бувати, ви́вірити чию-не́будь ві́рність, досві́дчити чиє́ї ві́рности. *Я* **-та́л** *это на опыте, на своём личном опыте* – я сам спро́бував, досві́дчив це, я спро́бував це на собі́. **-та́ть** на практике – досві́дчити на пра́ктиці, спрактикува́ти що. [Я вже спрактикува́в, що на цій землі́ гре́чка не ро́дить (Городище)]. *Не* **-та́в**, *не узнаешь* – не спро́бувавши, не взна́єш; 2) (*исследовать*) дослі́джувати, досліди́ти що (*напр.* приро́ду); *см.* **Иссле́довать. -та́ть** *таинства природы* – досліди́ти таємни́ці приро́ди; 3) (*экзаменовать*) іспито́вувати, ви́іспитувати, проіспитува́ти, ви́спитати, виві́ря́ти, ви́вірити кого́; *срвн.* **Экзаменова́ть.** [Пан Лука́ш, ви́віривши мене́, сказа́в, що дасть мені́ нау́ку усю́, як сам умі́є (М. Вовч.)]; 4) (*пережить, изведать*) зазнава́ти, зазна́ти, ді[о]знава́ти, ді[о]зна́ти *и* ді[о]знава́тися, ді[о]зна́тися, спізнава́ти, спізна́ти, досвідча́ти(ся) *и* досві́дчувати(ся), досві́дчити(ся),

заживáти, зажи́ти, *сов.* спрóбувати, поспитáти чогó, (*вкусить*) скуштувáти чогó, (*набраться*) набирáтися, набрáтися (напр. ли́ха), (*принять*) приймáти, прийня́ти чогó (напр. біди́, ли́ха, ну́жди); *срвн.* **Извéдать 2**. [Хто не зазнáв зла, не вміє шанувáти добрá (Приказка). Жи́ла в бáтька не рік, не два, не зажила добра (Грінч. III). (Шевчéнко) дóбре на самíм собі досвíдчив усьóго, що сердéшний люд терпів під тим ярмóм (Куліш)]. **-вать** *недостаток, нужду в чём* – зазнавáти недостáчі, ну́жди в чóму, (*иногда*) нуждáтися чим. **-тáть** *много превратностей судьбы* – зазнáти химéрної дóлі, багáто злигóднів (*бедствий*). *Я* **-тáл** *что на себе, на личном опыте* – я сам зазнáв чогó, я на собі зазнáв (дізнáвся) чогó, я сам на собі спрóбував що, (*грубов.*) я на влáсній шку́рі спрóбував (досвíдчився) чогó. **-тáть** *много всего* – зазнáти (скуштувáти) уся́чини чимáло, (*образно*) перейти́ крізь си́то й рéшето (Номис). **-вать** *давление* – зазнавáти ти́ску, нáгніту. **-вать** *терпение чьё* – брáти на прóбу (випрóбувати, спокушáти) чий терпéць. **-вать** *страх* – відчувáти страх, зазнавáти стрáху. **-вать** *чувство* – зазнавáти почуття́. **-тáть** *неприятное чувство* – зазнáти при́крого почуття́; 5) (*замучить пыткой*) закатувáти, замордувáти когó; *см.* **Запытáть.**
Испы́танный, *прич. и прил.* – 1) ви́пробуваний, спрóбуваний, досвíдчений, ви́вірений. [Трéба йти відóмим і ви́пробуваним шля́хом (Н. Рада). Це вже спóсіб спрóбуваний (Звин.)]. **-ный** *друг* – пéвний друг, ви́пробуваний, ви́вірений друг; 2) (*пережитый*) зáзнаний, дíзнаний, спíзнаний, спрóбуваний, зажи́тий. **-ться** – випробóвуватися, спи́туватися, бу́ти ви́пробуваним *и т. д.*

Испятнáть – 1) поплями́ти, ви́плямити, сплями́ти; *см.* **Запятнáть**; 2) *см.* **Испестри́ть.**

Иссáднить, *см.* **Осáднивать, Осáднить.**

I. Иссáливать, иссáлить – 1) (*измарать салом*) засáлювати, засáлити, (*о мн.*) позасáлювати, (*вообще жиром*) заялóжувати, заялóзити, позаялóжувати, засмальцьóвувати, засмальцювáти, позасмальцьóвувати що; *см.* **Засáливать**; 2) (*израсходовать на саленье*) висáлювати, ви́салити, (*на смазку*) вишмарóвувати, ви́шмарувати (сáло). **Иссáленный** – засáлений, заялóжений, засмальцьóваний; ви́салений, ви́шмаруваний. **-ться** – засáлюватися, засáлитися; заялóжуватися, заялóзитися *и т. д.*

II. Иссáливать, иссоли́ть *всю соль* – висóлювати, ви́солити усю́ сіль.

Иссáсывать, -ся, иссосáть, -ся – (і)зсмóктувати, -ся, (і)зсмоктáти, -ся, (*о мн.*) позсмóктувати, -ся, засисáти, -ся, зíссати, -ся. **Иссóсанный** – (і)зсмóктаний, зíссаний. [Лицé булó блідé і мов зíссане (Франко)].

Иссáчивать *и* **Иссочáть, иссочить** (*из себя*) *жидкость* – випускáти, пускáти, ви́пустити (з сéбе) ріди́ну.

Иссвéрливать *или* **Иссверля́ть, иссверли́ть** – свердлувáти, посвердлувáти, свердли́ти, посвердли́ти, вертíти, повертíти (все, багáто), (*точить*) точи́ти, поточи́ти. *Шашель* **-ли́л** *берёзу* – шáшель поточи́в берéзу. **Иссверлённый** – посвéрдлений, повéрчений, потóчений. *Бурав* **-ли́лся** – свéрдел (од свердлувáння) стéрся, затупи́вся.

Иссекáть, иссéчь – 1) *что* (*высечь из камня*) – витíсувати, ви́тесати (напр. камíнну пли́ту), (*изваять*) вирíзьблювати, ви́різьб(л)ити що (стáтую). **-сéчь** *пещеру* – ви́рубати, ви́довбати печéру. **-сéчь** *огонь* – ви́кресати (*несов.* кресáти) огню́; 2) *что* (*изрубить*) – рубáти, порубáти, посікти́ що; 3) *кого* (*саблей и т. п.*) – сíкти, посíкти, рубáти, порубáти когó; *см.* **Посéчь**; 4) **-сéчь** *кого* (*розгами*) – ви́шмагати, ви́чухрати, ви́бити, ви́сікти різкáми когó; *см.* **Порóть 2**. **Иссечённый** *и* **Иссéченный** – ви́тесаний, ви́різьблений, ви́рубаний; (*об огне*) ви́кресаний; посíчений, пору́баний; ви́шмаганий, ви́чухраний, ви́битий, ви́січений різкáми. **-ться** – 1) витíсуватися, вирíзьблюватися; (*об огне*) кресáтися; рубáтися, сíктися; бу́ти ви́тесаним, ви́різьбленим, ви́кресаним *и т. д.*; 2) (*о волосах, тканях и т. п.*) сíктися, посíктися, (*совершенно*) ви́сіктися; *см.* **Посекáть, -ся 2.**

Исселя́ть, иссели́ть, *см.* **Выселя́ть, вы́селить.**

И́ссера – сірувáто, сірá[я́]во, сірéнько, зсíра. **-ра**-*серебристый* – сірувáто-срібли́стий. **-ра**-*коричневый* – чáлий.

Иссéтоваться – (і)зжури́тися за ким.

И́ссиза – сизáво, сизáсто, пóсизо, сивéнько. **-за**-*голубоватый* – сизáсто (сивéнько)-блаки́тний.

Иссини́ть – 1) засини́ти; *см.* **Засини́ть**; 2) **-нить** *всю синьку* – ви́синити всю си́ньку на що.

И́ссиня – си́няво, синя́сто, синéнько, зси́ня. **-ня**-*зелёное море* – си́няво (синя́сто)-зелéне мóре.

Исскáбливать, -ся, исскобли́ть, -ся – (і)зс[ш]крібáти, -ся, (і)зс[ш]кребти́, -ся, (і)зскромáджувати, -ся, (і)зскромáдити що чим, -ся; *срвн.* **Вы́скáбливать.**

Исскакáть *всю местность* (*из’ездить вскачь*) – ви́скакати, обскакáти усю́ місцéвість.

Исследи́мый – дослідни́й, розслідни́й.
Исследи́ть *пол* – сту́пати, поту́пати, стопта́ти, зґрасува́ти, посліди́ти помі́ст (підло́гу), (*земляной*) долівку, насліди́ти на помо́сті (на підло́зі), на долі́вці. [Поту́пали зе́млю в ха́ті (Жит. п.)].
Иссле́дование – 1) (*действ.*) *оконч.* дослі́дження, до́слід, ро́зслід (-ду) чого́; *неок., см.* **Иссле́дывание.** [Дослі́дження істори́чних зако́нів, те́ксту. Хімі́чні до́сліди. Ті́льки науко́вий до́слід мо́же дове́сти, що це пози́чений, а не свій сюже́т (Грінч.)]; 2) (*в отвл. знач.*: *результат, научн. сочинение*) до́слід (-ду), ро́зслід, (*научн. сочин. ещё*) ро́звідка, розпра́ва, сту́дія. [Я, було́, за́мість до́сліди роби́ти, чита́ю Са́дія, мов белетристи́чне писа́ння (Крим.). Дотепе́рішні ро́зсліди в істо́рії на́шого письме́нства (Єфр.). Профе́сор писа́в реце́нзію на одну́ математи́чну ро́звідку (Крим.). І за ти́ждень написа́в я чималу́ таки́ розпра́ву (Самійл.)]. **-ния** (*научные сочин.*) *по истории* – ро́звідки, до́сліди з істо́рії. **-ние** *в области чего* – до́слід в ца́рині чого́, до́слід коло чо́го, над чим. [До́сліди коло старо́го письме́нства ще й до́сі не заве́ршено (Єфр.)]. **-ние** *больного* – о́гляд, огляда́ння, до́слід хо́рого. **-ние** *крови* – (*процесс*) дослі́дження, до́слід кро́ви, (*результат*) до́слід кро́ви. **-ние** *места преступления* – обслі́дування (о́бслід) мі́сця зло́чину, о́бслід на мі́сці зло́чину.
Иссле́дованность – дослі́дженість (-ности) чого́.
Иссле́дователь, -ница – 1) дослі́дник, дослі́дниця, дослі́дувач, -вачка чого́. [Пе́рші дослі́дники старо́го письме́нства (Єфр.)]; 2) *уст. юрид.* – слі́дчий (-чого); *см.* **Сле́дователь.**
Иссле́довательный – дослі́дчий, дослі́дничий, до́слідний, (*о сочин.*) розпра́вний. [Дослі́дничі інститу́ти (Ст. Ак. Н.). О́тже бува́ють воні́ (тво́ри) описо́ві або розповідні́ (*повествовательные*), або розпра́вні (Єфр.)].
Иссле́довательский – 1) (*к исследователю отн.*) дослі́дницький, дослі́дничий; 2) (*к исследованию отн.*), *см.* **Иссле́довательный.** *Научно* **-кая** *кафедра* – науко́во-дослі́дча кате́дра. *Научно* **-кая** *работа* – науко́во-дослі́дча пра́ця.
Иссле́довать, *см.* **Иссле́дывать.**
Иссле́дчик, -чица – вислі́дник, -ниця.
Иссле́дывание – дослі́джування, дохо́дження, дізнава́ння чого́. [Дослі́джування те́ксту (Грінч.)].
Иссле́дывать, иссле́довать – дослі́джувати, досліди́ти, (*реже*: *проследить*) вислі́джувати, ви́слідити що, (*доходить разбирательством*) дохо́дити, дійти́ чого́, (*узнавать*) дізнава́ти, дізна́ти що, чого́, (*разведывать*) розві́дувати, розві́дати що, (*о мн.*) подослі́джувати, повислі́джувати що, подохо́дити чого́, порозві́дувати що. [Дослі́джувати істори́чні, соція́льні події (Крим.). Наро́д ма́є свою́ культу́ру і спе́ршу тре́ба зна́ти її́, досліди́ти (Грінч.). Він надійшо́в бли́жче і поча́в ува́жливо дізнава́ти струме́нт (роя́ль), нагина́ючись до землі́ (Корол.). Вся́кої ре́чі самі́ по джере́лах істори́чних дохо́дять (*всё исследуют сами по историч. источникам*) (Куліш)]. **-вать** *отдалённые страны* – дослі́джувати, досліди́ти дале́кі краї́. **-вать** *кровь* – дослі́джувати, досліди́ти кров. **-вать** *больного* – (*осматривать*) огляда́ти, огля́нути слабо́го, (*делать над больн. исследования*) дослі́джувати, досліди́ти слабо́го. **-вать** *рану зондом* – про́бувати, ви́пробувати, глядіти, поглядіти ра́ну зо́ндом (дро́тиком). **-вать** *место преступления* – обслі́джувати, обслі́дувати (*знач. сов. и несов.*), *сов.* обсліди́ти мі́сце зло́чину. *Тщательно* **-вать** *что* – пи́льно дослі́джувати, досліди́ти що. **Иссле́дуемый** – дослі́джуваний. **Иссле́дованный** – дослі́джений, ви́сліджений. **-ться** – дослі́джуватися, бу́ти дослі́дженим.
Иссле́живать, исследи́ть *зверя* – вислі́джувати, ви́слідити, тропи́ти, ви́тропити звір́я.
Исслоня́ться – розволочи́тися; *см.* **Исшата́ться.**
Исслю́нивать, -ся, исслю́нить, -ся – засли́нювати, -ся, засли́нити, -ся, (*о мн.*) позасли́нювати, -ся; *см.* **Заслю́нивать, Изму́сливать.**
Иссма́ливать, иссмоли́ть – 1) засмо́лювати, засмоли́ти що; *см.* **Засма́ливать**; 2) (*смолу*) висмо́лювати, ви́смолити смо́лу́.
Иссоли́ть, *см.* **Исса́ливать.**
Иссо́п, *см.* **Исо́п.**
Иссори́ть (*деньги*) – розві́яти, прогайнува́ти, проц(в)и́ндрити, проманта́чити гро́ші.
Иссоса́ть, *см.* **Исса́сывать.**
Иссо́хлый, *см.* **Иссо́хший.**
Иссо́хнуть, *см.* **Иссыха́ть.**
Иссо́хший, Иссо́хлый – усо́хлий, зсо́хлий, ви́с(о)хлий.
Исста́иваться, исстоя́ться – (*портиться от долг. стояния*) перестó́ювати(ся),

перестóяти(ся); (*терять запах*) видихáтися, ви́дихнутися *и* ви́дхнутися.
Исстáреть, Исстáриться – (і)зстáрити(ся), постáріти(ся); *см.* **Состáриться.** [Зстáріли ви, нéнько! (М. Вовч.). Ізстáрівся воюючи, по кóрчмах ночýючи (Номис)].
И́сстари – здáвна, віддáвна, з дáвніх-давéн, з дáвнього-дáвна, з дáвнього чáсу, з дáвніх часів; *см.* **И́здавна.** *Так* **-ри** *ведётся* – так здáвна ведéться.
Исстегáть – 1) *кого* – ви́стьобати, ви́шмагати, ви́чухрати,схаля́стати когó; *срвн.* **Исхлестáть 2**; 2) *что* (*истрепать*) – поби́ти що (хльóск[т]аючи), схльóстати що (напр., батíг (батогá), кропи́вý); 3) ви́штапувати що (напр., кóвдру).
Исстоя́лый – перестóяний, ви́дхлий.
Исстоя́ться, *см.* **Исстáиваться.**
Исстрáгивать, -ся, исстро[у]гáть, -ся – (і)зстрýгувати, -ся, (і)зстругáти, -ся, (*о мн.*) позстрýгувати, -ся. [Всю пáлицю зстругáв (Сл. Ум.). Зстругáв собі гéмбля (*рубанок*) (Поділля)].
Исстрадáть *что* – перестрáждати, ви́страждати що; (*искупить страданием*) спокутувáти (спокýтати) страждáнням що.
Исстрадáться – (*истомиться страдая*) – (і)зстрáждатися, змýчитися (стрáждаючи), перестрáждатися, перемýчитися (стрáждаючи). [Уся́ душá перемýчилась (Грінч.)]. **Исстрадáвшийся** – перестрáжданий, (і)зстрáжданий, (*измученный*) змýчений, перемýчений, змордóваний, (*страдающий, страдальческий*) страждéнний. [Кохáти край страждéнний (Самійл.)].
Исстрéливать, исстреля́ть – 1) (*издырить стрельбой*) решетувáти, по[з]решетувáти (стріля́ючи), *сов.* постріля́ти, подіркувáти, поби́ти що (стріля́ючи, кýлями), (*насквозь*) прострí[é]лювати, попрострí[é]лювати що. [Метý (*цель*) зовсíм попрострéлювали (Сл. Ум.)]; 2) (*порох, пули*) вистрí[é]лювати, ви́стріляти, повистрí[é]лювати (пóрох, кýлі). [Усі набóї повистрéлювали (Сл. Ум.)].
Исстрочи́ть – 1) ви́стебнувати що; *см.* **Выстрáчивать**; 2) (*истратить шёлк, нитки*) ви́стебнувати (шовк, нитки́); 3) списáти, (*о мн.*) посписувати (увéсь папíр); *см.* **Исписáть.**
Исступлéние – нéстям (-му), нестя́ма, несамови́тість (-тости), екстáза, (*восторг*) надпори́в (-ву); пáсія, (*мгновенное*) íмпет (-ту); *см.* **Исступлённость.** [Християнка-раби́ня в раптóвому нéстямі пророкýє (Л. Укр.). В релігíйному надпори́ві (Крим.)].
Исстýпленник, -ница – несамови́тий (-того), несамови́та (-тої), нестя́мний (-ного), нестя́мна (-ної), (*фанатик, -чка*) загорíлець, загорíлиця.
Исступлённо – несамови́то, навíжéно, нетя́млячись, нестя́мно, безтя́мно. [Він скри́кнув несамови́то (Грінч.). Він несамови́то зареготáвсь, трýсячись усíм тíлом: мáбуть, це булá гістéрика (Крим.). Кри́кнув він нестя́мно (Коцюб.)].
Исступлённость – несамови́тість, нéстям (-му); *см.* **Исступлéние.**
Исступлённый – несамови́тий, нестя́мний, безтя́мний, навíжéний, навісни́й, (*бешеный*) скажéний. [Як несамови́тий, він з усієї си́ли вдáрив Грицькá (Грінч.). Аж тремтíв немóв несамови́тий (Франко). Безтя́мні ви́крики (Франко). Крик скажéний (Франко)].
И́ссуха, *нрч.* – (і)зсýха; *см.* **Суховáто.**
Иссýчивать, иссучи́ть – зсýкувати, зсукáти, (*о мн.*) посукáти. [Посукáла всі нитки́ (Сл. Ум.)]. **Иссýченный** – зсýканий, посýканий. **-ться** – зсýкуватися, бýти зсýканим.
Иссушáющий, *см.* **Иссýшливый.**
Иссýшивать *и* **Иссушáть, иссуши́ть** – 1) висýшувати, ви́сушити, (*о мн.*) повисýшувати, (*реже*) (і)зсýшувати, зсуши́ти, усуши́ти що; *см.* **Высýшивать.** [Зсушý я ще трóхи ягíд на зíму (Сл. Гр.)]; 2) (*перен.*) суши́ти, зсуши́ти, ви́сушити когó. [Невíрная дружи́на, зв'яли́ла, зсуши́ла (Метл.). Ви́сушили менé сльóзи (Н.-Лев.)]. **-ши́ть** *печалью кого* (*искрушить*) – зсуши́ти, зжури́ти когó. [Ненáче зсуши́ла журбá (Л. Укр.). Журбá менé зжури́ла (Сл. Гр.)]. **Иссушённый** – ви́сушений, зсýшений, **-ться** – 1) висýшуватися, ви́сушитися, зсýшуватися, зсуши́тися. [Чи вже зсуши́лися грушки́? (Сл. Гр.)]; 2) суши́тися, зсуши́тися, ви́сушитися. [Зсуши́лася, зв'яли́лася, як ни́тка тонéнька (Чуб. Ш.)].
Иссуши́мый – висушни́й.
Иссýшливый, Иссушáющий – висýшний, посýшливий, (*о ветре ещё*) суховíйний.
Иссылáть, изослáть *и* **Исслáть** *кого* – зсилáти, зіслáти, (*о мн.*) позсилáти когó; *см.* **Высылáть. Изóсланный** – зíсланий.
Иссыльный – зíсланий, ви́сланий.
Иссыхáние – усихáння, зсихáння, висихáння.
Иссыхáть, иссóхнуть – 1) зсихáти, зсóх(ну)ти, (*о мн.* позсихáти), усихáти, усóх(ну)ти, (*о мн.* повсихáти), висихáти, ви́сохти *и* ви́схнути, посихáти, посóхнути *и* посхнýти; *см.* **Высыхáть.** [Вербá усóхла, похили́лась (Шевч.). Ой у степý на доли́ні травá посихáє (Чуб.

V). Я́блуні всі посо́хли (Сл. Ум.). Став ви́сох (Поділля). Були́ річки́ – позсиха́ли (Чуб. V)]; 2) (*перен. о человеке*) висиха́ти, ви́с(о)хнути *и* ви́сохти, со́хнути, зсо́хнути. [Полеті́ла-б я до те́бе, та кри́лець не ма́ю, щоб поба́чив, як без те́бе з го́ря висиха́ю (Котл.). Вона́ зів'я́ла, зсо́хла, як били́на в спе́ку (Н.-Лев.)].

Иссяка́емость – виси́ханість;ániче́рпуваність (-ности).

Иссяка́ние – висиха́ння, виче́рпування, *оконч.* ви́черпання чого́. **-ние** *творчества* – виче́рпування, усиха́ння тво́рчости. **-ние** *энергии, сил* – виче́рпування, зника́ння ене́ргії, си́ли.

Иссяка́ть, исся́кнуть – (*высыхать*) висиха́ти, ви́с(о)хнути *и* ви́сохти, (*исчерпываться*) виче́рпуватися, ви́черпатися, (*выходить*) вихо́дити, ви́йти, виво́дитися, перево́дитися, ви[пере]ве́стися, не става́ти, не ста́ти чого́, (*пропадать*) зника́ти, зни́кнути, (*редко*) зсяка́ти, зся́кнути, (*неокон.*) посяка́ти. [Джерело́ ви́схло (Звин.). Не ви́черпається і не засо́хне джерело́ духово́ї дія́льности серед украї́нського наро́ду (Єфр.). Зся́кла вода́ (Н.-Лев.). Ста́ла вода́ посяка́ти (Св. П.)]. *Воды в засуху* **-ка́ют** – вода́ в посу́ху висиха́є. *Богатства мои* **-кли** – моє́ добро́ (бага́тство) зійшло́, ста́тки-мае́тки мої́ спли́ли, зійшли́. *Молоко* **-кло** (*в сосцах*) – молока́ не ста́ло. *Весь запас хлеба* **-ся́к** – уве́сь запа́с хлі́ба ви́черпався, (*обиходно*) геть уве́сь хліб ви́йшов. *У старика силы* **-ка́ют** – у старо́го си́ли не стає́, си́ла висна́жується. **Иссяка́емый** – виси́ханий; виче́рпуваний. **Исся́клый, Исся́кший, Исся́кнувший** – ви́схлий; ви́черпаний.

Истаева́ть *и* **Иста́ивать, иста́ять** – 1) та́нути, ста́нути, розтава́ти, розта́(ну)ти, топи́тися, розтопи́тися, (*о мн.*) пота́нути; *срвн.* **Та́ять, Растава́ть.** [Віск од жа́ру та́не (Куліш). Сві́чка то́питься (Сл. Шейк.)]; 2) (*перен.*: *о человеке*) та́нути, ста́нути, марні́ти, змарні́ти, (*о мн.*) помарні́ти, (*о деньгах, имуществе*) переводи́тися, переве́сти́ся. [Ста́нула, як віск (М. Вовч.)]. *Деньги* **-яли** – гро́ші перевели́ся, гро́шей ста́ло то́нко. **Иста́енный** – ста́нутий, розта́нутий *и* розта́лий, розто́плений.

Иста́лкивать, *см.* **Истола́кивать.**

Иста́пливать, истопи́ть – 1) (*печь, печку*) пали́ти (в печі́, в гру́бці), напа́лювати, напали́ти (піч, гру́бку), топи́ти, ви́топити (в печі́, в гру́бці), (*избу*) топи́ти ха́ту *и* в ха́ті. [Чужу́ ха́ту топи́ть – свої́ о́чі сліпи́ть (Шейк.). До́бре напали́ піч: хліб сажа́тимемо (Звин.). Так напали́в гру́бку, що не мо́жна в ха́ті ви́сидіти (Сл. Ум.)]; 2) (*воск, свинец*: *плавить*) топи́ти, стопи́ти, розтопи́ти що (віск, о́лово); *см.* **Растопи́ть**; 3) **-пи́ть** *судна* – потопи́ти су́дна, кораблі́; 4) (*истратить топкой*) спа́лювати, спали́ти, випа́лювати, ви́палити чого́ (дров, вугі́лля). **Исто́пленный** – напа́лений, ви́топлений; сто́плений, розто́плений; пото́плений; спа́лений, ви́палений. **-ться** – 1) (*о печи*: *топиться*) витопля́тися, ви́топитися, (*нагреваться*) напа́люватися, напали́тися. [Піч ви́топилася (Сл. Гр.). Напали́лась гру́ба до́бре (Сл. Гр.)]; 2) (*о воске, свинце*) топи́тися, стопи́тися, розтопи́тися; 3) **-пи́ться** (*о мн.*: *утонуть*) – потопи́тися; 4) спа́люватися, спали́тися, випа́люватися, ви́палитися.

Иста́птывание – 1) сто́птування, столо́чування чого́ (трави́, пашні́); 2) сту́пування, ґрасува́ння (*напр.* помо́сту); 3) сто́птування (чобі́т).

Иста́птывать, истопта́ть – 1) (*копытами, ногами*) сто́птувати, стопта́ти, то[у]пцюва́ти, сто[у]пцюва́ти, ґрасува́ти, зґрасува́ти (зе́млю, траву́), (*истолачивать*) столо́чувати, столочи́ти (траву́, па́шню), (*сбивать топча*) збива́ти, зби́ти, (*бегая*) згарцюва́ти, (*измять топча*) міси́ти, зміси́ти, (*о мн.*) пості́птувати, постоло́чувати, потопта́ти, потолочи́ти що; *срвн.* **Выта́птывать.** [Мою черво́ну кита́йку під но́ги стопта́в (Пісня). І що воно́ за знак, що коло ду́ба так стопцьо́вано? (Основа). Ой у по́лі жи́то копита́ми зби́то (Пісня). Гнат ки́нув Олекса́ндру на зе́млю, зміси́в її́ нога́ми (Коцюб.). Ко́ні башта́н згарцюва́ли (Мнж.)]; 2) (*загрязнять ногами пол*) сту́пувати, сту́пати, поту́пати, ґрасува́ти, зґрасува́ти (помі́ст), (*о мн.*) поґрасува́ти, посліди́ти, (*реже*) друбцюва́ти, здрубцюва́ти, уго́цати; *срвн.* **Исследи́ть.** [Поту́пали зе́млю в ха́ті (Житом. п.). Зґрасува́ли всеньку підло́гу (Липовеч.). Бач, як уго́цали долі́вку (Кролев. п.)]; 3) (*обувь*) сто́птувати, стопта́ти, сто[у]пцюва́ти, (*исшаркать*) чо́вгати, зчо́вгати, (*о мн.*) посто́птувати (чо́боти). [Чорт сім пар постолі́в стопта́в, по́ки їх доку́пи зібра́в (Номис). Зчо́вгав уже ба́тькові чо́боти, у шко́лу хо́дячи (Берд. п.)]. **Исто́птанный** – 1) сто́птаний, зґрасо́ваний, столо́чений; 2) сту́паний, зґрасо́ваний; 3) сто́птаний, зчо́вганий, (*о мн.*) посто́птувані (напр. чо́боти). **-ная** *обувь, см.* **Исто́пок. -ться** – 1) сто́птуватися, столо́чуватися, бу́ти сто́птаним, столо́ченим, зґрасо́ваним; 2) (*об обуви*) сто́птуватися, стопта́тися, сто[у]пцюва́тися, зчо́вгатися.

Иста́сканность – (*об одежде*) зно́шеність, стя́ганість, (*об обуви ещё*) сто́птаність (-ности); (*о человеке*) сто́птаність, потрі́паність (-ности).

Истаска́ть, -ся, *см.* **Иста́скивать.**

Иста́скивание – (*одежды, обуви*) тяга́ння, зно́шування (одё́жі), (*обуви*) сто́птування

(взуття́).
Иста́скивать, истаска́ть – 1) витяга́ти, ви́тягти що звідки; *см.* **Выта́скивать**; 2) (*одежду, обувь*) тяга́ти, стяга́ти, зно́шувати, зноси́ти, (*пров.*) халя́стати, схаля́стати що (одéжу, взуття́), (*обувь ещё*) сто́птувати, стопта́ти (взуття́); *см.* **Иста́птывать 3**. [Чи́сто (*совсем*) стяга́ла нову́ ху́стку, сви́ту (Поділля). Свою́ сви́ту схаля́стала то се́рдиться, що в мéне ще нова́ (Звин.)]. **Иста́сканный** – (*об одежде*) зно́шений, потя́ганий, схаля́станий, (*об обуви*) сто́птаний. **-ное** *платье* – зно́шене (потя́гане) вбрання́. **-ный** *человек* – сто́птана, підто́птана, потрі́пана люди́на. **-ться** – 1) (*изнашиваться*) тяга́тися, стяга́тися, зно́шуватися, зноси́тися, (*об обуви*) сто́птуватися, стопта́тися; 2) (*перен. о челов.*) сто́птуватися, стопта́тися, потрі́патися, (*распуститься*) зледащі́ти; *см.* **Исшата́ться.**
Истача́ть – приточи́ти, приши́ти, зши́ти що, (*о мн.*) поприто́чувати, позшива́ти що; (*о досках*) приде́рти до́шку до до́шки, *срвн.* **Стача́ть.**
Иста́чивание – 1) зго́стрювання, сто́чування чого́ (напр. ножа́, ле́за; 2) (*о червях*) точі́ння, розто́чування, перето́чування чого́ (де́рева, си́ру).
Иста́чивать, источи́ть – 1) (*стачивать*) зго́стрювати, згостри́ти, (*на ток. станке*) сто́чувати, сточи́ти, (*о мн.*) позго́стрювати, посто́чувати що (напр. ножі́, пи́ли); 2) *см.* **Выта́чивать**; 3) (*о шашле и переносно*: *из’едать*) точи́ти, сточи́ти, поточи́ти, розто́чувати, розточи́ти, перето́чувати, переточи́ти, (*о мн.*) поперето́чувати кого́, що. [Одві́рки ша́шіль сточи́в (М. Грінч.). Бода́й вас сточи́ло, як ша́шіль сво́лок (Коцюб.). Бач, як поточи́ло де́рево – ма́буть ша́шіль (Сл. Гр.). Вони́ (за́йди) вас розто́чать живи́х, так як мене́ розточи́ли (Франко). Че́рви переточи́ли де́рево (Сл. Гр.)]. *Черви сыр* **-ли** – черва́ сир поточи́ла; 4) (*перен. о горе, тоске*) точи́ти, сточи́ти. **Исто́ченный** – зго́стрений, сто́чений, (*о мн.*) позго́стрювані, посто́чувані; (*из’еденный и перен.*) сто́чений, пото́чений, розто́чений, перето́чений. [Мина́в сі́рі пли́ти, пото́чені доща́ми та вітра́ми (Коцюб.). Хоча́ се́рце заму́чене, пото́чене го́рем… (Шевч.)]. **-ться** – 1) (*острением*) зго́стрюватися, згостри́тися, сто́чуватися, сточи́тися; 2) (*о дереве и т. п.*) точи́тися, бу́ти сто́ченим, розто́ченим.
Иста́ять, *см.* **Истаева́ть.**
Истёк, *см.* **Истека́ние, Исхо́д.** *Срок на* **-ке** – те́рмін вихо́дить, кінча́ється, уже добира́ється.
Истека́ние – 1) витіка́ння, виплива́ння; (*возникновение*) виника́ння; 2) (*кровью*) стіка́ння, сплива́ння, схо́дження кро́в’ю; 3) кінча́ння, мина́ння чого́ (ча́су, те́рміну).
Истека́ть, истéчь – 1) *откуда, из чего* (*вытекать, изливаться*) – витіка́ти, ви́текти, виплива́ти, ви́пливти; *см.* **Вытека́ть 1**. [З о́зера витіка́є рі́чка (Ком.)]; 2) (*в отвл. знач.*) виплива́ти, ви́пливти, (*происходить*) вихо́дити, ви́йти, виника́ти, ви́никнути; *см.* **Вытека́ть 2, Происходи́ть 2**. *Из этого* **-ка́ют** *важные последствия,* **-ка́ет** *много следствий* – з цьо́го вихо́дять, виплива́ють важли́ві на́слідки, з цьо́го вихо́дить, виника́є бага́то ви́сновків; 3) *кровью* (*истощаться*) – стіка́ти, стекти́, сплива́ти, спливти́, схо́дити *и* зіхо́дити, зійти́ кро́в’ю; *срвн.* **Исходи́ть 5** (*кровью*). [Лю́ди стіка́ли кро́в’ю (Коцюб.). Голова́ Алі би́лась об го́стре камі́ння і сплива́ла кро́в’ю (Коцюб.). Ти́хо, ти́хо схо́див бі́лий ле́бідь кро́в’ю (Олесь)]; 4) (*приходить к концу*) ви́ходити, ви́йти, схо́дити, зійти́, кінча́тися, (с)кінчи́тися, (*проходить*) мина́ти(ся), мину́ти(ся). [Сього́дні вихо́дить як-раз два мі́сяці, відко́ли він попа́всь у нево́лю (Грінч.)]. *Срок его найма* **-ка́ет** *на Иванов день* – строк (те́рмін) його́ на́ймам вихо́дить на Іва́на. *Срок векселя* **-ка́ет** *завтра* – те́рмін ве́кселеві вихо́дить за́втра. *Уже год* **-тёк** *с того времени, как …* – уже рік мину́в з то́го часу, як …
Исте́[ё]кший – що ви́тік, ви́плив; що ви́ник, ви́йшов; (*кровью*) сте́клий, зі́йшлий, спли́лий кро́в’ю; (*о времени*) мину́лий (ти́ждень, рік), (*о сроке*) ви́йшлий, зі́йшлий, мину́лий (те́рмін). *В* **-шем** *году* – мину́лого ро́ку; *см.* **Про́шлый.**
Истёклый, *см.* **Исте́кший** (*под* **Истека́ть**).
Истере́бливать, истереби́ть – дра́ти, подра́ти, де́рти, поде́рти, ску́бти́, поску́бти що; *срвн.* **Издёргать, Исщипа́ть 1**; (*в клочья*) клочи́ти, склочи́ти, поклочи́ти. **Истереблённый** – по́драний, поде́ртий, поску́блений; с[по]кло́чений.
Истере́ть, -ся, *см.* **Истира́ть, -ся.**
Исте́рзанность – пошмато́ваність, поша́рпаність (-ности).
Истерза́ть *кого, что* – 1) (*изорвать на части*) порва́ти, пошматува́ти, поша́рпати, розшматува́ти, розша́рпати кого́, що; *см.* **Терза́ть**; 2) (*перен.*: *измучить*) пошматува́ти, поша́рпати кого́, кому́ що (се́рце, ду́шу). **-за́ть** кому сердце – пошматува́ти, покра́яти кому́ се́рце. **Исте́рзанный** – по́рваний, пошмато́ваний, поша́рпаний, розшмато́ваний, розша́рпаний; (*измученный*) зму́чений. [Рі́дна моя́ Украї́но, розша́рпаний кра́ю! коли́-ж тобі́ розвидни́ться? (Крим.). З поша́рпаними не́рвами (Єфрем.)]. **-ный** *мучениями совести*

– змýчений мýками сумлíння. **-ться** – 1) бýти пóрваним, по[роз]шматóваним, по[роз]шáрпаним; 2) (*измучиться*) змýчитися, змордувáтися; *см.* **Измýчиться.** [З нудьгú-турбóти сéрце змордувáлось (Крим.)].
Истéрик, -рúчка – гістéрик, гістерúчка.
Истéрика – гістéрика. [Пáнна Анéля в гістéриці б'ється (Коцюб.)].
Истерúчно, Истерúчески – гістерúчно, гістерíйно. [Ха-ха-ха! – зареготáлась гістерúчно Мурáшкова (Н.-Лев.)].
Истерúчный, -рúческий – гістерúчний, гістерíйний. [Гістерúчні вúкрики (Крим.)]. **-ческий** *припадок* – гістерúчний нáпад; *см.* **Припáдок. -ский** *темперамент* – гістерíйний темперáмент.
Истéрия – гістéрія (-рії).
Истёртость – 1) стéртість, притéртість (-тости) чогó; 2) (*о челов.*) стóптаність, потрíпаність (-ности).
Истёртый, *см. под* **Истирáть.**
Истерять, *см.* **Потерять, Истрáтить.**
Истёсывать, истесáть – 1) (*вытесать*) витí[é]сувати, вúтесати що з чóго; 2) (*изводить тескою*) стí[é]сувати, стесáти, (*о мн.*) постí[é]сувати що. **Истёсанный** – вúтесаний; стéсаний. **-ться** – 1) витí[é]суватися, бýти вúтесаним; 2) стí[é]суватися, стесáтися.
Истéц, Истúца – позóвнúк, -внúця, позивáльник, -ниця, позúвач, -вачка, (*стар.*) пóвод (-да). **-тéц** *гражданский* – позóвнúк цивíльний. *Выступать в качестве* **-ца** – виступáти позóвникóм, як позóвнúк.
Истéцкий, Истцóвый – позовнúй, позивáльницький, (*стар.*) поводóвий. **-вая** *сторона* – позовнá, (*стар.*) поводóва сторонá. [Затягтú спрáву, щоб примýсити «стóрону поводóву» до вигíдного поєднáння (Ор. Лев.)].
Истечéние – 1) (*неок.*) витікáння; *см.* **Истекáние**; *оконч.* вúтечення; вúплив (-ву). **-ние** *воды* – витікáння водú. **-ние** *крови, материи* – вúплив, витікáння крóви, матéрії. **-ние** *лучей, энергии, физ.* – вúплив промíння, енéргії з чóго; 2) (*о времени, сроке*) скíнчення, уплúв (-ву). **-ние** *срока, года* – скíнчення тéрміну (стрóку), рóку. *До* **-ния** *срока, года* – до тéрміну, до рóку, (*книжн. оборот*) до скíнчення тéрміну, рóку. *За* **-нием** *срока дело прекращается* – через скíнчення тéрміну (через те, що минýв, вúйшов тéрмін) спрáва припиняється. *По* **-чéнии** *года, срока* – як (колú) вúйде, (с)кінчúться, минé (як вúйшов, скінчúвся, минýв) рік, тéрмін (строк), пíсля рóку, пíсля тéрміну, по рóкові, по тéрмінові (стрóкові), (*книжн. оборот*) по скíнченні рóку, тéрміну. *По* **-чении** *некоторого времени, я возвращусь* – як минé якúй(сь) час (за якúйсь час), я повéрну(ся). *По* **-нии** *стольких, многих лет* – по стількóх, по багатьóх рóках. [Ми по стількóх вікáх такú знайшлú йогó (рóзум) (Самійл.)]; 3) (*жидкость; что истекает*) вúпливи (-вів); (*ток, струя*) стрýмінь (-меня).
Истéчный – (*истекший*) минýлий.
Истéчь, *см.* **Истекáть.**
Ńстина – 1) íстина, прáвда. [Слóво íстини (Шевч.). Грéцькі філóсофи бажáли і жадáли íстини (Крим.). Перéгляд цей (націон. питáння) довíв ще зáйвий раз знáну вже прáвду: для добрá людськости трéба вíльних і самосвідóмих національностей (Грінч.)]. *Святая* **-на** – святá íстина. *Доподлинная* **-на** – нестемéнна íстина (прáвда). *Совершенная, чистая* **-на** – щúра íстина (прáвда). *Избитая* **-на** (*трюизм*) – оклéпана прáвда, загáльник (-ка). *Путь* **-ны** – путь íстини, прáвди. *Наставлять на путь* **-ны** – на все дóбре навчáти, до путтá привóдити когó, на путь (шлях) íстини, прáвди навертáти когó. **-на** *освободит вас* (*слав. свободит вы*) – íстина вúзволить вас (Єв.). *Познавать* **-ну** – пізнавáти, спізнавáти íстину. *Распознавать* **-ну** *от лжи* – розпізнавáти прáвду від брехнí. *Говоря по* **-не** – прáвду кáжучи, попрáвді кáжучи; *срвн.* **Прáвда.** *По* **-не** *этим стоит гордиться* – напрáвду (по прáвді, спрáвді) цим варт пишáтися; 2) (*истинное положение*) íстина. *Математическая* **-на** – математúчна íстина.
Ńстинник – (*основн. капитал*) íсто, íста.
Ńстинно – 1) (*торжеств.*) íстинно (íстино), *обычно*: правдúво, справедлúво; (*действительно*) спрáвді, дíйсно. [І вонú прийнялú і зрозумíли íстинно, що я зійшóв од тéбе (Єв.). Íстино так вонó й булó, як оцé я вам кажý (Новом. п.). Правдúво нарóдня (Єфр.). «Так тúхо, так ясно», дýмає собí Гордíй, «справедлúво, що святúй вéчір» (Васильч.)]; 2) (*ей ей-ей*) так, спрáвді(-бо), далебí, (*пров.*) їй-прáво; *см.* **Ей.**
Ńстинность – íстинність, правдúвість, справедлúвість (-ости); *см.* **Правдúвость 3**. **-ность** *этого мнения, учения* – правдúвість цієї дýмки, цьогó учéння (наýки).
Ńстинный – а) (*содержащий истину, верный*) íстинний, правдúвий справедлúвий; б)

(*подлинный, настоящий*) íстинний, спрáвжній, справдéшній, правди́вий, справедли́вий, щи́рий, чи́стий; в) (*действительный, реальный*) дíйсний, спрáвжній; *срвн.* **Правди́вый 3, Пóдлинный, Сýщий.** [Ось розкажý íстинну прáвду (Квітка). Немá на світі правди́вої при́язні, ані правди́вих при́ятелів (Франко). Вихóвувати справедли́вих громадя́н (Крим.). Це справедли́вий чумáк (М. Вовч.). Кохáння спрáвжнє соромли́ве (Тобіл.). Це не кáзка, а щи́рая прáвда (Чуб. ІІ). Щи́рий козáк (Номис). Чи́сте пéкло з тобóю жи́ти (Поділля). Вважáла на сéбе, як на справдéшню аристокрáтку (Н.-Лев.)]. **-ное** *учение* (*содерж. истину*) – íстинна, правди́ва наýка, íстинне, правди́ве вчéння. **-ное** *происшествие* – дíйсна пригóда (*приключение*), подія́ (*событие*). **-ный** *путь* – правди́вий шлях. *Наставлять кого на* **-ный** *путь* – навертáти когó на дóбру (прáву) путь, на дóбрий рóзум.

Истирáнить *кого* – змордувáти, змýчити когó; *см.* **Измýчить, Истерзáть.** **Истирáненный** – змордóваний, змýчений.

Истирáние – стирáння.

Истирáть, истерéть – 1) (*изводить, уничтожать трением*) стирáти, стéрти (зітрý, зітрéш), (*о мн.*) постирáти що. [Мовчи́, бо я тебé на кабáку зотрý (Номис)]. **-тёр** *резинку, напильник* – стер гýму, напи́лка (напи́лок, терпужóк). **-рéть** *с лица земли кого* (*уничтожить*) – зглáдити з світу когó; 2) (*растирать*) стирáти, стéрти, потéрти. [Трéба стéрти хрін (Сл. Ум.). Узя́в ви́сушеного павукá, стер на порошóк (Звин.)]. **Истёртый** – стéртий, потéртий. **-ться** – стирáтися, стéртися, бýти стéртим, потéртим; (*о венике, диал.*) деркáчитися, здеркáчитися. [Булó трóшки тютюнý в кисéті, та стéрлося на пóпіл (Харківщ.)].

Исти́рок – сти́рок (-рка). [Які там полóззя? Сами́ сти́рки (Міуськ. окр.)].

Исти́скать *что, кого, см.* **Изминáть, измя́ть.**

Исти́ха, *нрч.* – сти́ха.

Исти́ца – позóвни́ця, позивáльниця; *см.* **Истéц.**

Исткáть, *см.* **Истокáть.**

Истлевáние – зотлівáння.

Истлевáть, истлéть – (*сгореть тлея, сгнить*) зотлівáти, зотлíти *и* стлíти, потлíти, перетлíти, (*иногда*) прíти, (*испепелиться*) попелíти, спопелíти, (*о мн.*) позотлівáти, потлíти; *срвн.* **Сгнить.** [Я знемíгся, згорíв, моє́ сéрце на пóпіл зотлíло (Ворон.). А назáвтра й вонá вмéрла і зотлíла в хáті, бо нíкому в Батýрині булó поховáти (Шевч.). Йогó тíло в пóлі почорнíло та й од вíтру потлíло (Грінч. ІІІ). Бýдеш-же ти, тíло, в сирíй землí прíти (Чуб. І). Стоя́тиме тодí (храм), коли́ мої́ кістки́ потлíють і ім'я́ поги́не (Самійл.)]. **Истлéвший** – зотлíлий, стлíлий, потлíлий, перетлíлий, спопелíлий. [Думки́ мої́ рвýться як стлíла ни́тка (Н.-Лев.)].

Истлéние – зотлíння, стлíння, потлíння.

Истлéть, *см.* **Истлевáть.**

Истли́ть *что* – (*сжечь*) спопели́ти, спали́ти, (*сгноить*) згнóї́ти, (*уничтожить*) зни́щити що, (*о мн.*) попали́ти, погнóї́ти, пони́щити.

Истмáт – істмáт (-ту), історúчний матеріялíзм (-му).

И́стово – (*усердно*) щи́ро, (*действительно*) спрáвді, дíйсно, напрáвду, (*точь-в-точь*) достóту. **-во** *молиться* – щи́ро, побóжно моли́тися. **-во**, *что так* – дíйсно (спрáвді) так.

И́стовый, *см.* **И́стый, И́стинный.** *Сын* **-вый** *отец* (*очень схож*) – син нестемéнний, істóтний бáтько. [Нестемéнний покíйний бáтько (Мирний)]. **-вый** *поклон перед иконой* – побóжний поклíн перед óбразом.

Истóд, *бот.* Polygala L. – китятки́ (-кíв).

Истóдовые, *бот.* Polygalaceae – китяткувáті (-тих).

И́сток, И́стик – (*лопатка для очистки лемеха, сошника*) í[и́]стик (-ка).

Истóк – 1) (*начало реки*) джерелó, джерелóвище, початкóве джерелó, (*верховье*) верхови́на, верх (-ху), (*ум.* вершéчок), верхíв'я (рікú), почáток (рікú); (*перен.*) джерелó, почáток (-тку). [Рікá, де-дáлі од початкóвих джерéл своїх, усé бíльшої набирáє си́ли (Єфр.)]. *У* **-ков** *славянства* – коло джерéл, коло почáтків слов'я́нства; 2) (*устье реки*) ги́рло (-ла).

Истокáть, исткáть *или* **изоткáть** – ткáти (тчу, тчеш), зі[о]ткáти, ви́ткати; *см.* **Выты[о]кáть.** *Пауки все углы* **-ли** – павуки́ всі кутки́ поперетикáли, поснувáли. **Изóтканный** – зíтканий, ви́тканий.

Истолáкивать, истолóчь *или* **Истáлкивать, истолкти́** – (*разбить намелко*) товкти́, стовкти́, потовкти́. **Истолчённый** – стóвчений, потóвчений. *Что-н.* **-ное** (*толча*) – товч (-чи). **-ться** – товкти́ся, стовкти́ся, потовкти́ся.

Истолáчивать, истолочи́ть (*траву*) – толочи́ти, ви́толочити (травý).

Истолкáть *кого* – поштóвхáти когó. **-кáть** *бока кому* – поби́ти, полатáти бóки комý.

Истолко́вывание, Истолкова́ние – тлума́чення, витлума́чування, ви́тлумачення, витовма́чування, ви́товмачення, витолко́вування, ви́толкування чого́.
Истолкова́тель, -ница – тлума́ч, тлума́чка, товма́ч, -ма́чка, витолко́вник, -ниця, (*об'яснитель*) поя́снювач, -вачка; *см. ещё* **Коммента́тор.** [З сце́ни виступа́в (Карпе́нко-Ка́рий) товмаче́м і свої́х вла́сних і чужи́х о́бразів (Єфр.) Він (Нечуй-Леви́цький) ра́зом з Пана́сом Ми́рним зроби́вся в украї́нському письме́нстві найкра́щим витолко́вником та виразником цьо́го перело́му (Єфр.)].
Истолкова́тельный – тлума́чний.
Истолко́вывать, истолкова́ть – тлума́чити, витлума́чувати, ви́тлумачити, товма́чити, витовма́чувати, ви́товмачити, витолко́вувати, ви́толкувати, (*выяснять*) по[ви]я́снювати *и* по[ви]ясня́ти, ви́яснити, поясни́ти що. [Невже́ Володи́мир справедли́во витолко́вує його́ відно́сини до Зо́ї? (Крим.). Так витолко́вує свій незвича́йний учи́нок Миро́н (Єфр.)]. **Истолко́ванный** – ви́тлумачений, ви́товмачений, ви́толкуваний. **-ться** – тлума́читися, товма́читися, витолко́вуватися, бу́ти ви́тлумаченим *и т. д.* [Його́ вчи́нки витолко́вуються неправди́во (М. Грінч.)].
Истолсте́ть, *см.* **Потолсте́ть.**
Исто́ма – 1) (*усталость*) уто́ма, сто́ма, нато́ма, знемо́га. *До* **-мы** – до вто́ми. *Взять город* **-мой** – здобу́ти го́род до́вгою обло́гою; 2) (*томность, нега*) мло[і]сть (-о́сти), мло́сті (-тів), зомлі́ння. [В со́нній мло́сті то́нуть зву́ки (Чупр.). Млость пішла́ по всьо́му ті́лу (Котл.). Зідхну́ла в соло́дкім зомлі́нні (Вороний)].
Истоме́ть – (*обомлеть*) зомлі́ти.
Истоми́тельный, *см.* **Утоми́тельный.**
Истоми́ть, -ся, *см.* **Истомля́ть, -ся.**
Истомле́ние – (*действ.*) сто́млення кого́; (*сост.*) сто́ма, уто́ма, нато́ма, знемо́га, сто́млення, зму́чення; *см.* **Уста́лость.**
Истомля́емость, -ми́мость – уто́мність, сто́млюваність (-ности).
Истомля́ть, истоми́ть *кого* – (*изнурять*) сто́млювати *и* стомля́ти, стоми́ти, (*сильно*) нато́млювати, натоми́ти, зато́млювати, затоми́ти, (*о мн.*) потоми́ти кого́; *срвн.* **Изнуря́ть, Изма́ять, Изму́чить**; (*привести в негу, извялить*) мло́їти, змло́їти, у мло́сті вкида́ти, вки́нути кого́, (*о мн.*) помло́ї́ти кого́. [І му́ка всім давно́ серця́ стоми́ла (Грінч.). Затоми́ ти його́ (Чуб. I). Ой ходи́ла та блуди́ла, ді́ток потоми́ла (Метл.). Зима́ м'я (мене́) зморо́зила, а лі́то змло́їло (Гол.)]. *Жара* **-ла** – спе́ка змло́їла. **-ми́ть** *тоской кого* – зну́ди́ти, прину́ди́ти кого́. [Зсуши́в мене́, зну́див мене́ як били́ну (Чуб. V). Гуля́ть не пусти́ла і се́рденько принуди́ла (Метл.)]. **Истомлённый** – сто́млений, нато́млений, (*о мн.*) пото́млені; (*зап.*) зну́джений; змло́єний. [Сто́млені ру́ки (Грінч.). Відпочи́ти нато́мленою душе́ю (Грінч.)].
Истомля́ться, истоми́ться – сто́млюватися *и* стомля́тися, стоми́тися, (*сильно*) нато́млюватися, натоми́тися, змори́тися, (*о мн.*) посто́млюватися, потоми́тися, (*тоской, ожиданием*) ну́ди́тися, зну́ди́тися; *срвн.* **Уста́ть.** [Хто із мук стоми́вся та із сліз? (Грінч.). Не бага́то й пороби́в, а вже натоми́вся (Звин.)].
Исто́мный – 1) *см.* **Утоми́тельный**; 2) (*распол. к неге, вялости, душный*) мло́сний. [Сього́дні день ду́же мло́сний (Київщ.)].
Истони́ть, *см.* **Истоня́ть.**
Истонча́лый, Истоне́лый – сто́нчений.
Истонча́ть *или* **Истоне́ть, Истони́ться** – (*стать тонким*) пото́ншати.
Истоня́ть, истони́ть *и* **Истончи́ть** *что* – (*утончать*) тончи́ти, (*гал.* стонча́ти), стончи́ти, (*о мн.*) потончи́ти що. **-ться** – тончи́тися, стончи́тися.
Исто́пать *пол, ковёр* – сту́пати помі́ст, ки́лим; *см.* **Истопта́ть 2** (*под* **Иста́птывать**).
Истопи́ть, *см.* **Иста́пливать.**
Исто́пка – 1) *действ.*: а) палі́ння *и* па́лення, топі́ння *и* то́плення, *оконч.* напа́лення, напалі́ння, ви́топлення чого́ (пе́чи, гру́бки); б) то́плення, топі́ння, (*оконч.*). сто́плення, розто́плення чого́ (во́ску, о́лова, са́ла); 2) (*охапка дров*) обере́мок (-мка), обе́рем (-ма) (дров).
И́стоплево – па́ливо, то́пливо.
Истопле́ние, *см.* **Исто́пка 1.**
Исто́пок, Исто́пки (*истоптан., изношенная обувь*) – шкарба́[у́]н (-на́), шкарба[у]ни́ (-нів), *ум.* шкарба[у]не́ць (-нця́), шкарба[у]нці́ (-ців), (*зап.*) шкраб, шкра́би (-бів). [На нога́х у Тере́шка які́сь шкарбани́ без халя́в (Кониськ.). Ти-ж ба́чиш, що на ме́ні не чо́боти, а старі́ шкарбуни́ (Г. Барв.)].
Истопни́к, -ни́ца – гру́бник, гру́бниця, пригру́бник, -ниця, топі́льник, -ниця, (*пров.*) пічку́р (-ра́), пічку́рка; *ум.* гру́бничок, топі́льничок (-чка), топі́льничка. [Служи́ли по ла́знях

гру́бниками (Куліш). Перш було́ чорти́ і на дриві́тні коло́ддя ко́лють, чорти́ і пічкура́ми (Квітка). Я-б до пе́чі кухова́рочку наня́в, а до гру́би та топі́льничку (Харківщ.)]. *Быть* **-ком** – бу́ти за гру́бника; *см.* **Истопни́чать.**

Истопнико́в, -ни́цын – гру́бників, пригру́бників, топі́льників (-кова, -кове); гру́бничин, пригру́бничин, топі́льничин (-на, -не).

Истопни́цкая (*комната для истопников*) – гру́бницька (-кої), пічку́рня (-ні).

Истопни́чать (*быть истопником*) – грубникува́ти.

Истопни́ческий, Истопни́чий – гру́бницький, топі́льницький.

Истопта́ть, -ся, *см.* **Иста́птывать, -ся.**

Исторга́ние, Исторже́ние – 1) видира́ння, вирива́ння, ви́рвання чого́; 2) визво́лювання, ви́зволення, вирято́вування, ви́рятування кого́ з чо́го.

Исторга́ть, исто́ргнуть – 1) видира́ти, ви́дерти, вирива́ти, ви́рвати, (*выдёргивать*) висми́кувати *и* висмика́ти, *сов.* ви́смикати, ви́смикнути кого́, що зві́дки; *срвн.* **Вырыва́ть.** [Його́ я ви́рвала з мойо́го се́рця (Грінч.)]. **-га́ть** *слёзы* – виклика́ти, ви́кликати, добува́ти, ви́добути сльо́зи в ко́го. **-гнуть** *слово у кого* – ви́добути, ви́рвати сло́во в ко́го; 2) (*из рабства, беды*) визволя́ти *и* визво́лювати, ви́зволити, вирято́вувати, ви́рятувати кого́ з чо́го (з нево́лі, з біди́). **Исто́ргнутый** – ви́дертий, ви́рваний, ви́смикнутий; ви́зволений, ви́рятуваний; (*о слезах*) ви́кликаний, ви́добутий. **-ться** – 1) видира́тися, ви́дертися, вирива́тися, ви́рватися; 2) визволя́тися, ви́зволитися, вирято́вуватися, ви́рятуватися з чо́го.

Исто́рийка – (*случай*) ока́зійка, приго́до́нька; *см.* **Исто́рия 2.**

Исто́рик – істо́рик, (*деепписатель*) дієпи́сець (-сця), (*стар.*) дієпи́с (-са). [Істо́рик украї́нського письме́нства (Єфр.). Буржуа́зний істо́рик (Н. Рада)].

Исто́рико-, *в сложн. словах* – істори́чно, **-ко**-*литературный, филологический, биографический и т. д.* – істори́чно-літерату́рний, істори́чно-філологі́чний, істори́чно-біографі́чний *и т. д.*

Историогра́ф – історіо́гра́ф (-фа).

Историогра́фия – історіогра́фія (-фії).

Истори́чески – істори́чно. [Мора́ль ви́никла істори́чно (Наш)].

Истори́ческий – істори́чний, (*деепиcный*) дієпи́сний. [Істори́чні матерія́ли, кни́ги, тво́ри]. *Мы свидетели, очевидцы* **-ческих** *событий* – ми сві́дки, самови́дці істори́чних поді́й. **-кий** *материализм* – істори́чний матеріялі́зм.

Истори́чка – (*студентка, заним. историч. науками*) істори́чка.

Истори́чность, Истори́чный – істори́чність (-ности), істори́чний.

Исто́рия – 1) істо́рія (-рії); (*деепиcание*) дієписа́ння, діє́пис (-су), (*стар.*) діє́пись (-си). [Істо́рія Украї́ни-Руси́ (М. Груш.). Істо́рія украї́нського письме́нства (Єфр.). Істо́рія соціялі́зму. І все те, що росло́, цвіло́, умира́ло – все те істо́рію на́шої України стано́вить (Куліш). Що-ж до Василя́ та до Мару́сі, то на всю істо́рію їх коха́ння погляда́ють прихи́льним о́ком (Грінч.)]. **-рия** *социальных, общественных движений* – істо́рія соція́льних, грома́дських ру́хів. *Всемирная, всеобщая, древняя, новая, новейшая* **-рия** – всесві́тня, зага́льна, да́вня (стародáвня), нова́, нові́тня істо́рія. *Священная, библейская* **-рия** – свяще́нна, біблі́йна істо́рія. *Естественная* **-рия** – природни́ча істо́рія; 2) (*случай*) приго́да, ока́зія, сто́рія, істо́рія, прити́чина, причи́на, при́чта, (*неприятная*) ха́лепа, (*смехотворная*) куме́дія, чудасі́я; *см.* **Происше́ствие, Приключе́ние.** [Оце ще вам сто́рію розкажу́ (Март.). Та й бу́де тобі ха́лепа (Крим.)]. *Затеять* **-рию** – (*скандал*) зчини́ти бе́шкет, (*дело*) заве́сти спра́ву з ким, заве́стися з ким. *Попасть в неприятную* **-рию** – ускочити в халепу. [Вскочила наша громада в халепу (Кон.)]. *Случилась* **-рия** – тра́пилася ока́зія, приго́да. *Вот так* **-рия**! – оце́ приго́да, ока́зія! оце́ так приго́да, сто́рія!

Истосков́аться – зну́дитися, зну́діти, знудьгува́тися за ким, за чим, (*о мн.*) пону́дитися. [А в ха́ті там зну́дилась ма́ти і знудьгува́лася сестра́ (Гриб.). Я аж зну́дів, ждучи́ вас (Н.-Волин. п.). На́ші панотці́ без карт були́-б на смерть пону́дилися (Охримович)]. **Истоскова́вшийся** – зну́джений, знудьго́ваний.

Источа́емость – вили́ваність, випу́скуваність (-ности).

Источа́ть, источи́ть *что* – 1) (*изливать*) вилива́ти, ви́лити що, випуска́ти, ви́пустити джерело́м, дзюрко́м (цюрко́м) (*журчащей струёй*) що. *Горы* **-ча́ют** *целебные ключи* – го́ри випуска́ють цілю́щі джере́ла. **-ча́ть** *на кого свои милости* – вилива́ти, злива́ти на ко́го ла́ску свою́, (*одаривать*) обдаро́вувати кого́ ла́скою своє́ю, уласка́влювати кого́; *см.* **Излива́ть**; 2) *см.* **Расточа́ть. Источённый** – ви́литий. **-ться** – вилива́тися, ви́литися, (*струёй*) дзюри́ти, (*сплывать*) сплива́ти, сплисти́. [Свято́чний на́стрій сплива́в з богі́в (*икон*) (Коцюб.)].

Исто́чина – 1) (*водомоина*) рівча́к (-ка́), я́ма, водор[м]и́й (-р[м]и́я); 2) (*ход, проточ. червём*) прото́чина.

Источи́ть, -ся – 1) *см.* **Иста́чивать, -ся**; 2) *см.* **Источа́ть, -ся.**

Исто́чник – 1) (*ключ, родник*) джерело́, (*обычно более или менее устроенный*) крини́ця, кирни́ця, (*пров.*) живе́ць (-вця́), (*самое устье*) нора́; *ум.* джере́льце, крини́чка, кирни́чка, криниче́нька; *срвн.* **Ключ 3**. [Сілоа́мське джерело́, во́донька зцілю́ща (Крим.). В сла́внім нафто́вими джере́лами Борисла́ві (Єфр.). Вода́ там на все га́рна; живе́ць хоро́ший (Київщ.). Що під то́ю яли́цею (*елью*) б'є нора́, ви́дно було́ зда́лека (Франко). Дві там крини́ці: одна́ розтіка́ється по всьо́му саду (Потебня). Сьогóдні коло кирничо́к пасти́мемо – там холодо́к та й вода́ свіже́нька (Звин.)]. *Богатый* **-ками** – джереля́стий; кринича́стий. *Целебный* **-ник** – цілю́ще джерело́. *Минеральные* **-ки** – мінера́льні джере́ла; 2) *в перен. знач.*: а) (*материалы, пособия и т. п.*) джерело́. [Істори́чні джере́ла (Грінч.). Джерело́ прибу́тку (Куліш)]; б) (*начало, корень*) джерело́ чого́ *и* чому́; *см.* **Нача́ло.** [Ти джерело́ пісе́нь (Самійл.). Джерело́ вті́хи (Коцюб.). Вони́ єди́не є джерело́ всім стражда́нням мої́х (Грінч.)]. **-ник** *жизни, света, тепла* – джерело́ життя́, сві́тла, тепла́. **-ник** *милостей* – джерело ла́ски. *Узнать из верного, достоверного* **-ка, -ков** – дові́датися, дізна́тися з пе́вного джерела́, з пе́вних джере́л.

Исто́чничек – 1) *анат.* fontanella – а) джере́льце; б) (*у ребёнка*) ті́м'ячко; 2) *ум.* джере́льце, крини́чка, кирни́чка, криниче́нька.

Исто́чный – 1) (*родниковый*) джере́льний, джере́ловий, крини́чний, кривича́ний; *см.* **Ключево́й 2**; 2) (*истекающий*) теку́чий, бі́гу́чий.

Истошни́ть *кого* – зблюво́тити, (*делик.*) зну́дити, ви́нудити кого́, (*истомить*) змло́ї́ти кого́.

Исто́шный – несамови́тий, (*полный отчаянья*) розпа́чливий, (*надрывный*) надса́дний, надри́вний. *Кричать* **-ным** *голосом* – крича́ти несамови́то, (*шутл.*) крича́ти на пуп.

Истоща́лый, -ща́вший – схýдлий, охля́лий, змарні́лий, (*голодный*) голо́дний, зголо́джений, (*истощённый*) ви́снажений, ви́ниділий, (*зап.*) нужде́нний; *срвн. ещё* **Истощённый** (*под* **Истоща́ть**).

Истоща́ние (*сост. от* **Истоща́ть**) – охля́лість, змарні́лість (-лости); *срвн.* **Истоще́ние.**

Истоща́ть *и* **Истоща́ться** – (*стать тощим*) схýднути, змарні́ти, (*изнемочь*) охля́нути, охля́сти, ви́нидіти, (*о мн.*) похýднути, помарні́ти, поохлява́ти, похля́сти. [Відімкну́ли ке́лію, а той черне́ць зо́всім ви́нидів (Казка)].

Истоща́ть, истощи́ть – 1) *кого* (*сделать тощим*) – худи́ти, схуди́ти, (*о мн.*) похуди́ти кого́. [Нащо́ ви схуди́ли вола́ отако́? (Кам. п.). Геть похуди́в ко́ні (Берд. п.)]; 2) *кого, что* (*изнурять*) – висна́жувати *и* виснажа́ти, ви́снажити, висиля́ти, ви́силити, стя́гувати *и* стяга́ти, стягти́, стягну́ти, (*о мн.*) повисна́жувати, повисиля́ти, постяга́ти, (*работой ещё*) виробля́ти, ви́робити, спрацьо́вувати, спрацюва́ти, ви́працювати кого́, що; *см.* **Изнуря́ть.** [Я-б вам пора́див поки́нути як-найшви́дше на́ше Туапсе́, до́ки малярі́я вас не ви́снажила (Крим.). Мару́сю ді́ти стягли́, а свекру́ху – життя́ (Гр. Григ.)]. **-ща́ть** *землю, почву, поле* – виробля́ти, ви́робити, висна́жувати, ви́снажити зе́млю, ґрунт, по́ле. [Ви́робили так зе́млю, що вже ніч́о́го не ро́дить (Сл. Гр.)]. **-ща́ть** *кого налогами* – висна́жувати, стя́гувати *и* стяга́ти, збезси́лювати, збезси́лити пода́тками кого́. **-щи́ть** *государственную казну* – ви́снажити держа́вну скарбни́цю. **-щи́ть** *кошелёк* – спорожни́ти, ви́черпати гамане́ць. *Пост* **-ща́ет** – піст висна́жує, збезси́лює. *Тяжёлая работа* **-щи́ла** *его силы* – важка́ пра́ця ви́снажила його́ (йому́) си́лу, важка́ пра́ця ви́силила його́; 3) (*издерживать*) витрача́ти *и* витра́чувати, ви́тратити (гро́ші, майно́), (*шутл. о деньгах*) ви́шептати; *см.* **Изде́рживать**; 4) (*о запасах, средствах: вычерпывать*) виче́рпувати, ви́черпати (запа́си, за́соби); *см.* **Исче́рпывать. -щи́ть** *терпение* – а) (*кому*) ви́черпати чию́ терпели́вість, (*простов.*) урва́ти терпе́ць кому́; б) (*своё*) ви́черпати терпі́ння, терпе́ць (свій). **-щи́ть** *свои силы* – ви́черпати свої́ си́ли *или* ви́снажитися. [Там спочива́ють ті, що ви́черпали си́ли (Кн. Іова)]. **-ться** – 1) *возвр. з.* висна́жуватися, ви́снажитися, висиля́тися, ви́силитися, (*работой*) виробля́тися, ви́робитися, спрацьо́вуватися, спрацюва́тися, ви́працюватися, (*отощевать*) охлява́ти, охля́нути, охля́сти, (*о скоте, почве ещё*) перепа́стися. [Робітники́ працю́ють, робо́ча си́ла висна́жується (Азб. Ком.). Ви́робився чолові́к (Зміїв. п.). Ви́робилась земля́ (Грінч.)]; 2) витрача́тися, ви́тратитися, пере[ви]во́дитися, пере[ви́]ве́стися, (*шутл. о деньгах*) више́птуватися, ви́шептатися; *см.* **Изде́рживаться**; 3) (*иссякать*) виче́рпуватися, ви́черпатися, кінча́тися, кінчи́тися. [Тво́рчість наро́дня, ка́жуть, виче́рпується оста́нніми часа́ми (Єфр.)]. *Средства наши начинают* **-ща́ться** – за́соби на́ші почина́ють виче́рпуватися. *Терпение моё* **-щи́лось** – терпі́ння моє́ ви́черпалось, (*простовато*) у ме́не ввірва́вся терпе́ць. **Истощённый** – 1) (*от* **Истощи́ть**) – ви́снажений, ви́силений, (*работой ещё*) ви́роблений, спрацьо́ваний; (*о домаш. животн. ещё*) ро́блений;

ви́трачений, ви́черпаний; 2) (*от* **Истощи́ться**) ви́снажений, охля́лий; *см.* **Истоща́лый.** [Уве́сь організ́м знеси́лений, ви́снажений (Кон.). Сíре ви́снажене обли́ччя (Черкас.)]. **-ный** *болезнью* – ви́снажений хворо́бою, (*зап.*) схоро́ваний. **-ный** *плохим питанием* – захарчо́ваний. **-ная** *земля* – ви́снажена, ви́роблена, перепа́ла земля́.

Истоще́ние (*действ. и сост.*) – ви́снаження, ви́силення, ви́роблення, ви́трачення, ви́черпання, (*сост. ещё*) висна́га, ви́тра́та; (*действ. неок.*) висна́жування, виси́лювання, витрача́ння, виче́рпування чого́. [Світови́й го́лод і світове́ ви́снаження – ось найпе́рший на́слідок злочи́нної імперіялісти́чної різани́ни (Азб. Ком.)]. **-ние** *почвы, земли* – ви́снаження ґру́нту, землí. *Смерть от* **-ния** – смерть з ви́снаження.

Истпа́рт – істпа́рт (-та).

Истра́вливать *и* **Истравля́ть, истрави́ть** – 1) (*луга, хлеб*) витоло́чувати, ви́толочити, (*о мн., во мн. местах*) повитоло́чувати (лу́ки, хліб, пашню); *см.* **Вытра́вливать 2**; 2) (*ядом*) витру́ювати, ви́труїти, (*о мн.*) повитру́ювати (бага́то, всіх); *см.* **Вытра́вливать 3**; 3) (*кислотой*) витра́влювати, ви́травити, перетра́влювати, перетрави́ти; 4) (*о корме*: *издержать*) згодо́вувати, згодува́ти, вигодо́вувати, ви́годувати; *см.* **Иска́рмливать.**

Истра́та – ви́тра́та, стра́та, потра́та; *см.* **Изде́ржка, Поте́ря.**

Истра́тить, *см.* **Истра́чивать.**

Истра́чение – ви́трачення, стра́чення, потра́чення, протра́чення, переві́д (-во́ду) чого́.

Истра́чивание – витрача́ння *и* витра́чування, стра́чування, протра́чування чого́, (*попусту*) марнува́ння, збавля́ння, переві́д (-во́ду), перево́дження чого́.

Истра́чивать, истра́тить – витрача́ти *и* витра́чувати, ви́тратити, тра́тити, потра́тити, стра́чувати, стра́тити, протра́чувати *и* протрача́ти, протра́тити що, (*о мн.*) повитрача́ти *и* повитра́чувати, ви́тратити що, (*иногда*: *истратить без остатка что*) витрача́тися *и* витра́чуватися, ви́тратитися з чо́го, (*диал.*) теря́ти, потеря́ти що; *срвн.* **Изде́рживать.** [Ма́ти на се́бе боя́лася ви́тратити яки́йсь там шажо́к (*грош*) (Крим.). Всі сірники́ ви́тратив і не закури́в через вас (Васильч.). Потра́тить він (во́рог) запа́си (Куліш). Оста́нню копі́йку протра́тив (Свидн.). Із тих (гро́шей) він не стра́тив ані ше́ляга (Франко). Невдя́чна звірю́ка! забу́в ті гро́ші, які́ я повитра́чував на твоє́ ви́ховання (Крим.) Ви дали́ зло́того, де́сять я потеря́ла на олі́ю, а ще є п’ять (Звин.)]. **-чивать, -тить** *попусту что* – марнува́ти, змарнува́ти (*зап.* дармува́ти, здармува́ти), гайнува́ти, згайнува́ти, збавля́ти, зба́вити, перево́дити, переве́сти, (*о мн.*) помарнува́ти, поперево́дити, позбавля́ти що на що. [Бага́то сил змарну́є на боротьбу́ зі стра́хом (Коцюб.). Здармува́ти час (Верхр.)]. **-тить** *попусту время* – змарнува́ти, згайнува́ти, зга́яти (ма́рно), зве́сти́ час. **-тить** *на освещение* – ви́світити. [Ми вже шістдеся́т карбо́ванців ви́світили (Він. п.)]. **-чивать, -тить** *силу работая, на работе* – виробля́ти, ви́робити, спрацьо́вувати, спрацюва́ти си́лу.

Истра́чиваемый – витра́чуваний, стра́чуваний, протра́чуваний. **Истра́ченный** – ви́трачений, стра́чений, потра́чений, (*попусту*) змарно́ваний, зба́влений, переве́дений, згайно́ваний (ма́рно), (*о времени ещё*) зга́яний. **-ться** – 1) *стр. з.* ви[про]трача́тися *и* ви[про]тра́чуватися, бу́ти ви́траченим, стра́ченим; 2) *возвр. з.* витрача́тися *и* витра́чуватися, ви́тратитися, тра́титися, потра́титися, стра́титися, вижива́тися, ви́житися з чо́го; *см.* **Изде́рживаться.** *Совсем* **-тился** – геть ви́тратився (з гро́шей), ви́йшов з гро́шей. **-тился***, что и хлеба, денег нет* – з хлі́ба, з гро́шей ви́жився (ви́тратився).

Истра́тчик, -чица – витра́тник, -ниця, протра́тник, -ниця.

Истреби́тель, -ница – вигу́бник, вигу́бниця, вигу́блювач, -вачка, погу́бник, -ниця, вини́щувач, -вачка, нищи́тель, -телька, виба́вник, -ниця. **-тель** (*судно*), *воен.* – нищи́тель, вини́щувач. **-тель** *насекомых, лесов* – нищи́тель, виба́вник, вигу́бник комá́х, лісі́в.

Истреби́тельный – (*служащий к истреблению*) вигу́бний, виба́вний, (*пагубный, гибельный*) згу́бний. **-ные** *отряды* – вигу́бні заго́ни. **-ные** *средства против клопов* – виба́вні за́соби про́ти блощи́ць *и* на блощи́ці. **-ные** *войны* – (*гибельные*) згу́бні ві́йни. **-ное** *судно* – нищи́тель, вини́щувач.

Истреби́ть, *см.* **Истребля́ть.**

Истребле́ние – вигу́блювання *и* вигубля́ння, вини́щування, зни́щування, ни́щення, (*отравой*) витру́ювання, (*изведение*) зво́дження, ви[пере]во́дження, вибавля́ння, виба́ва, тлумі́ння кого́, чого́, (*с лица земли*) загла́да кого́, (*потребление*) спожива́ння; *оконч.* ви́гублення, згу́блення, ви́нищення, зни́щення, (*отравой*) ви́труїння, зве́дення, ви́бавлення кого́, чого́; (*потребление*) спожиття́. **-ние** *неприятеля* – вигу́блювання, ви[з]ни́щування, (*оконч.*) ви́гублення, ви́[з]ни́щення во́рога. **-ние** *документов, юрид.* – зни́щення докуме́нтів. *Давать, дать кого на* **-ние** (*с’едение*) *зверям* – дава́ти, да́ти кого́ на пота́лу звíрям, (*соб.*) звíру. [У чи́стому по́лі похова́йте, звíру-пти́ці на пота́лу не дава́йте (Дума)].

Истребля́емость – вигу́блюваність, вини́щуваність.
Истребля́ть, истреби́ть – 1) *кого что* (*много, всё*: *губить, погублять*) вигу́блювати *и* вигубля́ти, ви́губити кого́, що (бага́то, все), згу́блювати *и* згубля́ти, згуби́ти кого́, що, (*о мн.*) погуби́ти, (*уничтожать*) вини́щувати, ви́нищити кого́, що (бага́то, багатьо́х, все), зни́щувати, ни́щити, зни́щити, (*о мн.*) пони́щити, повини́щувати, позни́щувати, повигу́блювати кого́, що; тлуми́ти, (*о мн.*) ви́тлумити, потлуми́ти, ви́мордувати, (*изводить*) зво́дити, зве́сти, (*о мн.* позво́дити), ви́водити, ви́вести, повиво́дити, перево́дити, переве́сти, поперево́дити, вибавля́ти, ви́бавити, повибавля́ти, (*отравой*) витру́ювати, ви́труїти, повитру́ювати кого́ (бага́то, все). [Си́пав град бу́йний, вигу́блював скоти́ну (Куліш). Прогніви́всь ти на наро́ди, ви́губив жорсто́ких (Куліш). Я вже ми́ші ви́губив (Звин.). Ми зни́щили гадю́че ко́дло лю́те (Грінч.). Хотів-би я усі́х їх до о́дного ви́нищити, ви́бити (Грінч.). Супроти́вних собі людей́ до оста́нку ви́тлумити (Куліш). Шля́хти ви́мордував бе́зліч (Куліш). Да нія́к не мо́жна ви́бавити тих мух (Борзенщ.). Усі́х лящі́в позво́диш (Глібов)]. **-бля́ть, -би́ть** *вредителей* – вини́щувати, ви́нищити, вибавля́ти, ви́бавити шкідникі́в. **-би́ть** *клопов* – ви́губити, ви́бавити, повиво́дити, позво́дити блощи́ці. **-бля́ть, -би́ть** *заразу* – виповітрювати, ви́повітрити по́шесть (Сл. Ум.). *Мы* **-бля́ем** *леса без оглядки* – ми ни́щимо (виплюндро́вуємо) ліси́ безо́глядно. **-бить** *до тла кого* – ви́губити, ви́нищити, ви́вести, ви́бити до ноги́, до-ще́нту кого́. [Ви́б'ю всіх до ноги́, у нево́лю і бра́ти не бу́ду (Манж.)]. **-бля́ть** *бесцельно* – марнува́ти, глумува́ти що; 2) (*потреблять, поедать*) тлуми́ти, стлуми́ти, спожива́ти, спожи́ти, труби́ти, перетруби́ти що; *см.* **Уничтожа́ть. -бля́ть, -би́ть** (*поедать*) *груши, арбузы* – тлуми́ти, стлуми́ти, спожива́ти, спожи́ти гру́ші, кавуни́. [Тлуми́ли ла́сощі (Мкр.)]. *Я* **-би́л** *массу груш* – я перетруби́в си́лу грушо́к. **Истреблённый** – згу́блений, зни́щений, зве́дений, (*о мн.*) ви́гублені, повигу́блювані, пони́щені, повини́щувані *и т. д.* **-ться** – 1) вигу́блюватися, вини́щуватися, зни́щуватися, ни́щитися, зво́дитися, перево́дитися, вибавля́тися, *сов.* ви́губитися, зни́щитися, ви́нищитися, зве́сти́ся, переве́сти́ся, ви́бавитися; бу́ти згу́бленим, зни́щеним, ви́губленим, повигу́блюваними *и т. д.* [Бода́й його́ ко́рінь звівся (Номис)]; 2) (*потребляться*) спожива́тися, спожи́тися.
Истре́бование – 1) (*взыскание*) спра́влення, ви́правлення з ко́го чого́; 2) зажада́ная, ви́мо́га, (*руссизм*) ви́требування. **-ние** *денег по ассигновкам* – ви́мо́га, (*рус.*) ви́требування гро́шей за асигнува́нням.
Истре́бовать – 1) (*взыскать*) спра́вити, ви́правити, (*о мн.*) повиправля́ти, посправля́ти з ко́го що (гро́ші, борги́, недо́платки); *срвн.* **Взы́скивать 1**; 2) (*потребовать, пожелать*) ви́могти, зажада́ти, (*руссизм*) ви́требувати чого́; *см.* **Тре́бовать.** [Пани́ у короля́ собі по́льське чи кня́же пра́во ви́могли (Куліш)]. **-вать** *об'яснений* – ви́могти, зажада́ти поя́снень. **Истре́бованный** – 1) (*взысканный*) спра́влений, ви́правлений; 2) ви́можений, зажа́даний, (*рус.*) ви́требуваний. **-ные** *по ассигновке суммы* – ви́требувані за асигнува́нням гро́ші.
Истрезвля́ть, -ся, истрезви́ть, -ся – витвере́жувати, -ся, ви́тверезити, -ся, протвере́жувати, -ся, протверези́ти, -ся; *см.* **Протре́звливать, -ся.**
Истрепа́ть, *см.* **Истрёпывать.**
Истрёпок, *см.* **Отре́пье 2, Вето́шка.**
Истрёпывание – 1) *см.* **Исхлёстывание**; 2) витіпування (льо́ну); 3) ша́рпання (халя́стання) (оде́жі).
Истрёпывать, истрепа́ть – 1) (*избить в мохры*), *см.* **Исхлеста́ть. -па́ть** *рукава* – обстрі́пати, пообстрі́пувати рукави́. **-па́ть** *юбку* (*внизу*) – обби́ти спідни́цю; 2) (*об одёже*) ша́рпати, поша́рпати, потрі́пати, халя́стати, схаля́стати; *см.* **Иста́скивать 2**; 3) (*лён, посконь*) виті́пувати, ви́тіпати, потіпа́ти (льон, пло́скінь). *См.* **Трепа́ть. Истрёпанный** – (*об одёже*: *поношенный*) поша́рпаний, потрі́паний, схаля́станий. **-ная** *книга* – поша́рпана, потрі́пана, (*извне*) обша́рпана, об(с)трі́пана кни́га. [Темні́ють обере́мки школя́рських букварі́в: старі́, розби́ті, обтрі́пані (Васильч.). Обша́рпані паляту́рки (Васильч.)]. **-ное** *лицо* – потрі́пане обли́ччя. **-ться** – 1) *см.* **Исхлёстываться**; 2) ша́рпатися, поша́рпатися, зно́шуватися, зноси́тися; *см.* **Иста́скиваться 1, Изна́шиваться.**
Истре́скание – потрі́скання, поре́пання, полу́плення, полу́скання, пошкалу́блення, пощі́лення, поко́лення чого́.
Истре́скать *что* – стрі́скати, (*о мн.*) потрі́скати що; *см.* **Сожра́ть.**
Истре́скаться – потрі́скати *и* потрі́скатися, поре́патися *и* поре́пати, (*о камне, глине, штукатурке, стене и т. п.*) полу́патися, (*об оболочке орехов, семян и т. п.*) полу́скати(ся); (*расщелиться*) пошкалу́битися, пощі́литися, (*расколоться*) пополо́тися. [Воро́та кам'яні́ потрі́скались (Сторож.). Аж шку́ра на їх поре́палась (Куліш). Ру́ки

поре́пали (Поділля)]. **Истре́скавшийся** – потрі́сканий, поре́паний: полу́паний, полу́сканий, пошкалу́блений, пощі́ле[я]ний, поко́лений. [Дво́є двере́й пощі́ляних (Г. Барв.)].

Иструди́ть *руку, ногу* – натруди́ти ру́ку, но́гу. [Вона́ не натруди́ла свої́х бі́лих ру́чок (Мирн.)]. **-ться** (*о челов., животн.*) – спрацюва́тися, струди́тися. **Истружде̑нный** – натру́джений, спрацьо́ваний, стру́джений.

Иструхле́ть *или* **Иструхля́веть** – стру́хнути *и* стру́хти, струхля́віти, струхні́ти, потру́хнути, потрухля́віти, (*о дереве ещё*) спорохня́[а́]віти, спорохні́ти, попорохня́віти, попорохні́ти, (*о зерне*) по[с]трупі́шати. [Ко́рінь його́ стру́хне (Куліш). Га́ля мо́же стру́хла там у землі́ (Рудч.). Спорохня́віла гру́ша (Кам. п.)].

Истру́хлый, Иструхле́вший – стру́хлий, струхля́вілий, струхні́лий, потру́хлий, потрухля́вілий, трухля́вий, спорохні́лий, спорохня́вілий, спорохня́лий, порохня́[а́]вий, попорохні́лий, по[с]трупі́шалий. [Струхні́лі варца́би (Франко). Навкруги́ лиш самі́сінькі кни́ги, спорохні́лі, поцві́лі, ні́мі (Крим.). Спорохня́ле де́рево (М. Вовч.)].

Истряса́ть, истрясти́ – 1) (*вытряхать*) витру́шувати, ви́трусити, (*о мн.*) повитру́шувати що звідки; 2) **-сти́** *кого* (*на телеге*) – потруси́ти, струси́ти кого́ (на во́зі).

Истужи́ть *тоску* – перетужи́ти, пересумува́ти (ту́гу). **-ться** *по ком* – зну́дитися, знудьгува́тися, стужи́тися за ким.

Истузи́ть *кого* – (*избить кулаками*) поби́ти (потовкти́) кулака́ми кого́.

Истука́н – 1) (*изображение, кумир*) подо́ба, бовва́н (-на́), куми́р; (*каменный, находимый в курганах*) ба́ба, кам'яна́ ба́ба; (*стар.*) істука́н (Шевч.); (*собир.*) істука́ння. [Камі́ння ку́па величе́зна, поста́влена стовпа́ми, боввана́ми довготеле́сими – яки́й в тім глузд? (Л. Укр.)]; 2) (*болван*) бовва́н. [Стоі́ть, як бовва́н (Поділля)].

Истука́нов – бовванів, куми́рів (-ова, -ове).

Иступле́ние – зату́плення, ви́туплення, сту́плення; *неок.* зату́плювання, виту́плювання, сту́плювання чого́.

Иступля́ть, -ся, иступи́ть, -ся (*делать, -ся тупым*) – зату́плювати, -ся *и* затупля́ти, -ся, затупи́ти, -ся, виту́плювати, -ся *и* витупля́ти, -ся, ви́тупити, -ся, сту́плювати, -ся, ступи́ти, -ся, (*о мн.*) позату́плювати, -ся, повиту́плювати, -ся *и* повитупля́ти, -ся, посту́плювати, -ся, потупи́ти, -ся; *см.* **Затупля́ть, -ся.** [Ступи́в мені́ так ножа́, що й са́ла не врі́жеш (Сл. Гр.). Ви́тупиться міч (Куліш)]. **Исту́пленный** – зату́плений, ви́туплений, сту́плений, (*о мн.*) позату́плювані, повиту́плювані, посту́плювані, поту́плені.

Истцо́в – позовникі́в, позива́льників (-кова, -кове).

Истцо́вый *см.* **Исте́цкий.**

И́стый – і́сний; *обычно*: спра́вжній, справде́шній, правди́вий, щи́рий; *см.* **И́стинный, Настоя́щий.** [Щи́рий коза́к зза́ду не напада́ється (Номис)]. **-тый** *дурак* – спра́вжній ду́рень.

Исты́кивать, исты́кать – 1) *что чем* (*утыкать*) – витика́ти, ви́тикати що, що чим (напр. ма́пу прапорця́ми, гря́дку кілка́ми), (*вехами*) вити́чувати, ви́тичити що; 2) (*искалывать*) ти́кати, поти́кати, (*пырять*) штри́кати, поштри́кати що. *Все стены гвоздями* **-кал** – усі́ сті́ни цвя́хами поти́кав; 3) (*истратить тыкая*) витика́ти, ви́тикати що (напр. усі́ шпильки́). **Исты́канный** – 1) ви́тиканий, ви́тичений; 2) поти́каний, поштри́каний. **-ться** – бу́ти ви́тиканим.

Истяза́ние – катува́ння, мордува́ння, тортурува́ння кого́, (*мучения*) му́ки, торту́ри (-ту́р). *Подвергать, подвергнуть* **-нию, -ниям** *кого* – бра́ти, взя́ти на му́ки, на торту́ри, на катува́ння кого́, завдава́ти, завда́ти му́ки кому́. [То на́що було́ бра́ти дити́ну на таке́ катува́ння? (М. Лев.). Хто тебе́ не зва́жувався бра́ти на му́ки? (Крим.)]. *Подвергнутый* **-нию** (**-ниям**) – като́ваний, скато́ваний, мордо́ваний, змордо́ваний, бра́ний, взя́тий на му́ки (на торту́ри). *Место* **-ний** (*застенок*) – каті́вня.

Истяза́тель, -ница – кат, каті́вка, мучи́тель, -телька; *ув.* катю́га.

Истяза́тельный – каті́вський, катува́льний, мордува́льний.

Истяза́ть *кого* – (*пытать, жестоко мучить*) катува́ти, мордува́ти, бра́ти на му́ки, на торту́ри, тортурува́ти, му́чити кого́. [Мордува́в її́ вся́кими спо́собами: бив, стяга́в у самі́й соро́чці з лі́жка і замика́в – узи́мку – в холо́дну хи́жу (Грінч.). Бу́ду би́ти, бу́ду катува́ти (Пісня). Їх морду́ють-тортуру́ють, щоб скака́ли гопака́ (Крим.)]. **Истязу́емый** – като́ваний, мордо́ваний, бра́ний на му́ки (торту́ри). **-ться** – катува́тися, мордува́тися, тортурува́тися, му́читися, бу́ти като́ваним, мордо́ваним від ко́го (*кем*).

Исха́живать, исходи́ть (*ходить повсюду*) – схо́джувати, сходи́ти, вихо́джувати, ви́ходити, що (усе́ мі́сто, усі́ крамни́ці, по́ле). [Хто сходи́в сті́льки світі́в, то́й тя́мить (Кон.). Уве́сь ліс сходи́ла шука́ючи (Мирн.). Усі́ луже́чки ви́ходила (Метл.)]. **Исхо́женный** – схо́джений,

ви́ходжений.
Исхарчи́ть *что* – схарчи́ти, спожи́ти що. [Поверта́ючись додо́му й те (заро́блені гро́ші) уже́ схарчи́ли (Манж.)]. **-ться** – обхарчи́тися, ви́йти з харчі́в. [Зовсі́м обхарчи́лися; хлі́ба бра́ли на два дні, а сидимо́ четве́ртий день (Кон.)].
Исха́ять *кого что* – зга́нити, згу́дити кого́, що.
Исхиле́ть – змарні́ти, помарні́ти, зни́діти, ви́нидіти. **Исхиле́лый** – змарні́лий, помарні́лий, зни́ділий, ви́ниділий.
Исхити́тель, -ница, *см.* **Похити́тель, -ница.**
Исхи́тить, *см.* **Исхища́ть.**
Исхище́ние – викрада́ння, видира́ння, вирива́ння; *оконч.* ви́крадення, ви́рвання кого́, чого́.
Исхища́ть, исхи́тить – (*похищать*) викрада́ти, ви́красти, (*отымать силой*) видира́ти, ви́дерти, вирива́ти, ви́рвати, (*о мн.*) повикрада́ти, повидира́ти, повирива́ти що в ко́го. **Исхищённый** – ви́крадений, ви́дертий, ви́рваний. **-ться** – викрада́тися, видира́тися, вирива́тися, бу́ти ви́краденим, ви́дертим, ви́рваним.
Исхлёбывать, исхлеба́ть, *см.* **Выхлёбывать.**
Исхлёстывание, Исхлеста́ние – 1) (*чего*) хльо́стання, шмага́ння чого́, (*кнута*) схльо́[я ́]стування (батога́); *оконч.* похльо́[я́]стання, пошмага́ння; схльо́[я́]стання; 2) *кого* – шмага́ння, стьоба́ння; *оконч.* ви́шмагання, ви́стьобання кого́.
Исхлёстывать, исхлеста́ть *или* **Исхлы́стывать, исхлыста́ть** – 1) (*избить то, по чём хлещешь или то, чем хлещешь*) хльо́[я́]стати, похльо́[я́]стати, вистí́бувати, ви́сті[ьо]бати, шмага́ти, пошмага́ти, би́ти, поби́ти, (*о кнуте ещё*) схльо́[я́]ступати, схльо́[я́]стати, (*о мн.*) посхльо́[я́]стувати. [Поби́в на йо́му ввесь батí́г (Сл. Ум.)]; 2) *кого* – хльо́[я́]стати, ви́хльо[я]стати, стьо[і]ба́ти, ви́стьобати, шмага́ти, ви́шмагати кого́. **Исхлёстанный** – 1) похльо́[я́]station, схльо́[я́]станий, (*о кнуте*) пошма́ганий, поби́тий; 2) ви́хльо[я]станий, ви́стьобаний, ви́шмаганий. **-ться** – (*о кнуте*: *измочалиться*) би́тися, поби́тися, схльо́[я ́]стуватися, схльо́[я́]статися, похльо́[я́]статися, вистí́буватися, ви́стьобатися.
Исхлопота́ть – ви́клопотати що, (*выправить*) ви́правити що; *см.* **Исхода́тайствовать.** [Вони́ поклопо́чуться, то й ви́клопочуть (Липовеч.). Ви́клопотав собі́ па́шпорт (Київ)]. **Исхлопо́танный** – ви́клопотаний. **-ться** (*выбиться из сил хлопотами*) – переклопота́тися.
Исхлы́стывать, -ся, Исхлыста́ть, -ся, *см.* **Исхлёстывать, -ся.**
Исхмеле́ть, *см.* **Охмеле́ть.**
Исхо́д – 1) (*откуда*) ви́хід (-ходу), (*устар.*) ви́йстя звí́дки; ви́м[в]андрування. *По* **-де** – по ви́ході, по ви́йстю. [По ви́ході із Єги́петської землí́ (Св. П.). По ви́йстю з це́ркви (Сл. Ум.)]. **-хо́д** *французов из Москвы* – ви́хід францу́зів з Москви́. *Книга* **Исхо́д** – кни́га Ви́ходу; 2) (*перен.*: *выход из положения*) ви́хід, (*обычно*) ра́да, пора́да, ряту́нок, поряту́нок (-нку); *см.* **Вы́ход 1**. [І вони́-ж не ба́чили и́ншої ра́ди, як заклика́ти до війни́, щоб кінчи́ти її́ (Н. Рада)]. *Нет* **-да** (*выхода*) *из этого положения* – нема́ ра́ди з цим стано́вищем, нема́ ви́ходу, поряту́нку з цьо́го стано́вища. *Найти* **-хо́д** (*выход*) *в каком-л. деле, в чём-л.* – да́ти собі́ ра́ду, пора́ду з яко́ю спра́вою, з чим, пора́дити собі́ з чим. *Он нашёл себе* **-хо́д** *в смерти* – він знайшо́в собі́ поряту́нок у сме́рті; 3) (*о времени, о деле и т. п.*: *конец*) кіне́ць (-нця́), прикі́нчення, (*реже*) приконе́ччя, скінча́ння; *срвн.* **Конец 7**. [Уся́ зіма́ була́ те́пла, а приконе́ччя ду́же холо́дне (Лебед. п.)]. **-хо́д** *лета, зимы, года, дня* – кіне́ць лі́та, зими́, ро́ку, дня *или* кіне́ць лі́ту, зимí́, ро́кові, дне́ві. **-хо́д** *войны, состязаний* – кіне́ць війни́ *и* війнí́, змага́нь *и* змага́нням. **-хо́д** *дела, процесса* – кіне́ць, (*разрешение*) розвяза́ння спра́ви, проце́са (*или* спра́ві, проце́сові). *Ждём* **-да** *дела* – чека́ємо кінця́ спра́ві (*и* спра́ви) *или* чим спра́ва закі́нчиться, розвя́жеться. **-хо́д** *болезни* – кіне́ць, розвяза́ння хворо́би. *Благополучный, благоприятный* **-хо́д** *болезни* – щасли́ве розвяза́ння, щасли́вий кіне́ць хворо́би. **-хо́д** *этой болезни сомнительный* – яки́й кіне́ць (в) ціє́ї хворо́би – річ непе́вна. *На* **-де**, *в* **-де** *чего* – на кінці́, наприкінці́, на приконе́ччі, на прикі́нченні, на скінча́нні чого́. [Лі́то вже наприкінці́ було́ (Тесл.). Наприкінці́ пе́ршого десятилі́ття XX ві́ку (Єфр.). На скінча́нню IV-го столі́ття (Куліш)]. *В* **-де** *года* – в кінці́ ро́ку, наприкінці́ ро́ку. *В* **-де** *десятого* – наприкінці́ деся́тої (годи́ни). *На* **-де** (*быть*), *в* **-де** *что* – кінча́ється що, дохо́дить кра́ю що, схо́дить що, наприкінці́, на ви́черпанні що. [Лі́то вже схо́дить (Гайсинщ.)]. *Январь в* (*на*) **-де** – сі́чень кінча́ється (схо́дить), сі́чень наприкінці́. *Деньги на* **-де** – гро́ші ви[с]хо́дять, дохо́дять кра́ю, гро́ші на ви́черпанні. *День на* **-де** – день кінча́ється, день наприкінці́, день добира́ється (до) кра́ю. *Второй час в* **-де** – дру́га годи́на кінча́ється, дру́га годи́на наприкінці́; 4) **-хо́д** *души* – схід, скін (*р.* ско́ну), кона́ння душі́. [Уда́рили три́чі в стари́й дзвін на схід душі́ (ЗОЮР). А на схід душі́ хоч таба́ки поню́хаю (Рудан.). На скін душі́ (Сл. Ум.)]. *Благовест на* **-хо́д** *души* – подзві́н (-во́ну), подзві́ння,

подзві́нне (-ного).

Исхода́тайствование – ви́клопотання, ви́старання чого́ в ко́го.

Исхода́тайствовать *что* – ви́клопотати що, ви́старатися про що *и реже* чого́ в ко́го *и* ви́старати що, (*насм.*) досту́катися чого́ в ко́го. [Ти́тар ви́клопотав до́звіл і згоди́в маляра́, щоб він ви́малював це́ркву (Н.-Лев.). Де́які панува́ті (*знатные*) земляки́ ви́старали у міні́стра для Шевче́нка мі́сце профе́сора (Куліш)]. **-вали** *помилование* – ви́клопотали поми́лування. **Исхода́тайствованный** – ви́клопотаний, ви́стараний.

Исходи́ть, изойти́ – 1) *откуда* (*выходить*) – вихо́дити, ви́йти, (*приходить*) прихо́дити, прийти́, (*о мн.*) повихо́дити, поприхо́дити звідки. *Это должно* **-ть** *от вас* – це пови́нно йти (вихо́дити) від вас. [Украї́нська політи́чна ду́мка му́сіла вихо́дити з націона́льного пита́ння (Н. Рада)]; 2) (*происходить, брать начало*) вихо́дити, ви́йти, похо́дити, іти́, піти́, встава́ти, вста́ти, по(в)става́ти, по(в)ста́ти від ко́го, з ко́го, з чо́го; *см.* **Происходи́ть 2**; (*догмат.*) вихо́дити, ви́йти. [З тихе́ньких все ли́хо встає́ (Приказка). Від не́ї іду́ть (вихо́дять) усі́ бре́хні (Харківщ.). На всі російські запита́ння, що йшли були́ (*которые исходили*) од Е́йлера, я впе́рто одка́зував йому́ мо́вою німе́цькою (Крим.). Як-же при́йде Утіши́тель, Дух пра́вди, що від Отця́ вихо́дить… (Єв.)]; 3) (*о времени: истекать*) вихо́дити, ви́йти, кінча́тися, (с)кінчи́тися; *см.* **Истека́ть 4, Ока́нчиваться.** [Рік вихо́дить (Рудч.)]; 4) (*расходоваться, изводиться*) схо́дити, зійти́, вихо́дити, ви́йти. [Горі́лки на їх бага́то схо́дить (Г. Барв.). Зійшо́в уве́сь хліб, уся́ стра́ва (Черк. п.). На це бага́то гро́шей вихо́дить (Звин.)]; 5) (*кровью слезами*) схо́дити, зійти́, спплива́ти, спливти́ кро́в'ю, сльоза́ми (слі́зьми); *см.* **Истека́ть 3**. [Як я по ма́тері жури́лась! Було́ слі́зьми схо́джу (Г. Барв.). Се́рце бо́лем зійшло́ (Корол.)]. **-ди́ть** *потоками слёз* – зе́млю топи́ти. [Стара́ ма́ти зе́млю то́пить, відко́ли си́на в москалі забра́ли (Київщ.)]; 6) (*кончаться, умирать*) кінча́тися, скінчи́тися, кона́ти, скона́ти; *см.* **Испуска́ть** *дух. Душа* **-шла́** – душа́ ви́йшла; 7) *(везде побывать*), *см.* **Исха́живать.**

Исхо́дность – вихі́дність (-ности).

Исхо́дный – вихідни́й. **-ная** *точка*, **-ный** *пункт* – вихідна́ то́чка, вихідни́й пункт. [Тре́ба було́ шука́ти вихідно́ї то́чки (Франко). Суча́сне стає́ за вихідни́й пункт для майбу́тнього (Єфр.)]. *Служить* **-ным** *пунктом* – пра́вити за вихідни́й пункт, за вихідну́ то́чку. *Иметь своим* **-ным** *пунктом что* – ма́ти що за вихідну́ то́чку *или* вихо́дити з чо́го.

Исходя́щий, *в знач. прил.* – вихідни́й; *канц.* виступни́й. **-щие** *и входящие бумаги* – виступні і вступні папе́ри. *Журнал* **-щих** *бумаг* – журна́л, кни́га виступни́х папе́рів. *Реестр* **-щих** *бумаг* – рее́стр виступни́х папе́рів *или* виступни́м папе́рам. **-щий** *номер* – виступни́й ну́мер, виступне́ число́.

Исхожде́ние – вихо́дження, ви́хід (-ходу) звідки, від ко́го.

Исхола́щивать, исхолости́ть *кого, см.* **Выхола́щивать.**

Исхо́лить *кого* – ви́пестити; розпе́стити кого́; *см.* **Изне́жить.**

Исхуда́лость – сху́длість, з[по]марні́лість (-лости).

Исхуда́лый, Исхуда́вший – сху́длий, змарні́лий, помарні́лий, ви́ниділий, зни́ділий. [Бліде́ й сху́дле лице́ (Н.-Лев.). Змарні́ле обли́ччя (М. Лев.). Пла́кала, рида́ла, ру́ки свої́ сху́длі простяга́ла (Олесь). І на ті́лі, на кня́жім бі́лім, помарні́лім оми́ю кров суху́ (Шевч.)]. **-лая** *лошадёнка* – худа́, сухоре́бра, ви́ниділа конячи́на.

Исхуда́ние – сху́днення, змарні́ння, помарні́ння.

Исхуда́ть *или* **Исхуде́ть** – сху́днути, (*о мн.* поху́днути), змарні́ти, помарні́ти, охля́нути, (*с оттенк. зачахнуть*) зни́діти, ви́нидіти, пони́діти; (*в лице*) спа́сти з лиця́, з[по]марні́ти на лиці́, на виду́; (*в теле*) спа́сти з ті́ла, на ті́лі, змарні́ти, помарні́ти, (*в конец известись*) ні на що зве́сти́ся; *см.* **Похуде́ть.** [Схуд, ви́сох Павло́ (Грінч.). За до́вгий час змарні́в, борода́ одросла́ (Рудч.). Ой вже-ж на́ші сірома́хи та без харчі́в помарні́ли (Пісня). Неві́стка ска́ржиться, а на лиці́ не змарні́ла (Номис). Зни́діло дитя́тко, зни́діло, на го́ру во́ду но́сячи (Чуб. III)]. *Покуда жирный* **-да́ет***, худого чорт возьмёт* – по́ки гладки́й сху́дне, то худи́й здо́хне (Приказка).

Исхуде́лый, *см.* **Исхуда́лый.**

Исцара́пывание, Исцара́пание – дря́пання, подря́пання, шкря́бання, пошкря́бання кого́, чого́.

Исцара́пывать, исцара́пать *кого, что* – дря́пати, подря́пати, шкря́бати, пошкря́бати, де́рти, поде́рти кого́, що. [Ки́цька подря́пала ру́ки (Сл. Ум.). Як export зача́в кото́м по ті́лі де́рти, – чи́сто поде́р ті́ло (Рудч.)]. *Весь мой столик* **-ли** – уве́сь мій сто́лик подря́пали. **Исцара́панный** – подря́паний, пошкря́баний, поде́ртий. [Подря́паний, мов-би терно́вим ві́ттям (Куліш)]. **-ться** – дря́патися, подря́патися, бу́ти подря́паним.

Исце́живание – вицí(д)жування, (*диал.* вицíдювання), вито́чування чого́; зці́(д)жування.

Исце́живать, исцеди́ть – 1) вицí(д)жувати, (*диал.* вицíдювати), ви́цідити, витóчувати, ви́точити, (*о мн.*) повицí(д)жувати, повитóчувати що; *см.* **Выце́живать**; 2) зцí(д)жувати; *см.* **Отце́живать. Исце́женный** – ви́ціджений, ви́точений; зцíджений. **-ться** – 1) вицí(д)жуватися, ви́цідитися, витóчуватися, ви́точитися, (*о мн.*) повицí(д)жуватися, повитóчуватися; 2) *см.* **Отце́живаться.**

Исцеле́ние – зцілíння, зцíлення когó від чóго, чогó, ви́гоєння чогó, від чóго, у[о]здорóвлення когó.

Исцеле́ть – 1) (*остаться целым*) зцілíти; *см.* **Уцеле́ть**; 2) зціли́тися; *см.* **Исцеля́ться 2, Вы́здороветь.**

Исцели́мый – зцільни́й, вигойни́й; *см.* **Излечи́мый.**

Исцели́тель, -тельница – зціли́тель, -ли́телька, ціли́тель, -телька, уздорови́тель, -телька. [Святи́й Антóнію, зубови́й ціли́телю, поможи́ мені́ (Чуб. I)].

Исцели́тельный – цілю́щ[ч]ий, зцілю́щий.

Исцели́ть, -ся, *см.* **Исцеля́ть, -ся.**

Исцело́вывать, исцелова́ть – вицілóвувати, ви́цілувати, зцілува́ти когó. [Ли́чка її́ рум'я́ні зцілува́в (Куліш)]. **Исцело́ванный** – ви́цілуваний, зцілóваний.

Исцеля́ть, исцели́ть – 1) *что* (*сделать целым*) – зціля́ти, зцíлити, (*о мн.*) позціля́ти що. [Ти розби́ла, а я зцíлю (Сл. Гр.)]; 2) *кого, что* (*излечивать*) – зціля́ти *и* ціли́ти, зціли́ти когó від чóго, що, вигóювати, ви́гоїти, когó, що, (*о мн.*) позціля́ти, повигóювати когó, що, у[о]здоровля́ти, у[о]здорови́ти когó, (*раны, муки ещё*) згóювати, згóї́ти (ра́ни, му́ки); *см.* **Изле́чивать, Выле́чивать.** [Ма́ли си́лу зціля́ти неду́ги (Єв.). Блага́в йогó, щоб оздорови́в си́на йогó (Єв.). Всі му́ки згóю (Самійл.)]. **-ли́ть** *от недугов кого* – зціли́ти від неду́г когó. **Исцеля́ющий**, *прич.* – що зціля́є, вигóює; *как прил.* цілю́щий, зцілю́щий; *см.* **Исцели́тельный. Исцелённый** – зцíлений, ви́гоєний, у[о]здорóвлений.

Исцеля́ться, исцели́ться – 1) (*соединяться в одно целое*) зціля́тися, зцíлитися. [Взяв ту вóду, пома́зав нéю шматки́ царéнка (*царевича*) – вони́ й зцíлились (Рудч.)]; 2) (*излечиваться*) зціля́тися, зціли́тися, вигóюватися, ви́гоїтися (від чóго: від ран), у[о]здоровля́тися, у[о]здорови́тися; *см.* **Изле́чиваться, Выздора́вливать.** [Почу́ла вона́ в тíлі, що зціли́лась від неду́ги (Єв.)].

Исча́дие – (*потомство*) наща́док (-дка), *соб.* наща́дки (-дків), на́корíнок (-нка), (*порождение*) породíння *и* порóдження, порíдня (*ж. р.*); кóдло, ви́плодок (-дку); *бранно*: кóдло (*соб.*), ви́лупок (-пка), (*выродок*) ви́родок (-родка); *см.* **Ча́до, Пле́мя. -дие** *ада – соб.* бíсове кóдло, пекéльні дíти (ви́плодки); (*об одном*) пекéльне ча́до, бíсів ви́лупок, бíсів пекéльник. [Ляхи́ в на́ших влади́к-архирéїв були́ «бíсові пекéльники» (Куліш)].

Исча́хлый – змарнíлий, помарнíлий, зни́ділий, ви́ниділий, змізернíлий, сху́длий, зсóхлий.

Исча́хнуть – змарнíти, помарнíти, зни́діти, ви́нидіти, змізернíти, (*исхудать*) сху́днути, (*о мн.*) поху́днути; (*иссохнуть*) зсóхнути, (*о мн.*) посóхнути.

Исчеза́ние – зника́ння, щеза́ння чогó.

Исчеза́ть, исче́знуть – 1) (*пропадать без вести, мгновенно, обращаться в ничто, скрываться*) зника́ти, (*иногда* ни́кнути), зни́кнути *и* зни́кти, щ[зч]еза́ти, (*иногда* чéзнути), щéзнути, (з)слиза́ти, (з)сли́знути, ги́нути, зги́нути, (*пропадать*) пропада́ти, пропа́сти, (*о мн.*) позника́ти, пощеза́ти *и* почéзнути, по(з)слиза́ти, посли́знути, (*понемногу*) заника́ти, зани́кнути. [Тума́н поча́в розхóдитись, блíднути й зника́ти (Грінч.). Але за́раз такé бажа́ння зника́ло (Крим.). Немóв кажани́ ни́кнуть перед сóнечком ра́ннім (Манж.). Оберéжно ступа́є бóсими ногáми і ни́кне врéшті за причíлковою стінóю (Коцюб.). І зни́кла (Марíя) в тéмному га́ю (Шевч.). Зни́кли ра́дощі, втíха, прина́да (Ворон.). При́вид щез (Коцюб.). Вили́ся пру́дко золотí гадю́чки і чéзли (Л. Укр.). Куди́-ж вони́ почéзли? (Куліш). Нíби ги́нуть (хма́ри) у прозóрій глибині́ (Вороний). Ізги́нь, манó, що так менé дури́ла! (Грінч.). Молодчи́на з йóго грíшми десь як вíтер зги́нув (Рудан.). Зги́нула вся поети́чність (Крим.). Слиз, на́че крізь зéмлю пішóв (Сл. Гр.). Зашипíв (Сатанаї́л) і з-перед Бóга сли́знув під землéю (Рудан.). Зліі ду́хи, так як му́хи, всі уже посли́зли (Велик. вірша.). Як пропа́в сніг до ка́плі, тоді вже спра́вжня весна́ (Звин.)]. *Эти слова* **-зли** *у меня из памяти* – ці слова́ зни́кли у мéне з па́м'яти. [І все, що давнó булó, з па́м'яти зни́кло (Л. Укр.)]. *Всё* **-за́ет***, как тень* – усе зника́є, мов тінь. **-че́з** *он бесследно* – і слíду йогó не ста́ло, загу́в і слід за ним, як за водóю пішóв, як вода́ ви́мила йогó, на́че (мов) корóва язикóм йогó злиза́ла, як віл йогó лизну́в, щез як здимíв. **-че́зло** *воспоминание, память о ком* – і слід загу́в за ким. [На́віть пізнíш, коли́ Інджуї́дів давнó на світі не булó і слід за ни́ми загу́в, Хафи́з елегічно зга́дує за ті мину́лі часи́ (Крим.)]. **-нуть** *из виду* – зни́кнути, щéзнути з очéй. **-че́з** *из горизонта* – зник з óбрію. **-знуть** *как дым* – здимíти *и* зди́мніти. [Нена́че вóна крізь зéмлю пішла́ або здимíла (Мирг. п.)]. **-зни** (*прочь с глаз*) – згинь! пропади́; 2)

(*гибнуть, пропадать, переводиться*) ги́нути, зги́нути, ни́кнути, зни́кнути, (з)сли́знути, перево́дитися, переве́стися, (*о мн.*) поги́нути, ви́щезати, поче́знути, поперево́дитися; *см.* **Погиба́ть, Переводи́ться 3**. [Сам собо́ю ма́рний тру́тень із сві́ту зни́кне (Крим.). Ви́щезає жи́то (М. У. Е.). І він, як му́ха в зі́му, слиз (Котл.). Бода́й його́ ко́дло з на́корінком переве́ло́сь (Номис)]. **Исчеза́ющий** – 1) (*прич.*) хто (що) зника́є, щеза́є *и т. д.*; 2) (*прил.*) зни́кливий, щє́зливий, зсли́зливий. **Исче́знувший** – зни́клий, щє́злий, зги́блий, (з)сли́злий, пропа́лий *и* пропа́щий.

Исче́злый, *см.* **Исче́знувший** (*под* **Исчеза́ть**).

Исчезнове́ние – зни́кнення, щє́знення, (*постепенное*) за́ник (-ку) чого́.

Исче́знуть, *см.* **Исчеза́ть.**

Исчека́нивать, исчека́нить *что* – 1) би́ти, вибива́ти, ви́бити (моне́ти), (*насекать*) карбува́ти, покарбува́ти; *см.* **Вычека́нивать**; 2) (*истратить чеканя*) витрача́ти, ви́тратити на вибива́ння.

Исчерви́веть – зчерви́віти, (*о мн.*) почерви́віти.

I. Исчё[о́]ркивать, исчерка́ть – (*покрыть чёрточками*) кре́сли́ти, покре́сли́ти, черка́ти, почерка́ти що; (*измарать плох. письмом*) ба́зграти, за[по]ба́зграти що (папі́р). [Почерка́в ноже́м (Ком.)]. **-ка́л** *всю книгу* – почерка́в (покре́слив) усю́ кни́гу (Сл. Ум.)]. **Исче́рканный** – покре́слений, поче́рканий; за[по]ба́зграний.

II. Исчё[о́]ркивать, исчерка́ть, исчеркну́ть – викре́слювати, ви́креслити, вима́зувати, ви́мазати, (*о мн.*) повикре́слювати, повима́зувати що, де, зві́дки; *см.* **Вычёркивать.**

И́счерна, *нрч.* – зчо́рна, чорнува́то, по́чорно. **-на**-*синий* – чорнува́то-си́ній.

Исчерне́ть – зчорні́ти, почорні́ти. **Исчерне́лый** – зчорні́лий, почорні́лий.

Исче́рнивать *и* **Исчерня́ть, исчерни́ть** – 1) (*черн. краской*) чорни́ти, почорни́ти, ви́чорнити що; *см.* **Выче́рнивать**; 2) (*испачкать*) брудни́ти, побрудни́ти, каля́ти, покаля́ти; *см.* **Испа́чкивать**; 3) (*вычёркивать писанное*) викре́слювати, ви́креслити, вима́зувати, ви́мазати що; *см.* **II. Исчёркивать.**

Исчерпа́емость – виче́рпність (-ности) чого́.

Исчерпа́емый – виче́рпни́й.

Исчерпа́ние – ви́черпання; ви́брання чого́ (води́). [Оте́ ви́черпання війни́ й знеси́лення войовників. (Н. Рада)].

Исчерпа́ть, -ся, *см.* **Исче́рпывать, -ся.**

Исчерпно́й – виче́рпний; *см.* **Черпа́льный.**

Исче́рпывание – виче́рпування; вибира́ння чого́.

Исче́рпывать, исчерпа́ть – 1) (*воду, жидкость, силы, деньги и т. п.*) виче́рпувати, ви́черпати, вибира́ти, ви́брати, (*о мн.*) повиче́рпувати, повибира́ти що зві́дки, з чо́го. [Ой у бро́ду беру́ во́ду, не ви́беру до́ дна (Метл.). Похо́ди си́лу з його́ усю́ ви́брали (М. Вовч.)]. *Я* **-па́л** *все деньги в банке, все кредиты* – я ви́брав усі́ гро́ші з ба́нку, ви́брав (ви́черпав) усі́ креди́ти; 2) (*в перен. знач.*: *сведения, материалы, вопрос и т. п.*) виче́рпувати, ви́черпати що (відо́мості, матеріа́ли, пита́ння (спра́ву), то-що). [Вона́ (стаття́) не виче́рпує націона́льного пита́ння (Грінч.). Не претенду́ючи на те, щоб по́вно і всіма́ сторона́ми (*во всех отношениях*) ви́черпати цей матерія́л (Єфр.). Ма́ло не зо́всім виче́рпують характери́стику цього́ пое́та (Ніков.)]. **-па́ть** *ссужая* – ви́позичити що (гро́ші). **Исче́рпываемый** – виче́рпуваний. **Исче́рпанный** – ви́черпаний; ви́браний. *Вопрос* **-пан** – спра́ву ви́черпано. *Кредиты* **-паны** – креди́ти ви́черпано, ви́брано. **Исче́рпывающий** – (*прич.*) той, що виче́рпує; (*как прил.*) ви́черпни́й, виче́рпливий. **-щий** *ответ* – ви́черпна́ відповідь. **-щие** *данные* – виче́рпні да́ні.

Исче́рпываться, исчерпа́ться – 1) *стр. з.* виче́рпуватися, вибира́тися, бу́ти ви́черпаним, ви́браним; 2) (*иссякать в букв. и перен. знач.*) виче́рпуватися, ви́черпатися; (*оканчиваться*) кінча́тися, (с)кінчи́тися. [Не ви́черпається й не засо́хне джерело́ духово́ї ді́яльности серед украї́нського наро́ду (Єфр.). Уве́сь вік не виче́рпувались жа́рти цього́ гумори́ста (Н.-Лев.). Зате́ І́цькові капіта́ли кінчи́лися (Франко)]. *Самый интересный человек* **-вается** – найінтере́сніша люди́на виче́рпується (Крим.). *Я* **-па́лся** *в догадках* (*стал в тупик*) – я геть ви́черпав усі́ здо́гади; я не зна́ю, що́ і чини́ти.

Исче́рчивать, исчерти́ть – 1) (*бумагу*: *покрыть черчением*) кре́слити, покре́сли́ти що (папі́р); 2) (*изводить черчением*) скре́слювати, скре́сли́ти, (*о мн.*) поскре́слювати що (*напр.* олівці́). **Исче́рченный** – покре́слений; скре́слений. **-ться**, *возв.* – скре́слюватися, скре́сли́тися, поскре́слюватися. *Карандаш* **-лся** – оліве́ць скресли́вся.

Исче́сть, *см.* **Исчи́тывать.**

Исчёсывать, исчеса́ть – 1) вичі́сувати, ви́чесати, зчі́сувати, зчеса́ти, (*о мн.*) повичі́сувати, позчі́сувати кого́, що; *см.* **Вычёсывать.** [Іди́, си́ну, додо́моньку, зми́ю, зче́шу тобі́

голо́воньку (Чуб. V)]; 2) (*потреблять чесанием*) зчі́сувати, зчеса́ти, позчі́сувати що (напр. усі́ гребінці́). **Исче́санный** – ви́чесаний, зче́саний. **-ться** – вичі́суватися; зчі́суватися, зчеса́тися; бу́ти ви́чесаним, зче́саним. *Гребешок* **-са́лся** – гребіне́ць зчеса́вся.

Исчисле́ние – 1) лі́чення *и* лічі́ння, рахува́ння; раху́ба; (*счёт*) лічба́; *оконч.* злі́чення *и* злічі́ння, зрахува́ння чого́; обчи́слювання, вичи́слювання, ви[об]рахо́вування, *оконч.* обчи́слення, ви́числення, ви́лічення, ви́рахування чого́; *мат.* чи́слення *и* числі́ння, обчи́слювання, *оконч.* обчи́слення чого́. [Диференція́льне, інтегра́льне чи́слення]. **-ние** *времени* – чи́слення ча́су. *В золотом* **-нии** – на зо́лото, в чи́сленні на зо́лото, в розраху́нкові на зо́лото, золото́ю лічбо́ю. *По* **-нию***, по моему, по предварительному* **-нию** – за обраху́нком, за моїм, за попере́днім обраху́нком; 2) перелі́чування, вилі́чування, перерахо́вування, вирахо́вування чого́; *оконч.* перелі́чення, ви́лічення, перерахува́ння, ви́рахування.

Исчисли́мый – обчисле́нний, зчисле́нний.

Исчисли́тель, -ница – лічи́льник, -ниця, обчи́слювач, -вачка, вичи́слювач, -вачка.

Исчисли́тельный – лічи́льний, обчи́слювальний.

Исчисля́ть, исчи́слить – (*сосчитывать*) лічи́ти, з[ви]лі́чувати, злічи́ти, ви́лічити, рахува́ти, зрахува́ти, (*о мн.*) полічи́ти, порахува́ти що; *см.* **Сосчи́тывать**; (*вычислять, учитывать*) обчи́слювати *и* обчисля́ти, обчи́сли́ти, вичи́слювати *и* вичисля́ти, ви́числити, ви́лічувати, ви́лічити, ви[об]рахо́вувати, ви́рахувати, обрахува́ти; *срвн.* **Вычисля́ть, Высчи́тывать**; *мат.* числи́ти, обчи́слювати, обчи́сли́ти. [Ви́йди, се́рце, злі́чим зо́рі (Метл.). Ти хо́чеш лі́ком ви́лічити бе́зліч (Куліш)]; 2) (*перечислять*: *доводы, обстоятельства и т. п.*) перелі́чувати, перелічи́ти, вилі́чувати, ви́лічити, перерахо́вувати, перерахува́ти, вирахо́вувати, ви́рахувати, (*о мн.*) поперелі́чувати, повилі́чувати, попере[пови]рахо́вувати що (до́кази, обста́вини); *см.* **Перечисля́ть 1**. **-лив** *все доводы, он отказал* – перелічи́вши всі до́кази (до́води), він відмо́вив. **-ля́ть** *чьи-л. заслуги, труды* – перелі́чувати чиї́ заслу́ги, пра́ці. **Исчи́сленный** – 1) злі́чений, зрахо́ваний, полі́чений, порахо́ваний; обчи́слений, ви́числений, ви́лічений, ви́рахований; 2) перелі́чений, перерахо́ваний, ви́лічений, ви́рахований. **-ться**, *стр. з.* – лічи́тися, рахува́тися, обчи́слюватися, вичи́слюватися *и т. д.*; перелі́чуватися, перерахо́вуватися *и т. д.*; бу́ти злі́ченим, полі́ченим, порахо́ваним *и т. д. Жертвы, убытки* **-ля́ются** *тысячами* – же́ртви, втра́ти лі́чать(ся), раху́ють(ся) ти́сячами. *В всеобщую перепись все жители* **-ля́ются** – під час зага́льного пе́ре́пису раху́ють усі́х люде́й. *Широта места* **-ля́ется** *по высоте солнца* – широчину́ мі́сця обчи́слюють (вичи́слюють) за висото́ю со́нця.

Исчи́тывать, исчита́ть – 1) (*в книгах*) вичи́тувати, ви́читати, (*о мн.*) повичи́тувати що; 2) **-вать, -та́ть** *и* **исче́сть,** *см.* **Исчисля́ть 1.**

Исшага́ть – (*изойти шагами*) сходи́ти, ви́ходити (пі́шки) що, де.

Исшали́ться – розпустува́тися, подурі́ти; *см.* **Изба́ловаться.** [Ді́ти геть подурі́ли (Крим.)].

Исша́мкать *что* – зжува́ти, пожува́ти що, переша́вкати що; *см.* **Изжевать.**

Исша́ривать, исша́рить – 1) (*изрыть*) перекида́ти, *сов.* переки́дати, перевору́шувати, переворуши́ти, (*о мн.*) поперекида́ти, поперевору́шувати що; 2) (*ища*) вишу́кувати, ви́шукати, перешу́кувати, перешука́ти, перени́шпорити що, де. *Все углы* **-рил***, нет* – усі́ кутки́ ви́шукав (перени́шпорив, перешука́в), нема́.

Исша́ркивание, Исша́ркание – чо́вгання, *оконч.* зчо́вгання, почо́вгання, ви́човгання чого́.

Исша́ркивать, исша́ркать – 1) (*пол*) чо́вгати, зчо́вгати, почо́вгати (*сильно*) ви́човгати що (помі́ст, долі́вку). [Почо́вгав уве́сь помі́ст своїми чобітьми́ (Грінч.)]; 2) (*истаскивать*) чо́вгати, зчо́вгати, (*о мн.*) позчо́вгувати що (чо́боти). **Исша́рканный** – 1) зчо́вганий, почо́вганий, ви́човганий; 2) зчо́вганий. **-ться** – 1) *стр. з.* чо́вгатися, бу́ти з[по]чо́вганим; 2) *возв. з.* чо́вгатися, зчо́вгатися, (*о мн.*) позчо́вгуватися. *Сапоги* **-лись** – чо́боти зчо́вгались. *Подошвы* **-лись** – підме́тки позчо́вгувались.

Исшарлата́ниться – розшахраюва́тися. **-нившийся** – розшахрайо́ваний.

Исша́стывать, исша́стать (*зерно*) – шеретува́ти, ви́шеретувати, пошеретува́ти (зе́рно). **Исша́станный** – ви́шеретуваний, пошерето́ваний. **-ться** – шеретува́тися, бу́ти ви́шеретуваним, пошерето́ваним.

Исшата́ться – розволочи́тися, (*испортиться*) розледащі́ти, (*расшататься*) розхита́тися. [Попаде́ між п'яни́ць та волоцю́г – розі́п'ється, розволо́читься (Мирн.)]. *Нравы наши* **-лись** – зви́чаї (но́рови) на́ші розхита́лися.

Исшелу́шивать, -ся, исшелуши́ть, -ся – вилу́щувати, -ся, ви́лущити, -ся, (*о мн.*) повилу́щувати, -ся. **Исшелу́шенный** – ви́лущений.

Исшепта́ться – (*о раках*: *умереть*) ви́шептатися, перешепта́тися. [Ви́шептавсь, як рак у то́рбі (Номис). Хоч і не вари́ тих ра́ків: перешепта́лися (Звин.)].
Исшерша́вить – пошарша́вити, пошерши́ти, скоструба́тити що.
Исше́ствие – ви́хід (-ходу), ви́мандрування.
Исшива́ть, исши́ть – 1) (*узором*: *вышивать*) вишива́ти, ви́шити, (*о мн.*) повишива́ти що; 2) (*израсходовать на шитьё*) вишива́ти, ви́шити що (нитки́) на що. [Ви́шила усю́ за́полоч – нема́ чим ши́ти (М. Грінч.). Ни́точку шо́вку ви́шила (Грінч. III)]. **Исши́тый** – ви́шитий. **-ться** – вишива́тися, бу́ти ви́шитим.
Исши́льничаться – розледащі́ти, розбе́ститися, розшахраюва́тися; *см.* **Избезде́льничаться, Измоше́нничаться.**
Исши́ть, *см.* **Исшива́ть.**
Исшлёпать (*подол, одёжу*) – задри́[і]пати (поді́л, оде́жу), (*о мн.*) позадри́[і]пувати.
Исшто́пать – 1) (*заштопать*) пошто́пати, ви́штопати, (*зап.*) поцерува́ти що (панчо́хи); 2) (*истратить на штопание*) ви́штопати, ви́церувати що (нитки́). **Исшто́панный** – пошто́паний, поцеро́ваний; ви́штопаний. **-ться** – (*о нитках*) ви́штопатися.
Исщепа́ть *или* **Исщепи́ть** (*полено на лучины*) – поскіпа́ти. [Оте́ сосно́ве полі́нце поскіпа́й (Харківщ.)]. **Исще́панный** – поскі́паний. **-ться** – поскіпа́тися. [Сучко́вата дрови́на – не поскіпа́ється (Харківщ.)].
Исщерби́ть – пощерби́ти, ви́щербити що (*напр.*, ножа́).
Исщипа́ть, *см.* **Исщи́пывать.**
Исщи́пывание – 1) щипа́ння, ску́бання; 2) вищи́пування, виску́бування чого́ (воло́сся, пір'я).
Исщи́пывать, исщипа́ть – 1) щипа́ти, пощипа́ти, (*перья, волосы*) ску́ба́ти, поску́ба́ти, ску́бти, поску́бти (пір'я, воло́сся). [Пощипа́в мене́ всього́, аж синяки́ зна́ти (Сл. Ум.)]; 2) **-вать, исщипну́ть** – вищи́пувати, ви́щипнути, (*о волосах, перьях*) виску́бувати, ви́скубати, ви́скубти, (*о мн.*) повищи́пувати, повиску́бувати; *см.* **Выщи́пывать. Исщи́панный** – 1) пощи́паний; поску́баний *и* поску́блений; 2) ви́щипаний, ви́скубаний *и* ви́скублений.
Исщу́пывать, исщу́пать – обла́пувати, обла́пати, обма́цувати, обма́цати, (*перещупать*) перела́пати, перема́цати.
Ита́к, *заключ. союз-нрч.* – (*следовательно*) о́тже, то, (*так вот*) ото́ж, так от, (*значит*) зна́чить, (*вот*) ось, от; *срвн.* **Сле́довательно.** [О́тже визвольна́ іде́я пови́нна ста́ти за осно́ву вся́кій літерату́рі (Єфр.)]. **Ита́к** *вы согласны на это, с этим*? – то ви зго́дні на це, з цим? **Ита́к** *дело проиграно* – о́тже (так от) спра́ву про́грано. **И́так** *он умер* – о́тже (так от) він поме́р.
Италья́нец, -лья́нка – італі́єць (-лі́йця), італі́йка, (*вульг.*) таль́ян, таль́янка, (*стар.*) воло́х, воло́шка. *Принадлежащий* **-нцу, -нке** – італі́йців (-цева, -цева), італі́йчин (-на, -не).
Итальяни́зм – італі́зм (-му).
Италья́нский – італі́йський, (*вульг.*) таль́янський, (*стар.*) воло́ський. [В Італі́йській землі́ пи́шний Че́нчіїв рід гу́чно всла́вився зда́вна за всіх (Грінч.). Воло́ський горі́х (Крим.)].
Италья́нщина – італі́йщина.
Ито́г – пі́дсумок (-мка). **Итого́, в -ге** – ра́зом, заразо́м. [Друка́рні 100 карб., за папі́р 150 крб., дрібні́ вида́тки – 50 крб., ра́зом 300 крб. (Сл. Ум.)]. *Окончательный* **-то́г** – остато́чний пі́дсумок. *В конечном* **-ге** – а) (*в бухгалт.*) о́тже ра́зом, а всього́ ра́зом, загало́м; б) (*в общем знач.*) кіне́ць-кінце́м, в остато́чнім пі́дсумку, в остато́чному результа́ті. *Подводить, подвести* **итóг**, **-ги** – роби́ти, зроби́ти, підбива́ти, підби́ти пі́дсумок, пі́дсумки чому́, (*о мн.* пороби́ти, попідбива́ти пі́дсумки чо́му), підсумо́вувати, підсумува́ти що. [Ро́бить він (Коцюби́нський) пі́дсумок поді́ям 1906-го ро́ку (Єфр.)].
Ито́жить – підсумо́вувати що; *см.* **Под'ито́живать.**
Итти́, *см.* **Идти́.**
И́ттрий, *хим.* – і́трій (-рію).
Иу́да – Ю́да. **-да**-*предатель* – Ю́да-зра́дник *Ах ты* **-да** (*бранно*: *изменник*) – ах ти Ю́до! **Иу́душка** – Ю́донько, Юда́шко; (*нариц.*) ю́донько, га́донько.
Иудаи́зм – юдаї́зм (-му).
Иуде́й – юде́й, юде́янин; *мн.* юде́ї, юде́яни, (срб.) юде́йство.
Иуде́йский – 1) юде́йський. [Народи́всь Ісу́с у Вифлеє́мі юде́йському (Єв.). Цар юде́йський]; 2) юдаїсти́чний.
Иуде́йство – юде́йство.
Иуде́йствовать – 1) (*быть иудеем*) юдува́ти; 2) юде́йство розво́дити, бу́ти юдолю́бом. **Иуде́йствующий** – (*прич.*) хто юду́є; (*в зн. прил.*) юдолю́бний; (*в зн. сущ.*) юде́йник, юдолю́б, прихи́льник юде́їв, (*грубо*) юда́ч (-ча́). **-щие** (*секта*) – юде́йники, (*стар.*)

жидови́нники.
Иуде́я – Юде́я (-де́ї). [Архела́й царю́є в Юде́ї за́місць ба́тька свого́ И́рода (Єв.)].
Иу́дин – Ю́дин. **-но** *дерево*, *бот.* – 1) юде́йське де́рево; Ю́дине де́рево (в Криму́); багря́ник (Cercis siliquastrum); 2) (*осина*) оси́ка, осичи́на. [Осичи́на (оси́ка) тим тру́ситься, що на ній Ю́да повіси́вся (Народнє повір'я)]. **-но** *лобзание*, **-дин** *поцелуй* – Ю́дине цілува́ння, Ю́дин поцілу́нок.
Иу́душка, *см.* **Иу́да.**
Их, *мест.*, *род. и винит. мн. от* **Он** – їх, (*после предлогов*) них *и* їх (*зап.* них). [Заріж і їх (Шевч.). Я на сторо́жі коло їх поста́влю сло́во (Шевч.). Накла́в між їх (Грінч. I). Обороня́ючи од них свої́ бджо́ли (Куліш). Проси́ти в них ла́ски (Франко)].
Их, *мест. притяж.* – ї́хній, (*реже*) їх. [Ї́хня кров ще гаря́ча на ра́нах, ї́хні ра́ни горя́ть ще в огні́ (Олесь). Батьки́ ніко́ли не зна́ють того́, що одбува́ється в душі́ ї́хніх діте́й (Крим.). Щодо ї́хньої украї́нської осві́ти… (Єфр.). Неха́й ба́чать сини́ і вну́ки, що батьки́ їх помиля́лись (Шевч.). На їх окра́деній землі́ (Шевч.). Істо́рія їх коха́ння (Грінч.)]. *Живём* **их** *или ихними милостями* – живемо́ ї́хньою ла́скою, з ї́хньої (з їх) ла́ски. *Я видел* **их** *брата* – я ба́чив ї́хнього бра́та. *Все дети* **их** *больны* – усі́ ї́хні ді́ти (у́сі ді́ти в них, в їх) хо́рі (слабі́).
Ихневмо́н, *зоол.* – іхневмо́н (-на).
И́хний – ї́хній. [Яка́ ку́рка забіжи́ть до їх, то вже бу́де ї́хня (Звин.). Мо́же вона́ цари́ця ї́хня? (Грінч.)]. *Это* **-нее** *поле, а то наше* – це ї́хнє по́ле, а те на́ше.
Ихтиоза́вр, *зоол.* – іхтіоса́вр (-ра).
Ихтио́л – іхтіо́л (-лу).
Ихтио́ло́г – іхтіо́лог (-га), рибозна́вець (-вця).
Ихтиологи́ческий – іхтіологі́чний, рибозна́вчий.
Ихтиоло́гия – іхтіоло́гія, рибозна́вство.
Ихтио́рнис, *палеонт.* – іхтіо́рніс (-са)..
Иша́к – осе́л (*р.* осла́), ослю́к, віслю́к, (*мул*) мул.
Иша́ковый – ослячий, ослюкі́в, віслюкі́в (-ко́ва, -ко́ве), му́лів (-лова, -лове).
Ишачёнок – осленя́, віслюченя́ (-ня́ти).
Иша́чий – ослячий, о[ві]слюко́вий, му́лячий.
Иша́чка, -чи́ха – осли́ця, віслю́чка.
Ишеми́я – ішемі́я, ісхемі́я, безкрів'я.
И́шиа́с, *мед.* – ішія́с (-су), ісхія́с, сіда́льний нерве́ць (-вця), невральгі́я сіда́льнего не́рва.
Ишь, Ишь-ты, *межд.* – ач, бач, ба, чи-ба! (ач, ба *сокращ.* бач, *пов. н. от* ба́чити), диви́! *см.* **Вишь.** [Ач яки́й га́рний! (Сл. Гр.). Ач яке́, нівро́ку (Щевч.). Ти пита́єш: чи коха́ю? Ба, яки́й! або́ я зна́ю (Вороний)]. **Ишь** *ты* – чи ти ба! (бач! ба!). [Чи ти ба яки́й тихоми́рний! (Мова)]. **Ишь** *каков*! – бач (ба) яки́й!
Ище́йка – 1) (*об охотн. собаке*) до́йда, го́нча (-чої). [Лис хвосто́м виля́є, як ду́же до́йда налягá́є (Котл.)]; 2) (*о сыскной собаке*) соба́ка-слідови́к, соба́ка-слíде́ць (-дця́), соба́ка-слі́дник, стежі́й (-ія́); 3) (*о человеке*: *проныре*) ни́шпорка. [Го́ді ни́шпоркою ходи́ти на до́відки до нас (Гр. Сл.)].
Ище́йная, И́щая *собака, см.* **Ище́йка 2.**
Ище́йничать, *см.* **Лазу́тничать.**
Ище́я, Ищу́ха – (*о женщ.*) шука́чка, шука́льниця; *см.* **Иска́тельница.**
И́щущий – (*прич.*) хто шука́є; (*в смысле сущ.*) шука́ч, шука́льник, шука́йло; запобіга́ч (*напр.* ла́ски). **-щий** *приключений, см.* **Авантюри́ст. -щий** *должности* – хто шука́є поса́ди, претенде́нт на поса́ду. **-щие** *правды* – шукачі́ (допомина́льники) пра́вди.
И́фика – е́тика, (*стар.*) і́фіка.
Ию́ль – ли́пень (-пня), (*устарел.*) ли́пець (-пця), (*церк.*) юль. [У мі́сяці ю́лі ви́пала поро́ша (Пісня)]. *В* **-ле** – у ли́пні. *Десятое, -того* **-ля** – десяте, деся́того ли́пня. *В последних числах* **-ля** – в оста́нніх днях (чи́слах) ли́пня, оста́нніми дня́ми (чи́слами) ли́пня, в ли́пні.
Ию́льский – липне́вий, (*устарел.*) липце́вий.
Ию́нь – че́рвень (-вня), (*устарел.*) че́рвець (-вця), (*церк.*) юнь. *В* **-не** – в че́рвні. *Первое, второе, первого, второго* **-ня** – пе́рше, дру́ге че́рвня, пе́ршого, дру́гого че́рвня. *В первых числах* **-ня** – у пе́рших днях (чи́слах) че́рвня, пе́ршими дня́ми (чи́слами) че́рвня, в че́рвні.
Ию́ньский – червне́вий, (*устарел.*) червце́вий. [Наближа́ється пі́вдень (*полдень*), червце́вий пі́вдень, по́вний спе́ки й сві́тла (Коцюб.)].
К, Ко, *предл.* – 1) (*о движении, направлении*) до ко́го, до чо́го, (*на*) на що, (*перед*) перед ко́го, перед що, про́ти ко́го, про́ти чо́го, (*к выше стоящему предмету*) під що; (*к ниже лежащему предм.*) над що; (*диал.*) к, ік ко́му, (і)к чо́му. [Піду́ до рі́ченьки (Метл.). Пішла́ вночі́ до воро́жки, щоб поворожи́ти (Шевч.). Сусі́д до се́бе кли́кав ку́ма (Гліб.). Пода́всь на

за́хід. Як ось перед яку́юсь го́ру прийшли́ (Котл.). Бог покли́кав перед се́бе чо́рта (Г. Барв.). Щось мені́ приверзло́ся чудне́ – Бог зна́є, про́ти чо́го (Васильч.). Тата́рин вже й під Ки́їв підступа́є (ЗОЮР). Підійшо́в під віко́нце та й кли́че (Казка). Ото́ вони́ й пішли́ над мо́ре (Рудан.). Скрізь ік півночі стоя́ли пу́щі величе́нні (Куліш)]. **К** *вершине* – до ве́рху. *Любовь, ненависть, отвращение* **к** *кому, чему* – любо́в, нена́висть, оги́да до ко́го, до чо́го *и* для чо́го. **К** *вопросу о чём* – до пита́ння про що́. *Выйти* **к** *реке,* **ко** *взморью,* **к** *морю* – ви́йти над рі́чку, над мо́ре *и* до рі́чки, до мо́ря. [Ви́йду я над рі́четьку та й ста́ну ду́мати (Пісня). Впірну́в у са́мую безо́дню, над са́мий пісо́к (Рудан.)]. *Дружно идти, двигаться – рука* **к** *руке, плечо* **к** *плечу, ряд* **к** *ряду* – ра́зом йти, руша́ти рука́ з руко́ю, плече́ з плече́м, ла́ва з ла́вою, при ла́ві ла́ва. [Як сніг розто́плений, пливе́ при ла́ві ла́ва, кінно́та виграє́ (М. Рильськ.)]. *Готовиться, собираться, укладываться* **к** *дороге,* **к** *путешествию* – склада́тися в доро́гу, лаштува́тися в по́дорож. **К** *чему бы это* (*что могло бы значить*)? – про́ти чо́го-б воно́ було́? *Зависть* **к** *чему, кому* – за́здрість до чо́го, до ко́го, про́ти чо́го, про́ти ко́го. [До́кори со́вісти іду́ть не од Бо́га, а од моє́ї за́здрости про́ти вродли́вих люде́й (Крим.)]. *Изменяться, исправляться* **к** *лучшему* – змін́я́тися, виправля́тися на кра́ще. К *исполнению* (*о бумагах, делах*) – на (до) викона́ння. **К** *подписи* (*о бумагах*) – до пі́дпису, на пі́дпис. *Материалы* **к** *изучению украинских говоров* – зна́доби (матерія́ли) до (для) пізна́ння украї́нських го́ворів (Верхр.). *Направляться, двигаться, идти, ехать* **к** *чему, кому* – простува́ти, руша́ти, йти, ї́хати до чо́го, до ко́го. *Немного* **к** *востоку* – тро́хи на схід. *Обращаться* **к** *кому с речью* – говори́ти до ко́го. *Обращаться, прибегать* **к** *чему* – удава́тися до чо́го, бра́тися чого́; **к** *кому* – удава́тися до ко́го. *Одежда* **к** *празднику* – оде́жа на свя́то, (*запасная*) оде́жа про свя́то. *Относиться* **к** *чему* – стосува́тися до чо́го, куди́, нале́жати до чо́го, куди́. *Плыть ближе* **к** *берегу* – пли́сти при (са́мий) бе́рег. *Поворачивать* **к** *дому,* **к** *лесу* – заверта́ти до ха́ти, до лі́су. *Под'езжать, подходить* **к** *лесу, городу* – під'їзди́ти, підхо́дити до лі́су, до мі́ста *или* під ліс (*близко*: попід ліс), під мі́сто. *Подходить, приходиться* **к** *чему* – пасува́ти до чо́го, бу́ти до лиця́ чому́. *Пойти* **ко** *дну* – піти́, пусти́тися на дно. *Пошёл* **к** *порогу*! – геть до поро́га! *По отношению* **к** *кому* – що-до ко́го, про́ти ко́го. [Потайне́ невдово́лення не ті́льки про́ти браті́в, а й про́ти профе́сора (Крим.)]. *Приближаться* **к** *чему* – наближа́тися, надхо́дити, підхо́дити до чо́го, (*в направлении* **к** *чему*) до *и* к чо́му. [Іде́ к лі́су (Сл. Гр.)]. *Приближаться* (*клониться*) **к** *чему* – іти́ся до чо́го. *Приглашать, привлекать кого* **к** *чему* – запро́шувати, єдна́ти кого́ до чо́го. *Прилепить, приставить, пригнать что* **к** *чему* – приліпи́ти, приста́вити, припасува́ти що до чо́го. *Прикладывать что* **к** *чему* – приклада́ти що до чо́го, кла́сти що на що́. *Присуждать, приговаривать кого* **к** *чему* – прису́джувати кого́ до чо́го (до тюрми́); вирі́ка́ти кому́ що (відси́джування в тюрмі́); засу́джувати кого́ на що (на засла́ння). *Приходиться* **к** *лицу* – бу́ти до лиця́. *Приходиться, прийтись* **ко** *двору* – бу́ти, прийти́ся під масть. **К** *расстрелу*! – на ро́зстріл! до розстрі́лу! **К** *свету*! – до сві́тла! **К** *свету стать* – ста́ти проти сві́тла. *Стать* **к** *окну,* **к** *двери* (*ближе*) – ста́ти до вікна́, до двере́й. *Стоять, находиться* **к** *чему близко, прилегать* **к** *чему* – бу́ти при що. [У нас одна́ ха́та при оди́н бік сіне́й, а дру́га – при дру́гий бік сіне́й, а сі́ни посере́дині (Звин.)]. **К** *стыду,* **к** *сожалению,* **к** *радости,* **к** *счастью* (*вводное выр.*) – на со́ром, на жаль, на ра́дість, на щáстя. **К** *тому* (*речь идёт*) – про́ти то́го, до то́го (мо́ва мо́виться). **К** *тому же* (*притом же*) – до то́го, до то́го-ж таки́. **К** *худу,* **к** *добру ли*? – на лихе́, чи на до́бре? **К** *чему это*? – до чо́го воно́? про́ти чо́го воно́? на́що воно́? *Ни* **к** *чему*! – ні до чо́го, ні к чо́му! **К** *югу* – а) (*ближе*) до півдня (бли́жче); б) (*о направлении*) на пі́вдень. *Явиться* **к** *кому* (*предстать*) – прийти́ до ко́го, перед ко́го. [Він з земле́ю ви́йшов перед бо́га (Рудан.). Як прибі́жи́ть перед музи́ки, як пі́де танцюва́ти! (Мартин.). Узяла́ паляни́чку, звича́йно як перед го́лову йти (Квітка)]; 2) (*в обознач. времени*) до чо́го, к (ік) чо́му, (*диал.* ід чо́му), на що, проти чо́го, під що, над що. [К Вели́кодню соро́чка хоч лихе́нька, аби́ біле́нька (Номис). Тре́ба де́чого купи́ть ік весі́ллю (Н.-Лев.). Ма́сла не прода́м: собі́ ід па́сці бу́де (Козелеч.). Про́ти дня брехня́, про́ти но́чи пра́вда (Приказка). В п'я́тницю над ве́чір ма́ти і кли́кнули мене́ (ЗОЮР)]. **К** *вечеру* – над ве́чір; к ве́чору; до ве́чора. **К** *десяти часам* – на деся́ту годи́ну. **К** *заходу солнца* – на за́ході, над за́хід со́нця. **К** *концу* – під кіне́ць. **К** *началу* – під поча́ток, на поча́ток. **К** *началу года* – на поча́ток ро́ку. **К** *ночи* – про́ти но́чи. *Не* **ко** *времени* – не під по́ру. **К** *рассвету* – над світа́нок. **К** *самому началу* – са́ме на поча́ток. **К** *тому времени* – під ту по́ру. **К** *утру* – під (над) ра́нок; до ра́нку; 3) (*в бранных выраж.*) к, ік, (*пров.* ід), під, (*очень редко*) до. [К чо́рту йді́ть (Рудан). Іди́ к нечи́стій ма́тері (Херсонщ.). Туди́ к лихі́й годи́ні! Ну вас ід бо́гу (Сл. Гр.)]. **К** *чертям*! – під три чорти́! **Ко** *всем чертям* – до всіх чорті́в. *А ну его* **к** *чертям*! – до всіх чорті́в його́! *А ну его* **к** *дьяволу* (*лешему*)! – а ну його́ к чо́рту! до ді́дька!

Ка, *част.* – 1) (*при повел. накл.*) но, лиш, ли́ше́нь, бо, ке (*мн.* ке́те), ну, (*гал.*) ко. [Диві́ть-но на йо́го! (Крим.). Біжи́-лиш шви́дше в Карфаге́ну! (Котл.). Ке́те-лиш (*дайте-ка*) креса́ло! (Шевч.). Геть-лише́нь до ка́та (Номис). Розкажі́ть-бо що-не́будь (Крим.). Мару́сю! ході́-ке сюди́ (Квітка). Ходи́-ко, да́й-ко! (Верхр.)]. *Ну***-ка** – а ну лиш, а ну-бо! *На***-ка** – на лиш (лише́нь, бо). *Нате***-ка**! – на́те-но (-бо, -лиш); 2) (*при замене условного придаточного через повелит. накл.*) но, лиш. [Спро́буй-но зачепи́ти – бу́деш би́тий (Ніков.). Не пий лиш нічо́го – бу́деш здоро́вий]; (*при замене повел. накл. через условное придат.*) б. [Голо́дний, – дала́ б там чого́ ї́сти (*дай-ка чего покушать*) (Херсонщ.)]; 3) (*при дат. пад. местоимений*: *мне***-ка** *и т. п.*) бо, лише́нь. [Мені́-бо нали́й. Тобі́-бо вже ні́коли]; 4) (*при наречиях*) о. *Вона***-ка**! (*вот где*) – онде-о́. *Здеся***-ка** – осьде-о́, (*диал.*) гесде-о́; 5) (*в вопросит. предл.*) бо. [Де-бо він хо́дить? Сюди́-бо не при́йдуть?].

Каба́б – (*жар. мясо*) кеба́б (-бу).

Каба́к – шино́к, шинк (-нку), шиньо́к, шиньк (-ньку), ко́рч[ш]ма́, (*питейн. погребок*) пивни́ця, (*на откупе*) ора́нда, (*с своб. продажей*) во́льна (-ної), (*с беспатент. продажей*) деше́ва (-вої); *ум.* шино́чок, корчо́мка. [Іди́ ж, та гляди́ мені́, не захо́дь у шино́к (Рудч.). Хутчі́й до ши́нку, щоб наї́стися та напи́тись (Основа). Ішли́ пи́ти до ко́рчми, йшли й по горі́лку, хова́ючи пляшки́ в рука́в (Коцюб.). У ора́нді на столі́ сиді́ли лі́рники та гра́ли (Шевч.)]. *Посещать* **-ба́к** – учаща́ти до ши́нку. *Содержать* **-ба́к** – шинкарюва́ти, шинка́рити, шинкува́ти. **-ба́к** *устроить* (*шуметь*) – ко́рчму заве́сти́.

Ка́ба́ла *и* **Ка́ббала** (*каббалистика*) – ка́б(б)ала.

Кабала́ – 1) кабала́, нево́ля, ра́бство. *Отдать в* **-лу́** – у нево́лю відда́ти, в кабалу́ завда́ти кого́. *Попасть в* **-лу** – понево́литися, упа́сти в нево́лю. *Взвести на себя* **-лу́** – пені́ собі́ напита́ти; 2) (*тяжёлые условия*) па́нщина, кріпа́цтво. [Згада́ймо Франка́ з його́ па́нщиною на чужі́й робо́ті у на́ймах (Єфр.). Я жив в кріпа́цтві у діте́й, в кайда́нах у роди́ни (Крим.)].

Кабали́стика – кабалі́стика.

Кабалисти́ческий – кабалісти́чний.

Каба́лить – нево́лити, бра́ти в нево́лю, від[зав]дава́ти в нево́лю, (*стар.*) в кабалу́ кого́. [В кайда́ни закува́ти, ще й в нево́леньку відда́ти (Пісня)]. **-ться** – нево́литися, віддава́тися в нево́лю.

Кабалле́ро – кавальє́ро (-ра).

Каба́льный – неві́льницький, ра́бський. *Пойти в* **-ные** – запрода́тися в нево́лю. **-ное** *условие* – неві́льницька умо́ва. **-ные** *холопы* – понево́лені раби́ (кріпаки́), (*стар.*) каба́льні холо́пи.

Каба́льщик – 1) (*стар.*) рабовла́сник; 2) (*совр.*) понево́лювач, поневі́льник, визи́скувач, експлуата́тор (-ра).

Каба́льщина – нево́ля, ра́бство, кріпа́цтво.

Каба́н – 1) (*кастрированный*) каба́н (-на́), (*некастр.*) кнур (-ра), (*дворовой*) надві́рний каба́н, надвірня́к, (*дикий*) ве́п(е)р (-пра), (*зап.*) дик (-ка), (*ходящий в одиночку*) одине́ць (-нця́), о[є]дина́к; *ум.* каба́нчик, каба́нчичок (-чка), (*маленький*) кабаня́ (-ня́ти), кабане́ць (-нця́); (*увелич.*) кабани́ще, кабани́сько, кабаню́га, кабаню́ка, кабаня́ка; (*собир.*) кабаня́ччя. *Заводской* **-ба́н** – кнур. *Откормленный* **-ба́н** – годо́ваний каба́н; 2) (*глыба*) бри́ла; 3) (*толстая бутылка*) ведме́дик; 4) (*кувшин для стока патоки*) ба́нька; 5) (*рудная толща гнездом*) бри́ла, ру́дна бри́ла; 6) (*техн.*: *блок, связь*) брус (-са), (*стоячий*) шток (-ка).

Кабанёнок – кабаня́ (-ня́ти), (*молодой кабан*) кабане́ць (-нця́), підсви́нок (-нка).

Каба́ний – каба́нячий, кнуря́чий. [Воло́сся жорстке́, як кнуря́ча щети́на (Стор.)].

Каба́нина – кабаня́тина, кнуро́вина.

Кабарга́ – кабарга́, (*диал.*) кабарда́. [Гаса́в і я, як божеві́льний, по степа́х за кабардо́ю (Куліш)].

Кабарди́нец – 1) кабарди́нець (-нця), кабарди́н, (*мн.*) кабарди́ни, (*собир.*) кабарда́; 2) (*лошадь каб. породы*) кабарда́.

Кабарди́нка – 1) (*шапка*) кабарди́нка; 2) (*кафтан*) черке́ска, чекме́н (-на) *и* чекме́нь (-ня́); 3) (*лошадь, собака каб. породы*) кабарда́; 4) (*женщина*) кабарди́нка.

Кабаре́ – кабаре́ (*нескл.*). [Чо́рний розгу́л по ноча́х в кабаре́ (Сосюра)].

Каба́тчик, *см.* **Каба́чик.**

Каба́цкий – шинко́ви́й, шино́цький, шинка́рський, корче́[о́]мний. **-кий** *прилавок* – шинква́с (-су). **-кие** *радости* – корче́мні втіхи. **-кая** *совесть* – пропи́та со́вість (-те сумлі́ння), корче́мна со́вість. **-кие** *ухватки* – п'яни́цькі ви́хватки. **-кий** *поэт* – корче́мний віршопи́с.

Каба́чик, -ца – шинка́р (-ря́), шинка́рка, корчма́р (-ря́), -ма́рка, *ум.* шинка́ронька, шинка́рочка. **-чики** (*собир.*) – шинка́рство, корчма́рство, шинкарня́ (-ні́); (*откупщик*) оренда́р (-ря́), -да́рка.

Каба́чить – шинкарюва́ти, шинка́рити, шинкува́ти, (*на откупе*) орендарюва́ти. [А на́що йому́ шино́к: чи на́ше-ж ді́ло шинкува́ть? (Тобіл.)].
Каба́чник, -ница – 1) шинка́р (-ря́), -ка́рка; *см.* **Каба́чик**; 2) (*завсегдатай*) корче́мник, -ниця.
Каба́чничать – корче́мнувати.
Каба́чный, *см.* **Каба́цкий.**
Кабачо́к – 1) шино́чок (-но́чка), корчо́мка; *см.* **Каба́к**; 2) (*небольш. питейное заведение*) корчо́мка, (*погребок*) пивни́чка; 3) (*набор графинчиков*) пляшничо́к (-чка́), судничо́к; 4) **-чки** (*род мелких тыкв*) – кабачки́ (-ків).
Ка́ббала, *см.* **Ка́бала.**
Ка́бель – ка́бль (-бля).
Ка́бельный – кабльови́й, кабе́льний. **-ный** *завод* – кабе́льня, кабля́рня.
Кабельто́в – кабельто́в (-ва), кодо́ла. [Кодо́ла – це до́вгий, на 60 – 120 са́жнів кана́т, що витяга́ють не́вода з мо́ря (Херсонщ.)].
Кабеста́н – кабеста́н (-ну), ба́ба, бара́н. [Бара́н – це во́рот, що ним витя́гують не́вода з мо́ря (Херсонщ.)].
Кабза́ – кабза́, капшу́к (-ка́).
Каби́на – 1) кабі́на; 2) (*купальн.*) кабі́нка, бу́да.
Кабине́т – 1) кабіне́т, (*гал.*) ґабіне́т (-ту); 2) (*письм. стол*) бюро́, бю́рко. **-не́т** *министров* – кабіне́т міні́стрів, міністе́рство. *Чёрный* **-не́т** – чо́рний (перлюстраці́йний) кабіне́т.
Кабине́тец – кабіне́тик (-ка).
Кабине́тный – кабіне́товий, кабіне́тний. **-тный** *стол* – кабіне́товий стіл. **-тный** *учёный* – кабіне́тний уче́ний. **-тный** *формат* (*фотографии*) – кабіне́товий ро́змір (фотогра́фії).
Каблогра́мма – кабльогра́ма.
Каблу́к – 1) підбі́р (-бо́ра), обца́с (-са), каблу́к (-ка́), закаблу́к (-ка). **-ки́** (*мн.*) – обца́си, підбо́ри, каблуки́, (*кожан. преим. в дамской обуви*) ко́рки (-ків, *ед. ч.* ко́рок (-рка)); 2) (*впалый рубец карниза*) ви́йма, жо́лоб (-ба).
Каблу́чный – підбо́ровий, обца́совий, каблуко́вий.
Каблучо́к – 1) (*ум. от* **Каблу́к**) підбо́рок (-рка), обца́сик; 2) (*колпачок*) ковпа́к.
Кабо́лка – (*топкая верёвка*) моту́зка, шво́рка, каба́лка.
Кабо́лочный *строп* – (*петля или кольцо*) штроп (-пу). [Штро́пом зве́ться шкіряне́ або мотузя́не кільце́, яки́м прикрі́плюють ве́сла до шка́рми (*уключины*) (Херсонщ.)].
Кабота́ж – кабота́ж (-жу), побере́жна (надбере́жна) плавба́; *срвн.* **Пла́вание.**
Кабота́жный – кабота́жовий.
Кабошо́н – кабошо́н (-на).
Кабриоле́т – кабріоле́т (-та), (*диал.*) кабрі́тка; (*простой*) біда́, бі́дка.
Кабриоле́тный – кабріоле́тний, кабріоле́товий, кабрітко́вий.
Кабу́шка – голо́вка, го́лка, гру́дка (кру́гла) си́ру.
Кабы́ – якби́, коли́-б, якби́-що, (*зап.*) коби́, коб. [Якби́ зна́ла, що поки́не, була́-б не люби́ла (Шевч.). Коли́-б на́шій попаді́ та попо́ва борода́, давно́-б благочи́нним була́ (Приказка). Мо́же воно́ було́-б і гарні́ш, якби́-що я зо́всім не роди́лася (Крим.). Ой пішла́-б я на музи́ки, коб дав ба́тько п'ятака́ (Пісня)]. **Кабы́** *только* – якби́ лиш.
Кавале́р – 1) (*молодой человек)* кава́лір (-ліра) *и* кава́ле́р (-ле́ра). [Хо́дить з кава́ліром на прохо́дки (Звин.)]. *Дамский* **-ле́р** – да́мський кава́лір, (*ухаживатель*) зальо́тник, (*диал.*) лабу́сь (-ся́), (*вульг.*) ба́бський пра́зник. *Настоящий* **-ле́р** – ли́цар (-ря). *Неизменный* **-ле́р** – ві́рний кава́лір. **-ле́ры** (*собир.*) – кавале́[і]рство, кавале́рія, (*насмешл.*) кавалірня́; 2) (*пожалованный орденом*) кавале́р; 3) (*прозвище солдата*) воя́к (-ка́), (*служивый*) слу́жба. [Яко́го ще тобі́ тре́ба? Чим не воя́к! (Стор.)]. **-ле́ры**! – вояки́! *Славные* **-ле́ры** – сла́вне воя́цтво.
Кавалерга́рд – кавалерга́рд, кінногварді́єць (-ді́йця).
Кавалери́йский – кавалері́йський, кі́нний, кінно́тний, (*стар.*) комо́нний. **-кая** *выправка* – кавалері́йська поста́ва.
Кавалери́ст – 1) кінно́тник, кі́нни́к, комо́нник. [Комо́нника на ча́ти, неха́й око́лицю круго́м об'ї́де (Куліш)]. *Вольный* **-ри́ст** – охочекомо́нник; 2) (*наездник*) їзде́ць (-дця́), (*всадник*) верхове́ць (-хівця́), ве́ршник. *Лихой* **-ри́ст** – гарцівни́к.
Кавале́рия – 1) (*конное войско*) кавале́рія, кінно́та. *Вольная* **-рия** – охочекомо́нне ві́йсько; 2) (*орден*) кавале́рія. [Почепи́ли йому́ кавале́рію (Стор.)].
Кавале́рник, *бот.* Passiflora caerulea – страстоцві́т (-ту), годи́ннички (-ків).
Кавале́рский – кава́ле́[і]рський. **-ская** *дума* – кавале́рська ра́да. **-ский** *знак, орден* – кавале́рія. *Поступил не по* **-ски** – вчини́в не по-ли́царському, не по-каварі́рському; 2) *бот.*

-ская *звезда*, Tribulus terrestris – якірці́ (-ці́в), колючки́ (-чо́к). **-ский** *цвет*, *бот.* Aquilegiavulgaris – о́рлики (-ків), оксами́т (-ту). **-ские** *шпоры*, Delphinium consolida – сокі́рки́ (-ро́к), череви́чки (-чків), комаро́ві но́сики, остро́жки, остру́шки (-шок).
Кавале́рственная *дама* – кавалері́йна да́ма.
Кавале́рство – кавале́[і́]рство.
Кавале́рша – кава́ле́[і́]рка.
Кавалька́да – кавалька́да.
Каварда́к – 1) (*беспорядок, сумбур*) розгардія́ш (-шу́), колотне́ча, калабали́к (-ка́). **-да́к** *в желудке* – буркотня́ у ке́ндюсі. *Устроили* **-да́к** – розгардіяшу́ наробили; 2) (*дурная стряпня*) заколо́та, мішани́на; 3) (*остатки браги*) гу́ща, фуз (-зу) *и* фус (-су), фу́си (-сів), бра́га.
Каварда́чить – колоти́ти, бу́чу збива́ти. [Як у клу́ні не моло́тить, то в ха́ті коло́тить (Номис)].
Кава́с – кава́с (-са).
Кавати́на – кавати́на, головни́й спів (-ву).
Ка́верза – 1) ка́верза. **-рзы** – ви́крутні (-нів), пі́дступи, каверзува́ння, шту́чки (-чок). [Це його́ шту́чки (Звин.)]. *Устроить* **-рзу** *кому* – підстро́їти кому́ шту́ку, пі́дступом обійти́ кого́, (*изобличая*) ви́вести на слизьке́ кого́. [Він мене́ під'ї́в, але́-ж і я його́ ви́веду на слизьке́ (Звин.)]. *Только без* **-верз**! – щоб не було́ мені́ ви́крутнів (шту́чок)! без крутı́ння!; 2) (*каверзник*) ка́верза, шко́да (*общ. р.*).
Ка́верзить, Ка́верзничать – 1) каверзува́ти, крути́ти, (*сплетничая*) зво́ди зво́дити, баламу́тити; 2) (*привередничать*) коверзува́ти.
Ка́верзник, -ница – 1) круті́й (-тія́), круті́йка; 2) (*привередник*) ка́верза, коверзу́н, коверзу́нка, шко́да (*общ. р.*).
Ка́верзничание – 1) круті́ння, круті́йство, крутани́на, підсту́пство, шту́чки; 2) (*привередничание*) коверзува́ння.
Ка́верзничать, *см.* **Ка́верзить.**
Ка́верзничество – (*крючкотворство*) круті́йство.
Ка́верзный – 1) (*проискливый*) підсту́пний; 2) (*затейливый*) ка́верзний; 3) (*пакостный*) ка́посний, шко[і]дли́вий.
Каве́рна, *мед.* – пече́ра, загли́бина, каве́рна.
Каверно́зный – каверно́зний.
Кавка́зский – кавка́зький. **-ские** *целебные источники* – кавка́зькі цілющі джере́ла.
Кався́к – стоно́га.
Кавы́кать – кульга́ти, шкутильга́ти, шкандиба́ти.
Кавы́чка – 1) кави́ка, ковінька. **-чки,** *грам.* – ла́пки́, знаки́ наве́дення. *Заключать в* **-чки** – бра́ти в лапки́; 2) (*помеха*) закави́ка. *Тут есть* **-чка** – тут єсть закави́ка.
Кага́л – 1) кага́л (-лу); 2) (*шумное собрание*) кага́л (-лу), кага́ла (-ли), я́рмарок (-рку).
Ка́га́лка, *зоол.* Anas marila – ка́чка (морська́), киги́чка.
Кага́льный – 1) кага́льний, кагало́вий. [Кага́льна ка́са (Франко)]; 2) (*старшина в кагале*) кага́льний (-ного), старши́й.
Када́нс – каде́нція, када́нс (-су).
Кадансі́ровать – кадансува́ти. **Кадансі́рованный** – (с)кадансо́ваний.
Када́стр – ката́стер *и* када́стер (-тру); оці́нка (земе́ль, ґрунті́в). *Земельный* **-стр** – земе́льна оці́нка.
Кадастрова́ть – кат[д]аструва́ти, скат[д]аструва́ти, оці́нювати, оціни́ти (ґрунти́, зе́млі).
Када́стровый – кат[д]астро́вий, катастра́льний.
Каде́т – 1) (*стар.*) молоди́к, пани́ч; 2) (*ученик воен. школы*) каде́т, корпуся́нець (-нця). [Спить корпуся́нець Гара́сь (Мова)]; 3) (*член партии к.-д.*) каде́т.
Каде́тский – 1) каде́тський, корпуся́нський; 2) каде́тський.
Кади́ло – 1) (*кадильница*), *см.* **Кади́льник**; 2) (*каждение*) каді́ння, кади́ло. [Помо́же, як уме́ршому кади́ло (Приказка)]; 3) *бот.* Teucrium Chamaedrys – чебре́ць лісови́й, самоси́л (-лу).
Кади́льник, -ница – кади́ло, кади́льниця.
Кади́льный – кади́льний, (*диал.*) кадни́й.
Кади́льщик – (*льстец*) кади́ло (*м. р.*).
Кади́ть – 1) кади́ти, кури́ти ла́даном. [Піп зача́в кади́ти (Рудан.)]; 2) (*льстить*) кади́ти кому́.
Ка́дка – ді́жка, (*небольшая*) при́кадок (-дка), (*большая*) ка́діб (-доба), ка́довб (-довба), ка́дуб, ка́дов; *см.* **Кадь**; (*низкая, широкая*) шапли́к, шері́твас, пере́різ, зрі́зок (-зка); (*долбленая, с*

крышкой и замком) бо́дня, кубло́; (*с ушами и крышкой*) забі́йниця; (*для воды*) водя́нка, во́дник; (*для квашения*) квасни́к, квасна́ ді́жка; (*для капусты*) капустя́нка; (*для хранения зерна, муки*) си́панка; (*для сала*) са́лниця; (*с маслом*) ма́сничка, (*зап.*) фа́ска, фа́сочка.
Ка́дмий – ка́дмій (-мію).
Ка́дник, Ка́дочник – бо́ндар (-ря), (*зап.*) бо́днар (-ря).
Ка́дочка, *см.* **Ка́душка.**
Ка́дочный – діжкови́й.
Кадр – кадр (-дру). [Ви́ховано ці́лі ка́дри газе́тних робітникі́в (Єфр.)].
Кадри́ль – кадри́ль (-лі, *ж. р.*), кадри́ля. *Составить* **-ри́ль** – скла́сти кадри́ль. *Устраивать политическую* **-ри́ль** – прова́дити політи́чну кадри́ль.
Кадри́льный – кадри́льний.
Кадрови́к – кадрови́к (-ка́).
Ка́дровый – ка́дровий. [Ка́дрові команди́ри].
Кадуце́й – кадуце́й (-це́я), жезл (-ла́, *м. р.*) *и* жезло́ (*ср. р.*).
Каду́шечка, *см.* **Каду́шка.**
Каду́шечник, Каду́шник – діжка́р (-ря́).
Каду́шка, -шечка – 1) ді́жка, ді́жечка, ка́дібець (-бця), при́кадок (-дка); фа́ска, фащи́на; *срвн.* **Ка́дка**; 2) (*обжора, толстяк*) ді́жка, бо́дня.
Кады́к – 1) борла́к (-ка́), коло́дка, кади́к, калди́к, (*вместе с дыхат. горлом*) ди́хальце, горта́нь (-ни), горля́нка; 2) (*брюхо*) ке́ндюх.
Кадь – ка́діб (-доба), ка́довб, ка́дуб, бо́дня, ку́хва, ста́нов, ста́нва, станове́ць (-вця́), (*для зерна*) си́панка, (*соломенная*) соло́м'яник; *срвн.* **Ка́дка, Каду́шка.**
Каёмка, *см.* **Кайма́.**
Каёмный – каймо́вий, крайко́вий.
Каёмочка – кра́йочка, лямі́вочка; *см.* **Кайма́.**
Каёмочный – каймля́ний.
Каёмчатый – кайми́стий, крайча́тий. [Ви́в'язалася кайми́стою ху́сткою (Кон.)].
Кажде́ние – каді́ння, (*зап.*) ка́дження, курі́ння.
Каждого́дний – щорі́чний, рік-рі́чний; *срвн.* **Ежего́дный.**
Каждого́дно – щорі́чно, рік-рі́чно; *срвн.* **Ежего́дно.**
Каждодённый, *см.* **Каждодне́вный.**
Каждодне́вно – повся́кде́нь, повсякде́нно, повсіде́нь, щоде́нно; *срвн.* **Ежедне́вно.**
Каждодне́вный – повсякде́нний, щоде́нний; *срвн.* **Ежедне́вный.** [Щоде́нна ла́йка та доко́ри (Мирн.)].
Каждоле́тний, *см.* **Каждого́дний.**
Каждоле́ток, *см.* **Пого́док.** *Дети* **-ле́тки** – ді́ти-річняки́.
Каждоме́сячный – щомі́сячний, щомісяце́вий; *срвн.* **Ежеме́сячный.**
Ка́ждый – 1) (*всякий, все*) ко́жний, ко́жен, (*диал.*) ко́ждий, (*всякий*) уся́кий, уся́к, (*без обозн. лица*) ко́жне, ко́жде, уся́ке. [Тільки това́риша моrо́ ко́жен міг-би впізна́ти (Коцюб.). Ко́жда квітка ки́дала йому́ одну́ пе́рлу під но́ги (Самійл.). Ся́ду з че́ляддю обі́дати – ко́жне од ме́не ніс ве́рне (Коцюб.). Всяк його́ слу́хати йшов (Л. Укр.). Їх ім'я́ вся́ке тепе́р зна́є і не тре́ба їх тут наменó́вувати (Грінч.)]. *На* **-дую** *душу приходится* – на ко́жного припада́є. **-дый***, кто* (*сделает это*) – ко́жне, що (це вчи́нить). **-дый** *без исключения* – кожні́сінький, кожді́сінький, ко́жне без ви́(й)нятку. [Поновля́в я в своїй па́м'яті аж до найме́ншої дрібни́ці, аж до кожні́сінького слівця́ (Крим.)]. *На* **-дом** *шагу* – на ко́жнім кро́ці; що не крок, (то)… *С* **-дого** (*по раскладке*) – від душі́. [На схо́ді постанови́ли: покупи́ти маши́ну в Ки́їві, а гро́ші на це зібра́ти од душі́ (Звин.)]; 2) (*и тот и другой и третий, каждый следующий*) ко́жний, ко́жен, ко́ждий. [Оди́н чоловік нара́яв їй іти́ до ко́жного (судді́) додо́му (Квітка). У ко́ждій па́лі угорі́ ді́рка продо́вбана (Квітка)]. **-дого** *десятого* (*пороть*) – що-деся́того (би́ти, сі́кти). **дый** *из нас* – ко́жний (ко́жне) з нас. *Календарь на* **-дый** *месяц* – календа́р на ко́жний (ко́жен) мі́сяць. *На* **-дые** *два, три* (*приходится*) – що два, що три, то й… [Що п'ять версто́в, то й коршо́мка (Рудан.)]. *На* **-дый** (*что ни… то и*) – що… то. [Що байра́к, то й коза́к (Приказка)]. *При* **-дом** *выезде* – при ко́жнім ви́їзді. **-дые** *пять станций буфет* – що п'ять ста́нцій буфе́т; буфе́т – що (ко́жні) п'ять ста́нцій. *С* **-дым** *разом* (*чем далее*) – де-да́лі, чим-раз. [Де-да́лі все трудні́ше і трудні́ше става́ло знайти́ яку́сь робо́ту (Коцюб.)]; 3) (*в обознач. времени*) ко́жний, ко́жен, ко́ждий, що; а) *именит., вин. и твор. пад.* (**-дый, -дую, -дым**) *передаётся через род. или именит. п.* (ко́жен, ко́жного, ко́жної) *или* «що» *с род. или именит. п.* [Ко́жної неділі ходи́ли в го́сті (Ніков.). Ко́жних чверть (що-чверть) годи́ни ню́хав таба́ку (Херсонщ.). Що-де́нь бо́жий довбе́ ре́бра (Шевч.) Чуже́ по́ле полива́ють що-дня́ і що-но́чі (Шевч.). Тужу́-ж я тужу́ що-день, що-годи́на (Чуб.)]. **-дый** *раз,*

час, день, вечер, месяц, год – що-ра́зу́, що-ра́з, раз-у-ра́з, (*постоянно*) усе́, (*ежечасно*) що-годи́на, що-годи́ни, що-дня́, що-де́нь, день-у-де́нь, день-при-день, що-ве́чір, що-ве́чора, що-місяця, що-рік, що-ро́ку. **-дую** *ночь, минуту, неделю* – що-но́чи, що-ти́жня, що-хвили́ни. **-дым** *летом* – ко́жного лі́та, що-лі́та, що-лі́то. **-дое** *утро, воскресенье* – що-ра́нку, ко́жного ра́нку, ко́жен ра́нок, що-неділі, що-неді́ля; б) *вин. пад. с предлогом* «в», «через» (**-дый, -дую**) *и твор. пад. с предл. «с» передаётся род. под. с предл.* «за» *или род. без предлога от* «кожний» *или* «що» *с род. или именит. падежём*. [За ко́жної доби́ бува́ли катастро́фи (Ніков.). Ко́жної хвили́ни я гото́вий (Крим.) Ко́жних пів-годи́ни. До це́ркви ходи́в що-дру́гої неділі (Стеф.)]. *В* **-дую** *среду* (*приходите*) – ко́жної середи́ (прихо́дьте). *В* **-дую** *минуту* – ко́жної хвили́ни, (*гал.*) в ко́ждій хви́лі. *Через* **-дый** *понедельник* – що-дру́гого понеділка. *С* **-дым** *годом* – що-рік, що-ро́ку, що-го́ду, від ро́ку в рік. *С* **-дой** *минутой* – що-хвили́на. *С* **-дым** *разом* (*хуже*) – що-раз (то гі́рше), чим-раз (гі́рше), (за) ко́жного ра́зу (все гі́рше).

Каже́ние, *см.* **Кажде́ние.**

Ка́женик – 1) (*калека*) калі́ка; 2) (*одержимый*) божеві́льний, навіже́ний, навісни́й; (*скопец*) скопе́ць (-пця́), (*диал.*) скіп (-опа́), рі́занець (-нця), халашта́н (-на́).

Ка́жется, *см.* **Каза́ться** *и* **Кажи́сь 1.**

Ка́жи́нный, *см.* **Ка́ждый. -нный** *раз* – що-ра́зу́.

Кажи́сь – 1) (*кажется*) здає́ться, ба́читься, (*сокращ.*) ба́чця; *см.* **Каза́ться 5**. [Здає́ться, хтось гука́є (Ніков.). Ба́читься, уже́ світа́є]; 2) (*казалось бы, как будто, никак*) нена́че, на́че, ні́би, либо́нь. [Нена́че, хтось іде́ (Грінч.). Ні́би, змарні́ли ви ду́же. Та ти, либо́нь, блу́диш? (Рудан.)]; 3) (*вероятно, должно быть*) десь, ма́бу́ть, (*диал.*) надісь. [Я на ро́лі любо́вників, десь, нездатний (Крим.). Мабу́ть, із ше́стеро їх прийшло́ (Київщ.)].

Каза́к – коза́к (-ка): *ум.* коза́че́нько, козачо́к (-чка́); *ув.* козарлю́га, козачи́ще; (*реестровый*) лейстрови́к; (*запорожский*) запоро́жець (-ро́жця), низо́ве́ць (-вця́), січови́к запоро́зький, низови́й (-во́го), січови́й коза́к; (*черноморский*) чорномо́рець (-мо́рця), коза́к чорномо́рський; (*донской*) донча́к, дінськи́й коза́к; (*кубанский*) куба́нець, куба́нський коза́к, пласту́н; (*наёмный работник, батрак*) бурла́ка; (*дворовый молод. челов.*) козачо́к (-чка́). **-заки́** (*соб.*) – коза́цтво, (*устар.*) коза́чество, коза́ччина, (*фамил.*) козачня́. *Звание, состояние* **-ка́** – коза́цтво. **-ко́м** *быть, жить* – козакува́ти. *Червонный* (*Красный*) **-зак** – червоний козак, червонець (-нця).

Казаки́н – козачи́на, козаки́н. [Ма́ти хотіла одягти́ його́ в козачи́ну, в нові крамні штанці (Н.-Лев.)].

Казако́в – козаків (-ко́ва, -ко́ве). [Ще дівчина двере́й не одчини́ла, козако́ва пшени́ця поспі́ла (Пісня)].

Казакова́ние – козакува́ння. [Козакува́ння почали́ й ви́щі товари́ства на Вкраї́ні вважа́ти собі за найкра́щу сла́ву (Куліш)].

Казакова́ть – козакува́ти. [Не козакува́ть Мико́лі, бо не бу́де у нього коня́ ніко́ли (Номис)].

Казакома́н – козакома́н (-на), козакофіл.

Каза́н – каза́н (-на́), *ум.* казано́к (-нка́), казано́чок (-но́чка), каза́нчик.

Каза́нская *сирота* – святи́й та бо́жий. **-кий** *нищий* – пече́рський ста́рчик.

Казара́, Каза́рка – 1) (*малый дикий гусь*) білого́рлик-гу́сик; 2) (*бурлак*) бурла́ка; 3) (*хлебный жучок, моль*) ку́зька.

Каза́рма – 1) каза́рма, каза́рня, (*гал.*) каса́рня; 2) (*у запорожцев и для рабочих*) курі́нь (-реня́).

Каза́рменный – каза́р(е)мний, (*гал.*) касарня́ний. **-ные** *привычки* – солда́тські за́вички.

Каза́ть – 1) (*что кому*) явля́ти, яви́ти. [А всі ре́шта, кілька ти́сяч, но́са не явля́ють (Рудан.)]. **-за́ть** *весёлый вид* – удава́ти весе́лого. *И виду не* **-за́ть** – і знаку́ не подава́ти. *Не* **-за́ть** *глаз* – оче́й не наверта́ти, оче́й не пока́зувати. **-жет** *себя* (*барином*) – удає́ з се́бе (па́на); 2) (*давать видеть*) пока́зувати, показа́ти що. **-жи́** *паспорт* – покажі́ (пока́зуй) па́шпорт; 3) (*являть*) появля́ти; 4) (*приказывать*) каза́ти, сказа́ти. [Вам ка́зано: любі́ть браті́в (Олесь)]. **Ка́занный** – я́влений; пока́заний; ка́заний.

Каза́ться – 1) (*являться*) явля́тися, з'явля́тися, пока́зуватися; *срвн.* **Пока́зываться 2.** *И на глаза не* **-жи́сь** – і на о́чі мені́ не наверта́йся. *Стыдно людям* **-за́ться** – со́ром і на лю́ди ви́йти (перед лю́ди ста́ти); 2) (*иметь вид*) пока́зуватися, видава́тися за що, на що, чим; *срвн.* **Представля́ться 7** (*чем*) *и* **Пока́зываться 4**. [Він як народи́всь, то пока́зувався ду́же слабко́го здоро́в'я (Крим.). Оддалеки́ все видає́ться ме́ншим (Комар). Дя́дькові за́киди видаю́ться йому́ на́дто слаби́ми (Борд.). Ця річ ті́льки видає́ться на вели́ку]; 3) (*кому чем, являться в виде чего кому, мниться*) здава́тися, видава́тися, увижа́тися, удава́тися кому́, для ко́го за що, чим; *срвн.* **Пока́зываться 4**. [Ко́жна хвили́на здава́лась

за ці́лі роки́ (Коцюб.). Цей про́стий зви́чай здава́вся для не́ї коме́дією (Н.-Лев.). Світ йому́ здава́вся чудни́й і непе́вний (Ніков.). Шко́ла видава́лась їй и́ноді домови́ною (Коцюб.)]. **-ться** *на вид* – пока́зувати. [Хліб з весни́ пока́зував нічо́го (Звин.)]. **-жется** *на вид* – пока́зує кому́. [З обли́ччя більш двадцяти́ літ їй не пока́зувало (Свидн.)]. **-за́лся** (*каким*) – виглядав на ко́го, ким, немо́в хто, подава́в на ко́го. [Син виглядав немо́в ви́нний (Крим.)]. **-ться** *странным, удивительным* (*что*) – ди́вно здава́тися кому́. [Ди́вно тільки здало́сь йому́, що Черева́нь про те ані га́дки (Куліш)]. *Как вам* **-жется**? – як вам здає́ться? як на вас? як вам видає́ться? як гада́єте? **-жется***, он вздорлив* – здає́ться, (що) він колотли́вий. *Он мне* **-жется** *вздорным* – він мені́ здає́ться люди́ною недола́дною; про ме́не (для ме́не) він виглядає на люди́ну недола́дну. *Как мне* **-жется** – як на ме́не. **-жется** *молодым* – виглядає на молодо́го, мо́лодо гляди́ться. *При заходе солнце* **-жется** *больше* – навза́ході со́нце здає́ться бі́льшим; 4) (*мерещиться*) здава́тися, увижа́тися, уви́джуватися, ви́дітися, убача́тися, видава́тися, ма́ритися, верзти́ся, уздріва́тися, вигляда́ти, придава́тися кому́ чим, на що; *срвн.* **Пока́зываться 3**. [Йому́ все ввижа́ється, що до ха́ти зло́дій лі́зе, – то він спа́ти не мо́же (Звин.). А він усе́ перед мої́ми очи́ма уви́джується (Г. Барв.). Хоч ви́диться, що гуса́к промовля́є ти́хо, а мо́же то й не гуса́к (Рудан.). Все йому́ ба́тько покі́йний убача́ється (ЗОЮР). Все йому́ вигляда́ло, що він тоті́ ді́ти но́сить (Стеф.). Як надиви́лася я на те страхіття́, то й тут мені́ придає́ться (Звин.)]. *Как* **-жется** (*кому*) – як здає́ться (кому́, для ко́го). **-жется** *мне* – видає́ться, ба́читься, ви́диться мені́. *Это только с первого взгляда так* **-жется** – то тільки на пе́рший по́гляд так (таке́) увижа́ється (видає́ться). *Это вам только так* **-жется** – то вам так тільки здає́ться (увижа́ється); 5) **ка́жется** (*безлично*) – здає́ться, ба́читься, вигляда́є. [Здає́ться так-же са́мо гуля́ють, як і в нас, да не так (М. Вовч.). Ба́читься, в ти́ші глибо́кій кри́лами ма́є весна́ (Вороний)]. **-за́лось** – здава́лося, ба́чилося. **-жется**, *верно* – здає́ться, ві́рно. **-жется** (*утвердительно*) – (та) здає́ться!; 6) **-жется**, *как нрч., см.* **Кажи́сь 2, 3**. **Ка́жущийся** – на по́гляд, на о́ко, ні́би-то таки́й, ні́би-то спра́вжній, га́даний, позі́рний, на по́зір, (*гал.*) ілюзори́чний. *Ошибка лишь* **-щаяся** – по́милка лиш на о́ко така́. **-щийся** *результат* – ілюзори́чний на́слідок. **-щийся** *сильным* – на по́зір си́льний (ду́жий).

Каза́цкий – коза́цький, коза́чий. **-кие** *вольности* – коза́цькі привіле́ї. **-кое** *дитя* – козача́ (-ча́ти), козачення́ (-ня́ти). **-кие** *угодья* – во́льності коза́цькі. **-кое** *своеволие* – коза́ча сваво́ля. *По***-каза́цки** – по-коза́цькому.

Каза́чество – 1) (*казаки, соб.*) коза́цтво. *Донское* **-ство** – донські́ козаки́, дончаки́. *Кубанское* **-ство** – куба́нські козаки́, куба́нське ві́йсько. *Червонное* **-ство** – черво́не коза́цтво. [Працюва́ли в партиза́нах, по́тім у червоному коза́цтві (Микит.)]; 2) (*времена казачества*) коза́ччина; 3) (*состояние, служба казака*) коза́цтво. [Ти свою́ го́лову пошану́й, коли́ не шану́єш коза́цтва (М. Вовч.)]; 4) (*жизнь казака*) козакува́ння, (*батрака*) бурлакува́ння.

Каза́чий – коза́чий, коза́цький, (*принадл. ему*) козакі́в (-ко́ва, -ко́ве). [Со́нце грі́є, ві́тер ві́є на степу́ коза́чім (Шевч.). Коза́цька ша́пка. Козако́ва пшени́ця]. **-чий** *офицер* – коза́цький офіце́р. **-чья** *стрижка* – чуб по-коза́цьки. **-чий** *урядник* – коза́цький підофіце́р. *По***-каза́чьи** – по-коза́чому.

Казачи́на – козачи́ще, козачи́сько, козарлю́га. [Лежи́ть комари́ще, запоро́зьке козачи́ще (Пісня)].

Каза́чить – козакува́ти.

Каза́чка – 1) коза́чка; 2) (*рогаль*) чепі́га.

Казачо́к – 1) козаче́нько, козачо́к (-чка́); *см.* **Каза́к**; 2) (*танец*) коза́к, козачо́к (-чка́); 3) (*мальчик для услуг*) козачо́к, джу́ра, хло́пець (-пця).

Каза́ччина – 1) (*соб. казаки*) коза́ччина, коза́цтво, (*устар.*) коза́чество, (*фамил.*) козачня́; 2) (*времена казацтва*) коза́ччина, коза́цтво, (*диал.*) коза́чизна. [Не ве́рнеться коза́ччина, не вста́нуть гетьма́ни (Шевч.)].

Казеи́н, *хим.* – казеї́на (-ни).

Казема́т – 1) (*крепостная башня*) казе[а]ма́т (-ту), куна́. [Сидя́ть у куні́ заби́тії в кайда́ни (Стор.)]; 2) (*камера тюремная*) казе[а]ма́т (-ту), цю́па, *ум.* цю́пка, *вульг.* шпакі́вня.

Казимати́ровать – казе[а]матува́ти. **Казимати́рованный** – казе[а]мато́ваний.

Казема́тный – (*о крепости*) казе[а]ма́то́вий; (*о тюрьме*) казе[а]ма́то́вий, підтюре́мний. [Без моли́тви шпурні́ть моrо́ тру́па в підтюре́мнії му́ри (Крим.)].

Казё́нна – 1) (*каморка, клетушка*) комі́рка, комірчи́на, хи́жа, хи́жка; 2) (*лежанка*) лежа́нка, при́пічок (-чка); 3) (*каюта на речных судах*) каю́та, кабі́на, пере́діл (-лу); 4) (*винная лавка*) шка́льня, шка́лики, казе́нка, *вульг.* винопо́лька; 5) (*водка*) казе́нка; 6) (*тайничок*) ванькі́р (-ра́), ванькі́рчик; 7) (*шкатулка*) скри́нька, (*при сундуке*) при́скринок

(-нка).
Казённик – (*в ружье*) мага́зи́н (-ну), задо́к (-дка́).
Казённичать – (*прогуливать уроки, работу*) казну́ пра́вити.
Казённоко́штный – казенноко́штний, скарбо́ви́й.
Казённый – 1) (*официальный*) казе́нний, урядо́вий. [А великору́си? Чи їм прищепи́ло правлі́ння квасни́й «патріоти́зм» або́ любо́в до казе́нного оте́чества? (Крим.). Росі́йську ду́шу дава́ло йо́му (украї́нцеві) росі́йське життя́, росі́йська урядо́ва слу́жба (Грінч.)]. **-ная** *обязанность* – урядо́ва пови́нність. **-ная** *Россия* – урядо́ва (офіція́льна) Росі́я. **-ный** *тон* – офіція́льний тон. **-ное** *учреждение* – урядо́ва устано́ва. **-ная** *служба* – урядо́ва поса́да; 2) (*принадл. казне*) казе́нний, скарбо́ви́й, скарбни́й, коро́нний. [Казе́нний ліс (Крим.). Папе́ри, які́ запеча́тано скарбо́вою печа́ттю (Грінч.). Було́ дово́лі й селя́н коро́нних, тоб-то таки́х, що сиді́ли на казе́нній землі́ (Доман.)]. **-ные** *деньги* – держа́вні ко́шти, скарбо́ві гро́ші. **-ное** *добро* – казе́нне добро́. **-ный** *интерес* – інтере́си держа́вної скарбни́ці, фі́ску. **-ный** *крестьянин* – казе́нний, коро́нний селяни́н, казе́нець (-нця). *На* **-ный** *счёт* (*отнести*) – на (за) раху́нок держа́вної скарбни́ці (записа́ти). **-ная** *палата* – фінансо́ва пала́та. **-ный** *пансион* – казе́нний пансіо́н. **-ная** *печать* – скарбо́ва печа́тка. *Учиться на* **-ный** *счёт* – вчи́тися (нау́ку дістава́ти, побира́ти) казе́нним ко́штом.
Казёнщик – (*прогуливающий работу, уроки*) казнопра́в (-ва).
Казёнщина – казе́нщина, офіція́льщина.
Казино́ – кази́но́, (*гал.*) каси́но (-на).
Кази́сто, *нрч.* – пока́зно, га́рно.
Кази́стость – пока́зність (-ности).
Кази́стый – пока́зни́й, *ум.* показне́нький. [Одна́че він з се́бе ду́же показни́й, здоро́вий (Н.-Лев.)]. *Не* **-стый** *с виду* (*на вид*) – з се́бе не показни́й (на ви́гляд). **-тый** *собой* – з се́бе показни́й. **-тый** *чем* – показни́й чим, на що.
Казна́ – 1) (*деньги*) казна́, скарб (-бу), гріш (гроша́). [Тре́ба-ж і зодягти́, і зобу́ти; на усе́, на усе́ тре́ба казни́ (Квітка). Що мені́ з тобо́ю бі́дність і харпа́цтво? Що мені́ без те́бе ска́рби та бага́тство? (Крим.)]. *У него* **-зны́** *много* – у ньо́го грошви́ бага́то. *Тут нужна* **-зна́** *немалая* – сюди́ тре́ба чима́лого гроша́; 2) (*госуд. имущество*) казна́, скарб (-бу). [Відібра́ли до ска́рбу всі має́тності (Н.-Лев.). Усе́ розпізна́є: скі́льки казна́ коли́сь ма́ла, скі́льки тепе́р ма́є (Рудан.). Озирни́сь і ти, що́ ста́лось з на́шою Рі́ччю Посполи́тою: зако́нів не поважа́ють, скарб без гро́шей (Стор.)]; 3) (*касса оффиц.*) скарб (-бу), скарбі́[о́]вня. [По́дать в скарбо́вню місь́ку склада́ти (Куліш)]; 4) (*казённая часть в ружье*) мага́зи́н (-ну), задо́к (-дка́).
Казначе́й – скарбни́к, скарбівни́чий, скарбни́чий (-чого).
Казначе́йская – скарбі́вня (-вні), ка́са.
Казначе́йство – скарбни́ця, скарбі́вня. [Держа́вна скарбни́ця. На́ша академі́чна скарбі́вня].
Казначе́йша – 1) скарбни́чка; 2) (*жена казначея*) скарбни́чиха, скарбнико́ва (дружи́на).
Казначе́я – казначе́я (-че́ї), господи́ня.
Казневой, Ка́зненый – стра́тний, (*относящ. к палачу*) каті́вський. **-во́й** *час* – стра́тна годи́на. **-вые** *орудия* – каті́вське прила́ддя.
Казне́ние – кара́ння, скара́ння, стра́та; *см.* **Казнь.**
Казни́мый – ка́раний, ві́дданий на стра́ту.
Казни́тель – згу́бник, пока́рник, мордівни́к, (*палач*) кат, катівни́к. *Он мой вечный* **-ни́тель** – він моя́ ві́чна ка́ра, мій ві́чний пока́рник.
Казни́ть – 1) (*предавать смертной казни*) кара́ти, скара́ти, тра́тити, стра́чувати, стра́тити, потра́тити, губи́ти, з(а)губи́ти, катува́ти, скатува́ти, віддава́ти, відда́ти на стра́ту, (*о мн.*) постра́чувати, поскато́вувати кого́. [Вчо́ра засуди́ли на смерть, сього́дні скара́ли (Крим.). Вдо́виного си́нонька тра́тити гада́ють (Пісня). Вже Харка́ стра́тили й захова́ли (Метл.). Ура́нці ми потра́тим Ковале́нка (Грінч.). Прив'яза́в коне́ві до хвоста́ і пусти́в у по́ле; так ї́ї скатува́ли (Казка). Па́на та Супруна́ веду́ть загуби́ти (Пісня)]. **-ни́ть** *смертью* – кара́ти, покара́ти, скара́ти на смерть, на го́рло, на го́рлі, го́рлом. [По декре́ту королі́вського суда́ пока́рано го́рлом (Ор. Лев.). Із соки́рою кат у рука́х дожида́в тих, що му́сить на смерть покара́ти (Грінч.)]; 2) (*мучительно умерщвлять*) кара́ти, скара́ти, тра́тити, стра́тити, катува́ти, скатува́ти. [Столи́цю зни́щу; хто в ній є – скара́ю і знево́лю (Ворон.)]; 3) (*ниспосылать несчастия*) кара́ти, покара́ти. [За що тебе́ Госпо́дь кара́, кара́є тя́жко? (Шевч.)]. **-ни́ть** *чем* – кара́ти чим. [Кара́ти по́глядом, знева́гою]. **-ни́ть** *какой-либо работой* – поста́вити на ка́ру кого́. [До́ля щерба́та поста́вила його́ за чиї́сь гріхи́ на ка́ру коло газе́тної украї́нської робо́ти (Єфр.)]. **Казнённый** – с[по]ка́раний, стра́чений, скато́ваний.

Казни́ться – 1) кара́тися, тра́титися, бу́ти ка́раним, пока́раним *и т. д.*; *см.* **Казни́ть 1** *и* **2**; 2) (*наказывать себя, мучиться*) кара́тися. [От за що кара́юсь, от за що мене́, сестри́чки, і в рай не пуска́ють (Шевч.). Я кара́лась ввесь вік в чужі́й ха́ті (Шевч.)]; 3) (*искупать*) поку́тувати за що чим. [Шука́ння чого́сь кра́щого, за яке́ дово́диться по́тім поку́тувати рока́ми тюрми́ та засла́ння (Єфр.)].
Казнокра́д – казнокра́д (-да). [А грошви́ тут тре́ба скі́льки, зна́є ко́жний казнокра́д (Самійл.)].
Казнокра́дство – казнокра́дство (-ва), казнокраді́ж.
Казнохрани́лище – скарбни́ця, скарбівни́ця.
Казнохрани́тель – підска́рбій (-бія).
Казнохрани́тельница, *см.* **Казнохрани́лище.**
Казнь – 1) (*наказание*) ка́ра, покара́ння. [Де́сять кар єги́петських]; 2) (*смертная*) стра́та, сме́ртна ка́ра, ка́ра сме́ртю, ка́ра на го́рло (го́рлом, на го́рлі). *Запретить под страхом смертной* **-зни** – заборони́ти під ка́рою сме́рти. *Подвергнуть смертной* **-зни** – відда́ти на стра́ту кого́. *Подвергнуться, смертной* **-зни** – бу́ти пока́раним на го́рло. *Подлежит смертной* **-зни** – пови́нен сме́ртної ка́ри. [За се пови́нен він сме́ртної ка́ри (Стор.)]. *Предавать смертной* **-зни,** *см.* **Казни́ть** *смертью. Присудить к смертной* **-зни** – засуди́ти на смерть, на го́рло осуди́ти. *Освободить от смертной* **-зни** – го́рлом дарува́ти, життя́м дарува́ти, помі́лувати, ви́зволити від го́рла кого́. [Щоби́ ні сі́чено, ні ру́бано, але щоб Те́клу го́рлом даро́вано (Гол.)]. *Присуждённый к смертной* **-зни** – на стра́ту призна́чений. *Публичная* **казнь** – прилю́дна ка́ра (стра́та); 3) (*пытка*) катува́ння; (*мучение вообще*) ка́ра, му́ка, торту́ри (-ту́р), мордува́ння.
Ка́зовый – показни́й; що на-по́ка́з. **-вый** *стороной* – лице́м. [На́віть фанати́зм у них одни́м лице́м іде́йний, що ніко́ли й ні на́ що не звору́шує (Корол.)].
Казуа́р – казуа́р (-ра).
Казуи́ст – казуї́ст (-та).
Казуи́стика – казуї́стика.
Казуисти́ческий – казуїсти́чний.
Ка́зус – ка́зус (-су), ока́зія, ви́падок (-дку), приго́да. *Смешной* **-зус** – смішна́ ока́зія, чудасі́я. *Юридический* **-зус** – пра́вний ка́зус. *Что за* **-зус** *случился*! – яка́-ж чудасі́я (ока́зія) ви́йшла!
Ка́зусный – ка́зусний, ди́вний, чудни́й. [Ка́зусне ді́ло, – обізва́вся таки́ пи́сар (Квітка)].
Ка́ин – 1) Ка́їн; 2) (*перен.*) ка́їн, ю́да.
Каини́т, *минер.* – каїні́т (-ту).
Кайла́ – кайло́ (-ла́). [Забра́вши своє́ звича́йне шахта́рське начи́ння – лямпочки́, ка́йла, обушки́, робітники́ оди́н по о́дному почали́ вихо́дити (Черкас.)].
Кайли́ть – кайлува́ти, би́ти кайло́м.
Кайма́ – 1) (*покромка*) бе́рег (-рега), берегі́ (*мн.*), кра́йка; (*обшивка*) (об)лямі́вка, о́бві́дка, окра́єць (-йця), шля́рка; (*на юбке или рубахе*) ли́штва; (*суконная*) ви́кравка, окра́йка, окра́вка; (*бархатная, меховая*) торо́чка, баба́к. [Ху́стка з жовтогаря́чою кра́йкою (Кон.). Принесу́ хварту́х дорогі́й – золотії берегі́ (Пісня)]; 2) (*полоса по краю чего-либо*) лямі́вка, торо́чка, о́бві́дка, ли́штва, (*полоса*) сму́га. [Ске́лі приси́пані зве́рху лямі́вкою з бі́лого сні́гу (Корол.). Над рі́чкою село́ з бі́лими хатка́ми та вишне́вими садка́ми облягло́ її́ узо́рчатою ли́штвою (Мирний)]. *Обвести* **-мо́й** *чего* – підве́сти чим. [На́стя побілі́ла сті́ни, підвела́ при́пічок черво́ною гли́ною (Коцюб.)].
Кайма́н, *зоол.* Alligator – кайма́н (-на), аліга́тор (-ра), (*крокодил*) крокодил (-ла).
Кайми́ть – лямува́ти, (*глиной, краской*) обво́дити, обве́сти, підво́дити, підве́сти; *см.* **Окаймля́ть**. **Каймлённый** – кайми́стий, лямо́ваний. [У бі́лій су́кні, лямо́ваній по всіх рубця́х широ́кою, чо́рною габо́ю (Л. Укр.)].
Кайнозо́йский – ке[ай]нозо́йський, новоживо́тний. [Кенозо́йський вік (Герин.)].
Кайса́к – каза́к, (*редко*) кайза́к. [У Бо́га за двери́ма лежа́ла соки́ра… А кайза́к… любе́нько та ти́хо і вкрав ту соки́ру (Шевч.)].
Как, *нрч.* – 1) (*для выражения, вопроса*) як, (*каким образом*) яки́м чи́ном, по-яко́му? [Як ти пі́деш, що таки́й дощ? (Харк.). Яки́м чи́ном помири́ти вби́йчий песимі́зм і за́клик до розгну́зданої весе́лости? (Крим.)]. **Как** *бишь*? – я́к бо, я́к пак, я́к бак? [Як бо його́ зва́ти? Я́к пак він каза́в? (Сл. Ум.)]. **Как** *быть* – я́к його́ бу́ти? що поча́ти? **Как** *велик*? – яки́й завбі́льшки? **Как** *вы говорите*? – як ка́жете? **Как** *далеко* (*до Киева*)? – чи дале́ко (до Ки́їва)? **Как** *дорого*? – чи до́рого? по чо́му? **Как** *же* (*ритор. вопрос*) – як, я́к його, я́к таки́? **Как** *ваше здоровье*? – як ся ма́єте? як там (ва́ше) здоро́в'ячко? **Как** *зовут*? – як зва́ти, як на ім'я́, як по ба́тькові, як прі́звище, як звуть? [Як-же твого́ бра́та звуть? (Сл. Гр.)]. **Как**

ваше имя? – як вас (*реже* вам) на ім’я́? як вас зва́ти? **Как** *именно*? – як са́ме? **Как** *фамилия*? – як прі́звище? як прозива́єтесь? **Как**? **как**? (*при переспрашив.*) – що? що? **Как** *много*? – як бага́то? як забага́то? **Как** *можно*? – як (-же) мо́жна? як таки́ мо́жна? де-ж мо́жна? **Как** *не* (*нельзя не*)? – я́к таки́ не? я́к його́ не? **Как** *поживаете*? – як ся ма́єте? я́к ся мо́жете? **Как** *прикажете вас называть*? – як вас ма́ємо зва́ти? **Как** *пройти на такую-то улицу*? – я́к його́ перейти́ до тако́ї-то ву́лиці? **Как** *скоро* (*это будет*)? – як (чи) шви́дко (це бу́де)? **Как** *же так*? – я́к-же (воно́) так? як пак так? я́к таки́ так? **Как** *так*? – я́к то? через що́? я́к то так? **Как** *таки так*? – як таки́ так? **Как** *это* (*при возражении*) – я́к то? [Чому́… я пови́нна геть в усьо́му вас слу́хать? – Як то чому́? Та я-ж тебе́ зроди́ла на світ (Крим.)]; 2) (*для выражения восклицания, удивления, возражения, сомнения*) як, я́к-же! [Ой, як боли́ть моє́ се́рце, а сльо́зи не ллю́ться (Котл.). Як дам ляща́ тобі я в пи́ку! (Котл.). Як кри́кну я: бре́шеш! (Стор.). Я́к-же зчепи́лись вони́, – така́ була́ бу́ча (М. Вовч.)]. *А* **как** *же*! (*утверд.*) – ато́ж, ато́, ая́кже, (*зап.*) ая́! *Вот* **как**! – о́сь як, о́н як! **Как** *вот…* – як о́сь, аж о́сь, агу́, коли о́сь. [Тут ті́льки що перемоли́вся (Еней)… як о́сь із не́ба дощ поли́вся (Котл.). Агу́, на́шій Мару́сі тро́шки ле́гше ста́ло (Квітка)]. **Как** *во, как на…* (*народно-поэтич.*) – що. [Що на Чо́рному мо́рі на ка́мені біле́нькому, там стоя́ла темни́ця кам’яна́я (Дума)]. **Как** *во городе, во Казани* – що в го́роді та в Каза́ні. **Как** *вдруг* – коли́ це, аж, аж гульк, (*диал.*) аже́нь. [Коли́ це, серед ува́жного мого́ писа́ння, ра́птом мене́ щось уда́рило десь у глибу́ душі́ (Крим.). Аж гульк, з Дніпра́ повирина́ли малії ді́ти сміючи́сь (Шевч.). Ті́льки що поблагослови́всь ї́сти, аж та стріла́ так і встромилась у пече́ню (ЗОЮР)]. **Как** *не*! (*положит. знач.*) – коли́ не, як не! [Каба́н коли́ не розбі́жи́ться, коли́ не вда́риться об дуб! (Казка)]. *Вон* **как** – аж-а́ж як. [Я вже ї́сти хо́чу, аж-а́ж як (Н.-Лев.)]. *Да* **как** *не* – я́к не, я́к-же не. **Как** *же* (*печально, горько*) – я́к-же, то́-то. [Ой мій си́ну! то́-то гі́рко, гі́рко умира́ти (Рудан.)]. **Как** *же*! *А то* **как** *же*! (*иронически*) – де́-ж пак! [Пне́ться, нена́че спра́вді вели́ка ця́ця. Де́-ж пак! нові штани́ спра́вив (Номис)]. **Как** *бы не…* – коли́-б не… [На ме́не він не нарі́ка́тиме, а от коли́-б ви його́ не знева́жили (Куліш)]. **Как** *бы не так*! – овва́, та ба́, авже́ж, але́-ж, але́, але́-але́, еге́, де́-ж пак! [Не одна́ тихе́нько від ма́тери по п’я́тінкам пря́ла на сві́чечку, щоб Кость її́ узя́в, а Кость і овва́! (Квітка). Вже що́ не ро́бить сві́тло, намага́ючись просу́нутися бли́жче до те́много за́кутка – та ба́! нія́к не мо́же (Коцюб.). Ну, то бери́ Га́нну! – Авже́ж! оце взяв-би той ка́дівб, що бу́блика ззісі́ по́ки круго́м обі́йдеш (Н.-Лев.). Го́ді виле́жуватись, іди́ молоти́ти. Але́-ж! (Сл. Гр.). І мені́ даси́ ме́ду як піддере́ш? – Але́-але́! (Сл. Гр.). Ході́м, Рябко́! – Еге́, ході́м! Не ду́же ква́пся… (Г.-Арт.). Зляка́ються вони́? Де́-ж пак! (Шевч.)]. **Как** *много* – як бага́то, яко́го бага́то, яко́го. [Яко́го бага́то людей на я́рмарку! Яко́го тут люде́й (М. Вовч.)]. **Как** *бы ни* (*было*)… *а…* – що-що́… а; хоч-би я́к… а… [Що-що́, а батькі́в чіпа́ти не слід (Крим.). Хоч-би як диви́лись ми на таки́й методологі́чний спо́сіб… а пови́нні бу́демо призна́ти (Єфр.)]. **Как** *раз* (*мигом*) – як раз, як стій. [Вважа́в я себе́ за аске́та; жоргну́ла – попа́вся, як стій (Крим.)]. **Как** *хорош, прекрасен* (*при прил. сколь, насколько*) – яки́й, яки́й-же. [Яка́-ж га́рна! Які́ дурні́ лю́ди бува́ють]. *Тут* **как** *тут* – як тут. [Всім молоди́м – гарбу́з як тут (Греб.)]. **Как** *угодно*! – про ме́не, як хо́чете! [Про ме́не, йди з ним на мир, коли́ вже таке́ ді́ло ско́їлось (Н.-Лев.)]. *Уж* **как**-*нибудь будет* – я́ко́сь то (вже) бу́де́, яко́сь-тако́сь бу́де. *Уж* **как** (*бранит, хвалит*) – так то вже (ла́є). [Так то вже мене́ ла́є (М. Вовч.)]. *Уж* **как** *ни* (*старался*) – хоч як-я́к, вже-ж я́к не… [Хоч як-я́к я си́лувався загру́знути в учені́й пра́ці, але літерату́рне тяготі́ння не ки́дало мене́ (Крим.)]. **Как** *бы это* (*желательн.*) – я́к-би його́. [Я́к-би його́ пообі́дати! (Ніков.)]; 3) (*при сравнении, подобии, обознач. качества*) як, я́ко, що, (*гал.*) гей, (*как бы*) я́к-би́, (*зап.*) коби́, (*гал.*) гей-би, (*словно*) мов, немо́в, (*будто*) ні́би, на́че, нена́че. [Вода́ чи́ста як сльоза́. Я́ко пое́т правди́вий, а не підспі́вувач… (Куліш). В душі́ йому́ Га́ля, що та зі́рочка ся́є (Свидн.)]. **Как**-*будто* (**как** *бы*) – як, я́к-би́, на́че, нена́че, ні́би, (*словно*) мов, немо́в, (*будто*) десь, знай, бу́цім. [Ене́й тоді́ як народи́вся (Котл.). Пішо́в на свя́то не я́вно, а як-би́ по́тай (Єв.). А що се – га́лас на́че? Ба ні́, спів (Грінч.). Дивлю́ся я на йо́го, то от нена́че-б межи гу́си сі́рі оре́л сизокри́лий ви́вівсь (М. Вовч.). Мо́ре за парохо́дом не так шумі́ло, ні́би вже збира́ючись на нічни́й спочи́нок (М. Левиц.). Це був немо́в ба́тько школяра́м (Єфр.). Сього́дня, десь, неспокі́йно у го́роді (Коцюб.). Стара́ верба́ похили́лась над ним, знай та не́нька рі́дна над сво́їми ді́точка́ми (Федьк.). Ма́ти шутку́ючи одпиха́ла їх, бу́цім серди́та (Крим.)]. **Как** *будто бы* – я́кби́-то, як-ні́би, на́чеб-то, нена́чеб-то, ні́би-то, ні́биб-то, мо́в-би, мо́вби-то, немо́в-би, немо́вби-то, бу́цім-то. [Мокри́ною ціка́вляться, немо́в-би знайо́мою ді́вкою з своє́ї слободи́ (Грінч.). Но́ги були́, мо́в-би підтя́ті (Крим.). То так гу́би і складе́, як-ні́би свиста́ти (Рудан.)]. **Как** *встрёпанный* – як переми́тий, як ску́паний. **Как** *горохом об стену* – як горо́хом об сті́нку, як пу́гою по воді́. **Как** *есть* – чи́сто, чи́стий, зо́всім, цілко́м. [Хло́пчик – чи́стий ба́тько. Чи́сто вовк яки́йсь, а не люди́на]. **Как** *есть все*

– чи́сто всі, геть усі́. **Как** *живой* – як живи́й, як живі́сінький. **Как** *кто* (*в качестве кого*) – як хто, за ко́го. [Він при́сланий сюди́ за лі́каря. Я вам бу́ду за си́на рі́дного (як рі́дний син). По́рається всю́ди за видю́щу (Г. Барв.)]. **Как** *например* – як напри́клад, як о́т. [Було́ бага́то племе́н слов'я́нських, як от: поля́ни, деревля́ни, дулі́би, ти́верці, сі́вер (Куліш)]. **Как** *нарочно*, **как** *на зло* – як на те́, як навми́сне. [І так ніколи, а тут як на те ще й дру́ге ді́ло приспі́ло]. **Как** *нельзя лучше, хуже* – як-найкра́ще, як-найгі́рше, що-найкра́ще, що-найгі́рше. **Как** *очумелый* – як навіже́ний, як скази́вшися, як зджумі́лий, як зджу́млений (бі́гає, ди́виться). **Как** *сумасшедший* – як (той) божеві́льний яки́йсь. **Как...** *таки* – як… так; що… що. [Тепе́р, па́ні, усі́ рі́вні перед зако́ном: що вели́кі пани́, що оста́нні капарі́ (Яворн.)]. **Как** *то* (*при перечислении*) – як, як от. [Ви́роблено особли́ві ти́пи вида́ннів, як мі́сячники, тижне́вики, щоде́нні газе́ти (Єфр.). Не тре́ба витолко́вувати, що ва́било до Бра́нда чи́стих люде́й, як от Агне́с (Єфр.)]. **Как** *у Христа за пазухой* – як у Бо́га за двери́ма. **Как** *что* (*отдавать, делать, брать наравне с чем*) – як що́, за що. [Все то (мідяки́) бі́дним мужика́м за срі́бло спуска́є (Рудан.)]. **Как** *что* (*подобный чему*) – як що, рі́вний до чо́го, схо́жий на що, поді́бний до чо́го. [Рука́ бі́ла, до папе́ру рі́вна (Васильч.)]; 4) (*обстоят. обр. действия*) як, (*каким образом*) яки́м чи́ном, спо́собом, по́би[у]том. [Часте́нько прига́дує та розка́зує, як у тому́ Черноста́ві коли́сь ми жили́ (М. Вовч.)]. **Как** *бы то ни было* – будь-що-бу́дь, хоч що-б там було́, будь-як-бу́дь. **Как** *видно* – ба́читься, (*фамил.*) ба́чця, зна́ти, ма́буть, (*зап.*) віда́й. **Как** *водится* – як заве́дено, звісно, як воно́ веде́ться. [На бе́седі, вже звісно, попили́сь (Глібов)]. **Как** *должно* – як слід, як тре́ба, як годи́ться, нале́жно, належи́то. **Как** *есть* – як є, все по-пра́вді, наголо́. [Неха́й-же ба́тько зна все чи́сто, наголо́ (Самійл.)]. **Как**-*либо* – а) *см.* **Как**-*нибудь*; б) хоч та́к, хоч та́к; я́ко́сь. **Как** *можно* – як(о) мо́га. [Як мо́га шви́дше утіка́й (Котл.)]. **Как**-*нибудь*, *кое*-**как** – як-не́будь, аби́-я́к, аби́-то, дея́к, яко́сь, сяк-та́к, бу́длі-як, ле́да-як. [Як-не́будь доста́ти його́ (Казка). Ти все ро́биш ті́льки аби́-як (Сл. Гр.). Він усе́ ро́бить аби́-то (Сл. Гр.). Не плач, ка́же, ляга́й та спи: яко́сь пої́демо (Казка). Коби́ то дея́к на во́льний світ (Франко)]. **Как** *бы ни* – хоч-би я́к, хоч-би яки́й. [Мину́ле не ве́рнеться, хоч-би яке́ га́рне було́ воно́ та прина́дне (Єфр.)]. **Как** *ни* – хоч як, хоч і як. [Хоч іспа́нці й як хоро́бро відбива́ли ко́жен забі́г, а що-день нова́ обло́га і ще гі́ршії бої́ (Крим.). Хоч як роби́ коло землі́, а не забагаті́єш (Липовеч.)]. **Как**-*никак* – яко́сь-не-яко́сь, я́кби не було́. [Яко́сь-не-яко́сь, вело́ся па́ру мі́сяців, по́ки я розкрути́в тро́хи гро́шей (Франко)]. **Как** (*ни*) *попало* – а) *см.* **Как**-*нибудь*; б) (*в беспорядке*) жу́жмо́м, (*о живых сущ.*) бе́збач, в бе́зладі. **Как** *придётся* – як ви́йде, як ви́паде, на гала́й-бала́й; *см.* **Как**-*нибудь.* **Как** *раз* – са́ме, са́ме враз, як раз, акура́т, помі́рно. [Явдо́ха ста́ла са́ме про́ти вії́ (Конис.)]. Бу́де акура́т, як ти каза́в (Желех.)]. **Как** *следует* (**как** *нужно*) – як слід, як тре́ба, доладу́, до-ді́ла, до путтяˊ, ула́д, дола́дно, дого́дне, нале́жно, нале́жить, гара́зд; (*с честью*) че́сно, (*шутл.*) по-че́ськи; (*вежливо*) ґре́че, звича́йно, дого́же. [Що зро́бите, то все не до-ладу́ (М. Врвч.). Наро́ду че́сно поклони́вся (Грінч.). Не вміє… вслужи́ти дого́дне (М. Вовч.)]. **Как**-*то* (*неопред.*) – я́кось, я́к-то, я́кось-то, я́ктось, я́к-ся. [Я́кось так чудно́ було́ ба́чити но́ги в чобо́тях (Коцюб.). Я́кось-то не випада́є вихваля́ти свої́х (Л. Укр.)]. **Как...** *так...* – як… так… [Як діди́ і батьки́ на́ші роби́ли, так і ми бу́демо (Номис)]. *Так* – **как** (*причин.*), *см.* **Так**; 5) (*союз и нрч. (отн.) времени*: *когда*) як, коли́. [Чи ти прийде́ш тоді до ме́не, як со́нце зга́сне, звечорі́є? (Лепкий)]. *А* **как...** – а як, як-же. [Як-же вмер па́волоцький полко́вник, він ви́йшов (Куліш)]. **Как** *вот* – аже о́сь, аж, аж ту́т, аж о́т, коли́, коли́ це. [Аж от перестріва́ на доро́зі станови́й (Казка)]. *Всякий раз* **как** – що, що ті́льки, аби́, аби́ лиш. [А що ті́льки в це́ркві дяк «і́же» заспіва́є, бі́дна ба́ба у кутку́ ма́ло не вмліва́є (Рудан.). Що розжене́ться про́тив Кожом'я́ки, то він його́ булаво́ю (Казка)]. *Между тем* **как**… – тим ча́сом як… **Как**-*нибудь* (*когда-нибудь*) – як-не́будь, я́ко́сь, коли́, коли́сь, ча́сом. [Захо́дьте, як-не́будь. Але такі́ й зайду́ яко́сь до вас (Крим.). Ти, ма́буть, ча́сом погада́єш собі́: «бува́ють-же й помі́ж старши́ми до́брі лю́ди» (Крим.)]. *Однажды* **как**-*то* – раз я́кось. [Раз я́кось хма́ра наступа́ла (Гліб.)]. **Как** *раз* (*во время*) – са́ме, як-ра́з, притьмо́м, акура́т, са́ме враз. [Сімна́дцятий рік пішо́в са́ме з Пили́півки (Крим.). Притьмо́м у сій порі́ прийшо́в, – ні, ка́же, опізни́вся (Н.-Вол. п.)]. *С тех пор* **как** – з того ча́су як, відто́ді як. **Как**-*то* (*однажды*) – я́ко́сь, коли́сь, я́ко́сь-то, коли́сь. [І ото́ було́ я́кось над ве́чір (Крим.). Коли́сь прихо́джу, а він таки́й гні́вний (Сл. Гр.)]. **Как** *только* – а як, ско́ро. [Ско́ро жени́х і го́сті з двора́, па́нночка в плач (М. Вовч.)]. *Уже час,* **как** *он у меня* – вже́ годи́на, що (як) він у ме́не; 6) (*условный союз – если*) як, якби́, коли́, коли́-б, коби́. [Пра́вду ка́же, як не бре́ше (Приказка). Коли́-ж зги́нув чорнобро́вий, то й я погиба́ю (Шевч.)]. **Как** *бы* – якби́, коли́-б, коби́; *см.* **Кабы́**. [Лихі́ лю́ди хо́дять тепе́р раз-у-ра́з по ву́лицях, коли́-б ще до нас не залі́зли (Коцюб.). Пливе́ чо́вен, води́ по́вен, коби́ (якби́) не схитну́вся (Пісня)]. **Как** *скоро* – ско́ро, ско́ро ті́льки, (*зап.*)

ско́ро-но. [Дити́на його́ заги́не, ско́ро ті́льки не поки́не він вогко́го, отру́тного для життя́ мі́сця (Єфр.)].

Ка́ка – (*детск.*) ка́ка.

Какаду́, *зоол.* Psittacus cristatus – какаду́, біла папу́га, (*самец*) бі́лий папу́га.

Кака́о – кака́о (*нескл.*).

Кака́овник – какаовня́к (-ка́), шокола́дник.

Кака́овый – кака́овий.

Ка́кать – ка́кати, (*детск.*) ка́ки.

Кака́шка – какаве́лька. [Хо́дить до ві́тру коло са́мого поро́га. Скрізь какаве́льки (Звин.)].

Ка́ко, *см.* **Как.**

Како́в, Каково́й –якови́й, яки́й. [Якова́ то я, бра́тіку, у сві́ті ста́ла (Пісня)]. **-во** *ваше здоровье*? – як ся ма́єте? **Како́в…** *таков* – якови́й… такови́й; яки́й… таки́й. **Како́в** *поп, таков и приход* – якова́ ни́ва, такове́ й насі́ння; яки́й піп, така́ й пара́хвія; яки́й цар, таки́й і псар (Приказки). **-ко́в**! – яки́й! **-ко́в** *ни есть* – яки́й є. **-ко́в** *бы ни был* – будь-яки́й, хоч яки́й.

Каково́, *нрч.* – я́ково́. [Я́ково тобі́ у замі́жжі? (М. Вовч.). Не розпи́туйте-ж і мене́, я́ково було́ на́шій Окса́ні (Квітка)]. **-во́** *кому* – як пово́диться кому́. [Розказа́в, де він його́ ба́чив і як йому́ пово́диться (Квітка)]. **-во**! – ба (ач) як!

Како́й, Каково́й – 1) (*по качеству*) (*с логич. ударением на нём*) яки́й. [Яки́й со́ром!]; (*с лог. удар. на слове, к которому относится*) що́ за. [Що́ то за пе́кло, що те́пло? (Приказка). Що то за хоро́ші, за молоді́ парубки́! (М. Вовч.)]; 2) (*который*) ко́трий, котри́й, кото́рий. [Котрі́ бу́ли по селу́ красивіші і багатіші дівча́та, ті вже жда́ли (Квітка). Де? В котрі́м мі́сці? (Франко)]; (*в относит. придат. предл.*) що, що таки́й, яки́й; *см.* **Кото́рый 3**. [Ся по́вість подо́бається слухача́м бі́льше, ніж усі́ и́нші М. Вовчко́ві оповіда́ння, що я до́сі чита́в (Грінч.). А там звірі такі́ були́, що ніде́ таки́х не було́ (Рудч.)]. **-ко́й** *лучший, больший и т. п.* – де-лі́пший, де-кра́щий, де-бі́льший. [Де-кра́щого шука́є]. **-ко́й** *дорогой* – кудо́ю? [Сюди́-ж ішли́, дак ба́чили кудо́ю, хіба́ тепе́р не втра́пите сами́? (Грінч.)]. *В* **-ко́е** *время*? – яко́го ча́су? *До* **-ко́го** *времени* – на яки́й час? до яко́го ча́су? **-ка́я** *нужда знать*? – що за потре́ба зна́ти? **-ки́м** *образом* – яки́м чи́ном, по́битом, сві́том. *На* **-ко́го** *чорта* – на лихо́ї годи́ни, на яко́го бі́са, на бі́са. [На лихо́ї годи́ни тобі це здало́ся. На бі́са він тобі? (Звин.)]. **Како́е**! – де́ там! [Де́ там! Ба́тько наздожене́ і ті́льки наб'є́ (Крим.)]. **Како́й** *из* – котри́й, (*реже*) кото́рий. [Три пани́ – ї́дні штани́: котри́й успі́є той штани́ наді́є (Приказка)]. *Вот* **-ко́й**! – о(т)таки́й, от(т)аке́нний. [Отаку́-то їй причи́ну воро́жка зроби́ла (Шевч.)]. *С* **-ко́ю** *гордостью* – з яко́ю пихо́ю, як гордови́то! **Како́й**-*то* – а) (*некоторый*) де́який(сь), котри́йсь. [В де́якімсь ца́рстві, в де́якімсь госуда́рстві (Рудч.). Живе́ до котро́гось ча́су (Звин.)]; б) (*неизвестно кто*) яки́йсь, котри́йсь. [Прихо́дили якісь лю́ди (Ніков.)]; в) (*не без оттенка пренебрежения*) яки́йсь-то, яки́йсь-там, котри́йсь-там. [Ду́рень розка́зує ме́ртвими слова́ми та яко́гось там Яре́му веде́ перед на́ми (Шевч.)]. **Како́й**-*нибудь* (*из нескольких*) – а) яки́й, яки́й-не́будь, котри́й, де́котрий, котри́й-бу́дь, (*диал.*) бу́длі-яки́й. [Ой чи так кра́сно в які́й краї́ні, як тут на на́шій рі́дній Воли́ні? (Л. Украї́н.). Гледі́ть, щоб кінь не заби́в котру́ (Стор.)]; б) (*неизвестно кто*) яки́й, яки́й-не́будь. [Розпи́тує: чи нема́ де яко́го нетя́ги (*бобыля*)? (Рудч.). А то, як бродя́гу яко́го, ще в тюрму́ запру́ть (Мирн.)]; в) (*с пренебреж.*) аби́-яки́й, яки́й-таки́й. [Вельмо́жна па́нськая персо́на яви́лася перед Плуто́на не як аби́-який харпа́к (Греб.)]; г) (*не более как*) яки́й. [За мить яку́ поки́ну я сей світ (Грінч.)]. *Не* **како́й**-*нибудь* – не аби́-який. [І поча́ли нову́ ха́ту розпина́ти, та ще не аби́-яку й зроби́ли (Гр. Гр.)]. *Кое*-**како́й** – сяки́й-таки́й, яки́й-таки́й, де́який. [Сяки́й-таки́й аби́ був, аби́ хлі́ба роздобу́в (Приказка). Хафі́з де́які відно́сини до двірськи́х сфер уже́ й тоді́ мав (Крим.)]. **Како́й** *попало* – аби́-який, бу́дь-який. [Звінча́лась аби́ з яки́м батрако́м (Квітка)]. **Како́й** *бы ни* – хо́ч-би яки́й, хоча́-б яки́й, (*руссизм*) яки́й би не. [Шевче́нко зна́є, що мину́ле не ве́рнеться, хоч-би яке́ га́рне було́ воно́ та прина́дне (Єфр.)]. **Како́й** *бы ни был* – будь-яки́й, усякий. [Взяли́ його́ до се́бе: неха́й бу́де в ха́ті будь-яки́й робі́тник (Київщ.). Ма́тері уся́ка дити́на хоро́ша здає́ться (Квітка)]. **Како́й** *бы то ни было* – бу́дь-яки́й, (*диал.*) бу́длі-який, (*раскакой*), пере́який. [Забува́єш про бу́дь-яке все́ньке життя́ суча́сне (Крим.). Подиви́сь, яке́! – Да хоч-би воно́ було́ пере́яке, а я його́ й ду́рно не озьму́ (Основа)]. *Хоть* **како́й**-*нибудь* – хоч яки́й, (*устар.*) яки́й-хотя́. [Коли́-б не узграни́чна сторо́жа, що-годи́ни му́сіли-б украї́нці сподіва́тись на́паду, шкода́ була́-б якої-хотя́ пра́ці (Куліш)]. *Бог знает* **како́й** – бо́-зна яки́й, (*невесть какой*) не́відь яки́й. [Дає́те їм чита́ти не́відь-які́ книжки́, та ще й заборо́нені (Кон.)]. *Не бог весть* **како́й** – не яки́й. [У ме́не що! не яка́ там і ка́ра мені́ ви́пала… Мо́же ще то й не ка́ра, а ті́льки так воно́ (Кон.)].

Ка́корва, *бот.* Matricaria maritima s. inodora – мару́на, рома́н, роме́н (-ме́ну).

Какофо́ния – какофо́нія.
Ка́ктус – ка́ктус (-су), (*зап.*) кактє́я.
Ка́кша – соба́че ка́ло.
Кал – ка́ло (-ла), послі́д (-ду), ви́міт (-мету), (*домашн. жив. ещё*) лайно́, лайня́к, лайла́к, (*травоядных*) кізя́к (-ку́), кіз (-зу); *детальнее*: (*рогатого скота*) товаря́че (-чого), (*коровий*) корі[о]в'я́к, корівня́к (-ку́), коров'я́нка, (*конский*) коня́к, кі́нський кізя́к, бала́бушка, (*овечий, козий, заячий*) бі́бка *и* бі́бки (-бок), бурушки́, буруб'я́шки (-шок), (*кошачий*) котя́к, коша́тина (*мышиный*) миша́к *и* мишаки́ (-кі́в), миша́тина, (*птичий*) послі́д (-ду), (*куриный*) куря́к, куря́чка, курячо́к (-чка́) *и* курячки́ (-кі́в). *Задерживается* **кал** – запира́ється (затри́мується) ка́ло.
Каламбу́р – каламбу́р (-ру), при́кладка, двозна́чність (-ности).
Каламбури́ст, -ри́стка – каламбури́ст, -бури́стка, каламбу́рник, -ниця.
Каламбу́рить – каламбу́рити, склада́ти каламбу́ри.
Каламбу́рный – каламбуровий, каламбурний, двозначний.
Каламёнка, Каламёнок, Каламя́нка – калама́йка.
Каламёнковый, Каламя́нковый – калама́йковий, калама́йчатий.
Калами́ты, *палеонт.* – каламі́ти (-тів).
Кала́ндр, *техн.* – кала́ндр (-ра).
Каландри́ровать – каландрува́ти, *сов.* скаландрува́ти, (*о мног.*) покаландрува́ти що. **Каландри́рованный** – каландро́ваний, скаландро́ваний, покаландро́ваний.
Каланча́ – 1) каланча́, дозо́рча (дозірна́) ба́шта (ве́жа); 2) (*на заводах*) каланча́, гру́ба (з висо́ким димаре́м), дима́р (-ря́).
Каланчи́ст – 1) каланча́р (-ря́), пожа́рник (поже́жник), що варту́є на каланчі́ (на дозо́рчій, на дозі́рній ба́шті, ве́жі); 2) (*истопник*) гру́бник.
Каланчо́вый – каланче́вий.
Кала́ч – кала́ч (-ча); *ум.* кала́чик; *ув.* калачи́ще. *Тёртый* **-ла́ч** (*перен.*) – би́та голова́, би́тий жак, люди́на бува́ла, бува́лець (-льця). [Ну, та й він би́та голова́, – його́ не оду́рите (Звиног.). О, то би́тий жак! (Номис)]. *Дать на* **-чи́** *кому* – да́ти на ковба́си кому́. *Досталось на* **-чи́** *кому* – набра́вся товче́ників хто. *Ни за белые* **-чи́,** *И* **-чо́м** *не заманишь* – і калаче́м не прина́диш. *Его* **-чо́м** *не корми, а сделай то и то* – що не кажи́ (*или* йому́ й ме́ду не дава́й), а (йому́) таки́ зроби́. *Из одной печи, да не одни* **-чи́** – не того́ ті́ста книш.
Кала́чик – 1) кала́чик. *Свернуться* **-ком** – скрути́тися кала́чиком, (*диал.*) скуко́битися (скрути́тися) у ковтюшо́к. [Скуко́бивсь у мане́нький ковтюшо́к, підібга́в під се́бе ні́жки (Яворн.)]; 2) **-ла́чики**, *бот.* Malva rotundifolia L. – кала́чики (-ків), про́скурки́ (-ро́к), про́скурень (-рня), (*зап.*) пацьо́рки (-ків).
Калачи́ще – калачи́ще (-ща), калачи́сько.
Кала́чник, -ница – кала́чник, кала́чниця.
Кала́чный – калаче́вий. *С суконным рылом да в* **-ный** *ряд* – з свиня́чим пи́ском та в пшени́чне ті́сто.
Кала́чня – кала́чня (-ні).
Калга́н, *бот.* Maranta (Alpinia) Galanga – калга́н (-ну́). [Ба́ба Пара́ска заправля́ла горі́лку міцни́м калгано́м (Н.-Лев.)]. *Настойка на* **-га́не** – калгані́вка. *Дикий* **-га́н**, *бот.* Potentilla Tormentilla Neck. – перста́ч-зав'я́зник, ку́ряче зі́лля, курзі́лля.
Калга́нный, Калга́новый – калгано́вий.
Калга́новка (*калганная настойка*) – калгані́вка.
Калейдоско́п – калейдоско́п (-па). [Мов калейдоско́п гіга́нтський, гра́є світ весь пе́ред ним (Франко)].
Калейдоскопи́ческий – калейдоскопі́чний.
Кале́ка – калі́ка (*общ. р.*); *ум.* калі́чка, калі́ченька. [Була́ коли́сь Га́ндзя калі́ка небо́га (Шевч.)]. **-ка** *ползающий* – полазюка. **-кой** *стать, сделаться* – скалічі́ти, закалічі́ти. [На оби́дві руки́ скалічі́ла (Київщ.). Закалічі́в він давне́нько вже (Черкащ.)]. **Полукале́ка** – калі́кува́тий (-того).
Календа́рный – календа́рний, календаре́вий. [Ду́же я люблю́ весну́, ті́льки календа́рну (Самійл.)]. **-ная** *реформа* – календа́рна рефо́рма.
Календа́рь – календа́р (-ря́). *Грегорианский, Юлианский* **-да́рь** – Грегорія́нський, Юлія́нський календа́р.
Кале́нды – кале́нди (-ле́нд).
Кале́ние – 1) (*раскаляние*) розпіка́ння, розжа́рювання; 2) (*закаливание*) гартува́ння; 3) (*повыш. темпер. при калении и переносно*) гарт (-ту). [Злить в палкі́м черво́нім га́рті ду́ми ра́дісно щасли́ві (Чупр.)]. *Белое* **-ние** – я́сни́й жар, бі́лий гарт. *Довести до белого* **-ния**

(*иноск.*) – допектú до живóго, (*фамил.*) допектú до живúх печінóк комý; 4) (*об орехах, ягодах*) смáження, прáження.
Калёнка – 1) (*банная печь*) кáм'янка; 2) гартóвана стрíлка (для дитя́чого лýка).
Калёный – 1) (*раскалённый*) розпéчений, розжáрений. **-ное** *ядро* – розпéчена бóмба; 2) (*закалённый*) (за)гартóваний. **-ная, -на** *стрела* – гартóвана стрілá; 3) (*об орехах, ягодах*) смáжений, прáжений. [Орíхи смáжені (Маркев.)].
Калéченье – калíчення, безвíчення, нíвечення.
Калéчество, Калéчность – калíцтво, покалíчення. [Хібá якé калíцтво знайдýть дохторí, то не пíдé в москалí (Н.-Волин. п.). Встанóвлено довíчну пéнсію незалéжно від причúн інвалíдности (стáрість, покалíчення) (Касян.)].
Калéчий *двор* – шкуродéрня, гицлíвка.
Калéчить – калíчити, (*сильно*) безвíчити, (*портить*) нíвечити когó, що. **-чить** *душу* – калíчити дýшу. **-чить** *жизнь* – нíвечити (калíчити) життя́. [І се життя́ моє́, що через вас я мáю, нещáсним не робíть, не нíвечте до крáю (Самійл.)].
Калéчиться – калíчитися, (*портиться*) нíвечитися. [Калíчиться бíдна дитúна (Мирг. п.). А в нарóді тим чáсом рíдна мóва гýбиться, нíвечиться, москóвиться (Крим.)].
Калéчность, *см.* **Калéчество.**
Калéчный – калíка, калíкувáтий, калíчний, (*искалеченный*) покалíчений, скалíчений, калíчений (-ного). [Щоб збирáлись до йóго усí: і старé й малé й калíчне (Грінч.). Підня́в рýки калíчені до святóго Бóга (Шевч.)].
Кáлечь – кáліч (-чи). [Попрóдав увéсь скот – зосталáсь сáма кáліч (Лохв. п.)].
Кáли – кáлі (*средн. р., нескл.*). **-ли** *едкое* – їдкé кáлі, їдкúй потáс (-су).
Калúбер, *см.* **Калúбр.**
Калúберник, Калúберница – калíберник, калíберниця.
Калúберный – калíбровий, калíберний.
Калúбр – калíбр (-бру), рóзмір (-ру), мíра. *Крупного* **-бра** (*перен.*) – велúкої мíри, велúкого зáкрóю. [Велúкої мíри худóжник (Єфр.)]. *Человек малого* **-бра** – людúна малóго копилá.
Калибрúрование *и* **Калибровáние, Калибрóвка** – калібрувáння.
Калибрúровать *и* **Калибровáть** – калібрувáти. **Калибрúрованный** – калібрóваний.
Калибрóвщик – калібрувáльник (-ка), калібрувáч (-чá).
Калибромéр – каліброміŕ (-ра).
Калигрáф – калігрáф (-фа), краснопúсець (-сця).
Калиграфúчески – каліграфíчно, краснопúсно.
Калиграфúческий – каліграфíчний, краснопúсний.
Калигрáфия – калігрáфія, краснóпис (-су), (*уст.*) краснóпись (-си), крáсне писáння. *Произведение* **-фии** – краснóпис (-су).
Кáлиевый – калíйний, потасóвий. **-вое** *мыло* – зелéне (потасóве, калíйне) мúло. **-вая** *селитра* – потасóва (калíйна) салíтра. **-вая** *слюда* – потасóвий лищáк. **-вое** *стекло* – потасóве скло. **-вая** *щёлочь* – потасóвий луг.
Кáлий – кáлій (-лію), потáс (-су). **-лий** *азотнокислый* – азотáн потáсу, потасóвий азотáн, нітрáт кáлію, калíйний нітрáт. **-лий** *металлический* – металéвий потáс (кáлій). *Окись* **-лия** – óкис (півóкис) кáлію, калíйний óкис *или* óкис (півóкис) потáсу. *Перекись* **-лия** – недóкис кáлію, калíйний недóкис, недóкис потáсу, потасóвий недóкис. *Углекислый* **-лий** – вугля́н потáсу, потасóвий вугля́н. *Хлористый* **-лий** – хлорáк потáсу, потасóвий хлорáк.
Калúйный – калíйний, потасóвий. **-ные** *удобрения* – калíйне угнóєння.
Калúка *перехожий* – калíка перехóжий.
Калúло – жигáло. [Чогó ти галаснýв, мов хто тебé припíк жигáлом? (Тобіл.)].
Калúльный – гартó[í]вний, жаровúй. **-ная** *печь* – гартó[í]вня (-вні). **-ная** *лампа* – жаровá ля́мпа. **-ный** *свет* – жаровé світло.
Калúльня – гартó[í]вня (-вні).
Калúльщик, -щица – гартó[í]внúк, гартó[í]внúця.
Калúна – 1) *бот.* Viburnum Opulus L. (*растение и ягоды*) – калúна; *ум.* калúнка, калúнонька, калúночка. [Защебéче соловéйка в лýзі на калúні (Шевч.). Бýдуть пташкú прилітáти, калинóньку їсти (Пісня)]. *Дерево* **-ны** – калинúна. *Сделанный из* **-ны** – калúнóвий; 2) *чорная* **-на**, *бот.* Viburnum Lantana L. – чóрна калúна, гордовúна.
Калúнина – калинúна.
Калúнка, Калúночка – калúнка, калúнонька, калúночка.
Калúнник – 1) (*калин. роща, калин. хворост*) калиння́к (-кý); 2) (*калиновый пирог*) калúнник (-ка); 3) (*любитель калины*) лáсий на калúну.
Калúнный, *см.* **Калúновый.**

Кали́новка (*калин. наливка, настойка*) – кали́нівка.
Кали́новый – кали́новий. **-вые** *побеги* – калино́ві па́рості. **-вый** *кисель* – калино́вий кисíль.
Кали́нушка – кали́нонька, кали́ночка.
Ка́листый – каліюва́тий.
Калита́ – калита́, кали́тка, калити́на. [За сирото́ю Бог з калито́ю (Номис)].
Кали́тка – 1) (*сумка*) кали́тка; *срвн.* **Калита́**; 2) фі́ртка, *ум.* фі́рточка. [В садо́к одчи́нена фі́ртка (М. Вовч.)]. *У* **-тки** – біля́ (ко́ло) фі́ртки, на фі́ртці. [Ви були́, Варва́ро, на ву́лиці? – Ні, не була́. Посто́яла тро́хи на фі́ртці (Коцюб.)].
Кали́точка – 1) кали́точка; 2) фі́рточка. *См.* **Кали́тка 1** *и* **2.**
Кали́точный – 1) калитко́вий; 2) фіртко́ви́й.
Ка́лить, -ся – випорожня́тися, паску́дити; *см.* **Испражня́ться.**
Кали́ть, -ся – 1) (*раскалять, -ся*) розпіка́ти, -ся, розжа́рювати, -ся; 2) (*закалять, -ся*) гартува́ти, -ся. [Шабельки́ гарту́ють (Шевч.)]; 3) (*об орехах, ягодах*) сма́жити, -ся, пра́[я ́]жити, -ся. **Калёный,** *см. отдельно.*
Кали́ф – халі́ф (-фа). [Держа́ли під свое́ю – вла́дою на́віть само́го багда́дського халі́фа (Крим.)].
Калифа́т – 1) (*территория и звание*) халіфа́т (-ту), (*только сан*) халі́фство; 2) (*царствование*) халіфува́ння.
Кали́фов – халі́фів (-фова, -фове), халі́фський.
Ка́лка, *см.* **Кале́ние 1, 2** *и* **4.**
Калку́н, Калку́нка, *см.* **Индю́к, Инде́йка.**
Каллигра́ф, Каллигра́фия, -фи́ческий, *см.* **Калигра́ф, Калигра́фия, Калиграфи́ческий.**
Калмы́к, -чка – калми́к, калми́чка, (*диал.*) комли́к, комли́чка, кімли́к, -чка.
Калмы́цкий – калми́цький. **-кий** *чай* – плиткови́й чай. **-кие** *орехи*, *бот.* Amygdalus nana L. – бобчу́к; *см.* **Бобо́вник 1**. **-кие** *шилья*, *бот.* Alhagi camelorum Fisch. – джанта́к. **-кий** *ладан*, *бот.* Ephedra vulgaris Rich. – ефе́дра.
Ка́ловый – ка́ловий, вимето́вий.
Ка́ломелевый – каломеле́вий.
Ка́ломель – ка́ломель (-лю).
Калори́йность – калорі́йність (-ности).
Калори́метр – калори́метр (-тра).
Калориме́трия – калориме́трія (-рії).
Калори́фер – калори́фер (-фера).
Кало́рия – кало́рія (-рії).
Кало́ша – 1) (*в брюках*) холо́ша. [Мав без матні́ одні́ холо́ші, і ті́льки сла́ва, що в штана́х (Котл.)]; 2) (*обувь*) кало́ша, гало́ша; (*валеная*) ке́ндя. *Садить, посадить в* **-шу** *кого* – загання́ти, загна́ти кого́ на слизьке́. *Сесть в* **-шу** – ускочи́ти, укле́патися; наско́чити на слизьке́.
Калу́га, Калу́жина – 1) (*пойма*) оболо́нь (-ни), оболо́ня (-ні), запла́ва, пі́йма, заплавна́ лука́; 2) (*топь*) багно́, багни́ще, драгно́, драговина́, мокра́вина; 3) (*лужа*) калю́жа.
Калу́жница, *бот.* Caltha palustris L. – калю́жниця, лата́ття, жабни́к (-ка́), ку́ряча сліпота́, по́пики (-ків).
Калу́фер, *бот.* Tanacetum Balsamita L. – кану́пер (-ру); *срвн.* **Кану́фер.**
Ка́лывать, -ся, *см.* **Коло́ть 1** *и* **2.**
Калы́м – кали́м (-му), ві́но.
Кальви́ль (*сорт яблок*) – кальві́ль (-лю).
Кальвини́зм – кальві́нство, кальвіні́зм (-зму). [Перейшо́в на кальві́нство (Крим.)].
Кальвини́ст – кальві́нець (-нця), кальвіні́ст. [Украї́нські пани́ роби́лись ри́мськими като́ликами, кальві́нцями, лютера́нами (Куліш)].
Кальвинисти́ческий, Кальвини́стский – кальві́нський, кальвіністи́чний.
Ка́лька – кальк (-ку).
Кальки́ровать – калькува́ти. **-ки́рование** – калькува́ння.
Калькографи́ческий – калькографі́чний. **-ское** *заведение* – калькографі́чна робі́тня.
Калькули́ровать – калькулюва́ти, *сов.* скалькулюва́ти. **Калькули́рованный** – (с)калькульо́ваний.
Калькуля́тор – калькуля́тор (-ра).
Калькуляцио́нный – калькуляці́йний.
Калькуля́ция – 1) (*действие*) калькулюва́ння; 2) (*результат*) калькуля́ція.
Кальма́р, *зоол.* Loligo vulgaris – кальма́р (-ра).

Ка́льный, *см.* **Кали́льный.**
Кальсо́ны – підшта́нки (-ків), спо́дні (-день) *и обычно как прилаг.* спі́дні (-ніх) (штани́); *срвн.* **Подшта́нники.**
Ка́льциевый – кальці́йний.
Ка́льций – ка́льцій (-цію), вап (-пу), ва́пень (-пню). *Окись* **-ция** – о́кис (одноо́кис) ка́льцію, кальці́йний о́кис, о́кис (одноо́кис) ва́пу, вапо́вий о́кис. **-ций** *сернистый* – сірча́к ва́пу (ва́пню). **-ций** *фосфорнокислый* – вапне́вий фосфора́н.
Кальцина́ция *и* **Кальцини́рование** – кальцинува́ння, палі́ння, випа́лювання.
Кальцини́ровать – кальцинува́ти (*сов.* скальцинува́ти), пали́ти, випа́лювати (*сов.* ви́палити). **Кальцини́ро́ванный** – (с)кальцино́ваний, па́лений, ви́палений. **-ная** *глина* – па́лена гли́на.
Кальци́т – кальци́т (-ту), вапня́к; *см.* **Известня́к.**
Кальщи́к, -щи́ца, *см.* **Кали́льщик, -щица.**
Калья́ – росі́льник (-ку), огірча́нка, квасо́к (-ску́).
Кальян – кальян (-на).
Калюме́т – калюме́т (-ту).
Каля́канье – бала́кання, базі́кання, патя́кання.
Каля́кать *и* **Каля́кивать** – бала́кати, базі́кати, патя́кати, тереве́нити, тереве́ні точи́ти (гну́ти, нести́, пра́вити), баля́си (баляндра́си) точи́ти, баляндра́сити, (*диал.*) калантá́рити, барабо́сити. [Звича́йно за слівце́м бала́кали по сло́ву (Греб.). Позіха́ють собі́, базі́кають про те, про се, а спа́ти не йдуть (Васильч.). Сусі́да мій ладе́н був тереве́нити ці́лу доро́гу (Крим.)]. **-ля́кая** – бала́каючи, базі́каючи, балу́-балу́. [Ота́к, балу́-балу́, хили́ли ча́рку за ча́ркою аж до ве́чора (Звиног.)].
Каля́каться – бала́катися, базі́катися. [Вітере́ць ли́стом шелести́ть, бджола́ гуде́, та – пурх! – по кущáх пташки́ перелі́тують, то воно́ й бала́кається – то́читься розмо́ва, то́читься (М. Вовч.)].
Каля́ки – бала́ки (-ків), балакня́, тереве́ні (-нів), баляндра́си (-сів).
Кама́ла, *мед.* – кама́ла.
Камари́лья – камари́лья (-льї).
Кама́ринская – кама́ринський (тане́ць).
Кама́ша – кама́ша, ґама́ша.
Ка́мбала, *зоол.* (*рыба* Pleuronectes) – (*обыкн.*) ка́мбула, однобі́чка, одноо́чка, полури́бка, (*мелкий сорт*) глось (-си). [І та ри́ба в нас, хреще́них, ка́мбулою зве́ться (Рудан.). Ба́ба сказа́ла пiйма́ти полури́бку і з’ї́сти (Чуб.)].
Камбаловидный – камбулува́тий.
Камбиа́льный – камбія́льний. **-ный** *слой* – камбія́льний шар, м’я́зка. [Шар цих кліточо́к зве́ться камбія́льним ша́ром, або ка́мбієм (м’я́зкою) (Троян.)]. **-ное** *кольцо дуба* – побіл (-лу).
Ка́мбий – ка́мбій (-бію).
Камбу́з – камбу́за (-зи), ку́хня (кухова́рня) на судні́.
Камво́льный – камво́льний. **-ный** *трест* – камво́льний трест.
Ка́мвуд, *бот.* Baphia nitida – габа́нове де́рево, ка́мвуд (-ду).
Камедетече́ние – клейоте́ча, гумо́за.
Каме́дистый – клеюва́тий, гумува́тий, гумо́ватий.
Каме́дный – клейови́й, гумо́вий.
Каме́дь – клей (*р.* кле́ю), гу́ма. **-ме́дь** *аравийская, см.* **Гуммиара́бик. -ме́дь** *вишнёвая* – клей (ґлей) (*р.* к[ґ]ле́ю).
Каме́жник – ка́м’янище, ка́менище.
Каме́й, *см.* **Каме́я.**
Каме́йный – каме́йовий, каме́йний.
Каме́йщик – каме́йник (-ка).
Камелёк – 1) ко́минок (-нка́), камі́н (-ну); *срвн.* **Ками́н.** [Дивлю́сь на ті па́м’ятки зну́дженим о́ком та й в ко́минок ки́даю їх (Крим.)]. *У* **-ка́** – ко́ло (біля́) ко́минка, камі́ну; (*поэт.*: *у домашнего очага*) ко́ло роди́нного о́гнища.
Каме́ли, *мор.* – каме́лі (-лів).
Каме́лия – 1) *бот.* Camelia – каме́лія; 2) (*женщина полусвета*) каме́лія, демімонде́нка, коко́та.
Камелько́вый – коминко́вий, камі́новий.
Камене́ние – кам’яні́ння, камені́ння.
Камене́ть – кам’яні́ти, камені́ти; *срвн.* **Окаменева́ть.**

Ка́мение, *см.* **Каме́нье.** *Побивать* **-нием,** *см. Побивать камнями* (*под* **Ка́мень 1**).
Камени́ка, *см.* **Костя́н(и́)ка.**
Камени́стость – кам'я[ме]ни́стість (-тости).
Камени́стый – кам'я[ме]ни́стий, каменя́стий, камінча́стий, кам'янува́тий, (*твёрдый*) камінкува́тий. [Як ішо́в ти, Бо́же, з на́ми кам'яни́стими степа́ми… (Куліш). Дру́ге-ж зе́рно упа́ло на камени́сте мі́сце (Св. П.). В каменя́стих го́рах (Крим.) Ось-ось сере́д плитко́го, камінча́стого бро́ду земля́ розско́читься (Франко). Ва́лка у нас кам'янува́та (Херсонщ.). Гру́ші зовсі́м зеле́ні, камінкува́ті (Звин.)]. **-тая** *почва* – каменя́стий ґрунт. **-тая** *пустыня* – каменя́ста пусти́ня (пусте́ля).
Камени́ть – кам'я[ме]ни́ти; *см.* **Окаменя́ть** *и Обращать в* **ка́мень** (*под* **Ка́мень 1**).
Камени́ца, *бот., см.* **Костя́н(и́)ка.**
Камени́ще – каменю́ка, камени́ще, камени́сько. [Семе́н був важки́й, як каменю́ка (Грінч.)].
Ка́менка – 1) (*банная печь*) ка́м'янка; 2) (*шоссе*) ка́м'янка, бруко́ваний шлях, шосе́ (*ср. р., нескл.*), (*вульг.*) сошá. [Ка́м'янкою ї́хати (Миргор. п.)]; 3) *зоол. пт.* Motacilla oenante L.– чи́калка звича́йна, іва́нчик, каменю́х, ка́мінка, каменя́р, білогу́зка; 4) (*жёлтая краска*) золотокі́сть (-ко́сти), аврипігме́нт, оперме́нт (-ту).
Каме́нник – ка́м'янище, ка́менище.
Каменноу́го́льный – кам'яновугляни́й, кам'яно[земляно]вугі́льний, кам'яновугле́вий. [Кам'яно-вугле́ві копа́льні бу́де оста́точно ви́черпано вже че́рез 250 ро́ків (Тутк.)]. **-ные** *копи* – кам'яновугляні́ (кам'яновугі́льні) копа́льні (-лень). **-ная** *смола* – кам'яновугляна́ (кам'яновугі́льна) смола́. **-ная** *промышленность* – кам'яновугле́ва промисло́вість. **-ная** *система, формация* – кам'яновугляна́ (кам'яновугі́льна) систе́ма, форма́ція.
Ка́менный – 1) (*сделанный из камня*) ка́м'яни́й, камі́нний, (*о здании, стене, ограде*) муро́ваний. [Він сів коло двере́й на кам'яни́х схі́дцях (Н.-Лев.). Камі́нная дзвіни́ця рі́вна та висо́ка (Рудан.). Камі́нний Господа́р (Л. Укр.). Це́рква невели́чка, але муро́вана (Кониськ.)]. **-ный** *дом*, **-ное** *здание, строение*, **-ная** *постройка* – муро́ваний (кам'яни́й) дім (*р.* до́му), муро́ваний буди́нок (-нку), муро́вана буді́вля, кам'я[ме]ни́ця, мурува́ння, муро́вання. [Вели́кий муро́ваний дім сірі́в на чо́рному не́бі (Коцюб.). У мі́сті я бува́в – надиви́вся там на буди́нки кам'яні́ (М. Вовч.). За лі́тньої пори́ скрізь буду́ються в Москві́ нові́ ка́мениці (Крим.). Літа́, дощі́ та вітри́ навдивови́жу вмі́ють криши́ти мурува́ння (Куліш)]. **-ная** *дорога* – бруко́ваний (бурко́ваний) шлях, брук (-ку), ка́м'янка. **-ный** *мешок* – тюре́мна (в'язни́чна) ка́мера, *гал.* цю́па. **-ный** *мост* – кам'яни́й (камі́нний) міст. **-ная** ограда, стена – муро́вана огоро́жа, стіна́, мур (-ру). [Круго́м поже́жі чорні́ють висо́кі, зубча́сті му́ри, ба́шти (Н.-Лев.)]. *Окружённый* **-ной** *стеной* – обмуро́ваний. **-ная** *посуда* – кам'яни́й (камі́нний) по́суд (-ду), ка́м'янка. **-ное** *сердце* (*перен.*) – кам'яне́ (камі́нне) се́рце. *От трудов праведных не наживёшь палат* **-ных** – за че́сну пра́цю не придба́єш пала́цу. *Жить за кем, как за* **-ной** *стеной* – жи́ти з ким (у ко́го), як за ка́м'яною горо́ю, як у бо́га за двери́ма (за плечи́ма), як у ба́тька (бо́га) за па́зухою. *Как на* **-ную** *стену надеяться* – як на кам'яну́ го́ру покла́да́тися на ко́го; 2) (*состоящий из камня, относящ. к камню*) ка́м'яни́й, камі́нний. [Жі́нка і кам'яну́ го́ру пересіче́ (Номис)]. **-ные** *породы* – камі́нні поро́ди, камі́ння. **-ные** *работы* – каменя́рські робо́ти (-бі́т). **-ная** *смола* – зе́мна смола́, асфа́льт (-ту). **-ная** *соль* – кам'яна́ (льодова́) сіль (*р.* со́ли), ка́м'янка льодя́нка, льоді́вка, глодя́нка, шпак, сму́лець (-льцю). **-ный** *уголь* – кам'яни́й (земляни́й) ву́гіль (-гля), *соб.* кам'яне́ (земляне́) ву́гля (ву́гілля). **-ная** *глина* – ґлей (*р.* ґле́ю). **-ная** *глыба* – ка́м'яна́ бри́ла, ка́м'яне́ бри́ло, ка́м'яна́ гру́да, (*диал.*) болди́га. **-ный** *лён* – асбе́ст (-ту). **-ное** *масло* – на́фта. **-ный** *мергель* – стве́рдлий (стверді́лий) ме́ргель (-лю) (рухля́к). **-ный** *мозг* – ґлейови́на. **-ная** *болезнь* – камі́нна х(в)оро́ба (сла́бість, хво́рість). **-ный** *бор* – каменя́стий (кам'я[ме]ни́стий) бір. **-ный** *век* – кам'яна́ доба́, кам'яни́й вік (-ку); 3) **-ный** *баран*, *зоол.* Ovis ammon – ди́кий (гі́рський) бара́н (-на́), арґа́лій (*муж. р.*). **-ный** *голубь*, *зоол.* Columba Livia – гі́рський го́луб, ди́кий го́луб, дика́р (-ря́). **-ное** *дерево*, *бот.* Celtis australis L. – залі́зне де́рево. **-ный** *дрозд*, *зоол.* Turdus saxatilis – камі́нний дрізд (*р.* дрозда́). **-ный** *дуб*, *бот.* Quercus Robur L. var. tardiflora Czern. – ози́мий дуб; *срвн.* **Дуб.** **-ная** *ласточка*, *зоол.* Hirundo alpestris – гі́рська ла́стівка. **-ная** *липа*, *бот.* Ptelea trifoliata L. – камі́нна ли́па. **-ный** *лук*, **-ный** *чеснок*, *бот.* – а) Allium victorile L. – гадю́чий часни́к; б) Allium ursinum L. – леву́рда, лісови́й часни́к. **-ная** *мята*, *бот.* Mellisa Calamintha L. – гі́рський чебре́ць (-цю́), гі́рська цитри́нка. **-ный** *перелом*, *бот., см.* **Камнело́мка.** **-ный** *петушок*, *зоол., см.* **Удо́д.** **-ная** *пещанка*, *бот.* Arenaria Saxatilis L. – піща́нка. **-ный** *плющ*, *бот., см.* **Подле́сник.** **-ный** *розан*, *бот.* Cistus villosus L. – чист (-ту). **-ная** *роса*, *бот.* Androsace villosa L. – мши́ця. **-ное** *семя*, *бот.* Lithospermum officinale L. – горобе́йник.
Каменоби́тный – каменодроби́льний, каменоби́тний, каменокриши́льний.

Каменобро́сный, *см.* **Камнеме́тный.**
Каменова́ние – каменува́ння, побива́ння камі́нням.
Каменова́ть – каменува́ти, побива́ти камі́нням.
Каменоло́м – каменя́р (-ра́), каменоло́м (-ма), бите́ць (-тця́). [Здійма́ла ка́йла і би́ли ї́ми у ске́лю, що за ко́жним ра́зом відгу́кувалася сто́гоном, на́че на ві́дповідь сто́гону каменярі́в (Леонт.)]. *Принадлежащий* **-ло́му** – каменярі́в (-ре́ва, -ре́ве).
Каменоло́мный – каменя́рський, каменоло́мний. **-ные** *работы* – каменя́рські робо́ти (-бі́т).
Каменоло́мня – каменя́рня, каменоло́мля, каменолі́мня, кам'яна́ лама́льня, ка́м'янище, гірни́ця, гі́рня (-ні). [Будіве́льне камі́ння здобува́ється по надзе́мних каменя́рнях (Тутк.). Я говори́в про глибоче́нні я́ми, про на кам'яні́ лама́льні, ске́лі, го́ри (Куліш)].
Каменомё́т – 1) (*мина*) фуґа́са; 2) **-мёт** *и* **Каменоме́тница** (*орудие для метания камней*) – каменобі́й (-бо́ю), каменоме́тниця, каменоки́дач (-ча), мета́вка (Франко).
Каменосе́к *и* **Каменосе́чец, -се́чный,** *см.* **Каменотё́с, Каменотё́сный.**
Каменотё́с – каменя́р (-ра́), каменосі́чець (-чця), каменоте́с (-са), каменоте́сля (-лі). [Каменя́р му́сить теса́ти тверді́ камі́ння (Л. Укр.)].
Каменотё́сный – каменя́рський, каменосі́чний.
Ка́менщик – 1) каменя́р (-ра́), ка́м'яний ма́йстер (-тра); *см.* **Каменотё́с.** [На шля́ху по́ступу ми лиш каменярі́ (Франко)]; 2) (*рабочий строительный*) му́ля́р (-ра́), мурівни́к (-ка́). [Муля́р додо́му, а мур додо́лу (Канів. п.)]. *Вольные* **-щики** – масо́ни (-нів), ві́льні мулярі́. *Ремесло* **-ка** – муля́рство. *Относящийся к ремеслу* **-ка** – му́лярський. *Быть* **-ком** – мулярува́ти. *Ученик* **-ка** – мулярчу́к. *Принадлежащий* **-ку,** *см.* **Ка́менщиков.**
Ка́менщиков – 1) каменярі́в (-ре́ва, -ре́ве); 2) му́лярів (-ро́ва, -ро́ве).
Ка́менщица – 1) му́ля́рка; 2) (*жена каменщика*) муляро́ва (-вої).
Ка́менщицын – 1) му́ля́рчин (-на, -не); 2) муляро́вої.
Ка́менщичество – муля́рство (-ва).
Ка́менщичий – му́ля́рський.
Ка́мень – 1) ка́мінь (*р.* ка́меню *и* -меня), *ум.* камі́не́ць (-нця́), камі́нчик (-ка), *ув.* каменю́ка (*м. р.*), камени́ще (*м. р.*). [Сиди́ть сестра́ на ка́мені, ру́ченьки лама́є (Рудан.). Бода́й пани́ при доро́зі камі́нчики би́ли (Пісня)]. **Ка́мень** *и* **Ка́мни** (*соб.*) – камі́ння (-ння), *ув.* камі́ню́ччя, камі́ня́ччя (-ччя). [У́хо ле́две зачува́є пле́скіт хви́лі об камі́ння (Ворон.). Вгорі́ теж камі́ню́ччя стирча́ло і обдира́ло спи́ну (Загірня)]. *Адский, прижигательный* **-мень** – ля́піс (-су), пеке́льний ка́мінь. *Аспидный* **-мень** – писа́рський лупа́к. *Бутовый* **-мень** – груз (-зу), бу́тор (-ру), буторі́ння (-ння). *Винный* **-мень** – ви́нник (-ка). *Воздушный* **-мень** – аеролі́т, метеоролі́т (-ту). *Гороховый* **-мень** – горохови́к. *Горшечный* **-мень** – горшківе́ць (-вця́). *Гремучий, орлиный* **-мень,** *мин., см.* **Орле́ц 1** *и* **2**. *Дикий* **-мень** – дика́р (-ря́), ка́мінь-дика́р. [Як закладá́ють стіжка́ пе́рший раз, то на са́мий спід кладу́ть ка́меня-дикаря́ (Звиног.)]. *Драгоценный, самоцветный* **-мень** – самоцві́т (-ту); *соб.* самоцві́тне камі́ння. [Срі́бло, зло́то, самоцві́ти (Крим.). На до́вгих листо́чках гра́є і ся́є, мов самоцві́тне камі́ння, чи́ста роса́ (Мирн.)]. *Едкий* **-мень** – їдке́ ка́лі, їдки́й пота́с. *Жерновой, мельничный* **-мень** – жорнови́й (млино́ви́й) ка́мінь; ка́мінь, жо́рно; *срвн.* **Жё́рнов.** [Млин на два ка́мені (Желех.)]. *Замочный* **-мень**, *архит.* – замко́ви́й ка́мінь. *Краеугольный* **-мень** – нарі́жний ка́мінь. *Мелкий* **-мень**, *соб.* – дрібне́ камі́ння, (*речной*) рінь (-ни), рі́ння, (*песчаный*) жорства́, (*щебень*) груз (-зу); *см.* **Ка́мешек** *и* **Щё́бень.** *Надгробный* **-мень** – надгро́бок (-бка), надгро́бний ка́мінь. [Га́рний надгро́бок, з золоти́м хресто́м (Звиног.)]. *Оловянный* **-мень** – циня́к, цино́вий ка́мінь. *Плитный* **-мень** – плитняко́вий ка́мінь, плитня́к. *Подводный* **-мень** – підво́дний ка́мінь, риф (-фу), кли́пень (-пня), *соб.* підво́дне камі́ння, (*гряда подводных камней*) ла́ва, ла́виця; *срвн.* **Риф** *и* **Поро́г 2**. **-мень** *преткновения* – ка́мінь спотика́ння, прити́ка, прити́чина, перешко́да; *см.* **Преткнове́ние.** *Пробирный, пробный* **-мень** – спро́бний ка́мінь. *Пробный* **-мень**, *перен.* – спро́бний ка́мінь, (с)про́бний брусо́к (-ска́) до чо́го (Куліш). *Растирочный* **-мень** – розтира́льний ка́мінь, ка́мінь для розтира́ння (розтира́ти). *Самоцветный* **-мень** – самоцві́т (-ту). *Сводный* **-мень**, *архит.* – дужни́й (склепі́нний, переми́чний) ка́мінь. *Синий* **-мень** – а) (*берлинская лазурь*) берлі́нська блаки́ть (-ти); б) (*медный купорос*) си́ній ка́мінь, синя́к, мідяни́й вітріо́ль (-лю). *Смоляной* **-мень** – смоляни́й ка́мінь, смо́лич, обсидія́н. *Сточный* **-мень** – камі́нний ришта́к. *Строительный* **-мень** – будіве́льний ка́мінь. *Точильный* **-мень** – брус (-са), брусо́к (-ска́). *Угловой* **-мень** – нарі́жний ка́мінь (-меня). *Философский* **-мень** – філосо́фський ка́мінь. *Цедильный* **-мень** – ціди́льний (фільтрува́льний) ка́мінь. *Вымостить улицу* **-мнем** – ви́брукувати (*вульг.* ви́буркувати) ву́лицю. *Побивать* **-мнями** – побива́ти (*сов.* поби́ти) камі́нням, каменува́ти (*сов.* скаменува́ти, покаменува́ти) кого́. [Наро́д покамену́є нас (Св. П.)]. *Превращать превратить в* **-мень** – оберта́ти, оберну́ти в ка́мінь, кам'яни́ти,

скам’яни́ти, камени́ти, скамени́ти кого́, що. [Моро́з ті́ло камени́ть (Рудан.). І очи́ма-гадю́ками до́ню скамени́ла (Куліш)]. *Превращаться, превратиться в* **-мень** – оберта́тися, оберну́тися в ка́мінь, кам’я[ме]ні́ти, скам’я[ме]ні́ти, закам’я[ме]ні́ти, (*о многих*) покам’я[ме]ні́ти, ка́менем ста́ти (сі́сти), (*худож.*) камі́нням скамені́ти. [І камі́нням скамені́ла ці́ла Украї́на (Рудан.)]. *Строить, построить из* **-мня** *что* – мурува́ти, ви́мурувати *и* змурува́ти, (*о многом*) пови[поз]муро́вувати що. **-мни** *возопиют* – камі́ння заголо́сить. *Держать* **-мень** *за пазухой* – хова́ти (держа́ти) ка́мінь у па́зусі (за па́зухою). [З москале́м зна́йся, а каменю́ку за па́зухою держи́ (Приказка)]. *Как* **-мень** *в воду, пропал, как* **-мень** *на дно упал* – як ка́мінь у во́ду, як водо́ю вми́ло, як вода́ вми́ла кого́, що; як у во́ду впав; пропа́в, як з мо́сту упа́в. *Как* **-мень** *ко дну* – як ка́мінь на дно (на спід). *Капля по капле и* **-мень** *долбит* – кра́пля по кра́плі і ка́мінь (ске́лю) продо́вбує, вода́ і ка́мінь довбе́ (до́вба). *Деньга и* **-мень** *долбит* – гро́ші і ка́мінь кую́ть. *Нашла коса на* **-мень** – тра́пила (наско́чила) коса́ на ка́мінь. **-мня** *на* **-мне** *не оставить* – ка́меня на ка́мені не поки́нути, зни́щити до-ще́нту (до дна) що. *Падать* **-мнем** – опу́кою (гру́дкою) па́дати. *Под сим* **-мнем** *лежит тело такого-то* – тут похо́ваний таки́й-то, тут похо́вано тако́го-то. *Сердце не* **-мень** – се́рце не ка́мінь. *Словно* **-мень** *на сердце налёг* – на́че ка́мінь на се́рце впав. *Словно* **-мень** *спал с сердца* – на́че ка́мінь від се́рця відпа́в. *Это мне как* **-мень** *на шее* – це мені́ як ка́мінь на ши́ю; 2) *мед.* – ка́мінь, *ум.* камі́не́ць (-нця́). *Мочевой* **-мень** – се́чний (сечови́й, мочови́й) ка́мінь.

Каме́нье *и* **Каме́нья** – камі́ння, *ув.* камінню́ччя, каміня́ччя; *см.* **Ка́мень 1.**

Ка́мера – ка́мера; *теснее*: 1) (*присутственное место*) ка́мера. *Примирительная* **-ра** – мирова́ ка́мера. **-ра** *народного судьи* – ка́мера наро́днього судді́; 2) (*тюремная*) ка́мера, (*гал.*) цю́па (*ум.* цю́пка), (*гал.*) ка́зня. [Се була́ цю́пка не бі́льша шости́ кроків удо́вж, а чотирьо́х вшир, з одни́м мале́ньким заґрато́ваним вікно́м (Франко). Мов в’я́зень у своі́й ка́зні (Франко)]; 3) (*в огнестр. оружии, у шлюза, внутрен. шина в автомоб. колесе и т. п.*) ка́мера.

Ка́мера-*клара*, **Ка́мерь**-*люцида* – ка́мера-лю́цида.

Камерали́ст – камералі́ст (-та).

Камерали́стика – камералі́стика.

Камера́льный – камера́льний. **-ные** *науки* – камера́льні нау́ки.

Ка́мера-*обскура* – ка́мера-обску́ра.

Камерге́р – камерге́р (-ра), (*стар., полон.*) підкомо́рій (-рія).

Камерге́рский – камерге́рський.

Камерди́нер – камерди́нер (-ра), покойо́вий (-вого), (*простонародн.*) камарди́н.

Камери́стка – камери́стка, покої́вка, покойо́ва (-вої).

Камерказа́к – козачо́к (-чка́).

Камерлаке́й – камерлаке́й (-ке́я), камерльо́кай (-кая).

Ка́мерный – 1) (*относящ. к камере*) камеро́вий; 2) ка́мерний. **-ная** *музыка* – ка́мерна (покойо́ва) му́зи́ка.

Камерпа́ж – камерпа́ж (-жа).

Камерто́н – камерто́н (-на).

Камерфра́у – камерфра́у (*ж. р. нескл.*), камерфра́ва.

Камерфре́йлина – камерфре́йліна.

Камер’ю́нкер – камер’ю́нкер (-ра).

Ка́мешек – камі́не́ць (-нця́), камі́нчик (-ка), (*диал.*) кимляшо́к (-шка́); *специальнее*: (*попадающийся в глине*) ду́дик (-ка), (*в перстне*) ві́чко, очко́, (*сапожный для приглаживания каблука*) шва́рок (-рку). **-шек** *для зажигалки* – камі́не́ць (камі́нчик) до запальни́чки. **-мешки** – 1) камінці́ (-ці́в), камі́нчики (-ків), (*диал.*) кимляшки́ (-кі́в), (*соб.*: *гравий*) рінь (-ни), рі́ння, жорства́. [Камі́нчики найкра́щі я несу́ у се́бе в жме́ні (Крим.). Позабира́ли у ру́ки кимляшки́, та й дава́й ки́дати у людей́ (Новом. п.)]; 2) (*детская игра*) кре́ймахи, кре́м’яхи (-хів), кре́ймашки (-ків); (*один такой камешек*) кре́ймах, кре́м’ях, кре́ймашок (-шка). [Гуля́єте в кре́ймахи? (Звиног.)]. *Бросать* **-шки***, бросить -шек в чей огород* – до чийо́го горо́ду камінці́ шпурля́ти (шпурну́ти), закида́ти (заки́нути) до ко́го, водо́ю бри́зкати (бри́знути) на ко́го, приши́ти квітку кому́.

Ка́мешник – ріня́к (-ку́), рінь (-ни), сите́ць (-тця́); *срвн.* **Га́лька, Га́лечник.**

Каме́я – каме́я. [Миготя́ть каме́ї, фре́ски (Ворон.)].

Камзо́л – камізе́ля, камізе́лька, куци́на.

Камзо́льный – камізе́льковий.

Камзо́льчик – камізе́льочка.

Ками́к, *бот.* Lycopodium Selago L. – п’я́дич, плаву́н, баране́ць (-нця́).

Камила́вка – камила́вка; (*монашеская*) підка́пок (-пка).
Камила́вковый, -вочный – камила́вковий.
Ками́н – ко́мино́к (-нка́), камі́н (-на). [Блаки́тна віта́льня, де ми сиді́ли зимо́ю бі́ля камі́на (Коцюб.)]. *У* **-ка** – коло ко́минка, коло (бі́ля́) камі́на. *Срвн.* **Камелёк.**
Ками́нный – камі́но́вий, коминко́вий.
Камка́ – 1) (*шелк, ткань*) одама́шок (-шку);. 2) (*узорчат. ткань, идущая на столовое бельё, полотенца и пр.*) дама́ст (-ту), за́ткане полотно́.
Камко́вый – 1) одама́шковий; 2) дамасто́вий. *Срвн.* **Камка́.**
Камло́т (*ткань*) – кам(е)ло́т (-ту). **Камло́тный** – кам(е)ло́товий.
Камнеби́тный, *см.* **Каменоби́тный.**
Камнева́тый – кам'янува́тий; *срвн.* **Камени́стый.**
Камневе́ржец, *см.* **Камнемётчик.**
Камневи́дный – кам'янува́тий.
Камнеде́л, Камнеде́льный, *см.* **Каменотёс, Каменотёсный.**
Камнедроби́лка – каменедроба́рка.
Камнедробле́ние – 1) дробі́ння, роздрі́бнювання, кришíння ка́меню (камі́ння); 2) *мед.* – літото́мія, каменетрощі́ння.
Камнело́м, *см.* **Каменоло́м.**
Камнело́мка – 1) *см.* **Каменоло́мня**; 2) *бот.* Saxifraga L. – ломи́камінь (-меня), саксифра́га; *специальнее*: S. aizoides L. – ло́мінь (-меню), живе́ць-розри́вник; S. Aizoon Jacq. – кучеря́вець (-вця), ло́мінь всезеле́ний; S. Hirculus L. – вене́рині ко́си.
Камнело́мковые, *бот.* Saxifragaceae – ломенюва́ті (-тих).
Камнело́мня, *см.* **Каменоло́мня.**
Камнело́мщик, *см.* **Каменоло́м.**
Камнемёт *и* **Камнемётница,** *см.* **Каменомёт 2.**
Камнемётный – каменобі́йний, каменоки́дний, каменокида́льний.
Камнемётчик – каменоки́да (Драгом.), пра́щник, праща́р (-ря́).
Камнеобра́зный, Камнеподо́бный – кам'янува́тий.
Камнепеча́тание, Камнетисне́ние – літографува́ння, літогра́фія, каменодру́к (-ку).
Камнепеча́тник – літо́граф.
Камнепеча́тный – літогра́фський, літогра́фний, літографі́чний.
Камнепеча́тня – літогра́фія.
Камнерасте́ние, *см.* **Кора́лл.**
Камнере́з, Камнере́зец – різьб'я́р (-ра́); (*гранильщик*) граня́р (-ра́).
Камнере́зный – різьб'я́рський; граня́рський, гран(к)ува́льний. *Срвн.* **Камнере́з.**
Камнесече́ние, *мед.* – літото́мія, каменетрощі́ння.
Камнетёс, *см.* **Каменоте́с.**
Камнето́чец, *зоол.* Pholas dactylus – фола́да.
Камнеша́рка, *пт.* Arenaria interpres L. – кре́м'яшник.
Камни́стый, *см.* **Камени́стый.**
Камни́ще, *см.* **Камени́ще.**
Ка́мора, *см.* **Ка́мера 3.**
Ка́мористое *ружьё* – рушни́ця з вели́кою ка́мерою.
Камо́рка – комі́рка, комі́рчи́на, прикомі́рок (-рка), (*закоулок*) закама́рок (-рка); *срвн.* **Чула́н.** [Ще глі́бше вби́лися йому́ в па́м'ять нічлі́ги в тісні́м, пога́нім закама́рку (Франко)].
Ка́морный, *см.* **Ка́мерный 1.**
Кампа́ния – кампа́нія, (*только воен., мор. ещё*) похі́д (-хо́ду). **-ния** *по перезаключению коллективных договоров* – кампа́нія пересклада́ння колекти́вних уго́д. *Делать первую* **-нию**, *мор.* – відбува́ти пе́ршу кампа́нію, пе́рший похі́д, пе́ршу випра́ву.
Кампе́ш, Кампе́шник, *бот.* Haematoxylon campechianum – кампе́ш, кампе́шове (кампеше́ве) де́рево.
Кампе́шевый, Кампе́шный – кампе́шовий *и* кампеше́вий. **-вое** *дерево* – 1) *см.* **Кампе́ш**; 2) (*древесина*) кампеши́на, си́ній санда́л.
Камса́, *зоол.* (*мелкая морская рыба*) – камса́ (-си́) *и* хамса́, (*теснее*) анчо́вус, сарде́лька.
Камуфле́т – камуфле́т (-ту). **Камуфле́тный** – камуфле́товий.
Камфара́ *и* **Камфора́** – камфора́ (-ри́).
Камфа́рник, Камфа́[о́]рное *дерево*, *бот.* Camphora officinalis *и* Dryobalanops aromatica – камфоро́ве де́рево, камфорня́к (-ка́).
Камфа́рный *и* **Камфо́рный** – камфоро́вий. **-ное** *масло* – камфоро́ва олі́я. **-ный** *спирт* – камфоро́вий спирт. **-ное** *дерево, см.* **Камфа́рник. -ная** *трава*, *бот.* Camphorosma

monspeliacum L. – камфо́рник (-ку).
Кам[н]фо́рка – 1) (*жаровня*) жаро́[і]вня, жарівни́ця; 2) (*в кухонной плите*) ко[а]нфо́рка, (*зап.*) фаєрка. [Розкри́ю фаєрку та поста́влю банячо́к, щоб шви́дш борщ закипі́в (Проскур. п.)]; 3) (*на самоваре*) ко[а]нфо́рка.
Кам[н]фо́рочный – ко[а]нфорко́вий; фаєрко́вий; *см.* **Кам[н]фо́рка.**
Камча́тка *и* **Камча́тник** (*ткань*) – дама́ст (-ту).
Камча́тный *и* **Камча́тый** – дамасто́вий, (*только о ткани*) за́тканий. **-тная** *салфетка* – дамасто́ва серве́тка. **-тная** *скатерть* – дамасто́ва (за́ткана) ска́терка. **-тное** *столовое белье* – дамасто́ва насті́льна біли́зна, дамасто́ве обру́сся. **-тная** *фабрика* – дамасто́ва фа́брика.
Камчу́жная *трава, бот.* Thalictrum simplex L. – ру́твиця про́ста, камчу́г (-га́).
Камы́ш, *бот.* Scirpus L. – (*научн. назв.*) коми́ш (-шу́); (*в укр., как и в русск., просторечье камыш* Scirpus L. *и тростник* Phragmites Trin., *а иногда и рогоз* Typha Tourn. *смешиваются*); *преимущ. вид камыша* Scirpus lacustris L. – коми́ш (-шу́), куга́; *преимущ. вид тростника* Phragmites communis Trin. – очере́т (-ту), *ум.* очере́те́ць (-тця́), (*гал.*: *камыш, тростник*) троск (-ску), ка́нка (Верхр.); (*скошенный зимою*) голи́ш. [Струнки́й коми́ш осоку́ стиска́ міцні́ш (Олесь). На дні до́вгого я́ру блища́ть рядка́ми ставо́чки в очерета́х (Н.-Лев.)]. *Стебель* **-ша́** – комиши́на, очерети́на; *см.* **Камыши́на.** *Метёлка* **-ша́** – куни́ця. [Очере́т стоя́в чо́рною стіно́ю, сти́ха похи́туючи червонува́тою куни́цею (Мирн.)]. *Сделанный из метёлки* **-ша́** – кунича́ний. [Кунича́ний ві́ник (Конотіп. п.)]. *Молодой росток* **-ша́** – спича́к (-ка́). **-мы́ш** *и* **-мыши́** (*камышевые заросли*), *см.* **Камы́шник 1**. *Поросший* **-шо́м** – поро́слий (уро́слий) комише́м (очере́том), комишува́тий, очеретува́тий: *срвн.* **Камыши́стый.** *Пока зацветут* **-ши́**, *в нас не будет души* – по́ки со́нце зі́йде, роса́ о́чі ви́їсть.
Камы́шеватый – комишува́тий, очере́тува́тий.
Камы́шевка – 1) *см.* **Камы́шенка 3**; 2) *зоол.* Acrocephalus – очеретянка. -ка болотная, A. palustris – болотяна очеретянка. -ка садовая, A. dumetorum – очере́тянка садова́.
Камы́шевый, Камы́шный – комише́вий, очере́тяний, тростяни́й, тростино́вий. **-вая** *стена* – очере́тяна (комише́ва) стіна́. **-вое** *кресло* – тростяне́ (комише́ве, очере́тяне) крі́сло. **-вая** *заросль, см.* **Камы́шник 1.**
Ка́мышек, *см.* **Ка́мешек.**
Камы́шенка – 1) *см.* **Камыши́на**; 2) (*камышевая свирель*) сопі́лка з очере́ту (комишу́), очерети́нка; 3) (*камышевая трость*) трости́на, тростяни́й ціпо́к (-пка́).
Камыши́на, -ши́нка, -ши́ночка – комиши́на, очерети́на, комиши́нка, очерети́нка, комиши́ночка, очерети́ночка. [Пурхне́ очере́тянка по-на́д водо́ю, ся́де на комиши́ну (Коцюб.). Ді́вчина струнка́, як очерети́на (Васильч.)].
Камыши́стый – комишува́тий, очере́тува́тий. [Воно́, те о́зеро, нечи́сте, – воно́ комишува́те (Новом. п.). Очеретува́тий степ (Сл. Грінч.)].
Камы́шник – 1) (*камышевая заросль*) коми́ш (-шу́) *и* комиші́ (-ші́в), очере́т (-ту) *и* очерети́ (-ті́в), пла́вня, пла́вні (-нів), (*гал.*) трощі́ (-щі́в); 2) **-ник** *и* **Камы́шница**, *зоол.* Gallinula chloropus – водяна́ (ди́ка) ку́рочка.
Камы́шный, *см.* **Камы́шевый.**
Кан – пи́рип, (*самка*) пи́рка.
Кана́ва – рів (*р.* ро́ву), рівча́к (-ка́), ро[і]ве́ць (*р.* рівця́), кана́ва, фо́са, (*с насыпью*) окі́п (*р.* око́пу). [Ко́лесо зав'я́зло в рівчаку́ (Н.-Лев.). Стережі́ться, там рове́ць! (Звиног.)]. *Межевая* **-ва** – межови́й рів (рівча́к), дільни́ця. *Отводная* **-ва** – відхильни́й рів (рівча́к), відхильна́ кана́ва. *Сточная, водосточная* **-ва** – ришта́к (-ка). **-ва** *для осушения болота* – висушна́ кана́ва (фо́са).
Кана́вистый, *см.* **Кана́вчатый.**
Кана́вить *поле, дорогу* – обко́пувати (*сов.* обко́пти) ро́вом по́ле, доро́гу.
Кана́вка – рівчачо́к (-чка́), кана́вка.
Кана́вный, Кана́вочный – ров'яни́й, кана́вний.
Кана́вчатый – рови́стий, рівчакува́тий.
Кана́вщик, -щица – кана́вник, -ниця.
Кана́л – (*вообще*) кана́л (-лу); *специальнее*: 1) (*для соединения рек, морей*) кана́л. *Панамский* **-нал** – Пана́мський кана́л; 2) (*пролив*) кана́л, прото́ка; 3) (*для проведения или стока воды, стока нечистот и т. п.*) кана́л, кана́ва, рів (*р.* ро́ву), рівча́к (-ка́). *Водопроводный* **-на́л** – водогі́нний (водопровідни́й) кана́л. *Оросительный* **-на́л** – зро́шувальний кана́л. *Осуши́тельный* **-нал** – висушни́й кана́л, висушна́ кана́ва, стріли́ця. *Обводной* **-на́л** – кругови́й кана́л. *Отводной* **-на́л** – відхильни́й (відвідни́й) кана́л; 4) (*в

трубке, стволе, пушке и т. п.) кана́л, ці́вка; 5) *анат., физиол.* – кана́л, про́від (-вода). *Жёлчный* **-на́л** – жовче́вий (жо́вчний) кана́л (про́від). *Мочевой, мочеиспускательный* **-на́л** – сечови́й (се́чний, мочови́й) кана́л (про́від), сечни́к (-ка́). *Пищеприёмный* **-на́л** – стра́вний (стравоприйма́льний) кана́л.

Канализа́тор – каналіза́тор (-ра).

Канализацио́нный – каналізаці́йний.

Канализа́ция – 1) (*действие*) каналізува́ння; 2) каналіза́ція. **-ция** *не в порядке* – каналіза́ція не попра́вна.

Канализи́ровать, -ся *и* **Канализова́ть, -ся** – каналізува́ти, -ся, *сов.* сканалізува́ти, бу́ти (с)каналізо́ваним. **Канализи́рованный** *и* **Канализо́ванный** – (с)каналізо́ваний.

Кана́льный – кана́ловий, кана́льний.

Кана́льски – по-шельмува́тому, по-кана́льському. **-ки** *хороша* – з-бі́са га́рна, га́рна ше́льма.

Кана́льский – шельмува́тий, кана́льський, шахра́йський, паску́дний. [Кана́льський шпак так умудри́вся, що як почне́ було́ співа́ть, диковина́ й каза́ть (Гліб.)].

Кана́льство, Кана́льщина – шельмі́вство, кана́льство.

Кана́льчик, Кана́лец – кана́льчик; рівча́к, рівчачо́к (-чка́); (*мед.*) проводе́ць, (-відця́); *см.* **Кана́л. -льцы** *жёлчные* – жовчопровідці́. **-льцы** *мочевые* – сечопровідці́. **-льцы** *семенные* – насі́нні провідці́.

Кана́лья – кана́лія, ше́льма (*общ. р.*), шахра́й (-рая́), пога́нець (-нця), паску́да (*общ. р.*).

Канапе́ – кана́па, *ум.* кана́пка.

Канаре́ечка – кана́рочка, (*самец*) кана́рочок (-чка).

Канаре́ечный – кана́рко́вий. **-ный** *цвет* – канарко́вий ко́лір (-льору). **-ное** *семя, см.* **Канаре́йник. -ное** *дерево*, *бот.* Canarium commune – канарко́ве де́рево.

Канаре́йка, *зоол.* (*пт.* Fringilla canarica) – кана́рка; (*самец*) кана́рок (-рка), канаре́йко (-ка), (*диал.*) ке́нар (-ря), ке́нир (-ра).

Канаре́йник, Канаре́йкина *трава*, *бот.* Phalaris canariensis (*растение и его семя*) – канарко́ве сі́м’я.

Кана́т – (*самая толстая верёвка*) кодо́ла, ли́нва (*и реже* ли́на), кана́т (-та); (*кабельн. работы*) ли́нва; (*пароходный*) кіне́ць (-нця́), (*буксирный*) букси́р (-ра), (*для таски волоком сена*) во́лок (-ка), (*для парома*) кодо́ла, ли́нва, галівни́к (-ка́) (Камен. п.). [Поро́н на ли́нві хо́де, а у нас ка́жуть на мо́тузі (Літин. п.). А ну, хло́пці, до кодо́ли! поро́н тягти́ (Канів. п.)]. *Проволочный* **-на́т** – дротяна́ ли́нва, трос (-са). *Бечевой* **-нат** – бичі́вка. *Ходить по* **-ту** – ходи́ти по (на) кодо́лі, по кана́ті, на ли́нві.

Кана́тик, Кана́тец – ли́новка, моту́зка, шнуро́к (-рка́). [Ши́бениця старе́нькая, линовки́ нове́нькі (Шух.)]. *Семенной* **-тик**, *анат.* funiculus spermaticus – сім’яни́й мотузо́к.

Кана́тище, *увел.* – кодо́лище (*ср. р.*) ли́нвище, мотузи́ще, мотузя́ка, канати́ще.

Кана́тный – коді́льний, кодо́ловий, линво́вий, кана́то́вий, кана́тний. **-ная** *фабрика* – коді́льня, линві́вня, кана́тня (-ні) *или* кодо́лова (коді́льна), линво́ва, кана́то́ва виро́бня. **-ная** *мастерская* – кодо́лова, линво́ва майсте́рня *или просто* моту́зня. **-ный** плясу́н – кана́товий танцівни́к, танцю́ра на кодо́лі, на кана́ті.

Канатохо́дец – линвохо́да.

Кана́тчик, -чица (*канатн. мастер, торговец*) – коді́льник, -ниця, линва́р (-ря́), -ва́рка, моту́зник, -ниця, мотузя́р (-ра́), -зя́рка, кана́тник, -ниця, (*провинц.*) дерга́р (-ря́), дерга́рка.

Кана́ус – (*шелк. ткань*) канаву́с (-су). **Кана́усовый** – канаву́совий.

Канва́ – (*в прям. и перен. знач.*) канва́. [Вишива́є о́сінь на канві́ зеле́ній золоті́ї кві́ти (Олесь)]. *Фантастическая повесть на бытовой* **-ве́** – фантасти́чна по́вість на побуто́вій канві́ (осно́ві).

Канве́йный, Канво́вый – канво́вий.

Канда́лить – кайда́нити кого́, кува́ти в кайда́ни кого́.

Кандалы́ – 1) кайда́ни (-нів) (*в прям. и перен. знач.*), *соб.* кайда́ння, *диал.* кайда́ниці (-ниць) (Шух.), *ум.* кайда́ники, кайда́ночки (-чків), *соб.* кайда́ннячко; залі́за (*иногда* залі́зо, *соб.* залі́ззя), зако́ви (-вів), (*путы*) пу́та (*р.* пут). [Угу́ру ру́ки підійма́ли, кайда́нами забряжча́ли (АД. І.). Похова́йте та встава́йте, кайда́ни порві́те (Шевч.). Визволе́ння люди́ни з усі́х пут і кайда́нів (Єфр.). Ну́дився наш Левко́ у залі́зах, си́дячи в холо́дній (Квітка). Бу́ти-ж мені́ у нево́лі, у залі́зі, у зако́вах (Пісня)]. **-лы́** *ручные, ножные* – кайда́ни на ру́ки, на но́ги *или* ручані, ножа́ні кайда́ни. **-лы** *ручные* – (*зап.*) кайда́нки (-нок) (Голов.). **-лы́** *замочные, глухие* – кайда́ни зами́кані, кайда́ни заклє́пані. *Забить в* **-лы́** *кого* – заби́ти, закува́ти *и* заку́ти в кайда́ни кого́, у залі́за взя́ти кого́. *Заковывать в* **-лы́** – зако́вувати, кува́ти в кайда́ни, в залі́за кого́. *Надеть* **-лы́** *на кого* – кайда́ни наді́ти на ко́го, у залі́за, у кайда́ни узя́ти кого́. [Наді́ли на ру́ки і на но́ги кайда́ннячко го́стре (Федьк.)]. *Налагать* **-лы́** *на кого*

– в кайда́ни кува́ти кого́, наклада́ти залі́за на ко́го. [Наклада́й на ньо́го залі́за, щоб знов не втік (Тобіл.)]. *Попасть в* **-лы** – впа́сти в кайда́ни. *Отбить* **-лы** (*снять самовольно*) – розби́ти кайда́ни. *Снять* **-лы́** – зня́ти кайда́ни з ко́го. [Не міг зня́ти кайда́ни важкі́ (Ворон.)]. *Думу в* **-лы́** *не забьёшь* – ду́мку в кайда́ни не закує́ш; 2) (*тяжкая обязанность*) нево́ля, ярмо́, корми́га.
Канда́льник – (*колодник*) кайда́нник; (*узник*) в’я́зень (-зня); *см.* **Коло́дник.** [Душогу́би та кайда́нники (Єфр.)].
Канда́льничий, -ничеcкий – кайда́нницький.
Канда́льный – 1) (*отн. к кандалам*) кайда́новий. [Ти́хий кайдано́вий бря́зкіт (Васильч.)]; 2) (*отн. к кандальникам*) кайда́нницький. [Лежа́ли по́котом сі́рі, непору́шні по́статі змо́рених сном арешта́нтів, сі́ре кайда́нницьке громадя́нство (Корол. I)].
Канделя́бр – канделя́бр (-ра). [Тільки лямпи́ та канделя́бри лиши́лися ці́лими і завзя́то залива́ли ці́лу руї́ну сві́тлом (Коцюб.)].
Канделя́бровый – канделя́бровий.
Кандея́, Канде́йка – конді́йка,носа́тка, ко́но́вка; *см.* **Ендова́.**
Кандида́т – 1) а) (*претендент*) кандида́т на ко́го, на що, до чо́го. [Кандида́т на го́лову правлі́ння]. **-да́т** *в политехникум, в партшколу* – кандида́т до політе́хнікуму, до партшко́ли. **-да́т** *на судебную должность* – кандида́т на судову́ поса́ду, (*в стаже*) стажи́ст. **-да́т** *на премию* – кандида́т на пре́мію, на нагоро́ду; б) (*запасный член коллегии*) кандида́т до ко́го. [О́брано п’ятьо́х чле́нів сільра́ди та трьох кандида́тів до них]. *Выступать* **-том** – кандидува́ти на ко́го, на що. [Я не кандиду́ю на секретаря́ (Крим.)]. *Намечать, называть, выставлять* **-тов** – наміча́ти, назива́ти, виставля́ти кандида́тів; 2) (*учен. ст.*) кандида́т (якоїсь нау́ки). **-да́т** *юридических наук* – кандида́т пра́ва.
Кандида́тка – кандида́тка на ко́го, на що, до чо́го.
Кандида́тский – кандида́тський. **-кое** *сочинение* – кандида́тська робо́та (пра́ця).
Кандида́тство – кандида́тство; (*кандидатствование*) кандидува́ння.
Кандида́тствовать – (*быть кандидатом*) кандидува́ти.
Кандидату́ра – кандидату́ра. *Выставлять свою* **-ру** *на кого, на что* – кандидува́ти на ко́го, на що.
Канди́ло (*лампада к иконе*) – лямпа́дка.
Канди́тер, Канди́терский *и т. д., см.* **Конди́тер, Конди́терский.**
Канды́к, *бот.* Erothronium Dens Canis L. – собачки́ (-чо́к).
Канелю́ра, *арх.* – (*выемка*) канелю́ра, рівчачо́к (-чка́); *соб.* жолобки́ (в коло́нах).
Канёнок – пиря́ (-ря́ти).
Кани́кулы – каніќули (-кул), (лі́тні) вака́ції (-цій). [Після́ лі́тніх кані́кул прийшли́ до шко́ли (Васильч.). Тепе́р їм були́ вака́ції, воні́ поприї́зди́ли додо́му (Крим.)].
Кани́кульщики (*воспитанники, отпущ. на каникулы*) – вакаці́йники, канікуля́рники, кані́кульники.
Каникуля́рничать – канікулува́ти, канікуля́рити, вакаціюва́ти.
Каникуля́рный, Кани́кульный – кані́куловий, канікуля́рний, вакаці́йний. *В* **-ное** *время* – кані́кулами, (лі́тніми) вака́ціями.
Ка́нина – пиря́тина.
Канит́елевый – (*из канители*) канеті́льний, канеті́льовий.
Канит́елить – 1) тягти́ канеті́лю; 2) (*длить*) волово́дити, дл́яти, (*томительно*) мару́дити, (*попусту тратить время*) марнува́ти час, (*мешкать*) бари́тися.
Канит́елиться – (*медлить*) мару́дитися, волово́дитися, дл́ятися, бари́тися, (*диал.*) пу́лятися. **-ться** *с кем* – волово́дитися з ким.
Канит́ель – 1) золота́ або срі́бна (то́нка́) ни́тка (до гаптува́ння), канеті́ля; (*металлич. для обвивания струн кобзы*) сухозло́тиця (К. Ст.). *Вышивать* **-те́лью** – гаптува́ти канеті́лею (зло́том, срі́блом); 2) (*перен.*) тягани́на, волово́діння. *Тянуть* **-те́ль** – (*длить*) тягти́ тягани́ну, волово́дити, мару́дити; *см.* **Канит́елить**; (*говорить пространно и медленно*) розво́дитися.
Канит́ельный, *см.* **Канит́елевый.**
Канит́ельщик – 1) канеті́льник, канеті́льний ма́йстер (золоти́х або срі́бних нито́к); 2) (*перен.*) мару́да (*общ. р.*).
Канифа́с – 1) (*парусина, особ. на паруса*) канефа́с (-су); 2) *устар.* (*полосат. льняная ткань*) – канефа́с, ди́ма, *ум.* ди́мка.
Канифа́совый, Канифа́сный – канефа́совий; димо́вий, ди́мко́вий. [У намі́тках димо́вих (М. Вовч.)].
Канифо́лить, наканифо́лить – кольофо́нити, покольофо́нити, натира́ти, нате́рти

кольофо́нією, (скрипко́вою) живи́цею що. **-ть** *смычок* – натира́ти смичо́к (лучо́к) кольофо́нією, (скрипко́вою) живи́цею. **Наканифо́ленный** – покольофо́нений, нате́ртий живи́цею. **-ться** (*перен.*), *см.* **Отне́киваться, Ва́жничать.**
Канифо́ль – кольофо́нія, (скрипко́ва) живи́ця, жо́вта смола́; *ум.* живи́чка.
Канифо́льница – (*коробочка с канифолью для смычка*) кольофо́нниця, кольофо́нничка.
Канифо́льный – кольофо́но́вий, (*неточно*) живи́чний.
Канифо́льщик, -щица – кольофо́нник, -нниця.
Ка́нка – пи́рка.
Канка́н – (*танец*) канка́н (-ну).
Канка́нный – канка́новий.
Канкани́ровать – канканува́ти, канка́ну скака́ти.
Канкрини́ческий – канкрині́чний.
Ка́нна, *бот.* Canna L. – ка́нна, алька́нна.
Каннiба́л, -лка – 1) (*людоед*) каніба́л, каніба́лка, людої́д, людої́дка; *см.* **Людое́д**; 2) (*перен.*: *жестокий челов.*) людоже́р, -же́рка.
Каннибали́зм – 1) каніба́лі́зм (-му), людої́дство; 2) (*переносн.*) людоже́рство.
Каннiба́льский – 1) каніба́льський, людої́дський. [Справля́ли свої́ каніба́льські танки́ над пова́леним во́рогом (Єфр.)]; 2) (*перен.*: *жестокий*) людоже́рський.
Каннiба́льство – каніба́льство, людої́дство.
Кано́н – 1) (*установления, правила*) кано́н (-ну), (встано́влене) пра́вило, пра́вила (-вил). [Церко́вний кано́н. Кано́н письме́нської мо́ви (Крим.). Літерату́рний кано́н (Єфр.)]. *Возвести что в* **-но́н** – запрова́дити що в кано́н, до кано́ну. **-но́н** *св. отцов* – оте́чній кано́н (Крим.), кано́н св. отців. **-ны** *или* **кану́ны** *читать* – молитви́ вичи́тувати, чита́ти; 2) (*церк. песнь*) кано́н (-на), пісня; 3) *тип.* – кано́н (-на), ґро́бе.
Канона́да – канона́да, стріляни́на з гарма́т, гарма́тна стріляни́на.
Канона́рх – канона́рх, кана́рх.
Каноне́[и́]р – канонí́р (-ра); (*в общем смысле*) гарма́ш (-ша́); *см.* **Пушка́рь.**
Каноне́рка – канонí́рка.
Каноне́[и́]рский – канонí́рський, гарма́шний. **-кая** *лодка, см.* **Каноне́рка.**
Канониза́ция – канонізува́ння кого́, (*ц.-сл.*) прославля́ння, проголо́шування, *оконч.* просла́влення проголо́шення кого́ за свято́го.
Канонизи́ровать – канонізува́ти, *сов.* закононізува́ти, (*ц.-сл.*) прославля́ти, просла́вити кого́, проголо́шувати, проголоси́ти кого́ за свято́го. **Канонизи́рованный** – канонізо́ваний, просла́влений, проголо́шений за свято́го.
Кано́ник – (*в римско-катол. клире*) кано́ник (-ка).
Канони́сса, -ница – (*в рим.-кат. монастырях*) канонí́са, канони́чка.
Канони́ст – канонí́ст (-та) *и* канонí́ста (-ти), знаве́ць церко́вного пра́ва.
Канони́ческий – канонí́чний. **-кое** *право* – канонí́чне пра́во.
Канони́чество – (*звание или почет каноника*) канони́цтво.
Кано́нник – (*книга с церк. песнями, канонами*) кано́нник (-ка).
I. Кант, Ка́нта – кант, ка́нта, пі́сня хва́льна, *умен.* ка́нтик. [Він запи́сував то ка́нти, то вся́кі ві́рші, то пісні́ (Н.-Лев.)].
II. Кант – (*край, рубец*) кант (-та), рубе́ць (-бця́), край (*р.* кра́ю), бе́рег (-га); *специальнее*: (*между двумя кусками кожи или материи*) кант, ільти́ця, (*в голенищах*) і́рха (*пров.*), (*в женск. полушубке по талии*) заби́ванка, (*у портн.*) кант; *тип.* – кант. *Картуз с* **-том**, *мундир с* **-тами** – кашке́т з ка́нтом, мунди́р з ка́нтами. *Сбивать доски по* **-нту** – збива́ти (зшива́ти) до́шки́ рубце́м.
Канталу́п(к)а, *бот.* (*род дынь*) – кандалу́пка.
Кантари́да – шпа́нська му́ха.
Ка[о]нта́рь – (*весы, силомер*) ка́нтар (-ра), канта́рок (-рка).
Канта́та – канта́та.
Кантиа́нец – кантія́нець (-нця), ка́нтовець (-вця).
Кантиа́нство – кантія́нство, ка́нтівство.
Ка́нтик – ка́нтик; лямі́вочка, облямі́вочка.
Кантиле́на, *муз.* – кантиле́на, спі́ваночка.
Кантова́ть – 1) (*у портн.*) кантува́ти, лямува́ти, (*оторачивать мехом*) брами́ти; 2) *тип.* – кантува́ти (кни́гу); 3) (*груз в кипах, ящиках*) кача́ти на ребро́, кантува́ти, ба́тати, переба́тувати, кла́сти на кант.
Канто́вка (*молоток*) – буша́рда, канті́вка.
Канто́н (*фр. сл.*) – канто́н (-ну), окру́га. [Там схо́дяться канто́нів на́ших ме́жі (Грінч. «Вільг.

Телль»)].
Кантони́р-*квартиры* – військові посто́ї, (тимчасо́ві) приміщення для воя́цтва (серед обива́телів).
Кантони́ровать (*о войске*) – (*занимать квартиры*) ста́вити посто́ї; (*стоять постоем*) стоя́ти, квартирува́ти, консистува́ти де.
Кантони́ст – кантоніст (-та). [Він, бач, ніби солда́тський син, зна́чить, кантоніст (Н.-Лев.)].
Ка́нтор – ка́нтор (-ра).
Кану́н – 1) (*предш. день*) передде́нь (-д(о́)дня́), передо́день (-до́дня) чого́. [Був передо́день вели́кого свя́та (О. Лев.)]. **-ну́н** *Рождества* (*рождественский сочельник*) – бага́тий ве́чір, бага́т-ве́чір, свят-ве́чір, бага́та кутя́. **-ну́н** *Крещения* (*крещенский сочельник*) – голо́дна кутя́. **-ну́н** *нового года* – ще́дрий ве́чір; Мела́нка (-ка) *и* мела́нки (-нок). **-ну́н** *Пасхи* – велико́дна субо́та. **-ну́н** *Троицына дня* – клеча́льна субо́та. *На* **-ну́не** *чего* – напередо́дні, в передде́нь чого́, день перед чим. [Напередо́дні свят. В передде́нь вели́кого іспиту (Стебн.). Це було́ день перед свя́тами (Крим.)]. *На* **-не** *выборов, переговоров* – напередо́дні вибо́рів, переспра́в (перегово́рів). [Напередо́дні по́льсько-лито́вських перегово́рів (Пр. Пр.)]. *На* **-не** *Рождества* – напередо́дні Різдва́, день перед Різдво́м, на бага́тий ве́чір, на бага́ту кутю́; 2) (*кутья по усопшем*) ко́ливо (-ва). [Почали́ обно́сити ко́ливо – покі́йника помина́ти (Сл. Ум.)]; 3) (*молитв. поминание усопш.*) по́мин (-ну), по́мини (-нів), по́минки (-нок), параста́с (-су); (*угощение на помин*) по́минки, по́мини. **Кану́н** *да ладан*! – хай живи́м до́вге життя́, а приста́вшим ду́шам ца́рство небе́сне!; 4) (*молебен, панихида*) моле́бень (-бня), панахи́да; *см.* **Моле́бен, Панихи́да**; 5) (*мёд, пиво, сварен. к празднику или на память усопш.*) мед, пи́во на храм, кану́н (-ну). [Пішо́в по кану́н, та там і втону́в (Номис)]. **-ны** *справлять* – вари́ти мед, пи́во на храм. *За чужими* **-нами** *своих покойников* (*родителей*) *поминать* – чужи́ми пирога́ми свого́ ба́тька помина́ти (Приказка).
Кану́нник, *см.* **Кану́н 2.**
Кану́нный – передднéвий.
Кану́нщик, -щица – (*празднующий поминки*) параста́сник, -ниця; (*праздн. храм. праздник*) храмува́льник, -ниця, медови́й святкува́льник (Звин.).
Кану́пер, Кану́фер, *бот.* Tanacetum Balsamita – кану́пер (-перу).
Ка[о]ну́ра – 1) (*шалашик*) бу́дка, халабу́дка; (*закута*), заку́та. [Соба́ча бу́дка (халабу́дка). Сім заку́т, одна́ свиня́ (Приказка)]; 2) (*тесное помещение*) комірка, *гал.* цю́пка. [Се була́ цю́пка не більше шести́ кро́ків вдовж (Франко)]. *См.* **Кону́ра.**
Ка[о]ну́рка, Ка[о]ну́рочка – бу́дочка, халабу́дочка; (*гал.*) цю́почка.
Ка́нуть – 1) (*исчезнуть*) кану́ти, пірну́ти в що. [А він кану́в, провали́вся; його́ вже забу́ли, чи був коли́ (Шевч.). Ста́ршая ме́нчу турну́ла, ме́нчая в во́ду кану́ла (Пісня. Звин.). Бідна моя́ голівонька! всі надії мої кану́ли (Г. Барв.). І похова́лись (зірочки́) у си́ньому не́бі, мов у мо́ре кану́ли (Квітка). Згі́нув (за́мір), пірну́в у безо́дні інших думо́к (Леонт.)]. **-нуть** *в воду, в вечность* – піти́ у во́ду, у вічність (у віки́). **-нуть** *в Лету* (*забвения*) – пірну́ти в Ле́ту забуття́, піти́ у непа́м'ять. [Пішло́ в непа́м'ять коза́цьке завзя́ття ра́зом з коза́цькою сла́вою (Куліш)]. *Как в воду* **-нул** – як у во́ду пішо́в (упа́в, кану́в, пірну́в) хто, що; як вода́ зми́ла кого́, що. [Об Василе́ві ні чу́тки, ні вісточки: як у во́ду впав (Квітка)]. *Ещё год* **-нул** *в вечность* – ще рік пішо́в (кану́в) у вічність; 2) (*капнуть*) ка́пнути, кра́пнути; *см.* **Ка́пать.**
Кану́фер, *см.* **Кану́пер.**
Ка́нфа (*китайский атлас*) – ка́нфа, кита́йський (хінський) отла́с, -ка сае́та.
Ка́нфовый – канфо́вий; з кита́йського (хінського) отла́су, -кої сае́ти.
Канфо́рка; *см.* **Камфо́рка.**
Канцеляри́зм – канцеляри́зм (-му), канцеля́рщина.
Канцеляри́ст – канцеляри́ст (-та) *и* канцеляри́ста (-ти), пи́сар (-ря), (*пренебр.*) канцелю́ра, канцеля́р (-ра), писари́на (*м. р.; на зап. ж. р.*). *Помощник* **-та**, *младший* **-ри́ст** – підканцеляри́ст(а), підпи́сар, писарчу́к.
Канцеля́рия – канцеля́рія, писа́рня. [Канцеля́рія Акаде́мії Нау́к. Пішли́ в писа́рню до волосно́го пи́саря (Олекс. п.)].
Канцеля́рский – канцеля́рський. **-кий** *чиновник, стиль* – канцеля́рський службо́вець, стиль. **-кие** *принадлежности* – канцеля́рське (писа́рське) прила́ддя. **-кая** *волокита* – канцеля́рська тягани́на. **-кая** *пошлина* – канцеля́рська опла́та. **-кая** *душа* – канцеля́рська душа́, канцелю́га (*общ. р.*). **-кая** *крыса* (*презр. о канц. чиновнике*) – канцеля́рський посіпа́ка (сіпа́ка, сіпа́чка), -ська ві́ра, канцеля́жка (Котляр.).
Канцеля́рский *корень*, *бот.* Scleranthus annuus (*кошенильник*) – черве́чник, кошені́льник.
Канцеля́рское, Канцеля́рное *семя* – 1) (*краска кошениль*) кошені́ля, черве́ць (-рцю́), (*ум.*) че́рчик, ка́нцельне насі́ння. [У на́шого сва́та світли́ця не ха́та, че́рчиком обси́пана,

кали́ною обти́кана (Пісня)]; 2) (*пренеб. о канц. чиновниках*) посіпа́ки, сіпа́ки (-па́к), посіпа́цьке (сіпа́цьке) ко́дло, (по)сіпа́цька ві́ра.
Канцеля́рщина – канцеля́рщина.
Ка́нцлер – ка́нцлер (-ра). *Быть* **-ром** – канцлерува́ти.
Ка́нцлерский – ка́нцлерський.
Ка́нцлерша – (*жена канцлера*) (па́ні) канцлеро́ва (-во́ї).
Канцо́на – канцо́на.
Канцоне́тта – канцоне́та, співаночка.
Каньо́н – каньйо́н (-ну).
Каню́к, Каню́ка, *зоол.* – 1) (*вид небольш. филина*, Strix scorps) сова́, пугу́тькало, пугу́кало; 2) (*полевой коршун*, Milvus, *каня*) ка́ня, каню́ка. [Пищи́ть як ка́ня (Номис). Вигляда́є як ка́ня дощу́ (Чуб. I). Каню́кою сиди́ть (Номис)]; 3) (*докучлив. проситель*) каню́ка (*об. р.*); *см.* **Попроша́йка.**
Каню́чение – каню́чення.
Каню́чить – 1) каню́чити, цига́нити чого́ в ко́го. [Ото́ каню́чить (Номис). Тре́тій (бурса́к) у четве́ртого каню́чив п'ятака́ (Яворн.)]; 2) (*о филине*) ка́нькати. [Він розумі́в, про що ка́нькає ка́ня (Коцюб.)].
Каоли́н – каолі́н (-ну), порцеляно́ва гли́на.
Каоли́новый – каолі́новий.
Кап, *звукоподр.* – кап, крап; кап-кап – кап-кап, крап-крап. [А сльо́зи в ло́жку ті́льки кап (Куліш). Тут горі́лка кап, а там хап (Номис). Ди́виться – і нічо́го не ба́чить, а ча́сом слізочки́ ті́льки кап-кап! (Квітка)].
Ка́пание – 1) ка́пання, кра́пання, (*диал.*) ця́п(к)ання, (*учащённое, беспрерывное*) капоті́ння, капани́на, (*диал.*) цяпоті́ння; 2) ка́пання чого́; 3) протіка́ння чого́; *см.* **Ка́пать.**
Ка́пать, ка́пнуть *и* **Ка́нуть** – 1) (*падать каплями*) ка́пати (-паю, -паєш *и* ка́плю, -плеш, -плють), ка́пнути, кра́пати (-паю, -паєш *и* -плю, -плеш), кра́пнути, (*иногда*: *о дожде, крови*) ця́п(к)ати, ця́пнути *и* ця́нути, (*о слезах, крови иногда*) ка́нути, *сов.* кану́ти; (*учащённо, беспрерывно*) капоті́ти, крапоті́ти, ляпоті́ти, цяпоті́ти. [Чу́ю сльо́зи на моє́ лице́ ка́пають, ка́пають (Грінч.). До́щик, до́щик ка́пає дрібне́нько (Пісня). До́щик кра́пле (Рудч.). Дав Бог ве́сну, віє тепло́м, із стріх вода́ ка́пле (Пісня). Ка́пле кровця́ у крини́цю (Рус. Дн.). Хоч по ка́пельці до́щик кра́па на ка́мінь, а таки́ прої́сть його́ (Квітка). Кровцю́ пусти́ла – кровця́ ця́пала; де кровця́ ця́пне, це́рковця ста́не (Kolb.). Ой зо́ре, зо́ре! – і сльо́зи ка́нуть (Шевч.). З палаша́ кровця́ ка́не (Голов.). До́щик, до́щик, аж із стрі́хи капоти́ть (Пісня). З стрі́хи ляпоти́ть (Грінч. III). День і ніч дощі́ холо́дні б'ють о ві́кна, цяпотя́ть (Франко)]. *Пот* **-пал** *с его лица* – піт ка́пав йому́ з лиця́. *С кровли* **-плет** – з стрі́хи ка́пає, ка́пле. *Свеча* **-ет** – сві́чка ка́пає. *Над нами не* **ка́плет** – на го́лову нам не тече́; дощ не йде; 2) **-пать, ка́пнуть** *что* (*лить по капле*) – ка́пати, ка́пнути що у що, куди́. **-пай** *лекарство по пяти капель в ложечку воды* – ка́пай лі́ки по п'ять кра́пель у ло́жечку води́; 3) (*пропускать сквозь себя капли*) протіка́ти, текти́. *Крыша, потолок* **-плет** – дах, сте́ля протіка́є, тече́.
Ка́паться – ка́патися, кра́патися. *Не* **-ется** – не к(р)а́пається.
Капе́лла – 1) (*хор певчих, оркестр*) (*литер.*) капе́ля, (*народн.*) капе́лія, (*в духовом оркестре ещё*) ба́нда (*зап.*). [Держа́вна Украї́нська Капе́ля. У місте́чку Берeсте́чку капе́лія гра́ла, молода́я Бондарі́вна з хло́пцями гуля́ла (Пісня). Ці́сар сказа́в їм зроби́ти вели́кий баль, ба́нда їм гра́ла (Гн. I)]; 2) (*католич. часовня*) капе́ля, капли́ця. [Капли́ця Сиксти́нська (Калит.)].
Капелла́н – капеля́н, капла́н (Куліш). *Быть* **-ном** – бу́ти за капеля́на, капелянува́ти.
Капелла́нский – капеля́нський.
Капелла́нство – (*звание*) капеля́нство; (*капелланствование*) капелянува́ння.
Капелла́нствовать – капелянува́ти, бу́ти за капеля́на.
Капе́ль, Капе́лица – (*падение капель*) ка́пання, ка́піж (-пежу́) капоті́ж (-тежу́), (*зап.*) о́кап (-пу). *От дождя да под* **-пе́ль** – з дощу́ та під ри́нву (Номис), (*гал.*) з дощу́ та під о́кап (Франко, Прип.).
Капельди́нер, -рша – капельди́нер, -нерка, служни́к, -ни́ця при теа́трі.
Капельди́нерский – капельди́нерський.
Ка́пелька, Ка́пелечка – 1) (*ум. от* **Ка́пля**) кра́пелька, кра́пка, крапели́нка, крапели́ночка (*и* краплі́нка, краплі́ночка), ка́пелька, капели́нка, капели́ночка, капелю́шечка, ка́почка, капи́нка, капи́ночка, ця́точка, цяти́нка, цяти́ночка. [До́вго держа́в він ча́рку коло ро́та, висмо́ктував оста́нню кра́пельку (Н.-Лев.). А до́щику ніхто́ і крапели́нки не ба́чив (Квітка). Де-б води́ці діста́ти краплі́нку (Л. Укр.). Ні кри́шечки, ні ка́пельки (Номис). Ні цяти́ночки води́ (Г. Барв.). Га́су в нас ані ка́почки нема́ (Звин.)]. *По* **-ке** – по кра́пельці, по ка́пельці; 2)

(*крошка, малость*) кри́хта, кри́хі[о]тка, дрі́бка, рі́сонька, рі́сочка, (*немножко*) трі́шки, трі́шечки чого́сь (*см.* **Ма́лость**); ка́пка, ка́почка, капи́нка, капи́ночка, капели́нка, ця́точка, цяти́нка *и т. д.* [І там, ка́жуть, любо́в, де її́ і капели́нки нема́ (Квітка)]. **-ку** (*чуточку*) – кри́хітку, ка́пельку, кра́пельку, ка́пку, ка́почку, капи́нку, ця́тку, ця́точку, цяти́ночку, крі́пточку, (*немножко*) трі́шки, трі́шечки чого́сь. [Ка́пельку там було́ си́ру (Сл. Гр.). Ми восени́ такі́ похо́жі хоч ка́пельку на о́браз бо́жий (Шевч.). І трі́шки не ціка́вий (М. Вовч.). При пра́вді є й брехні́ капи́нка (Франко). Ви до́бре зна́єте, що ніби тро́хи руде́нькі, крі́пточку голомо́зенькі (*плешивые*) (М. Вовч.)]. *Дайте мне* **-ку** *вина* – да́йте мені́ кра́пельку (ка́пельку, рі́ску) вина́, (*немножко*) трі́шки (трі́шечки) вина́. *Ни* **-ки** – ні кри́хти, ні кри́хітки, ні кри́шки, ні (ані) кри́шечки, ні трі́шки, ні трі́шечки, (*реже*) ні ка́почки, ні капели́нки, ні капи́ночки *и т. д.* [Невже́ мене́ не любиш ти ні кри́хти? (Тобіл.). Він ве́село, ні кри́шки не заміша́вшись, поча́в розмо́ву (Н.-Лев.). Та й став чита́ти щось таке́, що я ані крапи́ночки не зрозумі́в (Франко)]. *Ни* **-ки** *не хочется* – ні кри́хти (ні кри́шки) не хо́четься, і на кри́хту не мине́ться чого́сь кому́.

Капельме́йстер – капельма́йстер (-тра), *ум.* капельма́йстерчик. [До́ньку відда́ла за дуда́рчика, за го́дного (*достойного*), твере́зого капельма́йстерчика (Голов.)].

Капельме́йстерский – капельма́йстерський. **-ская** *палочка* – бату́та.

Капельме́йстерство – (*звание*) капельма́йстерство.

Капе́льник – 1) (*натёк, сосулька*) бору́лька, вису́лька, сосу́лька, *соб.* борульки́, висульки́, сосульки́ (-льо́к), (*редко*) капельни́к (-ка́) (Геол. Сл.); 2) *см.* **Ка́пельница.**

Ка́пельница – (*пипетка*) крапельни́чка.

Капе́льный – (*к капели относящ.*) крапльови́й, дощови́й. **-ная** *вода* – дощі́вка, дощова́ вода́.

Ка́пельный – 1) (*каплеобразный*) крапльови́й. **-ное** *состояние вещества* – крапльови́й стан речовини́; 2) **-ный, Ка́пельновый** (*маленький*) – мал[н]ю́сенький, маню́ній, мал[н]і́сінький, дрібне́нький; *см.* **Кро́хотный.**

Ка́пельщик, -щица – ка́пальник, -ниця, кра́пальник, -ниця.

Ка́пер, *морск.* – 1) (*судно*) ка́п(е)р (-ра); 2) піра́т (-та).

Ка́перс, *бот.* Capparis spinosa – ка́пара. **-персы** (*цветочн. почки*) – ка́парці, капарки́ (-кі́в).

Ка́перский, *морск.* – ка́перський; піра́тський.

Ка́персовый, *бот.* – капаро́вий, (*рус.*) ка́персовий.

Ка́перство, *морск.* – 1) ка́перство, партиза́нство; 2) пі́ра́тство.

Капилля́р, *биол.* – капіля́р (-ра), волосни́к (-ка).

Капилля́рность, *физ.* – капіля́рність, во́ло́сність.

Капилля́рный, *физ.* – капіля́рний, волосни́й. **-ная** *трубка* – капіля́рна (волосна́) ру́рка, ці́вка.

Капита́л – 1) (*в полит. экон.*) капіта́л (-лу). [За капіталісти́чного спо́собу проду́кції пови́нно так бу́ти, щоб з одно́го бо́ку стоя́ли багатирі́-капіталі́сти, вла́сники капіта́лу (фа́брик, маши́н, матерія́лу вся́кого), а з дру́гого – робітни́к-пролета́р (Єфр.). «Капіта́л» К. Ма́ркса]. *Запасной* **-та́л** – запасни́й капіта́л. *Мёртвый* **-та́л** – ме́ртвий капіта́л. *Наличный* **-та́л** – готі́вка, готови́к (-ка́), гото́ві гро́ші. *Неприкосновенный* **-та́л** – непору́шний капіта́л. *Оборотный* **-та́л** – оборо́тний капіта́л. *Основной* **-та́л** – основни́й капіта́л. *Паевой* **-та́л** – пайови́й капіта́л. *Промышленный* **-та́л** – промисло́вий капіта́л. *Складочный* **-та́л** – складко́вий капіта́л. *Господство* **-ла** – панува́ння капіта́лу. *Накопление* **-лов** – нагрома́дження (надбання́) капіта́лів. [Нагрома́дження кооперати́вних капіта́лів]. *Наращение* **-ла** – зроста́ння капіта́лу. *Проценты на* **-тал** – відсо́тки на капіта́л; 2) (*в общеж.*) капіта́л, (*средства*) кошт (-ту), ко́шти (-тів), (*деньги*) гро́ші, гріш (-оша́), копі́йка. **-лы** – капіта́ли, (*средства*) ко́шти. [Пропа́ли всі ко́шти грома́дські – рублі́в, мо́же, 400 – 500 (Доман.)]. **-та́л** *истинник* (*без процентов, основной*) – стовп (-па́ *и* сто́впу), і́сто, і́сте (-того), і́ста. [Він бере́ на стовп вели́кі про́центи (Липовеч.). Стовпа́ й про́центу не бра́ли три ро́ки (Лебед. п.). Ви́нен мені́ 200 рублі́в; за три ро́ки ні про́центу, ні сто́впу не пла́те (Мирн.). Дру́гий позича́ гро́ші, бо́житься, через год, ка́же відда́м; а год мину́в – не ті́льки рост, та й і́сте пропа́ло (Квітка)]. *Наживать, приобретать* **-лы** – нажива́ти, набува́ти капіта́ли, (*гал.*) доробля́тися капіта́лів. *Человек с* **-лом** – люди́на з капіта́лом, з копі́йкою, грошови́та люди́на. **-тал** *приобрести и невинность соблюсти* – гро́ші (гро́шики) набу́ти і че́сним бу́ти; хи́тро-му́дро і невели́ким ко́штом.

Капита́лец – капіта́лець (-льця), гро́шики (-ків) грошеня́та (-ня́т), копійчи́на. *Нажить* **-лец** – зби́ти копійчи́ну. *Зашибить* **-лец** – нахапа́тися (загребти́) грошеня́т. *Приобрести* **-лец** – набу́ти копійчи́ну, гро́шиків.

Капитализа́ция – капіталізува́ння; капіталіза́ція. **-ция** *срочных платежей* –

капіталізува́ння термінóвих виплáт.
Капитализи́ровать – капіталізувáти. **-зи́рованный** – капіталізóваний.
Капитали́зм – капітaлі́зм (-му). *Развитие, стабилизация, крах, гибель* **-ма** – рóзвиток (рóзвій), стабілізáція, крах, заги́біль капіталі́зму.
Капитали́ст – 1) капіталі́ст (-та); 2) (*богач*) капіталі́ст, багати́р (-ря́); (*толстосум*) капшýк (-кá), кали́тка. [Опрі́ч робітників-пролетáріїв є ще на світі пани́-багатирі́, капіталі́сти (Єфр.)].
Капиталисти́ческий – капіталісти́чний. **-ский** *строй* – капіталісти́чний лад. [Рóзвиток капіталісти́чного ладý (Азб. Ком.)]. **-ское** *государсугво, общество, производство* – капіталісти́чна держáва, -сти́чне суспі́льство. -сти́чне виробни́цтво *или* -сти́чна продýкція. **-ский** *способ продукции* – капіталісти́чний спóсіб продýкції (вирóблювання).
Капиталовложе́ние – 1) (*действие*) капіталовкладáння, *оконч.* капіталовклáдення; 2) (*результат*) капіталовклáдення, капіталовклáд (-ду).
Капитáльный – 1) (*к капиталу относ.*) капітáловий; 2) капітáльний, (*основательный*) ґрунтóвний, (*главный*) головни́й, (*прочный*) міцни́й. **-ный** *ремонт* – вели́кий, капітáльний ремóнт. **-ная** *постройка* – капітáльна, міцнá будівля. **-ная** *стена* – головнá, капітáльна стінá. **-ная** *работа, сочинение* (*в научн. отн.*) – ґрунтóвна, капітáльна прáця, -ний твір.
Капитáн – (*литер.*) капітáн (-на), (*народн.*) копитáн; *ум.* капітáник. [Та й заспівáв, – зви́чáйно, ти́хо, щоб капітáн не чув (Шевч.). Ї́хав пан копитáн, став, дівчи́ни попитáв (Номис)]. **-тáн**-*лейтенант* – капітáн-ляйтенáнт. **-тáн** *корабля* – капітáн корабл́я, кораблéвий капітáн. **-тáн** *1-го ранга* – капітáн пéршої рáнги. *Штабс*-**капитáн** – штабс-капітáн, підкапітáн. *Быть* **-ном** – капітанувáти, бýти за капітáна.
Капитáнов, -ншин – капітáнів (-нова, -нове), капітáншин, (-на, -не), капітáнової.
Капитáнский – капітáнський; капітáнів (-нова, -нове). [Стáне пáнією, як бýде капітáнська тéща (Квітка)]. **-кая** *дочь* – капітáнова дочкá, капітáнівна.
Капитáнство – (*чин*) капітáнство; (*капитанствование*) капітанувáння.
Капитáнствовать – капітанувáти.
Капитáнша – (пáні) капітáнова, (*рус.*) капітáнша.
Капитéль – 1) *арх.* – капітéль (-тéлю, *м. р.*), головá; 2) *тип.* – капітéль.
Капитéльный – капітéльовий. **-ные** *буквы*, *тип.* – капітéльові лі́тери, капітéль (-тéлю).
Капитóлий – капітóлій (-лія), (*поэтич.*) капітóль (-ля). [Як Капітóль стої́ть висóко й пи́шно над хатáми мізéрними у Ри́мі (Куліш)].
Капи́тул – капітул (-лу), рáдна колéгія (в óрдені, або при єпи́скопі).
Капитули́рование – капітулювáння.
Капитули́ровать – капітулювáти, *сов.* скапітулювáти, віддавáтися, віддáтися на лáску чию́.
Капи́тульский – капíтульський.
Капитуля́нт, -ля́нтский – капітуля́нт, -ля́нтський.
Капитуля́ция – капітуля́ція. **-ция** *города, крепости* – капітуля́ція *и* капітулювáння мі́ста, фортéці. *Отмена* **-ций** – скасувáння капітуля́цій.
Капи[ю]шóн – відлóга, кáптýр (-рá), борíдка, кóба, кóбка, кóбень (-бня), (*зап.*) богорóдиця *и* борóдиця, кáпа, (*у монахов*) кáптур; *ум.* каптурéць (-рця́), каптýрик, каптурóк (-ркá), каптýрчик. [На голові́ стримíла гостровéрха відлóга (Н.-Лев.). А до кóміра приши́тий каптýр (Звин.). Наки́нув кóбку на гóлову й пішóв з хáти (Мирн.). Відкидáє геть каптýр чернéчий (Франко). Опанчá з богорóдицею (Поділля)].
Капишóнный – каптурóвий, відлогóвий.
Кáпище – божни́ця (погáнська), кáпище, куми́рня.
Капкáн – (*звероловный снаряд*) самолóв (-ва), капкáн (-нá), *ум.* капканéць (-нця́), (*деревянный*) ступи́ця, (*на мелкого зверя*) хáпка, лáпка, пáстка; (*силок*) сі[и]льцé. [Жи́ти вже не мóжна за тхорáми, постáвив я скрізь капкани́ (Звин.)].
Капкáнить *кого* – наставля́ти капкани́ на кóго.
Капкáнный – самолóвний, капканóвий.
Капкáнщик – капкáнник, мáйстер самолóвів, капканíв.
Каплеобрáзный – краплювáтий, крапльови́дий.
Кáпли, *мед.* – кáплі, крáплі (-пель). [Дав мені́ лі́кар якісь крáплі (Сл. Ум.)]. *Глазные* **-ли** – крáплі на óчі. *Мятные* **-ли** – м’я́тні крáплі (кáплі).
Каплоýхий – клапо(в)ýхий.
Каплýн – каплýн (-на). [У містéчку Берестéчку дéсять кур, а деся́та чубáтая, ще й каплýн].
Каплýний – каплунóвий, каплунíв (-нóва, -нóве).
Каплýнить – каплýнити, халащáти.
Каплю́жка, Каплю́жник – 1) п’яни́чка, випивáчка (*общ. р.*), каплі́й (-лія́), каплю́жник,

каплю́жниця; *см.* **Пьяню́шка**; 2) (*о чиновниках*) дряпі́жка; 3) скна́ра; *см.* **Скря́га.**
Каплю́жница, *см.* **Каплю́жка 1** *и* **2.**
Каплю́шка, *см.* **Ка́пелька.**
Ка́плющий – (*как прил.*) каплю́щий, краплю́щий; *прич.* що кра́пає, ка́пає. *Как капля* **-щая** – як кра́пля каплю́ща, як кра́пля, що ка́пає, кра́пає.
Ка́пля – 1) кра́пля, краплй́на *и* крапели́на (*диал. зап.* кро́пля), ка́пля, капли́на *и* капели́на, ка́пка, ця́тка, цяти́на. [Кра́плями піт тече́ (Свидн.). А сльо́зи бу́йними кра́плями коти́лися по щока́х (Крим.). Кра́плі роси́ (Л. Укр.). Краплй́ни дощові́ї (Самійл.) Лиси́ця од дощу́ під бо́рону хова́лась: не вся́ка, каза́ла, ка́пля ка́пне (Номис). По ка́плі ви́точу з його́ дия́вольську кров (Сторож.). Дав для оче́й при́мочку, по де́сять ка́пок тре́ба ка́пати (Звин.). Бу́ду пи́ти, бу́ду пи́ти й кро́плі не пу́щу (Чуб. V). Йди по во́ду, бо нема́ води́ й ця́ти (Черкащ.)]. **-пля** *жира на воде, борще и т. п.* – ска́лка, *ум.* ска́лочка, скали́нка (жи́ру, си́тощів). [Збира́ють з стра́ви скалки́ жи́ру (Номис). Жи́ру в борщі́ нема́ і ска́лочки (Хорольськ п.)]. *След от* **-пли** *воска, свечи и т. п. на одежде* – нака́пане (-ного), (*пров.*) капну́х (-ха́). *Спадать* (*ниспадать*) **-ми** – спада́ти кра́плями. [Журли́во, ти́хо гомони́ть вода́, – немо́в сльоза́ми, кра́плями спада́ (Л. Укр.)]. *Падать* **-ми** – па́дати кра́плями. *Что* **-пля** *в море* – як кра́пля (краплй́на) в мо́рі. *Как две* **-пли** *воды* (*похож*) – як ви́капаний, як ви́литий. **-пля** *в* **-плю** *кто* – кі́стка й ма́стка чия́ *или* хто, ка́пка в ка́пку, то́чка в то́чку, ця́тка в ця́точку хто, як ви́капаний хто, (*пров.*) нескі́щений хто. **-пля** *по* **-пле** – кра́пля по кра́плі, ка́пля по ка́плі. **-пля** *по* **-пле** *и камень долбит* – кра́пля по кра́плі і ка́мінь довбе́ (розбива́є). *Вытекать, вытечь* **-плями** – вика́пувати, ви́капати. [О́чі так пла́чуть, так пла́чуть, що ви́капають (Стефаник)]. *Застучать* **-плями** (*о дожде*) – запорощ́ати (в що). [Дощ у вікно́ запорощ́ав (Сл. Гр.)]. *До последней* **-пли** *крови* – до оста́нньої кра́плі кро́ви; 2) (*малость, крошка*) кри́хта, дрі́бка, (*росинка*) рі́ска, рі́сочка; *см.* **Капелька 2**. [У Шевче́нка нема́ й кри́хти націона́льного ворогува́ння (Грінч.). Аби́ на зе́млю ні дрі́бка хлі́ба, ні вина́ не впа́ла (Яворськ.)]. *И* **-пли** *во рту не было* – і рі́ски (і кри́хти) в ро́ті не було́, і рі́ска в ро́ті не була́. *До* **-пли** (*до конца, всё*) – до кри́хти. [І все до кри́хти розказа́ла (Шевч.)]. *Ни* **-пли** (*нисколько*) – ні (ані) кри́хти, ані (ні) гич, ані (ні) раз, ані цюк, ані пік (Федьк.); *см.* **Ка́пелька 2**. [Горі́лки в бари́лі ані цюк (Сл. Гр.)]. *В нём нет и* **-пли** *ума* – він не ма́є і кри́хти (дрі́бки) ро́зуму.
Ка́пнуть, *см.* **Ка́пать.**
Капони́р, *воен.* – капоні́р (-ру).
Ка́пор, Ка́пер – (*женск. стёган. шапка*) ка́пор (-ра), ка́па (Сл. Гр.).
Капо́рский *чай* (*чай с* Epilobium angustifolium) – іван-ча́й.
Капо́т – капо́та (-ти).
Капо́тник, -ница – капо́тник, -ниця.
Капо́тный – капо́товий.
Капра́л – капра́л (-ла), *ум.* капра́лик. [Підні́жки ца́рськії, лаке́ї капра́ла п'я́ного (Шевч.). Чого́-би ми, капра́лики, від вас утіка́ли? (Голов.)]. *Кто палку взял, тот и* **-ра́л** – хто взяв кий, той і ста́рший. *Быть* **-лом** – капралува́ти, бу́ти за капра́ла.
Капра́лов – капра́лів (-лова, -лове).
Капра́льный, *сущ.* – капра́льний (-ного).
Капра́льский – капра́льський.
Капра́льство – (*чин*) капра́льство, (*время*) капралува́ння.
Капра́льствовать – капралува́ти.
Капра́льша – (*жена капрала*) капра́лова (-вої).
Капри́з – (*прихоть*) при́мха, вередува́ння, капри́з (-зу), (*причуда*) химе́ра, (*вздорное хотение*) за́баг (-гу), забага́нка, захті́нка, при́баг (-гу) (Франко); (*упрямый* **-риз**) комі́з (-зу́), упе́ртість (-тости). [Це не при́мха на́ша яка́сь (Грінч.). Як раб скоря́всь усі́м вередува́нням (Грінч.). Ач як на його́ комі́з напа́в. (Полтавщ.)]. **-при́зы** – при́мхи, ве́реди (-ів), вередува́ння, капри́зи, витребе́ньки (-ньок і -ньків), за́баги (-гів), но́рови (-вів), (*полон.*) фо́хи (-хів). *Детские* **-зы** – дитя́чі при́мхи, моро́ки (-ків).
Капри́за (*общ. р.*) – капри́за (*общ. р.*) (*детск.*) моро́ка.
Капри́зник – примхли́вець (-вця), (*привередник*) вередни́к, вередли́вець (-вця), вереді́й (-дія́), вереду́н (-на́), перебе́ндя, коверзу́н, капризу́н, (*причудник*) химе́рник, (*упрямый*) комі́за́ (*общ. р.*), упе́ртий (-того).
Капри́зница – примхли́виця, (*привередница*) вередни́ця, вередли́виця, вереді́йка, вереду́ха, коверзу́ха, перебе́ндя (*общ. р.*), капризу́ха, (*причудница*) химе́рниця, (*упрямица*) упе́рта (-тої).
Капри́зничание – вередува́ння, химерува́ння, перебе́ндювання, капризува́ння.

Капри́зничать, Капри́зить – (*привередничать*) вередува́ти, примхува́ти, при́мхати, химерува́ти, коверзува́ти, перебе́ндювати, капризува́ти, (*причудничать*) химерува́ти, химе́рити, витребе́нькувати, (*упрямиться*) коми́зи́тися, норови́тися, упира́тися, (*о ребёнке*: *плакать*) пла́кати, крича́ти. [Почне́ він при́мхати (М. Вовч.). Ви пе́вне ду́маєте, що се я химеру́ю (Л. Укр.). Вона́ почина́ла капризува́ти (Л. Укр.). Хо́чеш ї́сти – бери́ що́ є та й їж, а не веред́уй і не ски́гли мені́ (Грінч.)].

Капри́зно – вередли́во, капри́зно.

Капри́зный – (*привередливый*) вередли́вий, примхли́вий, примхува́тий, капри́зний, капри́зуватий, моро́чливий, (*причудливый*) химе́рний, витребе́нькуватий, заба́гливий, (*упрямый*) упе́ртий, норови́стий, норовли́вий, нату́ристий, комизи́стий. [Впе́ртий як ка́мінь і вередли́вий як дити́на (Мирн.). Ти до́бре зна́єш: ми твої́ є ді́ти, слабі́, нікче́мні і капри́зні ді́ти (Франко). Цить! моро́чливий (Звин.). Чорня́вая дівчи́нонька норови́стая (Пісня). Нена́че химе́рная хви́ля (Л. Укр.). Ди́ке химе́рне воно́ (мо́ре) (Л. Укр.)]. **-ная** *выходка* – ви́брик (-ку); *срвн.* **Капри́з. -ный** *человек, см.* **Капри́зник.**

Каприфо́лий, *бот.* Lonicera Caprifolium – ко́зячий ли́стик, козоли́ст (-ту); *срвн.* **Жи́молость.**

Ка́псула, *анат.* capsula – ка́псуля, капшучо́к (-чка́), торби́нка (Мед. Сл.). **-ла** *суставная* – ка́псуля сугло́бова.

Капсу́[ю]ля, Капсу́[ю]ль, Ка́псуля – ка́псуля (-лі), пісто́н (-на); *см.* **Писто́н. -ля** (*для лекарств и т. п.*) – ка́псуля.

Капсу́[ю]льный – ка́псульний, ка́псульовий; пісто́нний, пісто́новий.

Капсу́[ю]льник, -ница – коро́бочка на ка́псулі (на пісто́ни), капсульни́ця, капсульни́чка.

Капсу́[ю́]льщик – капсуля́р (-ра́).

Капта́ж, *геол.* – капта́ж (-жу).

Каптена́рмус, *воен.* – каптена́рмус (-са), заві́дувач цейха́взом, амуні́цією.

Каптё́р, *вульг., см.* Каптена́рмус.

Капу́ста – 1) *бот.* Brassica oleracea – капу́ста, *ум.-ласк.* капу́стонька, капу́сточка, капу́стиця. [Росту́ть як та капу́ста на горо́ді (Шевч.). Полива́йте капу́стицю, то бу́де роди́ти (Чуб. V). Щоб моя́ капу́сточка була́ із ко́реня корени́стая, і із ли́сту голови́стая (Номис)]. *Брюссельская* **-та** – брусе́льська (зеле́на) капу́ста. *Кочанная* (*вилковая*) **-та** – кача́нна капу́ста, *обычно просто* капу́ста. *Синяя, красная* **-та** – си́ня, черво́на капу́ста. *Огородная, парниковая* **-та** – горо́дня, парнико́ва капу́ста. *Цветная* **-та** – кучеря́ва, квітна́ капу́ста, цвіту́ха. *Кочерыжка* **-ты** – кача́н (-на́). *Кочень* (*вилок*) **-ты** – голо́вка капу́сти, кача́н (-на́), *ум.-ласк.* кача́нчик (-ка). [І межи капу́стою до́брою бува́є бага́цько гнили́х качанів (Номис). Були́ три синки́, мов три кача́нчики (Основа)]. **-та** *с большим кочнем* – голова́та, голови́ста, качани́ста капу́ста. [Капу́ста моя́ качани́стая (Грінч. III)]. **-та** *с кочнем, сидящим низко при земле* – низькосте́блиця. **-та** *не завившаяся в кочень* – шу́ляк (-ка), шу́лик. [Шуляки́ бу́дуть, а не капу́ста (Липов.)]. **-та** *голенастая* – голіна́та капу́ста. **-та** *свивается в кочень* – капу́ста в'я́жеться в головки́. *Шинковать, крошить* **-ту** – шаткува́ти, криши́ти капу́сту. *Шинкованная, рубленная, крошеная* **-та** – шатко́вана, сі́чена, кри́шена капу́ста. *Сечь* **-ту** – сі́кти капу́сту. *Рубленная, сеченная* **-та** – сі́чена капу́ста, сі́канка. *Кислая* **-та** – ква́шена, ки́сла капу́ста. *Щи из кислой* **-ты** – капу́ста, капу́стка, капу́сниця, капусня́к (-ку́). *Тушенная* **-та** *с колбасой* (*свин. мясом, салом*) – бі́ґос (-су). *Горшок для варки* **-ты** – капусті́ник (Гол. II). *Место, где росла* **-та** – капу́стище, капу́сник (-ку), капустя́нка (Вхр.). *Рубить в* **-ту** *кого* (*врага*) – на капу́сту сі́кти кого́ (во́рога). [Як узя́в ляхів, як узя́в панів на капу́сту сі́кти (Лукаш.)]; 2) *бот., заячья* **-та** – (Sedum Telephium) за́яча капу́ста; (Bupleurum) ласка́вець (-вцю); (Oxalis Acetosella) за́ячий щаве́ль (-влю́) *или просто* щаву́х (-xу́). **-та** *татарская* (*башкирская*), Polygonum polymorphum – тата́рська гре́чка.

Капу́стина – (*капустн. лист*) капусти́на.

Капу́стистый – бага́тий на капу́сту, капу́сний. [Капу́сне село́ (Звин.)].

Капу́стник – 1) (*капустн. огород*) капу́сник, капустя́ник (-ка); 2) (*пирог с капустой*) пирі́г з капу́стою; 3) (*огородник или продав. капусты, любитель*) капу́сник; 4) (*капустная тля*) попільни́ця, попільну́ха.

Капу́стница – (*огородница, продавщица капусты, охотница к ней*) капу́сниця.

Капу́стный – капу́стяний. [Набра́в капу́стяного ли́стя (Рудч.)]. **-ная** *кадка* – капустя́нка, ді́жка на капу́сту. **-ная** *кочерыжка* – кача́н, *ум.* кача́нчик. **-ная** *тля* – попільни́ця, попелю́ха, попільну́ха.

Капу́стчатый – капустува́тий.

Капу́т (*конец, гибель*) – капу́т (*неполноскл.*) (*диал.*) опря́га, а́мба; *срвн.* **Коне́ц 7, Карачу́н.**

[Тут йому́ й капу́т (Номис). Тут тобі бу́де а́мба (Київщ.)]. *Ему пришёл* **-пу́т** – йому́ прийшо́в капу́т, кіне́ць. *Задать кому* **-пу́т** (*погубить*) – да́ти кому́ капу́т. [Ми йому́ дамо́ капу́т (Рудч.)].

Капуци́н – 1) (*катол. монах*) капуци́н (-на); 2) *бот.* Tropaeolum majus – насту́рці (-ців), красо́ля, красу́лька; 3) *зоол.* Simia capucina – капуци́н (ма́впа америка́нська).

Капуци́нов – капуци́нів (-нова, -нове).

Капуци́нский – капуци́нський.

Капюшо́н, *см.* **Капишо́н.**

Ка́ра – ка́ра, пока́ра, (по)кара́ння, (*дисциплинарная*) ка́рність (-ности). [Се ка́ра бо́жа на нас (Метл.). До вели́кої пока́ри су́дять Ба́йду яничáри (Чупр.). Май до́бру нату́ру, не при́ймеш ка́рности (ка́ри) на шку́ру (Приказка)]. *Божеская, небесная* **-ра** – бо́жа, небе́сна ка́ра на ко́го. *Это для него не* **-ра**, *а милость* – се йому́ (про його́) не ка́ра, а ла́ска. *Претерпевать, испытывать* **-ру** (*казниться*) – кара́тися. [А я й до́сі кара́юся, і кара́тись бу́ду й на тім світі (Шевч.)]. *Понести* **-ру** – прийня́ти ка́ру за що від ко́го. *Укрывать преступника от* **-ры** – хова́ти злочи́нця від ка́ри.

Карабе́ла (*сабля*) – карабе́ля. [Б'є з карабе́лі блиск, і по́яс аж гори́ть (М. Рильськ.)].

Караби́н – карабі[и́]н (-на), карабі[и́]нка, *ум.* карабі́нчик, карабі́нок (-нка). [Стан солда́тський, вус коза́цький, карабі́н до то́го (Голов.). Важку́ караби́нку я купи́в (Чигир. п.)].

Карабине́р – карабіне́р (-ра), карабіна́р (-ря́).

Карабине́рный – карабіне́рний. **-ные** *полки* – карабіне́рні полки́.

Караби́нный – карабі́новий.

Караби́нщик – карабіна́р (-ря́), ма́йстер, що ро́бить карабі́ни.

Кара́бкание – з[ви]дира́ння, дря́пання, видря́пування, (*частое*) дряпани́на куди́, на що, по чо́му. [Те стриба́ння й дряпани́на по камі́ннях… (Л. Укр.)].

Кара́бкаться *куда, на что* – де́ртися, здира́тися, дря́патися, видира́тися, видря́пуватися куди́, на що, по чо́му, (*лезть*) лі́зти на що, по чо́му, п'я́стися (пну́тися) на що, (*диал.*) дра́пкатися (Вхр.); *срвн.* **Вскара́бкаться, Выкара́бкиваться.** [Дере́ться на стіну (Васильк. п.). Школя́р де́рся вго́ру, сів на са́мому вершку́ й спокійне́нько ї́в ягідки́ (Н.-Лев.). Аж стра́шно було́ диви́тись, як та ди́ка степова́ живо́ти́на дря́пається копи́тами на кру́чу (Куліш). П'явсь, п'явсь на ту го́ру – не зопне́ться (Чуб. I). Хто вго́ру видря́пується, ди́виться на не́ї (Куліш). Щось лі́зе вверх по сто́вбуру до са́мого кра́ю (Шевч.)]. *Умеющий ловко* **-каться** – деручки́й.

Карава́ец – корова́єць (-ва́йця). [Благослови́, бо́женьку, корова́єць міси́ти (Основа)].

Карава́ечник, -ница – корова́йник, -ва́йниця, *ум.* корова́йничка. [Хоро́шії корова́йниці хоро́ший корова́й бга́ють (*делают*) (Номис)].

Карава́й *и* **Корова́й** – 1) (*цельный хлеб*) хліб (-ба), хліби́на, буха́н (-на́) (*зап.* бо́хан), бухане́ць (-нця́), (*зап.* бо́хане́ць), буха́нка. **-ва́й** *хлеба* – хліб (хліби́на), буха́н хлі́ба; 2) (*свадебный хлеб*) корова́й (-ва́ю). [Через ти́ждень молоди́ці корова́й міси́ли на ху́торі (Шевч.)]. *Делать* (*загибать*) **-ва́й** – корова́й бга́ти. *На чужой* **-ва́й** *рта не разевай* – на чужи́й корова́й оче́й не порива́й (Приказка).

Карава́йка, *пт.* Plegadis (Ibis) falcinellus – корова́йка.

Карава́йник – 1) (*посуда*) корова́йник, корова́йниця; 2) (*в свадебном обряде*) корова́йник.

Карава́йный – корова́йний, корова́їв (-ва́єва, -ва́єве). **-ное** *тесто* – корова́йне (корова́єве) ті́сто. **-ная** *песня* – корова́йна пі́сня.

Карава́йщик, -щица, *см.* **Карава́ечник, -ница.**

Карава́н – 1) (*обоз*) карава́н (-ну), карава́на (-ни), ва́лка. [За-для його́ заверта́ють карава́ни, іду́ть сте́пом і ма́рне погиба́ють (Куліш). Азі́йське купе́цтво тягло́ ва́лками з Кри́му ми́мо Черка́с на Пути́вель або на Ки́їв (Куліш)]; 2) (*лошадей, птиц*) табу́н (-на́), ключ (-ча́); 3) (*партия богомольцев или купцов*) чері́дка, грома́дка, табу́н (-на́).

Карава́нный – 1) (*к каравану относ.*) карава́новий. [Карава́новий шлях (Калит.)]; 2) (*караван. староста*) карава́нний (-ного), каравановóда; *см.* **Карава́нщик.**

Караванса[е]ра́й – каравансара́й (-ра́ю), за́їзд (на Схо́ді).

Карава́нщик – карава́нний (-нного), карава́нець (-нця), валкови́й (-вого).

Карaве́лла – караве́ла, карабе́ля.

Карави́н, *бот.* Salsola Kali L.– кура́й (-раю́).

Кара́ган, -га́нка, *зоол.* – караган (-на), степови́й лис, -ва́ лиси́ця.

Карага́нный – карага́нячий.

Карага́тка, *зоол.* Anas rutila – черво́на ка́чка.

Карага́ч, *бот.* Ulmus pamilla – берестю́к (-ка́), і́лем (і́льма).

Карагу́ш, *зоол.* Aquila clanga – оре́л-скигля́к (-ка́).
Кара́емость – ка́раність (-ности); *см.* **Наказу́емость.**
Кара́емый – ка́раний.
Караи́м, -мка – караї́м (-ма), караї́мка. **Караи́мов** – караї́мів (-мова, -мове).
Караи́мский – караї́мський. **-ская** *синагога* – кина́са.
Карака́тица, *зоол.* Sepia – карака́тиця. **-ца** *чернильная* (Sepia Octopus) – карака́тиця чорни́льна.
Кара́ковый *конь* – ка́рий, карогніди́й кінь.
Кара́кула, *см.* **Кара́ковый** *конь.*
Кара́кулевый – кара́кульовий, дрібно-смуше́вий. **-вый** *воротник* – кара́кульовий ко́мір. **-вое** *пальто* – кара́кульове пальто́, пальто́ із дрібносму́хів.
Кара́кулить – (*писать, чертить каракули*) виво́дити кривульки́, кривуля́ти.
Кара́куль – кара́куль (-ля), дрібносму́х (-ха).
Кара́кулька – 1) караку́льська вівця́, дрібносму́шка; 2) *см.* **Кара́куля.**
Кара́куля, -лька – 1) (*кривое дерево, сучок, кривой кусок дерева*) криву́ля, криву́лька, (*о дереве ещё*) крива́к (-ка́); 2) (*кривая линия в узоре*) криву́ля, криву́лька, *мн.* кривульки́ (-льо́к); 3) (*плохое письмо*) криву́ля, криву́лька, карлю́чка; *мн.* кривульки́, кривуля́ччя, карлючки́; базграни́на. [Хоч-би вели́кою криву́лею, аби́ було́ сло́во напи́сане (Г. Барв.)]. *Писать, написать* **-лями** – писа́ти, написа́ти криву́лями (карлю́чка́ми), ґрамузля́ти, наґраму́зля́ти.
Кара́кушки, Кара́кушком, *нрч.* – (*на четвереньках*) ра́чки. *Ползать* **-шки** (**-шком**) – рачкува́ти.
Карамболи́ровать, Карамбо́лить – карамболюва́ти, роби́ти карамбо́ль (на більярді).
Карамбо́ль (*в биллиардн. игре*) – карамбо́ля (-лі), черво́ний бито́к (-тка́). *Делать* **-бо́ль** – карамболюва́ти, би́ти черво́ним битко́м.
Карамболя́ж – карамболя́ж (-жу).
Караме́ль – карамéля (-лі).
Карамéльный – карамéльовий. **-ная** – карамéльня (-ні).
Карамéльщик – карамéльник.
Каранда́ш – олі[о]ве́ць (-вця́), (*иносказ.*) о́лово. [Бра́ла оліве́ць і роби́ла в руко́пису вста́вки та по́правки (Коцюб.). Для се́бе, бра́тіки, спишу́, ще раз те о́лово потра́чу (Шевч.)]. *Цветной* **-да́ш** – кольоро́вий оліве́ць. *Красный, синий, чорный* **-да́ш** – черво́ний, си́ній, чо́рний оліве́ць. *Чернильный* **-да́ш** – хемі́чний оліве́ць.
Каранда́шик – оліво́к (-вка́), олі́вчик (-ка).
Каранда́шник – оліве́чник, ма́йстер олівці́в.
Каранда́шный – олівце́вий, з олівця́. **-ная** *мастерская* – оліве́чня (-ні).
Кара́ние – кара́ння кого́.
Каранти́н – каранте́на (-ни), кваранта́на (-ни); заста́ва. [Ви́сидів у каранте́ні два ти́жні (Крим.)].
Каранти́нничать – карантенува́ти.
Каранти́нный – каранте́новий.
Карапу́з, Карапу́зик – (*коротыш*) куца́н (-на́), куца́к (-ка́), карапу́з, курду́пель (-пля), (*приземистый*) при́земок (-мка), (*о женщине ещё*) короту́ха, *ум.-ласк.* короту́шка, -ту́шечка; (*о детях*) карапу́зик, опе́цьок (-цька), карапу́нчик, короту́нчик, (*диал.*) битле́йко (Линовеч.), (*в сказке*) покоти́горошко. [Підрі́с і Дени́сько. Таки́й карапу́зик утішне́нький (Тесл.). Мій мане́сенький, мій короту́нчику (Олекс. п.)].
Карапу́зистый – (*малорослый*) ку́ций, (*коротконогий и плотный*) окоре́нкуватий, приса́дкуватий, (*обычно о детях*) опе́цькуватий, окле́цькуватий.
Карасёвый – карасі́в (-се́ва, -се́ве), карася́чий (-ча, -че).
Кара́сик – кара́сик, кара́сичок (-чка); (*молодой*) карася́ (-ся́ти), карася́тко.
Кара́сник, -ница – карася́чий охо́тник, -ниця, ласі́й, ласі́йка на карасі́ (до карасі́в).
Кара́сь, *рыба* Cuprinus carassius – кара́сь (-ся́); **-си́**, *мн.* – карасі́ (-сі́в), *соб.* карася́ччя. [На те щу́ка в мо́рі, щоб кара́сь не дрíма́в (не спав) (Номис)]. *А ну, порося, обратись в рыбу* **-ся** – оберни́ся порося́ на карася́ (Номис). *Обильный* **-ся́ми** – караси́стий.
Кара́т (*вес*) – кара́т (-та).
Кара́тель, -тельница – кара́тель, -телька, ка́рник, -ниця. [Бог оди́н кара́тель грі́шних (Куліш)].
Кара́тельный – *(отн. или служ. к каре*) ка́рний, (*служ. к каре*) кара́льний. [Але й тут Короле́нко зро́ду не ві́зьметься суди́ти, не вдає́ться до запомо́ги кара́льного меча́ (Єфр.)]. **ные** *отряды* – ка́рні заго́ни. **-ная** *экспедиция* – ка́рна експеди́ція.

Кара́тельство – кара́ння; (*кара*) ка́ра, пока́ра.
Кара́тный, Кара́товый – кара́товий. *Трех* **-тный** *алмаз* – трикара́товий дія́ма́нт (алма́з).
Кара́ть, покара́ть *кого* – кара́ти, покара́ти, с[на]кара́ти, укара́ти кого́; *срвн.* **Покара́ть.** [О бо́же мій ми́лий! за що-ж ти кара́єш її молоду́? (Шевч.). До́ля кара́є і вельмо́жного і немо́жного (Номис). І скара́в його́ син бо́жий ка́рою своє́ю (Руданськ.)]. **-ра́ть** *и миловать* – кара́ти і ми́лувати кого́, кара́ти і життя́ дарува́ти кому́. **Кара́емый** – ка́раний.
Карау́л – 1) (*стража*) сторо́жа (-жі), ва́рта, ча́та, калаву́р (-ра), карау́л. **-лы**, *мн.* – сторо́жа, ва́рта, ча́ти (*р.* чат), калаву́ри, карау́ли, (*поставленные на* **-ле**) вартові́ (-ви́х). [І в доро́гу подали́сь вони́ обо́є, обмина́ючи сторо́жу (Ворон.). Чу́ти, як перегу́кується ва́рта (Грінч.). Дале́ко їм обхо́дити гора́ми, щоб обдури́ть намі́сникові ча́ти (Грінч.). Ой круго́м це́ркви, це́ркви січово́ї калаву́ри ста́ли (Пісня)]; 2) (*пост, служба*) ча́та *и* ча́ти, ва́рта, сторо́жа, калаву́р, карау́л, (*дежурство*) сті́йка. [Пора́ нам на ча́ту (Куліш). Го́нять, ма́мко, на сторо́жу, під чо́рний ліс на моги́лу (АД). Стої́ть солда́т на калаву́рі (Квітка). Сті́йку лю́ди одбува́ли по че́рзі (Кон.)]. *На* **-ле** – на сторо́жі, на ва́рті, на ча́тах, на сті́йці. *Быть в* **-ле** – на ва́рті бу́ти. *Вступить в* (*на*) **-у́л** – на ва́рту ста́ти. *Держать* **-у́л** – вартува́ти. *Итти в* **-у́л** – іти́ на ва́рту. *Стоять на* **-ле** – на ча́тах стоя́ти, бу́ти на ва́рті, на сті́йці. *Разводить, развести* **-у́лы** – розставля́ти, розста́вити ва́рту, сторо́жу. *Развод* **-лов** – розставля́ння ва́рти, сторо́жі. *Смена* **-лов** – змі́на ва́рти, сторо́жі. *Поставить* **-лы** – поста́вити (постанови́ти) ва́рту, сторо́жу, ча́ти. *Усеять* **-лами** *что* – зачатува́ти що. [Неха́й гу́сто зачату́ють би́тую доро́гу (Куліш)]. *Строгий* **-у́л** – го́стра ва́рта. [Перед па́лацом, де вона́ ме́шкала, стоя́ла го́страя ва́рта (Чуб. II)]. *Почётный* **-ул** – поче́сна ва́рта. *Гарнизонный* **-у́л** – залого́ва ва́рта (сторо́жа). *Брать, взять на* **-у́л** – бра́ти, взя́ти на калаву́р. *Взять под* **-у́л** *кого* – узя́ти під сторо́жу кого́. *Держать под* **-лом** *кого* – трима́ти під сторо́жею (під ва́ртою) кого́; 3) **карау́л**! *межд.* – ґвалт! про́бі! про́боньку! рятý́йте! калаву́р! [Ай, ґвалт! сала́ в ха́ті, не дам ра́ди кошеня́ті (Номис)]. **-у́л**! *спасайте*! – ґвалт! ряту́йте! *Кричать* **-у́л** – ґвалт, про́бі крича́ти, вола́ти; на ґвалт, на про́бі крича́ти (вола́ти, гука́ти), ґвалтува́ти. [Було́-ж тобі́ не люби́ти, а тепер хоч ґвалт кричи́ (Грінч. III). Крича́в на про́бі до чо́рної мря́ки (Коцюб.). Упа́в комá́р та й ґвалту́є (Пісня)]. *Хоть* **-у́л** *кричи* – аж (хоч) ґвалт. [Аж ґвалт потрі́бні гро́ші (Крим.). Нема́ гро́шей хоч ґвалт кричи́ (Гайсинщ.)].
Карау́ление – чатува́ння, вартува́ння.
Карау́лить – 1) (*охранять*) вартува́ти, чатува́ти, калаву́рити кого́, що, (*стеречь*) стерегти́, берегти́ кого́, що. [Поляга́ли усі́ спа́ти, а ме́нший ста́в вартува́ти (Пісня). Чатува́ли козаче́ньки у зеле́нім га́ю (АД)]; 2) *кого* (*подстерегать*) – чатува́ти на ко́го (*и реже* кого́), чига́ти на ко́го.
Карау́лка – сторожі́вня, варті́вня, чаті́вня, калаву́рня (-ні).
Карау́льный – 1) (*прил.*) чатови́й, вартови́й. **-ная** *служба* – вартова́, чатова́ слу́жба *или просто* ва́рта. **-ное** *помещение, см.* **Карау́лка. -ный** *пост* – ча́ти, сті́йка; 2) (*сущ.*) вартови́й (-во́го), чатови́й (-во́го), варті́вни́к, чаті́вни́к (-ка́), вартови́к, чатови́к (-ка́), варто[і]вни́чий (-чого), (*часовой*) сті́йчик, вартови́й (-во́го). [Кордо́нні вартові́ (Л. Укр.)].
Карау́льня, *см.* **Карау́лка.**
Карау́льщик (*обычн. не о воен.*) – варті́вни́к, чаті́вни́к, вартови́к, чатови́к (-ка).
Кара́чить, *см.* **Пя́тить 1.**
Кара́читься – (*лезть задом*) рачкува́ти; *см.* **Пя́титься.**
Кара́чки, на-кара́чках, *нрч.* – ра́чки; *см.* **Четвере́ньки.** *На* **-ках** *лазить, ползти* – рачкува́ти.
Карачу́н *и* **Корочу́н** – капу́т, опря́га, саксага́н, *диал.*: садо́к (Яворн.), капе́ць, а́мба, кі́нська смерть; *см.* **Капу́т, Коне́ц 7**. [Неха́й на її́ опря́га при́йде (Сл. Гр.). Щоб на то́го Антено́ра опря́га насі́ла (Куліш). Не мине́ він кі́нської сме́рти (Приказка)]. *Тут ему и* **-чу́н** – тут йому́ й капу́т (кіне́ць), тут він і ду́ба дав (опря́гся). *Пришёл ему* **-чу́н** – прийшо́в йому́ кіне́ць, капу́т. *Дать кому* **-чу́н**, *задать кому* **-чуна́** (*убить*) – зроби́ти кому́ капу́т, завда́ти кому́ кінця́ (сме́рти), опрягти́ кого́.
Карба́с (*судно*) – барка́с (-са).
Карби́д, *хим.* – карбі́д (-ду), вугля́к (-ку́).
Карбо́лка – карбо́лка, карбо́вка.
Карбо́ловый – карбо́ловий. **-вая** *кислота* – карбо́ловий квас, -ва кислота́.
Карбонари́зм – карбонари́зм (-му).
Карбона́рий – карбона́р (-ра), «вугля́р» (-ра́).
Карбона́т, *хим.* – карбона́т (-ту), вугля́н (-ну).
Карбониза́ция – карбоніза́ція, карбонізува́ння, вуглюва́ння.
Карбу́нкул – 1) *мин.* (*цен. камень*) – карбу́нкул (-ла), і́скрик (-ка); 2) *мед.* (*опасн. веред*) –

карбу́нкул (-ла), ву́глик (Мед. Сл.), (*угор.*) бокорва́н (-на).
Карбу́нкуловый – карбу́нкуловий.
Карбы́ш, *зоол.* Cricetus vulgaris – хом'я́к (-ка́), (*зап.*) хо́мик (-ка).
Карбюра́тор, *техн.* – карбюра́тор (-ра).
Карга́ (*бранно*: *старуха*) – карга́.
Ка́рда – ка́рда, де́ргавка, дротяна́ щі́тка, де́ргальна щі́тка; (*ворсилка*) ворсува́чка.
Кардамо́н, *бот.* – кардамо́ма (-ми), (*в обиходе*) кардамо́н (-ну).
Ка́рдать (*шерсть*) – ка́рдати (во́вну), (*ворсить*) ворсува́ти що.
Кардаши́ – пла́вні (-нів).
Карде́ль – помічна́ (-но́ї). [Помічно́ю притяга́ють па́рус до шпринто́ва (Херсонщ.)].
Кардина́л – кардина́л (-ла). *Быть* **-лом** – бу́ти за кардина́ла, кардиналува́ти.
Кардина́льно – кардина́льно, ґрунто́вно. **-но** *переделать* – ґрунто́вно переро̀би́ти що (пра́цю, твір).
Кардина́льный – кардина́льний, (*главный*) головни́й, основни́й, (*основательный*) ґрунто́вний. [Пра́гнення до кардина́льного полі́пшення свого́ життя́ (Єфр.)]. **-ные** *проблемы* – кардина́льні, головні́ пробле́ми. **-ный** *вопрос* – головна́ спра́ва. **-нейший** *вопрос* – найголовні́ша спра́ва.
Кардина́льский – кардина́льський.
Кардина́льство – (*сан*) кардина́льство, (*время*) кардиналува́ння.
Кардиоло́гия, *мед.* – кардіоло́гія, серцезна́вство.
Ка́рдный – ка́рдовий. **-ная** *машина* – чухра́н (-на́).
Кардовщи́к – кардівни́к, карда́ч (-ча́).
Каре́льская *берёза*, *бот.* – каре́льська бере́за.
Каре́, *см.* **Карре́.**
Каре́та – каре́та, (*зап.* кари́та), берли́н (-на), (*зап.*) кару́ца, коч (-ча), (*дорожная*) ридва́н (-на). *Четырёхместная* **-та** – каре́та на чоти́ри осо́би, чотириособо́ва каре́та. **-та***, запряженная шестёркой* – каре́та (берли́н) шестерне́ю. [Ї́де шляхо́м до Ки́їва берли́н шестерне́ю (Шевч.)]. **-та** *цугом* – каре́та цу́гом, упро́стяж.
Каре́тка – каре́тка; (*в пиш. машине*) каре́тка.
Каре́тник – 1) с[ш]те́льмах, каре́тник; 2) (*сарай*) возо́[і́]вня, зака́т (-ту).
Каре́тный – каре́тний. **-ный** *сарай* – возо́[і́]вня, зака́т (-ту). **-ный** *мастер* – каре́тний ма́йстер, с[ш]те́льмах, каре́тник. **-ный** *кузов* – снасть (-ти).
Ка́ржé́вина – 1) (*иней*) и́ній (-нею), на́морозь (-зи): 2) (*ржавчина*) іржа́; 3) (*окалина в горне*) жу́желиця.
Кариати́да – каріяти́да.
Ка́рий – ка́рий. [Пізна́в ті́ї ка́рі о́чі, чо́рні бровеня́та (Шевч.). Ка́рі ко́ні (Київщ.)]. *С* **-рими** *глазами* – кароо́кий, з ка́рими очи́ма.
Карикату́ра – 1) карикату́ра. *Это не человек, а просто* **-ту́ра** – це не люди́на, а чи́ста карикату́ра; 2) (*смешной человек*) потво́ра, опу́дало, поторо́ча.
Карикатури́ст – 1) карикатури́ст; 2) (*пересмешник*) карикату́рник.
Карикату́рить, -ту́рничать – карикатурува́ти кого́.
Карикату́рный – карикату́рний. **-рность** – карикату́рність (-ности).
Карикату́рщик, *см.* **Карикатури́ст.**
Ка́рио́з – ка́ріо́з (-зу), костоі́да (-ди).
Карио́зный – каріо́зний, костоїдний.
Карк – 1) *см.* **Ка́ркание**; 2) *межд.* – крак, кряк, кру, кра, гра!
Ка́ркала (*общ. р.*) – кра́кало (*общ. р.*).
Ка́ркание – кря́[а́]кання, кру́[ю́]кання, (*усиленное*) карко[і]тня́.
Карка́с – 1) (*остов*) снасть (-ти), кістя́к (-ка́), осно́ва; 2) карка́с (-су); 3) *бот.* (*дерево*) Celtis australis – залі́зне (кам'яне́) де́рево.
Ка́ркать, ка́ркнуть – кря́[а́]кати (-каю *и* -чу), кря́кнути, кру́[ю́]кати, кру́[ю́]кнути, кру́мкати, крумча́ти, ка́вкати, ка́вкнути. [Ой во́рони чорне́нькі, чого́ ви кря́чете? (Морд.). Ой що-ж бо то та за во́рон, що по мо́рю кря́кає (Пісня). Ка́вкає як воро́на, а хи́трий як чорт (Приказка)]. *Вишь,* **-кает***, как ворон* – бач, кря́ка, як той во́рон (Д. Марк.). *Не* **-кай** *здесь*! – не кряч тут!
Каркашу́н, *бот.* Aristolochia clematitis L. – ломи́ні́с (-но́су), хвилі́льник, хвилі́йник, хвило́нник, хвали́льник.
Ка́ркнуть, *см.* **Ка́ркать.**
Карку́н, -нья – 1) (*о брюзгливом человеке*) кра́кало, ґди́ра, ги́ркало; 2) (*не к добру*) краку́н (-на́), краку́нка, віщу́н, віщу́нка, віщівни́к, -ни́ця; 3) (*ворон*) краку́н, крук (-ка́).

Ка́рла, *см.* **Ка́рлик.**

Ка́рлик – ка́рлик, карлю́к, карло́ (-ла́), карля́ (-ля́ти), недо́ро[і]сток (-тка), (*юмористически*) ку́рдик, курду́пель (-пля), каба́к, кабачо́к (-чка́), ковтю́х, пу́перник, куца́н, куца́к, кача́н. [І почали́ ка́рлики ора́ти (Рудан.). Два ка́рли і дві ка́рлиці (Ор. Лев.). Мале́сенький англича́нин… недо́росток собі, слаби́й, хире́нний (М. Вовч.). Як через дити́ну хто переско́че, то вона́ не ви́росте: каба́к бу́де (Звин.). Низьки́й, як курду́пель (Приказка)].

Ка́рликовый – ка́рловий, низькоро́слий. [Рости́ мо́жуть (на ту́ндрі) лише́ ка́рлові ве́рби і бере́зи (Калит.)]. **-вая** *тыква* – тараку́цка. **-вая** *пальма* – низькоро́сла па́льма.

Ка́рлица – ка́рлиця, ка́рличка, недо́ро[і]сток (-тка), (*юморист.*) ді́вчина (жі́нка)-курду́пель (ку́рдик, каба́к, куца́нка).

Ка́рличий – 1) карля́чий; 2) (*похожий на карлика*) карлува́тий, (*насм.*) курдупеля́стий, курдикува́тий.

Карлу́к – ри́б'ячий клей, ри́б'яча желяти́на.

Карлу́чный – з ри́б'ячої желяти́ни, желяти́новий.

Карлу́шина, *бот.* Rhamnus Frangula – круши́на.

Карлу́шник – круши́нник.

Кармази́н (*украинизм*) – карма́зин (-ну).

Кармази́нный – кармази́новий.

Карма́н, Кармакан, Кармачок – (*снаряд для ловли рыбы подо льдом*) кармак (-ка).

Карман – 1) ке[и]ше́ня, (*редко*) карма́н (-ма́на́), *ум.* кеше́нька, кармане́ць (-нця́), кармано́к (-нка́). [Визира́в кі́нчик гаманця́ з кеше́ні в її́ пальтечку́ (О. Пчілка). Ті каптани́ та не ті карма́ни (Номис)]. *Бить по* **-ма́ну** – би́ти по гаманцю́. *Бить по* **-ма́нам** *кого* – кеше́ні труси́ти кому́. *Боковой* **-ма́н** – бокова́ кеше́ня. [Ве́село схопи́вся до́ктор, витяга́ючи з бокові́ї кеше́ні яку́сь пису́льку (Крим.)]. *Часовой* **-ма́н** – кеше́нька (на годи́нник). *Держи* **-ма́н** *шире*! – підставля́й по́ли! наставля́й кеше́ню! взя́втра, з мішко́м! дам, дам – коли́ б лиш здоро́в зноси́в! ді́дька ли́сого! **-ма́н** *дыряв* – кеше́ня гро́ші сіє. *Дружба дружбой, а в* **-ма́н** *не лезь* – дружо́к, дружо́к, та не твій пиріжо́к (Херсонщ.). **-ма́н** *жидок* (*тонок, пуст*) – в кеше́ні гуде́, в кеше́ні ві́тер гуде́ (сви́ще). *Иметь кого в* **-ма́не** – ма́ти (трима́ти) кого́ в жме́ні. *За словом в* **-ма́н** *не лезет* – за сло́вом до ба́тька не бі́гає; по сло́во до кеше́ні не хо́дить. *Набить* **-ма́н** (*на чём*) – напха́ти кеше́ню, нагрі́ти ру́ки (коло чо́го, на чо́му). *Не по* **-ма́ну** *нам* – не з на́шою кеше́нею; не з на́шими гро́шиками (доста́тками); не по на́ших гро́шах; купи́ло притупи́ло (Лохв. п.). *Невзначай рука в чужой* **-ма́н** *попала* – до своє́ї то́рби ліз, а з дя́дькової ви́тяг; гу́манський ду́рень з чужо́го во́за брав, а на свій хова́в (Приказки). *Обработал* **-ма́ны** *публике* – почи́стив до́брим лю́дям кеше́ні. *Полный* **-ма́н** (*чего*) – по́вна (повні́сінька) кеше́ня чого́. **-ма́н** *трещит* – на гро́ші утра́тно, на кеше́ню ва́жко. *Тугой, толстый* **-ма́н** – по́вна кали́тка. *Ударить по* **-ма́ну** – ви́трусити кеше́ню. *По чужим* **-ма́нам** *не ищи* – лю́дям у ру́ки не загляда́й. *Из чужого* **-ма́на** *платить легко* – за чужу́ кали́тку хап, а за свою́ лап. *Широкий* **-ма́н** – попі́вська кеше́ня; 2) (*не пришитый, привязной, особ. у дам*) карма́н (-ма́на́), кармане́й (-не́я), кали́тка, ладу́нка; 3) *техн.* – ківш (*р.* ковша́); 4) (*автомоб., каретный*) ко́шик (-ка).

Карма́нец – ке[и]ше́нька, карма́но́к (-нка́).

Карма́нник, *см.* **Карма́нщик.**

Карма́нный – ке[и]шене́вий, кешенько́вий. **-ный** *вор* – кешенько́вий зло́дій, кешенько́вий ма́йстер, кешенько́вий злодю́жка (*воришка*), (*в жаргоне*) хіпе́сник. **-ные** *деньги* – кешенько́ві гро́ші, (*образно*) похіпна́ копі́йка. **-ный** *нож* – скла́да́ний ніж, (*зап.*) цизо́рик. **-ные** *расходы* – кешенько́ві дрібні́ вида́тки. **-ные** *часы* – кешенько́вий годи́нник, (*зап.*) дзиґа́рок (-рка). **-ная** *чахотка* – сухо́ти в кеше́ні; вітри́ в кеше́ні гуду́ть; у кеше́ні дю́дя свисти́ть.

Карма́нчик, Карма́шек, *см.* **Карма́нец.**

Карма́нщик, -ма́нник – кешене́вий, кешенько́вий зло́дій; *см.* **Карма́нный** (*вор*).

Карманьо́ла – карманьйо́ла.

Кармели́т, -ли́тка – кармелі́т, -лі́тка.

Карми́н – кармі́н (-ну), бака́н (-ну), шарла́т (-ту), (*малиновый*) карма́зин (-ну). [Зоря́ загорі́лася… і облива́ла ха́ту, немо́в вона́ була́ карма́зином обма́зана (Мирн.)]. **-ми́н** *для губ* – кармі́н на гу́би.

Карми́нный – кармі́но́вий.

Карна́ – 1) (*неводной мешок*) матня́; (*задняя его часть*) куті́ (-тці́в), куте́ць (-тця́); (*оперсни, передняя часть неводного мешка*) при́вод (-ду) (Херсонщ.); 2) (*в штанах*) матня́.

Карнава́л – карнава́л (-лу), ма́сниця.

Карна́ть, *см.* **Корна́ть.**

Карни́з – (*архитект.*) карні[и́]з (-за), ґзимс (-са), залі́м (-ло́му), поясо́к (-ска́), кору́нка, (*внизу под стенами*) плі́нтус (-са). *Украшенный* **-зами** – у́браний у карні́зи, прикра́шений карні́зами.
Карни́зный – карні́зовий, ґзимсо́вий.
Карноу́хий – карнаву́хий, клапову́хий.
Карп, *зоол.* (*рыба*) – ко́роп (-па), саза́н, чортокра́п, (*мелкой породы*) підри́йка, (*молодой*) коропчу́к, (*самец*) коропи́ч, (*самка*) коропи́ця, (*собир.*) коро́п'я́ (-п'я́), *ум.* коропе́ць (-пця́); (*детёныш*) короп'я́ (-я́ти), коропча́ (-ча́ти).
Карпа́тский – бе́скедський, (*книжное*) карпа́тський. **-кие** (*горцы*) – верхови́нці (з Бе́скедів). **-кая** *сосна и пихта* – смере́ка.
Карпе́тка – скарпе́тка, шкарпі́тка. [Вода́ залля́ла весь поко́їк павичі́в, залива́ючи й ї́хні боти́нки та скарпе́тки (Крим.)].
Ка́рпик – коропе́ць (-пця́); *см.* **Карп.**
Ка́рповый – короп'я́чий. **-вые**, cyprinidae – коропува́ті.
Карре́ – 1) (*строй*) каре́. *Построились в* **-ре́** – ушикува́лися в каре́; 2) (*причёска*) їжа́к (-ка́). *Постригся под* **-ре́** – підстри́гся їжако́м.
Каррикату́ра, *см.* **Карикату́ра.**
Ка́рта – 1) (*игральная*) ка́рта, *мн.* ка́рти (*р.* карт). *Рубашка* **-ты** – соро́чка на ка́рті, спи́нка ка́рти. *Игральные* **-ты** – ка́рти, гра́льні ка́рти, ка́рти до гри. **-та** *бита*! – уби́та! ка́рта вби́та! *Бить, крыть* **-ту** – би́ти, кри́ти ка́рту. *Биться, дуться в* **-ты** – рі́затися, тну́тися в ка́рти. *Всё на одну* **-ту** *поставить* – поста́вити все на одну́ ка́рту. *Ставить на* **-ту** *что* – кла́сти на ка́рту що; (*переносно*) ва́жити чим. *Гадать на* **-тах** – ворожи́ти на ка́ртах (ка́ртами). *Играть в* **-ты** – гра́ти, загра́ти, гуля́ти, згуля́ти в ка́рти. *Колода* **карт** – коло́да (карт), тас (-су). *Открывать перед кем свои* **-ты** – виклада́ти перед ким свої́ ка́рти (на стіл). *Передёргивать* **-ты** – пересми́кувати (*сов.* пересмикну́ти) ка́рти. *Раскладывать* **-ты** – розкида́ти, розклада́ти ка́рти. *Сдавать* **-ты** – роздава́ти, розда́ти, пороздава́ти, діли́ти, поділи́ти ка́рти. *Смешать кому все* **-ты** – поплу́тати кому́ всі ка́рти; (*перен.*) спаску́дити кому́ всю обі́дню. *Тасовать* **-ты** – тасува́ти, масти́ти, таліру́ва́ти ка́рти. *Ходить с* **-ты** – іти́, піти́ ка́ртою. *В чужих* **-тах** *ночует* – з нога́ми в чужі́ ка́рти лі́зе; 2) (*геогр.-топогр.*) ма́па, ка́рта. [Пока́зує лях на ма́пі По́льщу москале́ві (Рудан.)]. *Географическая* **-та** *Украины* – географі́чна ма́па Украї́ни. **-та** *военных действий* – ма́па (ка́рта) воє́нних (військо́вих) опера́цій. **-та** *железных дорог* – ма́па (ка́рта) залізни́ць. **-та** *полушарий* – ма́па півку́ль земни́х. **-та** *звездного неба* – ма́па (ка́рта) зо́ряного не́ба. *Плоская морская* **-та** – ма́па (ка́рта) морська́ пло́ска. **-та** *географических открытий* – ма́па (ка́рта) географі́чних відкри́ть. **-та** (*таблица*) *развития индустрии* – ма́па (ка́рта) ро́звитку промисло́вости. **-та** *стенная* – стінна́ ма́па; 3) (*ресторанная*) ка́рта, ка́ртка, спис (-су), меню́ (*нескл.*). **-та** *кушаний* – спис (ка́рта) страв. *Обед по* **-те** – обі́д з ка́рти, з ка́ртки.
Карта́ва (*общ. р.*) – гарка́вець (-вця), гарка́вка, гарку́ша (*общ. р.*), гарку́н, гарку́нка.
Карта́вить – гарка́вити, гарка́ти, (*диал.*) хо[а]ркота́ти. **Карта́вящий** – гаркавли́вий, гаркотли́вий.
Карта́вление, *см.* **Карта́вость.**
Карта́во – гарка́во, гаркотли́во.
Карта́вость *и* **-вление** – гарко́та, гарка́вість (-вости).
Карта́вый – гарка́вий, гаркотли́вий, хо[а]ркотли́вий, хоркота́вий. **-вое** *произношение* – гарка́ва вимо́ва.
Картёж – карті́ж (-тежу́), картівня́. *Вечный* **-тёж** *у них* – безнаста́нний у них карті́ж.
Картёжить, Картёжничать – картя́рити, затина́ти в ка́рти.
Картёжник, -ница – картя́р (-ра́), картя́рка, картівни́к, -вни́ця, ка́ртник, -ниця, (*пренебр.*) картелю́га (*общ. р.*).
Картёжный – карті́жний, картя́рський.
Картезиа́нец – картезія́нець (-нця).
Картезиа́нский – картезія́нський.
Карте́ль – 1) карте́ль (-лю); 2) (*вызов на поединок*) ви́клик (-ку), ви́клик на двобі́й.
Карте́льный – карте́льовий.
Ка́ртер – ка́ртер (-ру).
Карте́чница – карте́чниця, мітральє́за.
Карте́чный – карте́чний, карте́човий.
Карте́чь – карте́ч (-чі) *и* карте́ча (-чі). [Почали́ ля́хи… з гарма́т карте́ччю обсипа́ти (Куліш)].
Карти́на – 1) (*живописное изображение*) карти́на, о́браз (-зу), малю́нок (-нка), малюва́ння,

мальо́вання, ма́ливо. [Ні́би намальо́ваний на чо́рному по́лі карти́ни сиді́в Кайда́ш (Н.-Лев.). Посла́в гонця́ до богома́за, щоб малюва́ння накупи́в (Котл.). І все диви́вся, усе́ диви́в на о́браз кра́сний на столі́: на нім були́ намальо́вані удова́ з своє́ю до́нькою (Федьк.). Га́рний як ма́ливо (Л. Укр.)]. *Выставка* **-ти́н** – карти́нна (худо́жня) ви́ста́ва. *Галлерея* **-ти́н** – галере́я (*гал.* ґале́рія) карти́н, образі́в. *Как* **-на** (*красив*) – як карти́на. [А як ся́де кіне́ць сто́ла та обіпре́ться руко́ю, – як та карти́на (Н.-Лев.)]. **-на** *писанная* – красу́ня мальо́вана, кра́сень мальо́ваний. **-на** *природы* – карти́на приро́ди. [Не мо́жна сказа́ти, щоб і він не міг оціни́ти га́рну карти́ну приро́ди (Крим.)]. *Живая* **-на** – жива́ карти́на; 2) (*вид*) краєви́д (-ду), вид (-ду), карти́на, крайо́браз (-зу). [Сами́й краєви́д без люде́й – що ра́мка без карти́ни (Л. Укр.)]; 3) (*сцена*) о́браз (-зу), карти́на, малю́нок (-нку). [Змалю́є перед ва́ми жахли́вий о́браз людсько́го вбо́жества (Єфр.). Карти́на повстає́: зібра́вись гурто́чок… (Л. Укр.)]; 4) *театр.* – карти́на, відмі́на, о́браз (-зу), (*редко*) постано́ва.

Карти́ниться – 1) (*хвастливо рисоваться*) хизува́тися, (*отличаться*) попи́суватися; 2) (*о картинных позах*) виставля́тися, пиша́тися, позува́ти, вихиля́тися, малюва́тися.

Карти́нка – 1) малю́нок (-нка), образо́к (-зка́), (*стар.*) ку́нштик. *Книга с* **-нками** – кни́жка з малю́нками; 2) (*сценка*) малю́нок (-нку), образо́к (-зка́). [У ме́не зра́зу ви́ринув у голові́ малю́нок з дитя́чого життя́ мого́ (Васильч.). Ідилі́чний образо́к ти́хого пожиття́ на па́сіці (Єфр.). Образо́к з життя́ Дніпро́вського пові́ту (Дм. Марк.)].

Карти́нница – (*собрание картин*) галере́я (*гал.* ґале́рія) карти́н, образі́в, карти́нна збі́рка.

Карти́нно, *нрч.* – мальовни́че. [Лука́ ду́же мальовни́че розка́зує, як кри́га йшла на Гордії́в корабе́ль (Грінч.)].

Карти́нность – мальовни́чість, о́бразність, карти́нність (-ости).

Карти́нный – 1) (*относящ. к живописи, «малярству»*) маля́рський. **-ная** *выставка* – маля́рська (худо́жня) ви́ста́ва, ви́ставка карти́н. **-ная** *галлерея* – галере́я (*гал.* ґале́рія) карти́н, образі́в, карти́нна галере́я. **-ный** *лак* – маля́рський лак. **-ное** *полотно* – маля́рське полотно́. **-ная** *рама* – карти́нна ра́ма, ра́ма на карти́ну (на о́браз); 2) (*живописный*) мальовни́чий. **-ный** *жест* – мальовни́чий жест. **-ная** *поза* – мальовни́ча по́за. **-ный** *образ* (*поэтич.*) – мальовни́чий о́браз. **-ное** *одеяние* – мальовни́че убра́ння́. **-ный** *слог* – о́бразна (мальовни́ча) мо́ва.

Картинообра́зный – карти́нува́тий.

Карти́ночка – малю́ночок, образо́чок (-чка), карти́ночка. *Ты моя* **-ночка**! – красу́нечко моя́ мальо́вана! красу́нчик мій мальо́ваний!

Карти́ночный – малюнко́вий, образко́вий.

Карти́нщик – продаве́ць карти́н (образі́в), карти́нник (-ка).

Карти́шки – ка́ртоньки́ (-ньо́к), карточки́ (-чо́к), картівки́ (-во́к). *В* **-ти́шки** *бы сразиться* – згуля́ти б (загра́ти б) у ка́рти, любе́нько б до карт засі́сти.

Картогра́мма – картогра́ма (-ми).

Картогра́ф – картогра́ф (-фа).

Картографи́ческий – картографі́чний. **-ское** *заведение* – картографі́чний за́клад (-ду).

Картогра́фия – картогра́фія.

Карто́н – 1) карто́н (-ну), (*папка*) текту́ра, (*обёрточный, «сахарная бумага»*) бі́бу́ла. **-то́н** *типографский* – карто́н друка́рський; 2) *см.* **Карто́нка**; 3) (*рисунок вчерне*) карто́н (-ну).

Картона́ж – картона́ж (-жу).

Картона́жный – картоно́вий, картона́жний. **-ные** *изделия* – картоно́ві ви́роби. **-ное** *мастерство* – картона́жне ремество́.

Карто́нка – 1) карто́нка; 2) (*рисунок вчерне*) карто́н.

Карто́нный – карто́но́вий, карто́нний, тектуро́вий, (*из «сахарной бумаги»*) бібуло́вий. **-ный** *домик* – (*переносно*) соло́м'яна ха́тка. **-ный** *меч* – (*переносно*) папeróвий (папіря́ний) меч. **-ный** *паяц* – а) бібуло́вий пая́ц; б) (*о человеке*) папіря́ний бла́зень (-зня). **-ная** *фабрика* – картоно́ва фа́брика, текту́рня.

Карто́нщик – карто́нник, текту́рник.

Картоте́ка – картоте́ка.

Карто́фелина – картоп(е)ли́на, барабо́лька, (*зап.*) бульба́н (-на́).

Карто́фелинка – картопли́нка, картопли́ночка, барабо́линка, (*зап.*) бульбане́ць (-нця).

Карто́фелища – картопля́ха.

Карто́фель – карто́пля, (*провинц.*) карто́фля, карто́хля, (*зап.*) бу́льба, барабо́ля. **-фель** *в мундирах* – карто́пля в мунди́рах, в лушпи́нах, в лушпи́нні, в лу́шпах. *Жареный* **-фель** – сма́жена карто́пля. *Печёный* **-фель** – пече́на карто́пля. *Чистить* **-фель** – обира́ти карто́плю.

Карто́фелька – карто́пелька, карто́плиця, карто́пличка, барабо́лька, (*зап.*) бу́льбочка.

Карто́фельник – 1) (*любитель*) картопе́льник, барабо́льник, бульбої́д, бульбоже́р; 2) (*продавец, огородник*) картопе́льник; 3) (*кушанье*) картопля́ник (-ка); 4) (*огород, поле под картофелем*) – карто́пли́ще, картопли́ця, картопля́ник (-ну), карто́пли́сько, барабо́лисько, барабо́лнисько (-ська); 5) (*ботва*) картопли́ння.

Карто́фельница – 1) (*любительница*) картопе́льниця, бульбої́дка, бульбоже́р(к)а; 2) (*продавщица*) картопе́льниця; 3) (*яма для хранения*) картопля́к (-ка́), я́ма на карто́плю, (*спец.*) ко́пана бу́рта; 4) (*похлёбка*) картопля́на ю́шка, картопля́нка.

Картофельнокрахма́льный – картоплянокрохма́льний, картоплянокрохмале́вий.

Картофельномучно́й – картопляноборошня́ний.

Картофельнопа́точный – картопляномеля́совий.

Карто́фельный – 1) (*из картофеля*) картопля́ний. **-ная** *ботва* – картопли́ння. **-ная** *водка* – картопля́нка, (*реже*) картоплі́вка. **-ная** *кожура* – картопля́ні лушпайки́ (-йо́к), лушпи́на, лушпи́ння, лушпа́. **-ный** *куст* – картопля́ний корч (кущ); ко́вбах, ку́бах, ка́ліво. **-ный** *нос* – бу́льба, картопля́стий ніс. **-ный** *плуг* (*выкапывающий*) – картопля́рка. **-ное** *поле, см.* **Карто́фельник 4**. **-ные** *семенные плоды* – бубляхи́ (-хі́в), бомбу́лька, бомбі́вка. **-ный** *склад* – картопля́рня. **-ный** *суп, см.* **Карто́фельница 4**. **-ные** *посадки* – картоплі́ (*р.* -пе́ль). [Тут у нас проса́, а там – картоплі́]; 2) (*относ. к картофелю*) картопе́льний.

Карто́фельщик, *см.* **Карто́фельник 2.**

Ка́рточка – 1) (*листочек бумаги, картона*) ка́ртка. [Слова́ випи́сують на картки́ (Ніков.)]. *Анкетная* **-чка** – анке́тна (анкето́ва) ка́ртка. *Заполненная* **-чка** – запи́сана ка́ртка. *Пропускная* **-чка** – промо[а]ка́льний папі́рчик; 2) (*визитная*) візиті́вка, візи́тна (візито́ва) ка́ртка; 3) (*фотографическая*) ка́рточка, ка́рт(к)а, фотогра́фія. *Фотографическая* **-чка** *чья* – фотографі́чна ка́рточка з ко́го, чия́. [Фотографі́чна ка́рточка з ме́не (Київщ.)]; 4) (*почтовая*) пошто́ва ка́ртка, листі́вка, (*гал.*) ка́ртка кореспонденці́йна, кореспонде́нтка.

Ка́рточник – (*мастер*) картівни́к (-ка́), карторо́б (-ба), картови́й ма́йстер (-стра).

Ка́рточный – 1) (*из карточек состоящий*) картко́ви́й, картяни́й. **-ный** *домик* – картко́ва (картяна́) буді́вля, (*перен.*) соло́м’яна ха́тка. **-ный** *каталог* – картко́вий ката́лог; 2) (*относящ. к игре в карты*) картівни́й, картя́рський. **-ный** *долг* – картя́рський борг. **-ная** *зала* – картя́рська за́ля. **-ная** *игра* – гра в ка́рти, картя́рська (картяна́) гра. **-ный** *игрок* – картя́р (-ра́), картівни́к, ка́ртник, картогра́й (-ра́я). **-ный** *мастер, см.* **Ка́рточник. -ный** *стол* – стол до карт (до гри), картя́рський стіл. **-ная** *фабрика* – карті́вня. **-ные** *фокусы* – фо́куси на ка́ртах, картові́ фо́куси (шту́чки).

Карто́шка – 1) *см.* **Карто́фель**; 2) (*одна*) картопли́нка; *см.* **Карто́фелина.** *Любовь не* **-шка***, не выкинешь из лукошка* – коха́ння не жарт; любо́в не го́лка, що взяв та й ви́стромив; згада́й та о́хни, мовчи́ та со́хни (Приказка); 3) (*перен. о носе*) ки́рпа, бу́льба.

Карто́шник, *см.* **Карто́фельник 2.**

Карту́з – 1) карту́з (-за́), кашке́т (-та), (*собствен. козырёк*) ко́зир (-ря), козиро́к (-рка́). [Хто хо́дить у карту́зі, так у то́го чорти́ в пу́зі (Номис). Зустріча́в їх там, зби́вши на поти́лицю кашке́та (Васильч.). Паробі́чка в жупани́ні, на голові́ ко́зир (Основа). На ньо́му був козиро́к з черво́ною стрі́чкою навкруги́ (Н.-Лев.)]. *Лихо заломленный* **-ту́з** – на-ба́кир зби́тий кашке́т. *Надеть на голову* **-ту́з** – покла́сти, убра́ти, наді́ти кашке́та (на го́лову). *Все теперь надели* **-тузы́** – всі тепе́р убра́лися в кашке́ти; 2) (*бумажный мешёчек*) папіря́ний міше́чок, папіря́на торби́нка. **-ту́з** *табаку* – па́чка тютюну́; 3) *артил.* – карту́ша, набі́йна ладу́нка, ладу́нка з по́рохом.

Карту́зик – 1) карту́зик, кашке́тик, козиро́чок (-чка); 2) папіря́ний міше́чок; 3) па́чечка.

Карту́зник – 1) (*мастер, продавец*) кашке́тник, карту́зник; 2) (*кто носит*) кашке́тник; 3) *артил.* – ладу́нник.

Карту́зный – картузо́вий, кашке́тний, кашке́товий, козирко́вий. **-ная** *бумага* – бі́бу́ла. **-ный** *табак* – пачкови́й тютю́н.

Карту́ш – 1) (*виньетка*) карту́ша (-ші), візеру́нок (-нку), ку́нштик; 2) (*патрон*) карту́ша (-ші).

Карту́шка – 1) (*кусок картона*) ка́ртка; 2) (*поле компаса*) ка́ртка; 3) (*рисунок*) візеру́ночок, ку́нштичок (-чка).

Ка́рус – ка́рус, осока́.

Карусе́ль – 1) карусе́ля, (*особ. на льду*) кру́ті́лка, ху́рґало; 2) (*рыцарская*) герць (-цю).

Карусе́льный – карусе́льовий, карусе́льний.

Карха́ть – 1) ха́ркати; 2) (*жить кое-как, покашливая*) кректа́ти.

Кархо́та – (*кашель*) харко́та; (*мокрота*) харко́тина, харкоти́ння.

Ка́рцер – ка́рцер (-ру). [Ворожи́ла йому́ нулі́, едини́ці, ка́рцер та і́нші шкі́льні́ бі́ди (Васильч.)]. *Исправительный* **-цер** – ка́рний ка́рцер. *Отвести в* **-цер** – відпрова́дити до

ка́рцеру. *Посадить в* **-цер** – завда́ти до ка́рцеру кого́. *Строгий* **-цер** – тяжки́й ка́рцер.
Ка́рцерный – карцеро́вий. **-ный** *сторож* – карцеро́вий (-вого). **-ный** *товарищ* – карцеро́вий това́риш.
Карча́, *см.* **Карша́.**
Карча́вый – корча́вий, карачкува́тий.
Карчеотво́зный – корчові́зний.
Карчепод’ёмница – корчува́льниця.
Карчея́, *пт.* – орла́н, я́струб, шулі́ка.
Карша́ – корч (-ча́), корча́га (в воді́).
Каршева́ть – корчува́ти; *см.* **Корчева́ть.**
Карше́вник – корчови́ння (в воді́).
Карши́стый – корчува́тий, корчови́тий.
Ка́рый, *см.* **Ка́рий.**
I. Карье́р – кар’є́р (-ру), чвал (-лу). **-ром**, *в* **-е́р** – учва́л, чва́лом, чвале́м, навза́від, навза́води. *Во весь* **-е́р** – що-ду́ху, уза́води, навза́води. *С места в* **-е́р** – з копита́ учва́л; (*переносно*) зо́палу, ра́птом; що ду́ху. *Нестись* **-ром** – гна́ти (гони́ти) чва́лом. *На всем* **-ре** (*стать*) – на розго́ні (ста́ти). *Скакать* **-ром** – бі́гти чва́лом, чвале́м.
II. Карье́р – (*вырез в породе*) кар’є́р (-ру), ша́хта. **-е́р** *глиняный* – гли́нище. **-е́р** *известковый* – вапе́льня. **-е́р** *каменный* – каменя́рня. **-е́р** *меловой* – крейдя́нка. **-е́р** *песковой* – піско́вня. **-е́р** *соляной* – солони́ця. **-е́р** *торфяной* – торфови́ця, де́рнище.
Карье́ра – 1) кар’є́ра, карі́єра. *Строить* **-ру** – роби́ти кар’є́ру. *Удачная* **-ра** – щасли́ва кар’є́ра; 2) (*жизненная дорога*) життьова́ путь. *Найти свою* **-ру** – знайти́ свою́ життьову́ путь, ста́ти на свою́ кар’є́ру.
Карьери́зм – кар’єри́зм (-му).
Карьери́ст – кар’єри́ст, (*гал.*) кар’єро́вич.
Карьери́стский, *см.* **Карье́рный.**
Карье́рный – 1) кар’є́рний, кар’єристи́чний. **-ные** *люди* – кар’єри́сти, (*гал.*) кар’єро́вичі; 2) (*при выработке камня*) кар’єро́вий, шахто́вий.
Карю́ка – (*к лошади*) ка́ра, ка́ренька (-кої).
Каря́ка, Каря́чить, *см.* **Коря́ка, Коря́чить.**
Каса́ние – 1) (*прикосновение*) дотика́ння, торка́ння, доторка́ння, до́тик (-ку) до ко́го, до чо́го, (*задевание*) черка́ння чого́. *Площадь, точка* **-ния** – пло́ща, то́чка дотика́ння; 2) (*касательство*) прича́тність (-ности), доторка́ння до чо́го, (*стар.*) щось до чи́нення, (*пров.*) дочине́ння до чо́го. *Я никакого* **-ния** *к этому не имею* – я до цьо́го зо́всім не приче́тний, (*пров.*) не ма́ю туди́ нія́кого дочине́ння, (*стар.*) не ма́ю з тим до чи́нення.
Каса́тельно *чего, нрч.* – що-до чо́го, з при́воду чого́, дoти́чно чого́, про що. *А что* **-но…** – а що ти́четься (чого́)… **-но** *пищи,— плохо* – що-до ї́жі, то погане́нько. *Потолковать* **-но** *литературы* – поговори́ти, побала́кати з при́воду письме́нства. *Пришёл* **-но** *денег напомнить* – прийшо́в про гро́ші нагада́ти.
Каса́тельность – 1) доти́чність (-ности); 2) (*прикосновенность*) приче́тність до чо́го; 3) (*относительность к чему*) стосо́вність до чо́го.
Каса́тельный – 1) (*прикасающийся*) доти́чний. **-ная**, *мат.* – доти́чна (-ної); 2) (*прикосновенный*) приче́тний, нале́жний до чо́го. *Был к этому* **-телен** – був до цьо́го приче́тний. *Дела сюда не* **-ные** – спра́ви сюди́ не нале́жні, до цьо́го не приче́тні. *Разговоры* **-ные** *моего настроения* – розмо́ви про мій на́стрій; 3) (*относящийся к чему*) стосо́вний до чо́го. *Дела* **-ные** *Украины* – спра́ви стосо́вні до Украї́ни. *Слова* **-ные** *вас…* – слова́ що-до вас; слова́ до вас стосо́вні.
Каса́тельство – (*отношение к чему*) відно́шення, стосу́нок (-нку) до ко́го, до чо́го; (*прикосновенность, связь*) доти́чність, приче́тність (-ности), доторка́ння, (*пров.*) дочине́ння до чо́го, (*стар.*) до чи́нення з чим; (*предлог, повод*) прито́ка. [Він до ціє́ї спра́ви жа́дного доторка́ння не ма́є (Звин.). Нія́кого дочине́ння до цьо́го ді́ла не ма́ю (Київщ.)]. *Какое же* **-ство** *это может иметь к нам* – яке́ ж відно́шення це до нас мо́же ма́ти? *Никакого* **-ства** *к политике не имею* – а) (*по службе*) нія́кого стосу́нку до полі́тики не ма́ю; б) (*ничего общего*) я до полі́тики не приче́тний. *Никакого* **-ства** *не проявляет* (*в деле*) – нічи́м себе́ (у ді́лі) не я́вить. **-ство** *к преступлению* – приче́тність до зло́чину.
Каса́тик – 1) лебе́дик, го́луб, голу́бо́нько. [Ні, лебе́дику, поба́чиш же, що бу́де (Крим.)]; 2) *см.* **Каса́тник.**
Каса́тиковые, *бот.* Iridaceae – півникуваті (-тих).
Каса́тка – лебі́дочка, лебі́донька, голу́бонька, ла́стівочка, (*звёздочка*) я́сочка. [Засмути́в я тебе́, моя́ я́сочко (Грінч.)].

Каса́тник, *бот.* – 1) Acorus calamus – тата́рське зі́лля, а́їр (-ру), шу́вар (-ру); 2) Iris pseudacorus – пі́вники (-ків), і́рис (-су).

Каса́тушка, *см.* **Каса́тка.**

Каса́ться, косну́ться – 1) (*кого, чего, физически*) торка́тися, торкну́тися кого́, чого́, до ко́го, до чо́го, об що, у що, дотика́тися, діткну́тися до ко́го, до чо́го, торка́ти, торкну́ти, заторкну́ти кого́, що. [Яки́йсь хо́лод торка́ється деліка́тного ді́тського ті́ла, щось бере́ з-за плече́й (Коцюб.). І вона́ пішла́ туди́, де не́бо торка́ється до землі́ (Грінч.). Торка́ється об сухе́ стебло́ терно́ве, щі́льно ту́литься (Васильч.). Шпиль його́ торка́вся в са́ме не́бо (Крим.). Чу́ю, щось холо́дне мене́ торка́є (Крим.)]. *Твой взор меня* **-ну́лся** – твої́ о́чі мене́ заторкну́ли; (*мимолётно*) твій по́гляд перебі́г по мені́. *Вода приятно* **-са́лась** *тела* – вода́ лю́бо торка́лася ті́ла. *Жизнь грубо* **-ну́лась** *его* – життя́ його́ брута́льно зачепи́ло (діткну́ло). *Моих зениц* **-ну́лся** *он* – він торкну́вся мої́х зіни́ць, він доторкну́вся до мої́х зіни́ць. *Не* **-са́ясь** *земли* – не торка́ючи(сь) землі́. *Свет* **-ну́лся** *глаз* – сві́тло торкну́лося оче́й. **-ться** *слуха* – торка́тися, торкну́тися ву́ха, уше́й, дохо́дити, дійти́, добува́тися, добу́тися ву́ха, до ву́ха. *Шкаф* **-ется** *стены* – ша́фа торка́ється сті́нки (дотуля́ється до сті́нки). *Чужого* (*имущества*) *не* **-са́йся** – чужо́го (добра́) не чіпа́й, не торка́й, (*образно*) зась до чужи́х ковба́с; 2) (*кого, чего, до чего, легко и слабо*) доторка́тися, дото́ркуватися, доторкну́тися, дотика́тися, діткну́тися кого́, чого́, до ко́го, до чо́го, торка́ти, торкну́ти кого́, що, (*задевая, цепляя*) черка́тися, черкну́тися чим до ко́го, до чо́го, у що, об ко́го, об ві́що, з чим; *срвн.* **Прикаса́ться.** [Ходи́ ти́хо як лин по дну, що ні до ко́го не доторка́ється (Номис). Рука́ моя́ дото́ркувалася до її́ руки́ (Кон.). Було́ тісне́нько: воні́ з Катери́ною черка́лись одно́ об о́дного плече́м (Грінч.). Її́ плече́ черка́ється з його́ плече́м (Мирн.). Язи́к ті́льки черка́ється об піднебі́ння (Н.-Лев.)]. *Ни до чего не* **-ется** – ні до чо́го не бере́ться; і за холо́дну во́ду не бере́ться. **-ну́лся** *до его плеча* – доторкну́вся до його́ плеча́, торкну́в його́ плече́; 3) (*распространяясь достигать чего*) сяга́ти, сягну́ти, дохо́дити, дійти́, достава́ти, доста́ти до чо́го, чого́; *срвн.* **Достига́ть 3**. [Велика́ни рука́ми ма́ло-ма́ло не́ба не сяга́ли (Рудан.). Йому́ вода́ вже по ши́ю сяга́є (Чуб. V)]. *Вода* **-са́ется** *коленей* – вода́ сяга́є колі́н. *Восточная граница* **-са́ется** *Кавказа* – схі́дня межа́ сяга́є (до, аж до) Кавка́зу. *Головой* **-са́лся** *потолка* – голово́ю достава́в до сте́лі (сяга́в сте́лі, торка́в сте́лю). *Половодье* **-са́лось** *крайних изб* – по́вінь (вели́ка вода́) дохо́дила до кра́йніх хат. *Цивилизация этих стран не* **-ну́лась** – цивіліза́ція до цих краї́н не сягну́ла (цих краї́н не діста́ла, не заторкну́ла); 4) (*иметь отношение к чему*) торка́тися, торкну́тися, дотика́тися, діткну́тися, стосува́тися, ти́чититися, (*малоупотр.*) ти́ка́тися, тикну́тися кого́, чого́ *и* до ко́го, до чо́го. [Акаде́мія в усі́х спра́вах, що торка́ються нау́к та осві́ти, ма́є пра́во безпосере́дньо зно́ситися з усіма́ устано́вами (Ст. А. Н.). Мовчи́ть, нена́че до його́ й не стосу́ється (Сквирщ.). Тут є́сть щось таке́, що торка́ється (ти́читься) тебе́ (Звин.)]. *Беседа, речь* **-ется** *вопроса о…* – розмо́ва йде про…, мо́ва (річ) про те, що… *Меня это не* **-ется** – це до ме́не не нале́жить, це мене́ не стосу́ється. *Это вас не* **-ется** (*не ваше дело*) – це до вас не стосу́ється, це до вас не ти́читься. *Дело* **-ется** *личности* – спра́ва стосу́ється осо́би (зачіпа́є осо́бу). *Дело* **-ется** *кого, чего* – хо́дить (іде́ться) про ко́го, про що. [Але я все сторожки́й, де хо́дить про те́бе, коха́ний мій (Леонт.)]. *Что* **-ется** (*кого, чего*) – що-до ко́го, що-до чо́го. [Що-до молоди́х Шмі́дтів, то (вони́) захо́дили до профе́сора за тих трьох днів не ча́сто (Крим.)]. *Что же* **-ется** – що-ж до, а що вже. [Що-ж до сами́х шахтарі́в, то воні́ поділи́лися вира́зно на дві ча́стки (Грінч.). А що вже Васи́лько – ти́хий, сумни́й (М. Вовч.)]. *Что* **-ется** *меня* (*по мне*) – що-до ме́не, про ме́не, по мої́й голові́. [Про ме́не – робі́ть, як зна́єте. По мої́й голові́ – хоч вовк траву́ їж. (Сл. Гр.)]. *Тебя не* **-ется**! – не про те́бе ді́ло! не твоє́ ме́леться! *Чего ни* **косни́сь** – що не візьми́, до чо́го не оберни́ся, за що не ві́зьмешся, то… *А* **косни́сь** *тебя, что ты сказал бы* – неха́й би тебе́ торкну́лося, що́ сказа́в би; а якби́ тобі́ таке́, що́ сказа́в би; 5) (*только об одушевл.*: *интересовать, составлять интерес*) торка́тися, торкну́тися, дотика́ти, діткну́ти, обхо́дити, обійти́ кого́. [Його́ ли́хо ма́ло мене́ торка́ється (Ніков.). Мене́ пісні́ й проро́цтва не обхо́дять: аби́ зако́н – проро́ків непотрі́бно (Л. Укр.)]. *Нас это близко* **-ется** – нас це бли́зько обхо́дить. *А насколько ж* (*а разве*) *это меня* **-ется**? – а що то мене́ обхо́дить?; 6) (*чего*: *говорить о чём*) торкатися, торкнутися чого, згадувати, згадати про що. *Не* **-сайтесь** *этого вопроса* – не торка́йтеся ціє́ї спра́ви; не зга́дуйте про це. **-ну́лся** *в двух словах…* – згада́в двома́ слова́ми про що. *Оратор* **-ну́лся** *вопроса о…* – промо́вець торкну́вся спра́ви про що *или* чого́. **Каса́ющийся** – (*относящийся*) доти́чний до чо́го *и* чого́, (*относительный*) стосо́вний до чо́го, що-до ко́го (спра́ва), про́ти, су́проти ко́го, чо́го; *см. ещё* **Каса́тельный.** [Ко́жний з прису́тніх на суді́, коли́ що знав доти́чне спра́ви, міг про се заяви́ти су́ддям (Ор. Лев.). А оце́ спра́ва – що-до гро́шей (Звин.)]. **Каса́емо** – що-до, про́ти, су́проти ко́го, чо́го.

Ка́ска – шиша́к (-ка́), ка́ска.
Каска́д – 1) каска́да. [Гріють світляні́ каска́ди (Франко)]. *Вода в ручье падает* **-дом** – вода́ в стру́мені па́дає каска́дою, (*гал.*) у́скоком. *Слова лились* -дом – слова́ ллялися (стриба́ли) каска́дою (як вода́ в лото́ках); 2) (*уступ*) ла́ва. *Гора идёт* **-дами** – гора́ йде (в доли́ну) ла́вами.
Каска́дный – каска́дний, каска́довий.
Каске́т – 1) кашке́т; 2) (*железн.*) шиша́к.
Каске́тка – кашке́тик.
Ка́сло́ – 1) (*игра с шаром*) сви́нка; 2) (*ямка для шара*) ма́сло, тьо́пка.
Ка́сса – 1) (*ящик денежный*) ка́са, скри́нька, скри́нька на гро́ші. *Несгораемая* **-са** – огнетрива́ла (негорю́ща) ка́са; 2) ка́сова комо́ра, ка́сова (-вої), ка́са. *Билетная* **-са** – біле́тна, квитко́ва ка́са. *Багажная* **-са** – бага́жна ка́са. *Товарная* **-са** – ванта́жна (товаро́ва) ка́са; 3) (*учреждение*) ка́са, скарбни́ця, скарбі́вня. *Деньги поступили в* **-су** – гро́ші вступи́ли (надійшли́) до ка́си. **-са** *взаимопомощи* – ка́са взаємодопомо́ги, обопі́льної запомо́ги. *Сберегательная* **-са** – щадни́ча ка́са, щадни́ця, (*неудачн. неологизм*) оща́дна ка́са. **-са** *социального обеспечения* – ка́са соція́льного забезпе́чення. *Ссудная* **-са** – позичко́ва ка́са; 4) (*капитал*) су́ма, гріш (*р.* гроша́). **-са** *денег нужна для этого* – на це тре́ба чима́ло гроша́; 5) *типогр.* – ка́са, шрифті́вня; реа́л (-да).
Касса́ва, *бот.* – каса́ва, маніо́к, маньйо́к (-ку).
Кассацио́нный – касаці́йний. **-ная** *жалоба* – касаці́йна ска́рга, пода́ння про скасува́ння ви́року. **-ный** *повод* – касаці́йний при́від (-воду), причи́на до скасува́ння ви́року. **-ное** *решение* – касаці́йний ви́рок (-ку). **-ный** *срок* – касаці́йний те́рмін.
Касса́ция – каса́ція; (*действие*) касува́ння, *оконч.* скасува́ння. *Подать приговор на* **-цию** – заяви́ти ви́рок на каса́цію.
Кассе́та, Кассе́тка, -се́т – касе́та, касе́тка.
Касси́р, -рша – скарбни́к, -ни́чка, скарбни́чий, скарбівни́чий (-чого), скарбівни́ча (-чої), каси́р (-ра), каси́рка, (*гал.*) касіє́р, касіє́рка.
Касси́ровать – касува́ти, *сов.* скасува́ти. **Касси́руемый** – касо́ваний. **Касси́рованный** – скасо́ваний. *Постановление суда* **-вано** – постано́ву судову́ скасо́вано.
Касси́рский – каси́рський, скарбни́цький. **-ская** *будка* – каси́рська *и* касова́ бу́дка.
Ка́ссия, *бот.* Cassia fistulata – ка́сія, олександрі́йський стручо́к (-чка́). [Ка́сія і цинамо́ни у саду́ там розцвіта́ють (Куліш)].
Ка́ссовый – ка́совий. **-вая** *книга* – касова́ кни́га. **-вое** *окошечко* – касове́ віко́нце. **-вый** *реал, типогр.* – шрифто́вий реа́л, касова́ сті́йка.
Ка́ста – ка́ста, (*бранно*: *отродье*) ко́дло. **-та** *браминов* – брамі́нська ка́ста. **-та** *жрецов* – ка́ста жерці́в. *Разделенный на* **-ты** – касто́ваний, поді́лений на ка́сти. *Разделенность на* **-ты** – касто́вість (-вости).
Кастанье́та – кастанье́та, кла́цалка, бря́зкало, бря́зкітка, брязкоте́льце. [А у на́ших рука́х кастанье́ти, – ми танцю́єм, в тано́к зовучі́ (Олесь)].
Кастеля́н – кастоля́н, (*зап.*) каштеля́н (-на).
Кастеля́нский – кас[ш]теля́нський.
Кастеля́нство – кас[ш]теля́нство. [Влади́ки роздава́ли манасти́рські має́тності, зе́млі, ди́влячись на їх, як на свої́ каштеля́нства (Н.-Лев.)].
Кастеля́нша – (*по замку*) кас[ш]теля́нша; (*по дому или пансиону*) а) клю́чниця, господи́ня; б) білизня́на господи́ня.
Касте́рить – чехво́стити кого́. **-рить** *по матушке* – в ма́тір ла́яти кого́.
Касте́т – касте́т (-та), нару́чник (-ка).
Ка[о]сти́ть– паску́дити; *а ещё*: 1) (*бранить*) чеса́ти, чи́стити кого́; 2) (*испражняться*) валя́ти, уробля́тися.
Касто́вость – касто́вість (-вости). [За́родки своєрі́дної спа́дщинної касто́вости (Єфр.)].
Ка́стовщина – ка́стовість (-вости), кастовщи́на.
Ка́стовый – ка́стовий. **-вые** *предрассудки* – ка́стові забобо́ни.
Касто́р, *текст.* – касто́р (-ру), бо́брик (-ку).
Касто́рка – рици́на; *см.* **Касто́ровый 2.**
Касто́ровый – 1) касто́ровий, бо́бриковий, (*вульг.*) костро́вий. [Купи́ череви́чки, малі́-невели́чкі, костро́ві чуло́чки, золоті́ стріло́чки (Пісня)]; 2) (*о слабительн.*) рици́новий. **-вое** *масло* – рици́нова олі́я, рици́на.
Кастра́т – кастра́т (-та), ва́лах, халашта́н (-на), (*стар.*) рі́занець (-нця). [Кастра́ти німі́ї (Шевч.)]. *Умственный* **-ра́т** – розумо́вий кастра́т, халашта́н.
Кастра́тор – кастра́тор, валаша́йник, валаша́л, холощі́й (-щія́).

Кастра́ция – кастра́ція; (*действ.*) каструва́ння; *см.* **Кастри́рование.**
Кастри́рование – каструва́ння, валаші́ння холощі́ння, вихоло́щування, виклада́ння, злегча́ння.
Кастри́ровать – каструва́ти, валаши́ти, холости́ти, халаща́ти, халашта́ти, виклада́ти, *сов.* ви́ложити; *срвн.* **Оскопля́ть.** [Ко́ней виклада́ли та таврува́ли (Мова)]. **Кастри́рованный** – кастро́ваний, холо́щений, ви́холощений, (ви́)кла́дений, ви́валашений, зле́гчений.
Кастрю́лька – кастру́лька, ронде́лька, ронде́лик.
Кастрю́льник – (*мастер металлич. посуды*) бляха́р (-ря), (*спец.*) кастру́льник, ронде́льник, кастру́льний ма́йстер.
Кастрю́льный – кастру́льний, ронделе́вий.
Кастрю́ля – кастру́ля, ро́ндель (-для).
Касть – 1) (*гадость*) ка́пость (-ти), (*бранно*) гидь (-ди), по́гань (-ни); 2) (*негодныя отбросы*) відпа́ди (-дів), по́ки́дьки (-ків); 3) (*кал*) ка́ло; 4) (*крыса или мышь*) гризуне́ць (-нця́); 5) (*потрава*) сто́лоч (-чи), стра́вля.
Катава́ситься – метуши́тися, колоти́тися.
Катава́сия – 1) (*церк.*) катав[б]а́сія; 2) (*беспорядок*) гарми́дер (-ру), метушня́, колотне́ча, розгардія́ш (-шу́), бе́злад (-ду).
Катакли́зм – 1) катаклі́зм (-му). [Через які́йсь релігі́йний катаклі́зм, що його́ причи́ни ще не ви́яснено гара́зд (Крим.)]. *Социальный* **-ли́зм** – соція́льний катаклі́зм, за́колот, -на револю́ція; 2) (*в природе*) катаклі́зм, зру́шення.
Катако́мба – катако́мба, підзе́мна пече́ра. [І за апо́столом пішли́ у катако́мби (Шевч.)].
Ката́ла, *см.* **Ката́льщик.**
Каталажка – 1) (*арестн. помещ.*) буцига́рня, холо́дна (-ної), холо́дня (-ні); 2) (*чулан*) хи́жа, хи́жка.
Катале́псия – катале́псія, очмарі́ння.
Каталепти́ческий – каталепти́чний.
Ката́лка – 1) кача́лка; 2) (*игрушка на колёсах*) коту́шка.
Ката́лог – ката́ло́г (-га), рее́стр, спис (-су). **-лог** *книг*(*ам*) – ката́лог (рее́стр) кни́гам, книжко́вий ката́лог. **-лог** *звёзд* – спис зіро́к.
Каталогиза́тор, -рша – каталогіза́тор (-ра), каталогіза́торка.
Каталогизи́ровать – каталогізува́ти, (*сов.*) закаталогізува́ти, (*о мног.*) покаталогізува́ти; заво́дити, заве́сти до ката́логу. **Каталогизи́рованный** – (за)каталогізо́ваний, покаталогізо́ваний.
Катало́жная, *сщ.* (*комната*) – катало́жня (-ні).
Катало́жный – катало́жний.
Ката́льная (*сущ.*) – 1) кача́льна маши́на; 2) (*помещ. для катки белья*) маґлі́вня, кача́льня.
Ката́льник – 1) (*станок*) ма́ґель (-ґля); 2) (*кто катается*) ката́льник.
Ката́льный – кат[ч]а́льний. **-ный** *станок* (*для белья*) – ма́ґель (-ґля).
Ката́льщик, -щица – 1) (*катающий*) ката́льник, -ниця; 2) (*валяльщик*) суknова́л, -ва́лка, кача́льник, -ниця, шапова́л, -ва́лка, вовня́р (-ра́), вовня́рка.
Ката́ние – 1) ката́ння. [Додо́му приво́зили з ката́ння моро́зні що́ки і гру вогні́в в о́ці (Коцюб.)]; 2) (*белья*) кача́ння, маґлюва́ння; 3) (*прокатка металлов*) вальцюва́ння; 4) (*яиц*) ката́ння; (*игра*) кі́тька, кі́тьки (-ків), покотю́чки; 5) (*на коньках*) ко́взання, (*с горы*) спуска́ння; 6) (*переносно*: *донимание*) допіка́ння, надопіка́ння, дошкуля́ння, дезо́лювання, доляга́ння кому́. *Не мытьём, так* **ката́ньем** – не ки́єм, то дрю́[у́]ком; не ки́єм, так па́лицею (Приказки).
Ка́та́нка – 1) (*каток*) ко́взанка; 2) (*свеча*) ка́танка.
Ка́танки – повстя́ники (-ків), повстянки́, повстяки́ (-ків), ва́лянці.
Ка́таный – 1) (*о белье*) ка́чаний, маґльо́ваний; 2) (*о металле*) вальцьо́ваний. **-ное** *железо* – вальцьо́ване залі́зо; бля́ха; 3) (*о шерсти*) би́тий, ва́ляний. **-ные** *сапоги* – повстя́ники (-ків), повстянки́; *см.* **Ка́танки.**
Ката́нье – 1) *см.* **Ката́ние**; 2) (*бельё*) ка́чане (-ного).
Катапла́зма, *медиц.* – припа́рка.
Катапу́льт(а) – катапу́льта.
Ката́р – 1) ката́р (-ру); 2) (*насморк*) не́жить (-ти) *и* не́жит (-ту). **-та́р** *бронх* – хрипо́ти (-тів), бронхія́льний ката́р. **-та́р** *кишок* – ката́р ки́шок.
Катара́кт – 1) полу́да, катара́кта. [Полу́да на о́чі сі́ла (Звин.). Полу́дою о́чі затягло́ (Сл. Гр.)]; 2) (*падение воды*) катара́кта, порі́г (-ро́гу); 3) (*пеликан*) пеліка́н, ба́ба-пти́ця.
Катара́льный – катара́льний.
Катастро́фа – катастро́фа. **-фи́ческий** – катастрофі́чний.

Ката́ть, ка́тывать, катну́ть – 1) коти́ти, котну́ти, покоти́ти, кача́ти, покача́ти,точи́ти, поточи́ти що *или* чим по чо́му; *срвн.* **Кати́ть.** [Коти́ти коло́ду (Сл. Ум.). Ска́же вона́ мені́ роби́ти: під го́ру ка́мінь точи́ти (Пісня)]. **-та́ют** *и* **ка́тят** *большой камень* – ко́тять вели́кий ка́мінь. **Катни́** *ещё разок* – котни́ ще хоч раз. **-та́ть** *шаром* – коти́ти ку́лею. *Шары* **-та́ть** – коти́ти ку́лі. **-та́ть** *колесом* – коти́ти ко́лесом. **-та́ть** *по земле, по полу* – кача́ти по землі́, по підло́зі. [Вони́ і ну його́ кача́ти та верті́ти, по́ки аж прочу́нявся він (Рудч.)]; 2) (*кого*: *возить*) ката́ти, вози́ти кого́. **-та́ть** *в бричке* – ката́ти бри́чкою. **-та́ть** *на лошадях* – ката́ти кі́ньми. **-та́ть** *в лодке* – ката́ти чо́вном. **-та́ть** *саночки* (*взад и вперёд*) – вози́ти саночки́. **-та́ть** *кого по окрестностям* – вози́ти кого́ по око́лицях; 3) (*быстро, много ездить*) (*непереходн. знач.*) ката́ти, гони́ти, ганя́ти(ся). **-та́й**-*валяй*! – жени́ на всю! га́йда та й га́йда! **-та́ть** *во всю* (*ивановскую*) – гони́ти на всі за́ставки́, що-ду́ху, скі́льки духу. **Катну́ть** – покоти́ти, поката́ти, махну́ти, пода́тися куди́; *см.* **Покати́ть 2**; 4) (*двигаться во всю, делать что во всю*) ката́ти, вали́ти, па́рити, чеса́ти; *см.* **Жа́рить 2**. [Сліпо́му нема́ гори́: куди́ попа́в, туди́ й вали́ (Номис). Ма́ти па́рить по селу́, а ми собі́ ки́снем (Рудан.). Чо́боти в рука́х несе́ш, а до ме́не бо́сий че́шеш (Чуб.). Матю́шо! ката́й «Гу́си»! (Тобіл.)]; 5) (*придавать округлённую форму*) ката́ти, кача́ти, валя́ти. **-та́ть** *свечи* – кача́ти сві́чки́. **-та́ть** *хлебные шарики* – кача́ти кульки́ з хлі́ба; 6) (*что*: *придавать гладкость ими плоскость*) кача́ти що. [Хоми́ха кача́ла корж (Н.-Лев.).]; (*о белье*) кача́ти, маґлюва́ти (*о металлах*) кача́ти, вальцюва́ти, (*о шерсти*) би́ти, валя́ти, вали́ти, (*о сене*) грома́дити сі́но; 7) (*бить кого*) чеса́ти, пі́рчити, пері́щити кого́; *см.* **Бить, Лупи́ть.** [Явту́х Рябка́ все знай по жи́жках че́ше (Г. Арт.). Меч самобі́єць чеса́в уже́ його́ ві́йсько (Грінч. І). Наро́д як зсади́в во́вка, як поча́в пі́рчить (Казка). Пері́щили, пері́щили, аж пі́р'я леті́ло (Шевч.). Дощ ці́лий день пері́щить (Київ.)]. *И пошёл* **-та́ть** (*бить*) – і дава́й чеса́ти. **Ка́танный** – ка́таний; (*о белье*) ка́чаний, маґльо́ваний; (*о металле*) ка́чаний, вальцьо́ваний; (*о шерсти*) би́тий, ва́ляний; (*о тесте*) ка́чаний.

Ката́ться – 1) (*валяться перекатываясь*) кача́тися, бу́ти ка́чаним. [Се́ред ха́ти кача́лась пля́шка, зва́лена з стола́ (Н.-Лев.). І вну́чечка кача́ється по садку́ бі́лим клубо́чком (М. Вовч.)]. **-та́ется** *по полу, по земле* – кача́ється до́лі. *Как сыр в масле* **-ется** – розкошу́є; ца́рство й па́нство ма́є; 2) (*переваливаться с боку на бок*) (*о животн.*) кача́тися, вико́чуватися, (*о людях*) кача́тися. [Кача́всь ко́лесом і виробля́в такі́ викрута́си (Куліш). Пес кача́ється, щоб спи́ну ви́чухати (Херсонщ.)]. **-лся** *от боли* – кача́вся з бо́лю. **-ться** *клубком* – кача́тися як клубо́к, клубко́м. **-ется** *с пеной у рта* – кача́ється (звива́ється) запі́нений. **-ться** *со смеху* – кача́тися (захо́дитися, ляга́ти, розляга́тися) зо смі́ху; 3) (*ездить*) ката́тися, ї́здити, проїжджа́тися, прока́туватися, поїзде́ньки справля́ти. [І збо́бимо санча́та, запряжемо́ коня́ та бу́демо ката́тися (Рудч.). Ката́тися на автомобі́лі (*и* автомобі́лем) (Крим.). Бу́демо заво́дити вечори́ з та́нцями, бу́демо прока́туватись кі́ньми (Н.-Лев.)]. **-ться** *верхом* – ї́здити, проїжджа́тися ве́рхи. **-ться** *с горки на салазках* – спуска́тися (з гори́) на санча́тах (санча́тами). **-ться** *на коньках* – бі́гати на ковзаня́[á]х. **-ться** *по льду* – ко́вза́тися, со́вгатися, (с)кобза́тися (на льоду́). [Рома́н ідучи́ до шко́ли ко́взався на льоду́ й упали́вся (Васильч.)]. **-ться** *по Днепру* – ката́тися (чо́вном) на Дніпрі́. *Любишь* **-ться***, люби и саночки возить* – лю́биш я́блучко, люби́ й оско́мочку, (*с иным оттенком*) не те́рши, не мня́вши, не ї́сти калачі́в.

Катафа́лк – катафа́лк (-ка). **Катафа́лковый, -фа́лочный** – катафа́лковий.

Категори́чески, *нрч.* – 1) (*по разрядам*) категорі́йно, за катего́ріями; 2) (*решительно*) категори́чно, рішу́че.

Категори́ческий – 1) (*относ. к категории*) категорі́йний, катего́рний *и* категори́чний; 2) (*определённый, безусловный*) категори́чний, безумо́вний, рішу́чий. **-ское** *запрещение* – безумо́вна заборо́на. **-ский** *императив* – категори́чний імперати́в. **-ский** *ответ* – рішу́ча ві́дповідь. **-ское** *суждение* – категори́чний (при́)суд.

Катего́рия – катего́рія. *По* **-риям** – за катего́ріями, (*разделить*) на катего́рії (поділи́ти). **-рия** *пространства* – катего́рія про́стороні. *Две различные* **-рии** – дві відмі́нні катего́рії.

Кате́дер-социали́зм – кате́дер-соціялі́зм (-му), (*зап.*) соціялі́зм з кате́дри.

Кате́ль, *см.* **Като́к.**

Ка́тенька – (*прежняя, сторублёвка с портретом Екатерины*) катери́нка.

Ка́тер – 1) (*гребное судно*) байда́к, ка́терка; 2) (*паровой*) ка́тер (*мн.* ка́тери́).

Кате́рна – (*в игре в лото*) квати́ра.

Ка́тет, *мат.* – ка́тет (-та), пря́мка.

Кате́тер – кате́тер (-тра), кате́тр (-тра).

Катехи́зис, *см.* **Катихи́зис.**

Катильки́ – грома́к (-ка́).

Кати́мость – котю́чість (-чости).
Катипо́ле, *бот.* Gyrsophila paniculata L. – перекоти́по́ле.
Кати́ть – 1) (*двигать плавно*) коти́ти, (*о реке*) не́сти. [Ко́тить чо́рна безо́дня безмі́рні вали́ (Л. Укр.)]. **Котя́** – ко́тячи, ко́том, (*о яйце*) павкотка́; 2) (*быстро двигаться*) коти́ти, ката́ти; *срвн.* **Кати́ться** *и* **Ката́ть 3**. [Реве́, сто́гне хуртови́на, ко́тить, ве́рне по́лем (Шевч.). Ну, що ж, ката́й в уча́сток! (Васильч.)]. **-ти́ть** *во всю* – гна́тися, маха́ти. *Он* **кати́т** *на лихих конях* – він жене́ (че́ше) баски́ми кі́ньми; 3) *см.* **Ката́ть 1.**
Кати́ться – коти́тися, бі́гти, точи́тися. [Коти́лися (точи́лися) вози́ з гори́, а в доли́ні ста́ли, (Пісня). Ку́лька (*шарик*) ко́титься до я́мки (Звин.)]. **-ти́сь***, братишка, дальше* – мота́йся (маха́й), хло́пче, да́лі! *Волна* **-ти́тся** – хви́ля ко́титься (біжи́ть). *Время* **-ти́тся** – час біжи́ть (то́читься). *Из-за туч луна* **-ти́тся** – пливе́ (випливає́) мі́сяць з-поза хма́р. *Слеза за слезой* **-тся** – сльоза́ біжи́ть за сльозо́ю, сльоза́ сльозу́ побиває́. *Слёзы* **-тятся** – сльо́зи спливаю́ть (ко́тяться, біжа́ть). [Сльо́зи з оче́й переста́ли сплива́ти (Коцюб.)]. *Пот градом* **-ти́лся** *с него* – піт о́чі залива́в йому́; піт бу́йною росо́ю (бу́йним перло́м) сплива́в з нього́. **Катя́сь** – ко́тячись, покотю́шки, ко́том, по́котом. [То по́котом, то по́повзом, то пі́дскоком таки́ доп'яли́сь до поро́га (М. Вовч.)]. **Катя́щийся** – що ко́титься, котю́чий, кітни́й.
Кати[е]хиза́ция – катехитува́ння, катехиза́ція.
Кати[е]хи́зис – катехи́зис (-су), (*гал.*) катехі́зм. [Діте́й мали́х збираю́ть, катехи́зиса уча́ть (Основа)]. *Учитель* **-зиса** – (*гал.*) катехи́т (-та).
Кати[е]хизи́ческий – катехизи́чний.
Ка́тка – 1) кача́ння, коті́ння, ката́ння; *см.* **Ката́ть(ся)** *и* **Кати́ть(ся)**; 2) (*пригот. сукна*) биття́, валя́ння (сукна́).
Ка́ткий – котю́чий, котки́й, кітни́й. [Бач, які́ котю́чі гро́ші – шви́дко вже й розкоти́лись (М. Вовч.)].
Ка́ткость – котю́чість (-чости).
Като́д, -то́дный, *физ.* – като́д (-да), -то́дний.
Като́к – 1) (*для укатывания земли*) кача́лка, като́к (-тка), кача́ло (Гайсинщ.); (*конный, паровой, железный*) бута́рка; 2) (*для молотьбы*) като́к, гарма́нка; 3) (*для белья скалка*) кача́лка, (*станок*) кача́льня, ма́ґе[о]ль (-ґля), ма́ґіль (-ґеля); 4) (*на льду*) ко́взан[л]ка, (*реже* ско́взан[л]ка), ко́взань (-ни), со́вгалка, (*зап.*) хо́взанка; 5) (*холст свёрнутый*) суві́й (-во́ю); 6) (*яйцо в пасх. игре*) бі́йка, бое́ць (*р.* бійця́).
Като́лик, -личка – като́ли́к (*мн.* -ли́ки), -ли́чка, лати́нець (-нця), лати́нник, лати́нниця, (*простонар.*) косте́льник, -те́льниця, (*вульг.*) катели́к, катели́чка. *Украинец* **-лик** – а) (*в Галиции*) украї́нець-като́лик, лати́нник; б) (*в Приднепровьи*) косте́льник, (*бранно*) раку́з, ляшо́к (-шка́), недо́ляшок (-шка).
Католико́с – католіко́с, верхо́вний патрія́рх. **-ко́с** *всех армян* – усевірме́нський католіко́с.
Католици́зм – католи́цтво, лати́нництво.
Католи́ческий – католи́цький, лати́нський.
Католи́чество – католи́цтво, лати́нство.
Католи́чка, *см. под* **Като́лик.**
Като́птрика, *физ.* – като́птрика. **-ри́ческий** – катоптри́чний.
Ка́торга – 1) (*ссылка*) ка́торга, Сибі́р (-ру). *Присудить к* **-ге** *кого* – засуди́ти на ка́торгу кого́. *Сослать в* **-гу** – засла́ти, завда́ти на ка́торгу (на Сибі́р) кого́. [На ві́чну ка́торгу завда́в (Сл. Гр.). На Сибі́р засуди́ли за те, що бра́та вбив (Харківщ.)]; 2) (*турецк. галера*) ка́то[е]рга. [Не оди́н же то з козакі́в побува́в у туре́цькій нево́лі; там на гале́рах-ка́торгах ко́вано нево́льника до опа́чин (*вёсел*) (Куліш)]; 3) (*перен. о тяжел. работе, беспросветной тяж. жизни*) ка́торга. [Хоч би вже шви́дше смерть мене́ з ціє́ї ка́торги ви́зволила (Богодух. п.)].
Каторжа́нин – каторжа́нин. [Сиді́ли навпро́ти два каторжа́нини (Тесл.)].
Ка́торжник – ка́торжник, ка́торжний, сибі́рний (-ного). [В кайда́ни забі́ті із нор зо́лото вино́сять… то ка́торжні (Шевч.)]. *Беглый* **-ник** *в Сибири* – варна́к. [Наш земля́к і недому́чений варна́к стари́й той був (Шевч.)]. **-ник** *клеймённый* – ка́торжник шта[е]мпо́ваний, шельмо́ванець (-нця) (Сл. Гр.).
Ка́торжнический – ка́торжницький.
Ка́торжный – 1) (*прямо и перен.*) ка́торжний, сибі́рний. [Уті́к з ка́торжної тюрми́ (К. Ст.). Скі́льки ка́торжної пра́ці і дорого́го ча́су вклада́в він… (Єфр.). В тако́му сибі́рному товари́стві… (Єфр.)]. **-ные** *работы* (*перен. о тяжел. труде*) – ка́торга, ка́торжна робо́та, (*реже и устар.*) сибі́рна, кана́льська робо́та, (*на гребных судах*) гале́рна робо́та. [Ой посла́ли ж його́ у сибі́рну робо́ту ще й кана́ли копа́ти (Грінч. III)]. *Присудить к* **-ным** *работам* – засуди́ти на ка́торгу (на Сибі́р) кого́. *Сослать на* **-ные** *работы* – завда́ти

(заслáти) на кáторгу (на Сибíр) когó; 2) кáторжний (-ного); *см.* **Кáторжник**; 3) (*бранно*) кáто[а]ржний, сибíрний. [Отá менí кáтаржна горá потрощи́ла не однóго вóза (Н.-Лев.). Отó сибíрний хлóпець, яки́й неслухня́ний! (Богодух. п.)].
Катóчек – котóчок (-тóчка), (*в блоке*) колíсцé, колíщá (-щáти), колíщáтко.
Катр, *бот.* Serratula tinctoria L. – серп (-па), будячóк (-чкá), страхополóх (-ху).
Катрáн, *бот.* Crambe – катрáн (-нá).
Катун, *бот.* Gyhila paniculata L. – перекоти́пóле.
Катýшечка – шпýлечка, цíвочка, котóчок (-тóчка).
Катýшечный – шпульковий́, котóчковий. [Шпулькові нитки́ (М. Грінч.). Ниток купíть не пасмови́х, а котóчкових (Київ)].
Катýшка – 1) (*шпулька*) шпýля, цíвка, цíва, (*в прялке для шерсти*) кружéць (-жця́). [Я вже шпýлю напря́ла (Пирят. п.). Заложи́ла цíвку в човни́к і почалá ткáти (Полт.)]. **-ка** *ниток* (*для шитья*) – шпýля, шпýлька, котóчок (-тóчка); 2) (*игрушка*) покотéльце, котóчок (-чка), котýшка; 3) *физ.* – цíвка. **-ка** *Румкорфа* – індýктор Рýмкорфа, íскорний індýктор; 4) **-ка** *предохранительн.* (*техн.*) – запобíжнá (охорóнна) шпýля.
Кáтывать, *см.* **Катáть.**
Каты́ш, Катышóк – (*скатанный шарик*) балáбушка, гáлка, гáлочка, бóлюс (-са). [Накачáла з тíста балабушóк (Харківщ.). Галóк з м’я́са сíченого накачáла і в ю́шку повкидáла (Київ). Скрути́в гáлочку з папéру і шпурнýв Хведькóві в ніс (Звин.). Бóлюс вóску (Борзенщ.)].
Катышóм, Катышкóм, *нрч.* – кóтом, пóкотом, (*в игре яйцами*) навкоткá.
Каузати́в, -ти́вный, *грам.* – кавзати́в (-ва), -ти́вний.
Кáупер, *техн.* – кáвпер (-ра).
Кáури, *зоол.* Cyprea moneta (*ракушка и монета у туземцев Африки и Южной Азии*) – кáврі (*нескл.*).
Каýрка – булáнко.
Каýрый (*о конской масти*) – булáний.
Каусти́ческий – кавсти́чний. [Кавсти́чна сóда].
Каутскиáнец – кавтскія́нець (-нця).
Каутскиáнство – кавтскія́нство.
Каутски́стский – кавтскíстський.
Каучýк – каучýк (-кý).
Каучýковый – каучýковий.
Каучуконóс – каучукови́к (-ка).
Кафé – кафé, кавáрня.
Кафé-*ресторан* – кафé-ресторáн (-ну). **-фé**-*шантан* – кафé-шантáн (-ну).
Кáфéдра – 1) катéдра, мóвниця, (*обычно церк.*) казáльниця. [Бéсідник зіскóчив із мóвниці і замішáвся в юрбý (Орищин)]; 2) катéдра. [При Акадéмії Наýк існýють дослíдчі катéдри (М. Грінч.). Наýка по катéдрах кульгáла або дрімáла (Н.-Лев.)].
Кафедрáльный – катедрáльний. **-ный** *собор* – катедрáльний собóр, катéдра.
Кáфельный – кáхе[о]льний, кахля́ни́й, кахльови́й.
Кáфельщик – кáхе[о]льник (-ка), кахля́р (-рá).
Кафи́зма – кати́зма.
Кáфля *и* **Кáхля** (*из нем.* Kachel) – кáхля (-лі), кáхель (-хля), *мн.* кáхлі (-хель *и* -холь, -хлів). [Грýби кахляні: однá – з зелéних кáхель, а дрýга – з бíлих мальóваних (Ол. Пчілка). Кáхольна грýба з мальóваних кáхоль (Грінч.). Піч булá з зелéних водолáзьких кáхлів (Квітка)].
Кафоли́ческий – (*о церкви*) католíчний, собóрний, всесвíтній, вселéнський.
Кафтáн – (*крестьянский*) чумáрка, каптáн (-нá), (*мещанский*) сукмáна, (*казацкий*) жупáн, (*расшитый золотом или из парчевой ткани*) жупáн-лудáн. [Бýдуть кумí у жупáнах, побрати́ми у лудáнах (Грінч. III)]. **-ны** *зелёны а щи не солёны* – на нозí сап’я́н рипи́ть, а в борщí тря́сця кипи́ть (Номис). **Кафтáнец** – чумáрочка, каптанéць (-нця́), каптанóк (-нкá), сукмáнка, жупанóк (-нкá).
Кафтани́шко – чумарчи́на, каптани́на, сукмани́на, жупани́на; *см.* **Кафтáн.**
Кафтани́ще – каптани́ще, каптани́сько.
Кафтáнник – каптáнник, жупáнник, сукмáнник.
Кафтáнный – чумаркóвий, каптанóвий, сукманóвий, жупанóвий.
Кацавéйка – куци́на, кацабáйка (Звин.).
Качáлка – 1) (*люлька*) коли́ска; 2) (*кресло*) крíсло гóйдалка, розкидáлка. [Лежи́ть на розкидáлці та гойдáється (Звиног.)]; 3) (*носилки*) нóші (*р.* нóшів).

Кача́льщик – колих[с]а́льник, колиха́ч (-ча́).
Кача́ние – (*в люльке, на качелях*) колих[с]а́ння, го́йда́ння, (*сильное*) виха́ння; (*ветром деревьев*) хита́ння, го́йда́ння, хилита́ння (дере́в); (*головой*) хита́ння; (*воды насосом*) помпува́ння, (*зап.*) ди́мання.
Кача́ть, ка́чивать, качну́ть – (*колыбель, качели, деревья, судна и т. п.*) колих[с]а́ти (-лишу́, -шеш), колихну́ти, го́йда́ти, гойдну́ти, хита́ти, хитну́ти, хилита́ти, хилитну́ти, (*сильно*) виха́ти, вихну́ти, хиба́ти, хибну́ти, схибну́ти, (*однокр.*) стену́ти, (*что-л. вертикально стоящее ещё*) хиля́ти, хильну́ти що. [Прийшло́ся те́щі зя́тнії ді́ти колиха́ти (Номис). Ви́чуняла та в за́пічку дити́ну коли́ше (Шевч.). Те́ща дитя́ колиса́ла (Гол.). Гойда́ла дити́ну в коли́сці (Коцюб.). Ой ти́хо, ти́хо Дуна́й во́ду хита́є (Грінч. III). І над ни́ми бу́йний ві́тер траву́ хилита́є (Рудан.). Ві́тер віє-повіва́є, кораблі́ хита́є (Рудан.). Не годи́ться виха́ти поро́жню коли́ску (Звин.). Не хибни́ го́рщик, щоб не схлюпну́ть (Хорол. п.). Котра́сь мене́ схибну́ла за плече́ (Г. Барв.). Ві́тер ду́ба хиля́є (Грінч. III)]. *Ветер* **-ча́ет** *что* – ві́тер хита́є (гойда́є, хилита́є, хиля́є, колива́є, коли́ше) що *и* чим; *срвн.* **Колеба́ть 1**. [Ві́тер гойда́в дивину́ і воло́шки (Коцюб.). Ой у по́лі били́на, ві́тер не́ю хита́є (Чуб.). Дивлю́ся на височе́нну со́сну, – ві́тер не́ю гойда́є (Г. Барв.)]. **-ча́ть, -ну́ть** *головой* – хита́ти, (с)хитну́ти, мота́ти, мотну́ти голово́ю; (*сильно или продолжительно*) вихи́тувати голово́ю. [Коро́ви голова́ми вихи́тують (Харківщ.)]. **-чать, -нуть** *головой* – (*в знак согласия*) кива́ти, кивну́ти, хита́ти, хитну́ти голово́ю; (*выражая несогласие, отрицание*) крути́ти (-чу́, -тиш), крутну́ти, мота́ти, мотну́ти, трі́пати, тріпну́ти голово́ю. [Ні, ні – каза́в Сухобру́с, трі́паючи голово́ю (Н.-Лев.)]. **-ну́ть** *станом* – хитну́тися на стану́. [Ви́йшов оди́н з гу́рту, хитну́вся на стану́, протéр ву́са (Свидн.)]. **-ча́ть** *насосом* – помпува́ти, (*зап.*) ди́мати.
Кача́ться, ка́чиваться, качну́ться – хита́тися, хитну́тися, схитну́тися, хилита́тися, хилитну́тися, хиля́тися, хильну́тися, колих[в]а́тися, (с)колихну́тися, кива́тися, кивну́тися, хиба́тися, хибну́тися, схибну́тися. [Іде́ і не схитне́ться (Київ). Голова́, схитну́лась, коса́ розвину́лась (Рудан.). Ко́жна гі́лка сколихну́лась (Грінч.). Кула́к упа́в па́рубкові на ши́ю ва́жко – голова́ хильну́лась на́бік (Грінч.). Яка́ ти блі́да́ і страшна́ – аж хиля́єшся (Г. Барв.). Гле́чик схитну́вся і впав (Звиног.). Ой п'є Ба́йда та й кива́ється (АД.)]. **-ться** (*в люльке гамаке, на качелях и т. п.*) – колих[с]а́тися (-шу́ся, -шешся), колихну́тися, го́йда́тися, гойдну́тися, (*сильно*) виха́тися, вихну́тися. [А на ві́тах гойда́ються нехри́щені ді́ти (Шевч.). Що гойдне́ться (паву́к), то ни́тка порве́ться (Л. Укр.)]. **-ться** *от ветра* (*о растениях*) – хита́тися, хитну́тися, гойда́тися, гойдну́тися, хилита́тися, хилитну́тися, хиля́тися, хильну́тися, колива́тися, кива́тися, кивну́тися, (*о флаге*) ма́яти. [Хитну́вся впере́д, немо́в верба́ од ві́тру (Коцюб.). Ві́тер повіва́є, со́сна ся хиля́є (Гол.). Очере́т кива́ється над водо́ю (Харківщ.). Прапори́ ма́яли од ві́тру (Київ)]. **-ться** *от неустойчивости* – хита́тися, (с)хитну́тися, хиба́тися, (с)хибну́тися. [Пливе́ чо́вен води́ по́вен, коли́ б не схитну́вся (Пісня). До́шка хиба́ється, не ступа́йте на ню (Звиног.). Чо́вен хиба́ється (Звиног.)]. *Лодка* **-тся** *на волнах* – чо́вен гойда́ється (хита́ється) на хви́лях. *Маятник* **-тся** – ваґа́ло хита́ється. *Итти,* **-ча́ясь** *из стороны в сторону* (*о больном, пьяном*) – іти́ хиля́ючись (колива́ючись). **Кача́ющийся** – що хита́ється, гойда́ється *и т. д.*
Каче́ль, *чаще мн.* **Каче́ли** – го́йдал[н]ка, оре́лі, ре́лі (-лів), коли́ска, ви́халка. [На ви́гоні зроби́ли го́йдалку таку́, що в чотирьо́х мо́жна було́ гойда́тися (Харківщ.). Пішли́ на ре́лі поколиха́ться (Лебедин. п.). Сі́ла гойда́тися на оре́лі (Кон.). Іді́ть до коли́ски, та ті́льки самі́ не колиші́ться (Квітка). Стано́влять на ви́гоні ви́халку, там сі́льська мо́лодь усі́ святки́ й гуля́є собі́ (Лубенщ.)].
Ка́чественно – я́кісно, прикме́тно, ва́ртісно, добро́тно, (свої́ми) прикме́тами, (своє́ю) ва́ртістю, (своє́ю) добро́тністю.
Ка́чественность – я́кісність, прикме́тність (-ности), ва́ртість, ва́ртісність (-ости).
Ка́чественный – 1) я́кісний, прикме́тний; ва́ртісний, добро́тний. *В* **-ном** *отношении* – я́кістю, що-до я́кости, (свої́ми) прикме́тами, (своє́ю) ва́ртістю, (своє́ю) добро́тністю. **-ный** *анализ* – я́кісна аналі́за; 2) *грам.* – прикме́тний.
Ка́чество – 1) я́кість (-кости); (*признак*) прикме́та, прикме́тність; (*достоинство*) ва́ртість (-тости). [Психоло́гія займа́ється я́кістю вражі́нь (Франко). Га́рних я́костей у його́ бі́льше, ніж нега́рних (Київ). Розмовля́ли про висо́кі душе́вні прикме́ти його́ (Коцюб.). Збі́рником свої́х пое́зій показа́в і свої́ га́рні прикме́ти, і хи́би (Єфр.). Для збі́льшення якої́-не́будь прикме́тности вжива́ється… (Н.-Лев.). Мора́ль його́ – непе́вної ва́ртости (Крим.)]. **-тво** *продукта* – ґату́нок (-нку), я́кість, добро́тність, ва́ртість, си́ла чого́. [Сукно́ (вино́ *и т. п.*) га́рного ґату́нку. Бахму́тське залі́зо – не тако́ї си́ли, як сибі́рське (Звин.). Сукно́ – висо́кої ва́ртости (Крим.)]. *По* **-ву** – я́кістю, ґату́нком, на я́кість, своїми прикме́тами, своєю добро́тністю, ва́ртістю, си́лою. *Заботиться не о* **-ве***, а о количестве* – дба́ти не по я́кість, а

про кількість; дба́ти не про те, яке́ воно́, а скі́льки його́. *В* **-ве** *кого, чего* – за ко́го, за що, як(о) хто, як що. [Виклика́ють мене́ в суд за сві́дка (я́к сві́дка) (Київщ.). Моя́ скри́ня за стіл пра́вить (Г. Барв.)]; 2) (*народное*: *недостаток*) хи́ба. *За ним, кажись, никаких* **-честв** *нет* – здає́ться, він ніч́им нега́рним не прикмі́чений. *От нея все* **-ва** – від не́ї все ли́хо.
Качи́м, *см.* **Катипо́ле.**
Ка́чка – 1) (*действие*) гойда́ння, колих[в]а́ння, хита́ння; *см.* **Кача́ние**; 2) **-ка** *морская* – гойдани́на, хитани́на на мо́рі, хитави́ця, гойдави́ця (морська́).
Ка́чкий – хибки́й, хи(с)тки́й. [Чо́вник хибки́й, як трі́сочка (Н.-Лев.). Хистка́ кла́дка (Звин.)].
Ка́чкость – хи́бкість, хи́(с)ткість (-кости).
Качну́ть, -ся, *см.* **Кача́ть, -ся.**
Качо́к – по́хит (-ту), (*качели*) вих (-ху).
Качу́н – (*коромысло в машине*) хиту́н (-на́).
Ка́ша – 1) ка́ша, (*жидкая кашица*) кулі́ш (-лешу́), (*насм.*) кандьо́р (-ру), (*запечен. с маслом и яйцами или лапшою*) ба́бка. **-ша** *гречневая, пшённая, ячневая, манная* – ка́ша греча́на, пшоня́на, я́чна, ма́нна. *Густая* **-ша** *детей не разгонит* – гу́ща діте́й не розжене́ (Приказка). **-ша** – *разгоня наша* – ка́ша – розго́ниха на́ша (Номис). *Борщ да* **-ша** – *пища наша* – хліб та вода́ – коза́цька їда́ (Приказка). *Сапог* **-ши** *просит* – чо́біт ї́сти про́сить; чо́біт зу́би ви́щирив. *У него* **-ша** *в голове* – в ньо́го темі́шка (ка́ша) в голові́, та ще й без олі́ї. *Заварить* **-шу** (*о ссоре, скандале и т. п.*) – зчини́ти бу́чу, колотне́чу, закрути́ти лемі́шку, навари́ти до́брої ка́ші. *Заварилась у них* **-ша** (*иноск.*) – зчини́лась у їх колотне́ча; заклекоті́ло у їх, як у ка́шнику. *Большая* **-ша** *заварилась у них* – крута́ ка́ша у їх ва́риться. *Из-за пустяков такую* **-шу** *заварили* – за ону́чу зби́ли бу́чу (Приказка); за ма́сляні ви́шкварки завели́ся (Приказка). *Вы* **-шу** *заварили, а нам приходится расхлёбывать* – ви ка́шу навари́ли, а ми му́симо ї́сти; ва́ша ро́зчина, а нам міси́ти; слю́сар прокра́вся, а коваля́ пока́рано; хто їв я́блука, а кому́ – оско́ма (Приказки); 2) *бот.* Achillea Millefolium L. – дереві́й (-ві́ю), крива́вник (-ка *и* -ку), серпорі́з (-зу).
Кашало́т – кашало́т (-та), долозу́б (-ба).
Кашева́р, Кашева́рка – кашова́р (-ра), кашова́рка, кашова́рник, кашова́рниця.
Кашева́рня – кашова́рня. [Злі́ва була́ ба́шта, а тепе́р руї́ни і в них солда́тська кашова́рня (Свидн.)].
Кашева́рство – кашова́рство, кухова́рство.
Ка́шель – ка́шель (-шлю), (*шутл.*) кахи́ка, бухи́ка. *Сильный* **-шель** – вели́кий ка́шель *или* кашлю́ка (*коклюш*) кашлю́к (-ка́). **-шель** *с мокротой* – мо́крий ка́шель, (*сухой*) сухи́й (*дряпкий, деручкий*) ка́шель. *Начался* **-шель** *у кого* – напа́в ка́шель кого́. *Послышался* **-шель** – ста́ло чу́ти ка́шель (ка́шляння). *Приступы* **-шля** – на́пади ка́шлю. *Средство от* **-шля** – за́сіб від (про́ти) ка́шлю, спо́сіб на ка́шель.
Ка́шельный – кашльови́й.
Кашеми́р – (*ткань*) кашми́р (-ру), терно́. **-ми́р** *полушерстяной* – полу́терно. [Полу́терна набра́ла про бу́день (Богодухів)].
Кашеми́ровый – кашми́ровий, терно́вий. [Нагото́вила собі́ кашми́рову шаль, щоб накри́тись (Свидн.). Купи́ла ху́стку терно́ву (Проскур. п.)].
Кашеобра́зный – кашува́тий.
Ка́шица – ка́шка, куле́шик (-ку), крупничо́к (-чку́); (*пшенная, сваренная на пахтаньи*) сколо́тяна ка́ша, масля́нка.
Кашицеобра́зный – кашкува́тий.
Ка́шка – 1) (*ум. от* **Ка́ша**) ка́шка. [Мовчи́, язи́чку, ка́шки дам (Номис)]; 2) *см.* **Дя́тло́вина.**
Кашлю́н, -нья – кашлю́н (-на́), кашлю́ха; кахи́кало, бухи́кало (*общ. р.*).
Ка́шляние – ка́шляння, кахи́кання, бухи́кання.
Ка́шлять, ка́шливать, кашляну́ть – ка́шляти, кашляну́ти, кашельну́ти, кахи́кати, кахи́кнути, бухи́кати, бухи́кнути. *Часто, постоянно* **-ющий** – кашли́вий; *см. ещё* **Кашлю́н.**
Кашне́ – кашне́ (*нескл.*).
Ка́шник – 1) (*горшок для варки каши*) ка́шник, ка́шничок (-чка); 2) (*любитель каши*) ка́шник, кашолю́б.
Кашта́н, *бот.* Castanea – кашта́н (-на), (*плод*) кашта́н, горі́х кашта́новий. [І си́пався з кашта́нів бі́лий цвіт (Л. Укр.)]. *Заставлять кого-либо вытаскивать* **-ны** *из огня* – загріба́ти жар чужи́ми рука́ми (Приказка).
Кашта́нник – кашта́нник (-ку), гай кашта́новий.
Кашта́новый – кашта́новий; (*о цвете*) буна́тний, бруня́стий, кашта́новий. [Яке́ воло́сся цві́том? Так, бруна́тне (Куліш). Ко́си до́вгі кашта́нові (Київ)].

Кащéй *и* **Кощéй** – 1) (*об очень костлявом*) кощíй (-щія́), сухорля́вий як кістя́к; 2) (*в сказках*) Костéй, цар-Костéй, Кощíй (-щія́), Кощéй (-щея́). **-щéй** *бессмертный* – Кощíй (Костéй) безсмéртний; 3) (*скупец*) скнáра, скупердя́, скупердя́га, скупи́ндя; 4) лихвáр (-ря́); *см.* **Ростовщи́к.**

Каю́к – 1) (*род лодки*) каю́к (-кá), (*для двоих пловцов*) двоя́к (-кá) (Херсонщ. *и* Таврія); 2) капу́т, каю́к, áмба; *см.* **Капу́т.** *Теперь ему* **каю́к** – тепéр йому́ каю́к, áмба, капу́т.

Каю́та – каю́та, кабíна. [Моя́ хáта здає́ться менí каю́тою корабля́ (Коцюб.)].

Каю́т-*компания* – каю́т-компáнія, спíльна каю́та.

Каю́тный – каю́тний. [Каю́тний слугá (Крим.)].

Кáющийся, -щаяся – 1) (*раскаивающийся*) той, що кáється, (роз)кáяний, -на, покая́нник, -ниця, прикая́нний, -нна. [Підві́вши óчі до нéба на зразéць прикая́нної Магдали́ни (Н.-Лев.)]; 2) (*отбывающий, -щая эпитемию*) покýтник, -ниця, покýтний, покýтна (-ної), прикая́нний, прикая́нна (-ної). [Живу́, немóв якáсь душá покýтна (Л. Укр.)]. *Одежда* **-щихся** – покýтницька одéжа. [В Канóссі уночí стоїть край брáми у покýтницькій одéжі імперáтор Гéйнріх бóсий (Грінч.)]. **-щийся** *грешник* – кáяний, покая́нний грíшник. **-щийся** *дворянин* – кáяний, покая́нний дворяни́н.

Кáяние – кáяння, каяття́. [По смéрті немá кáяння (Номис). Бу́де каяття́, та не бу́де воріття́ (Номис)].

Кáять, кáивать – 1) (*порицать, осуждать кого*) гу́дити, гáнити когó, ганьбу́ (догáну) давáти комý; 2) (*приводить к раскаянию кого*) угрущáти когó. [І хазя́їн, і хазя́йка угрущáють і бóгом, і лози́ною (Г. Барв.)]

Кáяться, кáиваться – 1) (*сожалеть о сделанном*) кáятися; *см.* **Раскáиваться.** [Не кáйся рáно вставши, а мóлодо ожени́вшись (Приказка)]; 2) **-ться** *кому в чём* – сповідáти що комý, сповідáтися в чóму пéред ким. [Сповідáє гріхи́ пéред брáтом (Шевч.). Ніхтó ще не був покáраний шкільнóю дисциплíною за ті прови́ни, які він сповідáв Корни́цькому (Крим.)].

Квáгга, *зоол.* – квáга.

Квадрáнт, *астрон.* – квадрáнт (-та).

Квадрáт – 1) (*фигура*) квадрáт (-та), (*народн.*) (*клетка*) кáрта, к[ґ]рáта, (*на шахматной доске*) вíчко. *Разделять, -ся на* **-ты** (*о поверхности*) – к[ґ]ратувáти, -ся, поділя́ти, -ся на квадрáти, на к[г]рáти. [Пéрше всьóго цíла прóсторінь кратувáлась рівнéнько, потóму малювáлись кóнтури (Л. Укр.)]; 2) (*линейка четверосторонняя*) квадрáт, -тик; 3) **-рáт** *числа*, *мат.* – квадрáт числá. *Превращать, возводить в* **-рáт** – обертáти в квадрáт, квадратувáти.

Квадрáтик – квадрáтик.

Квадрáтить – квадратувáти.

Квадрáтность – квадратóвість, квадрóвість (-ости).

Квадрáтный – квадратóвий, квадрóвий, (*иногда диал. о поверхности*) кру́глий, (*клетчатый*) картáтий. [Квадратóві мíри. Хáтка завбíльшки сóрок квадратóвих арши́н (Грінч.). Вся хáта булá злóжена з ли́пових квадратóвих брусíв (Стор.). Картáта плáхта (Звин.). Нáша хáта кру́гла, а вáша дóвга (Харківщ.)]. **-ный** *корень, мат.* – квадратóвий кóрінь.

Квадрату́ра – квадрату́ра. **-ра** *круга* – квадрату́ра кóла.

Квадриллиóн – квадрильйóн (-на).

Квáзи – квáзі, нáчеб-то, нíби-то. **-зи**-*научный*– квáзі-наукóвий, нáчеб-то наукóвий.

Квáканье – (*лягушек*) ку́мкання, крю́[у́]кання, скрекотá[í]няя, квáкання, крáкання, квоктáння, (*уток*) кáхкання.

Квáкать, квáкнуть – (*о лягушках*) ку́мкати, ку́мкнути, крю́[у́]кати, крю́[у́]кнути, скрекотá[í]ти, квáкати, квáкнути, крáкати, крáкнути, квоктáти, (*диал.*) брекекéкати, рáкати, (*об утках*) кáхкати, кáхнути. [Сíла жáба та й квáкає (Сл. Гр.). Тíльки квóкче усé жáба здорóва (Сл. Гр.)].

Квáкер, -ша – квá[é]кер, -рка.

Квáкерство – квá[é]керство.

Квáкуша, Квáку́шка – скрекотýха, скрекоту́шка, крáкавка. [Жáбка-скрекоту́шка (Рудч.). Крáкавка болóтня (Рудан.)].

Квáкша, *зоол.* Hyla – рáйка, рáхкавка.

Квалификáция – 1) (*действ.*) кваліфікувáння, визначáння, *оконч.* за[с]кваліфікувáння, ви́значення; 2) (*результ.*) кваліфікáція, ви́значення, ознáчення.

Квалифици́ровать – кваліфікувáти, (*сов.*) с[за]кваліфікувáти, визначáти, ви́значити. **Квалифици́рованный** – кваліфікóваний, с[за]кваліфікóваний. [Кваліфікóваний робíтник].

Ква́рта – 1) (*мера жидкости*) ква́рта, (*пренебр.*) кварти́на, (*ум.*) ква́рточка, ква́ртонька, квати́ра, квати́рочка, квати́ронька, (*ув.*) кварту́га, квартя́ка. [Три ква́рти не про́стої горі́лки – окови́тої взяли́ (ЗОЮР). Поста́влю я квати́рочку ме́ду, таки́ тебе́ з розумо́ньку зве́ду (Чуб.). Ви́пив півквати́рки (Рудан.). Взя́ли-б кварту́гу та сі́ли-б коше́м та й пили́-б (Номис)]; 2) *муз.* – ква́рта.

Кварта́л – 1) кварта́л (-лу). [Осе́ля ворі́тьми́ вихо́дила з дру́гого бо́ку кварта́лу на дру́гу ву́лицю (Н.-Лев.)]; 2) (*четверть года*) кварта́л (-ла).

Кварта́льный – 1) (*прил.*) кварта́льний; 2) (*сущ. полицейский чиновник*) кварта́льний (-ного), кварта́льник (-ка), (*шутл.*) хапа́льний, хвата́льний (-ного). [А тут вже й хвата́льний ви́йшов, бач прова́дить мене́ до сибі́рки (Основа)].

Квартеро́н, -ка – квартеро́н, -нка.

Кварте́т – кварте́т (-та).

Кварти́ра – 1) *см.* **Жили́ще**; 2) (*нанятое помещение*) кварти́ра, квати́ра, (*зап.*) поме́шкання (*ср. р.*), мешка́ння, (*помещение*) примі́щення. [Що ж ви, па́нно, в квати́рі живете́, а гро́шей не пла́тите вже дру́гий мі́сяць? (Грінч.). Вступи́в до своє́ї мале́нької квати́ри (Крим.). Перені́сся на и́нше поме́шкання, наня́в два покої ку́хнею (Франко). І наняли́ собі таке́ мешка́ння, щоб так як слід при́ятелів приййма́ти (Куліш)]. **-ра** *с пансионом* – кварти́ра з уде́ржанням, з харча́ми (харче́ю), (*одна комната*) ста́нція. [У тіє́ї Пйотро́вої поста́вила Анто́ся на ста́нцію (Свидн.). Приї́хали до Ки́їва, ста́ли на ста́нції (Н.-Лев.)]. *Общая* **-ра** (*общежитие*) – житлогурто́к (-тка́), житлогу́рт (-ту), гурто́жит (-ту), гурто́житок (-тка). *Снимать, снять* **-ру** – найма́ти, на(й)ня́ти, винайма́ти, ви́найняти кварти́ру (помешка́ння), закватирува́ти, заме́шкати, ста́ти на кварти́ру де, у ко́го. [Закватирува́в у попа́ (Кон.)]. *Расположиться на* **-ры** (*о войске*) – посто́єм ста́ти, закватирува́ти де. *Сдать* **-ру** *кому* – наня́ти кварти́ру (поме́шкання, мешка́ння) кому́, пусти́ти (при(й)ня́ти) на кварти́ру (в комі́рне) кого́. *Сдать* **-ру** *кому в своём помещении* – пусти́ти (при(й)ня́ти) до се́бе в комі́рне (в сусі́ди) кого́, (*с пансионом*) узя́ти кого́ на ста́нцію (на кварти́ру з уде́ржанням). *Очистить* **-ру** – звільни́ти кварти́ру (поме́шкання, примі́щення). *Переменить* **-ру** – перейти́ на и́ншу кварти́ру (в и́нше поме́шкання). *Отдаётся меблированная* **-ра** – найма́ється кварти́ра (поме́шкання, примі́щення) з ме́блями (умебльо́вана кварти́ра, -не поме́шкання). *Временная* **-ра** – тимчасо́ва, кварти́ра, -ве поме́шкання. *Жить в наёмной* **-ре** – жи́ти (ме́шкати) в на́йманій кварти́рі (поме́шканні), жи́ти в комі́рнім, у сусі́дах. *Совместная* **-ра** – спі́льна кварти́ра (поме́шкання). *Жить в совместной* **-ре** – жи́ти (ме́шкати) спі́льно з ким, у поспо́лі. [Ще й нажила́ся в комі́рнім: ви́кидав Тимо́ха з подвір'я, і вона́ найняла́ собі хати́ну в поспо́лі, так і жила́ (Свидн.)]. *Главная* **-ра,** *воен.* – головна́ кварти́ра. *Стоять на зимних* **-рах** (*о войске*) – стоя́ти на зимови́х кварти́рах, зимува́ти.

Квартира́нт – квартира́нт, кватира́нт, пожиле́ць (-льця́), помешка́нець (-нця), комі́рник; сусі́д (-да), сусі́да; *см.* **Жиле́ц, Постоя́лец.** [Оце́ на́ша ха́та, а оту́т пожиле́ць сиди́ть (Крим.). Пусти́ сусі́да та дай йому́ во́лю, дак і сам пі́деш у нево́лю (Борзенщ.)]. *Стать* **-том** – піти́ в комі́рне, ста́ти комі́рником (пожильце́м, помешка́нцем).

Квартира́нтка – квартира́нтка, кватира́нтка, пожили́ця, пожили́чка, пожильчи́ха, мешка́нка, помешка́нка, комі́рниця, сусі́да. [Ми її́ взяли́ за пожильчи́ху: три карбо́ванці на мі́сяць пла́тить (Крим.)].

Квартира́нтов – квартира́нтів, кватира́нтів, комі́рників, сусі́дів (-ова, -ове), сусі́дин (-дина, -дине).

Квартира́нтский – квартира́нтський, кватира́нтський, комі́рницький, сусі́дський. [Хазя́йська ку́рка комі́рницькій коро́ві но́гу переломи́ла (Номис)].

Квартир'е́р, Квартирме́йстер, *воен.* – квартирма́йстер (-тра).

Кварти́рка – кварти́рка, квати́рка, помешка́ннячко, мешка́ннячко.

Кварти́рник – (*работающий на дому*) доморо́б (-ба).

Кварти́рный – 1) (*жилищный*) житлови́й. **-ный** *закон* – житлови́й зако́н. **-ный** *вопрос* – житлове́ пита́ння. **-ный** *кризис* – житлова́ кри́за. **-ная** *повинность* – житлова́ (*стар.* стаці́йна) пови́нність; 2) кварти́рний, комі́рний, ме́шка́льний. **-ный** *хозяин, -йка* – госпо́дар (-ря), господа́рка, господи́ня, хазя́йка (кварти́ри *или* -рі (*дат. п.*)). **-ная** *плата* – пла́та за кварти́ру (за помешкання), комі́рне (-ного). **-ный** *налог* – кварти́рний, житлови́й (мешка́льний) пода́ток.

Квартирова́ние – квартирува́ння, кватирува́ння, ме́шкання.

Квартирова́ть – квартирува́ти(ся), кватирува́ти(ся), комо́рити, коморува́ти, жи́ти (сиді́ти) в комі́рному (в сусі́дах), ме́шкати; (*о войске*) стоя́ти посто́єм (ста́нцією), стоя́ти. *В городе* **-ру́ет** *конный полк* – у мі́сті стої́ть (посто́єм) кі́нний полк.

Квартировладе́лец, Квартирохозя́ин – квартировла́сник, хазя́їн кварти́ри.
Квартиронанима́тель – квартирона́ймач, квартиронайма́льник, найма́льник кварти́ри, (*зап.*) комі́рник.
Квартовы́й – квартови́й. [Пля́шка вели́ка – квартова́].
Кварц – кварц (-цу), соба́ча сіль (*р.* со́ли).
Кварцева́тый – кварцюва́тий.
Ква́рцевый – ква́рцови́й.
Квас, Квасо́к – 1) (*кислота, кисловатость*) квас (-су), квасо́к (-ску́). [Оце́ я́блука соло́дкі, а оті́ з кваско́м (Київщ.)]; 2) (*напиток*) квас (-су), квасо́к. [Квас хлі́бний, цитри́новий (Київ). Зна́йте нас: ми кисли́ці, із нас квас (Номис). От би кваску́ ви́пилось та ще й груше́вого (Харківщ.)]. **Квас** *первого настоя* – квас перва́к. *Спитый, жидкий* **квас** – кваси́ло. [Як був квас, то не було́ вас, а як наста́ло кваси́ло, то й вас розноси́ло (Номис)]. **Квас** *из ржаной муки* – сиро[і]ве́ць (-вцю́). **Квас** *из свёклы* – квас буряко́вий, борщ (-щу́), (*ласк.*) бо́рщик (-ку). [Ой ко́со ж моя руся́ва, не рік же я тебе́ коха́ла, в черво́нім бо́рщику змива́ла (Пісня)]. **Квас** *для выделки кож* – чинба́рський, ше́вський квас.
Квасе́ц, *бот.* – квасе́ць (-сцю́), щаве́ль (-влю́).
Кваси́льный *чан* – квасни́к (-ка́).
Ква́сить, -ся, ква́шивать, -ся – ква́сити, -ся. **-сить** *молоко* – ста(но)ви́ти, поста(но)ви́ти молоко́ на ки́сле (на кисля́к), ква́сити молоко́. **Ква́шенный** – ква́шений. [Ква́шене молоко́ на сир зсі́лося (Чигир. п.)]. **-ная** *капуста* – ки́сла (ква́шена) капу́ста. **-ные** *овощи, заготовленные в зиму, см.* **Квашени́на.**
Квасни́к – квасни́к (-ка́).
Квасનова́тый – каскува́тий.
Квасно́й – квасни́й, квасови́й. **-но́й** *патриотизм* – квасни́й (квасови́й) патріоти́зм, (*перенесенный на украинцев, ирон.*) галушко́вий патріоти́зм. *Гуща* **-на́я** – квасли́ни (-ли́н).
Ква́снуть – ки́снути, ква́снути, квасні́ти. [Шипля́ть як ква́снуть буряки́ (Котл.)].
Ква́сный – квасни́й. [Я́блука ду́же квасні́, аж оско́ма напа́ла (Київ)].
Квасня́ – квасня́.
Квасова́р – квасова́р (-ра), квасни́к (-ка́).
Квасо́к, *см.* **Квас.**
Ква́ссия, *бот.* Quassia amara L. – ква́сія.
Квасцова́тый – галунува́тий.
Квасцова́ть – галу́нити.
Квасцо́вка – галу́нення.
Квасцо́вый – галуно́вий.
Квасцы́ – галу́н (-ну́). *Вымочить в* **-ца́х** – ви́галунити, погалу́нити, загалу́нити що.
Ква́сы – квасли́ни (-ли́н); чинба́рський, ше́вський квас.
Квате́рна – квате́рна.
Ква́шение – 1) (*действие*) ква́шення, квасі́ння; 2) *см.* **Квашени́на.**
Квашени́на – (*квашеные овощи, яблоки*) кваси́во, квасни́на, квасня́, (*о капусте и свёкле ещё*) ва́ри[е]во. [Купи́ла я́блук на ква́сиво (Чигир. п.). Діжо́к купи́ла на квасни́ну (Київщ.)]. *Заготовлять* **-ну** *впрок* – ва́риво кла́сти. [Сами́ собі́ й обі́дати ва́рять і хліб печу́ть, ва́риво кладу́ть (Г. Барв.)].
Квашня́ – 1) діжа́, ді́жка. [Ски́сла й осі́ла, як ті́сто в діжі́ (Коцюб.)]. *На* **-ню** *похожий* – діжи́стий. *Растворить* **-ню** – учини́ти діжу́; 2) (*о человеке*) ква́ша. [Ото́ ще ква́ша: уве́сь день ті́льки й зна́є ква́ситися (Харківщ.)].
Квашо́нка – мала́ діжа́, діжни́ця.
Квашо́нник – ві́ко (в діжі́).
Кве́рху – (*о направлении, движении*) догори́, вго́ру. [Рости́, рости́, топо́ленько, все вго́ру та вго́ру (Шевч.)]. *Лечь лицом* **-ху** – лягти́ горі́лиць. *Упал* **-ху** *ногами* – упа́в догори́ нога́ми. *Огонь стремится* **-ху** – ого́нь рве́ться догори́ (вго́ру). *Всё перевернули* **-ху** *ногами* – усе́ поперекерта́ли (поперекида́ли) догори́ ко́ренем.
Кваршла́г, *горн.* – хідни́к попере́чний.
Кве́стор – кве́стор (-ра).
Кве́сторский – кве́сторський.
Квету́ра – квесту́ра.
Квиети́зм – квієти́зм (-му).
Квиети́ст – квієти́ст (-та).
Кви́нта, *муз.* – кві́нта. *Нос на* **-ту** *повесил* – похню́пив но́са.
Квинта́ль – квінта́ль (-ля).

Квинте́рна – квінте́рна.
Квинте́т – квінте́т (-та).
Квинтиллио́н – квінтильйо́н (-на).
Квинтэссе́нция – квінтесе́нція (-ції).
I. Квит *и* **Кви́ты** – квит. *Мы с тобой* **кви́ты** – ми з тобо́ю квит; ми з тобо́ю пла́тні.
II. Квит, *бот.* Cydonia vulgaris – айва́.
Квитанцио́нный – квиткови́й. **-ная** *книга* – квиткова́ кни́га.
Квита́нция – квито́к (-тка́), квит (-ту). [Ти відда́й та й озьми́ за́раз квито́к (Квітка)]. *Получать по* **-ции** – оде́ржувати на квито́к, за квитко́м.
Квита́ть – (*что чем, за что*) рахува́ти що за що.
Квита́ться, расквита́ться – квита́тися, розквита́тися, сквитува́тися, поквитува́тися; *см.* **Поквита́ться.** [З не́ю він тоді́ розквита́ється так, як ті́льки умі́є квита́тись з свої́ми ворога́ми пан Сема́шко (Ор. Левиц.)].
Кво́кать – (*о курах*) квокта́ти, кво́кати.
Квокту́нья, Квокту́ша – квокту́ха, кво́ка.
Кво́рум – кво́рум (-му). *Есть* **-рум**, *нет* **-рума** – (є, єсть) кво́рум, нема́є кво́руму.
Кво́та – кво́та.
Кеб – кеб (-ба).
Кегельба́н – кегельба́н (-на).
Ке́гельный – кегльо́вий.
Кегль, *типогр.* – кегль (-гля).
Ке́гля – ке́гля; *мн.* **ке́гли** – ке́глі (-лів), кружелькі́. *Род игры в* **-ли***, при которой чурки сбиваются бросаемой палкой* – скраг[к]лі́ (-лі́в). *Чурка в этой игре* – скрако́ль (-кля́).
Кедр, *бот.* Cedrus – кедр, (*диал.*) ке́дра. [Ліва́нський кедр (Куліш). Що на його́ дворі́ там стоя́ла ке́дра (Грінч. III)].
Ке́дровка, *пт.* Nucifraga caryocatactes L. – кедру́ша, горіша́нка (звича́йна), луско(го)рі́х, кря́чка.
Кедро́вник – кедро́вий бір.
Кедро́вый – кедро́вий. [Кедро́ві горі́шки]. **-вое** *дерево* – кедри́на. [Збуду́й мені́ з кедри́ни тру́ну (Пісня)].
Кейф – кейф (-фу).
Кейфова́ть – кейфува́ти, розкошува́ти, пані́ти.
Кекс – кекс (-су).
Кела́рница, Кела́рня, Кела́рская – кела́рня, спижа́рня (в манастирі́).
Кела́рство – кела́рство, (*время*) келарува́ння, клю́чництво, (*стар.*) шафа́рство (в манастирі́).
Кела́рь – кела́р (-ря), клю́чник, (*стар.*) ша́фа́р (-ря́) (манасти́рський).
Ке́лейка – ке́лійка, ке́лієчка; *см.* **Ке́лия.**
Келе́йник – (*слуга монаха*) келі́йник.
Келе́йница – (*служанка монахини*) келі́йниця.
Келе́йничий – келі́йницький.
Келе́йно – келі́йно, (*секретно*) потає́мно. *Сделать что* **-но** – зроби́ти що потає́мно, ни́шком, ти́шком-ни́шком, на самоті́ з ким, віч-на́-віч з ким, у чоти́ри о́ка з ким, (*шутл.*) та́йно образу́юще.
Келе́йный – 1) келі́[е́]йний. [Ле́жачи на своє́му вузько́му келе́йному лі́жку (Коцюб.)]; 2) (*секретный*) тає́мний, потає́мний. *Это дело* **-ное** – це спра́ва не до ро́зголо́су. **-ный** *разговор* – розмо́ва на самоті́, віч-на́-віч, у чоти́ри ока з ким.
Ке́лия – ке́лія, *ум.* ке́лійка, ке́ленька, ке́лієчка. [Іде́ черне́ць у ке́лію (Шевч.). Ой постро́ю келі́єчку на круті́й горі́ (Пісня)].
Ке́льма – (*у каменщ.*) ке́льня, ке́льма.
Ке́льнер, -ша – ке́льнер (-ра), ке́льнерка, слуга́ (*общ. р.*), служни́к, -ниця, слу́жка (*ж. р.*). [Тим ча́сом ке́льнер засте́лював для ньо́го стіл (Франко)].
Ке́льнерский – ке́льнерський.
Ке́льтский – ке́льтський, кельті́йський, кельти́цький. [Кельті́йське племено́ пішло́ півде́нним бе́регом Євро́пи (Л. Укр.)].
Ке́мбрик – ке́мбрик (-ка).
Кенгуро́вый – кенгуро́вий.
Кенгу́ру́, *зоол.* – кенгу́ру́ (*нескл.*), кенгу́р (-ра́).
Кенды́рь, *бот.* Vincetoxicum sibiricum – кенди́р (-ру).
Кента́вр – кента́вр (-ра).

Ке́ньги – ки́нді (-дів). [Наді́в на но́ги ки́нді но́ві (Котл.)].
Ке́пи – ке́пі (*нескл.*), ке́пка (-ки).
Кера́мика – кера́міка.
Керами́ческий – керамі́чний.
Ке́рвель, *бот.* Scandix Cerefolium L. – terебу́ля, трембу́лька.
Ке́ренец – ке́ренець (-нця).
Керениа́да – кереніяда.
Ке́ренка – ке́ренка.
Ке́ренщина – ке́ренщина.
Ке́ркать, ке́ркнуть – ки́ркати, ки́ркнути.
Керме́к, *бот.* Statice L. – керме́к (-ку).
Ке́рмес – черве́ць (-рцю́); ка́нце́льне сі́м'я; **Канцеля́рское** *семя* 1.
Кероси́н – гас (-су) *и* (*зап.*) ґаз (-зу), кероси́н (-ну), (*вульг.*) караси́на.
Кероси́нка – гасі́вка, гасни́ця, *ум.* гасни́чка; (*бидон метал.*) балца́нка.
Кероси́новый, Кероси́нный – га́совий, (*зап.*) ґа́зовий, кероси́новий, (*вульг.*) караси́новий. **-вое** *освещение* – га́сове осві́тлення.
Керосинокали́льный – гасогрі́йний.
Кероси́нщик – кероси́нник.
Ке́сарев – ке́сарів (-рева, -реве). **-во** (**ке́сарское**) *сечение* – ке́сарів ро́зтин.
Ке́сарский – ке́сарський, ке́сарів. [Непе́вне ви́думали свя́то па́триції-аристокра́ти і му́дрий ке́сарів сена́т (Шевч.)].
Ке́сарь – ке́сар (-ря). *Воздадите кесарева* **-реви***, а божия богови* – отдайте ке́сареве ке́сареві, а бо́же бо́гові.
Кессо́н – кесо́н (-на).
Ке́та́, *ихтиол.* Oncorhynchus lagocerhalus – кета.
Ке́то́вый – кето́вий.
Кефа́ль, *зоол.* Mugil cephalus – лоба́нь (-ня́), лоба́с (-са́), кефа́ля, кефала́ (Сл. Гр.).
Кефи́р – кефі́р (-ру).
Кефи́ровый – кефі́ровий.
Киби́тка – 1) (*крытая повозка, сани*) бу́дка, халабу́да, буда́ра, (*еврейск. извозчичья*) балагу́ла. [Ой ї́дуть во́зи на перево́зи, а попе́реду бу́дка (Метл.). Боги́ня сі́ла в про́сту бу́дку, на передку́ сів Купідо́н (Котл.)]; 2) (*гнутый верх повозки, саней*) бу́да, бу́дка, халабу́да; 3) (*жильё кочевников*) кіш (*р.* ко́ша́), халабу́да, бу́да, бу́дка, (*шатёр*) наме́т (-ту), шатро́ (-ра́).
Кив, *см.* **Киво́к.**
Кива́ние – кива́ння, ки́ви (-вів), покива́ння, поки́вування. [Він не бала́ка, а та́кечки – ки́вами та ми́гами (Харківщ.). Поки́вування на чужу́ інтри́гу (Н. Рада)].
Кива́тель – киву́н, ки́ва (*общ. р.*).
Кива́ть, кивну́ть *чем* – (*качать головою, подавать знак пальцем, головою, бровями*) кива́ти, (с)кивну́ти чим на ко́го, (*только головою*) хита́ти, хитну́ти чим (голово́ю). [Та й голово́ю скивну́ла (Г. Барв.). Ти мабу́ть з ним при́ятель? – спита́в пи́сар, кива́ючи на ме́не (М. Вовч.). Посту́кала на його́ в ши́бку і кивну́ла пу́чкою, щоб прийшо́в до ха́ти (Кон.). Товариші́ мо́вчки хитну́ли голова́ми на знак зго́ди (Крим.)]. **-нул** *на меня* – кивну́в на ме́не, (*сокращ.*) кив на ме́не. [Ма́ти кив на ме́не: ви́йди, мов (Тесл.)].
Ки́вер – ки́вер (-ра). [Ки́тель бі́лий, ки́вер чо́рний, хло́пець га́рний і мото́рний (Пісня)].
Ки́вершнем, *нрч.* – сторч голово́ю, стрі́мголов.
Ки́ви, *орнит.* – кі́вій (-вія) *и* кі́ві (*нескл.*), безкрил. (-ла).
Кивну́ть, *см.* **Кива́ть.**
Киво́к – кив (-ва). [Неха́й же послу́хається ки́я, коли́ не слу́хається ки́ва (Приказка). Підсу́нув угóру шлика́ ки́вом (Куліш)].
Киво́т, Кио́т, Киво́тка – кі(в)о́т (-та), кі(в)о́та (-ти), бо[і]жни́к (-ка́).
Кився́к, *см.* Многоно́жка.
Киву́нья, Киву́ша – ки́ва, киву́ха. [Там така́ киву́ха та моргу́ха: ніко́го не мине́, ко́жному і кивне́ й моргне́ (Харківщ.)].
Кида́льщик, -щица – кида́льник, -ниця, ки́дач, -чка.
Кида́ние, *см.* **Броса́ние.**
Кида́ть, -ся, ки́нуть, -ся – ки́дати, -ся, ки́нути, -ся; *см.* **Броса́ть, -ся.** *Куда ни* **ки́нься** – куди́ не зарви́. [Куди́ не зарви́ – скрізь коня́ тре́ба, да й нема́є (Переясл.)]. **-нуться** *с испугу* – жахну́тися, ки́нутися (з ля́ку). [Па́ні так і жахну́лась, аж одско́чила, ні́би вколо́лась, або́ опекла́сь (Н.-Лев.) Аж ки́нулась, зачу́вши його́ го́лос (Богодух. п.)]. **-нуться**

врассыпную – ки́нутися врóзтіч (у розпорóшку), розси́патися, сипну́ти хто куди́. [Лю́ди з жáху сипну́ли хто куди́ (Київ.)].
Ки́дкий – кидки́й.
Кидкóм, *нрч.* – навкидя́, навкидячá, навки́дь, навки́д(ь)ки, навки́дячки, кидькомá, скидя́.
Киевля́нин, -нка – кия́нин, кия́нка, *ум.* кия́ночка. [Я з Ки́їва кия́ночка (Метл.)].
Ки́евский – 1) (*из города*) ки́ївський, (*редко*) кия́нський. [Ки́ївські гóри. Столи́ ли́пові, образи́ кия́нські (М. Вовч.)]; 2) (*из губернии*) київщáнський. [Київщáнські пісні́. Київщáнський фольклóр (Крим.)]. **-кая** *ведьма* – ки́ївська ві́дьма. **-кая** *губерния, округ* – Ки́ївщина. [Я з півдéнної Ки́ївщини, Звиногорóдки (Крим.)].
Кизи́ле[о]вые, *бот.* Cornaceae – деренувáті (-тих), кизилóві (-вих).
Кизи́левый – деренóвий, кизилóвий. [Ви́різав собі́ ціпóк (*палку*) деренóвий (М. Грінч.)]. **-вая** *наливка* – дерені́вка, дереня́к (-кý), кизилі́вка.
Кизи́ль, Кизи́л, *бот.* Cornus mascula – дéрéн (-ренý), дерéнка, (*татар.*) кизи́л (-лу). [Цвів жóвто дерéн, кизи́л отóй (Крим.)].
Кизи́льник – 1) дереня́к (-кý); 2) Cornus sanguinea – свиди́на.
Кизя́к – кізя́к (-кý). **-зя́к** *для топлива* – кізя́к (-кý), кирпи́ч (-чý), різáк (-кý).
Кий – (*биллиардный*) кий (*р.* кия́).
Ки́ка – очі́пок *или* корáблик у москóвок.
Ики́, *бот.* Zea Mays L. – кукурý(д)за, кияхи́ (-хів), кияшки́ (-кі́в), пші́нка, пшени́чка.
Кики́мора – ді́дько-домови́к, марá, потвóра. *Лесная* **-ра** – (*приблиз.*) мáвка.
Киксовáть, скиксовáть – киксувáти, скиксувáти.
Килá – 1) *мед.* – гилá, ґи́лá, килá; 2) (*на дереве*) ґýля, морґýля.
Килáстый, Киловáтый – г[ґ]и́лавий, г[ґ]илувáтий, ки́лавий, *сущ.*, ґилýн (-нá), ки́лавець (-вця).
Килевáние – кілювáння.
Килевáть – кілювáти.
Килевóй – кільови́й. **-вая** *качка* – кільовá хитави́ця.
Ки́лечный – кі́льковий, (*гал.*) москалéвий.
Ки́ло – кі́ло (-ла). **Два** *-ло* – два кі́ла. *Нет трёх* **-ло** – немá трьох кіл.
Киловóй – г[ґ]и́лавий, ки́лавий. **-вая** *трава* – остýдник, гладýн, собáче ми́ло.
Килогрáмм – кілогрáм (-ма).
Киломéтр – кіломéтр (-тра).
Километри́ческий – кілометри́чний.
Килоуáт – кіловáт (-та).
Киль – кіль (-ля).
Кильвáтер – кільвáтер (-ра).
Ки́лька, *рыбка* Clupea Latulus – кі́лька, (*гал.*) москáль (-ля́). **-ки** – кі́льки (-льок), москалі́ (-лі́в).
Кильшенóгий – клешнáтий.
Киля́к, *см.* **Килáстый.**
КИМ – КІМ (-МУ), Комуністи́чний інтернаціонáл мóлоди.
Кимвáл – кимвáл (-лу). **Кимвáльный** – кимвáльний.
Кими́н, *бот.* – кмин (-ну).
Кинамóн, *бот.* Cinnamomum Burm – цинамóн[м], кори́ця.
Кинемáтика – кінемáтика.
Кинематóграф – кінематóграф (-фа). **-фи́ческий** – кінематографі́чний.
Кинематогрáфия – кінематогрáфія.
Кинéтика – кінéтика.
Кинети́ческий – кінети́чний.
Кинжáл – кинджáл, ґин(д)жáл, запоя́сник, чингáл. [Бли́снув сміх її́ мов кинджáл (Тичина). Бли́снув перед очи́ма турéцьким запоя́сником (Куліш)].
Кинжáльный – кинджáльний, кинджáловий.
Кинжáльщик – кинджáльник.
Ки́но – кіно (-на). *Пойти в* **-но** – піти́ до кі́на. *Я был в* **-но** – я був у кі́ні.
Киноаппарáт – кіноапарáт (-та).
Ки́новарный – цинóбровий, цинóберний, ки́новарний.
Ки́новарь – цинóбра (-бри), цинóбер (-беру), ки́новар (-ру).
Кинови́я – кінов[б]ія, чернéчий житлогуртóк (гуртóжит).
Кинолéнта – фільм (-льму), кінофі́льм (-му).
Кинообозрéние – кінóогляд (-ду).

Кино-передви́жка – пересувне́ кіно́ (-на́).
Кинос’ёмка – 1) (*действие*) кінозні́мання, кінофотографува́ння; 2) (*предмет*) кінозня́ток (-тку), кінозні́мок (-мку), кіносвітли́на, кінофотогра́фія.
Кинотеа́тр – кінотеа́тр (-ру).
Кинофа́брика – кінофа́брика.
Кинофика́ция – кінофікува́ння; кінофіка́ція.
Киноэкра́н – кіноекра́н (-на).
Ки́нуть, -ся, *см.* **Кида́ть, -ся.**
Киоск – кіоск (-ка), (*правильнее*) кьошк (-ка).
Кио́т, *см.* **Киво́т.**
Ки́па – (*связка товару и т. п.*) па́ка, па́чка; (*куча предметов, листков*) ку́па. [Па́ка папе́ру друка́рського (Київ). Біда́ тому́ пачкаре́ві (*контрабандисту*), що він пачки́ перево́зить (Чуб.). На столі́ лежа́ла звя́зана ку́па книжо́к (М. Грінч.)]. **-па** *листового табаку* – папу́ша (тютюну́).
Кипари́с, *бот.* – кипари́с, (*зап.*) ци́прис (-са *и* -су). [До кипари́са магно́лія пи́шная чо́лом заквітчаним ні́жно схили́лася (Л. Укр.)].
Кипари́сник – кипари́совий гай.
Кипари́сный *и* **-совый** – кипари́сний, кипари́совий, (*зап.*) ци́присовий. [Я бу́ду з лю́дьми в кипари́снім га́ю (Куліш). Роздаю всім кипари́сові хре́стики (Н.-Лев.)].
Кипе́лка – (*негашенная известь*) нерозве́дене (нелюсо́ване) ва́пно́, -на ва́пна.
Кипе́лый – кипі́лий.
Кипе́ние – (*жидкости*) кипі́ння, вирува́ння, (*переносно ещё*) буя́ння. [Зно́ву поба́чив вирува́ння в го́роді життя́ (Васильч.). В його́ тво́рах по́вно со́нця, шумли́вого буя́ння непропа́щої си́ли (Єфр.)].
Ки́пень – 1) *см.* **Кипято́к**; 2) (*пена от кипения или волнения воды*) ки́пень (-пню), джерело́, жер(е)ло́. [Ру́ки білі як ки́пень (Харківщ.). У го́рщику вго́ру джерело́ виска́кує (Волч. п.)].
Кипе́ть – (*о жидкости*) кипі́ти, парува́ти. **-пе́ть** *ключем* – кипі́ти (би́тися, вбива́тися) в ключ(і), ки́пне́м (зибко́м) кипі́ти. [Уже́ окрі́п у ключ кипи́ть (Г. Барв.). Голоси́ товсті́, низькі́ нена́че булькота́ли та клекота́ли, як вода́ кипи́ть та вбива́ється в ключі в здоро́вому казані́ (Н.-Лев.). Казани́ кипі́ли у ключ (Рудч.). Окрі́п зибко́м кипи́ть (Борзенщ.)]; (*о воде водоворота, прибоя и т. п.*) вирува́ти, шумува́ти, шпува́ти; (*об извести*: **-пе́ть** *при гашении*) люсува́ти, кипі́ти. [На ва́пну налили́ води́, то вона́ й люсу́є (Сл. Гр.)]. *Вокруг* **-пе́ла** *жизнь* – навкруги́ вирува́ло (шумува́ло, кипі́ло, буя́ло) життя́. *Он* **-пе́л** *гневом* – гнів кипі́в у йо́му; він не тя́мився (кипі́в) з гніва́, ки́пне́м кипі́в з гніва́. *Работа* **-пи́т** *у нея в руках* – робо́та гори́ть у не́ї в рука́х.
Ки́пный – 1) (*скоро закипающий, укипающий*) кип’я́чий, вкипу́щий. [Горо́х це кип’я́чий – шви́дко вкипа́є (Н. Волин. п.). Горо́х до́бре вкипу́щий (Звин.)]; 2) (*относящийся к кипе*) пачкови́й.
Кипов́я́з – пачков’я́з (-за).
Кипоно́с – пачконо́с (-са).
Кипре́гель, *техн.* – кіпре́гель (-ля).
Кипре́й, *бот.* Epilobium angustifolium L. – плаку́н (-на́), льоно́к (-нку́), іва́н-ча́й.
Кипсе́к – кіпсе́к (-ка).
Кипу́н – кипу́че джерело́.
Кипу́честь – кипу́чість; кип’я́чість (-чости).
Кипу́чий – кипу́чий; (*о человеке*) палки́й. [Ско́чив у бі́лу кипу́чу хви́лю (Н.-Лев.). Со́нце ти́хо погаса́є, Дніпр кипу́чий червони́ть (Грінч.). Життя́ кипу́че (Київ)]. **-чее** *воображение* – палка́ уя́ва. **-чий** *нрав* – запальна́ вда́ча.
Кипяти́льник (*для воды*) – окрі́пник, вари́льник, вари́нник, кип’яти́ло.
Кипяти́льный – окрі́пний, кип’ятко́вий, водогрі́йний, водова́рний, кип’яти́льний.
Кипяти́льщик, -щица – водогрі́й, -рі́йниця, водова́р, -ва́рка, кип’яті́льник, -ниця.
Кипяти́ть, вскипяти́ть *что* – кип’яти́ти, закип’яти́ти що. **-ти́ть** *воду* – окрі́п грі́ти, нагрі́ти, окро́пити, зокро́пити, вари́ти, звари́ти во́ду. **-ти́ть** *молоко* – (*на огне*) вари́ти, звари́ти, (*в духу*) па́рити, спа́рити, пря́[а́]жити, прягти́, спря́[а́]жити, зато́плювати, затопи́ти молоко́. [Заходи́лась грі́ти окро́пи, щоб сорочки́ золи́ти (*бучить*) (М. Грінч.). Спа́рила два гле́чики молока́ (Київщ.)]. **Кипяти́ть, прокипяти́ть** *хирург. инструменты* – кип’яти́ти, ви́кип’ятити хірургі́чне на́чиння (струме́нт). **Кипячё́нный** – (*о жидкости*) зокро́плений, ва́рений, грі́тий, прокипі́лий; (*о молоке*) ва́ре́не, (*в духу*) (с)па́рене, (с)пря́[а ́]жене (молоко́); (*о хирург. инструментах*) прокипі́ле, ви́кип’ячене хірургі́чне на́чиння

(струме́нт). [Во́ду п'ємо́ ва́рену (зокро́плену), а сирово́ї не п'ємо́ (М. Грінч.). Не пий непрокипі́лої води́ (Крим.)].

Кипяти́ться – 1) кип'яти́тися; (*о воде*) вари́тися, окро́питися; (*о молоке*) вари́тися, (*а в духу*) пря́[а́]житися, прягти́ся. *Вода должна* **-ться** *четверть часа* – вода́ пови́нна кипі́ти чверть годи́ни; 2) (*сердиться сильно*) кипі́ти, лютува́ти. [Коло вікна́ почали́сь жа́рти, ре́гіт, розмо́ва; Гнат усе чув і кипі́в (Коцюб.)].

Кипято́к – окрі́п (*р.* окро́пу), кип'я́ч (-чу́), ки́п'яток (-тку), ки́пень (-пню), вар (-ру). [Щось клекоті́ло, як окрі́п у казані́ (М. Левиц.). Іва́н пода́в окрі́п до ча́ю (Коцюб.). Схо́питься, на́че хто на йо́го кип'яче́м лину́в (М. Вовч.). Попа́риш глади́шечки (*кувшины*) оти́м ва́ром (Борзенщ.). Відступи́сь, а то так ки́п'ятком і лину́ (Хорольщ.)]. **-ко́м** *обварить* – спа́рити що, кого́ окро́пом (ки́пнем, ва́ром). [Спа́рила ру́ку окро́пом (Харківщ.). Ки́пнем її́ спа́рив (Основа)].

Кипято́чек – окрі́п (-ро́пу), окро́пець (-пцю), ки́п'яточок (-чку).

Кипяче́ние – кип'яті́ння; (*воды*) зокро́плювання (води́), грі́ння окро́пу; (*молока*) варі́ння, (*в духу*) пря́[а́]жіння, зато́плювання (молока́); (*хирург. инструментов*) кип'яті́ння, викип'я́чування (хірургі́чного струме́нту, на́чиння).

Кипя́щий – кип'я́чий, киплячий. [Він тебе́ кип'я́чою смоло́ю напо́їть (Шевч.). Ви́ліз з кип'я́чого молока́ (Яворський). Кипля́ча течія́ життя́ (Кон.)]. **-щая** *вода, см.* **Кипято́к.**

Кира́са – па́нцер (-ра).

Кираси́р – панце́рник. [За ним повчо́к (*полк*) панце́рників у ясне́нькій збро́ї (Куліш)]. **-си́ры**, *соб.* – панце́рне ві́йсько.

Кираси́рский – панце́рний; панце́рницький.

Кирги́з – кирги́з; (*сами они называют себя* казаки́). **Кирги́зский** – кирги́зький, каза́цький.

Кирги́зия – Кирги́жчина, Казакиста́н.

Кири́ллица – кири́лиця. [Пи́сано їх бу́квами лати́нськими, а не церко́вно-слов'я́нською кири́лицею (Крим.)].

Кирка́ – (*для выпалывания сорных трав и окучивания растений*) са́па́ (*мн.* са́пи́, сапі́в), ґра́са (Остр. п.); (*для разбивания твёрдых комьев глины и т. п.*) клева́к, чука́н, моти́ка; (*двузубая*) рога́чка; (*для добывания каменного угля*) ка́йло; (*для насекания жерновов*) оска́рд (-да), дзьоба́нь (-баня́), дзюбо́к (-бка́); (*для тесания камней, зап.*) бе́ґа (Вхр.), (*у каменщиков, штукатуров*) тесе́льце (-льця).

Кирказо́н, *бот.* Aristolochia clematitis L. – хвилі́льник, хвилі́йник, хвило́нник, хвали́льник, царська́ борі́дка, ломи́ні́с (-но́су).

Кирkова́ние – (*выпалывание сорных трав*) сап(ув)а́ння, прашува́ння, (*разрыхление земли*) розпу́шування.

Ки́рочный – сапо́вий; клевако́вий; оска́рдовий. **-ный** *черен* – держа́к, держа́лно, (*у кирки для выпалывания сорн. трав*) сапи́лно.

Кирпи́ч – (*соб.*) це́гла. *Один* **-пи́ч** – цегли́на, (*ув.-презр.*) цеглю́ка. **-пи́ч** *невыжженный* – недо́пал (-лу), сирі́вка, сире́ць (-рцю); (*обожжённый*) ви́палена це́гла; (*обожжённый до расплавки песку*) залізня́к (-ку́); (*огнеупорный*) це́гла вогнетрива́ла; (*строевой*) це́гла будіве́льна; (*пустотелый*) це́гла ду́та. **-пи́ч** *красный, жёлтый* – це́гла черво́на, жо́вта. *Битый* **-пи́ч** – цеге́лля, груз (-зу). **-пи́ч** *из глины с мякиной или соломой не обжигаемый, а высушиваемый на солнце* – лимпа́ч (-чу́), турлу́к (-ка́). **-пи́ч** из навоза для топлива – кирпи́ч, кізя́к (-ку́). [З кізякі́в ро́блять кирпи́ч на па́ливо (Звин.)]. **-пи́ч** *чаю* – брусо́к ча́ю.

Кирпи́чик – цегли́нка.

Кирпичеобжига́тельный – цеглопа́льний.

Кирпи́чник, -ница – цеге́льник, цеге́льниця, цегля́р (-ра́), цегля́рка.

Кирпичнокра́сный – цеглясточерво́ний.

Кирпи́чный – (*из кирпича сделанный*) цегля́ни́й, цегло́ви́й, муро́ваний; (*к кирпичу относящийся*) цеге́льний; (*о цвете*) цегли́стий, цегля́стий. [У цегля́стих пля́мах обли́ччя (Коцюб.)]. **-ный** *завод* – цеге́льня. **-ная** *стена* – мур (-ру). **-ное** *здание* – ка́м'яни́ця, муро́вана будівля. **-ный** *цвет* – цеге́льний ко́лір (-льору). *Принять* **-ный** *цвет* – поцеглі́ти. [Лице́, спа́лене ві́тром, поцеглі́ло (Стеф.)].

Ки́рха – кі́рха.

Кирш, Киршва́ссер – кірш (-шу), кіршва́сер (-ру).

Кис-кис – киць-киць! ки́цю-ки́цю!

Ки́са, Ки́санька, Ки́сочка, Ки́ска, Кису́рка, Кису́рочка – ки́ця, ки́цька, кицю́ня, кицю́рка, кицю́ся.

Киса́ – кали́тка, гама́н (-на́), гамане́ць (-нця́). [У кали́тці гро́ші (Куліш). Набери́ по́вен гама́н

гро́шей (Куліш). Ви́тяг гаманця́, розшморгну́в, добу́в ізві́дти два черві́нці (Грінч.)].
Ки́санька, *см.* **Ки́са.**
Кисе́йка – серпа́ночок (-чка).
Кисе́йный – серпа́нко́вий, муслі́новий, (*диал.*) мушли́но́вий, намітча́ний. [Муслі́нова ху́сточка (Звин.). Прозо́рі мушли́нові заві́си (Н.-Лев.)]. **-ная** *барышня* – тенді́тна па́нночка.
Кисе́ль – кисі́ль (-селю́); (*из молока*) моло́чний кисі́ль, (*из вишень*) вишне́вий кисі́ль, (*из бузинных ягод*) бузи́нник; (*из слив, груш или яблок приправленный мукой*) киseли́ця.
Кисе́льный – киселе́вий.
Кисе́т – кисе́т (-та), кисети́на. [Плели́ з нито́к які́сь кисе́ти на тютю́н (Н.-Лев.)].
Кисе́тник, -ница – (*мастер*, торговец) кисе́тник, -ниця, кисетя́р (-ра́), кисетя́рка.
Кисе́тный – кисе́товий.
Кисея́ – серпа́нок (-нку), муслі́на, (*диал.*) мушли́н (-ну), намі́тка. [Бі́лі серпа́нки зле́гка гойда́лись на ві́кнах (Коцюб.). На́зва «муслі́на» йде од мі́ста Мосу́ла (Крим.). Дзеркала́ були́ заку́тані од мух у тонки́й мушли́н (Н.-Лев.). Да́йте мені́ намі́точку на ціди́лок (Київщ.)].
Ки́ска, *см.* **Ки́са.**
Ки́следь, Ки́слядь, Кисля́тина – кислятти́ння, кисля́тина. [Це не я́блука, кислятти́ння яке́сь (Полт.)].
Ки́сленький – кисле́нький, квасне́нький.
Ки́сленько – кисле́нько, квасне́нько.
Кисле́ть – кислі́ти, квасні́ти, (*ещё более*) кислі́шати.
Кисли́ть – кисли́ти, ква́сити що.
Кисли́ца, *бот.* Oxalis acetosella L. – за́ячий щаве́ль (-влю́), -чий квас, щаву́х (-ху), квасени́ця (борова́).
Кисли́чный – щавле́вий.
Кисли́чные, *бот.* Oxalidaceae – квасеницюва́ті (-тих).
Ки́сло, *нрч.* – (*на вкус и перен.*) ки́сло, ква́сно. [Не люблю́ ки́сло ї́сти]. **-ло** *говорить, смотреть* – ки́сло (скво́шено) говори́ти, диви́тися. [Я́кось ки́сло (ква́сно) погляда́ла на ме́не (М. Грінч.). Що за вид? – я́кось сква́шено відповіла вона́ (Франко)].
Кислова́то – кислува́то, кисле́нько, кисля́во, кваскува́то, по́кисло.
Кислова́тость – кислува́тість, кисля́вість, кваскува́тість (-тости), квасо́к (-ску́). [Я́блуко хоч і ки́сле, та з кваско́м (Звин.)].
Кислова́тый – кислува́тий, кисля́вий, кисле́нький тро́хи, кваскува́тий, по́кислий.
Кисло́вка, *техн.* – кислотува́ння, кислото́вання.
Кислоро́д, Кислотво́р – ки́сень (-сню).
Кислоро́дный – кисне́вий, ки́сенний.
Кислосла́дкий – кислосоло́дкий, ви́нний. [Я́блука ці ви́нні, а оці́ соло́дкі (Київщ.)].
Ки́слость – ки́слість, ква́сність (-ости).
Кислота́ – 1) ки́слість, ки́слощі (-щів), ква́сність (-ности); 2) *хим.* – квас (-су), кисло́та́. **-ло́ты** *ископаемые* – кваси́ (кисло́ти) копа́льні. **-ло́ты** *растительные* – кваси́ росли́нні. *Азотная* **-та** – азо́товий квас, сирва́сер (-ру). *Карболовая* **-та́** – карбо́ловий квас. *Муравьиная* **-та́** – мурашко́ва їдь (-ди). *Серная* **-та́** – сірча́ний квас, вітріо́ля, (*вульг.*) вітрого́ль (-лю). *Соляная* **-та́** – соляни́й квас. *Уксусная, лимонная* **-та́** – о́цетовий, цитри́но́вий квас.
Кислотво́р, *см.* **Кислоро́д.**
Кисло́тность – ква́сність, кисло́тність (-ности).
Кисло́тный – квасови́й, кисло́тний.
Кислотообразу́ющий – кислототво́рчий.
Кислотоупо́рный – кислоторезисте́нтний, кислототривки́й.
Кислу́шка – (*дерево и плод*) кисли́ця, кисли́чка. [Ада́м кисли́чку з’їв, а нас оско́ма напа́ла (Приказка)].
Ки́слый – (*на вкус*) ки́слий, квасни́й; (*очень*) кислю́чий, кисле́нний; (*перешедший в квасное броженье*) ква́шений. [Виногра́д кислю́чий-прекислю́чий (Гліб.). Ки́слі (квасні́) я́блука (Київщ.). Ква́шені огірки́; ква́шена капу́ста (Київщ.)]. **-лое** *молоко* – квасне́ (ква́шене) молоко́, кисля́к (-ку́). **-лое** *тесто* – квасне́ ті́сто. *Освежиться, с’евши* **-лого** – відволо́житися ки́слим, (*шутл.*) проква́сити ду́шу. [Я собі́ грушо́к ви́рву, – бу́де чим ду́шу проква́сить (Рудч.)]. **-лые** *отношения* – кваси́ (-сі́в). [Почали́ся в товари́стві кваси́, ба́ й сва́рки (Звин.)]. **-лая** *мина* – ки́сла (квасна́, сква́шена) мі́на, ки́сле обли́ччя, лице́. [Де в ко́го з панів яви́лись зну́джені, квасні́ї мі́ни (Франко)]. *Сделать* **-лую** *мину* – скриви́тися. *У него* **-лое** *лицо* – у йо́го ки́сла (сква́шена, квасна́) мі́на, ки́сле обли́ччя, лице́; (*шутл.*) він

як гля́не, так молоко́ ки́сне.
Ки́слядь, *см.* **Ки́следь.**
Кисля́й – (*о человеке*) кисля́к (-ка́).
Кисля́тина – кисляти́ння, кисля́тина, кислиня́, кислі́нь (-сле́ни).
Ки́снуть, ски́снуть – ки́с(ну)ти, скиса́ти, ски́с(ну)ти, квасні́ти, ква́снути, скваснíти; (*о человеке переносно*) ки́с(ну)ти. [Молоко́ почало́ ки́снути (ква́снути) (М. Грінч.). Ю́шка ски́сла (скваснíла) (Київщ.). Шипля́ть, як ква́снуть, буряки́ (Котл.). Ча́сом чоловíк не ку́пить на база́рі свої́й жі́нці шмато́к дранти́ни, а вона́ ки́снутиме ці́лий день (Н.-Лев.). Наварю́ я бо́рщику: бу́дем бо́рщик ї́сти, переста́нем ки́сти (Номис)].
Ки́сочка – кицю́ня; *см.* **Ки́са.**
Киста́ – кіста́, міху́р (-ра́), мішо́к (-шка́).
Кистево́й – 1) (*украшение*) ки́тичний, кута́совий; 2) пе́нзльовий, віхте́вий. **-вая** *мастерская* – (*для кистей рисовальных, малярных*) пензля́рня; (*для кистей, служ. украшением*) шмукля́рня, ки́тична (кута́сна) майсте́рня; 3) (*в растении*) кетяхо́вий; 4) (*в руке*) п'я́сте́вий.
Касте́нь – обу́шок (-шка).
Ки́стер – кістер (-ра).
Кисти́стый – гро́ни́стий, кетяхува́тий.
Ки́сточка – 1) (*как украшение*) ки́тиця, ки́тичка, кута́сик. [Гарне́нького батіжка́ зроби́в з ки́тицею (Звин.). По́яс шовко́вий з ки́тичками (Київщ.)]; 2) (*для рисования*) пе́нзлик; (*из перьев для раскрашивания посуды*) перо́, пірце́; (*для смазывания горла*) помазо́к (-зка́), ква́чик; (*для бритья*) помазо́к (-зка́).
Ки́сточковый – ки́тичковий, кута́сиковий; пе́нзликовий, помазко́вий.
Ки́сточник – 1) ки́тичник, кута́сник; 2) пензля́р (-ра́).
Ки́сточный – 1) ки́тичний, кута́сний; 2) пе́нзльовий.
Кисть – 1) (*как украшение*) ки́тиця, ки́та, кута́с (-са). *Делать* **-ти** *для украшения* – кити́ти ки́тиці. [Кити́ла ки́тиці з за́полочи (Сл. Гр.)]; 2) (*для рисования*) пе́нзель (-зля), ква́чик; (*для покраски*) квач (-ча́), щі́тка; (*из мочалы для мазания глиной, мелом*) щі́тка, ві́хоть (-хтя). **Кисть** *художника* (*степень, качество искусства его*) – пе́нзель худо́жника (маляра́), худо́жній пе́нзель. [До о́бразів, ви́малюваних пе́нзлем худо́жника (Єфр.)]. *Чьей* **-сти** *эта картина*? – чийо́го малюва́ння (чийо́го пе́нзля) ця карти́на? *Картина смелой сочной* **-сти** *великого художника* – карти́на смі́лого сокови́того пе́нзля вели́кого худо́жника (ма́ляра); 3) (*ягод*) гро́но, (*ум.* гро́ночко), ке́тях[г], ки́тях[г] (-а), ки[і]м'я́х (ки[і]мля́х), *ум.* ки[і]мляше́чок (-чка). [Ви, гроночки́, не гроні́теся (Мет.). Вишні так і ви́сять китяха́ми (Сл. Гр.). Ота́к кимляше́чками все й цвіте́, як бузина́ (Волч. п.)]. *Покрыться* **-ми** (*о винограде*) – загрони́тися. **Кисть** *на кукурузе, просе* – во́лот, (*соб.*) волоття́; 4) *анат.*, **кисть** *руки* – п'ясть (-ти), (*диал.*) п'я́стя (-ті) (руки́).
Кису́рка – кицю́ня, кицю́рка.
Кит, *зоол.* – кит (-та́), (*стар.*) великори́б.
Кита́ец – кита́єць (-та́йця), хі́нець (-нця).
Кита́й – Кита́й (-та́ю), Хі́ни (*р.* Хін).
Кита́йка (*ткань*) – кита́йка, кита́й (-та́ю). [Накрива́є черво́ною кита́йкою го́лови коза́чі (Шевч.)].
Кита́йский – кита́йський, хі́нський. [Хі́нський мур (Федьк.)]. **-кая** *грамота* – кита́йська гра́мота, хі́нське письмо́. **-кая** *стена* – кита́йський (хі́нський) мур. **-кие** *церемонии* – кита́йські церемо́нії, кита́йщина. **-кая** *вежливость* – кита́йська че́мність.
Кита́йчатый – китайча́ний, китайча́стий, китає́вий. [Жупа́н китає́вий (Сл. Гр.). В китайча́них шта́нях (Сл. Гр.). Взяв штани́ я китайча́сті (Сл. Гр.)].
Китайчёнок – китайча́ (-ча́ти), хінчу́к (-ка́).
Китая́нка – кита́йка, китая́нка, хі́нка.
Ки́тель – ки́тель (-теля). [Ки́тель бі́лий, ки́вер чо́рний (Пісня)].
Китобо́ец, Китобо́й – китобі́єць (-бі́йця).
Китобо́йный – китобі́йний.
Китобо́йство – китобі́йство.
Ки́товый – ки́товий. **-вый** *ус* – рогі́вка ки́това.
Китоло́в – китоло́вець (-ло́вця).
Китоло́вный – китоло́вський, китоло́вний.
Китоло́вство – китоло́вство, китоло́вля.
Китообра́зные, *зоол.* Cetacea – китува́ті (-тих).
Кифа́ра – кіта́ра.

Киче́ние *чем* – чванькува́ння, пиша́ння, велича́ння, бундю́чення, пиндю́чення, при́ндіння чим.
Кичи́ться *чем перед кем* – чванькува́тися, (*хвастаться*) чва́нитися, пиша́тися, пишни́тися, велича́тися, вихваля́тися чим перед ким, зано́ситися, нести́ся перед ким; бундю́читися, пиндю́читися, при́ндитися, (г)инди́читися. [Було́ шля́хта, знай, чва́ниться (Шевч.). Не пиша́йтеся-ж у співах ви коза́цьким ро́дом (Грінч.). Почали́ вони́ чужозе́мними мо́вами пишни́тись, а свою́ рідну мужи́чою взива́ти (Куліш). Чого́ ти зано́сишся передо мно́ю? (Чернігівщ.). Не неси́ся передо мно́ю (Кон.). При́ндиться, нена́че насі́ння на сковороді́ (Приказка)].
Ки́чка – 1) (моско́вський) кора́блик на голові́; *см.* **Ки́ка**; 2) ніс (*р.* но́са), пере́д (корабе́льний, човнови́й). *Сарынь на* **-чку**! – всі хло́пці на пере́д!
Кичли́во – чванли́во, чванькови́то, чванькува́то, бундю́чно, пиндю́чно.
Кичли́вость – чванли́вість, чванькови́тість (-ости), пиха́, пишно́та, велича́ння, бундю́чність, пиндю́чність, при́ндіння, (г)инди́чення.
Кичли́вый – чванли́вий, чванькови́тий, чванькува́тий, чванько́ (*сущ.*), пиха́тий, гордопи́шний, бундю́чний, пиндю́чний.
Киша́щий *чем* – захря́слий чим, що киши́ть чим, закишілий, закомашні́лий. *Площадь*, **-щая** *людьми* – майда́н, захря́слий людьми́; майда́н, що на йо́му люде́й аж киши́ть (що на йо́му роїться бе́зліч люде́й). **-щий** *муравейник* – кишу́ще муравли́ще, кишу́ща комашня́. **-щий** *мухами* – що киши́ть (кишу́щий), закишілий му́хами, що мух аж киши́ть.
Кише́ние – кишіння, роїння, комашіння.
Кише́ть – кишіти, роїтися, комаши́тися, комашніти. [Люде́й там кишіло, як мурашні́ (Харківщ.). Всі доро́ги, всі гірські стежки́ роїлися то пішохо́дами, то верхівня́ми (Франко). Люде́й на ни́вах – на́че комашня́ комаши́ться (Харківщ.)].
Кише́чник, *анат.*– кишки́ (-шо́к) (Мед. Сл.), кишко́вник (Пр. Пр.).
Кишечноды́шащие *и* **-жа́берные**, *зоол.* Enteropneusta – кишкоди́шні (-них).
Кишечнопо́лостные, *зоол.* Coelenterata – кишкопорожни́нні (-них).
Кише́чный – кишкови́й. [Кишкові хворо́би (Київ). Кишкова́ стру́на]. **-ное** *заведение* – кишка́рня.
Кишка́ – 1) *анат.* – ки́шка, *мн.* кишки́ (-шо́к), (*двенадцатиперстная*) дванадцятипа́ла ки́шка, двана́дцятка (Мед. Сл.), (*тонкая*) тонка́ ки́шка, (*толстая*) товста́ (гру́ба) ки́шка, (*слепая*) сліпа́ ки́шка, (*подвздошная*) крута́, клубова́ ки́шка (Мед. Сл.), (*прямая*) ку́тня ки́шка, кутня́чка, кутни́ця, відхо́дник (Мед. Сл.). [Хоч во́вна, аби ки́шка по́вна (Приказка)]. **-ки** *вообще* – тельбухи́, калюхи́ (-хів), скинбе́ї (-їв). **-ка** *для набивания колбас* – ковба́сна ки́шка, ковбася́нка; 2) (*рукав при насосах, помпа*) ки́шка. [З ки́шки поже́жу залива́ють (Харківщ., Звин.)]. *Лезть из* **-шок**, *работая* – з шку́ри лізти. *Надорвать* **-ки** (*работой, смехом*) – кишки́ (животи́) порва́ти; 3) **-кою** – ключе́м, ни́зкою, па́смом; *см.* **Гуськóм.**
Кишкови́дный – кишкува́тий.
Кишми́ш – кишми́ш (-шу́).
Кишми́шный – кишмише́вий.
Кишмя́ *кишит* – аж киши́ть. [Аж киши́ть нево́льника у Сираку́зах (Шевч.). У їх у ха́ті таргані́в аж киши́ть (Чернігівщ.)].
Кишне́ц, *бот.* Coriandrum sativum L. – коріяндр, (*вульг.*) коля́ндра, вонюче зілля.
Клавеси́н – клавеси́н (-на).
Клавиату́ра – клавіяту́ра.
Клавико́рды – клавіко́рди (-дів).
Клавико́рдный – клавіко́рдовий.
Кла́виш *и* **Кла́виша** – кла́віш (-ша). [На кла́вішах твоїх швидки́й гу́чний тано́чок (Л. Укр.)].
Кла́вишный – клавіше́вий.
Клад – скарб (-ба *и* -бу). [Під оти́м гілля́стим ду́бом скарб лежи́ть (Грінч.)]. *Это имение* **клад** – ця мае́тність – скарб вели́кий. *Этот человек сущий* **клад** – ця́я люди́на спра́вжній скарб.
Кладби́ще – кла́дови́ще, кладови́сько, мо́гилки́ (-ло́к) гробови́ще, гробки́ (-ків), гро́би, вічни́ці (-ни́ць), (*особ. в церковной ограде*) цви́нтар (-ря); (*еврейское*) око́пище, око́писько, окі́п (*р.* око́пу).
Кладби́щенский, Кла́дби́щный – кладови́щенський, цви́нтарний. **-кая** *церковь* – кладови́щенська це́рква.
Кла́дене́ц – 1) (*уклад, сталь*) кри́ця, гарт (-ту). *Меч*-**кладене́ц** – міч-гарто́ванець (-нця), ша́бля-гарто́ванка; 2) (*скопец*) ви́кладень, скіп (-опа́), ва́лах, валаха́н, халашта́н, (*стар.*) рі́занець (-нця); 3) (*колодец*) муро́ванка, муро́вана крини́ця.

Кла́деный – кла́дений, ви́кладений, вала́шений, ви́валашений, холо́щений, ви́холостаний, чи́щений.
Кла́день – підва́лина.
Кла́дка – 1) (*действие*) (**-ка** *строений из камня, кирпича*) мурува́ння, мурі́вля. **-ка** *камня, дров в сажени* – склада́ння, кладі́жка (камі́ння, дров); 2) (*способ*) мурі́вля, мурува́ння, муро́вання. [Обне́сена висо́кими старови́нної мурі́влі сті́нами (Явор.)]. **-ка** *крестовая* – мурі́вля перехре́сна. **-ка** *насухо* – мурі́вля на́сухо; 3) **-ка** *яиц* – несі́ння яє́ць; 4) **-ка** *скота* (*кастрирование*) – виклада́ння, валаші́ння, холощі́ння.
Кла́дный, Кла́женный – покладни́й. **-ные** *деньги* – покладні́ гро́ші. [У нас покладни́х гро́шей нема́ – як заро́бимо, то й ви́тратимо (Богодух.)].
Кладова́я – (*при доме*) хи́жа, хи́жка, хижи́на, комі́рка, комірчи́на, (*зап.*) спіжа́рня; (*отдельно от дома*) комо́ра. **-ва́я** *снабжена всем в изобилии* – у комо́ру наста́чено всього́ бага́то. *Таможенная* **-вая** – ми́тна комо́ра.
Кладово́й, Кла́довый – скарбови́й. **-вая** *запись* – за́пис про скарб.
Кладовщи́к – комі́рний (-ного), (*зап.*) спіжа́рний.
Кладоиска́тель – копа́ч (Карп.-Карий), шука́ч (шука́йло) скарбі́в (за скарба́ми).
Кладу́ха, Кладу́шка – (*о курице*) несу́ща ку́рка. [Хи́мині ку́ри несу́щі були́ (Приказка)].
Кла́дчик, -чица – кладі́льник, -ниця, кладі́й (-ді́я), кладі́йка.
Кладь – 1)ванта́ж (-жу́), кладь (-ди), набі́р (-бо́ру), ху́ра (ху́ра – *воз с кладью, но иногда называют так и кладь*). [Скрип возі́в, що тягли́ся боло́тяною доро́гою з тяжки́м набо́ром (Франко). Ху́ри не бра́ли (Сл. Гр.)]. *Подрядиться везти* **кладь** – ста́ти під ху́ру. *Ехать без* **-ди** – ї́хати по́рожне́м; 2) **кладь** *соломы, хлеба* – ск[т]и́рта; 3) кла́жа, покла́жа; *см.* **Покла́жа**; 4) (*оскопление*) *см.* **Кла́дка 4.**
Кла́жа, *см.* **Кладь.**
Кла́ка – кля́ка.
Клакёр – клякéр (-ра).
Клан – клан (-ну).
Кла́няться, поклони́ться – кла́нятися *и* уклоня́тися, (*в песнях*) поклоня́тися, уклони́тися, поклони́тися кому́, (*прощаясь ещё*) відклоня́тися, відклони́тися. [Ба́тькові й не́ньці поклоня́йся (Пісня). Молоди́й і молода́ відклоня́ються ба́тькові й ма́тері (Сл. Гр.)]. **-ться** *почтительно* – уклоня́тися шанобли́во, пошти́во; чоло́м дава́ти (віддава́ти, відда́ти). [Увійшо́в у ха́ту, відда́в чоло́м господаре́ві (М. Грінч.)]. **-ться** *в пояс* – уклоня́тися ни́зько, низьки́м покло́ном. **-ться** *земно* – би́ти (*сов.* уда́рити) чоло́м, па́дати (упа́сти) в но́ги (до ніг) кому́, уклоня́тися до землі́, чоло́м дозе́мний (уклі́н) да́ти, (*презр.*) п'я́ти лиза́ти кому́. [Уда́рили чоло́м перед на́шим столо́м (Пісня)]. *Не стоило и* **-ться** *кому* – не варт було́ й го́лову клони́ти (кла́нятися) перед ким. **-ться** *кому чем* – дарува́ти кому́ що, на рале́ць дава́ти кому́ що. **-юсь** *вам этим конём* – дару́ю вам цього́ коня́. **-ни́лся** *ему сотнею рублей* – відні́с йому́ на рале́ць со́тню карбо́ванців. *Просить* **-няясь** – проха́ти уклі́нно. **-ться** (*передавать поклон кому*) – поклоня́тися (*сов.* поклони́тися), кла́нятися кому́, до ко́го, покло́на перека́зувати (посила́ти) кому́, (*сов.* перекла́нятися кому́ од ко́го), віта́ти кого́ (покло́ном). [Віта́йте його́ від ме́не (низьки́м покло́ном)]. *Берёт так* **-ется**, *а возьмет, так чванится* – як позича́є, то всі боги́ виклада́є, а як віддає́, то в ба́тька-ма́тір ла́є (Номис).
Кла́пан – 1) (*в насосах, в музык. инстр.*) хли́павка, хлипа́к (-ка), хли́по́к (-пка), хлипе́ць (-пця). **-пан** *предохранительный* – запобі́жна́ (охоро́нна) хли́павка. **-пан** *отсекальный* – хли́павка роз'є́днувальна, (*запорный*) хли́павка замика́льна, (*впускной*) хли́павка впускна́, (*выпускной*) хли́павка випускна́, (*пружинный*) хли́павка спружи́нова; 2) (*в одежде*) хля́стик (-ка).
Кла́панный – хлипако́вий.
Клапанообра́зный – хлипакува́тий.
Кларне́т – кларне́т (-та).
Кларнети́ст – кларнети́ст (-та) *и* (*стар.*) кларнети́ста (-ти).
Класс – 1) кла́са (-си), (*реже*) клас (-су). [Твари́ни поділя́ються на кла́си (М. Грінч.)]; 2) (*соц. полож.*) стан (-ну), кла́са, клас, (*слой*) верства́. [Робітни́ча кла́са. Боротьба́ кла́сів. Це лю́ди одно́ї верстви́ з ва́ми (Н.-Лев.)]. *Высшие* (*низшие*) **-сы** *общества* – ви́щі (ни́жчі) ста́ни (ве́рстви) громадя́нства. **Класс**-*гегемон* – кля́са-гегемо́н (-на); 3) (*в школе*) кла́са, клас (-су). [Анто́сьо вже був у четве́ртому кла́сі (Свидн.). У́чень перейшо́в до тре́тьої кла́си (М. Грінч.)].
Кла́ссик – кла́сик (-ка).
Классифика́тор – класифіка́тор (-ра).

Классифика́ция – 1) (*процесс*) класифікува́ння, розподіля́ння, *оконч.* розподі́лення; 2) (*результат*) класифіка́ція (-ції), розпо́діл (-лу).
Классифици́ровать, -ся – класифікува́ти, -ся, розподіля́ти, -ся, *сов.* скласифікува́ти, -ся, розподілі́ти, -ся. **Классифици́рованный** – класифіко́ваний.
Классици́зм – класици́зм (-му).
Класси́ческий – 1) класи́чний. **-кое** *образование* – класи́чна осві́та. **-кая** *литература* – класи́чне письме́нство; 2) (*образцовый, совершенный*) класи́чний, зразко́вий, взірце́вий. [Такі́ сторі́нки в П. Ми́рного наза́вжди ли́шаться класи́чними і непере́йденими в опись́вому на́шому письме́нстві (Єфр.)].
Кла́ссный – кла́сний. **-ная** *комната* – клас (-са), кла́сна кімна́та. **-ная** *доска* – табли́ця (кла́сна). **-ная** *дама* – кла́сна догля́дачка (-дниця). **-ный** *наставник* – кла́сний вихова́тель.
Кла́ссовый – кла́совий. [Кла́совий при́нцип. Кла́сова свідо́мість. Кла́сова боротьба́].
Класть – 1) (*что куда, на что, во что*) кла́сти, поклада́ти що куди́, на що, в що, (*редко*) чим; *срвн.* **Полага́ть 1**. [По-над по́лем іде́, не поко́си кладе́, не поко́си кладе́ – го́ри (Шевч.). Взяв ляха́ми, як снопа́ми, по два ряди́ кла́сти (Гол.). Всі клейно́ди гетьма́нські на стіле́ць поклада́є (Куліш)]. **-сть** *каменное здание, стену, фундамент* – ка́м'я[ме]ни́цю, мур, підмурі́вок мурува́ти *и* кла́сти. **-сть** *печь* – ста́вити *и* станови́ти піч, гру́бу, комини́ (Полт.). **-сть** *кирпичи в ёлку* – мурува́ти со́сонкою, уклада́ти це́глу со́сонкою. **-сть** *в кучу* – на ку́пу кла́сти. **-сть** *деньги в банк, в сберегательную кассу* – кла́сти гро́ші в банк, до ба́нку, до щадни́ці, до оща́дної ка́си. **-сть** *деньги на текущий счёт* – кла́сти гро́ші на пото́чний (біжу́чий) раху́нок. **-сть** *яйца под наседку* – підсипа́ти, *сов.* підси́пати кво́чку, *о мн.* попідсипа́ти квочки́. [Кво́чку підсипа́ти годи́ться уве́чері (Сл. Гр.)]. **-сть** *верх на стоге, см.* **Выводи́ть 10**. **-сть** *поклоны* – би́ти, кла́сти, поклада́ти покло́ни. **-сть** *основанием, в основу чего* – кла́сти за осно́ву, за підва́лину чого́. **-сть** *крепкое основание чему* – підво́дити міцну́ підва́лину під що. **-сть** *резкую границу между чем* – станови́ти, ста́вити, кла́сти вира́зну межу́, о́бруб між чим. [Не мо́жемо ви́значити поді́ю, що вира́зний ста́вила-б о́бруб між сусі́дніми пері́одами (Єфр.)]. **-сть** *что в качестве чего* – кла́сти що чим. [Козаки́ Ви́слу кла́ли поро́гом між Ляхво́ю й Ру́ссю (Куліш)]. **-сть** *на ноты, на музыку* – заво́дити в но́ти що, компонува́ти музи́ку, уклада́ти музи́ку до чо́го. **-сть** *на счетах* – ки́дати (прикида́ти, відклада́ти) на рахівни́ці, (*щёлкая*) кла́цати на рахівни́ці. **-сть** *в счёт* – бра́ти до раху́нку, бра́ти до раху́би, (*считать*) лічи́ти, рахува́ти, чи́сли́ти що; *срвн.* **Счита́ть.** *Оканчивать* **-сть,** *см.* **Докла́дывать 1.** *И следа ко мне не* **клади́** – щоб і нога́ твоя́ в ме́не не була́, і сте́жки до ме́не не топчи́. **-сть** *в борьбе* (*побеждать*) – боро́ти, *сов.* поборо́ти, зборо́ти кого́. [Не той коза́к, що поборо́в, а той, що ви́вернувся (Приказка)]. **-сть** *на обе лопатки* – кла́сти кого́ на горб, поборо́ти кого́ навзнаки́. **-сть** *судно на бок* – нахиля́ти судно́ на бік. **-сть** *приправы в кушанья* – си́пати присма́ки в стра́ву, засма́чувати (стра́ву) чим, (*искрошив их*) си́пати за́кришку, закри́шувати чим; *срвн.* **Заправля́ть 3**. [Гарбу́з варю́, цибу́лькою закриши́ла (Сл. Гр.)]. **-сть** (*назначать*) *цену* – ціни́ти, цінува́ти що, склада́ти ці́ну, визнача́ти ці́ну чому́, за що; *срвн.* **Оце́нивать.** [Не ви́йшов цінува́ти, а ви́йшов продава́ти (Приказка)]. **-сть** *хорошую цену* – дава́ти до́бру ці́ну. **-сть** *резолюцию* – поклада́ти, наклада́ти, кла́сти резолю́цію на чо́му. **-сть** *голову* – наклада́ти, *сов.* наложи́ти голово́ю, поклада́ти, *сов.* положи́ти го́лову, *о мн.* понаклада́ти го́ловами. [Бу́ду в землі́ коза́цькій го́лову християнську поклада́ти (Дума)]. **-сть** *голову порукой* – голово́ю ручи́тися за що. **-сть** *душу, жизнь* – поклада́ти, офірува́ти життя́, ду́шу за що. **-сть** *душу во что* – вклада́ти ду́шу в що, щи́ро ста́витися до чо́го. **-сть** *заботу о ком* – піклува́тися, клопота́тися про ко́го *и* ким, дба́ти про ко́го, за ко́го, турбува́тися про ко́го *и* ким; *см.* **Забо́титься. -сть** *обет, зарок* – поклада́ти, дава́ти обі́тницю, зарі́к, за[об]ріка́тися. **-сть** *знак, клеймо на чём* – значи́ти, таврува́ти що, кла́сти тавро́ на чо́му. **-сть** *отпечаток на что* – наклада́ти відби́ток, познача́тися на чо́му, (*в перен. знач.*) роби́ти (справля́ти) вплив на ко́го, на що, вплива́ти, ді́яти на ко́го, на що; *срвн.* **Влия́ть. -сть** *конец разговору, речи* – кла́сти, поклада́ти край розмо́ві, мо́ві, припиня́ти розмо́ву; *срвн.* **Прерыва́ть. -сть** *позор, пятно на кого* – ганьбо́ю вкрива́ти, плямува́ти кого́; *срвн.* **Пятна́ть 4**. **-сть** *преграду, см.* **Преграждáть. -сть** *оружие перед победителем* – склада́ти збро́ю перед перемо́жцем. *Не* **-ди** *ему пальца в рот* – пальця́ в рот йому́ не клади́; йому́ дай полі́ вчепи́тися, то й сви́ту здере́ (Приказка). *Не* **-ди́** *плохо, не вводи вора в грех* – недо́бре хова́єш – сам зло́дія спокуша́єш (Приказка); 2) **класть** *яйца* (*о птицах*) – нести́ я́йця, не́сти́ся. [Кому́ веде́ться, то й пі́вень несе́ться (Приказка)]; (*о змеях*) кла́сти я́йця, (*провинц.*) чини́ти я́йця, (*о насекомых*) кла́сти яе́чка, черви́ти; 3) (*кастрировать животных*) виклада́ти, чи́стити, холости́ти, вала́шити; *см.* **Выхола́щивать.** [Виклада́ти жере́бчика. Чи́стити кабанця́. Вала́шати бара́нчика]. **Кла́денный** – кла́дений,

покла́дений; (*кастрированный*), *см.* **Кла́деный.**
Кла́сться – 1) кла́стися. [Вмира́ти не на віз кла́стися (Чуб.)]. **-ться** *на бумагу* – става́ти, *сов.* ста́ти на папе́рі. [Ду́ми мої́, ду́ми мої́, ли́хо мені́ з ва́ми! На́що ста́ли на папе́рі сумни́ми ряда́ми? (Шевч.)]; 2) *на кого* – покляда́тися, здава́тися, звіря́тися на ко́го; 3) (*о домашних птицах*) нести́ся; *срвн.* **Класть 2.**
Клац, *межд.* клац! [А па́кінь клац її́ зуба́ми (Рудч.)].
Кла́цать, Кла́цнуть – кла́цати, кла́цнути; *срвн.* **Щёлкать.** [Так зуба́ми й кла́цають (Рудч.)].
I. Клёв, *см.* **Клева́ние.** *Сегодня хороший* **клёв** – сього́дні ри́ба до́бре клює́, йме́ться.
II. Клёв, *межд.*– клюв! дзю[ьо]б!
Клева́ние – клюва́ння, дзю́[ьо́]бання. [Чу́ти ку́ряче дзюба́ння (Звин.)]. *Начало* **-ния** (*рыбою*) – торк (-ку). [Сидимо́, сидимо́ з ву́дками – й то́рку нема́! (Звин.)].
Клева́ть, Клю́нуть – клюва́ти, клю́нути, дзю́[ьо́]ба́ти, дзю[ьо]бну́ти, (*сильно*) дзю[ьо]бону́ти. [На ма́ківці сиді́ла, дрі́бен мачо́к дзюба́ла (Пісня). Клюю́ть о́чі коза́цькії, а тру́пу не хо́чуть (Шевч.)]; (*о рыбе*) клюва́ти, клю́нути, (*брать приманку*) заїда́ти, заї́сти червяка́, (*ловиться*) бра́тися, йня́тися (*несов.*) [Сього́дні ри́ба не йме́ться (Полт.). Клює́ – а не бере́ться (Київщ.). Ри́ба клюва́ла (Коцюб.) Ще не клюва́ло (*безлич.*). Коли́ поплаве́ць дрижи́ть, це ри́ба заїда́є черва́ка́ (Звин.)]. **-ва́ть** *носом* (*сидя дремать*) – куня́ти, клюва́ти но́сом, о́куні лови́ти. [Хто слу́хає, а хто о́кунів ло́вить (Квітка)]. **Клю́нуть** *носом* – (*шутливо*) о́куня впійма́ти. *Денег куры не* **клюю́т** – гро́шей без лі́ку; грошви́ не впрого́рт. **Клёванный** – кльо́ваний, дзю́[ьо́]баний. **-ться** – клюва́тися, клю́нутися, дзю́[ьо́]ба́тися, дзю[ьо]бну́тися; *срвн.* **Лови́ться.**
Клева́ч – 1) (*каменотёсная кирка*) оска́рд (-да), оска́рда (*ж. р.*), (*зап.*) бе́ґа; 2) (*для клепания косы*) клеве́ць (-вця́).
Кле́вер, *бот.* Trifolium – конюши́на, конячи́на, горі́шок (-шка), горі́шина, (*зап.*) комана́, кома́нка, комани́ця. [Мали́й Миро́н лю́бить упива́тися соло́дким за́пахом роси́стої конюши́ни (Франко). На цім бо́ці на толо́ці жо́вта комани́ця (Гол.)]. **-вер** *белый*, Trifolium repens L. – бі́ла конюши́на, бі́лий горі́шок, сі́ре зі́лля, ли́шки. **-вер** *красный*, Trifolium pratense L. – черво́на конюши́на, іва́сик, в'язі́ль (-зі́ля), дятлови́на, троя́н (-на), трой-зі́лля. **-вер** *горный*, Trifolium montanum – ку́ряча ла́пка.
Кле́верный – конюши́нний, конюши́новий, горі́шковий. [Конюши́нне сі́но. Конюши́нова кві́тка].
Клевета́ – на́клеп (-пу), клевета́, клеветня́ (Звин., Галичина), (*злоречие*) лихомо́ва, лихослі́в'я (-в'я), (*оговор*) обмо́ва, обмо́вка, *ум.* обмо́вонька, обмо́вочка; *срвн.* **Ложь.** [Хо́че позива́ти його́ за на́клеп (Звин.). Страшні́ слова́ видава́лися яко́юсь ди́кою клевето́ю (Франко). Це брехня́ й клевета́ на ме́не (Крим.). Таку́ клеветню́ пусти́ла, і нема́ їй со́рому! (Звин.). Лю́дські обмо́ви (Гол.). Ти не наво́дь обмо́ви за́йвої на вла́сну ду́шу (Л. Укр.)]. *Презирать* **-ту́** – гордува́ти на́клепом, клевето́ю, обмо́вою. [Я гордува́в обмо́вою людсько́ю (Куліш)]. *Взводить на кого* **-ту** – ки́дати на ко́го на́клеп, обмовля́ти кого́. *Обносить кого* **-то́ю** – обно́сити кого́.
Клевета́ть *на кого* – клепа́ти (-плю, -плеш) на ко́го, обмовля́ти кого́, обно́сити кого́, набрі́хувати на ко́го, лихомо́вити, лихосло́вити кого́, клевета́ти (-вечу́, -ве́чеш *и* (*редко*) -та́ю, -є́ш) на ко́го. [Не по пра́вді мене́ обмовля́єте (М. Вовч.). Ви кле́плете на ве́ршників держа́ви (Куліш). Почали́ се́стри набрі́хувати на ме́ншу (Сторож.). Вона́ клеве́че (Мова). Хто клевета́є, той ду́шу згу́бить (Федьк.)].
Клеветли́вый – накле́пливий, обмо́вливий, лихомо́вний, лихослі́вний, клеветли́вий, клеве́тний, клевету́щий, брехли́вий.
Клеветни́к, -ни́ца – накле́пник, -ниця, лихомо́вник, -ниця, лихослі́вник, -ниця, клеве́тни́к, -ни́ця *и* клевету́ха, обмо́вник, -ниця, клепа́ч, -па́чка. [Соро́мся, клеветни́че! (Куліш). Клеветни́цю пізви́ до су́ду (Франко). Я твої́й ма́тері – похму́рниця, твої́м бра́тікам – клевету́ха (Чуб. III)].
Клеве́тничать – бага́то клепа́ти, бага́то клевета́ти, клепа́ти-бреха́ти.
Клеветни́ческий – 1) накле́пницький, лихомо́вницький, лихослі́вницький, клеветни́цький, обмо́вницький. [Обмо́вницька вда́ча]; 2) накле́пний, клеве́тни́й, обмо́вний, брехли́вий. [Обмо́вні ви́гадки, слова́].
Клеветни́чий – обмо́вничий, клеветни́чий.
Клеветно́й, *см.* **Клеветни́ческий 2.**
Клеве́ц – 1) *см.* **Клева́ч**; 2) **-цы́** (*в бороне, граблях*) – зубки́ (-кі́в), *соб.* зу́б'я (-б'я). [Наступи́в на зубки́ в грабля́х (Сл. Гр.)].
Клевре́т – клевре́т, прибі́чник, спі́льник (у нечи́стій спра́ві); *срвн.* **Приве́рженец,**

Сторо́нник, Прислу́жник. [Наха́бний офіце́р, ото́й самодержа́вний прибі́чник (Крим.)].
Клегта́ние, Клегта́ть, *см.* **Клекта́ние, Клекта́ть.**
Клееваре́ние – 1) (*фабрикация клея*) вива́рювання кле́ю; 2) (*для употребления*) варі́ння кле́ю.
Клеева́ренный – клеєва́рний.
Клеева́рка, *см.* **Клея́нка.**
Клеева́рня – клеєва́рня (-ні).
Клеева́рщик – клеєва́р (-ра), клеєва́рник.
Клеева́тость – клеюва́тість (-тости).
Клеева́тый – клеюва́тий.
Клееви́на – клейови́на.
Клеево́й – клейови́й, (*о столярном клее*) кару[ю]ко́вий. **-вая** *краска* – клейова́ фа́рба.
Клее́ние, Кле́йка – кле́їння, (*столярным клеем*) кару́[ю]чення.
Клеёнка, Клеёночка – цера́та, клея́нка, (*гал.*) воща́нка, *ум.* цера́точка, клея́ночка.
Клеёночный – цера́тний. **-ная** *фабрика* – цера́тна виро́бня, цера́тня (-ні).
Клеёнчатый – цера́товий, з цера́ти зро́блений, клеянча́тий; цера́тою оббитий. [Цера́това кана́пка (Черкащ.). Цера́товий плащ].
Клеёный, *прил.* – кле́єний. **-ная** *бумага* – (про)кле́єний папі́р (-пе́ру).
Клееобра́зный – клеюва́тий.
Клеи́льный – клеї́льний.
Клеи́льщик, -щица – клеї́льник, -ниця, кару́[ю]чник, -чниця.
Клеи́стый – клея́стий.
Клеи́ть – кле́їти, (*столярн. клеем*) кару́[ю]чити. **Кле́еный** – кле́єний, кару́[ю]чений.
Клеи́ться – 1) кле́їтися. *Мебель* **-тся** – ме́блі кару́чать. *Разговор не* **-тся** – розмо́ва не в'я́жеться, мо́ва не мо́виться. *Дело* **-тся** – спра́ва в лад іде́, ла́диться. *Дело не* **-тся** – спра́ва не йде в лад, не ла́диться; 2) (*прилипать*) бра́тися. [Фа́рба бере́ться (Мирг.)].
Клей – клей (*р.* кле́ю), (*столярный*) кару́[ю]к (-ку), (*вишнёвый, сливовый*) г[ґ]лей (*р.* г[ґ]ле́ю).
Кле́йка, *см.* **Клее́ние.**
Кле́йкий – 1) (*содержащий клей*) клейки́й; (*о почве*) г[ґ]лейки́й, г[ґ]леюва́тий; *срвн.* **Вя́зкий.** [Глеюва́та земля́]. **-кая** *глина* – ґлей, ґлейо́к (-йку́); 2) (*липкий*) клейки́й, берки́й, беручки́й, липки́й, липу́чий. [Берка́ фа́рба. Клейки́й листо́чок. Липу́чий папі́р].
Клейкова́тость – клейкува́тість, глеюва́тість, липу́чість (-ости).
Клейкова́тый – клейкува́тий, г[ґ]леюва́тий; *срвн.* **Кле́йкий.**
Клейкови́на – клейкови́на.
Кле́йкость – кле́йкість; ли́пкість (-кости).
Клейме́ние – значі́ння, (*о скоте*) клейні́ння, таврува́ння, (*о товарах*) штампува́ння.
Клейми́льщик – значі́льник, таврува́ч, штампува́ч, штампа́р (-ря́).
Клейми́ть – 1) значи́ти, (*о скоте*) клейни́ти, (*реже*) клейми́ти, таврува́ти, (*о товарах*) шта[е]мпува́ти; *срвн.* **Ме́тить 1**. [Клейни́ти ві́вці. Таврува́ти ко́ні. Штампува́ти ми́ло]; 2) (*пятнать*) плями́ти, плямува́ти, шельмува́ти, (*порицать*) карта́ти кого́. [Плями́ли цих люде́й за те́, що вони́ насмі́лювались озива́тися за пра́во своє́ї на́ції (Грінч.). Соціялісти́чні па́ртії плямува́ли війну́ (Азб. Комун.). Кни́жники го́стро карта́ють пога́нський (*язычеcкий*) світо́гляд (Єфр.)]. **Клеймённый** – 1) зна́чений, позна́чений, (*о деньгах*) тамни́й, (*о скоте*) кле́йне́ний, тавро́ваний, (*о товарах*) штампо́ваний. [Тамни́й карбо́ванець (Крим.)]; 2) (*запятнанный, опозоренный*) шельмо́ваний, плямо́ваний, заплямо́ваний. **-ный** *преступник* – шта[е]мпо́ваний зло́дій.
Клеймо́ – тавро́, клейно́, клеймо́, шта[е]мп (-пу), знамено́. [На твої́м чолі́ випа́люю ганьби́ клеймо́ я (Франко). Його́ ге́ній наштемпо́вує гане́бним клейно́м тих, хто був «грязе́ю Москви́» (Грінч.). І на вас покладу́ть чо́рне тавро́ (О. Пчілка)]. **-мо́** *позора* – гане́бне тавро́. *Положить на кого-либо* **-мо́** – покла́сти тавро́ на ко́го, затаврува́ти кого́. *Выжженное* **-мо́** *на животных* – тавро́. **-ма** *на рогатом скоте* – та́вра, (*гал.*) знаменя́та (Шухев.). **-мо́** *на ногах у птиц* – поро́тина.
Клейно́д – клейно́д (-да); *чаще во мн.* **-но́ды** – клейно́ди (-дів). [Не на те́є, ми́ле бра́ття, я Січ руйнува́ла, ой щоб я вам ва́ші зе́млі, клейно́ди верта́ла (ЗОЮР). Візьміть мої́ отама́нські клейно́ди, пано́ве, та однесі́ть москале́ві (Шевч.)].
Кле́йстер – кле́йстер (-тру), (*в ткацком и в обойном пром.*) шлі́хта.
Кле́йщик, -ца, *см.* **Кле́ильщик, -ца.**
Клёк – 1) чо́ло. [Пшени́ця – саме́ чо́ло]; 2) жабури́ння; *срвн.* **Икра́** *жабья*; 3) (*игра*) скраклі́ (-лів *и* -ке́ль); *срвн.* **Городки́** (*под* **Городо́к**).

Клёкот – кле́кіт (-коту), клект (-ту). [Клект орля́чий з-під хмар чу́ти (Номис). З мі́ста доно́сився глухи́й кле́кіт (Мирн.)].
Клек[г]та́ние – клекота́ння, клекта́ння. [Чорногу́зи односта́йним кле́котанням віта́ли ра́нішнє со́нце (Коцюб.)].
Клек[г]та́ть – клекота́ти, клекта́ти. [Орли́ клеко́чуть (Полтавщ.)].
Клёкт, *см.* **Клёкот.**
Клён, *бот.* Acer platanoides – клен (-на), *ум.* клено́к (-нка́), клено́чок (-но́чка), (*в народн. творч.*) клен-де́рево. [Рости́, рости́, клен-де́рево (Грінч. I)]. **Клён** *немецкий*, Acer pseudoplatanus – я́вір (*р.* я́вора). **Клён** (*древесина*) – клени́на, явори́на.
Кленóвник – кленóвий гай, клени́на.
Кленóвые, *бот.* Aceraceae – кленува́ті (-тих).
Кленóвый – кленóвий. [Кленóвий листóчок. Кленóві полúці].
Клепа́ла, *см.* **Клепа́ло 3.**
Клепа́ло – 1) клепа́ло, калата́ло, калата́йло; 2) *см.* **Клеветни́к**; 3) брехýн, плеска́ч (-ча́).
Клепа́льный – клепа́льний.
Клепа́льщик – 1) клепа́ч, клепа́льник, (*заклёпщик*) нютува́льник; *срвн.* **Коте́льщик**; 2) *см.* **Клепа́ло 3.**
Клепа́ние – 1) клепа́ння, (*заклёпками*) нютува́ння; 2) плеска́ння; *срвн.* **Спле́тничание.**
Клёпань – (*металлич. оковка*) окýття́, закі́вець (-вця).
Клепа́ть – 1) клепа́ти (-па́ю, -єш *и* кле́плю, -плеш), (*заклёпками*) нютува́ти. [Клепа́ти ко́су]. **Клепли́** *покуда* **-плется** – кова́ль кле́пле, по́ки те́пле (Приказка); 2) *на кого* – клепа́ти на ко́го; *см.* **Клевета́ть**; 3) бреха́ти, пле́ска́ти. *Что на мёртвого* **-плет** – бре́ше, як на ме́ртвого; 4) (*бить, стучать во что*) клепа́ти, калата́ти в що. **Клёпанный** – кле́паний, (*заклёпками*) нюто́ваний. **-ться** – клепа́тися, нютува́тися.
Клепа́ч – 1) клепа́ч (-ча́); *срвн.* **Молото́к**; 2) *см.* **Клепа́льщик.**
Клепа́чка – манта́чка. *Оттачивать косу* **-чкою** – манта́чити ко́су.
Клёпка – 1) кле́пка, *ум.* кле́почка, кле́понька, (*отдельная* **-пка**) клепчи́на. [Там пла́вало віде́рце, сосно́ві кле́пки, а дубо́ве де́нце (Пісня). Сиди́ть собі у бур'яні та кле́пку те́ше (Шевч.)]. *У него одной* **-пки** *нет* – в ньо́го не всі до́ма, в ньо́го деся́тої кле́пки нема́є; 2) *см.* **Клепа́ние 1.**
Клёпочный – клепкови́й. [Клепкове́ виробни́цтво].
Клепси́дра – клепси́дра, водяни́й годи́нник.
Клептома́н – клептома́н, хво́рий на краді́жність.
Клептома́ния – клептома́нія, краді́жка хворо́ба, краді́жна сла́бість (-бости).
Клерика́л – клерика́л (-ла).
Клерикали́зм – клерикалі́зм (-му).
Клерика́льный – клерика́льний. [Клерика́льний дух (Коцюб.)].
Клерк – клерк, конто́рник, бюро́вець (-вця).
Клерова́ние – клерува́ння, висві́тлювання, рафінува́ння. **-ние** *вина* – клерува́ння вина́, (*оклейка*) клеюва́ння вина́.
Клерова́ть – клерува́ти, висві́тлювати, рафінува́ти що. [Клерува́ти олі́ю. Рафінува́ти цу́кор].
Клёст *белопоясный*, *зоол.*, Loxia bifasciata – шишка́р (-ря́) білосму́гий. **Клёст**-*еловик*, L. curvirosta – шишка́р ялино́вий, крижодзьо́б, кривоні́с (-но́са). **Клёст**-*сосновик*, L. pytyopsittacus – шишка́р сосно́вий.
Кле́тка – 1) (*помещение*) клі́тка, кліть, *ум.* клі́точка, клі́тонька, (*большая для дом. птицы*) ку́ча, ко́єць (*р.* ко́йця), (*открытая для скворцов*) шпакі́вня, (*для жаворонков*) жа́йворонник. [Душа́, мов та пта́шка із клі́тки геть рве́ться (Самійл.). Се́рце ту́жно б'є́ться, на́че пта́шка в клі́ті (Франко). Тре́ба ку́ри повкида́ти в ку́чу (Полтавщ.)]; 2) (*четыреугольник*) ґра́та, ґра́тка, кра́та, ка́рта *ум.* ґра́точка, кра́точка, ка́рточка. [Вона́ почала́ па́льцем рахува́ти краточки́ на пе́рському ки́лимі (Л. Укр.). Карта́та старосві́тська пла́хта з зеле́ними, черво́ними, жо́втими ка́ртами (Грінч.)]; 3) *биол.* cella – клі́ти́на. [Жіно́ча, чолові́ча клі́ти́на. Росли́нна клі́ти́на]; 4) *грудная* **-ка**, *анат.* thorax – огру́ддя.
Клеткови́дный, *см.* **Клеткообра́зный.**
Клеткообра́зный – кліткува́тий, ґрат(к)ува́тий.
Кле́точка – 1) клі́точка, клі́тонька; 2) ґра́точка, кра́точка; 3) кліти́нка. *См.* **Кле́тка.**
Кле́точник – кліткар (-ря́).
Кле́точный – клітко́вий; (*биол.*) кліти́нний [Клітко́ві две́рці. Кліти́нна оболо́нка].
Клету́шка – 1) хи́жка, хижчи́на, комірчи́на; *см.* **Клеть**; 2) клі́точка, клі́тонька; *см.* **Кле́тка 1.**
Клетча́тка, *анат.* tela cellulosa – кліти́нна ткани́на, ніздра́ (Мед. Сл.).

Кле́тчатый – карта́тий, карта́[и́]стий, ґратча́стий, карта́цький. [Карта́та пла́хта (Полтавщ.). Що за прехоро́ша ж і ху́стка була́: карта́ста, а кра́йка жовтогаря́ча (Кон.). Спідни́ця карти́ста (Яворн.). Пла́хта карта́цька (Квітка)].

Клеть, Клету́шка – 1) хи́жа, хи́жка, хижчи́на, хижи́на, ванькі́р (-ра), ванькі́рчик, комо́ра (при ха́ті), комірчи́на, комі́рка; *срвн.* **Кладова́я.** [Ма́зала ба́ба хи́жу (Полт.). Брат замкну́в її́ в хижи́ну (Грінч.)]; 2) (*садок для домашней птицы*) ку́ча; *см.* **Кле́тка 1**; 3) (*под'ёмная*) кліть (-ти). [В сторчові́й ша́хті кліть залі́зна хо́дить уго́ру і вниз (Загірня)].

Клё́цка – галу́шка, *ум.* галу́шечка, (*мелкая*) клю́цка.

Клёш – кльош (-шу). [Там живу́ть Петра́рки в кльо́шах (Влизько)].

Клешнева́тый, *см.* **Клещеви́дный.**

Клешневи́дный – клі[е]шнюва́тий.

Клешнё́вый – клі[е]шне́вий.

Клешни́стый – клі[е]шня́стий.

Клешни́ть – щипа́ти клі́[е́]шнями, хвата́ти, хапа́ти клі́[е́]шнями.

Клешня́ – клі[е]шня́. [Куди́ кінь з копи́том, туди́ й рак з клішне́ю (Приказка)]. *Имеющий* **-ни** – клі[е]шна́тий. [З Демко́м Павло́ вже печеру́ють ра́ки: летя́ть з води́ клешна́ті небора́ки (Грінч.)].

Клещ, *зоол.* Acorus redivivus – кліщ (-ща́), кліща́к. [Кліщі́ з ду́ба поспада́ли, голо́воньку покуса́ли (Пісня)]. *Впиться* **-що́м** – закліщи́тися, уп'ясти́ся мов кліщ, кліще́м, кліщако́м в ко́го, в що. [Він кліщако́м у ме́не закліщи́вся (М. Вовч.)]. **Клещ** *овечий* – кліщ ове́чий.

Клеща́к, *зоол.* Forficula – щи́павка. **-щак** *большой* – коре́ць (-рця́), хохо́л, хохола́к, хохола́з, хохола́ня.

Клещеви́на, *бот.* Ricinus communis – рици́н, рай-де́рево.

Клещеви́нный – рици́но́вий, рай-деревни́й.

Клещи́ – 1) (*кузнечные*) кліщі́ (-щі́в), (*ум.*) клі́щики, (*для вытаскивания гвоздей*) обце́ньки (-ків). [Коли́ не кова́ль, то й кліщі́в не пога́нь (Приказка). Не заганя́й цвях, а ви́тягни обце́ньками (Крим.)]. *Сдавливать как* **-ща́ми** – стиска́ти мов кліщи́ма, склі́щувати. [Рубе́ць поча́в склі́щувати в рука́х Зату́рського (Яворн.)]; 2) (*хомутные*) клі́щі. [Таки́й кінь, що колі́нцями кліщі достає́ (Сл. Гр.)].

Клещине́ц, *бот.* Arum maculalum – ко́зяча борода́.

Кле́янка – кару́[ю́]чниця, клеяни́ця.

Кли́вер – клі́вер (-вера).

Кли́зма – 1) (*предмет*) клі́зма, проми́йниця, левати́ва; *срвн.* **Клисти́р**; 2) (*промывательное*) промива́ння. *Ставить* **-му** – роби́ти промива́ння.

Клик – клич (-чу), клик, по́клик (-ку), гук (-ку), ви́гук; *срвн.* **Клич. Клик** *радости, веселья, печали, восторга* – ра́дісний, вті́шний, весе́лий, сумни́й по́клик, захо́плення, по́клик. **-ки** *одобрения* – прихва́льні ви́гуки, хва́льні по́клики, (*гал.*) бра́ва (-вів).

Кли́ка – клі́ка, згра́я; *срвн.* **Ша́йка.** [Згра́я капіталі́стів]. *Придворная* **-ка** – двірська́ клі́ка.

Кли́кание – кли́кання кого́, гука́ння кого́ *и* на ко́го. **-ние** *весны* – заклика́ння весни́.

Кли́кать, кли́кнуть – 1) кли́кати, кли́кнути кого́, гука́ти, гукну́ти кого́ *и* на ко́го. [Кли́че її́ та цілу́є (Шевч.). Мала́нка почала́ гука́ти Андрі́я (Коцюб.). Гукну́ на люде́й, бу́демо две́рі лама́ти (Васильч.)]. **-нуть** *клич* – вселю́дно гукну́ти, вселю́дним кли́ком кли́кнути, покли́кнути, обвісти́ти (всіх); 2) (*взывать*) гука́ти, вола́ти. [І ось я сту́каю до бра́ми, і знов гука́ю: «відчини́!» (Вороний)]; 3) (*прозывать*) дражни́ти кого́. [То ті́льки соба́к дра́жнять руди́ми (Н.-Лев.)]. **Кли́канный** – кли́каний.

Кли́каться – перегу́куватися.

Клику́ша – несамови́та (навіже́на) гістери́чка, крикли́вица.

Клику́шествовать – гістері́йно навіжені́ти. **Клику́шествующий** – гістері́йно-навіже́ний, несамови́то-гістері́йний.

Клику́шничать – вдава́ти несамо́виту гістери́чку.

Климактери́ческий, *мед.* клімактери́чний.

Кли́мат – клі́мат (-ту), підсо́ння. [Тепло́, хо́лод, су́хість, во́гкість і ві́тер – усе́ це звуть клі́матом, або по-на́шому підсо́нням (Герин.)].

Климати́ческий – кліматі́чний, підсо́нньовий, до підсо́ння нале́жний. **-ский** *курорт* – клі́ма́ти́чна лічни́ця.

Климатологи́ческий – кліматологі́чний, що стосу́ється до нау́ки про підсо́ння.

Климатоло́гия – кліматоло́гія, нау́ка про підсо́ння.

Клин – 1) клин (-на), *ум.* клино́к (-нка́), кли́нець (-нця), кли́нчик, *соб.* кли́ння. [Клин кли́ном виганя́ють (вибива́ють) (Приказка). Руба́й, си́ну явори́ну, – до́бре кли́ння бу́де (Пісня). Тупи́й клино́к твердо́го сука́ ко́ле (Куліш)]. **Клин** *деревянный для глухой заклинки* –

плі́шка, за́плішка. **Клин** *железный* – кли́нець залі́зний, гло́ба. *Забивать* **клин, -нья** *во что* – вганя́ти (забива́ти) кли́на, кли́ння в що, клинцюва́ти що. *Сбивать, сбить* **-ньями** – склинцьо́вувати, склинцюва́ти що, приганя́ти, пригна́ти кли́нцями що. *Колоть дрова* **-ньями** – коло́ти дро́ва кли́нцями. *Укреплять, -пить деревянным* **-ном** – пліши́ти, заплі́шувати, запліши́ти що. [Запліши́в соки́ру]. *Плужный* **клин** – заборо́зник, заборозе́нник, хвостови́к, захва́тич. **Клин** *в мельничном валу* – мета́ль (-ля), мета́льня. **Клин** *для укрепления косы на косовище* – па́скли́н (-на), па́склинь (-ня), (*железный*) глобо́к (-бка́). *Хоть* **клин** *на голове теши* – хоч кіло́к на голові́ теши́ (Приказка). *Свет* **-ном** *сошёлся* – світ мов зав'я́заний (Звин.). *Свет не -ном сошёлся* – не ті́льки сві́та, що в вікні́ (Приказка). *Борода* **-ном** – цапи́на борода́, борода́ кли́нцем (Тесл.). *Как ни кинь, а все* **клин** – як не мости́сь, а все му́лько; і сюди́ гаряче́, і туди́ боляче́ (Приказки); 2) (*кусок ткани*) клин, *ум.* клино́к (-нка́), кли́нець (-нця), кли́нчик, *соб.* кли́ння; Kося́к, *ум.* косячо́к (-чка́). [Ви́різав кли́нчик (Март.). Вши́то кли́ння (Шухев.)]; 3) (*остроугольный участок земли*) клин, за́ріжок (-жка), *ум.* за́ріжечок (-чка), за́зубник, за́кло, (*оврага*) клин. [Яр вхо́див у ліс вузьки́м кли́ном (Н.-Лев.). Ото́й за́ріжечок скопа́й на квітки́ (Борзенщ.). Під жи́том на за́клі лежа́в (Кон.)]; 4) (*участок севооборота*) рука́, клин. [У трьох рука́х по́ле (Полтавщ.). Ярови́й клин. У ме́не по о́дній десяти́ні на ко́жну ру́ку (Звиног.)].

Кли́ника – клі́ніка.

Кли́нить – 1) розко́лювати кли́нцями, клинцюва́ти що; 2) (*глухой заклинкой*) пліши́ти, заплі́шувати. [Заплі́шує соки́ру (Мирг.)].

Клиници́ст – клініци́ст.

Клини́ческий – клі́ні́чний.

Кли́нкер (*сорт кирпича*) – клі́нкер (-ру), дзвінча́к (-ку).

Клинови́дный – клинува́тий, клинча́стий, клинцюва́тий.

I. Клино́к – клино́к (-нка́), кли́нець (-нця), кли́нчик; *см.* **Клин 1.**

II. Клино́к – (*оружия*) ле́зо, лі́зко, (*ножниц*) обзе́л (-зе́ла), ста́лка (Гуманщ.), (*косы*) полотно́, *ум.* полоте́нце, полоте́нечко.

Клинообра́зный – клинува́тий; *см.* **Клинови́дный. -ные** *письмена* – клино́пис (-су).

Клинопи́сный – клинопи́сний.

Клино́пись – кли́нопис (-су), клино́пись (-си).

Клино́чек – клино́чок (-но́чка); *см.* **Клин 1.**

Кли́нтух (*дикий голубь*) – го́луб-синя́к, кли́нець (-нця), дупля́к, деревни́к, кли́мець (-мця), кли́нтух.

Клинцова́ние – клинцюва́ння чого́ (стіни́).

Клинцова́ть (*набивать стену клинышками перед обмазкой*) – клинцюва́ти, (*сов.*) оклинцюва́ти що. [За́лю клинцюва́ли, і за́раз ма́зальниці й валькува́ли (Н.-Лев.). Оклинцюва́в ха́ту (Г. Барв.)].

Клинцо́вка, *см.* **Клинцова́ние.**

Кли́нчик – кли́нчик (-ка); *см.* **Клин 2.**

Кли́нышек – кли́нець (-нця), кли́нчик, (*для глухой заклинки*) за́плішка; *срвн.* **Клин 1**. *Забитые в стену* **-ки** *перед мазкой* – клинцьо́вання. [Гли́на по сті́нах давно́ облупи́лася, стирча́ло саме́ клинцьо́вання (Г. Барв.)]. *Набивать* **-ками** *стену, см.* **Клинцова́ть.**

Кли́пер (*судно*) – клі́пер (-пера).

Клир – клір (-ру), клер (-ру).

Кли́рик – клі́рик, кле́рик, приче́тник, церко́вник. [Петра́ Альфо́нса: «Нау́ка кле́рикові»].

Кли́рный – клі́ровий. [Клі́ровий спів].

Кли́рос – кри́лас, клі́рос (-са). [Оби́два брати́ співа́ли на кри́ласі в запоро́зькій це́ркві (Н.-Лев.). На два кри́ласи не мо́жна співа́ти (Приказка)].

Кли́росник, *см.* **Клироша́нин.**

Кли́росный – кри́ласний, кри́ласовий.

Клироша́нин, -ша́нка – крилоша́нин, -ша́нка, клірошáнин, -ша́нка.

Клисти́р – клісти́р (-ра), левати́ва.

Клисти́рный – клісти́рний, клісти́ровий, левати́вний. **-ная** *трубка* – клісти́рова ру́рка, клісти́рова тру́бка.

Кли́тор, *анат.* clitoris – ско́ботень (-тня), розкі́шниця, клі́тор, (*вульг.*) семе́н, ка́чка, се́кель (-келя).

Клич – (*клик*) по́клик, о́клик, гук, клич, клик (-ку), кли́ча (*ж. р.*), (*призыв*) за́клик (-ку). [Так клич її́ луна́в, як по́клик той до бо́ю (Франко). Ім'я́ твоє́ було́ вое́нним кли́ком (Куліш). Ні!.. Я чу́ю гук лица́рський – співи слу́хать не охо́та (Крим.). Мій по́клик: пра́ця, ща́стя і свобо́да (Франко). Елеме́нт проте́сту про́ти вся́кого понево́лення стає могу́чим о́кликом

літерату́ри (Єфр.). На́ша кли́ча: «во́ля для всіх!» (Крим.)]. *Боевой* **клич** – по́клик бойови́й, бойова́ кли́ча; *срвн.* **Призы́в 1**. [І в се́рці, на́че по́клик бойови́й, здійма́ються у ме́не співи ди́кі (Л. Укр.)].
Кли́чка – 1) (*человека*) при́кладка, прі́звище. [Смотри́телеві тюрма́ дала́ прі́звище «мо́рда» (Коцюб.). Ви́думав на ньо́го прі́звище «дро́хва» (Крим.)]. *Давать, дать* **-ку** *кому* – дражни́ти, продражни́ти кого́; *срвн.* **Кли́кать 3**. [По-ву́лишному Маку́хою дра́жнять (Сл. Гр.)]. *По* **-ке** – на прі́звище; 2) (*животного*) на́зва, о́кличка. *Животное знает свою* **-ку** – твари́на зна́є свою́ на́зву, слу́хає о́клички. *Пропала собака по* **-ке** «*Том*» – забі́г соба́ка на́звою (на о́кличку) «Том». *По псу и* **-ка** – по Са́вці сви́тка; яко́ї ма́сти, так і кли́чуть (Приказки). *Не смотри на* **-ку**, *смотри на птичку* – не в тім си́ла, чи коби́ла си́ва, а в тім, чи везе́ (Приказка).
Клише́ – кліше́ (-ша́), кліш (-ша), *ум.* клі́шик, *мн.* клі́ша (-шів) *и* кліші́.
Клиэ́нт, -ка – клiє́нт (-та), клiє́нтка.
Клиэ́нтский – клiє́нтський.
Клиэнту́ра – клiєнту́ра, (*гал.*) клiєнте́ля.
Кло (*обыкн. мн.* **Клы**) – (і)кло, *мн.* (і)кла; *см.* **Клы.**
Клоа́ка – 1) клоа́ка, підзе́мний стік (*р.* сто́ку), поми́йна я́ма; 2) *анат.* – клоа́ка.
Клоака́льный, *анат.* – клоа́ковий.
Клоа́чный – клоа́чний. [Клоа́чна ріди́на́. Клоа́чна літерату́ра].
Клобу́к – клобу́к, ка́птýр (-ра́), *ум.* клобучо́к (-чка́), капту́рик, каптуро́к (-рка́), каптуре́ць (-рця́), капту́рчик. [Черне́ць мій встав, наді́в клобу́к (Шевч.). Хі́ба́ схоті́лося зно́ву під чо́рний ка́птур? (Сл. Гр.)].
Клобучёк – 1) клобучо́к, капту́рик, *см.* **Клобу́к**; 2) ша́почка для вло́вчих птиць.
Клобуче́чить – наклада́ти (надіва́ти) ша́почку вло́вчій пти́ці.
Клобу́чный – клобуко́вий, каптуро́вий.
Клозе́т – клозе́т, відхо́док, ви́ходок (-дка). [Те́плий, ха́тній, надві́рний відхо́док].
Клозе́тный – клозе́тний, клозе́товий, відходко́вий.
Клок, Клочо́к – жмут, жму́то́к (-тка́), *ум.* жму́тик, жмуто́чок (-то́чка), (*волос, шерсти*) пе́лех, ко́сом (*р.* ко́сма), *ум.* космо́к, (*кожи, ткани, бумаги*) кла́поть (-птя), *ум.* кла́птик. [Жмут воло́сся коло лі́вого ву́ха (Свидн.). Жму́ток брудно́го воло́сся (Коцюб.). Ва́та кла́птями лі́зла з пальта́ (М. Лев.). Порва́в папі́р і, хова́ючи кла́птики, ки́нув на ме́не по́гляд по́вний гні́ву (Васильч.)]. **Клок** *соломы, сена* – ві́хоть (-хтя), *ум.* ві́хтик, ві́хтичок (-чка). **Клок** *волос на темени выбритой головы* – оселе́дець (-дця), *ум.* оселе́дчик. [Зна́ти запоро́жців було́ по до́вгому оселе́дцю з-під ша́пки (Куліш)]. **Клок** *волос на остриженной голове над лбом* – ла[е]вержé́т (*м. р.*), верже́та (*ж. р.*). **Клок** *земли* – кла́поть землі, шмат землі́. *Разорвать в* **-чки** – рознести́ на кла́пті, на шматки́. *Волосы висят* **-чьями** – воло́сся ви́сить па́смами. *Вырвать* **клок** *бороды* – ви́смикнути жмут воло́сся з бороди́. *Или сена* **клок**, *или вилы в бок* – а чи пан, чи пропа́в; здобу́ти або до́ма не бу́ти (Приказки). *С паршивой овцы хоть шерсти* **клок** – з худо́го кабана́ хоч ви́шкварки. *Шёл* **-чьями** *снег* – ішо́в лапа́тий сніг.
Клока́стый – кудла́тий, пелеха́тий. [Кудла́тий соба́ка. Пелеха́та голова́].
Клокова́тый, *см.* **Клочкова́тый.**
Клокота́ние – кле́кіт (-коту), клекоті́ння, бу́лькіт (-коту), булькоті́ння, вирува́ння. [Ва́жко ди́хав з страшни́м кле́котом у гру́дях (Н.-Лев.). На база́рі його́ оглуши́в кле́кіт життя́ (Коцюб.). Булькоті́ння води́ в казані́ (Мирг.). Вирува́ння в го́роді життя́ (Васильч.)].
Клокота́ть – клекота́ти (-кочу́, -ко́чеш) *и* клекоті́ти (-кочу́, -ти́ш), булькота́ти, булькоті́ти, вирува́ти, (*редко, диал.*) калахкоті́ти, (*о воде при течении*, *диал.*) лолоті́ти. [Мо́ре клекота́ло (Рудан.). Самова́р кипи́ть, аж калахкоти́ть (О. Пчілка). Вода́ шумі́ла й булькоті́ла (Н.-Лев.). Го́род виру́є життя́м (Васильч.). Там так лолоти́ть (вода́), аж луна́ в у́ші б'є (Сл. Гр.)]. **Клоко́чущий** (*как прил.*) – клекотю́ч[щ]ий. [Бу́ти тобі́ у смолі́ клекотю́чій (Мова)]; 2) *см.* **Клохта́ть.**
Клокоти́ть – ку́длати, кудо́вчити, куйо́вдити, па́тлати що.
Клокту́нья, *см.* **Клохту́нья.**
Клони́ть – хили́ти, гну́ти, клони́ти кого́, що. [Куди́ хи́лить ві́тер, туди́ й ло́зи гну́ться (Приказка). Хай хто хо́че, хи́лить ши́ю (Грінч.). Го́лод і вто́ма гну́ли додо́лу його́ го́лову (Франко). Кло́нить зелені́ ві́ти додо́лу (Куліш)]. **-ни́ть** (*речь, дело*) *к чему* – хили́ти до чо́го (*и* куди́), гну́ти на що (*и* куди́), верну́ти на що. [Куди́ це він хи́лить? (Звин.). Гне на те, щоб потягну́ти парубкі́в до су́ду (М. Лев.). Ті́льки на те й ве́рне, я́к би тебе́ одури́ти (Кон.)]. **Кло́нит** *кого ко сну* – сон кого́ кло́нить, на сон кло́нить кого́, на сон кому́ збира́ється, на сон кого́ збира́є. [Сон мене́ так і кло́нить (М. Вовч.). Вже й на сон кло́нить, а все думки́

буя́ють (М. Вовч.). На сон йому́ не збира́лося (Маковей)]. *Меня сон* **-нит** (*одолевает*) – мене́ сон змага́є, намага́є, наляга́є. **-ни́ть** *взоры, см.* **Потупля́ть** *глаза.*

Клони́ться – хили́тися, гну́тися, (*никнуть*) ни́кнути. [Звя́лена трава́ хили́лась додо́лу (Мирн.). Нена́че п'я́ний очере́т без ві́тру гне́ться (Шевч.). А голова́ ни́кне на́бік, ни́кне (Г. Барв.)]. *К чему это* **-нится** – до чого́, на що йде́ться, на що зано́ситься де. [Догада́вся, до чо́го воно́ йде́ться (Н.-Лев.). Не знав, до чо́го ді́ло йде́ться (Крим.). Аж воно́, ба́чу, не на те йде́ться (Мова). Зано́силося на війну́ (Крим.)]. *Солнышко* **-тся** *к западу* – со́нечко схиля́ється (хи́литься) на за́хід. **-тся, -лось** *к вечеру* – схиля́ється, схиля́лося над ве́чір. **-ться** *к упадку* – хили́тися до зане́паду. [Да́лі письме́нник іде́ вниз, хи́литься до зане́паду (Єфр.)]. *Государство* **-тся** *к упадку* – держа́ва хи́литься до зане́паду. *Победа* **-лась** *на сторону неприятеля* – во́рог почина́в здобува́ти перемо́гу, перемо́га схиля́лася на воро́жий бік. *К чему* **-нятся** *ваши речи* – до чо́го ви прова́дите (ведете́) свою́ мо́ву? куди́ ви гнете́ свою́ мо́ву? **Клоня́щийся** – що хи́литься. **-щийся** *к упадку* – близьки́й (до) зане́паду. *Строение,* **-щееся** *к разрушению* – будівля, що почала́ руйнува́тися, що йде до руйна́ції.

Клоп – 1) *зоол.* (*постельный*) Acanthia lectulania L. sive Cimex – блощи́ця; (*древесный*) Pentatoma baccarum L. – кова́лик, зеле́на блощи́ця; 2) *шутл.* (*малыш*) – капшу́к, карапу́зик, короту́нчик.

Клопец, бот, Rhinanthus Crista galli – дзвіне́ць (-нця́); Staphilea pinnata L. – клопи́чка; Thlaspi arvense L. – талаба́н польови́й.

Кло́пик – блощи́чка; (*детёныш*) блощиня́ (-ня́ти).

Клопи́ный, *см.* **Клопо́вый.**

Клопи́ща[е] – блощицю́га, блощи́сько.

Клопо́вник – 1) блощи́чник (-ку). [У вас тут не ха́та, а які́йсь блощи́чник (Мирг.)]; 2) буцега́рня, холо́дна (-ної), чо́рна; *срвн.* **Куту́зка**; 3) *бот.* Sedum palustre L. – багно́, боло́тник, головолі́м (-ло́му).

Клопо́вый, -вий – блощи́чний. *Запах* **-вый** – блощи́чний дух. *Пятно* **-вое** – блощи́чна пля́ма.

Клопшто́с – клопшто́с.

Клопы́, *зоол.* (*полужесткокрылые насекомые*) – півтвердокри́льці (-ців).

Клот – (*на мачте*) клот, (*на флюгере*) я́блуко, га́лка.

Кло́ун – кловн, бла́зень (-зня). [Ви кри́вите пи́ки мов бла́зні (Куліш)].

Клоуна́да – кловна́да, блазе́нство. [Ніякою кловна́дою не спини́ти немину́чого хо́ду поді́й (Н. Рада)].

Кло́уничать – блазнюва́ти, кло́внські шту́ки витина́ти, кловна́ду виробля́ти.

Кло́унов – кло́внів (-нова, -нове), бла́знів (-нева, -неве).

Кло́унский – кло́внський, блазе́нський.

Клох! – квох! квок! [А кво́чка: квох, квох! (Яворн.) Хо́дить кво́чка ко́ло кіло́чка та все: квок, квок! (Боров.)].

Клохта́ние – квок[х]та́ння, кво́кання.

Клохта́ть – квок[х]та́ти (-кчу́, -кчеш), кво́кати (-каю, -каєш), кло́кати. [Кво́чка серди́то квокта́ла (Коцюб.). Кво́чка бі́ля курча́т кво́кче (Кон.). Ку́рка кло́кає (Яворн.)].

Клохту́нья – кво́чка, кво́ка, квокту́ха; *см.* **Насе́дка.** [Кво́ка, що з яє́ць устає́ зана́дто вча́сно (Франко)].

Клочи́стый – (*как пакля*) клоччюва́тий, (*как мочала*) віхрюва́тий, (*лохматый*) кудла́тий, пелеха́тий, патла́тий.

Кло́чить – ку́длати; *см.* **Клокоти́ть.**

Клочкова́тый – пелехува́тий, клочкува́тий. [Клочкува́та борода́ (Мирн.)]. **-тая** *голова* – патлува́та голова́.

Клочо́к – жму́тик, жму́то́к (-тка́), жмуто́чок (-то́чка); *см.* **Клок.**

I. Клуб – клуб (-ба), клубо́к (-бка́). [Висо́кий ко́мин гура́льні дихну́в клу́бами ди́му (Коцюб.). Леге́нькими клубка́ми випо́взував дим (Франко). Трава́ сте́лется клу́бом (Сл. Гр.)].

II. Клуб, (*устар.*) **Клоб** (*англ.* club) – клуб (-бу). [Робітни́чий клуб. Клуб по́льський парламента́рний].

Клу́бень – бульба́к (-ка́), бу́льба. [Коли́ карто́пля жене́ в сто́вбур, то бульбакі́в не бу́де (Крим.)].

Клуби́ст – клубі́ст (-та).

Клуби́ть – здійма́ти, звива́ти клу́би (клу́бами). [Ві́тер, здійня́вши клу́би ку́ряви, гнав їх ву́лицею (Полтавщ.)].

Клуби́ться – клубота́тися (-бочу́ся, -чешся), клубочи́тися, ку́блитися, кује́лити(ся),

ви́хоритися. [Дим поча́в клубота́тися (Мирн.). Холо́дні осі́нні тума́ни клубо́чаться вгорі́ (Коцюб.). Пил клубо́четься на со́нці (Коцюб.). Дим од парово́за ку́блиться, кучеря́виться, сте́леться по землі́ (Гайсинщ.). Ку́блячись, несу́ться кла́птики вра́нішнього тума́ну (Єфр.). Дивлю́сь, коли́ з-за садка́ дим куже́лить (Лубенщ.). Чад і дим з нори́ куже́литься (Полтавщ.)]. *Самовар* **-би́лся** *паром* – самова́р парува́в. *Змея ревности* **-би́тся** *в груди* – гадю́ка ре́внощів в'є́ться у гру́дях. *Капуста в вилок* **-би́тся** – капу́ста, в головки́ в'я́жеться.

Клубневи́дный – бульбакува́тий.

Клу́бневый – бульбако́вий.

Клубнепо́чка, *бот.* – шишкобру́нька, корене́ва ши́шка.

Клубни́ка, *бот.* Fragaria viridis Duch. – полуни́ця, польовни́ця, *ум.* полуни́чка, полуни́ченька, (*употр. обычно в мн. ч.*) полуни́ці, польовни́ці (-ни́ць), *ум.* полуни́чки (-чок), полуни́ченьки (-ньок). [Цього́ ро́ку полуни́ць зароди́ло (Звин.). Ой на го́рі та суни́ченьки (*земляника*), під горо́ю полуни́ченьки (Пісня)]. *Место, густо заросшее* **-кой** – чері́нь (чере́ник) полуни́ць (Полт.).

Клубни́чка – 1) полуни́чка, полуни́ченька; *см.* **Клубни́ка**; 2) (*перен.*) дівочки́-ягідочки́, петру́шечка, соло́дкий медо́к. *Охотник до* **-ни́чки** – ла́сий до дівочо́к-ягідочо́к, ла́сий до соло́дкого медку́, до петру́шечки, охо́чий до солоде́нького. *Попользоваться на счет* **-ни́чки** – соло́дким медко́м поласува́ти, коло соло́дкого медку́ (коло петру́шечки) поживи́тися, у ко́го поживи́тися. [Чи не мо́жна-б, молоди́чко, в те́бе поживи́тись? (Рудан.)].

Клубни́чник – полуни́чник (-ку). [Полуни́чнику бага́то, а ягі́д на йо́му нема́ (Сл. Гр.)].

Клубни́чный – 1) полуни́чний. **-ная** *наливка* – полуни́цівка; 2) (*об анекдотах, разговорах*) солонцюва́тий, солоне́нький. [Солоне́нька ка́зочка, солонцюва́та бала́чка]; (*о людях*) з медо́чком, з висо́кої гре́чки. *Разговоры, картинки* **-ные** – солонцюва́ті балачки́, малю́нки. **-ные** *похождения* – приго́ди коло висо́кої гре́чки.

Клу́бный – клу́бний, клу́бовий. [Клу́бні розва́ги. Клу́бна пра́ця].

Клубо́к – клубо́к (-бка́), *ум.* клубо́чок (-чка), клубо́чечок (-чечка), (*продолговатый*) скрут (-ту). [Дійде́ться ни́точка до клубо́чка (Номис)]. *Свернуться* **-бко́м**, *в* **-бо́к**, **-бо́чек** – згорну́тися клубко́м, зви́тися (скуко́битися) в клубо́к. **-бо́к** *событий* – клубо́к поді́й.

Клу́мба – клу́мба, гря́дка квітів.

Клупп – на́воротич (Сл. Дубр.).

Клу́ша – 1) *см.* **Насе́дка**; 2) *зоол.* Coloeus (Corvus) monedula Briss. – га́лка, *ум.* га́лочка, га́лонька, *соб.* га́лич (-чи); 3) Larus fuscus L. – марти́н чо́рний.

Клы (*р. клов*) – 1) (і)кла (*р.* (і)клів); *см.* **Клык**; 2) (*петушиные шпоры*) півнячі остро́ги.

Клык – і́кло, кло, *мн.* і́кла, кла (*р.* (і)клів), (*бивень*) сіка́ч, бия́к (-ка́). *Белый* **клык** – бі́лий зуб, (*у клыкастых*) бі́ле і́кло. *Волчий* **клык** – (*у людей*) во́вчий зуб, (*у животн.*) во́вче і́кло.

Клыка́стый – ікла́(с)тий, ікли́стий. [Звиса́є мо́крий язи́к з ікла́стої па́щі (Коцюб.)].

Клыко́вый – і́кловий.

I. Клюв – дзю[ьо]б, *ум.* дзю́[ьо́]бик, дзю́[ьо́]бичок (-чка), дзю[ьо]бо́к (-бка́), дзю[ьо]бо́чок (-чка), (*редко*) дзю́ба, *ум.* дзю́бка. *С большим* **-вом** – дзю[ьо]ба́тий, (*сущ.*) дзюба́нь (-ня́).

II. Клюв! *межд.* – дзюб! дзьоб!

Клю́вный – дзю[ьо]бови́й.

Клюз – клю́за, ві́ко, ві́чко.

Клюка́ – ко́стур (-ра), (*ув.* костуря́ка, *ум.* костуре́ць (-рця́), *соб.* костуря́ччя), карлю́чка, ковіна́ка, клю́ка, (*заострённая*) клю́чка, *ум.* клю́чечка, (*в очепе*) ключ (-ча). [Спира́ючись на ко́стур, тю́пає бабу́ся (Васильч.). Позабира́ли сліпці́ костуря́ччя та й подали́ся (Яворн.)]. *Сохнуло* **-ко́й** – скандзю́било кого́.

Клю́кать, клю́кнуть – 1) цю́кати, цю́кнути. [Цю́кнув соки́рою (Рудч.)]; 2) (*выпивать*) хили́ти, хильну́ти, хили́ти ча́рку, кулика́ти, куликну́ти, колупа́ти, колупну́ти, (*иносказат.*) до скляно́го бо́га приклада́тися, до скляно́го бо́га голі́нним бу́ти. [Учо́ра наш старшина́ та пи́сар та й колупну́ли дзві́нко (Яворн.)].

Клю́ква, *бот.* (*растение и ягода*) Vaccinium Oxycoccus L. – журави́на, журави́ха, журавли́на, журахви́на, *ум.* журави́ночка, журави́шечка. [Поїхав мій ми́лий по журавли́ни (Пісня). Я ма́тчина до́чка – журавино́чка (Пісня)].

Клю́квенный – журави́нний, журавли́нний. **-ный** *квас, напиток* – журави́нний квас, -ний напі́й (-по́ю).

Клюкова́тый – ключкува́тий, карлючкува́тий.

Клю́ковка – (*клюквен. ягода*) журав(л)и́на, журав(л)и́нка.

Клю́ковник – журави́нник, журавли́нник (-ку).

Клю́нуть, *см.* **Клева́ть.**

Ключ – 1) ключ (-ча́), *ум.* клю́чик, *ув.* ключи́сько. [До двере́й, на ключ замкну́тих, приви́к я тро́хи (Шевч.). Золоти́й клю́чик до ко́жних двере́й прида́сться (Номис)]. *Винтовой* **ключ** – ґвинтови́й ключ. *Гаечный* **ключ** – мутро́вий ключ. *Замочный* **ключ** – замкови́й ключ. *Водопроводный* **ключ** – водогі́нний ключ. *Простой* **ключ** – звича́йний ключ. *Французский* **ключ** – розсувни́й ключ. *Бородка у* **-ча** – язичо́к (-чка́). *Состоять при* **-ча́х** – коло ключі́в ходи́ти; *см.* **Клю́чничать**; 2) (*средство для понимания чего-л.*) ключ, ро́згадка. **Ключ** *к этому произведению* – ключ до цьо́го тво́ру. **Ключ** *к разгадке этой проблемы* – ключ, щоб розгада́ти (зрозумі́ти) цю пробле́му. *Музыкальный, нотный* **ключ** – музи́чний, но́тний ключ. *В басовом, в скрипичном* **-че** – під басови́м, під скрипкови́м ключе́м. *У него* **-ча́** *в голове нет* – у його́ не всі до́ма, у його́ деся́тої кле́пки нема́є; 3) (*родник*) джерело́, жерело́, *ум.* джере́льце, жи́ла, живе́ць (-вця́), (*раскопанный*) ко́панка, (*колодезь, имеющий сруб*) крини́ця, ки[е]рни́ця, *ум.* крини́чка, ки[е]рни́чка, крини́че́нька, криничи́на, (*зап.*) сту́дня, студни́ця, *ум.* студни́ченька. [Джерело́ би́ло з-під ске́лі (Коцюб.) До до́брої крини́ці сте́жка уто́птана (Номис)]. *Бьющий* **ключ** – джерело́, (*диал.*) бурку́т (Шух.). *Целебный* **ключ** – цілю́що джерело́. *Горячий, тёплый* **ключ** – гаря́че, те́пле джерело́, теплі́чина. *Студёный* **ключ** – пого́же джерело́, пого́жа крини́ця. *Бить* **-чём** – джерели́тися, би́ти джерело́м, живо́ю ці́вкою. *Жизнь бьёт* **-чём**, *кровь бьёт* **-чём** – життя́, кров буя́є, клекоти́ть, гра́є живо́ю ці́вкою; *срвн.* **Бурли́ть.** *Кипеть* **-чём** – клекоті́ти; *см. ещё* **Кипе́ть.** *Местность богатая* **-ча́ми** – джерели́ста місце́вість; 4) ключ (*птиц*) – ключ (-ча́). [А журавлі́ летя́ть собі́ на той бік ключа́ми (Шевч.). Ой, у ви́рій журавлі́ леті́ли, по-над Ві́день ключе́м простягли́ся (Франко)]. *Лететь* **-чём** – леті́ти ключе́м.

Ключ-*трава*, *бот.* Salvia Aethiopis L. – ведме́же у́хо, дивина́, ба́бки, ра́нник (-ку).

Ключа́рь – ключа́р (-ря́). [Ключа́р темни́чний (Л. Укр.). Стари́й, неду́жий ключа́р па́нський (М. Вовч.)].

Ключа́рский – ключа́рський.

Ключа́рство – 1) (*должность*) ключа́рство; 2) (*состояние в должности*) ключарюва́ння.

Ключеви́на, *см.* **Ключ 3.**

Ключево́й – 1) ключе́вий; 2) джере́льний, джереля́ний, джере́ловий, (*колодезный*) крини́чний, кринича́ний. *Вода* **-ва́я** – джере́льна, крини́чна, кринича́на вода́, джерелі́вка.

Клю́чик – клю́чик (-ка); *см.* **Ключ 1.**

Ключи́ца, *анат.* clavicula – ключи́ця, ду́жка, пе́репело.

Клю́чник – клю́чник, (*стар.*) шаф[хв]а́р (-ря́). [Лях-Бутурла́к, клю́чник гале́рський (Дума). Про́сим тебе́, ца́рю, небе́сний шафа́рю (Колядка)].

Клю́чница – клю́чниця, (*стар.*) шаф[хв]а́рка. [До ха́ти попря́тницю, до домо́ри клю́чницю (Гол.). З ким-же, мій миле́нький, спа́тоньки ля́же? чи з шахва́ркою, чи з шинка́ркою? (Чуб.)].

Клю́чницын – клю́чничин (-на, -не).

Клю́чничание – ключникува́ння, (*стар.*) шаф[хв]арюва́ння.

Клю́чничать – ключникува́ти, (*стар.*) шаф[хв]арюва́ти, (*описат.*) ходи́ти коло ключі́в, ходи́ти в ключа́х. [Вона́ в го́рницях ключникува́ла (Мирний)].

Клю́чнический – клю́чницький, (*стар.*) шаф[хв]а́рський.

Клю́чничество – клю́чництво, (*стар.*) шаф[хв]а́рство.

Кля́кса – пля́ма (чорни́льна), ля́пка, (*вульг.*) жид.

Клякс-папир – промака́льний папі́р (-пе́ру), (*фамил.*) промака́чка.

Кля́мера *и* **Кля́мра** – кля́м(б)ра. [Перш тре́ба у кля́мбри взя́ти, а по́тім уже́ шпу́ги заганя́ти (Поділля)].

Кля́нчение – каню́чення, ціга́нення, (*попрошайничанье*) лабзю́кання, лабзюкува́ння, же́брання, ми́ркання. [Вихо́дь із уст мої́х, каню́чення старе́че (Куліш)].

Кля́нчить – каню́чити чого́ в ко́го, ціга́нити, (*попрошайничать*) лабзю́кати де, лабзюкува́ти, же́брати що в ко́го, ми́ркати; *срвн.* **Каню́чить 1** *и* **Попроша́йничать.** [Прига́дую коли́сь ходи́в я по ха́ті за ма́тір'ю і каню́чив хлі́ба (Васильч.). Же́брала, нена́че стара́ ціга́нка (Н.-Лев.)].

Кляп – 1) (*затычка*) за́тичка; (*палочка, вкладываемая в рот зверю*) цу́рка, *ум.* цу́рочка. **Кляп** *тебе в рот*! – цить! (зась!); щоб (бода́й) тобі́ заці́пило; 2) (*закрутка на губу неспокойной лошади*) за́крутка, за́вертка, зати́скач; 3) (*на ратовище рогатины*) попере́чка, пере́чка, попере́чина; 4) (*для стягивания верёвки*) цу́рка. [Обшнурува́ла круго́м та ще й цу́ркою прикрути́ла (Сл. Ум.)]; 5) (*застёжка*) за́стіжка, за́стібка, шпо́нька; 6) (*в игре в чурки и самая игра*) цу́рка.

Кляпоно́сый – кривоно́сий, кривоні́с (-но́са).

Кляпцы́ – 1) капка́н (-на́), самоло́в, ступи́ця, лабе́ти (-тів); *срвн.* **Капка́н.** *Попасться в* **-цы**

– попа́стись у лабе́ти; 2) *см.* **Кляп 2.**

Клясть – 1) кля́сти́ (кляну́ *и* клену́, -не́ш); (*проклинать*) проклина́ти, прокля́сти́ *и* (*реже*) прокляну́ти, заклина́ти, закля́сти́, (*диал.*) уклина́ти, укля́сти́ кого́, що. **Клясть** *свою судьбу* – кля́сти́ свою́ до́лю. [Не співа́є чорнобри́ва, клене́ свою долю (Шевч.)]; 2) *церк.* – виклина́ти, ви́клясти кого́. *Срвн.* **Проклина́ть 1** *и* **2.**

Кля́сться – 1) (*кем, чем в чём*) кля́сти́ся (кляну́ся *и* клену́ся, -не́шся) ким, чим на (у) чо́му (*в чём*), присяга́ти(ся), заприсяга́ти(ся) ким, чим у чо́му, (*призывая в свидетели кого, что*) сві́дчитися ким, чим, заклина́тися, (*зарекаться*) зарі́ка́тися. [Він поча́в клясти́сь, що не зна́є чолові́ка сього́ (Св. П.). Присяга́ю й я, Яки́ме, лиш тебе́ люби́ти (Рудан.). Пам'ята́єш, на чім (*в чём*) присяга́вся (Короленко). Ка́тря почала́ заприсяга́тись: щоб мені́ крізь зе́млю провали́тись, щоб мені́ під віне́ць не підійти́! (Гр. Григ.). Мо́тря заклина́лась, що ба́чила холе́ру (Сл. Гр.). Пла́кала, зарі́ка́лася, що це не її дити́на (М. Лев.)]. **-ться** *в вечной дружбе, в верности кому* – присяга́ти(ся) на ві́чну (дові́чну) при́язнь (дру́жбу), на ві́рність кому́. **-ну́сь** *честью* – присяга́юся (заприсяга́юся, кляну́ся) че́стю. **-ну́сь** *небом, богом* – присяга́ю(ся) (заприсяга́юся, кляну́ся) не́бом, бо́гом; не́бом, бо́гом сві́дчуся. [Я і́ншу не люблю́, бо́гом присяга́ю (Чуб. V). Земле́ю, не́бом і бо́гом заприсяга́юсь (Тобіл.). Не зра́дник я! Я сві́дчусь бо́гом (Грінч.)]. **-ться** *всеми святыми* – присяга́ти(ся) (заприсяга́тися, сві́дчитися) всіма́ святи́ми; 2) *страд. з.* проклина́тися від ко́го (кем).

Кля́тва – 1) *в чём, чего, чем* (*присяга, обет*) – кля́тьба́, при́ся́га, (*клятвенное уверение*) присяга́ння, заприсяга́ння на що, чого́, чим. [Як я пору́шу цю кля́тьбу, то хай мені́ обе́рне наза́д в'я́зи (Звин.). Як зра́дництво я ба́чити могла́, у присяга́ннях ві́рного коха́ння? (Грінч.). Вона́ не хті́ла ві́рити заприсяга́нням хлопчако́вим (Крим.)]. *Давать, дать* **-ву** – дава́ти, да́ти прися́гу (кля́тьбу́), присяга́ти(ся), присягну́ти(ся), заприсяга́ти(ся), заприсягти́(ся) *и* заприсягну́ти(ся), кля́сти́ся, покля́сти́ся, заклина́тися, закля́стися; *срвн.* **Кля́сться 1** *и* **Покля́сться.** [Да́ти вели́ку прися́гу, що в сві́ті ніхто́ не почу́є неві́льничих спі́вів мої́х (Л. Укр.). Далі́ оди́н перед дру́гим клятьбу́ (Звин.). Заприсягну́, якщо ви ві́ри не йме́те! (Крим.)]. *Обязать* **-вою** – заприсягти́ кого́; *обязанный* **-вою** – заприся́гнений. *Нарушать нарушить* **-ву** – лама́ти (*зап.* ломи́ти), злама́ти, полама́ти при́ся́гу, кля́тьбу́. [Тако́ї при́сяги ніхто́ не злама́є (Грінч.). Пани́ не разломи́ли свою́ клятьбу́ (Павлик)]. *Остаться верным* **-ве**, *сдержать* **-ву** – доде́ржати при́ся́ги (кля́тьби), справди́ти при́ся́гу (кля́тьбу́). *Отпереться от чего с* **-вой** (*божбой*) – відкля́сти́ся, відприсягти́ся (від) чого́. *Скреплённый* **-вой,** *см.* **Кля́твенный.** *Ложная* **-ва** – неправди́ва (фальши́ва) при́ся́га (клятьба́), кривопри́ся́га. [Боя́лись розли́ву кро́ви і тата́р, і ди́би, і кривоприся́ги (Л. Укр.)]; 2) (*божба*) присяга́ння, божі́ння; 3) (*проклятье*) клятьба́, кляття́, прокля́ття, проклі́н *и* прокльо́н (-льо́ну); *срвн.* **Прокля́тие 2**; 4) *церк., см.* **Ана́фема** *и* **Прокля́тие 2.**

Кля́твенно – за при́ся́гою, під при́ся́гою, присяга́ючи(сь). **-но** *утверждать что, уверять в чём* – потве́рджувати за (під) при́ся́гою що, (за)присяга́ти(ся) у *или* на чо́му.

Кля́твенность – заприся́женість, заприся́жність (-ности).

Кля́твенный – прися́жний, під при́ся́гою (да́ний, ска́заний, зро́блений *и т. п.*), заприся́ж[гн]ений, запри́ся́жний. **-ное** *обещание* – заприся́жена (запри́ся́жна) обі́цянка (обі́тниця), при́ся́га. *Дать* **-ное** *обещание* – (за)присягти́(ся) *и* (за)присягнути́(ся), закля́сти́ся (кля́тьбою). [І Ада́м в тім перед бо́гом кля́тьбою закля́вся (Рудан.)]. **-ное** *уверение* – присяга́ння, заприсяга́ння, при́ся́га.

Клятвонаруше́ние, *см.* **Клятвопреступле́ние.**

Клятвонаруши́тель, -ница, *см.* **Клятвопресту́пник.**

Клятвопреступле́ние – 1) (*действие*) лама́ння, пору́шування при́ся́ги, *оконч.* злама́ння, пору́шення при́ся́ги; 2) (*лжеприсяга*) кривопри́ся́га.

Клятвопресту́пник, -ница – присягопору́шник, -ниця, присяголо́мник, -ниця.

Клятвопресту́пно – присягопору́шно, присяголо́мно, лама́ючи (*оконч.* злама́вши) при́ся́гу.

Клятвопресту́пность – присягопору́шність, присяголо́мність (-ности).

Клятвопресту́пный – присягопору́шний, присяголо́мний.

Клято́й (*проклинаемый*) – той, кого́ (що) кля[е]ну́ть, проклина́ють.

Клятьба́, *см.* **Кля́тва 2** *и* **3.**

Кля́уза – 1) кля́вза, неправди́ва, безпідста́вна ска́рга, (*гал.*) кля́взуля; (*зацепка*) карлю́чка; 2) **-за** *и* **кля́узы** (*ябеды*) – я́беда *и* я́беди (-бед), (*сплетни*) плітки́ (-то́к), погово́ри (-рів); *см.* **Спле́тня, Я́беда.**

Кля́узить, *см.* **Кля́узничать.**

Кля́узник, -ница – 1) (*крючкотвор, -щица*) кля́взник, -ниця, круті́й (-тія́), круті́йка, крута́р (-ря́), -та́рка, ка́верзник, -ниця, карлю́чка (*общ. р.*); 2) (*ябедник, сплетник, -ница*) я́бедник, -ниця, плету́н, пліткáр (-ря́), плету́ха.

Кля́узничание – клепа́ння, набрі́хування, плеска́ння на ко́го.
Кля́узничать – 1) (*крючкотворить*) клявзува́ти, крути́ти, карлю́чки гну́ти; 2) (*ябедничать, сплетничать*) клепа́ти (-па́ю, -па́єш *и* кле́плю, -плеш), набрі́хувати на ко́го, плеска́ти (плещу́, -щеш).
Кля́узничество – 1) (*крючкотворство*) кля́взництво, клявзува́ння, кру́тні (-нів), круті́йство; 2) *см.* **Кля́узничание.**
Кля́узный – кля́взний, (*гал.*) клявза́льний. **-ное** *дело* – кля́взна, заплу́тана, нечи́ста спра́ва.
Кля́ча – шка́па, шкапи́на, пати́ка, канди́ба, хабе́та, шевля́га, шкі́нька, шке́ндя. [В те́бе неві́рні шка́пи, а не ко́ні (Крим.). Цига́ни всу́нули тобі таку́ пати́ку, що й скі́пками ги́дко взя́ти (Квітка). Ба́чили, яку́ канди́бу Криже́нко купи́в у я́рмарку? (Харківщ.)].
Кляче́ва́тый – шкапува́тий.
Кляча́ща – шкапи́на, шкапиня́ка, шкапи́сько.
Клячо́нка – шкапійчи́на. [Шкапійчи́ни пону́ро го́лови посхиля́ли (Мирний)]; (*захудалый жеребёнок или кобылка*) шкапеня́ (-ня́ти).
Кна́стер (*сорт табаку*) – кна́стер (-тру).
Кнель, *см.* **Фрикаде́ль, -лька.**
Кнехт, *морск.* – кна́га, кнехт (-та), стоя́н (-на́).
Кни́га – 1) кни́жка (*мн.* книжки́, -жо́к), (*значительнее об'ёмом или важностью*) кни́га. [Петру́сь до шко́ли та із шко́ли з книжка́ми хо́дить та росте́ (Шевч.). Ах, я до́вго вас жда́ла, ще як над кни́жкою поє́зій смія́лася, рида́ла (Тичина). Чи то вмер черне́ць у ке́льї, пи́шучи святу́ю кни́гу? (Франко)]. **-га** *в* (*целый*) *лист, в полулист* – кни́жка (кни́га) на ці́лий а́ркуш, на піва́ркуша. **-га** *в четвёртую, восьмую, шестнадцатую, двадцать четвертую долю листа* – кни́жка (кни́га) у чве́ртку, у ві́сімку, у шістна́дцятку, на два́дцять четве́рту части́ну а́ркуша. **-га** *Бытия, Чисел* – Кни́га Буття́, Чи́сел. **-га** *живота* – кни́га життя́ (буття́), (*слав.*) кни́га живота́, *срвн.* **Живо́т 1**. **-га** *стихов* – кни́жка (*и* кни́га) поє́зій. **-га** *для чтения* (*хрестоматия*) – чи́танка. **-га** *актовая* – кни́га а́ктова. **-га** *входящих, исходящих бумаг* – кни́га вступни́х, виступни́х папе́рів. **-га** *главная, бухг.* – головна́ кни́га. **-га** *жалоб, жалобная* – кни́га для скарг. **-га** *заборная* – набірна́ кни́жка. **-га** *записная* – за́пи́сник (-ка), нотатко́ва кни́жка, кни́жка для нота́ток, кни́жка для за́писів (Грінч.). **-га** *конторская* – конто́рська кни́га. **-га** *копирная* – копі́рна кни́га. **-ги** *метрические* – кни́ги ме́триків, кни́ги ме[а]трикуля́рні, ме́трики (-ків). **-га** *памятная, см.* **Кни́жка** *памятная.* **-ги** *писцовые* – кни́ги ґро́дські (*стар.*). **-га** *подворная* – дворова́ кни́га. **-га** *поземельная* – поземе́льна кни́га. **-га** *поминальная, см.* **Помина́льник. -га** *приходо-расходная* – кни́га прибу́тків та вида́тків. **-га** *разносная, рассыльная* – розносна́ кни́га (кни́жка). **-га** *расчётная* – (роз)рахунко́ва кни́жка. **-га** *родословная* – кни́га родово́ду, родові́дна кни́га. **-га** *сборов* – кни́га опла́т. **-га** *товарная* – крамова́ (товаро́ва) кни́га. **-ги** *церковные* – церко́вні кни́ги. **-га** *черновая* – чорнова́ кни́жка. *Вносить, внести в* **-гу** – в[за]пи́сувати, в[за]писа́ти, заво́дити, завести́ до кни́ги, запи́сувати, записа́ти в кни́гу. *Закрывать, закрыть* **-гу** – згорта́ти, згорну́ти кни́жку, кни́гу. *Открывать* **-гу** – а) розгорта́ти кни́жку (кни́гу); б) *бухг.* розпочина́ти кни́гу. *Говорить, как по* **-ге** – говори́ти, як з кни́ги (з кни́жки, по кни́зі) чита́ти. *Ему и* **-ги** *в руки* – йому́ і кни́жка в ру́ки. [Письме́нному кни́жка в ру́ки (Номис)]. *Смотрит в* **-гу***, видит фигу* – ди́виться в кни́гу, а ба́чить фі́гу. *Работник* **-ги,** *см.* **Кни́жник 4**; 2) (*глава, отдел в письмен. произведении*) кни́га, ві́дділ (-лу); 3) *анат., см.* **Кни́жка 2.**
Книгове́д, -дка – книгозна́вець (-вця), книгозна́виця.
Книгове́дение – книгозна́вство.
Книгове́дческий – книгозна́вчий, книгозна́вський.
Книгое́д – 1) (*червь*) книгоїда, кни́жний ша́шель (-шля); 2) (*человек*) книгоїд, книгогри́з (-за).
Книгоизда́тель – видаве́ць (-вця́), книговидаве́ць.
Книгоизда́тельский – видавни́чий, книговидавни́чий.
Книгоизда́тельство – видавни́цтво, книговидавни́цтво.
Книголю́б – книголю́б. [Він у нас вели́кий книголю́б (Яворн.)].
Книгоно́ша – книгоно́ша (*общ. р.*).
Книгоно́шество – книгоно́ство.
Книгоно́шеский – книгоно́ський.
Книгопеча́тание – 1) (*действие*) друкува́ння, друк (-ку). *Свобода* **-ния** – во́ля дру́ку (друкува́ння); 2) друка́рство, (*стар.*) книгопеча́тання, книгопеча́ть (-ти). [Друка́рство почало́сь на світі з полови́ни XV ві́ку (Єфр.)].
Книгопеча́тник – друка́р (-ря́), (*стар.*) книгопеча́тник (-ка).

Книгопеча́тный – друка́рський, (*стар.*) книгопеча́тний.
Книгопеча́тня – друка́рня, (*стар.*) книгопеча́тня. [Гу́тенберг р. 1450-го заві́в у мі́сті Ма́йнці свою́ пе́ршу друка́рню (Єфр.)].
Книгопрода́вец – книга́р (-ря́), продаве́ць (-вця́) книжо́к.
Книгопрода́вцев – книгарі́в (-ре́ва, ре́ве).
Книгопрода́вческий – книга́рський.
Книгораспростране́ние – книгоши́рення, книгорозповсю́дження.
Книгораспространи́тель – книгопоши́рник, книгорозповсю́дник.
Книгораспространи́тельный *аппарат* – книгорозповсю́дний, книгопоши́рний апара́т (-ту).
Книгособра́ние – книгозбі́рня, (*меньшее*) книгозбі́рка.
Книготисне́ние, *см.* **Книгопеча́тание 1** *и* **2.**
Книготорго́вец, -вица – книготоргове́льник, -ниця, книга́р (-ря́), книга́рка; (*владелец магазина*) книга́р (-ря́), книга́рка.
Книготорго́вля – 1) (*книжная лавка*) книга́рня; 2) книготорго́[і]вля, торго́[і]вля (торгува́ння) книжка́ми.
Книготорго́вый – книготоргове́льний, книготорго́вий.
Книгохрани́лище, -ни́льница – книгосхо́вище.
Книгохрани́лищный – книгосхо́вищний.
Книгохрани́тель – книгохоро́нець (-нця), книжко́вий догля́дач.
Книго́чий – чете́ць (-тця́), пи́льний чита́ч, (*фам.*) чита́ка.
Кни́жечка – кни́жечка. [Книжечо́к з кунштика́ми (*с картинками*) в Ромні́ накупи́ла (Шевч.)]. *Записная* **-чка** – записничо́к (-чка́).
Кни́жица – кни́жечка, (*ирон.*) книжчи́на. [Напишу́ тоді́ книжчи́ну (Грінч.)].
Кни́жища – книжи́ще, книжа́ка.
Кни́жка – 1) кни́жка; *срвн.* **Кни́га 1**. *Памятная* **-ка** – пам’ятко́ва кни́жка, (*гал.*) пропа́м’ятна кни́жка; 2) *анат.* (*третий отдел желудка жвачных*) – кни́жка.
Кни́жник – 1) (*знаток Св. Писания*) кни́жник, письме́нник. [І дивува́лись фарисе́ї і кни́жники його́ реча́м (Шевч.). Зібра́вши всіх архієре́їв і письме́нників лю́дських, допи́тувався в них (Св. П.)]; 2) (*книжный человек*) кни́жник; *см.* **Кни́жный 3**. [З ме́не не вели́кий кні́жник (Основа 1862)]; 3) *см.* **Книголю́б**; 4) (*работник книги*) книга́р (-ря́). *Вниманию* **-ков** – а) на ува́гу книгаря́м; б) на ува́гу книголю́бам, кни́жним лю́дям; 5) (*букинист*) кни́жник, книга́р (-ря́), букіні́ст; (*книгоноша*) книгоно́ша; 6) (*бумажник*) портфе́лька, гама́н (-на́), (*небольшой*) гамане́ць (-нця́).
Кни́жница – 1) *см.* **Книгохрани́лище**; 2) кни́жниця, уче́на жі́нка.
Кни́жничать – 1) книгарюва́ти; 2) бала́кати, писа́ти по-кни́жному, книжкува́ти.
Кни́жничий – кни́жницький.
Кни́жно, *нрч.* – кни́жно, по-кни́жному.
Кни́жность – кни́жність (-ности). **-ность** *языка* – кни́жність мо́ви.
Кни́жный – 1) книжко́вий. [Чуття́ любо́ви до же́нщини розві́яло книжко́вий тума́н (Франко). Засісти за вче́ну книжко́ву пра́цю (Крим.)]. **-ная** *лавка*, **-ный** *магазин* – книга́рня. [Насампере́д побі́г по книгарня́х подиви́тися, чи нема́ яки́х нови́н літерату́рних (Грінч.)]. **-ная** *палата* – книжко́ва пала́та. **-ная** *полка*, **-ный** *шкап* – книжко́ва поли́ця, книжко́ва ша́фа, по́лиця, ша́фа на книжки́. **-ный** *рынок* – книжко́вий, книга́рський ри́нок (-нку). [На книга́рський ри́нок викида́ються все нові́ та нові́ вида́ння (Єфр.)]. **-ный** *торговец* – книга́р (-ря́). **-ная** *торговля* – а) торго́[і]вля (торгува́ння) книжка́ми; б) (*книжная лавка*) книга́рня. **-ный** *червь* – книжко́вий черв ((х)роба́к), книгогри́з. [З ме́не – вче́ний книжко́вий черв-роба́к (Крим.)]. **-ное** *золото, см.* **Кни́жчатый**; 2) (*о языке, стиле*) кни́жний. **-ный** *язык* – кни́жна мо́ва. [Він не встиг зрозумі́ти правни́чу кни́жну мо́ву (Кон.)]; 3) (*о начитан. человеке*) кни́жник, уче́ний, кни́жна люди́на, (*редко*) книжко́вий (чолові́к), (*ирон.*) книгогри́з. [Лю́ди книжко́ві зма́льства у вся́кій розу́мній ре́чі даду́ть ра́ду (Куліш)].
Книжо́нка – книжчи́на. [Аби́-яка книжчи́на (Грінч.)].
Кни́жчатый – книжкува́тий. **-тое** *золото* – листове́ (книжко́ве) зо́лото, позлі́тка, сухозлі́тка.
Кни́зу, *нрч.* – 1) (*вниз*) дони́зу, вниз; (*к земле*) додо́лу; *срвн.* **Вниз 1** *и* **2**. *Тяните* **-зу** – тягні́ть дони́зу (додо́лу, вниз); 2) (*внизу*) внизу́, нанизу́; (*в низине*) до́лі, до́лом, ни́зом, доли́ною, на доли́ні; *срвн.* **Внизу́ 1** *и* **2**. **-зу** *дорога становится ровнее* – внизу́ (до́лом, ни́зом) доро́га рівні́шає.
Кни́ксен – кнікс (-су), присіда́ння, приклякáння. *Сделать* **-сен** – (уві́чливо) приклякнути.

Кни́пель – 1) залі́зне веретéно, залі́зна вісь (*р.* óси) (у тока́рському ве[а]рстáті); 2) *морск.* – кні́пель (-пля).
Кнóпка – 1) (*одёжная, канцелярская*) кнóпка, зáтиска. *Прикрепить бумагу* **-ками** – прикріпи́ти (пришпили́ти) папі́р кнóпками; 2) (*звонка, электрическая и т. п.*) кнóпка, при́тиска, (*пуговка*) ґу́дзик (-ка). *Нажать* **-ку** *электрического звонка* – нати́снути кнóпку електри́чного дзвóника.
Кнóпочный – кнопкóвий, затискóвий, притискóвий, ґудзикóвий.
Кнот, *морск.* – кнот (-та). *Вытянуть* **-тóм** *по спине* – опері́щити, оперезáти когó кнóтом по спи́ні.
Кнóтовый – кнотовий.
Кнут – баті́г (-тогá), *соб.* баті́жжя *и* батожжя́, пу́та, (*плеть*) нагáй (-гая́), нагáйка, малахáй (-хая́), малахáйка, канчу́к (-кá), кантурá, (*хлыст*) карбáч (-чá), карбу́н (-нá); (*длинный бич*) бату́[ю]га, бату́ра, батурмéн (-на), файдá, канчабу́ра, (*длинный пастуший*) байбарá; (*опис.*) поганя́йло, лякáчка, джиґу́ха. [Реми́нний баті́г ля́снув серед Гні́дкóвої спи́ни (Мирн.). Він бáчив ужé вáлку санéй з колóдами, зі́гнуті спи́ни, пі́дняті пу́ги (Коцюб.)]. *Конец* **-тá** – швигáр (-ря́), (*приделываемый для хлопанья*) лу́скавка, пу́калка, тре[і]пáчка. *Бить, стегать, отстегать* **-том** *кого* – би́ти батогóм, батожи́ти, ви́батожити когó, дáти канчукі́в комý; (*наказывая*) карáти, покарáти батогáми (канчукáми) когó. *Вытянуть* **-тóм** *кого* – потягти́ (змі́ряти) когó батогóм. *На* **-тé** *далеко не уедешь* – на батозі́ далéко не заї́деш; батогóм багáто не в'ї́деш. **-ты́** *вьёт да собак бьёт* – бáйдики (бáйди, баглаї́) б'є; байдику́є; собáк б'є.
Кну́тик, Кнутéц – батіжóк (-жкá), пу́жка. *Не слушался отца – послушаешься* **-тцá** – не слу́хав ки́ва, послу́хаєш ки́я.
Кнути́ще – батожи́ще, бату́[ю́]га, бату́ра.
Кнутобóй (*палач*) – кат, *ув.* катю́га, шмагáйло.
Кнутови́ще – пу́жално, пу́жало, пужáк (-кá), (*реже*) батожи́лно, батожи́сько, *ум.* пужалéнце, пу́жальце. [Взяв чорт баті́г, нехáй берé і пу́жално (Приказка). Добря́че пужалéнце (Звиног.). А ти-б кáрого пужакóм, то, мóже-б, і повіз крáще (Липовеч.)].
Кнутя́га, *см.* **Кнути́ще.**
Княги́нин – княги́нин (-на, -не).
Княги́нюшка – княги́ненька, княги́нька, княги́нечка.
Княги́ня – 1) княги́ня. [У йóго жі́нка княги́ня, з Воли́ні ля́шка (Куліш)]. *Великая* **-ня** – вели́ка княги́ня; 2) (в свадебном обряде) княги́ня, молодá (-дóї).
Княж, Кня́жев, *см.* **Кня́зев.**
Княжéние – 1) (*управление княжеством*) князювáння. *Во время* **-ния** *кого* – за (під час) князювáння когó, за кня́зя такóго-то; 2) *см.* **Кня́жество 1.**
Княжени́ка *и* **Княжени́ца**, *бот.* Rubus arcticus L. – маму́ра, швéдська мали́на.
Княжени́ковка – мамурі́вка.
Княжени́чный – маму́рóвий.
Кня́жески – по-князі́вському, по-кня́жому, по-кня́зькóму, по-кня́зьки.
Кня́жеский *и* **Кня́жий, Княжóй** – князі́вський, кня́жий, кня́зьки́й, (*редко*) княжéцький, княженéцький, княжі́вський. [З дáвнього письмéнства князі́вської доби́ ви́росло нáше середу́ще письмéнство дру́гої доби́ (Єфр.). Невпокі́йні часи́ князьки́х усóбиць (Куліш). Ви не князі́, ані кня́жого рóду (Грушев.). Упáла (стрілá) у княжéцький двір (Рудч.). Зложи́вся вже на Украї́ні, за кня́жим при́водом, стан ви́щий по городáх княжéцьких (Куліш). Княжі́вськá дуби́на (Липовеч.)]. **-ский** *строй* (*система*) – князі́вщина (Франко).
Кня́жество – 1) (*область, управл. князем*) князі́вство, (*стар.*) кня́зтво. [Украї́на булá спі́лкою ві́льних князі́вств (Єфр.). Булá тоді́ Волóщина ще вóльним кня́зтвом (Куліш)]. *Великое* **-ство** – вели́ке князі́вство (кня́зтво). [Стату́т вели́кого кня́зтва Литóвського (Ст. Лит.)]; 2) (*княжеское достоинство*) князі́вство, (*редко*) княженéцтво (Куліш); 3) (*княжение*) князювáння.
Кня́жествовать *и* **Кня́жить** – князювáти, (*устар.*) кня́жити. [То ще за Бати́я, як князювáли коли́сь князі́ (Сл. Гр.). Я князь, і мені́ нале́жить кня́жити (Грушев.)].
Кня́жий, *см.* **Кня́жеский.**
Кня́жить, *см.* **Кня́жествовать. -ться** – князювáтися. *Ему плохо* **-лось** – йому́ погáно (зле, кéпсько, недобре) князювáлося.
Кня́жич – кня́жич, княженя́ (-ня́ти), княжéнко, князя́тко, (*стар.*) княжá (-жáти). [Зéмлі Ки́ївської держáви знóву збирáлися в рукáх найбі́льш щасли́вого кня́жича (Грушев.). В ридвáні сиді́в князь із княжáм (Куліш)].
Кня́жичев – кня́жичів (-чева, -чеве), княжéнків (-кова, -кове), (*стар.*) княжáтин (-на, -не).

Княжна́ – князі́вна, (*ум.-ласк.*), князі́вночка, (*рус.*) княжна́. [Ви́зволив князі́вну і одда́в кня́зю (Казка). І княжні́ свої́й мале́нькій сорочечки́ ши́ла (Шевч.)]. *Великая* **-на́** – вели́ка князі́вна.
Княжни́н – князі́внин (-на, -не).
Кня́зев – кня́зів (-зева, -зеве).
Князёк – 1) кня́зик, князько́ (-ка́), (*редко*) князьо́к (-зька́). [На бі́лому о́строві живе́ собі́ яки́йсь князьо́к (Рудч.)]; 2) (*животное с необычн. для его породы цветом шерсти, оперенья*; *напр., ласточка, мышь*) бі́ла ла́стівка, бі́ла ми́ша, (*воробей*) бі́лий горобе́ць (-бця́) *и т. п.*; *срвн.* **Королёк**; 3) *см.* **Конёк 3.**
Князь – 1) князь (-зя, *мн.* князі́), (*ум.*) кня́зик, (*ув.*) князю́ка. [З стари́х ки́ївських князі́в чи ватажкі́в пам’ята́ли в Ки́їві Аско́льда, Ди́ра, Оле́га (Грушев.). Мій о́рлику, мій кня́зику! (Г. Барв.)]. *Великий* **князь** – вели́кий князь. **Князь** *мира сего*, **князь** *бесовский* – князь (волода́р, вла́да́р (-ря́)) сві́ту цьо́го́, сатана́. *Быть* **-зем** – бу́ти за кня́зя, князюва́ти. *Взят из грязи, да посажен в* **-зи** – із грязі́ – у князі́; 2) (*в свадебном обряде*) князь, молоди́й (-до́го). **Князь** *и* **княги́ня** – князь і княги́ня, князі́ (-зі́в); 3) *см.* **Конёк** 3.
Ко – 1) *предл., см.* **К**; 2) *част., см.* **Ка.**
Коалицио́нность – коаліці́йність (-ности).
Коалицио́нный – коаліці́йний. **-но** – коаліці́йно.
Коали́ция – коалі́ція, спі́лка, об’єдна́ння.
Ко́бальт – ко́бальт (-ту). **-товый** – ко́бальтовий.
Кобелёвый, *см.* **Кобе́лий.**
Кобелёк – пе́сик, песеня́ (-ня́ти).
Кобе́лий, Кобели́ный *и* **Кобеля́чий** – пе́сячий, пе́ський, соба́чий.
Ко́бель – 1) пес (*р.* пса), соба́ка (*м. р.*); *срвн.* **Пёс.** *Чорного* **-ля́** *не вымоешь до-бела* – з чо́рної кі́шки бі́лої не зро́биш; 2) (*о самце волке, лисице и пр.*) вовк, лис *и т. п.*; 3) (*о человеке*) жеребе́ць (-бця). *Этакий* **-бе́ль**! – оце́ ще жеребе́ць!
Кобеля́тник, -ница – соба́чник, -ниця, пся́[ю]рник, -ниця, собача́р (-ря́).
Кобе́нить – 1) (*руки, ноги*) ко́рчити, криви́ти, викривля́ти, коцю́бити, кандзю́бити (ру́ки, но́ги). *Его* **-нит**, *безл.* – його́ ко́рчі (перело́ги) напа́ли; 2) (*тащить что*) тарга́нити, тараба́нити, пе́рти (пру, преш), тягти́, волокти́ що.
Кобе́ниться – 1) (*выгибаться, кривляться, корчиться*) викривля́лися, криви́тися, ко́рчитися, коцю́битися, кандзю́битися; 2) (*чиниться, упрямиться*) комизи́тися, при́ндитися, коцю́битися, пруча́тися; норови́тися, огуря́тися, опина́тися. [Чи ти ба, яка́ нечіпа́ха! Ще й вона́ при́ндиться (Мова)].
Кобе́ня – 1) (*о человеке*) коми́за́, при́нда (*общ. р.*) норови́стий; 2) (*крюк*) гак (-ка), *ум.* гачо́к (-чка́), крючо́к (-чка́).
Кобеня́к – 1) (*сума*) то́рба, торби́на; 2) (*капишон*) відло́га, ко́бень (-бня); (*одежда с капишоном*) кобеня́к (-ка́); *срвн.* **Капишо́н.**
Ко́бец, *см.* **Ко́бчик.**
Ко́бза – ко́бза, кобзи́на, *ум.* ко́бзочка, *ув.* кобзу́ра (Котляр.).
Кобза́рить – кобзарюва́ти.
Кобза́рь – кобза́р (-ря́). **-ри́** – кобзарі́ (-рі́в) *и* (*соб.*) кобза́рство. [На моги́лі кобза́р сиди́ть та на ко́бзі гра́є (Шевч.)]. *Принадлежащий* **-рю** – кобзарі́в (-ре́ва, -ре́ве). *Быть* **-рём** (*промышлять кобзарством*) – кобзарюва́ти.
Ко́бра, *зоол.*, змея Naja tripudians – ко́бра, очка́р (-ря́).
Ко́бу́з *и* **Ко́бы́з** (*тур. муз. инструмент*) – коб[п]у́з (-за), коб[п]и́з (-за).
Кобу́ра – кубу́ра, *ум.* кубу́рка. [За по́ясом і в кубу́рах стримі́ли пісто́лі (Стор.)].
Кобу́рный – кубу́ро́вий.
Кобу́рщик – кубу́рник.
Ко́бчик, *пт.* Falco apivorus – кі́[о́]бець (*р.* кі́бця), кі́бчик (-ка). [По-над до́лом кі́бець гра́є (Філян.). Ось десь узя́вся невели́чкий кі́бчик і ви́соко зня́вся над ва́шою голово́ю (Мирний)].
Ко́бчиковый – кі́б’ячий. [За ни́ми не чутно́ кі́б’ячого гу́ку (Мирний)].
Кобы́ла – 1) коби́ла, коби́ли́ця, лоши́ця, (*ув.*) коби́лище, (*презр.*) кобиля́ка; (*годовалая*) стригу́ха, стрижа́чка, (*бесплодная*) комо́нниця, (*выкидывающая плод*) змі́тка. [Норови́ста, як коби́ла (Номис). Як коро́ва за теля́м, як лоши́ця за лоша́м (Чуб. I)]. *Из* **-был** *да в клячи* – був воло́м, та став кізло́м; був коли́сь орі́х, а тепе́р свисту́н. *Ты* **-лу** *кнутом, а* **-ла** *хвостом* – йому́ те, а він своє́; 2) (*доска, на кот. наказывали кнутом преступника*) коби́ла, ко́[і]зли (-зел *и* -злів); 3) (*у скорняков*) коби́ла, коби́ли́ця.
Кобылёнка – кобильчи́на, (*о молодой*) кобильча́ (-ча́ти).

Кобы́лий – коби́лячий. **-лье** *молоко* – коби́ляче молоко́. **-лье** *мясо, см.* **Кобыля́тина.**

Кобыли́ца – 1) *см.* **Кобы́ла 1**; 2) *бот.* Lonicera caerulea L. – блаки́тний деревни́к (-ку́ *и* -ка́), жи́молость (-ти), свидь (-ди).

Кобы́лка – 1) коби́лка, лоши́чка, кобильчи́на, (*молодая, уж и не жеребёнок*) кобиля́ (-ля́ти), кобильча́ (-ча́ти, *ср. р.*). *Сколько* **-ке** *не прыгать, а быть в хомуте* – стриба́й не стриба́й, а в голо́блі става́й (Приказка); 2) (*в струнных музык. инструм., в шерстобитном лучке*) коби́лка; 3) (*для снимания сапог*) роззува́чка; 4) (*подпорка*) підпо́ра, пі́дпірка, (*вилообразная*) соха́, сі́шка, (*козлы*) кобі́ли́ця, ко́[і]зли (-зел *и* -злів); 5) (*цокольная, карнизная*) коби́лка; 6) (*грудная кость у птиц*) коби́лка, місто́к (-тка́); 7) *энтом.* Cicada – коби́лка, ко́ник.

Кобы́лковый – коби́льчин, лоши́ччин (-на, -не).

Кобы́лочка, Кобы́лушка – коби́лочка, коби́лонька.

Кобы́лочный, *см.* **Кобы́лковый.**

Кобы́льный – коби́ловий.

Кобыля́тина – кобиля́тина, коби́лина. [Що ї́ла? – Коби́лину (Номис)].

Кобя́кнуться – ге́пнути(ся), жва́кнути, бря́знути(ся).

Ков – 1) *см.* **Кова́ние 1** *и* 2; 2) (*знак от удара молотом*) карб (-бу); 3) *см.* **Ко́вы.**

Кова́ло, *см.* **Кова́ч 2.**

Кова́льный – кова́льний, клепа́льний.

Кова́льня – кова́льня, (*кузница*) ку́зня.

Ко́ванец – 1) ко́ванець (-нця); ку́та (ко́вана) бля́шка, оздо́ба з ку́того мета́лу; 2) (*рыболовный крючок*) ку́тий гак (-ка).

Кова́ние – 1) кува́ння (*ум.* кува́ннячко), ко́ванка, (*преимущ. о холодной ковке*) клепа́ння, (*выковыванье*) вико́вування. [Кува́ння мо́лотом (Св. П.)]; 2) (*подковыванье*) кува́ння, ко́ванка, підко́вування. [Ко́ванка ко́ней одна́ що сто́їть (Сл. Гр.)].

Ков(а)ну́ть – ков(о)ну́ти, клепну́ти.

Ко́ваный – ку́тий, ко́ваний, (*преимущ. холодной ковкой*) кле́паний, (*чеканный*) би́тий, (*выкованный*) ви́кутий, ску́тий. [Нена́че срі́бло ку́те, би́те і семикра́ти пере́ли́те огне́м в горни́лі (Шевч.)]. **-ный** *воз* – ку́тий віз, ко́ванець (-нця). *Ваза из* **-ной** *меди* – ку́тої мі́ді ва́за. **-ный** *платок* – (зло́том-срі́блом) гапто́вана ху́стка. **-ная** *речь* – ку́та (карбо́вана) мо́ва. [Пригада́йте собі його́ химе́рні ри́тми, його́ ку́те сло́во (Ніков.)]; 2) (*подкованный*) ко́ваний, підко́ваний, підку́тий, (*о мн.*) поко́вані, попідко́вувані.

Ко́вань, *см.* **Ко́вка 2.**

Кова́рник, -ница – підсту́пник, -ниця. [Невже́ бу́де жить та́я підсту́пниця? (Л. Укр.)].

Кова́рно – підсту́пно, лука́во, облу́дно, хи́тро. [Не полюблю́ того́, хто так підсту́пно скориста́в з на́шої недо́лі (Л. Укр.). Міг-би я тебе́ лука́во в сі́тку хи́трую впійма́ти (Грінч.)]. **-но** *обмануть* – підсту́пно обдури́ти (піддури́ти, ошука́ти), пі́дступом підійти́, хи́трощами обійти́ кого́.

Кова́рность – підсту́пність, лука́в(н)ість, зрадли́вість, облу́дність (-ости); *срвн.* **Кова́рство.**

Кова́рный – підсту́пний, лука́вий, облу́дний, хи́трий, зрадли́вий. [Підсту́пний по́гляд твій, немо́в отру́та (Л. Укр.). Сичи́ш, мов га́дина підсту́пна (Л. Укр.). На йо́го не ввіря́йте, він лука́вий (Звин.)]. **-ный** *человек*, **-ная** *женщина* – підсту́пна люди́на, -на жі́нка, підсту́пник, -ниця.

Кова́рство – пі́дступ (-пу) *и* пі́дступи (-пів), (*часто*) підсту́пність, лука́вство, облу́да, хи́трощі (-щів), лука́вність (-ности). [Все оберну́ в інтри́гу я та в пі́дступ (Куліш). Зна́ю я тепе́р всі пі́дступи лука́ві ри́мські (Л. Укр.). Облу́дний і на найни́жчі пі́дступи зда́тний чолові́к (Єфр.). Ші́ллерова дра́ма: «Підсту́пність і коха́ння» (Крим.). В мої́х слова́х не зна́йдете лука́вства (Куліш). Що й каза́ти! Лука́вности є бага́то в лю́дях (Звиног.)].

Кова́рствовать, *см.* **Ко́вы** *строить.*

Кова́тель – кува́ч (-ча́), (*часто ирон.*) клепа́ч. [Не кова́ль, а так, клепа́ч! (Звин.)].

Кова́ть – 1) кува́ти *и* (*реже*) ку́ти (кую́, куе́ш), (*преимущ. о холодной ковке*) клепа́ти (-па́ю, -па́єш *и* кле́плю, -плеш), (*выковывать*) вико́вувати що. [Ой, кова́лю, ще й ти, ковале́ньку, чом не куе́ш залі́за тоне́нько? (Гнід.). Князь Бори́с усе́ плуги́ кува́в та лю́дям дава́в (Номис). Важкі́ його́ уда́ри нас кую́ть мов те залі́зо (Франко). У тій ку́зні кова́ль кле́пле (Франко)]. **-ва́ть** *гвозди, подковы* – кува́ти (вико́вувати, виробля́ти) цвя́хи́ (цвяшки́, гвіздки́), підко́ви. **-ва́ть** *жорнов* – насіка́ти млино́вий ка́мінь (*и* жо́рно). **-ва́ть** *в два, в три молота* – кува́ти в два, в три мо́лоти. **Куй** *железо, пока горячо* – кова́ль кле́пле, по́ки те́пле; куй залі́зо, коли́ гаря́че (Приказки); 2) (*подковывать*) кува́ти (ку́ти), підко́вувати кого́. [Я ба́чила, хтось до вас строка́того ко́ника приво́див ку́ти (М. Вовч.)]; 3) (*о мерных ударах, голосе*) кува́ти (ку́ти), (*о мерном трещанье шашня, сверчка, кузнечика и т. п.*)

с[ц]вірча́ти, співа́ти, тріща́ти. [З гру́бих голосі́в виривáється й куé, як у дзвóник, молоди́й, приє́мний контра́льто (Васильч.). Ці́лу ніч співá цвірку́н, і спать не даé (Звин.)].

Кóванный, *прич.* – кóваний, ку́тий, клéпаний; підкóваний.

Ковáться – 1) (*выковываться*) кувáтися, клепáтися, викóвуватися. [Не кується, дак плéщеться (Номис)]; 2) (*подковываться*) кувáтися, підкóвуватися, бу́ти підкóвуваним.

Ковáч – 1) кувáч, (*кузнец*) ковáль; 2) (*молот*) ковáло, кувáч, вершля́г, вели́кий мóлот; 3) (*самец*) самéць (-мця́), сáмчик.

Ковáчество – 1) кувáння; 2) ковалювáння.

Ковбóй, -бóйский – ковбóй (-бóя), -бóйський.

Ковбóйка – ковбóйка.

Ковёр – ки́лим (-ма), (*устар.*) коб[в]éр (-б[в]рá), (*из грубой шерсти, как попона*) коц (-цá), (*половик*) ходни́к (-ка), (*длинный на скамью*) полáвочник (-ка). [Підлóга уся́ булá ви́стелена килимáми (Ор. Лев.). Зелéний по землі веснá ки́лим розстилáє (Шевч.)]. *Персидский* **-вёр** – пéрський ки́лим. *Гобеленовский* **-вёр** – гоблéнівський ки́лим, гоблéн (-на). **-вёр**-*самолёт* – ки́лим-літу́н, ки́лим-літáк. *Заниматься выделкой* **-рóв** (*домотканных*) – коцарювáти. *Занятие выделкой* **-рóв** (*домотканных*) – коцарювáння, коцáрство. [Коцáрство коли́сь годувáло отýтечки кі́лька людéй по нáших сéлах (Харківщ.)].

Ковéркание – 1) ламáння, нівечення, трощі́ння, псувáння; (*корченье*) кóрчення; 2) (*слов, языка*) перекру́чування, перековéрс[з]ування, перевертáння, вивертáння, ламáння, (*калеченье*) калі́чення, нівечення (слів, мóви).

Ковéркать *и* **Ковéркивать** – 1) гну́ти, ламáти, нівечити, трощи́ти, псувáти що; (*корчить*) кóрчити, криви́ти що; 2) (*слова, язык*) перекру́чувати, перековéрс[з]увати, перевертáти, вивертáти, ламáти, (*калечить*) калі́чити, нівечити (словá, мóву). [Як він украї́нське слóво перековéрзує (Куліш). Йогó (ім'я́) ніхтó не мóже ви́мовити і страшéнно перевертá (Грінч.). По хáті рознóсились лáмані ури́вки лáманих чудни́х фраз (Н.-Лев.)].

Ковéркаться – 1) *см.* **Кобéниться 1**; 2) (*о словах, языке*) перекру́чуватися, перековéрс[з]уватися, перевертáтися, вивертáтися, ламáтися, (*калечиться*) калі́читися, нівечитися.

Коверкóт, -товый – коверкóт (-ту), -товий.

Ковёрник, -ница, *см.* **Ковёрщик, -щица.**

Ковёрный, *см.* **Коврóвый.**

Ковёрщик, -щица – кили́мник, -ниця, килимáр (-ря́), -мáрка, килимкáр, -кáрка, (*изготовитель, -ница ковров грубой выделки*) коцáр (-ря́), -цáрка [Жі́нка – ткáля, дочкá – кили́мниця (Номис)].

Кóвка – 1) *см.* **Ковáние 1** *и* **2**. *Железо хорошей* **-ки** – залі́зо дóброї кóванки, дóбре ви́куте (ску́те) залі́зо; 2) (*собир.*) кóвань (-ни); (*металлич. оковка*) оку́ття, зáківка.

Кóвкий – ковни́й, ковки́й. [Це залі́зо ковкé, а це ломкé (Дніпропетр.)]. *Золото самый* **-кий** *металл* – зóлото – найковні́ший метáл.

Кóвность – кóвність, кóвкість (-ости).

Ковня́, *см.* **Ковáльня.**

Кóвочный, *см.* **Ковáльный.**

Коври́га – 1) (*целый хлеб*) хліб, хліби́на, бухáн, (*зап.*) бóхон, (*небольшая*) хлібеня́ (-ня́ти), хліб'я́ (-б'я́ти), буханéць (-нця́) (*зап.* бóхонець), бухáнка, кули́дка; *срвн.* **Коровáй.** [Бóрошна ті́льки на раз, та й то хліби́ни на дві (Грінч.). Собáка взяв з стóлу буханéць хлі́ба (Грінч.). Візьми́ з собóю бухáнку хлі́ба (Липовеч.)]; 2) (*ломоть хлеба*) ски́ба, парти́ка, шмат хлі́ба.

Коври́жка, -жечка – 1) (*хлебец*) хлібеня́ (-ня́ти), бухáнка, бухáночка; ски́бка, ски́бочка, шматóк хлі́ба; *срвн.* **Коври́га 1** *и* **2**; 2) (*пряник*) пря́ник, пря́ничок, (*зап.*) пі́рник, пі́рничок (-чка), (*медовый*) медяни́к, медівни́к, медяничóк, медівничóк (-чкá); *срвн.* **Пря́ник.** *Ни за какие* **-жки** – ні за щó в світі; ні за які́ хвиги-ми́ги.

Коври́жный – буханцéвий.

Кóврик – килимóк (-мкá), килимéць (-мця́), (*грубый шерстяной*) кóцик (-ка). [Сплітáли собі́ щось поді́бне до рогóжок або килимкі́в (Л. Укр.). Кругóм стін лáви з спинкáми, килимця́ми позастéлювані (Грінч.)]. **-рик** *для молитвы* – молéбний килимóк, молитовни́чка.

Коврóвщик, *см.* **Ковёрщик.**

Коврóвый – килимóвий. **-вый** *платок, диван* – килимóва ху́стка, килимóвий дивáн. **-вая** *скатерть* – ки́лим, килимóва скатерти́на (скáтерка). **-вая** *лестница* – встéлені ки́лимом схóди. **-вое** *производство* – килимáрство. **-вая** *фабрика, мастерская* – килимóва фáбрика (робі́тня), майстéрня *или просто* килимі́вня, килимáрня (-ні).

Ковчéг – 1) (*ларец*) ковчéг (-га), скри́ня. [І зрóблять вони́ скри́ню із дéрева акáції (Св. П.)].

Ноев **-чег** – Но́їв ковче́г (корабе́ль (-бля́)). [Ной примости́в у мале́нькому ковче́гові всіх звірі́в на світі (Крим.)]. **-чє́г** *завета* – ковче́г (скри́ня) заповіту. [Новітній храм? без свя́тощів прада́вніх? без скри́ні заповіту й херуви́мів? (Л. Укр.)]. **-чє́г** *с преждеосвященными дарами* – дарохрани́льниця, дарохорони́льниця; 2) (*киот*) кіо́та, божни́к (-ка́).
Ковче́жец – ковче́жок (-жка), скри́нька; *срвн.* **Ла́рчик.**
Ковче́жный – 1) ковче́говий, скринько́вий; 2) кіо́товий.
Ковш – 1) ківш (*р.* ковша́), коря́к (-ка́), ко́[і]ре́ць (*р.* ко́[і]рця); (*черпак*) черпа́к, (*для вычерпывания, воды из лодки*) відлива́ло, шпол, шпо́лик, корячо́к (-чка́), черпа́льце. [Яки́х тільки ковшів він не вирізував! (Сл. Ум.). Льохи́, шинки́ з шинкарка́ми, з ви́нами, меда́ми закупи́ли запоро́жці та й тнуть коряка́ми (Шевч.)]. *Чужим добром подносить* **-шо́м** – чужи́ми пирога́ми свого́ ба́тька помина́ти; 2) (*разливательная ложка*) ополо́ник, (*зап.*) вари́ха; 3) (*на мельнице*) ківш (*р.* ко́шу *и* коша́); 4) (*для поднятия жидких, сыпучих и твердых тел*) ко́рець, коря́к; 5) *охотн.* – си[і]льце́ на тете́р; 6) (*залив*) окру́гла (кругля́ста, круглобо́ка) зато́ка, за́водь (-ди); 7) (*в трюме судна*) лля́ло.
Ковшево́й – ковшови́й, коряко́вий, кі[о]рце́вий.
Ко́вшик (*сосуд*) – кі́вшик, корячо́к (-чка́), кі́рчик, (*маленький деревянный для питья водки*) миха́йлик; (*черпачок*) черпачо́к (-чка́). [На по́ясі но́жик і кі́вшик з ли́ка (Л. Укр.). Ко́жному го́стю по корячку́ (Стор.)].
Ковщи́к – кува́ч (-ча́).
Ко́вы – підступ (-пу) *и* підступи (-пів), лука́вство, хи́трощі (-щів), підко́пування (під) кого́, злий (лихи́й) у́мисел (-слу) на ко́го. *Строить* **-вы** – кува́ти ли́хо про́ти (на) ко́го, копа́ти (ри́ти) про́ти ко́го, під ким, на ко́го, умишля́ти (зле, лихе́) на ко́го; *срвн.* **Подка́пываться** *под кого.* [Десь дале́ко кує́ться про́ти вас ли́хо, розставля́є свої сі́льця чия́сь підсту́пна ворожне́ча (Крим.)].
Ковы́ка – кави́ка.
Ковы́ливать, *см.* **Ковыля́ть.**
Ковы́лина – ковили́на, тирси́на.
Ковы́листый, Ковы́ловатый – ковили́стий, тирси́стий.
Ковы́ль, *бот.* Stipa pennata L. – ковила́, кови́ль (-лю́), (*собир.* кови́лля), ти́рса, кі́йло, шовко́ва трава́; (*иссохший прошлогодний*) свисту́ха. [За поро́слим очерета́ми й осоко́ю ставко́м буя́ли пи́шною ковило́ю барви́сті ціли́нні степи́ (Черкас.). Ко́сим, бра́тці, ми кови́ль – та й поїдем в Крим по сіль (Пісня). Про що ти́рса шелесті́ла (Черкас.). По́гляд був соколи́ний, а ус таки́й, що ві́тер ма́яв їм, як кі́йлом (М. Вовч.)]. *Одно растение, один стебель* **-ля́,** *см.* **Ковы́лина. -вы́ль** *лесной*, *бот.* Avena pubescens L. – вівсюне́ць (-нця́), о[ві]всю́г (-га́), ове́с (*р.* вівса́) за́ячий.
Ковы́лье – ковила́, ти́рса, кови́лля (*ср. р.*).
Ковыльну́ть – шкандибну́ти, шку[а]тильгну́ти, шкатульгну́ти.
Ковы́льный – ковило́вий, ти́рсо́вий, тирся́ни́й, кійло́вий. **-ная** *земля* – ціли́нна земля́, цілина́.
Ковыля́ние – шкандиба́ння, шку[а]тильга́ння, шкатульга́ння, кульга́ння, наку́льгування, канделя́ння, ди́бання, кривуля́ння, (*провинц.*) качуля́ння, кабуля́ння, кабута́ння, колива́ння.
Ковыля́ть – 1) (*прихрамывать*) шкандиба́ти, шку[а]тильга́ти, шкатульга́ти, кульга́ти, наку́льгувати, канделя́ти, ди́бати, кривуля́ти, (*провинц.*) качуля́ти, кабуля́ти, кабута́ти, колива́ти. [В одні́й свити́ні іде́ Ка́тря, шкандиба́є (Шевч.). Як поду́маю шкатильга́ть, дак аж у душі́ холоді́є (Борзенщ.)]; 2) перебива́тися, перемага́тися, кала(н)та́ти; *срвн.* **Перебива́ться 2**. **Ковыля́ющий** – *прич.* той, що шкандиба́є *и т. п.*; *сущ.* шканди́ба, кульга́ (*общ. р.*), петельгу́зий (-зого).
Ковыля́ться, *безл.* – шкандиба́тися, шку[а]тильга́тися, шкатульга́тися.
Ковырну́ть, *см.* **Ковыря́ть.**
Ковыря́лка – копирса́лка, колупа́лка.
Ковыря́ние – 1) копи́рса́ння, колупа́ння, шпо́ртання, до́вбання, длу́бання, долуба́ння, шкалуба́ння, копиря́ння, чо́впання, ко́рпання чого́, у чо́му; 2) (*лаптей*) плеті́ння; 3) (*о мешкотной работе*) копи́рса́ння чого́, копітке́ по́рання коло (біля) чо́го, з чим, у чо́му, длу́бання коло чо́го.
Ковыря́ть, ковы́ривать, ковырну́ть – 1) копи́рса́ти, копирсну́ти, колупа́ти, колупну́ти *и* уколупа́ти, шпо́ртати, шпортну́ти, до́вбати, длу́бати, долуба́ти, шкалуба́ти, копиря́ти, чо́впати, ко́рпати що чим *или* у чо́му, шпо́ртатися, до́вбатися *и* довбти́ся, длу́батися, долуба́тися, по́рпатися у чо́му. [Зігну́вшись візни́к копирса́в щось у ко́лесі па́льцем

(Коцюб.). Копирсну́в залі́зною лопа́тою раз та вдру́ге (Грінч.). Сиди́ть ба́ба на поро́зі, зе́млю колупа́є (Рудан.). Го́лкою потро́ху шпо́ртаю (Дніпропетр.). Поча́в долуба́ть; продолуба́в таку́ вже ді́рочку що й кула́к улі́зе (Грінч.). Нагну́в го́лову і поча́в до́вбатись у землі́ (Васильч.)]. **-ря́ть** *в носу, в зубах* – колупа́ти, до́вбати (длу́бати, до́вбатися, довбти́ся ко́рпа́ти) в но́сі (*вульг.* ко́зи гна́ти), у зуба́х, (продлу́бувати зу́би). [Чого́ ти в но́сі длу́баєш? (Сл. Гр.). Городови́й, ось, у сі́нях довбе́ться в но́сі (Тесл.). Сиди́ть та зу́бки продлу́бує (Звиног.)]; 2) (*лапти*) плести́ (личаки́); 3) (*делать мешкотно*) копи́рса́ти що, ко́пітко по́ратися коло (біля) чо́го, з чим, у чо́му, длу́бати(ся) коло чо́го, шпо́ртатися коло чо́го, з чим, човпти́ся з чим, (*ирон.*) му́чити що; *срвн.* **Вози́ться 3**. [Коло чо́го він там длу́бається? (Сл. Гр.). Вже тре́тю дни́ну му́чить вона́ оту́ соро́чку (Звин.)]. **-ряй**, *что ли*! – роби́ шви́дше!

Ковыря́ться – 1) копи́рса́тися, колупа́тися, шпо́ртатися, до́вбатися *и* довбти́ся, длу́батися, долуба́тися у чо́му; 2) (*делать мешкотно, биться над чем*) длу́бати(ся), ко́пітко по́ратися коло чо́го; *срвн.* **Ковыря́ть 3.**

Когда́ – 1) *нрч. вопрос.* – коли́? **-да́** *вы придёте*? – коли́ ви при́йдете? **-да́** *же*? – коли́-ж? *Да и* **-да́** *же работать*? – та й коли́-ж (та й коли́ його́) працюва́ти? **-да́** *бы*? – коли́-б? 2) *нрч. врем. указат. и неопредел.* – коли́. *Вот* **-да́** – от (ось) коли́, аж от (ось) коли́. [Аж ось коли́ дові́дався, а то все не знав (Сл. Гр.)]. **-да́** *есть, а* **-да́** *и нет* – коли́ є, а коли́ й нема́. **-да́**-*то* – коли́сь, коли́сь-то. [Було́ коли́сь – в Украї́ні реві́ли гарма́ти (Шевч.). Коли́сь-то було́, та тепе́р загуло́ (Приказка)]. *Бывший* **-да́**-*то* – коли́шній. **-да́**-*либо*, **-да́**-*нибудь* – коли́, коли́сь, коли́-не́будь, бу́дь-коли́, (*редко*) либо́нь-коли́. [Зосмі́люсь вас спита́ти: ви ба́чили коли́ дочку́ Бапти́ста? (Куліш). Люби́, кого́ зна́єш, та не смі́йся надо мно́ю, як коли́ згада́єш (Шевч.)]. *Зайдите ко мне* **-да́**-*нибудь* – зайді́ть до ме́не коли́(сь), коли́-не́будь. **-да́**-*нибудь вы пожалеете об этом* – коли́сь ви пожа́луєте за цим. *Если вы* **-да́**-*либо осмелитесь это сделать* – якщо (як) ви насмі́литесь коли́ зроби́ти це. **Когда́** *прислать вам эту книгу*? **-да́**-*нибудь*; **-да́**-*нибудь пришлёте* – коли́ присла́ти вам цю кни́жку? – коли́-не́будь; коли́сь пришле́те. *Более чем* **-да́**-*либо* – більш ніж коли́ (бу́дь-коли́). **-да́** *бы то ни было*, **-да́** *ни есть*, **-да́**-*угодно*, **-да́**-*попало* – аби́-коли́ (бу́дь-коли́), хоч коли́, коли́ припаде́, коли́ тра́питься. [Такі́ розмо́ви одна́ково були́-б вели́ся не ті́льки тепе́р, але й бу́дь-коли́ (Крим.)]. *Кое-***когда́,** *см. отдельно*; 3) *нрч. относит., союз врем.* – як, коли́, (*редко*) що, де. [Були́ золоті́ї віки́, як пі́сня і сло́во були́ у шано́бі (Л. Укр.). Як поба́чив він ді́вчину, спини́всь (Крим.). При́йде час, коли́ з бі́лих діво́чих рук спаду́ть кайда́ни (Грінч.). Робо́чої доби́, що люде́й в селі́ ніко́го нема́є, – він сам собі́ хо́дить (М. Вовч.). Де Христо́с роди́вся, той день пра́зднуємо (Чуб. III)]. **-да́** – *тогда* – коли́ – тоді́, як – тоді́. [Коли́ хліб, тоді́ й ро́зум (Номис). Наш край коха́ли ми й тоді́, як ви ще ка́шку ї́ли (Самійл.)]. **-да́** – *то* – коли́ – то, як – то. [Як іде́, то під не́ю аж земля́ стугони́ть (Н.-Лев.)]. *А* **-да**, **-да** *же* – а коли́, коли́-ж. *В ту минуту,* **-да́** *я выходил* – в ту хвили́ну (то́ї хвили́ни), як (коли́) я вихо́див. *Настанет день,* **-да́** *мы увидимся* – наста́не день (дни́на), коли́ (що тоді́) ми поба́чимось. *Вы должны слушаться,* **-да́** *вам приказывают* – ви пови́нні слу́хатися, коли́ вам нака́зують. **-да́** *вам угодно* – коли́ вам охо́та. **-да́** *ни* – хоч коли́, (*реже*) коли́ не. **-да́** *к вам ни зайдёшь, вас нет дома* – хоч коли́ зайде́ш до вас (коли́ до вас не зайде́ш), вас нема́ вдо́ма (то все нема́є вас удо́ма). **-да́** *бы ни* – хоч-би коли́, хоч коли́-б, коли́-б не. *Примите его,* **-да́** *бы он ни пришёл* – при́йміть його́, хоч-би коли́ (хоч коли́-б) він прийшо́в. **-да́** *бы* – коли́-б. *Не было такого случая,* **-да́** *бы я не был рад видеть вас* – не було́ тако́го ви́па́дку, щоб я не був ра́дий ба́чити вас; 4) *союз условн.* – коли́, як, якщо́, (*ведь*) що; *см.* **Е́сли.** [Чи-ж ва́рто було́ жалкува́ти за мину́лим, коли́ воно́ ви́явило себе́ банкру́том? (Єфр.). Як поді́лимось ми пра́цею й нау́кою, то аж тоді́ бу́де на сві́ті до́бре всім (Н.-Лев.). Де вже ти мені́ помо́жеш, що у ме́не нема́ ніч́о́го (Рудч.)]. *А* **-да́** *так, то* – а коли́ (як, якщо́) так, то. *В случае,* **-да́** *он придёт* – якби він прийшо́в; у то́му ра́зі, як він при́йде. **-да́** *бы* – якби́, коли́-б, щоб, якби́-що, (*зап.*) коби́, коб. [Якби́ я хоч на хвили́ну ски́нув цей залі́зний па́нцер, кров-би ки́нулась пото́ком (Л. Укр.)]. **-да́** *бы вы знали, как он зол* – якби́ (коли́-б) ви зна́ли, яки́й він злий. **-да́** *бы не* – якби́ не, коли́-б не, якби́-що не, щоб не, (*зап.*) коби́ не. [Якби не ті літа́ важко́ї му́ки, то я сам прися́г-би ни́ні, що се був сон (Франко). Коли́-б не він – надгро́бок укри́в-би двох пані́в (М. Рильськ.). Мо́же воно́ було́-б і гарні́ш, якби́-що я зо́всім не роди́лася (Крим.). Ви хіба́ забу́ли, що, коб не ми, то вам-би був кіне́ць (Вороний)]. *О* **-да́** *бы*! – о, якби́! о, коли́-б! щоб! бода́й!

Когда́шний – коли́шній. [Згада́ли чор-зна́ коли́шнє (Котляр.)].

Кого́ (*род. и вин. п. от вопрос., относ. и неопредел. мест.* **Кто**) – кого́, (*только после предлогов*) ко́го; *срвн.* **Кто. Кого́** *вы видели*? *От* **кого́** *это вы слышали*? – кого́ ви ба́чили? Від ко́го це ви чу́ли? *Солгать – ничего, было б на* **-го́** – збреха́ти – ніч́о́го, було́-б

на ко́го. *Какой у* **-гó** *характер, таковы и поступки* – яка́ в ко́го (яка́ кому́) вда́ча, така́ й поведі́нка (такі́ й вчи́нки). *Тот,* **-гó** *вы любите* – той, кого́ ви лю́бите. *Быть* (*пойти*) *в* **-гó** – уда́тися, уроди́тися в ко́го. **-гó**-*то* – а) *вопрос.* – кого́-то?; б) *неопредел.* – кого́сь. **-гó**-*либо*, **-гó**-*нибудь* – кого́, кого́сь (*после предл. также*: ко́го, кого́сь), кого-не́будь, будь-кого́, кого́-бу́дь. *Не видели ли вы здесь* **-гó**-*нибудь?* – чи не ба́чили ви тут кого́? *Спросите у* **-гó**-*либо из знакомых* – спита́йте у ко́го(сь) із знайо́мих. **-гó** *попало* – будь-кого́, кого́-бу́дь, аби́-кого, (*диал.*) кого́ по́падя. **-гó** *угодно*, **-гó** *ни есть* – кого́ хоч, будь (бу́длі)-кого́, аби́-кого, (*вульг.*) кого́ завго́дно. **-гó-когó** *только там не было* – кого́-кого́ ті́льки там не було́. **-гó-когó** *зовут, а нас мимо* – кого́-не-кого́ (де́-не-кого) кли́чуть (запро́шують), а нас обмина́ють.

Когóрта – когó́рта. [Ті шко́ли, ві́дки ви́йшли лю́тих псів на нас кого́рти (Франко)].

Когото́к – кі́гтик, пазу́рчик. **-тóк** *увяз, всей птичке пропасть* – кі́гтик застря́г – пропа́в птах.

Кóготь – 1) кі́готь (-гтя), (*ув.* кігтя́ка), па́зур (-ра), дра́пець (-пця), (*хищной птицы также*) шпо́ня, (*задний на лапе у собаки*) ко́тик. [Змордо́вана душа́ би́лася, як пта́шка в кі́гтях у кі́шки (Грінч.). Па́рубка гріх пазура́ми за се́рце вхопи́в (Дніпр. Ч.). Кіт мене́ подра́пав своі́ми дра́пцями (Звиног.)]. **-гти** *орла, льва* – кі́гті (па́зурі) (в) орла́ (орло́ві, орля́чі, орли́ні), (в) ле́ва (ле́вові, ле́в'ячі, леви́ні). *В* **-гтя́х** *капитализма* – в па́зурах (у) капіталі́зму. *Удар* **-гтя́ми** – уда́р кі́гтями, па́зура́ми. *Острить* **-гти** *на кого* – гостри́ти кі́гті на ко́го. [На не́ї уже давно́ чорти́ кі́гті го́стрять (Сл. Гр.)]. *Вонзить* **-гти** *в кого, схватить* **-гтя́ми** *кого* – уп'ясти́ся кі́гтями (па́зура́ми) в ко́го, с[в]хопи́ти кі́гтями (па́зура́ми), запа́зурити кого́. [Тепе́р вони́ мене́ зо́всім запа́зурять (Канівщ.)]. *Держать кого в* **-гтя́х** (*перен.*) – трима́ти кого́ в шо́рах. *Попасть в* **-гти** *кому* – попа́стися кому́ в кі́гті, в па́зурі. *Не имеющий* **-гте́й** – безпа́зурий: 2) (*у багра и т. п.*) гак (-ка), крюк; 3) **кóгти** (*снаряд*) – кі́гті (-тів) (залі́зні).

Когти́стый – кігти́стий, пазури́стий.

Код – код (-да).

Кóда, *муз.* – ко́да.

Кода́к, *фотогр.* – кода́к (-ка).

Кодеи́н – кодеї́н (-ну).

Кóдекс – ко́декс (-су); (*свод законов*) ко́декс (по́вна збі́рка зако́нів. *Юстинианов* **-декс** – Юстинія́нів ко́декс. *Гражданский* **-декс** *Советских Республик* – Циві́льний Ко́декс Радя́нських Респу́блік.

Кодифика́тор – кодифіка́тор (-ра), склада́ч збі́рника зако́нів.

Кодифика́торский – кодифіка́торський.

Кодификацио́нный – кодифікаці́йний.

Кодифика́ция – кодифікува́ння, *оконч.* скодифікува́ння; кодифіка́ція.

Кодифици́ровать – кодифікува́ти, *сов.* скодифікува́ти. **Кодифици́рованный** – (с)кодифіко́ваний. **-ться** – кодифікува́тися, бу́ти скодифіко́ваним.

Кое́-где́ – поде́куди, дв-не-де́(сь), де́-де, де́куди, місця́ми. [Грані́тні ста́туї були́ пофарбо́вані ті́лько поде́куди (Л. Укр.). Поде́куди є ще ви́шні (Звиног.). Ти́хо навкруги́, ме́ртво; лиш де-не-де́ прокú́неться пта́шка (Коцюб.). І блі́дий мі́сяць на ту по́ру із хма́ри де́-де вигляда́в (Шевч.). Холе́ра де́куди викида́ється (Дніпропетр.)].

Кóе-ка́к – аби́-як, так-ся́к, сяк-та́к, бу́дь-як, як-не-я́к; (*как-нибудь*) як-не́будь, яко́сь, яко́сь-то. [Розташува́вшись аби́-як нашвидку́ в своі́х поко́їках, Раї́са ра́но лягла́ у лі́жко (Коцюб.). Взяв соки́ру, та й пола́годив аби́-як (Сл. Ум.). Б'є́ться, як ри́ба об лід, щоб хоч так-ся́к обтеса́ти хло́пців (Грінч.)]. *Перебиваться, существовать* **кóе-ка́к** – сяк-та́к перебува́тися.

Кóе-какóй – (*некоторый, известный*) де́який, яки́й-не-яки́й; (*пустячный*) таки́й-сяки́й, сяки́й-таки́й, яки́й(сь), (*с отрицанием*) аби́-який. [Де́який матерія́л до міркува́ння про се (Грінч.). Доро́ги хоть не знайшо́в, та де́які стежи́ночки натра́пив (М. Вовч.). Сяка́-така́ напа́сть та спа́ти не дасть (Номис). Було́ хазя́йство так яке́сь в йо́го (М. Вовч.). З йо́го не аби́-який чолові́к ви́йде (Сл. Ум.)]. *Я рассчитываю получить от него* **кóе-каки́е** *сведения об этом* – я сподіва́юся діста́ти в йо́го (в ньо́го) де́які відо́мості про це.

Кóе-когда́ – коли́-не-коли́, де́коли, и́нколи, часа́ми, десь-не́-десь, де́сь-колись, вряди́-годи́. [І сліпа́ ку́рка де́коли зна́йде зе́рня (Приказка)]. *Бывающий* **-да** – де́коли́шній.

Кóе-ктó – де́хто (*р.* де́кого, *д.* де́кому *и т. д.*), де́нехто (*р.* де́некого), де́кот(о)рий, де́який(сь), поде́який, хто, хтось, хтось-не-хто́сь. [Ще де́хто ска́же: «Авже́-ж що так!» (Грінч.). Між вас де́нехто вбача́в мене́, як вою́ва́в у по́лі (Куліш)]. **Кóе** *у кого*, **кóе** *с кем*, **кое** *о* **кóм** – де́ в кого *и* в де́кого, де́ з ким *и* з де́ким, про де́кого *и* де́ про кого. [Не ста́не куль – черві́нцями тоді́ стріля́тимем, – їх де́ в кого бага́то (Грінч.)].

Ко́е-куда́ – де́куди, куди́-не-куди́, аби́-куди. [Так усі́ де́куди й розійшли́сь (Сл. Гр.). Мені́ хоч аби́-куди, аби́ в ха́ту, та на піч (Сл. Ум.)].

Ко́е-че́й – де́чий, чий(сь).

Ко́ечный – ліжкови́й, ко́йковий, тапчано́вий; *срвн.* **Ко́йка.**

Ко́е-что́ – де́що (де́чого, де́чому *и т. д.*), де́не́що (*р.* де́нечого), аби́-що (*р.* аби́-чого), де́щиця, аби́щиця (-ці), що(сь). [З нього́ Хафи́з теж де́що позича́в для своє́ї пое́зії (Крим.). Тре́ба де́чого накупи́ть ік весі́ллю (Н.-Лев.). Попроси́в старо́го, щоби́ прині́с горі́вки, ковбаси́ і ще де́нещо до їди́ (Франко). Бу́деш там роби́ти аби́-що, – от аби́ не гуля́ти (Сл. Гр.). Хоч де́щицю я, мо́же, до́бре зна́ю (Самійл.)]. **Ко́е** *к* **чему́** – до де́чого *и* де́ до чого. **Ко́е** *с* **чем** – де́ з чим *и* з де́чим. **Ко́е** *от* **чего́** – де́ від чо́го *и* від де́чого. **Ко́е** *о* **чём** – про де́що *и* де́ про що. **Ко́е** *на* **чём** – де́ на чому *и* на де́чому. **Ко́е** *в* **чём** – де́ в чому *и* в де́чому; (*кое-где*) поде́куди. [Впе́внитись, чи вчи́нки та ї́хні моти́ви цілко́м однако́ві, чи ті́льки поде́куди схо́жі (Наш)]. *Может быть из этого* **ко́е-что́** *и выйдет* – мо́же з цьо́го й ви́йде що(сь), мо́же що й ви́йде з цьо́го.

Ко́жа – 1) (*внешний покров челов. и животных, выделан. шкура*) шку́ра, (*ум. и для обозначения деликатности или тонкости выделки*) шку́рка, шку́рочка, (*зап.*) шкі́ра, шкі́рка, шкі́рочка. [З одного́ вола́ двох шкур не деру́ть (Номис). Лежа́в до́вго на со́нці, попі́к собі́ шку́ру (Звин.). Ці палятýрки тре́ба зроби́ти з шагре́ньової шку́рки (Крим.)]. *Сырая, невыделанная* **-жа** *животных, или выделанная* **-жа** *с шерстью* – сирова́, неви́чинена (неви́правлена) шку́[і]ра; *специальнее*: (*конская*) шкапи́на (-ни), шкапо́вина, (*коровья*) я́ловиця, (*козлиная*) козли́на, козля́тина (-ни), (*ягнячья, мех*) смух (-ху), сму́шок (-шку), (*овечья*) линтва́р (-ря́), (*ум.*) линтваре́ць (-рця́), линтва́рик, (*старой овцы*) стари́ця. *Выделанная* **-жа** – ви́чинена (ви́правлена, ви́гарбувана) шку́[і]ра; *специальнее*: (*сапожный товар*) това́р (-ру), ре́мі́нь (-ме́[і]ню *и* -ме́[і]ня). [Піду́, мо́же де това́ру діста́ну на чо́боти (Борзенщ.). Чо́боти з про́стого ремі́ню, не бельгі́йки (Звин.)]. *Дублёная, соковая* **-жа** – ви́дублена шку́[і]ра, дубле́нець (-нця) (Верхр.). *Сыромятная, квасцованная* **-жа** – сири́ця (*ум.* сири́чка, сири́ченька), сирови́ця, сиріве́ць (-вцю́ *и* -вця́), ли́марщина. *Замшевая* **-жа** – за́мшова шку́[і]ра (шку́рка), за́мша. *Изнанка* **-жи** – низ (-зу), спід (*р.* спо́ду) шку́[і]ри, бахтарма́ (-ми́). *Отрезанная полоса* **-жи** – ре́мі́нь, х[к]ваші́я, (*ув.*) ременя́ка, х[к]ваші́я́ка. *Кусок, лоскуток* **-жи** – шкур(л)а́т (-та), шкурато́к (-тка́), шкурати́на, *ум.* шкурато́чок (-то́чка), шкурати́нка; *соб.* шкура́ття. [Дме́ться, як шкур(л)а́т на огні́ (Номис). Нікче́мний шкурато́к (Крим.). Позбира́в шкура́ття (Сл. Гр.)]. *Снимать, снять, сдирать, содрать* **-жу** *с павшего или убит. живот.* (*и в перен. знач.*) – білува́ти, оббілува́ти кого́. [Си́вого коня́ білува́ли (Рудч.). Спійма́всь – здеру́ть із те́бе шку́ру, оббілу́ють до-чи́ста (Коцюб.)]. *С живого* **-жу** *дерёт* (*перен.*) – живо́го білу́є; з живо́го шку́ру дере́. *Выделывать* **-жи,** *см.* **Выде́лывать 1**. *Заниматься выделкой* **кож** – а) *см.* **Коже́вничать**; б) *см.* **Скорня́чить.** *Цвет* **-жи** – ко́лір (-льору) шку́[і]ри. *Нежная* **-жа** – ні́жна шку́[і]ра. *Гусиная* **-жа** (*от холода*) – си́роти (-рі́т), пасю́рки (-рок), гу́ся́ча шку́[і]ра. [Так холодно́, що в ме́не аж си́роти повиступа́ли (Звин.)]. *На нём только* **-жа** *да кости* – він худи́й, як трі́ска (як трістя́); він – сама́ снасть. *Ни* **-жи***, ни рожи* – ні з оче́й, ні з плече́й (Приказка). [Таке́, ба́чте, воно́ непоказне́: ні з оче́й, ні з плече́й (Кон.)]. *Из* **-жи** *лезть* – рва́тися з шку́ри, з-під шку́ри п'я́сти́ся. [Лю́ди аж рву́ться з шку́ри на по́лі (Кон.). І засі́яв, і воло́чить, із-під шку́ри пне́ться (Рудан.)]. *Из* **-жи** *вон лезет* (*о толстяке*) – із шку́ри пре́ться. [Так обрі́с ті́лом, що аж із шку́ри пре́ться (Кон.)]. *Мороз по* **-же** *дерёт, см.* **Драть.** *Мороз по* **-же** *подирает* – (аж) моро́зом усипа́є; мов сні́гом тре; *см.* **Подира́ть**; 2) (*плодов, клубней и т. п.*) шку́[і́]рка, лушпа́йка, лушпи́нка, *соб.* лушпа́йя (*ср. р.*), лушпи́ння; *см.* **Ко́жица 4** *и* **Кожура́ 1**. *Девичья* **-жа**, *фарм.* – проскурняко́вий (люкрице́вий) пови́дляник, проскурняко́ва (люкрице́ва) пастила́.

Кожа́н – 1) (*кожаная куртка*) шкуратя́нка, кажано́к (-нка́); 2) *зоол.* – кажа́н; *срвн.* **Мышь** *летучая.* **-жа́н** *двуцветный*, Vespertilio murinus L. – ли́ли́к двоба́рвний. **-жа́н** *позднолетающий*, Eptesicus serotinus Schreb. – кажа́н гі́рськи́й (пі́зній).

Кожане́ть – шкура́віти.

Кожа́нец – кажано́к (-нка́); *см.* **Кожа́н 1** *и* **2.**

Кожане́ц – шкуратя́на́ (шку[і]ряна́) валі́зка.

Ко́жанка – (*куртка*) шкуратя́нка.

Кожа́нка – 1) шкуратя́ни́й (шку[і]ряни́й) боклажо́к (-жка́); 2) **Кожа́нки,** *см.* **Голи́ца 1.**

Ко́жаный – шкуратя́ни́й, шкуряни́й (*зап.* шкіряни́й), ремі́нний. [Сла́вні бу́бни за гора́ми, а збли́зька шкуратя́ні (Номкс). Скарб многоці́нний, в міх шкуратя́ний заши́тий (Франко). Він шкуратяно́ю рукави́цею своє́ю шви́дко втер їх (сльо́зи) (Крим.). Гара́пник шкуряни́й (Етн. Зб.). Шкіряні́ ходаки́ (*лапти*) (Франко). Почепи́в на плече́ шкіряну́ то́рбу (Коцюб.). В па́на

є ремі́нне відро́ (Звин.). Ремі́нна то́рба (Коцюб.)]. **-ная** *амуниция* – шкуратя́на (шку[і]ряна́) амуні́ція. **-ные** *ботинки* – шкуряні́ череви́ки. **-ный** *клапан* – хлипа́к (-ка́). **-ная** *куртка* – шкуряна́ ку́ртка. **-ные** *обрезки, см.* **Обре́зок. -ный** *переплёт* – шкуратя́на опра́ва; *см.* **Переплёт 3**. **-ный** *пояс, см.* **По́яс 1**. **-ный** *товар* – (шку[і]ряни́й) това́р (-ру), крам (-му), (*сапожн.*) ше́вський това́р, ше́вський крам, ре́мі́нь (-ме́[і]ню *и* -ме́[і]ня), *соб.* ремі́ння *и* реміня́ччя (-ччя). [Купи́в това́ру на череви́ки (Шейк.). Оце́ купи́в ремі́ню, чо́боти поши́ю (Харківщ., Звин.)].

Кожева́тость – шку[і]рува́тість, шурко́ватість.

Кожева́тый – шку[і]рува́тий, шкуркова́тий.

Коже́вен(н)ый – чинба́рський, гарба́рський. **-ный** *завод, см.* **Коже́вня. -ное** *производство* – шкуряне́ (*зап.* шкіряне́) виробни́цтво. **-ный** *ряд* – крамни́ці з шкуряни́м това́ром (*реже* кра́мом). **-ный** *товар, см.* **Ко́жаный** *товар.* **-ная** *торговля* – шкуряна́ торго́вля, торго́вля шкуряни́м това́ром (кра́мом); (*лавка*) крамни́ця з шкуряни́м това́ром (кра́мом). **-ное** *дерево* (*деревцо*), *бот.* Rhus Cotinus – рай-де́рево, ско́мпія, ше́вське де́рево.

Кожеви́на – шка́па, шкапи́на, шкапі́йка.

Коже́вник, -ница – 1) (*выдел. кожи*) чинба́р (-ря́), чинба́рниця, гарба́р (-ря́), гарба́рниця; (*жена* **-ка**) чинбари́ха, гарбари́ха 2) (*работ. в кожевен. производстве*) шку[і]ряни́к (-ка́).

Коже́вников – чинбарі́в, гарбарі́в (-ре́ва, -ре́ве).

Коже́вница, *см.* **Коже́вник.**

Коже́вницын – 1) чинба́рничин, гарба́ринчин (-на, -не); 2) *см.* **Коже́вничихин.**

Коже́вничание – чинбарюва́ння, гарбарюва́ння.

Коже́вничать – чинбарюва́ти, чинба́рити, гарбарюва́ти.

Коже́внический – чинба́рський, гарба́рський.

Коже́вничество – чинба́рство, гарба́рство.

Коже́вничий, *см.* **Коже́внический.**

Коже́вничиха – чинбари́ха, гарбари́ха.

Коже́вничихин – чинбари́шин, гарбари́шин (-на, -не).

Коже́вный, *см.* **Коже́вен(н)ый.**

Коже́вня – чинба́рня, гарба́рня, (*для вычинки козьих шкур*) хабата́рня (-ні).

Кожеде́л, *см.* **Коже́вник.**

Кожедёр – шкуролу́п, шкуроде́р, дери́шкура, ги́цель (-цля); *срвн.* **Живодёр.**

Кожедёрный – шкуролу́пний, гицлі́вський.

Кожеду́бка, Кожедубле́ние – чиньба́ (чиньбува́ння, чи́нення) дубі́ння) шкур.

Кожее́д, *энтом.* (*жучок из семейства* Dermestidae) – шкуроі́д (-да).

Кожее́дный – шкуроі́дний.

Кожезу́бый – шкурозу́бий. **-бые** *рыбы* – шкурозу́бі ри́би.

Кожелу́п, -пный, *см.* **Кожедёр, -ный.**

Кожемя́ка – мнець (-ця́), (*стар.*) кожо[у]м'я́ка; *срвн.* **Коже́вник.**

Кожемя́ковый – мне́цький; *срвн.* **Коже́внический.**

Кожепёрый – шкуропе́рий. **-рые** *рыбы* – шкуропе́рі ри́би.

Ко́жистый – шкурува́тий (*зап.* шкірува́тий), шкурко́ватий, шкуря́стий; твердошку́рий, товстошку́рий. [Ли́стя з ду́ба шкурко́вате (Липовеч.)].

Ко́жица – 1) (*на теле*) шку́рка, шку́рочка (*зап.* шкі́рка, шкі́рочка), на́шкурок (-рка). [Хоч і ду́же вда́рив, але ті́льки зідра́в шку́рку (Сл. Ум.)]. *Верхняя, наружная* **-ца** (*надкожница*), *анат.* – епіде́рма, на́шкурень (-рня); 2) (*плёнка на молодых частях растений*) шку́рка, шку́рочка (*зап.* шкі́рка, шкі́рочка), шкури́нка, (о)боло́на, (*ум.*) (о)боло́нка, (о)боло́ночка; 3) *бот.* (*эпидерма*) – епіде́рма; 4) (*плодов, клубней и т. п.*) шку́[і]рка; *ум.* шку́[і]рочка, шкури́нка, (*обычнее*) лушпа́, лу(ш)пи́на, лушпа́йка, *ум.* лушпа́йочка, *соб.* лушпа́йя (*ср. р.*), лушпи́ння; *срвн.* **Кожура́ 1**. [Як поло́жиш кисли́цю у піч спекти́сь то шку́рка на ній ре́пне (Дещо). Я для качо́к накриши́ла лушпайочо́к з карто́плі (Звин.)]; 5) (*плева на жидкости*) шку́рка, шку́рочка, плі́вка, кожу́шо́к (-шка́). [Збери́ шку́рку з гладу́щика (Брацлавщ.). Я ду́же люблю́ кожу́шок на па́ренім молоці́ (Звин.). Ніч́о́го вона́ так не люби́ла, як плі́вку з моло́чної ка́ші (Кон.)].

Ко́жник – 1) *см.* **Коже́вник 2**; 2) (*врач по накожен. болезням*) шкурня́ник, шкура́ль (-ля́).

Ко́жный – шку́рний, (*зап.*) шкі́рний. **-ные** *болезни* – шку́рні (нашку́рні) х(в)оро́би. **-ные** *выделения* – шку́рні ви́ділення.

Кожтехизде́лие – шку[і]ртехви́ріб (-робу).

Кожура́ – 1) шку́рка, (*зап.*) шкі́рка; (*овощей, фруктов, орехов*) лушпи́на, лупи́на, лу́шпа́йка (*ум.* лу(ш)пи́нка), шолупи́на, шолупа́йка, кожури́нка, *соб.* лушпи́ння, лушпа́йя (*ср. р.*), (*диал.*) лупеси́ння, (*твёрдая*) шкар(а)лу́па (*ум.* шкар(а)лу́пка), шкаралу́[ю]ща; (*рачья*

скорлупка) шкаралу́[ю]ща, (*слинявшая кожа змеи, лягушки, скорлупа рака и т. п.*) лино́вище, кожу́шо́к (-шка́). [Ї́ли кавуни́ та понакида́ли скрізь лушпи́ння (Казка). Ніч́ого з тіє́ї на́шої при́язни не зоста́неться окрім ви́смоктаного лушпа́йя (Крим.). З молоде́сеньких огірків хіба́ хто шкаралупки́ зрі́за? (Звин.). Гадю́че лино́вище (Кобел. п.). Взяла́ кожу́шок з се́бе ски́нула, ви́йшла… Зно́ву кожу́шок наді́ла і ста́ла тако́ю жа́бою, як і була́ (Рудч.)]. *Очищать, очистить от* **-ры́** – обби́ра́ти, обібра́ти, облу́плювати, облупи́ти що. [На́що ви гру́шу обби́ра́єте? (Звин.). Облупи́в ра́ка (Брацлавщ.)]. **-ра** *морская, зоол.* (полип Flustra) – листя́ни́ця; 2) *см.* **Ко́жица 1** *и* **2.**

Кожури́на, -ри́нка, Кожу́рка, *см.* **Кожура́ 1.**

Кожу́ри́стость – шкаралу́пистість, товстошку́рість (*зап.* товстошкі́рість), товстоко́рість (-рости).

Кожури́стый – шкаралу́пистий, товстошку́рий (*зап.* товстошкі́рий), товстоко́рий.

Кожу́рный – шку[і]рко́вий; лушпи́нний, шкаралу́пний.

Кожурня́к, *зоол.* – шкаралу́пник (-ка).

Кожу́х – 1) (*тулуп*) кожу́х (-ха), (*ум.*) кожу́шок (-шка); (*стар.*: *опашень на меху*) х[ф]утряни́й кап[ф]та́н; 2) (*навес над очагом*) ко́мин (-на), (*ум.*) комино́к (-нка́); 3) (*в доменной печи*) надві́рні (око́лишні) сті́ни (до́мни); 4) (*покрышка, закрывающая в машинах действующие части*) кожу́х, по́кривка; (*над мельн. водян. колесом*) парни́к (-ка́), (*над колёсами парохода*) бараба́н, (*для часов настольн.*) футля́р (-ра), ковпа́к; 5) (*мельн. для засыпки хлеба*), *см.* **Ковш 3**; 6) (*для отливки колоколов и пр.*) фо́рма; 7) *см.* **Ковш 5.**

Кожухо́вый, Кожу́шный – 1) кожуша́ний; *срвн.* **Кожу́х 1**; 2) комино́вий; *см.* **Кожу́х 2**; 3) кожухо́вий, парнико́вий; *см.* **Кожу́х 4**; 4) кошови́й; *см.* **Кожу́х 5.**

Кожушо́к – кожу́шок (-шка), комино́к (-нка́) *и т. п.*; *см.* **Кожу́х.**

Кожьё – шку́ри (*зап.* шкі́ри) (*р.* шку[і]р), шкура́ття (*ср. р.*).

Коза́ – 1) коза́, козли́ця, кози́ця. [На похи́ле де́рево і ко́зи скачу́ть (Номис). І молоко́ і сир козли́ці їм на вече́рю подала́ (Шевч.)]. *Дикая* **-за́** – ди́ка коза́, (*степная*) сайга́к, суга́к (-ка́). *Выдрать* (*вздуть*), *как Сидорову* **-зу́** – відлупи́ти, як Си́дорову ко́зу. *Похожий на* **-зу́** – козува́тий; 2) (*попрыгунья*: *о женщине*) коза́, скаку́ха, стрибу́ха; 3) (*носилки у каменщиков*) ко́зла (-зел); 4) (*для под'ёма повозки при смазке колёс*) коза́; *срвн.* **Козлы́ 3**; 5) коза́, кози́ця, ґа́йда (Херс.); *срвн.* **Волы́нка**; 6) (*игра*) коза́, горюду́б (-ба); 7) (*таган для огня*) коза́, жаро́[і]вня; 8) (*клок недожатого хлеба*) гребінці́ (-ці́в), недо́жинок (-ка), (*обрядовый*) ца́пова борода́.

Коза́к, Козаки́н, *см.* **Каза́к, Казаки́н.**

Коза́лка, *зоол.* (*млекоп.* Muoxus nitella) – вовчо́к (-чка́).

Коза́чка – 1) *см.* **Каза́чка**; 2) (*в плуге*) чепі́га.

Козёл – 1) цап (-па), (*зап.*) цапу́р (-ра) (Верхр.), козе́л (*р.* козла́ *и* кізла́), *ласк.* цапу́сенько, *соб.* цапня́ (-ні́). [Ву́са – честь, а борода́ і в ца́па, є́сть (Приказка)]. *Каменный* **-зёл,** *см.* **Козеро́г 1**. **-зёл** *отпущения* – козе́л (цап) відпу́ще́ння (розгрі́шення). *Стать* **-ло́м** (*на четвереньки*) – ста́ти ца́пки, ра́чки. *Дать* **-ла́** – стрибну́ти, ско́кнути, ки́нутися (пусти́тися) бі́гти стри́бом, пли́гом. *Прыгать* **-ло́м** – стриба́ти (плига́ти), як цап. *Взять на* **-ла́** (*ребёнка*) – взя́ти (дити́ну) на ко́пки, підійня́ти собі на пле́чі (дити́ну). *Доить* **-ла́,** *см.* **Мочи́ться 3**. *Драть* **-ла́** – ко́зу (козли́) де́рти. *Петь* **-ло́м** – пуска́ти ца́па, козлякува́ти, на цапи́ний глас співа́ти. *Пустить* **-ла́** (*скозлоголосить*) – підпусти́ти (ви́вести) ца́па. *Пустить* **-ла́** *в огород* – пусти́ти ца́па в капу́сту. *Как от* **-ла́** *молока* – як з ца́па во́вни (Кон.), як з бика́ молока́; 2) (*о глупом человеке*) цап. [Дурни́й, як цап (Поділля). Ой, цап з ме́не, цап! (Звин.)]; 3) (*козлиная кожа*) *см.* **Козли́на 2**; 4) (*ворот*) ручни́й ко́лоборо[і]т (-роту); 5) (*скамейка, на которой секли школьников*) коби́лка, ла́вка.

Козеле́ц, *бот.* – 1) Scorzonera L. – змія́чка, ко́злик, ра́нник, (в)ужо́[і]вник (-ку); 2) **-ле́ц** *и* **Козе́льчик,** *см.* **Пастерна́к**; 3) Anemone ranunculoides L. – жа́б'яче зі́лля; 4) *см.* **Калу́жница**; 5) Tragopogon L. – козе́лок (-лка), козе́лець (-льця); 6) *заячий* **-ле́ц**, Lactuca scariola L. – каки́ш (-шу́), молоча́[і]й (-ча́ю *и* -чі́ю), молоча́к (-ка́).

Козе́лий, *см.* **Ко́зий. -льи** *рожки*, *бот.* Bidens tripartitus L. – череда́ звича́йна.

Козелки́, *см.* **Козлы́ 3.**

Козело́к – 1) козе́лець (-льця); *см.* **Ко́злик**; 2) *см.* **Козли́на 2.**

Козе́льник, *см.* **Пи́жма.**

Ко́зельный – (*относ. к* **Ко́злам**) передко́вий, козе́льний.

Козе́льчики, *бот.* Peucedanum Oreoselinum L. – смовдь (-ди) гі́рська, гадю́ча (лісова́) мо́рква.

Козеро́г – 1) *зоол.* Capra Ibex – ди́кий козе́л (-зла́), козорі́г (-ро́га); 2) *астр.* – козеро́[і]г (-

ро́га). *Тропик* **-га** – тро́пік Козеро́га.
Козе́тка – козе́т(к)а, кана́п(к)а.
Ко́зий – 1) ко́зячий, кози́ний, (*диал.*) кози́нній, кози́нячий. [Бороні́, Бо́же, від ко́зячого кожу́ха (Чуб.). Кози́ний кожу́х (Грінч. I). Кози́нній лій (Звиног.)]. **-зье** *молоко* – ко́зяче молоко́. **-зье** *мясо, см.* **Козля́тина. -зья** *кожа, см.* **Козли́на 2**; 2) (*в назв. растений*) ко́зячий. **-зья** *борода, см.* **Козлоборо́д. -зья** *бородка, см.* **Козлоборо́дник. -зья** *жимолость*, Lonicera Caprifolium L. – козоли́ст (-ту), каприфо́лій (-лія). **-зья** *морда и* **-зий** *рост*, Veronica Beccabunga L. – веро́ніка джере́льна. **-зий** *язык*, Lonicera periclymenum L. – деревни́к (-ку́ *и* -ка́) витки́й.
Кози́н – кози́н (-на́, -не́).
Козине́ц (*у лошадей*) – кози́нець (-нця).
Кози́ца, *см.* **Коза́ 5.**
Кози́ще – козя́ка, кози́сько.
Ко́зка – кі́зка.
Козлёнок – козеня́, цапеня́ (-ня́ти), кі[о]зля́ (-ля́ти), козя́ (-зя́ти).
Козлёночек – козеня́тко, козеня́точко, цапеня́тко, цапеня́точко.
Ко́злий, *см.* **Козля́чий.**
Ко́злик – кі́[о́]злик, цапо́к (-пка́), цапо́чок (-чка).
Козли́на – 1) *см.* **Козли́ще**; 2) (*козлиная шкура или кожа*) козли́на, козля́тина, ко[і]зло́ва шку́ра.
Козли́нник, *бот.* Ononis hircina Jacq. – вовчу́г (-га́) воню́чий.
Козли́ный – козля́чий, козли́ний, цапи́ний, цапи́нячий, цапля́чий; (*козлов*) ца́пів (-пова, -пове). [Козля́ча борода́ (Сл. Ум.). Пропа́в ні за ца́пову ду́шу (Номис)]. **-ный** *голос* – козля́чий (цапи́ний, цапи́нячий) го́лос (-су). **-ный** *дух* – цапи́ний дух (-ху), цапи́на. [Воня́є цапи́ною (Сл. Гр.)].
Козли́ть, *см.* **Козлоголо́сить.**
Козли́ться – коти́тися (кочу́ся, -тишся), *сов.* окоти́тися. [Ко́зи котя́ться (Сл. Ум.)].
Козли́ще – цап, козе́л (-зла́), коза́, козля́ (-ля́ти).
Ко́злище – цап’ю́га, цапу́ра, козли́ще, козли́сько.
Козлоборо́д, *бот.* Spiraea Aruncus L. – та́волга колоса́та, ца́пова борі́дка.
Козлоборо́дник, *бот.* Tragopogon pratensis L. – козе́лець (-льця) лучни́й.
Козло́в – ца́пів (-пова, -пове), козлі́в (-ло́ва, -ло́ве). **-ва** *борода, см.* **Козлоборо́дник.**
Козло́вка, *бот.* Carum Carvi L. – кмин (-ну).
Козло́вня – хабата́рня.
Козло́вый – ко[і]зло́вий, сап’я́новий. **-вые** *сапоги* – ко[і]зло́ві чо́боти (-бі́т), сап’я́нці (-ців). **-вый** *товар* – козло́вий това́р (крам), козли́на.
Ко́зловый, *см.* **Ко́зельный.**
Козлогла́сие – козлогласува́ння, козлякува́ння, (*об одном лице*) козето́н (-ну), цапи́ний глас.
Козлогла́сить, *см.* **Козлоголо́сить.**
Козлогла́сный – козлоголо́сий, козлогла́сий.
Козлоголо́сить – козли́ (ко́зу) де́рти. [Не співа́є, а козли́ дере́ (Липовеч.)].
Козлодёр – козлоде́р (-ра).
Козлодёрничать, *см.* **Козлоголо́сить.**
Козлоно́гий – козлоно́гий, цапоно́гий, (*сущ.*) цапоні́г (-но́га).
Ко́злы – 1) (*в экипаже*) передо́к (-дка́), ко́зла (-зел), (*диал.*) козе́лок (-лка). [Старшина́ примости́вся на передку́ з поштаре́м (Грінч.). Сіда́йте на ко́зла (Брацлавщ.). Принц сів собі коло фу́рмана на козе́лку (Яворськ.)]; 2) (*воен.*) козла. [Ста́ли в ряд, а ра́тища в ко́зла поста́вили (ЗОЮР. I)].
Козлы́ – 1) (*множ. от* **Козёл**), *см.* **Козёл 1 - 4**; 2) (*подставка для настилки досок*) ко́зли (-зел *и* -злів) *и* ко́зла (-зел), коби́льниця *и* коби́льни́ці (-ни́ць), коби́ли́ця. [Бру́са вклада́ють у ко́зли, зро́блені з дубо́вої роздво́єної сохи́ (Бонд. виробн.). Посере́д дво́ру понастано́вляно було́, на дерев’я́них кобильни́цях, кі́лька до́вгих столі́в (Яворн.)]; 3) (*у пильщиков*) ко́зли, коби́ли́ця, коби́льни́ці; (*для продольной распилки досок*) стелю́га; 4) (*для под’ёма тяжестей*) коза́, козе́лець (-льця), коли́ворот (-ту). [Коза́ – дрюк з двома́ розто́ками, нена́че голова́ і дві ноги́ кози́ (Яворн.)].
Козля́ – кі[о]зля́ (-ля́ти), козя́ (-зя́ти); *см.* **Козлёнок.**
Козля́к, *бот., гриб* Boletus granulatus L. – маслю́к, масля́к (-ка́).
Козля́тина – козли́на, козля́тина, цапи́на.
Козля́тник, -ница – 1) козля́тник, -ниця; 2) **-тник**, *бот.* Galega officinalis L. – козля́тник (-

ка), рута́вка ліка́рська, в’я́зіль (-зелю).
Козлячёк – маслю[я]чо́к (-чка́).
Козля́чий – ко[і]зля́чий.
Ко́зненный – підсту́пний, лука́вий; *см.* **Злоко́зненный.**
Ко́зни, *см.* **Кознь.**
Козноде́й, -де́йка – підсту́пник, -ниця, ка́верзник, -ниця.
Козноде́йный – підсту́пницький, ка́верзницький.
Кознь *и* **Ко́зни** – пі́дступ (-пу) *и* пі́дступи (-пів), ка́верзи (-верз). *Делать, строить* **-ни,** *см.* *Строить* **ко́вы** (*под* **Ко́вы**).
Козово́дство – козівни́цтво.
Козодо́й, *зоол. пт.* Carpimulgus europaeus – дрімлю́га, сплю́ха.
Ко́з(о)н, (*чаще мн.*). **Ко́зны** – ба́бка, па́ця; *срвн.* **Ба́бка 4**. *Игра в* **-зны** – гра в па́ці.
Ко́зонька – кі́зонька, козу́ня.
Козопа́с – козопа́с, козя́р (-ра́).
Ко́зочка – кі́зка, кі́зочка, кі́зонька, козу́ня. [Біжи́ть кі́зка топи́тися, а цапо́чок диви́тися (Пісня)].
Козу́лька, *см.* **Козю́лька 1.**
Козу́ля – 1) *зоол.* Cervus capreolus *и* pygargus – козу́ля, са́рна; (*самец*) сарню́к (-ка́); 2) *см.* **Козю́ля 1**; 3) коро́тка ла́вка (ла́вочка), ослі́нчик; *срвн.* **Скамья́, Скаме́йка**; 4) *см.* **Козлы́ 2**; 5) *см.* **Козлы́ 3**; 6) *см.* **Коза́ 7.**
Козы́ль, *бот.* Ambrosia maritima – морська́ амбро́зія, ди́ке біжде́рево.
Козырёк – 1) козиро́к (-рка́); *срвн.* **Ко́зырь 1** *и* **4**; дашо́к (-шка́), підда́шок (-шка); *срвн.* **Ко́зырь 3**; 2) (*фуражки*) козиро́к, (*ум.*) козиро́чок (-ро́чка), дашо́к (-шка́) (Сл. Гр.). [З-під намо́таної ху́стки блисну́в на школя́рському козирку́ бурса́цький значо́к (Васильч.)]. *Сделать под* **-рёк** – козирну́ти; 3) (*в картах*) кози́рик, козире́ць (-рця́), козири́нка.
Козырёчки – козиро́чки (-чок); *см.* **Козырки́.**
Козырёчный – козирко́вий.
Козы́ривать, -ся, *см.* **Козыря́ть, -ся.**
Козы́ристый – 1) кози́ри́стий, козирни́й, бага́тий на ко́зирі. **-тая** *карта* – кози́ри́ста (козирна́) ка́рта; 2) (*бойкий*) жва́вий, мото́рний, метки́й; (*несговорчивый*) сперечли́вий; (*хвастливый*) чванли́вий, заго́нистий, зано́систий, задавакува́тий.
Козыри́ться – козири́тися, козиря́ти, бадьори́тися, задава́тися. [А до́бре козиря́в я перед ни́ми! (Куліш)].
Козыри́шка – (*в картах*) кози́рчик (-ка), козирчи́на, пога́ний ко́зир.
Козы́рка – 1) *см.* **Козыря́ние**; 2) *см.* **Козыри́шка.**
Козырки́ (*сани*) – кози́рки (-рок).
Козырко́вый – козирко́вий.
Козырну́ть, *см.* **Козыря́ть.**
Козы́рный, Козы́рочный – кози́рний. **-ный** *туз* – кози́рний туз (-за́).
Козы́рчатый – з козирко́м; з дашко́м; *см.* **Козырёк 1** *и* **2.**
Ко́зырь – 1) (*в карт. игре*) ко́зир (-ря), *ув.-соб.* козиря́ччя, (*открытый*) сві́тка. [До всья́кої ма́сти ко́зир (Номис). У те́бе було́ саме́ козиря́ччя (Яворн.). Сві́тка – туз (Звин.)]. *Старшие* **-ри** – ста́рші (бі́льші) ко́зирі. *Что* **-ри**? – що ко́зир? що сві́тить? *Ходить, пойти с* **-ре́й,** *см.* **Козыря́ть, Козырну́ть 1**. *Быть* **-рем** – бу́ти ко́зирем, світи́ти. [Що сві́тить? – Черво́ва ші́стка (Звин.)]. *Открывать, открыть* (*вскрывать, вскрыть*) **-зырь** – світи́ти ко́зиря, висві́чувати, ви́світити що, яку́ масть, яку́ ка́рту. *Выменять* **-зырь** – ви́світити що (Сл. Ум.). *Свои* **-ри** (*игра*) – віз (*р.* во́за), візо́к (-зка́). *Это ему* **-зырь** *в руки* – це на його́ млин вода́, це йому́ на́ руку ковí́нька; 2) ко́зир (-ря), зух (-ха), коза́к (-ка́), бра́вий, жва́вий, голі́нний, мото́рний, смі́ливий. **-зырь**-*девка* – ко́зир-ді́вка (Квітка). [А ді́вка-ж то собі́ й ко́зир! (Федьк.)]. *Ходить* **-рем** – (пі́внем) козири́тися, хизува́тися, кукурі́читися. [Коло ді́вки парубо́нько пі́внем козири́ться (Чуб.)]. *Смотреть* **-рем** – ко́зирем диви́тися, козири́тися, ма́ти бра́вий ви́гляд (-ду); 3) (*навес над дверью, окном и т. п.*) дашо́к (-шка́), маркі́за; 4) (*в обуви*) ко́зир, верх (-ху) (перед(к)і́в); 5) (*патроны нашитые на черкеске*) гузирі́ (-рі́в); 6) (*головка полоза в санях*) скорс (-са), голо́вка.
Козыря́ние – 1) козиря́ння; *см.* **Козыря́ть 1, 2** *и* **4**; 2) (*стращанье*) погро́жування кому́; (*руганье*) карта́ння, ла́яння на всі бо́ки (за́ставки) кого́.
Козыря́тник – помі́чни́к у ведме́дника.
Козыря́ть, козы́ривать, козырну́ть – 1) (*ходить с козыря*) козиря́ти, козирну́ти, захо́дити, зайти́ (піти́) ко́зирем. [До́бре йому́ козиря́ти з тако́ю ка́ртою! (Київщ.)]; 2) (*отдавать честь*) козиря́ти кому́ *и* перед ким, віта́ти кого́ під козиро́к; 3) *кого, кому* –

(*стращать*) погрожа́ти *и* погро́жувати кому́, насваря́тися на ко́го; (*бранить*) карта́ти, кобени́ти, корени́ти, ла́яти на всі бо́ки (за́ставки́) кого́; 4) (*о птице, бумажном змее*) козиря́ти, виха́тися, порина́ти. [Моя́ змія́ кра́ще літа́є, рі́вно, а твоя́ все козиря́є,— ма́буть, хвіст мали́й (Київщ.)].

Козыря́ться, Козы́риваться *с кем* – перела́юватися, перекоря́тися *и* переко́рюватися з ким.

Козю́лька – 1) гадю́чка, змі́йка; 2) реп'яшо́к (-шка́); *срвн.* **Козю́ля 1** *и* **2.**

Козю́льник, *бот.* Ophiorrhiza – вужа́чка.

Козю́ля – 1) *зоол.* – га́дина, гадю́ка, змія́; 2) (*репей*) реп'я́х (-ха́).

Козя́ва, Козя́вка – 1) ку́зька, ку́зка, ку́зочка, кузя́ва, кома́ха, кома́шка, жучо́к (-чка́), *соб.* кома́шшя. [З хліві́в виліта́ли ластівки́, зру́чно хапа́ли вся́ких кузочо́к та кома́шок (Загірня)]; 2) (*засохшая сопля*) коза́. [Тяга́є ко́зи з но́са (Звин.)].

Козя́вочник, -ница – кома́шник, -ниця, комахозна́вець (-вця), -на́виця.

Козя́вочный – кузько́вий, комаши́ний.

Кой – 1) (*местоим. вопрос.*) які́й, котри́й, (*редко*) кий (*только в им. п. м. р. ед. н.*). [Якби́ не ця прокля́та горі́лка, – як і га́рно було́-б! А кий її́ ді́дько ви́гадав? (Проскур.)]. *В* **кои́** *годы, веки* – коли́-не-коли́, вряди́-годи́. **Кой** *чорт*! – де в бі́са! де в ка́та! (*пров.*) кий чорт! кий чо́ртів ба́тько! [Гука́ють всю́ди, що лю́ди розумні́ші нас… Кий чо́ртів ба́тько! – бре́шуть лю́ди (Глібов)]. *На* **кой** *чорт*! – на бі́са! на чо́рта! яко́го бі́са! на яко́го бі́са! **Кой** *с кем*, **кой** *с чем и т. п., см.* **Ко́е-кто**, **Ко́е-что**; 2) (*мест. относ.*), *см.* **Кото́рый 3**; 3) (*частица; народн.*) то; по́ки, до́ки. **Кой** *тем*, **кой** *сим* – то тим, то тим.

Кой-где́, *см.* **Ко́е-где́.**

Ко́йка – 1) лі́жко, (*рус.*) ко́йка, (*морск.*) ко́йка, (*складная*) розклада́чка, (*деревянная широкая скамья*) тапча́н (-на́), (*вроде низких нар*) піл (*р.* по́лу); 2) та́чка; *срвн.* **Та́чка**; 3) (*кузов телеги*) ко́роб (-ба) *и* коро́бка, васа́г (-га́).

Кой-ка́к, Кой-како́й, *см.* **Ко́е-ка́к, Ко́е-како́й.**

Ко́йковый, *см.* **Ко́ечный.**

Кой-когда́, Кой-кто́, Кой-куда́, *см.* **Ко́е-когда́, Ко́е-кто́, Ко́е-куда́.**

Койма́, Койми́ть, *см.* **Кайма́, Кайми́ть.**

Койо́т, *зоол.* – койо́т (-та).

Койча́с, *народн.* – ті́льки, ті́льки-но (-що), ско́ро, ско́ро-но.

Кой-чё́й, Кой-что́, *см.* **Ко́е-чё́й, Ко́е-что́.**

Кок – 1) (*корабельный повар*) кок (-ка), (корабе́льний) ку́хар (-ря); 2) (*на голове*) чуба́йка, кок.

Ко́ка – 1) (*яйцо в детск. языке*) ко́ко (-ка). [Ось тобі́ ко́ко, – ку́рочка зне́сла (Сл. Ум.)]; 2) (*детская рубашка*) льо́ля, *ум.* льо́лька льо́лечка.

Кокаи́н – кокаї́н (-ну). **Кокаи́новый** – кокаї́новий.

Ко́кание – цо́кання; ударя́ння; биття́, розбива́ння; (*яйцами*) цо́кання, гуля́ння навби́тки, ко́втання.

Кока́рда – кока́рда. **Кока́рдный** – кока́рдовий.

Ко́кать, -ся, ко́кнуть -ся – цо́кати, -ся, цо́кнути -ся; (*ударять, -ся*) ударя́ти, -ся, уда́рити, -ся; (*разбивать, -ся*) би́ти, -ся, розбива́ти, -ся, розби́ти, -ся. *Чайник* **-нул** – ча́йник розби́вся. **-нуть** *стаканчик* (*выпить*) – хильну́ти, торкну́ти, смикну́ти чарчи́ну. **-ться** *яйцами* (*на Пасхе*) – цо́катися крашанка́ми, навби́тки гуля́ти (гра́ти), ко́втатися. *Давай* **-ться** – дава́й навби́тки.

Коке́тка – 1) коке́тка; (*моргунья*) моргу́ха, (*вертунья*) дзи́ґа, верту́ха, (*жеманница*) мані́рниця, (*нарядница*) чепуру́ля, чепуру́шка; 2) ґе́стка. [Зробі́ть мені́ су́кню з ґе́сткою (Липовеч.)].

Коке́тливо – коке́тно, коке́тливо; (*жеманно*) мані́рно, (*охорашиваясь*) прими́люючись (*гал.*), [Коке́тно одіпхну́ла оби́дві полови́нки двере́й і проворне́нько ви́скочила в гости́нну (Н.-Лев.)].

Коке́тливость – коке́тність, коке́тливість; (*жеманность*) мані́рність (-ости).

Коке́тливый – коке́тний, коке́тливий; (*вертлявый*) верткі́й, (*провинц.*) (при)дзиґльо́ваний; (*жеманный*) мані́рний, (*франтоватый*) чепури́стий. [Коке́тним нави́клим ру́хом попра́вив він бо́роду (Коцюб.). Уста́ коке́тні (Н.-Лев.). Дзиґльо́вана ді́вка (Сл. Гр.)].

Коке́тничание – кокетува́ння з ким *или* чим, лиця́ння з ким.

Коке́тничать – кокетува́ти з ким, лиця́тися з ким, чепури́тися, хизува́тися, пиша́тися, (*образно*) підско́кувати перед ким; (*жеманничать*) мані́ритися; (*строить глазки*) бі́сики пуска́ти. [Лю́бить кокетува́ти з мужчи́нами (Н.-Лев.)]. **-чать** *чем* – кокетува́ти, хизува́тися

чим.
Коке́тство – 1) (*действие*), *см.* **Коке́тничание**; 2) коке́тство, (*зап.*) кокетерíя. [В цього письме́нника все гово́рить за щи́рого письме́нника, тíльки що сюже́тна кокетерíя лякáє тро́хи (Нíков.)].
Коке́тствовать, *см.* **Коке́тничать.**
Кокк – кок (-ка).
Коклю́ха – верете́но.
Коклю́ш – ко́клюш (-ша), кашлю́к (-ка́), (*диал.*) ску́са (Верхр.).
Коклю́шка – 1) веретí[é]нце; 2) **-ки** – баля́си, баляндра́си (-сів), тереве́ні (-нів). *Перебирать* **-ки** – баля́си (баляндра́си) точи́ти (пра́вити), баляндра́сити, тереве́нити. *Подпустить* **-ку** *кому* – пусти́ти тумана́ комý, у ду́рні поши́ти (убра́ти в шо́ри), обдури́ти кого́. *Плести* **-ки,** *см.* **Обиня́ками** *говорить* (*под* **Обиня́к**).
Коклю́шный – ко́клюшний, кашлюко́вий.
Ко́кнуть, *см.* **Ко́кать.**
Коко́ва, Коко́вка – 1) голо́вка; *срвн.* **Набалда́шник** *и* **Голо́вка 3**; 2) (*агрон.*: *дерев. молоток*) до́вбня, довбе́шка; 3) кий (*р.* кия́), кийо́к (-йка́), клю́чка; *срвн.* **Па́лка**; 4) стуса́н, туса́н (-на), стуса́к (-ка́), сту́сень (-сня); *срвн.* **Тума́к.**
Кокова́ть, *см.* **Кукова́ть.**
Ко́кон – ко́кон (-ну *и* -на), о́пряд (-ду), о́прядок (-дка), за́моток (-тка), гнíзде́чко, капшучо́к (-чка́), (*у муравья*) по́душка. [Ви́йшовши з о́пряду, сами́чка незаба́ром зно́сить своï яе́чка (Троян.)]. *Завивание* **-на** (*у шелков. червя*) – опряда́ння. *Завивать* **-кон** – опряда́тися, пря́сти о́пряд (о́прядок).
Ко́конный – ко́коновий, опрядо́вий.
Коко́ра – 1) (*судостроит.*) коко́ра, бо́тя (-ті); 2) корч (-ча).
Коко́рный – коко́рний, ботя́ни́й.
Коко́рыш, *бот.* – 1) Aethusa Cynapium L. – соба́ча петру́шка; 2) Fumaria officinalis L. – ру́тка лíка́рська (польова́, ди́ка), ди́мниця.
Коко́с, *бот.* (*дерево* Cocos nucifera *и его плод*) – коко́с (-са *и* -су).
Коко́сный *и* **Коко́совый** – коко́совий. **-вая** *пальма* – коко́сова па́льма, коко́совець (-вця), коко́с. **-вое** *масло* – коко́сова олíя.
Ко́кот, Кокота́ние – с[ц]о́кіт, тро́скіт (-коту), с[ц]окота́[í]ння, троскота́[í]ння.
Кокота́ть – сокота́ти (-кочу́, -ко́чеш) *и* сокотíти (-кочу́, -коти́ш), цокота́[í]ти, троскота́[í]ти, кокотíти, кудкуда́кати; *срвн.* **Куда́хтать.**
Коко́тка – коко́тка, повíя.
Кокоту́н, -ту́нья *и* **-ту́ша** – с[ц]окоту́н (-на́), -ту́ха, троскоту́н, -ту́ха.
Кокоту́шка – до́вбня, довбе́шка.
Ко́кош – кво́чка; *срвн.* **Насе́дка.**
Ко́кошевый – кво́чачий, кво́ччин (-на, -не).
Коко́шить – (*бить*) би́ти, товкма́чити, лупи́ти, лупцюва́ти; (*убивать*) убива́ти, рíша́ти кого́.
Коко́шник, -ничек – 1) кора́блик, -бличок (-чка), киба́лка, -лочка, (*рус.*) коко́шник, -ничок (-чка). [Схова́ла пíд киба́лку ми́чку, щоб не свíти́лася коса́ (Котл.)]; 2) **-ники**, *бот.* Orchis latifolia L. – зозу́линець (-нця) широколи́стий, лю́бка.
Кокс – кокс (-су), (*вульг.*) ко́кус.
Коксова́льный – коксува́льний. **-ная** *печь* – коксува́льна пíч.
Коксова́ние – коксува́ння, перегíн (-го́ну) кам'яно́го (земляно́го) ву́гілля.
Коксова́ть, -ся – коксува́ти, -ся, переганя́ти кам'яне́ (земляне́) ву́гілля, переганя́тися.
Коксо́вка, *см.* **Коксова́ние.**
Коксовщи́к – коксува́льник.
Ко́ксовый – ко́ксовий, (*вульг.*) кокусо́вий.
Коксу́н, *пт.* Spatula clipeata L. – широконíска.
Коку́шка, *см.* **Куку́шка.**
Кол – 1) кíл (*р.* кола́), *ум.* ко́лик, кíло́к (-лка́), *ув.* коля́ка, (*свая*) па́ля, (*небольшой*) па́кíл (-кола), *соб.* кíлля, па́кілля; *специальнее* (*с заострённым концом*) (г)острокíл (-ко́ла); (*прикол*) при́кіл (-кола), при́колень (-льня); (*для привязки животных*) припíн (-по́ну), при́корень (-рня); (*дубина*) дрю́[у]к (-ка), дрю[у]чо́к (-чка́), пати́к (-ка́); (*из тына, плетня*) кíло́к, тини́на. [Дурно́му хоч кíл на головí теши́ (Номис). Напи́вся п'я́ний та й хе́кнув коля́кою по головí (Грінч.). Аж язи́к патико́м став (Номис). Гля́ньте сюди́: Гараси́м яко́го кíлля понапи́сував (Васильч.). Воро́та запе́рті, з то́го бо́ку, із подвíр'я острокóлом пíдпе́рті (Чуб. V)]. *Сесть, засесть, сидеть* **-ло́м** – сíсти, засíсти до чо́го, за що, сидíти коло чо́го, над чим, ка́менем сíсти. *Где он* **-ло́м** *сел*? – куди́ він подíвся? *Лощадь ходит на* **-лу́** – кíнь

хо́дить на при́колі (на припо́ні), коло кілка́. *Падать* **-ло́м,** *см.* **Ка́мнем** *падать* (*под* **Ка́мень 1**). *У него ни* **-ла́**, *ни двора* – у йо́го ні кілка́, ні дрючка́ (ні ґу́дзика). *Садить, посадить на* **кол** – саджа́ти, посади́ти на па́лю (на кіл), (*о мног.*) посади́ти, понабива́ти (Куліш) на па́лю кого́. **Кол** *сажальный* – сади́льний па́кіл. **Кол** *землемерный* – мі́рницький (землемі́рний) кіл; 2) (*школьн.*: *единица*) кіл (*р.* кола́), коля́ка, одини́ця, є[ї]дини́ця; 3) (*конский клык*) кіло́к (-лка́); 4) *астр.* – поля́рна (бігуно́ва) зоря́ (зі́рка).

Ко́ланец, -нчик – черепо́к (-пка́), черепо́чок (-чка), ска́лка, ска́лочка; *срвн.* **Черепо́к** *и* **Оско́лок.**

Кола́ч, *см.* **Кала́ч.**

Кола́чивать, *см.* **Колоти́ть.**

Ко́лба – ко́лба; (*перегонная*) пере́пуст (-та).

Ко́лба, *рыба* Gobio fluviatilis – ко́блик звича́йний, піска́р (-ря́).

Колбаса́, Колба́ска – ковбаса́, ковба́ска. [Як ковбаса́ та ча́рка, то мине́ться й сва́рка (Стар.)]. **-са́** *кровяная* – кров'я́нка. **-са́** *начинённая кашей* – ки́шка, круп'я́нка. *Кишка для* **-сы́** – ковбася́нка, ковба́сниця. *Кружок* **-сы́** – кільце́ ковбаси́. [Гру́дочку ка́шки, кі́льце ковба́ски (Щедрівка)].

Колба́сная, *сущ.* – ковба́сня (-ні).

Колба́сник, -ница – ковба́сник, ковба́сниця, (*реже*) ковбася́ник, -ся́ниця.

Колба́сничать – роби́ти ковба́си; торгува́ти ковба́сами.

Колба́сный – ковба́сний, ковбасо́вий. **-ная** *лавка, см.* **Колба́сная. -ный** *промысел* – ковба́сництво.

Ко́лбочка – ко́лбочка.

Колга́н – 1) (*деревян. ведро*) кі́нва, *ум.* ко́но́вка; 2) кі́вш (*р.* ковша́), коря́к (-ка́), *ум.* корячо́к (-чка́); *срвн.* **Ковш 1**; 3) (*для валянья хлебов*) но́чви (-чов); 4) (*для пойки скота*) це́бе́р (-бра́), *ум.* це́брик.

Колдо́ба, -доба́шина, -до́бина, -добо́ина – 1) ковдо́ба, ковдо́вбина, колодо́вбина, (*глубокая лужа*) баю́ра, бака́й (-кая́); 2) (*яма в реке*) ковба́ня, *ум.* ковба́нька, *ув.* ковбаню́га.

Колдо́бистый – ковдо́бистий, бакаюва́тий, бакаї́стий; (*ухабистый*) вибо́їстий. [Бакаюва́та доро́га (Черкащ.). Там шлях ду́же бакаї́стий (Київщ.)].

Колдова́ние – чаклува́ння, чарува́ння, чароді́яння.

Колдова́ньице – чарува́ннячко.

Колдова́ть, Колдо́вывать – чаклува́ти, чарува́ти, відьмува́ти, (*редко*) характе́рствувати, (*устар.*) хи́моро́дити, (*ворожить*) ворожи́ти. [Навчи́в їх відьмува́ти-чаклува́ти (Крим.). Уме́р ба́тько, вме́рла ма́ти, не навчи́ли чарува́ти (Пісня). Наш брат не литви́н, відьмува́ть не вміє (Рудч.). Вже воро́жить, характе́рствує (Куліш)].

Колдо́вка, *см.* **Колду́нья.**

Колдовско́й – чаклу́нський, чарівни́цький, чарівни́чий, ворожби́тський; (*волшебный*) чарівни́й, чарівни́чий, чароді́йний, хи́моро́дний. [В які́й чарівни́цькій краї́ні міг він знайти́ лі́ків на свої́ ра́ни? (М. Рильськ.). Ворожби́тські кни́ги (Єфр.)].

Колдовство́ – 1) (*действие*) *см.* **Колдова́ние**; 2) чаклу́нство, чарівни́цтво, чароді́я, характе́рство, (*ворожение*) ворожби́тство; (*чары*) ча́ри (-рів), (*ум.* ча́роньки (-ків)), чар (-ру) *и* (*зап.*) чара́ (-ри́), (*устар.*) хи́морода, хи́мородь (-ди). [Ви́клич чаклу́нством музи́ки да́вні ча́ри (Н.-Лев.). Все це ви́йшло од твого́ чаклу́нства, горба́тий ка́рлику (М. Рильськ.). В на́шого бра́та про запа́с і характе́рство есть (Куліш). Пе́вне, ча́рами ти гартува́в тоді́ се́рце моє́ (Л. Укр.)].

Колдогово́р – колдогові́р (-во́ру), колумо́ва.

Колду́н – чаклу́н (-на́), (*редко* чаклі́й (-лія́)), чарівни́к (-ка́), чароді́й (-ді́я), чароді́йник, характе́рник, відьма́к (-ка́), відьму́р (-ра́), відьма́р (-ря́), відьма́ч (-ча́), (*не только ворожей*) ворожби́т, (*устар.*) хи́мородник. [Ті́льки со́нце усе́ голу́бить,— огненноо́кий німи́й чаклу́н (Филип.). Чи християни всі чарівники́? – Ні, не всі. От із сих – то ті́льки дво́є ворожби́тів (Л. Укр.). Став я шука́ти знахарі́в та уся́ких характе́рників (Стор.). Прокля́тий хи́мородник, що заморо́чив вам го́лови (Куліш)].

Колду́нник, *бот.* – 1) Lycopodium clavatum L.– п'я́дич (-ча) звича́йний, дереза́; 2) Lychnis Flos L. cuculi L. – змі́лка, бузькі́в (в)ого́нь (-гню́).

Колду́нница, *бот.* Circea Intetiana L. *и* alpina L. – ві́дьмине зі́лля, цірце́я.

Колдуно́в – чаклунів, чарівникі́в, ворожби́тів (-ова, -ове); *срвн.* **Колдовско́й. -ва** *трава, см.* **Колду́нница.**

Колду́нчик – флю́гер (-ра), пого́дник (з пу́ху), (пухо́вий) пі́вничок (-чка).

Колдуны́ (*кушанье*) – ковтуни (-ні́в), варе́ники (-кі́в) з м'я́сом.

Колду́ньин – чаклу́нчин, чарівни́чин, воро́жчин (-на, -не).
Колду́нья – чаклу́нка, чаклівни́ця, чарівни́ця (*ум.* чарівни́чка, -ни́ченька), чароді́йка, чароді́йниця, (*реже*) характе́рниця, (*устар.*) хи́мородниця, (*ворожея*) ворожби́тка, воро́жка, ворожі́ля. [Кажи́, чаклу́нко, що то за верба́? (Л. Укр.). Тюрма́ – се ко́ло злої́ чарівни́ці, ніко́ли не розі́б'ється воно́ (Л. Укр.)].
Колеба́ние – 1) колива́ння, хита́ння, колиха́ння, хилита́ння, (*качание*) гойда́ння. **-ние** *земли* – хита́ння землі́. **-ние** *листьев* – колиха́ння (хилита́ння, колива́ння) ли́стя. **-ние** *воздуха* – колива́ння (колиха́ння) пові́тря. **-ние** *температуры* – хита́ння температу́ри. **-ние** *цен* – хита́ння цін; 2) (*нерешительность*) вага́ння, (*редко*) вага́, хита́ння, непе́вність (-ности). [Зника́ють геть зневі́ра та вага́ння (Грінч.). Вона́ (наро́дня мо́ва), не вважа́ючи на вся́кі хита́ння, вже почина́є бра́ти го́ру (Єфр.). Гей ви, ворогі́! Ми не ма́єм вагі́ (Шевч.)]. *Без* **-ния** – без вага́ння, без хита́ння, без вагі́ (Шевч.), не вага́ючись.
Колеба́тель, -ница – хита́ч (-ча́), хита́чка, хита́йло (*м. р.*).
Колеба́тельный – колива́льний, хита́льний, (*раскачивающий*) гойда́льний.
Колеба́ть, коле́бливать, колебну́ть – 1) колива́ти, хита́ти, хитну́ти, похитну́ти, схитну́ти, колиха́ти, колихну́ти, хилита́ти, хилитну́ти, хиля́ти, хильну́ти, хиба́ти, хибну́ти, схибну́ти, (*качать*) гойда́ти, гойдну́ти. [Пра́вили же́ртви синєку́дрому бо́гу, що зе́млю хита́є (Потеб. Одис.). Ти́сячі тіл колиха́ли пові́тря (Коцюб.). Дзво́ни хилита́ли дрібне́ньку мря́ку (Коцюб.). Не хиба́й кла́дку, бо в во́ду впаду́ (Звин.)]. **-ба́ть** *листья ветви, ткань* – колива́ти, колиха́ти, хилита́ти, гойда́ти ли́стя *и* ли́стям, ві́ття (гі́лля) *и* ві́ттям (гі́лля́м), ткани́ну *и* ткани́ною. [Ве́рби та садовина́ колива́ють ві́ттям (Основа). Ві́тер хилита́є галу́зки (Коцюб.). Ві́тер си́льно гойда́є я́блука, бага́цько попа́дає (Звин.). Про́тяг колиха́є (хилита́є) заві́су (заві́сою) на вікні́ (Київщ.)]; 2) (*перен.*) хита́ти, похитну́ти, схитну́ти, захита́ти, пору́шувати, пору́шити, зру́шувати, зрухну́ти, зру́шити що. **-ба́ть** *основы чего* – хита́ти (по[з]ру́шувати) підва́лини чого́. **-ба́ть** *убежденья чьи* – хита́ти перекона́ння чиї́. **-ба́ть** *авторитет, доверие* – пору́шувати (хита́ти, *сов.* захита́ти) авторите́т, дові́ру чию́; *см. ещё* **Поколеба́ть. Коле́блемый** – 1) хи́таний, коли́ханий. *Трость, ветром* **-мая** – трости́на, що ві́тер гойда́є; трости́на, ві́тром коли́хана; 2) хи́таний, пору́шуваний, зру́шуваний.
Колеба́ться, коле́бливаться, колебну́ться – колива́тися, хита́тися, хитну́тися, похитну́тися, схитну́тися, колиха́тися, колихну́тися, зрухну́тися, хилита́тися, хилитну́тися, хиля́тися, хильну́тися, хиба́тися *и* хиба́ти, хибну́тися, схибну́тися, (*качаться*) гойда́тися, гойдну́тися. [Си́нє мо́ре хита́ється (Сл. Гр.). Поспі́льство на́ше бу́де ще хита́тись (Куліш). Хилита́ються ті́ні (Коцюб.). Будівля світова́ стра́шно хилита́лась (Рудан.). Чо́вен хиба́ється (Звин.). Поли́ця хиба́є – вже не стої́ть (Сл. Гр.)]. **-ба́ться** *от ветра* – колива́тися, колиха́тися, хилита́тися, хиля́тися, движі́ти (-жу́, -жи́ш), ма́яти *и* (*редко*) ма́ятися, (*качаться*) гойда́тися від ві́тру. [Ой, у по́лі били́нонька колиха́ється (Хведор.). На ві́кнах хилита́лись од ві́тру бі́лі заві́си (Коцюб.). Ле́две що ма́яла ша́та прозо́ра (Л. Укр.). Ли́стя на оси́ці движи́ть та й движи́ть (Звин.)]; 2) **-ба́ться** (*перен.: быть в нерешительности*) – вага́тися (*гал.* вагува́тися), хита́тися, хиля́тися. [Горді́й тро́хи посто́яв, поду́мав, він вага́вся (Грінч.). Ми хита́лися, ми вага́лися і поверну́лися в цей бік (Грінч.). Стари́й зра́зу вагува́вся, чи прино́сити ці́лу ква́рту (горі́лки) (Франко)]. **-ться** *в своём решении, в своих намерениях* – вага́тися (хита́тися) в своїй постано́ві, в своїх на́мірах. **-ться** *между кем, чем* – хита́тися (вага́тися, хиля́тися) (по)між ким, чим. [Пое́т хита́ється між наді́єю та зневі́р'ям (Єфр.). Украї́на помі́ж Татарво́ю й Литво́ю хиля́лася (Куліш). Він не хиля́вся між наві́янням тради́ції, своє́ю пога́ною вда́чею та випадко́вими причі́пками (Ніков.)]. **-блясь** – вага́ючись; хильце́м. [Сі́рі лю́ди, що йдуть хильце́м то за одни́м, то за дру́гим дури́світом (Єфр.)]. *Не* **-блясь** – не вага́ючись; без на́мислу. [Без на́мислу на чі́льнім мі́сці сів (Л. Укр.)].
Коле́блемость – хи́таність; (*способность колебаться*) хитли́вість (-вости).
Коле́блемый, Колебну́ть, -ся, *см.* **Колеба́ть, -ся.**
Коле́блющийся – 1) а) *как прил.* хитки́й, хистки́й (*ум.* хистке́нький), хибки́й, хитю́чий, хитли́вий; (*изменчивый*) мінли́вий; (*подвижный*) рухо́мий; б) *прич.* той, що хита́ється, колива́ється *и т. д.* [Він ішо́в звільна, хитки́ми кро́ками (Франко). Зеле́ний, тремтя́чий та хистки́й лист (Грінч.). Хистки́й місто́чок (Н.-Лев.). Буя́ти над мо́рем хибки́м (Л. Укр.). Хитю́чий чо́вен (Сл. Гр.)]; 2) (*нерешительный*) а) *прил.* хитки́й, хистки́й, хитли́вий; б) *прич.* той, що вага́ється, хита́ється. [Я ду́хом хитки́й (Вороний). На вда́чу був хистки́й (Грінч.). Хитли́вий і безхара́ктерний (Грінч.)].
Ко́лево – 1) *см.* **Ко́ливо**; 2) (*метёлка овса*) во́лот (-та), во́ло́тка, (*соб.*) воло́ття.
Коле́гия, *см.* **Колле́гия.**
Колеева́тый – коліюва́тий.

Коле́йный – колі́йний.
Колеи́стый – колії́стий. **-тая** *дорога* – колії́стий шлях (-ху), колії́ста доро́га.
Колеи́ть – роби́ти (торува́ти) ко́лію.
Коле́йчатый – з багатьма́ ко́ліями, колії́стий.
Коле́лый – здо́хлий.
Коле́нистый – колінува́тий, багатоколі́нний. [Колінува́та рі́чка (М. Грінч.)].
Коле́нище – колі́нище.
Коле́нко – колі́нце, колі́нечко.
Коленко́р – перка́ль (-лю). *Ну, это совсем другой* **-ко́р** – ну, це зо́всім и́нша спра́ва (мате́рія).
Коленко́рный, Коленко́ровый – перкале́вий.
Коле́нник – (*о раст.*) бамбу́за, бамбу́к (-ка́), колінча́ста росли́на.
Коле́нный – колі́нний, колі́новий. **-ная** *чашка*, *анат.* – колі́нна ча́шка, скіпи́ця. **-ная** *роспись* – родові́д (-во́ду), табли́ця родово́ду.
Коле́но – 1) (*часть тела*; *мн. ч.* **коле́ни, -ней**) колі́но (*мн.* колі́на, -лі́н, -ньми, -нах *и* -нях), *соб.* колі́ння. [Де но́ги перегина́ються,— то колі́на (Звин.)]. *До* **-ле́н** – по колі́на, до колі́н. [Жупани́на по колі́на (Мет.)]. *Грязь по* (*в*) **-но** – боло́то (грязь) по колі́на. *На* **-нях** (*коленопреклонённо*) – навко́лішках, навко́лі[ю]шки, навко́лінки, навко́лі́нці, на колі́на[я]х, уклі́нно. [Навко́лішках перед образа́ми мо́литься (Кон.). Рома́н стої́ть навко́лішки бі́ля поро́гу (Васильч.)]. *Ставать, стать, падать, упасть* (*опускаться, опуститься*) *на* **-ни[а]** *перед кем* – става́ти, ста́ти, па́дати, упа́сти, (*о мног.*) постава́ти, попа́дати навко́лі[ю]шки, навко́лінки, навко́лі́нці, (*зап.*) укляка́ти, кля́кнути, у[о]кля́кнути, прикля́кнути, (*о мног.*) повкляка́ти перед ким. [Щоб перед ї́м скида́ли всі шапки́, навко́лішки става́ли (Грінч.). Прямі́сінько перед усіма́ бух навко́люшки (Мирний). Став навко́лінки (Звин.). Богомі́льні уклякáли, щи́ро сповіда́лись (Рудан.). Укля́кла на оби́два колі́на на мо́кру од кро́ви зе́млю (Коцюб.)]. *Ставить на* **-ни** – ста́вити на колі́на, навко́ліш[н]ки. *Ползать на* **-нях** *перед кем* – колінкува́ти перед ким. *Пьяному море по* **-но** – п’я́ному мо́ре по колі́на; п’я́ний і в ого́нь полі́зе; 2) (*мн. ч.* **коле́на, -ле́н**) а) (*изгиб*) колі́но (*мн.* колі́на, -нами, -нах), за́воро[і]т (-роту), за́воротень (-тня). **-но** *реки* – колі́но (за́ворот) рiки́. *Река дала* **-но** – ріка́ заверну́ла колі́ном (Грінч.). *Узор* **-нами** – узо́[і́]р зубця́ми (кли́нцями), колінча́стий, зубча́стий узо́[і́]р; б) (*техн.*: **-но** *вала, трубы и т. п.*) колі́но; в) (*в песне, в пении*) колі́но. [Не попаде́ш пі́сні; на колі́на крута́ (Харківщ.)]; г) (*род*) колі́но, поколі́ння, рід (*р.* ро́ду). [Моя́ жона́ не про́стого колі́на (Л. Укр.)]. *Отцовское* **-но** – ба́тьківський рід. *Родственник в третьем* **-не** – ро́дич тре́тього колі́на; 3) (*в стебле растений*; *мн. ч.* **коле́нья, -ньев**) колі́но, колі́нце, колі́нчик; (*звено*) ла́нка. [Одрі́зав очерети́ну са́ме на колі́нці (Сл. Ум.)].
Коленова́тый, *см.* **Коле́нистый.**
Коленопоклоне́ние, -покло́нный, -поклоня́ться, *см.* **Коленопреклоне́ние, -прекло́нный, -преклоня́ться.**
Коленопреклоне́ние – става́ння (па́дання) навко́лішки, (*ползание*) колінкува́ння перед ким.
Коленопреклонённый, -нно – уклі́нний, уклі́нно, (*зап.*) укля́клий, укля́кло.
Коленопрекло́нно – (стоячи́) навко́лішках (навко́лішки). [Кайда́ш моли́вся, стоячи́ навко́лішки (Н.-Лев.)].
Коленопрекло́нный – з става́нням (па́данням) навко́лішки, уклі́нний.
Коленопреклоня́ться – става́ти навко́лішки, (*ползать*) колінкува́ти перед ким.
Коле́ночко, Коле́нушко – колі́нце, колі́нечко.
Коле́нце – 1) колі́нце. **-це** *стебля* – колі́нце (колі́нчик) стебла́; 2) (*выходка, рассчит. на эффект*) ви́верт (-ту), колі́нце. *Выкинуть* **-нце** – загну́ти (скрути́ти) колі́нце.
Коле́нчатый – колінкува́тий, колінча́тий.
Коле́нчико, *см.* **Коле́ночко.**
Коле́нчить – колінкува́ти, (*зап.*) клячáти перед ким. [Він гото́вий колінкува́ти перед не́ю (Липов.). Клячи́ть у це́ркві (Стефаник)].
Ко́лер – ко́лір (-льору), (*окраска*) за́краска.
Колерова́ть, *живоп.* – кольорува́ти що.
Колеро́вщик, -щица – кольорува́льник, -ниця.
Колеси́ть – 1) колува́ти, шляхи́ перехре́щувати (М. Вовч.), (*гал.*) колеси́ти. [Хто колу́є, той вдо́ма ночу́є (Чуб. 1)]; 2) говори́ти зда́лека, на(з)дога́д, манівце́м (манівця́ми), бра́ти на о́б’ї́здку; 3) *см.* **Околёсную** *нести* (*под* **Околёсная 2**).
Колеси́шко – коліща́ (-ща́ти).

Колеси́ще – колеси́ще.
Колёсник – колісни́к (-ка́), колоді́й (-ді́я́), (*диал.*) коля́р (-ра́), (*экипажный мастер*) сте́льмах.
Колесни́к, *см.* **Колея́.**
Колесни́ца – колісни́ця, по́віз (-возу). *Последняя спица в* **-це** – п’я́те ко́лесо до во́за.
Колесни́чный – колісни́чний.
Колёсный – колісни́й, коле́сний, колови́й. **-ное** *дело, ремесло* – колісни́цтво. **-ный** *мастер, см.* **Колёсник. -ная** *мастерская, см.* **Коле́сня. -ная** *мазь* – коло́мазь (-зи). **-ная** *дорога* – возови́й (колісни́й) шлях; (*накатанная*) нако́чений шлях; (*непроложенная, случайно наезженная*) маніве́ць (-вця́). **-ный** *скат* – колішня́.
Коле́сня – коле́сня, (*каретная мастерская*) стельма́шня (-ні).
Колесо́ – ко́лесо, ко́ло, (*ум.*) колісце́, коліща́ (-ща́ти), коліща́тко, коле́сонько, ко́лечко. [Він коле́са вміє роби́ть (М. Вовч.). Махове́ ко́лесо закрути́лось у шале́ному ле́ті (Коцюб.)]. **-со́** *зубчатое* – пале́чне ко́лесо, триб (-ба), *ум.* трибо́к (-бка́); (*в ткацком станке на конце валка*) кружо́к (-жка́). **-со́** *маховое* – махове́ ко́лесо (ко́ло), махови́к (-ка́), розго́нич (-ча), гонча́к (-ка́), кру́тень (-тня). **-со́** *мельничное* – млино́ве ко́лесо (ко́ло). **-со́** *наливное* – надві́рне ко́лесо, ведме́дик; *водяная мельница с наливным* **-со́м** – корча́к (-ка́). **-со́** *подливное* (*подошвенное, почвенное*) – підсубі́йне ко́лесо, підсубі́йник, підсубі́йок (-бі́йка), підспі́дник (-ка). **-со́** *точильное* – точи́льне ко́лесо, точи́ло. **-со́** *ходовое* – ходове́ ко́лесо. **-со́** *цепное* – триб (трибо́к) ланцюго́вий. *Прибор, стан* **-лёс** (*для телеги*) – стан (круг) колі́с. *О двух* **-сах** – на двох коле́сах, з двома́ коле́сами, про (на) два ко́леса. *На* **-сах,** *см.* **Колёсчатый.** *Ехать на* **-сах** – ї́хати на коле́сах, во́зом. **-со́** *счастья* – ко́лесо форту́ни, коли́[о́]ворот до́лі. *Пойти* **-со́м** – піти́ ко́лесом. *Пятое* **-со́** *в телеге* – п’я́те ко́лесо до во́за, (*фам.*) соба́ці п’я́та нога́.
Колесова́ние – колесува́ння.
Колесова́ть – колесува́ти. [Ві́дьом-же тут колесува́ли і всіх шепту́х і ворожо́к (Котл.)]. **Колесо́ванный** – колесо́ваний. **-ться** – 1) колесува́тися; бу́ти колесо́ваним; 2) (*с чем*), *см.* **Вози́ться 3.**
Колесови́дный – колесува́тий, колува́тий.
Колесово́й, *см.* **Колёсный. -ва́я** *линия* – колова́ лі́нія.
Колесопрока́тный – колесоро́бний.
Колесцо́ – колісце́, коліща́ (-ща́ти), коліща́тко.
Колесцо́вый – колісце́вий, коліща́тний.
Колёсчатый – коліща́тий, на коле́сах. [Коліща́та скри́ня (Н.-Лев.)].
Коле́ть – 1) (*от холода*) кля́кнути, закляка́ти, дубі́ти, дерев’яні́ти; *срвн.* **Кочене́ть, Околева́ть 2**; 2) здиха́ти, ги́нути; *срвн.* **Околева́ть 1.**
Коле́чки, *бот.* Potentilla anserina L. – гу́сячі лапки́ (-по́к), гуся́тник, золотни́к (-ка́).
Коле́чко – 1) (*носимое на пальце*) обру́чка, каблу́чка, обіде́ць (-дця́), (*перстенёк*) пе́рсник, персте́ник (-ка), персте́ничок (-чка). *Играть в* **-ко** – гуля́ти, гра́ти(ся) в пе́рсня; 2) кільце́, ко́лечко; (*звено*) ла́нка. **-чко** *колбасы* – кільце́ ковбаси́. *Волосы* **-ками** – воло́сся ку́чериками, завито́чками.
Коле́чный – 1) обручко́вий, каблучко́вий, (*перстневой*) перстене́вий, персне́вий; 2) кільце́вий.
Колея́ – ко́лія, *ум.* ко́лійка; путь (-ті) (*ж. р.*). [Віз підска́кував і немилосе́рдно труси́в, не попада́ючи в ко́лію (Коцюб.)]. *Поезд идёт по одной* **-лее́** – по́їзд іде́ по одні́й ко́лії (одно́ю ко́лією). *Поезд стоит на 2-ой* **-лее́** – по́їзд стої́ть по дру́гій путі́ (Звин.). *Войти в* **-лею́** – увійти́ в ко́лію. *Войти в новую* **-лею́** – ста́ти на нову́ ко́лію (на нову́ путь). [Життя́ ста́не на нову́ ко́лію (Касян.)].
Коли́ – 1) *нрч.* (*когда*?) – коли́?; 2) *союз* (*если*) – коли́, якщо́, як. **-ли́** *б* – коли́-б, якби́.
Коли́бри, *зоол.* – колі́брі (*нескл.*), колі́бра (-ри).
Ко́ливо – ко́ливо (-ва).
Колизе́й – колізе́й (-зе́ю).
Ко́лика *и* **Ко́лики** – ко́лька *и* ко́льки (-льок), колю́чка *и* колючки́ (-чо́к), (*сильная резь в желудке*) заві́йна, заві́йниця, ба́бицця *и* (*чаще*) ба́биці (-биць), (*спазматич. боль*) со́нячниця *и* (*чаще*) со́нячниці (-ниць); (*у лошадей*) чемі́[е́]р (-ру), миші́й (-шія́). [Як схопи́ла ко́лька, то ма́ло душа́ не втекла́ з ті́ла (Коцюб.). На колючки́ мене́ бере́, недо́бре (Борзен.)]. *Нервные* **-ки** – нерво́ві ко́льки. *Смеяться до* **-лик** – смія́тися так, що аж на ко́льки бере́, що аж ко́льки під гру́дьми спира́ють (Коцюб.).
Коли́кий – яки́й, котри́й.
Коли́ко – скі́льки.

Колирова́ние – очкува́ння, (о)кулірува́ння.
Колирова́ть, -ся – очкува́ти, -ся, (о)кулірува́ти, -ся; *срвн.* **Окули́ровать 2.**
Колиро́вка, *см.* **Колирова́ние.**
Коли́т, *мед.* – колі́т (-ту).
Коли́чественно – кількісно, кількістю, що-до кількости, число́м, число́во, (*варв.*) квантитати́вно.
Коли́чественность – кількісність (-ности).
Коли́чественный – кількісний, числови́й, чисе́льний, (*варв.*) квантитати́вний. **-ное** *различие* – кількісна (числова́) відмі́нність (різни́ця), відмі́нність (різни́ця) що-до кількости. **-ный** *анализ, мат.* – кількісна аналіза. **-ное** *числительное, грам.* – кількісний числі́вник.
Коли́чество – кількість (-кости) (*редко* скількість), число́, числе́нність (-ности), (*отношение*) міра. [Коли́ така́ кількість ді́йсних чле́нів не прибу́де на спільне зі́брання, то ви́бори перено́сяться (Ст. Акад. Н.). Ся кни́га є спро́ба поясни́ти скількість факти́чного матеріялу (Грінч.). Хоч мале́ число́ поле́гкости собі ма́ли (АД. 1). Пана́м зручні́ше було́ пра́вити з ме́ншою числе́нністю люде́й (Кон.). Люде́й тут була́ вже не та міра (Звин.)]. *Большое* **-во** – вели́ка кількість (числе́нність), вели́кість. *В большом* **-ве** – у вели́кій кількості, у вели́кому числі́, у вели́кій мірі. *Огромное* (*несметное неизмеримое*) **-во** (*множество*) – си́ла, вели́ка си́ла, си́ла силе́нна, незліче́нна (незчисле́нна) си́ла, бе́зліч (-чи), бе́змір (-ру), (*фам.*: *масса*) шмат (-ту). [Чи змо́же сільськи́й глядá́ч орієнтува́тися серед си́ли люде́й та поді́й? (Грінч.). Вели́ка си́ла арти́стів-малярів захо́плюється портре́тами (Наш). Бе́зліч літ (Л. Укр.). Бе́зліч не аби́-якої си́ли (Єфр.). Ще того́ по́ля – бе́змір (Коцюб.). Худо́би було́ шмат (Рудан.)]. *Достаточное* **-во** – доста́тня кількість, дово́лі. *Иметься, имеющийся в достаточном* **-ве,** *см.* **Доста́точный 2**. *Изрядное* **-во** – чима́ло, читро́хи. *Некоторое* (*известное*) **-во** – де́яка (пе́вна) кількість, де́яке (пе́вне) число́, де́яка міра, де́що, скільки(сь), скільки-там. [Да́йте йому́ скільки-там гро́шей (Звин.). Де́що гро́шей у ме́не є (Звин.)]. *Какое* **-во**? – скільки? яка́ кількість? (яка́) си́ла? [Гро́шей не ста́не. – А си́ла-ж гро́шей вам тре́ба? (Звин.)]. *В каком* **-ве**? – в яко́му числі́? яко́ю мі́рою? *Учёт по* **-ву** – о́блік на кількість. *Дело не в* **-ве** – спра́ва не в числі́, не в мірі, не в кількості. *Дело не в* **-ве***, а в качестве* – спра́ва не в числі́, а в добро́тності (в до́брих прикме́тах); спра́ва не в кількості, а в я́кості.
Коли́ще – коля́ка.
Ко́лка – 1) (*остриём копья, иглы и т. п.*) штри́ка́ння, шпига́ння, колоття́; 2) колі́ння, ко́лення. **-ка** *свиней* – колі́ння свине́й; 3) (*дров*) колі́ння, руба́ння (дров).
Ко́лкий – 1) (*легко раскалывающийся*) кілки́й. [Кілкі́ дро́ва (Сл. Ум.)]; 2) (*колючий*) кілки́й, кольки́й, колю́чий. [Зеле́ними спориша́ми і кілки́ми будяка́ми (Пісня). Ака́ція ду́же колька́ (Звин.)]. **-кая** *трава, см.* **Калмы́цкие** *шилья* (*под* **Калмы́цкий**); 3) (*перен.*: *язвительный*) колю́чий, ущи́пливий, кусли́вий, шкул(ь)ки́й, гризьки́й, (*ощутительный*) ді[о]ткли́вий. [Го́стрий сарка́зм пройме́ його́ (міща́нство) колю́чою сати́рою (Єфр.). Ущи́пливі слова́ (Крим.). Ущи́пливі жа́рти (Н.-Лев.). Поси́пав Анті́н, на́че з рукава́ бо́рошно, шкулки́ми слова́ми (Кон.). Гризьки́й сміх (Київщ.)].
Ко́лко – ущи́пливо, шку́л(ь)ко, гри́зько, (*ощутительно*) ді[о]ткли́во. [Ба́ба ка́же ущи́пливо: «неха́й і ба́тька б'ють, аби була́ Нимидо́ра» (Грінч.). Не кажі́ть-бо так доткли́во (Г. Барв.)].
Колкова́то – де́що (тро́хи) ущи́пливо; *срвн.* **Ко́лко.**
Колкова́тость – (де́яка) ущи́пливість (-вости); *срвн.* **Ко́лкость 3.**
Колкова́тый – де́що (тро́хи) ущи́пливий; *срвн.* **Ко́лкий 3.**
Колко́вый – кілко́ви́й.
Ко́лкость – 1) (*дров*) ко́леність (-ности); 2) (*колючесть*) колю́чість (-чости) 3) (*перен.*: *язвительность*) колю́чість, ущи́пливість, кусли́вість, шку́л(ь)кість, гри́зькість, ді[о]ткли́вість (-вости). *Говорить* **-ти** *кому* – говори́ти ущи́пливі (кусли́ві, гризькі́) слова́ кому́, шпига́ти слова́ми, шпилькува́ти (Франко) кого́, пуска́ти шпигачки́ кому́.
Колле́га – коле́га, това́риш. *Быть* **-гой** *с кем* – колегува́ти, товаришува́ти з ким.
Коллегиа́льный – колегія́льний, колегі́йний. **-ная** *система* – колегія́льна систе́ма.
Колле́гиум – коле́гіум (-му); (*франц.*) коле́ж (-жа).
Колле́гия – коле́гія (-гії).
Колле́ж, *см.* **Колле́гиум.**
Колле́жский – коле́зький, колегі́йний. **-ский** *регистратор* – коле́зький (колегі́йний) реєстра́тор (-ра).
Коллекти́в – колекти́ва (*ж. р.*) *и* колекти́в (-ву), гурт (-ту).
Коллективиза́тор – колективіза́тор (-ра).
Коллективиза́ция – колективізува́ння, колективіза́ція, гуртува́ння.

Коллективизи́ровать – колективізува́ти, *сов.* сколективізува́ти що.
Коллективизи́рованный – колективізо́ваний, сколективізо́ваний. **-ться** – колективізува́тися, бу́ти колективізо́ваним, *сов.* бу́ти сколективізо́ваним.
Коллективи́зм – колективі́зм (-му).
Коллективи́ст – колективі́ст (-та).
Коллективисти́ческий *и* **-висти́чный** – колективісти́чний.
Коллективисти́чность – колективісти́чність (-ности).
Коллективи́стский – колективісти́чний.
Коллекти́вно – колекти́вно, гурто́м.
Коллекти́вность – колекти́вність, гурто́вість (-вости).
Коллекти́вный – колекти́вний, гуртови́й. [Не робі́ть бі́льше колекти́вних змов (Крим.). Гуртова́ запомо́га (Грінч.). В своїм гурто́чку він заві́в новину́ – гуртову́ пра́цю (Коцюб.)]. **-ный** *договор* – колекти́вна умо́ва (уго́да), колекти́вний догові́р (-во́ру). **-ное** *хозяйство* – колекти́вне (гуртове́) господа́рство.
Колле́ктор, *техн.* – коле́ктор (-ра), збірни́к (-ка́); (*постоянного тока в электр. машине*) комута́тор (-ра). **-тор** *дренажный* – збірни́к древа́жний, водозбі́рна кана́ва, водозбі́рник.
Колле́кторный – коле́кторний, коле́кторовий, збірнико́вий; (*электр. машин*) комута́торовий.
Коллекционе́р, -рка – колекціоне́р, -не́рка, збира́ч (-ча́), -ра́чка.
Коллекционе́рский – колекціоне́рський, збирачі́вський.
Коллекционе́рство – колекціоне́рство, колекціонува́ння.
Коллекциони́рование – колекціонува́ння, збира́ння.
Коллекциони́ровать, -ся – колекціонува́ти, -ся, збира́ти, -ся.
Колле́кция – коле́кція, збі́рка.
Колли́зия – колі́зія, су́тичка.
Колло́дий, -диум – коло́дій (-дію).
Колло́ид, *хим.* – коло́їд (-ду).
Коллоида́льный – колоїда́льний.
Колло́квиум – кольо́квіум (-му), контро́льна розмо́ва.
Ко́ло (*стар.*) – 1) (*круг*) ко́ло; 2) (*колесо*) ко́лесо, ко́ло.
Ко́лоб, Колобо́к – 1) (*катыш*) бала́бух (-ха), бала́буха, бала́бушок (-шка), бала́бушка. **-лоб** *сыру* – кружа́ло си́ру, голова́ (голо́вка) си́ру. **-лоб** *глины* – ва́льо́к (бри́ла) гли́ни; 2) (*хлебец*) колобо́к (-бка́), буха́н (-на́), бухане́ць (-нця́), (*зап.*) бо́ханець, буха́нчик, буха́нка. [Ба́ба заміси́ла я́йцями бо́рошно, спекла́ колобо́к (Рудч.)]; 3) (*лепёшка*) корж (-жа), ко́ржик, пля́цок (-цка); 4) **-лоб** *и* **-лоба́,** *см.* **Жмы́хи.**
Колобра́живать, *см.* **Колобро́дить.**
Колобро́д, Колобро́да – 1) снови́г[ґ]а, ника́ч (-ча́), ника́йло; 2) пусту́н (-на), штука́р (-ря́), чмут, чму́тник; *срвн.* **Прока́зник.**
Колобро́дить – 1) (*шляться, слоняться*) ника́ти, сновиг[ґ]а́ти, блука́ти, тиня́тися, ве́штатися, снува́тися; 2) (*проказить*) колобро́дити, колобро́їти, бро́їти, пустува́ти, штука́рити, витворя́ти, чмутува́ти. [Ці́лу ні́чку колобро́дить, за собо́ю че́лядь во́дить (Пісня). Ене́й тут до́бре колобро́див (Котл.). Не ма́ло-ж ма́буть вони́ й бро́їли; згада́ймо-ж іще́, що витворя́в князь Влади́мир у Ки́їві (Куліш)]; 3) белькота́ти (-кочу́, -ко́чеш), говори́ти безла́дно, верзти́ (нісені́тницю).
Колобро́дничать – за́вжди, ввесь час *или* раз-у-раз ника́ти, сновиг[ґ]а́ти, колобро́дити, бро́їти *и т. д.*; *см.* **Колобро́дить 1** *и* **2.**
Колобро́дство, Колобро́жение – 1) ника́ння, сновиг[ґ]а́ння, ве́штання, блука́ння; 2) колобро́їння, бро́їння, пустува́ння, штука́рення, витворя́ння, чмутува́ння; 3) белькота́ння, верзі́ння.
Ко́ловерт, *см.* **Коловоро́т 1, 2** *и* **4.**
Колове́ртливый, Колове́ртный – 1) *см.* **Прово́рный**; 2) (*непостоянный*) неста́лий, нестанови́тий, нестате́[о́]чний, непе́вний.
Колово́й, *см.* **Коло́вый. -вы́е** *бобы* – тичкова́ квасо́ля.
Коловоро́т – 1) коло́вертень (-тня), вир (-ру), нурт (-ту), круті́ж (-тежу́); *срвн.* **Водоворо́т**; 2) све́рдел (-дла), све́рдло; *срвн.* **Сверло́**; 3) (*ворот*) ко́ло́воро[і]т, ко́ворот (-ту), коли́воро́т, бара́н (-на́), ба́ба. [Язи́к як на ко́вороті гуля́є (Номис)]. *Ручка* **-та** – ко́рба; 4) (*непостоянный человек*) неста́ла, нестанови́та люди́на.
Коловоро́тный – 1) вирови́й, нуртови́й; 2) свердло́ви́й; 3) ко́ло́воро́тний, коли́воротовий; *срвн.* **Коловоро́т 1 - 3.**
Ко́ловра́т, *см.* **Коловоро́т 2 - 4.**

Коловра́тка, *зоол.* – коло́ве́ртка, кружля́нка.
Коловра́тничать – бу́ти неста́лим, нестанови́тим, нестате́[о́]чним, непе́вним; ваѓатися.
Коловра́тно – 1) коловоро́тно, круговоро́тно; навко́ло, круг(о́м) чо́го; 2) неста́ло, нестанови́то нестате́[о́]чно, непе́вно.
Коловра́тность – 1) коловоро́тність, круговоро́тність (-ности); 2) (*непостоянство*) неста́лість, нестанови́тість, непості́йність, нестате́[о́]чність, непе́вність (-ности). **-ность** *судьбы* – коли́[о́]ворот до́лі.
Коловра́тный – 1) коловоро́тний, круговоро́тний, колови́й; 2) (*непостоянный*), *см.* **Колове́ртливый 2.**
Коловраща́ть, -ся – оберта́ти, -ся навко́ло (навкру́г, круго́м, круг) чо́го.
Коловраще́ние – кружля́ння, оберта́ння навко́ло (навкру́г, круго́м, круг) чо́го, круговоро́т (-ту).
Коло́вый – коло́ви́й, кілко́ви́й, пале́вий.
Кологри́вчатый, Кологри́вый – 1) *см.* **Грива́стый**; 2) з гри́вою по оби́два бо́ки (оба́біч) ши́ї.
Кологру́дый – груда́тий, груд(н)и́стий, перси́стий; *см.* **Груда́стый.**
Коло́да – 1) коло́да, (*ум.*) коло́дка, коло́дочка (*соб.*) коло́ддя́, колодя́ччя. [Ви́бране на кле́пку де́рево розпи́люють на коло́ди (Бонд. виробн.). На коло́ді сиді́ли музи́ки з скрипка́ми, цимба́лами (Н.-Лев.). На не́бі зчини́лась гурко́тнява: ки́дало коло́ддям, лама́ло, трощи́ло (Васильч.)]. *Через пень* **-ду** *валить* – роби́ти аби́ роби́лося; роби́ти як через пень коло́ду тягти́; роби́ти як не свої́ми; 2) (*большое корыто*) – коло́да, жо́лоб (-лоба), кори́то; (*для месива*) но́чви (-чов), (*ум.*) ночо́вки (-вок), ночо́вочки (-чок). [Прив'яжи́ ко́ней до коло́ди (Харківщ.)]; 3) (*долблёный челн*) дуб (-ба); 4) (*гроб*) дереви́ще, до́вбана труна́, дубови́на; 5) (*улей*) коло́да, коло́дка, пень (*р.* пня); 6) (*для сбора подаяний*) карна́вка; 7) (*для рубки дров*) коло́да, дро[и]ві́тня; 8) (*у кожевников*) коби́ла; 9) (*в ткацком станке*) наві́й (-во́ю), вороти́ло; 10) (*деревянные кандалы*) коло́да; *см.* **Коло́дка 2**. [Запиша́вся, як Бе́рко в коло́ді (Номис)]; 11) (*косяк оконный*) лу́тка, (*дверной*) одві́рок (-рка); (*притолока*) гла́[о́]вень, на́головень (-вня), на́головач; (*порог*) порі́г (-ро́га); 12) (*заупокойная свеча*) коло́дка (Сл. Ум.); 13) (*карт*) коло́да, та́лія, тас (-су). [Не по́вний тас, двох карт нема́ (Борзен.)]; 14) коло́да, па́стка на куни́ць, на соболі́в; 15) (*перен. о человеке*) тюхті́й (-тія́), те́лепень (-пня), теле́пало, пень, коло́да; *срвн.* **Пень 3** *и* **У́вален**ь.
Коло́дезевка – кринича́на (крини́чна, коло́дязна, (*зап.*) студня́на) вода́.
Коло́дезник – коло́дязник, коло́дя[і]жннк (Богодух. п.).
Коло́дезный – кринича́ний крини́чний, коло́дязний, (*зап.*) студня́ний. **-ная** *вода, см.* **Коло́дезевка.**
Коло́дезь *и* **Коло́дец** – 1) крини́ця, *ум.* крини́чка, крини́ченька, (*диал.*) ки[е]рни́ця, *ум.* ки[е]рни́чка, ки[е]рни́ченька, коло́дязь (-зи, *ж. р. и* -зя, *м. р.*), (*зап.*) сту́дня (*ум.* сту́денька), сту́день (-дня). [Прине́сти води́ із крини́ці (Рудан.). У дво́рі крини́чка, а вода́ з не́ї чи́ста, як сльоза́ (М. Вовч.). Сього́дні бу́демо кирни́цю чи́стити (Звиног.). Під ве́рбами коло́дязь (Тесл.). На висо́кій горі́ сту́дня муро́вана (Гол.)]. **-дезь** *мелкий, ямкой* (*без сруба*) – ко́панка. **-дезь** *артезианский* – артезі́йський, ве́рчений (Київщ.) коло́дязь. **-дезь** *с проточной водой* – крини́ця (коло́дязь) з теку́чою (біжу́чою) водо́ю; крини́ця, де вода́ збіга́є (Звин.). *Не плюй в* **-дезь**, *случится воды напиться* – не плюй у крини́цю, доведе́ться води́ напи́тись *или* не пога́нь крини́ці, бо схо́чеш води́ці (Приказки); 2) (*техн., горн.*) коло́дязь. **-дезь** *буровой, вентиляционный, воздушный* – коло́дязь свердло́вий, прові́трювальний, повітря́ни́й. **-дезь** *опускной, под'ёмный* (*в печке*) – коло́дязь доді́льний, догі́рний. **-дезь** *пожарный, световой, смотровой* – коло́дязь поже́жний, світлови́й, дозі́рний. **-дезь** *шахтный* – коло́дязь ша́хто́вий; 3) **-дцы** *молочные* (*у коров*) – моло́чні кринички́ (-чо́к), моло́чні крини́ці (-ни́ць).
Коло́дина – коло́да.
Коло́дистый – (*обильный колодами*) коло́дистий; (*заваленный буревалом*) захара́щений коло́ддя́м (вітроло́мом, ло́мом).
Коло́дить – своє́ пра́вити, торочи́ти.
Коло́дица, *см.* **Коло́да 14.**
Коло́дка – 1) коло́дка; *см.* **Коло́да 1**; 2) (*деревянные кандалы*) коло́дка, скрипи́ця, (*длинная на несколько человек*) гуса́к (-ка́). **-ки** – ди́би (-бів) (*ум.* ди́бки (-ків)), дибиці (-би́ць), ди́бці (-ців), скрипи́ці (-пи́ць), колодки́ (-до́к). [Заби́ли їх у ди́би (Рудч.). Ой на но́ги ди́бки, на ру́ки дибиці (Пісня). Забі́йте в кайда́ни, а на ру́ки скрипи́ці (Основа). Но́ги в колодки́ заби́ти (Сл. Ум.)]; 3) (*сапожная*) копи́л (-ла́), копи́ло, коло́дка, зраз (-зу), (*ум.*) копиле́ць (-льця́), (*соб.*) копи́лля. [Я знайшо́в якра́з на твій копи́л робо́ту (Кон.). Взяв не те

копи́ло, от і чо́боти тісні́ (Звин.)]. *Делать всё на одну* **-ку** – роби́ти все на оди́н (на свій) копи́л; 4) дерев'я́ний закаблу́к (-ка) (обца́с (-су)), коло́дка; 5) (*рукоятка ножа, струга и т. п.*) коло́дка, коло́дочка; 6) (*техн.*) коло́дка. **-ка** *тормозная* – гальмова́ коло́дка; 7) (*улей*) коло́дка; *см.* **Коло́да 5.**

Коло́дковый – 1) коло́дко́вий; *срвн.* **Колодка 1, 2, 5** *и* **7**; 2) копило́вий; *срвн.* **Коло́дка 3.**

Коло́дник – 1) коло́дник, в'я́зень (-зня), остро́жник; *срвн.* **Ареста́нт.** [Посади́в Іо́сифа в темни́цю, де сиді́ли царські коло́дники (Опат.)]; 2) (*строевой срубленный лес*) колодня́к (-ку), коло́ддя, берве́ння, дере́вня; (*штамб*) ко́вбок (-бка) (*ум.* ко́вбчик), сто́вбур (-ра), коло́да; 3) *см.* **Бурева́л 2.**

Коло́дница – коло́дниця, остро́жниця, арешта́нтка.

Коло́днический *и* **Коло́дничий** – 1) (*прил.*) коло́дничий, коло́дницький, арешта́нтський; 2) (*сущ.*) арешта́нтська (-кої), арешта́рня (-ні), буцега́рня, холо́дна (-ної) *и* холо́дня (-ні); *срвн.* **Ареста́нтская.**

Коло́дный – коло́довий, коло́дяний, коло́дний; жолобо́вий, дубо́вий *и т. п., см.* **Коло́да. -ное** *окно* – лутко́ве вікно́.

Коло́доватый – 1) коло́дуватий; 2) ломакува́тий, незгра́бний; *срвн.* **Неуклю́жий.**

Коло́дочка – 1) коло́дочка; 2) (*сапожная*) копиле́ць (-льця́); 3) скри́нька; *срвн.* **Ла́рчик.**

Коло́дочник – колодка́р (-ря́), коло́дочник, копиля́р (-ра́), копи́льник (-ка).

Коло́дочный, *см.* **Коло́дковый 1** *и* **2**. **-ная** *мастерская* – копиля́рня, колодка́рня. **-ный** *тормоз* – колодко́ва га́льма, -ве гальмо́.

Коло́дчатый – з коло́ди (зро́блений, ви́довбаний), коло́дяний.

Коло́к – кіло́к (-лка́); (*в струнных музык. инстр.*) кіло́чок (-ло́чка), за́крутка.

Ко́локол – 1) дзвін (*р.* дзво́ну, *им. мн.* дзво́ни), (*диал.*) звін. [Дзвін до це́ркви скликає, а сам у ній не бува́є (Приказка). На дзвіни́ці вда́рили в дзво́ни (Н.-Лев.)]. *Большой* **-кол** – вели́кий (ста́рший) дзвін. *Зазвонный* **-кол** – склика́нець (-нця), *ум.* склика́нчик. [Склика́нчиком зве́ться той дзвін, що в його дзво́нять одно́го, найпе́рше (Звин.)]. *Перечасный* **-кол** – підста́рший дзвін. *Постный* **-кол** – постови́к (-ка́). *Станционный* **-кол** – станці́йний дзвін, дзвіно́к на ста́нції. *Вечевой* **-кол,** *см.* **Вечево́й.** *Потонувший* **-кол** – пото́плений дзвін. *Не имеющий* **-лов** – бездзві́нний. *Звонить во все* **-ла́** – дзвони́ти в усі́ дзво́ни. **-ла́** *лить, перен.* (*о вздорной молве*) вига́дувати нісені́тниці, химе́ри гна́ти (ганя́ти, гони́ти), дзвін вели́кий ли́ти. [Десь дзвін вели́кий ллють (Номис)]. *Не посмотревши в святцы да и бух в* **-кол** – уда́рив у дзвів, як тре́ба в макогі́н; 2) (*колоколообразный сосуд*) дзвін, ба́нька, (ventouse) венту́за. *Воздушный* **-кол** – повітря́ни́й дзвін, повітря́на́ ба́нька (венту́за). *Водолазный* **-кол** – норе́цький дзвін, -цька венту́за.

Колоко́ленка – дзвіни́чка.

Колоко́ленный – дзвіни́чний. [Дзвіни́чний хрест (Сл. Гр.)].

Колоко́ле́ц – 1) дзві[о]не́ць (*р.* дзвінця́); *см.* **Колоко́льчик 1**; 2) **-ко́лец** – насі́нна (сім'яна́) голо́вка льо́ну.

Колоко́лить – 1) дзвони́ти (в усі́ дзво́ни), (*вульг.*) бля́мкати, бе́мкати; 2) торохті́ти, цокоті́[а ́]ти, дрі[о]боті́ти, чеса́ти, тереве́нити; *срвн.* **Тарато́рить**; 3) перека́зувати ві́сті, ши́рити чутки́.

Колоко́литься (*о льне*) – цвісти́.

Колоколи́ще – дзвони́ще, дзвони́сько, дзвоня́ка.

Колоко́лка, *см.* **Колоко́лец 2.**

Колоко́льник – дзві́нник, лива́р (-ря́) дзво́нів, дзвоня́р (-ра́), дзво́нови́й ма́йстер (-тра).

Колоко́льничный, *см.* **Колоко́ленный.**

Колоко́льный – дзво́нови́й, дзві́[о́]нний. [Дзвонові́ серця́ (Стефаник). Навко́ло дзво́нні зву́ки (Тичина)]. **-ный** *звон* – дзво́ни (-нів), передзві́н (-во́ну). **-ный** *металл* – дзво́нови́й мета́л (-лу). **-ный** *мастер, см.* **Колоко́льник.** *Он* (*они*) *из* **-ных** *дворян* – це пан (пани́) з-під дзво́нів, духо[і]вни́цького (попі́вського) ро́ду. **-ный** *изолятор*, *техн.* – острі́шковий ізоля́тор (-ра).

Колоко́льня – дзвіни́ця. [На дзвіни́ці вда́рили в дзво́ни (Н.-Лев.)].

Колоко́льчатый – дзвінча́стий, дзвінкува́тий.

Колоко́льчик – 1) дзво́ник (-ка), дзвіно́к (-нка́), дзво́ничок (-чка), дзвіно́чок, дзві[о]не́ць (*р.* дзвінця́). [Тоді́ са́ме ви́гадали ї́здити з дзво́никами (Кон.). Десь дале́ко-дале́ко дзвіно́к задзвені́в (Самійл.)]. *Дверной* **-чик** – две́рішний, две́ряний (две́рний) дзво́ник (дзвіно́к); 2) (*клёпаный или дерев. на шею скоту*) калата́(й)ло, калата́льце; *см.* **Бо́та́ло 2**; 3) *бот.* Campanula L. – дзво́ник (-ка), дзво́ники, дзвіно́чки (-ків); C. ranunculoides L. – збаня́та (-нят), куря́тина; 4) *бот., см.* **О́рлики**; 5) *бот., см.* **Вьюно́к**; 6) *морские* **-ки**, *бот.* Gentiana Pneumonanthe L.– тирли́ч (-чу́) вузьколи́стий.

Колоко́льчики, *бот., см.* **Колоко́льчик 3 - 6.**
Колоко́льчиковые, *бот.* Campanulaceae – дзвоникува́ті (-тих).
Колоко́льщик, *см.* **Колоко́льник.**
Колоко́тина, *бот.* Staphylea pennata L. – клокі́[и́]чка.
Коло́льщик – колі́й (-дія́). [Пі́де поро́ся до колія́ (Приказка)].
Колома́зный – колома́зний, колома́зьовий. **-ная** *баклага* – мазни́ця.
Ко́ломазь – коло́мазь (-зи).
Коло́менка – коло́менка, вели́ка ба́ржа (на Во́лзі, Ка́мі).
Коло́менская *верста*, *перен.* – чугу́ївська *или* келебердя́нська верства́ (Котляр.), фі[хви]гу́ра, гомила́, гандру́ла, здорови́ло. *Торчать* **-кой** *верстой* – стовби́чити.
Коломы́кать – шмигля́ти, ника́ти; ни́шпорити.
Коломя́[ё]нка (*ткань*) – калама́йка.
Коло́на, Колона́да, *см.* **Коло́нна, Колонна́да.**
Колониа́льный – колонія́льний, колоні́йний. **-ные** *товары* – колонія́льний крам (-ну). **-ный** *магазин* – колонія́льна крамни́ця.
Колониза́тор – колоніза́тор (-ра), (*из первых*) оса́дчий (-чого), оса́дник (-ка).
Колонизацио́нный – колонізаці́йний.
Колониза́ция – колоніза́ція, (*заселение*) оса́дництво; *см.* **Колонизи́рование.**
Колонизи́рование – колонізува́ння, *оконч.* сколонізува́ння, (*заселение*) засе́лювання, оса́джування, *оконч.* засе́лення, оса́дження.
Колонизи́ровать *и* **Колонизова́ть** – колонізува́ти, *сов.* сколонізува́ти, (*о мног.*) поколонізува́ти, (*заселять*) оса́джувати, *сов.* осади́ти, заселя́ти *и* засе́лювати, *сов.* засели́ти, (*о мног.*) поoса́джувати, позаселя́ти. [Воні́ узграни́ччя лю́дом осади́ли (Куліш)]. **Колонизу́емый** – засе́люваний оса́джуваний. **Колонизи́рованный** *и* **Колонизо́ванный** – колонізо́ваний, *оконч.* сколонізо́ваний, поколонізо́ваний, (*заселённый*) оса́джений, засе́лений, поoса́джуваний. **-ться** – колонізува́тися, заселя́тися, бу́ти колонізо́ваним, (*сов.*) бу́ти сколонізо́ваним, засе́леним.
Колони́ка – 1) дьо́готь (-гтю); 2) (*дёготь сгустившийся на осях*) коло́мазь (-зи).
Колони́ст – колоні́ст, (*первый поселенец*) оса́дчий (-чого), оса́дця (-дці).
Колони́стка – колоні́стка.
Колони́стский – колоні́стський.
Колони́чник – дігтя́р (-ра́), смоля́р (-ра́).
Коло́ния – коло́нія, (*ум.*) коло́нійка, (*фамил.*) коло́нка, (*поселенье*) оса́да. [Він по німе́цьких коло́ніях у на́ймах жив (Херсонщ.). Тут недале́чко є німе́цька коло́нка (Звин.)]. *Расселиться* **-ями** – розколонізува́тися.
Коло́нка – 1) коло́нка, сто́впчик. [На мармуро́вих сто́впчиках стоя́ли серед газо́на вазо́ни (Н.-Лев.)]; 2) (*газетная*) шпа́льта. *В одну* **-нку** – на одну́ шпа́льту. **-нка** *набора*, *типогр.* – сто́впчик (на́кладу).
Коло́нна – 1) коло́на, (*гал.*) колю́мна, (*столп*) стовп (-па), (*зап.*) слуп (-па). [Хто хра́ми для богі́в, багатія́м черто́ги буду́є з ма́рмуру, в горо́різьбу фронто́н ясни́й оздо́блює, чи в лі́ніях коло́н задовольня́є смак виба́гливий і стро́гий (М. Рильс.). Ввели́ його́ і при коло́ні у поро́га там поста́вили (Л. Укр.). Ґа́нок на шту́чно рі́зблених стовпа́х (Р. Край). От па́лац… бу́ду спа́ти до ране́нька у се́го слу́па (Федьк.)]. *Витая* **-на** – кру́чена коло́на. **-на** *с ложками* – жолобча́ста коло́на. **-на** *коринфского ордена* – коло́на кори́нт(ій)ського о́рдену. *Фронтон с восемью* **-нами** – фронто́н на (у) ві́сім коло́н; 2) (*памятник*) коло́на; стовп (-па́). [Вандо́мська коло́на]; 3) (*военн.*) коло́на, (*стар.*) бато́ва́ (-ви́). **-на** *по три* – коло́на трі́йками. *Каждый отряд о трёх* **-нах** – ко́жний загі́н (ві́дділ) на три коло́ни (бато́ви). *Обозная* **-на** – обо́зна ва́лка. **-на** *арестантов* – коло́на арешта́нтів; 4) (*столбец кирпича, карточек*) стіс (*р.* сто́су), (*ум.*) сто́сик, сто́впчик, (*пров.*) табу́нчик. [І табу́нчик книжо́к перед їм (Звин.)]; 5) (*столбец шрифта*) стовпе́ць (-пця́), сто́впчик, (*оттиск из гранки*) шпа́льта. *Книга в две* **-ны** – кни́жка на дві шпа́льти.
Колонна́да – колона́да.
Колонновожа́тый – колонові́д (-во́да), колоново́да (-ди).
Коло́нный – коло́нний, коло́новий. **-ный** *зал* – коло́нна за́ля. *По* **-нно** – коло́нами.
Колонообра́зный – колонува́тий.
Колонта́рь – па́нцер (-ра), безрука́вець (-вця).
Колонти́тул – колонти́тул (-лу), колонти́тло.
Колонци́фра – колонци́фра (*р. мн.* -фер).
Колонча́к – габе́лок (-лка), жереб’я́к (-ка́).
Коло́нчатый – 1) (*с колоннами*) колоно́вий; стовпо́ви́й; 2) *см.* **Колонообра́зный.**

Колорату́рный – колорату́рний. **-ное** *сопрано* – колорату́рне сопра́но.
Колори́ме́тр – кольоромі́р (-ру).
Колори́ст – кольори́ст (-та) *и* кольори́ста (-ти).
Колори́стый – кольори́стий.
Колори́т – 1) кольори́т (-ту); 2) (*оттенок*) за́краска. *Придать* **-ри́т** – нада́ти за́краски чому́.
Колори́тный – кольори́тний. **-ная** *личность* – кольори́тна особи́стість (-тости). **-ный** *пейзаж* – кольори́тний (квітча́стий) краєви́д. **-ное** *письмо* (*рисование*) – кольори́тне ма́ливо.
Ко́лос – ко́лос (-са), *мн. ч.* коло́сся (-сся); *и* (*соб.*) ко́лос (-су); (*проса, овса*) во́лот (-ту), во́лоть (-ти), воло́тка, (*мн. и соб.*) воло́ття́ (-ття́), (*травы*) ка́шка, во́лот, во́лоть, во́ло́тка; (*гречихи*) голо́вка. [Шуми́ть золоти́м ко́лосом пшени́ця (Н.-Лев.). Молоде́ коло́сся з жи́та зрива́ю (Г. Барв.). Як ми́ша їсть во́лот, так бу́де хліб до́рог (Номис). Час траву́ жа́ти, бо вже вона́ ка́шку ви́кинула (Звин.)]. *Двойной* **-лос** – близнюки́ (-кі́в). **-лос** *в* **-лос** – ко́лос до ко́лоса; (*переносно*: *о сходстве*) як ви́капаний. *Метёлка* **-са** – во́ло́тка. *Наливать* **-лос** – набира́ти ко́лос. *Пускать, выбрасывать* **-лос** – викида́ти, висипа́ти ко́лос, колоси́тися. *Стоять* **-сом** – колосі́ти. [Там дивлю́сь – жита́ колосі́ють, воло́шки блакитні́ють (Г. Барв.)]. *Пустой* **-лос** – поро́жній ко́лос, стоя́н; (*переносно о человеке*) поро́жня ба́нька, порожня́к, пустобля́ха, (*диал.*) пустоб’я́ка. *Нет тебе дела, Федосья, обирать чужие* **-ло́сья** – не пхай (не сунь) сво́го́ но́са до чужо́го про́са (Приказка).
Коло́сик, *см.* **Колосо́к.**
Колоси́на – 1) (*один большой колос*) колоси́ще; 2) (*сбитые со стеблей в молотьбе колосья, колосовина*) колоси́на, колосі́ння, колосува́ння.
Колоси́стый – колоси́стий, (*сущ. в песнях*) колосі́й (-сія́), (*о просе, овсе*) волоти́стий. [Хвилю́ються жо́вті ни́ви жи́том колоси́стим (Куліш). Ячмі́нь-колосі́й (Чуб. III)].
Колоси́ться – колоси́тися (-шу́ся, -ло́сишся, -ло́ся́ться), колосі́ти, викида́ти, висипа́ти ко́лос. [Пшени́ця колоси́ться (Київщ.)].
Колоси́ще – колоси́ще, колоси́сько.
Колоскови́дный – колоскува́тий.
Колосни́к – 1) рушт (-ту), колосни́к (-ка́). **-ки́** – ру́шти (-ів) *и* рушт. *Полый* **-ни́к** – рушт порожня́вий; 2) *бот.* Elymus arenarius L. – колосня́к, ди́кий ячмі́нь; 3) (*театр.*) рушт, (*вся верхняя часть*) надкі́ння (-ня).
Колоснико́вый – рушто́ви́й. **-вая** *решётка* – руштови́ця.
Колосни́ца – 1) *бот.* Stachys L. – чисте́ць (-сця́), чисня́к (-ка́), чисто́к (-тка́), жабрі́й (-рія́); 2) (*пора, когда хлеб колосится*) колосни́ця.
Ко́лосный – колосо́вий.
Колосова́ние – гармануба́ння, гарма́нення.
Колосова́тый – колосува́тий.
Колосова́ть – гармануба́ти, гарма́нити. **-ться** – гармануба́тися, бу́ти в гармані́.
Колосо́ванный – гармано́ваний, гарма́нений.
Колосови́дный – колосува́тий.
Колосови́на, *см.* **Колоси́на 2.**
Колосови́ще – во́лот (-ту). [Ха́та вкри́та під гузи́р, а не під во́лот (Переясл. п.)].
Колосово́й – колосо́ви́й, колоско́вий, колося́ни́й. **-вы́е** *хлеба* (*пшеница, ячмень и т. п.*) – колосяна́ пашни́ця, колосяне́ збі́жжя. **-во́й** *хлеб* (*необмолоч.*) – колосове́ збі́жжя.
Колосо́к, Колосо́чек – колосо́к (-ска́), колосо́чок (-со́чка), волото́к (-тка́), волото́чок (-то́чка); *см.* **Ко́лос. -ски́, со́чки** (*ласк.*) – коло́ссячко, воло́ттячко.
Колосоно́сный – колосода́тний, колосоплі́дний, колосяни́й.
Коло́сс – коло́с (-са), ве́летень (-тня), ве́лет (-та). **-ло́сс** *мысли* – ве́летень ду́мки.
Колосса́льный – колоса́льний, велете́нський, (*огромный*) величе́зний. **-ная** *глупость* – величе́зна (колоса́льна) дурни́ця. **-ная** *фигура* – велете́нська (колоса́льна) по́стать.
Колося́га, Колося́нка, *см.* **Колоси́на 2.**
Колосяно́й, *см.* **Колосово́й.**
Ко́лот – (*молоток деревян., пест*) до́вбня, довбе́ха, кия́нка.
Ко́лота – ко́лька, колоття́ (-ття́).
Ко́лотень – прочуха́н (-на́).
Колоти́ла, *см.* **Колоти́льщик, -щица.**
Колоти́лка – 1) калата́л[й]ка; 2) (*дерев. молоток*) кия́нка, (*без насаж. головки*) довбе́шка, товка́чка.
Колоти́ло – 1) калата́ло, калата́лка, калата́йка, стука́чка, торо́хкалка; 2) (*короткая, часть цепа*) бич, бия́к (-ка́); 3) (*доска вм. колокола*) клепа́ло, би́ло, калата́ло; 4) (*палка, привеска*

для стука в дверь) стука́чка, сту́кальце, гру́[ю]кальце.

Колоти́льщик, -щица – 1) стука́ч (-ча́), стука́чка, сту́кальник, сту́кальниця, калата́йло (*м. р.*); 2) (*ткацк.*) вибива́льник, -ниця.

Колоти́ть – 1) (*стучать*) калата́ти, грю́[у́]кати, лупи́ти, гати́ти, гу́пати, вибива́ти, (*диал.*) лелу́щити, гамсе́ли́ти чим у що, чим по чо́му, об що. [Сторожі́ калата́ли усю́ ніч у бо́дню. Закрича́в Оме́лько і поча́в лупи́ть з усіє́ї си́ли кулако́м у две́рі (Н.-Лев.). Були́ за́мкнені в нас сіне́шні две́рі, і як не гру́кали, не впу́щено та й го́ді (Куліш). А ну, чи почне́ да́лі лелу́щить та гу́пати кулако́м у две́рі (Н.-Лев.). У бу́бон калата́йкою вибива́є (Херс.)]. **-ти́ть** *зубом* – зуба́ми кла́цати, цокоті́ти, вибива́ти. **-ти́ть** *лбом* – покло́ни би́ти, стели́тися перед ким. **-ти́ть** *языком* – молоти́ти (калата́ти) язико́м, ля́пати; 2) (*что*) би́ти, товкти́, (*разбивать*) розбива́ти, трощи́ти що. [Трощи́в посу́ду, грю́кав у две́рі і в стіл кулако́м (Коцюб.)]. **-ти́ть** *бельё* (*вальком*) – вибива́ти білі́зну (шма́ття) праче́м. **-ти́ть** *вещи, посуду* – би́ти, товкти́, трощи́ти ре́чі, по́суд; *см.* **Разбива́ть. -ти́ть** *воздух* (*языком*) – бреха́ти на ві́тер, ля́пати язико́м, торохті́ти. **-ти́ть** *гвозди, колья* – заганя́ти, би́ти, побива́ти цвя́хи́, кілки́. **-ти́ть** *денежки* – грошву́ (гро́шики) збива́ти. **-ти́ть** *карту* – рі́зати, би́ти, кри́ти ка́рту. **-ти́ть** *коноплю, лён* – ті́па́ти коно́плю (*точнее* пло́скінь, ма́тірку). **-ти́ть** *ковры, одежду* – вибива́ти килими́, о́діж. **-ти́ть** *налоги* – вибива́ти, доїти, тягти́ пода́тки (з люде́й); 3) (*кого*: *кулаками, палкой*) би́ти, побива́ти, лупи́ти, лупцюва́ти, (*избивать*) убива́ти, (*образно*) ба́нити, ту́зати, ті́па́ти, мотло́ши́ти лушпа́нити, дуба́сити, дубцюва́ти, гати́ти, гніти́ти, сади́ти, гнізди́ти, пі́жити, пі́рчити, пі́рити, тасува́ти, гамсе́ли́ти, креса́ти, (ш)па́рити, ги́лити, лу́щити, лелу́щити, духопе́лити, чеса́ти, чи́стити, туса́ти, стусува́ти, молоти́ти, кі́бчити, мости́ти, бу́х(к)ати, грі́ти, лата́ти, воло́жити, мере́жити, пра́ти, го́мшити, штапува́ти, шу́стрити кого́ по чо́му, у що, дава́ти затьо́ру, хло́сту, прочухана́, духопе́лу, -пе́лів, -пе́лків, парла́, шква́рки, ма́тланки, чо́су, ду́ху, духану́ кому́, годува́ти бе́бехами, стусана́ми, товче́никами, частува́ти кулака́ми, товче́никами кого́ *и т. п.*; *срвн.* **Бить, Лупи́ть.** [Я – лупи́ти її́, а вона́ товче́ своє́ (Крим.). Раз погла́дь, а по́тім хоч що-дня лупцю́й, – все сте́рплять (Л. Укр.). Небі́жчик Лесь, повіда́ють, убива́в її́ тя́жко за молоди́х літ (Франко)]; 4) **-ти́ть** *себя* – би́ти (лупи́ти) себе́; *см.* **Колоти́ться 1**; 5) (*трясти, приводить в дрожь*) колоти́ти, би́ти, трясти́, ки́дати ким, кого́. **-ло́тит** *в виски* – у виски́ га́ти́ть, у виска́х стуко́че. *В груди* **-тит** – у гру́дях стуко́че. *Злость его* **-ти́ла** – злість його́ трясла́. *Лихорадка его* **-тит** – його́ тря́сця (лихома́нка) трясе́. **Коло́ченный** – 1) (*о вещах*) би́тий, то́вчений; 2) (*кто*) би́тий, поби́ваний, лу́плений, уби́ваний, ба́нений, ту́заний, ті́паний; мотло́шений *и т. д. В темя не* **-ный** – не гвіздко́м у ті́м'я би́тий.

Колоти́ться – 1) (*биться о что*) би́тися, колоти́тися об що, в що, (*трястись*) ті́патися, трі́патися, ки́датися, трясти́ся, (*ударяться*) би́тися, сту́катися. **-ться** *головой в стену* – би́ти(ся) голово́ю в сті́нку, до сті́нки. *Зубы* **-тятся** – зу́би цокотя́ть. **-ться** *лбом* (*низко кланяться*) – покло́ни би́ти кому́. *Сердце* **-тится** – се́рце стуко́че, ска́че, калата́є. *Сливки не* **-тятся** – вершки́ не збива́ються; 2) (*стараться*) товкти́ся, би́тися, побива́тися, по́ратися, упада́ти коло чо́го, над чим, з чим. [На́стя но́чі не поспи́ть, усю́ди стара́ється, б'є́ться, дістає́ (Стор.). Мо́вчки собі́ побива́лось, мо́вчки у бо́га до́лі проси́ло (Г. Барв.)]. **-шься***, бьёшся, а с сумой не разминёшься* – за злі́днями добра́ не доро́бишся (Комар). *Около хозяйства* **-чу́сь** *и сыт, слава богу* (*Салтыков*) – коло хазя́йства по́раюся та й ма́ю, хвали́ти бо́га, хліб і до хлі́ба. *Сколько ни* **-ти́лись***, ничего не вышло* – скі́льки не по́рались (не вовту́зились), ні́чо́го не помогло́ся; 3) (*сокрушаться*) побива́тися, убива́тися, мордува́тися, тужи́ти за ким, за чим. [Бо́же, як вона́ за ним побива́лася! (Сл. Ум.)]; 4) (*перебиваться, сильно нуждаться*) бідува́ти, біди́ти, бідкува́тися, злиднюва́ти, лихува́ти, біду́ тягти́, біду́ бідува́ти, біду́ прийма́ти, зли́дні прийма́ти (годува́ти, ма́ти). **-ться** *деньгами* – нужда́тися грі́шми, бідува́ти на гро́ші. **-чу́сь** *всю жизнь* – усе́ життя́ б'ю́ся, біду́ю; 5) (*драться*) би́тися з ким; 6) (*стучаться у дверей*) би́тися, сту́катися, добува́тися до чо́го, у що; 7) (*слоняться*) товкти́ся, волочи́тися. [Товче́ться як Марко́ по пе́клу (Приказка)].

Колотки́ – (*мёрзлые кочки*) гру́да́, грудки́ (-до́к), (*соб.*) гру́ддя; *см.* **Коло́ть.** [Доро́га заме́рзла і взяла́ся грудо́ю (Кон.)].

Коло́ткий (*о дороге*) – груд(к)ува́тий, хряпки́й.

Ко́лотко, *нрч.* – грудкува́то, стру́пко, (*тряско*) тру́ско.

Колотли́вый – 1) *см.* **Ко́лоткий**; 2) (*сварливый*) колотли́вий, (*сущ.*) коло́тник.

Коло́тник – (*кол. скот на бойне*) колі́й (-лія́).

Колотну́ть – калатну́ти, грю́[у́]кнути, грю[у]кону́ти чим у що, по чо́му; *срвн.* **Колоти́ть 1.**

Колотова́тый – груд(к)ува́тий, хряпува́тий.

Колото́вка – 1) (*мутовка*) колоті́вка, збива́чка, копи́стка; 2) (*водяная мельница*) млино́к (-

ка́), (*гал.*) ко́лотов (-тва); 3) (*сплетница*) коло́тниця, колоту́ха, плету́ха, брехуха, (*болтунья*) бази́ка, лепе́тя; 4) (*упрямец, ленивец, общ. р.*) леда́що (-ща), нікче́ма; 5) (*лопаточка*) копи́стка.

Колото́вня – (*склока*) колотне́ча, ко́лот (-ту), заї́дня́, гризня́.

Колото́к – 1) (*удар*) стуса́н, штовха́н (-на́); 2) (*кол для забивки камней*) до́вбня, довбе́ха, (*трамбовка*) трамбі́вка, забива́чка, вбива́чка.

Колоторе́занная *рана* – колотору́бана ра́на.

Колоту́ха – 1) (*удар*) стуса́н (-на́), (*побои*) штовхани́, товче́ники (-ків); 2) (*драка, сумятица*) колотне́ча, ко́лот (-ту); 3) (*колотовка*) колоту́ха, коло́тниця; 4) (*лихорадка*) тря́сця; 5) (*кушанье*) колоту́ха, бо́втанка; 6) (*яичница*) колоту́ха, коло́чена яє́шня.

Колоту́шечник (*сторож*) – калата́льник, калата́йло (-ла).

Колоту́шка – 1) (*деревян. молоток*) кия́нка; 2) (*дверной молот вм. звонка*) стука́чка, сту́кальце, гру́[ю]кальце; 3) (*сторожевая*) клепа́ло, калата́ло, калата́лка, клепа́чка; 4) (*удар*) стуса́н (-на́); 5) (*мутовка*) колоті́вка, збива́чка, копи́стка; б) (*сплетница*) коло́тниця; 7) (*на шее коровы или козы*) бо́втало, кала́та́ло, калата́льце, (*металл.*) брязкоті́льце; 8) (*для инкрустац. работ*) макогі́н (-го́на); 9) (*яичница*) колоту́ха, коло́чена яє́шня; 10) (*для забив. камней в мостовую*) до́вбня, довбе́ха, довбе́шка, товка́чка, (*с насаженным бруском*) трамбі́вка, забива́чка, вбива́чка.

Ко́лотый, *см. под* **Коло́ть.**

Колоты́рить – 1) (*перебиваться в нужде*) бідува́ти, злиднюва́ти, побива́тися в зли́днях, харпакува́ти; 2) (*попрошайничать*) насти́рливо же́брати; 3) (*живиться на чужой счёт*) дармоїжкува́ти, живи́тися на дурни́чку; 4) (*сколачивать копейку*) грошву́ збива́ти, копійчи́ну гна́ти; 5) (*барышничать*) баришува́ти; 6) (*приворовывать*) прикрада́ти, злодійкува́ти; 7) (*ссорить людей*) каламу́тити, колоти́ти кого́; 8) (*болтать*) плеска́ти, ля́пати, торохті́ти, тереве́нити; 9) (*бездельничать*) байдикува́ти; 10) (*перечить бесцельно*) заїда́тися з ким, гарча́ти на ко́го, сі́катися до ко́го.

Колоты́рка, *см.* **Колото́вка 2.**

Колоты́рник – 1) (*перебивающийся в нужде*) харпа́к (-ка́); 2) (*надоедливый проситель*) насти́ра, жебру́н (-на́); 3) (*торговец, срывающий копейку*) жми́крут; 4) (*перекупщик*) переку́пник; 5) (*пройдоха*) проно́за, пройди́світ, круті́й (-тія́); 6) (*любитель поесть-попить на чужой счёт*) дармоі́д; 7) (*бездельник*) леда́що (-ща); 8) (*пустомеля*) лепе́тя; 9) (*сварливый человек*) коло́тник, заї́да.

Колоты́рница, *см.* **Колоты́рка.**

Колоты́рничать, *см.* **Колоты́рить.**

Колоты́рный – 1) харпа́цький; 2) жми́круцький; 3) проно́зуватий, круті́йський; 4) дармоі́дний; 5) коло́тницький. *См.* **Колоты́рник** *и* **Колоты́рство.**

Колоты́рство (*свойство колотырника*) – 1) харпа́цтво; 2) жми́круцтво; 3) круті́йство; 4) дармоі́дство; 5) коло́тництво.

Колоты́рь, *см.* **Колоты́рник.**

Ко́лоть – гру́да́, гру́ддя (*ср. р.*), хра́[я́]па, струпа́, струпаки́, го́стра доро́га. [На Семе́на-Юди (*1-го сентября*) бої́ться кінь гру́ди (Приказка). На струпака́х чо́боти збив (Харк.). Го́стра доро́га, не мо́жна ї́хати (Кам'янеччина)].

Коло́ть, кольну́ть – 1) (*раскалывать*) коло́ти (-лю́, -леш, -лють). [Тріски́ коло́ти (Сл. Гр.). Лід коло́ти]. **-ть** (*раскалывать*) *дрова* – дро́ва коло́ти. **-ть** *камень* – лупа́ти. [Почали́ ске́лю лупа́ти (Звин.). Оста́вся він у Криму́, лупа́є сіль вагову́ (Пісня)]. **-ть** *лучину* – скі[и]па́ти ска́лку (скі́пку). [Скіпки́ скіпа́є з дрови́ни (Тесл.)]. **-ть** *сахар* – би́ти, руба́ти, грудкува́ти цу́кор; 2) (*вонзать острие*) коло́ти, (*сов.*) кольну́ти, заколо́ти, шпорну́ти, шпига́ти, шпигну́ти, штирка́ти, штиркну́ти, ш[с]трика́ти, ш[с]трикну́ти, (*о мн.*) поколо́ти, поштирка́ти. [Де ступне́м ступа́ю, терни́на ко́ле (Руд.). Го́лкою коло́в (Сл. Гр.). В се́рце ко́ле (Шевч.)]. *В боку* **-лет** – у бік штрика́є, ко́ле. *В груди* **-лет** – у гру́дях ко́ле. **Кольнуло** (*безл.*) – заколо́ло, кольну́ло, шпорну́ло, штиркну́ло (щось). **-лет** *иглами, мурашками* – мов голка́ми ко́ле, мов при́ском обсипа́є. *В ноги* **-лет** (*босого*) – ко́лько (*и* ко́ле) в но́ги. **-ть** *скот* – рі́зати, зарі́зати, би́ти, заби́ти (скоти́ну), коло́ти, заколо́ти (свиню́, порося́). *Хоть глаз* **коли́** – хоч у(в) о́ко стрель. **-лет** *в ухе* – штрика́є в у́сі; 3) (*переносно*: **-ть** *глаза кому, попрекать*) пекти́, випіка́ти о́чі кому́, цве́нькати в о́чі, викида́ти на о́чі, вибива́ти о́чі кому́, шурка́ти до о́ка. [Тре́ба-ж хоч тро́хи познайо́митись із наро́дом, щоб уся́ке дра́нтя, таке́ як оте́ць Кири́ло, не цве́нькало в о́чі (Крим.). Мені́ на о́чі викида́ють, що в нас ха́ти нема́ (Т. Барв.). Пе́рший хазя́йський син тебе́ ві́зьме? А по́тім бу́де докоря́ти та паниче́м о́чі вибива́ти? (Мирний)]. **-ть** *булавками* (*переносно*) – шпичка́ми, шпилька́ми, остючка́ми коло́ти, пуска́ти шпильки́ кому́. *Это ему глаза* **-лет** (*от зависти или злости*) – це йому́

сіль в о́ці. *Правда глаза* **-лет** – пра́вда о́чі ко́ле. **-ть** *прямо в глаз* – до живо́го (мі́сця) ціля́ти, поці́лити, ліпи́ти; 4) (*задевать за живое кого*) шпига́ти, шпигну́ти, дотика́ти, діткну́ти, дійма́ти, дійня́ти кого́. [Тоді́ не було́ мо́ди пащикува́ти про люде́й і шпига́ти їх язика́ми (Квітка)]. *Всегда меня* **-лет** – все мене́ шпига́є. *Это возражение его* **-ну́ло** – цей ви́слів його́ діткну́в, шпорну́в, уколо́в. **-ть** *в сердце* – шпига́ти, коло́ти в се́рце. **-ну́ло** *самолюбие* – уколо́ло, врази́ло амбі́цію. **-ну́ть** (*сказать колкость кому*) – шпигну́ти, шпорну́ти, урази́ти, (*пров.*) штирк[х]ну́ти, штегну́ти, дю́ґнути кого́. **Ко́лотый** – ко́лений, ру́баний, (*о щепках*) скі́паний. **-тая** *посудина* (*насм. о женщине или девушке*) – щерба́та ми́ска. **-тая** *рана* – ко́лена ра́на. **-тый** *сахар* – би́тий, грудкува́тий цу́кор, цу́кор груд(оч)ка́ми. **Ко́лющий** – що ко́ле; ко́лькі́й, колю́щ[ч]ий. **-щие** *глаза* – колю́чі о́чі. **-щее** *орудие* – колю́ще знаря́ддя. **-щая** *трава* – кольќа трава́.

I. Колотьба́ – 1) (*от* **Колоти́ть**) биття́, лупцюва́ння; 2) (*от* **Колоти́ться 4**) бідува́ння, злиднюва́ння *и пр.*; 3) *см.* **Ко́лоть.**

II. Колотьба́ (*от* **Коло́ть**) – колі́ння, (*камня*) лупа́ння, (*дров*) колі́ння, (*лучины*) скіпа́ння, (*сахару*) биття́ на грудки́, грудкува́ння; (*уколы*) шпига́ння, штрика́ння.

Коло́тьё – 1) колоття́ (-ття́); 2) (*внутр. боли*) ко́лька, колю́чка. [Мари́ні нена́че ко́лька зако́ле в са́ме се́рце (Н.-Лев.)]; 3) (*убой скота*) рі́зання, бій (*р.* бо́ю) (скоти́ни), колі́ння (свине́й).

Коло́ться – 1) (*раскалываться*) коло́тися, (*о камне*) лупа́тися, (*о лучине*) скі[и]па́тися; 2) (*покалывать*) коло́тися, коло́ти, штрика́тися, штрика́ти; 3) (*задевать за живое*) коло́тися, шпига́тися; 4) (*друг с другом*) коло́тися, рі́затися, руба́тися; 5) (*вонзать в себя оружие*) зако́люватися; коло́тися; 6) (*о скоте*) би́тися, (*о свинье*) коло́тися, рі́затися.

Коло́чек – кіло́чок (-ло́чка); *срвн.* **Ко́лышек.**

Колоче́ние – 1) (*стучание*) кала́тання, гаті́ння, грю́[у́]кання, гу́пання, вибива́ння у що чим; 2) (*разбивание*) биття́, товчі́ння; 3) (*побои*) биття́, побива́ння, лупцюва́ння, ба́нення, тіпа́ння *и пр.*; *см.* **Колоти́ть 3**; 4) (*трясение*) колоті́ння, коло́чення, трясі́ння, ки́дання ким.

Ко́лочный – руба́льний. **-ный** *станок* – руба́льниця.

Коло́ша, *металлург.* – за́сипка, колоша. *Холостая* **-ша** – за́сипка на поли́ву.

Колоше́ние – колосі́ння (-ння).

Колошма́тить – лушпа́рити, лупцюва́ти, па́рити, пі́рчити кого́.

Коло́шник – коло́шник.

Колпа́к – 1) ковпа́к, (*капюшон*) ка́пту́р (-ра́), капту́рка. *Дурацкий* **-па́к** – блазе́нський ковпа́к (капту́р). *Фригийский* **-па́к** – фригі́йська ша́пка, -кий ковпа́к; 2) (*ламповый*) абажу́р (-ра), дашо́к (-шка́); 3) (*переносно*: *глупец*) те́лепень (-пня), (*разиня*) роззя́ва, (*увалень*) тюхті́й (-тія́), бевзь (-зя), (*балбес*) бе́льбас; 4) (*свод печи*) ко́мин (-на); (*над гончарной печью*) клубу́к; 5) (*техн.*) шапчу́к (-ка́), капту́р (-ра́). *Калильный* **-па́к** – жарови́й шапчу́к. **-па́к** *ступицы* (*в колесе*) – шапчу́к на коло́дицю (в ко́лесі).

Колпакообра́зный – ковпакува́тий.

Колпачёк – 1) ковпачо́к (-чка́), капту́рик; 2) (*пистон*) напе́рсток (-тка).

Колпа́чение – дурі́ння кого́.

Колпа́чить – дури́ти, убира́ти в шо́ри кого́.

Колпачи́ще – ковпачи́сько, каптури́ще.

Колпа́чник, -ница – ковпа́чник, -ниця, капту́рник, -ниця.

Колпа́чный – ковпа́чний, ковпако́вий, каптуро́вий, абажу́ровий, абажу́рний; напе́рстковий.

Ко́лпик – 1) (*птица*) ко́лпик; 2) (*часть тела*) ко́вбик.

Колтоба́нь – калаба́тина.

Колту́н – 1) ковту́н, ковтю́х (-ха́), (*собир.*) ковту́ння; 2) (*у овец, собак*) ґундзо́ля, (*у лошадей*) ко́втка.

Колтуно́вый – ковтуно́вий.

Колту́нчатый – ковтунува́тий, ґундзо́листий.

Колту́шка – (*серьга*) сере́жка, ко́втка, (*подвеска*) балабо́лка.

Колту́шки – грудки́ (-до́к); *см.* **Ко́лоть.**

Колты́х (*глаг. част.*) – (*движение хромающего*) шканди́б. [Шканди́б-шканди́б, бра́ття, й я з ка́торжної тюрми́ (Херсонщ.)].

Колтыха́ть – 1) (*идти качаясь*) шкандиба́ти, кульга́ти; 2) (*ковырять*) колупа́ти.

Колумба́рий – колумба́рій (-рія), гробни́ця.

Колу́н – 1) (*человек*) колу́н, колі́й (-лія́), дровоn руб; 2) (*топор для колки пней*) бия́к (-ка́), сіка́ч, сіка́чка.

Колупа́й (*копун*) – колупа́йло, м’я́ло.

Колупа́ние – колупа́ння, длу́бання.
Колупа́ть, -ся, Колу́пывать, -ся, колупну́ть, -ся – колупа́ти, -ся, колупну́ти, -ся, длу́бати, -ся, длуб(о)ну́ти, -ся, довба́ти, -ся, довбну́ти, -ся чий, в чо́му.
Колхо́з – колго́сп (-пу).
Колхо́зник, -ница – колго́спник, -ниця.
Колхо́зный – колго́спний.
I. Ко́лча – гру́дка.
II. Ко́лча – шканди́ба, кульга́, кутельно́га; *см.* **Колчено́гий.**
Колча́н – сагайда́к, сайда́к (-ка́), (*с покрышкой*) ту́ло.
Колча́нный – сагайдако́вий, сайдако́вий, сагайда́чний.
Колчеда́н – іскри́ш (-шу́), колчеда́н (-ну), ру́дка, (*медный*) халкопірі́т (-ту).
Колчеда́нный – іскрише́вий, іскри́шний, колчеда́новий, ру́дній. **-ная** (*здание для обработки колчедана*) – ру́дня (-ні).
Колчено́гий – кульга́вий, ку́ля́вий, клишоно́гий, (*сущ.*) шканди́ба, кульга́, кутельно́га.
Колчено́гость – кульга́вість (-вости).
Колчено́жить – кульга́ти, шкандиба́ти, шка[у]тильга́ти.
Колчено́жка, *см.* **II. Ко́лча.**
Колчи́ть, *см.* **Колчено́жить.**
Колыбе́ль – коли́ска, коли́бка, лю́ля. [Дити́на з коли́ски та й ви́била пи́ски (Пісня). Не відхо́див від коли́бки і не міг надиви́тися на лю́бу дити́ну (Н.-Лев.). Вже твоя́ дити́ночка у лю́лі кричи́ть (Грінч. III)]. **-бе́ль** *народов* – ба́тьківщина (коли́бка, колиса́нка) наро́дів. *От* (*с*) **-бе́ли** – з мале́нства, з коли́ски. *Ещё в* **-бе́ли** – ще в спови́тку.
Колыбе́лька – коли́сочка, коли́сонька.
Колыбе́льник – немовля́ (-ти), немовля́тко.
Колыбе́льный – колиско́вий. **-ное** *дитя* – немовля́ (-ля́ти). **-ная** (*песня*) – колиско́ва пі́сня. *От* **-ных** *дней* – від мале́нства, від споситку́, від сповито́чку, від пе́рших днів дитя́чого життя́. [Мрійли́вість – по́друга моя́ од пе́рших днів дитя́чого життя́ (Крим.)].
Колыбе́льня – я́сла (-сел), (*приют*) за́хоронка, охоро́нка.
Колы́жка – 1) за́крутка; 2) по́яс (-са); 3) (*куча навоза*) гної́ (-ї́в); 4) (*тележка*) та́чка; 5) (*плетушка*) торо́ки́ (-кі́в); 6) (*коробка для питья*) коря́к (-ка́).
Колыма́га – 1) ридва́н (-на); 2) (*крытая телега*) бу́да, (*гал.*) кольма́га, балагу́ла.
Колыма́жка – каламу́жка, тача́нка.
Колыма́жный – ридва́новий.
Колыха́ние – гойда́ння, колих[в]а́ння, колиса́ння, хвилюва́ння.
Колыха́ть, колыхну́ть – 1) (*качать*) гойда́ти, гойд(о)ну́ти, колиха́ти (-шу́, -ли́шеш *и* -ха́ю, -ха́єш), колихну́ти, колиса́ти (-лишу́, -ли́шеш), хилита́ти, (с)хилитну́ти що, чим. [Пла́че дівчино́нька, дити́ну гойда́ючи (Пісня). Кораблі́ колиса́ти на си́ньому мо́рі (Рудан.). Як ві́тер схилитне́ жи́том, хви́ля йде, як на воді́ (Гайс. о.)]. *У богатого мужика чорт детей* **-шет** – бага́тому чорт ді́ти коли́ше; 2) (*раскачивать чем*) ма́яти, хиля́ти, хвилюва́ти, хиба́ти що, чим. [Ві́тер віє, гілля́ ма́є (Рудан.). Ві́тер ві́ти со́нної хиля́є (Філян.)]; 3) (*непереходно*: *качаться*), хита́тися, хитну́тися, (*реять*) ма́яти, майори́ти, (*о воде*) хвилюва́ти(ся), гойда́тися; *см.* **Колыха́ться.** [Не хвилю́є вода́, не блищи́ть (Франко). Ой висо́ко клен-де́рево ма́є (Пісня)]. **-ну́ло** (*экипаж*) – гойд(о)ну́ло, колихну́ло (по́віз). *Стоит не* **-лыхнёт** – стої́ть не хитне́ться, стої́ть ані руш.
Колыха́ться, колыхну́ться – 1) (*качаться*) гойда́тися, гойд(о)ну́тися, колих[с]а́тися, колихну́тися, колива́ти(ся). [Ти́хо гойда́ються в си́ньому мо́рі і́скорки-зо́рі (Черняв.). Ой у по́лі били́нонька колиха́ється (Пісня). Чо́вен під ним гойдну́вся (Корол.). Хви́лі скрізь вко́ло нас колива́лись (Л. Укр.)]; 2) (*колебаться, шевелиться*) ма́яти, майори́ти, хиля́тися, хильну́тися, хилита́тися, колива́ти(ся), хвилюва́ти(ся), хита́тися, (с)хитну́тися; *см.* **Колеба́ться 1**. [Ма́яли в повітрі корогви́ (Черк. п.). Пші́нці й байду́же, що дощу́ нема́є: майори́ть собі ли́стям (Золотон. п.). Чо́рні ті́ні від нері́вного сві́тла тонко́ї жо́втої сві́чечки жахли́во хилита́лися (Коцюб.) Ущу́хле гілля́ колива́ється со́нно (Д. Чайка). Висо́кая ти́рса в степу́ колива́є (Грінч.). Хай схитне́ться – жи́то усміхне́ться (Тичина). Лю́ди хитну́лись впере́д, у чо́рну пу́стку (Коцюб.)].
Колы́хивать, *см.* **Колыха́ть.**
Колыхли́вый – гойдли́вий, колі́хли́вий, хит[б]ки́й. **-вая** *походка* – хит[б]ка́ хода́.
Колыхну́ть, -ся, *см.* **Колыха́ть, Колыха́ться.**
Ко́лышек – кіло́к (-лка́), кіло́чок (-ло́чка), (*прикол*) кіло́к (-лка́), при́колень (-льня), при́корень (-рня), при́кіл (-кола), (*в заборе*) при́кілок (-лка), при́кіл (-кола); (*для вязки снопа*) юро́к, в'юро́к (-рка́), цу́рка; (*связ. ярмо с дышлом*) при́ти́(ч)ка, прити́кач (-ча), (*в*

бороне) зуб (-ба), чіп (*р.* чопа́), (*в сновалке*) чіп, чи́ни (-нів). [Заби́в у зе́млю два кілки́ і натягну́в шку́рку (Звин.). Оси́ковий при́кілок, що на Орда́ні ді́рку у хресті́ забива́ють (Грінч. I). Серпо́м го́лить, юрко́м в'я́же (Грінч. III). При́колень, що коня́ припина́ють (Чуб. I). Воли́ де́ржить на при́корні (Полт. г.)]. *Обозначить* **-ками** – обпалькува́ти що. *Усеять* **-ками** (*перед штукатурением*) – заклинцюва́ти.

I. Коль, *нрч., см.* **Ско́лько, Сколь.**

II. Коль, *сз.* – як, коли́; *см.* **Е́сли, Коли́**. **Коль**-*скоро* – ско́ро, ско́ро-ті́льки, ско́ро-но, (*редко*) чи. [Се за́раз ви́дно, ско́ро ми крити́чно на не́ї погля́немо (Грінч.). Ско́ро-но при́йде, за́раз скажі́ть мені́ (Крим.). Чи неха́й, то й неха́й (Кониськ.)].

III. Коль, *сщ.* – 1) *см.* **Ко́лоть**; 2) *см.* **Коло́тьё.**

Ко́лье, *см.* **Кольё.**

Колье́ – кольє́ (*нескл.*), нами́сто, ґерда́н (з самоцві́тів).

Кольё – кі́лля, па́лля, па́кілля (-лля), дру́[ю]ччя, ти́ччя (-ччя). *В* **-льё** *принять кого* – друка́ми привіта́ти кого́, у бу́ки (дру́ччя) взя́ти кого́.

Кольево́й – кілкови́й.

Ко́льми́ па́че, *нрч.* – тим па́че, на́дто, тим бі́льше.

Кольну́ть, *см.* **Коло́ть.**

Кольра́би, -бия – калярі́па.

Кольт – кольт (-та). [До скро́ні – кольт! (Влизько)].

Кольцева́тый – кільцюва́тий, перстенюва́тий, обручкува́тий.

Кольцеви́дный, *см.* **Кольцева́тый.**

Кольцеви́к – ланкови́й (-во́го).

Кольцево́й – 1) кільце́вий; 2) (*относ. к кольцу*) каблу́чко́вий, перстене́вий. **-во́й** *золотник* – каблу́чко́вий розподі́льник. **-ва́я** *смазка* – каблучко́ве шмарува́ння.

Кольцеобра́зный, *см.* **Кольцева́тый.**

Кольцо́ – 1) кі́льце́, ко́ло, (*обод*) о́бід (*р.* о́бода), обіде́ць (-дця́); 2) (*круг*) ко́ло (*р. мн.* кіл), о́кіл (-колу), окі́льце, кі́льце́. *Пускать дым* **-цами** – пуска́ти дим кі́льцями, зво́ями. *Окружать* **-цо́м** – ото́чувати ко́лом (навко́ло); 3) (*для пальца*) каблу́чка, обру́чка, (*перстень*) пе́рстень (-сня) *и* пе́рстінь (-стеня). *Венчальные* **-ца** – шлю́бні обру́чки, каблу́чки. *Размениваться* **-цами** – міня́тися каблу́чками, обру́чками; 4) (*техн.*) (*дверное*) кільце́ (в две́рях), (*в ведре подвижное*) ду́жка, (*соед. плуг с передком*) тяж (-жи), ужва́, (*на ободе экипажн. колеса*) ірва́нт, (*для устран. трения*) ша́йба, (*соед. косу с косовищем*) напе́рсток (-тка), серга́, (*соед. дышло с ярмом*) живе́ць (-вця́), (*деревян.*) ро́зкрут (-та), (*соед. оглоблю с санями*) за́верт (-та), (*для привяз. лошадей*) коно́в'язь (-зи), (*железн. в скреплениях*) ри́хва; (*в механике*) каблу́чка. *Внешнее* **-цо́** – околи́шня каблу́чка. *Нажимное* **-цо́** – притиско́ва каблу́чка; 5) (*извив змеи*) кі́льце́, скру́тінь (-теня). [Залі́зними скру́тенями обвива́є свою́ же́ртву (Єфр.)]; 6) *см.* **Звено́.**

Кольцо́вый, *см.* **Кольцево́й.**

Кольча́тый – кільча́(с)тий. [Кільча́тий ланцю́г].

Кольчу́га – ко[і]льчу́га, па́нцер кільча́стий.

Кольчу́жник – панце́рник.

Кольчу́жный – 1) (*из металлич. колец*) кільча́стий; 2) (*о вооружении*) па́нце́рний.

Ко́льщик – руба́ч; *см.* **Колу́н.**

Ко́лья, *см.* **Кольё.**

Колю́ка, *бот.* Carlina vulgaris – відка́сник, колю́ка, колю́чка, колю́га́, колю́чий бур'я́н, баране́ць (-нця́).

Колю́кать – (*в детск. игре*) ди́ркати. **Колю́, колю́**, *баба*! – дир-дира́!

Колю́кушка – дир-дира́! (Херсонщ.).

Колю́ха, *см.* **Колю́ка.**

Колю́честь – колю́чість (-чости).

Колю́чий – колю́чий, кольки́й, кільки́й, (*жалящий*) жал(ь)ки́й, (*с колючками*) колю́чкуватий, шпичкува́тий, остякува́тий, дерки́й. [Над моги́лою стара́ гру́ша-ди́чка розки́нула свої́ деркі́ ві́ти (Капельг.)]. **-чая** *боль* – колю́чий (го́стрий) біль. **-чий** *взгляд* – го́стрий по́гляд, колю́чі (при́крі) о́чі. **-чий** *мороз* – кольки́й (жалки́й, пеку́чий) моро́з. **-чие** *слова* – го́стрі, пеку́чі слова́.

Колю́чка – 1) шпи́чка, колю́чка, шпи́лька, остю́к (-ка́), ко́лька; *соб.* (*шипы*) те́рня (*ср. р.*); 2) (*раст.* Carduus) будя́к (-ка́), (*соб.*) будя́ччя, реп'я́х (-ха́), (*соб.*) реп'я́шшя, баранці́ *и пр.*; *см. ещё* **Колю́ка.**

Колю́шка (*рыба*) – колю́чка, чо́ртик.

Ко́лющий, *см. под* **Коло́ть.**

Коляда́ – 1) (*обрядовая песня*) коля́дка, *мн.* колядки́ (-до́к), (*припев к ней*) по́колядь (-ди); 2) (*обряд*) коляда́. *Идти в* **-ду́** – ходи́ти з колядо́ю, колядува́ти; 3) (*сочельник*) свят-ве́чір (-чора); 4) (*вознаграждение за поздравл.*) коляда́, міх (-ху).
Коля́дник, -ница – коля́дни́к (*мн.* -ки́), коля́дни́ця; *ум.* колядничо́к (-чка́); (*под новый год*) щедрува́льник, -ниця.
Коля́дный – колядко́вий, коля́дський.
Колядова́ние – колядува́ння, щедрува́ння.
Колядова́ть – (*на Рождестве*) колядува́ти (*под новый год*) щедрува́ти.
Колядовщи́к, -щи́ца *и* **Коля́дчик, -чица,** *см.* **Коля́дник, -ница.**
Коля́ска – коля́са, коля́ска, по́віз (-воза), (*для детей*) коля́сочка, пово́зочка.
Коля́сочка – коля́сочка.
Коля́сочный – колясо́вий. **-ная** *мастерская, см.* **Каре́тная.**
Коля́тина – (*школьн.*: *единица*) коля́ка.
Ком – гру́да, гру́дка, груди́на, грудома́ха, (*катышок*) бала́бух, (*пров.*) кімса́, окове́лок (-лка), куба́ток (-тка) (*собир.*) куба́ття (*земли*) гру́д(к)а (землі́), (*глыба*) бри́ла, (*теста*) бала́бух, га́лка, галу́шка, (*глины*) гру́дка, ва́льо́к (-лька́), шуру́валок, (*волос сбитый*) ковто́к (-тка́), ковтя́х, ко́втýн, ля́мус, (*ниток, шерсти*) жмут (-та), (*у горшечников*: *большой*) коби́ла, (*малый*) пласто́к (-тка́), (*глыба воску*) ка́мінь (-меня), бри́ла во́ску, (*мёрзлый*) мерзля́к, гру́дка. **-мья**, *собир.* – гру́ддя (*ср. р.*), гру́да́, бри́лля́. **-мо́м** (*о вещах*) – жу́жмом. **-мо́м** *ему земля* – щоб йому́ моги́ла запа́лася; щоб йому́ землі́ на гру́ди наложи́ло; щоб його́ по сме́рті з землі́ ви́кинуло. **-мо́м** *упасть* (*быстро*) – опу́кою впа́сти. *Первый блин* **-мо́м** – (*ободрительно*) пе́рша (ри́ба) не ло́виться; без на́вички ба́тька тя́жко би́ти; (*насм.*) спекли́: на́те лю́ди з’ї́жте; пе́рша (ча́рка) коло́м. *Снежный* **ком** – га́лка (гру́дка) сні́гу, сні́жка. *Волосы сбились в* **ком** – воло́сся скімши́лося, склочи́лося, склочі́ло(ся).
Комакаде́мия – комакаде́мія, комуністи́чна акаде́мія.
Кома́нда – 1) (*приказание*) кома́нда, нака́з (-зу); 2) (*войсковая часть*) кома́нда; 3) (*пожарная часть*) поже́жна кома́нда, поже́жна сторо́жа, пожа́рня (-ні).
Команда́рм – команда́рм (-ма), кома́ндувач а́рмії.
Команди́р – 1) (*воен.*) команди́р (-ра), старшина́; (*полка*) (*стар.*) рейме́нта́р (-ра́); (*нерегулярн. группы*: *предводитель*) вата́жо́к (-жка́), вата́жко́. [На́ші команди́ри (Пр. Пр.). Шко́ла черво́них старши́н]. **-ди́р** *дивизии, корпуса* – команди́р диві́зії, ко́рпусу; 2) (*в обиходе*) команди́р, верхово́да, ота́ман, голова́.
Командирова́ние – відря́дження, (*отправление*) ви́рядження, командирува́ння.
Командирова́ть – 1) відряджа́ти, відряди́ти, виряджа́ти, ви́рядити, командирува́ти, відкомандирува́ти, виправля́ти, ви́правити, посила́ти, посла́ти кого́ з чим, на що; 2) (*командирствовать*) кома́ндувати ким, над ким. **Командиро́ванный** – відря́джений, ви́ряджений, командиро́ваний, поси́ланий, по́сланий.
Командиро́вка – відря́дження, ви́рядження, командирува́ння. *Научная* **-ка** – науко́ве відря́дження.
Командиро́вочный – 1) командирува́льний; 2) (*деньги*) прого́нний, доро́жній.
Команди́рский – команди́р(ів)ський, старши́нський, (*стар.*) рейме́нта́рський.
Команди́рша – 1) команди́рк[ш]а; 2) (*жена командира*) команди́риха, (па́ні) командиро́ва.
Кома́ндный – кома́ндний, зве́рхній, старши́нський. **-ный** *состав* – кома́ндний склад. **-ные** *высоты* – кома́ндні висо́ти.
Кома́ндование – 1) (*действие*) кома́ндування; 2) (*управление*) кома́ндування, зве́рхність (-ности). *Высшее* **-ние** – зве́рхня кома́нда; 3) (*о заправилах*) верхово́діння.
Кома́ндовать – 1) (*в строю*) кома́ндувати. [Сами́ кі́лька солда́т вою́ються, а тих, що кома́ндують, і нема́ (Рудч.)]; 2) **-вать, скома́ндовать** *что* – кома́ндувати, скома́ндувати, нака́зувати, наказа́ти що кому́, велі́ти, звелі́ти, дава́ти, да́ти кома́нду кому́ на що, до чо́го. [Поста́вив кашова́р за́куску, – ота́ман кома́ндує ви́пивку (Мартин.)]; 3) (*чем*) кома́ндувати чим, ма́ти в кома́нді, ма́ти під нача́лом що. [Ба́тько його́ полко́м кома́ндував (Ніков.)]. **-ть** *полком* (*быть полковником*) – полковникува́ти (-ку́ю); 4) (*предводительствовать*) отаманува́ти, гетьманува́ти, гетьма́нити, порядкува́ти, правува́ти над ким, ким, пе́ред ве́сти. [І ни́ми Тул гетьма́нить (Куліш). Вони́ його́ слу́хають, а він ї́ми порядку́є (Звиног.). Подає́ го́лос, праву́є козака́ми (Н.-Лев.)]; 5) (*распоряжаться, хозяйничать*) кома́ндувати, верхово́дити, отаманува́ти, правува́ти ким, чим, у чо́му, над ким, ору́дувати ким. [Отаману́є на́ша па́нночка над дівча́тами, виганя́є на па́нщину (Квітка). З грома́ди кпи́ли, хло́пців би́ли та верхово́дили в селі́ (Шевч.)]. **-ть** *волами* (*шутл.*) – вола́м хвости́ крути́ти, начальникува́ти над теля́тами. *Бесконтрольно* **-ть** – верхово́дити чим, (*образно*) ма́ти ца́рство і па́нство (в чо́му). **Кома́ндующий** – що кома́ндує; (*сущ.*) кома́ндувач.

[Кома́ндувач дру́гої наро́дньої а́рмії (Пр. Пр.)]. **-щий** *военного округа* – кома́ндувач військо́вої окру́ги. **-ющий** *морскими силами* – кома́ндувач морськи́х сил. **-щие** *классы* – зве́рхні кла́си. **-щая** *верхушка* – кома́ндна верхі́вка. *Временно* **-щий** – тимчасо́вий кома́ндувач, (*стар.*) наказни́й команди́р. **-щая** *местность, высота* – головна́ місци́на, головни́й шпиль.

Кома́ндоваться – 1) (*кем*) бу́ти під кома́ндою в ко́го; 2) **-дуется** (*безлично*) – нака́зується, дає́ться кома́нда. **-дуется**: *смирно*! – дає́ться кома́нда: стру́нко!

Командо́р – командо́р (-ра).

Командо́рский – командо́рський. **-ский** *орден* – командо́рський о́рден, командо́рська кавале́рія. **-ский** *мостик* – командо́рський помі́ст.

Кома́ндующий, *см. под* **Кома́ндовать.**

Кома́р – кома́р (-ря́ *и* -ра́), *ум.* кома́рик, кома́ронько, *собир.* комарня́. [Ой ви, комарі́, ви кома́рики мої́, ой за що, про що ви куса́єте мене́? (Пісня)]. **-ма́р** *носа не подточит* – чи́ста робо́та; і го́лки не підсу́неш; ніхто́ не вче́питься: ні ба́ба, ні грома́да; зро́блено, та й ти́хо, ли́хо. *Кусают и* **-ры́** *до поры* – вовк но́сить, понесу́ть і во́вка. **-ра́** *не зашибёт* – він і му́хи не вб'є. *С рогатиной на* **-ра́** (*идти*) – за му́хою з обу́хом. **-ры́** *кусают* – комарі́ тнуть.

Кома́рий – комаро́вий, комари́ний, кома́ря́чий; комарі́в (-ре́ва, -ре́ве). [Прийшо́в Спас – пропа́в комари́ний бас (Приказка)].

Кома́рик – кома́рик. *Хлебный* **-рик** – ку́зка.

Ко[а]ма́ринский, -ская – кама́ринський (-кого), гопа́к (-ка́). **-ский** *мужик* – гопцюва́йло-випива́йло (*м. р.*), гопако́вий дя́дько, весе́лий (п'я́ний) кум.

Комари́ный, *см.* **Кома́рий.** *Меньше* **-ного** *носа* – ме́нший від гороби́ної душі́. **-ная** *смерть* (*насек.*) – комари́ний лев.

Комари́шка – комаре́ць (-рця́), комарчу́к (-ка́).

Комари́ще – 1) (*ув.*) комари́ще. [Ой се лежи́ть комари́ще, сла́вного ві́йська козачи́ще (Пісня)]; 2) (*муравьиная куча*) комашня́, комашни́к, мура́вли́ще.

Кома́рли́вый – комари́стий.

Комаро́в – комарі́в (-ре́ва, -ре́ве).

Комарообра́зный – комарува́тий.

Комба́йн – комба́йн (-на).

Комбайни́ст – комбайні́ст (-та).

Комба́йн(ов)ый – комба́йновий.

Комбайнстро́й – комбайнбу́д (-ду).

Комбе́д – комнеза́м (-му).

Комбина́т – комбіна́т (-ту).

Комбина́ция – комбіна́ція, сплеті́ння, сполу́чення. [Люди́на, беручи́ (ті слова́) в найрізномані́тніших сплеті́ннях (Єфр.)]. **-ция** *из трёх пальцев* – (*литер.*) комбіна́ція з трьох па́льців, (*простонар.*) ви́ла, граблі́, клю́чка – от тобі́ і шту́чка; га́рна шту́чка – за́гнута пу́чка; ду́ля з ма́ком. *Устраивать свои* **-ции** – будува́ти, (*насм.*) крути́ти, майструва́ти свої́ комбіна́ції.

Комбинезо́н – комбінезо́н (-ну). [Вдя́гся в літу́нський комбінезо́н (Кузьмич)].

Комбини́рование – комбінува́ння.

Комбини́ровать, -ся, скомбини́ровать, -ся – комбінува́ти, -ся, с[ви́]комбінува́ти, -ся. **Комбини́рованный** – комбіно́ваний.

Комедиа́льный – комеді́йний, комедія́льний.

Комедиа́нить – куме́дити, кумедія́нити, (*вульг.*) куме́дії приставля́ти.

Комедиа́нт – 1) ко[у]медія́нт, кумедия́нщик. [Туди́ (в ковче́г Но́їв) на́віть погане́нький звіри́нець провінція́льного кумедія́нта навда́ку чи вліз-би (Крим.)]; 2) (*переносно*) куме́дник, штука́р (-ря́), (*вульг.*) приставля́ка.

Комедиа́нтка – 1) ко[у]медія́нтка; 2) (*переносно*) куме́дниця, штука́рка.

Комедиа́нтский – 1) комедія́нський. [В їх фігу́рах, в їх убо́рі було́ щось комедія́нське, німе́цьке (Н.-Лев.)]; 2) (*переносно*) кумедія́нський, штука́рський.

Комеди́йный, *см.* **Комедиа́льный. -ное** *действо* – комедія́льне ді́йство.

Коме́дия – 1) (*литер. произв.*) коме́дія. **-дия** *в трёх действиях* – коме́дія на три ді́ї. *Кукольная* **-дия** – а) верте́п, ляльково́а коме́дія; б) (*переносно*) дешеве́нька коме́дія. *Писать* **-дии** – писа́ти, (*составлять*) склада́ти коме́дії; 2) (*театр*) коме́дія. *Поехали в* **-дию** – поїхали до коме́дії; 3) (*переносно*: *комичность*) коме́дія, куме́дія. [Пита́єшся, що те́ або те́ сло́во зна́чить, – таке́ ча́сом одмо́вляють! куме́дія бува́! (Грінч.). Ну, й куме́дія! (Звин.)]. *Вышла целая* **-дия** – тра́пилася, ста́лася ці́ла коме́дія. *Человеческая* **-дия** – лю́дська коме́дія. *Ломать, играть* **-дию** – удава́ти, виробля́ти, роби́ти, (*вульг.*)

приставля́ти коме́дію. *Сыграть с кем* **-дию** – уда́ти шту́ку кому́, з ким; 4) (*забавный случай*) ко[у]ме́дія, чудасі́я; сміхота́. [Скупа́ємось в оде́жі всі разо́м. Ви́йде ду́же оригіна́льна чудасі́я (Н.-Лев.). Та тут чудасі́я, мосьпа́не! (Гоголь). Чи́ста сміхота́! (Звин.)]. *Просто* **-дия** *с ним* – чи́ста коме́дія з ним. **-дия** *да и только* – чудасі́я (куме́дія) та й го́ді! *Вот так* **-дия** – от так чудасі́я (куме́дія)! *Какая* **-дия** *вышла при этом* – що за чудасі́я (куме́дія) ви́йшла з тим!

Коме́дничать – комедія́нити, (*манерничать*) мані́ж[р]итися.

Комелёк – 1) (*камелёк*) комино́к (-нка́); 2) *раст.* Thlaspi arvense – вере́дник, волоски́, талаба́н, чо́рне ребро́, дзвоне́ць (-нця́), гречи́чка, білі́ця; 3) (*в снопе*) гузи́р (-ря́).

Ко́мель – 1) (*нижн. часть дерева, растения*) окоре́нок (-нка), коме́ль (-мля́), відзе́мок (-мка), ґудзь (-дзя), при́корень (-рня). [Як узя́в коло́ду за коме́ль, підві́в про́ти се́бе, як сві́чку, та як уда́ре комле́м у зе́млю (Манж.)]; 2) (*в снопе*) гузи́р (-ря́). [Коли́ кри́ють стрі́ху, так кладу́ть сніп гузире́м уни́з, а волотка́ми догори́ (Липовеч.). Подава́й снопи́ во́лотом, а не гузире́м (Борзенщ.)]. *Крыть* (*соломенную крышу*) **-млем** *вниз* – кри́ти (ха́ту) під гузи́р.

Коменда́нт – коменда́нт. [Пусти́-ж мене́, коменда́нте, з обо́зу додо́му (Чуб. V)]. **-да́нт** *города* – коменда́нт мі́ста.

Коменда́нтская – коменда́нтська, комендату́ра, коменда́рня.

Коменда́нтский – коменда́нтський. **-ское** *управление* – коменда́нтська упра́ва.

Коменда́нтство – (*чин*) коменда́нтство; (*время*) комендантува́ння.

Комендату́ра – комендату́ра, коменда́рня.

Коменда́нтша – коменда́нтка, (*жена коменданта*) коменда́нтиха, коменда́нтова.

Коментá́рий, *см.* **Комментá́рий.**

Коме́рция, *см.* **Комме́рция.**

Коме́та – коме́та, віха́, зі́рка з мітло́ю, мітла́, хвоста́та (волоса́та, мітла́ста) зі́рка. [Пе́ред го́лодом віха́ на за́ході стоя́ла (Херс.). Мітла́ огне́нная зійшла́, і степ і го́ри осія́ла (Шевч.)]. *Блуждающая* **-та** – мандрівна́ коме́та, заблу́канка-коме́та. *Голова* **-ты** – голова́ коме́ти. *Хвост* **-ты** – хвіст коме́ти, мітла́ у коме́ти. *Ядро* **-ты** – ядро́ коме́ти.

Коме́тный – коме́тний, коме́товий. **-ная** *труба, см.* **Кометоиска́тель.**

Кометоиска́тель – кометоло́в, кометник.

Кометоподо́бный, Кометообра́зный – коме́тува́тий, віхува́тий.

Коми́зм – комі́зм (-му). [Про́ста пу́бліка ба́чила комі́зм ті́льки в п'я́ному сві́дкові (Грінч.)]. **-ми́зм** *положения, см.* **Коми́чность.** *Истинный* **-ми́зм** – спра́вжній комі́зм.

Ко́мик – 1) (*артист*) ко́мік, комеді́йний акте́[о́]р; 2) (*писатель*) ко́мік, а́втор коме́дій, комеді́йний письме́нник; 3) (*шутник*) ко́мік, штука́р (-ря́); 4) (*смешной человек*) куме́дник, куме́дна люди́на. *Он* **-мик** *немного* – він тро́шки куме́дна люди́на. *Вот* **-мик**! – от чуди́ло!

Коминте́рн – Комінте́рн (-ну). Комуністи́чний Інтернаціона́л (-лу).

Коминте́рновец – комінте́рновець (-нівця).

Комисса́р – комісá́р (-са́ра). **-са́р** *народного просвещения, народный* **-са́р** *просвещения* – комісá́р наро́дньої осві́ти, наро́дній комісá́р осві́ти. **-са́р** *по надзору за...* – комісá́р у спра́вах до́гляду за... **-са́р** *печати* – комісá́р дру́ку. *Приказ* **-ра** – комісá́рів нака́з. *Заместитель* **-ра** – засту́пник комісá́ра. *Жена* **-ра** – комісá́рова дружи́на, (*гал.*) комісаро́ва (-вої). *Женщина* **-са́р** – комісá́рка.

Комиссариа́т – комісарія́т (-ту). [Військо́вий комісарія́т. Комісарія́т земе́льних справ].

Комиссариа́тский – комісарія́тський.

Комисса́рский – комісá́рський. **-ский** *приказ* – комісá́рський нака́з. *По* **-ски** – по-комісá́рському. **-ские** *замашки* – комісá́рські на́вички, (*сильнее*) ви́хватки.

Комисса́рство – 1) (*пост*) комісá́рство; 2) (*комисарствование*) комісарува́ння.

Комисса́рствовать – комісарува́ти.

Комисса́рша – 1) комісá́рка; 2) (*жена комиссара*) комісá́ри́ха, (*гал.*) комісаро́ва (-вої).

Комиссионе́р, -не́рша – комісіоне́р, -не́рка, (*зап.*) комісіона́р (-ра), -на́рка, фа́ктор, фа́кторка.

Комиссионе́рский – комісіоне́рський, фа́кторський.

Комиссионе́рство – комісіоне́рство, фа́кторство.

Комиссионе́рствовать – факторува́ти (-ру́ю).

Комиссио́нный – комісі́йний. **-ная** *контора* – комісі́йне бюро́. **-ная** *сделка* – комісі́йна обору́дка, опера́ція. **-ный** *товар* – комісі́йний крам (-му). **-ное** *вознаграждение* – комісі́йна опла́та, комісі́йне (-ного), комісо́ве (-вого), факторо́ве (-вого). **-ные** (*деньги*) – комісі́йні (-них), фа́кторське, факторо́ве, комісі́йне, комісо́ве, баришівне́ (-но́го).

Коми́ссия – 1) (*группа лиц*) комі́сія. *Образовать, составить, выделить* **-сию** – утвори́ти, скла́сти, ви́ділити комі́сію. *Образовывать, составлять* (*ср. зал.*) **-сию** – склада́ти,

утво́рювати комі́сію. **-сия** *по составлению словаря* – комі́сія для склада́ння словника́. **-сия** *по вопросам украиноведения* – комі́сія в спра́вах українозна́вства. **-сия** *по хлебозаготовкам* – комі́сія в спра́вах хлібозаготі́влі, хлібозаготі́вча комі́сія. **-сия** *о строении дорог* – комі́сія прокладання шляхів. **-сия** *подачи прошений* – комі́сія (для) подава́ння проха́нь. **-сия** *суда, судебная* **-сия** – судова́ комі́сія. *Особая* **-сия** – осі́бна, окре́ма комі́сія. *Переселенческая* **-сия** – комі́сія в спра́вах пересе́льників, переселе́нська комі́сія. *Согласительная* **-сия** – угодо́ва, (по)єдна́льна комі́сія. *Чрезвычайная* **-сия** *по делам о спекуляции* – надзвича́йна комі́сія в спра́вах спекуля́ції. *Избирательная* **-сия** – вибо́рча комі́сія. *Следственная* **-сия** – слі́дча комі́сія. *Приёмная* **-сия** – прийма́льна комі́сія. *Принимать участие в заседании* **-сии** – бра́ти у́часть у нара́дах комі́сії. *Прибыть в* **-сию** – прибу́ти до комі́сії (на збо́ри комі́сії); 2) (*поручение*) дору́чення, комі́сія. *Исполнить, исправить* **-сию** – ви́конати, спра́вити дору́чення. *Порученная мне* **-сия** – дору́чена мені́ комі́сія. *По вашей* **-сии** *я всё сделал* – у ва́ших дору́ченнях я все зроби́в, ва́ше дору́чення я ви́конав. *Заниматься* **-сиями***, брать* **-сии** – справля́ти дору́чення (*дела*: ору́дки) чиї́. *Взять, принять товар на* **-сию** – узя́ти прийня́ти крам на комі́сію, (*реже*) на ко́мі́с; 3) (*комис. плата*) комі́сія, комісо́ве (-со́вого), комі́с (-су). *За небольшую* **-сию** – за невели́ке комісо́ве, за невели́чкий комі́с. *Взял слишком много* **-сии** – узя́в на́дто бага́то комісо́вого; 4) (*возня*) кло́піт (-поту), ха́лепа, моро́ка, пеня́, воловодня́, ка́ра, напа́сть (-тп). *Вот так* **-сия**! – от ще моро́ка! *Ну, уж* **-сия** *мне с вами*! – ну, та й моро́ка мені́ з ва́ми! *Такая, право,* **-сия**! – така́, далебі́, напа́сть! *Что за* **-сия**! – от кло́піт! от моро́ка!

Комите́т – 1) комі́те́т (-ту). *Бедняцкий* **-те́т** – незамо́жницький комі́те́т. *Временный* **-те́т** *по делам печати* – тимчасо́вий комі́те́т у спра́вах (для справ) дру́ку. **-те́т** *о печати* – комі́те́т у спра́вах дру́ку. *Исполнительный* **-те́т** – викона́вчий комі́те́т. *Главный* **-те́т** *общества* – головни́й комі́те́т, (*управление, гал.*) ви́діл (-лу) товари́ства. **-те́т** *грамотности* – комі́те́т письме́нности. *Городской, районный, окружной* **-те́т** – місьќий, районо́вий, округо́вий комі́те́т; 2) (*переносно*) ра́да, комі́те́т. *Семейный* **-те́т** *решил* – семе́йна ра́да покла́ла, ви́рішила. *Он в* **-тете** *по утаптыванию мостовой* (*иронич.*) – він у комі́те́ті торува́ння стежо́к, він дире́ктор свіжого пові́тря.

Комите́тский – комі́те́тський.

Комите́тчик – комі́те́тник, (*в главном управлении, гал.*) виділо́вий (-вого).

Коми́чески – 1) (*с юмором*) комі́чно; 2) (*смешно*) комі́чно, куме́дно, сміхови́нно.

Коми́ческий – комі́чний, (*для смеха*) посміхо́вий, сміхови́нний. [Старшина́ допи́тує Ри́ндичку, і ся комі́чна сце́на виклика́є бага́то весе́лих іроні́чних ува́г (Грінч.). Казки́ посміхо́ві (Куліш)]. **-ский** *актёр* – комі́чний акте́[о́]р, ко́мік. **-ский** *автор* – комеді́йний а́втор, а́втор коме́дій. **-ское** *произведение* – комі́чне писа́ння, сміхови́н(к)а. **-ский** *стихотворец* – пое́т-ко́мік, пое́т-гумори́ст. **-ская** *старуха* – комі́чна стара́ (бабу́нька), акто́рка на хара́ктерні ро́лі. **-ская** *опера* – комі́чна о́пера. **-ское** *положение* (*в драме*) – комі́чне стано́вище.

Коми́чно – комі́чно, ко[у]ме́дно, по-куме́дному, *срвн.* **Коми́чески.** [Жо́вті ву́са у ньо́го куме́дно стирча́ли, як у соба́ки (Коцюб.). Одра́зу мені́ за́мість страху́ зроби́лося комі́чно (Крим.). В їх яко́сь по-куме́дному гово́рять, бо все: ка́жу, но́сю, лю́блю (Крим.)].

Коми́чность – комі́чність, ко[у]ме́дність, сміхови́нність (-ности).

Коми́чный – комі́чний, ко[у]ме́дний, смішни́й, сміхови́нний, посміхо́вий. [Йому́ попро́сту здава́лось комі́чним, що дванадцятилі́тнє хлопченя́ зачина́є вже гада́ти про лю́бощі (Крим.). Куме́дний чолові́к! скажи́, будь ла́скав, хто ти таки́й? (Сніп)]. **-ное** *положение* – куме́дне (смі́шне) стано́вище. **-ные** *потуги, претензии* – смі́шні (сміхови́нні) нама́гання, прете́нсії.

Ко́мкала – (*кто комкает*) м’я́ло, мня́ло, бгач (-ча́).

Ко́мкание – 1) м’яття́, бгання́; 2) (*небрежн. работа*) жужмо́, жм[в]а́кання, жува́чка.

Ко́мкать – м’я́ти, змина́ти, бга́ти, жу́жмити, жма́[и́]кати, (*пров.*) га́рбати (*о жёсткой материи*). [Вклони́лась старшині́, бга́ючи в рука́х черво́ну ху́сточку (Коцюб.)]. **-ть** *работу* – жма́кати, жва́кати, жу́жмити, змина́ти робо́ту. **-ть** *слова* – жма́кати, жва́кати, жува́ти слова́. **Ко́мканный** – м’я́тий, бга́ний, жма́каний, жу́жмлений.

Ко́мкаться – м’я́тися, змина́тися, бга́тися, га́рбатися, жу́жмитися. [Не купу́йте полотна́ (щоб застила́ти підло́гу), бо воно́ за нога́ми тя́гнеться і жу́жмиться (Київщ.). Ця мате́рія одра́зу га́рбається (Звин.)].

Комкова́тость – 1) грудкува́тість; 2) (*сжатость*) цу́пкість (-ости).

Комкова́тый – 1) (*с комьями*) груд(к)ува́тий, грудня́стий. [Грудкува́та рілля́ (Канів. п.). Скачи́, леге́нька бо́роно, по грудня́стій ріллі́ (Мирний)]; 2) (*плотно сжатый, о лапе*)

цупки́й, кімля́стий; 3) (*о глине с желваками*) грудкува́тий, глузюва́тий, (*похожий на комок*) валькува́тий.
Комко́вый – 1) (*из комков*) грудкови́й, грудови́й, з грудка́ми; 2) (*собранный в комки*) кімля́стий, кетяхо́вий. [Кетяхо́ве про́со].
Комко́м, *нрч.* – жу́жмо́м, жмуко́м, жмачко́м.
Ко́мкость – 1) грудко́вість; 2) кімля́стість (-ости). **-сть** *лап* (*собаки*) – цу́пкість лап (у соба́ки).
Комлево́й – кімле́вий.
Комли́стый – кімли́стий.
Комлы́га – гру́да, гру́дка, кім'я́х (-ха́).
Коммеморати́вный – комеморати́вний.
Комменсали́зм, *зоол.* – коменсалі́зм (-му).
Коммента́рий – комента́р (-ря́), (*об'яснение*) поя́снення, тлума́чення, з'ясува́ння. [Провожа́ли той чи и́нший вчи́нок бабі́в свої́ми коментаря́ми (Грінч.)]. *Без* **-та́рий, -та́риев**, *пожалуйста*! – про́шу́ (обійти́ся, перебу́тися) без коментарі́в. **-рий** *на кого, к кому* (*писателю*) – комента́р, тлума́чник до ко́го. *Об'яснительный* **-рий** – з'ясува́льний комента́р.
Коммента́тор – комента́тор (-ра), тлума́ч (-ча́). [Є бага́то спеція́льних комента́торів що ду́же до́бре й дета́льно поя́снюють ко́жне сло́во Хафи́зового Діва́на (Крим.)]. **-тор** *Гомера* – Гоме́рів комента́тор. **-тор** *Библии* – біблі́йний тлума́ч.
Комменти́рование – коментува́ння, тлума́чення чого́.
Комменти́ровать – коментува́ти, (*толковать*) тлума́чити, (*об'яснять*) поясня́ти, з'ясо́вувати що, *сов.* скоментува́ти, ви́тлумачити, поясни́ти, з'ясува́ти. **Коменти́рованный** – (с)коменто́ваний, тлума́чений, ви́тлумачений.
Коммерса́нт – комерса́нт, комерція́нт, комерці́йник, купе́ць (-пця́), торгове́льник, (*зап.*) гандльо́вець (-вця). *Ловкий* **-са́нт** – спри́тний комерса́нт. *Честный* **-са́нт** – че́сний купе́ць.
Коммерса́нтша – комерса́нтка, комерція́нтка, комерці́йниця, торгове́льниця.
Комме́рция – коме́рція, торг (-гу), торго́[і́]вля (-лі), (*чаще с иронией*) га́ндель (-длю). [Профе́сор не ки́дався до га́ндлю, до нажи́ви (Кон.)]. *Вести* **-цию**, *заниматься* **-цией** – прова́дити коме́рцію, (*проще*) ходи́ти, бу́ти при коме́рції, комерсува́ти, (*вульг.*) комерцюва́ти. *Поддержите* **-цию** – про́шу́ (про́симо) до то́ргу! *Плохая вышла* **-ция** – ке́пський ви́йшов га́ндель. **-ции** *советник* – ра́дник комерці́йний.
Комме́рческий – комерці́йний, торгове́льний, (*зап.*) гандльо́вий. **-ский** *агент* – комерці́йний аге́нт, відпору́чник. **-ские** *дороги* – торгове́льні шляхи́. **-ские** *обороты* – комерці́йні оборо́ти, (*дела*) комерці́йні опера́ції. **-ская** *сделка* – комерці́йна обору́дка. **-ские** *суда* – торгове́льні кораблі́. **-ское** *училище* – торгове́льна шко́ла. **-ский** (*оборотистый*) *человек* – комерці́йник, гандля́р (-ра́), (*в дерев. быту*) хазя́їн, курку́ль. *По* **-ски** – по-комерці́йному, по-купе́цькому, як спра́вжній купе́ць. **-ски** – з комерці́йного бо́ку.
Комме́рш – (*студ. пирушка*) коме́рш, (*гал.*) ко́мерс (-су), студе́нтська бе́сіда.
Коммивояже́р – комівояже́р (-ра), кольпорте́р (-ра).
Комму́на – кому́на, грома́да, (*только вульг.*) кому́нія. [Пари́зька Кому́на]. *Дела* **-ны** – спра́ви кому́ни. *Жить* **-ной** – жи́ти кому́ною. *Рабочая* **-на** – робітни́ча кому́на. *Рыбачья* **-на** – риба́льська арті́ль (-ли), та́фа. *Сельско-хозяйственная* **-на** – сі́льсько-господа́рська кому́на. *Член* **-ны** – член кому́ни, комуна́р (-ра), (*только вульг.*) кому́нець (-нця).
Коммуна́льник – комуна́льник. [Професі́йний клуб комуна́льників (Епік)].
Коммуна́льный – комуна́льний. **-ный** *брак* – комуна́льний, спілкови́й шлюб. [Зви́чай полови́х зно́син, що тоді́ (на ни́жчому щаблі́ дику́нства) панува́в, зве́ться тепе́р комуна́льним або спілкови́м шлю́бом (Наш)]. **-ные** *выборы* – комуна́льні вибо́ри. **-ные** *учреждения* – комуна́льні устано́ви. **-ные** *услуги* – комуна́льні по́слуги. **-ное** *хозяйство* – комуна́льне господа́рство.
Коммуна́р – 1) (*член коммуны*) комуна́р (-ра), (*только вульг.*) кому́нець (-нця); арті́льник; 2) (*коммунист*) комуна́р. *Парижские* **-ры** – пари́зькі комуна́ри.
Коммуна́рка – комуна́рка.
Коммуниза́ция – комунізá́ція, (*о действии ещё*) комунізува́ння, *оконч.* скомунізува́ння.
Коммунизи́ровать – комунізува́ти, *сов.* скомунізува́ти кого́, що. **Коммунизи́рованный** – комунізо́ваний, скомунізо́ваний. **-ться** – комунізува́тися, бу́ти комунізо́ваним, *сов.* бу́ти ско́мунізований.
Коммуни́зм – комуні́зм (-му). *Близкий к* **-зму** – бли́зьки́й (до) комуні́зму. *Военный* **-ни́зм** – вое́нний комуні́зм. *Заветы* **-зма** – запові́ти комуні́зму. *Исповедывать* **-ни́зм** – визнава́ти комуні́зм, признава́тися до комуні́зму. *Лозунги* **-зма** – га́сла комуні́зму. *Последователь*

-зма – визнаве́ць комуні́зму. *Проповедь* **-зма** – про́повідь комуні́зму, комуністи́чна про́повідь.

Коммуникати́вный – комунікати́вний.

Коммуникацио́нный – комунікаці́йний. **-ная** *линия* – комунікаці́йна лі́нія, шлях сполу́чення. **-ные** *средства* – комунікаці́йні за́соби, за́соби (до) сполу́чення.

Коммуника́ция – комуніка́ція, сполу́чення, за́соби (до) сполу́чення. *Нет* **-ции** – нема́ сполу́чення. *Плохая* **-ция** – пога́не сполу́чення, слабка́ комуніка́ція. *Средства* **-ции** – за́соби комуніка́ції.

Коммюнике́ – комюніке́ (*нескл.*), конуніка́т (-ту).

Коммуни́ст – комуні́ст, (*только вульг.*) комуне́ць (-нця). [Наї́хало по́вне село́ кому́нців (Чигир. п.)]. *Настоящие* **-сты** – спра́вжні комуні́сти. *Партийный* **-ни́ст**, **-ни́ст**-*партиец* – партíйний комуні́ст, комуні́ст-партí́єць, партíйник. *Убежденный* **-ни́ст** – переко́наний (щи́рий) комуні́ст.

Коммунисти́ческий – комуністи́чний. *Исполнительный комитет* **-кого** *Интернационала* (*ИККИ*) – викона́вчий коміте́т Комуністи́чного Інтернаціона́лу (ВККІ). **-кий** *клуб* – комуністи́чний клуб. **-кий** *союз молодежи* – комуністи́чна спі́лка мо́лоди. **-кое** *чванство* – комуністи́чна пиха́ (бундю́чність).

Коммуни́стский – комуністи́чний, (*вульг.*) кому́нський.

Комму́нка – кому́нка, грома́дка.

Комму́нный – комуно́вий, (*вульг.*) кому́нський.

Коммута́тор – 1) комута́тор; 2) (*в динамо*) комута́тор, змінни́к, (*неточно*) коле́ктор, збірни́к.

Ко́мната – 1) кімна́та, ха́та (*мн.* хати́, хат). [У нас одна́ гру́ба на три ха́ті (Звин.). О́нде-ж і вони́, ті лю́ди: сидя́ть у тре́тій клу́бній ха́ті (Р. Край)]. *В доме всего сорок* **-нат** *жилых и служебных* – в буди́нку всіх со́рок житлови́х і службо́вих хат. *Квартира о двух* **-тах** (*из двух* **-нат**) *с кухней* – кварти́ра на (*диал.* про) дві ха́ти[і] з пека́рнею (ку́хнею). *Учреждение помещается, в двенадцати* **-тах** – інститу́ція розташо́вана в дванадцятьо́х кімна́тах. *Секретарь находится* (*помещается*) *в седьмой* **-те** – секрета́р пробува́є в сьо́мій кімна́ті. *Отдельная* **-та** – окре́ма кімна́та; 2) (*горница, покой*) кімна́та, го́рниця, світли́ця, (*побольше*) поќій (-ко́ю), *ум.* кімна́тка, кімна́точка, го́рничка, світли́чка, сві́тлочка, (*ласкат.*) сві́тлонька, поко́їк (-ка). [Поста́влю ха́ту і кімна́ту (Шевч.). А йді́ть-но, дя́дьку, вас у го́рниці кли́чуть ба́тюшка (Київщ.). В півні́чній столи́ці, в розкі́шній світли́ці на лі́жку лежи́ть бюрокра́т (Самійл.). Та привели́ Бондарі́вну в поко́ї висо́кі (Пісня)]. *Верхние, нижние* **-ты** – горі́шні, до́лішні кімна́ти. *Гостинная* **-та** – віта́льня. *Классная* **-та** – кла́сна кімна́та, кла́с (-су). *Приёмная* **-та** – прийма́льня. *Рабочая* **-та** – робі́тня. *Раздевальная* **-та** – роздяга́льня. *Столовая* **-та** – їда́льня. *Меблированные* **-ты** – (у)мебльо́вані кімна́ти. *Обставлять* **-ты** – опоряджа́ти, уряджа́ти кімна́ти. *Убирать* **-ты** – прибира́ти кімна́ти, пря́тати в кімна́тах (в хата́х).

Комнатё́нка, -ти́шка – хатчи́на, комірчи́на, (*отделенная перегородкой от* світли́ці) ванькі́рчик. [Ми увійшли́ до ванькі́рчика, бі́дно вмебльо́ваного двома́ тапчана́ми (Коцюб.)].

Ко́мнатка – 1) (*ум. от* **Ко́мната 1** *и* **2**) а) кімна́тка, кімна́точка, хати́нка, хати́ночка, хати́нонька; б) кімна́тка, кімна́точка, го́рничка, світли́чка, сві́тлочка, (*ласк.*) сві́тлонька, поко́їк; 2) (*спаленка*) кімна́тка, (*за перегородкой*) ванькі́рчик (-ка); 3) (*чулан, кладовая*) комі́рка, комірчи́на, прикомі́рок (-рка).

Ко́мнатник, -ница – 1) (*домосед*) ха́тник, -ниця, (*пренебр.*) пічку́р (-ра́), пічку́рка, ха́тній (-ня) сидя́ка; 2) (*лакей*) покойо́вець (-вця), покойо́[є]вий) (*горничная*) поко́ївка, покойо́ва (-вої).

Ко́мнатный – 1) ха́тній. [Ха́тній порі́г (Сл. Гр.). Ха́тні две́рі (Звин.)]. **-ная** *температура* – ха́тня температу́ра; 2) (*относящийся к чистым комнатам*) кімна́тний, світли́чний, покойо́[є]вий, го́рничний. **-ный** (*лакей*) – покойо́вий (-вого). **-ная** *прислуга* (*соб.*) – покойо́ві (-вих). **-ные** *фразы* – салоно́ві фра́зи; 3) (*домашний*) ха́тній, домо́вий. [Каза́ла польова́ ми́ша ха́тній (Манж.). Ха́тнього зло́дія не встереже́шся (Номис)]. **-ный** (*домашний*) *арест* – домо́вий аре́шт. **-ная** *муха* – ха́тня му́ха. **-ные** *растения* – ха́тні росли́ни. **-ные** *собачки* – покойо́ві пе́сики (соба́чки). [Облива́в покоє́вих соба́чок своє́ї ма́тери окро́пом (Франко)].

Комнату́шка, *см.* **Ко́мнатка.**

Комова́тый – 1) (*о сыпучих*) грудкува́тий, валькува́тий, кімля́стий, (*глыбами*) брилува́тий. [Там земля́ сипка́, а тут он яка́ кімля́ста (Київщ.)]; 2) (*не о сыпучих*) ковтува́тий, кімля́стий, вузлува́тий, жмутува́тий.

Комово́й – грудко́вий, (*из мелких комьев*) дрібко́вий, (*из больших комьев-глыб*) брила́стий. **-вая** *известь* – грудкова́ ва́пна, -ве́ ва́пно́; ва́пна (ва́пно́) гру́дкою, грудка́ми. **-вая** *соль* – грудкова́, брила́ста сіль (*р.* со́ли), (*мельче*) дрібкова́ сіль, сіль дрі́бками.

Комо́д – комо́да (-ди). [Застукотіли шухля́ди коло комо́ди (Н.-Лев.)].

Комо́дик, -дец – комо́дка.

Комо́дный – комо́довий.

Комо́к – (*чего-нб. рассыпчатого*) гру́дка, гру́дочка (напр. землі́, ка́ші); (*теста*) бала́бух, га́лка, галу́шка, (*глины*) ва́льо́к (-лька́), ва́лька, (*снега*) гру́дка, ку́ля, сні́жка, (*нерастёртый в какой-нб. массе*) ву́злик, (*шерсти*) ковту́н, ковтю́х, (*пряжи*) жмут (-та́), (*ягод*) кім'я́х, ке́тях, (*грязи, воску*) гру́дка, okoве́лок (-лка) (боло́та, во́ску), (*округленный*) га́лка, га́лочка. *Сжать в* **-мо́к, -ко́м** – жужмо́м зібга́ти. *Падать* **-ко́м** – опу́кою па́дати. **-мо́к** *подкатывает* – до го́рла підступа́є. *Сбиться в* **-мо́к** (*о волокнистых*) – скімши́тися, склочі́ти(ся). *Борзая в* **-мке́** – хорт при ку́пці. *Лапа в* **-мке́** – цупка́ ла́па. *См.* **Ком.**

Комо́лый – шу́тий, гу́лий, безро́гий, (*редко*) комо́лий.

Комо[а]ни́ка, *см.* **Кумани́ка.**

Комо́нница – 1) (*неплодн. корова или женщина*) я́лова́ коро́ва (жі́нка), я́лівка, я́ловиця; 2) (*кобылица*) комо́нниця, я́лова коби́ла.

Комо́нь (*устар.*) – комо́нь (-ня). [Ся́дьмо-ж, бра́ття мої́, на комо́ві би́стрі (Федьк.)].

Комо́рка – комірчи́на, хи́жка. [Ви́лежав я шість мі́сяців у жи́да в які́йсь комірчи́ні (Франко). Грю́кнули две́рі в Окса́нину хи́жку, кла́цнула за́щіпка (Черкас.)].

Комо́чек – 1) гру́дочка, бала́бушок (-шка), вальо́чок, жмуто́чок (-чка); *см.* **Комо́к**; 2) (*о живом сущ.*) ку́почка, кетяшо́к (-шка́), жме́[і]нька. *Сжавшись* **-чком** – ку́почкою, зібга́вшися в ку́почку.

Компа́ктность – компа́ктність, сти́слість, щі́льність, зби́тість (-ости).

Компа́ктный – компа́ктний, сти́слий, щі́льний, зби́тий. [Кни́жка надруко́вана сти́слим дру́ком (Сл. Ум.)]. **-ное** *издание* – компа́ктне, сти́сле вида́ння. **-ная** *масса* – (*о живых сущ.*) зби́та ма́са, (*о материи*) компа́ктна ма́са. **-ными** *рядами* – зби́тими, щі́льними ла́вами.

Компане́ец – (*член компании*) това́риш, компані́єць (-ні́йця).

Компане́йский – компані́йський, товари́ський.

Компа́ния – 1) компа́нія, (*фам.*) кумпа́нія, гурт (-ту), (*общество*) товари́ство, (*союз*) спі́лка, (*застольная*) бе́се[і]да, (*группа*) грома́дка (*множество*) ла́ва. [За кумпа́нію і ци́ган повісився (Номис). Облиши́вши пи́сар кни́гу, сіда́є до гу́рту (Грінч.). Сво́го сму́тку не міг Лаго́вський позбу́тися й у товари́стві Шмі́дтів (Крим.). За столо́м сиді́ла бе́седа: брат Охрі́м із жі́нкою, сват Мано́йло, кум Tepе́шко (Грінч.). Чолові́к та жі́нка, то одна́ спі́лка (Номис). В те́мну ніч ми зібра́лися грома́дкою йти (Л. Укр.). Колядува́ти хо́димо ла́вою (Звин.)]. **-нией** – гурто́м, у гу́рті, ла́вою. [На́віть іти́ в гурті ле́гше з спі́вом (Єфр.)]. *В своей* **-нии** (*сидеть*) – свої́м гурто́м. *Водить, иметь* **-нию** *с кем* – ко[у]мпанува́ти, води́тися, води́тися хлі́бом, заходи́ти з ким. *В* **-нии** – при гурті́, в гурті́. *Пожалуйте в* **-нию** – про́симо до гу́рту, до компа́нії, до ку́пи. *Держаться* **-нии** *с кем* – трима́тися чийо́го товари́ства (гу́рту), трима́ти спі́лку з ким, трима́тися ку́пи. [Не трима́й з пана́ми спі́лки (Сл. Гр.). Тре́ба всім ку́пи трима́тися (Крим.)]. *Для* **-нии** – за компа́нію. *Достойная* **-ния** – товари́ство че́сне, (*иронич.*) кумпа́нія че́сна. *Дружная* **-ния** – лю́бе (дру́жнє) товари́ство, дру́жня компа́нія, (*братва*) бра́тва. *Дурная* **-ния** – пога́не товари́ство. *Иметь* **-нию** *с кем* – бу́ти в товари́стві з ким. *За* **-нию** – за гурто́м, за ко[у]мпа́нію. *Присоединиться к* **-нии** – приста́ти, прилучи́тися до гу́рту. *Принять в* **-нию** – взя́ти до гу́рту кого́. *Расстроить* **-нию** – розби́ти ко[у]мпа́нію. *Сделать, составить кому, разделить с кем* **-нию** – потоваришува́ти кому́, приєдна́тися до гу́рту з ким. *Спасибо за* **-нию** – спаси́бі за товари́ство, за компа́нію. *Удалая* **-ния** – гоп-ко[у]мпа́нія. *Холостая* **-ния** – парубо́цька (діво́цька) компа́нія. *Честная* **-ния** – шано́вне товари́ство. *Я ему* (*он мне*) *не* **-ния** – мені́ з ним у хлібосо́лі не бу́ти; (*раздраж.*) ми з ним свине́й не па́сли; 2) (*ассоциация, трудовое или торговое общество*) компа́нія, (*никогда не* кумпа́нія), товари́ство, спі́лка. [Вку́пишся (*вступишь со взносом*) в компа́нію, то мо́жеш бу́ти безпе́чний (Франко). Асекураці́йне (страхове́) товари́ство «Дністе́р». Знайшо́в собі́ спі́льників і з ни́ми в спі́лці взяв одно́ село́ в гра́фа в посе́сію (Н.-Лев.)]. *В* **-нии** *с кем* – в спі́лці, спі́льно, до спі́лки з ким. [Ну́мер газе́тини то́ї, що її́ з ку́мом дяко́м до спі́лки пренумеру́ємо (*выписываем*) (Франко)]. *Быть, состоять в* **-нии** *с кем* – спілкува́ти, сполува́ти, бу́ти в компа́нії (в спі́лці) з ким, трима́ти спі́лку з ким. *Вступать, входить в* **-нию** *с кем* – заво́дити спі́лку, приступа́ти до спі́лки з ким. *Основывать, учреждать* **-нию** – заклада́ти спі́лку. *Торговый дом: Заблоцкий и* **К°** – торгове́льний дім: Забло́цький і С-ка (і Т-во).

Компа́нство – кумпа́нство.

Компа́ньица – ко[у]мпа́нійка, (*пирушка*) бесе́донька.
Компаньо́н, -нка – 1) спі́льник, -ниця, компаньйо́н, -нка, (*стар.*) ся́бер, ся́бро, супря́га. [Я-ж не оди́н хазя́їн, у ме́не двоє спі́льників (Звин.)]; 2) (*человек «для компании»*) това́риш, -шка, компаньйо́н, компаньйо́нець, -нка. [Звелі́ла компаньйо́нці занести́ ко́шика до комо́ри (Крим.)].
Компаньо́нский – компані́вський.
Компаньо́нство – компані́вство.
Компа́ртия – компа́ртія, комуністи́чна па́ртія.
Компа́с – 1) ко́мпас (-су), бусо́ля, (*зап.*) магне́т (-ту). [Бусо́ля – це ду́же ви́гідний орієнтаці́йний при́лад (Герин.). Вона́ (му́дрість) – магне́т посеред мо́ря (Франко)]. *Висячий* **-па́с** – висни́й ко́мпас. *Путевой* **-па́с** – головни́й (подоро́жній) ко́мпас. *Горный* **-па́с** – гірни́чий ко́мпас. *Лесной* **-па́с** – лісова́ бусо́ля. *Шлюпочный* **-па́с** – водяни́й ко́мпас; 2) (*переносно*) дороговка́з (-зу) (*букв.*: *путеводный столб*). *Без* **-са** – (*описат.*) без дороговка́зу. *Спасительный* **-па́с** – спасе́нний ко́мпас, (*описат.*) спасе́нний дороговка́з.
Компа́сный – компасо́вий, бусо́льний, бусоле́вий. **-ная** *картушка* – бусо́льна (бусоле́ва) карті́вка.
Компа́сы – (*для завивки*) щи́пці́ (-ці́в).
Компатрио́т, -тка – компатріо́т, -тка, земля́к, -ля́чка, краяни́н, -я́нка.
Компа́унд, *техн.* – компа́внд (-да).
Компе́ндиум, -дий – компе́ндій (-дія); (сти́слий) о́гляд (-ду).
Компенса́тор – компенса́тор (-ра).
Компенса́ция – (*действ.*) компенсува́ння, покриття́, ви́рі́внення; (*и результат и действ.*) компенса́ція. **-ция** *счетов* (*коммерч.*) – вирі́внення раху́нків. **-ция** *расходов* – покриття́ (компенсува́ння) вида́тків. **-ция** *компаса* – вирі́внення ко́мпасу. **-ция** *убытков* – покриття́ втрат, відшкодува́ння.
Компенси́ровать, -ся – компенсува́ти, -ся, покрива́ти, -ся, вирі́внювати, -ся. **-вать** (*убытки*) – компенсува́ти (втра́ти) кому́, відшкодо́вувати, *сов.* відшкодува́ти кого́, кому́ що. **Компенси́рованный** – компенсо́ваний.
Компете́нтность – 1) (*осведомленность*) компете́нтність (-ности), компете́нція, тяму́щ[ч]ість (-ости); 2) (*правомочность*) компете́нтність, упра́вненість, повновла́сть (-сти).
Компете́нтный – 1) (*знающий*) компете́нтний, тяму́щ[ч]ий; 2) (*правомочный*) компете́нтний, упра́внений, повновла́дний.
Компете́нция – компете́нція. [В сі́й спра́ві моя́ компете́нція безпере́чно перева́жує ва́шу (Черк.)].
Компили́рование – компілюва́ння.
Компили́ровать – компілюва́ти, (*сов.*) скомпілюва́ти. **-рованный** – скомпільо́ваний.
Компиля́тор, -торша – компіля́тор (-ра), -торка, компіля́нт, -ля́нтка.
Компиляцио́нный – компіляці́йний.
Компиля́ция – компіля́ція (-ції); (*действ.*) компілюва́ння.
Компле́кс – компле́кс (-су).
Компле́ксия, *см.* **Компле́кция.**
Компле́ксный – комплексо́вий. **-ный** *метод* – комплексо́вий ме́тод.
Компле́кт – компле́кт, (*гал.*) компле́т (-ту). **-ле́кт** *колёс* (*для телеги*) – круг (стан) колі́с. **-лект** *издания* – компле́(к)т ви́да́ння. **-ле́кт** *мебели* – стан (компле́кт) ме́блів. *Не* **-ле́кт** – недобі́р (-бо́ру), некомпле́(к)т, ро́збить (-ти).
Компле́ктность, -ный – компле́ктність (-ности), -ний.
Комплектова́ть – комплектува́ти. **-ва́ние** – комплектува́ння.
Компле́кция – компле́ксія, стату́ра, будо́ва. *Крупной* **-ции** (*человек*) – стату́рний. *По* **-ции** (*великан*) – стату́рою (ве́летень). *Сухощавой* **-ции** – сухорля́вої будо́ви.
Комплеме́нт – допо́внення, дода́ток (-тку).
Компликáция – комплiка́ція, ускла́днення.
Комплиме́нт – комплімéнт (-ту). [Заду́мав компліме́нт сказа́ти паня́нці (Свидн.)]. **-ты** – компліме́нти, соло́дка мо́ва, соло́дкі слова́. *Отпускать* **-ты** – ки́дати, сади́ти, відва́жувати компліме́нти. [Ви там між городя́нками навчи́лись компліме́нти сади́ти (Свидн.)]. *Рассыпаться в* **-тах** – сипа́ти компліме́нти, розпада́тися з компліме́нтами, (аж) розсіда́тися в соло́дких слова́х.
Компло́т – компло́т (-ту), змо́ва.
Компози́тор, -ша – компози́тор (-ра), -торка, компоні́ст, -стка.
Компози́торский – компози́торський.

Композицио́нный – композиці́йний. [Композиці́йні спо́соби (Єфр.)].
Компози́ция – компози́ція, (*процесс*) компонува́ння. [Музи́чна компози́ція (Р. Край)]. **-ция** *литературного произведения* – компози́ція літерату́рного тво́ру. *Собственной* **-ции** – вла́сного компонува́ння.
Компони́ровать *и* **Компонова́ть** – компонува́ти, *сов.* скомпонува́ти що.
Компо́ст – компо́ст (-ту), сугні́й, перегні́й (-но́ю).
Компости́р – компости́р (-ра), пробива́чка.
Компости́ровать – 1) (*о туке*) компостува́ти що; 2) (*о билетах*) компостува́ти, пробива́ти (квитки́).
Компо́стный – компо́стовий, сугні́йний, перегні́йний. **-ная** *куча* – сугно́їще, гно́їще, гно́їсько.
Компо́т – компо́т (-ту); (*из сушён. фруктов и ягод*) узва́р, звар (-ру), *ум.* узва́ре́ць (*р.* узва́рцю́).
Компо́тный – компо́товий; (*взварный*) узва́ро́вий.
Компре́с(с) – компре́с (-су). **-ре́с** *согревающий, холодный* – те́плий компре́с, при́грівка, холо́дний компре́с.
Компре́ссор, *техн.* – компре́сор (-ра).
Компромета́ция – компромітува́ння; компроміта́ція.
Компромети́ровать – компромітува́ти, (*сов.*) скомпромітува́ти, у сла́ву (у несла́ву) вво́дити (*сов.* вве́сти́), виславля́ти, (*сов.*) ви́славити кого́. [Нас вони́ компроміту́ють (Франко). Сва́тай мене́, козаче́ньку, та не вводь у сла́ву (Пісня). Але дяк зна́є, хто з'їв, а не хо́че його́ виславля́ти і стиду́ йому́ завдава́ти (Казка)]. **Компромети́рующий** – той, що компроміту́є (вво́дить у сла́ву, несла́ву), компроміто́вний. **-рованный** – компроміто́ваний, (*оконч.*) скомпроміто́ваний. **-ться** – компромітува́тися, (*сов.*) скомпромітува́тися, вво́дити (*сов.* вве́сти́) себе́ у сла́ву (у несла́ву); бу́ти скомпроміто́ваним.
Компроми́с(с) – компромі́с (-су), по́ступка. *Итти пойти на* **-ми́с(с)** – іти́, піти́ на компромі́с (на зго́ду), учини́ти компромі́с, поступа́тися, поступи́тися чимсь. [Тре́ба вчини́ти яки́й компромі́с (Грінч.)].
Компроми́сность – компромісо́вість (-вости). [Те́рмін «українофі́льство» ро́биться сино́німом неглибо́кого розумі́ння украї́нських потре́б, компромісо́вости та полохли́вости (Єфр.)].
Компроми́сный – компромі́совий.
Комса́ние – чикри́ження, кре́мсання, батува́ння; *Срвн.* **Кромса́ние.**
Комса́ть – чикри́жити, кре́мсати, батува́ти, *срвн.* **Кромса́ть.**
Комсомо́л – комсомо́л (-лу).
Комсомолёнок – комсомоля́ (-ля́ти), комсомоленя́ (-ня́ти). [Полюби́ли її́ комсомоля́та (Епік)].
Комсомо́лец, -лка – комсомо́лець (-льця), -мо́лка.
Комсомоли́зм – комсомолі́зм (-му).
Комсомо́лия – комсомо́лія. [Запальні́ проводирі́ комсомо́лії виголо́шували промо́ви (Микит.)].
Комсомо́льский – комсомо́льський.
Комсоста́в – комскла́д (-ду).
Кому́ (*дат. пад. от вопр., отн. и неопред. мест.* **Кто**) – кому́. **-му́** *вы говорите*? – кому́ (до ко́го) ви ка́жете? *К* **-му** *вы идёте*? – до ко́го ви йде́те? *Мне* **не́кому** *передать это* – мені́ нема́ (я не ма́ю) кому́ переда́ти це. *Тот,* **-му́** *я должен* – той, кому́ я ви́нен. **-му́** *бы то ни было* – будь-кому́, хоч кому, хоч-би там кому. **-му́-кому́**, *а ему следует* – кому́-кому́ – (кому́ не кому́), а йому́ слід. **-му́** *что* – кому́ що. [Кому́ що, а ку́рці про́со (Приказка)]. *Срвн.* **Кто.**
Кому́на, Комуни́зм, *см.* **Комму́на, Коммуни́зм.**
Комуника́ция, *см.* **Коммуника́ция.**
Комфо́рт – комфо́рт (-ту), виго́да. [Хоч і не з комфо́ртом, та всé-таки до́сить чи́сто й вигі́дно (Франко)].
Комфорта́бельно – комфорта́бельно, з комфо́ртом, вигі́дно. [Ба́тько вигі́дно сів у фоте́лі (Крим.)].
Комфорта́бельность – комфорта́бельність, вигі́дність (-ности).
Комфорта́бельный – комфорта́бельний, вигі́дний.
Комчва́нство – комчва́нство.
Ком'яче́йка – комосоре́док (-дку).
Комя́га – каю́к (-ка́), душогу́бка.
Кон – 1) (*предел*) межа́, грани́ця, рубі́ж (-бежа́); (*начало*) поча́ток (-тку). *От* **-на** –

споконві́ку; *срвн.* **Искони́**; 2) (*конец, смерть*) край (*р.* кра́ю), кіне́ць (-нця́). *Скот у нас в* **кон** *пошёл* – худо́ба в нас почала́ ги́нути (здиха́ти), у нас почала́ся (пішла́) по́шесть (пі́шов промі́рок) на худо́бу. *До* **-ну** – до кінця́, до ско́ну, до скона́ння; 3) (*очередь*) че́рга́, че́ред (-ду), (*зап.*) ко́лія, ряд (-ду). **Кон** *его пришёл* – прийшла́ його́ (йому́) че́рга́ (ко́лія). *По первому* **-ну** – а) (*в первый раз*) пе́рший раз, пе́ршого ра́зу; б) (*в первую очередь*) у пе́ршу че́ргу, в пе́ршім ря́ді, на са́мий пере́д, (*зап.*) наса́мпере́д; 4) (*место игры*) кін (*р.* ко́ну). *Сбить кого с* **-ну** – ски́нути кого́ з поса́ди, позба́вити кого́ вла́ди (ваги́), зве́сти́ кого́ ні на́що. *Поставить свою судьбу* (*участь*) *на* **кон** – поста́вити (ки́нути) свою́ до́лю (своє́ життя́) на кін (на ка́рту); 5) товари́ство, гурт (-ту), компа́нія, ку́па. *Он не нашего* **-ну** – він не з на́шого гу́рту (товари́ства), не з на́шої компа́нії, він не з на́ших. *Либо в* **кон***, либо вон* – або́ до ку́пи, або́ з ку́пи.

Кона́к – 1) куна́к (-ка́), при́ятель (-ля), знако́мець (-мця), знайо́мий (-мого); 2) (*дворец у турок и южных славян*) кона́к (-ка́).

Кона́рх, *церк.* – канона́рх, (*разгов.*) ко[а]на́рх (-ха).

Кона́ть – ріша́ти, доко́нувати кого́, що, зво́дити кого́ з сві́ту, ні на́що.

Кона́ться – 1) домага́тися чого́; (*докучать*) настиря́тися, (на)докуча́ти кому́ чим; 2) мі́рятися, кому́ почина́ти; мі́рятися си́лою.

Конве́йер – конве́єр (-ра).

Конвейериза́ция – конвеєриза́ція, (*о действии ещё*) конвеєризува́ння, *оконч.* сконвеєризува́ння.

Конвейеризи́ровать – конвеєризува́ти, *сов.* сконвеєризува́ти що. **Конвейеризи́рованный** – конвеєризо́ваний, сконвеєризо́ваний. **-ться** – конвеєризува́тися, бу́ти конвеєризо́ваним, *сов.* бу́ти сконвеєризо́ваним.

Конве́йерный – конве́єрний.

Конве́йерщик, -щица – конве́єрник, -ниця.

Конве́кция, *физ.* – конве́кція, перенесе́ння.

Конве́нт – конве́нт (-ту).

Конвенцио́нный – конвенці́йний, догові́рний, умо́влений.

Конве́нция – конве́нція, догові́р (-во́ру), умо́ва; (*соглашение*) уго́да; *срвн.* **Догово́р.** *Литературная* **-ция** – літерату́рна конве́нція (уго́да).

Конве́рсия – конве́рсія, камі́на. **-сия** *государственных долгов* – конве́рсія держа́вних боргі́в, замі́на одніє́ї держа́вної по́зи́ки и́ншою.

Конве́рт – кове́рт, кове́рта, (*рус.*) конве́рт (-та). *Вложить письмо в* **-ве́рт** – вкла́сти листа́ в ко(н)ве́рт. *Детский* **-ве́рт** – кове́ртовий сповито́к (-тка́), дитя́ча за́гортка.

Конве́ртик – кове́ртик (-ка), (*рус.*) конве́ртик.

Конви́кт – пансіо́н (-ну), бу́рса.

Конво́й – конво́й (-во́ю), ва́рта. *Под* **-во́ем** – під ва́ртою. *Почётный* **-во́й** – по́чет (-чту), поче́сна ва́рта.

Конво́йный – конво́йний (-ного), вартови́й, вартови́к, вартівни́к (-ка́).

Конвои́р – конво́йний, вартови́й (-во́го); (*о судне*) конво́йне (вартове́) судно́, конвої́р (-ра).

Конвои́рование – конвоюва́ння; (*охрана*) вартува́ння.

Конвои́ровать – конвоюва́ти; (*охранять, стеречь*) вартува́ти.

Конвоиро́вка, *см.* **Конвои́рование.**

Конвульси́вно – конвульсі́йно.

Конвульси́вность – конвульсі́йність (-ности).

Конвульси́вный – конвульсі́йний.

Конву́льсия – конву́льсія, (*судорога, корчи*) ко́рчі (-чів), (*у детей*) мимохі́д (-хо́ду), (*особ. у животн.*) перело́ги (-гів). [Нові́ ко́рчі вхопи́ли його́ (Грінч.). Перело́ги бува́ють і в люде́й і у скоти́ни (Звин.)]. *У него* **-сии** – його́ ко́рчить (судо́мить). [Відра́зу його́ ско́рчило всього́ (Грінч.)].

Конгениа́льный – конгеніа́льний.

Конгести́вный *и* **Конгестио́нный** – конгесті́йний, приливни́й.

Конге́стия – конге́стія, припли́в кро́ви (до се́рця, до голови́).

Конгломера́т, *геол. и перен.* – конгломера́т (-ту), (*только геол.*) зліпня́к (-ку́).

Конгломера́тный *и* **Конгломера́товый** – конгломера́товий.

Конгломера́ция – конгломера́ція (-ції).

Конграга́ция – конгрега́ція (-ції).

Конгре́сс – конгре́с (-су); (*с’езд*) з’їзд (-ду), (*собрание*) збо́ри (-рів).

Конгре́ссный *и* **Конгре́ссовый** – конгре́со́вий.

Конгруэ́нция – конгрує́нція (-ції).

Конда́к, *церк.* – конда́к (-ка́).
Конденса́тор – конденса́тор (-ра), згу́сник (-ка).
Конденсацио́нный – конденсаці́йний, згуща́льний.
Конденса́ция – 1) (*действие*) конденсува́ння, згу́щування, згуща́ння, (*оконч.*) сконденсува́ння, згу́щення; 2) (*и действие и результат*) конденса́ція.
Конденси́ровать – конденсува́ти, згу́щувати *и* згуща́ти, (*сов.*) сконденсува́ти, згусти́ти. **Конденси́ро́ванный** – (с)конденсо́ваний, згу́щений. [Синтезува́в у конденсо́ваному о́бразі (Єфр.)]. **-ться** – конденсува́тися, згу́щуватися *и* згуща́тися, (*сов.*) сконденсува́тися, згусти́тися, бу́ти сконденсо́ваним, згу́щеним.
Кондило́ма, *мед.* – кондило́ма, боро́давка, тата́рка.
Конди́тер, -терша – конди́тор (-ра), -торка, цуке́рник, -ниця. [Стрі́неш цуке́рника, – ска́жеш: «вік тобі́ жить-торгува́ти» (Крим.)].
Конди́терская – конди́терська (-кої), цуке́рня (-ні).
Конди́терский – конди́торський. **-кий** *товар* – конди́торський крам (-му).
Конди́ция – 1) конди́ція, умо́ва; 2) **-ции** (*частные уроки*) – конди́ції, прива́тні ле́кції.
Ко́ндовый – (*о лесе*) міцни́й, щі́льний, яде́рний, здоро́вий; (*о сосне*) борови́й, лісови́й; (*перен.*) добі́рний, першоря́дний.
Ко́ндор, *пт.* Sarcorhamphus gryphus – ко́ндор (-ра).
Кондотье́р – кондотье́р (-ра).
Кондра́шка – грець (-ця), пара́ліч (-чу), (*зап.*) пара́ліж (-жу), апопле́ксія, (*вульг.*) кі́нська смерть. **-ка** *хватил* – грець уда́рив (поби́в, узя́в) кого́.
Кондуи́т – кондуї́та.
Кондуи́тный – кондуї́тний. **-ный** *список, см.* **Кондуи́т.**
Конду́ктор – 1) (*служащий*) конду́ктор (-ра); 2) (*проводник электричества*) конду́ктор, провідни́к (-ка́).
Конду́кторов – конду́кторів (-рова, -рове).
Конду́кторский – конду́кторський, конду́кторів, (-рова, -рове).
Конду́кторша – конду́кторка. **-ршин** – конду́кторчин (-на, -не).
Конебо́йня – кі́нська різни́ця, кі́нська бі́[о́]йня.
Конебы́к, *зоол.* – гну (*нескл.*).
Конева́тый – конюва́тий, коня́стий, поді́бний до коня́.
Конёв, Коне́вий, Конёвый – кі́нський, коня́чий. **-не́вий** *лук*, *бот.* Teucrium Scordium L. – ди́кий часни́к (-ку́), ско́рдія. **-не́вий** *щавель*, *бот.* Rumex crispus L. – кі́нський щаве́ль (-влю́).
Конёвина, *см.* **Кони́на.**
Коневладе́лец – вла́сник коня́, коневла́сник.
Коне́вник, *бот.* Trifolium pratense L. – конюши́на; *см.* **Дя́тло́вина.**
Конево́д – конівни́к (-ка́), коня́р (-ра́).
Конево́дный – конівни́чий, коня́рський.
Конево́дство – конівни́цтво, коня́рство.
Конево́р, *см.* **Конокра́д.**
Конёк – 1) (*ум. от* **Конь**) ко́ник, ко́ничок (-чка), кониче́нько (*м. р.*), (*жеребёнок*) лоша́ (-ша́ти; *ср. р.*), лоша́к, лоша́тко. **-нёк**-*горбунок* – горбоко́ник (-ка); 2) (*для катанья по льду*) ковза́н (-на́), ковзано́к (-нка́), ковзане́ць (-нця́), ковза́нь (-ня́), сков[б]зу́н, (*зап.*) ли́жва. **-ки́** – ковзани́, ковзанки́, ковзанці́, ковзані́, сков[б]зуни́ (-ні́в), полозки́ (-кі́в), (*зап.*) ли́жви (-жов), (*преим. костяные в роде лыж*) на́рти (-тів), (*только костяные*) костяни́ці (-ни́ць). *Кататься на* **-ках** – бі́гати ((с)ко́взатися) на ковзана́х; 3) (*гребень кровли*) гре́бінь (-беня), ко́ник (-ка); 4) (*лощило у сапожников*) глади́ло, гладі́й (-дія́), клеса́чка. 5) (*в мельнице*) ришта́к (-ка́); 6) *зоол., насек.* Gryllus, *см.* **Кузне́чик.** *Морской* **-нёк**, *рыба* Phyllopteryx *и* Hippocampus – морськи́й ко́ник; 7) *перен.* (*страсть, слабость*) ко́ник, при́страсть (-ти), сла́бість (-бости). [Ле́дві розбала́кавсь, одра́зу сів на свого́ ко́ника (Крим.)]. *У всякого свой* **-нёк** – ко́жний ма́є свого́ ко́ника, свою́ при́страсть. *Это его* **-нёк** – це його́ ко́ник, при́страсть.
Конекла́д *и* **Конекла́дчик** – коня́чий холощі́й (-щія́).
Конекра́д, *см.* **Конокра́д.**
Конепа́с – конопа́с, табу́нник, ста́дник, коня́р (-ра́).
Конепа́сный – конопа́сний.
Конепа́ства *и* **Конепа́стьба** – 1) пасі́ння, попаса́ння ко́ней; *срвн.* **Па́стьба́**; 2) кі́нське пасови́ще; *срвн.* **Па́стбище.**
Конериста́лище – 1) *см.* **Конериста́ние**; 2) бі́го́вище, бі́го́висько, гіподро́м (-му).

Конериста́лищный – перего́новий.
Конериста́ние *и* **Конериста́тельство** – перего́ни, го́ни (-нів), (*бега*) бігові́ перего́ни, (*скачки*) верхові́ (скакові́) перего́ни, (*неудачн. неологизм*) верхого́ни (Київ).
Конехво́ст – 1) *бот.* Equisetum arvense L. – польова́ со́сонка; *см.* **Хвощ**; 2) *зоол.* Poephagus grunniens – як (*р.* я́ка).
Коне́ц – 1) (*предел в пространстве*) кіне́ць (-нця́), край (*р.* кра́ю), *ум.* кі́нчик, кі́нчичок (-чка), крає́чок (-чка). [Попусти́ла ни́зько кінці́ стрічо́к (Сл. Гр.). Кінце́м ножа́ копирса́є (Сл. Гр.). Щось лі́зе вверх по сто́вбуру до са́мого кра́ю (Шевченко)]; *специальнее*: (*острый*) штих (-ха); (*теснее*: *яйца, огурца и т. п.*) но[і]со́к (-ска́); (*тупой*: *яйца, веретена, огурца и т. п.*) гу́зка; (*пальца на руке*) пу́чка; (*каждого из четырёх краёв платка, квадрата, каждого разветвления развилины*) ріг (*р.* ро́гу), (*ум.*) ріжо́к (-жка́); (*загнутый*: *полоза в санях*) скорс (-са); (*кнута, арапника*) приконе́чник, хво́стик (-ка); (*стержня*) шпинь (-ня); (*ножка циркуля, которой проводится окружность*) околи́чник (Шух.). **-не́ц** *аллеи, поля* – кіне́ць (край) але́ї, по́ля. **-нцы́** *города* – кінці́ (краї́) мі́ста; (*части*) дільни́ці (части́ни) мі́ста. *Палка о двух* **-нцах** – у па́лиці два кінці́; па́лиця на два кінці́. *Всякая вещь о двух* **-нца́х** – ко́жна річ ма́є два кінці́. *В* **-нец** *чего* – на кіне́ць, на край чого́. [Замча́ли мене́ куди́сь на кіне́ць села́ (М. Вовч.). Окуля́ри йому́ зсу́нулися аж на край но́са (Єфр.)]. *Из* **-нца** *в* **-не́ц** – від (з) кра́ю до кра́ю, з кінця́ в кіне́ць. [Там (в Украї́ні) ши́роко, там ве́село од кра́ю до кра́ю (Шевч.). Хай вона́ (пі́сня) з кра́ю до кра́ю гуля́є (Грінч.)]. *Со всех* **-нцо́в** – з усі́х усю́д(ів), звідусі́ль. *В* **-нце́**, *на* **-нце́** *чего* – кіне́ць, край, в (на) кінці́, на край, навзкра́й, по кіне́ць, по край, на краю́, з кра́ю чого́. [Сиди́ть ба́тько кіне́ць стола́ (Шевч.). Сі́ла кіне́ць сто́лу (Тесл.). Росте́ вона́ край чи́стого по́ля (Рудан.). В кінці́ хуторця́ бу́де буди́ночок біле́нький (М. Вовч.). Жила́ вдова́ на край села́ (Пісня). Навзкра́й ни́ви кури́вся димо́к (Сл. Гр.). Десь там, по край села́, гука́ яка́сь-то ма́ти (Яворн.). На краю́ лі́са (Франко)]. *Ударение во французском языке стоит на* **-нце́** *слова* – на́голос у францу́зькій мо́ві стої́ть на кінці́ (напри́кінці) сло́ва. *В самом* **-нце́**, *на самом* **-нце́** – в (на) са́мому кінці́, на са́мому краю́, наоста́нці. [А наоста́нці, під сього́днішньою дни́ною було́ запи́сано (у щоде́ннику) усю́ приго́ду (Крим.)]. *Находящийся в* **-нце**, *на* **-нце** – кінце́вий, прикінце́вий. *Без* **-нца́**, *нет* **-нца́** – без кінця́, без кра́ю, без кінця́-кра́ю, нема́ кра́ю, нема́ кінця́-кра́ю. [Нема́ кра́ю ти́хому Дуна́ю (Мет.)]. *Не имеющий* **-нца́** – безкра́їй; *срвн.* **Бесконе́чный.** *Точить* **-не́ц** *ножа* – гостри́ти кіне́ць ножа́. *Соединить два* **-нца́** – сполучи́ти два (оби́два) кінці́. **-не́ц** *к* **-нцу́** – кіне́ць (кінце́м) до кінця́, край до кра́ю. *Прятать, хоронить* **-нцы́** – хова́ти кінці́. *И* **-нцы́** *в воду* – і кінці́ у во́ду. *Сводить* **-нцы́** – до́бре ору́дувати (своїми) спра́вами, викру́чуватися, крути́ти-верті́ти. *Сводить* **-нцы́** *с* **-нца́ми** – зво́дити кінці́ з кінця́ми, жи́ти оща́дливо. *Еле сводить* **-нцы́** *с* **-нца́ми** – ле́две перебува́тися (перемага́тися). **-нцы́** *с* **-нца́ми** *не сходятся* – кінці́ з кінця́ми не схо́дяться. **-не́ц** *глухой*, *техн.* – кіне́ць сліпи́й; 2) (*отрезок ч.-л.*) кіне́ць, край чого́. *Бросить* **-не́ц** *с лодки* – ки́нути кіне́ць (кіне́ць мо́туза, мо́туз) з човна́; 3) (*торговая единица*) шматок (-тка), (*сукна*) штука, (*полотна, материи*) сувій (-вою). **-нец** *пряжи* – пуд пряжі. **-не́ц** *снасти* – сто са́жнів сна́сти. *Хазовый* (*казовый*) **-не́ц** – показни́й кіне́ць (край); 4) *швальный* **-не́ц** (*верва*) – дра́тва; 5) (*доля*) части́на, ча́стка, па́йка. *У нас подать на два* **-нца́** *разводят* – у нас пода́ток (по́дать) розпи́сують (розклада́ють) на два піврі́ччя; 6) (*о расстоянии*) кі́нець, перехі́д (-хо́ду), переї́зд (-ду). *Большой, порядочный, добрый* **-не́ц** – до́вгий (дале́кий, здоро́вий, до́брий) кіне́ць (перехі́д, переї́зд), не бли́го́мий світ, до́бра про́машка. [Такі́ перехо́ди здоро́ві од вокза́лів до тюрми́ (Теел.). Од нас до вас не бли́го́мий світ – за годи́ну не ді́йдеш (Київщ.). До лі́су до́бра про́машка (Звиног.)]. *Нанять извозчика в один* **-не́ц** – найня́ти візника́ на оди́н кіне́ць. *Оба* -ца́ – оби́два кінці́; туди́ й наза́д. *В оба* **-нца́** – на оби́два кінці́; туди́ й наза́д; 7) (*предел времени и действия*) кіне́ць, край, приконе́ччя. [Надіхо́див кіне́ць ле́кції (Крим.). Всьому́ під со́нцем край оди́н, всьому́ земно́му – тлін і тлін (Філян.). Сиджу́ в кімна́ті, жду кра́ю но́чі (Черняв.). Усю́ зима́ була тепла, а приконеччя дуже холодне (Сл. Гр.)]. *Начало и* **-не́ц** – поча́ток і кіне́ць. *Не иметь ни начала, ни* **-нца́** – не ма́ти ні поча́тку, ні кі́нця (ні кра́ю, ні кінця́-кра́ю). *От начала до* **-нца** – від (з) поча́тку до кінця́. *Нет ни* **-нца́**, *ни краю* – нема́ кінця́-кра́ю. **-нца**-*краю не видно* – кінця́-кра́ю не ви́дк[н]о. *В* **-нце́**, *на* **-нце́** – в кінці́, напри́кінці, наоста́нці, наоста́н[т]ку, на приоста́нку, на оста́н[т]ок, на скінча́нні, на скінчу́, на скі́нчі (Куліш); (*напоследок*) напослі́док, напослі́дку. [Наприкінці того́-ж ро́ку поїхав він на Херсо́нщину (Єфр.). Дя́кую вам за ва́шу прихи́льність, що хоч наоста́нці ви́явилась (Крим.). Лаго́вському бажа́лося, хоч наоста́тку, на проща́ння, надиви́тися на них (Крим.). Що це він на приоста́нку розка́зував? (Борзен.) Крива́ві чва́ри, що почали́сь на скінча́нню 15-го ві́ку (Куліш). На скінчу́ схопи́ла себе́ обі́руч за ли́ця (Свидниц.)]. *В* **-нце́** *месяца, года* – в кінці́, напри́кінці, під кіне́ць, в кіне́ць, наоста́нку мі́сяця, ро́ку; з кінце́м мі́сяця, ро́ку.

[Якóсь я вже в кінéць лíта прийшлá (Грінч.)]. *В самом* **-нцé**, *в* **-нцé** *всего* – наостáнці, наостáн[т]ку, наостáн[т]ок, насамкінéць, на(при)послíдку; *срвн.* **Напослéдок.** *В* **-нцé**-*концов* – кінéць-кінцéм, нарéшті, врéшті, наостáнку, наостáнці, насамкінéць. [Кінéць-кінцéм ніхтó не знав, щó мóжна, чогó не мóжна (Єфр.). Він слухáв усьогó пúльно, рáдувався, а всé-такú нарéшті осмутнíв і задýмався (М. Вовч.). Покúнувши чéсну прáцю, руйнувáв своє́ селó і врéшті підпалúв клýню (Грінч.). Настýпництво політúчної й духóвної влáсти наостáнці перехóдить з Візантíї на Русь (Єфр.)]. *Под* **-нéц** – напрúкінці, на кінцí, під кінéць, при остáн[т]ку, наостáн[т]ку, на остáн[т]ок, при послíдку; *срвн. В* **концé**. [Нáвіть в дýші нам залíзти забажáли на кінцí (Франко). При остáтку козачкá загрáли (Житом. п.). Розмóви нáші, спíви й на остáнок урúвчаста, палкá, завзя́та річ (Л. Укр.). Тепéр я при послíдку своє́ї слýжби і під суд попáв (Звиног.)]. *К* **-нцý** – під кінéць, на кінцí, напрúкінці. *К* **-нцý** *лета* – під кінéць (напрúкінці) лíта. *Дело близится к* **-нцý** – спрáва дохóдить кінця́ (крáю). *В* **-нéц**, *до* **-нцá** – вкрай, до крáю, до рéшти, до остáн[т]ку, до остáннього, до-щéнту, геть, геть-чúсто. [Збáвив своє́ здорóв'я вкрай (Звиног.)]. *Разбранить в* **-нéц** – вúлаяти на всі бóки (на всі зáставки) когó. *До* **-нцá** – до кінця́, до крáю, до остáнку, до послíдку; (*всё до капли, решительно всё*) до щерця́, до ґрýнту, до щáду, (*вульг.*) до кáнцурá, до шнúру. [До кінця́ там досúдів (Сл. Гр.). Бýдуть захищáтись до крáю (Коцюб.). Як не дасть бог таланý змáлку, то й не бýде до остáнку (Номис). Кажú всю прáвду до щерця́ (Мова). Óчі, шúю, гóлос твій бýду пить до щáду (Пачов.)]. *До* **-нцá** *жизни, дней* – довíку, довíчно, повíк, до смéрти, вíку, до сýду-вíку, до вíку й до сýду, до кончúни (до скінчáння) вíку, пóки животá. [Гуля́ла-б довíку дíвчиною молодóю (Мет.). Не взнáть томý веснú повíк, хто сéрцем холóдний (Самійл.). Бýдеш у мéне до смéрти-вíку хліб-сіль уживáти (Дума)]. *При* **-нцé** *жизни* – напрúкінці життя́, на скінчáнні (на схóді) вíку. *Не без* **-нцá** *же* – не довíку-ж, не дóки. [Порá булá молодúх за стіл сажáти, не дóки тут стоя́ти їм (Сл. Гр.)]. *Достигнуть желаемого* **-нцá** – дійтú бáжáного (жадáного) кінця́. *Положить* **-нец** *чему* – зробúти (поклáсти, дáти) кінéць (край) чомý, бéрега дáти чомý. [Трéба рішýче цій прáктиці зробúти кінéць (Н. Рада). Цьомý процéсові край вже поклáдено (Єфр.)]. *Чтобы положить* **-нéц** *этим толкам* – щоб поклáсти край цим перéсудам, поговóрам. *Приводить, привести, доводить, довести до* **-нцá** *что* – довóдити, довéстú до кінця́, (до) крáю що, дохóдити, дійтú крáю у чóму, довершúти що. [Тепéр, щоб ви знáли, трéба крáю довóдити, колú й де вінчáти (Шевч.). Він не вміє нічóго довершúти (Л. Укр.)]. *Приближаться, приблизиться, приходить, прийти, подходить, подойти к* **-нцý** – дохóдити, дійтú крáю (до крáю, до кінця́), кінчá[й]тися, (с)кінчúтися, бýти на скінчý (Свидн.), вúйти на кінéць; *срвн.* **Приходúть 1**. [Трéтя зимá йогó життя́ дохóдила крáю (Короленко). Екзáмени дійшлú до крáю (Крим.)]. *Дело приближается к* **-нцý** – спрáва дохóдить кінця́. *Приходило к* **-нцý** *что у кого* – став (почáв) вибивáтися з чóго хто. [От і стáли ми з харчíв вибивáтись (Короленко)]. *Пришло к* **-нцý** *что* – (с)кінчúлося що, завершúвся кінéць чогó, в чóго. [У дéнної бíйки кінéць завершúвся (Рудан.)]. *Водка приходит к* **-нцý** (*шутл.*) – горíлці вúдко денцé. *Расследовать, узнать дело до* **-нцá** – розслідúти (розвíдати, дізнáти) спрáву до кінця́ (до крáю), дійтú кінця́ спрáви. [Не дійшлú ми кінця́ сéї спрáви (Куліш)]. **-нéц** *света* (*мира*) – кінéць (кончúна) свíту (свíтові). *Вот и* **-нéц** *всему* – от і край усьóму; от і все (с)кінчúлося; от і по всьóму. *Всему есть* **-нéц**, *всё имеет свой* **-нéц** – всьомý (на все) є (єсть) кінéць (край). **-нéц** *слезам, заботам* – кінéць (край) сльóзам, турбóтам. **-нéц** *службы* – кінéць слýжби[і]; (*завершение*) відслýга. *Ещё не настал* **-нéц** *его несчастьям* – ще не настáв (не прийшóв) кінéць йогó нещáстю. **-нéц** *делу*; *дело с* **-нцóм**; *да и* **-нéц** – скíнчено спрáву; та й по всій спрáві; та й край! та й ужé! та й квит! та й конт! по цей дуб мúля. **-нéц** *чему* – по чóму. [Вже по дощéві (Звиног.)]. **-нéц** *был бы мне, будет нам* – булó-б по мéні, бýде по нас. *Пришёл кому* **-нéц** – прийшóв кінéць комý, прийшлá на кóго остáн[т]ня годúна, (*перен.*) урвáвся бас, урвáлася нúтка (вýдка) комý, (*фам.*) сів мáком хто. *Тут тебе и* **-нéц** (*капут, аминь*) – тут тобí й край, капýт, амíнь, рішенéць, рéшта, (*провинц.*) рехт, гак, хáта, ярмúз, саксагáн, áмба, кáпець, капýрис, каю́к. **-нéц** – *делу венец*, **-нéц** *дело венчает* (*красит*) – кінéць – дíлу вінéць (Номис). *Не смотри начала, смотри* **-нцá** – не вважáй на цвіт, бо чи бýде ще плід. *Не хвались началом, похвались* **-нцóм** – не хвалúсь починáючи, а похвалúсь кінчáючи. *На худой* **-нéц** – в найгíршому рáзі. *Всему бывает* **-нéц** (*о терпении*) – на вся́кий терпéць бувáє кінéць; 8) (*цель*) метá, ціль (-лі). *На какой* **-нéц** *ты это делаешь*? – нáщо (навíщо) ти рóбиш це?

Конéчки, *бот., см.* **Конéвий** *щавель.*

Конéчно – 1) (*окончательно*) остатóчно, доконéчно; (*совсем*) зóвсім, цілкóм, чúсто, геть-чúсто; 2) (*разумеется*) звичáйно (*редко* звичáйне), запéвне[о], пéвне[о], пéвна річ, річ пéвна, звíсно, пéвно що так, (*обычно в ответе на вопрос*) авжéж, вжеж, тавжéж, аджéж,

(*только в утверд. ответе*) ато́ж, а я́кже. [«Бре́шеш», ска́жуть, «таки́й-сяки́й!» Звича́йно, не в о́чі (Шевч.). Мо́же бу́ти, звича́йно, й істо́рія естети́чних по́глядів (Єфр.). Я, запе́вне, йому́ цього́ не сказа́в (Звиног.). Але́ пе́вно: час не жде (Вороний). Що грома́ді, те, пе́вна річ, і ба́бі (Приказка). Зві́сно, я з тих те́кстів жадні́сінького не схоті́в ви́вчити (Крим.). «Се ти, Петру́сю?» – «Авже́ж я» (Шевч.). Вжеж бо хло́пці за́вжди розумні́ші за дівча́т (Крим.). «Тоді́-б і він був раб!» – «Тавже́ж, не як (Л. Укр.). Чи ти пі́деш туди́?» – «Адже́ж.» (Сл. Гр.). «Хіба́-ж ти ду́маєш за його́ йти за́між?» – «Ато́ж!» (Н.-Лев.)].

Коне́чность – 1) (*свойство преходящего*) скінче́нність, мину́щість (-ости); (*предельность*) кінце́вість, (*окончательность*) доконе́чність, остато́чність (-ности); 2) край, кіне́ць (-нця́) (*ум.* кі́нчик), кінце́ва части́на чого́. **-ность** *острова* – край (кіне́ць) о́строва, кра́йниця; 3) (*у животных, людей*) кінце́вина, кінці́вка. **-сти** – ківце́ви́ни (-ви́н), поконе́ччя. [Пти́ці і кома́хи (на острова́х) утра́тили зо́всім або́ в вели́кій мі́рі поконе́ччя до літа́ння (Герин.)].

Коне́чный – 1) скінче́нний, мину́щий; *срвн.* **Преходя́щий. -ное** *существо* – сме́ртна істо́та. **-ная** *величина*, *мат.* – скінче́нна величина́; 2) (*концевой*) кінце́вий, прикінце́вий; (*крайний, окончательный*) оста́нній, остато́чний, доконе́чний. [Істори́чний проце́с ді́йде до свої́х кінце́вих форм (Єфр.)]. **-ный** *срок* – оста́йній строк (те́рмін, речене́ць). **-ная** *гибель* – кінце́ва заги́бе[і]ль. **-ные** *заботы* – оста́нні турбо́ти. **-ная** *цель*, **-ная** *причина* – кінце́ва мета́ (ціль). **-ный** *звук, грам.* – (при)кінце́вий звук, кінці́вка. **-ная** *морена*, *геол.* – кінце́ва море́на.

Конии́н, *фармак.* – коніі́н (-ну).

Ко́ник – 1) *см.* **Конёк 1**; 2) *см.* **Кузне́чик.** *Морской* **-ник,** *см.* **Конёк** (**6**) *морской*; 3) (*прилавок*) рундучо́к (-чка́).

Кони́ка, *бот.* – Artemisia vulgaris L. – чорно́бил (-лу) *и* чорно́биль (-лю).

Ко́никовый – ко́ників (-кова, -кове).

Кони́на – 1) (*конское мясо*) кони́на, коня́тина, (*кобылятина*) кобиля́тина; 2) (*конская шкура*) шкапо́вина, шкапи́на.

Кони́ный – коня́чий. **-ное** *мясо, см.* **Кони́на.**

Кони́ческий – коні́чний, стіжкува́тий, гострове́рхий. **-кая** *поверхность*, **-кое** *сечение*, *геом.* – коні́чна пове́рхня, коні́чний пере́різ (пере́тин).

Кони́ще – кони́ще, кони́сько.

Ко́нка – ко́нка, кі́нний трамва́й (-ва́ю).

Конквистадо́р – конкістадо́р (-ра), завойо́вни́к, (-ка́).

Конкла́в – конкла́в (-ву).

Конкорда́т – конкорда́т (-ту).

Конкретиза́ция – 1) (*действие*) конкретизува́ння, (*оконч.*) сконкретизува́ння; 2) (*и действие и результат*) конкретиза́ція.

Конкретизи́ровать – конкретизува́ти, (*сов.*) сконкретизува́ти. **Конкретизи́рованный** – (с)конкретизо́ваний. **-ться** – конкретизува́тися, (*сов.*) сконкретизува́тися; бу́ти сконкретизо́ваним.

Конкре́тно – конкре́тно.

Конкре́тность – конкре́тність (-ности).

Конкре́тный – конкре́тний. **-ное** *выражение* – конкре́тний ви́слів (-лову) (ви́раз). **-ное** *предложение* – конкре́тна пропози́ція.

Конкуби́на – конкубі́на, нешлю́бна жі́нка (*сожителька*).

Конкубина́т – конкубіна́т (-ту), нешлю́бне со[спів]життя́.

Конкуре́нт, -тка – конкуре́нт, -ре́нтка, супе́рник, -ниця.

Конкуре́нтный – конкуренці́йний.

Конкурентоспосо́бный – конкурентоспромо́жний.

Конкуре́нция – 1) *см.* **Конкури́рование**; а) конкуре́нція, супе́рництво, (*гал.*) навзаводни́цтво.

Конкури́рование – конкурува́ння, змага́ння.

Конкури́ровать – конкурува́ти, змага́тися, (*перен.*) іти́ навза́води з ким, з чим. [Рум'я́ні що́ки та гу́би змага́лись красо́ю з квітка́ми буке́тів (Н.-Лев.)]. **Конкури́руя** – конкуру́ючи, навза́води, на(в)перебі́й, навпереваги́.

Ко́нкурс – 1) ко́нкурс (-су), (*состязание*) змага́ння, супе́рництво. *Сочинения, представленные на* **-курс** – тво́ри (писа́ння), по́дані до ко́нкурсу. **-курс** *долговых претензий* – ко́нкурс боргови́х домага́ннів; 2) *юрид.* – ко́нкурс, (*опека*) опі́ка, опіку́нство. *Учреждать* **-курс** *над имуществом умершего* – установля́ти ко́нкурс над майно́м (*об опеке*: віддава́ти під опі́ку майно́) в[по]ме́рлого.

Ко́нкурсный – конкурсо́вий, ко́нкурсний. **-ное** *управление* – конкурсо́ве управлі́ння. **-ный**

экзамен – конкурсо́вий (ко́нкурсний) і́спит.
Ко́нная, *сущ.* – кі́нська торго́виця, кі́нський база́р (-ру), кі́нський майда́н (-ну).
Ко́нник – 1) комо́нник, кавалери́ст; *срвн.* **Кавалери́ст**; 2) верхіве́ць (-вця́); *см.* **Вса́дник.**
Ко́нница – кінно́та, кавале́рія, комо́нне ві́йсько. [А за ни́ми знов піхо́та, знов кінно́та, на́че дим (Франко)].
Ко́ннический, Ко́нничный – кінно́тний.
Конноартиллери́йский – кінноартилері́йний, кінногарма́тний.
Конногварде́ец – кінногварді́єць (-ді́йця).
Конногварде́йский – кінногварді́йський.
Конножеле́зный – кіннозалізни́ч(н)ий. **-ная** *дорога* – кі́нна залізни́ця; *см.* **Ко́нка.**
Коннозаво́дский – коня́рський, кіннорозплі́дний.
Коннозаво́дство – коня́рство; *см.* **Конево́дство.**
Коннозаво́дчик – коня́р (-ра́).
Коннопе́ший – кіннопі́ший, кінно(тно)піхо́тний.
Коннориста́лищный – переґо́новий.
Ко́нный – 1) кі́нський. **-ная** *площадь, см.* **Ко́нная. -ный** *бег*, **-ное** *ристание, см.* **Конериста́ние. -ный** *двор* – кі́нський двір (*р.* дво́ру), коня́рня. **-ный** *завод* – кі́нський розплі́дник, коня́рня. **-ный** *привод, механ.* – кі́нський при́водень (-дня); 2) кі́нний, комо́нний. [Найме́нший брат пі́ший піхото́ю (*пешком*) за кі́нними брата́ми уганя́є (Дума)]. **-ный** *полк* – кі́нний полк (-ку). **-ное** *войско* – кі́нне ві́йсько, кінно́та; *см.* **Ко́нница. -ная** *артиллерия* – кі́нна артиле́рія, кінногарма́тне ві́йсько. **-ная** *почта* – кі́нна по́шта. **-ная** *статуя* – кі́нна ста́туя. *Пеший* **-ному** *не товарищ* – пі́шому з кі́нним не доро́га (не рука́) (Приказка).
Конова́л – конова́л (-ла).
Конова́лить – коновалюва́ти.
Конова́льный, Конова́льский – конова́льський. [Цехи́: різни́цький, конова́льський, кушні́рський, тка́цький, шапова́льський (Котл.)]. **-ное** *искусство, занятие* – конова́льство.
Конова́льство – конова́льство. *Заниматься* **-ством** – коновалюва́ти.
Конова́льчик, *бот.* Trifolium alpestre L. *и* montanum L., *см.* **Дя́тло́вина** *и* **Кле́вер.**
Коно́вка – ко́но́[і]вка, кі́нва, *ум.* ко́но́[і]вочка, коні́вонька.
Коновно́й *зачинщик* – головни́й приві́дця; *срвн.* **Коново́д 3.**
Коново́д – 1) *см.* **Конево́д**; 2) *см.* **Пого́нщик 1**; 3) приві́дця (*м. р.*) приві́дник, приво́дець (-дця), призві́дник, призві́дця, заведія; *срвн.* **Зачи́нщик**; 4) *воен.* – коново́да.
Коново́дец, *см.* **Конево́д.**
Коново́дка – 1) приві́дниця, призві́дниця; *срвн.* **Зачи́нщица**; 2) кіннотя́жне судно́.
Коново́дный – кіннотя́жний. **-ное** *судно, см.* **Коново́дка 2.**
Коново́дский, Коново́дственный – конівни́цький, коня́рський.
Коново́дство – 1) *см.* **Конево́дство**; 2) при[з]ві́дни́цтво.
Коново́дчик, *см.* **Конево́д.**
Коно́вочный – коновко́вий, кінво́вий.
Коно́вчатый – коновкува́тий, кінвува́тий.
Ко́новя́зный – конов'я́зний, колив'язо́вий, припино́вий.
Ко́новязь – коно́в'язь (-зи) *и* коно́в'яз (-зу), припі́н (-по́ну).
Коно́ид, -а́льный, *геом.* – коно́їд (-да), -да́льний.
Конокра́д – конокра́д, конові́д (-во́да).
Конокра́дный – конокра́дський.
Конокра́дство – конокра́дство. *Заниматься* **-ством** – води́ти ко́ні. [Приста́в до злоді́йського товари́ства, води́в ко́ні, пійма́вся (Грінч.)].
Конопа́тить – 1) конопа́тити, паклюва́ти, (*клиньями*) гло́би́ти (-блю́, -биш), (*замазкой*) шпаклюва́ти, (*мхом*) (і)мши́ти. **Конопа́ченный** – конопа́чений, пакльо́ваний, шпакльо́ваний; 2) захо́вувати; *срвн.* **Пря́тать 1, Запря́тывать.**
Конопа́титься – 1) конопа́титися, паклюва́тися шпаклюва́тися; 2) *см.* **Домосе́дничать**; 3) *см.* **Корпе́ть** *и* **Копа́ться.**
Конопа́тка – 1) *см.* **Конопа́чение**; 2) (*инструмент*) конопа́тиця, конопа́тка.
Конопа́тный *и* **Конопа́точный** – конопа́тний.
Конопа́тчик, -чица – конопа́тник -ниця, шпакля́р (-ра́), шпакля́рка.
Конопа́тый, *см.* **Конопля́стый 1** *и* **2.**
Ко́нопать – коно́пать (-ти), (*пеньковая*) па́кля (-клі), кло́ччя (-ччя).
Конопа́чение – конопа́чення, паклюва́ння, шпаклюва́ння, (*мхом*) (і)мші́ння; *см.* **Конопа́тить 1.**

Конопа́чивать, *см.* **Конопа́тить.**
Конопе́лина – конопли́на, *ум.* конопли́нка, конопли́ночка, конопли́нонька.
Коно́пе́ль, *см.* **Конопля́.**
Конопе́льник, *бот.* Eupatorium cannabinum L. – сіда́ш (-шу́), сіда́ч (-чу́).
Конопе́льный, *см.* **Конопля́ный.**
Коноплево́дство – конопля́рство.
Конопли́нка – конопли́нка; *срвн.* **Конопе́лина.**
Коноплю́шка – весня́нка, *соб.* ластови́ння.
Конопля́, *бот.* Cannabis sativa L. – коно́пля, (*чаще мн. ч.*) коно́плі (-пе́ль), *ум.* конопе́льки (-льок). *Одно зерно или стебель* **-пли́,** *см.* **Конопе́лина.** *Мужские стебли* **-пли́** – пло́скінь, по́скінь (-кони), побірни́ці (-ни́ць). *Женские* (*семенные*) *стебли* **-пли́** – ма́тірка, ма́тка, матки́ (-то́к). **-пля́** *намоченная в воде* – по́мік (-моку). *Вырывать созревшие мужские стебли* **-пли́** – бра́ти пло́скінь, (*женские*) вибира́ти коно́плі. [Воні́ з Гафі́йкою пло́скінь беру́ть (Коцюб.)]. **-пля́** *дикая, см.* **Кипре́й. -пля́** *индейская, бот.* Cannabis indica L. – інді́йська коно́пля. **-пля́** *остяцкая, бот.* Urtica cannabina L. – кропи́ва́. **-пля́** *турецкая, см.* **Клещеви́на.**
Конопля́на – конопля́не (сім’яне́) молоко́.
Конопля́ник – коно́плище, коно́плисько, пі́дме́т (-ту), *ум.* підме́тець (-тцю).
Конопля́нка – 1) *пт.* Fringilla cannabina L. – коно́пля́нка, конопля́рка, конопля́ник, конопе́льник, конопля́р (-ра́), коно́плик (-ка); 2) *бот.* Bidens tripartitus L. – череда́, стрілки́ (-ло́к), соба́чі реп’яхи́, приче́па, реп’яшки́ (-кі́в).
Конопля́ный – коно́пляний, (*из волокон конопли*) прядив’я́ний; (*из коноплян. семени также*) сім’яни́й. **-ное** *семя* – (коно́пляне) сі́м’я. **-ное** *масло* – коно́пляна (сім’яна́) олі́я.
Конопля́стый – 1) (*веснущатый*) веснянкува́тий, ласта́тий; 2) (*пёстрый*) рябе́нький, цятко́ваний.
Конопни́к, *см.* **Конопля́ник.**
Коносаме́нт – коносаме́нт (-ту), спис вантажу́, накладна́ (-но́ї).
Консекве́нтно – консекве́нтно, послідо́вно.
Консекве́нтность – консекве́нтність, послідо́вність (-ности); *срвн.* **После́довательность.**
Консекве́нтный – консекве́нтний, послідо́вний.
Консервати́вно – консервати́вно.
Консервати́вность – консервати́вність (-ности).
Консервати́вный – консервати́вний.
Консервати́зм – консервати́зм (-му).
Консерва́тор, -рка – 1) консерва́тор (-ра), -рка, консервати́ст, -стка. [Вона́ консервати́стка, на́віть обскура́нтка: нена́видить нові́ ідеї (Н.-Лев.)]; 2) (*хранитель, -ница музея*) консерва́тор, -рка, охоро́нник (охоро́нець), -ро́нниця, догля́дач, -чка (музе́ю), (*гал.*) ку́стос (*м. р.*).
Консервато́рия – консервато́рія (-рії).
Консерва́торство – консерва́торство, консервати́зм (-му).
Консерва́ция – консерва́ція, (*о действии ещё*) консервува́ння, *оконч.* с[за]кодсервува́ння.
Консерви́ровать, -ся – консервува́ти, -ся, (*сов.*) с[за]консервува́ти, законсервува́тися, бу́ти с[за]консерво́ваним. **Консерви́ро́ванный** – консерво́ваний, с[за]консерво́ваний.
Консе́рвы – 1) (*продукты*) консе́рви (-вів); 2) (*очки*) консе́рви, (кольоро́ві, ба́рвні, димкува́ті) окуля́ри (-рів).
Конси́лиум – конси́ліум (-му), (лі́карська) нара́да.
Консисте́нция – консисте́нція (-ції). **-ция** *вещества* – консисте́нція речовини́.
Консисториа́льный – консисторі́йний, консисто́рний, консисторія́льний.
Консисто́рия – консисто́рія (-рії).
Консисто́рский – консисто́рський.
Ко́нский – кі́нський, коня́чий. **-кий** *волос* – волосі́нь (-ни), волосня́. *Сделанный из* **-кого** *волоса* – волосяни́й. *Сделанный из* **-кой** *кожи* – шкапо́вий. [Чобітки́ шкапо́ві (Шевч.)]. **-кий** *завод, см.* **Ко́нный** (**1**) *завод.* **-кий** *навоз* – кі́нський (коня́чий) гні́й (*р.* гно́ю), коня́к (-ка́) (*и мн.* коняки́). **-кая** *сбруя* – (кі́нська) збру́я. **-кий** *топот* – кі́нський ту́піт (-поту). **-кий** *барышник, см.* **Бары́шник. -кая** *грива, бот., см.* **Поско́нник. -кий** *гриб, бот.* Agaricus cinereus – пога́нка, пога́ний гриб (-ба́). **-кий** *каштан, бот.* Aesculus Hippocastanum – кі́нський кашта́н. **-кий** *ладан, бот., см.* **Ко́петень. -кий** *хвост, бот., см.* **Конехво́ст.**
Конскри́пт – конскри́пт (-та), новобра́нець (-нця); *срвн.* **Новобра́нец.**
Конскри́пция, *воен.* – конскри́пція, при́зов (-зву), набі́р (-бо́ру) (до ві́йська).

Консолида́ция – 1) (*действие*) консолідува́ння, (*оконч.*) сконсолідува́ння; 2) (*и действ. и результат*) консоліда́ція. **-ция** *сил* – консоліда́ція, ску́пчення сил.
Консолиди́ровать, -ся – консолідува́ти, -ся, ску́пчувати, -ся, (*сов.*) сконсолідува́ти, -ся, ску́пчити, -ся; бу́ти сконсолідо́ваним, ску́пченим. **Консолиди́ро́ванный** – (с)консолідо́ваний, ску́пчений. **-ный** *долг* – (с)консолідо́ваний борг (-гу).
Консо́ль – 1) *ком.* – консо́ль (-ля), консолідо́ваний борг (фонд); 2) *архит.* – консо́ля; 3) (*передвижная колонка*) консо́ля; (*полочка*) поли́чка.
Консоля́ция (*в карт. игре*) – консоля́ція.
Консоме́ – консоме́ (*нескл.*), м'ясни́й бульйо́н (-ну).
Консона́нс, Консона́нца, *муз.* – консона́нс (-су).
Консо́рциум, *ком.* – консо́рціум (-му).
Консп́ект – конспе́кт (-ту), о́гляд (-ду), скоро́чений ви́клад (-ду).
Конспекти́вно – конспекти́вно, скоро́чено, сти́сло.
Конспекти́вность – конспекти́вність, скоро́ченість, сти́слість (-ости).
Конспекти́вный – конспекти́вний, скоро́чений, сти́слий.
Конспекти́рование – конспектува́ння, (*оконч.*) с[за]конспектува́ння.
Конспекти́ровать, -ся – конспектува́ти, -ся, (*сов.*) с[за]конспектува́ти, -ся; бу́ти с[за]конспекто́ваним. **Конспекти́рованный** – с[за]конспекто́ваний, конспекто́ваний.
Конспирати́вно – конспірати́вно.
Конспирати́вность – конспірати́вність (-ности).
Конспирати́вный – конспірати́вний; тає́мний.
Конспира́тор – конспіра́тор (-ра).
Конспира́ция – 1) (*действие*) конспірува́ння; 2) (*и действие и результат*) конспіра́ція.
Конспири́ровать – конспірува́ти.
Конста́нта, *мат., физ.* – конста́нта.
Констати́рование – констатува́ння, (*оконч.*) сконстатува́ння, (*гал.*) сконстато́вання. [Сконстато́вання головно́го фа́кту (Франко)].
Констати́ровать, -ся – констатува́ти -ся, (*сов.*) сконстатува́ти, -ся; бу́ти сконстато́ваним. [Прийшо́в лі́кар і сконстатува́в тяжке́ покалі́чення (Франко)]. **Констати́рованный** – (с)констато́ваний.
Консте́бль – консте́бль (-ля).
Конституционали́ст – конституціоналі́ст (-та).
Конституциона́льный – конституціона́льний, конституці́йний. **-ные** *болезни* – конституціона́льні х(в)оро́би, х(в)оро́би всього́ органі́зму.
Конституцио́нно – конституці́йно.
Конституцио́нность – конституці́йність (-ности).
Конституцио́нный – конституці́йний. **-ная** *вода, геол.* – конституці́йна вода́.
Конститу́ция – конститу́ція (-ції). [Радя́нська Конститу́ція].
Конструи́рование, Конструиро́вка – конструктува́ння, конструюва́ння.
Конструи́ровать, -ся – конструктува́ти, -ся, конструюва́ти, -ся, *сов.* сконструктува́ти, -ся, сконструюва́ти, -ся; бу́ти сконструкто́ваним, сконструйо́ваним. **Конструи́ро́ванный** – (с)конструкто́ваний, (с)конструйо́ваний.
Конструктиви́зм – конструктиві́зм (-му).
Конструкти́вный – конструкти́вний.
Констру́ктор – констру́ктор (-ра).
Констру́кция – констру́кція, будо́ва.
Ко́нсул – ко́нсул, (*о женщине*) ко́нсулка. *Быть* (*служить*) **-лом** – консулюва́ти. *Служба в должности* **-ла,** *см.* **Ко́нсульство 3.**
Ко́нсульский – ко́нсульський.
Ко́нсульство – 1) (*местопребывание консула*) ко́нсульство, консула́т (-ту); 2) (*звание*) консуля́т, ко́нсульство; 3) (*время пребывания в этом звании*) консулюва́ння.
Консульта́нт, -тка – консульта́нт, -тка.
Консультацио́нный – консультаці́йний. **-ное** *бюро* – консультаці́йне бюро́, бюро́ для пора́д.
Консульта́ция – консульта́ція (-ції), (*совещание*) нара́да, (*совет*) пора́да.
Ко́нсульша (*жена консула*) – ко́нсулова дружи́на, (па́ні) консуло́ва (-вої), консули́ха.
Конта́гий, *мед.* – конта́гій (-гія), зара́за.
Контагио́зный – заразни́й, зара́зли́вий.
Конта́кт – 1) (*касание*) конта́кт (-ту), близьке́ доторка́ння, до́тик (-ку). *В* **-кте** *с кем* – у конта́кті (в пого́дженні) з ким. *Поддерживать* **-та́кт** *с кем* – трима́ти конта́кт (звязо́к) з

ким; 2) (*предмет*) до́тичка. **-та́кт** *вызывной, сигнальный, скользящий, техн.* – до́тичка визивна́, гаслова́, ковзна́.
Конта́ктный – 1) (*о касании*) конта́кто́вий, доти́чний; 2) (*о конструкции*) дотичко́вий.
Контамина́ция – контаміна́ція.
Конта́рь, *см.* **Канта́рь.**
Конте́кст – конте́кст (-ту).
Континге́нт – континге́нт (-ту), склад (-ду).
Контине́нт – суході́л (-до́лу), контине́нт (-ту).
Континента́льность – суході́льність, континента́льність (-ности). [Тут ба́чимо нао́чно вплив суході́льности півні́чної півку́лі (Герин.)].
Континента́льный – суході́льний, континента́льний. **-ная** *система* – континента́льна систе́ма.
Ко́нто – ко́нто (*нескл.*), раху́нок (-нку).
Контокорре́нтный – контокоре́нто́вий.
Контокорре́нто – контокоре́нто, пото́чний (біжу́чий) раху́нок (-нку).
Конто́ра – конто́ра, бюро́ (-ра́). **-ра** *банкирская* – банкі́рська конто́ра. **-ра** *об'явлений* – бюро́ опові́сток (оголо́шень). **-ра** *справочная* – інформаці́йне бюро́, конто́ра для до́відок, довідко́ве бюро́. **-ра** *транспортов* – транспорто́ва (перевозо́ва) конто́ра.
Конто́рка – бю́рко (-ка).
Конто́рковый, Конто́рочный – бюрко́ви́й.
Конто́рный, Конто́рский – конто́рський, бюро́вий. [Пригада́ла собі факт із пе́рших ти́жнів свое́ї бюрово́ї слу́жби (Франко)]. **-кие** *книги* – конто́рські кни́ги.
Конто́рщик, -щица – конто́рник, -ниця, бюро́вник, -вниця.
Конто́рщичий – конто́рницький, бюро́вницький.
Контр- (*в сложных словах*) – контр (*напр.* контрреволю́ція).
Ко́нтра *и* **Ко́нтры** – ко́нтри (-рів), незла́года, непри́язнь (-ни), сва́рка. *Быть в* **-рах** – бу́ти в ко́нтрах. *Они в* **-рах** – між і́ми незла́года, (*шутл.*) вони́ глек розби́ли. *У них вышла* **-ра**, *вышли* **-ры** – між ни́ми зайшли́ ко́нтри, вони́ посвари́лися.
Контраба́нда – 1) пачка́рство, контраба́нда; 2) (*самый товар*) контраба́нда, контраба́ндне (-ного). *Троцкистская* **-да** – троцькі́стська контраба́нда; 3) (*ремесло контрабандиста*) пачка́рство, пачкарюва́ння. *Заниматься* **-дой** – пачкарюва́ти, прова́дити контраба́нду, пачкува́ти. [Він уже́ ввесь вік пачку́є (М. Левиц.)].
Контрабанди́ст, -стка – пачка́р (-ря́), пачка́рка, контрабанди́ст, -ди́стка, переми́тник, -ниця.
Контрабанди́стский – пачка́рський.
Контраба́ндничать – пачкарюва́ти.
Контраба́ндный – пачка́рський, контраба́ндовий, контраба́ндний, переми́тний. **-ный** *товар* – пачка́рський крам (-му), контраба́нда.
Контраба́с – бас, контраба́с (-су), (*виолонч.*) басо́ль (-ля) *и* басо́ля (-лі). [На у́лиці скри́пка й бас, пусти́, ма́ти, хоч на час (Пісня). Тепе́р мені́ не до со́лі, коли́ гра́ють на басо́лі (Пісня)].
Контрабаси́ст – баси́ста, баси́стий (-того). [Каза́в баси́ста, що ба́чив цимбали́ста (Комаров)].
Контрабаси́стка – баси́стка, контрабаси́стка.
Контраба́сный, -ба́совый – басо́вий, контрабасо́вий.
Контраге́нт – контраге́нт, сторона́ в контра́кті.
Контраге́нтство – контраге́нтство.
Контради́кция – контради́кція, супере́чність (-ности); *срвн.* **Противоре́чие 2.**
Контр-адмира́л – контр-адміра́л (-ла).
Контра́кт – контра́кт (-ту), догові́р (-во́ру), умо́ва. *Заключать, -чить* **-ра́кт** – склада́ти, скла́сти умо́ву, роби́ти, зроби́ти контра́кт (догові́р), умовля́тися, умо́витися, договоря́тися, договори́тися, бра́ти, взя́ти контра́кт з ким. [Ніхто́ з бо́гом контра́кту не бере́ (Номис)]. *По* **-ту** – за контра́ктом, за догово́ром, за умо́вою. **-кты** (*февр. ярмарка в Киеве*) – контра́кти (-тів), контракто́вий я́рмарок (-рку).
Контракта́нт – контракта́нт (-та).
Контракта́ция – 1) (*процесс*) контрактува́ння чого́. **-ция** *урожая, хлебозаготовок* – контрактува́ння врожа́ю, хлібозаготі́влень (хлібозаготі́влі); 2) (*и процесе и результат*) контракта́ція. *Прошлогодняя* **-ция** – торі́шня контракта́ція.
Контра́ктный, -товый – контракто́вий, догові́рний; *см.* **Догово́рный.** [Контракто́вий я́рмарок у Ки́їві].
Контрактова́ние – 1) (*кого*) законтракто́вування, підряджа́ння кого́; 2) (*чего*) найма́ння;

(*покупка*) купува́ння чого́ за контра́ктом (за догово́ром, за умо́вою).
Контрактова́ть – 1) (*кого*) контрактува́ти, законтракто́вувати, ряди́ти, підряджа́ти кого́; роби́ти контра́кт (догові́р), умовля́тися з ким; *срвн.* **Законтракто́вывать, Подряжа́ть** *и* **Контра́кт** *заключать*; 2) (*что*) найма́ми що; (*покупать*) купува́ти що за контра́ктом (за догово́ром, за умо́вою).
Контрактова́ться – 1) (*о договаривающихся сторонах*): а) (*взаимн. з.*) роби́ти контра́кт (догові́р), умовля́тися з ким; *срвн.* **Контра́кт** *заключать*; б) (*возвр. и стр. з.*) законтракто́вуватися, ряди́тися, підряджа́тися; 2) (*о вещах, товарах*) найма́тися, бу́ти на́йманим; (*покупаться*) купува́тися, бу́ти купо́ваним за контра́ктом (за догово́ром, за умо́вою).
Контракто́вка, *см.* **Контрактова́ние 1** *и* **2.**
Контракто́вщик, -щица – контракто́вник, -ниця, догові́рник, -ниця.
Контра́ктовый, *см.* **Контра́ктный.**
Контрату́ра, *мед.* – контракту́ра, ско́рчення, зсудо́млення. *Свести* (*поразить*) **-рой** – справчи́ти, ско́рчити, (і)зсудо́мити кого́.
Контра́кция – контра́кція, збіга́ння. [Причи́ною горотво́рення є контра́кція або́ збіга́ння землі́ (Герин.)].
Контра́льт(о) – контра́льт (-та), контра́льто (-та).
Контра́льтовый – контра́льтовий.
Контрама́рка – контрама́рка.
Контрама́рочный – контрама́рковий.
Контрама́рш, *см.* **Контрма́рш.**
Контрапу́нкт – контрапу́нкт (-ту). **-пу́нктный** – контрапу́нктовий.
Контрапункта́ция – 1) (*действие*) контрапунктува́ння, (*оконч.*) с[за]контрапунктува́ння; 2) (*и действ. и результ.*) контрапункта́ція.
Контрапункти́рование – контрапунктува́ння.
Контрапункти́ровать, -ся – контрапунктува́ти, -ся, (*сов.*) с[за]контрапунктува́ти, -ся; бу́ти с[за]контрапункто́ваним. **Контрапункти́ро́ванный** – контрапункто́ваний, с[за]контрапункто́ваний.
Контрапунктиро́вка, *см.* **Контрапункта́ция 1** *и* **2.**
Контрапункти́ст, -стка – контрапункти́ст, -стка.
Контрапункту́ра – контрапункту́ра, контрапункта́ція.
Контрасигнова́ть, Контрасигно́вка, *см.* **Контрассигни́ровать, Контрассигни́рование.**
Контраргумента́ция – контраргумента́ція.
Контрассигни́рование – контрасигнува́ння.
Контрассигни́ровать – контрасигнува́ти, (*сов.*) законтрасигнува́ти. **Контрасигни́рованный** – (за)контрасигно́ваний.
Контра́ст – контра́ст (-ту), протиле́жність, проти́вність (-ности), су́проть (-ти). [Бі́ле і є су́проть чо́рному (Кон.)].
Контра́стный – контра́стовий, протиле́жний.
Контрата́ка – контрата́ка.
Контрафаго́т – контрафаго́т (-та).
Контрафаготи́ст – контрафаготи́ст.
Контрафа́ктный – контрафа́ктний. [Контрафа́ктних вида́ннів було́ ще бі́льше, ніж звича́йних (Грінч.)].
Контрафа́кция – 1) (*нарушение литер. собств.*) контрафа́кція; 2) (*подделка*) контрафа́кція, підро́блювання, фальшува́ння, *оконч.* підро́блення, зфальшува́ння; 3) (*подделанная вещь*) підро́бка, фальсифіка́т (-ту).
Контрафа́лда – контрафа́лда.
Контрафу́га – контрафу́га.
Контрбатаре́я – контрбатаре́я.
Контрвалацио́нная *линия, воен.* – контрвалаці́йна лі́нія.
Контрибуцио́нный – контрибуці́йний, окупо́вий.
Контрибу́ция – контрибу́ція (-ції), о́куп (-пу).
Контрма́рш – контрма́рш (-шу).
Контрми́на – контрмі́на.
Контрминоно́сец, -но́ска – контрміноно́ска.
Контрнаступле́ние – контрна́ступ (-пу).
Контрова́ть *и* **-ться** *с кем* – роби́ти все на(в)перекі́р (на злість) одно́ о́дному,

контрува́ти(ся) з ким.
Контролёр, -рша – контроле́р (-ра), -ле́рка, переві́рник, -ниця, нагля́дач, -чка.
Контролёрский – контроле́рський.
Контроли́ровать, -ся – контролюва́ти, -ся, перевіря́ти, -ся.
Контро́ллер, *техн.* – контро́лер (-ра).
Контро́ль – контро́ль (-лю), пере́вірка; на́гляд, до́гляд (-ду). *Государственный* **-ро́ль** – держа́вний контро́ль.
Контро́льный – контро́льний.
Контрпро́ба – контрпро́ба.
Контрразве́дка – контрро́звідка.
Контрразве́дчик – контррозві́дник (-ка).
Контрреволюционе́р, -не́рка – контрреволюціо́нер, -не́рка.
Контрреволюцио́нно – контрреволюці́йно.
Контрреволюцио́нность – контрреволюці́йність.
Контрреволюцио́нный – контрреволюці́йний.
Контрреволю́ция – контрреволю́ція (-ції).
Контрре́льс – при́рейка.
Конфекцио́н – конфекціо́н (-на), конфе́кція.
Конфекцио́нный – конфекціо́нний, конфекці́йний.
Контрфо́рс, *архит.* – контрфо́рс (-су), при́стінок (-нка), підпо́ра. **-фо́рс** *каменный* – (при)муро́ваний контрфо́рс, при́му́рок (-рка).
Конфуциа́нство – конфуціянство.
Ко́нтры, *см.* **Ко́нтра.**
Конту́зить – конту́зити (-жу, -зиш). **Конту́женный** – конту́жений. **-ный** *в голову* – конту́жений у го́лову.
Конту́зия – конту́зія. *Получить* **-зию** – дiста́ти конту́зію. *Сильная, слабая* **-зия** – вели́ка, мала́ конту́зія.
Ко́нту́р – ко́нтур (-ра), (*очертание*) о́брис (-су), о́бвід (-воду). [Із те́мряви вирі́зувалися розпли́вчасті ко́нтури страхо́вищ, чо́рних, волоха́тих (Васильч.). В роже́вому тума́ні з’явля́лись і щеза́ли нея́сні о́бриси хат (Коцюб.). О́бвід по́вного кругло́ватого лиця́ (Н.-Лев.)]. *Первоначальный* **-ту́р** – пе́рший о́брис.
Конту́рный – конту́рний, ко́нтуровий. **-ный** *рисунок* – ко́нтуровий рису́нок. **-ная** *линия* – ко́нтурова лі́нія, о́бвід (-воду).
Ко[а]ну́ра́ – 1) (*помещ. для собаки*) бу́дка, халабу́дка, халабу́дочка, ко́ну́ра, ко́ну́рка; 2) (*вообще для животн.*) халабу́дка, ха́тка, гніздо́, ні́рка, нора́, пече́ра. [Зні́тився і ску́лився, як слима́к у сво́їй халабу́дці (Франко)]; 3) (*жильё человека*) хи́жка (*хижина*), (*тесн. комнатка*) цю́пка, (*закоулок*) закама́рок (-рка), закама́рочок (-чка), (*перен.*) пора́, (*шалаш*) курі́нь (-реня́). [Вби́лися йому́ в па́м’ять нічлі́ги в тісні́м, пога́нім закама́рку (Франко). Живе́ в якíйсь норі́ (Крим.)]. *Жалкая* **-ра** – вбо́га, мізе́рна хи́жка. *Спрятались в свои* **-ры** – похова́лися по сво́їх но́рах (закама́рках).
Ко[а]ну́ристый – пече́руватий, нірко́ватий, ніркува́тий.
Ко[а]ну́рища – 1) халабу́дище, кону́рище (-ща), халабу́дисько, кону́рисько; 2) (*для человека*) закама́рище, закама́рисько.
Ко[а]ну́рка – халабу́дка, хи́жка; *см.* **Кону́ра.**
Ко[а]ну́рник, -ница – 1) ха́тник, -ниця, пічку́р (-ра́), -рка, (*нелюдим*) відлю́док (-дка), відлю́день (-дня), відлю́дниця; *срвн.* **Домосе́д, Нелюди́м**; 2) **-ник** – ямкува́те мі́сце.
Ко[а]ну́рный – 1) халабу́дній, кону́рний, кону́ро́вий; 2) (*о жилье челов.*) закама́рковий, хижкови́й, (*шалашный*) куренéвий.
Ко[а]ну́рочка – халабу́дочка; *см.* **Кону́ра.**
Ко[а]ну́рочный – 1) халабу́дковий, конурко́вий; 2) (*о жилье*) закама́рковий, (*о шалашике*) курінько́вий.
Ко́нус – ко́нус (-са), стіжо́к (-жка́), (*в механике*) кружі́ль (-желя́). *Прямой, усечённый* **-нус** – прями́й, зрі́заний (стя́тий) ко́нус.
Ко́нусность – конусо́вість, ко́нусність, стіжко́вість; кружі́льність (-ости). [Відно́шення ро́змірів… зале́жить від ба́жаної конусо́вости посу́дини (Бонд. виробн.)].
Ко́нусный – конусо́вий, ко́нусний, стіжко́вий, кружі́льний.
Конусова́тый, Конусови́дный, *см.* **Конусообра́зный.**
Конусоклю́вый – конусодзю[ьо]бий.
Конусообра́зный – конусува́тий, стіжкува́тий, кружеля́стий, (*о шапке, куполе*) гострове́рхий, го́стрий. **-ная** *верхушка горы* – го́стрий шпиль. **-ный** *поршень* –

конусува́тий толочі́й (то́лок).
Конусоподо́бный, *см.* **Конусообра́зный.**
Конфедера́т – конфедера́т. [Розбрели́сь конфедера́ти по По́льщі, Воли́ні (Шевч.)].
Конфедерати́вный – конфедерати́вний, конфедераці́йний, конфедеро́ваний.
Конфедера́тка – конфедера́тка. [Тобі́ на голо́вку дам конфедера́тку (Франко)].
Конфедера́тный – конфедера́тський.
Конфедерацио́нный, *см.* **Конфедерати́вный.**
Конфедера́ция – конфедера́ція. [Встає шляхе́тська земля́ і – ра́зом сто конфедера́цій (Шевч.)]. *Состоять в* **-ции***, составлять* **-цию** – бу́ти в конфедера́ції, склада́ти конфедера́цію, конфедерува́ти з ким, конфедерува́тися з ким у що (в спі́лку). *Заключённый, вошедший в* **-цию** – конфедеро́ваний.
Конфедеро́ванный, *см.* **Конфедерати́вный.**
Конфе́кта *и* **Конфе́кт,** *см.* **Конфе́та. -кты** – цуке́рки (-кі́в).
Конфере́нц-*зала* – конференці́йна за́ля.
Конфере́нц-*секретарь* – конфере́нц-секрета́р (-ря́), секрета́р конфере́нції.
Конференцио́нный – конференці́йний.
Конфере́нция – 1) конфере́нція, збо́ри (-рів). *Иметь* **-цию** *с кем* – ма́ти, відбува́ти конфере́нцію, конферува́ти з ким; 2) (*лекция*) конфере́нція, ви́клад (-ду).
Конфере́нческий – конфере́нцький.
Конфесса́рня, Конфессиона́л – конфесіона́л (-лу), сповіда́льня.
Конфессионали́зм – конфесіоналі́зм (-му).
Конфессиона́льный – конфесі́йний. [Конфесі́йно-правосла́вний тон тво́ру («Україна», 1914)].
Конфе́та – цуке́рок (-рка), цуке́рик, цуке́рка, (*гал.*) цуко́рок. [Черво́ні папірці́ з цуке́рків (Васильч.). Дала́ йому́ ще одно́го цуке́рика (Звин.)]. **-ты** – цуке́рки (-кі́в). *Прямо* **-та***, а не человек* – чи́стий марципа́н, а не люди́на.
Конфе́тка, -точка – цуке́рочок (-чка), цуке́рочка.
Конфе́тная, *сущ.* – цуке́рня (-ні).
Конфе́тник, -ница – 1) цуке́рник, -ниця. *Профессиональный союз* **-ков** – професі́йна спі́лка цуке́рників; 2) (*любитель сладостей*) марципа́нник, -ниця, цуке́рник, -ниця.
Конфе́тничать – ме́дом ма́зати, марципа́нити(ся), мані́житися. [Як розсе́рдиться, то не ста́не ме́дом ма́зати, а про́сто в ву́хо (Звин.)].
Конфе́тность – (*приторность*) медо́вість, марципа́нність, присоло́дливість (-ости).
Конфе́тный – 1) цуке́ркóвий. **-ный** *магазин* – цуке́рня. **-ная** *фабрика* – цуке́рня, цуке́ркóва фабрика; 2) (*переносно*) медо́вий, марципа́нний, присоло́дливий, (*слащавый*) солодоща́вий.
Конфе́точка – цуке́рочок (-чка), цуке́рочка.
Конфе́тти – конфе́тті (*нескл.*), паперо́ва сі́чка. [Обкида́ли оди́н о́дного паперо́вою сі́чкою, ти́ми ялтинськими «конфе́тті» (Л. Укр.)].
Конфе́тчик, -чица, *см.* **Конфе́тник, -ница 1.**
Конфигура́ция – конфігура́ція (-ції).
Конфиде́нт, -тка – конфіде́нт, -тка, (по)ві́рник, -ниця, *см.* **Дове́ренный.**
Конфиденциа́льный – конфіденція́льний, конфіденці́йний, довіро́чний, дові́рний, тає́мний, дискре́тний. **-льно** – конфіденці́йно; довіро́чно, тає́мно, дискре́тно.
Конфирма́ция – 1) конфірма́ція, конфірмува́ння, затве́рдження, скрі́плення; 2) (*церк. обряд*) конфірма́ція, конфірмо́вання.
Конфирмова́ть, -ся – 1) конфірмува́ти, -ся, затве́рджувати, -ся, затве́рдити, -ся, скрі́плювати, -ся, скріпи́ти, -ся; 2) (*о церк. обряде*) конфірмува́ти, -ся. **Конфирмо́ванный** – конфірмо́ваний, затве́рджений, скрі́плений.
Конфиска́ция – конфіска́ція, конфіскува́ння, (*гал. и стар.*) конфіска́та, (*оконч.*) сконфіскува́ння чого́. [Має́тності ви́лученого (від це́ркви) підляга́ли конфіска́ті (Ор. Левиц.)]. *Подвергать* **-ции** – конфіскува́ти що. *Подвергаться* **-ции** – підпада́ти конфіска́ті.
Конфискова́ть – конфіскува́ти, *сов.* сконфіскува́ти що. [Усе́ добро́ вам сконфіску́ють (Куліш)]. **Конфиско́ванный** – конфіско́ваний, сконфіско́ваний.
Конфли́кт – конфлі́кт (-ту), су́тичка. [В оста́нньому бо́ї, в оста́нніх конфлі́ктах, які́ міг-би, кона́ючи, ви́кликати капіталісти́чний режи́м (Грінч.). Це був мій во́рог: у ме́не була́ лю́та су́тичка з ним (Крим.)]. *Возник* (*произошёл*) **-ли́кт** – ста́вся конфлі́кт.
Конфли́ктный – конфлі́ктний. **-ная** *комиссия* – конфлі́ктна комі́сія.
Конфо́рка, *см.* **Камфо́рка.**
Конформати́вный, *мед.* – конформати́вний, збудни́й.

Конфу́з – конфу́з (-зу), (*неловкость*) ні́яковість (-вости), (*замешательство*) заклопо́та́ння. [З то́го заклопота́ння була́-б крізь зе́млю провали́лася (Звин.)].
Конфу́жение – соро́млення.
Конфу́зить, сконфу́зить – соро́мити, засоро́мити, стида́ти, застида́ти кого́, до со́рому призво́дити призве́сти кого́, конфу́зити, законфу́зити кого́ чим. **-ться** – соро́митися, засоро́млюватися, засоро́митися, стида́тися, застида́тися, конфу́зитися, законфу́зитися кого́, чого́, перед ким, перед чим, від ко́го, від чо́го, ніякові́ти, зніякові́ти; бу́ти законфу́женим, засоро́мленим. [Поки́нула школя́рка соромли́ва соро́митись учи́теля свого́ (Грінч.). Конфу́зячись, він зго́дився вво́лити Зо́їну во́лю (Крим.)]. **Сконфу́женный** – засоро́млений, законфу́жений, зніякові́лий; (*в прид. предл.*: **сконфу́зясь**) засоро́мившися, застида́вшися.
Конфу́зливость – соромли́вість, сором'я́зливість, сором'я́жність, конфу́зливість (-ости).
Конфу́зливый – соромли́вий, сором'я́зливий, сором'я́жий, конфу́зливий.
Конфу́зный – конфу́зний, ні́яковий. *Попал в* **-ное** *положение* – (по)тра́пив у ні́якове стано́вище. **-но** – конфу́зно, ні́яково.
Конхиоло́гия, *зоол.* – конхіоло́гія.
Концевесе́нний – кінцевесня́ний.
Концево́й – кінце́вий, кінцьови́й. **-во́й** *рисунок, звук* – кінці́вка.
Концевщи́к, -щи́ца – кінцівни́к, -ни́ця.
Концегля́д – огля́дник, далекозі́р (-зо́ра), далекогля́д.
Концеле́тний – кінцелі́тній.
Конце́нтр – конце́нтр (-тра).
Концентра́тор – концентра́тор (-ра), зосере́джувач, зосере́дник.
Концентрацио́нный – концентраці́йний. **-ный** *лагерь* – концентраці́йний та́бір (-бору).
Концентра́ция, Концентри́рование – концентрува́ння, концентра́ція, зосере́джування, зосере́дження, ску́пчування, ску́пчення. **-ция** *внимания* – зосере́дження ува́ги. **-ция** *сил* – ску́пчення сил.
Концентри́ровать, -ся, сконцентри́ровать, -ся – концентрува́ти, -ся, сконцентрува́ти, -ся, зосере́джувати, -ся, зосере́дити, -ся, ску́пчувати, -ся, ску́пчити, -ся. [В писа́ннях воні́ концентру́ють те, що в них спра́вді є найкра́щого, найцікаві́шого (Крим.)]. **Концентри́рованный** – сконцентро́ваний, зосере́джений, ску́пчений. **-ное** *внимание* – зосере́джена ува́га.
Концентри́ческий *и* **-ри́чный** – концентри́чний, односередко́вий. **-ские** *окружности* – концентро́вані (-ри́чні), односередко́ві ко́ла. **-ски** – концентри́чно, з одни́м осере́дком.
Концентрова́ть, *см.* **Концентри́ровать.**
Концентро́вка, *см.* **Концентра́ция.**
Концеосе́нний – кінцеосі́нній (-нього).
Концеполо́сный – кінцесму́жний, (*типогр.*) кінцешпа́льтовий, (*в конце нивы*) обні́жковий, (*в верхн. конце нивы*) су́головковий.
Конце́пция – конце́пція; (*восприятие*) сприйня́ття́ (-ття́).
Конце́рн – конце́рн (-ну).
Конце́рт – конце́рт (-ту). [Ще не скінчи́вся в вели́кому мі́сті, в Ки́їві, сезо́н конце́ртів та всія́ких вечерни́ць (Пчілка)]. *Давать* **-це́рты** – дава́ти конце́рти, концертува́ти. *Выступать в* (*на*) **-рте** – виступа́ти в конце́рті. *Кошачий* **-це́рт** – котя́чий конце́рт.
Конце́рта́нт, -тка, Концерти́ст, -тка – концерта́нт, -тка, концерти́ст, -тка.
Конце́ртик – конце́ртик (-ка).
Концерти́ровать – концертува́ти (-ту́ю).
Концертме́йстер – концертма́йстер (-стра).
Конце́ртный – концерто́вий. **-ное** *исполнение* – концерто́ве викона́ння. **-ная** *программа* – концерто́ва програ́ма. **-ное** *турнэ* – концерто́ва по́дорож (-жи).
Концесве́тный – кінцесві́тній (-нього).
Концессионе́р – концесіоне́р (-ра).
Концессио́нный – концесі́йний. **-ное** *законодательство* – концесі́йне законода́вство.
Конце́ссия – конце́сія. *Лесная* **-сия** – лісова́ конце́сія.
Концо́вка – кінці́вка.
Концо́вый – 1) (*о мануфактуре*) штукови́й; 2) (*сущ., лоцман*) ло́цман, провідни́к.
Конча́емость – кінче́нність (-ности).
Конча́лый – укі́нчений.
Конча́ние – кінча́ння, докінча́ння.
Конча́нин – окрайча́нин, околи́чний (-ного), украї́нний чолові́к.

Конча́нский – окрайча́нський, околи́чний, украї́нний, (*в городе*) слобі́дський, (*сущ.*) слободя́ник (Звин.).
Конча́тый – кінча́стий.
Конча́ть, ко́нчить – кінча́ти *и* кі́нчити, *сов.* (с)кінчи́ти, докі́нчувати, докінчи́ти *и* докінча́ти, закі́нчувати, закінчи́[а́]ти, (*о мн.*) покінча́ти, подокі́нчувати; *срвн.* **Ока́нчивать.** [У розко́ші кінча́ють вік щасли́вий (Сл. Гр.). Я ще не кінчи́в (Київ). Весі́лля вже, ба́чте, закінча́ли (Г. Барв.)]. **-чить** *делать что передаётся обыкновенно в укр. яз. через соответств. глагол с предлогом* до, *напр.*: **-чить** *писать* – дописа́ти, **-чить** *мыть* – доми́ти, **-чить** *говорить* – доказа́ти, **-чить** *тереть* – дотёрти *и т. п.* **-ча́й** *его* – кінча́й, ріша́й його́. **-чить** *книгу* – скінчи́ти кни́жку. **-ча́ть** *дело* – роби́ти кіне́ць (спра́ві), доробля́ти що. *Подождите, пока я* **ко́нчу** *завтракать* – заждіть, до́ки я досні́даю. *И не* **-чивши** *говорить, она заплакала* – і не доказа́вши, вона́ запла́кала. *Книга* **-ча́ет** *печататься* – кни́жка додруко́вується. **-чил** *дело, гуляй смело* – спра́вив ді́ло, гуля́й сміло. *Начать-то так, а* **-чить** *как*? – запря́сти – так, допря́сти як? висо́ко літа́є, а де ся́де? *Ни почать, ни* **-ча́ть** – ні тпру, ні ну. **-ча́йте** *скорее* – докінча́йте шви́дше. **-чить** *работу* – (с)кінчи́ти, доробити пра́цю, оброби́тися, упо́ратися (з чим). **Ко́нченный** – (с)кі́нчений, докі́нчений. **-ный** *человек* – пропа́ща люди́на. *Жизнь* **-чена** – життя́ мину́лося. *И* **-чено** – і край; та й го́ді. *Всё* **-чено** – (вже) по всій спра́ві. *И* **-чен** *бал* (*иносказ.*) – вже й по гу́лянці; та й по спра́ві; та й уже́.
Конча́ться, ко́нчиться – 1) (*приходить к концу*) кінча́тися *и* кінчи́тися, *сов.* (с)кінчи́тися, докі́нчуватися, докінчи́тися *и* докінча́тися, дохо́дити, дійти́ (кінця́, кра́ю), вихо́дити, ви́йти, *о мн.* покінча́тися; *срвн.* **Ока́нчиваться.** [От уже́ і тре́тій день кінча́вся (Рудч.). Кінчи́всь рік (Рудч.). Рік вихо́дить. Вихо́дить і дру́гий год (Рудч.). Через ти́ждень мені́ мі́сяць ді́йде, як тут живу́ (Пирят.)]. *Время* **-чилось** – час ви́йшов, мину́в. *Запасы хлеба* **-ча́ются** – хліб вихо́дить. *Уже и лето* **-лось** – вже й лі́то мину́ло(ся). *Вечерняя служба* **-ча́ется** – вечі́рня відхо́дить. *Ужин* **-чился** – вече́ря (с)кінчи́лася, відійшла́. **-ться** *чем, на ком, чём* – кінча́тися, (с)кінчи́тися чим, на ко́му, на чо́му. [Чим суд кінчи́вся? (Мирний)]. *Гора* **-ется** *острой верхушкой* – го́ру виве́ршує го́стрий шпиль. *Худое худым и* **-чится** – лихе́ на лихе́ й ви́йде. *Это чем-нибудь да* **-чится** – це на щось таки́ ви́йде; 2) (*умирать*) кінча́тися, кінчи́тися, дохо́дити, дійти́, відхо́дити, відійти́, кона́ти, скона́ти. [Живи́й ще?.. Ди́ше, але дохо́дить (Кон.). Якби булі́ води́ не дали́, то я-б дійшо́в уже́ (Сл. Гр.). Ще ди́хає, але вже одхо́дить (Звин.). Сім рік бу́деш хорува́ти, а о́сьмий кона́ти (Пісня)]. *Он* **-ча́ется** – він кінча́ється, дохо́дить, кона́є.
Ко́нчен – (с)кі́нчений; *см.* **Ко́нченный** (*под* **Конча́ть**).
Ко́нчик – кі́нчик, кра́йчик (-ка), крає́чок (-чка). [Ба́чив кра́йчик повняка́-мі́сяця (М. Вовч.)]. **-чик** *иглы* – жальце́. **-чик** *полумесяца* – ріжо́к (-жка́). **-чик** *хвоста* – кі́нчик хвоста́, (*кисточкой*) ки́тичка.
Ко́нчики (*игра*) – хре́щик (-ка). [Дівча́точка у хре́щика гра́ють (Шевч.)].
Кончи́на – скона́ння, скін (*р.* ско́ну), кончи́на. [Скінчи́лися бо́лі скона́ння тяжко́го (Грінч.). Оста́ннє тремті́ння лю́дського ду́ху перед скона́нням (Л. Укр.). В ярмо́ запря́гшися, тягни́ до ско́ну (Франко). Коли́-б він до моє́ї кончи́ни верну́вся: хоч-би встигла з ним попроща́тися (Кон.)]. **-чи́на** *мира* – кіне́ць сві́ту (сві́тові), кончи́на сві́ту (сві́тові). [Кончи́на сві́ту зближа́ється (Свидн.)]. **-чи́на** *живота нашего* – кончи́на животтяа́ на́шого.
Кончи́нный – скона́льний.
Кончить, *см.* **Конча́ть.**
Кон’екту́ра – кон’єкту́ра, припу́щення, здо́гад (-ду).
Кон’юга́ция, *грам.* – кон’юга́ція, відмі́нювання.
Кон’юнкти́ва, *анат.* – кон’юнкти́ва, спі́йня́.
Кон’юнктиви́т (*болезнь глаз*) – кон’юнктиві́т (-ту), спі́йни́ця.
Кон’юнкту́ра – кон’юнкту́ра, стан; *см.* **Положе́ние. -ра** *рынка* – кон’юнкту́ра ри́нку.
Кон’юнкту́рный – кон’юнкту́рний.
Конь – 1) (*зоол.*) кінь (*р.* коня́, *зв.* ко́ню, *мн.* ко́ні, -ней), (*стар.*) комо́нь; *ум.-ласк.* ко́ник, ко́ничок (-чка), кониче́нько, коня́чка, коненя́ (*мн.* коня́та, коненя́та); *ув.* коня́ка; (*пренебр.*) шка́па, шкапі́ка, шкапи́на, *соб.* кінва́ *и* коньва́ (Звин.); (*резвый*) баско́, грома́к; (*ратный*) рума́к, бахма́т; (*дрянной*) па́кінь (-коня), шевля́га; (*дикий*) дичко́, тарпа́н (-на́), (*необ’езж.*) не́ук; (*шагистый*) ступа́к; (*имеющий большую гриву*) грива́нь, грива́ч, довгогри́вець; (*белый с чёрными или рыжими пятнами*) тарка́ч; (*гнедой*) гніда́н[ш], гнідко́; (*вороной*) воронько́, вороне́ць (-нця́). [Шви́дше, ко́ню, шви́дше, ко́ню, поспіша́й додо́му (Шевч.). Ой у ме́не був коня́ка, був коня́ка-розбиша́ка (Щоголів). Під ним ко́ник вороне́нький наси́лу ступа́є (Шевч.). Під ним кониче́нько си́льне ду́жий (Пісня). Та купу́й

уже, купу́й, – сла́вная кони́на! (Рудан.). Війна́ гого́че, комо́ні ржуть, грохо́чуть тулумба́си (Куліш)]. *Дарёному* **коню́** *в зубы не смотрят* – даро́ваному коне́ві зубів не лі́чать. *Был* **конь***, да из'ездился* – був кінь та з'ї́здився. **Конь** *прядёт ушами* – кінь стриже́ ву́хами. *Гарцовать на* **коне́** – коне́м виграва́ти. *На* **коне́***, на* **ко́нях** – коне́м, кі́ньми, кі́нно. [Ко́жен міщани́н пови́нен служи́ти кі́нно й ору́жно (Куліш). Слу́ги ї́дуть кі́нно окру́г во́за (Куліш)]. **Конь** *о четырёх ногах да спотыкается* – кінь на чотирьо́х та й то спотика́ється. *Куда* **конь** *с копытом, туда и рак с клешнёй* – куди́ кінь з копито́м, туди́ й жа́ба з хвосто́м; кова́ль коня́ кує́, а жа́ба й собі́ но́гу дає́ (наставля́є) (Приказки). *С чужого* **-ня́** *среди грязи долой* – з чужо́го во́за й серед боло́та злазь (Приказка). *Чешись* **конь** *с* **-нём***, а свинья с углом* – зна́йся кінь з коне́м, а віл з воло́м (Приказка); 2) **конь** *водный, см.* **Гиппопота́м**; 3) (*рыба*) *см.* **Конёк 6**; 4) (*в шахм. игре*) ко́ник.

Коньки́ – ковзани́ (-ні́в), ковзані́, ковзанці́, кобзуни́ (-ні́в), (*зап.*) ли́жви (-жов); *см.* **Конёк 2**. *Состязание на* **-ка́х** – змага́ння (перего́ни) на ковзана́х.

Конькобе́жец – ко́вза́ль (-ля́), ко́вза́льник, ковза́р (-ря́), сковза́ч (-ча́), (*гал.*) бігу́н по леду́; (*о женщ.*) ковза́ля (-лі), ко́вза́льниця, ковза́рка, сковза́чка.

Конькобе́жный – ко́вза́льський, льодобі́жний, (с)ковза́льний. **-ный** *спорт* – ко́вза́ння, льодобі́жний спорт. **-ные** *состязания* – льодобі́жні (ко́вза́льські) змага́ння (перего́ни).

Конько́вый *и* **-во́й** – 1) *техн.* – гребене́вий, ко́никовий; 2) (*спорт*) льодобі́жний, ко́вза́льський, ковзане́вий; 3) *зоол.* – ко́никовий.

Конья́к – конья́к (-ку́). [Коньяк з трьома́ зі́рками].

Конья́чный – коньяко́вий.

Коньячо́к – коньячо́к (-чку́).

Ко́нюх – 1) ко́нюх, стає́нний, стайни́чий (-чого). [За ко́нюха не піду́: ко́нюх ко́ні ганя́є, він гно́єм воня́є (Сл. Гр.)]. **-хом** *быть* – конюхува́ти, конюха́рити; 2) (*пастух*) кі́нський пасту́х, табу́нник, коня́р (-ря́); *см.* **Конопа́с.**

Коню́шенка – кінни́чка, ста́єнка; *см.* **Коню́шня.**

Коню́шенный – стає́нний. [На стає́ннім поро́зі з'яви́вся ху́рман (Коцюб.)].

Коню́ший – конюший, стає́нний (-ого).

Коню́шня – кінни́ця, конюшня, ста́(й)ня, стай[д]ни́ця, стада́рня, *ум.* кінни́чка, ста́єнка, ста́й[д]ни́чка, стаде́рка, (*в песнях*) кінни́ченька, стай[д]ни́ченька, ста́ненька, ста́нечка. [Ко́ники іржу́ть у кінни́ці (Пісня). Згорі́ла вночі́ ста́ня з кі́ньми (Н.-Лев.). Мій тобі́ ко́ничок ста́йні не просто́їть (Пісня). Веде́ коня́ у стайни́цю, а ми́лого у світли́цю (Пісня). А яка́ була́ стадни́ця у старо́го ге́тьмана! (Н.-Лев.)]. *Чистить Авгиевы* **-ни** – вичища́ти А́вгійові ста́ні. **-ней** *пахнет* – ста́нею відго́нить.

Коня́га – коня́ка, кони́на.

Коняко́вка, *бот.* Vicia sativa L. – ви́ка.

Коня́шка – конячи́на.

Кооперати́в – кооперати́ва (-ви) *и* кооперати́в (-ву). *Рабочий* **-ти́в** – робітни́ча кооперати́ва, -чий кооперати́в. *Низовой* **-ти́в** – пе́рвісний кооперати́в, -на кооперати́ва, робітни́чий кооперати́в, -ча кооперати́ва.

Кооперати́вный – кооперати́вний, коопераці́йний.

Кооперати́вщик – член кооперати́ви, -ву.

Коопера́тор, -торша – коопера́тор (-ра), -торка.

Коопера́ция – 1) (*об'единение*) коопера́ція, об'єдна́ння. *Кредитная* **-ция** – кредито́ва коопера́ція. *Сельско-хозяйственная* **-ция** – сі́льсько-господа́рська коопера́ція. *Потребительная* **-ция** – спожи́вча коопера́ція. *Союз рабочей* **-ции** – сою́з робітни́чої коопера́ції; 2) (*сотрудничество*) співробі́тництво, коопера́ція, кооперува́ння.

Коопери́рование – кооперува́ння, *оконч.* скооперува́ння. [Скооперува́ння всього́ насе́лення (Азб. Ком.)].

Коопери́ровать, -ся – кооперува́ти, -ся, *сов.* скооперува́ти, -ся. **Коопери́рованный** – коопер́ований, скоопер́ований.

Коопта́ция – кооптува́ння, коопта́ція. **Коопти́рованный** – коопто́ваний.

Коопти́рование – кооптува́ння.

Коопти́ровать – кооптува́ти кого́ у що, до чо́го.

Координа́та, *геом.* – координа́та.

Координа́ция – координа́ція. **-ция** *сил* – координа́ція сил.

Координи́рование – координува́ння.

Координи́ровать – координува́ти, *сов.* скоординува́ти.

Копа́йский *бальзам* – копа́йський бальза́м.

Копа́л, *минер.* – копа́ль (-лю).

Копáла, *см.* **Копáльщик.**
Копáлка – 1) (*орудие*) копани́ця, копáч (-чá), рискáль (-ля́); 2) (*ковырялка*) копи́рсáлка.
Копáловый – копалéвий.
Копалýха, *зоол.* – глуши́ця, глухá тетéря, (*зап.*) гóтка.
Копáльный *и* **Копáтельный** – копáльний. [Трéба дéсять лопáт копáльних, щоб викидáти зéмлю (Катерин. п.)].
Копáльщик, Копáтель – 1) копáч (-чá), копáльник, копатíльник (Франко), (*профессионал*) грáбáр (-ря́). [Бáчив двох копачíв з зáступами (М. Вовч.). Грабарí на Вели́кій Гáті, на Дніпрельстáні (Пр. Пр.)]; 2) (*насмешл.*) копáйло, колупáйло.
Копáльщица, -ница – копáчка, копáльниця, грабáрниця.
Кóпанец – 1) рівчáк (-кá); 2) (*глиняный*) гли́нище, я́ма; 3) (*ямный колодезь*) кóпанка, сáжавка. [Кóпанкою звéться малéнька крини́чка без цéбрин (Звин.)]; 4) (*деревцо*) кóпанка, (*для окулировки*) живéць (-вця́).
Копáние – копáння, кóпанка; (*усилен.*) копани́на; (*ковыряние*) копирсáння, длýбання. [Копирсáння в усíх вíдтінках тих віднóсин (Крим.)].
Кóпань – 1) (*выкоп. пень*) корч (-чá), пеньóк (-нькá); 2) (*дерево для санного полоза*) скорси́на, копани́ця; 3) (*строит.*) крóква; 4) *см.* **Кóпанец 3.**
Копáтель, *см.* **Копáльщик.**
Копáтельный, *см.* **Копáльный.**
Копáть, копнýть – 1) (*лопатой*) копáти, копнýти, (*о мн.*) покопáти. **-пáть** *картофель, свёклу* – копáти, вибирáти, брáти картóплю, буряки́. **-пáть** *подземный ход* – копáти, прокóпувати, пробивáти хід (*р.* хóду). **-пáть** *руду, уголь* – копáти, би́ти рудý, вýгіль; 2) (*ковырять*) копирсáти, копирснýти, длýбати, длубнýти, довбáти, довбнýти, шпóртати, шпортнýти, (*о мн.*) покопирсáти, подовбáти, пошпóртати; *см.* **Ковыря́ть.** [Зéмлю паличкáми копирсáють (Квітка)]. **-нýть** *под бок* – штрикнýти в бік. **-пáть** *в носу* – длýбати, довбáти в нóсі. **Кóпанный** – кóпаний, ри́тий.
Копáться – 1) копáтися, ри́тися, бýти кóпаним, ри́тим; 2) (*в сыпучем*) копáтися, ри́тися, пóрпатися, пóрпли́[я́]тися, гребти́ся, шпóртатися, шýрпáтися в чóму. [Та не всі-ж, як ми, в землí ри́ються (Рудан.). Кýрка пóрпається в смíттí (Звин.). Слýжите в бáнку й пóрпаєтеся в нудни́х ци́фрах (Н.-Лев.). Шпóртаючись у садý, Деми́д побáчив… (Грінч.)]; 3) (*в мокром, грязном*) копáтися, ри́тися, бáбратися, бáблятися в чóму. [Цíле життя́ бáбрався у гнóю (Коцюб.). Бáбляється з діжéю од сáмого рáнку (Н.-Лев.)]; 4) (*ковыряться*) копáтися, копирсáтися, довбáтися, длýбатися, корпáтися в чóму. [Мані́ра копирсáтися в своїх і чужи́х дýшах (Єфр.). Та це й мíсяць у головí длýбатися, то такóї штýки не ви́длубаєш (Грінч.). Васи́ль усе вижидáв та все в кешéні довбáвсь (Квітка). Антóсьо все корпáвсь у капшуцí (Свидн.)]; 5) (*в вещах*) ри́тися, пóрпатися, пóратися, шпóртатися в чóму. [Кýпа книжóк, і я в них був пóрався (Крим.). Пóрпався в скри́ні, вибирáючи, щó-б одягти́ на робóту (Черкас.)]; 6) (*возиться*) марýдитися, длýбатися, вовтýзитися з чим, у чóму, над чим, (*пров.*) мóняти що, мóня[а]тися над чим. [Коло чóго він там длýбається? (Сл. Гр.). Вовтýзиться чогóсь коло хвíртки (Мирн.). Мáти щось мóняла на полý (Тесл.). Мóналися аж пóки спізни́лися (Полт.)]. **Копáющийся** – 1) що копáється, ри́ється, пóрпається, шпóртається *и т. д.*; 2) *как прил., см.* **Кóпоткий**; *как сущ., см.* **Копотýн.**
Копéечка – копíйочка, копійчи́н(к)а, (*фам.*) копíй (-пія́). [Зажури́вся чумачи́на, що й копíйочки немá (Пісня)]. *Влетало в* **-чку** – далóся в копійчи́ну. *Любит* **-чку** – кохáється в копійчи́ні. *Ни* **-чки**! – ані копíйочки, ані копія́! **-чки** (деньги) – гріш (*р.* грошá).
Копéечник, -ница – 1) копійчáнин, -нка, копійчáна душá, скнáра (*общ. р.*); *см.* **Скря́га**; 2) (*монета*) копíй (-пія́), два шаги́; 3) (*ценой в копейку*) копійчáник.
Копéечный – копійчáний, копíйочний, шелягóвий. [Копійчáні бýблики (Сл. Гр.). Се, мáбіть, шелягóвий купи́ло (М. Вовч.)]. **-ная** *душа* – копійчáна душá.
Копёж – 1) *см.* **Коплéние**; 2) (*яма для воды*) водозбíр (-бóру), збірни́ця.
Копéйка – копíйка (*мн.* -ки́, -йóк, *с числит.* копíйки, -пíйок), (*собир.*) гріш (-ошá), копійчи́на. [Був хитрéнький… зумíв зби́ти собí копійчи́ну (Васильч.)]. *Монета в пол* **-ки** – шаг (-гá), шажóк (-жкá), півкопíйка; *в одну* **-ку** – копíй (-пія́), два шаги́, копíйка; *в две* **-ки** – сьомáк, дві копíйки; *в три* **-ки** – гри́вня, три копíйки; *в десять* **-ек** – двадця́тка, двáдцять шагíв, (*диал.*) лев; *в 15* **-ек** – злóтий (-того), злот (-та), копи́шник; *в 20* **-ек** – семигри́вник, семигри́веник, сороківéць (-вця́); *в 50* **-ек** – копá, копови́к, коповичóк, півкарбóванця; *в 75* **-ек** – троя́к, пятизлóтник. *Он без* **-ки** – у ньóго ані копія́ (ні шéляга). *До последней* **-ки** – до остáннього шéляга, до остáнньої копійчи́ни. *Я за* **-кой** *не гонюсь* – я на копíйку не лáсий. *Зашибить* **-ку** – зби́ти копійчи́ну, гріш. *Перебиваться с* **-ки** *на* **-ку** – злидарювáти, вбирáтися з дрáнки та в перепирáнку. **-ка** *рубль бережёт* – гріш копи́ стережé; осьмáк

копи́ стережé. *Добыл не платя ни* **-ки** – без копійчи́ни здобу́в. *Ему жизнь* **-ка** – йому́ життя́ – ла́маний шаг. *Жизнь* **-ка***, судьба индейка* – до́ля щерба́та, а життя́ мотузя́не. *Трудовая* **-ка** – мозо́лений (мозольо́ваний) гріш.

Копе́йник, Копе́йщик – списобо́рець (-рця), (*полон.*) пікіне́р (-ра). [Комо́нні списобо́рці (Крим.)].

Копе́йный – 1) списови́й, копі́йний. **-ное** *войско* – списове́, (*полон.*) пікіне́рське ві́йсько, пікіне́рія; 2) *см.* **Копе́ечный.**

Копеи́ст, *см.* **Копии́ст.**

Копе́йчатый, *см.* **Копьеви́дный.**

Копе́йщик, *см.* **Копе́йник.**

Копё́нка – копи́чина, копи́чка, коп’я́к[х], копа́к (-ка́), коп’ячо́к (-чка́). [Коп’я́х сі́на підсми́кав, підби́в, нога́ми (Косинка). Нема́ сі́на, хлі́ба десь-не́-десь-коп’ячо́к поба́чиш (Черк. п.)].

Копе́нница – вало́к (-ка́).

Копё́нный – (*о хлебе*) копови́й; (*о сене*) копи́чний.

I. Копё́р – (*станок*) капа́р (-ра́), копе́р (-пра́). [Шпилі́ чотирьо́х куме́дних надшахта́рних копрі́в (Черкас.)]. **-пра́** *на дело*! – капа́р ві́ра! **-пра́** *с дела*! – капа́р ма́йна!

II. Копё́р, *раст.* – а) Anethum graveolens L. – кріп, (*редко*) укрі́п (*р.* -ро́пу); б) Laserpitium latifolium L. – староду́б (широколи́стий) лиході́йна (волошне́ва) трава́.

Ко́петень, Копы́тень, Копы́тник, *бот.* Asarum europaeum L. – копитня́к (-ку́), копи́тень (-тня), копитці́, копи́тник, копите́ць (-тця́), підли́стник, підолі́шник, підорі́шник.

Копе́ц, *см.* **Копа́льщик.**

Копё́шка, *см.* **Копё́нка.**

Копии́ст – копіі́ст, спи́сувач, перепи́сувач.

Копи́ла, *см.* **Копи́тель.**

Копи́лка – скарбни́чка, скарбо́нька, карна́вка.

Копи́рка – копіюва́льний папі́р (-пе́ру), (*рус.*) копі́рка.

Копирова́льный, Копиро́вочный – копіюва́льний. **-ный** *пресс* – копіюва́льний гніт. **-ная** *бумага* – копіюва́льний папі́р, (*рус.*) копі́рка.

Копирова́ние *и* **Копиро́вка** – 1) копіюва́ння, спи́сування; 2) (*подражание кому*) удава́ння, наслі́дування, копіюва́ння кого́, чого́.

Копирова́ть – 1) (*что с чего*) копіюва́ти, спи́сувати (*зап.* відпи́сувати) що з чо́го; 2) (*кого, что*) удава́ти, наслі́дувати, копіюва́ти кого́, що. [Ти ле́псько вмі́єш вдава́ти ту́ю мо́ву (Л. Укр.). Наслі́дує чийсь го́лос (Л. Укр.). Ча́сто її́ вчи́нки про́сто копію́ють (Сфр.)].

Копиро́вщик – копіі́ст, спи́сувач, перепи́сувач.

Копи́тель, -ница – збира́ч, збира́чка, (*скряга*) скна́ра (*общ. р.*). **-тель** *денег* – збива́ч гро́шей, (*диал.*) грошозапло́д (Греб.).

Копи́ть, -ся – збира́ти, -ся, хова́ти, -ся, прихо́вувати, -ся, грома́дити, -ся, збива́ти, -ся до ку́пи, до гу́рту. [Демко́ поча́в прихо́вувати на нову́ ха́ту (Грінч.). Неха́й грома́дять уся́ку харч за сім до́брих літ (Св. Пис.)]. **-пи́ть** *деньги для покупки* – збива́тися на що, хова́ти гро́ші для чо́го. [Йому́ на те хазя́йство ще збива́тися тре́ба (Грінч.)].

Ко́пия – ко́пія, ві́дпис (-су), спи́сок (-ску). *Снять* **-пию** *с чего* – зроби́ти, списа́ти ко́пію з чо́го. **-пия** *рукописи* – ко́пія з руко́пису, ві́дпис, пере́пис (-су). **-пия** *обвинительного акта* – ко́пія обвинува́льного а́кту.

Ко́пка – копа́ння, ко́панка.

Ко́пкий – ко́пки́й.

Копле́ние – збира́ння, прихо́вування, збива́ння, грома́дження чого́.

Копна́ – (*снопов*) копа́ (*р. мн.* кіп), (*половинная*) полу́кіпок (-пка), (*четвертная*) (с)кла́дня, коп’я́к, копа́к, коп’ячо́к (-чка́), п’ятна́дцятка, (*зап. ещё*) кла́ня *ум.* кі́пка, кі́понька, кі́почка; (*сена*) копи́ця, *ум.* копи́чка. [Жи́то жа́ли, в ко́пи кла́ли (Шевч.). Дівча́та на луці́ гребли́, а парубки́ копи́ці кла́ли (Шевч.)]. *Складывать в* **-пны** – (*снопы*) склада́ти, кла́сти в ко́пи; (*сено*) кла́сти в копи́ці, копи́ти, копи́чити. *Собрать в* **-пны** – скла́сти в ко́пи, покопи́ти. [Покоси́ли, погребли́, а покопи́ти – ні (Мнж.)]. *Ряд* **-пё́н** *хлеба в поле* – ста́йка. *Волосы* **-пно́й** – чуб копи́цею.

Копни́ть – (*снопы*) грома́дити, кла́сти (в) ко́пи, (*сено*) кла́сти (грома́дити) в копи́ці, копи́ти, копи́чити. **Копня́щий** – копі́льник.

Копни́шка – копичи́на, коп’ячо́к; *см.* **Копё́нка.**

Копни́ща – копи́чище, коп’я́га.

Копново́з – копи́чий (-чого), возі́й (-зія́).

Копну́ть, *см.* **Копа́ть.**

Ко́пный – кíпний. [Кíпний суд].
Копо́к – 1) (*пинок*) копа́н (-на́); 2) (*лопата*) са́па́, са́пка; 3) (*палец*) палю́к (-ка́): 4) (*игра*) цу́рка.
Ко[а]по́рский *чай* – копо́рський чай (*р.* ча́ю), іва́н-ча́й.
Ко́поте́нь, *см.* **Копоту́н.**
Ко́поткий, Ко́потный, Копотли́вый – 1) (*о людях*) копіткий, копа́йливий, мару́дний, мля́вий; *см.* **Ме́шкотный**; 2) (*о работе*) копіткий, мару́дний, моро́чливий, забарний. [Копітка́ робо́та пір'я дра́ти (Волч. п.)].
Ко́потко, -тно, Копотли́во – ко́пітко́, клопíтливо.
Копотли́вость, Ко́поткость – 1) (*в работе*) ко́піткість, мля́вість (-ости); 2) (*работы*) мару́дність, моро́чливість, ко́піткість, заба́рність.
Ко́потливый, *см.* **Ко́поткий.**
Ко́потный – 1) кіптя́вий, курни́й. [Кіптя́вий кага́нчик (Васильч.)]; 2) *см.* **Ко́поткий.**
Копоту́н, -нья – мару́да, м'я́ло, вайло́, маку́ха, мни́ха, лемíшка, папу́ша (*все общ. р.*).
Ко́поть – 1) кі[и́]птя́ва, кíп(о)ть, ки́п(о)ть (-птю), ко́піт (-поту), кіптя́га. [Немо́в бага́ття з де́рева сиро́го, що більше з ньо́го ки́птяви, ніж світла (Л. Укр.). Аж запла́кали: зми́ли той ки́поть, що за сім літ на се́рці осів (Г. Барв.). Пісчя́ отру́єного кіптя́гою повітря ша́хти голова́ пала́ла (Черкас.)]. *Давать* **-поть** – чадíти. [Ля́мпа чади́ть]; 2) (*яма дёгте- и смологонная*) дігтя́рня, смоля́рня, смолоку́рня.
Копоши́ть – вору́ши́ти, розвору́шувати що, шпо́ртати в чо́му; *срв.* **Шевели́ть, Копа́ться** (*в чём*).
Копоши́ться – копи́шитися, куйо́вдитися, ро́їтися, кишíти, комаши́тися, комашнíти. [Курча́та в піску́ копи́шаться (Звин.). Діти куйо́вдяться ззаду на полу́ (Грінч.). Біля саха́рні роїлась ку́па людей́ і чорнíли підво́ди (Коцюб.)].
I. Копро́вый – капаро́вий, копро́вий; *см.* **I. Копёр. -вая** *баба* – ба́ба, ба́бка.
II. Копро́вый – крапови́й, *см.* **II. Копёр.**
Копте́лка – 1) *см.* **Копти́льня**; 2) (*дымная изба*) цюпа, ку́рня; 3) (*грязный челов.*) вугля́р (-ра́), шмаровíз (-во́за); 4) (*вещь*) димни́ця; 5) (*тюрьма*) хурди́ґа, цю́па; 6) (*кто воняет*) вонючка, чадни́к.
Коптёлка, *см.* **Копти́лка.**
Копте́лый, *см.* **Зако́пченный.**
Копте́ть – 1) зади́млюватися, заку́рюватися, бра́тися ди́мом, ку́рявою; 2) *см.* **Корпе́ть.**
Копти́лка, Коптёлка – 1) (*лампочка*) гасничо́к (-чка́), газо́к (-зка́), моргу́нчик, блику́н, -ку́нчик. [Ля́мпи в ме́не нема́ – гори́ть у ха́ті тільки моргу́нчик (Звиног.)]; 2) *см.* **Копти́льня.**
Копти́льный – копти́льний. **-ный** *завод* – са́жня.
Копти́льня – дима́рня, ку́рня, (*зап.*) вуджа́рня.
Копти́льщик – 1) курíй (-рія́), коптíльник, (*зап.*) вуджа́р (-ря́); 2) (*курильщик табака*) курíй (-рія́).
Копти́тель, -ница – димоча́д, -дниця, чадни́к, -чка, курíй (-рія́). **-тель** *неба* – димоча́д світови́й.
Копти́ть – 1) зади́млювати, задимля́ти, заку́рювати, (*зап.*) ву́дити що в чо́му; 2) (*о лампе*) чадíти (-джу́, -ди́ш), курíти (-рю́), сапотíти (-чу́, -ти́ш), самопотíти. [Ля́мпа чади́ть (Звин.)]. *Небо* **-ти́ть** – димоча́дити під не́бом. **Копчённый** – (за)ди́млений, (за)ку́рений, (*зап.*) ву́джений.
Копти́ться – зади́млюватися, заку́рюватися, (*зап.*) ву́дитися.
Копты́рь – ка́пту́р (-ра́).
Копу́га, *см.* **Копоту́н.**
Копули́ровать – копулюва́ти, лучи́ти.
Копулиро́вка – копулюва́ння.
Копулиро́вочный – копулюва́льний.
Копу́ля, *см.* **Копу́н.**
Копу́н, -нья – 1) *см.* **Копоту́н**; 2) (*кропатель*) копа́йло, колупа́йло, копирса́йло, шпорталю́к (-ка́).
Копуне́ц – підсви́нок (-нка).
Копу́ша – 1) *см.* **Копоту́н**; 2) (*инструмент*) копи́рса́лка, шпо́рталка.
I. Копу́шка, *см.* **Копёнка.**
II. Копу́шка – 1) (*пинок*) копа́н (-на); 2) (*кукиш*) ду́ля; 3) *см.* **Копоту́н.**
Копцы́ – па́стка, си[і]льце́.
Копче́ние – 1) зади́млювання, заку́рювання, (*зап.*) ву́дження, вудíння, підди́млення; 2)

чаді́ння, курі́ння.
Копчёнка – 1) (*рыба*) курі[é]нка, (*рус.*) копчу́ха, копчу́шка; 2) (*мясо*) вудженúна.
Копчёный – (за)ди́млений, підди́млений, ку́рений, ко́пчений, (*зап.*) ву́джений. **-ная** *рыба* – ку́рена ри́ба. **-ное** *мясо* – ву́джене м'я́со. *Всё* **-ное** – піддимок (-мку).
Ко́пчик, *анат.* – ку́пер (-пра), *ум.* ку́прик.
Ко́пчиковый – ку́приковий.
Копчи́нка – копти́ло.
Копчу́шка – курі[é]нка, (*рус.*) копчу́шка.
Копы́га, *см.* **Копоту́н.**
Копы́житься – 1) *см.* **Копоши́ться**; (*важничать*) пиша́тися, комизитися.
Копы́л – 1) копи́л (-ла́), *соб.* копи́лля. [Копили́ поробив на са́ни (Сл. Гр.)]; 2) (*в ткацком станке*) льо́нка. *Выйти из* **-льев** *вон* – розійти́ся, з уто́рів зійти́ (*о мн.* посхо́дити). *На* **-пы́л** *поставить* – поста́вити ду́ба. *Поднять всё вверх* **-ло́м** – зня́ти все догори́ нога́ми.
Копы́листый – копиля́стий, копилча́стий.
Копы́литься – 1) става́ти ду́ба; (*ломаться, упрямиться*) коцю́битися, комизитися, опина́тися, огуря́тися; 2) (*чваниться*) чва́нитися, при́ндитися; бундю́читися, пиндю́читися.
Копылова́тый – копилува́тий.
Копыло́к – копило́к (-лка́), копиле́ць (-льця́), копилю́к (-ка́).
Копыльё – копи́лля (-лля).
Копы́льный – копило́вий.
Копы́льчатый, *см.* **Копылова́тый.**
Копырса́ть – копи́рса́ти що; *см.* **Ковыря́ть.**
Копыря́лка – са́па́, са́пка.
Копыря́ть, копырну́ть – шту́рхати, штурхну́ти, (*ногой*) копа́ти, копну́ти ного́ю кого́; *срвн.* **Пина́ть.**
Копы́тень, *бот., см.* **Ко́петень.**
Копы́тики – копите́чка (-чок).
Копы́тистый – копита́стий.
Копы́тить – 1) (*бить копытом*) копита́ти (-та́ю), би́ти (вибива́ти) копи́то́м (копи́та́ми); 2) (*топтать копытом*) копи́тчити (-тчу), топта́ти копи́то́м (копи́та́ми).
Копы́тище – копи́ти́ще, копити́сько.
Копы́тко, *см.* **Копы́тце.**
Копы́тник – 1) *см.* **Ко́петень**; 2) **-ники**, *зоол., см.* **Копы́тные.**
Копы́тные, *зоол.* – копи́тники (-ків), копита́сті (-тих). [Відділ копи́тників (Троян.)].
Копы́тный – копито́вий. **-ная** *мазь* – копито́ва масть.
Копы́то – 1) копи́то́ (*мн.* -пи́та, -пи́т, -пи́та́ми), копи́т (*р.* -та́, *мн.* -пити́, -ті́в, -та́ми), (*у двукопытных*) ра́тиця, ра́котиця. [Вороний ко́ню, чом води́ не п'єш, копита́ми сиру́ зе́млю б'єш? (Пісня). Їх нога́ розда́вить або копи́т звіря́ти польово́го (Св. П.). І́ноді трапля́ється, що копи́т ре́пається (Корольов). Мій підсвинок ра́котицями дере́ться об хво́рост (Н.-Лев.)]. *Ослиное* **-то** – осля́че копи́то; 2) **-ты́** (*масть в картах*) – че́рва, чи́рва; 3) **-то** *львиное, бот.* Alchemilla vulgaris L. – при́воротень (-тня).
Копы́тце – копи́тце́, копито́к (-тка́), копи́тонько; *см.* **Копы́то 1.**
Копы́тчатый – 1) (*подобный копыту*) копитува́тий; 2) (*с копытами*) копита́стий.
Копыши́ться, *см.* **Копоши́ться.**
Копь – 1) (*углубление*) ко́панка; 2) (*каменноуг.*) копа́льня, ша́хта, (*рудная*) ру́дня, рудоко́пня, (*глинян.*) гли́нище, (*извести*) вапня́рка, ва́пни́ще, (*соли*) солони́ще, (*гал.*) жу́па, сі́лка; (*солеварня*) соля́рня. **-пи** – копа́льні (-па́лень).
Копьё – 1) спис (-са́), спи́са, (*устар.*) коп'є́ *и* копія́ (*ж. р.*). [Встава́йте, вийма́йте списи́ і шаблі́ (Олесь). Як пришпили́в змі́ю люту та списою під ребро́ (Рудан.). Коп'є́ своє́ приломи́ти в по́лі полове́цькім (Рудан.)]. *Добыть* **-пьём**, *на* **-пьё** – взя́ти на-списа́. [Загін Павлю́ги ви́садив замкову́ бра́му і взяв за́мок на-списа́ (Стор.)]. *Ломать* **-пья** (*переносно*) – креса́ти шабля́ми, лама́ти (трощи́ти) спи́си за що; 2) (*церк.*) коп'є́ (-п'я́); 3) (*охотн. снаряд*) ра́тище (-ща).
Копьебо́рец – списобо́рець (-рця). [Комо́нний списобо́рець Крим.)].
Копьеви́дный – 1) списува́тий, шпича́стий; 2) *бот.* hastatus – шпича́стий.
Копьеви́ще, Копе́и́ще – ра́тище (-ща).
Копьено́сец – спи́сник, списозбро́єць (-ро́йця), списозбро́йний. [Списозбро́йні во́ї (Крим.)].
Копьено́сный – списозбро́йний.
Копьеобра́зный, *см.* **Копьеви́дный 1.**

Копьецо́ – спи́сик (-ка).
Кора́ – 1) (*на дереве*) кора́, кори́на, кори́ця, *ум.* кі́рка, кори́нонька, (*диал. соб.*) кі́р'я (Вхр.), (*на липе и некот. других деревьях*) луб (-бу), *соб.* лу́б'я. [Ой ве́рбо, ве́рбо, верби́це, на тобі дубо́ва кори́ця (Харк.). На я́ворі кори́нонька (Сл. Гр.)]. *Дубовая толчёная* **-ра** *у кожевников* – зду́биця. *Очищать, очистить от* **-ры́** – корува́ти, обкорува́ти, обкори́ти. [Ті стя́те (*срубленное*) де́рево кору́ють (Франко)]. *Засохнуть в виде* **-ры́** – прикорі́ти, заскори́ніти. [Не обми́ла за́раз, а тепе́р прикорі́ло, що й не оддере́ш і не обскребе́ш (Чернігівщ.)]. *Ледяная* **-ра́** – кри́га, зале́да. *Покрываться ледяной* **-ро́й** (*о воде*) – зашерха́ти, *сов.* заше́рхнути (*слегка*) пришерха́ти, прише́рхнути. **-ра́** *гололедицы* – шку́рка від о́желеди (Свидн.). *Земная* **-ра** – кора́ зе́мна́. **-ра́** *цементная* – кора́ цементо́ва; 2) (*на драгоц. камнях*) на́кип (-пу); 3) (*на плодах*) шку́рка, (*твёрдая*) шкаралу́[ю]ща, шкару́па, (*на струпе и ране*) шкури́на, скори́на; *см.* **Ко́рка.** *Струп покрылся* **-рою** – струп заскори́нів (Кон.). **-ра** *невежества, огрубения* – шкаралу́ща темно́ти, здича́віння.
Корабе́льник – корабе́льник.
Корабе́льный – корабе́льний, кораблє́вий. [Ви́дно ті́лько верх що́гли кораблє́вої (Комар.)]. **-ные** *документы* – кораблє́ві папе́ри. **-ная** *крепость* – кораблє́вий пате́нт.
Корабе́льщик – корабе́льник, суднови́к.
Кораблевладе́лец – вла́сник корабля́, кораблевла́сник, судновла́сник.
Кораблекруше́ние – тро́ща, потро́щення, розбиття́, ава́рія корабля́, кораблеги́бель (-лі), кораблеги́н (-ну). *Потерпеть* **-ние** – зазна́ти тро́щі, ава́рії (корабля́), кораблеги́ну. *Мы потерпели* **-ние** – корабе́ль нам (наш) розби́вся, потрощи́вся. *Потерпевший* **-ние** – розби́тий (потро́щений) корабля́нин, люди́на з розби́того (потро́щеного) корабля́, кораблеги́нець (-нця), кораблето́нець (-нця). *Мы, потерпевшие* **-ние** – ми лю́ди з розби́того (потро́щеного) корабля́, ми – розби́ті (потро́щені) корабля́ни.
Кораблекруши́тельный – кораблеги́бельний.
Кораблепла́вание – плавба́ кораблє́м, кораблеплавба́, судноплавба́, плавба́.
Кораблестрое́ние – кораблебудува́ння.
Кораблестрои́тель – кораблебудівни́чий (-чого), кораблебудіве́льник.
Кораблестрои́тельный – кораблебудіве́льний. **-ная** *верфь* – корабе́льня. [В півні́чній А́нглії через те, що нема́є пра́ці, закри́то 20 корабе́лень (Пр. Пр.)].
Кораблестрои́тельство – кораблебудівни́цтво.
Кораблехозя́ин – вла́сник корабля́, кораблевла́сник, корабе́льник, суднови́к.
Кора́блик – кора́блик, кора́бличок (-чка). [На си́ньому мо́рі хви́ля гра́є, кора́бличок потопа́є (Дума)].
Корабли́ще – корабли́ще, корабли́сько.
Кора́бль – корабе́ль (-бля́), *ум.* кора́блик, кора́бличок (-чка). [На си́нім мо́рі пливу́ть кораблі́, а в тих кора́бликах сидя́ть козаки́ (Дума)]. *Большемачтовый* **-бль** – щогли́стий корабе́ль. *Воздушный* **-бль** – повітряни́й корабе́ль. *Государственный* **-бль** – корабе́ль держа́вний. *Линейный* **-бль** – ліні́йний корабе́ль. *Обломок разбитого* **-бля́** – ула́мок розби́того (потро́щеного) корабля́. *Плыть на* **-бле́** – пли́сти́ кораблє́м. **-бль** *пустыни* – корабе́ль пусте́лі. *Сжигать* **-бли́** – пали́ти кораблі́. **-бль** *спасителя* (*религ.*) – спаси́телів корабе́ль. **-бль** *церкви* – корабе́ль це́ркви. *Большому* **-блю́** *большое и плаванье* – вели́кому во́зові (кораблє́ві) вели́ка й доро́га; бі́льшому бі́льше й тре́ба; вели́кому вели́ка й я́ма (Приказки). *Тяп да ляп и вышел* **-бль** – два та раз та й ви́йшов квас.
Кора́лл – кора́ль (-лю). [В ме́не віно́чок з чи́стого зло́та, з пе́рлів дрібни́х та кора́лю (Л. Укр.). Гли́боко в мо́рі росту́ть кора́лі (Сл. Гр.)]. *Монисто из красных* **-лов** – до́бре нами́сто, кора́льове нами́сто, кора́лі (-лів). *Нитка, низка* **-лов** – ни́зка (разо́к) кора́лів.
Кора́ллик – кора́лик (-ка).
Коралловидный – коралюва́тий.
Кора́лловый – кора́льовий, коралє́вий. **-вое** *монисто, ожерелье* – до́бре нами́сто, кора́льове нами́сто, кора́лі (-лів). **-вый** *остров* – кора́льовий о́стрів.
Кора́н – Кора́н (-ну). *По* **-ну** – за Кора́ном.
Кора́нный, Кора́новый – кора́новий. **-ные** *заповеди* – кора́нові при́писи, кора́нові нака́зи.
Кора́нский – кора́нський. [Кора́нський лад держа́вний (Крим.)].
Кора́чить, -ся, *см.* **Коря́чить, -ся.**
Корве́т – корве́та. *Трёхмачтовый* **-ве́т** – трищогло́ва корве́та.
I. Корга́ – гарга́ра, гайворони́ха, шкири́нда, карга́, ба́бище. [Чого́ ти, су́чий си́ну, стару́ гарга́ру напува́єш? Дочку́ її́ сва́таєш? (Мирний)].
II. Корга́ – 1) закави́ка, карлю́ка, ґирли́ґа; 2) *см.* **Ко́пань.**
Ко́рда – ли́нка, ко́рда; (*струна*) струна́. *Гонять лошадь на* **-де** – ганя́ти коня́ на ли́нці.

Кордебале́т – кордебале́т (-ту). *При участии* **-та** – з уча́стю кордебале́ту.
Кордега́рдия – кордега́рда, калаву́рня, оба́хта (*кутузка*) буцега́рня.
Кордо́н – (*воинская цепь*) кордо́н (-ну).
Кордо́нный – кордо́новий, кордо́нний.
Ко́ревый (*от* **Корь**) – ко́рови́й. **-вое** *заболевание* – корове́ захорува́ння.
Корёжить – ко́рчити, корю́чити, судо́мити. **-жит** (*безл.*) ко́рчить, ко́рчі (в ме́не), судо́мить.
Корёжиться – 1) (*от боли*) ко́рчитися, крути́тися, викру́чуватися; 2) (*вертеться*) вихиля́тися, викру́чуватися, лама́тися.
Коре́ктный, *см.* **Корре́ктный.**
Корена́стик, -стка – корена́стий (чолові́к), кореня́к (-ка́), корена́ста (жі́нка); *см.* **Корена́стый.**
Корена́стый – корена́стий, корена́тий, ока́д(ь)куватий, (*призёмистый*) оса́дкуватий, приса́дкуватий, (*дебелый*) кремезни́й, нато́птуваний. [Об сьо́го ду́ба корена́стого, об сю жорсто́ку си́лу розби́лось вельмо́жне па́нство (Куліш). Дітво́ра бу́де корена́ста, краснощо́ка (Мирний). Так собі жі́нка, невисо́ка та ока́дкувата (Київщ.)].
Коренева́тый, *см.* **Корнева́тый 1** *и* **2.**
Кореневи́к – корінни́к (-ка́).
Кореново́й, *см.* **Корново́й.**
Корене́ть, *см.* **Корени́ться 1.**
Корени́стый – корени́стий, корінча́стий. [Мак корени́стий, ма́є вели́кий ко́рінь (Н.-Лев.)].
Корени́ть – 1) *кого, что, см.* **Искореня́ть**; 2) *кого* – корени́ти, га́нити, га́ньби́ти, кобени́ти, корешува́ти (Борзен.), паску́дити кого́. [Кого́ попа́ло і корени́ть і га́нить (Стор.)].
Корени́ться – 1) корени́тися, укореня́тися *и* укорі́нюватися, закорі́нюватися; (*перен.*) ма́ти ко́рінь у чо́му. [Суча́сне раз-у-ра́з корени́ться в мину́лому (Єфр.). Во́ля коза́цька ма́ла ко́рінь гли́боко в само́му наро́ді (Куліш)]; 2) у[о]пира́тися; *срв.* **Упо́рствовать** *и* **Упря́миться.**
Коренли́вый – корінли́вий, вкорі́нливий.
Коренна́я, *сущ., см.* **Коренни́к 1.**
Коре́нник – 1) торф (-фу), торфо́ве (торфяне́) па́ливо; 2) *см.* **Коренщи́к.**
Коре́нник – 1) голобе́льний кінь (*р.* коня́), голобе́льник; 2) кореня́к; *см.* **Корена́стик**; 3) *см.* **Коренно́й** (**2**) *житель.*
Коренно́й – 1) *см.* **Корнево́й 1**; 2) *перен.* (*основной*) корінни́й, докорі́нни́й, осно[і]вни́й, (*исконный*) пе́рвісний, споконві́чний. [Одне́ з корінни́х завда́нь (Касян.). Тре́ба докорі́нних спо́собів шука́ти, як з ко́ренем ви́рвати ли́хо (Єфр.)]. **-на́я** *причина* – корінна́ (основна́) причи́на. **-но́е** *различие* – основна́ відмі́нність (різни́ця). **-ны́м** *образом* – в ко́рені, ґрунто́вно. **-но́е** (*радикальное*) *средство* – докорі́нни́й (радика́льний) спо́сіб (-собу). **-но́й** *закон* – осно[і]вни́й зако́н. **-но́й** *зуб* – ку́тній зуб, кутня́к (-ка́). **-на́я** *лошадь, см.* **Коренни́к 1**. **-но́й** *парус* (*на речных судах*) – сере́днє (вели́ке) вітри́ло. **-на́я** *рыба* – крутосолі́нка. **-но́й** *уксус* – перегі́нний о́цет, міцни́й (пере́гнаний, перепу́щений) о́цет (*р.* о́цту). **-но́й** *житель* – тубі́лець (-льця), оса́дник, туте́шній з ді́да-пра́діда, краяни́н. **-но́е** *население* – тубі́льці (-ців), корінна́ лю́дність (-ности). [У Ки́їві стріва́лися між собо́ю аж три націона́льності – корінна́ місце́ва украї́нська, по́льська й росі́йська (Єфр.)]. **-но́й** *киевлянин* – приро́дний (прирожде́нний, роди́мий) кия́нин. **-но́й** *дворянин* – дворяни́н да́внього ро́ду (з ді́да-пра́діда), родови́й (предкові́чний) дворяни́н. **-ной** *сват* – молодо́ї ба́тько, ба́тько нарече́ної. **-ное** *слово, грам.* – корінне́ сло́во. **-но́й** *слог, грам.* – корене́вий склад. **-но́й** *язык* – рі́дна мо́ва. **-но́е** *месторождение*, **-ные** *породы*, *геол.* – пе́рвісне родо́ви́ще, пе́рвісні поро́ди (матери́к). **-но́й** *вал, подшипник, техн.* – головни́й вал (-ла), головна́ вальни́ця; 3) *сущ., см.* **Коренни́к 1.**
Коре́нный, *см.* **Корнево́й 1.**
Коре́нчатый – 1) корене́вий; (*сделанный из корня*) корінько́вий. 2) **-тый** *товар* – а) корі́ння; *срвн.* **II. Коре́нье**; б) (*москоть*) корі́нний крам.
Коренщи́к, -щи́ца – продаве́ць, -вни́ця корі́ння, (*москательщик, -щица*) корі́нник, -ниця.
Ко́рень – 1) ко́рінь (-реня), *ум.* коріне́ць (-нця́), корі́нчик, *ув.* корени́ще, кореня́ка, *соб.* корі́ння, *ум.* корі́ннячко. [Ка́мінь росте́ без ко́реня (Номис)]. **-рни** *и* **-ре́нья** – корі́ння, ко́рені (-нів). [Му́сить плуг квітки́ з корі́нням рва́ти (Франко)]. **-рень** *дерева, идущий в землю вертикально* – сто́вба. **-рень** *зуба, пера, ногтя* – ко́рінь зу́ба, пера́, ні́гтя. **-рень** *книги, см.* **Корешо́к 3**. **-рень** *дела* – поча́ток спра́ви. **-рень** *учения горек, а плоды его сладки* – учи́тися гі́рко, а зна́ти со́лодко; працю́й гі́рко, а з'ї́си со́лодко (Комар). *Смотреть в* **-рень** (*вещей*) – диви́тися в ко́рінь (рече́й). *Пряные* **-ре́нья** – корі́ння, пря́нощі (-щів). *Питаться* **-ре́ньями** – живи́тися корі́нням. *Хлеб на* **-рню́** – хліб (збі́жжя) на пні́ (на

стеблі́, в на́коренку). [Запро́дував лихваря́м збі́жжя ще в на́коренку (Л. Укр.)]. *До* **-рня**, *в* **-рень** *истреблять* – до ко́реня, до на́коренку, до корі́ннячка, у-пе́нь, до-ще́нту, до ноги́ ни́щити (з[ви]ни́щувати) кого́, що. *Изругать в* **-рень** *кого* – ви́лаяти на всі за́ставки́ (на всі бо́ки, на всю губу́) кого́. *Покраснеть до* **-рня** *волос, см.* **Покрасне́ть.** *С* **-рнем** *рвать, вырывать, вырвать что* – з корі́нням рва́ти, вирива́ти, ви́рвати що, (*искоренять*) викоріня́ти *и* викорі́нювати, ви́коренити що. *С* **-рнем** *вон* – ге́ть з корі́нням (з ко́ренем). *Пускать, пустить* **-рни** *во что* – пуска́ти, пусти́ти ко́рінь (корі́ння) у що, (*глубоко*) укоріня́тися *и* укорі́нюватися в чо́му *и* у що, за[роз]коріня́тися, за[роз]корени́тися, окорени́тися (гли́боко) в чо́му. [Те, що найгли́бше пуска́є своє́ корі́ння в наро́дню ду́шу (Грінч.). В саду́ ви́шенька вкорени́лась (Грінч. III)]. *Это дерево пускает отростки от* **-рня** – це де́рево пуска́є (виганя́є, виго́нить) па́рості (па́гони, па́гінки, па́ростя), па́роститься з ко́реня (з корі́ння). *Злоупотребления пустили глубокие* **-рни** – надужиття́ (зловжива́ння) геть розкорени́лися. *Прикрепиться* **-рня́ми** *к чему* – прикорени́тися до чо́го. *Пресечь зло в* **-рне** – припини́ти (зни́щити) зло при ко́рені (при корі́нні, в ко́рені, в за́родку). *В* **-рне** *неправильно* – в ко́рені (в осно́ві свої́й) несправедли́во (неправди́во, непра́вильно). *При самом* **-рне** *отрубить, отрезать* – при са́мому ко́рені (при са́мому корі́нні, при́кро) відруба́ти, відрі́зати (відтя́ти) що. [При́кро, одруба́в де́рево (Хорольщ.). При́кро одрі́зав ні́готь (Хорольщ.)]. *Подсечь под* **-рень** – підсі́кти (підтя́ти) при ко́рені (при корі́нні) що. **-рень** *за* **-рень** – о́ко за о́ко. *Сделанный из* **-рня,** *см.* **Корнево́й 2**; 2) (*в народн. назв. различных растений*) ко́рінь, корі́ння. **-рень** *белый*, La erpitium latifolium L. – староду́б (-ба). **-рень** *бобовый*, Corydalis solida Sm. – ряст (-ту). **-рень** *винный* – а) (*копытный, скипидарный*), *см.* **Ко́петень**; б) (*животный, макаршин, сердечный*) Polygonum Bistorta L. – ра́кові ши́йки (-йок), рачки́ (-кі́в), ле́вурда. **-рень** *водяной*, Calla palustris L. – образки́ (-кі́в), фія́лковий ко́рінь. **-рень** *волчий*, Aconitum Napellus L. – зозу́лині череви́чки (-ків). **-рень** *волчковый*, Ononis spinosa L. *и* hircina Jacq. – вовчу́г (-га́), вовчуга́н, во́вча (бича́ча) трава́. **-рень** *гвоздичный*, Geum urbanum L. – гребі́нник, виви́шник, гравіла́т (-ту). **-рень** *глистный*, Dictamnus albus L. – ясене́ць (-нця́), (*редко*) ломи́ніс (-носа). **-рень** *горький*, Saussurea amara D. C. – гірки́й ко́рінь, гірча́к (-ка́). **-рень** *громовый, см.* **Спа́ржа** (*дикая*). **-рень** *драконов*, Arum dracunculus – кліщине́ць (-нця́). **-рень** *дубильный*, Statice latifolia Smith. – керме́к широколи́стий, дуби́льний ко́рінь, чинба́рник. **-рень** *жабин*, Campanula sibirica L. – дзво́ник сибі́рський, жа́бин ко́рінь. **-рень** *железный, см. под* **Желе́зный. -рень** *жёлтый*, Statice tatarica L. – керме́к тата́рський, жовти́во. **-рень** *завязной*, Potentilla Tormentilla Schr. – курзі́лля; *см.* **Лапча́тка. -рень** *змеиный*, Vincetoxicum officinale Mnch. – ла́стовень (-вня), змії́ний ко́рінь. **-рень** *золотой* – а) Lilium martagon L., *см.* **Ли́лия**; б) Asphodelus luteus L. – зо́лотень (-тня) жо́втий. **-рень** *зубной, см.* **Камнело́мка. -рень** *козельиовый, кошачий, очной*, Valeriana officinalis L. – овер’я́н (-ну), бі́сове (чо́ртове) ребро́, котя́че зі́лля. **-рень** *красильный*, Rubia tinctorum L. – маре́на. **-рень** *красный*, Anchusa officinalis L. – волови́к (-ка), рум’я́нка, краснoко́рінь (-реня), меду́нка, свиню́шник. **-рень** *любовный*, Platanthera bifolia Rich. – лю́бка, нічна́ фія́лка. **-рень** *майский, см.* **Петро́в** *крест.* **-рень** *Марьин, см.* **Пио́н. -рень** *медвежий*, Meum Athamaticum – бу́рич ведме́жий. **-рень** *мужской, чародейский*, Atropa mandragora L. – мандрагóра, мандриґу́ля. **-рень** *олений*, Torilis Anthriscus Gmel – опу́цьки (-ків), оши́пок (-пка), свербúгуз (-за). **-рень** *параличный, см.* **Пере́ступень. -рень** *печёночный, почечный*, Ageratum conyzoides L. – паху́чка звича́йна. **-рень** *пьяный, см.* **Белена́**. **-рень** *раменный*, Euphorbia virgata W. et K. – молоча́й (-ча́ю) лозови́й, молоча́к (-ка), рома́нів ко́рінь. **-рень** *рвотный* – а) *см.* **Ко́петень**; б) іпекакуа́на. **-рень** *сальный, см.* **Око́пник. -рень** *сладкий*, Scorzonera hispanica L. – змія́чка еспа́нська, соло́дкий ко́рінь. **-рень** *собачий*, *чёрный*, Cynoglossum officinale L. – чорноко́рінь (-реня), соба́чий ко́рінь (язи́к), воло́вий язи́к. **-рень** *солнечный*, Orobanche borealis Turcz. – вовчо́к (-чка́) півні́чний. **-рень** *солодковый*, Glycyrrhiza echinata L. – соло́дкий ко́рінь, солоде́ць (-дця́), солоди́ка, люкре́ція, люкри́ця. **-рень** *сухотный*, Arum maculatum L. – кліщине́ць (-нця́) пля́ми́стий, ко́зяча борода́. **-рень** *фиалковый*, Iris florentina L. – пі́вники флоренті́йські, коси́ця, фія́лковий ко́рінь. **-рень** *хлебный*, Psoralea bituminosa L. – псора́лея. **-рень** *царский*, Imperatoria Ostruthium L. – царзі́лля, (*редко*) староду́б. **-рень** *чемеричный*, Veratrum album L. – бі́ла чемери́ця, чемери́ка, чемерни́к. **-рень** *чумный*, Petasites officinalis L. – кремена́ лікарська. **-рень** *алтейный*, *фарм.* – проскурняко́вий ко́рінь (-ко́ве корі́ння); 3) (*перен. о человеке*) дуб, дуба́р (-ря́), непохи́тний, упе́ртий, суво́рий; 4) *запрячь лошадь в* **-рень** – запрягти́ коня́ в голо́блі. *Лошадь ходит в* **-рню́** – кінь пра́вить (бі́гає) за голобе́льного; 5) *грам.* – ко́рінь. **-рень** *слова* – ко́рінь сло́ва; 6) *мат.* – ко́рінь. **-рень** *из числа а* – ко́рінь з числа́ *а*. *Извлекать, извлечь* **-рень** *n-ой степени из числа а* – добува́ти, добу́ти ко́реня *n*-ого

ступеня́ з числа́ *а или* коренюва́ти, прокоренюва́ти число́ *а* число́м *n.*
I. Коре́нье – 1) карта́ння (слова́ми, сло́вом); 2) докоря́ння, доріка́ння кому́ чим *и* за що, карта́ння, бе́штання кого́ за що. *Срвн.* **Кори́ть 1** *и* **2.**
II. Коре́нье – корі́ння. **-нья** *сладкие* – а) *см.* **Ко́рень** (2) *сладкий*, б) (*сахарные,* Sium Sisarum L.) соло́дкий корі́нчик.
Кореня́к, *см.* **Кoренни́к 1.**
Кореспонде́нция, Кореспонде́нт*, см.* **Корреспонде́нция, Корреспонде́нт.**
Коре́ц – 1) (*ковш*) ко́ре́ць (-рця́), коря́к (-ка́), ківш (*р.* ковша́), *ум.* кі́рчик, корячо́к (-чка́), кі́вшик; *срвн.* **Ковш 1**; 2) (*в мельнице*) кіш (*р.* коша́); 3) (*у сохи*) (по)пере́чка.
Корешко́вый – 1) корінчико́вий, корінце́вий, корінько́вий. **-вый** *табак, см.* **Корешо́к 2**; 2) (*о переплёте*) спинко́вий.
Корешо́к – 1) коріне́ць (-нця́), корі́нчик. **-шо́к** (*выгнившего*) *зуба* – коріне́ць (корі́нчик) (ви́гнилого) зу́ба. **-шо́к** *гриба* – коріне́ць (корі́нчик) гриба́. *Синенький* **-шо́к**, *бот.* Pulmonaria officinalis L. – меду́нка; *см.* **Медуни́ца**; 2) **-шки́** (*табак*) – корінці́, ру́банка. *Он курит* **-шки́** – він па́лить корінці́; 3) (*в переплёте*) спи́нка, (*чековой книжки и т. п.*) коріне́ць. [На спи́нці опра́ви ви́бито було́ золоти́й хрест (Крим.)]. *Переплёт в* **-шо́к** – опра́ва з шкуряно́ю спи́нкою. **-шо́к** *ордера* – ордеро́вий коріне́ць.
Корешо́[е́]чный, *см.* **Корешко́вый. -ная** *кожа* – спинко́ва́ шку́ра. **-ный** *переплёт* – опра́ва з шкуряно́ю спи́нкою.
Корж – корж (-жа́).
Коржа́ва – 1) (*ржавое болото*) іржа́вець (-вця), ру́дка, рудя́вина, руда́; 2) (*спорынья*) ріжки́ (-жків).
Коржа́веть – 1) (*ржаветь*) бра́тися (і)ржею́, (і)ржа́віти; 2) (*скорузнуть*) шкару́бнути, шкарубі́ти, шкару́битися, коржа́віти.
Коржа́вина – 1) (*ржавчина*) (і)ржа́; 2) (*окалина*) жу́желиця, ци́ндра, ві́пса, брусли́на; 3) (*иней*) па́морозь, на́морозь (-зи), и́ней (-нею); 4) (*шершавая поверхность*) шарша́вина, шарша́вість, ше́рхлість (-ости); 5) *см.* **Коржа́ва 1.**
Коржа́вить – шкару́бити, коржа́вити, шарша́вити що.
Коржа́вый – 1) (*ржавый*) (і)ржа́вий; 2) (*шероховатый*) шарша́вий, ше́рхлий, шорстки́й; 3) (*заскорузлый*) зашкару́блий, коржа́вий; 4) (*заморенный, неказистый*) ми́ршавий, мізе́рний, зачу́чверілий, (*отощавший*) охля́лий, (*о зерне*) замі́ркуватий.
Коржа́н, *зоол.* Fulus terrestris – стоно́га.
Коржано́й – коржани́й.
Коржева́тый *и* **Коржи́стый** – коржува́тий.
Ко́ржик – ко́ржик (-ка).
Корзи́на – ко́шик, (*побольше*) кіш (*р.* коша́), (*узкая, с двумя ручками*) коші́ль (-шеля́), кошели́на, коша́р (-ра́), коші́вка, (*из лозы*) лозя́[а́]ник, сапе́т (-та), сапе́та (-ти), (*из лыка, ремня*) ко́зуб (-ба); (*только неподвижная, преимущ. для хранения зерна, фруктов и т. п.*) коші́вниця; *специальнее*: (*соломенная*) соло́м'яник, (*из лозы, обмазанная глиной*) сту́га, сту́жка, (*для ссыпки зерна*) зсі́па. [Носі́ю! Скинь цього́ ко́шика, а я тут сам ся́ду (Крим.). Де́в'ять кра́щих його́ тво́рів піду́ть до редакці́йного коша́ (Грінч.). Но́жик з кошеля́ ви́валивсь (Звин.)].
Корзи́нка – 1) ко́шик, ко́шичок (-чка), коше́лик. [Я́йця в коше́лик поскла́да́ли (Федьк.)]; 2) *бот.* (*бокоцветное соцветье*) – ко́шик, ко́шичок; (*подсолнечника*) грі́нка.
Корзи́нковый, Корзи́нный – ко́шико́вий, коше́[і́]льний.
Корзинообра́зный – кошува́тий, кошикува́тий.
Корзиноплете́ние – кошика́рство, коше́[і́]льництво.
Корзи́ночка, Корзи́ночный, *см.* **Корзи́нка, Корзи́нковый.**
Корзи́нчатый – кошува́тий, кошикува́тий.
Корзи́нщик, -щица – кошика́р (-ря́), кошика́рка, коше́[і́]льник, -ниця. *Ремесло* **-ка** – кошика́рство, коше́[і́]льництво.
Кориа́ндр, *бот.* Coriandrum sativum L. – корія́ндр (-ру), (*вульг.*) коля́ндра, коле́ндра, воню́че зі́лля.
Коридо́р – коридо́р (-ра *и* -ру), (*гал.*) корита́р (-ра), перехі́д (-хо́ду), (*узкий проход*) сутки́ (-то́к), *ум.* суточки́ (-чо́к). [На гори́ще з шкільно́го коридо́ру вели́ дерев'я́ні схі́дці (Васильч.). «Ма́рто!» – гу́кнув Семе́н у корита́р до покої́вки (Грінч.). Стрі́лася мені́ у перехо́ді сусі́да моя́ (М. Вовч.). Сутки́, гости́нець, ха́та, двір, – наби́то наро́ду аж гне́ться (Федьк.)].
Коридо́рный – 1) коридо́ровий, коридо́рний; 2) (*служитель в гостинице*) коридо́рний (-ного), слу́жка.
Коридо́рчик – коридо́рчик, (*гал.*) корита́рчик (-ка).

Кори́зна, Кори́зненый, *см.* **Укори́зна, Укори́зненый.**
Кори́нка – кори́нка, кишми́ш (-шу), (*зелёного цвета*) сабза́.
Кори́нковый, Кори́ночный – кори́нко́вий, кишмише́вий, сабзо́вий.
Кори́нфский – кори́нт(і́й)ський. **-ский** *орден, архит.* – коринті́йський о́рден.
Кори́стость – 1) корува́тість; 2) товстоко́рість (-рости).
Кори́стый – 1) корува́тий; поді́бний до кори́; 2) (*толстокорый*) товстоко́рий.
Кори́ть – 1) (бранить кого) кори́ти, карта́ти (слова́ми, сло́вом) кого́. [Прислу́хайся, що старі́ про ме́не каза́тимуть: чи бу́дуть хвали́ти, чи кори́ти (Квітка). Чому́ карта́єш ти люде́й, пусте́льниче святи́й? (Крим.)]; 2) (*кого за что, чем, в чём*) докоря́ти, доріка́ти кому́ чим *и* за що, вика́зувати кому́, кори́ти, карта́ти, бе́штати кого́ за що. [Докоря́ти світові за гріх (Єванг.). Дово́лі ви мені́ брехне́ю доріка́ли (Самійл.)].
Кори́ться – 1) (*корить себя*) карта́тися. [Скінчи́в, умо́вк і зсу́нув бро́ви те́мні, немо́в карта́всь, що ви́дав таємни́цю (Л. Укр.)]; 2) (*покоряться кому, перед кем*) кори́тися, по[с]коря́тися кому́, упоко́рюватися кому́ *и* перед ким, уляга́ти чому́ (Франко). [Її му́сять усі́ тут кори́тись (Васильч.)]; 3) (*виниться*) вини́тися, признава́тися до вини́; 4) (*перекоряться*) переко́рюватися *и* перекоря́тися, з'їда́тися з ким.
Корифе́й – корифе́й (-фе́я). [Корифеї сце́ни].
Кори́ца – 1) кори́ця, цинамо́м (-му), (*чаще*) цинамо́н (-ну); 2) *см.* **Кори́чник.**
Кори́цовый, *см.* **Кори́чный.**
Кори́чневый – цинамо́новий, цинамоноцві́тний, (*диал.*) кори́чнявий, (*каштанового цвета*) бруна́тний, (*о скорлупе*) чорня́вий, (*о глиняных изделиях*) черві́нько́вий, (*рыжеватый*) руся́вий, рудува́тий, (*зап.*) гніди́й. [Су́кня цинамо́нового ко́льору (Крим.). Світло яри́ло на діво́чих та молоди́чих убра́ннях і порина́ло в старе́чих бруна́тних капта́нах (Л. Укр.). Хоч горі́хи ще не чорня́ві, але́ вже спо́вняні і не мокляки́ (Звин.). Гніди́й птах (Верхр.). Гніде́ про́со (Верхр.)]. **-вый** *камень, минер.* – есоні́т (-та *и* -ту), цинамо́новий ка́мінь (-меня *и* -меню).
Кори́чник, *бот.* – а) (*коричный лавр*, Laurus Cinnamomum) цинамо́н (-на), цинамо́м (-ма), цинамо́н[м]ове де́рево; б) (*белая корица*, Canella alba) кори́ця.
Кори́чный – цинамо́новий, корице́вий. **-ное** *дерево, см.* **Кори́чник. -ный** *запах* – цинамо́новий (корице́вий) пах (дух). **-ное** *масло* – цинамо́нова (корице́ва) олія.
Кори́ща[е] – кори́ще, кори́сько.
Ко́рка – 1) (*плодов, овощей*) шку́рка, лушпа́йка, лушпи́на, лушпели́на, (*диал.*) шалупа́йка, лу́щина, *соб.* лушпи́ння, лушпа́, лушпа́йя (*ср. р.*), (*только твёрдая*: *арбуза и пр.*) шкаралу́па, шкарлу́па, скори́нка; (*на поверхности земли*) шка[о]ру́па. [З кавуна́ лушпи́на (Васильч.). По ха́ті шкаралу́п (кавуно́вих), як на башта́ні ко́ло куреня́ (Свидн.). Земля́ взяла́ся шкору́пою (Сл. Гр.)]. *Апельсинная, лимонная* **-ка** – помара́нчова, цитри́нова шку́рка (лушпа́йка, скори́нка). *Покрываться, покрыться* **-кой** (*от тепла, преимущ. о почве*) – шкару́бнути, зашкару́бнути, шкаруб[п]і́ти, зашкаруб[п]і́ти, зашкару́питися, бра́тися, взя́тися шка[о]ру́пою. [Земля́ взяла́ся шкору́пою (Богодух)]; 2) (*хлеба*) шку[о]ри́на, шку[о]ри́нка, скори́на, скори́нка, (*диал.*) оскі́рок (-рка). [Таки́й, ма́мо, хліб уда́вся, – під шкури́нку хоч схова́йсь (Грін. III). Жува́ла скори́нку хлі́ба (Мирний). Два мішки́ сухарі́в насуши́ла з оскі́рків (Борзен.)]. *Верхняя* **-ка** – (ве́рхня) шку[о]ри́нка, скори́нка. *Нижняя* **-ка** – спі́дка, спіду́шка, підспі́док (-дка), підо́шва. **-ка** *отстаёт, отстала у хлеба* – хліб відсіда́ється, відсі́вся. *Отодрать, отдуть, выпороть кого на обе* **-ки** – від[ви́]шмагати (відчухра́ти, ви́(ш)парити) кого́ на всі бо́ки; 3) *физиол.*, бот, *техн.* – кори́на, скори́н(к)а; (*плавающий слой*) шкаруби́ння. **-ка** *защитная* – захисна́ шкару́па; 4) (*ум. от* **Кора́**) кі́рка.
Коркова́тость – шкуркува́тість, шкаралу́пува́тість; (*кори́стость*) корува́тість (-тости).
Коркова́тый – шкуркува́тий, (*о твёрдой корке*) шкаралупуватий, шкаралупистий; (*кори́стый*) коруватий.
Ко́рковый – шкурко́ви́й; (*о твёрдой корке*) шкаралу́повий; (*коряной*) коряни́й; (*пробковый*) корко́вий. **-вое** *вещество мозга, мед.* – скори́нкова мате́рія мо́зку.
Коркоре́зный – скоринкорі́зний.
Корко́та, *стар.* – ко́рчі (-чів); *срвн.* **Ко́рчи** *и* **Спа́зма.**
Корм – 1) (*для людей и животн.*) корм, по́корм, про́корм (-му), (*питание*) пожи́ва, пожи́вок (-вку), пожи́вність (-ности), (*кормля*) годі́вля, (*преим. о людях*: *продовольствие*) харч (-чи, *ж. р. и редко* -чу, *м. р.*), харчі́ (-чі́в), (*пища*) ї́жа; (*фураж*: *солома, трава, сено*) па́ша, (*зерновой*) обрі́к (-ро́ку), (*на зиму для скота*) зимі́вля; (*для плотоядных животных ещё*) жир (-ру), (*для зверей*) звіроя́дина. [Неща́сному во́вкові не посла́в бог ко́рму (Рудч.). Му́сить пта́шка мале́сенька дба́ти, де-б під сні́гом пожи́вку шука́ти (Л. Укр.). Подиві́ться,

чи там є соба́кам яка́ харч (Звин.). Я ще не тобі́ на жир (Рудан.)]. *Подножный* **корм** – па́ша, ви́пас (-су). *Пускать на подножный* **корм** – пуска́ти на па́шу, на попаса́ння, на по́пас; 2) (*действие*), *см.* **Кормле́ние 1**; 3) (*стар.*: *прокормление*) харчува́ння, прохарчува́ння, годі́вля, кормі́вля; (*содержание*) уде́ржання, утри́мання, (*вм. жалованья*) годі́вля. *Посадить кого на* **корм** – посади́ти кого́ на годі́влю, настанови́ти кого́ на пожи́вну поса́ду; *срвн.* **Кормле́ние 2.**

I. Корма́ (*мн. ч.*), *см.* **Кормы́.**

II. Корма́ – 1) корма́, (*диал.*) гуза́. [Я сидів на ла́вочці на кормі́ й диви́вся у безме́жний про́стір мо́ря (М. Левиц.)]; 2) (*неводная*) матня́.

Кормё́ж, Кормё́жка, *см.* **Кормле́ние 1**. *У него сегодня* **-мё́ж**, *фам.* – він сього́дні контенту́є (году́є). *Поехал на* **-мё́ж** – пої́хав живи́тися (харчува́тися, харчи́тися), пої́хав на пожи́вну поса́ду, на годі́влю.

Кормё́жничать – шука́ти заробі́тку в чужі́й стороні́, подава́тися на заробі́тки.

Кормё́жный – харчува́льний. **-ный** *вид* – харчова́ по́свідка.

Корми́лец – 1) годува́льник, годівни́к (-ка́), хлібода́вець (-вця), хлібода́р (-ра), хлібода́рник. [Уде́ржання ці́лої сім'ї́, на чолі́ котро́ї стоя́в він, я́ко годува́льник (Екон. наука). Сагайда́чний, наш ба́тько, хлібода́рник і ге́тьман (Куліш)]; 2) (*благодетель*) корми́тель, добро́дій (-дія), *ум.* добро́дієчко. [Сотворі́ть ми́лостинку, дорогі́ корми́телі! (Яворн.)]. **-лец** *наш*! – добро́дієчку наш!

Корми́лица – 1) годува́льниця, годівни́ця. [Ще жаді́бний со́ків землі́-мату́сі, вели́кої годува́льниці (Ніков.). Коро́ва – на́ша годівни́ця (Звин.)]; 2) (*мамка*) ма́тка, годівни́ця. [Га́нна Ке́ннеді, ма́мка шотла́ндської короле́ви (Грінч.)]. *Быть* **-цей** – бу́ти ма́мкою (за ма́мку); мамкува́ти, ма́мчити; 3) (*благодетельница*) корми́телька, добродíйка, *ум.* добро́дієчка. **-ца** *наша*! – добро́дієчко на́ша!

Корми́лицын (*о мамке*) – ма́мчин (-на, -не).

Корми́ло – стерно́, деме́н (-е́на), де́мено́, ке́рма; (*у плота*) трепло́. **-ло** *правления, власти* – урядо́ве стерно́, ке́рма урядува́ння, урядо́ва вла́да. *У* **-ла** – при стерні́, коло стерна́.

Корми́стый – паши́стий, пашови́тий, бага́тий на па́шу, (*обильный травой*) травни́й, травни́стий. [Паши́сте по́ле (Сл. Ум.)].

Корми́тель, -ница, *см.* **Корми́лец 1, Корми́лица 1.**

Корми́ть, ка́рмливать – годува́ти, (*редко*) корми́ти (-млю́, -миш), (*продовольствовать, содержать*) харчува́ти, контентува́ти, (*питать*) живи́ти (-влю́, -виш) кого́. [Краде́ш? Году́єш борще́м з черво́ю? (Коцюб.). Хлі́бом ко́рмлять, а стебло́м о́чі ко́лють (Номис). Украї́на їх харчува́ла (Куліш). Жінки́ обі́цянку дали́ люде́й контентува́ти (Г. Барв.)]. **-ми́ть** *ребёнка грудью* – годува́ти дити́ну гру́ддю, дава́ти дити́ні груди. *В этом ресторане хорошо* **-мят** – у цьо́му ресторáні до́бре году́ють. **-мить** *из рук* – годува́ти з рук кого́. **-мить** *лошадей* (*в дороге*) – попаса́ти, попа́сувати ко́ні. *Проехать сорок вёрст не* **-мя́** – проїха́ти со́рок версто́в без по́пасу (не попаса́ючи ко́ні). **-ми́ть** *вволю кого* – годува́ти досхочу́ кого́, (*домашн. животных*) годува́ти упри́пуст (невпо́їд) (худо́бу). **-ми́ть** *кого завтраками* – (по)жда́никами годува́ти кого́. *Соловья баснями не* **-мят** – солове́й пісня́ми не си́тий. **-щие** *грудью женщины* – жінки́-годівни́ці. **Ко́рмленный** *и* **Кормлё́нный** – годо́ваний.

Корми́ться, ка́рмливаться – годува́тися, (*редко*) корми́тися; харчува́тися, контентува́тися чим *и* з чо́го, (*питаться*) живи́тися чим, з чо́го, споживля́тися, заживля́тися чим; (*зимой*) зимува́тися; (*столоваться*) столува́тися. [Не хлі́бом я, – зідха́ннями году́юсь (Куліш). І́нші по пу́щах се́лами сіда́ли і звіроло́вством та па́сікою корми́лися (Куліш). Бу́де чим харчува́тись (Коцюб.). Живи́лись о́вочами садови́ми (Крим.). Пра́цею робі́тників жи́вляться всі нетрудя́щі лю́ди (Єфр.). Воні́ хлі́бом з низови́х земе́ль заживля́лися (Куліш)]. **-ться** *от трудов своих* – годува́тися з своє́ї пра́ці (своє́ю пра́цею); контентува́тися із свої́х ру́чок та пу́чок (Г. Барв.). *Он с трудом* **-тся** – він ле́две-ле́две прогодо́вує себе́, заробля́є собі на прожи́ток (на прожиття́).

Ко́рмка, *см.* **Кормле́ние 1.**

Кормле́ние – 1) годува́ння, годі́вля, (*продовольствование*) харчува́ння, контентува́ння, (*питание*) жи́влення; (*лошадей, волов в дороге, на пастбище*) попаса́ння, по́пас (-су). **-ние** *грудью младенцев* – годува́ння діте́й гру́ддю. *Прекратить* **-ние** *грудью* – відлучи́ти (залучи́ти) дити́ну. *Остановиться для* **-ния** *лошадей, волов* – ста́ти на по́пас; 2) (*стар.*: *в моск. Руси*) годі́вля, кормі́вля, пожи́вна поса́да (на провінції); (*область управления, волость, город*) прові́нція, краї́на, во́лость (-ти), мі́сто. *Посылать кого на* **-ние** *куда* – посила́ти кого́ на годі́влю (на кормі́влю, на пожи́вну поса́ду) куди́.

Ко́рмленик, -ница *и* **Кормлё́нок, -нка** (*о животных*) – годо́ванець (-нця), годо́ванок (-нка), годо́ванка, вигодо́ванець, вигодо́ванка.

Ко́рмля – 1) *см.* **Кормле́ние 1**; 2) *см.* **Корм 1.**
Ко́рмничество – керува́ння, кермува́ння судно́м.
Кормни́чка – наси́почка, коро́бочка (з ко́рмом для співо́чих пташо́к у клі́тці).
Ко́рмный – 1) (*обильный кормами*), *см.* **Корми́стый**; 2) (*откормленный*) у[від]годо́ваний, відпа́сений, гладки́й, си́тий; 3) (*о должности*) пожи́вний.
Кормови́к – рептю́х (-ха́), ре́птух (-ха), опа́лка, опа́лки (-ків).
Кормови́стый – наї́дкуватий, жи́вни́й, (с)пожи́вний, тривни́й, си́тний.
Кормови́тый, *см.* **Корми́стый.**
Кормови́ще – ви́пас (-су), пасови́ще; *см.* **Па́стбище.**
Кормово́е (*кормовые деньги*) – харчове́ (-во́го), харчові́ гро́ші (-шей), (*устар.*) стравне́ (-ного), стравні́ гро́ші.
I. Кормово́й – харчови́й, кормови́й. **-вые** *травы* – кормові́ тра́ви. **-во́й** *горох*, *бот.* Vicia L. – ви́ка; *срвн.* **Ви́ка. -вы́е** *деньги, см.* **Кормово́е. -во́й** *двор* (*стар.*) – за́їзд (-ду), заїзни́й (харчови́й) двір (-ри *и* -ру), харчі́вня. **-во́й** *человек* (*стар.*) – офіціялі́ст.
II. Кормово́й – 1) кормови́й. **-во́й** *флаг* – кормови́й пра́пор (-ра). **-во́й** *пень* – ахтерште́вень (-вня); 2) *см.* **Ко́рмчий.**
Кормовщи́к, *стар., см.* **Фуражи́р.**
Корму́шка – годі́вниця, кори́то, кори́тце, коритча́ (-ча́ти) (для годі́влі).
Ко́рмчая *книга* – ко́рмча кни́га, номокано́н (-на).
Ко́рмчий, Ко́рмщик – стерни́чий (-чого), стерни́к (-ка́), керма́нич, деме́нний (-ного). [Стерни́чий кораблем керу́є (Л. Укр.). Ви кле́плете на стерникі́в держа́ви (Куліш). Досві́дчений керма́нич (Шух. I)].
Кормы́ – 1) (*для подножного корма*) ви́паси (-сів), пасо́ви́ська; *срвн.* **Па́стбище**; 2) (*сено, солома*) па́ша, (*овёс*) обрі́к (-ро́ку).
Кормя́га – жо́лоб (-ба), кори́то.
Кормя́жка *общ., см.* **Ко́рмленик, -ница.**
Корна́вка – куци́на, ку́ртка.
Корна́к – слоно́вий пого́нич (поводи́р (-ря́)).
Ко[а]рна́ть, обко[а]рна́ть – об[від]тина́ти, об[від]тя́ти, обчу́хрувати, обчухра́ти, обчикри́жувати, обчикри́жити. [Щоб кри́лець хтось не обчухра́в (Греб.)]; (*только о крыльях*) бо́ркати, прибо́ркувати, прибо́ркати, (*слегка*) підбо́ркувати, підбо́ркати кого́, кри́ла кому́; (*уши, хвост*) обру́бувати, обруба́ти, урі́зувати, урі́зати (ву́ха, хвіст (хвоста́)).
Корнева́тый – 1) *см.* **Коренистый**; 2) *см.* **Корневи́дный.**
Корневи́дный – коренюва́тий.
Корневи́к – корінни́к (-ка́).
Корневи́стый, *см.* **Корени́стый.**
Корневи́ще, *бот.* – кореня́к (-ка́), корени́ще. [Корени́ще глухо́ї кропиви́ вели́ке (Троян.)].
Корневи́щевый, Корневи́щный – кореняко́вий, корняко́вий. [Бульба́сті, корняко́ві та цибулюва́ті рости́ни (Калит.)].
Корнёвка – 1) корінько́ва лю́лька (*трубка*); 2) коренівка, насто́йка на гірко́му корі́нні.
Корнево́й – 1) корене́вий, корінни́й. **-вы́е** *мочки* – корене́ві воло́кна (-кон). **-во́й** *побег* – корене́вий па́гін (-гону), корене́вий па́гінок (-нка) (па́го[і]нець (-гінця)); *срвн.* **Побе́г 2**. **-во́й** *чехлик* – корене́ва шапинка. **-ва́я** *система* – корене́ва систе́ма; 2) (*сделанный из корня*) корінько́вий. [Корінько́ва лю́лька (*трубка*) (Квітка)]; 3) *грам.* – корене́вий. **-вые** *языки* – корене́ві мо́ви.
Корневщи́к, *см.* **Корнесло́в 1.**
Корнено́жка, *зоол.* Rhizopoda – корененíжка, розкорі́нок (-нка).
Корнеобра́зный – коренюва́тий.
Корнепло́д, *агрон.* – коріння́к (-ка́). *Кормовые* **-ды** – кормові́ корінняки́.
Корнеплодный – корінняковий.
Корнеподо́бный – коренюва́тий.
Корнере́з, Корнере́зка – коренері́з (-за); (*для крошки корнеплодов*) січка́рня.
Корнесло́в – 1) етимо́лог, коренезна́вець (-вця); 2) коренеслі́в (-сло́ва), етимологі́чний словни́к.
Корнесло́вие – етимоло́гія; коренезна́вство.
Корнесло́вный *словарь, см.* **Корнесло́в 2.**
Корне́т – корне́т; (*у казаков*) хору́нжий (-жого).
Корне́т-а-писто́н, *муз.* – корне́т-а-пісто́н (-на).
Корнети́ст – корнети́ст (-ста).
Корне́тский – корне́тський.

Корнея́дный, *зоол.* – коренеї́дний.
Корни́ловщина – корні́ловщина.
Корни́стый, *см.* **Корени́стый.**
Корнишо́н – корнішо́н (-на), мура́вчик (Липовеч.), огіро́чок (-чка), огіро́к-пу́п'янок (-нка).
Корно́й – коряни́й, корови́й.
Корнокры́лый – з прибо́рканим (відтя́тим) крило́м, куцокри́лий.
Корнопа́лый – безпа́лько, безпа́лок (-лка), (*с изурод. рукой*) ку́кса.
Корнору́кий – безру́кий; безпа́лько; *см.* **Корнопа́лый.**
Корноу́хий – карна(в)у́хий, клапо(в)у́хий.
Корноу́шить – об[від]тина́ти ву́ха.
Корноу́шка – карна(в)у́шка. [Ягни́чка карнау́шка (Чуб.)].
Корнохво́стый – ку́ций, куцохво́стий.
Корну́ть – 1) *см.* **Прикорну́ть**; 2) (*о хлебе*) полягти́, ви́лягти, покля́кнути.
Корнца́нги – корнца́нги (-гів), щи́пці́ (-ців), щи́пчики (-ків).
Ко́рный – кі́рний. **-ная** *сыпь* – кірна́ ви́сипка.
Ко́роб – 1) ко́роб (-ба), (*из луба*) ко́зуб (-ба), (*из лозы покрытой глиною*) сту́га, (*из картона, футляр*) шабату́рка, (*чаще множ.*) шабату́рки (-рок); *срвн.* **Коро́бка 1**. *Наговорить три* **-ба** – набала́кати по́вен міх (Крим.); (*наврать*) набала́кати три мішки́ (сім мішків) греча́ної во́вни (Приказка), розби́ти ці́лий глек брехе́ньки. *Его свело* **-бом** – його́ зсудо́мило (справчи́ло). *Ни из* **-ба**, *ни в* **-роб** – ні туди́, ні сюди́; ані з коша́, ані в кіш; 2) (*тележный лубяной кузов*) ко́роб, глабці́ (-бців *и* -бе́ць); *см.* **Ку́зов 1**; (*плетёная корзина на дрогах для возки угля и пр.*) сапе́т (-та), сапе́та (-ти), ку́ча; 3) *см.* **По́шевни.**
Коробе́йка, *см.* **Коробья́ 1** *и* **2**. *Спустить* **-ку** – прогуля́ти (проц(в)и́ндрити, проманта́чити) все своє́ майно́ (всі свої́ ста́тки-мае́тки).
Коробе́йник – 1) *см.* **Коро́бочник 1**; 2) щети́нник, ра́шаве́ць (-вця́), венге́рець (-рця), (*рус.*) коробе́йник. [Не сват си́тник коробе́йникові (Чуб. I)].
Коробе́йный – ко́робо́вий.
Коробе́йщик, *см.* **Коробе́йник 2.**
Коро́бить, -ся – жоло́бити, -ся, ко́рчити, -ся, ду́бити, -ся, корю́чити, -ся, коцю́р(у́)бити, -ся, кожу́шити, -ся, шкарубити, -ся; (гнуть, -ся) гнути, -ся; *срвн.* **Покоро́бить, -ся.** [Клепки́ ро́блять із матерія́лу ко́лотого, таки́й матерія́л і жоло́биться ме́нше (Бондарне вироб.). До́шка на со́нці ду́биться (Сл. Ум.). Ли́стя со́хне й коцю́рбиться (Липов.)]. *Обечайки* **-бят** *на огне* – оби[е]ча́йки гнуть на вогні́. *От жару доски* **-бит** – від (з) жа́ру (від (із) спе́ки) дошки́ жоло́бляться (ду́бляться). *Меня от стужи так и* **-бит** – мене́ з (від) хо́лоду аж ко́рчить (корю́чить). *Его* **-бит** *от таких слов* – його́ аж ки́дає (ко́рчить, кри́вить) від таки́х слів. **Коро́бленный** – жоло́блений, ко́рчений.
Короби́ще – короби́ще, вели́кий ко́роб.
Коро́бка – 1) коро́бка, (*из луба*) ко́зуб, козу́бка, козубе́ць (-бця́), козубня́ (-ні́), *ум.* козубе́нька, (*из лозы с глиною*) сту́жка, (*из берестовой коры*) берестя́нка, (*картонка, футляр*) шабату́рка, (*жестянка*) пу́шка. [Дурне́, як коро́бка (Яворн.). Да й забра́ла той ове́с козубе́нькою уве́сь (Пісня). Узяли́ сту́жку з калача́ми (Куліш)]. **-ка** *спичек* – коро́бка (па́чка) сірникі́в. **-ка** *для шляпы* – шабату́рка (на капелю́ш); 2) *мех., техн.* – коро́бка. **-ка** *водомерная, клапанная, предохранительная* – коро́бка водомі́рна, хлипако́ва, запобіжна́. **-ка** *скоростей, сцепления* – коро́бка шви́дкостей, зчі́плювання; 3) (*оконная, дверная*) коро́бка віко́нна, дверна́.
Коро́бковый, *см.* **Коро́бочный.**
Коро́бление – жоло́блення, ко́рчення, корю́чення; (*сгибание*) згина́ння. **-ние** *листьев* – коцюру́блення ли́стя; (*болезнь*) куцюру́биця, куцюру́б (-ба). [На огірки́ куцюру́биця напа́ла (Липовеч.)].
Коробова́тый – коробува́тий, коробкува́тий.
Коробово́й – коробо́вий, коробко́вий. **-во́й** свод, *архит.* – коробо́ве склепі́ння. **-вы́е** *сани, см.* **По́шевни.**
Коробо́к, Коробо́чек, *см.* **Коро́бка, Коро́бочка 1** *и* **Кузово́к, Луко́шко.**
Коро́бочка – 1) коро́бочка, (*картонка, футлярчик*) шабату́рочка; *срвн.* **Коро́бка.** [Він ви́тяг з кеше́ні коро́бочку з цигарка́ми (Крим.)]; 2) *бот.* – коро́бочка.
Коро́бочник, -чница – 1) коробка́р (-ря́), -ка́рка, коро́бочник, -ниця, (*выделывающий картонные коробки*) шабату́рник, -ту́рниця; 2) **-чник,** *см.* **Коробе́йник 2.**
Коро́бочный – ко́робо́вий, коробко́вий. **-ный** *сбор* (*с мяса, потребляемого евреями*), *стар.* – коробко́ве (-вого), коробко́ва опла́та.
Коро́бчатый – коробува́тий, коробкува́тий, коробча́стий, коро́бчатий. [До цих двере́й тре́ба

коро́бчатого замка́ (Яворн.)]. **-тый** *потолок* – склепува́та сте́ля. **-тое** *железо* – коритува́те залі́зо.

Коробьево́й – 1) ко́робо́вий; 2) скрине́вий. *Срвн.* **Коробья́.**

Коробья́ – 1) (*короб коробейника*) ко́роб (-ба); 2) (*сундук с пожитками*) скри́ня. *Набить* **-бью́** – до́бре скри́ню запорожни́ти, назбира́ти ста́тків. *Рядить* **-бью́** – готува́ти молоді́й скри́ню (по́саг, ві́но).

Коро́ва – коро́ва, *ум.* корі́вка; *специальнее*: (*первый раз отелившаяся*) пе́рвістка, (*телящаяся через год*) перелі́тка, (*доящаяся не на все дойки*) ми́мка, (*во время течки*) гони́ця; (*в детск. языке*) ма́ня, му́ня, ми́ня, би́ня. **-ва** *яловая, стельная, дойная, молочная* – коро́ва я́лова (я́лівка), ті́льна, ді́йна, моло́чна. *Бодливой* **-ве** *бог рог не даёт* – коли́-б свині ро́ги, поколо́ла-б усі́х; якби́ жа́бі хвіст, усе́-б по́ле ви́толочила (Приказки). *Как* **-ва** *языком слизнула* (*следа не осталось*) – як коро́ва язико́м злиза́ла; як віл лизну́в; як ли́зень (лиз) злиза́в (Приказки). *Пристало, как седло к* **-ве** – приста́ло (підхо́дить), як коро́ві кульба́ка, як свині нари́тники (Приказки). *Чья бы* **-ва** *мычала, а наша б молчала* – чия́ б гарча́ла, чия́-б мовча́ла. *Балованная* **-ва** *всё стадо балует* – дай во́лю одно́му, всі на го́лову ся́дуть. *Морская* **-ва**, *зоол.* Rhytina Stelleri – морська́ коро́ва.

Корова́й, *см.* **Карава́й.**

Короnне́нка – корі́вчи́на, корови́на.

Коро́вий – коро́в'ячий; (*о коже, рогах, изделиях из рога и т. п.* также) я́ловичий. **-вье** *молоко* – коро́в'яче молоко́. **-вья** *смерть* – по́шесть (-ти), промі́рок (-рку), ви́здих (-ху) на корови́ (на корі́в); *срвн.* **Падёж.** **-вий** *праздник* – коро́в'яче свя́то (31-е кві́тня), Вла́са. *Отольются медведю* **-вьи** *слезы* – оді́звуться во́вко́ві коро́в'ячі слі́зки (Номис). **-вья** *петрушка*, *бот.* Anthriscus silvestris Hoffm. – бугила́, борщівни́к, свербигуз. **-вья** *трава*, *бот.* Camelina sativa Crantz. – рижі́й (-жі́ю). **-вий** *цвет, см.* **Калу́жница.**

Коро́вина – коро́вина, коро́в'яча шерсть (-ти).

Коро́вистый – коро́ватий. [Тели́ця уже́ вели́ка, уже́ коро́вата (Яворн.)].

Корови́шка, *см.* **Коровёнка.**

Коро́вища[е] – коро́вище (-ща), коров'я́ка.

Коро́вка – 1) корі́вка, корі́вочка, корі́вонька;. 2) *божья* **-ка**, *энтом.* Coccinella – со́нечко, серде́нько, зозу́лька, бе́дрик; 3) *см.* **Коро́вник 3.**

Коро́вник – 1) (*хлев для коров*) корівни́к (-ка́), коро́в'яник, коро́[і]вня; 2) (*прислужник за коровами*) корі́вник, коров'я́р (-ра́); 8) *бот.* Angelica archangelica L. – ду́дник ліка́рський; *срвн.* **Дя́гиль**; 4) *см.* **Коровя́к.**

Коро́вница – корі́вниця.

Коро́вочник, *см.* **Коро́вник 3.**

Коро́вушка – корі́вонька, коро́виця.

Коровя́к, *бот.* Verbascum Thapsus – ведме́же ву́хо, дивина́, коров'я́к (-ка́).

Коровя́тина – я́ловичина, коро́в'яче м'я́со.

Коровя́чник, *пт.* Motacilla flava – жо́вта трясогу́зка (верти́гузка, труси́хвістка, пли́ска).

Корое́д, *энтом.* Bostrichus – короі́да (-ди) *и* короі́д (-да).

Корое́дный – короі́дний.

Королёв – королі́в (-ле́ва, -ле́ве), короле́вий. **-лёв** *цвет*, *бот.* Phaseolus multiflorus Lam. – короле́вий (королі́в) цвіт (-ту).

Короле́ва – 1) (*правительница королевства*) короле́ва (-ви), *ум.* королі́вонька; (*жена короля*) короли́ха, короли́ця. [Короле́ва еспа́нська Ізабе́лла (Ком.). Цар, цари́ця, короли́ця (Дитяча гра)]; 2) (*в шахматах ферзь*) короле́ва, кра́ля, да́ма.

Короле́вин – короле́вин, короли́шин, короли́чин, кра́лин (-на, -не). **-на** *трава*, *бот.* Arctium Lappa L. – лопу́х (-ха́).

Короле́вич – короле́вич, короле́нко, (*сын королевы*) короле́венко. **-вич**-*мальчик* (*шутл.*) – короля́ (-ля́ти), короленя́ (-ня́ти).

Короле́вна, Короле́вична – королі́вна, *ум.* королі́внонька.

Короле́вски, По-короле́вски – по-королі́вському. королі́вським звича́єм.

Короле́вский – королі́вський, (*народн.*) коро́льський, (*королёв*) королі́в (-ле́ва, -ле́ве), короле́вий. **-ское** *достоинство* (*сан*) – королі́вство, королі́вська гі́дність (-ности).

Короле́вство – 1) (*государство*) королі́вство; 2) (*сан*) королі́вство, (*народн.*) коро́льство; 3) (*пребывание в сане*) королюва́ння. [Це було́ за королюва́ння Станісла́ва Поня́то́вського (Крим.)].

Короле́вствование – королюва́ння.

Короле́вствовать – королюва́ти.

Королёк – 1) коро́лик, (*король-мальчик, шутл.*) короля́ (-ля́ти), короленя́, королевеня́ (-

ня́ти); 2) *зоол.*, *пт.* Regulus cristatus – коро́лик, золотому́шка (Верхр.); 3) коро́лик; *см.* **Князёк 2**; 4) білий крі́лик, коро́ль; *см.* **Кро́лик**; 5) (*апельсин с красной мякотью*) мальті́йська помара́нча; 6) (*зерно чистого металла*) коро́лик, короля́ (-ля́ти), метали́на, *ум.* метали́нка. *Золотой* **-лёк** – золоти́на, *ум.* золоти́нка, золоти́ночка; 7) (*кораллик*) кора́лина; 8) **-льки́** *садовые*, *бот.*, *см.* **Пе́рец** *красный.*

Короли́ца – 1) короли́ця; *срвн.* **Короле́ва 1**; 2) королі́вна; *срвн.* **Короле́вна.**

Королу́п – королу́п, короде́р (-ра).

Коро́ль – 1) коро́ль (-ля). *При* **-ле́** *таком-то, в правление* **-ля́** *такого-то* – за короля́, за королюва́ння тако́го-то. *Быть* **-лём** – бу́ти короле́м, (*королевствовать*) королюва́ти; 2) (*в картах, шахматах*) коро́ль; 3) (*в шлюзе*) порі́г (-ро́га).

Корольки́ *садовые, см.* **Пе́рец** *красный.*

Королько́вый – 1) коро́ликовий; *срвн.* **Королёк 1, 2, 3** *и* **6**. -вая *икра* – бі́ла (блідороже́ва) ікра́. **-вые** *весы* – пробі́рна вага́; 2) (*кроличий*) кро[і]ля́чий. **-вый** *мех* – кро[і]ля́че х[ф]у́тро; 3) (*коралловый*) кора́льовий. **-вое** *ожерелье* – кора́лі (-лів), до́бре (кора́льове) нами́сто.

Коромы́сел – 1) *и* 2), *см.* **Коромы́сло 1** *и* **2**; 3) (*созвездие Большой Медведицы*) Віз (*р.* Во́за).

Коромы́сельник, Коромы́сельщик – коромисе́льник, коромисля́р (-ра́), коро́ми́сник, коромисляни́й ма́йстер (-стра).

Коромы́сельный, *см.* **Коромы́словый.**

Коромы́слице – коромисе́льце, коромисе́лко.

Коромы́сло – 1) коро́мисло, (*редко*) коро́мисел (-сла), (*гал.*) весло́. **-сло** *водоносное* – коро́мисло. **-сло** *весов* – вагове́ коро́мисло, коро́мисло у вазі́, буга́й (-гая́) (Сл. Ум.). **-сло** *колодца, см.* **Жураве́ль 2**. **-сло** *колокола* – коро́мисло в дзво́ні. *Дым* **-слом** – гарми́дер (-ру), бу́ча. *Поднять весь дом* **-слом** – зби́ти (зня́ти, зчини́ти, ско́їти) бу́чу (ґвалт, веремі́ю, ша́рварок), спра́вити гарми́дер. *Пошёл дым* **-слом** – зчини́лася (зби́лася, знялā́ся, ско́їлася) бу́ча (веремі́я, содо́ма), підня́вся гарми́дер; 2) *см.* **Стрекоза́.**

Коромы́словый – коромисло́вий, коромисляни́й, коромисе́льний, коро́мисний.

Коромыслообра́зный, Коромы́счатый – коромислува́тий.

Коро́на – 1) коро́на, віне́ць (-нця́). *Увенчать* **-ной** – укоронува́ти кого́, накла́сти коро́ну на ко́го. **-на** *папская* – тія́ра, па́пський віне́ць. **-на** *солнечная* – со́нячна коро́на. *Северная* **-на** (созв.) – Крини́ця. **-на** *Венеры, мед.* – Вене́рин віне́ць (-нця); 2) (*правительство*) коро́на, уря́д (-ду), держа́ва. *Чиновник от* **-ны** – держа́вний урядо́вець (-вця).

Коронацио́нный – коронаці́йний.

Корона́ция – 1) (*действие*), *см.* **Коронова́ние**; 2) (*торжество*) корона́ція.

Коро́нка – 1) коро́нка, *ум.* коро́ночка, коро́нонька. **-ка** *горелочная* – віне́ць (-нця́) пальнико́вий; 2) (*зуба*) коро́нка. *Золотая* **-ка** – золота́ коро́нка; 3) *бот.* – коро́нка; 4) (*в карт. игре*) коро́нка.

Коро́нный – коро́нний; (*правительственный*) урядо́вий, держа́вний, (*казённый*) скарбо́ви́й. **-ный** *гетман* – коро́нний ге́тьма́н. **-ные** *земли* – скарбо́ві зе́млі.

Коронова́ние – коронува́ння, вінча́ння на ца́рство, *оконч.* укоронува́ння кого́.

Коронова́ть, -ся – коронува́ти, -ся, (*редко*) укороно́вувати, -ся, (*сов.*) укоронува́ти, -ся, вінча́ти, -ся (*на царство*); бу́ти укороно́ваним. [Віно́к терно́вий сплели́ і коронува́ли (Рудан.)]. **Короно́ванный** – короно́ваний, укороно́ваний, ві́нчаний (*на царство*). [Каті́ вінча́ні (Шевч.)].

Короנови́дный, -нообра́зный, -ро́нчатый – коронува́тий.

Коро́ночка – коро́ночка, коро́нонька.

Ко́роп, -повый, *см.* **Карп, -повый.**

Коро́ста – 1) коро́ста, чуха́чка, свербля́чка; *срвн.* **Чесо́тка.** *Покрываться* **-той,** *см.* **Коро́стоветь.** *Больной* **-той** – коро́стя[а]вий, коро́стяний (-ого), коростíй (-тія́), коростіве́ць (-вця́). *Больная* **-той** – коро́стя[а]ва, коро́стяна (-ої), коро́ставка; 2) *бот., см.* **Белена́**; 3) *бот., см.* **Коро́стовик.**

Коросте́левый – деркаче́вий, (*зап.*) хорустіле́вий.

Коростелёнок – деркача́ (-ча́ти), деркаченя́ (-ня́ти), *ум.* деркача́тко, деркаченя́тко.

Коросте́ль – *пт.* Rallux crex – деркá́ч (-ча́), *ум.* дерка́чик, (*зап.*) хорусті́ль (-ля). [В сині́м холо́днім по́лі дерча́в дерка́ч (Коцюб.)]. **-те́ль** *кричит* – дерка́ч дерчи́ть (дере́).

Коро́стеть, Коро́стоветь – коро́стявіти, коростíти.

Коро́стовик, *бот.* Scabiosa L. – скабіо́за, купа́лка, наголова́ток (-тку), огірча́к (-ка́), христо́ва па́личка, повняки́ (-кі́в), жовті́льниця, синя́вка.

Коро́стовина – коростя́вина.

Коро́стовый – коро́стовий, коро́стяний.
Коростя́нка, *см.* **Коро́стовик.**
Корота́й, Корота́йка, *см.* **Коротышка 2.**
Корота́ние – корота́ння, перебува́ння (ча́су, ві́ку), вікува́ння (ві́ку).
Корота́ть (*время, век*) – корота́ти, перебува́ти (час, вік), вікува́ти (вік). [У нево́лі пропада́ти, ма́рне лі́та корота́ти (Шевч.). Свій вік корота́ть му́шу (Франко)]. **-та́ть** *досуги* – корота́ти дозві́лля. **-ться** – корота́тися.
Коро́тенький – короте́нький; (*куцый, кургузый*) ку́ций, куце́нький. [Оповіда́ння короте́нькі (Грінч.). У дру́гих до́чки і в два́дцять ро́ків хо́дять у куце́нькій су́кні (Н.-Лев.)].
Коро́тенько – короте́нько.
Короте́ня, *см.* **Коротышка 1.**
Короте́ть – коро́тшати. [Коро́тшав, пригаса́в і щеза́в промі́нчик (Крим.)]. *Дни* **-ют** – дні коро́тшають.
Коротёхонек, -тёшенек – короті́сінький.
Коротизна́ – коро́ткість (-кости).
Короти́ть – короти́ти, укороча́ти *и* укоро́чувати, покороча́ти, прикороча́ти що.
Коро́ткий – 1) коро́ткий (*ср. ст.* коро́тший, *пр. ст.* найкоро́тший). **-кие** *волосы* – коро́тке воло́сся. **-кое** *платье* – коро́тке убра́ння, (*женское*) коро́тка су́кня. *Юбка* **-ка́** – спідни́ця коро́тка (ку́ца). *Он* **-ток***, в солдаты не годен* – він мали́й (при́земок, *фам.* ку́ций), до військо́вої слу́жби не прида́тний. **-кий** *дух*, **-кое** *дыхание* – коро́тке ди́ха́ння. **-кое** *зренье* – коро́ткий (близьки́й) зір (*р.* зо́ру), коротко-[близько]зо́рість (-рости). **-кая** *память* – коро́тка па́м'ять (-ти). *Ум* **-ток** *у кого* – на ро́зум небага́тий хто, мали́й ро́зум у ко́го. *Руки* **-ки́**! – ру́ки коро́ткі! не твоя́ (не ва́ша *и т. п.*) си́ла! тобі зась! а зась! **-кий** *ответ* – коро́тка ві́дповідь. *В* **-ких** *словах* – короте́нько, небагать(о)ма́ слова́ми, в небагатьо́х слова́х. **-кий** *звук, слог, грам.* – коро́ткий звук, склад. *Делать, сделать* **-ро́че,** *см.* **Короти́ть** *и* **Укора́чивать.** *Делаться, становиться, сделаться, стать* **-ро́че** – коро́тшати, покоро́тшати; 2) (*о расстоянии*) недале́кий, бли́зьки́й (*ср. ст.* бли́жчий, *пр. ст.* найбли́жчий). **-кий** *путь* – недале́ка (близька́) доро́га (путь); 3) (*непродолжительный*) коро́ткий, недо́вгий, мали́й. [Коро́ткий той весе́лки вік діво́чий (Н.-Лев.)]. *Жизнь* **-ка́** – вік коро́ткий (недо́вгий), життя́ коро́тке. **-кий** *срок* – недо́вгий (бли́зьки́й) строк (те́рмін, речене́ць (-нця́)). **-кое** *время* – мали́й час, мала́ часи́на, часо́чок (-чку), часи́нка. *В* (*за*) **-кое** *время* – за мали́й (не за вели́кий) час, за малу́ часи́ну, не за до́вгий час. *На* **-кое** *время* – на мали́й (на недо́вгий) час, на (малу́) часи́ну, на часи́нку, на часо́чок. *В самом* **-ком** *времени* – найбли́жчого ча́су, найбли́жчим ча́сом, у найбли́жчім ча́сі; 4) (*о близких отношениях*) бли́зьки́й. **-кое** *знакомство* – бли́зька́ знайо́мість (-мости). **-кие** *отношения, связи* – бли́зькі́ відно́сини (стосу́нки). *Они очень* **-ки́** *между собой* – між ї́ми бли́зькі відно́сини (стосу́нки), вони́ приятелю́ють (дру́жать, *о женщ. также* подругу́ють), (*фам.*) панібра́таються. *Быть на* **-кой** *ноге с кем* – бу́ти у бли́зьких відно́синах (стосу́нках), (*гал.*) бу́ти на коро́ткій (бли́зькій) стопі́, приятелюва́ти, дружи́ти, (*о женщ. также*) подругува́ти, (*фам.*) панібра́татися з ким.
Коро́тко́ – 1) ко́ротко [Де ко́ротко, там і рве́ться (Номис). Моли́сь та ко́ротко (Куліш)]. **-ко́** *стричь* – стри́гти ко́ротко, при са́мій голові́, при́кро (Борзен.). **-ко́** *привязать лошадь* – ко́ротко прив'яза́ти коня́. *Рассказать* **-ко́** – розповісти́ ко́ротко (короте́нько). *Говоря* **-ко́** (**-ро́че**), **-ро́че** *сказать* – короте́нько (коро́тше) ка́жучи, коро́тше сло́во, шви́дше-б сказа́ти, найшви́дше сказа́ти, одно́ слово. [Той кінь з ґа́нджею, щось у нього в сере́дині є, шви́дше-б сказа́ти вам, він брако́ваний та й усе́ (Чигир. п.)]. **-ко́** *и ясно* – ко́ротко й я́сно; 2) бли́зько. *Я с ним* **-ко** *знаком* – я з ним бли́зько (до́бре) знайо́мий. **-ко́** *знать кого* – бли́зько (до́бре) зна́ти кого́, (*фам.*) зна́ти кого́, як облу́пленого. *Я хочу узнать его* **-ро́че** – я хо́чу познайо́митися (спізна́тися) з ним бли́жче.
Короткова́то – короткува́то, короте́нько.
Короткова́тость – короткува́тість (-тости).
Короткова́тый – короткува́тий, короте́нький, по́короткий, по́короткуватий, куце́нький. [По́коротка сви́та (Сл. Гр.). Старе́нька де́рга по́короткувата (Мирний). День короте́нький (Сл. Ум.)].
Коротково́лнови́к, *радио* – короткохви́льник (-ка).
Коротково́лновый – короткохви́льний.
Коротково́лосый – коротковоло́сий; (*низко остриженный*), *см.* **Острига́ть.**
Короткоголо́вие – короткоголо́вість (-вости), брахікефа́лія.
Короткоголо́вый – короткоголо́вий, брахікефа́льний.
Короткогри́вый – короткогри́вий.

Короткоза́мкнутый, *техн.* – короткоза́мкнений.
Короткокры́лый – короткокри́лий.
Короткомо́рдый – короткомо́рдий.
Коротконо́гий – коротконо́гий, куцоно́гий, куцола́пий; (*призёмистый*) приса́дкуватий, приса́дистий.
Короткопла́менный *уголь* – короткополум'я́не́ ву́гілля, ву́гілля з коро́тким по́лум'ям.
Короткорёбрый – короткорёбрий, куцоре́брий.
Короткоро́гий – короткоро́гий, куцоро́гий; (*с тупыми короткими рогами*) ґу́лавий.
Короткостврльный (*оружье*) – короткоцівко́вий.
Коро́ткость – 1) коро́ткість (-кости); 2) (*в отношениях*) бли́зькість, при́язніть (-ости), (*фамильярность*) панібра́тство.
Короткохво́стый – короткохво́стий, куцохво́стий, ку́ций. **-стая** *собака* – ку́ций пес, ку́рта.
Короткошёрстый – короткоше́рстий, низькоше́рстий.
Короткоше́я – 1) короткоши́їй (-ши́я, -ши́є), короткоши́я (-ши́ї) (*общ. р.*); 2) *энтом.*, *жук* Buprestis L. – крицяк (-ка́).
Коро́ты́га, *см.* **Короты́шка 1** *и* **2.**
Короты́ш – 1) короту́н (-на́), ку́ций (-цого), при́земок (-мка), курду́пель (-пля), куца́н (-на́), куца́к (-ка́); 2) оцу́пок (-пка); *срвн.* **Обру́бок.**
Короты́шка – 1) короту́[ю]ха (*о женщ.*), при́земок (-мка) (*общ. р.*), курду́пель (-пля) (*общ. р.*), (*о мужч.*) ку́ций (-цого), (*о женщ.*) ку́ца (-цої), *ум.* короту́шка, короту́шечка; 2) (*об одежде*) куци́на, ку́ца оде́жина, короту́шка.
Коро́че – 1) (*сравн. ст. от прил.* **Коро́ткий**) коро́тший; бли́жчий. *Он* **-че** *меня* – він коро́тший за (від) ме́не; 2) (*сравн. ст. от нрч.* **Коро́ткó**) коро́тше; бли́жче. **-че** *всего* – найкоро́тше; найбли́жче.
Ко́рочка – 1) (*ум. от* **Кора́**) кі́рочка, кори́нка, кори́нонька; 2) (*кожица*) шку́рочка, лушпа́йочка, лушпи́ночка; (*скорлупка*) шкар(а)лу́пка; 3) (*хлеба*) с[ш]кори́ночка, шкури́ночка. *Срвн.* **Ко́рка 1** *и* **2.**
Ко́рочный, *см.* **Ко́рковый.**
Корочу́н, *см.* **Карачу́н.**
Корпе́ние – кряжі́ння, горбаті́ння, сиді́ння (ма́ком), вовту́ження, моро́чення, (*впотьмах, напрягая зрение*) слі́пання ко́ло чо́го, над чим.
Корпе́ть – гну́ти спи́ну, кряжи́ти, горба́ті́ти, сиді́ти (ма́ком), (*возиться*) вовту́зитися, моро́читися, (*впотьмах, напрягая зрение*) слі́пати ко́ло чо́го, над чим.
Ко́рпийный – шарпи́нний, (*рус.*) ко́рпійовий.
Ко́рпийщик, -щица – шарпи́нник, -ниця, (*рус.*) ко́рпійник, -ниця.
Ко́рпия – шарпи́на, пони́тчина, смикани́на, ску́банка, (*рус.*) ко́рпія. [Лі́кар запхну́в у ви́разку смикани́ни, а вона́ за́раз і ви́пала (Сл. Ум.)]. *Щипать* **-пию** – шарпи́ну (пони́тчину) сми́кати (ску́бати).
Корпорати́вный, Корпорацио́нный – корпорати́вний, корпораці́йний, спілко́ви́й.
Корпора́ция – корпора́ція, (*союз*) спі́лка, (*все причастные*) окру́га. [Ви́гнали вони́ ста́ршого ма́йстра; ми ду́мали, за ньо́го підні́меться ці́ла окру́га, – ні, нічо́го, ніхто́ й не обізва́вся (Звиног.)].
Ко́рпус – 1) (*часть армии, корпорация, военная школа*) ко́рпус (-су). **-пус** *кавалерийский* – кавалері́йський ко́рпус. **-пус** *жандармов, горных инженеров* – жанда́р(м)ський ко́рпус, ко́рпус інжене́рів-гірнякі́в (гірни́чих інжене́рів). **-пус** *дипломатический* – дипломати́чний ко́рпус. **-пус** *кадетский* – каде́тський ко́рпус; 2) (*здание*) ко́рпус (-са). **-пус** *надворный* – ко́рпус надві́рний; 3) (*футляр*) футля́р (-ра); 4) (*тело человека*) ко́рпус, по́стать (-ти), ту́луб (-ба), стан (-ну), (*остов*) снасть (-сти). [Він схопи́вся з мі́сця і всім ко́рпусом рішу́че пода́вся до двере́й (Васильч.). Сухорля́вий він, та снасть у йо́го міцна́ (Звин.)]; 5) (*основная масса тела, здания*) ко́рпус. **-пус** *лошади* – ко́рпус коня́. **-пу́с** *здания* – ко́рпус будівлі. **-пус** *корабля* – ко́рпус корабля́; 6) *типогр.* (*шрифт*) – ко́рпус (-су).
Ко́рпусный – ко́рпусо́вий, ко́рпусний, (*фамил.*) корпуся́нський. [Корпуся́нський вихо́ванець (Мова)]. **-ный** *генерал* – ко́рпусо́вий генера́л. **-ный** *командир* – команди́р ко́рпусу.
Корра́ль – корра́ль (-лю).
Корректи́в – коректи́ва (-ви), (*рус.*) коректи́в (-ву), по́правка. *Вносить* **-вы** – вно́сити, заво́дити (запрова́джувати) коректи́ви (по́правки) до чо́го, коригува́ти, коректува́ти що.
Корректи́рование – 1) коригува́ння, коректува́ння, пра́влення, *оконч.* скоригува́ння, скоректува́ння, ви́правлення; 2) *типогр.* – коректува́ння, коригува́ння; пра́влення, *оконч.* ви́правлення коре́кти.

Корректи́ровать – 1) коригува́ти, коректува́ти, пра́вити, *сов.* скоригува́ти, скоректува́ти, ви́правити; 2) *типогр.* – коректува́ти, коригува́ти, (*править корректуру*) пра́вити, *сов.* ви́правити коре́кту. **Корректи́рованный** – коригóваний, пра́влений, (*оконч.*) скоригóваний, скоректóваний, ви́правлений. **-ться** – коригува́тися, коректува́тися, (*сов.*) бу́ти скоригóваним, скоректóваним, ви́правленим.

Корре́ктно – коре́ктно, звича́йно, че́мно, гара́зд.

Корре́ктность – коре́ктність, звича́йність, че́мність (-ности). *Он соблюдает во всём* **-ность** – він доде́ржує звича́ю в усьóму.

Корре́ктный – коре́ктний, звича́йний, че́мний.

Корре́ктор – коре́ктор (-ра), випра́вник, (*устар.*) ви́пра́вщик, спра́вщик, (*стар.*) спра́вця (-ці).

Корре́кторский – коре́кторський; (*корректоров*) коре́кторів (-рова, -рове).

Корре́кторша – коре́кторка, випра́вниця, (*стар.*) випра́вщиця.

Корректу́ра – 1) (*действие*), *см.* **Корректи́рование 2**; 2) коре́кта, коректу́ра. **-ра** *типографская авторская* – коре́кта друка́рська, а́вторська. *Держать* (*править*) **-ру,** *см.* **Корректи́ровать 2**. *Исправлять, исправить* **-ру** (*набор*), *типогр.* – виправля́ти, ви́правити коре́кту. *Сверять, читать* **-ру** – звіря́ти, чита́ти коре́кту.

Корректу́рный – коре́ктовий, коректу́рний. **-ный** *лист* – коре́кта. **-ный** *оттиск* – коректу́рний відтиск.

Корреля́ция – кореля́ція, співвіднóшення, (*соответствие*) відпові́дність (-ности).

Корреспонде́нт, -тка – 1) (*в частной переписке*) кореспонде́нт, -тка, допи́сувач, -чка, листува́льник, -ниця. [Такі́ рóлі, як оця́, пи́саря, – ка́же допи́сувачка – сільські лю́ди не мóжуть гра́ти (Грінч.)]; 2) (*в конторе*) кореспонде́нт, -тка. *Торговый* **-де́нт** – торгове́льний кореспонде́нт; 3) (*газетный*) допи́сувач, -чка, кореспонде́нт, -тка. *Рабочий* **-де́нт** – робітни́чий кореспонде́нт. *Член* **-де́нт** *Академии Наук* – член-кореспонде́нт Акаде́мії Нау́к. *Специальный* **-де́нт** – спеція́льний (ви́ряджений) кореспонде́нт.

Корреспонде́нтский – кореспонде́нтський.

Корреспонде́нция – 1) (*переписка*) листува́ння, кореспондува́ння, (*пакет*) кореспонде́нція. *Деловая* **-ция** – ділове́ листува́ння. *Заказная* **-ция** – рекомендóвана (запи́сана) кореспонде́нція. *Вести* **-цию** – (*деловую*) прова́дити кореспонде́нцію, листува́ння, (*частную*) листува́тися з ким. *Состоять в* **-ции** – листува́тися з ким. *Частная* **-ция** – прива́тне листува́ння: 2) (*газетная*) дóпис (-су), кореспонде́нція. [Перечита́йте ті́льки у кількóх оста́нніх чи́слах дóписи з місць (Н. Рада)]. *Давать* **-ции** *в газету* – дава́ти дóписи, допи́сувати до часóпису.

Корреспонди́ровать – 1) (*с кем*) листува́тися з ким, кореспондува́ти з ким; 2) (*в газеты*) допи́сувати, кореспондува́ти (до газе́т, до часóписів).

Коридóр, *см.* **Коридóр.**

Корру́пция – кору́пція, прода́жність (-ности).

Корса́ж – корса́ж (-жу), стан (-ну); *см. ещё* **Лиф.**

Корса́жница – корса́жниця.

Корса́жный – корса́жний, корса́жовий.

Корса́к, *зоол.* Vulpes corsac L. – корса́к (-ка́).

Корса́р – корса́р (-ра), (*стар.*) ушка́л (-ла), ушку́йник. [Безбóжнії ушка́ли налеті́ли, постріля́ли, поруба́ли (Дума)].

Корса́рский – корса́рський, (*стар.*) ушка́льський.

Корса́рство – корса́рство.

Корсе́т – шнурі́вка, шнурови́ці (-ви́ць), корсе́т (-та). [Жінóцтво з ті́лом і душе́ю зав'я́зане в шнурі́вки́ (Н.-Лев.). Прода́й, ма́мо, дві тели́ці, купи́ мені́ шнурови́ці (Пісня). Кров з її́ пóвного ті́ла з-під шнурови́ць полила́сь до голови́ (Н.-Лев.)]. *Затягивать, -ся, затянуть, -ся в* **-се́т** – зашнурóвувати, -ся, зашнурува́ти, -ся в корсе́т. *Затянутый в* **-се́т** – зашнурóваний (*фамил.* засупóнений) в корсе́т.

Корсе́тец, -тик – шнурі́вочка, корсе́тик.

Корсе́тница – корсе́тниця.

Корсе́тный – шнурівкóвий, шнурівча́ний, корсе́тóвий. **-ная** *мастерская* – корсе́тня. **-ная** *пряжка* – шнурівкóва бля́шка.

Кóрсо – кóрсо (-са).

Корта́вить, *см.* **Карта́вить.**

Корте́ж – корте́ж (-жу), прóвід (-воду). [З музи́ками, з прóводом провожа́ли госте́й (Н.-Лев.)]. *Печальный* **-те́ж** (*похоронный*) – жалóбний прóвід (*гал.* похі́д). **-те́ж** *в тысячу человек* – похі́д (корте́ж) на ти́сячу лю́ду.

Корте́жный – корте́жний.
Ко́ртик – ко́ртик (-ка).
Корто́м, Кортома́ – посе́сія, оре́нда. *Из* **-мы́, в -то́м** *брать* (*землю*) – у посе́сію бра́ти, з оре́нди бра́ти (зе́млю).
Кортоми́ть – орендува́ти, бра́ти в посе́сію, держа́ти в посе́сії. **-ться** – бу́ти в посе́сії, в оре́нді.
Корто́мный – оре́ндний, посесі́йний.
Кортомщи́к – 1) посе́сор (-ра), орендá́р (-ря́); 2) (*квартиронаниматель*) комі́рник.
Ко́рточки – по́чі[е]пки, кара́[я́]чки (-ків); *срвн.* **Кора́чки.** *Сидеть на* **-ках** – сиді́ти на(в)по́чіпки, сиді́ти кара́чки, навкара́чки. *Присесть на* **-чки** – сі́сти на(в)по́чіпки, сі́сти, присі́сти кара́чки. [Сів напо́чіпки й став роздму́хувати вого́нь (Балт. п.). Ді́вчинка присі́ла коло його́ кара́чки (Корол.)].
Кору́нд, *мин.* – кору́нд (-да). *Звездчатый* **-ру́нд** – зірча́стий кору́нд, зірча́стий сапфі́р. *Зелёный* **-ру́нд** – смара́гд схі́дній. *Красный* **-ру́нд** – черво́ний кору́нд. *Синий* **-ру́нд** – сапфі́р.
Ко́ру́шка – кори́нка, шкури́нка, с[ш]кори́нка; *см.* **Кора́, Ко́рочка.**
Корх – корх, (-ха). [Жупа́н на ці́лий корх не досягá колі́н (Біл.-Нос.)].
Корха́ть, Корши́ть – кулакува́ти, кула́чити кого́. [Кула́чив Рутуля́н і дру́гих ворогі́в (Котл.)].
Корцо́вый – 1) коряко́вий; 2) (*мельничн.*) кошови́й.
Ко́рча, Корчь, Ко́рчи – корч (-чу), ко́рчі (-чів), судо́ва, (*обычно у лошадей*) перело́ги (-гів). [Заті́пався мов у ко́рчах (Л. Укр.). Щоб на те́бе перело́ги (Запор. за Дунаєм). Перело́ги, йдіть собі́ од його́ жил, од його́ піджи́л (Грінч. III)].
Корча́вина – корч (-ча́), корча́га, ки́чка, (*палка*) корчома́ха.
Корча́га – 1) го́рщик, баня́к, (*гал.*) корга́ча, (*чугунный*) чаву́н (-на́), казано́к (-нка́); 2) (*яма*) ко́вба́нь (-ні), ковба́ня.
Корча́жник – 1) (*мастер*) ганча́р (-ря́), (*по металлу*) каза́нник, бляха́р (-ря́); 2) (*пивовар*) брова́рник; 3) (*смолокур*) смоля́р (-ра́), смолоку́р (-ра).
Корча́жничать – брова́рити.
Корча́жный – 1) корчаго́вий, казанко́вий; 2) ковбане́вий.
Корчева́лка – корчува́льниця.
Корчева́ние, Корчёвка – корчува́ння, кичува́ння, (*мелкого леса*) витере́блювання.
Корчева́тель – корчува́льник, корчівни́к (-ка́).
Корчева́тый – корчува́тий.
Корчева́ть, -ся – корчува́ти, -ся, кичува́ти, -ся, (*мелколесье*) тереби́ти, -ся; *см.* **Выкорчёвывать.** [Корчува́ли чагарники́ (Сл. Ум.). А ті як ухо́пляться: той руба́, той дере́вню во́зить, той кичу́є (Рудч.)].
Корчёвка, *см.* **Корчева́ние.**
Корчевно́й – корчо[і]вни́й, кичо[і]вни́й.
Корчево́й – корчови́й, кичови́й.
Корчевщи́к, *см.* **Корчева́тель.**
Корчевьё – корчі́вка. [Це корчі́вка: тут були́ коли́сь грабки́ – він ви́рубав, після́ ви́корчував та й поча́в сі́яти (Брацл.)].
Корче́мник, -ница – 1) корчма́р (-ря́), корчма́рка, шинка́р (-ря́), шинка́рка; 2) (*без акциза продающий*) корче́мник, -ниця.
Корче́мничать – 1) корчмарюва́ти, шинкарюва́ти. [Шинкува́ла вона́ та на три шинки́ (Колядка)]; 2) (*тайно торговать безакцизными напитками*) корчмува́ти.
Корче́мнический – 1) корчма́рський, шинка́рський; 2) корче́мницький.
Корче́мничество – 1) корчмарюва́ння, шинкарюва́ння; 2) (*тайная продажа*) корчмува́ння, корче́мство.
Корче́мный – 1) корче́мний, шинка́рський; 2) корче́мський. **-ная** *соль* (*безакцизная*) – корче́мська сіль.
Корче́мство – корчмува́ння, корче́мство.
Корче́мствовать – корчмува́ти, корче́мствувати.
Ко́рчение – ко́рчення, судо́млення.
Ко́рчи, *см.* **Ко́рча.**
Ко́рчить, ско́рчить – 1) (*что*) ко́рчити, ско́рчити, (*загибать, фамил.*) коцю́бити, скоцю́бити, кандзю́бити, скандзю́бити, (*о мн.*) поко́рчити, покоцю́бити, покандзю́бити що. [Хло́пці сиді́ли, посто́лики ко́рчили (Грінч. III)]; 2) (*безлично*: *сводить судорогой*) ко́рчити, ско́рчити, судо́мити, зсудо́мити, су́дити, зсу́дити, розсу́дити, коцю́рбити, скоцю́рбити,

кандзю́бити, скандзю́бити, коно́зи́ти, сконо́зи́ти, (*о мн.*) поко́рчити, посудо́мити, покоцю́рбити, покандзю́бити, поконо́зити кого́. [Ві́дьму щоб ко́рчило і ломи́ло (Чуб. I). Щоб тобі́ но́ги посудо́мило (Прилуцьк. п.). А бода́й тебе́ розсу́дило (Звин.). Су́дорга су́дить ру́ку (Борзенщ.)]. **-чит** *его* (*в припадке*) – його́ б'є, ко́рчить (в на́паді хворо́би); 3) (*кого что из себя)* удава́ти, уда́ти, ко́рчити, ско́рчити, стро́їти, лама́ти з се́бе кого́, що. [Удає́ з се́бе па́на (Сл. Ум.)]. **-чить** *дитя* – вдава́ти дити́ну, дити́нитися. **-чить** *старика* – вдава́ти старо́го, старува́ти. **-чить** *рожи* – викривля́тися, криви́тися, ви́кривитися, мі́ни виробля́ти. **-чить** *казанскую сироту* – прибідня́тися ста́рця співа́ти; бі́днитися – мов з тата́рської нево́лі втік. **Ско́рченный** – ско́рчений, скоцю́блений, скандзю́блений.

Ко́рчиться, ско́рчиться – ко́рчитися, ско́рчитися, (*фамил.*) коцю́битися, скоцю́битися, коцю́рбитися, скоцю́рбитися, кандзю́битися, скандзю́битися, коно́зитися, сконо́зитися; бу́ти ско́рченим, скоцю́бленим *и т. д.*, (*о мн.*) поко́рчитися, покоцю́битися, покоцю́рбитися *и т. д.* [Бе́рест од о́гню ко́рчиться (Чуб. 1). Жіно́ча полови́на пу́бліки ко́рчилась у гістери́чнім на́паді (Л. Укр.)].

Корчма́ (*украинизм*) – ко́рчма, (*ум.* корчо́[е́]мка), ора́[е́]нда, (*вне акциза*) во́льна; *см.* **Каба́к.** [Заї́хали до оре́нди запива́ти могори́ч (Звиног.)].

Корчма́рь, -рка, *см.* **Корче́мник, -ница 1.**

Корчо́вина, *см.* **Корча́вина.**

Корчо́вка, *см.* **Корчева́ние.**

I. Корчь, *см.* **Корчевьё.**

II. Корчь, *см.* **Ко́рча.**

Корша́к, *см.* **Коршу́н.**

Ко́рши́ть, *см.* **Корха́ть.**

Коршу́га, *см.* **Корча́га.**

Ко́ршун – 1) *зоол.* Milvus migrans – шулі́ка, шу́ля́к, шульпі́ка, корша́к, (Milvus regalis) ка́ня, каню́к; 2) (*игра*) во́рон.

Ко́ршуний – 1) (*свойственный коршуну*) шулі́[я́]чий, шулі[я]ко́вий; 2) (*принадлежащий коршуну*) шулі[я]кі́в (-ко́ва, -ко́ве).

Ко́рщик – керма́нич (-ча).

Коры́ститься – 1) (*за чем*) жаждува́ти, гони́тися за чим; 2) (*на что*) за́здрити чому́, на що, за́видки ма́ти на що, до чо́го.

Коры́стливый, *см.* **Коры́стный.**

Коры́стник, -ница – користолю́б (-ба), користолю́бка, користолю́бник (-ка), користолю́бець (-бця), -бниця, зисколю́бник, -ниця, кори́сли́вий (-вого), кори́сли́ва (-вої).

Коры́стничать – жаждува́ти, скупи́тися, неси́ті о́чі ма́ти, кря́жити; *срвн.* **Жа́дничать, Скупи́ться.**

Коры́стно – 1) кори́сли́во, користолю́бно; 2) зиско́вно, користо́вно; 3) кори́сно, пожито́чно. *Срвн.* **Коры́стный.**

Коры́стность – 1) кори́сли́вість (-вости); 2) зиско́вність; 3) кори́сність, пожито́чность (-ности).

Коры́стный – 1) (*жадный к деньгам*) кори́сли́вий, користолю́бний; *срвн.* **Жа́дный.** *Делать из* **-ных** *побуждений* – роби́ти для зи́ску, з кори́сли́вих міркува́нь (міркува́ннів); 2) (*прибыльный*) зиско́вний, баришівни́й, користо́вний; 3) (*полезный*) кори́сний, пожито́чний; *см.* **Поле́зный**; (*годный*) годя́щий, підхо́жий, доді́льний.

Коры́стоватый – корисли́ве́нький.

Коры́стоваться – зиск (ко́ри́сть) ма́ти на чо́му.

Корыстолю́бец – користолю́бець (-бця), користолю́б, користолю́бник, грошолю́б (-ба).

Корыстолюби́во – кори́сли́во, користолю́бно.

Корыстолюби́вость – кори́сли́вість, користолю́бність (-ности).

Корыстолюби́вый – кори́сли́вий, користолю́бний, (*сильно*) грабови́тий. [Хва́лить Хри́стя свого́ попа́: «Не грабови́тий» ка́же (Основа)].

Корыстолю́бие – користолю́бство, кори́сли́вість, грошолю́бство.

Корыстолю́бица – користолю́бка, користолю́бниця, грошолю́бка.

Коры́сть – 1) (*польза, добыча*) ко́ри́сть (-ти), (з)добу́ток (-тку) кому́ з чо́го, на що. [Сті́льки з йо́го кори́сти, як з чо́рта сма́льцю (Приказка). Впе́рта коза́ – во́вкові кори́сть (Приказка)]. *На старости жениться – не себе* **-ры́сть** – старо́му жени́тися – ті́льки жури́тися; за стари́м жі́нка пла́че та через йо́го і́ншого ба́че (Приказки); 2) (*выгода, барыш*) ко́ри́сть, зиск (-ку), бари́ш (-шу́), заробі́ток (-тку). [Ті́льки й зи́ску, що в пи́ску (Приказка)]. *Без* **-сти** *торговать нельзя* – без заробі́тку шкода́ й то́ргу; без баришу́ шкода́ й часу́ (Приказки); 3) (*рост. проценты*) про́це́нт (-ту), надсо́ток (-тку), лихва́, ріст (*р.* ро́сту). [Ма́ти з гро́шей

проце́нт (Грінч.). Вели́кий надсо́ток бере́ за стовп (Липовеч.). Ро́сту ще не ви́платив, а стовп (*капитал*) само́ собо́ю стої́ть (Левч.)]; 4) (*любостяжание*) кори́сли́вість (-ости), користолю́бство, (*сильнее*) зaже́рливість, неси́тість (-тости); *срвн.* **Жа́дность.** *Его* **-ры́сть** *одолела* – заже́рливість (неси́тість) його́ посі́ла.

Коры́течко, *см.* **Коры́тце.**

Коры́тина – 1) (*короткая*) ба́лка; 2) (*долгая впадина*) уло́го́вина.

Коры́титься – улягáти, угинáтися, западáти, (*коробиться*) жоло́битися.

Коры́тище – кори́тище, кори́тисько.

Коры́тник – кори́тник, кори́тний ма́йстер (-стра).

Коры́тничий – псяр (-ра́), (*рус.*) псар (-ря́).

Коры́тный – кори́тний, корито́вий, ночо́вний.

Коры́то – (*для свиней*) кори́то, (*для лошадей*) жо́лоб (-лоба), (*для дом. обихода*) вагани́, но́чви (-чов). [Кори́то не хо́дить до свине́й, а сви́ні до кори́та (Номис). Ві́зьме тебе́ за по́вода і приведе́ до жо́лоба (Пісня)]. **-ры́то** *для водопоя* – кори́то, пі́йло, коло́да, жо́лоб. [Че́рпали во́ду та й сповня́ли пі́йла, щоб напува́ти ві́вці (Біблія). Приверни́ ко́ней до коло́ди (Сл. Гр.)]. **-ры́то** *для овчарок* – яла́к. **-ры́то** *для стирки белья* – но́чви (-чов), ночо́вки, не́цьки (-цьок), вагани́. **-ры́то** *речное* – рі́чи́ще, кори́то, рі́чне́ ло́жище. *Было бы* **-ры́то***, а свиньи будут* – аби́ кори́то, а сви́ні при́йдуть; аби́ лю́ди, а піп бу́де; аби́ були́ побрязкачі́, то бу́дуть і послухачі́ (Приказки). *Остаться у разбитого* **-ры́та** – зоста́тися з пола́маним во́зом. *Мудрёное дело* **-то**! – вели́ке ді́ло опе́ньки!

Корытообра́зный – кори́тува́тий, (*узкий*) жолобча́стий. [Доро́га в лі́сі кори́тувата (Харк.)].

Коры́тце, Коры́течко – кори́тце, кори́течко, коритча́ (-ча́ти), коритча́тко, (*для стирки белья*) ночо́вки (-вок), ваганки́ (-кі́в), (*для пищи*) ваганки́. [Біля куреня́ уже́ стоя́ть ваганки́, повні́сінькі галушо́к (Греб.)].

Корь, *мед.* morbilli – кір (*р.* кору, *м. р.*). [Кір у не́ї поча́вся, гори́ть уся́ (М. Левиц.)].

Ко́рюха, Ко́рюшка, *рыба* Osmerus eperlanus – корю́ка (морська́).

Коря́веть – 1) (*о коже*) шкару́бнути, шкару́битися, шкарубі́ти, (*о челов. коже ещё*) ше́рхнути, (*о кожуре плодов ещё*) коря́віти, ре́патися. [Не держи́ кожу́ха біля пе́чі, бо со́хне і шкару́бне (М. Грінч.). Ру́ки ше́рхнуть од холо́дної води́ (Вовч. п.)]; 2) (*переносно*) коря́віти, шкару́бнути, чу́чвеpiти. [Чужі́ ді́ти, як бджо́ли гуду́ть, а мої́ чу́чвеpiють (Г. Барв.)].

Коря́во, *нрч.* – шкару́бко; зашкару́бло; коря́во, коржа́во, ре́пано; корчува́то, кордуба́то, карака́то; цу́пко; *срв.* **Коря́вый.** *Дело обстоит* **-во** – спра́ва стої́ть цу́пко.

Коря́вость – шкару́бкість, зашкару́блість (-ости).

Коря́вый – 1) (*о выделанной коже*) шкарубки́й. [Шкарубкі́ чо́боти ста́ли: мо́крі були́ та й засо́хли (Вовч. п.)]; 2) (*о человеке*) шкарубки́й, зашкару́блий, (*пренебр.*) зачу́чвеpiлий, (*в рябинах от оспы*) дзю́баний, дзюба́тий, таранкува́тий. [Ба́ба уся́ яка́сь міцна́, шерстка́ та шкарубка́ (Н.-Лев.)]; 3) (*о коже человека*) шкарубки́й, ко[а]ря́вий, коржа́вий, ре́паний. [Ті́лові тре́ба-б мня́кшому бу́ти, а то бач, яке́ шкарубке́ (Харк.). Шкарубка́ шку́ра (Слов'яносерб. п.). Рука́ міцна́ та коржа́ва (Яворн.)]; 4) (*о растениях*) коря́вий. [Коря́ві стовбу́рі со́сон (Васильч.). Коря́ві огірки́ се лі́то та малі́, та пожо́вклі (Вовч. п.)]; 5) (*в кривулинах*) корчува́тий, кордуба́тий, карака́тий. **-вое** *дерево* – крива́к (-ка́).

Коря́га, Коря́жина – 1) (*пень*) корч (-ча́), пень (*р.* пня), (*сук*) корча́к (-ка́), коря́ка; *см.* **Карша́**; 2) (*мелкий лес*) корчі́ (-чі́в), корчі́в'я (-в'я), (*кустарник*) чагарни́к (-ку́).

Коря́жистый – коря́вий, корчува́тий, кордуба́тий, карака́тий, криви́й.

Коря́житься, *см.* **Корёжиться.**

Коря́к, *см.* **Коре́ц.**

Коря́ка, *см.* **Коря́га.**

Коряку́ша (*калека*) – каря́ка, розкаря́ка.

Коряно́й – коряни́й, корови́й.

Коря́чить – 1) (*ноги*) розкаря́чувати що; 2) *безл.* – корчи́ти, судо́мити, коцю́рбити.

Коря́читься, *см.* **Лома́ться 4.**

Коря́чки, *см.* **Кара́чки.**

Кос, *зоол.* – кіс (*р.* коса́).

Коса́ – 1) (*женская*) коса́, (*вин. п.* ко́су, *мн.* ко́си, кіс, ко́сами *и* кі́с(ь)ми), *ум.* кі́ска, кі́сонька, кі́сочка, коси́ця. [Ді́вка ко́су че́ше (Пісня). Дівки́ гуля́ють, кі́сками ма́ють (Грінч. III). Щосубо́ти ізмива́ла і кі́соньку заплiта́ла (Пісня)]. *У девушки нрав* **-со́ю** *закрыт* – у ді́вки коса́ до по́яса, а ду́мкою й коло мізи́нця не обведе́ш. *Мелко заплетённая* **-са́** – коса́ в дрібу́шки (дрібни́ці). **-са́** *венком* – джереґе́ля, *мн.* джереґе́лі, джеґере́лі (-лів). **-сы** *положенные над ушами* – кітки́ (-то́к). *С большой* **-со́й** – коса́тий. *С чёрной, светлой, толстой* **-со́й** –

чорноко́сий, яснокóсий, товстокóсий. *Без* **-сы** – безкóсий. **-сá** *китайца неприкосновенна* – косá в китáйця недоторкáнна; 2) (*конец, уголок*) ріг (*р.* рóгу), ріжóк (-жкá), хвіст (-остá), кінéць (-нця́). [Взялá хýстку, зав'язáла в три ріжки́ по камі́нчику (Чуб.)]. *Шапка с* **-сами** – ріжкáта шáпка. **-сá** *кометы* – хвіст, віхá (в комéти); 3) (*брюшное рыбье перо*) пе[і]рцé, пірко, (*тёжка*) пузцé; 4) (*гряда от берега*) ріг (*р.* рóгу), (*узкая*) стрíлка, (*отмель*) косá, (*гряда и отмель вместе*) косá. [На Кінбурнській косі лóвлять ри́бу рибáльські тáфи (*артели*) (Херс.)]; 5) (*хвост петуха*) коси́ця, коси́ці. [Сиди́ть пíвень на криниці, спусти́в кри́льця ще й коси́ці (Грінч. III)]; 6) (*орудие*) косá (*вин. п.* кóсý), *ум.* кíска, коси́ця, *ув.* коси́ще; (*короткая*) різáк, терпáн. *Клинок* **-сы́** – полотнó, полотéнце, (*обух*) прут, (*носок*) пи́сок (-ска), нісóк (-скá), (*лезвие*) жáло, (*кольцо в стыке древка с клинком*) пéрстень (-сня), напéрсток (-стка), сергá; (*задняя часть клина*) п'я́тка; (*клин деревян.*) пáсклинь (-ня), пáсклин (-на), (*железн.*) глобóк (-бкá). *Древко* **-сы** – кíсся́ (-ся́), кіся́ (-ся́ти). *Источенная* **-сá** – скíсок (-ска). **-сá** *по руке* – косá по руці́, підтрáвна косá. **-сá** *без крюка* – гóла косá. *Отбивать* **-сý** – клепáти косу. *Направлять* **-сý** – мантáчити кóсу. *Точить* **-сý** – гостри́ти кóсу. *Нашла* **-сá** *на камень* – трáпила косá на кáмінь (Приказка); 7) (*резец*) різáк, сікáч (-чá).

Косáк – косáр (-ря́), (*редко*) косі́й (-сія́); *срвн.* **Косéц.**

Косарёв, Косцóв – косарíв (-рéва, -рéве).

Косарéцкий – косарíвський.

Косáрить (*лес*) – чухрáти, підчýхрувати ліс.

Косари́ха – косáрка.

Косари́хин – косáрчин (-на, -не).

Косáрник – сікáчник, колодáчний мáйстер (-тра).

Косáрный – косáрський.

Косáрский – косáрський. [Косарі́ співáли косáрських пісéнь (Н.-Лев.)].

Косáрь – 1) косáр (-ря́); *см.* **Косéц**; 2) (*нож*) сікáч, сікáчка, колодáч, коси́на, (*из косы сделанный*) різáк. [Вонá коси́ною рубáла капýсту (Сл. Гр.)]; 3) *паучок*, Phalangium opilio – косáр, косáрик; 4) (*птица колпица*) чáпля, чапýра.

Косáтик – 1) *бот., см.* **Касáтник 1** *и* **2;** 2) (*ласкат.*) лебéдик, голýбонько, гóлуб, я́сик; *см.* **Касáтик.**

Косáтка, Косáточка – 1) *зоол.* Hirundo – лáстівка; 2) (*ласкат.*) лебíдонька, голýбонька, лáстівонька, я́сочка; *см.* **Касáтка**; 3) (*дельфин*) дельфíн, морськи́й кабанéць (-нця́).

Косáткин – лáстівчин, ластови́ний, ластівчáний.

Косáтник, *см.* **Касáтник 1, 2.**

Косáточка, *см.* **Косáтка.**

Косá(с)тый – косáтий. [Дві дíвки косáті (Чуб.)].

Косáч, *зоол.* – 1) (*птица*) тетерýк, тетéря, (*самец*) тетéрич; 2) (*рыбка*) си́ква, слиж, сли́зик, йолéць (-льця́).

Косáчий – тетéрячий.

Кóсвенно – 1) (*о направлении*) скíсно, навкося́, нав(с)коси́, нав(с)кіс, (*наклонно*) зýкóса, пóхилом. [Урáнці промíння сóнячне ідé скíсно (М. Грінч.). Пускáйте бо сторч, а не пóхилом! (Звин.)]. *Солнце движется по небу* **-но** – сóнце посувáється нéбом навскоси́; 2) (*непрямо*) бóком, сторонóю, (*непрямым образом*) посерéдньо. [Він не озивáється, бóком визнаючи́ мóже всéньку резóнність цієї увáги (Корол.). Посерéдньо потрíбен він (закóн) і для всіх, хто з друкóваного слóва користýється (Н. Рада)]. **-но** *указал на некоторые ошибки* – сторонóю заки́нув дéякі помилки́. **-но** *действовал на его нервы* – діяв на йогó нéрви посерéдньо.

Кóсвенность – 1) (*направления*) скíсність, (*книзу*) похи́лість (-ости); 2) (*непрямое касательство*) посерéдність (-ности).

Кóсвенный – 1) (*о направл.*) скíсний, нав(с)кíсний, (*книзу*) похи́лий, зукíсний; 2) (*непрямой*) посерéдній, побíчний, непрями́й. [Головні́ й побíчні причи́ни всіх зли́днів бідолáшної Украї́ни (Крим.)]. **-ный** *вопрос* – побíчне питáння; (*грам.*) непрямé питáння. **-ное** *доказательство* – побíчний дóвід (-воду). **-ные** *налоги* – посерéдні подáтки. **-ное** *обложение* – посерéднє оподаткувáння. **-ный** *намёк* – нáтяк (-ку), бíчни́й зáкид, бíчнé закидáння. **-ная** *причина* – побíчна причи́на. **-ным** *путём* – непрямóю дорóгою, сторонóю. **-ные** *улики* – побíчні (посерéдні) дóкази. **-ные** *явления* – другоря́дні (посерéдні) я́вища. **-ным** *образом* – посерéдньо, побíчно, посерéднім спóсобом, сторонóю, збóку; *срвн.* **Кóсвенно 2**. *Это подействовало на него* **-ным** *образом* – це подíяло на ньóго посерéднім спóсобом. **-ным** *образом это и меня задевает* – побíчно це й менé торкáє (обхóдить). **-ный,** *грам.* – непрями́й. **-ные** *падежи* – непрямí відмíнки. **-ная** *речь* – непрямé рéчення.

Косе́канс – косека́нта (*ж. р.*), косе́канс (-су).
Косе́ть – коси́тися, криви́тися, (*о глазе*) криві́ти, криві́шати. *Глаз у него* **-се́ет** – він криві́шає на о́ко, о́ко йому́ криві́шає.
Косе́ц – коса́р (-ря́), *ум.* коса́рик, коса́ричок (-чка), (*редко*) косі́й (-сія́), косе́ць (-сця́). [Гей ну́те, косарі́, ви, коса́рики мої́ (Пісня). На боло́ті косе́ць ко́сить (Мозирщ.)].
Коси́к – (*вещь срезан. клином*) коси́нець (-нця), коси́нчик. [Вгорі́ коси́нчики з карни́зом на книжки́ (Н.-Лев.)].
Коси́лка – коса́рка, самоко́ска, (*без самосбрасывателя*) лобогрі́йка.
Косина́ – 1) (*направления*) ко́сість (-сости), косина́, косі́нь (-сіні́); 2) (*наклон*) спад (-ду), у́біч (*р.* -очу, *м. р. и* -очи, *ж. р.*), ускі́с (-косу), косина́. [Як ха́ту спина́ли, то не вгле́діли, що там косина́ (Пирятинщ.)].
Коси́нить, *см.* **II. Коси́ть 2** (*о глазе*).
Коси́нка – 1) (*ум. от* **Косина́**) коси́нка, спа́дець (-дця), у́скі́сок (-ска); 2) *см.* **Косы́нка.**
Ко́синус – ко́синус (-са).
Косинье́ры – (*польские инсургенты*) косовики́, косіне́ри.
I. Коси́ть, Ка́шивать – (*срезывать косой*) коси́ти (кошу́, ко́сиш), (*скашивать*) ско́шувати, (*резать*) тну́ти, тя́ти (тну, тнеш, тнемо́). [Ой там по-над я́ром коса́р сі́но ко́сить (Пісня). Чолові́к ско́шує ота́ву (Рудан.). Було́ бра́ти ко́су да трави́ченьку тя́ти (Рудч.). Тне коса́р, не спочива́є (Шевч.)]. **-си́ть** *у самой земли* – коси́ти при землі́; за́кладом коси́ти. **-си́ть** *на крюк* – коси́ти на грабки́, (*без крюка*) коси́ти на го́лу ко́су. **-си́ть** *в прислон* – коси́ти на сті́нку, (*на покос*) коси́ти на покі́с, на полі́г. **Кося́** *найти что-либо* – ви́косити кого, що. [Ви́косили солов'я́ (Пісня)]. **-си́ть***, отрабатывая за что-либо* – відко́шувати (за) що. **Ко́шенный** *и* **Кошёный** – ко́шений.
II. Коси́ть – 1) (*линию*) криви́ти, коси́ти, ско́шувати, на косяка́ (навкоси́, нав(с)кі́с) кла́сти (прово́дити, ве́сти, роби́ти) що. **-си́ть** *лицо, губы, рот* – криви́ти лице́, гу́би, ро́та. **-си́ть** *глазами* – ко́сим бу́ти, ско́шувати о́чі, зи́зом диви́тися. *Он* **-сит** – він ко́сий (косоо́кий); 2) (*ср. зал.*) криви́ти, -ся, на косяка́, навкоси́ йти, піти́, (*о глазах*) коси́ти; *срвн.* **II. Коси́ться.** [Опуска́лися й лука́во коси́ли о́чі (Ніков.)]. *Его* **-си́т** (*безл.*) – його́ зво́дить, ко́рчить, судо́мить, су́дить. *Отсюда начало* **-си́ть** – ві́дси пішло́ на косяка́.
I. Коси́ться – коси́тися, бу́ти ко́шеним. [Ро́сяна трава́ га́рно ко́ситься (М. Грінч.)].
II. Коси́ться – 1) (*на кого*) коси́тися, криви́тися на ко́го, на що, погляда́ти, диви́тися на ко́го, на що ско́са, скри́ва, зи́зом, у́ко́сом, криви́м о́ком; косяки́ подава́ти кому́. [Свекру́ха ско́са погляда́є (Пісня). Ніко́ли він про́сто на те́бе не гля́не, а все криви́м о́ком, усе́ зи́зом погляда́є (М. Грінч.)]; 2) (*о постройке, заборе и т. п.*) коси́тися, ско́шуватися, скособо́чуватися, криви́тися, (*пров.*) перехня́блюватися на оди́н бік.
Коси́ца – 1) кі́ска, коси́ця; 2) (*у птиц*) коси́ця. [Си́зий се́лезень з чо́рними коси́цями (Маркев.)]; 3) (*косой край*) коси́нець (-нця), коси́нчик; 4) *см.* **Висок**; 5) (*подзоры*) кли́нчики, косячки́ (-ків); 6) (*прядь на виске*) па́чіс (-чосу), ви́чіс (-чосу), пачо́сок (-ска); 7) (*конский волос*) гри́вка.
Коси́чка – кі́ска. *Мелкие* **-чки** *по всей голове* – дрібу́шки́, дрібу́шечки (-ків). [Поплела́ ко́си у са́мі дрібу́шечки (Квітка)]; 2) *бот.* Iris germanica L. – про́ліски (-сків).
Коси́ща[е] – 1) (*волосы*) коси́ще; 2) (*орудие*) коси́ще.
Ко́ска – кі́ска, кі́сонька, кі́сочка, коси́ця; *см.* **Коса́.**
Косма́ – 1) (*клок, прядь*) косо́м (-сма́), (*чаще*) ко́смик, космо́к (-сомка́); 2) (*свалявшийся клок*) ку́дла, па́тла, ку́штра, косма́к. [Летя́ть на здогі́н за не́ю (соба́кою) збі́ті на задку́ ку́дли, (Коцюб.). Неві́стка ді́вчину так і вхопи́ла за па́тли (Г. Барв.). Ой пості́й, дай мені́ тебе́ за космаки́ пійма́ти (Куліш)]. *Распустить* **-смы** – порозпуска́ти па́тли, розпа́тлатися, розку́длатися. *Растрепать кому* **-смы** – куде́лю зби́ти кому́, ви́чубити кого́. *Его сюда и за* **-смы** *не притянешь* – його́ сюди́ й за чу́ба не приволо́чиш; його́ сюди́ й пу́гою не зажене́ш.
Косма́тая *трава*, *бот.* Ajuga reptans L. – горля́нки, гострове́ршки, сухове́ршки, дівча́ча краса́.
Косма́теть – (*обростать шерстью*) кошла́тіти, волоха́тіти, кудла́тіти, пелеха́тіти, (*о ткани с ворсой*) кошла́тіти, вовкува́тіти (-тію, -тієш).
Косма́тик, *см.* **Косма́ч.**
Косма́тить – 1) (*взбивать космы*) косма́чити, ко́шлати, куйо́вдити кого́, що; 2) (*срывать платок*) косма́чити, простоволо́сити кого́.
Косма́титься – (*сбиваться в космы, в лохмы*) косма́читися, заку́длуватися.
Косма́тка, *см.* **Косма́тая** *трава.*
Косма́тость – кошла́тість, волоха́тість, кудла́тість, пелеха́тість (-тости).

Косматый – (*в космах*) кошла́тий, патла́тий, пелеха́тий, кудла́тий, кос[ш]труба́тий, (*шерстистый*) волоха́тий, вовни́стий, (*в лохмотьях*) лахма́тий, лахма́тува́тий. [Слу́хай-но ти, го́лово кошла́та, чи до́вго ти тут стовби́читимеш? (Київщ.). Патла́ті ті́ні (Васильч.). Яки́йсь нестри́жений, пелеха́тий (Звин.). Пелеха́та хма́ра (Васильч.). Вхопи́в за бо́роду кудла́ту (Котл.). Кіт волоха́тий (Сл. Гр.). Москалі́ руді́, пика́ті та борода́ті, та коштруба́ті (Н.-Лев.). Коструба́ті бро́ви (Коцюб.)].

Космач, -чка – патла́нь (-ня), патла́ч, патла́чка, кудла́нь, пе́лех, косма́ч, косма́чка, косматі́й, -ті́йка, ко́струб, коструба́нь, -ба́ха; (*о курице*) шу́рпа. [Зро́ду-зві́ку не одда́м своє́ї На́сті за духо́вного, за яко́гось патлача́ та бороданя́ (Н.-Лев.). Іде́ до нас яки́йсь пе́лех волоха́тий (Звин.). Бач, яка́ косма́чка, – ти хоч-би па́льцями пригла́дила свою́ го́лову (Яворн.)].

Косма́чение – косма́чення, ко́шлання, куйо́вдження.

Косме́тика – косме́тика.

Космети́ческий – космети́чний. **-кие** *средства* – (*приёмы*) космети́чні способи́, (*снадобья*) космети́чні за́соби.

Косми́ческий – космі́чний, світови́й, всесві́тній.

Космова́тый – кошла́тенький, патла́тенький, вовнува́тий.

Космоголо́вый – патлоголо́вий, кудлоголо́вий.

Космогони́ческий – космогоні́чний, світобудівни́чий.

Космого́ния – космого́нія, світобудува́ння, світобудо́ва.

Космографи́ческий – космографі́чний, світоописо́вий.

Космогра́фия – космогра́фія, світо́пис (-су).

Космогри́вый – патлогри́вий, патлогри́в (-ва).

Космола́пый – патлола́пий, (*о голубе*) патлола́п; *см.* **Космоно́гий.**

Космологи́ческий – космологі́чний.

Космоло́гия – космоло́гія, нау́ка про світобудува́ння, про світобудо́ву.

Космоно́гий – патлоно́гий, патлоні́г (-но́га).

Космоно́жка, *зоол.* – го́луб волоха́тий (пелеха́тий), патлоні́г (-но́га), патлоні́жка.

Космопле́чий – волоха́тий, волоха́нь (-ня).

Космополи́т – космополі́т, всесві́тник.

Космополити́зм – космополіти́зм (-му), всесві́тництво.

Космополити́ческий – космополіти́чний, всесві́тницький.

Ко́смос – 1) ко́смос (-су), всє́світ (-ту), світ (-ту); 2) (*мироздание*) світобудо́ва.

Космохво́стый – (*о голубе*) патлохвіст (-во́ста), (*о собаке*) кудлохвіст, (*неточно*) ку́дла, кудла́й (-ла́я).

Косне́ние – 1) ни́діння, скні́ння, животі́ння, че́вріння; трива́ння в чо́му; 2) (*мешкание*) барі́ння, га́яння, зволіка́ння, мару́діння.

Косне́ть – ни́діти, скні́ти, че́врiти, животі́ти, (*пребывать*) трива́ти в чо́му. [Грі́шник сто раз ко́їть лихе́ і трива́є в йо́му (Біблія)]. **-не́ть** *в невежестве* – скні́ти (животі́ти, дубі́ти) в те́мряві. [Те́мрява, непросві́тний мо́рок, серед яки́х дубі́є наро́д (Єфр.)]. **-не́ть** *в пороках* – мерзі́ти, трива́ти (шкарубі́ти) в мерзо́ті. [Пребезу́мний в беззако́нії мерзі́є, не твори́ть блага́я (Шевч.)]. **-неть** *во тьме предрассудков* – трива́ти в те́мряві (у ха́щі) забобо́нів. *Не живу, а* **-не́ю** – не живу́, а животі́ю (ни́дію). **Косне́ющий** – що ни́діє, скні́є, животі́є, че́вріє, трива́є в чому, (*закосневший*) зани́ділий, заче́врілий, задубі́лий, зашкару́блий.

Косни́к – 1) (*продавец кос*) кісни́к (-ка́). [Кісни́к перед косови́цею ї́здив по се́лах, продава́в ко́си (М. Грінч.)]; 2) (*брусок*) брус (-са), брусо́к (-ска́); 3) (*ленточка или лоскуток*) кісни́к (-ка́).

Косни́тель, -ница – заба́ра (*общ. р.*), зага́йко, недви́га (*общ. р.*), (*резче*) мару́да (*общ. р.*).

Косни́тельный – заба́рни́й, зага́йни́й, зага́йли́вий, для́вий, мару́дний.

Косни́ть – бари́тися, га́ятися, зволіка́ти час, (*резче*) мару́дити(ся).

Ко́сно – 1) мля́во, нерухо́мо; 2) (*медлительно*) заба́рно, зага́йно.

Косно́й – кі́сни́й.

Ко́сность – 1) (*инертность*) нерухо́мість, мля́вість (-ости). [Так Украї́на і во́лею, і нево́лею з нерухо́мости ви́йшла, на всі сто́рони сві́жими си́лами ки́нулась (Куліш)]; 2) (*медлительность*) забарли́вість, заба́рність, барі́ння, га́яння; *срвн.* **Косне́ние 2.**

Косноязы́чие *и* **Косноязы́чность** – недорі́куватість, недомо́вність, зап[н]и́куватість (-ости).

Косноязы́чить – недорі́кувати, кривомо́вити, зап[н]и́куватися.

Косноязы́чно – недорі́кувато, недомо́вно, зап[н]и́кувато.

Косноязы́чный – недорі́куватий, недорі́ка, недорі́кий, недомо́вний, недомо́ва,

тяжкомо́вний, кривомо́вий, запи́ка, зап[н]и́куватий, тугоязи́кий. [Та ще й недорі́ка: зо́всім не до стя́мку бала́кав (Кон.). Вони́ собі́ невели́кії, шепеля́вії, недорі́кії (Максим.). Не годи́ться він у свато́ве, зати́м що недомо́ва (Starод. п.). Він ще й заї́куватий був та недомо́вний: по́ки збере́ться було́ ви́мовити… (Єфр.). Покво́лий у мо́ві й тугоязи́кий (Св. П.). Приво́дять до йо́го глухо́го і тяжкомо́вного (Єванг.). Тим язика́м лихи́м, калі́кам кривомо́вим (Куліш)].
Косну́ться, *см.* **Каса́ться.**
Ко́сный – 1) нерухо́мий, недви́жний, недви́га (се́рцем, ро́зумом), мля́вий (се́рцем, ро́зумом), зашкару́блий. [Сліпа́ була́ єси́, незря́ща, недви́га се́рцем: спа́ла день і спа́ла ніч (Шевч.). Нерозу́мні й мля́ві се́рцем, щоб пові́рити тому́, про що говори́ли проро́ки (Єванг.)]. **-ные** *взгляды* – зашкару́блі; задубі́лі по́гляди. **-ные** *нравы* – недви́жні звича́ї. **-ный** *человек* – недви́га (се́рцем, ро́зумом). **-ный** *ум* – мля́вий, затве́рдлий ро́зум; 2) (*коснящий*) заба́рли́вий, зага́йливий, заба́рни́й, мару́дний.
Ко́со – (*непрямо*) ко́со, скі́сно, на́в(с)кіс, нав(с)коси́, навкоси́, навкосяка́, накося́к, уко́сом, скісняко́м, (*наклонно*) похи́ло, по́хилом, зу́ко́са. [Поста́в до́шку косі́ше, щоб бува́ не впа́ла (М. Грінч.). Промі́ння скі́сно в мо́рі порина́ (Франко). Катери́на навкоси́ перетягну́ла свій рот (Н.-Лев.). Ріж рівне́нько, а то глянь як навкося́ (навскоси́) почала́ рі́зати (М. Грінч.)]. **-со** *смотреть, посматривать, см.* **II. Коси́ться 1.**
Кособо́кий – (*о людях*) кривобо́кий, кривоклу́бий; (*о строении*) кривобо́кий, скособо́чений, (*о доске и т. п.*) ко́сий, кособо́кий.
Кособрю́хий – косочере́вий.
Косова́то – косе́нько, скісне́нько.
Косова́тость – косува́тість, (*только о глазах*) зизува́тість (-тости).
Косова́тый – косе́нький, косува́тий, (*только о глазах*) зизува́тий.
Косови́ца – косови́ця.
Косови́ще – кісся́ (*р.* кісся́) *и* кіся́ (-ся́ти), косови́ще. [Похили́лись на кий або на косови́ще (Куліш)].
Косови́щный – кіссьови́й.
Косоворо́тка – соро́чка про ко́сий ко́мір, про ко́су па́зуху, (*рус.*) косоворо́тка. [Під піджако́м си́ня косоворо́тка (Виннич.)].
Косовщи́к, *см.* **Косе́ц.**
Косогла́зие – косоо́кість, зизува́тість, зизоо́кість (-ости).
Косогла́зить – косоо́чити, косозо́рити, бу́ти косоо́ким, косозо́рим, косозо́ром, зизоо́ким; *срвн.* **II. Коси́ться 2.**
Косогла́зый – ко́сий, косоо́кий, кривоо́кий, зизоо́кий, зизува́тий, (*сущ.*) зиз (-за), (*зап.*) скулоо́кий.
Косогля́дый – косозо́рий, косоо́кий, зизува́тий, зиз (-за).
Косого́р – (с)косогі́р (-го́ру), у́біч (*р.* у́бочу, *м. р. и* у́бочи, *ж. р.*). [Башта́н на горі́ був, то кавуни́ й покоти́лись косого́ром уни́з (Київщ.). Зійшо́в із скосого́ру і набли́жився до гре́блі (Грінч.). Сиди́ть пу́гач на убо́чу, на ві́тер наду́вся (Пісня)].
Косого́рбый – косого́рбий.
Косого́рина, -го́рье – скосогі́рок (-рка), косого́рбина.
Косого́ристый – (с)косого́руватий, убі́чкуватий, убо́чистий.
Косого́рить – копа́тися під ко́го; ки́рпу гну́ти, го́лову де́рти, задира́ти.
Косого́рный – (с)косогі́рний, спа́дистий.
Косого́рок – (с)косогі́рок (-рка), косого́рбок (-бка).
Косого́рый – косого́рий, косого́рбий.
Косого́рье – косогі́р'я, косого́ри (-рів).
Кособы́рить, -рничать – 1) (*подыскиваться под кого*) підси́джувати кого́, тісну́ ба́бу роби́ти кому́; 2) (*наговаривать*) пле́сти, наші́птувати, шепоти́нначати.
Косоды́риться – 1) (*чваниться*) де́рти го́лову, вихваля́тися, гну́ти ки́рпу; 2) (*сердиться*) бри́шкати, коті́в де́рти.
Косо́й – 1) (*непрямой*) ко́сий, скі́сни́й, укі́сний, криви́й. [Пості́л (*лапоть*) ко́сий, а я бо́сий (Приказка). Скісни́й про́мінь (Коцюб.). Укі́сне промі́ння (М. Левиц.)]. **-со́й** *ворот* – ко́сий ко́мір, ко́са па́зуха. **-со́й** *ветер* – бокови́й ві́тер. *По* **-со́й** *линии* – скі́сно, на́вскіс, навкоси́, навкося́к, скісно́ю лі́нією. **-со́е** *направление* – скісни́й на́прям. **-со́й** *пол* – похи́ла підло́га, похи́ла домі́вка. **-со́й** *платок* – коси́нка. **-са́я** *сажень* – крижови́й (ко́сий) са́жень. *Сделаться* **-сы́м** – скоси́тися, скосі́ти, (*ещё более*) покосі́шати. **-са́я** *стена*, **-со́й** *столб* – похи́ла сті́нка, похи́лий, криви́й стовп. **-со́й** *угол* – непрями́й кут; 2) (*о человеке*) ко́сий, зиз (-за), косоо́кий, зизоо́кий, кривоо́кий, зизува́тий; *см.* **Косогла́зый. -со́й** *взгляд* –

криве́ о́ко, зиз (-зу). [Він на ме́не зи́зом ди́виться (Звин.)]. *Бросать* **-сы́е** *взгляды, см.* **II. Коси́ться 1**. *Быть на* **-сы́х** – бу́ти в незла́годі; бу́ти як середа́ з п'я́тницею; котів де́рти (з ким).
Косокли́нный – косоклинцюва́тий.
Косола́пка – клишоні́г (-но́га), кли́ша, кутерно́га.
Косола́по – кли́ша́во. [Клиша́во йде (Волинь)].
Косола́пость – клиша́вість (-вости), кутерні́жжя (-жжя).
Косола́пушка – клишоні́жка, шеверні́жка.
Косола́пый – кли́ша́вий, клишоно́гий, курла́пий, кутерно́гий, чеверно́гий, шеверно́гий, кривоно́гий, кривоні́г (-но́га), кли́ша (*общ. р.*). [Особли́во ча́сто засіка́ються ко́ні клишоно́гі (Корольов). Клиша́вий кінь (Волинь). Прямі́ були́ і кривоно́гі (Котл.). Довги́й, кривору́кий, шеверно́гий (Чуб. V)].
Косолёт – косо́літ (-ле́ту), зліт, ві́дліт (-лету).
Косоли́цый – косови́дий, косоли́ций (-ця, -це).
Косоля́двый – косоклу́бий.
Косомо́рдый – (*о людях*) косови́дий, косопи́кий, косомо́рдий, (*о животн.*) косомо́рдий.
Косони́тка, -ниток – (*пакось*) косони́тка.
Косоно́гий – косоно́гий, кривоно́гий; *см.* **Косола́пый.**
Косоо́кий – косоо́кий, зизоо́кий.
Косопа́лый – косопа́лий.
Косоплёт – косоплі́т (-ле́ту).
Косоплётка, -тина – (*в конце косы, закрепа*) у́плі́тка, ви́плітка, за́плітка, у́плі́т (-ле́ту), опле́тина; (*лента для украшения*) кісни́к (-ка́). [Твої́ ко́си розпліта́в, де твої́ ви́плітки подіва́в (Пісня). Дівчинка з запле́теною у ко́сах, замі́сть кісникі́в, моту́зочкою з ва́лу (Мирний)].
Косопле́чий – косопле́чий, (*зап.*) косораме́нний.
Косопра́в – (*мастер отбивать косу*) – косокле́п, клепа́йло, (*мастер точить*) гострі́й (-рія́).
Косопра́вка, *см.* **Косото́чка.**
Косоро́тый – косоро́тий, криворо́тий, кривоу́стий.
Косору́б – косору́б (-бу).
Косору́кий, -ру́чка – косору́кий, -ка, кривору́кий, -ка, кривору́чка (*общ. р.*), кривору́чко (*м. р.*).
Косоры́лый – косори́лий, косомо́рдий, косопи́кий.
Ко́сость – 1) косина́, ко́сість (-сости); 2) *см.* **Косогла́зие.**
Косота́, *см.* **Ко́сость.**
Косота́зый – косоза́дий, косоґу́дзий, косоку́прий.
Косото́чка – манта́чка.
Косото́чный – косокле́пний, косогостри́льний.
Косоуго́льник, *геом.* – скосоку́тник, кривоку́тник (-ка).
Косоуго́льно – скосоку́тньо, кривоку́тньо.
Косоуго́льный – скосоку́тній, кривоку́тній.
Косоу́с – коси́нець (-нця), коси́нчик.
Косохлёст – (*о дожде*) кососі́к (-сі́ку).
Ко́сочка – кі́сонька, кі́сочка.
Костева́тость, *см.* **Костяни́стость.**
Костева́тый, -ви́дный, *см.* **Костеобра́зный.**
Костево́й, *см.* **Ко́стный.**
Костёл – костьо́л, косте́л (-лу). [Їх повінчано обо́х таки в дома́шньому костьо́лі (Шевч.)].
Косте́ль, *см.* **Косты́ль.**
Костёльный – косте́льний. [Косте́льнії две́рі (Куліш)].
Костене́ть – 1) костені́ти. [Лю́ди блі́дли, костені́ли й витяга́лись гли́няними ста́туями (Васильч.)]; 2) (*от холода*) кля́кнути, дубі́ти, ду́бнути. [Ру́ки з хо́лоду кля́кнуть (Сл. Ум.)].
Костене́ц, Костяне́ц, *бот.* Stellaria holostea – трав'я́нка, зі́рочник, чисте́ць лісови́й, не́хворощ (-щи), біли́ло.
Костени́к – 1) (*вещь из кости*) костяне́ць (-нця́), костяни́к (-ка́); 2) (*косточка*) кі́стка.
Костени́ть – костени́ти.
Костеобжега́ние – костопа́лення, костопалі́ння.
Костеобжига́тельный – костопа́льний. **-ный** *завод* – костопа́льня. **-ная** *печь* – костопа́лка.

Костеобраба́тывающий – костеобро́бний.
Костеобра́зный – костюва́тий, костеви́дий, косто́ватий.
Костё́р – 1) бага́ття (-ття), (*ум.* бага́ттячко), огни́ще, о́гнисько, косте́р (-тра́), костри́ще, (*зап.*) ва́тра, (*тлеющий*) жа́риво, (*дымный*) ку́рище [Недале́ко від Дністра́ гори́ть бага́ття, круг його́ сидя́ть козаки́ (М. Загірня). Хо́лодно в курені́, то я накла́в бага́ттячка та й грі́юся (Звин.). Як розпа́лю я́сну ва́тру, – ви́дно всім здале́ка (Л. Укр.). На горо́ді розікла́ли огни́ще і вся́кої стра́ви понава́рювали (ЗОЮР). Одно́ він ма́є пра́во – на костри́ще (Л. Укр.)]. *Разложить, развести* **-тё́р** – накла́сти, розпали́ти, запали́ти, розгніти́ти бага́ття, огни́ще; 2) (*куча дров, хвороста и т. п.*) косте́р (-тра́); 3) *см.* **Косте́рь 2.**
Косте́ри́ть, *см.* **Касти́ть.**
Костё́рный – 1) бага́ттьовий, ва́тровий; 2) *см.* **Костри́чный.**
Костё́рчик – бага́ттячко, (*зап.*) ва́тронька, ва́терка.
Косте́рь – 1) костри́ця, па́здір (-деру), пазді́р'я́ (-р'я́), термі́ття, те́рміть (-ти), термі́та; *см.* **Костри́ка**; 2) *бот.* Bromus secalinus L. – сто́колос (-су), мітли́ця, житня́к, костюльки́ (-льо́к).
Косте́ря, *см.* **Косте́рь 1.**
Кости́га, Кости́ка, *см.* **Косте́рь 1.**
Кости́на – кости́ще, костя́ка, масла́к (-ка́), костома́ха, костома́ра.
Кости́нка – кі́сточка.
Кости́стость – 1) (*ширококостность*) костува́тість, око́стуватість (-тости); 2) (*многокостность*) костови́тість, кістка́вість, коща́вість (-вости).
Кости́стый – 1) (*ширококостый*) костува́тий, око́стуватий, гоміла́тий. [Висо́кий, худорля́вий, ряби́й, ще й костува́тий (Харківщ.). Ру́ки костува́ті (Богусл.). Цей віл худи́й, але око́стуватий (Сл. Гр.). Одкопа́ли труну́, а в ній лежи́ть чолові́к до́вгий, гоміла́тий (Харківщ.)]; 2) (*мнокостный*) костови́тий, кістка́вий, коща́вий. [Ри́ба голове́нь – са́ма костови́та ри́ба, костови́тішої од не́ї нема́ (Яворн.)].
Кости́ть, *см.* **Касти́ть.**
Кости́ца, *см.* **Косте́рь 1.**
Кости́ща[е], *см.* **Кости́на.**
Ко́стка – кі́стка.
Костля́[и́]вость – коща́вість, кістля́вість, костя́вість (-вости).
Костля́вый, Костли́вый – коща́вий, кістля́вий, кости́стий, костя́вий. [Вхопи́лася своі́ми коща́вими па́льцями йому́ за ру́ку (Грінч.). На кістля́вих її́ пле́чіх сіріє соро́чка (Мирн.). Ось простяга́ється до́вга кости́ста рука́, наближа́ється до плече́й, розгорта́ над ни́ми своі́ сухі́ па́льці (Коцюб.). Суха́ вона́ і костя́ва (М. Вовч.)].
Костни́к – кістня́к, кістя́к (-ка́). [Вози́ла (коня́ка), а тепе́р кістня́к тліє (Сл. Гр.)].
Ко́стный – кістко́ви́й. **-ный** *мозг* – шпик (-ку). **-ное** *масло* – кісткова́ олі́я, (*сгущен.*) кістко́ви́й лій (*р.* ло́ю). **-ная** *система* – систе́ма кісто́к, кісткова́ систе́ма.
Костова́р – костопа́л.
Костова́рка – костопа́льня (-ні).
Костова́рный – костопа́льний.
Костова́тый, *см.* **Кости́стый.**
Костовя́з, *бот.* Solidago virga aurea L. – золоту́шник (-ка), золоту́ха, жовто́брю́х.
Костогло́д – 1) (*кто гложет кости*) костогри́з; 2) (*ломота в костях*) госте́ць (-тця́), ломо́та.
Костое́да, *мед.* – костоі́да, костоі́дниця, ме́ртва кі́стка; (*ревматизм*) госте́ць (-стця́), ломе́ць (-мця́), костогри́за. **-да** *зубов* – порохна́[я́]виця.
Костозу́бый – зуба́тий, ікла́стий.
Костоло́м – 1) (*мед.*) госте́ць (-тця́), ломе́ць (-мця́), ломо́та; 2) (*костедробилка*) костоде́рка.
Костоло́мка – костоло́мка. [Залізни́ця-костоло́мка (М. Грінч.)].
Костоло́мный – костоло́мний, ломо́тний, костоі́дний.
Костомо́лка – костомли́н (-на́), млино́к на кістки́.
Костомы́га – костома́ха, костома́ра, костячи́ще, кости́ще.
Костопа́льный *завод* – костопа́льня.
Костопра́в – костопра́в. [Пра́вив костопра́в йому́ ру́ку й но́гу (Кон.)].
Костопра́вный – костопра́вний.
Костопра́вство – костопра́вство.
Ко́сточка – 1) (*ум. от* **Кость**) кі́стка, кі́стонька, кі́сточка, *мн.* кістки́, -точки́ (-чо́к), ко́сті (-тей). [Боли́ть мене́ голова́, боля́ть мене́ ко́сті (Пісня)]. *Барская* **-чка** – па́нська кі́стка. *Перемывать* **-чки** *кому* – перемина́ти, перетира́ти кого́ на зуба́х. *Слуховые* **-чки** – слухові

кісточки́; 2) (*птичья, рыбья*) кі́стка, кі́сточка; 3) (*в плодах*) кі́сточка, зере́нце, кі́стка, камі́не́ць (-нця́). [Сли́ви геть ізбіжа́ть, а в ми́сці зоста́нуться кістки́ (Звин.). Сли́ву з'їв, а камі́не́ць ки́нув (Сл. Гр.)]; 4) (*в теле под кожей*) хру́пка, камі́не́ць (-нця́); 5) (*в счётах*) кружа́лка, кружа́льце, кі́сточка.

Ко́сточковый – кістко́ви́й. **-вый** *плод* – костя́нка.

Костра́, *см.* **Косте́рь 1.**

Костре́л – глі́ця, шпи́лька, хвої́на, хвої́нка.

Костре́ц, *анат.* os sacrum – кри́жі (-жів), костре́ць (-реця́); (*у птиц*) ку́пер (-пра), ку́прик.

Костригова́тый – костри́кува́тий.

Костри́ка – костри́ця, па́здір (-деру), паздı́р'я́ (-р'я́, *ср. р.*), термі́ття, те́рміть (-ти), термі́та. [Хто тер коно́плі, неха́й і термі́ття замете́ (Гуман.)].

Костри́чный – костри́чаний, термі́ттьовий.

Кострома́ (*сорная трава*) – бур'я́н (-ну́), кукі́ль (-ко́лю).

Кострю́лька, Кострю́ля, *см.* **Кастрю́лька, Кастрю́ля.**

Косты́г (*для плетения лаптей*) – шва́йка.

I. Косты́га, *см.* **Косте́рь 1.**

II. Косты́га – костома́ха, костома́ра.

Костылёвка – бретна́льня, (*искаж.*) брента́льня.

Косты́левый, -льча́тый – костурува́тий, ключкува́тий.

Костылёк – костуро́к (-рка́), ціпо́чок (-чка); *см.* **Косты́ль 1, 2.**

Костылеобра́зный, *см.* **Косты́левый.**

Косты́листый – костури́стий.

Косты́ль – 1) (*посох*) косту́р (-ра́), (*клюка для хромых*) ми́лиця, клю́чка. [Стари́й дід ле́две хо́дить з костуро́м (Сл. Ум.). Був криви́й на одну́ но́гу і взяв на́віть нову́ ми́лицю (Н. Лев.). Приколива́в і вклони́вся, схили́вся на свої́ ключки́ (М. Вовч.)]; 2) (*палка*) клю́чка, ковı́нька, ціпо́к (-пка́); 3) (*гвоздь*) бретна́ль, (*искаж.*) брента́ль (-ля́); 4) (*бревно для лазу*) схі́дня, схо́дець (-дця); 5) (*виселица*) ши́бениця; 6) (*поворотный глаголь*) жураве́ль (-вля́); 7) (*навес*) ґа́нок (-нку), козиро́к (-рка́); 8) (*в шахте*) ро́зпірка; 9) (*согнутая рука*) клю́чка. *Кошка* **-ты́ль** *ставит* – ки́цька на басі́ гра́є.

Косты́льник, -щик – (*мастер и хромой*) косту́рник, ми́личник, ключка́р (-ря́).

Косты́льничать – костурува́ти, же́бра́ти, шкандиба́ти.

Косты́льный – 1) (*о посохе*) костуро́вий, ми́личний, ключко́вий; 2) (*о гвозде*) бретнале́вий.

Косты́льщина – костурня́.

Костыля́ть – 1) (*бить*) дубцюва́ти, лупи́ти, лупцюва́ти, duба́сити, (*иноск.*) штапува́ти; 2) (*идти*) шкандиба́ти, шкутильга́ти.

Кость – 1) (*анат.*) кість (*р.* ко́сти, *тв.* кі́стю, *мн.* ко́сті), кі́стка, масла́к, (*соб.*) масла́ччя. [Ой поби́в-потрощи́в мені́ ко́сті (Пісня). Застуди́лася – у кістка́х кру́тить (М. Грінч.). Брати́ гри́злися за ту́ю ба́тьківщину як соба́ки за масла́к (Грінч.). В одно́го па́на, ка́жуть, є таки́й мертв'я́к, що без шку́ри і без мня́са, саме́ масла́ччя (Сл. Гр.)]. *Большая* **кость** *берцовая* (*и всякая трубчатая*) – суре́ля. **Кость** *плечевая* – ці́вка. **Кость** *голенная* – гомі́лка. **Ко́сти** *плесневые* – плесна́. **Кость** *пальца* (*фаланга*) – челено́к (-нка́), маслачо́к (-чка́). **Кость** *на спине у красной рыбы* – ска́ба. **Кость** *слоновая* (*в изделиях*) – слоно́ва кі́стка, слоні́вка. *Твёрдый как* **кость** – тверди́й як кі́стка, око́стуватий. [Око́стувате де́рево – соки́ра відска́кує (Вас.)]. *Рожа да* **ко́сти** – самі́ кістки́ та шку́ра; сама́ снасть. [Не ї́сть хло́пець, схуд, сама́ снасть (Звин.)]. *У него только кожа да* **-сти** – у йо́го самі́ кістки́ та шку́ра, у йо́го ко́сті обтягну́ло. *Промокнуть до* **-сте́й** – змо́кнути до рубця́, до ру́бчика. *Промёрзнуть до* **-сте́й** – задубі́ти, закля́кнути. *Проникнуться чем-л. до мозга* **-сте́й** – перейня́тись чим до оста́нньої волоси́нки. [До оста́нньої волоси́нки пере́йняті вузе́ньким дрібни́м міща́нством (Єфр.)]. *До мозга* **-сте́й** – до са́мого шпи́ку, до сами́х кісто́к, до само́ї ко́сти. **Кость** *от* **-сте́й** – кість од ко́сти. *Лечь* **-стьми́** – голово́ю накла́сти, кістьми́ полягти́. *Белая* **-сть** – па́нська (бі́ла) кі́стка. *С* **-те́й** – ски́нути (з рахівни́ці). *На* **-сти** – доки́нути (на рахівни́ці). *Пересчитать кому* **-сти** – полічи́ти кому́ ре́бра. *Загоню туда, куда ворон* **-сте́й** *не занесёт* – туди́ зажену́, куди́ во́рон і кі́стки не занесе́ (не зано́сив). *Пар* **-сте́й** *не ломит* – па́ра па́рить, а не лама́є. *Язык без* **-сте́й** – язи́к без кісто́к (то й ме́ле); 2) (*игральная*) кість (*р.* ко́сти). *Играть в* **-сти** – гра́ти (гуля́ти) в ко́сті. [Програ́в чума́к вози́ й во́ли в ко́сті (Пісня)]. *Игрок в* **-сти** – костя́р (-ра́), кости́р (-ря́), кости́рник, кости́ря (*м. р.*).

Костьевщи́к, Костяни́к (*собиратель костей*) – кістя́р (-ра́). [Міхоно́ші, шматярі́, кістярі́ та бог зна́є, які́ ще зарі́бники́ (Франко)].

Костю́м – убра́ння́, убі́р (*р.* убо́ру), о́дяг (-гу), оді́ння, (*зап.*) стрій (*р.* стро́ю), костю́м.

[Убра́ння на всіх по́статях було́ ви́ткане в полта́вській зе́мській тка́льні (Р. Кр.). Но́сить, на мою́ ду́мку, куме́дний костю́м (Ніков.). Просте́нький аж бі́дний і зо́всім не елега́нтний о́дяг (Крим.). Щоб я не ба́чив бі́льше тих погреба́льних стро́їв (Л. Укр.)]. *Траурный* **-тю́м** – жало́бне вбра́ння, жало́ба, чорнота́. [Ой, скида́й черво́не пла́ття, а удяга́й чорноту́ (Пісня)].
Костюме́р, *театр.* – костюме́р (-ра).
Костюми́ровать, -ся – убира́ти, -ся, одяга́ти, -ся, перебира́ти, -ся за ко́го, костюмува́ти, -ся, *сов.* убра́ти, -ся, одягти́, -ся, перебра́ти; **-**ся, закостюмува́ти, -ся. [Перебра́ла її за цига́нку. Перебра́вся за військо́вого (М. Грінч.)], **Костюми́рованный** – костюмо́ваний, (*сов.*) закостюмо́ваний. **-ный** *вечер* – костюмо́вана вечі́рка.
Костюмиро́вка – убира́ння, одяга́ння, костюмува́ння.
Костю́мный – одяго́вий, костюмо́вий. **-ный** *класс* – костюмо́ва кла́са.
Костю́шка*, рыба* Gasterosteus aculeatus – колю́чка.
Костя́жка – 1) щи́колодок (-дка). [Як зігну́ти па́льці, зве́рху бу́дуть щи́колодки (Звин.)]; 2) (*пуговица костяная обтяжная*) костя́жка; 3) (*дыня*) дубі́вка, ре́панка.
Костя́к – кістя́к (-ка́).
Костяне́ц, *см.* **Костене́ц.**
Костяни́к – 1) (*вещь из кости*) костяне́ць (-нця́), костяни́к (-ка́); 2) (*человек*) ко́сту́р (-ра́), кістя́к; 3) (*мастер*) різьб’я́р (-ра́); 4) (*мелкая рыба, без икры*) костя́к. [Костя́к ко́титься табуна́ми до ги́рла Дніпро́вого (Херс.)].
Костяни́ка, -ница, *бот.* Rubus saxatilis L. – костяни́ця, кам’я́[ме]ни́ця, ка́м’янка, *ум.* ка́м’яночка. [Там Мару́ся молода́ ходи́ла, кам’яночки́ на віно́чокломи́ла (Сл. Гр.)].
Костяни́чный – костяни́чний.
Костя́нка – 1) *бот.* drupa – кістя́нка, камени́ця; 2) (*сорт груш, вид дыни*) кістя́нка.
Костяно́й – кістяни́й, кістко́ви́й. [Ми́шка, на́ тобі кістяно́го зу́ба, а мені́ дай залі́зного (Казка)]. **-ной** *завод* – костопа́льня. **-ной** *уголь* – кісткови́й ву́гіль, -ве́ ву́гілля.
Костяноу́гольный – костовугляни́й, кістковугляни́й.
Костя́шка, *см.* **Костя́жка.**
I. Кос[з]у́ля, *зоол.* Carpeolus – (*самка*) са́рна, козу́ля, (*самец*) сарню́к (-ка́).
II. Косу́ля – 1) (*род сохи*) плужни́ця; 2) (*хлеба*) скі́бка.
Косу́шка – 1) (*водки*) чве́ртка, шка́лик; 2) (*полочка*) коси́нець (-нця), коси́нчик; 3) (*столик*) коси́нець (-нця).
Косу́шник – п’яни́чка, випива́чка.
Ко́счая *трава* – коска́ трава́.
Косы́нить – 1) (*платки*) косинкува́ти хустки́; 2) (*глазами*), *см.* **II. Коси́ть 1.**
Косы́нка – коси́нка. [Склав хусти́ну коси́нкою, заки́нув собі на ши́ю і звяза́в під бородо́ю ву́зликом (Коцюб.)].
Косы́ночка – коси́ночка.
Косы́ночный – коси́нко́вий.
Косы́рить – сі́кти, руба́ти.
Косы́рь (*нож*) – коси́на, колода́ч (-ча́). [Вона́ коси́ною руба́ла капу́сту (Сл. Гр.)].
Кось – 1) *см.* **Ко́сость**; 2) *см.* **Косого́р**; 3) *см.* **Косина́.**
Косьба́ – косі́ння, косови́ця. *Время* **-бы́** *сена* – косови́ця. *Окончить* **-бу́** – обкоси́тися. *Во время* **-бы́** – під косови́цю. [Під косови́цю хлібо́ро́бам не до то́го, щоб празникува́ти (Кон.)].
Косьё – кісся́ (-сся́) *и* кісся́ (-ся́ти).
Косьёвый – кіссьови́й.
Кося́к – 1) (*часть чего-либо клином*) кося́к (-ка́). **-ся́к** *глины, соли, см.* **Глы́ба, Ком.** *Резать, долбить и т. п.* **-ко́м** – рі́зати, довба́ти *и т. п.* – косяка́, на́вскі́с, уко́сом; 2) (*клин земли*) кося́к, за́ріг (-рогу), за́ріжок (-жка); 3) (*дверной боковой*) одві́рок (-рка), (*верхний*) гла́[о́]вень, на́головень (-вня), на́голо́вач, кубу́к, (*оконный боковой*) лу́тка, (*зап.*) варца́б, варца́ба. [А на́ймичка у поро́га вхопи́лась рука́ми за одві́рок (Шевч.). Я за лу́ткою, коло вікна́ сиджу́ (Г. Барв.)]; 4) (*лошадей*) кося́к (-ка́), табуне́ць (-нця́); 5) (*вставка в рубахе*) кли́нець (-нця), куте́ць (-тця́); 6) (*улей*) коло́дка, пень (*р.* пня) стоя́н (-на́); 7) (*сходня с судна*) схі́дня, схо́день (-дня), кла́дка; 8) (*руно рыбы*) табу́н, табуне́ць (-нця́); 9) (*долото*) гу́рик; 10) (*снасть*) кодоля́нка.
Косяно́й – кісни́й.
Кося(ч)ко́вый – клинцюва́тий.
Кося́щатый – лутка́тий, з лу́тками, лутко́ви́й. **-тое** *колесо* – багро́ване, косяко́ве, клинцюва́те ко́лесо.

Кот – 1) кіт (*р.* котá), *ум. и ласк.* кóтик (-ка), котóк (*р.* кі[о]ткá), котýсик, котýсенько, котýсичок (-чка), котýсь, кóтичок (-чка), (*редко*) котúна. [Є сáло, та не для котá (Куліш). Ой ну люлі, кíтку, укрáв у бáби квíтку (Пісня)]. **Кот** *в сапогах* – кіт у чобóтях. **Кот-***мурлыка* – кіт-воркíт. *Не всё* **-тý** *масленица, придёт и великий пост* – минýлася котóві мáсничка (Номис); не все котóві мáсниці – прúйде ще й велúкий піст. *Как* **кот** *наплакал* – як кіт наплáкав. **Котьí** (*рыбол.*) – котá. [Котá – це пáстка з комишý на рúбу (Херс.)]. **Кот** *морской* – кóтик, ведмéдик морськúй; 2) (*сутенер*) сýпер (-пра), сýпник, сýпчик, кóцур (-ра).
Котáнгенс, *тригоном.* – котáнгенс, котангéнта.
Котёл – (*всякий*) казáн (-нá), (*зап.*) котéл (*р.* кітлá), (*медный*) мíдень (-дня), (*чугунный*) банáк, чавýн (-на), (*железн.*) залізнáк (-кá). [Щось клекотíло, як окрíп у казанí (М. Левиц.)]. **-тёл** *высокого, низкого давления* – казáн висóкого, низькóго тúснення. **-тёл** *с обратным пламенем* – казáн з обéрненим пóлум’ям. **-тёл** *с жаровыми трубами* – жарнúчний паровúк. **-тёл** *паровой* – паровúк. **-тёл** *вертикальный* – сторчовúй казáн. *Трубчатый* **-тёл** *с огневой коробкой* – цівнúй казáн з полум’янúцею. *Голова с пивной* **-тёл** – головá як макíтра. **-тлом** *кипит* – як у казанí клекóче. *Как в* **-тлé** *кипеть* (*о нравствен. мучениях*) – мов у казанí кипíти (Єфр.). *Горшок* **-тлý** *не товарищ* – кінь волóві не рíвня; казáн глéкові не до пáри. *Горшок* **-тлý** *смеётся, а оба черны* – дорікáв горнéць котлóві, що чóрний, аж і сам сажнúй (Приказка).
Котелкú, -лóчки, -тéльчики – 1) *бот.* Anemone Pulsatilla L. – вóвчий сон, сóн-травá, сон (*р.* сóну); 2) *бот.* Trapa natans L. – водянí (болóтяні, чóртові) горíхи; 3) *бот.* Campanula patula L. – дзвóник (розлóгий, крислáтий), дзвінóчки, дзвінкú, дзвóники.
Котелóк – 1) казанóк (-нкá), котелéць (-льцá), котелóк (-лкá), банячóк (-чкá), чавýнчик, чавунéць (-нцá); *см.* **Котёл.** [Постáвили тринóги, повíсили казанóк (Н.-Лев.). Докопáвсь до грóшей, да й вúтяг як сúли мóга котелóк хорóший (ЗОЮР)]. **-лóк** *солдатский* – казанóк, бак (-ка), бачóк (-чкá). [Берú лóжку, берú бак, а не хóчеш бýде й так (Солд. пісня)]; 2) (*шляпа*) (*рус.*) котелóк (-лкá), (*гал.*) гáбік (-ка), (*с франц.*) мелóн (-на), казанóк (-нкá) (Виннич.).
Котелóчек – казанóчок (-нóчка), банячóк (-чкá).
Котéльная – 1) (*отделение*) паровúчня; 2) (*мастерская*) казанáрня, кітлáрня.
Котéльник – кі[о]тлáр (-рá), казанáр (-рá).
Котéльничать – кітлярувáти.
Котéльничество – кітлáрство, казанáрство.
Котéльничий – кітлáрський, казанáрський.
Котéльный – казан(к)óвий, кітлóвúй. **-ная** *мастерская*, **-ный** *завод* – кітлáрня. **-ный** *свод* – казанóва бáня. **-ное** *железо* – казан(к)óва бляха. **-ное** *пиво* – казанóве пúво. **-ные** *уши* – казан(к)óві вýха.
Котéльчатый, -лúстый – казанувáтий, кітлувáтий.
Котёнок, Котёночек – котенá, кошенá (-нáти), котá (-тáти), киценá (-нáти), котенáтко, кошенáтко, киценáтко, котáтко.
Кóтик – 1) (*ум. от* **Кот 1**) кóтик, кóткó, котýсь (-сá); 2) (*кот морской и его мех*) кóтик, ведмéдик морськúй.
Кóтик (*игра*) – кóтики (-ків).
Кóтиковый – кóтиковий, ведмéдиковий. **-вый** *мех* – кóтикове хýтро, кóтик (-ка).
Котильóн – котильйóн (-ну).
Котировáльный – 1) котирувáльний; 2) нотувáльний.
Котúровать – котирувáти; нотувáти.
Котирóвка – 1) (*обращение ценных бумаг*) котирувáння; 2) (*установление биржевой цены*) нотувáння.
Котúться – котúтися. [Кúцька нáша двíчі на рік кóтиться (Звин.)].
Котúще – котúще, котúсько, котáка, котюга, котáра, котюра.
Котлéта – (*рубленная*) котлéта, (*неолог.*) січéник, (*отбивная*) бúта котлéта, (*картофельная*) картóплáник.
Котлéтка, -точка – котлéта, -точка, січéничок (-чка).
Котлéтный – котлéтовий, січéниковий.
Котловáн, *техн.* – кóпань (-ни).
Котлóвый *и* **Котловóй** – казанкóвий. **-вóе** *довольствие* – загáльне харчовé постачáння (Вісті).
Котовúк, *бот.* Nepeta L. – котáча м’áта.
Котóма, Котóмка, Котóмочка – тóрба, торбúна, торбúнка, торбúночка, клýнок (-нка),

клу́ночок (-чка), клума́к, клумачо́к (-чка́), (*пров.*) ша́нька, ка́йстра *и* та́йстра, (*двойная, через плечо или через седло*) сакви́ (-ко́в), беса́ги (-са́гів). [Заберу́ діте́й у то́рбу та піду́ в мандрі́вку (Пісня). Хоч іду́ в гости́ну та беру́ хлі́ба в торби́ну (Номис). Одчини́ла вона́ скри́ню, виййма́ла Василе́ві сорочки́ і вклада́ла в клу́нок (Н.-Лев.). І внуча́там із клу́ночка гости́нці виййма́ла (Шевч.). Положи́в собі в ша́ньку хлі́ба і са́ла (Чернігівщ.). Пи́сана та́йстра (Коцюб.)]. **-ка** *работника на рыбных заводах* – бу́тир (-ря).

Кото́рый – 1) (*вопрос. мест.: кто* (*что*) *или какой из двух, из многих*), ко́три́й, (*в литературе реже*) кото́рий. [Той пита́ється (вовків): «Котри́й коня́ ззів?» (Поділля, Дим.). Од котро́го це ча́су ви мене́ не ба́чите? (Н.-Лев.). «Піді́ть-же в ліс, – кото́рий лу́чче сви́сне?» (Рудч.)]. **-рый** (*теперь*) *час*? – котра́ (тепе́р) годи́на? *В* **-ром** *часу*? – в котрі́й годи́ні, (*зап.*) о котрі́й годи́ні? (*когда*) коли́? *Когда вы уезжаете*? *В* **-ром** *часу, то есть*? (Турген.) – коли́ ви ї́дете? О котрі́й годи́ні, себ-то? **-рое** (*какое*) *число сегодня*? – котре́ число́ сього́дні? *В* **-ром** (*каком*) *году это было*? – яко́го ро́ку це було́? *До* **-рых** (*каких*) *же пор*? – до́ки-ж? до яко́го-ж ча́су? **-рый** *ей год*? – котри́й їй рік? **-рым** *ты по списку*? – котри́м ти в рее́стрі (в спи́ску)? **-рую** *из них вы более любите*? – котру́ з них (з їх) ви бі́льше коха́єте? **-рого** *котёнка берёшь*? – котре́ котеня́ бере́ш? *А в* **-рые** *двери нужно выходить – в те или в эти*? (Гоголь) – а на котрі́ две́рі тре́ба вихо́дити – в ті чи в ці? **-рый** *Чацкий тут*? (Гриб.) – котри́й тут Ча́цький? *Скажи, в* **-рую** *ты влюблён*? – скажи́, в котру́ ти зако́ханий? **-рый** *тебя день не видать* (*очень, долго, давно*)! – кот(о́)ри́й день тебе́ не ви́дк[н]о!; 2) **-рый** *из...* (*из двух или из многих*; *числительно-разделит. знач.*) – ко́три́й, (*в литературе реже*) кото́рий. [Ко́ні йому́ гово́рять: «ти ви́рви з ко́жного з нас по три волоси́ні, і як тре́ба бу́де тобі котро́го з нас, то присма́лиш ту волоси́ну, кото́рого тобі́ тре́ба» (Рудч.). Оди́н із їх – котри́й, то ті́льки Госпо́дь ві́дає – упаде́ ме́ртвий (М. Рильськ.). Розка́зує їм (вовка́м), котри́й що́ ма́є ззі́сти (Поділля. Дим.). По у́лиці йшов Васи́ль і не знав, на котру́ у́лицю йти (Н.-Лев.). А в Мару́сі аж два віно́чки – кото́рий – во́зьме, пла́че (Пісня). Вже у дівча́т така́ нату́ра, що кото́ра якого́ па́рубка полю́бить, то знаро́шне ста́не кори́ти, щоб дру́гі його́ похваля́ли (Квітка)]. *Она рассказывала, в* **-ром** *часу государыня обыкновенно просыпалась, кушала кофе* (*Пушкин*) – вона́ оповіда́ла, в (о) ко́трій годи́ні (*или* коли́: *когда*) госуда́риня звича́йно просипа́лась (прокида́лась), пила́ ка́ву. *Он рассказывает, не знаю* (*в*) **-рый** *раз, всё тот же анекдот* – він розповіда́є не зна́ю, котри́й раз ту са́му анекдо́ту. *Ни* **-рого** *яблока не беру*: *плохи* – ні котро́го я́блука не беру́: пога́ні. [Ні на ко́го і не ди́виться і дівча́т ні кото́рої не заньме́ (Квітка)]. **-рый** *лучший*, **-рый** *больший* – котри́й кра́щий, котри́й бі́льший, (*получше*) де-кра́щий, (*побольше*) де-бі́льший. [Де-кра́щого шука́є (Сл. Гр.)]. *Не толпитесь*! **Кото́рые** *лишние, уходите*! (*Чехов*) – не то́вптеся! котрі́ за́йві, йді́ть собі́; 3) (*относ. мест.*): а) *в придат. предл. после главн.* (*постпозитивных*) (*народн. обычно*) що (*для всех род. ед. и мн. ч. им. п.*), (*иногда*) ко́три́й, кото́рий, (*литер.*) що, яки́й, котри́й, (*реже*) кото́рий. [Пани́ч, що вкрав бич (Приказка). Прихо́дь до коня́, що з мі́дною гри́вою (Рудч.). Ізнайшла́ вже я чолові́ка, що мене́ ви́зволить (М. Вовч.). А де-ж та́я дівчи́нонька, що со́нна блуди́ла (Шевч.). Ото́ж та́я дівчи́нонька, що мене́ люби́ла (Пісня). І це була́ пе́рша хма́ра, що лягла́ на хло́пцеву ду́шу (Грінч.). І молоди́ці молоде́нькі, що ви́йшли за́муж за стари́х (Котл.). За степи́ та за моги́ли, що на Украї́ні (Шевч.). З да́вніх даве́н, чу́ти було́ про збро́йних люде́й, що зва́лись козака́ми (Куліш). Його́ розпи́тували про знайо́мих офіце́рів, що там служи́ли (Франко). А нещасли́ва та дівчи́нонька, котра́ лю́бить козака́ (Пісня). Смерть вільша́нського ти́таря – правди́ва, бо ще є лю́ди, котрі́ його́ зна́ли (Шевч. Передм. до Гайдам.). Про конфедера́тів так розка́зують лю́ди, котрі́ їх ба́чили (Шевч. Прим. до Гайдам.). Оди́н дід, кото́рий увійшо́в з на́ми в це́ркву... (Стор.). Це ті розбі́йники, кото́рі хоті́ли уби́ти (Рудч.). Підня́вшись істо́рію Украї́ни написа́ти, му́шу я догоди́ти земляка́м, кото́рі Украї́ну свою́ коха́ють і шану́ють (Куліш). До ко́го-ж я пригорну́ся і хто приголу́бить, коли́ тепе́р нема́ то́го, яки́й мене́ лю́бить? (Котл.). Но це були́ все осужде́нні, які́ поме́рли не тепе́р (Котл.). По́тім му́шу ви́дати кни́жку про поря́дки, які́ завели́сь на Украї́ні... (Куліш)]; *в сложн. предложениях* (*из стилистических мотивов: для избежания повторения* що) *авторы употребляют*: що, яки́й, котри́й, кото́рий. [Черво́нець, що дав Залізня́к хло́пцеві і до́сі є́сть у си́на того́ хло́пця, котро́му був да́ний; я сам його́ ба́чив (Шевч. Прим. до Гайд.). А я бага́то разі́в чу́ла від моє́ї ма́тери, що та жі́нка не лю́бить свого́ му́жа, котра́ не лю́бить його́ кре́вних (М. Рильськ.). Але й тут стрі́немо у Леви́цького про́сто блиску́чі сторінки́, які́ дово́дять, що він до́бре знав життя́ цих на́ших сусі́дів (Єфр.)]. **-рый, -рая, -рое, -рые** – (*иногда, для ясности согласования*) що він, що вона́, що вони́ (*т. е. к* що *прибавляется личн. мест. 3-го л. соотв. рода и числа*). [Біда́ то́му пачкаре́ві (*контрабандисту*), що він (*который*) пачки́ перево́зить (Чуб.). Знайшли́ Енте́лла сірома́ху, що він під ти́ном га́рно

спав (Котл.). От у ме́не була́ соба́чка, що вони́ (*которая*) ніко́ли не гри́злась із сіє́ю кі́шкою, а ті́льки гра́лись (Грінч. I). Пішли́ кли́кати ту́ю кобі́ту (*женщину*), що вона́ ма́є вме́рти (Поділля. Дим.)]. *Человек,* **-рый** *вас любит* – люди́на, що вас коха́є (лю́бить). *Берег,* **-рый** *виднелся вдали* – бе́рег, що мрів (манячи́в) дале́ко. *Море,* **-рое** *окружает нас* – мо́ре, що ото́чує нас. *Есть одно издание этой книги,* **-рое** *продаётся очень дёшево* – є одно́ вида́нняціє́ї кни́жки, що (*или для ясности согласов* що воно́) продає́ться ду́же де́шево. **-рого, -рой, -рому, -рой, -рым, -рой, -то́рых, -рым, -рыми** *и др. косв. п. ед. и мн. ч.* – що його́, що її́, що йому́, що їй, що ним, що не́ю, що них (їх), що ним (їм), що ни́ми (ї́ми) *и т. д.* (*т. е. при* що *ставится личн. м. 3-го л. соотв. рода, числа, падежа*), яко́го, яко́ї, яко́му, які́й, яки́м, яко́ю, яки́х, яки́м *и т. д.*, кот(о́)ро́го, кот(о́)ро́ї, кот(о́)ро́му, кот(о ́)рі́й, кот(о́)ри́х, кот(о́)ри́м *и т. д.* [Ой чия́ то ха́та з кра́ю, що я її́ (*которой*) не зна́ю? (Чуб. V). Ото́ пішо́в, найшо́в іще́ тако́го чолові́ка, що на́ймита йому́ тре́ба було́ (*которому батрака нужно было*) (Грінч. I). Переживе́ш цари́цю, що їй (*которой*) слу́жиш (Куліш). У його́ є висо́ка мета́, є святи́ня, що він їй слу́жить (Грінч.). Піди́ ще доста́нь мені́ цілю́щої води́, що стереже́ її́ (*которую стережёт*) ба́ба-яга́ (Рудч.). В Катери́ні вже обу́рювалась го́рдість, що її́ ма́ла вона́ спа́дщиною від ма́тери (Грінч.). Чи спра́вді є тут яка́сь та́йна, що її́ (*которую*) хова́ють від ме́не? (Франко). Пра́ця, що її́ подаю́ тут читаче́ві… (Єфр.). І ото́й шлях, що ним (*которым*) прохо́дить че́сна, таланови́та селя́нська ді́вчина (Єфр.). Гуща́вина ся тягла́ся аж до му́ру, що ним обгоро́джено було́ сад (Грінч.). А то в його́ така́ сопі́лка була́, що він не́ю звірі́в свої́х склика́в (Рудч.). Стоя́ть ве́рби по-над во́ду, що я їх (*которые я*) сади́ла (Пісня). Не з гні́вом і знева́гою обе́рнемось ми до пані́в, що ко́сті їх (*кости которых*) взяли́сь уже́ пра́хом (Куліш). Про що́ життя́ тим, що їм (*которым*) на душі́ гі́рко? (Куліш). Оті́ забивні́ шляхи́, що ни́ми (*которыми*) простува́ла Ру́дченкова му́за (Єфр.). Що́-б то тако́го, коли́ й жі́нку не бере́ (чорт), котру́ я зоста́вив на оста́нок? (Рудч.). Задивля́ючись на невідо́мі місця́, котрі́ прихо́дилось перехо́дити (Мирний). Це такі́ до́кази, котри́х показа́ти тобі́ не мо́жу (Франко). Жий вже собі́ а вже з то́ю, кото́ру коха́єш (Чуб. V). Він умовля́є, щоб ти сплати́в наре́шті дани́ну, кото́ру йому́ ви́нен (М. Рильськ.). Заплати́в я вели́ким сму́тком за ті розмо́ви щи́рії, кото́рі необа́чно посила́в до вас на папе́рі (Куліш). Хіба́-ж є пани́, яки́м гро́ші не ми́лі? (Номис). З того́ са́мого Ромода́нового шля́ху, яки́м ішо́в па́рубок… (Мирний). Почува́ння, яки́м про́нято сі ві́рші, врази́ло її́ надзвича́йно (Грінч.). Того́ проте́сту, яко́го по́вно розли́то по всьо́му тво́рові (Єфр.). Ті нові́ почуття́, яки́х він до́сі не знав, зо́всім заполони́ли його́ (Крим.)]. **-рого, -рую, -рые, -рых** (*вин. п.*) – (*обычно*) що, *вм.* що його́, що її́, що їх; *иногда и в др. косв. п.* – що (*т. е.* що *без личн. мест. 3-го л.*). [Хвали́ ма́ти того́ зя́тя, що я полюби́ла (Пісня). В кінці́ гре́блі шумля́ть ве́рби, що я насади́ла; нема́ мо́го миле́нького, що я полюби́ла (Пісня). Все за то́го п’ятака́ що вкрав мале́ньким у дяка́ (Шевч.). Зайду́ до тіє́ї крини́чки, що я чи́стила, то мо́же там нап’ю́ся (Рудч.). І намі́тку, що держа́ла на смерть… (Н.-Лев.). Рушника́ми, що придба́ла, спусти́ мене́ в я́му (Шевч.). На ті шляхи́, що я мі́ряв мали́ми нога́ми (Шевч.). При́колень, що (*вм.* що ним: *которым*) припина́ють (Чуб. I). Оси́ковий при́кілок, що (*которым*) на Орда́ні ді́рку у хресті́ забива́ють (Грінч. III)]. *Книга,* **-рую** *я читаю* – кни́га (кни́жка), що я чита́ю *или* що я її́ чита́ю. *Надежды,* **-рые** *мы на него возлагали* – наді́ї, що ми на ньо́го поклада́ли (що ми на ньо́го їх поклада́ли). *Через какой-то религиозный катаклизм, причины* **-рого** *ещё не совсем выяснены* – через яки́йсь релігі́йний катаклі́зм, що його́ причи́ни ще не ви́яснено гара́зд (Крим.). *Он* (*Нечуй-Левицкий*) *не мало внёс нового в сокровищницу самого нашего литературного языка, хорошим знатоком и мастером* **-рого** *он бесспорно был* – він (Нечу́й-Леви́цький) не ма́ло вніс ново́го в скарбни́цю само́ї на́шої літерату́рної мо́ви, яко́ї до́брим знавце́м і ма́йстром він безпере́чно був (Єфр.) *или* (*можно было сказать*) що до́брим знавце́м і ма́йстром її́ він безпере́чно був. *Великие писатели, на произведениях* **-рых** *мы воспитывались* – вели́кі письме́нники, що на їх тво́рах (на тво́рах яки́х) ми вихо́вувались. *Изменил тем, в верности* **-рым** *клялся* – зра́див тих, що на ві́рність їм кля́вся (яки́м на ві́рність кля́вся). *С* **-рым** (**-рой**), *к* **-рому** (**-рой**), *в* **-рого** (**-рой**), *в* **-ром** (**-рой**), *в* **-рых**, *на* **-ром**, *через* **-рый**, *о* **-рых** *и т. д.* – що з ним (з не́ю), що до його́ (до ньо́го, до не́ї), що в його́ (в ньо́го, в не́ї), що в йо́му (в ньо́му, в ній), що в них (їх), що на йо́му (на ньо́му, на ній), що через його́ (через не́ї), що про (за) них (їх) *и т. д.* – з кот(о́)ри́м (з кот(о́)ро́ю), до кот(о́)ро́го (до кот(о́)ро́ї), в кот(о́)ро́го (в кот(о́)ро́ї), в кот(о́)ри́х, на кот(о́)ро́му (на кот(о́)рі́й), через кот(о́)ри́й (через кот(о́)ру), про кот(о́)ри́х *и т. д.*, з яки́м (з яко́ю), до яко́го (до яко́ї), в яко́го (в яко́ї), в які́м (в які́й), на яко́му (на які́й), через яки́й (через яку́), в яки́х, про яки́х *и т. д.* [Тоді́ взяв ту́ю, що з не́ю шлюб брав (Рудч.). Де-ж ті лю́ди, де-ж ті до́брі, що се́рце збира́лось з ни́ми жи́ти (*с которыми сердце собиралось жить*), їх люби́ти? (Шевч.). Що-то за пан, що в йо́го нічо́ не гниє́ (Номис). От вихо́де ба́ба того́ чолові́ка, що він купи́в у його́ (*у которого купил*) кабана́ (Грінч. I).

Козака́ми в Тата́рщині зва́но таке́ ві́йсько, що в йо́му були́ самі ула́ни, князі́ та козаки́ (Куліш). Ба́чить бага́то гадю́к, що у їх на голові́ нема́є золоти́х ріг (ро́гів) (Грінч. I). А це сап’я́нці-самохо́ди, що в них ходи́в іще́ Ада́м (Котл.). Дале́ка по́дорож, що ти в не́ї збира́вся ви́рушить ура́нці (М. Рильськ.). А то про яку́ (ді́вчину) ти ка́жеш, що до не́ї тобі́ дале́ко? (Квітка). Се ко́лесо, що зве́рху па́да на йо́го (*на которое*) вода́ (Номис). Нема́ ті́ї дівчи́ноньки, що я в їй коха́вся (Пісня). Вхопи́лась рука́ми за до́шку ту, що він на їй сиді́в (Рудч.). Карти́ни приро́ди, що на їх таки́й із Ми́рного мите́ць (Єфр.). Рома́ни «Голо́дні го́ди» та «Палі́й» (П. Ми́рного), що про їх ма́ємо відо́мості… (Єфр.). Ди́виться в вікно́ – ліс: мо́же той, що він через йо́го йшов? (Рудч.). Там був узе́нький таки́й во́лок, суході́л таки́й, що через йо́го хижаки́ свої́ човни́ переволіка́ли (Куліш). Лиха́ та ра́дість, по котрі́й сму́ток наступа́є (Номис). Візьму́ собі́ молоду́ ді́вчину, із котро́ю я люблю́сь (Грінч. III). А парубки́, а дівча́та, з котри́ми я гуля́в! (Н.-Лев.). Став на гілля́ці да й руба́є ту са́му гілля́ку, на кото́рій стої́ть (Рудч.). Поба́чила, що він бере́ не то́ю руко́ю, на кото́рій пе́рстінь, та й ви́пила сама́ ту ча́рку (Рудч.). В ту давнину́, до кото́рої не сяга́є на́ша пи́сана па́м’ять (Куліш). Дивува́лися Мико́линій ене́ргії, з яко́ю він поспіша́ється до грома́дського ді́ла (Грінч.). Він (пан) знов був си́льний та хи́трий во́рог, з яки́м тру́дно було́ боро́тись, яки́й все переможе (Коцюб.). О́пріч юна́цьких спроб, про які́ ма́ємо згадки́ в щоде́ннику, але які́ до нас не дійшли́ (Єфр.)]; *иногда сокращенно*: що, *вм.* що в йо́го (*у* **-рого**), що з не́ї (*из* **-рой**), що на йо́му (*на* **-ром**), що про не́ї (*о* **-рой**), що в них (*в* **-рых**) *и т. д.* [Пішо́в до то́го коня́, що (*вм.* що в йо́го: *у которого*) золота́ гри́ва (Рудч.). Хто мені́ діста́не коня́, що (*вм.* що в йо́го: *у которого*) бу́де одна́ шерсти́на золота́, дру́га срі́бна, то за то́го одда́м дочку́ (Рудч.). А де-ж та́я крини́ченька, що (*вм.* що з не́ї: *из которой*) голу́бка пи́ла? (Чуб. V). Чи це та́я крини́ченька, що я во́ду брав? (Пісня). Дожда́вшись ра́нку, пома́зала собі́ о́чі росо́ю з то́го де́рева, що (*вм.* що на йо́му: *на котором*) сиді́ла, і ста́ла ба́чить (Рудч.). Хоті́в він було́ засну́ть у тій ха́ті, що (*вм.* що в ній *или* де: *в которой*) вече́ряли (Грінч. I). Чи се та́я крини́ченька, що го́луб купа́вся? (Пісня). У той день, що (*вм.* що в йо́го *или* коли́: *в который*) бу́де війна́, при́йдеш ране́нько та розбу́диш мене́ (Рудч.). А тим ча́сом сестра́ його́ пішла́ в ту комо́ру, що брат каза́в їй не ходи́ти туди́ (Рудч.) (*вм.* що в не́ї (*в которую*) брат каза́в їй не ходи́ти) (Грінч.). Одвези́ мене́ в ту но́ру, що ти лежа́в там (*вм.* що в ній (*в которой*) ти лежа́в) (Грінч. I). Він пішо́в до тих люде́й, що (*вм.* що в них: *у которых*) води́ нема́є (Грінч. I)]. *Это человек, за* **-рого** *я ручаюсь* – це люди́на, що я за не́ї (*или сокращенно* що я) ручу́ся; це люди́на, за котру́ (за яку́) я ручу́ся. *Это условие, от* **-рого** *я не могу отказаться* – це умо́ва, що від не́ї я не мо́жу відмо́витися (від яко́ї я не мо́жу відмо́витися). *Материя, из* **-рой** *сделано это пальто* – мате́рія, що з не́ї поши́то це пальто́. *Дело, о* **-ром**, *говорил я вам* – спра́ва, що я про не́ї (що про не́ї я) говори́в вам; спра́ва, про яку́ я вам говори́в. *Цель, к* **-рой** *он стремится* – мета́, що до не́ї він (що він до не́ї) пра́гне. *У вас есть привычки, от* **-рых** *следует отказаться* – у вас є за́вички, що (їх) слід позбу́тися (ки́нутися). *Король, при* **-ром** *это произошло* – коро́ль, що за нього це ста́лося; коро́ль, за яко́го це ста́лося. *Обстоятельства, при* **-рых** *он погиб* – обста́вини, що за них він заги́нув; обста́вини, за яки́х він заги́нув. *Условия, при* **-рых** *происходила работа* – умо́ви, що за них (за яки́х) відбува́лася пра́ця. *Люди, среди* **-рых** *он вырос* – лю́ди, що серед них він ви́ріс. *Многочисленные затруднения, с* **-рыми** *приходится бороться* – числе́нні тру́днощі, що з ни́ми дово́диться змага́тися. *В* **-ром** (**-рой**), *в* **-рых,** *на* **-ром** (**-рой**), *в* **-рый** (**-рую**), *из* **-рого** (**-рой**) *и т. п.* (*о месте*) – (*обычно*) де, куди́, звідки, (*о времени*) коли́, *вм.* що в (на) йо́му (в ній), що в них, що в нього (в ній), що з нього (з не́ї) *и т. д.* (*т. е. сокращение придат. определит. через соотв. наречия: где, куда, откуда, когда*). [До́вго вона́ йшла у той го́род, де (*вм.* що в йо́му: *в котором*) жив сам цар із сліпо́ю дочко́ю (Рудч.). Ука́зуючи на те де́рево, де (*вм.* що на йо́му) сиді́ла Пра́вда (Рудч.). Висо́кії ті моги́ли, де (*вм.* що в них) лягло́ спочи́ти коза́цькеє біле ті́ло в кита́йку пови́те (Шевч.). В Га́дячому Пана́с (Ми́рний) вступи́в до повіто́вої шко́ли, де і провчи́вся чоти́ри ро́ки (Єфр.). Ось і зачервоні́ло на тій доро́зі, де (*вм.* що не́ю: *по которой*) йому́ тре́ба йти (Квітка). Напрова́дила Хри́стю са́ме на той шлях, куди́ (*вм.* що на йо́го: *на который*) пха́ли її́ соція́льні умо́ви (Єфр.). Прокля́тий день, коли́ я народи́вся (Крим.). Хай бу́де проклятий той день, коли́ я вроди́лася, і той день, коли́ я ступи́ла на цей кора́бль (М. Рильськ.)]. *Красноярская тюрьма, в* **-рой** (*где*) *сидел т. Ленин* – красноя́рська в’язни́ця, де сиді́в т. Ленін («Глобус»). *Дом, в* **-ром** *я жил* – (*обычно*) дім, де я жи́в, (*можно*) дім, що я (там) жив. *Река, в* **-рой** *мы купались* – рі́чка, де ми купа́лись; рі́чка, що (*вм.* що в ній) ми купа́лись. *В том самом письме, в* **-ром** *он пищет* – у то́му са́мому листі́, де він пи́ше (*вм.* що в йо́му він пи́ше; в яко́му він пи́ше (Єфр.)). *Страна, в* **-рую** *мы направляемся* – краї́на, куди (*вм.* що до не́ї) ми простує́мо. *Источник, из* **-рого** *мы почерпнули наши сведения* –

джереló, звíдки ми засягнýли нáші відóмості. *Положение, из* **-рого** *трудно выйти, нет выхода* – станóвище, де (*или* що, що з ним) вáжко дáти собі рáду, станóвище, де (*или* що) немá рáди. *Постановление, в* **-ром…** – постанóва, де… *Принято резолюцию, в* **-рой**… – ухвáлено резóлюцію, де… *Произведение, в* **-ром** *изображено…* – твір, де змальовáно. *Картина народной жизни, в* **-рой** *автором затронута…* – картúна нарóднього життя́, де (в якíй) áвтóр торкнýвся… *Общество, в* **-ром…** – суспíльство, де… *В том году, в* **-ром** *это произошло* – тогó рóку, колú це стáлось. *В тот день, в* **-рый** *будет война* – тóго дня, колú бýде війнá; тогó дня, що бýде війнá (Рудч.). *Века, в продолжение* **-рых** *шли беспрерывные войны* – сторíччя, колú (що тоді, що прóтягом них) точúлися безнастáнні вíйни. *Эпоха, в продолжение* **-рой…** – добá, що за нéї (що тоді, що прóтягом нéї); добá, колú… *Эпоха, во время* **-рой** – добá, колú; добá, що за нéї, що тодí. *Но больше всего, конечно, влияла та самая эпоха, во время* **-рой** *всё это совершалось* – але найбíльше, звичáйно, впливáв той сáмий час, за якóго все те дíялось (Єфр.) *или* (*можно сказать*) колú все те діялось. Война, во время -рой погибло так много людей – війна, коли (що під час неї, що за нéї, що тодí) загúнуло так багáто людéй (загúнула такá сúла людéй). *Зима, во время* **-рой** *было так холодно, миновала* – зимá, колú булó так хóлодно, минýла. *Тот* – **котóрый** – *той* – що, той – якúй, той – кот(ó)рúй. [А той чоловíк, що найшóв у мóрі дитúну, сказáв йомý (Грінч. I). Немá тогó, що любúла (Пісня). Два змíї б'ють однóго змíя, тогó, що в йóго (*у которого*) булá Олéна Прекрáсна (Грінч. I). Силкувáвся не злетíти з тóго щабля́, на якúй пощастúло вúдряпатись (Єфр.). Щоб догодúти вам, я візьмý собі жíнку, якщо ви нáйдете ту, котрý я вúбрав (М. Рильськ.)]. *Я тот,* **-му** *внимала ты в полуночной тишине* (*Лермонт.*) – я той, що в тúші опівнíчній до ньóго прислухáлась ти (Крим.). *Такой* – **котóрый** – такúй – що, такúй – якúй (кот(ó)рúй). [Колú такúй чоловíк і з такúми дóвгими ýсами, що нúми (*которыми*) він ловúв рúбу (Грінч. I)]; б) *в препозитивных (предшествующих главн. предложению) придаточных предл.* – кóтрúй, котóрий (*в главн. предл. обычно соответствует указ. мест.* той (*тот*), *иногда указ. мест. опускается*). [Два панú, а єднí штанú: котрúй рáньше встав, той ся і вбрав (Номис). Котрí булú по селý красúвіші і багатíші дівчáта, ті все ждáли – от-от прúйдуть від Кóстя старостú (Квітка). Котрí землякú особúсто булú знайóмі з Димíнським, тих Акадéмія дýже прóсить писáти спóмини за ньóго (Крим.). Котрúй (чумáк) корчмý минáє, той дóма бувáє, котрúй корчмú не минáє, той у степý пропадáє (Чум. Пісня). Котóрий чоловíк отця́-мáтір шанýє-поважáє, бог йомý милосéрдний помагáє, котóрий чоловíк отця́-мáтері не шанýє, не поважáє, нещаслúвий той чоловíк бувáє (Дума). Дивúсь, котóра гýска тобí покáзується крáсна, ту й ловú (Грінч. I). Котрá дівчúна чорнобрúвая, то чарівнúця справедлúвая (Чуб. V). Котóрая сиротúна, гúне (Чуб. V) (*вм.* котóрая сиротúна, та гúне)]. **-рая** *птичка* (*пташка*) *рано запела, той во весь день молчать* – котрá птáшка рáно заспівáла, тій цíлий день мовчáти. **-рый** *бог вымочит, тот и высушит* – якúй (котрúй) бог змочúв, такúй і вúсушить (Номис); 4) (*в знач. неопред. мест.: некоторый, иной*) кóтрúй, котóрий дéкотрий, кот(ó)рúйсь, якúй(сь); *см.* **Инóй 2**. [А вб'є котрúй у гóлову слóво якé, – де й трéба, де й не трéба нóситься з ним (Тесл.). Як доживé булó котóрий запорóжець до велúкої стáрости… (Куліш). Живé до котрóгось чáсу (Звин.)]. **-рые** *меня и знают* – котрі (дéкотрі) менé і знáють. *Надо бы голубей сосчитать, не пропали бы* **-рые** (*Чехов*) – слід-би голубú порахувáти, не пропáли-б котрі; 5) **котóрый** – **котóрый, котóрые** – **котóрые** (*один – другой, одни – другие*: *из неопределен. числа*) – кот(ó)рúй – кот(ó)рúй, кот(ó)рí – кот(ó)рí, якúй – якúй, які – які. [А єсть такí гадюки, що мáють їх (рóги): у котрóї гадюки бувáють вонú бíльші, а в котрúх мéнші (Грінч. I). І чоловікú коло їх, і дíточки: котóрий – кóником грáється, котóрий – орíшки пересипáє (М. Вовч.). Котóрих дівчáт – то матерí й не пустúли в дрýжки, котóрі – й самú не пішлú, а як й ідýть, то все зідхáючи та жáлуючи Олесі (М. Вовч.). Дивлюся – в могúлі усé козакú: якúй безголóвий, якúй без рукú, а хто по колíна ненáче одтя́тий (Шевч.). Які – посідáли на лáві, а які – стоя́ть (Март.)].

Котóрый-лúбо – котрúйсь, котóрийсь, котрúй-будь, котóрий-будь. [Не постерíг ти, щоб булó лицáрство в котрóмусь бíльше, ніж у дрýгих двох? (Крим.). Вáжко котрóмусь з них дáти перевáгу (Єфр.)].

Котóрый-нибýдь – котрúй-нéбудь, котóрий-нéбудь, кот(ó)рúй, котрúйсь, котóрийсь; (**-рый** *бы ни было*) будь-котрúй, будь-котóрий, котрúй-будь, котóрий-будь, (*который из…*) кот(о ́)рúй; *см.* **Котóрый 2**. [«На віщо ви сúлуєте?» казáла котрá-нéбудь з дочóк бáтькові (Мирн.). Напишíть мені котрá-нéбудь (Куліш). Той князь та до тих трьох сестéр ї́здив гуля́ть і дýмав котрýсь із них свáтать за сéбе (Рудч.). Поклáв-би на місці, як пса, нехáй-би звáживсь котрúй, не побоя́вся-б гріхá (Коцюб.)]. **-рый-нибýдь** *из братьев* – котрúй-нéбудь (котрúй-будь) з братів. *Который из них должен ехать*? – **Котóрый-нибýдь** – котрúй з них

ма́є ї́хати? – Котри́й-не́будь (котри́й-будь). *Если бы это было, то* **-рый-нибу́дь** *историк упоминал бы б этом* – коли́-б це було́, то котри́йсь істо́рик був-би зга́дував про це.

Кото́рый-то – 1) (*какой-то*) котри́йсь, кото́рийсь; *см.* **Како́й-то.** [Дівча́та на ме́не гука́ють, – я не чу́ю; котра́сь мене́ схибну́ла (*тронула*) за плече́ (Г. Барв.). Котри́йсь із охо́тників уда́рив його́ спи́сом (М. Рильськ.)]; 2) (*вопр. мест.*) котри́й-то, кото́рий-то? [Чека́й, закли́чу вовкі́в: котри́й-то тобі́ ззів коня́? (Поділля. Дим.)]. **-рый-то** *час? – Пятый* – котра́-то годи́на? – П’я́та.

Кото́рый-*угодно*, **Кото́рый**-*попало* – котри́й-будь, кото́рий-будь.

Котофе́й (*кот в сказках*) – пан Ко́цький. [Лиси́чка пита́є: «Що ти таке́?» А він ка́же: «Я пан Ко́цький!» (Рудч.)].

Ко́тте́дж – ко́тедж (-джу), буди́нок за мі́стом.

Коту́рн (*особая античн. обувь*) – коту́рн (-на). [Акто́ри ходи́ли на коту́рнах (Єфр.)].

Коты́ – 1) (*валеные калоши, кенги*) ки́[е́]нді (-дів). [Наді́в на но́ги ки́нді но́ві і рукави́ці взяв шкапо́ві (Котл.)]; 2) (*женские тёплые полусапожки*) те́плі черев́ики (-ків); 3) (*деревян. башмаки для арестантов*) до́вбанці (-ців) (Франко).

Котя́ – котя́ (-тя́ти); *см.* **Котёнок.**

Котя́тник, *бот.* Trifolium arvense L. – котки́ (-кі́в), огіро́чник (-ка).

Котя́чий – котиня́чий.

Ко́фе (*растение, плод, напиток*) – ка́ва. [Профе́сор загада́в Хве́дорові пода́ти їм гаря́чої чо́рної ка́ви (Крим.)]. **-фе** *настоящий, жолудевый. ячменный, ржаной, морковный* – ка́ва спра́вжня (правди́ва), жолуде́ва, я́чна, жи́тня, морквяна́. **-фе**-*мокка* – ка́ва-мо́к[х]а, мо́к[х]ська ка́ва. **-фе** *крепкий, жидкий, черный, со сливками, по венски, по варшавски* – ка́ва міцна́, рідка́ (тонка́), чо́рна, вершкова́, по-віде́нському, по-варша́вському. *Кушать* **-фе** – пи́ти ка́ву. *Пить, распивать* **-фе** – пи́ти ка́ву, кавува́ти; *срвн.* **Кофе́йничать.** *Людям со слабым сердцем* **-фе** *вреден* – лю́дям слаби́м на се́рце ка́ва ва́дить. *Чашка* **-фе** – ча́шка (*зап.* філіжа́нка) ка́ви. [Коли́-б-мені́ зра́нку ка́ви філіжа́нку (Пісня)].

Кофеёк – ка́вочка. *Не выпьете ли* **-фейку́**? – мо́же-б ка́вочки ви́пили? *Позволите вам* **-фейку́**? – дозво́льте вам ка́вочки?

Кофеи́н – каве́їн (-ну).

Кофеи́нный – каве́їновий.

Ко́фей, *см.* **Ко́фе.**

Кофе́йная, *см.* **Кофе́йня.**

Кофе́йник – 1) (*посуда для варки кофе*) ка́вни́к (-ка́), кав’яни́к (-ка́). **-ник** *жестяной, никелированный, медный, глиняный, спиртовый* – ка́вни́к бляша́ни́й, ніклько́ваний, мідя́ни́й, гли́няний, спирто́вий; 2) (*любитель кофе*) ка́вник, каволю́б, каво́вич.

Кофе́йница – 1) (*посуда для хранения кофе*) кавни́чка, кавни́ця; 2) (*любительница кофе*) ка́вниця, каволю́бка, ка́вова ку́мця; 3) (*гадалка*) воро́жка на ка́вовій гу́щі.

Кофе́йничать – кавува́ти, у смак ка́ву пи́ти.

Кофе́йный – ка́вовий, ка́в’яни́й. **-ный** *цвет, запах, вкус* – ка́вовий ко́лір (-льору), пах, смак. **-ная** *гуща* – ка́вова (кав’яна́) гу́ща. *Гадать на* **-ной** *гуще* – ворожи́ти на ка́вовій гу́щі. **-ное** *заведение, см.* **Кофе́йня.**

Кофе́йня – кава́рня, (*зап.*) кав’я́рня. [В кав’я́рні було́ за́тишно (Коцюб.)]. *Содержатель, -ница* **-ни** – кава́рник, кава́рниця. *Относящийся к* **-не** – кава́рний, каварня́ний. *Пустое времяпровождение по* **-ням** – каварня́не марнува́ння ча́су. *Завсегдатай* **-фе́ен** – каварня́ник. *Прислужник, -ница в* **-не** – кава́р (-ря́), кава́рка.

Кофеше́нк (Kaffeeschenck) – ка́вовий підча́ший, двірськи́й кава́рник.

Ко́фта, Ко́фточка – ко́ф[х]та, ко́ф[х]точка, (*короткая*) сачо́к (-чка́), (*безрукавка*) керсе́тка, керсе́точка, (*длинная*) бру́сла, брушля́к; *срвн.* **Душегре́йка, Ку́ртка.** [Рида́ла на́ймичка Хри́стя, утира́ючи напла́кані о́чі рукаво́м брудно́ї, як ганчі́рка, ко́фточки (Васильч.). Тепе́р усі́ дівча́та в сачка́х хо́дять (Київщ.)].

Кох – ку́хар (-ря) (корабе́льний); *срвн.* **Кок.**

Кохинхи́нка (*порода кур*) – кохинхі́нка.

Ко́хра, *зоол.* Tipula solstitialis – моча́рка, карамо́ра.

Коцеве́йка – куци́на; *см.* **Кацаве́йка.**

Коча́н, *см.* **Ко́чень.**

Коча́ниться – (*свиваться в кочень*) кача́ни́тися, в голо́вки́ в’яза́тися (звива́тися, кла́стися, склада́тися, бра́тися), (*давать кочни*) викида́ти качани́.

Коча́нный – (*относящийся к кочню*) кача́нний, качано́вий, (*растущий кочнем*) голова́тий, кача́нний, (*принадлежащий кочню*) качано́вий. [А на грома́ду, хоч наплю́й, – вона́ капу́ста голова́та (Шевч.). Голова́та сала́та].

Кочева́ние – кочува́ння, кочі́вля.
Кочева́ть, кочёвывать – кочува́ти. [Лю́ди, те́плих хат не ма́вши, кочува́ли по степа́х (Грінч.)].
Кочеви́ще – кочо́ви́ще, кочо́ви́сько. [Хаза́ри стоя́ли свої́ми кочо́вищами у степа́х (Куліш)].
Кочёвка, *см.* **Кочева́ние.**
Коче́вни́к, -ни́ца – кочови́к, -ви́чка, кочівни́к, -ни́ця, шате́рник, -ниця. [Що ска́же світ про нас, Троя́ни? Що ми шате́рники-цига́ни(Котл.)].
Кочево́й – кочови́й, кочівни́й, (*странствующий*) мандрі́вни́й, мавдро́вий, мандро́ваний, перехо́жий. [Почина́ється рух у шатра́х кочово́го наро́ду (Франко). Це хтось із мо́єї бра́тії: бі́дний маля́р або кочови́й арти́ст (Крим.). Му́сіли ті недовідо́мі нам наро́ди жи́ти перехо́жими з мі́сця на мі́сце скотаря́ми (Куліш)].
Кочевря́га – комиза́.
Кочевря́жистый – комизи́стий; *срвн.* **Упря́мый.** [Як що ду́же комизи́ста, то ті́льки в жарт (Мова)].
Кочевря́житься – комизи́тися, коцю́битися; *срвн.* **Лома́ться, Упря́миться.** [Що-ж, коли́ ти все комизи́шся? (Мирний)].
Коче́вье, Кочевьё, *см.* **Кочева́ние** *и* **Кочеви́ще.**
Кочега́р – кочерга́р (-ра), парови́чник; *срвн.* **Истопни́к.**
Кочега́рка – кочерга́рка, парови́чня.
Кочега́рный – кочерга́рний, парови́чний.
Кочеды́жник, *бот.* Asplenium L. – зані́гтиця.
Кочеды́к (*лапотное шило*) – ве́рглик, криве́ ши́ло.
Кочема́за, *см.* **Замара́шка.**
Кочене́лый – кля́клий, дубі́лий, дерев'янілий.
Кочене́ть – закляка́ти, кля́кнути, дубі́ти, дерев'яні́ти, колі́ти; *срвн.* **Окоченева́ть.** [Ва́жко тим ни́жнім ве́рствам дубі́ти на ме́ртвому дні (Франко). Вона́ почу́ла, що дерев'яні́є, холо́не (Н.-Лев.)]. **-не́ть** *от холода* – кля́кнути (колі́ти) з хо́лоду.
Ко́чень – 1) (*вилок капусты*) голо́вка, кача́н, *ум.* качаня́ (-ня́ти), кача́нчик, *соб.* кача́ння, голов'я́, *ум.* кача́ннячко. [І межи капу́стою до́брою бува́є бага́цько гнили́х качані́в (Номис). Така́ га́рна капу́ста, – оттаке́ голов'я́! (Борвенщ.)]. **-чень** *отдельный в куче капусты* – капусти́на, (*квашенный целым*) крижа́лка. *Поперечный кружок капустного* **-чня** – скрижі́вка капу́сти. *Мелкие, дряблые* **-чни** *капусты* – храбу́з, храбу́ст (-сту). [Яка́ там капу́ста, – сами́й храбу́з, хіба́ на борщ ті́льки й покриши́ти (Брацлавщ.)]. *Плотный* **-чень** – туга́ голо́вка. *Давать* **-чни** – викида́ти качани́. [Ти, капу́сто, викида́й качани́! (Милор.)]. *Свиваться в* **-чень** – в голо́вки́ в'яза́тися (звива́тися, бра́тися, склада́тися); *см.* **Коча́ниться.** [Капу́ста в головки́ звива́ється (Коцюб.)]. *С большим* **-нем** – голови́стий, качани́стий. [Щоб моя́ капу́сточка була́ з ко́реня корени́стая, а із ли́сту голови́стая (Номис). Капу́сто моя́ качани́стая (Сл. Гр.)]; а) *см.* **Кочерыжка.**
Кочерга́ – коцюба́, кочерга́, загріба́чка, (*зап.*) кута́ч (-ча́), (*деревянная без крюка*) о́жог (-га), ожи́го. [Бий тебе́ коцюба́ (Звин.). За коцюбу́, за лопа́ту та й вигна́ла його́ з ха́ти (Пісня). Поста́рили, бра́те, та чужі́ї ха́ти, коче́рги, лопа́ти (Пісня)]. *Ни богу свечка, ни чорту* **-га́** – ні к бо́гу сві́чка, ні к ді́дьку ожи́го (Грінч. I); ні бо́гові сві́чка, ні чо́ртові шпи́чка (Приказка). *Ручка* **-ги́** – кочержи́лно. [Руба́й, си́ну, ясени́ну, бу́де кочержи́лно (Пісня)]. *Место для* **-черг** *у печки* – кочере́жник (-ка).
Кочерго́вый, *см.* **Кочерёжный.**
Кочерёжка – коцю́бка, кочере́жка.
Кочерёжный – коцю́бний, кочере́жний, кочерго́вий.
Кочеры́жка – кача́н, кача́нчик.
Кочеры́жный – кача́нний, качано́вий.
Ко́чет – 1) *см.* **Кур, Пету́х.** *Смирную собаку и* **-чет** *бьёт* – на похи́ле де́рево і ко́зи ска́чуть. (Приказка). *Встать в* **-та́** – вста́ти опі́вночі, вста́ти, як пе́рші пі́вні співа́ють; 2) (*уключина*) ко́чет (-та), ко́четь (-тя), *чаще мн. ч.* кочети́ (-ті́в), гре́бки (-бок). [Пога́но гребти́, бо кочети́ розхита́лися (Сл. Ум.)], 3) (*петушин. шпора*) па́гніс́ть (-гностя); *см.* **Боде́ц**; 4) *см.* **Флю́гер.**
Кочето́к – 1) пі́вничок (-чка); *см.* **Петушо́к**; 2) кочето́к (-тка́); *см.* **Ко́чет 2.**
Ко́четы, Коче́тье – кочети́ (-ті́в).
Ко́чечка – 1) гру́дочка; 2) (*остроком*) купи́нка; *срвн.* **Ко́чка.**
Ко́чечный – 1) груд(к)ови́й; 2) купино́вий, купи́нний; *срвн.* **Ко́чка.**
Ко́чка – 1) (*затвердевшая кучка земли, колоть*) струпа́к (-ка́), (*соб.*) гру́да. **-ки** – струпаки́, гру́ддя́ (*ср. р.*), гру́да. [Ви, па́не, так заторохті́ли, на́че ко́лесо по гру́ді (Кон.). Не доро́га, а

струпаки́ (Канівщ.)]; 2) (*болотная, островком*) купина́, (*обыкнов. уменьш.*) купи́нка, *соб.* куп'я́ (*ср. р.*), купи́ння. [Пне́ться, як жа́ба на купину́ (Номис). Заріс той шлях куп'я́м та боло́том (Вірша 1791 *р.*)]; 3) (*комок*) гру́дка; 4) *см.* **Крото́вина.**
Кочка́рник – куп'я́ (*ср. р.*), купи́ння, купи́нник (-ку), боло́то купиня́сте.
Кочка́рный, *см.* **Кочкова́тый 2.**
Кочкова́тость – 1) груд(к)ува́тість, грудча́стість, струп(ак)ува́тість, струпля́стість (-тости); 2) купинкува́тість, купиня́стість (-тости).
Кочкова́тый – 1) груд(к)ува́тий, грудча́стий, струп(ак)ува́тий, струпки́й, струпля́стий. [Грудува́та доро́га, а проте́ ї́хати ні́чо́го (Сл. Гр.). Струпка́ доро́га (Вовчанщ.). Струпля́стий шлях (Черніг.)]; 2) купинкува́тий, купиня́стий. [Купиня́ста сіножа́ть (Мирг.)]. *См.* **Ко́чка.**
Кочкодёр, *см.* **Кочкоре́з.**
Кочкообра́зность – 1) грудува́тість; 2) купинува́тість (-тости).
Кочкообра́зный – 1) грудува́тий; 2) купи́нуватий.
Кочкоре́з – купинорі́з (-рі́за).
Ко́чневый – качано́вий; *срвн.* **Коча́нный.**
Кочу́ющий, *прил.* – кочови́й, (*странствующий*) мандрі́вни́й, перехо́жий; *срвн.* **Кочево́й.**
Кош – 1) (*лагерь, стоянка*) кіш (*р.* коша́); 2) (*плетенный садок рыбный*) кіш. [Хоч ри́би нема́, на́те вам кіш на ри́бу (Номис)]; 3) (*большая корзина*) кіш (*р.* коша́). [У сі́нях стої́ть кіш із бо́рошном (Г. Барв.)]; 4) (*плетенный загон*) коша́ра. [Чужа́ коша́ра ове́ць не напло́дить (Номис)].
Кошани́на – 1) (*трава второго урожая*) ота́ва; 2) (*место выкошенное*) сінокі́с (-ко́са). [Як заберемо́ копи́ці, пуска́йте худо́бу на сінокі́с (Золотоніщ.)]; 3) *см.* **Кошани́ца.**
Кошани́ца (*хлеб, скошенный на сено*) – коше[а]ни́ця, коше[а]ни́на. [А жи́то у вас до́бре? – Кошени́ця! (Борзенщ.). Ой пшени́ця, кошани́ця – това́рові па́ша (Пісня)].
Коша́тина – коша́тина.
Коша́тник – 1) (*любитель кошек*) котолю́б, котя́чий ба́тько; 2) (*торгаш-меняла на кошек*) котолу́п. [Хоч і котолу́п, та гро́ші ма́є (Номис)]; 3) (*вор, крадущий кошек*) котохва́т, котокра́д.
Коша́тница – (*любительница кошек*) котолю́бка, котя́ча ма́ти.
Коша́тничать – 1) котів води́ти; 2) котів лупи́ти.
Коша́тничий – 1) котолю́бський; 2) котолу́пський. *Срвн.* **Коша́тник.**
Ко́ша́чий – котя́чий, коти́ний, коше́чий, кі́тчий. [Розперезáв че́рес (*пояс*) із котя́чої шкі́ри (Франко). Полі́зу на коше́чі го́ри (*на печь*) (Борзенщ.)]. **-чий** *хвост, бот.* Amarantus paniculatus L. – щири́ця садова́, динде́рево, крива́вник (-ку), кра́сна трава́, кра́сне про́со; Hippuris L. – хвосня́к (-ку́), со́сонка. **-чья** *мята, см.* **Кото́вник.** **-чья** *петрушка, бот.* Cicuta virosa L. – віха́, віх (-ху), ви[е]х, вомі́га.
Коша́чьи, *зоол.* Felidae – котя́чі (-чих).
Кошево́й (*атаман Запорожской Сечи*) – кошови́й (-во́го). [Ой накажи́, га́лко, ой накажи́, чо́рна, від кошово́го ві́сті (Грінч. III)].
Коше́леватый, *см.* **Коше́льчатый.**
Ко́шелевый, *см.* **Коше́льный.**
Кошелёк – 1) гамане́ць (-нця́), гама́н (-на́) (*ув.* гамани́ще), капшу́к (-ка́), кали́тка, (*редко*) кабза́, капса́, камза́, киса́, мошо́нка; *срвн.* **Кисе́т**; (*в виде кушака*) че́рес, *ум.* чересо́к (-ска́); *срвн.* **Куша́к.** [Повні́сінький капшу́к зо́лота й срі́бла (Сторож.). Тя́гне з твоє́ї кеше́ні ху́стку, де гамане́ць з гро́шами зав'я́заний (Квітка). Де о́ком не догля́неш, там кали́ткою допла́тиш (Приказка). Кабза́ гро́шей до́бра (Сл. Гр.). Ма́буть не мала́ й камза́ перепа́ла? – Та бу́де з нас, – одка́зує Чі́пка, витяга́ючи гама́н з кеше́ні (Мирний). В ко́го віл та коса́, в то́го й гро́шей киса́ (Номис)]; 2) *бот.* Capsella Bursa pastoris Moench – ві́нчики, гірча́к (-ка́), горобі́нець (-нця), ди́ка гре́чка, зозу́льник, кали́тник, череви́чник (-ка).
Кошелёчек – гама́нчик, капшучо́к (-чка́), кали́точка; *см.* **Кошелёк 1**. [Лікаря́м – поможи́сь, не поможи́сь, а кали́точка розв'яжи́сь! (Номис)].
Кошелёчник, -ница – 1) (*мастер, -рица*) гама́нчик, -ниця, капшуко́вий швець (*р.* шевця́), виробни́к, -ни́ця гаманців (капшукі́в); 2) кешенько́вий зло́дій; *см.* **Карма́нщик.**
Кошелёчный – гаманце́вий, капшуко́вий, гама́нний, калитко́вий.
Коше́листый, *см.* **Коше́льчатый.**
Кошелоно́ша – міхоно́ша. [Хто старо́му, а дівча́та шажо́к міхоно́ші (Шевч.)].
Коше́ль – 1) (*плоская сумка*) ко́шіль (-шеля), (*корзинка*) ко́шик (-ка). [Давно́ то́рба ко́шелем ста́ла (Приказка)]; 2) *см.* **Кото́мка**; 3) (*двойной дорожный*) сакви́ (-ко́в), беса́ги́ (-са́гів); *срвн.* **Сума́** *перемётная.* [Почепи́в собі сакви́ на пле́чі (Гребінка). Парубки́ кладу́ть калачі в беса́ги (Федьк.)]; 4) (*пестер для носки сена, соломы*) сі́тка, пі[и]хтір (-ра); 5) **-ше́ль**-*пояс*

– чéрес (-са); 6) **-шéль** *пеклевальный, мельн.* – мішóк питлювáльний.

Кошелькóвый – гаманцéвий, гаманóвий, капшукóвий, калиткóвий.

Кошéльник, -ница – 1) коші[é]льник, -ниця, (*корзиночник*) кошикáр (-ря́), -кáрка; 2) *см.* **Кошелёчник 1.**

Кошéльничать – з торбáми ходи́ти, по шматки́ ходи́ти, ходи́ти на жéбри.

Кошéльный – коші[é]льний, (*корзиночный*) кóшикóвий.

Кошéльчатый – коші[е]льчáстий, кошикувáтий.

Кошеля́стый (*богатый*) – товстосу́м, грошови́тий (-того). [Черевáнь був тя́жко грошови́тий (Куліш)].

Кошемáр, *см.* **Кошмáр.**

Кошéмный – повстяни́й, кошéмний.

Кошéние – косíння, (*зап.*) кóшення; *срвн.* **Косьбá**. *Время* **-ния** *сена* – косови́ця.

Кошени́левый, *см.* **Кошени́льный.**

Кошени́ль – 1) *зоол.* Dactylopius cacti – червéць (-вця́), кошенíля, чéрчик, (*реже*) чéрвчик, (*диал.*) черч (-чи), чéрчеть (-ти); 2) (*краска*) червéць (-рцю́). [Ой плáхточка червчáточка, на три пáльці чéрцю (Пісня)].

Кошени́льный – чер(в)цéвий, (*о цвете ещё*) чер(в)чáстий, кармазинóвий.

Кóшеный, *прил.* – кóшений.

Кошé[и́]р – кóшер (-ру).

Кошéрный – кошéрний. [Кошéрне м’я́со]. **-ные** *продукты* – кóшер (-ру).

Кóшечий, *см.* **Кóшáчий. -чий** *глаз* (*драгоценный камень*) котя́че óко.

Кóшечка – кíшечка, кíточка, кицю́ня, кицю́ничка, ки́ця, ки́ценька, кицю́ся. [Дíти гуля́ються з кíшечкою (Крим.). Пішлá ки́ця по води́цю та й упáла у крини́цю (Пісня)]. *Рано пташечка запела, как бы* **-ка** *не с’ела* – рáно птáшка заспівáла, я́к-би кíтка не з’ї́ла (Номис)].

Коши́рный, *см.* **Кошéрный.**

Кóшка – 1) (*животное*) кíшка, кíтка, ки́цька, (*чаще употр. муж. р.*) кіт (*р.* котá). [Знóву кíшка до голубíв лíзе! (Звин.). Од мня́са вже чу́ти, нехáй коти́ та собáки з’їдя́ть (Звин.)]. *Дикая* **-ка** – ди́ка кíшка, (*чаще*) ди́кий кіт. *Мех из дикой* **-шки** – хýтро з ди́кого котá. **-ка** *мяукает* – кíшка нявчи́ть, ня́вкає. *Они живут, как* **-ка** *с собакой* – вони́ живу́ть, як кіт із собáкою. *Между ними чорная* **-ка** *пробежала* – вони́ глек розби́ли; чóрний котя́ка помíж ни́ми перебíг. *Знает* **-ка** *чьё мясо с’ела* – знáє кíшка чиє́ сáло з’ї́ла. *Мечется, как угорелая* **-ка** – бíгає (ки́дається) як очмарíлий кіт. *Живуч, как* **-ка** – живу́чий, як кíшка (як кіт). **-ке** *игрушки, а мышке слёзки* – кíшці смíшки, а ми́шці слíзки (Номис); кіт гуля́є, а ми́шка загибáє. **-ка** *и мышка* (*игра*) – кіт і ми́шка; гра в котá й ми́шку; 2) (*якорь*) кó[і ́]твиця, я́кір (*р.* я́коря); *см.* **Я́корь.** [Врéшті грек підня́в кóтвицю, і чóрний баркáс посу́нув до бéрега (Коцюб.)]; 3) (*снаряд, род крюка*) рак (-ка), рачóк (-чкá), (*диал. рус.*) кóшка. [Рачкóм вíдра витягáють, як хто впу́стить (Канівщ.)]. *Железные* **-ки** – залíзні рáки, (*для вытягивания гвоздей*) лáпиця; 4) (*плеть*) канчу́к-трíйчáтка; 5) *бот.* Agrimonia Eupatoria L. – пари́ло звичáйне, нечу́й-вíтер, зрад-зíлля, реп’яшки́ польовí, глади́шник, пáрник.

Кошкáрский, *см.* **Кошáтничий.**

Кошкáрь, *см.* **Кошáтник 2, 3.**

Кóшки – 1) (*плеть*) канчу́к-трíйчáтка; 2) *бот.* Bidens tripartitus L. – чередá звичáйна, гірчáк (-кá), купчáк ди́кий, чорнобри́вець болóтя́ний; 3) *зоол.* Felidae – коти́ (-тíв).

Кóшкин – кíшчин, кíтчин, кíцьчин (-на, -не).

Кошкодáв, Кошкодёр, *см.* **Кошáтник 2.**

Кошкодёрничать, *см.* **Кошáтничать 2.**

Кошлóк (*бобрёнок*) – бобреня́ (-ня́ти), підбóбрик.

Кошмá – тонкá повсть, (*вост.*) кошмá, (*отдельн. кусок*) повсти́на, кошми́ця.

Кошмáр – 1) (*ужасный сон*) кошмáр (-ру), сни́ще, жахли́вий при́вид, (*зап.*) змóра. [І страшнíші, ніж сóнні кошмáри, ті привиддя безсóнної нóчі (Л. Укр.). Сон – то пустé, розвíється від сóнця, а сни́ще річ тяжкá (Дн. Чайка)]; 2) (*чудовищное событие*) страхíття. [Жахли́ві страхіття́, що одбувáлися скрíзь, де пересувáвся Тімурлéнґ, мáють аж казкóвий харáктер (Крим.)]; 3) *см.* **Уду́шье** (*во сне*).

Кошмáрный – кошмáрний; страхíтний.

Кошни́ца, *см.* **Корзи́на, Кошéль 1.**

Кошóлка, *см.* **Кошéль 1.**

Кошт – кошт. [Хи́тро, му́дро та невели́ким кóштом (Котляр.)].

Кошу́ля – сорóчка, (*зап.*) кошу́ля, *ум.* кошу́ленька. [На нім кошу́ля, як біль білéнька (Голов.)].

Кошу́та, *см.* **Пе́рхоть.**
Коще́й, *см.* **Каще́й.**
Кощу́н, *см.* **Кощу́нник.**
Кощу́нник – блюзні́р (-ра), (*ц.-слав.*) кощу́нник. [Хто сей блюзні́р безглу́здий? (Дн. Чайка)].
Кощу́нница, *см.* **Кощу́нья.**
Кощу́нский, Кощу́нный – блюзні́рський, (*ц.-слав.*) кощу́нський.
Кощу́нственный – блюзні́рський, (*ц.-слав.*) кощу́нний. [Не зважа́ючи на блюзні́рський хара́ктер співу, до́вго брені́в у душі́ сумни́й, ні́жний біль (Черкас.)]. **-венно** – по-блюзні́рському, (*ц.-слав.*) кощу́нно. [Ви по-блюзні́рському знуща́єтесь з усьо́го (Грінч.)].
Кощу́нство – блюзні́рство, богознева́га, (*ц.-слав.*) кощу́нство. [А це-ж блюзні́рство було́ таке́ са́ме, як і по́хорон у Крамари́хи (М. Лев.). Наш падиша́х почу́в таку́ богознева́гу (Куліш)].
Кощу́нствовать – блюзни́ти (-ню́, -ни́ш), блюзнува́ти (-ну́ю), (*ц.-слав.*) кощу́нити з ко́го.
Кощу́нья – блюзні́рка, (*ц.-слав.*) кощу́нниця.
Коэффицие́нт – коефіціє́нт (-та), співчи́нник (-ка). **-е́нт** *биномиальный, угловой, многочленный, числовой, сферический* – коефіціє́нт двочле́новий, кутови́й, многочле́новий, числови́й, сфери́чний. **-е́нт** *полезного действия* – коефіціє́нт вида́тности.
Краа́ль – краль (-лю).
Краб, *зоол.* Cancer – краб (-ба).
Кра́бовый – кра́бовий.
Кра́вчий – ча́шник, підча́ший (*ц.-слав.*) кра́вчий (-чого).
Кра́ги – 1) (*накладные голенища*) ге́три (-рів); 2) (*перчатки наездничьи*) кра́ги (-а́г).
Крагште́йн – крагшта́йн, консо́ля.
Кра́деное, *сущ.* – кра́дене (-ного), кра́діж (-дежи), краді́жка, (*подтибренное*) хапанці́ (-ці́в). [Крий нас бо́же, щоб кра́дене перекупа́ть (Шевч.). З його поскида́ли на́віть чо́боти, шука́ючи захо́ваної краді́жки (Крим.). І чим він живе́? Теж ма́буть хапанця́ми (Кон.)]. *Покупать заведомо* **-ное** – купува́ти свідо́мо кра́дене. *Передерживать, укрывать* **-ное** – перехо́вувати кра́дене. *Сбывать* **-ное** (*другими*) – перево́дити кра́дене. **-ное** *в прок не идёт* – кра́деним не забага́тієш; кра́дене на кори́сть не йде (Кон.).
Кра́деный – кра́дений, ха́паний; *см.* **Красть.** [Не їсть пан дяк гусе́й, бо кра́дені (Номис). Хоч ла́тане, аби́ не ха́пане (Номис)].
Кра́дучись – кранькома́, тихце́м; *см.* **Кра́сться.**
Кра́дывать, *см.* **Красть.**
Краеве́д, -дка – краєзна́вець (-вця), -виця.
Краеве́дение – краєзна́вство.
Краеве́дческий – краєзна́вчий.
Краево́й – 1) кра́йній, скра́йній, що з кра́ю; 2) рубі́жний; 3) крайови́й *и* крає́вий, місце́вий; *срвн.* **Край.**
Краёк – крає́чок (-є́ка *и* -є́чку), кра́йчик, кі́нчик. *Ложись на* **крайку́** – ляга́й з крає́чку. *Схватил за* **-ёк** – схопи́в за кі́нчик.
Краеуго́льный – нарі́жний. **-ный** *камень* – нарі́жний ка́мінь (-меня). [Ця нау́ка ста́ла ка́менем нарі́жним (Н. Рада)].
Кра́ешек, *см.* **Краёк.**
Кра́жа – 1) (*действие*) кра́діж (-дежи), краді́ж (-дежу́), краді́жка, краді́ння, (*подтибривание*) ха́панка. [Його́ суди́тимуть за тре́тю кра́діж (Київщ.). Щоде́нний краді́ж (Звин.). Хіба́ насі́ння – краді́ння? Набра́в та й пішо́в (Сл. Гр.). Ей, лові́ його́! Ха́панка! – кричи́ть видю́щий (Грінч. I)]; 2) *см.* **Кра́деное.**
Кра́ивать, *см.* **Крои́ть.**
Край – 1) (*коней, предел, рубежная полоса*) край (-а́ю), кіне́ць (-нця́), о́край (-аю), окра́йок (-а́йка), закра́йок (-йка, бе́рег (-рега), *ум.* крає́чок (-є́чка *и* -є́чку), кра́йчик (-ка), кі́нчик, окра́єчок (-чка); *срвн.* **Коне́ц 1**. [Нема́ кра́ю ти́хому Duна́ю (Пісня). Світа́є, край не́ба пала́є (Шевч.). Карпо́ одсу́нувся на са́мий край при́зьби (Н.-Лев.). По́руч ме́не на крає́чку всадови́вся яки́йсь п'я́ний чолов'я́га (Крим.). На кра́йчику лі́жка обня́вшися засну́ли дві молоді́ голови́ (Франко). Я не силку́юся збагну́ти сю річ до кра́ю (Самійл.). Замча́ли мене́ куди́сь на кіне́ць села́ (М. Вовч.). Я льо́том долеті́в до гайово́го о́краю, – нема́! (М. Вовч.). В кіне́ць га́ю, на окра́йку стоя́в дуб-довгові́к (М. Вовч.). Поста́вив пля́шку на са́мому бе́резі сто́лу (Сл. Ум.). Надяга́є черке́ску, обши́ту по берега́х срі́бним галуно́м (Мова)]. **Край** *одежды* – край, оме́т (-та). [На гапто́вані оме́ти ри́зи дорого́ї! (Шевч.)]. **Край** *соломенной крыши* – стрі́ха, острі́ха, острі́шок (-шка), (*судна*) обла́вок (-вка). **Края́** *сосуда, кратера и т. п.* – ві́нця (*р.* ві́нець), береги́, кри́си (-сів), посу́дини, кра́тера. [Розби́й яйце́ об ві́нця

шкля́нки (Звин.). Кра́терові ві́нця (береги́). Глибо́ка ми́ска з крути́ми берега́ми (Конотіпщ.). Здава́лися йому́ кри́сами коло горшка́ або коло ми́ски (Н.-Лев.)]. *До* **-ёв**, *до самых* **-ёв** – по ві́нця, по са́мі ві́нця. *В уровень с* **-я́ми** – ущерть, укра́й. [Не налива́й го́рщика вщерть (Звин.). Її́ се́рце налило́ся ща́стям уще́рть (Н.-Лев.). Зло́том наси́плю я чо́вен укра́й (Грінч.)]. *Насыпанный в уровень с* **-я́ми** – щертови́й. [Бу́де щертови́х мі́рок де́в'ять, а верхови́х ві́сім (Сл. Гр.)]. *Осторожно, это стакан с острыми* **-я́ми**! – оберє́жно, в ціє́ї шкля́нки го́стрі ві́нця. *Переливать через* **край** – ли́ти через ві́нця. *Течь, литься через* **край, -ая́** – ли́тися через ві́нця. [По́внії ча́рки всім налива́йте, щоб через ві́нця лило́ся (Пісня)]. *Имеющий широкие* **края́** – криса́тий; *срвн.* **Широкопо́лый.** *Лист с вырезными, зубчатыми* **-я́ми** – листо́к із вирізни́ми, зубча́стими берега́ми (края́ми). **Край** *болота* – при́болоток (-тка). *Тут тебе и* **край**! – тут тобі й край! тут тобі й гак! тут тобі й амі́нь! *Сшитый* **край** *ткани, см.* **Рубе́ц.** *Шов через* **край** – запоши́вка. *Шить через* **край** – запошива́ти. *Рана с рваными* **-я́ми** – ра́на з рва́ними края́ми. *Язва с расползшимися* **-я́ми** – ви́разка з розлі́злими края́ми. *Конца* **-а́ю** *нет* – нема́ кінця́-кра́ю, без кінця́ й кра́ю. *Стол по* **-я́м** *с резьбою* – стіл із рі́зьбленими закра́йками. *С которого* **-а́ю** *начинать пирог* – з котро́го кінця́ почина́ти пирога́? *На реке лёд по* **-я́м** – на рі́чці кри́га край берегі́в. *Уже пришёл* **край** *моему терпению, а где* **край** *бедам*! – уже́ мені́ терпе́ць урва́вся, а ли́хові кінця́ нема́є! *Он хватил, хлебнул через* **край** – він перебра́в мі́ру, він хильну́в через мі́ру. *На* **краю́** *света* – на краю́ сві́та, край сві́та. *На* **краю́** *пропасти* – край безо́дні. *На* **краю́** *гроба* – одно́ю ного́ю в труні́. *Он был на* **краю́** *гибели* – він ма́ло не заги́нув. *Я проехал Украину из* **кра́я** *в* **край** – я пере́їхав Украї́ною з кінця́ в кіне́ць, я про́їхав Украї́ну від кра́ю до кра́ю. *На* **край** – (на) край. [Скажи́-ж мені́: де мій ми́лий. Край сві́та поли́ну (Шевч.)]. *Вдоль* **кра́я** – по́над, по́над край, вкрай чо́го. [По́над шля́хом щири́цею ховрашки́ гуля́ють (Шевч.). Ї́хала па́ні вкрай горо́да (Номис)]. *На* **краю́**, *с* **-а́ю**, *нрч.* – край, покра́й, накра́й, наузкра́й чого, кіне́ць чого. [Наси́пали край доро́ги дві могили́ в жи́ті (Шевч.). По́тім на світа́нні, як біля́ві хма́ри ста́нуть по́край не́ба, мов ясні́ ота́ри… (Л. Укр.). Жила́ вдова́ накра́й села́ (Пісня). Наузкра́й ни́ви кури́вся димо́к (Сл. Грінч.)]; 2) (*ребро, грань*) руб (-ба), пруг (-га), рубі́ж (-бежа́), ребро́, край. [Уда́рив ру́бом лінійки (Сл. Ум.). Вда́рився об две́рі, об са́мий руб (Сл. Ум.). Об піл, об рубі́ж голо́вкою вда́рилося (Пирятинщ.)]. **Край** *скошенный* – скісни́й руб (край). **Край** *острый* (*орудия, инструмента*) – гострі́й (-рія́), *ум.* гостріє́ць (-рійця́); (*тупой*) хребе́т (-бта́), рубі́ж (-бежа́). [Ле́две маха́ла соки́рою, б'ючи́ вже обу́хом, а не гостріє́м (Грінч.). Хребе́т пи́лки. Рубі́ж ножа́]. **Край** *поперечный* – торе́ць (-рця́). [Торці́ кле́пок звича́йно скі́сно обрі́зують (Бондарн. виробн.)]. **Край** *кристалла* – криста́ловий руб. *Гора с зубчатым верхним* **-а́ем** – гора́ з зубча́стим хребто́м. *Гора с зубчатыми боковыми* **-я́ми** – гора́ з зубча́стими ре́брами; 3) (*страна, область*) краї́на, край, украї́на, сторона́, земля́, *ласк.* краї́нка, краї́нонька, краї́ночка, сторо́нонька, сторо́ночка, (*территория*) тере́н (-ре́ну). [Десь, коли́сь, в які́йсь краї́ні прожива́в поє́т неща́сний (Л. Укр.). Ой, пошлю́ я зозу́леньку в чужу́ю краї́ноньку (Пісня). У яко́му кра́ї мене́ захова́ють? (Шевч.). Прибу́дь, прибу́дь, мій миле́нький, з украї́н дале́ких (Пісня). На тій просла́вній Украї́ні, на тій весе́лій стороні́ (Шевч.). Поли́ну я в чужу́ сторо́ньку шука́ть талано́ньку (Пісня). На чужі́й сторо́нці найду́ кра́щу або згину, як той лист на со́нці (Шевч.). Встає шляхе́цькая земля́ (Шевч.)]. *Какими судьбами вы в наших* **-я́х**? – яки́м вас ві́тром занесло́ до нас? *Тёплые* **края́** – те́плі краї́, (*мифол.*) ви́рій, и́рій (-ію *и* -ія). [Зажури́лася перепі́лочка: бі́дна моя́ голі́вочка, що я ра́но із ви́рію прилеті́ла (Пісня)]. *Родной* **край** – рі́дний край, ба́тьківщина; *срвн.* **Ро́дина.** [Тре́ба рятува́ти рі́дний край (Сторож.)], *Далёкий* **край**, *дальние* **края́** – дале́кі краї́, дале́ка сторона́, дале́кий край, (*метаф.*) не близьки́й світ. [Одна́, як та пта́шка в дале́кім краю́ (Шевч.)]. *Чужие* **края́** – чужи́на, (*ласк.* чужи́нонька), чужа́ сторона́, чужа́ краї́на, чужи́й край. [Тя́жко-ва́жко умира́ти у чужо́му кра́ю (Шевч.). Свій край, як рай, чужа́ чужи́на, як домови́на (Приказка). Виряджа́ла ма́ти до́ньку в чужу́ сторо́ньку (Пісня)]. *По чужим* **-я́м** – по чужи́х края́х, по світа́х. [Не забува́в він і того́, що по світа́х ро́биться, по і́нших сто́ронах (Єфр.)]. *Познакомиться с чужими* **-я́ми** – чужи́х краї́в поба́чити, сві́та поба́чити. [Побува́є наш у солда́тах, сві́та поба́чить, порозумні́шає (Крим.)]. *Путешествовать по чужим* **-я́м** – мандрува́ти (подорожува́ти) по чужи́х сто́рона́х (края́х). *Заморский* **край** – замо́рський край, замо́рська сторона́, замо́р'я (-р'я). *Работы у нас непочатый* **край** – у нас пра́ці си́ла-силе́нна; 4) (*часть говяжей туши*) край. [Товсти́й край. Тонки́й край].

Крайиспо́лко́м – крайвиконко́м (-му), крайови́й викона́вчий коміте́т (-ту).

Кра́йне, *нрч.* – на́дто, аж на́дто, зана́дто, аж-а́ж, край, вкрай, при́кро, геть, притьмо́м, про́бі, ко́нче, ґвалт, го́стро, надзвича́йно. [Це аж на́дто пеку́ча потре́ба (Криж.). Мені́ було́

со́ромно аж-а́ж (Крим.). Тут край тре́ба гро́шей (М. Вовч.). Книжо́к при́кро було́ тре́ба (Грінч.). Про́бі тре́ба (Сл. Гр.). А ї́сти притьмо́м хо́четься (Котл.). Чи тре́ба моло́тника? – Тре́ба та ще й геть (Г. Барв.). Як зібра́лися до гу́рту чле́ни Ду́ми, то ви́явилося, що полови́на їх – го́стро-лі́ва (Стебн.)]. **-не** *нужное дело* – аж на́дто, пи́льна спра́ва. **-не** *необходимо* – аж на́дто (ко́нче) тре́ба, аж на́дто потрі́бно. **-не** *разговорчивый* – зана́дто балаку́чий (говірки́й, балакли́вий).

Кра́йний – 1) (*находящ. на краю*) кра́йній, що з кра́ю, (*зап.*) скра́йній, (*последний*) оста́нній [Зачну́ сва́татися з кра́йньої ха́ти (ЗОЮР.)]. **-ний** *дом в улице* – буди́нок, що з кра́ю ву́лиці. **-няя** *цена* – кра́йня ціна́. **-ний** *срок* – оста́нній (кра́йній) те́рмін. **-няя** *пора* – кра́йній час, кра́йня пора́. [Вже кра́йня пора́ взя́ти до Ю́зі гуверна́нтку (Л. Укр.)]. **-ня́я** *плоть, анат.* praeputium – припо́нець (-нця), при́прутня, (*вульг.*) залу́па; 2) (*чрезвычайный, чрезмерный*) кра́йній, надмі́рний, го́стрий, при́крий, (*зап.*) скра́йній. [З кра́йнім призи́рством (Л. Укр.). Скра́йня революці́йна па́ртія вела́ горожа́нську війну́ про́ти помірко́ваної (Азб. Ком.)]. Сме́ртні при́суди вино́сяться лиш в найгострі́шому ви́падку (Аз. Ком.)]. *Принимать* **-ние** *меры* – вжива́ти кра́йніх (го́стрих) за́ходів, вдава́тися до кра́йніх за́ходів. *Находиться в* **-ней** *нужде*, **-нем** *убожестве*, *в* **-ней** *нищете* – терпі́ти як-найбі́льшу (кра́йню) нужду́, ду́же біду́вати, жи́ти в вели́ких зли́днях, у вели́кому убо́жестві. **-ние** *обстоятельства жизни* – скрутні́ життє́ві обста́вини (умо́ви). *В* **-нем** *случае* – в кра́йньому ра́зі. **-няя** *глупость* – надмі́рна ду́рість. *К* **-нему** *сожалению* – на превели́кий жаль. *По* **-ней** *мере* – прина́ймні, що-найме́нше, (*зап.*) бода́й, пре́цінь. [Прина́ймні вку́пі сумува́ли, згада́вши той весе́лий рай (Шевч.). Круго́м ко́ждої роі́лося бода́й по п'я́теро дробини́ (*детишек*) (Франко)]; 3) (*настоятельный, необходимый*) коне́чний, пи́льний, ко́нче потрі́бний, при́крий. [Але́ коне́чна є потре́баramі́ри ва́ші знать, які́ вони́ (Самійл.). Як при́йде робо́та при́кра, то пла́тять і по півкарбо́ванця (Кам'янеч.)]. *Я имею* **-нюю** *нужду* (*необходимость*) *его видеть* – у ме́не пи́льна (пеку́ча) потре́ба його́ ба́чити, мені́ його́ ко́нче (притьмо́м) тре́ба ба́чити.

Кра́йность – 1) (*чрезмерность*) надмі́рність (-ности), на́дмір (-ру), кра́йність (-ности). [Не спокуша́ється душа́ його́ ніч́им, і в кра́йність не впада́ він ро́зумом тверди́м (Самійл.)], *Бросаться, из одной* **-сти** *в другую* – ки́датися з одніє́ї кра́йности до дру́гої, з одного́ кра́ю до дру́гого. [З одного́ кра́ю ки́дались ентузія́сти пра́вди до дру́гого (Куліш)]. *Вдаваться в* **-сти** – перебира́ти мі́ру, перехо́дити (через) мі́ру. **-сти** *сходятся* – кра́йності збіга́ються. *У него во всём* **-сти** – в ньо́го все над мі́ру; 2) (*необходимость, настоятельность*) коне́чність, скру́та, скрут (-ту), пи́льність, пи́льна (пеку́ча) потре́ба, кра́йність, приту́га. [До скру́ту як прийшло́ся, а він тоді́: ба́течку, голу́бчику, не бу́ду вже (Канівщ.). Кра́йність вимага́ла (Куліш)]. **-сть** *довела его до этого поступка* – він з коне́чности вда́вся до цьо́го вчи́нку. *Быть в* **-сти** – бу́ти в скру́ті. *До* **-сти,** *см.* **Кра́йне**; 3) неста́тки, (кра́йнє) убо́зство, убо́жество, зли́дні; *см.* **Нужда́, Бе́дность.** *Жить в* **-сти** – жи́ти в убо́жестві, в зли́днях; 4) *защищаться до последней* **-сти** – оборони́тися аж до са́мого кра́ю, до оста́нньої спромо́ги. *Решиться на последнюю* **-сть** – зва́житися на оста́нній за́сіб (крок).

Кра́йчий, *см.* **Кра́вчий.**

Кра́йчик – кра́йчик. [Кра́йчики важки́х хмар (Франко)].

Кра́кать, Кра́канье, *см.* **Ка́ркать, Ка́ркание.**

Краковя́к – 1) краков'я́к (-ка́). *Танцовать* **-вя́к** – танцюва́ти краков'яка́; 2) (*житель*) краков'я́нин.

Кра́ля – 1) короле́ва (-ви), (*редко*) кра́ля. [Сама́ короле́ва здійма́ла коро́ну (Л. Укр.). Коро́ль і кра́ля не зна́ли, як шанува́ти Колу́мба (Комар.)]; 2) (*красотка, красавица*) кра́ля, *ласк.* кра́лечка, (*пров.*) ду́ка. [Таку́ кра́лю ви́сватали, що хоч за гетьма́на, то не со́ром (Шевч.). Не бі́йся, моя́ кра́лечко! – ка́же дід (Сторож.). Приведу́ собі́ на ні́чку таку́ ду́ку, що й сказа́ти не мо́жна (Звин.)]; 3) (*дама в картах*) кра́ля. [Вино́ва (*пиковая*) кра́ля].

Крамба́мбули (*настойка*) – крамба́мбулі (*нескл.*). [Крамба́мбулі і трьохпро́бна (Тобіл.)].

Крамбо́ль, *см.* **Карамбо́ль.**

Крамо́ла – крамо́ла, (*зап.*) коромо́ла, (*волнение*) колотне́ча, чва́ри (*р.* чвар), ворохо́бня [Князі́ кую́ть крамо́ли (Костом.)].

Крамо́лить, *см.* **Крамо́льничать.**

Крамо́льник – крамо́льник, (*зап.*) коромо́льник, коло́тни́к, ворохо́бник. [«Нія́кі му́ки не страшні́ мені́!» – гука́є він до крамо́льників (Васильч.)].

Крамо́льников – крамо́льників, (*зап.*) коромо́льників, коло́тників, ворохо́бників (-кова, -кове).

Крамо́льница – крамо́льниця, (*зап.*) коромо́льниця, коло́тниця, ворохо́бниця.

Крамо́льницын – крамо́льничин, (*зап.*) коромо́льничин, коло́твичин, ворохо́бничин (-на,

-не).
Крамо́льничать – крамо́лити, (*зап.*) коромолува́ти, ворохо́бити, сі́яти чва́ри, здійма́ти колотне́чу (ворохо́бню).
Крамо́льничество – крамо́льництво, (*зап.*) коромо́льництво, ворохо́бництво.
Крамо́льничий, -нический – крамо́льницький, (*зап.*) коромо́льницький, коло́тницький, ворохо́бницький.
Крамо́льный – крамо́льний, (*зап.*) коромо́льний, ворохо́бний. [Від таки́х крамо́льних па́ртій, що хотя́ть вели́ких ха́ртій, я добра́ не жду (Самійл.). Так писа́в ворохо́бний ота́ман до донці́в і на Украї́ну (Єфр.)].
Крамо́льствовать, *см.* **Крамо́льничать.**
Крампова́льный – гремплюва́льний, гремпува́льний, ворсува́льний. **-ная** *щётка* – гремплюва́льна щі́тка.
Крампова́ние (*сукна*) – гремплюва́ння, гремпува́ння, ворсува́ння (сукна́).
Крампова́ть – гремплюва́ти, гремпува́ти, ворсува́ти (сукно́). **Крампо́ванный** – гремпльо́ваний, гремпо́ваний, ворсо́ваний. **-ное** *сукно* – ворсо́ване сукно́.
Крамповщи́к – гремпува́льник, ворсува́льник.
Кран – 1) (*для спуска жидкости*) крант (-та), крент. [Відкрути́ти кра́нта в самова́рі (Васильч.)]. **Кран** *водопроводный* – водогі́нний крант. **Кран** *воздушный* – пові́тря́ний крант. **Кран** *гидравлический* – гідравлі́чний крант. *Запорный* **кран** – запірни́й крант. *Питательный* **кран** – живи́льний крант. *Пожарный* **кран** – поже́жний крант. *Предохранительный* **кран** – запобі́жни́й крант; 2) (*под'ёмный*) здíйма, звід (*р.* зво́ду), лиси́ця. *Грузовой* **кран** – ванта́жна здíйма. *Мостовой* **кран** – мостови́й звід. *Подвижной* **кран** – звід рухо́мий. *Колодезный* **кран** – журavéль (-вля́).
Кра́ник – кра́нтик, кре́нтик; *см.* **Кран.**
Краниологи́ческий – краніологі́чний.
Краниоло́гия – краніоло́гія, нау́ка про че́реп.
Крание́метр – краніо́метр, черепомі́р (-мі́ра).
Краниоме́трия – краніоме́трія, вимі́рювання черепі́в.
Краниоско́пия – краніоско́пія, о́гляд че́репа.
Кра́нный, *см.* **Кра́новый.**
Крановщи́к (*мастер*) – кранта́р (-ря́).
Кра́новый – 1) кра́нтовий; 2) здіймо́вий, зводови́й.
Крап – 1) (*крапление*) накра́плювання, накра́плення, цят(к)ува́ння, бри́зкання; 2) (*рябь, знаки на картах*) цят(к)о́вання, крапки́ (-по́к), бри́зки (-зок); 3) *бот.* Rubia Tinctorum L. – маре́на краси́льна, крап, кра́пка.
Кра́пание, Крапле́ние, *см.* **Крап 1.**
Кра́пать – 1) кра́пати (-паю, -паєш *и* -плю, -плеш), накрапа́ти, бри́зкати. [До́щик кра́пле (Рудч.). До́щик бри́зкав (Чуб. III)]; 2) (*покрывать крапинами что*) накрапля́ти, цяткува́ти, цятува́ти, бри́зкати що; *срвн.* **Кропи́ть.** [Шо́вком вишива́ти, зло́том накрапля́ти (Голов.). Ли́стя на йо́му крапеля́сте, бу́цім хто по зеле́ному по́лю кре́йдою побри́зкав (Кон.)]. *Шулера* **-ют** *карты* – шу́лери накрапля́ють (цятку́ють) ка́рти; 3) (*сочиться*) слези́ти, ця́пати. [Живи́ця так і слези́ть (Сл. Ум.). Кро́вцю пусти́ла, – кро́вця ця́пала (Kolb.)].
Крапи́ва – 1) *раст.* Urtica – кропи́ва́; *ласк.* кропи́вонька, кропи́вочка. **-ва** *стрекает* (*жалит*) – кропи́ва́ жа́лить. **-ва** *стрекучка, жгучая*, U. dioica *и* urens L. – кропи́ва́ жалю́ча (жеру́ча, жалли́ва, жалка́), (*сущ.*) жи́гавка, жаля́чка (-чки). [І на жалку́ кропиву́ моро́з бува́є (Номис). Ти, кропи́во моя́, ти жалю́чая (Пісня)]. **-ва** *волшебная, глухая*, Lamium L. – глуха́ кропи́ва́, глуши́ця, меді́вка. **-ва** *болотная*, Lycopus europaeus L. – драголю́б, боло́тяна кропи́ва́, вовконі́г звича́йний. **-ва** *водяная*, Ceratophyllum demersum L. – кущи́р (-ру́) трио́стий, кропи́вка, жабури́ння, шува́р (-ру). **-ва** *чорная, сибирская*, Leonurus lanatus Pers. – грем'я́нка; 2) *зоол.* **-ва** *морская* – морське́ се́рце; *срвн.* **Меду́за.**
Крапи́вистый – кропив'я́стий, кропивни́й. **-тое** *место* – кропивне́ мі́сце, кропив'я́ста місци́на. **-тая** *река, пруд* – куши́рувата рі́чка, куши́руватий ставо́к.
Крапи́вка – кропи́вка.
Крапи́вник – 1) (*заросль*) кропи́в'яник (-ку); 2) *пт.* Troglodytes parvulus – кропи́в'янка, воло́ве о́чко, задери́хвіст, ца́рик, краль, волоо́чок, крі́лик, мишачо́к (-чка́); 3) *см.* **Опёнок**; 4) (*пригульный ребёнок*) байстря́ (-ря́ти).
Крапи́вница – 1) (*крапивная лихорадка*) urticaria – кропи́в'янка, кропи́вниця, кропи́в'яна пропа́сниця, жалю́чка кропив'я́ста; 2) (*бабочка*) Vanessa urticae – кропи́в'янка, конча́тець (-тця).
Крапи́вные, *бот.* Urticaceae – кропи́в'яні (-них).

Крапи́вный – кропи́в'яний. **-ная** *лихорадка, см.* **Крапи́вница. -ная** *малина*, Cuscuta L. – повити́ця, приви́тиця, привиту́ха, бері́зка, кропи́в'яний цвіт, соро́ча пря́жа, соро́чий льон. **-ное** *семя* (*перен.*) – чорни́льне ко́дло, писарчуки́, ярі́жки (-жок).
Кра́пина – кра́пка, ця́та, ця́тка, цяти́на, бри́зка, ка́пка, пля́мка, *ум.* ця́точка, цяти́ночка. [На мо́рі ані чо́вна, ні ця́точки нема́ (Л. Укр.). Ні єди́ної цяти́ночки, – все чи́сте й безкра́є (Грінч.)]. *В* **-ках,** *см.* **Кра́пчатый.**
Кра́пинка – кра́почка, ця́точка, цяти́ночка. *Материя в* **-нки** – мате́рія в ця́точки.
Кра́пинный – крапкови́й, цяткови́й.
Крапле́ние – кра́пання, бри́зкання чого́ чим.
Кра́пленый *и* **Краплёный** – на[по]кра́плений, цято́ваний, цятко́ваний, побри́зканий. **-ные** *карты крапаются под цвет рубашки* – накра́плені ка́рти цяту́ють під ко́лір соро́чки.
Крапча́тка (*крапчатая птица*) – зозуля́ста пти́ця, семена́ста пти́ця.
Кра́пчатость – крапча́стість, крапеля́стість, крапли́стість (-тости).
Кра́пчатый – крапча́стий, крапчи́стий, крапеля́стий, крапа́стий, крапо́вий, крапли́стий, цята́тий, горо́шковий, зозуля́стий, (*редко*) мушкови́й, семена́стий. [Мачо́к крапча́стий і повне́нький (Глібов). У зозу́льки крапча́сті ні́жні квіточки́ (Троян.). Ли́стя на йо́му крапеля́сте, бу́цім хто по зеле́ному по́лю кре́йдою побри́зкав (Кон.). Хто черво́ного по́яса продає, а хто крапо́вого по́яса хо́че (М. Вовч.). Дві вели́кі по́душки у крапли́стих те́мних по́шивках (М. Вовч.). Хустки́ повели́ся мушко́ві (Борзенщ.). Оту́ зозуля́сту ку́рку пійма́й (Грінч.). Семена́стий півник (Сл. Гр.)]. *Лошадь* **-тая** (*в горчице*) – гре́чкою вси́паний (у гре́чці) кінь. [Коненя́ мале́, сухе́… аж гре́чкою вси́пане (Рудч.)].
Краса́ – 1) краса́, красота́, (*стар.*) ліпота́, *ласк.* кра́сонька; (*пригожесть, красивая наружность*) уро́да, вподо́ба, подо́ба, *ласк.* вро́донька, вподо́бонька, подо́бонька; (*роскошь*) пишно́та, (*украса*) оздо́ба, окра́са. [На́що-ж мені́ краса́ моя́, коли́ нема́ до́лі? (Шевч.). Ой, хоч зна́йдеш з ру́сою косо́ю, та не зна́йдеш з тако́ю красо́ю (Пісня). Свою кра́соньку утеря́ла (Пісня). Відчу́ти поети́чну красу́ (Крим.). Ой тя́жко жаль мені́ ру́сої своє́ї коси́, красоти́ діво́цької (Метл.). Дале́ко їй було́ до старода́вньої ліпоти́ (Куліш). До́вго, до́вго дивува́лись на її́ уро́ду (Шевч.). Моя́ вро́да, як по́вная ро́жа: і на ли́ченьку рум'яне́нька, і на ста́ну го́жа (Пісня). Вподо́бонькою зва́ли: он де на́ша вподо́бонька (Г. Барв.). Як ми́лого не люби́ти, коли́ подобо́нька: сам біля́вий, вус чорня́вий, як у соколо́нька (Пісня). Край те́бе вся і́нша пишно́та приро́ди ува́ги моє́ї не зве́рне (Самійл.). Всю окра́су життя́ проглину́ло слове́чко це: зра́да! (Вороний)]; 2) *бот.* Amarantus caudatus L. – краса́, щири́ця, щир черво́ний, щире́ць (-рцю), ли́сячі хвости́.
Краса́ва, -вка, -вочка – 1) *см.* **Краса́вица 1**; 2) *см.* **Красо́тка**; 3) *бот.* Parnassia palustris L. – білозі́р (-зо́ру), ма́точник бі́лий, гайда́й-зі́лля, боре́ць (-рця́), царські́ о́чі.
Краса́вец – кра́сень (-сня *и* -сеня), красу́нь (-ня́), вродли́вець (-вця), хорошу́н (-на́), хо́роше́нь (-ше́ня), вро́дник, (*реже*) красю́к (-ка́), гарню́к, врода́й (-дая́), милови́д (-да), *ласк.* красу́нчик, вродли́вчик, хорошу́нчик, красючо́к (-чка́). [Тя́жко пора́нений лежи́ть кра́сень Київ (Н. Рада). Був це ставни́й красу́нь (Леонт.). Переро́бивсь на молодця́ укла́дливого, хи́трого вродли́вця (Крим.). Му́сить вро́дник в кого-не́будь попита́тися пора́ди (Щогол.). Вбери́ пень, бу́де хороше́нь (Номис). Він нега́рний, а брати́-хорошуни́ (Крим.). І безба́тченко, і на́ймит, за те красю́к (Кон.). Гарню́к таки́й, що не списа́ти, ані змалюва́ти (М. Вовч.). Урода́ю то й у свити́ні приго́же (Номис)]. **-вец** *писаный* – мальо́ваний кра́сень, пи́саний вродли́вець.
Краса́вица – 1) красу́ня, вродли́виця, вро́дниця, хорошу́ля, красю́чка, гарню́чка, кра́ля, красо́чка, красо́ха, красі́тка, красу́ха, красови́ця, (*редко*) краса́виця, (*пров.*) хупа́вка, *ум.-ласк.* красу́ненька, хорошу́ленька, кра́лечка, (*пров.*) хупа́вочка. [Красу́ня ді́вчина Пара́ска (Кон.). За ввічливі ста́нси, гучні́ мадриґа́ли вродли́виці теж нагоро́ду дава́ли (Л. Укр.). Ти́хим сном наві́ки вро́дниця засну́ла (Щогол.). Таку́ кра́лю ви́сватали, що хоч за гетьма́на, то не со́ром (Шевч.). Що й каза́ти, ді́вка красови́ця (Звин.). Таки́х краси́виць, як ти, на світі бага́то (Звин.). Красо́ха така́! (М. Вовч.)]. **-ца**-*щеголиха* – красу́ня-чепуру́ха. **-ца** *писаная* – пи́сана красу́ня, кра́ля мальо́вана. [Та й побере́мо́ся, моя́ кра́ля мальо́вана (Шевч.)]; 2) *бот.* **-ца** *ночная*, Hesperis matronalis L. – вечі́рня фія́лка, нічна́ фія́лка, вечі́рня доба́, нічна́ доба́, вечерни́ці паху́чі. **-ца** (*девица*) *в зелени*, Nigella damascena L. – чорну́шка нечо́са, нече́сані панночки́, павучки́, кудри́нці, патлашки́ (-кі́в). **-ца**, Atropa Belladonna L. – белядо́на, во́вчі я́годи, краса́вка, матриґа́н, запри́дух, отру́йниця.
Краса́вицын – красу́нин, уродли́вичин, уро́дничин, кра́лин.
Краса́вцев – кра́снів, красуні́в (-не́ва, -не́ве), красюкі́в, вро́дників (-кова, -кове).
Краса́вчик – красу́нчик, вродли́вчик, хорошу́нчик; *см.* **Краса́вец.**
Краса́вый, *см.* **Краси́вый.**

Краси́в – кра́сен (-сна, -сне), га́рний, хоро́ш; *прочие оттенки см.* **Краси́вый.** [Хоро́ш корова́й, та поре́пався (Номис)].

Краси́венький – гарне́нький, гарне́сенький, красне́нький, красне́сенький, чепурне́нький *и пр., см.* **Краси́вый.** [Гарне́нький голосо́к, та чо́ртова ду́мка (Казка). Ю́почка рябе́нька й сама́ молоде́нька, да яка́я-ж хоро́шая, яка́ чепурне́нька (Пісня)].

Краси́венько – гарне́нько, гарне́сенько, красне́нько, красне́сенько, чепурне́нько. [Стара́ бабу́ся одя́гнена чепурне́нько (Н.-Лев.)].

Краси́веть – кра́щати, гарні́ти, чепурні́ти, (*ещё более*) гарні́шати; *см.* **Хороше́ть.** [Лице́ стає́ мрі́йне, кра́щає (Васильч.)].

Красивёхонек, Красивёшенек – гарні́сінький, красні́сінький.

Краси́во – га́рно, хо́роше́, кра́сно, красови́то, красі́тно, че́пурно, ле́псько; *срвн.* **Краси́вый.** [Ба́чать сестру́ га́рно вбра́ну (Казка). Кра́сно в садо́чку (М. Вовч.). Як душі́ не вложи́в, так наряди́в хо́роше (Номис). Че́пурно зформо́вана голова́ була́ тро́хи ли́са (Грінч.). Підпереза́вся зно́ву і по́яс притягну́в ле́псько (Квітка)]. *Удивительно* **-во** – напро́чуд га́рно, на ди́во (*на продиво*) га́рно. **-во** (*красно*) *говорить* – кра́сно мо́вити. [А тре́тій не мо́вив нічо́го, він мо́вити кра́сно не міг (Самійл.)]. **-во** *сложённый* (*о фигуре*) – га́рно збудо́ваний, стату́рний. **-во** *написанный* – краснопи́сний; *см.* **Калиграфи́ческий. -во** *убрать* – прикраси́ти, оздо́бити, причепури́ти, (*зеленью*) замаї́ти. *Что к лицу, то и* -во – що до лиця́, те й га́рне. *Более* **-во** (*краше*) – гарні́ше, кра́ще, чепурні́ше.

Краси́вость – га́рність, кра́сність, красови́тість, вродли́вість (-вости); *см.* **Краса́, Краси́вый.**

Краси́вый – га́рний, кра́сний, хоро́ший, краси́вий, (*зап.*) фа́йний, (*о внешности ещё*) вродли́вий, го́жий, приго́жий, чепурни́й, красови́тий, красі́тний, ло́вкий, (*фамил.*) бра́вий; *см.* **Приго́жий**; (*прелестный, пленительный*) чарівни́й, ле́пський, (*привлекательный*) прина́дний, прива́бний, сподо́бний, (*щеголеватый*) чепурни́й, чупа́рний. [Га́рна, як кві́тка гайова́ (Номис). Я знав, що є у нас в селі́ дівча́та га́рні, що ся хоро́ша, а ся кра́ща (М. Вовч.). Кра́сна теорія гово́рить у його́ одно́, а при́кра пра́ктика вимагає зо́всім и́ншого (Єфр.). Же́сти його́ такі́ вимо́вні і краси́ві (Крим.). Не роди́сь бага́тий та вродли́вий, а роди́сь при до́лі та щасли́вий (Номис). Така́ кра́сна, коби ро́жа, як топо́ля така́ го́жа (Пісня). Сху́дле чепурне́ обли́ччя було́, як біль, бі́ле (Грінч.). Ло́вка молоди́чка (Полт.). Вдо́вине ли́чко красови́те (М. Вовч.). Ой, пани́чу, пани́ченьку, га́рний, бра́вий на ли́ченьку! (Пісня). А ле́пський, ка́жуть, го́род (Мирн.). Кому́ то вже така́ кра́ля не сподо́бна бу́де! (М. Вовч.)]. *Более* **-вый** – кра́щий. [Така́ ді́вка, кажу́, що кра́щої в селі́ нема́: бі́ла, по́вна, ті́ло ні́жне, як па́нночка (Сторож.)]. *Самый* **-вый** – найкра́щий. *Удивительно* **-вый** – га́рний напро́чуд, га́рний на ди́во (на про́диво). [Ви́шию лишень я йому́ по́душку га́рну на про́диво (Н.-Лев.). Ха́йка була́ напро́чуд га́рна з лиця́ (Н.-Лев.)]. **-вый**, *как картина* – га́рний, як намальо́ваний (як мальо́ваний, як напи́саний). [А що вже га́рна! Як намальо́вана (Н.-Лев.). Ой адда́йте мене́ та за пи́саря, щоб я була́ молода́, як напи́сана (Грінч.). Йде було́ собі́, як мальо́вана (М. Вовч.)]. **-вый** *собой, лицом* – га́рний із се́бе, красови́тий із се́бе, га́рний з лиця́, на красу́ га́рний, на вро́ду га́рний. [Обо́є молоді́, га́рні із се́бе (Грінч.). Він був не ду́же то красови́тий із се́бе (Яворн.)]. *Становиться, стать более* **-вым** – кра́щати, покра́щати, краси́ набира́тися, краси́ набра́тися, гарні́шати, погарні́шати, чепурні́шати; *срвн.* **Хороше́ть, Похороше́ть.** [Лице́ стає́ мрі́йне, кра́щає (Васильч.). По́ки Явту́х, ріс та краси́ набира́вся (Свидн.). Вона́ вдво́є покра́щала (Н.-Лев.)]. **-вым** *делать, придавать красу, см.* **Кра́сить 3**. *Не родись* **-си́в***, а родись счастлив* – не роди́ся кра́сен, а роди́ся ща́сен (Приказка).

Краси́льник, -ница – 1) (*мастер, -рица по окраске пряжи, ткани*) фарбівни́к, -ни́ця; 2) (*маляр*), *см.* **Краси́льщик.**

Краси́льный – фарбівни́й, краси́льний, (*малярский*) фарба́рський. [Фарбівни́й ка́діб. Фарба́рське прила́ддя]. **-ное** *искусство, дело, ремесло* – (*текстильн.*) фарбівни́цтво, (*малярн.*) фарба́рство. **-ная** *мастерская, см.* **Краси́льня. -ное** *дерево, см.* **Камву́д.**

Краси́льня (*красильная мастерская, текстильн.*) – фарбі́вня, краси́льня (-ні).

Краси́льщик (*маляр*) – фарба́р (-ря́), краси́льник.

Краси́льщица (*малярка*) – фарба́рка, краси́льниця.

Краси́тель, *техн.* – барвни́к (-ка́).

Кра́сить, кра́шивать – 1) (*покрывать краской*) фарбува́ти, краси́ти, малюва́ти. [Фарбува́ти підло́гу (Київщ.)]; 2) (*окрашивать*) фарбува́ти, краси́ти, (*придавать окраску*) заба́рвлювати, закра́шувати; 3) (*украшать*) краси́ти (-шу́, -сиш), прикраша́ти, закраша́ти, скраша́ти, оздо́блювати кого́, що. [Ли́хо ніко́го не кра́сить (Чуб.). Ваш по́їзд боя́ри кра́сять (Сл. Гр.)]. **Кра́шенный** – фарбо́ваний, пофарбо́ваний, мальо́ваний, помальо́ваний;

забáрвлений, закрáшений; оздóблений, прикрáшений.
Крáситься, крáшиваться – 1) фарбувáтися, красúтися, малювáтися; 2) фарбувáтися, красúтися, забáрвлюватися, закрáшуватися; 3) прикрашáтися, оздóблюватися; 4) *см.* **Красовáться**; 5) *рожь* **-ется** – жúто квітýє (красýється).
Крáска – 1) (*красящее вещество*) фáрба, крáска. [Вікóнниці помальóвані я́сно-сúньою фáрбою (Н.-Лев.). Крáски мені́ подарувáли (Комар.)]. **-ка** *акварельная* – акварéльна (акварéльова) фáрба. **-ка** *белая* – бі́ла фáрба, білúло, біль (*р.* бі́лю). **-ка** *декоративная* – оздóбна фáрба. *Естественная* **-ка** – прирóдна фáрба. *Жёлтая* **-ка** – жóвта фáрба, жовтúло, жóвтка. *Зелёная* **-ка** – зелéна фáрба, зелі́нка. *Искусственная* **-ка** – штýчна фáрба. *Керамическая* **-ка** – машля́к (-кý). *Клеевая* **-ка** – фáрба клейовá, кольфáрба. *Красная* **-ка** – червóна фáрба, черві́нка, червóне красúло. *Малярная* **-ка** – фарбáрська (красúльна) фáрба. *Масляная* **-ка** – олі́йна фáрба. *Огнеупорная* **-ка** – вогнетривáла фáрба. *Типографская* **-ка** – друкáрська фáрба. *Растительная* **-ка** – рослúнна фáрба. *Сухая* **-ка** – сухá фáрба. *Скоровысыхающая* **-ка** – скоросóхла фáрба. *Синяя* **-ка** – сúня фáрба, синúло. *Эмалевая* **-ка** – емáльова (склицювáта) фáрба. **-ка** *для позолоты* – золотúло. **-ка** *яичная* – яéчна фáрба, тéмпéра. *Писать, написать* **-ми** – малювáти, намалювáти. **-ми** *вырисовывать* – вимальóвувати, вúмалювати, (*о мног.*) повимальóвувати. *Расписывать, расписать* **-ми** – обмальóвувати, обмалювáти, помалювáти, (*о мног.*) пообмальóвувати; 2) (*цвет*) бáрва, кóлір (-льору). [Де ти берéш такі́ пúшнії бáрви, кольóри блискýчі (Мирн.)]. *Светлые, тёмные* **-ки** – ясні́, тéмні кóльори; 3) (*румянец*) крáска, рум'я́нець (-нця). [Крáска сóрому кúнулася в облúччя Лагóвському (Крим.)]; 4) *см.* **Крáшение.** *Отдать платье в* **-ку** – віддáти вбрáння красúти (фарбувáти).
Красковáр, -ка – фарбовáр (-ра), -рка.
Красковáрка – фарбовáрня (-ні).
Красковáрный – фарбовáрний.
Краскотёр – фарботéрник.
Краскотёрка – 1) (*машина*) фарботéрниця; 2) (*мастерица*) фарботéрниця; 3) (*помещение*) фарботéрня.
Краскотёрный – фарботéрний.
Крáсненький – червонéнький, червонéсенький. **-кая** (*бывш. десятирублёвка*) – деся́тка.
Краснéть, покраснéть – (*становиться красным, алеть, багрянеть*) червоні́ти, почервоні́ти, зчервоні́ти, шарі́ти(ся), зашарі́[й]тися, палені́ти, спалені́ти, спа(ла)хнýти, рум'яні́ти, зрум'яні́ти, (*делаться сделаться краснее*) червоні́шати, почервоні́шати, (*до багрового цвета, фамил.*) буряковí́ти, збуряковí́ти. [Нéбо починá червоні́ти (М. Вовч.). Що слóво Улúта промóвить, так і зчервоні́є (Г. Барв.). Так чудóво рóжі палені́ли з кохáння й рáдощі яснóї (Л. Укр.). Сміялось сóнце, гóри й ліс, шарі́ючи, сміялись (Ворон.). Енéя óчі запалáли, ввесь зашарі́всь мов жар в печі́ (Котл.)]. **-нéть** (*на лице*) – червоні́ти, почервоні́ти (спалені́ти *и т. д.*) на видý. *Вода* **-нéла** *от крови* – водá червоні́ла (по[з]червоні́ла) від крóви. **-нéть** *от какой-либо причины* – червоні́ти, почервоні́ти *и т. д.* з чóго. [Почервоні́ла з рáдощів. Облúччя йомý спалені́ло (*фамил.* збуряковí́ло) з гнівá (М. Грінч.)]. **-нéть** *от стыда* – червоні́ти, почервоні́ти, палені́ти, спалені́ти з соромá (з сóрому), (*насм.*) пектú рáка (рáків), *сов.* спектú рáка, напектú рáків. [Вонá чúнить се, палені́ючи з сóрому (Павлик). Спік він рáка, як завдалú брехню́ (Харківщ.)]. **-нéть** *до корня волос* – червоні́ти, почервоні́ти по сáме волóсся. *То* **-нéть**, *то бледнеть* – мінúтися на видý; то червоні́ти, то білі́ти на видý. *Врёт не* **-нея** – брéше без соромá; брéше й óком не моргнé. **Покраснéвший** – почервоні́лий, зчервоні́лий, зашарі́лий, спалені́лий, зрум'яні́лий, збуряковí́лий.
Краснéться – червоні́ти. [Дóвго-дóвго кров степáми теклá, червоні́ла (Шевч.). Здáлека жовті́ли сóняшники, червоні́в мак (Харківщ.)].
Краснёхонек, -нёшенек – червоні́сінький.
Краснúнá, *см.* **Краснотá 1** *и* **2.**
Красни́ть – червонúти, фарбувáти (закрáшувати) в червóний кóлір. [Сóнце прóменем остáннім Дніпр ширóкий червонúть (Грінч.)].
Краснúться – червонúтися, фарбувáтися в червóний кóлір.
Краснúца, *см.* **Клю́ква.**
Краснó, *нрч.* – 1) (*о цвете*) чéрвóно, (*диал. редко*) чéрво. [Сóнечко за гóру пáда, блищúть водá червóно (М. Вовч.). Сóнце сідá чéрво (Мнж.)]; 2) *см.* **Красиво. -но** *говорить* – говорúти (мóвити) крáсно, красномóвно; *см.* **Красноречúво.** [Крáсно й поетúчно говóрить (Н-Лев.)]. **-нó** *говоришь* – крáсно мóвиш (говóриш); золотії устá мáєш. *Полюби меня в черне, а в* **-снé** *и всякий полюбит* – полюбú менé в сажнóму, а в бі́лому й абú-хто

полю́бить; утри́ мої́ смажні́ уста́, а са́харні і сам утру́ (Номис).

Красноарме́ец, Кра́сный (*об армии*) – червоноармієць (-мійця), черво́нець (-нця). [Комсомо́лець молоде́нький до черво́нців від'їжджа́в (Сосюра)].

Красноарме́йский – червоноармі́йський.

Краснобаа́ить, *см.* **Краснослóвить.**

Краснoба́й – (до́брий) балаку́н (-на́), (поро́жній) красномо́вець (-вця), балаклі́й (-лія́). [Не балаклі́й він, а спра́вжній речни́к (Сл. Уман.)].

Краснoба́йка – балаку́ха, балаклі́йка.

Краснoба́йство – балаку́нство, (поро́жнє) красномо́вство. [Через красномо́вство та пое́зію мрі́йну лю́ди не йдуть на смерть (Грінч.)].

Краснoба́рхатник – кармази́нник.

Краснoбо́кий – червонобо́кий. [Червонобо́кі гру́ші (Звин.)].

Краснoборо́дка, *рыба* Mullus barbatus – барве́на, барбу́н (-на́), барбу́ля, барбу́л[н]ька.

Краснoбро́вый – червонобри́[о́]вий, червонобри́вець (-вця).

Краснoбу́рый – червонобу́рий.

Красновáто – червоня́сто, червонува́то.

Красновáтость – червоня́стість, червонува́тість (-тости).

Красновáтый – червоня́стий, червонува́тий, про́червонуватий. [Червоня́сте та сі́ре камі́ння (Л. Укр.). Червонува́те сві́тло (Н.-Лев.)].

Красновéрхий – червонове́рхий. [Шапки́ червонове́рхі (М. Грінч.)].

Красногвардéец, -дéйский – червоногвардієць (-ді́йця), червоногварді́йський.

Красноглáзый – червонoо́кий.

Красноголóвик (*гриб*) – красноголо́вець (-ло́вця), підоси́чник (-ка).

Красноголóвник, *бот.* Sanguisorba officinalis L. – родови́к звича́йний, сухозло́т(н)иця, вужа́че зі́лля.

Красноголóвый – червоноголо́вий.

Красногрýдый – червоногру́дий. [Червоногру́дий сніґу́р (М. Грінч.)].

Красногýбый – червоногу́бий, червоноу́стий.

Краснознáменный – червонопра́порний.

Краснозóбка, *см.* **Красношéйка.**

Краснокóжий – червоношку́рий. [Червоношку́рі інді́йці].

Краснокры́л, *пт.* Phoenicopterus – червонокри́лець (-льця), поломі́нник, фламі́нґо.

Краснокры́лый – червонокри́лий.

Краснолéсье – шпильково́вий (чати́нний, глице́вий) ліс.

Красноли́цый – червоноли́ций (-ця, -це), червонови́дий, черво́ний на виду́.

Красномóрдый – червономо́рдий, червонопи́кий, (*о животн.*) червономо́рдий.

Красноно́гий – червононо́гий.

Краснопёрка, *рыба* Scardinius erythrophthalmus – краснопі́рка, краснопе́ра (-рої), (г)атери́нка, чорну́[о́]ха.

Краснопёрый – червонопе́рий.

Краснопи́сец – краснопи́сець (-сця); *см.* **Калигрáф.**

Красноречи́в – красномо́вний, красномо́вен; промо́вен; *см.* **Красноречи́вый.**

Красноречи́во – красномо́вно, промо́висто, проре́чисто, добромо́вно, (*выразительно*) вимо́вно. [Красномо́вно оповіда́в (Куліш). Ці ескі́зи чи не промо́вистіше говóрять, аніж ду́же дета́льний о́пис (Єфр.). Проре́чисто каза́ла да́лі й да́лі (Г. Барв.)].

Красноречи́вость, Красноре́чие – красномо́вність, красномо́вство, промо́вистість, проре́чність, проре́чистість, добромо́вність, (*выразительность*) вимо́вність (-ности). [Го́рдий свої́м ро́зумом та красномо́вністю (Н.-Лев.). Тепе́р ти покажи́ свою́ проре́чність (Куліш). Я втрача́ю дар сло́ва і всю вимо́вність сло́ва вклада́ю в о́чі, у ви́раз обли́ччя (Коцюб.)]. *Приёмы* **-чия** – спо́соби красномо́вства. *Искусство* **-чия** – умі́ння говори́ти красномо́вно (кра́сно, промо́висто, проре́чисто).

Красноречи́вый – красномо́вний, красномо́вий, *сущ.* красномо́вець (-вця), промо́вистий, проре́чистий, добромо́вний, (*выразительный*) вимо́вний, (*способный к речи*) промо́вний, (*кратк. фор.*) промо́вен. [Наре́шті обізва́вся пан Дани́ло красномо́вний (Самійл.). Та він красномо́вець був: як почне́ було́ говори́ти, то де в йо́го і слова́ беру́ться (М. Грінч.). Ви завсігди́ проре́чисті бува́ли – тепе́р дава́йте всі свої́ слова́, бо говори́ти час (Грінч.). Неха́й ци́фри самі́ гово́рять, ї́хня мо́ва тут на́дто проре́чиста (Н. Рада). Ілюстра́ція зана́дто ціка́ва та промо́виста (Н. Рада). Тре́ба пи́льно прислуха́тись до розмо́ви люде́й тяму́щих і добромо́вних (Куліш). До вся́кої люди́ни ма́ю сло́во, промо́вен я і з ці́сарем вели́ким, а з не́ю мовчазни́й (Куліш). Це зана́дто вимо́вна нау́ка, щоб на не́ї не зважа́ти (Єфр.)].

Безмолвно **-вый** – німопромо́вистий. [Ба́чу на́ші німопромо́висті моги́ли (Кон.)].
Красноре́чие – красномо́вство; *см.* **Краснорéчи́вость.**
Красноро́жий – червонопи́кий, червономо́рдий.
Красноры́бица, *см.* **Краснoборо́дка.**
Краснослóв, *см.* **Краснoба́й.**
Краснословить – говори́ти кра́сно, красномо́вити.
Краснота́ – 1) черво́ність (-ности). [Зда́ється, бу́цім оця́ черво́ність мі́ниться (Корол.)]; 2) (*на коже*) почервоні́ння; червоня́нка, пля́ма черво́на.
Красното́л, *бот.* Salix acutifolia Willd. – шелюга́, ше(в)лю́г (черво́ний), верболі́з (-ло́зу), черво́ний.
Краснофло́тец – червонофло́тець (-фло́тця).
Красноцве́тный – червонoба́рвний, червонокольоро́вий, червоноко́лірний, (*о раст. с красным цветом*) червоноц[к]ві́тний.
Красноше́йка, *пт.* – дури́світ, дури́люд, дури́людок (-дка).
Краснощёкий – червонощо́кий, червонови́дий.
Красну́ха (*сыпь*) – черво́на ви́сипка, (*рус.*) красну́ха.
Кра́сный – 1) (*о цвете*) черво́ний, (*поэт., устар.*) черве́ний, черле́ний. [Черво́на кали́на. Черво́не вино́ (Гол.)]. *Ярко* **-ный** – яскра́во-черво́ний, жи́во-черво́ний, при́кро-черво́ний. [Гу́би жи́во-черво́ні (Свидн.). Ху́стка така́ при́кро-черво́на, аж о́чім боля́че диви́тися на не́ї (Харківщ.)]. *Тёмно* **-ный** – вишне́вий, буряко́вий. *Кроваво* **-ный** – крива́во-черво́ний, кро[и]ва́вий. *Золотисто* **-ный** – черво́но-золоти́й. *Коричнево* **-ный** – (*о цвете глиняной посуды*) червінько́вий (Вас.). *Окрашивать, окрасить чем-либо* **-ным** – червони́ти, почервони́ти, зачервони́ти. [Кров червони́ла па́льці і стіка́ла на зе́млю (Коцюб.)]. *Окраситься чем-либо* **-ным** – зачервоні́ти, почервони́тися. [Ру́ки почервони́лися ви́шнями (М. Грінч.)]. *Окрашенный* **-ным** – почерво́нений, зачерво́нений. [Зачерво́нені твоє́ю кро́в'ю (Куліш)]. **-ное** *знамя* – черво́ний пра́пор. **-ный** *цвет* – черво́ний ко́лір (-льору). **-ная** *площадь* – черво́ний майда́н, черво́на пло́ща. **-ная** *нить* (*иноск.*) – черво́на ни́тка. **-ный** *петух* – черво́ний пі́вень. *Пустить* **-ного** *петуха* – пусти́ти черво́ного пі́вня, підпали́ти. **-ный** (*хвойный*) *лес* – бір (*р.* бо́ру), шпилько́вий ліс. **-ная** *лоза, см.* **Красното́л.** **-ное** *дерево* – черво́не де́рево, маго́нь (-го́ню). **-ная** *строка* (*в книге, рукописи*) – нови́й рядо́к, абза́ц. *Начните с* **-ной** *строки* – почні́ть з ново́го рядка́. **-ное** *яичко* – кра́шанка, черво́не яє́чко; 2) (*о политич. убежден., партиях*) черво́ний. **-ная** *армия, гвардия* – черво́на а́рмія, гва́рдія; 3) (*красивый, прекрасный*) кра́сний, (*кратк. форма*) кра́сен (-сна, -сне). [Сві́те мій я́сний, сві́те мій кра́сний, як на то́бі тя́жко жи́ти (Пісня). Ой рясна́, красна́ в лу́зі кали́на, а ще красні́ша у Петра́ дочка́ (Колядка). Я́сен та кра́сен світ мені́ став, як його́ покоха́ла (М. Вовч.)]. **-ная** *девица* – кра́сна ді́вчина (ді́вка, па́нна), (*в песнях и обрядах*) кра́сна діви́ця. [На горо́ді верба́ ря́сна, а в хати́ні ді́вка кра́сна (Пісня). Зоря́-зоряни́ця, кра́сная діви́ця (Пісня)]. **-ный** *молодец* – до́брий молоде́ць. [Гей чого́, хло́пці, до́брі моло́дці, чого́ смутні́-невесе́лі? (Пісня)]. **-ное** *лето* – кра́сне лі́то. **-ное** *солнышко* – ясне́ (кра́сне) со́нечко. **-ная** *горка* – про́води́ (-ві́д *и* (*реже*) -дів), провідни́й ти́ждень. [Весі́лля бу́де на провідно́му ти́жні (М. Грінч.)]. **-ный** *поезд* – весі́льний по́їзд. **-ные** *дни* – ясні́ (кра́сні) дні, (*переносно ещё*) розко́ші (-шів). *Прошли мои* **-ные** *дни* – мину́ли(ся) мої́ ясні́ дні, мину́ли(ся) мої́ розко́ші. *Чем твоя жизнь* **-на́**? – чим твоє́ життя́ кра́сне (га́рне)? *Не* **-на́** *моя жизнь* – сумне́ (невесе́ле) моє́ життя́. **-ное** *словцо* – до́теп (-пу), доте́пне, при́кладне сло́во. *Он так и сыпет* **-ными** *словцами* – він так і си́пле до́тепами. *Прибавить для* **-ного** *словца* – доки́нути, щоб дотепні́ш було́, прибреха́ти. **-ный** *двор* – двір (*р.* дво́ру). **-ная** *изба* – світли́ця. **-ный** *угол* – по́куття (-ття), по́куть (-ті). *Сидеть в* **-ном** *углу* – сиді́ти на по́кутті; (*о женихе с невестой*) сиді́ти на поса́ді. **-ное** *окно* – поку́тне́ вікно́. **-ное** *крыльцо* – пере́дній ґа́нок (-нку). **-ный** *зверь* – хутряни́й (смуха́тий) звір. **-ная** *рыба* – безко́ста, хрящова́ ри́ба, білори́биця. **-ный** *товар* – пански́й крам, -ські́ мате́рії, мануфакту́рна крамина́. **-ный** *ряд* – крамни́й ряд, торг мате́ріями, мануфакту́рні крамни́ці. *Не* **-на́** *изба углами,* **-на́** *пирогами* – хоч нема́, де й сі́сти, аби́ було́ що з'ї́сти (Приказка). *Это* **-ная** *цена* – це кра́сна ціна́ (найви́ща, найбі́льша ціна́). *Долг платежём* **-сен** – лю́биш позича́ти, люби́ й віддава́ти; яке́ дав, таке́ взяв (Приказки); 4) **-ный** *корень, бот.* Anchusa officinalis L. – волови́к, воло́вий язи́к, медуни́ця, медуни́чник, краснокoрінь, рум'я́нка, рум'я́нчик.
Красня́нка, *см.* **Золототы́сячник.**
Красова́ние – красува́ння, *ум.* красува́ннячко. [Красува́лася я в рі́дної не́ньки, а в свекру́хи красува́ннячко мине́ться (Київщ.)].
Красова́ться – 1) красува́ти(ся), красі́ти, пиша́ти(ся), пишни́тися, викраша́тися. [Те́мний

гай вже забу́в зимува́ння сумне́ і красу́є в зеле́нім наря́ді (Л. Укр.). І красі́ють запашнії квітки́ (Грінч.). Го́рдая па́льма пиша́є (Грінч.). Пиша́ється над водо́ю черво́на кали́на (Шевч.). Самі́тно в садо́чках пишня́ться тюльпа́ни (Крим.). Кали́на викраша́ється на со́нці (М. Грінч.)]; 2) (*о хлебных злаках*) красува́тися, квітува́ти. [Жи́то почало́ красува́тися (Київщ.)].

Красови́тка – красу́ня, красо́ха.

Красови́тничать, Красо́тничать – вихоро́шуватися, викраша́тися. [Ми ро́бимо, ми жнемо́, ми в коло́мазі, а вони́ не роби́вши вихоро́шуються (Г. Барв.)].

Красови́тость – красови́тість (-тости), краса́.

Красови́тый – красови́тий, кра́сний; *см.* **Краси́вый. -тая** *весна* – кра́сна весна́. **-тый** *денёк* – го́жа дни́н(к)а.

Красову́ль – (*большая чарка*) красову́ля. [Ви́пив той напе́рсточок, згада́в ті красову́лі, що він коли́сь хили́в (Н.-Лев.)].

Красовщи́к, -щи́ца (*торговец*) – фарба́р (-ря́), -ба́рка.

Красота́ – 1) краса́, (*ласк.* кра́сонька), красота́, (*преимущ. лица*) вро́да, *ласк.* вро́донька, (*поэтич.*) ліпота́; *см.* **Краса́**. [Нащо-ж мені краса́ моя́, коли́ нема́ до́лі? (Шевч.). Оповіда́ння не ся́є ні́якою мисте́цькою красо́ю (О. Пчілка). Крізь нове́є лю́стронько виглядáлася, сама́ своїй кра́соньці дивува́лася (Чуб.). Ой тя́жко жаль мені ру́сої своєї коси́, красоти́ діво́цької (Метл.). Дівчина чудо́вої вро́ди (Грінч.). Царі́вна ди́вно-га́рної уро́ди (Крим.). Та не одно́ю ліпото́ю Мару́ся звісна ста́ла всім, а бі́льше ро́зумом своїм (Греб.)]. **-та́** *природы* – краса́ світова́, краса́ приро́ди. [Ва́ші о́чі весели́ть краса́ світова́ (Мирн.)]. **-та́** *слова, движений, тела* – краса́ сло́ва, ру́хів, ті́ла. **-та́** *душевная* – краса́ душі́. *Блистать* **-то́й** – пиша́ти красо́ю, вро́дою, красува́ти(ся). [І по сме́рті вона́ вро́дою пиша́ла (Грінч.). Ві́чно красу́є там ро́жа чуде́сна (Л. Укр.). Ве́село йому́, леге́нько, і світ йому́ красу́ється (М. Вовч.)]. *Вода* **-ты** (*в сказках*) – краси́ва вода́. *Придающий* **-ту́** – що нада́є, додає краси́ (вро́ди), окра́сний. *Эти одиноко стоящие деревья придают* **-ту́** *всей окружающей местности* – ці самі́тні дерева́ надають краси́ всій око́лиці; 2) **-та** *тысячная, бот., см.* **Краса́ 2.**

Красо́тка – 1) красу́ня, красу́нька, кра́ля, (*шутл.*) красо́ха, *см.* **Краса́вица.** [Вона́ – Анто́ха-красо́ха, а він – Васи́ль-кисі́ль (Казка)]; 2) *бот.* Polemonium coeruleum L. – синю́ха.

Красо́ткин – красу́нин, красу́ньчин, кра́лин (-на, -не).

Красо́тничание – вихоро́шування.

Красо́тничать – вихоро́шуватися; *см.* **Красови́тничать.**

Красо́точка – красу́нечка, красу́ненька, кра́лечка, (*зап.*) красі́тонька. [Красу́ненька моя́ (Вороний)].

Красоу́ля, *см.* **Красову́ль.**

Кра́сочник – 1) (*делающий краски*) фарба́р (-ря́); 2) (*торговец красками*) фарба́р.

Кра́сочница – скри́нька на фа́рби, фарбівни́чка.

Кра́сочно – барви́сто, кольори́сто, красови́то, (*ярко*) яскра́во. [Рай земни́й, еде́м барви́сто-пи́шний (Куліш). Кольори́сто блищи́ть (Грінч.). В цій старі́й па́м'яті хова́лася си́ла побуто́вих подро́биць з мину́лого, які красови́то розгорта́лися перед зачаро́ваним слухаче́м (Єфр.)].

Кра́сочность – барви́стість, кольори́стість, красови́тість, (*яркость*) яскра́вість (-ости). [Раді́ють лю́ди й звірі, а росли́ни з'явля́ються в барви́стості нові́й (Самійл.). Могли́ підкупа́ти худо́жника своєрі́дною красови́тістю (Єфр.)].

Кра́сочный – 1) фа́рбовий, фарбляни́й. [Чума́рка у ньо́го, як звича́йно бу́ти їй у богома́за, за́вжди бу́ла замасльо́нена олі́єю і запля́млена фа́рбовими пля́мами (Яворн.)]. **-ная** *фабрика* – фарба́рня. **-ная** (*лавка*) – фарба́рня (-ні). **-ное** *дело* – фарба́рство; 2) (*цветистый*) барви́стий, ба́рвний, пишноба́рвний, кольори́стий, красови́тий, квітча́стий, (*яркий*) яскра́вий. [Сни барви́сті (Вороний). Під твердо́ю шкаралю́щею у не́ї вироста́ють ба́рвні кри́ла (Коцюб.). Рі́дний степ широ́кий, ві́льний, пишноба́рвний (Вороний). Яка́ се пи́шна карти́на бу́де! Які́ кольори́сті ефе́кти! (Грінч.). В надзвича́йно яскра́вій фо́рмі (Єфр.)]. *Владеющий* **-ной** *речью* – красномо́вний; *срвн.* **Красноречи́вый.**

Красть, укра́сть – кра́сти, укра́сти (укра́ду, -деш), (*многое*) покра́сти що. [Хто вміє кра́сти, той вміє і хова́ти (Приказка)]. **-ть** *понемногу, иногда* – підкрада́ти, покрада́ти потро́ху, ча́сом. **-ть** *лошадей* – кра́сти, укра́сти, води́ти, ви́вести ко́ні. [В се́реду по́стила, а коби́лу вкра́ла (Номис). Приста́в до злоді́йського товари́ства, води́в ко́ні, пійма́вся, су́джено й за́слано на Сибі́р (Грінч.)]. **-ть** *украденное* – перекрада́ти, перекра́сти. **Кра́дущий** – хто кра́де, крадю́чий, крадя́щий. **Кра́денный, укра́денный** – кра́дений, укра́дений. **-ное** *добро в прок не идёт* – з кра́деного не забагаті́єш; кра́дене не йде в (на) ко́ри́сть.

Кра́сться, кра́дываться – 1) (*стр. зал.*) кра́стися, *сов.* бу́ти вкра́деним. *У них много хлеба* **-тся** – у їх бага́то хлі́ба кра́дуть (викрада́ють). *Они все меж собою* **-тся** – вони́ всі оди́н в о́дного кра́дуть; 2) (*прокрадываться куда, к чему*) кра́стися, закрада́тися, прикрада́тися, скрада́тися куди́, до чо́го. [Кра́деться як вовк (Приказка). От я кра́дусь по-під ти́нню до свое́ї ха́ти (Шевч.). Диви́, як кіт закрада́ється! (Звин.). На́че злоді́й скрада́юсь у тьмі (Вороний)]. **Крадя́сь, Кра́дучись** – крадце́м, крадькома́. [Крадце́м утік з бо́ю, до сме́рти злякáвся (Рудан.). Крадькома́ прийшо́в, мов зло́дій (Вороний)].

Красу́ля – 1) *см.* **Краса́вица 1**; 2) **-ля, -лька**, *бот.* Tropaeolum majus L. – красо́ля, красу́лька; *см.* **Насту́рция.**

Красу́нья, Красу́ха – 1) *см.* **Краса́вица 1**; 2) **-су́ха**, *бот.* Calla palustris L. – образки́ (-кі́в), білокри́льник боло́тяний, красу́ха.

Кра́сящий, *прил.* – фарбува́льний, краси́льний. **-щее** *вещество* – фарбни́к (-ка́ *и* -ку́), фарбовина́.

Кра́та, Крат – раз (-зу), (*в бран. выраж., зап.*) крот(ь). [Сто сот крот його́ ма (Номис)]. *Сколько* **крат** *говорили тебе* – скі́льки разі́в гово́рено (ка́зано) тобі́!

Кра́тер – кра́тер (-ра), же́рло (вулка́ну).

Кра́ткая (*значок*) – корота́ (-ти́).

Кра́ткий – коро́ткий, (*сжатый*) сти́слий; *срвн.* **Коро́ткий. -кое** *изложение* – коро́ткий (сти́слий) ви́клад. **-кое** *описание* – коро́ткий (сти́слий) о́пис. **-кое** *обозрение* – коро́ткий (побі́жний) о́гляд. **-кий** *слог, грам.* – коро́ткий склад.

Кра́тко – ко́ротко, короте́нько, (*сжато*) сти́сло; *срвн.* **Коро́ткó**. [Це мо́жу ко́ротко сказа́ть (Грінч.)]. *Выражаться* **-ко** (*сжато*) – вислóвлюватися ко́ротко (сти́сло). *Изложите* **-ко** – перекажі́ть сти́сло.

Кратковре́менно – недо́вго, коро́ткий час, недовгоча́сно.

Кратковре́менность – недо́вгість (ча́су), коро́ткий (недо́вгий) час, недовгоча́сність (-ности). *По причине* **-сти** *моего пребывания здесь* – з причи́ни недо́вгого тут мого́ перебува́ння.

Кратковре́менный – недо́вгий, недовгоча́сний. [Ви́п'єм по по́вній – вік наш недо́вгий (Номис). Короткоча́сний уря́д Гучко́ва – Ке́ренського (Азб. Ком.)]. **-ные** *курсы* – недовгоча́сні (короткоча́сні) ку́рси. *Радость его была* **-на** – ра́дість його́ була́ недовгоча́сна; ра́дість його́ недо́вго тягла́ся (трива́ла). *За своё* **-ное** *пребывание не успел я* – за свого́ коро́ткого (недо́вгого) перебува́ння не встиг я.

Краткосро́чно – на коро́ткий те́рмін (строк), короткотермі́ново, короткостроко́во.

Краткосро́чность – коро́ткий те́рмін (речене́ць, строк), короткотермі́новість, короткостро́ко́вість (-вости).

Краткосро́чный – короткотермі́новий, короткострокóви́й, на коро́ткий (мали́й) те́рмін (речене́ць, строк). **-ное** *обязательство* – короткотермі́нове зобов'я́за́ння; зобов'я́за́ння на коро́ткий те́рмін. **-ный** *кредит* – короткотермі́новий (короткостроко́ви́й) креди́т. **-ные** *курсы* – недовгоча́сні (короткоча́сні) ку́рси. **-ный** *отпуск* – відпустка недовгоча́сна (на коро́ткий час).

Кра́ткость – коро́ткість; (*сжатость*) сти́слість (-ости). **-кость** *времени* – коро́ткий (мали́й) час. **-кость** *изложения* – сти́слість ви́кладу (переповіда́ння). **-кость** *слога, грам.* – коро́ткість (корота́) скла́ду.

Кра́тно – кра́тно.

Кра́тное, *мат.* – многокра́ть (-ти), кра́тне число́.

Кра́тность – кра́тність (-ности).

Кра́тный, *мат.* – кра́тний. **-ное** *число, отношение* – кра́тне число́, відно́шення. *Три* **-но** *девяти* – три кра́тне дев'ятьо́м.

Кратча́йший – найкоро́тший. **-ший** *путь* – найкоро́тший шлях, -тша путь.

Крах – крах (-ху), банкру́тство, збанкрутува́ння. [Банкру́тство дру́гого Інтернаціона́лу (Азб. Ком.)].

Крахма́л – крохма́ль (-лю).

Крахма́ление – (*белья*) крохма́лення, накрохма́лювання (білизни).

Крахма́листый – крохмали́стий.

Крахма́лить, накрахма́лить – крохма́лити, накрохма́лювати, накрохма́лити, (*о мн.*) понакрохма́лювати, покрохма́лити що. **Накрахма́ленный** – накрохма́лений, (*о мн.*) покрохма́лений.

Крахма́льный – крохмале́вий. **-ный** *завод* – крохма́льня (-ні).

Крахма́льщик, -ца – крохма́льник, -ниця.

Кра́чка, *пт.* Hydrochelidon leucoptera – крячо́к білокри́лий (білопе́рий), кря́чка білопе́ра,

морська́ ла́стівка.

Кра́ше – 1) (*срвн. ст. от прил.* **Кра́сный** *в знач. красивый*) (*кого, чего*) кра́щий, гарні́ший, вродливі́ший за ко́го, від ко́го, за що, від чо́го, ніж хто, ніж що. [Він мені́ за всіх кра́щий (Полтавщ.)]. *Сделать* **-ше** – прикраси́ти, закраси́ти. [Така́ го́жа, така́ ми́ла, що всі квíти прикраси́ла (Пісня)]. *Делаться, сделаться* **-ше** – кра́щати, покра́щати, гарні́шати, погарні́шати. **-ше** *в гроб кладут* – мов з труни́ вста́в; як з хреста́ зня́тий; 2) *нрч.* (*лучше*) – кра́ще, лі́пше, гарні́ше.

Кра́шение – фарбува́ння, красі́ння.

Крашени́на – ви́бійка си́ня, (*полосатая*) тяжи́на (-ни).

Крашени́нный – вибійча́ний, тяжино́вий. [Си́ні вибійча́ні штани́ (Харківщ.). Тяжино́ві штани́ (Звин.)].

Кра́шеный – фарбо́ваний, кра́шений.

Кра́шивать, *см.* **Кра́сить.**

Краю́ха, Краю́шка – 1) (*горбушка хлеба*) окра́єць (-йця), окра́йчик, цілу́шка; (*ломоть*) лу́ста, па́лустень (-сня), парти́ка (хлі́ба); 2) (*горбыль*) оба́піл (-пола), оба́пілок (-лка).

Креату́ра – креату́ра, ви́твір (-вору). *Ваша* **-ра** – ва́ша креату́ра; *см.* **Ста́вленник.**

Креве́т, Креве́тка, *зоол.* – креве́та, креве́тка.

Креди́т – 1) (*платежеспособность чья*) креди́т (-ту) чий, (*доверие к кому*) креди́т чий, ві́ра, дові́ра до ко́го. [Тепе́р креди́т мій чи моя́ пова́га стої́ть у Ри́мі на слизько́му ґру́нті (Куліш)]. *Его* **-ди́т** *несколько упал* – його́ креди́т піду́па́в, занепа́в. *Потеря* **-та** – утра́та креди́ту, дові́ри. *Он потерял всякий* **-ди́т** *в моих глазах* – я зо́всім утра́тив ві́ру до його́. *Его* **-ди́т** *плох* – його́ креди́т не ви́соко стої́ть (не бага́то варт). *Нет ему* **-ди́та** – нема́ йому́ креди́ту; нема́ йому́ ві́ри; 2) **-дит** (*денежный*) – креди́т (гроше́вий). *Открывать* **-ди́т** (*денежный*) *кому на что* – відкрива́ти (відкри́ти) креди́т кому́ на що. [Кооперати́вний банк відкрива́є креди́т сі́льсько-господа́рським кооперати́вам (М. Грінч.). Соціялі́сти відки́нули односта́йно нові́ креди́ти на да́льшу війну́ (Грінч.)]. *Закрыть* **-ди́т** – закри́ти, припини́ти креди́т. **-ди́т** *долгосрочный, короткосрочный* – креди́т довготермі́но́вий (довгостроко́ви́й), короткотермі́но́вий (короткостроко́ви́й), креди́т на до́вгий (на коро́ткий) те́рмін. **-ди́т** *сверхсметный* – креди́т понадкошто́рисний, понадобрахунко́вий. *Мелкий* **-ди́т** – дрібни́й креди́т. *Учреждения мелкого* **-ди́та** – устано́ви дрібно́го креди́ту (кредитува́ння). *Касса мелкого* **-ди́та** – ка́са, дрібно́го креди́ту (кредитува́ння). *Касса взаимного* **-та** – ка́са взаємокредитува́ння, взає́много креди́ту (кредитува́ння). *Брать* (*взять*) *товар в* **-ди́т** – бра́ти (набра́ти, взя́ти) кра́му на́бір (на́борг, на ві́ру, бо́ргом); *см.* **Кредитова́ть, -ся.** [Бо вже на́борг хлоп не хо́че горі́лоньки бра́ти (Гол.)]. **-ди́т** *портит отношения* – креди́т (боргува́ння) псує́ відно́сини; креди́т (боргува́ння) роздру́жує дру́зів; 3) **креди́т** (*в счётных книгах*) – кре́дит. *Занести на* **-дит** *счёта* – записа́ти на кре́дит (до кре́диту) раху́нку.

Кредити́в – 1) (*для получения денег*) кредити́ва (-ви) *и* (*рус.*) кредити́в (-ва); 2) **-ти́в**, **кредити́вная** *грамота* (*посла*) – кредити́ва, (-ви), ві́рча (кредити́вна) гра́мота.

Кредити́вный – кредити́вний.

Креди́тка – креди́тка.

Креди́тный – кредито́вий. **-ная** *кооперация* – кредито́ва коопера́ція. **-ное** *товарищество* (*общество*) – кредито́ве товари́ство. **-ное** *учреждение* – кредито́ва устано́ва. **-ная** *касса* – кредито́ва ка́са. **-ный** *билет* – кредито́вий біле́т. **-ная** *сделка* – кредито́ва уго́да.

Кредитова́ние – кредитува́ння, боргува́ння.

Кредитова́ть – (*кого деньгами*) кредитува́ти кого́; позича́ти, в по́зи́ку дава́ти гро́ші кому́; (*отпускать в кредит товары, продукты*) дава́ти вборг, на́бір, на́борг, на ві́ру, на пові́р кому́, боргува́ти, ві́рити, наві́ря́ти, дава́ти на креди́т кому́ (крам, проду́кти). [Шинка́рочка мене́ зна́є, на сто рублі́в наві́ря́є (Пісня). Як ста́неш усі́м боргува́ти, то при́йдеться без соро́чки ході́ти (Номис)]. **-вать** *счёт* – кредитува́ти, раху́нок чий.

Кредитова́ться – (*деньгами*) кредитува́тися, позича́ти гро́ші, позича́тися, боргува́тися де, в ко́го. **-ться**, *беря в кредит товары, продукты* – бра́ти вборг, на́бір, на́борг, на ві́ру, на пові́р, на креди́т (крам, проду́кти), боргува́тися де, в ко́го.

Кредитода́тель – кредитода́вець (-вця).

Кредито́р – кредито́р (-ра), позича́льник, пози́чник, віри́тель. [То скупи́й пози́чник допомина́ється до́вгу (Рудан.)].

Кредито́рка – кредито́рка, позича́льниця, віри́телька.

Кредито́рский – кредито́рський.

Кредитоспосо́бность – кредитоспромо́жність, кредитозда́тність (-ности).

Кредитоспосо́бный – кредитоспромо́жний, кредитозда́тний.

Кре́до – кре́до (-да, *неполносклон.*), ві́рую (*несклон.*).
Крез – крез (-за), багаті́й (-тія́), багати́р (-ря́).
Кре́йсер – кре́йсер (-ра), (*гал.*) кружля́к, кружівни́к (-ка́).
Кре́йсерный – кре́йсеровий.
Крейсе[и]рова́ние, Крейсе[и]ро́вка – крейсува́ння, кружля́ння, кружа́ння мо́рем.
Крейсе[и]рова́ть – крейсува́ти, кружа́ти, кружля́ти мо́рем.
Кре́йсерство – крейсува́ння.
Кре́йцер (*монета*) – кра́йцар, (*гал.*) ґра́йцар (-ра). *Монета в 1/2* **-ра** – пі́няз, пінязо́к (-зка́) (*угор.*). *Монета первоначально в шесть, а потом в десять* **-ров** – ші́стка, (*диал.*) шу́стка. [Брав за то дві шу́стці на горі́лку (Стефан.)].
Кре́кинг, *техн.* – кре́кінг (-га).
Крем – кре́ма, (*рус.*) крем (-ну).
Кремато́рий – кремато́рій (-рію), трупопа́льня.
Крема́ция – крема́ція, спа́лювання (тру́пу, -пів).
Креме́нь, *минер.* – кре́мінь (-меня *и* -меню), (*соб.*) кремі́ння; *один кусок* **-ня** – кремени́на. *Урочище, изобилующее* **-нями** – кремени́ця. *Делаться твёрдым, как* **-ме́нь** – крем'яні́ти, кремні́ти. *Это не человек, а* **-ме́нь** – то не люди́на, а кре́мінь (кри́ця: *сталь*). *Высекать огонь* **-нём** – креса́ти ого́нь, *сов.* ви́кресати огню́. [Оди́н став креса́ти, щоб ка́шу вари́ти (Сніп)].
Кремешо́к – 1) (*для высекания огня*) кремі́не́ць (-нця́), кремі́нчик, кременьо́к (-нька́), кресю́к. [Це по-моско́вському бу́де кре́мінь, а по-на́шому кресю́к (Золотон. п.)]; 2) (*камешек или черепочек для игры*) кре́ймах, кре́мнях (-ха), креймашо́к, кремняшо́к (-шка́).
Кремлёвский – кремлі́вський.
Кремлёвый *и* **Кремлево́й** – кремле́вий. **-вое** *дерево* – де́рево-тверди́ня.
Кремль – (внутренняя крепость) форте́ця, за́мок (-мку), (*греч. и визант.*) акро́піль (-полю), (*рус.*) кремль (-млю). *Московский* **Кремль** – моско́вський Кремль.
Кремля́к – (*о человеке твёрдого характера*) кре́мінь (-меня).
Кремнева́тый – 1) (*похожий на кремень*) кременюва́тий, кременува́тий; 2) *см.* **Кремни́стый.**
Кремнёвый *и* **-мнево́й** – кремі́нний, крем'яни́й. [Я на го́ру круту́ крем'яну́ю бу́ду ка́мінь важки́й підійма́ть (Л. Укр.). Ой ти, го́ро кремі́нная (Пісня)]. **-вое** *ружьё* – кремені́вка.
Кремнезём – кремі́нка.
Кре́мний, *хим.* – кре́мній (-нію).
Кремни́стый – креме[і]ни́стий, креме[і]ня́стий, кременува́тий. [Го́ри кремі́ни́стії (Звин.). Кременува́та ба́лка, – ні лі́су, ні трави́ (Яворн.)]. *Путь* **-тый** (*в перен. знач.*) – шлях поро́слий терна́ми, терни́стий шлях.
Кремня́к – кре́мінь (-меня), кременю́ка.
Кре́мовый – кре́мовий.
Кремортартар – кремортартар (-ра), вино́вий ка́мінь.
Крен, *морск.* – хил, на́хил (-лу), крен (-ну).
Кре́нгель, *морск.* – кре́нгель (-гля).
Кренгова́ние *судна, морск.* – перехиля́ння на́бік, кренгува́ння судна́.
Кренгова́ть *судно* – (*для починки*) перехиля́ти на́бік, кренгува́ти судно́.
Кре́нделевый – кре́ндльовий.
Кренделёк – кре́нделик (-ка).
Кре́ндель – кре́ндель (-для *и* -деля), (*пров.*) ґу́ґель (-ґля).
Кре́ндельщик, -ца – кре́ндельник, -ниця.
Кре́нзель (*алмаз у стекольщиков*) – алма́з (-зу).
Крени́стый, Кренли́вый – (*о судне*) хитли́вий, переки́дистий, не держки́й, хилю́чий.
Кре́ни́ть, -ся, накре́ни́ть, -ся – (*о судне*) нахиля́ти, -ся, нахили́ти, -ся, перехиля́ти, -ся, перехили́ти, -ся на́бік.
Креозо́т – креозо́т (-ту).
Креозо́товый, Креозо́тный – креозо́товий.
Крео́л, -лка – крео́л, -лка.
Креоли́н – креолі́н (-ну).
Крео́льский – крео́льський, (*пренебр.*) крео́лячий.
Креп – креп (-пу).
Крепи́льщик – кріпі́льник, закріпни́к (-ка́), скрі́плювач; (*шахты ещё*) цямрува́льник [Цю́кала соки́ра кріпі́льникова (Ледянко)].
Крепи́тельный – 1) (*укрепл. силы*) покріпни́й, кріпу́чий. [Горі́лка покріпна́ юна́цька

(Куліш). Оце́ горі́лка: і смакови́та, і кріпу́ча (Кон.)]; 2) (*о лекарстве*) закріпни́й, запиру́щий.

Крепи́ть – 1) (*укреплять силы, здоровье и т. п.*) зміцня́ти, змі́цнювати, крі[е]пи́ти. [Ві́ра кріпи́ла завзя́ття (Маковей). Вже-б і поме́р, та змі́цнює мене́ наді́я вас поба́чити (М. Вовч.)]; 2) **-пи́ть** *железными полосами болтами, гвоздями и т. п.* – скріпля́ти, скрі́плювати, стяга́ти залі́зними шта́бами, шво́ренями (шру́бами), цвя́хами *и т. п.* **-пи́ть** *нитку* – закріпля́ти ни́тку. **-пи́ть** *паруса* – ключува́ти вітри́ла. **-пи́ть** *имущество за кем* – закріпля́ти майно́ за ким. **-пи́ть** *подписью* – скріпля́ти пі́дписом. **-пи́ть** *желудок* – тверди́ти, скріпля́ти, запира́ти, заколо́джувати шлу́нок. [Сли́ви не тверд́ять шлу́нка, а гру́ші твердя́ть (Чернігівщ.). До́брий борщ оско́мистий приставля́є, живі́т козакі́в скріпля́є (Чуб. V)].

Крепи́ться – крі[е]пи́тися, (*изо всех сил*) крі[е]пи́тися всіма́ си́лами. [Всіма́ си́лами крепи́лась, щоб не запла́кать (Київщ.)].

Кре́пка – кріп(л)і́ння, скріпля́ння, скрі́плювання.

Кре́пкий – (*прочный*: *о ткани, постройке, дереве и т. п.*) міцни́й, крі́пки́й, тривки́й, дебе́лий, креме́зни́й, крем'язни́й, (*выносливый*: *о нервах, здоровьи*) міцни́й, крі́пки́й, тривки́й. [Сукно́ таке́ міцне́, що й зно́су йому́ не бу́де (Київщ.). Потрі́бно насампере́д науко́вого знаря́ддя й тих тривки́х підва́лин, що дає́ позити́вне знаття́ (Єфр.). Тесля́р коли́сочку дебе́лу майстру́є в сі́нях (Шевч.). Ви́хор ста́не у крем'язни́х дубі́в колі́на гну́ти (Куліш). У ме́не здоро́в'я тривке́: ніко́ли не хворі́ю (Канівщ.). Сви́та ще кріпка́, ще о́сінь переходжу́ в їй (Київщ.)]. **-кое** *телосложение* – міцна́ (ду́жа, креме́зна́) будо́ва ті́ла, міцна́ (ду́жа, креме́зна́) стату́ра в ко́го. [Будо́ва ті́ла міцна́, кремезна́ (Н.-Лев.)]. *Человек* **-кого** *сложения* – люди́на міцно́ї (ду́жої, креме́зної) будо́ви (стату́ри), міцно́го (дебе́лого) скла́ду. **-кий** *человек* – люди́на при здоро́в'ї, люди́на креме́зна́ (міцна́, кріпка́, ду́жа, дебе́ла, міцноси́ла, заживна́). [Дід До́рош був стари́й, але ще кремезни́й чолові́к (Грінч.). Іще́ кріпки́й чума́к був (М. Вовч.). Гафі́йка стоя́ла міцна́, запа́лена со́нцем (Коцюб.). Там таки́й ще дебе́лий дід, що ї́сти не проси́тиме: сам собі́ заро́бить (Бердянщ.)]. **-кая** *фигура,* **-кие** *руки, ноги, плечи* – міцна́ (кремезна́, дебе́ла, ду́жа, заживна́) по́стать, міцні́ (кремезні́, дебе́лі, ду́жі) ру́ки, но́ги, пле́чі. [Кру́гла, заживна́ по́стать (Л. Укр.)]. *Он ещё* **-пок** *на ногах* – він ще міцни́й (тверди́й) на но́ги. **-кое** *здоровье* – міцне́ здоро́в'я. **-кий** *ум* – міцни́й (ду́жий) ро́зум. **-пок** *на ухо кто* – недочува́є хто, глухе́нький, приглу́хуватий, туги́й на слу́хи хто. **-кий** *на язык* – цупки́й на язи́к, мовчазни́й, мовчу́н (-на́). **-кий** *на деньги* – скупи́й, тверди́й на гро́ші. **-кий** *в слове* – держки́й на сло́во. **-кий** *сон* – міцни́й (сильни́й, (*провинц.*) товсти́й) сон. [Натоми́вшися, спав тверди́м, міцни́м сном (М. Левиц.). Спить товсти́м сном (Рудч.)]. **-кий** *мороз, холод* – цупки́й (лю́тий, си́льний) моро́з холо́д. [Хо́лодом повія́ло цупки́м (Грінч.)]. **-кий** *снег, лёд* – тверди́й (держки́й) сніг, лід. **-кий** *камень* – тверди́й (міцни́й) ка́мінь. **-кий** (*о фруктах, плодах*) – ядé́рни́й. [Яде́рний огіро́к. Яде́рні я́блука – до́вго проле́жать (М. Грінч.)]. **-кая** *водка, вино, чай* – міцна́ горі́лка, міцне́ вино́, міцни́й (густи́й) чай. **-кие** *напитки* – міцні́ (п'я́ні) тру́нки. **-кий** *табак* – міцни́й (лю́тий, сильни́й) тютю́н. **-кая** *стража* – пи́льна (го́стра, сильна́) ва́рта, сторо́жа. [Повели́ його́ за го́строю ва́ртою (М. Грінч.)]. **-кое** *словцо* – круте́ слівце́, (*похабность*) гниле́ сло́во. **-пок** *задним умом кто* – по шко́ді му́дрий хто. [Лях му́дрий по шко́ді: як покра́ли ко́ні, став кінни́цю замика́ти (Приказка)]. *Думать* **-кую** *думу* – ду́же (тя́жко, гли́боко) зами́слюватися про що, сильну́ ду́му ду́мати про що. *Довольно* **-кий** – міцне́нький, кріп(к)е́нький, дебеле́нький. [П'яне́нький, а в нога́х такі́ кріпе́нький (Сніп). Ко́пик він кріпке́нький (Греб.)]. *Более* **-кий** – міцні́ший, крі́пший, дебелі́ший, покрі́пший. [Бу́дем на нево́льників по́кріпші пу́та наділа́ти (Март.)]. *Очень* **-кий** – міцне́нний, кріпе́нний, дебеле́нний. *Становиться, стать* **кре́пче** – ду́жчати, поду́жчати, міцні́(ша)ти, по[з]міцні́ти, поміцні́шати, дебелі́шати, подебелі́шати, умоцьо́вуватися, умоцюва́тися, замоцюва́тися. [Мед (*напиток*) як до́вго посто́їть, то вмоцю́ється (Борзен.)].

Кре́пко – (*сильно*) мі́цно, цу́пко, крі́пко, си́льно, (*хорошо*) до́бре, (*прочно*) мі́цно, крі́пко, три́вко, дебе́ло. [Він її́ пригорну́в до се́рця мі́цно (Квітка). Гляді́ть-же, цу́пко прикруті́те (Котл.). До́бре би́ли (Шевч.). Поши́то мі́цно (М. Грінч.). Дебе́ло зро́блена ря́ма (Грінч.)]. **-ко** *обнять* – мі́цно (ті́сно) обня́ти. **-ко** *связать* – мі́цно (ті́сно, щі́льно, цу́пко) звяза́ти. **-ко** *держать* – цу́пко (мі́цно) держа́ти кого́, що. **-ко** *схватиться за что* – мі́цно (цу́пко) схопи́тися за що, вчепи́тися чого́. **-ко** *задуматься* – ду́же (тя́жко, си́льно) зами́слитися про що. **-ко** *спать, уснуть* – спа́ти, засну́ти мі́цно (тве́рдо, цу́пко, до́бре, тя́жко, здо́рово), засну́ти міцни́м (тверди́м) сном. [А ді́вчина тверде́нько засну́ла і не зчу́лась, як ні́чка мину́ла (Чуб.). Тя́жко засну́ла в жита́х на межі́ (Олесь)]. **-ко** *спится кому* – до́бре (мі́цно) спи́ться кому́. *Встать* **-ко** *на ноги* – ста́ти тве́рдо на но́ги. **-ко** *стоять* – тве́рдо (мі́цно)

стоя́ти. [Тве́рдо го́рдий дуб стої́ть (Грінч.)]. **-ко** *стоять за свои права* – тве́рдо стоя́ти за свої́ права́ (за свої́ми права́ми). **-ко** *закрыть глаза* – ті́сно (щі́льно, мі́цно) заплю́щити (стули́ти) о́чі. **-ко** *ударить* (*выругать*) *кого* – ду́же (тя́жко, крі́пко, здо́рово) уда́рити (ви́лаяти) кого́. **-ко** *хочется* – ду́же (тя́жко) хо́четься кому́, корти́ть кого́, кому́. *Жить* **-ко** – жи́ти ску́по (скна́ро). **-ко** *держаться своего мнения* – тве́рдо (мі́цно) трима́тися своє́ї ду́мки. **-ко** *пьян был* – ду́же (тя́жко, здо́рово) п'я́ний (напи́тий) був, п'яне́нний був. **-ко-на́крепко** (*сильно*) – мі́цно-премі́цно, ду́же-преду́же. **-ко-на́крепко** *за́пер дверь* – до́бре замкну́в две́рі. **-ко-на́крепко** *запретили мне делать это* – суво́ро-суворі́сінько заборо́нено мені́ це роби́ти. **Кре́пче** – міцні́ш(е), цупкі́ш(е), дебелі́ш(е), крі́пше, лу́чче. [Що-дня тісні́ш, міцні́ш стиска́є нас мов о́бручем зо ста́лі ля́дська си́ла (Грінч.). Жіно́че ца́рство стої́ть крі́пше над усі́ ца́рства (Куліш). А його́ притиска́є ще лу́чче (Звин.)]. *Довольно* **-ко** – міцне́нько, кріп(к)е́нько, руже́нько, тривке́нько, дебеле́нько. [А ра́ка кріпе́нько держи́ть (Стор.)].

Крепкова́то – міцне́нько, кріп(к)е́нько, тривке́нько.

Крепкова́тость – мі́цність, три́вкість (-ости).

Крепкова́тый, Крепо́нький – міцне́нький, кріп(к)е́нький, тривке́нький, дебеле́нький; (*о табаке шутливо*) кріпачо́к (-чку́), деруне́ць (-нця́).

Крепкоголо́вый – міцноголо́вий, (*переносно*) дурноголо́вий.

Крепкоду́шный – міцни́й ду́хом.

Крепколо́бый – твердоло́бий, кріпколо́бий, твердочо́лий, (*сущ.*) твердоло́б (-ба), (*переносно*) дурноголо́вий. [Безглу́здий, кріпколо́бий (Куліш)].

Крепкоу́здый – *(о лошади*) твердоу́здий, коротkoу́здий.

Крепле́ние – змі́цнювання, скрі́плювання чого́, (*предмет*) крі́плення (-ння).

Кре́пнуть – 1) (*становиться крепче, сильнее*) міцні́(ша)ти, зміцня́тися, ду́жчати, ду́жати, в си́лу вбива́тися, набира́ти(ся) си́ли, зроста́ти на си́лах, крі́пшати, крі́пнути, поту́жніти, піджива́ти, дебелі́шати. [Горпи́на стає́ сміл́іша, го́лос міцні́є (Франко). Слове́сна тво́рчість міцні́шає й ду́жчає (Єфр.). Збира́ється си́ла, росте́, зміцня́ється (Коцюб.). Згу́ки ду́жчали, виросла́ли, поту́жніли (Корол.). Життя́ до́ма заспоко́їло хло́пця і він види́мо дебелі́шав (Яворн.). Са́ме тоді́ почина́в у си́лу вбива́тись революці́йний рух (Єфр.)]; (*о морозе, ветре*) ду́жчати, крі́пшати, (*о спиртных напитках*) міцні́(ша)ти, крі́пшати; 2) (*после болезни*) ду́жчати, здорові́ти, здоро́вшати, си́ли набира́тися; у си́лу вбива́тися, осте́рбувати, окли́гувати; 3) (*делаться тверже*) тужа́віти, ту́гшати, тве́рднути, тверді́шати. [Ма́сло тве́рдне (тужа́віє) на моро́зі (Київщ.). Грязь від моро́зу ту́гшає (Сл. Гр.)].

Кре́повый – кре́повий.

Крепо́н – крепо́н (-ну).

Крепо́нький, *см.* **Крепкова́тый.**

Крепости́ть – крі[е]па́чити кого́.

Крепостна́я, *сущ.* – 1) (*крестьянка*) крі[е]па́чка, панща́нка, підда́на (-ної), підда́нка (-ки); 2) *см.* **Кре́пость 3.**

Крепостни́к – крі[е]па́чник, оборо́нець (прихи́льник) крі[е]па́цтва, па́нського пра́ва, панща́нник.

Крепостни́ца – крі[е]па́чниця, панща́нниця, оборо́нниця (прихи́льниця) крі[е]па́цтва.

Крепостни́ческий – крі[е]па́чничий, крі[е]па́чницький, панща́нничий.

Крепостни́чество – 1) (*состояние*) крі[е]па́цтво; 2) (*направление*) крі[е]па́чництво, панща́нництво.

Крепостно́й – 1) (*относящийся к крепости*) форте́чний, фортеці́йний, за́мковий. [Вимальо́вувалися на блаки́тному не́бі похму́рі кінча́сті ба́шти форте́чні (Загірня)]. **-но́й** *гарнизон, стража* – зало́га; 2) (*относ. к крепостной зависимости, праву и т. п.*) крі[е]па́цький, па́нський, панща́нний, панщизня́ний, підда́нський. **-но́е** *право* – па́нське пра́во, па́нщина, крі[е]па́цтво, кріпа́ччина. [Тоді́ ще було́ па́нське пра́во. Боротьба́ з кріпа́цтвом була́ завда́нням ці́лого життя́ у на́шого Кобзаря́ (Єфр.). Мину́лася кріпа́ччина і щасли́ва до́ля па́нська (Яворн.)]. *Во время* **-но́го** *права* – за па́нського пра́ва, за па́нщини, за крі[е]па́цтва, за часі́в панща́нних, панщизня́них. *Отмена* **-но́го** *права* – скасува́ння (знесе́ння) крі[е]па́цтва (па́нщини). **-но́е** *состояние*, **-ная** *зависимость* – крі[е]па́цтво, па́нщина, підда́нство, нево́ля крі[е]па́цька. [Мужика́ ві́ддано па́нові в кріпа́цтво (Грінч.). Па́нщина покла́ла на Кайдаше́ві свій напеча́ток (Н.-Лев.). Та й сама нево́ля кріпа́цька тут давні́ше вкорени́лась (Єфр.)]; 3) **-но́й**, *сущ.* (*крестьянин*) – крі[е]па́к (-ка́), па́нський (-кого), панща́нний, панща́нин, підда́ний, підда́нець (-нця). **-ны́е** *люди* – крі[е]паки́, підда́ни (-да́н), (*собир.*) підда́нство, па́нщина. [Був він син звича́йного кріпака́, чи як там зва́ли – па́нського підда́ного (Свидн.). Чи того́-ж я сподіва́лась, ідучи́ ві́льна за па́нського (М.

Вовч.). Па́нські підда́нці (Сл. Гр.). Опрі́ч сих привіле́йників, усі́ и́нші міща́ни були́ до старо́сти мов-би підда́нство до па́на (Куліш)]. *Сын* **-но́го** – крі[е]пакі́в (крі[е]па́цький) син, син крі[е]пака́. *По происхождению он был* **-но́й** – він був крі[е]па́к з ро́ду; він був з ро́ду кре[і]па́цького. *Свойственный, принадлежащий* **-но́му** – крі[е]па́цький, панща́нний. [Крепа́цькі ду́ші (М. Вовч.). Челяди́нський син хоч і царе́м зро́биться, одна́ково своє́ї панща́нної вда́чі не позбу́деться (Крим.)]; 4) **-но́й** *акт, юрид.* – кріпосни́й акт, (*стар.*) акт тве́рдости. **-на́я** *пошлина* – кріпосна́ опла́та, (*стар.*) опла́та а́кту тве́рдости.

Крепостца́ – кріпости́ця, фортеці́йка, форте́чка, за́мочок (-чка).

Кре́пость, Крепь – 1) (*состояние*) міць (*р.* мо́ци), крі́пость (-сти), (*пров.*) креп (-пу); (*прочность*) мі́цність, міцнота́, кріпота́, де́ржа́ва, де́ржаво. [Яка́сь незвича́йна смі́ливість і духо́ва міць (Мирний). Мо́же вже си́лу й крі́пость ісходи́в? (М. Вовч.). Мій син таки́ був здорове́нький і креп був у рука́х у йо́го, роби́ти не боя́вся він (Катеринославщ.). Для мі́цности заши́то двічі (Конгр. п.). Для кріпоти́ ро́блять стрі́хи над ти́ном, щоб дощ не набива́в (Дінщина). Тре́ба взя́ти до́шку товсті́шу, бо з оціє́ю тонко́ю держа́ви не бу́де: нія́кого пу́тнього гвіздка́ заб'є́ш (Звин.). Старі́ до́шки, – нема́ в їх де́ржави (Звин.)]. **-пость** *постройки, здоровья, вина и т. п.* – мі́цність, крі́пкість (-ости) будівлі, здоро́в'я, вина́ то-що; 2) (*укрепление*) форте́ця, за́мок, (*стар.*) крі́пость (-сти), тверди́ня; 3) *купчая* **-пость**, *юрид.* – ку́пча (*р.* -чі *и* -чої), ку́пчий лист (за́пис). *Закладная* **-пость** – заставна́ (-но́ї), заставни́й лист.

Крепча́йший – наймі́цні́ший, найкрі́пший *и т. п.*; *см.* **Кре́пкий.**

Крепча́ть – (*о морозе*) бра́тися, ду́жчати, крепи́ти, (*о ветре*) ду́жчати, розбира́тися, міцні́шати; *срвн.* **Кре́пнуть.** [Бра́вся моро́з (Грінч.). Моро́з крепи́ть, шпа́рить (Кониськ.). А ві́тер усе́ розбира́ється, – колі́-б хоч стріх не покуйо́вдив (Харківщ.)].

Кре́пче – 1) (*ср. ст. от* **Кре́пкий**) міцні́ший, крі́пший. *Он* **-че** *меня* – він міцні́ший за (від) ме́не; 2) (*ср. ст. от* **Кре́пко**) міцні́ше, крі́пше.

Крепы́ш – 1) моца́к (-ка́), дужа́к (-ка́), дужі́нь (-женя́), (*пров.*) закре́па (-пи), де́белень (-льня). [Моца́к був челов'я́га, си́ли за трьох мав (Полтавщ.). Там ді́ти закре́пи, хоч яко́го коня́, то вде́рже, а лоб йому́ як у вола́ (Сл. Гр.). Впе́рлися в ха́ту дві жі́нки та тро́є дужені́в-мужикі́в (Крим.)]; 2) (*о скупом*) жми́крут (-та), скна́ра (-ри), скуперд́я́й (-дя́я).

Крепь – 1) *см.* **Кре́пость 1** *и* **2**; 2) (*скрепа*) скріпли́на, *соб.* скріпли́ння.

Крёс, Вскрёс – воскресі́ння, ожива́ння. *Ему на* **-су́** *не бывать* (*умрёт*) – йому́ вже ря́сту не топта́ти.

Креса́ть, Креси́ть – креса́ти (-шу́, -ше́ш).

Кре́сево – креса́ло, кре́сиво. [Узя́в кре́мінь, креса́ло та гу́бку – ви́кресав вогню́ (Харківщ.)].

Кре́сельный – фоте́льовий, кріселко́вий.

Креси́ть *кого* – воскреша́ти, віджи́влювати кого́.

Кре́слице – фоте́льчик, крісе́лко, крісе́льце, крі́слечко.

Кре́сло – фоте́ль (-те́ля), крі́сло.

Кресс *садовой*, **Кресс**-*салат*, *бот.* Lepidium sativum L. – хрі́ниця сі́йна, жеру́ха, рижу́ха, кре́са, сала́тна кре́са. **Кресс** *луговой*, Cardamine pratensis L. – жеру́ха лу́чна, жеру́ха боло́тяна.

Крест – хрест (-та́), (*зап. иногда*) криж (-жа́). **Крест** *на перекрестке* – фіґ[г]у́ра. *С изображением* **-та́** – хреща́тий, хреста́тий. [Хреща́ті да́вні корогви́ вийма́в (АД.). Хреста́тий дука́ч]. **-та́** *на тебе нет* – чи ти хреста́ не но́сиш? бо́га ти не бої́шся. *Целовать* **крест** *кому* – присяга́ти кому́ (на хресті́). *Нести свой* **крест** – нести́ свій хрест; відбува́ти своє́ ли́хо (М. Вовч.). *Осенять* **-то́м** – хрести́ти, благослови́ти хресто́м; *см.* **Осеня́ть 2**. *Лежать* **-то́м** – лежа́ти кри́жем, крижува́ти. **Кре́ст-на́-крест** – на́вхрест, уперехре́ст. [Згорну́в ру́ки на гру́дях на́вхрест (М. Грінч.). Зв'яза́в мотузко́м уперехре́ст (Київщ.)]. *Меняться* **-та́ми** – міня́тися хреста́ми.

Крестёнка, Кресте́ц – полу́кіпок (-пка). [Посклада́ли снопи́ в полу́кіпки (Харківщ.)].

Кресте́ц – 1) *см.* **Крестёнка**; 2) *анат.* – кри́жі́ (-жів), кри[я]ж (-жа́), крижова́ кі́стка. [Боли́ть у кри́жах. Леті́в во́рон, сів у сі́рого коня́ на крижі́, з крижа́ на спи́ну, з спи́ни на гри́ву (Чуб.)].

Кресте́цкий – крижови́й.

Кре́стик – хре́стик, хре́щик; (*зап.*) кри́жик; *см.* **Крест.** *Вышивать в* **-тик** – ши́ти хре́стиками.

Крести́льница – хрести́льна, хрести́льниця.

Крести́льный, Крести́нный – хрести́нний. [Хрести́нний хре́щик. Хрести́нний обі́д]. **-ные** *ризки* – кри́жмо. [Кума́ принесла́ на кри́жмо арши́нів з чоти́ри полотна́ (Харківщ.)].

Крестинте́рн – Селінте́рн (-ну), Селя́нський Інтернаціона́л (-лу).

Крести́ны – (*обряд и угощение*) хрести́ни (-сти́н); (*угощение на второй день*) похре́стини.
Крести́телев – хрести́телів (-лева, -ве).
Крести́тель – хрести́тель (-теля).
Крести́ть, Креща́ть – 1) (*ребёнка*) хре[и]сти́ти, у хрест уво́дити, (*о восприемниках*) хрести́ти, до хреста́ держа́ти. [Він мені рідний кум: двоє дітей моїх до хреста́ держа́в (Харківщ.)]. **-ти́ть** *иноверца* – вихре́щувати чужові́ра. **Крещённый** – хри́щений, хреще́ний, (*об иноверце*) ви́хрещений; 2) (*осенять крестом*) хрести́ти, хресто́м благослови́ти кого́, що; 3) (*херить написанное*) закре́слювати на́вхрест, (*ирон.*) хрести́ти що (напи́сане).
Крести́ться, Креща́ться – 1) хре[и]сти́тися, хрест на се́бе прийма́ти; (*об иноверцах*) вихре́щуватися, хрест на се́бе прийма́ти. *Принуждать* **-ться** – си́лувати вихре́щуватися, до хреста́ си́лувати. [Князі́ й боя́ри, охрести́вшись, до хреста́ люде́й си́лували (Куліш)]; 2) (*осенять себя крестом*) хрести́тися, хре́ста на се́бе поклада́ти, хресто́м себе́ благослови́ти.
Крести́шко – хрести́на.
Крестко́м – сельќом (-му), селя́нський коміте́т (-ту).
Кре́стник – хреще́ник, похре́сник (-ка). **-ники** – хреще́ники, похре́сники, хрещеня́та (-ня́т).
Кре́стница – хреще́ниця, похре́сниця.
Кре́стничество – похре́сництво.
Крё[é]стный – хреще́ний. **-ный** *отец* – хреще́ний ба́тько, нана́шко. **-ная** *мать* – хреще́на ма́ти. **-ное** *имя* – хреще́не, хре́сне ім'я́. **-ный** *сын*, **-ная** *дочь, см.* **Кре́стник, -ница. -ный** *брат, сестра* – брат, сестра́ по хресту́, хресто́вий брат, хресто́ва сестра́.
Кре́стный – хре́сний, хрестови́й. **-ный** *путь* – стражде́нна путь, хрестови́й шлях. **-ный** *ход* – проце́сія. **-ное** *целованье кому* – при́ся́га кому́ (на хресті́), хре́сне цілува́ння. **-ное** *знамение* – хрест (-ста́). *Осенять* **-ным** *знамением* – хрести́ти, хресто́м благослови́ти кого́, що. *С нами* **-ная** *сила* – си́ла бо́жа-хрестова́ з на́ми; дух свят при нас (при на́шій ха́ті).
Крестова́тый – хрестува́тий.
Крестова́ть – розпина́ти на хресті́ кого́.
Крестови́дный, Крестообра́зный – хреща́(с)тий, хреста́тий, крижови́й. [Чи над ла́вами ще в'є́ться корогва́ хреща́та на́ша? (Л. Укр.). Хреща́тий барві́нок. Хреста́те вирі́зування (*род вышивки*) (Київщ.)].
Кресто́вик – 1) (*серебряный рубль времен Петра I-ого*) хреста́тий карбо́ванець; 2) (*паук*) паву́к хреща́тий, паву́к-хреща́к.
Крестови́на – хрестови́на, (*соб.*) хрестови́ння (*ср. р.*), перехре́стя (*ср. р.*). **-на** *воздушная* (*в трамв. сети*) – перехре́стя надзе́мне.
Кресто́вка – 1) *зоол.* (*лисица с бурым крестом по рыжей шерсти*) крижа́к (-ка́); 2) (*карта трефовой масти*) жирі́вка, хресті́вка; 3) *бот.* Crucianella L. – крижівни́ця, дід, ста́рець (-рця); 4) *зоол.* (*мотылёк* Phalaena) – мете́лик полуно́чник (Сл. Ум.).
Кресто́вник, *бот.* – 1) Senecio L. – жовто́зілля, ді́дик (-ка); 2) Scrophularia nodosa L. – ра́нник бульби́стий, підти́нник, кукуля́рія; 3) Polygala amara L. – хрестови́к гірки́й, польові́ кісточки́.
Крестовоздви́женский, *см.* **Воздви́женский.**
Крестово́й – (*перекрёстный*) перехре́сний, на́вхре́сний.
Кресто́вый – 1) хресто́вий. **-вый** *поход* – хресто́вий (*зап.* крижа́цький) похі́д. **-вый** *брат* (*по крещению*) – брат по хресту́, хресто́вий брат; (*обменявшийся крестом*) побрати́м, побрати́мець (-мця), побрати́мко (-мка), назва́ний брат. **-вая** *сестра* – сестра́ по хресту́, хресто́ва сестра́; (*обменяв. крестом*) посе́стра, назва́на сестра́; 2) **-вая** *масть в картах* – жир (-ру), хрести́ (-стів). **-вый** *туз* – жирови́й (хресто́вий) туз.
Кресто́м, *нрч., см.* **Крестообра́зно** *и* **Крест.**
Крестоно́сец – 1) хрестоно́с (-са). [Він хрест на це́ркву зно́сив, через те його́ й прозва́ли хрестоно́с (М. Грінч.)]; 2) (*участник крестового похода*) хрестоно́сець (-но́сця), (*зап.*) крижа́к (-ка́), (*соб.*) крижа́цтво.
Крестоно́сный – хрестоно́сний, (*зап.*) крижа́цький.
Крестообра́зно, Кресто́м – на́(в)хрест, нао́хрест, хре́сно, перехре́стям, уперехре́ст, хреща́то, кри́жем. [Обмахну́лись два ля́шеньки на́вхрест шабелька́ми (Пісня). Вона́ перед бо́гом стої́ть та на́вхрест ру́ки держи́ть (Пісня). І склада́є собі́ ру́ки наохре́ст на гру́ди (Рудан.). Складе́ ру́ки перехре́стям (Конис.). Це́ркква збудо́вана кри́жем (Лубенщ.)].
Крестообра́зный, *см.* **Крестови́дный.**
Крестопоклоне́ние – поклоні́ння хресто́ві.
Крестопокло́нник, -ница – хрестопокло́нник, -ниця.

Крестопокло́нный – хрестопокло́нний. **-ная** *неделя* – середохре́сний ти́ждень, середохре́стя, середопі́стя, хре́стці (-ців).
Крестопресту́пник – присягопору́шник, присяголо́мник.
Крестоцве́тный, *бот.* – хрестоцві́тний, хрестоцві́тий. **-ные**, *бот.* Cruciferae – хрестоцві́т(н)і (-т(н)их).
Крестцо́вый, *анат.* – крижови́й.
Крестцы́ – (*перекрёсток*) перехре́сток (-стка); середохре́стя, розпу́ття, роздорі́жжя, розстання́.
Крестча́тый, *см.* **Крестови́дный.**
Кресты́ – (*масть в картах*) жир (-ру), хрести́ (-ті́в).
Крестья́нин – селяни́н, (*ирон.*) селю́к (-ка́), мужи́к (-ка), (*устар.*) посполи́тий (-того), (*зап.*) хлоп (-па), (*иногда*) чолові́к (*мн.* лю́ди), *соб.* селя́нство, мужи́цтво, поспі́льство, (*зап.*) хло́пство. [Ой заду́мав селяни́н міща́ночку бра́ти, вона́ йому́ одказа́ла: не вмі́ю я жа́ти (Пісня). Дава́й посполи́тий підво́ду, і гре́блі по шляха́х гати́, а коза́к, бач, ні́чо́го того́ не зна́є (Куліш). Пан на тро́ні, а хлоп на осло́ні (Номис). Персонажі з сіє́ї по́вісти могли́-б бу́ти де хо́чеш, ті́льки не се́ред украї́нського селя́нства (Грінч.). Люде́й було́ – бага́то, а пані́в о́бмаль (Харківщ.)]. **-нин** *казённый* – казе́нець (-нця). [Ми тоді́ козакува́ли, – тепе́р уже́ казе́нці (Конис.)]. **-нин** *крепостной* – крі[е]па́к (-ка́), підда́ний (-ного); *см.* **Крепостно́й 3.**
Крестья́нинов – селяни́нів (-нова, -нове), мужикі́в (-ко́ва, -ко́ве), (*зап.*) хло́пів (-пова, -пове).
Крестья́нка – селя́нка, (*ирон.*) селю́чка, мужи́чка, (*зап.*) хло́пка. [Де такі́ ви́дано, щоб пан та з селя́нкою одружи́вся? (Харківщ.)]. *Крепостная* **-ка** – крі[е]па́чка, підда́на (-ної).
Крестья́нкин – селя́нчин, мужи́ччин, хло́пчин.
Крестья́нский – селя́нський, мужи́цький, мужи́чий, (*устар.*) посполи́тий, (*зап.*) хло́пський. [Оповіда́ння з селя́нського життя́ (М. Грінч.). Про мужи́чі інтере́си говори́лось (Грінч.). Бува́ло дають ляха́м оде́жу мужи́цьку (Драг.)]. *От* **-кой** *работы не будешь богат, а будешь горбат* – з селя́нської робо́ти не забага́тієш, а згорба́тієш. *По* **-ски** – по-селя́нському, по-мужи́цькому, (*зап.*) по-хло́пському. [У їх усе́ по-па́нській, а в нас усе́ по-мужи́цькому (М. Вовч.)].
Крестья́нство – 1) (*быт крестьянский*) селя́нство, мужи́цтво. [Та в селя́нстві, самі́ зна́єте, нема́ коли́ з ді́тьми ду́же па́нькатися (Дніпропетр.). Та ми у мужи́цтві і без кра́му обі́йдемось, неха́й вони́ без хлі́ба спро́бують (Бердянщ.)]; 2) (*соб.*: *крестьяне*) селя́нство, мужи́цтво, (*устар.*) поспі́льство, (*зап.*) хло́пство.
Крестья́нствовать – мужикува́ти. [Був солда́том, тепе́р мужику́є (Крим.)].
Крети́н, -ти́нка – крети́н (-на), -ти́нка.
Кретини́зм – кретині́зм (-му).
Крето́н (*полотно*) – крето́на (-ни).
Крехте́ние, Крехте́ть, *см.* **Кряхте́ние, Кряхте́ть.**
Крехту́н, -нья – кре́котень (-тня), кректу́н (-на), кректу́ха.
Кре́чет, *пт.* Falco gyrofalco – кре́чет (-та), білозі́р (-зо́ра), білозо́рець (-зі́рця); (Falco buteo) ра́рі́г (-ро́га).
Кречётка, *пт.* Chettusia gregaria Pall. – ча́йка степова́, кречі́тка.
Кречётник – крече́тник.
Креше́ндо, *музык.* – креше́ндо.
Креща́льный – хрести́льний.
Креща́тый – хреща́тий; *см.* **Крестови́дный.**
Креще́ние – 1) хре[и]ще́ння, хрести́ння; вве́дення в хрест кого́; 2) (*праздник*) водо́хрещі, водо́хреща (-щів *и* -рещ), орда́нь (-ни, *ж. р.*). *На* (*В*) **-ние** – на водо́хреща.
Креще́нский – водохре́с[щ]ний, орда́нський. **-ская** *вода* – явле́на вода́. **-кий** *мороз* – орда́нський (водохре́с[щ]ний) моро́з. **-ский** *вечер* – голо́дна кутя́. **-ская** *ночь* -ніч під водохре́ща. **-ская** *ярмарка* (*в Киеве*) – контра́кти (-тів).
Крещёный – хреще́ний. **-ный** *иноверец* – ви́хрест, пере́хрест (-та). *В* **-ную** *веру привести кого* – охрести́ти кого́.
Кре́щивать, *см.* **Крести́ть.**
Кривандá́с – кривундя́.
Крива́я, *мат.* – крива́ (-во́ї) (лі́нія). **-ва́я** *алгебрическая* – крива́ алгебри́чна. **-ва́я** *касания* – крива́ до́тику (*Мат.* Сл.). *Описывать, описать* **-ву́ю** – окре́слювати, окреслити криву́.
Кри́вда, Кривь – (*неправда, несправедливость*) кри́вда, непра́вда. [Чия́ пра́вда, чия́ кри́вда (Шевч.). На се́ймі промовля́в коро́ль за нас, натяка́в на на́ші кри́вди (Франко). Уже́ тепе́р пра́вда сиди́ть у темни́ці, а тая́ непра́вда з пана́ми в світли́ці (Дума). Кра́ще гірка́

пра́вда, ніж соло́дка кри́вда (Приказка)].
Кри́вдно – кри́вдно, не по пра́вді. **-но** *рассудили* – не по пра́вді розсуди́ли.
Кри́вдовый – кри́вдин. [Зляка́вшися, же́ртви прино́сять на же́ртівник кри́вдин пога́ний (Грінч.)].
Кри́венький – криве́нький. **-ко** – криве́нько.
Криве́ть – 1) сліпнути (темніти) на одно́ о́ко; 2) почина́ти кульга́ти (наку́льгувати, криві[и ́]ти) на одну́ но́гу; *срвн.* **Окриве́ть.**
Криве́ц, Криво́н, *зоол.* Haematopus ostralegus – морськи́й кули́к, морська́ соро́ка.
Кривина́, Кривизна́ – (*свойство, состояние кривого*) кривина́, кри́вість, лукува́тість (-ости); (*погиб, дуга*) кривина́, лука́. [Положи́ дереви́ну кривино́ю вго́ру (Вовч. п.)]. *Имеющий* **-ну́** – криви́й, вилу́куватий.
Криви́ть – (*искривлять линию*) криви́ти, кривуля́ти, (*выгибать*) вигина́ти, карлю́чити що. [Ший рівно, не криви́ вбік (Харківщ.). Не карлю́ч дере́вце, хай рівно росте́]. **-ви́ть** *лицо* – криви́ти (викривля́ти, ко́рчити) лице́. [Ба́тько як зача́в ко́рчити лице́ (Номис)]. **-ви́ть** *рот* – криви́ти, викривля́ти ро́та (уста́). **-ви́ть** *душою* – криви́ти душе́ю, криводу́шити, (*описат.*) розмина́тися з пра́вдою, (*сов.*) збо́чити від пра́вди. *Он таки* **-ви́л** *душой против меня в том деле* – він таки́ кри́вдив мене́ в тій спра́ві.
Криви́ться – (*о линии*) криви́тися, кривуля́тися, (*о дереве и т. п.*) криви́тися, карлю́читися. **-ться** *от боли, от неудовольствия и т. п.* – криви́тися з бо́лю, з незадово́лення. [Обли́ччя йому́ криви́лося з бо́лю (М. Грінч.). Хто п'є, той кри́виться (Номис). Матері́, батьки́ криви́лись (Мкр.)].
Кривля́ка, Кривля́льщик, -щица – кривля́ка, викривля́ка (*общ. р.*), (*гал.*) грима́сник, грима́сниця.
Кривля́ние – кривля́ння, викривля́ння; (*только лицом, гал.*) гримасува́ння. [Хапли́вість, мінли́вість і кривля́ння – це вже до́ля мо́лодости й ду́рости (Ніков.). Шко́да диви́тись на це кривля́ння за́місь пова́жної й серйо́зної ві́дповіди (Н. Рада)].
Кривля́ться – (*в разговоре*) лама́тися, мані́ритися; (*лицом*) викривля́ти лице́, викривля́тися, (*гал.*) гримасува́ти. [Говори́ по-лю́дському, не лама́йся (Харківщ.). Мані́риться, о́чі під ло́ба пуска́є (Н.-Лев.). Не викривля́й-бо лице́ – диви́тися пога́но (Київ)].
Кривля́ющийся, *сущ., см.* **Кривля́ка.**
Кри́во – 1) кри́во, нерівно. [Написа́в кри́во (нерівно). Стіл стої́ть кри́во. Кри́во всміхну́вся (Крим.)]; 2) (*несправедливо*) кри́во, не по пра́вді. **-во** *судить* – суди́ти кри́во, неправди́во, непра́ведно, не по пра́вді.
Кривобе́дрый – кривоку́льший, кривоклу́бий.
Кривобо́кий – кривобо́кий, (*о круглом предмете*) набо́куватий. [А доведе́ться одино́ким в холо́дній ха́ті кривобо́кій або під ти́ном простягти́сь (Шевч.). Набо́кувате я́блуко (Харківщ.)].
Кривобо́кость – кривобо́кість, набо́куватість (-ости).
Кривова́тый – криве́нький, по́кривий.
Кривогла́зый – криви́й на о́ко, сліпи́й на одно́ о́ко.
Кривогу́бый – кривогу́бий, кривоу́стий.
Криводу́шие – криводу́шність (-ности).
Криводу́шник, -ница – криводу́шник, -ниця.
Криводу́шничать – криводу́шити, криви́ти душе́ю, не по пра́вді роби́ти (жи́ти). [Я не криводу́шу (Борзенщ.). Кажи́ пра́вду, не криви́ душе́ю (М. Грінч.)].
Криводу́шно – криводу́шно, не по пра́вді.
Криводу́шный – криводу́шний. [Роди́лись ви на світ зрадли́ві, з утро́би ви́йшли криводу́шні (Куліш)].
Кривозу́бый – кривозу́бий.
Криво́й – 1) (*искривлённый*) криви́й, вилу́куватий. [Крива́ лі́нія. Стан криви́й як у жа́би (Н.-Лев.). Вилу́куваті но́ги в дити́ни (М. Грінч.)]. *С* **-вы́ми** *коленями* – кривоколі́нько, кривоколі́нчик. *Об'ехать на* **-во́й** *кого* – одури́ти, піддури́ти кого́, (*зап.*) зайти́ (підійти́) кого́ шту́кою. **-во́й** *суд, см.* **Кривосу́д**; 2) **-во́й** *на один глаз, см.* **Кривогла́зый. -во́й** (*на ногу*) – криви́й (криве́нький) (на но́гу); *см.* **Хромо́й.** [Така́ га́рна, ті́льки тро́шки криве́нька (Рудч.)]. *Совершенно* **-вой** – криві́сінький. [Горо́бчичок мані́сінький, на ні́женьку криві́сінький (Пісня)].
Криво́к, *зоол., см.* **Криве́ц.**
Кривола́пый – кривола́пий, курла́пий.
Криволине́йность – криволіні́йність, (*фамил.*) криву́льність (-ности).
Криволине́йный – криволіні́йний, (*фамил.*) криву́льний.

Кривоно́гий – кривоно́гий, (*колченогий*) клишоно́гий, кли́шавий, ч[ш]еверно́гий, курла́пий.
Кривоно́жный (*о циркуле*) – кривоно́гий.
Кривоно́сик, *зоол., см.* **Криве́ц.**
Кривоно́сый – кривоно́сий, (*сущ.*) кривоні́с (-но́са).
Кривопле́чий – кривопле́чий, (*диал.*) кривопле́кий, (*сущ.*) кривоплі́чка (*общ. р.*).
Криворо́гий – криворо́гий.
Криворо́тость – криворо́тість (-тости).
Криворо́тый – криворо́тий, (*сущ.*) криворо́тько.
Кривору́кий – кривору́кий, (*сущ.*) кривору́чко[а].
Кривоску́лый – з криви́ми ви́лицями.
Кривоство́льный – (*о дереве*) криве́ де́рево, крива́к (-ка́).
Кривосторо́нний – кривобі́чний.
Кри́вость – кри́вість, (*выгнутость*) вилу́куватість (-тости).
Кривосу́д – 1) *см.* **Кривосу́дие**; 2) непра́ведний суддя́, кривосу́д (-да), кривосу́да (-ди).
Кривосу́дие – кривосу́д (-ду), кри́вдний (непра́вий, непра́ведний) суд, неправосу́ддя.
Кривосу́дный – кривосу́дний.
Кривота́ – 1) *см.* **Кривизна́**; 2) кривоо́кість, сліпота́ на одне́ о́ко; 3) *см.* **Кри́вда, Криводу́шие.**
Кривото́лк – 1) (*вздорное или неправое суждение*) – кривосу́ддя, кривотлума́чення. *Чтобы прекратить эти* **-ки** – щоб припини́ти ці розмо́ви кривосу́дні; 2) (*о человеке*) кривосу́дець (-дця).
Кривоу́стый – кривоу́стий.
Кривохво́стый – кривохво́стий, (*сущ.*) кривохві́ст (-во́ста).
Кривоше́йка, Кривоше́я – кривоши́я (-ши́ї, *общ. р.*).
Кривоше́йный – кривоши́їй (-ши́я, -ши́є; *р.* -ши́його, -ши́йої), кривов'я́зий.
Кривоши́п, *механ.* – ко́рба.
Кривула́, Криу́ла́ (*реки*) – колі́но, залі́м (-ло́му), лука́, за́крут (-ту).
Криву́ля, Криву́лина – криву́ля, криву́лька, карлю́чка.
Кривь, *см.* **Кри́вда.**
Кри́зис – кри́за. [Настає́ зага́льний брак гро́шей, гроше́ва кри́за (Екон. наука)]. **-зис** *в болезни* – кри́за, перелі́м, злі́м (-ло́му), перехі́д (-хо́ду). [Лі́кар сказа́в, що на двана́дцятий день бу́де перехі́д, дак тоді́ або поле́гша, або умре́ (Борз.)].
Кри́зисный – кри́зовий. **-ные** *явления* – кри́зові я́вища (Пр. Пр.).
Крик – (*громкий звук голоса*) крик, ви́крик, по́крик, скрик (-ку), (*многих голосов*) гук (-ку), га́лас (-су), зик (-ку), го́мін (-мону), га́мір (-мору), гука́ння, вигу́кування, (*грубо*) ґвалт (-ту), ре́пет (-ту), (*пронзительный*) ве́реск (-ку), верещá́ння, верескотня́, верескотня́ва, (*жалобный*) бо́лісний, жа́лісний крик, квилі́ння, (*исступлённый*) несамови́тий крик (по́крик *и т. д.*), (*вопль*) зойк (-ку), ле́мент (-ту). *Поднять* **крик** – закрича́ти, загука́ти заґвалтува́ти, залементува́ти, загаласува́ти, зня́ти (вчини́ти, зчини́ти) крик, га́лас *и т. д.*, (*ссорясь*) зня́ти (зби́ти, зве́сти́) бу́чу. *Поднялся* **крик** – зня́вся (зчини́вся) крик, зойк, га́мір, га́лас, ле́мент *и т. д.*, (*при ссоре*) знялá́ся (зчини́лася) бу́ча. *Наделать* **-ку** – накрича́ти, нагаласува́ти, наґвалтува́ти *и т. д.* **Крик** *сердитый на кого* – гри́мання на ко́го. *С* **-ком** *наброситься на кого* – загри́мати, закрича́ти, залементува́ти, загаласува́ти на ко́го. *Заставить* **-ками** *молчать* – загука́ти кого́. *В* **крик** – у крик.
Крике́т (*игра*) – крике́т (-ту).
Кри́кивать, *см.* **Крича́ть.**
Крикли́во – крикли́во, галасли́во, верескли́во, (*шумно*) галасува́то, галасли́во. *Наговорить* **-во** – накрича́ти, нагаласува́ти, наверещá́ти.
Крикли́вость – крикли́вість, верескли́вість, галасли́вість (-вости).
Крикли́вый – (*о человеке, ребёнке*) крикли́вий, галасли́вий, (*насм.*) горла́тий, рота́тий; (*о голосе*) верескли́вий.
Кри́кнуть, *см.* **Крича́ть.**
Кри́кса – (*о ребёнке*) кри́кса, ре́ва, бе́кса; (*о младенце*) верескля́, пискля́ (-ля́ти), пи́скавка. [Не чіпа́йте його́, бо це така́ бе́кса що за́раз пла́катиме (Звин.)].
Кри́ксы – крикли́вици (-виць). [Дити́ну крикли́вици напа́ли – кричи́ть як рі́зане (Харківщ.)].
Крику́н – крику́н (-на́), *ув.* крикуня́ка, (*вульг.*) горла́нь (-ня́), горлопа́нь (-па́ня), репе́тя, верла́нь, рота́тий (-того), верещá́ка, верескýн, зіпа́ка, желі́пало. [Як одружи́вся з бага́тою, став крича́ти на схо́ді, за крикуна́ став, а рані́ше його́ й не чуть було́ (Харківщ.). Скі́льки кло́поту з пересе́льською землéю наробили горлані́ і́дольські (Грінч.). А ми тобі́ посо́бимо

в грома́ді, заткне́мо горля́нки рота́тим (Грінч.)].
Крику́нья – крику́ха, (*вульг.*) репе́тя, репету́ха, горла́нька, горлопа́нька, зі́па, зіпа́ка, верескýха, верещу́ха, рота́та (-тої), желі́пало.
Кри́мза, *хим.* – кри́мза.
Кримина́л – криміна́л (-лу), злóчи́н (-ну).
Криминали́ст – криміналі́ст (-ста).
Кримина́льность – криміна́льність (-ности).
Кримина́льный – криміна́льний; злочи́нний. **-ное** *дело* – криміна́льна спра́ва.
Крин, *бот.* Lilium candidum L. – лі́лія бі́ла, крин (-ну). [Благоуха́нний зе́льний кри́не (Шевч.). Роже́вим кри́ном процвіти́ (Шевч.)].
Кри́нка – гле́чик (-ка), гладу́щик, гладу́[и́]шка. [Продала́ глади́шку молока́ (Черніг.)].
Криноли́н – криноліна (-ни).
Криноли́нный – криноліновий.
Криоме́тр, *физич.* – кріоме́тр (-тра).
Криофо́р, *физич.* – кріофо́р (-ра).
Криптогра́фия – криптогра́фія, тайно́пис (-су).
Криптони́м – криптоні́м (-му), захо́ване ім'я́.
Криста́лл – криста́л (-лу), кришта́ль (-лю), (*одиночный*) крис[ш]тали́на, крис[ш]тали́нка. **-та́лл** *льда при замерз. воды* – ска́лка, стрі́лка. [У воді вже ска́лки: замерза́ти почала́ (М. Грінч.)].
Кристаллизацио́нный – кристалізаці́йний.
Кристаллиза́ция – кристалізува́ння, кришталюва́ння, кристаліза́ція.
Кристаллизи́рование – кристалізува́ння, кришталюва́ння, (*оконч.*) скристалізува́ння, скришталюва́ння. [Так заверши́лося кристалізува́ння ру́ської інтеліге́нції (Єфр.). Скристалізува́ння націона́льного почуття́ (Крим.)].
Кристаллизи́ровать, -ся *и* **Кристаллизова́ть, -ся** – кристалізува́ти, -ся, (*сов.*) скристалізува́ти, -ся, кришталюва́ти, -ся, (*сов.*) скришталюва́ти, -ся, кришта́лити, -ся, (*сов.*) закришта́лити, -ся, (*о воде*) стрілкува́тися. [Бага́то тіл під час ви́парування ро́зчинів осіда́ють, або, як ка́жуть, кристалізу́ються (Троян.). Сніг кришта́литься (Київщ.). Сиро́п уже закришта́лився (Черкащина)]. **Кристаллизо́ванный** – кристалізо́ваний, кришталько́ваний, скристалізо́ваний, скришталько́ваний.
Кристаллизова́ние, *см.* **Кристаллизи́рование.**
Кристаллизу́емость – кристалізо́ваність (-ности), кришталько́ваність (-ности).
Криста́ллик – крис[ш]та́лик, крис[ш]тали́нка, (*в воде при замерзании*) стрі́лка, ска́лка.
Кристалли́ческий – кристалі́чний.
Кристаллови́дный – крис[ш]талюва́тий.
Криста́лловый – криста́ловий, кришта́льовий.
Кристаллографи́ческий – кристалографі́чний.
Кристаллогра́фия – кристалогра́фія (-фії).
Кристалло́ид – кристало́їд (-да).
Кристаллоно́сный – кристалоно́сний.
Криста́льно – (*в соединении с другим словом*) криштале́во. **-но** *чистый* – кришталéво чи́стий.
Криста́льный – крис[ш]тале́вий.
Крите́рий – крите́рій (-рія), мі́рка. [Естети́чна мі́рка (Єфр.)].
Кри́тик – 1) (*журнальный, газетный*) кри́тик. [Кри́тик літерату́ри худо́жньої. Кри́тик театра́льний]; 2) (*разборщик, хулитель*) кри́тик, осу́дник (-ка), суди́світ (-та).
Кри́тика – кри́тика. [Кри́тика була́ прихи́льна до молодо́го а́втора (Н. Рада)]. *Подвергнуть* **-ке** *что* – підда́ти кри́тиці що. *Отсутствие* **-ки** *своих поступков* – безкрити́чність (некрити́чність), відсу́тність (брак) кри́тики до (для) своі́х вчи́нків. *Людской* **-тики** (*пересудов*) *не избежишь* – лю́дської кри́тики (погово́рів) не втече́ш.
Критика́н – критика́н (-на).
Критикова́ть – 1) критикува́ти, (*сов.*) скритикува́ти кого́, що. [Критику́йте мою́ робо́ту якнайсуво́ріше (Київ)]; 2) (*охуждать, осуждать*) критикува́ти, осу́джувати, висмі́ювати кого́, що. **Критико́ванный** – критико́ваний; осу́джуваний, висмі́юваний. [Надруко́ваного і критико́ваного нічо́го не чита́в (Шевч.)].
Критикова́ться – 1) критикува́тися. *Книги* **-ются** *умелым критиком* – кни́ги критику́є тяму́щий кри́тик; 2) (*осуждать, опорачивать друг друга, взаимно*) критикува́ти оди́н о́дного, висмі́ювати, ганьби́ти оди́н о́дного.
Критици́зм – критици́зм (-му).

Крити́чески – крити́чно. *Отнестись* **-ки** *к чему* – поста́витися крити́чно до чо́го.
Крити́ческий – крити́чний. [Крити́чні статті́ (Єфр.). Крити́чний на́рис (*очерк*). Крити́чний на́прямок ду́мки (Основа)]. **-кое** *положение* – крити́чне (тяжке́, небезпе́чне) стано́вище, скру́та, приту́га; *см.* **Положе́ние 3**. [У такі́й приту́зі му́сів волі́ прода́ти (Харківщ.). Така́ скру́та з грі́шми, не зна́ю що й роби́ти (Харківщ.)].
Крича́ние, Крик – (*действие*) крича́ння, (*очень громкое*) галасува́ння, (*вульг.*) горла́ння, желіпа́ння, зіпа́ння, репетува́ння, (*пронзительное*) вереща́ння, верескоті́ння, лprojща́ння, (*благим матом*) крича́ння несамови́те, що-ду́ху, (*вопль*) лементува́ння, зо́йкання, йойкоті́ння, (*зовя кого*) гука́ння, погу́кування на ко́го, (*сердясь на кого*) гри́мання на ко́го, (*зовя на помощь*) крича́ння про́бі, на ґвалт; *см.* **Крик.**
Крича́нин, Кри́чень – гучо́к (-чка́), наго́нич; *см.* **Заго́нщик.** [Оточи́ли ліс і за́раз ви́рядили гучкі́в поло́хати звíра (Сл. Ум.)].
Крича́ть, кри́кивать, кри́кнуть – крича́ти, кри́кнути, скри́кнути, (*очень громко, кричма*) галасува́ти, галасну́ти, (*вульг.*) горла́ти, желіпа́ти, репетува́ти, (*пронзительно*) вереща́ти, верескоті́ти, вереснýти, (*о грудном ребёнке*) кува́кати, ка́вкати, (*вульг.*) зіпа́ти, зіпну́ти крича́ти, кри́кнути як на живі́т (як на пуп), (*вопить*) лементува́ти, зо́йкати, зо́йкнути, йойкоті́ти, йо́йкнути, (*зовя кого*) гука́ти, гукну́ти, погукну́ти кого́, на ко́го, (*сердясь на кого*) гри́мати, гри́мнути на ко́го, (*зовя на помощь*) крича́ти про́бі, крича́ти на ґвалт. *Благим матом* **-ча́ть** – репетува́ти. *Кричма* **-ча́ть** – кри́ком (кри́чма) крича́ти. **-ча́ть** *во всё горло* – на все го́рло (на ввесь го́лос) крича́ти. *Караул* **-ча́ть** – на ґвалт крича́ти, про́бі крича́ти. **Крича́щий** – що кричи́ть, галасу́є *и т. д.*; крику́чий. [Крику́чий ґонґ (Тичина)].
Крича́ться, *безл.* – крича́тися. *Без голосу не* **-тся** – без го́лосу не закричи́ш.
Кричма́, *нрч.* – кри́ком, кричма́. **-ма́** *кричать* – кри́ком крича́ти.
Кров – 1) *см.* **Кро́вля, Кры́ша**; 2) (*жилище*) ха́та, стрі́ха, (*убежище*) за́хист (-ту), приту́лок (-лку), пристано́вище. [Не зви́клася ще з ду́мкою, що за́втра поки́не ба́тьківську стрі́ху (Коцюб.). Я не з мече́м прийшла́ в цей край. Прийшла́, блага́ючи, під гостелю́бний за́хист (Грінч.). Нема́ йому́ бідола́сі безха́тньому ніде́ приту́лку (Сл. Гр.). Нема́ йому́ пристано́вища, ніхто́ не прийма́є (Грінч. I)]. *Отчий* **кров** – ба́тьківська ха́та (стрі́ха). *Под* **-вом** – у за́хисті. *Не имеющий* **-ва** – безприту́льний, бездо́мний, бездо́мок (-мка), беззахи́сний.
Крова́веть, окрова́веть – крива́віти, скрива́віти.
Крова́вить, -ся *и* **кровени́ть, -ся** – крива́вити, -ся, укрива́влювати, -ся, (*зап.*) керва́вити, -ся; *срвн.* **Окровавля́ть, -ся.** [І на Поділлі знов крива́вились степи́ (Сосюра). Крива́вивсь мі́сяць по края́х (Тичина)].
Крова́вление – крива́влення.
Крова́вник, *бот.* Polygonatum officinale L. – крива́вник (-ку), купи́на, купзі́лля, ра́кові ши́йки, чемери́ця, журавли́ні стручки́ (-чкі́в). [Ляга́є в траву́ ко́ло Да́рки, помага́є їй збира́ти крива́вник (Л. Укр.)].
Крова́во – крива́во, (*зап.*) керва́во. [За кров крива́во мсти́лись ви (Грінч.). Не́бо було́ крива́во-черво́не].
Крова́вый – 1) крива́вий, кри[о]в'яни́й, (*пров.*) кри[о]вляни́й, (*зап.*) керва́вий, (*редко*) рудяни́й. [Куди́ несли́ Бондарі́вну – крива́вії сте́жки (Пісня). Черво́на гли́на бри́знула трьома́ кров'яни́ми крапелька́ми на бі́лу соро́чку (Н.-Лев.). Рі́чка крив'яно́ю ста́ла (Мнж.)]. **-вая** *месть* – крива́ва по́[і]мста. *Работать до* **-вого** *пота* – роби́ти до крива́вого по́ту, роби́ти кре́вно. [Ми тру́димося кре́вно, а ви знай ле́жма лежите́ (Сл. Гр.)]. *Заработанное* **-вым** *потом* – крива́ви́ця, (*зап.*) керва́ви́ця. [Кривави́цю мою́ пропива́в (Г. Барв.). Жили́ кервави́цею робі́тного лю́ду (Павлик)]. **-вый** *подтёк, см.* **Кровоподтё́к. -вый** *понос, см.* **Дизенте́рия. -вый** *цвет*, *бот.* Tropaeolum (majus) L. – красо́ля, красу́лька; 2) *см.* **Кровопроли́тный.**
Крова́тище – ліжи́ще, ліжи́сько.
Крова́тка, -ва́точка – лі́жечко, лі́женько.
Крова́тный – ліжкови́й.
Крова́ть – лі́жко, (*рус.*) кро́вать. [По своє́му лі́жку простяга́й ні́жку (Номис)]. **-ва́ть** *походная* – походо́ве лі́жко. **-ва́ть** *раскладная* – лі́жко розклада́не.
Кро́велька – покрі́велька, дашо́к (-шка́).
Кро́вельный – дахови́й, покріве́льний. [Со́нечко вже по дахово́му мо́ху кра́сним сві́том гра́є (Основа)]. **-ный** *материал* – дахови́й матерія́л (-лу), покрі́вля (*с. р.*). **-ное** *железо* – бля́ха (дахова́). **-ный** *гвоздь* – бретна́ль (-ля́). **-ный** *мастер, см.* **Кро́вельщик.**
Крове́льщик – кри́тник, укрива́льник, даха́р (-ря́), (*железом*) бляха́р (-ря́), (*соломою*) у[по]шива́льник, (*гонтами*) г[ґ]онта́р (-ря́). [Він ма́йстер був – кри́тник (Основа). Упа́в

даха́р із да́ху (Грінч.)].
Кровени́к, *мед.* – крива́вий чиря́к, крива́ва чи́рка.
Кровеники́ – (*кровяные колбасы*) крив'я́нки (-нок).
Кровени́ть, -ся, *см.* **Крова́вить, -ся.**
Кровено́сный – кровоно́сний, кровопли́нний. **-ный** *сосуд* – кровоно́сна суди́на (ці́вка) (*гал.*).
Крови́нка – крови́нка, крі́вка, крівця́. [З па́льця-мізи́нця крі́вка ка́пнула (Чуб.)]. *В лице ни* **-ки** – обли́ччя як біль бі́ле, як з кре́йди ви́тесане.
Крови́стый – крови́стий.
Кро́вля – 1) *см.* **Кры́ша**; 2) *см.* **Кров 2**. *Не имеющий* **-ли** *над головой, см.* **Бесприю́тный.** *Чужую* **-лю** *кроет, а своя течёт* – на чужі́ га́лиці ви́кидала всі па́лиці, а на свої́ й не зоста́лося (Приказка).
Кро́вно – 1) кре́вно. [Так про́сто і так надзвича́йно га́рно, ді́йсно по-лю́дському, ви́словив Шевче́нко свій широ́кий ідеа́л життя́, і це кре́вно єднає́ його́ з найбі́льшими діяча́ми лю́дськости (Єфр.)]; 2) пеку́че, дошку́льно, до се́рця, до печіно́к.
Кро́вность – 1) кре́вність, покре́вність (-ности); 2) поро́да; *см.* **Поро́да 1.**
Кро́вный – 1) (*однокровный*) кре́вний, покре́вний. **-ные** *родственники* – кре́вні (-них), кре́вні ро́дичі, кре́вна роди́на. [Він мені́ кре́вний ро́дич (М. Грінч.). Ой як тя́жко та ва́жко на чужі́й чужині́ без кре́вної роди́ни помира́ти (Пісня)]. *Не* **-ный** *родственник* – назва́ний ро́дич, (*о мн.*) назва́на роди́на. [Відцура́лась мене́ вся кре́вна й назва́на роди́на (Пісня)]. **-ное** *родство* – кре́вність, покре́вність, кре́вна роди́нність. [Зріка́юсь кре́вности з тобо́ю (Куліш). Не дозволя́є нам роди́нність кре́вна з тобо́ю би́тися крива́вим бо́єм (Куліш)]; 2) **-ная** *нужда в чём* – пеку́ча, пи́льна потре́ба чого́. **-ная** *обида* – пеку́ча, смерте́нна обра́за. **-ное** *мщение* – кровопі́мста, родова́ пі́мства. *Добытое* **-ным** *трудом,* **-ные** *денежки,* **-ный** *заработок* – крива́ви́ця. [Багаті́є з мое́ї кривави́ці (Харківщ.)]; 3) (*чистокровный*) чи́стої кро́ви, чистокро́вний. [Чистокро́вний кінь].
Крововозвра́тный – кровозворо́тний.
Кровожа́дник, -ница – кровожа́да (-ди), кровоже́р, -же́рка, кровоже́ря[а] (*общ.*). [Ой ти кровожа́до лютий, ма́ло тобі горі́лки, кро́ви мое́ї хо́чеш (Кониськ.)].
Кровожа́дничать – жада́ти кро́ви, кровоже́рним бу́ти.
Кровожа́дно – кровоже́рно, хи́жо.
Кровожа́дность – кровоже́рство, кровоже́рність, кровоже́рливість (-ости), жадо́ба кро́ви, хи́жість (-жости). [Непогамо́ване кровоже́рство (Єфр.) У всіх у о́чах кровоже́рність лю́та світи́лася, і жда́ли же́ртви всі (Грінч.)].
Кровожа́дный – кровоже́рний, кровоже́рливий, жадни́й (неси́тий) кро́ви, хи́жий. [Кровоже́рний бог війни́ (Крим.). Були́ ми кровоже́рними яструба́ми (Куліш)].
Кровоизлия́ние, *мед.* – кровови́лив (-ву).
Кроволи́тие, *см.* **Кровопроли́тие.**
Кровомще́ние – кровопі́мста, родова́ пі́мста.
Кровоно́сный, *анат., см.* **Кровено́сный.**
Кровообраще́ние, *анат.* – крово(о́)бі́г (-гу).
Кровоостана́вливающий – кровозатамува́льний.
Кровоочисти́тельный – кровогі́нний. **-ное** (*средство*) – кровогі́н (-го́ну). [Се до́брий кровогі́н, він кров чи́стить (Кон.)].
Кровопи́йство – кровопи́вство.
Кровопи́йца – кровопи́вець (-вця), кровопи́вця (-ці), кровопи́й (-пи́я), кровопі́й (-по́я), кровосо́с (-са), (*переносно ещё*) глита́й, жирої́д, п'я́вка. [Станови́й і волосни́й – кровопи́вці (Сл. Гр.). Ска́зано – кровопі́й лю́дський (Мирн.). Приї́хали кровосо́си по хліб та по ду́шу (Чигиринщ.). П'ють з нас кров оті́ п'явки́ лю́дські (Київщ.)].
Кровоподтёк – (*от ушиба, удара*) синя́к (-ка́), сине́ць (-нця́); (*в виде полосы от удара плетью, кнутом, хлыстом*) синя́к, (*метаф.*) басама́н (-на). [Спи́на, гру́ди, пле́чі – все було́ в страшни́х синяка́х, усе́ попу́хло (Грінч.). Синці́ під очи́ма від чолові́кових кулакі́в (Харківщ.). Як уда́рив батого́м, так басама́н на лиці́ й лиши́вся (Липовеч.)].
Кровопроли́тие – розли́в (-ву), розлиття́ кро́ви, кроволи́ття́, (*резня*) різани́на. [Ти-ж так боя́лася розли́ву кро́ви, а ся війна́ найпа́че братовби́йна (Л. Укр.)]. *Без* **-тия** – без розли́ву кро́ви, без кроволиття́.
Кровопроли́тный – крива́вий, (*зап.*) керва́вий, кроволи́тний. [Заво́дити крива́ві чва́ри (Куліш). Крива́ва боротьба́ до заги́ну (Грінч.)].
Кровопуска́ние – крово(с)пуска́ння, спуска́ння (ки́дання) кро́ви, кровопу́ск (-ку). *Делать* **-ние** – ки́дати, спуска́ти кров, відкрива́ти жи́лу. [Він було́ що-весни́ ки́дає мені́ кров з руки́,

щоб головá не болíла (Слов’яносербщ.)].
Кровопускáтельный – крово(с)пускáльний, кровопýскний.
Кровосмеси́тель, -ница – кровозмíшник, -ниця, кровомíс[ш]ник, -ниця.
Кровосмеси́тельный – кровозмíшний, кровомíс[ш]ний.
Кровосмешéние – кровомíство, кровозмíшення, кровозмíс (-су).
Кровосóс – 1) *см.* **Вампи́р**; 2) кровоссáльна бáнька.
Кровосóска, *зоол.* Hippobosca – кровоси́сень (-сня); Hippobosca equina – кліщ кíнський.
Кровосóсный – кровоссáльний. **-ная** *банка* – кровоссáльна бáнька.
Кровотечéние – кровотéча, кровóтіч (-течи). [Кровотéча з легéнів. Жíнка однá булá в кровотéчі рóків дванáдцять (Єванг.)]. *Остановить* **-ние** – затамувáти кров, (*заговором*) замóвити кров.
Кровотéчный – кровотéчний.
Кровотóчащий, *прлг.* – кровоточи́вий.
Кровоточи́вый – кровоточи́вий. **-чивость** – кровоточи́вість (-вости).
Кровоточи́ть – кров’яни́ти. [Кри́ця кров’я́нить від нáступу áрмії (П. Усенко)].
Кровотóчный – кровотí[é]чний.
Кровохáркание – кровохáркання, кáшляння (хáркання) крóв’ю. *У него* **-ние** – він кáшляє (хáркає) крóв’ю.
Кровохлёбка, *бот.* Sanguisorba officinalis L. – родови́к (звичáйний), сухозлóтиця, вужáче зíлля.
Кровцá *заячья*, *бот., см.* **Зверобóй.**
Кровь – 1) кров (-ви), (*реже*) крів (*р.* крóви́, кро[и]ві́), *ум.* крíвця́, (*пров.*) крівля́, кервá, рудá (-ди́), (*вульг. преим. о* **-ви** *от удара в драке*) юхá, ю́шка, паюхá, мазкá. [Без бóю, без крóви (Крим.). Поженемóся за баришéм, а скíльки криві́ брáтньої нап’ємóся (Квітка). Крóв’ю вонá умивáлась (Шевч.). Крíв’ю обкипíла вся нáша давни́на (Л. Укр.). Усí рýки в крови́ (Харківщ.). Як водá, крівля́ по свíті бýде розливáтись (Руданськ.). Так він крівлéю і вми́вся (О. Пчілка). Рудá – не водá (Номис). Лю́дська крівця́ не води́ця, розливáти не годи́ться (Номис). Шáбля моя́ не раз паюхóю вми́лась (К. С.). Мазкóю хóче хто уми́тись, комý не жаль своḯх зубів (Котл.)]. **-вь** *артериальная* – кров червóна, (*венозная*) чóрна (погáна) кров. *Лицо у неё* **-вь** *с молоком* – лицé у нéї мов кров з молокóм; лицé у нéї біле як ки́пень і рум’я́нці грáють. **-вью кровь** *омыть* – кров за кров; кров зми́ти крóв’ю. *Проливать* **-вь** – ли́ти, проливáти (*сов.* проли́ти) кров. [Зáраз бýдуть тут лить непови́нную кров (Грінч.)]. *Обагрить* **-вью,** *см.* **Обагря́ть.** *Покрываться, покрыться* (*запекшейся*) **-вью** – о(б)кипáти, о(б)кипíти крóв’ю. [Окипíло сéрце гаря́чою крóв’ю (Пісня)]. *Запекшаяся* **-вь** – закипíла(я) кров. *Покрытый запекшейся* **-вью** – закипíлий, обкипíлий крóв’ю. *Покрывается* **-вью** *что* – кров обкипáє на чóму, крóв’ю обкипáє що. *Лужа* **-ви** – калю́жа крóви, кривáва рíчка (крини́ця). [Де стоя́ла Бондарíвна – кривáва крини́ця (Пісня)]. *Лежал в луже* **-ви** – підпли́в крóв’ю, лежáв підпли́тий крóв’ю (крівлéю), лежáв у калю́жі крóви. *Запачкать* **-вью** – умáзати в кров, укрови́ти, закрови́ти, (*сильно*) заюши́ти когó, що. *Облиться* **-вью** – уми́тися крóв’ю, (*грубо*) мазкóю. *Сердце обливается* **-вью** – сéрце кривáвиться. [І сéрце кривáвиться, як згадáю, якá мінли́ва лю́дська дóля (Грінч.)]. *Побить в* **-вь** *кого* – спусти́ти кров комý, (*грубо*) спусти́ти юхý (мазкý) комý, помажчи́ти когó. *Ушибиться в* **-вь** – заби́тися до крóви, (*сильно*) об’юши́тися. **-вь** *ударила в голову кому* – кров удáрила (бýхнула, линýла) до голови́ комý. *Изойти, истечь* **-вью** – зійти́ крóв’ю, збезкрóвіти. *Он истёк* **-вью** – він зійшóв крóв’ю, він збезкрóвів. *Пустить* **-вь** – ки́нути (спусти́ти) кров (рудý), відкри́ти жи́лу комý. [Ки́нув їй рудý з руки́ (Квітка)]. *Хоть* **-вь** *с носа* – хоч кров з нóса. **Крóви** (*регулы*) – мíсячка, крáска; 2) (*в значении рода, племени, колена, поколения*) кров (-ви). *Родная* **-вь** – своя́ кров, рíдна кров. *Это у него в* **-ви** – це в йóго роди́ме. *Голос* **-ви** – кров озивáється, гóлос крóви. *От* **-ви** *Рюриковой* – з Рю́рикової крóви, з Рю́рикового рóду (колíна). *Принц королевской* **-ви** – принц королíвської крóви, королíвського рóду, колíна; 3) *бот., см.* **Дракóнова кровь, Зверобóй.**
Кровяни́стый – кривави́стий.
Кровяни́ть, *см.* **Окровавля́ть.**
Кровянóй – кро[и]в’яни́й. **-нáя** *колбаса* – кро[и]в’я́нка. **-нóй** *сосуд, см.* **Кровенóсный.** **-нóе** *давление* – кривоти́ск (-ку), кровоти́снення. **-нóй** *шарик красный* – червонокри́вець, (*белый*) білокри́вець (-вця).
Кроéние, Крóйка – крáяння, крóї́ння, крій (*р.* крóю). *Школа* **-ки** *и шитья* – шкóла крóю та шиття́.
Крои́льница – (*кроильная доска у сапожников*) кравáльня, стільни́ця. [У нáшого шевця́ все пропáло: ши́ло, молотóк, кравáльня (Звин.)].

Крои́льный – кра́яльний, крава́льний. **-ная** *доска, см.* **Крои́льница.**
Крои́льщик, -щица – кра́яльник, -ниця.
Крои́ть, кра́ивать, скрои́ть, покрои́ть – кра́яти (кра́ю, -єш, кра́є), кро́їти (кро́ю, кро́їш, кро́їть), покра́яти, покро́їти. [Кра́йте су́кню. Так краве́ць кра́є, як сукна́ вистача́є (Номис). Неха́й краве́ць кро́їть, а поши́ю сама́ (Звин.)]. **Кро́енный** – кра́яний, кро́єний.
Крой – крій (*р.* кро́ю). [Ма́ють жінки́ шляфро́ки – свого́ кро́ю оде́жина (Свидн.)].
Кро́йка, *см.* **Крое́ние.**
Кро́йщик, -ца, *см.* **Крои́льщик, -ца.**
Кро́ка – (*уток*) піткá́ння.
Кроке́т – кро́ке́т (-ке́ту). *Игрок в* **-ке́т** – кроке́тник, крокети́ст (-та).
Кроки́ – (*набросок у художн.*) на́рис (-су).
Кроки́рова́ть – крокува́ти, *сов.* скрокува́ти, (*о мног.*) покрокува́ти що. **Кроки́ро́ванный** – кроко́ваний, скроко́ваний, покроко́ваний.
Крокиро́вка – кроко́вання; (*о действии*) крокува́ння, *оконч.* скрокува́ння.
Крокоди́л – крокоди́л, (*неточно*) я́щур (-ра). [То сльо́зи ні́льських я́щурів (Л. Укр.)].
Крокоди́лов, -ловый – крокоди́лячий, крокоди́лів (-лова, -лове). [Крокоди́лячі сльо́зи].
Кро́кос, Кро́кус, *бот.* Carthamus tinctorius L. – крокі́с (-ко́су), кро́кус (-са). [Ой на горі́ крокі́с порі́с (Пісня)].
Кроле́нок – трусеня́, кроленя́ (-ня́ти).
Кро́лик, *зоол.* Lepus cuniculus sive Oryctolagus cuniculus L. – трусь (*р.* труся́), кріль (*р.* кроля́ *и* кріля́), коро́ль, тру́сик, крі́лик, коро́лик, (*самка*) труси́ха, кро[і]ли́ця, крілі́ха, короли́ця, короли́ха.
Кро́ликовый *и* **Кро́личий** – труся́чий, кроля́чий, крі́ликовий. [Кроля́че м'я́со. Черво́ні кроля́чі о́чі (Мирт.)]. **-чий** *мех* – труся́че ху́тро.
Кром – засі́к, сусі́к (-ка).
I. Крома́ – 1) *см.* **Краю́ха**; 2) (*сума нищего*) то́рба, торби́на; 3) (*богатый человек*) товстомі́х, багати́р (-ря́), багаті́й (-ті́я), бага́ч (-ча́).
II. Крома́, Кро́мка – 1) (*ткани, ленты*) пруг (-гу), пружо́к (-жка́). [Склади́ пілки́ пруг до пру́га та й зшива́й (Харківщ.). Кла́ла стрічки́ (на голові́) одну́ ви́ще од дру́гої, так що над ло́бом ви́дко пружо́к од ко́жної стрі́чки (Н.-Лев.)]. **-ка** (*вместо пояса*) – кра́йка, окра́йка, окра́вка. [З сукняни́х кра́йок килими́ плету́ть (Харківщ.). Підпереза́лась окра́йкою (Чернігів.)]; 2) **-ма́** *доски* – ребро́.
Кроманьо́н, -ньо́нский, *антроп.* – кроманьйо́н (-на), -ньйо́нський.
Кро́ме – (*кого, чего*) крім, о́крі́м, опрі́ч(е), пріч, опро́че, про́че кого́, чого́, (*за исключен.*) за ви́(й)нятком чого́. [Ста́вить собі на меті́, окрі́м зага́льно-науко́вих завда́нь, виу́чувати суча́сне й мину́ле Украї́ни (Стат. Акад.). Всі поме́рли, крім одного́ (Богодух.). Усі́ сіда́ють, опрі́че пи́саря (Грінч.). Опро́че (опрі́ч) цього́ бра́та він ма́є ще двох (М. Грінч.). Не бу́демо вжива́ть ми збро́ї и́ншої – пріч сло́ва (Самійл.)]. **-ме** *того* – до то́го (ще), о́крі́м то́го, опрі́ч(е) то́го, пона́д те. [До то́го всьо́го він ще й зло́дій (Київ). Опрі́че то́го, я ма́ю ще й и́нші до́води (М. Грінч.). Вона́, пона́д те, ще й ску́пчується все ду́жче та й ду́жче (Азб. Ком.)]. **Кро́ме** *как* – опро́[і]че як, крім, окро́ме. [Не мо́жна ви́правити, опро́че як судо́м (Звин.). Ніде́ він не хоті́в гра́ти, крім у се́бе до́ма (М. Грінч.). Ніде́ не вро́дить льон га́рно, окро́ме на ціли́нній чорно́землі (Вовч. п.)]. *Из этого, ничего не выйдет* **-ме** *убытков* – з цьо́го ніч́ого не бу́де, опрі́че зби́тків. *Он уплатил свой долг* **-ме** *ста рублей* – він заплати́в уве́сь свій борг опрі́ч ста карбо́ванців. *Вы не найдёте этого нигде,* **-ме** *него* – ви не зна́йдете цього́ ніде́, крім як у йо́го. *Найдутся люди и* **-ме** *него* – зна́йдуться лю́ди (зна́йдемо люде́й) і крім (опрі́ч) йо́го. **-ме** *этого, я разделяю ваше мнение* – за ви́нятком цього́, я поділя́ю ва́шу ду́мку. *Всё погибло* **-ме** *чести* – все заги́нуло, крім че́сти.
Кроме́шник, *стар.* – 1) (*житель ада*) пеке́льник; 2) (*опричник*) опри́чник.
Кроме́шный (край) – зовні́шній (край). *Тьма* **-ная** – тьма кромі́шня, пе́кло. [Оліве́ць ці́лого півтора́ дня лежа́в у мої́й шкільні́й то́рбі, під книжка́ми, досто́ту у тьмі кромі́шній (Франко)].
Кро́мка, *см.* **II. Крома́.**
Кромкострога́льный, *техн.* – окрайкостру́га́льний.
Кро́млех, *археол.* – кро́млех (-ха).
Кро́мочка – 1) пруже́чок (-же́чка); 2) кра́єчка, окра́єчка, окра́вочка; *см.* **II. Крома́.**
Кро́мочный – пругови́й, пружко́вий; (о)кра́йковий, окравко́вий.
Кромса́ние – чикри́ження, кре́мсання, батува́ння чого́.
Кромса́ть – чикри́жити, кре́мсати, батува́ти, чимисува́ти що. [Наві́що так чикри́жити? Тре́ба-б до ладу́ порі́зати. Не бату́й хлі́ба таки́ми вели́кими скибка́ми (Харківщ.). Бере́

дружко́ ніж-колодій й чимисує той корова́й на шмато́чки (Полтавщ.)].
Кро́на – 1) (*дерева*) к(о)ро́на, ша́пка, щит. [Вітер не цілу гру́шу зла́мав, тільки ша́пку (Звин.)]; 2) (*монета*) кро́на, (*австрийская*) коро́на.
Кронве́рк – кро́нве́рк (-ка).
Кро́нгла́с – кро́нгляс (-су).
Кронпри́нц – кронпри́нц (-ца).
Кро́ншнеп, *орнит.* Numenius – куль́он (-на), повій (-вія).
Кроншт́ейн, *архит.* – кро́ншта́йн (-ну).
Кропа́ние – парта́чення, ба́зграння. **-ние** *стихов* – недоте́пне ба́зграння (писа́ння) віршів, віршома́зання.
Кропа́тель, -ница – 1) парта́ч, -та́чка. [Та яки́й з його ма́йстер? Так собі парта́ч та й го́ді (М. Грінч.)]; 2) писа́ка, писа́чка (*общ. р.*), віршома́з, -ма́зка. [Повірив тупори́лим твоїм віршома́зам (Шевч.)].
Кропа́ть – 1) парта́чити. [Яки́й з його краве́ць – парта́чить а не ши́є (Київщ.)]; 2) ба́зграти. **-пать** *стихи* – ба́зграти (писа́ти) нікче́мні вірші, ліпи́ти віршики, стуля́ти ри́ми.
Кропи́ло – 1) кропи́ло; 2) *бот.* Melilotus officinalis L. – бурку́н жо́втий (лугови́й), за́ячий холодо́к (-дку), чемирни́к.
Кропи́льница – кропи́льня.
Кропи́льный – кропи́льний.
Кропи́льце – кропи́льце.
Кропи́льщик, -щица – кропи́льник, -ниця, скро́плювач, -чка.
Кропи́ть, -ся – кропи́ти, -ся, о(б)кропля́ти, -ся *и* о(б)кро́плювати, -ся, скро́пляти, -ся *и* скро́плювати, -ся, покропля́ти, -ся, оббри́зкувати, -ся, по́[й]рс(ь)кати, -ся, шпува́ти, -ся; *срвн.* **Окропля́ть. -пи́ть** *раствором соли, ропою* – ропи́ти що. **Кроплённый** – кро́плений.
Кро́пкий – крихки́й.
Кропкова́тый – крихкува́тий.
Кро́пкость – кри́хкість (-кости).
Кропле́ние – кропіння, кро́плення, обкро́плювання, обкропля́ння, скро́плювання, бри́зкання, оббри́зкування, по́[й]рс(ь)кання, спо́[й]рс(ь)кування, шпува́ння.
Кро́пот – бу́ркіт (-коту), бурча́ння, буркотіння.
Кропота́ть *или* **Кропота́ться** – 1) клопота́тися, метуши́тися; 2) бурча́ти, буркотіти.
Кро́поткий, Кропотли́вый – 1) (*беспокойный, суетливый*) клопітни́й, метушли́вий; 2) копітки́й; *срвн.* **Ко́поткий.** [Копітка́ пра́ця (Крим.)].
Кропотли́во – 1) метушли́во; 2) ко́пітко; *срвн.* **Копотли́во.**
Кропотли́вость – 1) кло́пітність, метушли́вість (-ости); 2) *см.* **Копотли́вость.**
Кропоту́н, -нья – 1) (*беспокойный*) клопітни́й (-но́го), -тна́ (-но́ї), метушли́вий, -ли́ва; 2) *см.* **Брюзга́**; 3) копітки́й (-ко́го), копітка́ (-ко́ї), копітько́ (-ка́) (*общ. р.*).
Кро́сно, Кро́сна, Кро́сны – 1) (*ткацкий станок*) ве[а]рста́т (-ту), ве[а]рста́ть (-ти), кро́сна (-сен). [Хто пряде́, хто за верста́ттю (Г. Барв.). Твоя́ стара́ ма́ти за кро́снами сиди́ть (Гол.)]; 2) **-сны** (*вытканное полотно или иная ткань в целом куске*) – полотно́, кро́сно, кро́сна, (*в трубку свёрнутое*) сувій (-во́я). [Че́тверо поло́тен ви́ткала (Чернігівщ.). Що роби́ла? – Кро́сно тка́ла (Пісня). Поста́вила і ви́ткала шовко́вії кро́сна (Пісня)].
Крот, *зоол.* Talpa europaea – кріт (*р.* крота́), (*гал.*) керти́ця, керти́на.
Кротёнок – кротеня́ (-ня́ти), кротеня́тко.
Кроте́ть – лагіднішати, тихішати, ти́хшати, (*пров.*) прискромля́тися.
Кро́тик – кро́тик (-ка).
Кроти́ло – (*для глушения рыбы*) до́вбня.
Кроти́льщик, *см.* **Укроти́тель.**
Кроти́ть – 1) гамува́ти, сти́шувати, (*пров.*) прискромля́ти; *см.* **Укроща́ть**; 2) (*глушить рыбу*) глуши́ти, убива́ти (ри́бу). **-ться** – 1) гамува́тися, сти́шуватися, (*пров.*) прискромля́тися; 2) глуши́тися, убива́тися.
Кро́ткий – ла́гідний, ти́хий, сумі́рний, плохи́й, (*церк.-слав.*) кро́ткий. [Ща́стя, що Госпо́дь йому́ посла́в за його́ до́бру ла́гідну вда́чу (Г. Барв.). Яка́ вона́ ти́ха, як голу́бка (Н.-Лев.). Світ місячний ласка́вий, сумі́рний (Кон.). Вона́ лиха́? Плохе́нька, мов голу́бка (Куліш). І ти́хим, до́брим, кро́тким сло́вом благовістіть їм сло́во но́ве (Шевч.)]. **-кого** *характера* – ла́гідний, ти́хий (*и т. д.*) на вда́чу хто, ла́гідної вда́чі хто, плоху́та (*сущ. общ. р.*). **-кий** *зверь* – плохи́й звір. **-кое** *слово гнев побеждает* – ти́хе (ла́гідне) сло́во гнів сти́шує.
Кро́тко – ла́гідно, ти́хо, сти́ха, сумі́рно. **-ко** *обходиться с кем* – ла́гідно пово́дитися з ким. **-ко** *сказать* – ла́гідно (ти́хо) сказа́ти. **-ко** *взглянуть* – ла́гідно гля́нути.
Кроткоду́шный – ла́гідної, до́брої душі (хто).

Кротконра́вный – ла́гідної вда́чі (хто).
Кро́ткость, *см.* **Кро́тость.**
Крото́в – кроті́в (-то́ва, -то́ве), кротя́чий, крото́вий.
Крото́вий – кротя́чий.
Крото́вина – кротови́на, (*зап.*) церти́чина; *соб.* кротови́ння. *Покрытый* **-нами** – кротови́нний. [Там усі́ лу́ки кротови́нні (М. Грінч.)]. *Изрывать, изрыть* **-нами** – кроти́ти, покроти́ти. *Нарыть* **-вин** – накроти́ти. [Учо́ра порозгорта́ла все кротови́ння, а сього́дні зно́ву скі́льки накроти́в ка́посний! (Чернігівщ.)].
Кротоло́в – кротоло́в (-ва).
Кротоло́вка – па́стка (ла́пка) на кроти́.
Кротоло́вный – кротоло́вний.
Крото́н, *бот.* – крото́н (-ну).
Крото́новый – крото́новий.
Кро́тость – ла́гідність, ла́года, ти́хість, сумі́рність (-ости). [Ла́гідність голуби́на (Л. Укр.). Чого́ ви хо́чете? Чи з лози́ною мені́ прийти́ до вас, чи з любо́в'ю і ду́хом ла́гідности? (Біблія). Вони́ роби́ли мече́м та кула́ччям, а ми – перо́м та ла́годою (Куліш). Якби він свідком ва́шим му́кам був і ти́хості, і му́жності, з яко́ю ви терпите́ знуща́ння! (Грінч.)].
Кро́ха́ – кри́хта, кри́ха́, окру́шина, окру́шка, одро́бина, дрі́бка; *срвн.* **I. Кро́шка 1**. [Нема́ й кри́хти хлі́ба (Київ). Поїж окру́шки, то ві́зьмуть у дру́жки (Приказка). З то́го бага́тства лиши́лися якісь мізе́рні окру́шини (М. Грінч.). Я була́-б щасли́ва окру́шиною, найме́ншою одроби́ною того́, чим лю́ди живу́ть (Франко)].
Кроха́ль, *зоол.* Mergus L. – крех (-ха), острю́ха.
Кро́хкий, Кру́хкий – крихки́й, кру́хий, кришу́чий. [Крихкі́ (кру́хі) коржі́. Крихке́ залі́зо. Кришу́чий (крихки́й) хліб (Хорольщина)]. *Становиться, стать* **-ким** – крихкі́шати, круші́ти, скруші́ти, скруша́ти. [Од ві́тру ка́мінь круші́є (М. Грінч.). Тре́ба зве́чора ку́ри порі́зати, то вони́ за ніч скруша́ють (Липовеч.)].
Крохма́л, *см.* **Крахма́л.**
Крохобо́р, -ка – 1) окру́шник, крихотру́с, крупотру́с, криходе́ра (*общ. р.*), дрібни́к; 2) скна́ра (*общ. р.*); *см.* **Скря́га.**
Крохобо́рничать – дрібникува́ти, над ко́жною кри́хтою трясти́ся, скнарува́ти.
Крохобо́рный – 1) окру́шний; 2) *см.* **Скупо́й.**
Крохобо́рство – 1) окру́шництво, криходе́рство; 2) скна́рство.
Кро́хотка, *см.* **I. Кро́шка.**
Кро́хотный, *см.* **Кро́шечный.**
Кро́шево – (*крошеная зелень для борща, супа*) за́кришка. [За́кришка – бутви́ння, що кри́шать у борщ: петру́шка, цибу́ля, кріп, то-що (Свидн.)].
Кроше́ние, *см.* **II. Кро́шка.**
Кро́шечка – 1) кри́шечка; *см.* **I. Кро́шка 1**; 2) (*очень малое количество ч.-либо в прямом и перен. смысле*) кри́хта, кри́шка, кри́шечка, кри́хточка, крихі́точка, щи́почка, крапели́ночка, дрі́бочка; *см.* **Чу́точка.** [Неха́й дозво́лить вла́дарка покла́сти крихі́точку їй фа́рби на обли́ччя (Л. Укр.)]. *Хочется с'есть* **-ку** *чего-небудь* – хо́четься з'ї́сти кри́шечку (щи́почку, крапели́ночку) чого́. *Не иметь ни* **-ки** *здравого смысла* – не ма́ти ні дрі́бки (ні трі́шки) ро́зуму в голові́, не ма́ти глу́зду ані пило́чка (пили́ночки). *Вы его* **-ку** *не застали здесь* – ви його́ тіль-тіль (ледь-ледь) не заста́ли тут. *Не испугался ни* **-ки** – не зляка́вся ані трі́шечки (ані трі́нічки).
Кро́шечный – малю́сінький, малі́сінький, маню́се[і]нький, манюсю́ненький, масюсю́нічкий, маню́ній, маню́нький, манюню́сінький, мане́сенький, ма́сенький, ма́це́нький, ма́цінький, маці́ненький, мацю́пенький, маці́пкий, мацюпу́сінький, дрібне́нький, дрібне́сенький.
Кроши́льный – криши́льний. **-ное** *отделение* (*на фабрике*) – криши́льня (-ні).
Кроши́ть – 1) (*мельчить ломая, разбивая, и т. п.*) криши́ти, трощи́ти, (*и зубами при жевании*) локши́ти, сі́кти, кавальцюва́ти що, (*капусту на крошиле*) шаткува́ти (капу́сту). [Криши́в го́стрим ноже́м тютю́н (М. Грінч.). Літа́, дощі́ та вітри́ навдивови́жу вмі́ють криши́ти мурува́ння (Куліш). П'я́ний трощи́в па́лицею миски́ та го́рщики (М. Грінч.). Голо́дні трощи́ли, аж у зуба́х хруща́ло (Н.-Лев.). Так в гні́ві си́льно їх локши́в (Котл.). Бу́дем ляхі́в, вра́жих сині́в, як капу́сту сі́кти (Пісня). Наро́д пам'ята́є, як шаткува́в свої́х ворогі́в (Н.-Лев.)]. **Крошённый** – кри́шений, сі́чений, шатко́ваний; 2) (*сорить крошками*) криши́ти. [Ї́ж так, щоб не криши́ти хлі́ба додо́лу (М. Грінч.)].
Кроши́ться – криши́тися. [Зу́би кри́шуться. Ка́мінь кри́шиться. Хліб кри́шиться, як рі́жеш (М. Грінч.)]. *Легко* **кроша́щийся,** *см.* **Кро́хкий.**
I. Кро́шка, Кро́шечка, Кро́хотка – 1) (*хлеба и т. п.*) кри́шка, кри́шечка, кри́хта,

крихти́на, кри́хточка, крихти́ночка, дроби́нка, одро́бинка, окру́шечка, окру́шинка, рі́ска, рі́сочка. [Кри́шки (рі́ски) хлі́ба ще не ма́ла сього́дні в уста́х (М. Грінч.). Поси́п окру́шечки курча́там (Харк.). По дроби́нці, а є в ко́жній суди́нці (Франко. Прик.)]. *До* **-ки** – до кри́хти (до кри́шечки, до оста́нньої крихти́ни, до рі́ски). [Усе до оста́нньої крихти́ни поїли (М. Грінч.)]. *Ни* **-ки** – ні кри́хти *и т. д.* [І у мі́сті ані кри́хти ско́ро хлі́ба вже не бу́де (Грінч.)]; 2) (*переносно*: *малая часть*) кри́хта, кри́шка, кри́шечка, крихі́точка, дрі́бка; *см.* **Чу́точка.** [І кри́шки жалю́ до ме́не не ма́єш (Харківщ.)]; 3) (*ласкат. к ребёнку*) кри́хітка, кри́шка, кришеня́ (-ня́ти), кришеня́тко, кришеня́точко, ману́шка, ману́шечка, мацю́пка, мацьо́пик. [Кри́шко моя́ дороге́сенька, мацьо́пику мій! (Київщ.). Ді́ти кришеня́точка,— і ті в не́ї не гуля́ли (М. Вовч.)].

II. Кро́шка, Кроше́ние – (*действие*) криші́ння, трощі́ння, локші́ння, кавальцюва́ння, шаткува́ння; *см.* **Кроши́ть.**

Кро́шня – (*корзина, в кот. возят кур на продажу*) ку́ча, ко́єць (*р.* ко́йця).

Кро́ющий, *прлг.* – покрівни́й.

Круг – 1) (*сомкнутая линия и перен.*) ко́ло, круг (-га), о́бід (-бода) (*ум.* обіде́ць), окі́л (*р.* о́колу), ко́лесо. [Начеркни́ ци́ркулем вели́кий круг, а всере́дині в йо́му мали́й кружо́к (М. Грінч.). Побра́вшися дівча́та за ру́ки, ста́ли вели́ким ко́лом, а одна́ ді́вчина вступи́ла в сере́дину ко́ла (М. Грінч.). І так що-дня все ву́жчає те ко́ло, що в йо́му я все ти́хше ворушу́сь (Грінч.). У ко́ло става́йте. Рука́ми сплели́ся і ко́лом гуля́ють (Київщ.). Вітрякі́в о́кіл крила́тий Бенде́ри мов обгороди́в (Греб.)]. *Площадь* **-га** – пло́ща кру́гу (ко́ла). *Начертить* **круг** *вокруг чего* – накре́слити круг навко́ло чо́го, обцирклюва́ти, обкружля́ти що. *Идти* **кру́гом** (*о телах небесных*) – іти́ ко́лом, ко́лесом, колува́ти. [Споконві́ку і до ві́ку хо́дить ко́лом без кінця́ (плане́та) (Самійл.). Ой ко́лом, ко́лом догори́ мі́сяць іде́ (Пісня). Ко́лесом со́нечко, ко́лесом вго́ру йде (Після)]. *Садиться, ставать в* **круг** (*кружок*), **кру́гом** – сіда́ти, става́ти ко́лом, кружка́, кружкома́, кружа́лом. [Усі́ мовча́ли, сто́ячи ко́лом біля одні́ї па́рти (Грінч.). Сіда́йте-ж бо кружка́ та слу́хайте (М. Вовч.). Парубки́ обсі́ли кружа́лом її ха́ту (М. Вовч.)]. Голова́ **-гом** *идёт* – голова́ о́бертом (о́бертнем) іде́; у голові́ моро́читься. *Всё пошло* **-гом** – усе́ пішло́ о́бертом, о́бертнем (М. Вовч.). *Заколдованный* **круг** – зачаро́ване ко́ло. **Кру́ги** *на воде* – кругі́, кружки́, жмурки́ (-кі́в). [Поскида́ли у во́ду тру́пи; ти диви́лась, як розстеля́лися-стели́лись кругі́ широ́кії над ним, над си́ном пра́ведним твоїм (Шевч.). Шубо́вснув у во́ду, і вода́ широ́кими кружка́ми побі́гла від ньо́го (Коцюб.)]. **Круг** *около луны* – кружа́ло. *Тёмные* **-ги** *вокруг глаз* – синці́ (те́мні о́боди) попід очи́ма. [Землі́стий ко́лір обли́ччя, синці́ попі́д очи́ма (Коцюб.)]. **Круг** *семейный* – роди́нне ко́ло, роди́нне ото́чення. **Круг** (*общество*) *людей* – ко́ло (гурт (-ту), грома́да) людե́й, товари́ство, (*слой*) верства́. [Серед на́шого ко́ла (товари́ства) тако́го зви́чаю нема́ (М. Грінч.). Хто хо́че бу́ти бли́жчим і зрозумі́лішим яко́мусь гу́ртові люде́й, той його́ мо́вою пови́нен говори́ти (Єфр.). Письме́нство росло́ й розвива́лося само́ і все бі́льшу грома́ду люде́й до се́бе прихиля́ло (Єфр.). Старе́ письме́нство найду́жче одбива́ло в собі потре́би тіє́ї ви́щої верстви́, що його́ сплоди́ла (Єфр.)]. *Люди известного* (*своего*) **-га** – лю́ди пе́вного (свого́) ко́ла (товари́ства), пе́вної верстви́ грома́дської, пе́вного (свого́) гу́рту (кру́гу), пе́вної (своє́ї) грома́ди. *В своём* **-гу** – серед своїх, помі́ж своїми, серед свого́ гу́рту (товари́ства, грома́ди), у своє́му гурті́ (товари́стві, грома́ді). *Широкие* **-ги** *общества* – широ́кі грома́дські ко́ла, зага́л (-лу). [Зага́л росі́йської інтелі́ге́нції (Грінч.). Зага́л так зва́ного «украї́нофі́льства» (Грінч.)]. *Придворный* **круг** – двірське́ ко́ло. **Круг** *гостей* – товари́ство госте́й, ко́ло госте́й. *В* **-гу** *гостей* – серед госте́й, в гурті́ госте́й. **Круг** (*сфера*) *действий* – ко́ло (круг) ді́яльности. *Он не ограничивается узким* **-гом** *своих дел* – він не обме́жується вузьки́м ко́лом своїх справ. **Круг** *обязанностей* – о́бсяг обо́в'я́зків. *Это входит в* **круг** *его обязанностей* – це нале́жить до його́ обо́в'я́зків. **Круг** (*цикл*) *предметов рассмотрения* – о́бсяг чого́. [Що-б то за істо́рія була́ украї́нського письме́нства, коли́-б вона́ ви́кинула з свого́ о́бсягу ма́ло не цілко́м усе́ старе́ на́ше письме́нство (Єфр.). О́бсяг іде́й, що посо́вують напере́д лю́дськість, не виче́рпується ме́жами мину́лого й сьогоча́сного життя́ рі́дного наро́ду (Грінч.)]. **Круг** *дороги* – круг, кружина́. [Хто кру́гу не боїться, той да́лі станови́ться (Приказка). А все-ж за́йва кружина́: ході́ навкругі́ – через двір, ву́лицею, знов, двоpо́м (Конис.)]. *Делать, сделать* **круг** *в дороге* – кру́гу накида́ти, наки́нути, нада́ти, окружля́ти. [Шлях ваш коро́тший; я-ж нада́ти кру́га му́шу: ви ви́граєте аж два дні над ме́не (Куліш). Довело́сь до́брого кру́гу наки́нути, щоб небезпе́чне мі́сце обмину́ти (М. Грінч.). За́мість іти́ напряме́ць, він окружля́в до ме́не геть поза горо́дами (Новомоск. п.)]. *Тем путём ехать – большой* **круг** *делать* – тудо́ю ї́хати ду́же о́бхідно́ (кру́жно). [Ї́хати на Ве́рбки кру́жно, а на Скрипакі́ ще кружні́ш бу́де (Вовч. п.)]. *Судный* **круг** – су́дне[є] ко́ло. [У ра́ду, до су́днього ко́ла (Грінч.)]. *Спиться с*

-га[у] – розпия́чнтися, розпи́тися вкрай, спи́тися з гу́рту. *Продавать на* **круг** – продава́ти на гурт; 2) (*плоскость, ограниченная окружностью*) кружа́ло, кругови́на, ко́ло. [Аж кружа́ло ви́топтав, танцю́ючи (Свидн.). Перед до́мом у дворі було́ на́віть кружа́ло, заса́джене кущ́ами та квітка́ми (Н.-Лев.). Просто́ре ко́ло перед ґа́нком заросло́ бузко́м та шипши́ною (Ор. Левиц.). Біліє пісо́к на кругови́ні, що ви́рівняно перед вера́ндою (Васильч.)]; 3) (*диск*) кружа́ло, ко́ло, покоте́[и́]ло, покотьо́ло. [На́че те промі́ння, що оре́олом розхо́диться з со́нячного кружа́ла (Крим.). Со́нце пливло́ до споко́ю; над са́мою земле́ю стої́ть його́ іскри́сте ко́ло (Мирний). Мов покоте́ло червоніє, крізь хма́ру со́нце зайняло́сь (Шевч.). Мов покоти́ло з горба́, стриба́в я ви́соко пона́д тропо́ю (Куліш)]. **Кру́ги** *перед глазами* – кружа́ла, ко́ла. [Зеле́ні кружа́ла перед заплю́щеними очи́ма (Мирний). Заплю́щу о́чі: вогняні́ ко́ла танцю́ють і си́плють і́скри (Коцюб.)]; 4) **круг** *воска* – кружа́ло, (кру́гла) бри́ла во́ску, воскове́ кружа́ло. [У комо́рі воскові́ кружа́ла (Сл. Гр.)]. **Круг** *сыра* – кружа́ло, (*гал.*) плеска́нка. **Круг** *проволоки* – кружа́ло, кружа́лок (-лка) (Липовеч.); 5) **круг** *гончарный* – круг ганча́рський.

Кругле́ние – викру́глювання, закру́глювання, круглі́ння.

Кру́гленький – кругле́нький, кругле́сенький.

Кру́гленько – кругле́нько, кругле́сенько.

Кругле́ть – 1) круглі́ти, закругля́тися, (*ещё более*) круглі́шати; 2) гла́дшати, си́тшати.

Круглёхонек, -лёшенек – круглі́сінький. **-хонько** – круглі́сінько.

Круглина́ – кру́глість (-лости), круглина́.

Кругли́ть – кругли́ти, викру́глювати *и* викругля́ти, обкру́глювати *и* обкругля́ти, закругля́ти що; *см.* **Округля́ть, Закругля́ть.**

Кру́гло – кру́гло, окру́гло.

Круглобо́кий – круглобо́кий, колобо́кий.

Круглова́тость – кругля́вість, кругля́[а́]стість (-ости).

Круглова́тый – кругля́вий, кругля́[а́]стий.

Круглови́дный, *см.* **Круглова́тый.**

Кругловина – кру́глість (-лости), кругловина́.

Круглоголо́вый – круглоголо́вий. [Круглоголо́ве дитинча́ (Харк.)].

Круглодо́нный – круглоде́нний.

Кругло́листый – кругло́листий.

Круглоли́цый – круглови́дий (*ласк.* круглови́денький), круглоли́ций (-ця, -це), повнови́дий повноли́ций. [Пливе́ мі́сяць круглоли́ций (Шевч.). Круглови́да ді́вчина (Коцюб.). Круглови́денька дити́на. Повноли́ций як мі́сяць. Чорня́ві, повнови́ді (Квітка)].

Кругломо́рдый – кругломо́рдий, (*круглорожий*) круглопи́кий.

Круглопродолгова́тый – округлодовга́стий.

Круглоро́жий – круглопи́кий.

Кру́глость *и* **Круглота́** – кру́глість (-лости), круглота́. [Кру́глість землі́ (Комаров)].

Круглотка́ный – круглотка́ний.

Круглощо́кий – круглощо́кий, круглоли́ций (-ця, -це), круглови́дий.

Кру́глый – 1) (*дискообразный*) кру́глий, окру́глий, коліща́(с)тий, (*шарообразный*) опу́клий, (*круглосторонний*) круглобо́кий. [Гріш кру́глий – розко́титься (Приказка). Окру́глий стіл. Був окру́глий, по́вний, мов гарбу́з (Франко). Земля́ круглобо́ка як каву́н, а не як корж. Мі́сяць вида́є ні́би коліща́тий, а він опу́клий (Ком.)]. *С* **-лыми** *глазами* – кругло́окий; 2) (*весь, целый*) уве́сь, ці́лий; *см.* **Це́лый**; (*совсем*) круго́м. **-лый** *год* – уве́сь рік, цілі́сінький рік. *Сосны зелены* **-лый** *год* – со́сни зеле́ні уве́сь рік. **-лый** *сирота* – круго́м сирота́. **-лый** *дурак* – дурни́й як пень, як коло́да, як сту́па; ду́рень дуре́нний (заплі́шений), вели́кий ду́рень. **-лая** *сумма* – поря́дна су́ма, чима́лі гро́ші, чима́лий гріш. **-лый** *квадрат* – кру́глий квадра́т, кру́гла ка́рта. **-лое** *число* – (о)кру́гле число́; 3) (*о человеке, животном*) опе́цькуватий.

Кругля́к, Кругля́ш, Круглы́ш – (*о дереве, камне*) кругля́к (-ка́).

Кругля́ш, Круглячо́к, Круглы́шка – (*о человеке, животном*) пуза́нь (-ня́), опе́цьок (-цька), опе́цькуватий (-того).

Кругова́я, *см.* **Кругово́й.**

Кругови́дный – кругува́тий, кругови́дий.

Кругови́на, Кругове́нька – ко́ло, кружина́, кружа́ло.

Круговня́, *см.* **Круговщи́на.**

I. Кругово́й – колови́й, кругови́й, кружни́й. [Вода́, як у не́ї ки́неш ка́мінь, розхо́диться кругови́ми хви́лями (Комаров). Кружні́ літа́ння (Пр. Пр.)]. **-вое** *движение* – колови́й, кругови́й рух. *Двигаться по* **-во́й** *линии* – колува́ти (*о птицах*) кружа́ти. [Со́нце колу́є.

Я́струб кружа́є]. **-ва́я** (*чаша*) – кругова́ ча́ра, ручкова́ ча́рка. [Господи́ня піднесла́ всім по ча́рці ручковій із свої́х рук (М. Грінч.)]. *Чаша ходит в* **-ву́ю** – ча́ра кружа́є, кружля́є. *Пить* **-ву́ю** – пи́ти ручкову́. **-ва́я** *песня* – гуртова́ пісня. **-ва́я** *порука* – кругова́ (гуртова́, спільна, товари́ська) за(по)ру́ка (пору́ка).

II. Кругово́й – шале́ний, нерозсу́дливий; легкова́жний, пустотли́вий; божеві́льний, причи́нний.

Круговоро́т – коли́ворі[о]т, коловорі́[о́]т (-ро́ту), круго(з)ворі́[о́]т (-ро́ту), кру́тінь (-теня), (*водоворот*) шум (-му). [Коловорі́т умира́ння і відро́дження приро́ди. Так відбува́ється круговоро́т води́ на землі. Вхопи́в її та й закрути́в у тому́ танцюри́стому кру́тені (Грінч.). Шум життя́, в яко́му закрути́вшись, ги́не бе́зліч непристосо́ваної до боротьби́ просто́ти (Єфр.)]. *Житейский* **-ро́т** – життьо́вий коли́воріт, вир життя́. *Вечный* **-ро́т** *жизни* – вічний кругозворо́т життя́.

Круговраща́тельно – коловоро́том, кругозворо́том.

Круговраща́тельный – коло[и]воро́тний, кругозворо́тний. **-ное** *движение* – коловоро́тний (кругозворо́тний) рух.

Круговраще́ние – кружля́ння, оберта́ння навко́ло чо́го, кругобі́г (-гу).

Круговщи́на, Круговня́ – (*круговая порука*) кругова́ (гуртова́, спільна, товари́ська) за(по)ру́ка (пору́ка).

Кругозо́р – виднокру́г (-гу), кругови́д (-ду), кругозі́р (-зо́ру), кругогля́д, о́брій (-рію); *срвн.* **Горизо́нт.** [Поши́рити виднокру́г наро́дній (Грінч.). Тісни́й анти́чний кругозі́р (Л. Укр.). Чи ви лю́бите гуля́ти по сім узгі́р'ї та любува́ти кругови́дом? (Н.-Лев.). Він зник з мого́ о́брію (М. Грінч.)]. *С широким* **-ром** – широкогля́дний. [Широкогля́дний полі́тик (М. Грінч.)].

Кругозо́рный – кругогля́дний, кругови́дний, о́брійний.

Кругозы́ря (*общ. р.*) – роззя́ва.

Круго́м, *нрч. и предл.* – навкру́г, о́кру́г, округи́, круг, круго́м, навко́ло, довко́ла, надо́ко́ло (ко́го, чо́го); (*только нрч.*) навкруги́; *срвн.* **Вокру́г.** [Стоя́ть круг (навкру́г) сто́лу (Харківщ.). Слухачі навко́ло нього (Л. Укр.). Надоко́ло вода́, а всере́дині біда́ (Приказка). Круго́м ду́ба руса́лоньки мо́вчки дожида́ли (Шевч.)]. Розгля́нувся навкруги́ (навко́ло) (Київщ.)]. *Идти* **-го́м** *города* – іти́ круг міста. *Обойти город* **-го́м** – обійти́ місто навкруги́ (округи́, навко́ло). *Ходить, обходить* **-го́м** *чего* – ходи́ти круг, навкру́г *и т. д.* чо́го, ходи́ти кружка́ коло чо́го. *Земля моя идёт на пять вёрст* **-го́м** – землі мо́єї на п'ять версто́в навкруги́. *Его* **-го́м** *обобрали* – його́ геть чи́сто (до ни́тки) обі́брано. **-го́м** *хорош* – круго́м (навкру́г) га́рний, хоро́ший. [Золотоно́ша круго́м хоро́ша (Приказка)].

Кру́гом, *см.* **Круг 1.**

Кругообра́зный – кругува́тий, околува́тий, кругови́дий, кругля́стий, колі́ща́тий.

Кругообраще́ние, *см.* **Круговраще́ние.**

Кругосве́тный – кругосві́тній, кругозе́мний, навколосві́тній, навколозе́мний. **-ное** *путешествие* – кругосві́тня (навколосві́тня, кругозе́мна) по́дорож (мандрі́вка).

Кругосве́тье (*весь мир*) – світ, всє́світ (-ту), кругосві́ття.

Кружа́лить (*что*) – викругля́ти, викру́глювати, заокру́глювати що.

Кружа́ло – 1) кружа́ло; 2) ши́н(о́)к (-нку), ко́рчма́.

Кружа́сь, *см.* **Кружи́ться.**

Кружа́ть – (*сбившись с дороги*) кружля́ти, блуди́ти (-джу, -диш) навко́ло чо́го. [Усю ніч навко́ло о́зера кружля́в (М. Грінч.)].

Кружа́щийся – 1) (*прич.*) той, що кружля́є, кру́титься; 2) (*прилаг.*) закру́жений, кругокру́ж[т]ний, закружі́лий. [Мі́сяць сві́тлом залива́є кругокру́жний їх тано́к (Крим.)].

Кружевни́к, -ни́ца – мережівни́к, -ни́ця.

Кружевни́цын – мережівни́чин (-на, -не).

Кружевни́чий – мережівни́чий.

Кружевно́й – мере́жевий, з мере́жева зро́блений.

Кру́жево – мере́жево, пле́тево, (*зап.*) коронки́ (-но́к), (*стар.*) форбо́ти (-бо́т), (*узкое*) форбо́[і ́]тки (-ток). [Тонке́, як павути́на, мере́жево (Васильч.). Блаки́тний шовк не́ба покри́вся мере́жевом чо́рних гиля́чо́к (Коцюб.). На голові чепе́ць з форбо́т вене́цьких (Ор. Лев.)].

Кружевцо́ – мере́жевце, (*стар.*) форбо́[і́]тки (-ток).

Круже́ние – (*чего или вокруг чего*) кружі́ння, кружля́ння, круті́ння, круг (навко́ло) чо́го. **-ние** *головы* – моро́чення в голові, па́морока, па́мороки (-ків). *Почувствовал* **-ние** *головы кто* – заморо́чилося в голові кому́; світ о́бертом пішо́в кому́, (*сильное*) па́мороки взяли́ся кого́ (заби́лися кому́). **-ние** *у овец* (*болезнь*) – (*вертячка*) вертя́чка, крутя́чка, мете́лиця; (*дистоматоз*) мотили́ця. *Баран больной* **-нием** – крутя́к (-ка́).

Кру́жечка – ку́хлик, ку́хличок (-чка), питу́нчик, кварти́нка; *см.* **Кру́жка.**
Кру́жечный – кухле́вий, карна́вковий; *см.* **Кру́жка.** [Кухле́вий квас. Карна́вкові гро́ші, що лю́ди в карна́вку ки́дають (М. Грінч.)]. **-ный** *сбор* – карна́вковий збір.
Кружи́ла, Круши́тель – 1) (*кто кружит что-либо*) кружі́й (-жія́), крути́ло (*м. р.*), кружля́ка (*общ.*); 2) (*пьяница*) випива́ка, запива́ка, запия́ка, випива́йло.
Кружи́лка – дзи́ґа.
Кружи́ть – (*что, чем*) крути́ти що, чим. [Вир його́ скаже́ний кру́тить (Грінч.). Обвяза́в каменю́чку мотузко́м і крути́в не́ю в пові́трі (Харківщ.). Ві́тер кру́тить сні́гом (М. Грінч.)]. **-жи́ть** *вокруг кого, чего* – кружля́ти, колува́ти навко́ло ко́го, чо́го; (*о птице*) кружля́ти, круженя́ти. [Кружля́є скрізь там га́лич над лана́ми (Л. Укр.). Корша́к літа́є, літа́є, – чого́ він так круженя́є? (Радомиськ. п.)]; (*о воде в водовороте и перен.*) вирува́ти, нуртува́ти. [Ота́м, де вода́ виру́є, там я́ма (М. Грінч.). Літа́є павути́ння, кружля́є і виру́є у пові́трі (Л. Укр.)]. **-жи́ть** *кого в танце* – крути́ти кого́ в танку́ (танцю́ючи). *Ветер* **-жи́т** *пыль, песок* – ві́тер ви́хорить, ві́тер кру́тить по́рох, пісо́к; (*снег*) ві́тер ви́хорить, хурде́лить; ві́тер кру́тить сні́гом. **-жи́ть** *в пути, см.* **Колеси́ть. -жи́ть** *голову кому* – крути́ти, моро́чити го́лову кому́, (*пренебр.*: *путать*) дури́ти кому́ го́лову. [Що ти мою́ го́лову ду́риш?! (Звин.)].
Кружи́ться – крути́тися, кружи́[і]ти, кружля́ти; (*о воде в водовороте*) вирува́ти, нуртува́ти. [Кру́титься, ве́ртиться, не зна́є, де ді́ться (Номис). Пливла́, пливла́ з ро́жі квітка та й ста́ла крути́ться (Пісня). Був неспокі́йний, кружи́в по ха́ті (М. Вовч.). Вода́ б’є́ться об коле́са, коле́са кружля́ють (Рудан.)]. **-ться** *вокруг кого, чего* – кружля́ти, крути́тися навко́ло ко́го, чо́го, (*увиваться*) увиха́тися; (*о птицах, пчёлах*) ви́тися, кружля́ти, круженя́ти. [Ластівки́ вили́сь над ставко́м (Коцюб.). Як спуска́ли домови́ну в я́му, то все над не́ю бі́лі голуби́ кружля́ли (М. Вовч.)]. **-ться** *в танце* – кружля́ти, крути́тися, звива́тися в танку́. [Мале́ча танцюва́ла, дрі́бно кружля́ючи (Л. Укр.)]. У весе́лих тано́чках звива́тись (Л. Укр.)]. **-ться** *в вихре танца* – вихри́тися в танку́. **-ться** *вихрем* – ви́хоритися, вихри́тися. [Думки́ як завірю́ха крути́лись, ви́хорились (Мирний). Все вихри́лося (Грінч.)]. *Голова* **-тся** *у кого* – голова́ тума́ніє, моро́читься, о́бертом іде́, кружка́ йде, ве́рнеться кому́; (*фамил.*) світ макі́триться (ве́рнеться) кому́. [Тумані́ла обо́м од тих слів голова́ (Грінч.). Чого́сь мені́ голо́вонька моро́читься (Пісня). Голова́ мені́ кружка́ йде (М. Грінч.). Аж світ мені́ макі́триться з то́го всьо́го. Лежи́ть на́ша Тетя́на ве́рнеться їй світ (Г. Барв.)]. **Кружа́сь** – кру́тячись, кружля́ючи, кру́жачи, крутька́. [Посеред ко́ла замайорі́ла Да́рчина голова́, кру́жачи в па́рі то з парубо́цькою ша́пкою, то з діво́цькою ху́сткою (Л. Укр.). Удво́х но́сяться наздо́бочки і крутька́ по-па́нськи (Г. Барв.)]. **Кружа́щийся,** *см. отдельно.*
Кру́жка, Кру́жечка – 1) (*для питья, глиняная или стеклянная*) ку́холь (-хля), ку́хлик (-ка), кухля́тко, питу́н, питу́нчик, питуне́ць (-нця́), (*металлическая*) ква́рта, (*диал.*) карва́тка, кавра́тка, (*металлическая или деревянная для вина, мёда, пива*) кінва, ко́ні[о́]вка. [Як узя́в ту кі́нву за у́хо, то зроби́в у тій ко́нівці су́хо (Дума). Зачепи́ла рукаво́м срі́бну ко́новку, по́вну вишні́вки (Куліш)]. **-ка** *металлическая для сбора денег* – карна́вка, скарбо́на, скарбо́нка. **-ка** *пива* – ку́холь пи́ва, ква́рта пи́ва; 2) (*одна десятая часть ведра*) ква́рта.
Кружково́й, -ко́вый – гуртковий́.
Кружко́вец – гурткі́вець (-вця).
Кружково́д – гуртко́ві[о́]д (-во́да), гуртково́да (-ди).
Кружко́вский – гурткі́вський.
Кружко́вщина – гурткі́вство.
Кру́жный – кругови́й, обхідни́й.
Кружо́к – 1) (*деревянный или метал. для накрывания, для подставки*) кружо́к (-жка́), кружечо́к (-же́чка); (*круглый след от чего-либо*) кружа́ло, кружа́льце. [Зроби́в кружо́к водя́нку накрива́ти (Харківщ.). Гле́чики кружечками понакрива́ла (Харківщ.). Зна́ти кружа́ло, де стоя́ла пля́шка (Київ)]; 2) (*диск*) кружа́ло, кружа́льце; 3) (*игрушка*) покоте́[и́]ло, покотьо́ло, ко́чало, *ум.* покоте́льце, ко́чальце. [Скочу́сь нена́че те покотьо́ло, не заби́вшись (Стор.)]. *Сесть в* **-жо́к,** *см.* **Круг 1**. *Волосы подстрижены в* **-жо́к** – чуб підстри́жений кружа́льцем. [Он і ру́ські стоя́ть з ко́сами, чуби́ кружа́льцями в їх, сорочки́ на ви́пуск (Тесл.)]; 4) **-жо́к** *людей* – гурто́к (-тка́), грома́дка; *срвн.* **Круг.** *Политические* **-жки́** – політи́чні гуртки́.
Кружо́чек – круже́чок (-же́чка), кружа́льце; *см.* **Кружо́к.**
I. Круп (*болезнь*) – круп (-пу), (*гал.*) блони́ця.
II. Круп (*лошади*) – кру́па (-пи), зад (-ду), кри́жі (-жів).
Крупа́ – (*только мн.*) кру́пи́ (*р.* круп *и* -пів). [Кру́пи́ греча́ні, я́чні, перло́ві, вівся́ні]. **-па́** *манная* (*пшеничная*) ма́нна (-ни). **-па́** *смоленская* – греча́на ма́нна. **-па́** *снежная* – крупи́

(*и ед.* крупа́). [Поча́вся був дощ, та на крупи́ переві́вся (Харківщ.)]. *Шапка в рубль, а щи без* **круп** – го́ле й бо́се, а голова́ в ві́нку (Номис); чо́боти скрипля́ть, а горшки́ без са́ла кипля́ть (Номис).

Крупени́к – 1) (*каша крутая*) ка́ша круп'яна́, круп'яни́к (-ку́); 2) ба́бка круп'яна́; ка́ша запіка́на; 3) пирі́г з ка́шею.

Крупе́нить – крупи́ти, де́рти на кру́пи що.

Крупе́ниться – 1) *см.* **Крупи́ться**; 2) (*важничать*) велича́тися, ви́соко нести́ся, зано́ситися. [Велича́ється, як порося́ на о́рчику (Номис)].

Крупё́нка, Крупя́нка – култі́ш (-лешу́), куле́шик, крупни́к, крупничо́к (-чку́).

Кру́пи́на, Крупи́нка – 1) (*одно зёрнышко крупы*) крупи́на, крупи́нка, зе́рня, зе́рнятко, зере́нце. [Тако́го крупнику́ навари́ла, що крупи́на за крупи́ною ганя́ється з дуби́ною (Харківщ.). Я такі́ кру́пи люблю́, щоб зере́нця були́ ці́лі (Волинь)]; 2) **-ка** *соли, сахара и т. п.* – дрібо́к (-бка́), дрібо́чок (-бо́чка), дрі́бка со́ли, цу́кру *и т. п.* [Да́йте со́ли два дрібо́чки посоли́ти огіро́чки (Приказка). Мені́ небага́цько тре́ба: со́ли дрібо́к, хлі́ба шмато́к та горі́лки ча́рку (Приказка). Був коли́сь час, що не був я душе́ю: дрі́бкою фо́сфору був під земле́ю (Крим.)]. *Состоящий из* **-нок,** *см.* **Крупча́тый.**

Крупи́нный, Крупи́стый, *см.* **Кру́пча́тый.**

Крупи́ночка – крупи́ночка, крупи́нонька; дрібо́чок (-бо́чка); *срвн.* **Кру́пи́на.**

Крупи́ть *что* – крупи́ти, на крупи́ де́рти, дрібни́ти що. *На дворе* **-пи́т** – надво́рі кру́пи па́дають.

Крупи́ться – крупи́тися, на крупи́ де́ртися, дрібни́тися.

Крупи́ца – 1) (*ум. от* **Крупа́**) крупці́ (-ці́в). *И дурак кашу сварит, была бы* **-пи́ца** *да водица* – і ду́рень ка́ші нава́рить, аби пшоно́ було́; 2) (*чуточка*: *в прям. и перен. смысле*) кри́шечка, кри́хітка, дрі́бка, окру́шина, одро́би́на, щи́почка, рі́ска, зе́рно, зе́рнятко; *срвн.* **Кро́шка 1**. [Ані кри́шечки ща́стя я з ним не зазна́ла (М. Грінч.). В чужу́ зе́млю чужі́ лю́ди мене́ захова́ють, а своє́ї ця кри́хотка надо мно́ю ля́же (Шевч.). Дрі́бки ро́зуму нема́є в голові́ у йо́го (М. Грінч.). Ло́влю я ща́стя одроби́ни (Вороний). У нас нема́ зерна́ непра́вди за собо́ю (Шевч.). Не йміть ві́ри: зе́рнятка пра́вди нема́є в тому́, що він ка́же (Київ)].

Крупича́тка, Крупча́тка – 1) (*мельница*) пи́тель (-тля), питльови́й млин. [Ме́льник приви́к до туркота́ння пи́тля (Франко)]; 2) (*мука*) питльо́ване бо́рошно.

Крупи́чатый – 1) (*о муке*) питльо́ваний. **-тая** *мука* – питльо́ване бо́рошно, (*рус.*) крупча́тка. [Дава́й йому́ коржі́в з питльо́ваного бо́рошна (Н.-Лев.)]. *Намолоть* **-той** *муки* – напитлюва́ти бо́рошна (муки́); 2) **-тый** *мёд* – крупки́й, крупкува́тий мед.

I. Кру́пка – 1) (*при помоле зерна*) кру́пка. [Пшени́цю спе́ршу ме́лють на кру́пку, а тоді́ вже переме́люють на м'я́кше (М. Грінч.)]; 2) **-пки** (*крошки*) – крихти́ (-хо́т), кришки́ (-шо́к), окру́шки, окру́шини (-шин).

II. Кру́пка, *бот.* Draba verna L. – кру́пка весня́на, рижу́ха, чисте́ць (-тця́).

Кру́пненький – величе́нький, чима́ленький, буйне́нький; *см.* **Кру́пный.**

Крупне́ть – (*о зёрнах, плодах*) буйні́шати, дорідні́шати; (*о живых существах*) бі́льшати, (*о владениях*: *укрупняться*) збі́льшуватися.

Кру́пно – бу́йно. [Криши́ дрібні́ше, не так бу́йно (М. Грінч.)]. **-но** *говорить* – говори́ти го́стро, з се́рцем, (*фамил.*) серди́то нівро́ку.

Крупнова́тый – буйне́нький, до́сить буйни́й.

Крупновладе́лец – вели́кий вла́сник, вели́кий землевла́сник.

Крупновладе́льческий – великовла́сницький, великоземе́льний. [Рата́йське господа́рство з малоземе́льного поперехо́дило в великоземе́льне (Куліш)].

Крупноголо́вый – голови́стий, голова́тий, (*антроп.*) великоголо́вий. [Голови́стий, корени́стий при доли́ні мак (Пісня)].

Крупнозерни́стый – крупни́стий, крупки́й, (*о соли*) дрібкова́, дрібкова́та, дрібча́ста, цупка́ сіль; (*о песке*) шорстки́й, жорстки́й (пісо́к); (*о злаках*) ядрени́стий, яде́рний, ядре́ни́й; (*о камнях*) грубозерня́стий, крупки́й. [Жи́то густе́є, колоси́стеє, ядрени́стеє (Пісня). Грубозерня́сті пісковики́ (Троян.)].

Крупнокле́тный – (*о растениях*) буйноклі́ти́нний, великоклі́ти́нний.

Крупнокоча́нный – голови́стий. [Капу́ста голови́ста].

Крупнокристалли́ческий – буйнокришталé́вий, буйнокристалі́чний.

Крупноли́стый – листа́тий. [Листа́тий та розло́гий клен (М. Грінч.)].

Кру́пность, Крупнота́ – бу́йність, дорі́дність, вели́кість (-ости); *срвн.* **Кру́пный.**

Кру́пный – вели́кий, чима́лий, буйни́й. **-ное** *хозяйство* – вели́ке господа́рство. **-ное** *предприятие* – вели́ке підприє́мство. **-ная** *промышленность* – вели́ка промисло́вість. *Он* **-ная** *сила* – він видатна́ (вели́ка, неаби́яка) си́ла. **-ная** *буржуазия* – вели́ка буржуазі́я.

-ные *деньги* – вели́кі (недрібні́) гро́ші. **-ный** *вол* – чаба́нний (чабани́стий) віл. **-ный** (*о зерне, фруктах, ягодах*) – буйни́й, дорі́дний, дорі́дливий; (*о каплях жидкости*) буйни́й, крапли́[я́]стий, крапчи́[а́]стий, (*о слезах ещё*) дорі́дливий (Свидн.). [Буйна́ (дорі́дна) пшени́ця (Київщ.). Дорі́дні я́блука, гру́ші. Буйні́ (дорі́дні) ви́шні]. **-ные** *арбузы, дыни* – вели́кі (дорі́дні) кавуни́, ди́ні. **-ный** *жемчуг* – буйні́ пе́рли, (*собир.*) буйне́ перло́. **-ная** *печать* – буйни́й друк. **-ное** *явление* – вели́ке я́вище. **-ное** *недоразумение* – вели́ке (чима́ле) непорозумі́ння. **-ный** *разговор* – го́стра (гнівна́) розмо́ва, (*фамил.*) бала́чка серди́та нівро́ку.

Круподёр – круподе́р (-ра), круподе́рник, *ласк.* круподе́рничок (-чка). [Козаки́ не схоті́ли сиді́ти по за́мочках круподе́рами (Куліш). Ой ти ме́лничку-круподе́рничку (Пісня)].

Круподёрня, Крупору́шка – драч (-ча́), дра́чка, крупору́шка, круподе́рня. [В драчі́ крупи́ деру́ть (Житомирщ.). Відвези́ гре́чку в дра́чку (Липовеч.)].

Крупо́зный, *мед.* – крупо́зний.

Крупору́шка, *см.* **Круподёрня.**

Крупча́тка – 1) *см.* **Крупича́тка 1**; 2) (*мука*) питльо́ване бо́рошно, -на мука́, (*руссизм*) крупча́тка.

Крупча́тный – (*о мельнице*) питльови́й (млин), (*о муке*) питльо́ваний. [Питльо́ване бо́рошно].

Крупча́тый, Крупи́стый – крупки́й, крупни́й крупни́стий, (*из крупн. крупинок*) дрібкови́й, дрібча́(с)тий. [Крупки́й мед. Крупне́ бо́рошно. Крупни́сте ма́сло. Дрібкови́й цу́кор. Дрібкова́ сіль].

Крупщи́к – круп'я́р (-ра́). [У круп'яра́ в мі́сті поба́чив я був ко́рбові жо́рна (Франко)].

Крупье́ – круп'є́ (*нескл.*).

Крупя́нка, *см.* **Крупёнка.**

Крупяно́й – круп'яни́й. [Ва́риться ка́ша пшоня́на й круп'яна́ (Звиног.)].

Круте́нек – круте́нький.

Крутене́ц – заве́рнений бара́н.

Кру́тень – 1) ви́хор (-хора *и* -хру); 2) (*о воде*) вир (-ру), шум (-му), коло́вертень (-тня).

Круте́нько – круте́нько. *Шесть месяцев тюрьмы – это* **-ко** – шість мі́сяців в'язни́ці – це вже зана́дто (це вже гостре́нько).

Круте́ть – круті́шати.

Крутёхонек, -тёшенек – круті́сінький.

Крутиголо́вка, *пт.* Junx torquilla L. – крутиголо́вка, крути́голов, круті́й (-тія́), гівго́р, гівга́ч (-ча́), кривов'я́з (-за).

Крутизна́, Круть, Кру́ча, Кручь – кру́ча, стромови́на, строма́, стрім (-о́му), урви́ще, урви́сько. [Ки́нувся гурт (свине́й) із кру́чі в о́зеро та й потону́в (Єванг.). Полі́з по строма́х (Свидн.)]. **-на́** *спуска* – кру́тість (-тости), (*пров.*) кручина. [Зві́дти така́ кручина́ в яр (Кролев. п.)].

Крути́ла – круті́й (-тія́), крутько́.

Крути́лка – дзи́ґа.

Крути́льный – крути́льний.

Крути́ть, Кру́чивать – 1) (*скручивать, сучить*) крути́ти, ви́ти (в'ю, в'єш), звива́ти, сука́ти що. [Переве́сла дівча́та в по́лі крути́ли (М. Вовч.). Си́нові дав воло́ки ви́ти (Основа). Чолові́к кру́тить, а бог розкру́чує (Номис). Крути́, та не перекру́чуй (Приказка)]; 2) (*вилять*) крути́ти, верті́ти, (*хвостом ещё*) меля́ти (хвосто́м). [Ве́рти́ть хвосто́м (Номис). Моє́ теля́ хвосто́м меля́ (Сл. Гр.)]. **-тя́**, *вертя свет пройдёшь, да назад не воротишься* – брехне́ю світ про́йдеш, та наза́д не ве́рнешся (Приказка); 3) (*кем*) крути́ти, верті́ти, верхово́дити, ору́дувати ким. [До бо́га дале́ко, а пани́ вертя́ть як хотя́ть (Номис). Неві́стка на́ми ору́дувала (Г. Барв.)]; 4) **-ть** *снег* (*о ветре, мятели*) – крути́ти, хурде́лити сніг, сні́гом, (*воду*: *о водовороте*) нуртува́ти, вирува́ти, крути́ти во́ду. [В віко́нце поглядає, чи кру́тить завірю́ха (М. Вовч.). Він (нечи́стий) збира́є бага́то сні́гу і си́пле й кру́тить їм, – того́ й завірю́ха (Грінч.). Ві́тер хурде́лить (Сл. Гр.). Вир як во́ду кру́тить! (Грінч.)]; 5) (*кости*) крути́ти кістки́, у кістка́х; *см.* **Лома́ть**; 6) *см.* **Коловраща́ть, Кружи́ть** *что*; 7) (*спешить, понукать*) поспіша́тися; підго́нити кого́. *Не* **-ти**, *успеется* – не підго́нь – поспі́ємо.

Крути́ться – 1) (*скручиваться*) крути́тися, скру́чуватися, ви́тися, сука́тися; 2) крути́тися, верті́тися. [Кру́титься, як му́ха в окро́пі (Номис). Верти́ться, на́че в'юн в ополо́нці (Номис)]; 3) (*обвиваться вокруг чего*) крути́тися, обкру́чуватися, ви́тися круг чо́го; 4) (*о ветре, вихре*) крути́тися, ви́хорити(ся), (*о мятели*) крути́ти, хурде́лити, (*о воде водоворота*) крути́тися, вирува́ти, нуртува́ти. [Пла́чучи, кру́титься ві́тер круг хат (Грінч.)]; 5) (*таскаться*) тяга́тися, волочи́тися; 6) *см.* **Коловраща́ться.**

Крутну́ть – крутну́ти, покрутну́ти, скрутну́ти, (*сильно*) крутону́ти. [Крутну́в соба́ку за хво́стик (Васильч.). Ні одна́ молоди́ця в селі́ й верете́ном не крутну́ла для ма́тушки (Н.-Лев.), Дід ус покрутну́в (Рудч.). Мене́ мов хто пучка́ми скрутну́в за се́рце (Васильч.). Крутону́в з усіє́ї си́ли (Харківщ.)]. **-нуть** *хвостом* – крутну́ти, мельну́ти хвосто́м. [Цу́цик мельну́в хво́стиком (М. Грінч.)].
Кру́то – 1) (*свить, ссучить, замесить, сварить*) кру́то, *ум.* круте́нько. [Нитки́ зсу́кані ду́же кру́то (Харківщ.). Тісто замісúла кру́то (Київщ.)]; 2) (*о наклоне*) кру́то; (*очень* **-то**) стрі́мко, при́кро, кру́то. [Драби́на стої́ть кру́то (стрі́мко, при́кро). Кру́то спуска́лася гора́ (Стор.). Кру́то з'ї́зди́ти сюдо́ю (Сл. Гр.). Стрі́мко кро́кви поста́вив (Канівщ.)]; 3) **-то** *повернуть, свернуть в сторону* – кру́то (при́кро) поверну́ти, зверну́ти вбік. [Кру́то зверну́в з шля́ху. Кру́то (при́кро) поверну́в коня́ (М. Грінч.)]. *Он повернул* **-то** *этим делом* – він кру́то поверну́в цю́ю спра́ву. **-то** *поворачивающий* (*о повороте*) – залі́[о́]мний, зало́мистий. [Залі́мний бе́рег]; 4) **-то** *приходится* (*пришлось*) *кому* – суту́жно, кру́то, скру́тно, до скру́ту прихо́дить (прийшло́ся, довело́ся) кому́; кру́то було́ з ким; (*насм.*) урва́вся бас кому́. **-то** *добыть что* – суту́жно з чим. [Суту́жно з грі́шми тепе́р. В Звиногоро́дці суту́жно з землéю (Звиног.)]. **-то** *обходиться с кем* – суво́ро (кру́то) пово́дитися з ким; суво́рим бу́ти до ко́го.
Крутобере́гий – крутобере́гий, крутобере́жний, високобере́гий. [Дніпро́ крутобере́гий (Шевч.)].
Крутобере́жина – крути́й бе́рег; берегова́ кру́ча.
Крутобере́жье – крутобере́жжя, крута́ бережи́на.
Крутобо́кий – крутобо́кий. [І за бе́рег крутобо́кий, ва́жко ди́шучи, вхопи́всь (Грінч.)].
Крутобро́вый – крутобро́[и́]вий, високобро́[и́]вий.
Крутова́тый – круте́нький.
Крутове́рхий – крутове́рхий. [Крутове́рха гора́].
Круто́й – 1) (*круто свитый, сваренный, замешенный*) крути́й. [Крута́ пря́жа. Крута́ ка́ша Крути́й хліб]; 2) (*о горе́, береге, скале, лестнице, дороге*) крути́й, при́крий, (*очень*) стрімки́й, стрімча́стий, кручува́тий, при́кро-крути́й; (*о повороте*) крути́й, рапто́вий. [Такі́ круті́ схо́ди, що наси́лу ви́йшла на їх (Київ). Мов се́рні по стрімки́х ска́лах тіка́ть їй довело́ся (Крим.). Стрімча́сті скéлі (Тичина). Пішо́в шви́дко, деручи́ся кручува́тою сте́жкою вго́ру (Грінч.). Прошу́ злі́зти під го́ру, бо при́кра, та всіх не ви́тягнуть бички́ (Гнат.). При́крий бе́рег (Сл. Гр.)]. *Дорога делает* **-то́й** *поворот вправо* – шлях кру́то (рапто́во) поверта́є право́руч. *Уходили сивку* **-ты́е** *горки* – був кінь та з'ї́здився (Приказка); 3) (*тяжёлый*) суту́жний, при́крий, (*о характере*) крути́й, суво́рий. **-ты́е** *обстоятельства* – суту́жні (при́крі) обста́вини. *У него очень* **-ты́е** *обстоятельства* – йому́ ду́же кру́то, йому́ ду́же суту́жно. **-то́й** *характер, нрав* – крута́, суво́ра, (*пров.*) сукри́ста вда́ча. *Человек* **-то́го** *характера, нрава* – люди́на круто́ї вда́чі; люди́на крута́. **-та́я** *мера* – суво́рий за́хід. *Придётся принять* **-ты́е** *меры* – доведе́ться вжи́ти суво́рих за́ходів. **-то́й** *мороз* – лю́тий моро́з.
Крутоло́бый – крутоло́бий, високочо́лий. [Мов ті діди́ високочо́лі (Шевч.)].
Крутообры́вистый – урви́стий. [Урви́стий бе́рег].
Круторёбрый – круторе́брий. [Кораблі́ круторе́брі (Потебня)].
Круторо́гий – круторо́гий. [Воли́-ж його́ круторо́гі поню́ро стоя́ть (Пісня)].
Крутоскали́стый – крутоскеля́стий.
Кру́тость – (*берега, скалы, оврага и т. п.*) кру́тість, стрі́мкість (-ости); (*погоды*) лю́тість; (*характера*) суво́рість, кру́тість (вда́чі).
Крутоя́р – кру́ча.
Крутоя́рый – кручува́тий.
Круть, *см.* **Крутизна́.**
Кру́хкий, *см.* **Кро́хкий.**
Кру́ча, *см.* **Крутизна́.**
Круче́ние – круті́ння; сука́ння; верті́ння; вирува́ння, нуртува́ння.
Кручёнка (*кручёная бумага шерсть*) – сукани́ця.
Кру́чёный – кру́чений, ви́тий, су́каний. **-ный** *шёлк* – су́каний шовк.
Кручи́на – журба́, ту́га, журбо́та, гризо́та, сухо́та; *срвн.* **Грусть, Печа́ль.** [Журба́ мене́ су́шить, журба́ мене́ в'я́лить (Пісня). Коло лі́жка сиди́ть моя́ ма́ти з журбо́тою своє́ю (М. Вовч.). Кому́ свя́то, а мені́ ті́льки сухо́та (Васильч.)]. *Разогнать* **-ну** *чью* – розва́жити кого́, чию ту́гу, (*разговором*) розговори́ти кого́.
Кручи́нить – (*кого*) жури́ти кого́, завдава́ти жа́лю кому́, круши́ти кого́; *срвн.* **Печа́лить.** [Не завдава́й се́рцю жа́лю, бо я в чужі́м кра́ю (Пісня). Журба́ су́шить, журба́ кру́шить козаче́нька молодо́го (Пісня)].

Кручи́ниться – жури́тися, в ту́гу вдава́тися, побива́тися, убива́тися, тужи́ти, сумува́ти за ким, смути́тися; *срвн.* **Печа́литься.** [Не жу́риться Катери́на (Шевч.). Десь моя́ не́нька за мно́ю вбива́ється (Пісня). Без те́бе жить – весь вік тужи́ть і дня́ми й ноча́ми (Франко). Ой не пла́чте, не журі́тесь, в ту́гу не вдава́йтесь (Пісня). Го́ді сумува́ти – кинь ли́хом об зе́млю. Ді́вка за́між іде́ – ой все сму́титься (Пісня)].
Кручи́нник, -ница – журли́вий (-вого), журли́ва (-вої).
Кручи́нный – 1) (*грустный*) сумни́й, жу́рни́й, ту́жний; *срвн.* **Печа́льный.** [Тя́жко сумна́ душа́ моя́ (Єванг.). Вона́ не серди́та, а така́ вона́ журна́ (Сл. Гр.)]; 2) *см.* **Забо́тливый.**
Кручи́новатый, Кручли́вый, *см.* **Забо́тливый.**
Кручи́нистый – журли́вий, смутли́вий.
Кручи́нушка – жу́рбонька, журбо́тонька, ту́гонька, гризо́тонька, сухо́тонька; *см.* **Кручи́на.**
Круше́ние– розбиття́, тро́ща чого́. **-ние** *поезда* – розбиття́ по́їзда. *Потерпеть* **-ние** (*о поезде, корабле, аэроплане*) – розби́тися, потрощи́тися, зазна́ти розбиття́. *Потерпеть* **-ние** *на скалах, у берега* – розби́тися об ске́лі; розби́тися край бе́рега (при бе́резі, у бе́резі). *Произошло* **-ние** *поезда* – по́їзд розби́вся, потрощи́вся. **-ние** *произошло от столкновения поездов* (*кораблей*) – розбиття́ ста́лося через сути́чку поїздів (кораблі́в). *Потерпевший* **-ние** (*о поезде, корабле, аэроплане*) – розби́тий, поби́тий, потро́щений (по́їзд, корабе́ль, аеропла́н). [Дошки́ з поби́того корабля́ прибива́ло до бе́рега (М. Гр.). Це лю́ди з поби́того (потро́щеного) по́їзда (Звин.)]. **-ние** *надежд* – руйнува́ння (*оконч.* зруйнува́ння) наді́й (Єфр.). *Потерпевший* **-ние** *надежд* – збезнаді́єний. **-ние** планов – заги́бель пла́нів.
Круши́на, *бот.* Rhamnus cathartica L. – жо́стір (-тіру); Rhamnus Frangula L. – круши́на, жо́стір (-тіру).
Круши́нник – жостірни́[я́]к (-ку); круши́нник (-ку).
Круши́нный – жо́стіровий, круши́новий.
Круши́новые, *бот.* Rhamnaceae – жостірува́ті (-тих).
Круши́тель, -ница – трощи́тель, -телька.
Круши́ть – 1) (*что*) розбива́ти, трощи́ти що; 2) *кого, см.* **Кручи́нить.**
Круши́ться, *см.* **Кручи́ниться.**
Крыжо́вник, *бот.* Ribes Grossularia L. – а́ґрус (-су), а́ґ[г]рест (-ту), (*гал.*) космачки́ (-чо́к).
Крыжо́вниковка (*настойка*) – аґрусі́вка.
Крыжо́вниковый – а́ґрусо́вий, а́ґ[г]ресто́вий.
Крыла́стый – крила́(с)тий, ширококри́лий. [І сіда́ оре́л крила́тий на моги́лі спочива́ти (Грінч.). Оре́л ширококри́лий (Рудан.)]. *Более* **-стый** – крила́тший. [Кого́-ж він по світа́х шука́є-виклика́є? Орли́цю сміливу, крила́тшу над орла́ (Куліш)].
Крыла́теть – крила́тіти.
Крыла́тка – 1) *бот.* – летю́чка; 2) (*одежда*) крила́тка.
Крыла́тый – крила́тий. [Ві́тре мій єди́ний, легки́й, крила́тий (Шевч.). Млини́ крила́ті (Рудан.)]. **-тое** *слово* – доте́пне сло́во.
Крыле́чко – ґа́ночок (-ночка), ґа́ночки (-чків), рундучо́к, підсі́нечко, підсі́ненько; *срвн.* **Крыльцо́.**
Крыле́чный, *см.* **Крыльцо́вый.**
Крыли́ть *что* – крили́ти що.
Крыло́ – 1) (*птицы*) крило́ (*мн.* кри́ла, *р.* крил, *тв.* кри́лами *и* кри́льми́; *соб.* кри́лля). [Ба́чиш, ла́стівки черка́ють кри́льми ни́зько над водо́ю (Грінч.)]. *Захлопать* **-ми** – зби́ти, злопоті́ти кри́лами (кри́льми). *Подрезывать* **-лья** *у кого* – бо́ркати, підбо́ркувати, прибо́ркувати (*сов.* підбо́ркати, прибо́ркати) кого́, кри́ла кому́. [Прибо́ркано усі́м орля́там кри́ла (Куліш). Підбо́ркали янича́ри орля́т Украї́ни (Пісня)]. *Выросли* **-лья** *у кого* – ви́росли кри́ла у ко́го, кому́, уби́вся в кри́ла хто. *Опускать* **-лья** (*в прямом и перен. смысле*) – попуска́ти, *сов.* попусти́ти кри́ла. *Находиться под чьим-либо* **-ло́м** – бу́ти під чиї́м крило́м, під чиє́ю опі́кою; 2) (*ветряной мельницы*) крило́, раме́но, *мн.* кри́ла (*р.* крил, *тв.* кри́лами), раме́на (-ме́н), (*у шляпы*) кри́си (*р.* кри́сів), (*экипажа*) би́ло, *мн.* би́ла (*р.* бил), (*рыболовной сети*) реж (-жа), *мн.* ре́жі (-жів), (*невода*) крило́. *Нижнее* **-ло́** *невода* – завідне́, забіжне́ крило́. **-ло́** *у дома* (*здания*) – крило́, при́домок (-мка). **-ло́** *войска, флота* (*фланг*) – крило́ (ві́йська, фло́ти).
Крылови́дный – крилува́тий. **-ная** *плева, анат.* – криля́к, пе́сик на о́ці.
Крылоно́гий – крилоно́гий. **-гие**, *зоол.* Pteropoda – крилоно́гі (-гих), крилоні́жці (-ців).
Крылообра́зный – крилува́тий.
Кры́лос, *см.* **Кли́рос.**
Крыло́ша́нин – крилоша́нин; *см.* **Клироша́нин.**

Кры́лышко – кри́лечко, кри́лонько, кри́льце́ (*мн.* крильця́(та)), криля́ (-ля́ти, *мн.* криля́та), криля́тко, *соб.* кри́ллячко. [Гуся́, гуся́, лебедя́тко, візьми́ мене́ на криля́тко (ЗОЮР.). Гу́си, гу́си, лебедя́та, візьмі́ть мене́ на криля́та (ЗОЮР.). Перелiта́ла найви́щії го́ри, – ма́ла крильця́та прудкі́ (Л. Укр.)].
Кры́льный – крилови́й.
Кры́льце, *анат.* scapula – лопа́тка. [Під лопа́ткою боли́ть].
Кры́льцевый – лопа́тковий.
Крыльцо́ – (*без навеса*) рунду́к (-ка́), (*с навесом*) ґа́нок (-нку), (*иногда*: ґа́нки (-ків), ґа́ночки (-чків)), присі́нок (-нку), (*чаще*) присі́нки (-ків), підсі́ння. [Княги́ня зійшла́ з рундука́ на зу́стріч го́стям (Куліш). Ой у Лубня́х крутоя́рих у висо́кім за́мку сиди́ть пи́шний князь Яре́ма на тисо́вім ґа́нку (Куліш). В присі́нках всі пані́ сиді́ли, надво́рі-ж вкруг стоя́в наро́д (Котл.)]. *Красное* **-цо** – пере́дній ґа́нок. *Заднее* **-цо** – зати́льні две́рі. *Забегать с заднего* **-ца** – захо́дити на зати́льні две́рі.
Крыльцо́вый, Крыле́чный – рундуко́вий, ґа́нковий. [Розчини́лись у гетьма́на рундуко́ві две́рі (Куліш)].
Кры́мка – 1) (*сорт яблок*) кри́мка; 2) (*соль*) кри́мка, кри́мська сіль (*р.* со́ли); 3) (*мерлушка*) кри́мка, кри́мський смушок (-шку).
Кры́мский – кри́мський. **-кое** *яблоко* – кри́мське я́блуко, кри́мка.
Крымча́к – кри́мець (-мця), кримча́к (-ка́).
Кры́[и́]нка (*молока*) – гле́чик, гладу́щик (-ка), гладу́[и́]шка. [На столі́ стоя́ла гладу́шка з молоко́м (Звин.)].
Кры́са, *зоол.* Mus rattus – щур (-ра), пацю́к (-ка́). *Канцелярская* **-са** – канцеля́рська ві́ра, перогри́з (-за), канцелю́ра.
Крысёнок – щуря́ (-ря́ти), щуреня́ (-ня́ти), щуря́тко.
Кры́сий *и* **Крыси́ный** – щуря́чий, щуро́вий, пацю́чий, пацюко́вий. **-сий** *король* – щуря́чий коро́ль (цар).
Кры́ситься – визві́рюватися, ї́житися на ко́го.
Кры́сища – щуря́ка, пацючи́ще.
Крысоло́в – щуроло́в (-ва), щуря́чий ги́цель (-цля).
Крысоло́вка – 1) па́стка (ла́пка) на щурі́ (пацюки́); 2) (*собака*) щуроло́в.
Кры́тие – покрива́ння, укрива́ння; (*крыши*: *соломой*) ушива́ння, (*железом*) укрива́ння, побива́ння бля́хою, бляхува́ння; (*тёсом*) ґонтува́ння.
Кры́тый – кри́тий. [Кри́тий кожу́х. Купу́й сви́ту ши́ту, а ха́ту кри́ту (Номис)]. *Строение,* **-тое** *соломой* – буді́вля, кри́та (уши́та) соло́мою (ку́ликами, около́том), (*железом*) кри́та (побі́вана) бля́хою, бляхо́вана, (*тёсом*) ґонто́вана. **-тая** *повозка* – палубча́стий віз, кри́тий віз. **-тый** *ход* – кри́тий (накритни́й) хід. **-тые** *сани* – бу́дка, буда́ра; *см.* **Киби́тка. -тый** *рынок* – кри́тий база́р (ри́нок).
Крыть – 1) (*чем*) кри́ти, покрива́ти, укрива́ти що чим. [Снíгом зе́млю кри́є (М. Грінч.). Колú стида́єшся, то крий ре́шетом го́лову (Номис)]. **-ть** *кровлю* – кри́ти, укрива́ти, даши́ти (ха́ту, клу́ню *и т. п.*). **-ть** *соломой* – ушива́ти, пошива́ти, кри́ти соло́мою (ку́ликами, около́том), (*железом*) бля́хою кри́ти (побива́ти), бляхува́ти, (*тёсом*) ґо́нтом кри́ти, ґонтува́ти, (*черепицею*) кри́ти дахі́вкою (черепи́цею); 2) (*скрывать*) таї́ти, кри́ти. [Таї́ла від бо́га, та чо́ртові сказа́ла (Номис). Крий, хова́й пога́не, а воно́ таки́ гля́не (Номис)]; 3) (*карту*) би́ти, побива́ти ка́рту; 4) (*шубу*) кри́ти, потяга́ти шу́бу. [Забрудни́вся мій бі́лий кожу́х, – тре́ба вже сукно́м потяга́ти (Чернігівщ.)].
Кры́ться – 1) (*чем*) кри́тися, укрива́тися чим. [Укрива́ється земля́ золоти́м ли́стом (М. Грінч.)]. *Строения* **-ются** *железом, тёсом, соломой* – буді́влі кри́ють (побива́ють) бля́хою, ґо́нтом, пошива́ють (укрива́ють) соло́мою (ку́ликами, около́том); 2) (*с чем*) хова́тися, кри́тися з чим. [Вона́ ні з чим од ме́не не кри́ється (М. Грінч.)]. *Тут что-то* **-ется** – тут щось таї́ться; тут щось та є́. *В словах его* **-ется** *лесть* – його́ слова́ ле́стощами підби́ті.
Кры́ша, Кро́вля – 1) (*строения*) дах (-ху), покрі́вля, верх (-ха), (*только о соломенной иногда*) стрі́ха, (*о железной, черепичной*) дах, (*гал.*) побі́й (-бо́ю). [А на шко́лі горобців до сти́лої ма́ми, так і в'ю́ться понад дах ці́лими мірка́ми (Рудан.). Буди́нок під зеле́ним да́хом (Грінч.). Через обде́рту покрі́влю вже світи́лись кро́кви та ла́ти (Н.-Лев.). Стара́ стрі́ха поросла́ зеле́ним мо́хом (М. Левиц.). Комо́ри, ста́йні – усе́ під побо́ями (Федьк.)]. **-ша** *односкатная, двускатная* – покрі́вля односхи́ла, двосхи́ла, (*шатровая*) шатрова́, (*волнистая*) хвиля́ста. **-ша** *глиносоломенная* – покрі́вля каляни́чна (Київщ.), покрі́вля під гли́ну (Полтавщ.). *Не имеющий* **-ши** – безве́рхий. [Тя́жко ма́тір покида́ти у безве́рхій ха́ті (Шевч.)]; 2) (*шубы*) верх (-ха); 3) (*повозки*) па́луба, па́луб.

Кры́шечка – по́кришечка, на́кривочка; ві́чко; *см.* **Кры́шка.**
Кры́шка – (*посуды*) по́кришка, на́кривка; (*улья*) покрі́вля; (*сундука квашни, гроба*) ві́ко. *Снять* **-ку** *с чего* – розкри́ти що, зня́ти з чо́го по́кришку, на́кривку *и т. д. Теперь ему* **-ка** – тепе́р йому́ капу́т (кіне́ць).
Кры́шный – дахови́й; *срвн.* **Кро́вельный.**
Крю́йсель, *морск.* – 1) (*марс*) кре́йсель (-сля), кре́йсма́рс (-са); 2) (*марсель*) кре́йсель, крижове́ вітри́ло (на біза́нь-що́глі).
Крю́йтка́мера, *морск.* – крейтка́мера, порохі́вня на військово́му судні́.
Крюк – 1) (*им. п. мн. ч.* **крю́чья** *и* **крюки́**) гак (-ка *и* -ку), (*редко*) крюк (-ка́ *и* -ка); (*деревянный*) клюк (-ка), клю́ка, клю́чка, клю́ча, (*только для дёрганья сена, соломы из стога*) сми́чка; (*загиб на конце палки и перен.*) (за)карлю́ка. [Возьмі́ть Ба́йду до́бре в ру́ки, на гак ребро́м зачепі́те (АД І). Зімо́ю сі́но сми́чуть клю́чкою з копи́ці (Звин.). На трино́гах на клю́чці чіпля́є казано́к з водо́ю (Н.-Лев.). Гляди́: до те́бе простягли́сь пальчи́ща-закарлю́ки (Крим.)]. *Большой* **крюк** – вели́кий гак, (*пров.*) крюка́дло, гарб (-бу); *срвн.* **Крючи́ще.** *Дверной* **крюк** – гак (две́ряний, две́рішній); *см.* **Крючо́к** (**1**) *дверной.* [Почали́ відщіпа́ти чоти́ри вели́кі залі́зні гаки́ (М. Левиц.)]. *Дрягильский* **крюк** – тя́га́льський гак. *Отпорный* **крюк** – оче́па, чі́п'я. *Пожарный* **крюк** – поже́жний гак. *Фонарный* **крюк** – ліхта́рний гак. *В* **крюк**, **Крю́ком** – га́ком, у ключ. *Гнуть в* **крюк** *кого* – гну́ти в дугу́, гноби́ти, пригно́блювати кого́; *срвн.* **Притесня́ть 2**; 2) (*косильный*) грабки́ (-кі́в). *Косить на* **крюк** – коси́ти на грабки́; 3) (*обход в пути*) (*им. п. мн. ч.* **крюки́**) гак; (*заворот дороги, реки*) за́воро[і]т (-роту), колі́но. *Сделать* **крюк** (*в пути*) – зроби́ти (загну́ти) га́ка́, (*шутл.*) загну́ти (заломи́ти) чо́ртові ковбасу́. *По этой дороге большой* **крюк** – сюдо́ю (сюди́) йти́ ду́же обхідно́; 4) (*у кожевников*) ключ (-ча́); 5) (*нотный знак*) крюк (-ка́). *Петь по* **-ка́м** – співа́ти по крюка́х.
Крюка́стый – закарлю́чений, крюка́стий. [Крюка́стий ніс (Яворн.)].
Крю́киш *и* **Крю́киши** – корко́ші, ґорґо́ші (-шів). *Носить на* **-ше***, на* **-шах** – носи́ти на корко́шах.
Крюкова́тость – гакува́тість, закарлю́ченість; (*о письме*) карлючкува́тість, закарлю́чкуватість, закарлю́ченість; (*о пути*) покарлю́ченість, покру́ченість (-ности).
Крюкова́тый – гакува́тий; (*о письме*) карлючкува́тий, закарлю́чкуватий, закарлю́чений; (*о вышивке, орнаменте*) криву́льчатий, (*о пути*) покарлю́чений, покру́чений, (*извилистый*) вильни́й. [Попряму́йтеся, вильні́ доріженьки (Пісня)].
Крюкови́на, *см.* **Крюк 3.**
Крюково́й – гакови́й, ключкови́й. **-вые** *ноты* – крюкові́ но́ти.
Крю́сель, *см.* **Крю́йсель.**
Крю́чение – 1) загина́ння, згина́ння, карлю́чення, закарлю́чування; 2) (*перен.*) карлю́чення; 3) (*рыбы*) лові́ння ри́би о́стями (гака́ми); 4) (*гороха*) косі́ння; 5) тяга́ння га́ком; *срвн.* **Крю́чничание.**
Крюче́чник, *см.* **Крючо́чник 1** *и* **2.**
Крю́чистый, *см.* **Крючкова́тый.**
Крю́чить – 1) загина́ти, згина́ти, карлю́чити, закарлю́чувати, гну́ти карлю́чкою що. [Зігну́в ши́ю карлю́чкою (Н.-Лев.)]; 2) (*перен.*) карлю́чити, гну́ти в дугу́ кого́. *Радость прямит, кручина* **-чит** – добро́ пу́шить, а ли́хо су́шить (Приказка); 3) (*рыбу*) лови́ти ри́бу о́стями (гака́ми); 4) (*горох*) коси́ти горо́х; 5) тяга́ти що га́ком; *срвн.* **Крю́чничать.**
Крю́читься (*сгибаться крюком*) – загина́тися, згина́тися, карлю́читися, закарлю́чуватися, (*только о человеке*) у три погі́белі гну́тися.
Крючи́ще – гачи́ще, гачи́сько, (*редко*) крючи́ще, (*пров.*) крюка́дло; (*деревянный*) ключи́ще. [Оце так крюка́дло! (Конотіпщ.)].
Крючки́ – 1) *см.* **Крючо́к 1 - 7**; 2) (*у кожевников*) тонки́й това́р; 3) (*у сапожников*) передки́ (-кі́в), цу́нги (-гів); 4) (*мука*) підкру́пиця, ви́сівки (-вок), ґрис (-су); 5) *горн.* – вели́кі клі́щі (-щів).
Крючкова́тость – (*крюковидность*) гачкува́тість, карлючкува́тість, закарлю́ченість, (*носа*) закарлю́ченість, закандзю́бленість, заклю́ченість (-ности).
Крючкова́тый – 1) (*крюковидный*) гачкува́тий, карлючкува́тий, закарлю́чений, (*редко*) крючкува́тий, крюка́стий. [Вся́кі знаки́ з-під мої́х рук вихо́дили криві́, гачкува́ті (Франко). Писа́ння крючкува́тими лі́терами (Куліш)]. **-тый** *нос, клюв* – карлючкува́тий, закандзю́блений, закарлю́чений, заклю́чений, (*реже*) крюка́стий ніс, дзю[ьо]б. *С* **-тым** *носом, клювом* – кандзю́ба, крючконо́сий, крючкодзю́[ьо́]бий. [Руди́й, кислоо́кий, крючконо́сий (Яворн.)]; 2) (*многокрючный*) гака́стий, багатога́кий, з багать(о)ма́ гачка́ми, гаплика́ми *и т. п.; срвн.* **Крючо́к 1**; 3) *см.* **Крючкотво́рский. -тый** *человек, см.*

Крючкотво́р.
Крючко́вый, *см.* **Крючо́чный. -вые** *проделки* – закарлю́цтво, ка́верзи (-верз), шахра́йські шту́ки (*р.* штук), кру́тні (-тнів).
Крючкотво́р, Крючкотво́рец – гак (-ка), крючкоде́р (-ра), крючо́к (-чка́), карлю́чка; (*полицейский, судейский*) (по)сіпа́ка, суці́га, смика́ч (-ча́). [Поліце́йські крючкоде́ри (К. Стар.). Оті́ сіпа́ки заї́дя́ть ва́ші го́лови (Кон.)].
Крючкотво́рить, *см.* **Крючкотво́рствовать.**
Крючкотво́рка – круть-ба́ба, крючкоде́рка, -де́ря, карлю́чка; (по)сіпа́ка, суці́га.
Крючкотво́рничать, *см.* **Крючкотво́рствовать.**
Крючкотво́рский – крючкоде́рський, (по)сіпа́цький.
Крючкотво́рство – закарлю́цтво, ка́верзи (-верз), крючкоде́рство, кру́тні (-тнів).
Крючкотво́рствовать – крючки́ загина́ти, артику́ли (карлючки́) гну́ти, ключки́ пуска́ти.
Крю́чник – 1) тяга́ль (-ля́), тяга́ч (-ча́), хребтоно́ша, (*рус.*) крю́чник; *срвн.* **Дря́гиль**; 2) биндю́жник; *срвн.* **Ломови́к.**
Крю́чничать – вагу́ на спи́ні тяга́ти (зачепи́вши га́ком), (*зарабатывать крючничеством*) хребтоно́шити, горбо́м хліб заробля́ти.
Крю́чный, *см.* **Крюково́й. -ная** *работа* – а) (*носка на спине*) тяга́льська робо́та; б) (*ломовая*) биндю́жна робо́та.
Крючо́к, Крючо́чек – 1) гачо́к (-чка́), гаче́чок, (*редко*) крючо́к, крюче́чок (-че́чка); (*деревянный*) клю́чка, клю́чечка; (*загиб на конце палки и перен.*) (за)карлю́чка, (за)карлю́чечка. [На них (дощечка́х) булі́ понамальо́вані якісь гачки́ (Франко). Це слове́чко одно́ в моє́ се́рце вп'яло́ся гачка́ми (Вороний). Ой, яка́ карлю́чка танцю́є зо мно́ю! – поду́мала На́стя (Н.-Лев.)]. **-чо́к** *вязальный, см.* **Вяза́льный**; (*для вязанья грубой шерсти*) клю́чка. **-чо́к** *дверной, оконный* – за́щіпка, *ум.* за́щіпочка. *Запирать, запереть, брать, взять дверь на* **-чо́к** – защіпа́ти, защепну́ти (*о мног.* позащіпа́ти) две́рі, заки́нути две́рі на за́щіпку. **-чо́к** *застежной* (*в одежде*) – гапли́к (-ка́), *ум.* гапличо́к (-чка́), (*вместе с петлёй*) дід і ба́бка, ко́ник і коби́лка, гапли́к і гапли́чка. *Застегнуть платье на* **-чки́** – застебну́ти, позастіба́ти, позапина́ти убра́ння (*женское*: су́кню), (*самому себе*) застебну́тися (на гаплики́). *Сделанный на* **-чка́х** (*об одежде*) – гаплико́вий. [Гаплико́ва жиле́тка (Сл. Гр.)]. **-чо́к** *спусковой* (*у ружья*) – язичо́к (-чка́), ци́нґель (-ґля); *срвн.* **Соба́чка. -чо́к** *рыболовный* – гачо́к, гак (риба́льський); (*двойной*) козу́ля, *ум.* козу́лька. [Скуй гачо́к на у́дку (Н.-Лев.). На сей гачо́к його́ не зло́виш (Коцюб.)]; 2) (*росчерк пера*) (за)карлю́чка; 3) (*лукавый изворот в деле*) (за)карлю́чка. *Строить* **-чки́,** *см.* **Крючкотво́рствовать**; 4) *см.* **Крючкотво́р**; 5) (*чарка*) крючо́к, ча́рка, чарчи́на, ча́рочка; 6) (*у змеи*) зуб (-ба); 7) (*у винограда*) ву́сик (-ка).
Крючо́чник – 1) гачка́р (-ря́), гаплика́р (-ря́), ма́йстер, що ро́бить гачки́, гаплики́; 2) *бот.* Carlina acanthifolia All. – відка́сник (-ка) круглоголо́вий.
Крючо́чный – гачко́ви́й; (*о дерев. крючке*) ключко́ви́й; (*о застежном крючке*) гаплико́вий, гапли́чний. [Гапли́чна пете́лька (Сл. Гр.)].
Крю́чья, *см.* **Крюк 1.**
Крюшо́н – крюшо́н (-ну).
Кря́ду, *нрч.* – по́спіль, уря́д; *срвн.* **II. Подря́д.** [По́спіль три дні не ходи́в до шко́ли (Київщ.)].
Кряж – 1) суході́л (-до́лу); *срвн.* **Матери́к 2**; 2) (*дерева*) коло́да, окорі́нок (-нка), кряж (-жа); (*чурбан*) оцу́пок (-пка), оцу́палок (-лка). [А з то́го дре́ва кряжі́ кряжа́[у́]ють, кряжі́ кряжа́[у ́]ють, церкви́ буду́ють (Щедрівка)]; 3) (*горный*) кряж, па́смо, хребе́т (-бта́), стяга́, стріли́ця. [Ї́демо кряжа́ми Доне́цьких гір (Черняв.). Гряни́цю вести́ Кавка́зьким па́смом до Чо́рного мо́ря (Н. Рада). Хребти́ гірські́ї вікови́м покри́ті лі́сом (Франко). Він не ба́лкою, а стріли́цею побі́г (Канівщ.)]. *Побочный* **кряж** *гор* (*отрог*) – відно́га. **Кряж** *подводных камней* – ла́ва, ла́виця, порі́г (-ро́гу), па́смо (стяга́) підво́д(я)ного камі́ння (ри́фів); 4) (*целина*) ціли́на́, ціли́нна земля́; (*твёрдая земля*) ґ[г]рунт, матери́к (-ка́). [Докопа́лися до ґру́нту (Сл. Ум.)]; 5) (*слой*) шар (-ру), верства́, кряж. [Давно́ вже на його́ гру́дях лежи́ть широ́кий кряж сиро́ї землі́ (Стор.)]; 6) (*пчёл*) коло́д(к)а; 7) па́стка на вели́кого звіра; 8) (*грубое полотно*) гребі́нне полотно́, гребі́нка (Брацлавщ.); 9) (*о человеке*) креме́зний, креме́зна́ люди́на, кремезня́к, моца́к (-ка́); *срвн.* **Крепы́ш.**
Кряжеви́к – 1) (*о человеке*), *см.* **Кряж 9**; 2) креме́зни́й кінь (*р.* коня́).
Кряжеви́на – су(ч)кува́тий оцу́пок (-пка), кряжина́.
Кряжево́й – суходо́ловий; коло́довий, кряжови́й; кряжови́й, пасмо́вий; ґ[г]рунтови́й *и т. п.*; *срвн.* **Кряж 1 - 8.**
Кря́жик (*дерева*) – коло́дка, коло́дочка; оцу́почок (-чка).

Кряжи́стый – (*о дереве*) окорі́нкуватий, кряжи́стий; (*о человеке*) кремéзни́й.
Кряжи́ще – кряжи́ще, кряжи́сько *и т. п., см.* **Кряж.**
Кря́жный, *см.* **Кряжево́й.**
Кряжьё – коло́ддя́, бервéння.
I. Кряк – (*треск*) хряск (-ку), хря́скіт (-коту); (*кряхтенье*) кре́хкіт (-коту), крех (-ху).
II. Кряк (*лягушачья икра*) – клек (-ку), жабури́ння.
Кря́кание – 1) хря́скання; 2) кре́хкання, кря́кання, ге́кання. [Він сіда́в на кана́пку і позіха́в з смако́м і з кря́канням (Коцюб.)]; 3) (*утиное*) кря́кання, ка́хкання; (*вороново*) кря́кання.
Кря́кать, кря́кивать, кря́кнуть – 1) (*ломаться с треском*) хря́скати, хря́снути. *Лёд под санями* **-нул***, но не проломился* – лід під саньми́ хря́снув, але не за[про]ломи́вся; 2) (*о человеке*) кре́хкати, кре́х[к]нути, кря́кати, кря́кнути, ге́кати, ге́кнути. [Вади́м кре́хнув і ра́птом встав (Виннич.). Они́сю так підки́нуло, що вона́-аж ге́кнула (Н.-Лев.)]; 3) (*об утке*) кря́кати (кря́чу, -чеш), кря́кнути, ка́хкати, ка́хнути, (*пров.*) ква́кати (ква́чу, -чеш), ква́кнути; (*о вороне*) кря́кати (кря́каю *и* кря́чу), кря́кнути.
Кря́ква, *зоол.* Anas boschas *и* crecca – кри́жень (-жня), кри́жня (-ні), (*зап.*) крижа́нка, крижа́вка; (*о домашней утке*) кря́чка.
Кря́кнуть, *см.* **Кря́кать.**
Кряку́ша, *см.* **Кря́ква.**
Кряту́н, *см.* **Во́рон.**
Кряхте́ль, *см.* **Кряхту́н.**
Кряхте́ние – крех[к]та́ння, крех[к]ті́ння.
Кряхте́ть – крех[к]та́ти (крех[к]чу́, кре́х[к]чеш) *и* крех[к]ті́ти (-х[к]чу́, х[к]ти́ш), (*покряхтывать*) покре́х[к]тувати. [Хо з вели́кою напру́гою вору́шить нога́ми, кре́кче та сіда́є спочи́ти (Коцюб.). Крехчучи́ з уто́ми, знов пішо́в до лі́жка (Крим.). Старшина́ й пи́сар воруши́лись у сніґу́, сопли́, кректі́ли (Васильч.)].
Кряхту́н, -нья – кре́котень (-тня), крех[к]ту́н (-на́), -ту́ха, крехта́ло (*м. р.*), крехті́й (-тія́), -ті́йка.
Кря́чить (*о вороне*), *см.* **Кря́кать 3.**
Крячо́к, *зоол.* (*чайка*) – кряк (-ка́), крячо́к (-чка).
Ксантофи́лл, *бот.* – ксантофі́л (-лу).
Ксёндз – ксьондз (-за́). **-дзы́** – ксьондзи́, (*соб.*) ксьондзі́вство.
Ксендзо́в – ксьо́ндзів (ксьо́ндзо́ва, ксьо́ндзо́ве).
Ксендзо́вский – ксьондзі́вський.
Ксенокра́тия – ксенокра́тія, чужовла́да.
Ксерофо́рм, *фармак.* – ксерофо́рм (-му).
Ксило́граф, -фи́ческий, -гра́фия – ксило́граф (-фа), ксилографі́чний, ксилогра́фія.
Ксилофо́н, *муз.* – ксилофо́н (-на).
Кста́ти, *нрч.* – до ре́чи, (*к делу*) до ді́ла, в ді́ло, (*к месту, влад*) до ладу́, вла́д, (*к слову*) до сло́ва; (*впору*) са́ме вчас, (*пров.* всамча́с), впо́ру, вча́с; (*на руку*) на́руч, на ру́ку. [Це лиш фра́зи, які́ до ре́чи на своїм місці (Єфр.). Наро́дові подо́бається «Кайдаше́ва сім'я́», до ре́чи – пи́сана прега́рною мо́вою (Грінч.). А до ре́чи: в голові́ ва́шій щось непе́вне одбува́ється (Крим.). Отся́ річ до ді́ла (Квітка). Пома́жу ко́мин – не бі́ло, поми́ю ло́жки – не в ді́ло (Харк. Сб.). До ладу́, як ло́жечка на меду́ (Номис). Що-б він не зроби́в, то все гара́зд, все до ладу́ (Мирний). Ду́рень бага́тий, то й сло́во його́ влад (Номис). До сло́ва: ти ба́чиш, як паску́дно на́ша молода́ генера́ція вміє рі́дної мо́ви? (Кониськ.). Всамча́с прихо́диш (Куліш). А йому́ се й на́руч (Сл. Гр.)]. *Это весьма* **-ти** – це ду́же до ре́чи, це са́ме до ді́ла. **-ти***, не можете ли вы мне сказать*? – до ре́чи (до сло́ва): мо́же, ви могли́-б сказа́ти мені́? *Говорить* **-ти** – говори́ти (каза́ти) до ре́чи (до ладу́). *Это сказано* **-ти** – це ска́зано до ре́чи (до ладу́, до ді́ла). *Вы пришли* **-ти** – ви прийшли́ са́ме вчас, са́ме впо́ру. *Прийтись* **-ти** – прийти́ся до ре́чи (до ладу́), зда́тися. [Ва́ше сло́во ду́же до ре́чи прийшло́ся (Київщ.). На сей раз при́казка здала́сь (Глібой)]. *Случиться* **-ти** (*о ком-либо*) – нагоди́тися. [Са́ме як на те й він нагоди́вся (Звин.)]. *Это ему как раз* **-ти** – це йому́ са́ме до ре́чи, це йому́ ду́же на ру́ку, (*фамил.*) це йому́ (як-ра́з) на́ руку кові́нька, (*приличествует*) це йому́ ду́же (са́ме) впада́є. [Мару́сі на́ руку кові́нька – мерщі́й з ха́ти (Квітка). Ніко́му так не впада́є (па́січником бу́ти), як йому́ (Глібов)]. *Не* **-ти** – не до ре́чи, не до ді́ла, не до ладу́; *см.* **Некста́ти.**
Кти́тор – ти́тар (-ря). *Дочь* **-ра** – титарі́вна, ти́тарева дочка́. *Помощник* **-ра** – підтита́рій (-рія), підтита́рний (-ного).
Кти́торить – титарюва́ти.
Кти́торский – ти́та́рський; (*ктиторов*) ти́тарів (-рева, -реве).
Кти́торство – 1) (*должность*) тита́рство; 2) (*пребывание и время пребывания в этой*

должности) титарюва́ння.
Кти́торствовать – титарюва́ти.
Кти́торша – титари́ха, титаре́ва (-вої), ти́тарева жі́нка.
Кто, *мест.* – 1) *вопросит.* – хто? (*р., вин.* кого́, *дат.* кому́, *после предлог.* (до) ко́го, (на) ко́му, *тв.* ким, *местн.* (на) кім, (на) ко́му). [Кого́ я? – де́? – коли́ люби́в? Кому́ яке́ добро́ зроби́в? (Шевч.). На ко́го ти поки́нув худо́бу до́ма? (Мирний)]. **Кто** *здесь, там*? – хто тут, там? **Кто** *вы такой*? – хто ви таки́й? хто ви бу́дете? (*зап.*) хто ви за о[ї]де́н (за о[ї]дні́)? **Кто** *идёт*? – хто йде? **Кого́** *вам надо*? – кого́ вам тре́ба? *От* **-го́** *это письмо*? – від ко́го цей лист? *За* **-го́** *вы меня принимаете*? – за ко́го ви мене́ ма́єте (вважа́єте)? **Кому́** *жизнь не мила*! – кому́ життя́ не ми́ле (не лю́бе)! **Кем** *это сделано*? – хто це зроби́в? **Кем** *вы недовольны*? – з ко́го (ким) ви незадово́лені? **Кто** *же*? – хто-ж? **Кто** *бы*? – хто-б? **Кто** *бы это* (*был*)? – хто-б (хто-ж би) це (був)? **Кто** *бы не хотел*? – хто-б не х(о)ті́в? 2) *указат., относит.* – хто. [Зна́ю тебе́, хто єси́ (Єв. Мр.). Недо́ля не ба́чить, з ким їй жартува́ти (Шевч.)]. *Вот* **кто** – ось (от, он) хто. *Тот*, **кто**; *тот*, **кого́** *и т. д.* – той, хто (що); той, кого́ (що його́, яко́го, котро́го) *и т. д.* [Хто не працює, той не їсть (Київщ.). Хіба́-ж вони́ не слу́ги слуг того́, кого́ ви кня́зем те́мряви назва́ли? (Л. Укр.). Неха́й-же працю́ють слова́ми й перо́м ті, що ма́ють дві шку́ри в запа́сі (Самійл.)]. *Тот,* **кем** *вы были обижены, наказан* – хто вас покри́вдив, того́ пока́рано. **Кому́** *бы учить, тот сам дурит* – кому́-б учи́ти, той сам дуріє. **Не́кого, Не́кому,** *см. отдельно. Не у* **кого,** *см.* **Кого́**; 3) *неопр.* – хто. [Сти́ха-сти́ха, по́рідко, щоб кого́ не розбуди́ти, висту́кує сто́рож (Васильч.)]. *Кабы* **кто** *знал моё горе*! – коли́-б (якби́, щоб) хто знав моє́ го́ре! *Что у* **кого́** *болит, тот о том говорит* – що кого́ боли́ть, той про те й гово́рить. **Кому́-кому́**, *а вам бы не следовало этого делать* – кому́-кому́, а вам-би не слід цього́ роби́ти. **Кто-кто**; **кого́-кого́**; *у* **кого́** – *у* **кого́** *и т. д.* – хто – хто, кот(о́)ри́й (котре́) – кот(о́)ри́й (котре́); кого́ – кого́, кот(о́)ро́го – кот(о́)ро́го; у ко́го – у ко́го, у кот(о́)ро́го – у кот(о́)ро́го *и т. д.* [Хто так, а хто сяк (Сл. Гр.). Що кого́ втоми́ло: кого́ ща́стя, кого́ сльо́зи, – все ні́чка покри́ла (Шевч.). Кому́ во́ля, а кому́ нево́ля (Мирний). Котри́й пи́ше, котри́й чита́є, а котри́й то й ба́йдики б'є (М. Вовч.). Він пізна́в, котре́ в селі́ найбі́льший зло́дій, котре́ найбі́льший бага́ч (Стефаник)]. **Кто** *бы ни*; **кого́** *бы ни и т. д.* – хоч-би хто́, хоч хто́, хто-б не, аби́-хто; хоч-би кого́, хоч кого́, аби́-кого, кого́-б не *и т. д.* **Кто** *бы он ни был* – хоч-би хто він (хто-б він не) був, аби́-хто. [Ко́ждому, аби́-хто, умі́ла дотя́ти своїм би́стрим язико́м (Франко)]. **Кто** *бы ни говорил, не слушай* – хоч-би хто каза́в, не слу́хай; хоч хто каза́тиме, не слу́хай (Сл. Гр.). **Кто** *бы ты ни был, я тебя не выдам* – хоч-би хто (ким) ти був, я тебе́ (на те́бе) не ви́кажу. **Кого́** *бы я ни попросил, все отказываются* – кого́-б я не попроси́в, усі́ відмовля́ються. **-го** *бы* (*то*) *ни было* – хоч кого́, хоч-би кого́, хоч-би хто́ там був, аби́-кого, бу́дь-кого́, ко́жного. *От* **-го́** *бы то ни было* – хоч-би від ко́го, від будь-ко́го, від ко́го-будь. *Я рада каждому письму, от* **-го́** *бы оно ни было* – я раді́ю з ко́жного ли́ста, хоч-би від ко́го він був. *Я не жду ничего от* **-го́** *бы то ни было* – я не чека́ю ніч́о́го ні від ко́го. *Я был бы рад* **кому́** *бы то ни было* – я зраді́в-би (був-би ра́дий) хоч кому́ (хоч-би кому́, будь-кому́, аби́-кому, хоч-би хто там був, ко́жному). *Больше чем* **кто** *бы то ни было* – більш ніж хто (ніж будь-хто́). *Не* **кто** *иной, как* – не хто (і́нший), як. [І зроби́в це не хто, як він сам (Крим.)]. **Кто́**-*то*, **кого́**-*то*, **кому́**-*то* – хтось, кого́сь, кому́сь. [Прийшо́в хтось та взяв щось, бі́гти за ним – не зна́ю за ким (Номис). Хтось уті́к, а кого́сь, ка́жуть, таки́ зло́влено (Київщ.). Я зна́ю, кому́сь-то вона́ серде́нько кра́є (Л. Укр.)]. **Кто́**-*нибудь,* **кто́**-*либо;* **кого́**-*нибудь,* **кого́**-*либо и т. д.* – хто, хтось, хто-не́будь, котри́й(сь), (*кто бы то ни был*) будь-хто́, хто-бу́дь, аби́-хто, (*пров.*) бу́длі-хто; кого́, кого́сь (*после предл.* ко́го, ко́гось), кого́-не́будь, котро́го(сь), бу́дь-кого́, кого́-будь, аби́-кого́, бу́длі-кого́ *и т. д.* [Мо́же хто вас пола́яв? (М. Вовч.). Мо́же кого́ з рідні́ моє́ї ба́чили? (Київщ.). Як хтось почне́, то й я роби́тиму (Н.-Лев.). Згада́й же хто-не́будь її́ на сім сві́ті (Шевч.). Не ти, так хто-бу́дь ку́пить (Київщ.). Тре́ба-ж коли́сь бу́длі-кого́ покоха́ти та й за́між піти́ (Н.-Лев.)]. **Кого́**-*нибудь одного* (*из двух*) – кого́сь одно́го, котро́гось (із двох). *Если меня* **кто**-*либо спросит, скажите, что* – коли́ про ме́не хто спита́ється, скажі́ть (ска́жете), що. *Не думаю, что бы* **кто́**-*нибудь знал об этом* – не ду́маю, щоб хто(сь) про це знав. *Сомневаюсь, что бы* **кто́**-*либо из вас мог сделать это* – не ду́маю, щоб котри́й з вас міг зроби́ти це. *Он счастливее, чем* **кто́**-*либо* – він щаслиknown ві́ший за бу́дь-кого́ (як хто). *Пусть это сделает* **кто́**-*нибудь другой* – хай це зро́бить хто і́нший. *Ему всегда хочется* **кого́**-*нибудь осуждать* – його́ (йому́) за́вжди корти́ть кого́сь суди́ти. **Кому́**-*нибудь да понравится* – кому́сь та сподо́бається. *Пусть* **кто́**-*нибудь попробует – будет меня помнить* – ха́й-но спро́бує котри́й(сь) (котре́), пам'ята́тиме мене́; ану́ спро́буй котри́й, бу́деш мене́ пам'ята́ти. *Пусть* **кто́**-*либо из вас решится* – хай котри́й (котре́) зва́житься. *С* **ке́м**-*нибудь, с* **ке́м**-*либо и т. п.* – з ким(сь), з ким-не́будь, (*с* **кем** *бы то ни было*) будь, з

ким, з котри́м(сь), з ким-бу́дь, аби́ з ким, (*пров.*) бу́длі з ким. [Ста́неться, хоч і не зо мно́ю, хоч і аби́ з ким, яка́ причи́на (Квітка)]. **Кто́**-*попало;* **кого́**-*попало и т. д.* – будь-хто́, хто-бу́дь, аби́-хто; будь-кого́, кого́-будь, аби́-кого, (*пров.*) кого́-по́падя *и т. д.* **Кто́**-*угодно*, **кто** *ни есть*; **кого́**-*угодно*, **кого́** *ни есть и т. д.* – будь (бу́длі)-хто́, хто-хо́ч, аби́-хто; будь (бу́длі)-кого́, кого́-хо́ч, аби́-кого *и т. д.* [Віддаси́ кому́-хо́ч (Київщ.). Поби́ть, то й аби́-хто зна́йдеться (Номис)]. **Кого́, кому́** *вам угодно* – кого́, кому́ хо́чете. *Это сделает и* **кто́**-*угодно* – це зро́бить і аби́-хто (і будь-хто́). *Редко* **кто** – ма́ло-хто, хто́сь-не-хто́сь. [Там – у ко́жній ха́ті верста́т, а у нас хто́сь-не-хто́сь (ма́ло хто) тче (Звиног.)]. *Кое*-**кто́**, *кое*-**кого́**, *кое с* **ке́м** *и т. п., см.* **Ко́е-кто́.**
Кто́-либо, *см.* **Кто 3.**
Ктому́, *нрч.* – до то́го, (о)крі́м (опрі́ч) то́го. **-му́** *же* – до то́го-ж, а до то́го.
Кто́-нибу́дь, Кто́-то, *см.* **Кто 3.**
Ктырь, *энтом.* Asilus L. – воло́чниця, вовчо́к (-чка́), вовчо́к-му́ха.
Куафёр – куафе́р (-ра), перука́р (-ря́), перукма́хер (-ра).
Куафю́ра – куафю́ра, за́чіска, за́чіс (-чосу).
I. Куб – 1) (*арифм., алг.*) куб (-ба). **Куб** *числа* – куб числа́. *Возвышать в* **куб** – підно́сити до ку́ба (до тре́тього сте́пеня), кубува́ти; 2) (*геом. тело*) куб (-ба). **Куб** *дров* – куб (кубі́чний са́жень (-жня)) дров; 3) (*сосуд*) куб; (*перегонный*) (а)ле́мбик (-ка). [Переганя́ють во́ду в особли́вих при́ладах, які звуть ле́мбиками (Троян.)]. *Пить воду из* **-ба** – пи́ти во́ду з ку́ба. **Куб** *кровососный, мед.* – ба́нька.
II. Куб, *бот.* Indigofera tinctoria L. – і́нди́ґо (-ґа); (*краска*) калія́.
Куба́нка (*сорт пшеницы*) – куба́нка, білоту́рка, білоко́рка, арнау́тка.
Кубареви́дный – дзиґува́тий.
Кубарёк – дзи́жка.
Ку́барем *и* **Кубарём**, *нрч.* – котко́м, клубко́м. *Покатиться* **-рём** – котко́м (клубко́м) покоти́тися; (*вниз головой*) сторчма́ (сторч, сторчака́) покоти́тися.
Куба́рик – 1) корячо́к, черпачо́к (-чка́); 2) **-рики, -ри́шки** (*малыши*) – капшуки́ (-кі́в), дітлахи́ (-хі́в), мале́ча.
Куба́ристый, *см.* **Кубареви́дный.**
Куба́рить – дзи́ґами ті́шитися, ба́витися дурни́цею (дурни́цями).
Куба́риться – крути́тися (верті́тися) як дзи́ґа, клубко́м коти́тися.
Куба́рник – дзиґоро́б, дзиґови́й ма́йстер (-тра).
Куба́рный – дзиґови́й.
Куба́рь – 1) дзи́ґа. **-рём,** *см.* **Ку́барем**; 2) *зоол.* (*раковина* Turbo) – ве́рчик (-ка).
Куба́стый (*о посуде*) – бока́тий, банька́тий.
Кубату́ра – кубату́ра.
Кубе́ба, *бот.* Piper Cubera L. *и его плод* – кубе́ба. [На запіка́нку корінько́ву купи́в кубе́би й калгану́ (Мкр.)].
Кубе́бный *и* **Кубе́бовый** – кубе́бовий.
Куби́зм – кубі́зм (-му).
Ку́бик – 1) ку́бик; (*перегонный*) (а)ле́мбичок (-чка). **-ки** (*детская игрушка*) – ку́бики (-ків). **-бик** *земли* (*у землекопов*) – куб землі́; 2) *бот.* Picris hieracioides L. – польови́й гірча́к (-ка́).
Куби́ст, -стка – кубі́ст, кубі́стка.
Ку́бистый – кубува́тий, куби́стий.
Куби́ть, -ся – кубува́ти, -ся, ділі́ти, -ся на куби́.
Куби́ческий *и* **Куби́чный** – кубі́чний, ку́бовий, ку́бний. **-кая** *мера* – кубі́чна мі́ра. **-кий** *метр* – кубі́чний метр. **-кая** *сажень* – кубі́чний са́жень (-жня). **-кая** *сажень дров* – кубі́чний са́жень дров, куб дров. **-кий** *корень, мат.* – кубі́чний ко́рінь (-реня). **-кое** *содержание* – кубату́ра.
Ку́бковый – ке́ле[і]ховий.
Кубова́тый – 1) *см.* **Куба́стый**; 2) **-тый** *и* **Кубови́дный** – кубува́тий.
I. Ку́бовый – кубо́ви́й; (*о перегонном кубе*) (а)ле́мбико́вий. **-вое** *железо* – гру́бе (казано́ве) залі́зо.
II. Ку́бовый (*о краске из растения индиго*) – інди́ґовий, калі́євий. **-вая** *краска* – калія́. [Си́ній як калія́ (Номис)].
Ку́бок – ку́бок (-бка), ке́ле[і]х (-ха), (*ум.*) ку́бочок (-чка). [Пий ку́бок життя́, по́ки п’є́ться (Грінч.). Спив до дна я при́крий ке́лех за здоро́в’я до́лі (Рудан.)]. *Заздравный* **-бок** – заздоро́вний ку́бок (ке́лех). *Поднять* **-бок** *за что* – зня́ти (підне́сти) ку́бок (ке́лех) за що.
Кубоме́тр – кубоме́тр (-ра).
Кубообра́зный, *см.* **Кубова́тый 2.**

Ку́брик, *морск.* – ку́брик (-ка).
Кубу́ра, *см.* **Кобу́ра.**
Кубы́с, *бот.* Typha latifolia L. – рогіз (-гозу) широколи́стий.
Кубы́ш, *см.* **Фаши́на.**
Кубы́шечка – кубу́шечка; ба́ньочка; боклажо́к (-жка́); *см.* **Кубы́шка 1 - 3.**
Кубы́шечный – 1) кубушко́вий; бaнько́вий; 2) лата́ттьовий *и т. п.*; *срвн.* **Кубы́шка 1 - 5.**
Кубы́шка – 1) кубу́шка; (*глиняный кувшин, фляга*) ба́нька, ти́ква. [«Вишні́вки ква́рту дай сюди́!» – Ї́м по́вну налили́ кубу́шку (Алекс.). Прині́с на по́ле води́ в ба́ньці (Звиног.). Узя́ти собі́ хлі́ба шмато́к та ти́кву води́ (Грін. III)]; (*деревянная обручная*) ка́діб (-доба), кад[і]бе́ць (-бця́), ка́дка; (*дуплянка из липов или иного дерева*) ли́півка; (*баклага*) бо́клаг (-га), бокла́га; 2) (*для денег*) кубу́шка, *ум.* кубу́шечка. [Гро́шики готове́нькі в кубу́шечках у схо́ві (Зіньк.)]. *Набить* **-ку** – наби́ти кали́тку; 3) (*о человеке*) гладу́н (-на́), гладу́ха (*ж. р.*), пуза́нь, черева́нь (-ня́) (*м. р.*), сту́жка (*общ. р.*), (*о ребёнке*) пуза́нчик, черева́нчик, гладу́нчик (-ка). [На таку́ сту́жку, як ти, моя́ оде́жа не зі́йдеться (Борзен.)]; 4) *см.* **Голоту́рия**; 5) *бот.* Nymphaea Nuphar Sibth. et Sm. – жо́вте лата́ття, жо́вті гле́чики (-ків). *Белая* **-ка,** *см.* **Кувши́нка.**
Кубы́шковатый – кубушкува́тий, банькува́тий.
Кубы́шковый, *см.* **Кубы́шечный.**
Кубы́шник, *бот.* Cytisus biflorus L'Herit – зіно́вать украї́нська, роки́тник (-ку).
Кубы́шчатый, *см.* **Кубы́шковатый.**
Кува́лда – 1) мо́лот (-та), вершля́г (-га́); 2) (*о человеке*: *чучело*) одоро́бло, чепіра́дло, чупера́дло, (*мужлан, -нка*) ґе́вал (-ла), ґе́валка, (*неуклюжий*) незгра́ба (*общ. р.*).
Кува́лдить *камень* – би́ти камі́ння на груз.
Куве́рт – куве́рт (-ту), прила́да. *Стол накрыт на пять* **-тов** – стіл накри́то на п'ять куве́ртів.
Кувши́н – глек (-ка *и* -ка́), гле́чик (-ка), (*простой глиняный*) гладу́ш (-ша), (*кринка*) гладу́щик (-ка), гладу́шка, (*реже*) глади́шка; (*жбан*) жбан (-ну), *диал.*: джбан, (д)збан, ж[з]ба́но́к (-нка́). [Марі́я вста́ла та й пішла́ з глеко́м по во́ду до криниці (Шевч.). Накри́й столи́, наси́п вино́ у гле́ки (Крим.). Гле́чиком води́ набра́в (Рудан.). Купи́ла гле́чик (гладу́щик, глади́шку) молока́ (Чернігівщ.) На столі́ стоя́ла гладу́шка з молоко́м (Звиног.)]. *Повадился* **-ши́н** *по воду ходить, там ему и голову сломить* – до ча́су збан во́ду но́сить; по́ти ж[з]бан (глек) во́ду но́сить, по́ки ву́хо увірве́ться.
Кувши́нец – 1) гле́чик (-ка), ж[з]ба́но́к (-нка́); 2) **-нцы,** *см.* **Кувши́нка.**
Кувши́нище – глечи́ще.
Кувши́нка, *бот.* Nymphaea L. – лата́ття. *Белая* **-ка**, N. alba L. – бі́ле лата́ття, водяна́ лі́лія, водяни́й мак (-ку), гле́чики, зба́ночки (-ків).
Кувши́нковые, *бот.* Nymphaea L. – лататтюва́ті (-тих).
Кувши́нный – гле́ковий, гле́чиковий, ж[з]бано́вий. **-ное** *рыло* – ми́дза, мидза́та пи́ка, гарбузо́ве ри́ло, гала́нський (о)гіро́к (-рка́).
Кувши́нчик – гле́чик, гле́чичок (-чка), глеча́ (-ча́ти), глеча́тко, гладу́[и́]шечка, гладуне́ць (-нця́), ж[з]бано́чок (-чка).
Кувши́нчики, *бот., см.* **Кувши́нка.**
Кувы́рк, *межд. и нрч.* – берки́ць, куви́рдь. [Санки́ ї́хали, ї́хали, а да́лі берки́ць! та в прова́лля (Яворн.). Берки́ць у яр! (Рудч.). Куви́рдь! та й переки́нувсь у хо́рта (Яворн.)]. *Задать* **-вы́рк**-*коллегию, см. Дать* **кувырка́** (*под* **Кувыро́к**).
Кувы́ркание – перекида́ння, переверта́ння, пере́верти (-тів).
Кувы́ркать, кувы́ркивать, кувы́ркнуть, кувырну́ть – перекида́ти, переки́нути, переверта́ти, переверну́ти, берки́ц(ь)нути кого́. [Так і берки́цьнув його́ на зе́млю (Сл. Гр.)].
Кувы́ркаться, кувы́ркнуться – перекида́тися, переки́нутися, переверта́тися, переверну́тися, берки́ц(ь)нути(ся), перекицну́тися, перекицну́ти; *срвн.* **Перекувы́ркиваться.** [Ві́тер, весе́лий і ду́жий, шуга́в між блаки́тним не́бом і зеле́ним мо́рем і перекида́вся, і купа́вся в просто́рах (Грінч.). Дівча́ гуля́є на при́зьбі, і Рябко́ перекида́ється перед ним (Г. Барв.). Берки́цьнувся в рі́чку (Богодухівщ.). Перекицну́вся, а такі́ зно́ву став на рі́вні но́ги (Київщ.)].
Кувыро́к – пере́кид (-ду), пере́верт (-ту). **-ко́м**, *нрч.* – пере́кидом, пере́кидьки, пере́вертом, пере́кицьки, шкере́берть, ку́мельга. **-ком** *упасть, полететь, свалиться*, *дать* **-ка́** – (сторч голово́ю) берки́ц(ь)нути(ся), покоти́тися (піти́) пере́вертом (пере́кидьки, пере́кицьки, ку́мельга), ме́льника (у пере́верт(и), упере́кидь, ко́том, котко́м) піти́, п'я́тами укри́тися, сторчака́ да́ти. [Як заходжу́сь, то й ха́та піде упере́кидь (Н.-Лев.). А сей його́ так стусону́в колі́ном, що кни́жка й піп ко́том (Куліш). Попа́дали та й пішли́ пере́кидьки згори́

та аж на доли́ну (Проскурівщ.). Так ку́мельга з ґа́нку й покоти́вся (Конотіпщ.). Як уда́рила гуся́, так воно́ ме́льника й пішло́ (Роменщ.)].

Куга́, *бот.* – 1) Scirpus L. – коми́ш (-шу́), куга́ (-ги́); 2) Typha L. – рогі́з (-го́зу), куга́. [Посу́нули по си́ній хви́лі помі́ж куго́ю в Сир-Дар'ю (Шевч.)].

Кугуа́р, *зоол.* – кугуа́р (-ра).

Куда́, *нрч.* – 1) *вопрос.* – куди́? (*иногда*) де? (*каким путём*) кудо́ю? куди́? [Куди́ ти йдеш, не спита́вшись? (Шевч.). Що роби́ть, куди́ піти́? Де я помандру́ю? (Боров.). Кудо́ю мені́ йти до вокза́лу? (Київщ.)]. **-да́** *он девался*? – де (куди́) він поді́вся (ді́вся)? **-да́** *же*? – куди́-ж? де-ж? (*каким же путём*?) кудо́ю-ж? куди́-ж? куди́ са́ме? **-да́** *бы*? – куди́-б? де-б? кудо́ю-б? **-да́-то**? – куди́ то? де́ то? кудо́ю то?; 2) (*зачем*?) на́що? наві́що? **-да́** *ему столько*? – на́що (наві́що) йому́ сті́льки?; 3) *указат., относит., неопредел.* – куди́, (*иногда*) де, (*каким путём*) кудо́ю, куди́. [Лю́ди гну́ться, як ті ло́зи, куди́ ві́тер віє (Шевч.). Я йшов туди́, де ро́зум посила́в (Грінч.). Яка́ му́ка стоя́ти на роздоро́жжі і не зна́ти, кудо́ю йти (Коцюб.)]. *Вот* **-да́** – ось (*от он*) куди́; ось (от, он) кудо́ю. *Кто* **-да́** – хто куди́. **Куда́-куда́** – куди́-куди́. **-да́** – *туда* – куди́ – туди́; кудо́ю – тудо́ю. [Куди́ кінь з копито́м, туди́ жа́ба з хвосто́м (Номис). Пішо́в тудо́ю, кудо́ю йшла Хведо́ська (Грінч.)]. **-да́** *же* – куди́-ж, де-ж; кудо́ю-ж. **-да́** *ни* – куди́ не, де не; кудо́ю не. **-да́** *ни кинься* – куди́ не зарви́. [Куди́ не зарви́ – скрізь коня́ тре́ба (Переясл.)]. **-да́** *ни шло* – де на́ше не пропада́ло! (*так и быть*) гара́зд, до́бре, неха́й так. **-да** *бы* – куди́-б, де-б; кудо́ю-б. **-да́** *бы ни* – хоч-би куди́ (де), хоч куди́-б, куди́-б (де-б) не; хоч-би кудо́ю, кудо́ю-б не. [Наш пани́ч, хоч-би куди́ пішо́в, но́сить із собо́ю кни́жечку (Звиног.). Де-б я не пішла́, і він слідко́м іде́ (Київщ.)]. **-да́** *то* – куди́сь, куди́сь то, куди́сь-там, десь. [Тіка́ли куди́сь лю́ди й ко́ні (Коцюб.). Шатну́вся куди́сь-там і прині́с води́ (Богодухівщ.)]. **-да́**-*либо*, **-да́**-*нибудь* – куди́, куди́сь, куди́-не́будь, де, десь, де-не́будь; (**-да́** *бы то ни было*) будь-куди́; (*в иное место*) и́нкуди, куди́-и́нде, де-и́нде. [Мо́же-б ти пішо́в куди́ зві́дси (Брацлавщ.). Поїдемо куди́сь, аби́ не сиді́ти (Київщ.). Поїдемо де-не́будь, де ще нас не зна́ють (Київщ.). Магоме́т-Оглі́ ра́дий був хоч на час збі́гти бу́дь-куди́ (Коцюб.). Поїхали ми не и́нкуди, а в саму́ університе́тську це́ркву (Морд.). Іди́, ри́нде (*неряха*), куди́-и́нде, там тебе́ не зна́тимуть і ри́ндею не зва́тимуть (Приказка)]. **-да́** *ни есть*, **-да́** *угодно* – аби́-куди́, бу́дь-куди́, куди́-будь, хоч-куди́, (*вульг.*) куди́-завго́дно. [Неси́ смі́ття аби́-куди́ (Сл. Гр.)]. **-да́** *попало* – куди́ тра́питься, куди́ по́падя, куди́ (де) лу́ча. [Як та ту́ча, куди́ лу́ча, так і покоти́ли (Вірша XVIII в.)]. **-да́** *глаза глядят* – світ за́ очі, світ за очи́ма, куди́-гля́дя, навма(н)ня́, навманяки́. [Пішо́в коза́к світ за́ очі (Шевч.). Чи ви за ді́лом яки́м, чи ве́штались світ за очи́ма? (Потеб. Одис.). Мча́вся куди́-гля́дя (Крим.). Пода́вся навмання́ і забрі́в на кла́довище (Коцюб.)]. *Убегать* **-да́** *глаза глядят* – тіка́ти куди́ ви́дно, тіка́ти не-о́бзир (Куліш). *Чорт знает* **-да́** – ка́зна куди́, чорт (лихи́й, ді́дько) зна́є куди́. *Кое*-**куда́,** *см. отдельно*; 4) (*при сравн. ст.*) куди́, бага́то, дале́ко, де́-то; *см.* **Гора́здо 2**. [Тепе́р нам куди́ гі́рше (Звин.). Бу́де по весні́ де́-то кра́щий наря́д мені́ (Манж.)]. **-да́** *лучше* – бага́то (бага́цько, дале́ко, геть куди́) кра́ще; 5) (*в восклиц. предлож.*) де, куди́. **-да́** *тебе*! – де́ тобі! куди́ тобі! [Куди́ ку́цому до за́йця! (Приказка)]. **-да́** *уж*! – де вже! е́ вже! [Е́ вже! не ви́чуняти мені́, си́ну (Липовеч.)]. **-да́** (*уж*), *вам с таким здоровьем браться за эту работу* – де вже вам з таки́м здоро́в'ям бра́тися до ціє́ї пра́ці. **-да́** *там*! – де́ там! де́ тобі! де́ в бі́са! де́ в ка́та! шкода́! [Ви́йшов з ха́ти карбівни́чий, щоб ліс огляді́ти, та де́ тобі́! Таке́ ли́хо, що не ви́дно й сві́та (Шевч.). Бага́то зароби́в грошеня́т на заробі́тках? – Де́ в бі́са! (Харківщ.). Шкода́! не бу́де того́! (Номис)]. *Хоть* **-да́** – хоч-куди́; *срвн.* **Отли́чный 2**. *Что* **-да́** – що не то́ що. [Сміху́-ж тоді́ наро́би́в тако́го що не то́ що! (Яворн.)]. **-да́** *как*! – диви́ як! а́ч як! **-да** *как он забавен* – а́ч, яки́й він уті́шний! **-да́** *как хорошо*! – де́ вже пак не га́рно! **-да́** *бы хорошо* – о́т-би до́бре. **-да́** *как нужно* – аж о́н як тре́ба. **-да́** *не бесполезный* – аж ні́як не за́йвий.

Куда́кать, куда́кивать, куда́кнуть – кудкуда́кати (-да́чу, -да́чеш), кудкуда́кнути, сокота́ти (-кочу́, -ко́чеш) *и* сокоті́ти (-кочу́, -коти́ш), троскота́[і]ти, (*тише*) сокорі́ти (-рю́, -ри́ш). [По подві́р'ях кудкуда́кали ку́ри (Дм. Марков.). Хто хо́че – соко́че, а хто хо́че – кудкуда́че (Номис). Соко́че ку́рочка, сокори́ть (Куліш)].

Куда́хтание – кудкуда́кання, сокота́[і]ння, троскота́[і]ння, тро́скіт (-коту), (*тихое*) сокорі́ння.

Куда́хтать, *см.* **Куда́кать.**

Куда́хтаться – квилі́ти, пла́кати(ся), бі́дкатися; *срвн.* **Пла́каться.**

Куда́чливый – кудкуда́кливий, сокотли́вий. **-вая** *курица* – кудкуда́кало.

Куде́лина, *см.* **Куде́ль 1.**

Куде́листый – кужелюва́тий, куделя́[и́]стий; (*мохнатый*) волоха́тий, кошла́тий; (*растрёпанный*) кудла́тий, коструба́тий, розкуйо́вджений.

Куде́лить – 1) (*что*) кууже́лити, куйо́вдити, ко́шлати, ку́длати, коструба́чити що; 2) (*кого*) чу́бити, скубти́ кого́.
Куде́ль – 1) ку́жіль (-желя, *м. р.*), (*ум.* кужеле́ць (-льця́), (*диал.*) кужі́ль (-же́лі, *ж. р.*), кужели́на, (*реже*) куде́ля, куде́ль (-лі), куде́лиця; (*мычка*) ми́чка, ку́кла. [Ку́желю мій ку́желю! я роби́ти не зду́жаю (Пісня). Ма́ти сиди́ть на при́зьбі коло ха́ти та во́вну з ку́желя пряде́ (Шевч.). Ой, пря́ла-б я куде́лицю, – голо́вка боли́ть (Пісня)]; 2) *бот.* Primula veris officinalis L. – перво́цвіт ліка́рський, бара́нчики (-ків), медяничкú (-кі́в).
Куде́лька – куде́лька, куде́лечка.
Куде́льник – кужі́в[л]ка, кужівни́к (-ка́). [Прив'яза́ла куде́лю до кужі́вки й заходи́лася пря́сти (Київщ.)].
Куде́льница, *см.* **Пря́ха.**
Куде́льный – кужі́льний, куде́ляний, куде́льний.
Куде́ля, *см.* **Куде́ль 1.**
Куде́ристый, Куде́рчатый, *см.* **Кудря́вый.**
Кудё́рка – ку́черик, кучери́нка, (*диал.*) ку́дрик, ку́дере́ць (-рця́), кудря́ (-ря́ти).
Куде́рь, *см.* **Кудря́.**
Куде́сить – 1) чаклува́ти, чарува́ти; 2) штука́рити, пустува́ти, бро́їти, колобро́дити, шурубу́рити; *срвн.* **Бедоку́рить** *и* **Прока́зить.**
Куде́сник, -ница – 1) чаклу́н (-на́), -лу́нка, чарівни́к (-ка́), -ни́ця, чароді́й (-ді́я), -ді́йка, чароді́йник, -ниця; 2) штука́р (-ря́), -ка́рка, пусту́н (-на́), -сту́ха, шурубу́ра, пали́вода, шко́да (*общ. р.*); *срвн.*, **Бедоку́р, -рка** *и* **Прока́зник, -ница.**
Куде́сничание – 1) чаклува́ння, чарува́ння; 2) штука́рення, штука́рство, бро́їння.
Куде́сничать, *см.* **Куде́сить 1** *и* **2.**
Куде́сничество, Куде́сы – чаклу́нство, чарівни́цтво.
Кудла́теть – кудла́тіти, кошла́тіти.
Кудла́тить, -ся – ку́длати, -ся, ко́шлати, -ся, куйо́вдити, -ся, коструба́чити, -ся.
Кудла́шка – кудла́й (-лая́) (*м. р.*), ку́дла (*общ. р.*), патла́нь (-ня́), патла́ч (-ча́), -ла́чка.
Ку́дра, *бот.* Crepis tectorum L. – скереда́ звича́йна, білопу́шиця.
Кудрева́то – (*о стиле*) кучеря́во, мані́[е́]рно, з викрута́сами. [Не лю́бить говори́ти про́сто, а все з викрута́сами (Харківщ.)].
Кудрева́тость – 1) кучеря́вість, кучеря́стість; 2) (*стиля*) кучеря́вість, мані́[е́]рність (-ости).
Кудрева́тый – 1) кучеря́вий, кучеря́стий, кучеря́венький; 2) (*о стиле*) кучеря́вий, мані[е ́]рний, закру́тистий, з викрута́сами. [Не для люде́й, тіє́ї сла́ви, мере́жані та кучеря́ві отсі́ ві́рші віршу́ю я (Шевч.). В ако́рдах дам я вірш химе́рний, кучеря́вий (Вороний)].
Ку́дри – 1) ку́чері (-рів), *ум.-ласк.* ку́черики (-ків), (*диал.*) ку́д(е)рі (-рів), *ум.-ласк.* ку́дерки, ку́дречки, ку́дроньки (-ків), кудря́та (-ря́т). [Пи́шні ку́чері вниз їй спада́ли на стан, окру́г бі́лого ли́чка вили́сь (Грінч.). Голова́ в ку́черях (Куліш). У ньо́го бі́лі ку́черики й ка́рі о́чі (Васильч.). Ізвила́ кудря́та те́мна ні́чка (Чуб.)]. *С радости* **-ри** *вьются, с печали секутся* – з розко́шів ку́чері в'ю́ться, з журби́ січу́ться; 2) *бот.* Agrimonia Eupatoria L. – пари́ло звича́йне, глади́шник (-ку). *Царские* **-ри**, Lilium Martagon L. – лісова́ лі́лія, масля́нка.
Ку́дриться, *см.* **Кудря́виться** *и* **Кудря́веть.**
Кудря́ – ку́чер (-ра), кучери́на, (*диал.*) ку́дер (-д(е)ря).
Кудря́венький – кучеря́венький.
Кудря́веть – кучеря́віти. [Ко́си після ти́фу кучеря́віють (Київщ.)]. Деревце́ кучеря́віє (Звин.)].
Кудря́вец – 1) *см.* **Кудря́ш**; 2) *бот.* Chenopodium Bothrus L. – лобода́-кудря́вець (-вця); 3) *см.* **Кудря́вка 2.**
Кудря́вить – кучеря́вити кого́, що, ку́чері звива́ти кому́.
Кудря́виться – кучеря́витися. [На голові́ у ньо́го кучеря́виться коро́тке руся́ве воло́сся (Васильч.)].
Кудря́вка – 1) кучеря́вка, (*насм.*) ку́дра; 2) *бот.* Tragopogon pratensis L. – козе́лець (-льця) лучни́й; 3) *бот.* Fritillaria Meleagris L. – ря́бчик пантарко́вий.
Кудря́во – 1) кучеря́во. [Си́зий димо́к growing... вирива́ється з димаря́ і кучеря́во розвива́ється в повітрі (Мирний)]; 2) (*о стиле*), *см.* **Кудрева́то.**
Кудря́вость – 1) кучеря́вість (-вости); 2) (*о стиле*) *см.* **Кудрева́тость 2.**
Кудря́вушка – кучеря́вочка.
Кудря́вчик – кучеря́вчик (-ка). [Як їдя́ть та п'ють, то й кучеря́вчиком звуть (Номис)].
Кудря́вый – 1) кучеря́вий, (*о раст. ещё*) куде́рний. [Риба́лонька кучеря́вий (Шевч.). Ось і дуб той кучеря́вий (Шевч.). Під куде́рним деревце́м (Пісня)]. *Делать* **-вым,** *см.* **Кудря́вить.** *Сделать* **-вым** – с[по]кучеря́вити кого́, що, зви́ти ку́чері кому́. [А хто тобі́,

ве́рбо, ку́чері звив? Скучеря́вила густа́ лоза́ (Пісня)]. *Делаться* **-вым,** *см.* **Кудря́веть** *и* **Кудря́виться.** *Сделаться* **-вым** – с[по]кучеря́віти, с[по]кучеря́витися; 2) (*о стиле*), *см.* **Кудрева́тый 2.**

Кудря́ш – кучеря́вець (-вця), (*диал.*) кудря́й (-ря́я). [Якби́ отого́ кудряя́ спійма́в та ку́дрі йому́ обірва́в (Харківщ.)].

Кудря́шка – 1) *см.* **Кудря́ш, Кудря́вчик** *и* **Кудря́вка 1**; 2) *см.* **Куде́рка**; 3) *зоол.* Asteryas Caput Medusae – меду́зина голова́.

Кудряшо́к, *см.* **Кудря́вка 2.**

Кузе́н – кузе́н (-на), (*гал.* кузи́нок (-нка)), брат у пе́рших, двою́рідний брат.

Ку́зенный, *см.* **Ку́зничный.**

Кузи́на – кузи́на, сестра́ у пе́рших, двою́рідна сестра́.

Кузне́ц – кова́ль (-ля́), *ум.* кова́лик, кова́льчик, *ув.-пренебр.* ковали́сько, (*螺ователь*) кува́ч (-ча́). [Як не кова́ль, то й рук не пога́нь (Приказка)]. *Ученик* (*подмастерье*) **-ца́** – ковальчу́к (-ка́).

Кузне́цкий – кова́льський.

Кузнецо́в – ковалі́в (-ле́ва, -ле́ве).

Кузне́чество – кова́льство, ковалюва́ння. [Ми з кова́льства хліб їмо́ (Звин.)]. *Заниматься* **-ством** – *см.* **Кузне́чить.**

Кузне́чий, *см.* **Кузне́цкий.**

Кузне́чик – 1) *энтом.* а) Lacusta L. ко́ник (-ка), коби́лка, *ум.* ко́ничок (-чка), коби́лочка, [Співа́ли жа́йворонки, сюрча́ли ко́ники (Черкас.)]; б) Grillus L., *см.* **Сверчо́к**; 2) *зоол. пт.* Parus major L. – сини́ця вели́ка.

Кузне́чить – ковалюва́ти, (*пренебр.*) ковальцюва́ти. [Ціга́ни ковалю́ють та кі́ньми менжу́ють (Стор.)].

Кузнечи́ха – ковали́ха.

Кузнечи́хин – ковали́шин (-на, -не).

Кузне́чный – кова́льський. **-ный** *мех* – кова́льський міх. [Сопе́, на́че кова́льський міх (Номис)]. **-ная** *работа* – кова́льська робо́та. **-ное** *ремесло, см.* **Кузне́чество.** *Заниматься* **-ным** *ремеслом, см.* **Кузне́чить.**

Ку́зница – ку́зня (*мн.* ку́зні, ку́зе́нь, по ку́зня́х), (*редко*) кова́льня, *ум.* ку́зенька.

Ку́зничный – кузе́нний. [Кузе́нний дим (Пирятинщ.)].

Ку́зня, *см.* **Ку́зница.**

Ку́зов – 1) (*экипажа*) ко́роб (-ба), баса́г (-га́), (*телеги с грядками*) драби́нник (-ка). [Хтось воруши́вся в ко́робі старо́го таранта́са (Корол.). Кілька здоро́вих хло́пів приско́чило до бри́чки, підва́жили баса́г і були́-б напе́вно переки́нули (Коцюб.)]. **-зов** *судна* – ко́роб (ко́рпус) судна́; 2) (*корзина*) ко́зуб (-ба). [Як не гриб, то не лізь у ко́зуб (Номис)]; 3) (*наузень*) рійни́ця.

Кузова́тый – коробува́тий.

Кузове́нька, Кузове́ня, *см.* **Кузово́к.**

Кузови́ще – 1) короби́ще, васажи́ще; 2) козуби́ще.

Кузо́вка, *см.* **Кузово́к.**

Ку́зовный – коробо́вий, васаго́вий.

Кузово́к – козубе́ць (-бця́), козу́бка, козубе́нька. [Із лик плете́ні козубе́ньки, з яки́ми хо́дять по опе́ньки (Котл.)].

Кузовщи́к – короба́р (-ря́), ма́йстер, що ро́бить короби́, васаги́.

Кузовье́ – 1) *см.* **Ку́зов 3**; 2) короби́ (-бі́в), васаги́ (-гі́в).

Ку́з(ь)ка, *энтом.* Anisoplia austriaca – ку́зька, хлібої́д (-да); *срвн.* **Жук** *хлебный.*

Ку́зькину *мать показать кому* – нагна́ти хо́лоду, да́ти га́рту (перего́ну, прочуха́на), перегна́ти гре́чку кому́.

Кузьми́нки – Кузьми́. *В* (*На*) **-ки** – на Кузьми́.

Кузьми́ть *кого* – підво́дити, підтика́ти кого́. [Так би мені́ гро́шей ста́ло, та оце́ весі́лля мене́ підтика́є (Звин.)].

Куйба́(б)ка, *см.* **Одува́нчик.**

Кука́н – 1) кука́н (-на), ни́зка, на́низка. [Пійма́в о́куня, та ті́льки хоті́в на кука́н нанизáти, а він і ви́склизнув у во́ду (Сл. Ум.)]; 2) (*низанка рыб на* **кука́не**) ме́тка, в'я́зка, ни́зка (ри́би).

Кука́нить *рыбу* – нани́зувати ри́бу на кука́н.

Кукаре́кание – кукурі́кання.

Кукаре́кать, кукаре́кнуть – кукурі́кати, кукурі́кнути. [Уде́нь спить, а вночі́ кукурі́кає (Номис). Зморо́зь того́ когу́тика, неха́й не кукурі́че (Чуб.)].

Кукаре́ку, *межд.* – кукурі́ку, кудкуда́к. [Кукурі́ку, кукурікý! я на па́нськім току́ (Казка). А

північок: кудкуда́к! ви́йшла за́між та не так (Пісня)].

Ку́киш – 1) ду́ля, ф[хв]и́ґа, (*шутл.*) моско́вська буру́лька. [Ой лю́лі, лю́лі! чужи́м ді́тям ду́лі (Пісня). Привезе́ тобі́ ба́тько з я́рмарку моско́вську буру́льку (Приказка)]. *Показывать, показать* **-киш** *кому* – дава́ти, да́ти, ти́кати, ти́кнути, зібга́ти, зібгну́ти, крути́ти, скрути́ти ду́лю, сука́ти ду́лі кому́. [Ду́лю дав йому́ під ніс (Київщ.). Вона́ йому́ ду́лі ти́че (Шевч.)]. *Получил* **-киш** *с маслом* – ду́лю з'їв; о́близня впійма́в. *Показывать* **-киш** *в кармане* – кива́ти па́льцем у чо́боті, ду́лю в кеше́ні дава́ти; 2) лісова́ ду́ля, гру́ш(к)а-ди́чка.

Ку́кла – ля́ля, ля́лька. *Играть в* **-лы** – гра́тися (гуля́ти(ся)) в ляльки́. *Чортова* **-ла**! – ді́дькова личи́на!

Куклева́нец, *см.* **Кукольва́н.**

Кукленок, -ночек – ляльченя́ (-ня́ти), ляльченя́тко, лялю́ся.

Ку́клин – ля́лин, ля́льчин (-на, -не).

Ку́клина – 1) лянні́ головки́ з сі́м'ям; 2) лянна́ поло́ва.

Ку-клукс-кла́н – ку-клукс-кла́н (-ну).

Кукова́ние – кува́ння, ку́кання. *Призвать* **-нием** *кого, что* – прикува́ти (прику́кати) кого́, що. *Пересказать* **-нием** *кому что* – перекува́ти кому́ що.

Кукова́ньице – кукува́ннячко.

Кукова́ть – кува́ти, ку́кати, куку́кати, кукуті́ти, (*образно*) нами́сто кува́ти. [Не чу́є, як кує́ зозу́ля (Шевч.). Бода́й тобі́ ота́к зозу́ля ку́кала! (Звиног.)].

Ку́колица, *бот.* – 1) Silena inflata Sm. – хлопуне́ць (-нця́), кукі́льниця; 2) Melandryum pratense Spreng. – ку́колиця звича́йна.

Ку́колка – 1) ля́лечка. *Оделась* **-кой***, как* **-ка** – прибра́лася, як ля́лечка (Номис); 2) (*у насекомых*) ля́лька, ля́лечка. [З лялько́к вихо́дять жуки́ (Троян.). Раї́са ма́ла таке́ почуття́, на́че під твердо́ю шкаралу́щею ля́лечки у не́ї виростаю́ть ба́рвні кри́ла (Коцюб.)]; (*у мотылька ещё*) ба́бочка. [Вже з осе́льні пороби́лися бабочки́; це так бува́: з осе́льні – ба́бочка, з ба́бочки – мете́лик (Звиног.)]; (*у муравья*) по́ду́шка, поду́шечка. [Комашки́, хова́йте подушки́: он тата́ри йду́ть і всі заберу́ть (Пісня)]; (*у мухи ещё*) баклагі́вка. *Превращаться* **в -ку** – оберта́тися в ля́льку.

I. Ку́коль, *бот.* – 1) Agrostemma Githago L. – кукі́ль (*р.* ку́ко́[і́]лю), *ум.* кукіле́ць (-льця́ *и* -льцю́), кукі́льчик (-ка *и* -ку). [Уроди́, Бо́же, жи́то-пшени́цю без ку́колю, без метли́чки (Чуб.). Земля́ не хліб, а кукі́ль ро́дить, будяки́ (Коцюб.)]. *Перемешанный с* **-лем** – кукілюва́тий. [Кукілюва́та пшени́ця (Брацлавщ.)]; 2) Lolium temulentum L. – дурі́йка, шалі́йка.

II. Ку́ко́ль – відло́га, ко́бка; (*монашеский*) ка́пту́р (-ра́) (черне́чий).

Кукольва́н, Кукольва́нец, *бот.* (*раст.* Anamirta Cocculus *и* его плод) – кукі[о]льва́н (-ну). [Риба́лка, ї́здячи човно́м, кукольва́н розсипа́є (Куліш)]. *Ловить рыбу на* **-ва́н** – кукі[о]льва́нити ри́бу.

Кукольва́нный – кукі[о]льва́новий, кукі[о]льва́нний. [Кукільва́нна насті́йка ду́же соби́ть од ломоти́ в кістка́х (Новомоск. п.)].

I. Ку́кольник, *бот.* – 1) Veratrum album L. – чемери́ця; 2) Veronica latifolia L. – веро́ні́ка, безве́ршки (-ків).

II. Ку́кольник, -ница – 1) лялька́р (-ря́), -ка́рка; 2) лялько́вий кумедія́нт, -ва кумедія́нтка.

Ку́кольный – лялько́вий, ля́лячий. **-ная** *комедия*, **-ный** *театр* – лялько́вий (ля́лячий) теа́тр (-тру), (*в рождеств. мистериях*) верте́п (-пу). **-ная** *комедия* (*проделка*) – ко[у]ме́дія (та й го́ді).

Ку́кса – 1) (*беспалый*) безпа́льчий (-чого), (*о женщ.*) безпа́льча (-чої), безпа́лько (*м. р.*), ку́кса (*общ. р.*); 2) *см.* **Кула́к 1**; 3) (*удар кулаком*) (с)туса́н (-на́).

Ку́ксить *глаза* – те́рти о́чі кулака́ми, кула́чити о́чі, (*шутл.*) кулаки́ роси́ти (Сл. Ум.).

Ку́кситься – 1) *см.* **Ку́ксить**; 2) (*киснуть*) ква́ситися; (*хмуриться*) су́питися, спохму́ра диви́тися, кула́читися, мурмо́ситися. [Не́бо кула́читься, знов моква́ бу́де! (Київщ.)].

Ку́куль – ка́пту́р (-ра́) (черне́чий).

Кукуреку́, *см.* **Кукаре́ку.**

Кукуру́за, *бот.* Zea Mays L. – кукуру́за, (*зап.*) кукуру́дза, *ум.* кукуру́(д)зка, (*диал.*) пші́нка, пшени́чка, кияшки́ (-кі́в). [Кукуру́дза сі́ється, кукуру́дза ро́диться (Чуб. V). Купи́в хлі́ба, огірків, пшени́чки і ди́ню дубі́вку (Квітка)]. *Початок* **-зы** – кача́н (-на́) (кукуру́(д)зи), кия́х[к] (-х[к]а́), *ум.* кача́нчик, кияшо́к (-шка́); *см.* **Поча́ток 2**. *Стебли* **-зы** – кукуру́(д)зиння, шолуми́ння.

Кукуру́зный, Кукуру́зовый – кукуру́(д)зяний. **-ный** *хлеб* – мала́й (-лая́). [Ой мала́ю, мала́ю, за хліб тебе́ не ма́ю (Приказка)]. **-ная** *водка* – кукуру́дзянка.

Куку́шечий – зозу́лячий.

Куку́шечка – зозу́лька, зозу́лечка, зозу́ленька.
Куку́шка – 1) *зоол.* Cuculus canorus L. – зозу́ля, (*редко*) ку́кавка, (*самец*) зо́зуль (-ля), *ум.* зозу́ленько, (*зап.*) ку́ку́л (-ла́); (*птенчик*) зозуленя́ (-ня́ти), *ум.* зозуленя́тко. [Закува́ла та си́ва зозу́ля вра́нці-ра́но на зорі́ (Пісня). Мо́же я коли́сь перейду́ в зо́зуля, а ти в зозу́лю (Н.-Лев.)]. *Променять* **-ку** *на ястреба* – ви́міняти ши́ло за шва́йку (Приказка); 2) (*колясочка*) бі́дка; 3) *бот.* Trifolium montanum L. – конюши́на гі́рська.
Куку́шкин – зозу́лин (-на, -не). **-ны** *дети* – безба́тченки, дитинча́та-зозуленя́та. **-кин** *лён*, *бот.* Linum catharticum L. – льон (-ну) проносни́й, зозу́лин льон. **-ны** *сапожки* (*башмачки, ножки*), *бот.* Cypripedium Calceolus L. – зозу́лині череви́чки (-ків), жо́вті зозульки́ (-льо́к). **-ны** *слёзки* (*слёзы*), *бот.* а) Orchis (latifolia) L. – зозу́линець (-нця) широколи́стий; б) **-ны** *слёзки и* **Куку́шница**, Platanthera bifolia L. – лю́бка дволи́ста.
Кукушо́нок – зозуленя́ (-ня́ти́), зозуленя́тко.
Ку́кша – 1) *пт.* Corvus Garrulus L. – со́йка, со́я; 2) *см.* **Кува́лда 2.**
Кула́га – ква́ша.
Кула́к – 1) кула́к (-ка), (*соб.*) кула́ччя, (*фамил.*) кулачи́на, (*гал.*) п’ясту́к (-ка́). [Дава́й міси́ти кулака́ми по спи́ні (Н.-Лев.). Вони́ – мече́м та кула́ччям, а ми перо́м та ла́годою (Куліш). Постелю́ сірячи́ну, а в голова́х кулачи́ну (Чуб.). Сти́снутим п’ястуко́м що-си́ли заціді́в капра́ля межи́ о́чі (Франко)]. *Удар* **-ко́м** – (кула́чний) (с)туса́н (-на́). *Свистать в* **-ла́к** – свисті́ти (труби́ти) в кула́к. *Смеяться в* **-ла́к** – смія́тися в кула́к, смія́тися в бо́роду; 2) мо́лот; *см.* **Кува́лда 1**; (*деревянный*) до́вбня; 3) (*техн.*) кула́к; (*зубец мельн., машин. колеса*) па́лець (-льця), па́льок (-лька). *Колесо с* **-ка́ми** – пале́чне ко́лесо; 4) (*свая для причалки судов*) па́ля; 5) (*зажиточный крестьянин*) курку́ль (-ля), (*соб.*) курку́льство; (*мироед*) глита́й (-тая́), жми́крут, дери́люд, дою́н (-на), паву́к (-ка́), (*пренебр.-усилит.*) куркуля́ка. [Куркуля́м нема́ мі́сця в сільра́ді (Пр. Правда). «Глита́й або Паву́к» (Кропивницьк.). В грома́ді верхово́дили жми́крути, дба́ли ті́льки за свої́ бариші́ (Грінч.). Дери́люде! всіх проглину́ти хо́чеш! (Грінч.). Лю́ди з го́лоду пу́хнуть, а доюни́ з лю́дського ли́ха ру́ки грі́ють (Кониськ.). Бре́шеш, куркуля́ко! (Епік)]; 6) бари́шник; (*перекупщик*) переку́пець (-пця), пере́купень (-пня), переку́пник; (*маклак*) фа́ктор (-ра).
Кулакова́тый – кулакува́тий.
Кула́н, *зоол.* Equus hemionus – кула́н (-на), ди́кий осе́л (*р.* осла́).
Кула́цкий – курку́льський, (*уничиж.*) куркуля́чий, куркулі́вський, (*мироедский*) глита́йський, жми́крутський, дерилю́дський; *срвн.* **Кула́к 5**. **-кий** *слой села* – курку́льська верства́ села́. **-кий** *сын* – курку́льський син. **-кий** *характер* – куркуля́ча вда́ча. *По*-**цки** – по-курку́льському, по-куркуля́чому; по-глита́йському.
Кула́чение – кула́чення, кулакува́ння кого́.
Кула́чество – 1) (*соб.*: *кулаки*) курку́льство, куркуля́ччя; глита́йство; *срвн.* **Кулачьё**; 2) (*в отвлеч. знач.*) а) курку́льство; (*мироедство*) глита́йство, жми́крутство, жми́крутня. [Жми́крутством розжи́вся (Кониськ.)]; б) бари́шництво, баришува́ння, перепро́дування; (*маклерство*) фа́кторство.
Кула́чить – 1) (*кого*) кула́чити, кулакува́ти кого́. [Кула́чив ворогі́в (Котл.)]; (*что*) м’я́ти, товкти́, міси́ти (кулака́ми) що; 2) *см.* **Кула́чничать.**
Кулачи́ха, Кула́чка – курку́лька, (*пренебр.-усилит.*) куркуля́чка; (*жена кулака*) куркули́ха.
Кулачи́шка – кулачо́к (-чка), (*пренебр.*) кулачи́ на.
Кулачи́ще – кулачи́ще, кулачи́сько, кулацю́га, кула́й (-лая́).
Кула́чки – кула́чки (-чок), перебі́й (-бо́ю). *Биться на* **-ках** – би́тися навкула́чки (навкулаки́). [Вихо́дь-же за́втра навкула́чки (Котл.)].
Кула́чник – кула́чник, перебі́єць (-бі́йця).
Кула́чничать – баришува́ти, перепро́дувати чим.
Кула́чничество, *см.* **Кула́чество 2.**
Кула́чный – кула́чний. **-ный** *бой, см.* **Кула́чки. -ный** *боец, см.* **Кула́чник. -ное** *право* – кула́чне пра́во, пра́во кулака́, (*гал.*) пра́во п’ястука́.
Кулачо́к – кулачо́к (-чка́).
Кулачо́нок – кулача́ (-ча́ти), кулаченя́ (-ня́ти). [Ба-ба… вимовля́ла невели́чка ді́вчинка Оле́нка, простяга́ючи до Прі́ськи кулача́та (Мирний)].
Кулачьё, *соб.* – куркульня́ (-ні́), куркуля́ччя (*ср. р.*), (*мироеды*) глитайня́ (-ні́), (*богачи*) дукарня́ (-ні́), дукаря́ччя (*ср. р.*). **-чьё** *зашевелилось* – куркульня́ заворуши́лась.
Кулды́кать – ґерґоті́ти (-ґочу́, -ґоти́ш) *и* ґерґота́ти (-ґочу́, -ґо́чеш). [Ґерґоті́в щось, як на сі́далі и́ндик (Гул.-Арт.)].
Кулебя́ка – (*рус.*) кулеб’я́ка.

Кулево́й – мішко́ви́й.
Кулёк – (*рогожный*) міше́чок (-чка) з рого́жі; (*бумажный*) торби́нка, міше́чок. *Попасть из* **-ка́** *в рогожку* – попа́сти з дощу́ та під ри́нву; од пога́ного втіка́в, а ще гі́рше зди́бав (Приказки); од яко́ї втіка́в, таку́ й зди́бав (М. Вовч.).
Кулёчник, -ница – торбинка́р (-ря́), -ка́рка.
Кулёчный, *см.* **Кулько́вый. -ная** *мастерская* – торбинка́рня.
Ку́ли(й) – ку́лій (-лія) *и* ку́лі (*нескл.*). [Дармова́ пра́ця споконві́чних ку́лі (А. Любч.)].
Кули́к – 1) *зоол., пт.* Scolopax – кули́к (-ка), *ум.* куличо́к (-чка́). **-ли́к**-*сорока, см.* **Криво́к.** *Всяк* **-ли́к** *своё болото хвалит* – ко́жна лиси́ця свій хвіст хва́лить (Приказка); 2) *см.* **Пья́ница**; 3) ду́рник (-ка); *срвн.* **О́лух.**
Кулика́ла, *см.* **Пья́ница** *и* **Пьянчу́жка.**
Кулика́ние – випива́ння, пия́чення, пия́цтво, пия́ти́ка.
Кулика́ть, куликну́ть – випива́ти, ви́пити, пия́чити, кулика́ти, куликну́ти (Квітка).
Кулина́рия – кухова́рство, ку́харство, куліна́рство. [Кили́на тя́мила в кухова́рстві (Н.-Лев.)].
Кулина́рный – кухова́рський, ку́харський, куліна́рний. **-ное** *искусство* – кухова́рство, ку́харство.
Кули́с(с)а – 1) (*театральная*) kулі́са. **-с(с)ы** – лашту́нки́ (-ту́нків), kулі́си (-лі́с). [Че́рез те, що лашту́нків у гре́ків ще не було́, то дра́ма будува́лася про́сто (Л. Укр.). Де ви пропада́ли в антра́кті? За лашту́нки ходи́ли, га? (М. Лев.). За лашту́нками адміністрати́вних о́рганів одбува́ються якісь таємни́чі нара́ди (Єфр.)]; 2) неофіці́йна (чо́рна) бі́ржа.
Кули́сный – kулі́совий, лаштунко́вий.
Кули́ч – па́ска, *ум.* па́сочка, (*высокий*) ба́ба, па́пушник (-ка). [Коли́ не прийду́ до це́ркви, то все паски́ свя́тять (Номис)].
Кули́чий – куликі́в (-ко́ва, -ко́ве).
Кули́чки. *У чорта на* **-ках** – у чо́рта на рога́х; ка́зна де; у чо́рта дале́ко.
Кули́ще – міши́ще, -ши́сько.
Куло́н – 1) (*электр. единица*) куло́н (-на); 2) (*висюлька*) куло́н.
Культы́га, Культы́жка – 1) *см.* **Культя́, Культя́па 1 - 2**; 2) *см.* **Колчено́гий.**
Кулуа́р – кулуа́р (-ру); коридо́р (-ра).
Куль – 1) (*рогожный мешок*) міх (-ха), мішо́к (-шка́) з рого́жі, чува́л (-ла); 2) (*приблизит. мера сыпучих тел*) мішо́к. **Куль** *муки* – мішо́к муки́; 3) (*соломы*) куль (-ля́), около́т (-та), (*небольшой*) сніпо́к (-пка́); 4) (*увалень*) ла́нтух, вайло́.
Кульга́ – кульга́вий (-га́ва, -га́ве), кульга́ (*общ. р.*).
Кулько́вый – міше́чко́вий, торбинко́вий; (*продаваемый кульками*) що продає́ться на торбинки́ (на міше́чки).
Кульминацио́нный – кульмінаці́йний. **-ная** *точка* – кульмінаці́йний пункт (-ту), кульмінаці́йна то́чка, вершо́к (-шка́). [В оповіда́нні нема́ зо́всім сього́ пу́нкту, що му́сів-би бу́ти кульмінаці́йним у тво́рі (Грінч.). Це ступі́нь не оста́нній, яки́й-би мо́жна вважа́ти за вершо́к естети́чних по́глядів (Єфр.)].
Кульмина́ция – кульміна́ція (-ції).
Культ – 1) культ (-ту). **Культ** *красоты и силы* – культ краси́ й си́ли. **Культ** *предков* – культ пре́дків; 2) (*богопочитание*) культ, релі́гія. *Отправление* **-та** – релігі́йна відпра́ва. *Служитель* **-та** – служе́бник ку́льту.
Культарме́ец – культармі́єць (-мі́йця).
Культбытово́й – культпобуто́вий.
Культепа́, *см.* **Культя́ 1 - 3.**
Культива́тор (*земл. орудие*) – культива́тор (-ра), (*однолапый*) ра́ло, (*многолапый*) драпа́к (-ка́).
Культиви́рование – культивува́ння, (*выращивание*) плека́ння, вико́хування.
Культиви́ровать, -ся – культивува́ти, -ся, плека́ти, -ся, вико́хувати, -ся, (*сов.*) ви́культивувати, -ся, ви́плекати, -ся, ви́кохати, -ся; (*разводить*) розво́дити, -ся, (*выращивать*) виро́щувати що. [Недержа́вні наро́ди му́сіли культивува́ти свої́ мо́ви (Грінч.). Неха́й-же росту́ть і плека́ються на на́шій землі́ нові́ лю́ди (Ніков.). Де́які півде́нні росли́ни до́бре вико́хуються в на́шому кра́ї (Герин.)]. **-ющий** – а) (*прич.*) той, що культиву́є, плека́є, вико́хує; б) (*сущ.*) культівни́к (-ка), плека́ч (-ча), вико́хувач (-ча). **Культиви́ро́ванный** – культиво́ваний, пле́каний, (*оконч.*) ви́культивуваний, ви́плеканий, ви́кохании́.
Культово́й – культови́й. **-во́е** *имущество* – культове́ майно́.
Культрабо́та – культробо́та.
Культрабо́тник, -ница – культробітни́к (-ка), -ни́ця.

Культу́ра – культу́ра. [Висо́ка ста́дія розумо́вої культу́ри (Куліш)]. *Европейская* **-ра** – европе́йська культу́ра. **-ра** *языка* (*речи*) – культу́ра мо́ви. **-ра** *растений* – культу́ра (культивува́ння) росли́н. *Носитель* **-ры** – носі́й (-сі́я) культу́ри; культу́рник. [Забу́дь наві́ки путь хижа́цтва і до сім’ї́ культу́рників верта́йся (Куліш)].
Культу́рнический – культу́рницький. [Етнографі́чно-культу́рницький на́прям попере́днього десятилі́ття (Єфр.)].
Культу́рно, *нрч.* – культу́рно.
Культу́рность – культу́рність (-ности). [Культу́рність їх не висо́ка (Наш)].
Культу́рный – культу́рний. **-ная** *жизнь* – культу́рне життя́. **-ный** *человек* – культу́рна люди́на. **-ный** *уровень* – культу́рний рі́вень (-вня), культу́рний стан (-ну). [На́ція була́ не поко́лена ще рі́жни́цями культу́рного ста́ну (Єфр.)]. **-ные** *растения* – культу́рні росли́ни.
Культуртре́гер – культуртре́гер (-ра), культу́рник, носі́й культу́ри.
Культше́фство – культше́фство.
Культя́, Культя́па, Культя́пка – 1) (*беспалая или искалеченная рука, нога*) ки́кі[о]ть, (-ктя), ку́кса; 2) (*беспалый*), *см.* **Ку́кса 1**; 3) *см.* **Колчено́гий.**
Культя́пый, *см.* **Колчено́гий.**
Кум – кум (-ма, *мн. ч. им. п.* куми́, *р.* кумі́в), (*соб.*) кумі́вство́. [Йшов кум до куми́ (Пісня). Як сторгува́в волі́в сто, стріча́ється кумі́вство́ (Пісня)]. **Кумовья́** (**кум** *и* **кума**) – куми́. *Встречные* **-вья** – стрі́чані (стріте́нні) куми́. *Попросить в* **-вья́** *кого* – попроси́ти за ку́ма (за кумі́в) кого́. *Быть* **-мом** *у кого* – бу́ти ку́мом, кумува́ти (*сов.* покумува́ти) у ко́го.
Кума́ – кума́. [Бага́тий ше́пче з кумо́ю, а бі́дний з сумо́ю (Номис)]. *Просить в* **-мы́** – проси́ти (кли́кати) за куму́. *Голодной* **-ме́** *хлеб на уме* – що – кому́, а ку́рці – про́со (Приказка).
Куманёк – кума́сь (-ся), кума́сик, кумо́чок (-мо́чка), ку́мцьо (-ця), куме́ць (-мця́), ку́мчик. [Здоро́в, кума́сю мій! (Гліб.). Ой ти, ку́мчику, ти, голу́бчику! (Пісня)].
Кумани́ка, Кумани́ха, Кумани́ца, *бот.* Rubus suberectus Anders. – ведмежи́на, ожи́на-чорни́ця.
Кумонько́в – кума́сів (-сева, -севе).
Кума́ч, Кумачи́на – кита́йка (черво́на *или* си́ня), китайчи́на, кума́ч (-чу́).
Кума́чный – кита́йчаний, китає́вий; (*о цвете*) черво́ний. [Мужи́к у кита́йчаній соро́чці поганя́є ко́ні (Корол.). Китає́ві штани́ (Основа)].
Кумга́н – кумга́н (-на́), глек-новса́ч, носа́тка.
Куме́кать – імка́ти; *см.* **Смека́ть.**
Куми́н – куми́н (-на́, -не́).
Куми́р – 1) (*идол*) куми́р (-ра), і́дол (-ла), бовва́н (-на́). [Куми́рові зно́ву помоли́лась (Шевч.). Князі́ (старода́вніх Поля́н) по города́х куми́ри позаво́дили (Куліш)]. *Поклоняться* **-рам** – поклоня́тися і́долам (куми́рам); 2) (*перен.*) і́дол (*ж. р.* і́долка), божо́к (-жка́), куми́р. [На балко́ні стоя́ла його́ і́долка (Крим.)].
Куми́рник, *см.* **Идолопокло́нник.**
Куми́рница – 1) *см.* **Идолопокло́нница**; 2) *см.* **Куми́рня.**
Куми́рный – куми́ровий, куми́рний; *срвн.* **И́дольский.**
Куми́рня – куми́рня, божни́ця. [Царі́ побудува́ли хра́ми, куми́рні, олтарі́ (Шевч.). Чи Ка́’ба, чи куми́рня – це збо́рище рабі́в (Крим.)].
Кумиропоклоне́ние, *см.* **Идолопокло́нство.**
Кумиропокло́нник, -ница, *см.* **Идолопокло́нник, -ница.**
Кумиропокло́нничать – поклоня́тися і́долам (куми́рам), (*перен.*) служи́ти мамо́ні.
Кумиропокло́нничество, Кумирослуже́ние, *см.* **Идолопокло́нство.**
Куми́ть – куми́ти кого́ з ким.
Куми́ться – 1) (*вступать в кумовство*) кума́тися; 2) (*знаться, дружиться*) кума́тися. [З ни́ми в нас ніхто́ не зна́ється і не кума́ється (Звиног.)].
Ку́мов – ку́мів (-мова, -мове).
Кумовско́й – кумі́вськи́й.
Кумовство́ – 1) кумі́вство, ку́мство. [Уме́рла дити́на та й ку́мство пропа́ло (Номис)]. *Вступать в* **-ство́** – кума́тися. *Вступление в* **-ство́** – кума́ння, *оконч.* покума́ння. [Покума́ння з Га́леєю (Мирний)]. *Прервать* **-ство́** – розкума́тися. [Я в тіє́ю кумо́ю розкума́юся (Чуб.)]; 2) (*дружба*) кума́ння, кумцюва́ння, приятелюва́ння, при́ятельство.
Кумовщи́на – 1) *см.* **Кумовство́ 1**; 2) (*кумовья*) куми́ (-мів).
Кумовья́, *см.* **Кум.**
Ку́мушка – кума́ся, кума́сенька, ку́мочка, ку́монька, ку́мця, ку́мка, кума́ха. [Кума́сі плеска́ли язика́ми (Грінч.). Вона́ моя́ кума́ха (Харківщ.)].

Ку́мушкин – кума́син (-на, -не).
Кумы́с – куми́з (-зу́).
Кумы́сный, Кумы́совый – кумизо́вий.
Куна́ – 1) *см.* **Куни́ца 1**; 2) (*стар.*: *денежный знак*) куна́; 3) (*стар.*: *выкуп за крепостную невесту*) куни́ця. [Бери́ яку́ хоч у нас ді́вку з дворо́вих, без куни́ці відпу́стимо (Квітка)]. *Заплатить* **-ну́** – да́ти куни́цю (Номис).
Куна́к – куна́к (-ка́), при́ятель (-ля).
Куна́ть, -ся, *см.* **Окуна́ть, -ся.**
Кундура́к, *бот.* Potamogeton pussilus L. – рде́сник дрібни́й.
Кунжа́, *зоол. рыба* Salmo Cundscha – ку́нджа.
Кунжу́т, *бот.* Sesamum orientale L. – кунджу́д (-да́), сеза́м (-ма).
Кунжу́тный – кунджу́до́вий, сеза́мовий. **-ное** *масло* – кунджу́до́ва (сеза́мова) олі́я.
Ку́ний – ку́нячий, куни́чий, ку́ній, ку́новий. [Ку́няча шку́рка, ку́няча шерсть (Новомоск. п.). Ку́ній хвіст (Номис). Ку́нова шу́ба (Чуб.)]. **-ний** *мех* – ку́няче (куни́че) х[ф]у́тро, куни́ці (-ни́ць), ку́ни (*р.* кун). [Укрива́йся, зя́тю, укрива́йся ку́нами й соболя́ми (Макс.)].
Куни́ца – 1) *зоол.* Mustela – куни́ця, куна́, *ум.* куни́чка, ку́нка, ку́ночка; 2) *см.* **Куна́ 3.**
Куни́чное, Ку́нное, *см.* **Куна́ 3.**
Кункта́тор – кункта́тор (-ра), заба́ра, заба́рник.
Кунстка́мера – кунстка́мера.
Ку́нтуш – ку́нтуш (-ша).
Ку́нштю[и]к – ку́нштик (-ка).
I. Ку́па, Ку́пка – ку́па, ку́пка; (*группа*) гру́па, гру́пка.
II. Ку́па (*красильный чан*) – ку́ф[хв]а.
Купа́вка – 1) брости́на, бро́стка; (*бутон*) пу́п’янок (-нка); *см.* **По́чка 2**; 2) **-па́вка, Купа́ва,** *см.* **Кувши́нка** *и* **Кубы́шка 5.**
Купа́ж – купа́ж (-жу).
Купа́ла – Купа́(й)ла, *ум.* Купа́(й)лочка. *На Ивана* **-ла** – на Іва́на, на Іва́на-Купа́(й)ла.
Купа́ленка – купа́ленька.
Купа́ло, *бот.* Ranunculus acer L. – жовте́ць (-тцю́) го́стрий, козе́лець (-льця).
Купа́льница – 1) *бот.* Trollius europaeus L. – во́вча ла́па, воло́ве о́ко; 2) *см.* **Купа́ло**; 3) *см.* **Купа́вка 2**; 4) *Аграфены* **-цы** (*6-го июля*) – Горпи́ни-купа́льниці.
Купа́льницкий, *см.* **Купа́льский.**
Купа́льный – купа́льний. **-ный** *костюм* – купа́льне вбрання́. **-ный** *сезон* – купа́льний сезо́н (-ну), -на пора́.
Купа́льня – купа́льня. [Запливали з купа́льні дале́ко в мо́ре (Крим.)].
Купа́льский – купа́(й)ловий, купа́льний. [Купа́лове о́гнище (Куліш)]. **-кие** *огни* – купа́(й)лові (купа́льні) огні́. **-кое** *дерево* – купа́(й)лиця. **-кая** *ночь* – ніч на Іва́на-Купа́йла, купа́льночка (Чуб.).
Купа́льщик, -щица – купа́льник, -ниця *и* -ничка. [У вас цей год купа́льників бага́то (Полт.)].
Купа́ние – купа́ння, ку́панка (Н.-Лев.). *Беспрестанное* **-ние** – купани́на. *Вода* (*тёплая*) *для* **-ния** – ку́піль (-пелю).
Купа́тель, -ница, *см.* **Купа́льщик, -щица.**
Купа́ть, ку́пывать – купа́ти.
Купа́ться – купа́тися; (*в детск. языке*) ку́пці, ку́пі, купу́сі, ку́пки, ку́почки, ку́поньки, купу́ні. **-ся** *в грязи* – калю́житися, ба́братися в боло́ті. **-ся** *в богатстве* – купа́тися (пиша́тися) в розко́шах (в доста́тках). [Живе́ як у розкі́шному пала́ці, в доста́тках та в розко́шах пиша́ється! (Єфр.)]. **Купа́ющийся** – а) *прич.* той, що купа́ється; б) *сущ.* купа́льник, купа́льниця, -ничка. [Цього́ ро́ку бага́то купа́льників (Крим.). Ста́туя Вене́ри-купа́льниці (Крим.)].
Купе́ – купе́ (*несклон.*), пере́діл (-лу). *Двухместное* **-пе** – купе́ на дві осо́бі. **-пе** *первого класса* – купе́ пе́ршої кла́си.
Купе́ль – 1) ку́піль (-пелю), купе́ля. [Звелі́ла принести́ ку́піль, нали́ти окро́пів і почала́ купа́тись (Н.-Лев.). Ох, купе́ле Сіloа́м, ти мене́ згуби́ла! (Крим.)]; 2) (*для крещения*) хрести́льниця, хрести́льня (-ні).
Купе́льный – купе́льовий, купеле́вий, ку́пі́льний. **-ная** *вода* – ку́піль (-пелю).
Купёна *и* **Ку́пень**, *бот.* Polygonatum officinale All. – купина́ звича́йна, купзі́лля.
Ку́пер *и* **Купр, Ку́прик** – ку́пер (-пра), ку́прик (-ка). [У ку́прах боли́ть (Сл. Гр.)].
Купе́ц – 1) купе́ць (-пця́), (*торговец*) кра́мар (-ря); *срвн.* **Торговец.** [І по купця́х, і по пана́х пішла́ про не́ї сла́ва всю́ди (Гліб.). Вони́ з ді́да-пра́діда крамарі́ (Полтавщ.)].

Первостатейный **-пец** – першоря́дний купе́ць, (*диал.*) спинкови́й кра́мар. *Частный* **-пе́ц** – прива́тний кра́мар. *Красный* **-пе́ц** – черво́ний купе́ць (кра́мар). *Крупный* **-пе́ц** – вели́кий кра́мар, (*фамил.*) крамарю́га; купчи́на. *Мелкий* **-пе́ц** – крамарчу́к, дрібни́й кра́мар. *Слепой* **-пе́ц** *на гнилой товар* – сліпи́й купе́ць на діря́вий горне́ць (Приказка); 2) (*покупатель*) покупе́ць, купе́ць (-пця́). [Неси́, бо́же, купця́ на гнили́й крам (Номис)]. *Первого* **-ца́** *не упускай* – пе́ршого купця́ не відкида́йся. *Не по* **-цу́** *товар* – не по кеше́ні крам; не по зуба́х скори́нка. *Каков* **-пе́ц**, *таков и продавец* – яки́й пан, таки́й і жупа́н (таки́й і крам) (Приказка).

Купе́цкий, *см.* **Купе́ческий.**

Купе́ческий – купе́цький, кра́ма́рський. [Де кораблі́ купе́цькії стаю́ть (Грінч.). Говори́в про свої́ кра́марські ділá (Мирн.). Кра́марський віз простугони́ть (М. Вовч.)]. **-кий** *сын* – купе́цький син, купче́нко, крамаре́нко. [Вона́ па́нночка, а я – крамаре́нко (Кониськ.)]. **-кая** *дочь* – купці́вна, крамарі́вна. **-кий** *банк* – купе́цький банк. **-кое** *судно* – торгове́льне судно́. **-кий** *быт* – купе́цький (кра́марський) по́бут. *По* **-чески** – по-купе́цькому, по-кра́марському.

Купе́чественный – торгове́льний, комерці́йний.

Купе́чество – купе́цтво, кра́марство. [Ваш дух непра́ведно купе́цтво на́ше че́сне прити́с (Куліш). Городи́ горі́ли й пусті́ли, а кра́марство по і́нших зе́млях розбіга́лося (Куліш)].

Купе́чествование – купцюва́ння, крамарюва́ння, купе́цтво.

Купе́чествовать – купцюва́ти, крамарюва́ти. [Попе́реду придба́й гро́шей, а тоді́ вже вчи купцюва́ти діте́й (Лебед.). Колúсь крамарюва́в, а тепе́р, бач, пану́є (Богодухів)].

Купидо́н – купідо́н (-на).

Купи́ло – купи́ло, купи́лно, (*зап.*) ку́пло́. [Купи́в-би, та купи́ла нема́є (Номис). Усе́ купи́ та купи́, а де його́ купла́ набра́ти на те ку́пно (Львів)].

Купи́на́ – купина́, кущ, корч, (*устар.*) крак; *срвн.* **Куст.** [Со́нце сві́тить, як купина́ пала́є (Мирн.). Тоді́ ляхи́ дога́дливі бува́ли, усі́ по ліса́х, по кущá́х повтіка́ли (Макс.). Що крак, то й коза́к (Номис)].

Купи́ть – 1) купи́ти, покупи́ти що, (*об одежде, орудиях, скоте и т. п. ещё*) спра́вити, (*о мног.*) посправля́ти що. [Си́нові за гірко́го медяни́к купи́ла (Шевч.). Вчо́ра я покупи́в собі́ но́жика (Звин.). Спра́вив собі́ ко́ней па́ру (Гр.). Посправля́в собі́ й ді́тям оде́жу (Драг.)]. **-пи́ть** *материала для одежды, обуви* – набра́ти, (*о мн.*) понабира́ти чого́ на що. [Набра́в черкаси́ну на штани́ (Сл. Гр.). Понабира́ли това́ру на чо́боти (Полтавщ.)]. **-пи́ть** *сходно* – поці́нно купи́ти що. **-пи́ть** *по случаю* – купи́ти при ока́зії, купи́ти ви[при]падко́во. **-пить** *свечу* (*в церкви*) – купи́ти (обміни́ти, відміни́ти) сві́чку. [Сві́чку обмі́нить, старця́м грошеня́т розда́сть (Квітка). Відміни́ла сві́чечку за копіє́чку (Номис)]. *За сколько вы* **-пили** *это*? – скі́льки ви дали́ за це? *За что* **-пи́л**, *за то и продаю* – за що купи́в, за те й продаю́. **-пи́ть** *купленное* – відкупи́ти. [Ї́й чолові́к ху́стку купи́в, та й не догоди́в, так я в не́ї відкупи́ла (Подтавщ.)] **-пи́л** *не* **-пи́л**, *а поторговать можно* – втік не втік, а побі́гти мо́жна; купи́в не купи́в, поторгува́ти мо́жна. *На деньги ума не* **-пишь** – за гро́ші ро́зуму не ку́пиш. *Придёт беда,* **-пишь** *ума* – як біда́ доку́чить, то й ро́зуму нау́чить (Приказка). *Он тебя и* **-пит**, *и продаст* – він тебе́ і ку́пить, і переку́пить; він і вку́сить, і ме́ду дасть. *Продал – прожил,* **-пи́л** – *нажил* – прода́в – прожи́в, купи́в – придба́в. **-пи́ть** *дорого, продать дёшево* – набува́ти ва́жко, а збува́ти ле́гко. **Ку́пленный** – (по)ку́плений, (*покупной*) купо́ваний, купни́й. [Со́ром мужико́ві купо́ваний хліб ї́сти (Грінч.). Купо́ваний ро́зум (Квітка)]. **-ная** *грамота, см.* **Ку́пчая**; 2) (*в карт.*) (при)купи́ти. *Хорошо, дурно* **-пи́л** – до́бре, пога́но (при)ку́пив. **-пи́л** *двух тузов* – (при)купи́в два ту́зи; 3) *см.* **Подкупа́ть**; 4) *см.* **Снима́ть** *в аренду*, **Заарендо́вывать.**

Купле́т – купле́т (-та).

Куплети́ст – купле́тник (-ка), куплети́ст (-та).

Ку́пля – 1) (*покупание*) купі́вля, купува́ння, ку́пля; *срвн.* **Покупа́ние.** [Збира́є гро́ші на купі́влю (Звин.). Купува́ння та перепро́дування (Мирний). Ку́пля ру́ки пече́, а про́даж грі́є (Номис)]. **-пля** – *продажа* – купі́вля – про́даж; 2) (*купленное что-л.*) ку́пля, поку́пка, куплени́на, ку́пно, по́куп (-пу); *срвн.* **Поку́пка 2**. [Іді́ть подиві́ться на мою́ ку́плю (М. Вовч.)]; 3) *см.* **Торго́вля.**

Ку́пно – вку́пі, ра́зом, гурто́м, спі́льно. [Як роби́ти вку́пі, то не боли́ть у пу́пі (Приказка)].

Ку́пный – спі́льний, гуртови́й.

Ку́пол – ба́ня, *ум.* ба́нька; (*маковка*) ма́ківка. [Стара́ дубо́ва це́рква з п'ятьма́ ба́нями (Н.-Лев.). А на на́шій це́рковці що за ба́нька хоро́ша (Сл. Гр.)]. *Небесный* **-пол** – небе́сна ба́ня, небе́сне шатро́. [Блаки́тна ба́ня спуска́ється все ни́жче (Коцюб.). Під си́нім зо́ряним шатро́м не́ба було́ ти́хо та те́пло (Коцюб.)]. *Гранный* **-пол** – гранча́ста ба́ня. *Сферический*

-пол – сфери́чна ба́ня.
Куполообра́зный – баня́стий, банюва́тий. **-ная** *кровля* – баня́ста покрі́вля.
Ку́польный – баньови́й.
Купо́н – 1) (**банк.**) купо́н (-на), одрізни́й квито́к (-тка́). *Стричь* **-ны** – відтина́ти купо́ни; 2) (*отрез материи*) купо́н, відрі́з (-зу); *срвн.* **Отре́з.**
Купо́нный – купо́новий.
Ку́пор – 1) бо́ндар (-ря); *срвн.* **Боча́р**; 2) (*купорщик пробками*) коркува́ч (-ча́), (*смолой*) засмо́лювач; 3) (*упаковщик*) паківни́к (-ка́); 4) (*штопор*) коркотя́г (-га).
Ку́порить, ку́поривать – 1) бондарюва́ти; *срвн.* **Боча́рничать**; 2) **-рить** *бочки* – задина́ти бо́чки. **-рить** про́бками – коркува́ти. **-рить***, заливая смолой* – засмо́лювати; 3) (*заделывать*) пакува́ти, забива́ти що.
Ку́порка – 1) (*пробками*) коркува́ння, (*смолой*) засмо́лювання; 2) (*заделка, напр. ящиков*) пакува́ння, забива́ння.
Ку́порный – 1) (*относящ. к бочарному делу*) бо́ндарний, бо́ндарський. [Бо́ндарне прила́ддя]; 2) (*относящийся к купорке пробками*) коркува́льний, корківни́й. **-ная** *машина* – корківна́ маши́на; 3) (*отн. к заделке*) паківни́й. [Паківни́й цвях].
Ку́порня – 1) бонда́рня; *срвн.* **Боча́рня**; 2) коркува́льня; 3) (*упаковочная*) пакі́вня (-вні).
Купоро́с, vitriolum – куперва́с (-су), вітріо́ль, (*вульг.*) вітрого́ль (-лю). **-ро́с** *медный* – си́ній ка́мінь (-меню), си́ній камі́не́ць (-нця́), (*гал.*) синя́к. **-рос** *железный* (*зелёный, сапожный*) – залі́зний куперва́с, мелантери́т (-ту). **-ро́с** *белый* (*цинковый*) – ци́нковий купе́рвас, кри́мза.
Купоро́сный – куперва́совий, вітріо́льовий, (*вульг.*) вітрого́льовий. **-ное** *масло* – сірча́ний квас.
Ку́порщик – 1) бо́ндар (-ря); 2) коркува́ч, коркува́льник, засмо́лювач; 3) паківни́к; *срвн.* **Ку́пор 1 - 3.**
Купр, *см.* **Ку́пер.**
Ку́приковый – ку́провий, ку́приковий.
Купри́т – купри́т (-ту), мідя́нець (-нцю).
Купцевать, *см.* **Купечествовать.**
Купцо́в – купці́в (-це́ва, -це́ве), кра́марі́в (-ре́ва, -ре́ве).
Купцо́вский, *см.* **Купе́ческий.**
Ку́пчая (*крепость*) – ку́пча (-чі *и* -чої). *Совершить* **-чую** – зроби́ти ку́пчу. [Купи́в зе́млю, та ще ку́пчої не зроби́ли (Сл. Ум.)]. *Главная выпись* **-чей** *крепости* – головни́й ви́пис з ку́пчої. *Утверждение, уничтожение* **-чей** *крепости* – затве́рдження, скасува́ння ку́пчої.
Ку́пчик – ку́пчик, ку́пченько, кра́марчик, кра́марочок (-чка); *срвн.* **Купе́ц.** [Дочку́ Га́лю за́між да́ла, дала́-ж вона́ за ку́пчика (Пісня)].
Купчи́на – купчи́на, *фам.* крамарю́га.
Купчи́ха – 1) (*жена купца*) купчи́ха, купце́ва (-вої), крамари́ха. [Стоя́в купе́ць із молодо́ю купчи́хою (Н.-Лев.)]; 2) (*по профессии*) кра́марка, купчи́ця.
Купчи́хин – 1) купчи́шин, крамари́шин; 2) кра́марчин. *Срвн.* **Купчи́ха 1, 2.**
Купчи́шка – крамарчу́к (-ка́).
Купчи́ща[е] – купчи́ще, купчи́сько.
Купы́рь, *бот.* Angelica L. – дя́гель (-гелю), (*полон.*) дзе́нґель. **-пырь** *красный*, Anthriscus silvestris Hoffm. – бугила́, борщівни́к.
Купю́ра – купю́ра.
Кур – кур (-ра) (*мн.* ку́ри), півень (-вня), ко́гут (-та). [Піють ку́ри, піють дру́гі, а я в ко́рчмі п'ю (Пісня)]. *Попался, как* **кур** *во щи* – уско́чив по са́ме ні́куди; попа́вся, жу́чку, па́нові в ру́чку (Приказка).
Ку́ра́, *см.* **Ку́рица.**
Кура́ж – кура́ж (-жу́). *Он под* **-жо́м** – він під ча́ркою (напідпи́тку).
Кура́жение – кура́ження.
Кура́житься – кура́житися, (*с капризами*) коми́зитися, вила́муватися, (*с форсом*) задава́тися. [Арті́ль шапо́к не скида́ла та комизи́лася (Єфр.). Нап'є́ться п'я́ний, вила́мується (Козелеч.)]. **-ться** *над кем* (*издеваться*) – збиткува́тися над ким, знехваля́тися з ко́го. [Арті́ль знехваля́лася з дрібно́го лісовика́-хазя́їна (Єфр.). Вже не збитку́ються над на́ми (Сл. Гр.)].
Кура́жный – кура́жний, задава́куватий.
Кура́й, *бот.* Salsola Kali L. – кура́й, пота́шник.
Курале́сить, *см.* **Куроле́сить.**
Кура́нтный, Кура́нтовый – дзиґаро́вий, кура́нтовий.
Кура́нты – 1) (*часы с музыкою*) дзи́ґарі́ (-рі́в), кура́нти (-тів); 2) (*стар.: газета*) кура́нти.

Кура́ре (*раст. яд*) – кура́ре (*нескл.*).
Кура́тор – кура́тор (-ра); *см.* **Попечи́тель.**
Кура́торский – кура́торський.
Кура́торство – (*звание*) кура́торство; (*пребывание в* **-стве**) кураторува́ння.
Кура́торствовать – кураторува́ти.
Курбе́т – курбе́т (-ту). *Выделывать* **-ты** (*о лошади*) – ди́бки (ца́пки) става́ти.
Курга́н – (*природный холм, гора*) шпи́ль-гора́, шпиль (-ля́), горб (-ба́), (*песчаный, снежный*) кучугу́ра; (*насыпной*) моги́ла, курга́н (-ну), (*на возвышен. месте, обыкнов. со сторожевым постом*) моги́ла-верхови́на, верхови́нна моги́ла, (*с кратерообразной вершиной, пров.*) кугу́м (-ма). [Ой, ви́йду я на шпи́ль-гору (Чуб.). Як умру́, то похова́йте мене́ на моги́лі, серед сте́пу широ́кого на Вкраї́ні ми́лій (Шевч.). Горя́ть моги́ли-верхови́ни в по́лі (Куліш). У нас оці́ моги́ли, що як круго́м наси́пано, а всере́дині я́ма, – кугу́мами зву́ть (Переясл.)].
Курга́нный – шпильови́й, горбови́й, кучугу́рний моги́льний, курга́нний, курга́нячий; *срвн.* **Курга́н.** [Курга́нна земля́ ду́же до́бра для башта́ну (Новомоск. п.). Курга́няча ми́ша (Херсонщ.)].
Курга́нчик – шпи́лик, горбо́к (-бка́), шпиле́чок (-ле́чка), горбо́чок (-бо́чка), моги́лка, моги́лонька, моги́лочка, *срвн.* **Курга́н.**
Кургу́зенький – куце́нький.
Кургу́зить – обчикри́жувати, підчикри́жувати що.
Кургу́зоватый – куцува́тий, куце́нький.
Кургу́зый – 1) (*короткохвостый, короткополый*) ку́ций, куце́нький, (*слишком окороченный*) обчикри́жений, підчикри́жений. [Koза́ченько чорнову́сий, чому́ в те́бе жупа́н ку́ций? (Метл.). До́чки в два́дцять ро́ків хо́дять у куце́нькій су́кні (Н.-Лев.). Підчикри́жена сви́та]; 2) (*бесхвостый*) безхво́стий, ку́ций. **-зая** *овца* – безхво́ста вівця́.
Курдю́к – курдю́к (-ка́), кульми́ч (-ча́).
Курдю́коватый – курдюкува́тий, кульми́чува́тий.
Курдю́ковый, *см.* **Курдю́чный.**
Курдю́чный – 1) (*имеющий курдюк*) курдю́чний, кульми́чний. **-ная** *овца* – салга́нка. [Ві́вці ті, що з гру́бими хвоста́ми, – то салга́нки (Липовеч.)]; 2) (*относящ. к курдюку*) курдюко́вий. **-ное** *сало* (*топлёное*) – курдюко́вий лій (*р.* ло́ю).
Ку́рево – 1) (*вещество курильное*) ку́рево, кади́ло. [Дово́лі ки́нуть ку́рева дрібо́чок (Л. Укр.). Прихо́дили до Пе́рсії ці́лі карава́ни па́хощів та кади́ла (Крим.)]; 2) (*костёр дымящийся*) ку́рище; 3) (*для подкуривания пчёл*) підку́р (-ру), о́кур (Шух.).
Курега́, *бот.* Armeniaca vulgaris Lam. – море́ля, куригá, жерде́ля.
Куре́ние – 1) *см.* **Ку́рево 1**; 2) (*благовониями*) купі́ння, каді́ння (па́хощами); 3) (*табаку, трубки*) па́лення, курі́ння (тютюну́, лю́льки). [Вже мені́ це курі́ння ввірилося (Сл. Гр.)]; 4) (*водки, дёгтя*) вику́рювання (горі́лки, дьо́гтю).
Курёнок – курча́ (-ча́ти), куря́ (-ря́ти).
Куре́нь – курі́нь (-реня́). [Під лі́сом край доро́ги лібо́нь курі́нь мрі́є (Шевч.)].
Курза́л – курза́ля, курза́л (-лу). [Я повела́ її́ в курза́л (Л. Укр.)].
Кур-зе́лье, *бот.* Mercurialis perennis L. – кур-зі́лля, про́ліски (-ків).
Куриа́льный – куріа́льний. **-ная** *избирательная система* – куріа́льна вибо́рча систе́ма.
Ку́ривать, *см.* **Кури́ть.**
Ку́рий – ку́рячий. *Избушка на* **-рьих** *ножках* – ха́тка на ку́рячих ні́жках (Грінч. І), на ку́рячій ні́жці.
Кури́ла – гультя́й (-тяя́), гульві́са, п'я́ни́ця, кури́ло; *срвн.* **Кути́ла.**
Кури́лка – кури́льня; *срвн.* **Кури́льня.**
Кури́льница – 1) (*сосуд*) кури́льниця, (*диал.*) куру́шка. [І поро́биш кури́льниці до же́ртівника (Біблія). Набра́ла в куру́шку жа́ру, наси́пала ла́дану і заходи́лася кури́ти в ха́ті (Богодухів)]; 2) *см.* **Копти́льня.**
Кури́льный – кури́льний, кади́льний. **-ная** *комната* – кури́льня.
Кури́льня (*курит. комната*) – кури́льня.
Кури́льщик – 1) куре́ць (-рця́), курі́й (-рія́). [Коли́ ти куре́ць, май свою́ лю́льку й тютюне́ць (Номис)]. **-щик** *опиума* – курі́й о́пію. **-щик** *трубки* – люле́чник; 2) (*окурщик*) обку́рювач.
Кури́льщица – курі́йка. **-ца** *трубки* – люле́чниця.
Кури́ные, *зоол.* Gallinae – ку́рячі (-чих).
Кури́ный – ку́рячий. **-ное** *мясо* – ку́рятина. **-ный** *суп* – ю́шка з ку́рятиною. **-ный** *мор* – ку́ряча морови́ця, промі́рок (по́шесть) на ку́ри. **-ная** *память* – ку́ряча па́м'ять. **-ная** *слепота* (*болезнь*) – ку́ряча сліпота́, ку́рочка. **-ная** (*куричья*) *слепота*, *бот.* Ranunculus

arvensis L. – жовте́ць (*р.* жовтеця́) польови́й; Chelidonium majus L. – чистоті́л (-лу), борода́вник (-ку); Caltha palustris L. – калю́жниця звича́йна.

Курио́з, *см.* **Курьёз.**

Кури́тель, -ница, *см.* **Кури́льщик, Кури́льщица.**

Кури́тельный – кури́льний. **-ный** *табак* – тютю́н (-ну́). **-ная** *трубка* – лю́лька. **-ная** *папиросная бумага* – цигарко́вий папі́р (-пе́ру). **-ная** *бумага* (*для запаха*) – кади́льний папі́р. **-ное** *вещества, см.* **Ку́рево 1.**

Кури́ть – 1) (*жечь для благоухания*) кури́ти (-рю́, -риш), кади́ти чим, (*о ладане ещё*) ладани́ти. [Я вже й ла́даном кури́ла (Кониськ.)]. **-ри́ть** *можжевельником* – кури́ти (кади́ти) ялівце́м; 2) (*табак*) пали́ти, кури́ти, смали́ти (тютю́н), тютюну́ зажива́ти, (*метафор.*) з ди́мом гро́ші пуска́ти (*попыхивая*) па́кати, па́хкати, пи́хкати. *Вы* **-те**? – ви па́лите (ку́рите)? *Я не* **-рю** – я не палю́. **-ри́ть** *папиросу, трубку* – пали́ти (кури́ти) цига́рку, лю́льку, (*попыхивая*) па́(х)кати лю́льку. [Лю́лечки пали́ли (Сл. Гр.). Ду́рень нічи́м ся не жу́рить, горі́лку п'є та лю́льку ку́рить (Номис). Па́кає лю́льку (Л. Укр.)]. **-ри́ть** *воспрещается* – пали́ти (кури́ти) неві́льно (заборо́нено). **-рёная** *сигара* – надку́рена сига́ра. **Куря́щий** – а) *прич.* що па́лить, ку́рить; б) *сущ., см.* **Кури́льщик 1**. *Я не* **-щий** – я не палю́, не вжива́ю (тютюну́), не курі́й з ме́не. *Для* **-щих** – для курці́в. *Для* **некуря́щих** – для некурці́в; 3) **-рить** (*перегонять*) *водку, дёготь* – горі́лку гна́ти, кури́ти дьо́готь, горі́лку; 4) (*кутить*) кури́ти, пия́чити, (*диал.*) кубря́чити, (*бедокурить*) шурубу́рити, колобро́дити. [Троя́нці до́бре там кури́ли (Котл.)]; 5) (*мести, вьюжить*) мести́, би́ти. *Гляди, как* **-ри́т** *на дворе* – диви́сь, яке́ б'є (яка́ ку́ря) надво́рі.

Кури́ться – 1) (*благоуханно*) кури́тися. [Кури́всь для ду́ху ялове́ць (Котл.)]; 2) (*тлеть с дымом*) кури́тися, курі́ти (-рю́, -ри́ш). [Зеле́ная ліщи́нонько, чом не гори́ш та все ку́ришся (Пісня). По сада́х ку́рища курі́ли (Корол.)]. *Костёр, дрова* **-тся** – во́гнище ку́риться, дро́ва ку́ряться; 3) **-ться** (*о трубке, папиросе*) – пали́тися, кури́тися. [Чого́сь у ме́не не ку́риться, – чи тютю́н не сухи́й, чи що (Сл. Гр.). Хоч поки́нь лю́льку, – не па́литься (Полтавщ.)]; 4) *водка* **-тся** *из картофеля* – горі́лку го́нять з карто́плі.

Ку́рица – ку́рка, (*реже*) ку́ра (*мн.* ку́ри, куре́й), (*детск.*) тю́тя, тю́тінька; *см.* **I. Ку́ры.** [Кому́ не веде́ться, то й ку́рка не несе́ться (Приказка). На Ю́ра схова́ється в жи́ті ку́ра (Номис)]. *Ноская* **-ца** – несу́ща ку́рка. **-ца** *домашняя* – ку́рка сві́йська. **-ца** *кустарниковая* (*красная*), Gallus ferrugineus – ку́рка ди́ка, черво́на. **-ца** *водяная* (*камышница*), Gallinula chloropus L. – ку́рочка водяна́. **-ца** *дунайская* (*лысуха*), Fulica atra L. – ли́ска. **-ца** *степная* (*стрепет*), Otis tetrax L. – хохітва́. **-ца** *цесарская*, Numida meleagris L. – циса́рка, панта́рка, перли́ця. *Голодной* **-це** *просо снится* – кому́ – що, а ку́рці про́со (Приказка). **-ца** *ты мокрая* – тю́тя ти з поли́в'яним но́сом. *Как мокрая* **-ца** – як мо́кра ку́рка. *Мокрая* **-ца***, а тоже петушится* – як мо́кра ку́рка, а й собі́ кукурі́читься. *Носится как* **-ца** *с яйцом* – но́ситься як ду́рень з пи́саною то́рбою; но́ситься як ку́рка з яйце́м. *Скажешь* **-це***, а она всей улице* – сказа́в кумі́, а вона́ всій слободі́. **-цу** *яйца не учат* – ку́рку я́йця не вчать. **-це** *не петь петухом* – не співа́ти ку́рці пі́внем; не бу́ти ба́бі ді́дом.

Ку́рицын – ку́рчин. [Ку́рчина сім'я́ (Куліш)].

Ку́ричий, *см.* **Кури́ный.**

Ку́рища – кури́ще.

Ку́рия – ку́рія. *Городская избирательная* **-рия** – міська́ вибо́рча ку́рія.

Ку́рка – 1) (*выгонка*), *см.* **Куре́ние 4**; 2) (*зажигаемая часть папиросы*) ку́рево.

Курко́вый – курко́вий, ци́нґльовий. **Курко́вое** *ружьё* – курко́ва рушни́ця, рушни́ця з курко́м.

Курлы́кание – курлю́кання, курли́кання, крю́кання. *Журавлиное* **-ние** – журавли́не курлю́кання.

Курлы́кать, курлы́кнуть – курлю́кати, курли́кати, курлю́[и́]кнути курли́чити, крю́кати, крю́кнути. [Журавлі́ десь курлю́кають (Сим.). У ви́рій летючи́, го́лосно курли́чуть журавлі́в ключі́ (Щогол.)].

Ку́рник – 1) пирі́г з ку́рятиною; 2) курни́к (-ка́); *см.* **Куря́тник.**

Курно́й *и* **Ку́рный** – ку́рний, ди́мний. **-ная** *изба* – курна́ ха́та, ди́мна ха́та, ха́та без ко́мина й верха́.

Курно́ска – ки́рпа, *ласк.* ки́рпонька.

Курно́сый – кирпа́тий, *ласк.* кирпа́те́нький, (*диал.*) курно́сий. [Він був тро́хи кирпа́тий (Н.-Лев.). Молоди́ця га́рна, тро́шки кирпате́нька (Квітка)].

Курну́ть – курну́ти, смикну́ти, (*попыхивая*) па́кнути; *срвн.* **Кури́ть 2.** [Ті́льки раз собі́ па́кнув (Рудч.). Не вспів до́бре смикну́ти лю́льки (Стор.)].

Курны́кать, курны́кнуть – 1) (*мяукать*) ня́вкати, нявча́ти, ня́вкнути. [І в го́лос мов кішки́

нявча́ть (Котл.)]; 2) (напевать про себя) мугика́ти, мугикну́ти, курни́кати. [Гуля́в в саду́ та а́рію якусь мугикав сти́ха (Шевч.). Не зду́жа встать, а курни́ка, п'я́ний і весе́лий (Шевч.)]; 3) (*мурлыкать*) воркоті́ти, муркоті́ти (-кочу́, -коти́ш).

Куро́вник – *бот.* Euphorbia segetalis – молочай (-чаю).

Куро́к – ку́ро́к (-рка), (*зап.*) ци́нґель (-ґля). [Одвів курка́ і вже хотів був стріля́ти (Чуб.). Приста́влю рушни́цю до се́рця й надушу́ ного́ю ци́нґель (Коцюб.)]. *Взвести* **-ро́к** – звести́ ку́ро́к. *Спустить* (*нажать*) **-ро́к** – надави́ти (надуши́ти) ку́ро́к (ку́рка́). **-ро́к** *не взводится* – ку́ро́к не зво́диться.

Курокра́д – курокра́д, курола́п, курола́пник, курохва́т.

Куроле́сить – колобро́дити, колобро́їти; бро́їти, шурубу́рити, пустува́ти, штука́рити, плата́ти шту́ки, фиглюва́ти, фи́глі стро́їти. [Еней тут до́бре колобро́див (Котл.). Та годі вам шурубу́рити, да́йте вже спо́кій лю́дям (Звин.). В гуля́щий са́ме час злий дух і бро́їть (Грінч.)].

Куроле́сник – шурубу́ра, пусту́н (-на), штука́р (-ря́). [Диви́сь, яки́й шурубу́ра (Полт.). Пусту́н-Розбиша́ченко (Казка)].

Куроле́сничание – колобро́діння, колобро́їння, бро́їння, шурубу́рення, пустува́ння.

Куропа́тка, *зоол.* Perdix perdix L. – куропа́тва, курі́пка, *ум.* курі́почка, курі́понька, (*птенец*) курі́[о]п'я (-я́ти), курі́пча́ (-ча́ти). [Му́дрий! – Ззів куропа́тву, а ка́же, що одгри́злася (Номис). Пе́вно полює за курі́пками (Стор.). Курі́пча́т по́вну па́зуху напеле́хав (Дн. Ч.)]. **-ка** *горная*, Alectoris graeca – курі́пка ске́льна. **-ка** *белая*, Lagopus lagopus L. – курі́пка біла. **-ка** *серая*, Perdix gris – курі́пка звича́йна.

Куропа́ткин – куропа́твин, курі́пчин.

Куропа́чий – курі́п'ячий, куропа́тячий. [Курі́п'ячі я́йця (Миргородщ.)].

Куро́рт – куро́рт (-ту).

Куро́ртник, -ница – куро́ртник (-ка), -тниця.

Куро́ртный – куро́ртний, куро́ртовий. **-ный** *сезон* – куро́ртний сезо́н, -на пора́.

Курослéп, *бот.* – 1) *см.* **Курослéпник**; 2) Anagallis arvensis L. – ку́ряча сліпота́, ку́рячі о́чки; Ranunculus – ку́ряче стеге́нце.

Курослéпник, *бот.* Cornus sanguinea L. – свиди́на, сви́два, сви́дове де́рево.

Куроторго́вец – куря́тник, куча́р (-ря́).

Куроца́п – 1) курола́п, курола́пник, курохва́т. [Мов в шко́лу з то́ргу курохва́т (Котл.)]; 2) хаба́рник дрібни́й, курохва́т.

Куро́чек – куро́чок (-чка), ци́нґлик (-ка).

Ку́рочка – 1) ку́рочка, ку́ронька, курі́пка, курі́понька, курі́почка. [Нема́ тієї ку́рочку, що несла́ золоті яє́чка (Номис)]; 2) **-чка** *болотная*, *зоол.* Porzana porzana L. – пого́нич звича́йний. **-чка** *крошка*, *зоол.* Porzana pusilla intermedia Herm. – пого́нич мали́й.

Ку́рочкин – ку́роччин, курі́поччин (-на, -не).

Ку́рочный, *см.* **Курко́вый.**

Курс – 1) (*цикл науки, учения, лечения и т. п.*) курс (-су). [Курс украї́нської мо́ви. Курс лікува́ння]. *Проводить* **курс** – відбува́ти (перехо́дити) курс. *Окончить* **курс** – добу́ти ку́рсу, (с)кінчи́ти курс. [Вчи́вся по духо́вних шко́лах, але́ ку́рсу не добу́в (Єфр.). Кінчи́в курс лікува́ння еле́ктрикою]. *Быть в* **-се** *чего* – бу́ти в ку́рсі чого́. [Я не в ку́рсі ціє́ї спра́ви]; 2) (*стадия школьного обучения*) курс (-су). *Студент второго* **-са** – студе́нт дру́гого ку́рсу. *Наш вуз имеет пять* **-сов** – на на́шому ви́ші п'ять ку́рсів. *Он исключён с последнего* **-са** – його́ звільни́ли з оста́ннього ку́рсу; 3) (*путь, направление*) на́пря́мок (-мку), путь (-ті́), курс. *Твёрдый, определённый* **курс** – тверди́й, пе́вний курс (на́прямок). *Брать, взять* **курс** – бра́ти, узя́ти курс (на́прямок) на що, до чо́го, куди́. **Курс** *корабля* – курс (на́прямок) корабля́. *Корабль держит* **курс** *на что* – корабе́ль трима́є курс на що́, до чо́го, корабе́ль просту́є до чо́го. *Держать* **курс** *на что* – трима́ти (держа́ти) курс на що, до чо́го, керува́ти, скеро́вувати до чо́го, орієнтува́тися на що. **Курс** *полёта* – на́прямок ле́ту. **Курс** *государственной, партийной политики* – на́прямок держа́вної, парті́йної полі́тики. **Курс** *на рабочий класс* – курс на робітни́цтво. *Дать* **курс** – да́ти на́прямок чому́, керува́ти що; 4) (*биржевая цена*) курс. **Курс** *рубля, франка, ценных бумаг повышается – понижается* – курс карбо́ванця, фра́нка, ці́нних папе́рів підви́щується – зни́жується (збі́льшується – зме́ншується). **Курс** *поднимается – падает* – курс підно́ситься – па́дає. **Курс** *повышающийся, понижающийся* – курс росту́чий, паду́чий. *Высокий, низкий, переменный* **курс** – курс висо́кий, низьки́й, змі́нний. *Поднять* **курс** – підви́щити курс. *Колебания* **-са** – хита́ння ку́рсу, в ку́рсі. *Денежный* **курс** – гроше́вий курс. *Покупка ценных бумаг по* **-су** – купі́вля ці́нних папе́рів за ку́рсом; 5) (*строит., род кладки*) ряд (-ду).

Курса́нт – курса́нт (-та).
Курса́нтский – курса́нтський.
Курси́в – курси́в (-ву), пи́саний шрифт (-ту).
Курси́вный – курси́вний. **-ный** *шрифт* – курси́в, курси́вний (пи́саний) шрифт (-ту).
Курси́рование – курсува́ння.
Курси́ровать – курсува́ти.
Курси́ст, -ка – курси́ст, курси́стка.
Курсово́й – курсови́й. **-вые** *зачёты* – курсові́ іспити (зарахо́вання). **-во́е** *лечение* – курсове́ лікува́ння. **-во́й** *староста* – курсови́й ста́роста. **-ва́я** *записка* (*бирж.*) – біржови́й бюлете́нь. **-ва́я** *разница* – курсова́ різни́ця. **-во́е** *вычисление* – курсове́ вирахо́вання.
Ку́рсы – 1) (*учебное заведение*) ку́рси (-сів). *Высшие, кооперативные, бухгалтерские, счетоводные* **-сы** – ви́щі, кооперати́вні, бухга́лтерські, рахівни́чі ку́рси. *Частные, государственные, специальные* **-сы** – прива́тні, держа́вні, спеція́льні ку́рси. *Открыть* **-сы** – заснува́ти ку́рси; 2) (*временные*) ку́рси. **-сы** *повторительные* – повто́рні ку́рси. *Поступить на* **-сы** – вступи́ти до ку́рсів, на ку́рси.
Курта́ж – 1) (*бирж.*) курта́ж (-жу́), ма́клерське (-кого). *Размер* **-жа́** *определяется, биржевым уставом* – ро́змір куртажу́ визнача́є біржови́й стату́т; 2) (*вознаграждение за посредничество*) факторо́ве, фа́кторне (-ного). [Ти ті́льки купи́, а за факторо́вим я не посто́ю (Кониськ.)].
Курта́жный – курта́жний, ма́клерський, фа́кторський. **-ная** *такса* – курта́жна та́кса. **-ное** *вознаграждение* (*бирж.*) – ма́клерська винагоро́да; *срвн.* **Курта́ж.**
Куртиза́н – 1) куртиза́н; 2) *см.* **II. Волоки́та.**
Куртиза́нка – куртиза́на, куртиза́нка. [В Олекса́ндрів покі́й куртиза́на ві́йшла́ (Франко)].
Куртиза́нство – куртиза́нство.
Курти́на – 1) (*в саду*) квітни́к (-ка́); 2) (*воен.*) курти́на, вал межи́ двома́ бастіо́нами; 3) межи́стінок (-нка); *срвн.* **Просте́нок.**
Курти́нный – 1) квітнико́вий; 2) куртино́вий; 3) межистінко́вий. *Срвн.* **Курти́на.**
Ку́ртка – ку́ртка, ку́рта, куци́на, ку́цик, курта́ч (-ча́), курта́н (-на́), ката́нка, (*на вате*) кухва́йка, кухвайчи́на, (*кожаная*) шкуратя́нка, ка[о]жано́к (-нка́). [Сі́рого сукна́ ку́ртка (Свид.). Креме́зний чолові́к у сі́рій куци́ні (Грінч.). Руди́й пи́сар у паруси́новому ку́цику (Коцюб.). Ката́нка з не ду́же товсто́го сукна́ (Н.-Лев.). Найстарі́ший кожано́к був у Тупотуна́ (Г. Барв.)]. *Охотничья* **-ка** – мисли́вська ку́ртка. *Рабочая* **-ка** – робі́тна ку́ртка.
Ку́рточка – ку́рточка, куци́ночка, кухва́єчка, шкуратя́ночка; *срвн.* **Ку́ртка.**
Ку́рточный – куртко́вий, куци́новий.
Куру́льный – куру́льний. **-ное** *кресло* – куру́льне крі́сло.
Куру́х – гинди́к (-ди́ка); *срвн.* **Пету́х** *индейский.*
Куру́шка – гинди́чка; *срвн.* **Инде́йка.**
Курушо́нок – гиндича́ (-ча́ти).
Курфю́рст – курфю́рст.
Курфю́рстов – курфю́рстів (-това, -тове).
Курфю́рстина – курфю́рстова (-вої).
Курфю́рстский, Курфю́ршеский – курфюрстівський.
Курфю́ршество – курфю́рство.
Курча́веть – кучеря́віти.
Курча́вик, Курча́вец – кучеря́вець (-вця), *ласк.* кучеря́вчик. [Як їдя́ть та п’ють, то й кучеря́вчиком звуть, а поп’ю́ть, поїдя́ть, – проща́й, шолудя́й! (Номис)].
Курча́вить, -ся – кучеря́вити, -ся. [На голові́ в ньо́го кучеря́виться коро́тке руся́ве воло́сся (Васильч.)].
Курча́вка, Курча́вушка – кучеря́вка, кучеря́вочка.
Курча́во – кучеря́во. [Си́зий димо́к кучеря́во розвива́ється в прозо́рчатому пові́трі (Мирний)].
Курча́вость – кучеря́вість (-вости).
Курча́вый – кучеря́вий. [Васи́лька принадила – і чорня́вого й кучеря́вого (Грінч. III). Кучеря́ві ве́рби купа́ють у воді ві́ти (М. Вовч.)].
Курча́стый, *см.* **Курчева́тый.**
Курчева́тый – кучеря́вуватий.
Курчёнок – курча́ (-ча́ти), (*реже*) куря́ (-ря́ти), *ум.-ласк.* курча́тко, курча́точко. [З курча́тами кво́чка ку́блилася (Н.-Лев.)].
I. Ку́ры (*мн. от* **Кур** *и* **Ку́рица**) – ку́ри (-рей). **-ры** *кудахчут* – ку́ри кудкуда́чуть (соко́чуть). [Ку́ри соко́чуть, у мі́х не хо́чуть (Номис)]. *На базаре много* **кур** – на база́рі бага́то куре́й.

-рам *на смех* – ку́ри по смітника́х смія́тимуться; ку́рям на сміх. *У него денег* **-ры** *не клюют* – у його́ гро́шей, хоч лопа́тою горни́ (Приказка).
II. Ку́ры *строить кому* (*франц.* faire la cour) (*подольщаться*) – підле́щуватися, підла́щуватися, підлабу́знюватися, (*любезничать*) бі́сики пуска́ти кому́, халявки́ смали́ти біля ко́го, жениха́тися з ким. [Полю́биться її́ він мо́сці і бу́де бі́сики пуска́ть (Котл.)].
Курьёз – курйо́з (-зу), чудасі́я, куме́дія, сміхота́. [Сміхота́ та й го́ді (Звин.)]. *В виде* **-за** – як курйо́з, на смі́х, для сміху́. [Тепе́р плуги́ самі́ залі́зні, ніде́ не поба́чиш і на смі́х дерев'я́ного (Звин.)].
Курьёзно, *нрч.* – курйо́зно, куме́дно, по-куме́дному, сміхови́нно, чудасі́йно. [В їх яко́сь по-куме́дному гово́рять (Крим.)].
Курьёзность – курйо́зність, куме́дність, сміхови́нність, чудасі́йність (-ности).
Курьёзный – курйо́зний, куме́дний, сміхови́нний, чудасі́йний. [Курйо́зний лист (Крим.), Сміхови́нні вчи́нки Карпові (Єфр.)].
Курье́р – 1) (*гонец*) кур'є́р (-ра), гіне́ць (*р.* гінця́), вістове́ць (-стівця́). [Хмельни́цький посла́в гінця́ до ха́на (Сл. Ум.)]. *Дипломатический* **-е́р** – дипломати́чний кур'є́р. *Специальный* **-е́р** – нарочи́тий (спеціа́льний) кур'є́р; 2) (*рассыльный*) кур'єр, посла́не́ць (-нця́), вістове́ць (-вця́), (*на побегушках*) побігу́н (-на́).
Курье́рский – кур'є́рський. **-кий** *поезд* – кур'є́рський по́їзд. *Ехать на* **-ких** – ї́хати кур'є́рськими.
Курье́рство – кур'є́рство.
Куря́ – курча́ (-ча́ти), (*реже*) куря́ (-ря́ти).
Куря́тина, Куря́тинка – ку́рятина, ку́рятинка.
Куря́тник – 1) (*птичник*) курни́к (-ка́). [То зазирне́ в курни́к (Гул.-Арт.)]; 2) (*клетка*) ку́ча, коє́ць (*р.* койця́); 3) (*торговец курами*) ку́ря́тник, куча́р (-ря́), (*презр.*) курола́пник; 4) (*курокрад*) курокра́д, курола́п, курохва́т; 5) *бот.* Galeopsis L. – жабрі́й (-брі́ю), жа́бник (-ку).
Куря́тница – 1) (*торговка курами*) ку́ря́тниця, куча́рка, (*презр.*) курола́пниця; 2) (*воровка кур*) курола́пка, курохва́тка.
Куря́тный – ку́рячий. **-ный** *ряд, лавка* – пти́чий ряд, пти́ча крамни́ця.
Куря́тня, *см.* **Ку́рник 1, 2.**
Ку́рячий – ку́рячий.
Куря́щий – куре́ць (-рця́), курі́й (-рія́). *Вагон для* **-щих** – ваго́н для курців.
Кус – 1) кус (-са), шмат (-та); *срвн.* **Кусо́к.** [Не тягни́, Они́ську, ву́са до Іва́нового ку́са (Номис). За шмат гнило́ї ковбаси́ у вас хоч ма́тір попроси́, то віддасте́ (Шевч.)]; 2) (*откус*) кус. [Хлі́ба на два ку́си].
Куса́ка – 1) (*кто-л. кусающийся, что-л. кусающееся*) куса́ка, кусі́ка (*общ. р.*), (*диал.*) куслі́й (-лія́). [Лі́зе кусі́ка з-за сусі́ка (*из-за закрома*) (Сл. Гр.)]; 2) *зоол.* Mordella – щи́павка.
Куса́ние – куса́ння; жалі́ння, джи́ґання; *срвн.* **Куса́ть.**
Куса́ть, кусну́ть – куса́ти, кусну́ти, (*сильно*) кусону́ти; (*о собаке ещё*) рва́ти, рва́тися; *срв.* **Куса́ться**; (*о насекомых ещё*) тя́ти, тну́ти, ї́сти, жа́ли́ти, (*редко*) джиґа́ти, джиґну́ти, (*ещё реже*) джеґа́лити, (*однокр., сильно*) джиґону́ти кого́; *срвн.* **Жа́лить.** [Скаже́ний соба́ка і хазя́їна куса́є (Приказка). Ви, кома́рики мої́, ой, за що, про що ви куса́єте мене́? (Пісня)]. Соба́ка соба́ки не рве (Номис). Му́ха тне (Свидн.). Блощи́ці тнуть (Тесл.). Комарі́ так джеґа́лять – аж-аж-а́ж! (Конотіпщ.)]. *Комары невыносимо* **-са́ют** – комарі́ несте́рпно куса́ють (тнуть, жа́лять, їдя́ть). **Ку́санный** – ку́саний.
Куса́ться – куса́тися, джиґа́тися, (*о собаках ещё*) рва́тися. [А соба́ки-ж у вас не куса́ються? (Куліш). Іді́ть смі́ливо, цей соба́ка ті́льки га́вкає, а не рве́ться (Звин.)]. *Крапива* **-ется** – кропи́ва́ жа́лить; *срвн.* **Жа́литься 1.** *Горчица, перец* -ется – гірчи́ця, пе́рець пече́; *срвн.* **Щипа́ть.** *Этот товар* **-ется** – цей крам куса́ється; до цьо́го кра́му ані при́ступу.
Куса́чки (*острогубцы*) – гострозу́бці (-ців).
Куса́ющийся, *см.* **Кусли́вый.**
Куси́-куси́! – бери́ його́! уджга́! гу́дж(ж)а́! кусь-ку́сь! кис-ки́с! джий! [Джий! Кис-ки́с! Уджга́, рябко́, уджга́! – цькува́в дід (Н.-Лев.)].
Куси́ще – шмату́ра, ку́сень (-сня); куся́ра, кусма́н (-на), (*диал.*) шма́ндел, шманде́лок (-лка). [Бере́ шмату́ру хлі́ба і жме́ню со́ли та й вече́ряє (Звин.). Бач, яку́ кусяру хлі́ба одкра́яв! (Липовеч.). Шманде́лок са́ла (Сл. Гр.)].
Ку́ский, *см.* **Кусли́вый.**
Кускова́й – шматкови́й; кускови́й. **-во́й** *сахар* – грудкови́й цу́кор (-кру). **-вая** *соль* (*крупнозернистая*) – дрібкова́ сіль (*р.* со́ли).
Кусли́вый – кусли́вий, кусю́чий, (*сущ.*) куса́ка. [Кусли́ва соба́ка (Полтавщ.). Чо́рна комашня́, то ця не куса́ється, а оця́ руде́нька – кусли́ва (Сл. Гр.). Кусю́чі му́хи (Сл. Гр.)].

Куснýть, *см.* **Кусáть.**

Кусóк, Кусóчек – 1) (*часть чего-л.*) шматóк (-ткá), шматóчок (-тóчка), кусóк (-скá), кýсень (-сня), кусóчок (-чка), кýсник (-ка), кýсничок (-чка), (*зап.*) штýка, штýченька, кавáлок (-лка), кавáлочок (-чка), кавáльчик (-ка). [Прóханий шматóк гóрло дерé (Приказка). Ми́ска пшонá, кусóк сáла, то до мéне вся припрáва (Пісня). Кусóк полотнá (Полт.). Відвали́в кри́ги оттаки́й кýсень (Казка). І розірвáв свою міцнý присягу, мов кýсничок гнилóї шовкови́нки (Куліш). Íцка розірвáло на штýки (Франко). Живцéм порубáли на штýки (Маковей). Білі пáльці – на кавáльці, а рýченьки – на штýченьки (Пісня). То і кýрку, і печéню, і кавáлок ки́шки, все, що бýло у торби́ні, стереби́в до кри́шки (Рудан.)]. *Лакомый* **-чек** – лáсий шматóчок. **-сок** *кожи* – шкурáт, шкуратóк (-ткá). [Дмéться мов шкуратóк на вогні (Квітка)]. **-сóк** *дерева, железа* – кусóк дéрева, залíза. **-сóк** *мыла* – брусóк (-скá) ми́ла. *В мелкие* **-ки** – на шмáття, на шкамáття, на к[г]амýз, вдрíзки, на дрíзки, на (в) скáлочки, (*пров.*) на кáнцурки, на ґáнзур; *срвн.* **Вдрéбезги.** [Вхопи́в менé і розтерзáв на шмáття (Куліш). На шкамáття шматувáли тíло (Франко). Строщи́ти на дрíзочки (Номис). Розіб'ю в скáлочки отóй каламáрчик (Г. Барв.). Так той меч на кáнцурки й розскóчився (Манж.). Солóму б'є на ґáнзур (Сл. Гр.)]. *Резать на* **-ки́** – криши́ти, крáяти, батувáти; *срвн.* **Рéзать, Кроши́ть.** *Составлять из* **-кóв** – штукувáти. [Штукóвана спи́нка в палятýрці (Звин.)]; 2) (*ломоть*) ски́ба, ски́бка, ски́бочка, кусóк, кýсень, шматóк, лýста, лýстка, лýсточка, парти́ка, (*диал.*) кíмса, лáманець, ми́нтус. [Відрíзав ски́бку хлíба і грýбо посоли́в її (Коцюб.). Ски́бка кавунá, ди́ні. Бог дав ротóк, дасть і кусóк (Номис). Дóбрий кýсень лежáв у ньóго за пáзухою (Франко). Хлíба шматóк дасть біг (Номис). Хоч я́шна лýста, та пшени́чне слóво (Номис). Лýстку хлíба посолю (Кониськ.). Іди́ роби́ти на хлíба парти́ку (Сл. Гр.). Пастýх за ворóта, кíмса в йóго коло рóта (Номис). Ішóв стáрець по доли́ні з ламанця́ми у торби́ні (Гліб.)]. **-чек** (*ломтик*) *сала* – кришéник. [На стіл пóвну ми́ску сáла кришéниками (Кониськ.)]. *Он имеет* **-сóк** *хлеба* – він шматóк хлíба мáє; він живé в достáтках, він не знáє біди́; 3) (*клочок*) клáпоть (-птя), клáптик, лáтка, лáточка, ски́бка, ски́бочка. [Купи́в клáптик землí (Грінч.). Ви́хопив з моїх рук папір, порвáв і, ховáючи клáптики, ки́нув на мéне пóгляд пóвний гнíву (Васильч.). Вели́ке щáстя – лáточка землí (Коцюб.). Крýтиться оди́н з óдним на своїй ски́бці (Коцюб.)]; 4) (*о твёрдой массе*) грýдка, грýдочка, дріб (*р.* дрóбу), дрібóк (-бкá), дрібóчок (-чка). [Цур дýрня та мáсла грýдка! (Номис). Грýдочка сóли (Сл. Гр.). Дріб сóли, дріб! (Веснянка). Дáйте сóли два дрібóчки, посоли́ти огірóчки (Пісня). Довóлі ки́нуть кýрева дрібóчок (Л. Укр.)]. **-сóк, -сóчек** *сахара, мела, льда* – грýдка, грýдочка цýкру, крéйди, льóду; 5) **-сóк** (*материи*: *штука*) – штýка, (*полотна*: *скаток*) сувíй (-вóю). [Прийшóв мужи́к до крамни́ці, суднó оглядáє, переки́нув штук із двáдцять, все не добирáє (Рудан.)].

Куст – 1) кущ (-ща), (*зап.*) корч (-ча). [Зарíс увéсь кущáми й дерезóю (Грінч.). Аж тут рáптом за плечи́ма корчі затріщáли (Рудан.). І як гóлос почýв ти з корчá, що аж жах пробирáє (Франко)]. **-ты́** *крыжовника* – áґрусник (-ку). **-ты́** *ореховые* – ліщи́на. **-ты́** *терновые* – терни́на, терни́к (-кý). **-ты́** *ягодные* – ягідни́к (-кý). [Ягідникý багáто, а я́гід немáє (Звягельщ.)]. *Разрастись* **-тóм** – розкущи́тися; *срвн.* **Раскусти́ться.** *Покрытый* **-тáми** – кущи́стий, (*зап.*) корчи́стий. *Пуганая ворона и* **-тá** *боится* – ля́кана ворóна й кущá (корчá) боїться (Приказка); 2) (*горн.*) гніздó; 3) (*промышл.*) грýпа, кущ, гніздó. **Куст** *сахарных заводов* – грýпа цукровáрень.

Кустáрить, *см.* **Кустáрничать.**

Кустáрка – доморóбниця, (*рус.*) кустáрка.

Кустáрник – 1) (*собир.*: *кустовая поросль*) чагáр (-рá), чагарí (-рів), *ум.* чагарéць (-рцю́), чагарни́к (-кý), чагаря́к (-ку), *ум.* чагарничóк (-чкý), хáбник, хамни́к (-кý), (*густой*) гущáвник (-ку), гущáк (-кý), хащ (-щу), хáща, хащинá, хáщник; *срвн.* **Чáща**; (*колючий*) драч, драпáч (-чý). [Дорóга дóвга; чагарí, доли́ни (Л. Укр.). Приїжджáє у чагарéць, зáраз тут вовчи́ця схопи́лася (Казка). Кругóм йóго ріс густи́й чагарни́к (Сторож.). Рикáння їх в чагарникáх чувáти (Куліш). Шлях сéред хáщів просікáв (Франко). Плóща порослá вéресом і драпачéм (Калит.)]; 2) *см.* **Куст 1.**

Кустáрниковый – чагарóвий, чагарникóвий, хащови́й. [Висóкі хащові формáції (Герин.)]. **-вые** *растения* – кущові росли́ни. [Кущовá росли́на: порíчка, áґрус розпростóрилися (Мирний)].

Кустáрничать, Кустáрить – доморóбничати, (*рус.*) кустарювáти.

Кустáрничек – чагарни[я]чóк, хабничóк, хмизнячóк (-чкý); *срвн.* **Кустáрник.**

Кустáрнический – доморóбницький, доморóбський, (*рус.*) кустáрський, кустáрницький.

Кустáрничество – доморóбництво, доморóбство, доморóбне виробни́цтво, (*рус.*) кустáрство.

Куста́рный – 1) кущови́й, (*зап.*) корчови́й; *срвн.* **Кустово́й**; 2) доморо́бний, дрібни́й, ха́тній, домови́й, (*рус.*) куста́рний. **-ный** *промысел* – доморо́бництво, доморо́бство, дрібни́й про́мис(е)л. **-ная** *промышленность* – доморо́бна промисло́вість. **-ное** *производство* – доморо́бництво, доморо́бне виробни́цтво. **-ные** *изделия* – доморо́бина, домові ви́роби. **-ное** *полотно* – домотка́не полотно́. **-ное** *сукно* – доморо́бне сукно́. **-но**-*ремесленный* – доморо́бно-ремісни́чий.

Куста́рщина – доморо́бництво, куста́рщина.

Куста́рь – доморо́бник, доморо́б, домови́й вирібни́к, (*рус.*) куста́р (-ря́). **-та́рь**-*одиночка* – доморо́бник-одина́к, доморо́бник-одине́ць (-нця́).

Ку́стик – ку́щик, (*зап.*) ко́рчик (-ка); *см.* **Куст 1**. [Бере́ ба́ба грибка́, коли́ ди́виться – у ку́щику гнізде́чко (Казка). Ой, на горо́ді дві лобо́ді, тре́тій ко́рчик бо́бу (Пісня)].

Кусти́стость – кущи́стість, (*зап.*) корчи́стість, (*о злаках и траве ещё*) руни́стість (-тости).

Кусти́стый – кущи́[а́]стий, (*зап.*) корчи́[а́]стий, (*о злаках и траве ещё*) руни́стий, (*о местности*) чагарюва́тий, (*кочковатый*) купиня́стий. [У куща́стій си́вій бороді (Л. Укр.). Цибу́ля ця в стрі́лку не йде, це куща́ста (Кониськ.). Корчи́сте жи́то (Поділля). Садо́чок вишне́вий корча́стий (Грінч. III). Жи́то руни́сте (Богодух.). Мокре́ць – зі́лля руни́сте, сте́леться гу́сто й корени́сто (Сл. Гр.). Чагарюва́тий бе́рег (Звин.)].

Кусти́ться – кущи́тися, (*зап.*) корчи́тися, іти́ в корч, (*о злаках и траве ещё*) руни́тися. [Квітки́ розкі́шно кущи́лися помі́ж камі́нням (Коцюб.). Пшени́ця йде в корч (Липовеч.). Жи́то корчи́ться (Липовеч.). З обо́х бо́ків руни́лися молоді парі́ (Крим.)].

Кусти́шко – кущи́сько, (*зап.*) корчи́сько.

Кусти́ще – кущи́ще.

Кустова́ние – кущува́ння.

Кустова́ть – кущува́ти, *сов.* скущува́ти, (*о мног.*) покущува́ти що. **Кусто́ванный** – кущо́ваний, скущо́ваний, покущо́ваний.

Кустово́й – 1) кущови́й, (*зап.*) корчови́й; 2) гніздови́й; 3) кущови́й, групови́й. *См.* **Куст.**

Кустообра́зность – кущува́тість, (*зап.*) корчува́тість (-тости).

Кустообра́зный – кущува́тий, (*зап.*) корчува́тий. [Рідка́ пшени́ця, але кущува́та (Канівщ.). Корчува́та голова́ (Тичина)].

Кусто́чек – ку́щичок (-чка), (*зап.*) ко́рчичок (-чка).

Кут – 1) кут (-та́), куто́к (-тка́). [Запалю́ я кра́йню ха́ту на всі шти́ри ку́ти (Гол.)]; 2) (*невода*) матня́, гузи́р (-ря́).

Ку́тание – ку́тання, (*фамил.*) куту́шкання, тушкува́ння.

Ку́тать, -ся, ку́тывать, -ся – ку́тати, -ся, (*фамил.*) куту́шкати, -ся, тушкува́ти, -ся; оповива́ти, -ся. [Хло́пця роздя́гнено, він ку́тається в ко́вдру (Коцюб.). Очарува́ла-б і ченця́, коли́-б прокля́те покрива́ло брівó́к її не тушкува́ло (Макар.)] *Он любит* **-ться** – він лю́бить ку́татися. *Зачем вы так* **-ете** *детей*? – на́що ви так куту́шкаєте ді́ти? (Полтавщ.). **-тать** *жилище на зиму* – тушкува́ти житло́ на зи́му. **-тать** *печь* (*трубу*) – затуля́ти (затика́ти) каглу́.

Кута́с, Кута́сик – кута́с (-са́), кута́сик. [Кутаси́ шовко́ві (Федьк.). Народо́вець прогреси́ст з кутасо́м мав ша́пку (Франко)].

Кута́фья – опу́дало, чупера́дло, лантуши́ще.

Кутёж – гульня́, гульба́, гу́лянка, гу́льбощі (-щів), (*диал.*) за́гра. [Без йо́го і гульня́ не гульня́ (Шевч.). Не вто́млена гу́льбощами (М. Вовч.). Шука́ю його́ та шука́ю, а він у шинку́ з чаркоду́ями за́гру справля́ (Кониськ.)]. *Проводить время, в* **-жа́х** – гультяюва́ти. [Ґрунт прода́м, а сам піду́ гультяюва́ти (Звягельщ.)].

Куте́йник – 1) духо́вний, (*презр.*) хапокни́ш, книшоха́п, книшола́п; книш (-ша); 2) (*сын духовного*) попо́вич, дяко́вич, хапокни́шенко, книше́вич (-ча).

Куте́йничать – хапокни́шити, книшува́ти.

Куте́йный – попі́вський, дякі́вський, (*презр.*) книшоха́пський, книшола́пський.

Кутерьма́ – 1) (*суматоха, беспорядок*) бу́ча, гарми́дер (-ру), розгардія́ш (-шу́), ша́рварок (-рку), колотне́ча, галаматня́, калабали́к (-ку), ре́йвах (-ху), веремі́я. [Таки́й гарми́дер, нена́че орда́ підступа́ (Афан.). Попа́вся у цю веремі́ю (Сторож.)]. *Поднять* **-му́** – зня́ти (зби́ти) бу́чу (гарми́дер, веремі́ю), наробити ша́рварку, колотне́чі [Заону́чу та зби́ли бу́чу (Приказка)]; 2) *см.* **Вьюга, Не́погодь.**

Кути́кула, *анат.* cuticula – кути́куля, на́шкурок (-рка).

Кутикуля́рный – кутикуля́рний, нашкурко́вий.

Кути́ла – гуля́ка, гультя́й (-тяя́), *ув.* гультя́їще, *соб.* гультя́йство), гульві́са, бра́жник, (*диал.*) кури́ло, чаркоду́й (-дтя), кубрі́й (-рія́), за́грай; *срвн.* **Пове́са.** [П'яни́цею-бурла́кою і леда́щом-гуля́кою (Пісня). Гультя́й не ро́бить, ті́льки п'є (Пісня). Як молоди́й гульві́са жде

спітка́ння з пові́єю (Вороний – Пушк.). Он зібра́лось уже́ на́ше гультя́йство (Сл. Гр.). Два си́ни та оби́два леда́чі: оди́н кубрі́й, а дру́гий зло́дій (Конотіпщ.)]. *Свойственный* **-ле** – гультя́йський. [З гультяя́ гультя́йська й робо́та (Сл. Гр.)].

Кути́ть, кутну́ть – 1) гуля́ти, гульну́ти, пи́ти-гуля́ти, пия́чити, кури́ти, курну́ти, гайнува́ти, (*грубо*) кубря́чити, купря́жити. [Гуля́в чума́к на рі́но́чку та пив чума́к горі́ло́чку (Пісня). Хоті́лося таки́ на святи́й пра́зник гульну́ти (Сторож.). А кум з кумо́ю в корчмі́ гайну́є (Чуб.) Як усу́нулися вони́ у шино́к, як посі́ли за стіл та як почали́ кубря́чити (Яворн.)]. **-тить** *во всю* – гуля́ти на всі заставки́; 2) (*о ветре*) крути́ти, вихри́ти, вихрува́ти, гуля́ти.

Ку́тный – ку́тній. **-ный** *зуб* – ку́тній зуб, кутня́к.

Куту́зка – холо́дна (-ної), холо́дня (-дні), чо́рна (-ної), ве́жа, сибі́рка, буцега́рня. [Та я тебе́ за́раз у холо́дну заки́ну (Грінч.). Зробі́ть ла́ску, суддя́, посаді́ть його́ у ве́жу (Липовеч.)]. *Посадить в* **-ку** – заки́нути (завда́ти) в холо́дну, в чо́рну. [Ще підслу́хає сло́во яке́сь поліца́й і в холо́дну завда́сть патріо́та (Самійл.)].

Ку́тывать, *см.* **Ку́тать.**

Кутья́ – 1) кутя́; 2) (*заупокойная*) ко́ливо. *Панихиду пели, а* **-тьи́** *не ели* – по ву́сах текло́, а в рот не попа́ло.

Куфи́ческий – куфі́йський. **-кие** *письмена* – куфі́йське письмо́.

Куха́рить – кухова́рити, куха́рити. [Люби́на тоді́ кухова́рила в пані́в (Бердич.). А ви ду́маєте, що нас в інститу́ті не вчи́ли кухова́рити? (Н.-Лев.)].

Куха́рка – кухова́рка, ку́ха́рка; *срвн.* **Повари́ха.** [Її́ бра́ли до пані́в за кухова́рку (Н.-Лев.). Вона́ побі́гла до піка́рні, переговори́ла з ку́харкою (Н.-Лев.)]. *Искусная, опытная* **-ка** – впра́вна, досві́дчена кухова́рка.

Куха́ркин – кухова́рчин, ку́ха́рчин. **-ны** *дети* – кухова́рчині ді́ти, кухарченя́та.

Куха́рничать – 1) (*стряпать*), *см.* **Куха́рить**; 2) (*быть поваром, поварихой*) кухарюва́ти.

Куха́рочка – кухова́рочка, куха́рочка. [І до пе́чи кухова́рочку найня́в (Метл.). А! нова́ куха́рочка? (Франко)].

Ку́харь – ку́хар (-ря); *см.* **По́вар.**

Кухми́стер – кухмі́стер (-стра).

Кухми́стерская – кухмі́стерська (-кої).

Кухми́стерский – кухмі́стерський.

Кухни́шка – ку́хенька.

Ку́хнище – кухни́ще.

Ку́хня – 1) (*помещение*), ку́хня, пека́рня, кухова́рня. [У ку́хні нена́че пе́кло яке́ пала́ло (Сторож.)]; 2) (*стол*) ї́жа, кухова́рство, ку́хня. **-ня** *хорошая, вкусная, вегетарианская, постная, скоромная, мясная, тонкая, французская* – ї́жа до́бра, смачна́, вегетарія́нська, пісна́, скоро́мна (ско́ром (-му), скороми́на), м'ясна́ ї́жа, м'яси́во, деліка́тна ї́жа, францу́зька ї́жа (ку́хня). *Латинская* **-ня** – лати́нське кухова́рство; 3) (*переносная печка*) переносна́ пі́чка. **-ня** *керосиновая* – га́сова пі́чка; 4) (*перевозная кухня*) перевізна́ ку́хня. *Походная* **-ня** – похідна́ ку́хня.

Ку́хонка – ку́хонька.

Ку́хонный – 1) (*относящ. к кухне*) кухе́нний, кухня́ний, кухне́вий, пекарня́ний. [Ось і кухе́нні две́рі (Мирний). Здорове́нний кухня́ний ніж (Сл. Гр.). Прости́й кухня́ний ослі́нчик (Коцюб.). Оце́ ніж кухне́вий (Трипілля). Пекарня́ні миски́ й ложки́ (Липовеч.)]. **-ная** *печь* – вари́ста піч; 2) (*поварской*) кухова́рний, кухова́рський. [Се вже спра́вді кухова́рний ви́раз (Куліш). Почала́ розпи́тувати Га́лю про яку́сь кухова́рську спра́ву (Неч.-Лев.)].

Ку́цый – 1) ку́ций, *срвн.* **Кургу́зый.** [Піска́ть на ра́ду всіх хвоста́тих, а ку́цих не пуска́ть (Гліб.)]; 2) (*ограниченный*) обме́жений, ку́ций. **-цые** *мысли писателя, бюрократа* – обме́жені (ку́ці) думки́ письме́нника, бюрокра́та.

Ку́ча, Ку́чка, Ку́чечка – 1) (*скопление, груда сыпучего, предметов*) ку́па, ку́пка, ку́почка, ку́ча, ку́чка, ку́чечка, копа́, копи́ця, копи́чка, (*редко*) стропа́, (*большая*) кучугу́ра, ва́лява. [Кро́в'ю вона́ умива́лась, а спа́ла на ку́пах, на коза́цьких во́льних тру́пах (Шевч.). Навкру́г ме́не лежа́ла ку́па книжо́к (Крим.). Чужу́ю ку́чу ві́ючи, о́чі завсігди́ запоро́шиш (Номис). Ці́лі ко́пи жо́втої гли́ни (Мирн.). На дні ро́ву копи́цями гні́здилися жа́би (Мирний). Кладу́ть ру́ки, одна́ на дру́гу, щоб ста́ла копи́чка (Чуб.). В жи́ті ку́пка льо́ну (М. Вовч.)]. **-ча** *неприятностей* – ку́па при́крощів. **-ча** *овощей, соли, навоза* – ку́па, бурт (-ту), бу́рта, кага́т (-ту) о́вочів, со́ли, гно́ю. [Ку́па груш (Київщ.). Ці́лі бу́рти огіркі́в лежа́ть (Сумщ.). Вже буряки́ в кага́ти скла́дено (Пирят.)]. **-ча** (*рыхлая, напр. зерна*) – во́рох (-ху). [Пшени́ці во́рох був невкри́тий (Сл. Ум.). Забра́вся, як свиня́ у во́рох (Приказка)]. *Сорная, мусорная* **-ча** – смі́тни́к (-ку́), зва́лище. [На смі́тник ви́несли (Шевч.)]. *Навозная* **-ча** – гної́вня, гної́ще, гної́сько. *Звёздная* **-ча** – зо́ряний рій (*р.* ро́ю). *У него* **-чи** *золота* – у ньо́го ку́пи

(ку́чі) зо́лота. *Складывать, сваливать в* **-чу** – кла́сти на ку́пу, ки́дати на ку́пу, копи́чити. *Валить всё в одну* **-чу** – горну́ти все на одну́ ку́пу (Єфр.); 2) (*толпа*) ку́па, ку́пка, ку́почка, ку́почок (-чка), (*гурьба*) копи́ця, табу́н (-на́), грома́да, грома́дка, юрма́, гурма́, юрба́, ва́лява, тлум (-му). [Біля саха́рні роі́лася ку́па людей́ і чорні́ли підво́ди (Коцюб.). Мене́ обмину́ла ку́пка парубкі́в (М. Вовч.). Коли́ гля́не у куто́к – аж діте́й копи́ця (Рудан.). Колядува́ти хо́дять невели́чкими табуна́ми (Звин.). Мов із землі́ ви́росла там грома́дка опри́шків (Маков.). Стоі́ть ку́почок молоди́ць і дівча́т (М. Вовч.). Наро́ду юрма́ стоя́ла (Сл. Гр.). Юрбо́ю йшли (Черніг.). Пси гурмо́ю ви́летіли на доро́гу (Франко). Ва́лявою йду́ть лю́ди (Черніг.)]. *Собираться в* **-чу** – ку́пчитися, ку́питися, грома́дитися, юрми́тися. [Поспі́льство, що ку́питься коло Ні́жена (Куліш). Ку́птеся в полки́, кричі́ть на ра́ду (Куліш)]. *Идти* **-чей** – іти́ ку́пою (грома́дою, юрмо́ю, ку́пцем). *Сгонять в* **-чу** – зганя́ти до ку́пи; 3) (*стая, группа*) згра́я, згра́єчка, (*диал.*) ярча́к (-ка́), бу́рса. [Згра́я га́лок і гракі́в (Щогол.). Влітáла ці́ла згра́я гу́ків (Л. Укр.). Ри́ба так ярчака́ми і хо́дить (Манж.). Вовки́ бу́рсами бі́гають (Кам'янеч.). Бу́рса гусе́й (Кам'янеч.)]; 4) (*комок*) кім'я́х (-ха́). [Бджо́ли літа́ють кім'ях́о́м (Новомоск.)]; 5) (*масса*) тиск (-ку), си́ла, тлум (-му). [Тиск наро́ду (Шевч.)].

Кучево́й – купча́стий. **-вые** *облака* – купча́сті хма́ри.

Кучеля́ба, *бот.* Strychnos Nux vomica L. – цилибу́ха.

I. Куче́нье (*от* **Кути́ть**) – гу́льбощі (-щів), (*диал.*) кубря́чіння; *срвн.* **Кутёж.**

II. Ку́ченье (*от* **Ку́чить**) – ку́пчення, згрома́джування чого́.

Кучеобра́зный – купкува́тий.

Ку́чер – ку́чер (-ра), фу́[і]рман, візни́чий (-чого), візни́ця, пого́нич, машта́лір (-ра), (*шутл.*) поганя́йло; *срвн.* **Возни́ца.** [А ось уже́ ско́ро! – відмо́вив ку́чер (Грінч.). Велю́ ко́никам вівса́ да́ти, а візни́чому підождá́ти (Грінч.). А машталі́р ззáду ко́ней поганя́ (Квітка)]. *Служить* **-ром**, *исполнять обязанности* **-ра** – кучерюва́ти, фу[і]рма́нити. [Васи́ль кучерю́є в па́на (Новомоск.)].

Кучерёнок – візничу́к, фу[і]рманчу́к (-ка́).

Ку́черов – ку́черів, фу́[і́]рманів, візни́чин, машталі́рів (-ова, -ове).

Кучерска́я – кучерська́ (-ко́ї), фу́[і́]рманська (ха́та), візни́цька, машталі́рня, машта́рня (-ні).

Кучерско́й – кучерськи́й, фу́[і́]рманський, візни́цький, пого́ничівський, машталі́рський, (*шутл.*) поганя́йлівський.

Ку́чечка – ку́почка, ку́чечка, копи́чка; *см.* **Ку́ча.**

Ку́чивать, *см.* **Кути́ть.**

Ку́чистый – купча́тий, кучи́стий, кучугу́руватий.

Ку́чить – 1) (*собирать в кучу*) ку́пчити, згрома́джувати (згріба́ти) до ку́пи, в ку́пу, на ку́пу; (2) *см.* **Докуча́ть**; 3) *см.* **Оку́чивать.**

Ку́читься – 1) ку́пчитися, ску́пчуватися; 2) **-ться** *кому о чём* – проха́ти, блага́ти кого́сь, ку́чити, надокуча́ти комусь блага́нням, проха́нням про що.

Ку́чища – кучугу́ра, (*гиперб.*) гора́. [Сиди́ть за столо́м, а перед ним – червінців гора́ (Звин.)].

Ку́чка – ку́пка, ку́чка; грома́дка; *см.* **Ку́ча.**

Ку́чно – купча́сто. *Ружьё* **-но** *бьёт* – рушни́ця купча́сто б'є. *Трава* **-но** (*кустами*) *растёт* – трава́ купча́сто росте́.

Ку́чность – купча́стість (-стости). **-сть** *боя, попадания, стрельбы* – купча́стість бо́ю, влуча́ння, стріля́ння.

Ку́чный – купча́стий.

Куш – 1) (*большая сумма*) су́ма́, шмат (-ту), си́ла. *Он проиграл большой* **куш** – він програ́в суму́, програ́в гро́шей шмат. *Он зарабатывает большие* **-ши́** – він заробля́є си́лу, шмат (гро́шей); 2) (*в карт. игре*) банк (-ку); 3) (*охотн. междом.*) куш! ляж!

Ку́ша, *зоол.* Zigaena malleus Shar. – ри́ба-молото́к (-тка́).

Куша́к – (*кожаный*) пас, па́со́к (*р.* па́ска́), ремі́нь (-ме́ню), (*тоже с карманом для денег*) че́рес (-са), чересо́к (-ска́), (*тканый*) по́яс (-са), (*женский*) кра́йка. [Од Спа́са – та й рукави́ці за па́са! (Номис). Ша́льовим по́ясом підпере́заний (Сторож.). Зняли́, зняли́ з Морозе́нка з че́ресом черві́нці (Пісня)].

Ку́шань[и]е – 1) (*яство, снедь*) стра́ва, потра́ва, наі́док (-дка), їство́, ї́жа, ї́да́, (*зап.*) ї́дло. [Не вари́ли стра́ви (Коцюб.). Жарт у розмо́ві – це на́че сіль у стра́ві (Крим.). Тут ї́ли рі́знії потра́ви, і все з поли́в'яних мисо́к (Котл.). Потра́ву козаки́ вари́ли (Греб.). Подали́ соло́дкі потра́ви (Н.-Лев.). Весь стіл був заста́влений напи́тками та наі́дками (Мирний). І де ті в Го́спода взяли́ся уся́кі шту́чнії їства́? (Шевч.)]. *Готовить* **-нье** – вари́ти ї́сти. *Горячее* **-нье** – ва́рена стра́ва, ва́рево, ва́рене (-ного). *Разогретое* **-нье** – грі́та стра́ва. *Жареное* **-нье** –

печéня, печéне. **-нье** *на столе* – стрáва, (*теснее*: *завтрак*) снідáнок (-нку), (*обед*) обíд (-ду), (*ужин*) вечéря на столí. *Прибавить* **-нье** *к обеду* – зготувáти ще однý стрáву (потрáву) на обід; 2) (*процесс*) їдíння, ї́дження, ї́жа, ї́да.

Кýшать – (*потреблять*) споживáти, заживáти, (*кормиться*) годувáтися, поживля́тися, (*есть*) ї́сти, (*угощаться*) призволя́тися; *срвн.* **Есть.** [Яки́х насоли́ла, такí й споживáй (Н.-Лев.). Здорóві заживáйте, що не з'їсте́, то ховáйте (Приказка). Ї́жте-бо призволя́йтеся до борщý! (Сл. Гр.)]. **-шайте**! – годýйтеся, кýшайте (Полт.), поживля́йтеся! [Борщý скуштýйте, галушóк, годýйтесь, кýшайте довóлі! (Котл.)]. **-шайте** (*угощайтесь*)! – призволя́йтеся! [Сідáйте та призволя́йтеся, чим бог послáв! (Кониськ.)]. **-шайте** *на здоровье*! – споживáйте здорóві! **-шать** *подано* – стрáва на столí. *Пожалуйте* **-шать**! – прóсимо до стóлу! *Чьё* **-шаю**, *того и слушаю* – на чиє́му вóзі ї́ду, тогó й пíсню співáю (Приказка). *Хлеб-соль* **-шай***, а правду слушай* – хліб-сіль їж, а прáвду ріж (Приказка).

Кушачи́ще – паси́ще, ременя́ка; *срвн.* **Кушáк.**

Кушáчник, -ница – вирібни́к, -ни́ця пáскíв (чéресів, поясíв, крайóк).

Кушáчный – пасови́й, чересóвий, поясóвий, крайкови́й; *срвн.* **Кушáк.**

Кушачóк – пáсóчок (-чка), ремíнчик, чересóчок (-сóчка), крáєчка; *срвн.* **Кушáк.**

Кушéтка, -точка – канáпа, канáпка. [Тут стоя́ла прóста канáпа, прикри́та ки́лимом (Н.-Лев.). Я спáтиму на постéлі, а Петрýсь на канáпці (Звин.)].

Кушéтный – канáповий.

Куши́р, *бот.* Ceratophyllum demersum L. – куши́р (-ру).

Кýща – кýчка, (*торж.*) кýща; *срвн.* **Шатёр, Палáтка.** [Ходíмо в кýщу, опочи́й (Шевч.)]. *Праздник* **-щей** – шатрувáння, кýчки (-чок). [Булó бли́зько свя́то юдéйське – шатрувáння (Біблія)].

Кущéние – кýщення, (*о злаках и траве ещё*) рýнення; *срвн.* **Кусти́ться.**

Кэб – кеб (-ба).

Кэкс – кекс (-са), кек (-ка).

Кэкуóк (*танец*) – кеквóк (-ку).

Кювéт – кювéта, рів (*р.* рóву).

Кювéтка – кювéтка.

Кю́ммель – кю́мель (-лю), кминíвка.

Кю́ммель-кухен – тíсточка (-чок) з кми́ном.

Кюрасó – курасóн (-ну), (*с франц. произношением*) кюрасó.

Кюрэ́ – кюрé (*нескл.*) пáрох (-ха), парафія́льний свящéник (католи́цький).

Кя́хтинский – кя́хтинський.

Лабáз – 1) (*амбар*) комóра, (*зап.*) шпихлíр (-рá), (*общественный, диал.*) магазéя, гамазéя; 2) (*мучная и крупяная лавка*) зсипнá (збіжжевá) комóра, борошéнна (борошня́нá) *и* круп'янá комóра (крамáрня); 3) (*кожев.*) помíст (-мóсту).

Лабáзник – 1) борошéнник, борошня́ник (-ка), мучни́к (-кá); (*презр.*) борошéнний крамарю́га, гандля́р (-рá), мукосíй, мукотрýс, (*насм.*) кýпчик-мукосíйчик; 2) *бот.* Spiraea Ulmaria L. – тáволга (в'язоли́ста).

Лабáзница – 1) (*по профессии*) борошéнниця, борошня́ниця; 2) (*жена лабазника*) борошенничи́ха, (*насм.*) пáні мукосíєва.

Лабáзничать – борошенникувáти.

Лабáзный – 1) комíрний, шпихлірóвий; 2) борошеннокомíрний, борошеннокрамни́чний, *Срвн.* **Лабáз 1** *и* **2**; 3) (*перен.*) вульгáрний, мукосíйний.

Лаба[е]рдáн – ляберд́ан (-ну).

Лаба[е]рдáнный – ляберд́ановий.

Лáбжение – підлабýзнювання, підсипáння, лабýзіння до кóго.

Лáбзиться – підлабýзнюватися, підсипáтися, лабýзитися до кóго; *срвн.* **Ласкáться, Лебези́ть.**

Лабзýн, -нья – (під)лабýзник, -ниця, (*общ.*) лабýза.

Лабиализáция – 1) (*процесс*) лабіялізувáння; 2) (*процесс и результат*) лабіялізáція.

Лабиализи́ровать, -ся, Лабиализовáть, -ся – лабіялізувáти, -ся, *сов.* злабіялізувáти, -ся. **Лабиализи́рованный, -зóванный** – лабіялізóваний, злабіялізóваний.

Лабиáльный – лабія́льний, губни́й.

Лабири́нт – 1) лабíри́нт (-ту), (*описат.*) безви́хідь (-ходи). [Блукáв у лабіри́нті мрій без вороття́ (Куліш)]; 2) *анат.* – лабіри́нт (-ту).

Лабири́нтовый – лабіри́нтовий.

Лаборáнт, -тка – лаборáнт (-та), лаборáнтка.

Лаборáнтский – лаборáнтський; (*лаборантов*) лаборáнтів (-това, -тове).

Лабора́тор, *см.* **Лабора́нт.**
Лаборатори́ст – служни́к (-ка), ма́йстер (-тра) при лаборато́рії, лаборато́рник (-ка).
Лаборато́рия, -то́рный – лаборато́рія, -то́рний.
Лаборіза́ция – лаборіза́ція.
Лабрадо́р, -до́ровый, *минер.* – лабрадо́р (-ру), -до́ровий.
I. Ла́ва (*вулканная*) – ла́ва, гаму́ла. *Извержение* **-вы** – ви́бух ла́ви.
II. Ла́ва – 1) ла́ва; (*передвижная скамья*) ослі́н (-ло́ну). [Ти ся́деш на ла́вці, а я на осло́ні (Kolb.)]; 2) (*диал.*: *мостки*) кла́дка. [Переки́нули кла́дку через рі́чку (Звин.)]; 3) *см.* **Плот 1** *и* **2.**
Лава́[е́]нда, *бот.* Lavandula vera D. C. – лава́нда.
Лава́ндовый – лава́ндовий. **-вое** *масло* – лава́ндова олі́я.
Лави́на – лави́на, снігови́на́. [Вбо́гу хати́нку важко́ю лави́ною ски́неш в безо́дню (Л. Укр.). Сніговина́, що ко́титься з гори́ (Київщ.)].
Лави́нный – лави́новий.
Лави́рова́ние – 1) керува́ння поміж чим, викеро́вування, лаві́рування; 2) викеро́вування, викру́чування, ви́верти (-тів), (*шутл.*) ході́ння поміж дощ.
Лави́рова́ть – 1) (*о судне*) керува́ти поміж чим, викеро́вувати(ся), лавірува́ти; 2) (*перен.*) викеро́вувати(ся), викру́чуватися, виверта́тися, ключкува́ти, (*шутл.*) ході́ти поміж дощ; *срвн.* **II. Извёртываться 1** *и* **Увёртываться.**
Лавиро́вка, *см.* **Лави́рова́ние 1** *и* **2.**
Ла́вка – 1) ла́ва, ла́вка, ла́виця; (*передвижная скамейка*) ослі́н (-ло́ну), (*поменьше*) ослі́нець (-нця), осло́ник; сі́далка; (*в лодке*) при́лавок (-вка). [Як на ла́вці лежа́в, було́ мені́ тро́хи жаль (Пісня). Ко́ло його́ стара́ ма́ти сиди́ть на осло́ні (Шевч.). Нема́ сі́далки під двоpo̍м (Борзен.). Він став на кормі́ на при́лавці (Бібл.)]; 2) (*магазин*) крамни́ця, крама́рня, (*гал.*) склеп (-пу). [Крамарі́ лиша́ли свої́ крамни́ці на бо́жу ла́ску (Коцюб.). За́втра день база́рний, тре́ба ра́но в крама́рні бу́ти (Мирний)]. *Винная* **-ка** – вино́ва крамни́ця, (*вульг., особенно о казённой продаже питей*) шка́льня́, шинък (-нъку). *Книжная* **-ка** – книга́рня. *Колбасная* **-ка** – ковба́сня. *Кооперативная* **-ка** – кооперати́вна крамни́ця. *Красные* **-ки** – мануфакту́рні крамни́ці. *Мануфактурная* **-ка** – мануфакту́рна крамни́ця; крамни́ця, крамна́ комо́ра (Куліш). *Меняльная* **-ка** – міня́льня. *Мясная* **-ка** – м'ясна́ крамни́ця, (*неточно*) різни́ця *и* різни́ці (-ни́ць). [Там під ряд крамни́ці (*красные лавки*), а тут дві різни́ці (Рудан.)]. *Потребительская* **-ка** – спожи́вча крамни́ця. *Иметь* **-ку** – трима́ти (держа́ти) крамни́цю.
Ла́вовый – ла́во́вий.
Ла́вочка – 1) ла́вочка, ла́вонька; (*передвижная скамеечка*) ослі́нчик; 2) крамни́чка, (*гал.*) скле́пик (-ка). [Я зайшо́в собі в крамни́чку – лойову́ купи́ти сві́чку (Самійл.)]; **3**) (*ирон.: предприятие*) крамни́чка, бу́дочка. *Закрыть* **-ку** – зачини́ти крамни́чку (бу́дочку), покі́нчити з крамни́чкою.
Ла́вочник – кра́ма́р (-ря́), *ум.* крама́рик, крама́рочок (-чка), (*презр.*) крамарчу́к (-ка). [Кра́маре, крама́рочку, прочини́ квати́рочку (Метл.)].
Ла́вочников – кра́марів (-ре́ва, -ре́ве).
Ла́вочница – 1) (*по профессии*) кра́ма́рка, *ласк.* кра́маро́чка; 2) (*жена лавочника*) крамари́ха.
Ла́вочницын – 1) кра́ма́рчин (-на, -не); 2) крамари́шин (-на, -не).
Ла́вочничать – крамарюва́ти.
Ла́вочный – (*о лавке*) крамни́чний; (*о товарах*) крамни́й, крамови́й, крамськи́й, *ум.* крамне́нький. [Крамні́ штанці́ (Н.-Лев.). Соро́чка крамне́нька (Чуб.). Сви́та крамська́ (Основа)]. **-ная** *материя* – крамни́на́, крамина́. [У тих москалі́в уся́ка крамнина́ є (Чернігівщ.)].
Лавр – 1) *бот.* Laurus nobilis L. – лавр (-ра), (*зап.*) лаври́на, бобко́вець (-вця); 2) **-ры** (*перен.*) ла́ври (-рів). [Той варт найви́щих ла́врів (Франко)]. *Пожинать* **-ры** – збира́ти ла́ври, залива́ти (добува́ти) сла́ви. *Почивать, почить на* **-рах** – спочива́ти, спочи́ти на ла́врах, *Увенчанный* **-рами** – укві́тчаний ла́врами, (*придворный поэт*) лавреа́т (-та). [Бога́м булі́ рі́вні співці́-лавреа́ти (Л. Укр.)].
Ла́вра (*монастырь*) – ла́вра.
Лавреа́т, *см.* **Лауреа́т.**
Лаврови́шенник, *см.* **Лаврови́шня.**
Лаврови́шнёвый – лавровишне́вий. **-вое** *масло* – лавровишне́ва олі́я.
Лаврови́шня, *бот.* Prunus Laurocerasus L. – лаврови́шня.
Лавро́вый – лавро́вий, бобко́вий. **-вый** *венец* – лавро́вий віно́к (-нка́). [В лавро́вім вінку́

вона́ ся́є (Л. Укр.)]. **-вый** *лист* (*приправа*) – бобко́ве ли́стя. **-вое** *масло* – бобко́ва олі́я. **-вая** *вишня, см.* **Лаврови́шня. -вое** *дерево, см.* **Лавр.**

Лавроли́стный – лавроли́стий.

Ла́врский – ла́врський. [Ла́врська дзвіни́ця (Київ)].

Лавру́ша, *бот.* Daphne Mezereum L. – во́вче ли́ко, во́вчі я́годи (*р.* я́гід).

Лавчо́нка – 1) (*скамья*) лавчи́на; 2) (*магазин*) крамни́чка, крамничи́на.

Лаг, *мор.* – 1) (*прибор*) лаг (-гу); 2) борт (-ту) судна́, о́блавок (-вка); 3) *строит.* – лег[ґ]ар *и* ліг[г]ар (-ря).

Ла́га, *см.* **Лаг 3.**

Ла́герный – таборо́вий, та́бо[і]рний, ла́герний, (*стар.*) обо́зний. **-ная** *жизнь* – таборо́ве (ла́герне) життя́, життя́ в та́борі (в ла́гері). **-ный** *сбор* – таборо́ві збо́ри. **-ное** *слово, см.* **Паро́ль.**

Ла́герщик – таборя́нин.

Ла́герь – (*военный и перен.*) та́бо[і]р (-бору), ла́гер (-геря, *редко* -гря), (*стан*) стан (-ну), (*только военный, стар.*) обо́з (-зу), кіш (*р.* коша́). [Вся краї́на розби́лася на два вира́зні та́бори: пані́в та мужикі́в (Грінч.). Пусти́ мене́, коменда́нте, з обо́зу додо́му (Чуб.)]. *Расположить* **-рем** – ота́борити кого́. *Располагаться, расположиться, становиться, стать* **-рем** – та́боритися, та́бо[і]р та́борити, ота́боритися, ута́боритися, става́ти, ста́ти та́бором (ста́ном, обо́зом, коше́м), (*стар.*) окоши́тися. [От він (цар) і ота́борився над мо́рем (Рудч.). Ута́борились козаки́ на яко́мусь Дніпро́вому о́строві (Куліш). Перемо́жці ста́ли ста́ном в доли́ні (Л. Укр.). Ми йшли (сте́пом) та тут окоши́лись (Куліш)]. *Стоять* **-рем** – стоя́ти та́бором (ста́ном, *стар.* обо́зом, коше́м), таборува́ти, стоя́ти. [В Яру́ коли́сь гайдама́ки та́бором стоя́ли (Шевч.). Пе́рське ві́йсько таборува́ло на берега́х Босфо́ра (Павлик)]. *Стоянье* **-рем** – таборува́ння.

Ла́говый – ла́гови́й.

Лагу́н – бари́ло, бари́лко, бари́льце.

Лагу́на – лагу́на.

Лагу́нка – мазни́ця, *ум.* мазни́чка.

Лагу́нный – лагу́новий.

Лад – 1) (*порядок*) лад (*р.* ла́ду́), по́лад (-ду). [Пра́вда дає́ лад, тво́рить життя́ на землі́, кри́вда його́ руйну́є (Мирний)]. *Ни складу, ни* -ду – ані ла́ду, ані скла́ду; ні ла́ду, ні по́ладу нема́. *Дело идёт, пошло на* (*в*) **лад** – спра́ва в (на) лад іде́, пішла́, спра́ва йде (веде́ться), пішла́ (повела́ся) до́бре (гара́зд), спра́ва налаго́джується (вирі́внюється), нала́годилася (ви́рівнялася). [Спра́ва такі́ не заги́нула і почала́ вже була́ потро́ху вирі́внюватись (Єфр.)]. *На* **лад** *их дело не пойдёт* – не пі́де ї́хня спра́ва в лад; 2) (*взаимное согласие, мир*) лад, ла́года, зла́года, зго́да. [Нема́ ладу́ в нас: не мо́жна нам уку́пі жи́ти (Грінч.)]. *Быть, жить в* **-ду́** *с кем* – бу́ти, жи́ти з ким у (до́брій) (з)ла́годі (зго́ді), ладна́ти з ким, жи́ти з ким ла́дно (ладне́нько). [Вони́ вговорювали Гна́та помири́тись з жі́нкою та жи́ти з не́ю в зла́годі (Коцюб.). Я жив у до́брій ла́годі з ди́кими звірми́ (Крим.)]. *Быть не в* **-ду́,** *не в* **-да́х** *с кем* – бу́ти не в лада́х, не в зла́годі, (*в ссоре*) у гніву́ з ким. [Панотéць з грома́дою у гніву́ (Франко)]. *Они меж собою не в* **-ду́** – між ни́ми (помі́ж ї́ми) незла́года (незго́да), вони́ не ладна́ють між собо́ю (оди́н (одна́) *или* одно́[е́] з о́дним (з о́дною)). *Он не в* **-ду́** *с моим братом* – між ним і мої́м бра́том незла́года (незго́да), він не в зла́годі з мої́м бра́том, він не ладна́є з мої́м бра́том. *Никаких* **-до́в** *с ним нет* – з ним не мо́жна да́ти собі ра́ди, з ним ладу́ не доведе́ш; 3) *муз.* – лад. [Мій го́лос журли́веє щось почина́є, а стру́ни твої́ на весе́лім ладу́ (Л. Укр.). Загра́ли знов – ще гірш нема́ ладу́! (Гліб.)]. *В* **лад** – у лад. [Ро́бить свої́ ско́ки в лад, ритмі́чно (Єфр.). В лад брені́ло бе́зліч казанкі́в (Васильч.)]. *Скрипка настроена в* **лад** – скри́пку настро́єно в лад (до ла́ду, ла́дно). *Не в* **лад** – не в лад. *Не в* **лад** *поют* – співа́ють не в лад. *На все* **-ды́** – на всі лади́, на всі бо́ки. [Покрути́вши че́сністю на всі бо́ки… (Єфр.)]; 4) **-ды́** (*в струнн. муз. инструменте*) лади́ (-ді́в), ладки́ (-кі́в); 5) (*образец*) лад, (к)шталт (-ту), штиб (-бу); ма́ні́р (-ру). [На німе́цький лад вимовля́в «філологі́я» (Крим.). На великопа́нський шталт (Мова). Котляре́вський у свої́й «Енеї́ді» «перелицюва́в» стару́ пое́му на украї́нський штиб (Єфр.). Коли́сь лю́ди вшива́ли хати́ ті́льки соло́мою, а тепе́р на нови́й мані́р ро́блять: бля́хою (Звин.)]. *На свой* **лад** – на свій лад, (к)шталт; (*по своему*) свої́м ладо́м, свої́м ро́бом. [(Слов'я́нські племена́) жили́ свої́м ладо́м та звича́ями (Єфр.)]. *Переделывать на свой, на иной, на чужой* **лад** – по-сво́єму (на своє́), на і́нше, на чужи́й лад (штиб) переро́блювати, на свій, на і́нший, на чужи́й кшталт поверта́ти, (*на иной лад*) перекшталто́вувати що. [Не мо́жна приму́сити люди́ну ду́мати на чужи́й лад (Наш)]; 6) *см.* **Клёпка**; 7) *см.* **Паз.**

Ла́да – 1) (*м. р.*) ла́до (-да), любко́ (-ка́), лю́бонько, лю́бчик (-ка), любу́сь (-ся), лю́бий, ми́лий,

ласк. любе́нький, любе́сенький, миле́нький, миле́сенький (-ого). [Заги́нув ла́до, – я заги́ну! (Шевч.)]; 2) (*о женщине*) ла́до (-да, *ср. р.*) лю́бка, лю́бонька, лю́бця, любу́ня, лю́ба (-бої), ми́ла (-лої), *ласк.* любе́нька, любе́сенька, миле́нька, миле́сенька (-кої). [Царі́вно, ла́до моє́, мості́те мости́ (Чуб. III)].

Ла́дан – 1) ла́дан (-ну), *ум.* ладане́ць (-нцю́); (*фимиам*) кади́ло. [Чорт ла́дану бої́ться (Номис). Ось ого́нь розпали́в і кади́ло в ого́нь ще́дро ки́дає він (Франко)]. *Росной* **-дан** – сми́рна, бензо́єва живи́ця. *Окуривать, окурить, покурить* (*накадить*) **-ном** – об[під]ку́рювати, об[під]кури́ти ла́даном, (*зап.*) ладани́ти, на[з]ладани́ти. [Свій те́рем зладаню́ (Пачов.)]. *Он на* **-дан** *дышит* – він на тонку́ пряде́, він на бо́жій доро́зі, йому́ три чи́сниці до сме́рти. *Его и* **-ном** *не выкуришь* – його́ і ла́даном не ви́куриш; 2) **-дан** *земляной*, *бот.* – а) (*кошачий*), *см.* **Маýн**; б) *см.* **Ко́петень**: в) (Geum strictum Ait.) гребі́нник (-ка) прями́й, пору́шник (-ка); г) (Ajuga reptans L.) горля́нка повзу́ча, гострове́ршки (-ків); ґ) (*калмыцкий* Ephedra vulgaris Rich.) ефе́дра.

Ла́данка – 1) (*курильница*) ла́данниця, кади́льниця, кади́ло; 2) (*лампадка*) лямпа́дка; 3) (*амулет*) поду́шечка; 4) *бот.* Origanum vulgare L. – матери́нка, блошни́ця.

Ла́данник, *бот.* Cistus L. – чист (-ту).

Ла́данница – 1) (*сосуд*) ла́данниця; 2) *см.* **Ла́данка 1.**

Ла́данный – ла́дано́вий, ла́данний.

Ладе́йка – чо́вни́к (*р.* чо́вника́), чо́вничо́к (-чка́); *срвн.* **Ло́дочка.**

Ладе́йный – човно́вий, чове́нний; *срвн.* **Ло́дочный. -ная** *мельница* – наплавни́й млин (-на), пла[и]ва́к, водя́к, шлапа́к, гонча́к (-ка́).

Ладе́йчатый – човнува́тий.

Ладе́йщик – 1) *см.* **Ло́дочник**; 2) *см.* **Ко́рмчий.**

Ла́дины (*помолвка*) – змо́вини, зару́чини (-чин).

Ради́стый – зру́чни́й.

Ла́дить, ла́живать – 1) (*поправлять, приводить в порядок*) ла́годити, зла́годжувати, нала́годжувати, ладна́ти, ладнува́ти, ла́дити, обла́джувати, лаштува́ти, рихтува́ти, риштува́ти; (*готовить*) готува́ти, зготовля́ти що. [Ла́годити віз у доро́гу (Сл. Ум.). Ла́годь, ма́ти, по́стіль (Пісня). Налаго́джували не́води свої́ (Біблія). Ладна́йте вози́, пора́ ї́хати (Сл. Гр.). Чаба́н з на́ймитом обла́джували во́за (М. Вовч.). Риштува́ть вози́ в дале́кую доро́гу (Шевч.)]. **-дить** *обед, чай* – ла́годити (ла́дити, зготовля́ти, по́рати) обі́д, чай, ладна́ти (лаштува́ти) до обі́ду, до ча́ю. [Іди́ лише́нь полу́днувать ла́годь (Шевч.). Ладна́є до ча́ю (Мова)]. **-дить** *дело* – ла́годити спра́ву. **-дить** *куда, см.* **Ла́диться 2**; 2) (*музык. инструмент*) ла́дити, настро́ювати, *срвн.* **Лад 3**; 3) *с кем* – ладна́ти, бу́ти (жи́ти) в (до́брій) (з)ла́годі, у (до́брій) зго́ді, у ладу́ з ким. [Гордії́в дя́дько не ладна́в чого́сь із Деми́довим ба́тьком (Грінч.)]. *Они не* **-дят** *между собою* – вони́ не ладна́ють оди́н (одно́[е́]) з о́дним, одна́ з о́дною, між ни́ми незла́года, вони́ між собо́ю не ми́ряться. *Он со всеми* **-дит,** *см. Он со всеми в* **ладу́** (**Лад 2**).

Ла́диться, ла́живаться – 1) (*изготовляться, починяться*) ла́годитися, ла́дитися, обла́джуватися, лаштува́тися, рих[ш]тува́тися. *Воз* **-тся** – віз ла́годиться, во́за ла́годять (рих[ш]ту́ють); 2) (*налаживаться*) нала́годжуватися. *Дело не* **-тся** – спра́ва не ла́диться, не нала́годжується (не йде на до́бре, на лад), (*шутл.*) не пряде́ться. [Пробу́в в пу́щі одні́ су́тки,... ба, щось не пряде́ться (Рудан.)]; 3) (*готовиться, собираться*) ла́годитися, зла́годжуватися, нала́годжуватися, ладна́тися, ла́дитися, лаштува́тися, збира́тися. [А я оце́ ла́годивсь до вас іти́ (Кобел.). Про́кіп ладна́ється в доро́гу (Сл. Гр.). Умира́ть ла́дься (Номис). Лашту́ється кра́сти (Вовчан.)]; 4) *с кем* – (*уговариваться*) годи́тися, умовля́тися з ким за що, єдна́тися з ким, ладна́ти, єдна́ти кого́. [Почали́ годи́тися за ці́ну (Сл. Ум.). Не стра́шно жени́тись, а стра́шно попа́ єдна́ть (Номис)]; (*соглашаться, мириться*) зго́джуватися, мири́тися з ким; 5) пасува́ти, підхо́дити до чо́го, бу́ти (прихо́дитися) до ладу́ (в лад); *срвн.* **Подходи́ть 5.**

Ла́дка, *см.* **Ла́жение 1.**

Ладко́м, *нрч.* – ла́гідко́м, лю́бо, любе́нько.

Ладне́нько, *нрч.* – ладне́нько, добре́нько.

Ладнёхонько, Ладнёшенько, *нрч.* – ладні́сінько.

Ла́дно, *нрч.* – 1) до́бре, гара́зд, га́рно, ла́дно; (*удобно*) вигі́дно. [Ха́тку опорядкува́ли собі́ гарне́нько, – усе́ гара́зд, усе́ до́бре, та не ба́тьківщина (М. Вовч.). Оце́ ла́дно! три пани́, єдні́ штани́ (Номис)]. **-но** *ли так будет*? – чи так до́бре (гара́зд, га́рно) бу́де? **-но** *тебе толковать* – до́бре тобі́ бала́кати. **-но** *живётся* – до́бре живе́ться, гара́зд веде́ться. *Дело идёт* **-но** – спра́ва йде до́бре (гара́зд). **-но** *уселся, так сиди* – до́бре (вигі́дно) сів (умости́вся), то й сиди́. *Скрипка настроена* **-но** (*в лад*), *см.* **Лад 3**. *Не складно да* **-но** – не

скла́дно, та ла́дно. *И* **-но** *и складно* – і до ладу́ і до при́кладу (Приказка); 2) (*в согласии*) у (з)ла́годі, у згоді, у ладу́. *Жить* **-но** *с кем, см.* **Ла́дить 3**; 3) (*в изʼявлении согласия*) до́бре! гаразд! сількісь! іно́се! іно́сь! ну-ну́! [«Прихо́дьте сього́дні до ме́не». – Гара́зд (Сл. Гр.). «Дай хоч тро́шечки спочи́ти». – Та сількісь же! (Кон.). «Іно́се, дми собі!» – так со́нечко сказа́ло, і вітер шпа́рко полетів (Греб.). «Як це поро́биш, принеси́ води́». – Ну-ну́! (Звин.)].

Ладнова́то, *см.*, **Ладне́нько.**

Ла́дность – 1) ла́дність, при[з]да́тність, вигідність (-ности); 2) зго́дли́вість, неспере́чли́вість, ла́гідність (-ности). *Срвн.* **Ла́дный 1** *и* **2.**

Ла́дный – 1) до́брий, га́рний, хоро́ший, ла́дний; (*годный*) годя́щий, при[з]да́тний, спосібний до чо́го; (*удобный*) вигідний. **-ден** *ли тебе этот нож*? – чи прида́тний (годи́ться, на ру́ку) тобі цей ніж? *Кафтан не* **-ден** – капта́н не в міру (не до міри). *Скрипки не* **-ны** – скри́пки не настро́єні в лад (до ла́ду). *Будь ты не* **-ден**! – безголо́вʼя на те́бе! а бода́й тобі (тебе́)! бода́й тобі ли́хо; 2) (*покладистый*) зго́дли́вий, неспере́чли́вий, ла́гідний.

Ла́до, *см.* **Ла́да 1.**

Ла́дом, *нрч.* – 1) (*толком*) ладо́м, до ладу́, до путтяі́. [Та ви ладо́м кажіть! (Номис)]; 2) (*согласно*) у (до́брій) зла́годі, у (до́брій) згоді.

Ла́дон, *см.* **Ла́дан.**

Ладо́нка – доло́нька, доло́нечка.

Ладо́нный – доло́ньовий, доло́нни[і]й.

Ладо́нчатый – долонюва́тий, долоня́стий.

Ладо́нь – 1) доло́ня. [Біла по́стать сміх і сльо́зи із доло́нь своі́х пила́ (Олесь)]. *Как на* **-ни** – як на доло́ні. *Бить, хлопать в* **-ни,** *см. Бить в* **ладо́ши** (**Ладо́ша**); 2) (*гладь*) рівнява, гладінь; 3) (*гумно*) тік, (*р.* то́ку). *Крытая* **-до́нь** – клу́ня, стодо́ла; 4) (*лемех*) леміш (-ша́); 5) *горн.* – стоя́н (-на́), стоя́к (-ка́).

Ла́доньки, *см.* **Ла́душки.**

Ладо́ша – доло́ня (*р. п. мн.* -ло́нь *и* -ло́ней, *твор.* доло́ньми), доло́шка, (*в детск. языке*) ла́дка. *Бить, хлопать в* **-ши** – плеска́ти в доло́ні (в доло́шки), би́ти в доло́ні; (*в детск. яз.*) плеска́ти у ла́дки. [У доло́шки пле́щуть (Федьк.)].

Ладо́шить, *см. Бить в* **ладо́ши.**

Ладо́шка – доло́нька, доло́нечка, доло́шечка. **-ки** (*игра*) – доло́шки, ла́дки, *см.* **Ла́душки.**

Ладу́нка – 1) ладівни́ця, ладу́нка; *срвн.* **Патронта́ш**; 2) (*у сапожников*) коро́бочка з чобота́рським прила́ддям.

Ла́душка, *см.* **Ла́да 1** *и* **2**. **-ки** – молоді (-ди́х).

Ла́душки, *детск.* – ла́ді, ла́дки, ла́доньки, ла́дочки, ладу́сі, ладу́сеньки, ладу́сечки. [Ла́дки-ладу́сі, а де були́? – В бабу́сі (Номис)].

Ладчи́к, -чи́ца – посере́дник, -ни́ця, свашко́ (-ка́), сва́шка.

Ады́га, *см.* **Лоды́га.**

Ла́дый – любий, ми́лий, ла́до (-да, *общ. р.*).

Ладьеви́дный, Ладьеобра́зный – човнува́тий.

Ладья́ – 1) чо́ве́н (-вна́); *срвн.* **Ло́дка**; 2) (*шахм.*) тура́.

Лаж – лаж (-жу).

Ла́жевый, Ла́жный – ла́же́вий.

I. Ла́жение – 1) ла́годження *и* ла́годіння, зла́годжування, нала́годжування, ладна́ння, лад(н)ува́ння, лаштува́ння, obла́джування, рих[ш]тува́ння, готува́ння чого́; 2) настро́ювання; 3) ладна́ння з ким, *Срвн.* **Ла́дить 1 - 3.**

II. Ла́жение, *см.* **Ла́зание.**

I. Ла́живать, *см.* **Ла́дить.**

II. Ла́живать, *см.* **Ла́зить.**

Лаз – 1) *см.* **Лазе́йка**; 2) (*охотн.*: *место, где проходят звери*) лаз (-зу), (*очень узкое*) пере́[про́]смик (-ку).

Ла́зальщик, -щица, *см.* **Лазу́н, -нья 1.**

Лаза́нки – варени́ці (-ни́ць), лазу́[а́]нки (-нок), (*диал.*) соро́ка. [Лазу́нки – ті ж варени́ці (Номис)].

Ла́зание – ла́зіння, ла́зи (-зів) *и* лаз (-зу); (*ползанье*) плазува́ння. [Мину́лися мої́ ла́зи че́рез перела́зи (ЮР. Зб. Петренко)].

Лазаре́т – лазаре́т (-ту), шпита́ль (-лю), ліка́рня. [Довге́нько служи́в у місько́му лазаре́ті (Н.-Лев.)].

Лазаре́тный – лазаре́товий, лазаре́тний, шпитале́вий, шпита́льний, ліка́рня́ний.

Ла́заря *петь* – співа́ти Ла́заря, бідкатися.

Ла́зать, *см.* **Ла́зить. -зать** *в воду* – (у)пірна́ти, порина́ти у во́ду.

Лазе́ечный – вилазко́вий, пролазко́вий.
Лазе́йка – ви́лазка, про́ла́зка, лазі́вка, (*диал.*) лазі́я. [Сви́ні в горо́ді – ма́буть десь ви́лазка є (Сл. Левч.)].
Лазе́йковый, *см.* **Лазе́ечный.**
Лазе́йничать – 1) ни́шпорити, по кутка́х те́ртися; *срвн.* **Ша́рить**; 2) кра́сти; *см.* **Красть**; 3) *см.* **Лазу́тничать**; 4) (*искательствовать*) запобіга́ти ла́ски в ко́го, плазува́ти, колінкува́ти перед ким.
Лазе́йный – 1) *см.* **Лазе́ечный**; 2) (*о летке улья*) очко́ви́й, вічко́ви́й.
Лазея́ – 1) *см.* **Лазе́йка**; 2) (*леток улья*) очко́, вічко́.
Ла́зить – 1) ла́зити; (*ползать*) плазува́ти.[На похи́ле де́рево і ко́зи ла́зять (Номис)]. **-зить** *на четвереньках* – рачкува́ти. **-зить** *по полу* – ла́зити по підло́зі (по помо́сту, по долі́вці); 2) **-зить** *пчёл* – підрі́зувати ву́лика.
Ла́зка, *см.* **Ла́зание.**
Лазко́вый, *см.* **Лазе́йный 1** *и* **2.**
Лазко́м, *нрч.* – ла́зом, пла́зом, ра́чки.
Лазни́к – 1) лазі́я. [З сіне́й є лазі́я на гори́ще (Звин.)]; 2) *см.* **Западня́.**
Лазно́й, *см.* **Лазе́ечный.**
Ла́зня – драби́на, сту́панка.
Лазо́к – 1) *см.* **Лазе́йка**; 2) *См.* **Лазея́ 2**; 3) *см.* **II. Прола́з.**
Лазо́ревка, *пт.* Parus coeruleus L. – сини́ця блаки́тна.
Лазо́ревый, *см.* **Лазу́рный. -вый** *камень, см.* **Лазу́рик. -вый** *цветок*, *бот.* Tagetes erectus L. – повняки́ (-кі́в).
Лазо́рь, *см.* **Лазу́рь.**
Лазу́н, -нья – 1) лазу́н (-на́), -зу́ха, лазі́й (-зія́), лазі́йка; 2) *см.* **II. Прола́з**; 3) **-зу́н**, *бот.* Lycium barbarum L. – пові́й (-во́ю), дереза́, лаці(й)о́н (-ну) (Брацлавщ.).
Лазу́ревый, *см.* **Лазо́ревый. -вый** *камень, см.* **Лазу́рик.**
Лазу́рик, *минер.* – лазу́р (-ра́), лазу́ро́вий ка́мінь (-меня *и* -меню), лазулі́т (-ту).
Лазу́рный – блаки́тний, лазу́ро́вий. [Зо́рі ди́вляться з не́ба; блаки́тна ба́ня спуска́ється все ни́жче й ни́жче (Коцюб.). Це на лазу́рову небе́сну ба́ню пусти́ло со́нце я́хонтовий про́мінь (Крим.)].
Лазу́рь – блаки́ть (-ти), (*реже*) блаки́т (-ту), блаки́ття (-ття). [Що-ж; там да́лі, за тіє́ю безкра́йою блаки́ттю? (Загірня). У те́мному блаки́ті (Л. Укр.). За́мість те́много хма́рного не́ба – я́сне осяйне́ блаки́ття (Грінч.)]. *Небесная* **-зу́рь** – небе́сна блаки́ть. *Берлинская* (*прусская*) **-зурь**, *хим.* – берлі́нський блаки́т.
Лазу́тничать – виві́дувати, шпигува́ти; (*быть пластуном*) пластува́ти.
Лазу́тничество, Лазу́тчество – виві́дування, шпигу́нство; пласту́нство.
Лазу́тчик – 1) виві́дувач, виві́дач (-ча), шпиг (-га), шпигу́н (-на́); (*пластун*) пласту́н (-на́); 2) *пт.* Troglodytes parvulus Koch. – коро́лик (-ка).
Лазу́тчица – виві́дувачка, виві́дачка, шпигу́нка.
Ла́зывать, *см.* **Ла́зать.**
Лазья́, *см.* **Лазея́ 2.**
Ла́зящие *животные* – плазуни́ (-ні́в).
Лай – га́вкання, бреха́ння, га́вкіт (-коту), гавк; (-ку), гав (-ву), брех, бре́хіт (-хоту), (*тявканье*) дзя́вкіт (-коту), дзявкоті́ння, (*сильный* **лай** *нескольких собак*) гавкотня́ (-ні́) валува́ння (-ння). [Зда́лека чу́ти було́ соба́че га́вкання (Грінч.). Чув їх (псів) скаже́не бреха́ння геть за собо́ю (Франко). Я по га́вку соба́к чу́ю, що приї́хали свої́ (Борзенщ.). Почу́в га́лас і гавкотню́ (Грінч.). Пошто́ві дзвінки́, валува́ння соба́к (Коцюб.)].
Ла́йба – ла́йба, барка́с (-са), шуга́лія.
Ла́йбовый – ла́йбовий.
Ла́ивать, *см.* **Ла́ять.**
Ла́йка – 1) (*порода собак*) ла́йка; 2) (*выделанная шкура*) ла́йка.
Ла́йкий – гавку́чий, (*диал.*) звягли́вий. [Гавку́чий соба́ка (Хорольщ.). Звягли́вого не бі́йся, а кусли́вого (Номис)].
Ла́йковый – ла́йковий. **-вые** *перчатки* – ла́йкові рукави́чки (-чок).
Ла́ймя *лаять* – га́вкати аж розрива́тися (захо́дитися), валува́ти; *срвн.* **Ла́ять.**
Лак – лак (-ку), покі́ст (-ко́сту). **Лак** *масляный, стартовый* – лак олі́йний, спирто́вий. *Наводить* **-ком** – наво́дити ла́ком, лакува́ти, поко́щувати що. [Чо́рні ку́чері блища́ли, як наве́дені ла́ком (Н.-Лев.)].
Лака́ть, ла́кивать, *см.* **Лока́ть.**
Лаке́ев – лаке́їв (-ке́єва, -ке́єве), (*зап.*) льо́каїв (-каєва, -каєве), (*пренебр.*) лаки́[у́]зин (-на,

-не).
Лаке́й – лаке́й (-ке́я), (*зап.*) льо́кай (-кая), (*пренебр.*) лаки́за, laку́за. *Служить* **-ем** – служи́ти за лаке́я (льока́я), лакеюва́ти, (*зап.*) льокаюва́ти.
Лаке́йничать (*прислуживаться*) – лакизува́ти, прислу́жуватися кому́ *и* перед ким, стели́тися перед ким, підли́зуватися до ко́го.
Лаке́йская, *сщ.* – лаке́йська (-кої), лаке́йня (-ні), челя́дна кімна́та, челя́дня (-ні); (*передняя*) передпо́кі́й (-ко́ю).
Лаке́йский – лаке́йський, (*зап.*) льока́йський. *С* **-кой** *душой* – з лаке́йською (льо́кайською) душе́ю, лакеюва́тий, лакизува́тий.
Лаке́йство – 1) (*соб.*) лаке́ї, (*зап.*) льо́каї (-їв); 2) (*лакейская служба*) лакеюва́ння, (*зап.*) льокаюва́ння; (*угодничанье*) лаке́йство (*зап.* льо́кайство), підли́зництво, лаке́йщина. [Що за гидка́ лаке́йщина! (Крим.)].
Лаке́йствовать, *см.* **Лаке́йничать.**
Лакейчо́нок – лакейчу́к (-ка́), лакейченя́ (-ня́ти). *Служить* **-ком** – лакейчукува́ти.
Лаке́ишка – лакейчу́к (-ка́), лаки́за, лаку́за, лаки́[у́]зка.
Лаке́йщина – *см.*, **Лаке́йство 1** *и* **2.**
Лакирова́льный – лакува́льний.
Лакирова́льщик, *см.* **Лакиро́вщик.**
Лакирова́ние – лакува́ння, поко́щування.
Лакирова́ть – лакува́ти, лачи́ти, поко́щувати. [Маля́р малюва́в ще й поко́щував (Пісня)]. **Лакиро́ванный** – лако́ваний, ла́чений, поко́щений, полако́ваний, пола́чений. [О́браз поко́щений (Липовеч.)]. **-ться** – лакува́тися.
Лакиро́вка – 1) (*действие*) *см.* **Лакирова́ние**; 2) (*работа*) покі́ст (-ко́сту). [Таке́ гладе́ньке як покі́ст (Н.-Вол. п.)].
Лакиро́вочный, *см.* **Лакирова́льный.**
Лакиро́вщик – лакува́льник (-ка), поко́щувач (-ча).
Ла́кмус, лакмусовый, *хим.* – ла́кмус (-су), ла́кмусо́вий. **-вая** *бумага* – ла́кмусо́вий папі́р (-пе́ру).
Лаковщи́к – лака́р (-ря́).
Ла́ковый – 1) ла́ко́вий. **-вая** *краска* – ла́ко́ва фа́рба; 2) *см.* **Лакиро́ванный. -вая** *обувь* – лако́ване взуття́.
Ла́комец, *см.* **Ла́комка** (*м. р.*).
Ла́комить – годува́ти ла́сощами, сласно́ю ї́жою.
Ла́комиться – ла́сува́ти. [Коли́ ла́сувать, то ла́сувать,— бий, жі́нко, ці́ле яйце́ в борщ (Номис)].
Ла́комка (*общ. р.*) – (*м. р.*) ласу́н (-на), (*ум.* ласуне́ць (-нця), ласу́нчик), ласі́й (-сія́), ласько́ (-ка́), ласогу́б (-ба), ла[и]гоми́нець (-нця); (*м. р.*) ласу́ха (*ум.* ласу́шка, ласу́шечка), ласу́нка, ласі́йка, (*зап.*) смако́ша (*общ. р.*). [Ласу́н худо́бу всю на ла́сощі проїв (Боров.). Ціб́е́лла-же була́ ласу́ха (Котл.)].
Ла́комление – 1) годува́ння ла́сощами, сласно́ю ї́жею; *срвн.* **Ла́комить**; 2) ла́сува́ння чим; *срвн.* **Ла́комиться.**
Ла́комничать – ла́со (сла́сно) ї́сти, ла́сува́ти.
Ла́комо, *нрч.* – ла́со, сла́сно. [Хто ла́со їсть, той тве́рдо спить (Номис). Ї́ли й пили́ сла́сно (Грінч.)].
Ла́комость – ла́сість, сла́сність (-ости).
Ла́комство – 1) *см.* **Ла́комление 2**; 2) (*реже*) ла́сощ (-щи) *и* (*обычно*) ла́сощі (-щів *и* -щей), лакоми́на *и* (*пров.*) ла[и]гоми́на, при́сма́чка, смакота́, *ум.* лакоми́нка, ла[и]гоми́нка, при́смачка. [Як почне́ жі́нка вередува́ти, забажа́ючи уся́кої ла́сощи (Квітка). Чуже́ ли́хо за ла́сощі, а своє́ за хрін (Номис). Ма́ти дає ді́тям лакоми́нки (*р. п. ед.*) (Звин.). Не ї́сти беру́ться, а кури́ть,— смакота́ яка́! (Борзенщ.)]. **-ства** – ла́сощі, лакоми́ни (-ми́н) *и* (*пров.*) ла[и]гоми́ни, *ум.* лакоми́нки (-нок), (*сладости*) со́лодо́щі (-щів) (*вкусные вещи*) сма́кощі (-щів), присма́ки (-ма́к). [Насі́ння, орі́хи та и́нші сільські ла́сощі (Єфр.). Там лакоми́ни рі́зні ї́ли (Котл.)]. *Истратить на* **-ства** *что* – потра́тити на ла́сощі, прола́сува́ти що.
Ла́комый – 1) (*вкусный*) ла́сий, сласни́й, ласний, (*редко*) лако́мий, *ум.* ласе́нький, сласне́нький. [Вели́кий каву́н, як жар черво́ний, ду́же ла́са шту́ка (Грінч.). Ма́чуха дала́ на сніда́нок ді́тям чого́сь ласе́нького (Номис). В Ки́єві ні́чо́го сласно́го не здобу́деш (Куліш). Гро́ші лако́ма річ (Номис)]. **-мый** *кусочек* – ла́сий (сласни́й) шмато́чок (-чка), ла́сий (сласни́й, ласни́й) кусо́к (-ска́) (кусо́чок), лакоми́на. [На ла́сий шмато́чок на́йдеться куто́чок (Чуб.). На (с)ласни́й кусо́к на́йдеться куто́к (Номис)]; 2) (*охочий до сластей, падкий к чему*) ла́сий на що *и* до чо́го, (*редко*) лако́мий на що. [Вся́кий ла́сий на чужі́

ковба́си (Номис). До гро́шей я не ду́же ла́са (Шевч.). Ви лако́мі на чужі́ гро́ші (Н.-Вол. п.)].
Лакони́зм – лаконі́зм (-му), короткомо́вність (-ности). [Прикме́ти старосві́тського сти́лю: короткомо́вність, на́хил до за́гадки (Куліш)].
Лакони́чески – лаконі́чно, короткомо́вно, ко́ротко.
Лакони́ческий – лаконі́чний, короткомо́вний.
Лакони́чность – лаконі́чність, короткомо́вність, корота́, (*сжатость*) згі́рнутість (-ости) у ви́слові: *срвн.* **Лакони́зм.** [Коро́ткість і згі́рнутість у ви́слові вважа́ються за досто́йність (Н.-Лев.)].
Лакри́ца – 1) ліквори́ця, люкри́ця, (*зап.*) люкре́ція; 2) *см.* **Лакри́чник.**
Лакри́цевый, *см.* **Лакри́чный.**
Лакри́чник, *бот.* Glycyrrhiza L. – солоде́ць (-дця́), *а специальнее*: G. dlabra L. – солоде́ць го́лий, солоди́ка, соло́дкий ко́рінь (-реня), люкри́ця, люкре́ція, лікворі́ця.
Лакри́чный – солодце́вий, люкрице́вий, ліквориці́йний.
Лактацио́нный – лактаці́йний.
Лактобацили́н – лактобацилі́н (-ну).
Лакто́за, *хим.* – лакто́за, моло́чний цу́кор (-кру).
Лактоме́тр – лактоме́тр (-ра), молокомі́р (-ра).
Лаку́на – 1) лаку́на, (*пропуск*) про́пуск, ви́пуск (-ку), (*пробел*) прога́лина; 2) *анат.* – лаку́на, загли́бина.
Лакфио́ль, *бот.* Cheiranthus Cheiri L. – лакфіо́ль, жовтофіо́ль (-лю).
Лал – (*рубин*) рубі́н (-на); (*шире*) самоцві́т (-ту). **Лал** *вишнёвый* – амети́ст (-та). **Лал** *синий см.* **Сапфи́р.**
Ла́ловый – рубі́но́вий; (*шире*) самоцві́тний.
I. Ла́ма (*буддийский священник*) – ла́ма (-ми, *м. р.*).
II. Ла́ма, *зоол.* – ля́ма (-ми, *ж. р.*).
Ламаи́зм – ламаї́зм (-му).
Ламаи́т, -и́тский – ламаї́(с)т (-та), -ї́(с)тський.
Ламбдови́дный – ламбдува́тий.
Ламента́ция – ля946мента́ція, лементува́ння.
Ла́мливать, *см.* **Лома́ть.**
Ла́мпа – ля́мпа. [Молоди́ця несе́ в рука́х ля́мпу з склом (Н.-Лев.)]. *Керосиновая* **-па** (*небольшая*) – гасни́ця, гасни́к (-ка́), ґазівни́ця, ґазі́вка. [Гасни́ці до дня не гаси́ли (М. Левиц.)]. *Паяльная* **-па** – лютува́льна ля́мпа. *Калильная* **-па** – жарова́ ля́мпа. *Зажигать, зажечь* **-пу** – світи́ти, засвіти́ти ля́мпу. *Опустить, поднять огонь в* **-пе** – прикрути́ти, підкрути́ти ля́мпу. *Потушить* **-пу** – погаси́ти ля́мпу.
Лампа́да, Лампа́дка – лямпа́да, лямпа́дка. [Гори́ть лямпа́да уночі́ (Шевч.). Пе́ред образа́ми ви́сіли лямпа́дки (Н.-Лев.)].
Лампа́дный – лямпа́дний, лямпадко́вий. **-ное** *масло* – оли́ва.
Лампа́дочка – лямпа́дочка, лямпа́донька.
Лампа́дник – лямпа́дник (-ка).
Лампа́с – лямпа́с (-су), ви́пуск (-ку). [Шарава́ри з лямпа́сом (Чуб.). Штани́ на́че в генера́ла, з черво́ними ви́пусками (Кониськ.)].
Лампа́сный – лямпа́совий, випуско́вий.
Лампио́н – лямпіо́н (-на), ліхта́рик з різнокольоро́вого скла.
Ла́мповщик – лямпови́к (-ка).
Ла́мповый – ля́мповий. **-вое** *стекло* – ля́мпове скло. **-вый** *мастер* – лямпа́р (-ря́).
Ла́мпочка – ля́мпочка, (*зап.*) ля́мпка, (*керосиновая*) гасни́чка, гаснічо́к (-чка), ґазівни́чка. [В кутку́ бли́має ля́мпка (Коцюб.)]. *Электрическая* **-ка** – електри́чна ля́мпочка.
Ла́мывать, *см.* **Лома́ть.**
Лангу́ста, *зоол.* – лангу́ста.
Ландве́р, -ве́рный – ландве́р (-ру), -ве́рний.
Ландграф, -фи́ня – ландгра́ф (-фа), ландграфи́ня.
Ландгра́фский – ландгра́фський.
Ландгра́фство – 1) (*звание и область*) ландгра́фство; 2) (*прерывание в звании*) ландграфува́ння.
Ландка́рта – ма́на, ландка́рта.
Ландо́ – ландо́ (*неполноскл.*).
Ландра́т – ландра́т (-та).
Ландскне́хт – ландскне́хт (-та), на́йманий жо́внір (-ра).
Ла́ндта́г – ла́ндтаг (-гу).

Ландша́фт – ландша́фт (-ту), крайови́д (-ду), (*реже*) крайо́браз (-зу).
Ландша́фтный – ландша́фтовий, крайови́довий *и* крайови́дний. **-ная** *живопись* – ландша́фтове (пейзаже́ве, крайови́дове) малюва́ння. **-ный** *живописец* – маля́р (-ра́) крайови́дів, крайови́дник, пейзажи́ст (-та).
Ландшту́рм – ландшту́рм (-му).
Ла́нды, *геогр.* – ла́нди (-дів).
Ла́ндыш, Ла́ндышки, *бот.* Convallaria majalis L. – конва́лія, (*в смысле собират.*) конва́лії (-лій). [Насуши́ла цві́ту з конва́лій (Звин.)].
Ла́ндышевый – конвалі́йний, з конва́лій. **-вый** *цвет, лист* – цвіт (-ту), ли́стя (-тя) з конва́лій.
Ла́ний – ла́нячий.
Лани́та – щока́, (*возвыш.*) лани́та. [Молоді́ї лани́ти, о́чі і уста́ марні́ють (Шевч.)]. **-ты** – що́ки (*р.* щік), ли́ця, *ум.* ли́чка, ли́ченька, (*возвыш.*) лани́ти (-нит). *Срвн.* **Щека́.**
Лани́тный – що́ковий, лани́тний.
Ланоли́н – ланолі́н (-ну).
Ланса́да – ланса́да, стрибо́к (-бка́), скік (*р.* ско́ку).
Ланце́т – ланце́та; (*для кровопускания*) кровопускна́ ланце́та, пуща́ло, пуща́дло.
Ланце́тик – ланце́тка.
Ланце́тник – 1) *бот.* Prunus insititia L. – терно́слива; 2) *зоол.* Amphioxus lanceolatus Yar. – ланце́товець (-вця).
Ланце́тный – ланце́тний, ланце́товий.
Ланцетови́дный, Ланце́товый, Ланцетообра́зный – ланцетува́тий.
Лань, *зоол.* – 1) (Damma) ла́ня (-ні) *и* лань (-ни). [На узлі́ссі попід га́єм ла́ня йшла струнка́ (Грінч.). По згі́р'ях ла́нню перемча́тися (Крим.)]; 2) (*оленица*) олени́ця.
Ла́па – 1) ла́па, (*зап.*) ла́ба. [Пи́ше, як соро́ка ла́пою (Номис). І кум-вовк досяга́є до куми́-лиси́ці ла́бою і хо́че з не́ї кожу́ха зня́ти (Казка з Под.)]. *Он всё под свою* **-пу** *метёт* – він усе́ до свої́х лап пха́є, до се́бе га́рбає. *Запускать* **-пу** (*перен.*) – запуска́ти ла́пу, кра́сти. *Нагреть* **-пу** – погрі́ти ру́ки, наби́ти калі́тку. *Сосать* **-пу** – смокта́ти ла́пу. *Они* **-па** *в* **-пу** *живут* – вони́ живу́ть у до́брій зла́годі (зго́ді), це одна́ душа́ й одна́ соро́чка; вони́ оди́н (одно́[е́]) о́дного, одна́ о́дну покрива́ють. *Попасться в* **-пы** *кому* – пійма́тися (діста́тися) в ла́пи, попа́стися в лабе́ти кому́; 2) (*загиб, колено*) ріг (*р.* ро́гу), колі́но. *Якорная* **-па** – клю́чка (зуб, дзюб) в ко́тві, я́кірна ла́па. [В ко́тві зуб улома́всь (Київ)]; 3) (*пята оковки, железной подпорки и т. п.*) п'я́тка, ву́хо; 4) *строит.* – замо́к (-мка́), зруб (-бу *и* -ба), (*смычка*) стик (-ку); *см.* **Замо́к 2**. *Рубить в* **-пу** – вру́бувати (зару́бувати) в замо́к, в замки́; 5) (*кривулина*) криву́ля, корча́нь (-ня́), соха́; 6) *бот.* **-па** *львиная или медвежья* (Alchemilla vulgaris L.) – при́воротень (-тня) (звича́йний), на́воротень (-тня), лапу́шник. **-па** *мужская* (Androsace septentrionalis L.) – перело́мник (півні́чний).
Лапа́н – лапа́ч (-ча́), лапа́тий (-того); *срвн.* **Ла́пистый.**
Ла́пать – ла́пати, ма́цати. [Рука́ми ди́виться, а очи́ма ла́па (Номис)].
Лапёна, *бот.* Polygonatum multiflorum L. – купина́ рясноцві́тна.
Лапида́рный – ляпіда́рний, каменори́тний. **-ный** *стиль* – ляпіда́рний стиль.
Ла́пис, Ла́пис-лазу́рь, *см.* **Лазу́рик.**
Ла́пистый – лапа́тий, (*зап.*) лаба́тий.
Ла́пить – ла́пати, хапа́ти. [Напере́д не́вода ри́би не ла́пай (Номис)].
Ла́пища[е] – лапи́ще, лапи́сько, (*зап.*) лаби́ще, лаби́сько.
Ла́пка – 1) ла́пка, (*зап.*) ла́бка. *Ходить на задних* **-ках** *перед кем* – ходи́ти пе́ред ким навшпи́ньки; 2) *см.* **Ла́пник**; 3) *бот. Кошачьи* **-ки** (Antennaria dioica L.) – котя́чі лапки́ (-по́к), нечу́й-ві́тер (-тру). *Гусячьи* **-ки** (Potentilla anserina L.) – гу́сячі лапки́ (-по́к), гуся́тник (-ка *и* -ку), золотни́ця.
Лапморо́шка, *бот.* Rubus arcticus L. – маму́ра, мали́на шве́дська.
Ла́пник, Ла́пняк (*еловые ветви*) – яли́на, яли́нове гі́лля́.
Ла́пный – ла́повий.
Лапови́дный – лапува́тий; *срвн.* **Ла́пчатый 2.**
Ла́повище (*обносок*) – змі́ток (-тка), ости́нки (-ків).
Лапообра́зный, *см.* **Лапови́дный.**
Ла́потник, -ница – 1) ликошве́ць (-шевця́), ликошва́ля, ликошва́ (*общ. р.*), личако́вий ма́йстер (-стра), -ко́ва майстри́ня, постоля́р (-ра́), постоля́рка; 2) (*бранно*) личакі́вець (-вця), личакі́вка, лапацо́н (-на), лапацо́нка, лапоти́нник, лапоти́нниця, лича́к (-ка́, *м. р.*). [Козаки́ дра́жнять було́ міща́н личака́ми (Куліш)].
Ла́потный – личако́вий, постоло́вий, ходако́вий, верзуно́вий.

Лапото́к – личачо́к (-чка́), посто[і]ле́ць (-стільця́), посто́лик, ходачо́к (-чка́), верзу́нчик.
Ла́поть (*лычный*) луча́к (-ка, *мн.* личаки́, -кі́в), ли́чка (-чок, *мн.*), (*преимущ. кожаный, но также из лыка, лозы и т. п.*) пості́л (-тола́), ходак (-ка́), (*кожаный, верёвочный*) верзу́н (-на́), (*кожаный*) ра́влик (-ка), (*из нечиненной кожи*) шкуря́к (-ка́), сиріве́ць (-вця́), (*из дублёной кожи*) дуб'я́нець (-нця), (*с пеньковой подковыркой*) по́хлопень (-пня). [Іде́ Катери́на у личака́х і в одні́й свити́ні (Шевч.). У твоє́ї ма́ми дубо́вії ли́чка (К. Стар.). На козако́ві постоли́ в'язо́ві (АД. І). Був собі Ле́йба, вели́кий чуда́к, мав оди́н чо́біт, а дру́гий хода́к (Пісня). Верзу́н – це пості́л, сплі́тений з мотузкі́в (Липовеч.)]. *Переобуть кого, переобуться из сапогов в* **-пти** – передягти́, -ся з кармази́на в тяжи́ну, зубо́жити кого́, зве́сти́ кого́, з[пере]вести́ся на-нішо́ (ні на́-що), зубо́жіти, скапцані́ти. **-пти** *плесть* – а) (*о плохой работе*) ли́ко плести́, парта́чити; б) (*путанно говорить*) ли́ко плести́, плу́тати, міша́ти; в) (*делать промахи в игре*) ґа́ви лови́ти. *Это не* **-поть** *сплесть* – це не ли́ко плести́, це робі́тка не аби́яка. *В* **-поть** *звонить* – ба́йдики (ба́йди) би́ти, байдикува́ти. *На него* **-пти** *чорт по три года плёл* – йому́ сам чорт не дого́дить, три ро́ки йому́ чорти́ чобітки́ ши́ли та й то не догоди́ли.
Лапоу́хий – клапо[а](в)у́хий, капло[а](в)у́хий.
Ла́почка – 1) ла́почка, ла́понька, (*зап.*) ла́бочка, ла́бонька; 2) *см.* **Ла́пушка 1.**
Ла́почный, *см.* **Ла́пный.**
Лапо́шить – ошу́кувати, обли́гувати, обду́рювати, обма́нювати, пошива́ти у ду́рні кого́.
Лапта́ (*ракета или палка, которой бьют мяч, и самая игра*) – гі́лка. *Играть в* **-ту́** – гра́тися (гуля́ти) в гі́лки. **-та́** *беговая* – тікна́ гі́лка.
Лаптево́й, *см.* **Ла́потный.**
Лапти́ще – постоли́ще, постоли́сько, постоля́ка.
Лапу́х, *см.* **Лопу́х.**
Ла́пушка – 1) я́сочка, се́рденько, зі́ронька, лю́бонька, коха́ночка; 2) *см.* **Дя́тло́вина** *и* **Кле́вер.**
Лапча́тка, *бот.* Potontilla L. – перста́ч (-ча́).
Лапчатоно́гий – лапатоно́гий, лапчастоно́гий.
Ла́пчатость – лапа́тість, лапча́стість (-тости).
Ла́пчатый – 1) з ла́пами, лапа́тий. *Гусь* **-тый** (*иронич.*) – хитроду́м, хитрому́дрий, му́дрий як гу́ска; 2) (*лапообразный*) лапа́(с)тий, лапча́стий, (*зап.*) лаба́тий. [Сві́тло ося́яло ґа́нок, лапа́тий та листа́тий виногра́д (Н.-Лев.). Густе́ лапа́сте ли́стя (Франко). Лапча́сті за́ячі ву́шка (Еварн.)]; 3) з лап, з лапо́к (зро́блений). **-тый** *лисий мех* – х[ф]у́тро з ли́сячих (з лиси́чих) лап.
Лапша́ – ло́кшина, ло́кша, рі́занка. [Ло́кшина на молоці́ (Київщ.)]. *Суп с* **-шо́й** – суп з ло́кшиною. *Крошить* **-шу** – криши́ти ло́кшину, ло́кши́ти (ті́сто).
Лапшано́й, *см.* **Лапшо́вый.**
Лапши́ца – ло́кшинка, ло́кшечка, ло́кшенька.
Лапшо́вник – ба́бка, запе́чена ло́кша, (*зап.*) мака́рон (-ну).
Лапшо́вый – ло́кшино́вий, ло́кшаний, з ло́кшини.
Ла́рго, *муз.* – ла́рґо, протя́жливо, про́тягом.
Ларево́й – 1) рундуко́вий, ранду́чний. [Рунду́чний торг (Сл. Гр.)]; 2) скри́невий. *Срвн.* **Ларь 1** *и* **2.**
Ларёк – рунду́к (-ка́), рундучо́к (-чка́).
Ла́ре́ц – скри́нька, шкату́л(к)а. [Ви́ніс скри́ньку з гроши́ма (Квітка)].
Ларё[е́]чник – 1) (*мастер*) рундука́р (-ря́); скриня́р (-ра́); 2) **-ник, -ница** (*торговцы*) – рунду́чник, -ниця.
Ларё[е́]чный – 1) *см.* **Ларько́вый**; 2) скринько́вий; *срвн.* **Ла́ре́ц.**
Ларинги́т, *мед.* – ларингі́т (-ту).
Лари́ще – рундучи́ще, рундучи́сько.
Ла́рчик, *см.* **Ларе́ц.** *А* **-чик** *просто открывался* – а шкода́ було́ й мо́зок тим суши́ти; а річ була́ простісі́нька.
Ла́ры, *миф.* – ла́ри (-рів); пена́ти (-тів).
Ла́рь – 1) рунду́к (-ка́); (*только базарный*) штанда́ри (-рів), па́луба, па́луб (-ба). Торговать на **-ре́** – торгува́ти (крамарюва́ти, крамува́ти) на рундуку́, (*редко*) на штанда́рах. [Краму́є то сим, то тим на штанда́рах (Лебедин.)]; 2) (*в мельнице*) скри́ня.
Ларько́вый – рундуко́вий, рунду́чний, рундучко́вий.
Ласе́ть – бра́тися пля́мами; (*полосатеть*) смужа́віти.
Ла́сина, Ла́са – довга́ста пля́ма (пля́ми́на); (*полоса*) сму́га, па́смуга.
I. Ла́сить – плямува́ти, пля́ми́ти; (*полосатить*) смугува́ти що.

II. Ла́сить *у кого, перед кем, см.* **Ласка́ться.**
Ла́ситься, *см.* **Заи́скивать.**
Ла́сица, *см.* **II. Ла́ска.**
I. Ласка – 1) ла́ска. [До́сі я не ві́ддала на́віть нічиє́ї ла́ски (Кониськ.)]. **-ки** – ла́ски (*р.* ласк), пе́стощі, ми́лощі, лю́бощі (-щів *и* -щей), (*также и* **-ка**) пе́стування, голу́блення (*с оттенком сожаленья*) жа́лування. [За вишне́вий сад зеле́ний, за ла́ски ді́во́чі (Шевч.). «Ки́ця» до́бре пам'ята́є болю́чі пе́стощі мале́нької де́спотки (Коцюб.). Освіти́ мене́, (со́нечко), доброто́ю, красото́ю, лю́бощами й ми́лощами (Чуб.). Й́ншого яко́гось гріхо́вного пе́стування старе́ ті́ло про́сить (Шевч.). За голу́бленням та милува́нням не зчу́лися, як і ніч мину́лася (Квітка). Мару́ся не зна́ла пестли́вого ма́териного жа́лування (Грінч.)]. *Любовные* **-ки** (*утехи*) – лю́бощі, ми́лощі, пе́стощі, любува́ння, милува́ння. [Все промину́ло: ми́лощі, лю́бощі, ла́ски ясні́ (Черняв.)]; 2) *см.* **Ла́комка.**
II. Ла́ска, *зоол.* Mustela vulgaris Briss. – ла́сиця, ла́ска, ла́сочка.
Ласка́вец, *бот.* Bupleurum – ласка́вець (-вцю).
Ласка́ние – голу́блення, голу́біння, пе́щення, пестіння, пе́стування, милува́ння, любува́ння, жа́лування, ла́стіння, ла́щення.
Ласка́тель, -ница – 1) пестій, -стійка; 2) (*льстец*) обле́сник, -ниця, уле́сник, -ниця, лесту́н, -ту́ха, лизу́н, -зу́ха, підли́за (*общ. р.*), підли́зник, -ниця, підле́сник, -ниця, лабу́зник, -ниця.
Ласка́тельно, *нрч.* – 1) пестли́во, ласка́во; *срвн.* **Ла́сково**; 2) обле́сливо, обле́сно, уле́сливо; *срвн.* **Льсти́во.**
Ласка́тельность – 1) пестли́вість (-вости); 2) об[у]ле́сливість, обле́сність (-ости).
Ласка́тельный – 1) пестли́вий, ласка́вий; *срвн.* **Ла́сковый**. **-ное** *имя, грам. и в обыденной речи* – пестли́ве ім'я́; 2) обле́сливий, обле́сний, уле́сливий, підли́зуватий; *срвн.* **Льсти́вый.**
Ласка́тельство – 1) *см.* **Ласка́ние**; 2) підле́щування, ла́щення, підлабу́знювання, лабу́зництво, підли́зництво; об[у]ле́сливість, обле́сність (-ости).
Ласка́тельствовать – запобіга́ти ла́ски у ко́го, підле́щуватися, під[при]ла́щуватися до ко́го; досяга́ти чого́ підле́щуванням (обле́сливістю).
Ласка́ть – голу́бити, пе́стувати *и* пе́сти́ти (пе́щу́, пе́стиш), (*преимущ. о любовных ласках*) милува́ти, любува́ти, (*с оттенком сожаленья*) жа́лувати, (*особ. животных и при неодушевл. суб'екте*) ла́стити (ла́щу, ла́стиш) *и* ла́щити (ла́щу, ла́щиш) кого́, що. [Оксами́тні тони́ мело́дії голу́били його́ се́рце (Крим.). Як дити́на пе́стує старо́го (Шевч.). Яри́нка обійма́ла щеня́т, цілува́ла, пе́стила (Коцюб.). Хло́пці дівча́т голу́блять і милу́ють (Рудан.). Він її́ цілу́є, він її́ любу́є (Чуб.). Ки́нулась нас цілува́ти, жа́лувати Ка́тря (М. Вовч.). Так ні́жпо й пух не ла́щить лебеди́ний (Куліш)]. **-кать** *слух, взор, воображенье* – ті́шити (голу́бити) (в)у́хо (слух), о́ко (очі, зір), уя́ву. [Яко́сь не ті́шили о́ко моє́ розло́гі, я́ро-зеле́ні пла́вні (Коцюб.). Бага́то здрібні́лих слів (у ві́рші Глі́бова «Журба́») голу́блять ву́хо яки́мись журли́вими пе́стощами (Єфр.)]. **-кать** *себя мечтой, надеждой* – голу́бити (пе́сти́ти, живи́ти) мрі́ю, наді́ю, ті́шити себе́ мрі́єю, наді́єю. [Чита́ючи да́вні ті за́писи, ба́чимо, як жили́ тоді́ лю́ди, які́ наді́ї голу́били в душі́ (Єфр.)].
Ласка́ться – 1) ла́ститися (ла́щуся, ла́стишся) *и* ла́щитися (ла́щуся, ла́щишся), пе́сти́тися *и* пе́стуватися до *и* коло кого́, чого́, приголу́блюватися, приле́щуватися, прила́щуватися, горну́тися, пригорта́тися до ко́го. [Де́ві ла́щиться до Рі́чарда (Л. Укр.). Ла́щаться коло ба́тька, як ті цуценя́та (Звин.). Мо́ре ра́дісно осміха́ється до бе́рега і пе́ститься і ту́литься до ньо́го (Коцюб.). Він ду́має, що се жі́нка коло ньо́го пе́стується (Квітка)]. *Собака* **-тся** *хозяину* – соба́ка (пес) ла́ститься до (коло) хазя́їна; 2) (*взаимно*) голу́битися, голу́бкатися, пе́сти́тися, пе́стуватися, милува́тися. [Як голуби́ голу́бляться (Квітка). Ввесь день вони́ пе́стувалися (Квітка). Вони́ собі́ цілува́лись, милува́лись (Мотл.)]; 3) (*подлащаться*) підла́щуватися, підма́зуватися до ко́го, ма́затися коло *и* до ко́го. [Як кіт коло ме́не ма́жеться! Голо́дний, ї́сти про́сить (Звин.)]; 4) **-ться** *надеждой* – голу́бити наді́ю, сподіва́тися, ті́шитися наді́єю.
Ласка́ющий, *прил.* – пестли́вий, пести́вий, приголу́бливий. [А́йстри, над яки́ми схили́лося со́нце пестли́вим промі́нням (Єфр.). Ма́ти уве́чері своїм пестли́вим го́лосом наше́пче дити́ні про любо́в до всьо́го живо́го (Мирний). Приголу́бливі слова́ (Греб.)].
Ла́сковее – 1) (*ср. ст. от прлг.* **Ла́сковый**), ласкаві́ший, лагідні́ший, прихильні́ший, привітні́ший, приязні́ший. *Становиться, стать* **-вее** – ласкаві́шати, поласкаві́шати, лагідні́шати, полагідні́шати, прихильні́шати, поприхильні́шати, лагідні́ти, по[з]лагідні́ти, подобрі́шати; 2) (*ср. ст. от нрч.* **Ла́сково**) ласкаві́ше, лагідні́ше, прихильні́ше, привітні́ше, приязні́ше.
Ла́сковец – ласка́вець (-вця), добро́дій (-дія).
Ла́сково, *нрч.* – ла́скаво, (*ум.* ласкаве́нько), пест(л)и́во, (*кротко, неясно*) ла́гідно,

(*благосклонно*) прихи́льно, (*приветливо*) приві́тно, при́язно. [Генера́л привіта́в його́ ду́же ласка́во (Крим.). Ла́гідно торкни́ся бі́лими рука́ми (Дніпр. Ч.). Всі три сестру́ні прихи́льно чіпля́лися ма́тері на ши́ю (Крим.)].

Ла́сковость – ласка́вість, пест(л)и́вість, ла́гі́дність, прихи́льність, приві́тність, при́язність (-ости). [Ти́ха ласка́вість вигляда́є йому́ з оче́й (Грін.)].

Ла́сковый – ласка́вий, пест(л)и́вий, (*кроткий, нежный*) ла́гі́дний, (*благосклонный*) прихи́льний, (*приветливый, радушный*) приві́тний, при́язний. [Андрі́й заста́в Мала́нку покі́рливу й ласка́ву (Коцюб.). Ні́чко зо́ряна, я́сна, ти́хо-пестли́ва! (Черняв.). Надвечі́рнє со́нце ки́дало на ньо́го своє́ ла́гідне, приві́тне промі́ння (Крим.). В се́рці його́ вору́шиться ти́хе, при́язне коха́ння (Коцюб.)]. **-вый** *к кому, с кем* – ласка́вий (приві́тний, при́язний) до ко́го, з ким. [Він і до людéй приві́тний та ласка́вий (Н.-Лев.). Цей соба́ка ті́льки до вас ласка́вий (Звин.)]. **-вое** *слово* – ласка́ве (прихи́льне, при́язне) сло́во. [Там на́йдете щи́ре се́рце і сло́во ласка́ве (Шевч.). Ви́ріс без прихи́льного сло́ва (Крим.)]. **-вая** *улыбка* – ласка́ва (приві́тна) по́смішка. **-вая** *рука* – ласка́ва (ла́гі́дна) рука́. **-вый** *приём* – приві́тне (при́язне) прийма́ння (прийня́ття́), ласка́ве віта́ння. **-вое** *теля двух маток сосёт* – ласка́ве теля́тко дві ма́тки ссе.

Ла́сочка, *см.* **II. Ла́ска.**

Ла́ссо – ла́ссо (*неполноскл.*).

I. Ласт (*у морск. зверей*) – плав (-ва), ло́патень (-тня).

II. Ласт – 1) (*мера сыпучих тел*) ласт, лашт (-ту) (Жел.); 2) (*мера корабельн. груза*) ласт (-ту), дві то́нни.

Ла́стик – 1) (*ткань*) ла́стик (-ку); 2) *см.* **Каучу́к.**

Ла́стиковый – 1) ла́стиковий; 2) *см.* **Каучу́ковый.**

Ла́стить – ла́стити *и* ла́щити, голу́бити, пе́сти́ти *и* пе́стувати кого́; *срвн.* **Ласка́ть.**

Ла́ститься – ла́ститися *и* ла́щитися до *и* коло ко́го; *срвн.* **Ласка́ться.** [Соба́ка ла́щиться (Житом.)].

Ла́стичный, *см.* **Ла́стиковый.**

Ла́стка, *см.* **Ла́сточка.**

Ла́стовень, *см.* **Ла́сточник.**

Ла́стовица *и* **Ла́стовка** (*в рубахе*) – ла́стка, ла́стівка, ла́стови́ця.

Ла́стовичный – ла́стови́чний; *см.* **Ла́сточный.**

Ла́стовневые, *бот.* Asclepiadaceae – ластовнюва́ті (-тих).

Ла́стовый – лас[ш]то́вий. **-вое** *судно* – вантаже́ве (ванта́жне, транспорто́ве) судно́.

Ластоно́гий – плавоно́гий. **-гие**, *зоол.* Pinnepedia – плавоно́гі, плавоні́жці (-ців), лопатнево́ногі (-гих).

Ла́сточка – 1) *пт.* Hirundo rustica L. *и* H. urbica L. – ла́стівка, ластови́ця, *ум.* ла́стівочка, ла́стівонька. [Ластівки́ вилiта́ють, годи́нку обіця́ють (Номис)]. *Птенчик* **-ки,** *см.* **Ластушо́нок.** *Одна* **-ка** *не делает весны* – одна́ ла́стівка весни́ не ро́бить; 2) (*ласковое обращение*) ла́стівка, ла́стівочка, ла́стівонька, (*к ребёнку*) ласті[о]веня́тко. [Вста́ли ма́ти, вста́ли й та́тко: де ластовеня́тко? (Тичина)].

Ла́сточкин – ла́стівчин (-на, -не); ла́стів’ячий, ластівча́чий. **-но** *гнездо* – ла́стівчине гніздо́. **-кин** *камень, см.* **Ла́сточник 2.**

Ла́сточник – 1) *бот.* Vincetoxicum officinale Mnch. – ла́стовень (-вня), змії́ний ко́рінь (-реня); 2) *минер.* – ла́стівчин ка́мінь (-меня).

Ла́сточный – ластови́ний, ластівча́ний.

Ла́стушка, *см.* **Ла́сточка 1** *и* **2.**

Ластушо́нок, -ночек – ластів’я́ (-в’я́ти), ласті[о]веня́ (-ня́ти), ластів’я́тко, ласті[о]веня́тко.

Лата́ния, *бот.* – лата́нія.

Лата́тный *горошек, бот.* Lotus corniculatus L. – ля́двенець (-нця) (звича́йний), тро[і]йча́те зі́лля.

Лататы́ – дра́чки, навті́ки, навтікача́, хо́ду, хо́да. [А куди́ це ви? дра́чки? (Звиног.)]. *Дать, задать* **-ты́** – дра́чки да́ти, накива́ти п’ята́ми, дремену́ти навті́ки (навтікача́).

Ла́твина – ла́ти, ла́тва; *см.* **Решети́на.** [Яка́ кро́ква, така́ й ла́та (Номис)].

Лате́нтный – лате́нтний, скри́тий, схо́ваний.

Латера́льный – латера́льний, бокови́й.

Латиниза́ция – латинiза́ція, латинізува́ння, лати́(н)щення, *оконч.* златинізува́ння, злати́н(щ)ення.

Латинизи́ровать, -ся – латинізува́ти, -ся, лати́н(щ)ити, *сов.* златинізува́ти, -ся, злати́н(щ)ити, -ся. **-рованный** – латинізо́ваний, *оконч.* златинізо́ваний, злати́н(щ)ений.

Латини́зм – латині́зм (-му).

Латини́ст – латиніст (-та), лати́нник (-ка).
Лати́ница – лати́ниця, лати́нське письмо́.
Лати́нка – 1) (*католичка*) лати́нниця, католи́чка; 2) *см.* **Лати́ница.**
Лати́нник – лати́нник, лати́нець (-нця), като́лик (-ка), (*пренебр.*) катели́к (-ка́).
Лати́нский – лати́нський. **-кий** *язык* – лати́нська мо́ва, лати́на. *На* **-кий** *лад* – злати́нська. [Така́ нау́ка злати́нська зве́ться стилі́стикою (Сімович)].
Лати́нство – 1) (*католичество*) лати́нство, католи́цтво; 2) (*католики*) лати́нство, лати́на, лати́нники, като́лики (-ків).
Лати́нщина – лати́нщина, лати́на.
Лати́нянин – 1) (*римлянин*) лати́нець (-вця), лати́нянин; 2) *см.* **Лати́нник.**
Латифу́ндия – лятифу́ндія, вели́ка має́тність (-ности), вели́кий має́ток (-тку).
Ла́тка – гли́няна пате́льня (сковорода́), ми́сочка, ри́ночка.
Ла́тник – па́нцерник; (*куяковый*) тиля́жник (-ка).
Ла́тный – па́нцерний; (*куяковый*) тиля́жний.
Латоподо́бный – панцерува́тий.
Латры́га, *см.* **Лотры́га.**
Лату́к, *бот.* Lactuca L. – сала́та. *Дикий* **-ту́к** – молоча́й (-чаю), каки́ш (-шу́).
Лату́ковый – сала́товий.
Лату́нный – мося́жний.
Лату́нь – мося́ж (-жу), жо́вта мідь (-ди).
Ла́ты – па́нцер (-ра); (*куяк*) тиляги́ (-гів). [Го́стрий спис лама́є тиляги́ і пробива́ воя́цькі ду́жі гру́ди Грінч.)].
Латы́нь – лати́на, лати́нь (-ни), лати́нська мо́ва. *По* **латы́ни** – по-лати́нському, по-лати́нськи, лати́ною.
Латы́ш -шка, -шский – лоти́ш (-ша), лоти́шка, лоти́ський.
Лауда́н, *фарм.* – лавда́н (-ну).
Ла́ун-те́ннис, -сный – лавн-те́ніс (-су), -совий.
Лауреа́т, -тка – лавреа́т (-та), -тка.
Лафа́ – лаф[хв]а́, зи́ск (-ку), уда́ча, ко́ристь (-ти), па́йда. *Ему во всём* **-фа** – йому́ в усьо́му щасти́ть (па́йдить, талани́ть, до́бре веде́ться).
Лафе́т, -фе́тный – лафе́т (-ту), -фе́товий, -фе́тний.
Лафи́т, -фи́тный – ляфі́т (-ту), -фі́товий.
Лафи́ть – щасти́ти, талани́ти, па́йдити, до́бре вести́ся.
Лаху́дра – блудя́жка, хльо́рка, фльо́ндра, хво́йда.
Ла́цкан – 1) (*отворот на груди*) за́кот (-коту), зако́та (-ти) *и* зако́ти (-тів), вило́га; 2) (*нашивка на воротнике*) на́шивка, лямі́вка.
Лачи́ть, *см.* **Лакирова́ть.**
Лачу́га – хати́на, халу́па, халупи́на, халабу́да.
Лачу́жка – хати́нка, хатчи́на, халу́пка, халупчи́н(к)а.
Лачу́жный – хати́нний, халу́пний.
Ла́ющий *голос* – гавку́чий го́лос (-су). [Го́лос у ро́тмістра був гавку́чий (Крим.)].
Ла́яние – га́вкання, бреха́ння, (*тявканье*) дзя́вкання, дзявкоті́ння, (*о сильном лае нескольких собак*) валува́ння; *срвн.* **Лай.**
Ла́ятельный (*голос*) – гавку́чий (го́лос).
Ла́ять – га́вкати, бреха́ти, (*лаймя* **ла́five**: *о нескольк. собаках*) валува́ти. [Мале́ щеня́, та й те га́вкає (Приказка). Ті́льки соба́ки надво́рі ще до́вго бреха́ли (Н.-Лев.). Десь вовк у селі́, бо так соба́ки валу́ють (Черкащ.)].
Лби́на – 1) (*лобов. выпукл.*) лобови́на; 2) *см.* **Лби́ще.**
Лби́стый – лоба́тий; (*сущ.*) лоба́нь (-ня́), лоба́н (-на́), ло́бас, лобко́, ло́ба. [Світи́лка лоба́та, а сва́ха горба́та (Сл. Гр.)].
Лби́ще[а] – лоби́ще, лоби́сько, лоба́ка.
Лбо́вый, Лбяно́й, *см.* **Лобово́й.**
Лганьё *и* **Лга́ние** – 1) бреха́ння; 2) *см.* **Ложь.**
Лгать – 1) непра́вду каза́ти, бреха́ти, (*иногда*) побрі́хувати, (*шутл.*) москаля́ ве́зти́ (підпуска́ти), сма́леного лу́ба плести́, в брехуні́вку заїзди́ти; *см.* **Врать.** [Бреха́ти не ці́пом маха́ти (Номис). Бре́ше, як шо́вком ши́є (Номис). Підвезе́ він вам москаля́ (Куліш)]. **-ать** *на исповеди* – на спо́віді непра́вду каза́ти, (*шутл.*) попа́ в ре́шеті вози́ти. **-ать** *в глаза* – в живі́ о́чі бреха́ти. *Он* **лжёт***, как по писанному* – бре́ше, як із кни́ги чита́ (вичи́тує). *Кто* **лжёт***, тот и крадет* – хто уміє кра́сти, той уміє й брехе́ньку скла́сти (Номис); 2) *см.* **Обма́нывать**; 3) (*на кого, перед кем, кому, в чём-л., на что-л.*) непра́вду каза́ти, бреха́ти

на ко́го, перед ки́м, кому́, в чо́му, набрі́хувати на ко́го; *срвн.* **Облыга́ть.** *Он нагло* **лжёт** *на меня* – він наха́бно бре́ше (набрі́хує) на ме́не. *Зачем ты* **лжёшь** *на себя*? – на́що ти на се́бе набрі́хуєш (кле́плеш, пеню́ зво́диш)?

Лгун – бреху́н, бреха́ч (-ча́), бре́ха, брешко́ (-ка́), бреха́ло, плету́н (-на́), (*делик.*) неправдомо́вець (-вця), неправди́вий (-вого). [Бреху́н бре́ше, а ду́рень ві́ри йме (Номис)]. *Искусный* **лгун** – спри́тний бреху́н, (*фам.*) чистобре́ха, скоробре́ха. *Большой* **лгун** – вели́кий брехун, стобре́ха. *Сделать кого-л.* **-но́м** – у брехуни́ поши́ти кого́сь, поста́вити кого́сь брехуно́м. *Сделаться* **-но́м** – у брехуни́ поши́тися. *Отчаянный, записной* **лгун** – очайду́шний, неприторе́нний бреху́н.

Лгуни́шка – брехуне́ць (-нця́), брешко́ (-ка́), бреха́чка (*общ. р.*), (*ласк.*) бреху́нчик.

Лгуни́ще – брехуня́ка, бреха́ка, плетю́га.

Лгуно́в – брехуні́в (-но́ва, -но́ве). [Брехуно́ва мо́ва].

Лгу́ньин – брехушин, брехунчин. [Брехушині ви́гадки].

Лгу́нья – брехуха, брехунка, бре́ха, бреха́чка, бре́хля, бре́хтя, плету́ха, *ум.* брехушка, (*делик.*) неправдомо́виця, неправди́ва (-вої). [Така́ з не́ї брехунка, ніко́ли пра́вди не ска́же (Проскурівщ.). А всі дівки́ як паня́нки, лиш одна́ бреха́чка (Голов.)]. *Оказаться* **-ей** – у брехухах зоста́тися. [Перед ма́тір'ю у брехухах зоста́тися (Квітка)]. *Сделать кого-л.* **-ей** – у брехухи кого́сь поши́ти. *Сделаться* **-ей** – у брехухи поши́тися.

Лебеда́ – (*раст.* Chenopodium) лобода́, *ум.* лобі́дка, *ласк.* лобо́[і]донька, лобо́[і]дочка. [Ой не бу́де, не бу́де ви́ще кро́ну лобода́ (Пісня). Лихе́ го́ре та бі́донька, моя гірка́ та лобі́донька (Манжура)]. *Отдельное растение, стебель* **-ды́** – лободи́на, (*собир.*) лободи́ння. [Живе́ як соро́ка на лободи́ні (Номис)]. *Сделанный из* **-ды** – лободя́ний, з лободи́. [Поста́в ха́ту з лободи́, а в чужу́ю не веди́ (Приказка)]. *Плохие года, коли во ржи* **-да́** – лиха́ біда́ – на вгоро́ді сама́ лобода́. *Сеяли рожь, а косим* **-ду́** – сі́яли пшени́цю, а вроди́ло кукі́ль та щири́цю. *Видима беда, что во ржи* **-да́***, а то беды, как ни ржи, ни* **-ды́** – ли́хо в сві́ті, як вівсю́г у жи́ті, а ще гі́рша біда́ – зе́рна хлі́ба нема́. **-да́** *дикая*, Chenopodium album L. – лобода́ бі́ла, лобода́ свиня́ча, (*зап.*) на́тина. **-да́** *душистая*, Chenopodium Botrus L. – лобода́ кудря́вець, кудря́вці (-ців). **-да́** *свиная*, Chenopodium hybridum L. – беши́чник, лобода́ крисла́та. **-да́** *вонючая, навозная*, Chenopodium olidum sive Vulvaria – лобода́ смердя́ча, п'ять-трава́. Atriplex L. – лути́га, лобода́. **-да́** *садовая, красная*, Atriplex hortense L. – лобо́да, лобо́да горо́дня.

Лебедёк – лебе́дик, лебе́донько, лебе́дочко, лебеде́ць; *срвн.* **Голу́бчик 2**. [Ох, лебе́дики, бода́й і не каза́ти, – нема́ в нас у Не́мирові ні пра́ва, ні суда́ (Тобіл.). Лети́, лети́, лебе́донько си́вий, ви́соко з орла́ми (Пісня)].

Лебедёнок – лебедя́ (-дя́ти), лебеденя́ (-ня́ти), *мн.* лебедя́та, лебеденя́та. [Гиля́, гиля́, лебедя́та, додо́му! (Пісня). Там пла́вала бі́ла лебе́донька з мале́нькими лебедя́тами (Сл. Гр.)].

Лебедёночек – лебедя́тко, лебеденя́тко, лебедя́точко, лебеденя́точко.

Лебе́дин, *см.* **Лебедёк.**

Лебе́дин, *песен.* – лебеди́н (-на). [Шкода́ того́ лебеди́на, що ви́соко літа́є (Пісня)].

Лебеди́на, *см.* **Лебя́жина.**

Лебеди́ный – лебеди́ний, лебедя́чий. [Дай тобі́, Бо́же, лебеди́ний вік (Номис). Гурт лебедя́чий легі́в (Щогол.)]. **-ная** *грудь* – пе́рса (гру́ди) лебеди́ні. **-ная** *походка* – хода́ лебеди́на. **-ная** *песня* – лебеди́на пі́сня. [І співа́в він пі́сню, пі́сню лебеди́ну (Олесь)]. *По* **-ному** *кричать* – яча́ти. [Чи то гу́си крича́ть, чи лебе́ді яча́ть (АД.)].

Лебёдка – 1) (*самка*) лебі́дка, лебеди́ця, лебеди́на, лебе́дя (-ді), лебе́дка. [Погляда́є як голу́бка, хо́дить, як лебі́дка (Руданськ.). Ой бі́лая лебеди́на ти́хий Дуна́й сколоти́ла (Пісня). Сиве́нька вже була́, а хоро́ша та чепурна́, як та́я лебе́дя (М. Вовч.)]; 2) *см.* **Лебёдушка**; 3) *механ.* – катери́нка. **-ка** *корчевальная ручная, паровая* – катери́нка корчува́льна, ручна́, парова́; 4) *бот.* Origanum vulgare L. – матери́нка, ду́ховий цвіт, майра́н.

Лебёдный – лободя́ний. [Лободя́ний хліб].

Лебёдовые, *бот.* Chenopodiaceae – лободува́ті.

Лебёдовый – лободя́ний, лободо́вий, зро́блений із лободи́. [Лободя́ні ха́щі. Лободо́ве ли́стя. Курі́нь із лободи́].

Лебедо́к, *см.* **Лебедёк.**

Лебёдонька, *см.* **Лебёдушка.**

Лебёдочка – 1) (*самка*) лебі́[е́]донька, лебі́[е́]дочка, лебедя́ночка, лебеди́чка; *срвн.* **Лебёдка 1**. [Ой кри́кнула лебі́донька із-за хви́лі вирина́ючи (Пісня). Там пла́вала лебедя́ночка з мале́нькими лебеденя́тками (Сл. Гр.)]; 2) *см.* **Лебёдушка 1**; 3) (*механ.*) невели́ка катери́нка; 4) (*типогр.*) кля́мра.

Лебёдушка – 1) (*ласкат.*) лебі́[é]донька, лебі́[é]дочка, лебеди́чка, голу́бонька, ри́бонька, зі́ронька. [Мару́сенько моя́, лебі́дочко, зі́рочко моя́, ри́бочко, перепели́чко! (Квітка)]; 2) (*самка лебедя*), *см.* **Лебёдочка 1.**
Лебёдчик – 1) (*рабочий*) катери́нник. *Он работает* **-ком** – він працю́є за катери́нника; 2) *см.* **Лебедёк.**
Лебёдыш, *см.* **Лебедёнок.**
Ле́бедь – ле́бідь (-бедя), (*только самка*) лебі́дка, лебеди́ця; *см.* **Лебёдка, Лебеди́н.** [За не́ю йде коза́ченько, як ле́бідь біліє (Пісня)]. **-ди** *кричат* – лебеді́ яча́ть. **-бедь**, *зоол.* Cygnus atratus – ле́бідь чо́рний; Cygnus bewicki Jarr. L. – ле́бідь мали́й; Cygnus cygnus L. – ле́бідь скрипу́н; Cygnus olor Gm. – ле́бідь шовку́н.
Лебедя́нка – 1) (*хлебн. вино*) лебедя́нка; 2) (*охотн. дробь*) шріт на лебеді́, лебедя́нка.
Лебедя́тина, -тинка, *см.* **Лебя́жина.**
Лебедя́тник, Лебедя́тня (*птичник*) – лебідни́к, лебедя́тня.
Лебеза́ – 1) лабу́за, уле́сник, підсипа́йло, крутько́, тупця́йло; *срвн. ещё* **Уго́дник, Льстец**; 2) (*инстр.*) конопа́тиця, конопа́тка.
Лебезе́нье – підле́щування, підсипа́ння до ко́го, запобіга́ння перед ким; *см.* **Лебези́ть.**
Лебези́ть – 1) (*перед кем, около кого*) лабу́зитися, підле́щуватися до ко́го, підсипа́тися до ко́го, запобіга́ти перед ким, упада́ти коло ко́го, крути́тися перед ким, ту́пцятися коло ко́го. (*перен.*) (ли́стом) стели́тися перед ким, *срвн. ещё* **Заи́скивать, Уго́дничать.** [Оцé ту́пцявся, ту́пцявся коло ті́тки, ду́мав ха́ту одпи́ше (Звин.). Як вибира́ли, тоді́ старшина́ ли́стом стели́вся, а тепе́р що! (Звягельщ.)]. *Не даром он около него* **-зи́т** – не ду́рно він до йо́го підле́щується, не ду́рно він кру́титься перед ним; 2) чала́пати, шеле́пати, тьо́пати, брьо́хати (по грязю́ці, по боло́ту); *срвн. ещё* **Шлёпать** *по грязи.*
Лебезли́вый – лабу́зливий, уле́сливий.
Лебезу́н, *см.* **Лебеза́.**
Лебя́дчик – лебедя́тник, лебедя́чий стріле́ць (-льця́), мисли́вець (-вця) на лебеді́.
Лебя́жий, *см.* **Лебеди́ный. -жий** *пух* – лебедя́чий пух.
Лебя́жина, -жинка – лебеди́на, лебеди́нка, лебедя́тина. [А в Кири́льця вечéря: бу́де ри́бка печéна, лебеди́на варéна (Милор.)].
Лев – 1) *зоол.* Felis leo L. – лев (*р.* ле́ва, *мн.* леви́). [Але ви ти́хо, ти́хо йді́ть, сліпо́го ле́ва не буді́ть (Олесь)]. **Лев** (*легендарный в сказках, архилев*) – про́лев, пра́лев, переле́в. [Ти лев собі́, а я про́лев (Руданськ.). Ой ти лев, а я переле́в (Чуб. II). Я ка́же – лев! – А я – пра́лев! (Чуб. II)]. *Рыкание* **-ва** – ле́вовий рик; 2) **лев** *морской*, Phoca vitulina L. – мо́рський лев, *срвн.* **Тюле́нь**; 3) **лев** *муравьиный*, Myrmeleon L. – лев мураши́ний; 4) *астр.* (*созвездие*, Leo major, Leo minor) – Лев вели́кий, Лев мали́й; 5) (*монета*) лев; 6) (*в перен. знач.*) лев, джéґер (-ря), джиґу́н (-на́); *срвн. ещё* **Ловела́с** *и* **Щёголь.**
Лева́к – ліва́к (-ка).
Леванти́н – леванти́на, лева́нтський шовк.
Леванти́нец – 1) леванти́нець (-нця); 2) діло́к (-л(о)ка́), спри́тна люди́на.
Леванти́нный, Леванти́новый – леванти́новий. [Леванти́нове виробни́цтво. Леванти́нова су́кня].
Лева́нтский – лева́нтський. [Лева́нтська ка́ва].
Лева́стый, *см.* **Львообра́зный.**
Лева́цкий – ліва́цький. [Ліва́цькі за́крути (Пр. Правда)].
Лева́чество – ліва́цтво.
Леве́ние – ліві́ння, (*в ещё большей степени*) ліві́шання.
Ле́венький, -ко – ліве́нький, ліве́нько. **-ко** *держишь* – на́дто влі́во (ліво́руч) держи́ш (праву́єш).
Леве́ть – ліві́ти, (*ещё более)* ліві́шати. *Он с каждым днём* **-е́ет** – він що день, то ліві́шає.
Левиафа́н – левія́та́н (-на).
Левизна́ – 1) лі́вий бік (*р.* бо́ку); 2) ви́воро[і]т (-роту), спід (*р.* спо́ду), низ (-зу): *срвн. ещё* **Изна́нка**; 3) непра́вда; *срвн. ещё* **Кри́вда**; 4) (*политич.*) лі́вість (-вости), лівина́, ліви́зна. *Прикрывать правый уклон* **-но́ю** *фразы* – прихо́вувати пра́вий у́хил лі́вістю (ліви́зною) фра́зи. *Он отличается* **-но́ю** *взглядов* – він відо́мий з лі́вости (ліви́зни) по́глядів. *Детская болезнь* **-ны́** – дитя́ча хворо́ба ливини́ (ліви́зни).
Ле́вик – 1) (*ум. от* **Лев**) ле́вик, леву́сь (-ся); 2) (**Лёвик**) (*застёжка*) ле́вик, ле́вова голова́; 3) го́луб-верту́н.
Леви́т – леви́т (-та). *Книга* **Леви́т** – тре́тя кни́га Мойсе́йова, Леви́т.
Леви́тов, Леви́тский – леви́тів (-ового), леви́тський.
Леви́ть – ліви́ти, бра́ти влі́во.

Леви́ца (*левое крыло польских полит. партий*) – ліви́ця.
Левко́евый, Левко́йный – левко́йовий, (*зап.*) левко́війовий.
Левко́й, *бот.* Mattiola incana R. – левко́я, (*зап.*) левко́вія. *Комнатный* **-ко́й** – ха́тня левко́я (левко́нія).
Левко́ма – більмо́.
Левко́ния *полевая*, *бот.* Chamaenerium angustifolium Scop. – зніт вузьколи́стий, іва́н-чай, кипре́й, льоно́к, плаку́н.
Левкорре́я – упла́ви (вів), *срвн.* **Бе́ли.**
I. Ле́во, *нрч.* – ліво́руч. *Держи* **-во**! – праву́й (керу́й) ліво́руч, бери́ цоб!
II. Ле́во, *мжд.* – ліві́ш! (*на волов*) цоб! соб! (*на лошадей*) вістя́! віштя́.
Левобере́жный – лівобі́чний, лівобере́жний. *Житель* **-ной** *Украины* – лівобі́чний украї́нець, лівобере́жець (-жця), (*стар.*) гетьма́нець (-нця).
Левобо́кий – 1) лівобі́чний; 2) лівобо́кий, кривобо́кий (на лі́вий бік).
Левовраща́ющий – лівокру́жний, лівозверта́льний.
Ле́вость – лі́вість (-вости).
Лево-эсе́ровский – ліво-есе́рівський. **-кие** *группировки* – ліво-есе́рівські угрупо́вання.
Левре́тка, -точный – левре́та, левре́товий.
Левурда́, *бот.* Allium victoriale L. – часни́к гадю́чий, ле́вурда.
Левша́ – 1) лі́ва рука́, ліви́ця, лівша́. [Ізня́в ліви́цю вго́ру (Куліш). Лівше́ю кра́ще заміта́ти (Борзенщ.)]; 2) (*о челов.*) лівша́, шульга́, (*только о мужчине*) ліва́к, лівша́к (-ка́), лівшу́н (-на́), лівку́т, лівку́тник, лівцу́н, (*зап.*) манько́, маньку́т, майку́т, майку́тник, (*только о женщине*) ліва́чка, лівшу́нка, лінку́тниця, лівцу́нка, (*зап.*) маньку́тниця, майку́тниця. [Вона́ лівша́: все лі́вою руко́ю ро́бить (Богодух.). Чи ти шульга́, що лі́вою руко́ю мете́ш? (Борзенщ.)].
Левша́к, -чка, *см.* **Левша́ 2.**
Ле́вый – лі́вий. [Поверну́вся коза́к Неча́й на лі́веє плече́ (Дума)]. *По* **-вой** *стороне, по* **-вую** *сторону* – ліво́ру́ч. [Ліво́руч гура́льня, право́руч – двір (Коцюб.)]. *С* **-вого** *берега* – ліво́біч чого́. [Ра́яли споруди́ти ліво́біч Дніпра́ шко́лу лица́рську (Куліш)]. *По* **-вую** *руку* – ліво́ру́ч (кого́, чого́). **-вый** *вол, конь* (*в парной запряжке*) – підру́чний, кінь (віл). **-вое** *крыло партии, парламента* – лі́ве крило́, ліви́ця парті́йна, парламента́рна. **-вым** *становиться, см.* **Леве́ть.**
Лега́вый, *см.* **Ляга́вый.**
Легализа́ция – легалізува́ння, *сов.* злегалізува́ння; легаліза́ція, узако́нення. **-ция** *устава* – затве́рдження стату́ту.
Легализи́ровать, -ся – легалізува́ти, -ся, узако́нювати, -ся, роби́ти, -ся зако́нним, *оконч.* злегалізува́ти, -ся, узако́нити, -ся, зроби́ти, -ся зако́нним. **-зи́рованный** – (з)легалізо́ваний, узако́нений.
Лега́льно – лега́льно, зако́нно.
Лега́льность – лега́льність, зако́нність (-ности).
Лега́льный – лега́льний, зако́нний.
Ле́гарь – ле́гар (-ря), лежа́к (-ка́), ба́нтина.
Лега́т – 1) лега́т, послане́ць (-нця́), посо́л (-сла́); 2) *юрид.* – лега́т.
Лега́то, *муз.* – лега́то, звя́зно, (*гал.*) в’я́зано.
Лега́тство – лега́тство, посла́нництво.
Лега́ция, -цио́нный – лега́ція, легаці́йний.
Ле́гель (*нем.* Lägel), *строит.* – ле́гар (-ря), лежа́к (-ка́), ба́нтина.
Леге́нда – 1) леге́нда, пере́каз (-зу); *срв.* **Преда́ние, Пове́рие.** [Згада́вся пере́каз про бі́лу бра́нку, що втопи́лася з нудьги́ за Украї́ною (Загірня)]; 2) (*выдумка*) ви́гадка, небили́ця; *срвн.* **Вы́мысел**; 3) на́пис (-су), леге́нда; 4) поя́снення.
Легенда́рность – легенда́рність, казко́вість (-вости).
Легенда́рный – 1) легенда́рний, казко́вий, (*баснословный*) байко́вий; 2) (*выдуманный*) ви́гаданий.
Леге́ндный – леге́ндовий.
Ле́герный, *техн.* – ле́герний.
Легио́н – 1) легіо́н (-ну). [В брита́нських га́льських легіо́нах не муштрува́лись (Шевч.)]. **-о́н** *Почётный* (*орден во Франции*) – Поче́сний Легіо́н; 2) (*перен.*: *множество*) си́ла, си́ла-силе́нна, тьма-тьму́ща. **-ны** *несчётные* – незліче́нні легіо́ни, тьми-тьму́щі.
Легиона́рий – 1) *см.* **Легионе́р**; 2) кавале́р о́рдену Поче́сного Легіо́ну.
Легионе́р – легіоне́р (-не́ра).
Легионе́рский – легіоне́рський.

Легио́нный – легіо́новий, легіо́нний.
Леги́ровать, *метал.* – легува́ти, *сов.* злегува́ти що. **Леги́рованный** – лего́ваний, злего́ваний. **-ться** – легува́тися, бу́ти лего́ваним, *сов.* бу́ти злего́ваним.
Легитимацио́нный – легітимаці́йний.
Легитима́ция – легітима́ція; всино́влення непра́вноро́дженого (нешлю́бного), узако́нення.
Легитими́зм – легітимі́зм (-му).
Легитимизова́ть, Легитими́ровать – легітимізува́ти, узако́нювати *и* узаконя́ти, визнава́ти, *сов.* узако́нити, ви́знати за зако́нне.
Легитими́ст, -тка, -ми́стский – легітимі́ст, -тка, легітимі́стський.
Легити́мность – легіти́мність, зако́нність (-ности).
Легити́мный – легіти́мний, зако́нний, згі́дний із зако́ном.
Лёгкие – леге́ні (-нів, *ед. ч.* леге́ня), ле́гкі (-ких, *ед. ч.* ле́гке, -кого), *редко* легу́ші (-гу́ш, *ед. ч.* легу́ша), легу́шки (-шок), хри́пи (-пів). [Ста́ли суди́ суди́ти, кома́рика ділі́ти: цьому́-тому́ по стегну́, а Грицько́ві леге́ні (Пісня). Прийшла́ смерть моя́, ле́гке то́читься (Руданськ.)]. *Воспаление* **-ких** – леге́нниця, запа́лення леге́нів (ле́гких). [Ма́ма вме́рла на запа́лення ле́гких (Франко)].
Лёгкий *и* **-гок** – 1) ле́гки́й (-ка́, -ке́). [Паляни́ця легка́, до́бре ви́печена (Звин.)]. **-кий** *как перо* легки́й як пір'ї́на, легки́й як пух. **-кий** *груз, багаж* – легки́й ванта́ж, бага́ж. **-кий** *мусор, горн.* – штиб (-бу). **-кая** *почва* – легки́й ґрунт, перегні́й (-но́ю); пухка́ земля́. *Да будет ему земля* **-ка**! (*о покойнике*) – хай йому́ земля́ перо́м! Неха́й йому́ земля́ легка́! Ле́гко йому́ лежа́ти, перо́м зе́млю держа́ти (Номис). **-кая** *кавалерия* – легка́ кінно́та. **-кое** *войско* – легке́ ві́йсько. **-кая** *атлетика* – легка́ атле́тика. **-кое** *орудие* – легка́ гарма́та. **-кое** *ружьё* – легка́ рушни́ця; 2) (*малый, незначительный слабый и т. п.*) легки́й, леге́нький, невели́кий, невели́чкий, незначни́й. **-кая** *проседь* – леге́нька сивина́. *С* **-кою** *проседью* – сивува́тий, підси́вий, шпакува́тий. **-кие** *морщины* – леге́нькі (неглибо́кі) змо́ршки. **-кий** *ветерок* – леге́нький вітере́ць, (*зефир*) ле́гіт (-готу). [У віко́нце влива́ється ле́гіт майо́вий (Л. Укр.)]. **-кий** *порыв ветра* – леге́нький по́дув (по́дих) ві́тру. **-кий** *дымок* – леге́нький, ріде́нький димо́к (-мку́). **-кий** *морозец* – леге́нький (невели́чкий, мале́нький) морозе́ць. **-кий** *туман*, **-кая** *тучка* – легки́й (леге́нький) тума́н, легка́ (ріде́нька, прозо́ра) хма́рка. [Над доли́нами стої́ть си́зий, легки́й тума́н (Неч.-Лев.)]. **-кое** *наказание* – неважка́ (легка́) ка́ра. **-кая** *вина* – неважка́ прови́на. **-кий** *вздох, стон* – леге́ньке зідха́ння, леге́нький сто́гін. **-кий** *смех послышался среди публики* – ти́хий (леге́нький) сміх почу́вся серед пу́бліки. **-кая** *улыбка* – леге́нька у́смішка. **-кий** *стук, шум* – ти́хий сту́кіт (го́мін). **-кий** *сон* – легки́й, некрі́пки́й сон. *У него* **-кий** *сон* – він некрі́пко (нетве́рдо, чу́тко, чу́йно) спить. **-кое** *движение* – легки́й (леге́нький, незначни́й) рух. *С* **-кою** *иронией* – з легко́ю (леге́нькою) іро́нією. *На её лице вспыхнула* **-кая** *краска* – обли́ччя в не́ї (їй) тро́хи зашарі́лося (спалахну́ло леге́ньким рум'я́нцем). **-кая** *поступь*, **-кий** *шаг* – легка́ хода́. **-кий** *огонь* – повільний (легки́й) ого́нь. **-кая** *боль, болезнь, простуда, усталость, рана* – легки́й біль, легка́ хоро́ба (засту́да, вто́ма, ра́на). **-кий** *озноб, жар* – легки́й (невели́чкий) моро́з (жар). *У него* **-кий** *озноб, жар* – його́ тро́хи моро́зить, у йо́го мале́нький (невели́чкий) жар. **-кие** *роды* – неважке́ (легке́) ро́диво, неважкі́ (легкі́) роди́ни (*зап.* поло́ги). **-кое** *лекарство* – делікатні (м'які́) лі́ки. *Слабит* **-ко** *и нежно* – проно́сить м'я́ко й деліка́тно. **-кие** *средства, меры* – м'які́ за́соби (за́ходи). **-кий** *характер* – м'яка́ (нетяжка́, несуво́ра, лагі́дна) вда́ча. **-кое** *сердце* – м'яке́ се́рце. **-кий** *табак* – легки́й (неміцни́й, па́нський) тютю́н. **-кое** *вино, пиво* – неміцне́ (легке́) вино́, пи́во. **-кий** *раствор* – неміцни́й ро́зчин. **-кий** *напиток* – легки́й напі́й. **-кий** *запах* – легки́й, тонки́й пах (дух). **-кие** *духи, ароматы* – легкі́ (неміцні́) па́хощі; 3) (*необременительный*) легки́й, необтя́жливий, невтя́жливий, (*о пище*: *удобоваримый*) легкостра́вний, стравни́й. [Хліб глевки́й, на зу́би легки́й (Номис)]. **-кая** *должность*, **-кие** *обязанности* – легка́ (невтя́жлива) поса́да, необтя́жливі обо́в'язки. **-кий** *труд* – легка́ пра́ця, (*осудительно*) легки́й хліб. *Зарабатывать* **-ким** *трудом* – заробля́ти легко́ю робо́тою, легкоби́том. [Сі́яти грі́шми, що заробля́в я легкоби́том (Кониськ.)]. **-кий** *хлеб* – легки́й (незагорьо́ваний) хліб. **-кая** *жизнь* – легке́ життя́, життя́ в доста́тках, в розко́шах, легки́й хліб. *Он привык к* **-кой** *жизни* – він звик до легко́го життя́, до легко́го хлі́ба, він легкоби́том вік звікува́в (Кониськ.). **-кий** *обед, завтрак, ужин* – легка́ (стравна́, делі́ка́тна) ї́жа, легка́ стра́ва, легки́й (делі́ка́тний) обі́д (сніда́нок), легка́ (делі́ка́тна) вече́ря; *срвн.* **То́нкий. -кая** *закуска* – легка́ (леге́нька) пере́куска. **-кий** *воздух* – легке́, рідке́ пові́тря; сві́же пові́тря; 4) (*нетрудный*) легки́й, неважки́й, (*простой*) про́стий, нему́дрий. **-кое** *дело* – легка́ (нему́дра, неважка́) спра́ва (робо́та). **-кое** *ли дело*! – ле́гко сказа́ти! то не жарт! **-кое** *для понимания изложение, доказательство* – ви́клад, до́каз зрозумі́лий, (*иногда*) розу́мний. **-кая** *фраза, задача* –

легке́ ре́чення, завда́ння. **-кий** *слог* – легка́ мо́ва. *Этот писатель отличается* **-ким** *слогом* – у цьо́го письме́нника легка́ мо́ва, ви́дко легку́ мо́ву. **-кий** *стих* – легки́й вірш. **-кий** *экзамен*, **-кое** *испытание* – легки́й і́спит. **-кий** *танец* – легки́й (неважки́й) та́нець (-нця). *Он упивался* **-ким** *успехом* – він п'яні́в з легко́го у́спіху. **-кая** *добыча* – легка́ здо́бич; 5) (*весёлый*) легки́й, леге́нький, весе́лий, (*поверхностный*) поверхо́вний, побі́жний, легкобі́жний, (*ветреный*) по́ле́гкий. **-кая** *жизнь* – легке́ (безжу́рне) життя́. **-кая** *шутка* – леге́нький жарт. **-кая** *радость*, **-кое** *настроение* – безхма́рна ра́дість, безхма́рний на́стрій. **-кое** *отношение к своим обязанностям* – легкова́ження свої́ми обо́в'язками. **-кое** *знакомство с чем-л.*, **-кое** *понятие о чём-л.* – побі́жне (поверхо́вне, поглибо́ке) знання́ чого́сь (спра́ви, пре́дмету), мала́ тя́ма в чому́сь. **-кий** *ум* – неглибо́кий (легкобі́жний) ро́зум. **-кое** *увлечение* – легкобі́жне (скоромину́ще, неглибо́ке) захо́плення. *Чувство женское* **-ко** – жіно́че почуття́ по́легке (неглибо́ке, непості́йне). **-кий** *характер* – неглибо́ка вда́ча; м'яка́ (ла́гі́дна) вда́ча. **-кий** *человек* – неглибо́ка (легкоду́мна) люди́на, по́легка люди́на. **-кий** *взгляд на вещи* – поверхо́вне (легкова́жне) ста́влення до справ. **-кое** *обращение в обществе* – ві́льне, неви́мушене пово́дження в товари́стві. *С ним* **-ко́** *и горе* – з ним і ли́хо не страшне́. **-кие** *движения* – легкі́, ві́льні (неви́мушені) ру́хи. **-кий** *голос* – ві́льний (плавки́й) го́лос. **-кая** *музыка* – легка́ (непова́жна) му́зи́ка. **-кое** *чтение*, **-кая** *литература* – легке́ чита́ння, легка́ лекту́ра; (*изящная*) кра́сне письме́нство; (*эротическ.*) лекту́ра (письме́нство) про коха́ння, ероти́чна лекту́ра, ероти́чне письме́нство; 6) (*легкомысленный, ветренный*) по́легкий, легкова́жний, легкоду́мний. **-кого** *поведения девица* – по́легка ді́вчина, ді́вчина легки́х зви́чаїв. *Искательница, любительница* **-ких** *приключений* – охо́ча до легки́х романти́чних приго́д, охо́ча ле́гко поромансува́ти, романсо́ва аванту́рниця. **-кие** *нравы* – по́легкі, ві́льні зви́чаї. *Пьеса, произведение, музыка* **-кого** *содержания, тона* – п'є́са (твір, музи́ка) легко́го змі́сту, то́ну; 7) (*быстрый, расторопный*) легки́й, швидки́й, прудки́й, метки́й, жва́вий, мото́рний. [Ота́ смі́лива, метка́ Ка́тря (М. Вовч.). Жва́вий, як ри́бка в рі́чці (Номис)]. **-кий** *на ногу* – швидки́й (прудки́й, легки́й) на но́ги. **-кий** *на под'ём* – рухли́вий, ворушки́й. **-кий** *на ходу* – (*о машине*) легки́й у робо́ті, (*об экипаже колесн.*) легки́й, розко́тистий, котю́чий, бігки́й, (*о санях, лодке*) легки́й, плавки́й; *срвн.* **Легкохо́дный.** [Легки́й чо́вен (Полт.)]. **-кий** *на кулак* (*драчливый*) – битли́вий, швидки́й на кула́к (до бі́йки). **-кий** *на руку* (*удачливый*) – легки́й на ру́ку. *С* **-кой** *руки* – з легко́ї руки́. [З щи́рого се́рця та з легко́ї руки́ діду́сь дарува́в (Кониськ.)]. *Он* **-гок** *на руку* – у йо́го легка́ рука́, він до́брий на почи́н. [Кароо́кий чолові́к – до́брий на почи́н (Мирг.)]. *Делать на* **-кую** *руку* – роби́ти аби́як (на спіх, на швидку́ ру́ку, на швидку́ руч). *Работа на* **-кую** *руку* – швидка́ робо́та. [Швидко́ї робо́ти ніхто́ не хва́лить (Номис)]. **-кий** *на слёзы* – тонкосльо́зий, (*сущ.*) тонкослі́зка. **-кий** *на язык* – а) язика́тий, слизькоязи́кий; б) говірки́й, балаку́чий, балакли́вий. **-гок** *на помине* – про во́вка помо́вка, а вовк і в ха́ту (Приказка). **-кая** *кисть* – легки́й пе́нзель (-зля); 8) (*негромоздкий, стройный*) легки́й, струнки́й. **-кая** *колокольня, беседка, колонна* – легка́ (струнка́) дзвіни́ця, альта́нка, коло́на. **-кие** *украшения* – легкі́ оздо́би. *Более* **-кий**, *наиболее* **-кий** – ле́гший, найле́гший *и т. д.* [Але́ Оле́ся була́ ле́гша на ско́ки (Н.-Лев.)]. *Становиться более* **-ким,** *см.* **Легча́ть.** *Довольно* **-кий** – до́сить легки́й, леге́нький *и т. д., см.* **Лёгонький.**

Легко́ – 1) ле́гко, нева́жко; 2) помі́льно, м'я́ко, делі́ка́тно, немі́цно; 3) необтя́жливо; 4) ле́гко, про́сто, нему́дро; 5) поверхо́вно, побі́жно, негли́боко, легкоду́мно, ві́льно, неви́мушено, пла́вко; 6) по́легко, легкова́жно; 7) ле́гко, шви́дко, пру́дко, бі́гко, пла́вко; аби́як; 8) стру́нко, *см.* **Лёгкий.** [Ле́гко зідхну́вши, спита́вся він (Васильч.). Ле́гко йому́ ди́хати! (Номис). Цей чо́вничок іти́ме пла́вко (Звиног.)]. *Дело это* **-ко́** *можно уладить* – цю спра́ву ле́гко мо́жна владна́ти (влаштува́ти). *Сапоги* **-ко́** *входят на ногу* – чо́боти ле́гко взува́ються. **-ко** *ударил* – леге́нько (зле́гка) вда́рив. *Он* **-ко́** *прыгает* – він легки́й на ско́ки. **-ко** *вам говорить* – ле́гко вам каза́ти, ва́шими-б уста́ми та мед пи́ти. **-ко** *сказать* – ле́гко сказа́ти (мо́вити). *Он* **-ко́** *одет* – він ле́гко вдя́гнений. *Это место* **-ко́** *перевести* – цей у́ступ легки́й для пере́кладу. *Это* **-ко́** *сделать* – це нева́жко зроби́ти, це неважка́ робо́та (нему́дра спра́ва), це за жарт зроби́ти. *Он* **-ко́** *стихи пишет* – у йо́го легке́ перо́ до віршува́ння. **-ко́** *и привольно ему сделалось* – на́че на світ удру́ге народи́вся, світ йому́ вго́ру підня́вся. *Это не так* **-ко** – це не така́ про́ста спра́ва, це не жарт. *Более* **-ко́**, **Ле́гче,** *см.* **Ле́гче.**

Легкобо́йность – ле́гкість, легкострі́льність (-ости).

Легкобо́йный – легки́й, легкострі́льний. [Легка́ гарма́та]. **-ное** *ружьё* – легка́ (легкострі́льна) рушни́ця; рушни́ця, що неві́рно (недале́ко) б'є.

Легковари́мость – 1) легкова́рність (-ности); 2) легкостра́вність, (легка́) стра́вність,

ле́гкість (-кости) для стра́влення; *срвн.* **Удобовари́мость. -мость** *пищи* – легкостра́вність ї́жі, ле́гкість стра́ви.

Легковари́мый – 1) легки́й до варі́ння, легкова́рний, що шви́дко ува́рюється. **-мое** *мясо* – м’я́со легке́ до варі́ння (що шви́дко ува́рюється); 2) легкостра́вний, стравни́й, легки́й; *см. ещё* **Удобовари́мый. -мая** *пища* – легкостра́вна, стра́вна ї́жа, легка́ стра́ва.

Легкова́тость – легкува́тість, ле́гкість на вагу́.

Легкова́тый – леге́нький, легкува́тий, легки́й на вагу́.

Легкове́р, -ка – легкові́р (-ві́ра), -ві́рка.

Легкове́рие – легкові́р’я, легкові́ра (*ж. р.*), імові́р’я.

Легкове́рно – 1) легкові́рно, імові́рно, дові́рливо; 2) *см.* **Легкомы́сленно.**

Легкове́рность – 1) легкові́рність, легкові́ра, імові́рність, дові́рливість (-вости). [Безкрити́чність і легкові́рність пану́ють над бага́тими й бі́дними (Куліш)]; 2) *см.* **Легкомы́сленность, Наи́вность.**

Легкове́рный – 1) легкові́рний, імові́рний, дові́рливий. [От-та́к то ло́влять легкові́рних ду́рнів (Куліш). Казки́, що ї́ми імові́рну чернь на ву́лицях ляка́ють (Грінч.)]; 2) *см.* **Легкомы́сленный, Наи́вный.**

Легкове́сие – легка́ (мала́, невели́ка) вага́, ле́гкість (-кости) на вагу́.

Легкове́сно – ле́гко, нева́жко, (*неполновесно*) несповна́ ваги́.

Легкове́сность – ле́гкість (-кости), на́дто вели́ка ле́гкість, неповнова́тість, непо́вна вага́. **-ность** *зерна* – на́дто вели́ка ле́гкість зе́рна.

Легкове́сный – легки́й (на вагу́), неважки́й, (*неполновесный*) на́дто легки́й, не по́вної ваги́, неповнова́гий. **-ная** *монета* – не по́вної ваги́ гроши́на, неповнова́га моне́та. **-ное** *зерно* – на́дто легке́ зе́рно. **-ный** *человек* – легкоду́м, гони́вітер, же́вжик, *см.* **Вертопра́х.**

Легково́гнутый – легковгну́тий, зле́гка вгну́тий. [Легковгну́те скло].

Легковозгора́емость – легкозапа́льність, займи́стість (-тости); *срвн.* **Легковоспламеня́емость.**

Легковозгора́емый – легкозапа́льний, займи́стий; *срвн.* **Легковоспламеня́емый.**

Легково́й – легки́й, легкотя́глий. **-во́й** *автомобиль* – пасажи́рний автомобі́ль. **-во́е** *движение* – повозо́вий рух. **-вой** *извозчик* – дрожка́р (-ря́), візни́к (-ка́), візни́ка (-ки), (*гал.*) фія́кр, ф[х]у́рка, (*насм.*) ванько́; *срвн.* **Изво́зчик** *легковой.* **-вой** *экипаж* – по́віз (*р.* по́возу), (*теснее*) дро́жки (*р.* дро́жок); *срвн.* **Экипа́ж.**

Легковооружённый – легкоозбро́єний.

Легковоспламеня́емость – легкозапа́льність, легкогорю́чість, займи́стість (-тости).

Легковоспламеня́емый – легкозапа́льний, легкогорю́чий, займи́стий. **-мое** *вещество* – займи́ста речовина́, легкогорю́че наді́б’я.

Легковоспламеня́ющийся – легкогорю́чий, займи́стий, палки́й.

Легковраща́тельный, -ща́ющийся – поворо́тистий, обертки́й.

Легковы́пуклый – легкови́гнутий, зле́гка ви́гнутий. [Легкови́гнута ба́ня (*купол*)].

Легкодобы́чливый – легки́й. **-вый** *заработок* – легки́й заробі́ток, легки́й хліб.

Легкодоро́жный – легки́й, легкої́зний, пасажи́рний, пасажи́рський. [Легки́й велосипе́д. Пасажи́рний автомобі́ль].

Легкодосту́пный – 1) досту́пний, присту́пни́й. [Лю́ди доступні такі́, приві́тні (М. Вовч.)]. **-ная** *женщина* – жі́нка присту́пна, (*иносказ.*) нескупа́, ще́дра, широкосе́рда, з гости́нною душе́ю; 2) присту́пний, загальнопристу́пний; *срвн.* **Общедосту́пный.**

Легкоду́м – легкоду́м, гони́вітер, же́вжик, вітрого́н, неста́ток (-тка), шалапу́т, легкова́жна (по́легка) люди́на.

Легкоду́мный, *см.* **Легкомы́сленный.**

Лёгкое, *анат.* pulmo – леге́ня (-ні); *срвн.* **Лёгкие.** *Воспаление* **-ких**, pneumonia – леге́нниця, запа́лення леге́нів.

Легкозагора́ющийся – займи́стий. *См.* **Легковоспламеня́ющийся.**

Легкозёрный – легконасі́нний, легкозе́рний, легки́й на зе́рно (насі́ння).

Легкоисполни́мость – ле́гкість до ви́кона́ння.

Легкоисполни́мый – легки́й до ви́кона́ння. *См.* **Лёгкий 3.**

Легкоисправи́мый – легкопопра́вний.

Легкоко́нный – легки́й, легкокі́нний, (*стар.*) легкокомо́нний. **-ая** *кавалерия* – легка́ кінно́та. **-нный** *полк* – легкокі́нний полк.

Легкокры́лый – легкокри́лий. [Легкокри́лим ро́си віта́ють кра́сні мрї́ї (Л. Укр.)].

Легкомётный – легкоки́дний, прудколе́тий.

Легкомы́сленничать – пово́дитися легкоду́мно, легкова́жно, по́легко, бу́ти легкоду́мом.

Легкомы́сленно – легкоду́мно, легкова́жно, легкоду́шно, (*необдуманно*) нерозва́жно,

нерозсу́дливо; ві́льно, по́легко, легкозвича́йно. [З се́рцем не мо́жна пово́дитися легкова́жно, не помі́ркува́вши гара́зд (Н.-Лев.). За ра́дістю вганя́ють легкоду́шно (Грінч.)]. **-но** *относиться, отнестись к кому, к чему* – легкова́жно ста́витися, поста́витися до ко́го, до чо́го, су́проти чо́го, легкова́жити, злегкова́жити що. [Мої́ слова́ він злегкова́жив (Крим.)].

Легкомы́сленность, *см.* **Легкомы́слие.**

Легкомы́сленный – легкоду́мний, легкова́жний, легкоду́шний, пусти́й, (*нерассудительный*) нерозва́жний, нерозсу́дливий; *срвн.* **Лёгкий 6**. [Всі вони́ вітрого́ни легкоду́мні (Н.-Лев.). Я люби́в його́ за весе́лу, хоч і легкова́жну вда́чу (Грінч.). Той профе́сор-ме́дик був люди́на дово́лі легкоду́шна (Крим.). А в козака́ ро́зум пусти́й (Грінч. III). Прості́ть його́ і не бері́ть за зле слів нерозва́жних (Л. Укр.)]. **-ная** *девица* – легкова́жна, по́легка, легкозвича́йна ді́вчина. **-ный** *человек* – легкоду́м, легкова́га (*общ. р.*), легкоду́х, гони́вітер, же́вжик, (*пров.*) неста́ток (-тка), (*сорванец*) шалапу́т. **-ный** *шаг, поступок* – легкова́жний крок (вчи́нок). **-ное** *поведение* – а) легкоду́мна, легкова́жна поведі́нка; б) ві́льна, по́легка, легкозвича́йна поведі́нка, легкі́ зви́чаї.

Легкомы́слие – легкоду́мство, легкоду́мність, легкова́жність, легкоду́шність, нерозва́жність, нерозсу́дливість. [Ра́ди нажи́ви з лю́дського недо́свіду й легкоду́мства (Куліш). Боротьба́ з «трої́стою спі́лкою» легкова́жности, туподу́мства та безглу́здя (Єфр.)].

Легконо́гий – легконо́гий, прудконо́гий.

Легконо́сный, *см.* **Легкопереноси́мый.**

Легкопереvари́мость, *см.* **Легковари́мость 2.**

Легкопереvари́мый, *см.* **Легковари́мый 2.**

Легкопереноси́мый – легки́й (для перено́су), леге́нький, неважки́й; *см. ещё* **Лёгкий 2.**

Легкопла́вкий – топки́й, легкото́пкий.

Легкопла́вкость – то́пкість, легкото́пкість (-кости).

Легкоподви́жность – легкорухли́вість, легкору́хість (-хости); (*термин*) легкопору́шність (-ности).

Легкоподви́жный – легкорухли́вий, легкору́хий. **-ный** *прибор* – легкопору́шний пристрі́й (-ро́ю).

Легкопо́ртящийся – скорогни́лий, що шви́дко псує́ться. **-щиеся** *продукты* – скорогни́лі проду́кти (що шви́дко псую́ться).

Легкопостига́емый – легковтя́мний, легки́й до зрозумі́ння, що ле́гко мо́жна збагну́ти.

Легкоразлага́емый, -га́ющийся – легки́й до ро́зкладу. **-мое** *вещество* – легка́ (-ке́) до ро́зкладу речовина́ (наді́б’я).

Легкора́неный – легкора́нений, легкопора́нений.

Легкора́нность, -ранный, *охотн.* – легкора́нність (-ности), легкора́нний.

Легкорастворимый – легкорозчи́нний, легкорозпу́скний. [Легкорозчи́нна сіль].

Легкору́кий – легкору́кий, до́брий на почи́н.

Легкору́нный – тонкору́ний, тонково́вний.

Легкосемя́нный – 1) скоросі́йний. [Скоросі́йне де́рево]; 2) *см.* **Легкозёрный.**

Легкосе́рдый – приві́тний, ласка́вий, щи́рий.

Легкоси́льный – малоси́лий. [Малоси́лий автомобі́ль].

Легкоскользя́щий – легки́й, ковзки́й. **-щие** *танцоры* – легкі́ танцюри́сти. **-щие** *коньки* – ковзкі́ ли́жви.

Легкосменя́емый – легкозамі́нний. **-мая** *часть машины* – легкозамі́нна части́на маши́ни.

Лёгкость – 1) ле́гкість (-кости), легкота́; 2) пові́льність, м’я́кість, делікá́тність; 3) необтя́жливість; 4) про́стість, зрозумі́лість; 5) поверхо́вність, побі́жність, легкоду́мність, неви́мушеність, пла́вкість; 6) легкозвича́йність, легкі́, ві́льні зви́чаї; 7) ле́гкість, шви́дкість, пру́дкість; 8) стру́нкість (-кости); *срвн.* **Лёгкий. -ость** *в мыслях* – ле́гкість думо́к. *С* **-тью** *что-л. делать* – роби́ти щось ле́гко, за і́грашки. [Зберу́ться дівча́та та гурто́м на сінока́ті за і́грашки й повигріба́ють (Основа)]. **-кость** *на ходу в работе* – ле́гкість хо́ду, в робо́ті.

Легкота́ – 1) *см.* **Лёгкость**; 2) легкоду́м, гони́вітер (-тра). *Народ*-**легкота́** – наро́д з ві́тром у голові́, наро́д з легко́ю кеше́нею (з ві́тром у кеше́ні).

Легкотеку́чий – 1) легкопли́нний. **-чая** *жидкость* – легкопли́нна ріди́на́, легкопли́нне те́чиво; 2) бистропли́вний, бистропли́нний, би́стрий; *см.* **Быстроте́чный.**

Легкотеку́щий – легки́й, плавки́й, пливки́й. **-щая** *речь* – легка́ (плавка́, пливка́) мо́ва.

Легкотка́нный – тонкотка́нний, прозо́рий. [Тонкотка́ні поло́тна. Прозо́ре вбра́ння́].

Легкоулету́чивающийся – летю́чий, легколе́тний. **-щаяся** *мазь* – летю́ча масть.

Легкоу́мие, Легкоу́мный, *см.* **Легкомы́слие, Легкомы́сленный.**

Легкоу́м, -мок – 1) *см.* **Сумасбро́д**; 2) **Легкоду́м.**

Легкоусва́иваемый, -своя́емый – легкоза[при]свíйний, легки́й до засвóювання (засвóєння). **-мая** *пища* – легкá до засвóювання ї́жа. **-мое** *учение* – легкá до засвóєння наýка.
Легкохóдность – легкохóдість, бíгкість, котю́чість, лéгкість (-ости), легки́й хід (хóду); плáвкість (-кости), *срвн.* **Легкохóдный.**
Легкохóдный – (*об экипаже колесн.*) легкохóдий, розкóтистий, бігки́й, котю́чий, (*о лодке, корабле, санях*) легки́й, легéнький, плавки́й. [Легéньке судéнечко, срíбне весéлечко (Чуб. V)].
Лёглость – лéглість; полéглість (-лости).
Лёглый – лéглий; полéглий. [Лéгле бóрошно. Полéглий хліб нá полі].
Легнóтник, *бот.* Anemone Hepatica L. – перéліска, прóліска, прóлісок (-ска), первóцвіт, си́ній цвіт.
Лёгок, *см.* **Лёгкий.**
Легóнечко, *нрч.* – 1) легéнько, злегéнька, не дýже. [Легéнько торк ногóю (Франко). Хтось удáрив Гнáта легéнько по плéчах (Коцюб.)]; 2) повíльно, повóлі, помáлу.
Лёгонький, легóнек – легéнький; повільнéнький; вільнéнький, швидéнький; стрункéнький; *срвн.* **Лёгкий.** [Легéнький moróзець (Київ). Легéнька сви́точка вíтром підби́та (Полт.)]. **-гóнек** *на язык* – язикáтенький, балакýченький. *Девушка с* **-ким** *поведеньицем* – полегéнькі дівчáта, дівчáта легéньких зви́чаїв (нóровів).
Легóнько *и* **Лёгонько** – легéнько; злегéнька, не дýже, трóхи, трóшки; потрóшку, помáлу, помалéньку; *срвн.* **Лёгонький.** [Піди́ собі тихéсенько й легéнько з хáти (Чуб. I). Нехáй йомý легéнько згадáється, де він у світі повертáється (Номис)]. **-ко** *постучать в дверь* – злегéнька постýкати в двéрі. *Извозчик, поезжай* **-ко**! – візникý, поганя́й повóлі, помалéньку!
Лёгость, *см.* **Лёгкость.**
Легóхонек, *см.* **Легóхонький.**
Легóхонький, -хонек – легéсенький; (*совсем лёгкий*) легíсінький; *срвн.* **Лёгкий.**
Легóхонько – легíсінько.
Лёгочница, *бот., см.* **Медуни́ца.**
Лёгочный, *анат.* pulmonalis – легенéвий. **-ная** *чахотка* – сухóти (-хіт), горбкови́ця. **-ное** *заболевание* – легенéве захворíння, легенéва х(в)орóба. **-ный** *вольной* – хвóрий (слаби́й) на сухóти, сухíтний, сухíтник; *срвн.* **Чахóточный. -ный** *лишай*, *бот.* Sticta pulmonaria Ach. – дубóва лáпа, бýкова грань.
Легóшенький, -нек – легéсенький; *срвн.* **Лёгкий.** [Над широ́кими сінóжатями повстáв легéсенький тумáн (Н.-Лев.)].
Легóшенько, *нрч.* – легéсенько, злегéсенька. [За пóмилки Зóся легéсенько скýбла йогó за вýхо (Н.-Лев.). Чумáрочка рябéсенька, пригортáє злегéсенька (Пісня)].
Легуми́н, *хим.* – легумíна, рослúнна казеїна (-ни).
Легчáйший – найлéгший, (*иногда*) легíсінький.
Легчáть – 1) (*кому*) лéгшати комý, (*отлегать*) відлягáти комý від чóго, в чóму, відпускáти комý. [Мені лéгшає в невóлі, як я їх (вíрші) складáю (Шевч.)]. *Больному никак не* **-чáет** – слабóму аж ніяк не лéгшає; 2) (*кого*) викладáти, чи́стити, валáшити когó, *см.* **Класть 3.**
Лéгче – 1) (*ср. ст. от* **Легкó**) лéгше, (*ласкат.*) лéгшенько; вільнíше; *срвн.* **Лёгкий, Легкó**. [Бýде лéгше в чужíм пóлі сиротí лежáти (Шевч.). Бýду я для нéї нáймичку держáти, щоб вонá в мéне лéгшенько роби́ла, щоб вонá в мéне хóроше ходи́ла (Пісня)]. **-че** *говорить, чем делать* – лéгше говори́ти, як взя́ти та зроби́ти. *Мне от этого не* **-че** – мені з тóго не лéгше. **Лéгче**! – лéгше! помáлу! повóлі! оберéжно! *Шла кума пеша, куму* **-че** – бáба з вóза, на кóні (кóням) лéгше. **-че** *всего* – найлéгше. *Как можно* **-че** – як-найлéгше, що-найлéгше. **-че** *всего давать советы* – найлéгша спрáва (найлéгше) давáти порáди. *Час от часу не* **-че** – що годи́на, то не лéгше. **-че** *стало на душе* – з душí мов спáло, відляглó (*иногда*: відлигнýло) на сéрці. [Нехáй трóхи одлигнé на сéрці (Основа)]. **-че** *становиться, стать* – лéгшати, полéгшати. *Мне* **-че** *станет, становится, становилось, стало* – полéгшає, лéгшає, лéгшало, полéгшало, відпýстить, відпусти́ло мені. [Сльозá змивáє гóре, óт воно й лéгшає людúні (Грінч.). Полéгшало на два рóки по всій Украї́ні (Руданськ.). Оцé мені трóхи відпусти́ло (Кониськ.)]; 2) (*более лёгкий*) лéгший від (за) кóго, *см.* **Лёгкий.** *Он* **-че** *меня* – він лéгший за мéне. *Он* **-че** *всех* – він найлéгший помíж усімá, за всіх.
Легчéние, -нье – 1) полéгшування; 2) викладáння, чи́щення, валáшення; *срвн.* **Кастри́рование.**
Легчи́ть (**-чý, -чи́шь**) *кого, что* – 1) полéгшувати комý що, давáти полéгкість; 2) *охотн.* – лéгко стрілятú (би́ти). *Ружьё* **-чи́т** – рушни́ця лéгко стрілЯє (б'є); 3) викладáти, валáшити,

чи́стити, *срвн.* **Выхола́щивать.**

Легчи́ться – 1) облє́гшуватися; 2) (*раздеваться*) роздяга́тися, наддяга́тися; 3) (*стар., пускать кровь*) ки́дати крон, відкрива́ти жи́лу; 4) виклада́тися, чи́ститися, вала́шитися, бу́ти викла́даним, чи́щеним, вала́шеним.

Лёд – лід (*р.* льо́ду, *зап.* ле́ду, *мн. ч.* льоди́) кри́га. [По-під льо́дом геть загуркоті́ло (Шевч.). Ой не стій на льоду́, бо прова́лишся (Пісня). Три́чі кри́га замерза́ла, три́чі розтава́ла (Шевч.). Холо́дний, як кри́га (Приказка)]. *Тонкий* **лёд** – тонки́й лід, при́льодок (-дку). **Лёд** *бесснежный* – голощі́к (-що́ку). [На Дніпрі́ голощі́к, – вола́ми не прої́деш, хіба́ коня́кою (Золотон.)]. **Лёд** *из слежавшегося снега* – на́топтень (-тня) (Сл. Гр.). **Лёд** *прибрежный* (*забережник*) – за́бережень (-жня) [Рі́чка ще не заме́рзла, а за́бережні вже є (Міуськ.)]. **Лёд** *на ветвях* (*при гололедице*) – ожеле́дець (-дця). **Лёд** *искусственный* – ро́блений лід, ро́блена кри́га. **Лёд** *наносный* – кри́га нагінна́ (прибу́ла). **Лёд** *тронулся* – кри́га скре́сла, лід скрес. [Ско́ро оце́ кри́га скре́сла, Ка́тря вже й весня́нки заспіва́ла (М. Вовч.)]. **Лёд** *ломается, взломался* – злама́ло кри́гу, трі́снула кри́га. **Лёд** *идёт, пошёл* – лід руша́є (ру́шив), кри́га йде (пішла́). **Лёд** *встал на реке* – рі́чка заме́рзла, рі́чка взяла́ся кри́гою. *Покрываться, -крыться* **-дом** – бра́тися (взя́тися) кри́гою, (*слегка*) зашерха́ти, заше́рхнути, (*о мн.*) позашерха́ти, (*едва*) пришерха́ти, приші́рхнути, (*о мн.*) попришерха́ти, (*без снега*) бра́тися (взя́тися) голощо́ком; *срвн.* **Замерза́ть, Обмерза́ть.** [Морозе́ць мале́нький був, – надво́рі тро́хи приші́рхло (Лохв.). Земля́ у цю о́сінь узяла́ся голощо́ком (Полт.)]. *Окованный* **льдом** – кри́гою оку́тий. [І вам сла́ва, си́ні го́ри, кри́гою оку́ті (Шевч.)]. **Лёд** *тает* – кри́га (лід) та́не (розтає́). [Кри́га на Дуна́ї розта́ла так, що ру́шила вже йти (Мартин.). Незаба́ром у льодо́вні ввесь лід розта́не (Полт.)]. *Колоть* **лёд** *для ледника* – руба́ти лід для (до) льодо́вні. *Провалиться на* **льду** – провали́тися, завали́тися, заломи́тися на льоду́. [Серед ста́ву заломи́вся на тонкі́м леду́ (Руданськ.). Ой не ходи́ по льоду́, бо зава́лишся (Пісня)]. *Вода со* **льдом** – вода́ з льо́дом. *Воды на* **льду** – во́ди на льоду́. *Бьётся как рыба об* **лёд** – б'є́ться як ри́ба об лід. *Идёт точно по* **льду** – іде́ як неживи́й. *На языке мёд, а в сердце* **лёд** – на язиці́ мід, а під язико́м лід (Номис). *У скупого и в крещенье* **льду** *не выпросить* – ще́дрий, – серед зими́ сні́гу не ви́просиш! (Номис). *Злоба что* **лёд***, до тепла живёт* – і лихе́ се́рце на со́нці та́не. *Под кем* **лёд** *трещит, а под нами ломится* – кому́ ли́ха вщерть, а нам з на́спою. *Схватилась мачеха о пасынке, когда* **лёд** *прошёл* – згада́ла ба́ба ді́вера, що хоро́ший був; згада́ла ба́ба, як ді́вува́ла (Приказки). *Надейся на него, как на вешний* **лёд** – поклада́йся на йо́го, як на торі́шній сніг. *Кататься по* **льду** *на коньках* – бі́гати (ката́тися) по льоду́ на ковзана́х (ли́жвах). *Разбить* (*сломать*) **лёд** – проломи́ти кри́гу, зроби́ти пе́рший крок. *Страна вечных* **льдов** – краї́на ві́чних льоді́в, пральоді́в. **Льды** *материковые, пловучие* – льоди́ суході́льні, льоди́ мандрі́вні.

Леда́щий – пога́ний, кво́лий; розпу́т[с]ний; *см.* **Ляда́щий.**

Ледене́ние – ледені́ння криж(а)ні́ння; зашерха́ння; кля́кнення, дубі́ння; *срвн.* **Ледене́ть.**

Ледене́ть – 1) (*превращаться в лёд*) криж(а)ні́ти, ледені́ти, (*покрываться льдом*) бра́тися льо́дом, кри́гою, за[при]шерха́ти, бра́тися голощо́ком; *см.* **Лёд**; 2) (*коченеть, цепенеть*) кля́кнути, дубі́ти, холо́нути. [Холо́не се́рце, як згада́ю, що не в Укра́йні похова́ють (Шевч.)].

Ледене́ц – 1) (*лакомство*) льодяни́к, цуке́рик. *Сосать* **-е́ц** – смокта́ти льодяни́к (-ка́); 2) *бот. см.* **Ля́двенец.**

Ледене́чный – льодяни́чний.

Ледени́стый – льоди́стий; льодува́тий.

Ледени́ть *что, кого* – (*превращать в лёд*) ледени́ти, криж(а)ни́ти, (*замораживать*) моро́зити, заморо́жувати що, кого́, холоди́ти, зці́плювати що. [І ти́хий жах мені́ холо́дить ду́шу (Кримськ.). Вогки́й хо́лод зці́плював кров у жи́лах (Коцюб.). Несві́тський жах усі́м моро́зив ду́шу (Л. Укр.)]. *Ужас* **-ни́т** *сердце* – від жа́ху се́рце холо́не (крижані́є).

Ледени́ца – крижи́на, льоди́на; *срвн.* **Льди́на.**

Ледени́чка – крижи́нка, льоди́нка.

Леденцо́вый – льодянико́вий, зро́блений з льодянику́. **-вый** *сахар* – льодянико́вий цу́кор.

Ледéнчатый – льодяникува́тий.

Ледéнчик – льодяничо́к (-чка́). [От медяничкі́, от льодяничкі́!].

Леденя́щий – заморо́зливий, моро́зний, студе́ний; жахли́вий, страше́нний. **-щий** *ужас* – моро́зний жах, жах, що аж се́рце холо́не (моро́зиться, те́рпне). **-щий** *тон*, **-щее** *дыхание* – льодови́й тон, льодо́во-студе́ний по́дих. **-щая** *вежливость* – льодова ввічливість.

Ледéшник, *зоол., пт.* Alcedo atiss attis L. – рибáлочка-водоморо́з, плавне́вий я́тел.

Ле́ди (*англ.*) – ле́ді (*нескл.*), вельмо́жна па́ні; па́ні.

Ле́дник – льодо́[і]вня, лідни́ця. [Ха́та не льодо́вня, – не годи́ться сні́гу нано́сити (Кониськ.). Та піди́, хло́пче, до лідни́ці, та вточи́ ме́ду (Основа)]. **-ник** *комнатный* – ха́тня льоді́вня (лідни́ця). *Набивать* **-ник** *льдом, снегом* – наво́зити (накида́ти) льоді́вню льо́дом, сні́гом.
Ледни́к, *геол.* (*глетчер*) – льодови́к (-ка), льоді́ве́ць (-вця́), крижана́ рі́чка (Желех.).
Ледниќо́вый – льодовико́вий, льодівце́вий. **-вый** *период* – льодовико́ва (льодівце́ва) доба́ (епо́ха).
Ле́дница (*сосуд*) – льодівни́ця.
Ле́дничек – льодо́венька, льодівни́чка, лідни́чка; *см.* **Ледни́к 1.**
Ледни́чка – льодівни́чка, *см.* **Ледни́ца.**
Ледни́чный – льодівни́чний.
Ледничо́к – льодівни́чка, *см.* **Ледни́ца.**
Ледня́к – льодови́ще.
Ледова́тый, Ледови́дный – льодува́тий.
Ледови́к, *см.* **Ледни́к.**
Ледови́на – 1) *см.* **Льди́на**; 2) голощі́к (-о́ку). [Де був сніг, там жи́то зійшло́, а де голощі́к, там ви́мерзло (Звин.)].
Ледови́стый, Ледови́тый – 1) льодови́й, льодови́тий, крижани́й. **-тый** *океан* – льодови́й, крижани́й океа́н; 2) (*перен.*) суво́рий, холо́дний, льодяни́й, крижани́й. **-то**-*холодный* – льодови́то (крижа́но)-холо́дний.
Ледовни́чество – льодівни́цтво.
Ледово́з – льодові́з (-во́за). *См. ещё* **Ледовщи́к 2.**
Ледово́й, Ледо́вый – льодови́й, крижани́й, льодяни́й.
Ледовщи́к – 1) (*торговец льдом*) льодівни́к, льодоторгове́льник; 2) (*подрядчик по набивке*) лідни́чник; 3) *см.* **Ледоко́л.**
Ледоде́лательный – льодоро́бний. **-ный** *завод* – льодоро́бня, льода́рня.
Ледо́к (**-дка́** *и* **-дку́**) – льодо́к (-дку́), кри́жка, кри́женька. [Бі́гла кі́зонька льодко́м-льодко́м (Грінч. III)].
Ледоко́л – 1) (*рабочий*) льодору́б; 2) (*спец. пароход*) кригало́м (-ло́ма); 3) *см.* **Ледоко́льня**; 4) *см.* **Ледоре́з 1.**
Ледоко́льный – льодору́бний. [Льодору́бний сезо́н. Льодору́бна соки́ра].
Ледоко́льня – льодору́бня.
Ледоко́льщик – льодору́б; *срвн.* **Ледоко́л 1.**
Ледоло́м, *см.* **Ледохо́д.**
Ледопла́в, Ледопо́л, -лье, *см.* **Ледохо́д.**
Ледоре́з – 1) (*бык для защиты моста*) льодорі́зний бик, льодорі́з (-за), кригорі́з (-за), чигі́нь (-геня́), накри́жник. [Накри́жники бу́дуть робі́ть, щоб кри́гу зде́ржувати (Верхнедн.)]; 2) кригало́м (-ма); *срвн.* **Ледоко́л 2.**
Ледоре́зный – 1) льодорі́зний, кригорі́зний; 2) кригало́мний; *см.* **Ледоре́з.**
Ледоре́зня, *см.* **Ледопи́льня.**
Ледоснабже́ние – постача́ння льо́ду, льодопостача́ння.
Ледохо́д – 1) льодопла́в, кригопла́в (-ву), скре́с(нення) льо́ду, льодоло́м, льодохі́д (-хо́ду). **-ход** *весенний, осенний* – весня́ний (осі́нній) льодопла́в. *Начался* **-хо́д** – пішла́ кри́га; 2) день 21 квітня Радиво́на Кригало́ма.
Ледохрани́лище – льодозбі́рня, льодосхо́вище.
Ледо́чек (**-чка**) – льодо́чок (-чка), кри́женька. [Іще́ по го́роньках сні́женьки лежа́ли, ой ще по доли́нах кри́женьки стоя́ли (Чуб. III)].
Леды́шка, -шок – крижи́нка.
Леды́ш – крижи́на, кри́га. *Вода с* **-ша́ми** – вода́ з кри́гою. *Руки как* **-ши́** – ру́ки як кри́га.
Ледя́нка – грома́к, ковга́н, ковга́нка. [Спуска́вся на громако́ві з висо́кої горі́ (Мирн.)].
Ледяно́й – 1) льодови́й (*диал.* ледови́й), крижани́й, льодяни́й. [І від сліз тих гаря́чих розта́не та кора́ льодова́я міцна́ (Л. Укр.). Заме́рз зеле́ний Сян, і по блиску́чім ледові́м помо́сті гладки́й протéрли шлях мужи́цькі са́ни (Франко). Крижани́й буди́нок півні́чної чарівни́ці (Васильч.)]. **-но́й** *дождь* – льодяни́й дощ, залі́зний дощ. **-но́й** *каток* – ко́взалка, (с)ко́бзалка. [Нема́ хло́пців удо́ма, на ско́бзалку побі́гли (Звин.)]. **-ная** *гора* – крижана́ (льодова́) гора́. **-на́я** *горка* – спу́скалка. [Вже хло́пці всі давно́ на спу́скалках (Грінч.)]. **-ная** *глыба* – льодяна́ (льодова́) бри́ла, бри́ла кри́ги. **-ная** *вода* – крижана́ (льодова́) вода, вода́ з кри́гою. **-на́я** *сосулька* – мерзля́к, вису́ля, вису́лька, буру́лька. [Мерзляки́ понависа́ли на стрі́сі (Хорольщ.)]; 2) (*холодный*) льодови́й, крижани́й, льодяни́й. **-ная** *душа*, **-ной** *тон, взгляд* – льодова́ (крижана́) душа́, душа́-кри́га льодови́й (крижани́й) тон (по́гляд). [Льодови́м то́ном промо́вила (Н.-Лев.)]. **-ное** *серце, спокойствие* – льодове́ (крижане́)

се́рце, льодови́й (крижани́й) спо́кій (-ко́ю). *Женщина с* **-ным** *темпераментом* – жі́нка льодово́го темпера́менту (льодово́ї вда́чі), льодова́ жі́нка. [Усі англича́нки страх які́ льодові (М. Вовч.)].

Ледя́шка – крижи́нка.

Ледя́щий, *см.* **Леда́щий.**

Ле́ер (*морск.*) – ле́єр (-ра).

Ле́ерный – ле́єровий.

Ле́ечка – 1) черпачо́к, корячо́к (-чка́); *см.* **Черпа́к**; 2) полива́льничка, полива́єчка, водолі́єчка.

Ле́ечник – 1) полива́льняник, полива́льняний бляха́р (-ря́) (ма́йстер), поливайка́р, поливачка́р (-ря́), полива́єчник; 2) корячка́р (-ря́); 3) бляха́р (-ря́).

Ле́ечный – 1) полива́льняний, поливаль(ни)ча́ний, полива́йковий; 2) корячко́вий.

Лёжа – ле́жачи, ле́жачки, навле́жачки, ле́[і]жма, ле́[і]гма; *срвн.* **Ле́жмя.** [Навле́жачки зароби́ла сере́жечки (Приказка)].

Лежа́к – 1) (*улей*) лежа́к (-ка́); 2) (*боров печной*) ле́жень (-жня), лежа́к (-ка́), буга́й (-ая́), бичо́к (-чка́).

Лежа́ка, *см.* **Ле́жень.**

Лежако́вый – 1) лежако́вий; 2) ле́жньовий, лежако́вий.

Лежа́лый – ле́жаний, зале́жаний; прі́лий, ле́глий, приле́глий; завалю́[я́]щий, *см.* **Залежа́лый.** [Попо́ві й кото́ві – ле́жаний хліб (Номис). Ле́гле бо́рошно. Заваля́щий крам]. **-лые** (*свободные*) *деньги* – ле́жані гро́ші. **-лые** *плоды* – (в)ле́жані о́вочі.

Лежа́ние – лежа́ння; (*лежба, лёжка*) ле́жа, лежня́, ле́жанка. [З ле́жі не спра́виш оде́жі (Приказка). Від лежні́ аж бо́ки боля́ть (Сл. Ум.)].

Лежа́нка – 1) лежа́нка, (*диал.*) при́пічок (-чка), при́пік (-пека). [Стара́ сиди́ть на лежа́нці та коли́ше мало́го вну́ка (Н.-Лев.). Ма́ти сиди́ть на при́пічку (Рудч.)]; 2) *бот. см.* **Лежа́чка 2**; 3) *зоол. см.* **Бека́с**; 4) *техн.* – триб (-ба); 5) калі́ка на но́ги.

Лежа́нковый – лежа́нковий.

Лежа́ночка – лежа́ночка, *см.* **Лежа́нка 1.**

Лежа́ночный – лежа́нковий.

Лежа́ть – 1) лежа́ти на чо́му, в чо́му, біля чо́го, під чим, (*покоиться*) спочива́ти. [Бо́же поможи́, а сам не лежи́ (Номис)]. **-жа́ть** *на спине, на животе, на боку* – лежа́ти на спи́ні, на че́реві, на бо́ці. **-жа́ть** *ничком* – лежа́ти ниць (ни́цьма, долі́че́рева). [Лежа́ли ни́цьма на землі́ (Новомоск.)]. **-жа́ть** *навзничь* – лежа́ти на́взнак(и́) (горіли́ць, горі́знач, горіче́рева). **-жа́ть** *в противоположные стороны головами* – лежа́ти митусе́м (ми́тусь), (*шутл.*) вале́тиком. [Поляга́ли як тре́ба, а вра́нці митусе́м лежа́ли (Козелечч.)]. **-жа́ть** *калачиком* – ве́рчика лежа́ти. **-жа́ть** *в постели, в люльке* – лежа́ти у лі́жку (у коли́сці). **-жа́ть** *пластом, лежнем* – лежа́ти ле́жма. [Ле́жма лежу́ хво́ра (Звягельщ.)]. **-жа́ть** *без сознания в обмороке* – лежа́ти неприто́мним. **-жа́ть** *замертво* – лежа́ти, як ме́ртвий. **-жа́ть** *камнем* – лежа́ти ка́менем (як ка́мінь). **-жа́ть** *боком* (*на боку*) – лежа́ти бо́ком (бока́ми), (*валяться*) кабанува́ти. [Городя́нські пани́ лежа́ть бока́ми (Яворн.). Не хо́четься мені́ устава́ти, – щось я утоми́вся, – так би й кабанува́в цілі́сінький день (Аф.-Чужб.-Шевч.)]. *Имеется возможность вволю* **-жа́ть** – долі́жно кому́. [Чи доі́жно, чи долі́жно тобі? – пита́ють на́ймичку (Номис)]. **-жа́ть** *больным* – у неду́зі лежа́ти. [Жі́нка в неду́зі лежа́ла (М. Вовч.)]. **-жа́ть** *при смерти* – лежа́ти на смерть (на смерте́льній, на сме́ртній посте́лі). **-жа́ть** в *родах* – лежа́ти в поло́зі (поло́гах). [А там жі́нка молоде́нька лежи́ть у поло́зі (Руданськ.)]. *Теперь он на погосте* **-жи́т** – тепе́р він на цви́нтарі спочива́є; 2) (*быть положену, о неодуш. предм.*) лежа́ти. *Потолок* **-жи́т** *на балках* – сте́ля лежи́ть на ле́гарях (още́пинах) та на сво́локові. *Хлеб* **-жи́т** – хліб лежи́ть. *Плохо* **-жи́т** *что-л.* – ле́гко лежи́ть щось. [Не гріх тоді́ й підня́ти, що ле́гко лежи́ть (Мирн.)]; 3) (*оставаться без употребления, движения*) лежа́ти, (*понапрасну*) дармува́ти. *Хорошая слава* **-жи́т**, *а худая по дорожке бежит* – до́бра сла́ва лежи́ть, а пога́на біжи́ть. *Худые, вести не* **-жа́т** *на месте* – лихі́ ві́сті не лежа́ть на мі́сці. *У него в сундуке* **-жи́т** *много денег* – у його́ в скри́ні си́ла гро́шей (грошви́). *У него тысячи* **-жа́т** *в банках да в акциях* – у його́ ти́сячі по ба́нках та в а́кціях. **-жа́ть** *в дрейфе на якоре* (*морск.*) – стоя́ти (бу́ти) на кі́тві (на я́корі), лежа́ти в дре́йфі (дрейфува́ти). **-жа́ть** *невозделанным* (*агроном.*) – вакува́ти, (*целиною*) облогува́ти, лежа́ти обло́гом. [Тре́тє лі́то ці дві десяти́ні облогу́ють (Харківщ.)]; 4) (*быть расположену*) лежа́ти, бу́ти, знахо́дитися, (*расположиться*) розлягти́ся, розгорну́тися. [Осно́ва лежи́ть під са́мим Ха́рковом (Куліш). На́ше село́ розляглóся по яру́ (Звин.)]. *Весь город* **-жи́т** *как на ладони* – все мі́сто – як на доло́ні (розгорну́лося). *Селение* **-жи́т** *на большой дороге* – село́ при би́тій доро́зі (над шля́хом). *Киев* **-жи́т** *на запад от Харькова* – Ки́їв знахо́диться

від Ха́ркова на за́хід; 5) (*иметься, быть*) бу́ти, лежа́ти. *Между нами* **-жа́ла** *целая бездна* – між на́ми була́ (лежа́ла) ці́ла безо́дня (пррва). *На улицах* **-жи́т** *непроходимая грязь* – на ву́лицях (стоїть) невила́зно багно́ (си́ла боло́та). *На этом имении* **-жи́т** *тысяча рублей долгу* – на цьо́му має́ткові лежи́ть ти́сяча карбо́ванців бо́ргу; 6) (*иметь склонность*) лежа́ти, хили́тися, на́хил ма́ти до чо́го. *Моё сердце к нему не* **-жи́т** – моє́ се́рце не лежи́ть до йо́го; 7) (*заключаться, состоять*) поляга́ти, лежа́ти, бу́ти в чо́му. **-жа́ть** *в основе, в основании чего-л.* – лежа́ти в осно́ві чого́, бу́ти за підста́ву (осно́ву, підва́лину) для чо́гось; 8) (*находиться на ответственности*) бу́ти на відповіда́льності чиї́йсь, лежа́ти, зависа́ти на ко́му, на чиї́й голові́. [На твої́й голові́ все зави́сло (Каменечч.)]. *Всё хозяйство* **-жи́т** *на нём* – все господа́рство на його́ відповіда́льності, всі господа́рські спра́ви лежа́ть на ньо́му, нале́жать до його́. *На ней* **-жи́т** *весь дом* – до не́ї нале́жать усі́ ха́тні спра́ви, (*принуд.*) вся ха́та зви́сла на не́ї. **-жа́ть** *на обязанности кого-л.* – бу́ти чиї́м обо́в'язком (на чиє́му обо́в'язку). *Содержание семьи* **-жи́т** *на моей обязанности* – утри́мання роди́ни (утри́мувати роди́ну) це мій обо́в'язок, моя́ пови́нність. **-жа́ть** *на совести* – лежа́ти, тяжі́ти на со́вісті; *срвн.* **Тяготе́ть. -жи́т** *на душе, на сердце* (*тяготит*) – лежи́ть, тяжи́ть (ка́менем) на душі́ (се́рці), обтя́жує ду́шу (се́рце). *Этот долг* **-жи́т** *у меня на душе* – цей борг обтя́жує мені́ ду́шу (ка́менем лежи́ть, тяжи́ть на мої́й душі́). **Лежа́щий** – що лежи́ть, (*прилаг.*) лежа́чий. [Лежа́чого не б'ють (Прик.)]. **-щий** *выше* – го́рішній, (*ниже*) долі́шній. **-щий** *вокруг* – око́ли́чни[і]й, дооко́ли́чни[і]й; *срвн.* **Окружа́ющий.** [З доколи́чних сіл припливу́ть на ни́ви зву́ки дзво́нів (Стефан.)]. **-щий** *хорошо* – до́бре припасо́ваний (прилашто́ваний), (*о платье*) га́рно обле́глий, дола́дній, доладу́ (по)ши́тий, як ули́тий. [Як ули́та сви́тка (Мирг.)].

Лежа́ться – лежа́тися. [Ой не спи́ться, не лежи́ться, і сон мене́ не бере́ (Пісня)].

Лежачёк – сніг, що взя́вся льо́дом, приме́рзлий сніг; *срвн.* **Наст.**

Лежа́чий – лежа́чий. [Під лежа́чий ка́мінь і вода́ не тече́ (Номис)]. **-чий** *воротник* – лежа́чий (відко́тистий, викла́дча́стий) ко́мір; *см.* **Отложно́й. -чие** *рессоры* – лежа́чі ресо́ри.

Лежа́чка – 1) *см.* **Лежа́ние.** *В* **-ку,** *см.* **Лёжа**; 2) *бот.* Veronica officinalis L. – веро́ніка ліка́рська), сухі́тник.

Лежба́, *см.* **Лёжка.**

Лёжбище – ле́жбище.

Лёжбищный – ле́жбищний.

Лежебо́к – ле́жень (-жня), (*зап.*) лежу́х (-ха́), лежебо́ка (*общ. р.*), лежню́ха, лежу́н (-на́), лежа́ка, лежня́ка, полежа́ка, полежа́ха, полежа́к (-ка́), полежа́й (-ая́) *и* полежі́й (-ія́), валя́ка, валю́ка), неро́ба, (*перен.*) баба́к, байба́к; *срвн.* **Лентя́й.** [Вдяга́йся, ле́жню, та їдь у по́ле! (Н.-Лев.). Лежу́х лежи́ть, а над ним бог кряжи́ть (Номис). Ка́ша ма́ти на́ша, а борщ полежа́ка (Номис). Хто б спodіва́всь, що Турн баба́к? (Котл.)]. **-бо́к** *на печке* – пічку́р (-ра́). [Бу́ду я до́ма пробува́ти, бу́дуть мене́ лю́ди пічкуро́м, полежає́м прозива́ти (Дума)]. *Быть* **-ком** – бу́ти ле́жнем, *срвн.* **Лежебо́чить.**

Лежебо́кий – лежебо́кий, леда́чий. [Була́ в чолові́ка жі́нка – лиха́, дурна́, лежебо́ка (Номис)].

Лежебо́чить – лежнюва́ти, лежнякува́ти, (*перен.*) ба(й)бакува́ти. [Лежню́є та гуля́є без робо́ти (Куліш)].

Ле́жень – 1) *строит.* – ле́жень (-жня), підва́лина, ле́[і]г[ґ]ар (-ря); 2) (*улей*) лежа́к; 3) спід (*р.* спо́ду); 4) бо́чка; 5) *см.* **Лежебо́к.**

Лёжище, *см.* **Ло́говище.**

Лёжка – 1) *см.* **Лежа́ние**; 2) *см.* **Ло́говище.**

Лёжливый – лежли́вий, ляга́вий. [Одна́ сестра́ мото́рна, а дру́га ляга́ва (Звин.)].

Ле́жмя – ле́[і]жма, ле́[і]гма, ле́жач(к)и, навле́жки, навле́жачки. [Ле́жма лежу́ хво́ра (Звягельщ.). Лі́жма тре́ба лягти́ (Сим.). Лі́гма не лежа́ли (Макар.)].

Лезби́йский – лесбі́йський. **-кая** *любовь* – лесбі́йське коха́ння, лесбі́йські лю́бощі (-щів *и* -щей).

Лезве́йный – ле́зови́й.

Ле́звие, Лезвеё – ле́зо (-за), ле́зво, гострі́й (-рія́), гостри́ця, жало́, (*зап.*) ві́стря, *ум.* лі́зко, гострі́є́ць (-рійця́), жальце́; *срвн.* **Остреё.** [Сміх, як ле́зо ножа́, урі́зав Навро́цьку (Н.-Лев.). Повали́в людей́ його́ мечови́м ле́звом (Біблія). В ножі́ оце́ гострі́й, а оце́ тилі́й (Липовоч.). Різону́в, дак жало́ так і заверну́лось (Сл. Гр.)]. *О двух* **-виях** – дволе́з(в)ий.

Лезги́нка (*пляска*) – лезгі́нка.

Лезжа́ть – 1) (*браниться*) ля́ятися; (*брюзжать*) бурча́ти, буркоті́ти; 2) тереве́нити, базі́кати; *срвн.* **Тарато́рить**; 3) каню́чити, ціга́нити; *срвн.* **Каню́чить** *и* **Кля́нчить.**

Ле́злый – ви́лізлий, облі́злий. **-лая** *шерсть* – ви́лізла шерсть (-ти).
Лёзный, *см.* **Лезве́йный.**
Лезова́ть – 1) (*нож, топор и т. п.*) гостри́ти, виго́стрювати, відго́стрювати, вито́чувати, нато́чувати що; 2) (*клёпки*) струга́ти, вистру́гувати, ге(м)блюва́ти (кле́пки).
Лёзовый, *см.* **Лезве́йный.**
Лезть – 1) лі́зти, (*взлезать*) вила́зити, вилі́зати, зла́зити куди́, на що, по чо́му; (*карабкаться*) де́ртися *и* дра́тися (деру́ся, -ре́шся), видира́тися, здира́тися, пну́тися *и* п'ясти́ся (пну́ся, пне́шся), спина́тися, (*цепко*) дра́патися куди́, на що; (*слезать*) зла́зити, злі́за́ти з чо́го, куди́, у що; (*переть*) пе́рти (пру, преш), пе́ртися, пха́тися куди́, до чо́го, у що; *срвн.* **Ла́зить** *и* **Взбира́ться.** [Серед лі́са стої́ть дуб,— дава́й по нім лі́зти (Рудан.). Зно́ву лі́зуть на со́нце важкі́, розтрі́пані хма́ри (Коцюб.). Наї́вся дурману́ та й дере́ться на стіну́ (Богодухівщ.). П'явсь, п'явсь на ту го́ру – не зопне́ться (Чуб. I). Наймички́ рего́чуться, аж на ко́мін спина́ються (Н.-Лев.). Ля́дські госпо́дарі почали́ пе́ртися на узграни́ччя всіма́ способа́ми (Куліш)]. **Лезть** *на дерево, на кровлю* – лі́зти, ви[з]ла́зити, де́ртися, ви[з]дира́тися, пну́тися на де́рево, на покрі́влю. **Лезть** *на стену* (*в прям. и перен. знач.*) – лі́зти (де́ртися *и т. п.*) на сті́ну. **Лезть** *с дерева* – лі́зти (зла́зити, злі́за́ти) з де́рева. **Лезть** *на четвереньках* – ра́чки лі́зти, рачкува́ти. [Струк рачкува́в за ї́м зда́лека (Грінч.)]. **Лезть** *в воду* – лі́зти у во́ду. **Лезть** *в бары, в начальство и т. п.* – пну́тися *или* п'ясти́ся, лі́зти в пани́, в нача́льники, на па́нську лі́нію гну́ти, (*грубо*) пе́ртися, пха́тися, ми́катися куди́, до чо́го, у що. [Забага́тіли, в пани́ пну́ться (Слов'яносерощ.). П'я́вся до гетьманува́ння на Украї́ні (Куліш). В слов'янофі́ли так і прете́сь (Шевч.). У нача́льство він не пха́ється (Грінч.). Коли́ не піп, не ми́кайся в ри́зи (Приказка)]. *Куда ты* **-зешь**? – куди́ ти лі́зеш, пне́шся? (*грубо*) куди́ ти пха́єшся (пре́шся)? [Куди́ ти пре́шся,— і без те́бе ті́сно (Л. Укр.)]. *Не* **лезь** *в чужое дело* – не втруча́йся (не вми́куйся) до чужо́ї спра́ви; не пхай но́са до чужо́го про́са (Номис). **Лезть** (*приставать*) *к кому* – лі́зти, в'я́знути, чіпля́тися до ко́го. **Лезть** *к горлу, с ножом к горлу к кому* – з коро́ткими гужа́ми пристава́ти до ко́го; *срвн.* **Пристава́ть 4**. **Лезть** *в драку* – лі́зти, сі́[и́]катися, со́ватися, сука́тися з кулака́ми (з ноже́м *и т. п.*) до ко́го. [Чого́ до ме́не з ножа́кою си́каєшся? (Куліш). Крича́в, со́вався з кулака́ми (Н.-Лев.). Не би́лася я, а вони́ сука́лися з кулака́ми, а я одпиха́лась (Переяславщ.)]. **Лезть** *в голову* – лі́зти в го́лову, лі́зти (су́нутися, спада́ти) на ду́мку, на ми́слі, (*фам.*) пе́ртися в го́лову. [Лі́зе на ду́мку, на́че зло́дій до скри́ні (Кон.). Такі́ все дурни́ці лі́зуть (спада́ють) на ду́мку (Харківщ.). Ї́х ли́ця раз-у-ра́з су́нулися мені́ на ду́мку (Франко). Однісі́нька влі́злива ду́мка так і пре́ться в го́лову (Крим.)]. *Ему ничто не* **-зет** *в голову* – його́ голови́ ніщо́ не держи́ться; йому́ до голови́ ні́чо́го не впха́єш (не втовче́ш). *Он сам в петлю* **-зет** – він самохі́ть у пе́тлю лі́зе (пне́ться), він сам собі́ за́шморг на ши́ю накида́є. *Сапоги узки, не* **-зут** *на ногу* – чо́боти вузькі́, не нала́зять на но́гу. *Шапка не* **-зет** *на голову* – ша́пка не нала́зить на го́лову. *Из кожи* **лезть** – рва́тися (видира́тися) з шку́ри; *Срвн.* **Ко́жа.** [Роблю́, аж із шку́ри видира́юся (Звин.)]. *Он в карман за словом не* **-зет** – він язика́ не в кеше́ні хова́є, він по сло́во до кеше́ні не лі́зе; 2) а) (*о волосах, мехе*) лі́зти, вила́зити. [Пі́сля ти́фу ко́си вила́зять, лі́зе й лі́зе і кі́ска отака́ зоста́неться (Борзенщ.)]; б) (*о ткани*) лі́зти, розла́зитися. [Крам гнили́й: так і лі́зе (розла́зиться) в рука́х (Полтавщ.)].
Лейб-гварде́ец, -де́йский – ляйб-гварді́єць (-і́йця), -ді́йський.
Лейб-гва́рдия – ляйб-гва́рдія.
Лейб-гренаде́р, -де́рский – ляйб-гренади́р, ляйб-гренадье́р (-ра), -ди́рський, -дьє́рський.
Лейб-гуса́р – ляйб-гуса́р (-ра), ляйб-гуса́рин (-на, *мн.* -са́ри).
Лейб-гуса́рский – ляйб-гуса́рський.
Лейб-драгу́н, -гу́нский – ляйб-драгу́н (-на), -гу́нський.
Лейб-е́герь, -е́герский – ляйб-є́гер (-ря), є́герський.
Лейб-кираси́р, -си́рский – ляйб-кіраси́р (-ра), -си́рський.
Лейб-ме́дик – ляйб-ме́дик (-ка), дві́рський лі́кар (-ря).
Лейб-ро́та – ляйб-ро́та.
Лейб-хиру́рг – ляйб-хіру́рг (-га).
Ле́йденский – ля́йденський. **-ская** *банка, физ.* – ля́йденська пля́шка.
Ле́йка – 1) черпа́к, коря́к (-ка́); *срвн.* **Черпа́к**; 2) полива́льниця, полива́чка, полива́йка, полива́ло, водолі́йка. [В полива́льниці одлама́лася лі́йка, – не мо́жна полива́ти (Звин.)].
Ле́йковый – 1) черпако́вий, коряко́вий; 2) полива́льничий, полива́чковий.
Лейке́[э́]мия – левке́мія, білокро́в'я (-в'я).
Лейкоци́т – левкоци́т (-ту).
Лейкоцито́з, *мед.* – левкоцито́за.
Ле́йма, -ми́ческий, *стихосл.* – ле́йма, -мі́чний.

Ле́йник, *бот.* Ipomaea L. – кру́чені паничі́ (-чі́в), кру́чені пани́чики (-ків).
Лейтена́нт, -на́нтский – ляйтена́нт, льєтена́нт, -на́нтський.
Лейтена́нтша – ляйтена́нтова жінка, (па́ні) ляйтенанто́ва (-вої).
Лейт-моти́в – ляйтмоти́в (-ву).
Лейци́н – левци́н (-ну).
Лейци́т, -товый – левци́т (-ту), -товий.
I. Лека́ло – 1) (*техн.*: *модель, шаблон*) моде́ля, шабло́н (-ну), штем (-му); (*морск.*) лека́ло; (*у штукатуров*) зразо́к (-зка́); 2) (*для черченья*) криву́ля; 3) (*для калиброванья ядер*) каліброми́р (-ра).
II. Лека́ло (*у рыбаков*) – бовт (-та), *срвн.* **Бо́та́ло 1**. [Поло́хали бо́втом ри́бу (Харківщ.)].
Лека́льная, *сщ.* – моде́льна майсте́рня; лека́льня, лека́льна майсте́рня.
Лека́льный – моде́льний; лека́льний. **-ный** *кирпич* – обрисо́ва це́гла.
Лека́льщик – моделя́р (-ра́); лека́льник (-ка).
Ле́карев – лі́карів (-рева, -реве).
Лека́рить – ліка́рити, лікарцюва́ти.
Лекари́шка – лікаре́ць (-рця́), лікарчу́к (-ка́). [Не спра́вжній лі́кар, а так – лікаре́ць погане́нький (Харківщ.)].
Лека́рка – лі́карка, *ум.* ліка́рочка, лі́каронька. [О чарівни́це! лі́карко чудо́ва! (Л. Укр.)].
Лека́ркин – лі́карчин (-на, -не).
Лека́рничать, *см.* **Лека́рить.**
Лека́рничество – ліка́рництво, лікарцюва́ння.
Лека́рный – лі́ка́рний, ліка́рський.
Ле́карский – лі́карський. **-кий** *помощник* – лі́карський помі́чни́к (-ка́).
Лека́рственный – ліка́рський, лікарстве́нний; (*целебный*) (с)цілю́щий. [Лікарстве́нна вода́ (Г. Барв.)]. **-ное** *вещество* – лікарстве́нне наді́б'я. **-ные** *травы* – ліка́рські, лікарстве́нні (цілю́щі) росли́ни (тра́ви).
Ле́карство – 1) (*звание, должность*) лі́карство; 2) (*пребывание в этой должности*) лікарюва́ння.
Лека́рство – лік (-ку), (*чаще во множ. ч.*) лі́ки (-ків), (*редко*) лі́ка (-ки), (*стар.*) ліка́рство. [Як дасть Бог на вік, то на́йдеться й лік (Номис). Як ноже́м пробі́то, то зна́йдуться лі́ки (Пісня)]. **-ва** (*мн. ч.*) – лі́ки (*р.* лі́ків, (*редко*) лік). [Хто здоро́в, той лі́ків не потребу́є (Номис). Накупи́в уся́ких лік, щоб зу́би не болі́ли (Звин.)]. **-во** *от чего, против чего* – лі́ки (лік, лі́ка) на що, про́ти чо́го. [Лі́ки на пропа́сницю (про́ти пропа́сниці) (Київщ.). В пісні на вся́ку отру́ту є лік (Л. Укр.). Пода́й-но вина́! На похмі́лля найкра́щая лі́ка воно́ (Крим.)]. *Народное* **-ство** – наро́дні лі́ки, наро́дній спо́сіб на що. *Внутреннее* **-ство** – вну́трішні лі́ки. *Наружное, местное* **-ство** – зо́внішні, місце́ві лі́ки. *Дать больному* **-ство** – да́ти слабо́му, х(в)о́рому лі́ків. **-ство** *подействовало хорошо* – лі́ки до́бре поді́яли на ко́го, лі́ки до́бре допомогли́ кому́, ма́ли до́бру си́лу для ко́го.
Ле́карша – лі́карева жі́нка, (па́ні) лікаре́ва (-вої), (*фам.*) лікари́ха.
Ле́каршин – лі́каревої жі́нки, (па́ні) лікаре́вої, (*фам.*) лікари́шин.
Ле́карь – лі́кар (-ря). [До́бре в світі жи́ти попо́ві, лі́кареві та кото́ві (Номис)]. *Военный* **-карь** – військо́ви́й лі́кар. [Я військо́вий лі́кар, з петербу́рзької вое́нно-меди́чної акаде́мії (Крим.)]. *Быть* **-рем** – бу́ти лі́карем (за лі́каря), (*профессиональным*) лікарюва́ти.
Ле́ксика – ле́ксика.
Лексикогра́ф, -фи́ческий – лексико́гра́ф (-фа), -фі́чний.
Лексикогра́фия – лексикогра́фія.
Лексиколо́г, -ги́ческий – лексико́ло́г (-га), -гі́чний.
Лексиколо́гия – лексиколо́гія.
Лексико́н – лексико́н (-на), словни́к (-ка́); *срвн.* **Слова́рь.**
Лексико́нный – лексико́новий, словнико́вий; *срвн.* **Слова́рный.**
Лексико́нчик – лексико́н(ч)ик (-ка), словничо́к (-чка́); *срвн.* **Слова́рчик.**
Лекси́ческий – лекси́чний. **-ский** *состав языка* – лекси́чний склад мо́ви.
Ле́ктор – ле́ктор, (*о женщ.*) ле́кторка.
Ле́кторов – ле́кторів (-рова, -рове).
Ле́кторский – ле́кторський.
Ле́кторша – 1) ле́кторова жі́нка; 2) (*женщина-лектор*) ле́кторка.
Ле́кторшин – 1) ле́кторової жі́нки; 2) ле́кторчин (-на, -не).
Лектри́са – ле́кторка, чита́льниця.
Лекцио́нно, *нрч.* – лекці́йно. *По*-**лекцио́нно** – від ле́кції, за ко́жну ле́кцію.
Лекцио́нный – лекці́йний. **-ная** *система* – лекці́йна систе́ма.

Ле́кция – ле́кція. [Не ви́вчиш ле́кції, – професорі́ й сло́ва не ска́жуть (Н.-Лев.)]. *Публичная* **-ция** – публі́чна (прилю́дна) ле́кція, ві́дчит (-ту). [Бува́в в украї́нському клу́бі на вся́ких ві́дчитах та рефера́тах (Н. Рада)]. *Читать* **-цию** *о чём* – чита́ти (*реже* виклада́ти) ле́кцію про що. [Чи мав-би я йому́ виклада́ти до́вгу ле́кцію про етимологі́чне словотво́рення? (Крим.)]. *Читать* **-ции** *по языковедению* – чита́ти ле́кції з мовозна́вства, виклада́ти мовозна́вство. *Слушать* **-ции***, ходить на* **-ции** – слу́хати ле́кції *и* ле́кцій, ходи́ти на ле́кції.

Лелёк, *зоол., см.* **Козодо́й.**

Леле́яние – (*хола*) коха́ння, (*ум.* коха́ннячко), вико́хування, плека́ння, (*нега*) пе́щення *и* песті́ння, пе́стування, голу́блення *и* голу́біння; (*убаюкиванье*) лелі́яння. [(Спаси́бі) тобі́, не́нько, за твоє́ коха́ннячко, що мене́ ви́кохала, як утя́ на воді́ (Чуб. III). Голу́біння весе́лих наді́й (Мирний)].

Леле́ять, взлеле́ивать, взлеле́ять – (*холить*) коха́ти, скоха́ти, вико́хувати, ви́кохати (*о мн.* повико́хувати), плека́ти, ви́плекати, (*вскормить*) годува́ти, згодува́ти, (*нежить, ласкать*), пе́сти́ти, ви́пестити, пе́стувати, ви́пестувати, голу́бити, зголу́бити, милува́ти; (*убаюкивать*) лелі́яти (*зап.* лелі́ти), злелі́яти. [Ви́кохала свою́ діво́чу красу́ (Н.-Лев.). Соціялі́зм, – така́ нау́ка, яку́ ви́кохали розу́мні й до робітникі́в прихи́льні лю́ди (Єфр.). Пести́ мене́, моя́ не́не, як малу́ дити́ну (Куліш). Я був син-одине́ць; мене́ ду́же пе́стували (Крим.). Було́ тобі́ зна́ти: вороня́м коне́м ї́здити, хло́пця собі́ зголу́бити (Гол. I). Я вам кажу́, ми згодува́ли бу́йство, руї́ну кра́ю (Куліш). Ма́ти си́на лелі́яла, поті́хи ся наді́яла (Гол. I). Ма́ла собі́ си́на єди́ного, зма́лку лелі́ла, у на́йми не пуска́ла (Метл.)]. **-ять** *надежду, мечту, мысль и т. п.* – пе́сти́ти, голу́бити, плека́ти, коха́ти, лелі́яти, живи́ти (наді́ю, мрі́ю, ду́мку *и т. п.*), (*поэт.*) грі́ти в се́рці наді́ю, мрі́ю. [Пе́стив він мрі́ю про ща́стя (Коцюб.). Голу́блячи такі́ думки́ в се́рці (Мирний). Люблю́ я вла́сну мрі́ю, що там у се́рденьку на дні відма́лечку лелі́ю (Франко). Андрі́й плека́в тає́мну наді́ю, що все мине́ться (Коцюб.)]. **Взлеле́ять** *мечтою, в мечтах* – ви́мріяти що. **Леле́янный, леле́емый** – пе́щений, пле́каний, голу́блений, ко́ханий, (*убаюкиваемый*) лелі́яний. [Рій згадо́к ви́кликав у па́м'яті коли́сь пе́щені наді́ї (Коцюб.). Облиши́в він свої́ голу́блені за́міри (М. Грінч.). Ой ко́со, ко́со ко́хана! Сім літ я тебе́ коха́ла (Метл.). Співе́ць без наді́ї – лелі́яний сму́тком, іду́ одино́кий (Пачов.)]. **Взлеле́янный** – ви́коханий, ви́пещений, ви́плеканий, зголу́блений, злелі́яний. [Ви́кохана іде́я (Н.-Лев.). Ви́плекане звіря́тко (Коцюб.)]. **-ный** *в мечтах* – ви́мріяний. [В голові́ пробі́г давно́ ви́мріяний о́браз: ти́ха ніч, шепоті́ння со́сон (Корол.)]. **-ться** – коха́тися, вико́хуватися, ви́кохатися, пе́сти́тися, ви́пеститися, плека́тися, ви́плекатися, голу́битися, (*убаюкиваться*) лелі́ятися; бу́ти ви́коханим, ви́пещеним, ви́плеканим, злелі́яним. [Коха́лась у ба́тенька, як утя́ на воді́ (Слов'яносербщ.). Я ви́росла, ви́кохалась у бі́лих пала́тах (Шевч.)].

Ле́мех – ле́міш (-меша́), чере́н (-рена́) (Основа). [Ви́кую я до старо́го плу́га нови́й лемі́ш і чересло́ (Шевч.)]. *Лезвие* **-ха** – перо́ в лемеша́.

Ле́меховый – лемеше́вий.

Ле́меш, -мешный, *см.* **Ле́мех, -меховый.**

Лемешо́к – леме́шик (-ка), лемішо́к (-шка́).

Ле́мма, *мат.* – ле́ма, помічна́ теоре́ма.

Ле́мминг, *зоол.* Lemmus lemmus – ле́мінг (-га) звича́йний. **-минг** *сибирский* (L. obensis Brand.) – ле́мінг сибі́рський.

Ле́мни́ск, *анат.* – ле́мніск (-ка).

Лемниска́та, *геом.* – лемніска́та.

Лемпа́ч (*кирпич*) – лямпа́ч (-чу́).

Лемпа́чевый – лямпаче́вий.

Лему́р, *мифол. и зоол.* Lemur L. – ле́му́р (-ра).

Лен *и* **Ле́на**, *истор.* – 1) (*ленное поместье, удел, фр.* tief) лен (-ну), ле́но (-на), фео́д (-ду), уді́л (-лу); 2) (*юр.*: *ленное владение, фр.* feage) лен, ле́но, (*стар.*) голд (-ду); ле́нне володі́ння чим.

Лён, *бот.* Linum L. – (*раст. и его волокна*) льон (*р.* льо́ну). **Лён** *посевной* (L. usitatissimum L.) – льон сі́йний. **Лён** *текучка* (L. usit. var. humile Pers.) – льон-скаку́н (-на́) (*ум.* скакуне́ць (-нця́), скаку́нчик), лу́щик (-ка). [Льон єсть скаку́н, єсть і сліпе́ць (Борзенщ.)]. **Лён** *глухой* (*долгунец*) (L. usit. var. vulgare Bönn.) – льон-довгуне́ць (-нця́), льон-до́вжик (-ка), сліпи́й льон, льон-сліпе́ць (-пця́), сліпе́ць, глуше́ць (-шця́), моска́ль (-ля́). **Лён**-*моченец* (*о волокнах*) – льон мо́чений, льон-мо́ченець (-нця). **Лён**-*сланец* (*о волокнах*) – льон ро́шений, льон-ро́шенець (-нця). *Мять* **лён** (*мялицею*) – те́рти льон (те́рл[н]ицею). **Лён** *жёлтый* (L. flavum L.) – льон жо́втий, зави́вочник (-ка). **Лён** *кукушкин* (*мох* Polytrichum commune L.) – руня́нка (звича́йна), зозу́личник. **Лён** *слабительный* (L. catharticum L.) – льон

прослáбний, проносний, льонóк (-нкý). **Лён** *сорочий* (Cuscuta L.) – повити́ця, соро́чий льон, соро́ча пря́жа. **Лён** *горный*, *каменный*, *минер.* – асбе́ст (-ту), аміянт (-ту), гі́рський льон.
Ле́ниваться, *см.* **Лени́ться.**
Лени́вец – 1) *см.* **Лентя́й**; 2) *зоол.* Bradypus L. – ліни́вець (-вця).
Лени́вица, *см.* **Лентя́йка.**
Лени́вище, *см.* **Лентя́ище.**
Лени́во, *нрч.* – ліни́во, ледáче; (*медленно*) пово́лі, *ум.* пово́леньки *и* пово́леньці. [Зачáв з не́ю де́що говори́ти, але́ ліни́во, – жарá допікáла (Франко). Верхові́ттям тонкі́ї топо́лі кивáють сти́ха, шепотя́ть пово́лі (Л. Укр.)]. *Делать* **-во** *что* – роби́ти ліни́во (пово́лі) що, роби́ти мов не свої́ми рукáми.
Лени́вость *и* **Лени́вство** – ліни́вість (-вости), ліни́вство, ледáчість (-чости), ле́дарство, ледáцтво.
Лени́вчик – лін(т)юшо́к (-шкá), ліни́ве́нький, ледаче́нький (-кого).
Лени́вый – ліни́вий, ледáч[щ]ий, (*с ленцой*) ля[е]гáвий, баглаювáтий. [Би́ли йогó, бо був розпе́щений, упе́ртий, ліни́вий (Франко). Не здивýйте з ліни́вого ві́рша (Л. Укр.). Ледáча шкáпа скрізь при́пинки мáє (Номис)]. *Очень, весьма* **-вый** – дýже, ве́льми ліни́вий, ліню́щий, ледачý́щий, преліни́вий, преледáчий. *Делаться* **-вым** – ліни́віти, ледащі́ти. **-вые** *вареники* – варе́ні си́рники (-ків). **-вые** *щи* – ю́шка (борщ) з сві́жою капýстою. **-вый** *шаг* – ліни́ва ходá, ліни́вий хід (*р.* хо́ду).
Ле́нинец – ле́нінець (-нця).
Ленини́зм – ленінізм (-му).
Ленини́ст – ленініст (-та).
Ле́нинка – ле́нінка.
Ле́нинский – ле́нінський. **-кий** *уголок* – ле́нінський кутóк (-ткá).
Лени́ться, ле́ниваться – лінувáтися (*диал.* ліни́тися), ледачи́тися, (*лентяйничать*) лі́ньки справля́ти, ледарювáти, баглаювáти; *срвн.* **Лентя́йничать.** [Ді́ло роби́ти лінýєшся, а на гýльбище попере́д усі́х біжи́ш (Богодух.)].
Ле́нища – сильні́ лі́нощі (-щів *и* -щей), лі́ньки (-ків), (*фамил.*) баглаї́ (-лаї́в). **-ща** *одолела кого* – сильні́ лі́ньки когó взяли́, лі́нощі (баглаї́) напáли, обсі́ли когó.
Леннабо́р – леннабі́р, ле́нінський набі́р (-бо́ру).
Ле́нник – ле́нник (-ка), васáл (-ла), (*стар.*) голдівни́к (-кá).
Лённик, *бот.* Linaria vulgaris Mill. – льонóк (-нкý) (звичáйний); *см.* **Льня́нка.**
I. Ле́нный – ле́нний, ле́новий, феодáльний. **-ная** *система* – ле́нна (ле́нова, феодáльна) систе́ма. **-ное** *именье* – ле́нний має́ток (-тку), ле́нне (ле́нове) добро́; *срвн.* **Лен 1**. **-ное** *владение чем* – ле́нне володі́ння чим; *срвн.* **Лен 2.**
II. Ле́нный, *см.* **Лени́вый.**
Ленова́то, *нрч.* – лініве́нько, ледаче́нько.
Ленова́тость – лін(к)увáтість (-тости).
Ленова́тый – лін(к)увáтий, ліни́ве́нький, ледаче́нький, полі́нкуватий, лінтикувáтий. [Хло́пець лінкувáтий був, мля́вий (Г. Барв.). Лініве́нька нáша Софі́йка до вчиття́ (Київщ.)].
Лено́к – льонóк (-нкý).
Леноли́стник, *бот.* Thesium L. – льоноли́сник (-ка).
Ле́ностный – ліни́вський, лі́нощний.
Ле́ность – ліни́вство, лі́нощі (-щів *и* -щей), лінувáння, ле́дарство, ледáцтво, (*безделье*) не́ро́бство; *срвн.* **Лень.** [Прогнáла жі́нка йогó за ліни́вство (Г. Барв.). Ще бі́льш булó у вас баглаї́в і ле́дарства і недбáльства (Грінч.). Шляхе́тське недбáльство й неро́бство (Франко)].
Лено́чек – льоно́чок (-чку), льони́че́нько.
Ле́нта – 1) (*принадлежн. туалета*) стрі́чка, (*широкая*) би́нда, (*преимущ. завязка у ворота*) стьо́жка (*и* стя́жка), (*полон.*) стьо́нжка, стьо́(н)жи́на, *а специальнее*: (*косоплётка*) кісни́к (-ка, *мн.* кісни́ки), підкі́сник, уплі́т (-льóту), уплі́тка, ви́плітка, ви́пліток (-тка), *соб.* ви́пліт (-льоту), (*повязываемая на голову*) (с)киндя́к (-кá), скиндя́чка, (*позументная*, *парчёвая*) гальо́нка, огальо́н (-ну), (*бархатка*) оксами́тка. [Тріпотя́ть на ві́трі стрічки́ в дівчáт (Коцюб.). На щóглах мáяли кольори́сті бинди́ (Загір.). Всі кóси вонá обти́кала квіткáми з вузе́ньких стьожо́к (Н.-Лев.). Ді́вчинка з запле́теною в кóсах, зáмість кісни́ків, мотýзочкою з вáлу (Мирний). Твоі́ кóси розплітáв, – де твоі́ ви́плітки подівáв? (Весільна пісня). Пов’яжý на гóлову червóну скиндя́чку (Квітка)]. *Орденская* **-та** – о́рденська стрі́чка, (*широкая*) би́нда. [Знімáє з йóго (грáфа Ле́йчестера) блаки́тну би́нду і надівáє її́ на Больє́вра (Л. Укр.)]. *Быть в* **-те** – бýти при би́нді (при стрі́чці). *Обшить* **-той** – облямувáти стрі́чкою (би́ндою) що; 2) *техн.* – стрі́чка, стьо́жка, (*широкая*) би́нда; (*ремень в транспорте*) пас (-са). **-та** *пишущей машины* – стрі́чка в самопи́сці. **-та** *бесконечная* – безкрайби́нда, (*в*

транспортере) пас бозконе́чний, безкрайпа́с (-са). **-та** *(из)мерительная, землемерная* – стьо́жка вимірна́, землемі́рний (землемі́рський, межови́й) шнур (-ра́). **-та** *изоляционная, телеграфная* – стьо́жка ізоляці́йна, телегра́фна; 3) (*полоса*) смý́га, стяга́, та́сьма, (*образно*) стрі́чка, би́нда. *Течь* **-той** (*о реке*), *тянуться* **-той** (*о лесе, дороге и т. п.*) – текти́ стрі́чкою (би́ндою, стяго́ю), тягти́ся та́сьмою (смý́гою, стяго́ю). [Зеле́ною та́сьмою вниз тя́гся попере́к піль невели́чкий яро́к (Франко)].
Ленте́ц, *зоол.* Cestos – стьожкі́вець (-кі́вця).
Ле́нтистый – 1) (*обильный лентами*) стрічка́стий, бинди́стий, з багать(о)ма́ стрічка́ми, бинда́ми; 2) смуга́стий, смужка́тий; *см.* **Полоса́тый.**
Ле́нто, *муз.* – ле́нто, пові́льно.
Лентови́дный – стрічкува́тий, стрічко́ватий, биндува́тий, стьо[я]жкува́тий; смугува́тий, стягува́тий.
Лентовщи́к, -щи́ца, *см.* **Ле́нточник, -ница 1.**
Ле́нтовый, *см.* **Ле́нточный.**
Лентообмо́точный – стьожкообмо́тний.
Лентообра́зный, *см.* **Лентови́дный.**
Ле́нточка – стрі́чечка, би́ндочка, стьо́[я́]жечка (*полон.*) стьо́нжечка; кісни́чо́к (-чка́), підкі́сничок (-чка), скиндячо́к (-чка́); (*полоска*) та́сьмочка, стя́жка, смý́жка; *срвн.* **Ле́нта. -ка** *откосная* (*в цоколе*), *архит.* – скі́сок (-ска).
Ле́нточник – стрічка́р, бинда́р, стьо[я]жка́р (-ря́).
Ле́нточница – 1) стрічка́рка, бинда́рка, стьо[я]жка́рка, -ка́рниця; 2) *зоол.* Cacotala – стягі́вка.
Ле́нточность – стрічкува́тість, биндува́тість, стьо[я]жкува́тість; смужка́тість (-тости).
Ле́нточный – 1) стрічко́ви́й, биндо́ви́й, (*редко* биндочко́вий), стьожко́ви́й. [Биндочко́вий кісни́к (Основа). Че́рви перебува́ють дві ста́дії ро́звитку – стьожкову́ й пухирча́ту (Троян.)]. **-ная** *фабрика* – стрічкова́ (биндова́, стьо[я]жкова́) фа́брика, стрічка́рня; 2) (*техн.*) стьо[я]жко́ви́й, (*о широкой ленте*) биндо́ви́й; (*о транспортерн. лентах*) пасови́й. **-ный** *канат* (*плоский*) – плеска́та кодо́ла; 3) смугови́й, стягови́й *и см.* **Лентови́дный. -ные** *черви*, *зоол.* Cestodes – стьожкі́вці (-ців).
Ле́нтчатый – 1) *см.* **Лентови́дный**; 2) *см.* **Ле́нтистый.**
Лентя́й – лін(т)ю́х (-ха́), лін(т)ю́га́, ле́дар (-ря), леда́й (-дая́), леда́що (*ср. р.*), *ув.* леда́ка, *ум.* леда́йко, *соб.* ле́дач (-чи), ле́дар (-ри), ле́дарство, ле́день (-ни), (*вульг.*) ліногу́з (-за); (*баклушник*) ба́йдич, (*пров.*) байдала́; (*бездельник*) не́роб (-ба), неро́ба (*общ. р.*); (*лежебока*) ле́жень (-жня). [Ота́к дрижи́ть ліню́х-школя́р, не ви́вчивши уро́ка (Крим.). Ну й лінтюга́, – усе́-б лежа́в! (Харківщ.). Я й у житті́ бу́ду тру́тнем суспі́льности, – я ліню́га́ (Крим.). В йо́го усі́ лю́ди то нече́сні, то шкодли́ві, то ле́дарі (Н.-Лев.). Що за леда́що мій Охрі́м! (Квітка). Ска́зано, – леда́й: і до́сі скоти́ні не пода́вано (Полтавщ.). Ле́дач, а не ді́ти (Липовеч.). Давно́ я потопта́в-би сю ле́дар (Куліш). У го́роді позбира́лася сама́ ле́день, – роби́ть не ро́бить, а хлі́ба дава́й (Чигиринщ.)]. *Праздновать святого* **-тя́я** – справля́ти ле́жня.
Лентя́йка – лін(т)ю́ха, лін(т)ю́га́, ле́дарка, леда́що (-ща: *ср. р.*), ледащи́ця; (*бездельница*) неро́ба, неробі́тниця. [Лю́ди гово́рять, що я ледащи́ця, не хо́чу роби́ти (Хведор.). І ти прийшла́ обі́дати, моя́ неро́бо? (Звин.)].
Лентя́йничание – лінува́ння, лі́ньки (-ків), ледарюва́ння; (*баклушничанье*) баглаюва́ння, байдикува́ння.
Лентя́йничать – лінува́тися, лі́ньки справля́ти, ледарюва́ти; (*баклушничать*) баглаюва́ти, байдикува́ти, ба́йди (ба́йдики) би́ти, баглаї́ би́ти, ле́жні та си́дні справля́ти, походе́ньки та посиде́ньки справля́ти; *срвн.* **Безде́льничать** *и* **Лени́ться.** [Дівча́таліну́ються (Крим.). Він чув, як ледарю́є Роман (Грінч.). Тільки ле́жні справля́єш та си́дні, тим у нас ті́льки й єсть самі́ злидні (Грінч.)].
Лентя́йство – ле́дарство, ліни́вство, не́ро́бство; *срвн.* **Лентя́йничание.**
Лентя́ить, *см.* **Лентя́йничать.**
Лентя́ище – лежу́х (-ха́), ледацю́га, ледача́га, ледачи́на, ледари́сько, ліногу́з, [Ледацю́га, ледацю́га, леда́чого й ба́тька (Марк.). Здоро́вий, як віл, а таки́й ледача́га, ніч́ого не хо́че роби́ти (Чернігівщ.)].
Ленца́ – лі́ньки (-ків), лі́нощі (-щів *и* -щей), (*пров.*) ліно́к (-нка́); *см.* **Лень.** *Лошадь с* **-цо́й** – ледаче́нький (лінив́енький, лін(к)ува́тий) кінь.
Ленч – ленч (-чу).
Ле́нчик (*в седле*) – ле́нчик (-ка), лучо́к (-чка).
Лень – 1) *сщ.* – лі́нощі (-щів *и* -щей), лі́ньки (-ків), (*реже*) лінь (-ни); *срвн.* **Ле́ность.** [Че́рез

лíнощі й хазя́йство занепáло (Київщ.). За лíньками нічóго не зроби́в (Харківщ.). Твоя́ лінь на сім год поперéд тéбе народи́лася (Богодухівщ.)]. *Умственная* **лень** – розумóві лíнощі, лíнощі ду́мки. **Лень** *одолевает, берёт кого* – лíнощі (лíньки) обсідáють (беру́ть) когó, нападáють когó. **Лень** *напала на кого, одолела кого* – лíнощі (лíньки, баглаї́) напáли когó, обсíли когó, баглаї́ вки́нулися кому́. [Якíсь лíнощі її́ обсíли (Єфр.). Баглаї́ напáли (Номис)]; 2) *нрч.* – лíньки. *Мне* **лень** – менí лíньки, менí неохóта, не берé охóта мене́. *Ему* **лень** *работать, писать и т. п.* – йому́ лíньки (неохóта, нéхіть) працювáти, писáти *и т. п.* [Лíньки тобí встáти! (Богодухівщ.)]. *Кому не* **лень** – кому́ не лíньки, хто не ліну́ється, кому́ охóта.

Леопáрд, *зоол.* – леопáрд (-да). [Леопáрд із льóху ви́скочив на сцéну (Шевч.)]. *Самка* **-да** – леопáрдиця. [Жаднá, як леопáрдиця до сáрни (Куліш)].

Леопáрдовый – леопáрдовий. [Наки́нув на лáти леопáрдову шку́ру (Куліш)].

Лепéльник, *бот.* Lappa major Gaertn – лопу́х (-хá) (вели́кий), лопу́шник (-ка), реп’ яхи́ (-хів).

Лéпень – плю́та, ля́павиця. [Надвóрі такá плю́та (Поділля). Ля́павиця – вели́кий дощ або сніг, що аж ля́пає (Житомирщ.)].

Лéпест, *см.* **Лепестóк 1** *и* **2.**

Лéпестень – пéлюстень (-тня); *срвн.* **Лепестóк 2.**

Лепести́на – 1) клапти́на, шмати́на; 2) пелюсти́на. *См.* **Лепестóк 1** *и* **2.**

Лепести́ть, -ся – шматувáти, -ся, діли́ти, -ся, рíзати, -ся на клáпті, на шматки́.

Лепесткóвый, Лéпестовый – 1) клаптóвий, шматкóви́й; 2) пелюсткóвий, лепíстковий. *Срвн.* **Лепестóк 1** *и* **2**. **-кóвый** *мох, см.* **Лепестóчник.**

Лепестóк, Лепестóчек – 1) (*лоскут*) клáпоть, (-птя), клáптик (-ка), шмат (-ту), шматóк (-ткá), шматóчок (-чка); 2) пелю́стка (*мн.* пелю́стки́), пелю́сточка, лепíстка, лепíсточка, платóчок (-чка). [Цвіт поблíд, посóхли пелюстки́ (Грінч.). Лепíсточка з рóжі (Крим.). Червóні платóчки ди́кого мáку облетíли їй на спідни́цю (Коцюб.)]. **-тки** *жаберные, зоол.* – зя́брові листóчки (-ків).

Лепестóчник *и* **-тóчница**, *бот.* Marchantia polymorpha L. – маршáнція (різнови́да), лáтень (-тня), ди́мниця.

Лепéстчатый – пелюстáтий, пелюсткувáтий.

Лéпет – 1) (*действие*) *см.* **Лепетáние 1** *и* **2**; 2) лéпет (-ту), бéлькіт (-коту).

Лепетáние – 1) лепетáння, белькотáння, жебонíння, лепетá[і]ння. [Це вже прóсто дитя́чим белькотáнням одгóнить (Єфр.)]; 2) лепетá[і]ння, лопотá[і]ння, лепотá[і]ння, белькотá[і]ння. [«Чому́ це? звíдки це? нáщо це?» – отó всéньке вáше лепетáння (Крим.)]. *Срвн.* **Лепетáть 1** *и* **2.**

Лепетáть, лепётывать, лепетну́ть – 1) (*о ребёнке*) лепетáти, (*реже* лепотáти), лепетну́ти, белькотáти (-кочу́, -чéш), белькотну́ти, жебонíти; (*о листьях*) лопотáти (-почу́, -чеш) *и* лопотíти (-почу́, -поти́ш), лопотну́ти. [Дити́нка в коли́сці лепéче (Харківщ.). Дити́на белькóче: «мáмо»! (Квітка). Бу́демо жебонíти, як малéнькі дíти (Чуб. V). Ли́стя на оси́ці зáвше лопóче (Брацлавщ.)]; 2) (*говорить непонятно, болтать вздор, лопотать*) лепетáти (-печу́, -чеш) *и* лепетíти (-печу́, -пети́ш) лепетну́ти, лопотá[і]ти, лопотну́ти лепотá[і]ти, белькотáти *и* белькотíти (-кочу́, -коти́ш), белькотну́ти. [Не тя́мить головá, що язи́к лепéче (Номис). Ти чогó лепети́ш, як дзвóник? (Черкащ.). Гóжа двохлíтня дíвчинка вже дóбре лопотíла по-нiмéцькому (М. Лев.). Пéйсах белькотáв щось невирáзне (М. Левиц.). Íволги з лип щось белькотáли на весь садóк (Мирний). «Йогó гóлос!» – белькотíла Зíнька (Стор.)]. **-ться** – лепетáтися, лопотáтися, белькотáтися.

Лепетли́вый – лепетли́вий, белькотли́вий. [Лепетли́вий струмóк (Богодухівщ.). Белькотли́ва дити́на (Київщ.)].

Лепетну́ть, *см.* **Лепетáть.**

Лепету́н, -ту́нья, -ту́ша – лепету́н (-нá), лéпетень (-тня), лепету́ха, лопоту́н (-на), -ту́ха, белькоту́н (-нá), -ту́ха, *ум.* лепету́нчик, лепету́шка.

Лепётывать, *см.* **Лепетáть.**

Лепёха – 1) корж (-жа), (*круглой формы*) балáбух (-ха), балáбуха; 2) товсту́ха, товсту́ля; *см.* **Толсту́ха.**

Лепёшечка – 1) кóржичок (-чка); балáбушечка; перéпічечка; медяничóк, медівничóк (-чка) *и т. п. Испечь кому* **-ку** *во всю щеку* – дáти лящá, ля́паса кому́; 2) (*лекарств.*) пасти́лечка. *Срвн.* **Лепёшка 1** *и* **2.**

Лепёшечник – 1) (*любитель лепёшек*) охóчий до кóржиків, до балáбушків, до балáбушок *и т. п.*; *срвн.* **Лепёшка 1**; 2) *бот., см.* **Кáктус.**

Лепёшечный – 1) кóржиковий, балáбушковий; 2) (*лекарств.*) пасти́льковий.

Лепёшить – коржи́ти що, обертáти на корж, на кóржик що.

Лепёшка – 1) ко́ржик (-ка); (*круглой формы*) бала́бушок (-шка), бала́бушка; (*совершенно постная*) жи́ляник (-ка), жи́лавок (-вка); (*из дрожжевого теста*) перепе́ча, пере́пічка, перепеча́йка, підпа́лок (-лка); (*на меду*) медяни́к, медівни́к (-ка́); (*гороховая*) горо́хв'яник, горо́хляник (-ка); (*из творогу с мукой*) мни́шка. [Тре́ба зроби́ти медо́вий ко́ржик та й приклада́ти до ра́ни (Ніжен.). З оста́ннього бо́рошна спекла́ дві пере́пічки (Грінч.)]; 2) *техн.* – ко́ржик; (*металлич.*) пла́тівочка. *Дубильные* **-ки** – чинба́рні (чинбові, гарбові) ко́ржики. *Цементная* **-ка** – цементо́вий ко́ржик; 2) (*лекарственная*) пасти́лька, (*пров.*) ліпа́шка. [Ви ка́шель ма́єте. А чи не ста́не вам насти́лька ся в приго́ді? (Самійл.)]. *Мятная* **-ка** – м'я́тна пасти́лька, м'ятівни́к (-ка́).

Лепёшковатый – 1) коржикува́тий, (*круглой формы*) бала́бушкуватий; 2) пастилькува́тий.

Лепёшковый, *см.* **Лепёшечный 1** *и* **2.**

Лепешкообра́зный, *см.* **Лепёшковатый 1** *и* **2.**

Лепёшник – 1) *см.* **Лепёшечник 1**; 2) *бот.* – а) Acorus calamus L. – лепеха́, тата́рське зі́лля, а́їр (-ру); б) Iris Pseudacorus L. – (боло́тяні) пі́вники (-ків), коси́ці (-си́ць).

Лепёшный, *см.* **Лепёшечный 1** *и* **2.**

Лепёщатый – коржува́тий, коржи́стий.

Лепи́льщик, -щица, *см.* **Ле́пщик, -щи́ца.**

Лепи́тель -ница – ліпі́льник, -ниця, ліпі́й (-пія́), -пі́йка, ліпни́к (-ка́), -ни́ця, ліпля́р (-ра́), -пля́рка, ліпа́р (-ря́), -па́рка.

Лепи́ть, ле́пливать – 1) (*вылеплять*) ліпи́ти (-плю́, -пиш), виліплювати що. [Не святі́ горшки́ лі́плять (Номис)]. *Ласточка* **-пит** *гнездо* – ла́стівка лі́пить гніздо́. *Он* **-пит** *статую из глины* – він лі́пить (виліплює) ста́тую з гли́ни; 2) (*слепливать*) ліпи́ти, зліплювати, (*только из теста: преимущ. о пирогах: загибать*) бга́ти, (*диал.*) тули́ти що. [Ба́ба варе́ники лі́пить (Н.-Лев.). Бга́ти пироги́ (Г. Барв.). Тули́ла пироги́ (Борзенщ.)]; 3) (*прилеплять*) ліпи́ти, приліплювати; (*налеплять*) наліплювати; 4) (*влеплять*) ліпи́ти, вліплювати. *Стрелки так и* **-пят** *в щит* – стрільці́ так і са́дять (лі́плять, гатя́ть) у щит; 5) (*о снеге*) ліпи́ти, ліпа́чити. [Сніг так і ліпа́чить (Брацлавщ.)].

Лепи́ться – 1) (*страд. з.*) ліпи́тися, виліплюватися; зліплюватися, бга́тися, тули́тися; приліплюватися; наліплюватися; вліплюватися. [Мо́крий сніг до́бре лі́питься (Брацлавщ.)]; 2) (*едва держаться на чём-либо*) тули́тися до чо́го. *Лачуга* **-тся** *на скале* – хати́на (халу́па) ту́литься на ске́лі; 3) (*едва тащиться*) волокти́ся, плести́ся, тягти́ся, пле́нтатися. **-тся***, как рак* – воло́читься (тя́гнеться), як рак.

Ле́пка – ліпі́ння, лі́плення; *срвн.* **Лепле́ние.**

Ле́пкий – ліпки́й. [Ліпки́й сніг (Брацлавщ.)].

Лепкова́тый – ліпкува́тий.

Ле́пкость – лі́пкість (-кости).

Лепле́ние – ліпі́ння, лі́плення; (*вылепливание*) виліплювання; (*слепливание*) зліплювання, (*пирогов, караваев*) бганн́я, (*вареников, пирогов*) ліпі́ння, (*диал.*) тулі́ння; (*прилепливание*) приліплювання.

Ле́пливать, *см.* **Лепи́ть.**

Лепно́й – ліпни́й, виліпни́й, лі́плений, ви́ліплений; (*налепной*) наліпни́й. **-ное** *искусство* – ліпля́рське, ліпни́че, ліпне́ мисте́цтво, мисте́цтво ліпі́ння. **-но́е** *изображение* – ліпне́, виліпне́ (лі́плене, ви́ліплене) зобра́ження. **-но́й** *мастер, см.* **Лепщи́к. -но́й** *потолок* – ліпна́ (лі́плена) сте́ля. **-но́е** *украшение* – ліпна́ (наліпна́) оздо́ба.

Лепота́ – ліпота́, краса́. [Дале́ко їй було́ до староdáвньої ліпоти́ (Куліш)].

Ле́пра, *мед.* – ле́пра, прока́за.

Лепро́зный – лепро́зний.

Лепрозо́рий – лепрозо́рій (-рія).

Ле́пта́ – ле́пта. [Ти, зна́ю, ле́пту розділи́в свою́ єди́ну (Шевч.)]. **-та** *вдовы* – удови́ча (удовина́) ле́пта. *Приложить свою* **-ту** *к чему* – доки́нути (дода́ти) свою́ ле́пту (па́йку) до чо́го. [Свою́ па́йку до літерату́рного надба́ння доки́нули (Єфр.)].

Лепщи́к, -щи́ца – ліпни́к (-ка́), -ни́ця, ліпі́льник, -ниця; (*ваятель, -ница*) ску́льптор, -торка, ліпля́р (-ра́), ліпля́рка.

Лес – 1) (*ростущий*) ліс (-су, *им. мн.* ліси́). [Круго́м я́ру зеленíє стари́й ліс (Н.-Лев.)]. **Лес** *на корню* – ліс на пні. *Вековечный, извечный, девственный, первобытный* **лес** – відві́чний, неза́йманий ліс, пра́ліс (-су), діви́ча пу́ща. [О́стрів на Дніпрі́, вкри́тий одві́чним лі́сом (Стор.). Тайга́ – пра́ліс сибі́рський (Калит.)]. *Выборочный* **лес** – вибірни́й ліс. *Вырубленный* **лес** – зру́баний ліс, зруб (-бу). *Высокоствольный* **лес** – високосто́вбурний, високостовбури́стий ліс, високолі́сся (-сся). *Горелый* **лес** – горі́лий, ви́горений, ви́горілий ліс, ви́гор (-ра) (Сл. Ум.), (*гал.*) згар (-ри, *ж. р.*). [Ко́зи пасу́ть у зга́рах – ви́горілих ліса́х

(Щух. I)]. *Государственный, казённый* **лес** – держа́вний, скарбо́ви́й (казе́нний) ліс. *Густой* **лес** – густи́й ліс, густвина́, то́вща. [То́вща сама́рська (Сл. Гр.)]. *Дремучий* **лес** – дріму́чий (те́мний) ліс, пу́ща, (*дебри*) не́трі *и* не́три (-рів), не́тра (-тер). [У такі́ убра́вся не́трі, у таку́ зблука́вся пу́щу, де й нога́ лю́дська не хо́дить (Грінч.)]. *Жердневой, жердяной* **лес** – вори́нний, жердяни́й ліс, ліс на вори́ння, на вір'я́. *Заказно[ы]й, заповедно[ы]й* **лес**, *божьи* **-са,** *см.* **Заповедно́й.** *Защитный* **лес** – за́хисни́й ліс. *Камышевый* **лес,** *см.* **Камышник I**. *Красный, хвойный* **лес** – шпильќо́вий, глице́вий (хвояни́й, хвойови́й, чати́нний, борови́й) ліс, бір (*р.* бо́ру). *Крупный, матерой* **лес** – товстолі́с (-су). *Лиственный, чёрный* **лес** – ли́стяний ліс, чо́рний ліс (Київщ.). *Мелкий* **лес** – дрібно́ліс (-су), дрібни́й (мали́й, невели́чкий) ліс, (*кустарник*) чага́р (-ря́) *и* чагарі́ (-рів), чагарни́к (-ка́), кущі́ (-щів). *Мешанный* **лес** – мі́шаний ліс. *Молодой* **лес** – молоди́й ліс, молодня́[и́]к (-ка́). *Небольшой* **лес** – невели́(ч)кий ліс, лісо́к (-ска́), (*роща*) гай (*р.* га́ю), (*зап.*) гаїна, (*на низине или над рекой*) луг (-гу), лужи́на; *срвн.* **Лесо́к** *и* **Ро́ща.** *Непроходимый* **лес** – неперехі́дний ліс, (*неисходимый*) несходи́мий ліс (Звин.); *см. Дремучий* **лес.** *Низкоствольный* **лес** – низькосто́вбурний ліс, низьколі́сся (-сся). *Общественный* **лес** – грома́дський ліс. *Редкий, жидкий* **лес** – рідки́й ліс, рідколі́сся (-сся). *Сухоподстойный, сухостойный* **лес** – сухостí́й (-то́ю), сухолі́с (-су), сушни́к (-ка). *Хворостяный* **лес** – хворостяни́й ліс. *Берёзовый, дубовый* **лес** – бере́зовий, дубо́вий ліс. *Пихтовый* **лес** – смере́ковий ліс. *Сосновый* **лес** – сосно́вий ліс; (*бор*) бір (*р.* бо́ру). *Здесь много* **-со́в** – тут бага́то лісів, тут лі́сно (Полтавщ.). *Итти через* **лес** *или* **-сом** – іти́ лі́сом. *Прочищать, прочистить, прорубать, прорубить* **лес** – прочища́ти, прочи́стити, прору́бувати, прoруба́ти, протере́блювати, протереби́ти ліс. *Ходит, как в* **-су́** – хо́дить як у лі́сі. *Наука в* **лес** *не ходит* – нау́ка не в ліс веде́, а з лі́су. *Чем дальше в* **лес***, тем больше дров* – що да́лі в ліс, то кра́ще на дро́ва. *Кто в* **лес***, кто по дрова* – одно́ (хто) до лі́су[а], а дру́ге (хто) до бі́су[а]; хто в луг, а хто в плуг; хто в горо́х, хто в сочави́цю (Борзенщ.); хто (котри́й) сторч, хто (котри́й) в борщ (Приказки). *Из-за деревьев* **-са** *не видно* – за дерева́ми лі́су не ви́дко. *Волка бояться, в* **лес** *не ходить* – вовкі́в боя́тися, в ліс не ходи́ти. *Сколько волка ни корми, он всё в* **лес** *глядит* – году́й во́вка, а він у ліс ди́виться; во́вча нату́ра в ліс (до лі́су) тя́гне; вовк, то во́вче й ду́має (Приказки). **Лес** *по топорищу* (по дереву) *не плачет* – хіба́ в лі́сі лі́су ма́ло? *На сухой* **лес** *будь помянуто* – сухі́й дереви́ні все ніврó́ку; на сухи́й ліс нівро́ку! **Лес** *мачт* – ліс (бе́зліч) що́гол; 2) (*в срубе*) де́рево, *соб.* дере́вня (-ні). *Бочарный, клёпочный* **лес** – бо́ндарське, клепкове́ де́рево. *Брусный, брусовый* **лес** – брусо́ване де́рево. *Буреломный* **лес** – вітроло́м (-ло́му), лім (*р.* ло́му). *Валежный* **лес**; *см.* **Вале́жник.** *Деловой лес* – а) (*на корню*) виробни́й ліс; б) (*в срубе*) виробне́ де́рево. *Дровяной* **лес** – а) (*на корню*) дров'яни́й ліс; і б) (*в срубе*) де́рево на дро́ва. *Корабельный, мачтовый* **лес** – а) (*на корню*) корабе́льний, щоглови́й ліс; б) (*в срубе*) корабе́льне, щоглове́ де́рево. *Окантованный, острокантный* **лес** – покантo̍ване, гострокантo̍ване де́рево. *Пильный, пиловочный* **лес** – а) (*кругляк для распилки*) де́рево на пиля́ння; б) (*пиленый материал*) пи́ляне (порі́зане) де́рево. *Поделочный* **лес** – виробне́ (виробко́ве) де́рево, на́ді́бок (-бку). *Прозванный* **лес** – бракове́ *или* з(а)брако́ване щоглове́ де́рево. *Сплавной, гоночный* **лес** – сплавне́ де́рево, сплавни́й ліс. *Строевой* **лес** – будівне́ (будіве́льне) де́рево, дере́вня, *ум.* дереве́нька. [По сама́рських луга́х і узбере́жжях була́ незчисле́нна си́ла будівно́го де́рева (Куліш). Біля стіни́ лежа́ла дере́вня на ха́ту (Грінч.)]. *Столярный* **лес** – столя́рське дерево. *Угловой, кантованный* **лес** – канто́ване де́рево. *Фанерочный* **лес** – а) (*на корню*) форні́рний ліс; б) (*в срубе*) форні́рне де́рево.

I. Леса́ – 1) ліси́; *см.* **Лес I**; 2) (*при строительных работах*) ришто́вання (-ння), і (*реже*) лашту́нки (-ків). [Уже́ ха́ту добудува́ли, розбира́ють ришто́вання (Звин.)]. *Устанавливать, установить, воздвигать, строить, построить* **-са** *вокруг чего, обстраивать, обстроить* **-ми** *что* – риштува́ти, обриштува́ти, пориштува́ти що, ста́вити, поста́вити ришто́вання коло чо́го. *Постройка* **-сов** *вокруг чего* – риштува́ння, *оконч.* обриштува́ння чого́. *Переустраивать, переустроить* **-са** – перерилито́вувати, перериштува́ти, (*во мн. местах*) поперериштo̍вувати що. *Разбирать, разобрать* **-са** *вокруг чего* – розришто́вувати, розриштува́ти що, розбира́ти, розібра́ти ришто́вання коло чо́го.

II. Леса́ (*рыболовная*) – волосі́нь (-сі́ни), волосе́нь (-се́ни), волосе́ня (-се́ні), волосі́[е́]ння, (-ння), волосня́ (-ні́). [Коли́ ри́ба клюва́ла, волосі́нь би́лася на па́льці, як жи́вчик (Коцюб.)].

Лесби́йский, *см.* **Лезби́йский.**

Ле́сенка – 1) (*приставная*) драби́нка, драби́ночка; 2) (*неподвижная*) схі́дці (-ців), схі́дчики, сту́панка, сту́паночка. [Вла́зять у льох, аж на схі́дцях стої́ть зло́дій (Звин.)].

Ле́сенник – драби́нник (-ка).

Ле́сенный, *см.* **Ле́стничный 1** *и* **2.**

Леси́на – 1) (*ствол дерева*) сто́вбур (-ра), стовбури́на; 2) (*бревно*) дереви́на, коло́да, бервено́, *соб.* дере́вня (-ні), берве́ння (-ння).
Леси́нка – дереви́нка, жерди́нка, вори́нка; (*хворостина*) лози́на, лози́нка.
Леси́нник – стовбурня́к (-ка́).
Леси́нный – 1) стовбуро́вий; 2) коло́довий. *Срвн.* **Леси́на 1** *и* **2.**
Леси́ночка – дереви́ночка, жерди́ночка, вори́ночка; лози́ночка.
Леси́стость – ліси́стість, лісува́тість (-тости).
Леси́стый – ліси́стий, лісува́тий, лісни́й. [Кавка́з, ліси́сті го́ри (Крим.). Там лісні́ місця́ (М. Грінч.)].
Леси́шко – лісе́ць (-сця́), мізе́рний (погане́нький) лісо́к (-ска́).
Леси́ще – ліси́ще, ліси́сько. [Ви лісі-ліси́ща, ви борі́-бори́ща (Чуб. I)].
Лёск – ляск (-ку).
Лёска – волосі́ннячко, *см.* **II. Леса́.**
Лёскать, лёснуть – 1) (*хлопать, щёлкать*) ля́скати, ля́снути, (*бичом ещё*) хви́ськати, хви́снути, хля́[ьо́]стати, хля́[ьо́]снути. [Щу́ка ля́снула хвосто́м по воді (Основа). Батіг ля́скав (Номис). Анто́сьо хльо́став рі́зкою по горо́ді (Свидн.)]; 2) (*зубами*) кла́(н)цати, кла́цнути. [Зуба́ми кла́цав мо́в-би пес (Котл.)]; 3) (*жрать*) трі́скати, ло́пати, лупи́ти, же́рти (жеру́, -ре́ш); 4) (*чавкать*) пля́мкати, пля́мкнути, ця́мкати, ця́мкнути, жва́кати, жва́кнути, чва́кати, чва́кнути.
Лёскот – ля́скіт (-коту).
Лесни́к – 1) (*лесной сторож*) лісни́к, лісови́к (-ка), гайови́й (-во́го), (*зап.*) побережни́к (-ка́), карбівни́чий (-чого). [Пан приділи́в ба́тька за лісника́ і перегна́в нас з села́ у пу́щу (М. Вовч.). Скі́пається до лісовика́: на́що ти мою́ коро́ву заня́в? (Новомоск.). За гайово́го поста́вила мене́ грома́да: га́ю догляда́ю (Богодухівщ.). По лі́сі побережни́к хо́дить (Липовеч.). Ви́йшов з ха́ти карбівни́чий, щоб ліс огляді́ти (Шевч.)]. *Служить* **-ко́м** – лісникува́ти, карбівни́чити; 2) *см.* **Лесопромы́шленник**; 3) *см.* **Лесови́к 1.**
Лесни́чество – лісни́цтво.
Лесни́чий – лісни́чий (-чого). *Старший* **-чий** – ста́рший лісни́чий, (*зап.*) надлісни́чий.
Лесничи́ха – лісничи́ха.
I. Лесно́й – 1) лісови́й, (*реже*) лісни́й; гайови́й; *см.* **Лес 1**. [Я люди́на лісова́: роди́лася, зросла́ і жила́ я до́сі в краї́ні лісові́й (Кониськ.). Лісова́ Пі́сня (Л. Укр.). Гайова́ царі́вна (Грінч.)]. **-но́й** *бог* – лісови́й бог (-га), полісу́н (-на), (*классич.*) сільва́н (-на); *см.* **Ле́ший.** **-ная** *ботаника* – лісобота́ніка. **-но́е** *ведомство* – лісне́ уря́дництво. **-но́й** *институт* – лісни́й інститу́т (-та). **-но́е** *дерево* – лісове́ де́рево, лісови́на. **-но́й** *материал* – лісове́ де́рево. **-на́я** *поляна* – лісова́ поля́на, лісова́ га́лява; *см.* **Поля́на.** [На га́ляву виска́кує з гущини́ са́рна (Коцюб.)]. **-но́е** *пространство* – лісовина́; (*боровое*) боровина́. **-на́я** *сторона* – лісова́ сторона́ (краї́на). **-на́я** *стража* – лісова́ сторо́жа. **-но́е** *дело, хозяйство* – лісівни́цтво, лісове́ господа́рство. **-но́й** *барин*, **-на́я** *кукла* (*шутл.*) – лісови́й дя́дько; *см.* **Медве́дь.** **-но́й** *дядя, см.* **Ле́ший.** **-но́й** *горох*, *бот.* Vicia silvatica L. – лісова́ ви́ка, лісови́й горо́шок (-шку *и* -шка). **-но́й** *орех* – а) (*орешник*), *см.* **Лещи́на**; б) (*плод*) лісќо́вий горі́х (-ха). **-на́я** *фисташка*, *бот.* Staphylaea pinnata L. – клоки́чка. **-но́й** *хвощ*, *бот.* Equisetum silvaticum L. – хвощ (-ща́) лісови́й; 2) дере́вни́й, лісни́й. **-на́я** *пристань* – лісна́ при́стань (-ни). **-но́й** *склад* – лісни́й склад (-ду), лісна́ (-но́ї). [У нас на лісні́й уже́ нема́ до́брих дубкі́в, попро́дали (Звин.)]; 3) *см.* **Ле́ший**; 4) *см.* **Лесни́чий.**
II. Лесно́й – волосі́[е́]нний, волосня́ний. **-но́й** *волос, см.* **II. Леса́.**
Лёснуть, *см.* **Лёскать.**
Лесобо́й, *см.* **Лесоло́м.**
Лесобо́йный – лісоло́мний. **-ный** *ветер* – лісоло́мний ві́тер (-тру *и* -тра).
Лесобота́ника, -ни́ческий – лісобота́ніка, -ні́чний.
Лесова́л, *см.* **Лесоло́м.**
Лесова́ние – лісува́ння, пробува́ння в лі́сі, полюва́ння в [по] ліса́х.
Лесова́тость – лісува́тість, ліси́стість (-тости).
Лесова́тый – лісува́тий, ліси́стий, лісни́й.
Лесова́ть – лісува́ти, пробува́ти, жи́ти в лі́сі, полюва́ти в [по] ліса́х.
Лесове́дение – лісозна́вство.
Лесове́дческий – лісозна́вчий, лісозна́вський.
Лесови́к – 1) (*житель лесов*) лісови́к, лісня́к (-ка́). [Мо́же він пої́хав до козакі́в-лісовикі́в (Н.-Лев.)]; 2) *см.* **Ле́ший.**
Лесови́чка – лісови́чка, лісня́чка. [Я лісня́чка. Ці́лий вік в лі́сі прожила́ (Липовеч.)].
Лесо́вка (*лесная яблоня*) – лісова́ я́блуня, лісни́ця.

Лесовладе́лец, -лица – лісовла́сник, -ниця, вла́сник, -ниця лі́су.
Лесовладе́льческий – лісовла́сницький.
Лесовладе́ние – 1) (*действие*) лісоволоді́ння, володі́ння лі́сом; 2) (*собственность*) лісовла́сність (-ности).
Лесово́д, Лесово́дец, -во́дка – лісівни́к (-ка́), -ни́ця.
Лесово́дный, Лесово́дственный – лісівни́цький.
Лесово́дство – лісівни́цтво.
Лесовозобновле́ние – лісопоно́влення, лісовідно́влення, по[від]но́влювання, *оконч.* по[від]но́влення лі́су.
Лесовозраще́ние – лісовиро́щування, лісовирощ́ання, лісовико́хування.
Лесово́й – 1) лісови́й; (*о леске*) гайови́й; (*о лесе на низине*) (лугови́й; 2) *см.* **Ле́ший.**
Лесовщи́к, *см.* **Лесни́к 1.**
Лесогуби́тель, *см.* **Лесоистреби́тель.**
Лесозаготови́тельный, -то́вочный – деревозаготі́вчий.
Лесозаготі́вка – деревозаготі́вля, заготі́вля де́рева, деревозаго́товлення.
Лесоизоби́льный – лісни́й, бага́тий (доволі́льний) на ліси́, з багать(о)ма́ ліса́ми.
Лесоистреби́тель – вини́щувальник лі́су.
Лесоистребле́ние – ни́щення, вини́щування, плюндрува́ння, *оконч.* зни́щення, ви́нищення, сплюндрува́ння лі́су. *Хищническое* **-ние** – хижа́цьке ни́щення (плюндрува́ння) лі́су.
Лесо́к – лісо́к (-ска́); (*рощица*) гайо́к (-йка́); (*на низине или над рекой*) лужо́к (-жка́), лужи́нка; (*в овраге*) байра́к (-ка́). [А той собі́ до ліска́ скі́льки си́ли ду́є (Рудан.). Гайо́к зелене́нький (Шевч.)]. *Берёзовый и т. п.* **-со́к** – бере́зовий лісо́к, бере́зинка, березни́[я́]к (-ка), березни[я]чо́к (-чка́) *и т. п.*
Лесокооперати́вный – лісокооперати́вний.
Лесокоопера́ция – лісокоопера́ція.
Лесокра́д – лісокра́д (-да).
Лесоло́м – лісоло́м (-му), лісоло́мний ві́тер (-тру *и* -тра).
Лесолю́бка, *бот.* Nemophila insignis Dougl. – немофі́ля, лісолю́бка.
Лесоме́р – лісомі́р (-ра).
Лесомы́га – лісови́й бродя́га; *см.* **Бродя́га.**
Лесонасажде́ние – 1) (*действие*) лісонаса́джування, лісосаді́ння, лісоса́дження, наса́джування, *оконч.* наса́дження лі́су; 2) лісоста́н (-ну), лісова́ поса́дка. *Защитное* **-ние** – за́хисни́й лісоста́н.
Лесообде́лочный – деревообро́бний. **-ный** *завод* – деревообро́бня.
Лесооби́льный, *см.* **Лесоизоби́льный.**
Лесоописа́ние – о́пис (-су) лі́су; (по)цінува́ння лі́су.
Лесоотво́д – 1) (*действие*) признача́ння (приділя́ння), *оконч.* призна́чення (приді́лення) лісово́ї дільни́ці (ді́ля́нки) на зруб; 2) *см.* **Лесосе́к.**
Лесоохране́ние – лісоохоро́на, охоро́на лісі́в.
Лесоохрани́тельный – лісоохоро́нний.
Лесопи́лка – 1) *см.* **Лесопи́льня**; 2) (*машина*) деревор́ізня, деревор́ізна маши́на.
Лесопи́льный – деревор́ізний, лісорі́зний. **-ная** *машина, см.* **Лесопи́лка 2**. **-ный** *завод, см.* **Лесопи́льня. -ная** *мельница* – тарта́к (-ка́ *и* -ку́). **-ный** *мастер* – трач, драч (-ча́). **-ная** *яма* – тра́цька я́ма.
Лесопи́льня – пи́льня, тарта́к (-ка́ *и* -ку́), (*ум.* тартачо́к (-чка́)), тра́чка, дра́чка, траче́вня. [Пи́льня, що де́рево на ній пиля́ють (Сл. Гр.). Піду́ на за́робок до тартаку́ (Франко). Уже́ драчі́ поприхо́дили з лі́су від дра́чки (Сл. Гр.)].
Лесопла́в – лісоспла́в (-ву), сплав лі́су.
Лесопла́вный – лісоспла́вний. **-ная** *речка* – лісоспла́вна рі́чка.
Лесопо́льный – лісорі́льний. **-ное** *хозяйство* – лісорі́льне́ господа́рство.
Лесопору́бка – по́руб у лі́сі; лісору́бство.
Лесоприроста́ние – лісоприроста́ння, прироста́ння, при́ріст (-росту) лі́су.
Лесопромы́шленник – лісопромисло́вець (-вця), лісови́к (-ка́). [Він лісови́к: плоти́ жене́, з то́го й розжи́вся (Чернігівщ.)].
Лесопромы́шленность – лісопромисло́вість, лісови́й про́мисел (-слу).
Лесопромы́шленный – лісопромисло́вий.
Лесоразведе́ние – лісозаві́д, лісорозві́д (-во́ду), лісорозве́дення, розві́д (-во́ду) лі́су; *срвн.* **Лесонасажде́ние 1**. *Степное* **-ние** – степови́й лісозаві́д.
Лесору́бка – 1) руба́ння лі́су; 2) *см.* **Лесосе́к.**
Лесору́бочный – лісору́бний, дореворуб́ний. **-ный** *договор, билет* – лісору́бна умо́ва,

лісору́бний квито́к (-тка́).
Лесосе́к, Лесосе́ка – (лісова́) ділі́нка (дільни́ця), лісосі́ка, бу́тина. [В на́шому лі́сі що-зими́ одну́ ділі́нку виру́бують (Київщ.). В еконо́мію за́раз во́зять дро́ва з лісосі́ки (Звин.)]. *Лес разделён на* **-се́ки** – ліс поді́лено на ділянки́ (дільни́ці, бути́ни). *Семенная, обсеменительная* **-ка** – насінна́, засівна́ **бу́тина** (ділі́нка).
Лесосе́чный – лісосі́ковий, ділянко́вий, бути́нний. **-ное** *хозяйство* – бути́нне господа́рство.
Лесосохране́ние – лісозберега́ння, зберега́ння лісі́в.
Лесоспу́ск – лісоспу́ск (-ку).
Лесосте́пь – лісосте́п (-пу).
Лесосуши́лка – деревосуша́рня.
Лесосуши́льный – деревосу́шний.
Лесоторго́вец – лісоторгове́льник, лісови́к (-ка́).
Лесотре́ст – лісотре́ст (-ту).
Лесоуправле́ние – 1) (*действие*) лісврядува́ння, урядува́ння ліса́ми; 2) (*учреждение*) лісова́ упра́ва, лісоуправлі́ння (-ння).
Лесоустро́йство – лісовпорядкува́ння.
Лесоустрои́тель – лісовпоря́дник (-ка).
Лесоустрои́тельный – лісовпоря́дний.
Лесохими́ческий – лісохемі́чний.
Лесохле́бное *хозяйство* – лісорі́льне господа́рство.
Лесохозя́ин – господа́р (-ря), хазя́їн (-на) лі́су, лісогоспо́дар (-ря), лісохазя́їн, лісовла́сник (-ка).
Лесохозя́йственный – лісогосподарський.
Лесохозя́йство – лісогоспода́рство, лісове́ господа́рство.
Лесо́чек – лісо́чок (-чка), *ласк.* лі́сонько; гайо́чок; луже́чок, *ласк.* луже́нько, лужи́ночка; байрачо́к; *срвн.* **Лесо́к.** [Прилеті́ла зозу́ленька з те́много лісо́чку (Чуб. III). Най я піду́ в лужи́ночку ви́різати кали́ночку (Пісня)].
Лёсс, *геол.* – лес (-су), жо́вта гли́на, ма́мутова гли́на, опо́ка. **Лёсс** *наземный* – лес суході́льний (сухозе́мний). **Лёсс** *песчаный* – пі́дсівка.
Лёсови́дный – лесува́тий.
Леспромхо́з – ліспромго́сп (-пу).
Лёссовый – ле́совий.
Ле́ствица, *стар.* – лі́ствиця; *см.* **Ле́стница 1 - 3.**
Ле́ствичник, *церк. Иоанн* **Ле́ствичник** – Іва́н Лістви́чник.
Ле́ствичный, *см.* **Ле́стничный.**
Лести́вый, *см.* **Льсти́вый.**
Лести́ть, *см.* **Льстить.**
Ле́стница – 1) (*приставная, переносная*) драби́на, (*диал.*) дра́ба, стра́мина. [Він спусти́вся з гори́ща через одну́, через дві щабли́ни, а з полови́ни драби́ни зіско́чив на зе́млю (М. Левиц.)]. *Верёвочная* **-ца** – шнурова́, мотузя́на, мотузко́ва драби́на. [Вояки́ лі́зуть на сті́ни, закида́ючи шнурові́ драби́ни (Л. Укр.)]. *Пожарная* **-ца** – пожа́рна (поже́жна) драби́на. *Взбираться, взобраться по* **-це** – вила́зити, ви́лізти, зла́зити, злі́зти, бра́тися, ви́братися, видира́тися, ви́дертися драби́ною (по драби́ні). *Спускаться, спуститься по* **-це** – спуска́тися, спусти́тися драби́ною (по драби́ні); 2) (*неподвижная с широкими ступеньками*) схо́ди (-дів), (*поменьше*) сх́ідці (-ців), (*попроще*) сту́панка. [Храмові́ широ́кі схо́ди, а по них і вниз і вго́ру су́нуть ти́сячні юрби́ (Крим.). Ста́ли спуска́тися сту́панкою на́че в льох (Свидн.)]. *Винтовая, витая, башенная* **-ца** – ґвинтові́ (кру́чені) схо́ди. *Деревянная, каменная* **-ца** – дерев’я́ні, ка́м’яні́ (камі́нні) схо́ди. *Парадная* (*чистая*), *чёрная* **-ца** – пара́дні (пере́дні), зати́льні (чо́рні, кухе́нні) схо́ди. *Потайная* **-ца** – потайні́ схо́ди. *Всходить, взойти, подниматься, подняться по* **-це** *наверх* – іти́, схо́дити (зіхо́дити), зійти́, бра́тися, ви́братися, здійма́тися, зня́тися схо́дами (по схо́дах) вго́ру. [Си́ли не було́ на́віть на те, щоб зійти́ по схо́дах у «Просві́ту» (Грінч.)]. *Сходить, сойти, спускаться, спуститься по* **-це** *вниз* – іти́, схо́дити, зійти́, спуска́тися, спусти́тися схо́дами (по схо́дах) вниз; 3) (*скала*) ска́ля. *Иерархическая* **-ца** – ієрархі́чна ска́ля. **-ца** *наказаний* – ска́ля кар, ка́рна ска́ля; 4) *анат. Барабанная* **-ца** – бубонце́ві схо́ди.
Ле́стничный – 1) драби́нний, драби́новий; 2) схо́довий, ступанко́вий. **-ная** *ступенька* – схі́дець (-дця), схі́дця (-ці, *ж. р.*). **-ные** *ступени, -пеньки* – схі́дці (-ців); 3) *бот.* **-ничный** *сосуд* – драби́нча́ста суди́на.
Ле́стно, *нрч.* – 1) *см.* **Льсти́во**; 2) (*приятно*) лю́бо, вті́шно; (*заманчиво*) прина́дно, зала́сно, (*желательно*) ба́жано, х(о)ті́лося-б; (*одобрительно*) хва́льно, по[при]хва́льно, прихи́льно.

Мне **-но** *это слышать* – мені лю́бо (втішно) це чу́ти. *О нём отзывались очень* **-но** – про йо́го гово́рено було́ ве́льми прихва́льно (прихи́льно). *Кому не* **ле́стно** *выиграть 100.000*? – кому́ не х(о)тілося-б ви́грати сто ти́сяч?

Ле́стность – 1) *см.* **Льсти́вость**; 2) лю́бість, втішність; прина́дність, зала́сність, бажа́ність; поче́сність: по[при]хва́льність, прихи́льність (-ности).

Ле́стный – 1) *см.* **Льсти́вый**; 2) (*приятный*) лю́бий, втішний; (*заманчивый*) прина́дний, (*желательный*) бажа́ний; (*почётный*) поче́сний; (*одобрительный*) хва́льний, похва́льний, прихва́льний, підхва́льний, прихи́льний; (*слишком*) перехва́льний. **-ное** *внимание* – втішна (поче́сна) ува́га. *Оказать* **-ное** *внимание кому* – вшанува́ти ува́гою кого́. **-ный** *отзыв* – (по)хва́льний (прихи́льний) ві́дзов (-зову), (по)хва́льна о́цінка, (*слишком*) перехва́льний ві́дзов, перехва́льна о́цінка. **-ное** *предложение* – прина́дна (поче́сна) пропози́ція. **-ная** *рецензия* – підхва́льна (прихи́льна) реце́нзія. **-ные** *слова* – втішні слова́. *Слишком* **-ная** *похвала* – перехва́ла. *Его похвала не* **-на** *мне* – до його́ хвали́ я байду́жий; його́ хвала́ не ціка́ва (не честь) мені. *Награды эти не* **-ны** *мне* – я не (на́дто) ва́блюся (ква́плюся) на ці нагоро́ди.

Ле́стовка – лі́ствичка, шку[і]ряні чо́тки (-ток) (у старовірів), чо́тки-щаблі́вки (-вок).

Лесть – 1) ле́стощі (-щів), ле́стки (-ток), (*ум.* ле́стівочки) (-чок)) (*устар. и возвыш.*) лесть (-ти *и* ільсти́); (*подольщенье*) підле́щування, лесті́ння, (*грубо*) підлабу́знювання. [Кади́ти фимія́ми ле́стощів (Н.-Лев.). Мене́ ле́стощами не ку́пиш (Корол.). Чого́ не допну́ть до́брим спо́собом, то завсі́ди доб'ю́ться ле́стками (Бердичівщ.). На́віть найкра́ща люди́на лю́бить підле́щування та хвалу́ безмі́рну (Л. Укр.)]. *В нём* **-ти** *нет* – він не під[об,у]ле́сливий, він не лю́бить підле́щуватися, (*устар.*) в нім ільсти́ нема́є. *Он падок на* **лесть** – він жаді́бний (жадни́й) на ле́стощі (на ле́стки). *Добиваться* **-тью** – добива́тися ле́стощами (ле́стками); закида́ти ле́стками. [Ле́стками закида́ (М. Вовч.)]. *Достигать, достичь* **-тью** *чего* – ле́стощами (ле́стками) дохо́дити чого́. **-тью** *обходить, обойти кого* – ле́стощами, ле́стками, лесті́нням підхо́дити, підійти́ до [під] ко́го, зле́щувати, злести́ти, уле́щувати, улести́ти кого́. [Ти хо́чеш мене́ злести́ти, а пото́му одури́ти (Основа). Прости́ йому́! він сто́рожем їй був і, хи́траяя, вона́ його́ влести́ла (Грінч.)]; 2) (*соблазн*) прина́да, зва́ба, споку́са. **Лесть** *богатства* – прина́да (зва́ба, споку́са) бага́тства.

Лёт – літ (*р.* ле́ту *и* льо́ту), леті́ння (-ння). [Він зацікáвився пта́шкою і до́вго сте́жив за її ле́том (Коцюб.). Кри́га й сніг, твого́ вжахну́вшись льо́ту, розта́нули (Самійл.)]. *На* **-ту́** – на лету́, на льоту́. *Стрелять по птице на* **-ту́**, *бить птицу в* **лёт** – стріля́ти на пта́ха в льоту́, влетя́чку, стріля́ти (би́ти) летю́[я́]чу пти́цю. [З пісто́лю ку́лею летю́чу пти́цю б'є (Стор.)]. *Убить на* **-ту́** – уби́ти на ле[ьо]ту́. *Поймать на* **-ту́**, *с* **-ту** – злови́ти, (с)пійма́ти на ле[ьо]ту́. *Пошла пчела в* **лёт** – пішла́ бджола́ у про́літ (Лебединщ.). **Лётом,** *см. отдельно.*

Ле́та, *мифол.* – Ле́та. *Кануть в* **-ту** – ка́нути в Ле́ту, піти́ в непа́м'ять. [Пішло́ в непа́м'ять коза́цьке завзя́ття (Куліш)].

Лета́ва, Лета́ла – (*м. р.*) літу́н, політу́н (-на́), (*ж. р.*) літу́ха, політу́ха; (*шатун*) шве́ндя, ве́штанець (-нця), снови́г[ґ]а, снови́да, (*шатунья*) шве́ндя, снови́г[ґ]а.

Лета́лый – що вже літа́в, льо́таний, льотови́й; здібний літа́ти (підлетіти), підлетю́чий.

Лета́льный – літа́льний, літни́й.

Лета́ние – 1) (*в прям. и переносн. знач.*) літа́ння, *ум.* літа́ннячко; (*ширяние*) шуга́ння. [Повчу́ я молоди́х орля́т літа́ння (Куліш)]; 2) (*беганье*) літа́ння, га(й)са́ння, переле́ти (-тів). [Сьо́мий деся́ток зачина́ю, – не до літа́ння вже по степа́х (Куліш)].

Летарги́ческий – летаргі́йний, летаргі́чний. **-ский** *сон*, **-ское** *состояние* – летаргі́й[ч]ний сон (*р.* сну), стан (-ну). *Засыпать* **-ским** *сном* – летаргі́й[ч]но засипа́ти, обмира́ти. [Привели́ ба́бу, стару́ престаре́зну, що неда́вно обмира́ла (ЗОЮР)]. *См.* **Лета́рги́я.**

Лета́рги́я – летаргія, обмира́ння, за(в)мира́ння. *Впадать, впасть в* **-ги́ю** – засина́ти, засну́ти летаргі́й[ч]ним сном, обмира́ти, обме́рти, за(в)мира́ти, за(в)ме́рти. *Впавший в* **-ги́ю** – той, що засну́в, засну́лий (*о мног.* посну́лі) летаргі́й[ч]ним сном, обме́рлий, за(в)ме́рлий.

Лета́сы – пустомрії (-рій), незбу́тні (нездійсне́нні, химе́рні) мрії (за́мисли, за́міри).

Лета́тель, -ница – 1) *см.* **Лету́н, -ту́нья**; 2) мрійник, -ниця; *срвн.* **Мечта́тель, -ница.**

Лета́тельный – літа́льний, літни́й, льотови́й. **-ный** *аппарат* – літа́льний (літни́й) апара́т (-ту), літа́к (-ка́), аеропла́н (-на *и* -ну).

Лета́ть, лётывать – 1) літа́ти (*зап.* лі́тати); (*с силой, с шумом, ширять*) шуга́ти. [Хто ви́соко літа́є, той ни́зько сіда́є (Номис). Курча́та переполоши́лися, літають по ха́ті, по стола́х (Звин.). Під на́ми шуми́ть мо́ре, над на́ми шуга́ють чайки́ (Н.-Лев.)]. *Мысли, думы* **-ют** – думки́, ду́ми літа́ють, шуга́ють. [Ду́мка ген-ге́н літа́є (Номис). Мов свобі́дний оре́л, моя́ ду́мка в просто́рах шуга́ла (Вороний)]. **-та́ть** *мыслями* – зано́ситися (літа́ти) думка́ми.

Его мысли **-ют** – йому́ думки́ зано́сяться. [Не зна́ю, куди́ йому́ думки́ зано́сяться, – сиди́ть під ти́ном та на мі́сяць ди́виться (Чигир.)]; 2) (*быстро бегать*) літа́ти, (*носиться*) га(й)са́ти. [Хіба́ на́ші ді́ти в ха́ті поси́дять? по шляху́ літа́ють (Звин.)]; 3) (*падать*) па́дати. **-ться**, *безл.* – літа́тися, шуга́тися.

Лета́ч, *см.* **Лета́ва** (*м. р.*).

Лета́ющий, *прлг.* – летю́чий, летя́чий, льотови́й, літни́й. [Це летю́ча пти́ця, а не пі́ша (Черкащ.)].

Лете́ние – леті́ння; *срвн.* **Лёт.**

Ле́тень – лі́тень (-тня); (*ветрогон*) вітролі́т (-ле́та), вітрого́н (-на); (*верхогляд*) верхогля́д (-да), верхоу́м (-ма).

Лете́ть – 1) (*по воздуху и перен.*) леті́ти (лечу́, лети́ш, -тимо́, -тите́), (*ум.* леті́тоньки), ли́нути. [Защебета́в жа́йворонок уго́ру летючи́ (Шевч.). Лети́ть ми́ска до поро́га (Пісня). Соколо́нько кри́лоньками маха́є, леті́тоньки гада́є (Лукаш.). А я дивлю́ся і се́рцем ли́ну в те́мний садо́чок на Украї́ну (Шевч.)]. *Стрела* **-ти́т** – стріла́ лети́ть. *Пыль* **-ти́т** *облаком* – пил (по́рох) лети́ть хма́рою. *Время, лето* **-ти́т**, *годы* **-тя́т** – час, лі́то ли́не (лети́ть), ро́ки́ ли́нуть (летя́ть). [Ма́рко писа́в годи́ну, дру́гу і не поміча́в, як ли́нув час (Грінч.). Лети́ть лі́то, як кри́лами (Номис)]. *Время* **-ти́т** *незаметно* – час непомі́тно ли́не, збіга́є, час не змигне́ться. *Листья* **-тя́т** *с дерева* – ли́ст(я) облітá́є, о(б)пада́є з де́рева. *Быть в состоянии* **-те́ть** – спромогти́ся леті́ти; підлеті́ти. [Уже й не підлети́ть со́кіл, знемі́гся, сів (Сл. Гр.)]; 2) (*мчаться по воде, по земле*) леті́ти, мча́ти(ся), гна́ти(ся), (*о корабле ещё*) ли́нути. [Немо́в ста́до скаже́них вовкі́в лети́ть до села́, ви́ючи з го́лоду (Франко)]. **-ти́т**, *как бешеный* – лети́ть (жене́ться), як несамови́тий, (*фамил.*) жене́ як ді́дько вітри́; 3) (*падать*) леті́ти, па́дати. *Книга* **-ти́т** *на пол* – кни́жка лети́ть (па́дає) на підло́гу.

Лети́га – ба́бине (-ного) лі́то. [По зруді́лих сте́рнях, за́тканих ба́биним лі́том, ми збира́ли оста́нні квітки́ (Коцюб.)].

Лётик, *см.* **Лето́к 1.**

Летици́н, *хим.* – летици́н (-ну).

Лети́ха – раке́та.

Лётка – 1) *см.* **Лёт**; 2) *охотн.* – вели́кий (буйни́й, здоро́вий) шріт (*р.* шро́ту), вели́кий дріб (*р.* дро́бу), лі́танка.

Летки́ (*у птиц*) – літа́льця (-ців), літа́льні пе́ра (*р.* пір), літа́льне пі́р’я (-р’я).

Лёткий – летю́чий, літки́й.

Летко́вый – 1) вічко́ви́й, очко́ви́й, льотко́ви́й; 2) мучнико́вий; 3) літачко́вий, льотко́ви́й, вола́новий; 4) крильце́вий. *См.* **Лето́к 1 - 4.**

Летко́м, *нрч., см.* **Лётом.**

Лёткость – летю́чість (-чости), лі́ткість (-кости).

Ле́тний – 1) лі́тній, (*ум.* літне́нький), (в)лі́тошній. [Гаря́чий я́сний лі́тній день (Н.-Лев.). Верну́вся з лі́тнього о́дпуска із села́ (Крим.). Лі́тошній день ду́же до́вгий (Сл. Гр.). Влі́тошнє со́нце (Васильч.)]. *В* **-нее** *время* – лі́тньої пори́ (доби́), лі́тнього ча́су. [Лі́тньої пори́, ти́хими та те́плими ноча́ми (М. Вовч.)]. **-нее** *жильё* – лі́тня, (в)лі́тошня осе́ля. **-нее** *платье* – лі́тнє, (в)лі́тошнє убра́ння; 2) (*тепловатый*) лі́тній, лі́теплий. **-няя** *вода* – лі́тня вода́, лі́тепло, (*особ. для мытья головы*) ми́тель (-толю); 3) (*южный*) півде́нний, те́плий. **-няя** *сторона* – півде́нний бік (*р.* бо́ку), півде́нна сторона́, те́плий кра́й. [Ві́тер з те́плого кра́ю (Звин.)].

Ле́тник – 1) (*южный ветер*) полуде́нник (-ка), півде́нний (низови́й) ві́тер (-тра *и* -тру), те́плень (-ня), нижня́к (-ка́); 2) (*одежда*) літни́к (-ка́), (*женская ещё*) літня́чка; 3) (*летний путь*) літня́к (-ка́), (в)лі́тошня (лі́тня) доро́га; 4) **Летови́ще.**

Летни́к (годовалое животное) – лі́тошок (-шка), річня́к, торішня́к (-ка́), на́зи́мок (-мка). [Теля́т сьоголі́тніх одина́дцять, лі́тошків шість (Сл. Гр.). Бичо́к торішня́к (Сл. Гр.)].

Лётность – летю́чість (-чости), зді́бність (-ности) літа́ти.

Ле́тный – 1) (*старый*) лі́тній; 2) (*церк.*: *ежелетный*) щорі́чний, щолі́тній.

Лётный – 1) летю́чий, зді́бний літа́ти, літни́й. **-ный** *состав, воен.* – літни́й склад (-ду); 2) *см.* **Лета́тельный.**

Ле́то – 1) (*время года*) лі́то, *ум.* лі́тко, лі́течко. [Лі́течко моє́ святе́ мину́ло хма́рою (Шевч.)]. *Жаркое, дождливое* **-то** – палю́че, дощови́те (мо́кре, мочли́ве) лі́то. *Засушливое, бездождное* **-то** – посу́шне (засу́шливе, сухе́) лі́то, сухолі́ття (-ття). *Урожайное, благоприятное* **-то** – (до́бре) полі́ття, (до́брий) полі́ток (-тку). *Бабье* **-то** – ба́бине лі́то. **-то** красное – лі́то (лі́течко) кра́сне (лю́бе). [Лі́течко лю́бе на то (щоб співа́ти) (Гліб.)]. *Начало* **-та** – поча́ток (-тку) лі́та, (*будущего*) за́лі́ток (-тку), (*чаще во мн. ч.*) за́лі́тки (-ків). [Не зоставля́й сі́на на за́лі́тки, а то бува́ ми́ші перегризу́ть (Вовч.)]. *Середина* **-та** – полови́на

лі́та, ме́жінь (-жени); *см.* **Меже́нь 1**. *В разгаре* **-та** – в гаря́чу лі́тню по́ру, в ро́згарі лі́та, в розпо́вні лі́та. **Ле́том,** *см. отдельно. Каждое* **-то** – що-лі́та, що-лі́тка, лі́то крізь лі́то. *В это* **-то** – цьо́го лі́та, цього́рі́чного лі́та. *В прошлое, прошедшее* **-то***, прошедшим* **-том** – того́ лі́та, торі́шнього лі́та. *В будущем* **-те** – насту́пного (прийде́шнього) лі́та, на той рік улі́тку. *Этого* **-та,** *прошлого* **-та** – сьоголі́тній, тоголі́тній. [Цьо́го лі́та суни́ці соло́дші за тоголі́тні (Брацлавщ.)]. *Погода в это* **-то** *была благоприятна* – годи́на цьо́го ро́ку була́ погі́дна (пого́жа), (*для растительности*) цьо́го ро́ку було́ до́бре полі́ття (*напр.* на я́блука). *Сколько* **лет**, *сколько зим* (*не виделись*)! – скі́льки літ, скі́льки зим (не ба́чилися)! *Проводить, провести* **-то** – перебува́ти, перебу́ти лі́то *и см.* **Летова́ть.** *Остаться на* **-то** (*до нового урожая и т. п.*) – зоста́тися на лі́то, залітува́ти(ся). [Придба́ли дров на зи́му, а вони́ й залі́ту́ються (Вовч.)]; 2) (*год*) рік (*р.* ро́ку), лі́то. *В* **-то** *от сотворения мира 5508-ое* – в лі́то від поча́тку (від сотво́рення) сві́ту 5508-ме. *В* **-то** *по Рождестве Христовом 15…* – в лі́то по Різдві́ Христо́вому 15…, (*стар.*) ро́ку бо́жого 15…, (*архаич.*) лі́та госпо́днє 15… [Ро́ку бо́жого 1596 (Л. Зизаній)]. **-та** – ро́ки́ (*р.* ро́ків), літа́ (*р.* літ). [Всьо́го одни́м оди́н сино́к за де́сять рокі́в, а то все до́чки (Мирний). Чима́ло літ переверну́лось, води́ чима́ло утекло́ (Шевч.)]. *Через столько-то* **лет***, спустя столько-то* **лет** – за сті́льки-то ро́ків (літ), по стілько́х-то рока́х. *По истечении десяти* **лет** – по десятьо́х рока́х, як (коли́) ви́йшло (мину́ло, збі́гло, спли(в)ло́) де́сять ро́ків (літ). [Головні́ його́ біо́графи писа́ли тоді́, як уже́ літ сто збі́гло пі́сля́ поéтової сме́рти (Крим.)]. *Столько-то* **лет** *тому назад* – сті́льки-то ро́ків (літ) тому́, перед стількома́-то рока́ми. [Перед тридцятьма́ рока́ми німе́цька соція́л-демокра́тія була́ мало́ю па́ртією (Грінч.)]. **Лет** (*с*) *пятьсот, полтораста тому назад* – ро́ків (літ) (з) п’ятсо́т, (з) півтора́ста (півтори́ со́тні) тому́ (бу́де). [Вже бу́де літ п’ятсо́т тому́, – на край шотла́ндський ві́льний війно́ю йшов коро́ль Едва́рд (Л. Укр.)]. *Раз в сто* **лет** – раз на сто ро́ків (літ). *Опыт десяти* **лет** – до́свід десяти́ ро́ків (літ), десятирі́чний (десятилі́тній) до́свід. *Несколько* **лет** *существующий, -ствовавший, продолжающийся, -должавшийся и т. п.* – кількарі́чний, кількалі́тній; 3) **Лета́** (*о возрасте*) – роки́ (*р.* ро́ків), літа́ (*р.* літ); (*годы*) літа́ (*ум.* лі́тка), вік (-ку) *и* віки́ (-кі́в), доба́; *срвн.* **Год 2** *и* **Во́зраст.** [Я вихо́вував її́ до шості́ ро́ків (Кандід). За старе́чих Хафі́зових літ (Крим.). Ві́ку молодо́го ще був па́рубок (Кон.)]. *Стольких-то* **лет** – стілько́х-то ро́ків (літ), стілько́х-то літ ві́ку, сті́льки-то ро́ків ма́вши, (*реже*) по тако́му-то ро́ці (лі́ті), (*о молодых ещё*) по такі́й-то весні́. [Її́ донька́ Куніґу́нда, сімна́дцяти ро́ків (Кандід). Ді́вчина двадцяти́ кілько́х літ ві́ку (*двадцати с чем-то, с небольшим лет*) (Франко). За́раз по шістна́дцятому лі́ті пішла́ я за Дани́ла (Кониськ.). Ме́ншу, по дру́гій весні́, ді́вчинку забавля́є ня́нька (Коцюб.)]. *Сколько ему* **лет**? – скі́льки йому́ ро́ків? скі́льки він ма́є ро́ків? скі́льки йому́ ві́ку? який він завста́ршки? [Ві́ку йому́, хто його́ й зна, скі́льки й було́ (Еварн.)]. *Ему столько-то, ему было столько-то* **лет** (*от-роду*) – йому́ (він ма́є, йому́ було́ (він мав) сті́льки-то ро́ків, сті́льки-то літ (ві́ку). *Ему было около двадцати* **лет** – йому́ літ до двадцятьо́х (до двадця́тка) дохо́дило (добира́лося). *Женщина тридцати* **лет** – тридцятилі́тня жі́нка, жі́нка тридцяти́ ро́ків, літ (ві́ку), жі́нка, що ма́є три́дцять ро́ків. *Он умер двадцати* **лет** – він поме́р двадцятьо́х рокі́в, по двадця́тому ро́ці, два́дцять літ ма́вши. *Человек* **лет** *пятидесяти* – люди́на літ п’ятдесятьо́х, літ під п’ятдеся́т. *В возрасте семи* **лет** – сьоми́ ро́ків, літ (ві́ку), по сьо́мому ро́ці, по сьо́мій весні́. *В десять* **лет***, десяти* **лет** *он свободно говорил на трёх языках* – в де́сять ро́ків (де́сять ро́ків ма́вши, по деся́тому ро́ці) він ві́льно розмовля́в трьома́ мо́вами. *В двадцать* **лет** *жизнь только начинается* – у два́дцять ро́ків (по двадця́тому ро́ці, з двадцятьо́х ро́ків) життя́ допі́ру почина́ється. *Каких* **лет***, в каких* **-та́х** – яко́го ві́ку, яки́х літ. [Розпита́й у нього́, яка́ Окта́вія, яко́го ві́ку (Куліш)]. *Он ваших и т. п.* **лет** – він ва́шого *и т. п.* ві́ку, ва́ших літ, у ва́ших літа́х (лі́тях), він года́ми таки́й бу́де як ви, він як ви завста́ршки (уста́ршки, завстарі́шки); він ва́шої верстви́ (доби́), (*диал.*) він у ва́шу діб, він у одну́ діб з ва́ми. [Він як Дани́ло уста́ршки (Хорол.). Така́ завстарі́шки, як я (Хорол.)]. *Исполнилось столько-то* **лет** *кому* – ви́йшло (мину́ло) сті́льки-то ро́ків (літ) кому́. [Мені́ сім літ мина́ло, а їй libо́нь мину́ло два́дцять літ (Л. Укр.)]. *Более ста* **лет** *кому* – пона́д сто ро́ків (літ) кому́, за[понад]столі́тній хто. *В ваши* **-та́** – у ва́ших літа́х; як на ва́ші ро́ки (літа́). [У ва́ших літа́х я все це знав (Київ). Як на ва́ші літа́ ви ще зовсі́м молоді́ (Київ)]. *Он кажется старше своих* **лет** – він видае́(ться) старі́шим за свої́ літа́, від свого́ ві́ку. *Ему нельзя дать его* **лет** – він видае́(ться) моло́дшим за свої́ літа́. *В цвете* **лет,** *в цветущих* **-тах** – в ро́зц[к]віті ві́ку. **Летами**, *по* **-та́м** – на літа́, ві́ком. [У старості́ беру́ть двох ро́дичів молодо́го, на літа́ не молоди́х (Грінч. III). Ві́ком він уже не молоди́й (Київ)]. *Под бременем* **лет** – під вагою (тягаре́м) (прожи́тих ро́ків. *Молодые* **-та** – молоди́й вік, молоді́ літа́, мо́лодощі (-щів *и* -щей). [Чи є в життю́ кра́щі літа́ та над молоді́ї? (Л. Укр.). Мені́ ста́ло жа́лко само́го себе́ – мої́х мо́лодощів мину́лих (Грінч.)]. *Человек молодых* **лет** – люди́на

молодо́го ві́ку, ві́ком (літа́ми) молоди́й, на літа́ молоди́й. *В молодых* **-тах** – молодо́го ві́ку, за молодо́го ві́ку, за молоди́х літ, у молодо́му віку́, у молоді́ роки́, за́молоду. [Ма́ти служи́ла молодо́го ві́ку (Мирний). Чи ти хо́чеш за́молоду м'я́со ї́сти, чи на ста́рість кістки́ гри́зти? (Рудч.)]. *С молодых* **лет** – з молодо́го ві́ку, з молоди́х літ, з-за́молоду, змо́лоду. *С малых* **лет** – зма́лку, зма́лечку. *С самых ранних* **лет** – з мало́го ма́лечку, з самі́сінького ма́лечку, з пу́п'яночку. [Таки́м був зма́лечку, таки́м зоста́вся і до ста́рости (Гр. Григ.). З самі́сінького ма́лечку не зазна́ла я добра́ (Полтавщ.)]. *В немолодых* **-та́х** – немолодо́го ві́ку, в немолоди́х літа́х (лі́тях). [Ожени́вся він удру́ге в немолоди́х уже́ лі́тях (Переясл.)]. *Средних* **лет** – сере́днього ві́ку, сере́дніх літ, сере́дній, середо́вий (чолові́к *и т. п.*). [Ой, мале́ньких потопи́ла (орда́), стари́х поруба́ла, а сере́дніх чолові́ків у поло́н погна́ла (Пісня)]. *В* **-та́х** – у літа́х, (з)лі́тній, під літа́ми, підíйшлий, дохожа́лий, підста́ркуватий, пі́дстарий, підто́птаний; (*о парне, девушке, достигших брачных лет*) лі́тній, дохожа́лий, дохо́жий. Мо́лодіжі нема́ – все старі́ або лі́тні лю́ди (Грінч.). Лі́тній чолові́к (Київщ.). Ба́ба Окса́на була́ під літа́ми, та ще кріпка́ собі́ жі́нка (Грінч.). По ши́нку похо́джував підíйшлий уже жид з га́рним живо́тиком (Франко). Ді́вка вже дохожа́ла, не сього́дня-за́втра за́між пі́де (Сл. Гр.). Ді́вка вже дохо́жа – пора́ сва́тати (Борзенщ.)]. *Зрелые* **-та́** – му́жні (дозрі́лі) літа́, ді́йшлий (дозрі́лий) вік. *В зрелых* **-та́х** – у му́жніх літа́х. *Пожилые* **-та** – лі́тній вік, дохожа́лість (-лости), підста́ркуватість (-тости). [Не вважа́ючи на свою́ дохожа́лість, вона́ люби́ла молоди́тись (Н.-Лев.)]. *Преклонные* **-та́** – похи́лий вік, похи́лі літа́, да́вній вік, старі́ віки́, ста́рощі (-щів *и* -щей). [Ще-ж бо ти на сві́ті у похи́лих лі́тях не зовсі́м одини́ця (Куліш)]. *Преклонных* **лет** – похи́лого ві́ку, да́внього ві́ку. [Да́внього ві́ку люди́на був той Сулейма́н (Леонт.)]. *На старости* **лет**, *на склоне* **лет** – на ста́рости-лі́тя[а]х (*диал.* -лі́тьох), в стари́х віка́х, на схи́лі ві́ку. [Наш дире́ктор на ста́рости-лі́тях зовсі́м навісні́є (Крим.). Довело́ся їй на ста́рости-лі́тах збідні́ти (Федьк.). До́бре у молодо́му віку́, а в стари́х віка́х ке́псько (Гуманщ.)]. *Войти в* **-та** – дійти́ (му́жніх, дозрі́лих) літ, дійти́ дозрі́лого ві́ку. *Он не достиг ещё требуемых* **лет**, *не вышел* **-та́ми** – він ще літ не дійшо́в (не дорі́с), він ще літа́ми (года́ми) не ви́йшов, йому́ ще літа́ (ро́ки́, года́) не ви́йшли. [Ме́ншая сестра́ літ не доросла́ (Метл.). Піп не хо́че вінча́ти: ще, ка́же, йому́ года́ не ви́йшли (Г. Барв.)]. *Он уже не в тех* **-та́х**, *когда* – він уже з тих літ ви́йшов, коли́; йому́ вже з літ ви́йшло. [Роди́, ба́бо, дити́ну, коли́ ба́бі з літ ви́йшло (Номис)]. **-ми** *ушёл, а умом не дошёл* – ви́ріс, а ума́ не ви́ніс; ви́ріс до не́ба, а дурни́й як (не) тре́ба (Приказки); 4) пі́вдень (-дня); *см.* **Юг**; 5) *см.* **Ле́тник 1**; 6) тепло́; *см.* **Тепло́**, *сщ.*

Летова́лый – перелі́тувалий, що перелі́тував; торі́шній. **-лый** *скот* – торішня́к (-ка́).

Летова́льщик, -щица – 1) літува́льник, -ниця; 2) літови́к.

Летова́ние – літува́ння.

Летова́ть, пролетова́ть – лі́тувати, проліі́тувати, перелі́тувати, ви́лі́тувати де. [Де лі́тував, там було́ й зимува́ти (Номис). Хо́чу перелі́тувать в Полта́вщині (Кониськ.)].

Летово́й – ле[ьо]тови́й.

Летови́ще, Лето́вля – літови́ще.

Летовщи́к – літови́к (-ка́), лі́тній промисло́вець (-вця).

Летовьё – літови́ще.

Лето́к – 1) (*в улье*) вічко́, очко́, льото́к (-тка́); 2) (*в мельнице*) мучни́к (-ка́); 3) (*перёный мяч*) літа́чка, льото́к (-тка́), вола́н (-на); 4) (*у насекомого*) кри́льце.

Ле́то-ле́тенски, *нрч.* – що-ро́ку влі́тку, ко́жного лі́та; ці́ле, цілі́сіньке лі́то.

Ле́то-ле́тски, *нрч.* – з лі́та в лі́то, лі́то-в-лі́то, рік-у-рік, рік-повз-рік.

Ле́том, *нрч.* – улі́тку, лі́том, лі́тком, (*зап.*) улі́ті, (*диал.*) о́блітку. [Грома́дський пасту́х улі́тку това́р пасе́, а взи́мку дітво́ру у́чить (Кониськ.). Па́нська ла́ска лі́том грі́є (Номис). Лі́тком нема́є Мо́трі до́ма (Мирний). Це було́ са́ме о́блітку (Харківщ.)].

Лётом, *нрч.* – (*летя*) ле́[ьо́]том, по́летом; (*быстро*) шви́дко, пру́дко, притьмо́м. [Здоро́в'я льо́том виліта́є, та по-воло́вому верта́є (Г. Барв.). Як наполо́хає ку́ри, дак вони́ по́летом (Борзенщ.)]. *Беги* **-том** – біжи́ (ката́й) шви́дко (притьмо́м); не біжи́, а лети́.

Летописа́ние – літописа́ння.

Летописа́тель *и* **Летопи́сец** – 1) літопи́сець (-сця), літопи́с (-са). [Літопи́сець Не́стор (Куліш)]; 2) **-пи́сец,** *см.* **Ле́топись.**

Летописа́тельный *и* **Летопи́сный** – літопи́сний. [Літопи́сні спо́мини (Куліш)].

Ле́тописный – літо́писний, що стосу́ється до літо́пису.

Ле́топись – літо́пис (-су; *м. р.*). [Літо́пис – оповіда́ння з ро́ку в рік про поді́ї мину́лого (Єфр.)].

Ле́торосл[т]ь – літо́рост (-ту), літо́росток (-тка), на́гін (-гону), на́ріст (-росту).

Летосло́в, *см.* **Ле́топись.**

Летосло́вие, -сло́вный, *см.* **Летописа́ние, -са́тельный.**
Летосчисле́ние – літочислі́ння, літочи́слення. *Юлианское, Грегорианское* **-ние** – Юлія́нське, Грегорія́нське літочи́слення.
Ле́тошний – торі́шній, тоголі́тній, тогі́дній, лі́тошній. [Так рад, як торі́шньому сні́гові (Сл. Гр.). «Це у вас тогі́дня пшени́ця?» – «Ні, сьогі́дня» (Чигиринщ.)].
Лету́н – 1) лі[е]ту́н, полі[е]ту́н (-на́), літа́ч (-ча́), літа́льник; 2) (*лётчик*) літу́н (-на́); 3) (*огненный змей*) літа́вець (-вця), переле́сник (-ка). [До не́ї уночі з'явля́вся переле́сник, – спада́в лету́чою зоре́ю в ха́ту, а в ха́ті га́рним па́рубком става́в (Л. Укр.)]; 4) (*о беспланово меняющем место работы*) літу́н (-на́).
Лету́нство –ліу́нство.
Лету́нья – летю́ха, лі[е]ту́ха, полі[е]ту́ха. [А я му́ха-полету́ха (Грінч. III)].
Лету́нчик, *см.* **Леты́ш.**
Лету́ха, *см.* **Лета́ва 1** *и* **2.**
Лету́честь – 1) летю́[у́]чість (-чости); 2) ле́ткість, летю́чість (-ости).
Лету́чий – 1) летю́чий, лету́чий. [Хло́пці летю́чого дзмі́я пуска́ють (Звин.). Два ро́ки мину́ли, і слу́ги летю́чу зві́стку принесли́ (Дніпр. Ч.)]. **-чая** *боль* – мандрі́вний (перебі́жний, лету́чий) біль (*р.* бо́лю). **-чий** *листок, памфлет* – летю́чий листо́к (-тка́), памфле́т (-та), летю́чка. **-чий** *огонь* – а) блудни́й (облу́дний, мандрі́вний) о́гник (-ка), бли́мавка; б) (*болезнь*) (в)о́гник (-ка). **-чий** *раз'езд, военн.* – лету́чий роз'ї́зд (-ду), летю́чка. **-чие** *пески* – летю́чі піски́, піски́-плавуни́. **-чая** *рыба* – летю́ча ри́ба, ри́ба-летю́чка. **-чая** *мышь, см.* **Мышь. -чий** *олень, см.* **Оле́нь 2**. **-чий** *пёс, зоол.* – вампі́р (-ра); 2) *хим., фармак.* (*улетучивающийся*) – летки́й, лету́чий. **-чее** *вещество* – летка́ речовина́. **-чая** *мазь, соль* – лету́ча масть (-ти), сіль (*р.* со́ли). **-чая** *щёлочь, см.* **Нашаты́рь.**
Лету́чка – 1) (*летучая почта, письмо*) летю́чка, лету́чка. [Летю́чка – се таки́й штафе́т був: лети́ть з не́ю чолові́к ве́рхи і день, і ніч (Кониськ.)]; 2) (*прокламация*) летю́чка, мете́лик; (-ка). [З літакі́в розкида́ли над мі́стом летючки́ (Київ)]; 3) *мед.* – (в)о́гник (-ка); 4) *зоол.* – (ри́ба-)летю́чка; 5) (*летучий митинг*) лету́[ю]чка.
Лету́чки, *см.* **Одува́нчик.**
Лету́ша, *см.* **Лета́ва 1** *и* **2.**
Лётчик – літу́н (-на́).
Леты́ш, Летышо́к – 1) летю́[я]че пірце́, пі́р'ячко, летю́[я]ча пір'ї́на (пери́на), пір'ї́нка (пери́нка), пуши́на, пуши́нка; 2) ми́ляні баньки́.
Летя́га, *зоол.* – 1) політу́ха, летю́ча бі́лка (бі́лиця, бі́лочка, веві́рка); 2) летю́ча ри́ба, ри́ба-летю́чка.
Летя́щий, *прлг.* – летю́чий, летя́чий. [Влуча́є ба́тько у летю́чу пти́цю (Грінч.). Летя́чу пти́цю б'є (Канівщ.)].
Лецити́н, *физиол.* – лецити́н (-ну).
Лечба́, *см.* **Лече́ние.**
Лече́бник – ліка́рник (-ка), лі́карський пора́дник (-ка).
Лече́бница – ліка́рня; *см.* **Больни́ца.** [Тре́ба тобі пере́їхати до Чорнову́са в ліка́рню (Грінч.) Ліка́рня на вну́трішні хворо́би (Київ)].
Лече́бный – 1) (*врачебный*) лікува́льний, лічни́чий, ліка́рський. [Лікува́льний сезо́н (Київ). Лима́ни Куяльни́цький і Хаджибе́йський коло Оде́си ма́ють лічни́чі прикме́ти (Калит.)]. **-ное** *заведение* – ліка́рня. **-ные** *книги* – ліка́рські книжки́ (-жо́к). **-ная** *помощь* – ліка́рська допомо́га; 2) ліка́рський, лікува́льний, лікарстве́нний, (с)цілющий; *см.* **Лека́рственный. -ный** *виноград* – лікува́льний, лікарстве́нний виногра́д (-ду).
Лече́ние – 1) (*болезней*) лікува́ння, лічі́ння, курува́ння, (*ран, язв*) го́ї́ння; лі́ки (-ків). [Зроби́ти з свого́ життя́ ненаста́нне регуля́рне курува́ння (Крим.). Дозво́льте нам у вас його́ узя́ти та одвезти́ на лі́ки до домі́вки (Куліш)]. *Проходить курс* **-ния** – відбува́ти курс лікува́ння (го́ї́ння), курува́ння; 2) (*промысел*) лікарюва́ння.
Лечёный, *прлг.* – лі́ко́ваний, куро́ваний, лі́чений, го́єний. [Лі́ченим коне́м не наї́здишся (Номис)].
Лечи́ть, ле́чивать – 1) лікува́ти, лічи́ти, курува́ти, (*особ. о ранах, язвах*) го́ї́ти кого́, що чим, від чо́го. [Сиді́ла з Га́нкою то ба́влячи її́, то лікую́чи вся́кими лі́ками (Л. Укр.). Лічи́ли, лічи́ли, по́ки її безтала́нну в труну́ положи́ли (Шевч.). Раз йому́ довело́сь слабу́ курува́ти (Рудан.). Лі́кар три мі́сяці го́їв уже́ його́ (Кониськ.)]. *Его* **-чит** *районный врач* – його́ лікує районо́вий лі́кар; 2) (*заниматься лечением*) лікарюва́ти.
Лечи́ться, ле́чиваться – лікува́тися, лічи́тися, курува́тися, (*особ. от ран, язв*) го́ї́тися чим від (з) чо́го. [Тре́ба було́ ті́льки спочи́ти до́бре від робо́ти та лікува́тися спра́вно (Єфр.). Я бу́ду лічи́тися до́ма (Н.-Лев.). Пої́хав до мі́ста і там міг курува́тись (Л. Укр.). Я го́ївсь, і так,

і сяк, – не зроби́лось се́рцю ле́гко (Крим.)]. *Он* **-тся** *у доктора* – він ліку́ється в ліка́ря.
I. Лечу́, *см.* **Лете́ть.**
II. Лечу́, *см.* **Лечи́ть.**
Лечу́ха – 1) *см.* **Лека́рка**; 2) *бот.* Medicago L. – люце́рна, люце́рія.
Лечь – (*где, на чём, на что, куда*) лягти́ (ля́жу, -жеш; *пр. вр.* ліг *и* ляг, *ж. р.* лягла́), (*о мн.*) поляга́ти, полягти́, (*улечься*) покла́стися, положи́тися де, на чо́му (*реже* на що), куди́; *см.* **Ложи́ться** *и* **Лежа́ть.** [Розби́вши ві́тер чо́рні хма́ри, ліг біля мо́ря одпочи́ть (Шевч.). Смерть лягла́ вже на уста́х (Грінч.). Поляга́ли на соло́мі (Рудан.). Дочка́ заміжня́ була́ – в зе́млю полягла́ (Грінч.). На землі покла́вся (Рудан.). На квадрато́вім чолі покла́лись рядка́ми одна́ на дру́гу дрібне́нькі змо́ршки (Коцюб.)]. **Лечь** *вокруг чего* – облягти́ що, лягти́, положи́тися круг чо́го, (*о мн.*) облягти́ що, поляга́ти круг чо́го. **Лечь** *под что* – лягти́, підлягти́, (*о мн.*) попідляга́ти під що. **Лечь** *на спину* – лягти́ горіли́ць, (*грубо*) лягти́ горі́черева́, догори́ че́рева. **Лечь** *ничком* – лягти́ ниць. *Всё* **-гло́** *на твои плечи* – усе́ лягло́ на твої́ пле́чі, усе́ зави́сло на твої́й голові́ (ши́ї). **Лечь** *спать* – лягти́ спа́ти, (*о мн.*) поляга́ти, полягти́ (спа́ти). [Субо́та – не робо́та: поми́й, пома́ж та й спа́ти ляж (Номис)]. **Лечь** *в постель* – лягти́ (покла́стися, положи́тися) в лі́жко (в по́стіль). [Він му́сів положи́тися в по́стіль (Крим.)]. **Лечь** *в бою*, **лечь** *головою, костьми* – (по)лягти́ в по́лі, в бою́ (в бо́ї), накла́сти (лягти́) голово́ю, лягти́, полягти́ кістьми́. [Ой, Бог зна́є, чи жив верну́сь, чи поля́жу в по́лі (Пісня). Найду́ або́ до́лю, або́ за Дніпро́м ля́жу голово́ю (Шевч.)]. *Рожь* **-ла** – жи́то ви́лягло, полягло́. **Лечь** *в дрейф, морск.* – лягти́ в дрейф, задрейфува́ти.
Леша́к, *см.* **Ле́ший.**
Ле́шая, лешачи́ха – полісу́нка, лісови́чка; (*брань*) чортя́ка, сатана́, га́спидка.
Леше́бная *собака* – до́йда, вло́вчий двірни́й соба́ка.
Лешеня́ – лісовиченя́ (-ня́ти).
Ле́ший – лісови́к (-ка́), полісу́н, лісу́н (-на́), гайови́к (-ка́); (*брань*) чортя́ка, сатана́, га́спид (-да). [На́ші пре́дки ві́рили в домовикі́в, лісовикі́в (Єфр.). У лі́сі живе́ полісу́н; хо́дить з вели́кою пу́гою і ганя́є вовкі́в, бо він во́вчий бог (Грінч.)]. *Ну тебя к* **-шему**! *Убирайся к* **-шему**! – а йди́ (піди́) ти до ді́дька!
Лешни́к, *см.* **Лещи́нник.**
Лещ – 1) *зоол.* Abramis brama L. – лящ (-ща́); (*чебак*) чаба́к (-ка́), тара́нник (-ка). [Наваримо́ вече́рять, та вки́немо чабака́ (Гнід.)]; 2) лящ, ля́пас (-са); *см.* **Оплеу́ха.** [А що, із'ї́в ляща́? (Номис)]. *Дай ему* **-ща́** – дай йому ляща́, ляпаса́.
Леща́дка – пли́тка, та́фелька.
Леща́дник – плитняко́вий ка́мінь (-меню *и* меня), плитня́к (-ка́ *и* -ку́).
Леща́дный – плитови́й, плиткови́й, плитняко́вий, флі́зовий. **-ный** *камень, см.* **Леща́дник. -ная плита** – тафльо́вана плита́.
Ле́ща[е]дь – 1) плита́, пли́тка, та́фля, (*соб.*) пли́ття (-ття), плитня́к (-ку), флі́за; (*кирпич*) цегли́на, (*соб.*) це́гла. *Мостить* **-дью** – виклада́ти пли́тами, плитка́ми, та́флями, це́глою; 2) *метал.* – під (*р.* по́ду).
Лещеви́на – лящи́на, лящо́вина.
Ле́щедь – 1) щи́павка, ле́щата (-щат); 2) *см.* **Ле́щадь.**
Ле́щик – ля́щик (-ка); чабачо́к (-чка́).
Лещи́на, *бот.* Corylus Avellana L. – ліщи́на, лі́ска; *см.* **Оре́шник 1.**
Лещи́нник – ліщи́на. [Пі́демо в ліщи́ну по горі́хи (Богодух.)].
Лещи́нный – ліщи́новий, ліско́вий. **-ный** *орех* – ліско́вий горі́х.
I. Лещи́ть – 1) ля́скати, хльо́стати; (*плескать*) плескота́ти (-кочу́, -ко́чеш), плюскоті́ти (-кочу́, -ти́ш), хлюпоті́ти. *В ушах* **-щи́т** *от крику* – аж у ву́хах лящи́ть (гуде́) від кри́ку; 2) (*тараторить*) торохті́ти, сокоті́ти, плеска́ти.
II. Лещи́ть *камень* – коло́ти на плитки́ (на пли́ття, на та́флі) ка́мінь, тафлюва́ти ка́мінь.
Лещи́ца, *бот.* Isopyrum thalictroides L. – пу́калка.
Лещо́вый – лящови́й.
Лещо́тки (*у коновалов*) – щемки́ (-кі́в), ле́щата (-щат).
Лжа, *см.* **Ложь.**
Лжеака́ция, *бот.* Robinia Pseudacacia L. – бі́ла ака́ція.
Лжеапо́стол, -льский – лжеапо́стол (-ла), -льський.
Лжеве́рец – лжеві́рець (-рця).
Лжеве́рие – неправди́ва ві́ра, лжеві́ра, лжеві́р'я (-р'я), лжеві́рство.
Лжегу́сеница – псевдогу́сениця, *соб.* псевдогу́сінь (-сени), псевдоосе́льня.
Лжедими́трий – Лже-Дими́трій, Псе́вдо-Дими́трій, самозва́ний Дими́трій.

Лжедоно́с – неправди́ва, до́казка, неправди́вий (брехли́вий, фальши́вий) доно́с, криводоно́с (-су), (*клевета*) на́клеп (-ну).
Лжедоно́счик, -чица – неправди́вий дока́зник, неправди́ва дока́зниця, криводоно́сник, -ниця, покле́пник, -ниця.
Лжеепи́скоп – лжеєпі́скоп (-па).
Лжеиме́нец – з при́браним ім'я́м (люди́на), самоіме́нник.
Лжеиме́нный – псевдоні́мний, з при́браним ім'я́м, самоіме́нний.
Лжеимени́тый – неправди́во у[про]сла́влений.
Лжеклеветни́к, -ни́ца – покле́пник, -ниця.
Лжемудре́ц – лжемудре́ць (-рецяʹ), псевдомудре́ць, неправди́вий, фальши́вий мудре́ць, (*мудрствующий*) мудраге́ль (-ге́ля).
Лжему́дрствование – неправди́ве мудрува́ння, мудраге́льство.
Лжему́дрствовать – неправди́во мудрува́ти, мудраге́лити.
Лжему́дрый – лжему́дрий, мудраге́ль (-ге́ля).
Лжеплата́н, *бот.* Acer Pseudoplatanus L. – я́вір (*р.* я́вора).
Лжеприся́га – кривопри́ся́га, неправди́ва, фальши́ва при́ся́га.
Лжепроро́к – лжепроро́к (-ка), псевдопроро́к, неправди́вий проро́к. [Оди́н твій по́гляд ски́не лжепроро́ків (Л. Укр.)].
Лжепроро́чество – лжепроро́цтво, облу́дне пророкува́ння.
Лжепроро́чествовать – облу́дно пророкува́ти.
Лжере́чи́вый – брехли́вий.
Лжесвиде́тель – лжесві́док, кривосві́док (-дка), неправди́вий (фальши́вий, криви́й) сві́док; (*приносящий присягу*) кривоприся́жник. [Шука́ли кри́вдного сві́дчення на Іису́са… і хоч бага́то лжесві́дків приступа́ло – не знайшли́ (Біблія)].
Лжесвиде́тельница – лжесві́дка (*зап.* лжесвідки́ня), кривосві́дка, неправди́ва (фальши́ва, крива́) сві́дка; (*приносящая присягу*) кривоприся́жниця.
Лжесвиде́тельство – 1) (*действие*) *см.* **Лжесвиде́тельствование**; 2) неправди́ве (криве́, кри́вдне, фальши́ве) сві́дчення.
Лжесвиде́тельствование – кривосві́дчення, неправди́ве (криве́, кри́вдне, фальши́ве) сві́дчення (свідкува́ння), свідкува́ння не по пра́вді на ко́го, про ко́го.
Лжесвиде́тельствовать *на кого, о ком* – неправди́во (кри́во, фальши́во) сві́дчити (свідкува́ти), не по пра́вді свідкува́ти на ко́го, про ко́го. [Кри́во не сві́дчили на дру́гого (Рудан.). Не свідку́й не по пра́вді (Біблія)].
Лжесвиде́тельский – кривосві́дчий; (*ложнопоказанный*) кривосві́дчений.
Лжесло́вие – непра́вда, (*грубее*) брехня́; *см.* **Ложь.**
Лжеуда́рник, -ница – псевдоуда́рник, -ниця.
Лжеуда́рнический – псевдоуда́рницький.
Лжеуда́рничество – псевдоуда́рництво.
Лжеу́мствовать, Лжеу́мствование, *см.* **Лжему́дрствовать, Лжему́дрствование.**
Лжеуче́ние – лженау́ка, псевдонау́ка, неправди́ва (фальши́ва, облу́дна) нау́ка.
Лжеучёность – лжевче́ність (-ности), псевдовче́ність, облу́дна (неправди́ва, фальши́ва) уче́ність.
Лжеучёный – лжевче́ний, псевдовче́ний, облу́дний (неправди́вий, фальши́вий) уче́ний.
Лжеучи́тель – лжевчи́тель (-теля), псевдовчи́тель, облу́дний (неправди́вий) учи́тель.
Лжехри́ст – лжехри́ст (-та), лжемесі́я.
Лжец – неправдомо́вець (-вця), брехун (-на́), бреха́ч (-ча́); *см.* **Лгун. -цу́** *без лжи и жизни нет* – брехуно́ві без брехні нема́ й про́світку (життя́). *Сделать кого* **-цо́м** – зроби́ти з ко́го брехуна́ (брехача́), поши́ти кого́ в брехуни́ (в брехачі́).
Лжеца́рь – лжеца́р, псевдоца́р (-ря́).
Лже́цкий – брехунський, власти́вий брехуно́ві, брехаче́ві.
Лжея́вор, *см.* **Лжеплата́н.**
Лжи́веть – неправди́віти, брехли́віти, роби́тися (става́ти) брехли́вим, брехуно́м, брехаче́м.
Лжи́вец – брехли́вець (-вця).
Лжи́вить *кого, что* – виявля́ти чию́ непра́вду, брехню́ кому́ завдава́ти.
Лжи́вица – брехли́виця.
Лжи́во, *нрч.*– неправдомо́вно, неправди́во, брехли́во, облу́дно, фальши́во, (*стар.*) лжи́во, олжи́во. [Як фальши́во кажу́, – бо́же мене́ скара́й (Звягельщ.)].
Лжи́вость – неправдомо́вність, неправди́вість, брехли́вість, фальши́вість, облу́дність, (*стар.*) лжи́вість, олжи́вість (-ости).
Лжи́вый – неправдомо́вний, неправди́вий, брехли́вий, фальши́вий, облу́дний, (*стар.*)

лжи́вий, олжи́вий. [Моя́ до́ле неправди́ва! (Шевч.). Одури́в суд, поста́вивши брехли́вих свідків (Грінч.). Проро́чиці облу́дні нас бенте́жать (Л. Укр.). Іди́, облу́дна лицемі́рко, геть! (Грінч.). Ро́де лжи́вий! (Шевч.). Коли́ вона́ олжи́ва, о! то й не́бо сміється з се́бе (Куліш)]. **-вый** *человек* – неправдомо́вна, брехли́ва люди́на. **-вый** *язык* (*речь*) – брехли́ва (облу́дна) мо́ва. **-вое** *обещание* – неправди́ва (облу́дна, фальши́ва, брехли́ва) обіцянка. **-вое** *показание обвиняемого* – неправди́ве (брехли́ве, криве́) свідчення (визна́ння) обвинува́ченого.

Лжи́ца, *церк.* – лжи́ця, ло́жечка.

Ли *и* **ль**, *союз* – чи (*ставится впереди вопроса*); (*при усиленном вопросе, сомнении*) чи-ж, чи то, чи то-ж, а чи; (*в вопрос. предл. после отриц. ещё*) хіба́ (*разве*). [Турбо́тно дожида́ли, чи не оду́жає Мару́ся (Грінч.). Чи ви́нна-ж (*да виновата ли*) голу́бка, що го́луба любить? Чи ви́нен той го́луб, що со́кіл уби́в? (Шенч.). Адже́ вода́ позалива́ла всі закапе́лки, – чи то-ж ви́беруть її звідти? (Грінч.)]. *Дома* **ли** *он*? – чи він (у)до́ма? чи (в)до́ма він? *Скоро* **ли** *он приедет*? – чи ско́ро він приї́де? *Правду* **ли** *вы говорите*? – чи ви пра́вду ка́жете? *Будет* **ли** *этому конец, или не будет*? – чи бу́де цьому́ край, чи не бу́де? *Не лучше* **ли** *без детей*? – чи не кра́ще без діте́й? (*с оттенком сомнения*) без діте́й чи не кра́ще? *Доживём* **ли** *до того*? – чи доживемо́ до то́го? (*с сомнением*) мо́же до то́го чи й доживемо́. *Не всё* **ли** *равно*? – чи-ж не одна́ково? Хіба́ не одна́ково? *Я* **ль** *не молодец*? – чи-ж я не коза́к? *Так* **ли**? – а чи так воно́? *Ой* **ли**?! – ов! овва́! [«Перевели́ся тепе́р ри́царі в Січі́.» – «Овва́!» – гукну́в тут на всю світли́цю Кири́ло Тур (Куліш)]. *Что* **ли**; *ну* **ли** – чи що. [Що він там чортів сліпить, чи що? (Номис)]. *Да ну* **ли***, иди уже*! — та ну-бо йди вже, чи що! **Ли — ли** – чи — чи, чи — а чи, чи — чи то, чи то — чи, чи то — чи то. [Чи жать, чи не жать, а сіяти тре́ба (Шевч.). На що він морга́є, – чи на мої во́ли, а чи на коро́ви, чи на моє́ біле ли́чко, чи на чо́рні бро́ви (Гнід.). Бу́дьмо скрізь украї́нцями – чи то в своїй ха́ті, чи в чужі́й, чи то в своє́му краї, чи на чужині́ (Коцюб.). Чи то летя́ть над містом літні хмари́ни, чи то змага́ється з нічни́ми су́тінками бліди́й світа́нок листопа́ду, а чи со́нце спада́є в імлу́ затишно́ї доли́ни (М. Зеров)]. *Тот* **ли***, другой* **ли** – чи той, чи (хто, хтось) і́нший. *Близко* **ли***, далеко* **ли** – чи бли́зько, чи дале́ко. *Так* **ли***, не так* **ли,** *– мне безразлично* – чи так, чи не так, – мені ба́йдуже.

Лиа́на, *бот.* – лія́на.

Лиа́с, -а́совый, *геол.* – лія́с (-су), лія́совий.

Либера́л, -ра́лка – лібера́л (-ла), -ра́лка, вільноду́м, -ду́мка, -мниця. [Він сла́вився між па́нством лібера́лом (Франко)].

Либерали́зм – лібералі́зм (-му); вільноду́мство. *Гнилой* **-ли́зм** – гнили́й лібералі́зм.

Либера́льничание – лібера́льствування, лібера́льство; вільноду́мствування, вільноду́мство.

Либера́льничать – лібера́льствувати, вільноду́мствувати, розво́дити лібера́льство, вільноду́мство.

Либера́льно, *нрч.* – лібера́льно; вільноду́мно, ві́льно.

Либера́льность – лібера́льність; вільноду́мність, ві́льність (-ности).

Либера́льный – лібера́льний; вільноду́мний, ві́льний. [Він люби́в більш од усьо́го язико́м клепа́ть за лібера́льні космополі́тичні іде́ї (Н.-Лев.)].

Либера́льство – лібера́льство; вільноду́мство.

Ли́било – прина́да, зана́да на ра́ки.

Ли́бо, *союз* – або, чи то; *срв.* **И́ли. Ли́бо — ли́бо** – або́ — або́, чи то — чи (чи то). [В дале́кій доро́зі найду́ або́ до́лю, або́ за Дніпро́м ля́жу голово́ю (Шевч.). Або́ тобі, або́ мені та на світі не жи́ти (Чуб. III). Стари́й помре́ чи то сього́дні, чи взя́втра (Київ)]. **-бо** *победить,* **-бо** *умереть* – або́ перемогти́, або́ вме́рти; або́ здобу́ти, або́ вдо́ма не бу́ти. **-бо** *пан,* **-бо** *пропал* – або́ пан, або́ пропа́в; хоч пан, хоч пропа́в; чи пан, чи пропа́в; куць ви́грав, куць програ́в (Приказки). **-бо** *дождь,* **-бо** *снег,* **-бо** *будет,* **-бо** *нет* – або́ дощ, або́ сніг, або́ бу́де, або́ ні. *Где-***ли́бо** – де, десь, де-не́будь, де-бу́дь, аби́-де, (*где бы то ни было*) бу́длі-де. *Менее, чем где-***ли́бо** – ме́нше, ніж де-и́нде, ніж бу́длі-де. *Как-***ли́бо***, какой-***ли́бо***, когда-***ли́бо***, кто-***ли́бо***, куда-***ли́бо***, что-***ли́бо,** *см.* **Как 4, Како́й 2, Когда́ 3, Кто 3, Куда́ 3, Что.**

Либра́ция, *астрон.* – лібра́ція.

Либретти́ст – лібретти́ст (-та).

Либре́тто – лібре́тто (-та).

Лива́н – лива́н, ла́дан (-ну). [Лива́н, сми́рну і зло́то несу́ть (Колядка)].

Лива́ть, *см.* **Лить.**

Ли́вень – зли́ва, зали́ва, (за)ливни́й (тучни́й) дощ (-щу́), плю́ща; (*проливняк*) про́ливень (-вня), ту́ча. [Кількасоту́сна ю́рма шуми́ть, як зли́ва улі́тку (Коцюб.). Легкі́, тонкі́ хмарки́ леті́ли пру́дко, нена́че лі́том після́ зали́ви (Н.-Лев.)]. Ту́ча так і ллє, без поща́дку (Звин.)].

I. Ли́вер (*печёнка, грудн. внутренности*) – печі́нка, жураве́ль (-вля́), легку́ша, гуса́к (-ка́). [Купи́ла бара́нячий жураве́ль на пиріжки́ (Богодух.)].
II. Ли́вер (*прибор для переливания жидкостей*) – ли́вар (-ря), духови́к (-ка́).
Ли́верный – печінко́вий. [Печінко́ва ковбаса́ (Київ)].
Ли́вмя – ливце́м. [Кров ливце́м лила́ся (Богодух.)]. **-мя** *лить* (*о дожде*) – ливце́м, ли́вне́м ли́ти, пірити, піжити; *см.* **Лить 4**. [Лили́ ливце́м тучні дощі (Н.-Лев.)].
Ливнево́й – зливо́вий. **-во́й** *спуск* – зливни́к (-ка́).
Ливнеме́р – зливомі́р (-ра).
Ливнеотво́д, -во́дный – зливовідві́дник (-ка), зливовідвідни́й.
Ливнеприе́мник – зливоприйма́ч (-ча́).
Ливнеспу́ск – зливни́к (-ка́).
Ли́вный – ливни́й, заливни́й, тучни́й. **-ный** *дождь, см.* **Ли́вень.**
Ливр (*монета*) – лі́(в)ра.
Ливре́йный – лівре́йний, (*зап.*) лібері́йний.
Ливре́я – лівре́я, (*зап.*) ліб́ерія, ба́рма, ба́рва. [В мере́жаній лівре́ї доно́щики і фарисе́ї (Шевч.). Чи слу́ги в нові́й ліб́ерії і бі́лих панчо́хах? (Куліш). Слу́ги в ба́рвах позлоти́стих (Куліш)].
Ли́га – лі́га, спі́лка, сою́з (-зу). **-га** *Наций* – Лі́га На́цій.
Лигату́ра – 1) лігату́ра; 2) *метал.* – лігату́ра, до́мішка.
Лигату́рный – лігату́рний.
Лиги́ст – лігі́ст (-та), член (-на) лі́ги.
Лигни́т – лігні́т (-ту), руде́ ву́гілля.
Лигни́тный *и* **-товый** – лігні́товий.
Ли́дер – лі́дер (-ра), проводи́р (-ря́), вата́жо́к (-жка́).
Ли́дерствовать – лідерува́ти, проводирюва́ти, ватажкува́ти.
Лиди́йский *камень, минер.* – спро́бний ка́мінь (-меня).
Лиди́т – ліди́т (-ту).
Ли́за, Лиза́ла, *см.* **Лизу́н 1** *и* **Лизу́нья.**
Лиза́льный *камень* – ка́м'яна́ (льодова́) сіль (*р.* со́ли), ка́м'янка, льодя́нка; *срвн.* **Ка́менная** *соль* (*под* **Соль** *и* **Ка́менный 2**).
Лиза́ние – лиза́ння, (*насмешл.*) ли́зькання.
Ли́заный, *прлг.* – ли́заний, (*насмешл.*) ли́зьканий, (*слегка*) поли́зьканий. **-ная** *причёска* – прили́зана (зали́зана) за́чіска.
Лиза́ть, ли́зывать, лизну́ть, лизану́ть – лиза́ти, лизну́ти, лизону́ти; (*вылизывать, насмешл.*) ли́зькати. **-ну́ть,** *см. ещё отдельно.* [По́лум'я лиза́ло че́люсті в печі (Харківщ.). Цар лиза́в у лі́ктора халя́ву (Шевч.). Ли́зькає кров соба́ка (Слов'яносербщ.)]. **-ться** – лиза́тися, ли́зькатися, лизну́тися, лизону́тися; бу́ти ли́заним. **-ся** *с кем* – лиза́тися, ли́зькатися з ким.
Ли́зень, *см.* **Лизу́н 1.**
Лизиме́тр – лізіме́тр (-ра).
Ли́зис, *мед.* – лі́за.
Лизну́ть – 1) *см.* **Лиза́ть**; 2) трі́снути, сви́снути, загати́ти; *см.* **Уда́рить**; 3) (*дать тягу*) дремену́ти, п'я́та́ми накива́ти, дра́чки да́ти.
Лизоблю́д, -блю́дка – блюдоли́з, мисколи́з (-за), -ли́зниця, поли́зач, -зачка, похлі́бець (-бця), -бниця.
Лизоблю́дничать, *см.* **Блюдоли́зничать.**
Лизо́к – 1) лизо́к (-зка́); 2) *см.* **Оплеу́ха.**
Лизу́н – 1) (*охотник лизать, -ся*) лизу́н (-на́); 2) (*бычачий, коровий язык*) ли́зень (-зня); 3) слима́к (-ка́), ра́влик (-ка); *см.* **Ули́тка**; 4) (*тумак*) (с)туса́н (-на́), тума́к (-ка́). *Дать* **-на** – да́ти стусана́ (тумака́) кому́; (*хлыстом*) стьобону́ти, хви́снути, ля́снути кого́; 5) *дать* **-на́,** *см.* **Лизну́ть 3.**
Лизуне́ц, *апт.* – лизуне́ць (-нця́).
Лизуно́к, Лизу́нчик, -ночка – лизу́нчик (-ка), лизу́ночка, лизу́шечка.
Лизу́нья *и* **Лизу́ха, -зу́шка** – лизу́ха, -зу́шка.
I. Лик – 1) (*церк.*) о́браз (-зу), лик (-ку); (*лицо, обличие*) обли́ччя (-ччя). **-ки** *творчества* – о́брази тво́рчости. *Он хорош* **-ком** – він га́рний на вро́ду (на обли́ччя), він вродли́вий. *После болезни на нём и* **-ку** *не стало* – переслабува́вши він на се́бе не схо́жий став; 2) (*поличье*) поли́ччя, о́браз (-зу).
II. Лик – 1) (*собор святых, ангелов*) лик (-ку), сонм (-му), (*об ангелах ещё*) хор (-ру). *Причислить, сопричесть к* **-ку** *святых* – приєдна́ти до святи́х (між святі́); 2) (*клирос*)

кри́лас (-са *и* -су), хор; 3) *см.* **Хорово́д**; 4) *см.* **Ликова́ние. -ки** – ра́дісний крик (-ку), ра́дісні кри́ки (-ків).
III. Лик, *морск.* – ляйк (-ку), край (*р.* кра́ю) вітри́ла.
Ликбе́з – лікне́п (-пу), ліквіда́ція неписьме́нности.
Ликвида́мбра, *бот.* Liquidambar styraciflııum L. – амбро́вець (-вця) америка́нський.
Ликвида́нт – ліквіда́нт (-та).
Ликвида́т – ліквіда́т (-та).
Ликвида́тор – ліквіда́тор (-ра).
Ликвида́торский – ліквіда́торський.
Ликвида́торство – ліквіда́торство.
Ликвидацио́нный – ліквідаці́йний. **-ная** *комиссия* – ліквідаці́йна комі́сія.
Ликвида́ция – 1) (*действие*), *см.* **Ликвиди́рование**; 2) (*и действие и результат*) ліквіда́ція. **-ция** *неграмотности, см.* **Негра́мотность 1.**
Ликвиди́рование – ліквідува́ння, *оконч.* зліквідува́ння.
Ликвиди́ровать, -ся – ліквідува́ти, -ся, *сов.* зліквідува́ти, -ся; бу́ти (з)ліквідо́ваним. [Зліквідува́вши свою́ мізе́рію, він пода́вся до Борисла́ва (Франко)]. **Ликвиди́руемый** – ліквідо́ваний. **Ликвиди́рованный** – (з)ліквідо́ваний.
Ликвидко́м – ліквідко́м (-му), ліквідаці́йний коміте́т (-ту).
Ликви́дность – ліквідність (-ности).
Ликвидну́ть (*шутл.*) – (з)ліквідну́ти; *см.* **Ликвиди́ровать.**
Ликви́дный – ліквідний.
Ликёр, -кёрный – ліке́р (-ру), -ке́рний.
Ликёроватый – лікерува́тий.
Ликёрчик – ліке́рчик (-ку).
Ликёрщик, -щица – ліке́рник, -ниця.
Ликова́льный – ра́дісний.
Ликова́ние – гучне́ (бурхли́ве) раді́ння, (все)раді́ння, (все)ра́дощі (-щів *и* -щей), всера́дість (-дости).
I. Ликова́ть – (гу́чно, бурхли́во) раді́ти, ра́дощами раді́ти (звеселя́тися, розляга́тися, гра́ти), веселі́ти, ра́дуватися, (*только архаич.*) ликува́ти. [Весна́ іде́, раді́є все усю́ди (Грінч.). Ой, лику́юще возігра́ймо днесь (Колядка)]. *Сердце* **-ет** – се́рце ра́дощами раді́є, се́рце веселі́є, гра́є (вигравáє).
II. Ликова́ть *паруса* – ляйкува́ти вітри́ла, облямо́вувати вітри́ла ляйк-тро́сом.
Ликова́ться, *церк.* – цілува́тися віта́ючись.
Ликоди́н, -ди́новый – ликоди́н (-ну), -ди́новий.
Ликопо́дий – 1) *бот.* Lycopodium clavatum L. – п'я́дич (-чу) (звича́йний); 2) (*плауновые споры*) плаву́н (-на́), лікопо́дій (-дію).
Ли́ктор, -торский – лі́ктор (-ра), -торський. [Преторія́ни і сена́т, жерці́ і лі́ктори стоя́ть круг капіто́лія (Шевч.)].
Лиле́йка, *бот.* – 1) (Aquilegia vulgaris L.) – о́рлики (-ків) (звича́йні), водозбі́р (-бо́ру), оксами́т (-ту); 2) (Thalictrum aquilegifolium L.) – ру́твиця (орликоли́ста), чо́ртова м'я́та, ломи́ніс (-носу).
Лиле́йные, *бот.* Liliaceae – лілюва́ті (-тих).
Лиле́йный – лілі́йний, ліле́йний, лелі́йний; лілі́євий, лілеє́вий, лелі́євий. [Пташки́ ті золоті́ї, лелі́йні ті квітки́ (Манж.)]. **-ный** *запах* – лілі́євий пах (-ху), лілі́єві (лілеє́ві) па́хощі (-щів *и* -щей). **-ная** *грудь* – лелі́йні (ліле́йні) гру́ди (-де́й).
Лиле́йчатый – укри́тий лі́ліями (ліле́ями).
Лиле́я, *см.* **Ли́лия.**
Лилиеви́дный – лілюва́тий, лілеюва́тий, лелюва́тий.
Лилипу́т, -тка – ліліпу́т, -тка.
Ли́лия, *бот.* Lilium L. – лі́лія, ліле́я, лелі́я, *ум.* лі́ле́єчка, лелі́єнька. [В садка́х коха́лися, цвіли́, нена́че лі́лії, дівча́та (Шевч.). Ліле́ями сумни́ми цвіту́ть у се́рці да́вні почуття́ (Вороний). Ой, як-же ти процвіта́єш, як в саду́ лелі́я! (Чуб. V)]. **-лия** *белая* (L. candidum L.) – бі́ла лі́лія (ліле́я, лелі́я). **-лия** *красная, огненная* (L. buibiferum L.) черво́на, жо́вта лі́лія (ліле́я, лелі́я), гори́ш (-шу́), ліля́с (-су). **-лия** *пёстрая, турецкая, чалмовидная* (L. Martagon L.) – лісова́ лі́лія (лелі́я), воро́няче ма́сло, масля́ночка.
Лилова́тый – лілува́тий, бузкува́тий, бузко́вий, си́зий. [М'яке́ злотороже́ве повітря прийма́є о́ддаль бузко́ві тони́ (Коцюб.)].
Лилове́ть – ліловíти, роби́тися (става́ти) лі́ловим, бузко́вим, масако́вим, фія́лковим.
Лило́вый – ліло́вий, бузко́вий, масако́вий, фія́лковий. [Лі́лова би́нда (Брацлавщ.). Захо́дило

со́нце; сі́рими та ліло́вими баранця́ми побі́гли волоха́ті хмари́нки (Васильч.)].
Лило́к, *см.* **Козодо́й.**
Лима́н – лима́н (-ну), *ум.* лимано́к (-нка́), лимано́чок (-чка). [Ви́сипали запоро́жці, лима́н човни́ вкри́ли (Шевч.). Ой лима́не-лимано́чку, хви́ле каламу́тна! (Л. Укр.)].
Лима́нный – лима́новий, лима́нський. [Ко́тяться хви́лі лима́нові шви́дко (Л. Укр.). Лима́нські ко́си (Грінч. III)]. **-ная** *соль* – озе́рниця, озі́рка.
Лимб, *астрон.* – лімб (-ба).
Ли́ми́т – лі́мі́т (-ту).
Лимита́ция – лімі́та́ція, обме́ження (-ння).
Лимити́ровать – лімітува́ти, *сов.* злімітува́ти. **Лимити́рованный** – лімі́то́ваний, злімі́то́ваний. **-ться** – лімітува́тися, бу́ти лімі́то́ваним, *сов.* бу́ти злімі́то́ваним.
Лимитро́ф, -тро́фный – лімітро́ф (-фа), сумі́жжя (-жжя), лімітро́фний, сумі́[е́]жний.
Лимнигра́ф – лімнігра́ф (-фа), рівнери́с (-са).
Лимниме́тр – рівнемі́р (-ра).
Лимноло́гия, -ги́ческий – лімноло́гія, -гі́чний.
Лимо́н – цитри́на, лимо́на. [Ви́пив три шкля́нки ча́ю з цитри́ною (Грінч.). Мі́сяць жо́втий, як цитри́на, підня́вся за рі́чкою (Черкас.)].
Лимона́д, -на́дный – лимона́да (*ж. р.*), -на́довий.
Лимона́дец – лимона́дка.
Лимона́дч[щ]ик, -на́дч[щ]ица – лимона́дник, -ниця.
Лимони́т, *геол.* – лімоні́т (-ту), бу́рий залізня́к (-ка́).
Лимо́нить – тарга́нити, хапа́ти, тягти́, волокти́, цу́пити, цо́брити; *срвн.* **Ти́брить.**
Лимо́ниться – п(р)и́ндитися, пиндю́читися, бундю́читися, гинди́читися.
Лимо́нник – 1) *бот.* Citrus medica – цитри́нове де́рево, цитри́на; 2) **-мо́нник, -ница** (*любитель, -ница лимонов*) цитри́нник, -ниця; 3) **-мо́нник** *и* **-мо́нница** (*сосуд*) – цитри́нниця, лимо́нниця.
Лимонножёлтый – цитри́новожо́втий, цитри́новий.
Лимоннoки́слый – цитри́новоки́слий.
Лимо́нный – цитри́новий, цитри́нний, лимо́новий, лимо́нний. [Цвіте́ цитри́нний ліс Крим.)]. **-ный** *сок* – цитри́новий сік (*р.* со́ку). **-ного** *цвета* – цитри́нового ко́льору, цитри́новий. **-ная** *кислота*, *хим.* – цитри́новий квас (-су). **-ное** *масло* – цитри́нова олія.
Лимо́новый – цитри́новий.
Лимо́нчик – цитри́нка, лимо́нка.
Лимо́нщик, -щица – лимо́нник, -ниця.
Ли́мфа, *физиол.* – лі́мфа, су́кровиця, су́кроватиця, па́сока.
Лимфадени́т, *мед.* – лімфадені́т (-ту), запа́лення лімфати́чних залі́з.
Лимфати́ческий – лімфати́чний, су́кров'яний, па́соковий. **-кие** *железы* – лімфати́чні за́ло́зи (-лі́з). **-кие** *сосуды* – лімфати́чні суди́ни (-ди́н).
Линга́м – лінґа́м (-ма); *срв.* **Фа́ллос.**
Лингви́ст, -ви́стка – лінгві́ст (-та), -ві́стка, мовозна́вець (-вця), -зна́виця.
Лингви́стика – лінгві́стика, мовозна́вство.
Лингвисти́ческий – лінгвісти́чний, мовозна́вчий.
Линева́ние – лініюва́ння, ліні́яння.
Линева́ть, -ся – лініюва́ти, -ся, ліні́яти, -ся. **Линёванный** – линійо́ваний, ліні́яний.
Линёвка – 1) *см.* **Линева́ние**; 2) (*транспарант*) ліні́йка, сі́тка, транспаре́нта (-ти).
Лине́ечка – ліні́єчка.
Лине́ечный – лінійко́вий.
Лине́ец – 1) (*казак приграничный*) ліні́єць (-ні́йця); 2) (*недисциплинир. казак*) ліні́єць, доне́ць (-нця́). [Доне́ць-молоде́ць: що вздри́ть, те й прихова́є (Ком. 374)].
Лине́истый – лініюва́тий.
Лине́ить – ліні́яти, *срв.* **Линева́ть. Лине́енный** – ліні́яний.
Лине́йка – 1) (*дощечка для линевания*) лі́нія, ліні́йка (*р. мн.* -ні́йо́к). *Бить, ударить* **-кой** *по руке* – лупи́ти, лупну́ти ліні́йкою по доло́ні, па́лі (в ру́ку) дава́ти, да́ти. [Було́ як почне́ па́лі дава́ти, аж доло́ні тру́хнуть (Кониськ.)]; 2) (*линия*) лі́нія, ліні́йка. *Тетрадь в одну* **-ку** – зши́ток на одну́ лі́нію; 3) (*экипаж*) ліні́йка, дро́жки (-жок), (*для 1 – 2 челов.*) бігунки́ (-кі́в); 4) (*дорожка перед лагерем*) лі́нія. *Выходить за* **-ку** – переступа́ти лі́нію.
Лине́йковый – лінійко́вий.
Лине́йный – ліні́йний. **-ное** *войско* – ліні́йне (реєстро́ве, регуля́рне) ві́йсько. **-ный** *казак* – ліні́єць (-і́йця). **-ный** *корабль* – ліні́йний корабе́ль. **-ная** *мера* – ліні́йна мі́ра.
Лине́йчатый – ліні́йний, ліні́йчастий. **-тый** *спектр* – ліні́йне спе́ктро.

Лине́йщик – 1) *см.* **Лино́вщик**; 2) (*казак*) *см.* **Лине́ец.**
I. Линёк, *зоол.* – (*рыбка*) лино́к (-нка́), лино́чок (-чка), (*детёныш*) линча́ (-ча́ти). [Упови́ла хло́пця як лино́чка (Рудан.)].
II. Линёк – джгут (-та́), линьо́к (-нька́), мо́туз, кіне́ць (-нця́). [А він як уперíще його́ джгуто́м межи́ пле́чі (Сл. Ум.)]. *Дать* **-нько́в** *кому* – кінце́м почастува́ти кого́ (Херс.).
Ли́нза – лі́нза, со́чка.
Линзови́дный – лінзува́тий, сочкува́тий.
Ли́ния – 1) (*черта*) лі́нія, ри́са, ри́ска. *Береговая* **-ния** – берегова́ лі́нія, бережи́на́. *Выпрямить, искривить* **-нию** – ви́правити, закриви́ти лі́нію. **-ния** *искривлённая* – скри́влена лі́нія, криву́ля. *Кривая* **-ния** – крива́ лі́нія. *Касательная* **-ния** – лі́нія доти́чна. *Ломанная* **-ния** – ла́мана лі́нія. **-ния** *падения* – спадова́ лі́нія. *Параллельная* **-ния** – лі́нія рівнобі́жна. *Прямая* **-ния** – лі́нія про́ста (пряма́), (*в общежитии*) пряме́ць (-мця́). **-ния** *пунктиром* (*обозначенная*) – лі́нія крапко́вана, точко́вана. *Руководящая* **-ния** – провідна́ лі́нія. *Снеговая* **-ния** – снігова́ лі́нія. *Скошенная* **-ния** – ско́шена лі́нія, косина́ (-ни́), косиня́ (-ні́). *Цепная* **-ния** – ланцюго́ва лі́нія; 2) (*ряд*) ряд (-ду), ла́ва, ше́рег (-гу). [Зеле́на дібро́вонька в три ря́ди поса́джена (Чуб. V). (Коно́плі) стоя́ть як москалі́ шико́вані до лав (Рильськ.)]. *Боевая* **-ния** – бойова́ ла́ва (лі́нія). **-ния** *за* **-нией** – ряд по ря́ду. [Ішли́ боя́ри ряд по ря́ду (Милор.)]. **-ния** *домов* (*вдоль улицы*) – лі́нія буди́нків, перія́ (-рії̈). [Оціє́ю ву́лицею по пра́вій перії̈ його́ ха́та (Катериносл.)]. *Нарушить* **-нию** – злама́ти лі́нію (ше́рег). *В одну* **-нию** – в оди́н ряд. [На ку́рочці пі́р’ячко в оди́н ряд (Пісня)]; 3) (*мера длины*) лі́нія. *Дюйм имеет десять* **-ний** – цаль ма́є де́сять лі́ній; 4) (*пограничная полоса*) лі́нія, кордо́н (-ну). [У го́роді, у Глу́хові у всі дзво́ни дзво́нять, та вже на́ших козаче́ньків на лі́нію го́нять (Шевч.)]. *Таможенная* **-ния** – ми́тний кордо́н; 5) (*родства*) лі́нія, колі́но, поколі́ння. *Боковая, восходящая, нисходящая, женская* **-ния** *родства* – бічне́, горове́, низове́, жіно́че колі́но ро́ду (спорі́днення). *Вести* **-нию** *чего* – вести́ лі́нію чого́, виво́дити да́лі ни́тку чого́. [Веди́ свою́ лі́нію до са́мого кра́ю (Кониськ.). Пое́т у свої́х тво́рах виво́дить да́лі ни́тку кра́щих тради́цій письме́нства (Єфр.)]; 6) (*полоса*) лі́нія, сму́га, пру́га, пружо́к (-жка́), ко́лія́. *Железнодорожная* **-ния** – залізни́чна ко́лія́. *Защитная* **-ния** – оборо́нна сму́га. *Огневая* **-ния** – огнева́ сму́га. *Стратегическая* **-ния** – стратегі́чна лі́нія. *Поперечная* **-ния** (*в орнаменте*) – поясо́к (-ска́), попере́чка. **-ния** *руки* – змо́ршка; 7) (*направление, движение*) лі́нія, на́прямок (-мку), доро́га. **-ния** *не вышла* (*нет удачи*) – не суди́лося; не так скла́лося. *Ему* **-ния** *в большие люди* – йому́ доро́га в вели́кий світ сте́леться. *Мне не* **-ния** *к нему на поклон итти* – не рука́ мені́ до ньо́го приклоня́тися. *Не подходит под* **-нию** – він не під масть, не під лі́нію. *Ему* **-ния** *там быть, работать* – йому́ з руки́ там бу́ти, працюва́ти; 8) (*типогр.*) лі́нія; 9) (*лесная*) лі́нія, просі́ка, про́січ (-чи).
Ли́нка, *см.* **Линя́ние.**
Ли́нный – линю́щий. **-ная** *птица* – линю́ща пти́ця, линю́к (-ка́), липе́ць (-пця́), линя́к (-ка́).
Линова́льня – лініюва́льня.
Линова́льщик, *см.* **Лино́вщик.**
Линова́ние, *см.* **Линева́ние.**
Линова́ть, *см.* **Линева́ть. -но́ванный** – лінійо́ваний.
Лино́вище – лино́вище, (*у змеи*) кожу́шок (-шка).
Линови́ще – линови́ще, -сько.
Лино́вка, *см.* **Линёвка.**
Лино́вщик, -щица – лініюва́льник, -ниця.
Лино́леум – ліно́ль (-лю). *Из* **-ма** – ліно́льовий.
Лино́леумовый – лінолéвий, ліно́льовий.
Лино́н – ліно́н (-ну).
Линоти́п – лівоти́п (-пу).
Линоти́пный – ліноти́пний. **-ный** *набор* – ліноти́пове, маши́но́ве склада́ння.
Ли́нуть – лину́ти, (*диал.*) люну́ти; *срвн.* **Лить.** [Лину́в на лоб йому́ води́ (Мкр.)].
Линчева́ние – лінчува́ння (-ння), *оконч.* злінчува́ння.
Линчева́ть – лінчува́ти, *оконч.* злінчува́ти кого́, суди́ти кого́ Лі́нчовим судо́м, справля́ти, спра́вити над ким Лі́нчів суд, уряджа́ти, уряди́ти над ким, кому́ Лі́нчів суд.
I. Линь, *зоол.* Cyprinus tinca – лин (-на́). *Мясо* **-ня** – лини́на. [Найкра́ща ри́ба – лини́на, а м’я́со – свини́на (Приказка)].
II. Линь, *морск.* – линь (-ня́), (*короткий*) кіне́ць (-нця́).
Ли́нька, *см.* **Линя́ние.**
Линю́честь – линю́чість (-ости).
Линю́чий – линю́чий, линю́щий. [Інжи́р – линю́чий (Крим.). За́полоч линю́ща (Черкащ.)].

Линю́чка – линю́чка, щось линю́че (-чого), линю́ча річ.
Линя́к – линю́к, линя́к (-ка́), лине́ць (-нця́).
Линя́лый – 1) (*о вещи*) злиня́лий, збля́клий, сполові́лий. [Ми́ршавий па́рубок у сполові́лих гала́нцях (Коцюб.)]; 2) (*о животном*) злиня́лий, облі́злий; 3) (*о покрове*) злиня́лий, згу́блений, злі́злий, ски́нутий, (*о пере*) упа́лий.
Линя́ние – 1) (*о вещи*) линя́ння, бля́кнення, полові́ння; 2) (*о животном*) линя́ння. *Время* **-ния** – линьба́. *Место* **-ния** – linoви́ще, -сько.
Линя́ть – 1) (*терять цвет*) линя́ти, вили́нювати, блякува́ти, бля́кнути, полові́ти, здава́ти, обла́зити. [По за́ході со́нця всі фа́рби линя́ли, як в акваре́лі, що її підмочи́ли (Коцюб.). Тепе́р, на про́весні, вони́ са́ме блякý́ють (Яворн.). Си́тець почина́ здава́ти (Сл. Ум.). Кита́йка полові́є (Коцюб.). Перка́ль обла́зить (Коцюб.)]. *Краска* **-ня́ет** – фа́рба линя́є, бля́кне, збіга́є; 2) (*терять покров*) линя́ти, вили́нювати, обла́зити, губи́ти во́лос, во́вну, ше́рсть, перо́, скида́ти во́вну, перо́, шку́ру. [Зати́м вовк не линя́є, що в комо́ру ча́сто ника́є (Номис)]. *Змея* **-ня́ет** – гадю́ка линя́є, шку́ру скида́є. *Птица* **-ня́ет** – птах линя́є, перо́ скида́є (гу́бить); 3) (*сходить, о покрове*) линя́ти, вили́нювати, (*о шерсти*) обла́зити, зла́зити, (*о перьях*) па́дати. [Шерсть на соба́ці почала́ обла́зити (Сл. Ум.)]. *Волос* **-ня́ет** – во́лос, воло́сся обла́зить. *Кожа* **-ня́ет** – шку́ра зла́зить. *Перья* **-ня́ют** – перо́ па́дає; 4) (*переносно*) линя́ти, шку́ру скида́ти, міни́тися. *Он часто* **-ня́ет** – він часте́нько шку́ру скида́є. *См.* **Полиня́ть.**
I. Ли́па (*человек*) – прили́па, липко́ (-ка́), приче́па, прилипа́йло, підлипа́йло.
II. Ли́па – 1) (*дерево*) ли́па, (*собир.*) лип'я́ (-п'я́). [З одніє́ї ли́пи двічі ли́ка не деру́ть (Номис)]. *Семена* **-пы** – ли́пове насі́ння, ли́пиці; 2) (*подложн. документ*) ли́па, луб (-бу), лу́б'я (-б'я).
Ли́пец – 1) (*мёд*) ли́пець (-пцю), липня́к (-ку́), ли́повий мед; 2) (*варенуха*) ли́пець, липня́к, липні́вка; 3) (*назв. месяца*) ли́пень (-пня).
Ли́пина – ли́пина. [Бі́лий як ли́пина (Номис)].
Ли́пица, *бот.* Calluna vulgaris Sal. – ве́рес (-су), ве́реск (-ку).
Ли́пка – 1) ли́пка, ли́почка. [Ой у по́лі гори́на, стоїть ли́пка зеле́на (Чуб. V)]. *Ободрать кого как* **-ку** – обде́рти як барана́, живце́м облупи́ти кого́; (*ограбить*) до го́лого ті́ла облупи́ти кого́; 2) (*резинка*) липу́чка.
Ли́пкий – 1) (*мокрый, липнущий*) липки́й, липу́чий, прили́пчастий. [Вона́ мене́ по ті́лу ма́же липки́м, вонючим, як смола́ (Метл.). Лле́ться дощ, і шляхи́ та тротуа́ри вкрива́ються липу́чим брудни́м ка́лом (Крим.)]; 2) (*прилипающий, хваткий*) липки́й, прили́пчастий, чіпки́й, мастки́й, беручки́й, берки́й. [Лю́бить квітча́тися прили́пчастими лопухо́вими ґу́дзиками (Франко). Чіпки́й, як реп'я́х (Васильч.). Мастка́ земля́ (Звиног.). Берки́й сі́рий глей (Черкас.)].
Липко́вый. **-вое** *очко* – (на)лі́плене ві́чко́.
Ли́пкость – ли́пкість, липу́чість, прили́пчастість (-ости).
Липкова́тость – липкува́тість.
Липкова́тый – липкува́тий. **-тая** *почва* – липкува́та земля́, липкови́ця.
Ли́пнуть – 1) (*прилипать*) ли́пнути, (*реже*) ли́пти, бра́тися до чо́го. [Ті́сто до рук ли́пне. Боло́то бере́ться до колі́с (Хотинщ.)]: 2) (*льнуть*) ли́пнути, (*реже*) ли́пти, в'я́знути, пристава́ти, чіпля́тися, підлипа́ти, горну́тися до ко́го, до чо́го. **-нет** *что смола* – пристає́ мов ше́вська смола́ до чо́бота. **-нущий** – що ли́пне, бере́ться, в'я́зне, пристає́... *срвн.* **Ли́пкий** *и* **Липу́чий.**
Липня́к – *соб.* липни́к, липня́к (-ку́), ли́па.
Липова́нин – липова́н (-на), пилипо́н, пили́п (-па́, *мн.* пилипо́ни *и* пилипи́).
Ли́повица – ли́повий сік (*р.* со́ку), ли́півка.
Ли́повка – ли́півка.
Ли́повый – 1) ли́повий. [Розлеті́лись як ли́пове кли́ння (Сл. Гр.)]. **-вое** *дерево* – ли́пина, (*молодое деревцо*) ли́пка, луто́к (-тка́). **-вая** *кора* – ли́пова кора́, луб (-бу), луто́к (-тка́), ли́пка. **-вый** *мёд, см.* **Ли́пец 1**. **-вый** *лес* – ли́повий ліс, ли́пина. **-вый** *лесок* – липни́к, липня́к (-ку́), ли́пки (-пок); 2) (*о документе*) ли́повий, луб'яни́й. **-вый** *паспорт* – луб'яни́й па́шпорт, ли́па.
Липо́ма, *мед.* – ліпо́ма.
Липометри́ческий (*стих*) – ліпометри́чний вірш, недомі́рний вірш.
Липоме́трия – ліпоме́трія, недомі́рність (ві́ршу).
Ли́почка – ли́почка, ли́понька, липи́ноч[нь]ка.
Липу́ха – сл(ь)ота́, гнили́й сніг, ля́павиця.
Липу́чий – липу́чий, липки́й, прили́пчастий.

Ли́ра – 1) (*музык. инстр. древних*) лі́ра. [Співе́цькую лі́ру держи́ть (Л. Укр.)]; 2) (*народный инстр.*) лі́ра, ре́ля, ри́ля. [І зно́ву лі́ри заревли́ (Шевч.)]. *Играющий на* **-ре** – (*нищий*) лі́рник, (*любитель*) ліра́ч.
Лира́н, *бот.* – тульпа́нник, ліріоде́ндер (-дра).
Лири́зм – ліри́зм (-зму).
Ли́рик – лі́рик (-ка).
Ли́рика – лі́рика.
Лири́ческий – ліри́чний, (*устар.*) лі́рний. [Лі́рна пое́зія (Куліш)].
Ли́рный – 1) лі́рний; 2) (*относ. к игре на лире*) лі́рницький. [Лі́рницькі пісні́].
Лирохво́ст, *орнит.* Menura – лірохві́ст (-хво́ста).
Лис – 1) лис (*р.* ли́са), лисови́н; 2) (*о человеке*) лис, Лис-Мики́та; *см.* **Лиса́.**
Лиса́ – 1) лиси́ця, лиса́, лис (*р.* ли́са). *Самец* **лисы́** – лис, лисови́н. **-са́** *Патрикеевна* – лиси́чка-сестри́чка, Лис-Мики́та; 2) (*о человеке*) лис. [Хи́трий як лис: як не добіжи́ть, то доска́че (Комар)]. **-су́** *петь, подпускать* – ли́сом співа́ти, співа́ти як лиси́чка-сестри́чка, бі́сиків підпуска́ти. **-со́й** *пройти* – ли́сом оберну́тися. **-са** *хвостом замывает* – ли́сова шу́ба слід заміта́є. **-са** *семерых волков проведёт* – грек сім цига́н обду́рить. **-са́** *и во сне кур считает* – лис спить, а ку́рям лічбу́ зна́є, спить, а ку́ри ба́чить.
Лисёнок – лися́ (-ся́ти), лисеня́ (-ня́ти), лисичення́ (-ня́ти), лися́тко, лисиччу́к (-ка́).
Лисёночек – лисеня́тко, лисиченя́тко.
Лисехвостник, *бот.* Alopecurus L. – ки́тник (-ка *и* -ку).
Ли́сий – ли́сячий, лиси́чий. [Ли́сяча шку́рка (Грінч. II). Лиси́чий хвіст (Н.-Лев.)]. **-сий** *мех* – ли́сяче, ли́сове ху́тро, лиси́ці, ли́си. [Кри́йся, зя́тю, куни́цями та лиси́цями (Метл.)]. *По* **-сьи** – по-лиси́чому. **-сья** *нора* – 1) (*принадл. лисице*) лиси́чина я́ма; 2) (*ход*) лиси́ча нора́. **-сье** *племя* – ли́сове ко́дло.
Лисирова́ть – лісіюва́ти.
Лиси́ть – лиси́чити, ли́са вдава́ти. [Наві́що б я ма́ла хова́ти о́чі та лиси́чити (Кропивн.). Він те ба́чить, та ли́са вдає́, заспоко́ює, вболіва́є (Кониськ.)].
Лиси́ца – 1) (*зверь*) лиси́ця, лис, (*редко*) лиса́. [Зна, де вовк, а де лиси́ця (Номис). У ві́чі як лис, а за-о́чі, як біс (Номис)]. **-си́ц** *драть* – вчора́шнім ходи́ти, блюва́ти, рига́ти. *Не сули* **-цу** *в год, а дай в рот* – кра́ща сини́ця в жме́ні, як жураве́ль у не́бі. *У* **-цы** *хвост долог, а на свой не сядет* – чужи́ми кри́лами не літа́й; п'я́ний, а в ого́нь не полі́зе; 2) (*в телеге*) підто́ки (-то́к).
Лиси́цын – лиси́чий, лиси́чин. [Лиси́ча нора́].
Лиси́чкин – лиси́ччин (-ного).
Лиси́чка – лиси́чка, ли́ска, ли́сочка, лисо́к (-ска́).
Лисова́ние – сатинува́ння, ґлянцува́ння.
Лисова́тый – лисува́тий.
I. Лисова́ть, *техн.* – сатинува́ти, ґлянцува́ти.
II. Лисова́ть – полюва́ти на ли́са.
Лисохво́ст, *бот.* Alopecurus L. – ки́тник (-ка), пирі́й (-рію́).
Лис-Патрике́ич – Лис-Мики́та.
Лист – 1) (*растения*) лист (-та́), (*чаще*) листо́к (-тка́). [Тремти́ть на гі́лці замертві́лій, як сирота́, оста́нній лист (М. Стариц.). Морфоло́гія листка́ (Beta vulg.)]. **-тья** *и* **лист** (*соб.*) – ли́стя (-тя, *ср. р.*), лист (-ту), (*реже*) листки́, листи́ (-ів). [Ли́стя пожо́вкле вітри́ рознесли́ (Шевч.). Як розве́рнеться на ве́сну лист (Номис). Листки́ широ́кого лата́ття по воді́ (Н.-Лев.)]. *Простой, черешковый* **лист** – листо́к про́стий, листо́к з ні́жкою. **-тья** *прицветники* – листки́-при́цвітки (-ків). **-тья** *опадают* – ли́стя (лист) о(б)пада́є, обліта́є. [З верби́ ли́стя опада́є (Чуб. III)]. *Свернуть* **-тья** – згорну́ти ли́стя, (*образно*) загорну́тися, (*зап.*) завину́тися. [Завину́лася кали́нонька, та й не розпука́є (Рудан.)]. *С большими* **-тами** – листа́тий, *ум.-ласк.* листа́тенький. [Клен листа́тий, та розло́гий (Кониськ.). Любі́сток листа́тенький (Мил.)]. *Пристал, как банный* **лист** – прили́п, як ше́вська смола́ (Приказка). *Дрожит, как осиновый* **лист** – тру́ситься як на ножі́, тремти́ть як оси́ка. *Стань передо мной, как* **лист** *перед травой* – стань передо мно́ю, як лист перед траво́ю. *Александрийский* **лист**, Cassia lenitiva – се́нес (-су). *Царёв* **лист**, *бот.* Trientalis europaea L. – ордина́рник (-ка); 2) (*бумаги, книги*) а́ркуш (-ша). Куплю́ папе́ру а́ркуш і зроблю́ тоне́ньку кни́жечку (Шевч.)]. *Заглавный, титульный* **лист** – титу́льна сторі́нка, титу́льна ка́ртка. *Печатный* **лист** – друко́ваний а́ркуш. *Книга в* **лист**, *в четвёртую долю* **-та́** *и т. п., см.* **Кни́га 1**. *Книга в* **-та́х** – кни́жка в а́ркушах, незброшуро́вана (неопра́влена) кни́жка. *Книга в десять печатных* **-то́в** – кни́жка на де́сять друко́ваних а́ркушів. *Читать книжку в 52* **-та́** – гра́ти (гуля́ти) в ка́рти; ті́шитися (ба́витися) тіє́ю коло́дою, що півсо́тні листкі́в ма́є та

ще па́ру; 3) (*документ*) лист (-та́), листо́к (-тка́). *Вводный* **лист** – ув'я́зчий лист. *Исполнительный* **лист** – викона́вчий лист. *Окладной* **лист** – податко́вий лист, лист до опла́ти. *Открытый* **лист** – відкри́тий лист; (*подорожная*) подоро́жня (-ні). *Охранный* **лист** – охоро́нний лист. *Подписной* **лист** – підписни́й лист. *Похвальный* **лист** – похва́льний лист. *Скорбный* **лист** – недужний лист. *Торговый* **лист** – лист прилю́дного то́ргу; 4) *муз. Петь, играть с* **-та́** – співа́ти, гра́ти з пе́ршого чита́ння; 5) (*металла, стекла*) лист (-та). **Лист** *железа, меди, стекла* – лист залі́за, мі́ди, скла. *Железный, котельный* **лист** – залі́зний, каза́нний лист; 6) *кулин., см.* **I. Про́тивень.**

Листа́ж – а́ркушність (-ности).

Листа́ние – горта́ння, перегорта́ння *и* перего́ртування (кни́жки).

Листа́ть, -ся – горта́ти, -ся, перегорта́ти, -ся *и* перего́ртувати, -ся. [Горта́ючи кни́гу да́лі, ви́тяг звідти и́нші потрі́бні йому́ матерія́ли (Крим.)].

Листва́ – ли́стя (-тя, *ср. р.*), лист (-ту), *ум.* ли́стячко. [Шелести́ть пожо́вкле ли́стя по дібро́ві (Шевч.). Вітере́ць ли́стом шелести́ть (М. Вовч.). У горо́ді бузи́на, на її ли́стячко (Чуб. V)].

Листвене́ние – вкрива́ння ли́стом (ли́стям).

Листвене́ть – вкрива́тися, покрива́тися ли́стом (ли́стям).

Ли́ствен(н)ица, *бот.* Larix Mill. – модри́на; (L. curopaea Lam.) модри́на европе́йська, модрине́ць (-нця́), модре́нь (-ня́).

Ли́ствен(н)ичный – модри́новий. **-ная** *губка*, *бот.* Polyporus officinalis Fr – гу́бка ліка́рська (модри́нова), пістра́к (-ка́).

Ли́ствен(н)ый – 1) (*противоп. хвойному*) ли́стяни́й, листува́тий, (*зап.*) листя́стий. [Ли́стяні дерева́ (Тутк.). Дуб і и́нші листя́сті дерева́ (Шух.)]. **-ный** *лес, см.* **Лес 1**; 2) (*листный, листовой*) ли́стяни́й, листови́й, листко́ви́й. **-ный** *свод* – листяне́ склепі́ння. **-ный** *орнамент* – листко́вий орна́мент (-ту).

Ли́ствие, *стар.* – ли́стя (-тя), лист (-ту).

Листви́нье, *см.* **Ботва́.**

Листвя́к – 1) *см.* **Ли́ствен(н)ица**; 2) *см.* **Ботва́.**

Листе́ц – зі́лля (-ля), ли́стя (-тя).

Ли́стик – 1) (*растения*) ли́стик, листо́к (-тка́), (*поэтич.*) ли́стонько; 2) (*бумаги*) а́ркушик. *Срвн.* **Листо́к 1** *и* **2.**

Листи́стый, *см.* **Листови́дный.**

Листи́ще – 1) (*растения*) листи́ще, листи́сько; 2) (*бумаги*) аркуши́ще, аркуши́сько; 3) (*металла, стекла*) листи́ще, листи́сько.

Ли́стник – широколи́ста (листа́та) трава́, -те зі́лля (-ля).

Ли́стный, *см.* **Листово́й.**

Листоби́т – золото[срібло]би́тник.

Листоби́тный – золото[срібло]би́тний.

Листобо́йня – золото[срібло]би́тня.

Листова́тый, *см.* **Листови́дный.**

Листовёртка, *энтом.* Tortrix – листові́йка.

Листови́дный – 1) (*о листе растения*) листува́тий, лисtкува́тий; 2) (*о листе бумаги*) аркушува́тий; 3) (*о листе металла, стекла*) листува́тий.

Листови́к – 1) кни́жка на оди́н а́ркуш; (*летучка*) мете́лик; (*листовка*) листі́вка, (*произв. листового формата*) аркуші́вка; 2) (*у жвачных животн.*), *см.* **Кни́жка 2**; 3) (*кирпич*), *см.* **Ле́щадь.**

Листо́вка – 1) (*лубок*) листі́вка; (*летучка*) мете́лик; 2) *зоол.* Folliculus – кожу́лька; 3) *см.* **Ло́бзик.**

Листо́вник, *см.* **Ли́стник.**

Листово́й – 1) (*о листе растения*) листови́й, листко́ви́й. **-вая** *вошь* – попелю́ха, росли́нна во́ша; *см.* **Тля**; 2) (*о бумаге*) аркуше́вий. [Аркуше́вий папі́р (Київ)]. **-во́й** *сбор* – аркуше́ва опла́та; 3) (*о металле, стекле*) листови́й; (*о слюде*) пелюстко́вий. **-вое** *железо* – листове́ залі́зо. **-вая** *рессора* – штаб(к)ова́ ресо́ра; 4) **-вой** *табак* – папу́шний тютю́н (-ну́), тютю́н у папу́шах; 5) **-вой** *желудок, см.* **Кни́жка 2.**

Листогло́д, -гры́з, -е́д, -жёр *и* **-ко́с**, *энтом.* Chrysomela – по́пик (-ка), листогри́з (-за).

Листозе́лень – хлорофі́л (-лу).

Листо́к – 1) (*растения*) листо́к (-тка́), (*поэт.*) ли́стонько; 2) (*бумаги*) а́ркушик, (*чаще в знач. страница*) ка́ртка, ка́рточка. [Учи́тель ви́тяг друко́ваний а́ркушик папе́ру (Грінч.). Перегорну́в одну́ ка́ртку, дру́гу, а по́тім кни́га впа́ла з рук на кана́пу, а сам він засну́в (Грінч.). Така́ мале́нька ка́рточка, що ні́де й писа́ти (Сл. Гр.)]; 3) (*газета*) листо́к (-тка́), газе́та; 4) *энтом.* Phyllium – листокри́лка, листи́ця.

Листоно́гий – листоно́гий. **-гие**, *зоол.* Phyllopoda – листоно́гі (-гих), лист(к)оні́жці (-ців).
Листоно́сный – листоно́сний.
Листообра́зный, *см.* **Листови́дный.**
Листообре́зная (*техн.*), *сщ.* – листообрі́зувальня.
Листообре́зный – листообрі́зувальний.
Листопа́д – 1) (*листопадение*) листопа́д (-ду). [Ми ще не посади́ли ли́пок, бо листопа́д цього́ ро́ку пі́зній (Звин.)]; 2) *стар.* (*ноябрь*) – листопа́д (-да), падоли́ст (-та).
Листопаде́ние, *см.* **Листопа́д 1.**
Листопа́дный – листопа́дний.
Листопа́дь – о́сінь (*р.* о́сени), листопа́д (-ду).
Листопрока́тный – листовальцюва́льний.
Листорасположе́ние – листорозмі́щення.
Листо́чек – 1) листо́чок (-чка), ли́стонько, *соб.* ли́стячко. [Ли́стячко зеле́не (Л. Укр.)]. **-ки** *жаберные*, *зоол.* – зя́брові листо́чки; 2) а́ркушик, ка́рточка. *Срвн.* **Листо́к 1** *и* **2**. **-чки** *электроскопа* – пелюстки́ електроско́па.
Листо́чковый – 1) листо́чко́вий; 2) а́ркушико́вий, карточко́вий, пелюстко́вий.
Листо́чный – 1) листко́ви́й; 2) а́ркушико́вий, картко́ви́й.
Ли́стья, *см.* **Лист 1.**
Лися́чий, *см.* **Ли́сий.**
Лита́вра – лита́вра, тулумба́с (-са), коте́л (котла́) військови́й. **-ры** – лита́ври (-та́врів), тулумба́си (-сів), котли́ (-лі́в) військові́. [Приї́хали (в Січ), вда́рили в котли́, зібра́лись козаки́ (ЗОЮР. I)]. *Бить в* **-ры** – би́ти (*сов.* вда́рити) в лита́ври, (в тулумба́си, у військові́ котли́).
Лита́врный, Лита́вровый – лита́вровий, тулумба́совий.
Лита́врщик – лита́вряник, тулумба́сник, до́вбиш, котля́р (-ра́). [Вда́рили до́вбиші в Чигирині́, склика́ючи нара́ду (Грінч.)].
Литани́я – літа́ні́я. [Літа́нью співа́є (Шевч.)].
Литви́нник – 1) (*жерди*) же́рдя (-дя), вори́ння (-ння), вір'я́ (-р'я́); 2) (*для вязки плотов*) *соб.* гужва́ (-ви́), гужівки́ (-во́к, *ед. ч.* гужі́вка) *и* вужівки́ (*ед. ч.* вужі́вка).
Лите́йная, *сщ.* – лива́рня, відлива́рня.
Лите́йный – (від)лива́рний. **-ное** *дело* – лива́рство. **-ный** *двор* – лива́рний (гарма́тний) двір (*р.* двора́ *и* дво́ру), (від)лива́рня. **-ный** *завод*, **-ное** *заведение, см.* **Лите́йная. -ный** *мастер, см.* **Лите́йщик. -ное** *искусство, мастерство* – лива́рництво. **-ная** *печь, форма* – лива́рна піч (*р.* пе́чи), фо́рма.
Лите́йня, *см.* **Лите́йная.**
Лите́йщик – лива́рник, відлива́рник, лива́р (-ря́), лива́рний ма́йстер (-тра).
Лите́йщиков – ливарі́в (-ре́ва, -ре́ве), (від)лива́рників (-кова, -кове).
Лите́йщичий *и* **-щицкий** – лива́рницький; *см.* **Лите́йщиков.**
Ли́тера – 1) (*буква*) лі́тера, бу́ква. *Под* **-рою** *А* – під лі́терою А; 2) *типогр.* – лі́тера, шрифти́на; 3) (*документ, билет*) лі́тера.
Литерали́зм – літералі́зм (-му); *срвн.* **Буква́льность.**
Литера́льно, -ра́льный, *см.* **Буква́льно, -вальный.**
Литера́т – літера́т (-та).
Литера́тор – літера́тор (-ра), (*зап.*) літера́т (-та); (*писатель*) письме́нник, (*ирон.*) писа́ка, писа́ч (-ча́), письма́к (-ка́), перодря́п (-па).
Литера́торов – літера́торів, (*зап.*) літера́тів; письме́нників (-ова, -ове).
Литера́торский – літера́торський, (*зап.*) літера́тський; письме́нницький.
Литера́торствовать – літора́торствувати, письме́нствувати, (*ирон.*) письмакува́ти. [Чи між ти́ми, що літера́торствують, є в нас такі́, що-б зна́ли на-па́м'ять найкра́щі ду́ми украї́нські? (Куліш)].
Литера́торша – літера́торка, (*зап.*) літера́тка; (*писательница*) письме́нниця.
Литера́торшин – літера́торчин, (*зап.*) літера́тчин; письме́нничин (-на, -не).
Литерату́ра – 1) (*письменность, словесность*) письме́нство, літерату́ра. [Пое́зія в сло́ві або слове́сність закріпля́ється на письмі́, ро́биться вже письме́нством (Єфр.). На висо́костях нау́ки й літерату́ри (Куліш)]. *Всемирная, всеобщая* **-ра** – світове́ письме́нство. *Изящная* **-ра** – кра́сне письме́нство. [Тво́ри кра́сного письме́нства (Єфр.)]; 2) (*по изв. отрасли знания*) літерату́ра. **-ра** *по этому вопросу, предмета* – літерату́ра цього́ пита́ння, пре́дмету.
Литерату́рно, *нрч.* – літерату́рно; по-письме́нницькому, по-письме́нському, з-письме́нська.
Литерату́рность – літерату́рність (-ности).

Литерату́рный – літерату́рний; (*писательский*) письме́нницький, письме́нський. [Літерату́рна мо́ва (Основа). І наду́мався Фирдо́всій зароби́ти собі гро́ші оти́м письме́нським шляхо́м (Крим.)]. **-ная** *деятельность* – літерату́рна (письме́нницька, письме́нська) дія́льність (-ности), письме́нництво, письме́нство. [Кони́ському на 35-ті роковúни його́ письме́нства (Глібов)]. **-ная** *конвенция, собственность* – літерату́рна конве́нція (уго́да), вла́сність (-ности). **-ная** *критика* – літерату́рна кри́тика. **-ное** *произведение* – літерату́рний твір (*р.* тво́ру), (літерату́рне) писа́ння (-ння). [Не дійшли́ до нас його́ писа́ння (Куліш)].
Литературове́д, -ве́дка – літературо[письменство]зна́вець (-вця), -зна́виця.
Литературове́дение – літературо[письменство]зна́вство.
Литературове́дческий – літературозна́вчий, -зна́вський.
Литерату́рщик, -щица – літерату́рник (-ка), -ниця.
Ли́терный – лі́терний. [Лі́терна ло́жа (Київ)].
Лите́ц, *см.* **Лите́йщик.**
Литиа́з *и* **литиа́зис**, *мед.* – літіа́за (-зи), камі́нна х(в)оро́ба.
Ли́тие, *см.* **Литьё 1.**
Ли́тий, *минер.* – лі́тій (-тія *и* -тію).
Лити́йный – літі́йний.
Ли́тик – ли́тик (-ка), штучни́й (фальши́вий) самоцві́т (-ту).
Лити́н *и* **Лити́на**, *хим.* – літи́н (-ну), о́кис (піво́кис) (-су) лі́тія.
Лити́нистый – літини́стий.
Лити́новый – літи́новий.
Лития́, *церк.* – літія́ (-ті́ї).
Ли́тки, *см.* **Могары́ч.**
Литкружко́вец – літгурткі́вець (-вця).
Литни́к, -ко́вый, *горн., металлург.* – ливни́к (-ка́), -ко́вий.
Лито́гра́ф – літо́гра́ф (-фа).
Литографи́рование – літографува́ння (-ння).
Литографи́ровать, -ся – літографува́ти, -ся, *сов.* на[від]літографува́ти, бу́ти на[від]літографо́ваним. **Литографи́рованный** – літографо́ваний, на[від]літографо́ваний.
Литографиро́вка – літографува́ння (-пня).
Литографи́ческий – літографі́чний.
Литогра́фия – літогра́фія.
Литогра́фский – літогра́фський, літографі́чний. **-кий** *камень* – літогра́фський ка́мінь (-меня). *Произведения* **-кого** *искусства* – літогра́фські (літографі́чні) ви́роби (-бів).
Лито́й – ли́тий, вили́ваний. [Ли́тий па́нцер (Шевч.). Із бро́нзи ли́тую стату́ю само́го Ке́саря несу́ть (Шевч.). Се не вили́ване, а ку́те (Кониськ.)]. **-та́я** *сталь* – лита́ (вили́вана) сталь (-ли).
Литоиди́т – літоїди́т (-ту).
Лито́к – лито́к (-тка́), би́тка, свинча́тка.
Лито́ло́г – літо́ло́г (-га), каменозна́вець (-вця).
Литологи́ческий – літологі́чний, каменозна́вчий, каменозна́вський.
Литоло́гия – літоло́гія, каменозна́вство.
Лито́нья, *см.* **Кни́жка 2.**
Litора́льный – літора́льний, берегови́й; *срвн.* **Берегово́й.**
Литоре́я, *стар.* – тайно́пис (-су).
Литосфе́ра – літосфе́ра.
Litота́мниевый – літотамні́йний.
Литоти́пия, Литотипогра́фия – літоти́пія.
Литото́м, *хирург.* – літото́м (-ма), літотомі́чний (каменедроби́льний) ніж (*р.* ножа́).
Литотоми́ческий – літотомі́чний, каменедроби́льний.
Литото́мия, *хирург.* – літото́мія, каменедробі́ння, дробі́ння камінці́в.
Литотрипси́ческий – літотрипси́чний.
Литотри́псия *и* **-три́тия**, *хирург.* – літотри́псія, розкри́шування камінці́в.
Литотри́птор, *хирург.* – літотри́птор (-ра), розкри́шувач камінці́в.
Литофи́т – літофі́т (-та), кора́ль (-лю).
Литохро́м – літохромува́льник (-ка).
Литохроми́ческий – літохромі́чний.
Литохро́мия – літохро́мія.
Литохроми́ровать, -ся – літохромува́ти, -ся, (*сов.*) на[від]літохромува́ти, бу́ти

на[від]літохромо́ваним. **Литохроми́рованный** – літохромо́ваний, на[від]літохромо́ваний.
Ли́точный – могориче́вий, могори́чний.
Литр – лі́тра (-три). [Поста́вив лі́тру горі́вки (Яворськ.)].
Литрова́льная, *сщ.*, **Литрова́льня** – літрува́льня (-ні).
Литрова́льный – літрува́льний.
Литрова́льщик – літрува́льник.
Литрова́ние – літрува́ння, перего́нення *и* переганя́ння, чи́щення, рафінува́ння.
Литрова́ть – літрува́ти, перего́нити *и* переганя́ти, чи́стити, рафінува́ти що.
Литро́вка, *см.* **Литрова́ние.**
Литро́вочный – літрува́льний.
Литро́вщик – літрува́льник.
Литургиа́рий, *церк.* – служе́бник (-ка).
Литурги́йный (*относ. к литургии*) – літургі́йний.
Литу́ргика – літу́ргіка.
Литургиса́ть *и* **-гисова́ть**, *церк.* – пра́вити літургі́ю, слу́жбу (бо́жу), (*возвыш.*) літургіса́ти.
Литурги́ческий – (*относ. к литургике*) літургі́чний, (*к литургии*) літургі́йний.
Литурги́я – літургі́я, слу́жба (бо́жа), обі́дня (-ні). [Ходи́в не ті́льки на слу́жбу, а на́віть на вече́рню (Н.-Лев.)].
Лить, лива́ть – 1) ли́ти (*н. вр.* (і)ллю́, (і)лле́ш, (і)лле́, (і)ллємо́, (і)ллєте́, (і)ллю́ть *и пров.* лию́, лие́ш, лию́ть; *прош.* лив, лила́, лило́, лили́; *буд.* ли́тиму: *пов. н.* лий), (*зап.*) (і)лля́ти (*спрягается в н. вр.* – а) *как првдыдущ. глаг. и* б) лля́ю, лля́єш; *прош.* лляв, лля́ла, лля́ло, лля́ли; *буд.* лля́тиму; *пов. н.* лляй), (*наливать*) си́пати (си́плю, -плеш), (*выливать, изливать, проливать*) вилива́ти, злива́ти, пролива́ти,точи́ти. [На́що в мо́ре во́ду лить, коли́ мо́ре по́вне? (Номис). Грай, кобза́рю! Лий, шинка́рю! (Шевч.). Отру́ту в ду́ші ллють (Франко). Але́ да́рмо лили́ во́ду в ре́шето дюра́ве (Рудан.). П’є коза́к та горі́лочку, а шинка́рочка си́пле (Гнід.). Сип борщу́! (Липовеч.). Сип горі́лку шви́дше! (Звин.). Іфіге́нія злива́є вино́ і олі́й на вого́нь (Л. Укр.). Точи́ти горі́лку з бари́льця (Н.-Лев.)]. **Лить** *кровь* – ли́ти (точи́ти, пролива́ти, розлива́ти) кров. [Кров, як во́ду, то́чить (Шевч.)]. **Лить** *слёзы* – ли́ти (лля́ти, пролива́ти, вилива́ти) сльо́зи, ли́ти (лля́ти, пролива́ти) слі́зьми́ (сльоза́ми). [Слі́зоньки ли́ти (Грінч. III). Під чужи́м ти́ном сльо́зи вилива́ть (Шевч.). Дрібни́ми сльоза́ми ллю (Гнід.). Пла́че, рида́є, дрібни́ми сльоза́ми пролива́є (Март.)]. **Лить** *воду на руки* – злива́ти во́ду на ру́ки. *Река* **льёт** *струи свои в море* – ріка́ ллє (вилива́є, несе́) свої́ хви́лі в мо́ре. *Цветы* **льют** *благовония* – квітки́ ллють (то́чать, пуска́ють, випуска́ють) па́хощі, па́хнуть. **Лить** *через край* – ли́ти (перелива́ти) через ві́нця. **Лить** *масло в огонь, перен.* – долива́ти олі́ї до вогню́. **Лить** *под что* – ли́ти (лля́ти) під що, підлива́ти що; 2) (*отливать из как.-ниб. вещества*) ли́ти, вилива́ти. **Лить** *медь, чугун* – ли́ти мі́дь, чаву́н. **Лить** *пули, пушки, колокола, статуи, свечи* – ли́ти, вилива́ти ку́лі, гарма́ти, дзво́ни, ста́туї, свічки́. **Лить** *колокола, пули* (*пускать утки*) – дзвін вели́кий ли́ти (Номис), ку́лі ли́ти (Номис), брехуна́ дзвони́ти; *см.* **Ко́локол 1**. **Лить** *воск* (*гадая*) – вилива́ти во́ском. *Курица* **льёт** *яйца* – ку́рка несе́ ви́ливки, вилива́є я́йця; 3) (*литься*) ли́тися (*зап.* лля́тися), текти́, (*с силой*) бу́рити; *см.* **Ли́ться 1**. [Піт з ло́ба так і лле́ться (Київщ.). Бу́рить, як з бари́ла (Сл. Гр.)]; 4) (*о дожде*) ли́ти, (*зап.*) лля́ти, (*во всю, ливмя, хлестать*) пі́рити, пі́жити, репі́жити, тю́жити, поро́ти, (*пров.*) чу́стрити, хво́стати. [Учо́ра ці́лий день лив дощ (Київщ.). Ото́ лля́є! (Брацлавщ.). А надво́рі дощ таки́й пі́рить (Основа). Дощ репі́жить (Брацлавщ.). Дощ так і по́ре (Сл. Гр.)]; *Срв.* **Ли́вмя.** *Начать* **лить** – поча́ти ли́ти (пі́рити *и т. д.*), запі́рити, запі́жити, зарепі́жити. [Як почне́ пі́рити дощ, ни́тки сухо́ї не лиши́лось (Липовеч.). Дощ запі́жив, аж захлюща́в (Н.-Лев.)]. **Лить***, как из ведра* – ли́ти (*зап.* лля́ти), як (мов, немов) з відра́ (з лу́ба, з рукава́, з ко́но́вки), як відро́м, як з-під ри́нви. [Дощ тю́жить, немо́в з відра́ ллє (Кониськ.). Дощ і́лле́, як з лу́ба (Номис)].
Литьё – 1) (*действие*) – а) ли́ття́ (-ття́); си́пання, вилива́ння, злива́ння, пролива́ння, точі́ння; б) ли́ття́, вилива́ння, *срв.* **Лить 1** *и* **2**; **-тьё** *металла* – ли́ття́ (вилива́ння) мета́лу. **-тьё** *колоколов* – вилива́ння дзво́нів; 2) (*отлитая вещь*) литво́. *Чугунное* **-тьё** – чаву́нне литво́.
Ли́ться – 1) (*течь*) ли́тися (*зап.* лля́тися), точи́тися, текти́, си́патися, (*пров.*) хля́нути; (*сильно*) ри́нути, бу́рити; (*плавно*: *преимущ о звуках, свете и т. п.*) пли́нути, пли́сти́, ли́нути. [Сві́тло хви́лями лле́ться з не́ба (Коцюб.). А вода́ хля́не та й хля́не (Черкащ.). Ри́нуло з не́ба ці́ле мо́ре сві́тла (Васильч.). Чи́ста, хоро́ша мо́ва пли́не рі́вно (Єфр.). Небе́сні зву́ки ли́нуть у ду́шу (Тесл.)]. *Беседа* **-тся** – розмо́ва лле́ться (то́читься). [Як лле́ться розмо́ва! (Н.-Лев.)]. **Кровь -тся** – кров лле́ться (то́читься, пли́не, юши́ть), (*струится*) цебени́ть. [То́читься лю́дська кров, і кінця́-кра́ю цьому́ не ви́дко (Єфр.). З оче́й і уст

пусти́лась кров плисти́ (Франко). З носі́в і уст юши́ла кров (Котл.). Так і цебени́ть кров (Черкащ.)]. *Слёзы* **-тся** – сльо́зи ллю́ться, (*крупные*) си́плються. [А серде́нько одпочи́не, по́ки сльо́зи ллю́ться (Шевч.). Сльо́зи так і си́палися з ка́рих оченя́т (Грінч.)]. **-ться** *ручьём* – цюрко́м (*пров.* дзюрко́м, джурко́м) ли́тися (текти́), джуркоті́ти (-кочу́, -коти́ш), цебені́ти. **-ться** *через край* – ли́тися (перелива́тися) через ві́нця; 2) (*страд. з.*: *отливаться*) ли́тися, вилива́тися, бу́ти вили́ваним.

Лиф – ліф (-фу), стан (-ну), ста́ник (-ка); (*пришитый к юбке*) нагру́дник. [Ой дам тобі́, подру́женько, на стан полоте́нця (Пісня). Годи́нник, пришпи́лений бро́шкою до ста́ника (Л. Укр.)].

Лифе́рия, *бот.* Primula officinalis Jacq. – перво́цвіт (ліка́рський).

Ли́фик, Ли́фчик – лі́фик, ста́ник (-ка).

Ли́фный *и* **Ли́фовый** – лі́фовий, ста́никовий.

Лифт – ліфт (-ту), ві́нда, зді́йма.

Ли́фтовый – лі́фтовий.

Ли́фчик, *см.* **Ли́фик.**

Иха́рь, -ха́рка – лиході́й (-ді́я), лиході́йка; (*колдун*) чаклу́н (-на́), чаклу́нка, відьма́к (-ка́), відьму́р (-ра́).

Лиха́ч – 1) (*удалец*) зух (-ха), дзіндзі́вер-зух, хват-молоде́ць (-дця́), шука́й-бі́да, коза́к (-ка́), ко́зир (-ря), голі́нний хло́пець (-пця), мото́рний па́рубок (-бка); 2) (*извозчик*) скорокі́нний візни́к (-ка́), ко́зир (-ря), (*рус.*) лиха́ч (-ча́); 3) (*болезнь*) лиха́ напа́сть (-ти).

Лиха́чий – 1) зухува́тий, зухі́вський, хва́цький, коза́чий: 2) скорокі́нний, лихачі́вський; *Срв.* **Лиха́ч 1** *и* **2.**

Лихачи́ха – ґерґе́ра, ґарґа́ра.

Лиха́чка – лихома́нка; *см.* **Лихора́дка.**

Ли́хва́ – 1) (*избыток, излишек*) ли́шок (-шку), ли́шка (-ки), зайвина́. *Воздать кому что, отблагодарить кого с* **-во́ю** – відда́ти кому́ що, відд́ячити (відд́якувати) кому́ з о́ком (з ли́шком, з ли́шкою, з надда́тком, з ве́рхом, з лихво́ю, *шутл.* з на́дтом, з чо́хом); 2) (*ростовщический процент*) лихва́, лихва́[я́]рський проце́нт (-ту). [Стано́влять (*устанавливают*) пра́во на лихву́ (Куліш)].

Ли́хвенный – лихва́[я́]рський. **-ный** *процент* – лихва́[я́]рський проце́нт (-ту).

Лихеноло́гия – ліхеноло́гія, лишаєзна́вство.

Ли́хо, *сщ.* – 1) (*зло*) ли́хо (-ха), лихе́ (-хо́го), зло (*р.* зла). [З письме́нних все ли́хо встає́ (Номис)]. *Не поминать* **-хом** *кого* – не зга́дувати ли́хом, лихи́м сло́вом кого́; 2) (*беда*) ли́хо, біда́. [Не шука́й ли́ха, – само́ тебе́ зна́йде (Чуб. I). І грім біди́ не б'є (Приказка)]. **-хо** *одноглазое* – біда́ одноо́ка. *От* **-ха** *не уйдёшь* – від ли́ха (від біди́) не втече́ш, ли́ха не спе́каєшся.

Ли́хо, *нрч.* – 1) (*бойко, разудало*) хва́цько, мото́рно, хва́тко, бадьо́рно, жва́во, бра́во. [Хва́цько ви́бігши на па́горок, трі́йка ста́ла (Короленко). Усі́ хва́тко танцюва́ли (Ор. Левиц.). «Ану́, лише́нь, бадьо́рно!» – обзива́ється він до гнідо́го (Мирний)]; 2) (*зло*) лю́то, злі́сно; (*плохо*) зле, пога́но; (*тяжело*) ва́жко, тя́жко; (*тошно, противно*) ну́дно, ги́дко, оги́дно.

Лихобо́йный – згу́бний, заги́бельний.

Лихова́тый – лихува́тий, лихе́нький.

Лихова́ть – 1) (*хворать*) слабува́ти, х(в)орува́ти, незду́жати на що; 2) (*поносить*) га́нити, га́ньби́ти, ганьбува́ти, (*оговаривать*) обмовля́ти кого́; 3) (*неистовствовать*) лютува́ти; (*делать зло*) ко́їти (чини́ти) ли́хо.

Лиховщи́к, -щи́ца – обмо́вник, -ниця.

Лиховщи́на – лихівщи́на, лихолі́ття (-ття).

Лихода́тель, -тельница – хабарода́вець (-вця), -да́вниця.

Лихода́тельство – дава́ння хабара́, хабарода́вство.

Лихода́тельствовать – дава́ти хабара́.

Лиходе́й – 1) лиході́й (-ді́я), лиході́йник, злочи́нник, (*враг*) во́рог. [Держі́ться у ме́не всі лиході́ї, що на ме́не брехню́ то́чите! (Мирний). В ща́сті не без во́рога (Номис)]; 2) *бот.* Gentiana cruciata L. – лихома́нник, лиході́й, тирли́ч (-чу́), товсту́ха, ґенці́я́на.

Лиходе́йка – 1) лиході́йка, лиході́йниця; 2) лихома́нка; *срвн.* **Лихора́дка.**

Лиходе́йничать, *см.* **Лиходе́йствовать.**

Лиходе́йный – лиході́йний, злочи́нний.

Лиходе́йский – лиході́йський, злочи́нський.

Лиходе́йство – лиході́йство, лиході́яння, злочи́нство.

Лиходе́йствовать *и* **-де́ить** – лиході́яти, лихува́ти, лихово́дити, злоді́яти, злочи́нити.

Лихожела́тель, -ница, *см.* **Зложела́тель, -ница.**

Лихо́й, *прлг.* – 1) (*бойкий, удалой*) – а) (*о человеке*) хва́цький, мото́рний, голі́нний, бадьо́рний бадьори́стий, жва́вий, бра́вий. **-хо́й** *малый* – мото́рний па́рубок (-бка), голі́нний хло́пець, зух (-ха), ко́зир (-ря), коза́к (-ка́); *срв.* **Лиха́ч 1**. [Ене́й був па́рубок мото́рний і хло́пець хоть куди́ коза́к (Котл.)]. **-хо́й** *ездок* – бра́вий їзде́ць (-дця́). **-хо́е** *дело* – молоде́цька спра́ва; б) (*о лошади*) баски́й. [Поїхала в своїм ридва́ні баски́ми ко́нями, як звір (Котл.)]; 2) (*худой, злой, злобный*) лихи́й, злий; *срв.* **Злой 1**. [Як до те́бе ходи́ти, тебе́ ві́рно люби́ти? В те́бе ба́тько лихи́й, в те́бе ма́ти лиха́, і соба́ки лихі́ (Пісня). Зла́я до́ля (Шевч.)]. **-хая** *болезнь* – пога́на сла́бість, лиха́ (францу́зька) хворо́ба, пра́нці (-ців). **-хо́й** *глаз* – лихе́ (урі́чливе, урі́чне) о́ко. **-хо́е** *дело* – недо́бре ді́ло, лихи́й учи́нок (-нку), злочи́нство. **-ха́я** *сторона* – лиха́ краї́на (сторона́). **-хо́й** *человек* – лиха́ люди́на. **-хи́м** (*благим*) *матом кричать, см.* **Мат. -ха́** *беда почин* – ва́жко розгойда́тися, а да́лі ле́гко. **-хо́е** *споро*: *не умрёт скоро* – по́гань сиві́є, та не старі́є. **-хо́е** *лихим избывается* – на лю́ту х(в)оро́бу лю́тий і вік. *Тот не* **лих***, кто во хмелю тих* – хто п’є та спить, той не грі́ши́ть; 3) (*сердитый*) злий, лихи́й, лю́тий, серди́тий на ко́го. *За что до нас ты* **лих**? – за що (чого́) ти злий (лихи́й) на нас? За що на нас ти злу́єш?

Лихо́й, *сщ.* – 1) (*злой дух*) нечи́стий, нечи́ста си́ла, лихи́й, ді́дько; *см.* **Дья́вол** *и* **Чорт**; 2) (*враг*) во́рог, лиході́й (-ді́я), напа́сник.

Лихои́мец – хаба́рник, хабарохáп; *см.* **Взя́точник.**

Лихои́мка – 1) хаба́рниця; *см.* **Взя́точница**; 2) лихома́нка; *см.* **Лихора́дка.**

Лихои́мничать, *см.* **Лихои́мствовать.**

Лихои́мный, Лихои́мственный – хаба́рницький, зди́рський.

Лихои́мство – хаба́рництво, хаба́рство, (*с вымогательством*) зди́рство, зди́рщина, драпі́жність (-ности), драпі́жство. [А в нас безлю́ддя, не́лад і драпі́жність (Л. Укр.)].

Лихои́мствовать – хаба́рничати, хабарува́ти, бра́ти хабарі́.

Лихои́мчивый – хабарува́тий, брачки́й, браткий́.

Лихои́мщик, -щица – 1) *см.* **Лихои́мец, -и́мка 1**; 2) лихва́р (-ря́), лихвя́р (-ра́), лихва́рка, лихвя́рка; *срв.* **Ростовщи́к, -щи́ца.**

Лихоле́тье – лихолі́ття (-ття), лиха́ годи́на, лихівщи́на, лиха́ хурто́ви́на. [Наста́не страшне́ лихолі́ття, лю́ди почну́ть ме́рти (Коцюб.). На́ше націона́льне лихолі́ття (Єфр.). Лиха́ годи́на монго́льська (Крим.)].

Лихоле́тний – лихолі́тній, лихо́ї годи́ни.

Лихома́н – 1) лиході́й (-ді́я), во́рог, (*зложелатель*) злозичли́вець (-вця); (*обманщик*) дури́світ (-та), (*плут*) шахра́й (-рая́), круті́й (-тія́); 2) (*горемыка*) бідола́ха, сірома́ха; 3) (*проказник*) чмут (-та), чму́тник; (*зазноба*) лю́бчик, коха́ний (-ного).

Лихома́нить – 1) *см.* **Лиходе́йствовать**; 2) (*плутовать*) шахрају́ва́ти.

Лихома́нка – 1) лиході́йка, лиході́йниця, во́рог (-га); злозичли́виця, дури́світка, шахра́йка; 2) бідола́ха, сірома́ха; 3) чмутови́ха, чмуті́вка; лю́бка, коха́на (-ної); *срвн.* **Лихома́н 1 - 3**; 4) лихома́нка; *см.* **Лихора́дка.**

Лихома́нковый – лихома́нковий.

Лихома́нник – 1) *см.* **Лихома́н 1 - 3**; 2) *см.* **Лиходе́й 2.**

Лихома́нный – 1) (*лихорадочный*) лихома́нковий; 2) (*плутовской*) шахра́йський.

Лихома́нство – шахра́йство.

Лихо́нек, *см.* **Лихова́тый.**

Лихора́деть (*над чем*) – труси́тися (трясти́ся) над чим (із скна́рства, з зажéрливости).

Лихора́дить – 1) *кому* – ли́ха (зла) зи́чити кому́, зломи́слити на ко́го; 2) *кого* – моро́зом (хо́лодом) бра́ти, моро́зити, студи́ти кого́. *Меня* **-дит** – мене́ моро́зить, мене́ пропа́сниця (лихома́нка, тря́сця) трясе́ (тру́сить, б’є).

Лихора́дка – 1) пропа́сниця, лихома́нка, тря́сця (-ці), трясо[а]ви́ця, трясу́чка, (*веснянка*) весну́ха. [Добри́день, пропа́сниці! Єсть вас сімдеся́т сім (Чуб. I). Я на пропа́сницю недýгував (Л. Укр.). Як же ся ма́єте по ва́шій лихома́нці? (Самійл.). Тря́сця на́шим ворога́м (*брань*) (Чуб.)]. *Болотная* **-ка** – боло́тяна пропа́сниця (тря́сця). [Смерть од боло́тяної тря́сці (Крим.)]. **-ка** *с бредом* – гаря́чка, (в)огневи́ця. *Гастрическая* **-ка** – шлунко́ва́ трясови́ця. *Жёлтая* **-ка** – жо́вта пропа́сниця, корчі́й (-чія́), пога́нка. *Изнурительная* -ка – висна́жлива (виснажна́) пропа́сниця, гніт́ючка, гніту́ха. *Крапивная* **-ка** – кропи́в’яна пропа́сниця; *см.* **Крапи́вница 1**. *Нервная* **-ка** – нерво́ва пропа́сниця. [Катери́ну труси́ла нерво́ва пропа́сниця (Грінч.)]. *Перемежающаяся* -ка – переміннa пропа́сниця. **-ка** *бьёт, трясёт кого* – пропа́сниця (лихома́нка, тря́сця) б’є, тру́сить кого́, ті́пає кого́ *и* ким. [Мене́ би́ла (труси́ла) пропа́сниця (Крим.). Ща́стя – як тря́сця, кого́ схо́че, того́ тру́сить (М. Вовч.). Злість ті́пала обома́, немо́в пропа́сниця (Коцюб.)]. **-ка** *меня, его схватила* –

лихома́нка (тря́сця) мене́, його́ схопи́ла, напа́ла. [Мене́ тря́сця схопи́ла (Н.-Лев.)]. *Дрожать как в* **-ке** – труси́тися (тремті́ти), мов (як) у пропа́сниці (у лихома́нці, у тря́сці), мов з пропа́сниці; труси́тися, мов пропа́сниця (лихома́нка) б'є (кого́). [Вся труси́лася, мов з пропа́сниці (Грінч.)]. *Лежать в* **-ке** – лежа́ти в пропа́сниці (в лихома́нці), на пропа́сницю (на лихома́нку); 2) (*перен.*: *горячка*) гаря́чка, лихома́нка. *Строительная* **-ка** – будіве́льна гаря́чка (лихома́нка).

Лихора́дковый, *см.* **Лихора́дочный 1.**

Лихора́дничать – гарячко́во хапа́тися; (*фантазировать*) химе́рити, ма́рити.

Лихора́дный – (*злорадный*) злора́дий, злора́дісний; (*злонамеренный*) зло(в)ми́сний, злові́льний, злоду́мний.

Лихора́дочка – пропа́сничка, лихома́ночка.

Лихора́дочник, *бот.* Gratiola officinalis L. – авра́н (-ну), граціо́ля, божде́рево.

Лихора́дочно, *нрч.* – гарячко́во. [Я гарячко́во спи́сував усе́, що присни́лося (Крим.)].

Лихора́дочность – гарячко́вість (-вости).

Лихора́дочный – 1) пропа́сний, пропа́сничний, лихома́нковий, трясце́вий, трясови́чний; (*горячечный*) гарячко́вий. [В які́йсь гарячко́вій нестя́мі (Коцюб.)]. **-ный** *жар* – пропа́сний жар. [Здає́ться, що в ньо́го пропа́сний жар (Крим.)]. **-ный** *озноб* – дригота́ (моро́з) від пропа́сниці. *У него* **-ный** *озноб* – його́ моро́зить (холоди́ть). **-ный** *пульс* – пропа́сний (лихома́нковий) пульс (-су). **-ный** *больной* – слаби́й (-бо́го) на пропа́сницю. **-ная** *кора* – хі́нна кі́рка, хі́на. **-ная** *трава*, *бот.* – а) *см.* **Лихора́дочник**; б) Ajuga reptans L. – горля́нка (повзу́ча), діво́ча краса́, сухове́ршки (-ків); в) Aristolochia Clematitis L. – хвилівни́к (-ка́) (звича́йний), хвили́нник, кирказо́н (-ну), меч-де́рево; г) *см.* **Ма́ун**; ґ) Hieracium Pilosella L. – нечуйві́тер (-тру) (волоси́стий); д) Lepidium ruderale L. – воню́чка, воню́чі ві́ники (-ків); е) Pedicularis palustris L. – шолуди́вник (боло́тяний), смиз (-зу); є) Ranunculus sceleratus L. – жовте́ць (-тцю) отруйни́й, биша́к (-ку́), лю́тик; ж) Sedum acre L. – очи́ток (-тка *и* -тку) (го́стрий), бурячки́ (-кі́в), молоди́ло; з) Teucrium Chamaedrys L. – самоси́л (-лу); 2) *перен.* – гарячко́вий. [Гарячко́ва ене́ргія (Коцюб.). Гарячко́ва робо́та (Єфр.)]. **-ная** *деятельность* – гарячко́ва ді́яльність (-ности).

Лихора́дящий, *прлг.* – гарячкува́льний, гарячкотво́рчий.

Лихорожий, **-рылый** – гидкопикий, гидкомордий, огидний, поганий на вроду.

Ли́хость, Лихота́ – 1) (*удальство*) молоде́цтво, мото́рність, голі́нність, жва́вість, бра́вість; (*лошади*) ба́скість (-ости); 2) (*худость*) ли́хість (-хости); 3) *см.* **Злость.**

Лихошо́рстный (*о собаке*) – лихи́й, кля́тий (соба́ка, пес).

Ли́ца, *бот.* Lycium ruthenicum Murr. – лаці(й)о́н (-ну), пові́й (-во́ю) (схі́дній), дереза́.

Ли́хтер, *морск.* – лі́хтер (-тера).

Лицева́ние – 1) личкува́ння, рівня́ння, вирі́внювання; лощі́ння, ґлянсува́ння; 2) лицюва́ння, облицьо́вування; 3) лицюва́ння, перелицьо́вування; 4) личкува́ння (кра́му); 5) о(б)кре́слювання.

Лицева́ть, -ся – 1) (*выглаживать, ровнять*) личкува́ти, -ся, рівня́ти, -ся, вирі́внювати, -ся; (*полировать*) лощи́ти, -ся, ґлянсува́ти, -ся. [Личку́є камі́ння міро́шник (Канів.)]; 2) (*облицовывать*) лицюва́ти, -ся, облицьо́вувати, -ся; 3) (*перелицовывать*) лицюва́ти, -ся, перелицьо́вувати, -ся. [Сім раз відрізáли – до́вга, сім раз лицюва́ли – нова́ (Номис)]; 4) (*товар*) личкува́ти (крам); 5) (*очерчивать*) о(б)кре́слювати, -ся *и* о(б)кре́слити, -ся, обво́дити, -ся. **Лицо́ванный** – 1) личко́ваний; 2) (*об одежде*) лицьо́ваний, перелицьо́ваний.

Лицеви́к – рушни́к (-ка́) до лиця́, утира́льник, ути́рач (утира́ти лице́).

Лицева́тый – 1) (*красивый лицом*) вродли́вий; 2) (*казистый*) показни́й.

Лицево́й – 1) лицьови́й. **-вая** *кость* – лицьова́ кі́стка. **-вой** *угол* – лицьови́й кут (-та). **-во́й** че́реп – че́реп (-па) обли́ччя (-ччя). **-во́е** *полотенце, см.* **Лицеви́к**; 2) (*о лице предмета*) пра́вий, лицьови́й, зве́рхній. **-ва́я** *сторона* – пра́вий (лицьови́й, до́брий, горі́шній, зве́рхній) бік (*р.* бо́ку), лице́; *срв.* **Лицо́ 6**. [В це́ї ху́стки дру́гий бік (*изнанка*) кра́щий за пра́вий (за лице́) (Брацлавщ.). Приче́пиш (дві каблу́чки золоті́) до обо́х нара́мників наплі́чника зни́зу, з лицьово́го бо́ку його́ (Біблія)]. **-ва́я** *сторона карты, монеты* – лице́ ка́рти, моне́ти. [Гро́шам лиця́ нема́ (Номис)]. **-ва́я** *сторона ткани* – лице́, пра́вий, лицьови́й (*и т. д.*) бік ткани́ни; 3) (*о лице здания*) чі́льний; чолови́й. **-ва́я** *сторона дома* – чо́ло́, чі́льний бік (*р.* бо́ку) буди́нку. **-во́й** *фасад* – чолова́ фаса́да. **-вой** *чертёж дома* – чолови́й рису́нок (-нку) (план) буди́нку; 4) (*снабжённый рисунками*) лицеви́й, образо́вий (руко́пис); 5) (*персональный*) особо́вий, особи́стий. **-во́й** *счёт* – особи́стий раху́нок (-нку). **-ва́я** *книга*, *бухг.* – особо́ва кни́га (кни́жка), кни́га (кни́жка) особи́стих раху́нків.

Лицеде́й, -де́йка – 1) лицеді́й (-ді́я), -ді́йка, (*комедиант*) ко[у]медія́нт, -я́нтка; 2) *см.*

Лицеме́р, -ме́рка.
Лицеде́йный – 1) лицеді́йний, (*комедиантский*) ко[у]медія́нтський; 2) *см.* **Лицеме́рный.**
Лицеде́йствие *и* **-де́йство** – 1) лицеді́йство. [Комéдія, си́річ лицеді́йство (Котл.)]; 2) *см.* **Лицеме́рие, Лицеме́рство.**
Лицеде́йствовать *и* **-де́ить** – 1) лицеді́яти, (*комедианить*) ко[у]медія́нити; 2) *см.* **Лицеме́рствовать.**
Лицезре́ние – спогляда́ння, спозира́ння кого́, чого́, чийо́го обли́ччя, диві́ння, гляді́ння на ко́го, на що; ба́чення кого́, чого́, чийо́го обли́ччя, (*иронич.*) лицезрі́ння. *Наслаждаться* **-нием** – ті́шитися (втіша́тися) спогляда́нням, спозира́нням, ба́ченням кого́, чого́, чийо́го обли́ччя *или* спогляда́ючи, спозира́ючи кого́, що, (*иронич.*) ті́шитися (втіша́тися) чиї́м лицезрі́нням.
Лицезре́ть – (*созерцать*) спогляда́ти, спозира́ти кого́, що, чиє́ обли́ччя, (*глядеть*) диви́тися на ко́го, на що, на чиє́ обли́ччя, (*иронич.*) лицезрі́ти кого́; (*смотреть не сводя глаз*) па́сти очи́ма (о́ком) кого́, па́сти о́чі чим; (*видеть*) ба́чити кого́, що.
Лице́й – ліце́й (-це́ю). [Учи́вся в Ні́женськім ліце́ї (Котл.)].
Лице́йский – ліце́йський.
Лицеи́ст – ліцеї́ст (-та).
Лицеме́р, -ме́рка – лицемі́р, -мі́рка, гіпокри́т, -ри́тка; (*двуличный*) дво(є)ду́шник, -ниця; (*святоша, ханжа*), святе́нник, -ниця, святько́ (*м. р.*). [Лицемі́ре, перш ви́йми в сефбе само́го з о́ка лома́ку (Біблія). Іди́, облу́дна лицемі́рко, геть! (Грінч.). Він був гіпокри́том (Франко). А дає́ш сло́во, що ти не жа́ден дводу́шник? (Франко)].
Лицеме́рие – лицемі́рство, гіпокри́зія, (*фальшь*) фальш (-шу), лука́вство; (*ханжество*) святе́нництво, святобо́жність (-ности). [За таке́ лицемі́рство мені́ хо́четься руки́ вам бі́льше не подава́ти (Крим.)].
Лицеме́рить – лицемі́рити, лицемі́рствувати, фальшува́ти, лука́вити, (*маскироваться*) личкува́тися; (*двоедушничать*) двої́ти, двоєду́шити; (*ханжить*) прикида́тися святи́м, побо́жним, удава́ти з се́бе свято́го, побо́жного, святобо́жити. [Сам лицемі́рствує з собо́ю (Франко). Та ба́чиш, як воні́ фальшу́ють з на́ми (Куліш). Ста́вши віч-на́-віч, він личку́ється перед ним, а за о́чі ка́же: хутоля́нський баша́ (Мова). Я ніко́ли не вмі́ла двої́ти, не вмі́ла хова́ти того́, що почува́ла (Кониськ.)].
Лицеме́рно, *нрч.* – лицемі́рно, фальши́во, лука́во; (*двулично*) дво(є)ду́шно; (*ханжески*) святобо́жно.
Лицеме́рность – лицемі́рність, фальши́вість; (*двуличность*) дво(є)ду́шність; (*ханжество*) святе́нництво, святобо́жність (-ости).
Лицеме́рный – лицемі́рний, фальши́вий, лука́вий; (*двуличный*) дво(є)ду́шний; (*притворчивый*) прики́дливий; (*притворный*) уда́ний. [З лицемі́рною ла́гідністю спита́в (Крим.). Ся ді́вчина зрадли́ва, прики́длива (М. Вовч.)].
Лицеме́рство – лицемі́рство, лицемі́рність (-ности), гіпокри́тство; *см.* **Лицеме́рие** *и* **Лицеме́рность.** [Фарисе́йству й лицемі́рству я концé́сій не роби́в (Франко)].
Лицеме́рствовать, *см.* **Лицеме́рить.**
Лиценачерта́ние – 1) *см.* **Портре́т**; 2) *см.* **Характери́стика.**
Лице́нт, *см.* **Лице́нция 2.**
Лиценциа́т, -а́тский – ліценція́т, -я́тський.
Лице́нция – 1) (*право на чтение лекций*) ліце́нція, до́звіл (-волу) виклада́ти; 2) (*тарифная*) ліце́нція; 3) (*поэт., грам., вольность*) поети́чна, грамати́чна ві́льність (-ности).
Лицеочерта́ние – о́брис (-су) обли́ччя, ри́си (*р.* рис) обли́ччя.
Лицеприе́мный, *см.* **Лицеприя́тный.**
Лицеприя́тие – сторонни́чість, небезсторо́нність, спри́ятельство, (*угодничество*) дого́дливість (-ости); *срв.* **Пристра́стие 2** *и* **Кумовство́**. [Хоч він йому́ й сват, а спри́ятельство в судді́ гріх (Кониськ.)]. *Суд без* **-тия** – безсторо́нній (справедли́вий) суд (-ду).
Лицеприя́тно, *нрч.* – по-сторонни́чому, небезсторо́нно, не по пра́вді.
Лицеприя́тничать – виявля́ти сторонни́чість (небезсторо́нність, спри́ятельство), бу́ти сторонни́чим, небезсторо́ннім; (*угодничать*) бу́ти дого́дливим; *срв.* **Лицеприя́тствовать.**
Лицеприя́тность, *см.* **Лицеприя́тие.**
Лицеприя́тный – сторонни́чий, небезсторо́нній, несправедли́вий, (*угодливый*) дого́дливий. **-ный** *суд* – небезсторо́нній (несправедли́вий) суд (-ду).
Лицеприя́тствовать *кому* – спрія́ти чиї́йсь стороні́, спри́ятельствувати, догоджа́ти, годи́ти кому́; *срв.* **Лицеприя́тничать.** [Неха́й су́дить по пра́вді, не спри́ятельствує (Кониськ.)].

Ли́ций, *см.* **Ли́ца.**

Лицо́ – 1) (*физиономия*) обли́ччя (-ччя), лице́ (-ця́), вид (-ду), твар (-ри), о́браз (-зу), (*персона, часто иронич.*) парсу́на, (*морда*) пи́сок (-ску). [Звича́йна ма́са лю́дська ма́є обли́ччя не типові (Крим.). Га́рна, хоч з лиця́ води́ напи́тися (Номис). В йо́го на деліка́тному виду́ зайня́вся рум'я́нець (Н.-Лев.). Дзе́ркало, що об'єкти́вно пока́зує скри́влену твар (Єфр.). Парсу́на розпу́хла (Борзенщ.). От ві́тер! так і сма́лить пи́сок (Проскурівщ.)]. *Большое* **-цо́** – вели́ке (здоро́ве) обли́ччя (лице́), вели́кий (здоро́вий) вид, -ка (-ва) твар. *Здоровое* **-цо́** – здоро́ве обли́ччя (лице́). *Красивое* **-цо́** – га́рне (вродли́ве) обли́ччя (лице́). *Открытое* **-цо́** – відкри́те обли́ччя (лице́). *Полное* **-цо́** – по́вне обли́ччя (лице́), по́вний вид, -на твар. [Твар у ді́да Євме́на була́ по́вна (Кониськ.)]. *Светлое, чистое* **-цо́** – я́сне, чи́сте обли́ччя (лице́), я́сний, чи́стий вид. [З я́сним ви́дом ви́пустив оста́ннє диха́ння (Франко)]. *Убитое* **-цо́** – сумне́ обли́ччя (лице́), сумни́й (приголо́мшений) вид. *Умное, интеллигентное* **-цо́** – розу́мне, інтеліге́нтне обли́ччя (лице́), розу́мний, інтеліге́нтний вид. [Ро́зум пройма́в ко́жну ри́ску на інтеліге́нтному ви́дові (Грінч.)]. *Выражение* **-ца́** – ви́раз (-зу), ви́раз обли́ччя, ви́раз на лиці́ (на обли́ччі, на виду́). [Супроти́вність у всьо́му, – в убра́ннях, у ви́разі обли́ччів, у по́глядах (О. Пчілка)]. **-цо́** *его мне знакомо, незнакомо* – його́ обли́ччя мені́ відо́ме, невідо́ме, по знаку́, не по знаку́. *В* **-цо́** *знать, помнить кого* – в обли́ччя, в лице́, в о́браз, у тва́р зна́ти, пам'ята́ти (тя́мити) кого́. [Хоч не ба́чила вас в о́браз, та чу́ла й зна́ла вас (Харківщ.). А козака́ ні одні́сінького у тва́р не зна́в і не тя́мив (Квітка)]. **-цо́м**, *с* **-ца́** – з лиця́, з ви́ду, на виду́, на лиці́, на обли́ччя, на вро́ду, о́бразом, в о́браз; (*по виду*) лице́м, обли́ччям, ви́дом. [Непога́ний з лиця́ (Н.-Лев.). Висо́ка й огрядна́, по́вна на виду́ (Н.-Лев.). Моя́ ми́ла миле́нька, на ли́ченьку біле́нька! (Пісня). Бридки́й на обли́ччя (Крим.) Хоро́ша на вро́ду (Глібов). А яки́й же він в о́браз? (Короленко). Він мені́ одра́зу не сподо́бався, перш усьо́го обли́ччям (Крим.)]. **-цо́м** *к кому, к чему* – обли́ччям (лице́м) до ко́го, до чо́го, очи́ма до чо́го, куди́, про́ти ко́го, чо́го. [Стоя́ла вона́ очи́ма до поро́га, коло ві́кон (Свидниц.)]. **-цо́м** *к селу* – обли́ччям (лице́м) до села́. **-цо́м** *к* **-цу́** *с кем* – лице́м до лиця́, лице́м (лице́) в лице́, віч-на́-віч, о́чі-на-о́чі, о́ко-на-о́ко з ким, перед ві́ччю в ко́го. [В писа́нні (М. Вовчка́) сам наро́д, лице́м до лиця́, промовля́є до нас (Куліш). Ми ста́ли мо́вчки, лице́ в лице́, о́ко в о́ко (Кониськ.). Вони́ стоя́ли одна́ про́ти о́дної, віч-на́-віч (Єфр.). Перед ві́ччю в хи́жої орди́ (Куліш)]. **-цо́м** *к* **-цу́** *с чем* – віч-на́-віч, на́-віч, лице́м в лице́ з чим. [Віч-на́-віч з неося́жним видо́вищем ві́чности (М. Зеров)]. *Встретиться* **-цо́м** *к* **-цу́** – зустрі́тися (стрі́тися) лице́м до лиця́, лице́м в лице́, віч-на́-віч. [Лице́м в лице́ зустрі́вся з оти́м стра́хом (Кониськ.)]. *Говорить с кем с* **-ца́** *на* **-цо́** – розмовля́ти з ким віч-на́-віч. *Ставить, поставить кого* **-цо́м** *к* **-цу́**, *с* **-ца́** *на* **-цо́** – зво́дити, зве́сти́ кого́ віч-на́-віч (о́чі-на-о́чі, на́-віч) з ким, з чим. [Неха́й же я вас віч-на́-віч зведу́; тоді́ поба́чимо, хто бре́ше (Сл. Гр.). Письме́нник звів тих люде́й на́-віч з обста́винами, які́ вимага́ли жертв (Єфр.)]. *Перед* **-цо́м** *кого, чего* – перед лице́м кого́, чого́, перед чо́ло́м чого́, перед очи́ма чиї́ми. *Перед* **-цо́м** *всех присутствующих, всего света* – перед лице́м (перед очи́ма) усі́х прису́тніх, усього́ сві́ту. *По* **-цу́** – з лиця́, з обли́ччя, з ви́ду, з тва́ри. [Ви́дно це було́ з його́ лиця́ (Франко). З тва́ри зна́ти було́, що Явдо́сі спра́вді не гара́зд (Кон.)]. *Быть к* **-цу́**, *не к* **-цу́** *кому* – бу́ти до лиця́ (*редко* до тва́ри), не до лиця́, ли́чити, не ли́чити, лицюва́ти, не лицюва́ти кому́, (*поэтич.*) поді́бно, не поді́бно кому́, (*подходить*) пристава́ти (приста́ти), не пристава́ти (не приста́ти) кому́, пасува́ти, не пасува́ти кому́ *и* до ко́го, (*подобать*) випада́ти, не випада́ти, впада́ти, не впада́ти кому́; *срв.* **Идти́ 7**. [Тобі́ яка́ (ша́пка) до лиця́: си́ва чи чо́рна? (Кониськ.). Черво́на гарасі́вка тобі́ до тва́ри (Шейк.). Ці бинди́ їй ду́же ли́чать (Поділля). Так говори́ть не ли́чить пурита́нам (Л. Укр.). Це сантиме́нти, які́ не лицю́ють нам тепе́р (Єфр.). Диви́ся, не́нько, чи хороше́нько і поді́бне́нько (Чуб. III). Сиді́ти до́ма не приста́ло козако́ві (Бороз.). Земле́ю влада́ти не випада́ло лю́дям не гербо́ваним (Куліш)]. *Она одета к* **-цу́** – вона́ вдя́гнена (вбра́на) до лиця́, її́ вбра́ння ли́чить (лицю́є, до лиця́, пристає́) їй. *Изменяться, измениться на* **-це** – міни́тися, зміни́тися, (*о мн.*) поміни́тися на лиці́, на виду́, (*реже*) з лиця́. [Затремті́в, аж на лиці́ зміни́вся (Мирний). Вона́, бі́дна, й з лиця́ зміни́лась та тру́ситься (Тесл.)]. *На нём* **-ца́** *нет, не было* – на йо́му о́бразу нема́(є), не було́, він на се́бе не похо́жий (зроби́вся, став), був. [На жа́дному не було́ свого́ о́бразу: всі бі́лі, аж зеле́ні (Свидниц.)]. *Вверх* **-цо́м** – догори́ обли́ччям, горі́лиць, (*диал.*) горі́знач. [Ниць лежи́ть, рука́ під голово́ю; поверну́в його́ Оле́кса горі́лиць (М. Левиц.)]. *Вниз* **-цо́м** – обли́ччям до землі́, долі́лиць. *Написано на* **-це́** *у кого* – напи́сано (намальо́вано) на виду́ (на обли́ччі) у ко́го. *Спадать, спасть с* **-ца́** – спада́ти, спа́сти з лиця́, охлява́ти, охля́нути на обли́ччі. *Ударить в* **-цо́**, *по* **-цу́** – уда́рити в лице́ (у тва́р, *грубо* у пи́сок), уда́рити по лицю́ (по ви́ду). [Як уда́рить у пи́сок, так кро́в'ю й залля́вся (Проскурівщ.). Вда́рив конокра́да по ви́ду (Дм.

Марков.)]. *Не ударить* **-цóм** *в грязь* – і на слизькóму не спотикнýтися. *С* **-цá** *не воду пить* – бáйдуже врóда, аби́ булá робóта; 2) обли́ччя, óбраз (-зу); *срв.* **Óблик.** [Кулíш кáже, що москáль хóче заглáдити нáше обли́ччя серед нарóдів (Грінч.)]; 3) (*особа*) осóба, персóна, (*устар. или иронич.*) парсýна. [Ач, якá висóка парсýна! (Харк.)]. *Это что за* **-цó**? – це що за осóба (персóна, люди́на)? (*иронич.*) що це за парсýна? *Аппеллирующее* **-цó** – осóба, що апелює. *Важное* **-цó** – вáжна (повáжна, вели́ка) осóба, вели́ка персóна (*ирон.* парсýна, моція́). *Видное* **-цó** – видатнá (повáжна, значнá, бíльша) осóба. *Видные* **-ца** – видатні (бíльші) люди (осóби), висóкі гóлови. *Это одно из самых видных* **лиц** *в городе* – це оди́н з найвидатнíших (найзначнíших) людéй в (цьóму) місті. *Действующее* **-цó** – дійовá (чи́нна) осóба; (*в драм., литер. произв.*) дійовá осóба, дія́ч (-чá), (*персонаж*) персонáж (-жа). *Главное действующее* **-цó** – головнá дійовá осóба; головни́й дія́ч, головни́й персонáж, герóй, героїня. *Доверенное* **-цó** – (*м. р.*) вíрник, повíрник, (*ж. р.*) вíрниця, повíрниця. [Пан Дзерóн, мій повíрник, пéрший купéць з Молдáви (Маков.)]. *Должностное* **-цó** – урядóва осóба, урядóвець (-вця), осóба на (офіцíйнім) уря́ді. [Пильнувáв перейня́тися ви́дом значнóї урядóвої осóби (Кониськ.)]. *Должностные* **-ца** – урядóві люди (осóби), урядóвці. *Духовное* **-цó**, **-цó** *духовного звания* – духóвна осóба, духóвник, осóба духóвного стáну. *Знатное* **-цó** – значнá (вельмóжна, висóка) осóба. *Оффицальное* **-цó** – офіцíйна осóба. *Подставное* **-цó** – підставнá осóба. *Постороннее* **-цó** – сторóння (чужá) осóба. *Посторонним* **-цам** *вход воспрещён* – сторóннім (осóбам) вхóдити заборóнено. *Сведущее* **-цó** – тямýща осóба, (*осведомленное*) обізнана осóба. *Сведущие* **-ца** – тямýщі (обізнані) люди, (*стар.*) свідóмі люди, дóсвідні осóби (люди). *Физическое, частное, юридическое* **-цó** – фізи́чна, привáтна, юриди́чна осóба. **-цó**, *принимающее участие в деле* – осóба, що берé ýчасть у спрáві, учáсник у спрáві. *Три* **-цá** *Тройцы, церк.* – три осóби Трíйці (*торж.* Трóйці). *Бог один, но троичен в* **-цах**, *церк.* – бог оди́н, але мáє три осóби. *В* **-цé** *кого* – в осóбі, в óбразі когó, (*о двух или нескольких*) в осóбах, в óбразі когó. [В йогó осóбі ви́правдано увéсь єврéйський нарóд (О. Пчілка). Такóго він знайшóв собі в óбразі Юрія Нéмирича (Грінч.). Українська нáція в осóбах крáщих заступників своїх (Єфр.). Гóлос нарóду, в óбразі кількóх баб (Єфр.)]. *От чьего* **-цá** – від кóго, від імéння, від íмени, (*гал.*) в íмени когó. *От своего* **-цá** – від сéбе, від свогó йменн́я. *Торговать от своего* **-цá** – торгувáти від сéбе, держáти крамни́цю на сéбе. *От* **-цá** *всех присутствующих* – від íмени (в íмени) всіх присýтніх; від усíх присýтніх. *Представлять чьё* **-цó** – репрезентувáти (заступáти) когó, чию осóбу. *Смотреть на* **-цо** – уважáти на кóго, на чию осóбу, сприя́ти чиїй осóбі, (*возвыш.*) диви́тися на чиє лицé. [Ти не догоджáєш нікóму, бо не ди́вишся на лицé людéй (Єв. Мор.)]. *Правосудие не должно смотреть на* **-ца** – правосýддя не пови́нно вважáти ні на чию осóбу, сприя́ти чиїйсь осóбі. *Служить делу, а не* **-цам** – служи́ти дíлу (спрáві), а не окрéмим осóбам (а не людям); 4) *грам.* – осóба. *Первое, второе, третье* **-цó** – пéрша, дрýга, трéтя осóба; 5) (*поверхность*) пóверх (-ху), поверхня. **-цó** *земли* – поверхня (лицé) землí. *Стереть с* **-цá** *земли, см.* **Земля́ 7**. *Исчезнуть с* **-цá** *земли* – зни́кнути (щéзнути, зійти́) із світу, з лиця́ землí. *По* **-цý** *земли* – по світáх. [Пішлá по світáх чýтка, що у пустéлі… (Коцюб.)]. *По* **-цý** *земли русской* – по лицю землí рýської. *Сровнять что под* **-цó**, *запод* **-цо** – зрівня́ти що врíвень з чим, пусти́ти що за-під лицé. **-цо** *наковальни* – верх (-ху) ковáдла; 6) (*лицевая сторона*) лицé, ли́чко, пéред (-ду), прáвий (лицьови́й, дóбрий, горíшній, зверхній) бік (*р.* бóку); *срв.* **Лицевóй 2**. [Дав спід із зóлота, лицé – з алмáзів (Крим.). У вáших чобóтях шкýра на ли́чко постáвлена (Лебединщ.)]. **-цóм**, *на* **-цó** – лицéм, на лицé, з-пéреду, на дóбрий (на прáвий, на горíшній) бік. [Хоч на лицé, хоч нави́ворот, то все однáково (Кобеляч.). Не покáзуй з ви́вороту, покажи́ на лицé (Кониськ.). На ви́ворот сукнó ще дóбре, а з-пéреду зóвсім ви́терлося (Сл. Ум.). Та як бо ти ди́вишся?Подиви́сь на дóбрий бік! (Звин.)]. *Подбирать под* **-цó** *что* – личкувáти що. *Показывать, показать товар* **-цóм** – з дóброго кінця́ крам покáзувати, показáти. *Товар* **-цóм** *продают* – котá в мішкý не торгýють. *Человек ни с* **-цá**, *ни с изнанки* – ні з очéй, ні з плечéй; ні з пéреду, ні з зáду немá склáду. **-цо** *карты, монеты, см.* **Лицевóй 2**; 7) (*фасад здания*) чóлó, лицé, пéред. [Аня́в вели́кий двір і хáту чолóм на базáр (М. Макаров.). Хáта у йогó лицéм на вýлицю (Кониськ.)]. *Обращённый* **-цóм** *к чему* – повéрнутий (чóлóм) до чóго. [Всі повéрнуті до мóря буди́нки були́ зачи́нені (Кінець Неволі)]. *Это здание имеет двадцать сажен по* **-цý** – ця будíвля мáє з чóлá двáдцять сáжнів; 8) лицé; *см.* **Поли́чное**; 9) *быть, состоять на* **-цó** – (*об одушевл.*) бýти присýтнім; (*о неодушевл.*) бýти ная́вним, бýти в ная́вності, ная́вно; *срв. В* **нали́чности** (*под* **Нали́чность**). *По списку сто человек, на* **-цó** *восемьдесят* – за спи́ском (за реєстром) сто чоловíк(а), присýтніх вісімдеся́т. *Все ли служащие на* **-цó**? – чи всі службóвці тут? (є тут? присýтні? тут присýтні?). *По счёту хлеба* (*зернового*) *много, а на* **-цó** *ничего* – за рахýнком збíжжя багáто, а в ная́вності

(ная́вно) немá нічóго. *По кассовой книге числится сто рублей, а на* **-цó** *только десять* – за кáсовою кни́гою є (лічиться) сто карбóванців, а в ная́вності (ная́вних, готóвих грóшей, готíвки) тíльки дéсять. *Вывести на* **-цó** *кого* – ви́вести (ви́тягти) на світ, на сóнце (на сóнечко), на чи́сту вóду когó; (*дать личную ставку*) звéсти когó на óчі з ким.

Лицевáние, Лицовáть, -цóванный, *см.* **Лицевáние, Лицевáть.**

Лицéвина – облямíвка, óблямка.

Лицóвка – 1) (*действие*), *см.* **Лицевáние 1 - 5**; 2) (*работа*) а) личкувáння, личкóвання, лощíння, ґлянсувáння; б) облицьóвування, облицювáння; в) лицювáння; г) личкувáння (крáму); *срв.* **Лицевáть 1 - 4**; 3) (*инструмент*) лощи́ло; *см.* **Лощи́ло.**

Лицóвщик, -щица – личкувáльник, -ниця; лощи́льник, -ниця, ґлянсувáльник, -ниця; *срв.* **Лицевáть 1.**

Ли́цы, *текст.* – ни́чениці (-ниць); (*в жирард. ткачестве*) нáчиння (-ння).

Ли́чико – ли́чко, ли́ченько, видóк (-дкá), видóчок (-чка). [Не ви́мили біле ли́чко слізоньки́ дівóчі (Шевч.). Ли́ченько сором'язли́вої дíвчини (Мирний). Прóмінь місячний гра на видóчку (Л. Укр.)]. *Хорошенькое* **-ко** – гарнéньке ли́чко.

Личи́льня – лощи́льня, ґлянсувáльня.

Личи́льщик, -щица – лощи́льник, -ниця, ґлянсувáльник, -ниця.

Личи́на – 1) (*в прям. и перен. знач.*) личи́на, машкáрá; *срв.* **Мáска.** *Под* **-ною** *добродетели* – під личи́ною (під машкáрóю) доброчéсности. *Снять, сорвать с кого* **-ну** – зня́ти, зірвáти личи́ну (машкáрý) з кóго, здемаскувáти когó; 2) (*наружная накладка на замок*) нали́чник, нали́ччя (-ччя); 3) (*залупина на коже*) зáдирка.

Личи́нка – 1) (*ум. от* **Личи́на 1**) личи́нка; 2) *зоол., энтом.* – личи́нка, гробачóк (-чкá). [З яéчок вихóдять гробачки́ (Троян.)]; 3) (*замка*) нали́чничок (-чка) – бля́шка (на замку); 4) (*часовая*), *см.* **Циферблáт.**

Личи́нковый – 1) *зоол., энтом.* – личи́нковий, гробачкóвий; 2) (*о личинке замка*) нали́чникóвий, бляшкови́й.

Личи́нный – личи́новий, машкарóвий.

Личи́ночка – 1) личи́ночка; 2) бля́шечка. *Срв.* **Личи́нка 2** *и* **3.**

Личи́ночный, *см.* **Личи́нковый 1** *и* **2.**

Личи́ть – 1) *см.* **Лицевáть 3**; 2) *см.* **Полировáть.**

Личи́шко – образéць (-зця́), видéць (-дця́). [Образéць у ньóго таки́й, що… (Миргородщ.)].

Личи́ще – личи́ще, личи́на, личи́сько, види́ще, види́сько, образи́ще, образи́сько.

Личнёвка – личкувáльний терпýг (-гá).

Личневóй – 1) (*о ткани гладкой поверхности*) міню́ч[щ]ий, мінли́вий, з пóлиском, (*только о ткани, полон.*) міньóний; 2) **-вóй** *напилок, см.* **Личнёвка.**

Лични́к – 1) (*забрало*) нали́ччя (-ччя), заборóло; 2) *см.* **Лицеви́к.**

Лични́ть, *см.* **Отливáть 5.**

Ли́чно, *нрч.* – особи́сто, персонáльно, влáсною (своє́ю, своє́ю влáсною) осóбою, (*стар.*) обли́чно, очеви́сто. [Тýю бумáгу ви оддастé бáтькові самі́, особи́сто (Крим.). Ї́хати персонáльно до пáна – не инáкше! (Еварн.). Князь Васи́ль промóвив, що сам очеви́сто стáне на суд (Ор. Лев.)]. *Я* **-но** *был там* – я особи́сто був там, я був там сам. *Я знал его* **-но** – я знав йогó особи́сто. [Ти-ж йогó особи́сто знав і бáчив (Крим.)]. *Сам я* **-но** *этого не видел* – сам я особи́сто (на свої́ óчі) цьогó не бáчив. *Мне* **-но** *он ничего не говорил об этом* – мені́ особи́сто він нічóго не казáв про це. *А вы* **-но** *довольны*? – а ви особи́сто (чи) задóволені? *Он* **-но** *оскорбил меня* – він особи́сто обрáзи́в менé. **-но** *явиться* – самóму (особи́сто, влáсною осóбою) з'яви́тися (прийти́). **-но** *ответственный* – особи́сто відповідáльний.

Личнóй – 1) лицьови́й; *срв.* **Лицевóй 1**. **-ны́е** *мускулы* – лицьові́ м'я́зи (м'я́сні, мýскули); 2) **-ны́е** *сапоги* – виворотні́ чóботи (-біт); 3) **-нóй** *напилок, см.* **Личнёвка.**

Ли́чность – 1) (*лицо, особа*) осóба, люди́на. [Гармонíчно розви́нута осóба лю́дська (Єфр.)]. **-ность** *человека* – а) осóба люди́ни; б) (*индивидуальность*) лю́дська особи́стість (-тости). *Неприкосновенность* **-ти** – недоторкáнність (незаймáнність) (-ности) осóби. **-ность** *обвиняемого* – осóба обвинувáченого. *Удостоверять, удостоверить чью* **-ность** – засві́дчувати, засві́дчити чию́ осóбу. *Удостоверение своей* **-ти** (*действие*) – засві́дчування, *оконч.* засві́дчення своє́ї осóби. *Удостоверение* **-ти** (*документ*) – посві́дчення (пóсвідка) про осóбу. *А это что за* **-ность**? – а це що за осóба (персóна, люди́на)? а це що за о[ї]дéн? а це хто таки́й? (*ирон.*) а це що за парсýна? *Подозрительная, тёмная* **-ность** – непéвна (підозрéнна), тéмна осóба (люди́на). *Это одна из прекраснейших* **-тей** – це однá з найкрáщих осíб, це оди́н з найкрáщих людéй. *Это скучнейшая* **-ность** – це найнудні́ша осóба (люди́на); 2) (*индивидуальность*) особи́стість (-тости). [Всі оповідáння просяќли

а́вторським суб'єктиві́змом, а́вторською особи́стістю (Крим.)]; 3) **-сти** (*мн. ч.*) – персона́лії (-лій), особи́стості (-тей); (*личные счёты*) особи́сті раху́нки, (*обиды*) особи́сті обра́зи, (*намёки*) особи́сті на́тяки. *Прошу без* **-тей**! – про́шу́ без персона́лій (без особи́стостей, без особи́стих на́тяків, без особи́стих раху́нків), про́шу́ не торка́тися (не зачіпа́ти) осі́б; 4) *народн., см.* **Лицо́ 1.**

Ли́чный – 1) (*имеющий в виду особу, относ. к лицам, особам вообще*)особо́вий. **-ный** *состав* – особо́вий склад (-ду). **-ный** *вред* – ушко́дження осо́би. **-ное** *задержание* – заарештува́ння осо́би. **-ный** *наём* – на́йми (-мів); 2) (*необщий, частный*) особи́стий, персона́льний, (*собственный*) вла́сний, (*индивидуальный*) індивідуа́льний. [Диви́вся на Ге́рмана, як на свого́ особи́стого во́рога (Франко). Особи́сті почува́ння само́го а́втора (Єфр.). Щи́рі патріо́ти забу́дуть про особи́сті сва́рки (М. Левиц.). Не слід оддава́тися вла́сному го́рю (Крим.)]. **-ная** *выгода* – особи́ста ко́ри́сть (-ти). **-ная** *безопасность* – а) безпе́чність осо́би; б) (*собственная*) особи́ста безпе́чність (-ности). **-ный** *дворянин* – особи́стий (персона́льний) дворяни́н. **-ные** *дела* – вла́сні (особи́сті) спра́ви (*р.* справ). *Это мое* **-ное** *дело* – це моя́ вла́сна (особи́ста) спра́ва. *По своим* **-ным** *делам* – у сво́ї́х вла́сних (особи́стих) спра́вах, за сво́ї́ми -ними (-тими) спра́вами. **-ное** *достоинство* – особи́ста гі́дність (досто́йність) (-ности). **-ная** *жизнь* – особи́сте (індивідуа́льне) життя́. **-ные** *интересы* – особи́сті інтере́си. **-ный** *кредитор* – особи́стий кредито́р (-ра). **-ная** *обида* – особи́ста обра́за. **-ные** *обстоятельства* – особи́сті обста́вини (-вин). *По* **-ным** *обстоятельствам* – з особи́стих обста́вин. **-ное** *обязательство* – особи́сте зобов'я́зання. **-ная** *ответственность* – особи́ста (вла́сна) відповіда́льність (-ности). *Под свою* **-ную** *ответственность* – на свою́ вла́сну (особи́сту) відповіда́льність. **-ные** *счёты* – особи́сті раху́нки (-ків). [Дово́дять особи́сті раху́нки до найбі́льшої си́ли (Грінч.)]; 3) *грам.* – особо́вий. **-ный** *глагол* – особо́ве дієсло́во. **-ное** *местоимение* – особо́вий займе́нник (-ка).

Лиша́вость – лишаюва́тість (-тости).

Лиша́вый – лишаюва́тий; *срв.* **Лишаева́тый 2**. [Лишаюва́те обли́ччя (Звин.)].

Лишаева́тость, -ви́дность, -обра́зность – лишаюва́тість, обрісникува́тість (-тости).

Лишаева́тый, Лишаеви́дный, Лишаеобра́зный – лишаюва́тий, обрісникува́тий.

Лишаёк – лиша́йчик (-ку).

Лишаи́стый – 1) лиша́ї́стий, лишайови́тий. [Лиша́ї́сте де́рево]; 2) *см.* **Лишаева́тый.**

Лишаи́шко – лиша́ї́сько, лишає́ць (-йця́).

Лишаи́ща – лиша́ї́ще, лиша́ї́сько.

Лиша́й – 1) (*раст.*) лиша́й (-ая́ *и* -аю), (*зап.*) обрі́сник (-ку). **-ша́й** *исландский*, *бот.* Lichen islandicus – лиша́й (мох) ісла́ндський. **-ша́й** *лёгочный*, *бот.* Sticta pulmonaria Ach. – дубо́ва ла́па, бу́кова грань; 2) *медиц.* herpes – лиша́й, пухирча́тка. **-ша́й** *простой* – пухирча́тий лиша́й. **-ша́й** *стригущий* – стриже́ць (-жця́).

Лиша́йники, *бот.* Lichenes – лиша́йники, (*зап.*) обрі́сники.

Лиша́йниковый – лишайнико́вий, (*зап.*) обрі́сниковий.

Лиша́йный – 1) лиша́йний, лишає́вий; 2) *мед.* herpeticus – лиша́йний.

Лиша́йчик, *см.* **Лишаёк.**

Лиша́ть, лиши́ть *кого чего* – позбавля́ти, позба́вити кого́ чого́, (*отнимать*) відбира́ти, відібра́ти (-беру́, -бере́ш) у ко́го *и* кому́ що, (*вульг.*) рі́ша́ти, рі́ши́ти кого́ чого́. [Не позбавля́й мене́ того́ вінця́, що бог мені́ пока́зує що но́чі (Л. Укр.). Сва́рка та бі́йка, кого́ вони́ не позба́влять весе́лости! (Франко). Ти пан над життя́м лю́дським, коли́ мо́жеш відібра́ти йо́го в ко́ждій хви́лі (Франко). А жі́нка й ді́ти? адже ти їх усього́ рі́ши́в! (Квітка)]. **-ша́ть, -ши́ть** *жизни кого* – позбавля́ти, позба́вити життя́ кого́, вкоро́чувати, вкороти́ти ві́ку (життя́) кому́, заподі́ювати, заподі́яти смерть кому́, (*сжить со света*) зганя́ти, зігна́ти кого́ з сві́ту, (*казнить*) стра́чувати, тра́тити, стра́тити кого́. [Позба́виш життя́ люди́ну (Коцюб.). Вкороти́в йому́ ві́ку (Неч.-Лев.). Чи-ж я кого́ з сві́ту зігна́в, чи я в ко́го одня́в? (Пісня). Страть свого́ бра́та, як він додо́му при́йде (Казка)]. **-ша́ть, -ши́ть** *себя жизни* – смерть собі́ заподі́ювати, заподі́яти, відбира́ти, відібра́ти собі́ життя́, вкоро́чувати, вкороти́ти собі́ ві́ку, стра́чуватися, тра́титися, стра́титися. [Я сама́ собі́ смерть заподі́ю (Тобілев.). І сама́ стра́чуся (Франко)]. **-ша́ть, -ши́ть** *здоровья* – позбавля́ти, позба́вити здоро́в'я, вийма́ти, ви́йняти з ко́го здоро́в'я. **-ши́ть** *дара слова, речи* – відібра́ти (відня́ти) мо́ву кому́, зніми́ти, оніми́ти кого́, (*перен.*) замкну́ти уста́, мо́ву кому́. [Сам не оглу́х, дру́гих не оніми́в (Боровик.). Сильне́ збору́шення, гнів відняли́ їй мо́ву (Коцюб.)]. *Паралич* **-ши́л** *его речи* – пі́сля пара́лічу відібра́ло йому́ мо́ву. **Лиша́ть, -ши́ть** девственности – *см.* **Неви́нность 2** (*Лишить* **-ти**). [Ї́хав, ма́ти, коза́к молоде́нький, зірва́в з ме́не віно́к зелене́нький (Пісня)]. **-ша́ть, -ши́ть** *зрения* – відбира́ти, відібра́ти зір (о́чі) кому́, оте́мнювати, отемни́ти кого́, (*ослеплять*) сліпи́ти, ослі́плювати *и* осліпля́ти, осліпи́ти, (*о*

мног.) посліпи́ти кого́. **-ша́ть, -ши́ть** *рассудка* – позбавля́ти, позба́вити ро́зуму кого́, відбира́ти, відібра́ти ро́зум, (*насм.*) глузд, пантели́к кому́, з[о]безглу́здити кого́. [Яки́й вас обезглу́здив кат? (Котл.)]. **-ша́ть, -ши́ть** *силы* – позбавля́ти, позба́вити си́ли кого́, вибира́ти, ви́брати з ко́го си́лу. **-ша́ть, -ши́ть** *сознания, чувств* – позбавля́ти, позба́вити, свідо́мости, знепрuто́мнювати, знеприто́мнити кого́. **-ша́ть** *покоя* – відбира́ти спо́кі́й кому́, позбавля́ти кого́ споко́ю, занепоко́ювати кого́. **-ша́ть** *себя удовольствия* – позбавля́ти себе́ втіхи. **-ша́ть, -ши́ть** *охоты, желания* – позбавля́ти, позба́вити кого́ охо́ти (бажа́ння) до чо́го, відбира́ти, відібра́ти кому́ охо́ту (бажа́ння) до чо́го, знеохо́чувати, знеохо́тити кого́ до чо́го. *Он* **-ши́л** *меня своей дружбы, благосклонности, своего расположения* – він позба́вив мене́ своє́ї при́язні, прихи́льности, свого́ прихи́лля, він відібра́в мені́ свою́ при́язнь, прихи́льність, своє́ прихи́лля. *Недостойные поступки* **-ши́ли** *его любви и уважения товарищей* – негі́дні вчи́нки позба́вили його́ товари́ської любо́ви й поша́ни. **-ши́ть** *имущества, состояния* – позба́вити кого́ добра́ (майна́, мае́тности), відібра́ти майно́ кому́ *и* у ко́го. **-ши́ть** *наследства* – позба́вити (не да́ти) спа́дку. *Судьба* **-ши́ла** *его всего* – до́ля відібра́ла йому́ все. **-ша́ть, -ши́ть** *хлеба-соли* – позбавля́ти кого́ хлі́ба-со́ли, (*поэтич.*) збавля́ти кого́ з хлі́ба-со́ли. [Близьки́х сусі́д з хлі́ба-со́ли збавля́в (Мартин.)]. **-ша́ть, -ши́ть** *куска хлеба* – позбавля́ти, позба́вити кого́ шматка́ хлі́ба, відбира́ти, відібра́ти кому́ шмато́к хлі́ба. **-ша́ть** *места, должности* – позбавля́ти кого́ поса́ди, відбира́ти кому́ поса́ду, звільня́ти з поса́ди кого́. **-ша́ть** *власти, сана* – позбавля́ти вла́ди, са́ну кого́, відбира́ти вла́ду, сан кому́, скида́ти кого́ з вла́ди, з са́ну. **-ша́ть** *кредита* – позбавля́ти кого́ креди́ту, відбира́ти креди́т кому́, припиня́ти боргува́ння кого́. **-ша́ть, -ши́ть** *прав* – позбавля́ти, позба́вити прав, (*прав состояния*) грома́дських прав, (*избирательных прав*) вибо́рчих прав. **-ша́ть, ши́ть** *слова* – позбавля́ти, позба́вити сло́ва кого́, відбира́ти, відібра́ти го́лос кому́, забороня́ти, заборони́ти мо́ву кому́, (*перен.*) умкну́ти мо́ву кому́. [За те́є суд його́ позба́вив сло́ва (Л. Укр.)]. **-ши́ть** *чести, человеческого достоинства* – позба́вити че́сти, лю́дської гі́дности, знесла́вити кого́. **-ша́ть, -ши́ть** *свободы* – позбавля́ти позба́вити во́лі, знево́лювати, зневоля́ти, знево́лити кого́, (*о мн.*) познево́лювати, (*перен., связывать*) зали́гувати, залига́ти, загну́здувати, загнузда́ти, запетльо́вувати, запетлюва́ти кого́, (*арестовывать*) ув’я́знювати, ув’язни́ти кого́. [Убо́гого зневоля́ють (Сл. Гр.). А що? запетльо́вано тебе́? (Запоріжжя). Мене́ залига́ли того́ таки́ дня і держа́ли під аре́штом (Новомосковщ.)]. **Лишённый** – позба́влений. *Я* **-шён** *возможности* – я не ма́ю змо́ги, мене́ позба́влено змо́ги. *Это не* **-шено** *остроумия* – це не без до́тепу. *Этот слух* **-шён** *всякого основания* – ця по́голоска цілко́м безпідста́вна, не ма́є для се́бе жа́дної підста́ви. **-шённый** *избирательных прав* – позба́влений вибо́рчих прав; *срв.* **Лише́нец. -шённый** *чести* – позба́влений че́сти, знесла́влений. **-шённый** *свободы* – позба́влений во́лі, знево́лений, (*теснее*) ув’я́знений.

Лиша́ться, лиши́ться *чего* – збува́тися, збу́тися, позбува́тися, позбу́тися чого, збува́ти, збу́ти що, позбавля́тися, позба́витися чого, (*вульг.*) ріша́тися, ріши́тися чого́, (*терять*) втрача́ти, тра́тити, втра́тити, стра́чувати, стра́тити, теря́ти, втеря́ть що. [Був соба́ка в при́ймах, та й хвоста́ збу́вся (Звин.). Си́роти зма́лку позбули́ся рі́дної ма́тері (Мирн.). Він па́льця збув на війні́ (Хорольщ.). Ула́с ріши́вся своє́ї шка́пи (Квітка). Ти втра́тив слу́жбу і все через ме́не (Коцюб.). Свою́ красо́ньку втеря́ла (Пісня). Були́ ми зро́ду не ду́же так мае́тні, а тоді́ й ті невели́кі до́бра утеря́ли (Л. Укр.)]. **-ша́ться, ши́ться** *имущества, состояния* – позбува́тися, позбу́тися добра́ (майна́, мае́тности), (*за смертью*) відумира́ти, віду́мерти чого́. **-ша́ться, -ши́ться** *чувств, сознания* – умліва́ти, млі́ти, умлі́ти, неприто́мніти, знеприто́мніти, тра́тити, втра́тити прито́мність, (з)омліва́ти, (з)омлі́ти, знеживи́тися, обмертві́ти. [Хитну́всь, звали́вся з тро́ну та й умлі́в (Крим.). Ка́тря стої́ть, як стіна́ бі́ла, і ба́чу зомліва́є (М. Вовч.). Андрома́ха млі́є (Л. Укр.). До́мна ре́вне пла́кала, ма́ло не омліва́ла (Коцюб.). Уда́рився так здо́рово, що аж знеживи́вся був (Черніг.)]. **-ша́ться, -ши́ться** *ума, рассудка* – позбува́тися, позбу́тися ро́зуму, (*грубо*) глу́зду, безглу́здіти, збезглу́здіти, (*с ума сходить*) божево́літи, збожево́літи, (*грубо*) зсува́тися, зсу́нутися з глу́зду, відбива́тися, відби́тися глу́зду, дурі́ти, здурі́ти. *Он внезапно* **-ши́лся** *разума* – йому́ ра́птом відібра́ло ро́зум; він ра́птом стеря́вся (збожево́лів). **-ша́ться, -ши́ться** *здоровья* – позбува́тися, позбу́тися (збува́тися, збу́тися) здоро́в’я, тра́тити, стра́тити здоро́в’я. **-ши́ться** *головы* – збу́тися голови́. **-ши́ться** *зрения* – втра́тити зір, втеря́ти о́чі, отемні́ти, стемні́ти (на о́чі). *Он* **-ши́лся** *зрения ещё в детстве* – він стемні́в ще в дити́нстві. **-ши́ться** *зубов* – позбу́тися зубі́в, з[о]беззу́біти. **-ши́ться** *речи, голоса* – втра́тити (стра́тити) мо́ву (го́лос). [Німи́й, як люди́на, що несподі́вано втра́тила го́лос (Коцюб.). Ру́ки й но́ги однялúсь і мо́ву стра́тив (Тобіл.)]. **-ши́ться** *сил* – знеси́литися, з(не)могти́ся, ви́силитися, (по)збу́тися си́ли, стра́тити си́лу, знебу́ти си́лу. [Вже сил збула́сь до боротьби́

(Самійл.). Впав знемо́жений раб, стра́тивши си́ли свої́ (Вороний). Я свою́ си́лу знебу́в (Звягельщ.)]. **-ши́ться** *доверия, уважения, расположения, дружбы* – позбу́тися дові́ри, поша́ни, прихи́льности, при́язни в ко́го, зневі́ритися кому́, втра́тити чию́ ві́ру *и т. д.*, відпа́сти ла́ски в ко́го. **-ши́ться** *права* – (по)збу́тися пра́ва, відпа́сти пра́ва, (*права голоса*) втра́тити пра́во го́лосу. **-ши́ться** *славы, чести* – збу́тися до́брої сла́ви, че́сти, втра́тити (втеря́ти) до́бру сла́ву, честь. **-ши́ться** *сна* – втра́тити сон, збу́тися сну. *Он* **-ши́лся** *сна* – він втра́тив сон, збу́вся сну, йому́ відібра́ло сон, йому́ сну нема́є. **-ши́ться** *надежды* – стра́тити наді́ю, збу́тися наді́ї. [Стоі́ть, блага́є, збу́вшись всіх наді́й (Грінч.)]. **-ши́ться** *матки* (*об улье*) – збу́тися ма́тки, зматчі́ти.

Ли́ше – 1) бі́льше; *см.* **Сверх. -ше** *рубля не давай* – більш від карбо́ванця не дава́й. **-ше** *меры* – над мі́ру; 2) *см.* **Ли́хо.**

Ли́шек – 1) ли́шок, зали́шок, надли́шок (-шку), ли́шка, лишни́ця, пере́вишок (-шку), пере́вишка, надда́ток (-тку), зайвина́; *см.* **Изли́шек.** *С* **-шком** – з ли́шкою, з зали́шком, з надда́тком, з га́ком, з га́рбом, (*с верхом*) з на́спою, з верхо́м, (*с походом*) з по́тягом. [Не був удо́ма два́дцять ро́ків із зали́шком (Звин.). Заплачу́ тобі́ ще й з надда́тком (Етн. Зб.). Тут до́брих два фу́нти ще й з по́тягом (Київ). Брав уще́рть, а відда́в з на́спою (Сл. Гр.). Вісім арши́н з га́ком (Васильк.). До Петрикі́вки бу́де до́брих сім версто́в з га́рбом (Новомоск.)]. *Быть в* **-шках** – бу́ти вза́йві; 2) *см.* **Оста́ток**; 3) *см.* **Не́чет**; 4) *см.* **Ли́хва.**

Лише́нец, -нка – позба́вленець (-нця), -лениця, утра́тник, -ниця, (*теснее*) невибо́рець, -бо́рниця.

Лише́ние – позбавляння, відбирання, *оконч.* позбавлення, відібрання, (утрата) втрата, втрачення. [Позба́влення жіно́к вибо́рчого пра́ва (Н. Рада)]. **-ние** пра́ва го́лоса – позба́влення (відібра́ння) вибо́рчих прав (пра́ва голосува́ти, бра́ти у́часть у ви́борах). **-ние** *свободы со строгой изоляцией* – позба́влення во́лі (ув'я́знення) з по́вною (з суво́рою) ізоля́цією. **-ние** *прав состояния* – позба́влення грома́дських прав. **-ние** *прав и преимуществ по службе* – позба́влення прав і привіле́їв службо́вих. *Это для меня большое* **-ние** – це мені́ вели́ка втра́та, (*неудобство*) невиго́да; 2) *см.* **Нужда́ 2.**

Лише́ник, -ница, *см.* **Лише́нец, -нка.**

Лише́ния (*нужда*) – не(до)ста́тки (-ків), зли́дні (-нів). [Неста́тки йму́ть (*донимают*) (М. Вовч.). Ща́стя доча́сне, а зли́дні дові́чні (Номис)]. *Испытывать* **-ния** – неста́тки (зли́дні) терпі́ти, у зли́днях поневіря́тися, бідува́ти, злиднюва́ти.

Лиши́тель, -ница – позба́вник, -ниця.

Лиши́ть, Лиши́ться, *см.* **Лиша́ть, -ся.**

Ли́шне – за́йво; *срв.* **Изли́шне. -не** *отпущенный товар* – за́йво (над мі́ру, над вагу́) ви́даний (відва́жений) крам. **-не** *прибавленная к счёту сумма* – за́йво допи́сана до раху́нку су́ма. *Не* **-не** *упомянуть* – не за́йво (не від ре́чі, не за́йва бу́де річ) згада́ти.

Лишнева́тый – зайвува́тий, тро́хи за́йвий; *см.* **Ли́шний.**

Ли́шнее, *сщ.* – зайвина́, ли́шка, зали́шок (-шку), за́йве (-ого), зали́шнє (-нього); *срв.* **Изли́шек, Избы́ток.** [Ма́рко відлічи́в собі́ скі́льки припада́ло й одісла́в зайвину́ наза́д (Грінч.). Дiжда́лась м'яси́ва, ли́шку з'ї́ла, її́ зава́дило (Основа)]. *Он имеет всё необходимое и даже* **-нее** – у йо́го все потрі́бне є і на́віть за́йве (зайвина́, зали́шнє). *Конфисковать, отобрать* **-нее** – конфіскува́ти (відібра́ти) ли́шки (зайвину́). *Это уже* **-нее** – це вже на́дто (над мі́ру, за́йве, зайвина́). **-нее** *хватить* (*выпить*) – перебра́ти мі́ру, хильну́ти через край. *С* **-ним** – з ли́шкою, з зали́шком, з верхо́м, з чимсь, з га́ком. [Вже со́рок з ли́шкою мина́є, як ми бра́лись (Кониськ.). Сот зо́ три з зали́шком (Квітка). Со́рок ро́ків з верхо́м (Павлик). За со́рок з чимсь літ (Кониськ.)]. *Без* **-него** – без ли́шку, як раз. [Щоб додо́му доі́хати, то тре́ба без ли́шку де́в'ять карбо́ванців (Крим.)]. *Без* **-него** (*торг.*: *без запроса*) – без запра́ви.

Ли́шний – за́йвий, зали́шній, ли́шній, (*остающийся свободным*) гуля́щий, забильни́й, (*ненужный*) непотрі́бний; *срв.* **Изли́шний, Избы́точный.** [І Яре́мі дали́ коня́ за́йвого з обо́зу (Шевч.). Дава́й вони́ зе́рном ділі́тися, от одно́ зерно́ за́йве було́ (Казка). У ме́не ні соро́чки зали́шньої нема́є, ні юпчи́ни (Мирн.). Го́споди ви́шній, чи я в те́бе ли́шній? (Номис). От соки́ра гуля́ща, візьми́ її́ (Сл. Гр.)]. **-ние** *слова, разговоры* – за́йва мо́ва, за́йві балачки́. [О, я за́йвої мо́ви не люблю́ (Черкащ.)]. **-ние** *издержки* – за́йві ви́тра́ти. *Не* **-нее** *будет заметить* – не за́йве (не за́йва річ) бу́де завва́жити. *В этом сочинении много* **-него** – у цім тво́рі бага́то є за́йвого (непотрі́бного). **-ний** *раз* – за́йвий раз, ще раз. **-ним** *быть* – бу́ти за́йвим, уза́йві. [Привезли́ мого́ бра́та до прийо́му, бо вже запи́саний, а я вза́йві (Г. Барв.)]. *Он здесь* **-ний** – він тут уза́йві, він тут за́йвий. **-ние** *брёвна в избе*, **-ние** *уши* – ніч у ха́ті. [Каза́в би й бі́льше, та ніч у ха́ті (Полт.)]. **-нее** *брать* – над мі́ру (на́дто, на́дто бага́то, за́йве) бра́ти, (*сильнее*) де́рти. **-нее** *требовать* – вимага́ти над мі́ру (за́йве); *срв.* **Ли́шнее.**

-него *пожелаешь, последнее потеряешь* – за бі́льшим пожени́сь, то й оста́ннього ріши́сь. **-нее** *говорить – себе вредить* – за́йва мо́ва – собі́ шко́да. **-няя** *денежка карману не тяга* – запа́с біди́ не чи́нить. *У меня нет* **-них** (*свободных*) *денег* – у ме́не нема́є за́йвих, ле́жаних гро́шей.

Ли́шник, -ня́к (*лишний непарный предмет*) – забильня́к (-ка́), за́йвик, (*ж. р.*) за́йвиця.

I. Лишь – 1) (*только, только лишь, всего лишь, всего только*) ті́льки, лиш, лише́нь, (*зап.*) лише́, но, іно́, йно, оно́, ті́льки-но, (*единственно, исключительно*) єди́но, саме́. [Живу́ть там ті́льки пацюки́ та ми́ші (Грінч.). На́шому маля́ті лиш сли́нку ковта́ти (Номис). Бра́му відмика́ли лише́нь із схо́дом со́нця (Кониськ.). Оди́н лише́ не спав (Франко). Не бу́ду каза́ти, йно бу́ду мовча́ти (Грінч. III). Чи всім лю́дям таке́ го́ре, чи но мені́ молоде́нькій (Грінч. III). В ха́ті ти́хо, оно́ ді́ти сопу́ть (Драг. Пред.). Молоді́ си́ли ті́льки-но почина́ють свою́ літерату́рну дія́льність (Єфр.). Мене́ суди́ти могли́-б єди́но-ті́льки королі́ (Грінч.). Саме́ він був у ха́ті, більш нікогі́сінько не було́ (Сл. Йог.)]; 2) (*сейчас только, вот только что*) допі́ро[у], (*зап.*) допе́рва, лиш, ті́льки, ті́льки-но. [Ми оце́ допі́ро приї́хали (Гуманц.). Бе́звість вікі́в, що ті́льки-но одкрива́ється перед на́шими очи́ма (Єфр.)]. **Лишь** *теперь* – тепе́р ті́льки, допі́ро тепе́р. [Тепе́р ті́льки я дізна́в, яка́ в те́бе пра́вда (Полт.)]. **Лишь** *тогда* – аж тоді́, допі́ро тоді́; 3) (*едва, чуть, как только*) ле́дві *и* ле́две; зале́дві *и* зале́две, ті́льки(-но), за́раз(-но), ско́ро(-но); *срв.* **Едва́**. [Ле́дві ми ввійшли́, він поча́в смія́тись (М. Вовч.). Зале́две ві́тер набіжи́ть – і зни́кне в гущині́ (Вороний). Ско́ро жени́х і го́сті з двора́, па́нночка в плач (М. Вовч.). За́раз-но я в ха́ту, вона́ й напа́лася на ме́не (Липовечч.)]; 4) **Лишь** *бы*, **лишь** *бы только* – аби́, аби́ б, аби́-ті́льки, ті́льки б, аби́-но, аби́-лиш, аби́-лишень, коли́ б ті́льки, (*зап.*) коби́. [Аби́ лю́ди, а піп бу́де (Приказка). Аби́-ті́льки допекти́, то ще й не те ска́же (Рудан.). Такі́ сухі́ дро́ва: аби́-но до вогню́, то вже й горя́ть (Проскурівщ.). Аби́ лиш гро́ші, – все бу́де (Хотинщ.). Коби́ зу́би, то хліб бу́де (Приказка)]. **Лишь** *бы где*, **лишь** *бы когда*, **лишь** *бы что, кто* – аби́-де, аби́-коли, аби́-що, аби́-хто; *см.* **Где** *попало и т. д.* **Лишь** *бы как-нибудь* – аби́-як, аби́-то, аби́-аби́. [Він усе́ ро́бить аби́-то (Сл. Гр.). Він ро́бить так, – аби́-аби́]. **Лишь** *бы как-нибудь отделаться* – аби́ яко́сь збу́ти. **Лишь** *бы сладить* (*осилить*) – аби́ поду́жати. **Лишь** *бы мне не опоздать* – аби́ (коли́ б) ті́льки мені́ не спізни́тись. **Лишь** *бы было угодно* – аби́ була́ ла́ска.

II. Лишь, *см.* **Ли́шек, Избы́ток.**

Лия́ло – 1) лива́рна фо́рма, ма́тиця; 2) чернако́вий водогі́н (-го́ну); 3) *морск.* – (і)лля́ло.

Лия́льный – лива́рний.

Ллойд – ллойд, товари́ство.

Лоб (*р.* **лба**) – 1) лоб (*р.* ло́ба, *м.* (на) ло́бі, *им. мн.* лоби́), чо́ло́ (*им. мн.* чо́ла); *срв.* **Чело́**. [Пани́ чу́бляться, а в мужикі́в лоби́ боля́ть (Номис). Широ́кою доло́нею обтира́в собі́ піт із чола́ (Франко). Він уклони́вся, торкну́вшись чоло́м землі́ (Коцюб.)]. **Лоб** *высокий, низкий* – висо́кий, низьки́й лоб, висо́ке, низьке́ чо́ло́. [Мов хма́рами було́ пови́те її́ висо́ке бі́ле чо́ло (Грінч.)]. *С высоким* **лбом** – високоло́бий, високочо́лий. [Мов ті діди́ високочо́лі, дуби́ з гетьма́нщини стоя́ть (Шевч.)]. *С выпуклым, крутым* **лбом** – горболо́бий. *С большим* **лбом,** *см.* **Лоба́стый.** *Бить, ударить* **лбом** (*о баране*) – бу́цати, бу́цну́ти. [І бара́н бу́цне, як заче́пиш (Номис)]. *Ударяться, удариться* **лба́ми** – бу́цатися, бу́цнутися, би́тися, вда́ритися (трі́снутися) навло́бки. [Трі́снулися навло́бки бара́ни (Кролевечч.)]. *Подкатывать глаза под* **лоб** – пуска́ти о́чі під ло́ба, (*диал.*) завіра́ти о́чі. *Медный* **лоб** – мі́д(я́)не чо́ло́, безчі́льник, наха́бний ду́рень. **Лоб** *широк, а в голове тесно* – під но́сом коси́ти пора́, а на ро́зум не о́рано. *Выше* **лба** *уши не растут* – ви́ще ти́ну лобода́ не бува́. *Хлоп его в* **лоб***, да в мешок* – цок у лобо́к, та в пи́сану ка́йстру. *Как поленом по́* **лбу** – як обу́хом по голові́. **Лбом** *стены не прошибёшь* – голово́ю (ло́бом) му́ру не проб'є́ш. *Будь он семи пядей во* **лбу** – бу́дь у ньо́го ро́зуму аж понад го́лову, будь він (з йо́го) і наймудрі́ша голова́. **Лоб** *забрили* – зняли́ чу́ба. *Всадить себе пулю в* **лоб** – пусти́ти собі́ ку́лю в ло́ба; 2) (*фронтон*) чо́ло, *см.* **Перёд 1**; 3) (*бой в молоте*) чо́ло, фа́на, (*иногда*) ба́на; 4) **Лоб** *бараний*, *геол.* – бара́нячий лоб, кучеря́ва ске́ля.

Лоба́н – 1) (*большелобый*) лоба́нь (-ня́), ло́бас, ло́ба, лобко́ (-ка́); 2) *зоол.* (*рыба*) Mugil ctphalus L. – лоба́нь-кефа́ля, ло́бас (-са), мула́к (-ка), голове́нь (-вня́).

Лоба́нить – 1) лобцюва́ти, по ло́бі би́ти; 2) **-нить** *скотину* – би́ти (рі́зати) скоти́ну (худо́бу); 3) **-нить** *рекрута* – у москалі́ бра́ти кого́, (*перен.*) чу́ба зніма́ти кому́.

Лоба́нчик – дука́тик, черві́нчик.

Лоба́нья – лоба́н[ч]ка, ло́баска, лоба́та (-тої).

Лоба́рь, *см.* **Лоба́н 1.**

Лоба́стость – лоба́тість, чола́тість (-тости).

Лоба́стый – лоба́тий, чола́тий; *срвн.* **Лоба́н.**

Лоба́ч – 1) лобко́, супроти́вний ві́тер; 2) *см.* **Лоба́н 2.**
Лобе́лия, *бот.* Lobelia L. – лобе́лія, луда́нка.
Лобза́к, *см.* **Ло́бзик.**
Лобза́ние – цілува́ння, поцілу́нок (-нку). *Последнее* **-ние** – оста́ннє цілува́ння. *Иудино* **-ние** – ю́дин поцілу́нок.
Лобза́тель, -ница – цілува́льник, -ниця.
Лобза́тельный – цілува́льний.
Лобза́ть, -ся, лобызну́ть, -ся – цілува́ти, -ся, поцілува́ти, -ся.
Ло́бзик – ло́бзик (-ка), лучо́к (-чка́).
Лобзу́н, -нья – 1) поцілу́йко, -у́йниця; 2) підли́за (*общ. р.*); *см.* **Подлипа́ла.**
Ло́бик – ло́бик, лобо́к (-бка́), чільце́ (-ця́). [А які́ твої́ теля́та? – На лобку́ ли́синка, на ши́йці моту́зочка (Номис). Чільце́ росо́ю мов укри́лось (Макар.)].
Лобки́, *кожевенн., скорнячн.* – лобаки́ (-ків).
Лобко́вый – 1) *анат.* pubicus – ло́биковий, ло́новий. **-вая** *кость*, os pubis – ло́нова кі́стка; 2) *строит.* – чолови́й; *срв.* **Лоб 2**; 3) *кожев.* – лобако́вий; *срв.* **Лобки́.**
Ло́бный – лобови́й, чолови́й. [Лобова́ кі́сточка (Квітка)]. **-ное** *место* – а) мі́сце стра́ти, стра́тище, ка́рне мі́сце, ешафо́т (-ту); б) чі́льне мі́сце.
Лобова́тость – лобува́тість, лоб’якува́тість (-тости).
Лобова́тый – лобува́тий; *срв.* **Вы́пуклый**; (*о местности*) лоб’якува́тий; *срв.* **Возвы́шенный 3.**
Лобови́к, *см.* **Ре́крут.**
Лобови́на – 1) (*лобная выпуклость*) лобови́на; *срв.* **Лби́на**; 2) (*возвышенность*) лоб’я́к (-ка́), горбо́ви́на.
Лобови́нка – 1) лобови́нка; 2) лоб’ячо́к (-чка́), горбо́ви́нка.
Лобово́й – лобови́й, чолови́й; *срв.* **Лбяно́й.**
Лобогре́йка-*жнея* – жа́тка-лобогрі́йка.
Лобода́, *см.* **Лебеда́.**
Лободы́роватый – дурнове́рхий, дурноголо́вий, *см.* **Глу́пый.**
Лобои́т, *минер.* – лобоїт (-ту).
Лобо́к – 1) *анат.* – (pubes) ло́бик, ло́но; ло́нове воло́сся; (mons pubis s. Veneris) ло́новий горбо́к (-бка́); 2) *см.* **Лоб 2**; 3) *см.* **Лобки́.**
Лоботё́с – лобко́; *см.* **Лоба́н 1.**
Лоботря́с – лоботру́с, ду́рбас; *см.* **Дура́к, Остоло́п.**
Лобо́чек – ло́бичок, лобо́чок (-чка), чо́лонько. [Ой ти, ко́тку, кото́чку, сіре́нький лобо́чку (Пісня)].
Лобу́рить, -ся – 1) з-під ло́ба (спохму́ра) диви́тися, су́питися; 2) *см.* **Ворча́ть.**
Лобча́тый, *см.* **Лобова́тый.**
Лобыза́ние, Лобыза́ть, -ся, Лобызну́ть, -ся, *см.* **Лобза́ние, Лобза́ть, -ся.**
Ло́бырь – ло́бур (-ра), лобуря́ка, ло́бурець (-рця).
Лов, *см.* **Ло́вля.**
Ловела́с – ловела́с, лабу́зник, залиця́льник, джиґу́н (-на́), (*насм.*) дівчу́р (-ра́), дури́дівчат, бабоду́р; *срв.* **Ухажё́р, Обольсти́тель.** [Ох, стережи́сь, ді́вко: лабу́зник він (Кониськ.)].
Ловела́сничать – ловеласува́ти, лабу́з(н)итися до ко́го, лиця́тися з ким; *срв.* **Уха́живать, Волоки́тничать.** [І лиця́вся то з ті́єю, то з дру́гою лю́бо (Шевч.). Запа́ла йому́ в о́ко, поча́в лабу́знитись (Мирн.)].
Лове́ц – лове́ць (*р.* ловця́), ло́вчий (-чого), мисли́вець (-вця). [На ловця́ і звір біжи́ть (Приказка). Розтекли́сь ловці́ по га́ю, полюва́ли ці́лу дни́ну (Л. Укр.)].
Лове́цкий – лове́цький, мисли́вський. [Сплі́тають сіть лове́цькую на нас (Куліш). За лашту́нками чу́тно лове́цькі ро́ги (Сторож.)].
Лови́льный, *см.* **Лови́тельный.**
Лови́тва, *см.* **Ло́вля.**
Лови́твенный – ловито́вний, ло́вний.
Лови́тель, -ница – лове́ць, лови́ця, мисли́вець (-вця), мисли́виця; *срв.* **Охо́тник 2, Охо́тница 2.**
Лови́тельный – 1) лове́цький, мисли́вський; 2) *см.* **Лови́твенный.**
Лови́ть, ла́вливать – 1) лови́ти, уло́влювати, (*хватать*) хапа́ти, ла́па́ти, (*захватывать*) запопада́ти, (*перенимать*) перейма́ти кого́, що; *срв.* **Пойма́ть.** [Лови́ли, лови́ли та й пійма́ли со́ма (Номис). Ни́тяна сі́тка, що не́ю ло́влять перепели́ (Яворн.)]. **-ви́ть** *вора с поличным* – лови́ти зло́дія з лице́м (з кра́деним, з краді́жкою). **-ви́ть** *воздух* – лови́ти, хапа́ти пові́тря. **-ви́ть** *на лету* – з льо́ту лови́ти; з двох слів розумі́ти. **-ви́ть** *взгляд* –

переймáти (ловúти) пóгляд. **-вúть** *рыбу* – ловúти рúбу, (*удой*) (в)удúти, нáдити рúбу; *срв.* **Удúть.** [Ходúв на рíчку рúбу нáдити (Грінч.)]. **-вúть** *рыбу сачком, на блесну, на перемёт, на кукольван* – ловúти рúбу сачкóм, на блешню́, на перемéт, на кукільвáн, сачúти, блешнювáти, переймáти, кукільвáнити рúбу. **-вúть** *рыбу, делая прорубь во льду* – на духú ловúти рúбу. **-вúть** *раков в норах* – печерувáти рáки. [З Демкóм Павлó вже печеру́ють рáки (Грінч.)]. *Двух зайцев* **-вúть***, ни одного не поймать* – двох зайців лóвиш, ні óдного не влóвиш. **-вит** *волк,* **-вят** *и волка* – нóсить вовк, понесу́ть і вóвка. *Эта кошка хорошо* **-вит** *мышей* – цей кіт дóбре лóвить мúші, це лóвний кіт. **-вúть** *ухом* (*внимательно слушать*) – ловúти ву́хом. [У глибóкім мовчáнню сю річ ву́хом лóвлять гебрéї (Франко)]. **-вúть** *ворон* (*переносно*) – ловúти ґáви (вітрú, вúпорожні, вúторопні, вúтрішки), їсти (продавáти) вúтрішки; *срв.* **Глазéть, Ротозéйничать**; 2) **-вúть** *в чём, на чём*; *см.* **Уличáть. -вúть** *в проступке* – ловúти (підлóвлювати) в (на) провúні. **-вúть** *на месте преступления* – ловúти (лáпáти) на гаря́чому (вчúнкові). **-вúть** *на слове* – ловúти на (в) слóві (в мóві), брáти за слóво. [Олексáндра він берé за слóво (Франко)]; 3) (*искать, улучать*) шукáти, вигáдувати. **-вúть** *случай, момент, время* – шукáти, вичíкувати нагóди (вúпадку, часúни). **-вúть** *глазами* – шукáти очúма; 4) *см.* **Красть. Лóвленный** – лóвлений, хáпаний; *срв.* **Пóйманный.**

Ловúться – 1) ловúтися. **-вúться** *на воровстве* – ловúтися на крадíжці, прокрадáтися. **-вúться** *в руки* – потрапля́ти до рук. **-вúться** (*о рыбе*) – ловúтися, брáтися; *срв.* **Клевáть.** [Ловú рúбку, як лóвиться (Номис). Ловúся, берúся, рúбко, велúка й малéнька (Номис)]; 2) (*ловить друг друга*) ловúти (доганя́ти) одúн óдного.

Ловúще – ловúще.

Ловкáч – (*мастак*) спрúтник, мотору́н, (*редко*) хват, (*мастер*) митéць (-тця́), (*насм.*) моторя́ка, проворя́ка, (*плут*) крутíй (-тíй), дурúсвіт. [Він такúй митéць до тáнців (Свидн.). Я, мáмочко, проворя́ка (Гр. II). Він у нас хват (Звиног.)].

Лóвкий – 1) спрúтний, (*живой, проворный*) мотóрний, меткúй, жвáвий, провóрний, (*юркий*) в’юнкúй, (*зап.*) звúнний, (*умелый*) зру́чний, ру́чий, впрáвний, (*разбитной, сметливый*) промітнúй, тямкúй, дотéпний, (*зап.*) змúсний, імклúвий, *ум.-ласк.* спритнéнький, моторнéнький *и т. д.* [Цей кіт ду́же спрúтний, не впіймáєте (Звин.). З тóго ледáчого пáрубка та став такúй мотóрний козáк, що ні зду́мати, ні сказáти (Рудч.). Вонó хоч і клишонóге, а меткé (Кониськ.). На лúхо здáвся він провóрний (Котл.). А сам був хлóпець ру́чий і на всі вúгадки митéць (Свидн.). В’юнкúй хлóпець (Яворн.). А промітнúй він: оцé поверну́вся, купúв горшків, продáв та купúв обíддя (Канівщ.)]. **-кий** *танцор* – згрáбний (ру́чий, звúнний) танцюрúст(а), впрáвний танцюрúст(а), (*фам.*) танцю́ра ру́чий. **-кий** *делец* – впрáвний (меткúй) ділóк, спрúтний ділóк (*р.* -окá), митéць; *срвн.* **Ловкáч. -кий** *плут мошенник* – спрúтний (промітнúй, пронóзуватий) пройдúсвіт, шахрáй, крутíй. *Он* **-кий** *малый* (*парень*) – з йóго мотóрний хлóпець (хлопчúна, хлоп’я́га), (*насм.*) з йóго моторя́ка, з йóго крутíй хоч-кудú. **-кий** *дипломат* – спрúтний дипломáт. *Вишь ты какой* **-кий**! – áч (чи ти бá) якúй спрúтний! **-кое** *движение* – спрúтний (зру́чний) рух. [Спрúтним ру́хом вúдравшись із рук (Черкас.). Зру́чним ру́хом уловúв собáчку за спúнку (Крим.)]. **-кая** *женщина* – спрúтниця, мотору́ха, (*ласк.*) мотору́шка; 2) (*удобный, о вещи*) зру́чний, вигíдний, імкúй, (*сподручный*) хваткúй, похватнúй, (*мёткий*) замашнúй, кидкúй. [Замашнá косá (Чуб. III). Кидкá гру́дка (Полт.)]; 3) (*меткий*) влу́члúвий, влучкúй; влу́чний. **-кий** *стрелок* – влу́члúвий (влучкúй) стрілéць. **-кий** *удар, выстрел* – влу́чний удáр, пóстріл. **-кий** *ответ* – влу́чна відповідь.

Лóвко, *нрч.* – 1) спрúтно, мотóрно, мéтко, жвáво, провóрно, в’ю́нко, звúнно, зру́чно, впрáвно, промíтно, дотéпно, змúсно, імклúво; *срв.* **Лóвкий.** [Тихéнько, алé спрúтно вкладáється на лáву (Л. Укр.). Ластівкú зру́чно хапáли вся́ких комáшок (М. Грінч.). Пру́дко та звúнно зіскáкує з рундукá (Л. Укр.). Снопú кладу́ мéтко (Г. Барв.)]. **-ко** *танцовать* – згрáбно (звúнно) танцювáти; (*умело*) впрáвно танцювáти. *Он всё делает* **-ко** – він усé рóбить (у йóго все рóбиться) спрúтно (мотóрно, мéтко, впрáвно, зру́чно, з рукú), у йогó є вíтер у рукáх. **-ко** *лгать* – глáдко брехáти. *Он* **-ко** *выпутался из беды* – він спрúтно позбу́вся хáлепи. *Я его* **-ко** *провёл* – я йогó спрúтно (хúтро) одурúв; 2) (*удобно*) зру́чно, вигíдно; íмко, пóхватно; (*мётко*) зáмашно. [Чи тобі зру́чно нестú? (Мирг.). Пóхватно склав ряднó (Полт.). Цíєю гúлкою зáмашно бúти (Луб.)]. **-ко** *сшитое платье*, **-ко** *пошитая обувь* – долáдно (до ладу́) пошúте вбрáння́, взуття́. **-ко** (*по мерке, по ноге*) *сделанный* – як улúтий. [Як улúті чóботи (Золотон.)]. *Платье* **-ко** *сидит* – вбрáння́ гáрно (долáдно, до ладу́) лежúть. *Мне в этом платье не совсем* **-ко** – мені в цьому́ вбрáнні не зовсíм вигíдно (вíльно, зру́чно). **-ко** *ли мне итти туда*? – чи я́ково, чи випадáє мені йти тудú? *Он чувствовал себя не совсем* **-ко** – йому́ булó трóхи ні́яково; *срв.* **Нелóвко**; 3) (*метко*)

влу́чливо, влу́чно. *Он* **-ко** *стреляет из ружья* – він улу́чливо б'є з рушни́ці. *Он* **-ко** *попал в цель* – він влу́чно поці́лив до мети́. **-ко** *сказано* – влу́чно, доте́пно ска́зано. **Ло́вче** – спритні́ше, моторні́ше *и пр.*

Ловкова́тый – до́сить спри́тний, спритне́нький, *см.* **Ло́вкий.**

Ло́вкость – спри́тність, мото́рність, ме́ткість, жва́вість, прово́рність, в'ю́нкість, зви́нність, зру́чність, впра́вність, промі́тність, доте́пність, зми́сність, імкли́вість; по́хва́тність, вигі́дність; за́ма́шність; влу́чливість, влу́чність (-ности). [На торго́вий хист та спри́тність ма́ло вже надії (Єфр.). Де ж той ого́нь, де та мото́рність, жва́вість? (Г. Барв.). Ба́чучи його́ зру́чність і спра́вність, ра́дився з ним, мов із ста́ршим (Франко). По́тім лю́ди набира́лися бі́льшої впра́вности й майсте́рности (Л. Укр.). Нема́ у вас ні того́ хи́сту, ні тіє́ї доте́пности (Мирн.)]. **-кость** *рук* – впра́вність рук.

Ловле́ние – лові́ння, ло́влення, хапа́ння, ла́па́ння; *см.* **Лови́ть.**

Ло́вля – 1) (*ловление*) лові́ння, ло́влення, ло́вля, лови́тва, вило́вля. [На лови́тву з багача́ми засі́в по́тай ми́ру (Куліш). У ставку́ не пога́на вило́вля (Звин.)]. *Какова пса* **-ля**, *такова ему и кормля* – як пес га́вкає, так його́ й году́ють. *Ловкий в* **-ле** – ло́вний, лову́чий, імли́вий; *см.* **Ловчи́вый.** *Жемчужная* **ло́вля** (*место*) – перло́ве ло́вище. *Рыбная* **-ля** (*место и промысл*) – риболо́вля, (*только место*) риболо́вище. *Занятие рыбной* **-лей**, *см.* **Рыболо́вство.** *Заработать рыбной* **-лей** – зариба́лити. *Пойти на рыбную* **-лю** – піти́ на ри́бу, піти́ ри́би лови́ти. *Звериная* **-ля** – полюва́ння, (у)ло́ви (-вів); *срв.* **Охо́та.** [Не то́ді соба́к году́ють, як на вло́ви йду́ть (Номис). Сіда́ на коня́ й ї́де на полюва́ння (Рудч.)]. *Обучать сокола для* **-ли** – заправля́ти (завча́ти) со́кола на ло́ви (Номис). **-ля** *раков в норах* – печерува́ння ра́ків; 2) *см.* **Уло́в.**

Ло́вок, *см.* **Ло́вкий.**

Лову́ша – прудколо́в, -ниця, побігу́н, -нка.

Лову́шечка – па́сточка.

Лову́шечный – пастковий́, лапковий́.

Лову́шка – 1) па́стка, ла́пка, ха́пка, лабе́ти (-тів), западни́ця, западо́к (-дка́), (*для волков*) вовкі́вня, (*для медведей*) слуп (*р.* слу́па), сліп (*р.* слопа́); *срв.* **Западня́, Сило́к**. [Десь назна́ла лиси́ця в лі́сі па́стку (Рудч.)]. *Попасть в* **-ку** – попа́стися (пійма́тися) в па́стку, (*перен. ещё*) вско́чити в лабе́ти. *Поставить* **-ку** – поста́вити (настанови́ти) па́стку, ла́пку; 2) (*механ.*) ловни́к (-ка́).

Лову́шник – пастка́р (-ря́).

Ловцо́в – ловці́в (-це́ва, -це́ве).

Ловча́к, *см.* **Ловка́ч.**

Ловчи́вость – лову́чість, ло́вність, імли́вість, ловли́вість (-ости).

Ловчи́вый – лову́чий, ло́вний, імли́вий, ловли́вий.

Ло́вчий, *сущ.* – (у)ло́вчий, (*шире*) псар (-ря́). [Вло́вчий і хорти́ погна́лися за за́йцем (Н.-Лев.). Увіхо́дить пан із ло́вів з ло́вчими (Куліш)].

Ло́вчий, *прлг.* – (у)ло́вчий, лове́цький, мисли́вський. [Вло́вчий со́кіл].

Ловчи́ть *кому* – тягти́ ру́ку за ким, стоя́ти за ким (за ко́го), сприя́ти кому́, (*перен.*) на чий млин во́ду носи́ти (ли́ти, лля́ти).

Ловчи́ться – прилашто́вуватися, примудро́вуватися, *см.* **Изловча́ться.**

Лог – 1) уло́го́вина, доли́на, діл (*р.* до́лу), ви́долинок (-нка), ба́лка, ви́балок, пере́балок (-лку), ло́щи́на, лощо́ви́на, запа́дина, жоло́бина; 2) (*залежь*) облі́г, перелі́г (-ло́гу); 3) *строит.* – до́вжик (-ку). *Кладка кирпича* **-гом** – цегляне́ мурува́ння до́вжиком; 4) *см.* **Ло́же 2.**

Логари́фм – логари́тм (-му).

Логари́фмика – логари́тміка.

Логарифми́рование – логаритмува́ння. **-ровать** – логаритмува́ти.

Логарифми́чески, *нрч.* – логаритмі́чно.

Логарифми́ческий – логаритмі́чний.

Логи́зм – логі́зм (-му).

Ло́гик – ло́гік (-ка). [Суво́рий ло́гік].

Ло́гика – ло́гіка.

Логи́ст – логі́ст (-та).

Логи́стика – логі́стика.

Логи́ческий, Логи́чный – логі́чний. **-чески, -чно** – логі́чно. **-ность** – логі́чність (-ности).

Логова́тый – уло́гува́тий, ви́долинкуватий, балкува́тий, ви́балкуватий, запа́дистий жоло́би́стий. [Ви́балкувата місци́на (Полт.)].

Логови́на, -ви́нка – 1) уло́го́вина, уло́го́винка, ба́лочка, ви́балочок (-чка), запа́дина,

запа́динка; 2) облі́г (-ло́гу), обліжо́к (-жка́). *Срв.* **Лог 1 - 2.**

Ло́говище, Ло́гово – лі́гвище, ку́блище, лі́гво, кубло́, лего́вище, (*редко*) ти́рло, барлі́г (-ло́гу); *срв.* **Берло́га,** *см.* **Нора́**. [Знай свиня́ своє́ лі́гво (Номис). По ку́блищах своі́х звір'я́ заля́же (Куліш)]. **-ще** *волчье* – во́вче лі́гво (ти́рло). [Отту́т са́ме во́вче ти́рло (Гуманц.)]. **-ще** *медвежье* – ведме́же лі́гвище (лі́гво), ведме́дячий барлі́г.

Логово́й – уло́го́винний, балкови́й, ви́балковий. [Балкове́ сі́но (Полт.)].

Логогра́ф – логогра́ф (-фа).

Логогри́ф – логогри́ф (-фу).

Ло́гом, ложко́м – удо́вж; (*строит.*) до́вжиком; *срв.* **Лог 3.**

Логома́хия – логома́хія, словобі́й (-бо́ю), слове́сний бій, (*иронич.*) словопря́.

Логоме́тр, -три́ческий – логоме́тр, логометри́чний.

Логопеди́ческий – логопеди́чний.

Логопе́дия – логопе́дія.

Ло́гос – ло́гос (-су).

Логофе́т – логоте́т (-та).

Ло́дарить, Ло́дарничать – 1) ле[о]дарюва́ти, (*шутл.*) ле́[о́]даря справля́ти; 2) крути́ти (люде́й) дури́ти; *см.* **Плутова́ть.**

Ло́даришка – ледацю́жка.

Ло́дарище – 1) ле[о]дарю́ка, ледацю́га. [Що з те́бе ви́росте? Леда́що й лодарю́ка, каза́ла я давно́ (Самійл.)]; 2) крутя́га, крутія́ка, *см.* **Плутя́га.**

Ло́дарничание – 1) ле[о]дарюва́ння, ле́[о́]дарство. [Доведе́ться ще до́вго боро́тися проти ле́дарства, розбе́щеноcти (Азб. Ком.)]; 2) круті́йство; *см.* **Плутовство́.**

Ло́дарь – 1) ле́[о́]дар (-ря), леда́що. [В москалі́ оци́х ле́дарів! (Н.-Лев.)]. *Что ты всё* **-ря** *гоняешь*? – чого́ ти все ледарю́єш? (*шутл.*) свято́го ле́даря справля́єш? *Эка* **-дарь***, и куска хлеба не заработает* – от леда́що, і на шмато́к хлі́ба не заро́бить; 2) круті́й (-тія́), дури́світ; *см.* **Плут.**

Лоде́йка, Лоде́йный, Лоде́йчатый, Лоде́йщик, *см.* **Ло́дочка, Ло́дочный, Ло́дочник 4.**

Ло́дка – чо́ве́н (*р.* чо́вна́), човно́ (*ср. р.*), (*диал.*) каю́к (-ка́), (*челнок*) чо́вни́к, чове́нце, (*долбленая*) душогу́бка, (*большая*) дуб (-ба), (*плоскодонная*) плискоде́нник, (*диал.*) ка́йра, кайо́ра, галя́рка, (*набойная*) обши́ва́нка. *Срв.* **Чёлн.** [Пливе́ чо́вен води́ по́вен (Пісня). Із гу́щі лісово́ї пливе́ каю́к пові́льною ходо́ю (Рильськ.). Приста́ли коло Черка́с ду́бом (ЗОЮР). У Кременчу́ці переї́зди́ли на той бе́рег галя́рками (Пирятинщ.)]. *Гребная* **-ка** – веслови́й чо́вен, байда́рка, (*для двух гребцов*) двогре́бний чо́вен, двогре́бка, двоя́к (-ка́). *Парусная* **-ка** – вітри́льний чо́вен, байда́к (-ка́). [По си́ньому мо́рю байдаки́ під ві́тром гуля́ють (Пісня)]. **-ка** *подводная* – підво́дний чо́вен. **-ка** *спасательная* – рятівни́(чи)й чо́вен. **-ка** *моторная* – моторо́вий чо́вен. **-ка** *лёгкая, быстроходная* – легки́й (прудки́й) чо́вен. [Був чо́вен легки́й як пушо́к (Котл.)].

Ло́дочка – чо́вни́к чо́вничо́к, човно́чок (-чка), човни́че́нько, чове́нце, каючо́к, дубо́к (-бка́). [Аж на мо́рі чо́вничок біжи́ть, а в чо́внику ба́тенько сиди́ть (Чуб. V). Ой, піду́ я понад береже́ньком, там пла́ває, ми́лий човниче́ньком (Грінч. III). На мале́ чове́нце сі́сти (Л. Укр.)].

Ло́дочник – 1) (*перевозчик*) човнови́й, переві́зник. [Коло перепра́ви там човнови́й пови́нен бу́ти (Звин.). Харо́ном переві́зник зва́вся (Котл.)]; 2) (*гребец*) човня́р (-ра́), весля́р (-ра́), гребе́ць (-бця́), човника́р (-ря́). [Ту́рки-човникарі́ виряджа́ли свої́ каюки́ й спуска́ли в мо́ре (Крим.). Коли́ підні́муть ве́сла натру́джені засма́лені гребці́ (Рильськ.)]; 3) (*мастер*) човна́р (-ря́), човнови́й ма́йстер (-тра), човноро́б; 4) (*судовщик*) вла́сник чо́вна, чове́нник.

Ло́дочников – переві́зників; човнярі́в, веслярі́в; човн(ик)арі́в (-ре́ва, -ре́ве); чове́нників (-кова, -кове).

Ло́дочница – 1) переві́зниця; 2) човня́рка, весля́рка, човника́рка; 3) (*хозяйка*) вла́сниця чо́вна, чове́нниця.

Ло́дочницын – переві́зничин; човня́рчин, весля́рчин, човника́рчин; чове́нничин.

Ло́дочничий – човні́вськи́й, переві́зницький; човня́рський, весля́рський, човника́рський; човна́рський; чове́нницький.

Ло́дочный – чо́внови́й, чове́нний, каюко́вий, байдако́вий. **-ный** *мастер, см.* **Ло́дочник 3**. **-ная** *мастерская* – човна́рня. **-ные** *гонки* – човнові́ переrо́ни.

Ло́дчатый – човнува́тий.

Лодчёнка – човни́сько, (*утлая*) душогу́бка.

Лоды́жечный, Лоды́жный, Лоды́жковый – 1) *анат.* malleolaris – кі́сточковий, щи́колодковий, коло́дочковий; 2) колі́нний; 3) вальни́чний; 4) гайкорі́зний.

Лоды́жка, Лоды́га – 1) *анат.* malleolus – кі́сточка, щи́колодка, коло́дочка, (*редко*) кі́стка.

[Пи́лу було́ по са́мі кістки́ (Свидн.)]; 2) (*бабка*) па́ця. *Играть в* **-ки** – гра́ти (гуля́ти) в па́ці. [Не дає́ у неді́лю в па́ці гра́ти (Л. Укр.)]; 3) (*коленчатый шарнир*) колі́но; 4) *техн.* – вальни́ця, *см.* **Подши́пник**; 5) (*инстр. для резки гаек*) гайкорі́з (-рі́за); *срв.* **Ме́тчик.**
Ло́дырь, *см.* **Ло́дарь.**
Лодьеобра́зный, -ви́дный, Лодьева́тый, *см.* **Ладьеобра́зный** *и т. д.*
Лодья́ – 1) *см.* **Ладья́, Ло́дка**; 2) (*шахматн. фигура*) тура́, ба́шта, ве́жа; *срв.* **Ладья́ 2.**
Лоёк, *бот.* Ajuga reptans L. – горля́нка, горлови́нка, діво́ча краса́.
Ло́жа – 1) (*театральная*) ло́жа; 2) (*общество*) ло́жа. [Масо́нська ло́жа]; 3) (*ружейная*) ло́же, прикла́д (-ду), оса́да, *срв.* **Прикла́д.**
Ложби́на – уло́го́вина, ба́лка, ви́долинок, ви́балок, запа́дина, жоло́бина; *см.* **Лог 1**. [Село́ захова́лося в улого́вині (Грінч.). У яра́х та ви́долинках було́ ще сумні́ше (Коцюб.)].
Ложби́нистый – уло́го́вистий, ба́лча́стий, ви́балкуватий, запа́дистий, жоло́би́стий.
Ложби́нка – уло́го́винка, ба́лочка, ви́балочок, запа́динка.
Ложби́нный, *см.* **Логово́й.**
Ложби́новатый, Ложбинообра́зный, *см.* **Логова́тый.**
Ложби́нчатый – 1) *см.* **Логова́тый**; 2) *см.* **Ложби́нистый**; 3) (*бороздчатый*) борозни́стий.
Ложби́стый – уло́го́вистий, з уло́го́виною; *срвн.* **Ложби́нистый.**
Ло́же – 1) ло́же (-жа), ліжни́ця, (*кровать*) лі́жко. [Мару́сенька хо́дить, бі́ле ло́же сте́ле (Макс.). Спрово́джують молоди́х у комо́ру на ліжни́цю (Основа)]. **-же** *брачное* – шлю́бне ло́же. **-же** *смертное* – сме́ртне (смерте́льне) ло́же, смерте́льна посте́ля. [Я лежа́ла на сме́ртнім ло́жі (Л. Укр.)]. **-же** *Прокрустово* – Прокру́стове лі́жко. **-же** *супружеское* – подру́жнє лі́жко; 2) *геол.* – ло́ж(б)и́ще, підлі́жжя. **-же** *реки* – кори́то (ло́ж(б)и́ще) річкове́, (*покинутое*) рі́чище. **-же** *ручья, долины* – ло́ж(б)и́ще, пото́чина; 3) *анат.* – receptaculum, схо́вок (-вку), при́ймище; 4) *см.* **Ло́жа 3.**
Ложево́й – 1) ложови́й, прикла́довий, оса́довий; *срв.* **Ло́жа 3**; 2) ложови́й, ліжкови́й; *срв.* **Ло́же 1.**
Ложевщи́к – ложівни́к.
Ложе́вье – я́ма (річкова́).
Ложеме́нт – ложеме́нт (-ту), ша́нець (-нця), (*обычно во мн. ч.* ша́нці, -ців) окі́п (*р.* око́пу). [По тім бо́ці запоро́жці покопа́ли ша́нці (Грінч. III)].
Ложесна́ – утро́ба ма́тірня, (*эвфем.*) ло́но, (*теснее*) ма́тиця, ура́з; *см.* **Ма́тка 5.**
Ло́жечка – 1) ло́жечка, (*детск.*) ло́зя. **-ка** *чайная, дессертная* – ча́йна́, десе́ртна (десе́ртова) ло́жечка; 2) *анат.* scrobiculum cordis – я́мка черевна́, се́рцевий діл (*р.* до́лу). *У больного давит, сосёт под* **-кой** – хво́рого ти́сне, ну́дить в черевні́й я́мці, (*вульг.*) ти́сне під се́рцем, тя́гне в сере́дині (під грудьми́), ну́дить коло се́рця.
I. Ло́жечник – ложка́р (-ря́), ложка́рник. [Ложкарі́ виробля́ють звича́йні ложки́ з де́рева (Шух.)].
II. Ло́жечник, *см.* **Ло́жечная** *трава.*
I. Ло́жечница (*мастерица*) – ложка́рка, ложка́рниця.
II. Ло́жечница (*форма для литья*) – виливни́ця.
Ло́жечный – ложкови́й. **-ная** *трава*, *бот.* Cochlearia officinalis L. – варе́шниця ліка́рська. **-ный** *бурав* (*инстр.*) – ло́патень (-тня).
Ложжи́ть – борозни́ти, жоло́бити.
Ложи́ться – лягáти, (*укладываться*) кла́стися, поклада́тися, (*опускаться*) налягáти, полягáти на що́; *срв.* **Лечь.** [Ляга́є тінь вечі́рняя на не́бо голубе́ (Крим.). Ку́рява ляга́є (Шевч.). Шовко́ва трава́ на ко́си поляга́є (Пісня). Ой тума́н я́ром та наляга́є (Грінч. III)]. **-жи́ться** *спать* – ляга́ти спа́ти, кла́стися спа́ти, облягáтися, (*диал.*) обклада́тися, лягови́тися, кладови́тися. [Заходи́лися ляга́ти спа́ти (М. Вовч.). Ще дівчи́на спа́тоньки не кла́лась (Пісня). Ти́хо було́ і в спа́льні, коли́ облягáлися (Коцюб.). Час уже й лягови́тися (Крим.)]. **-жи́ться** *в постель* – ляга́ти в лі́жко. **-жи́ться** *в десять часов* – ляга́ти в [о] деся́тій (годи́ні). *Я как раз* **-жи́лся** (*спать*) – я са́ме ляга́в (спа́ти). *Пора* **-жи́ться** (*спать*) – час ляга́ти (спа́ти), час уже́ кла́стися (облягáтися). *Время, когда* **-жа́тся** (*спать*) – о́бляги, (у)ля́ги (-гів); *см.* **Вре́мя.** *Хлеб* **-жи́тся** – хліб виляга́є. **-жи́ться** *на якорь* (*бросать якорь*) – ки́дати кі́тву. **-жи́ться** *на* (*в*) *дрейф* – ляга́ти в дрейф, дрейфува́ти. *Как на вертись, а в могилку* **-жи́сь** – сме́рти не одпе́рти, крути́-верти́, а доведе́ться вме́рти, (*шутл.*) круть-верть, а під черепо́чком смерть.
Ло́жка – 1) ло́жка. [Коли́ мед, то й ло́жкою (Номис)]. **-ка** *разливательная* – (о)поло́ник, (*диал.*) хо́хля, по́варка. [Заміша́вся, як поло́ник межи ло́жками (Номис)]. **-ка** *для мешания* – варе́[и́]ха, варе́[и́]шка. **-ка** *для снимания накипи* – шумі́вка. **-ка** *столовая* – столо́ва ло́жка. *Выделка* **-жек** – виробни́цтво ложо́к, ложка́рство. *Через час по столовой* **-ке** –

через годи́ну, що-годи́ни по столо́вій ло́жці. *Ты ему* **-ки***, он тебе плошки* – ти йому́ образи́, а він тобі́ лу́б'я. *Один с сошкой, а семеро с* **-кой** – се́меро до ро́та, оди́н до робо́ти. *Бочка мёда, а* **-ка** *дёгтя* – бо́чка ме́ду, а ло́жка дьо́гтю; 2) (*черпак*) вари́ха *и* варе́ха. [Розто́плене о́ливо влива́ли вари́хою у фо́рми (Маковей)]; 3) (*буровая*) свердлова́ ло́жка.

Ложка́рить, Ложка́рничать – ложкарюва́ти, ложка́рити.

Ложка́рничий – ложка́рський, ложка́рницький. [Ложка́рницьке прила́ддя].

Ложка́рный – ложка́рний. **-ные** *изделия* – ложка́рні ви́роби, ложки́ (-жо́к). **-ное** *ремесло* – ложка́рництво. **-ное** *производство* – ложка́рство, ложка́рне виробни́цтво.

Ложка́рь, *см.* **I. Ло́жечник.**

Ложкова́тый, -ви́дный, -обра́зный, Ло́жчатый – ложкува́тий, ложка́стий.

Ложко́вый – 1) *см.* **Логово́й**; 2) *строит.* – до́вжиковий. [До́вжикове мурува́ння].

Ложкомо́й, -мо́йка – ложкоми́й (-ми́я), ложкоми́йниця.

Ложкомо́йный – ложкоми́йний.

Ложкомо́йня – ложкоми́йня.

Ложкоре́з, *см.* **I. Ло́жечник.**

Ло́жница – лі[о]жни́ця. [Молоду́ в ложни́цю повели́ (Куліш)].

Ло́жничий – ліжни́чий, пості́льник; *срв.* **Посте́льничий.**

Ло́жно, *нрч.* – неправди́во, непра́во, фальши́во, кри́во, (*лживо*) брехли́во, облу́дно, (*ошибочно*) хи́бно, помилко́во. [Неправди́во (брехли́во) перека́зано вам поді́ї (М. Грінч.)]. **-но** *верующий*, *прлг.* – кривові́рний. **-но** *клясться, божиться* – кри́во, фальши́во, ду́рно присяга́тися, ду́рно божи́тися. [Він ду́рно бо́житься, щоб як-не́будь чолові́ка обійти́ (Звин.)]. **-но** *понятый* – непра́во (фальши́во) зрозумі́лий. [Фальши́во зрозумі́ла побо́жність (Грінч.)]. **-но** *присягать* – присяга́ти фальши́во (кри́во). **-но** *свидетельствовать, см.* **Лжесвиде́тельствовать. -но** *толковать* – хи́бно (помилко́во, кри́во) тлума́чити що.

Ложноклассици́зм – псевдокласици́зм (-му), псевдокласи́чність (-ности).

Ложноклассиі́ческий – псевдокласи́чний.

Ложнокоренно́й, *анат.* (*о зубе*) – псевдоку́тній (зуб).

Ложноно́гий, *зоол.* – псевдоно́гий.

Ложноно́жка, *зоол.* pseudopodium – псевдопо́дій (-дія), суні́жка, змі́нна ні́жка.

Ложноперепончатокры́лый, *энтом.* – псевдоперетинокри́лий. **-лые** – псевдоперетинокри́льці (-ців).

Ложносвиде́тельский, *см.* **Лжесвиде́тельский.**

Ложносетчатокры́лый, *энтом.* – псевдосітчастокри́лий. **-лые** – псевдосітчастокри́льці (-ців).

Ло́жность – неправди́вість, фальши́вість, (*лживость*) брехли́вість, облу́дність, (*ошибочность*) хи́бність, помилко́вість (-ости). **-ность** *показания* – неправди́вість свідчення. **-ность** *показания* – фальши́вість стано́вища. **-ность** *предположения* – неправди́вість (хи́бність, помилко́вість) здо́гаду. **-ность** *толкования* – хи́бність (помилко́вість) тлума́чення.

I. Ло́жный – 1) (*о постели*) ліжко́ви́й; 2) (*о ложе ружья*) прикла́довий. *Срв.* **Ложево́й 1.**

II. Ло́жный – неправди́вий, непра́вий, фальши́вий, криви́й, (*грубо*) бре́ханий, (*лживый*) брехли́вий, облу́дний, (*ошибочный*) хи́бни́й, помилко́вий. [На твоїм олтарі́ неправди́вим бога́м чужозе́мці вого́нь запали́ли (Л. Укр.). Раціоналі́зм визнає́ незрозумі́лі я́вища за нереа́льні, за неправди́ві (Крим.). Фальши́ва траге́дія (Куліш). Щи́рість бре́хана прива́блює вас (Самійл.)]. **-ный** *взгляд на вещи* – непра́вий (хи́бни́й, помилко́вий) по́гляд (-ду) на ре́чі. **-ный** *донос* – неправди́ва (*грубее* брехли́ва) до́казка, (*клевета*) на́клеп (-ну). **-ный** *камень* – фальши́вий ка́мінь (-меня), ро́блений самоцві́т (-ту). **-ный** *классицизм* – псевдокласици́зм (-му). **-ная** *клятва, присяга* – крива́ (фальши́ва) при́ся́га (кля́тьба́), кривопри́ся́га. **-ный** *кристалл* – фальши́вий криста́л (-лу). **-ное** *обвинение* – неправди́ве обвинува́чення. **-ное** *обещание* – неправди́ва, неправдомо́вна (*грубо* брехли́ва) обі́цянка. **-ный** *ответ* – неправди́ва ві́дповідь (-ди). **-ное** *положение* – фальши́ве, непе́вне стано́вище. **-ный** *поступок* – фальши́вий, облу́дний учи́нок (-нку). **-ный** *путь* – хи́бна́ доро́га, хи́бна́ путь (-ті́), (*неверный*) непе́вна путь. **-ное** *самолюбие* – фальши́ва амбі́ція. **-ный** *свидетель* – неправди́вий (фальши́вий) сві́док (-дка), кривосві́док. **-ное** *свидетельское показание* – фальши́ве свідо́цтво, неправди́ве (непра́ве) сві́дчення, кривосві́дчення. [Непра́вим сві́дченням себе́ він ду́мав обрятува́ти (Грінч.)]. *Давать* **-ное** *показание* – кривосві́дчити. **-ный** *слух* – неправди́ва, ви́думана (*грубо* брехли́ва) чу́тка. **-ное** *солнце*, **-ная** *луна* – фальши́ве (неспра́вжнє) со́нце, фальши́вий (неспра́вжній) мі́сяць (-ця). **-ный** *способ* – фальши́вий спо́сі́б (-собу). [Пе́рстінь, фальши́вим спо́собом ви́роблений (Гнід.)]. **-ный** *стыд* – фальши́вий со́ром (-му). **-ное** *суждение о ком, о чём* – непра́ве мірко́вання про

ко́го, про що. **-ная** *тревога* – фальши́ва триво́га. **-ное** *учение* – неправди́ва (непра́ва, облу́дна) нау́ка; *срвн.* **Лжеуче́ние. -ный** *шаг* – непе́вний (хи́бни́й) крок. [Че́рез оди́н непе́вний крок заги́нула вся спра́ва. (М. Грінч.)]. *Сделать* **-ный** *шаг* – зроби́ти непе́вний (хи́бни́й) крок.

Ложо́к – 1) (*долинка*) уло́го́винка, ви́долинок (-нка), до[і]ло́к (*р.* до[і]лка́), ви́балок (-лку), ви́балочок (-чка), ба́лочка, пере́балок, ви́ярок (-рку), ло́щи́нка, лощо́ви́нка, доли́нка, запа́динка, жоло́бинка, *ласк.* до́лонько, до́лочко (-ка, *м. р.*); 2) обліжо́к (-жка́); 3) (*у каменотёсов*) рівчачо́к (-чка́), жолобо́к (-бка́); (*у каменщиков*: *о кладке кирпича*) до́вжик (-ку). *Срв.* **Лог.**

Ло́жчатый – ложка́стий, ложкува́тий.

Ложь – непра́вда, (*грубее*) брехня́, (*вульг., диал.*) брех (-ху), (*редко, устар.*) лжа, олжа́, лож (*р.* лжи), (*фальшь*) ф[хв]альш (-шу, *м. р.*); *ум.* непра́вдонька, брехе́нька. [Вся́ка непра́вда – гріх (Номис). А непра́вда-ж! я того́ не каза́в (Сл. Гр.). Що пра́вда, то не брехня́ (Грінч.). Обіця́ла гости́нця, дак оце́ й принесла́, щоб не буть у бреху́ (Переясл.)]. **Ложь** *о ком* – брехня́ про ко́го, (*действие*) набрі́хування на ко́го. *Это похоже больше на* **ложь**, *чем на правду* – це бі́льше на брехню́ скида́ється, ніж на пра́вду; це мо́же й пра́вда, та щерба́та (щерба́те́нька). *Сплетение* **лжи** – клубо́к брехе́нь. *У него что ни слово, то* **ложь** – він з бре́хнею не розмина́ється; віц що не ска́же, то збре́ше. *Он ни на шаг без* **лжи** – він що ступне́, то й (з)брехне́. *Это явная* **ложь** – це види́ма (очеви́дна) непра́вда (брехня́). *Чистейшая* **ложь** – справжні́сінька брехня́. *Уличать, (из)обличать во* **лжи** *кого* – виявля́ти (виво́дити, вика́зувати) брехню́ чиюсь, кого́сь. *Обвинять во* **лжи** *кого* – винува́тити, обвинува́чувати в брехні́ кого́, брехню́ завдава́ти кому́. [Мені́ старі́й та брехню́ завдала́ (Грінч.)]. *Приобретать, приобрести* **-жью** *что* – здобува́ти, здобу́ти брехне́ю, (*вульг.*) вибрі́хувати, ви́брехати що. [Ци́ган що ви́бреше, те й його́ (Рудч.)]. *Оправдываться, оправдаться, отделываться, отделаться* **-жью** – вибрі́хуватися, ви́брехатися, відбрі́хуватися, відбреха́тися. [Брехне́ю не ви́брешешся (не відбре́шешся) (Номис)]. *Оправдывание себя посредством* **лжи** – вибрі́хування, відбрі́хування.

Лоза́ – 1) (*прут*) лози́на, рі́зка, прут (-та); *см.* **Лози́на, Пру́т(ик), Хворости́на**; 2) (*ствол кустового растения*) лоза́. *Виноградная* **-за́** – виногра́дна (ви́нна) лоза́; виногра́дина, *соб.* виногра́ддя (-ддя). [Тут, де цвіту́ть троя́нди, де виногра́дина в'є́ться (Грінч.)]; 3) *бот.* Salix L. – лоза́, (*верба, ива*) верба́. [Люди гну́ться, як ті ло́зи, куди́ ві́тер віє (Шевч.)]. *Корзинная* **-за́**, S. viminalis L. – верболі́з (-ло́зу), лоза́ (верба́) кошика́рська. *Красная* **-за́**, S. amygdalina L. – білота́л (-лу). *Остролистная* **-за́**, S. acutifolia Willd. – шелюга́, шевлю́г, ше́люг (-га). [Слизьки́й, як в'юн, гнучки́й, як шевлю́г (Ком. Пр.)].

Ло́зан – лоза́н (-на́). [До́брих лозані́в йому́ вси́пали – до́вго спи́ну чу́хатиме (М. Грінч.)].

Лози́на – лози́на, *соб.* лози́ння (-ння), *ув.* лозиня́ччя (-ччя). [Іде́ свекру́ха з до́вгою лози́ною (Гнід.)].

Лози́нка – лози́нка.

Лози́нник, *см.* **Лозня́к.**

Лози́ночка – лози́ночка, лози́нонька.

Лози́шка – лозячо́к (-чка́).

Лози́ща[е] – лози́ще, лози́сько.

Ло́зка – лі́зка. *Песчаная* **-ка**, *бот.* Salix repens L. var. rosmarinifolia W. et. Gr. – ницелі́з, мишолі́з (-ло́зу), лі́зка піща́на.

Лозни́к, *см.* **Лозня́к.**

Лознико́вый – лозни[я]ко́вий.

Ло́зный – (*о виноградной лозе*) ло́зяний, виногра́дний, виногра́довий.

Лозня́к – лозни́[я́]к (-ку), ло́зи (*р.* ліз), лозина́, лози́ння; верболі́з (-ло́зу); (*из остролистной* **-зы**) ше(в)люжи́ння (-ння). [По блиску́чій воді́, по густі́й лозині́ червоня́ста зоря́ розлива́ється (Самійл.)].

Лозо́вина – лозо́вина.

Лозо́вник, *см.* **Лозня́к.**

Ло́зовый – лозо́вий. **-вая** *корзина* – лозо́вий ко́шик, лозни́к (-ка́), сапе́т (-ту).

Ло́зочка – лі́зочка, лі́[о́]зонька.

Ло́зунг – га́сло, ло́зунг (-гу), кли́ча. [«Брід перейшо́в», – се га́сло ті́льки ти, та вартови́й, та я і бу́дем зна́ти (Грінч.). Га́слом ста́ло: «осві́та й нау́ка» (Вороний). Ки́дав у юрбу́ демагогі́чні ло́зунги (Пролет. Пр.). На́ша кли́ча – «все для пролетарія́ту» (Київ)].

Лозунги́ст – лозунгі́ст (-та), гасля́р (-ра), гасло́вець (-вця).

Лозьё – лі́ззя (-ззя), пру́ття (-ття), хворости́ння (-ння), рі́щя (-щя), (*мелкий валежник*) хмиз (-зу).

Лой – лій (*р.* ло́ю).
Лойа[я]ли́зм *и* **Лойа́[я́]льность** – лойялі́зм (-му), лойя́льність, вірнопідда́ність (-ности).
Лойа́[я́]льно, *нрч.* – лойя́льно, вірнопідда́но, по-вірнопідда́нському.
Лойа́[я́]льный – лойя́льний, (*верноподданнический*) вірнопідда́нський, вірнопідда́нчий.
Ло́йник, *бот.* Brunella vulgaris L. – суховéршки (-ків) (звича́йні).
Ло́йный – лойови́й. **-ная** *свечка* – лойова́ сві́чка.
Лока́ла – 1) (*м. р.*) похлі́бець (-бця), похлі́бця (-ці, *м. р.*), лизу́н (-на́), підли́за; (*ж. р.*) похлі́бниця, підли́за; *срв.* **Прихлеба́тель**; 2) п'янюжка, п'яни́чка (*общ. р.*); *см.* **Пья́ница**; 3) (*лакей*) лаки́за, лаку́за.
Локализа́тор – локаліза́тор (-ра).
Локализа́ция – 1) (*действие*) локалізува́ння, *оконч.* злокалізува́ння; 2) (*и действие и результат*) локаліза́ція.
Локализи́рование *и* **Локализова́ние** – локалізува́ння, локаліза́ція.
Локализи́ровать, -ся *и* **Локализова́ть, -ся** – локалізува́ти, -ся, *сов.* злокалізува́ти, -ся, бу́ти (з)локалізо́ваним. **Локализи́рованный** – (з)локалізо́ваний.
Лока́льный – лока́льний, місцéвий.
Лока́ние – хлеп[б]та́ння, хльоп[б]та́ння, хлиста́ння, гло́хтання.
Лока́ть, ла́кивать, локну́ть – хлеп[б]та́ти (-п[б]чу́, -п[б]чеш), хлеп[б]ну́ти, (*диал.*) хльоп[б]та́ти, хльобну́ти, хлиста́ти (хлищу́, -щеш) *и* хли́ськати (-каю, -єш), хлисну́ти, гло́хтати. [Не пога́не мо́ре, що соба́ки хлéпчуть (Номис). Соба́ки хльо́пчуть во́ду (Харківщ.). Он-де кіт щось із глéчика хли́ще (Козолеч.)].
Лока́ут, -утный – лока́вт (-ту), -втовий.
Локомоби́ль – локомобі́ль (-лю *и* -ля), парови́к (-ка́).
Локомоби́льный – локомобі́льний, локомобі́льовий, паровико́вий, парови́чний.
Локомоти́в – локомоти́в (-ва, *м. р.*) *и* локомоти́ва (-ви, *ж. р.*), паротя́г (-гу), парові́з (-во́за), парови́к (-ка́). [Парови́к ва́жко зідхну́в, спо́внений си́ли (Коцюб.)]. **-ти́в** *аккумуляторный* – акумуляторотя́г (-гу).
Локомоти́вный – локомоти́вний, паротя́говий, парово́зовий, паровико́вий, парови́чний.
Локомото́р, -то́рный – локомото́р (-ра), -то́ровий, -то́рний.
Ло́кон – ло́кон (-на), ку́чер (-ря), ку́дер (-деря *и* -дря), кучери́на, пу́кля (-лі, *ж. р.*) *и* (*реже*) пу́коль (-кля, *м. р.*), (*ирон.*) пéлех (-ха), (*на висках*, *ирон.*) пейс (-са). [Ло́кон, що пи́лом укри́всь (Крим.). Про́філь молодо́ї жі́нки, до́вгий чо́рний ку́чер подо́вж щоки́ (Кінець Неволі). Дві пу́клі на виска́х (Крим.). Пéлехів собі́ на голові́ наноби́ла (Липовеч.)]. **-ны** – ло́кони (-нів), ку́чері, ку́дері (-рів), пу́клі (-лів). *Мелкий* **-кон,** *см.* **Ло́кончик.** *Волосы, завитые* **-нами** – с[за]кучеря́влене, позакучеря́влюване воло́сся.
Ло́кончик – ло́кончик, кучéрик, кучери́нка, пу́колька; (*мелкие* **-ки** *на висках у женщины*) фі́ґлі (-лів). [Хилитнéш єди́ну кучери́нку, – і Кита́й і І́ндія підда́ні (Крим.)].
Локотни́к (*в боевых доспехах*) – локотни́к (-ка́), налоко́тник (-ка).
Локотни́к – 1) (*кресла, дивана*) пору́ччя (-ччя), по́ручні (-нів, *мн.*), ру́чка. [Переноснé лі́гво, – срі́бні стовпці́, золоті́ пору́ччя (Біблія)]; 2) *телеф.* – підлоко́тник.
Локотно́й, *см.* **Локтево́й.**
Локото́к, Локото́чек (*часть руки*) – лі́ктик (-ка), лі́ктичок, локото́чок (-чка). [О́пух пішо́в за доло́ню, ма́ло не до лі́ктика (Г. Барв.). На круглéньких локото́чках ямочки́ (М. Вовч.)]. *Дай с ноготок, запросит с* **-то́к** – ти йому́ колосо́к, а він ці́лий сніпо́к; ти йому́ пу́чку, а він хап за ру́чку!
Ло́коть – 1) (*часть руки*) лі́коть (*р.* лі́ктя, *мн.* лі́кті, -тів). [Широ́кі рукави́ закача́лись до лі́ктів (Н.-Лев.)]. *Высотою по* **-коть** – по лі́коть заввишки. *Идти* **-коть** *в* **-коть** – іти́ лі́коть до лі́ктя (лі́коть-у-лі́коть, по́руч, по́(с)пліч). *Жить под свой* **-коть** – все собі́ собі́чити, все до сéбе га́рбати. *Сидеть, опершись на* **-кти** – сиді́ти спéршися на лі́кті, ліктюва́ти. *Близок* **-коть** *да не укусишь* – бли́зько лі́коть, та не вку́сиш (Номис). **-коть** *грабельный* – лі́коть грабéльний; 2) (*часть рукава*) лі́коть (-ктя). [Дід його́ був про́стий коза́к; ба́тько тер лі́кті у яко́мусь суді́ (Кониськ.)]. *Он ходит с разорванными* **-тями** – лі́кті йому́ повила́зили; 3) (*мера длины*) ло́[і]коть (*р.* ло́[і]ктя, *р. мн.* ло́[і]ктів *и* локо́[і]т). [На два ло́кті ко́жда ло́жка (Рудан.). Хай сто локо́т полотна́ ви́тче (Козелеч.). За зи́му надба́ла полотна́ сто локі́т (Богодух.)]; 4) (*изгиб, излом, колено*) залі́[о́]м (-ло́му), за́крут, за́ворот (-ту), за́вороть (-ти), колі́но, криву́ля. *Речка течет* **-тя́ми** – рі́чка течé колі́нами (зало́мами, за́крутами).
Локсодро́мия *и* **Локсодроми́ческая** *линия*, *морск.* – локсодромі́чна лі́нія.
Локтева́тый – (*дещо, трохи*) ліктюва́тий, зало́мистий, колінкува́тий *и т. п.*; *срв.* **Локти́стый.**
Локтево́й – лі[о]ктьови́й. **-вая** *кость* – ліктьова́ кість (*р.* ко́сти), кі́стка.

Локти́стость – ліктюва́тість, зало́мистість, закру́тистість, (по)кру́ченість, колінкува́тість (-ости).
Локти́стый – ліктюва́тий, зало́мистий, закру́тистий, кру́чений, покру́чений, колінкува́тий, криву́льча(с)тий.
Локти́ще – лікття́ка, лікти́сько.
Локче́ние – карбува́ння.
Локчи́ть, -ся (*о брёвнах*) – карбува́ти, -ся.
Лом – 1) *см.* **Лома́ние**; 2) (*обломки*) лім (*р.* ло́му), ла́мань (-ни); (*только металла*) брухт (-ту); (*стекла, глин. изделий*) бій (*р.* бо́ю). [Розва́лювали буди́нок і наробили бага́то ло́му (Правн. Сл.). Назбира́ла ло́му вся́кого та продала́ за три карбо́ванці (Київщ.). Ки́нь те залі́зо в брухт (Липовеч.) Кампа́нія збира́ння бру́хту (Пролет. Пр.). Пога́но довезли́ по́суд: бо́ю бага́то наробили (Київщ.)]. *Железный* **лом** – залі́зний брухт, ла́мане залі́зо. **Лом** *металла* – метале́вий брухт. *Продавать серебро в* **лом** – продава́ти срі́бло на лім. *Шоколад*(*ный*) **лом** – шокола́дний лім; 3) (*бурелом*) лі[о]м (*р.* ло́му), вітроло́м (-ло́му). [Ой, піду́ я в ліс по дро́ва та наберу́ ло́му (Пісня)]; 4) (*орудие*) лом (*р.* ло́ма); (*с расширением на конце*) копани́ця; (*для ломки льда*) пробі́й (-бо́ю), плі[е]шня́, пле́шень (-шня), шемі́нь (-ме́ня) (Вас.). [Розби́в ло́мом две́рі (Київщ.)]. **Лом** *лапчатый* – лом лапа́(с)тий, ла́па; 5) *см.* **Ломо́та**; 6) (*суматоха*) розгардія́ш (-шу́), гарми́дер (-ру), метушня́, ша́рварок (-рку); 7) (*крюк, петля*) клюка́, клю́чка.
Лома́ка – 1) (*спесивец*) при́нда (*общ. р.*), чванько́ (*м. р.*); 2) *см.* **Кривля́ка.**
Лома́ние – 1) ламання; (*вдребезги*) трощі́ння; (*камня*) биття́, лупа́ння; (*строения*) розбира́ння *и т. п.*; *срв.* **Лома́ть. -ние** *посевов* – двої́ння; (*бороной*) боронува́ння, скоро́діння; (*ралом*) перера́лювання сі́ву (посі́ву, за́сіву, за́сівку). **-ние** *копий* – лама́ння, трощі́ння списі́в; 2) викривля́ння; *срв.* **Кривля́ние**; 3) (*церемонничание*) мані́рність (-ности), пиша́ння; (*чванство*) велича́ння, бундю́чення.
Ло́ман(н)о, *нрч.* – ла́мано. **-но** *говорить* – ла́маною (калі́ченою) мо́вою говори́ти, язика́ лама́ти, (*диал.*) ви́вертом говори́ти. [Ото́й яко́сь куме́дно ви́вертом гово́рить (Сл. Гр.)].
Лом(а)ну́ть – опері́щити, сви́снути, теле́пнути, (*хлестнуть*) стьобону́ти, хви́снути кого́ чим.
Ло́ман(н)ый, *прлг.* – ла́маний, ло́млений. **-ная** *линия* – ла́мана лі́нія. **-ное** *число* – дріб (*р.* дро́бу). **-ного** *гроша не стоит* – ла́маного шага́ (ше́ляга) не варт. *Он говорит* **-ным** *французским языком* – він гово́рить ла́маною (калі́ченою) францу́зькою мо́вою.
Ло́мань, *см.* **Лом 2.**
Лома́ть, ломну́ть – 1) лама́ти (-ма́ю, -ма́єш *и* ламлю́, ла́млеш), ломи́ти (-млю́, -миш), ло[а]мну́ти; (*крушить*) тро́щити; *срв.* **Ломи́ть 1**. [То не ві́тер, то не бу́йний, що ду́ба ламає (Шевч.). Страх ла́мле життя́ (Коцюб.). Ду́рень і м'я́ло ло́мить (Номис). Ки́далися трощи́ти все, що нага́дувало їм про ї́хню ганьбу́ (Єфр.)]. **-ма́ть** *себе над чем голову* – моро́чити, лама́ти, суши́ти собі́ го́лову (мо́зок), мізкува́ти, крути́ти мо́[і]зком над чим, моро́читися коло чо́го, над чим. [Бідола́шна Мару́ся моро́чила собі́ го́лову і з ту́гою безнаді́йною впевня́лася, що пособи́ти вона́ нічи́м не мо́же (Грінч.). Мірку́ю собі́, го́лову лама́ю, а не тя́млю, як ді́йти́ до кра́ю (Кониськ.). Даре́мне крути́в мі́зком над загадко́вою спа́дщиною, що мені́ діста́лася (Крим.)]. **-ма́ть** *дверь* – лама́ти, би́ти две́рі. [Одчиня́й! Лама́йте две́рі! (Шевч.)]. **-ма́ть** *камень, соль* – лама́ти, би́ти, лупа́ти ка́мінь, лупа́ти сіль. [Би́ли ка́мінь під горо́ю, хра́ми будува́ли (Рудан.). Оста́вся він у Криму́, лупа́є сіль вагову́ (Рудч.)]. **-ма́ть** *комедию, см.* **Коме́дия 3**. **-ма́ть** *коноплю* – би́ти, те́рти, лама́ти коно́плі. **-ма́ть** *копья* – лама́ти, трощи́ти спи́си; *см.* **Копьё 1**. **-ма́ть** *на куски что* – трощи́ти, лама́ти (*и* трощи́ти) на дрі́зки́ (*диал.* на дру́зки́), на дрі́[у́]зочки, на скалки́, на г[к]аму́з що. [Трощі́те со́сну на дрі́зки́ (Чуб.)]. **-ма́ть** *мёд* – підрі́зувати ву́лика. **-ма́ть** *овёс, яровое* – двої́ти, (*бороной*) боронува́ти, борони́ти, скоро́дити, (*ралом*) перера́лювати ове́с, ярину́. **-ма́ть** (*заламывать*) *руки* – лама́ти, ломи́ти, зала́мувати ру́ки. [Лама́є ру́ки ста́рець (Франко). Умлі́ває, ло́мить ру́ки (Рудан.). Блага́ла, зала́муючи ру́ки (Коцюб.)]. **-ма́ть** *старые порядки* – лама́ти, (*сильнее*) ни́щити старі́ зви́ча́ї. **-ма́ть** *строение, дом* – розбира́ти, буря́ти буді́влю, буди́нок (ха́ту). **-ма́ть** (*собирать*) *табак* – руба́ти тютю́н, (*обрывать листья*) обрива́ти тютю́н. **-ма́ть** *целину* – ора́ти (ворушити) ціли́ну́, ора́ти пар, облі́г (-ло́гу). **-ма́ть** *язык* – лама́ти язи́к (язика́). [Та говори́-бо по-лю́дському, не лама́й язика́ (Богодух.)]; 2) *безл. Ветром* **-ет** *лёд* – ві́тер лама́є лід (кри́гу). *Меня* **-ет** – мене́ ло́мить, мне, тре, (*корчит*) судо́мить; *срв.* **Ломи́ть 2**. **Ло́ман(н)ый**, *нрч.* – ла́маний, ло́млений; тро́щений; би́тий, лу́паний *и т. п.*; *срв.* **Ло́ман(н)ый**, *прлг.* **-ная** *посуда* – би́тий по́суд.
Лома́ться – 1) лама́тися, ломи́тися, (*на мелкие куски, в дребезги*) трощи́тися; (*страд. з.*) бу́ти ла́маним, ло́мленим, тро́щеним; *срв.* **Ломи́ться.** [Пога́ні голки́ – не лама́ються, а

гну́ться (Київщ.). Щáстя на колíні не лóмиться (Номис)]. *Камень* **-мáется** (*крошится*) – кáмінь кри́шиться. *Здесь* **-мáется** *наилучший камень для мельничных жерновов* – тут б'ють (лупáють) найкрáще млинóве камíння. *Этот дом будет* **-ться** – цей буди́нок розбирáтимуть; 2) вилáмуватися, викривля́тися, вивертáтися, викру́чуватися; *срв.* **Кривля́ться.** [Нап'ється п'я́ний, вилáмується, чорт бáтька зна що язикóм плéще (Козелеч.)]; 3) (*чиниться, церемониться*) мані́ритися, пишáтися. [Не люблю́ я таки́х гóстей: як почну́ть мані́ритися, як почну́ть пишáтися, то аж упрíєш, пóки до чóго припрóсиш (М. Грінч.)]; 4) (*упрямиться*) кобени́тися, комизи́тися, коцю́битися, опинáтися, огуря́тися; 5) (*важничать перед кем*) величáтися, чвáнитися, при́ндитися, бундю́читися, пиндю́читися, (г)инди́читися перед ким. [Отó величáється перед людьми́, нáче спрáвді не знáти якé цабé (Київщ.)]; 6) (*издеваться над кем*) знущáтися з кóго; 7) (*бороться*) борóтися, борюкáтися з ким; 8) (*о коровах в течке*) полювáти, бíгати.

Ломáшник – 1) лі[о]м (*р.* лóму), ломáччя (-ччя), хмиз (-зу); *срв.* **Лом 3**; 2) *бот.*, Salix amygdalina L. – білотáл (-лу).

Ломáющийся, *прлг., см.* **Лóмкий.**

Ломбáрд – ломбáрд (-ду).

Ломбáрдный – ломбáрдовий. **-ная** *квитанция* – ломбáрдовий квитóк (-тка́).

Лóмбер – лóмбер (-ра).

Лóмберный – лóмберний. **-ный** *стол* – ломберний стіл (*р.* стола́).

Лóмик – лóмик (-ка).

Ломи́кáмень, *бот.* – Saxifraga L. – ломи́камінь (-меня).

Ломи́ть – 1) ломи́ти, ламáти; *Срв.* **Ломáть 1**. [Вíтер віє, гíлля лóмить (Грінч. III)]; 2) (*о ломоте в костях, безл.*) ломи́ти, крути́ти, (*корчить*) судóмити що, в чóму, ломотíти в чóму. [Спи́ну мені лóмить (Київщ.). На негóду у кісткáх мені кру́тить (Київщ.). У мáтері судóмить ру́ку (Н.-Лев.). Ломоти́ть у костя́х (Верхр.)]; 3) **-ми́ть** *цену* – ломи́ти, гну́ти, загинáти, гили́ти, заги́лювати (*запрашивать*) прáвити, заправля́ти ці́ну. [Ку́ме! кажíть мéнше – ломíть мéнше (Мирн.). Таку́ ці́ну загинáє, що ніхтó такóї не дасть (Брацлавщ.). А скíльки він з нас ги́лить? Хіба не сто карбóванців? (Звин.)]; 4) (*налегать*) налягáти, (*напирать*) напирáти, натискáти *и* нати́скувати; (*натуживаться*) нату́жуватися. *Ветер так и* **-мит** – вíтер так (з ніг) і вáлить; 5) пéрти (пру, преш), пéртися, пхáтися, лíзти, су́нути(ся); *срв.* **Ломи́ться 2**. *Он* **-мит** *прямо в комнату* – він прéться, пхáється, лíзе пря́мо (прóсто) до кімнáти (до хáти), в кімнáту (в хáту).

Ломи́ться – 1) ломи́тися, ламáтися; *срв.* **Ломáться 1**. **-ться** *под тяжестью чего* – ломи́тися, ламáтися, угинáтися під вагóю чогó. *Полки* **-тся** *от книг* – полиці вгинáються від книжóк. *Яблок так много, что ветви* **-тся** – я́блук такá си́ла, що гілки́ ламáються (лáмлються). *Столы* **-лись** *от кушаний* – столи́ вгинáлися від страв; 2) *куда* – си́лою вдирáтися, добивáтися, добувáтися (силóміць) куди́, у що, до чóго; *см.* **Ломи́ть 5**. [Грюкотя́ть у двéрі, добувáються в хáту (Брацлавщ.)]. **-ться** *в открытую дверь* – добивáтися у відчи́нені двéрі, тóргати (у) відчи́нені двéрі.

Ломи́ха – лихомáнка; *срв.* **Лихорáдка.**

Ломи́ще – 1) (*орудие*) ломи́ще, ломи́сько; 2) *см.* **Лом 3.**

Лóмка – 1) ламáння, *оконч.* зламáння; *см.* **Ломáние 1**. **-ка** *камня* – ламáння (биття́, лупáння) кáменю. [Лупáння кáменю (Франко)]. **-ка** *каменная, см.* **Каменолóмня. -ка** *табаку* – рубáння тютюну́, (*обрывание листьев*) обривáння тютюну́; 2) (*перен.: переустройство*) ламáння, *оконч.* зламáння, (*сильнее*) трощíння. [Ламáння старóго суспíльства й будувáння новóго (Азб. Комун.)]; 3) *см.* **Лом 6.**

Лóмкий – ламки́й, лімки́й (*редко* ломки́й), ламу́чий, (*хрупкий*) крихки́й, кришки́й. [Ламки́й ремíнь (Звин.). Ті скéлі були́ з лімкóго камíння (Крим.). Це залíзо ковкé, а це ломкé (Яворн.). Оси́ка – ламу́че дéрево (Сл. Гр.). Це залíзо погáне – крихкé (Київщ.)].

Лóмко, *нрч.* – лáмко, лíмко, кри́хко.

Ломковáтость – ламкувáтість, лімкувáтість, крихкувáтість (-тости).

Ломковáтый – ламкувáтий, лімкувáтий, крихкувáтий.

Лóмкость – лáмкість, лíмкість, кри́хкість (-кости).

Ломлéние – ломíння, лóмлення; *см.* **Ломáние 1.**

Ломли́вость – чванли́вість, чваньковитість, пихá; комизи́стість, упéртість; прóханість (-ости).

Ломли́вый – (*спесивый*) чванли́вий, чваньковитий, пихáтий; (*упрямый*) комизи́стий, упéртий, (*сущ.*) комизá (*общ. р.*); (*чинящийся*) прóханий.

Лóмня – лóмище *и мн.* лóмища, лíмня, копáльня, (*камня*) каменя́рня; *см.* **Каменолóмня.**

Ломовáтость – ломакувáтість, незгрáбність (-ости).

Ломова́тый – ломакува́тий, незгра́бний; *срв.* **Неуклю́жий** *и* **Топо́рный.**
Ломови́к – 1) (*ломовой конь*) биндю́жний (вантáжний, возови́й) кінь (*р.* коня́), тяглови́к, возови́к (-ка); 2) (*ломовой извозчик*) биндю́жник (-ка), тяглови́к (-ка́); 3) *см.* **Крю́чник 1.**
Ломови́тый – ду́жий, кремезни́й, дебе́лий, ломува́тий (Верхр.); *срв.* **Дю́жий.**
Ломово́й – (*служащий для ломанья*) ломови́й; (*грузовой*) вантáжний, тяглови́й. **-во́й** *волос* – си́ве з кло́поту воло́сся. **-ва́я** *дорога* – вибо́їста (грудна́) путь (доро́га). **-вы́е** *дроги, роспуски* – биндюги́ (-гів), биндю́г (-га́). **-вое** *железо* – (залі́зний) брухт (-ту). **-вой** *извозчик, см.* **Ломови́к 2**. **-ва́я** *лошадь, см.* **Ломови́к 1**. **-ва́я** *скотина* – тягло́. **-вая** *работа* – важка́ пра́ця, (*стар.*) кана́льська робо́та.
Ломо́к – відла́мок, відло́мок, ула́мок (-мка), окру́шина.
Ломоно́с, *бот.* Clematis L. – ломині́с (-но́су), косма́ч (-чу́).
Ломо́та – 1) (*ощущение*) ломо́та, лама́ння (-ння). [Ревмати́чна ломо́та в костя́х (Крим.)]; 2) (*болезнь, причин.* **-ту**) ломо́та, ломе́ць (-мця́), госте́ць (-стця́), гризь (-зю, *м. р. и* -зи, *ж. р.*), *ув.* гризови́ще; (*только у скота*) опі́й (*р.* опо́ю). [Коли́сь і в ме́не був ломе́ць за молоди́х літ (Васильківщ.). Я стара́, госте́ць мене́ так му́чить: сеньйо́ра ба́чить, як напу́хли ру́ки? (Л. Укр.). В руці́ гризь (Звин.). У худо́би «опо́єм» узагалі́ назива́ємо ті хворо́би, що у люде́й зву́ться ревмати́змом, засту́дою або ломо́тою (Корольов)].
Ломо́тный – ломо́[і]тний, ломце́вий, (*ревматический*) ревмати́чний. [Ломо́тний біль (М. Грінч.)]. **-ная** *трава* – *бот.* Geranium sanguineum L. – жураве́ць (-вцю́) (крива́вий), мирзі́лля.
Ломото́к, Ломото́чек, *см.* **Ло́мтик.**
Ло́мо́ть – ски́ба, шмато́к (-тка́), кусо́к (-ска́). **-мо́ть** *хлеба* – ски́ба, ски́бка, шмат (-та), шмато́к (-тка́), лу́ста, лу́стка, кру́мка, кі́мса хлі́ба, (*зап.*) ба́йда, байди́ця хлі́ба; (*большой*) парти́ка хлі́ба; (*отломанный*) ла́манець (-нця); *срв.* **Ло́мтик.** [Відрі́зана ски́ба від на́шого хлі́ба (Квітка). Врі́зав собі́ ски́бку хлі́ба (Звин.). У ме́не лу́сти хлі́ба нема́ (Черкащ.). Урі́зала хлі́ба дві кру́мки (Проскурівщ.). Ускo̕чиш у ха́ту та одлу́пиш кі́мсу хлі́ба (Борзенщ.). Ма́ти дала́ дити́ні парти́ку хлі́ба в ру́ку (Звин.). Ішо́в ста́рець по доли́ні, з ламанця́ми у торби́ні (Гліб.)].
Ломтева́тый – скиби́стий, скибча́стий. [Скибча́ста ди́ня (Сл. Гр.)].
Ломтево́й – скибко́ви́й, шматко́ви́й.
Ломти́стый, *см.* **Ломтева́тый.**
Ло́мтик – ски́бка, ски́бочка, шмато́чок, кусо́чок (-чка). **-тик** *хлеба* – ски́бка, ски́бочка (*ласк.* ски́бонька), шмато́чок, лу́сточка, кру́мочка хлі́ба. [У того́ чолові́ка й ски́бочки (свого́ хлі́ба) не було́ (Коцюб.)]. **-тик** *арбуза, яблока, лимона* – ски́бка (ски́бочка) кавуна́, я́блука, цитри́ни (лимо́ни), кружа́лочка цитри́ни (лимо́ни). [Порі́зала каву́н на скибки́ (Звин.). Розрі́жеш я́блуко і даси́ по ски́бочці (Г. Барв.)]. **-тик** *сала, мяса* – шмато́чок, крише́ник (-ка) са́ла, м’я́са, лу́стка м’я́са. [Ось на тобі́ сальця́ крише́ник (Грінч.)].
Ломти́ть, -ся – лама́ти, -ся *или* рі́зати, -ся на ски́би, на скибки́, на шматки́ *или* ски́бами, скибка́ми, шматка́ми *и т. п.*; (*на грубые ломти*) батува́ти, -ся; *срв.* **Ло́мо́ть, Ло́мтик.**
Ломти́шко – скиби́на, шмати́на.
Ломти́ще – скиби́ще, скиби́сько, шмату́ра, кусма́н (-на), (*хлеба ещё*) парти́ка; *см. ещё* **Кус** 1.
Лому́шка, *см.* **Ло́мня.**
Ло́мче – 1) (*ср. ст. от прлг.* **Ло́мкий**) ламкі́ший, лі[о]мкі́ший, крихкі́ший; 2) (*ср. ст. от нрч.* **Ло́мко**) ламкі́ше, лімкі́ше, крихкі́ше.
Ломщи́к (*камня*) – каменя́р (-ра́).
Лонгиметри́ческий – лонгіметри́чний.
Лонгиме́трия, *геом.* – лонгіме́трія.
Лонгса́линг, *морск.* – лонгса́лінг (-га).
Лонжеро́н, *авиац.* – лонжеро́н (-на). [Ла́зив по кри́лах літака́, гада́ючи, чий заміни́ти розби́тий лонжеро́н (Кузьмич)].
Ло́нзик, *пт.* Tringa – коловóдник.
Ло́но – 1) (*грудь*) ло́но (-на *и редко* -ня), на́дро, пе́рси *и* пе́рса (*р.* перс), гру́ди (-дей). [Бризки́ на во́дяне ло́но упа́ли (Грінч.). Молоди́ця молода́я щось до ло́ня пригорта́є (Шевч.). Неха́й госпо́дь її при́йме, мою́ голу́боньку, на своє́ на́дро (М. Вовч.)]. *На* **-не** *природы* – на ло́ні приро́ди. [На ло́ні ма́тери на́шої приро́ди відпочи́немо (Мирн.)]; 2) (*недра, утроба*) ло́но, на́дро. [Ма́тінко моя́ ріднe̕сенька, чи проклья́в мене́ в тво́їм ло́ні хто? (Франко). Не при́ймеш кісточо́к мо́їх у рі́дне на́дро, де лежи́ть старе́нький ба́течко (Основа)]. **-но** *Авраама, Авраамово* – ло́но (на́дро) Авраа́мове, на́дра Авраа́мові.
Ло́нный – ло́новий. **-ная** *кость* – ло́нова кі́стка; *см.* **Лобко́вая** *кость.*

Лонча́к *и* **Лонша́к** – торішня́к, річня́к, годови́к (-ка́); *срв.* **Годова́лый.** [Бичо́к-торішня́к (Сл. Гр.)].
Лонша́чка (*о кобылке*) – однолі́тня коби́лка (лоши́ця), стригу́ха.
Ло́пала – 1) (*обжора*) жеру́н (-на́), -ру́нка, ненаже́ра, прожéра (*общ. р.*); 2) базі́кало (*общ. р.*); *см.* **Пустоме́ля.**
I. Ло́пание (*уплетание*) – трі́скання, ло́пання, жертя́ (-тя́).
II. Ло́пание – ло́пання, лу́скання, трі́скання, розтрі́скування, ре́пання, розсіда́ння, розко́лювання; (*кожи, кожуры*) ре́пання; (*почек, бутонов*) розпука́ння; *срв.* **II. Ло́пать.**
Лопану́ть – лу́снути, лулу́снути, лусону́ти, моло́снути кого́. [Так і лулу́сне його́ ці́пом (Номис)].
Ло́парь, -парный, *морск.* – ли́нва, ли́нво́вий.
Лопасти́на – 1) (*лопасть*) ло́патень (-тня); 2) (*тёс*) теси́на; 3) *см.* **По́тесь.**
Лопасти́стый – 1) лопат(н)и́стий, з ло́патнями, з ло́патями *и т. п.*; *см.* **Ло́пасть 1** *и* **6**; 2) (*в виде лопасти*) лопатнюва́тий.
Лопасти́ть, -ся – діли́ти, -ся на ло́патні, на ло́паті.
Ло́пастник – тес (-су).
Ло́пастный *и* **-но́й** – 1) лопатне́вий, лопате́вий; 2) (*о листьях*) ви́різаний, лапа́тий, лапча́стий. [Крізь чо́рне лапа́те ли́стя лиш де-не-де́ мигті́ла зі́рка (Коцюб.)].
Ло́пасть – 1) (*широкий конец*) ло́патень (-тня), ло́пать (-ти). [Заля́пав не кі́нчиком язика́, а ці́лим ло́патнем до са́мої пе́льки (Н.-Лев.)]; 2) (*весла*) ло́пать, (*диал.*) пелю́стка. [Як поверну́в весло́, так воно́ по са́му ло́пать і злому́лося (Сл. Ум.). Пога́не це весло́ – пелю́стка вузька́, ним гребти́ся все одно́, що дрючко́м (Богодух.)]; 3) (*в пароходных колёсах, винте*) ло́пать, лопа́тка. [Ло́паті ґвинта́ посила́ли ота́ри прудки́х бри́жів на твани́сту наму́лину (Кінець Неволі)]; 4) (*сторона, бок, крыло*) крило́ (*лапа*) ла́па; (*чепца*) за́в'язка, стя́жка; 5) *бот.* (*листа, рыльца*) – ча́стка; 6) *зоол.* – ло́пать (-ти).
Лопа́та – лопа́та. [Мов лопа́тою хто гріб до двора́ доста́тки вся́кі (Франко)]. **-та** *железная* – залі́зна лопа́та, за́ступ (-па), ко́зир (-ря); *см.* **За́ступ.** [Лю́ди мо́вчки готува́ли соки́ри, кілки́, залі́зні лопа́ти (Коцюб.)]. **-та** *огородная* – горо́дня лопа́та. **-та** *пекарная* – печова́, пікна́, пека́рська лопа́та. **-та** *для провеивания зерна* – ві́яльна лопа́та, ві́ячка. *Борода* **-той** – борода́, як лопа́та. *Глядеть под* **-ту** – на той світ збира́тися, до гро́бу мости́тися.
Ло́пате́нь (*бурав*) – ло́патень (-тня).
Лопа́тина, *см.* **По́тесь.**
Лопа́тистый – лопатува́тий, лопаткува́тий.
Лопа́тить – 1) (*хлеб*) лопа́тити (*сов.* перелопа́тити), перекида́ти (пересипа́ти) лопа́тою; 2) *Паруса* **-тят** – вітри́лля заполі́скується (трі́пається, лопоти́ть).
Лопа́тица – за́ступ (-па), риска́ль (-ля́) (без лопати́лна, без заступи́лна).
Лопа́тище – лопа́тище, лопа́тисько.
Лопати́ще – лопати́лно, (*железной лопаты*) заступи́лно.
Лопа́тка – 1) (*для копанья, пересыпанья и т. п.*) лопа́тка; (*для мешанья теста или с'едобного месива*) копи́стка, копи́стник (-ка); (*у горшечников*: *для размеш. глины*) лопа́р (-ря́), весло́; (*для выравнивания боков скирды*) забі́йня. [Да́й-но їм лопатки́, най вдень ла́годять око́пи навко́ло во́лости (Коцюб.)]. **-ка** *железная* – залі́зна лопа́тка, заступе́ць (-пця́), риска́лик (-ка). **-ка** *ложкообразная, снеговая* – лопа́тка ложкува́та, сні́гова; 2) (*для правки косы*) клепа́чка, клепа́ч (-ча́), (*с просмоленным носком*) манта́чка; 3) (*у штукатуров, каменщиков*) ке́льма, ке́льня, лопа́тка; (*для шпадлёвки*) шпа́ґля; 4) (*в водяных колёсах*) ло́пать (-ти), лопа́тка; 5) (*стручок гороха*) лопа́тка. [Уже горо́х поча́в у лопатки́ вбива́тися (Київщ.)]; 6) *анат.* – лопа́тка, ширококі́сть (-ко́сти). *Бежать, дуть во все* **-ки** – бі́гти на всі за́ставки́, чим дуж, з усіе́ї си́ли; 7) *архит.* – піля́стер (-тра).
Лопа́тник – 1) гра́бар (-ря), копа́льник (-ка); 2) *см.* **Ка́ктус.**
Лопа́тница – гра́барка, граба́рниця, копа́льниця.
Лопа́тное, *сщ.* – ви́мел, проме́л (-лу), пла́та за проме́л; (*мера зерна*) ро́змір (-ру), мірчу́к (-ка).
Лопа́тный – лопа́тний, лопа́тяний лопа́тко́вий.
Лопа́тня, *см.* **Лопа́тица.**
Лопатоно́гий – лопатоно́гий. **-гие**, *зоол.* – лопатоні́жці (-ців).
Лопатообра́зный – лопатува́тий.
Лопа́точка – лопа́точка, *ласк.* лопа́тонька; копи́сточка, копи́стничо́к (-чка́); весе́льце; ке́льмочка *и т. п.*; *срв.* **Лопа́тка.**
Лопа́точный – 1) *см.* **Лопа́тный. -ная** *мука, см.* **Лопа́тное**; 2) *анат.* – лопа́тко́вий.
Лопа́тчатый (*лист*) – лопатува́тий (листо́к).

I. Ло́пать (*уплетать*) – трі́скати, ло́пати, лупи́ти, же́рти (жеру́, жере́ш, *повел.* жери́), лига́ти. [«Сіда́й та попоїж ри́бки». – «Трі́скай сам, бода́й ти не ви́дихав!» (Коцюб.)].

II. Ло́пать *и* **Ло́паться, ло́пнуть** – ло́пати *и* ло́патися, ло́пнути, (*диал. зап.* ло́пти), лу́скати, лу́скатися, лу́снути, (*трескаться*) трі́скати, трі́скатися, трі́снути, ре́пати, ре́патися, ре́пнути, (*распадаться*) розсіда́тися, розсі́стися, розска́куватися, розско́читися, (*о посуде ещё*) розлу́пуватися, розлупи́тися, розко́люватися, розколо́тися, (*от мороза, замёрзнув с жидкостью*) розмерза́тися, розме́рзтися; (*о почках, бутонах*) розпу́кувати(ся) *и* розпука́ти(ся), розпу́кнути(ся) *и* розпу́катися; (*о мног. или во мног. местах*) поло́пати(ся), полу́скати(ся), потрі́скати(ся), поре́пати(ся), порозсіда́тися, порозска́куватися, порозлу́пуватися, порозко́люватися, порозмерза́тися; порозпу́кувати(ся) *и* -ка́ти(ся). [Ой, ло́пнув обру́ч коло ді́жечки (Пісня). Всі шклянки́ поло́палися (Звин.). Барабо́ля не допекла́ся, а вся поло́пала (поре́палася) (Брацлавщ.). Не пи́рскай водо́ю! лу́сне шкло (Звин.). Гладки́й аж шку́ра трі́скається (Номис). Стара́ літерату́рна мане́ра трі́скає, і Коцюби́нський з не́ї вихо́дить на ши́рший світ (Єфр.). Іде́ він льо́дом, коли́ лід ре́пнув (Грінч. I). Не наду́шуй кле́пку: обі́ддя розся́деться! (Звин.). Голова́ йому́ розска́кується, зу́би з ро́та виліта́ють (Стефаник). Не повно́сили молока́, а за ніч аж гле́чики порозмерза́лися, – таки́й моро́з удра́в (Харківщ.)]. *Бомба* **-ла** – бо́мба ло́пнула, (*взорвалась*) ви́бухла, розірва́лася. *Горшок* **-нул** – го́рщик лу́снув (ло́пнув, трі́снув, розсі́вся, розско́чився, розлупи́вся). *Канат* **-нул** – кодо́ла ло́пнула (лу́снула, перерва́лася). *Кожа на руках* **-тся** *от холодной воды* – шку́[і]ра на рука́х ре́пається від холо́дної води́. *Сапог* **-нул** – чо́біт ло́пнув (ре́пнув, трі́снув, лу́снув). *Стекло* **-ло**, *стакан* **-нул** – скло лу́снуло (ло́пнуло, трі́снуло), скля́нка лу́снула (ло́пнула, трі́снула). *Струна* **-ла** – струна́ ло́пнула (лу́снула, урва́лася). *Чирей* **-нул** – чиря́к ло́пнув (трі́снув, прорва́вся). [Трі́снув струп пога́ний (Франко)]. *Шина на колесе* **-нула** – ши́на на ко́лесі ло́пнула (розско́чилася). *Наелся так, что боюсь* **-нуть** – так наї́вся, що коли́-б і не розсі́вся (не лу́снув); наже́рся як не лу́сну! **-нуть** *от злости* – ло́пнути, лу́снути, розсі́стися з (від) зло́сти. [Скриго́че, та аж як не розся́деться од зло́сти (Еварн.)]. *Хоть* **-ни** – хоч лу́сни (ло́пни, розсядься, надсядься). [Ніче́ого не скажу́, хоч проси́ і розся́дься (Свидниц.). Не хо́чу, та й го́ді, хоч ти надся́дься (М. Вовч.)]. *Что б ты* **-нул**! – щоб (бода́й) ти лу́снув! щоб (бода́й) ти ло́пнув! щоб ти лоп! **Ло́пни** *мои глаза*! – хай мені́ о́чі повила́зять! бода́й мені́ о́чі повила́зили! *Терпение его* **-нуло** – терпе́ць йому́ увірва́вся.

Лопки́, *бот.* Datura Stramonium L. – дурма́н (-ну) (звича́йний), коро[і]вки́ (-во́к), дурноп’я́н (-ну), дур-зі́лля (-лля).

Ло́пот – ло́піт (-поту); (*бестолковый, невнятный*) бе́лькіт (-коту); (*на непонятном языке*) шва́ркіт, дже́ркіт (-коту), ґе́рґіт (-ґоту); *срв.* **Лопота́ние** *и* **Лопоте́нь.** [Хай шва́ркіт німе́цький нас бі́льше не глу́шить (Федьк.)].

Лопота́ние – 1) лопота́[і]ння, сокота́[і]ння, торохті́ння, дріботі́ння, чеса́ння; 2) лопота́[і ́]ння, белькота́[і]ння, цве́ нькання; шваркота́[і]ння, джеркота́[і]ння, ґерґота́[і]ння; 3) лопота́[і]ння, лепоті́ння. *Срв.* **Лопота́ть.**

Лопота́ть – 1) (*болтать без умолку*) лопота́ти (-почу́, -чеш) *и* лопоті́ти (-почу́, -поти́ш), сокота́[і]ти, торохті́ти; (*скороговоркой*) дріботі́ти, чеса́ти; 2) (*говорить бестолково или невнятно*) лопота́[і]ти, белькота́[і]ти, цве́нькати; (*на непонятном языке*) лопота́[і]ти, шваркота́[і]ти, джеркота́[і]ти, ґерґота́[і]ти, цве́нькати. [Го́жа двохлі́тня ді́вчинка вже до́бре лопоті́ла по-німе́цькому (М. Левиц.). Він і по-францу́зькому джеркоти́ть (Мова)]; 3) (*плескать, шуметь*) лопота́[і]ти, (*о воде ещё*) лепоті́ти.

Лопоте́нь *и* **Лопотня́** – лопотня́, луск, тріск (-ку); *срв.* **Ло́пот.**

Лопоту́н, -поту́нья *и* **-поту́ха** – лопоту́н (-на́), -поту́ха; *срв.* **Болту́н, -ту́нья.**

Лопоу́х – клапо(в)у́х (-ха), бевзь (-зя), бе́взень (-зня), те́лепень (-пня), роззя́ва, ослоу́хий.

Лопоу́хий – 1) *см.* **Лопоу́х**; 2) (*о лошади*) капло(в)у́хий, клапо(в)у́хий.

Лопоу́шить – ґа́ви лови́ти, ви́трішки продава́ти (купува́ти), кла́пати ву́хами; *срв.* **Ротозе́йничать.**

Лопу́х, *бот.* – 1) (Lappa major Gaertn.) лопу́х (-ху́), лопу́шник (-ку), (*соб.*) лопу́шшя (-шшя, *ср. р.*), лопушня́ (-ні́; *ж. р.*). [На дні ро́ву, під лопуха́ми, копи́цями гнізди́лися жаби́ (Мирн.)]. *Один куст или лист* **-ха́** – лопу́х (-ха́), лопуши́на. [На голові́ бриль, як та здорове́нна лопуши́на (Стор.)]; 2) *см.* **Репе́йник.**

Лопу́ха́, *бот.* – 1) *см.* **Лопу́х**; 2) *см.* **Репе́йник**; 3) *см.* **Кувши́нка** *белая*; 4) (Petasites officinalis Moench.) кремена́ (ліка́рська); 5) (Tussilago farfara L.) – підбі́л (-лу).

Лопухова́тый – лопухуватий.

Лопуши́на (*лист лопуха*) лопу́х (-ха́), лопуши́на, *соб.* лопуши́ння (-ння).

Лопуши́стый – лопуши́стий, лопуха́тий, лопухува́тий. [Гре́чка сей рік уда́лася лопухува́та

(Лебединщ.)].
Лопуши́ться – 1) (*о раст.*) лопуши́тися; 2) (*о человеке*) бадьо́ри́тися, костри́читися.
Лопу́шник, *см.* **Лопу́х.**
Лопу́шный – лопухо́вий. [Широ́кий лист лопухо́вий (Чуб. V)].
Лопушо́к – 1) (*ум. от* **Лопу́х**) лопушо́к (-шка́); 2) *бот.* Salvia verticillata L. – шавлі́я кільча́ста.
Лопу́щатый – лопухува́тий.
Лорд – лорд (-да).
Лорд-мэ́р – лорд-ме́р (-ра).
Лордо́з, *мед.* – лордо́за, ви́кривлення хребта́.
Лоре́тка – лоре́тка, коко́тка, пові́я.
Ло́ри, *зоол.* Loris *и* Nyctice – ло́рі (*нескл.*).
Лорне́т, -не́тка – лорне́та, -не́тка.
Лорнети́ровать, *см.* **Лорни́ровать.**
Лорне́тный – лорне́товий, лорне́тний.
Лорне́тчик – лорне́тник (-ка).
Лорни́ровать – крізь лорне́т(к)у огляда́ти кого́, що.
Лосёнок – лосе́ня (-ня́ти).
Лосий – ло́сячий, лосе́вий.
Ло́сик – ло́сик (-ка), *ласк.* ло́сенько.
Лоси́на – лоси́на, ло́сяча шку́ра (*зап.* шкі́ра).
Лоси́нник – гама́н (-на́) з лося́чої шку́[і́]ри, з лоси́ни.
Лоси́нный – з ло́сячої шку́[і́]ри.
Лоси́ны – лоси́ни (-син), штани́ з лося́чої шку́[і́]ри.
Лоси́ный, *см.* **Ло́сий. -ная** *шкура, кожа, см.* **Лоси́на.**
Лоси́ха – лоси́ця.
Лоси́ца, *см.* **Лоси́на.**
Лоск – 1) (*блеск, глянец*) лиск, по́лиск (-ку), блиск (-ку), ґлянс (-су), ґлянц (-цу) *и* ґля́нець (-нцю), по́лір (-ру). *Сапоги с* **-ком** – чоботи з ґля́нс[ц]ом (з ґля́нцем), ви́ґлянсувані чо́боти. *Внешний, поверхностный, светский* **лоск** – зо́внішня вигля́да, зо́вні́шній, зве́рхній, поверхо́вий, світський по́лір. [Свою́ неосві́ту хова́в під зо́внішньою вигля́дою («Буков.»). Їх поверхо́вий по́лір надава́в їм ви́гляд на́че-б то люде́й ви́щої культу́ри (Ор. Левиц.)]. **Лоск** *образования* – по́лиск, по́лір осві́ти, осві́тня вигля́да. *Наводить* **лоск,** *см.* **Лощи́ть.** *Навести, дать внешний* **лоск** – да́ти зо́вні́шній по́лиск, по́лір, вигля́ду кому́; 2) ло́щи́на, лощо́ви́на; *срв.* **Лощи́на.** *Лежать* **-ком** – лежа́ти ло́ском, (*в повалку*) по́котом. [Всі (п'я́ні) ло́ском лежа́ли аж до дру́гого дня (Квітка)]. *После бури рожь* **-ком** *лежит* – після́ бу́рі жи́то в лоск ви́лягло; після́ бу́рі жи́то ло́ском лежи́ть. *Град выбил хлеб в* **лоск** – гра́дом ви́било хліб у-пе́нь. *Положить в* **лоск** *кого, что* – ви́нищити до ноги́ (в-пень) кого́, ви́нищити доща́дку, (*полон.*) до ще́нту що. *Меня обокрали в* **лоск** – у ме́не за́брано чи́сто все, все до ни́тки, (*полон.*) все до ще́нту.
Ло́скут – кла́поть (-птя), шмат (-та), шмато́к (-тка́), ла́тка. **-ку́тья** – кла́пті, шма́ття, шматки́, ла́ття (-ття), латки́. **-ку́т** *бумаги* – кла́поть папе́ру. **-ку́т** *земли* – кла́поть (ла́тка) землі́. **-ку́т** *кожи* – шмато́к шку́ри, шкура́т, шкурла́т (-та́), *соб.* шкура́ття (-ття). **-кут** *сукна* – кла́поть сукна́; *срв. ещё* **Тря́пка.**
Лоску́тик, *см.* **Лоскуто́к.**
Лоскути́на – клапти́на, шмати́на, латчи́на.
Лоскути́шко – клапте́ць (-тця́), шматчи́на.
Лоскути́ще – клапти́ще, клапти́сько, шмати́ще, шмати́сько.
Лоску́тник, -ница – 1) (*одетый в лохмотья*) – халами́дник, -ниця, обі́дранець, -нка, обі́рванець, -нка, обша́рпанець, -нка, голодра́нець (-нця), -нка, ла́таник, -ниця, го́ла спи́на; 2) (*торгующий лоскутьем*) танди́тник, -ниця, лахмі́тник, -ниця, лахма́нник, -ниця, лахманя́р (-ра́), -ня́рка, онучка́р (-ря́), -ка́рка, (*полон.*) старожє́чник, -ниця; 3) **-ку́тница**, *бот.* Centaurea L. – воло́шка.
Лоску́тный – клапте́вий, кла́птиковий, шматко́ви́й, латко́ви́й, з кла́пт(ик)ів, з шматкі́в, з лато́к. **-ный** *ряд* – танди́та (-ти), то(в)чо́к (-чка́), товку́чка, товку́н (-на́). [Я купи́в камізе́льку на танди́ті (Шейк.)]. **-ный** *цвет, см.* **Лоску́тница 3.**
Лоскуто́к – кла́птик (-ка), шмато́к (-тка́), шмати́нка, ла́точка; *срв.* **Ло́скут** *и* **Тря́почка.** [Зроби́в із кла́птиків ля́льку (Загір.). Да́йте мені́ кла́птик папе́ру (Київщ.). Зав'яза́в той кава́лочок у шмати́нку (Етн. Зб.)]. **-то́к** *земли* – кла́птик (ла́тка) землі́. **-то́к** *кожи* – шкурато́к (-тка́).

Лоскуто́чек – кла́птичок, шмато́чок (-чка), ла́точка.
Лоску́тчатый – клаптюва́тий, з кла́птів, з шматків, латча́ний.
Лоску́тье *и* **Лоскутьё** – кла́пті, шма́ття, ла́ття; (*старое*) лахміття, хламіття (-ття); *см.* **Лохмо́тье.**
Лоску́тья, *см.* **Ло́скут.**
Лоску́чий, -ку́честь, *см.* **Лосни́стый, -ни́стость.**
Лосне́ть – набира́ти ли́ску, по́лиску, бли́ску, ґля́нс[ц]у (ґля́нцю), вия́снюватися. [Те́рла, те́рла самова́р, – наси́лу поча́в вия́снюватися (Богодух.)].
Лосни́ло, *см.* **Лощи́лка.**
Лосни́стость – ли́ску́чість, лисню́чість (-чости).
Лосни́стый – лиску́чий, лисню́чий. [Ду́же пости́рані і че́рез те лисню́чі схо́ди (Еварн.)].
Лосни́ть, *см.* **Лощи́ть 1.**
Лосни́ться *и* **Ло́снуть** – лисні́ти(ся), вили́скувати(ся), поли́скувати(ся), лища́ти, лощи́тися, лосня́ти, (*слегка*) проли́скуватися, ільща́[и́]тися. [Садо́к блища́в і лисні́в, обси́паний ра́нньою росо́ю, осві́чений со́нцем (Н.-Лев.). Що́ки лисні́ли від жи́ру (Грінч.). От щось лисніє́ться, чи не вода́? (Сл. Ум.). Чо́боти вили́скують дьо́гтем (Васильч.). Чо́рний сво́лок аж вили́скувався на бі́лій стіні́ (Коцюб.). Поли́скується бриль соло́м'яний, на́че золоти́й (Основа). Молода́ кора́ на я́блуні аж лищи́ть (Черкащ.). Чо́рна борода́ хви́лею спада́ і хви́лею ло́щиться (М. Вовч.). Полики́ шовко́ві лосня́ють (Чуб. V). Во́лос у ме́не вже срі́блом проли́скується (Г. Барв.). Ой, у крини́ці вода́ ільщи́ться (Пісня)].
Лосня́щийся, *прлг.* – лиску́чий, лисню́чий, ли́снявий. [Посади́в (Одисе́я) на лиску́чому крі́слі (Потеб. Одис.). Чо́рні лисню́чі ківері́ (Н.-Лев.). Лисню́чі гу́би (Н.-Лев.). Гладки́й, з черво́ним ли́снявим ви́дом (Леонт.)].
Лосо́сий – лосо́сячий, лососе́вий, са́льмовий.
Лососи́на – лососи́на, сальми́на.
Лосо́сь, *зоол.* Salmo salar L. – лосо́сь (-ся), са́льма (-ми).
I. Лось, Лост *и* **Лость**, *судостр.* – драни́ця, дра́нка.
II. Лось, *зоол.* Alces alces L. – лось (-ся), лосу́нь (-ня́), соха́тий (-того). [Коли́ вже вби́ла ба́ба ло́ся, – так їй довело́ся (Кониськ.)].
Лося́тина – лося́тина, ло́сяче м'я́со.
Лося́тник – лося́тник (-ка).
Лося́чий, *см.* **Ло́сий.**
I. Лот – 1) (*мелкая мера веса*) лот (-та); 2) (*прибор для измер. морск. глубины*) лот, глибомі́р (-ра), оливни́ця. *Бросать* **лот** – спуска́ти (закида́ти) лот (оливни́цю). [Лотови́й спусти́в лот і стара́нно змо́тував моту́зку, щоб знов ї́ї заки́нути (Кінець Неволі)].
II. Лот, *бот.* Lotus corniculatus L. – ля́двенець (-нця) (звича́йний).
Лотере́йный – лотері́йний. **-ный** *билет* – лотері́йний квито́к (-тка́), (*гал.*) льос (-су).
Лотере́йщик, -щица – лотері́йник, -ниця.
Лотере́я – лотері́я, (*гал.*) льоте́рія, льо́си (-сів). *Разыгрывать в* **-рею** – пуска́ти на лотері́ю (на льо́си).
Ло́тик, *муком.* – ду́чка.
Лотко́вый – 1) ношако́вий, таце́вий, ночвяни́й, ночо́вний, ночви́нний; (*рус.*) лоткови́й; 2) коряко́вий; 3) лотоко́вий; риштако́вий, ри́нво́вий. *Срв.* **Лото́к 1 - 3.**
Лотли́нь, *морск.* – лотлі́нь (-ня).
Лото́ – ло́то́ (*неполноскл. твор.* **-то́м**). *Играть в* **-то** – гра́ти (гуля́ти) в ло́то́.
I. Лотово́й, *прлг.* – 1) (*весом в лот*) лотови́й; 2) (*о лоте корабельном*) ло́тови́й.
II. Лотово́й, *сщ. и* **-тово́й** *матрос* – лотови́й (-во́го).
Лото́к – 1) (*доска для торговли в разнос*) ноша́к (-ка́), (*поднос*) та́ца (-ци) *и* та́ця (-ці), (*глубокий и продолговатый*) ночо́вки (-вок), ваганки́ (-кі́в), не́цьки (-цьок), ночви́на, (*рус.*) лото́к (-тка́), (*диал.*) стябло́. [Вари́ли рі́зні потра́ви: тете́рю, борщ, галушки́, хляки, ри́бу на стябло́ (Сторож.)]; 2) (*совок*) коря́к (-ка́), ко[і]ре́ць (*р.* ко[і]рця́), ківш (*р.* ковша́); 3) (*водосток*) лоті́к (-тока́). **-ток** *водосливной, водосточный* – лоті́к водоспу́скний, ришта́к; (*водосточная труба*: *горизонт.*) ришта́к (-ка́), (*вертик.*) ри́нва. **-ток** (*золотопромывной*), *горн.* – ночо́вки. **-то́к** *мельничный* – лотоки́ (-кі́в).
Ло́тос, *бот.* Nelumbium speciosum Willd. – ло́тос (-су) (схі́дній, свяще́нний). [Ло́тосу кві́ти блаки́тні (Л. Укр.)].
Лото́чек – 1) ношачо́к (-чка́), та́цька, та́цечка, ночо́вочки (-чок), (*рус.*) лото́чок (-чка); 2) корячо́к (-чка́), кі́рчик, кі́вшик (-ка); 3) лоті́чо́к, риштачо́к (-чка́), ри́новка. *Срв.* **Лото́к 1 - 3.**
Лото́чный, *см.* **Лотко́вый 1 - 3.**

Лотры́га *и* **-тры́жник, -ница** – гультя́й (-тяя́), -тя́йка; п’яню́жка, п’яни́чка; мотя́га, мотя́жка (*общ. р.*). *Срв.* **Ло́дарь.**
Лотры́жничать – гультяюва́ти; (*пьянствовать*) пия́чити; (*плутовать*) шахрува́ти, шахраюва́ти. *Срв.* **Ло́дарничать.**
I. Лох, *бот.* – 1) (Eleagnus L.) масли́нка; (E. angustifolius L.) масли́нка вузьколи́ста; ди́ка масли́на, єрусали́мська верба́, ца́рська лоза́, лох (-ху), лохі́вник (-ка *и* -ку); 2) (Salix babilonica L.) плаку́ча верба́.
II. Лох, *зоол.* – річни́й лосо́сь (-ся), лох (-ха).
Моха́нистый – цебрува́тий; баліюва́тий.
Лоха́нка – 1) це́бри́к (-ка́), (*шайка*) ря́жка; ба́лійка; (*небольшой таз*) та́зик (-ка); *срв.* **Лоха́нь**; 2) *Почечная* **-ка**, *мед.* – ниркова́ ми́ска.
Лоха́нница – пра́ля, пра́чка.
Лоха́нный – цеброви́й, цебе́рний, ряжкови́й, баліє́вий, ба́лійний.
Лоха́ночка – це́бричо́к (-чка́), ря́жечка; ба́лієчка; *срв.* **Лоха́нь** *и* **Лоха́нка.**
Лоха́ночник, *см.* **Лоха́нщик.**
Лоха́ночный, *см.* **Лоха́нный.**
Лоха́нчатый, *см.* **Лоха́нистый.**
Лоха́нщик – цебе́рник (-ка), бо́ндар (-ря) (що ро́бить цебри́, ряжки́, ба́лії).
Лоха́нь – (*обручная посудина с ушами*) це́бе́р (-бра́), ря́жа, (*обыкн. уменьш.*) ря́жка; (*для стирки белья*) ба́лія; (*для умывания*) таз (-зу).
Лохма́тить, -ся – куйо́вдити (-вджу, -вдиш), -ся, ку́длати, -ся, ко́шлати, -ся, па́тлати, -ся.
Лохма́тый – кудла́тий, кошла́тий, лахма́тий, пелеха́тий, патла́тий, лахманува́тий, розко́[у ́]шланий, розчу́храний. [Голова́ в йо́го нече́сана, кудла́та (кошла́та) (Київщ.). Ой, одчиня́й, ма́ти, ха́ту: везе́м тобі́ пелеха́ту, з розплє́теними ко́сами (Весільна пісня). Пли́нуть хма́ри ви́соко над розку́шланим да́хом старо́ї капли́ці (Корол.). Розчу́храний та чо́рний, як ефіо́п (Корол.)]. *Становиться* **-тым** – кудла́тіти, кошла́тіти, пелеха́тіти, патла́тіти.
Лохма́ч, -ма́чка – 1) кудла́й (-лая́), кудла́ч (-ча́), -ла́чка, ку́дла (*общ. р.*), патла́нь (-ня́), патла́ч (-ча́), -чка, пе́лех (-ха, *м. р.*); *срв.* **Лохма́тый**; 2) *см.* **Лохмо́тник, -ница.**
Лохма́чение – куйо́вдження, ку́длання, ко́шлання, па́тлання.
Лохмо́тить, -ся – де́рти, -ся *и* дра́ти, -ся (деру́, -ся, -ре́ш, -ся), роздира́ти, -ся на лахмі́ття, на дра́нтя *и т. п.*; *срв.* **Лохмо́тье.**
Лохмо́тник, -ница, *см.* **Лоску́тник, -ница 1.**
Лохмо́тничий – халами́дницький, обі́дра́нський.
Лохмо́тный – лахмі́тний, драня́ни́й. **-ный** *ряд, см.* **Лоску́тный** *ряд.*
Лохмо́тыш – лахмі́ток (-тка).
Лохмо́тье *и* **Лохмо́тья** – лахмі́ття, лахма́ття, хламі́ття (-ття), ла́хи (-хів) *и* (*редко, гал.*) лах (-ху), лахмани́ (-нів), лахма́ння (-ння), ла́ти (*р.* лат), дра́нтя (-тя), ра́м’я (-м’я), ру́б’я (-б’я), хва́нтя (-тя), ри́ззя, (-ззя), (*гал.*) фурфа́нтя (-тя); *ум.* лахмі́ттячко, дра́нтячко *и т. п.* [Дівчинка мале́сенька в лахмітті яко́мусь (Тесл.). На ній яке́сь лахма́ття (Звин.). Лежа́ть на вели́кому гуртово́му полу́ серед брудно́го хламі́ття (Грінч.). У таки́х ла́хах ходи́в, що й гля́нути ги́дко (Проскурівщ.). До́ки ще ти в цих лахмана́х ходи́тимеш? (Київщ.). На вбо́гому ла́ти, на багачі́ ша́ти (Грінч.). Яка́ там сви́та? дра́нтя саме́ (Канівщ.). Які́ худі́! в яко́му ра́м’ю! (Куліш). Ста́рець тру́ситься в дірявому ри́ззі (Г. Барв.)]. *Состоящий из* **-тьев***, в* **-тьях** (*об одежде*) – дранти́вий, лахма́тний, лахманува́тий; (*рубище*) дра́нка, лахмани́на, шарпани́на. [Оде́жа на йо́му дранти́ва (лахманува́та) (М. Грінч.). Одя́гнені воні́ були́ вбо́го, в якісь дранки́ (Крим.)]. *Ходить в* **-тьях** – ходи́ти в лахмі́тті, в дра́нті *и т. п.*; дра́нтям (ри́ззям, ру́б’ям) трясти́, труси́ти; го́лим ті́лом (го́лою спи́ною) світи́ти. [Тре́ба пря́сти, щоб ру́б’ям не тря́сти (Борзенщ.). Ме́рзне в лихі́й оде́жині та сві́тить го́лим ті́лом (Єфр.)].
Лохмо́чение – дертя́, роздира́ння на лахмі́ття, на дра́нтя.
Ло́хмы – 1) *см.* **Лохмо́тье**; 2) (*космы*) пе́лехи (-хів), па́тли (-лів), ку́штри (-рів), ковту́ння (-ння). [Ото́ які́ ку́штри на голові: хоч би зачеса́всь (Липовеч.). Воло́сся на голові позбива́лося в ковту́ння (Яворн.)].
Лохо́вник. *см.* **I. Лох.**
Ло́ховые, *бот.* Eleagnaceae – маслинкува́ті (-тих).
Ло́ция, *морск.* – 1) (*наука караблевождения*) ло́ція; 2) (*лоцманская служба*) ло́цманство, лоцманува́ння (-ння).
Ло́цман – 1) *морск.* – ло́цман (-на); 2) *зоол.* Naucrates ductor – ри́ба-ло́цман.
Ло́цманить – лоцманува́ти.
Ло́цманский – ло́цма́нський.

Ло́цманство – ло́цма́нство, лоцманува́ння (-ння).
Лошадёнка – коня́чка, конячи́на, коня́ (-ня́ти), коненя́ (-ня́ти), (*клячонка*) шкапі́йка, шкапи́нка, шкапійчи́на. [Уже́ в нас і коня́чка, вже й па́ра бичкі́в (Кониськ.). До Га́йсина тю́пали коня́та в поде́ртій бри́чці (Свидн.). І на коро́ву спромі́гся і коненя́та купи́в (Коцюб.)].
Лошадёночка – коня́чечка, конячи́нка, коненя́тко.
Лошади́на – кони́на, коня́тина, кобиля́тина.
Лошади́нник, *бот.* Rumex confertus Willd. – щаве́ль (-влю) кі́нський (купча́стий).
Лошади́ный – кі́нський, коня́чий; *срв.* **Ко́нский.** [Кі́нське пу́то (Куліш). Коня́чий гній (Харківщ.)]. **-ная** *кожа* – шкапи́на, шкапови́на, шкапо́ва шку́ра (*зап.* шкі́ра). **-ная** *порода* – кі́нська поро́да. **-ная** *сила*, *механ.* – механі́чний кінь (*р.* коня́), кі́нська си́ла.
Лошади́ные, *зоол.* Equidae – конюва́ті (-тих).
Лошади́ще – кони́ще, кони́сько, конячи́сько.
Лоша́дка – ко́ник (-ка), коня́чка, (*детск.*) ко́ся, ко́ська. [До́брих ко́ників па́ру купи́в на я́рмарку (Київщ.)]. *Играть в* **-ки** – гра́тися (гуля́ти) в ко́ні.
Лоша́дочка – ко́ничок (-чка), коня́чечка, коня́тко, коненя́тко.
Лоша́душка – ко́ничок (-чка), кониче́нько, коня́точко, коненя́точко, (*кобылка*) лоши́чка.
Ло́шадь – (*научн. назв.*, Equus caballus L.) кінь (*р.* коня́, *мн.* ко́ні, ко́ней); (*в просторечье*) кінь, коня́ка (*ж. и (реже) м. р.*), кони́на (*ж. р.*), *соб.* кінва́, коньва́. [Кова́ль коня́ кує́, а жа́ба й собі́ но́гу дає́ (Номис). Му́чить бі́дну коня́ку (Коцюб.). Ой, у ме́не був коня́ка (Щог.). Жінки́ поганя́ли кони́ну (Франко). Волі́в у нас ме́нше, ніж коньви́ тіє́ї неща́сної (Звин.)]. **-шадь** *арабская* – ара́бський кінь. **-шадь** *донская* – дінськи́й кінь, дінча́к (-ка́). **-шадь** *вороная* – воро́ни́й кінь, во́рон-кінь, воро́нько, (кінь-) вороне́ць (-нця́). **-шадь** *гнедая* – гніди́й кінь, гніда́ш (-ша́), гніда́н (-на́), гнідко́ (-ка́). **-шадь** *серая*, *серой масти* – си́вий (*ум.* сиве́нький) кінь, сива́ш (-ша́), сивко́ (-ка́). **-ша́дь** *в яблоках* – кінь у я́блуках, зозуля́стий кінь. **-шадь** *верховая* – верхови́й кінь. **-шадь** *водовозная* – водово́[і́]зка, водово́[і́]з (-во́за). **-шадь** *вьючная* – в’ючни́й, батови́й кінь, в’юча́к (-ка́). **-шадь** *дышельная* – ди́шельний кінь. **-шадь** *заводская* – завідськи́й кінь. **-шадь** *запаленая* – запа́лений, ди́хавичний кінь. **-шадь** *коренная*, *оглобельная, см.* **Коренни́к 1**. **-шадь** *ломовая, см.* **Ломови́к 1**. **-шадь** *подручная*, *пристяжная, см. под* **Подру́чный 2, Пристяжно́й. -шадь** *седлистая, с вогнутой спиной* – линкува́тий, лучкува́тий кінь. **-шадь** *скаковая*, *беговая* – скакови́й, перего́но́вий кінь. **-шадь** *упряжная* – запряжни́й кінь. *Пара* **-де́й***, везущих враз* – одноразні ко́ні. *Одной* **-дью**, *парой* (*на паре*) **-дей** – однокі́нь, паро́кінь (удву́кінь). [Одно́кінь везу́ть мерця́ (Кониськ.)]. **-ди** *оббили ноги* – ко́ні пообсіка́лися, позасіка́лися. *Править* **-дью,** *см.* **Пра́вить 1**. *Сесть на* **-шадь** – сі́сти на коня́. *Пустить* **-шадь** *во весь опор, см.* **Пуска́ть 1**. *Поскакать на* **-дя́х** – поскака́ти кі́ньми (на ко́нях), побі́гти кі́ньми. *Водяная* **-шадь,** *см.* **Гиппопота́м.**
Лоша́к, *зоол.* Equus hinnus – (*от осла*) ослю́к, (*зап.*) віслю́к (-ка́); (*от жеребца*) мул (-ла).
Лошако́в – ослюкі́в, віслюкі́в (-ко́ва, -ко́ве); му́лів (-лова, -лове). **-ва** *трава*, *бот.* Oenothera biennis L. – еноте́ра (дволі́тня). **-во** ухо, *бот.* Symphytum officinale L. – живокі́ст (-ко́сту) (звича́йний), воло́вий язи́к (-ка́).
Лоша́чий – осля́чий, вісля́чий; му́лячий.
Лошачи́ха – осли́ця, ослю́чка, віслю́чка; му́лиця.
Лошачо́нок – осля́ (-ля́ти), осленя́; муленя́ (-ня́ти).
Ло́шая *собака* – чаба́нський соба́ка, ку́ндель (-ля).
Лошо́нок – лоша́ (-ша́ти); *см.* **Жеребёнок.**
Лоще́ние – 1) лощі́ння, нало́щування, вило́щування, ґлянсува́ння, ґлянцюва́ння; (*у сапожников*) клесува́ння; 2) (*полотна, бумаги*) нало́щування, (*галом*) га́лення; 3) (*о судне*) дранкува́ння (фуг); 4) (*белья*: *битьё вальком*) пра́чення, прачува́ння; (*катанье*) кача́ння, (*на станке*) маґлюва́ння; 5) (*орехов*) луза́ння, лу́щення; 6) *кого* – дубцюва́ння, лупцюва́ння; 7) (*о птице*) буя́ння, ширя́ння.
Лощёный, *прлг.* – 1) ло́щений, нало́щений, ви́лощений, ґлянсо́ваний, ви́ґлянсуваний; (*о ткани, бумаге*) нало́щений, га́лений. **-ный** *пол* – нало́щена підло́га. **-ное** *полотно* – нало́щене (га́лене) полотно́; 2) (*перен.*: *о человеке, манерах*) гла́джений, ви́гладжений, з вигла́дою. [Вельмо́жне, го́рде, гла́джене, блиску́че па́нство (Куліш)].
Лощи́лка *и* **Лощи́ло** – лощи́ло, гладило, глади́льце; (*у сапожников*) клеса́чка.
Лощи́льник, -ница – лощи́льник, -ниця, ґлянсува́льник, -ниця.
Лощи́льный – лощи́льний, ґлянсува́льний.
Лощи́льня – лощи́льня, ґлянсува́льня.
Лощи́льщик, *см.* **Лощи́льник.**

Лощи́на – ло́щи́на, лощо́ви́на, ви́балок (-лка), ви́долинок (-нка), ви́ярок (-рка). [Грім окликáє нагíрнії ло́щини (Черняв.). Там таки́й є ви́ярок, то водá й заливá и́нколи (Новомоск.)].
Лощи́нистый – лощинувáтий, ви́балкуватий, ви́долинкуватий, ви́яркуватий.
Лощи́нка – ло́щи́нка, лощо́ви́нка, ви́балочок, ви́долиночок, ви́ярочок, перéбалочок (-чка).
Лощи́нный – лощи́нний, лощи́но́вий, ви́балковий, ви́долинковий, ви́ярковий.
Лощи́новатый, *см.* **Лощи́нистый.**
Лощи́ть – 1) (*наводить лоск*) лощи́ти, нало́щувати, вило́щувати, ґлянсувáти, ґлянцювáти; (*у сапожников*) клесувáти що; 2) (*ткань, бумагу*) нало́щувати, (*галом*) гáлити що; 3) *судостр.* – дранкувáти (корабéльні фу́ги); 4) (*бельё*: *бить вальком*) прáчити, прачувáти; (*катать вальком*) качáти (біли́зну), (*на станке*) маґлювáти; 5) (*орехи*) лузáти, лу́щити (горíхи); 6) *кого* – чи́стити, дубá[о́]сити, дубцювáти, лупцювáти когó; *см.* **Дубáсить**; 7) (*о птице*, *ср. зал.*) буя́ти, ширя́ти, пливти́, плисти́ в повíтрі. **Лощё(н)ый**, *нрч.* – 1) ло́щений, нало́щенний, ви́лощений, ґлянсо́ваний, ви́ґлянсуваний; клесо́ваний, ви́клесуваний; 2) нало́щений, гáлений, ви́галений. **-ться** – 1) (*быть лощимым*) лощи́тися, нало́щуватися, вило́щуватися, ґлянсувáтися, ґлянцювáтися; бу́ти нало́щуваним, ґлянсо́ваним *и т. п.*; 2) (*лощить себя*) при[ви́]глáджуватися, за[при]чíсуватися.
Ло́яльно, -ность, -ный, *см.* **Лойá[я́]льно, -ность, -ный.**
Луб – луб (-ба *и* -бу); (*лыко*) лут (-ту), лути́на. [Полотно́ як луб товсте́ (Звин.)]. **-бья** – *соб.* лу́б'я (-б'я).
Лубене́ние – луб'янíння, шкару́бíння, шкару́блення, козу́бíння, козу́блення.
Лубене́ть – луб'янíти, шкару́бíти, шкару́битися, козу́бíти, лу́бом (як луб), ко́зубом ставáти (*сов.* стáти). [Шкару́біють чо́боти без дьо́гтю (Київщ.). Соро́чка на моро́зі лу́бом (як луб) стáла (Липовеч.)].
Лубени́ть *что* – луб'яни́ти, шкару́бити, козу́бити що, роби́ти що тверди́м (цупки́м) як луб.
Лубко́вый – лубко́вий, луб'яни́й.
Лубовáтость – лубувáтість (-тости), цу́пкість (-кости).
Лубовáтый – лубувáтий, цупки́й. [Лубувáта шку́ра (Брацлавщ.). Цупке́ сукно́ (Харківщ.)].
Лубови́дный – лубувáтий.
Лубово́й – лу́бовий, луб'яни́й, лубко́вий. **-вые** *сани* – глáбці (-ців), глабчáсті (глабкí) сáни (-не́й). **-вáя** *повозка* – луб'я́нка, глабчáстий віз (*р.* во́за).
Лубодёр – лубоде́р (-ра).
Лубое́д, *энтом.* Hylesinus – лубоїд (-да).
Лубо́к – 1) лубо́к (-бкá); *срв.* **Луб**; 2) *мед.* – лубо́к (-бкá). *Взять ногу в* **-кѝ** – обв'язáти но́гу лубкáми; 3) (*лубочная картина*, *-ное изделие*) лубо́к; *срв.* **Лубо́чный.**
Лубо́чек – лубо́чок (-чка).
Лубо́чник – лубкови́к (-ка), (*рус.*) лубо́чник.
Лубо́чный – лу́бовий, лубко́вий, луб'яни́й. **-ные** *картины, издания книги* – лубко́ві (луб'янí, *рус.* лубо́чні) карти́ни (малю́нки), виданн́я, книжки́. [Стиль моско́вських лубо́чних лицáрських повісте́й (Крим.)].
Лубьё – лу́б'я (-б'я).
Лу́бья, *см.* **Луб.**
Лубяне́ть, *см.* **Лубене́ть.**
Лубяни́к – 1) (*телега*) луб'я́нка; 2) (*лубяной шалаш*) луб'яни́й курíнь (-реня́); 3) (*торговец лубом*) луб'яни́к (-кá), лубáр (-ря́).
Лубя́нка – 1) (*лукошко*) луб'я́нка, луб'янá козу́бка; 2) (*табакерка*) луб'я́нка, лу́бка.
Лубяно́й – луб'яни́й, лу́бовий, лубко́вий. [Луб'янá обічáйка на ре́шеті (Київщ.)].
Лубя́ность – луб'я́ність (-ности); лубувáтість (-тости).
Луг – лукá (*мн.* лу́ки, лук), (*небольшой*) пáлука, мо́ріг (-рогу́); (*поросший лесом*) луг (-гу); (*низменный, обыкновенно окопанный или огороженный*) левáда, (*на влажном берегу*) бе́рег (-га). [Дівчáта на луці гребли́, а парубки́ копи́ці клáли (Шевч.). Весня́нá водá заливáє лугі́ та лу́ки (Н.-Лев.). Лу́гом іду́, коня́ веду́: розвивáйся, лу́же! (Пісня). Зеле́ні левáди у ве́рбах по-над ставко́м (Н.-Лев.). На стерні́ мáло пáші, коро́ва побíгла в бе́рег (Звин.)]. **Луг** *болотистый* – багни́ста лукá, плáвля, мочáр (-рá); (*ржавый*) рудá. [Бугáй хоро́ший хо́дить собі по руді, му́кає з розко́ши (Рудан.)]. **Луг** *заливной, поёмный* – заплавнá лукá, (*с лесом*: заплавни́й луг), заплáва, зáплав (-ву), пíйма, оболо́нь *и* оболо́ня (-ні), боло́ня. [По заплавни́х лу́ках стоя́ла водá (Короленко). На оболо́ні край ставкá пасту́шка і пасту́х (Вороний)].
Лу́гá, *кожев.* – галу́н (-ну́).
Лугá, *см.* **Луг.**
Лугáрь – лугáр (-ря́), *ум.* лугáрик (-ка). *Быть в* **-ря́х** – лугарювáти. [Чи він в лу́зі лугарю́є,

чи він чумаку́є (Щог.)].
Лугове́ть – дерні́ти, мурави́тися.
Лугови́к, *бот.* Aira L. – щучни́к (-ка́ *и* -ку́).
Лугови́на – 1) (*небольшой луг*) па́лука, луже́чок (-чка), моріжо́к (-жка́ *и* -жку́); 2) (*целина*) цілина́, новина́, облі́г (-ло́гу); 3) *см.* **Лужа́йка.**
Лугови́нный – 1) па́лучний; 2) (*целинный*) ціли́нний, облогови́й.
Лугови́стый – лучни́й, лукови́(с)тий, багатолу́кий, бага́тий на лу́ки, з багать(о)ма́ лу́ками.
Лугови́тый – (*обильный травой*) травни́й, травни́стий; (*обильный пастбищами*) лукови́тий, ряснолу́кий; ви́пасистий, попа́сни́й.
Лугови́ца, *зоол.* – 1) *пт.* Glareola – дери́хвіст (-хвоста), ки́рчик (-ка); 2) **-ви́ца** *и* **Луго́вка**, *пт.* Vanellus vanellus L. – лугови́ця, лугівка, ча́йка звича́йна.
Лугово́д – луківни́к (-ка́).
Лугово́дство – луківни́цтво.
Лугово́й – луч(а)ни́й; (*о луге, поросшем лесом*) лугови́й, *ум.* лугове́нький; лева́дний, берегови́й. [Ку́пи ві́льхи булú розки́дані в лучані́й місци́ні, мов невели́чкі гаї́ (Н.-Лев.). Лісова́, лучна́ та боло́тяна росли́нність (Герин.). Ве́рби лугові́ї зашумі́ли (АД І). Яке́ це в вас сі́но? лісове́ чи берегове́? (Звин.)]. **-во́й** *берег*, **-ва́я** *сторона* (*реки*) – лучни́й бе́рег (-га). **-во́е** *сено* – лучне́ (лучане́) сі́но, (*с влажного берега*) берегове́ сі́но. [Поко́си лучано́го сі́на (Н.-Лев.)]. **-вой** *цветок* – лучна́ (лучана́) кві́тка. **-вая** *рута*, *бот.* Thalictrum flavum L. – ру́твиця жо́вта, золоту́ха. **-во́й** *чай, см.* **Лужа́йник 2**. **-во́й** *шафран*, *бот.* Colchicum autumnale L. – пізноцві́т (-ту) (осі́нній). **-вая** *собака*, *зоол.* Cynomus socialis Raf. – лучни́й соба́чка.
Луговщи́к – лука́р (-ря́), орenда́р (-ря́), що орeнду́є лу́ки, лева́ди.
Лугоре́з – лукорі́з (-за).
Лу́да – 1) (*полуда*) полу́да, побі́л (-лу); (*глазурь*) поли́ва. [Полу́да в самова́рі зійшла́ (Київщ.)]; 2) (*бельмо на глазу*) полу́да, лу́да. [Ма́сам потро́ху почина́є спада́ти полу́да з оче́й (Н. Рада)].
Луда́нить *кого* – дава́ти прочуха́на, прочуха́нки, га́рту кому́.
Луди́льная, *сщ.* – луди́льня, біля́рня.
Луди́льный – луди́льний, біля́рний.
Луди́льщик – луди́льник (-ка), біля́р (-ра́).
Луди́ть, лу́живать – 1) луди́ти (луджу́, -диш), біли́ти що. [Луди́ти самова́р (Київщ.). Мідя́ний по́суд лу́дять (бі́лять) (Троян.)]. **Лужё́ный** – лу́джений, бі́лений, побі́лений; 2) *см.* **Луда́нить.**
Лу́дка, *см.* **Луже́ние.**
Лу́жа – калю́жа, (*зап.*) калаба́ня, килаба́тина, (*глубокая*) баю́ра, ковба́ня, бака́й (-кая́); (*грязная*) барлі́г (-ло́гу), (*где водятся лягушки*) жаба́р (-ря́), жабни́к (-ка́ *и* -ку́), жабови́на, жабови́ння (-ння). [Засну́ли, мов свиня́ в калю́жі, в свої́й нево́лі (Шевч.). Аж калаба́ні стоя́ть, таки́й дощ був (Кам'янеч.). Гнилі́ баю́ри (Франко). Валя́ється, як свиня́ в барло́зі (Котл.)].
Лужа́вина, *см.* **Лу́жина.**
Лужа́йка – 1) лу́чка, лужо́к (-жка́); (*мурава*) мо́рі́г (-ро́гу), моріжо́к (-жка́ *и* -жку́), мурава́, мурави́ця, мура́вка. [Па́сіка в садку́ у його на лужку́ (Кониськ.). (Вівця́) прожо́гом почеса́ла з шля́ху до зеле́ного моріжку́ вхопи́ти сві́жої трави́ці (Мирн.)]; 2) (*прогалина*) га́лява, га́лявина, прога́лина, прога́льовина, поля́на, поля́вина; *срв.* **Прога́лина** *и* **Поля́на.** [На га́ляву виска́кує з гущини́ са́рна (Коцюб.)].
Лужа́йник, *бот.* – 1) Limosella aquatica L. – муля́нка, лужа́йнщця; 3) Lysimachia Nummularia L. – пристрі́тник (-ка *и* -ку).
Лужа́йчатый – ряснолу́кий, з багать(о)ма́ лу́чками, лужка́ми, моріжка́ми, га́лявами, поля́нами *и т. п.*; *срв.* **Лужа́йка.**
Луже́ние – луді́ння, лу́дження, білі́ння, бі́лення.
Лу́живать, *см.* **Луди́ть.**
Лу́жина – мокра́вина, мо́чар (-ра) *и* мочарі́ (-рі́в).
Лу́жистый – калю́жистий, баю́ристий.
Лу́жица – калю́жка, калаба́нька, калаба́тинка, баюри́нка.
Лу́жища – калю́жище, калю́жисько, баюря́ка.
Лу́жный – калю́жний. [Калю́жна вода́ (Куліш)].
Лужо́к – лу́чка, моріжо́к (-жка́ *и* -жку́); (*поросший лесом*) лужо́к; (-жка́); лева́дка. [Ході́мо на лу́чку зеле́ну (Київщ.). Ой, там на морі́жку поста́влю я хи́жку (Пісня)].
Лужо́чек – лу́чечка, лу́ченька, моріже́чок (-чка); (*поросший лесом*) луже́чок (-чка);

левáдонька.
Лýза – лýза.
Лузг – 1) кýтик, кутóчок (óчний); 2) *см.* **Лузгá.**
Лузгá – 1) (*шелуха*) лускá; 2) (*чешуя*) лускá. [Пливé щýка з Кременчýка, лускá на їй сяє (Чуб. V)]; 3) (*шов куля*) рубéць (-бця́); 4) (*попрошайка*) канюка (*общ. р.*).
Лузитáнец, -нка, -нский – лузитáнець (-нця), лузитáнка, лузитáнський.
Лýзнуть – лýснути; *см.* **Удáрить.**
Луидóр – луїдóр (-ра), червíнець (-нця).
I. Лук (*раст.*) – цибýля. [Таки́х як ти по сім за цибýлю (Номис)]. **Лук** *сеянец* – цибýля сíянка, (*диал.*) гарбажíйка. **Лук** *саженец* – цибýля сáжанка, зáсушка, піддимка, квартовá цибýля. **Лук** *репчатый* – цибýля в голóвкáх. *Луковица* **-ка** – цибули́на, голóвка цибýлі. *Венок, пучок* **-ку** – вінóк, косá, пучóк цибýлі. **Лук** *зелёный* – зелéна цибýля. *Стебли* **-ка** – пíр’я (пíр’ячко) цибýлі, бут (-ту). *Стрелка* **-ка** – ци́бка, цибóк (-бкá), стрíлка цибýлі. *Ботва* **-ка** – цибули́ння, цибýляча (цибýлина) ги́чка. [Подáй цибýлину ги́чку мáтері, а сам держи́ за голóвку (Гнат.)]. **Лук** *обыкновенный*, *бот.* Allium Cepa L. – цибýля горóдня (звичáйна). *Иванов* **лук**, *бот.* A. ascalonicum L. – цибýля шарлóтка, трибýлька. **Лук** *резанец*, *бот.* A. Schoenoprasum L. – трибýлька, рíзанка. **Лук** *каменный*, *бот.* A. fistulosum L. – татáрка, цибýля семилíтка, зимíвка. **Лук** *дикий*, *луговой*, *бот.* A. angulosum L. – скорóдá, зáячий часни́к; A. oleraceum L. – цибýля ди́ка, цибýля жáб’яча. **Лук**-*порей*, *бот.* A. porrum L. – праж (-жу), прас (-су), пір (*р.* пóру). *Гусиный* **лук**, *бот.* Gagea lutea Ker.-Gawl. – зірочки́ жóвті, гýсяча цибýлька. **Лук** *зубчатый*, *бот.* A. Scorodoprasum L. – трибýлька, зýбка. **Лук** *морской*, *бот.* Scilla maritima L. – надмóрська цибýля.
II. Лук – 1) (*оружие*) лук (-ка). [Улýчив, як стрілóю з лýка (Г. Барв.). Бо Єгóви натя́гнений лук і тети́ва нап’я́та, і налóжена стрíлка на ній – і то ви є стрілá та (Франко)]. *Стрелять из* **-ка** – стріля́ти з лýка. *Натягивать* **лук** – натягáти (напинáти) лýка. *Мастер, делающий* **-ки** – лýчник; 2) (*шерстобитный*) лук шаповáльський, брýнька.
III. Лук (*излучина*) – зáкрут (-ту), лукóвина, лукá.
Лукá – 1) зáкрут (-ту), лукá, лукóвина; *см.* **Излýчина**; 2) затóка; *см.* **Зали́в**; 3) (*седельная*) лукá, облýк (-кá), каблýк (-кá). [Отáман мовчи́ть, похили́всь до луки́ (Грінч.)]; 4) *см.* **Лукáвство.**
Лукáвец, -вица – лукáвник, -ниця, лукáвий, -ва, хитрюга (*общ. р.*), хитря́к, -чка, хи́трик, -трýха, (*умник*) мудрагéль, -гéлька; *срв.* **Хитрéц.**
Лукáвить – лукáвити (-влю, -виш), хитрувáти (-рýю, -рýєш), на хи́трощах ходи́ти. [Ми не лукави́ли з тобóю, ми прóсто йшли, у нас немá зернá непрáвди за собóю (Шевч.). Вонá уся́ на хи́трощах хóдить (Полт.)].
Лукáво – лукáво, хи́тро, підстýпно, облýдно. [Нарóд лукáво ввесь лякáєш (Котл.)].
Лукавомýдрый – хитромýдрий.
Лукáвость, Лукáвство – лукáв(н)ість, лукáвство, хи́трість, хи́трощі (-щів), підстýпність, підступ (-пу), облýдність (-ости), облýда; *срв.* **Лукáвый.** [Лукáвности є багáто в людях (Крим.). В моїх словáх не знáйдете лукáвства (Куліш)].
Лукáвствовать – лукавнувáти (-нýю, -нýєш). [Нíчого нам оди́н перед óдним лукавнувáти (Мирн.)].
Лукáвщик, -щица, *см.* **Лукáвец, -вица.**
Лукáвый – 1) *прлг.* – лукáвий, лукáвний, хи́трий, (*коварный*) підстýпний, (*лживый*) облýдний. [Обли́ччя йомý заясніло лукáвим óсміхом (Крим.)]. *Сделаться* **-вым** – злукáв(н)іти. [Запаніє, злукáвіє (Свидн.)]. **-вой** *бабы и в ступе не утолчёшь* – хи́трий, і в стýпі (товкачéм) не влýчиш (Приказка); 2) (*сущ.*: *диавол*) лукáвий; *срв.* **Бес.** [Ні бóгові свíчка, ні лукáвому дýдка (Номис)].
Лукáн (жук) – жук-рогáч.
Лукáние – ки́дання, шпурля́ння.
Лукáнька – дíдько-морóка, бíсик-хи́трик; *срв.* **Бес.**
Лукáть, -кнýть – 1) ки́дати, ки́нути, шпурля́ти, шпурнýти; *срв.* **Мотáть**; 2) (*стрелять их лука*) стріля́ти, стрéльнути (стрільнýти) з лýка. [Он, як стрéльнув Бáйда з лýка (Пісня)].
Лукáться, -кнýться – ки́датися, шпурля́тися, ки́нутися, шпурнýтися.
Лукни́ще – обі[и]чáйка.
Лýков, *см.* **Лýковый.**
Луковáтый – вилýкуватий, лукувáтий; *срв.* **Излýчистый.**
Лýковица – цибули́на, голóвка, цибýлька. **-ца** *луку* – цибули́на, голóвка цибýлі. **-ца** *чесноку* – голóвка часникý. **-ца** *детка*, *бот.* – зубóк (-бкá), цибули́нка. *Нос* **-цею** – ніс картóпелькою, ніс-бурульбáшка.

Луковицеви́дный – цибулюва́тий, цибу́лькуватий, цибуля́стий.
Луковиценóсный, *см.* **Лу́ковичный.**
Луковицеобра́зный, *см.* **Луковицеви́дный.**
Лу́ковицын – цибу́лин, цибу́льовий, цибуле́вий.
Лу́ковичный – цибули́нний, цибу́льний, цибу́ляний. **-ные** *растения* – цибу́льні росли́ни.
Лу́ковка – 1) *бот.* – цибу́лька, цибули́нка. [Оле́на кру́гла як цибу́лька (Н.-Лев.)]; 2) (*строит.*: *куполок*) цибу́лька.
Лу́ковник – 1) пиріг із ци́булею; 2) (*торговец*) цибу́льник.
Лу́ковница – 1) (*окрошка*) холодни́к (холоде́ць) із цибу́лею, цибульня́к (-ку́); 2) *зоол.* Arvicola alliaria – польова́ ми́ша, цибу́льниця.
Лукóвчатый – цибуля́стий.
Луковщи́к (*огородник, торговец*) – цибу́льник, цибу́ляник.
Лу́ковый, -ков – цибу́льний, цибу́ляний, цибу́лячий. [Сльóзи текли́ від гóстрого цибу́ляного духу (Н.-Лев.). Цибу́льна голóвка (Сл. Гр.)]. **-ков** *день* (*8 сентября*) – дру́га Пречи́ста.
Лу́ковые, *бот.* Allioideae – цибу́льні (-них).
Лукомóрье – морська́ затóка.
Луконóсец – луконóша.
Лукóшечко – козубе́нька, козубе́ць (-бця́). [Із лик плете́ні козубе́ньки, з яки́ми хóдять по опе́ньки (Котл.)].
Лукóшко – кóзу́б, козубня́, козу́бка, козуби́на. [Як не гриб, то не лізь у кóзуб (Номис)].
Луку́лл, *перен.* – луку́л; ненаже́ра, обже́ра, проже́ра.
Луку́лловский – луку́лівський. **-кое** *пиршество* – луку́лівський (ненаже́рний, обже́рний) бе́нькет.
Лумп – меля́са.
Лу́мпен-пролетариа́т – лю́мпеп-пролетарія́т, (*грубо*) босóта, босячня́.
Луна́ – 1) (*светило*) мі́сяць (-ця), ласк, місяче́нько, (*метаф.*) коза́цьке сóнце, бурла́цьке сóнце, білоли́ций; *срв.* **Ме́сяц.** [Ой, мі́сяцю-місяче́ньку, і ти, зóре я́сна, ой, світі́ть там на подві́р'ї, де дівчи́на кра́сна (Чуб. V). І ти, білоли́ций, по си́ньому не́бу ви́йдеш погуля́ть (Шевч.)]. *Серп* **-ны** (*полумесяц*) – мі́сяць-перекрі́й (-рóю), мі́сяць-перекру́г, мі́сяць-ріжóк, ріжка́тий мі́сяць, серп мі́сяця. [Ти мі́сяцю-перекрóю, зайди́ за комóру, неха́й же я з своі́м ми́лим трóхи поговóрю (Пісня). Ой, мі́сяцю-рі́жку, світи́ нам дорі́жку! Ой, мі́сяцю ріжка́тий, світи́ нам до ха́ти (Вес. пісня)]. *Фаза* (*четверть*) **-ны** – квати́ра (ква́дра) мі́сяцева. [Квати́р мі́сяцевих чоти́ри: пе́рша, дру́га, тре́тя (абó гнила́, гнилу́ша) та четве́рта (те́мна). Не мóжна труси́ти са́жі з кóмина на пе́ршій квати́рі (Звин.). На четве́ртій ква́дрі бува́є дощ, са́ме вже перед молодикóм, – то ка́жуть, щоб молоди́к обмива́всь (Звин.)]. *Фазисные названия* **-ны**: *в первой четверти т. е. новолуние* – молоди́к, нова́к, нови́к, (*во второй*) підпóвня, пóвня, мі́сяць у пóвні, пóвний мі́сяць, (*в третьей и отчасти четвёртой*) щерба́тий мі́сяць, (*видимый поутру*) стари́к. **-на** *ущерблённая, на ущербе* – мі́сяць щерба́тий, мі́сяць на скру́зі (на схóді), мі́сяць-недобі́р (-бóра). [Як підстрига́ти кóси на молодику́, то шви́дко рости́муть (М. Грінч.). Сві́тить молоди́к срібнорóгий (Куліш). Зійшóв мі́сяць ще й нови́к (Чуб. V). Сі́ють на підпóвні (М. Грінч.). Повнови́да, як пóвний мі́сяць (Н.-Лев.). Йому́ на скру́зі голова́ боли́ть (Канівщ.). Ой, мі́сяцю-недобóру, зайди́ за комóру (Чуб. V)]. *Делать что-л. при* **-не** – роби́ти щось до мі́сяця, при мі́сяці, за мі́сяцем. [Жа́лую булó сві́тла, до мі́сяця пряду́ (М. Грінч.). Так поспіша́лися, що й при мі́сяці хліб убира́ли (Луб.)]. *Затмение* **-ны** – мі́сяцева мі́на (затьма́рення, за́тьма). *Ничто не ново под* **-ною** – нема́ ні́чóго новóго під мі́сяцем і сóнцем, усе́ старе́ на на́шій бабу́сі-землі́; 2) *см.* **Луна́ция**; 3) супу́тник (плане́ти). [У Ма́рса два супу́тники].
Луна́-*рыба*, *зоол.* Orthagoriscus mola Bl. Schn. – ри́ба-мі́сяць, голова́й-ковба́н.
Луна́тик, -тичка – снови́да, снові́я, снохóда (*общ. р.*), мі́сячник, -ниця. [Ходи́в уве́сь час, мов снови́да (Франко). Я снохóда, я снові́я, вся в уя́ві потону́ла (Чупринка)].
Лунати́зм – снови́дність, снові́йність (-ности). *Страдающий* **-змом** – снови́дий, снові́йний.
Лунати́ческий – снови́дний, снові́йний.
Луна́ция – мі́сячний кóлóворот (-ту).
Лу́нка – 1) (*влуминка*) ду́чка, я́мка, (*для посадки растения*) ку́бах, кóвбах (-ха), ми́ска. [Ти ку́бахи роби́, а я капу́сту сади́тиму (Дніпропетр.)]. *Игра в* **-ки** – гра в сви́нку, в ма́сло, в ґльóґа; 2) (*углубление для гончарн. веретена*) ду́чка; 3) (*альвеоля, анат.*) ду́чка, альвеóля; 4) ка́бушечка, ви́стрижене ті́м'я.
Лу́нко, *нрч.* – мі́сячно. [Вже мі́сяць ви́соко підби́вся, мі́сячно вам бу́де ї́хати (Роменщ.)].
Лу́нный – мі́сячний, мі́сяцевий. [Ніч не мі́сячна, але досить видко (Грінч.). Часом

подивиться на серпок місяцевий (М. Вовч.)]. **-ный** *год* – місячний рік.

Лу́ночка – 1) ду́чечка, я́мочка, ку́башок, ко́вбашок (-шка), ми́сочка, *срв.* **Лу́нка 1**; 2) серпо́к (-пка́).

Лунь (*птица*) – лунь (-ня *и* -ні), лун (-на), си́роватень (-тня). *Сед, как* **лунь** – си́вий, як го́луб (*реже*: як лунь), (*сильнее*) білий, як молоко́. **Лунь** *степной*, *зоол.* Circus macrurus L. – лунь степови́й. **Лунь** *луговой*, *зоол.* Circus pygargus L. – лунь лучни́й. **Лунь** *мышатник* (*сарыч*), *зоол.* Butco vulgaris L. – мишої́д вели́кий, ка́ня вели́ка.

Лу́па – лю́па, збільшувальне (сильногля́дне) скло.

Лупанар, -ий – лупана́р, публі́чний дім.

Лупа́стый, *см.* **Лупогла́зый.**

Лупё́жник – обкоро́вана дере́вня, лупі́ж (-пежу́).

Лупи́н, *бот.* Lupinus L. – лупи́н (-ну), верни́-со́нце.

Лупи́ть, лу́пливать – 1) (*сдирать кожу, снимать кожуру*) лупи́ти (-плю́, -пиш), облу́плювати (-лює, -люєш) що, (*свежевать*) білува́ти що. [Облу́плює яйце́ (Луб.). Зарі́зав чолові́к ягня́, зібра́вся білува́ти (Манж.)]; 2) (*драть, обирать*) дра́ти, де́рти, обдира́ти, лупи́ти. [Що сту́пить, то лу́пить (Номис)]; 3) (*уписывать*) умина́ти, тро́щити, лупи́ти. [Лев умина́в за сні́данням ягня́ (Глібов). Бу́блики лу́пить, як хто ку́пить (Номис)]; 4) (*бить*) лупцюва́ти, лупи́ти, ч[ш]у́стрити. [Ма́ти її́ взяла́ лупцюва́ти неща́дно (Крим.). Ди́вимося: вже шу́стрить коня́ (Звин.)]; 5) (*таращить*) витріща́ти, лупи́ти, виря́чувати о́чі (*грубее* ба́ньки) на що; *срв.* **Пя́лить** *глаза*; 6) (*ковырять*) колупа́ти. [Ста́ла коло пе́чі та й колупа́є її́ па́льцем (Квітка)]; 7) (*бежать*) чухра́ти, чеса́ти, лупи́ти. [Час мов віл з гори́ чухра́, його́ не налига́єш (Гул.-Арт.)].

Лупи́ться, лу́пливаться – 1) (*шелушишься*) лупи́тися, обла́зити. [Од со́нця шку́ра на но́сі лу́питься (обла́зить) (Харк.). Фа́рба на малю́нкові лу́питься (М. Грінч.)]; 2) (*вылупливаться*) лупи́тися, вилу́плюватися. [Пога́но щось курча́та лу́пляться (Луб.)]; 3) (*таращиться*) витріща́тися, вилу́плювати о́чі на ко́го, на що.

Лу́пка – лупцюва́ння, хло́ста, (*диал.*) лопоца́нка; *срвн. ещё* **Лупле́ние.**

Лупле́ние – лупі́ння, лу́плення, облу́плювання, білува́ння; драння́, обдира́ння; умина́ння; лупцюва́ння; витріща́ння, виря́чування (оче́й); колупа́ння; чухра́ння; *см.* **Лупи́ть**; обла́зіння, вилу́плювання; *см.* **Лупи́ться.**

Лупогла́зый – ока́тий, вирлоо́кий, банька́тий, балуха́тий, (*сущ.*) ока́нь (-ня́), вирла́ч (-ча́); *срв.* **Пучегла́зый.** [Немо́в паву́к гладки́й, ока́тий сиди́ть у павути́ні (Коцюб.)].

Лупули́н – лупулі́н (-ну).

Лут, *зоол.* Dermochelys coriacea L. – шкуря́ста черепа́ха, лут.

Луто́к, *зоол. пт.* Mergus albellus L. – крех мали́й, лати́ш, острю́ха.

Луч – 1) про́мінь (-меня, *мн.* про́мені), *соб.* промі́ння, *ум.* промі́нчик, промі́не́ць (-нця́), (*пробивающийся, напр. сквозь тучи*) па́рус *и* па́рос (-са). [Про́мінь со́нячний на́че зо́лотом черво́ним його́ обси́пав (М. Вовч.). Со́нце сипну́ло промі́нням по ро́сяних тра́вах (Куліш). Промі́нчик я́сної надії (Франко). У скісному па́русі со́нця гра́є ро́єм мушва́ (Коцюб.). Як леге́нькі бли́скавочки забі́гали по землі́ па́роси (Мирн.)]. **Луч** *света, надежды* – про́мінь сві́тла, надії. *Бросить* **луч** – ки́нути про́мінь. [Со́нце ки́не про́мінь (Звин.). Ма́мо, кинь про́мінь ла́ски на твого́ си́на (Крим.)]. *Брызнул* **луч** – вда́рив, стрі́лив про́мінь. [Стрі́лив про́мінь золоти́стий (Франко)]. *Сноп* **луче́й** – па́смо промі́ння. **Лучи́** *веером* – паруси́. [Диви́сь, які́ пару́си попуска́ло со́нце (Сумщ.)]. **Луч** *световой* – світлови́й про́мінь. **-чи́** *рассеянные* – розсі́яне промі́ння. **-чи́** *рентгеновские* – ре́нтге́нове (-нівське) промі́ння. **-чи́** *ультра-фиолетовые* – у́льтра-фія́лкове промі́ння. **-чи́** *испускать, см.* **Лучи́ться**; 2) *см.* **Ра́диус**; 3) (*рыбацк. приспособл.*) присві́тач (-ча), світи́льце, лучни́ця.

Лучево́й – 1) промі́нний, промене́вий. **-ва́я** *кость*, *анат.* radius – про́мінь (-меня), радія́льна, промене́ва кі́стка; 2) *см.* **Лучи́нный.**

Лучеза́рно, *нрч.* – промени́сто, ося́йно, ося́йливо. [Го́рдо, пи́шно, промени́сто золотії сві́тять зо́рі (Л. Укр.). Ви́бігла на со́нце і стоя́ла вся промени́сто-золота́ (Грінч.)].

Лучеза́рность – 1) промени́стість, ося́йність, ося́йливість (-ости); 2) *физ.* – промі́нність (-ности).

Лучеза́рный – промени́стий, осяйни́й, ося́йливий. [Весе́лого промени́стого ра́нку (М. Вовч.). Моя́ боги́ня осяйна́ (Франко)].

Лучеиспуска́ние – променюва́ння, (*излучение*) випромі́нювання. **-ние** *тепла* – випромі́нювання тепла́.

Лучеиспуска́ющий – що променю́є, (*излучающий*) випромі́нний.

Лучеме́р – радіоме́тр (-ра), променемі́р (-ра).

Лучемё́тный, *см.* **Лучеза́рный.**

Луче́ние – рибoло́вля ви́лками вночі з світи́льцем (з лучни́цею), вилкува́ння ри́би вночі, світлува́ння (ри́би), огнело́вля.
Лучеобра́зно, *нрч.* – променюва́то.
Лучеобра́зный – променюва́тий.
Лучепреломле́ние, *физ.* – зало́млення світла. *Двойное* **-ние** – подві́йне зало́млення світла.
Лучепреломля́емость – промене(за)ло́мність (-ности).
Лучи́на – скі́пка; ска́лка, (*щепань*) лучи́на, коло́тиця, (*сосновая*) смолі́вка, (*липовая*) ли́пина. [Поставе́ць (*светец*) стої́ть, у йо́му застро́млена бере́зова скі́пка гори́ть (Тесл.). Засла́б на о́чі, чита́ючи при скі́пці (Л. Укр.). Я скалка́ми засвіти́ла (Грінч. II). Не дими́ть убо́га ска́лка, – кагане́ць блищи́ться (Руданськ.). Потрощи́ти на ли́пину (Верхр.)].
Лучи́нища – скі́пище (-ща).
Лучи́нка – скі́почка, ска́лочка, лучи́нка. [Ска́лочка димі́ла (Рудан.). За лучи́нку на́йде причи́нку (Номис)].
Лучи́нный, -нновый, -ночный – скі́пкови́й, ска́лковий, лучи́нний.
Лучи́ночка – скі́понька, ска́лонька, лучи́ночка.
Лучи́стый – променя́[й]стий, зори́стий. [Променя́сті о́чі (Н.-Лев.). З промени́стими очи́ма (Коцюб.). Тільки зори́сті, і́скраві о́чі блища́ть (М. Вовч.)]. **-тая** *теплота* – променя́сте тепло́. **-тые** *животные* – променя́сті твари́ни.
Лучи́ть (*рыбу*) – лови́ти ри́бу з світи́льцем (з лучни́цею) уночі ви́лками, вилкува́ти ри́бу вночі, світлува́ти (ри́бу).
Лучи́ться – промені́ти, пуска́ти промі́ння; *срв.* **Сия́ть.** [І о́чі твої́ промені́ли вогне́м перемо́жним (Л. Укр.). Диви́вся на не́бо, як воно́ зо́рями промені́є (Грінч.)].
Лучко́вый – цибу́льковий; лучко́ви́й; смичко́ви́й; ключкови́й; *см.* **Лучо́к.**
Лу́чник – лу́чник, (*устар.*) сагайдака́р (-ря́). [Лу́чники, що зна́ли ті́льки лук, та сагайда́к, та стрі́ли (Куліш)].
Лучни́к (*над светцем*) – лучни́к (-ка́), дашо́к (-шка́), бо́вдур (-ра).
Лучно́й – 1) лучни́й. **-но́й** *чехол* – налу́чник, лучні піхви (-хов); 2) *см.* **Лу́ковый**; 3) *см.* **Лучко́вый.**
Лучо́к – 1) цибу́лька; *срв.* **I. Лук.** *Заправить зелёным* **-ком** – закриши́ти зеле́ною цибу́лькою; 2) лучо́к (-чка́); *срв.* **II. Лук.** [Дозво́ль, ца́рю, лучка́ взя́ти (Пісня)]; 3) (*шерстобитный инструмент*) лучо́к шапова́льський; (*токарный*) смичо́к тока́рний; (*лобзик*) лучо́к; 4) (*косильный*) клю́чка. [Коси́в ячмі́нь на го́лу ко́су, а жи́то на клю́чку (Полт.). Довело́ся на клю́чку коси́ти, бо грабки́ полама́в (Мирг.)]; 5) (*скрипичный*) лучо́к, смичо́к (-чка́). [Лучо́к живи́цею поте́р (Харк.)]. *У него ноги* **-ко́м** – у його́ лукува́ті но́ги, він кривоно́гий.
Лу́чше – 1) (*ср. ст. от* **Хорошо́**) *чем кто, что* – кра́ще, лі́пше, лу́чче за ко́го, за що́, над ко́го, над що́, від ко́го, від чо́го, як (ніж) хто, як (ніж) що, проти ко́го, проти чо́го. [До́бре хо́дите в ярмі́, ще кра́ще, як діди́ ходи́ли (Шевч.). Тому́ ковале́ві лі́пше, що на два мі́хи́ ку́є (Кониськ.). Лу́чче кри́вду терпі́ти, ніж кри́вду чини́ти (Номис). Ні, лу́чче вже мовчі́мо! (Куліш)]. *Уж* **-чше** – кра́ще вже, (*зап.*) ра́дше. [Слу́хай ра́дше при́повідки! (Франко)]. **-ше** *всего* – найкра́ще, найлі́пше. *Как нельзя* **-ше** – як-найкра́ще, як-найлі́пше, що-найкра́ще, що-найлі́пше. *Как можно* **-ше** – як мо́га кра́ще (лі́пше). *Гораздо, значительно* **-ше** – бага́то кра́ще. *Не* **-ше** *ли*? – чи не кра́ще? *Больному стало* **-ше** – хво́рому (слабо́му) поле́гшало, покра́щало. *Тем* **-ше** – тим кра́ще, тим лі́пше, то й кра́ще. *Всё* **-ше** *и* **-ше**, *час-от-часу* **-ше** – все кра́ще та (й) кра́ще, що часи́на, то кра́ще (лі́пше). *Чем дальше, тем* **-ше** – де-да́лі кра́ще. **-ше** *чего, кого* (*обыкновенно в отриц. предложениях*) – над що́, над ко́го. [Не зна́йдеш рі́чки над Дніпро́ (Куліш). Не бу́де вже над мою́ пе́ршу ми́лу (М. Вовч.)]. *Нет ничего* **-ше**, *как…* – нема́ кра́ще, як…, нема́ в світі, як…, нема́ в світі над що… [Нема́ в світі, як у зла́годі жи́ти (Грінч.)]. **-ше** *и не говорить* – кра́ще й не каза́ти, бода́й і не каза́ти! [Таке́ ді́ється, що бода́й не каза́ти (М. Гр.)]. *Ум хорошо, а два* **-ше** – дві голові́ лі́пше, як одна́; бі́льше оче́й, бі́льше й ба́чать. **-ше** *поздно, чем никогда* – кра́ще пізно (спізни́вшись), як ніко́ли. *В гостях хорошо, а дома* **-ше** – в го́стях до́бре, а до́ма ще кра́ще (лі́пше). **-ше** *десять виновных простить, чем одного невинного наказать* – кра́ще п'ятьо́м винува́тим вину́ дарува́ти, як одного́ неви́нного покара́ти; 2) (*ср. ст. от* **Хоро́ш**) кра́щий, лі́пший, лу́ччий за ко́го, за що́, від (проти) ко́го, від (проти) чо́го, ніж хто, ніж що, як хто, як що. *Ваша лошадь хороша, но моя* **-ше** – ваш кінь га́рний, але́ мій кра́щий. *Он* **-ше** *своего брата* – він лі́пший (лу́ччий) за (від) свого́ бра́та. *Он по характеру гораздо* **-ше** *тебя* – він на вда́чу (вда́чею) бага́то кра́щий за (від, проти) те́бе. *Здоровье его становится день ото дня* **-ше** – здоро́в'я його́ що-день то кра́щає. *У него три дочери одна другой* **-ше** – у нього три до́чки одна́ за о́дну кра́ща. *Делаться, становиться* **-ше** – кра́щати, лі́пшати, лу́ччати,

гарні́шати; *срв.* **Улучша́ться, Хороше́ть.** *Старый друг* **-ше** *новых двух* – кра́ще да́внього дру́га не втеря́ти, ніж двох нови́х придба́ти.

Лу́чшенький – кра́щенький, лі́пшенький, лу́чченький.

Лу́чший – 1) (*ср. ст. от* **Хоро́ший**) *чем кто, что* – кра́щий, лі́пший, лу́ччий за ко́го, за що́, над ко́го, над що, від ко́го, від чо́го, проти ко́го, проти чо́го, як хто, як що, ніж хто, ніж що. [Хіба́ кра́ща є за те́бе? (Шевч.). Коли́ лю́ди до те́бе до́брі, ти будь лі́пший (Номис). Лу́чча соло́м'яна зго́да, як золота́ зва́да (Номис). Він кра́щий од Бала́бухи (Н.-Лев.). До́брий пес лу́ччий, як злий чолові́к (Номис)]. **-шее** *враг хорошему* – кра́щеє (лі́пшеє) – во́рог га́рному. *За неимением* **-шего**, *сойдёт и это* – як нема́є кра́щого, то й це гара́зд бу́де. *Я ожидал* **-шего** – я сподіва́вся кра́щого. *В ожидании* **-шего** – сподіва́ючись кра́щого (лі́пшого), ма́ючи надію на кра́ще (на лі́пше). *Он изменился к* **-му** – він зміни́вся на кра́ще (на лі́пше). *Считаю за* **-шее** – вважа́ю (ма́ю) за кра́ще (за лі́пше); 2) **-ший**, *как превосх. степень, самый* **-ший** – найкра́щий, найлі́пший, (*сильнее*) як-найкра́щий, як-найлі́пший, що-найкра́щий, що-найлі́пший. *Всего* **-шего**! – всьо́го найкра́щого! *Это* **-ший** *из людей* – це (з йо́го) найкра́ща люди́на. *Дайте мне* **-шего** (*самого* **-шего**) *вина* – да́йте мені́ (як-)найкра́щого вина́. **-шая** (*отборная*) *часть чего-л.* – чо́ло, вибо́рна части́на (ча́стка). [Хліборо́б са́ме чо́ло продає́, а послі́д їсть (Грінч.). Істо́рія письме́нства це вибо́рна ча́стка ду́хового життя́ наро́ду (Єфр.)].

Луще́ние – 1) лущі́ння, лу́щення, лу́скання, луза́ння, (*шутл.*) дзьо́бання; 2) облу́плювання. *Срв.* **Лу́щить.**

Лущи́ть – 1) (*шелушить, чистить*) лу́щити, (*щелкать, грызть*) лу́скати, луза́ти, (*шутл.*) дзьо́бати. [Лу́щити горо́х (Полт.). Кабачки́ (*семечки тыквенные*) лу́скати (Сл. Гр.). Шутку́ють, луза́ючи насі́ння та орі́хи (Чуб. VII)]; 2) (*снимать накипь, эмаль*) лупи́ти, облу́плювати; 3) (*производить взмёт*) лу́щити, дра́ти. **-щи́ть** *жнитво* – лу́щити стерню́; 4) (*уплетать*) умина́ти, трощи́ти, лупи́ти; *срв.* **Лупи́ть 3**; 5) (*жадно пить*) ду́длити, джу́ґлити, жлу́ктати, цму́лити; *срв.* **Пить 2**. **Лущёный** – лу́щений, лу́сканий, лу́заний.

Лущи́ться – 1) лу́щитися, лу́скатися, луза́тися. [Горо́х до́бре лу́щиться (Полт.). Щось і насі́ння не луза́ється (Луб.)]; 2) лупи́тися, облу́плюватися. *Срв.* **Лущи́ть.**

Лы́жа – на́рта, (*зап., обыкнов. мн. ч.*) снігівці́, (*привившийся семантический неологизм*) ли́жва. **Лыжи** – ли́жви (-жов). *Ездить на* **-жах** – бі́гати на на́ртах, на снігівця́х. *Навострить* **-жи** – да́ти дра́ла, п'я́тами накива́ти, намасти́ти п'я́ти, ки́нутися навті́ки (навті́кача́); *срв.* **Дать** *тягу.*

Лы́жник, -ница – нартівни́к, нартіве́ць (-вця́), -вни́ця, снігівча́нин, -нка, лижівни́к (-ка), -ни́ця.

Лы́жница, Лы́жня (*след*) – на́ртова ко́лія, на́ртовий прослі́док.

Лы́жничий – нартівни́чий.

Лы́жный – на́ртовий, лижвя́ний. **-ный** *спорт* – нартівни́цтво, на́ртовий спорт (-ту). **-ное** *производство* – нарторо́бство, лижвя́рство.

Лызну́ть, Лызгону́ть, *см.* **Улизну́ть.**

Лызо́к – уте́ча, уте́ки (-ків). *Дать* **-зка́** – дремену́ти; *см.* **Дать** *тягу.*

Лы́ко – ли́ко, лут (-ту), *соб.* ли́ччя, лу́ття́. [З одніє́ї ли́пи дві́чі ли́ка не деру́ть (Номис)]. **-ком** *шитый* – ли́ком ши́тий, (*перен.*) ва́лом підпере́заний. [Хоч і ва́лом підпере́заний, а пани́ч (Кониськ.)]. *Не* **-ком** *шит* – не повстяни́й. [Хло́пець він не повстяни́й (Кониськ.)]. *Он* **-ка** *не вяжет* – він п'я́ний як хлющ, як ніч, хоч ви́крути, язико́м не пове́рне. *Борода велика, а ума ни на* **-ко** – борода́ в пів арши́на, а на ро́зум дити́на; вже з бородо́ю, а на́че й до́сі без штані́в. *Не всякое* **-ко** *в строку* – не за вся́ку прови́ну ки́єм у спи́ну. *Хоть* **-ком** *шит, да мылом мыт* – хоч і ли́ком ши́тий, та не в ті́м'я би́тий.

Лы́коватый – ли́кува́тий, лутува́тий. *Становиться, стать* **-тым** – ликува́тіти, зликува́тіти.

Лы́ковый – ли́ковий, ли́чаний, лу́то́вий; *срв.* **Лы́чный.**

Лыкодёр – ликоде́р (-де́ра).

Лыс, *см.* **Лы́сый.**

Лыса́стый – ли́сявий, з вели́кою ли́синою.

Лыса́ч – (*плешивец*) лися́к, голомо́зько, (*о животн. с пятном на лбу*) лиса́к (-ка́).

Лы́сенький – лисе́нький, голомо́зенький. [Чолові́чок лисе́нький (М. Вовч.)].

Лысе́ть – ли́сі́ти, голомо́зіти; *срв.* **Плеши́веть.** [Дурна́ голова́ не лисіє (Богодухівщ.)].

Лы́сина – 1) (*плешь*) ли́сина, (*шутл.*) голомо́зина. [Не по чім і б'є, як не по ли́сині (Номис)]; 2) (*плешина в меху, посеве, из'ян в ткани*) бле[и]зно́, ли́сина. [Полотно́ таке́, що блезно́ на блезні́ (Черкащ.). Не догля́діли кожу́ха, тепе́р самі́ бле́зна (Луб.)]; 3) (*прогалина*) прога́лина, ли́сина; 4) (*белое пятно на лбу животн.*) ли́сина. [Знайшло́ся лоша́ з ли́синою

(Полт.)].
Лы́синка – ли́синка, (*шутл.*) голомо́зинка.
Лы́сить – ли́сим роби́ти, ли́сити.
Лы́сища – вели́ка ли́сина.
Лысова́тый – лисува́тий, про́лисий. [З висо́ким лисува́тим ло́бом (Виннич.)].
Лы́сость, -сота – ли́сість (-ости), лисота́.
Лысу́н – 1) *см.* **Лыса́ч**; 2) *см.* **Тюле́нь.**
Лысу́ха, *пт.* Tulica atra – ли́ска, лису́ха.
Лы́сый – 1) (*плешивый*) ли́сий, голомо́зий, (*сущ.*) лися́к, голомо́зько. [Ли́сий ли́сого зда́лека ба́чить. Бага́то, як у голомо́зого чупри́ни (Приказки)]. **-сый** *бес* – ли́сий чорт, стари́й хрін. **-сая** *гора* – ли́са гора́; 2) (*с белым пятном*: *о животн.*) ли́сий. [Ли́сий кінь (Полт.)].
Лы́тка – нога́; *см.* **Нога́.**
Лыто́к, *см.* **Лызо́к.**
Лыча́, *бот.* Prunus divaricata Led. – (*дерево и плод*) алуча́.
Лыча́га – личівка, ли́чанка.
Лыча́жный – личівча́ний, ли́чанковий.
Лычаки́ – личаки́ (-кі́в), ли́чка (-чок), лу́то́ві постоли́; *срв.* **Ла́пти.**
Лы́чина – личи́на, лути́на.
Лы́чко – ли́чко, луто́к (-тка́). [Ви́міняв ре́мінь на ли́чко (Прик.). Надра́ти лутків на личаки́ (Харк.)]. *Возьмёшь* **-ком**, *не отдашь ремешком* – ві́зьмеш ли́чко, а ремінце́м не відбу́деш.
Лы́чник – ликоде́р (-де́ра); ли́чник.
Лы́чный – ли́чаний, лу́то́вий. [Хоч ли́чане, та не пози́чене (Приказка)]. *Лучше* **-ный** *мир, чем ремённый суд* – кра́ща соло́м’яна зго́да, як золота́ зва́да (Приказка).
Лычьё – ли́ччя, лутття́.
Лыщи́ца, *бот.* Gypsophila miralis L. – лищи́ця звича́йна, миши́ні о́чі, соба́че ми́ло.
Ль, *см.* **Ли.**
Львёнков – левеня́чий, левчукі́в.
Львёнок – левеня́ (-ня́ти), лев’я́ (-я́ти), (*постарше*) левчу́к (-ка́). [І левеня́т розгу́блює леви́ця (Куліш). Молоди́й левчу́к, не про́буючи сил, не ста́не ле́вом (Крим.)].
Львёночек – левеня́т(оч)ко, ле́вик, леву́сь (-ся́). [Пе́сика б’ють, а ле́вик бої́ться (Номис)].
Львинохво́ст, *бот.* Leonurus Cardiaca L. – соба́ча кропива́, гу́сячий слід, кропи́вничок.
Льви́ный – ле́в’ячий, ле́вовий, леви́ний, (*зап.*) льво́вий, льви́ний. [Зроби́в арка́на з ле́в’ячої шку́ри (Крим.). Ле́вового молока́ доста́ти (Рудч. Казки). Крива́ві ще́лепи леви́ні (Куліш). Па́не отама́не, го́лово ти льво́ва (Рудан.). Дам йому́ наймéння льви́не (Франко)]. **-ная** *доля* – ле́в’яча ча́стка, ле́в’яча па́йка. **-ный** *хвост, см.* **Львинохво́ст. -ная** *лапа, бот.* Alchemilla vulgaris L. – при́воротень звича́йний, на́воротник, ла́пушник. **-ный** *зуб* (*одуванчик*), *бот.* Taraxacum vulgare Schrk. – ку́льба́ба звича́йна, ба́бка, маї́вка, бара́нки. **-ный** зев, *бот.* Antirrbinum L. – ро́тики (-ків), па́ротка, роззявро́тик.
Льви́ца – леви́ця, леви́ха. [Перед ї́м леви́ха стої́ть (Рудч. Казки)].
Льви́цын – леви́чин, леви́шин.
Льви́чише – льви́чище. [А по́тім з вас, щеня́т зуба́тих, зроби́лись льви́чища (Шевч.)].
Льви́ще – леви́ще.
Львов – ле́вів (-вова, -нове); *срв.* **Льви́ный.**
Льво́вик – левови́к, ага́т.
Льво́вский – льві́вський.
Львовя́нин, -вя́нка – львов’яни́н, львов’я́нка.
Львообра́зный – левува́тий.
Льго́та – 1) (*свобода*) во́ля, пільга. [Політи́чна пільга в Росі́ї є пільга й українозна́вству (Грінч.)]; 2) (*вольность, преимущество*) привиле́й (-ле́ю), во́ля, виго́да. [Дворя́нам на́дано було́ уся́ких привиле́їв (Дом.). Оди́н о́дного дворя́ни перева́жували во́лями, що дава́ли наро́ду по сло́бодах (Куліш). Ззива́ли до се́бе люде́й на но́ві виго́ди (Куліш)]; 3) (*облегчение*) пільга, поле́гшення (*рус., вульг.*) вільго́та. [Рі́зні пільги, які́ дава́лися звича́йно нови́м поселе́нцям (Ор. Лев.). Де́які поле́гшення для робі́тниць (Єфр.)]. **-ты** *налоговые* – податко́ві пільги. *Давать* **-ту** – дава́ти пільгу, вільго́ту, пільгува́ти кому́. *Получить* **-ту** – діста́ти пільгу. **-ты** *по отбыванию воинской повинности* – військові́ пільги. **-та** *по семейному положению, по образованию, по роду занятий* – пільга через роди́нний стан, через осві́ту, через професію. *Лица, пользующиеся* **-той** – осо́би, що ма́ють пільгу, користу́ються з пільги, пільго́вані осо́би. *Иметь* **-ту** – ма́ти пільгу, вільго́ту. *Имеющий* **-ту** – пільго́ваний, пільгови́й, ві́льний, привилейо́ваний, *сущ.* пільгови́к,

пільго́ванець (-нця).
Льготе́ть – ле́гшати, вільні́шати, вільготні́шати.
Льго́тить *кого* – пільгува́ти, дава́ти пі́льгу кому́, (*перен.*) попуска́ти во́лі кому́.
Льго́тно – 1) ві́льно, вільго́тно, дозві́льно, вигі́дно; 2) пі́льгово.
Льго́тный – пільгови́й, вільго́тний. [За прина́дою пільгови́х рокі́в (Куліш)]. **-ный** *срок приходит к концу* – пільгови́й речіне́ць дохо́дить. *Покупать на* **-ных** *условиях* – купува́ти на пільгови́х умо́вах. **-ный** *билет* – пільгови́й квито́к (біле́т).
Льго́тчик, -чица – пільго́ванець (-нця), -нка, пільгови́к, -ви́ця.
Льди́на – льоди́на (*реже* льодови́на), крижи́на. [Був він холо́дний, важки́й, мов крижи́на з півні́чного мо́ря (Л. Укр.)].
Льди́нища – вели́ка льоди́на (льодови́на), кригу́ля, кри́жище (-ща).
Льди́нный – льодови́нний, крижи́нний.
Льди́стый – льоди́стий.
Льди́шка – 1) льоди́сько; 2) ше́рех. *См.* **Лёд.**
Льди́ща – льоди́ще, кри́жище (-ща), льодова́ бри́ла.
Льдоде́лательный – льодоро́бний.
Льдодроби́льный – льододроби́льний.
Льдохрани́лище – льодосхо́вище.
Льдяно́й, *см.* **Ледяно́й.**
Лье – льє (*нескл.*).
Льзя, *нрч. нар.* – мо́жна, ві́льно. *Не* **-зя** – не мо́жна, не ві́льно.
Льни́стый – льони́стий.
Льни́ца, Льня́ница – (і)лля́нка.
Льни́шка – льони́сько.
Льни́ще, Льня́нище – льо́нище. [Ора́ли льо́нище (Київщ.)].
Льнови́дный – льонува́тий.
Льново́д, -ный, -дство – льона́р (-ря́), льона́рний, льона́рство.
Льно́вые, *бот.* Linaceae – льонува́ті (-тих).
Льноде́льный – льонообро́бний.
Льноконоплево́дство, -во́дческий – льоноконопля́рство, -пля́рський.
Льномя́лица – те́рниця, те́рлиця, терти́ця, бите́льня, м'я́лиця.
Льнопряде́ние, -ди́льный, -ди́льня – льонопряді́ння, льонопря́дний, льонопря́дня.
Льнотка́цкий – льонотка́льний. **-кая** *фабрика* – льонотка́льня.
Льнотрепа́льный – льонотіпа́льний.
Льночеса́льный, -чеса́ние – льоночеса́льний, льоночеса́ння.
Льнуть *к кому* – 1) горну́тися, пригорта́тися, тули́тися, хили́тися, ли́пнути, (*ласкаться*) ла́ститися, ла́щитися до ко́го. [Колі́-б літа́ верну́лися, то-б і хло́пці горну́лися (Номис). Оце́ тобі́, горо́бчику, так не вчись, до чужо́ї голу́боньки не тули́сь! (Гліб.). Всі його́ лю́блять, всі до його́ ли́пнуть (Котл.). Хи́ляться до тих, хто значні́ший (Крим.)]. **-нуть** *всей душою* – душе́ю горну́тися. [Горну́вся до них душе́ю (Єфр.)]. *Язычком то берёт, а к делу не* **-нёт** – на слова́х, як на цимба́лах, а на ді́лі, як на балаба́йці (Приказка); 2) (*назойливо приставать*) пристава́ти, прилипа́ти, ли́пнути, в'я́знути. [Одну́ поки́нув та до дру́гої ли́пнеш? (Єфр.)]. **-нёт***, как банный лист* – в'я́зне, як ше́вська смола́.
Льня́нка, *бот.* Linaria vulgaris Mill. – льоно́к звича́йний, дзво́ники, за́яча кров, зозу́лині череви́чки, розма́й, моло́жничок, осту́дник, чисте́ць, стоголо́вник.
Льняно́й – (і)лля́ни́й, (і)льняни́й, лянни́й, льонни́й. [Поши́й мені́, ма́ти, лляну́ю соро́чку (Чуб. V). Льонна́ олі́я (Червоногр.)]. **-но́й** *холст* – (і)лля́не́ (лянне́) полотно́. **-ное** *семя* – (і)лля́не́, льонне́ сі́м'я.
Льстец, -ти́вец – лести́вець (-вця), лесту́н (-на́), підле́сник, обле́сник, уле́сник, ле́сник, (*зап.*) підхлі́бець (-бця), (*хвалитель*) хвалі́й (-лія́). [Воні́ лести́вцями зроби́лись (Куліш). А ви, обле́сники, лаку́зи, лицемі́ри! (Ворон.). Не слу́хай мо́ву хвалія́ того́! (Крим.)].
Льстецо́в – лести́вців (-цева, -цеве), лестуні́в, підле́сників, обле́сників, уле́сників, ле́сників (-кова, кове), хваліїв (-єва, -єве).
Льсти́во – лести́во, підле́сливо, обле́сливо, уле́сливо, обле́сно, (*зап.*) підхлі́бливо, підхлі́бно, підхва́льно. [Найгі́рший во́рог той, хто лести́во вихваля́є нас (Основа). Ласка́во та обле́сливо говори́ла з ним (Н.-Лев.)].
Льсти́вость – лести́вість, підле́сливість у[об]ле́сливість, обле́сність, підхлі́бливість (-ости). [Нена́видна йому́ лести́вість (Куліш). Яка́сь обле́сливість у розмо́ві (Н.-Лев.)].
Льсти́вый – лести́вий, підле́сливий, обле́сливий, уле́сливий, обле́сний, (*зап.*) підхлі́бливий, підхлі́бний. [Лести́вий чолові́к (Черніг.). Ну, вже і ти́, підле́сливе леда́що (Грінч.). Си́пала

облéсливими словáми, нáче дрібни́м горóхом (Н.-Лев.). Дрýзів улéсливих своḯх (Черн.). Ḯї облéсній мóві ти не вір (Грінч.-Шілер)]. **-вые** *речи* – лести́ва, влéслива мóва, влещáння, лéстки; *срв.* **Лесть.** [Лéстки гірше трути́зни (Приказка). Там таки́й, що лéстками й дýшу з тéбе ви́йме (Бердянщ.)].

Льсти́тель, -ница, *см.* **Льстéц, Льсти́ца.**

Льсти́тельный, *см.* **Льсти́вый.**

Льсти́ть – 1) лести́ти (-щý, -сти́ш), (*перен.*) язикóм грáти, (*в глаза*) в óчі світи́ти. [Так лáзячи та лéстячи, ти міг-би абú-кому зогріти кров холóдну (Куліш-Шексп.). Пан тільки в óчі світи́в, лýчче булó-б, якбú він гýдив (Свидн.)]; 2) (*кому*) лести́ти (-щý, -сти́ш) комý *и* когó, підлéщувати (-щую, -уєш), підлещáти комý, (*зап.*) хлібúти (-блю́, -бúш), підхлібля́ти комý, улéщувати, облéщувати когó, лéстками підхóдити (під) кого, (*перен.*) мастúти словáми, речáми ласкáвими когó, язикóм мастúти когó, (*слишком хвалить*) перехвáлювати когó; *срв.* **Обольщáть 1**. [Лести́ти íдолам оци́м, що ḯми я в душі гордýю (Грінч.-Шілер). Підлещáла їй пáнська лáска до ḯї дити́ни (Л. Укр.). У тéбе головá дóбра! – підхлібля́в йомý Мéндель (Франко). А він хлібúть жíнці (Могилівщ.)]. *Вы мне* **-ти́те** – ви менé перехвáлюєте. **-ти́ть** *в глаза кому* – лести́ти в живі óчі комý, в óчі світи́ти комý. **Льщу** *себя надеждою* – мáю лю́бу надíю, тíшу себé надíєю. **-ти́ть** *себя несбыточными надеждами* – мани́ти (тíшити) себé химéрними (незбýтніми) надíями. *Это* **-ти́т** *его честолюбию* – це лести́ть (підлéщує) йогó честолю́бності, йогó гóнорові. *В глаза* **-тя́т***, а за глаза ругают* – в óчі лестя́ть, а по-за óчі лáють.

Льсти́ться *на что, на кого* – лáситися, ласувáтися, вáбитися, нáдитися, квáпитися на щó, на кóго; *срв.* **Зáриться.** [Лáсилися на ḯї добрó (Ор. Лев.). Попоб'ю, щоб не ласувáвся на мою́ дівчину (Полт.). Посполи́та лю́дність нáдилась на пíльгу, чи то вóлю українську (Куліш). Ти не квáпся на мою́ дочкý, бо вонá хазя́йського рóду (Канівщ.)]. *Он* **-тся** *получить это место* – він мáє надíю, сподівáється дістáти цю посáду. *Я не* **-щусь** *на богатство* – я не квáплюся на багáтство, я не лáсий до багáтства (на багáтство). **-щусь** *надеждою* – тíшуся надíєю; мáю смілúвість сподівáтися. **-щийся** *на что* – лáсий, поквáпливий до чóго, на що; *срв.* **Охóтник** *до чего.*

Льсти́ца – лести́виця, підлéсниця, облéсниця, улéсниця, лéсниця.

Льсти́цын – лести́вичин, підлéсничин, облéсничин.

Льщéние – лестíння; підлéщування, облéщування, улéщування, улещáння, (*излишняя похвала*) перехвáлювання; *срв.* **Лесть.**

Льянóсы, *геогр.* – лья́но (-на; *им. мн.* лья́на, *р.* льян).

Люб – лю́бий, (*изредка, в нар. творч.*) люб, мил; *см.* **Люби́мый 2**. [Од бóга люб, од попá шлюб (Макс.)]. *Он нам* **люб** – він нам лю́бий, до вподóби, до ми́слі.

Любвеоби́льно – велелю́бно, щедросéрдо, з вели́кою любóв'ю.

Любвеоби́льность – велелю́бність, щедросéрдість, любли́вість (-вости).

Любвеоби́льный – велелю́бний, щедросéрдий, пóвний любóви (прихи́лля), любли́вий, лю́блячий. [Дід мав любли́ве сéрце (Сторож.). З лáгідною й лю́блячою душéю (Єфр.)].

Любéзен, *см.* **Любéзный.**

Любéзник – 1) ласкáвець (-вця), (*перен.*) медóві устá, увихáйло; 2) залиця́льник; *срв.* **II. Волоки́та.**

Любéзничанье – 1) (*обхождение*) упадáння, увихáння коло кóго, примиля́ння до кóго, об(і)хóдливе повóдження з ким, (*перен.*) мед (-ду) *и* меди́ (-дів); 2) залиця́ння, лиця́ння до кóго, женихáння з ким; *срв.* **Ухáживание.** [Не до козáцького залиця́ння булó убóгому бурлáці (Хата)].

Любéзничать (*с кем*) – 1) (*любезно обходиться*) упадáти коло кóго, примиля́тися до кóго, об(і)хóдливо повóдитись із ким, підпускáти мéду комý, мастúти когó мéдом; 2) залиця́тися, лиця́тися до кóго, з ким, женихáтися з ким, (*шутл.*) бíсики пускáти, ли́си підпускáти комý, халявкú смали́ти коло кóго, сóлодко стели́тися перед ким; *срв.* **Ухáживать.** [А ти дýмаєш: як бог, то вже мéдом мáже? (Рудан.). Не ходи́, не люби́, не залиця́йся (Пісня). І лиця́вся то з тíєю, то з дрýгою лю́бо (Шевч.). З ним жартýє, з ним женихáється (Квітка). Полю́биться ḯї він мóсці і стáне бíсики пускáть (Котл.). Підпускáла рíзні ля́си, Енéю-б тíльки догоди́ть (Котл.)].

Любéзно, *нрч.* – ласкáво, при́язно, прихи́льно, привíтно, лю́б'язно, (*вежливо*) увíчливо, чéмно, ґрéчно; лю́бо, ми́ло. [Привітáв йогó дýже ласкáво (Крим.). Стáли при́язно прохáти (Основа). Вони́ привітáлись дýже прихи́льно (Крим.). Спитáв так тихéнько та лю́б'язно (Квітка). Поздоровля́ю-ж дýже ґрéчно шанóвних нáших читачів (Самійл.)]. *Эти сведения* **-но** *сообщены нашим сотрудником* – ці відомості ласкаво подав наш співробітник, -но принимать – прихи́льно (при́язно, ми́ло) вітáти когó.

Любе́зность – 1) ласка́вість, при́язність, прихи́льність, приві́тність, лю́б'язність, (*вежливость*) увічливість, че́мність, ґре́чність (-ности). [Ласка́вість па́нова зби́ла Лаго́вського з пантели́ку (Крим.). То була́ одна́ ввічливість (Куліш)]. *Он имел* **-ность** *предупредить меня* – він ласка́во попереди́в (перестеріг) мене́, він був ласка́вий попереди́ти мене́. *Разговаривал со свойственной ему* **-стью** – розмовля́в із власти́вою йому́ (для його́) ввічливістю. *Окажите* **-ность** – зробі́ть ла́ску. *Говорить* **-ности** – бу́ти соло́дким на мо́ву з ким, говори́ти ми́лі ре́чі кому́, (*фам.*) масти́ти ме́дом кого́. *Он проявил безграничную* **-ность** *по отношению ко мне* – він ви́явив безме́жну прихи́льність (ласка́вість) до ме́не. **-ность** *характера* – приві́тність (ласка́вість) вда́чі; 2) **-сти** – залиця́ння, жениха́ння; *срв.* **Любе́зничанье 2**. [Гнат був су́нувся до не́ї з жениха́нням (Крим.)].

Любе́зный *и* **-зен** – 1) (*в обхождении*) ласка́вий, при́язни́й, прихи́льний, приві́тний, лю́б'язний, (*вежливый*) увічливий, че́мний, ґре́чний. [Слова́ твої́ ласка́вії, а чо́ртова ду́мка (Пісня). Він для ме́не бу́де, ма́буть, увічливі́ший, ніж ви (Крим.). Бува́й же здоро́в, ґре́чний моло́дче! (Чуб. III)]. *Будь так* **-зен** – будь таки́й до́брий, будь ла́скав, будь ла́ска. *Будьте* **-ны** – бу́дьте до́брі, ласка́ві, зробі́ть ла́ску, якщо́ ва́ша ла́ска, будь (ва́ша) ла́ска, спаси́бі вам. [Да́йте, спаси́бі вам, кни́жку почита́ти (Звин.)]. *Он был очень* **-зен** *со мною* – він до ме́не був ду́же ласка́вий (приві́тний, ґре́чний). *Вы очень* **-зны** – ви ве́льми (ду́же) ласка́ві. **-ная** *хозяйка* – гости́нна (уві́члива, ласка́ва, приві́тна) господи́ня; 2) (*дорогой, милый*) лю́бий, ми́лий, коха́ний, дороги́й. [Вона́ мені́ лю́ба, вона́ мені́ ми́ла (Пісня). Ляха́м свої́м коха́ним розка́зуйте, а не мені́ (Куліш)]. **-ный** *друг, брат*! – лю́бий (дороги́й, коха́ний) дру́же, бра́те! **-ное** *отечество* – лю́ба (ми́ла) ба́тьківщина. **-ный** *читатель*! – чита́льнику ласка́вий! *Послушай-ка,* **-ный**! – слу́хайте-но, земля́че, чолові́че (до́брий)! *Скажи-ка,* **-ная**! – скажі́ть-бо, молоди́це (молоди́чко), ді́вчино! *Эй ты,* **-ный**!– аго́в, земля́че! гей, до́брий чолові́че!

Любе́хонько – любі́сінько. [От бач, любі́сінько й зроби́в (Полт.)].

Люби́м, *бот.* Orchis maculata L. – зозу́линець пля́ми́стий, бу́квиця.

Люби́мец – улю́бленик, улю́бленець (-нця), лю́бленик, уќоханець, (*ц.-слав.*) возлю́бленик, (*фамил.*) лю́бчик, (*баловень*) мазу́н, песту́н, мазі́й, песті́й (-тія́), (*особ. о домашних животных*) при́ятель. [Учи́тель мав улю́бленців між на́ми (Л. Укр.). Вели́кий музи́ка, лю́бленик люде́й (Кониськ.). Возлю́бленику муз і гра́цій, ждучи́ тебе́, я ти́хо пла́чу (Шевч.). Всі цуценя́та погодува́в, найбі́льше-ж свого́ сіре́нького при́ятеля (Звин.)]. **-мец** *отца* – ба́тьків лю́бчик, (*баловень*) ба́тькова дити́на, ба́тьків (та́тів) син. **-мец** *матери* – ма́мин лю́бчик, (*баловень*) ма́мина дити́на, ма́мин син. **-мец** *судьбы* – улю́бленик, улю́бленець до́лі. **-мец** *публики* – улю́бленик, улю́бленець пу́бліки.

Люби́мица – улю́блениця, лю́блениця, люби́мка, (*баловница*) мазу́ха, песту́ха, песті́йка, *ласк.* люби́мочка, лю́бочка, песту́шка, пестіє́чка, коха́ночка. [Гаї́нка була́ його́ влю́блениця (Грінч.). Приві́т молодо́ї лю́блениці (Кониськ.). Я була́ її́ люби́мка (Мартин.). Така́ мазу́ха, все-б ті́льки сиді́ла згорну́вши ру́чки (Рудч. Казки)]. **-мица** *отца* – ба́тькова люби́мочка, ба́тькова дочка́, та́това до́ня. **-мица** *матери* – ма́мина люби́мочка, ма́мина до́ня.

Люби́мчик – улю́бленичок (-чка), коха́нчик, лю́бчик, (*баловник*) мазу́нчик, песту́нчик, мазуне́ць (-нця́). [Не зна́є вже, чим свого́ коха́ного улю́бленичка вшанува́ти (Г. Барв.). Він у до́лі лю́бчик (Крим.). Ба́тько все тя́гне за Рома́нком, свої́м песту́нчиком (Коцюб.). Він у ме́не оди́н син-мазуне́ць (Новомоск.)].

Люби́мый – 1) (*излюбленный, дорогой*) улю́блений, лю́блений, уќоханий, коха́ний, лю́бий, уподі[о́]бний. [Загра́в свою́ улю́блену пі́сню (Крим.). Уважа́в М. Вовчка́ за лю́бленого в наро́ді письме́нника (Грінч.). Пан-о́тченьку ти наш коха́ний! (Куліш). Чи я в ба́тька не коха́на була́? (Пісня)]. **-мый** *автор*, **-мое** *произведенне* – улю́блений, уподі[о́]бний а́втор, твір. [Свої́х уподо́бних авторі́в узяла́ з собо́ю (Н.-Лев.)]. **-мое** *чтение* – улю́блене чита́ння. **-мый** *вождь* – улю́блений проводи́р. **-мое** *занятие, дело* – улю́блена, лю́ба робо́та. **-мое** *блюдо, кушанье* – улю́блена стра́ва, ї́жа. **-мая** *лошадь* – улю́блений кінь. **-мое** *дитя* – коха́на (лю́ба) дити́на; найулю́бленіша дити́на. *Самый* **-мый** – найулю́бленіший, найуко́ханіший, найулю́блений, найлюбі́ший, наймилі́ший. [З своє́ю найулюблені́шою ля́лькою (Грінч.). Найулю́блена дити́на (Вороний). Се була́ його́ найлюбі́ша робо́та (Стефаник)]. **-мая** *трава* (*росянка*), *бот.* Drosera rotundifolia L. – роси́чка круглоли́ста, кося́нка; 2) (*возлюбленный, милый*) коха́ний, уќоханий, ми́лий, лю́бий, лю́блений, (*возлюбленная*) коха́на, лю́ба (-бої *и* -би), ми́ла, лю́блена, (*сущ.*) любко́, лю́бчик, коха́нок (-нка), коха́на люди́на. [Проща́тись прийшо́в я, коха́на, з тобо́ю (Л. Укр.). Силкува́лася ви́правдати вко́хану люди́ну бідола́шна ді́вчина (Грінч.). Жі́нка су́джена, а кума́ лю́блена (Приказка). Та вже мені́ не стоя́ти із мої́м коха́нком (Пісня)].

Люби́сток, *бот.* Levisticum officinale Koch. – люби́сток, люби́стра, лю́бчик. [Чи в люби́стку ти купа́вся, що ти мені́ сподоба́вся? (Чуб. V)].

Люби́тель – 1) (*чего*) люби́тель, ама́тор, прихи́льник чого́, охо́чий, охо́тливий, охі́тний, щи́рий до чо́го, залю́бленик у чо́му, (*знаток*) знаве́ць (-вця́) чого́ *и* у чо́му, (*охотник до чего*) ла́сий до чо́го *и* на що, (*шутл.*) голі́нний до чо́го; *срв.* **Лю́бящий.** [І Хомяко́в, Русі́ ревни́тель, Москви́, оте́чества люби́тель (Шевч.). Я не охо́чий до пі́дслухів (Грінч.). Охо́чий до лящі́в (Глібів). Залю́бленики в квітка́х (Н.-Лев.)]. **-тель** *легкой жизни* – прихи́льник ле́гкого життя́, полегка́р (-ря́), легкоби́т (-та). **-тель** *почета* – шанолю́бець; *см.* **Честолю́бец. -тель** *пиров* – бенкетолю́б, бенкета́р (-ря́); *см.* **Гуля́ка. -тель** *прекрасного, женского пола* – прихи́льник га́рного (кра́сного) ро́ду, (*вульг.*) охо́чий, ла́сий до жіно́цтва; *срв.* **Ба́бник.** [Ду́же охо́чий до га́рних дівча́т (Н.-Лев.). Ла́сий до га́рних жіно́к (Леонт.)]. **-тель** *покушать* – ла́сий (охо́чий) до до́брої стра́ви, ласі́й, ласу́н; *срв.* **Чревоуго́дник. -тель** *пения* – співолю́б, охо́чий до спі́вів; 2) (*почитатель, ревнитель*) прихи́льник, (*поклонник*) прикло́нник. **-тель** *науки, книги* – прихи́льник нау́ки, кни́ги, книголю́б. *Общество* **-лей** *древности, физкультуры, камерной музыки* – товари́ство прихи́льників старовини́, фізкульту́ри, ка́мерної му́зи́ки. **-тель** *вашего таланта, вашей кисти, музы* – прихи́льник (прикло́нник) ва́шого тала́нту, пе́нзля, ва́шої му́зи; 3) (*непрофессионал*) ама́тор (-ра). [Гра́ли ама́тори (Грінч.)]. *Фотограф* **-тель** – фото́граф-ама́тор.

Люби́тельница – 1) люби́телька, ама́торка, прихи́льниця чого́, охо́ча, охо́тлива, охі́тна до чо́го, залю́блениця в чо́му, (*охотница до чего*) ла́са до чо́го *и* на що, (*шутл.*) голі́нна до чо́го; *срв.* **Лю́бящая.** [Я вже на сон голі́нна (Н.-Лев.)]; а) прихи́льниця, прикло́нниця; 3) ама́торка. [Заньковéцька впе́рше ви́ступила на сце́ні в «Ната́лці Полта́вці» як ама́торка (М. Гр.)].

Люби́тельский – люби́тельський, ама́торський; *срв.* **Люби́тель. -кий** *табак*, **-кие** *папиросы* – ама́торський тютю́н, ама́торські папіро́си, тютю́н, папіро́си на знавця́, для знавці́в. **-кий** *спектакль, хор* – ама́торська виста́ва, ама́торський хор. **-кое** *отношение к делу* – ама́торське ста́влення до спра́ви. **-кий** *радиоприёмник* – ама́торський радіоприйма́ч.

Люби́ть, -бливать – 1) (*чувствовать страсть, быть влюблённым*) коха́ти, люби́ти кого́, коха́тися, люби́тися в ко́му. [Ой, зна́ю, зна́ю, кого́ коха́ю, ті́льки не зна́ю, з ким жи́ти ма́ю (Пісня). Ой, зна́ти, зна́ти, хто кого́ лю́бить: го́рне до се́рденька, ще й приголу́бить (Пісня). Лю́биш ба́тька, ма́тір, а коха́єш ми́лого (Мирн.). Нема́ тії́ дівчи́ноньки, що я в ній коха́вся (Метл.)]. **-би́ть** *сильно, крепко* – ду́же, тя́жко, рі́дно, рідне́нько коха́ти, люби́ти кого́. [Я люблю́ тебе́ рідне́нько (М. Вовч.)]. *Он её* **-би́л** *безумно* – він її шале́но коха́в. **-би́ть** *пылко, страстно* – па́лко, жагу́че коха́ти, люби́ти кого́. **-би́ть** *искренно* – щи́ро коха́ти, люби́ти кого́. *Кого* **-лю́** *того и бью* – хто кого́ лю́бить, той того́ й гу́бить. **-би́ть** *друг друга* – коха́ти, люби́ти одно́ о́дного, коха́тися, люби́тися; *срв.* **Люби́ться.** [Любі́мося, коха́ймося, як ті голубо́чки (Пісня). Ой, коли́ ми коха́лися, сухі́ дуби́ розвива́лися (Пісня)]; 2) (*питать расположение к кому, к чему*) люби́ти, полюбля́ти, залю́блювати *и* -ля́ти кого́. [Усі́ його́ в нас люби́ли, – балакли́вий був чолові́к, весе́лий, грома́дський (М. Вовч.). Всі сусі́да полюбля́ють (Пісня). Во́вки, ба́чте, вовкула́ку не залю́блюють (Г. Барв.)]. **-бить** *друг друга* – люби́тися, ма́ти любо́в між собо́ю. [Любі́теся, брати́ мої́! (Шевч.)]. *Он* **-бит** *родителей* – він лю́бить батькі́в. *Я тебя* **-лю́** *как самого себя* – я тебе́ люблю́ як себе́ само́го. **-би́ть** *родину* – люби́ти ба́тьківщину, рі́дний (свій) край. **-би́ть** *больше всего на свете* – люби́ти над усе́ в світі. [Над усе́ в світі люби́в ті дере́вця (М. Вовч.)]; 3) (*иметь наклонность к чему, быть любителем чего, быть охотником до чего*) люби́ти, полюбля́ти, бу́ти охо́чим, ла́сим до чо́го, люби́тися, коха́тися в чо́му. [Люблю́ розмовля́ти (Шевч.). Не полюбля́ю я цього́ (Зміївщ.)]. *Он* **-бит** *труд* – він лю́бить працюва́ти, він охо́чий до пра́ці. *Я* **-лю́** *фрукты* – я люблю́ садовину́, мені́ садовина́ до смаку́ (смаку́є). *Я* **-лю́** *жизнь в деревне* – я люблю́ (мені́ до вподо́би) жи́ти на селі́. *Я больше* **-лю́** *это блюдо* – мені́ смаку́є бі́льше ця стра́ва. *Я* **-лю́** *больше эту работу* – мені́ ця робо́та бі́льше до вподо́би, я волі́ю цю робо́ту; *срв.* **Предпочита́ть.** *Он* **-бит** *свободу* – він лю́бить во́лю. *Он* **-бит** *гулять* – він лю́бить (охо́чий, ла́сий) гуля́ти. *Она* **-бит** *пение* – вона́ лю́бить спі́ви, охо́ча до спі́вів. *Он* **-бит** *выпить* – він лю́бить ча́рку, він ла́сий (голі́нний) до ча́рки, (*шутл.*) до скляно́го бо́га. *Это растение* **-бит** *тень* – ця росли́на лю́бить холодо́к. *Сосна* **-бит** *песчаную почву* – со́сна лю́бить піскува́тий ґрунт. *Деньги* **-бят** *счёт* – гро́ші лічбу́ лю́блять. **-бишь** *кататься,* **-би́** *и саночки возить* – лю́биш узя́ток, люби́ й да́ток; заї́здив коня́чку – неси́ сам кульба́чку. **-би́ть** *науку, искусство, театр* – люби́ти нау́ку, мисте́цтво, театр, коха́тися в нау́ці, у мисте́цтві, в теа́трі, бу́ти охо́чим до нау́ки, до мисте́цтва, до теа́тру; 4) (*жалеть*) жа́лувати. [Чи до́бре тобі тут, си́ну, чи жа́лують тебе́? (Н.-Лев.)]. **Лю́бящий** – що лю́бить, що коха́є;

(*полный любви*) лю́блячий, лю́б'ячий, прихи́льний. [Лю́блячою руко́ю спи́сує Бордуля́к (Єфр.). Таки́й він лю́б'ячий до ме́не (М. Вовч.). Прихи́льним о́ком подиви́всь на си́на (Крим.)]. **-щий** *что* (*любитель чего*) – охо́чий, щи́рий, голі́нний, ла́сий до чо́го, на що; *срв.* **Люби́тель. -щий** *детей* – дітолю́бний.

Люби́ться – коха́тися, люби́тися з ким; *срв.* **Люби́ть.** [Коха́йтеся, чорнобри́ві, та не з москаля́ми! (Шевч.). Люби́вся я з дівчи́ною (Чуб. V)]. *Кому что* **-бится** – кому́ що до вподо́би, хто в чо́му коха́ється. [Коха́вся в горо́дах (Квітка). Коха́вся над усе́ в злочи́нстві та мерзо́ті (Самійл.)].

Лю́бка, *бот.* Platanthera bifolia Rchb. – лю́бка (дволи́ста).

Любле́ние – любі́ння, лю́блення; на́хил до чо́го.

Лю́блинский – лю́блинський, (*зап.*) любе́льський.

Лю́бо – лю́бо, ми́ло, до лю́бости, до вподо́би, *ласк.* любе́нько, любе́сенько. [Оча́м лю́бо (Шевч.). Тихе́нько й любе́нько день мине́ (М. Вовч.)]. **-бо** *поглядеть* – лю́бо (ми́ло) подиви́тися, любо́та гля́нути. [Любо́та гля́нути на молодя́т, як воні́ гарне́нько живу́ть уку́пці (Сл. Гр.)]. **-бо**-*дорого* – ду́же (ве́льми) лю́бо, ми́ло. *Не* **-бо**, *не слушай, а врать не мешай* – вір, не вір, а не кажи́ «бре́шеш»; не лю́бо, не слу́хай, а бреха́ть не заваджа́й. **-бо**-*нелюбо* – чи лю́бо (ми́ло), чи нелю́бо (неми́ло); хоч ми́ло-неми́ло. *Ему это* **-бо** – йому́ це ми́ло, йому́ це до вподо́би, подо́бається.

Любова́ние *чем* – любува́ння, милува́ння чин, на що, в чім, з чо́го.

Любова́ться *чем, на что* – любува́ти, -ся, милува́ти, -ся ким, чим, на ко́го, на що, в чо́му, з чо́го, (*сильнее*: есть глазами) па́сти очи́ма що. [Любу́є садка́ми (М. Вовч.). Любу́є квітка́ми (Грінч.). Любу́йся, як Дідо́на сто́гне (Котл.). Любу́є на зе́млю, що як пи́санка красу́ється (Мирн.). Любу́ється з свого́ вчи́нку (Єфр.). Милува́тися на красу́ мо́ря (Леонт.). Милу́ється красо́ю світово́ю (Мирн.)].

Любови́на – м'я́со до́бре (чи́сте, без жил і кісто́к).

Любо́вишка – коха́ннячко, любо́вця; сухі́тонька; *срв.* **Зазно́ба.** [Хоч у одні́й льо́льці, аби́ до любо́вці (Номис). Ой, ді́вчино, ти сухі́тонько моя́! ка́жуть лю́ди, що не бу́деш ти моя́ (Пісня)]. *Его сокрушила* **-ка** – коха́ннячко його́ звяли́ло, сухі́тонька його́ зсуши́ла.

Любо́вник – 1) коха́нець (-нця), коха́нок (-нка), (*зап.*) (по)любо́вник, лю́бко́, лю́бчик, лю́бас, (*грубо*) ба́хур (-ра). [А я собі́ лю́бчика привела́ (Пісня). Десь за и́ншим лю́басом ходи́ла (Франко). Полюбо́вник Га́ннин Бі́рон став її́ проси́ти (Рудан.). В не́ї вже й ба́хур є (Мова)]. *Он выступает в ролях первого* **-ника** (*театр.*) – він на ро́лях пе́ршого коха́нця; 2) *см.* **Возлю́бленный 2.**

Любо́вников – коха́нців, коха́нків, (по)любо́вників, лю́басів.

Любо́вница – 1) коха́нка, (по)любо́вниця, лю́баска, (*шутл.*) сестра́ з Остра́, (*грубо*) ба́хурка. [Він хоті́в у Га́нні ма́ти коха́нку, а не жі́нку (Грінч.). Ой, пої́ду я село́м у́лицею, зди́баюся з полюбо́вницею (Чуб. V)]. *Первая* **-ца** (*театр.*) – пе́рша коха́нка; 2) *см.* **Возлю́бленная.**

Любо́вницын – коха́нчин, (по)любо́вничин.

Любо́вничий – (по)любо́вницький.

Любо́вно, *нрч.* – любо́вно, з любо́в'ю, до любо́ви, лю́бо, лю́босно, люб'я́зно, прихи́льно, коха́но, зако́хано, ласк, любо́вненько, любе́нько. [Хо́роше да приго́же, да любо́вно живу́ть (Чуб. V). Його́ со́нечко пе́стить коха́но (Л. Укр.). З бра́том живу́ть лю́б'язно (Квітка)]. **-но** *относиться, к кому* – любо́вно (прихи́льно, ласка́во, лю́б'язно) ста́витися до ко́го; жа́лувати кого́.

Любо́вность – любо́вність; зако́ханість (-ности). [Муж із жоно́ю не в любо́вності живе́ (ЗОЮР)].

Любо́вный – 1) (*относящ. к любви*) любо́вний, лю́босний, коха́ний, зако́ханий, *ласк.* любе́нький, любе́сенький. [Любо́вні закля́ття (Франко). Пісні́ любо́вні гра́ла (Грінч.). Лю́босний напи́ток (Куліш). Від жалю́ коха́ного (М. Вовч.)]. **-ные** *ласки, радости, утехи* – любо́вні ла́ски (втіхи), лю́бощі, ми́лощі, милува́ння, любува́ння, *ласк.* милува́ннячко. [Все промину́ло: ми́лощі, лю́бощі, ла́ски ясні́ (Черн.). Мину́лося милува́ннячко (М. Грінч.)]. **-ные** *взгляды* – зако́хані по́гляди. **-ные** *сети* – любо́вні сі́ті, любо́вні тене́та. **-ное** *письмо, послание* – любо́вний лист, любо́вна циду́лка. **-ное** *свидание* – любо́вне поба́чення, любо́вні схо́дини (Крим.), любо́вна зу́стріч. **-ные** *похождения, приключения* – любо́вні авантю́ри, приго́ди. **-ные** *отношения*, **-ная** *связь* – любо́вні стосу́нки, звязо́к коха́ння. *Вступить в* **-ную** *связь* – зав'яза́ти любо́вні стосу́нки з ким, злюби́тися, полюби́тися, покоха́тися з ким; *срв.* **Слюби́ться 2**. *Осыпать* **-ными** *ласками* – любува́ти, милува́ти, голу́бити кого́; *срв.* **Ласка́ть.** [Він її́ цілу́є, він її́ любу́є (Чуб. V). Не цілу́й, не милу́й, коли́ хи́сту нема́ (Чуб. V)]. **-ные** *песни* – любо́вні пісні́, пісні́ коха́ння. **-ное** *зелье* – данн́я, да́вання, лю́бощі, коха́н-зі́лля. [Данн́я гі́рше під труті́зни (Номис). Чи ти мені́ лю́бощів

дала́? (Чуб. V). Дала́ дівчи́на козако́ві коха́н-зі́лля спи́ти (Пісня)]; 2) (*ласковый, дружеский*) любо́вний, прихи́льний, ласка́вий, лю́б'язний, при́ятельський. *Встретить* **-ное** *отношение* – зустрі́ти ласка́ве (прихи́льне, при́ятельське) ста́влення.

Любо́вь – 1) *к кому* (*страсть, любовн. влечение*) коха́ння, *ласк.* коха́ннячко, любо́в (-бо́ви), лю́бощі до ко́го, лю́бість (-бости), (*влюблённость*) закоха́ння в ко́му, (*симпатия*) ми́лува́ння. [Коха́й, поки се́рце коха́є, усе́ за коха́ння відда́й (Грінч.). Ой, бо́же, бо́же, що та любо́в мо́же! (Пісня). Хто не зна́є закоха́ння, той не зна́є ли́ха (Пісня). Се на ме́не лю́бощі напа́ли (Квітка). На ми́лування нема́ си́лування (Приказка)]. *Пылкая, пламенная* **-бо́вь** – палке́ коха́ння, жагу́ча любо́в. *Безумная* **-бо́вь** – шале́не (за)коха́ння. *Первая* **-бовь** – пе́рше (за)ко́хання, пе́рша любо́в. **-бо́вь** *мужчины, женщины* – чолові́че, жіно́че коха́ння, чолові́ча, жіно́ча любо́в. *Нежная* **-бо́вь** – ні́жне коха́ння, ні́жна любо́в. *Искренняя, настоящая* **-бо́вь** – щи́ре коха́ння, щи́ра любо́в. *Возбудить в ком* **-бо́вь** – збуди́ти коха́ння в ко́му, закоха́ти кого́ в собі́ *и* в се́бе. *Вспыхнуть* **-вью** – спалахну́ти любо́в'ю, коха́нням. *Воспылать* **-вью** – зайня́тися (запала́ти) коха́нням, любо́в'ю, розкоха́тися. [Біда́хи розкоха́лись аж з лиця́ спа́ли, схнуть (М. Вовч.)]. *Об'ясняться в* **-ви́** – освідчувати коха́ння кому́, освідчуватися (про коха́ння) перед ким *и* кому́. *Об'яснение в* **-ви́** – освідчення (про коха́ння). *Жениться, выйти замуж по* **-ви́** – дружи́тися (за́між піти́) з любо́ви (*и* по любо́ві), до сподо́би, по лю́бості, взя́ти жі́нку до любо́ви. [Та узя́в жі́нку не до любо́ви (Пісня). За́між пішла́ по лю́бості (М. Вовч.)]. *Брак по* **-ви́** – шлюб до (з) любо́ви (до сподо́би). *С* **-вью** – до любо́ви, коха́но; *срв.* **Любо́вно.** [Крі́пко до любо́ви поцілува́лись (Г. Барв.). Його́ со́нечко пе́стить коха́но (Л. Укр.)]. *Мне не дорог твой подарок, дорога твоя* **-бо́вь** – не дороге́ дарува́ння(чко), дороге́ твоє́ коха́ння(чко). *Старая* **-бо́вь** *долго помнится* – да́внє коха́ння все перед очи́ма. *Умирать, погибать от* **-ви́** – помира́ти, ги́нути з коха́ння, з любо́ви. [Неха́й бу́дуть лю́ди зна́ти, як в любо́ви помира́ти (Пісня)]. **-бо́вь** *сильнее смерти* – коха́ння ду́жче (могутні́ше) за (над) смерть. *Нашим новобрачным совет да* **-бо́вь**! – на́шим молодя́там не свари́тися та люби́тися; 2) (*любовн. ласки, утехи*) лю́бощі, пе́стощі, ми́лощі (-щів), ми́лува́ння, лю́бість (-бости), ла́ска, коха́ння. [Пе́стощі, лю́бощі, ся́єво срі́бнеє хви́ля несе́ в подару́нок йому́ (Л. Укр.). Боля́ть мене́ ру́ки, но́ги, боля́ть мене́ ко́сті, гей, якби́ то од робо́ти, а то од лю́бости (Пісня)]; 3) (*предмет любви*) коха́ння(чко), милува́ння(чко), закоха́ння(чко). [Коха́ння моє́, я тобі́ світ зав'яза́в! (М. Вовч.). Лю́бчику мій, милува́ннячко моє́ (Крим.). Нема́ мого́ миле́нького, нема́ закоха́ння (Пісня)]; 4) (*нравственн. чувство*) любо́в (-бо́ви), люба́. [Чи ж я не смі́ю домага́тися любо́ви та щи́рости од діте́й? (Крим.). Хто не лю́бить – не пізна́в бо́га, бо бог – любо́в (Єванг.)]. *Вера, надежда,* **-бо́вь** – ві́ра, наді́я, любо́в. *Родительская* **-бо́вь** – батькі́вська любо́в. *Сыновняя* **-бо́вь** – любо́в до батькі́в, сині́вська любо́в. *Братская* **-бо́вь** – брате́рська (брате́рня, бра́тня) любо́в. *Супружеская* **-бо́вь** – подру́жня любо́в, подру́жнє коха́ння. **-бо́вь** *к ближнему* – любо́в до бли́жнього, братолю́бність (-ности). [У братолю́бності тре́ба жи́ти (Міущ.)]. *Пребывать в* **-ви** – пробува́ти в любо́ві. *Приобрести чью* **-бо́вь** – здобу́ти чию́ любо́в, (*симпатию*) підійти́ кому́ під ла́ску. [Підійдеш йому́ під ла́ску (Куліш)]. *Из'являть* **-бо́вь** *к кому* – виявля́ти любо́в (ла́ску, прихи́лля) до ко́го, жа́лувати кого́; 5) (*наклонность*) зами́лування, любо́в, на́хил, охо́та, хіть (*р.* хо́ти, *диал.* хі́ті) до чо́го, прихи́льність, прихи́лля до ко́го. [З їх естети́змом та зами́луванням до краси́ (Єфр.)]. *Заниматься чем с* **-вью** – працюва́ти коло чо́го з любо́в'ю, залюбки́, з зами́лува́нням. *Питать* **-бо́вь** *к чему* – коха́тися в чо́му. [Щи́ро коха́вся пан у горілка́х та меда́х (Грінч.). Коха́ється він у га́рних ко́нях (Грінч.)]. *Он относится к вам с* **-вью** – він ста́виться до вас з любо́в'ю, з прихи́льністю, прихи́льно.

Любоде́й, -ка – перелю́бник, перелю́бниця, (*ц.-слав.*) любоді́й, любоді́йниця.

Любоде́йный – перелю́бний, любоді́йний.

Любоде́йство, -дея́ние – пере́люб (-бу). **-де́йствовать** – пере́люб чини́ти, (*ц.-слав.*) любоді́яти.

Любозна́тельность – знаттєлюби́вість, (*пытливость*) допи́тливість, дові́дливість, охо́та (*сильнее* жадо́ба) до нау́ки, до знання́ (до знаття́).

Любозна́тельный – знаттєлюби́вий, (*пытливый*) допи́тливий, дові́дливий; охо́чий (*сильнее* жаді́бни́й) до нау́ки, до знання́ (до знаття́); *срв.* **Пытли́вый.** [Ті́льки ніч приму́сила допи́тливого хло́пця заспоко́їтись (Черкас.)]. Літопи́сець Самі́йло Вели́чко був ду́же дові́дливий (Україна, 1914 р.)]. **-ный** *ум* – знаттєлюби́вий, допи́тливий ро́зум. *Наука* **-на**, *а невежество любопытно* – нау́ка допи́тлива, а не́уцтво ма́є лиш ціка́вість; нау́ка шука́є знання́, не́уцтво – ціка́вости.

Любо́й – 1) (*нравящийся*) котри́й до вподо́би, уподі[о]бні́ший, мил(ьн)і́ший. [Кавуні́в бага́то, вибира́йте котри́й до вподо́би (Полт.)]. *Берите* **-бо́й** – бері́ть уподобні́ший, (*перен.*) що на

вас ди́виться. *Из двух дорог, выбирайте* **-бу́ю** – з двох шляхів вибира́йте, котри́й до вподо́би. *Надо платить долг или идти в тюрьму*: *выбирайте* **-бо́е** – спла́чуйте борг чи йдіть до в'язни́ці: вибира́йте що милі́ше; 2) (*первый попавшийся*) пе́рший-лі́пший, котри́й-будь, бу́дь-яки́й, уся́кий, ко́жний, кожні́сінький. [Жи́ти не си́ла, ладе́н пові́ситися на пе́ршій-лі́пшій оси́ці! (Крим.). Пе́рший-лі́пший школя́р дасть на це ві́дповідь (Крим.)]. **-бой** *ребёнок вам укажет* – бу́дь-яка дити́на вам пока́же. *Мне и* **-бо́й** *нелюб* – мені́ всі не до вподо́би. **-ба́я** *вещь 15 коп.* – геть уся́ка (ко́жна) річ по зло́ту; 3) *см.* **Люби́мый 2.**

Любому́др, -рец – любому́др (-ра), філо́соф, (*шутл.*) хвилозо́п. [І засвіти́в, любому́дре, сві́точ пра́вди, во́лі (Шевч.). На́ші руте́нські любому́дри (Драгом.). Того́ святці́, попи́, ченці́, не мина́ли шля́ху; крутопо́пи, хвилозо́пи набира́лись жа́ху (Великодна вірша)].

Любому́дрие – любому́дрість (-ости), (*ц.-сл.*) любому́дриє, філосо́фія, (*шутл.*) хвилозопи́я. [Був Грицько́ му́дрий ро́дом з Коломи́ї, тя́мив він до́бре із хвилозопи́ї (Жарт. пісня)].

Любомудрствова́ть – любомудрува́ти.

Любому́дрый – любому́дрий.

Любонача́лие – владолю́бство, владолю́бність (-ности).

Любопы́тничать – ціка́витися.

Любопы́тно – ціка́во, інтере́сно. [Се ду́же ціка́во! (Сл. Гр.)]. **-но** *мне знать* – ціка́во мені́ зна́ти, ціка́вий я зна́ти. [Ціка́вий зна́ти, хто мене́ прийня́в-би (Л. Укр.). Що лю́ди про нас бала́кають, – не ціка́вий я зна́ти (Етн. Зб. II)]. *Это весьма* **-но** – це ве́льми (ду́же) ціка́во (інтере́сно).

Любопы́тность – ціка́вість (-ости).

Любопы́тный – 1) (*интересующийся знать*) ціка́вий. [Я́сний мі́сяць, нагля́дач ціка́вий (Л. Укр.). Хто́ се, хто́ се? – спита́єте ціка́ві дівча́та (Шевч.)]. **-ная** *женщина* – ціка́ва жі́нка, Є́вина дочка́. *Он очень* **-тен** – він ду́же (до всього́) ціка́вий. *Толпами валит* **-ный** *народ* – ю́рмами люд біжи́ть (су́не) ціка́вий. **-ные** *осаждали зал суда* – ціка́ві обляга́ли судо́ву за́лю. *Не в меру* **-ный** – на́дто (через лад) ціка́вий. *Бросать* **-ные** *взгляды* – погляда́ти (позира́ти) ціка́вим о́ком; 2) (*интересный*) ціка́вий, інтере́сний. [Факт ціка́вий на́віть з естети́чного по́гляду (Єфр.). Він не знахо́див ніч́ого ціка́вого (Крим.)]. *Случилось* **-ное** *происшествие* – тра́пилася (ста́лася, зчини́лася) ціка́ва поді́я. *Он очень* **-ный** *человек* – з його́ ду́же ціка́ва люди́на.

Любопы́тство – ціка́вість; (*интерес*) заціќавлення (-ння), інтере́с (-су). [Але́ ціка́вість узяла́ своє́ (Н.-Лев.). Мо́жна бува́ло говори́ти з ним не без заціќавлення (Крим.)]. *Женское* **-во** – ціка́вість жіно́ча. *С* **-вом** – ціка́во, з заціќавленням. [Па́рубок ціка́во диви́вся (Мирн.)]. *Возбуждать* **-во** *чьё* – заціќавлювати кого́, виклика́ти чиє́ заціќавлення. *Охватило* (*взяло*) **-во** – взяла́ ціка́вість кого́. *Моё* **-во** *возрастало с каждым словом рассказчика* – моє́ заціќавлення бі́льшало з ко́жним оповідаче́вим сло́вом.

Любопы́тствовать – ціка́витися чим. [Кого́ вам тре́ба паничі́? – ціка́вляться дівча́та (Васильч.)].

Любостра́стие – похотли́вість, пожа́дливість (-вости), сласно́та.

Любостра́стно – похотли́во, пожа́дливо, сла́сно.

Любостра́стный – похотли́вий, пожа́дливий, сла́сний. **-ная** *болезнь, см.* **Лю́ес.**

Любостяжа́ние – набу́тливість, вели́ка охо́та до набу́тку, (*жадность*) зажé[и́]рливість, (*зап.*) захла́нність (-ости).

Любостяжа́тель, -ница – неси́тий набу́дько, неси́ті о́чі, зажé[и]ра (*общ. р.*), (*зап.*) захла́нник, -ниця. [Спів побідé́нний зажéр-глитаї́в (Черняв.)].

Любостяжа́тельность, *см.* **Любостяжа́ние.**

Любостяжа́тельный – набу́тливий, неси́тий до набу́тку, зажé[и́]рливий, захла́нний, грабови́тий. [Він був зажéрливий (Куліш). Хва́лить свого́ попа́: «Не грабови́тий», ка́же (Основа 1862). Убо́гому ма́ло що браку́є, а захла́нному всього́ (Номис)].

Любоче́стие, -чести́вость, -ти́вый – шанолю́бство, шанолю́бність (-ности), шанолю́бний; *срв.* **Честолю́бие.**

Лю́бушка – лю́бка, лю́бочка, коха́нка, коха́ночка. [Ой, ма́мочко, лю́бко (Номис). Ожени́ся, мій си́ночку, візьми́ собі лю́бку (Чуб. V). Ви́йди, се́рце, коха́ночко (Пісня)].

Лю́бчивый – залю́бливий.

Лю́гер – лю́гер (-гера), байда́к (-ка).

Люд – люд (-ду). [Широ́кі ма́си трудя́щого лю́ду (Єфр.). На ко́ристь лю́дові на́шому (Дещо)]. *Здесь* **люд** *пройдоха* – тут самі́ пройди́світи, тут людці́ – пройди́світи. *Торговый* **люд** – торго́ві лю́ди (-дей), кра́марство. *Рабочий* **люд** – робі́тний (робо́чий) люд, робітни́цтво.

I. Лю́ди – 1) лю́ди (-де́й, -дям, -дьми́), *ласк.* лю́доньки, лю́дочки, (*мир, общество*) мир (-ру), грома́да; *срв.* **Люд, Народ.** [Бог бо́гом, а лю́ди людьми́ (Номис). Узя́в розда́в горі́лку

людям (Март.). Ой, лю́доньки! Ой, лю́доньки, пусті́те! (Л. Укр.). Лю́дочки до́брі, побіжі́ть за ним (Мирн.). Ми́ру-ми́ру до їх прихо́дило (Гнід.)]. *Молодые* **-ди** – молоді́ лю́ди, (*молодёжь*) мо́лодь (-ди), (*парни*) парубо́цтво. *Старые* **-ди** – старі́ лю́ди. *Окольные* **-ди** – око́личні лю́ди. *Сведущие* **-ди** – досві́дчені (тяму́щі) лю́ди. *Рабочие* **-ди** – робі́тні (робо́чі) лю́ди, робітники́, *соб.* робітни́цтво. *Он не умеет обращаться с* **-ми** – він не вмі́є пово́дитись із людьми́. *Все* **-ди** *смертны* – всі лю́ди вмиру́щі, сме́рти не відпе́рти, всім нам там бу́ти. *Что вы за* **-ди**? – Що ви за лю́ди? Хто ви такі́? Що ви таке́? *Порядочные* **-ди** – поря́дні (присто́йні) лю́ди. *Это очень опасные* **-ди** – це ду́же (з їх ду́же) небезпе́чні лю́ди. *Он выходит из ряда обыкновенных* **-де́й** – з його́ непересі́чна люди́на. *Все мы* **-ди**, *да не все человеки* – всі ми лю́ди, та не всі лю́дський о́браз ма́ємо. **-ди** *говорят* – лю́ди ка́жуть, (*поговаривают*) де́йкають, поде́йкують, пле́щуть. *Добрые, злые* **-ди** – до́брі, лихі́ лю́ди. [Не так тії вороги́, як до́брії лю́ди (Шевч.)]. *На* **-дя́х** *и смерть красна* – на лю́дях і смерть не страшна́, гурто́м і вме́рти не стра́шно. **-де́й** *много, а человека нет* – люде́й си́ла, а люди́ни нема́є. *Народу-то, народу – ровно* **-де́й** – ми́ру-ми́ру, як люде́й. *На свете не без добрых* **-де́й** – в сві́ті не без до́брих люде́й. *За* **-ми́** *говорю* – за людьми́ кажу́; коли́ лю́ди бре́шуть, то й я з ї́ми. *Вывести в* **-ди** – ви́вести в лю́ди, (*о мн.*) повиво́дити в лю́ди. *Выйти в* **-ди** – ви́битися в лю́ди, ви́людніти. *Что* **-дям**, *то и нам* – що лю́дям, те й нам; що грома́ді, те й ба́бі. *И мы не хуже* **-де́й** – і ми не гі́рші за люде́й, і ми як лю́ди, і ми по-при лю́ди. *В чужих* **-дях** – між чужи́ми людьми́. *Вас же за* **-де́й** *считают* – вас же за люде́й ма́ють. *На* **-дях** – прилю́дно, на лю́дях; *срв.* **Публи́чно.** *Пойти в* **-ди** – піти́ (по)між лю́ди, піти́ на лю́ди. [Не йди між люди (Шевч.)]. **-де́й** *посмотреть и себя показать* – себе́ показа́ти і на люде́й подиви́тися. *На собрании было много* **-де́й** – на збо́рах було́ бага́то люде́й, си́ла люде́й (лю́ду), на збо́ри зійшла́ся вели́ка грома́да. *Покрыться* **-ми́** – укри́тися людьми́, залюдни́тися. [Майда́н на хвили́ну ожи́в, залюдни́вся (Коцюб.)]; 2) (*слуги*) лю́ди, че́лядь (-ди), на́йми́ти, наймиття́ (-тя́), слу́ги. [Дворо́ва че́лядь (Сторож.). В те́бе наймиття́ лихе́ (Пісня)]. *Ваши* **-ди** *хорошо служат* – ва́ші слу́ги (лю́ди) до́бре слу́жать. *Он отпустил всех своих* **-де́й** – він повідпуска́в (з до́му) всіх своїх слуг (люде́й).

II. Лю́ди (*назв. буквы Л в ц.-сл.* азб.) – лю́ди.

Люди́шки – людці́, люди́ська. [Зви́кли за́втра все людці́ роби́ти (Грінч.). Єсть лю́ди, єсть і люди́ська (Номис)].

Лю́дно, *нрч.* – лю́дно, велелю́дно, (*диал.*) ми́рно. [Приї́ду додо́му, – ве́село бу́де, лю́дно (М. Вовч.). В ха́ті ста́ло ми́рно, аж ті́сно (Коцюб.)]. *Более* **-но** – людні́ше. *Делается, становится* (*сделалось, стало*) *более* **-но** – людні́шає (полюдні́шало), стає́ (ста́ло) людні́ше де. [На світі де-да́лі стає́ людні́ше (Коцюб.)]. *Конно,* **-но** *и оружно* – кі́нно, лю́дно і збро́йно, коне́м, лю́дом і збро́єю.

Лю́дность – лю́дність, великолю́дність, велелю́дність; *срв.* **Многолю́дство.**

Лю́дный – 1) (*многолюдный*) людни́й, великолю́дний, (*выс. стиль*) велелю́дний, (*диал.*) ми́рний. [І день, і ніч пла́чу на розпу́ттях велелю́дних (Шевч.)]. **-ный** *город*, **-ная** *улица, площадь* – людне́ (великолю́дне) мі́сто, людна́ ву́лиця, пло́ща, людни́й майда́н. *Сделаться* **-ным**, *более* **-ным** – полюдні́шати, полюдні́ти. *Улицы сделались более* **-ными** – ву́лиці полюдні́шали, на ву́лицях полюдні́шало. [Ті́льки весно́ю запа́хло, вже й на ву́лицях полюдні́шало (Полт.)]; 2) (*населённый*) залю́днений. *Стать* **-ным** – залюдни́тися.

Людобоя́знь – 1) людобо́ясть (-ти), людобо́яння (-ння), жах перед людьми́; 2) (*любовь к одиночеству*) відлю́дкуватість.

Людогу́б – людогу́б, людомо́р, людогу́бець, народогу́бець (-бця). [Бре́шеш, людомо́ре! (Шевч.). Царські́ вартівники́, народогу́бці (Крим.)].

Людогу́бство – людогу́бство, людомо́рство, народогу́бство.

Людое́д – людої́д, людоже́р (-же́ра), людоже́рець (-рця), (*в нар. тв.*), песи́головець (-вця), сирої́д (-да). [Крива́ві людоже́ри (Куліш). Розбі́йники, людої́ди пра́вду поборо́ли (Шевч.). Пійма́ли його́ песи́головці, году́ють на са́ло (Рудч.). Уби́в страшно́го змі́я-людоже́рця (Крим.)]. *Дикари* **-ды** – дикуни́-людої́ди (людоже́ри).

Людое́дка – людої́дка, людоже́рка, (*жена людоеда*) людої́диха, людоже́риха.

Людое́дский – людої́дний, людоже́рний, людої́дський, людоже́рський. [Почу́ли свіжу кров ці людоже́рні пти́ці (Куліш)].

Людое́дство – людої́дство, людоже́рство.

Людоре́з – людорі́з, зарі́за, зарі́за́[я]ка. [Пійма́ли одно́го зарі́зу (Котл.). Заюши́вся мазко́ю, мов лютий зарі́за́ка (Сл. Гр.)].

Людска́я, *сщ.* – челя́дня, челя́дницька, челя́дна ха́та, лю́дська ха́та, на́ймитська ха́та, (*стар.*) гри́дня. [«Гри́дня», де місти́лись домо́ві слу́ги (Ор. Лев.)].

Лю́дский – (*гуманный*) лю́дяний, лю́дський. **-кое** *обращение* – лю́дяне (лю́дське)

пово́дження.
Людско́й – 1) (*человеческий*) лю́дський. [Лю́дська крі́вця не води́ця, розлива́ти не годи́ться (Номис). Ви́гадає півторá лю́дського (Приказка)]. **-кая** *натура* – лю́дська вдáча. **-ко́й** *род* – лю́дський рід. **-кая** *молва*, **-ки́е** *пересуды* – лю́дське де́йкання, погові́р (-во́ру), слáва; 2) лю́дський, челя́дницький, нáймитський; *срв.* **I. Лю́ди 2**. **-ко́й** *стол* – челя́дницька харч.
Лю́дскость – лю́дяність, лю́дськість (-ости).
Лю́ес, *мед.* lues – лю́ес (-су), си́філіс (-су), (*франц. болезнь*) прáнці (-ців).
Люе́тик, -чка – люе́тик, -ти́чка, сифілі́тик, -ти́чка, пранцювáтий (-того), пранцювáта (-тої).
Люети́ческий – люети́чний, сифіліти́чний, прáнцьовий.
Люиз[с]и́т, *хим.* – люїзи́т (-ту).
Люк – 1) (*отверстие*) лю́ка (-ки) *и* (*рус.*) люк (-ка), прорі́з (-зу), (*лаз*) лазія́ (-зії́), хід (*р.* хо́ду), (*дверь опускная*) ля́да. [Арештáнти то́впилися біля лю́ків (Корол.)]. **Люк** *с крышкою* – лю́ка з ля́дою (з нáкришкою). *Закрыть* **люк** – зачини́ти ля́ду, затули́ти лю́ку. *Открыть* **люк** – підня́ти ля́ду, відтули́ти лю́ку; 2) (*дыра*) ді́рка, лю́ка *и* (*рус.*) люк. [Запо́внювання усі́ких лю́ків (Єфр.)].
Люксембу́ргский – люксембу́рзький.
Лю́лечка – коли́сочка. [Мальо́вана коли́сочка (Макс.)].
Люли́, лю́шеньки (*припев весёлых песен*) – гей там! ой лю́лі та й лю́лі! [Андрі́йко ішо́в, Катери́ну знайшо́в, ой лю́лі та лю́лі, Катери́ну знайшо́в (Куп. пісня)]. *Ай* **люли́** *во лузях* – гей тáм (лю́лі) у діброві. *Ай* **лю́ли** *малина* – гей там ро́зкіш-воля! кали́на-мали́на, ой лю́лі та лю́лі!
Люли́, люлю́, лю́шоньки, люлю́шеньки (*при укачивании младенца*) – лю́лі, лю́лі-лю́лі, лю́лі-лю́лечки, лю́лі-люлю́сі. [Ой лю́лі, лю́лі, моя́ дити́но! (Шевч.)].
Лю́лька – коли́ска; *срв.* **Колыбе́ль.** *Качать младенца в* **-ке** – гойдáти (колихáти) дити́ну (немовля́) в коли́сці. *Каков от* **-ки***, таков и в могилку* – яке́ в коли́ску, таке́ й у моги́лу (Номис).
Люлю́кание – 1) (*младенца*) лю́ляння, заколи́хування, гойдáння (дити́ни); 2) тю́кання, тюгу́кання.
Люлю́кать – 1) (*баюкать*) лю́ляти, заколи́хувати, гойдáти (дити́ну). [Люля́ю, люля́ю, поб'ю́ коткá полáю (Метл.)]; 2) (*улюлюкать*) тю́кати, тюгу́кати.
Люминá́тор – (і)люмінáтор (-ра).
Люминесце́нция – люмінесце́нція.
Лю́мпен-пролетариáт, *см.* **Лу́мпен-пролетариáт.**
Люне́т – люне́та.
Лю́стра – лю́стра, жирандо́ля, (*зап.*) сві́тич. [Палáли сві́чі, лю́стри ся́ли (Черняв.)].
Люстрá́тор – люстрáтор.
Люстрацио́нный – люстраці́йний.
Люстрá́ция – люстрáція.
Люстри́н – люстри́на *и* люстри́н (-ну). [Люстри́ни набрáла на керсе́тку (М. Грінч.). Шале́вий по́яс і люстри́ни (Котл.)].
Люстри́новый – люстри́но́вий, (*редко*) люстро́вий. [Взялá очі́пок грезето́вий і ку́нтуш з у́сами люстро́вий (Котл.). Почепи́ла люстрино́ву запáску (Квітка)].
Люстри́рование – люструвáння, лискувáння, надавáння ли́ску (по́лиску).
Люстри́ровать – люструвáти, лискувáти, надавáти ли́ску (по́лиску).
Лю́тенный – лю́тняни́й.
Люте́нщик, -ца – лютня́р (-рá), лютня́рка.
Лютерá́нин, -нка – лютерáнин, -рáнка, (*зап.*) лю́тор (-ра), лю́тер (-т(е)ра), лю́торка, лю́терка. [Пани́ лю́тори й кальві́ни нáших підпирáли (Куліш)].
Лютерá́нский – лютерáнський, лю́те[о]рський. [Лю́терська ві́ра (Куліш). Лю́терський піст (Номис)].
Лютерá́нство – лютерáнство, лю́терство.
Люте́ть – люті́ти, (*ещё более*) люті́шати.
Лютё́хонький – люті́сінький.
Лю́тик – 1) *бот.* Ranunculus L. – жовте́ць (-тцю́), козе́лець (-льцю), жáбинець; (Ranunculus acer L.) жовте́ць го́стрий, дрібно́цвіт, жáбник; 2) *бот.* Aconitum L. – боре́ць, цар-зі́лля, цар-травá; 3) *бот.* Pirola uniflora L. – гру́шанка одноцві́тна; 4) *бот.* Anemone ranunculoides L. – жáб'яче зі́лля; жовто́брюшка, курolі́ска; 5) *бот.* Asarum europaeum L. – копитня́к звичáйний, ко́питень (-тню *и* -тня), копитки́, підорі́шник.
Лю́тиковые, *бот.* Ranunculaceae – жовтцювáті.
Лю́тиковый – жовтце́вий.

Лютни́ст, -ка – лютня́р (-ра́), лютня́рка.
Лю́тня – лю́тня (-ні). [Стру́ни лю́тні, ві́щі стру́ни, си́пте і́скри золоті́ (Вороний)]. *Играть на* **-не** – гра́ти на лю́тні (*и* на лю́тню).
Лю́то, *нрч.* – лю́то. [За що ти мене́ так лю́то кара́єш? (Сторож.)].
Лютова́ние – лютува́ння. [Лютува́нням і кро́в'ю вони́ насити́лись (Сторож.)].
Лютова́тость – лютува́тість (-тости).
Лютова́тый – лютува́тий.
Лютова́ть – лютува́ти. [Люту́є го́лод в Украї́ні (Шевч.). Лютува́в за те, що ля́хівку взяв (М. Вовч.)].
Лютосе́рдый – лютосе́рдий.
Лю́тость – лю́тість (-тости), лють (-ти), лю́тощі (-щів), жорсто́кість (-кости). [В безси́лій лю́тості (Л. Укр.). Ти́ха її́ мо́ва гаси́ла його́ лю́тощі (Мирн.)].
Лю́тый – 1) (*жестокий*) лю́тий, жорсто́кий, запе́клий. [Лю́тий звір (Метл.). Зима́ лю́та (Шевч.) Не ба́чив кінця́ мої́й лю́тій му́ці (Сторож.)]. **-тый** *враг* – лю́тий во́рог, запе́клий (затя́тий) во́рог. **-тая** *стужа* – лю́тий моро́з, лю́та холодне́ча, лю́ть (-ти). **-тая** *боль* – лю́тий біль. *Чрезвычайно* **-тый** – люте́нний; 2) (*рьяный*) зага́рливий, запальни́й, щи́рий (до робо́ти); (*бойкий*) метки́й, мото́рний. *Он* **лют** *на песни* – він до спі́ву аж навви́передки, він співа́ти мото́рний.
Лютя́га – не́люд, людоже́р; *срв.* **И́зверг.**
Люце́рна, *бот.* Medicago L. – люце́рна, (*мелилот*) бурку́н (-ну́); (Medicago sativa L.) люце́рна сі́йна.
Люци́метр – люци́метр (-тра), світломі́р (-ра).
Люци́фер – люци́фер, (*вульг.*) люци́пер (-пера). [Люци́перу на пора́ду (Чуб. III)].
Лю́чный– лю́ковий; ля́довий; *см.* **Люк.**
Ля (*нота*) – ля (*нескл.*).
Ля́бзить – 1) (*красть*) хапа́ти; 2) (*тащить*) цу́пити; 3) (*лебезить*) лабу́зитися, підле́щуватися до ко́го; 4) волочи́ти (вбрання́); 5) (*мямлить*) ми́мрити, ха(ра)ма́ркати.
Ляга́вый – ляга́вий. **-вая** *собака*, **-вый** *пёс* – ви́жел (-жла), ви́жлиця, ляга́вий пес (соба́ка), ляга́ва су́ка.
Ляга́ние – брика́ння, хви́цання *и* хви́цяння, виха́ння.
Ляга́ть, -ся, лягну́ть, -ся – брика́ти, -ся, (у)брикну́ти, -ся, хви́ца́ти, -ся *и* хви́ця́ти, -ся, хвицну́ти, -ся, виха́ти, -ся, вихну́ти, -ся, би́ти (за́дом), вда́рити (за́дом), (*сильно*) брикону́ти, -ся, хвицону́ти, -ся, вихону́ти, -ся. [Знай, кобі́ло, де брика́ти (Номис). Старі́й кобі́лі не брика́тися (Номис). А бода́й тебе́ ку́рка вбрикну́ла! (Жарт. лайка). Пома́лу ході́ть, бо кінь хви́цає (Васильківщ.). Тут тобі вже не хвица́ти (К. Ст. 82). Коби́ла за́дом виха́ (Сл. Гр.). Коби́ла б'є (Сл. Гр.). Кінь хвиця́є, а віл б'є (Липовечч.). Як вихоне́ та коби́ла за́дом (Рудч. К.)].
Ля́гва – 1) *зоол. рыба* Lophius piscatorius L. – жабу́н риба́лка, морськи́й чорт; 2) жа́ба.
Лягли́вый – брикли́вий, бри́ку́чий, хвицли́вий, вихли́вий, *ласк.* брикли́венький *и пр.* [Коби́ла бри́ку́ча (К. Ст.)].
Лягну́ть, *см.* **Ляга́ть.**
Лягу́ша – 1) (*лягл. лошадь*) брику́н (-на́), брику́ха; 2) (*долговязый*) циб (-ба), циба́нь (-ня́), ци́батень (-тня); 3) (*лягушачье мясо*) жа́б'ятина.
Лягушёнок, -ночек – жабеня́ (-ня́ти), жабеня́тко жабеня́точко, жаб'я́, жаб'я́тко, жаб'я́точко.
Лягу́шечий – жа́б'ячий, жаби́ний. **-чья** *икра* – клек (-ку), (*диал.*) жабури́ння, (*зап.*) жаби́ни (-би́н).
Лягу́шечка – жа́бка.
Лягу́шечник, *раст.* – 1) *бот.* Ranunculus, *см.* **Лю́тик 1**; 2) *бот.* Hydrocharis L. – жабурни́к, по́винець-жа́бник, водо́крас; 3) *бот.* Polygonum lapathifolium, Polygonum tomentosum Schrank. – гірча́к повсти́стий, бі́ла трава́, гре́чка степова́, кишечки́; 4) *бот.* Silybum Marianum Gaertn. – розторо́пша, ді́д-будя́к, коло́ватні; 5) *бот.* Calla palustris L. – образки́ (-кі́в), білокри́льник боло́тяний, красу́ха, фія́лковий ко́рінь.
Лягу́шка – жа́ба, *ласк.* жа́бка, жа́бонька, жа́бочка, *увелич.* жаби́ще (-ща), *собир.* жабня́ (-ні́), жаб'я́ (-б'я́), (*перен. шутл.*) боло́тяний солове́йко. [І жа́ба ри́ба, бо в воді́ сиди́ть (Номис). Мов жа́бище з багна́ на світ вона́ диви́лась (Куліш)]. **-ка** *квакает* – жа́ба ку́мкає. **-ка**, *зоол.* Rana – жа́ба, скака́вка, ско́ка, скакелю́ха, скре́котень, кра́кавка. **-шка** *болотная* (Rana arvalis Nilss.) – жа́ба лучна́. **-шка**-*бык* (Rana catesbyana Shaw.) – жа́ба-буга́й. **-шка** *зелёная* (Rana esculenta L.) – жа́ба водяна́, жа́ба їстівна́. **-шка** *травяная* (Rana temporaria L.) – жа́ба трав'яна́. **-шка** *проворная* (Rana dalmatina Fitz.) – жа́ба прудка́. **-шка** *озёрная*

(Rana ridibunda Pall.) – жа́ба озі[é]рна (ставкова́). **-шки** *язычные* (Phaneroglossa) – язика́ті жа́би. **-шки** *настоящие* (Ranidae) – спра́вжні жа́би́, жабува́ті. **-ка** *древесница* (*квакша*) (Hyla arborea L.) – ра́йка звича́йна, ра́хавка зеле́на, ра́павка, кра́кавка, дерев'я́нка. **-ки** *квакши* (Hylidae) – райкува́ті (-тих).

Лягу́шкин – жа́бин (-на, -не).

Лягушкообра́зный – жабува́тий.

Лягу́шник, *см.* **Лягу́шечник.**

Ляд – 1) леда́що; 2) ха́лепа, лиха́ годи́на; не́чисть; нечи́стий, біс. *Ну те*(*бя*) *к* **-ду** – геть ік лихі́й годи́ні (к бі́су, к нечи́стому)! іди́ ти к нечи́стому!

Ля́да, -ди́на – 1) (*пустошь*) пустівщи́на, за́пуст (-ту); 2) (*заросли*) чагарі́ (-рів), чагарни́к (-ку́); 3) (*пожог*) палени́на; 4) (*мочажина*) мо́чар (-ра), (*зап.*) мла́ка.

Ляда́щий – леда́чий, пога́ний, лихи́й; ледаяки́й, мізе́рний, хи́рний; *см.* **Плохо́й.** [До́бре – дале́ко чу́ти, а леда́че ще да́лі (Номис)].

Лядве́йный, *см.* **Ля́жечный.**

Ля́двенец, *бот.* Lotus corniculatus L. – ля́двенець звича́йний, гори́цвіт, горобе́иний горо́шок, тройча́те (тройчи́сте) зілля, череви́чки.

Ля́двея, *см.* **Ля́жка.**

Ля́дник, *бот.* Hierochloë R. Br. – ча́полоч (-чи), ча́полоть (-ти).

Ляду́нка – ладівни́ця. [В ладівни́ці ні однісінького набо́ю (Метл.)].

Ля́жечный – підкриже́вий; стеге́нний, стегнови́й; о́костовий; *срв.* **Ля́жка.**

Ля́жечка – підкри́жжячко; стеге́нце; око́стик; *срв.* **Ля́жка.**

Ля́жка – 1) (*анат.* lumbus) підкри́жжя; 2) (*бедро*) стегно́. [Розбато́вують тели́цю, сте́гна запіка́ють (Рудан.)]; 3) (*окорок*) о́кіст (*р.* о́косту).

Ля́жковый, *см.* **Ля́жечный.**

Лязг, -ание – бря́зкіт (-коту), бря́зкання, лаща́ння.

Ля́згать, ля́згнуть – бря́зкати, бря́знути, лаща́ти. [Кайда́ни бря́зкають (Шевч.). Залі́зо трясло́сь і лаща́ло (Коцюб.)].

Ля́мец – ля́мець (-мцю); підкладка, підхому́тник з ля́мцю.

Ля́мзить, *см.* **Ля́бзить.**

Ля́мка – 1) (*ремень чересплечн.*) ля́м(к)а, тягло́. [Сюди́ ходи́ли запоро́жці на заробі́тки до ля́ми (Сторож.)]. *Тянуть* **-кой**, *идти* **-кой** – лямува́ти, ве́сти́ тя́гом (на тяглі́), тягти́ на тяглі́. [Веду́ть за кодо́ли на тяглі́ гале́ру (Дн. Ч.). Не́від на тяглі́ тя́гнуть до одмі́лу (Черкащ.)]. *Тянуть* **-ку** – тягти́ ля́м(к)у, тягти́ тягло́, (*перен.*) тягти́ ярмо́, біду́ тягти́. [Доведе́ться до кінця́ ві́ку біду́ тягти́ (М. Гр.). З дня на день тягти́ ярмо́ буде́нної пра́ці (Єфр.)]. *Надевать* **-ку**, *запрягать в* **-ку** – залямо́вувати, запряга́ти у ля́м(к)у, лямува́ти кого́. [Запряга́ють у ля́мку, ляму́ють волі́в (Сл. Гр.)]. *На себя надевать* **-ку**, *запрягаться в* **-ку** – залямо́вуватися, запряга́тися у ля́м(к)у. [Два чолові́ки залямо́вуються і тя́гнуть не́від до бе́рега (Яворн.)]. *Надел* **-ку**, *так тяни* – коли взя́вся за гуж, не кажи́, що не дуж (Номис); сиди́ш у ряду́, то й тягни́ біду́ (Приказка). *Тяни* **-ку**, *пока не выкопают ямку* – тягни́ ярмо́, до́ки ві́ку; на тім сві́ті спочи́неш; 2) (*шлея*) шлея́, шле́йка; 3) (*ошейник*) наши́йник.

Ля́мочка – ля́мочка, тяге́льце.

Ля́мочник – 1) лямівни́к, лямови́к, тяглови́к (-ка́), тяглови́й (-о́го). *Передовой* **-ник** – пере́дній лямівни́к; 2) (*мастер*) ля́мар (-ря).

Ля́мочница – лямівни́ця, тяглова́; ля́марка.

Ля́мочный – лямкови́й, тяглови́й.

Ля́мчатый – лямча́стий, з ля́мками, з шле́йками.

Ля́мчить – лямува́ти.

Лянси́н – льянси́н (-ну), чай льянси́нський (квіткови́й).

Ляп! (*межд.*) – ляп! льоп! лясь! бо́в! [Бов, бо́в! Раде́нький що дурне́нький! (Гліб.)].

Ля́панье – 1) ля́пання, льо́пання, парта́чення, плеска́ння, *см.* **Ля́пать**; 2) (*работа кое-как*) парта́цька робо́та; 3) (*мазня*) ляпани́на, базграни́на. *Это какое-то* **-нье**, *а не картина* – це не карти́на, а яка́сь ляпани́на.

Ля́пать, -пывать, -пнуть – 1) (*шлёпать*) ля́пати, ля́пнути, (*чем-л. мокрым*) льо́пати, льо́пнути. [Ля́пнув по спи́ні (Полт.). Го́ді вже тобі́ оту́ долі́вку льо́пати (Кобел.)]; 2) (*вахлять, делать кое-как*) парта́чити, кремса́ти, ба́зграти, парто́лити; *срв.* **Сля́пать**; 3) (*брякать, говорить не кстати*) ля́пати, ля́пнути (язико́м), бо́вкати, бо́вкнути, пле́ска́ти, сплесну́ти (язико́м), бля́вкати, бля́вкнути, (*перен.*) утя́ти до гапликі́в, сказа́ти, (*грубее*: сказону́ти) аж па́льці зна́ти. [Їм – що не ля́пати язико́м, аби́ ля́пати (Васильч.). Вже по всьо́му селу́ язика́ми пле́щуть про те́бе (Полт.). Ви в Москві́ не вчи́лися? – бо́вкнув я

(Крим.)]. **-нул** *словечко* – ля́пнув, бо́вкнув слівце́.
Ляпида́рность – ляпіда́рність, пам’ятнико́вість; (вели́ка) сти́слість (-ости).
Ляпида́рный – ляпіда́рний, пам’ятнико́вий; (ду́же) сти́слий.
Ля́пис – ля́піс (-су), пеке́льний ка́мінь (-меню).
Ля́пис-*лазули* – ля́піс-ля́зулі, лазури́к. *См.* **Лазу́рик.**
Ля́пистый, -пча́стый, *см.* **Кра́пчатый.**
Ля́псус – ля́псус (-су).
Ляпу́ха – плю́та, ля́павиця, лапа́тий мо́крий сніг. [Надво́рі така́ плю́та (Гайсин.)].
Ля́рва – хво́йда, хльо́рка, лаху́дра, ля́рва; *срв.* **Потаску́ха.**
Ляринги́т, *см.* **Ларинги́т.**
Ля́сы – тереве́ні, ля́си, баляндра́си. *Точить* **-сы** – тереве́ні пра́вити (розпуска́ти, гну́ти, не́сти́), ля́си точи́ти, баляндра́си розпуска́ти (точи́ти), баляндра́сити. [Як поча́в тереве́ні пра́вити (Рудч. К.). Точи́в ля́си (Мирн.). Як ста́нуть баляндра́сити, то й ме́ртвий-би розреготáвся (Сторож.)]. *Под’езжать под кого* **-сами** – підлабу́знюватися, підле́щуватися до ко́го, ле́стками підхо́дити під ко́го, підпуска́ти ля́си кому́. [Підпуска́ла рі́зні ля́си, Ене́ю-б ті́льки догоди́ть (Котл.)].
Лях – лях (-ха). *Кичливый* **лях** – бундю́чний (пиндю́чний) лях.
I. Ля́шка – ля́шка, ля́хівка. [Ля́хівку взяв (М. Вовч.)].
II. Ля́шка, *см.* **Ля́жка.**
Мавзоле́й – мавзоле́й, надгро́бок (-бка).
Мавзоле́йный – мавзоле́йний, надгро́бковий.
Мавр, Маврита́нин, -рита́нка – мавр, маврі́йка, мавретáнець (-нця), мавретáнка, мавретя́нин, мавретя́нка, (*чёрный*) му́рин, му́ринка. [Оте́лло, вене́цький му́рин (Куліш)].
Маврита́ния – Мавретáнія.
Маврита́нский – мавретáнський. [Мавретáнський стиль].
Мавро́т, *бот.* Cutisus biflorus L. – зіно́вать (-ти), дереза́, роки́товий кущ, роки́тник.
Маг, ма́гик – маг, чарівни́к, чароді́йник, чудоді́йник. [На дале́кій ве́жі ви́дко ма́гів вавило́нських, що воро́жать на зо́рях (Л. Укр.)].
Магази́н – 1) (*склад*) мага́зи́н (-ну), крамна́ комо́ра, склад, (*зап.*) склеп (-пу). **-зи́н** *продовольственный* – харчова́ комо́ра, харчови́й склад; 2) (*лавка*) крамни́ця, магази́н, (*зап.*) склеп (-пу). [Оливе́ць з магази́ну Пето́ (Самійл.). З вели́ких ві́кон хреща́тицьких крамни́ць вили́скувався світ (Кониськ.). Зда́вна ма́рила про те, щоб ма́ти свій склеп і урядува́ти за його́ при́лавком (Франко)]. **-зи́н** *книжный* – книга́рня. [Кни́жки ніде́ тако́ї тут не зна́йдеш: тут же й книга́рень нема́ (Крим.)]. **-зи́н** *мануфактурный* – (мануфакту́рна) крамни́ця. **-зи́н** *бакалейный* – бакалі́йна крамни́ця, бакалі́йний мага́зин (склеп). **-зи́н** *обувный* – мага́зи́н обувни́й, мага́зи́н узуття́. **-зи́н** *галантерейный* – галантері́йна крамни́ця, галантері́йний мага́зи́н. **-зи́н** *цветочный* – квітника́рня. **-зи́н** *хлебозапасный* – зорносхо́вище, (зерно)зси́п (-пу), (*зап.*) шпи́хлір (-ра́), (*народн.*) гамази́н, гамазе́я, магазе́я. [Хлі́ба в гамазе́ї зовсі́м не бага́то (Сл. Ум.)]. **-зи́н** *кооперативный* – кооперати́вна крамни́ця. **-зи́н** *общества потребителей* – спожи́вча крамни́ця, товари́ська (*диал.* обчеська́) крамни́ця. *Срв.* **Ла́вка 2**; 3) (*в огнестрельном оружии*) магази́н (-на).
Магази́н-ва́хтер – магази́н-ва́хтер, (*народн.*) гамазе́йник.
Магази́нка, *воен.* – магази́нка, магази́нова рушни́ця (ґвинті́вка).
Магази́нный – магази́но́вий, крамни́чний, (*зап.*) склепови́й. **-ная** *винтовка* – магазино́ва ґвинті́вка, магази́нка.
Магази́нщик, -щица – магази́нник, -ниця, магазина́р (-ря́), -рка, магазине́р (-ра), -рка, (*народн.*) гамазе́йник, -ниця; (*лавочник*) кра́мар (-ря), кра́марка.
Магараджа́ – магараджа́.
Магары́ч, *см.* **Могары́ч.**
Магдебу́рский – магдебу́рзький, (*стар.*) майдебу́рзький. **-кое** *право* – магдебу́рзьке пра́во, (*стар. вульг.*) майдебу́р (-ру).
Магерма́н, *см.* **Ма́гиль.**
Ма́гик, *см.* **Маг.**
Ма́гиль (*брусок для катания восковых свечей*) – ма́ґель *и* ма́ґоль (-ґля).
Маги́стерский – магісте́рський.
Маги́стерство – 1) (*звание, сан*) магісте́рство; 2) (*пребывание в сане*) магіструва́ння.
Маги́стр – магі́стер (-тра).
Магистра́ль – магістра́ля (-лі).
Магистра́льный – магістра́льний.

Магистра́нт, -нтский – магістра́нт, -нтський.
Магистра́т – магістра́т, (*стар.*) майстра́т (-ту), ра́туша (-ші) *и* ра́туш (-шу). [Війт із ла́вниками ра́но до майстра́ту позбіга́лись (Грінч.). З ра́тушу ідучи́, війт доганя́є по доро́зі бі́дную неві́сту (Грінч.). Спафа́рія би́то кия́ми в Полта́ві публі́чно перед ра́тушею (Кониськ.)].
Магистра́тский – магістра́тський, майстра́тський, ра́тушний, ратуше́вий.
Магистрату́ра – магістрату́ра.
Маги́чески – магі́чно, чарі́вно, чароді́йно, чудоді́йно.
Маги́ческий – магі́чний, чарівни́й, чароді́йний, чудоді́йний. [Радю́к ле́дві виде́ржував магі́чну си́лу тих оче́й (Н.-Лев.)]. **-ский** *круг* – магі́чне ко́ло, чарівне́, чароді́йне ко́ло.
Ма́гия – ма́гія. *Чёрная* **-гия** – чо́рна ма́гія; *срв.* **Чароде́йство.**
Маглева́ть (*катать свечи*) – маґлюва́ти (свічки́).
Маглёвка (*свечей*) – маґлюва́ння (свічо́к).
Ма́гма, *геол.* – ма́гма.
Магна́т, -тка – магна́т, -тка, можновла́дець (-дця), -дка, можновла́дник, -ниця, вели́кий пан, вели́ка па́ні, (*соб.*) магна́тство, магнате́рія. [Якби́ розказа́ть про яко́го-не́будь одного́ магна́та істо́рію-пра́вду, то переляка́ть саме́ пе́кло мо́жна (Шевч.)].
Магна́тский – магна́тський, можновла́дський, можновла́дницький, великопа́нський.
Магна́тство – магна́тство, можновла́дство, вели́ке па́нство.
Магне́зиевый, *хим.* – магне́зі́йний.
Магне́зия, *хим.* – магне́зія.
Магнетиза́тор, *см.* **Магнетизёр.**
Магнетизёр – магнетизе́р, магнетиза́тор (-ра).
Магнетизёрский – магнетизе́рський.
Магнетизёрство – магнетизе́рство.
Магнетизи́рование – магнетизува́ння.
Магнетизи́ровать – магнетизува́ти кого́, що.
Магнети́зм – магнети́зм (-зму). *Животный* **-тизм** – твари́нний магнети́зм.
Магнети́ческий – магнети́чний.
Магне́то, *техн.* – магне́то (-та).
Ма́гниевый – ма́гнійовий, ма́гні́йний (-на, -не).
Ма́гний – ма́гній (-нію).
Магни́т – магне́т (-ту). *Естественный* **-ни́т** – приро́дній магне́т. *Искусственный* **-ни́т** – шту́чний, ро́блений магне́т.
Магни́тить – магнетува́ти, магне́тити.
Магни́тный – магне́тний, магне́товий. **-ная** *сила* – магне́тна си́ла. **-ная** *стрелка* – магне́тна (-това) стрі́лка (го́лка). **-ный** *железняк, камень* – магне́тний залізня́к, магне́тний ка́мінь. **-ный** *полюс* – магне́тний по́люс. **-ные** *бури* (*возмущения*) – магне́тні бу́рі (збу́рення). **-ное** *наклонение* – магне́тне (-тове) нахи́лення. **-ное** *действие* – магне́тне ді́яння.
Магно́лия – магно́лія. [До кипари́са магно́лія пи́шная чоло́м заквíтчаним ні́жно схили́лася (Л. Укр.)].
Маго́, *зоол.* – маґо́т (-та).
Магоме́т – Мохаме́д.
Магомета́нин, -нка – мохамеда́нин, -нка, мусулма́нин, -нка.
Магомета́нский – мохамеда́нський, мусулма́нський.
Магомета́нство – мохамеда́нство, ісля́м (-му), мусулма́нство.
Мада́м – мада́м (*нескл.*) (*вульг.* мада́ма), па́ні. [Вда́йтеся до мада́м Скві́рської (Крим.). Вчи́лася вона́ у одніє́ї мада́ми в пансі́оні (Вінничч.)].
Маде́ра – маде́ра.
Мадо́нна – мадо́нна.
Мадрепо́р, *зоол.* Madrepora – мадрепо́ра (-ри).
Мадрепо́ровый – мадрепо́ровий (-ва, -ве).
Мадрига́л – мадрига́л (-лу), жартовли́вий любо́вний ві́ршик.
Мадья́р, -рка – мадя́рин *и* мадя́р (-ра), -рка, у́грин, уго́рка, ве́нгер (-гра), венге́рка.
Мадья́рский – мадя́рський, уго́рський, венге́рський.
Маёвка – маї́вка. [Всі пішли́ в ліс на маї́вку (Звин.)].
Маера́н, *см.* **Майора́н.**
Мае́стро, *см.* **Маэ́стро.**
Маета́ – нудьга́; *см.* **Маята́.**

Мажо́р, *муз.* – ма(д)жо́р (-ру).
Мажордо́м – мажордо́м, майордо́м (-ма).
Мажо́рный – ма(д)жо́рний. [Ма(д)жо́рний тон].
Маз – маз (-зу). *Держать* **-зу** – примáзувати.
Мáзальщик, -щица – мáзальник, -ниця, мазíльник, -ниця, мастíльник, -ниця, (*шутл.*) мазíй (-зiя́), -зíйка, помазу́н (-нá), -зу́ха. [Мáзальники й мáзальниці ки́нули робо́ту, та й собі до гу́рту (Кониськ.). Трéба найня́ть мазíльниць – хáту обмáзати (Київщ.). Віддáм тобі невíстку, до хáти мастíльницю, у пóле робíтницю (Пісня, Под.)].
Мáзание – мáзання, мастíння *и* мáщення, (*глиной, дёгтем*) ш[с]марувáння; *срв.* **Мáзать.**
Мазани́на, Мáзаница, *см.* **Мазня́.**
Мáзанка – мáзанка, ліп’я́нка *и* ліпля́нка, ліпка. [Сам пішóв у свою́ ліп’я́нку з гли́ни (Маковей). Хáта-ліпка (Переясл.)].
Мáзать, мáзывать, мазну́ть – 1) мáзати, масти́ти, мазну́ти, (*быстро и с силою*) мазону́ти. [Моїм сáлом та по мені́ й мáжуть (Номис). Моїм мáслом та мене́ й мáстить (Сл. Гр.). Масти́ти гóлову (Мирн.). Мазну́ла щіткою туди́-сюди́ по кóмину (М. Грінч.)]. **-ну́ть** *кого* (*ударить*) – мазону́ти, ля́снути когó. [Не лізь, а то так мазону́, що й переки́нешся (Київ)]. **-зать** *сапоги дёгтем* – мáзати, масти́ти, ш[с]марувáти чóботи дьóгтем. **-зать** *глиняный пол* – мáзати, масти́ти долíвку гли́ною, (*реже*) шмарувáти долíвку. **-зать** *стены полубелой глиной перед побелкой* – сіркувáти стíни, хáту. **-зать** *колёса дёгтем* – шмарувáти, смарувáти, мáзати, масти́ти віз (вóза). [Стáли вози́ шмарувáти (Грінч.). Хто масти́ть, тому́ віз не скрипи́ть (Приказка, Чуб. I)]. **Мáзанный** – мáзаний, мáщений. [Мáзаний пиріжóк]. *Одним миром* **-ный** – одни́м ми́ром мирóваний (мáзаний). **-ный** *воз* – мáзаний, ш[с]марóваний віз; 2) (*плохо писать*) мáзати, мазю́кати; (*о безграмотном письме*) бáзграти; 3) (*марать*) мáзати, ялóзити що. **-ться** – 1) *страд.* мáзатися, масти́тися, ш[с]марувáтися, бу́ти мáзаним, мáщеним, ш[с]марóваним; 2) *возвр.* мáзатися, масти́тися, мазну́тися; 3) **-ться** *к кому* – підмáзуватися, підсипáтися до кóго.
Маздеи́зм – маздеї́зм (-му).
Маздеи́ст – маздеї́ст.
Мáзево – мази́ло, мáзиво, масти́ло, (*для колёс*) колóмазь (-зи), ш[с]марови́ло, (*полон.*) ш[с]марови́дло.
Мáзик – біліярдовий кий (*р.* кия́).
I. Мази́ла, Мази́льщик – мазíй (-зiя́), шмаровóз (-вóза).
II. Мази́ла, *мн.* – мази́ло *и* мази́ла (*мн.*), мáзиво, масти́ло. [Жóвті пля́ми по обли́ччю від усякихмазил та фарб театрáльних (М. Левиц.)].
Мази́лка – 1) квач (-ча), (*ум.* квáчик), мази́ло, (*мазок*) помазóк (-зкá). [Робітни́к з відрóм зелéної фáрби в однíй руці і з вели́ким квачéм у дру́гій (Л. Укр.). Продавáвся дьóготь і квачі́ (Квітка). Помáзала дити́ні в гóрлі помазкóм (М. Грінч.)]; 2) (*о плохом художнике*) мазíй (-зiя́), мазу́н (-нá), мазю́ка, квачомáз. *Не художник, а* **-лка** – не маля́р, а квачомáз; 3) *см.* **I. Мази́ла.**
Мази́льный – мазáльний. **-ная** *кисть, см.* **Мази́лка 1.**
Мази́льница – мазни́ця, *ум.* мазни́чка.
Мази́льщик, *см.* **I. Мази́ла.**
Мази́ца, *см.* **Мази́лка 1.**
Мáзка – 1) *см.* **Мáзание**; 2) *см.* **Мáзево.**
Мазну́ть, *см.* **Мáзать.**
Мазня́ – мазани́на, ляпани́на, (*плохой рисунок в красках*) ля́панець (-нця). [Це не малювáння, а мазани́на (Київ). Бáрви порозмокáли і поперемíшувалися межи собóю; замíсть намальóваного óбразу стáлася брудна́ ляпани́на (Крим.). На стíнах три малю́нки без ря́мців: копíєчні базарóві ля́панці (Грінч.)].
Мазо́к – 1) (*штрих*) мазóк (-зкá). [Малю́нок влу́чно поклáденими мазкáми досягáє глибині́ вражíння (Єфр.)]; 2) *см.* **Мáзик**; 3) помазóк (-зкá), квáчик; *срв.* **Мази́лка 1.**
Мазу́н, -нья – мазу́н (-нá), мазу́ха, мазíй (-зiя́), мазíйка, (*пренебр.*) шмаровóз, шмаровóзка.
Мáзур, -рка – мáзур (-ра), -рка, *ум.* мазурóчок (-чка), мáзурка, *ум.* мáзурочка. [Сповідáв ксьондз молоди́й мáзура старóго (Рудан.)].
Мазу́рик – ракло́ (*м. р.*) жу́льман, (*диал.*) шарлóта. *См. ещё* **Жу́лик.**
Мазу́рка – 1) *см.* **Мáзур**; 2) (*танец*) мазу́рка, мáзур; 3) (*печенье*) мазу́рок (-рка) *и* мазу́рка (-ки).
Мазу́рный – мазу́рковий. [Пробíгла мазу́рковим крóком по дóвгій стéжці (Л. Укр.)].
Мазу́рочный – мазуркóвий.
Мазу́т – мазу́т (-ту).

Мазь – 1) мазь (*р.* ма́зи *и* -зі́, *тв.* ма́ззю *и* ма́зею), масть (*р.* ма́сти *и* масті́, *тв.* ма́стю *и* ма́стею), мази́ло, масти́ло. [В апте́ках бага́то уся́кої ма́сти (Крим.). Дала́ ма́сти від боля́чки, а воно́ й не помогло́ (Ніс). Яко́гось масти́ла дав лі́кар но́гу масти́ти (Київ)]. *Ароматическая* **мазь** – мазь (масть) паху́ща, масти́ло паху́ще. *Намазать* **-зью** – намасти́ти, нама́зати, змасти́ти мастe ́ю що; 2) (*колёсная*) мазь, коло́мазь (-зи), маззя́ (-ззя́), шмарови́ло, смарови́ло *и* (*полон.*) ш[с]марови́дло. **Мазь** *для замазки деревьев при прививке и ране* – садова́ масть. *Дело на* **мази́** – спра́ва ла́годиться, спра́ву нала́годжено, пу́щено на ма́зані коле́са.

Май – тра́вень (-вня), май. [Весна́ кінчи́ться тра́внем-мі́сяцем (Київ). Те́плий апрі́ль, холо́дний май – то бу́де жи́то, як гай (Приказка)].

Майда́н – майда́н (-ну).

Ма́йка – 1) *зоол.* Meloe L. – маї́вка, олі́йник (-ка); 2) *зоол.* Melolontha vulgaris L. – хрущ, хрущ майови́й; *см. ещё* **Ма́йский** *жук*; [Хрущі́ над ви́шнями гуду́ть (Шевчен.)]; 3) *зоол.* Lytta vesicatoria – ма́йка, шпа́нська му́шка; *см. ещё* **Шпа́нская** *мушка*. [Де майки́ пола́зять, там пухиря́ми шку́ра бере́ться (М. Грінч.)].

Ма́йна, *см.* **Ледоко́льня.**

Ма́йник, *бот.* Majanthemum bifolium L. – за́яча кров, весні́вка (дволи́ста), за́ячі (в)у́шка, за́ячий цвіт, зимови́к (-ку́).

Майо́лика – майо́ліка.

Майоне́з – майоне́за, сала́та з м'яси́ва.

Майо́р – майо́р, *ум.* майо́рик. [А пан-майо́р молоде́нький на ворoні́м ко́ні (Федьк.)].

Майора́н, *бот.* Origanum Majorana L. – майора́н, майра́н, майо́рці (-ців), розмайра́н (-ну).

Майора́т – майора́т (-ту).

Майора́тный – майора́тний.

Майо́рский – майо́рський.

Майо́рство – 1) майо́рство; 2) майорува́ння.

Майо́рша – (па́ні) майо́рова, майори́ха.

Ма́ис, *бот.* Zea Mays – кукуру́(д)за, пшени́чка, пші́нка; *срв.* **Кукуру́за.**

Ма́йский – 1) травне́вий, майови́й *и* мае́вий (*ласкат.* майове́нький), ма́йський. [Ніч ва́бить – ти́ха, смутна́, травне́ва ніч (Васильч.). Весе́лий майови́й день (Коцюб.). Якби́ на ці жита́ та ще дощи́к майове́нький (Переясл.). Ма́йський пора́нок весе́лий (Левиц.)]. **-кий** *праздник* – травне́ве свя́то; 2) **-ский** *жук* – хрущ, хру́щик; *см.* **Ма́йка 1**. [У кінці́ весни́ хрущі́ почина́ють вила́зити з землі́ та мерщі́й сіда́ти на лист (Степ.)].

Ма́исовый – кукуру́(д)зяний; *срв.* **Ма́ис. -вый** *хлеб* – кукуру́(д)зяний хліб, мала́й (-ла́я). [Ой, мала́ю, мала́ю, за хліб тебе́ не ма́ю (Пісня)].

Мак, *бот.* Papaver somniferum L. – мак (-ку), мак горо́дній. [Маки́ процвіта́ють і бі́лим, і си́вим, і черво́ним кві́том (М. Вовч.). Сім рік ма́ку не роди́ло, проте́ го́лоду не було́ (Номис). Пироги́ з ма́ком]. *Цветок, головка* **-ка,** *см.* **Ма́ковка.** *Зерно* **-ка** – мачи́на, мачи́нка, мачи́ночка, ма́ківка. **Мак**-*самосейка* (Papaver orientale L.) – мак-самосі́й (-самосі́йка), мак-видю́к[х], зірка́тий (дірка́тий) мак, зірка́ч, дірка́ч, хруставе́ць (-вцю́). **Мак** *слепой* (Papaver orientale L.) – сліпи́й мак, сліпа́к. **Мак** *водяной* (*водоросль* Conferva bombycina) – жабу́р, жабури́ння, багови́ння, куши́р (-ру́), ря́ска. [Боло́то поржа́віло, від жабуру́ зеле́не (Греб.). Зеле́не жабури́ння укри́ло дно (Мирн.)].

Макада́м (*шоссе по системе Мак-Адама*) – макада́м.

Макака, *зоол.* – макако, макак (-ка), яванська мавпа.

Мака́льный – умоча́льний.

Мака́ние – мо[а]ча́ння, умо[а]ча́ння.

Мака́о (*игра в карты*) – мака́о, мако́н.

Макарони́зм – макароні́зм (-му).

Макарони́ческий – макароні́чний.

Макаро́нный – макаро́новий.

Макаро́нщик, -щица – макаро́нник, -ниця.

Макаро́ны – макаро́ни (-нів).

Мака́ть, ма́кивать, макну́ть *что во что, куда* – мо[а]ча́ти, умо[а]ча́ти, мок(о)ну́ти, умокну́ти що в що, куди́. [Ї́жте, моча́йте, а зре́штою вибача́йте (Приказка). Ї́жте, умоча́йте, а на дру́ге вибача́йте (Приказка)]. **-ть** *перо в чернила* – умоча́ти, умокну́ти (умочи́ти), встромля́ти, встроми́ти перо́ в чорни́ло. **-кни́**-*ка ещё разок* – умокни́-но ще раз.

Мака́ться – мо[а]ча́тися, умо[а]ча́тися.

Ма́ки, *зоол.* – ма́кій (-ія), лему́р (-ра).

Макиавелли́зм – макіявелі́зм (-му).

Макиавелли́чески – по-макіяве́лівському, макіявелісти́чно.
Макиавелли́ческий – макіяве́лівський, макіявелісти́чний.
Маккаве́й (*день памяти муч. Маккавеев – 1 августа*) – Макові́й, Макові́я. [Сього́дня Макові́я, а за́втра загові́ю (Приказка). На Макові́я мак свя́тять].
Макла́к – 1) га[е]ндля́р (-ра́), бари́шник, (*гал.*) бариші́вник (-ка); 2) масла́к (-ка́); *см.* **Мосо́л.**
Макла́чение – га[е]ндлюва́ння, баришува́ння, баришникува́ння, баришівникува́ння.
Макла́чество – 1) *см.* **Макла́чение**; 2) га́[е́]ндель (-длю), га[е]ндля́рство, бари́шництво, бариші́вництво.
Макла́чествовать, макла́чить – га[е]ндлярува́ти *и* га[е]ндля́рити, га[е]ндлюва́ти, баришува́ти, баришникува́ти, баришівникува́ти.
Ма́клер – фа́ктор, ма́клер (-ра), (*насм.*) махля́р (-ра́), (*о женщ.*) фа́кторка, ма́клерка, (*насм.*) махля́рка. [У Ки́єві ка́жуть «ма́клер» і «курта́ж», а у нас «фа́ктор» і «факторо́ве» (Звин.). Ціга́ночко-махля́рочко, вволи́ мою́ во́лю та причару́й козаче́нька, щоб люби́всь зо мно́ю (Пісня)]. **-лер** *биржевой* – ма́клер біржови́й.
Ма́клерить, *см.* **Ма́клерствовать.**
Ма́клерский – фа́кторський, ма́клерський, (*насм.*) махля́рський. **-кое** – факторо́ве. [Зароби́в факторо́вого два карбо́ванці (Київ)].
Ма́клерство – 1) факторува́ння, маклерува́ння, (*насм.*) махлярува́ння, махлюва́ння; 2) фа́кторство, ма́клерство, махля́рство. [Хіба́ він з робо́ти живе́, – з махля́рства! (М. Грінч.)].
Ма́клерствовать – факторува́ти, маклерува́ти (*насм.*) махлярува́ти, махля́рити, махлюва́ти. [Мо́шко фактору́є у Кузьми́ (Конись.). Коли́ нема́є капіта́лу, щоб торгува́ти, або́ ремесла́ не зна́є, то бу́де факторува́ти (М. Левиц.)].
Ма́ков – ма́ків (-кова, -кове); *срв.* **Ма́ковый.** [Сей світ, як ма́ків цвіт (Приказка). Га́рна, як ма́ків цвіт (Звин.)].
Ма́ковица, *см.* **Ма́ковка 1** *и* **2.**
Ма́ковичный – маківча́ний.
Ма́ковка – 1) ма́ківка, (*ум.* ма́ківочка, ма́ківонька), голо́вка з ма́ку. [Налама́ла ма́ківок, повитру́шувала з їх мак (Грінч.). Ба́ба головки́ з ма́ку позрі́зувала (Рудч.)]; 2) (*купол*) ма́ківка, ма́ковиця, верх, ба́ня; 3) *см.* **Ма́ку́шка**; 4) (*верхушка здания, высокого предмета*) вершо́к (-шка́), верше́чок (-чка), верхі́вка.
Ма́ковник – маківни́к, макови́к (-ка́), макоґи́ґа.
Ма́ковница – маківни́ця, маківни́чниця.
Ма́ковочный – маківча́ний.
Ма́ковый – ма́ковий. [Збуду́й мені́ сві́тлоньку з ма́кового цві́тоньку (Чуб. V). Ма́ковий пиріжо́к]. **-вое** *зерно* – ма́кове зе́рнятко, мачи́на, мачи́нка, (*реже*) ма́ківка.
Макре́ль, *зоол.* Scomber scombrus – макре́ля, ску́мбрія, баламу́т, каламу́т (-та).
Макроко́см – макроко́см (-му).
Максимали́зм – максималі́зм (-му).
Максима́льно, *нрч.* – максима́льно, що-найбі́льше.
Максима́льный – максима́льний.
Ма́ксимум – ма́ксимум (-му).
Макулату́ра – макулату́ра. *Обратишь книгу в* **-ру** – поверну́ти кни́гу на макулату́ру.
Макулату́рный – макулату́рний.
Маку́ша, ма́ку́шка – 1) ма́ківка, чолопо́к *и* щолопо́к (-пка́), (*ум.* ч[щ]олопо́чок), ка́бушка, (*ум.* ка́бушечка), ті́м’я (-м’я). [Ша́почка на са́мому чолопо́чку (Звяг.). Почепи́ла кві́тку на го́лову на щолопо́чку (Н.-Лев.). У старові́рів кабу́шечка на голові́ ви́стрижена аж до шку́ри (Миргород.). Па́тер з прого́леним ті́м’ям (Стор.)]. *Получить по* **-ке** – діста́ти (узя́ти) в ті́м’я, у чуб; 2) (*верх чего-либо*) ма́ківка, верх (-ху), верше́чок (-чка), чолопо́к, щолопо́к (-пка́). [Ви́ліз на ма́ківку (на верх) гори́ (Київщ.). На це́ркві на са́мому верше́чку гра́ло со́нце (М. Грінч.). На самі́сінькому чолопо́чку шпиля́ маня́чі́ла та мрі́ла в імлі́ чо́рна струнка́ по́стать (Н.-Лев.). Почвала́в на чолопо́к гори́ (Полт.). Посере́д села́ ні́би стримі́ла на щолопо́чку дубо́ва це́рква (Н.-Лев.)].
Мал – мали́й. *У него пятеро детей* **мал-ма́ла** *меньше* – у йо́го п’я́теро діте́й одно́ ’дно́го ме́нше; у йо́го п’я́теро діте́й – сама́ за се́бе мале́ча (дрібно́та). *От* **-ла** *до велика* – від мало́го до найста́ршого.
Мала́га – ма́ла́га.
Мала́ец – мала́єць (-йця).
Мала́йский – мала́йський.
Малаха́й – капелю́ха, ку́чма, ша́пка з капелю́хами. [Увійшо́в у ха́ту чолові́к у до́вгому кожу́сі, у кудла́тій капелю́сі (М. Грінч.). В торго́ві дні набира́в він ку́чем, хусто́к, люльо́к і

йшов з тим помі́ж вози́ по торгови́цях (Франко)].

Малахи́т – малахі́т (-ту).

Малахи́товый – малахі́товий.

Малдаво́шка, *зоол.* Pediculis pubis – во́ша-площи́ця, мудо́ха, підмуде́нна во́ша (гни́да), (*зап.*) мендиво́шка.

Малева́льный – малюва́льний.

Малева́ние, Малёвка – малюва́ння.

Малева́ть, намалева́ть – малюва́ти, намалюва́ти, змалюва́ти. [Ой, тай на горі́ малюва́ли малярі́, малюва́ли, рисува́ли чо́рні бро́ви мої́ (Чуб. V)]. *Не так страшен чорт, как его* **-лю́ют** – не таки́й страшни́й чорт, як його́ малю́ють. **Малёванный** – мальо́ваний. **-ться** – 1) *возвр.* малюва́тися, намалюва́тися, змалюва́тися; 2) *страд.* малюва́тися, бу́ти намальо́ваним.

Мале́йший (*прев. степ. от* **Ма́лый**) – найме́нший. [Я прислуха́юсь. Найме́нший ше́лест або́ стук – і моє́ се́рце па́дає і завмира́є (Коцюб.)]. *Нет ни* **-шего** *сомнения* – найме́ншого су́мніву нема́є. *Я не чувствую ни* **-шей** *боли* – не почува́ю ані найме́ншого (жадні́сінького, ніякі́сінького) бо́лю. *Я не причинил ему ни* **-шей** *неприятности* – я не завда́в йому́ і найме́ншої при́крости; він не зазна́в від ме́не і найме́ншої при́крости. *Не придавать ни* **-шего** *значения* – ніякі́сінької (ані найме́ншої) ваги́ не надава́ти чому́.

Ма́ленький – мали́й, мале́нький, мане́нький, дрібни́й, дрібне́нький, невели́кий, невели́чкий. [З мало́ї і́скри вели́кий ого́нь бува́є (Номис.). Голова́ вели́ка, а ша́почка мале́нька (М. Вовч.). Заганя́ла дрібні́ пташки́ до бо́ру (Пісня). Жі́нка мане́нька, короте́сенька (М. Вовч.). Одна́ ті́льки дрібне́нька ува́га (Грінч.). Сини́ мої́ невели́кі, нерозу́мні ді́ти (Шевч.). Тече́ рі́чка невели́чка (Пісня)]. *Вот такой* **-кий** – отаки́й мале́нький (дрібне́нький), ті́ленький, отті́ленький, тіле́сенький, оттіле́сенький. **-кий** *ребёнок*, **-кие** *дети* – мала́ (мале́нька) дити́на, мале́нькі, дрібні́ (дрібне́нькі) ді́ти. [Хто зна, як би прожила́ з дрібни́ми ді́тьми (Л. Укр.). Ви мене́ посироти́ли і дрібне́нькі ді́ти (Милорад.)]. **-кие** *ручки* – мале́нькі (мане́нькі, мале́сенькі) ру́чки (ру́чечки), малі́ (дрібні́, дрібне́нькі) рученя́та, ручи́ці. **-кий** *да удаленький* – мале́нький та сміле́нький. **-кая** *птичка, да ноготок остёр* – мала́ і́скра, а по́ле спа́лить. *Когда был* **-ким** – як був мали́м (мале́ньким), мали́м, мале́ньким бу́вши. *Вести себя как* **-кий**, *уподобиться* **-кому** – зма́литися, ума́литися. [Ото зма́лилася – зазмага́лася з дити́ною (Харк.)]. **-кого** *роста* – мале́нький (мали́й, низьки́й) на зріст, малоро́слий, низькоро́слий. **-кая** *лошадь* – мале́нький (невели́чкий) ко́ник. **-кое** *состояние* – невели́чкі гро́ші, грошеня́та. **-кий** *доход* – невели́кий прибу́ток. *Играть по* **-кой** – гра́ти на малі́ гро́ші. *См. ещё* **Малёхонький, Малёшенький.**

Ма́ленько, *нрч.* – тро́[і]шки. [Тро́шки приду́ркуватий, це пра́вда (Корол.)]. *См. ещё* **Малёхонько, Малёшенько.**

Мале́ть – малі́ти, умаля́тися, змаля́тися.

Малёхонький, Малёшенький (*ум. от* **Ма́ленький**) – мале́сенький, мане́сенький, мале́сечкий, мане́сечкий, (*совершенно*) мал[н]і́сінький, мал[н]і́сечкий, мал[н]ю́сенький, мал[н]ю́сечкий, мал[н]ісі́сінький, мал[н]юсю́сенький, мал[н]ю́ній, мал[н]ю́нький, мал[н]ю́нечкий, мал[н]ю́ський, малю́цький, мал[н]юсю́ський, дрібне́сенький, дрібню́ній, дрібню́сенький, невеличе́нький, мацю́ній, маці́нький, мацю́[і]ненький мацю́[ьо́]ний, мацюпу́сенький, мацюню́сенький. [Ще нема́ двох мале́сеньких коробочо́к: одна́ мале́нька, а дру́га мале́сенька (Н.-Лев.). Сіре́сенькі пташечки́ мале́сечкі (М. Вовч.). Якісь маню́нькі комашки́ (Звин.). Дрібню́ні, як пшоно́, черво́ні квіточки́ (Конгр.). Горо́бчик мані́сінький (Пісня). Ли́стячко дрібне́сеньке (Квітка). Трави́ночка дрібню́ня-дрібню́сенька (Грінч.) В ме́не ні́жки невеличе́нькі (Пісня). Такі́ жабки́ мацю́сенькі (Звин.). Дитя́тко моє́ маці́неньке, рученя́тка мої́ мацюпу́сенькі (М. Грінч.). Щипа́в маці́нькі кришки́ та в ро́тик (Стефан.)].

Малёхонько, Малёшенько, *нрч.* – тро́[і]шечки, (*реже*) тро́нечки, (*детск.*) тріню́ні, тріню́сі, тріню́сеньки.

Малёхонек, Малёшенек, *см.* **Малёхонький.**

Ма́ле́ц (*о мальчике подростке*) – хлоп'я́, хлопченя́ (-я́ти), хлопча́к, малю́к (-ка́), мали́й (-ло́го) маля́ (-ля́ти). [Дванадцятилі́тнє хлопченя́ зачина́є вже гада́ти про лю́бощі (Крим.). Хлопча́к укра́й розпога́нився, – прискроми́ти тре́ба (М. Грінч.). Хло́пець – малю́к ще, неха́й гуля́є (Кониськ.)]. *Срв.* **Ма́льчик.**

Малёшенек, *см.* **Малёхонький.**

Мализна́ – ма́лість (-лости), мали́зна, малина́.

Мали́к – за́ячий слід.

Мали́на – 1) *бот.* Rubus Idaeus L. – мали́на, *ум.* мали́нка, мали́ночка, мали́нонька.

[У́стонька, як мали́на (М. Грінч.)]. *Не житьё* **-на**! – життя́ – й сме́рти не тре́ба. **-на** *полевая*, Rubus caesius L. – острожи́на, дери́нник, колодю́х. **-на** *каменная* (*каменика*), Rubus saxatilis L. – камени́ця *и* кам'яни́ця, костяни́ця, костяни́ка; 2) (*воровской притон*) кі́шло, злоді́йське (переде́ржанське) кі́шло.

Мали́нистый – мали́нистий, бага́тий на мали́ну.

Мали́нник – 1) мали́на, мали́нник (-ку); 2) (*малиновый мёд*) мали́нник (-ку); 3) (*притон*) *см.* **Мали́на 2.**

Мали́нный – мали́новий [Мали́нова нали́вка. Мали́нова вода́]. **-ный** *мёд, квас* – мали́нник.

Мали́новка – 1) (*наливка*) малині́вка, малиня́к (-ку́). [Піди́ вточи́ малиняку́ з сулії́ (Липовеч.)]; 2) *зоол.* Erithacus rubecula L. – вільша́нка; 3) *зоол.* Sylvia hortensis – кропи́в'янка садова́; 4) **-ка** *лесная*, *зоол.* Hyppolais icterina – берестя́нка, вівча́рик (садови́й).

Мали́новый – 1) *см.* **Мали́нный**; 2) (*цвет*) мали́но́вий. [Уста́ мали́нові. Стяг малино́вий]. **Мали́ново**-*красный* – кармази́но́вий. [Полко́вник у́браний у коза́цький жупа́н кармази́новий (Грінч.)]. **Мали́ново**-*красного цвета сукно* – карма́зи́н (-ну). **-вый** *звон* (*колоколов*) – малино́ві дзво́ни (-нів).

Мали́нщик, -щица – мали́нник, -ниця.

Ма́лить, -ся – мали́ти, ма́ли́тися, умаля́ти, умаля́тися, зма́лювати, зма́люватися.

Ма́лка – 1) *столярн.* – уго́льник, шми́га; 2) (*наименьшая дочь*) мізи́нка, *ум.* мізи́ночка.

Ма́ло – ма́ло, (*немного*) тро́хи, тро́[і]шки, не гурт, незгу́рта, о́бмаль чого́, (*скудно*) ску́по, то́нко на що. [Ро́зуму бага́то, а гро́шей ма́ло (Номис). Це ді́ялось за царя́ Горо́ха (Горо́шка), як було́ люде́й тро́хи (тро́шки) (Приказка). Сумна́-невесе́ла прийшла́ вона́ додо́му, ма́ло чого́ пила́, ма́ло чого́ ї́ла (Мирн.). Тро́шки того́ ві́ку, а як його́ ва́жко прожи́ти (Коцюб.). Гро́шей у ме́не не гурт (Звин.). Ску́по в ме́не на гро́ші (Кониськ.). Ма́ємо ску́по да́них для зо́внішнього життя́ Коцюби́нського (Єфр.)]. *Иметь* **-ло** *денег* – ма́ти не гурт (незгу́рта, о́бмаль) гро́шей. *У меня* **-ло** *денег* – у ме́не ма́ло (о́бмаль, не гурт, незгу́рта) гро́шей, у ме́не ску́по (то́нко) на гро́ші. *Очень* **-ло** – ду́же ма́ло, (*описат.*) як кіт (кома́р) напла́кав, з ми́шачу бідни́цю, з комаро́ву ні́жку. [Ро́зуму в його́ як кіт напла́кав (Київщ.)]. *Я его очень* **-ло** *знаю* – я його́ ду́же ма́ло зна́ю. *Много шуму,* **-ло** *толку* – бага́то га́ласу – ма́ло ді́ла. *Так* **-ло** – так ма́ло, так тро́шки. [А я так ма́ло, небага́то блага́в у Бо́га – ті́льки ха́ту (Шевч.)]. *Извините, что так* **-ло** – ви́бачте, що так ма́ло (тро́шки). *Этих денег* **-ло** *на все ваши покупки* – цих гро́шей (за)ма́ло (не ста́не) на всі ва́ші по́купки. *Слишком* **ма́ло** – зама́ло, на́дто ма́ло, зана́дто ма́ло. [Сього́ було́ ще зама́ло, щоб розпоча́ти судову́ спра́ву (О. Лев.)]. *Ни* **-ло** – (а)ні тро́хи, (а)ні тро́[і]шки. [Ні тро́хи не помогло́]. *Чего* **-ло**, *то в диковинку* – що новина́, те дивина́; чого́ не ба́чив, те в дивови́жу. *Похвалы его* **-ло** *трогают* – за похва́ли (до похва́л) йому́ ба́йдуже. **-ло** *ли его наказывали, но он не исправляется* – хіба́ ма́ло його́ ка́рано, коли́-ж він не кра́щає. *Довольно* **-ло,** *см.* **Малова́то.** *Не* **-ло** – чима́ло, чима́ленько, не-пома́лу, багате́нько. [Пани́ жаха́лись коза́цького завзя́ття не-пома́лу (Куліш)]. *Не* **-ло** *мне было хлопот с этим делом* – не ма́ло (чима́ло) мав я кло́поту зціє́ю спра́вою. **-ло** *ли что,* **-ло** *ли чего* – ма́ло чого́, хіба́ ма́ло чого́. **-ло** *ли что может случиться* – ма́ло чого́ мо́же ста́тися (тра́питися). **-ло** *ли что говорят о нём* – хіба́ ма́ло чого́ про (за) ньо́го ка́жуть. **-ло** *ли чего бы вам хотелось*! – ма́ло чого́-б ви хоті́ли, ще-б (пак) чого́ ви зах(о)ті́ли (забажа́ли)! **-ло** *того* – того́ ма́ло, то не все ще, на то́му не край. **-ло** *того, что он глуп, но он ещё и зол* – то не все іще, що він дурни́й, а він і лихи́й (злий). **-ло** *того, что он хочет быть богатым, но он хочет ещё повелевать* – на то́му не край, що він хо́че бу́ти бага́тим, а він хо́че ще й панува́ти. *Да* **-ло** *того* – ба, та ще, та що-то, ма́ло ска́зано. [По́тім довело́сь нам розста́тися, ба й забу́ти оди́н о́дного (Грінч.). І жінки́, і молоди́ці повибіга́ють, та що́-то: і дітво́ра ви́сипле з хат (Квітка). В пече́рі показа́вся віск – ма́ло ска́зано, вся сті́нка зажовті́лася (Франко)]. **Ма́ло**-*по*-**ма́лу** – пома́лу, пома́лу-ма́лу, помале́ньку, зма́лку-пома́лку, пово́лі, пово́лі-во́лі, пово́леньки, потро́ху, спроквола́, споквóлу; *срв.* **Понемно́гу.** [Пома́лу став він бага́тшати (М. Грінч.). Пома́лу-ма́лу си́ня імла́ рі́дшає (Коцюб.). Зма́лку-пома́лку я навчи́вся майструва́ти (Київщ.). Так помале́ньку і пidда́вся, і ві́рив в па́на, як ту́рчин в мі́сяць (Свидн.). Пово́лі по це́ркві, то тут, то там, займа́лися во́гники (Коцюб.). Спроквола́ добира́ючись, заплу́тав пан-отця́, як паву́к му́ху (Свидн.)]. *А ему и горя* **-ло** – а йому́ і ба́йдуже (а йому́ ні га́дки) про що (за що). [Пташка́м про зи́му ба́йдуже (Л. Укр.)]. **Ма́ло-ма́льски** – хоч тро́хи, хоч тро́[і]шечки, ма́ло-на-ма́ло. [Хоч тро́хи розу́мна люди́на того́ не зро́бить (Київ)].

Малоазиа́тский – малоазі́йський.

Малова́жно, *нрч.* – ба́йду́же, малова́жно, не ва́жно, невели́ка ва́жність, не вели́ка вага́

(важни́ця, річ), мала́ (малова́жна) річ. [Байду́же, які́ї в карти́ни обво́ди, аби́ малюва́ння майсте́рне (Самійл.). Не ва́жно, чи з лиця́ га́рний, аби́ розу́мний (М. Грінч.)].

Малова́жность – малозна́чність, незна́чність, малова́жність, невели́ка ва́жність (-ости), невели́ка вага́.

Малова́жный – малозна́чний, незначни́й, малова́жний. [Неха́й я яку́сь поки́дьку па́нську і вта́їла, незначну́ за́бавку (Куліш). То спра́ва малова́жна, не ва́рт про не́ї ду́мати бага́то (М. Грінч.)]. *От* **-ной** *причины* – з мало́го-чого́. [Вели́ку поже́жу пога́шено, та з мало́го-чого́ по́лум'я запала́ знов (Куліш)]. *Из-за* **-ной** *причины* – не зна́ти чого́ (чому́, чим), за аби́що. [Чого́ тобі смути́тися не знать чим? (М. Вовч.)].

Малова́то, *нрч.* – о́бмаль, о́маль, на-о́маль, на́маль, нама́лі, не гурт, о(б)ма́лкувато, пома́лкувато. [Та ба́чите – в ме́не тепе́р гро́шей о́бмаль (Грінч.). Хри́стя згада́ла, що води́ о́маль, ухопи́ла ві́дра і побі́гла до сусі́днього коло́дязя по во́ду (Мирн.). Мо́же хлі́ба на-о́маль бу́де, та вже ви́бачте (Коньськ.). Тре́ба купи́ти, а гро́шей на-ма́лі (Квітка). У на́шому селі на́маль землі́ (Харк.). Гро́шей у ме́не не гурт (Звин.). Та воно́ такі́ бач сього́ бо́рошна обма́лкувато бу́де (Новомоск.). Хіба́ й без ваги́ на о́ко не зна́ти, що ома́лкувато? (Кониськ.)].

Малова́тость – по́малість, пома́лкуватість, обма́лкуватість (-ости).

Малова́тый – по́малий, пома́лкуватий обма́лкуватий, малкува́тий, невели́чкий, прима́лий. [У вас ове́чки по́малі (Валк.). Чо́боти поши́в мені́ по́малі (Сл. Гр.)]. **-тый** *ростом* – на зріст невели́чкий.

Малове́р, -ка – маловір, -ві́рка, недо́ві́рок (-рка). [За́що ж ма́ю їх люби́ти? – Недо́вірки пита́ють ті́льки «за́що»? (Л. Укр.)].

Малове́рие, Малове́рство – малові́рство, недові́рство.

Малове́рный – малові́рний, недові́рний, недові́ркуватий. [Усі ми пле́м'я со́нне і боля́ще, і малові́рне (Франко)].

Маловероя́тность – мала́ ймові́рність, мала́ пе́вність, непе́вність (-ности).

Маловероя́тный – ма́ло ймові́рний, ма́ло пе́вний, непе́вний. [Але́ те, і дру́ге (поя́снення) ма́ло ймові́рне (Л. Укр.)].

Малове́рство, *см.* **Малове́рие.**

Малове́сность – мала́ (непо́вна) вага́, легкова́гість, неповнова́гість (-ости).

Малове́сный – мало́ї (непо́вної) ваги́, легкова́гий, неповнова́гий.

Маловесо́мый – малова́жний.

Малове́трие – мали́й ві́тер (-тру).

Малове́тренный – малові́тряний.

Маловня́тный – малочу́тний, малорозбі́рний.

Малово́дие *и* **Малово́дье** – малові́ддя *и* малово́ддя; (*низкая, вода в реке*) мала́ (низька́) вода́.

Малово́дный – малово́д(н)ий.

Маловразуми́тельный – малозрозумі́лий, маловрозу́мливий.

Маловре́менно, *нрч.* – недовгоча́сно, коротконча́сно.

Маловре́менность – недовгоча́сність, коротконча́сність (-ости).

Маловре́менный – недовгоча́сний, коротконча́сний.

Малого́дность – мала́ прида́тність, малоприда́тність, мала́ зда́тність, малозда́тність (-сти).

Малого́дный – ма́ло прида́тний, ма́ло зда́тний до чо́го.

Малоголо́вость – малоголо́вість (-ости).

Малоголо́вый – малоголо́вий, дрібноголо́вий.

Малогра́мотный – малогра́мотний, малописьме́нний.

Малогра́мотность – малогра́мотність, малописьме́нність (-ости).

Малодохо́дный – малоприбу́тний.

Малоду́шество, Малоду́шие – легкоду́хість, легкоду́шність, малоду́шність, слабоду́хість, слабоду́шність (-ости). [Що се зо мно́ю? звідки легкоду́хість така́? (Коцюб.). Щось рішу́че протестува́ло про́ти тако́ї малоду́шности (Васильч.)].

Малоду́шествовать, Малоду́шничать – занепада́ти (па́дати, ослаба́ти) ду́хом, виявля́ти легкоду́хість (малоду́шність).

Малоду́шно, *нрч.* – легкоду́хо, легкоду́шно, малоду́шно, слабоду́шно. [В чо́рній журбі́ малоду́шно хи́литься ниць голова́ (Черняв.)].

Малоду́шный – легкоду́хий, легкоду́шний, малоду́шний, слабоду́хий, слабоду́шний, безду́хий. [Такі́ легкоду́хі, що в ра́дощах та в розко́шах нема́є над їх, а в приту́зі вони́ як трава́ поляга́ють (М. Вовч.). Дурю́ себе́ відва́гою, коли́ чу́ю, що си́ли мої́ сла́бнуть, що я легкоду́ха, нікче́мна істо́та (Коцюб.). У слабоду́хих люде́й за́вжди, в час потре́би

напру́ження всіх сил, спуска́ються ру́ки (Стебн.)]. **-ный** *человек* – легкоду́ха *и т. д.* люди́на, легко́ду́х. [Легко́духів між на́ми не бува́є: ні сло́во нас, ні ді́ло не зляка́є (Куліш). Ті́льки легко́духам здає́ться, що на́ша си́ла ніщо́ супроти́в тіє́ї си́ли, котра́ ри́не на нас (Куліш)].

Ма́лое, *сщ.* – мале́ (-ло́го). *Он довольствуется* **-лым** – він задовольня́ється з мало́го. *Без* **-лого** – бе́змаль, бе́з маль не, без тро́шки, тро́хи не. [Бе́змаль не два́дцять (Шейк.). Без тро́шки два ху́нти (Борзенц.)].

Малое́зженный – малоі́жджений. **-ная** *дорога* – малоі́жджений, не ве́льми би́тий шлях. **-ная** *лошадь* – малоі́жджений кінь. **-ный** *экипаж* – малоі́жджена коля́са.

Малоземе́лье, -земе́льность – малоземе́лля (-лля), малоземе́льність (-ости); *см. ещё* **Мелкоземе́лье.**

Малоземе́льный – малоземе́льний.

Малозё́рный – дрібнозе́рний.

Малозна́чащий, Малозна́чущий, Малозначи́тельный – малозна́чний, малова́жний.

Малозначи́тельность – малозна́чність, малова́жність (-ости).

Малозначи́тельный, *см.* **Малозна́чащий.**

Ма́лой *и* **Ма́лый**, *сщ.* – хло́пець, мали́й (-ло́го). [Ой, гукну́ я на мало́го: сідла́й коня́ вороно́го (Метл.).]. **-лый***, поди-ка сюда*! – хло́пче, іди́-но сюди́. *Добрый* (*славный*) **-лый** – до́брий, сла́вний, ло́вкий хло́пець (хлоп’я́га, хлопчи́на, чолов’я́га). **-лый** *не промах* – хло́пець не ду́рень, ма́ху (хи́би) не дасть. *Ловкий* **-лый** – прола́за, проно́за; *см.* **Ло́вкий.** [Там таки́й прола́за, що де не посі́й, то вро́диться (Звин.)].

Малоизве́стность – маловідо́мість, малозна́ність, (*реже*) малозві́сність (-ости).

Малоизве́стный – маловідо́мий, малозна́ний, (*реже*) малозві́сний.

Малоиму́щий – незамо́жний (-на, -не) *и* -ній (-ня, -нє), (*сущ.*) незамо́жник.

Малоиму́щество, -иму́щность – незамо́жність (-ности).

Малоиску́сный – невпра́вний, невмі́лий, незда́тний, недоте́пний, (*сущ.*) незда́ра, недоте́па.

Малокро́вие, -кро́вность, *мед.* – недокро́в’я (-в’я), недокро́вність, малокро́в’я, малокро́вність (-ности).

Малокро́вный, *мед.* – недокро́вний, малокро́вний.

Малокульту́рность – малокульту́рність (-ости).

Малокульту́рный – малокульту́рний.

Малоле́сие – малолі́сся (-сся).

Малоле́сный – малолі́сний.

Малоле́тие, *см.* **Малоле́тство.**

Малоле́тний – малолі́тній, недолі́тній. [Ще малолі́тній, ті́льки ще сімна́дцять літ (Г. Барв.)]. *Этот закон не применим к* **-ним** – цей зако́н не стосу́ється до малолі́тніх (недолі́тніх). **-няя** *дочь* – малолі́тня дочка́. *Срв.* **Малоле́ток.**

Малоле́тность, *см.* **Малоле́тство.**

Малоле́ток – малолі́ток, недо́лі́ток, пі́дліток (-тка), недоро́слий (-лого), малолі́т, (*насмешл.*) безшта́нько (-ка). [У вдови́ дочка́ росла́ і син малолі́ток (Шевч.). По фа́бриках до маши́н ста́влять не ті́льки таки́х, що по́вних літ не дійшли́, пі́длітків, а й зовсі́м діте́й ще недо́лі́тків (Єфр.). В ме́не ді́ти-малолі́ти, не зду́жають в степ леті́ти (Чуб. V). Діте́й недоро́слих з опікуна́ми їх (Ст. Лит.). Він зро́стом висо́кий, а ще недо́лі́ток – на чотирна́дцятому го́ді ті́льки (Кониськ.)]. **-тки** – *соб.* мале́ча (-чі), ма́леч (-чи), маль (*р.* ма́ли). [Все мале́ча: найста́ршому ті́льки деся́тий год (Грінч.)].

Малоле́тство – малолі́ття, недолі́ття (-ття), (*реже*) малолі́тство, недолі́тство, мале́нство, ма́льство. [Через недолі́тство діте́й му́шу спродава́ти худо́бу (Кониськ.)]. *С* **-ства** – зма́лу, зма́лку, зма́лечку, зма́леньку, від ма́лечку, з мале́нства, з ма́льства, з мало́го ма́льства. [Не було́ зма́лку, не бу́де й до оста́нку (Приказка). Свої́х синів ізма́лу до зро́сту годува́ла (Март.). Сирото́ю зоста́лася зма́лечку (М. Вовч.). Все у них зма́леньку не так, як у люде́й (Франко)]. З мале́нства він слабі́в (Звягельщ.). Терпі́ла з ма́льства вся́ке зло (Мкр.). Ла́млють лю́дський ро́зум з мало́го ма́льства (Куліш)].

Малолю́дие *и* **Малолю́дность** – малолю́ддя (-ддя), малолю́дність, малолю́дство, убоголю́дність (-ости).

Малолю́дно, *нрч.* – малолю́дно, нелю́дно, убо́го на лю́ди. [Тепе́р у по́лі малолю́дно (Вовч.). У селі́ влі́тку не лю́дно: на по́лі всі (Київщ.)].

Малолю́дный – малолю́дний, нелю́дний, убоголю́дний. [Заї́хав куди́сь у малолю́дне мі́сце (Куліш). На́ше село́ нелю́дне (М. Грінч.). Убоголю́дна Я́лта (Рудан.)].

Малолю́дство, *см.* **Малолю́дие.**

Ма́ло-ма́льски, *см.* **Ма́ло.**

Маломе́рность – маломі́рність, недомі́рність (-ости).
Маломе́рный – маломі́рний, недомі́рний, непо́вної мі́ри, (*сущ.*) недо́мі́рок (-рка).
Маломо́щность – 1) малоси́лість, легкоси́лість, кво́лість (-ости); 2) *техн.* – малопоту́жність (-ности); 3) *геол.* – маломогу́тність.
Маломо́щный – 1) малоси́лий, малоси́льний, легкоси́лий, кво́лий. [Малоси́ла люди́на. Легкоси́ле хлоп'я́]; 2) *техн.* – малопоту́жний; 3) *геол.* – маломогу́тний; 4) *см.* **Малоиму́щий.**
Малонаселённость – мала́ залю́дненість, малонасе́леність (-ости).
Малонаселённый – малозалю́днений, малонасе́лений.
Малообеспе́ченность – мала́ забезпе́ченість (-ости).
Малообеспе́ченный – малозабезпе́чений (-на, -не).
Малоо́блачность – мала́ хма́рність, мала́ захма́реність (-ости).
Малоо́блачный – малохма́рний, малозахма́рений.
Малообосно́ванность – мала́ у[об]ґрунто́ваність (-ости).
Малообосно́ванный – малоу[об]ґрунто́ваний.
Малообразо́ванность – мала́ осві́ченість (-ости), мала́ осві́та.
Малообразо́ванный – малоосві́чений, малоуче́ний. [Незрозумі́ла малоосві́ченому наро́дньому читаче́ві фо́рма (Грінч.). Малоуче́ний пое́т (Куліш)].
Малоо́пытность – мала́ досві́дченість, мала́ до́свідність (-ости), мали́й до́свід (-ду).
Малоо́пытный – малодосві́дчений, малодосві́дний, небува́лий. [Діти малодосві́дні (Куліш)].
Малоосвещённость – мала́ (скупа́) осві́тленість (-ости).
Малоосвещённый – малоосві́тлений, ску́по осві́тлений.
Ма́ло-по-ма́лу, *см.* **Ма́ло.**
Малопоме́стность – маломає́тність, дрібномає́тність (-ости).
Малопоме́стный – маломає́тний, дрібномає́тний.
Малопри́быльность – мала́ прибу́тність, мала́ виско́вність, мала́ кори́сність (-ости).
Малопри́быльный – малоприбу́тний, малозиско́вний, малокори́сний.
Малопродукти́вность – мала́ продукти́вність (-ости), мала́ вида́тність (пра́ці).
Малопродукти́вный – малопродукти́вний, маловида́тний.
Малопроизводи́тельность – мала́ виро́бність, мала́ продукти́вність (-ности).
Малопроизводи́тельный – маловиробни́й, малопродукти́вний.
Малопросвещённость – мала́ осві́ченість (-ности), мала́ осві́та.
Малопросвещённый – малоосві́чений (-на, -не).
Малоразви́тость – мала́ розви́неність (-ости), мали́й ро́звиток (-тку).
Малоразви́тый – малорозви́нений.
Малорассуди́тельность, -тельный – малорозсу́дливість, малорозсу́дливий.
Малоречи́вость – маломо́вність (-ости).
Малоречи́вый – маломо́вний.
Малоро́слость – малоро́слість, низькоро́слість (-ости).
Малоро́слый – малоро́слий, низькоро́слий. **-лое** *дерево* – низькоро́сле де́рево.
Малоро́сс, -ро́сска, Малороссия́нин, -нка – украї́нець (-нця), украї́нка (*диал.*) ру́син, ру́синка, русна́к, русна́чка, (*устар.*) малору́син, малору́синка, (*ирон. или пренебр.*) малоро́с, малоро́ска.
Малоросси́йский, Малору́сский – украї́нський, (*арх.*) ру́ський, малору́ський, (*ирон. или пренебр.*) малоросі́йський.
Малоро́ссия – Украї́на, (*арх.*) Ру́сь, Ру́сь-Украї́на, Малору́сь (-си), (*иронич. или пренебр.*) Малоро́сія.
Малороссия́нин, -я́нка, *см.* **Малоро́сс, -ро́сска.**
Малору́сский, *см.* **Малоросси́йский.**
Малосве́дущий – малотяму́щий в чо́му, малосвідо́мий чого́. *Он в этом* **-щий** – він на цьо́му ма́ло розумі́ється, він про це ма́ло зна́є (тя́мить), він цього́ малосвідо́мий.
Малоси́лие – малоси́лля (-лля), малоси́лість, малоси́льство, кво́лість (-лости). [Бі́йся свойого́ вла́сного малоси́лля (Яворн.)].
Малоси́льный – малоси́лий, малоси́льний, маломі́цний, кво́лий. [Ожени́в мене́ малолі́тнього, малолі́тнього, малоси́льного (Грінч. III). Малоси́лі ру́ки все ду́жче втомля́лися (Грінч.)].
Малосозна́тельность, -тельный – малосвідо́мість, малосвідо́мий.
Малослогово́й – малоскладо́вий, малосиля́бний.
Малосло́жность – малоскла́дність (-ости).
Малосло́жный – малоскла́дний.

Малосо́льность – малосі́льність (-ности).
Малосо́льный – малосі́льний, малосоло́ний. **-ная** *рыба* – малосоло́на ри́ба, просі́л (-со́лу).
Малососта́вность – малоскла́дність (-ности).
Малососта́вный – малоскла́дний.
Малосо́чность – мала́ сокови́тість (-ости), несокови́тість.
Малосо́чный – малосокови́тий, несокови́тий.
Малоспосо́бность – мала́ зда́тність (зді́бність) до чо́го.
Малоспосо́бный – малозда́тний, малозді́бний до чо́го.
Ма́лость – 1) (*малое количество*) мали́зна, малина́, де́щиця, кри́ха, кри́шка; кри́шечка, кри́хта, жме́ня, щось. [Як писа́ли лю́дям во́лю, то здебі́льшого або́ зовсі́м землі́ не дава́ли, або́ дава́ли саму́ мали́зну (Єфр.). Гро́шей сама́ де́щиця зоста́лась (М. Грінч.). Не дали́ і кри́шки здрімну́ти (Рудан.). Хо́ч-би кри́шечку переміни́вся (Куліш). Приніс я тобі́ грошеня́т кри́хту п'ять карбо́ванців (М. Вовч.). Стої́ть хати́на, коло́ не́ї жме́ня горо́да (Н.-Лев.). Тютюну́ вкрав щось (Тесл.)]. *Подожди* **-лость** – пожди́ (почека́й, погуля́й) тро́шки; 2) (*пустяк*) мали́зна, малина́, ма́лість (-лости), дрібни́ця, аби́що. *Всякая* **-лость** *его сердит* – уся́ка дрібни́ця його́ се́рдить, за ко́жну мали́зну (за ко́жне аби́що) гніва́ється.
Малоу́мие – 1) недоу́мність, недоу́мкуватість, недоро́зум (-му), мали́й ро́зум, (*наивность*) благува́тість, (*грубо*) пришеле́пуватість (-ости); 2) *см.* **Слабоу́мие.**
Малоу́мный – 1) недоу́мний, недоу́мкуватий, малорозу́мний, (*наивный*) благува́тий, (*грубо*) пришеле́пуватий, (*опис.*) на цвіту́ прибитий, з-за ро́гу (з-за кутка́) мішко́м приби́тий, (*сущ.*) недоу́м, недоу́мко, недоу́мок (-мка); 2) *см.* **Слабоу́мный.**
Малоупотреби́тельность – мала́ вжи́ваність (-ости).
Малоупотреби́тельный – маловжи́ваний.
Малоуспе́шность – мала́ успі́шність (-ности).
Малоуспе́шный – малоуспі́шний.
Малоусто́йчивость, -чивый, *техн.* – малості́йкість (-кости), малості́йкий.
Малоучё́ность – маловче́ність (-ности), недо́уцтво.
Малоучё́ный – малоуче́ний, недо́ук.
Малоце́нность – малоці́нність, малова́рт(н)ість, малокошто́вність, мала́ ва́рт(н)ість, мала́ кошто́вність (-ости).
Малоце́нный – малоці́нний, малова́рт(н)ий, малокошто́вний, мало́ї ва́ртости. [Мета́ була́ така́ малова́ртна, що нія́к не могла́ прива́бити до се́бе читачі́в (Грінч.)].
Малочи́сленность – нечисле́нність, (*редко*) малолі́чність (-ости). **-ность** *собрания* – нечисле́нність зі́брання.
Малочи́сленный – нечисле́нний, (*редко*) малолі́чний. [Відо́мості про сільські́ теа́трові виста́ви зана́дто випадко́ві, уривко́ві і нечисле́нні (Грінч.)].
Малочувстви́тельность – 1) мала́ чутли́вість, (*малая восприимчивость*) мала́ вразли́вість (-вости); 2) мала́ дошку́льність (-ности).
Малочувстви́тельный – малочутли́вий, (*маловосприимчивый*) маловразли́вий. [Малочутли́ва люди́на]. **-ные** *весы* – 1) гру́ба вага́, гру́бі терези́; 2) малочу́тни́й, малодошку́льни́й.
Ма́лый – 1) мали́й, невели́кий, дрібни́й. [Де ти в сві́ті поді́нешся з мали́м сирото́ю? (Шевч.). Малі́ чо́боти на ме́не (Сл. Гр.). Сини́ мої́ невели́кі (Шевч.). Дітоньки́ мої́ дрібнії́! (Пісня)]. *Он* **мал** *ростом или он* **-лого** *роста, а брат его ещё* **ме́ньше** – він мали́й (низьки́й) на зріст, а його́ брат ще ме́нший (ни́жчий). **-лые** *дети* – малі́, дрібні́ ді́ти. [Гра́ються, як малі́ ді́ти (Сл. Ум.). Куди́ я піду́ з дрібни́ми ді́тьми? (М. Гр.)]. *От* **-лого** *до большого* – від мало́го до вели́кого. **-лое** *число* – мале́ число́. **-лый** *траур* – півжало́ба. **-лая** (*строчная*) *буква* – мала́, дрібна́ лі́тера. *В* **-лом** *виде* – в мало́му ви́гляді. *На* **-лое** *время* – на мали́й (коро́ткий) час, на малу́ (коро́тку) часи́ну. *С* **-лых** *лет* – зма́лку, зма́лечку, з ма́льства, з дити́нства, з мали́х літ. *У них дело за* **-лым** *стало* – їм мало́го не вистача́. *Бесконечно* **-лый** (*мат.*) – безконе́чно мали́й. **Мал** *да удал* – хоч мале́ та би́стре, мали́й та би́стрий, мали́й та смі́лий. **Мал** *золотник, да дорог* – мала́ шту́чка черві́нчик, а ціна́ вели́ка. *Без* **-лого** – зама́ли́м, зама́лом, ма́ло не, тро́хи не, чи не, бе́змаль. [Зама́лим не дві́сті (Сл. Гр.). Ма́ло не столі́тній дід (Киї́вщ.). Уля́нка бе́змаль шість літ ма́є тепе́ра (Л. Укр.)]. *Без* **-лого** *пять метров* – ма́ло (тро́хи) не п'ять ме́трів, чи не п'ять ме́трів, бе́змаль п'ять ме́трів. **-лая** *Азия* – Мала́ А́зія. *См. ещё* **Ма́ленький, Малё́хонький, Малё́шенький, Ма́лое**; 2) *см.* **Ма́лой.**
Малы́ш – 1) (*о ребёнке*) малю́к (-ка́), (*ж. р.* малю́чка), малко́ (-ка́), маля́ (-ля́ти), маленя́ (-ня́ти), при́земок, дітва́к (-ка́), *соб.* мале́ча (-чі), ма́леч (*р.* ма́лечи), мале́нство, дітваки́, дрібно́та. [Тако́го малюка́ ще й рі́зкою мо́жна (М. Грінч.). Його́ се́рдило й обу́рювало, що таке́ маля́ насмі́лилося писа́ти ота́кечки про свого́ ба́тька (Крим.). Ану́ йди сюди́, малко́, та

прочита́й мені́ ось ту́течки (Яворн.). Ще хлоп'я́м був, при́земком, а всі вже зі́лля знав (М. Вовч.). Я був ще дітвако́м (Крим.). Біля йо́го мале́ча: хлоп'я́тко і дві ді́вчинки – се вже Чепели́шині пра́внуки (Кониськ.). А в дя́дька свої́х діте́й ку́па, та все дрібно́та – злидні, го́ре (Васильч.)]; 2) (*малорослый*) малю́к, малко́, малю́та, маля́вка, при́земок, (*шутл.*) куца́к (-ка́), куца́нь (-ня́), курду́пель, замі́рок (-рка). [Яка́-ж ді́вчина піде за тако́го маля́вку (малю́ту)? (М. Грінч.). Не ви́росте він, таки́м курду́пелем і зоста́неться (Київщ.)]; 3) (*младший сын или дочь*) мізи́нчик, маля́ (-ля́ти, *общ. р.*), маленя́ (-ня́ти), найме́нше, найме́ншеньке (-ого).

Ма́льва, *бот.* Althaea rosea Cav. – ро́жа, горо́дня (садова́) ро́жа. (*редко*) ма́льва, *ум.* ро́женька, ро́жечка, роже́ночка. [Горо́дня ро́жа висо́ка, а соба́ча – низе́нька і цвіте́ дрібні́ш (Звин.). Щоб ти, моя дити́но, цвіла́ до ві́ку, як ро́жа (Н.-Лев.)]. **-ва** *лекарственная*, *дикая*, Althaea officinalis L. – кала́чики, проскурня́к (-ку́), про́скурки́, ди́ка ро́жа, соба́ча ро́жа. **-ва** *лесная* Malva silvestris L. – слиз лісови́й, кала́чики лісові́, дзіндзі́вер, про́скурки́ (-ро́к).

Мальва́зия – мальва́зія.

Ма́львовый – роже́вий, рожа́ний, ро́жин, (*редко*) ма́львовий. **-вые**, *бот.* Malvaceae – калачикува́ті (-тих).

Мальга́ (*мелкая рыба*) – мі́лька, мі́льга́, моля́вка.

Мальпо́ст – мальпо́ста (*ж. р.*).

Мальтузиа́нец – мальтузія́нець (-нця).

Мальтузиа́нский – мальтузія́нський.

Мальтузиа́нство – мальтузія́нство.

Мальчё́нок, *см.* **Мальчо́нок.**

Ма́льчик – 1) хло́пець (-пця), хло́пчик, *ум.* хло́пчичок (-чка), хлоп'я́ (-я́ти), *ум.* хлоп'я́тко, хлоп'я́точко, хлопча́ (-ча́ти), хлопченя́ (-ня́ти), *ум.* хлопча́тко, хлопченя́тко, хлопчи́на, хлопча́к (-ка́), хлоп'я́га, пахо́лок, пахоля́ (-ля́ти), *ум.* пахо́лочок (-чка). [П'я́теро ді́ток Бог дав: дві ді́вчини і три хло́пці (М. Вовч.). В йо́го дво́є діте́й зоста́лося: хло́пчик і ді́вчинка (Рудч.). Ти вже не хло́пець, а па́рубок: зато́го й на вечерни́ці (Кониськ.). Хіба́-ж Петро́ па́рубок? Він іще́ хлопча́к (Звин.). П'ять або́ шість год хлоп'я́ті – вже воно́ й у штанця́х (Рудч.). Ой, де-ж ти бу́деш ночува́ти, хлопчи́но-хлопчи́ночко (Чуб. V). Росте́ те хлопча́тко (Морд.). Ході́ть лише́нь шви́дче, хлопченя́та, я по я́блучку вам дам (М. Вовч.). Скажи́ мені́ пра́вду, мале́ пахоля́ (Метл.). Я мали́й пахо́лок, роди́вся в вівто́рок, а в се́реду ра́но мене́ до шко́ли віддано (Пісня)]. **-чик** *ещё спящий с матерью* – підбі́чний хло́пець. *Выхоленный* **-чик** (*бутуз*) – бу́цик, *ум.* бу́цичок (-чка), буценя́ (-ня́ти), *ум.* буценя́тко, буценя́точко. [Ич яки́й бу́цик! Ви́дно що па́нська дити́на (Сл. Яв.)]. **Ма́льчики** (*собир.*) – хлоп'я́цтво. [І чоловіки́, і жіно́цтво, і хлоп'я́цтво, та й дітво́ра туди́-ж (Квітка)]. *Вести себя, как* **-чик** – пово́дитися по-хлоп'я́чому. *Быть* **-ком** – хлопцюва́ти. [Тут він хлопцюва́в, тут ви́ріс і молодико́м став (Сл. Гр.)]. **-чик**-*с-пальчик* – покотигоро́шко, хло́пчик-мізи́нчик. **-чики** *в глазах* – чо́ртики перед очи́ма, в-очу́ те́мно; 2) **-чик** *в услужении* – хло́пець, хлопча́к, наймитча́ (-ча́ти), (*казачок*) пахо́лок, пахоля́ (-ля́ти). [Сліпи́й кобза́р під чиї́мсь во́зом обі́дає з свої́м хло́пцем (М. Вовч.). Ото́! Хіба́ ти в ньо́го пахоля́ (Л. Укр.)]. **-чик** *на побегушках* – попи́хач, побігу́н (-на́), побігу́щий хло́пець. *Я тебе не* **-чик** – я тобі́ не на́ймит, не попи́хач; 3) (*скамеечка, разувайка*) підні́жок (-жка), підні́жня (-ні), ослі́нчик.

Ма́льчиков – хло́пців (-цева, -цеве; *р.* хло́пцевого, -вої, -вого), хлопчи́нин (-на, -не), хлопчакі́в (-ко́ва, -ко́ве), пахо́лків (-кова, -кове).

Мальчи́шески – по-хлопча́чому, по-хлоп'я́чому, по-дітва́цькому.

Мальчи́шеский – хлопча́чий, хлоп'я́чий, дітва́цький, пахоля́чий.

Мальчи́шество – хлоп'я́цтво, дітва́цтво, хлопча́че пово́дження, хлопча́чий ви́брик.

Мальчи́шка – хлопча́к, хлопчи́сько, хлопцю́га, дітва́к. [Хіба́-ж Петро́ па́рубок? він іще́ хлопча́к (Звин.). Бо́же мі́й! що це за хлопчи́сько! (Крим.) Ну встава́й, хлопцю́го (Млак.)]. **-чи́шки** (*соб.*) – хлопчи́ська, хлопча́цтво, (*шутл.*) жолдачня́.

Мальчо́нок – хлоп'я́, хлопченя́ (-я́ти), хлопчи́на, хлопча́к (-ка́), хлопчачо́к (-чка́). [Дванадцятилі́тнє хлопченя́ зачина́є вже гада́ти про лю́бощі (Крим.). Прихо́дить її́ брат: хлопчачо́к, а не парубча́к (Звин.)]. *Срв. ещё* **Ма́лец 1.**

Мальчу́га, Мальчуга́н – хлопча́к (-ка́), хлопчачо́к (-чка́), хлопчу́к, хлопчи́сько, хлопчи́на, хлоп'я́га, хлоп'я́ (-п'я́ти), хлопченя́ (-ня́ти), хлопа́к, дітва́к (-ка́). [Коло гру́бки хлопча́к-поводи́р тре́ться, те́плого мі́сця шука́є (Тесл.). Мене́ ду́же пе́стували, через те з ме́не був вередли́вий хлопчи́на (Крим.)].

Малю́тка, -точка (*общ. р.*) – мале́нький, мале́нька, мале́сенький, мале́сенька, маля́тко, маля́вка, *ум.* маля́точко, маля́вочка, кри́шечка, кри́хотка, кришеня́тко. [А ота́ ді́вчинка, – невже́-ж оте́ маля́тко щось розуміє? (Крим.). Моя́ до́нечка, моя́ кри́шечка! (Голосі́ння)].

Мой (*моя*) **-тка** *болен* (*больна*) – мій мале́нький (моя́ мале́нька, моя́ дити́нка) незду́жає.
Маля́вка, *см.* **Мальга́.**
Маля́р – маля́р (-ра́), фарба́р (-ря́).
Маляре́нок – малярчу́к, фарбарчу́к (-ка́).
Маляри́йный, *мед.* – малярі́йний.
Маля́рить, *см.* **Маля́рничать.**
Маляри́ха – маляри́ха, фарбари́ха.
Маляри́я, *мед.* – малярі́я, боло́тна пропа́сниця, гнітю́чка.
Маля́рничание – малярува́ння, фарбарува́ння.
Маля́рничать – малярува́ти, маля́рити, фарбарюва́ти, фарба́рити.
Маля́рный – маля́рський, фарба́рський. **-ная** *мастерская* – маля́рня, фарба́рня, маля́рська робі́тня.
Маля́рня – маля́рня, фарба́рня.
Маля́рский – маля́рський, фарба́рський.
Маля́рство – 1) (*ремесло*) маля́рство, фарба́рство; 2) (*занятие ремеслом*) маляррува́ння, фарбарюва́ння.
Маля́рша – 1) маля́рка, фарба́рка; 2) *см.* **Маляри́ха.**
Ма́ма – ма́ма, мату́ся, не́ня, не́нька; *срв.* **Ма́менька.** [Не плач, ма́мо, не жури́ся (Котл.)].
Мамалы́га – мамали́га.
Мама́ша – маму́ня, маму́ся, мату́ся, ма́мка, ма́мця; *срв.* **Ма́менька.**
Мамелю́к – мамлю́к (-люка́, *мн.* мамлюки́).
Мамелю́ков – мамлю́кі́в (-ко́ва, -ко́ве) (*р.* мамлюко́вого, -вої, -вого).
Мамелю́кский – мамлю́цький.
Ма́менька, Ма́мочка – маму́ня, маму́нечка, маму́ся, маму́сечка, маму́сенька, ма́мця, ма́мка, ма́мочка, мату́ся, мату́сенька, ма́тінка, ма́тіночка, не́ня, не́нька, не́нечка. [Маму́ню-ж мої́ рідне́нькі, маму́сенько! Да́йте ж мені́ ра́ду (Грінч. III). Маму́нечко, я коло вас (Мирн.). Ой, ма́тінко, голу́бонько! рятýй мене́, лебі́донько (Стариц.). Ой, та́точку, наш та́точку, де ти поді́в ма́мочку? (Грінч. III). Біжи́ зустріча́ти коха́ную не́ньку, на ру́ки мату́ся хай ві́зьме мале́ньку (Грінч.). Ой, зми́луйся, моя́ не́не, біля ме́не хоч прися́дь (Пісня)]. *Часто говорить слово* **ма́ма** – ма́мати, ма́мкати. [Чого́ все ма́маєш (ма́мкаш)?].
Ма́менькин – ма́мин, маму́син, мату́син, ма́мчин, не́ньчин (-на, -не). **-кино** *дитя* – ма́мина дити́на. **-кин** *сынок* – ма́мин (мату́син) сино́к, (*насм.*) мамі́й (-мія́), (*баловень*) мазу́н (-на́), *ум.* мазу́нчик.
Мамзе́ль (*вульгарно о француженке или гувернантке*) – мамзе́ль, мамзе́ля (-лі).
Ма́мин – ма́мин, мату́син, ма́мчин, не́нин, не́ньчин; *срв.* **Ма́менькин.** [Спить мале́нький; мату́сину ру́ку щільне́нько обняли́ рученя́та дрібні́ї (Л. Укр.). Цить, ма́мина дити́но, цить! (Чигир.)].
Ма́мка – 1) ма́мка, годівни́ця. [Бо ма́тері там не ма́ють, а ма́мку найма́ють (Шевч.)]. *Сын* **-ки** – син ма́мчин, ма́мчич; 2) *см.* **Ма́менька.**
Ма́мкин – 1) ма́мчин; 2) *см.* **Ма́менькин.**
Ма́мо́н – 1) *см.* **Мамо́на**; 2) че́рево.
Мамо́на – мамо́на, бага́тство, ро́зкіш (-коши), розко́ші (-шів, *мн.*). [І в гро́ші, си́ну, ти не вір, бо гріш мамо́на (Федьк.)].
Ма́монт – ма́мут (-та).
Ма́монтовый – ма́мутовий (-ва, -ве). **-това** *кость* – кі́стка ма́мутова. [На Украї́ні кістки́ ма́мутові знахо́дили зда́вна (Тутк.)].
Маму́ль, *см.* **Ману́ль.**
Маму́ра, *бот.* Rubus arcticus L. – шве́дська мали́на, маму́ра.
Ма́мушка, *см.* **Ма́мка.**
Ма́мушкин, *см.* **Ма́мкин.**
Мана́ – 1) (*обман чувств*) мана́, ома́на. [Се мана́, не спра́вжній салда́т, а ті́льки його́ парсу́на (Квітка)]; 2) прина́да. [Чи ти мені́ прина́ду дала́? (Пісня)].
Манги́фера, *бот.* Mangifera indica L. – мангі́фера, ма́нгове де́рево.
Ма́нглия, *см.* **Мангро́ва.**
Ма́нго (*плод*) – ма́нго (-га), ма́нгова сли́ва.
Мангро́ва, *бот.* Rhizophora – мангро́ва, ма́нглія.
Мангу́ста, *зоол.* Herpestes – мангу́ста.
Мангуста́н, *бот.* Garcinia Mangostana Willd – мангуста́на (-ни).
Мандари́н – 1) (*учёный*) мандари́н (-на); 2) *бот.* – мандари́на (-ни).
Мандари́нный – мандари́новий. [Мандари́новий сік].

Мандари́нов – мандари́нів (-нова, -нове).
Мандари́нский – мандари́нський.
Манда́т – манда́т (-ту).
Мандоли́на – мандолі́на.
Мандоли́нный – мандолі́новий.
Мандраго́ра, *бот.* Mandragora officinarum – мандраго́ра.
Мандри́л, *зоол.* Cynocephalus mormon – мандри́ль (-ля), песи́головець (-вця).
Манёвр – мане́вр (-ру). **Манёвры** – мане́ври. [По жнива́х йому́ прийшло́сь іти́ на мане́ври (Франко)].
Мане́вренный – маневро́вий. [Маневро́вий по́їзд (Київ)].
Маневри́рование – маневрува́ння.
Маневри́ровать – 1) маневрува́ти; 2) (*хитрить*) крути́ти.
Мане́ж – мане́ж (-жу).
Мане́жение – 1) (*лошадей*) мані́ження, виманí́жування, дресува́ння (ко́ней); 2) (*жеманничание*) мані́ження.
Мане́жить – мані́жити, виманí́жувати, дресува́ти (ко́ні).
Мане́житься – мані́житися, мані́ритися, лама́тися; *срв.* **Жема́нничать.** [Ач, як мані́житься ота́ мані́жниця! (М. Грінч.)].
Мане́жный – 1) мане́жний; 2) (*о лошадях*) дресо́ваний.
Манеке́н – манеке́н (-на).
Ма́не́р – (*пошиб, вид*) ма́ні́р (-ру), (к)шта́лт (-ту), штиб (-бу), зразо́к (-зка́), взразе́ць (-зця́), взір (*р.* взо́ру), штиль (-лю), (*способ*) спо́сіб (-собу), чин (-ну), лад (-ду). *На* **-не́р** *чего* – на ма́ні́р, на (к)шталт, на штиль, на штиб *и т. д.*, кшта́лтом, шти́бом, спо́собом, ро́бом, ла́дом чого́. [Коли́сь лю́ди вшива́ли ха́ти ті́льки соло́мою, а тепе́р на нови́й мані́р ро́блять (Звин.). Зрости́в дочку́ на великопа́нський ма́ні́р (Мова). Почали́ козаки́ жи́ти на ля́дський кшталт (Куліш). Соро́чка поши́та кшта́лтом городя́нських чолові́чих сорочо́к (Грінч.). Лама́ти язи́к на тата́рський штиб (Номис). Оде́жа ши́лась свої́м туте́шнім шти́бом (Основа 1862). Він співа́в у це́ркві тро́хи на парубо́цький зразе́ць (Н.-Лев.). Неха́й лю́ди його́ ро́бом ро́блять, то усе́ до́бре бу́де (М. Вовч.). Забуди́нки на дру́гий штиль (Свидн.)]. *На один* **-не́р** – на оди́н ма́ні́р (кшталт, штаб, штиль, зразе́ць). [Оде́жу всі ши́ють на оди́н штиб (ма́ні́р *и т. д.*)]. *Все действуют на один* **-не́р** – усі́ ро́блять (чи́нять) одни́м ро́бом (чи́ном, спо́собом, ла́дом). *Каким бы* **-ром** *туда пробраться* – яки́м-би ро́бом (спо́собом, чи́ном, ма́ні́ром) туди́ пробра́тися? *Каким, таким* **-ро́м** – яки́м, таки́м ма́ні́ром (кшта́лтом, шти́бом), яки́м, таки́м спо́собом (ро́бом, чи́ном), по-яко́му, по-тако́му. *На французский, на турецкий* **-не́р** – на францу́зький, на туре́цький лад, з-францу́зька, з-туре́цька; по-францу́зькому, по-туре́цькому.
Мане́ра – 1) мане́ра. **-ры** – мане́ри, пово́дження, (*грубые*) ви́хватки. [Па́нське викова́ння дава́ли у тому́ пансіо́ні: пе́рша річ «мане́ри» (пово́дження) (Кониськ.). Не люблю́ я паннів з паничі́вськими ви́хватками (Н.-Лев.)]. **-ра** *держаться, вести себя* – мане́ра, спо́сіб пово́дитися, звича́й, поведі́нка, пово́дження, (*шутл.*) поведе́нція. [Ко́жен край ма́є свій звича́й (Приказка). Було́ щось таке́ натура́льне, хло́пське в ці́лій його́ поведі́нці (Франко). Така́ ї́хня поведе́нція (Київ)]. *Приобрести* **-ры** – здобу́ти собі́ мане́р, (*ирон.*) набра́тися мане́р. [Цих мане́р він набра́вся в сало́нах оде́ських купці́в (Н.-Лев.)]. *Изящные* **мане́ры** – елега́нтні мане́ри, добі́рні мане́ри. *Непринуждённые* **-ры** – ві́льні мане́ри, ві́льне пово́дження. *Скромные* **-ры** – скро́мні мане́ри, скро́мне пово́дження; 2) мані́ра *и* мане́ра, спо́сіб, штиб, (*вульг. диал.*) мано́рія. [Особли́ва мані́ра стилісти́чна (Грінч.). Засво́юють його́ літерату́рну мане́ру (Єфр.). То таки́й спо́сіб у Москві́ (Крим.). То він жарту́є. Це в його́ така́ вда́ча, така́ мано́рія (Н.-Лев.)]. **-ра** *разговаривать* – спо́сіб розмо́ви (розмовля́ння). [Залиші́мо цей спо́сіб розмовля́ння (Крим.)]. **-ра** *говорить* – спо́сіб говори́ти, гові́рка говорі́ння. [З се́бе була́ висо́ка, огрядна́, гові́рки ско́рої, гучно́ї (М. Вовч.)]. *У всякого своя* **-ра** – у вся́кого своя́ мане́ра, свій штиб. *Переменить* **-ру** – відміни́ти штиб, перейти́ на і́нший штиб.
Мане́ристый, *см.* **Мане́рный.**
Мане́риться, *см.* **Мане́рничать.**
Мане́рка (*баклажка для воды у солдат*) – бляша́нка, мані́рка, пля́шка.
Мане́рничать – мані́ритися, мані́житися. [Вона́ страше́нно мані́риться та лама́ється (Крим.)].
Мане́рно, *нрч.* – мане́рно; (*жеманно*) мані́рно, мані́ристо, мані́жно, (*чопорно*) то́нно. [Ду́же то́нно до його́ привіта́лась (Н.-Лев.)].
Мане́рность – мане́рність, (*жеманность*) мані́рність, мані́ристість, мані́жність,

(*чопорность*) тóнність (-ности). [Закýтавшись у серпáнок якóгось незрозумíлого містици́зму, вдáвшись до штýчности та манéрности (Єфр.)].
Манéрный – манéрний; (*жеманный*) манíрний, манíристий, манíжний, (*чопорный*) тóнний. [Óповідь не прóста, а манíрна та з карлю́чками (Грінч.). Нáші вельмóжні пани́ такí манíрні (Куліш)].
Манéрочный – бляшáнкóвий, манíркóвий.
Манжéта, манжéтка – 1) чóхла, чóхолка, рукáвчик, маншéта, маншéтка, (*зап.*) манкéта, манкéтка. [Сорóчка з чóхлами (Полтавщ). Рукáвчики на сорóчці прасóвані (Київ)]; 2) бри́жі (-жів) (коло комíра).
Манжéтка – 1) *см.* **Манжéта**; 2) *бот.* Alchemilla vulgaris L. – при́воротень, нáворотень (-тню), наворóтник, льви́на лáпа, мітлю́г (-гý).
Манжéтник, -ница – чохóльник, -ниця, манш[к]éтник, -ниця.
Манжéтный – чохóльний, чохлови́й, манш[к]éтний.
Маниáк *и* **Маньяк** – маньяк (-кá), (*о женщине*) маньячка.
Мáние, *см.* **Мановéние.**
Маникю́р – манікю́ра (-ри), (*рус.*) манікю́р (-ру).
Маникю́рша – манікю́рниця.
Маникю́рщик – манікю́рник.
Мани́лла (*сигара*) – манíла, манíльська цигáра.
Мани́льский – манíльський. **-ская** *пенька* – манíльське пря́диво.
Маниóк, *бот.* Manihot utilissima – маніóк (-ку), маньйóк, касáва.
Маниóковый – маніóкóвий. **-вая** *мука* – маніóкóве бóрошно, маніóка (*ж. р.*).
Манипули́ровать – маніпулювáти чим, орýдувати чим.
Манипуля́нт, -тка – маніпуля́нт, -тка.
Манипуля́тор – маніпуля́тор.
Манипуля́торский – маніпуля́торський.
Манипуля́ция – маніпуля́ція.
Мани́ть, мáнивать – 1) (*подзывать кивками*) мани́ти когó, кивáти на кóго. [Мáнить як котá ми́шею (Номис)]. **-ни́ть** *кого* (*к себе*) *рукою* – мани́ти когó (до сéбе) рукóю; 2) мани́ти, вáбити, нáдити; *срв.* **Влечь, Привлекáть.** [Хотíв він прогнáть з-перед очéй ту мрíю, а мрíя все стоя́ла і мани́ла йогó (Н.-Лев.). Невели́чка, меткá і жвáва, з весéлою на виду́ ýсмішкою, вонá так і вáбила до сéбе (Мирн.). Рукá, що геть тодí її́ штовхáла, тепéр-би нáдила її́ до сéбе (Куліш)]. **-ни́ть** *птицу привадою* – вáбити, нáдити пти́цю (принáдою). [Ви вáбите, си́ну, птáшку золоти́м пшонóм (Федьк.)]. *Хорошая погода* **-ни́т** *на прогулку* – дóбра годи́на вáбить (мáнить, тя́гне) на прóгулку, на прохíдку. **-ни́ть** *кого надеждой, обещаниями и т. п.* – мани́ти, нáдити, (*обманывать*) дури́ти когó надíєю, обіця́нками *и т. п.* [А Хмельни́цький собí ляхíв ми́ром мани́в, а тим чáсом на вéсну нови́й похóд обрахóвував (Куліш). Вони́ йогó мани́ли вся́кими обіця́нками-цяця́нками (Грінч.)]. **Мáненный** – 1) мáнений; 2) мáнений, вáблений, нáджений. **Маня́щий**, *прлг.* – (з)ваблúвий, вабни́й, звáбний, принáдний. [Мóвчки поглядáла на Грицькá, бли́скаючи на йóго своїми смíливими звабли́вими очи́ма (Грінч.). Тремтя́ть, летя́ть вабли́ві звýки (Чупр.). Малювáв їм принáдні карти́ни їх майбýтнього життя́ (М. Грінч.)]. **Маня́ще** – (в)вабли́во, звáбно, принáдно. [Усміхáється звабли́во. Бýлка так принáдно всміхáлась (Коцюб.)].
Манифéст – маніфéст (-ту), (*гетманский*) універсáл (-лу). *Подвести кого под* **-фéст** – підвéсти когó під маніфéст. *Распространить на кого* **-фéст** – поши́рити на кóго маніфéст.
Манифестáнт – маніфестáнт (-та).
Манифестáнтский – маніфестáнтський.
Манифестáция – 1) маніфестáція; 2) (*действие*) маніфестувáння, *оконч.* заманіфестувáння.
Манифéстный – маніфéстовий.
Манифести́ровать – маніфестувáти.
Мани́шечный – пáзушний, нагрýдний, плястрóновий; шемізéт(к)овий. **-ные** *запонки* – пáзушні, нагрýдні шпóньки.
Мани́шка – (*в рубашке*) пáзуха, грýди (-дей), нагрýддя (-ддя); (*твёрдо накрахмаленная*) плястрóн (-ну), (*надеваемая отдельно*) шемізéт(к)а, нагрýддя. [Чóрний фрак, як сніг бíла накрохмáлена сорóчка з ширóким нагрýддям (Крим.). Пáзуха так лýбом і стоїть та аж блищи́ть (М. Грінч.). Позакладáй шпóньки в пáзуху і в чóхли (М. Грінч.)].
Мáния – 1) (*болезнь*) мáнія, шал (-лу). **-ния** *величия* – мáнія вели́чности, мегаломáнія. [Філíстер з мáнією вели́чности (Виннич.)]. **-ния** *преследования* – мáнія переслíдування (напáстування); 2) (*пристрастие*) мáнія, при́страсть (-ти) до чóго. [Збирáння старóдруків –

це його́ ма́нія (Київ)].
Манки́рова́ние – манкирува́ння, не́хтування чого́ *и* чим, не до́бре вико́нування чого́.
Манки́рова́ть *чем* – манкирува́ти, не́хтувати що *и* чим, не до́бре вико́нувати що. *Он* **-ет** *службой* – він не́хтує службо́ві обо́в'язки (службо́вими обо́в'язками), він не до́бре вико́нує службо́ві обо́в'язки.
Ма́нна – 1) (*библейская*) ма́нна (-ни). [І ма́нна на наро́д поси́палася гра́дом (Куліш)]. **-на** *небесная* – ма́нна небе́сна; 2) (*пшеничная крупа*) ма́нна, ма́нні крупи́; 3) **-на** (*травяная*) – насі́ння ма́нної трави́.
Ма́нник, *бот.* – 1) (Glyceria fluitans L.) ма́нна трава́, ма́нна; 2) (Festuca ovina L.) типчина́, типча́к (-ку́), ове́ча трава́.
Манни́т, *хим., мед.* – манні́т (-ту).
Ма́нновый – ма́нновий, ма́нний.
Ма́нность – ма́нність, м'я́кість, ні́жність (-ости).
Ма́нный – ма́нний. [Ма́нна ка́ша (Київщ.)]. **-ная** *крупа* – ма́нні крупи́, ма́нна (-ни). **-ный** *вкус* – ма́нний, м'яки́й, ні́жний смак (-ку). **-ная** *трава, см.* **Ма́нник 1.**
Манове́ние – (*рукой*) мах, по́мах (-ху); (*преимущ. головой*) кив (-ву), (*глазами*) миг[ґ] (-г[ґ]у), морг (-гу). [Ки́вом руки́ звелі́в йому́ ви́йти (М. Грінч.)]. *По* **-нию** *его руки всё стихло* – він пові́в руко́ю, і все ущу́хло. *Как по* **-нию** *волшебного жезла* – на́че з єди́ного ма́ху чарівно́ї па́лички, мов ча́ром; *см.* **Волше́бный.** [Весь та́бор мов ча́ром попа́в в отупі́ння й змлі́ння (Франко)].
Мано́метр, -три́ческий – мано́метр (-ра), -три́чний.
Манса́рда – манса́рда. [А там десь голуби́, манса́рди, пое́ти, со́нце і Пари́ж! (М. Рильськ.)].
Манса́рдный – манса́рдовий.
Ма́нта – ма́нта, кобеня́к (-ка́).
Мантеле́т – 1) *воен.* – заслі́н (-ло́ну), засло́на, щит (-та́), щито́к (-тка́), тур (-ра); 2) (*в экипаже*) спускни́й підні́жок (-жка), спускна́ ступи́ця (ступі́йка); 3) (*плащик*) кере́йка, пла́щик (-ка).
Ма́нтийный – ма́нтійовий, ма́нтійний, кере́йовий, кере́йний.
Манти́ли[ь]я – манти́лля (-ллі); (*безрукавка*) манти́лька.
Манти́сса, *мат.* – манти́са.
Ма́нтия – 1) ма́нтія, (*неточно*) кере́я, плащ (-ща́). [На ньо́му ма́нтія проро́ча (Крим.). Під кере́єю но́чі (Кінець Неволі)]; 2) *зоол.* – ма́нтія.
Манто́ – манто́ (-та́).
Манускри́пт – манускри́пт (-ту), руко́пис (-су).
Манускри́птный – манускри́птовий, руко́писний.
Ману́ль, *зоол.* Felis manul – ману́л (-ла), ди́кокамі́нний кіт (*р.* кота́).
Ма́ну́ть, *см.* **Мани́ть.**
Мануфакту́ра – 1) мануфакту́ра, фа́брика (де ро́блять рука́ми); 2) (*красный товар*) мануфакту́ра, крам (-ну), кра́мщина. [Практикува́в у торго́влі кра́мщиною (Франко)].
Мануфактури́ст, -ри́стка – мануфактури́ст, -ри́стка, мануфакту́рник, -ниця.
Мануфактури́стика – мануфактури́стика, мануфактурозна́вство.
Мануфакту́рный – мануфакту́рний. **-ная** *промышленность* – мануфакту́рна промисло́вість (-вости). **-ный** *товар, см.* **Мануфакту́ра 2.**
Манче́стер (*ткань*) – манче́стер (-ру).
Манше́та, *см.* **Манже́та.**
Ма́ны, *мифол.* – ма́ни (-нів), ду́ші поме́рлих; (*спец.*) ла́ри (-рів), пена́ти (-тів).
Ма́нывать, *см.* **Мани́ть.**
Манья́к – 1) *см.* **Маниа́к**; 2) (*кукла*) ля́лька; 3) комедія́нт, лицеді́й (-ді́я), (*фокусник*) штука́р (-ря́).
I. Мар, *см.* **I. Марь.**
II. Мар – горб (-ба́), бу́рта, (*насыпь*) на́сип (-пу), (*курган*) моги́ла.
Мара́ – 1) мара́, мана́; *см.* **Наважде́ние**; 2) мара́, мрі́я; *см.* **Мечта́ 2**; 3) кара́; *см.* **Привиде́ние.**
I. Марабу́(т), *пт.* Leptoptilus crumeniferus – марабу́т (-та).
II. Марабу́т (*мусульман, подвижник*) – марабу́т (-та).
Мара́зм, *мед.* – мара́зм (-му), ви́селення (-ння), безси́лля (-лля), ми́ршавість, мирхля́вість (-вости). *Старческий* **-разм** – ви́силення старе́че.
Мара́ка, *см.* **Мара́тель, -ница.**
Мараков́ать, *см.* **Морокова́ть.**
Мара́л, *зоол.* Cervus maral – мара́л (-ла).

Мара́ла, *см.* **Мара́тель, -ница.**
Мара́льный – 1) (*относ. к пачканию*) ма́зальний, каля́льний; 2) (*относ. к зачёркиванию*) черка́льний, вимазни́й.
Мара́льщик, -щица, *см.* **Мара́тель, -ница.**
Мара́ние – 1) (*пачкание*) ма́зання, за[у]ма́зування, брудні́ння, каля́ння, (*чем-л. сыпучим, грязным*) валя́ння, (*жирным*) яло́ження, смальцюва́ння, засмальцьо́вування; 2) (*осквернение*) каля́ння, запога́нювання, плямува́ння, запля́млювання, (*грубо*) паску́дження. **-ние** *своего, чужого имени* – запля́млювання, каля́ння (*грубо* паску́дження) свого́, чужо́го ім'я́, клепа́ння на ко́го; 3) (*о плохом письме, литер. произв.*) – а) (*действие*) ма́зання, ля́пання, ба́зграння, парта́чення, паску́дження; б) (*результат*) мазани́на, ляпани́на, писани́на, базграни́на, квачома́зтво; 4) (*о вычёрк. написанного*) черка́ння, вима́зування, викре́слювання.
Мара́нтовые, *бот.* Maranthaceae – марантува́ті (-тих).
Ма́раный, *прлг.* – зама́заний, зама́щений, ума́заний, забру́днений, забру́джений, зака́ляний; *срв.* **Замаранный** (*под* **Зама́рывать**). **-ное** *бельё* – зама́зана (зама́щена *и т. п.*), чо́рна, брудна́ біли́зна.
Мараски́н – мараскі́н (-ну, *м. р.*) *и* мараскі́но (-на, *ср. р.*).
Мара́тель, -ница – 1) (*пачкун*) ма́за́йло, мазу́н (-на́), мазу́ха, каля́льник, -ниця; 2) ба́зграч (-ча), парта́ч, псува́ч (-ча́), мази́ло; (*плохой каллиграф*) писа́чка; (*плохой художник*) квачома́з (-за); (*писака*) писа́ка; (*стихоплёт*) віршома́з. [Як наш писа́чка напи́ше, то не вчита́є ніхто́ (Харківщ.)].
Мара́ть, ма́рывать – 1) (*пачкать, грязнить*) ма́зати, зама́зувати що чим *и* в що, ума́зувати що в що, масти́ти, бру́дни́ти, бру́ди́ти (бру́джу́, -диш), каля́ти, (*чем.-л. сыпучим, грязным*) валя́ти, (*грязью*) багни́ти, багні́тувати, (*жирным*) яло́зити, смальцюва́ти, (*жидким*) ля́пати, (*о лице ещё*) му́рзати що чим *и* в що; *срв.* **Зама́рывать 1** *и* **Па́чкать 1**. [Пога́ний крам – линя́є, ма́же (бру́днить) біли́зну (Брацлавщ.). Не тала́пайся в боло́ті, не брудни́ (не масти́) но́ги (Київщ.) Не хо́четься чобі́т каля́ти (Звин.). Я но́ги поми́ла, як же їх валя́ти? (Біблія)]; 2) (*сквернить, бесславить*) каля́ти, пога́нити, мерзе́нити, плямува́ти, пля́ми́ти, (*грубо*) паску́дити кого́, що. **-ра́ть** *себя, кого* – пога́нити, паску́дити себе́, кого́. [Хіба́-ж ви ду́маєте, що я захті́в-би пога́нити себе́, краду́чи чужі́ три карбо́ванці? (Крим.). На́що мене́ паску́диш? Хіба́ я зло́дій? (Бердичівщ.)]. *Он* **-ет** *честных людей* – він пля́мить (паску́дить) че́сних люде́й. **-рать** *своё имя, репутацию* (*славу*)*, честь* – пля́ми́ти, плямува́ти, каля́ти, пога́нити, паску́дити своє́ ім'я́, сла́ву, честь. [Таки́ми вчи́нками ти пля́ми́ш (пога́ниш) своє́ ім'я́ (Київщ.). Глядіть, ді́ти, сла́ви своє́ї не каля́йте (Г. Барв.)]. **-ра́ть** *руки* (*перен.*) – паску́дити, пога́нити ру́ки об ко́го, об що. [Рук паску́дить не хо́чу (Тобіл.)]; 3) (*о плохом каллиграфе, живописце, писателе*) ма́зати, ля́пати, ба́зграти, парта́чити, паску́дити, (*о живоп. и каллигр. ещё*) квačéм ма́зати, (*выводить каракули*) риґува́ти. [Ото́ риґу́є, – такі́ карлю́чки, що й не розбере́ш (Канівщ.)]. *Он не пишет, а только бумагу* **-ет** – він не пи́ше, а ті́льки папі́р псує́; 4) (*вычёркивать*) черка́ти, вима́зувати, викре́слювати що. [А цензу́ра лібера́льна все черка́є, все черка́є (Самійл.)]. **Ма́ранный** – 1) ма́заний, ка́ляний, ва́ляний; яло́жений, смальцьо́ваний, ля́паний, му́рзаний; 2) ка́ляний, пога́нений, плямо́ваний, паску́джений; 3) ма́заний, ля́паний, ба́зграний; 4) че́рканий, ви́мазаний, викреслений. *Срв.* **Ма́раный**, *прлг.*
Мара́ться, ма́рываться – 1) (*пачкаться*) ма́затися, масти́тися, брудни́тися, бру́ди́тися, каля́тися, валя́тися, багни́тися, яло́зитися, смальцюва́тися, ля́патися, му́рзатися, заму́рзуватися. *Светлые платья быстро* **-ются** – я́сні су́кні шви́дко ма́жуться, бру́дня́ться; 2) (*сквернится*) каля́тися, пога́нитися, мерзе́нитися, плямува́тися, пля́ми́тися, паску́дитися. [Чи мені́ тре́ба мерзе́нитися? На́що мені́ сей кло́піт (Звягельщ.)]. *Не возьмусь я за это, не хочу* **-ться** – не візьму́сь я за це, не хо́чу пога́нитися (паску́дитися, мерзе́нитися); 3) (*о бумагомарании, плохом сочинительстве и т. п.*) ма́затися, ля́патися, ба́згратися; 4) (*зачёркиваться*) черка́тися, вима́зуватися, викре́слюватися; 5) каля́тися, випорожня́тися; *срв.* **Испражня́ться.**
Мара́ч, *см.* **Мара́тель.**
Мара́шка, *типогр.* – чорни́ш (-ша́), ля́пса.
Ма́рганец, *хим.* – манга́н (-ну). *Закись* **-ца** – мангани́стий за́кис (-су), одноо́кис (недо́кис) манга́ну. *Окись* **-ца** – манга́но́вий о́кис, півторао́кис манга́ну. *Перекись* **-ца** – надо́кис (двоо́кис) манга́ну (манга́но́вий).
Ма́рганце[о]вистый – мангани́стий. **-тая** *кислота* – манга́но́ва кислота́.
Ма́рганцовый, *хим.* – манга́но́вий. **-вая** *кислота* – надманго́ва кислота́.
Маргари́н, *хим.* – маргари́на (-ни).

Маргари́новый – 1) маргари́новий. **-вое** *масло* – маргари́нове ма́сло. **-вая** *кислота, хим.* – маргари́нова кислота́; 2) (*перен.*: *поддельный*) маргари́новий, цико́рійовий, неправди́вий, фальши́вий.
Маргари́т, маргаритовый – пе́рло, перло́вий. **-вый** *цвет* (*цвета маргаритки*) – понсо́вий, червоногаря́чий ко́лір (-льору).
Маргари́та – перли́на, *ум.* перли́нка, (*ц.-слав.*) маргари́та.
Маргари́тка, *бот.* Bellis perennis L. – стокро́тка, сто́крота (-ти). [Пообса́джувала грядки́ білими й роже́вими стокро́тками (Харківщ.)].
Маргари́тный – 1) (*жемчужный*) перло́вий; 2) (*о цветке*) стокро́тковий.
Ма́ргивать, *см.* **Морга́ть.**
Ма́ревистый – марeви́стий.
Ма́ревить, *безл.* – мареві́ти.
Ма́ревный – ма́ревний.
Ма́рево – 1) (*сухой туман, мгла*) ма́рево, (і)мла́, юга́. [Ко́титься ма́рево понад село́м та ни́вами (Коцюб.). Юга́ йде, – чи не гори́ть до село́, абó що (Черкащ.)]; 2) (*мираж*) ма́рево, фа́та-морга́на. [На́що зни́кло лю́бе ма́рево моє́? (Крим.)].
Ма́ревый – лободо́вий. **-вые** *бот.* Chenopodiaceae – лободува́ті (-тих).
Марена́, *зоол.* Coregonus maraena – маре́[й]на, сиг (-га).
Марена́ – 1) *бот.* Rubia tinctorum L. – маре́на (краси́льна), (*ум.* маре́нка), кра́пка. *Дикая* **-на́**, Asperula tinctoria L. – ба́рвиця. *Медовая* **-на́**, Galium verum L. – медівни́к (-ку́), медо́ва маре́на; 2) (*краска*) маре́на; 3) *см.* **Марина́.**
Маре́нго – маре́нго (*нескл.*).
Маре́нный – маре́новий.
Маре́новый – маре́новий; (*только о цвете*) маре́нового ко́льору. **-вые**, *бот.* Rubiaceae – маренува́ті (-тих).
Маре́нщик, -щица – маре́нник, -ниця.
Марза́новый – марза́новий.
Марза́ны – 1) *типогр.* – марза́ни (-нів); 2) (*поля в книге*) береги́ (-гі́в), кри́си (-сів), (*зап.*) марґіне́си (-сів).
Ма́ривать, *см.* **Мори́ть.**
Мари́на, *живот.* – мари́на, морський́ крайови́д (-ду).
Марина́, *зоол.* Barbus fluviatilis Kessl. – маре́на дніпря́нська.
Марина́д – марина́да, марина́д (-ду), ме́живо, ме́жа.
Марини́ст, -ни́стка – мариніст (-та), -ні́стка.
Маринова́ние – маринува́ння, ме́ження, межі́ння.
Маринова́ть, -ся – маринува́ти, -ся, ме́жи́ти (ме́жу́, -жиш), -ся. **-ва́ть** *дело* (*насм.*) – маринува́ти, зволіка́ти спра́ву. **Марино́ванный** – марино́ваний, ме́же́ний. [Марино́вані (меже́ні) огірки́ (Київщ.)].
Марино́вка, *см.* **Маринова́ние.**
Марино́вочный – маринува́льний.
Марино́вщик, -щица – маринува́льник, -ниця.
Марионе́тка – маріоне́тка, ля́лька. *Театр* **-ток** – теа́тр маріоне́ток, ляльковий (ля́лячий) теа́тр (-ру).
Марионе́тный, Марионе́точный – маріоне́тковий, ляльо́вий.
Ма́рить, *безл.* – 1) па́рити. **-рит** – па́рить, о́пар, о́парно, парно́та. [О́пар надво́рі (Звин.)]; 2) на сон клони́ти кого́; *см.* **Клони́ть.**
I. Ма́рка, *см.* **Мара́ние.**
II. Ма́рка – 1) (*монета, почт, герб. знак, фишка*) ма́рка. *Почтовая, гербовая* **-ка** – пошто́ва, гербо́ва ма́рка. *Погашать, погасить* **-ку** – перекре́слювати, перекре́слити, мертви́ти, умертви́ти ма́рку; 2) (*фабр. клеймо*) марка; 3) (*квитанция*) квито́к (-тка́); 4) (*истор.*: *область*) ма́рка; 5) *землем., см.* **Ве́ха́.**
Марказит, *минер.* – марказит (-ту), іскри́ш (-шу́) залі́за (залі́зний), пірит (-ту).
Марказитный, Марказитовый – марказитовий, піритовий.
Маркгра́ф, -графи́ня – маркгра́ф, -графи́ня.
Маркгра́фский – маркгра́фський.
Маркгра́фство – 1) (*область*) маркгра́фство; 2) (*достоинство*) маркгра́фство; 3) (*время управления)* маркграфува́ння.
Маркёр – 1) (*при бильярде*) марке́р (-ра); 2) (*земледельч. орудие*) значни́к (-ка́), марке́р. **-ром** *проводить борозды, см.* **Маркирова́ть.**
Маркёрский – марке́рський.

Маркетри́ – маркетерíя, маркетрí (*нескл.*), моза́їка.
Марки́з – маркíз (-за).
Марки́за – 1) маркíза; 2) (*на окне, балконе*) маркíза, холодо́к (-дка́), шатро́, шатерце́. [Га́рно, як над вікно́м холодо́к нап'я́то, – со́нце в ха́ту не пече́ (Київщ.)].
Маркизе́т (*ткань*) – маркізе́та (-ти), (*рус.*) маркізе́т (-ту).
Ма́ркий – 1) маз(ь)ки́й. [Мазка́ стіна́ (Брадлащ.)]; 2) (*о цвете, краске*) плямки́й, пля́ми́стий, линю́чий. [Бíла су́кня пля́ми́ста (Сл. Гр.). Инжи́р линю́чий (Крим.)].
Маркирова́ние – рахува́ння, нотува́ння, відзнача́ння (взя́ток, ви́грашу, уда́рів); 2) маркува́ння, значíння; 3) значíння, писа́ння (рядкíв); (*разбивание на четыреугольники*) карбува́ння.
Маркирова́ть – 1) (*в карт., бильярдн. играх*) рахува́ти, нотува́ти, відзнача́ти (взя́тки, ви́граш, уда́ри), *сов.* порахува́ти, позаното́вувати, повідзнача́ти; 2) (*помечать*) маркува́ти, значи́ти, *сов.* замаркува́ти, (*о мног.*) помаркува́ти, позначи́ти; 3) *агрон.* – значи́ти значнико́м, писа́ти рядки́, *сов.* позначи́ти, пописа́ти. [Як пописа́в рядки́, тодí й сíє (Ніженщ.)]. **-ва́ть** *поле вдоль и поперек* – карбува́ти, *сов.* покарбува́ти по́ле. **Маркиро́ванный** – 1) рахо́ваний, ното́ваний, відзна́чуваний, *оконч.* порахо́ваний, занoто́ваний, відзна́чений; 2) марко́ваний, зна́чений, *оконч.* за[по]марко́ваний, позна́чений; 3) зна́чений, пи́саний, *сов.* позна́чений, попи́саний. **-ться** – 1) рахува́тися, нотува́тися, відзнача́тися, бу́ти порахо́ваним, занoто́ваним, відзна́ченим; 2) маркува́тися, значи́тися, бу́ти за[по]марко́ваним, позна́ченим; 3) зна́читися, писа́тися, бу́ти позна́ченим, попи́саним.
Маркиро́вка – 1) (*действие*) *см.* **Маркирова́ние 1 - 3**; *оконч.* порахува́ння, відзна́чення; замаркува́ння; позна́чення; 2) (*знак*) за́значка.
Маркиро́вщик – марківни́к (-ка́), значі́й (-чія́).
Маркита́нить – маркітантува́ти, бу́ти маркіта́нтом, маркіта́нткою, бу́ти за маркіта́нта, за маркіта́нтку.
Маркита́нт – 1) маркіта́нт (-та); 2) (*повар*) ку́хар (-ря), кухова́р (-ра).
Маркита́нтка – маркіта́нтка.
Маркита́нтский – маркіта́нтський.
Маркита́нтство – 1) (*промысел*) маркіта́нтство; 2) (*занятие этим пром.*) маркітантува́ння.
Маркита́нтша – 1) маркіта́нтка; 2) маркіта́нтова жíнка, маркіта́нтиха.
Ма́ркость – 1) ма́з(ь)кість; 2) пля́мкість, линю́чість (-ости).
Маркси́зм – маркси́зм (-му).
Маркси́ст – маркси́ст (-та).
Маркси́стский – маркси́стський, марксі́вський. [Стара́ марксі́вська літерату́ра (Азб. Ком.)].
Марксове́д – марксозна́вець (-вця).
Марксове́дение – марксозна́вство.
Маркше́йдер, -ше́йдерский – маркша́йдер (-ра), -ша́йдерський. **-ское** *искусство* – маркша́йдерство.
Маркше́йдерство – маркша́йдерство.
Ма́рлевый – ма́рльовий, намітча́ний.
Ма́рливый – пеку́чий, палю́чий; (*парный*) парни́й, парки́й.
Ма́рля – ма́рля, намíтка. [Намі́тки три арши́ни набра́ла – ру́ки накри́ти, як помру́ (Київщ.)].
Мармела́д – мармела́да.
Ма́рно, *нрч.* – 1) ма́рно; 2) імли́сто; хма́рно, тьмя́но.
Марну́ть – 1) мазну́ти; 2) черкну́ти; *см.* **Мара́ть 1** *и* **4.**
Ма́рный – 1) (*знойный*) парни́й, парки́й; 2) (*мглистый*) імли́стий; хма́рний, тьмя́ний.
Маро́дёр, -дёрка – маро́де́р (-ра), -де́рка, здоби́чник (-ка), -ниця.
Маро́дёрство – маро́де́рство, здоби́чництво.
Маро́дёрствовать, -дёрничать *и* **-дёрить** – маро́де́рствувати, маро́де́рити, грабува́ти.
Мароки́н – марокі́н, сап'я́н (-ну).
Ма́рочка – 1) ма́рочка; 2) (*квитанция*) квито́чок (-чка).
Ма́рочный – ма́ркови́й.
Марро́н, -ро́нка – маро́н (-на), -ро́нка.
Марс, *морск.* – марс (-са).
Марсала́ (*вино*) – марса́ла (-ли).
Ма́рсель, *морск.* – ма́рсель (-ля).
Марсе́ль (*город*) – Марсе́ля (-лі).
Марселье́за – марселье́за.
Ма́рсельный – марселе́вий.

Марсиа́нин, -сиа́нка – марсія́нин, -сія́нка, марсія́нець (-нця), марсі́єць (-сі́йця), -сі́йка.
Ма́рсов – Ма́рсів (-сова, -сове). **-во** *поле* – Ма́рсове по́ле.
Марсово́й – 1) *прлг.* – ма́рсовий; 2) *сщ.* (*матрос*) – марсови́й (-во́го).
Март – бе́резень (-зня), (*диал.*) бе́резі́ль (-зо́ля), березозі́ль (-зо́ля), березозі́л (-зо́ла), березоті́к (-то́ка), ма́рець (-рця), (*устар.*) март (-та). [22 бе́резня 1838 ро́ку я гля́нув із нево́лі на світо бо́жий (Шевч.). Бе́резоля два ти́жні вже мину́ло (Куліш). В ма́рці завсігди́ вже бере́за зо́всім зеле́на, – ти́м-то його́ й прозва́ли березозо́лем (Свидниц.). Весня́ний мі́сяць березоті́к (Яворн.)]. *В* **-те** – в бе́резні. *Первого* **-та** – пе́ршого бе́резня.
Марте́н, Марте́новская *печь* – марте́н (-ну), марте́нівська піч (*р.* печи).
Марте́нный – марте́новий.
Марте́новский – марте́нівський. **-кий** *процесс*, *техн.* – марте́нівський проце́с.
Марте́н(ов)щик – марте́нник (-ка), марте́новець (нівця).
Мартиа́льный, *см.* **Марциа́льный.**
Марти́лова *трава*, *бот.* Polemonium caeruleum L. – синю́ха, брань-трава́.
Мартини́ст – мартині́ст (-та).
Мартироло́г – мартироло́г (-гу). [З йо́го (Шевче́нка) почина́ється мартироло́г украї́нського письме́нства (Єфр.)].
Ма́ртовик – марчу́к, мартови́к (-ка́). [У ме́не бага́то курча́т-марчукі́в (Липовеч.)].
Ма́ртовский, Ма́ртовый – березне́вий, (*диал.*) березі́льний, березозі́льний, марце́вий, марцьови́й, (*устар.*) ма́ртовий. [Березне́ва револю́ція 1848 ро́ку (Пр. Правда). Прийшли́ березі́льні і́ди (Куліш). З марце́вих хмар про́мінь весня́ного со́нця бри́знув (Н.-Лев.)]. **-кое** *пиво* – березне́ве (марце́ве) пи́во. **-кие** *цыплята* – курча́та-марчуки́; *срв.* **Ма́ртовик.**
Марты́н, *зоол.* – (Larus) марти́н (-на); (Rterna) крячо́к (-чка́). [В не́бі крути́лися білі марти́ни і чайки́ (Н.-Лев.)].
Марты́на-*лисого́на* – день 27-го квітня.
Мартыно́к, *пт.* Alcedo attis L. – риба́лочка, риба́лка.
Марты́шка, *зоол.* – 1) (Cercopithecus, Inuus) ма́впа; 2) *см.* **Марты́н.**
Мару́шка – пля́ма; (*помарка*) по́мазка, ви́мазане, ви́креслене (мі́сце); (*на теле*) пля́ма; *срв.* **Пятно́.**
Марципа́н – марципа́н (-на). [Обі́йдеться ціга́нське весі́лля і без марципа́нів (Приказка)].
Марципа́нный *и* **-па́новый** – марципа́новий.
Марциа́льный – 1) (*военный*) військо́ви́й, вое́нний; (*воинственный*) войовни́чий, войови́тий; 2) (*железистый*) залі́зи́стий, залізува́тий.
Марш – 1) марш (-шу). **Марш** *церемониальный, форсированный* – марш церемоні́йний (урочи́стий), форсо́ваний; 2) (*музык. произв.*) марш (-ша). *Похоронный* **марш** – жалібни́й (погре́бний) марш; 3) *междом.* – марш! га́йда́! хо́да! руша́й! гай! гиля́! [Гайда́ в доро́гу! (Шевч.). Хо́да за мно́ю! (Полтавщ.). Руша́й по во́ду! (Франко). Гай на зальо́ти! (Маков.). Сі́ли на ко́ней – гиля́ з дво́ру! (Борзенщ.)]. **Марш** *отсюда*! – марш (га́йда́, геть) звідси! *Шагом* **марш**! – кро́ком руш!; 4) *архит.* – хі́день (-дня). **Марш** *лестничный* – хі́день сходови́й.
Ма́ршал, -шальский – ма́ршал (-ла), -ша́льський.
Ма́ршальство – ма́рша́льство.
Маршево́й – маршови́й.
Ма́рши, *геогр.* – ма́рші (-шів).
Маршировáние – маршува́ння, (*зап.*) машерува́ння.
Маршировáть, марширо́вывать – маршува́ти, (*зап.*) машерува́ти. [Не маршу́й, на́че моска́ль на му́штрі (Квітка). На скри́пці гра́є, а барани́ за ним машеру́ють (Яворськ.)]. **-ться**, *безл.* – маршува́тися, (*зап.*) машерува́тися.
Марширо́вка, *см.* **Маршировáние.**
Маршру́т, -ру́тный – маршру́та (-ти), маршру́т (-ту), -ру́тний, -ру́товий.
Ма́рщивать, *см.* **Мо́рщить.**
Ма́рывать, *см.* **Мара́ть.**
I. Марь – юга́, суга́, (і)мла́; *срв.* **Мгла 1**. [Надво́рі така́ юга́, нена́че ди́мом заволокло́ (Сл. Ум.). Суга́ на не́бі і на землі́ (Борзенщ.). Сього́дні якась імла́ над по́лем (Козелеч.)].
II. Марь, *бот.* Chenopodium L. – лобода́; (*лебеда*, Ch. album L.) лобода́ бі́ла; (*душистая лебеда*, *кудрявец*, Ch. Botrus L.) лобода́-кудря́вець (-вця); (*глухой водопьян*, Ch. urbicum L.) топі́лька; (Ch. Vulvaria L.) лобода́ смердя́ча, вонючка, матери́нка.
Ма́рьин башмачо́к, *бот.* Cypripedium Calceolus L. – зозу́лині череви́чки (-ків).
Марья́ж – 1) (*брак*) шлюб (-бу), одружі́ння, (*иронич.*) марія́ж (-жу); 2) (*карт. игра*) марія́ж (-жа).

Марья́нник, *бот.* Melampyrum L. – пере́стріч (-чу), бра́тики (-ків). **-ник** *дубравный, см.* **Ива́н-да-Ма́рья.**
Маседуа́н – маседуа́на, рід компо́ту.
Ма́сенький – мане́нький, мале́сенький; *см.* **Ма́хонький.**
Ма́ска – 1) (*в прям. и перен. знач.*) ма́ска, (*преимущ. уродливая*) машка́ра́, (*личина*) личи́на. [Ро́бить се під ма́скою свято́го (Куліш). Наді́ла машкару́ з отаки́м до́вгим но́сом (Сквирщ.). Під тіє́ю до́брою та ласка́вою личи́ною схо́вано було́ щось зовсі́м і́нше (Еварн.)]. *Надеть* **-ку** (*в прям. и перен. знач.*) – наді́ти, узя́ти, убра́ти (напну́ти) ма́ску, машка́ру́, личи́ну. [Коли́ на те пішло́сь, я взя́ти му́шу ма́ску і до облє́сника пока́зувати ла́ску (Самійл.). Убира́ли на се́бе машка́ри (Єфр.)]. *Сорвать с кого* **-ку** – зірва́ти з ко́го ма́ску, машка́ру́, личи́ну, здемаскува́ти кого́; 2) (*ряженый*) ма́ска (*общ. р.*), маско́ваний, -ко́вана, замаско́ваний (-ного), -ко́вана (-ної); *см.* **Замаскиро́ванный** (*под* **Замаскиро́вывать**); 3) *зоол.* – ма́ска, лови́лка.
Маскара́д – маскара́да, (*вульг.*) машкара́д (-ду). [Се що за маскара́да? (Куліш). Чи то твоє́ ді́ло в машкара́ди ба́витись? (Л. Укр.)]. *Бал***-маскара́д** – баль-маскара́да, маско́ваний баль.
Маскара́дный – маскара́дний, (*вульг.*) машкара́дний. [Був з голово́ю до́бре заку́таний у машкара́дне убра́ння (Н.-Лев.)].
Маскирова́ние – маскува́ння, замаско́вування, личкува́ння, заличко́вування, (*уродливой личиной*) машкарува́ння, замашкаро́вування.
Маскирова́ть, -ся, маскиро́вывать, -ся (*в прям. и перен. знач.*) – маскува́ти, -ся, замаско́вувати, -ся, личкува́ти, -ся, заличко́вувати, -ся, (*уродливой личиной*) машкарува́ти, -ся, замашкаро́вувати, -ся; (*страд. з.*) бу́ти маско́ваним, замаско́вуваним, заличко́вуваним, замашкаро́вуваним, *сов.* замаско́ваним, заличко́ваним, замашкаро́ваним. [То по фарисе́йському маску́ють свою́ ворожне́чу, то одхиля́ють своє́ спра́вжнє обли́ччя (Н. Рада). «Чи й на спо́ді такі́ я́годи, як ото́ зве́рху?» – «Ато-ж! хіба́-б я личкува́ла!» (Харківщ.). Личку́ється перед ним та взива́є ба́тенько́м, а за о́чі ка́же… (Мова)]. *Забор* **-ро́ван** *кустарником* – барка́н замаско́вано кущ́ами. **Маскиро́ванный** – маско́ваний, замаско́ваний, личко́ваний, заличко́ваний, (*личиной*) замашкаро́ваний. [Дво́рик сповня́ється юрбо́ю маско́ваних і немаско́ваних го́стей (Л. Укр.). То льон личко́ваний, він ті́льки зве́рху га́рний (Харківщ.)].
Маскиро́вка, *см.* **Маскирова́ние.**
Ма́сленая, *см.* **Ма́сляница.**
Ма́сление – (*всяким маслом*) ма́щення *и* масті́ння (ма́слом, олі́єю *и т. п.*), (*только коров.*) ма́слення, (*только раст.*) олі́єння.
Ма́сленик, *см.* **Ма́сленник 1 - 6.**
Маслени́стость, -ни́стый, *см.* **Масляни́стость, -ни́стый 1 - 3.**
Ма́сленица – 1) *см.* **Ма́сляница**; 2) *см.* **Маслобо́йня.**
Ма́сленичный, *см.* **Ма́сляничный.**
Ма́сленка – 1) *см.* **Масля́нка 1** *и* **2**; 2) мазу́н (-на́, *м. р.*), мазу́ха (*ж. р.*); *срв.* **Ба́ловень, Баловни́ца**; 3) *см.* **Ма́сленник 1.**
Маслёнка – 1) *см.* **Масля́нка 1** *и* **2**; 2) (*сорт бумаги*) масня́нка.
Маслёнковый – 1) масничко́вий, маслянко́вий; *см.* **Масля́нка 1**; 2) масля́рко́вий; *см.* **Масля́нка 2**; 3) маслю[я]ко́вий; *см.* **Маслёнок 1.**
Ма́сленник – 1) *бот.* Boletus granulatus L. – масля́к, маслю́к (-ка́); 2) *см.* **Маслопрода́вец 1** *и* **2**; 3) *см.* **Маслоде́л 1** *и* **2**; 4) *см.* **Ма́слик**; 5) *см.* **Маслобо́йка**; 6) *см.* **Масля́нка 2**; 7) *техн.* – вими́кач (-ча) олі́йний.
Ма́слено, *см.* **Ма́сляно.**
Маслёнок, *бот.* – 1) (Boletus luteus L.) маслю́к, масля́к (-ка́); 2) *см.* **Ма́слянка.**
Ма́сленость, *см.* **Ма́сляность.**
Маслёночный, *см.* **Маслёнковый 1 - 3.**
Ма́сленый – 1) *см.* **Ма́сляный. -ная** *неделя, см.* **Ма́сляница**; 2) *см.* **Ма́сленный** (*под* **Ма́слить**); 3) (*коровьим маслом*) (за)ма́слений, (*растит.*) (за)олі́єний (*сальный*) заяло́жений, засмальцьо́ваний.
Ма́слик – мазу́н (-на); *срв.* **Ба́ловень.**
I. Ма́сли́на, *бот.* Olea europaea – масли́на, оли́ва, масли́нове, оли́вне де́рево. [Си́вая масли́на (Крим.). Оли́ви срі́бне ли́стя (Л. Укр.)]. *Дикая* **-на,** *см.* **Лох.**
II. Масли́на (*плод*) – (*чёрная*) масли́на, (*зелёная, оливка*) оли́ва, оли́вка. [Що тії́ о́чі!. Чо́рнії масли́ни! (Крим.)].
Масли́нина – маслини́на, (*оливка*) оливи́на.
Масли́нка – 1) масли́нка, (*оливка*) оли́вка; 2) *см.* **Лох**; (*плод*) масли́нка.

Масли́нковый – масли́нковий, (*оливковый*) о́лив(к)овий.
Масли́нник – масли́нник, оли́вник (-ку), оливня́к (-ку́), масли́новий, оли́вовий (оли́вний) гай (*р.* га́ю).
Масли́нный, -ли́новый – 1) (*о дереве*) масли́новий, оли́вовий, оли́вний, оли́вковий. [Шуми́ть верхові́ття оли́вного га́ю (Крим.). Попеля́сті ди́кі оли́вкові дерева́ (Н.-Лев.)]; 2) (*о плодах*) масли́новий, оли́в(к)овий.
Масли́стый, *см.* **Масляни́стый.**
Ма́слить, -ся – (*всяким маслом*) масти́ти, -ся (ма́слом, олі́єю *и т. п.*), (*только коровьим*) ма́слити, -ся, (*только растит.*) олі́їти, -ся. **Ма́сленный** – ма́щений, пома́щений ма́слом, олі́єю *и т. п.*; ма́слений, пома́слений, нама́слений; олі́єний, поолі́єний, наолі́єний. [«Що вари́ли?» – «Борщ, галушки́ й карто́плю ма́щену до огіркі́в» (Проскур.)].
Ма́слице – (*коровье*) ма́се́льце, ма́селко, ма́слечко; (*растит.*) олі́йка (-ки), олі́йок (-і́йка).
Ма́сли́чина, *см.* **I. Ма́сли́на.**
Ма́сли́чный, *см.* **Масли́нный 1**. **-ная** *ветвь мира* – оли́вна гі́лка зго́ди (ми́ру). **-ное** *дерево, см.* **I. Ма́сли́на. -ная** *гора* – оли́вна гора́. **-ные**, *бот.* Oleaceae – маслинува́ті (-тих).
Ма́сло – 1) (*коровье и вообще из молока животного*) ма́сло. **-ло** *жёсткое, крохкое, крошливое, рассыпчатое* – крихке́ ма́сло. **-ло** *жирное* – си́те, масне́ ма́сло. **-ло** *зимнее, летнее* – зимове́, лі́тнє ма́сло. **-ло** *кухонное* – кухе́[о́]нне, кухова́рське ма́сло, ма́сло до стра́ви. **-ло** *мажущееся, маркое* – беручке́ (мастке́) ма́сло. **-ло** *мраморное* – мармуро́ве ма́сло. **-ло** *отжатое* – віджи́мане, вижи́мане ма́сло. **-ло** *перебитое, перемятое* (*переработанное*) – переколо́чене, перем'я́те (переми́шане) ма́сло. **-ло** *прогорклое* – їлке́ (згі́ркле) ма́сло. **-ло** *салистое, сальное* – лоюва́те ма́сло. **-ло** *сибирское* – сибі́рське ма́сло. **-ло** *сливочное* – вершкове́ ма́сло. **-ло** *стойловое* – сухопа́шне, станкове́ ма́сло. **-ло** *столовое* – ма́сло до сто́лу. **-ло** *творожистое, мутное* – сколо́тинисте ма́сло. **-ло** *топлёное* – то́пле́не ма́сло. *Бить, сбивать, пахтать* **-ло,** *см.* **Па́хтать**; 2) (*жидкий жир рыбий, морск. животных*) лій (*р.* ло́ю), (*зап.*) тран, трин (-ну); *см.* **Во́рвань**; 3) (*растит., минеральн., эфирн.*) олія́ (-лії́, *ж. р.*), олі́й (-лі́ю, *м. р.*); (*смазка*) масти́ло. **-ло** *адское* – куркасо́ва олія́. **-ло** *варёное* – варе́на олія́. **-ло** *веретённое* – вереté[і]нне масти́ло. **-ло** *горное, каменное, чёрное* – гі́рська олія́, на́фта. **-ло** *деревянное, лампадное* – оли́ва. **-ло** *касторовое, рициновое* – рици́нова олія́, рици́на. **-ло** *кокосовое* – коко́сова олія́. **-ло** *конопляное* – сім'яна́ олія́, олі́й. **-ло** *костяное* – кістяна́ олія́. **-ло** *купоросное* – сірча́ний чорноква́с (-су). **-ло** *летучее* – летю́ча олія́. **-ло** *масличное, оливковое* – масли́нова (оли́вна) олія́, (*грубый сорт*) оли́ва. **-ло** *машинное* – маши́нна олія́. **-ло** *минеральное* – мінера́льна олія́. **-ло** *подсолнечное* – сонячнико́ва олія́. **-ло** *постное* – олія́, олі́й. **-ло** *прованское* – прова́нська олія́. **-ло** *растительное* – росли́нна олія́. **-ло** *розовое* – роже́ва (троя́ндова) олія́, (*зап.*) роже́вий (троя́ндовий) олі́йок. **-ло** *сивушное* – сиву́шна олія́. **-ло** *смазочное* – масти́ло, шмарови́ло, шмарова́ олія́ (оли́ва). **-ло** *эфирное* – етеро́ва олія́. *Бить* **-ло** (*растит.*) – би́ти, забива́ти олі́ю; 4) (*церк.*: *елей*) ма́сло, (*возвыш.*) єле́й, (*ароматн.*) ми́ро. *Соборовать* **-лом** *кого* – (ма́слом) собо́рувати, маслува́ти, маслосвяти́ти кого́; 5) *см.* **Жир.** *Лошадь в* **-ле** – масни́й кінь; 6) (*в игре в мяч, в свинку*) ма́сло; 7) *Всё идёт как по* **-лу** – усе́ йде як з ма́слом, все ко́титься як на олі́ї. *Катается, как сыр в* **-ле** – коха́ється в добрі́; живе́, на́че варе́ник у ма́слі пла́ває; *срв.* **Ката́ться 1**. *Подлить* **-ла** *в огонь* – до гаря́чого ще при́ском сипну́ти (Приказка), дода́ти га́рту. *Ешь, дурак, с* **-лом** – їж, ду́рню, бо то з ма́ком (Приказка); 8) **-ло** *земляное, бот.* Phallus impudicus L. – воню́ча весе́лка, земляні́ я́йця, ді́дове са́ло.
Маслоби́тная, Маслоби́тня, *см.* **Маслобо́йня 1 - 3.**
Маслобо́й, *см.* **Маслобо́йщик.**
Маслобо́йка *и* **-бо́йница** – масля́нка, ма́сниця, ма́сничка, масляни́ця, масельни́ця. [Ми коло́тимо ма́сло не в маки́трі, а в ма́сниці (Київщ.). Візьми́ масельни́цю та сколоти́ ма́сло (Липовеч.)].
Маслобо́йный – 1) (*о коров. масле*) маслоро́бський, масля́рський, маслоколо́тний. **-ный** *снаряд, см.* **Маслобо́йка**; 2) (*о растит. масле*) *см.* **Маслоде́льный 2.**
Маслобо́йня – 1) маслоро́бня, масля́рня, маслоколо́тня; 2) *см.* **Маслобо́йка**; 3) (*завед. для выгнета растит. масла*) олі́йня, олі́йниця, олія́рня.
Маслобо́йщик, -щица – 1) (*пахтатель*) збива́льник, -ниця ма́сла, маслоро́б, -ро́бка, масля́р (-ра́), -ля́рка; 2) олі́йник, -ниця.
Ма́слова́тость – 1) маслува́тість; 2) лоюва́тість; 3) оліюва́тість (-тости).
Ма́слова́тый – 1) (*о коров. масле*) маслува́тий; 2) (*о жидком животн. жире*) лоюва́тий; 3) (*о растит. масле*) оліюва́тий.

Масло́вый – (*о коров. масле*) маслови́й, ма́сляний; (*о жидком животн.*) лойови́й; (*о растит.*) олі́йовий, олі́йний. **-вое** *производство, см.* **Маслоде́лие 1** *и* **2**. **-вая** *торговля* – торг (торго́вля) ма́слом, ло́єм, олі́єю.
Маслогнётный, *см.* **Маслоде́льный 2.**
Маслоде́л, *см.* **Маслобо́йщик 1** *и* **2.**
Маслоде́лие – 1) маслоро́бство, масля́рство; 2) (*о выделке растит. масла*) олі́йництво.
Маслоде́льный – 1) маслоро́бний, маслоро́бський, масля́рський. **-ное** *товарищество* – маслоро́бське (масля́рське) товари́ство; 2) (*растит.*) олі́йницький. **-ное** *производство, см.* **Маслоде́лие 1** *и* **2**. **-ный** *завод, см.* **Маслобойня 1** *и* **3.**
Маслоде́льня – маслоро́бня, масля́рня, масе́льня.
Масложи́мный, *см.* **Маслоде́льный 2.**
Масломо́йка – 1) *см.* **Масломя́тня**; 2) (*работница*) масломи́я.
Масломя́тня – маслове́ м'я́ло; (*машина*) маслова́ м'я́льниця.
Маслообраба́тывание – олієобро́блювання, олієобро́блення, олі́йництво.
Маслообраба́тывающий – олієобро́бний.
Маслообрабо́тник (*снаряд*) – маслообро́бник, *и см.* **Масломя́тня.**
Маслоотдели́тель (*на паропроводах*) – мастиловідді́льник (-ка).
Маслоотдели́тельный, *техн.* – мастиловідді́льний.
Маслоотжима́тель, *см.* **Масломя́тня.**
Маслопрода́вец, -вица – 1) (*коров. масла*) масля́р (-ра́), -ля́рка, продаве́ць (-вця́), -вни́ця ма́сла; 2) (*растит. масла*) олі́йник, -ниця, продаве́ць, -вни́ця олі́ї.
Маслораспределе́ние (*при смазке*) – мастилорозподіля́ння, мастилорозподі́лення.
Маслораспредели́тель, -те́льный – мастилорозподі́льник, -поді́льний.
Маслоро́дный *газ* – олієтво́рний газ (-зу).
Маслосо́л, -со́лка – маслосоли́льник, -ниця.
Маслосо́льный – маслосоли́льний, маслосі́льний.
Маслосо́льня – маслосоли́льня, маслосі́лка.
Маслото́п, -то́пка – маслото́п, -то́пка.
Маслото́пный – маслото́пний.
Маслото́пня – маслото́пня.
Маслоупо́рность – олієтри́вкість (-кости).
Маслю́к, *см.* **Ма́сленник 1.**
Маслю́тка – 1) *см.* **Ма́сленник 1**; 2) масно́кий, з масни́ми очи́ма.
Масля́жка – (*м. р.*) плаксі́й (-сія́); (*ж. р.*) плаксі́йка, плаксу́ха; *см.* **Пла́кса.**
Масля́к – 1) *см.* **Ма́сленник 1**; 2) *см.* **Масля́жка** (*м. р.*).
Ма́сляна *и* **-ная,** *см.* **Ма́сляница.**
Ма́сляник, *см.* **Ма́сленник 1 - 6.**
Маслани́стость – масли́стість; 2) олі́йність, олієва́тість; 3) ма́сткість (-ости).
Масляни́стый – 1) (*о коров. масле*) масли́стий; 2) (*о растит.*) олі́йний, олієва́тий. [Свирі́па ду́же олі́йна (Лебединщ.). Олієва́тий плин (Троян.)]; 3) (*жирный*) мастки́й. [Мастка́ гли́на (Сл. Гр.)].
Ма́сляница – ма́сниця, ма́сляна (-ної), ма́сляниця; *ум.* ма́сничка. [Почека́йте, варе́ники, при́йде на вас ма́сниця (Чуб. I). А ко́ли це в нас почина́ється ма́сляна? (Київщ.). Ма́сляниця – баламу́тка: обіця́ла ма́сла й си́ру, та не ху́тко (Номис)]. *Встреча* (*первый день*) **-цы** – колоді́й (-дія́). *Проводы, прощанье* (*последний день*) **-цы** – пу́ще[а]ння. *Широкая* **-ца** – бага́та ма́сниця. *Не всё коту* **-ца** – мину́лася кото́ві ма́сничка *или* псо́ві ковбаса́; не що-дня́ бридня́ – варе́ники ї́сти (Приказки); *см.* **Кот 1**. *Ему не житьё, а* **-ца** – у його́ що-дня́ ма́сниця.
Ма́сляничать – 1) олійникува́ти; 2) справля́ти ма́сницю, ма́сляну. [Ми почина́ємо справля́ти ма́сницю з середи́ (Київщ.)].
Ма́сляничный – ма́сничний, ма́слянський. [Це вам не ма́слянські млинці́, а постові́, з олі́йкою (Харківщ.)].
Ма́слянка, *бот.* Lilium Martagon L. – лісова́ лі́лія, підво́я, масля́нка.
Масля́нка – 1) (*для коров. масла*) ма́сничка, ма́слянка, масельни́чка. [Ма́сла наклади́ в ма́сничку (Богодухівщ.). На столі́ тарі́лка з гаря́чими пирога́ми і ма́слянка з ма́слом (Н.-Лев.). Бері́ть з масельни́чки ма́сло (Липовеч.)]; 2) (*для смазки машин и т. п.*) масля́рка; 3) *см.* **Маслобо́йка**; 4) *см.* **Па́хтанье 2**; 5) *см.* **Маслобо́йня 1** *и* **3**; 6) *энтом.* Meloë proscarabeus L. – маї́вка, ма́йка-олі́йка, ма́йка олі́йна.
Масля́нки, *бот.* Crocus reticulatus M. B. – про́сурень, про́серень (-рня).
Ма́слянник, *см.* **Ма́сленник 2 - 6.**

Ма́сляно, *нрч.* – ма́сно, ма́сляно. [Си́ряно, ма́сляно (Номис)]. **-но** *есть* – ма́сно ї́сти.
Ма́сляность – 1) (*о коров. масле*) ма́сляність; 2) (*о растит. масле*) олі́йність; 3) (*жирность*) ма́сність (-ности).
Масля́ность, *см.* **Маслова́тость 1 - 3.**
Ма́сляный – 1) *см.* **Масло́вый**; 2) (*из масла, на масле*) ма́сляний; лойови́й, олі́йний, масти́льний; *срв.* **Ма́сло 1 - 3**. **-ная** *краска* – олі́йна фа́рба. [Намальо́ваний олі́йними фа́рбами (Н.-Лев.)]. **-ная** *живопись* – олі́йне малюва́ння (маля́рство), олі́йна жи́вопись (-си); (*картина*) олі́йне мальо́вання, олі́йна карти́на. [Вели́кі олі́йні карти́ни (Л. Укр.)]. **-ная** *плошка* – олі́йний (лойови́й) кага́нчик (-ка). **-ное** *брожение*, *хим.* – ма́сляна ферментáція, -не ки́снення. **-ная** *баня*, *хим.* – ма́сляна ва́нна. **-ная** *кислота*, *хим.* – ма́сляна кислота́; 3) *см.* **Ма́сленный** (*под* **Ма́слить**). **-на(я)** *голова* – (на)ма́слена голова́; 4) (*жирный*) масни́й. [Масні́ пироги́ (Сл. Гр.). Масна́ пля́ма (Коцюб.)]. **-ные** *глаза* – масні́ о́чі (очи́ці). [На вас ди́виться вона́ ду́же масни́ми очи́цями (Крим.)]. **-ный** *язычок* – соло́дкий, медо́вий язичо́к (-чка́); 5) *см.* **Ма́сляничный. -ная, -ная** *неделя, см.* **Ма́сляница.**
Масля́ный, Масля́стый, *см.* **Маслова́тый 1 - 3.**
Масо́н, -со́нка – масо́н, -со́нка. **Масо́нский** – масо́нський.
Масо́нство – масо́нство.
Ма́сса – 1) (*вещество, тело, материя, толща*) ма́са. [Зле́жаний сніг величе́зними ма́сами урива́вся з гір і коти́вся вниз (Київ). О́бсяг атмосфе́ри величе́зний, а ма́са мізе́рна (М. Грінч.)]. *Бумажная, древесная, сырая* **-са** – паперо́ва, деревна́, сирова́ ма́са. *Двигаться сплошной* **-сой** – іти́, су́нути, пливти́ (плисти́) суці́льною ла́вою, хма́рою, о́блавом, су́нути (ці́лим) зага́лом (Звин.). [Людей ішло́ хма́ра-хма́рою (Харківщ.). Як почало́ розтава́ти, то вода́ йшла рівчака́ми, а тепе́р, як ду́же розта́ло, – іде́ о́блавом (Вовч.)]; 2) (*множество кого, чего*) бе́зліч (-чи), си́ла, си́ла силе́нна, незчисле́нна си́ла, си́ла си́лою, ма́са, по́вно, (*куча*) ку́па, гу́ра, (*туча, потоп, лавина, бездна*) хма́ра, як мгли́, пото́п(а), зава́ла, ва́лява, прі́рва, (*тьма*) тьма, (*гибель, пропасть*) ги́бе[і]ль (-ли), (*фам.*) шмат (-ту), (*грубо*) до чо́рта, до бі́са, до стобі́са, до сму́тку, до ви́греба чого́; *срв.* **Мно́жество 2** *и* **II. Про́пасть.** [Бе́зліч пра́ці (Грінч.). Си́ла силе́нна слів, а ді́ла нема́ (Київщ.). Груш незчисле́нна си́ла (Крим.). Їх (го́стей) там си́ла-си́лою була́ (Квітка). Поезі́ї, пе́вно, в тім ма́са (Франко). Систе́ма му́сіла пода́тися, в мура́х її́ по́вно було́ поро́блено проло́мів (Єфр.). При́кростей уся́ких ку́па (Грінч.). Люде́й на по́лі як мгли (Г. Барв.). Чу́ти було́ яке́сь шепта́ння – з-посере́д пото́пи ли́стя (Франко). В столи́ці зби́лася ва́лява лю́ду (Леонт.). Гро́шей у ньо́го прі́рва (Звин.). Наро́ду там ги́бель (Звин.). Хотів ма́ти до сму́тку грошви́ (Кінець Неволі)]. *На митинги собиралась* **-са** *народу* – на мі́тинги збира́лося (схо́дилося) бе́зліч (си́ла, си́ла силе́нна, тьма) лю́ду (люде́й); 3) (*народная*) ма́са, грома́да, зага́л (-лу). [В ім’я́ потре́б наро́дньої ма́си (Доман.). Наро́д-творе́ць не мо́же вже бу́ти сиро́ю етнографі́чною ма́сою (Єфр.). Чого́ не вда́тен збагну́ти зага́л, юрба́ (Леонт.)]. *Народные* **-сы** – наро́дні ма́си; 4) *юр.* – ма́са, все добро́ (майно́). *Конкурсная* **-са** – конкурсо́ва ма́са, все добро́ (майно́) (невипла́тного довжника́).
Масса́ж – маса́ж (-жу).
Массажи́ст, -жи́стка – масажи́ст, -жи́стка.
Масса́жный – маса́жний.
Массака́ – масако́вий, масако́вого ко́льору.
Масси́в – маси́в (-ву). [Маси́в гі́рського хребта́ (Київ)]. *Лесной* **-си́в** – лісови́й маси́в, -ва́ масо́вина, -ве́ масо́вище.
Масси́вно, *нрч.* – 1) маси́вно, 2) маси́вно; ва́жко; дебе́ло, креме́зно.
Масси́вность – 1) маси́вність; 2) ли́тість, ку́тість; 3) маси́вність; ва́жкість, ватови́тість; дебе́лість, креме́зність (-ости).
Масси́вный – 1) (*сплошной*) маси́вний; 2) (*о метал. изделиях: не дутый*) ли́тий, ку́тий, ко́ваний. [Нена́че срі́бло ку́те, ли́те (Шевч.)]; 3) (*тяжёлый на вид, плотный*) маси́вний, (*тяжеловесный*) важки́й, ватови́тий; (*дебелый*) дебе́лий, креме́зни́й. [Маси́вна буді́вля (Київ)].
Масси́рование – масува́ння.
Масси́ровать – масува́ти, маса́ж роби́ти, *сов.* помасува́ти, маса́ж зроби́ти. **-вать** *живот* – масува́ти, *сов.* помасува́ти живі́т, (*народн.*) вибира́ти, *сов.* ви́брати живі́т, у животі́. **Масси́руемый** – масо́ваний. **Масси́рованный** – (по)масо́ваний. **-ться** – масува́тися, *сов.* помасува́тися; бу́ти помасо́ваним.
Массиро́вка – масува́ння.
Массови́к – масови́к (-ка́).
Массо́вка – масі́вка.

Ма́ссовость – ма́совість (-вости).
Ма́ссовый – ма́совий. [Індивідуа́льні і ма́сові грома́дські си́ли (Доман.). Масови́й гіпно́з (Київ)].
Маста́к, -та́чка – маста́к (-ка́), -та́чка, майсте́рник, -ниця, мите́ць (-тця), мисте́ць (-ст(е)ця́), тяму́ха (*общ. р.*), (*пров.*) тіма́ха (*общ. р.*); *срв.* **Ма́стер 2, -стери́ца.** [Ти співа́ть маста́к вели́кий (Глібов). Розу́мна й по хазя́йству до всьо́го тіма́ха (Мкр. Н.)].
Маста́чение – майструва́ння.
Маста́чить, *см.* **Мастери́ть.**
Мастево́й – мастьови́й, масте́вий.
Ма́стер – 1) ма́йстер (-тра), (*очень гредко*) майстро́ (-ра́); *ум.* майстеро́к (-рка́), ма́йстрочко. [По робо́ті пізна́ти ма́йстра (Номис). Сяки́й-таки́й майстеро́к, а натеса́в трісочо́к (Приказка)]. *Золотых дел* **-тер** – золота́р (-ря́), золота́рник (-ка), золотни́к (-ка́), *ум.* золота́рик, золотничо́к (-чка́). *Каретный, тележный, экипажный* **-тер** – сте́льмах (-ха). *Корабельный* **-тер** – корабе́льний ма́йстер, корабля́р (-ра́), корабе́льник. *Оружейный* **-тер** – зброя́р (-ра́), збройов(н)и́к (-ка́), зброєро́б, (*устар.*) пушка́р (-ря́); (*ружейный*) рушни́чник, рушни́чний ма́йстер. *Седельный* **-тер** – сідля́р (-ра́), кульба́чник. *Часовой* **-тер** – годинника́р (-ря́), (*устар.*) дзиґа́рник, дзиґарма́йстер (-стра). **-тер**-*специалист* – фахови́й ма́йстер, фахо[і]ве́ць (-хо[і]вця́). **-тер** *цеховой* – цехови́й ма́йстер, цехови́к (-ка́). *Горе* **-тер** – попсу́й-ма́йстер, (*пренебреж.*) парта́ч (-ча́), (*добродушно*) ма́йстер-шпи́чка. *Дело* **-ра** *боится* – ді́ло ма́йстра зна́є. *Если не* **-тер***, то и не берись делать* – коли́ не кова́ль, то й залі́за не пога́нь; коли́ не пирі́г, то й не пирожи́ся (Приказки); 2) (*искусник*) ма́йстер, майсте́рник, мите́ць (-тця́), мисте́ць (-ст(е)ця́), умі́лець (-льця), (*фам.*) маста́к (-ка́), мистю́к (-ка́); *срв.* **Иску́сник** *и* **Маста́к. -тер** *в чём, на что, что делать* – ма́йстер, майсте́рник, мите́ць, мисте́ць, маста́к, мистю́к, тіма́ха, зуга́рний, зуга́рен, кебе́тний, доте́пний, уда́тний, майсте́рний на що, до чо́го, що роби́ти. [Ма́йстер до чужи́х ка́йстер (*сумок*) (Приказка). Незрівня́нний ма́йстер на життьові контра́сти (*изображать жизненные контрасты*) (Єфр.). Ви спра́вді мите́ць говори́ти промо́ви (Н.-Лев.). Мите́ць до та́нців (Свидниц.). Мисте́ць пи́ти (Куліш). Я до жалю́ не маста́к (Котл.). Зуга́рний тереве́ні пра́вити (Сл. Гр.). На я́беди кебе́тний (М. Левиц.). На що́, на що́, – на це́ (плести́ я́сла) доте́пний був (Глібов). Біля Ро́зи вда́тний він на жа́рти (Самійл.). Я майсте́рний до сього́ ді́ла (Сл. Гр.)]. *Большой* **-тер** *выпить* – вели́кий неду́рень ви́пити (Куліш). *Не* **-тер** – не ма́йстер, не мите́ць, не мисте́ць, не маста́к, незуга́рний *и т. п. Он* **-тер** *своего дела* – він на своє́ ді́ло ма́йстер, він знаве́ць свого́ ді́ла, він фахове́ць у своїй спра́ві. **-тер** *на выдумки* (*забавные*) – ма́йстер (мите́ць, мисте́ць) на ви́гадки, штука́р (-ря́), чмут (-та). [На всі ви́гадки мите́ць (Свидниц.)]. **-тер** *на все руки* – ма́йстер (мите́ць, мисте́ць) на все, (ма́йстер) на всі шту́ки, мото́рний, моторли́вий, моторня́чий на все, зуга́рний (кебе́тний, уда́тний) до всьо́го. [О, він на всі шту́ки! (Звин.). Моторня́чий на все (Хорольщ.)]; 3) (*квалифиц. рабочий, старший в производстве*) ма́йстер. [Тре́ба притяга́ти до пра́ва майстрі́в, що випуска́ють пога́ний хліб (Пр. Правда)]. **-тер** *младший, старший* – ма́йстер ме́нший, ста́рший; 4) (*о художнике, писателе и т. п.*) ма́йстер. [Кра́щі ре́чі світови́х майстрі́в (письме́нства) (Грінч.)]. 5) (*учитель*) ма́йстер, учи́тель, навчи́тель (-ля); (*орденский*) магі́стер (-стра); 6) (*титул у англичан*) ма́стер (-ра); 7) (*охотн.*: *о гончей*) передови́к, передня́к (-ка́).
Мастерёнок – майстерчу́к (-ка́), майстерча́ (-ча́ти), майстреня́ (-ня́ти).
Мастери́ть – майструва́ти, лаштува́ти. [Тесля́р коли́сочку дебе́лу майстру́є в сі́нях (Шевч.). Дід у па́сіці ро́бить що-не́будь, – Миха́йлик-стрибуне́ць і собі тут щось лашту́є (Грінч.)]. **-ться** – майструва́тися, лаштува́тися.
Мастери́ца – 1) (*работница*) майстри́ня, майстри́ха. *Это хорошая* **-ца** – це га́рна (до́бра) майстри́ня (майстри́ха); 2) (*искусница*) майсте́рниця, (*фам.*) маста́чка, тяму́ха, (*пров.*) тіма́ха, зуга́рна (-ної), кебе́тна, доте́пна, уда́тна, майсте́рна (-ної) на що, до чо́го, що роби́ти, рукоме́сниця до чо́го, зна́ха; *срв.* **Ма́стер 2**. [Тіма́ха до всьо́го: і спекти́, і звари́ти, і поши́ти, і поспіва́ти, і потанцюва́ти (Богодухівщ.). Там така́ ді́вка: ска́зано до вся́кого шитва́ рукоме́сниця (Харківщ.)]. *Она большая* **-ца** *в этом* – вона́ вели́ка майсте́рниця у цьо́му; вона́ вели́кий мите́ць на це, до цьо́го; вона́ ду́же майсте́рна до цьо́го; вона́ майсте́рно ро́бить це *и т. п.*
Мастери́цын – майстри́нин, майстри́шин (-на, -не).
Мастери́шка – майстерчи́на, майстерчу́к (-ка́), погане́нький ма́йстер (-стра).
Мастери́ще – вели́кий ма́йстер (-тра), вели́кий мите́ць (-тця́); *срв.* **Ма́стер 2.**
Ма́стеров – ма́йстрів (-рова, -рове), майсте́рський.
Мастерова́тый – майструва́тий, до́сить майсте́рний (умі́лий, доте́пний).
Мастерова́ть – майстерува́ти, ходи́ти на заробі́тки за майстрово́го.

Мастерово́й – 1) *прлг.* – майстрови́й, майсте́рний, ремісни́й. [Ой, збира́йтесь, хло́пці, та все наро́д майстрови́й (Пісня). Майстрови́й чолові́к з йо́го (Канівщ.). Там у Ро́жеві наро́д усе́ майсте́рний (Київщ.). У нас ремісни́х люде́й на селі́ не гурт (Звин.)]; 2) *сущ.* – майстрови́й (-во́го), майстрови́к, ремісни́к (-ка́). **-ва́я** – майстрова́ (-во́ї), майстрови́чка, ремісни́ця. *Заводские* **-вые** – заві́дські майстровики́.
Мастеро́к (*в моск. фабр. районе*) – майстеро́к (-рка́).
Мастерска́я, *сщ.* – майсте́рня, майстрі́вня, робі́тня. [Фа́брики та майсте́рні усякі (Доман.). Усі́ майстрі́ в майстрі́вні (Кониськ.). Швачки́ в її робі́тні гну́ться над шитво́м (Л. Укр.)]. *Портняжная, столярская и т. п.* **-ка́я** – краве́цька (кравці́вська), столя́рна (столя́рська) *и т. п.* майсте́рня (робі́тня) *или просто* (*чаще*) краве́чня (шва́льня), столя́рня *и т. п.* **-ка́я** *художника* – ми(с)тце́ва (худо́жникова) майсте́рня (робі́тня), маля́рня, ателье́ (*нескл.*).
Мастерски́, *нрч.* – майсте́рно, мисте́цьки, по-мисте́цькому, по-мите́цькому; *срв.* **Иску́сно.** [Майсте́рно й поети́чно оповіда́в він (Коцюб.). Оде́жа на їй уло́жена ду́же майсте́рно (Л. Укр.). Я вмі́ю по-мите́цькому правува́ти коне́м (Черкас.)]. *Он поёт* **-ки́** – він майсте́рно (по-мисте́цькому) співа́є.
Мастерско́й – майсте́рний, мисте́цький, мите́цький. [Майсте́рну ру́ку ма́є молоди́й письме́нник (Єфр.). Мисте́цький стріль (Київщ.)]. **-ко́й** *удар* – майсте́рний уда́р (-ру).
Мастерство – 1) (*ремесло*) майсте́рство, ремество́, рукомество́, ремесло́, рукомесло́; (*занятие ремеслом*) майструва́ння (-ння). [До майсте́рства зня́вся: у ковалі́ та й у ковалі́ (Кониськ.)]. **-во́** *плотническое, портняжное, сапожное, слесарное, столярное, часовое и т. п.* – ремество́ (рукомество́, майсте́рство *и т. д.*) тесля́рське *или просто* тесля́рство, краве́цьке (краве́цтво), ше́вське (ше́вство), слюса́рне, слюса́рське (слюса́рство), столя́рське (столя́рство), годинника́рське (годинника́рство) *и т. п.* *Учиться* **-ву́** – учи́тися майсте́рства (ремества́ *и т. д.*), вчи́тися майструва́ння; 2) (*искусство в работе*) майсте́рство, майсте́рність, мисте́цтво, умі́лість (-ости); *срв.* **Иску́сство 1**. [Не ху́тко лю́ди дійшли́ до тепе́рішньої майсте́рности (Л. Укр.)]. **-во** *в чём* – майсте́рство, майсте́рність (-ности) у чо́му.
Мasти́ка – 1) (*смолка*) масти́ка, живи́ця, смола́; 2) (*замазка*) за́мазка, за́ліпка; 3) (*для натирания полов*) ма́стиво, масти́ка.
Масти́коватый – 1) мастикува́тий, живицюва́тий, смолува́тий; 2) замазкува́тий, заліпкува́тий; 3) мастив[к]ува́тий.
Масти́ковый – 1) масти́ковий, масти́чний, живи́чний, смоляни́й, смолови́й; 2) замазко́вий, заліпко́вий; 3) ма́стивний, масти́ковий.
Мастикова́ть, -ся – 1) нама́щувати, -ся, натира́ти, -ся масти́кою, ма́стивом; 2) зама́зувати, -ся, зама́щувати, -ся (за́мазкою), залі́плювати, -ся (за́ліпкою), клеї́ти, -ся, заклє́ювати, -ся (кле́єм).
Масти́стый – 1) (*о лошади*) масти́стий, до́брої, чи́стої ма́сти; 2) (*о картах*) масти́стий.
Масти́тость – сивоголо́вість, пова́жність, поче́сність; шано́вність (-ости).
Масти́тый – сивоголо́вий, (*почтенный*) пова́жний, поче́сний; (*уважаемый*) шано́вний. **-тый** *старец* – стари́й пова́жний чолові́к, пова́жна си́ва голова́. **-тая** *старость* – пова́жна (поче́сна) ста́рість (-рости), пова́жні ста́рощі (-щів *и* -щей), пова́жний (поче́сний) вік (-ку).
Масти́ть, -ся – масти́ти, -ся, намаща́ти, -ся *и* нама́щувати, -ся, умаща́ти, -ся *и* ума́щувати, -ся.
Масти́ф – масти́ф (-фа), ірла́ндський дог (-га).
Масти́хин, *живоп.* – мастахи́н (-на). [Ма́йстер узя́в мастахи́н, шкрі́бку і сів писа́ти о́браз на́ново (Ніков.)].
Масти́чный, *см.* **Масти́ковый. -ный** *спирт* – масти́ковий спирт (-ту). **-ное** *дерево, бот.* Pistacia Lentiscus L. – масти́кове де́рево.
Масти́шка – масти́нка.
Масти́ща[е] – масти́ще, масти́сько, масти́на, мастя́ка.
Мастодо́нт, *палеонт.* – мастодо́нт (-та).
Мастурба́ция – 1) (*действие*) рукоблу́дство; 2) онані́зм (-му), (*вульг.*) малахвія́.
Мастурби́рование – рукоблу́дство.
Мастурби́ровать – рукоблу́дити, (*вульг.*) малахвію, таба́ку труси́ти.
I. Масть (*мазь*) – масть (-ти *и* -ті́), ома́ста (-ти). *Благовонные* **-ти** – паху́ч[щ]і (запашні́, запаши́сті) ма́сті. [До́бра сла́ва лу́чша над паху́щі ма́сті (Біблія)]. *Умащаться* **-тями** – умаща́тися *и* ума́щуватися (ма́стями).
II. Масть – 1) (*цвет шерсти*) масть (-ти). [Ко́ні гнідо́ї ма́сти нам не йдуть у ру́ку (Богодухівщ.). Ма́сти їй бог наділи́в тако́ї, що на все село́ не було́ тако́ї дру́гої: така́ яснополова́, аж жо́втa (Кониськ.)]. *Одной, одноцветной, ровной* **-ти** – одномáстий. *Две*

лошади одной **-ти** – два ко́ні одніє́ї (одна́кової) ма́сти; 2) (*в картах*) масть (-ти). [До вся́кої ма́сти ко́зир (Номис)]. *Бубновая, пиковая, трефовая, червовая* **масть** – дзвінко́ва, вино́ва, жиро́ва, чирво́ва масть *или просто* дзві́нка, вино́, жир (-ру), чи́рва. *Козырная* **масть** – кози́рна масть; 3) (*перен.*) масть (-ти). *В, под* **масть** – під масть. [Як держа́ти ко́ні під масть, то домови́к їх му́читиме (Звин.)]. *Подбирать под* **масть** – добира́ти до ма́сти.

Масшта́б – масшта́б (-бу); міри́ло, ро́змір (-ру). [Другоря́дні сце́ни, пи́сані в тако́му-ж масшта́бі, як і першоря́дні (Грінч.). Перево́дячи на свій мали́й ро́змір ті са́мі відно́сини, я ро́блю ви́сновок… (Ніков.)]. *План местности по* **-бу** (*в* **-бе**) *одного километра на дюйм, в дюйме* – план місце́вости, за масшта́бом (в масшта́бі) оди́н кіломе́тр (одного́ кіломе́тра) на цаль. *В уменьшённом* **-бе** – у зме́ншеному масшта́бі. *В широком* **-бе** – у широ́кому масшта́бі; на вели́ку (на широ́ку) ска́лю, на вели́кі ро́зміри. [На широ́ку ска́лю розпоча́ти просві́тну робо́ту (Єфр.). Розпоча́в фабрика́цію ново́го това́ру на вели́кі ро́зміри (Франко)].

Масшта́бный – масшта́бовий, масшта́бний, міри́льний.

I. Мат (*плетёнка*) – ма́та, ма́тка. [На две́рях ма́та, щоб не задува́ло (Проскурівщ.). Нав’яза́ли мато́к із соло́ми ві́кна від моро́зу затуля́ти (Чернігівщ.)].

II. Мат – 1) (*тусклость поверхности*) мат (-ту), ма́товість (-вости); (*налёт на плодах*) ба́рва, суга́, осу́га, (*преимущ. на незрелых*) свид (-ду), (*болезнен.*) падь (-ди). [Сливки́ сві́жі в ба́рвою (Кам’янеч.). Яка́ си́за на сли́вах суга́ (Черніг.). Виногра́д що́йно нарі́заний, ще з осу́гою (Могилівщ.). Свид бува́є на сливка́х-угі́рках; його́ ле́гко сте́рти руко́ю (Липовеч.). На а́ґрусі яка́сь падь (Звиног.)]; 2) (*состав для навед. тусклости*) мат, тьмян (-ну). *Наводить, навести* **мат** *на что* – наво́дити, наве́сти́ мат на що, матува́ти, поматува́ти, тьмянува́ти, потьмянува́ти що; 3) (*в шахм. игре*) мат. *Шах и* **мат** – шах і мат. *Сделать шах и* **мат** – зроби́ти (завда́ти) шах і мат; 4) (*перен.*: *гибель, конец*) мат, кіне́ць (-нця́), край (*р.* кра́ю), капу́т; *срв.* **Капу́т.** [Завда́ти во́рогові кра́йній мат (Франко)]. *Ему пришёл* **мат** – йому́ прийшо́в кіне́ць (край, мат). *Дело пришло к* **-ту** – спра́ві прийшо́в кіне́ць (край). *Дожить до* **ма́ту́** – зубо́жіти геть до кра́ю, дожи́ти(ся) до оста́ннього вбо́зтва; 5) *кричать благим, недаровым* **-том** – крича́ти несамови́то, кри́ком крича́ти, крича́ти що-ду́ху, репетува́ти, лементува́ти; (*грубо*) крича́ти як на живі́т, на пуп крича́ти. *Скакать лихим* **-том** – що-ду́ху, чим-ду́ж, навза́води скака́ти.

III. Мат (*матерная брань*) – мат (-ту), матю́к (-ка́) *и* матюки́ (-кі́в). *Крыть* **-том** – кри́ти ма́том (матюка́ми).

Матадо́р – 1) (*при бое быков*) матадо́р (-ра); 2) (*в карт. игре*) головни́й (ста́рший) ко́зир (-ря); 3) вели́ка персо́на, (*ирон.*) вели́ка ця́ця; *срв.* **Осо́ба** *важная.*

Мата́с – штука́р (-ря́), комедія́нт; *срв.* **Фигля́р** *и* **Скоморо́х.**

Ма́те – 1) *бот.* Ilex mate (paraguajensis Lamb.) – ма́те (*нескл.*), парагва́йський па́дуб (-ба); 2) (*парагв. чай, исп.* yerba mate) ма́те, парагва́йський чай.

Ма́теж *и* **Ма́тежи** (*пятна на лице у беременной*) – осту́да.

Ма́тежница – вагі́тна́, тягі́тна́ (-но́ї), важка́ (-ко́ї) жі́нка; *срв.* **Бере́менная** (*о женщ.*).

Ма́тежный – осту́довий, осту́дний.

Матело́т – 1) *морск.* – пе́рше судно́ (після́ фла́гманського); 2) (*пляска*) матльо́та (-ти); 3) (*кушанье*) матльо́та (-ти).

Матема́тик – матема́тик.

Матема́тика – матема́тика. *Высшая* **-ка** – ви́ща матема́тика.

Математи́чески, *нрч.* – математи́чно.

Математи́ческий – математи́чний.

Математи́чка – математи́чка.

Математи́чность – математи́чність (-ности).

Математи́чный – математи́чний.

I. Матере́ть – 1) (*становиться матерым*) матер(н)і́ти, вбива́тися в літа́, дохо́дити літ; *срв.* **Замате[о]ре́ть 1**; 2) *см.* **Маторе́ть 2.**

II. Матере́ть – роби́тися ма́тір’ю, матерні́ти.

Матереуби́йственный – матеревби́вчий, матеревбі́йний, матеревбі́йницький.

Матереуби́йство – матеревби́вство.

Матереуби́йца – 1) (*м. р.*) матеревбі́йник, матеревби́вця (-ці), матеревби́вець (-вця). [Йому́ ма́ло що не матеревбі́йникові, ка́жуть, що він святи́й (Крим.)]; 2) (*ж. р.*) матеревбі́йниця.

Материа́л – матерія́л (-ду), (з)на́діб (*р.* (з)на́добу), (з)на́дібок (-бку). [Зруба́ю три старі́ де́рева, то ви́стане матерія́лу на рік або й на два (на ложки́) (Франко). Оповіда́ння слу́жить за ілюстра́цію і за матерія́л для міркува́ння (Крим.). Ку́ля, наби́тая знадо́бом розривни́м (Л. Укр.). Що ма́ю я роби́ти? Чим? Над чим? Ні зна́ряду, ні на́добу не ма́ю (Л. Укр.). Знаді́бок зна́йдеш сам для тонко́ї пря́жі (Дніпр. Ч.)]. **-а́л** *лесной* – лісови́й матерія́л,

лісоматерія́л. **-ал** *отопительный* – па́ливо. **-а́л** *смазочный* – масти́ло. **-а́л** *строительный* – будіве́льний матерія́л. **-ал** *сырой* – сирови́й матерія́л, сировина́. **-а́лы** *для словаря украинского языка* – матерія́ли (зна́доби) до словника́ украї́нської мо́ви.

Материализа́ция – 1) (*действие*) *см.* **Материализи́рование**; 2) (*и действие и результат*) матеріялізація; (*воплощение*) втілення (-ння).

Материализи́рование – матеріялізува́ння, (*воплощение*) втілювання, *оконч.* зматеріялізува́ння, втілення.

Материализи́ровать, -ся *и* **Материализова́ть, -ся** – матеріялізува́ти, -ся, (*воплощать, -ся*) втілювати, -ся; *сов.* зматеріялізува́ти, -ся, втілити, -ся. **Материализи́рованный** *и* **Материализо́ванный** – матеріялізо́ваний, зматеріялізо́ваний, (*воплощённый*) втілений.

Материали́зм – матеріялізм (-му). *Экономический* **-ли́зм** – економічний матеріялізм.

Материали́ст – 1) матеріяліст; 2) *см.* **Москати́льщик.**

Материалисти́ческий – матеріялісти́чний.

Материали́стка – матеріялістка.

Материаловложе́ние – 1) (*действие*) матеріяловкладання; 2) (*результат*) матеріяловкла́дення, матеріяловкла́д (-ду).

Материа́льно, *нрч.* – 1) матерія́льно, (*вещественно*) речови́нно, (*телесно*) тіле́сно; 2) (*плотски*) тіле́сно; 3) (*о средствах к жизни*) матерія́льно.

Материа́льность – 1) матерія́льність, (*вещественность*) речови́нність, (*телесность*) тіле́сність; 2) (*плотскость*) пло́тськість, тіле́сність; 3) (*о средствам к жизни*) матерія́льність (-ости).

Материа́льный – 1) (*от* **Мате́рия**) матерія́льний, (*вещественный*) речови́нний, (*телесный*) тіле́сний. **-ный** *мир* – матерія́льний світ (-ту); 2) (*плотской, чувственный*) пло́тський, тіле́сний, матерія́льний. **-ный** *человек* – плотолю́бна люди́на, (*материалист*) матеріяліст; 3) (*о средствах к жизни*) матерія́льний. [Матерія́льні потре́би (Доман.)]. **-ные** *интересы* – матерія́льні інтере́си. **-ные** *дела*, **-ное** *положение* – матерія́льні спра́ви, матерія́льне стано́вище; 4) (*от* **Материа́л**) матерія́льний. **-ный** *капитал* – матерія́льний капіта́л (-лу). **-ная** *книга* – матерія́льна кни́га. **-ный** *счёт* – матерія́льний раху́нок (-нку); (*учёт*) о́блік (-ку) матерія́лів. **-ная** *часть* – матерія́льна части́на. **-ный** *двор* – склад будіве́льних матерія́лів, ліснá (-но́ї).

Материа́льщик – 1) *см.* **Москати́льщик**; 2) матерія́льник, догля́дач за[при]па́сів, скла́ду, за за[при]па́сами, за скла́дом.

Мате́рийка – мате́рійка, ткани́нка.

Матери́к – 1) (*суша*) суходіл (-долу), суходілля (-лля), су́ша. [Фінікі́йці прова́дили торг і на суходо́лі (Л. Укр.). Ти, рі́ченько, ти, би́страя, ви́кинь ко́сті на су́шу (Чуб. V)]; 2) (*континент*) суходіл, (*варв.*) контине́нт (-ту). [Вели́кі суходо́ли звемо́ частя́ми сві́ту (Герин.)]; 3) (*подпочва*) матери́к (-ка́), сталина́, (терди́й) ґрунт (-ту), (*нетронутая*) щире́ць (-рця́). Докопа́лися до материка́, либо́нь і вода́ бу́де (Сл. Гр.)]; 4) *Берег* **-ри́к** – нагі́рний, (на)го́ряний бе́рег (-рега); 5) (*стрежень реки*) стри́жень (-жня), фарва́тер (-ру) (ріки́).

Материко́вый – суході́льний. **-вый** *ледник, геол.* – суході́льний льодови́к (-ка́).

Ма́терин – ма́терин, ма́тчин, не́нин, не́ньчин (-на, -не). [Дити́на на́че не чу́є ма́териної ува́ги (Коцюб.). Тобі́ уся́ ма́тчина худо́ба доста́лась (Основа). Се́рденько не́ньчине кро́в'ю стекло́ (Вороний)].

Матери́нка, *бот.* – 1) (Origanum vulgare L.) матери́нка; 2) (Achillea Millefolium L.) деревій (-вію); 3) (Cicer Arietinum L.) нагу́т, наву́т (-у́ту).

Матери́нски, *нрч.* – по-ма́тірньому, як ма́ти.

Матери́нский – ма́тірній, (*редко, ц.-сл.* ма́терній), матери́нський, (*матерuн*) ма́терин (-на, -не). [Вона́ з ма́тірнім прихи́ллям цілува́ла й голу́била мене́ (Крим.). Матери́нські обо́в'язки (Л. Укр.). Диви́лася зако́ханими ма́териними о́чима на си́на (Грінч.)]. *Родственники с* **-кой** *стороны* – ро́дичі (кре́вні) по ма́тері, з ма́тірнього бо́ку, ма́териного колі́на. [Із ма́тірнього бо́ку є у те́бе сестра́ Окта́вія (Куліш)]. **-кое** *наследство* – матери́зна.

Матери́нство – матери́нство. [Ча́сто О́льга малюва́ла перед не́ю ща́стя матери́нства (Франко)].

Матери́ть, -ся, *см.* **Матюг[к]а́ть, -ся.**

Матери́ще, *см.* **Матери́к 1** *и* **3.**

Мате́рия – 1) (*вещество*) мате́рія, речовина́, надіб'я (-б'я). [Перемо́га ду́ха над мате́рією (Крим.)]; 2) (*предмет, суть сочинения, речи*) мате́рія, річ (*р.* ре́чи). [Взяв (він) найни́жчу мате́рію до оповіда́ння (Єфр.) Розмовля́ли про висо́кі мате́рії (Київ)]. *Сухая это* **-рия** – суха́ це мате́рія (річ); нудна́ це річ; 3) мате́рія, (*ткань*) ткани́на, тка́нка, (*красный товар*)

крам (-му), крам(н)ина́. [Крі́сла, обби́ті рябо́ю недорого́ю мате́рією (Н.-Лев.). Так краве́ць кра́є, як мате́рії вистача́є (Приказка)]. *Купить, набрать* **-рии** – купи́ти, набра́ти, (*о мн.*) покупи́ти, понабира́ти мате́рії (кра́му). *Из* (*покупной фабричной*) **-рии** – мате́р’яний, крамни́й. [Штани́ нове́нькі матер’я́ні (Тесл.)]; 4) (*гной*) гній (*р.* гно́ю), бруд (-ду), па́сока, мате́рія, *ув.* гноя́ка. [Чиря́к вели́кий, а гно́ю ма́ло (Номис)].

Материя́л, -рия́льный *и т. п., см.* **Материа́л, -риа́льный** *и т. п.*

Ма́терний, *см.* **Матери́нский.**

Ма́терник – 1) ма́тірник, матюка́(й)ло, що ла́є(ться) по ма́тері, у ма́тір; 2) *бот.* – а) (Satureja Clinopodium Car.) жа́б’яча м’я́та; б) *см.* **Мать-и-Ма́чеха**; в) (Petasites Gaertn.) кремена́.

Ма́тернин, *см.* **Ма́терин.**

Ма́терно *ругаться, см. Ругаться* **по-ма́терному** (*под* **Ма́терный**).

Ма́терность, *см.* **Матерщи́на.**

Ма́терный – ма́тірний. [Ма́тірні слова́ (Брацлавщ.)]. **-ная** *брань* – ма́тірна ла́йка; *см.* **Матерщи́на.** *Ругаться по* **-ному** – ла́яти(ся) по ма́тері, ма́тірно, ла́яти в ба́тька-(в) ма́тір (в бо́га й ма́тір, в крови́ну), клясти́ в ба́тька-в ма́тір, матіркува́ти, у ма́му поро́ти, по-моско́вському ла́ятися; *срв.* **Матюг[к]а́ть(ся)**. [Ла́є в крови́ну, в бо́га й ма́тір (Липовеч.). Кляв мужикі́в в ба́тька-в ма́тір (Коцюб.). Дава́й Су́рі у ма́му поро́ти (Рудан.)]; 2) **-ный** *лён и* **Матерня́** – високове́рхий (гінки́й) льон (-ну).

Матёроватый – до́сить здоро́вий (дебе́лий *и т. п.*); *срв.* **Матеро́й 1** *и* **2.**

Матеро́й – 1) (*большой*) матерни́й, здоро́вий, (*высокий*) висо́кий, (*дебелый*) дебе́лий, (*крепкий*) кремезни́й. **-рой** *человек* – креме́зна́ (дебе́ла) люди́на, креме́зний (дебе́лий) чолові́к, кремезня́к, моца́к (-ка́). **-ро́й** *бык, заяц* – здоро́вий (дебе́лий) буга́й (-гая́), бик (-ка́), віл (*р.* вола́), здоро́вий за́єць (*р.* за́йця). [Ва́жко ру́шили з мі́сця дебе́лі воли́ (Основа)]. **-ро́й** *улей, рой, см.* **Ма́точный 2**. **-ро́й** *дуб* – стари́й висо́кий дуб (-ба). **-ро́й** *лес* – товстолі́с (-су). **-ра́я** *утка, зоол.* Anas crecca, *см.* **Кря́ква**; 2) (*взрослый*) доро́слий, ді́йшлий, дохожа́лий, (*возмужалый*) змужні́лий. **-рые** *годы* – му́жні літа́, му́жній вік (-ку); 3) **-ра́я** *земля, см.* **Матери́к 1** *и* **3**; 4) **-ра́я** (*сщ.*) *реки, см.* **Материк 5.**

Матёрость – 1) здоро́вість, висо́кість, дебе́лість, креме́зність; 2) доро́слість, ді́йшлість, дохожа́лість; змужні́лість (-ости). *Срв.* **Матеро́й 1** *и* **2.**

Матеру́щий – здорове́нний, здорове́цький, величе́нний; височе́нний; дебеле́нний; *см.* **Матеро́й 1.**

Мате́рчатый – мате́р’яний, крамни́й.

Матерщи́на – матірщи́на, ма́тірна ла́йка, ла́йка по ма́тері, матюки́ (-кі́в), (*иносказ.*) моско́вщина. [За́місто гра́моти матірщи́ни понавча́ються (Крим.)].

Матерщи́нничать – матюкатися; *см.* **Матюг[к]а́ться.** [Матюка́вся, віртуо́зно (Сосюра)].

Мате́[ё]рый, *см.* **Матеро́й.**

Ма́терь – ма́ти *и* ма́тір (-тери, *вин. п.* ма́тір); *срв.* **Мать.** [Ма́тір богі́в – Безконе́чність (М. Калин.)]. **-терь** *божья* – ма́тір (*реже* ма́ти) бо́жа.

Мате́рьица, *см.* **Материйка.**

Матерья́л, -рья́льный, *см.* **Материа́л, -риа́льный.**

Ма́тица – 1) (*брус вдоль избы, поддерж. потолок*) сво́лок (-лока), трам (-му), *ум.* сво́лочок (-чка), трамо́к (-мка́); (*поперечная балка в хворост. или камыш. потолке*) сляж, слиж (-жа́). [Чо́рний сво́лок з ви́різаним хресто́м аж вили́скувався на со́нці (Коцюб.)]. *Сидеть под* **-цею** (*перен.*: *быть свахою*) – сва́тати ді́вчину на відда́нні; 2) (*киль*) кіль (-ля); 3) (*в солеварении*) ма́тиця, головна́ розсі́льна труба́; 4) (*в неводе*) матня́; 5) (*раковина*) ско́йка, черепа́шка, му́шля, (*жемчужная*) ма́тиця; 6) (*прорубь для ловли рыбы*) вікно́, вікни́на; *см.* **Про́рубь**; 7) (*у славян: лит.-научн. общество*) ма́тиця; 8) (*стар.*) *см.* **По́длинник**; 9) **-ца** *и белая* **-ца**, *бот.* Bryonia alba L. – пере́ступень (-пня) (чорноя́гідний), нечіпа́й-зі́лля (-лля).

Ма́тичное, *сщ.* – сволокі́вщина.

Ма́тичный – 1) сво́локо́вий, трамови́й; сля[и]жови́й. **-ный** *брус, см.* **Ма́тица 1**. **-ное** *дерево* – де́рево на сво́лок (на трам); 2) **-ная** *рассольная труба, см.* **Ма́тица 3.**

Мати́ще – мати́ще, мати́сько.

Ма́тка – 1) (*мать*) ма́тка. [У ко́го ма́тка рідне́нька, у то́го й соро́чка біле́нька (Приказка)]. *Правда* **-ка** – щи́ра пра́вда. *Сказать всю правду* **-ку** – сказа́ти щи́ру пра́вду, сказа́ти все по щи́рості; 2) (*женщина*) жі́нка, (*баба*) ба́ба, (*тётка*) ті́тка; 3) (*у животных*) ма́тка (*в ед. и соб. значении*), (*самка*) сами́ця. [Ласка́ве теля́тко дві ма́тки ссе (Номис). Ове́ць у його́ ду́же бага́то: само́ї ма́тки сот сім (Сл. Ум.)]; 4) (*у пчёл*) ма́тка, ма́тиця. [За ним повали́ло коза́цтво, як за ма́ткою бджо́ли (Куліш)]. *Лишиться* **-ки** – зматчі́ти, зма́тчитися. *Лишившийся* **-ки** (*улей, рой*) – зматчі́лий, безма́тній (ву́лик, рій, *р.* ро́ю); 5) *анат.* uterus – ма́тиця, ма́тка, ура́з (-зу), (*пров.*) дити́нник, (*у свиньи ещё*) пацят́ник (-ка) (Верхр., Жел.).

Бешенство **-ки** – німфома́нія, сказ ма́тиці. *Выпадение* **-ки** – ви́пад ма́тиці (ма́тки, ура́зу); 6) (*у растений*) ма́точка, плідни́к (-ка́); 7) (*картофелин, луковиц*) ма́тка; 8) (*минер.*: *маточная порода*) ма́точна поро́да. **-ка** *венисы* – лосняко́вий лупа́к (-ка́); 9) (*в колодце*) діти́нець (-нця); 10) (*уксусный отсед*) гніздо́ (о́цту) (Сл. Ум.); 11) (*предводитель в игре*) ма́тка; 12) (*оспа*) віспа; 13) *см.* **Ко́мпас**; 14) *см.* **Матня́**; 15) *см.* **Ма́тица 1.**

Ма́ткин – ма́тчин (-на, -не). **-на** *душка*, *бот.* Viola odorata L. – фія́лка паху́ча.

Матня́ (*в неводе*) – матня́ (-ні́).

Матова́ние – матува́ння.

Матова́ть (*в шахм. игре*) – матува́ти кого́, роби́ти мат кому́. **-ться** – матува́тися.

Матовщи́к – матува́льник (-ка).

Ма́товый – 1) ма́товий, (*тусклый*) тьмя́ний, (*непрозрачный*) непрозо́рий. [Ма́товим бли́ском ясні́ла подві́йна коро́на (Л. Укр.). Ма́тове, тро́хи смугля́ве лице́ (Н.-Лев.). Тьмя́ний блиск її́ оче́й (М. Грінч.)]; 2) **-вый** *король* (*в шахм. игре*) – замато́ваний коро́ль (-ля).

Маторе́ть – 1) *см.* **Матере́ть**; 2) (*пребывать матерым*) кремезні́ти, дебелі́ти, здорові́ти, бу́ти креме́зни́м, дебе́лим, здоро́вим; (*грубеть*) грубі́ти, (*черстветь*) черстві́ти; 3) (*коснеть в чём*) пробува́ти, трива́ти, шкару́бнути, шкару́біти в чо́му; *срв.* **Косне́ть, Закоснева́ть**; 4) (*стареть*) маторі́ти, старі́ти, ста́ритися, (*слегка*) приста́рюватися; *срв.* **Старе́ть.**

Ма́точина, *диал.* (*овраг*) – яр (*р.* я́ру), яру́га, (*диал.*) звір (*р.* звору), (*балка*) ба́лка.

Ма́точка – ма́точка; *срв.* **Ма́тка 1 - 4**. [Та нема́є тих крамаро́к, що продаю́ть ріднéсеньких маточо́к (Милорад.)].

Ма́точник – 1) *анат.* ovarium – яє́чник (-ка); 2) (*у растений*) *см.* **Ма́тка 6**; 3) (*у пчёл*) ма́точник (-ка); (*клеточка для запирания пчел. матки*) ма́точна клі́точка; 4) фо́рма; *см.* **Матри́ца**; 5) (*строит.*: *две балки вдоль стен и матицы*) трамки́ (-кі́в); 6) *бот.* – а) *см.* **Медо́вка**; б) (Cirsium heterophyllum All.) осо́т (-ту) (різноли́стий); в) (Dracocephalum moldavicum L.) ма́точник (-ка) (горо́дній).

Ма́точница – 1) *мед.* – гістерія́; 2) *бот.* Matricaria Chamomilla L. – рома́шка ліка́рська, рум'я́нка.

Ма́точный – 1) *анат.*, *мед.* – ма́тичний, матице́вий, матко́ви́й, уразо́вий. **-ные** *болезни* – ма́тичні х(в)оро́би; 2) ма́точний, матко́ви́й. **-ный** *улей* – маткови́й ву́лик. **-ный** *рой* – ма́точний, стари́й рій (*р.* ро́ю). **-ное** *дерево* – ма́точне де́рево; 3) матери́чний. **-ный** *рассол* – матери́ця; 4) *бот.* – а) **-ные** *рожки* (Claviceps purpurea Tull.) – ріжки́ (-кі́в); б) **-ная** *трава* (Purethrum Parthenium Sm.) – мару́на (горо́дня).

Матра́с – матра́ц (-ца), матера́с (-са), (*набитый сеном*) сінни́к (-ка́), (*соломой*) соло́м'яник. [Хло́пці, розташува́вшись на матра́цах, збі́лись біля мене (Васильч.). Таки́й тверди́й матера́с, аж кістки́ боля́ть од його (Поділля)].

Матра́сный – матра́цний, матера́совий.

Матра́ц, -тра́цный, *см.* **Матра́с, -тра́сный.**

Матра́цник – 1) (*работающий матрацы*) матра́цник, матера́сник; 2) (*наволока на матрац*) по́шивка, поши́ванка, мішо́к (-шка́) на матра́ц.

Матрёнка, *бот.* – а) (Thalictrum flavum L.) ру́твиця жо́втa, відха́сник (-ка); б) *см.* **Матери́нка 2.**

Матриарха́т – матріярха́т (-ту).

Матри́кул – матри́кул (-лу). *Вносить внести в* **-кул** – запи́сувати, записа́ти, впи́сувати, вписа́ти в матри́кул, (*имматрикулировать*) іматрикулюва́ти, заіматрикулюва́ти кого́.

Матрикуло́ванный – заіматрикульо́ваний.

Матри́кульный *и* **-куля́рный** – матри́кульний, матрикуля́рний.

Матримониа́льный – матримонія́льний, шлю́бний.

Матри́ца – ма́триця.

Матри́цовый *и* **Матри́чный** – матрице́вий, ма́тричний.

Матро́на – матро́на.

Матро́с – матро́с (-са).

Матросёнок – матросеня́ (-ня́ти); (*юнга*) ю́нга.

Матро́сик – матро́сик (-ка).

Матро́ска – 1) (*жена матроса*) матро́сиха, матро́сова жі́нка; 2) (*одежда*) матро́ска.

Матросня́ – матросня́ (-ні́).

Матро́сский – матро́ський. **-ский** *костюм* – матро́ське вбра́ння. [Вона́ показа́ла на своє́ бати́стове матро́ське вбра́ння (Л. Укр.)].

Ма́тушка – 1) ма́тінка, мату́ся, мату́ня, не́нька, *ум.-ласк.* ма́тіночка, ма́тінонька, мату́сечка, мату́сенька, мату́нька, ма́тонька, ма́точка, не́нечка. [Лю́ба ма́тінка (Л. Укр.). Сирі́тка без

матýсі (Франко). Матýня йде (Гнід.)]. **-ки**! – мáтінко (моя́)! нéнечко (моя́)! ой, лéле! [Мáтінко моя́! та чи вас я бáчу?! (Крим.). Нéнечко моя́! що то булá за пи́ка! (Крим.). Ой, нéнечко, як-же я злякáлась! (Київщ.)]; 2) (*вежливое обращение*) панімáтка, (*голубушка*) матýся, (*народн.*: *тётушка*) тíтка, (*фамил.*) паньмáтка; *ум.-ласк.* панімáточка, пані[ь]матýся, тíточка. [Раз мені покáжете, панімáтко, а дрýгий і самá знáтиму (Рудч.). Купýйте, матýсю, це-ж дýже дéшево! (Борзенщ.). Сідáйте, тíтко, на вóза, підвезý до сáмого міста (Брацлавщ.). Молоді кричáть Явдóсі: «Анý, паньмáтко! вибирáй місце на щасли́ву продáжу» (Квітка)]; 3) (*жена священника, монахиня*) панімáтка, мáтушка, (*зап. и гал.*) ї́мосць (-сци), добродíйка, *ум.-ласк.* панімáточка, паніматýся, паніматýня, мáтушечка. [Старосвíтські батюшки́ та матушки́ (Н.-Лев.). А що ви, ї́мосць, си́на привезли́? (Свидн.)].

Мáтушкин – 1) мáтінчин, матýсин, матýнин, нéньчин (-на, -не). **-кин** *сынок* – матýсин синóк, (*насм.*) мамíй (-мія́), мáмсик; *см.* **Мáменькин** *сынок.* [Нам таки́х мамі́їв не трéба (Куліш)]; 2) панімáтчин (*фам.* паньмáтчин) тíтчин, паньматýсин (-на, -не); 3) панімáтчин, мáтушчин (-на, -не), (*зап., гал.*) їмóсців (-цева, -цеве), добродíйчин (-на, -не); *срв.* **Мáтушка 1 - 3.**

Матч – матч (-чу).

Мáтывать, *см.* **Мотáть.**

Мать – 1) мáти *и* (*реже*) мáтір (-тери, *вин. п.* мáтір, *им. мн.* мáтері), мáтірка (*очень употреб. во мн.* матірки́), мáтка, (*ласк.*: *родная*) нéня (-ні), нéнька, (*не только мама*) мáма (*мн.* мами́, -мів, -мáм). [Проваджáла си́на мáти (Шевч.). Мáти вже вмéрла, а дочкá, як і мáтір, хóдить тепéр по нáймах (Грінч.). Хай живé ось тут з синáми, що поги́бли передчáсно, всироти́ли матірóк (Франко). Яки́й тепéр світ настáв, що син мáтки не пізнáв (Пісня). Нéня прити́сла до грýдей дити́ну (Кониськ.). Та накажíть моїй нéньці, що я умрý хýтко (Пісня). Чогó та скри́пка так голоси́ть, мов сто мамíв ридáє за синáми? (Франко)]. *Родная* **мать** – рíдна (*редко* пити́ма) мáти (мáтір *и т. п.*), нéня, нéнька. [Тíльки в світі прáвди, що рíдная мáти (Пісня). Де-ж такі́ хто чувáв, щоб дити́на так незвичáйно з пити́мою своє́ю мáтінкою повóдилась? (М. Вовч.)]. *Не родная* **мать** – не рíдна мáти; *срв.* **Мáчеха.** *Богоданная* **мать** – богодáна мáти, свáха, (*для зятя*) тéща, (*для невестки*) свекрýха. *Крёстная, крестовая* **мать** – хрищéна мáти, (*зап.*) нанáшка, (*ласк.*) нанáся. *Молочная* **мать** – мáмка. *Названная, приёмная* **мать** – нáзвана мáти. *Посажённая* **мать** – весíльна, вінчáльна, посáдна, посаджéна, головáта, стóльна, прóхана мáти. *Быть посажённою* **матерью** – матерювáти, бýти за весíльну *и т. п.* мáтір, бýти за мáтір у кóго. **Мать** *сыра земля* – сирá земля́, земля́-мáти. [Розступи́ся, сирá зéмле! (Пісня)]. *Кузькина* **мать,** *см.* **Кýзькина. Мать** *родная, родимая*! – мáтінко моя́ (рíднéсенька)! нéнько (моя́)! нéнечко (моя́)! *срв.* **Мáтушки**! (под **Мáтушка 1**). *Быть вместо* **-ри** *кому* – бýти за мáтір комý. *Не имеющий, лишённый* **-ри** – безмáтірній; 2) *см.* **Мáтушка 2**; 3) (*перен.*) – а) (*благодетельница*) мáти, мáтінка, нéнька; б) (*родоначальница*) мáти. [Ки́їв – мáти міст рýських]; 4) (*о монахине*) панімáтка. **Мать** *игуменья* – панімáтка ігýменя (гумéнія), мáтушка (Сл. Гр.). *Честная* **мать** (*почтит. обращение*) – мáтінка-добродíйка. **Мать** *честная*! (*восклиц. удивления*) – мáти бóжа! (*полон.*: *зап.*) мáтко бóска! *срв.* **Мáтушки**! (под **Мáтушка 1**). [Мáтко бóска (ченстохóвська)! що це ти наробúла?! (Брацлавщ.)].

Мáть-и-Мáче[и]ха, *бот.* Tussilago Farfara L. – підбíл (-лу), мáчушник, рáнник (-ку), царзíлля (-лля).

Матю́г[к] – матю́к (-кá).

Матюг[к]áть, матюкнýть – матюкáти, матюкнýти, матірковáти когó. [Тут кляли́ й матірковáли у все, в що хóчете (Коцюб.)]. **-ться** – матюкáтися, матюкнýтися, матюки́ (матюкá) гнýти (загинáти), матюкá загнýти, москалíв гони́ти, по-москóвському лáятися, ви́лаятися; *срв. Ругаться по*-**мáтерному** (*под* **Мáтерный**). [А він як почáв матюкá загинáти, аж сóромно слýхати (Сл. Ум.)].

Мáуерлат, *архит.* – мурлáта.

Мáузер – мáвзер (-ра).

Маýн, *бот.* Valeriana officinalis L. – овер’я́н (-ну) (лíкарський), чóртове (бíсове, адáмове) ребрó, стоя́н, мар’я́н (-нý).

Маýница, *бот.* Valerianella Moench. – млáскавець (-вця).

Маýнный, Маýновый – овер’я́новий. **-ный** *запах* – овер’я́новий пах (дух). **-вый** *корень* – овер’я́новий кóрінь (-реня), -ве корíння (-ння). **-вые**, *бот.* Valerianaceae – овер’янувáті (-тих).

Мах – 1) *см.* **Махáние**; 2) *межд.* – мах! [Бíлою хусти́нкою тíльки мах-мах! (Мова). Мах додóму! (Л. Укр.)]; 3) (*взмах*) мах, зáмах, пóмах, змах (-ху); (*кивок*) кив (-ву). [Незрýчний мах рукóю (Н.-Лев.)]. **Мáхом**, *нрч., см. отдельно. Одним* **-хом** – одни́м мáхом, з одногó

ма́ху, з ма́ху, за оди́н мах, за одни́м ма́хом (за́махом). [Одни́м ма́хом (з одного́ ма́ху) усі́х розігна́в (Київ)]. *Сделать что на* **мах** – зроби́ти що на гала́й-бала́й. *Скакать во весь* **мах** – скака́ти що-ду́ху, чим-ду́ж; 4) (*промах*) мах. *Давать, дать* **-ху, -ха, машка́** – дава́ти, да́ти ма́ху, обмахну́тися; *срв.* **Прома́хиваться**; 5) *стоять на* **-ху**, *по* **-ху** – стоя́ти на ва́рті, вартува́ти, чатува́ти; 6) (*крыло ветр. мельницы, веялки и т. п.*) крило́ (вітряка́, віялки). *Пустить мельницу во весь* **мах**, *впол***маха** – пусти́ти вітряка́ на все крило́, на півкрила́; 7) (*бревно в вале ветр. мельницы*) ма́ха (-хи).

Маха́вка – 1) (*сигнал*) ма́хавка, маха́лка, маха́льце; (*пугало*) маня́к (-ка), опу́дало, ляка́(й)ло, ляка́чка; 2) (*флюгер*) флю́гер (-ра), пого́дник, півник.

Махайро́дус, *палеонт.* – махайро́дус (-са).

Маха́ла, *см.* **Маха́льный 2.**

Маха́лка – 1) *см.* **Маха́вка 1** *и* **2**; 2) (*у камыша и т. п.*) куни́ця; 3) (*пера*) пелю́стка (пера́).

Маха́ло – 1) маха́ло; *срв.* **Маха́вка**; 2) (*опахало*) віяло, вахля́р (-ра); (*от мух*) маха́ло, обма́хало.

Маха́льный – 1) *прлг.* – маха́льний; 2) *сщ.* (*военн.*) – маха́льний (-ного), чатови́й (-во́го).

Маха́льце – 1) маха́льце; *срв.* **Маха́вка**; 2) *см.* **Опаха́льце.**

Маха́льчатый – кунича́ний.

Маха́льщик, -щица – маха́льник, -ниця.

Маха́н, Махани́на – маха́н (-ну); *специальнее*: (*баранина*) маха́н, бара́нина, овеча́тина; (*конина*) кони́на, коня́тина, кобиля́тина. [Доби́ли вола́, навари́ли кулішу́ з махано́м (Драг.)].

Маха́ние – 1) маха́ння, ма́яння, вихáння; колиха́ння, колива́ння, хита́ння; вима́хування; кива́ння, мота́ння, мотля́ння; гли́бання; ме́лькання; майдала́ння, мантиля́ння; *срв.* **Маха́ть 1 - 2**; 2) ката́ння, шква́рення, шпа́рення, чеса́ння, чухра́ння; *срв.* **Маха́ть 3.**

Маха́ний – махано́вий.

Маха́нник, -ница – маха́нник, -ниця.

Махао́н, *энтом.* Papilio Machaon L. – махао́н (-на), ві́дьма.

Маха́тельный – маха́льний.

Маха́ть, ма́хивать, махну́ть – 1) *чем* – маха́ти (-ха́ю, -ха́єш, -ха́є *и* ма́шеш, ма́ше), махну́ти, ма́яти, майну́ти, виха́ти, вихну́ти, (*колыхать*) колиха́ти, колихну́ти, війну́ти, (*колебать*) колива́ти, коливну́ти, хита́ти, хитну́ти чим. [Ішо́в до клу́ні, ти́хо маха́ючи батого́м (Н.-Лев.). Хо́дить ляшо́к по база́ру, ша́белькою ма́є (Пісня). Ви́йшов Хо на га́ляву, спе́рся на косту́р, майну́в до́вгою бородо́ю (Коцюб.). Не виха́й-бо ду́же ві́ником, бо ку́рява встає́ (Метл.). Сиди́ть дід над водо́ю, колива́є бородо́ю (Загадка)]. *Сильно* **-ха́ть, -ну́ть** – вима́хувати, махону́ти. **-ха́ть, -ну́ть** *головою* – хита́ти, хитну́ти, кива́ти, кивну́ти, (*мотать*) мота́ти, мотну́ти, мотля́ти голово́ю. [Кива́ючи рясно́ю голово́ю, зеле́ний ліс до со́нця засміявсь (Грінч.)]. **-ха́ть** *крыльями* – маха́ти, ма́яти, (*тяжело*) гли́бати кри́лами. [Лети́ть орéл через мо́ре, кри́лечками ма́ше (Метл.). Солове́йко лети́ть, кри́льцями ма́є (Грінч. III)]. *Ветряная мельница* **-шет** *крыльями* – вітря́к вима́хує (пома́хує, ма́є) кри́лами. **-ха́ть, -ну́ть** *платком* – маха́ти, махну́ти, майну́ти, війну́ти ху́сткою. **-ха́ть** *хвостом* – маха́ти хвосто́м, (*быстро*: *о собаке, свинье*) моло́ти (мелю́, -леш), ме́лькати хвосто́м. [Каба́н закопа́вся в зе́млю да й хво́стиком ме́ле (Рудч.). Соба́ка ме́лькає хвосто́м (Н.-Лев.)]. **-хать** (*размахивать*) *рукою, руками* – маха́ти, (*мотать*) мота́ти руко́ю, рука́ми. [Руко́ю (на моли́тві) маха́єш, а ду́мкою скрізь літа́єш (Номис). На де́яких маши́нах дово́диться ті́льки до о́дуру мота́ти руко́ю (Азб. Ком.)]. **-ха́ть** *руками на кого* – маха́ти рука́ми на ко́го. **-ну́ть** *рукою на кого, на что* (*перен.*) – махну́ти руко́ю на ко́го, на що; (*забросить дело*) занедба́ти що. **-ну́ть** *на всё рукою* – занедба́ти все, пусти́тися бе́рега; 2) *кому, кого* – маха́ти, махну́ти (руко́ю) кому́ *или* на ко́го; (*кивать*) кива́ти, (с)кивну́ти на ко́го *и* кому́; (*звать*) кли́кати, кли́кнути *и* покли́кати кого́. [Пи́сар махну́в деся́тникам (М. Вовч.). Грицько́ маха́в на його руко́ю: сюди́, мов, сюди́ мерщі́й! (Мирний). Кивну́в на джу́ру, і джу́ра сів коло його (Куліш)]; 3) **-ха́ть** (*делать во всю, катать*) – ката́ти, шква́рити, шпа́рити, смали́ти, чеса́ти, чухра́ти. [Ото́-ж пи́ше! Так і шква́рить – а́ркуш за а́ркушем (Київ)]; 4) **-ну́ть** *куда* – махну́ти, махону́ти, майну́ти, (*пров.*) махорну́ти, гайну́ти, дмух(о)ну́ти, драп(о)ну́ти, пові́ятися, почухра́ти, югну́ти, джукну́ти, чкурну́ти, шаркону́ти, черкну́ти куди́, до ко́го, до чо́го. [Махну́в на сінова́льню (Крим.). За́втра в деся́тій годи́ні ся́демо на трамва́й та й махоне́мо (Н.-Лев.). Стара́ майну́ла куди́сь до дочки́ (М. Левиц.). Ой, гайну́ я до дівча́т та й на вечерни́ці (Пісня). Дмухні́м до не́ї! (Котл.). Драпну́в за грани́цю (Рудан.). Як це почу́в, за́раз пові́явсь до ши́нку (Звин.). Куди́ о́чі почухра́в (Котл.). Югне́м коси́ти! (Сл. Гр.). Джукну́ аж на ба́лку (Яворн.). А чи не шаркону́ти оце́ мені́ до ньо́го? (Яворн.). За́ море черкну́в (Біл.-Нос.)]. **-ться** – 1) ма́ятися, майну́тися, (*колыхаться*)

колиха́тися, колихну́тися, (*колебаться*) колива́тися, коливну́тися, хита́тися, хитну́тися; 2) *безл.* – маха́тися.

Махди́ст – магди́ст (-та).

Махи́на – 1) *см.* **Маши́на**; 2) грома́ддя (-ддя), махи́ня, (*о здании, постройке ещё*) озі́я; *срв.* **Грома́да.** [Це́рква чимала́ махи́ня (Свидн.). Така́ озі́я (пала́ц) стої́ть серед села́ (Мирн.). Там у їх міст зро́блений – озі́я! (Міюс. окр.)]; 3) (*множество*) бе́зліч, си́ла, вели́ка си́ла, си́ла-силе́нна.

Махина́ция – махіна́ція.

Махи́нина, *см.* **Махи́на 2.**

Махи́нища[е] – махини́ще, махини́сько, (*о здании, постройке ещё*) озії́ще, озія́ка. [Оце́ озії́ще! Ста́неш в одні́м кінці́, то дру́гого й не ви́дко (Кобеляч.)].

Махла́й, Махла́н – 1) *см.* **Малаха́й**; 2) *см.* **О́лух.**

Махлева́ть – махлюва́ти, махля́рити, шахрува́ти, шахраюва́ти.

Махно́вец – махно́вець (-вця).

Махну́ть, *см.* **Маха́ть.**

Махова́тый, *см.* **Опроме́тчивый.**

Махови́к – махови́к (-ка́), махове́ (розгі́нне) ко́лесо (ко́ло), розго́нич; *срв.* **Колесо́** *маховое.*

Махови́стый – розмашни́й, замашни́й.

Махово́й – махови́й. **-во́е** *колесо, см.* **Махови́к.** **-во́й** *парень* – зло́дій (-дія), злодю́га, злодія́ка. **-во́е** *перо* – махове́ перо́, плав (-ву), *ум.* плаво́к (-вка́), плаво́чок (чка). **-ва́я** *сажень* – махови́й са́жень (-жня), (*татар.*) кула́ч (-ча́).

Ма́хом, *нрч.* – ма́хом, живи́м ма́хом, вмах, ду́хом, ми́ттю, вмить.

Ма́хонький – мане́сенький, мале́сенький, мале́сечкий, ма́сенький, маню́ній, маню́сенький, манюсю́сенький, манюсю́сечкий, мацюпу́ній, мацю́[ьо́]пенький, мацюпу́сенький.

Махо́ня (*горшочек*) – махі́тка, горня́ (-ня́ти), горня́тко, горща́ (-ща́ти), горща́тко, го́рщичок, горще́чок (-чка).

Махо́рка – 1) *бот.* Nicotiana rustica L. – тютю́н (-ну́) про́стий, баку́н (-на́ *и* -ну́); 2) (*корешковый табак*) махо́рка, (*народн.*) мархо́тка, (*очень мелкой крошки*) ру́банка; (*крепкий сорт*) баку́н (-ну́). [Позаку́рювали махо́ркою, хо́дять, ку́рять (Тесл.)]; 3) *бот.* Lythrum Salicaria L. – плаку́н-трава́.

Махо́рковый, -хо́рочный, -хо́рский *и* **-хо́рточный** – махо́ркови́й, мархо́тко́вий. [Махорко́вий (мархотко́вий) папі́р (Київщ.)].

Махо́рочка – махо́рочка, мархо́точка. [Ой, кури́в я мархо́точку, а тепе́р ле́гкий таба́к (Грінч. III)].

Махо́тка – 1) *см.* **Малю́тка**; 2) *см.* **Махо́ня.**

Ма́хотный, Махо́точный, *см.* **Ма́хонький.**

Махра́ – махра́, мархо́тка.

Махро́вость (*цветка*) – по́вніcть, повноквíтість, повноцві́тність, ря́сніcть, рясноцві́тність (-ости).

Махро́вый – 1) (*бахромчатый*) торочкува́тий, бахрімча́тий, пацьо́рчастий, з торочка́ми, з бахромо́ю, з пацьо́рками; 2) (*о цветке*) по́вний, повноквíтий, повноцві́тний, рясни́й, рясноцві́тний. [По́вний мак (Сл. Ум.). По́вні гвозди́ки (Богодухівщ.). Здава́лася яко́юсь рясноцві́тною ні́жною весня́ною кві́ткою (Грінч.)]. **-вый** *дурак* – три́чі ду́рень, несосвіте́нний ду́рень (-рня); *см.* **Дура́к** *набитый.* **-вая** *реакция* – по́вна (чо́рна) реа́кція.

Махря́тник, *см.* **Коробе́йник 2.**

Махря́тничать – щетинникува́ти, промишля́ти розносни́м то́ргом.

Маху́нка, Маху́нкова *ягода, бот.* Physalis Alkekengi L. – мохýнка, мо[і]хýрка, жиді́вська ви́шня, жиді́вські гру́ші (*р.* груш), бабошта́н (-ну), фіза́ль (-ли).

Ма́ца́ (*у евреев*) – маца́ (-ци́), маця́ (-ці́).

Мацера́ция – мацерува́ння, мацера́ція.

Мацери́рование – мацерува́ння, вимо́чування.

Мацери́ровать, -ся – мацерува́ти, -ся, вимо́чувати, -ся, *сов.* змацерува́ти, -ся, ви́мочити, -ся; бу́ти (з)мацеро́ваним, ви́моченим. **Мацери́рованный** – (з)мацеро́ваний, ви́мочений.

Ма́чеха – 1) ма́чуха. [Ма́чуха – не ма́ти (Номис)]); 2) лихома́нка, пропа́сниця; *срв.* **Лихора́дка**; 2) *см.* **Ма́ть-и-ма́чеха.**

Ма́чехин – ма́чушнн (-на, не).

Ма́чешич, *стар.* – мачуше́нко.

Ма́чивать, *см.* **Мочи́ть.**

Мачи́нка, Мачи́ночка – мачи́нка, мачи́ночка, мача́ (-ча́ти), мача́тко.

Ма́чиха, -чихин, *см.* **Ма́чеха, -чехин.**

Ма́чник – пиріѓ (-рогá) з мáком, мáковий пиріѓ.
Мачо́к – 1) (*ум. от* **Мак**) мачóк (-чкý); 2) *бот.* Papaver Rhoeas L. – мак (-на *и* -ку) -самосíйка, пáдаличний мак, мачóк (-чкá), зіркáч (-чá *и* -чý).
Ма́чта – 1) щóгла, *ум.* щоглúця. [Висóкі щóгли на кораблях (Н.-Лев.). Пáрус, як птах, на щоглúцю звúвся (Дніпр. Ч.)]. *Бизань-, грот-, фок* **-та** – бізáнь-щóгла, ґрóт-щóгла, фóк-щóгла. [Пáм'ятні нам з дитúнства і мúлі нáшому сéрцю фóк-ґрóт-бізáнь-щóгли (Кінець Неволі)]. *Ставить, поставить* **-ту** – стáвити, постáвити, звóдити, звéсти щóглу; 2) (*шест, столб*) щóгла. [Звóдили щóгли по висóких могúлах (ЗОЮР. I)]. **-та** *семафорная* – семафóрна щóгла.
Мачтова́ние – щоглувáння.
Мачтова́ть – щоглувáти що. **Мачто́ванный** – щоглóваний.
Мачтови́к – 1) щоглове́ дéрево, дéрево на щóгли; 2) *см.* **Мачто́вник.**
Мачто́вник – щогловúй ліс (-су).
Мачтово́й, *см.* **Мачто́вый.**
Мачтовщи́к – щогляр (-рá).
Ма́что́вый – 1) щогловúй. **-вый** *лес, см.* **Лес 2**. **-вая** *мастерская* – щоглярня, щогловá майстéрня; 2) (*имеющий мачты*) щоглúстий. [З щоглúстими кораблями палáє Скутáра (Шевч.)].
Мачтопод'ёмный – щоглозвíдний. **-ный** *кран* – щоглозвíд (-вóда).
Маше́, *см.* **Папьемаше́.**
Маше́рочка – машéрочка, лю́бонька, сéрденько; *см.* **Голу́бушка 2.**
Маши́на – 1) машúна. **-на** *ветровая, водяная, конная, паровая, ручная* – машúна вітровá (вітрянá), водянá, кíнна, паровá, ручнá. **-на** *адская* – пекéльна (вибухóва) машúна. **-на** *динамо-электрическая, динамо* **-на** – динáмо-машúна, динáмо-електрúчна машúна, динáмо (*неполносклон.; твор.* -мом). **-на** *жатвенная* – жáтна машúна, жáтка, саможáтка, жáчка, жниварка, (*пров.*) жáлка, жéнничка, (*шутл.*) чубогрíйка, лобогрíйка. **-на** *жнее-сноповязальная* – снопов'язка. **-на** *землечерпательная* – землечерпáльна машúна, землечерпáлка, землечéрпниця. **-на** *камнедробильная* – каменодробáрка. **-на** *молотильная, см.* **Молоти́лка. -на** *моечная* (*промывная*)*, мяльная* – машúна мúйна (мúйниця), м'яльна (м'ялка). **-на** *низкого давления* – машúна низькóго тúску. **-на** *пишущая* – друкáрська машúнка, самопúска, скоропúска. **-на** *под'ёмная, пожарная* – машúна підіймáльна, (*для установки в вертикальном положении*) зводовá, пожéжна. **-на** *простого действия* – машúна прóстого чúну, прóста машúна. **-на** *ротационная* – ротацíйна машúна. **-на** *сенокосильная* – косáрка, самокóска. **-на** *скоропечатная, сортировальная* – машúна скóра друкáрська, сортувáльна (сортувáлка). **-на** *для стирки* (*прачешная*) – прáльна машúна. **-на** *счётная* – рахувáльна машúна. **-на** *швейная* – кравéцька (швáльна) машúна. [Не булó в мéне сúли повернýти кóлесо кравéцької машúни (Кониськ.)]. *Приводить, привести* **-ну** *в действие, пускать, пустить* **-ну** *в ход* – пускáти, пустúти машúну (в рух), запускáти, запустúти машúну, стáвити, постáвити машúну на робóту. *Разбирать, разобрать* **-ну** – розбирáти, розібрáти, розкладáти, роз(і)клáсти машúну. *Собирать, собрать* **-ну** – складáти, склáсти машúну; 2) (*в просторечии*: *о локомотиве, поезде, велосипеде и т. п.*) машúна.
Машина́льно, *нрч.* – машинáльно, механíчно, автоматúчно, (*безотчётно*) несвідóмо, без тями. [Машинáльно заходúвся ї́сти виногрáд (Крим.). Почáв механíчно колотúти лóжечкою чай (Н.-Лев.). Чáсом хлóпці вдавáлися до францýзької мóви несвідóмо, з нáвички (Крим.)].
Машина́льность – машинáльність, механíчність, автоматúчність (-ности).
Машина́льный – машинáльний, механíчний, автоматúчний. **-ное** *движение, действие* – машинáльний (механíчний, автоматúчний) рух (-ху), -на дія.
Машиниза́ция – 1) *см.* **Машинизи́рование**; 2) машинізáція.
Машинизи́рование – машинізувáння (-ння).
Машинизи́ровать, -ся – машинізувáти, -ся, *сов.* змашинізувáти, -ся; бýти (з)машинізóваним. **Машинизи́рованный** – машинізóваний, змашинізóваний.
Машини́ст – машиніст (-та), (*народн.*) машинúстий (-того), машúнник, (*механик*) механік. [Машиніст зупинúв пóїзд (Київщ.). Машинúсті, мастúльники і лúмарі (Тур. Охор. роб.). Отó єсть машúни – бíгають, то ті машúнники, що на їх (Манж.)].
Машини́стка – 1) машиністка; 2) (*работающая на пишущей машине*) друкáрка, друкáрниця.
Маши́нка – машúнка.
Маши́нная, *сщ.* – машинáрня.

Маши́нный – 1) (*относ. к машинам*) маши́нний, маши́но́вий; (*о частях машины, машинки ещё*) до маши́ни, до маши́нки. [Топільник з машино́вого ві́дділу (Тур. Охор. роб.). В машино́вій пра́ці з багатьма́ робітника́ми оди́н ро́бить ті́льки одну́ пра́цю (Екон. Наука)]. **-ный** *зал* – машина́рня. **-ное** *колесо* – ко́лесо до маши́ни. **-ное** *масло, см.* **Ма́сло 3**. **-ный** *мастер, см.* **Меха́ник**; 2) (*изготовл. при помощи машин*) маши́но́вий. **-ная** *работа* – маши́но́ва робо́та, маши́но́вий ви́роб (-бу). **-ное** *производство* – маши́но́ве виробни́цтво, маши́но́ва проду́кція. [Коли́ розви́нулась машино́ва проду́кція (Доман.)]. *Изделия* **-ного** *производства* – маши́но́ві ви́роби. **-ная** *индустрия* – маши́но́ва інду́стрі́я, маши́нництво. [Ро́звиток маши́нництва (Екон. Наука)].

Машинове́дение – машинозна́вство.

Машиноиспо́льзование – машиновикористо́вування, *оконч.* машинови́користання.

Машиноснабже́ние – машинопостача́ння (-ння).

Машинострое́ние – машинобудівни́цтво.

Машинострои́тель – машинобудівни́чий (-чого), машинобудівни́к (-ка́).

Машинострои́тельный – машинобудівни́й, машинобудіве́льний. **-ный** *завод* – машинобудіве́льня.

Маши́стый, *см.* **Махови́стый.**

Машки́, *бот.* Aichemilla vulgaris L. – при́воротень (-тню) (звича́йний).

Машо́к – машо́к (-шка́). *Дать* **-шка́**, *см.* **Мах 4.**

Машта́б, -бный, *см.* **Масшта́б, -бный.**

Машта́к, -тачо́к – 1) (*лошадь*) муц (-ца), му́цик, ку́цик; 2) (*о человеке*) *см.* **Коро́тышка 1.**

Ма́щивать, *см.* **Мости́ть.**

Маэ́стро – мае́стро (-ра).

Мая́к – 1) (*сигнал, условный знак*) га́сло, знак (-ку́); 2) (*морской*) мая́к (-ка́), морська́ ліхта́рня. [Мая́к, що осві́чував йому́ його́ трудови́й шлях (Єфр.). Над кру́чею стої́ть висо́ка ба́шта морсько́ї ліхта́рні (Н.-Лев.)]. *Плавучий* **-як** – пливу́чий (плавни́й) мая́к; 3) *см.* **Поплаво́к 2**; 4) (*при работах землемерных и т. п. как примета*) ти́чка, віха́, маня́к (-ка́). [Маня́к є шля́хом, то потра́плю (Канівщ.)]; 5) (*штукатурный*) сторожо́к (-жка́); 6) (*сторожевая башня*) дозі́рна́ ба́шта (ве́жа), варті́вня; 7) (*старое дерево среди молодого леса*) мая́к. [Воро́ни сі́ли на маяку́, що на горі́ посеред лі́су (Шевч.)].

Ма́яльница – лихома́нка, пропа́сниця; *срв.* **Лихора́дка.**

Ма́яние – 1) (*действие*) му́чення; морі́ння, змо́рювання; висна́жування *и* виснажа́ння, знеси́лювання; вто́млювання, сто́млювання; *срв.* **Ма́ять 1**; 2) (*прозябание*) животі́ння, ни́діння, скні́ння; поневіря́ння; (*от тоски*) нудьгува́ння; нудьга́; 3) (*мука*) му́ка.

Мая[е]та́ – 1) *см.* **Ма́яние 2** *и* **3**. *Сердце в* **-те́** – се́рце в нудьзі́. 2) (*хлопотливый труд*) важка́, моро́члива, клопітна́ пра́ця; (*колотьба*) бідува́ння, злиднюва́ння.

Ма́ятник – ма́ятник, (*редко*) мая́ч (-ча́), махови́к (-ка́), вага́ло, вага́льце, (*полон.*: *зап.*) вага́дло. [Ра́птом луна́є гучни́й уда́р ма́ятника од метроно́ма, що вибива́є секу́нди (Короленко). Я не гада́в, щоб люди́ні мо́жна було́ бу́ти отаки́м маяче́м з годи́нника (Кониськ.). Годи́нник із вага́длом (Павлик)].

Ма́ятниковый – ма́ятнико́вий, маяче́вий, вага́ловий.

Ма́ятница – тягаре́ць (-рця́), важо́к, тяжо́к (-жка́) (на ма́ятнику).

Ма́ятничий, *см.* **Ма́ятниковый.**

Ма́ятно, *нрч.* – тя́жко, ва́жко; вто́мно; кло́пітно.

Ма́ятность – тя́жкість, ва́жкість; вто́мність; кло́пітність (-ости).

Ма́ятный – 1) (*тяжкий*) тяжки́й, важки́й; (*утомительный*) вто́мний; (*полный забот*) клопітни́й; 2) (*жаркий*) гаря́чий, жарки́й, (*душный*) душни́й, парни́й, парки́й.

Ма́ять, ма́ивать – 1) *кого* – (*мучить*) му́чити; (*морить*) мори́ти, змо́рювати; (*изнурять*) висна́жувати *и* виснажа́ти, знеси́лювати; (*утомлять*) вто́млювати, (*томить*) томи́ти, сто́млювати кого́; 2) (*делать неохотно*) роби́ти як не свої́ми (рука́ми), роби́ти аби́ роби́лося, му́чити що. [Вже два ти́жні му́чу соро́чку (Звин.)]; 3) **-ять** *жизнь* – животі́ти, поневіря́тися; *срв.* **Ма́яться 1** *и* **2**; 4) *безл.* **-ет** – ду́шно, па́рно, па́рко, па́рить, ва́рить.

Ма́яться – 1) (*мучиться*) му́читися, (*редко*) маячі́ти, (*томиться*) томи́тися, нуди́тися, сві́том нуди́ти; (*изнемогать*) знемага́ти. *С немилым жить, только* **-ться** – з (за) не́любом жи́ти, ті́льки му́читися (нуди́тися); *срв.* **Прома́яться**; 2) (*прозябать, жить в тяжёлых матер. условиях*) животі́ти, ни́діти, скні́ти, бідува́ти, злиднюва́ти. [По́біч живу́ть лю́ди, брати́ її́, і ни́діють у те́мряві та зли́днях (Коцюб.). І хлі́ба у нас не було́, на самі́й карто́плі скні́ли (Дубенщ.)]; 3) (*в пляске*) пово́лі крути́тися.

Мая́чение – 1) мая́чення, маня́чення; боввані́ння, мрі́ння, майорі́ння; лелі́ння, брині́ння; ма́яння; 2) подава́ння знаку́ (*сигнала*: *гасла*), пока́зування руко́ю, голово́ю, очи́ма,

маха́ння (руко́ю, ша́пкою); 3) тиня́ння, ве́штання; 4) бідува́ння, калата́ння. *Срв.* **Мая́чить 1 - 4.**

Мая́чить, промая́чить – 1) (*видняться вдали*) маячі́ти, промаячі́ти, маня́чити, проманя́чити, (*неясно, в темноте, в тумане*) бовва́ні́ти (-ні́ю, -ні́єш *и* -ню́, -ни́ш), пробовва́ні́ти, бовваня́чити, пробовваня́чити, (*реять*) мрі́ти(ся), майорі́ти, промайорі́ти, (*струясь, переливаясь, сверкая*) леліі́ти, пролелі́ти, брині́ти, пробрині́ти; (*мелькать*) ма́яти, майну́ти; (*торчать*) стовби́чити. [Внизу́ одкрива́лися чудо́ві доли́ни, а за ни́ми маячі́ли вкри́ті лі́сом го́ри (Крим.). Дале́ко над Ро́ссю маня́чив яки́йсь мага́зин з черво́ної це́гли (Н.-Лев.). На не́бі чи́стому ген хма́ра бовваніє (Греб.). Дивлю́сь – щось бовваня́чить під село́м (Сл. Гр.). А під лі́сом, край доро́ги либо́нь курі́нь мріє (Шевч.)]; 2) *чем* (*подавать знак*) – (по)дава́ти, (по)да́ти знак (*сигнал*: га́сло), пока́зувати, показа́ти руко́ю, голово́ю, очи́ма, (*рукой, шапкой и т. п.*) маха́ти, махну́ти (руко́ю, ша́пкою *и т. п.*); 3) **-чить** *по свету* – тиня́тися, поневіря́тися по сві́ту (по світа́х); 4) бідува́ти, перебідува́ти, перемага́тися, перемогти́ся, калата́ти, перекалата́ти; *срв.* **Перебива́ться 2**. **-чить** *зиму* – перекалата́ти зи́му; 5) *см.* **Ме́шкать.**

Мая́читься – 1) *см.* **Мая́чить 1**; 2) *см.* **Мая́чить 3.**

Мая́чный – 1) (*о морском маяке*) маяко́вий; 2) (*о сваях, штукатурке*) сторожко́вий.

Мга – 1) *см.* **Мгла 1**. **Мга** *пала* – мра́ка (па́морока) упа́ла; 2) (*мельчайший дождь*) мра́[я́]ка, мра́[я́]чка, (і)мга́, (і)мжа́, (і)мжи́ця, (і)мжи́чка.

Мгла – 1) (і)мла́, (і)мгла́, мо́рок (-ку); (*марь*) юга́, суга́; (*холодная, сырая, с мелким дождём*) мра́ка, мра́чка *и* мря́ка, мря́чка; *срв.* **I. Марь** *и* **Мга 2**. [Ген-ге́н у жо́втій млі безмі́рної доли́ни синіє щось (Мирний). Ой, імла́, імла́ по по́лю лягла́ (Метл.). Непрозо́рі бо́вдури те́плої і роже́во забарвленої мгли (Франко). Дим ляга́ на світ імгло́ю (Крим.). Зірочки́ ле́две-ле́две бли́мали у блаки́тному мо́році (Мирний). Усе́ не́бо аж сі́ре, – така́ юга́ сього́дні (Звиног.). Ви́дно було́ сі́ру мря́ку, що залягла́ доли́ну (Франко)]. *Покрываться, покрыться, подёргиваться, подёрнуться* **-ло́ю** – повива́тися, пови́тися, затяга́тися, затяг(ну́)ти́ся, заволіка́тися, заволокти́ся (і)мло́ю; 2) *см.* **I. Медя́нка.**

Мгли́стый – (і)мли́стий. [Мли́сті ті́ні (Пачов.). Прекра́сний ра́нок, бі́лий, імли́стий (Коцюб.)].

Мглить – (і)мли́ти. *На дворе* **мглит** – надво́рі мла, надво́рі мра́[я́]чить.

Мгля́ный, *см.* **Мгли́стый.**

Мгнове́ние – мить (-ти, *ж. р.*), моме́нт, (*народн.*) мент (-ту), (*не только секунда, минута*) хвили́на, хви́лька, міну́та; *срв.* **Миг 1** *и* **Моме́нт.** [Життя́ – то мить одна́, і смерть є та́кож ті́льки мить (Грінч.). Хай я умру́! бо смерть – одна́ хвили́на (Грінч.)]. *В одно* **-ние** – в одну́ мить, в оди́н мент, одни́м ме́нтом, ми́ттю, уми́ть, уме́нт, в міну́ті, як стій; *срв.* **Мгнове́нно.** [Споло́хались пташки́ і в одну́ мить ущу́хли (Коцюб.). В оди́н мент одно́ за ’дни́м переміня́ється (Г. Барв.). Одни́м ме́нтом замішу́ й спечу́ (Сл. Ум.). Га́ля ми́ттю ки́нулась, знайшла́ кожу́х і вдягла́ бра́та (Грінч.). «Ніколи мені́!» – Ната́лка щє́зла вмить (Гр. Григор.). І в міну́ті той іщє́знув в мо́рі під водо́ю (Рудан.). Як стій відлама́в від стола́ одну́ но́гу (Франко)]. *В несколько* **-ний** – в (за) (де)кі́лька моме́нтів, ме́нтів. [Уся́ ця поді́я скоі́лася в де́кілька ме́нтів (Крим.)]. *В то, в это* **-ние** – на (в) ту, цю мить, тіє́ї, ціє́ї ми́ти, ту, цю мить, на (в) той, цей мент, на (в) ту, цю хвили́ну. [Забу́в на ту мить про все (Грінч.). В той мент, як Гафі́йка нагну́лась (Коцюб.)]. *В то же* **-ние** – (в) ту-ж мить, в ту са́му мить, тіє́ї-ж (тіє́ї са́мої) ми́ти, в то́й-же (в той са́мий) мент, тіє́ї-ж (тіє́ї са́мої) хвили́ни, в міну́ті. [Впав і ту-ж мить захрі́п (Грінч.). Тіє́ї-ж ми́ти він помі́тив, що… (Грінч.)]. *Во* **-ние** *ока* – як о́ком змигну́ти, як «га» сказа́ти, (*шутл.*) за одни́м ма́хом-па́хом. [Нау́миха, як о́ком змигну́ти, схопи́ла грама́тку та вки́нула її́ у піч (Коцюб.)]. *Каждое* **-ние** – ко́жну мить, ко́жної ми́ти, що-ми́ти, що-ми́ть. [Зра́да надо мно́ю що-мить в’є́ться, б’є́ться (Вороний)]. *На* (*одно*) **-ние** – на (одну́) мить, на (оди́н) мент, на мі́нуту, на-млі-о́ка. [Він на мить спра́вді забува́є, де він (Крим.). Бли́скавка, що на мент осія́ла (мене́) (Крим.). На міну́ту чо́рне не́бо запалахкоті́ло і пога́сло (Рудан.). Йноді вона́ (пітьма́) немо́в підно́ситься на-млі-о́ка і ми ба́чимо про́блиски вели́ких ру́хів (Павлик)]. *Ни на одно* **-ние** *не* – і на одну́ мить не, і на оди́н мент не. [І на одну́ мить не забува́ю про своє́ ли́хо (М. Грінч.)].

Мгнове́нно, *нрч.* – ми́ттю, вмить, вмент, (одни́м) ме́нтом, (*вдруг*) ра́птом, рапто́во, враз. [Як лиши́вся в світли́ці сам, на нього ми́ттю найшо́в спокі́йний, міцни́й сон (Крим.). Впа́сти на ла́ву, як ка́мінь у во́ду, і вмить склепи́ти о́чі (Коцюб.). Дими́ враз щє́зли, зате́ біля саха́рні роі́лась ку́па людей́ (Коцюб.)].

Мгнове́нность – хвиле́вість, хвили́нність, момента́льність, міну́тність, (*внезапность*) рапто́вість (-ости).

Мгнове́нный – хвиле́вий, хвили́нний, момента́льний, міну́тний; на мить, на мент;

(*внезапный*) раптóвий. [Вчи́нки мої́ регулю́ються хвиле́вим афе́ктом (Крим.). Серед момента́льного туману́ невира́зно майну́ла в моїй уя́ві чия́сь голова́ (Крим.). Рома́н на мент (Коцюб.)].

Меа́ндр, *архит.* – меа́ндер (-дра).

Ме́бель – ме́бель (-блю, *м. ж.*) *и* (*чаще*) ме́блі (-лів, *мн.*) [У нас і хати́ пога́ні і ме́блю нема́є (Мова). Заста́влять две́рі ме́блями і бу́дуть захища́тись до кра́ю (Коцюб.)].

Ме́бельный – ме́бльо́вий. **-ный** *магазин* – ме́бльова́ крамни́ця. **-ная** *мастерская, фабрика* – мебля́рня. **-ное** *производство, дело* – мебля́рство.

Ме́бельщик, -щица – мебля́р (-ра́), -ля́рка, ме́бельник, -ниця.

Меблира́шки – мебльо́вані кімна́тки (-ток), номери́ (-рів).

Меблирова́ние – меблюва́ння, *оконч.* обмеблюва́ння, умеблюва́ння.

Меблирова́ть, -ся – меблюва́ти, -ся, обмебльо́вувати, -ся, умебльо́вувати, -ся, *сов.* обмеблюва́ти, -ся, умеблюва́ти, -ся; бу́ти (об)мебльо́ваним, умебльо́ваним. **Меблиро́ванный** – мебльо́ваний, у[об]мебльо́ваний. **-ные** *комнаты* – (у)мебльо́вані кімна́ти. [Хазя́йка мебльо́ваних кімна́т (Кінець Неволі)].

Меблиро́вка – 1) (*действие*) *см.* **Меблирова́ние**; 2) (*обстановка*) ме́блі (-лів), умеблюва́ння, умебльо́вання. [Лі́жко дерев'я́не та невели́чкий сто́лик, – ото́ й по всьо́му вмеблюва́нню (Короленко)].

Меблиро́вщик, -щица – меблівни́к (-ка́), -ни́ця, меблюва́льник, -ниця.

Мегали́т, -ти́ческий – мегалі́т (-ту), -ти́чний.

Мегалоза́вр, *палеонт.* – мегалоза́вр (-ра).

Мегалома́ния – мегалома́нія, ма́нія вели́чности.

Мегаско́п – 1) (*для рассматр. драг. камней*) мегаско́п (-па); 2) чароді́йний ліхта́р (-ря́); *см.* **Фона́рь** *волшебный.*

Мегате́рий, *палеонт.* – мегате́рій (-рія).

Мегафо́н, *техн.* – мегафо́н (-на).

Меге́ра – меге́ра, ґарґа́ра, ґерґе́ра (-ри), веґе́ря (-рі). [Це веґе́ря, а не жі́нка (Київщ.)].

Мёд – 1) мед (-ду), (*зап.*) мід (*р.* ме́ду), (*в детск. языке*) ме́дя (-ді, *ж. р.*). [Ведмі́дь мед доста́є з де́рева, а його́ бджо́ли куса́ють (М. Вовч.). Чо́рна му́шка, що в густи́й мід залі́зла (Стефаник)]. **Мёд** *вываренный из сладкого сока плодов* – бекме́з (-зу). *Арбузный* **мёд** – кавуно́вий мед, кавуно́вий бекме́з (-зу). *Банный* **мёд** – відто́плюваний (вито́плюваний) мед. *Брушёный, запечатанный, печатанный* **мёд** – ши́тий (заши́тий, скле́плений, засклéплений, забрушо́ваний, забру́шений) *мед. Красный* **мёд** – греча́ний мед. *Крупичатый, засахарившийся* **мёд** – скрупні́лий (покру́плий, зцукрі́лий, зцукрува́тілий) мед, покру́пини (-пин) (Верхр.). *Липовый, казанский* **мёд** – ли́повий мед, ли́пець (-пцю), липни́к, липня́к (-ку́ *и* -ка́). *Падевой* **мёд** – медо́ва падь (-ди). *Подрезной* **мёд** – підсі́к (-ку), підрі́з (-зу). *Сотовый, цельный* **мёд** – щільнико́вий мед. *Центробежный, выпущенный, жидкий* **мёд** – центрофуго́вий (спускни́й) мед, па́тока. *Обильный* **-дом,** *см.* **Меди́стый.** *Отсутствие, недостаток* **-ду** – брак ме́ду, безме́ддя (-ддя). *На языке* **мёд***, под языком лёд* – на язиці́ мід (медо́к), а під язико́м лід (льодо́к) (Приказка). *Коли* **мёд***, так и ложку* – як мед, то й ло́жку (так і ло́жкою); 2) (*напиток*) мед, (*зап.* мід), медо́к (-дку́). [Журба́ в шинку́ мед-горі́лку поставце́м кружа́ла (Шевч.). Та й ми в ба́тька були́, мід-горі́вочку пили́ (Пісня)]. *Питейный, варёный, брожёный* **мёд** – питни́й, гра́ний мед. [Гра́є, як стари́й питни́й мед (Н.-Лев.). Пили́ пи́во й гра́ний мед (Хорольщ.)]. *Ягодный* **мёд** – я́гідний мед; (*настоянный на ягодах, с кот. слита наливка*) мусу́лес (-су), мусу́лець (-льцю), муселе́ць (-льцю́). *Малиновый* **мёд** – мали́новий мед, мали́нник. *Твоими б устами* **мёд** *пить* – твої́ми-б уста́ми та мед пи́ти.

Медали́ст, -ли́стка – медалі́ст, -лі́стка.

Меда́ль – меда́ля *и* меда́ль (-лі, -лею *и* -ллю). [Скінчи́ла гімна́зію з золото́ю меда́лею (Кониськ.)].

Медалье́р – медаля́р (-ра́), меда́льник (-ка).

Медалье́рный – медаля́рний, медаля́рський. **-ное** *искусство* – медаля́рське мисте́цтво, медаля́рство.

Медальи́ст – збира́ч (-ча́) меда́лів.

Меда́лька – меда́лька.

Меда́льный – меда́льний, медале́вий. **-ная** *работа* (*сочинение*) – меда́льна пра́ця, пра́ця на меда́лю.

Медальо́н – 1) (*в скульптуре, живописи*) медальйо́н (-на); 2) (*носимый на шее*) медальйо́н.

Медальо́нчик – медальйо́ник, медальйо́нець (-нця), медальйо́нчик.

Меда́льщик, *см.* **Медалье́р.**

Медва́ – сита́.
Медве́дев – ведме́дів (-дева, -деве).
Медведеобра́зный – ведмедюва́тий, ведмедкува́тий.
Медве́дик – ведме́дик, ведме́дько (-ка).
Медве́дина – 1) (*мясо*) ведме́дина, ведме́жина; 2) (*шкура*) ведме́дяча (ведме́жа) шку́[і]ра.
Медве́дица – 1) (*самка медведя*) ведме́диця, ведме́ди́ха, ведме́жи́ха; 2) *астр. Большая* **-ца** – (Вели́кий) Віз (*р.* Во́за). *Малая* **-ца** – Мали́й Віз.
Медве́дицын – ведме́ди́чин, ведме́д[ж]и́шин (-на, -не).
Медве́дище – ведмеди́ще, ведмеди́сько, ведмедя́[ю]ка.
Медве́[ё]дка – 1) *энтом.* Gryllotalpa vulgaris L. – ведме́дик, ведме́[і]дка, ведмедю́к (-ка́), капустя́нка, ді́дик, вовчо́к (-чка́) (Жел.), земледу́х (-ха) (Верхр.), земляни́й рак; 2) (*у плотников*) струг (-га); *см.* **Струг**; 3) (*каток*) като́к (-тка́); (*дроги на катках*) биндюги́ (-гів), візо́к (-зка́); (*для передвиж. камней*) стано́к (-нка́); 4) *см.* **Домкра́т**; 5) (*крюк*) гак (-ка *и* -ку); 6) (*у бочаров*) ві́сни́й стіле́ць (-льця́); 7) *см.* **Ко́рень** (**2**) *медвежий.*
Медве́дник, *см.* **Медвежа́тник 1.**
Медве́[ё]док, *см.* **Медве́[ё]дка.**
Медве́дчик, *см.* **Медвежа́тник 1.**
Медве́дь – 1) *зоол.* Ursus – ведмі́дь (-ме́дя), (*диал.* ве́дмідь, -ме́дя). [Швидки́й, як ведмі́дь за перепели́цями (Номис). Тя́гнеться, як ве́дмідь (Звин.)]. **-ве́дь** *белый, полярный* (U. maritimus) – ведмі́дь бі́лий, поля́рний. **-ве́дь** *обыкновенный, бурый* (U. arctos L.) – ведмі́дь звича́йний, бу́рий; бортня́к, бур'янни́к (-ка́); (*народн.*: *мишка, потапыч, топтыгин*) ву́йко, стари́й (-ро́го), вели́кий (-кого), бурми́ло, бортне́вий біс (-са). **-ве́дь** *серый, гризли* (U. horribilis) – ведмі́дь сі́рий, ґрі́злі (*нескл.*). **-ве́дь** *ворчит* – ведмі́дь бурчи́ть. **-ве́дь** *всю зиму лапу сосёт* – ведмі́дь усю зи́му ла́пу смо́кче. *Не убив* **-дя***, шкуры не продавай* – з невби́того ведме́дя шку́ру не продава́й. **-ведь** *губастый*, *зоол.* Melursus labiatus Blainw. – ведмі́дь губа́тий, губа́ч (-ча́). **-ведь** *сумчатый*, *зоол.* Phascolarctus cinereus Goldf. – коа́ла, торбу́н-ведмідь, торба́ч-ведмі́дь; 2) *перен.* – а) (*ворчун*) бурми́ло, бурма́к (-ка́), бурмі́й (-ія́); б) (*неотёса, грубиян*) мурми́ло, мурло́, (*вахлак*) ґе́вал (-ла); в) (*косолапый*) бамбу́ла, незгра́ба, вайло́, маму́ла, тюхті́й (-тія́), кнюх (-ха); 3) (*напиток*) – а) ведмі́дь, ка́ва з ро́мом; б) пунш (-шу) з вершка́ми *или* з я́йцями; 4) (*товар*) зале́жаний крам (-му).
Медвежа́тина, *см.* **Медве́дина 1.**
Медвежа́тник – 1) (*вожатый медведя*) ведме́дник; 2) (*охотник*) ведме́дник, мисли́вець (-вця) на ведме́дів.
Медвежа́чий – ведмежа́чий, ведмеденя́чий.
Медвежо̀нок – ведмежа́ (-жа́ти), ведмедча́ (-ча́ти), ведмеденя́ (-ня́ти); *ум.-ласк.* ведмежа́тко, ведмедча́тко, ведмеденя́тко; (*более взрослый*) ведмедчу́к, ведмедю́к (-ка́). [Од свині́ не бу́дуть ведмежа́та, а ті-ж порося́та (Номис)].
Медве́жий – 1) ведме́дячий, ведме́жий. [Ведме́дячий барлі́ґ (Грінч. І). Ведме́жий суд (Греб.)]. **-жья** *ветчина* – ведме́дяча (ведме́жа) ши́нка. **-жий** *жир* (*топлёный*) – ведме́дячий (ведме́жий) лій (*р.* ло́ю). **-жье** *солнышко* – ведме́же со́нечко, мі́сяць (-ця). **-жья** *услуга* – ведме́жа послу́га. *Оказать* **-жью** *услугу* – зроби́ти ведме́жу послу́гу, прислужи́тися як ведмі́дь. **-жья** *шуба* – ведме́же х[ф]у́тро, ведме́ді́ (-дів), (*тулуп*) ведме́жий кожу́х (-ха); 2) *бот.* **-жий** *виноград*, **-жьи** *ягоды* (Arctostaphylos Uva ursi Spr.) – мучни́ця. **-жьи** *когти* (Acanthus mollis) – ака́нт (-та *и* -ту). **-жий** *корень, см.* **Ко́рень 2**. **-жья** *лапа* – а) (Heracleum Spondylium L.) борщівни́к (-ку), щерба́ч (-чу); б) *см.* **Машки́**. **-жье** *ухо, см.* **Коровя́к.** **-жье** *ушко* (Primula Auricula L.) – перво́цвіт (-ту) (садови́й), аври́куля. **-жий** *чеснок* (Allium ursinum L.) – ле́вурда.
Медве́жина – 1) *см.* **Медве́дина 1**; 2) *бот.* Rhamnus Frangula L. – круши́на.
Медве́жьи, *зоол.* Ursidae – ведмедюва́ті (-тих).
Медвя́ник, *см.* **Шмель.**
Медвя́ный, *см.* **Медо́вый. -ная** *роса, см.* **I. Медя́нка.**
Меделя́нка, Меделя́нская *собака*, *зоол.* Canis molossus – меделя́н (-на), медля́к (-ка́).
Меди (*в сложн. словах*) – міде (*напр.*, **медиплющи́льный** – мідеплющи́льний).
Медиа́льный – медія́льний, середко́вий, посере́дній. **-ная** *линия* – медія́льна лі́нія.
Медиа́н – медія́н (-ну), сере́дній форма́т папе́ру.
Медиа́на, *геом.* – медія́на.
Медиана́льный – медіяна́льний.
Медиатизи́ровать, -ся – медіятизува́ти, -ся, *сов.* змедіятизува́ти, -ся; бу́ти (з)медіятизо́ваним. **Медиатизи́рованный** – (з)медіятизо́ваний.
Медиатиза́ция – медіятиза́ція.

Медиа́ция, *диплом.* – медія́ція, посере́дництво, арбітра́ж (-жу).
Медие[э]ви́зм – медієві́зм (-му), захо́плення середньові́ччям.
Ме́дик – ме́дик, (*врач*) лі́кар (-ря).
Медикаме́нт – медикаме́нт (-ту); *см.* **Лека́рство.**
Медикосуде́бный – меди́чно-судо́ви́й.
Медикохирурги́ческий – меди́чно-хірургі́чний.
Ме́дио – сере́дній ґату́нок (-нку) (кра́му).
Медиова́ль, *типогр.* (*шрифт*) – медіова́ль (-лю).
Ме́дистый – 1) (*похожий на медь*) мідюва́тий; 2) (*с примесью меди*) міди́стий.
Меди́стый – меди́стий; медни́й. [Гре́чка меди́ста (Сл. Ум.). Медни́й рік (Свидн.). Ї́стимем мед, як бу́де медне́ лі́то (Борзенщ.)].
Меди́ть – міди́ти (міджу́, мі́диш).
Ме́диум – 1) ме́діюм, посере́дник; (*среда*) середо́вище; 2) (*у спиритов*) ме́діюм (-ма).
Медиуми́ческий – медіюмі́чний.
Медици́на – медици́на. *Судебная* **-на** – судо́ва́ медици́на. *Доктор* **-ны** – до́ктор (-ра) медици́ни.
Медици́нский – меди́чний, (*врачебный*) ліка́рський. [Вчи́вся на меди́чному факульте́ті (Грінч.)]. **-кий** *институт* – меди́чний інститу́т (-ту). **-кие** *книги* – меди́чні (ліка́рські) книжки́ (-жо́к). **-кая** *полиция* – саніта́рна полі́ція. **-кий** *вес* – апте́карська вага́. **-кое** *свидетельство* – ліка́рська по́свідка.
Меди́чка – меди́чка.
Ме́дление – барі́ння, га́яння, для́ння; *см.* **Ме́шкание.**
Ме́дленнее – 1) (*ср. ст. от прлг.* **Ме́дленный 1**) повільні́ший, (с)проквільні́ший; тихі́ший; забарні́ший *и т. п.*; *см.* **Ме́дленный 1**; 2) (*ср. ст. от нрч.* **Ме́дленно 1**) повільні́ше, помалі́ше, (с)проквільні́ше; тихі́ш(е) *и т. п.*; *см.* **Ме́дленно 1**. [Чим бли́жче було́ до Пру́та, тим помалі́ше він ї́хав (Маковей). Я гука́ю: «шви́дше!» а він ї́де ще тихі́ш (Звин.)].
Ме́дленно, *нрч.* – 1) пово́лі, пові́льно, зві́льна (*реже* зво́льна), пома́лу, (*не спеша*) по́ва́гом, спо́ва́гом, зва́гом, прокві́льно, прокво́листо, спрокво́ла́, прокво́лом, покві́льно, покво́лом, для́во, (*зап., пров.*) пи́няво, (*о ходьбе, езде ещё*) ти́хо, (*вяло*) мля́во; *ум.* пово́леньки, повільне́нько, помале́ньку, помале́сеньку. [Мина́ють дні собі пово́лі (Шевч.). Пил пово́лі сіда́є на зе́млю (Коцюб.). І́цик пово́леньки підганя́є коня́ку (Франко). «Зна́єте, що я ду́маю?» ліни́во й пові́льно проказа́в Володи́мир (Крим.). Зві́льна підві́в го́лову (Франко). Візни́к зві́льна тя́гся на дале́ку од вокза́ла ву́лицю (Крим.). Ї́де зво́льна (Рудан.). «Ні», ка́же, «не біг, – я пома́лу йшов» (Рудч.). Карпо́ йшов помале́ньку (Н.-Лев.). Явдо́ха по́вагом доста́ла з-за па́зухи гаманця́ (Кониськ.). Анто́сьо спо́вагом поди́бав здовж село́м до ма́тері (Свидниц.). Не біжи́, не йди шви́дко, зва́гом! (Звягельщ.). Ходи́в прокві́льно (Кониськ.). Щось гра́є на скри́пці спрокво́ла (Пачов.). Спуска́вся він із скель покво́лом (М. Макар.). Ду́ми воруши́лись в його́ голові́ яко́сь для́во, бо́язко (Н.-Лев.). Робо́та йде пи́няво (Верхр.)]. *Итти* **-но** – іти́ пома́лу (пово́лі *и т. д.*), іти́ ти́хою (пові́льною) ходо́ю, іти́ пома́лу-ма́лу (нога́ за ного́ю, ти́хо); тільки що ступа́ти, ди́бати. *Шли* **-но** – ішли́ пома́лу *и т. д.*, (*безл.*) йшло́ся по́ва́гом; 2) (*мешкотно*) *см.* **Медли́тельно 1.**
Ме́дленность – 1) пові́льність, (с)прокві́льність, (*вялость*) мля́вість; (*о работе*) заба́рність, для́вість, зага́йність, (*морочливость, докучливость*) мару́дність (-ости), [Пові́льність ру́хів (Київ). Для́вість (пові́льність) пра́ці (М. Грінч.)]. **-ность** *делопроизводства* – зага́йність (пові́льність) переве́дення спра́ви; 2) *см.* **Медли́тельность 1.**
Ме́дленный – 1) (*не скорый, постепенный*) пові́льний (*ум.* повільне́нький), (с)прокві́льний, для́вий, (*о ходьбе ещё*) ти́хий; (*вялый*) мля́вий; (*о работе*) забарни́й, зага́йний, (*пров.*) пи́нявий, (*морочливый, докучливый*) мару́дний. [Це не життя́, а пові́льне вмира́ння (Л. Укр.). Спрокві́льне нароста́ння до́свіду (Єфр.). Наближа́лись до не́ї для́вою, ліни́вою ходо́ю (Н.-Лев.). Ду́же це вели́ка й забарна́ робо́та – словарі́ склада́ти (Єфр.). Загайна́ робо́та (Черкащ.). Пір’я де́рти – пи́нява робо́та (Сл. Гр.)]. *Итти* **-ным** *шагом* – іти́ ти́хою (пові́льною) ходо́ю. **-ный** *огонь* – пові́льний (мали́й) ого́нь (-гню́). *Сгорать на* **-ном** *огне* – згоря́ти на пові́льному (на мало́му) огні́, спа́люватися пові́льним огне́м. [Немо́в пові́льним спа́лююсь огне́м (Франко)]. *Более* **-ный,** *см.* **Ме́дленнее 1**. *Самый* **-ный** – найповільні́ший, найпроквільні́ший *и т. п.*; 2) (*мешкотный*) *см.* **Медли́тельный 1.**
Медли́тель, -ница – заба́рник, -ниця, заба́ра (*общ. р.*) зага́йко (*м. р.*), тихоро́б, -ро́бка, (*насм.*) тихопла́в, -пла́вка, (*пров.*) мни́ха, яло́за (*общ. р.*); (*копотун*) мару́да (*общ. р.*); *срв.* **Ме́шкотный.** [Зага́йки, дружбоньки́, зага́йки; зага́ялися в комо́рі (Пісня)].
Медли́тельно, *нрч.* – 1) заба́рно, зага́йно, для́во; (*вяло*) мля́во; (*пров.*) мни́к[х]увато; *срв.* **Ме́шкотно.** [Він усе́ ро́бить ду́же для́во (Звин.)]; 2) *см.* **Ме́дленно 1.**

Медли́тельность – 1) зага́йність, заба́рність; га́яння, bарі́ння, ба́ві́ння, ба́влення, длі́ння; *срв.* **Ме́шкотность.** [Твоє́ га́яння до ладу́ не доведе́ (Сл. Гр.)]; 2) *см.* **Ме́дленность 1.**

Медли́тельный – 1) (*о человеке, жив. сущ. и перен.*: *непроворный*) пові́льний, заба́рливий, забарни́й; зага́йливий, зага́йний, уга́йливий, уга́йний, для́вий, (*вялый*) мля́вий, (*только о жив. сущ.*) покво́лий, (*пров.*) мни́к[х]уватий, лемехува́тий; *срв.* **Ме́шкотный.** [Я зро́ду пові́льний собі́, а Хома́ – то прудке́, як і́скра (Франко). Забарні́ї го́сті забари́лися в ха́ті (Метл.). Зага́йлива приро́да (Куліш). Тату́сь був ду́же зага́йний, важки́й на почи́нок (Короленко). Уга́йливий розсу́док (Куліш). Таки́й дляви́й! (Звин.). Покво́лий у мо́ві і тугоязи́кий (Біблія). Мни́куватий ду́же попо́к (Борзенщ.). Ста́ла така́ ле́мехувата (Г. Барв.)]; 2) (*не скорый, долговременный*) *см.* **Ме́дленный 1.**

Ме́длить – (*мешкать*) бари́тися, забаря́тися, обаря́тися, га́ятися, зага́юватися, уга́юватися, (*пров.* га́йкатися), для́тися, ба́витися, (*терять время*) га́яти час, годи́ну; (*тянуть, проволакивать время*) зволіка́ти, відтяга́тися, (*возиться*) уво́дити(ся), мни́хатися, мо́нятися, волово́дитися. [«Чо́го се так поспіша́тись?» – «А чого́-ж ма́ю бари́тись?» (М. Вовч.). Ті́кати ма́єм змо́гу. Не га́ймось! (Самійл.). Іди́-ж мені́ та не вга́юйся, шви́дше й наза́д (Сл. Гр.). Іди́ та шви́дше, не га́йкайся (Дніпропетр.). Не для́йся, шви́дше йди в по́ле (Звин.). Ти бу́в-би йшов, не ба́вивсь (Грінч.). «Сього́дня запишу́ся в легіо́н» – «Сього́дня?» – «Що-ж уво́дитись? Наві́що?» (Л. Укр.). Не мо́няйтесь (не волово́дьтеся), бо час не жде (М. Грінч.)]. **-лить** *с чем* – бари́тися, га́ятися, для́тися, уво́дитися, зволіка́ти з чим, бари́тися зроби́ти що, для́ти, зволіка́ти що. [Хоті́в, га́ючися з одмо́вою, тим ча́сом зрозумі́ти його́ за́мір (Грінч.). Зволіка́ти ні́коли з рятý́нком! (Л. Укр.)]. **-лить** *с делом* – для́тися із спра́вою, для́ти (га́яти, зволіка́ти) спра́ву (ді́ло). [Сам не тя́мить, чого́ Пу́гач дляє́ спра́ву (Кониськ.). Ви сього́ ді́ла не га́йте (Март.)]. *Он* **-лит** *приходом* – він ба́риться прийти́. *Торопитесь*! *как вы* **-лите**! – Шви́дше! Як ви дляє́тесь! *Не* **ме́для** – не га́ючись, не для́ючись, не га́ючи часу́, нега́йно.

Медля́к (*зловещий*), *энтом.* Blaps mortisaga L. – смерд (-да) (звича́йний), воню́чка.

Ме́дненький – мідне́нький. [Ку́хличок мідне́нький, води́ці повне́нький (Грінч. III)].

Ме́дник – 1) мідя́р (-ра́), мі́дник (-ка); (*котельщик*) котля́р (-ра́). [Став мі́дником, а ві́дтак опини́вся у шевця́ (Коцюб.)]; 2) (*котёл, горшок*) мі́день (-дня), мідня́к (-ка́), (*пров.*) ґалаґа́н (-на).

Ме́дников – мідярі́в (-ре́ва, -ре́ве), мі́дників (-кова, -кове); котлярі́в (-ре́ва, -ре́ве).

Ме́дница – мідяна́ посу́дина, (*преим. таз*) мі́дниця. [Тремті́ли під мо́лотом ма́йстра нові́ мі́дниці (Коцюб.)].

Ме́дницкая, *сщ.* – мідя́рня; котля́рня.

Ме́днический – мідя́рський; (*котельничий*) котля́рський.

Ме́дничество – мідя́рство; (*котельничество*) котля́рство. *Заниматься* **-ством** – бу́ти мідяро́м, мідярува́ти; котлярува́ти.

Ме́дничиха – мідяри́ха, мідничи́ха; котляри́ха, котля́рка.

Ме́дничихин – мідяри́шин, міднячи́шин; котляри́шин, котля́рчин (-на, -не).

Ме́дно (*в сложных словах*) – мі́дяно, мі́дно (*напр.* мідяно[мідно]зеле́ний); міде (*напр.*, міделива́рний).

Медно́ва́тый – до́сить міди́стий.

Меднозелёный – мідяно[мідно]зеле́ний.

Меднокóжий – мідяно[мідно]шку́[і́]рий.

Меднокотéльный – мідноказано́вий, міднокотло́вий. **-ный** *завод* – міднокотля́рня. **-ное** *мастерство* – міднокотля́рство; (*занятие им*) міднокотлярува́ння (-ння).

Меднокра́сный – мідяно[мідно]черво́ний.

Меднолитéйная, *сщ.* – міделива́рня.

Меднолитéйный – міделива́рний. **-ный** *завод* – міделива́рня (-ні).

Медноли́цый – мідяно[мідно]ли́ций, мідяно[мідно]ви́дий.

Медноплави́льный – мідетопи́льний. **-ный** *завод* – мідетопи́льня.

Меднопрока́тный – мідевальцюва́льний. **-ный** *завод* – мідевальцюва́льний заво́д, мідевальцюва́льня.

Медноцвéтный – мідяно[мідно]ба́рв(н)ий, мідяно[мідно]кольо́рий, мідяно[мідно]ко́лірний.

Ме́дный – мідя́ни́й, мі́дний, (*редко*) міде́вий. [Його́ ру́ки, на́че залі́зні клі́щі, крути́ли мідяні́ тру́би (Коцюб.). Зна́ю, як мі́дний ше́ляг (Номис)]. **-ный** *блеск, мин.* – мідяни́й блиск (-ку), блиск мі́ди. [Мідяни́й блиск склада́ється з мі́ди та сі́рки: це бага́та на мідь руда́ (Троян.)]. **-ная** *зелень, см.* **II. Медя́нка 4**. **-ный** *изумруд* – аши[е]ри́т (-ту), діопта́за (-зи). **-ный** *колчедан* – мідяни́й іскри́ш (-шу́), іскри́ш мі́ди, халкопіри́т (-ту). **-ный** *купорос* – мідяни́й вітріо́ль (-лю), вітріо́ль мі́ди, си́ній ка́мінь (-меню), (*гал.*) синя́к (-ку). **-ная** *лазурь* – азури́т

(-ту). **-ные** *опилки* – мі́дні три́ни, мідяна́ ти́рса (ошу́рка) (*соб.*), (*диал.*) шкремі́тки (-ток) (Шух.). **-ная** *чернь* – міде́вий о́кис (-су), мідяни́й цвіт (-ту) (Троян.). **-ный** *век* – мі́дний (мідя́ни́й) вік. [(Овідій) просла́вив золоти́й вік і срі́бний, мідя́ний і герої́зм залі́зного (М. Зеров)]. **-ные** *деньги* – мідяні́ гро́ші (-шей *и* -шів), мідяки́ (-кі́в); *см.* **Медя́к 2**. *Он учился на* **-ные** *деньги* – він учи́вся на мідяні́ (на малі́) гро́ші (на мідяки́); його́ нау́ка ма́ло варт. [На мідяні́ гро́ші сла́ви добува́ли (Номис)]. *Это* **-ного** *гроша не стоит* – це би́того шага́ не варт. *У него* **-ного** *гроша нет* – він ла́маного шага́ (ше́ляга) не ма́є. **-ный** *лоб* (*перен.*) – ду́рень (-рня) міднолобий, мі́дне чоло́.

Медова́р – медова́р (-ра).

Медоваре́ние – 1) (*действие*) медоварі́ння, варі́ння ме́ду; 2) (*занятие*) медова́рство, медова́рництво.

Медова́ренный – медова́рний. **-ный** *завод, см.* **Медова́рня.**

Медова́рка – 1) *см.* **Медоваре́ние**; 2) (*работница*) медова́рка, медова́рниця.

Медова́рный, *см.* **Медова́ренный.**

Медова́рня – медова́рня, меді́вня.

Медова́рский – медова́рський.

Медова́тый – медува́тий.

Медови́к – 1) (*медовый пряник*) медяни́к, медівни́к, медови́к (-ка́), (*диал.*) попря́ник. [Си́нові медяни́к купи́ла (Шевч.)]; 2) *см.* **Ме(л)ли́т**; 3) *см.* **Ла́комка, Сластёна**; 4) (*приторный в речах*) солодкомо́вний, нудномедо́вий, масткосло́вний (-ого), солодкомо́вець, масткосло́вець (-вця); 5) *см.* **Шмель**; 6) *бот.* а) *см.* **Ма́точник 6 в**; б) *см.* **Кле́вер.**

Медови́нка – меди́нка.

Медови́ца – 1) (*пчела*) бджола́; 2) (*сыта*) сита́.

Медо́вич. *Сахар* **-вич** – мед медо́вич, меду́н (-на́); *срв.* **Медови́к 4**; (*пройдоха*) проло́за, проно́за.

Медовичо́к (*пряник*) – медяничо́к, медівничо́к, медовичо́к (-чка́).

Медо́вка, *бот.* Melissa officinalis L. – ройови́к (-ка́), ма́точник, кади́ло.

Медо́вник – 1) *см.* **Медови́к 1**; 2) *см.* **Медуни́ца.**

Медово́й, *см.* **Медо́вый.**

Медовщи́к – медя́р (-ра́), (*редко*) медовчи́к (Сл. Закр.). [Медовчи́к ї́де, віз ме́ду везе́ (Пісня)].

Медо́вый – 1) медо́ви́й, ме́дяни́й, медни́й. [Бра́го-ж моя́, бра́жечко медо́вая! (Чуб. V). В нас рі́ки медянії, в нас ве́рби грушки́ ро́дять (Чуб. V). Ме́дяна ді́жечка (Сл. Ум.). Пря́ників медни́х, що боги́ вжива́ють (Рудан.)]. **-вый** *камень, см.* **Мел(л)и́т. -вая** *кислота* – медо́ва кислота́. **-вый** *пряник, см.* **Медови́к 1**. **-вая** *роса, см.* **I. Медя́нка. -вая** *трава, бот.* – а) (Holcus mollis L.) солодни́к (-ку́) (м’яки́й), медо́ва трава́; б) (Pedicularis comosa L.) шолуди́вник (-ку) (чуба́тий), гниди́ця, цица́к (-ку), ґалаґа́н (-ну́); в) (Galium verum L.) медівни́к (-ку́), батіжки́ (-кі́в), гуся́тник (-ку), рай-зі́лля (-лля), burку́н (-ну́); г) (Phlomis tuberosa L.) залізня́к (-ку́) (бульби́стий), нечу́й-ві́тер (-тра *и* -тру). **-вый** *месяц* – медо́ви́й мі́сяць (-ця); 2) (*о напитке*) медо́ви́й, медко́вий.

Медого́нка – мода́рка, медого́нка, медо́вий млино́к (-нка́).

Медодобыва́ние – добува́ння ме́ду, підрі́зування ву́лика.

Медозбо́р – 1) (*действие*) медобра́ння; 2) (*результат*) медозбі́р (-бо́ру).

I. Медо́к – 1) (*ум. от* **Мёд 1** *и* **2**) меде́ць (-дцю́), медо́к (-дку́), *ум.-ласк.* медо́чок (-чку), [Медо́к-солодо́к для мали́х діто́к (Пісня)]; 2) *см.* **Кле́вер.**

II. Медо́к (*вино*) – медо́к (-до́ка), медо́кське вино́.

Медоли́стник, *бот.* – Melittis Melissophyllum L. – кади́ло.

Медоно́с – медове́ць (-вцю́), медни́к (-ку́), медоно́сна (медода́йна, медна́, медяна́) росли́на.

Медоно́сный – медоно́сний, медода́йний, медни́й, медяни́й. [Медода́йний сік (Троян.). Щоб ва́ша бджола́ все медна́ була́ (Свидн.)]. **-ные** *растения* – медоно́сні (медода́йні, медні́, медяні́) росли́ни.

Медороево́й – медоройови́й.

Медосо́с, *пт.* Trochillus – медосо́с (-са́), колі́брі (*нескл.*), колі́бра (-ри).

Медосо́сный – медосмокта́льний, медосса́льний.

Медоста́в, -ста́вный, *см.* **Медова́р, -ва́ренный.**

Медоточи́во, *нрч.* – медоточи́во; солодкомо́вно.

Медоточи́вость – медоточи́вість; солодкомо́вність (-ости).

Медоточи́вый, Медото́чный – медоточи́вий, (*только переносно*) солодкомо́вний. [Медоточи́вими уста́ми цілу́ються (Шевч.). Генера́л лив слова́ медоточи́ві (Франко)].

Медресé – мéдресá, ви́ща шкóла (в мусульмáн).
Меду́за, *зоол.* – меду́за, (морськé) сéрце. [А мóре гиду́є тим сéрцем морськи́м, на бéрег йогó викидáє (Дніпр. Ч.)].
Медуни́ка, *бот.* – 1) (Linaria vulgaris L.) льонóк (-нку́) (звичáйний); 2) (Filipendula Ulmaria Max.) болóтяна бузинá, (о)гірóчник (-ку), медуни́ця.
Медуни́ца – 1) (*пчела*) бджолá; (*рабочая*) робóча бджолá; 2) *см.* **Шмель**; 3) *зоол.* Clupea alosa – бишáк (-кá), буркунéць (-нця́), річни́й оселéдець (-дця); 4) *бот.* – а) (Pulmonaria officinalis L.) меду́нка (звичáйна), медовичóк (-чку́), джмелинá, волóвий язи́к (-ку́); б) *см.* **Медуни́ка 2**; в) *см.* **Клевер**; 5) *см.* **I. Медя́нка.**
Меду́нка, *бот.* – 1) (Medicago sativa L.) люцéрна (сíйна), люцéрія; 2) *см.* **Медуни́ца 4а**; 3) (Echium vulgare L.) синя́к (-ку́) (звичáйний), синю́ха.
Медь – 1) мідь (*р.* міди, *диал. вост.* мéді). [Гуля́ли вони́ собí день як зóлото, дру́гий як срíбло, трéтій як мідь, хоч і додóму їдь (Номис)]. *Белая* **медь** – бíла мідь, мангáймське зóлото, принцметáл (-лу). *Жёлтая* **медь** – жóвта мідь, мося́ж (-жу); *срв.* **Лату́нь.** *Зелёная* **медь,** *см.* **Брóнза.** *Колокольная* **медь** – дзвоновá мідь, спи[і]ж (-жу). *Красная* **медь** – червóна мідь, томбáк (-ку́). *Листовая* **медь** – листовá мідь. *Сернокислая* **медь,** *см.* **Мéдный** *купорос. Уксуснокислая* **медь,** *см.* **II. Медя́нка 4**. *Закись* **-ди** – міди́стий óкис (-су), недóкис (півóкис) міди. *Окись* **-ди** – мідéвий óкис, однoóкис міди. *Перекись* **-ди** – надóкис міди. **Медь** *торжественной латыни* – мідь урочи́стої лати́ни; 2) *см.* **Мéдные** *деньги* (*под* **Мéдный**); 3) (*медная посуда*) мідя́ний пóсуд (-ду).
Медя́к – 1) *см.* **Мéдник 1**; 2) (*медная монета*) мідя́к (-кá). [А лíрника кругóм обступи́ли і зачали́ в йогó шáпку мідяки́ кидáти (Рудан.)].
Мéдя́ник, *см.* **Мéдник 2.**
Медяни́к, *см.* **Мéдник 1.**
Медяни́стый – мідяни́стий, мідни́стий.
I. Мéдяница, *см.* **Мéдница.**
II. Мéдяни́ца – 1) *зоол.* Angnis fragilis – мідя́ни́ця, мідя́нка, веретíльниця, веретéнниця, веретíльник, вертíй (-тія́), пáдаличка, сліпéць (-пця́), сліпáк (-кá), сліпáчка, сліпу́ха, сліпу́ндра, сліпá гáдина; 2) *энтом.* Psulla – пóли́ска.
I. Медя́нка – падь (-ди), медóва росá. [Падь упáла на хліб, погáний бу́де видáток (Брацлавщ.)].
II. Медя́нка – 1) *см.* **II. Мéдяни́ца**; 2) *зоол.* Vipera (Pelias) chersea – рудóха, мідя́нка; 3) *энтом.* Buprestis L. – крицяк (-кá); 4) (*краска*) мідя́нка, зéлень (-ни).
Медянóй, Мéдя́ный, *см.* **Мéдный.**
Меж – 1) *предл., см.* **Мéжду**; 2) (*в сложн. словах*) між, межи (*напр.* міжклíти́нник, межи́гір'я).
Межá – 1) (*граница, рубеж*) межá, грань (-ни), грани́ця, край (*р.* крáю); (*политическая*) кордóн (-ну); 2) (*между владениями, полями*) межá, грань, грани́ця, (*межник*: *узкий – вдоль нивы*) обм[н]íжок (-жка), (*широкий – для проезда между двумя полосами пашен*) су́голов (-ва), су́головок (-вка, *м. р.*), су́(го)ловка (-ки, *ж. р.*). [На пóлі пшени́ченька через мéжу похиля́ється (Пісня). Сáме на грáні ростé дуб (Лебединщ.). Град у всім селí збив пóле і при йогó грани́ці став (Франко). Іду́ я обмíжком, – шумля́ть колоскáми лани́ (Грінч.). Пáрубок поверну́в мéжами та су́головками (Н.-Лев.). Трéба переорáти су́(го)ловку, щоб не ї́здили (Брацл.)]. **Межá**-*об*-**межу** – межá в мéжу. [Як брат з брáтом рукá в ру́ку, межá в мéжу, у двох тілáх оди́н дух (Франко)]. *Проводить, провести* **-жу́** – провóдити, провéсти́, клáсти, поклáсти, роби́ти, зроби́ти межу́, (*политич.*) кордóн (по)між чим.
Межáк – 1) (*сосед*) сумíжник, сусíда (-ди, *м. р.*) сусíд (-да); 2) *см.* **Мéжник**; 3) *см.* **Межевщи́к.**
Межбрóвие, *см.* **Междубрóвие.**
Межвремéнье – перéміжок (-жку) чáсу, межи́час (-су).
Межговéнье – м'ясни́ці (-ни́ць), міжговíння (-ння).
Межгóрный – межигíрний, міжгíрний, межи́гірський.
Межгóрье – межи́гір'я (-р'я). [Там вíтер віє в межи́гір'ях, напóєний дрóком і полинáми (Коцюб.)].
Междо, *см.* **Меж 2.**
Меж(до)дéйствие, *см.* **Междудéйствие.**
Междомéсячие, *см.* **Междулу́ние.**
Междомéтие, *грам.* – ви́гук (-ка).
Междорóжица – путí[и́]вець (-вця).
Междорóжье – міждорíжжя (-жжя).

Междоу́злие, *бот.* internodium – межи́вузля (-ля).
Междоу́мок, *см.* **Межеу́мок.**
Междоусо́бие – 1) (*гражданская война*) усо́биця, міжусо́биця, усо́бище, (домові) чва́ри (*р.* чвар), домова́ (громадя́нська) війна́; (*раздор*) ро́збрат (-ту), незла́года; (*смута*) за́колот, ко́лот (-ту). [Запали́ть війну́, усо́бицю у нас (Грінч.). Ти єрети́к! Ти сієш розко́ли, усо́бища розвіва́єш (Шевч.). Завели́сь у слов'я́н домові чва́ри (Куліш). Домова́ війна́ там лютува́ла (Грінч.)]; 2) (*домашние распри*) (роди́нні) чва́ри, сва́рка, незго́да, колотне́ча.
Междоусо́бица, *см.* **Междоусо́бие 2.**
Междоусо́бничать, *см.* **Междоусо́бствовать 1** *и* **2.**
Междоусо́бный – усо́бичний, усо́бний, міжусо́бний. **-ное** *время* – час (киягі́вських) усо́биць, усо́б(ич)ний, незла́гідний час (-су). [Кра́ще в тяжкі́ часи́ незла́гідні й безла́дні приста́ти до могу́тнього держа́вця (Грінч.)]. **-ная** *брань* – домова́ (громадя́нська) війна́, усо́биця; *срв.* **Междоусо́бие 1.**
Междоусо́бствовать – 1) (*о гражданской войне*) прова́дити (точи́ти) домову́ (громадя́нську) війну́; 2) (*о домашних распрях*) у незго́ді жи́ти, гри́зтися, свари́тися.
Ме́жду, *предл.* – 1) *с род. п. на вопрос: где? в каком направлении? и с твор. п.* – а) *на вопр.: где?* – між, поміж, проміж, межи, помéжи, промéжи ким, чим *и* (*реже*) чо́го, поміж, межи, помéжи ко́го, що, (*редко*) міждо, помі́ждо, промі́ждо ким, чим; (*среди*) серед, посере́д ко́го, чо́го; (*из-за, среди*) з-поміж, з-проміж, з-помéжи ко́го, чо́го. [І зра́зу вста́ла стіна́ між мно́ю й товаришáми, між мно́ю й життя́м (Коцюб.). Поміж не́бом і землéю (Франко). Халу́пка стоя́ла поміж заки́нутих, з заби́тими ві́кнами, осе́ль (Коцюб.). Чу́тка, розійшла́ся поміж люди (М. Грінч.). Він залюбки́ попаса́є проміж лі́ліями (Біблія). Ти́хі по́шепти розхо́дились по селу́ межи жіно́цтвом (Єфр.). Межи бі́лих хато́к (Основа). Межи гу́си сі́рі оре́л сизокри́лий ви́вівсь (М. Вовч.). Ой, літа́в я ко́жну ні́чку помéжи гора́ми (Рудан.). Ході́в чума́к з мазни́цею помéжи крамни́ці (Рудан.). Отаке́ як завело́сь міждо ста́ршими го́ловами, то й козаки́ пішли́ оди́н про́ти о́дного (Куліш). Хто стоя́в помі́ждо мужико́м та па́ном (Грінч.). З-поміж саді́в ви́дко це́рков (Федьк.)]. *Речка течёт* **-ду** *гор* – рі́чка тече́ (по)між, (по)межи го́рами. *Я нашёл* **-ду** *своими книгами вашу* – я знайшо́в між (межи, поміж) своїми книжка́ми ва́шу. *Ударить* **-ду** *глаз* – уда́рити межи́ о́чі. **-ду** *ногами* – проміж (поміж) нога́ми. [Йому́ пробі́г соба́ка проміж нога́ми (Номис)]. *Он очутился* **-ду** *двух огней* – він опини́вся межи (між) двома́ огня́ми; йому́ і звідси гаряче́ і звідти пече́. *Пройти* **-ду** *Сциллой и Харибдой* – пройти́ між (проміж, межи, промéжи) Сци́ллою і Хари́бдою. *Находиться* **-ду** *страхом и надеждой* – перебува́ти (бу́ти, жи́ти) між (межи) стра́хом і наді́єю. *Колебаться* **-ду** *кем, чем, см.* **Колеба́ться 2**. *Читать* **-ду** *строк* – чита́ти між (поміж) рядка́ми. *Бывать* **-ду** *людьми* – бува́ти серед людéй. *Жить* **-ду** *добрыми людьми* – жи́ти серед до́брих людéй, між до́брими людьми́. *Разделить что* **-ду** *кем* – поділи́ти що кому́ *или* між ким, поділи́ти що на ко́го. *Что за счёты* **-ду** *своими*! – та які́ раху́нки між своїми! та що там своїм рахува́тися! **-ду** *прочим* – між и́ншим. [Між и́ншим, свою́ найкра́щу о́ду написа́в ибн-Сіна по-ара́бськи, а не по-пе́рськи (Крим.)]. **-ду** *тем* – 1) (*тем временем*) тим ча́сом. [Зінько́ тим ча́сом протисну́вся до рундука́ (Б. Грінч.). Тим ча́сом кухарі́ дали́ вечéрю (Крим.)]. *А* **-ду** *тем* (а) – а тим ча́сом. *Мы разговаривали, а* **-ду** *тем ночь наступала* – ми розмовля́ли, а тим ча́сом ніч надхо́дила. **-ду** *тем как* – тим ча́сом як. *Он веселится,* **-ду** *тем как мы работаем* – він розважа́ється, тим ча́сом як ми працю́ємо; 2) (*однако*) проте́, одна́че, одна́к, тимча́сом, аж, (*диал.*) ажéнь. [Між людьми́ хоч і бага́то спочува́ло, проте́ ніхто́ не покв́апився залучи́ти чужени́цю до се́бе (Єфр.). Я ду́мав так, аж воно́ ина́кше (Сл. Гр.)]. *А* **-ду** *тем* (*б*) – а проте́, а тимча́сом, а о́тже. [Каза́ли недо́брий борщ, а проте́ уве́сь ви́їли (Сл. Гр.). Здає́ться одна́кову ні́би-то нау́ку вино́сять (вони́) перед люди, а тимча́сом враж́іння од них цілко́м протилéжне (Єфр.). Осві́ти філологі́чної я жа́дної не здобу́в, а о́тже взяв пообгорта́вс уся́кими словаря́ми (Крим.)]. *Знала, что он лгун, а* **-ду** *тем поверила* – зна́ла, що він брех́ун, а о́тже (а проте́) поняла́ ві́ри; б) *с твор. п. для обозначения взаимн. действия* – між (межи), поміж, проміж ки́м, проміж, поміж ко́го. [Розказа́ла про сва́рку поміж не́ю та ді́дом (Грінч.)]. *Говорить, шептаться и т. п.* **-ду** *собою* – говори́ти проміж (поміж) се́бе, між, проміж, (*редко*) промі́ждо собо́ю. [Вони́ до молоди́х промовля́ли підсоло́дженими голоса́ми, але́ проміж се́бе напророкува́ли молоди́м уся́кого ли́ха (Єфр.). Ді́ти шепта́лись поміж се́бе (Коцюб.). Вони́ гово́рять промі́ждо собо́ю щи́рою украї́нською мо́вою (Крим.)]. *Дети совещались* **-ду** *собой* – ді́ти ра́дилися поміж се́бе, між (проміж) собо́ю. **-ду** *ними начались ссоры* – між ни́ми (у них) пішли́ (почали́ся, зайшли́) чва́ри. **-ду** *нами будь сказано, пусть это останется* **-ду** *нами* – між на́ми ка́жучи, хай це (за)ли́шиться між на́ми; в) *с твор. п. на вопр.*: *из какой среды*? *из кого*? – з-поміж, з-проміж, з-між, з-межи ко́го, з ко́го, з чийо́го гу́рту. [Цар обібра́в з-поміж своїх

вельмо́ж люди́ну мо́вну (Крим.). Хто зуміє з-проміж нас співа́ти за тобо́ю? (Самійл.). Найбли́жчий до ха́на з-між ра́дників (Леонт.). Хто з вас негрі́шний, неха́й пе́рший ки́не на не́ї ка́мінь (Біблія). Ми оберемо́ гла́сних, а гла́сні з свого́ гу́рту оберу́ть го́лову (Крим.)]. *Лучший* **-ду** *ними* – найлі́пший (найкра́щий) з-поміж (з-проміж, з) них, з-поміж ї́хнього гу́рту. [Зінько́ з-проміж них був найрозумні́ший (Грінч.)]. *Выбирать* **-ду** *кем* – вибира́ти з-поміж, з-проміж ко́го. *Выбирайте* **-ду** *мной и им* – вибира́йте з-поміж нас котро́го; 2) *с вин. п. на вопр.: куда*? – між, межи, (*реже*) поміж, поме́жи, проміж, проме́жи ко́го, що. [Йнше (зе́рно) упа́ло між терни́ну (Біблія). Вліз межи мо́лот і кова́(д)ло (Номис)]; 3) (*в сложных словах*) *см.* **Меж 2.**

Междубро́вие – межи́брів'я (-в'я).

Междубро́вный – міжбрі́вний, межи́брівний.

Междуве́домственный – міжуря́дничий, міжуря́дний.

Междугоро́дный – між[межи]горо́дній, між[межи]мі́ський.

Междуго́рье, *см.* **Межго́рье.**

Междуде́йствие – межиді́я (-ді́ї).

Междудневно́й – мiжде́нний.

Междуде́лье – мiжді́лля; (*досуг*) дозві́лля (-лля).

Меж(ду)звёздный – між[межи]зо́ряний. [Міжзо́ряні кварта́ли (Влизько)].

Междукла́ссовый – міжкла́совий, межикла́совий.

Междукле́точный, *см.* **Межкле́точный.**

Междуколе́нный – між[межи]колі́нний.

Междуколе́нье – 1) (*у человека*) між[межи]колі́ння (-ння); 2) *бот., см.* **Коле́но 3.**

Междуко́стный – міжкі́стний, міжкістко́вий.

Междулёгочный – міжлеге́нний.

Междуле́сок, Междуле́сье – пере́лісок (-ска), перелі́сся (-сся).

Междулу́ние, Междуме́сячие – межимі́сяччя (-ччя), межимі́сячний час (-су).

Междумо́рье – межи́мор'я (-р'я).

Междуму́скульный, Междумы́шечный – між[межи]м'я́зний, між[межи]м'язо́ви́й.

Междунаро́дный – міжнаро́дні[и]й, межинаро́дні[и]й, інтернаціона́льний. **-ное** *право* – міжнаро́днє пра́во.

Междунача́лие – (тимчасо́ве) безуря́ддя (-ддя).

Междупа́лубный – міжчердако́вий, між[межи]па́лубний.

Междупе́рстие – межи́перстя (-тя). *Сморкаться* **-тием** – сяка́тися руко́ю.

Междуплане́тный – між[межи]плане́тний. [В дале́ких кра́ях міжплане́тних (Самійл.)].

Междуплеменный – між[межи]племі́нний.

Междупле́чье – межиплі́ччя, міжплі́ччя (-ччя), між[межи]ра́м'я (-м'я).

Междупозвоно́чный – між[межи]в'язко́вий, між[межи]хребце́вий.

Междура́мие – між[межи́]ра́м'я (-м'я).

Междурёберный – міжре́берний, міжре́бряний.

Междуре́чный – межи́річний.

Междуре́чье – межи́річчя (-ччя). [Все Межи́річчя від Бу́га до Ви́сли з да́вніх даве́н було́ ру́ське (Куліш)].

Междуря́дие – міжря́ддя, межи́ряддя (-ддя).

Междусою́знический – між[межи]спі́льницький, між[межи]сою́зницький.

Междусою́зный – між[межи]спілча́нський, між[межи]сою́зний.

Междусто́лбие, Междусто́лпие – про́сторонь (-рони) (по)між двома́ стовпа́ми (*в заборе*) пле[а]ни́ця.

Междустро́чный – між[межи]рядко́вий.

Междустро́чие – про́сторонь (-рони) між двома́ рядка́ми.

Междусуста́вный – між[межи]суста́вний, між[межи]сугло́бний.

Междутка́нный – міжтка́нинний.

Междуусо́бие, -со́бный, *см.* **Междоусо́бие, -со́бный.**

Междуца́рствие – безцарі́в'я, безкоролі́в'я (-в'я).

Междуча́сье – дозві́лля (-лля).

Междучелове́ческий – між[межи]лю́дський. [Широ́ка рефо́рма межилю́дських відно́син (Грінч.)].

Междуэта́жный – міжповерхо́вий.

Меже (*в сложн. словах*), *см.* **Меж 2.**

Межева́льный – межува́льний.

Межева́ние – межува́ння, розмежо́вування, розмі́рювання *и* розміря́ння; палькува́ння;

копцюва́ння.
Межева́ть, межёвывать – межува́ти, розмежо́вувати, розмі́рювати й розміря́ти; (*устанавливая столбы, колья*) стовби́ти, (*зап.*) палькува́ти; (*выкапывая ямы и насыпая насыпи*) копцюва́ти що. [Ой, уступи́в моска́ль у запоро́зьку зе́млю та й став межува́ти, де сло́боди, де городи́ до́бре бу́де саджа́ти (Пісня). На́що ви (на́ше пасови́сько) мі́ряєте і пальку́єте? (Франко)]. **Межёванный** – межо́ваний, розмежо́ваний, розмі́рений. **-ться** – межува́тися, розмежо́вуватися, бу́ти межо́ваним *и т. п.*
Межеви́к, *см.* **Межевщи́к.**
Межёвка, *см.* **Межева́ние.**
Межево́й – 1) межови́й, землемі́рний. [Межови́й шнур (Куліш)]. **-во́й** *знак* – межови́й знак (-ку́); (*залом, зарубка*) кляк (-ка). **-ва́я** *яма* (*с насыпью*) – копе́ць (-пця́). **-вая** *книга* – межова́ кни́га, кни́га про межува́ння. **-во́й** *план* – межови́й план (-ну). **-во́е** *судопроизводство* – межо́ве судівни́цтво; 2) (*находящийся на меже*) межови́й, грани́чний, обмі́жний; 3) *см.* **Межевщи́к.**
Межевщи́к – межува́льник, межівни́к, межови́к (-ка́), мі́рник, межомі́р (-ра), мі́рчий, помі́рчий, мірни́чий (-мого); (*помощник* **-ка́**, *тянущ. цепь*) ланцю́жник.
Межедво́рок – межи́двірок (-рка).
Межеме́р *и* **-ме́рник,** *см.* **Межевщи́к.**
Меже́ни́на – 1) *см.* **За́суха**; 2) (*меженная пора и её произведенья*) межени́на. [Коли́сь у межени́ну вівча́р як загуля́в (Біл.-Нос.)].
Меже́нный – 1) (*летний*) меже́нний, лі́тній; (*жаркий*) гаря́чий, жарки́й. [До́бич (у риба́лок) весняна́ – до Тро́йці, меже́нна – до Покро́ви (Сл. Гр.)]. **-ная** *пора, см.* **Меже́ни́на 2**; 2) *см.* **Переме́нчивый.**
Меже́нь – сере́дина; сере́дній стан (-ну); сере́дній рі́вень (-вня). **-же́нь** *зимы* – сере́дина зими́ (7 – 14 сі́чня). **-же́нь** *лета* – ме́жень (-жени, *ж. р. и* -жня, *м. р.*). **-же́нь** *солнца* – рівноде́ння (-ння); *срв.* **Равноде́нствие. -же́нь** *воды* – сере́дній рі́вень води́, малові[о́]ддя (-ддя); меже́нна вода́. [То була́ прибутна́, а то вже ста́ла меже́нна вода́ (Кременчуч.)].
Межеси́тка (*мука*) – межи́сітка. [Сяка́-така́ межи́сітка (Номис)].
Межеу́лок, *см.* **Проу́лок.**
Межеу́мок – сере́дній, не мали́й і не вели́кий; (*среднего сорта*) сере́днього розбо́ру (ґату́нку), (*ни то, ни сё*) ні се́, ні те́; *специальнее*: 1) (*о человеке*) – а) (*среднего роста*) сере́днього зро́сту; б) (*недоумок*) недоу́м (-ма), недо́умок (-мка), недоу́мко, недоу́мкуватий; 2) (*о животных*: *ублюдок*) по́круч (-чи, *ж. р. и* -ча, *м. р.*), підту́мок (-мка).
Межи (*в сложн. словах*) *см.* **Меж 2.**
Межигря́дка *и* **-гря́дье** – розо́ра, борозна́.
Межи́на – 1) *см.* **Прога́лина**; 2) (*между двумя строениями*) сутки́ (-то́к), суточки́ (-чо́к); 3) *см.* **Межни́к.**
Ме́жка – мі́[е]жка.
Межкле́тник, *бот.* – міжкліти́нник.
Межкле́тный *и* **-кле́точный**, *бот.* – міжкліти́нний.
Межкольцево́й, *бот.* – міжперс(те)не́вий.
Межко́стный, Межрёберный *и т. п., см.* **Междуко́стный, Междурёберный** *и т. п.*
Межледнико́вый – міжльодовико́вий.
Межмолекуля́рный – міжмолекуля́рний.
Межни́к – мі[е]жи́нк (-ка́), обм[н]і́жок (-жка), су́голов (-ва), су́головок (-вка), су́(го)ловка; *срв.* **Межа́ 2.**
Ме́жный – 1) (*относ. к меже*) мі́жни́й, межови́й; 2) (*смежный*) сумі́[е́]жний.
Межпло́дник, *бот.* mesocarpium – міжпло́день (-дня).
Межпо́чечник, *анат.* міжнирко́ва за́ло́за.
Межпучко́вый, *бот.* – міжв'язанко́вий.
Межрабпо́м – міжробдопомо́га, міжнаро́дня робітни́ча допомо́га.
Мезга́ – 1) *бот.* alburnum – блонь (-ни), біль (*р.* бі́ли), за́болонь (-ни); 2) (*выжимки*) жма́ки (-ків), жми́хи (-хів), (*конопляные*) маку́ха, (*подсолнечниковые*) лузга́; 3) (*мякоть, терево*) га́му́з (-зу), мі́зька (Шух.), ка́шка. [Буряко́ва ка́шка (Люб.)].
Мезго́вый – 1) блоне́вий, заболо́нний; 2) жма́ковий, жми́ховий; 3) гамузо́вий.
Мездра́ – 1) (*подкожная плева*) ніздря́, (*диал.*) міздря́ (-рі́), міздро́ (-ра́, *ср. р.*), мізка́, мерля́тина, плі́ва́; 2) (*изнанка выдел. кожи*) низ (-зу), спід (*р.* спо́ду) шку́[і́]ри, бахтарма́.
Мездре́ние – пляшува́ння.
Мездри́на, *см.* **Мездра́.**
Мездри́ный – н[м]іздрови́й, н[м]іздря́ни́й. **-ный** *клей* – кару́к (-ку́).

Мездри́стный – н[м]іздря́стий.
Мездри́ть, -ся – пляшува́ти, -ся. **Мездрённый** – пляшо́ваний.
Мездро́вый, *см.* **Мездри́ный.**
Мездря́к, *кожев.* – штри́холь (-ля).
Мезоде́рма, -ми́ческий, *биол.* – мезоде́рма, -мі́чний.
Мезозо́йский, *палеонт.* – мезозо́йський. **-кая** *эра* – мезозо́йська е́ра.
Мезока́рдий, *анат.* – мезока́рдій (-дію), серцева́ ото́чина.
Мезока́рпий, *бот.* – мезока́рпій (-пію).
Мезолити́ческий – мезоліти́чний.
Мезони́н – мезані́н (-на), півпо́верх (-ху), пів'я́рус (-са).
Мезони́нный – мезані́новий.
Мейстерзи́нгер – майстерзі́[е́]нгер (-ра).
Мека́ть – імка́ти; (*полагать*) гада́ти, уважа́ти.
Мел – кре́йда, *ум.* кре́йдка. *Белый, как* **мел** – бі́лий, як кре́йда, як стіна́, як сніг. [Обли́ччя в не́ї бі́ле, як кре́йда (Мирний). Вид йому́, як сніг, збілі́в (Л. Укр.)]. *Из* **-лу** – з кре́йди, кре́йдяни́й. [Змо́ршки на ши́ї біліли як крейдяні́ (Коцюб.)]. *Красный* **мел** – черво́на кре́йда, бо́люс (-су), (*вульг.*) лю́брика.
Мела́нж, -жовый, *текст.* – меля́нж (-жу), -же́вий.
Мелани́т, *мин.* – мелані́т (-ту).
Мелантери́т, *хим.* – мелантери́т (-ту), вітріо́ль (-лю) залі́за.
Меланхо́лик, -ли́чка – меланхо́лік, -лі́чка, сумови́тий, сумли́вий чолові́к, -ви́та, -ли́ва жі́нка, (*вешающий голову*) пону́ра (*общ. р.*).
Меланхоли́чески *и* **-ли́чно**, *нрч.* – меланхолі́йно, меланхолі́чно, сумови́то, сумли́во, ту́жно. [Я ду́мав меланхолі́чно, що не поба́чу сього́дні па́нни Ане́лі (Коцюб.)].
Меланхоли́ческий *и* **-ли́чный** – меланхолі́йний, меланхолі́чний, сумови́тий, сумли́вий, ту́жний. [Його́ обгорта́в меланхолі́йний сум (Крим.). Це одби́лось на її́ тво́рах ту́жним кольори́том шука́ння яко́гось незна́ного ща́стя (Єфр.)].
Меланхоли́чность – меланхолі́йність, меланхолі́чність, сумови́тість, сумли́вість, ту́жність (-ости).
Меланхо́лия – меланхо́лія, сум (-му), сумота́, сумли́вість, су́мність (-ости), сумува́ння (-ння), нудьга́. [На ду́шу яка́сь меланхо́лія нахо́дить (Крим.)]. *Нагнать лию на кого, повергать кого в* **-лию** – нагна́ти меланхо́лію на ко́го, (в)ки́нути кого́ в меланхо́лію. *Впадать, впасть в* **-лию** – вдава́тися, вда́тися, вкида́тися, вки́нутися в меланхо́лію, в сумува́ння, засумува́ти.
Мела́сса – меля́са (-си), (*вульг.*) маля́са.
Ме́левный – мли́вний, ме́ливний.
Ме́лево (*зерно для помола и мука*) – мли́во, ме́ливо. [З того́ мли́ва не бу́де пи́ва (Приказка). У нас і жме́ні мли́ва нема́ (Кам'янеч.)].
Мелево́й – міли́нний.
Меледа́ – 1) (*мешкотное дело*) забарна́ пра́ця, забарне́ ді́ло, моро́ка, заморо́ка, за́водня (-ні). [Я не хо́чу роби́ти млина́, не хо́чуціє́ї за́водні (Миргородщ.)]; 2) (*игрушка*) переме́льничка, і́грашка (за́бавка) з дротяно́ї ду́жки і нани́заних обру́чок; 3) кедро́ві горі́шки (-ків).
Меледи́ть – 1) *см.* **Ме́шкать**; 2) (*заниматься пустяками*) ба́витися дурни́цею, -ни́цями, пусти́м; 3) (*в глазах*) рябі́ти (в оча́х).
Ме́ледкий *и* **-дный, Ме́ледно, Ме́ледность,** *см.* **Ме́шкотный, -тно, -тность.**
Ме́лен – 1) (*в ручной мельнице*) млін (*р.* мльо́ну), млинчі́вка; 2) (*деревянный пест*) макогі́н (-го́на), м'я́ло.
I. Меле́ние – 1) (*от* **Меле́ть**) – а) дрібні́ння, дрібні́шання; б) (*реки*) мілі́ння, мілі́шання; 2) (*от* **I. Мели́ть**) дробі́ння, криші́ння.
II. Меле́ние (*от* **II. Мели́ть**) – 1) крейдува́ння, білі́ння (натира́ння) кре́йдою; 2) рисува́ння кре́слення кре́йдою. *См.* **II. Мели́ть 1** *и* **2.**
III. Меле́ние (*от* **Моло́ть**), *см.* **Моло́тье.**
Ме́ленка – 1) *см.* **Ме́льничка**; 2) (*для отпугивания птиц*) млине́ць (-нця́); 3) *см.* **Пустоме́ля.**
Мелёный – ме́лений, мо́лотий; *см.* **Моло́ть.**
Ме́ленький – 1) (*некрупный*) дрібне́нький; 2) (*неглубокий*) мілке́нький, міле́нький, плитке́нький. *Срв.* **Ме́лкий 1** *и* **2.**
Меле́ть – 1) дрібні́ти, дрібні́шати; 2) (*о реке*) мілі́ти, мілі́шати.
Мелёхонький, Мелёхонек, Мелёшенек – 1) дрібне́сенький, дрібню́ній, (*совсем*)

дрібні́сінький. [Дрібню́ні квіточки́ (Сл. Гр.)]; 2) міле́сенький. *Срв.* **Ме́лкий 1** *и* **2.**

Ме́ливо, *см.* **Ме́лево.**

Мелизна́, *см.* **Ме́лкость 1** *и* **2.**

Мелина́ – мілина́; *срв.* **Мель.**

Мелина́*, см.* **Ме́лкость.**

Мелини́т, -ни́тный *и* **-ни́товый** – мелiні́т (-ту), -ні́товий.

Мелиорати́вный – меліорати́вний. **-ный** *кредит* – меліорати́вний креди́т (-ту), креди́т на полі́пшення сільсько́го господа́рства. **-ный** *техникум* – меліорати́вний те́хнікум. **-ное** *товарищество* – меліорати́вне товари́ство.

Мелиора́тор – меліора́тор (-ра).

Мелиора́ция – меліора́ція, полі́пшування, *оконч.* полі́пшення сільсько́го господа́рства.

Мели́сса, *бот.* Melissa officinalis L. – ройови́к (-ку́), ма́точник, мелі́са, медо́ва м'я́тка.

Мели́стый, *см.* **Мелова́тый 1** *и* **2.**

I. Мели́ть, -ся (*от* **Ме́лкий**) – дроби́ти, -ся, криши́ти, -ся.

II. Мели́ть, -ся (*от* **Мел**) – 1) (*натирать мелом*) крейдува́ти, -ся, біли́ти, -ся, натира́ти, -ся кре́йдою; 2) (*чертить*) рисува́ти, -ся, кре́слити, -ся кре́йдою.

Ме́лка, *см.* **II. Меле́ние 1** *и* **2.**

Ме́лкий – 1) (*некрупный*) дрібни́й, (*усеч. форма им.-вин. п. м. р.* дрі́бен), дрібне́нький; (*малый, небольшой*) мали́й, невели́кий, невели́чкий, (*незначительный*) незначни́й. [На сухо́му висо́кому ло́бі набіга́ли густі́ дрібні́ змо́ршки (Н.-Лев.). Безупи́нне спада́ння дрібни́х кра́пель (дощу́) (Коцюб.). Дрібні́ ре́чі у ко́шик покла́ла (Звягельщ.). Дрібні́ ві́йни (Л. Укр.). Дрібні́ поді́ї (Крим.)]. **-кие** *владенья* – дрібні́ (малі́) до́бра. **-кие** *деньги, см.* **Ме́лочь 3**. **-кий** *дождь* – дрібни́й (дрі́бен, дрібне́нький) дощ (-щу́). [І шуми́ть, і гуде́, дрі́бен до́щик іде́ (Пісня)]. **-кие** *долги* – дрібні́ борги́ (-гі́в). **-кая** *душонка* – мізе́рна, дрібна́ души́ця. **-кое** *зерно* – дрібне́ (замі́ркувате) зе́рно. [Замі́ркувата пшени́ця (Київщ.)]. **-кий** *кредит* – дрібни́й креди́т (-ту). **-кий** *кусок* – дрібни́й шмато́к (-тка́). *На* **-кие** *куски, кусочки* (*разбить что*) – на дрі́зки (*диал.* на дру́зки), на дрі́зочки, на дрі́б'язки, на дрі́б'язок, на дробину́ (розби́ти, потрощи́ти що). **-кий** *лес, см.* **Мелколе́сье. -кие** *листья* – дрібне́ ли́стя, дрібни́й лист (-ту). **-кая** *монета, см.* **Моне́та. -кие** *деньги* – дрібні́ гро́ші (-шей *и* -шів), дрібняки́ (-кі́в), дробина́. **-кий** *песок, порошок* – дрібни́й пісо́к (-ску́), дрібни́й порошо́к (-шку́). **-кая** *печать*, **-кое** *письмо*, **-кий** *шрифт* – дрібни́й друк (-ку), дрібне́ письмо́ (писа́ння), дрібни́й шрифт (-ту). **-кие** *расходы* – дрібні́ ви́тра́ти. **-кий** *сахар* – дрібни́й цу́кор (-кру), цу́кор-сипе́ць (-пцю́). **-ким** *смехом* (*смешком*) – дрібни́м смі́хом, дрібне́нько. [Смія́лася м'яки́м, дрібни́м смі́хом (Черкас.). Дрібне́нько зареготá лась (Н.-Лев.)]. **-кие** *шаги* – дрібна́ хода́, дрібні́ кроки́ (-кі́в). [Гнідко́ пішо́в дрібно́ю ходо́ю (Мирний)]. **-кими** *шажками* – ви́дрібцем, дрі́бно, дрібне́нько. [Ви́дрібцем виступа́ти (Сл. Гр.). Ступа́є дрібне́нько (Хведорович)]. **-кая** *птица, соб.* – дрібні́ пташки́, дрібне́ пта́ство, дробина́, дріб (*р.* дро́бу). **-кий** *скот* – дрібна́ худо́ба (скоти́на), дрібни́й това́р (-ру), дрі́б'язок (-зку). [В ме́не ове́ць вата́га, а ді́йнику́ без ліку́, а дрі́б'язку як піску́ (Лавр.)]. **-кая** *буржуазия* – дрібна́ буржуазі́я. **-кий** *дворянин, см.* **Мелкопоме́стный** *дворянин.* **-кое** *дворянство* – дрібне́ дворя́нство, дрібна́ шля́хта. **-кие** *людишки* – дрібні́ людці́ (-ці́в), низо́та, дрібно́та; *срв.* **Мелкота́ 3**. **-кий** (*малорослый*) *народ* – дрібни́й наро́д (люд) (-ду). **-кая** *публика* – мізе́рна (дрібна́), невисо́ка пу́бліка. **-кий** *служащий, чиновник* – дрібни́й службо́вець, урядо́вець (-вця). **-кий** *собственник* – дрібни́й вла́сник. **-кий** *бес* – чорт з дрібні́ших. *Рассыпаться* **-ким** *бесом перед кем* – підсипа́тися до ко́го; *срв.* **Подольща́ться**; 2) (*неглубокий*) – а) (*о воде*) мілки́й, низьки́й, (*гал.*) плитки́й. [Капіта́н Уо́ллей вів судно́ мілко́ю водо́ю (Кінець Неволі). Тут вода́ низька́ (Звин.). Вода́ ма́ла куди́сь розли́тися, тому́ він сподіва́вся найти́ тут плиткі́ місця́ (Маков.)]. **-кая** *река* – мілка́ ріка́. *В этом месте море* **-ко** – в цьому́ мі́сці мо́ре мілке́; б) (*о посуде, судне*) неглибо́кий, плеска́тий, мілки́й, (*гал.*) плитки́й. **-кая** *тарелка* – плеска́та (мілка́, плитка́) margin тарі́лка.

Ме́лко, *нрч.* – 1) (*некрупно*) дрі́бно, здрі́бна, дрібне́нько, здрібне́нька. [Бага́тий дрі́бно кра́є (Номис). Орі́ть-же, синки́, здрі́бна скибки́ (Гол. II). Біжи́ть, ні́жками дрібне́нько перебира́ (Квітка)]. **-ко** *крошить* – дрі́бно криши́ти. *На***мелко** (*изрубить, изрезать что*) – дрі́бно-дрі́бно, дрі́бно-дрібне́нько, дрібні́сінько, на мак (поруба́ти, посікти́, порі́зати, пошматува́ти) що; *см. На* **ме́лкие** *куски* (*под* **Ме́лкий 1**). [Понаби́вано камі́ння дрі́бно-дрі́бно (Стор.). Поруба́в на мак (Яворськ.)]. **-ко** *писать* – дрі́бно писа́ти, (*образно*) (дрі́бно) як ма́ком посі́яти. [Дрі́бно як ма́ком посі́яв (Франко)]. **-ко** *и густо исписанный, см.* **Испи́сывать**; 2) (*неглубоко*) мі́лко, міле́нько, негли́боко, (*гал.*) пли́тко. [Наори́ мі́лко, а посі́й рі́дко, то вро́дить ді́дько (Номис). Тут міле́нько, іди́ смі́ливо (Звин.). «Чого́ тут боя́тися? Адже́ пли́тко». – «Пли́тко? а от яка́ глибі́нь!» (Франко)]. *Яма выкопана* **-ко** – я́му ви́копано мі́лко.

-ко *плавать*, *перен.* – негли́боко пла́вати; 3) (*в сложн. словах*) – а) (*некрупно*) дрі́бно; б) (*неглубоко*) мі́лко, пли́тко.
Мелкобере́гий *и* **-бере́жный** – мілкобере́гий, плиткобере́гий, низькобере́гий.
Мелкоборо́здый *и* **-боро́здчатый** – мілкоборо́зний, мілкоборозе́нний.
Мелкова́то, *нрч.* – 1) дрібнува́то, дрібне́нько, здрібне́нька, по́дрібно; 2) мілкува́то, мілке́нько, міле́нько, по́мілко.
Мелкова́тость – 1) дрібнува́тість, по́дрібність (-ности); 2) мілкува́тість, по́мілкість (-ости).
Мелкова́тый – 1) дрібнува́тий, дрібне́нький, по́дрібний; 2) мілкува́тий, мілке́нький, міле́нький, по́мілкий. *Срв.* **Ме́лкий.**
Мелковладе́льческий – дрібновла́сницький, (*мелкоземельный*) дрібноземе́льний. [Дрібноземе́льна систе́ма господа́рства (Куліш)].
Мелково́дие *и* **Мелково́дица** – мілкові[о́]ддя (-ддя), мала́ (мілка́, низька́) вода́. [По мілково́дді скрізь розляглóся широколи́сте лата́ття (Н.-Лев.)].
Мелково́дить – 1) пла́вати мілко́ю водо́ю, мілкові[о́]ддям; 2) (*перен.*) негли́боко пла́вати.
Мелково́дность – мілково́д(н)ість, мі́лкість, плиткові́д(н)ість, пли́ткість (-ости).
Мелково́дный – мілково́д(н)ий, плиткові́д(н)ий, мілки́й, плитки́й. [Плиткові́дне мо́ре (Тутк.)].
Мелкодо́нный – 1) (*о посуде*) неглибокоде́нний; *см.* **Ме́лкий 2б**; 2) (*о реке*), *см.* **Ме́лкий 2а.**
Мелкозё́м – дрібно́зем (-му), дрібно́земля (-лі).
Мелкоземе́лье, -льный – дрібноземе́лля (-лля), дрібноземе́льність (-ности), дрібноземе́льний.
Мелкозерни́стость – дрібнозерни́[я́]стість (-тости).
Мелкозерни́стый *и* **-зё́рный** – дрібнозерни́[я́]стий, (*о хлебе*) дрібнозе́рний, (*чахлый*) замі́ркуватий. [Дрібнозерня́стий пісо́к (Київщ.). Дрібнозе́рна кукуру́дза (Брацлавщ.)].
Мелкозу́бка – (*пила*) дрібнозу́бка, дрібнозу́ба пила́ (пи́лка); (*напилок*) лични́к (-ка́).
Мелкозу́бчатый *и* **-зу́бый** – дрібнозу́бий. **-тый** *узор* – дрібноклинча́стий узі́р (*р.* узо́ру).
Мелкокали́берный – дрібнокалі́бровий, -калі́берний.
Мелкокле́тчатый – дрібноґратча́стий, дрібнокарта́тий.
Мелкоколо́сный – дрібноколо́сий.
Мелкокомкова́тый (*о почве*) – дрібногоро́шкуватий.
Мелкоко́стный – дрібноко́стий.
Мелкокрестья́нский – дрібноселя́нський.
Мелкола́пчатый – дрібнолапа́(с)тий.
Мелколепе́стник *канадский*, *бот.* Erigeron canadensis L. – пушня́к (-ку́).
Мелколе́сье – дрібнолі́сся (-сся). [Які́ там у тій ба́лці ліси́? Так собі, дрібнолі́сся (Яворн.)].
Мелколи́ственный *и* **-ли́стный** – дрібноли́стий. [Дрібноли́ста гру́ша (М. Вовч.)].
Мелколо́бый – плитколо́бий, дрібноголо́вий. [Дрібноголо́ве па́нство кепку́є з рі́дної мо́ви (Куліш)].
Мелкопоме́стность – дрібнома́стність, дрібноземе́льність (-ности).
Мелкопоме́стный – дрібнома́єтний, дрібноземе́льний. **-ный** *дворянин* – дрібнома́єтний, -земе́льний дворяни́н (шля́хтич), (*ирон.*) пано́к (-нка́), пі́дпан (-на), пі́дпа́нок, полу́панок (-нка).
Мелкореме́сленный – дрібноремісни́чий, дрібноремісни́цький.
Мелкосемя́нный – дрібнонасі́нний.
Мелкосидя́щий (*о судах*) – мілковгли́бний.
Мелкосло́йный, -слои́стый *и* **сло́йчатый** – 1) *бот.* – дрібноша́рий, -шарува́тий; 2) *геол.* – дрібнове́рствий, -верствува́тий.
Мелкосо́бственнический – дрібновла́сницький. [Дрібновла́сницька психоло́гія (Епік)].
Мелкосо́ртный – дрібносо́ртий.
Ме́лкостный, *см.* **Мелкова́тый.**
Ме́лкость – 1) дрі́бність, незна́чність (-ности), ма́лість (-лости); 2) (*реки и т. п.*) мі́лкість, неглибо́кість, (*гал.*) пли́ткість (-кости).
Мелкота́ – 1) *см.* **Ме́лкость 1**; 2) дрібно́та, *ум.* дрібно́тка, дрібно́тонька. [Узгряни́чня дрібно́та шука́ла в похо́дах для се́бе сла́ви лица́рської (Куліш)]; 3) (*мелкие людишки*) дрібно́та, дробина́, нікче́мні людці́ (-ці́в), низо́та. [Чи бач, ся дробина́ мене́ навча́ти хо́че! (Франко). Тре́ба дать почу́ти низо́ті, що вона́ про́ти ме́не (Свидниц.)].
Мелкотова́рный – дрібнокра́мовий, дрібнотова́рний.
Мелкотра́вный *и* **-тра́вый** – 1) (*луг*) дрібнотра́в(н)ий, низькотра́в(н)ий; 2) (*о материи*) дрібномере́жаний (Сл. Ум.), дрібни́стий, дрібни́й. [Неха́й-же я подивлю́ся на пла́хту

дрібну́ю (Метл.)].
Мелкотра́вчатый – 1) *см.* **Мелкотра́вный 1** *и* **2**; 2) (*незначительный, ничтожный*) дрібни́й, дрібне́нький, незначни́й; (*жидкокостый*) кво́лий, щу́плий. **-тый** *помещик, чиновник* – дрібни́й (незначни́й) помі́щик, урядо́вець (-вця).
Мелкоукореня́ющийся – мілкокорі́нний.
Мелкочешу́йный *и* **-чешу́йчатый** – дрібнолу́ский, -луска́тий.
Мелкошёрстный *и* **-шёрстый** – 1) короткоше́рстий, низьково́вний; 2) (*жалкий*) мізе́рний, злиде́нний, нужде́нний.
Мелли́т, -товый, *мин.* – мелі́т (-ту), медо́вий ка́мінь (-меня), мелі́товий.
Мелова́тый – 1) *см.* **Мелови́дный**; 2) (*содержащий мел*) крейди́стий, крейдяни́стий.
Мелови́дный – крейдува́тий.
Мелово́й *и* **Ме́ловый** – кре́йдяни́й, крейдови́й. [Ой, ти, го́ро крейдяна́! (Чуб.). Крейдо́вий вапня́к (Калит.)]. **-ва́я** *система, геол.* – крейдова́ систе́ма. **-во́й** *карьер* – кре́йдище. **-ва́я** *бумага* – крейдо́ваний папі́р (-пе́ру).
Меловщи́к – крейдівни́к (-ка).
Мело́ди(к)он, *муз.* – мело́діон (-на).
Мелодеклама́ция – мелодеклама́ція, (*о действии ещё*) мелодекламува́ння (-ння).
Мелоди́ст – мелоди́ст (-та).
Мелоди́чески, *нрч.* – мелоді́йно, співу́[о́]че.
Мелоди́ческий – мелоді́йний, співу́[о́]чий, співни́й, (*о человеч. голосе ещё*) стру́йний (М. Вовч.).
Мело́дия – мело́дія, спів (-ву), го́лос (-су). [Вона́ нена́че почу́ла десь якісь ди́вні мело́дії (Н.-Лев.). Моло́дія пі́сні (О. Пчілка). Ба́ліної «Украї́нські пісні́ з голоса́ми»].
Мелодра́ма – молодра́ма.
Мелодрамати́зм – мелодрамати́зм (-му), мелодрамати́чність (-ности).
Мелодрамати́ческий *и* **-ти́чный** – мелодрамати́чний.
Ме́лок, *см.* **Ме́лкий 1** *и* **2.**
Мело́к – кре́йдка, (*кусок*) гру́дка кре́йди, (*палочка*) па́личка, (*заострённая*) ш[с]пи́чка кре́йди. [Краве́ць позначи́в кре́йдкою, де ті́сно (Звин.). Га́лицька стати́стика пи́шеться подві́йною кре́йдкою: для пані́в одно́ю, для селя́н дру́гою (Навроцьк.)]. *Играть на* **-лок** – гра́ти на за́пис.
Мелома́н, -ма́нка – мелома́н, -ма́нка, музиколю́б, -лю́бка.
Мелома́ния – molома́нія, музиколю́бство.
Мелопе́я – мелопе́я.
Мелоти́пия – мелоти́пія, нотодру́к (-ку).
Мелофо́н, *муз.* – мелофо́н, аристо́н (-на).
Мелочи́ха – переку́пка, сидю́ха, сиду́ха.
Мелочи́шка – дрібно́тка, дрібнячки́ (-ків); *см.* **Ме́лочь 3.**
Мелочни́к, -ни́ца – 1) дрібни́й кра́мар (-ря), дрібна́ кра́ма́рка; 2) *см.* **Мелочно́й** (**2**) *человек.*
Ме́лочни́чать – 1) торгува́ти дрібни́м, кра́мом, дрі́б’язком; 2) дрі́б’язкува́ти, марнува́ти час на дрібни́ці; чіпля́тися до дрібни́ць, до вся́кої дрібни́ці.
Мелочни́чество – 1) торг дрібни́м кра́мом, дрі́б’язком; 2) дрі́б’язкува́ння, марнува́ння ча́су на дрібни́ці; чіпля́ння до дрібни́ць, до вся́кої дрібни́ці.
Ме́лочно, *нрч.* – дрі́б’язко́во.
Мелочно́й – 1) (*относящ. к мелочи*) дрі́б’язко́вий; (*о товаре*) дрібни́й. **-на́я** *лавка* – крамни́ця в дрібни́м кра́мом. **-ная** *продажа* – дрібни́й про́даж (-жу); (*розничная*) роздрібни́й про́даж, про́даж на ро́здріб, уро́здріб. **-но́й** *товар* – дрібни́й крам (-му), дрі́б’язок; *срв.* **Ме́лочь 1**. **-на́я** *торговля* – а) дрібни́й торг, дрібна́ торгі́вля, (*розничная*) роздрібна́ торго́вля, торг на ро́здріб, уро́здріб; б) (*лавка*) дрібноторго́вля, крамни́ця з дрібни́м кра́мом. **-но́й** *торговец* – дрібни́й кра́ма́р (-ря́); 2) (*пустяковый*) дрі́б’язко́вий, дрі́б’язни́й, дрі́б’язки́й, дрібничко́вий, дрібни́цький, дрібни́й. [Дрі́б’язко́вий хара́ктер поле́міки (Єфр.). Дрібні́ сварки́ (Ніков.). Дрібні́, непотрі́бні слова́ (Коцюб.)]. **-ны́е** *счёты* – дрі́б’язко́ві (дрібні́) раху́нки (-ків). **-но́е** (*погрязшее в мелочах*) *существование* – дрі́б’язне́ (дрібни́цьке) життя́ (животі́ння). [Вона́ чу́ла передсма́к усі́х дрібни́х сплі́то́к дрі́б’язно́го життя́ тата́рської жі́нки (Коцюб.). Гидо́тність дрібни́цького животі́ння (Н. Рада)]. **-но́й** *человек* – дрі́б’язко́ва люди́на, (*с назойливостью*) дріботу́н (-на́), -ту́нка. [Дріботу́н, – до всьо́го йому́ сво́го но́са тре́ба, хо́ч-би там яка́ дурни́ця була́ (Кониськ.)].
Ме́лочь – 1) (*мелочной товар, всякая всячина*) дрі́б’язок (-зку), дріб (*р.* дро́бу), по́дріб (-робу, *м. ж., реже* -роби, *ж. р.*), подро́биця, подрі́б’я (-б’я), дробина́, дрібно́та, дрібни́ця.

[Забу́в купи́ти олі́ї; сті́льки дрі́б'язку було́, що як його́ й не забу́ти (Київщ.). Ї́здив по се́лах, промі́нюючи вся́ку господа́рську по́дріб за платянки́ (Франко). Що там у йо́го купува́ти: самі́ сірники́ та сіль, та така́ вся́ка подро́биця (Ніженщ.). Забра́в я тото́ все на віз, подрі́б'я склав у рептю́х (Франко)]. *По* **-ча́м** – на ро́здріб, подро́бицею. [Продава́ти гурто́м (на гурт) і на ро́здріб (подро́бицею) (Київщ.)]. *Накупить всякой* **-чи** – накупи́ти вся́кого дрі́б'язку. **-лочь** *угольная* – вугляна́ по́терть (-ти); 2) (*о скоте*) дрі́б'язок, (*преимущ. птица*) дробина́, дріб; 3) (*мелкие деньги*) дрібні́ гро́ші (-шей *и* -шів), дрібняки́ (-кі́в), дрі́б'язок, (*реже*) дрібно́та, дрібно́тка; (*медь*) мідяки́, мідячки́; (*серебро*) срібняки́, срібнячки́. [Та й надава́ли-ж ви мені́ дрібнякі́в! (Брацлавщ.). Прошу́ гама́н цей взять, ще й дрі́б'язок там є, щоб гро́шики плоди́лись (Стар.-Черняхь). Плати́, Мики́то, бо в ме́не кат-ма́ дрібно́тки (М. Вовч.)]. *Дайте мне* **-чи, -чью** – да́йте мені́ дрібни́х гро́шей (дрібнякі́в), дрібни́ми грі́шми (дрібняка́ми); 4) *см.* **Мелкота́ 3**; 5) (*деталь*) дрібни́ця, дрібни́чка, (*мелкая подробность*) подро́биця, подро́бина. [В не́ї нема́ ви́робленої до дрібни́ць програ́ми (Грінч.). Довело́ся прига́дувати бала́чку в усі́х подро́бицях (Крим.)]. *Входить во все* **-чи** – вдава́тися (вгляда́тися) в усі́ дрібни́ці (подро́биці), додивля́тися (догляда́тися) до всіх дрібни́ць (подро́биць), (*вмешиваться*) втруча́тися до всіх дрібни́ць (в усі́ дрібни́ці); 6) (*пустяк*) дрібни́ця, дрібни́чка, дрі́б'язок, аби́щиця, марни́ця, (*жалкий*) нікче́мниця, мізе́рія, (*малость*) ма́лість (-лости). [Перед ним стає́ гріхо́м дрібни́ця ко́жна (Грінч.). Обража́єтесь уся́кою дрібни́чкою (Мова). Хоч на хвили́ну забу́тися про щоде́нну мізе́рію й дрі́б'язки (Крим.). Це така́ аби́щиця, що не варт і каза́ти (Сл. Ум.). 60 мільйо́нів не така́-то вже й мізе́рія (Єфр.). Ла́ється, сва́риться за ко́жну ма́лість (Звин.)]. **-чи** *жизни* – життьові́ дрібни́ці (марни́ці), життьови́й дрі́б'язок, окру́шник життя́ (Єфр.). [Го́рдий чолові́к не ви́б'ється ніко́ли із життьови́х марни́ць нево́лі (Франко)]. *Заниматься* **-ча́ми** – марнува́ти час на дрібни́ці, дріб'язкува́ти. *Разменивать свой талант на* **-чи**, *размениваться на* **-чи** – розмі́нювати свій тала́нт, розмі́нюватися (розпоро́шуватися) на дрібняки́, на дрі́б'язок. [Будь чим хо́чеш, аби́ не розпоро́шеним на дрі́б'язок (Єфр.)].

Ме́лочность – дріб'язко́вість (-вости); (*крохоборство*) лічокру́пство.

Мелу́з – ви́сівки, ґрис (-су); (*мука*) межи́сітка, підкру́пиця.

Мель – мілина́, мілі́зна, мілке́ (-ко́го), (*диал.*) мі́лоч (-чи) (Чорномор.), (*перекат*) пере́міль, (*отмель*) о́бміль (-ли), обмі́лина, ві́дміл (-лу, *м. р.*) *и* ві́дміль (-міли, *ж. р.*) за́міль (-ли), (*наносная в реке*) жбир (-ри, *ж. р.*), (*преимущ. в устье реки*) напла́вина, наму́лина, (*прикрытая водой*: *банка*) ба́нка, ро́зсип (-пи). [Ви́кинула хви́ля на неприві́тну мілину́ (Короленко). Ри́фи та мілі́зни офіція́льщини (Єфр.). Тут ковба́ня, а там мілке́ (Звин.)]. *Наскочить на* **мель** – наско́чити, напоро́тися на мілину́, на мілке́. *Сесть, стать на* **мель** – (*о корабле*) ста́ти на мілині́; (*перен.*) сі́сти на мілині́, на мілке́. [Немо́в-би чека́в на цю катастро́фу, щоб остато́чно сі́сти на мілині́ (Кінець Неволі)]. *Корабль сел на* **мель** – корабе́ль наско́чив на мілину́, став на мілині́, на мілко́му. *Посадить на* **мель** – загна́ти (напрова́дити) на мілину́. *Сидеть на* **-ли** – сиді́ти на мілині́, на мілко́му. *Снять с* **-ли** – стягти́ з мілини́. *Сойти с* **-ли** – зійти́, зру́шити(ся) з мілини́. *Остаться, как рак на* **-ли** – зоста́тися на кошу́, залиши́тися як рак на піску́ (на рі́нці).

Мельгу́н – 1) *см.* **Мигу́н**; 2) *см.* **II. Волоки́та.**

Мельк – 1) *см.* **Мелька́ние**; 2) *междом.* – мельк, блим, блик, (*там и сям*) миль-ми́ль. [У ві́чі – мельк черві́нці золоті́ї! (Біл.-Нос.)].

Мелька́ние – 1) миг(о)ті́ння, мига́ння, (*шутл.* ми́гавка), ме́лькання; (*мерцание*) мерехті́ння, блима́ння, бли́кання. [Серед того́ прудко́го мига́ння невира́зно майну́ла в уя́ві чия́сь голова́ (Крим.)]; 2) майорі́ння, ма́яння; 3) маячі́ння, маня́чення; 4) миг(о)ті́ння, мерехті́ння, мрі́ння. *Срв.* **Мелька́ть 1 - 4.**

Мелька́ть, мелькну́ть – 1) (*появляясь исчезать, показываться на миг*) мигті́ти, миготі́ти (-гочу́, -готи́ш), миgота́ти (-гочу́, -го́чеш), мига́ти, ми́гкати, мигну́ти, (*сильнее*) мигону́ти, (*развеваясь*) ма́яти, майну́ти, змайну́ти, (*особ. о ногах, хвосте*) ме́лькати, (*редко*) ме́лькну́ти; (*мерцать*) мерехті́ти, бли́мати, бли́мнути, бли́кати, бли́кнути, миг(о)ті́ти, (*сверкать*) бли́скати, бли́снути; (*не только шмыгать*) шмига́ти, шмигну́ти, (*быстрее*) шмигону́ти, (*быстро пробежать*) ша́снути. [По дворі́ почали́ мигті́ти ченці́ (М. Вовч.). Миготі́ли в пові́трі па́лиці (Франко). За́яць лише́ мигну́в, та й полеті́в (Яворськ.). Стріла́ майну́ла (Куліш). Де хви́ля, що майну́ла? де́ звук, що ні́сся і пога́с? (Олесь). Круг ме́не звідусі́ль ме́лькали украї́нські обли́ччя (Крим.)]. *Зарница* **-ка́ет**, *молния* **-ну́ла** – ми́гавка бли́має (бли́кає), бли́скавка бли́снула. *Звёзды* **-ка́ют** – зо́рі бли́мають (мигтя́ть, миготя́ть, мерехтя́ть). *Огонёк* **-ну́л** *и погас* – о́гник бли́снув (бли́мнув, мигну́в) і по[з]га́с. *Он* (*человек*) **-ну́л** *и исчез* – він майну́в і зник (щез). **-ка́ет, -ну́ла** *мысль у кого* – мигти́ть (миготи́ть, бли́скає, блискоти́ть), майну́ла (мигну́ла, мигону́ла, бли́снула, ша́снула) ду́мка (га́дка)

кому́ *или* у ко́го; *срв.* **Мелька́ть 3**. [В голові́ Грицько́вій десь дале́ко миготи́ть ду́мка: мо́же це сон? (Васильч.). Пе́вно, він не ви́нен в уби́встві, – бли́скає думка в вашій голові (Наш). Я досі любив тільки мову, – майнула Олесеві швидка ду́мка в голові́ (Крим.). У ме́не за́раз такі́ мигну́ла ду́мка (Кониськ.). Хоч колі́ й ша́снула їй по душі́ така́ ду́мка, – вона́ на не́ї руко́ю наві́ки махну́ла (М. Вовч.)]. **-ка́ть, -ну́ть** *в глазах, перед глазами у кого* – миг(о)ті́ти, мерехті́ти, мигну́ти, майну́ти в оча́х, в очу́, перед очи́ма, шмигону́ти перед очи́ма в ко́го *или* кому́; *срв.* **Мелька́ть 4**. [Міль мигти́ть мені́ в оча́х (Дніпр. Ч.). Миготі́ла в оча́х дорога́ горорі́зьба (Куліш). Тінь її́ всю́ди в оча́х мерехти́ть (Пачов.). Мигну́ла в оча́х воскова́ сві́чечка (М. Вовч.). Пе́вність перемо́ги майну́ла в його́ оча́х (Крим.). Хло́пець шмигону́в перед очи́ма (Сл. пр. м.)]. **-ка́ет** *перед кем* (*в мыслях*) *что* – миг(о)ти́ть кому́ *и* в ко́го (в ду́мці, в уя́ві) що. [Вже й на сон кло́нить, а все мигти́ть мені́ його́ обли́ччя (М. Вовч.)]; 2) (*виднеться там и сям, изредка, проносясь*) майорі́ти, ма́яти, ли́нути. [Не вроди́ла о́вощ: то там, то там майори́ть сли́ва й гру́ша (Вовчанщ.). Ори́ся ма́яла то сям, то там по госпо́ді (Куліш)]; 3) (*маячить, стоять перед глазами*) маячі́ти, маня́чити, мига́тися. [Маячі́ла невира́зна ду́мка, що мо́же-б ва́рто… (Л. Укр.). На її́ пле́чах маня́чили до́вгі кінці́ стрічо́к (Н.-Лев.). Мига́ється мені́ та Орли́ха, мов у тума́ні (М. Вовч.)]; 4) (*рябить в глазах*) миг(о)ті́ти, мерехті́ти, рябі́ти, мрі́ти (*сов.* замрі́ти) в оча́х (в очу́). [Аж в оча́х мигти́ть (М. Вовч.). В очу́ замрі́є (Крим.)].

Мелька́ться – мига́тися; *см.* **Мере́щиться 2.**

Мелька́ющий, *прлг.* – миготли́вий, (*мерцающий*) мерехтли́вий; (*о свете*) мигки́й.

Ме́льком, *нрч.* – 1) (*вскользь, поверхностно*) побі́жно, мигце́м, мигко́м, мелькома́, мельчко́м (Котл.), про́гулько́м (Сл. Ум.); (*мимоходом*) мимохі́дь. [Горді́й побі́жно гля́нув на папе́ри (Грінч.). Газі́с помі́тив це мигце́м (Леонт.). Мигко́м я його́ ба́чила (Сл. Гр.)]. *Я видел его только* **-ком** – я ба́чив його́ ті́льки побі́жно (мигце́м, мигко́м, мелькома́). *Я только* **-ком** *коснулся этого дела* – я ті́льки побі́жно торкну́вся ді́ї спра́ви. *Он заходил* **-ком** – він захо́див мимохі́дь. *Он слышал, говорил об этом* **-ком** – він чув, говори́в про це побі́жно; 2) (*мгновенно*) ми́ттю, вмить.

Ме́льник – (*хозяин или работник*) ме́льник, міро́шник, мукоме́л, (*только хозяин*) млина́р (-ря́); *ум.-ласк.* ме́льничок (-чка), мельниче́нько. [Ой, ме́льнику, мельниче́ньку, змели́ мені́ пшениче́ньку (Чуб.). Міро́шник мав хоро́ший млин (Гліб.). У млині́ з млинаре́м спав (Гол. III)].

Ме́льники (*карт. игра*) – ме́льник. [В ме́льника гра́ти (Брацлавщ.)].

Ме́льников – ме́льників, міро́шників (-кова, -кове); млинарі́в (-ре́ва, -ре́ве).

Ме́льница – 1) млин (-на). [«Де гори́ть?» – «На степку́ коло млині́в» – «Чиї́х млині́в?» – «Не зна́ю: чиї́сь вітряки́» (Звин.)]. **-ца** *верхняя, нижняя* – горови́й, низови́й млин. **-ца** *ветряная* – вітря́к (-ка́), (*ум.* вітрячо́к (-чка́)), вітряни́й млин; (*голландск. системы*) кругля́к, (*немецк. сист.*) ступни́к (-ка́). [Край ни́ви стоя́ть вітряки́ (Коцюб.)]. **-ца** *водяная* – водяни́й млин, (млин-)водя́к (-ка́), гребляни́й (гребльови́й) млин, (*небольшая*) млино́к (-нка́), (*диал.*) млини́ця; (*с наливным колесом*) корча́к (-ка́), коро́чний млин; (*с подливным колесом*) підспі́дник, підсубі́йник, підсубі́йок (-бі́йка), підсубі́йний млин; (*действ. только в половодье*) вешня́к (-ка́); (*у берега реки*: *на Днестре*) байда́к (-ка́). [Лю́ди коло ста́ву млини́ будува́ли (Рудан.). На цьому́ ставку́ коли́сь був млин-водя́к (Переясл.). Два млини́ гребльови́х, а два вітряни́х (Март.). Пуска́єте во́ду на коле́са млинів-вешнякі́в (Куліш)]. **-ца** *конная* (*или воловья*) топча́к (-ка́), топчі́й (-чія́), (*конная*) ступа́к, ступча́к. [То́пчемося, на́че воли́ на кру́зі в топчаку́ (Кониськ.)]. **-ца** *кофейная* – млино́к (до ка́ви). [Купи́в млино́к до ка́ви (Марков.)]. **-ца** *крупичатая* (*крупичатка*) – пи́тель (-тля), питльови́й млин. [Ме́льник приви́к до тукота́ння пи́тля (Франко)]. **-ца** *крупяная* (*крупорушка*), *см.* **Круподе́рня. -ца** *мукомольная, хлебная* – млин. **-ца** *паровая* – парови́й млин. **-ца** *пильная, см.* **Лесопи́льня. -ца** *пловучая* – (на)плавни́й млин, плава́к, плива́к, гонча́к, (*на лодках*) лодя́к (-ка́). **-ца** *ручная* – ручни́й млин, жо́рно *и* (*чаще, мн.*) жо́рна (-рен). [Мав жо́рна, що рука́ми хліб ме́лють (Чуб. II)]. **-ца** *сукновальная* – валю́ша, (*реже*) фолю́ша; *срв.* **Сукнова́льня.** *Поехать, пойти на* **-цу** – поі́хати, піти́ до млина́. *Место, бывшее под* **-цей** – млини́сько, млини́ще; 2) *см.* **Пустоме́ля.**

Ме́льничание – мельникува́ння, мірошникува́ння.

Ме́льничать – мельникува́ти, мірошникува́ти.

Ме́льнический, Ме́льничий – ме́льницький, міро́шницький, млина́рський, (*мельников*) ме́льників, міро́шників (-кова, -кове), млинарі́в (-ре́ва, -ре́ве).

Ме́льничиха – ме́льничка, міро́шничка, млина́рка. [Ой, ме́льничко, круподе́рничко! (Грінч. II). На тім ставку́ млино́чок, а в тім млино́чку млина́рка (Чуб. V)].

Ме́льничихин – ме́льниччин, міро́шниччин, млина́рчин (-на, -не).

Ме́льничка – млино́к (-нка́); (*ветряная*) вітрячо́к; (*водяная*) водячо́к (-чка́).
Ме́льничный – млино́ви́й, млинськи́й; вітряко́вий; водяко́вий; топчако́вий; пла[и]вако́вий, гончако́вий; (*о ручной мельн.*) жорно́ви́й, жорня́ни́й; *срв.* **Ме́льница. -ное** *колесо* – млинове́ ко́лесо. **-ный** *рукав* – лотоки́ (-кі́в).
Мельтеши́ть, *см.* **Мая́чить** *и* **Мелька́ть 1 - 4.**
Мельхио́р, -о́ровый – мельхіо́р (-ру), -о́ровий.
Мельча́йший – найдрібні́ший, дрібні́сінький. [Найдрібні́ші ві́дтінки (Пр. Правда). Дрібні́сінький мак (Крим.)].
Мельча́к – дробина́, дріб (*р.* дро́бу), дрі́б'язок (-зку).
Мельча́ть – дрібні́ти, дрібні́шати, малі́ти, мали́тися; (*перен.*: *вырождаться*) перево́дитися, зво́дитися, нікче́мніти, мізерні́ти; *срв.* **Измельча́ть.** [Дрібні́ють люди на землі́ (Шевч.). Ті ве́летні заги́нули і з того́ ча́су рід лю́дський поча́в дрібні́шати (Барвін.). Нікчемні́ли в гріха́х і розко́шах (Куліш)].
Ме́льче – 1) (*ср. ст. от прлг.* **Ме́лкий**) – а) дрібні́ший; ме́нший; незначні́ший. *Становиться* **-че,** *см.* **Мельча́ть**; б) мілкі́ший, мілі́ший, (*гал.*) плиткі́ший; плеска́тіший. *Становиться* **-че** (*о воде*) – мілі́шати; 2) (*ср. ст. от нрч.* **Ме́льче**) – а) дрібні́ше; б) мілкі́ше, мілі́ше, плиткі́ше.
Мельче́ние – дрі́бнення, дробі́ння.
Мельчи́ть, -ся – дрібни́ти, -ся, дроби́ти, -ся; бу́ти дрі́бненим, дро́бленим.
Ме́льщик – мелі́й (-лія́).
Мелю́з, *см.* **Мелу́з.**
Мелюзга́ – 1) *см.* **Мелочь 1**; 2) (*мелкая рыба*) мільга́, мі́лька́, му́лька, моля́вка. [В цьому́ закі́ску мільки́ аж киши́ть (Кролевеч.)]; 3) (*малые дети*) мале́ча, малі́ж (-лі́жи), мале́ньство, маленя́та (-ня́т), дріб (*р.* дро́бу), дробина́, дрі́б'язок (-зку), дрібно́та, капе́льня. [Діте́й у нього́ бага́то, та все така́ малі́ж (Кролевеч.). Поки́нув тро́є сирі́т, саме́ мале́ньство (Звин.). Лиши́в я вас (діточо́к) сами́х у ха́ті, дріб таки́й, без кри́шки хлі́ба! (Франко). П'я́теро дробини́-маленя́т (Франко). Оце́-ж уся́ моя́ капе́льня! (Звин.)]; 4) *см.* **Мелкота́ 3.**
Меля́са – меля́са (-си), (*вульг.*) маля́са.
Мембра́на – мембра́на, тремті́вка.
Мембра́нный – мембра́новий, тремтівко́вий.
Меморa̍ндум – 1) (*памятная записка*) мемора́ндум (-му), па́м'ятка, пропа́м'ятний лист (-та́); 2) (*докладная записка*) мемора́ндум, доповідна́ за́писка; 3) (*дипломат. нота*) мемора́ндум, (дипломати́чна) но́та.
Мемориа́л – 1) за́пи́сник (-ка), нотатко́ва *или* пам'ятко́ва (*гал.* пропа́м'ятна) кни́жка, па́м'ятка; (*дневник*) щоде́нник; 2) *бухг.* – меморія́л, журна́л (-ла).
Мемо́рия – мемо́рія, доповідна́ за́писка.
Мемуа́ры – 1) (*записки очевидца*) мемуа́ри (-рів), істори́чні записки́ (-со́к), (*воспоминания*) спо́гади (-дів), спо́мини (-нів), спо́минки (-ків). [Посере́дині між літо́писом та істо́рією стоя́ть істори́чні записки́ або́ мемуа́ри (Єфр.)]; 2) (*записки учёного общества*) мемуа́ри, записки́.
Ме́на – 1) *см.* **Меня́ние**; 2) мі́на, міньба́, мі́нянка, (*обмен*) обмі́на, о́бмі́н (-ну), обмі́нок (-нку), замі́на, замі́н (-ну), замі́нка, ви́мін, (*гал.*) вимі́на, (*промен*) промі́на, про́мі́н (-ну). [Гро́ші – знаря́ддя до міньби́ (Єфр.). Охо́чих до мі́нянки ку́па вели́ка (Франко). Ми зроби́ли обмі́нок (Н.-Лев.)]. **-на** *без придачи, ухо на ухо* – міньба́ без дода́чі (так на та́к, *зап.* віть на віть). *Посредством* **-ны** – через мі́ну, мі́ньки. [Ця соки́ра мі́ньки мені́ діста́лася (Звин.)]. **-на** *обратная* – ро́змін (-ну). *Промышлять* **-ною** (*особенно лошадей*), *см.* **Менова́ть**; 3) змі́на, відмі́на, (*перемена*) перемі́на; *срв.* **Измене́ние.**
Мена́ж – мена́ж (-жу), домове́ (ха́тнє) господа́рство, -рюва́ння (хазя́йство, -зяйнува́ння).
Менаже́ри́я, *см.* **Звери́нец.**
Менака́н *и* **Менакани́т,** *мин.* – менакані́т (-ту).
Менги́р – менгі́р (-ра).
Менделѝзм – менделі́зм (-му).
Менделѝровать – менделюва́ти.
Ме́нее, Ме́ньше, *нрч.* – 1) ме́нше, менш, *ум.* ме́ншенько, ме́ншечко. [Лі́том продає́ться їх (мі́тел) ме́нше, то ме́нше й роблю́ (Франко)]. **-нее** (**-ньше**) *кого чего* – ме́нш(е) від ко́го, від чо́го, за ко́го, за що, ніж (як) хто, що. **-нее** *ста рублей* – ме́нш(е) як сто (від ста) карбо́ванців. *Нас было не* **-нее** *ста человек* – нас було́ не ме́нш(е) як сто чолові́к(а). *Ни гроша* **-нее** (**-ньше**) – ні шага́ (ні ше́ляга) ме́нше. *И того* **-нее** (**-ньше**) – і менш від то́го, і від то́го ме́нше. *Как можно* **-нее** (**-ньше**) – як-найме́нш(е), як-мо́га ме́нше. *Тем* **-нее** (**-ньше**) – тим ме́нше. *Тем не* **-нее** – проте́, а проте́, а втім, але́, але́-ж, одна́к, одна́че, з усі́м

тим. [Ни́зка селя́нських по́статів, ча́сто безі́менних, проте́ до́бре схарактеризо́ваних (Єфр.)]. *Более или* **-нее**, *более* **-нее** – більш-ме́нш, бі́льше-ме́нше, бі́льше чи ме́нше. [Спра́ву більш-ме́нш з'ясо́вано (Київ)]. *Больше ли, или* **-ньше** – чи бі́льше, чи ме́нше. [Чи більш йому́ даси́, чи ме́нше, все одно́ ще попро́сить (Брацлавщ.)]. *Ни более, ни* **-нее** *как* – не бі́льш(е), не ме́нш(е) як; не бі́льше й не ме́нше як. **-нее** *как*, **-нее** *чем* – ме́нш(е) ніж, менш як. *Я окончил эту работу* **-нее** *чем в неделю* – я скінчи́в цю пра́цю менш як за ти́ждень. *Это интересует меня гораздо* **-нее** (**-ньше**), *нежели вас* – це ціка́вить мене́ бага́то (дале́ко) ме́нше, ніж вас. *Я заплатил за это двумя рублями* **-нее** *чем вы* – я заплати́в за це на два карбо́ванці ме́нш(е), ніж ви (ме́нше від вас, за вас). **-нее** (**-ньше**) *чем кто-* (*что-, где-, куда-, когда-*) *либо* – менш ніж хто́ (будь-хто́), ніж що (будь-що́), ніж де (будь-де́), ніж куди́ (будь-куди́), ніж коли́ (будь-коли́). *Чем* **-нее** (**-ньше**) – *тем* **-нее** (**-ньше**) – що ме́нше – то ме́нше. *Чем* **-нее** (**-ньше**) – *тем более* (*больше*); *чем более* (*больше*) – *тем* **-нее** (**-ньше**) – що ме́нш(е) – то бі́льш(е), що бі́льш(е) – то ме́нш(е). [Що бі́льше робітни́к продає́ му́скулів, то ме́нше їх у ньо́го зостає́ться (Ніков.)]. *Всё* **-нее** (**-ньше**) *и* **-нее** (**-ньше**) – (все) ме́нш(е) та (і) ме́нш(е), (*с каждым разом*) що-ра́з(у) (чим-ра́з, де-да́лі) ме́нше. **-нее** (**-ньше**) *всего или всего* **-нее** (**-ньше**) – найме́нш(е), як-найме́нш(е), що-найме́нш(е), (най)ме́нш за все, (най)ме́нш від усьо́го. *Я* **-нее** *всего думаю об этом* – про це я ду́маю найме́нше (менш за все́). **Ме́ньше** *становится чего-л.* – ме́ншає (*неопр.* ме́ншати) чого́. [Землі́ у мужикі́в ме́ншає (Крим.)]; 2) **-нее** (*в формах отрицательн. ср. ст. от прлг. и нрч.*) – менш, ме́нше, (*не столь*) (*при прлг.*) не таки́й (-ка́, ке́; *мн.* -кі́), (*при нрч.*) не так. **-нее** *удачный, удачно* – менш уда́лий, менш уда́ло, (*не столь*) не таки́й уда́лий, не та́к уда́ло. *Не* **-нее** – не ме́нш(е). *Он не* **-нее** *умён, чем она* – він не ме́нш – розу́мний, ніж вона́; він не дурні́ший за (від) не́ї; 3) **-ньше**, *прлг., см. отдельно* (**Ме́ньше 1**).

Менёк, *см.* **Мень.**

Менестре́ль – менестре́ль (-ля).

Ме́нзула – ме́нзула.

Ме́нзульный – ме́нзульний. **-ная** *доска* – стільни́ця.

Мензу́рка – мензу́рка.

Менинги́т – менінгі́т (-ту).

Мени́ск, *опт.* – мені́ск (-ку), ко́пула. *Вогнутый, выпуклый* **-ни́ск** – угну́тий, ви́гнутий мені́ск.

Меннони́т, -ни́тка – мено́ні́т (-та), -ні́тка.

Ме́нный – мі́нний, мі́няний.

Менова́ть – мі[е]нжува́ти, (*диал.*) менджува́ти чим. [Менджу́є, як ци́ган кі́ньми (Сл. Гр.)].

Менова́ться – міня́тися че́ргою.

Меновна́я, *сщ.* (*стар.*) – замі́нний лист (-та́), (*устар.*) замі́нне письмо́.

Менов́ой, Меновно́й – мінови́й, вимі́но́вий, вимі́нний, замі́нний, обмі́нний. **-ва́я** *запись, см.* **Меновна́я. -ва́я** *торговля* – обмі́нний торг (-гу), мінова́ торго́вля. **-во́е** *хозяйство* – мінове́ господа́рство. **-ва́я** *ценность, стоимость* – вимі́нна́ (вимі́но́ва, мінова́) ва́ртість (-тости). [Тре́ба відрізня́ти спожи́вчу ва́ртість від міново́ї (вимі́но́вої) ва́ртости (Екон. Наука)].

Меновщи́к, -щи́ца – міня́льник, -ниця, міня́йло (*м. р.*).

Меновщи́на, *см.* **Ме́на 2.**

Меновщи́чий – міня́льницький, міня́льський; (*меновщиков*) міня́льників (-кова, -кове).

Менопа́уза, *мед.* – менопа́вза, спин (-ну), місячо́к.

Менструа́льный – менструа́льний, місячко́вий. **-ная** *кровь* – менструа́льна (місячко́ва, мі́сячна) кров. [В не́ї соро́чка скривáвлена, – це мі́сячна кров з не́ї схо́дила (Звин.)].

Менструа́ция – менструа́ція, мі́сячка, мі́сячне (-ного), цвіт (-ту), кра́ска, жіно́че (-чого), упла́ви (-вів), сплав (-ву) черво́ний, сплавня́ черво́на, руба́шня (-ні), руба́шне (-ного), (*эвфем.*) часи́, свій час, го́сті, (*гал.*) пола́.

Ме́нтик – ме́нтик (-ка), гуса́рська на́кидка (ку́ртка).

Менто́л – менто́л (-лу).

Ме́нтор, -рша – ме́нтор (-ра), -рка, напу́тник (-ка), -ниця, керівни́к, -ни́ця, провідни́к (-ка́), -ни́ця.

Ме́нторский – ме́нторський. [Ме́нторський тон (Київ)].

Менуэ́т – 1) (*танец*) менуе́т (-ту); 2) (*муз. пьеса*) менуе́т (-та).

Мень (*р.* **меня́** *и* **мня**), *зоол.* Lota lota L. – минь (-ня́), миньо́к (-нька́), мнюх (-ха), ментю́х (-ха), менту́з (-за).

Менька́к – (*сын*) найме́нший (наймоло́дший) син, мізи́нець (-нця), мізи́нник, мізи́нок (-

нка), мізи́нчий (-чого), мізи́нне дитя́ (-тя́ти), мізю́к (-ка́), *ум.* мізи́нчик, мізинча́ (-ча́ти); (*брат*) найме́нший (наймоло́дший) брат (-та); *срв.* **Мизи́нец 2.**

Меньша́ть, *см.* **Меньше́ть.**

Ме́ньше – 1) (*ср. ст. от прлг.* **Ма́лый** *в предикат. функции*) ме́нший (-ша, -ше); (*младший ещё*) моло́дший; (*более низкий ещё*) ни́жчий; (*более короткий*) коро́тший; (*худший*) гі́рший, (*зап.*) згі́рший від ко́го, від чо́го, за ко́го, за що, ніж (як) хто, що. *Он* **-ше** *меня ростом* – він ме́нший за (від, про́ти) ме́не на зріст. *Мал мала* **-ше** (*о детях*) – одно́ ме́нше за о́дного, одно́ (від) о́дного ме́нше. *Становиться* **-ше** – ме́ншати, зме́ншуватися, (*коротеть*) коро́тшати; роби́тися ме́ншим, коро́тшим *и т. п.* (*ж. р.* -шою, *мн. всех р.* -шими) (*в определённой глаг. форме предпочтительнее им. п.*: ро́биться ме́нший, ме́нша *и т. п.*). *Всё* **-ше** *и* **-ше** – (все) ме́нший та (і) ме́нший, (*с каждым разом*) що-ра́з(у) (чим-ра́з, де-да́лі) ме́нший (-ша, -ше; *мн.* -ші) *и т. п.* *Становиться всё* **-ше** *и* **-ше** – що-ра́з (чим-ра́з, де-да́лі) ме́ншати *и т. п.* **-ше** *всех* – ме́нший, моло́дший (-ша, -ше, *мн.* -ші) *и т. п.* за всіх, від усі́х; найме́нший, наймоло́дший *и т. п.*; 2) (*ср. ст. от нрч.* **Ма́ло**) ме́нше, менш; *см.* **Ме́нее 1.**

Меньшеви́зм – меншови́зм (-му).

Меньшеви́к, -вичка – меншови́к (-ка́), -ви́чка.

Меньшеви́ствовать – меншовикува́ти, меншови́чити.

Меньшеви́ствующий, *прлг.* – меншовику́ючий, (*малоудачные неологизмы*) меншовико́[і]вний, меншови́чний, (*меньшевистский*) меншови́цький. **-щий** *идеализм* – меншовику́ючий ідеалі́зм. [Меншовику́ючий (меншовико́вний) ідеалі́зм (Пр. Правда)].

Меньшеви́стский – меншови́цький, меншови́стський.

Меньшедо́мка – ме́нша господи́ня (в ха́ті), (ста́рша) дочка́.

Меньшедо́мок – ме́нший госпо́дар (-ря) (у ха́ті), (ста́рший) син.

Меньшеме́рок – недо́мі́рок (-рка).

Меньше́ние – 1) ме́ншення, менші́ння, зме́ншування; *срв.* **Меньши́ть**; 2) ме́ншання, зме́ншування; *срв.* **Меньше́ть.**

Меньше́ть – ме́ншати, зме́ншуватися.

Ме́ньший – 1) (*ср. ст. от прлг.* **Ма́лый** *в аттрибут. функции*) ме́нший (-ша, -ше), *ум.* ме́ншенький; (*младший ещё*) моло́дший; (*более низкий ещё*) ни́жчий; (*более короткий ещё*) коро́тший; (*худший*) гі́рший, (*зап.*) згі́рший. [З ме́ншої поді́ї ча́сом бува́ють бі́льші на́слідки, ніж з вели́кої (Пр. Правда). Ста́рший не бу́де ме́ншим (Чуб.)]. **-шая** *часть* – ме́нша части́на; *см. ещё* **Меньшинство́**. *По* **ме́ньшей** *-ре, см.* **Ме́ра 5**. *Мы люди* **-шие** – ми лю́ди мале́нькі. *Всё* **-ший** *и* **-ший** (все) ме́нший та (і) ме́нший, (*с каждым разом*) що-ра́з(у) (чим-ра́з, де-да́лі) ме́нший. [Ті са́мі опера́ції дава́ли що-ра́зу ме́нше число́ золоти́х зеря́т (Ніков.)]; 2) (*превосх. ст., самый* **-ший**) найме́нший, що-найме́нший; наймоло́дший; найни́жчий; найкоро́тший; найгі́рший. *Он* **-ший** *среди братьев* – він найме́нший (наймоло́дший) серед браті́в. *Самое* **-шее**, *что вы можете сделать* – найме́нше(є), що ви мо́жете зроби́ти.

Меньшина́ – 1) *см.* **Меньшинство́**; 2) *см.* **Меньшо́й 1.**

Меньшинство́ – ме́ншість (-шости), меншина́. [Письме́нство – ви́твір і проду́кт культу́рної ме́ншости (Єфр.). Меншина́ не ма́ла прав, які́ більшина́ му́сіла-би шанува́ти (Павлик)]. *Остаться в* **-стве́** – лиши́тися в ме́ншості. *Национальные* **-ства́** – націона́льні ме́ншості (-тей). [Пра́во націона́льних ме́ншостей (Грінч.)].

Меньши́ть – менши́ти, зме́ншувати.

Меньшо́й – 1) (*младший*) ме́нший, моло́дший, (*наимладший*) найме́нший, наймоло́дший, *ум.* ме́ншенький, ме́ншечкий. [Ме́нший (моло́дший) син, моло́дший брат (Брацлавщ.). Ме́нша сестра́ літ не дійшла́ (Пісня). Обнімі́те-ж, брати́ мої́, найме́ншого бра́та (Шевч.). Хло́пець бі́льшечкий, а ді́вчина ме́ншечка (Липовеч.)]; 2) (*низший по положению*) ме́нший, ни́жчий. [Ни́жчий перед ви́щим гне́ться, а бі́льший ме́ншого куса́є та ще й б'є (Гліб.)]. *Наши* **-ши́е** *братья* (*перен.*) – на́ші ме́нші (знедо́лені) брати́.

Меньшу́тка *и* **Меньшу́ха** – (*дочь*) найме́нша (наймоло́дша) дочка́, мізи́нка, мізи́нок (-нка), *ум.* мізи́ночка; (сестра) наймоло́дша сестра́; (*невестка*) наймоло́дша неві́стка.

Меню́ – меню́ (*нескл.*), ка́рта (ка́ртка), спис (-су) страв.

Меня́ (*род. и вин. пад. ед. ч. от мест.* **Я**) – мене́, (*после предлогов*) ме́не. [Спаси́ мене́ од лю́тої му́ки! (Шевч.). У вся́кого своє́ ли́хо, і в ме́не те ли́хо (Шевч.). Мо́же, й ді́вчину без ме́не з и́ншим заручи́ли (Шевч.). Сіда́й-же й ти коло ме́не (Шевч.)]. *Это от* **-ня** *не зависит* – це від ме́не не зале́жить. *Вам теперь не до* **-ня́** – вам тепе́р не до ме́не, вам тепе́р не я в голові́. *Сделайте это для* **-ня́** – зробі́ть це для ме́не. *Будет с* **-ня́** – бу́де з ме́не (Шевч.), го́ді з ме́не. *У* **-ня́** *есть, нет* – в ме́не є (я ма́ю), в ме́не нема́(є), я не ма́ю.

Меня́ла, -ня́лка – міня́йло (-ла, *м. р.*), міня́льниця *и* міня́лка (*ж. р.*), (*пров.*: *меняющий деньги на столике*) столе́чник, -ниця. [Тут вся́кії булі́ проно́зи, міня́йли, шинкарі (Котл.)].

Меня́льный – міня́льний. **-ная** *лавка* (*контора*) – міня́льна крамни́ця (конто́ра), міня́льня (-ні).

Меня́льщик, -щица, *см.* **Меновщи́к, -щи́ца.**

Меня́ние – 1) (*обменивание*) міня́ння, обмі́нювання, замі́нювання, вимі́нювання; промі́нювання; 2) (*изменение*) міня́ння, зміня́ння *и* змі́нювання; переміня́ння *и* переміню́вання; (*переиначивание*) переина́ч[кш]ування. *Срв.* **Ме́на.**

Меня́ть, ме́нивать – 1) (*обменивать*) міня́ти, (*редко* міни́ти), обмі́нювати, замі́нювати кого́, що на ко́го, на що, вимі́нювати, (*променивать*) промі́нювати, (*с презрит. оттенком*) менжува́ти що на що. [Ану́, сва́ту! міня́й стару́ на носа́ту (Приказка). Розу́мне ді́ло – на цяцькі́ ба́тькові гро́ші менжува́ти! (Мирний)]. **-ня́ть** *деньги* – міня́ти гро́ші. [Не бу́ду я міня́ти цих гро́шей (Мирний)]. **-ня́ть** *должность, религию и т. п.* – міня́ти поса́ду, віру *и т. п.* [Міня́ють чоти́ри ра́зи віру (Грінч.)]. **-ня́ть** *сорочку, бельё* – міня́ти соро́чку (сорочки́), біли́зну (шма́ття), бра́ти сорочки́, біли́зну (шма́ття), змі́нюватися (*сов.* зміни́тися) в чи́сту соро́чку. [Він у ме́не що-неді́лі сорочки́ бере́ (Звин.). Пішо́в додо́му шма́ття бра́ти (Липовеч.). Нема́ соро́чки, щоб зміни́тися (Звин.)]. **-ня́ть** *ухо на ухо* – міня́ти так на та́к, (*зап.*) віть на ві́ть, міня́тися то́кма; 2) (*изменять*) міня́ти, зміня́ти *и* змі́нювати що на що, у що, відміня́ти, відмі́нювати, (*переменять*) переміня́ти *и* перемі́нювати що на що, (*переиначивать*) переина́ч[кш]увати що. [Со́нце бро́дить помі́ж камі́нням, міня́ючи би́стро сум ті́ней на ра́дість бли́ску (Коцюб.)]. **-ня́ть** *взгляды* – міня́ти (зміня́ти *и* -ювати) по́гляди. **-ня́ть** *тон* – зміня́ти тон. [Заговори́в, змі́нюючи нача́льницький тон (Крим.)]. **-ня́ть** *цвет* – зміня́ти ко́лір, перефарбо́вуватися. [Тюре́мні сті́ни перефарбо́вуються, ви́щають (Васильч.)]. *Это* **-ня́ет** *дело* – це міня́є спра́ву; це і́нша річ (спра́ва).

Меня́ться, ме́ниваться – 1) (*обмениваться*) – а) (*страд. з.*) міня́тися, обмі́нюватися, замі́нюватися, вимі́нюватися, (*промениваться*) промі́нюватися. *Банковые билеты* **-тся** *на деньги* – банкно́ти міня́ються на гро́ші; б) (*возвр. з.*) міня́тися, обмі́нюватися, замі́нюватися з ким чим. [Кайда́нами міня́ються, пра́вдою торгу́ють (Шевч.). Писанка́ми обмі́нююсь, як христо́суюсь (Г. Барв.)]. *Давай* **-ться** *чем-л.* – дава́й міня́тися чим *и* на що, дава́й мінька́ (мі́ньки) на що, ході́м мі́ньки на що. [Дава́й мінька́ на оде́жу (Куліш)]. **-ться** *без придачи* (*вещь на вещь*) – міня́тися так на та́к, (*зап.*) віть на ві́ть, то́кма. **-ться** *взглядами* – а) (*переглядываться*) ззира́тися, згляда́тися, перезира́тися, перегляда́тися з ким, між собо́ю; б) (*мнениями*) обмі́нюватися (діли́тися) по́глядами, думка́ми, звіря́ти по́гляди (думки́) одно́ о́дному, звіря́тися по́глядами (думка́ми) між собо́ю. **-ться** *крестами* – міня́тися хреста́ми, брата́тися з ким, між собо́ю. **-ться** *словами* – перекида́тися сло́вом (слова́ми) одно́ з о́дним, між собо́ю, перемовля́тися з ким, між собо́ю; 2) (*изменяться*: *страд. и ср. з.*) міня́тися, зміня́тися *и* змі́нюватися, відміня́тися *и* відмі́нюватися; (*только ср. з.*) міни́тися, (*переменяться*) переміня́тися; (*переиначиваться*) переина́ч[кш]уватися. [Мі́сяць світи́в Окса́ні в лице́, і було́ ви́дно, як ди́вно міни́лося воно́ ко́жну мить (Васильч.). Сце́на шви́дко переміня́ється (Л. Укр.)]. *Времена* **-тся** – час мі́ниться. *Моды* **-тся** – мо́ди з[від]міня́ються. *Ветер* **-тся** – ві́тер мі́ниться (переміня́ється). **-ться** *в лице* – міни́тися, міни́тися на лиці́, на виду́, міни́тися (зміня́тися) з лиця́. [Андрі́й аж міни́вся, так се́рдивсь (Коцюб.)]. **-ться** *к лучшему* – зміня́тися на кра́ще, поверта́ти на кра́ще.

Меня́ющийся, *прлг.* – мінли́вий, змінли́вий, змі́нний, перемі́нчастий; *срв.* **Изме́нчивый** 1. [Щось неспокі́йне, мінли́ве перебі́гло по обли́ччю (Грінч.). Змінли́ве життя́ (Ор. Лев.)].

Меоти́ческий – меоти́чний.

Мер – мер (-ра), місько́й голова́, (*стар.*) війт (-та).

Ме́ра – 1) (*измерит. величина*) мі́ра (*мн.* мі́ри, мір). [Мі́ра довжини́ (Сл. Ум.). Зо́лото, як мі́ра ва́ртости (Економ. Наука). Яко́ю мі́рою мі́ряєте, – відмі́ряється вам (Біблія)]. **-ры** *линейные* (*погонные*)*, квадратные, кубические* – мі́ри ліні́йні, квадрато́ві, кубі́чні. **-ра** *времени* – мі́ра ча́су, (*измерение*) ви́мір ча́су. *Палата* **мер** *и весов* – пала́та мір і ваги́. **-рою** (*по счёту*) *выдавать что* – видавце́м дава́ти (видава́ти) що. [Хліб видавце́м дали́ (Н.-Лев.)]; 2) (*четверик хлеба*) мі́рка, мі́ра. [Він мі́рку горо́ху наси́пав (Рудч.)]; 3) (*сосуд для измерения*) мі́рка; (*убираемой свёклы*) мі́рниця. [Ви́сип бо́рошно в мі́рку (Брацлавщ.). Свої́ми буряка́ми досипа́є її́ мі́рниці (Коцюб.)]; 4) (*в стихосл.*) мі́ра, ро́змір (-ру), метр (-ру); 5) (*степень, размер, предел и т. п.*) мі́ра. **-ра** *наказания* – мі́ра (ви́мір) ка́ри. **-ра** *содеянного* – мі́ра заподі́яного. *В той, в такой* **-ре** (*степени*) – тіє́ю (то́ю), тако́ю мі́рою, в тій, в такі́й мі́рі. [Тво́ри, що тіє́ю чи і́ншою мі́рою задовольня́ють естети́чні вимага́ння (Єфр.). Річ це зана́дто коро́тка, щоб бу́ти по́вною в такі́й мі́рі, яко́ї тре́ба (Грінч.)]. *В какой* **-ре** – яко́ю мі́рою, в які́й мі́рі, в яку́ мі́ру. *В большой, в значительной* **-ре** (*степени*) –

вели́кою мі́рою. [Де́що з тих перспекти́в вели́кою мі́рою і справди́лося (Єфр.)]. *В большей, в меньшей* **-ре** – бі́льшою, ме́ншою мі́рою, в бі́льшій, в ме́ншій мі́рі. *В одинаковой, в равной, в той же* **-ре** (*степени*) – одна́ково, (а) так са́мо, (*зап.*) зарі́вно. Не всі одна́ково своє́й до́лі кори́лись (Куліш). Стережі́ться зарі́вно ба́тька, як і си́на (Франко)]. *В полной* **-ре** – по́вною мі́рою, на по́вну (на ці́лу) мі́ру, до по́вної по́вні (Куліш), уще́рть, аж до кра́ю, цілко́м. [Ви́користати по́вною мі́рою (Єфр.). Не розгорну́в свого́ хи́сту на по́вну (ці́лу) мі́ру (Єфр.). Коцюби́нський тя́гся до оригіна́льних краї́в і використо́вував їх уще́рть (Єфр.). Почува́в себе́ аж до кра́ю геро́єм (Крим.)]. *По* **-ре** *чего* – відпові́дно до чо́го, в мі́ру чого́. *По* **-ре** *моих средств* – відпові́дно до мої́х ко́штів (за́собів), в мі́ру мої́х ко́штів (за́собів). *По* **-ре** *трудов и награда* – відпові́дно до пра́ці (в мі́ру пра́ці) й нагоро́да. *По* **-ре** *того как* – в мі́ру того́ як. [В мі́ру того́ як росту́ть супере́чності (Азб. Ком.)]. *По* **-ре** *получения, поступления чего* – в мі́ру того́ як оде́ржується, надхо́дить (вступа́є), (*в прошлом*) оде́ржувано, надхо́дило (вступа́ло), (*в будущем*) оде́ржуватиметься, надхо́дитиме (вступа́тиме) що. *По* **-ре** *возможности, по* **-ре** *сил* – в мі́ру спромо́ги, по змо́зі (по спромо́зі), що си́ла змо́же. *По* **-ре** *сил наших* – як на́ша си́ла, як на́ше поси́лля. *По крайней* **-ре** – прина́ймні, (*зап.*) принайме́нше, (*диал.*) пре́йма (Свидниц.), (*хотя бы*) бода́й; *см. ниже – по меньшей* **ме́ре.** Ки́нувся ми́ттю уни́з, щоб прина́ймні уме́рти з свої́ми вку́пі (Дніпр. Ч.). Чи ти переста́неш бреха́ти бода́й собі само́му? (Коцюб.)]. *По меньшей* (*по крайней*) **-ре** (*минимум*) – що-найме́нш(е), принайме́нше, прина́ймні, бода́й. [Щоб здійсни́ти цю програ́му, тре́ба що-найме́нше (прина́ймні) три ро́ки (Київ). Круго́м ко́ждої ма́тері рої́лося бода́й по п’я́теро діте́й (Франко)]. *Это по меньшей* **-ре** *странно* – це, що-найме́нше, чу́дно (ди́вно). *По большей* **-ре** – що-найбі́льш(е); (*по большей части*) здебі́льшого, здебі́льша, побі́льше. *В* **-ру** (*соответственно*) – до мі́ри, помі́рно; (*об обуви, одежде*) до мі́ри, в мі́ру. [Як п’єш до мі́ри, то горі́лка пану́є чоловікові (Полтавщ.). У помі́рно нато́пленій ха́ті (Грінч.)]. *Сделанный в* **-ру** – зро́блений до мі́ри, помі́рний. *Не в* **-ру** – не до мі́ри, (*редко*) невзамі́ру; (*об обуви, одежде*) не до мі́ри, не в мі́ру, не на мі́рку; (*чересчур*) зана́дто, через край, через лад; (*неподсилу*) не під си́лу. [Присмача́є вона́ ла́сощі невзамі́ру (М. Вовч.)]. *Без* **-ры** – без мі́ри, мі́ри нема́, незмі́рно; *см. Сверх* **ме́ры.** [Се мук йому́ без мі́ри завдало́-б (Грінч.)]. *Сверх, свыше* **-ры***, через* **-ру** – над мі́ру, через лад, на́дто, зана́дто; (*непосильно*) над си́лу. [Через лад багато набра́в, – от і не піднесе́ (Грінч.). Що на́дто – то пога́но (Приказка)]. *Свыше всякой* **-ры** – (по)над усяку мі́ру. *Всему есть* **-ра** – всьому́ (на все) є мі́ра (*предел*: край). *Превышать, превысить* **-ру** – перехо́дити, перейти́ мі́ру. *Знать, соблюдать, наблюдать* **-ру***, не знать* **-ры** *в чём* – зна́ти (держа́ти) мі́ру, доде́ржувати(ся) мі́ри, не зна́ти мі́ри в чо́му. [Жарту́йте та й мі́ру зна́йте (Н.-Лев.). Держи́ ві́ру, держи́ й мі́ру (Приказка)]. *Душа* **-ру** *знает* – душа́ мі́ру зна́є. *Подойти под* **-ру,** *см.* **Ме́рка 2**. *Выше* **-ры** *и конь не скачет* (*не прянет*) – понад се́бе і кінь не цибне́; 6) (*мероприятие*) за́хід (-ходу), (*обычно во мн. ч.*) за́ходи (-дів), (*редко*) запобі́г, забі́г (-гу), за́біги (-гів), (*средство*) спо́сіб (-собу). [Репреси́вні (такти́чні) за́ходи (Єфр.). Свої́ми шко́лами і і́ншими за́бігами (єзуї́ти) поперевертали бага́цько ру́ських патро́нів у лати́нство (Куліш)]. **-ры** *воздействия* – за́ходи (до) впли́ву, (щоб) впли́нути. **-ры** *к восстановлению* – за́ходи до відно́влення. **-ры** *действительного наблюдения* – за́соби спра́вжнього догляда́ння. **-ра** *обеспечения* – спо́сіб забезпе́чення. **-ры** *предосторожности* – застере́жні (пересторо́жні) за́ходи, за́ходи проти небезпе́ки; *см.* **Предосторо́жность. -ры** *предупредительные* – запобі́жні (попередні) за́ходи, за́ходи попереди́ти що. **-ры** *пресечения* – припи́нні (припиня́льні) за́ходи, за́ходи до припи́нення. **-ры** *принудительные* – примусо́ві за́ходи. *Высшая* **-ра** *наказания* – найви́ща ка́ра, розстрі́л (-лу). *Изыскивать* **-ры** – добира́ти спо́собу. *Прибегать к* **-рам** – вдава́тися до за́ходів. *Прибегнуть к иным* **-рам** – вжи́ти і́нших за́ходів, уда́тися до і́ншого спо́собу. *Принимать, принять, употреблять, употребить* **-ры** *по отношению к кому, к чему* – вжива́ти, вжи́ти за́ходів, роби́ти, зроби́ти за́ходи (*диал.* за́хід) що-до ко́го, (що-)до чо́го, над ким, чим, коло чо́го, добра́ти спо́собу. [Вам со́рому нема́ всіх за́ходів ужи́ти, щоб сей побо́жний пан не став у ме́не жи́ти (Самійл.). Роби́ти за́ходи, щоб його́ силомі́ць притягли́ до нас, я не хо́чу (Крим.)]. *Принимать зависящие* **-ры** – вжива́ти нале́жних за́ходів. *Помогайте ему всеми* **-ми** – (до)помага́йте йому́ вся́ким спо́собом, всіма́ способа́ми.

Мергелева́ние – мергелюва́ння.
Мергелева́тый – мергелюва́тий, опокува́тий.
Мергелева́ть – мергелюва́ти.
Ме́ргелевый, *см.* **Ме́ргельный.**
Мергели́стый – мергеля́стий.
Ме́ргель, *геол.* – ме́ргель (-гелю), опо́ка (-ки).

Ме́ргельный – мергеле́вий, ме́ргельний.
Мерёжа – 1) (*рыболовный снаряд*) я́тір (*р.* я́тера); 2) (*сеть употребл. для* **-рёжи**) ятери́на.
Мерёжаный – мере́жаний [Мере́жана соро́чка (Сл. Гр.)].
Мережева́ние – мере́жання, мере́ження.
Мережева́ть – мере́жати (-жаю, -жаєш) *и* мере́жити (-ре́жу, -жиш). [Ой, стрі́чечка до стрі́чечки, мере́жаю три ні́ченьки, мере́жаю, вишива́ю (Шевч.)].
Мерёжить (*рыбу*) – лови́ти ри́бу я́тером. [Риба́лка я́тером лови́в у річці ри́бу (Греб.)].
Мерёжка (*ажурный узор*) – мере́жка.
Мерёжник – я́тірник, риба́лка, що ло́вить ри́бу я́тером.
Мерёжный – 1) я́тірний, я́теро́вий; 2) ятери́новий, з ятери́ни. *Срв.* **Мерёжа.**
Мере́йка, *кожев.* – мережівка.
Мере́кать – імка́ти; *см.* **Смека́ть.**
Мере́нга – мере́нґа (-ґи).
Ме́рение, *см.* **Ме́ряние.**
Мере́ть, мира́ть *и* **ми́рывать** – ме́рти, умира́ти, (*диал.*) ме́ртнути. [З ща́стя не мруть (Номис). Му́ха ви́п'є отру́ти та й ме́ртне, та й ме́ртне (Звин.)].
Мере́щиться – 1) (*неясно виднеться*) мрі́ти, мрі́тися, маня́чити, маячі́ти. [За моги́лою моги́ла, а там ті́льки мріє (Шевч.). О́браз за о́бразом маня́чать, мина́ються, десь зника́ють (Н.-Лев.)]; 2) (*представляться во сне, галлюцинации, воображении*) увиджа́тися *и* уви́джуватися, привиджа́тися *и* приви́джуватися, убача́тися, ба́читися, уздріва́тися, (*пров.*) удава́тися, придава́тися, (*вульг.*) верзти́ся, (*грезиться*) мрі́ятися, ма́ритися. [Ввижа́ється або́ й сни́ться йому́, ніби він… (Крим.). Скрізь лихе́ ввижа́ється тобі (Л. Укр.). І причува́ється вам і привиджа́ється (Кон.). Що не йому́ верзе́ться, що це приви́джується? (Коцюб.). Ой, не спа́ла я, все верзла́сь мені ні́чка те́мная (Шевч.). Ча́сом уві сні вбача́лось йому́, що… (Коцюб.). Чи воно́ я́вно ді́ється, чи уві сні уздріва́ється (Мова). Небо́зі со́нечко мрі́ється (Кониськ.). Мерехті́ло, ма́рилося щось таке́ небува́ле (Ніков.)].
Мерза́вец – мерзо́тник, мерзе́нник, мерзосві́тник, пога́нець (-нця), гидо́тник, гидо́т, (*сильнее*) гид-ги́дом, паску́дник; (*дрянь*: *об одном лице и соб.*) мерзо́та, по́гань (-ни), паску́да. [Ах ти-ж мерзо́тнику! (Васильч.). Ти, мерзе́ннику! (Верхр.). Пога́нець ти – не шля́хтич! (Тобіл.). Па́нство попусти́ло паску́дникам мене́ із Ри́му ви́гнать (Куліш). Круго́м паску́да (Шевч.)].
Мерза́вица *и* **Мерза́вка** – мерзо́тниця, мерзе́нниця, пога́нка, гидо́тниця, паску́дниця, паску́да, мерзо́та, по́гань; *срв.* **Мерза́вец.** [Ой, не бий, ми́лий, та через ту пога́нку (Чуб. V)].
Мерза́вчик – 1) (*ум. от* **Мерза́вец**) мерзо́тничок, паску́дничок (-чка), паску́дка; 2) (*бутылочка водки*) шка́лик (-ка), со́тка, (*пров.*) цу́цик.
Мерзе́ние – 1) (*от гл.* **Мерзе́ть**) – а) мерзі́ння, мерзені́ння; б) *см.* **Мерзе́ние 2б**; 2) (*от гл.* **Мерзи́ть**) – а) пога́нення, спога́нювання, паску́дження, спаску́джування, опаску́джування, ги́дження кого́, чого́; б) виклика́ння в ко́му почуття́ оги́ди; в) гидува́ння (з) ко́го, (з) чого *и* ким, чим, бри́дження ким, чим.
Мерзе́ть – 1) (*делаться мерзким*) мерзі́ти, мерзе́ні́ти, роби́тися мерзе́нним, гидки́м *и т. п.*; *см.* **Ме́рзкий**; 2) *см.* **Мерзи́ть 2.**
Мерзи́тельный – 1) *см.* **Ме́рзкий**; 2) (*вызывающий отвращение*) оги́дний, оги́дливий.
Мерзи́ть – 1) *кого, что* – пога́нити, опога́нювати, паску́дити, спаску́джувати, опаску́джувати, гиди́ти кого́, що; 2) *кому* – мерзи́ти, бри́дити кому́, виклика́ти в ко́му почуття́ оги́ди; 3) *кем, чем* – гидува́ти (з) кого, (з) чого *и* ким, чим, бри́дити(ся) ким, чим.
Ме́рзкий – мерзе́нний, мерзо́тний, мерзосві́тній *и* -ний, пога́ний, гидки́й, оги́дний, оги́дливий, бридки́й, паску́дний; *срв.* **Ме́рзостный.** [Вчи́нок оги́дно мерзе́нний (Крим.). Пога́ний кровопі́йце! (Франко). Гидкі за́міри (Тобіл.). На смерть іде́, щоб я жила́, оги́дна! (Грінч.). Оги́длива ла́ска (Дніпр. Ч.). Що за бридки́й сервілі́зм! (Крим.). (Рим) в паску́дних о́ргіях кона́в (Шевч.)].
Ме́рзко, *нрч.* – мерзе́нно, мерзо́тно, пога́но, ги́дко, оги́дно, оги́дливо, бри́дко, паску́дно; *срв.* **Ме́рзостно.** [Почува́в, що вчини́в мерзе́нно й ги́дко (Крим.)].
Ме́рзкость, *см.* **Ме́рзость 3.**
Мерзлова́тость (*замёрзлость*) – мерзлува́тість (-тости).
Мерзлова́тый – 1) мерзлува́тий, мерзле́нький; 2) до́сить морзлякува́тий, мерзле́нький. *Срв.* **Мёрзлый 1** *и* **2.**
Мёрзлость – 1) (*замёрзлость*) ме́рзлість, заме́рзлість; 2) (*зябкость*) мерзлякува́тість, ме́рзлість (-ости).
Мерзло́та – мерзло́та, мерзля́к (-ка́), ме́рзлий ґрунт (-ту); *см.* **Мерзля́к 1.**

Мерзлу́ха – мерзля́чка, змерзлю́х[к]а.
Мерзлу́шка, *см.* **Мерзля́к 3** *и* **Мерзлу́ха.**
Мёрзлый – 1) (*замёрзлый*) ме́рзлий, заме́рзлий, зме́рзлий, наме́рзлий. [Захоті́лося ме́рзлого в Петрі́вку (Номис). На заме́рзлу зе́млю як упаде́ сніг, то хлі́бові те́є не шко́дить (Кам'янеч.)]; 2) (*зябкий*) мерзлякува́тий, ме́рзлий.
Мерзля́к – 1) (*мёрзлый ком*) мерзля́к (-ка), *ум.* мерзлячо́к (-чка́), (*груда*) груди́на, шипа́х (-ха́), (*почва*) ме́рзлий ґрунт (-ту). [Пи́ка йому́ – приложи́ мерзляка́, – так і п'я́кне, – ото́ така́ черво́на та палка́ (Еварн.)]; 2) (*замёрзший человек, -шее животное*) мерзля́к, заме́рзла люди́на, -ла твари́на; 3) (*зябкий*) мерзля́к, змерзля́к, змерзлю́х[к] (-х[к]а́). [Ото́ змерзлю́х, – в парови́ці моро́зу бої́ться! (Брацлавщ.)].
Мерзля́тина – мерзля́тина.
Мёрзнуть – 1) (*замерзать*) замерза́ти; (*о воде*: *подёргиваться льдом*) ше́рхнути, зашерха́ти; 2) (*морозить*) моро́зити. *На дворе* **-зит** – (надво́рі) моро́зить, бере́ моро́з, бере́ться (на) моро́з; 3) (*зябнуть*) ме́рзнути, ме́рзти, примерза́ти. [Не купи́в ба́тько ша́пки, неха́й у́хо ме́рзне (Номис)].
Мерзопа́костник, -ница – мерзосві́тник, -ниця, гидосві́тник, -ниця, мерзока́пісник, -ниця, гид (-да; *м. р.*), (*сильнее*) гид-ги́дом. [Не займа́й ги́да, не каля́й ви́да (Номис)].
Мерзопа́костничать – мерзосві́тити, гидосві́тити.
Мерзопа́костно, *нрч.* – мерзосві́тно, гидосві́тно, мерзока́пісно.
Мерзопа́костность – мерзосві́тність, гидосві́тність (-ности).
Мерзопа́костный – мерзосві́тни[і]й, гидосві́тни[і]й, мерзока́пісний, препога́ний. [Ах ти, мерзосві́тня! (Харківщ.). Іди́, хло́пче препога́ний, із моє́ї ха́ти (Рудан.)].
Ме́рзостно, *нрч.* – мерзо́тно, гидо́тно, ги́досно. [Мерзо́тно в на́шій каза́рмі (Черкас.)].
Ме́рзостность – мерзо́тність, гидо́тність, гидю́чість, ги́досніть (-ости).
Ме́рзостный – мерзо́тний, гидо́тний, гидю́чий, ги́досний. [В тому́ мерзо́тному тво́рі дочка́ богомі́льних батькі́в скрізь безсоро́мно хо́дить з одкри́тим лице́м (Коцюб.)].
Ме́рзость – 1) (*всё мерзкое, гадость*) мерзо́та, гидо́та, бридо́та, мерзе́нство, паску́дство, (*гнусность*) плюга́вство, мерза́, гид (-ду), гидь (-ди), оги́да, о́гидь (-ди), брид (-ду), бридь (-ди), ги́жа, по́гань (-ни). [Я все своє́ життя́ коха́вся в мерзо́ті (Самійл.). Яка́ гидо́та це! за ві́що він мене́ обра́зив? (Грінч.). Тьху, бридо́та! (Крим.). Несе́ш до ме́не свої́ стражда́ння? своє́ мерзе́нство? (Коцюб.). Пхе, яке́ паску́дство! (Н.-Лев.). Отаке́ плюга́вство вчини́в (Л. Укр.). Таку́ мерзу́ пусти́ти! (Липовеч.). Ця по́гань мені́ органі́чно проти́вна, мені́ про таку́ ги́дь со́ромно і поми́слити! (Крим.)]. **-сти** (*мн. ч.*) – мерзо́ти (-зо́т), вся́ка мерзо́та (гидо́та *и т. п.*). [Співа́є про мерзо́ти, про які́ апо́стол ра́дить лю́дям на́віть не розмовля́ти (Крим.)]. **-зость** *запустения* – гидо́та (мерзо́та, *торжеств.* ме́рзість) запусті́ння. **-зость** *из* **-стей** – гидка́ гидо́та; (*о человеке*) гид-ги́дом. [Таки́й пога́ний – гид-ги́дом (Сл. Гр.)]. *Устроить* **-зость** *кому* – гидо́ту (мерзо́ту) учини́ти кому́ (Крим.). *Погрязнуть, коснеть в* **-сти** – мерзі́ти (Шевч.); 2) (*мерзкое существо*) мерзо́та, гидо́та, оги́да (*общ. р.*), гид (-да; *м. р.*), паску́да (*общ. р.*). [Чи іспра́вник, чи асе́сор, чи дру́га оги́да (Рудан.)]; 3) (*мерзкость*) мерзе́нність, ги́дкість, оги́дність, бри́дкість, паску́дність (-ости) чого́; *см.* **Ме́рзостность.** **-зость** *преступления* – оги́дність зло́чину.
Ме́ривать, -ся, *см.* **Ме́рять, -ся.**
Меридиа́н – меридія́н (-на), півде́нник, полуде́нник (-ка). [Через оби́два по́люси (бігуни́) і вдовж усього́ гло́буса прове́дені лі́нії, що зву́ться півде́нниками або меридія́нами (Русова)]. *Первый, грин(в)ичский, парижский, ферроский* **-иа́н** – пе́рший (голови́й), грі́нічський, пари́зький, фе́рроський меридія́н. **-ны** *глаза* – меридія́ни о́ка.
Мериди́анный – меридія́новий, меридія́нний.
Меридиона́льный – меридіона́льний, південнико́вий.
Мери́ло – мі́ри́ло, мі́риво; (*мерка*) мі́рка, (*критерий*) крите́рій (-рія). [До тво́рів украї́нської літерату́ри приклада́ють ту зага́льну мі́рку, яку́ ви́робила істо́рія европе́йської ду́мки].
Ме́ри́льный, *см.* **Мери́тельный.**
Ме́рин – ме́рин (-на), чи́щений (ва́ляний) о́гир (-ра) *или* -ний кінь (*р.* коня́). [Верну́лись із до́брим ме́рином (Куліш)]. *Врёт, как сивый* **-рин** – бре́ше, як рябий́ соба́ка. *Глуп, как сивый* -рин – дурни́й, як вівця́, як пень, як сту́па, як дра́ний чо́біт; розу́мний, як бе́ркові штани́.
Мерино́к – мерине́ць (-нця́). [На́ше ді́ло коза́цьке з коне́м-меринце́м по степу́ гуля́ти (Номис)].
Мерино́с – 1) (*овца*) мерино́с (-са), шпа́нка; 2) шпа́нка, (*шерсть*) мерино́сова во́вна, (*ткань*) мерино́сова ткани́на.
Мерино́совый – мерино́совий, шпанко́вий.

Меристе́ма, *бот.* – мeристе́ма.
Ме́ри́тель, -ница – мі́ряльник, -ниця, мі́рник, -ниця, вимі́рник, -ниця, мі́рчий (-чого), мі́рча (-чої).
Мери́тельный – мі́ряльний, міри́льний, вимі́рчий, мірни́й, виміро́вий; *см.* **Измери́тельный.**
Ме́рить, -ся, *см.* **Ме́рять, -ся.**
Ме́рия – 1) (*округ*) ме́рія, ме́рство, окру́га; 2) (*управление*) ме́рія.
Ме́рка – 1) *см.* **Ме́ряние**; 2) мі́рка, мі́ра; (*у портных, сапожников ещё*) змі́рок (-рка). [Естети́чна мі́рка була́-б ті́льки частко́вою мі́ркою (Єфр.). Я тобі́ без змі́рка чо́біт поши́ю (Короленко)]. *Снимать, снять* **-ку** – бра́ти, взя́ти мі́ру (мі́рку), здійма́ти, зня́ти змі́рок з ко́го. [Соломо́н – із ме́не ро́стом, бері́ть з ме́не мі́ру (Рудан.). Ма́йстер зді́йме змі́рок (Короленко)]. *По* **-ке** – до мі́ри. [Зача́в роби́ти корабе́ль, ска́зано, щоб усе́ до мі́ри було́ (Рудан.). Оті́ ві́кна поро́блено до однієї мі́ри (Лубенщ.)]. *Всё ставить под одну* **-ку** – приклада́ти до всього́ одна́кову мі́рку. *Подойти под* **-ку** (*под меру*) (*о рекрутах*) – підійти́ під мі́рку; 3) *см.* **Ме́ра 3.**
Меркантили́зм – меркантилі́зм (-му).
Меркант́ильно, *нрч.* – меркант́ильно.
Меркант́ильность – меркант́ильність (-ности).
Меркант́ильный – меркант́ильний. **-ная** *система* – меркант́ильна систе́ма.
Мерка́торский – мерка́торський, Мерка́торів (-рова, -рове). **-кая** *карта* – мерка́торська, Мерка́торова ка́рта (ма́па). **-кая** *проекция* – мерка́торська, Мерка́торова прое́кція.
Ме́ркнуть – ме́рк[х]нути *и* ме́рк[х]ти, померка́ти, тьмари́тися, тьмя́нитися, тьмі́ти (*немного*) примерка́ти, (*о затмевающемся солнце, луне ещё*) міни́тися, (*о небе ещё*) стуха́ти. [Зо́рі ме́ркнуть і га́снуть, хмарки́ у вогні́ (Самійл.). Мерк за ди́мом бо́жий світ (Шевч.). Гля́нув Йгір про́тив со́нця, со́нце померка́ло (Рудан.). І со́нця світ не тьмя́ниться од ві́тру (Стар.-Черняx.). Ой, учо́ра ізвечо́ра, як мі́сяць міни́вся (Пісня). Не́бо пома́лу стуха́є (Проскур. Уляся)]. *День* **-нет** – день примерка́є (ме́рк[х]не, померка́є), надво́рі темніє (сутені́є). *Глаза его* **-нут** – а) (*слепнет*) о́чі його́ темні́ють; б) (*обмирает, умирает*) йому́ ме́рк[х]не в оча́х (в очу́), о́чі його́ ме́ркнуть. *В сияньи гения* **-нет** *слава його предшественников* – в ся́єві ге́нія примерка́є сла́ва його́ попере́дників.
Мерку́льевы *дни*, *народн.* – оста́нні осі́нні дні, (*тёплые*) ба́бине лі́то.
Меркуриали́зм, *мед.* – меркуріялі́зм (-му), отруї́ння живи́м срі́блом.
Меркуриа́льный – меркурія́льний, живосрі́бний. **-ные** *лекарства* – живосрі́бні лі́ки (-ків).
Мерку́рий – 1) (*планета*) Мерку́рій (-рія); 2) (*стар.*: *ртуть*) мерку́рія (-рії), живе́ срі́бло, орту́ть (-ти). [Мерку́рією те́рти язи́к (Київщ.)].
Мерла́н, *зоол.* Gadus merlangus Sm. – мерла́н (-на), аспропса́ро (-ра).
Мерли́ца *и* **Мерло́к** – мерли́ця; *срв.* **Мерлу́шка.**
Мерло́н, *воен.* – мерльо́н (-на).
Мерлу́ха, *см.* **Мерлу́шка.**
Мерлу́шачий, *см.* **Мерлу́шковый.**
Мерлу́шечник – смушка́р (-ря́).
Мерлу́ший, *см.* **Мерлу́шковый.**
Мерлу́шка – (*ягнячья*) смух (-ху), смý́шок (-шку), (*овечья или годовалого ягнёнка*) линтва́р (-ря́), *ум.* линтваре́ць (-рця́), линтва́рик; *специальнее*: (*старой овцы*) стари́ця, (*палой овцы*) мерли́ця, (*мертворожд. ягнёнка*) ви́пор(о)ток (-тка), (*ягнёнка прожившего лето*) пере́літок (-тка).
Мерлу́шковый – смуше́вий, смý́шко́вий; линтваре́вий. [Смуше́ва ша́пка (Сл. Гр.). Линтваре́вий кожу́х (Сим.)].
Мерлу́шник – смушка́р (-ря́).
Мерлу́щатый, *см.* **Мерлу́шковый.**
Мёрлый – ме́рлий, зме́рлий, ме́ртвий; (*палый, дохлый*) до́хлий, здо́хлий, (*о мн.*) подо́хлий, (*о чистом животн.*) пропа́лий.
Мерля́тина, *см.* **Мерли́ца.**
Ме́рник, *техн.* – мі́рник, ви́мірни́к (-ка́).
Ме́рно, *нрч.* – 1) повномі́рно, по́вною мі́рою; 2) мі́рно, розмі́рено, ви́міряно, ритмі́чно. [Мі́рно дзеле́нькають залі́зним пу́том ко́ні (Франко)]; 3) вимі́рно, змі́рно. *Срв.* **Ме́рный 1 - 3.**
Ме́рность – 1) повномі́рність; 2) мі́рність, розмі́реність, ви́міряність, ритмі́чність (-ности). [Коли́ є мі́рність у на́голосах, то така́ мо́ва зве́ться віршо́ваною (Єфр.)]; 3) вимі́рність, змі́рність (-ности). *Срв.* **Ме́рный 1 - 3.**

Ме́рный – 1) (*полномерный*) повномі́рний, по́вної мі́ри; 2) (*размеренный*) мі́рний, розмі́рений, ви́міряний, ритмі́чний; *срв.* **Равноме́рный. -ными** *шагами* – розмі́реним кро́ком, розмі́реними крока́ми, мі́рною ходо́ю. [Я ходжу́ рі́вним, розмі́реним кро́ком через усю ха́ту (Коцюб.)]; 3) (*измеримый*) виміpни́й, змі́рний; 4) (*измерительный*) мі́рчий, мі́рний, вимі́рчий, мі́ряльний, виміро́вий. **-ная** *цепь* – мі́рчий ланцю́г (-га́).

Мерobласти́ческий – мерobласти́чний.

Мероположе́ние – зако́н (-ну), зако́н про за́ходи до чо́го, про́ти чо́го, зако́н про за́соби чого́; *срв.* **Ме́ра 6.**

Мероприя́тие – 1) (*действие*) вжива́ння (*оконч.* вжиття́) за́ходів що-до ко́го, (що-) до чо́го, су́проти ко́го, чо́го, над ким, чим, коло чо́го; 2) за́хід (-ходу), (*чаще во мн. ч.*) за́ходи (-дів); *срв.* **Ме́ра 6**. [На́слідки сих за́ходів були́ га́рні (Грінч.)]. *Строгие* **-тия** – суво́рі за́ходи. **-тия** *в области чего* – за́ходи коло чо́го. [Нещи́рі за́ходи коло кріпа́цької рефо́рми (Єфр.)]. *Предпринимать* **-тия** *в области чего* – вжива́ти за́ходів (роби́ти за́ходи) до чо́го, коло чо́го, захо́джуватися коло чо́го. [На́ші брати́ захо́джуються коло будува́ння вла́сного держа́вного буди́нку (Н. Рада)].

Ме́рочка – 1) мі́рочка; змі́рочок (-чка); мі́рничка; *срв.* **Ме́рка 2** *и* **3**; 2) (*чарка*) бляша́нка, бляша́ночка. [Ви́пив пів бляша́нки (Рудан.)].

Ме́рочник, -ница – мі́рочник, -ниця.

Ме́рочный – мірко́ви́й, мі́рочний.

Мерсеризацио́нный – мерсеризаці́йний.

Мерсериза́ция, *техн.* – мерсерува́ння, мерсериза́ція.

Мерсеризи́ровать, *техн.* – мерсерува́ти, *сов.* змерсерува́ти що. **Мерсеризи́рованный** – мерсеро́ваний, змерсеро́ваний.

Мерси́, *нрч.* – мерсі́, спаси́бі, дя́кую.

Ме́ртвенно, *нрч.* – мертво́тно, мертве́нно, ме́ртво. **-но** *бледный* – ме́ртво-бліди́й (бліда́вий) мертво́тно (мертве́нно)-бліди́й. [Ме́ртво-бліда́ва голова́ в домови́ні (Крим.). Мертво́тно-блідї ри́си були́ супокі́йні (Короленко)].

Ме́ртвенность – 1) мертво́тність, мертве́нність (-ности), мертво́та. [Роби́ти неспокі́й тим, хто наві́ки закам'яні́в у мертво́тності (Єфр.). А на́ше життя́? – Мертво́та, одна́ковість, одното́нність (Н.-Лев.)]; 2) помертві́лість, завме́рлість, обме́рлість (-лости).

Ме́ртвенный – 1) (*подобный мёртвому*) мертво́тний, мертве́нний, ме́ртвий, (*смертельный*) смерте́льний. [Еволю́ція письме́нства од мертво́тної механі́чної є́дности до живо́ї органі́чної ріжномані́тности (Єфр.). Обли́ччя йому́ пісне́, мертве́нне (Свидн.). При те́мрявому сві́тлі його́ обли́ччя здава́лося ще блідї́шим, ще мертві́шим (Грінч.)]. **-ная** *бледность* – мертве́нна (смерте́льна) блі́дість (-дости); 2) (*помертвелый*) помертві́лий, (*обмерший*) завме́рлий, обме́рлий.

Мертве́ние – мертві́ння; (*обмиранье*) завмира́ння, обмира́ння.

Мертве́ть – мертві́ти; (*обмирать*) завмира́ти, обмира́ти. [Стари́й дожида́в, – як дожида́в! І мертві́в, і оживáв (М. Вовч.)]. *У меня нога* **-ет** – мені́ нога́ мертві́є.

Мертве́ц – мрець (*р.* мерця́, *мн.* мерці́), мертве́ць (-веця́), мертвя́к (-ка́), мерле́ць (-леця́), уме́рлий (-лого), умер(л)е́ць (*р.* умерця́), (у)мерля́к, смертя́к (-ка́). [Поки́ньте ме́ртвих свої́ мерці́ хова́ти (Грінч.). Мов мертве́ць позира́є на світ з домови́ни (Шевч.). Мертвя́к вила́зить з труни́ (Грінч. II). Ході́мо на цви́нтар, там нас розсу́дять уме́рлії (Рудан.). Хова́ли мерлеці́в, що вмира́ли од по́шести (Еварн.). Вмерця́м на гру́ди ки́нули піску́ по жме́ні (Рудан.). Не перехо́дь смертяку́ доро́ги (Переясл.)]. *Он имеет вид* **-ца** – він з ви́гляду зовсі́м на́че мрець.

Мертве́цкая, *сщ.* – 1) (*покойницкая*) трупа́рня (-ні), мерле́цька, покі́йницька (-кої). [Вози́ли мерці́в я трупа́рні на кла́довище (Франко)]; 2) (*смертный одр*) смерте́льна (бо́жа) посте́ля; (*смертельная болезнь*) смерте́льна х(в)оро́ба.

Мертве́цки, *нрч.* – 1) **-ки** *пьян* – п'я́ний як ніч (як чіп, як земля́, як хлю́щ, як зю́зя); 2) до сме́рти; *срв.* **О́чень** *и* **Кра́йне.**

Мертве́цкий – 1) мертве́цький, мертве́чий, мерле́цький, смертя́цький. [Мертве́цький вели́кдень (Квітка). Мертве́че ті́ло ні́чо́го не чу́є (Крим.)]. **-кий** *сон* – ме́ртвий, мертве́цький сон (*р.* сну). *Спать* **-ким** *сном* – спа́ти ме́ртвим (мертве́цьким) сном, спа́ти як дро́ва. *Заснуть* **-ким** *сном* – засну́ти ме́ртвим (мертве́цьким) сном, (*диал.*) засну́ти тьме́нно. [Засну́в тверди́м, мертве́цьким сном (Франко)]; 2) (*отчаянный*) очайду́шний, запе́клий, шале́ний, (*ужасный*) страше́нний.

Мертвецо́в – мерці́в (-це́ва, -це́ве), мертвякі́в (-ко́ва, -ко́ве), мертве́чий.

Мертвечи́на – 1) (*труп животного*) мерля́тина, мертве́ччина, мертвечи́на, мерло́, (*падаль*) па́дло, сте́рво. [Мерля́тиною тхне: чи не ми́ша де здо́хла? (Київ)]; 2) (*перен.*:

мертвенность) мертво́та, мертве́ччина. [Схоласти́чна мертво́та (Єфр.). Тре́ба вчи́тися, та не то́ї мертве́ччини, котро́ю забива́ють го́лови в гімна́зіях (Франко)].

Мертвечи́нный – мертве́чий, па́дловий.

Мертви́зна́, *см.* **Ме́ртвенность.**

Мертви́тельный, *срв.* **Мертвя́щий.**

Мертви́ть – мертви́ти.

Мертво́, *нрч.* – 1) (*безжизненно*) ме́ртво, ме́рло. [І зно́ву так са́мо пу́сто і ме́ртво в ло́жі вме́рлої рі́чки (Коцюб.)]; 2) *см.* **За́мертво**; 3) (*сильно, крепко*) до сме́рти. **-во́** *пить хочу* – до сме́рти хо́чу пи́ти. **-во́** *напился* – напи́вся як ніч; *см.* **Мертве́цки 1.**

Мертвое́д, *энтом.* Silpha F. – мертвої́да, (*гал.*) мирша́виця, мирша́ник.

Мертвоно́сный – смертоно́сний, смерте́нний, смерте́льний.

Мертворождённый – мертвонаро́джений, мертворожде́нний, мертворо́дний; (*ребёнок*) мерчу́к (-ка); (*животное*) ви́пор(о)ток (тка). **-ное** *дело* – мертворожде́нна спра́ва, у за́родку ме́ртва спра́ва.

Мёртвость – 1) (*состояние мёртвого*) ме́ртвість; 2) (*оцепенелость*) оду́блість, заду́блість, задубі́лість, закля́клість; 3) (*тишина, недвижность*) мертво́та, мертво́тність (-ности); *срв.* **Ме́ртвенность 1**. [Круг не́ї ти́ша і мертво́та, як на землі́, так і на не́бі (Коцюб.). Мертво́та у нас на селі́, а коли́сь було́ ве́село (Кониськ.)].

Мертву́ша (*безнадёжно больная*) – смерте́нниця (-ці), смерте́нна (-ної).

Мёртвый – 1) (*умерший*) ме́ртвий, ме́рлий, уме́рлий, поме́рлий, неживи́й. [Кра́ще живи́й хору́нжий, ніж ме́ртвий со́тник (Номис). Не помо́же во́ронові ми́ло, а ме́рлому кади́ло (Номис). Дер із живо́го і з уме́рлого (Свидн.). Живо́го-б люби́ла, а до неживо́го у я́му-б лягла́ (Шевч.)]. *Прикинуться* **-вым** – уда́ти неживо́го, знеживи́тися. *Делает, как* **-вый** – ро́бить (по́рається) як ме́ртвий (як неживи́й, по-ме́ртвому). [Мля́во, по-ме́ртвому по́рався (Григор.)]. *Упал* **-вый** – упа́в ме́ртвий (неживи́й), упа́в без ду́ху. [І без ду́ху в си́нє мо́ре з бе́рега звали́вся (Рудан.)]. *Приказано привести живого или* **-вого** – нака́зано (зве́лено) приве́сти́ чи живо́го, чи ме́ртвого. *Ни жив, ни* **мёртв** – ні живи́й, ні ме́ртвий (Номис). **-вое** *тело* (*труп*) – ме́ртве ті́ло, труп (-па), мертвя́к, смертя́к (-ка́); 2) (*перен.*) ме́ртвий. **-вая** *бледность* – мертве́нна (смерте́льна) блі́дість (-дости). **-вая** *вода* – а) (*стоячая*) ме́ртва вода́, мертвові́д (-во́ду), ме́ртва нете́ча. [Хма́ри стоя́ли непору́шно, нена́че пла́вали в ти́хому мертвово́ді (Н.-Лев.)]; б) (*в сказках*) мертву́ща (мертвя́ща) вода́. **-вое** *волокно*, *текст.* – ме́ртве волокно́. **-вая** *голова*, *энтом.* – а) (Sphinx Caput mortuum) ада́мова голова́; б) (Acherontia Atropos) бульбя́ник мертвоголо́вий, цьмак (-ка). **-вый** *груз* – ме́ртвийванта́ж (-жу́). **-вые** *души* – ме́ртві ду́ші. **-вая** *заклёпка* – а) (*действие*) сліпе́ заклепування (нютува́ння); б) (*предмет*) сліпа́ за́клепка (ню́та). **-вая** *изгородь* – (о)горо́жа, сухоплі́т (-пло́ту), мертвоплі́т (-пло́ту). **-вый** *инвентарь* – ме́ртвий інвента́р (-ря́). **-вый** *капитал* – ме́ртвий капіта́л (-лу). **-вый** *конец сети* – за́йвий кіне́ць (-нця́) мере́жі. **-вый** *крест* – ме́ртвий (мертве́чий) хрест (-ста́), хрест з покі́йника. **-вый** *лес* – сухолі́с (-су), сухолі́сся (-сся). **-вое** *лицо* – ме́ртве (мертве́нне) обли́ччя (лице́). **-вая** *петля* – ме́ртва петля́. **-вая** *пора* – ме́ртва доба́. **-вая** *пороша* – пе́рший глибо́кий сніг (-гу). **-вая** *природа*, *живоп.* – ме́ртва (нежива́) приро́да, ти́хе життя́, натюрмо́рт (-та). **-вый** *сон, см.* **Мертве́цкий** (**1**) *сон.* **-вая** *тишина* – ме́ртва ти́ша, гробова́ ти́ша. [Навкруги́ пану́є ме́ртва ти́ша (Коцюб.)]. **-вая** *точка* – ме́ртва то́чка. *Сдвинуть с* **-вой** *точки* – зру́шити з ме́ртвої то́чки, з ме́ртвого мі́сця. **-вый** *цвет лица* – ме́ртвий (неживи́й) ко́лір обли́ччя. **-вый** *ход* – ме́ртвий хід (*р.* хо́ду). **-вый** *шип*, *техн.* – заплі́шений чіп (*р.* чопа́). **-вый** *штиль* – ме́ртве безві́тря, ме́ртва ти́ша, ме́ртва шти́ля. **-вый** *язык* – ме́ртва, нежива́, ви́мерла мо́ва. **-вый** *якорь* – ме́ртва ко́тва, ме́ртвий я́кір (*р.* я́кора). *Пить* **-вую** (*чашу*) – пи́ти не прохмеля́ючись, пи́ти ку́холь непрохмі́льний.

Мертвя́к – (*безнадёжно больной*) смерте́нник, смерте́нний (-ного); (*духовно мёртвый*) мертвя́к (-ка́), мертводу́х (-ха). [Куди́ не гля́неш – скрізь ходя́чі тру́пи; нема́є лі́ку тим холо́дним мертвяка́м (Вороний)].

Мертвя́тина, *см.* **Мертвечи́на 1** *и* **2.**

Мертвя́чина – мертво́та, мертве́ччина; *см.* **Мертвечи́на 2.**

Мертвя́щий, *прлг.* – мертву́щий. [Літо́пис наш шви́дко ви́зволився з мертву́щих обі́ймів візанті́йщини (Єфр.). Мертву́щий централі́зм (Н. Рада)].

Мерца́лка – кагане́ць (-нця́), кага́нчик, (*диал.*) моргу́нчик (-ка), бли́мавка.

Мерца́тельный – миготли́вий. **-ные** *реснички* – миготли́ві вії́ки́ (*р.* вії́о́к).

Мерца́ние – миг(о)ті́ння, мигкоті́ння, мига́ння, ми́гкання, мерехті́ння, бли́мання, блим (-му), бли́кання, меркоті́ння, клі́пання.

Мерца́ть – миг(о)ті́ти (-г(о)чу́, -г(о)ти́ш), мигкоті́ти, мига́ти, ми́гкати, мерехті́ти, бли́мати,

бли́кати, меркоті́ти, клі́пати. [Сві́тло ле́две мигти́ть (Вороний). Зо́рі миготі́ли з просто́ру (Франко). Ля́мпа мигкоти́ть, – ма́буть га́су нема́ (Звин.). Сього́дні зо́рі ду́же мига́ють (Звин.). Сві́чка мерехти́ть (Н. Рада). У ваго́ні ле́две бли́мають дві сві́чки (Грінч.). Ля́мпа бли́кає (Звин.). Сві́тло меркоті́ло в ліхтаря́х (Крим.). В чо́рному не́бі клі́пали зо́рі (Коцюб.)].
Мерца́ющий, *прлг.* – миготли́вий, мерехтли́вий, мінли́вий, мигкотю́чий. [Мінли́ві зірки́ (Коцюб.)].
Ме́рщик, -щица – 1) мі́рочник, -ниця. [Мі́рочники – ті, що мі́ряють па́нові буряки́ (Звин.)]; 2) (*межевщик, землемер*) мі́рник, -ниця, межівни́к (-ка́), -ни́ця, землемі́р (-ра), -мі́рка.
Ме́ряльщик, -щица, *см.* **Мери́тель, -ница.**
Ме́ряние – мі́ряння, вимі́рювання *и* виміря́ння, обмі́рювання *и* обміря́ння; *срв.* **Измере́ние.**
Ме́рятель, *см.* **Ме́ри́тель.**
Ме́рять *и* **Ме́рить, ме́ривать** – мі́ряти *и* (*редко*) мі́рити, (*измерять*) виміря́ти *и* вимі́рювати, (*обмерять*) обміря́ти *и* обмі́рювати. [Яко́ю мі́рою мі́ряєш, тако́ю тобі́ одмі́ряють (Приказка)]. **-рять** *всех на свой аршин* – мі́ряти всіх сво́ї́м арши́ном, на свою́ мі́рку. **-рять** *глазами кого* – мі́ряти очи́ма, обміря́ти (обкида́ти) по́глядом кого́. **-рять** *силы с кем, см.* **Ме́ряться 2**. *Как кому верят, так тому и* **-рят** – яка́ кому́ ві́ра, така́ тому́ й мі́ра. **Ме́рянный** – мі́ряний, ви́міряний.
Ме́ряться *и* **Ме́риться, ме́риваться** – 1) (*страд. з.*) мі́рятися *и* (*редко*) мі́ритися, (*измеряться*) виміря́тися *и* вимі́рюватися, (*обмеряться*) обміря́тися *и* обмі́рюватися; бу́ти мі́ряним, ви[об]мі́рюваним. *Дорога* **-тся** *вёрстами* – доро́гу мі́ряють ве́рствами, на ве́рстви; 2) (*взаимн. з.*) – а) (*мерять силы с кем*) мі́рятися, змага́тися, перемага́тися, про́буватися, моцува́тися, рівнова́житися з ким, (*вступать в состязание*) іти́ на перемо́ги з ким. [Шляхе́тчина мі́рялася з москаля́ми, з ордо́ю, з султа́ном (Шевч.). До́вго Петро́ з Оста́пом перемага́лися (Сл. Гр.). Ле́гше бу́де рівнова́житись із Ру́ссю (Куліш)]; б) (*тягаться, равняться*) мі́рятися, рівня́тися з ким. [З пана́ми не мі́ряйсь губа́ми (Номис)]; в) (**-ться** *на палке, поясе и т. п. – чья очередь*) виміря́тися. [Нарі́жем черешне́вих пало́к, бу́дем, бра́ття, виміря́тися, кому́ в ві́йсько та збира́тися (Пісня)].
Ме́сивать, *см.* **Меси́ть.**
Ме́сивный – 1) мі́сивний; 2) мі́сивний, за́мішковий. *Срв.* **Ме́сиво 1** *и* **2.**
Ме́сиво – 1) (*замесок*) мі́сиво. [З сво́ї́х преді́лів ви́йдуть бу́рні во́ди і зро́блять мі́сиво з землі́ тверді́ї (Куліш)]; 2) (*корм*) мі́сиво, за́мішка, мі́шка, мі́шанка. [Тре́ба качка́м за́мішку зроби́ти (Сл. Ум.)]
Меси́коватый – глейки́й, глевки́й, глеюва́тий.
Меси́ла – (*м. р.*) міси́льник (-ка), (*ж. р.*) міси́льниця.
Меси́лка – (*аппарат*) міси́лка; (*лопатка*) копи́стка.
Меси́льный – міси́льний. **-ный** *аппарат*, **-ная** *машина* – міси́лка.
Меси́льня – міси́льня (-ні).
Меси́льщик, -щица – міси́льник, -ниця.
Меси́ть, ме́сивать *и* **ме́шивать** – 1) (*тесто, глину*) міси́ти (мішу́, мі́сиш). [Мо́тря міси́ла коло ха́ти гли́ну (Коцюб.)]. **-си́ть** *на молоке* – міси́ти на молоці́. **-си́ть** *тесто в квашне* – діжу́ міси́ти, (*диал.*) топка́ти хліб. [Дівча́та топка́ють хліб (Дніпропетр.)]. **-си́ть** *ногами размягчённую дождём землю* – грузи́ти що (*напр.* подві́р'я). [Кі́ньми двора́ та й не грузі́те (Пісня)]. *Кто тихо ходит, тот густо* **-сит** – ти́хо хо́дить, та гу́сто мі́сить (Номис); 2) *кого* – міси́ти, молоти́ти кого́; *см.* **Колоти́ть 3**. **-ться** – міси́тися, бу́ти мі́шеним. [Як діжа́ не мі́ситься, то сім'я́ бі́ситься (Номис)].
Меск – по́круч (-чи, *ж. р. и* -ча, *м. р.*), підту́мок (-мка).
Ме́ска – 1) (*действие*) мі́сіння; 2) *см.* **Ме́сиво 2.**
Месмери́зм, -ри́ческий – месмери́зм (-му), -ри́чний.
Ме́сса – ме́са, (*зап.*) мша.
Мессиани́зм – месіяні́зм (-му).
Мессиа́нский – месія́нський.
Мессиа́нство – месія́нство.
Мессидо́р – месидо́р (-ра).
Месси́я – месі́я (-сії).
I. Месте́чко – 1) мі́стечко, місци́на, місци́нка, місци́ночка, місти́на, місти́нка, місти́ночка, мі́стонько; *срв.* **Ме́сто 1**. [Сні́гом мі́стечко прикри́ло, де нам ща́стя усміхну́лось (Манж.). Серед крисла́тих кущі́в обібра́ли воні́ собі́ місци́ну (Коцюб.). Добря́ча місти́на ота́м на лева́ді: чи бач яка́ трава́! (Харківщ.)]. Іди́ тепе́р ма́тінко, од ме́не, – нема́ в ме́не мі́стонька для те́бе (Грінч. III)]. *Укромное* **-ко** – зати́шне́ мі́стечко, зати́шна́ місци́нка, за́ти́шок (-

шку); (*закоулок*) зáкуток (-тку), закамáрок (-рка); (*для прятанья*) (с)хóванка, (с)хóваночка. [Піймáв кóтик ми́шку та з'їв у зати́шку (Дит. пісня)]; 2) (*должность*) посáдка, místечко. *Доходное, тёплое, хлебное* **-ко** – пожи́вна (тéпла) посáд(к)а, теплéньке místечко. [Я рвáвся геть од тéплої посáди (Крим.)].

II. Местéчко (*населённый пункт*) – містéчко. [Поки́нувши свогó чоловíка, опини́лась рáптом з вели́кого гóрода у глухóму містéчку (Коцюб.)].

Местéчковый – містечкóвий. [У підсíнні заторóхкали балабóнчики містечкóвого звóщика (М. Левиц.)].

Мести́ *и* **Месть, метáть** *и* **мётывать, метну́ть** – 1) мéсти́, мітну́ти, замітáти, (*диал.*, *редко*) мітáти, помітáти. [Три дні хáти не мелá, не вмивáлася (Чуб.). Си́ва пáва літáла, кри́лами двір мітáла (Чуб. III). Бу́демо хáту помітáти (Сл. Гр.)]. *Новая метла чисто* **-тёт** – новá мітлá чи́сто метé; 2) **мести́**, *безл.* (*о снеге, пыли и т. п.*) – мéсти́, кури́ти, куйóвдити, хурдéлити. [Такá ху́ґа: світу не ви́дно, – метé (Рудч.). Весь той ти́ждень кури́ло снíгом (Франко). Бач якá хуртови́на! бач, як куйóвдить! (Основа). Вíтер хурдéлить (Канівщ.)].

Мести́с[ь] *и* **Мéсться** – мести́ся, бу́ти мéтеним.

I. Мести́ть, *см.* **Мстить.**

II. Мести́ть – 1) місти́ти (міщу́, мíстиш); *см.* **Помещáть.** [Де він все те місти́в, – бог йогó святи́й знáє (Основа)]; 2) сели́ти: *см.* **Поселя́ть.**

Мести́ться – місти́тися (міщу́ся, мíстишся); *см.* **Помещáться.**

Мести́шко – погáна (поганéнька, аби́-яка) посáд(к)а.

Месткóм – місцевкóм (-му).

Месткóмовский – місцевкóмівський.

Месткóмщик – місцевкóмовець (-мівця).

Мéстник, -ница – місцювáльник, -ниця, староси́да (*общ. р.*), староси́дько (*м. р.*).

Мéстничание – місцювáння.

Мéстничать *и* **-чаться** – місцювáтися, староси́дити, старосидьнувáти(ся), рахувáтися місця́ми, сперечáтися (суперéчитися, свари́тися) за місця́.

Мéстнический – місцювáльний, староси́дливий.

Мéстничество – місцювáння, старосидьнувáння.

Мéстно, *нрч.* – місцéво; локáльно.

Мéстность – місцéвість (-вости), (*место*) мíсце, місци́на, місти́на; (*окрестность*) окóлиця. [Гля́нувши навкруги́, не пізнáв місцéвости Грінч.). Фонтáн, од котрóго прозвáли усю́ ту місци́ну «Мали́м Фонтáном» (Н.-Лев.). Глухá місти́на в окóлиці Єрусали́мській (Л. Укр.). У нáшій окóлиці бори́ не росту́ть (Київщ.)]. **-ность** *болотистая* – болóтяна (болотни́ста, багни́ста) місцéвість, болотá (-лíт), мочарí (-рíв), мокрякí (-кíв). **-ность** *гористая* – гóряна (гірськá) місцéвість. **-ность** *закрытая, открытая* – місцéвість закри́та, відкри́та (чи́ста). **-ность** *обильная ключами* – джерели́ста, крини́чувата місцéвість. **-ность** *пересечённая, непересечённая* – місцéвість перетя́та, рíвна. **-ность** *поречная* – узрíчна місцéвість, узрíччя (-ччя). **-ность** *холмистая* – пáгориста (горб(к)увáта, кучугу́рувата, залóмиста) місцéвість, горби́ (-бíв), кучугу́ри (-гу́р).

Мéстный – 1) місцéвий, (*здешний*) тутéшній, крайови́й *и* краєвий, краї́нний, тубíльний; (*локальный*) локáльний. [З культу́рного пóгляду це були́ лю́ди ни́жчі за місцéву украї́нську лю́дність (Грінч.). Серед тутéшнього мíшаного нарóду чоловіки́ деспоти́чні (Грінч.). Переселéнці перемішáлися з крайови́ми людьми́ (Л. Укр.)]. **-ная** *боль* – місцéвий (локалізóваний) біль (*р.* бóлю). **-ное** *время* – місцéвий час (-су). **-ный** *закон, обычай* – місцéвий (крайó[є]вий) закон (-ну), зви́чáй (-чáю). [Се, пéвне, вже таки́й краєвий зви́чай (Л. Укр.)]. **-ные** *книги* (*о родовом занятии должностей*) – староси́дні реєстри, місцювáльні кни́ги **-ный** *колорит, характер* – місцéвий (локáльний) кольори́т (-ту), харáктер (-ру). [Гáлицькі видання́ позбувáються потрóху свогó локáльного харáктеру (Єфр.)]. **-ный** *комитет* – місцéвий комітéт (-ту); (*местком*) місцевкóм (-му). **-ный** *образ*, *церк.* – намíстний óбраз (-зу). **-ный** *осмотр* – óгляд (-ду) на мíсці. **-ная** *свеча*, *церк.* – ставни́к (-кá). **-ные** *условия* – місцéві умóви (*р.* умóв); 2) *грам.* **-ный** *падеж* – місцéвий відмíнок (-нка).

Мéсто – 1) (*известное пространство*) мíсце (-ця, *им. мн.* місця́, *р.* місць *и* місцíв), (*редко* мíсто), місци́на, місти́на; *срв.* **I. Местéчко.** [Сідáй, – мíсця стáне (Кониськ.). Із яки́х то місць на той я́рмарок не понавóзили уся́кого хлíба! (Квітка). Порóжніх місцíв за столáми не знайшлá я (Н.-Лев.). У тих містáх, де течé рíчка Самáра (Стор.). Немáє місци́ни в моє́му дворí, щоб не скуштувáла моЇ́х сліз гірки́х (Мирний)]. *Каждое тело занимает определённое* **-то** – кóжне тíло займáє (берé, забирáє) пéвне мíсце. *Это не ваше* **-то** – це не вáше мíсце. *Здесь мало* **-та** *для двоих* – тут мáло мíсця для (на) двох. *Прошу занять* **-тá**

– прохáю сíсти на свої́ місця́; *срв.* **Занимáть 1**. *Нет* **-та** – немá(є) мíсця. *На* **-то** – на мíсце. [Постáв кни́жку на мíсце (Київщ.)]. *На* **-те**, *не на* **-те** – на (своє́му) мíсці, не на (своє́му) мíсці. [Усé в тéбе не на мíсці стоїть (Київщ.)]. *Всё хорошо на своём* **-те** – все на своє́му мíсці гáрне (дóбре). *В другое, в иное* **-то** – в и́нше мíсце, (*куда-либо*) куди́-и́нде, куди́-и́нше. [Пішóв на я́рмарок, а мóже куди́-и́нше (Рудч.)]. *В другом, в ином* **-те** – в и́ншому мíсці, и́нде, (*где-либо*) де(сь)-и́нде. [«Ходíм до мéне вечéряти!» – «Ні, я вже обіця́вся и́нде» (Куліш). Трéба пошукáти пóмочі де-и́нде (Грінч.). Десь-и́нде живé (Сим.)]. *Во всяком другом* **-те** – в уся́кому и́ншому мíсці, скрізь-деи́нде. *Ни в каком, ни в одном* **-те** – в жáдному мíсці, нідé. *В разных* **-тáх** – у рíзних місця́х; (*отдельно*) рíзно. [Ми живемó не вкýпі, а рíзно (Звин.)]. *В отдалённых* **-тáх** – по дале́ких світáх. [Ки́нувся по дале́ких світáх сíна добувáти (Грінч. II)]. *Из другого* **-та** – з и́ншого мíсця. *С* **-та** *на* **-то** – з мíсця на мíсце. *До этого* **-та** – до цьогó мíсця, (*до сих пор*) дóсі, дóсіль, до-сю́ди, пóти; *срв.* **Порá**. [До-сю́ди трéба ви́вчити (Київщ.). От пóти твій горóд, а дáлі вже мій (Грінч.)]. *До какого* **-та** – до якóго мíсця, (*до каких пор*) докýди, подóки; *срв.* **Порá**. *Всякие* **-тá** – вся́кі місця́, всі усю́ди (-дів). *По всяким, по всем* **-тáм** – по всіх усю́дах, скрізь. *Со всех* **мест** – з усíх місць, звідусíль, звідусю́ди. **-тáми**, *в некоторых* **-тáх** – місця́ми, (*реже* місцем), подéкуди, де-не-дé, дé-де, дé-куди, и́нде. [Місця́ми і женці́ біліли, і кóпи вже стоя́ли (Свидниц.). Мíсцем такí булú здоровéнні байрáки, що бóже свíте! (Грінч. II). Сивинá подéкуди із чóрним волóссям (Куліш). Ти́хо навкруги́… Лиш де-не-дé прокúнеться птáшка (Коцюб.). Дé-куди ви́дно немóв ряди́ вели́ких бíлих комáх, – то косарí (Франко). И́нде протрýхли дошки́ (Кониськ.)]. *К* **-ту** *сказать* – до рéчи, до дíла сказáти. [Говóрить зóвсім не до рéчи (Київщ.)]. Тут говори́ти вíльно, аби́ до дíла (Київщ.)]. *Ваши слова здесь совсем не у* **-та** – вáші словá тут зóвсім не до рéчи (не до дíла, но до ладý). *Здесь хорошее* **-то** *для сада* – тут гáрне (дóбре) мíсце під сад, тут гáрна (дóбра) місци́на для сáду (під сад). *Долго ли проживёте в наших* **-тáх**? – чи дóвго проживете́ в нáших місця́х? *Есть хорошие* **-та** *в книге* – є гáрні місця́ (ýступи) в кни́жці. *По* **-тáм**! – на мíсце! на місця́! *Ни с* **-та**(!) – ані рýш(!), ані з мíсця. [Стій, кажý тобí, ані рýш! (Київщ.). Як ускóчила в баю́ру – кóні, ані рýш (Липовеч.). І вся вáрта ані з мíсця (Рудан.)]. *Не трогайтесь с* **-та** – не рушáйтеся з мíсця. *С* **-та** *не двинусь* – з мíсця не зрýшуся. *С* **-та** *в карьер, см.* **I. Карье́р.** *Нигде* **-та** *себе не найду* – нідé мíсця собí не знайдý; не знáю, де приткнýтися, де приткнýти себé. *Он и* **-та** *не пригреет* – він і мíсця не нагрíє. *Только* **-то** *тепло* (*бежал*) – (утíк) і мíсце холóдне; *см. И след* **просты́л** (*под* **Простывáть**). *Пора костям на* **-то** – кістки́ давнó прóсяться на спочи́нок. *Бойкое* **-то** – рóзигри (-рів), людне мíсце. [Він на таки́х рóзиграх живé, що хто йде, не минé (Сл. Гр.)]. *Больное, слабое* **-то** – болю́че, дошкýльне мíсце, боля́чка, слабá сторонá. [Найпекýчіші потрéби та болячки́ свогó чáсу (Єфр.). Він знáє, що рахýнки – моя́ слабá сторонá (Франко)]. *Попал на его больное* **-то** – трáпив йомý сáме на болю́че. *Верное, надёжное* **-то** – пéвне мíсце. *Возвышенное* **-то** – висóке мíсце, підви́щення (-ння), висóкість (-кости). *Глухое пустынное* **-то** – глухé, безлю́дне, пустéльне мíсце, зáкуток (-тку), зáкутень (-тня), зáстум (-му). [Селó нáше у зáкутні такóму, що ніхтó туди́ не зáйде (Кам'янеч.). І засвіти́вся світ по зáстумах москóвських (Куліш)]. *Жёсткое, мягкое* **-то** (*в вагоне*) – мíсце твердé, м'якé. *Купе на два* **-та** – купé на дві осóбі, двоособóве купé. *Живописные* **-тá** – мальовни́чі місця́, -ча місцéвість (-вости). *Защищённое* **-то,** *см.* **Защищённый.** *Лобное* **-то,** *см.* **Лóбный.** *Неведомое* **-то**, *-мые* **та** – бéзвість (-ти), (*реже*) бéзвісті (-тей *и* -тів). [Пливé у сíрі бéзвісті нудьгá (Коцюб.)]. *Новозаселённое* **-то** – новозалю́днене мíсце, новосéлиця. *Общее* **-то** – загáльне мíсце, загáльник, трюї́зм (-му). **-тá** *отдалённые, не столь отдалённые* – місця́ далéкі, не такí далéкі, неблизькі світи́ (-тів). *Открытое, видное* **-то** – відкри́те мíсце. *На открытом, на видном* **-те** – на виднóті, (*пров.*) на видноці. [Поклади́ щось на виднотí, щоб булó напóхваті (Н.-Лев.). Пусти́ в сíни, не хóчу стоя́ти на видноцí (Гнід.)]. *Отхожее* **-то,** *см.* **Отхóжий.** *Почётное* **-то** – почéсне мíсце; (*красный угол*) покýття (-ття), пóкуть (-ти) (*в кр. углу для новобрачных*) посáд (-ду). [Они́сю посади́ли на посáді (Н.-Лев.)]. *Пустое* **-то** – порóжнє мíсце. *Сборное* **-то** – збірнé мíсце, збірни́й пункт (-ту), збóрище. *Свалочное* **-то** – смíтник (-ка), смíтнище. *Святые* **-та** – святí, прáведні місця́, (*куда ходят на отпуст*) відпустóві місця́. [І де ходи́ла, в яки́х-то прáведних містáх, а в нас, сердéчна, опочи́ла (Шевч.). Відпустóве мíсто Люрд (Калит.)]. *Складочное* **-то**, **-то** *складки* – складóвище. *Сохранное* **-то** – схóванка, схóвище, схóва, криї́вка, (*пров.*) пíдра (-ри) *и* пíдря (-рі). [Трéба десь сховáти, та схóванки ніякóї не знайдý (Звин.)]. *Спальное* **-то** – спáльне мíсце. *Укромное* **-то** – зáти́шок (-шку), зáхист (-ту), зáхисток (-тку). [Край бéрега, у зáтишку, прив'я́зані човни́ (Глібів)]. *Укрытое* **-то** – скри́те мíсце, скри́ток (-тку). *Усадебное* **-то** – сади́ба, ґрунт (-ту). *Якорное* **-то** – я́кірна стóянка. **-то** *битвы, сражения, см.* **Побóище 2**. **-то** *водворения* – мíсце (для) осéлення. **-то**

встречи – мі́сце (для) зу́стрічи, (*свидания*) мі́сце схо́дин. *Назначено* **-то** *встречи* – ви́значено мі́сце (для) зу́стрічи; ви́[при]зна́чено мі́сце, де зустрі́тися (зійти́ся, з'ї́хатися). **-то** *действия* – мі́сце ді́ї, дійове́ мі́сце. **-то** (*постоянного*) *жительства* – мі́сце (пості́йного) перебува́ння (пробува́ння, прожива́ння). *Зарегистрироваться по* **-ту** *жительства* – зареєструва́тися при (на) мі́сці перебува́ння. **-то** *заключения* – мі́сце ув'я́знення, арешта́нтська (-кої), в'язни́ця, тюрма́. **-то** *исполнения* – мі́сце ви́конання. **-то** *для лежания, для сидения* (*в вагоне*) – мі́сце лежа́че, сидя́че. **-то** *ловли* – ло́ви (-вів), ло́вище. **-то** *назначения* – мі́сце призна́чення. **-то** *нахождения* – мі́сце перебува́ння, мі́сце, де перебува́є. *По* **-ту** *назначения* – до призна́ченого мі́сця. **-то** *охоты* – мі́сце полюва́ння, ло́вище, (*стар.*) го́ни (-нів). **-то** *платежа* – мі́сце випла́ти. **-то** *преступления* – мі́сце, де вчи́нено зло́чин, мі́сце зло́чину. *На* **-те** *преступления* – на мі́сці зло́чину; на гаря́чому (вчи́нку). **-то** *проезда* – мі́сце для прої́зду, прої́зд (-ду). [Прої́зду не дав і на ступі́нь (Звягельщ.)]. **-то** *рождения* – мі́сце наро́дження; (*геолог.*) родо́вище. **-то** *сбора, собрания* – мі́сце збо́ру, збо́рище. **-то** *службы* – мі́сце слу́жби (урядува́ння). *По* **-ту** *службы* – (*на вопр.*: *куда*) на мі́сце слу́жби; (*где*) на (при) мі́сці слу́жби, на слу́жбі; *см.* **По 1**. **-то** *в театре* – мі́сце в теа́трі. **-то** *у(с)покоения* – мі́сце спочи́нку (спочи́ву), спочи́нок (-нку). [Чия́ домови́на? – Анакрео́нтів спочи́нок (Грінч.)]. *Быть на первом, на главном* **-те** – бу́ти на пе́ршому мі́сці, пе́ред води́ти. *Быть убитым на* **-те** – бу́ти вби́тому, де стоя́в (-я́ла, -я́ло) *или* на мі́сці. *Взять* **-то** (*напр., для проезда*) – взя́ти (купи́ти) мі́сце. *Дать* **-то** *кому* – да́ти мі́сце кому́. *Занимать первое* **-то** *между кем* – займа́ти пере́днє (чі́льне) мі́сце серед ко́го. *Занимать, занять* **-то** *кого, чего* – заступа́ти, заступи́ти кого́, що. *Иметь* **-то** *где, когда* – відбува́тися, ді́ятися, трапля́тися, *сов.* відбу́тися, ста́тися, тра́питися, *несов. и сов.* ма́ти мі́сце де, коли́. [В полікліні́ці не раз трапля́лися при́крі ви́падки (Пр. Правда). Ціка́во навести́ кі́лька фа́ктів, що ма́ли мі́сце під час пере́вірки в рі́зних устано́вах (Пр. Правда)]. *Оставлять, оставить* **-то** *кому, чему* – лиша́ти, лиши́ти, (*редко*) ки́дати, поки́нути мі́сце кому́, чому́, для ко́го, для чо́го. [Валу́євський циркуля́р не ки́дав мі́сця для путя́щої наро́дньої кни́жки (Єфр.)]. *Освобождать, освободить, очищать, очистить* **-то** – звільня́ти, звільни́ти, пробира́ти, пробра́ти мі́сце; прийма́тися, прийня́тися; *см.* **Очища́ть 3**. [Пообі́дали і встава́йте, звільня́йте місця́ для і́нших (Київщ.)]. *Подхватить с* **-та** (*о лошадях*) – взя́ти з копи́та́. [Ко́ні зра́зу стрепену́лися, взяли́ з копи́та́, і ми помча́ли з гори́ (Короленко)]. *Производить, произвести дознание на* **-те** – виві́дувати на мі́сці, перево́дити, переве́сти́ дізна́ння на мі́сці. *Сойтись, собраться, сложить в одно* **-то** – зійти́ся, зібра́тися, скла́сти до-гу́рту, у-гу́рт, до-мі́сця, до ку́пи, *ум.* до-ку́пки, до-ку́почки, до-ку́поньки. [Вовк, медві́дь і каба́н зібра́лись у-гу́рт (Рудч.). Су́дна на́ші, розси́павшись, знов зійшли́сь доку́пи (Куліш)]. *Считаться* **-та́ми** – рахува́тися місця́ми. *Устоять, не устоять на* **-те** – всто́яти, не всто́яти на мі́сці. *Уступать, уступить* **-то** *кому, чему* – поступа́тися, поступи́тися мі́сцем кому́, (*редко*) попуска́ти, попусти́ти мі́сця (мі́сце) кому́, чому́. [Всі (що сиді́ли на коло́ді) посу́нулися, поступа́ючась мі́сцем (мені́) (Коцюб.). Кра́плі коти́лися і зника́ли, щоб попусти́ти мі́сце нови́м (Грінч.)]. *Наше* **-то** *свято*! – ду́х свят при нас (при на́шій ха́ті)! си́ла бо́жа-хресто́ва з на́ми! *С* **-та** *не встать, света белого не видать*! – бода́й я з цього́ мі́сця не зійшо́в (не зійшла́), бода́й я сві́ту не поба́чив (не поба́чила)! *Не человек* **-том** *красится, а* **-то** *человеком* – не мі́сце скра́сить люди́ну, а люди́на мі́сце. *Невеста без* **-та**, *жених без ума* – молода́ – грошови́та: вся в дірка́х сви́та; молоди́й – тяму́ха: в голо́ві маку́ха; молода́ без скри́ні, без кали́тки, молоди́й без кле́пки (Гуманщ.); 2) **места́** (*по отнош. к админ. центру*) – місця́. [Як запрова́джують на місця́х ле́нінську націона́льну полі́тику (Пр. Правда)]; 3) (*должность*) поса́да, мі́сце, (*редко*) помі́стя (-стя). [Дамо́ поса́ду в конто́рі на 1200 рі́чних (Кониськ.). По вака́ціях тре́ба в Ка́м'янець за мі́сцем (Свидниц.). Чи не зна́єте, де́-б тут помі́стя мо́жна знайти́? (М. Вовч.)]. **-то** *конторщика* – мі́сце конто́рника. *Доходное* **-то** – пожи́вна поса́да, тепле́ньке мі́сце; *срв.* **I. Месте́чко 2**. *Насиженное* **-то** – наси́джене (те́пле) мі́сце. *Быть при* **-те** – ма́ти поса́ду, бу́ти на поса́ді. *Быть без* **-та** – бу́ти без поса́ди, (*шутл.*) сиді́ти на бурку́, ганя́ти соба́к. *Он без* **-та**, *не у* **-та** – він без поса́ди, він не ма́є поса́ди. *Занимать, занять* **-то** – обійма́ти, обня́ти, (о)посіда́ти, (о)посі́сти поса́ду. *Лишить* **-та** – ски́нути з поса́ди. *Лишиться* **-та** – (по)збу́тися поса́ди, втра́тити поса́ду. *Определять, определить к* **-ту,** *см.* **Определя́ть 3**. *Поступить на* **-то** – діста́ти поса́ду, ста́ти на поса́ду. *Он вполне на своём* **-те** – він цілком на своєму мі́сці; 4) (*учреждение*) установа, уряд (-ду). *Оффициальное* **-то** – урядо́ве мі́сце. *Присутственное* **-то,** *см.* **Прису́тственный.** *Судебное* **-то** – судо́ва́ устано́ва; 5) (*о клади, грузе*) паку́нок (-нка), па́ка. *У меня три* **-та** *багажа* – у ме́не три паку́нки; 6) *анат.* placenta – послі́д (-ду), по́слідень (-дня), ложи́сько; *см.* **После́д 2.**

Местоблюсти́тель, *церк.* – намісни́к, засту́пник, екза́рх, віка́рій (-рія).

Местоблюсти́тельствовать – бу́ти намі́сником, засту́пником, екза́рхом, віка́рієм, бу́ти за намі́сника́ *и т. д.*, намісникува́ти, екзархува́ти, вікаріюва́ти.
Местодержа́тель – намісни́к (-ка́).
Местожи́тельство – мі́сце перебува́ння (пробува́ння, ме́шкання), домі́вка, жи́тлище, ме́шкання (-ння); (*оседлость*) осі́лість (-лости), осі́док (-дку).
Местоиме́ние, *грам.* – займе́нник (-ка). **-ние** *возвратное, личное, притяжательное* – займе́нник зворо́тний, особо́вий, присві́йний. **-ние** *личное первого, второго, третьего лица* – особо́вий займе́нник пе́ршої, дру́гої, тре́тьої осо́би. **-ние** *вопросительное, неопределённое определённое* (*определительное*) *относительное, указательное* – займе́нник пита́льний, неозна́чений, озна́чений, відно́сний (релят́и́вний), вказівни́й.
Местоиме́нный, *грам.* – займенниќо́вий.
Местоиска́тель, -ница – шука́ч (-ча́), -ка́чка поса́ди.
Местонахожде́ние – 1) мі́сце, мі́сце перебува́ння, мі́сце, де перебува́є. [Ґрунто́вне знання́ дає́ ло́цманові спромо́гу ви́значити мі́сце судна́ на мо́рі (Кінець Неволі)]; 2) (*об ископаемых*) нахо́дище; *срв.* **Месторожде́ние 2.**
Местописа́ние – топогра́фія, о́пис (-су) мі́сця, краї́ни.
Местоположе́ние – (*ситуация*) мі́сце, стано́вище, географі́чне мі́сце (стано́вище), пози́ція, ситуа́ція, поло́га, розполо́га (*гал. и* Драг.); (*местность*) місце́вість (-вости). **-ние** *города, лагеря* – ситуа́ція (стано́вище, пози́ція) мі́ста, та́бору. *Город имеет* **-ние** *по реке* – мі́сто лежи́ть, розгорну́лося, розляглo̍ся над ріко́ю. *Удобное* **-ние** – вигі́дна ситуа́ція (пози́ція), -дне мі́сце (стано́вище). *Я расскажу вам всё об этом острове, ничего не утаивая кроме его* **-ния** – я перекажу́ вам усе́ про цей о́стрів, не кри́ючи ніч́о́го крім то́го, де́ са́ме він.
Местопребыва́ние – мі́сце перебува́ння (пробува́ння), осі́док (-дку). [Альманзо́р пере́ні́с осі́док уря́ду в Багда́д (Павлик)]. *Иметь* **-ние** – перебува́ти, ме́шкати. [Мо́жна ду́мати, що династі́я ме́шкала в Те́бах (Л. Укр.)].
Местораположе́ние – мі́сце розташува́ння; *см.* **Местоположе́ние.**
Месторожде́ние – 1) (*человека*) мі́сце наро́дження, ба́тьківщина; 2) (*ископаемых*) родо́вище. [Родо́вища рудо́го ву́гілля (Тутк.)]; *а кроме того с оконч.* -ище: **-ние** *асфальта* – асфальто́вище; (*золота*) золоти́ще; (*меди*) мі́дище; (*мела*) кре́йдище; (*нефти*) нафто́вище; (*серебра*) срі́блище. **-ние** *рудное* – ру́дище.
I. Месть, -ся, *см.* **Мести́, -сь[я].**
II. Месть – по́[і]мста, (*устар.*) мста кому́, над ким *и* на ко́му за що, (*гал.*) месть (-сти). [Його́ душа́ кипі́ла по́мстою і нена́вистю (Н.-Лев.). Бажа́в він пі́мсти, лютува́в (Крим.)]. *Кровавая, родовая* **месть** – крива́ва, родова́ по́[і]мста. *Справедливая* **месть** – справедли́ва по́[і]мста, пра́вда-мста (Шевч.). *Из* **-ти** – з по́[і]мсти, щоб помсти́тися на ко́му.
Меся́нка – 1) (*кушанье*) за́мішка, мі́сянка; 2) *см.* **Ме́сиво 2.**
Ме́сяц – 1) (*луна*) мі́сяць (-ця), *ум.* мі́сячок (-чка), мі́сяче́нько. [І блі́дий мі́сяць на ту по́ру із хма́ри де́-де вигляда́в (Шевч.). Ой, мі́сяцю-мі́сяче́ньку, світи́ нам доріже́ньку (Пісня)]. *Молодой, новый* **-сяц** – молоди́к, нови́к, нова́к (-ка́), нови́й мі́сяць. *Полный* **-сяц** – по́вний мі́сяць, мі́сяць у по́вні, по́вня (-ні), упо́вень (-вня). **-сяц** *на ущербе* – щерба́тий мі́сяць. *Медовый* **-сяц** – медо́вий мі́сяць; 2) (*часть года*) мі́сяць. [Я мі́сяці і дні лічу́ журбо́ю (Куліш)]. *Военный, гражданский, морской* **-сяц** – військови́й, громадя́нський мі́сяць (30 день), морськи́й мі́сяць (29 день). *Звёздный* (*сидерический*), *драконоический, тропический* **-сяц** – зо́ряний, драконої́чний, тропі́чний мі́сяць. *Лунный* (*синодический*), *солнечный* **-сяц** – мі́сяце́вий (ква́дровий, молодико́вий, синоди́чний), со́нячний мі́сяць. [У мусулма́н мі́сяць не со́нячний, а ква́дровий, молодико́вий (Крим.)]. *В* **-це** *январе* – в (мі́сяці) сі́чні, мі́сяця сі́чня. *В прошлом* **-це** – того́ *или* мину́лого мі́сяця, в тому́ *или* в мину́лому мі́сяці. [Зустрі́в тебе́ того́ мі́сяця на залізни́ці (Крим.)]. *В будущем, в следующем* **-це** – насту́пного мі́сяця, в насту́пному мі́сяці. *Каждый* **-сяц** (*ежемесячно*) – що-мі́сяця, ко́жного мі́сяця, ко́жний (ко́жен) мі́сяць. *Раз в* **-сяц** – раз на мі́сяць. *Он получает сто рублей в* **-сяц** – він оде́ржує (здобува́є) сто карбо́ванців на мі́сяць *или* мі́сячно. *За* **-сяц** *вперёд* – (за) мі́сяць напере́д. *Больше* **-ца** – бі́льш(е) як мі́сяць, понад мі́сяць.
Месяцесло́в, -сло́вный – календа́р (-ря́), -да́рний.
Ме́сячина – мі́сячина, мі́сячне (-ного), що-мі́сячна па́йка.
Ме́сячник – мі́сячник (-ка). [Мі́сячник походу по експортну сировину (Комуніст)].
Ме́сячно, *нрч.* – мі́сячно. [(Надво́рі) так мі́сячно, хоч го́лки збира́й (Номис)].
Ме́сячное, *сщ.* – мі́сячка, мі́сячне (-ного), мі́сячна кров (-ви); *срв.* **Менструа́ция.**
Ме́сячный – 1) (*лунный*) мі́сячний. [Мі́сячна ніч (Сл. Гр.). Мі́сячне сві́тло (Грінч.)]; 2) (*длящийся месяц*) мі́сячний, мі́сяце́вий; (*ежемесячный*) що-мі́сячний. [Мі́сячна платня́

(Київщ.)]. **-ный** *срок* – місячний тéрмін (строк). **-ное** *очищение, см.* **Менструáция. -ная** *трава, бот.* Campanula sibirica L. – дзвóник (-ка) сибíрський.
Мёт, *см.* **Метáние.**
Мéта – 1) *см.* **Мéчение**; 2) *см.* **Мéтка 2.**
Мéта (*мишень*) – ціль (-ли), метá.
Метагенéз, *биол.* – метагенéза.
Метáлепсис, *ритор.* – металéпса.
Металéпсия, -лептúческий, *хим.* – металéпсія, -лепсúчний.
Метáлл – метáл (-лу) *и* метáль (-лю). [Дзвенíв метáль по кузнях (Коцюб.)]. **-тáлл** *благородный, неблагородный, драгоценный, самородный* – метáл благорóдний (шляхéтний), прóстий, коштóвний (дорогоцíнний), саморóдний.
Металлизáция – 1) (*действие*) металізувáння, *оконч.* зметалізувáння; 2) металізáція.
Металлизúрование – металізувáння (-ння).
Металлизúровать, -ся – металізувáти, -ся, *сов.* зметалізувáти, -ся; бýти (з)металізóваним. **Металлизúрованный** – металізóваний, зметалізóваний.
Металлúст, -лúстка – металíст, -лíстка.
Металлúческий *и* **-лúчный** – металíчний, металéвий. [Металíчний гребінéць (Н.-Лев.) Металéві кíльця (Франко)]. **-кий** *звук* – металíчний звук (-ка); брязк, дзвяк (-ку). **-кий** *королёк* – металúна, *ум.* металúнка.
Метáлловатый *и* **-лловúдный** – металювáтий.
Метáлловый – металéвий.
Металлографúческий – метальографíчний.
Металлогрáфия – метальогрáфія.
Металлóид, -лóидный *и* **-лóидовый** – метальóїд (-да), -льóїдний *и* -льóїдовий.
Металлонóсный – метальонóсний.
Металлообдéлочный *и* **-ллообрабáтывающий** – метальооброóбний. [Метальообрóбна промислóвість].
Металлообрабóтка – метальообробляння, *оконч.* метальообрóблення.
Металлоплавúльный *и* **-ллоплáвный** – метальотóпний, гамáрський. **-ное** *дело* – метальотопíння, гамáрство. **-ный** *завод* – метальотóпня, гамáрня.
Металлоподóбный – металювáтий, метальоподíбний.
Металлоприéмник – метальоприймáч (-чá).
Металлопромы́шленность – метальопромислóвість (-вости).
Металлорéзный – метальорíзний. **-ные** *ножницы* – метальорíзні нóжиці (-жиць), метальорíзки (-зок).
Металлострогáтельный *и* **-ллострýжный** – метальостругáльний.
Металлотерáпия – метальотерапíя.
Металлýрг – металю́рг (-га).
Металлургúческий *и* **-гúчный** – металюргíйний, металюргíчний. **-ский** *завод* – металярня, рýдня.
Металлýргия – металю́ргія.
I. Метáльный, *см.* **Металлúческий.**
II. Метáльный, *см.* **Метáтельный.**
Метаморфúзм, -фúческий – метаморфíзм (-му), -фíчний.
Метаморфóза – метаморфóза, перетвóрення (-ння); *см.* **Превращéние.**
Метампсихóз(а) – метемпсихóза, перехíд (-хóду) *или* пересéлення душ.
Метáн, *хим.* – метáн (-ну), болóтяний газ (-зу).
Метáние – 1) (*бросание*) кúдання, метáння чогó; (*банка*) банкувáння; (*взоров*) зúркання, блúм[к]ання, скидáння очúма; (*жребия*) кúдання жéреба (жеребкá) жеребкувáння; (*искр, огня*) іскрíння (óком), сúпання íскрами, прúском, огнéм *и т. п.*; *срв.* **II. Метáть 1**; 2) (*детёнышей*) привóдіння, понóс (-су); 3) (*икры*) викидáння (ікрú), нéрест (-ту, *м. р.*) *и* нéресть (-ти, *ж. р.*); 4) (*о шитье*) наживляння, фастриґувáння. **-ние** *петель* – а) (*у портных*) обкидáння петéльóк, зáстіжóк; б) (*о зайце*) ключкувáння; 5) (*от* **Метáться**); 6) кúдання, бóрсання (-ння). [Бóрсання талáнта в лéщатах тенденцíйности (Єфр.)].
Метастáз – метастáза.
Метастатúческий – метастатúчний.
Метатéза – метатéза.
Метáтель, -ница – кидáч (-чá), -дáчка, метáльник, -ниця.
Метáтельный – кúдальний, метáльний; (*о движении*) киднúй, викиднúй. **-ное** *копьё* – кúдальний спис (-са). **-ная** *сила* – кúдальна (киднá) сúла. **-ный** *снаряд* – кúдавка, метáвка.

[Він постáвив кáмінь на ки́давку і пусти́в її́ в рух (Кревецьк.)].
I. Метáть, мётывать, *см.* **Мести́.**
II. Метáть, мётывать, метну́ть – 1) (*бросать; н. вр.* **мечу́**) ки́дати, ки́нути, метáти (-тáю, -тáєш), метну́ти; *срв.* **Бросáть 1**. [Кáменем ки́нув (метну́в) на мéне (М. Грінч.). Метáють грóші вгóру і ди́вляться, як воно́ впáде (Звин.)]. *Вулкан* **-чет** *пламя* – вулкáн викидáє пóлум'я (огóнь), кидáє пóлум'ям (огнéм). **-тать** *банк* (*в карт. игре*) – банкувáти. **-тáть** *бомбы, камни, стрелы* – кидáти (метáти) бóмби, камíння, стрíли. **-тáть** *взоры, глаза, очи.* **-ну́ть** *взор на кого, на что* – зи́ркати, зи́ркнути на кóго, на що *и* по кóму, по чóму, бли́м[к]ати, бли́м[к]нути очи́ма, скидáти, ски́нути óчі (óком, очи́ма) на кóго, на що, метну́ти, гли́пнути, вéргнути, стрéльнути óком (очи́ма). [Зи́ркнула на мéне і пішлá (Крим.)]. **-тáть** *громы* – ки́дати (вéргáти) громи́ *и* громáми. **-тáть** *жребий* – ки́дати жéреб (-ба) *или* жеребóк (-бкá), жеребкувáти, (*между собой*) жеребкувáтися. **-тать** *искры, огонь* – іскри́ти, си́пати íскрами, при́ском, огнéм, метáти íскри (Л. Укр., Коцюб.), *сов.* сипну́ти, метну́ти íскрами *и т. д.*, (*только из глаз*) іскри́ти óком. [Óчі іскря́ть (М. Грінч.). Кóні мчать, аж іскря́ть ногáми (Боров.). Óчі її́ си́пали при́ском (Черкас.). Чóрні óчі так і сипну́ли на нéї огнéм (Н.-Лев.). Схили́всь до своéї жíнки, óком іскри́ть (М. Вовч.)]. **-тáть** *кровь* – ки́дати, спускáти кров (руду́), відкривáти жи́лу. **-тáть** *пар* – орáти, (орю́, óреш) на (під) пар, паренáти, пáренити. **-тать** *сено* – кидáти сíно (*в копну*: в копи́цю, *в стог*: в стіг, в стіжóк, *на сеновал*: в сінни́к). [Я вам помóжу роби́ть – коси́ть там, чи сíно ки́дать (Основа). До півночи сíно в копи́ці ки́дав (Кониськ.)]. **-тáть** *стог* – клáсти стіг, стіжóк. *Рвать и* **-тáть** – рвáти й метáти, сíкти й рубáти (Номис), лютувáти, люти́тися аж підскáкувати. *Что есть в печи, всё на стол* **-чи́** – що хáта мáє, тим і приймáє; чим хáта багáта, тим і рáда (Приказки). *Не* **-чи́те** *бисера перед свиньями* – не ки́дайте пéрлá перед сви́ньми; 2) **-тáть** *детёнышей* – привóдити, понóсити малят; *специальнее*: (*о суке*) щени́ти цуценя́т (щеня́т), щени́тися, (*о кошке*) коти́ти котя́т, коти́тися, (*о свинье*) пороси́ти порося́т, пороси́тися. [Плю́нуть на тих оддóєних щеня́т, що ти щени́ла (Шевч.)]; 3) **-тáть** *икру* – викидáти ікру́, нерéсти́тися, (*икриться*) тéртися; *срв.* **Икрá 1**; 4) (*шить на живую нитку*; *н. вр.* **метáю** *и* **мечу́**) наживля́ти, ши́ти на живу́ ни́тку, фастриґувáти що. **-тáть** *петли* – а) (*у портных*) обкидáти петéльки́, зáстіжки́; б) (*о зайце*) ключкувáти, ключки́ роби́ти. **Мётанный** – 1) ки́даний; óраний; клáдений; 2) нажи́влений, ши́тий на живу́ ни́тку; фастриґóваний; обки́даний.
Метáться, мётываться – 1) (*страд. з.*) – а) (*быть бросаемым*) ки́датися, метáтися, бу́ти ки́даним; (*об искрах, огне*) си́патися, бу́ти си́паним, (*о паре*) орáтися, бу́ти óраним, (*о стоге*) клáстися, бу́ти клáденим *и т. д.* **-ться** *в глаза* – ки́датися в óчі, впадáти в óко (в óчі); б) (*о детёнышах животных*) привóдитися; в) (*об икре*) викидáтися; г) (*о шитье*) наживля́тися, ши́тися на живу́ ни́тку; фастриґувáтися; (*о петлях*) обкидáтися; 2) (*взаимн. з.*) ки́датися чим. [Дíти ки́даються сніжкáми (Київщ.)]; 3) **-ться, метну́ться** (*возвр. з.*) – ки́датися, ки́нутися, метáтися, метну́тися, бóрсатися, шатáтися, шатну́тися, шáснутися, шибáтися, шибну́тися, шваргáтися, (*суетливо*) метуши́тися, (*бегать*) га(й)сáти; (*от укуса насекомых*: *о животн. и перен. о людях*) ґéдзатися, ґéдзкатися, ґзи́тися, дрочи́тися. [Над кру́чею ки́далась, як чáйка, Фатьмá (Коцюб.). Всю ніч метáвся та верещáв, не даючи́ спáти (Франко). Бóрсався з нестерпу́чого бóлю, алé мовчáв (Грінч.). Шатну́вся по всій хáті – немá нікóго (Рудч.). Шибáється, як чорт по пéклі (Номис). Бурсачвá шваргáлась по клáсу (Еварн.). Безси́ло метуши́ться між буржуазíєю і пролетарія́том (Азб. Ком.). Гасáли по ву́лицях (Леонт.). Кричáла, ґéдзалась, качáлась (Котл.)]. **-тáться** *во все стороны* – ки́датися на всі бóки. **-тся** *как угорелый, как угорелая кошка, как цыган на торгу* (*на ярмарке*) – ки́дається (бíгає) як очмарíлий (очемерíлий) кіт, як попéчений, як посóлений, як ци́ган на я́рмарку. *Кровь* **-нётся** *в голову* – кров ки́неться в гóлову.
Метафи́зик – метафíзик (-ка).
Метафи́зика, -зи́ческий – метафíзика, -фізи́чний.
Метафизи́чески, *нрч.* – метафізи́чно.
Метáфора – метáфора.
Метафори́чески, *нрч.* – метафори́чно, перенóсно.
Метафори́ческий – метафори́чний, перенóсний.
Метахромати́ческий – метахромати́чний.
Метахромоти́пия – метахромоти́пія.
Метацéнтр – метацéнтр (-ра).
Метелемéр – завірюхомíр (-ра).
Метéлечник, *бот.* Lepidium ruderale L. – воню́чка.
Метéлистый – завíрю́шливий, заметíльний.

Мете́лица – 1) мете́лиця; *см.* **Мете́ль.** [Бода́й того́ коваля́ мете́лиця замела́ (Пісня)]; 2) (*пляска*) мете́лиця; 3) *см.* **Метли́ца 1а.**
Метёлка – 1) (*веничек*) міте́лка, мітли́чка, ві́ник, ві́ничок (-чка), ді́дик. [Бері́ть ко́жен по лопа́ті і по міте́лці, і га́йда сніг одгорта́ть (Звин.)]; 2) *бот.* panicula – во́лоть (-тн), воло́тка, *соб.* воло́ття (-ття); (*травы ещё*) ка́шка, ря́с(к)а, па́молоток (-тка); (*проса ещё*) ке́тях[г], ки́тях[г], кия́х (-ха́); (*камыша*) куни́ця. [Час траву́ коси́ти, бо вже вона́ ка́шку ви́кинула (Звин.). Очеретя́ні куни́ці над рі́чкою ма́ють (Март.)]; 3) (*пера*) міте́лка; 4) *см.* **Метли́ца 2а.**
Метелкови́дный – 1) мітелкува́тий; 2) волотува́тий, волоткува́тий; волоти́стий. *Срв.* **Метёлка 1** *и* **2.**
Метёлковый – 1) міте́лко́вий; 2) волоте́вий, волотко́вий.
Метёлочка – 1) міте́лочка, мітли́чка, ві́ничок (-чка); 2) волоти́нка, воло́точка. *Срв.* **Метёлка 1** *и* **2.**
Метёлочный, *см.* **Метёлковый.**
Мете́ль – завірю́ха, мете́лиця, завія́, снігові́йниця, снігови́ця, сніжни́ця, (*вьюга*) хурто́ви́на, хви́ща, хви́жа, х[ф]у́ґа, ві́хола, кушпела́, хурте́ча, хурде́лиця, ху́рта, хви́рса, (о)хи́за, (*небольшая*) кура́, ку́рява, куряви́ця. [Аж гульк – зима́ впа́ла, сви́ще по́лем завірю́ха (Шевч.). Си́пле сніг як з рука́ва, кру́тить завірю́ха (Боров.). Мете́лиця заси́пала, як піско́м, зе́млю сні́гом (Н.-Лев.). В сніговíйниці студе́ній (Франко). Ой, пусти́лася сніжни́ця – і сві́ту не ви́дно (Переясл.). До́вгої зимово́ї но́чи гуде́ надво́рі хуртови́на (М. Левиц.). От де хви́ща!ціє́ї зими́ ще й не було́ тако́ї (Козелеч.). За хви́жею і люде́й не ви́дно (Основа 1861). І не ляка́є нас страше́нна ху́ґа (Самійл.). Ґа́ви сіда́ють ку́пами, – бу́де ві́хола (Манж.). Була́ тоді́ кушпела́ вели́ка (Новомоск.). Надво́рі мете́ хурте́ча (Щогол.). Не вели́ка ку́рява та бага́то люде́й гу́бить (Номис)]. **-те́ль** *верхняя* – завірю́ха верхова́. **-те́ль** *нижняя* – завірю́ха низова́ (пі́ша), (за)меті́ль (-те́ли), за́меть (-ти). [Заметі́ль позаміта́ла шляхи́ (Н.-Лев.). Ой, на бра́та та меті́ль мете́ (Пісня)]. *Поднялась* **-те́ль** – зняла́сь (підняла́сь, пусти́лась) завірю́ха, мете́лиця *и т. д.*, заві́холилось, закушпе́лило, захурде́лило, закури́ло. [Закрути́ло, закушпе́лило шля́хом (Мирн.)].
Мете́льник – 1) *см.* **Метлови́ще**; 2) (*паровоза*) скида́чка, відки́дач (-ча); 3) **-ник, -ница,** *см.* **Мете́льщик, -щица.**
I. Мете́льный (*от* **Мете́ль**) – завірю́шний, мете́личний, заві́йний, сніговíйний, хурто́ви́нний; (за)меті́льний; *срв.* **Мете́ль.**
II. Мете́льный (*от* **Метла́**) – мітлови́й.
Мете́льчатый, *см.* **Метёлкови́дный 1** *и* **2.**
Мете́льщик, -щица – 1) (*подметальщик*) меті́льник, -ниця, за[під]міта́льник, -ниця, мітла́ч (-ча́; *м. р.*); 2) (*делающий или продающий мётлы*) мітля́р (-ра́), -ля́рка, міте́льник, -ниця.
Мете́ние – меті́ння, заміта́ння, підміта́ння (-ння).
Метео́р – 1) (*воздушн. явление*) метео́р (-ра); 2) (*болид*) метео́р.
Метеори́зм, *мед.* – метеори́зм (-му), дму́чка, обдима́ння живота́.
Метеори́т, *см.* **Метеороли́т.**
Метеори́ческий *и* **-ри́чный** – метеори́чний.
Метео́рный – метео́ровий, метео́рний. **-ное** *железо* – метео́рне залі́зо. **-ный** *камень, см.* **Метеороли́т.**
Метеоро́гра́ф – метеоро́гра́ф (-фа).
Метеороли́т – метеоролі́т, метеори́т, аеролі́т (-та).
Метеоро́ло́г – метеоро́лог (-га).
Метеорологи́ческий – метеорологі́чний.
Метеороло́гия – метеороло́гія.
Метеороско́п – метеороско́п (-па).
Мети́л, метиловый, *хим.* – мети́л, -ловий. **-вый** *спирт* – мети́ловий спирт (-ту).
Метиле́н, *хим.* – метиле́н (-ну).
Ме́тильщик, -щица – значи́льник, -ниця.
Ме́тина, *см.* **Ме́тка 2.**
Мети́с, -ти́ска – 1) мети́с (-са), -ти́ска, мі́шанець (-нця, *м. р.*), (*стар.*) тума́; 2) **-ти́с** (*о животн.*) – мети́с, по́круч (-чи, *ж. р. и* -ча, *м. р.*), підту́мок (-мка).
Метиса́ция – 1) (*действие*) метисува́ння (-ння); 2) метиса́ція.
Ме́тить, меча́ть *и* **ме́чивать** – 1) (*помечать что*) значи́ти, познача́ти, мі́тити (мі́чу, мі́тиш), (*зарубками, нарезами*) карбува́ти, (*клеймом*) таврува́ти, клейн[м]и́ти, (*о товарах и перен.*) шта[е]мпува́ти. [Уже́ я й значи́в ша́пку, так усе́ такі́ кра́дуть (Лебединц.). Він свої́ ягня́та мі́тить (Звин.). Ко́ні тавру́ють або́ кле́йнять гаря́чим залі́зом (М. Грінч.)]. **-тить**

бельё – значи́ти (мі́тити) білизну; 2) (*целить*) – а) (*в кого, во что, куда*) ціля́ти, ці́лити, ці́литися, націля́ти(ся) *и* наці́лювати(ся), лу́чити на (в) ко́го, в (на) що, куди́ (де), поціля́ти що, мі́ря[и]ти(ся), наміря́ти(ся) на (в) ко́го. [Якра́з мені́ ти в го́лову ціля́єш (Куліш). Ці́лив (лу́чив) у воро́ну, а попа́в у коро́ву (Номис). На во́вка ці́литься (Рудан.). Сама́ до́бре зна́ю, що на біду́ лу́чу (Чуб. V). Хло́пець ки́дає ша́пку, а всі ки́дають камінця́ми, націля́ють у ту ша́пку (Звин.). Де я мі́рю, там я вці́лю (Гол. I)]. **-тить** *ниже* – низи́ти, ціля́ти (лу́чити, мі́рити, бра́ти) ни́жче. [Не вміє він ціля́ти до́бре – ни́зить (Грінч.)]. **-тить** *выше* – ціля́ти (лу́чити, мі́рити, бра́ти) ви́ще. *Он* **-тит** *очень высоко* (*перен.*) – він ду́же ви́соко ціля́є. *Он* **-тит** *в мой огород* – він у мій горо́д ціля́є. *Он* **-тит** *в генералы* – він націля́ється (наставля́ється, ва́жить) на генера́льство, (*лезет*) він пне́ться в генера́ли; б) (*на кого, на что*) ва́жити, ціля́ти, націля́тися на ко́го, на що. [Ой, ва́жу я на цю ді́вчину вра́жу, та не зна́ю, чи бу́де вона́ моє́ю (Н.-Лев.). На ві́що-ж ти ва́жила: чи на мого́ коня́ вороно́го, чи на ме́не, козака́ молодо́го? (Ант.-Драг.). На вели́кий по́саг він ціля́є (ва́жить) (М. Грінч.)]; в) (*на кого*: *намекать*) мі́тити, закида́ти на ко́го, ма́ти на меті́ кого́. *Говоря это он* **-тил** *на известное лицо* – ка́жучи це, він мі́тив (закида́в, ду́мав) на пе́вну осо́бу (*или* мав на меті́ пе́вну осо́бу). **Ме́ченный** – зна́чений, мі́чений; карбо́ваний, тавро́ваний, клє́йнений, шта[е]мпо́ваний; позна́чений, помі́чений *и т. д.*; *срв.* **Ме́ченый.** [Зна́чені ві́вці (Богодухівщ.). Позна́чена білизна (Київщ.). Тавро́вані ко́ні (Брацлавщ.). Зло́дій штемпо́ваний (Шевч.)].

Ме́титься, ме́чиваться – 1) значи́тися, мі́титися, (*зарубками, нарезами*) карбува́тися, (*клеймом*) таврува́тися, клейн[м]и́тися, (*о товарах*) шта[е]мпува́тися; бу́ти тавро́ваним *и т. п. Скот* **-лся** *известным клеймом* – скоти́ну тавро́вано (кле́йнено) пе́вним тавро́м; 2) (*стремиться*) націля́тися на що (*или* зроби́ти що).

Ме́тка – 1) *см.* **Ме́чение**; 2) (*знак*) зна́чка, за́значка, знак (-ку́), позна́ка, відзна́ка, по́мітка, (*на белье*) мі́тка, мі́та, (*зарубка*) карб (-ба *и* -бу), (*клеймо*) тавро́, клейн[м]о́, (*на товарах и перен.*) шта[е]мп (-пу). *Делать* **-ку** *на чём* – роби́ти (кла́сти, ста́вити) за́значку, зна́чку, карб *и т. п.* на чо́му, значи́ти що; *см.* **Ме́тить 1**. [Покла́в за́значку на кавуно́ві (Звин.). Ста́вили значки́, карби́ на то́му, що хоті́ли позначи́ти (Єфр.)].

I. Мётка, *см.* **Мета́ние 1 - 4.**

II. Мётка, *см.* **Мете́ние.**

Ме́ткий – влу́чни́й, влу́чли́вий, цілки́й, цільни́й. [Ки́дає влу́чні фра́зи (Н.-Лев.). Цілки́й стріле́ць (М. Грінч.)]. **-кий** *взгляд, глаз* – влучни́й (влу́чли́вий) по́гляд, влучне́ (влу́чли́ве) о́ко. **-кая** *пуля* – влучна́ (цілка́) ку́ля. **-кий** *выстрел* – влу́чни́й, цільни́й стріл. **-кая** *трава, бот.* Melampyrum nemorosum L. – пере́стріч (-чу) (гайови́й), бра́тки (-ток); *см.* **Ива́н-да-Ма́рья.**

Мёткий – 1) (*кидкий*) кидки́й. [Кидки́й ка́мінь (Київщ.)]; 2) (*далеко бросающий*) кидки́й; 3) (*проворный*) метки́й.

Ме́тко, *нрч.* – влу́чно, влу́чли́во, ці́лко, ці́льно. [Влу́чно стріля́в (Загір.). Жа́ден (стріле́ць) так ці́льно не влуча́в (Гнід.)]. *(Хоть) редко, да* **-ко** – раз та гара́зд (Приказка); хоч вряди́-годи та влу́чно.

Мётко, *нрч.* – 1) ки́дко; 2) ме́тко. *Срв.* **Мёткий.**

Меткова́тый – влучнува́тий, до́сить влу́чни́й, до́сить цілки́й (цільни́й).

Ме́ткость – влу́чність, влу́чли́вість, ці́лкість (-ости).

Мёткость – 1) ки́дкість; 2) ме́ткість (-кости). *Срв.* **Мёткий.**

Метла́ – 1) мітла́, (*помело*) помело́, (*презр.*: *о сметенной* **-ле́**) дряпа́к (-ка́), деркáч (-ча́). [Зроби́в мітлу́ з бере́зових різо́к (Київщ.). Хіба́ цим дряпако́м замете́ш? (Брацлавщ.)]. *Новая* **-ла́** *чисто метёт, см.* **Мести́ 1**; 2) мітла́, зоря́ з мітло́ю, комéта; *см.* **Комéта**; 3) *см.* **Метли́ца 2 а** *и* **в.**

Метли́ка, *см.* **Метли́ца 2 а, в, г.**

Метли́стый – 1) (*обильный мётлами*) мітли́стий, бага́тий на мі́тли, з багать(о)ма́ мі́тлами; 2) (*о растениях*) мітли́стий, волоти́стий. [Нега́рне сі́но, мітли́сте (Київщ.). Про́со волоти́сте (Борзенщ.)].

Метли́ть – маячі́ти, маня́чити, майорі́ти; мерехті́ти; *срв.* **Мельтеши́ть.**

Метли́ца – 1) *энтом.* – а) (Galleria F.) щільни́ця; б) (Ephemera L.) снадь (-ди), обиде́нка, однодне́виця; 2) *бот.* – а) (Poa L.) тонконі́г (-но́гу), мітли́ця, мітли́чка; б) (Bromus secalinus L.) сто́колос (-су) (жи́тній), стоколо́сник; в) (Agrostis Spica venti L.) мітлю́г (-гу́), мітла́, прося́нка; г) (Aira caespitosa L.) щучни́к (-ку́) (дерни́стий); ґ) (Calamagrostis Epigeios Roth.) кули́чник (-ку), чапу́га.

Метли́чка, *см.* **Метли́ца 2.**

Метли́шка – мітли́на.

Метли́ще, *см.* **Метлови́ще.**
Метлова́тый *и* **-лови́дный** – мітлува́тий, мітли́стий, мітла́стий. [Шелести́ть ове́с мітли́стий (М. Грінч.). Борі́д, мов кущ лози́, мітла́стих (Куліш)].
Метлови́ще – мітли́ще, мітлови́сько.
Метловщи́к, -щи́ца, *см.* **Мете́льщик, -щица.**
Метлообра́зный, *см.* **Метлова́тый.**
Метлю́к, *бот.* Agrostis vulgaris L. – мітли́ця (звича́йна).
I. Метну́ть, *см.* **Мести́ 1.**
II. Метну́ть, *см.* **II. Мета́ть 1**. **-ться,** *см.* **Мета́ться 3.**
Мётный, *см.* **Мета́тельный.**
Ме́тод *и* **Мето́да** – мето́да (-ди), (*рус.*) ме́тод (-ду); спо́сіб (-собу). [Я знайшо́в собі до́бру мето́ду (Самійл.). Верта́ється стари́й спо́сіб – приклада́ти до літерату́рних з'я́вищ при́нцип ви́ключно-естети́чної оці́нки (Єфр.)]. **-тод** *двойной записи* – мето́да подві́йного за́пису. **-тод** *изложения* – спо́сіб ви́кладу. *По* **-ду** – за мето́дою.
Методи́зм – методи́зм (-му).
Мето́дика – мето́дика.
Методи́ст, -ди́стка – методи́ст, -ди́стка.
Методи́чески *и* **-ди́чно**, *нрч.* – методи́чно.
Методи́ческий *и* **-ди́чный** – методи́чний.
Методи́чность – методи́чність (-ности).
Методологи́ческий – методологі́чний.
Методоло́гия – методоло́гія.
Методо́ло́г – методо́лог (-га).
Метоними́ческий – метонімі́чний.
Метони́мия – метоні́мія.
Метонома́зия – метонома́зія.
Мето́па, *архит.* – мето́па.
Ме́точка – значо́к (-чка́), зна́чечка, по́мі́точка, (*на белье*) мі́точка, (*зарубка*) ка́рбик, карбо́к (-бка́), карбо́чок (-чка), шта́[е́]мпик (-ку).
Ме́точник, -ница – значи́льник, -ниця.
Ме́точный – 1) значи́льний, познача́льний; 2) значкови́й, зазначко́вий. *Срв.* **Ме́тка 1** *и* **2.**
Метр – 1) (*мера длины*) метр (-тра). [Купи́ла два ме́три полотна́ (Київщ.)]; 2) (*стихотв. размер*) метр (-тру). [Вірш без змі́сту і без ме́тру (Крим.)].
Метранпа́ж – метранпа́ж (-жа), верста́льник.
Метрдоте́ль, -те́льский – метрдоте́ль (-ля), -те́льський.
Метре́сса – метре́са, коха́нка, полюбо́вниця, уде́ржанка.
Ме́трика – 1) (*стихосложение*) ме́трика, віршува́ння (-ння). [Нау́ка, що пока́зує, як склада́ється вірш, зве́ться ме́трикою або віршува́нням (Єфр.)]; 2) (*метр. книга, выпись*) ме́трика, матри́кул (-лу).
Метри́ческий – 1) метри́чний. **-кое** *стихосложение* – метри́чне віршува́ння; 2) (*о мерах*) метри́чний. **-кая** *система мер* – метри́чна (децима́льна) систе́ма мір; 3) метри́чний. **-кая** *выпись* – ме́трика, метри́чний (матрикуля́рний) ви́пис (-су). **-кая** *запись* – ме́трика, матри́кул (-лу). **-кая** *книга* – метри́чна (матрикуля́рна) кни́га, кни́га ме́трик, ме́трика. **-кое** *свидетельство* – метри́чне (матрикуля́рне) посві́дчення, -на по́свідка, ме́трика.
Метрологи́ческий *и* **-ги́чный** – метрологі́чний.
Метроло́гия – метроло́гія.
Метрома́ния – метрома́нія, віршома́нія.
Метроме́тр *и* **Метроно́м** – метроно́м (-ма).
Метрополите́н – метрополіте́на (-ни).
Метропо́лия – метропо́лія.
Метротони́ческий – метротоні́чний.
Мету́ха – низова́ (пі́ша) завірю́ха; *срв.* **Мете́ль.**
I. Ме́тчик, -чица – значи́льник, -ниця.
II. Ме́тчи́к, *техн.* – гайкорі́з (-за).
Мётчик (*держащий банк*) – банкува́льник.
I. Мётывать, *см.* **Мести́ 1.**
II. Мётывать, *см.* **II. Мета́ть.**
Мефисто́фель (*нарицат. имя*), **-фельский** – мефісто́фель (-ля), -фельський. **-фельская** *улыбка* – мефісто́фельська у́смішка.
Мефити́ческий *и* **-ти́чный** – мефіти́чний, смердю́[я́]чий.

Мех – 1) (*шкура с шерстью*; *мн.* **меха́**) – а) (*на звере*) ху́тро, (*зап.* фу́тро), смух (-ху). [Вовк радіє, що смух його́ ого́нь, мов со́нце, гріє (Греб.)]; б) (*выделанный на шубу, шуба*) ху́тро, (*зап.* фу́тро), *специальнее*: (*волчий*) вовки́ (-кі́в), (*кошачий*) коти́ (-ті́в), ко́тики (-ків), (*куний*) куни́ці (-ни́ць), ку́ни (*р.* кун), (*лисий*) лиси́ці (-си́ць), (*медвежий*) ведме́ді (-дів), (*овечий*) линтва́р (-ря́), (*соболий*) соболі́ (-лі́в), (*ягнячий*) сму́шок (-шку), сму́шки (-ків). **-ха́** – х[ф]у́тра (-тер), *соб.* х[ф]у́тро. [Бага́цько в його є добра́, отла́су, ху́тра і срібла́ (Греб.)]. *На* **-ху́** – на х[ф]у́трі. [Кунту́ш зеле́ний на сі́рім фу́трі (К. Ст.)]. *Шуба на* **-ху́** – х[ф]у́тро. *Подбивать, подбить* **-хом** – х[ф]утрува́ти, ви́х[ф]утрувати, на х[ф]у́тро бра́ти, взя́ти що. *Подбитый* **-хом** – х[ф]утро́ваний; 2) (*бурдюк*; *мн.* **мехи́**) міх (-ха), бурдю́к (-ка́). [Я черпа́ю во́ду в міх (Крим.). Ніхто́ не влива́є молодо́го вина́ в старі́ бурдюки́ (Біблія)]; 3) (*для поддувания*) міх, мішо́к (-шка́), ду́хало. [Після́ блиску́чого по́лум'я в го́рні мі́ха не ви́дко в кутку́ (Грінч.). Мішо́к, що ним вого́нь роздима́ти, щоб залі́зо розпіка́лося (Звин.). Сто́гне, як цига́нське ду́хало (Яворн.)]. *Кузнечный* **мех** – кова́льський міх.

Механиза́тор – механіза́тор (-ра).

Механиза́ция – 1) *см.* **Механизи́рование**; 2) механіза́ція.

Механизи́рование – механізува́ння, *оконч.* змеханізува́ння.

Механизи́ровать, -ся – механізува́ти, -ся, *сов.* змеханізува́ти, -ся; бу́ти (з)механізо́ваним. **Механизи́рованный** – механізо́ваний, *оконч.* змеханізо́ваний.

Механи́зм – механі́зм (-му).

Меха́ник – меха́ник (-ка).

Меха́ника – меха́ніка.

Механи́ст – механі́ст (-та).

Механисти́чески, *нрч.* – механісти́чно.

Механисти́ческий – механісти́чний.

Механисти́чность – механісти́чність (-ности).

Механисти́чный – механісти́чний.

Механици́зм – механіци́зм (-му).

Механи́чески, *нрч.* – механі́чно. [Механі́чно перегорта́є листки́ (Васильч.)].

Механи́ческий – механі́чний. **-кое** *заведение* – машина́рня.

Механотера́пия, *мед.* – механотерапія.

Мехови́к *и* **-ви́на** – хутри́на, (*зап.* футри́на), х[ф]утряни́к (-ка́).

Мехово́й – хутро́ви́й, (*зап.*) футро́ви́й; (*об изделиях из меха*) хутря́ни́й, (*зап.* футря́ни́й), з х[ф]у́тра. [Хутрова́ крамни́ця (Київ). Хутряни́й шлик (Куліш)]. **-вой** *воротник* – х[ф]утряни́й ко́мір (-ра). **-во́й** *товар* – х[ф]утряни́й крам (-му); 2) міхови́й, бурдюко́вий; 3) міхови́й. *Срв.* **Мех 1 - 3.**

Меховщи́к, -щи́ца – 1) (*торгующий мехами*) х[ф]утрови́к, -ви́чка, х[ф]утряни́к (-ка), -ни́чка, х[ф]утра́р (-ря́), -ра́рка; 2) (*меховой портной*) х[ф]утрівни́к (-ка́), -ни́ця, (*скорняк*) кушні́р (-ра), -ні́рка.

Меходу́й – підди́мач, підду́вач (-ча).

Мехоно́ша – 1) (*мешконосец*) міхоно́ша; 2) (*продавец шуб*) х[ф]утроно́ша; 3) (*рохля*) маку́ха, лемі́шка, мни́ха, (*простак*) проста́к (-ка́), просте́ць (-стця́), простачи́сько.

Меху́нка, *см.* **Маху́нка.**

Мецена́т, -на́тка – мецена́т, -на́тка.

Мецена́тский – мецена́тський.

Мецена́тство – мецена́тство.

Меццосопра́но, *муз.* – меддзосопра́но, меццосопра́но (-на).

Меццоти́нто, *типогр.* – меддзоті́нто, меццоті́нто (*неполноскл.*).

Меч – 1) меч *и* міч (*р.* меча́); (*с узким лезвием*) (меч-) кінча́к (-ка). [Го́лий як міч, го́стрий як бри́тва (Номис). Ви́сить міч тира́нський і над ва́ми (Грінч.). О, сло́во! будь мече́м мої́м (Олесь)]. **Меч**-*кладенец, см.* **Кла́дене́ц 1**. **Меч**-*самосек* (*в сказках*) – меч-самосі́к, меч-самобі́єць (-бі́йця). *Быть под Дамокловым* **-чо́м** – бу́ти під Дамо́кловим мече́м (*фам.* під обу́хом, під до́вбнею). [Не було́ як і говори́ти під цензу́рною до́вбнею (Єфр.)]. *Огнём и* **-чо́м** – огне́м і мече́м. *Предать всё огню и* **-чу́** – пусти́ти все під ого́нь і меч; спусти́ти на пожа́р (на ого́нь) і під меч положи́ти; люде́й мече́м посікти́, а добро́ з (за) ди́мом пусти́ти; огне́м спали́ти і кі́ньми стопта́ти. *Повинную голову* (*покорной головы*) *и* **меч** *не сечёт* – покі́рної голови́ і меч не бере́; 2) **меч**-*рыба, зоол.* Xiphias gladius L. – мечоні́с (-но́са), меч-ри́ба, ме́чник; 3) (*созвездие*) Меч (*р.* Меча́).

Меча́стый, *см.* **Мечеви́дный.**

Мечеби́тец, -би́тный *и* **Мечебо́ец, -бо́йный** – мечобі́єць (-бі́йця), -бі́йний.

Мечебо́йство – мечобі́йство, мечобі́й (-бо́ю).

Мечева́тый – мечува́тий.
Мечеви́дный – мечува́тий, меча́стий.
Мечево́й – мечови́й.
Мечевщи́к – мечоро́б, мечівни́к (-ка́), мечови́й ма́йстер (-тра).
Ме́чение – 1) значі́ння, познача́ння, мі́чення, (*зарубками*) карбува́ння, (*клеймом*) таврува́ння, клейні́ння, (*товаров*) шта[е]мпува́ння; 2) (*в цель*) ціля́ння, ці́лення, націля́ння *и* наці́лювання, лу́чення на (в) ко́го, на (в) що, куди́, мі́ряння, наміря́ння на (в) ко́го; (*на кого, на что*) ва́ження, ціля́ння, націля́ння на ко́го, на що.
Мечено́с, *см.* **Меч 2**. **-сы**, *зоол.* Xiphidae – мечоно́сі (-сих).
Мечено́сец – 1) *см.* **Ме́чник 1**; 2) (*оруженосец*) мечоно́ша, мечоно́сець (-сця); 3) (*рыцарь Ливонского ордена*) мечоно́сець (-сця).
Мечено́сный – мечоно́сний.
Мечено́ша, *см.* **Мечено́сец 2.**
Ме́ченый, *прлг.* – зна́чений, мі́чений; *срв.* **Ме́ченный** (*под* **Ме́тить**). [Назначи́ла його́ (чолові́ка), щоб був зна́чений (Н.-Лев.)]. **-ные** *карты* – зна́чені ка́рти.
Мечеобра́зный, *см.* **Мечеви́дный.**
Мече́ть – мече́т (-ту, *м. р.*). [Стари́й мече́т був чо́рний (Коцюб.). Ту́рки оберну́ли це́ркву на мече́т (Крим.)].
Мече́тный – мече́товий, мече́тний.
Мечехво́ст, *зоол.* Xiphorus strigatus Reg. – мечохві́ст (-хво́ста).
Мечехво́стый – мечохво́стий.
Ме́чивать, *см.* **Ме́тить.**
Ме́чик – ме́чик (-ка).
Мечи́ще – мечи́ще, мечи́сько.
Ме́чка, *см.* **Медве́дица 1.**
Ме́чник – 1) (*воин*) ме́чник *и* мі́чник; 2) (*палач*) кат (-та); 3) *бот.* Gladiolus L. – коса́рики (-ків), ме́чик (-ка).
Ме́чный – мечови́й.
Мечта́ – 1) *см.* **Мечта́ние 1**; 2) (*грёза*) мрі́я, (*химера*) химе́ра. [Мину́лися наді́ї-мрі́ї, не бу́де дру́гої весни́ (Лепкий). Час химе́р соло́дких (Александров)]. **-ты** *о чём* – мрі́ї про що. *Несбыточная* **-та́** – незбу́тня (химе́рна) мрі́я, химе́ра, мара́. *Пустая* **-та́** – химе́рна (даре́мна) мрі́я. [Чи не до́сить вже ілю́зій і даре́мних мрій? (М. Вороний)]. *Это было* **-то́й** *всей моей жизни* – це була́ мрі́я всього́ мого́ життя́. *Предаваться* **-та́м** *о чём* – порина́ти в мрі́ї, снува́ти мрі́ї, ма́рити, мрі́ї гони́ти про що; (*пустым, несбыточным*) химе́ри гони́ти про що, літа́ти в хма́рах, заліта́ти (зано́ситися) в хма́ри. [Суса́на снува́ла мрі́ї про кра́щі часи́ (Коцюб.). Все про балі́ мрі́ї го́нить (Мова). Усе́ про грапі́в та князі́в химе́ри го́не (Мова). Що це ви в хма́ри заліта́єте? (Короленко)]. *Создать* **-то́й** *кого, что* – ви́мріяти кого́, що; (*прич.* ви́мріяний). [Люблю́ спра́вжніх люде́й, а не тих, що ви́мріяла моя́ фанта́зія (Крим.)]; 3) (*иллюзия, призрак*) мана́, ома́на, мара́, ма́рево. [Що ща́стя? Се-ж ілю́зія, се при́вид, тінь, ома́на (Франко)].
Мечта́ние – 1) (*действие*) мрі́яння, ма́ріння (-ння). **-ние** *о самом себе* – ду́мання про само́го се́бе; 2) мрі́яння, ма́ріння, мрі́я; *срв.* **Мечта́ 2**. [Сад мої́х мрі́янь (Крим.). Справди́лися ма́ріння украї́нського пое́та (Єфр.)]. *Без* **-ний** – безмрі́йний. [Крайови́ди сном безмрі́йним ти́хо сплять (Черняв.)].
Мечта́тель, -ница – 1) мрі́йник, -ниця. [Він ідеалі́ст, мрі́йник (Н.-Лев.). Завзя́тий мрі́йник (Грінч.)]; 2) (*много о себе думающий*) зарозумі́ла люди́на (*общ. р.*), зарозумі́лець (-льця; *м. р.*).
Мечта́тельно, *нрч.* – 1) мрі́йно, мрійли́во. [Мрі́йно диви́вся на верхи́ струнки́х бере́зок (Васильч.). По́тім сти́ха, мрійли́во (Л. Укр.)]; 2) зарозумі́ло.
Мечта́тельность – 1) мрі́йність, мрійли́вість; 2) зарозумі́лість (-ости).
Мечта́тельный – 1) мрі́йний, мрійли́вий; (*воображаемый*) ви́мріяний, примрі́йний. [Те́мні мрі́йні оченя́та (Грінч.). Чолові́к розсу́дливий і тро́хи мрійли́вий (Короленко)]; 2) зарозумі́лий.
Мечта́ть – 1) мрі́яти, ма́рити про (за) ко́го, про (за) що, (*редко*) ма́рити, ма́ріти (-рію, -рієш) чим, (*о несбыточном*) химе́рити про що. [Згада́й, про яке́ ді́ло ми коли́сь мрі́яли (Грінч.). Ма́рив про щасли́ву Украї́ну (Крим.). Але́ ма́ріючи, Летю́чий не догада́вся схова́ти ху́стки (Кониськ.). Та що! про се шко́да химе́рити (Куліш)]. **-та́ть** *о славе* – мрі́яти (ма́рити) про сла́ву. *Любить* **-та́ть** – коха́тися в мрі́ях; 2) (*о самом себе*) ду́мати про се́бе. *Он* **-та́ет** *о себе, что весьма учён* – він гада́є, що з йо́го вели́кий уче́ний; він пошива́ється у вели́кого вче́ного. *Он много о себе* **-та́ет** – він бага́то про се́бе ду́має, він зано́ситься (ви́соко

несéться), він зарозумíлий.

Мечтáться – мрíятися, мáритися. [Йомý так лю́бо мрíялося про майбýтнє життя́ (М. Грінч.). Щоб їм (кохáнцям) мáрилось любíше (Л. Укр.)].

Мешáла – 1) (*мешающий что-л.*) мішáльник, -ниця, перемíшувач, -вачка; 2) (*-щий кому*) заважáка (*общ. р.*), заважáйло (*м. р.*).

Мешáлка – 1) (*аппарат*) мішáлка, перемíшувалка, мішáльце; (*лопаточка*) копи́стка; 2) *см.* **Мéсиво 2.**

Мешáльный – мішáльний, перемíшувальний.

Мéшанец, *см.* **Пóмесь 2.**

Мешáние – 1) (*перемешивание*) мішáння, (*о жидкости ещё*) калатáння, колотíння; (*дров, углей в печи*) перегортáння; (*карт*) мішáння, тасувáння; (*масла*) колотíння, збивáння; 2) (*смешивание*) мішáння, змíшування; (*спутывание*) плýтання, пýтання, сплýтування. [Мішáння фраз рýських з украї́нськими (Виннич.)]; 3) (*вмешивание*) мішáння, (*впутывание*) вплýтування, (*вмешательство*) втручáння; 4) (*пашни*) перeóрювання; 5) (*кому, чему*) заважáння, перебивáння, перешкоджáння, ставáння на (у) перешкóді, на завáді, перепиня́ння когó, (*диал.*) перебаранчáння, перечíплювання, нéпутіння комý, чомý.

Мешанина (*смесь*) – мішани́на.

Мéшанка – мíшанка.

Мéшаный, *прлг.* – мíшаний, змíшаний; *срв.* **Мéшанный** (*под* **Мешáть**).

Мешáть, мéшивать – 1) (*перемешивать чем*) мішáти, (*о жидкости ещё*) калатáти, колоти́ти що чим. [Мішáла копи́сткою рóзчин у діжí (Київщ.). Колоти́в (калатáв, мішáв) чай лóжечкою, щоб шви́дше прохолóв (М. Грінч.)]. **-шáть** (*дрова, угли*) *в печи* – перегортáти (дрóва, огóнь, вýгілля) в печí. **-шáть** *карты* – мішáти, тасувáти кáрти. **-шáть** *масло* – колоти́ти, би́ти, збивáти мáсло; 2) (*смешивать*) мішáти, змíшувати; (*спутывать*) плýтати, пýтати, сплýтувати когó, що. [Чуття́, котрé пýтає та мішáє прáвильний хід розумóвої маши́ни (Франко)]. **-шáть** *вино с водой* – змíшувати винó з водóю. **-шáть** *числа и события* – мішáти (змíшувати, плýтати, пýтати) чи́сла і подíї; 3) (*вмешивать*) мішáти, (*впутывать*) вплýтувати когó у що. [Старóго пса непристóйно мішáти в нáшу компáнію (Куліш)]; 4) (*двоить землю*) перeóрювати, двої́ти (пóле, рíллю, ни́ву); 5) (*кому, чему*) заважáти, перебивáти, перешкоджáти, бýти (ставáти) на (у) перешкóді *или* на завáді, (*диал.*) перебаранчáти, перечíплювати, нéпутити комý, чомý в чóму, (*останавливать*) перепиня́ти когó; *срв.* **Помéшивать 2**. [Я вам тут не заважáю? (Звин.). Почýв, що не змóже бáтька зарíзати, – таки́ щось перебивáє (Крим.). Бýде у вас своя́ кімнáта, ніхтó вам не перешкоджáтиме (Кониськ.). Йомý й мýха на завáді (Номис). Жíнці перебаранчáє, злíзти з вóза пóвність тíла (Н.-Лев.). Це менí нéпутить отóй Улáс (Грінч.). Намíрився вчини́ти те, що гадáв, алé щось у душí йогó перепиня́ло (Крим.)]. *Не* **-áйте** *мне работать* – не заважáйте (не перебивáйте, не перешкоджáйте) менí працювáти. *Что нам* **-ет** *ехать*? – а) що нам заважáє (перешкоджáє) ї́хати? б) (*почему бы нам не ехать*?) (а) чом-би нам не (по)ї́хати? *Не* **-ет**, *не* **-ло** *бы* – не вáдить, не завáдить, не пошкóдить, не вáдило-б, не завáдило-б, не пошкóдило-б, (*диал.*) не нéпутило-б. [Не вáдить зроби́ти дéякі ви́сновки (Єфр.). Вонó не завáдить трóхи позбýтися ілю́зій (Крим.). Звертáтися до часíв минýлих дýже не вáдило-б і в нáші часи́ (Доман.). Хóч-би й деся́тку дали́, то вонó не нéпутило-б (Миргородщ.)]. *Это не* **-ет** *знать* – це не завáдить, не завáдило-б, не пошкóдило-б знáти. **Мéшанный** – 1) мíшаний, калáтаний, колóчений, перегóртаний, тасóваний, зби́ваний, перемíшаний, сколóчений, перегóрнутий *и* перегóрнений, стасóваний, зби́тий; 2) мíшаний, змíшаний *и т. п.*

Мешáться, мéшиваться – 1) (*страд. з.*) – а) мішáтися, (*о жидкости ещё*) калатáтися, колоти́тися; (*о дровах в печи*) перегортáтися; (*о картах*) мішáтися, тасувáтися; бýти мíшаним *и т. п. Чай* **-тся** *ложечкой* – чай мішáють (розмíшують, калатáють, колóтять лóжечкою; б) (*смешиваться*) мішáтися, змíшуватися; (*спутываться*) плýтатися, пýтатися, сплутýватися. *Вино* **-тся** *с водою* – винó змíшують з водóю; 2) (*взаимн., возвр. з.*) мішáтися; (*путаться*) плýтатися, пýтатися (*сбиваться с речи*) збивáтися. [Ми́слі йогó мішáються (Франко). В головí менí мішáється (М. Вовч.). Новобрáнці на мýштрі усé плýталися (Сл. Ум.). Говори́в багáто, та все якóсь збивáвся (Сл. Ум.)]; 3) (*во что*) втручáтися, плýтатися, вплýтуватися, мішáтися, встрявáти, ми́катися, вмикáтися, вступáтися до чóго, у що; *см.* **Вмешиваться 2**. *Не* **-айтесь** *-не в своё дело, в чужие дела* – не втручáйтеся (не ми́кайтеся, не встрявáйте) не в своє́ дíло, в чужí спрáви; не мішáйтесь між чужí ли́ка, (*шутл.*) не сунь (не сóвай) нóса до чужóго прóса (Приказка); 4) **-ться** *в уме* – божевóлíти, зсувáтися (збивáтися) з глýзду; 5) (*о хлебах*) – (желтеть)

жовті́ти; (зреть) сти́гнути, достига́ти, доспіва́ти, дохо́дити; (*цвести*) квітува́ти, красува́тися.

Меша́ющий, *прлг.* (*препятствующий*) – завадни́й, на зава́ді.

Меше́ние – місі́ння.

Ме́шень – 1) (*смесь*) мішани́на; 2) перео́рана рілля́ (-ллі́).

Меше́тчатый, *см.* **Мешо́тчатый.**

Меше́чек, -ше́чник, -ше́чница, -ше́чничество, -ше́чный, *см.* **Мешо́чек, -шо́чник, -шо́чница, -шо́чничество, -шо́чный.**

Меши́ще – 1) (*мех, шуба*) х[ф]утри́ще, х[ф]утри́сько; 2) (*бурдюк и мех для поддувания*) міши́ще, міши́сько; 3) (*мешок*) міши́ще, міши́сько, лантуши́ще, лантуши́сько.

Ме́шка, *см.* **Меша́ние.**

Ме́шкала – заба́ра (*общ. р.*), заба́рник, -ниця; *см.* **Медли́тель, -ница.**

Ме́шкание – га́яння, барі́ння, длі́ння, ба́влення, ба́віння. [З ва́шим барі́нням, то й не впо́раємось сього́дні помолоти́ти (Полтавщ.). Яке́ там ба́влення, як посто́яв з чолові́ком хвили́н зо́ дві (Черкащ.)].

Ме́шкать, ме́шкивать – га́ятися, бари́тися, дли́тися, обаря́тися, забаря́тися, ба́витися, забавля́тися; *см.* **Ме́длить.** [Не га́явсь і за́раз пішо́в (Кониськ.). Де́-ж ти так бари́вся? (Шевч.). Не ма́ю й я чого́ тут до́вше дли́тись (Куліш). Не ба́вся тут, іди́ шви́дше (Шевч.)]. **-кать** *чем* – га́ятися (бари́тися *и т. д.*) з чим.

Мешкова́то, *нрч.* – 1) бахма́то, мішкува́то, лантухува́то, незгра́бно. [Тро́хи незгра́бно поши́то (блу́зку) (Л. Укр.)]; 2) вайлува́то, вайлакува́то, лантухува́то, непо́воротно.

Мешкова́тость – 1) (*одежды*) бахма́тість, лантухува́тість; 2) (*человека*) вайлува́тість, вайлакува́тість (-тости).

Мешкова́тый – 1) (*об одежде*) бахма́тий, мішкува́тий, лантухува́тий, незгра́бний. [Таки́й бахма́тий (сарафа́н), мов попі́вська ря́са (Л. Укр.). Мішкува́тий иза́р (*покрывало*) скрива́є їх стан (Крим.). Кожу́х лантухува́тий (Богодухівщ.). Оде́жа на йо́му незгра́бна, на́че не на йо́го ши́та (М. Грінч.)]; 2) (*о человеке*) вайлува́тий, вайлакува́тий, вайло́ (*общ. р.*) міхува́тий, лантухува́тий, неповоротни́й. [І в ко́го цей хло́пець уда́вся таки́й вайлува́тий? (Харківщ.). Не бу́ду я з оци́м вайло́м танцюва́ти (М. Грінч.). Ото́ ще Іва́н міхува́тий! (Черкащ.). Ма́са важки́х лантухува́тих тіл (Коцюб.)].

Мешкови́дный – мішкува́тий, торбин(к)ува́тий. [Торбинува́тий горо́х (Сл. Гр.). Сорти́ кормово́го буряка́: ова́льний або́ торбинкува́тий (Beta vulg.)].

Мешкови́на (*ткань*) – мішкови́на; (*дерюга*) рядни́на, рядовина́.

Мешко́вый – мішко́ви́й, міхови́й, лантухо́вий.

Мешконо́с, *зоол.* Thylacinus cynocephalus Har. – торбу́н (-на́) -во́вк (-ка), во́вк-торба́к (-ка́).

Мешконо́сец – міхоно́ша, торбоно́ша.

Мешкообра́зный, *см.* **Мешкови́дный.**

Мешкота́, *см.* **Ме́шкание** *и* **Ме́шкотность.**

Ме́шкотно, *нрч.* – зага́йно, зага́йливо, га́йно, заба́рно, мару́дно, ко́пітко. [Заба́рно (зага́йно, мару́дно, ко́пітко) ши́ти цю мере́жку (М. Грінч.). Заба́рно роби́ть крупи́ (Борзенщ.)]. *Он так* **-но** *работает* – він так заба́рно (мару́дно, ко́пітко) ро́бить, він так мару́диться в робо́тою.

Ме́шкотность – зага́йність, заба́рність, мару́дність (-ости). [Хто його́ зна́є, як це він встига́в за не́ї і за се́бе роби́ти при сво́їй мару́дності (Григор.)].

Ме́шкотный – (*о работе и человеке*) зага́йний, зага́йливий, гайни́й, забарни́й, мару́дний, копітки́й; (*только о человеке*) дли́вий, мни́х[к]уватий, мару́да (*общ. р.*); *срв.* **Медли́тельный 1**. [Зага́йна (мару́дна, копітка́) се робо́та (М. Грінч.). Зага́йна спра́ва (Звив.). Ста́в-би мля́вим, зага́йливим, недба́лим у ва́ших спра́вах (Куліш). Пас очи́ма ру́ки забарно́го воротаря́, що не поспіша́ючись стромля́в ключ у замо́к (Грінч.)].

Мешкотня́, *см.* **Ме́шкание** *и* **Ме́шкотность.**

Мешо́к – 1) мішо́к (-шка́), (*побольше*) міх (-ха), (*большой пяти-шестипудовый*) ла́нтух (-ха), (*вост.*) чува́л (-да), (*малый*) то́рба, торби́на; (*большой кожаный, пров.*) гура́ра. [Сього́дня з мішко́м, а за́втра з торби́нкою (Номис). Збу́вся ба́тько ли́ха: збу́вся гро́шей з мі́ха (Номис). Укра́в торі́к ла́нтух жи́та з то́ку (Коцюб.). Не си́плеться зе́рно з чума́цьких чува́лів доще́м золоти́м (Олесь). Сто́їть дід з то́рбою на пле́чах (Коцюб.). На ко́ждому через пле́чі ви́сить по торби́ні (Рудан.). У їх мо́да була́ перево́зити крам у шкуратяни́х гура́рах (Яворн.)]. *Бумажный* **-шо́к** – паперя́ний міше́чок (-чка), паперя́на́ торби́нка. *Денежный* **-шо́к** – калита́, калі́тка; (*перен. ещё*) мішо́к з грі́шми; *срв.* **Мошна́**. *Дорожный* **-шо́к** – (по)доро́жній мішо́к, -ня торби́на (*двойной*: *через плечо или седло*) сакви́ (-ко́в), бе́саги (-гів). *Каменный* **-шо́к** – тюре́мна (в’язни́чна) ка́мера; тюрма́. *Платье пошито, сидит*

-шко́м – убра́ння (*женское ещё*: су́кня, пла́ття) поши́то мішко́м, нао́хляп стої́ть. [Мате́рія га́рна, а поши́то – мішо́к-мішко́м (Л. Укр.). На ній пла́ття нао́хляп стої́ть (Сл. Гр.)]. *Шила в* **-шке́** *не утаишь, см.* **Ши́ло**; 2) *анат., биол.* – мішо́к, міше́чок (-чка), торби́нка. **-шки́** *анальные, голосовые* – торбинки́ (-но́к) ана́льні, голосові́. **-шо́к** *желточный, слёзный* – мішо́к жовтко́вий, слі́зний. **-шо́к** *зародышевый* – зародко́вий міхуре́ць (-рця́). **-шо́к** *пыльцевой* – пилко́вий міше́чок; 3) *см.* **Мех 2**; 4) (*мех на шубу*) *см.* **Мех 1б**; 5) *техн.* – (*в фермах*) закапе́лок (-лка); (*в мельничн. крыле*) па́зуха; 6) (*мешковатый человек*) ла́нтух (*м. р.*), ла́нтушка (*ж. р.*), вайло́ (*общ. р.*); *срв.* **Мешкова́тый 2**. [Ото́ ще ла́нтушка – аж диви́тися ну́дно, як вона́ танцю́є! (М. Грінч.)]. *Он настоящий* **-шо́к** – він спра́вжній ла́нтух.

Мешо́тчатый, *см.* **Мешкови́дный**; (*о железах*: торбинко́вий). **-тая** *крыса, зоол.* Geomys bursarius Shaw. – мішка́тий щур (-ра), (*одна из разновидностей*) го́ффер (-ра).

Мешо́чек – 1) міше́чок (-чка), (*сума*) то́рба, торби́на, торби́нка, то́рбочка, (*диал.*) торбе́шка; (*узел, котомка*) клу́нок (-нка), клума́к (-ка́), клумачо́к (-чка́), ка́йстра, ша́нька. [Піше́чком з міше́чком (Номис). Тру́дно було́ відра́зу розібра́ти, де я́годи, а де клу́нки, торби́, скриньки́ (М. Левиц.)]; 2) *анат.* – міше́чок, торби́ночка, міхуре́ць (-рця́); *срв.* **Мешо́к 2**. **-чек** *волосяной, зубной* – міше́чок волосяни́й, зубни́й.

Мешо́чник, -ница – 1) (*шьющий мешки, торгующий ими*) мішка́р, -ка́рка, торбинка́р (-ря́), -ка́рка; 2) (*меняла*) торба́р (-ря́), -ба́рка, торбе́шник, -ниця. [Торбарі́в наї́хало по́вно (Київщ.). Сюди́ торбе́шників тих по хліб сті́льки ї́де (Борзенщ.)].

Мешо́чничество – торба́рство, торбе́шництво. [Торба́рство ро́бить наро́дньому господа́рству ось які́ шко́ди (Червон. Стяг)].

Мешо́чный – мішко́ви́й, лантухо́вий, торби́нний, торбинко́вий.

Мещани́н, -ща́нка – міщани́н, -ща́нка; (*стар.*) городови́к (-ка́, *м. р.*), (*как бранное прозвище, стар.*) салогу́б (-ба), -гу́бка; *соб.* міща́нство. [Місько́й чолові́к чи міщани́н (Куліш). Міщани́н узива́є селяни́на очку́р, чубрі́й, а селяни́н міщани́на – салогу́б (Сл. Гр.)].

Меща́ночка – міща́ночка. [Ой, ти знав, на що брав міща́ночку з мі́ста (Пісня)].

Меща́нский – міща́нський. [Міща́нських і мужи́чих діте́й не пriйма́ли в гімна́зію (Н.-Лев.). Міща́нські забобо́ни (Л.-Укр.)]. **-кая** *драма* – міща́нська дра́ма.

Меща́нство – 1) (*состояние*; *в прям. и перен. знач.*) міща́нство. [Що за міща́нство думо́к! (Крим.)]; 2) (*сословие мещан*) міща́нство.

Меща́нствовать – міщанува́ти, бу́ти міщани́ном, -ща́нкою.

Мзга, *см.* **Гниль.**

Мзглой, *см.* **Промо́зглый.**

Мзгнуть – 1) *см.* **Гнить**; 2) (*о погоде*) гни́ти, ки́снути, мокрі́ти.

Мзда – 1) (*воздаяние*) нагоро́да, ви́нагоро́да, відпла́та, запла́та, відця́ка, (*стар.*) мзда; 2) (*барыш*) ко́ри́сть (-ти), зиск (-ку); 3) (*взятка*) хаба́р (-ра́).

Мздо(воз)дава́тель, -ница, -(воз)да́тель, -ница *и* **-(воз)дая́тель, -ница** – винагоро́дник, -ниця, винагоро́джувач, -вачка, (*стар.*) мздода́тель, -телька.

Мздо(воз)дая́ние – винагоро́джування, (*оконч.* ви́нагородження), (*стар.*) мздовоздая́ння.

Мздо(воз)дая́ть – винагоро́джувати *и* винагороджа́ти кого́.

Мздои́мец, -и́мка – хаба́рник, -ниця, зди́рн[щ]ик, -н[щ]иця, зди́рця (*общ. р.*), хапу́га (*общ. р.*).

Мздои́мничать – бра́ти хабарі́, хабарюва́ти, хапа́ти.

Мздои́мный *и* **-и́мственный** – хаба́рницький.

Мздои́мство – хаба́рництво, зди́рство, хапани́на.

Мздои́мствовать, *см.* **Мздои́мничать.**

Мздои́мческий – хаба́рницький.

Мздолю́бец – хабаролю́б, хабаролю́бець (-бця), хабаролю́бник.

Мздолю́бие – хабаролю́бство.

Мздолюби́вый – хабаролю́бний.

Ми, *муз.* – мі.

Миа́зм(а) – мія́зм (-му); заразни́й ви́пар (-ру), -не́ пові́тря; (*микроб*) мікро́б (-ба).

Миазмати́ческий *и* **-ти́чный, Миа́зменный** – міязмати́чний.

Миалги́я, *мед.* – міялгі́я, біль (*р.* бо́лю) у м'я́зах; камчу́к (-ка).

Миг – 1) мить (-ти), мент (-ту) *и* (*реже*) менть (-ти), хви́ля, міну́та, (*редко*) миг, змиг (-гу), мах (-ху); *см.* **Мгнове́ние.** [Була́ їдна́ мить, що він хтів уда́рити панича́ (Крим.). Все – мент, не тре́ба нам життя́ (Олесь)]. **Ми́гом**, *нрч.* – ми́ттю, вмить, одни́м ме́нтом, вме́нт, вме́нть, як стій, (*духом*) ду́хом, на ду́х, (*пров.*) льо́том, вльо́т, (*фамил.*) за одни́м ма́хом-па́хом. [Він ми́ттю сів на коня́ (Крим.). Уми́ть усе́ було́ зро́блено (М. Грінч.). На ду́х зроби́в

(Франко). Зроби́ мені́ вльот Липовеч.). Я льо́том долеті́в до гайово́го о́краю (М. Вовч.)]. *В один* **миг** – в одну́ мить, в оди́н мент, одни́м ме́нтом, в одну́ менть, ми́ттю, вми́ть, вме́нт, вме́нть, в міну́ті, у три мига́, як о́ком змигну́ти, як «га» сказа́ти, як стій. [В оди́н мент зник йому́ з оче́й (М. Грінч.). І в міну́ті ста́ли го́ри як золоте́ мо́ре (Рудан.)]. *В два* **-га** – в два́ ма́хи; 2) *междом.* – миг, блим, кліп, луп. [Мов о́си у лі́тню по́ру з гнізда́, – лиш миг! – і вже не ви́дно (Франко). Кліп (блим) очи́ма (М. Грінч.). А сова́ із дупла́ очи́цями луп-луп (Сл. Гр.)].

Мига́вка – клі́павка; *см.* **Ве́ко 1.**

Мига́ла, *см.* **Мигу́н, -гу́нья.**

Мига́лка (*третье веко у птиц*) – клі́павка.

Мига́ние – 1) (*веками*) клі́пання, бли́мання, бли́кання, морга́ння, (г)ли́пання, ми́га́ння, (*грубо*) лу́пання (очи́ма, пові́ками); (*частое*) кліпани́на, моргани́на, ми́гавка, (*грубо*) лупани́на; 2) (*подмигивание*) морга́ння кому́, до ко́го *или* на ко́го; 3) (*о свете*) бли́мання, бли́кання, мига́ння, миг(о)ті́ння, морга́ння, клі́пання; *срв. ещё* **Мерца́ние.**

Мига́тельный – клі́пальний, мига́льний. [Клі́пальна плі́вка на оча́х у птахі́в (М. Грінч.)].

Мига́ть, ми́гивать, мигну́ть – 1) (*хлопать веками*) клі́пати, клі́пнути, бли́мати, бли́мнути, бли́кати, бли́кнути, морга́ти, (з)моргну́ти, мру́гнути, (г)ли́пати, (г)ли́пнути, (*редко*) ми́га́ти, (*чаще*) (з)мигну́ти, (*грубовато*) лу́пати, лу́пнути (очи́ма). [Клі́пають о́чі (Рудан.). Сиди́ть та очи́ма клі́пає (Н.-Лев.). Мала́шка клі́пала пові́ками, підніма́ючи раз-у-ра́з о́чі на чолові́ка (Григор.). Ті́льки очи́ма бли́ма (Основа). Бли́мнув яки́мись ди́кими очи́ми (Васильч.). Чого́ ти свої́ми бі́льмами так бли́каєш? (Канівщ.). Князь іроні́чно гли́пнув (Франко). Мару́ся ли́пнула на йо́го очи́ма (Н.-Лев.). Чаба́н їх зоба́чив, хоч о́ком не мигну́в (М. Вовч.). О́чі сухі́ і не змигну́ть (Коцюб.). Він лу́пнув очи́ма і застогна́в (М. Левиц.)]; 2) (*подмигивать кому*) морга́ти, моргну́ти кому́, на ко́го *или* до ко́го. [Я на те́бе морга́ла і очи́ма і бро́вами (Н.-Лев.). Те́мний небозві́д до ме́не морга́в зо́рями-очи́ма (Франко)]; 3) (*о молнии, звёздах, свете*) бли́мати, бли́мнути, бли́кати, бли́кнути, мига́ти, мигну́ти, мигті́ти, миготі́ти (-гочу́, -готи́ш) *и* миготá́ти (-гочу́, -го́чеш), морга́ти, моргну́ти, клі́пати, клі́пнути, (*редко*) лу́пати, лу́пнути. [Оста́нняя и́скорка з по́пелу бли́ма (Крим.). Зо́рі мига́ли і бри́зкали сві́тлом (Н.-Лев.). Коли́-не-коли́ моргне́ бли́скавка (Сл. Гр.). Со́нце боя́лося на́віть моргну́ть (Коцюб.). Черво́ний жар (в печі́) клі́пав си́нявим о́ком (Коцюб.). Зо́рі на дощ дму́ться та лу́пають (Номис)].

Мига́ч, *см.* **Мигу́н.**

Мига́ющий, *прлг.* – мигки́й, миготли́вий, мигкотю́чий; (*мерцающий*) мерехтли́вий.

Мигово́й – миттьови́й, моме́нто́вий; *см.* **Мгнове́нный.**

Ми́гом, *нрч., см.* Миг 1.

Мигра́ция – мігра́ція, пересе́лення.

Миграцио́нный – міграці́йний.

Мигре́нь – мігре́на (-на), (*рус.*) мігре́нь (-ни).

Мигу́н, -гу́нья *и* **-гу́ха** – кліпко́ (*общ. р.*) клі́пало (*общ. р.*) моргу́н (-на́), -гу́ха, (*насм.*) моргоклі́пий (-пого), -слі́па (-пої). [Одного́ чолові́ка прозива́ли клі́пало, бо він уве́сь час очи́ма клі́пав (Звин.)].

Мида́с, *зоол.* Chelonia mydas L. – зеле́на (їстівна́, морська́) черепа́ха.

Мидельде́к, *морск.* – сере́дній чарда́к (-ка́), сере́дня па́луба.

Миза́ндрия – міза́ндрі́я, відра́за до (про́ти) чоловікі́в, нена́висть до чоловікі́в.

Мизантро́п, -ро́пка – мізантро́п (-па), -ро́пка, відлю́док (-дка, *м. р.*), відлю́дка (*ж. р.*), відлю́да (*общ. р.*) відлю́дько (*м. и ср. р.*).

Мизантропи́ческий *и* **-пи́чный** – мізантропі́чний, відлю́дницький.

Мизантро́пия – мізантро́пія, відра́за до (про́ти) люде́й, відлю́дство, відлю́дництво.

Мизги́рина – павути́ння; *см.* **Паути́на.**

Мизги́рь – 1) *зоол.* – а) (*паук*) паву́к (-ка́), *соб.* паву́ччя (-ччя); б) (*тарантул*) тара́нтул (-ла), воло́ський паву́к; 2) (*малыш*) малю́к (-ка́), мали́й (-ло́го), куца́н (-на́), курду́пель (-п(е)ля); (*мозгляк*) хирля́к (-ка́), хирча́ (-ча́ти), плоху́та.

Мизе́р (*в карт. игре*) – мі́зер (-зера). [Гра́ю то́тус мі́зер, – не візьму́ жа́дної взя́тки (Брацлавщ.)].

Мизере́ре – 1) *церк.* – мізере́ре (*нескл.*); 2) *мед.* ileum – пере́крут (-ту) кишо́к, мізере́ре.

Мизе́рно, *нрч.* – мізе́рно, нужде́нно, злиде́нно.

Мизе́рность – мізе́рність, мізе́рія, нужде́нність, злиде́нність (-ности).

Мизе́рный – 1) *(относ. к мизеру)* мі́зеровий, мі́зерний; 2) (*жалкий*) мізе́рний, нужде́нний, злиде́нний; *срв.* **Жа́лкий 1** *и* **Ничто́жный.** [Стріле́ць блука́ ввесь день узи́мку, щоб ті́льки вполюва́ть мізе́рную козу́ (Грінч.). Життя́ таке́ нужде́нне, злиде́нне (М. Грінч.)]. **-ное**

состояние – мізе́рія.
Мизи́нец – 1) (*палец*) мізи́нець (-нця), мізи́нок (-нка), мізи́нний (*реже* мізи́нній) па́лець (-льця), мізи́нна (мізи́ння) пу́чка (пу́чечка). [Люблю́ я прекра́сну люди́ну, яко́ї й мізи́нця не варт уве́сь я (Крим.). Вби́йте й се́рце принесі́те і мізи́нній па́лець (Рудан.)]; 2) (*младший ребёнок*) – (*общ. р.*) мізи́нок, мізи́нчик, мізю́к (-ка́), (*ж. р.*) мізи́нка, мізи́ночка; *срв.* **Меньша́к.** [Все, що ма́є, в свого́ мізи́нчика пха́є, ста́рших діте́й зобіжа́є (Брацлавщ.). Ця дівчинка – то мій мізю́к (Липовеч.). Через свою́ хво́ру мізи́ночку, навчи́лася жа́лувати і чолові́ка (Л. Укр.)].
Мизи́ниться – ме́ньшитися, мали́тися, в мізи́нну пу́чечку гну́тися, принижа́тися перед ким.
Мизи́нный – 1) (*о пальце*) мізи́нний, (*реже*) мізи́нній. **-ный** *палец, см.* **Мизи́нец 1**; 2) **-ный** *сын, см.* **Мизи́нец 2.**
Мизи́ночка – мізи́нна (*реже* мізи́ння) пу́чка. [Ніхто́ про́ти його́ нічо́го лихо́го й на мізи́нну пу́чку не пока́же (Кониськ.)].
Мизи́нцевый, *см.* **Мизи́нный 1.**
Мизи́нчик – 1) мізи́нчик; 2) мізи́нчик (*м. р., но говорится и о девочке*), мізи́ночка (*ж. р.*). *Срв.* **Мизи́нец 1** *и* **2.**
Мизога́мия – мізога́мія, відра́за до шлю́бу (до одружі́ння).
Мизоги́н – мізогі́н (-на), жононена́видник, жононенави́да (*м. р.*).
Мизоги́ния – мізогі́нія, жононена́висть (-ти), відра́за до (про́ти) жіно́к, нена́висть до жіно́цтва.
Мика́до – 1) (*японский император*) міка́до (-да); 2) (*пирожное*) міка́до (-да).
Мікани́т, *техн.* – мікані́т (-ту).
Микани́товый – мікані́товий.
Микани́тчик, -чица – мікані́тник, -ниця.
Ми́ква – ми́ква, жіно́ча ла́зня (па́рня) (у євре́їв).
Мики́тки – підребе́р’я (-р’я), підрі́б’я, зду́ховина, пах (-ху), голо́дна я́мка. *Ударить под* **-тки** – вда́рити під зду́ховину, по-під ре́бра.
Миколо́гия – мікольо́гія, грибозна́вство.
Микро́б – мікро́б (-ба).
Микробиоло́гия – мікробіоло́гія.
Микрогра́фия – мікрогра́фія.
Микроко́кк – мікроко́к (-ка).
Микроко́см – мікроко́см (-му).
Микроме́тр, Микрометри́ческий *и* **-ричный** – мікроме́тр (-ра), мікрометри́чний.
Микромиллиме́тр – мікроміліме́тр (-ра).
Микроорган и́зм – мікрооргані́зм (-му).
Микро́псия, *мед.* – мікро́псі́я, зме́ншене ба́чення, зме́ншений зір (*р.* зо́ру).
Микроско́п – мікроско́п (-па), дрібногля́д (-да). [Мікроско́п по-на́шому мо́жна назва́ти дрібногля́д (Ком.)].
Микроскопи́ческий *и* **-пи́чный** – мікроскопі́чний, дрібногля́дний, (*гал.*) мікроскопі́йний. [Мікроскопі́йна клі́тка (Франко). Дали́ ма́сла дрібногля́дну по́рцію (Крим.)].
Микроско́пный – мікроско́пний, мівроско́повий.
Микроспо́ра – мікроспо́ра.
Микроспора́нгий – мікроспора́нгій (-гія).
Микротелефо́н, -фо́нный – мікротелефо́н (-на), -фо́нний *и* -фо́новий.
Микрото́м – мікрото́м (-ма), дрібнорі́з (-за).
Микрофо́н – мікрофо́н (-на).
Микрофотографи́рование – мікрофотографува́ння.
Микрофотогра́фия – 1) мікрофотогра́фія; 2) (*снимок*) мікрозни́мок (-мка).
Микрохи́мия – мікрохі́мія.
Микроцефа́л – мікрокефа́л (-ла), малоголі́в (-ло́ва), малоголо́вий (-вого).
Микроцефали́ческий, *см.* **Микоцефа́льный.**
Микроцефа́лия – мікрокефа́лі́я, малоголо́вість (-вости).
Микроцефа́льный – мікрокефа́льний, малоголо́вий.
Микст – мікст. *Вагон***-микст** – ваго́н-мікст.
Миксту́ра, -ту́рный, *фарм.* – мі́кстýра, -ту́рний.
Мил, *см.* **I. Ми́лый 1 - 3.**
Мила́ха *и* **-ла́ша,** *см.* **Мила́шка 1 - 2.**
Мила́ш, *см.* **Мила́шка 1.**

Мила́шка – 1) (*м. р.*) лю́бчик, любу́сь (-ся́), любу́сьо; (*красавец*) красу́нчик, вродли́вчик, хорошу́нчик. *Он такой* **-ка** – він таки́й лю́бчик (красу́нчик *и т. п.*); 2) (*ж. р.*) лю́бка, любчи́на, любу́ся; (*красотка*) красу́ня, красу́ля, хорошу́ля, хорошу́лька. [Що то за дівчи́на, що то за любчи́на? (Чуб. V)]. *Срв.* **Ми́лочка.**
Ми́лая, *сщ., см.* **II. Ми́лый.**
Милево́й – мильови́й.
Миле́ди – міле́ді (*твор. пад.* -ді *и* -деію).
Миле́е – 1) (*срв. ст. от прлг.* **Ми́лый**) любі́ший, милі́ший *и* мильні́ший; приємні́ший; люб'язні́ший. [Що ва́жче здобу́ти, то любі́ше тоді́, як здобу́деш, стає́ (Грінч.). Ба́тько ми́лий, ма́ти ми́ла, ді́вчина милі́ша (Чуб. V)]. **-лее** *всех* – найлюбі́ший, наймилі́ший (з усі́х) *и т. п.*; 2) (*ср. ст. от нрч.* **Ми́ло**) любі́ше, милі́ше *и* мильні́ше; приємні́ше; люб'язні́ше. **-ле́е** *всего* – найлюбі́ше, наймилі́ше *и т. п.*
Миле́йший – 1) (*прев. ст.*) найлюбі́ший, наймилі́ший; 2) (*премилый*) наймилі́ший, миле́нний, премиле́нний. [Що то за премиле́нний чолові́к у ті́єї жі́нки! (Черкащ.)]. **-шие** *друзья* (*ирон.*) – улю́блені (коха́ні) дру́зі (-зів), брати́-дру́зі. **-ший**! (*пренебр.*) – (мій) го́лубе! (мій) лебе́дику! чолові́че (до́брий)!, дя́дечку! [Дак ти ще й ось як за́мість подя́ки? ні, лебе́дику, поба́чиш-же, що бу́де! (Крим.)].
Миле́нек, *см.* **Ми́ленький.**
Милёнок – любко́, любченя́тко, любе́ць (-бця́), лю́бчик, любе́нький, миле́нький (-кого), серденя́тко. [Ой, як любця́ не люби́ти, коли́ о́чі чо́рні! (Гол. III)].
Ми́ленький – 1) любе́нький, миле́нький, любе́сенький, миле́сенький; (*в обращ. ещё*) – (*м. р.*) лю́бчик, лю́бонько, любу́сь (-ся́), (*ж. р.*) лю́бка, лю́бочка, лю́бонька, любу́ся. [Ті́точко на́ша любе́нька, не ки́дай нас! (М. Вовч.). Миле́нький, миле́сенький мій! (Метл.). Не ї́дь, бра́тіку, не ї́дь лю́бчику! (Чуб. V). Діду́сю-любу́сю! (Чуб. V). Ой, ма́мко-лю́бко! (Номис). Ті́точко-лю́бочко! (М. Вовч.)]. *Мой* **-кий** *дружок* – мій лю́бчик коха́ний, (*поэтич.*) мій дру́женько миле́сенький, як го́луб сиве́сенький; 2) (*хорошенький*) гарне́нький, гарне́сенький. **-кая** *история*! – гарне́нька істо́рія (ока́зія, приго́да)!
Миле́нько, *нрч.* – 1) любе́нько, миле́нько, любе́сенько, миле́сенько; 2) гарне́нько, гарне́сенько.
Миле́ть – милі́ти, (*больше прежнего*) милі́шати; (*хорошеть*) кра́щати, вродливі́шати, гарні́шати.
Милёхонек *и* **-лёшенек** – любі́сінький, милі́сінький.
Милитариза́ция – 1) *см.* **Милитаризи́рование**; 2) мілітариза́ція.
Милитаризи́рование – мілітаризува́ння, *оконч.* змілітаризува́ння.
Милитаризи́ровать, -ся, *см.* **Милитаризова́ть, -ся.**
Милитари́зм – мілітари́зм (-му).
Милитаризова́ть, -ся – мілітаризува́ти, -ся, *сов.* змілітаризува́ти, -ся; бу́ти (з)мілітаризо́ваним. **Милитаризо́ванный** – мілітаризо́ваний, змілітаризо́ваний.
Милитари́ст, -ри́стка – мілітари́ст, -ри́стка.
Милитаристи́ческий – мілітаристи́чний.
Милиционе́р – міліціоне́р (-ра), (*женщина* **-не́р**) міліціоне́рка.
Милиционе́рский – міліціоне́рський.
Милицио́нный – міліці́йний.
Мили́ция – 1) (*войско*) мілі́ція; 2) (*полиция*) мілі́ція.
Ми́лка – (*ж. р.*) лю́бка; (*м. р.*) любко́, любу́сь (-ся́); (*общ. р.*) се́рденько; *срв.* **Ми́лочка 1, Мила́шка** *и* **Милёнок.**
Миллиампе́р, *физ.* – міліампе́р (-ра).
Миллиа́рд, -ардный – мілья́рд *и* (*реже*) мілія́рд (-да), -я́рдовий *и* -я́рдний.
Миллигра́мм – мілігра́м (-ма).
Миллили́тр – мілілі́тр (-ра).
Миллиме́тр – міліме́тр (-ра).
Миллио́н – мільйо́н (-на) *и* (*реже*) мілійо́н. [Мільйо́ни чека́ють щасли́вої змі́ни (Франко). Не со́тні вас, а мілійо́ни (Шевч.)].
Миллионе́р, -не́рка – мільйоне́р, -не́рка.
Миллионе́рский – мільйоне́рський.
Миллионе́рша – мільйоне́рша, мільйоне́рка; мільйоне́рова жі́нка (дружи́на).
Миллио́нный – мільйоно́вий, мільйо́нний. [Джере́ла мільйоно́вих капіта́лів (Франко). Мільйоно́ве мі́сто (Єфр.)].
Миллио́нчик – мільйо́ник (-ка), мільйо́нчик.
Миллио́нщик, -щица – мільйо́нник, -ниця.

Миллио́нщичий – мільйо́нницький.
Ми́ло, *нрч.* – лю́бо, ми́ло, (*не только ум.*) любе́нько, миле́нько; (*приятно*) уті́шно; (*любезно*) лю́б'язно, ґре́чно; (*благосклонно*) ласка́во; *(красиво, хорошо*) га́рно. [Солове́йко на кали́ні так лящи́ть, аж се́рцю лю́бо (Франко). Осміхну́лася любе́нько (Самійл.). На те́бе диви́тися ми́ло (Метл.). Миле́нько Га́нна подивля́лася на паня́нку (Свидниц.)]. *Он принял нас очень* **-ло** – він прийня́в (приві́та́в) нас ду́же лю́б'язно (ду́же ґре́чно, ду́же ласка́во). *Она одевается очень* **-ло** – вона́ вбира́ється га́рно-ми́ло (ду́же че́пурно, го́же, ду́же згра́бно). *Она держала себя очень* **-ло** – вона́ пово́дилася ду́же лю́бо (ми́ло). **-ло***, нечего сказать*! – га́рно, нема́ чого́ каза́ти! га́рно, нівро́ку! *Дорого да* **-ло***, дёшево да гнило* – за до́брі гро́ші – то й хоро́ше, а дешеве́ньке – то й погане́ньке.
Ми́лование – ми́лування.
Милова́ние – милува́ння, любува́ння, голу́блення, ми́лощі, лю́бощі (-щів *и* -щей). [Все промину́ло: ми́лощі, лю́бощі, ла́ски ясні́ (Черняв.)].
Ми́лователь, -льница – ми́лувач, -вачка, ми́лувальник, -ниця.
Ми́ловать – ми́лувати кого́, ми́лость кла́сти на ко́го, ма́ти ла́ску до (для) ко́го. [Нас ще госпо́дь до яко́го ча́су ми́лує (М. Вовч.). Це ще я ми́лость на йо́го кладу́, що не позива́ю, а було́-б йому́! (Конгр.). Скара́йте, ла́ски не ма́йте! (Крим.)].
Милова́ть – милува́ти, любува́ти, голу́бити; *срв.* **Ласка́ть.** [Не цілу́й, не милу́й, коли́ хи́сту нема́ (Чуб. V). Він її́ цілу́є, він її́ любу́є (Чуб. V)].
Милова́ться – 1) (*взаимн. з.*) милува́тися, голу́битися з ким. [Цілува́лись, милува́лись (Метл.)]; 2) (*ср. з.*) милува́тися, любува́тися ким, чим; *срв.* **Любова́ться.**
Миловзо́рить *и* **-взо́рничать,** *см.* **Коке́тничать.**
Молови́д, -ви́дка – милови́д (-да), -ви́да (-доï); (*кокетливый*) кокету́н (-на́), коке́тка, коке́тник, -ниця. [Ви таку́ю милови́ду чи й ба́чили зро́ду! (Глібів)].
Милови́дничать, *см.* **Коке́тничать.**
Милови́дно, *нрч.* – милови́до, го́же, гарне́нько.
Милови́дность – милови́дість, го́жість (-ости).
Милови́дный – милови́дий, милоли́ций, го́жий, гарне́нький. [Не приста́ло сти́ду-бри́ду цілува́ти милови́ду (Пісня). Молоди́ці чорня́ві, по́вні, милоли́ці (Котл.)]. **-ная** *девушка* – гарне́нька, го́жа, милови́да ді́вчина.
Милoли́кий, Милоли́цый – милоли́ций, милови́дий.
Мило́рд – міло́рд (-да).
Милосе́рдие – милосе́рдя (-дя), милосе́рдність (-ности), змі́лування (-ння), ми́лость (-ти) до ко́го, для ко́го *или* над ким. [Ма́ти милосе́рдя над раба́ми (Л. Укр.). Милосе́рдність і любо́в (Грінч.). Нема́є в їх змі́лування (Грінч.). Не бу́ло ми́лости у них, воні́ на сльо́зи не вважа́ли (Рудан.)]. *Без* **-дия** – без милосе́рдя, немилосе́рдно, без (п)оща́дку. *Дела* **-дия** – до́брі (милосе́рдні) вчи́нки. *Сестра* **-дия** – сестра́-жалібни́ця, милосе́рдна сестра́. [Обо́в'язки милосе́рдної сестри́ (Коцюб.)].
Милосе́рдно, *нрч.* – милосе́рдно, милосе́рдо.
Милосе́рдность – милосе́рд(н)ість (-ости); *см.* **Милосе́рдие.**
Милосе́рдный – милосе́рдний, милосе́рдий до (*или* для, су́проти) ко́го. [Милосе́рдний цар хоті́в мене́ нагороди́ти (Л. Укр.). Для вбо́гих він немилосе́рдний (Крим.). Був він ве́льми милосе́рдий до вбо́гих (Куліш)]. **-ный** *человек* – милосе́рд(н)а люди́на, милосе́рдник, (*женщина*) милосе́рдниця. [Смієшся, зроби́вши милосе́рдника тира́ном (Куліш)].
Милосе́рдовать, *см.* **Милосе́рдствовать.**
Милосе́рдство – милосе́рд(н)ість (-ости), милосе́рдя (-дя).
Милосе́рдствовать *о ком* – ма́ти милосе́рдя до, для, су́проти ко́го; милосе́рдувати.
Милосе́рдый, *см.* **Милосе́рдный.**
Ми́лостиветь – милостиві́шати, ласкаві́шати.
Ми́лостивец, -вица – милости́вець, -виця, ласка́вець (-вця), -виця, добро́дій (-дія), -ро́ді́йка, доброді́йник, -ниця.
Ми́лостивить, *см.* **Умилостивля́ть.**
Ми́лостиво, *нрч.* – ми́лости́во, ла́ска́во. [На люде́й хоч раз зведі́ть ласка́во о́чі (Самійл.)]. *С этим преступником поступили очень* **-во** – з цим злочи́нцем зро́блено ду́же милости́во. *Он принял меня очень* **-во** – він прийня́в мене́ ду́же (ве́льми) ласка́во.
Ми́лостивый – милости́вий, ласка́вий до, для, су́проти ко́го. [Го́споди милости́вий! (Номис). Будь милости́ва, будь незло́бна (Котл.). Па́ні моя́ ласка́вая (Гол. I)]. **-вые** *слова* – ласка́ві слова́. *Он обратил на него* **-вое** *внимание* – він зверну́в на йо́го ласка́ву ува́гу, він ласка́во зглянувся на нього. *Быть* **-вым** *к кому* – бу́ти ласка́вим до ко́го, ма́ти в ла́сці кого́, (*благосклонным*) бу́ти прихи́льним до ко́го. **-вый** *государь*! – шано́вний

(високошано́вний, високопова́жний, ласка́вий) добро́дію, (*очень вежливо*) шано́вні добро́дію! (*устар.*) мости́вий па́не! **-вая** *государыня*! – шано́вна (високошано́вна, високопова́жна, ласка́ва) добро́дійко! *или* (*к даме*) -вна па́ні! (*к девушке*) -вна па́нно! **-вые** *государыни и* **-вые** *государи*! – шано́вні па́ні і пано́ве! шано́вне па́нство (товари́ство)!

Ми́лостник, -ница – 1) (*любимец*) улю́бленець (-нця), -ленка; 2) (*протеже*) піклóванець (-нця), -ванка.

Ми́лостынник, -ница – 1) (*подающий милостыню*) милости́нник, -ниця; 2) *см.* **Ни́щий, Ни́щая.**

Ми́лостынный – милости́нний. **-ный** *хлеб* – про́ханий (же́браний, ласка́вий) хліб (-ба). **-ное** *подаяние, см.* **Ми́лостыня.**

Ми́лостынька – ми́лостин(ь)ка. [Мала́ ми́лостинька, та варт за вели́ку (Сл. Гр.)].

Ми́лостыня – ми́лостина (-ни), ми́лостиня (-ні). [Яки́й манасти́р, така́ ми́лостиня (Приказка)]. *Подавать, подать* **-ню** – подава́ти, пода́ти (ми́лостину *и* -ню), дарува́ти, подарува́ти що. [Ми́лостину яку́сь мені́ подаю́ть (Крим.). Пода́в йому́, що там лучи́лось (Квітка)]. *Он любит подавать* **-ню** – він до бі́дних пода́чний. *Просить* **-ню** – проси́ти ми́лостини *и* -ні; *см. Ходить по́* **миру** (**II. Мир 5**).

Ми́лость – 1) (*привлекательность, приятность*) лю́бість, ми́лість, любота́, уті́шність; (*изящество*) го́жість; (*любезность*) лю́б'язність, ґре́чність; (*благосклонность*) ласка́вість (-ости), прихи́лля (-лля); *срв.* **I. Ми́лый 2** *и* **3**. **-лость** *этого ребёнка всякого поражает* – лю́бість (ми́лість, уті́шність) ціє́ї дити́ни ко́жного вража́є; 2) (*расположение, благоволение, одолжение*) ла́ска, ми́лость (-ти). [Леге́нди про рай, по́руч з іде́єю про бо́жу ла́ску чи нела́ску (Л. Укр.). Здобу́ти ла́ску літерату́рних мецена́тів (Крим.). Що-де́нь хвали́ли бо́га за його́ ми́лость (Квітка)]. *Это для него особенная* **-лость** – це для йо́го (йому́) особли́ва ла́ска. *Он не достоин ваших* **-тей** – він не варт ва́шої ла́ски. *Что* **-лость** *ваша* – що ла́ска (ми́лость) ва́ша. [Пода́йте, що ми́лость ва́ша (Тесл.)]. *Монаршая* **-лость** – а) (*благоволение*) мона́рша ла́ска; б) (*отличие*) відзна́ка (нагоро́да) від мона́рха. *Божи[ь]ею* **-тью**, *по* **-ти** *божи[ь]ей* – з ла́ски бо́жої, ла́скою бо́жою. [З ла́ски бо́жої худо́жник (Єфр.)]. *Вашими* **-тями** – з ва́шої ла́ски. *По вашей* **-ти** – а) (*из-за вас*) через вас, з ва́шої причи́ни. [Він німи́й лежи́ть, холо́дний з моє́ї причи́ни (Л. Укр.)]; б) (*благодаря вашей доброте*) з ва́шої ла́ски. [Ка́жете, що я п'я́ний? так не з ва́шої ла́ски! (Звин.)]. *Из* **-ти**, *по* **-ти** – з ла́ски. [Слу́жить з ла́ски (Номис)]. *Жить из* **-ти** *у кого* – жи́ти з ла́ски, жи́ти на ласка́вому хлі́бі (*поэт.* на бо́жій ха́рчі) в ко́го. [Йому́ не довело́сь-би помира́ти в своє́ї сестри́ на ласка́вому хлі́бі (Куліш). В його́ росло́, на бо́жій ха́рчі, за дити́ну чиє́сь байстря́ (Шевч.)]. *Быть в* **-ти** *у кого* – ма́ти ла́ску чию́, ті́шитися чиє́ю ла́скою, кори́стуватися з ла́ски чиє́ї. *Войти, попасть в* **-лость** *к кому* – піді́йти́ (*втереться*: підби́тися) під ла́ску кому́, здобу́ти ла́ску, здобу́тися ла́ски в ко́го. [Чи підби́лась моя́ У́ля своє́му ба́тькові під ла́ску? (Мова)]. *Выйти из* **-ти** *у кого, лишиться* **-ти** *чьей, утратить чьи* **-ти** – втра́тити ла́ску (*реже* ла́ски, *р. п. ед.*), загуби́ти ла́ску чию́. [Втра́тив па́нську ла́ску (Куліш). Бої́ться ла́ски втра́тити (Звягельщ.)]. *Добиваться, искать* **-ти** *у кого* – запобіга́ти ла́ски чиє́ї *или* в ко́го. *Добиться чьей* **-ти**, *чьих* **-тей**, *приобрести, снискать чью* **-лость** – запобі́г(ну)ти ла́ски чиє́ї *или* в ко́го, діста́ти ла́ски в ко́го, здобу́ти, з'єдна́ти ла́ску чию́ *или* в ко́го. [Тоді́ цари́ця запобі́гне ла́ски, як нас одда́сть йому́? (Куліш). Тако́ї ла́ски діста́ну і в Пара́ски (Номис). За́мість всім з'єдна́ть ла́ску ти сам ста́неш ла́ски негі́дним (Франко)]. *Положиться на чью* **-лость** – спусти́тися (покла́стися) на чию́ ла́ску. *Иметь* **-лость** (*сожаление*) *к кому* – зглянутися на ко́го. *Оказывать* **-лость** *кому* – роби́ти ла́ску кому́; *см.* **Ока́зывать 2**. [Ду́мають, що це вони́ ла́ску мені́ ро́блять, коли́ дозволя́ють працюва́ти на їх (Крим.)]. *Оказывать* **-лости** *кому, осыпать* **-тями** *кого* – виявля́ти вели́ку ла́ску до ко́го, дарува́ти кому́ свою́ вели́ку ла́ску. *Не оставить кого своей* **-тью** – не забу́ти (не помину́ти) кого́ своє́ю ла́скою, не позба́вити кого́ своє́ї ла́ски. *Просить* **-ти** *у кого* – проси́ти ла́ски (*реже* ми́лости) в ко́го. **-ти** *прошу*, **-ти** *просим* (*пожалуйте*) – про́симо (на ми́лость), ми́лости про́симо. *Переложить, переменить, сложить гнев на* **-лость** – з[пере]міни́ти гнів на ла́ску. *Сделайте* **-лость** – а) (*явите*) зробі́ть ла́ску, бу́дьте ласка́ві; б) (*в ответе на просьбу*: *пожалуйста*) будь ла́ска, бу́дьте ласка́ві, ду́же про́шу́, та про́шу. *Сделайте* **-лость** *кушайте* – бу́дьте ласка́ві спожива́йте (ї́жте); 3) (*в обращении, титуле*) ми́лость, (*зап., полон.*) мосц[т]ь (-ц[т]и), (*редко*) доброді́йство. *Ваша* **-лость** – ва́ша ми́лость (*зап.*, ва́ша мосць), ва́ше доброді́йство, (*фам., устар.*) ва́шець (-ци, *ж. р.*) ва́шмосць. [Про́симо ва́шої ми́лости і на обі́д (Н.-Лев.). Бага́то пристає́ на ва́шу мосць, а і́нші Ковале́нка, обсто́юють (Грінч.). Якбі́ то, ва́ше доброді́йство, ви нам ми́лостиню подали́ (ЗОЮР. II)].

Ми́лочка – 1) (*милая*) лю́бонька (-ки), любу́ня, любу́ся, лю́бця, лю́бочка, миле́нька,

миле́сенька (-кої); 2) (*миловидная*) красу́нька, кра́лечка (-ки), гарне́нька, го́женька (-кої); 3) (*м. р.*), *см.* **Мила́шка 1.**

Ми́л-серде́чный *друг* – се́рцю лю́бий (ми́лий) друг (-га).

Милу́ша, Ми́лушка – 1) (*м. р.*) любу́сь (-ся́), любу́сьо, лю́бчик, миле́нький, миле́сенький (-кого); 2) (*ж. р.*), *см.* **Ми́лочка 1.**

Ми́лые, *сщ., см.* **II. Ми́лый.**

I. Ми́лый, *прлг.* – 1) (*любый, любимый, дорогой*) лю́бий, ми́лий, коха́ний. [До́ню моя́, дитя́ моє́ лю́бе! (Шевч.). Прости́ мені́, мій го́лубе, мій со́коле ми́лий! (Шевч.). Добри́-вечір, ми́лий си́ну! (Рудан.). Вибача́й, неві́сточко коха́на! (Самійл.)]. **-лый** *друг* – лю́бий (ми́лий, коха́ний) друг. [Дру́зі коха́ні! (Грінч.)]. **-лый** *дружок* – лю́бчик (лю́бий), любко́, ми́лий, миле́нький, коха́ний (-ого); *срв.* **II. Ми́лый.** *Мой* **-лый**! – а) (*ласк.*) мій ми́лий! (мій) лю́боньку (*им.* лю́бонько)! мій лю́бцю! (моє́) се́рденько! б) (*пренебр., снисход.*) (мій) го́лубе! (мій) го́лубе ми́лий! (мій) лебе́дику! чолові́че (до́брий)! дя́дечку! [А чого́ тобі́ тре́ба тут, го́лубе? Іди́ собі́, зві́дки прийшо́в (Брацлавщ.). Не барі́ться, чолові́че, як хо́чете жи́ти (Кінець Неволі)]; *срв.* **Миле́йший 2**. *Моя* **-лая**! – а) (*ласк.*) моя́ лю́ба! (*моя*) лю́бонько (*им.* лю́бонька)! (моє́) се́рденько! небо́го! [«Схова́йте мене́!» – «Де-ж я тебе́, лю́бонько, схова́ю?» (Франко)]; б) (*пренебр.*) моя́ лю́ба! небо́го! [Чого́ це ви, небо́го, плюєте́ся? Плю́нуть і я вмі́ю (Крим.)]. *Мои* **-лые**! – мої́ лю́бі! люб'я́та! (*пренебр.*) голуби́ (голуб'я́та) мої́! лебе́дики! *Более* **-лый,** *см.* **Миле́е 1**. *Самый* **-лый,** *см.* **Миле́йший 1**. *Чрезвычайно* **-лый** – надзвича́йно лю́бий (ми́лий), любі́сінький, милі́сінький. *Насильно* **мил** *не будешь* – на ми́лування нема́ си́лування (Крим.). *Не по-хорошу* **мил**, *а по́-***милу** *хорош* – не тим лю́бий, що хоро́ший, а тим хоро́ший, що лю́бий; 2) (*привлекательный*) лю́бий, ми́лий, (*доставляющий приятность*) уті́шний, уті́шливий; (*любезный*) лю́б'язний, ґре́чний; (*благосклонный*) ласка́вий, прихи́льний; (*красивый, хороший*) га́рний, го́жий. **-лое** *дитя* – лю́ба (ми́ла, вті́шна, вті́шлива) дити́на. [Що то за лю́ба дити́на мій Карпо́! (Н.-Лев.). Учителі́ аж нара́дуватися не могли́ на вті́шну дити́ну (Крим.)]. **-лый** *человек* – ми́ла люди́на. *Она очень* **-ла** – вона́ ду́же ми́ла. [Дівча́та такі́ ми́лі, скро́мні (Ол. Пчілка)]. **-лый** *взгляд, голос*, **-лая** *улыбка* – ми́лий (лю́бий) по́гляд, го́лос, у́сміх. *Как это* **-ло**! – як це га́рно! як це лю́бо! як це го́же! 3) (*приятный кому*) лю́бий, ми́лий, прие́мний, лю́б'язний, (*редко*) коха́ний кому́. [Працю́ю над лю́бою мені́ нау́кою (Крим.). Ко́жній ма́тері своя́ дити́на ми́ла (Квітка). Хоч за са́мого бідні́шого, аби́ тобі́ лю́б'язний (Квітка). Оця́ соро́чка така́ мені́ лю́б'язна (Борзенщ.). Вале́рова сестра́ така́ мені́ коха́на (Самійл.)]. *Ему ничто не* **-ло** – йому́ ніщо́ (в сві́ті) не ми́ле. [Усі́м лю́дям тепе́р не ду́же що ми́ле (Чигиринщ.). Як злу́чаться по любо́ві, то все ми́ле бу́де (Чуб. V)]. *Свет мне стал не* **мил** – світ мені́ не ми́лий став, світ мені́ знеми́лився (*и* не зми́лився).

II. Ми́лый, *сщ.* – ми́лий (-лого), лю́бий (-бого), люб (-ба), любко́, (*редко*) любе́ць (-бця́), коха́ний, коха́нок (-нка), *ласк.* миле́нький, любе́нький, лю́бонько, лю́бцьо, лю́бчик, коха́ночок (-чка). [(Мо́ре) зна́є, де мій ми́лий, бо його́ носи́ло (Шевч.). Піду́ шука́ть миле́нького, втоплю́ своє́ го́ре (Шевч.). А без лю́бого сама́ го́ре я горю́ю (Боров.). На що лю́ба любува́ла? (ЗОЮР. II). Проща́лася зі свої́м любко́м (Франко)]. **Ми́лая**, *сщ.* – ми́ла (-лої), лю́ба (-бої *и* -би), лю́бка (-ки), коха́на (-ної), *ласк.* миле́нька, любе́нька, лю́бочка, лю́бонька, лю́бця. [Ми́лий ми́лу покида́є (Пісян). Підійшо́в під две́рі ми́лої (Крим.). Тепе́р свою́ лю́бу я везу́ до шлю́бу (Рудан.). Моя́ дале́ка лю́бка (Вороний). Проща́тися прийшо́в я, коха́на, з тобо́ю (Л. Укр.)]. **Ми́лые**, *сщ.* – коха́нці (-ців), коха́нки (-ків), зако́хані (-них), люб'я́та (-б'я́т). **-лые** *бранятся, только тешатся* – ми́лі посва́ряться – ще кра́ще поми́ряться. **-лого** *побои не долго болят* – ми́лого дру́га ми́ла й пу́га.

Ми́льный – мильови́й.

Мильре́йс (*монета*) – мільре́йс (-са).

Мильто́н, *жарг.* – мільто́н (-на).

Ми́ля – ми́ля. [Та збуди́ла мене́ ма́ти в обі́дню годи́ну, як відійшли́ козаче́ньки від села́, за ми́лю (Метл.)].

Миля́га – лю́бий (-бого), ми́лий (-лого), ми́ла, миле́нна люди́на; (*бедняга*) серде́га, серде́ка, серде́чний (-ного), бідола́ха. [Ех, серде́го, ке́пська твоя́ спра́ва (Київщ.)].

Мим – 1) (*пьеса*) мім (-ма); 2) (*актёр*) мім (-ма).

Миметúзм – міметúзм (-му).

Ми́мик – мі́мик (-ка).

Ми́мика – мі́міка. *При помощи* **-ки** – мі́мікою, на ми́г[ґ]ах, на ки́вах, на мо́ргах. [Гово́рить мі́мікою про лю́бощі (Куліш). Хоч і німе́, а так тобі́ на ми́ґах усе́ розка́же, лу́чче дру́гого язика́того (Борзенщ.)].

Мимикри́я – мімікрі́я.

Мими́ческий – мімі́чний. [Мімі́чний та́нець (Грінч.)]. **-кий** *знак* – мімі́чний знак (-ку); миг[ґ] (-г[ґ]у), кив (-ву).
Ми́мо – 1) *предл. с род. п.* – повз, проз, (*реже*) поз, попри ко́го, що, побіля́, (п)о́біч ко́го, чо́го, (*диал.*) ми́мо що *и* чого́. [Повз нього проско́чив кі́ньми станови́й (Коцюб.). Ї́демо повз тютюно́ві планта́ції (Кониськ.). Що-дня́ йду проз ва́шу ха́ту (Звин.). Нагля́дів га́рну молоди́чку та все бі́га поз двір, щоб як-не́будь зачепи́ти її́ (Рудч.). Орлі́в імпе́рії нести́ поз о́браз імпера́тора (Л. Укр.). Му́сів бі́гти попри ва́с (Франко). Іду́ попри ко́рчму (Кам'янеч.). А трива́йте лише́нь, я піду́ побіля́ його (Квітка). Ми́мо коло́дізь ішли́ (Сл. Гр.). Азійське купе́цтво тягло́ ва́лками з Кри́му ми́мо Черкас (Куліш)]. *Проходить, пройти, проезжать, проехать, пролетать, пролететь* **-мо** *кого, чего* – прохо́дити, пройти́, ї́хати, прої́хати, леті́ти (пролі́та́ти), пролеті́ти повз ко́го, що, мина́ти, мину́ти, помина́ти, помину́ти, обмина́ти, обмину́ти кого́, що. [Пішла́ сте́жкою навпросте́ць, мину́ла манасти́р (Н.-Лев.). Але по́душка помину́ла його́ та влучи́ла благочи́нного по голові́ (Н.-Лев.)]. *Я прошол* **-мо** *вас* – я пройшо́в повз вас, я мину́в вас. *Проезжал* **-мо** *моего дома, а ко мне не заехал* – ї́хав повз мою́ ха́ту (*или* мина́в мою́ ха́ту), а до ме́не не заї́хав. **-мо** *такого явления пройти нельзя* – об[по]мину́ти таке́ я́вище не мо́жна. *Пропускать, пропустить* **-мо** *ушей, глаз, см.* **Пропуска́ть 5**; 2) *нрч.* – ми́мо (*малоупотребит.*), стороно́ю, побіля́, (п)о́біч, не туди́; повз ко́го, що; (*обыкновенно же мимо передаётся описательно через выражения с глаголом* мина́ти *и пр.*). [Стої́ть собі́ кацапчу́к, ті́льки поглядає́, а каца́пка ми́мо йде та й його́ пита́є (Рудан.). Стороно́ю дощ іде́, стороно́ю (Купал. пісня). Побіля́ ї́хав, до нас не заї́хав (Звин.). Дим несе́ться не в ві́чі, а побіля́ (о́біч) (Крим.)] *Поля, луга, река, текущая* **-мо** – лани́, лу́ки, ріка́, що повз їх протіка́є. *Он выстрелил* **-мо** – він не влучи́в. *Опять* **-мо**! – знов не влучи́в! знов не туди́! знов по́біч! *Не* **-мо** *говорится, молвится* – не на ві́тер гово́риться (ка́жеться). *Проехать* **-мо** – мину́ти, помину́ти кого́, що. **-мо**, *всё* **-мо** *и* **-мо** – геть да́лі, все да́лі і да́лі; побіля́, все побіля́ й побіля́. *Поди-ка ты* **-мо**! *проваливай* **-мо**! – іди́ (собі́) геть! (*отвяжись, не получишь*) дзу́ськи! дзусь! адзу́сь! *Пошол* **-мо**! (*кучеру*) – мина́й! не с[зу]пиня́йся! поганя́й! (*фамил.*) паня́й! *Ступить* **-мо** – не так ступи́ти, ступну́ти о́бік, (*споткнуться*) спотикну́тися, спіткну́тися.
Мимобе́жный – 1) (*пробегающий мимо*) промину́щий, перебі́жний, мимобі́жний; 2) (*быстротечный*) скоромину́щий; швидкопли́нний.
Мимогля́д – роззя́ва; *см.* **Рази́ня.**
Мимогля́дный – побі́жний, мимогля́дний, верхогля́дний; (*рассеянный*) розві́яний, неува́жний. **-ный** *взор* – побі́жний по́гляд.
Мимоде́льный – міжді́льний. **-ная** *работа* – робо́та (пра́ця) за ві́льного ча́су, на дозві́ллі.
Мимое́здный, *см.* **Мимое́зжий** 1.
Мимое́здом, *нрч.* – мимої́здом, прої́здом, пере́ї́здом, по доро́зі. [Заї́дьмо мимої́здом, бу́цім води́ напи́тись, до то́ї вдови́ці (Г. Барв.)].
Мимое́зжий – 1) (*о дороге*) мимої́здний; 2) (*о человеке*) мимої́жджий, прої́жджий; *срв.* **Прое́зжий 2.**
Мимо́за, *бот.* Mimoza L. – мімо́за. *Стыдливая, чувствительная* **-за** (M. pudica L.) – соромли́ва мімо́за.
Мимо́зовый – мімо́зовий.
Мимоиду́щий – мимохі́дний; (*о судне*) мимопла́вний.
Мимолё́т – верхогля́д, верхоу́м.
Мимолётно, *нрч.* – перебі́жно, скоробі́жно, (*бегло*) побі́жно.
Мимолётность – перебі́жність, скоробі́жність, скоробіжу́чість, скоромину́щість, короткоча́сність, (*беглость*) біжу́чість (-ости). [Скоробіжу́чість вражі́нь тепе́рішнього життя́ (Ніков.)].
Мимолётный – 1) (*о птице*) перелі́тни́й, мандрі́вний; 2) (*преходящий*) перебі́жний, скоробі́жний, скоробіжу́чий, скоромину́щий, промину́щий, короткоча́сний, знико́мий, (*минутный*) хвили́нний, хвиле́вий. [Хай воскрешу́ я хоч мить перебі́жну з срі́бної бі́лої но́чи (Чупр.). Це ті́льки одна́ скоромину́ща карти́на (Короленко). Знико́ма тінь (Л. Укр.). Хвили́нні вражі́ння (Єфр.)].
Мимохо́д – мимохі́день (-дня), мимохі́дний (-ного), перехі́день (-дня), перехо́жий (-жого).
Мимохо́дный – 1) перехі́дний, мимохі́дний. [Раз у ба́би перехі́дний моска́ль ночува́в (Рудан.)]; 2) (*случайный*) принагі́дний.
Мимохо́дом, *нрч.* – 1) мимохі́дь *и* (*реже*) мимохі́д, прохо́дом, по доро́зі, за одни́м хо́дом. [Він зайшо́в до ме́не мимохі́дь (по доро́зі) (М. Грінч.). Він шви́дко пішо́в і за одни́м хо́дом нагна́в свиню́ од двере́й (Звин.)]; 2) (*между прочим, случайно*) між і́ншим, (*вскользь*) побі́жно, мимохі́дь (*изредка*), (*при случае*) принагі́дно. [Мо́же і́нший чита́тель,

загля́нувши мимохі́дь у мій текст, нечи́таним його́ поки́не (Куліш). Я принагі́дно натякну́в йому́ про це (Крим.)]. *Упомянуть о чём* **-дом** – згада́ти про що побі́жно, між и́ншим, принагі́дно. [В одно́му па́м'ятнику, що про ньо́го ми до́сі зга́дували ті́льки побі́жно (Крим.)]. *Вспоминали об этом* **-дом** – зга́дували про те між и́ншим.

I. Ми́на (*выражение лица*) – мі́на, ви́раз (-зу), ви́гляд (-ду). [Вас одури́в шахра́й бундю́чним ви́глядом і мі́ною пісно́ю (Самійл.)]. *Кислая* **-на** – ки́сла (квасна́, сква́шена) мі́на, квасни́й ви́раз, ки́сле обли́ччя (лице́). *Делать, иметь кислую* **-ну** – роби́ти, ма́ти ки́слу (квасну́) мі́ну, (*насм.*) ква́сити гу́би, ква́ситися. *Делать, сделать недовольную* **-ну** – роби́ти, зроби́ти незадово́лену мі́ну, криви́тися, скриви́тися. *Строить* **-ны** – виробля́ти мі́ни. *На его лице появилась весёлая, недовольная* (*и т. п.*) **-на** – його́ обли́ччя набра́ло весе́лого, незадово́леного (*и т. п.*) ви́разу.

II. Ми́на (*взрывч.*) – ми́на; (*минный ход*) підкі́п (-ко́пу), ми́на. *Подводная* **-на** – підво́дна ми́на. *Взорвать* **-ну** – запали́ти ми́ну. **-на** *взорвалась* – ми́на ви́бухла. *Закладывать* **-ну** – заклада́ти ми́ну. *Вести, подводить, подвести* **-ну** *под что* – підво́дити, підве́сти́ ми́ну під що, підмино́вувати, підминува́ти що.

III. Ми́на (*др.-греч. монета*) – ми́на, мна.

Минаре́т, -ре́тный – минаре́т (-ту), минаре́товий *и* -ре́тний. [З тонки́х минаре́тів гука́ють муеззи́ни (Дніпр. Ч.)].

Мина́ть, *см.* **Мять.**

Миндалеви́дный – миг[ґ]далюва́тий. **-ные** *глаза* – миг[ґ]далюва́ті о́чі (*р.* оче́й).

Минда́левик, *мин.* – миг[ґ]дале́вий ка́мінь (-меня *и* -меню).

Минда́левый, *см.* **Минда́льный.**

Минда́лина, -линка – миг[ґ]да́лина, -линка, миг[ґ]да́лик. *Нёбная* **-на** – піднебі́нний миг[ґ]да́лик (-ка).

Минда́ль, *бот.* Amygdalus communis L. – (*дерево*) миг[ґ]да́ль (-ля); (*плод*) миг[ґ]да́ль (-лю). [Є й мигда́ль яснозеле́ний, єсть і си́вая масли́на (Крим.)]. *Сладкий, горький* **-да́ль** – соло́дкий, гірки́й миг[ґ]да́ль. **-да́ль** *обсахаренный* – миг[ґ]да́ль у цу́крі (цукро́ваний). **-да́ль** *в скорлупе* – миг[ґ]дале́ві горі́хи (-хів). *Дикий* **-даль** (A. nana L.) – бобчу́к (-ка́), ди́кий миг[ґ]да́ль. *Земляной* **-да́ль**, *бот.* Cyperus esculentus L. – сми́кавець (-вця) (їстівни́й), земляни́й миг[ґ]да́ль (горі́х).

Минда́льник – 1) (*дерево*) миг[ґ]да́ль (-ля), миг[ґ]да́ле́ве де́рево; 2) (*роща*) миг[ґ]дале́вий гай (*р.* га́ю); 3) (*печенье*) миг[ґ]дале́ве пе́чево, марципа́н (-ну).

Минда́льничание – марципа́нові розмови, марципа́нство.

Минда́льничать – марципа́нитися, марципа́ни розво́дити, ме́дом ма́зати. [А ти ду́маєш: як бог, то вже ме́дом ма́же? (Рудан.)].

Минда́льный – миг[ґ]дале́вий. **-ное** *дерево, см.* **Минда́льник 1**. **-ный** *камень, см.* **Минда́левик. -ное** *масло, молоко* – миг[ґ]дале́ва олі́я, -ле́ве молоко́, (*подслащённое*) оржа́т (-ту). **-ное** *печенье, см.* **Минда́льник 3**. **-ные**, *бот.* Amygdalaceae – миг[ґ]далюва́ті (-тих).

Мине́йный – міне́йний.

Минёр – мине́р (-ра).

Минера́л – мінера́л (-ла *и* -лу), не́рость (-ли). [Був мінера́лом глухи́м під земле́ю (Крим.)]. *Царство* **-лов** – мінера́льне ца́рство, ца́рство мінера́лів.

Минерализа́ция – 1) (*действие*) мінералізува́ння, *оконч.* змінералізува́ння; 2) (*и действ. и результат*) мінераліза́ція.

Минерализи́ровать, -ся *и* **-зова́ть, -ся** – мінералізува́ти, -ся, *сов.* змінералізува́ти, -ся; бу́ти (з)мінералізо́ваним. **Минерализи́рованный** *и* **-зо́ванный** – мінералізо́ваний, змінералізо́ваний.

Минерало́г – мінерало́г (-га).

Минералоги́ческий – мінералогі́чний. **-кий** *кабинет* – мінералогі́чний кабіне́т (-ту).

Минерало́гия – мінерало́гія, мінералозна́вство.

Минералу́рг, -лу́ргия, -лурги́ческий – мінералу́рг (-га), -лу́ргі́я, -лургі́чний *и* -лургі́йний.

Минера́льный – мінера́льний. [Мінера́льні скарби́ (бага́тства) на Украї́ні (Пр. Правда)]. **-ная** *вода* – мінера́льна вода́. **-ная** *грязь* – мінера́льна грязь (-зи). **-ное** *масло* – мінера́льна олі́я, на́фта. **-ное** *царство* – мінера́льне ца́рство, ца́рство мінера́лів.

Минёрный – мине́рний; мине́рський. **-ное** *искусство* – мине́рська нау́ка, мине́рство.

Мине́я – міне́я. *Четьи*-**мине́и** – че́тії (-тіїх) міне́ї (-не́й), життя́ (животи́) святи́х.

Миниатю́ра – мініятю́[у́]ра *и* міньятю́[у́]ра, дрібне́ малюва́ння, дрібни́й малю́нок (-нка).

Миниатюри́ст, -ри́стка – мініятю[у]ри́ст, -ри́стка, мініятю́[у́]рник, -ниця.

Миниатю́рно, *нрч.* – мініятю́[у́]рно.

Миниатю́рность – мініятю[у́]рність (-ности).
Миниатю́рный – 1) (*относ. к миниатюре*) мініятю[у́]рний. [Все те з далечіні виглядає мініятю́рними малюночка́ми (Крим.)]. **-ный** *живописец, см.* **Миниатюри́ст**; 2) (*маленький*) мініятю́рний, мале́нький, дрібню́ній.
Минимали́зм – мінімалізм (-му).
Минимали́ст, -ли́стка – мінімаліст, -лістка.
Минимали́стский – мінімалістський. [Урізані мінімалістські настано́влення (Комуніст)].
Минима́льно, *нрч.* – мініма́льно, як[що]-найме́нше.
Минима́льность – мініма́льність (-ности).
Минима́льный – мініма́льний, як[що]-найме́нший.
Ми́нимум – 1) *сщ.* – мі́німум (-му). *Барометрический* **-мум** – барометри́чний мі́німум. *Ограничить до* **-ма** *свои потребности* – обме́жити (зве́сти́) до мі́німуму свої́ потре́би; 2) *нрч.* – мі́німум, що-найме́нше, прина́ймні. *На это понадобится* **-мум** *две недели* – на це тре́ба бу́де мі́німум (що-найме́ше, прина́ймні) три ти́жні.
Мини́рование – минува́ння, підмино́вування, *оконч.* підминува́ння.
Мини́ровать, -ся – минува́ти, -ся, підмино́вувати, -ся, *сов.* підминува́ти, -ся; бу́ти підмино́ваним. **Мини́рованный** – мино́ваний, підмино́ваний.
Мини́стр – міні́стр (-ра). [Царі з міні́страми-раба́ми (Шевч.)]. *Премьер* **-ни́стр** – прем'є́р-міні́стр, пе́рший міні́стр. *Полномочный* **-ни́стр** – повнова́жний міні́стр (посо́л (-сла́)). **-ни́стр**-*резидент* – міні́стр (посо́л)-резиде́нт. *Быть* **-ром** – бу́ти міні́стром (за міні́стра), мініструва́ти.
Министе́рский – міністе́рський.
Министе́рство – 1) (*сан*) міністе́рство; 2) (*пребывание и время пребыв.*) мініструва́ння; 3) (*ведомство*) міністе́рство. **-во** *внутренних дел* – міністе́рство вну́трішніх справ; (*военное*) військо́ви́х справ; (*государственных имуществ*) держа́вного майна́; (*земледелия*) земе́льних справ; (*здравоохранения*) охоро́ни здоро́в'я; (*императорского двора и уделов*) (імпера́торського) дво́ру і уді́льних мае́тків; (*иностранных дел*) закордо́нних (чужозе́мних) справ; (*исповеданий*) ку́льтів; (*морское*) морськи́х справ; (*народного просвещения*) осві́ти; (*путей сообщения*) шляхів; (*труда*) пра́ці; (*финансов*) фіна́нсів (грошови́х справ); (*юстиции*) юсти́ції (правни́че, пра́ва, справедли́вости). *Управляющий* **-вом** – управи́тель (-ля) міністе́рства.
Министе́рша – міністе́рша (-ші), па́ні міні́стро́ва (-вої).
Миннези́нгер – міннезе́[і́]нгер (-ра).
Ми́нный – ми́нний, ми́новий; мино́ваний; підко́повий, підкі́пний. **-ная** *война* – ми́нна війна́. **-ная** *галлерея* – підкі́пна галерія. **-ное** *заграждение* – мино́вана перепо́на. **-ный** *колодезь* – ми́нний коло́дязь (-зя). **-ные** *суда* – ми́нні су́дна (-ден).
Минова́ние – 1) (*действие*) – а) мина́ння, помина́ння, о(б)мина́ння, промина́ння, *оконч.* минуття́ кого́, чого́; б) мина́ння, промина́ння, помина́ння, пропуска́ння, *оконч.* пропу́щення чого́; *срв.* **Минова́ть 1** *и* **2**; 2) (*о времени*) мина́ння, промина́ння, збіга́ння, спли́ва́ння, *оконч.* (з)минуття́; (*истечение*) скі́нчення, упли́в (-ву). *По* **-нии** *надобности* – як мине́ (*о прошлом*: як мину́ла) потре́ба. *По* **-нии** *срока* – як (коли́) ви́йде, (с)кінчи́ться, мине́ (*о прошлом*: як ви́йшов, скінчи́вся, мину́в) те́рмін (речіне́ць, строк), по те́рмінові, по стро́кові, (*книжн. оборот*) по скі́нченні те́рміну.
Минова́ть, мино́вывать, мину́ть *и* **минова́ть** – 1) *кого, что* (*обходить, объезжать, оставлять в стороне*) – мина́ти, мину́ти, помина́ти, помину́ти, о(б)мина́ти, о(б)мину́ти, промина́ти, промину́ти кого́, що. [Я на ті діво́чі голоси́ просто́ й пішо́в, мина́ючи ха́ти (М. Вовч.). Нема́ чого́ стриба́ти нам в ого́нь, коли́ його́ і обмину́ти мо́жна (Грінч.). Пе́вне не додо́му йдеш, бо свій прову́лок промину́в (Грінч.)]. *Да* **-нёт** (**-ну́ет**) *нас чаша сия*! – хай мине́ нас ця гірка́ (лиха́) до́ля, ця лиха́ годи́на, (*возвыш.*) ця ча́ша; 2) *что* (*пропускать, оставлять без внимания*) – мина́ти, мину́ти, промина́ти, промину́ти, помина́ти, помину́ти, пропуска́ти, пропусти́ти що. [Богоро́дицю так було́ по́спіль прокажу́, не мину́ й сло́ва (Г. Барв.). Не чита́й цього́, промини́ (Брацлавщ.)]. **Мину́я, Минова́в** *что* (*за исключением, кроме*) – помина́ючи, ви́ключивши що, за ви́нятком, за ви́їмком, крім, о́крі́м чо́го; 3) *не* **-ва́ть** (*не избежать*) *чего* – не мину́ти, не обмину́ти чого́, не втекти́ чого́ *и* від чо́го. *Не* **-ва́ть** *ему тюрьмы* – не мину́ти йому́ в'язни́ці, не втече́ він від ка́ри. *Этого не* **-ва́ть** – цього́ не (об)мину́ти (не (об)мине́ш), від цього́ не втече́ш. *Как ни беречься, а не* **-ва́ть** *ожечься* – хоч як береже́шся (стереже́шся), а наре́шті впече́шся. *Чему быть, того не* **-ва́ть** – що ста́тися ма́є, те ста́неться. *Двум смертям не бывать, одной не* **-ва́ть** – сме́рти не відпе́рти; раз ма́ти роди́ла, раз і вмира́ти (Приказки); 4) (*о времени*) мина́ти, мину́ти *и* змину́ти, мина́тися, мину́тися, промина́ти, промину́ти, помина́ти, помину́ти, перехо́дити,

перейти́, прохо́дити, пройти́, схо́дити, зійти́, збіга́ти, збі́гти, сплива́ти, сплився́ *и* спли́сти́; *срв.* **Проходи́ть 10**. [Мину́ла весна́, лі́то мина́є (Грінч.). Змину́ло ще скі́лькись днів (Крим.). Час іде́, мина́ється (М. Вовч.). І обі́д, і по́лудень мину́всь, а Левка́ нема́ (Квітка). Весна́ на́шої при́язни промину́ла безповоро́тно (Крим.). Уже́ петрі́вочка помина́є (Мил.). Пере́йдуть віки́, світ зава́литься (Рудан.). Зійшло́ і лі́то (Борзенщ.). Збі́гло кі́лька ро́ків (Коцюб.)]. *Зима ещё не* **-ва́ла** – зима́ ще не мину́ла(ся), не промину́ла, не перейшла́, не перезимува́лася. *Вся беда* **-ва́ла** – все ли́хо мину́лося. [Згада́й ли́хо, та й байду́же: мину́лось, пропа́ло (Шевч.)]. *Срок уже* **-ну́л** – те́рмін (речіне́ць, строк) уже (про)мину́в, ви́йшов, (*истёк*) уплив. *Опасность* **-ва́ла** – небезпе́ка мину́ла(ся). *Ему* **-ну́ло** *двадцать лет* – йому́ мину́ло (ви́йшло, перейшло́) два́дцять ро́ків, йому́ дійшо́в, йому́ помину́в двадця́тий рік. **Минова́вший** – що мину́в(ся), промину́в *и т. п.*; мину́лий, перебу́тий. [Страшни́й та остато́чно щасли́во перебу́тий епізо́д (Франко)].

Минова́ться *и* **Мину́ться** – мину́тися, помину́тися, мину́ти; (*перевестись*) перевести́ся. [Розі́йдеться їх сла́ва як той дим, і па́нство пи́шнеє мине́ться (Глібів). Помину́лися в саду́ я́блучка, помину́лося дівува́ннячко (Грінч. III). Як згада́ю про ту во́лю коза́цькую, що була́-мину́ла (Хвед. Зб.)]. *Что в людях ведётся, то и у нас не* **-нётся** – що в люде́й веде́ться, те й у нас не переведе́ться (не мине́ться).

Мино́га, *зоол.* (Petromyzon L.) – мино́га. **-га** *морская* (P. marinus L.) – мино́га морська́. **-га** *речная* (Lampetra fluviatilis L.) – мино́га річна́. **-га** *ручьевая* (L. planeri Bl.) – мино́га струмкова́.

Мино́говые, *зоол.* Petromyzonidae – мино́гуваті (-тих).

Мино́жий – мино́жачий.

Миномёт – миноме́т (-та).

Миноно́сец, Миноно́ска – миноно́сець (-сця), миноно́с (-са), торпе́дник (-ка).

Мино́р, *муз.* – міно́р (-ру).

Минора́т, *юр.* – мінора́т (-ту).

Минори́т – мінори́т (-та), (черне́ць-)францисканець (-нця).

Мино́рно, *нрч.* – міно́рно, жа́лібно.

Мино́рность – міно́рність, жа́лібність (-ности).

Мино́рный, *муз.* – міно́рний, (*грустный*) жалібни́й. [Грав орке́стр в міно́рнім то́ні (Вороний)].

Мину́вший, *прлг.* – мину́лий, (*прежний*) коли́шній; *см.* **Про́шлый.** [Мину́лий час (Грінч.). Й моїх коли́шніх я́сних літ зоста́всь віно́к (Філян.)]. *В* **-шем** *году* – мину́лого ро́ку, в мину́лому ро́ці, торі́к, уторі́к, того́ ро́ку, (*зап.*) тогі́д. *Давно* **-ший** – да́вно мину́лий, давнєколи́шній. **-шее**, *сщ.* – мину́ле (-лого), коли́шнє (-нього), мину́лість (-лости), мину́вшина, бува́льщина. [Виу́чувати суча́сне і мину́ле Украї́ни (Стат. Акад.). То́пче в багно́ на́шу мину́лість (Грінч.). Мину́вшини ма́ри (Франко)].

Ми́нус – 1) *мат.* – а) (*сщ.*: *знак*) мі́нус (-са); б) (*нрч.*: *без*) мі́нус що, без чо́го; 2) (*перен.*: *отрицат. сторона*) мі́нус, хи́ба, ва́да.

Ми́нусный *и* **-совый** – мі́нусо́вий.

Мину́та – 1) (1/60 *градуса*) міну́та; 2) (1/60 *часа*) хвили́на, міну́та. [Ко́жна годи́на ді́литься на шістдеся́т хвили́н (Герин.)]. *Пять* **-ну́т** *десятого* – п’ять хвили́н на деся́ту *или* п’ять хвили́н по дев’я́тій. *Без десяти* (**-ну́т**) *восемь* – за де́сять хвили́н во́сьма. *Поезд отходит в восемь без десяти* (**-ну́т**) – поїзд руша́є (іде́, пі́де) за де́сять хвили́н до во́сьмої; 3) **-ну́та, -ну́тка** (*приблизит. мера времени*) – хвили́на, хвили́нка, (*зап.*) хви́ля, хви́лька, часи́на, часи́нка, (*редко*) міну́та, мінути́на, міну́тка. [Зажди́ одну́ хвили́ну (Куліш). Підожді́ть хвили́нку (Самійл.). Рахува́ла день свій з тої хви́лі, коли́… (Коцюб.). Не раз спогада́ю часи́ни сі лю́бі (Л. Укр.). Я таку́ часи́нку ви́гадала, як вона́ не пла́кала (М. Вовч.). За одну́ мінути́ну зла́див кочержи́лно (Харківщ.)]. *В данную, в настоящую, в эту* **-ту** – ціє́ї хвили́ни, в цю хвили́ну, (*приблиз.*) під цю хвили́ну. *В ту, в ту же, в ту самую* **-ту** – тіє́ї, тіє́ї-ж, тіє́ї са́мої хвили́ни, в (*или* під) ту, в ту-ж, в ту са́му хвили́ну. *Я приехала в ту самую* **-ту**, *когда он выезжал* – я приї́хала са́ме в (під) ту хвили́ну, як він виїзди́в. *В* **-ту,** *в одну* **-ту** (*сделать что-л.*) – за одну́ хвили́н(к)у, за хви́льку, (*редко*) одніє́ю міну́тою (зроби́ти щось). [За хви́льку зроблю́ (М. Грінч.). Я за́раз, одніє́ю міну́тою поверну́ся (Мирний)]. *В такие* **-ты** – в (під) такі́ хвили́ни, таки́ми хвили́нами. [Ро́зум у чолові́ка під такі́ хвили́ни спить (Кониськ.)]. *В хорошую* **-ту** – в (під) до́бру хвили́ну; під до́бру руч. [Я підкоти́вся (до нього) під до́бру руч (Харківщ.)]. *В* **-ту** *смерти* – у хвили́ну сме́рти, у сме́ртну годи́ну, сме́ртної годи́ни, у сме́ртний час. *Сию* **-ту** (*сейчас же*) – за́раз, зарасі́сінько, ціє́ї-ж хвили́ни, цю-ж ми́ть. [Іду́, йду! Ось зарасі́сінько (Короленко). Цю-ж ми́ть іди́ сюди́! (Брацлавщ.)]. *Каждую* **-ту** – що-хвили́ни, ко́жної хвили́ни. *Мне дорога каждая* **-та** – мені́

дорогá кóжна хвили́на. *Каждая* **-та** *у меня на счету* – кóжна хви́лька в мéне порахóвана. *На* **-ту**, *на* **-тку** – на хвили́ну, на хвили́нку (на хви́льку), на часи́ну, на часи́нку. [Замóвкла на хвили́ну (Н.-Лев.). Не стулю́ ні на хви́льку очéй (Л. Укр.). Забігáє до мéне на часи́нку мій при́ятель (Крим.)]. *Не уснула я и на* **-тку** – не заснýла я й на хвили́нку (на волоси́нку), на мáкове зéрно. *С* **-ты** *на* **-ту** – кóжної хвили́ни, з хвили́ни на хвили́ну; (*вот-вот*) ось-óсь, дáлі-дáлі, затóго. [Ми йогó ось-óсь ждемó (М. Грінч.). Він дáлі-дáлі при́йде (Звин.)]. *Через какую-нибудь* **-ту** – за яку(сь) хвили́н(к)у. *Свободная* **-тка** – ві́льна хвили́нка, годи́нка. [Як ви́лучилася мені годи́нка, ни́шком побігла самá до нéї (М. Вовч.)]. *Нет* (*ни*) **-ты** *свободной* – немá(є) хвили́н(к)и ві́льної. *Нет* (*ни*) **-ты** *покоя* (*отдыха, передышки*) – немá просвітлої (*редко* проми́тої) годи́ни; немá прóсвітку комý. *Делать что в свободные* **-ты** – роби́ти що ві́льними хвили́нами.

Минýтка, *см.* **Минýта 3.**

Минýтник – хвили́нник (-ка), хвили́нна стрілка.

Минýтность – хвили́нність, хвилéвість (-ости).

Минýтный – 1) (*об угловой мере*) мінýтний; 2) (*о точной мере времени*) хвили́нний, мінýтний. **-ная** *стрелка, см.* **Минýтник**; 3) (*о приблиз. мере врем.*) хвили́нний, хвилéвий. [Заги́не все зáйве, хвили́нне, зостáнеться ві́чне (Черняв.). Звичáйно це хвилéвий нáстрій (Єфр.)]. *Это* **-ное** *дело* – це спрáва однієї хвили́ни.

Минýточка – хвили́ночка, хви́лечка, часи́ночка, *ласк.* хвили́нонька, хви́ленька, часи́нонька; *срв.* **Минýта** 3. [Де-б тогó холодóчку взя́ти хоч на хвили́ночку? (Мирний). Зустрілись на однý хви́лечку (Г. Барв.). Спини́ся на часи́ночку (Кониськ.)].

Минýть, -ся, *см.* **Миновáть, -ся.**

Минýя, *см.* **Миновáть 2.**

Минцкабинéт – мюнцкабінéт (-ту).

Минцмéйстер – мюнцмáйстер, монéтний мáйстер (-тра).

Минцпроби́рер – мюнцпробірер (-ра).

Минь, *см.* **Мень.**

Миньóн – 1) міньйóн (-на); *см.* **Фавори́т**; 2) (*шоколад*) міньйóн (-ну).

Миогрáф, -графи́ческий, -грáфия – міóграф (-фа), міографі́чний, міогрáфія.

Миози́т, *мед.* – міози́т (-ту), запáлення м'я́за.

Миокáрдий, *анат.* – міокáрдій (-дія), серцéвий м'яз (-за).

Миокáрдит, *мед.* – міокарди́т (-ту), запáлення серцéвого м'я́за.

Миóлог, -логи́ческий – міóлог, -логі́чний.

Миолóгия, *мед.* – міолóгія, м'язознáвство, наýка про м'я́зи.

Миóма, *мед.* – міóма, м'язови́й нáростень (-тня).

Миопи́ческий *и* **-пи́чный** – міопі́чний.

Миóпия, *мед.* – міóпія, короткозóрість (-рости); *см.* **Близорýкость.**

Миоцéн, -цéновый, *геол.* – міоцéн (-ну), -цéновий.

I. Мир – 1) (*согласие, лад*) (дóбра) згóда, (дóбра) злáгода, (*реже*) мир (-ру), ми́рність (-ности), суми́р (-ру). [Зни́кли скрізь тоді зо світу згóда брáтня і любóв (Грінч.). Культивувáння дóброї злáгоди й спрáвжнього зами́рення (Єфр.). Помири́лися так, що ми́ру не стáло й до вéчора (Н.-Лев.). Щоби́-сте дочекáли (свят) в ми́рності, рáдості і весéлості (Kolb.)]. *В* **-ре** (*с кем*) – у згóді, у злáгоді (з ким). [Я вмéр-би з чи́стою душéю у згóді з нéбом і землéю (Черняв.). Умéрти хотів у злáгоді з усімá (Грінч.)]. *Быть, жить в* **-ре** *с кем* – бýти, жи́ти в (дóбрій) згоді, в (дóбрій) злáгоді, ладнáти з ким, у мирý, суми́ром жи́ти з ким. [Помирі́ться та живі́ть у згóді (Коцюб.). Живемó в злáгоді (Харківщ.). Він з брáтом ладнáє (Сл. Гр.). Живýть, страх, не в мирý (Тесл.). Суми́ром з тобóю не проживéш (Звягельщ.)]. *Кончить дело* **-ром** – дійти́ (доби́ти) згóди (в спрáві). *Покончить ссору* **-ром** – перевéсти́ свáрку на мир (Еварн.). *Склонять, склонить к* **-ру** *кого* – до згóди при[на]вертáти, при[на]вернýти, до згóди приéднувати, приєднáти когó. [Бáтька з си́ном до згóди приєднáйте (Самійл.)]. *Худой* **мир** *лучше доброй ссоры* – крáща солóм'яна згóда, як золотá звáда (Приказка); 2) (*покой, спокойствие*) спóкій, упокі́й, супокі́й (-кóю), (з)лáгода, мирнóта, суми́р, (*ц.-слав.*) мир (-ру). [Се я сказáв вам, щоб ви у мені спокі́й мáли (Біблія). Святи́й спокóю, дóбре з тобóю (Номис). Для розви́тку наýки найбі́льш потрі́бно тогó супокóю, яки́м дарéмно тýжить сучáсник (Єфр.). Вони́ мечéм та кулáччям, а ми ми́ром та лáгодою (Куліш). Затишни́й кутóк, пóвний злáгоди, ні́жности й спокóю (Ніков.). Спокі́й і мирнóта булú і в сéрці молоди́х людéй (Н.-Лев.)]. *Душевный* **мир** – душéвний спóкій. **Мир** *вам* – мир вам; нехáй бýде з вáми супокі́й *или* упокі́й (Біблія). *Идите с* **-ром** – ідіть з ми́ром, іді́ть щасли́ві. **Мир** *праху твоему, см.* **Прах 2**; 3) (*отсутствие войны*) мир, зами́р'я (-р'я), зами́рення (-ння). [Захóчемо правди́вий із ляхáми мáти мир (Франко).

Коро́ль трактува́в з ха́ном про дові́чне зами́р'я (Куліш)]. *Заключать, заключить* **мир** – замиря́ти(ся), замири́ти(ся), склада́ти, скла́сти мир; *см.* **Заключа́ть.** *Заключение* **-ра** – склада́ння ми́ру, замиря́ння, (*оконч.*) скла́дення ми́ру, замире́ння. [Після Зборо́вського замире́ння до яко́гось ча́су ста́ло ти́хо (Ор. Лев.)]. *Нарушение* **-ра** – пору́шення споко́ю, ро́змир (-ру). [Чи мир, чи ро́змир – є на все свій зви́чай (Крим.)].

II. Мир – 1) (*вселенная*) світ (-ту, *мн.* світи́, -тів), все́світ (-ту), всесві́ття (-ття), (*в поэт., торжеств. речи*) мир (-ру). [Ввесь пи́шний світ, ввесь рух життя́ оту́т у мені, в се́рці (Коцюб.). До́ки світ сві́том, не бу́де ба́ба ді́дом (Кониськ.). Ви світло сві́ту (Куліш). І до ме́не ці́лий все́світ усміха́всь (Олесь). Ой, ви́дить бог, ви́дить творе́ць, що мир погиба́є (Колядка)]. *От сотворения* **-ра** – від с(о)тво́ре[і]ння світу, від поча́тку сві́ту; відко́ли світ наста́в. [Відко́ли світ наста́в, не бува́ло ще тако́го (Брацл.)]. *Ещё до сотворения* **-ра** – ще з-передві́ку, ще як світ не наста́в, ще перед сотво́ренням сві́ту. *Системы* **-ра** – систе́ми сві́ту (все́світу). **Мир** *божий* – світ (мир) бо́жий. [І світ бо́жий, як вели́кдень, і лю́ди, як лю́ди (Шевч.)]; 2) (*светило*) світ. [Горя́ть світи́, біжа́ть світи́ музи́чною ріко́ю (Тичина)]; 3) (*земля*) світ, наш світ, зе́мний світ, (*ум.-ласк.*) світо́чок (-чка), сві́тонько (-ка, *ср. р.*). [Зійду́ я на гі́рочку та гля́ну я по світо́чку: сві́те мій я́сний, сві́те мій кра́сний, як на тобі тя́жко жи́ти (Пісня). Над на́шого козаче́нька і в сві́ті нема́ (Метл.)]. *Во всём* **-ре** – в усьо́му сві́ті (все́світі), по всьо́му (по ці́лому) сві́ті; на всьо́му сві́ті. *Нигде в* **-ре** – ніде́ в сві́ті. *По всему* **-ру** – по всьо́му (по ці́лому) сві́ті. *На весь* **мир** – на ввесь світ. *Дурак на весь* **мир** – усьогосві́тній, світови́й ду́рень, (*фамил.*) пері́стий ду́рень (-рня). *Горний* **мир** – ви́шній (надзе́мний) світ, (ви́шнє) не́бо. *Дольний* **мир** – до́лішній (зе́мний) світ, земля́. *Этот, здешний* **мир**, *тот, потусторонний, загробный* **мир** – цей (цьогобі́чний) світ, сьогосві́ття, той (потойбі́чний) світ, тогосві́ття (-ття). [Усе́ на цім сві́ті зника́є (Грінч.). Привели́ до не́ї одну́ ба́бу, що неда́вно обмира́ла і на тім сві́ті була́ (ЗОЮР. I)]. *Этого* **-ра**, *потустороннего* **-ра** – сьогосві́тній, тогосві́тній (несьогосві́тній, несві́тній). [Блука́ли якісь ті́ні несьогосві́тні (Н.-Лев.). Мара́ несві́тня озива́ється (М. Вовч.)]. *Он человек не от* **-ра** *сего* – він люди́на несьогосві́тня, (*возвыш.*) не від ми́ру сього́. *Сильные* **-ра** (*сего*) – мо́жні, вла́дні (-них), зве́рхники (-ків) (сві́ту сього́); воло́дарі сві́ту сього́. *Гражданин* **-ра** – громадяни́н все́світу, всесвітя́нин (-на, *им. мн.* -тя́ни, *р.* -тя́н), (*космополит*) всесві́тник. [Я всесвітя́нин ри́мський і бажа́в-би поба́чить Рим столи́цею всесві́ту (Л. Укр.)]; 4) (*перен.*: *круг явлений*) світ. *Два* **-ра** (*противоположных*) – два сві́ти. *Внешний, внутренний* **мир** – зо́вні́шній (око́лишній, зве́рхній), вну́трішній світ. *Идеальный, физический* **мир** – ідеа́льний, фізи́чний світ. *Новый, старый* (*древний*) **мир** – нови́й, стари́й світ. **Мир** *красоты* – світ краси́. **Мир** *психических явлений* – круг (ко́ло, світ) психі́чних я́вищ. *В* **-ре** *неведомого* – у сві́ті невідо́мого; 5) (*все люди*) світ, (*общество*) грома́да лю́дська, зага́л (-лу). [Світ прозва́в (ді́да Хо) стра́хом (Коцюб.). Хто так неда́вно пройма́в гучну́ сла́ву, світ того́ ху́тко забу́в (Л. Укр.)]. *Пустить по* **-ру,** *см.* **Пуска́ть 1**. *Ходить, пойти по* **-ру**, *в мир* – з торба́ми (з то́рбою), з до́вгою руко́ю ходи́ти, піти́, за про́ханим (за ласка́вим) хлі́бом, попідвіко́нню, по же́брах (на же́бри, в же́бри) ходи́ти, піти́, на про́шений хліб перейти́, (*пров.*) по миру́ ходи́ти, (*нищенствовать*) жебра́чити, же́брати, жебрува́ти, старцюва́ти. [Стара́ ма́ти пішла́ з то́рбою і з то́го сім'ю́ годува́ла (Крим.). «Чим заробля́?» – «По миру́ хо́дить» (Звин.)]. *С* **-ру** *по нитке, голому рубашка* – зе́рнятко до зе́рнятка – от і ці́ла мі́рка. *На весь* **мир** *мягко не постелешь* – всім не дого́диш; всім (на всіх) не наста́(р)чиш, на всіх не настара́єшся. *С* **-ром** *и беда не убыток* – як усі́м біда́, то то вже півбіди́. *На* **-ру** *и смерть красна* – за кумпа́нію і цига́ни ві́шаються (Приказка); 6) (*социальная группа*) світ. [Світ розбу́рканих люде́й (Єфр.)]. *Крещённый, христианский* **мир** – хреще́ний, християнський світ. *Преступный* **мир** – злочи́нний світ, злочи́нна грома́да; 7) (*крестьянская община*) грома́да, (*редко*) мир, (*пров., рус.*) о́бчество, (*стар.*) копа́, (*ум.*) грома́дка, грома́дочка, грома́донька. [Вже вся грома́да зібра́лася коло во́лости (Грінч.). Біля збо́рні зібра́вся ввесь мир (Коцюб.). Копа́ перемо́же й попа́ (Номис)]. **-ром** – грома́дою, ми́ром. [Похова́ли грома́дою (Шевч.). Ми́ром і бо́гу до́бре моли́тися (Номис)]. *Он выбран* **-ром** – його́ обра́ла грома́да; 8) (*мирская сходка*) сход (-ду), грома́да. [Як сход ска́же, так і бу́де (Брацлавщ.). Прийшо́в ба́тько з грома́ди таки́й серди́тий (Грінч.)]. *Класть, положить на* **-ру** – кла́сти, покла́сти (ви́рішити) на схо́ді; 9) (*светская, неотшельническая жизнь*) (грі́шний) світ, сві́тське (мирське́) життя́ (-ття́); мир. [Черне́ць Пахо́мій, у миру́ Петро́ Борзе́нко (Крим.)]. *Жить в* **-ру́** – жи́ти серед люде́й, прова́дити сві́тське (мирське́) життя́, жи́ти в світові́й (в зе́мній) марно́ті. *Оставить, покинуть* **мир** – а) (*светскую жизнь*) поки́нути світ, відійти́ від (грі́шного) сві́ту. [Покида́є світ і во́лю, щоб в пече́рі сме́рти ждать (Франко)]; б) (*умереть*) поки́нути світ, зійти́ з(о) сві́ту, переста́витися.

III. Мир, *бот., см.* **Кудря́вец 2.**
Мирабе́ль (*сорт слив*) – мірабе́ля.
Мира́ж – ма́рево, міра́ж (-жу), фа́та-морга́на; (*иллюзия*) ома́на. [Поба́чив ма́рево в пусти́ні (Д. Укр.). Що ща́стя? – Се-ж ілю́зія, се при́вид, тінь, ома́на (Франко)]. *Степной* **-раж** – степове́ ма́рево, (*пров.*) ада́мові ві́вці (*р.* -вих ове́ць) (Сл. Гр.).
Мира́жный – ма́ревний, міра́жовий.
Мира́кль – міра́кль (-ля), (*устар., в школьной драматургии*) чу́до.
Мирво́л – потура́ч (-ча), потура́йло.
Мирво́ление – потура́ння, попуска́ння кому́.
Мирво́лить – потура́ти, попуска́ти, по́пуск (*диал.* по́тур) дава́ти кому́; *срв. Давать* **побла́жку** (**Побла́жка 1**). [А коза́к до́бре дба́є, жі́нці не потура́є (Дума)].
Мирво́льник, -ница – потура́ч (-ча́), -ра́чка, потура́йло, -тура́льниця.
Мире́ние – мирі́ння, (*соглашение*) пого́джування, єдна́ння кого́, чого́ з ким, з чим.
Мирза́ – мірза́.
Мириагра́мм – міріягра́м (-ма).
Мириа́да, -а́дный – мірія́да, -я́дний *и* -я́довий. [З не́ба сі́рої безо́дні мірія́дами летя́ть ті мете́лики холо́дні (Франко)].
Мириаме́тр – мірія́ме́тр (-ра).
Миринги́т, *мед.* – мірингі́т (-ту), запа́лення бубонце́вої пере́тинки.
Мири́тель, -ница – мири́тель, -телька, примири́тель, -телька, прими́рник, -ниця, миротво́рець, -во́рниця, (*насм.*) мирови́к (-ка), -ви́чка.
Мири́тельный, *см.* **Примири́тельный.**
Мири́ть – мири́ти, (*соглашать*) годи́ти (годжу́, -диш), пого́джувати *и* погоджа́ти, зго́джувати *и* згоджа́ти, єдна́ти, ладна́ти кого́, що з ким, з чим, до зго́ди (до ми́ру) прие́днувати кого́ з ким. [Мири́ла чолові́ка з жі́нкою (М. Грінч.). Іди́-но погоди́ їх, – чого́ вони́ сва́ряться? (Полт.). Як його́ ладна́ти чо́рне з бі́лим? (Сл. Гр.)].
Мири́ться – мири́тися, (*состоять в мире*) мири́ти, (*вступать в соглашение*) годи́тися, пого́джуватися *и* погоджа́тися, зго́джуватися *и* згоджа́тися, ла́годитися, ладна́тися, ла́дитися, єдна́тися з ким, з чим, до зго́ди прихо́дити з ким; (*примиряться с чем*) мири́тися, примиря́тися, пого́джуватися з чим; (*заключать мир*) мири́тися, замиря́ти(ся) з ким. [А вже після бі́йки були́-б мири́лися (Крим.). Як посвари́лися, так і до́сі не хотя́ть годи́тися (Сл. Гр.). Згоджа́ються, як вода́ з соло́мою в ри́нці (Франко). Ла́годимося, нівро́ку, як кіт з соба́кою (Сл. Гр.). Він мо́вчки примиря́вся з цим фа́ктом (Крим.)]. *Не* **-рюсь** *я с этим решением* – не пого́джуюся (не мирю́ся) я з ціє́ю постано́вою (ухва́лою), (*с приговором*) з цим ви́роком.
Ми́рница – ми́рниця.
Ми́рно, *нрч.* – ми́рно, сумі́рно тихомі́рно, спокі́йно, супокі́йно, (з)ла́гідно, ти́хо. [Ра́ді бу́дуть ми́рно геть піти́ (Грінч.)]. *Жить* **-но** (*в согласии*) – жи́ти ми́рно, у (до́брій) зла́годі, у (до́брій) зго́ді, (з)ла́гідно. [Щоб мир був усю́ди, щоби́ ми́рно собі́ жи́ли і звірі і лю́ди (Рудан.). Він з старо́ю своє́ю в зла́годі сті́льки прожи́в (Грінч.). Ду́же зла́гідно тепе́р живу́ть (Грінч.)].
I. Ми́рный – 1) (*спокойный, миролюбивый*) ми́рний, сумі́рний, тихомі́рний, спокі́йний, супокі́йний, упокі́йний, ла́гідний, ти́хий. [Да́й-же, бо́же, щоб ва́ша спі́лка була́ ми́рна і жила́ в ладу́ та в ми́рі (Н.-Лев.). Поча́ток ново́го, сумі́рного розмежува́ння наро́дів (Н. Рада). Брати́! Чи всіх ми способі́в вже бра́лись тихомі́рних? (Грінч.). Іди́лія – це карти́нка з тихомі́рного, бли́зького до приро́ди життя́ (Єфр.). Упокі́йний (*прошедший без войны*) рік (Куліш). Не Литва́ та Украї́на ви́нні, що їх га́рну ла́гідну спі́лку розби́то (Грінч.)]. *В* **-ное** *время* – за ми́рних часі́в, за ми́рного ча́су, ми́рними часа́ми, під ми́рний час. **-ные** *жители* – ми́рна лю́дність (-ности). **-ный** *народ* – ми́рний наро́д (-ду). **-ный** *нрав* – ла́гідна (сумі́рна) вда́ча. **-ные** *отношения* – ми́рні стосу́нки (-ків), сумі́р (-ру), зго́да, зла́года. **-ное** *положение* – ми́рне стано́вище, -ний стан (-ну). *На* **-ном** *положении* – на ми́рному стано́вищі, (*зап.*) на ста́ні супоко́ю. **-ный** *сон* – ти́хий (ла́гідний) сон (*р.* сну). [Все ла́гідним сном спочива́ло (Вороний)]. **-ное** *царствование* – ми́рне царюва́ння; 2) (*мировой*) мирови́й. **-ный** *договор* – мирова́ уго́да (умо́ва). **-ная** *конференция* – мирова́ конфере́нція. **-ные** *переговоры* – мирові́ переспра́ви (-пра́в), перемо́ви (-мов), перегово́ри (-рів). *Вести* **-ные** *переговоры* – прова́дити мирові́ переспра́ви (перемо́ви про мир), трактува́ти, пактува́ти, перегово́рювати про мир з ким. **-ные** *условия* – мирові́ умо́ви. [Парла́мент ухвали́в мирові́ умо́ви (Н. Рада)].
II. Ми́рный (от **Ми́ро**) – ми́ровий, ми́ряний, ми́рний.
Ми́ро – ми́ро. [Марі́я-ж, взя́вши лі́тру ми́ра на́рдового, намасти́ла но́ги Ісу́са (Біблія)].

Помазывать **-ром,** *см.* **Миропома́зывать** *и* **Мирова́ть.** *Одним* **-ром** *мазаны* – одни́м ми́ром миро́вані (ма́зані).
Миробала́н – 1) (*сорт слив*) миробала́на; 2) (*дубильное вещество*) миробала́на (-ни).
Миробала́новый – миробала́новий. **-вое** *дерево*, *бот.* Terminalia – миробала́нове де́рево, миробала́нник.
Миробы́тие[ё] – 1) світотво́ре[і]ння, (с)тво́ре[і]ння сві́ту; 2) світобуття́ (-ття́), буття́ (існува́ння)сві́ту.
Миробы́тный – 1) світотво́рн[ч]ий; 2) світобу́тній.
Мирова́ние – мирува́ння, (*зап.*) миро́вання. [Ходи́ла до миро́вання (Брацлавщ.)].
Мирова́р – мирова́р (-ра), мирова́рник.
Мироваре́ние – мироварі́ння, мирова́рство, мирова́рництво.
Мирова́рный – мирова́рний.
Мирова́ть, -ся – мирува́ти, -ся. **Миро́ванный** – миро́ваний.
Мирова́я, *сщ.* – 1) (*сделка*) мирова́ (-во́ї), мирна́, помирна́ (-но́ї), мирова́ зго́да (уго́да), з'єдна́ння (-ння). [Вони́ погоди́лися на мирову́ (М. Грінч.). Ось я вам напишу́ помирну́ (Номис)]. *Делать* **-ву́ю** – роби́ти мирову́, замиря́тися. *Идти на* **-ву́ю** – іти́ на мирову́ (на мир, на зами́рення), замиря́тися; 2) (*выпивка*) зми́рщина *и* -щини (*мн.*), єдна́нщи́на (Н.-Лев.). [Б'ю́ться, б'ю́ться, а тоді́ зми́рщину п'ють (Сумщ.)].
Мирови́ха – мирови́ха, мирово́го жі́нка.
Мировоззре́ние – світо́гляд (-ду). [В приказка́х – головна́, основна́ ни́тка наро́днього світо́гляду (Кониськ.). Він був у таки́х літа́х, коли́ люди́на почина́є виробля́ти собі́ світо́гляд (Крим.)].
I. Мирово́й, *сщ.* – мирови́й (-во́го), (*судья*) мирови́й суддя́ (-дді́), (*посредник*) мирови́й посере́дник, (*фамил.*) мирови́к (-ка). [У мирово́го (*судьи*) ку́пча не ма́є нія́кої си́ли? (Мирний)].
II. Мирово́й, *прлг.* (*от* **I. Мир**) – мирови́й. **-ва́я** *запись* – мирови́й за́пис (-су), мирова́ (-во́ї), лист про мирову́. **-вое** *прошение* – мирове́ проха́ння, мирова́. **-ва́я** *сделка, см.* **Мирова́я.** *Заключить* **-ву́ю** *сделку* – скла́сти, зроби́ти, підписа́ти мирову́ (-ву́ уго́ду). **-во́е** *соглашение* – мирова́ (полюбо́вна, любо́вна) зго́да. **-во́й** *посредник, судья, см.* **I. Мирово́й.**
III. Мирово́й, *прлг.* (*всемирный*) – світови́й, всесві́тній, всьогосві́тній, цілосві́тній. [Бу́ти вели́ким, світови́м тала́нтом (Крим.). Письме́нство націона́льне і світове́ (Ніков.). Всесві́тні просто́ри (Франко). Го́ре всесві́тнє (Вороний). Всьогосві́тній ро́зум (Куліш)]. **-вая** *история* – всесві́тня істо́рія. **-вая** *скорбь* – світова́ скорбо́та, світова́ ту́га. **-во́е** *событие* – світова́ поді́я, поді́я всесві́тньої ваги́.
Мировосприя́тие – світосприйма́ння (-ння).
Мировщи́к, -щи́ца, *см.* **Мири́тель, -ница.**
Мировщи́на, *см.* **Мирова́я 2.**
Мирода́вец, -да́вица *и* **Мирода́тель, -да́тельница** – мирода́вець (-вця), -да́в(н)иця.
Мирода́тный – мирода́тний, мирода́вчий.
Миродёр – дери́люд (-да), глита́й (-тая́); (*мародёр*) мароде́р (-ра).
Мироденжа́вец, *см.* **Миродéржец.**
Мироденжа́вие, -жавный – світодержа́вство, -жа́вний.
Миродéржец – світоде́ржець (-жця), світоде́ржавець (-вця). [Він – світоде́ржець, йому́ напогото́ві ці́ле ві́йсько (Крим.)].
Мирое́д – 1) глита́й (-тая́), жми́крут, дери́люд, доюн (-на́), жирої́д, паву́к (-ка), (*пров.*) глитай-ду́б, задаві́йко, товстоши́й (-ши́я), пузі́й (-зія́); (*кулак*) курку́ль (-ля́); *соб.* глитайня́, куркульня́ (-ні́); *срв.* **Кула́к 5** *и* **Кулачьё**. [Гро́ші дали́ йому́ спромо́жність, не боя́вшися глитаї́в, за грома́дську спра́ву обста́ти (Грінч.). В йо́го всі лю́ди то нече́сні, то ле́дарі, то жми́крути (Н.-Лев.). Ба́чу, які́ вони́ дери́люди, – за ї́ми ніде́ пра́вди не зна́йдеш (Грінч.). Глитаї́-жирої́ди: шинкарі́, лихварі́ (Азб. Ком.)]; 2) *см.* **Мирско́й (2)** *захребетник.*
Мирое́дный *и* **-е́дский** – глита́йський, жми́крутський, дери́людський; (*кулацкий*) курку́льський, куркулі́вський, куркуля́чий.
Мирое́дство – 1) (*соб.: мироеды*) глита́йство, глитайня́; (*кулаки*) курку́льство, куркульня́ (-ні́), куркуля́ччя (-ччя); 2) (*в отвлеч. знач.*) глита́йство, жми́крутство, жми́крутня (-ні); курку́льство; *срв.* **Кула́чество 1** *и* **2 а.**
Мирозда́ние – 1) (*сотворение мира*) світотво́ре[і]ння, світобудува́ння, с(о)тво́ре[і]ння сві́ту; 2) (*космос*) світобудо́ва, ко́смос (-су), (*мироустроение*) світо́лад (-ду); (мир) світ, все́світ (-ту). [Теорі́я світобудо́ви (Грінч.). Ти ки́нув се́рце на же́ртовник світобудо́ви (Вороний). Це супере́чило-б зако́нам світо́ладу (Ким.)]

Мирозда́нный – 1) світотво́рн[ч]ий, світобудівни́чий; 2) світобудо́вний, космі́чний.
Мирозижди́тель – творе́ць (*р.* творця́) сві́ту, створи́тель (-ля) сві́ту, світоспору́дник, світополо́жник.
Мироистреби́тель – світогу́б (-ба), світогу́бець (-бця).
Миро́к – мале́нький світ (-ту), (*реже*) світо́к (-тка́).
Миролю́б, *см.* **I. Миролю́бец.**
I. Миролю́бец, -лю́бица – миролю́б (-ба), -лю́бка, миролю́бець (-бця), миролю́бник, -лю́бниця. [Ро́ку 1919 всі імперіялі́сти несподі́вано ста́ли гаря́чими миролю́бцями (Азб. Ком.)].
II. Миролю́бец – світолю́б (-ба), світолю́бець, марнотолю́бець (-бця), марно́тник.
Миролюби́во, *нрч.* – миролю́бно, тихоми́рно, ла́гідно, зла́гідна. [Ті були́ не від то́го, щоб скінчи́ти спра́ву миролю́бно (Ор. Лев.)].
Миролюби́вость – миролю́бність, тихоми́рність, ла́годливість, ла́гі́дність, (*уступчивость*) зго́дли́вість (-ости). [Чи з лози́ною прийти́ мені́ до вас, чи з любо́в'ю і ду́хом ла́гідности? (Біблія)].
Миролюби́вый – миролю́бний, тихоми́рний, ла́годливий, ла́гі́дний, (*уступчивый*) зго́дли́вий. [Листи́ пройма́є миролю́бний дух (Доман.)].
Миролю́бие – миролю́бство, миролю́бність (-ности); *см.* **Миролюби́вость.**
Миролю́бно, -ность, -ный, *см.* **Миролюби́во, -вость, -вый.**
Миро́н, *зоол.* Barbus barbus L. – маре́на звича́йна, мари́на, уса́ч (-ча́).
Миронаруши́тель, -тельница – миропору́шник, -ниця.
Миронаруши́тельный – миропору́шний.
Миро́нник, *бот.* Veronica Chamaedrys L. – безве́ршки (-ків).
Мироно́сец – мироно́сець (-но́сця).
I. Мироно́сица (*от* **I. Мир**) – мироно́сиця.
II. Мироно́сица (*от* **Ми́ро**) – мироно́с(н)иця. [«Мироно́сницями» мо́жуть у нас бу́ти ті жінки́, котрі́ вже діте́й не ро́дять (Звин.)]. *Неделя жён* **-сиц**, *церк.* – мироно́сна неді́ля.
I. Мироно́сный (*от* **I. Мир**) – мироно́сний.
II. Мироно́сный (*от* **II. Мир**) – світоно́сний.
III. Мироно́сный (*от* **Миро**) – мироно́сний.
Мироосвяще́ние – миросвяті́ння (-ння).
Мироописа́ние – світо́пис (-су), світоопи́сування, космогра́фія.
Мироощуще́ние – світовідчува́ння. [Філосо́фія його́ світо́гляду й світовідчува́ння (Єфр.)].
Мирописа́ние, *см.* **Мироописа́ние.**
Мирописа́тель – світоопи́сувач, космо́граф.
Миропозна́ние – світозна́ння, світопізна́ння (-ння). [Філософі́чне світозна́ння (Єфр.)].
Миропома́зание – 1) (*действие*) миропома́зування, пома́зування ми́ром; (*мирование*) мирува́ння; 2) (*таинство*; *помазание на царство*) миропома́зання.
Миропома́занник, -ница – миропома́занник, -ниця, миропома́занець (-нця), -занка.
Миропома́заннический – миропома́занницький.
Миропома́зать *и* **-ма́зывать** – миропома́зувати, пома́зувати, пома́щувати ми́ром кого́; (*мировать*) мирува́ти кого́. **Миропома́занный** – миропома́заний, пома́заний, пома́щений ми́ром. **-ный** *на царство* – (миро)пома́заний на ца́рство. **-ться** – миропома́зуватися, бу́ти миропома́зуваним, миропома́заним, пома́зуватися, бу́ти пома́заним ми́ром; (*мироваться*) мирува́тися.
Миропонима́ние – світорозумі́ння, світозна́ння. [Витво́рювання ново́ї ідеоло́гії, ново́го світорозумі́ння (Азб. Ком.)].
Миоправи́тель – світоправи́тель (-ля), світоде́ржець (-жця), світоору́дар (-ря).
Миросозерца́ние – 1) (*действие*) світоспогляда́ння; 2) *см.* **Мировоззре́ние.**
Миросозерца́тельный – світоспогляда́льний.
Миросозида́ние, -да́тель, *см.* **Мирозда́ние 1, Мирозижди́тель.**
Миросотворе́ние, *см.* **Мирозда́ние 1.**
I. Миротворе́ние (*от* **I. Мир**) – миротво́ре[і]ння, миротво́рство.
II. Миротворе́ние, *см.* **Мирозда́ние 1.**
Миротво́рец – миротво́рець (-тво́рця), миротво́рник. [Блаже́нні миротво́рці (Біблія)].
Миротвори́тельный, *см.* **Миротво́рный.**
Миротво́рить – миротво́рити, миротво́рствувати.
Миротво́рить *кого, см.* **Мири́ть** *и* **Умиротворя́ть.**
Миротво́рица – миротво́рниця. [Світи́ло миротво́рниці-нау́ки (Куліш)].
Миротво́рничать, *см.* **Миротво́рить.**

Миротво́рный – миротво́рн[ч]ий.
Миротво́рство – миротво́рство.
Миротво́рствовать, *см.* **Миротво́рить.**
Миротво́рческий – миротво́рницький.
Мироточи́вый – мироточи́вий.
Мироустро́йство – світо́лад (-ду); *срв.* **Мирозда́ние.**
Ми́рра – (*и растение и его душистая смола*) ми́рра, (*только смола*) сми́рна. [Хра́ми, капли́ці і іко́ни, і ставники́, і ми́рри дим (Шевч.)].
Ми́рровый – ми́рровий, сми́рновий.
Мирско́й – 1) світови́й, мирськи́й; (*светский*) сві́тський. [Не прихиля́лося його́ се́рце до світово́го, лю́дського (Грінч.). Змі́кся світово́ї порожне́чі (Крим.)]. **-ка́я** *жизнь* – мирське́ життя́. **-ка́я** *суета* – світова́ (зе́мна) марно́та (ма́рність (-ности)). **-ко́й** *человек, см.* **Миряни́н 1**; 2) (*общинный*) грома́дський, (*редко*) миря́нський, (*стар.*) копови́й, ко́пний. [Грома́дська земля́, грома́дська спра́ва (Сл. Гр.). Всі миря́нські зна́єш ли́ха (Котл.). Копови́й суд (Куліш)]. **-кой** *голова* – голова́, ста́роста. **-ко́й** *захребетник* – грома́дський дармої́д. **-кая** *изба* – збо́рня, розпра́ва. **-кое** *общество* – грома́да; *см.* **II. Мир 7**. **-ка́я** *сходка* – сход (-ду), грома́да; *см.* **II. Мир 8.**
Мирт, Ми́рта, *бот.* Myrtus communis L. – мирт (-та), (*реже*) ми́рта (-ти). [Шелестя́ть висо́кі па́льми, ми́рти (Крим.)]. *Индийский, пряный* **мирт** (Pimenta officinalis Lindl.) – пімє́нта (-ти).
Миртови́дный – миртува́тий.
Ми́ртовый – ми́ртовий. [Як та роси́на ра́ння на ми́ртовім листку́ (Куліш)]. **-вые**, *бот.* Myrtaceae – миртува́ті (-тих).
Миртообра́зный – миртува́тий.
Мирщи́на – 1) (*мирское имущество*) грома́дське добро́ (майно́); (*повинности*) грома́дський відбу́ток (-тку); (*дела*) грома́дські спра́ви (*р.* справ); 2) (*помочь*) толока́ (-ки́); 3) *см.* **II. Мир 8.**
Мирщи́ться – ми́рщитися, змі́рщуватися, обмиря́нюватися; жи́ти в світові́й марно́ті.
Ми́рывать, *см.* **Мере́ть.**
Миряни́н, -ря́нка – 1) (*житель этого мира; светский*) миряни́н (-на; *мн.* -ря́ни, -ря́н), миря́нка. [(Три лі́рники) йшли в Су́ботів про Богда́на миря́нам співа́ти (Шевч.). Ка́жуть було́: мона́хи жи́тимуть, а́ки миря́ни (Свидниц.)]; 2) (*член крест. общины*) громадя́нин (-на; *мн.* -дя́ни, -дя́н), громадя́нка. [Коли́-б усю оту́ зе́млю та поділи́ти між на́шими громадя́нами! (Васильч.)].
Ми́са, ми́ска – ми́са, ми́ска, (*пренебр.*) мисчи́на, (*в детск. яз.*) ми́ся (-сі), (*неглубокая*) полу́мисок (-ска), (*с вогнутыми краями*) конді́йка, (*большая с двумя ушками*) яндо[и]ла́, (*суповая*) ва́за. [З поли́ці ми́си, миски́ й мисочки́ викраша́ються (М. Вовч.). Наси́пала галушо́к в ми́ску (Коцюб.). Набра́ла мисчи́ну пшона́ (Проскурівщ.). Ї́дя́ть вони́ калачі́ з одного́ полу́миска (Пісня). Насипа́є кулішу́ в здоро́ву ми́ску яндолу́ (Н.-Лев.)]. *Изготовление* **-сок** (*мискоделие*) – мискоро́бство.
Ми́сный, *см.* **Ми́сочный.**
Ми́сочка – ми́сочка, мисчи́н(к)а, мисча́ (-сча́ти), (*зап.*) мися́ (-ся́ти) (Жел.), (*неглубокая*) полу́мисочок (-чка).
Ми́сочник, -ница – мискоро́б (-ба), -ро́бка.
Ми́сочный – миско́ви́й.
Миспи́кель, *мин.* – міспі́кель (-ля *и* -лю).
Мисс – міс (*несклон.*).
Миссионе́р, -не́рка – місіоне́р, -не́рка (*гал.*) місіона́р (-ра), -на́рка.
Миссионе́рский – місіоне́рський, (*гал.*) місіона́рський.
Ми́ссис – мі́сіс (*несклон.*).
Ми́ссия – 1) (*посольство*) мі́сія, (*важнее*) посо́льство. [Аташе́ при дипломати́чній мі́сії (Крим.)]; 2) (*для обращения иноверцев*) мі́сія; 3) (*поручение, задание*) мі́сія, завда́ння, дору́чення (-ння), посо́льство. [Ви́конавши свою́ мі́сію, він усува́всь на́бік (Крим.)]. *Возложить* **-сию** *на кого* – покла́сти мі́сію (дору́чення) на ко́го, припоручи́ти кому́ що.
Ми́стер – мі́стер (-т(е)ра).
Мисте́рия – місте́рія.
Ми́стик – мі́стик (-ка).
Ми́стика – мі́стика.
Мистифика́тор, -торка – містифіка́тор (-ра), -ка́торка, дури́світ (-та), -світка.
Мистифика́ция – 1) (*действие*) містифікува́ння, підду́рювання, о(б)ду́рювання, *оконч.*

змістифікува́ння, піддý́рення, о(б)дý́рення; 2) (*шуточный обман*) містифіка́ція.
Мистифика́торский – містифіка́торський, дури́світський.
Мистифика́торство – містифіка́торство, дури́світство.
Мистифици́рование – містифікува́ння, піддý́рювання, о(б)дý́рювання (-ння).
Мистифици́ровать – містифікува́ти, despite дури́ти, піддý́рювати, о(б)дý́рювати кого́.
Мистици́зм – містици́зм (-му).
Мисти́чески, *нрч.* – місти́чно.
Мисти́ческий *и* **-ти́чный** – місти́чний. [Слова́ місти́чні про ті́ло й кров (Л. Укр.)].
Мистра́ль (*ветер*) – містра́ль (-лю).
Ми́стре[и]с – мі́сіс (*несклон.*).
Мисю́рка, *стар.* (*шлем*) – мисю́рка.
Ми́тель, *типогр.* – мі́тель (-лю), середня́к (-кý).
Мите́нка – міте́нка, рукави́чка.
Ми́тинг – мі́тинг (-гу), (*гал.*) ві́че. [До ора́торських тво́рів нале́жать промо́ви на ві́чах (мі́тингах) (Єфр.)].
Митингова́ние – мітингува́ння (-ння).
Митингова́ть – мітингува́ти.
Ми́тинговый – мітинго́вий.
Митка́левый – міткале́вий, перкале́вий.
Митка́ль – мітка́ль, перка́ль (-лю).
Митка́льный, *см.* **Митка́левый.**
Митка́льщик, -щица – мітка́льник, -ниця.
Ми́тра – ми́тра.
Митралье́за – мітральє́за, скорострі́льна гарма́та.
Митрови́дный – митрува́тий, поді́бний до ми́три.
Ми́тровый – ми́тровий.
Митрообра́зный, *см.* **Митрови́дный.**
Митрополи́т – митрополи́т (-та). *Быть* **-том** – бý́ти митрополи́том (за митрополи́та), митрополитува́ти.
Митрополи́тский – митрополи́тський, митрополи́чий, митрополита́нський. [Митрополи́чий дім (Київ). Митрополита́нські буди́нки (Київ)].
Митрополи́тство – 1) (*сан*) митрополи́тство; 2) (*пребывание в этом сане*) митрополитува́ння (-ння); 3) (*округ*) митропо́лія.
Митрополи́чий, *см.* **Митрополи́тский.**
Митропо́лия – митропо́лія.
Миф – 1) міт (-ту). [Міт про рай (Л. Укр.)]; 2) (*перен.*: *сказка, вымысел*) ка́зка, ба́йка, ви́гадка, небили́ця.
Мифи́ческий – 1) міти́чний. [Міти́чно-леґенда́рна епопе́я (Крим.)]; 2) (*перен.*) міти́чний, байко́вий, бає́чний, ви́гаданий, ви́мислений.
Мифо́ло́г – міто́лог (-га), (*мифовед*) мітозна́вець (-вця).
Мифологи́ческий *и* **-ги́чный** – мітологі́чний.
Мифоло́гия – мітоло́гія; (*мифоведение*) мітозна́вство. [Гре́цька мітоло́гія (Грінч.)].
Миха́йло *Потапович Топтыгин, см.* **Медве́дь 1.**
Мице́лий, *бот.* micelium – міце́лій (-лію), грибни́ця, гри́бша. [Сі́тка цих ниточо́к зве́ться міце́лієм або́ гри́бшею (Троян.)].
Ми́чман, -манский – мі́чман (-на), -манський. *Быть, служить* **-ном** – бý́ти мі́чманом (за мі́чмана), мічманува́ти.
Ми́чманство – 1) (*чин*) мі́чманство; 2) (*пребывание в этом чине*) мічманува́ння (-ння).
Мише́нный – 1) метови́й; 2) прозоро́вий, діо́птровий, метови́й. *Срв.* **Мише́нь.**
Мише́нь – 1) (*щит для стрельбы в цель и перен.*) мета́, ціль (-ли); 2) (*в угломерном снаряде, в пушке*) прозі́р (-зо́ру) діо́птра (-ри), (*реже*) діо́птр (-тра), мета́.
Ми́шка – 1) (*медведь*) ведме́дько, ведме́дик (-ка); *срв.* **Медве́дь 1**; 2) (*детская игрушка*) ведме́дик (-ка).
Мишура́ (*в прям. и перен. знач.*) – сухозлі́тка, сухозло́тиця, сухозло́тник (-ку), позлі́тка, призоло́та, шуми́ха. [Корова́й золо́тять сухозло́тицею (Чернігівщ.). Фра́нсова рука́, обдира́ючи блискý́чі ша́ти, сухозло́тник і фіні́фть із зви́чних на́ших і́долів, пока́зує нам на на́ше се́рце (Ніков.). Зде́рти ту позлі́тку, що не́ю воні́ свої́ не зовсі́м чи́сті вчи́нки приоздобля́ли (Єфр.). Корова́ї бга́ли і шуми́ху зве́рху наклада́ли (Макар.)].
Мишý́рность – пустобли́ск, пустобля́ск (-ку); сухозлі́[о́]тність) (*обманчивость*) облý́дність, обма́нність (-ности).

Мишу́рный – сухозлі́[о́]тний, сухозло́тий, шуми́ховий; (*обманчивый*) облу́дний, обма́нний. [Сухозло́тний по́яс (Любечч.)].
Младе́нец – дити́на (*мн.* ді́ти, -те́й), дитя́ (-тя́ти), немовля́ (-ля́ти), немовля́тко; (*возвыш.*) младе́нець (-нця) (Шевч.). [Мале́ дитя́ зроди́ла (Гнід.). Спи, моє́ немовля́тко! (Л. Укр.)]. *Грудной* **-нец** – колиско́ва (запа́зушна, цяцькова́) дити́на, немовля́, немовля́тко, пригрудча́ (-ча́ти). *Избиение* **-цев,** *см.* **Избие́ние.**
Младе́нство, -де́нствовать, *см.* **Младе́нчество, -чествовать.**
Младе́нцев – дити́нин (-на, -не), немовля́чий (-ча, -ме).
Младе́нческая, *сщ.* – роди́мець (-мця), перехі́д, мимохі́д (-хо́ду); *срв.* **Роди́мчик.**
Младе́нческий – дитя́чий, дити́нячий, немовля́чий, (*возвыш.*) младе́нчий. [Младе́нчі сльо́зи (Шевч.)]. **-кое** *место, см.* **Ме́сто 6**. *В* **-кие** *годы, в* **-ких** *летах, см. В* **младе́нчестве.** *С* **-ких** *лет, см. С* **младе́нчества** (*под* **Младе́нчество**). **-кая** *трава*, *бот.* – а) (Phlomis tuberosa L.) залізня́к (бульби́стий), медівни́к (-ку́); б) (Polygonum dumetorum L.) гірча́к (-ку́) (зарісничко́вий), бері́зка.
Младе́нческое, *сщ., см.* **Младе́нческая.**
Младе́нчество – дити́нство, немовля́чий вік (-ку), дитя́чі літа́. *В* **-стве** – в дити́нстві, за дити́нства, за дитя́чих літ, за немовля́чого ві́ку. *С* **-ства** – з дити́нства, зма́лку, зма́лечку, зма́льства, змале́нства, з пу́п'янку, з пу́п'яночку. [Звик говори́ти (украї́нською мо́вою) з дити́нства (Крим.). З пу́п'яночку сирота́ поневіря́вся в на́ймах (Крим.)]. *Впадать, впасть в* **-ство** – вкида́тися, вки́нутися, впада́ти, впа́сти в немовля́чий вік, в дити́нство, дити́ніти, здити́ніти.
Младе́нчествовать – дити́нствувати, перебува́ти в дитя́чих літа́х.
Младе́нчица, *бот.* Ophrys L. – бровни́к (-ку́).
Младёшенек – молоде́сенький, молоді́сінький.
Младограммáтик, -ти́ческий – молодогра́матик, -ти́чний.
Младо́й, Мла́дость, *см.* **Молодо́й, Мо́лодость.**
Младоту́рок – молодоту́рок (-рка).
Младоче́х – молодоче́х (-ха).
Мла́дший – 1) (*летами*) моло́дший, ме́нший, *ум.* ме́ншенький, ме́ншечкий. [Моло́дші се́стри спа́ли з ста́ршою (Кониськ.). Ме́нша сестра́ літ не дійшла́ (Пісня). Та са́мий-же ме́ншенький, та таки́й-же розу́мний сино́чок мій (Тесл.)]. *Плиний* **-ший** – Плі́ній Моло́дший. *Самый* **-ший** – наймоло́дший, найме́нший; 2) (*положением, чином*) ме́нший, (*реже*) моло́дший, (*низший*) ни́жчий, (*не слишком*) підста́рший. [Самі́, мовля́в, і ста́рші й ме́нші (Номис). Майстри́ бува́ють ста́рші, підста́рші і ме́нші (Київ)]. **-ший** *помощник капитана* – ме́нший помічни́к капіта́на. **-ший** *командный состав* – ни́жчий (моло́дший) кома́ндний склад (-ду). **-шие** *классы школы* – ни́жчі кла́си шко́ли.
Млат, *см.* **Мо́лот.**
Мле́ко, *см.* **Молоко́.**
Млекови́дный – молокува́тий, поді́бний до молока́.
Млеко́го́нный – молокогі́нний.
Млеконо́сный – молоконо́сний.
Млекообра́зный, *см.* **Млекови́дный.**
Млекопита́ющий – молокожи́вний.
Млекопита́ющее(ся), *зоол.* mammalium – ссаве́ць (-вця́), ссач (-ча́). **-щие(ся)** – ссавці́ (-ці́в). [Ди́хає кит, як і всі ссавці́, леге́нями (Троян.). Ссавці́ або ссачі́ ма́ють скеле́т вну́тренний (Верхрат.)].
Млекопрово́д, *анат.* ductus thoracicus – молокопрово́дець (-ві́дця), моло́чний про́від (-воду).
Млекопрово́дный – молокопровідни́й.
Млекоссе́д, *бот.* Galium verum L. – медівни́к (-ку́), гуся́тник (-ку).
Мле́ние – млі́ння, у[о]мліва́ння (-ння).
Млеть – млі́ти, у[о]млі́ва́ти. [Се́рце млі́є (Шевч.). А в козака́ се́рце умліва́є (Пісня). З го́лоду вмліва́є (Рудан.). А кали́на соромли́ва і тремти́ть і омліва́є (Грінч.)]. **Млеть** *от восторга над чем* – умліва́ти над чим. [Умліва́ли над своє́ю ново́ю хати́ною (Гр. Григор.)]. **Млеть** *от тоски* – млі́ти душе́ю. [Сиди́ть у тюрмі́, млі́є душе́ю (Тесл.)].
Мле́чник, *бот.* – 1) (Glaux maritima L.) моло́чна трава́; 2) (Hippophaë rhamnoides L.) верботе́рен (-рну); 3) (Polygala vulgaris L.) китятки́ (-ків) (звича́йні), воро́няче очко́.
Мле́чный – моло́чний. **Мле́чный** *путь* (*астром.*) моло́чна доро́га, (*в обиходе*) чума́цький шлях (-ху), чума́цька (небе́сна, зо́ряна, бо́жа, Єрусали́мська) доро́га. [Прозва́в украї́нський наро́д моло́чну доро́гу чума́цьким шля́хом (Герин.). Засина́ю, а надо мно́ю розі́скрюється

зо́ряна доро́га (М. Вовч.). Єрусали́мська доро́га на не́бі, – бо не́ю мо́жна втра́пити до Єрусали́му (Звин.)].

Мне – 1) (*дат. пад. от мест.* **Я**) мені́. [Ду́ми мої́, ду́ми мої́, де-ж мені́ вас ді́ти? (Шевч.)]. *Ко* **мне** – до ме́не; 2) (*предл. пад. от мест.* **Я**) (в, на, по, при) мені́. *По* **мне** – а) (*по моему внешн. виду*) по мені́; б) (*мне под силу*) по мені́, мені́ до снаги́, на ме́не; в) (*что касается меня*) як на ме́не, що-до ме́не, про ме́не; г) (*плакать, скучать и т. п.*) за мно́ю, (*иногда*) по мені́. [Хіба́ хма́ронька запла́че доще́м по мені́ (Пісня)]. *Не по* **мне** – а) (*не под силу*) не по мені́, мені́ не до снаги́, не на ме́не; б) (не по вку́су) мені́ не до смаку́, не до вподо́би, не до душі́, не до се́рця, не до (по) ми́слі. [Хоч в черво́нім нами́сті, вона́ мені́ не по ми́слі (Пісня)].

Мне́вий, Мнёвый – мине́вий.

Мнемо́ника, -ни́ческий – мнемо́ніка, -ні́чний.

Мне́ние – ду́мка, га́дка про що, (*взгляд*) по́гляд на що, (*суждение*) суд, при́суд (-ду), (*редко, полон.*) здання́ (-ння́) про що, ро́змисел (-слу) у чо́му. [Не мо́жна було́ ви́вести, яко́ї він ду́мки про грома́ду (Кониськ.). Свої́х вла́сних гадо́к не встиг ще ви́робити (Крим.). Мені́ не впе́рше дово́диться чу́ти такі́ по́гляди на Шевче́нкову «Катери́ну» (Грінч.). Во́рог переполови́нених (*половинчатых*) по́глядів (Єфр.). Вирі́ка́ти свій суд про філологі́чні спра́ви (Крим.). А моє́ таке́ здання́: час уже́ лю́дям переста́ти воюва́ти (Бердич.). Ма́ти вла́сний ро́змисел у військо́вих спра́вах (Л. Укр.)]. **-ние** *относительно чего* – ду́мка що-до чо́го. *Я того* **-ния**, *что* – я тіє́ї (то́ї, тако́ї) ду́мки, що; моя́ така́ ду́мка, що; на мою́ ду́мку; я так гада́ю; як на ме́не, то. *По* **-нию** *кого* – на ду́мку, на га́дку чию́, кого́, на чий по́гляд (суд), з чийо́го по́гляду, як гада́є хто. [На ку́мову ду́мку, син му́сить хазяйнува́ти (Грінч.). На їх по́гляд, се ду́рість і гріх (Франко). На мій суд, ва́шу висо́кість не зустріча́ють тут з тако́ю церемо́нією, до яко́ї ви зви́кли (Куліш). З його́ по́гляду, не заподі́яв того́, в чо́му його́ винува́тять (Кониськ.)]. *По моему* **-нию** – на мою́ ду́мку, на мій по́гляд. *По его* **-нию** – на його́ ду́мку (по́гляд), (*иногда*) по його́. [По його́, так уже́-б пора́ і додо́му (Квітка)]. *Вопреки чьему* **-нию** – всу́переч ду́мці кого́, чиї́й, про́ти ду́мки кого́, чиє́ї, про́ти кого́. [Не бу́вши спеціялі́стом, ля́пати дурни́ці про́ти те́хніка, плеска́ти нісені́тниці про́ти хе́міка (Крим.)]. *Общее* **-ние** – зага́льна ду́мка (га́дка), зага́льний по́гляд (суд). *Общественное* **-ние** – грома́дська ду́мка, грома́дський по́гляд, (*зап.*) опі́нія. [Нево́ля грома́дського по́гляду (Куліш)]. *Особое* **-ние** – окре́ма ду́мка, -мий по́гляд. *Предвзятое* **-ние,** *см.* **Предвзя́тый.** *Быть о себе высокого* **-ния,** *см.* **Мнить** *о себе. Высказывать, высказать свое* **-ние** – висло́влювати, ви́словити свою́ ду́мку, свій по́гляд (суд, при́суд), подава́ти, пода́ти свою́ ду́мку про що, виявля́ти, ви́явити свій по́гляд на що, дава́ти свій суд над чим. [Переказа́вши зміст, ось яки́й при́суд ви́словила вона́ про твір (Грінч.). Ви́явила свій по́гляд на старосві́тські зако́ни (Єфр.). (Оповіда́є,) не оці́нюючи поді́й, не даючи́ свого́ су́ду над ни́ми (Єфр.)]. *Иметь о ком хорошее* **-ние** – бу́ти про ко́го до́брої ду́мки, ма́ти про ко́го до́бру ду́мку. *Оставаться, остаться при своём* **-нии** – лиша́тися, лиши́тися, зостава́тися, зоста́тися при свої́й ду́мці, з вла́сною ду́мкою, при своє́му по́гляді; (*при особом* **-нии**) лиша́тися, лиши́тися, зостава́тися, зоста́тися при окре́мій ду́мці, при окре́мому по́гляді, не приста́ти на чию́ ду́мку; *см.* **Остава́ться.** *Придерживаться* **-ния** – доде́ржуватися ду́мки. *Присоединяться, присоединиться к чьему* **-нию** – пристава́ти, приста́ти на чию́ ду́мку, прилуча́тися, прилучи́тися до чиє́ї ду́мки. *Разделять чьё* **-ние** – поділя́ти чию́ ду́мку, га́дку, чий по́гляд. *Соглашаться, с чьим* **-нием** – пого́джуватися з чиє́ю ду́мкою, пристава́ти на чию́ ду́мку. *Укрепиться во* **-нии** – зміцні́ти на ду́мці.

Мни́мо, *нрч.* – на́чеб-то, ні́би(-то), мо́в-би, бу́цім, уя́вно.

Мни́мость – неправди́вість, неспра́вжність, нещи́рість; уя́вність; га́даність; на[у]ду́маність; уда́ваність, уда́ність; фікти́вність (-ости); *срв.* **Мнимый.**

Мнимоуме́рший – завме́рлий, обме́рлий, (*сущ. м. р.*) завме́рлець (-рця), (*ирон.*) шмато́к мерця́.

Мни́мый – на́чеб-то (яки́йсь), ні́би(-то) (яки́йсь), (*архаич.*) мни́маний, (*ненастоящий*) неправди́вий, неспра́вжній, нещи́рий, псе́вдо-, (*воображаемый*) уя́вний, (*предполагаемый*) га́даний, (*придуманный*) на[у]ду́маний, прими́слений, (*притворный*) уда́ваний, уда́ний, (*фиктивный*) фікти́вний; *срв.* **Ло́жный.** [Мни́маний духо́вний чи́н (Ів. Вишенський). Цей на зага́льну га́дку символі́ст, цей га́даний основополо́жник украї́нського символі́зму ті́льки з вели́ким застере́женням мо́же бу́ти запрова́джений до його́ лав (М. Зеров). Він умі́в буди́ти від сну зачаро́вані краї́ни і знав, як зру́шити ре́чі з їх уда́ваного заціпені́ння (М. Калин.)]. **-мый** *больной* – уя́вний (наду́маний, уда́ваний, уда́ний) хво́рий. **-мая** *величина*, **-мое** *число, мат.* – уя́вна величина́, уя́вне число́. **-мый** *друг* – ні́би-при́ятель, неправди́вий (нещи́рий, уда́ваний, уда́ний) при́ятель (друг). **-мое** *изображение, физ.* –

уя́вне зобра́ження, -ний о́браз. **-мое** *исключение* – неправди́вий (несправа́вжній, уя́вний) ви́няток (-тку), псе́вдо-ви́няток. **-мое** *преимущество* – уя́вна (га́дана) перева́га. **-мая** *причина* – уя́вна (га́дана) причи́на. **-мое** *противоречие* – ні́би-супере́чність, неспра́вжня супере́чність (-ности). **-мый** *путешественник* – ні́би-то подоро́жній, га́даний (уда́ваний, уда́ний) подоро́жній (-нього). **мая** *смерть* – ні́би-сме́рть, га́дана смерть (-ти), завмертя́ (-тя́), завме́рлість (-лости). **-мое** *счастье* – га́дане ща́стя. **-мый** *счёт, торг.* – фікти́вний раху́нок (-нку). **-мый** *ученый* – ква́зі-вче́ний, псе́вдо-вче́ний (-ного).

Мни́тельность – поми́сливість, наду́маність, недові́рливість, підзи́рливість (-вости); (*в здоровьи*) самосла́бість (-лости).

Мни́тельный – поми́сливий, наду́маний, (*недоверчивый*) недові́рливий, неймові́рний, (*подозрительный*) підзи́рливий; (*в здоровьи*) самосла́блий, (*пренебреж.*) самоболя́чка.

Мнить – ду́мати, гада́ти, (*воображать*) уявля́ти. **Мнить** *о себе много* – бага́то, (*слишком*) зана́дто про се́бе ду́мати, ви́соко нести́ся, зано́ситися (в хма́ри), (*фам.*) ки́рпу гну́ти.

Мни́ться – здава́тися, уявля́тися. **-тся** *мне* – здає́ться мені́.

Мних, Мни́шеский, Мни́шка, *см.* **Мона́х, Мона́шеский, Мона́шенка.**

Мно́гий – бага́то-хто, бага́то-де́хто (*м. и ж. р.*), бага́то-що́, бага́то-де́що (*ср. р.*), бага́то-яки́й, бага́то-котри́й, бага́то, (*устар.*) мно́ги́й. **-гий** *зверь гибнет от лесных пожаров* – бага́то-які́ звіри́ ги́нуть (бага́то звí́рів ги́не) від лісови́х поже́ж (пожарі́в). **-гое** *множество* – вели́ка си́ла, си́ла силе́нна, бе́зліч (-чи); *см.* **Мно́жество 2**. **Мно́гое**, *сщ.* – бага́то-що (*обычно употр. только формы косв. пад.: им. и р.* бага́то-чого́, *д.* бага́то-чому́, *в.* бага́то-чого́ *и* (*с предл.*) бага́то на що́, про що́ *и т. п.*), бага́то-де́що (*употр. аналогично предыдущ.*: бага́то-де́чого, бага́то де́-в-чому *и* бага́то в де́чому *и т. п.*), бага́то; *срв.* **Мно́го 1**. **-гое** *свидетельствует об этом* – бага́то-чого́ (бага́то-де́чого) сві́дчить про це. *Он* **-гое** *знает* – він бага́то-чого́ (бага́то-де́чого) зна́є. *Он* **-гое** *испытал в жизни* – він бага́то (бага́то-чого́, бага́то-де́чого) зазна́в на віку́. *Во* **-гом** – бага́то в чо́му, бага́то де́-в-чому (в де́чому). *Вы на* **-гое** *должны обратить внимание* – ви бага́то на що́ (де́-на-що) пови́нні (ма́єте) зверну́ти ува́гу. *Нам надо о* **-гом** *поговорить с вами* – нам тре́ба бага́то про що́ (де́-про-що) поговори́ти (порозмовля́ти) з ва́ми. *Вы не* **-гого** *стоите* – ви не бага́то-чого́ ва́рті, (*грубо*) ви шага́ ва́рті. **-гого** *желать, добра не видать* – хто бага́то(-чого́) бажа́є, той ні́чо́го (добра́) не ма́є. **Мно́гие** – (*только о людях*) бага́то-хто́ (*р. и в.* бага́то-кого́, *д.* бага́то-кому́, *с предл.* бага́то в ко́го, бага́то з ким *и т. п.*), бага́то-де́хто (*р. и в.* бага́то-де́кого, *с предл.* бага́то де́-в-кого *и* бага́то в де́кого *и т. п.*), (*об одушевл. и неодушевл.*) бага́то-які́ (*р.* бага́то-яки́х, *с предл.* бага́то в яки́х *и т. п.*), бага́то-котрі́, бага́то (*р.* багатьо́х, *д.* багатьо́м, *в.* бага́то *и* багатьо́х (*об одушевл.*) *тв.* багать(о)ма́, *предл.* в багатьо́х *и т. п.*), (*устар.*) мно́ги́й. [Бага́то-хто́ з еспа́нців був обтя́жений зо́лотом (Крим.). Узбро́йте шля́хту в за́мках у ва́ших багатьо́х (Грінч.). Мно́гі почали́ склада́ти опові́да́ння про поді́ї (Єв. Морач.)]. **-гие** *мужчины* – бага́то-хто з мужчи́н (з чоловіків). **-гие** *так думали* – бага́то-хто́ так ду́мав (гада́в). **-гие** *не разделяют этого мнения* – бага́то-хто́ не поділя́є ціє́ї ду́мки, цього́ по́гляду. **-гим** *кажется, что* – бага́то-кому́, бага́то-де́кому, багатьо́м здає́ться, що. **-гим** *из учёных* – багато́-кому́ з уче́них, багатьо́м уче́ним (з уче́них). *Я слышал это от* **-гих** – я чув це від багатьо́х, бага́то від ко́го (від де́кого, де-від-ко́го). **-гие** *деревья посохли* – бага́то-які́ дерева́ повсиха́ли, бага́то де́ре́в пос(о́)хло́ (повсиха́ло). **-гие** *затруднения преодолимы* – бага́то-які́ тру́днощі мо́жна (даю́ться) перемогти́. *По* **-гим** *причинам* – з багатьо́х причи́н. *В продолжение* **-гих** *лет* – багать(о)ма́ рока́ми, бага́то ро́ків, про́тягом (на про́тязі) багатьо́х ро́ків. *Довольно* **-гие** – до́сить бага́то, (*только о людях*) чима́ло-хто́, чима́ло-де́хто. [Чима́ло-ко́го з козакі́в повби́вано (Київ). Чима́ло-де́хто не хтів зго́джуватися з цим (Крим.)]. **-гая** *лета* – многі літа́. [Дару́й, бо́же, многі літа́ цьому́ господа́рю (Чуб. III)].

Мно́го, *нрч.* – 1) бага́то, бага́цько, ве́лико, (*устар.*) мно́го, (*во множестве*) гу́сто, ті́сно, (*пров.*) ду́же, гук, гу́ком. [Бага́то сліз, а ща́стя в світі ма́ло (Грінч.). Више́нь не було́, зате́ груше́к бу́де бага́цько (Звин.). Бага́цько є рож у садо́чку (Крим.). Прислужи́вся своє́му кра́єві ве́лико (Куліш). Тре́ба мно́го вчи́тися (Франко). Нечи́стих місць на землі́ ду́же гу́сто (Звин.). Люде́й ті́сно і лю́дям ті́сно (Чигиринщ.). В їх ду́же живе́ і столу́ється люде́й (М. Вовч.). У ме́не гу́ком свине́й (Г. Барв.)]. **-го** *ли*? – чи бага́то? чи бага́цько? (*сколько*?) як забага́то? скі́льки? *Как* **-го**? – як забага́то? скі́льки? *Как* **-го** *людей, которые* – як бага́то люде́й, що; скі́льки люде́й, які́. *Довольно* **-го** – дово́лі (до́сить) бага́то (бага́цько), багате́нько, чима́ло, чимале́нько, ве́личко, густе́нько. [Ціка́вого там мо́жна знайти́ багате́нько (Крим.). Мару́ся вже чима́ло чита́ла (Грінч.). Стрі́льців у нас густе́нько (Звин.)]. *Не* **-го** – не бага́то, не бага́цько. [Не бага́цько тих у нас, в кого́ святи́й ого́нь не згас (Самійл.)]. *Не очень* **-го** – не ду́же бага́то (бага́цько, гу́сто). [Люде́й було́ не ду́же

гу́сто (Сл. Гр.)]. *Не очень-то, не больно* **-го** – не ду́же-то бага́то, не гу́рт (-то), не ве́лико (-то), не ве́льми, не гук, (*не в числовом знач.*) не гара́зд. [У їх не гу́рт чого́ є (Грінч.). Щоб відтвори́ти його́ житте́пис, ма́ємо не гу́рт-то матерія́лу (Єфр.). Жіно́цтво, звісно, ло́гіки ма́є не гу́рт (Крим.). Заробі́тку не ве́льми було́ і в не́ї (Кониськ.). Тут нови́н не гук (Франко). Вона́ й сама́ не гара́зд тя́мила в пра́вилах ві́ри (Крим.)]. *Не особенно* **-го** – не на́дто бага́то, не як бага́то. *Так* **-го** – так бага́то, так бага́цько, тако́го, тако́-о, тако́-го́. [Як запа́лиш сві́тло вночі́, то ку́льці впа́сти ні́де, тако́го їх (тарганів) навила́зить (Проскурівщ.). І тако́го-ж тих ксьондзі́в за ти́ждень прибу́ло, що… (Рудан.)]. *Так ли* **-го** *у вас денег*? – чи та́к-то ба́гато у вас гро́шей? чи сті́льки у вас гро́шей? *Не так уже и* **-го** – не з-та́к і (не та́к-то й) бага́то. [Ідеа́ли, при́нципи, ці́лі, осно́ви – їх не з-та́к і бага́то ма́ла лю́дськість, щоб ни́ми ки́датися (Ніков.)]. *Так же* **-го**, *как* – так са́мо бага́то, як; сті́льки-ж, як. *Слишком* **-го** – на́дто бага́то, на́дто, зана́дто, забага́то. [Їде́н на́дто ма́є, а дру́гий ні́чо́го (Кам'янеч.). Аж на́дто ща́стя! (Куліш). Зана́дто вже хо́чеш зна́ти (Звин.). Для пое́ми в про́зі (в цьому́ тво́рі) забага́то науко́вих гіпо́тез (Л. Укр.)]. *Он слишком* **-го** *о себе думает* – він на́дто ви́соко гада́є про се́бе, він на́дто ви́соко несе́ться. **-го** *ли* – *мало ли*, **-го** – *мало* – чи бага́то, чи ма́ло; (*сколько-нибудь*) скі́лькись. **-го** (*если*), **-го-мно́го** – що-найбі́льше, (*в крайнем случае*) в кра́йньому ра́зі. **-го** *шуму из ничего*, **-го** *грому попустому* – бага́то га́ласу з нічев'я; за ону́чу зби́ли бу́чу (Приказка); 2) (*при сравн. степ.*: *гораздо*) бага́то, бага́цько, дале́ко, зна́чно, геть, ду́же. [Цей кінь бага́то кра́щий за ва́шого (Чигиринщ.). Моя́ спідни́ця дале́ко до́вша од ва́шої (Хорольщ.). Своя́ ха́та ду́же бі́льша за цю земля́нку (Грінч.)]. *Он* **-го** *счастливее меня* – він бага́то (дале́ко) щасливі́ший від (за) ме́не. *Больному сегодня* **-го** *лучше* – слабо́му (х(в)о́рому) сього́дні бага́то (дале́ко, зна́чно) кра́ще, бага́то (зна́чно) покра́щало.

Многоа́томность – багатоа́томність (-ности).

Многоа́томный – багатоа́томний.

Многобе́дный, Многобе́дственный – ду́же (ве́льми) злиго́дній; ду́же злиде́нний.

Многобо́жество, Многобо́жие – багатобо́жність (-ности), багатобо́жжя (-жжя), політеї́зм (-му).

Многобо́жник – багатобо́жник, політеї́ст.

Многобо́жница – 1) багатобо́жниця, політеї́стка; 2) *см.* **Ка́пище.**

Многобо́жный – багатобо́жний, політеїсти́чний.

Многоболе́зненность – багато[велико]неду́жність (-ности).

Многоболе́зненный – багато[велико]неду́жний, ду́же слабови́тий.

Многобра́тный – багатобра́тній, з багать(о)ма́ брата́ми.

Многобра́тственный – багатобра́тній.

Многобра́тство – великобра́тство, вели́ке бра́тство.

Многобра́чие – 1) (*совместное*) багатошлю́бність (-ности), багатошлю́б'я (-б'я), одру́ження (шлюб) з багать(о)ма́, (*чаще о мужч.*) поліга́мія, (*только о женщ.*) поліа́ндрія; 2) (*последовательное – вдовых*) кількаразо́ве одру́ження; 3) *бот.* polygamia – поліга́мія.

Многобра́чный – 1) багатошлю́бний, одру́жений з багать(о)ма́, полігамі́чний, поліандри́чний; 2) що кі́лька раз(ів) одру́жувався, -валася (дружи́вся, -лася, брав, бра́ла шлюб); 3) *бот.* – полігамі́чний.

Многобу́рный – ду́же (ве́льми) бурхли́вий.

Многовале́нтный – багатовале́нтний, багатова́ртісний.

Многова́то, *нрч.* – багате́нько, бага́течко, чима́ле́нько, ве́личко.

Многовеково́й – багатові́ко́ви́й.

Многове́рхий, -верши́нный – багатове́рхий.

Многоветви́стый – (бага́то)гілля́стий, (багато)гільча́стий; *срв.* **Ветви́стый.**

Многови́дный, *см.* **Многообра́зный.**

Многовитко́вый, *техн.* – багатозвойо́вий, звоя́стий.

Многовла́ска, *бот.* Polytrichum (commune L.) – руня́нка (звича́йна), зозу́личник (-ку).

Многовла́стие – багатовла́дство, багатовла́дність (-ности), поліа́рхія.

Многовла́стный – багатовла́дний, поліархі́чний.

Многово́дие, Многово́дность – багатово́д(н)ість, багатові́[о́]ддя (-ддя), во́дяність, во́дність, по́відність (-ности).

Многово́дный – багатово́д(н)ий, во́дяний, во́дний, по́відний. [В мо́рі, в широ́тах багатово́дних (Чупринка). О́зеро глибо́ке та во́дяне було́ (Мирн.). Крини́ця во́дна (М. Вовч.). Якщо́ в за́мкнуте мо́ре впада́ють числе́нні й по́відні річки́, вода́ ро́биться прісні́шою (Федор.)].

Многоволо́ска, *см.* **Многовла́ска.**

Многовре́менный – довгоча́сний.
Многогла́вие – багатоголо́вість (-вости).
Многогла́вый – 1) *см.* **Многоголо́вый**; 2) (*о здании*) багатове́рхий, (*со многими куполами*) багатоба́нний, з багать(о)ма́ ба́нями, (*со мног. маковками*) з багать(о)ма́ маківка́ми.
Многоглаго́лание, *см.* **Многоречи́вость.** *Во* **-нии** *нет спасения* – не до пуття́ – вели́ка си́ла слів, нема́ добра́ в широ́ких балачка́х.
Многоглаго́ливый, *см.* **Многоречи́вый.**
Многогла́зый – багатоо́кий.
Многогла́сие – багатоголо́с(н)ість (-ости), багатоголо́сся (-сся), (*в пении ещё*) поліфо́ні́я.
Многогла́сный – багатоголо́с(н)ий, (*в пении ещё*) поліфоні́чний.
Многогнёздный – багатогні́зд(н)ий; (*о завязи растения*) багатосусіко́вий.
Многоголо́вник, *бот.* Asplenium Ruta muraria L. – камі́нна ру́тка, зані́гтиця.
Многоголо́вчатый, *бот.* multiceps – багатоголовча́стий.
Многоголо́вый – багатоголо́вий. [Багатоголо́вий на́товп (Черкас.)].
Многогра́нник, *геом.* – багатості́нник, багатогра́нник, поліе́др (-ра).
Многогра́нно, *нрч.* – багатогра́нно, гранча́сто.
Многогра́нность – багатогра́нність, гранча́стість (-ости).
Многогра́нный – 1) багатогра́нний, гранча́стий, грани́стий, граня́[а́]стий. [Гранча́ста ба́ня (*купол*), -та пля́шка (Свидниц.) Кришта́ль гранча́стий (Крим.). Грани́сті я́блука (Чернігівщ.). Коло́ни граня́сті (Л. Укр.)]. **-ное** *творчество Франка* – багатогра́нна тво́рчість Франко́ва; 2) *геом.* – багатості́нний, багатогра́нний, поліедри́чний. **-ный** *угол* – багатості́нний кут (-та).
Многогре́шный – великогрі́шний, (*устар.*) многогрі́шний, (*сщ.*) великогрі́шник, -ниця. [За́молоду ся жі́нка великогрі́шниця була́ (Грінч.)].
Многогру́дие – багатогру́дість (-дости).
Многогру́дый – багатогру́дий.
Многоде́нный, *см.* **Многодне́вный.**
Многоде́нствие, -де́нствовать, *см.* **Долгоде́нствие, -де́нствовать.**
Многодержа́вие – багатодержа́вство, багатодержа́вність (-ности), поліа́рхія; *срв.* **Многовла́стие.**
Многоде́тный – багатоді́тний, з багать(о)ма́ ді́тьми.
Многодне́вность – багатоде́нність, довгоча́сність (-ности).
Многодне́вный – багатоде́нний, довгоча́сний.
Многодо́льный, *бот.* – багатопрозябце́вий.
Мно́гое, *см.* **Мно́гий.**
Многоже́нец – багатоже́нець, кількаже́нець (-нця), полігі́н.
Многожённый – багатоже́нний.
Многожёнство – багатоже́нство, багатоже́нність (-ности), полігі́нія, поліга́мія.
Многожи́льный – багатожи́льний.
Многозвёздный – багатозі́рний, зори́стий, зо́ряний.
Многоземе́лье – великоземе́лля, багатоземе́лля (-лля).
Многоземе́льность – велико[багато]земе́льність (-ности).
Многоземе́льный – великоземе́льний, багатоземе́льний. [Великоземе́льне рата́йське господа́рство (Куліш). Великоземе́льні пани́ (Яворн.). Великоземе́льна буржуазі́я (Н. Рада)].
Многозёрный – багатозе́рний, зерни́[я́]стий.
Многознамена́тельность – багатознаме́нність, великознаме́нність, великозна́чність, значли́вість (-ости).
Многознамена́тельный – багатознаме́нний, велезнаме́нний, великозна́чий, значли́вий. [Стоїмо́ перед великозна́чним фа́ктом (Київ). Значли́ва поді́я (Крим.)].
Многозна́чащий, *см.* **Многозначи́тельный.**
Многозначи́тельно, *нрч.* – великозна́чно, велезна́чно, багатозна́чно, значу́ще, значли́во. [(Учи́тель) обво́див клас вели́чним по́глядом і великозна́чно каза́в: «О!» (Еварн.). Велезна́чно посміхну́вся (Короленко). Маха́є руко́ю й значу́ще замовка́є (Короленко). Він гово́рить ду́же значли́во (Крим.)].
Многозначи́тельность – великозна́чність, велезна́чність, багатозна́чність, значли́вість (-ости).
Многозначи́тельный – великозна́чний, велезна́чний, багатозна́чний, значу́щий, значли́вий. [Зроби́в велезна́чну обі́цянку (Короленко). Погляда́в у мій бік значу́щим

по́глядом (Короленко)].
Многозна́чность – багатозна́чність, кількозна́чність, кількорозна́чність; (*о числе ещё*) багатоци́ферність (-ности).
Многозна́чный – багатозна́чний, кількозна́чний, кількорозна́чний; (*о числе ещё*) багатоци́ферний.
Многоимени́тый – великовельмо́жний, високойменитий.
Многоиме́нность, -ме́нство – багатойме́нність (-ности), багатойме́нство.
Многоиме́нный – багатойме́нний.
Многоиму́щий – великобага́тий, маю́чий. [Великобага́тих куркулі́в у нас нема́ (Звин.)].
Многоиску́сный – ве́льми майсте́рний.
Многоиспы́танный – до́бре ви́пробуваний, до́бре ви́вірений.
Многока́мерный – багатока́мерний. **-ные**, *зоол.* Polythalamia – багатока́мерні, багатокомі́рні (-них).
Многокла́с(с)ный – багатокла́сний.
Многокле́точный, *биол.* – багатоклíти́нний.
Многоковшево́й, *техн.* – багатоківше́вий.
Многоко́зненный – ве́льми підсту́пний.
Многоколе́нный – багатоколі́нний.
Многоколо́нный – багатоколо́нний.
Многоколо́сный – багатоколо́с(н)ий.
Многокопы́тный – багатокопи́т(н)ий, кількакопи́т(н)ий, копита́стий. **-ные**, *зоол.*- багатокопи́тники, кількакопи́тники (-ків).
Многоко́рпусный – багатоко́рпусний.
Многоко́стый – бага́костий.
Многокра́сочный – багатокольоро́вий, багатоко́лірний, багатоба́рвний; (*полихромный*) поліхро́мний.
Многокра́тно, *нрч.* – 1) багаторазо́во, бага́то (кі́лька) раз(і́в); 2) багатокра́тно.
Многокра́тность – 1) багаторазо́вість, кількаразо́вість (-вости); 2) багатокра́тність (-ности).
Многокра́тный – 1) багаторазо́вий, кількаразо́вий. [Багаторазо́ве нага́дування (Київ)]. **-ный** *вид, грам.* – багаторазо́вий вид (-ду); 2) (*о числе*) багатокра́тний.
Многокро́вие, Многокро́вность – багатокро́в'я (-в'я), багатокро́вність (-ности).
Многокро́вный – багатокро́вний.
Многокры́лый – багатокри́лий; (*о семафоре*) багатору́кий.
Многола́пчатый, *бот.* – багатола́пчастий.
Многолепестко́вый – багатопелю́стний, багатопелюстко́вий.
Многолепе́стник, *см.* **Ло́тос.**
Многолепе́стный – багатопелю́стний.
Многоле́сный – багатолі́с(н)ий, лісни́й, (ду́же) бага́тий на ліси́.
Многоле́сье – багатолі́сся (-сся).
Многоле́тие – 1) довголі́ття (-ття), до́вгий вік (-ку). [Благослови́ла мене́ ма́ти на довголі́ття (Стор.)]; 2) *церк.* – многолі́ття (-ття). *Провозгласить* **-тие** – ви́голосити (ви́кликнути) многолі́ття.
Многоле́тний – багатолі́тній, багаторі́чний, довголі́тній, довгорі́чний, кількалі́тній, кількарі́чний; (*старый*) великолі́тній, велелі́тній, довгові́чний, (*древний*) староде́нний, [Коло нього сидів його́ стари́й довголі́тній робітни́к (Стефаник). Дуби́ і вся́кі дерева́ великолі́тні (Шевч.). Тра́урна торо́чка велелі́тнього пи́лу (Короленко). Дуб довгові́чний росу́ уже́ стру́шував з ли́стя (Грінч.)]. **-ний** *старец* – багато[велико,веле]лі́тній (староде́нний, старе́зний) ста́рець (-рця). **-ние** *растения* – довголі́тні росли́ни (-ли́н). **-ний** *опыт* – багато[довго,кілька]рі́чний, багато[довго,кілька]лі́тній до́свід (-ду).
Многоле́тник – довголі́тник (-ка), довголі́тня росли́на.
Многоле́тность – багатолі́тність, багаторі́чність, довголі́тність, довгорі́чність (-ности) *и т. п.*; *см.* **Многоле́тний.**
Многоле́тный, *см.* **Многоле́тний.**
Многоле́тствие, Многоле́тство, *см.* **Многоле́тие.**
Многоле́тствование – 1) довголі́тнє життя́, довголі́ття (-ття); 2) *церк.* – многолі́тствування (-ння), виголо́шування многолі́ття, многи́х літ кому́.
Многоле́тствовать – 1) до́вго жи́ти, до́вгий вік жи́ти; 2) *кому, церк.* – многолі́тствувати, виголо́шувати (*сов.* ви́голосити) многолі́ття, многі́ літа́ кому́.
Многоли́кий – багатоли́кий, багатоо́бра́зий, багатови́дий. [Багатоли́кий на́товп (Крим.)].
Многоли́кость – багато[різно]ли́кість, багатоо́бразість (-ости).

Многоли́ственный, Многоли́стный – багатоли́стий, рясноли́стий. [Дуб рясноли́стий (Чайч.)].
Многолю́дие, -лю́дство – багатолю́ддя, великолю́ддя, велелю́ддя (-ддя), багато[велико,веле]лю́дство; *срв.* **Многолю́дность.** [З велелю́ддя й вибира́ти геть лі́пше (Короленко)].
Многолю́дно, *нрч.* – багатолю́дно, великолю́дно, велелю́дно, лю́дно. [Ста́ло тро́хи людні́ше (Н.-Лев.)].
Многолю́дность – багатолю́дність, великолю́дність, велелю́дність, лю́дність (-ности).
Многолю́дный – багатолю́дний, великолю́дний, велелю́дний, лю́дний; *срв.* **Лю́дный.** [Я́рмарок таки́й великолю́дний, що проши́питись не мо́жна (Кролевеч.). Пла́чу на розпу́ттях велелю́дних (Шевч.). Посере́д широ́кої і велелю́дної ву́лиці (Еварн.). Дійшо́в до примо́рського лю́дного мі́ста (Л. Укр.)]. *Стать* **-ным** – зроби́тися (ста́ти) багатолю́дним (великолю́дним *и т. п.*), залюдні́ти. [Бейру́т си́льно залюдні́в (Крим.)].
Многолю́дство, *см.* **Многолю́дие.**
Многоме́рный – багатомі́рний, багатовимі́рний.
Многоме́стный – багатомі́ст(н)ий, з багать(о)ма́ місця́ми, на бага́то місць. **-ное** *купе* – багатоособо́ве ку́пе.
Многомиллио́нный – багатомільйо́нний, багатомільйо́но́вий. [Я ті́льки дрібна́ части́на з багатомільйо́нового наро́ду (Грінч.). Багатомільйоно́ві міста́ (Азб. Комун.)].
Многомилосе́рдный – великомилосе́рд(н)ий.
Многоми́лостивый – великомилости́вий, ве́льми ласка́вий. [Гу́би його́ побо́жно шепта́ли ім'я́ алла́ха, великомилости́вого, всемилосе́рдного (Олмейрова Примха)].
Многомле́чник *и* **-мле́чница**, *бот.* Polygala vulgaris L. – китятки́ (-ткі́в) (звича́йні).
Многомо́рфность – полімо́рфність (-ности).
Многомо́рфный – полімо́рфний.
Многомо́чный – великовла́дний, великомо́жний, *срв.* **Могу́щественный.**
Многомо́чье – великовла́дність, великомо́жність (-ности); *срв.* **Могу́щество.**
Многомо́щие, Многомо́щность – 1) вели́ка си́ла, вели́ка міць (*р.* мо́ци); 2) великовла́дність, великомо́жність, великопоту́жність (-ности).
Многомо́щный – 1) (*сильный*) ду́же (ве́льми) сильни́й (міцни́й, поту́жний), силе́нний, преси́льний; *срв.* **Могу́чий**; 2) (*могущественный*), *см.* **Многомо́чный.**
Многому́дрие – 1) велему́дрість, прему́дрість (-рости); 2) хитрому́дрість (-рости), хитрому́дрощі (-щів *и* -щей), мудраге́льство.
Многому́дрый – 1) велему́дрий, прему́дрий, ду́же му́дрий; 2) (*мудрствующий лукаво*) хитрому́дрий, (*сщ.*) мудраге́ль (-ля), -ге́лька.
Многому́жество – багатому́жство, багатому́жжя (-жжя), поліа́ндрія.
Многому́жие – 1) *см.* **Многому́жество**; 2) *бот.* polyandria – поліа́ндрія.
Многому́жний – багатому́жний.
Многонаро́дность, -наро́дный, *см.* **Многолю́дность, -лю́дный.**
Многонача́лие – багатоуря́ддя (-ддя), багатоуря́дність (-ности), поліа́рхія.
Многонача́льный – багатонача́льний, з багать(о)ма́ первоосно́вами, первопричи́нами. **-ный** *корень*, *бот.* – зло́жений ко́рінь (-реня).
Многонача́льственный – багатоуря́дний, поліархі́чний.
Многонача́льство, *см.* **Многонача́лие.**
Многоне́мощный – великоне́мічний, великонеду́жний, великоболя́щий.
Многоно́г, Многоно́жица, *см.* **Многоно́жка.**
Многоно́гий – багатоно́гий.
Многоно́жка, *зоол.* Iulus – стоні́г (-но́га), стоно́га (-ги).
Многоно́жки, *зоол.* Myriapoda – багато́ногі (-гих), багатоні́жці (-ців).
Многоно́жный – багатоно́жний.
Многоно́чный – багатоні́чний; довгоні́чний.
Много́нько, *см.* **Многова́то.**
Многообеща́ющий – багатонаді́йний.
Многооби́льный – ду́же рясни́й чим, ду́же бага́тий на що.
Многообра́зие – 1) багатоо́браз(н)ість, різномані́тність, розмаї́т(н)ість, різнобі́рність (-ости). [Еволю́ція письме́нства од мертво́тної є́дности до живо́ї різномані́тности (Єфр.)]; 2) *биол.* – поліморфі́зм (-му).
Многообра́зить – різномані́тити, розмаї́тити.
Многообра́зно, *нрч.* – багатоо́бразно, різномані́тно, розмаї́то, різнобі́рно.
Многообра́зность, *см.* **Многообра́зие.**

Многообра́зный – багатоо́бра́з(н)ий; різномані́тний, розмаї́т(н)ий, різнобі́рний. [Багатообра́за краса́ (Країна Сліпих)].
Многооб’я́тность – великоося́жність (-ности).
Многооб’я́тный – великоося́жний.
Многоозёрный – багатоозе́рий.
Многоо́кий – багатоо́кий.
Многооре́шник, *см.* **Многосемя́нка.**
Многоохо́чий – ду́же (ве́льми) охо́чий до чо́го, ду́же (ве́льми) ла́сий до чо́го *и* на що.
Многоочи́тый, -о́чный – рясноо́кий, багатоо́кий.
Многопа́лость – багатопа́лість (-лости).
Многопа́лубный – багаточарда́чний, багатопа́лубний.
Многопа́лый – багатопа́лий. **-лое** *колесо* – багатозубча́сте, багатопальце́ве ко́лесо.
Многопа́рный – багатопа́рний.
Многопа́шный, *см.* **Многопо́льный.**
Многописа́ние – багатописа́ння (-ння), ряснописа́ння, (*пренебр.*) писани́на.
Многопла́н (*аэроплан*) – кількапла́н, багатопла́н (-ну *и* -на), багатокри́л (-ла).
Многопле́менность, -пле́менный – багатоплемі́нність (-ности), -плем́інний.
Многопло́дие, -пло́дность – 1) (вели́ка) родю́чість (родови́тість, хліборо́дність, урожа́йність); 2) (вели́ка) родю́чість, багатоплі́дність (-ости), багатоплі́ддя (-ддя); 3) (вели́ка) плодю́ч[щ]ість (плодли́вість), плодови́тість, плі́дність (-ости). *Срв.* **Многопло́дный.**
Многопло́дный – 1) (*о земле*: *плодоносный*) ду́же (ве́льми) родю́чий (родови́тий, хліборо́дний, хлібода́йний, хлі́бний, урожа́йний); 2) (*о растениях – как свойство*) ду́же (ве́льми) родю́чий; (*с обильными плодами*) (ду́же, ве́льми) рясни́й, багатоплі́дний. [Ду́же родю́чі в нас кульки́ та кобильо́хи (*сорта слив*) (Брацлавщ.). Сади́ рясні́ похили́лись (Шевч.)]; 3) (*плодливый*) ду́же (ве́льми) плодю́ч[щ]ий (плодли́вий, плодови́тий, плі́дний). [Сви́ні ду́же плодю́чі (Київщ.)].
Многополе́зный – ду́же (ве́льми) кори́сний, великокори́сний.
Многопо́лый – 1) багатоста́тний; 2) *бот.* polygamus – багатосна́стий.
Многопо́лье – багатопі́лля (-лля).
Многопо́льный – багатопі́льний, кільказмі́нний, плодозмі́нний. **-ное** *сельское хозяйство* – багатозмі́нне (плодозмі́нне) сільське́ господа́рство.
Многопо́люсный – багатопо́люсний, багатобігуно́вий.
Многопролётный – багатопрогі́нний, багатоперегі́нний.
Многоразли́чие – вели́ка різномані́тність (розмаї́т(н)ість), вели́ка різнобі́рність (-ости).
Многоразли́чно, *нрч.* – ду́же (ве́льми) різномані́тно, ду́же розмаї́то (різнобі́рно).
Многоразли́чность, *см.* **Многоразли́чие.**
Многоразли́чный – ду́же (ве́льми) різномані́тний, ду́же розмаї́т(н)ий, геть різнобі́рний.
Многорёбрый – багаторе́брий.
Многоречи́во, *нрч.* – великомо́вно, широкомо́вно, багатомо́вно, велемо́вно, (*наивно*) просторі́кувато, (*церковносл.*) велерічи́во.
Многоречи́вость – великомо́вність, широкомо́вність, багатомо́вність, велемо́вність, (*наивная*) просторі́куватість (-ости); (*многоглаголание*) просторі́кування *и* просторі́кання (-ння); *см. ещё* **Болтли́вость** *и* **Пустосло́вие.** [Ду́мають, що за велемо́вство своє́ бу́дуть ви́слухані (Єв. Морач.). Вели́ких слів вели́ка си́ла (Шевч.). Було́-б кра́ще, якби́ він (Стру́ве) свою́ полі́тику роби́в мо́вчки, без за́йвого просторі́кування (Єфр.)].
Многоречи́вый – великомо́вний, широкомо́вний, багатомо́вний, велемо́вний, (*наивно*) просторі́куватий, (*церковносл.*) велерічи́вий. *См. ещё* **Болтли́вий** *и* **Пустосло́вный.** [Не великомо́вна була́, – усе́ мо́вчки (М. Вовч.). Іде́ султа́н, поки́нувши в дива́ні башів та везірів широкомо́вних (Куліш). Просторі́кувате оповіда́ння (Г. Барв.). Язи́к ото́й велерічи́вий (Шевч.)].
Многоре́чие, *см.* **Многоречи́вость.**
Многоре́чить, *см.* **Многосло́вить.**
Многоро́гий – багаторо́гий.
Многоро́йный – багаторі́йний.
Многоро́тый – багаторо́тий.
Многоры́бный – багатори́бний, ри́бний, (ду́же) бага́тий на ри́бу.
Многоры́лый – багатори́лий; (*многомордый*) багатомо́рдий; (*многорожий*) багатопи́кий.
Многосве́дущий – ду́же (ве́льми) обі́знаний з чим, ду́же (ве́льми) зна́ючий (тяму́ч[щ]ий) у чо́му, великотяму́щий.

Многосве́тный (*о здании*) – багатопросві́тлий, багатосві́тлий.
Многосве́чник – багатосві́чник; (*жирандоль*) жирандо́ля. [Горя́ть лямпи́ й ряснії жирандо́лі (Франко)].
Многосеме́йность – великороди́нність, великосіме́йність (-ности).
Многосеме́йный – великороди́нний, великосіме́йний, (*пров.*) сім'яни́стий, сімени́стий. [Ї́ї ба́тько був сім'яни́стий (Н.-Лев.). Наш рід сімени́стий (Кониськ.)].
Многосемя́нка, *бот.* – багатонасі́нниця, ряснонасі́нниця.
Многосемя́[е́]нный – багатонасі́нний, ряснонасі́нний.
Многосемянодо́льный, *бот.* – багатопрозябце́вий.
Многоси́льный – 1) *см.* **Многомо́щный**; 2) *техн.* багатоси́льний.
Многосло́вие – багатослі́вність (-ности), багатослі́в'я (-в'я), (*пренебреж.*) балакани́на; *срв.* **Многоречи́вость.**
Многосло́вить – багатосло́вити, велемо́вствувати, розво́дити (ши́роко), (*наивно*) просторі́кувати *и* просторі́кати.
Многосло́вно, *нрч.* – багатослі́вно; *срв.* **Многоречи́во.**
Многосло́вность – багатослі́вність (-ности); *срв.* **Многоречи́вость.**
Многосло́вный – багатослі́вний; *срв.* **Многоречи́вый.**
Многосло́жность – 1) багатоскла́дність, великоскла́дність, багаточасти́нність, багатозбі́рність; вели́ка скла́дність (-ности). **-ность** *машины* – багатоскла́дність, багатозбі́рність маши́ни; 2) (*слова*), *грам.* – багатоскладо́вість (-вости) (сло́ва).
Многосло́жный – 1) багатоскла́дний, великоскла́дний, багаточасти́нний, багатозбі́рний; ду́же (ве́льми) складни́й. **-ная** *машина* – багатоскла́дна, багатозбі́рна маши́на. **-ное** *дело* – ду́же складна́ спра́ва; 2) *грам.* – багатоскладо́вий.
Многосло́йность – багатове́рствість, багатоша́рість (-ости); *срв.* **Многосло́йный.**
Многослойный – 1) *геол.* – багатоверствий, багатошарий; 2) *биол.* – багатошарий.
Многосме́нный – багатозмі́нний.
Многосне́жный (*о зиме*) – зава́льни́й, зава́листий, закидни́й, западни́й на сніг. [Ви́далася зима́ завальна́, – геть замело́ всі шляхи́ (Стар.-Чернях.). Зава́листа зима́ (Звягельщ.). Зима́ закидна́ (Манж.). Зима́ занадна́ на сніг (Калит.)].
Многосо́льный – багатосі́льний; (*об огурце ещё*) сільки́й (огіро́к) (-рка́).
Многососта́вность – багатозбі́рність, багатоскла́дність, великоскла́дність (-ности).
Многососта́вный – багатозбі́рний, багатоскла́дний, великоскла́дний, (*редко*) велескла́дний.
Многосо́тный (*улей*) – багатощільни́чний, багатощільнико́вий (ву́лик).
Многоство́рчатый – 1) *бот.* – багатолушпи́нний; 2) *зоол.* – багатостулко́вий.
Многосте́бельный, -стебе́льчатый – багатосте́блий, ряснсте́блий.
Многосте́нчатый – багатостінча́стий.
Многостори́чный – кількасотразо́вий, (*неточно*) багаторазо́вий.
Многосторо́нний – 1) багатосторо́нни[і]й, багатобо́кий, багатобі́чний; (*разносторонний*) різносторо́нній, різнобі́чний; *см. ещё* **Многообра́зный. -ний** *талант* – багато[різно]сторо́нній, різнобі́чний тала́нт; 2) *геом.* – багатобі́чний.
Многосторо́нник, *геом.* – багатобі́чник (-ка).
Многосторо́нно, *нрч.* – багатосторо́нно, багатобі́чно, різносторо́нно, різнобі́чно; багать(о)ма́ сторона́ми.
Многосторо́нность – багатосторо́нність, багатобі́чність; різносторо́нність, різнобі́чність (-ности).
Многосторо́нный, *см.* **Многосторо́нний.**
Многострада́лец, -лица – великостражда́лець (-льця), -стражда́лиця, великостражда́льник, -ниця, великостра́дник, -ниця, (*возвыш.*) многостра(ж)да́лець (-льця), -стра(ж)да́лиця. [Моя́ єди́ная сестра́, многострада́лиця свята́я (Шевч.)].
Многострада́льный – великостражда́льний, великостра́дний, (*устар.*) многостра(ж)да́льний. [Я того́ великостражда́льного бідола́ху тро́хи був не знена́видів (Крим.)]. **-ный** *Иов* – великостражда́льний І́ов, (*возвыш.*) многостра(ж)да́льний І́ов.
Многострада́льческий – великостражда́льницький, великостра́дницький, великострażде́нний.
Многостру́нный, -стру́нчатый – багатостру́нний, струни́стий.
Многоструче́чный, -стручко́вый – багатолушпа́чний, струка́тий.
Многоступе́нчатый – багатосхідча́стий.
Многосугу́бный, *см.* **Многокра́тный 1.**
Многосуста́вчатый – багатосугло́бий.

Многотерпели́вый – великоте́рпний, великотерпля́чий, великотерпли́вий; (*долготерпеливый*) довготе́рпний, довготерпля́чий, довготерпли́вий. [Бог великотерпля́чий (Васильківщ.)].
Многотерпе́ние – великотерпі́ння (-ння), великотерпля́чість, великотерпли́вість (-ости).
Многоте́рпец – великоте́рпець, (*возвыш.*) многоте́рпець (-пця). [Одиссе́й-многоте́рпець (Потеб. Одис.)].
Многото́мность – багатото́мність, багатотомо́вість (-ости).
Многото́мный – багатото́мний, багатотомо́вий.
Многото́чие, *грам.* – крапки́ (-по́к), кілька кра́пок.
Многотру́дно, *нрч.* – великотру́дно, велетру́дно, (*церковносл. или ирон.*) многотру́дно; (*тяжело*) (ду́же) ва́жко.
Многотру́дность – великотру́дність, велетру́дність, (*церковносл. или ирон.*) многотру́дність (*тяжесть*) ва́жкість.
Многотру́дный – великотру́дний, велетру́дний, (ду́же) тру́дни́й, (*церковносл. или ирон.*) многотру́дний; (*тяжёлый*) (ду́же) важки́й.
Многоты́сячный – багатоти́сячний. [Багатоти́сячний на́товп (Черкас.)].
Многоуважа́емый – вельмишано́вний, вельмипова́ж(а)ний, високошано́вний, високопова́ж(а)ний.
Многоуго́льник, *геом.* – багатоку́тник (-ка).
Многоуго́льный, *геом.* – багатоку́тній.
Многоуго́льчатый – багатоку́тній; (*угластый*) ріжка́тий.
Многоу́мие – великорозу́мність, велерозу́мність, вели́кий ро́зум (-му), (*пренебр.*) мудраге́льство.
Многоу́мный – великорозу́мний, велерозу́мний, (*сщ., пренебр.*) мудраге́ль, -ге́лька.
Многоу́ст(н)ый – багатоу́стий, (*многоротый*) багатoро́тий. [Безгу́чний ре́гіт багаторо́того страхо́вища (Черкас.)]. **-тая** *молва, см.* **Молва́** (**2**) *стоустая.*
Многоучёный – великовче́ний.
Многофа́зный – багатофа́зий.
Многофо́рменный – багатофо́рмий, багатофо́р(е)мний.
Многохо́довый – багатохо́дий.
Мнoго́хонько, *нрч.* – багаті́сінько.
Многоцве́тница, *энтом.* Vanessa polychloros L. – сонцеви́к (-ка́).
Многоцве́тно, *нрч.* – багатоба́рвно, багатоко́лірно, багатокольоро́во; (*цветисто*) квітча́сто, кольори́сто.
Многоцве́тность – багатоба́рвність, багатоко́лірність, багатокольоро́вість (-вости).
Многоцве́тный – 1) багатоба́рвний, багатоко́лірний, багатокольоро́вий (*неточно*) стоба́рвний, (*цветистый*) квітча́стий, кольори́стий. [Нату́ра-чарівни́ця розмо́тує свої́ стоба́рвнії нитки́ (Л. Укр.). Стрічки́ діво́чі квітча́сті (М. Вовч.)]; 2) (*усеянный цветами растений*) рясноцві́тний, квітча́стий. [Доли́ни квітча́стії (Основа)].
Многоце́нность – великоці́нність, багатоці́нність, дорогоці́нність, кошто́вність (-ности).
Многоце́нный – великоці́нний, багатоці́нний, дорогоці́нний, кошто́вний, (*устар., поэтич.*) многоці́нний. [Скарб многоці́нний (Франко)].
Многоцили́ндровый – багатоцилі́ндровий.
Многоча́дие – багатоді́тність (-ности); *см.* **Многосеме́йность.**
Многоча́дный – багатоді́тний, (*ирон.*) многоча́дий; *см.* **Многосеме́йный.**
Многоча́сный – довгоча́сний.
Многоча́стный – багаточасти́нний.
Многочи́сленнее – 1) (*ср. ст. от прлг.* **Многочи́сленный**) численні́ший; 2) (*ср. ст. от нрч.* **Многочи́сленно**) численні́ше.
Многочи́сленно, *нрч.* – числе́нно.
Многочи́сленность – числе́нність (-ности). [Не числе́нність, не си́ла, не на́пад рапто́вий, – страшна́ була́ яка́сь нові́тня, неві́до́ма міць (Дніпр. Ч.)].
Многочи́сленный – числе́нний; (*обильный*) рясни́й. [Поколі́ння украї́нських восьмидеся́тників не ду́же числе́нне (Єфр.). Календа́р з числе́нними ілюстра́ціями (Рідний Край). Ряснí ви́держки з пере́кладу (Крим.)].
Многочле́н, *мат.* – багаточле́н, многочле́н (-на), поліно́м (-ма).
Многочле́нный – багаточле́нний.
Многошенько, *нрч.* – багате́сенько.
Многощети́нковые, *зоол.* Polychaeta – багатощети́нко́ві (-вих), перстеняки́ (-кі́в).
Многощу́пальцевые, *зоол.* Polyactinia – шостипромі́нники (-ків).

Многоэлеме́нтный – багатоелеме́нтний, багатоелеме́нто́вий.
Многоэта́жный – багатопове́рхий *и* -хо́вий, кількапове́рхий *и* -хо́вий. **-ная** *брань* – гнила́ (моско́вська) ла́йка, матірщи́на, матюки́ (-кі́в), ла́йка в ба́тька-ма́тір.
Многояде́ние – багатої́дження (-ння), багатої́дство, (*обжорство*) обже́[и́]рливість (-вости).
Многоя́дерность – багатоя́дрість, багатоядéрність (-ости).
Многоя́дерный – багатоя́дрий, багатоядéрний.
Многоя́дец – хто (що) бага́то їсть, їду́н (-на), великої́да (*общ. р.*), (*обжора*) обже́[и́]ра.
Многоязы́чный – 1) багатомо́вний, кількамо́вний. **-ный** *словарь* – багатомо́вний словни́к (-ка́), словни́к кілько́х мов; 2) (*о человеке*) багатомо́вний, що зна́є кі́лька мов, що розмовля́є кількома́ мо́вами, полігло́т (-та); 3) стоязи́кий. [Стоязи́ка поголо́ска, стоязи́ка лі́лія (Крим.)].
Многояи́чный – багатояє́чний, багатояйце́вий.
Многоя́русный – багатооса́дний.
Многояче́йный (*о сотах*) – багатогнізди́нний, багатокомірко́вий.
Множа́е, *нрч.* – (ще) бі́льше, на́че.
Множа́йший – 1) (ще) бі́льший; 2) що-найбі́льший.
Мно́жение – 1) збі́льшування; 2) мно́ження, множі́ння; 3) *мат.* – мно́ження. *Срв.* **Мно́жить.**
Мно́жественность – множи́нність, мно́гість, мно́жність (-ости), (*редко*) многота́; *срв. ещё* **Многочи́сленность.** [Множи́нність на́шої психоло́гії (Ніков.) Многота́ світі́в (Павлик)].
Мно́жественный – множи́нний. **-ное** *число, грам.* – множина́.
Мно́жество – 1) *мат.* – множина́. **-ство** *конечное* – множина́ скінче́нна. **-ство** *безконечное* – множина́ нескінче́нна, безконе́чна бе́зліч (-чи). **-ство** *везде плотное* – множина́ всю́ди-густа́ (всегуста́); 2) (*большое количество чего*) си́ла, (*слабее*) бага́то, бага́цько, (*редко*) мно́гість (-гости), многота́, (*о толпе, рыбьей стае и т. п.*) тиск (-ку), ва́лява, нава́льність (-ности), (*гибель, пропасть*) ги́бель (-ли), прі́рва, (*тьма*) тьма, (*туча*) хма́ра чого́; *срв.* **Ма́сса 2**. [Несу́ть її́ в труні́, а наро́ду си́ла, і всі пла́чуть (Грінч.). Понасхо́дилося си́ла люде́й (Єфр.). Си́ла мише́й (Л. Укр.). Си́ла оче́й уп’яли́сь у Петра́ (Гр. Григор.). Зна́ю си́лу казо́к (Кониськ.). Не злічи́ти його́ (пісо́к морськи́й) за-для мно́гости (Біблія). Части́на страше́нної многоти́ тих, котрі́ заселя́ли коли́сь (краї́ну) (Павлик). В собо́рі тиск попі́вства (Самійл.). Таки́й тиск ри́би (Сл. Гр.). В столи́ці зби́лася ва́лява лю́ду (Леонт.). Тако́го ва́лява ри́би! (Манж.). Сні́гу ва́лява (Основа). Я́блук там така́ ва́лява лежи́ть (Козелеч.). Торі́к у Лебедині́ нава́льність була́ москалі́в (Сл. Гр.)]. *Великое, многое* **-ство** – вели́ка си́ла, си́ла силе́нна, си́ла силю́ща, силе́ча (-чі), вели́кий (*фам.* чо́ртів) тиск, тьма́-тьму́ща, тьма́-те́мрява, страх, до сму́тку, до ли́ха, до лихо́ї годи́ни, до на́пасти, до ви́греба, (*фам., грубо*) до чо́рта, до ді́дька, до бі́са, до стобі́са, до стобі́сового ба́тька, до га́спида, до ге́мона, до ка́та, до хрі́на, до гре́ця, до си́на, до сти́лої ма́ми, (*диал.*) до пра́са. [Йде вели́ка си́ла чужи́х на рі́днії лани́ (Філян.). Люде́й до це́ркви найшло́ си́ла силе́нна (Звин.). Земе́ль си́лу силю́щу надба́в (Кониськ.). Ра́ків силе́ча (Сл. Гр.). За ни́ми вели́кий тиск люде́й (Куліш). Па́нства чо́ртів тиск (Греб.). Наро́ду там страх (Звин.). Смі́лости в тобі́ до ка́та (Самійл.). Назбира́ється їх до си́на (Квітка). А на шко́лі горобці́в до сти́лої ма́ми (Рудан.)]. *Бесчисленное* **-во** – бе́зліч (-чи); бе́злік (-ку), без-лі́ку, незліче́нна (незчисле́нна) бе́зліч чого́. [Бе́зліч га́ду (Куліш). Бе́зліч рук до не́ї простяга́лось (Л. Укр.). От і лічи́ таку́ бе́зліч (Ком. І.). Бе́злік водяни́х твари́н (Щоголів). Лю́ду зібра́лося тут без-лі́ку (Л. Укр.)]. *Неизмеримое* **-ство** – бе́змір (-ру), без-мі́ри, без лі́ку-мі́ри, немі́ряно. [Ще того́ по́ля – бе́змір! (Коцюб.). У них було́ землі́ немі́ряно (Мирний)]. *Во* **-ве** *что* – си́ла, вели́ка си́ла, бе́зліч, без-лі́ку чого́; си́ла-си́лою, ва́лявою, тьма́-тьмо́ю, (хма́ра-)хма́рою. [(Го́стей) си́ла-си́лою була́ (Квітка). Ва́лявою йдуть люди (Черкащ.). Посі́ла (сарана́) на всіх за́ймищах тьма́-тьмо́ю (Біблія)]. *Во* **-ве** *встречается, растёт и т. п. что* – си́ла, бе́зліч, без-лі́ку *и т. п.* трапля́ється (зустріча́ється), росте́ *и т. п.* чого́. *Они во* **-ве** *падали* – си́ла їх, бе́зліч їх *и т. п.* па́дало.
Мно́жимый, *прлг.* (*о числе*) – мно́жений; той, що мно́житься. **Мно́жимое**, *сщ., мат.* – множе́ник (-ка), (*гал.*) мно́жимок (-мка).
Мно́житель – 1) *мат.* – мно́жник (-ка); 2) *техн.* – мно́жник (-ка).
Мно́жительный – мно́жний.
Мно́жить – 1) (*увеличивать, усиливать*) збі́льшувати, побі́льшувати; 2) (*умножать, размножать*) множи́ти, намножа́ти *и* намно́жувати, примно́жувати; 3) *мат.* – мно́жити, помножа́ти.
Мно́житься – 1) (*увеличиваться, усиливаться*) збі́льшуватися, бі́льшати, побі́льшуватися; 2) (*умножаться, размножаться*) мно́житися, намножа́тися *и* намно́жуватися. [Лю́ди

мно́жаться, а земля́ не росте́ (Кониськ.). Давні́ш люд не так множи́вся (Звин.)]. *Плодиться и* **-ться** – плоди́тися і (та) множи́тися; 3) *мат.* – мно́житися, помножа́тися.

Мной *и* **Мно́ю** (*твор. п. ед. ч. от мест.* **Я**) – мно́ю. [Його́ лю́ди зна́ють, а зо мно́ю зустрі́нуться – мов не добача́ють (Шевч.)]. *Всё это* **мно́ю** *сделано* – усе́ це я зроби́в, все це від ме́не поро́блено. *Вы недовольны* **мной** – ви незадово́лені з ме́не. *Идите за* **мной** – іді́ть за мно́ю. *За* **мной** *пришли* – по ме́не прийшли́. *Надо* **мной** – надо мно́ю.[Надо мно́ю ли́стя скрі́зь зеле́не (Маков.)]. *Подо* **мной** – підо мно́ю.

Мну, *см.* **Мять.**

Мнюх, *см.* **Мень.**

Мо́а, *пт.* Dinornis – мо́а (*муж. р., несклон.*).

Моаре́. *см.* **Муаре́.**

Мобилиза́ция – 1) *см.* **Мобилизи́рование**; 2) мобіліза́ція.

Мобилизацио́нный – мобілізаці́йний.

Мобилизи́рование – мобілізува́ння, *оконч.* змобілізува́ння.

Мобилизи́ровать *и* **Мобилизова́ть** – мобілізува́ти, *сов.* змобілізува́ти. **Мобилизи́рованный** *и* **Мобилизо́ванный** – мобілізо́вний, змобілізо́ваний. **-ться** – мобілізува́тися, *сов.* змобілізува́тися; бу́ти (з)мобілізо́ваним.

Мобилизну́ть (*шутл.*) – мобілізну́ти; *см.* **Мобилизи́ровать.**

Мовеи́н, -веи́новый, *хим.* – мовеї́на, (*рус.*) мовеї́н (-ну), -веї́новий.

Мовето́н – недо́брий тон, мовето́н (-ну), пога́ні мане́ри, (-не́р), незвича́йність, неви́хованість (-ности).

Магары́ч – 1) могори́ч, (*пров.*) могри́ч (-чу́), (*деньги на* **-ры́ч** *и самый* **-ры́ч**, *герм.*) тринка́ль (-ля). [Могори́ч – любо́вна річ (Номис). Тринка́лі (старшина́) побра́в, а ді́ла не зроби́в (Полтавщ.)]. *Угощать, угостить* **-чо́м** *кого* – могори́чити, помогори́чити кого́. [Тре́ба проха́ти сусі́дів та ще й могори́чити (Основа)]. *Подпаивать, подпоить* **-чо́м** *кого* – підмогори́чувати, підмогори́чити кого́ (*прч.* підмогори́чений); 2) **-ры́ч** *и* **Могарычи́,** *см.* **Ли́тки.**

Могары́чить – могоричува́ти; ті́льки те й роби́ти, що могоричі́ пи́ти.

Могары́чник – могори́чко, могори́чний (-ного), охо́чий до могоричі́в. [Ох, яки́й ти могори́чний! (Сл. Гр.)].

Могары́чничать, *см.* **Могары́чить.**

Могары́чный – могориче́вий, могори́чний.

Могика́не – могика́ни (-нів). *Последний из* **-ка́н** – оста́нній з могика́нів.

Моги́ла – 1) (*могильная яма*) я́ма, (*реже*) моги́ла, гріб (*р.* гро́ба), гробови́ще. [Вроди́ла ма́ма, що не при́йме й я́ма (Номис). У я́мі засну́ли на ві́чнії ві́ки старі́ поколі́ння (Грінч.). Нема́є мату́сі! У глухі́й те́мній моги́лі вона́ (Тесл.).]. Ка́же зби́ти домови́ну та і гріб копа́ти (Рудан.). Жив не в ха́ті, а в гробови́щах (Єв. Морач.)]. *Опустить гроб в* **-лу** – спусти́ти тру́ну́ (домови́ну) в я́му, у гріб. [Рушника́ми, що придба́ла, спусти́ мене́ в я́му (Шевч.). Опуска́ють в гріб Яки́ма (Рудан.)]. *Сойти в* **-лу** – спочи́ти в моги́лі, зійти́ з сві́ту, переста́витися, поме́рти. *Хоть живьём в* **-лу** *ложись* – хоч живи́й (живце́м) у я́му лізь (Приказка). *Горбатого* **-ла** *исправит* – яки́й зма́лку, таки́й і до оста́нку (Приказка); 2) (*могильная насыпь*) моги́ла, гріб, (*не только ум.*) гробо́к (-бка́). [Каза́в собі наси́пати висо́ку моги́лу (Пісня). Оста́вся почува́ть на гробка́х: положи́в (сідло́) на гробо́к і ліг на йо́му (Грінч. I)]. **-ла** *провалилась* – моги́ла запа́ла(ся), гріб (гробо́к) запа́в(ся); 3) (*могильный курган*) моги́ла. [Засині́ли понад Дніпро́м висо́кі моги́ли (Шевч.)].

Моги́листый – моги́ли́стий.

Моги́лка – 1) я́мка, (*реже*) моги́лка, гробо́к (-бка́). *Каков в колыбельку, таков и в* **-ку** – яки́й народи́вся, таки́й і в гріб положи́вся (Приказка); 2) моги́лка, гробо́к. *Срв.* **Моги́ла 1** *и* **2**; 3) **-ги́лки** – мо́гилки́ (-ло́к), гробки́ (-кі́в), кла́дови́ще, гробо́вище; *см.* **Кла́дбище.**

Могилокопа́тель – гробоко́п (-па), копа́ч (-ча́); *срв.* **Моги́льщик 1.**

Моги́льник – 1) *истор.* – моги́льник, староды́внє кла́дови́ще; 2) *см.* **Моги́лка 3**; 3) *см.* **Моги́льщик**; 4) *зоол. Орёл* **-ник** (Aquila heliaca S.) – оре́л (*р.* орла́) моги́льник; 5) *энтом.* – Necrophorus F. – гроба́рник (-ка), погре́бник, могиля́к (-ка́).

Моги́льница – 1) *см.* **Моги́ла 2**; 2) *бот.* Vinca minor L. – барві́нок (-нку) (хреща́тий), (*реже*) барвіне́ць (-нця́), барві́н (-ну), барві́н-листо́к (-стка́), *ум.* барві́ночок (-чка), барві́нчик, *ласк.* барві́нонько (*м. р.*), барві́нчичок (-чка); (*одно раст., один стебель*) барвіни́на. [Ой, не стели́ся, хреща́тий барві́нку, та по круті́й горі́ (Пісня). Барві́ночку мій хреща́тий, зеле́ний, дрібни́й! (Л. Укр.)]. *Из* **-цы** (*сделанный и т. п.*) – барві́нковий.

Моги́льный – моги́льний, гробови́й, гро́бний. **-ный** *камень* – моги́льний (гробови́й) ка́мінь (-меня), (ка́м'яний) на(д)гро́бок (-бка). **-ный** *курган* – моги́ла. **-ная** *насыпь* – моги́льний

на́сип; *см.* **Моги́ла 2**. **-ная** *тишина* – моги́льна (гробова́) ти́ша. [Часа́ми ті́льки бо́мба огнева́ моги́льну ти́шу розбива́ла (Л. Укр.). Круг ме́не ти́ша гробова́ (Крим.)]. **-ная** *яма* – моги́льна я́ма; *см.* **Моги́ла 1.**

Моги́льчатый – могилува́тий.

Моги́льщик – 1) моги́льник, гроба́р (-ря́), погре́бник, (*только гробокопатель*) гробоко́п (-па), копа́ч (-ча́). [Діста́ли від гробаря́ кі́стку з мерця́ (Етн. Зб. V). Він за погре́бника в на́шому селі́ (Липовеч.)]; 2) *перен.* – моги́льник, гроба́р. [Ви́бере собі́ з кни́жки тако́го-ж, як сам, моги́льника – безду́ший ви́раз (Куліш)]; 3) *см.* **Моги́льник 5.**

Моги́льщичий – моги́льницький, гроба́рський.

Могиля́к, *см.* **Моги́льщик 1** *и* **3.**

Могоры́ч, *см.* **Могары́ч.**

Могóл – моѓол, монѓол. [Ні́мець ска́же: ви моѓоли (Шевч.)]. *Великий* **-го́л** – Вели́кий Моѓол.

Могота́ – (*возможность*) мо́га, змо́га, спромо́га, спромо́жність (-ности), (*реже*) (з)мо́жність, (*диал.*) моѓота; (*сила*) си́ла, міць (*р.* мо́ци), (*только физич.*: *мочь*) снага́. *Каждому придётся работать по* **-те́** *и силе его* – ко́жному доведе́ться працюва́ти так, як його́ спромо́га та си́ла, відпові́дно до спромо́ги (спромо́жности) його́ та си́ли. *Не в* **-ту́** *кому* – не під си́лу, не си́ла, (*редко*) не в мо́гу, (*диал.*) не моѓота кому́ що; (*сил нет выдержать*) не ви́держка кому́. [Не си́ла терпі́ти лихо́ї напа́сти (Л. Укр.). Спро́бував сі́сти, – не в мо́гу (М. Вовч.). Ї́й-бо́гу, да́лі не ви́держка! (Крим.)].

Могу́, *см.* **Мочь.**

Могуте́ть – 1) (*крепнуть физически*) міцні́(ша)ти, ду́жчати, вбива́тися в си́лу, зроста́ти на си́лах; 2) (*становиться могущественнее*) можні́ти, могутні́шати.

Могу́тный, *см.* **Могу́чий.**

Могутство́, *см.* **Могу́щество.**

Могу́ч, *см.* **Могу́чий.**

Могу́че, *нрч.* – могу́тн(ь)о, (*редко* могу́че), потужно, си́льно, мі́цно. [Пе́рший грім могу́тно загрими́ть (Черняв.). Як безмі́рно, як потужно мо́жна люби́ти! (Г. Барв.)].

Могу́честь – могу́тність, (*реже* могу́чість), поту́жність (-ости), (*мощь*) поту́га, си́ла, міць (*р.* мо́ци).

Могу́чий – могу́тній *и* могу́тний, (*реже* могу́чий, могу́щий), поту́жний (*краткая форма им. п. ед. ч. м. р., в возвыш. речи* поту́жен), (*слабее*) си́льни́й, міцни́й. [Од цьо́го мі́сця ві́яло ди́кою, могу́тньою красо́ю (Грінч.). Могу́тній дар сло́ва (Коцюб.). Понесемо́ до ві́чного мо́ря си́лу могу́тну і сла́ву свою́ (Дніпр. Ч.). Лев могу́чий (Рудан.). Могу́щий він і му́дрий сопроти́вник (Куліш). Си́льне мо́ре! Збери́ся на си́лі! Ти поту́жне, нема́ тобі́ впи́ну (Л. Укр.). Ти й пова́жен, ти й поту́жен, всіх ти перева́жив (Біблія)].

Могу́чник, *см.* **Лапча́тка.**

Могу́щественно, *нрч.* – могу́тн(ь)о, поту́жно, (велико)мо́жно, можновла́дно. [Приро́да та істо́рія могу́тно вплива́ють на ро́звиток на́ції (Доман.). Мрі́я запанува́ла над ним поту́жно й мі́цно (Л. Укр.)].

Могу́щественность – могу́тність, (*реже* могу́чість), поту́жність, (велико)мо́жність, можновла́дність (-ости); *срв.* **Могу́щество.**

Могу́щественный – могу́тній *и* могу́тний, (*реже* могу́чий, могу́щий), поту́жний (*краткая форма им. п. ед. ч. м. р., в возвыш. речи* поту́жен), (велико)мо́жний, вельмо́жний, можновла́дний. [Могу́тня пе́рська держа́ва Сасані́дів (Крим.). Був собі́ раз цар могу́тній (Франко). Вели́кі пани́ вповáли на могу́щих приятелі́в (Куліш). Ма́ють поту́жних дру́зів (Куліш). Любо́в потужні́ша, ніж си́ла (Самійл.). Веселя́йтеся зві́дси під мо́жну прави́цю правові́рного мона́рха (Коцюб.). Великомо́жний Це́зар (Куліш). До́ля кара́є вельмо́жного й немо́жного (Шевч.). Як можновла́дний пан запанува́в (Куліш)]. **-ный** *человек* – могу́тня (поту́жна *и т. п.*) люди́на, си́льник. [У сві́ті жи́ти ма́є про́стий чолові́к межи князі́ та си́льники (М. Вовч.)]. *Делать, -ся* (*становиться*), *сделать, -ся* (*стать*) **-ным** – роби́ти, -ся, зроби́ти, -ся могу́тнім (поту́жним *и т. п.*), употу́жнювати, -ся, употу́жнити, -ся, могутні́ти, (*ещё более* могутні́шати), можні́ти, зможні́ти. [Твій рід наві́ки употу́жню (Куліш). Впоту́жнились наві́к дия́волові ді́ти (Куліш)].

Могу́щество – могу́тність, (*реже* могу́чість), поту́жність, (велико)мо́жність, можновла́дність (-ости); (*власть*) поту́га, можновла́дство, можновла́да, си́ла, міць (*р.* мо́ци). [Могу́чість, ща́стя і свобо́да (Франко). Був поді́бний до Баа́ла в час його́ поту́жности (Л. Укр.). Над уся́ку честь і сла́ву жада́ла можновла́дства (Куліш)].

Могу́ществовать – можновла́дствувати.

Могу́щий, *прлг., см.* **Могу́чий.**

Мо́да – мо́да, (*редко*) поведі́нка на що, (*вульг.*) поведе́нція. [Це мо́да, а не зако́н (Мирн.). Не

зна́єш, яка́ тепе́ра поведі́нка в Ри́мі на за́чіску? (Л. Укр.)]. *Теперь это в* **-де** – тепе́р на це мо́да, тепе́р (повела́ся) така́ мо́да, тепе́р це мо́дно, тепе́р це повело́ся. *Выходить, выйти из* **-ды** – вихо́дити, ви́йти з мо́ди, знемо́дитися, знемодні́ти. *Это не в* **-де** – мо́да на це (ця мо́да) мину́ла(ся) (перейшла́), на це нема́ тепе́р мо́ди, це ви́йшло з мо́ди, це знемо́дилося (знемодні́ло). *Одеваться по* **-де***, по последней* **-де** – вдяга́тися за мо́дою (по-мо́дн(ь)ому, за оста́нньою мо́дою.

Мода́льность – мода́льність (-ности).

Модели́ровать – моделюва́ти, *сов.* з[за]моделюва́ти що. **Модели́ро́ванный** – модельо́ваний, з[за]модельо́ваний. **-ться** – моделюва́тися, *сов.* з[за]моделюва́тися; бу́ти модельо́ваним, з[за]модельо́ваним.

Моделиро́вка – 1) (*действие*) моделюва́ння, *оконч.* з[за]моделюва́ння; 2) (*результат*) моделюва́ння, модельо́вання.

Моде́ль – 1) моде́ль (-лю, *м. р.*) *и* моде́ля (-лі, *ж. р.*), зразо́к (-зка́), взір (*р.* взо́ру), взіре́ць (-рця́), (*диал.*, *техн.*) мо́дло. [Розви́тись, ніко́го, опріч себе́ само́го, не ма́ючи за взір і за мо́дло (Куліш)]. *Это не* **-де́ль**! – це не спо́сіб! це що и́нше! це не до-ді́ла! так ді́ла не бу́де!; 2) (*у живописца, скульптора*) моде́ля (-лі, *ж. р.: о мужч. и женщ.*), нату́рник, -ниця; (*в модном магазине*) моде́ля (-лі).

Моде́лька – моде́лька, взіре́ць (-рця́).

Моде́льная, *сщ.* – моде́льня (-ні), моде́льна майсте́рня.

Моде́льный – моде́льний, моде́льовий, зразко́вий, взірце́вий.

Моде́льщик, -щица – моделя́р (-ра́), -ля́рка, моде́льник, -ниця, (*редко*) модля́р (-ра́), -ля́рка.

Моderанти́зм – модеранти́зм (-му), помі́рність, поміркóваність (-ности).

Модера́то, *муз.* – модера́то, помі́рно.

Модера́тор – модера́тор (-ра).

Моде́рн – моде́рний (-на, -не), моде́рн (-ну). *Стиль* **-де́рн** – стиль-моде́рн, моде́рний стиль; (*лит. и худож. школа*) моде́рна шко́ла, моде́рна (-ни). [Яку́б Кадрі́ – письме́нник з туре́цької моде́рни (Крим.)].

Модерниза́ция – 1) (*действие*) модернізува́ння, *оконч.* змодернізува́ння; 2) модерніза́ція.

Модернизи́рование – модернізува́ння.

Модернизи́ровать, -ся *и* **Модернизова́ть, -ся** – модернізува́ти, -ся, *сов.* змодернізува́ти, -ся; бу́ти (з)модернізо́ваним. **Модернизи́рованный** *и* **Модернизо́ванный** – модернізо́ваний, змодорнізо́ваний.

Модерни́ст, -ни́стка – модерні́ст, -ні́стка.

Модерни́стский – модерністи́чний.

Модильо́н, -льо́нный, *архит.* – модильйо́н (-ну), -льйо́новий *и* -льйо́нний.

Моди́стка – моди́стка, (*вульг.*) мо́дниця, (*швея*) шва́чка. [Мені́-б як-раз бу́ти моди́сткою, реміснúцею (Л. Укр.). Відда́ти у нау́ку до мо́дниці (Кониськ.)].

Моди́сткин – моди́стчин, (*вульг.*) мо́дничин, (*швеин*) шва́ччин (-на, -не).

Модифика́ция – 1) (*действие*) модифікува́ння, переформо́вування, *оконч.* змодифікува́ння, переформува́ння; 2) модифіка́ція.

Модифици́рование – модифікува́ння, переформо́вування.

Модифици́ровать, -ся – модифікува́ти, -ся, переформо́вувати, -ся, з[від]міня́ти, -ся, *сов.* змодифікува́ти, -ся, переформува́ти, -ся, з[від]міни́ти, -ся; бу́ти модифіко́ваним, змодифіко́ваним, переформо́ваним, з[від]мі́неним. **Модифици́рованный** – (з)модифіко́ваний, переформо́ваний, з[від]мі́нений.

Мо́дник, -ница – мо́дник, -ниця.

Мо́дничание – модникува́ння.

Мо́дничать – модникува́ти, по-мо́дн(ь)ому вдяга́тися, жи́ти *и т. п.*

Мо́дничество – мо́дництво.

Мо́дно, *нрч.* – мо́дно, по-мо́дному *и* (*часто*) по-мо́дньому, за мо́дою.

Мо́дность – мо́дність (-ности).

Мо́дный – мо́дний, мо́дній, мо́дяний. [Су́кня була́ мо́дня (Н.-Лев.). Так все пані́ та па́нії, на́вчиться всьо́го мо́дяного (Свидниц.)]. *Он человек* **-ный** – він люди́на мо́дна. **-ный** *магазин* – мо́дна крамни́ця, магази́н мод. *По* **-ному** – по-мо́дному *и* по-мо́дньому. [По-мо́дньому захоті́ла жи́ти (Мирн.)].

Мо́дулевый – модуле́вий.

Модули́рование – модулюва́ння.

Модули́ровать, -ся – модулюва́ти, -ся, *сов.* змодулюва́ти, -ся; бу́ти (з)модульо́ваним. **Модули́рованный** – (з)модульо́ваний.

Модулиро́вка, *см.* **Модуля́ция 1.**

Мо́дуль – 1) *мат.* – мо́дуль (-ля); 2) *архит.* – мо́дуль (-ля).
Модуля́ция – 1) (*действие*) модулюва́ння, *оконч.* змодулюва́ння; 2) модуля́ція.
Мо́дус – мо́дус (-су), спо́сіб (-собу).
Мо́ечный – ми́йний, обмивни́й. [Буряки́ висипа́ють до обмивно́го ко́роба (Київщ.)]. **-ная** *машина* – ми́йна маши́на, ми́йниця.
Може́ние – змо́га, спромо́га, змо́жність, спромо́жність (-ности); *срв.* **Могота́** *и* **Возмо́жность.**
Мо́жет, Мо́жется, *см.* **II. Мо́чь, -ся.**
Мо́жет быть, *нрч.* – мо́же, (*пров.*) мо; *см.* **II. Мочь 1**. [Мо́же, вони́ зна́ють? Мо́же, догада́лись?.. Ні, не догада́лись (Шевч.)].
Можжеве́лина, Можжеве́линка – (*ветвь*) ялівце́ва гіл(ь)ка (галу́зка), -ва гі́лочка (галу́зочка), (*ягода*) ялівце́ва я́года, -ва я́гідка.
Можжеве́ловка – ялівці́вка.
Можжеве́ловник, *пт.* Turdus pilaris L. – дрізд (*р.* дрозда́), чи́котень (-тня), квич (-ча́), квича́ль (-ля), ядлівча́к (-ка́).
Можжеве́ловый – ялівце́вий. **-вое** *масло* – ялівце́ва олі́я.
Можжеве́ль, *см.* **Можжеве́льник 1.**
Можжеве́льник, *бот.* – 1) (Juniperus L.) ялове́ць (*р.* ялівцю́), (*диал.*) можеві́ль (-ве́лю). [Кури́всь для ду́ху ялове́ць (Котл.). Ялівце́м до́бре корови́ підку́рювати (Звин.)]. **-ник** *обыкновенный* (J. communis L.) – ялове́ць звича́йний. **-ник** *казачий* (J. Sabina L.) – ялове́ць коза́цький, арти́ш (-шу́); 2) *см.* **Маху́нка.**
Можжеве́льный, *см.* **Можжеве́ловый.**
Можжечо́к, Можжи́ть, Можжу́ха, *см.* **Мозжечо́к, Мозжи́ть, Мозжу́ха.**
Можнёхонько, Можнёшенько, *нрч.* – можні́сінько. [Можні́сінько вам без коня́ бу́ти (Вовчанщ.)].
Мо́жно, *нрч.* – мо́жна (*ср. ст.* можні́ше), (*дозволено*) ві́льно. [Чого́-ж це так, що йому́ мо́жна, а мені́ – ні? Ві́льно ко́жному (Грінч.). Тепе́ренька дити́на підбі́льшала, то мені́ можні́ше бу́де на робо́ту йти (Вовчанщ.). До́ма мені́ все ві́льно (М. Вовч.)]. **-но** *ли*? – чи мо́жна? чи ві́льно? *Если* **-но***,* **-но** *будет* – як (якщо́, коли́) мо́жна, мо́жна бу́де. *Как* **-но** *больше, быстрее, шире и т. п.* – як-найбі́льше, як-найшви́дше, як-найши́рше *и т. п.*, як(о)-мо́га бі́льше, шви́дше, ши́рше *и т. п. Как* **-но** *так говорить*? – як мо́жна (хіба́ мо́жна) так каза́ти? *Одолжите мне пять рублей. – Как* **-но**! *Я сам сижу без денег* – пози́чте мені́ п'ять карбо́ванців. – Де́ там! (Де ви ба́чили? *или* Що ви ка́жете!) Я сам сиджу́ без гро́шей.
Мо́жность – мо́жність, змо́жність, можли́вість (-ости).
Моза́ика – моза́їка.
Моза́иковый, Мозаи́ческий – моза́їко́вий, моза́ї́чний. **-ное** *искусство* – моза́ї́чне мисте́цтво.
Мозаи́ст – мойсеї́ст (-та), мусі́євець (-вця).
Мозаичи́ст, -чи́стка *и* **Мозаи́чник, -ница** – мозаї́ст, -заї́стка, мозаї́чник, -ниця.
Мозаи́чно, *нрч.* – моза́ї́чно. [Сто́лички для ка́ви, моза́ї́чно ви́ложені перламу́тром (Крим.)].
Мозаи́чность – мозаї́чність (-ности).
Мозаи́чный – мозаї́чний. **-ный** *пол* – мозаї́чна підло́га. **-ная** *работа* – мозаї́чна робо́та моза́їка.
Мозг – 1) (*головной*) – а) (*анат.* cerebrum) мо́зок (*р.* мо́зку *и* мі́зку). [Голова́ розби́та, аж мо́зок ви́дко (Грінч.). В мо́зку не́лад (Крим.). Це ти свої́м мі́зком розміркува́ла? (Н.-Лев.). Ти́сяча пла́нів, що крути́лися й га́сли в мі́зку (Коцюб.)]. **-ги́** – мо́[і]зки (-ків). [Му́чать свої́ мо́зки, я́к-би оди́н у дру́гого ви́тягти з кише́ні (Кониськ.)]. *Малый* **мозг,** *см.* **Мозжечо́к.** *Продолговатый* **мозг** – довга́стий мо́зок; б) **мозг** *и* **мозги́** (*перен.*: **ум**) – мо́зок, (*реже*) мо́[і]зки, (*соображение, толк*) глузд (-ду), тя́мка, (*фамил.*) олі́я в голові́. [Через темно́ту мо́зок на́ції спав (Єфр.)]. *У него не стало* **-гу** *на это дело* – йому́ глу́зду (олії в голові́) не ви́стачило (не ста́ло, забра́кло) на цю спра́ву. *Куриные* **-ги́** – ку́рячий мо́зок. *Шевелить* **-га́ми** – крути́ти мо́[і]зком. [Чолові́к письме́нний і за́вжди гото́вий крути́ти мо́зком (Короленко)]; 2) (*спинной, позвоночный, хребтовый*: *анат.* medulla spinalis) спи́нний мо́зок, стриж (-жа́) хребто́ви́й; 3) (*костный*: *анат.* medulla ossium) шпик *и* шпек (-ку). [Чорт його́ бери́ з кі́сткою, аби́ мені́ шпик був (Ком. Пр.)]. *До* **-га** *костей* – до са́мого шпи́[е́]ку, до са́мих кісто́к, до са́мої ко́сти. *Промочить до* (**-га**) *костей* – промочи́ти до рубця́ (до ру́бчика). [Промочи́ло мене́ геть до ру́бчика (Звин.)]. *Проникнуться чем-л. до* **-га** *костей, см.* **Кость 1**; 4) **-ги́**, *кулин.* – мо́зок. *Телячьи* **-ги́** – теля́чий мо́зок; 5) **мозг** *китовый* – спермаце́т (-ту); 6) **мозг** *каменный, геол.* – ґлейови́на; 7) *см.* **Мо́кредь** 3.
Мо́згаль – 1) гнилизна, гниля́тина, гнилля́ (-лля́), гниля́ччя (-ччя); гниль (-ли), трухля́тина,

трухли́на́, поро́хня́ (-ні́); *срв.* **Мо́зглость 1** і 2) *см.* **Мозгля́к.**
Мозгастый – замі́зкуватий, тямови́тий, імкли́вий. [То дід замі́зкуватий (Яворн.)].
Мозга́ч – розума́ха, розумня́ка, розуме́ць (-мця́), тяму́ха, тяму́ща люди́на, ми(с)те́ць (*р.* митця́), мистю́к (-ка́).
Мозги́, *см.* **Мозг.**
Мозглёнок – ми́ршавець (-вця), миршавеня́ (-ня́ти); *см.* **Мозгля́к.**
Мозгли́вый, *см.* **Мозгля́вый.**
Мозглова́тость – гнилува́тість, морхлува́тість, трухлува́тість; вогкува́тість (-тости) *и т. п.*; *срв.* **Мозглова́тый.**
Мозглова́тый – гнилува́тий, морхлува́тий, трухлува́тий; вогкува́тий *и т. п.*; *срв.* **Мо́зглый.**
Мо́зглость – 1) пригни́лість, загни́лість, гни́лість; мо́рлість, тру́хлість, трухля́вість, плю́склість, в'я́лість, прив'я́лість, зів'я́лість; при́тхлість, ту́хлість; тру́хлість, тря́хлість, трухля́вість, порохня́вість, струпіші́лість (-ости); 2) во́гкість; гни́лість (-ости). *Срв.* **Мо́зглый.**
Мо́зглый – 1) – а) (*об овощах, плодах*) пригни́лий, гнили́й, (*дряблый*) мо́рхлий, тру́хлий, трухля́вий, плю́склий, (*вялый*) в'я́лий, прив'я́лий, зів'я́лий; б) (*о прочих с'естных припасах*) при́тхлий, ту́хлий; в) (*о дереве*) тру́хлий, тря́хлий, трухля́вий, поро́хня́вий, струпіші́лий; 2) (*о воздухе*) во́гкий; гнили́й, зату́хлий. **-лая** *погода, см.* **Мо́кредь 3**; 3) (*о человеке*), *см.* **Мозгля́вый 1.**
Мозгля́вец, *см.* **Мозгля́к.**
Мозгля́вка – ми́ршавка, ми́ршава (-вої), хиря́чка, хирля́чка, хирча́ (-ча́ти).
Мозгля́вость – 1) ми́ршавість, кво́лість, хи́рявість, хи́рність, хи́рість (-ости); 2) *см.* **Мо́зглость 2.**
Мозгля́вый – 1) ми́ршавий, кво́лий, хи́рявий, хи́рний, хи́рий. [Приї́хало воно́ сюди́ таке́ ми́ршаве, обша́рпане, мізе́рне (Н.-Лев.). Хи́рява ба́ба, як ги́рява макі́тра (Номис). Чолові́к хи́рний (Черкащ.)]; 2) *см.* **Мо́зглый 2.**
Мозгля́к – ми́ршавець (-вця), ми́ршавий (-вого), хиря́к, хирля́к (-ка́), хирча́ (-ча́ти), плоху́та.
Мозгля́стость, *см.* **Мозглова́тость.**
Мозгля́стый, *см.* **Мозглова́тый.**
Мозгля́тина – гниля́тина, трухля́тина; поро́хня́ (-ні́).
Мо́згнуть – 1) – а) (*загнивать*) пригнива́ти, загнива́ти, (*о грушах*) гнили́читися; (*сморщиваться*: *об овощах, плодах*) мо́рхнути; (*дряблеть*) трухля́віти, плю́скнути; (*тухнуть*) ту́хнути, протуха́ти; б) (*о дереве*) тру́хнути, тря́хнути, трухля́віти, порохня́віти, трупіші́ти; 2) (*о воздухе*) гнили́тися, гнилі́ти; (*о погоде*), *см.* **Мокропого́диться**; 3) (*о человеке*) ми́ршавіти, марні́ти, кволі́ти, хи́рявіти, хирі́ти.
Мозгова́ние – мізкува́ння, міркува́ння.
Мозгова́тый – 1) шпи[е]кува́тий, шпи[е]кови́(с)тий; 2) *см.* **Мозгови́дный.**
Мозгова́ть – мізкува́ти, міркува́ти, (*ломать голову*) суши́ти (собі́) мо́зок чим. [Мізку́: «Де-ж я нюхав щось таке́?» (Крим.)].
Мозгови́дный – 1) (*о головном мозге*) мо[і]зкува́тий, 2) (*о спинном*) стрижува́тий; 3) (*о костном мозге*) шпи[е]кува́тий.
Мозгови́к – 1) *мед.* fungus medullaris – мо[і]зкови́й пістря́к (-ка́); 2) **-ви́к** (*овечий*), *зоол.* Taenia coenurus – ове́ча глиста́; (*финна*, Coenurus cerebralis) мозківни́к (-ка) (Сл. Ум.), колова́тка (Жел.).
Мозго́вина – 1) (*в кости*) шпи[е]кови́на; 2) (*в стволе дерева*) стри́жень (-жня).
Мозгови́стый, *см.* **Мозгова́тый 1.**
Мозгови́тый (*о кости*) – по́вний шпи́[е́]ку, шпи[е]кови́(с)тий.
Мозго́вница – мізко́вня (-ні), мі́зки (-ків), ду́малка, голова́.
Мозгово́й – 1) (*о головном мозге*) мо[і]зкови́й; 2) (*о спинном*) стриже́вий; 3) (*о костном мозге*) шпи[е]кови́й. **-ва́я** *кость* – шпи[е]кова́ кі́стка.
Мозговьё, *см.* **Мозго́вница.**
Мозголо́в, *см.* **Мозга́ч.**
Мозголо́вить – 1) *см.* **Мозгова́ть**; 2) мудрува́ти, мудраге́лити; *срв.* **У́мничать.**
Мозголо́вничать, *см.* **Мозголо́вить 2.**
Мозголо́вый, *см.* **Мозга́стый** *и* **Мозга́ч.**
Мозголо́мный, *см.* **Головоло́мный 2.**
Мозгопре́лый, *см.* **Мо́зглый 1** *и* **2.**
Мозгопя́тый – му́дрий по шко́ді.
Мозгота́ть – 1) (*молоть вздор*) верзти́, клепа́ти, ля́пати, плести́ язико́м, блягу́зкати, тереве́нити; 2) (*улепётывать*) литка́ми креса́ти, чухра́ти, маха́ти, чеса́ти, лупи́ти, ката́ти.

Мозготня́ – верзі́ння, ля́пання; *срв.* **Болтовня́.**
Мозготря́с, *см.* **Лоботря́с.**
Мозготу́н, -тунья, *см.* **Болту́н, -ту́нья.**
Мозгу́н, *см.* **Мозга́ч.**
Мозгу́ша – 1) (*общ. р.*) розума́ха, розумня́ка, тяму́ха (*общ. р.*); 2) *бот.* Geranium silvaticum L. – жураве́ць (-вцю́) (лісови́й), пупа́вник (-ку).
Мозельве́йн – мозельва́йн (-ну), мо́зельське вино́, мо́зель (-лю).
Можжа́к – товка́ч (-ча), товка́чка, (*полон.*) тлу́чок (-чка).
Можжечо́к, *анат.* cerebellum – мо́зочок (-чка), мі́зчик (-ка).
Можжи́льный – міжчи́льний, (*дробильный*) дроби́льний, криши́льний, (*плющильный*) плющи́льний, плеска́льний, чави́льний.
Можжи́ть – 1) міжчи́ти, товкти́ (до́ки не розтовче́ться), (*дробить*) дроби́ти, криши́ти, (*плющить*) плющи́ти, плеска́ти, чави́ти що; (*колотить кого*) товкма́чити, мотло́ши́ти кого́. [Можчи́ли го́лови і спи́ни (Котл.). Міжчи́в мене́ (Звягельщ.)]. **-жи́ть** *голову кому, перен.* – гри́зти (міжчи́ти) го́лову кому́, золи́ти кого́, дозоля́ти кому́. **-жи́ть** *кого* (*просьбами о чём*) – каню́чити в ко́го чого́, же́брати в ко́го що *и* чого́, цига́нити; 2) (*безл.: ломить*) ломи́ти, крути́ти що, ломоті́ти в чо́му, (*корчить*) судо́мити що в ко́го *и* кому́. [На него́ду ко́сті в ме́не кру́тить (Київ)]. *У меня голову* **-жи́т** – мені́ го́лову ло́мить, у ме́не голова́ трі́щи́ть.
Можжи́ться – міжчи́тися, товкти́тися (до́ки не розтовче́ться), (*дробиться*) дроби́тися, криши́тися, (*плющиться*) плющи́тися, плеска́тися, чави́тися; бу́ти мі́жченим, то́вченим, дро́бленим *и т. п.*
Можжу́ха – 1) *см.* **Можжеве́льник 1** *и* **2**; 2) суше́ні ялівце́ві я́годи (*р.* я́гід); 3) **-ха** *болотная*, *бот.* Lycopodium annotinum L. – п'я́дич (-чу) (колю́чий); 4) *см.* **Ломо́та 1** *и* **2.**
Можжу́шник – 1) ялівце́вий кущ (-ща́), ялове́ць (*р.* ялівцю́); 2) *см.* **Маху́нка.**
Можжу́шный, *см.* **Можжеве́ловый.**
Мозолева́тость – мозолюва́тість (-тости).
Мозолева́тый, Мозолеви́дный – мозолюва́тий.
Мозо́ление – мозо́лення, му́ляння, (*зап.*) му́лення чого́. **-ние** *глаз* – му́ляння оче́й.
Мозо́лик – мозо́лька.
Мозо́лина, Мозо́линка – мозоли́на, мозоли́нка.
Мозо́листость – 1) мозо́ли́стість, мозо́ля́стість; мозо́лявість (-ости); 2) мозолюва́тість (-тости).
Мозо́листый – 1) мозо́ли́стий, мозо́ля́стий; (*о руках, ногах*) мозо́лявий, мозо́ляний, мозо́лястий, (*намозоленный*: *о руках*) мозо́ля[е]ний, мозолько́ваний. [Мозо́лявими рука́ми працюва́ли (Куліш). Пра́ця мозо́лених рук (Г. Барв.). Мозолько́ваними па́льцями кру́тить цига́рку (Черкас.)]. **-тая** *кожа* – мозо́ли́[я]ста шку́ра (*зап.* шкі́ра); 2) *см.* **Мозолева́тый.**
Мозо́лить – (*руки, ноги*) мозо́лити, (*ноги и перен.*) му́ляти (-ляю, -ляєш), (*зап.*) му́лити (му́лю, -лиш) що. [Чо́біт вузьки́й, то му́ляє (Звин.). Чо́біт му́лить но́гу (Номис)]. **-лить** *глаза кому* – му́ля[и]ти о́чі кому́. [Щоб не му́ляв він де́кому оче́й, зве́лено було́ (М. Левиц.). Що-ж я ма́ю тобі́ о́чі му́лити собо́ю? (Л. Укр.)]. **-лить** *язык* – му́ляти язи́к (язика́), ля́пати (пле́ска́ти, верзти́) язико́м.
Мозо́литься – мозо́литися, бра́тися (вкрива́тися) мозо́лями, мозо́лявіти.
Мозо́ль – 1) мозо́ля (-лі), (*пров.*) мозі́ль (-зо́ли), мо́зу́ля, мо́зуль (-ля), могодзу́ля, мудзу́ля, муль (-ля), на́ростень (-тня), (*гал.*) на́гніток (-тка), (*только на пятке*) гу́зка. [На мозо́лю наступи́ло (Мирн.). А в нас що? Нужда́ та мозі́ль (Федьк.). Три мозу́лі, як цибу́лі (Гнід.). Настопта́ла закаблу́ком на па́льці з могодзу́лями (Н.-Лев.). Працю́єш так, що таки́й муль му́ляється, що й чорт не з'їсть (Звин.). На́ростня не мо́жна про́сто зрі́зати (Поділля)]. *Натирать, натереть, набивать, набить* **-ли** – наму́лювати, наму́ляти, (*зап.*) наму́лити мозо́лі. [Три мозо́лі на доло́ні наму́ляла (Чуб. V)]. *Работать до* **-лей** – працюва́ти, аж мозо́лями вкрива́тися; мозо́литися. [Ти працю́єш, мозо́лишся, а воно́ в те́бе кра́де (Кониськ.)]. *Наживать, нажить* **-лями** *что* – набува́ти, набу́ти, надба́ти, нажива́ти, нажи́ти мозо́ля[е]ними рука́ми що. [Мозо́ляними рука́ми надба́є те, що ма́є в госпо́ді (Мирн.)]. **-зо́ль** *костная* – кісткова́ мозо́ля; 2) (*у обезьяны*) зад (-ду); 3) *стар.* – більмо́; *срв.* **Бельмо́.**
Мозо́льный – 1) (*относ. к мозолям*) мозоле́вий; (*только о мозолях, натёртых обувью*) му́ляний. **-ный** *пластырь* – мозоле́вий пля́стир (-тру), пля́стер про́ти мозо́лів (мозо́лей). **-ный** *оператор* – мозо́льник; (*причиняющий мозоли*) мозо́лявий, мозолько́ваний. [Працю́є над свої́м мозо́лявим ді́лом (Коцюб.). Щи́рая пра́ця мозолько́ваная (Номис)]. **-ные** *деньги* – загорько́вані гро́ші (-шей *и* -шів), крива́ви́ця, (*зап.*) керва́ви́ця.

Мозо́льчатость, -чатый, *см.* **Мозо́листость, -листый.**
Мозо́льщик, -щица – мозо́льник, -ниця.
Моисе́ев – Мойсе́їв (-се́єва, -се́єве), Мусі́їв (-сієва, -єве). **-ев** *закон* – Мойсе́їв зако́н (-ну). **-ева** *дорога, см.* **Мле́чный** *путь.*
I. Мой, *мест. прит.* – мій (*ж.* моя́, *ср.* моє́; *р. м.-ср.* могó, *диал.* мойогó, моє́го, *ж.* моє́ї, (*редко*) *диал.* мо́ї́ *и* ме́ї; *д. м.-ср.* моє́му, *диал.* мойо́му, моймý, мо́му, *ж.* моі́й; *в. м.* мій (*о неодуш.*) *и* могó (*об одушевл.*), *ж.* мою́, *ср.* моє́; *тв. м.-ср.* моі́м, *ж.* моє́ю, (*редко*) *диал.* мо́ю; *пр. м.-ср.* на моє́му, на моі́м, *диал.* на моймý, на мо́му, *ж.* на моі́й; *мн. ч. одинаково для всех р.: им.* мої́, *р.* моі́х, *д.* моі́м, *в.* мої́ (*о неодуш., иногда и одуш.*) *и* моі́х (*об одуш.*), *тв.* моі́ми, *пр.* на моїх). [Привіта́й же, моя́ не́нько, моя́ Украї́но, моі́х ді́ток нерозу́мних, як свою́ дити́ну! (Шевч.)]. *По-***мо́ему**, *нрч.* – по-мо́єму, як на ме́не; (*по моему мнению*) на мою́ га́дку (ду́мку). *По* **моему** *вышло* – на моє́ ви́йшло. [А вонó таки́ на моє́ ви́йшло (Мова)].
II. Мой, *см.* **Мыть.**
Мо́йва, *зоол.* Mallotus villosus Müll. – мо́йва.
Мо́йка – 1) (*действие*) миття́ (-ття́); (*стирка*) прання́ (-ння́), (*реже*) праття́ (-ття́); *срв.* **Мытьё**; 2) пра́ля, пра́чка; *срв.* **Пра́чка**; 3) водоми́й (-ми́я), водори́й (-ри́я); *срв.* **Водомо́ина**; 4) (*место и устройство на воде для мытья белья и т. п.*) пра́ло, пра́тва́; 5) (*помещение для* **-ки**) ми́йня; 6) (*моечная машина*) ми́йниця, ми́йна маши́на.
Мо́йковый, *см.* **Мо́ечный.**
Мо́йщица – змива́льниця.
Мо́йщицын – змива́льничин (-на, -не).
Мо́ка, *см.* **Мо́кка.**
Мокасси́н – мокаси́н (-на).
I. Мока́ть, *см.* **Мака́ть.**
II. Мока́ть, мо́кивать, *см.* **Мо́кнуть.**
Мо́кка (*кофе*) – мо́ха *и* мо́ка, мо́хська ка́ва.
I. Мокла́к, *см.* **Макла́к.**
II. Мокла́к *и* **Мокло́к** – 1) масла́к (-ка́), вели́ка кість (*р.* ко́сти); ви́пнута кість; 2) (*у лошади*) ко́вбчик.
Мо́клость – мо́клість (-лости).
Мо́клый – мо́клий, мо́чений.
Мокля́вость – мокля́вість (-вости).
Мокля́вый – мокля́вий.
Мо́кнуть – 1) мо́к(ну)ти (мо́кну, -кнеш; *пр.* мок *и* мо́кнув, мо́к(ну)ла *и т. д.*). [Стої́ть ко́ник на дощі́ і сіде́льце мо́кне (Пісня). У макі́трі мо́кнули скойки́ (Рудан.)]; 2) (*сыреть, делаться мокрым*) мокрі́ти, мокра́віти. *Соль, лишай* **-нет** – сіль, лиша́й мокрі́є.
Мокр, *см.* **Мо́крый.**
Мо́кра (*кисть штукат.*) – щі́тка.
Мокреди́на – 1) *см.* **Мо́кредь**; 2) (*мочага*) мокра́вина, мокря́к (-ка́), мо́чар (-ра), мокрові́[ó]д (-во́ду). [Со́рок віз мо́чери нарі́зав на мокрово́ді (Март.)].
Мокреди́нник – 1) мо́чар (-ра) *и* мочарі́ (-рі́в), пла́вня; *срв.* **Мочажи́нник 1**; 2) *бот.* Salicornia herbacea L. – солоне́ць (-нцю́).
Мо́кредь – 1) (*всё мокрое*) мокро́та, мокря́к (-ка́), *соб.*, мокря́ччя (-ччя); 2) (*сырость, влага*) мокро́та, мо́крість, во́гкість (-ости), воло́га, ві́льга, ві́льготь (-ти); 3) (*мокрая погода*) мокре́ча, мокроте́ча, мокв́а, мокро́та, сльота́, плю́та. [Така́ мокре́ча надво́рі! (Вінниччина). В-осени́ завжди́ то со́няшний про́мінь, то сльота́ й мокв́а (Н.-Лев.)]; 4) *см.* **Мокреди́на 2.**
Мокре́е – 1) (*ср. ст. от прлг.* **Мо́крый**) мокрі́ший. *Становиться* **-ре́е** – мокрі́шати; 2) (*ср. ст. от нрч.* **Мо́кро́**) мокрі́ше.
Мо́кренький – мокре́нький.
Мокре́нько, *нрч.* – мокре́нько.
Мо́креть, *см.* **Мо́кредь.**
Мокре́ть – мокрі́ти, мокра́віти, (*сильно*) хлюще́м бра́тися, (*дольше прежнего*) мокрі́шати. [Уже́ мокрі́є сніг (Звягельщ.). Мокрі́ти від по́ту (Київщ.). Тре́ба до́бре пали́ти, а то́ сті́ни мокра́віють (Брацлавщ.). Потіє, аж соро́чка хлюще́м бере́ться (Київщ.)].
Мокрёхонький, Мокрёхонек – мокре́сенький, (*совсем*) мокрі́сінький.
Мокрёхонько, *нрч.* – мокрі́сінько.
Мокре́ц (*конская болезнь*) – мокре́ць (-рецю́).
Мокрецо́вый, -ре́чный – мокреце́вий.
Мокрёшенький, Мокрёшенек, *см.* **Мокрёхонький.**
Мокрёшенько, *нрч.* – мокрі́сінько.

Мокри́вый – мокра́вий.
Мокри́на, *см.* **Мокреди́на 2.**
Мокрина́, *см.* **Мо́кредь.**
Мокри́нник, *см.* **Мокреди́нник.**
Мокри́стый, *см.* **Мокрова́тый.**
Мокри́ть – мокри́ти.
Мокри́ться – 1) (*стр. з.*) мокри́тися, бу́ти мо́креним; 2) (*ср. з.*) мокрі́ти, мокра́віти. *Стены* **-тся** – стіни мокрі́ють (мокра́віють).
Мокри́ца – 1) *энтом.* Oniscus murarius – мокри́ця, (*чаще*) стоно́га (-ги), стоні́г (-но́га). [У нашій ку́хні стоні́г бага́цько, бо мо́кро (Звин.)]; 2) *бот.* – а) (Lemna L.) ря́ска́; б) (Polygonum aviculare L.) спори́ш (-шу́) (звича́йний); в) (Stellaria media Vill.) мокре́ць (-рецю́).
Мокри́чка – 1) (*ум. от* **Мокри́ца 1**) мокри́чка, стоні́жка; 2) *см.* **Мокри́ца 2.**
Мокри́чный – мокрице́вий, стоно́говий.
Мо́кро́, *нрч.* – мо́кро. *На дворе* **-ро** – надво́рі мо́кро (мокре́ча, мокві́, мокро́та). *Там так* **-ро́** – там така́ мокро́та.
Мокрова́то, *нрч.* – мокрува́то, мокре́нько.
Мокрова́тость – мокрува́тість (-тости).
Мокрова́тый – мокрува́тий, мокре́нький.
Мокрово́дица, *см.* **Мокропого́дица.**
Мокроволо́сый – мокроволо́сий.
Мокровреме́нье, *см.* **Мокропого́дица.**
Мокрого́рлый, -гу́бый (*пьяница*) – каплю́жник, каплі́й (-лія́), пропия́ка п'янди́голова.
Мокродо́л, *см.* **Мокреди́на 2.**
Мокрози́мье – відли́га; *срв.* **О́ттепель.**
Мокрони́зменный – мочари́стий, мочарува́тий.
Мокропого́дистый – сльота́вий.
Мокропого́диться, замокропого́диться – сльоти́тися, засльоти́тися, задощи́тися; ки́снути, мокрі́ти. [Засльоти́лося на ці́лий ти́ждень (Брацлавщ.)].
Мокропого́дица – мочли́ва (дощова́) пого́да, мокроте́ча, сльота́, плю́та.
Мокропого́дливый – сльота́вий.
Мокропого́дье, *см.* **Мокропого́дица.**
Мокроро́слый (*лес*) – боло́тяни́й, мокро́ро́слий ліс.
Мо́крость – мо́крість (-рости).
Мокро́та, Мокро́тина – фля́гма, (*реже* фле́гма), мокроти́ння, харкоти́ння, харкови́ння (-ння), харкови́на, харкани́на, хря́ки (-ків). [Так закахи́кався, що мокроти́ння спе́рло йому́ дух (Кониськ.). Ви́плюнув чо́рне з кро́в'ю мокроти́ння (Черкас.)].
Мокрота́ – мо́крість, во́гкість (-ости); мокрі́нь (-ни), мокві́, мокроте́ча, мокре́ча. [За́вше коло ми́сника мокрі́нь (Липовеч.). Ганча́р ці́лий день у мокві́ ро́бить (Вовчанщ.). І з сте́лі і з стін пу́стки пішла́ мокроте́ча (Еварн.)].
Мокро́тистый – фля[е]гми́стий.
Мокро́тный – фля́[е́]гмо́вий, мокроти́нний, харкоти́нний. **-ный** *кашель* – мо́крий ка́шель (-шлю).
Мокротого́нный – фля[е]гмогі́нний.
Мокрохво́ст, -хво́стка, *см.* **Спле́тник, -ница.**
Мокру́ха – 1) *см.* **Мо́кредь 3**; 2) *бот.* Orchis maculata L. – зозу́линець (-нцю) (пля́ми́стий).
Мокру́ша – 1) *см.* **Мо́кредь 3**; 2) *бот.* Ranunculus aguaticus L. – жовте́ць (-тцю) (пля́ми́стий).
Мо́крый – мо́крий. [Мо́крий дощу́ не бої́ться (Приказка)]. **-рый** *закон* – мо́крий зако́н (-ну). **-рая** *курица* – мо́кра ку́рка; *см.* **Ку́рица. -рое** *лето* – мочли́ве (мо́кре) лі́то. **-рое** *место* – мокрина́, мокра́вина; *срв.* **Мокреди́на 2**. [Міну́вши жита́, я вихо́джу на які́сь мокра́вини, між ло́зи, очерети́, і да́лі в ліс (Франко)]. *Только место* **-рое** *останется* – ті́льки мі́сце мо́кре ли́шиться. *Глаза на* **-ром** *месте у кого* – тонкосльо́зий, тонкослі́зка (*общ. р.*) хто. **-рая** *погода, см.* **Мокропого́дица. -рый** *снег* – мо́крий сні́г. *Не ходи по́***-мокру** – не ході́ по мо́крому.
I. Мол, *нрч.* – мовля́в, мов, ні́би. [Вона́ ви́явила свій по́гляд на старосві́тські зако́ни: то, мовля́в, дурни́ця, для мужикі́в ті́льки й потрі́бна (Єфр.). На душі́ ваготі́ла га́дка, що от, мов, я провини́в про́ти своє́ї со́вісти (Крим.). Ось, мов, я образо́ваний та вче́ний (Мова). Та й торкну́в свого́ молодо́го: приміча́й ні́би (Вовч.)].
II. Мол, *см.* **Моло́тье.**
III. Мол *и* **Мо́ла** – мол (-лу), зага́та, (*дамба*) та́ма. [Мол – мур, ви́ведений у мо́ре для за́хисту

при́стани (Л. Укр.). Пону́ро вту́пив о́чі у морську́ зага́ту (Крим.)].
Мола́живать, *см.* **Молоди́ть.**
Мола́сса, *геол.* – моля́са, бриля́к (-ку́).
Мола́чивать, *см.* **Молоти́ть.**
Молва́ – 1) (*общий говор, шум*) га́мір (-мору), гу́тірка, (*глухой*) го́мін (-мону); 2) (*слух*) по́голос (-су), по́голо́ска, чу́тка (-ки) *и* чутки́ (-то́к), по́чутка, (*диал.*) по́устка, (*разглашение*) ро́зголос (-су), (*слава*) сла́ва (*обычно дурная*), по́славка, (*толки, беседа*) помо́вка, бала́чка, гу́тірка, говірка. [По́голос розійшо́вся по всій око́лиці (Біблія). Йшов по́голос між наро́дом, що… (Леонт.). Пішла́ по селу́ по́голоска, що вчи́тель нічо́го не тя́мить (Єфр.). Пішла́ чу́тка, ніби народи́вся «анци́христ» (О. Пчілка). По всій Гуцу́льщині гуду́ть чутки́ про юнака́ (Олесь). Пішла́ по́чутка, що у панів цар людей́ одбере́ (Кам'янеч.). Таку́ по́устку пусти́в, ніби-то мені хабара́ сусіди дали́ (Липовеч.). Про чо́рта тільки по́славка, а ніхто́ того́ чо́рта не ба́чив (М. Вовч.). По селу́ скрізь літа́ла гу́тірка, що… (Кониськ.)]. **-ва́** *всё преувеличивает* – чу́тка (по́голос, по́голо́ска) все прибі́льшує. *Всеобщая* **-ва́** – вселю́дні чутки́, вселю́дна по́голо́ска, всесві́тній ро́зголос. *Стоустая* **-ва́** – стоу́стий по́голос, стоу́ста сла́ва, тисячоу́ста чу́тка. *Дурная* **-ва́** – (недо́бра) сла́ва (*ум.* сла́вонька), поговір (-во́ру). [А на ме́не молоду́ю поговір та сла́ва… із леда́чим зазна́лася, сла́воньки набра́лася (Гнід.). Не бійсь сла́ви, не бійсь поговору (Метл.)]. *Распространять дурную* **-ву́** *о ком* – пуска́ти сла́ву про ко́го, сла́вити кого́. **-ва́** *приписывает кому что* – чутки́ накида́ють кому́ що; 3) (*речь*) мо́ва, розмо́ва.
Мо́лвить, мо́лвливать, мо́лвить – *несов.* мовля́ти (-ля́ю, -ля́єш) *и* мо́вити (мо́влю, -виш), *сов.* мо́вити (*пр. вр.* мо́вив, -вила, -вило, *мн.* -вили; *буд. вр.* мо́влю, -виш), промовля́ти, промо́вити, вимовля́ти, ви́мовити, каза́ти, сказа́ти; *срв.* **Говори́ть 1, Сказа́ть** *и* **Произноси́ть 1**. [Підско́чив вовк і до кота́ мовля́є: «Коту́сю-бра́тіку!» (Глібів). Каза́ла-б, та уста́ не мо́влять (Г. Барв.). Мо́вивши сло́во, тре́ба бу́ти па́ном (Номис)]. **Мо́лвленный** – мо́влений, ка́заний; ска́заний.
Мо́лвиться – мо́витися, промовля́тися, вимовля́тися, каза́тися, говори́тися; бу́ти мо́вленим, ка́заним, ска́заним; *срв.* **Говори́ться.** [Не так шви́дко ро́биться, як мо́виться (Номис)].
Мо́лвление – мо́влення.
Молву́шка – помо́вка, при́мовка, при́повістка, при́повідка, при́казка; *срв.* **Поговорка 1** *и* **Приговорка.**
Мо́лвщик, -щица – засту́пник, -ниця грома́ди, ви́борни́й (-но́го, *м. р.*), (*стар.*) ре́чник (*м. р.*).
Молвь – 1) *см.* **Молва́ 1** *и* **2**; 2) (*произношение*) вимо́ва, ви́голос (-су); 3) (*речь, язык*) мо́ва, говірка.
Молдава́нин – молда[о]ва́н (-на), молда́вець (-вця).
Молдава́нка – 1) молда[о]ва́нка, молда́вка; 2) (*женская куртка*) молда[о]ва́нка.
Моле́бен – моле́бень (-бня). *Благодарственный* **-бен** – подя́чний моле́бень. *Служить, отслужить* **-бен** – пра́вити, відпра́вити моле́бень. [Що-дня́ моле́бні пра́вить, у ставники́ свічки́ вели́кі ста́вить (Куліш)].
Моле́бенник – моле́бенник.
Моле́бенный, *см.* **Моле́бный 1.**
Моле́бник, -ница, *см.* **Моле́бщик, -щица.**
Моле́бница – 1) *см.* **Моле́льня**; 2) *см.* **Моле́бщица.**
Моле́бно, *нрч.* – блага́льно.
Моле́бный – 1) моле́бенний; 2) (*просительный*) блага́льний.
Моле́бствие – моле́бство́. [Прийшо́в день свято́ї во́лі: своїм звича́єм лю́ди моле́бство відпра́вили (Кониськ.)].
Моле́бствовать – пра́вити моле́бень.
Моле́бщик, -щица – 1) *см.* **Моле́льщик, -щица**; 2) моле́бник, -ниця; той, що замо́вив, та, що замо́вила моле́бень.
Моле́кула – моле́кула.
Молекуля́рный – молекуля́рний.
Моле́льница, Моле́льня – божни́ця, богомі́льня; (*часовня*) капли́ця.
Моле́льщик, -щица – молі́льник, молі́льниця, (*редко*) моле́ць (-льця́) (*м. р.*). [Тепе́речки вже ось півно́чи, а ми й ло́ба не перехрести́ли. Молі́льники! (Корол.). Яки́й солда́т, така́ і би́тва, яки́й моле́ць, така́ й моли́тва (Складка)].
Моле́ние – 1) (*действие*) молі́ння. [Яке́ вже там і молі́ння! (Сим.)]; 2) блага́ння, молі́ння мольба́. [Господе́ві моя́ дя́ка, що почу́в моє́ блага́ння (Куліш)].
Моле́нная, *см.* **Моле́льница.**

Молески́н (*ткань*) – молескі́н (-ну).
Молето́чина – молеї́дина, пої́дене (погри́зене) мі́ллю.
Молибде́н, -новый – молібде́н (-ну), молібде́новий.
Моли́тва – 1) *см.* **Моле́ние 1**; 2) моли́тва (*им. мн.* моли́тви́, *р.* моли́то́в), молі́ння за що, (*зап.*) о що, *ум.* моли́товка, моли́твочка. [Мерзе́нні моли́тви, нена́видне кади́ло (Куліш). От скінчи́лися відпра́ви і оста́нню моли́тву на колі́нах прошепта́ли всі пусти́нники й черці́ (Франко)]. *Заупокойная* **-ва** – моли́тва заду́шна (по душі́). **-ва** *перед причастием* – прича́сна моли́тва. *Разрешительная* **-ва** – проща́льна моли́тва, (*перед гробом*) розгріша́льна моли́тва, (*напис. на бумажке*) розгріше́ння (-ння). *Учить* **-ве**, *подсказывать слова* **-вы** (*детям, уча их молиться*) – моли́ти, *сов.* помоли́ти (діте́й). [Почала́ моли́ти діте́й (Сл. Ум.). Ти, стари́й, хо́ч-би дити́ну бо́гу помоли́в (Золотон.)]. *Давать, дать* **-ву** *кому* (*напр. родильнице, младенцу*) – моли́твува́ти, обмоли́твувати, змоли́твува́ти, помоли́твувати, (*реже*) моли́твити, помоли́твити кого́ (*напр.* породі́ллю, дити́ну) *и* що. [Змолитву́йте мені́ но́жик, ім'я́ йому́ да́йте (Рудан.)]. *Испрошенный* **-ми** – ви́молений, (*сщ.*) ви́моленець (-нця), ви́моленка. *Избавляться избавиться* **-вой** *от чего* – вимо́люватися, ви́молитися, (*о мног.*) повимо́люватися з чо́го; *срв.* **Отма́ливаться 2** (*под* **Отма́ливать**). [Хоч скі́льки моли́ся, з біди́ не ви́молишся (Номис)].
Моли́твенник – 1) (*книга молитв*) молито́вник. [І зібра́в усю грома́ду, з не́ю розпрости́вся, взяв з собо́ю молито́вник, в пу́щу віддали́вся (Рудан.)]; 2) **-ник, -ница** (*церк.*) – моли́твеник, -ниця; *срв.* **Моле́льщик, -щица.** [Помоли́сь свято́му Микола́ю моли́твенику (Сл. Гр.)].
Моли́твенно, *нрч.* – молито́вно, моле́бно. **-но** *сложив руки* – молито́вно скла́вши ру́ки. **-но** *настроенный* – молито́вно (моле́бно) настро́єний.
Моли́твенный – молито́вний; (*посвящённый молитве*) моле́бний. [Всі стоя́ли пова́жно, з молито́вними очи́ма (Н.-Лев.). На святи́й день, на вели́кдень, або́ на кото́рий пра́зник рокови́й, на моле́бний, лю́ди до це́ркви йдуть (Чуб. V)]. **-ное** *настроение* – молито́вний на́стрій. [Замі́сть молито́вного на́строю в ду́шу впа́ла скепти́чна рефле́ксія (Крим.)]. **-ный** *дом, см.* **Моле́льница. -ное** *собрание* – молито́вне зі́брання.
Моли́твить, *см.* **Моли́твовать.**
Моли́твование – моли́твува́ння (-ння). [Коли́ вже моли́твування не помага́є, дак що тут лі́кар вді́є! (Кониськ.)].
Моли́твовать *кого* – моли́твува́ти, (*реже*) моли́твити кого́. **Моли́твованный** – моли́твуваний, моли́твений, (*о ребенке ещё*) молитве́ний, моли́твяний, моли́тяний. [Ви дали́ нам рожде́ного, не молитве́ного, не хрище́ного, а ми принесли́ вам молитве́ного і хрище́ного (Слова кумів)]. **-ться** – моли́твува́тися, бу́ти моли́твуваним.
Молитвосло́в – молитвосло́в (-ва).
Молитвосло́вие – моли́тва, моли́твування, молі́ння.
Моли́тель, -ница – блага́ч (-ча́), блага́чка; (*св. предстатель, церк.*) моли́твеник, -ниця.
Моли́тельный – блага́льний, блага́щий; *срв.* **Моля́щий** (*под* **Моли́ть**).
Моли́ть – 1) *кого о чём* – моли́ти, блага́ти кого́ за що, (*зап.* о що), у ко́го чого́, (*образно, зап.*) попі́д сам ми́лий бог проси́ти кого́. [Ой, я-б, ма́мо не тужи́ла, а бо́га моли́ла (Метл.). Уго́ру ру́ки здійма́ли, го́спода милосе́рдного блага́ли (Дума). Чи-ж по церква́х у сумни́х молитва́х блага́єте бо́га о во́лю? (Маков.). А я так ма́ло, не бага́то блага́в у бо́га – ті́льки ха́ту (Шевч.). Одно́го лиш тобі́ (Украї́ні) блага́ю з не́ба: щоб з го́ря й го́лоду не бі́гли геть від те́бе твої́ найлі́пшії сини́ (Франко)]. *Он должен за вас бога* **-ли́ть** – він пови́нен за вас бо́гу моли́тися (за вас бо́га блага́ти). [Вона́ ди́виться на них з не́ба, бо́га за них блага́є, щоб дав їм до́лю щасли́ву (Васильч.)]. *Прошу и* **-лю́** *тебя, не делай этого* – молю́ і блага́ю тебе́, не роби́ цьо́го; 2) (*народн.*: *скотину и т. п.*) моли́твува́ти що; (*о пище*) святи́ти що. **Моля́щий**, *прлг.* – блага́льний, блага́щий, (*редко*) блага́ючий; *срв.* **Умоля́ющий.** [Блага́льний го́лос (Л. Укр.). Не завва́жив і не чув сло́ва її́ блага́щого (М. Вовч.). Свої́ми блага́ючими, сливе́ божеві́льними очи́ма вона́ сі́яла жах (Коцюб.)].
Моли́ться – моли́тися, (*произносить слова молитвы*) моли́твувати. [Хто, ка́жуть, не був на мо́рі, той не моли́вся (Свидн.)]. **-ться** *богу* – моли́тися бо́гу, (*в песнях*) моли́ти бо́гу. [Бо́гу моли́сь, а до бе́регу греби́сь (Номис). Три дні бо́гу моли́ла, ще й покло́ни би́ла (Гнід.)]. *Начать* **-ться** – поча́ти моли́тися, замоли́тися, замоли́твувати. [Лю́ди, зачу́вши дзво́нів, захристи́лись, замоли́лись (Мирн.). «Пом'яни́ го́споди царя́ Дави́да…» – по́думки замоли́твував я (Крим.)]. *Окончить* **-ться** – скінчи́ти моли́тися, домоли́тися, перемоли́тися. [Цить! дай домоли́тися! (Звин.). Па́рубок так і впав на колі́на, мо́литься… Перемоли́вся, я й кажу́ йому́ (Тесл.)]. *Тот, кто не* **-тся** – немо́ла, немоля́ка. [А, ти немоля́ко-невмива́ко! (Звин.)]. **-ться** *за упокой души кого* – по чиї́й душі́ моли́тися. **-ться**

на кого (*боготворить кого*) – моли́тися на ко́го. **Моля́щийся, -щаяся** – той, та, що мо́литься, молі́льник, -ниця, моле́бник, -ниця.
Мо́лка – молоття́ (-ття́), помі́л (-мо́лу); мли́во, ме́ливо. [Бо́рошно осі́ннього молоття́ (Борзенщ.). Цей млин і на помі́л до́брий (Сл. Ум.). Ждав ме́лива, підожди́-ж, по́ки просі́ють (Куліш)].
Мо́лкнуть – мо́вкнути, ти́хнути, (*ещё более*) ти́хшати, тихі́шати; *срв.* **Замолка́ть.** [І ти́хнуть бо́жії слова́ (Шевч.). Майда́н пусті́в, ти́хшав (Коцюб.)].
Мо́лком, *нрч.* – мо́вчки, мовчко́м, мовчака́; *см.* **Мо́лча.**
Моллю́ск, *зоол.* – м'яку́н (-на́), молю́ск (-ка).
Мо́лненный – бли́скави́чний.
Молнено́сный, *см.* **Молниено́сный.**
Молниеве́ржец – громове́ржець (-жця), громоки́дач (-ча), громоки́да (-ди); *срв.* **Громове́ржец.**
Молниеви́дный – бли́скави́чний, поді́бний до бли́скавки.
Молниено́сно, *нрч.* – громови́чно, бли́скави́чно.
Молниено́сный – громови́й, громови́чний, бли́скави́чний. **-ная** *туча* – громова́ хма́ра, ту́ча, громови́ця. **-ный** *взгляд* – блискави́чний по́гляд.
Молниеподо́бно, *нрч.* – бли́скави́чно. [Вона́ (апара́тна) трясла́сь, як у тря́сці, і блискави́чно мигті́ла широ́ким па́сом (Коцюб.)].
Молниеподо́бный, *см.* **Молниеви́дный.**
Мо́лнийный – бли́скави́чний. [Блискави́чне ся́єво (Куліш)].
Мо́лния – бли́скави́ця, бли́скавка, (*диал.*) ли́скави́ця, ли́скавка, (*с громом*) грімни́ця. [Грім, бли́скавиця, ви́хор (ЗОЮР II). Уся́ ха́та нена́че освіти́лася бли́скавкою (Н.-Лев.). Бли́снула грімни́ця із чо́рної хма́ри (Куліш)]. **-ния** *сверкает, сверкнула* – бли́скави́ця (бли́скавка) бли́скає, бли́снула. [Бли́снула бли́скавка (Н.-Лев.)]. *С быстротою* **-нии** – бли́скави́цею (бли́скавкою), як (на́че) бли́скави́ця (бли́скавка), (*книжн.*) з блискави́чною шви́дкістю (ско́рістю). *Подобно* **-нии** – на́че (нена́че, як) бли́скави́ця (бли́скавка). [Бли́снули шабля́ми як бли́скавиця (Ант.-Драг. I.)]. **-ния** *ударила* – бли́скави́ця (бли́скавка) уда́рила, (*народн.*) грім уда́рив у що. *Метать гром и* **-нии** – ки́дати огне́м-бли́скави́цею.
Молода́йка – молоди́ця, молоду́ха, *ум.* молоди́чка, молоду́шка. [Та посте́лимо кожу́ха, щоб сі́ла молоду́ха (Весільна пісня)].
Молода́я (*невеста*) – молода́ (-до́ї), (*в песнях*) молоду́ха.
Молодё́жник, *см.* **Молодня́к.**
Молодё́жь – мо́лодь (-ди), мо́лодіж (-дежи), молод(н)е́ча, юна́цтво, (*зап.*) молоде́цтво, (*мужская, неженатая*) парубо́цтво. [На о́дшибі од села́ було́ и́грище, мо́лодь гомоні́ла, співа́ла, смія́лась (М. Вовч.). Вся мо́лодіж пусти́лась у тане́ць (Н.-Лев.). Да́лі стари́й Вовк звелі́в молодне́чі ї́хати наза́д у степ (Марков.). Поскликавши до се́бе шляхе́тське юна́цтво (Куліш)].
Молоде́нек – зана́дто молоди́й, молоди́й нівро́ку.
Моло́денький – молоде́нький. **-кая** *девочка* – молоде́нька ді́вчинка, молоде́ньке дівча́тко.
Молоде́ть – 1) молоді́ти, (*с виду*) моло́дшати, молоді́шати; (*омолаживаться*) відмоло́джуватися; *срв.* **Помолоде́ть.** [Чу́ю, що молоді́ю біля те́бе (Кониськ.). В мі́ру того́ як відмоло́джується душа́ (Єфр.)]. *Старый стареется, а молодой не* **-де́ет** – старе́ ста́ріється, а молоде́ не молоді́є. *Вы всё* **-де́ете** – ви все моло́дшаєте; 2) (*одеваться листвой*) молоді́ти. [Пиша́ється кали́нонька, я́вір молоді́є (Шевч.)].
Молодё́хонький, Молодё́хонек – молоде́сенький, (*совсем*) молоді́сінький.
Мо́лодец, *см.* **Молоде́ц 4.**
Молоде́ц – 1) (*юноша, парень*) молоде́ць (-дця́), юна́к (-ка́), хло́пець (-пця); (*холостяк*) па́рубок (-бка). *Эй,* **-де́ц***, поди-ка сюда* – гей, хло́пче (моло́дче, коза́че), підійди́-но сюди́; 2) *см.* **Мало́й**; 3) (*дока, расторопный человек*) молоде́ць, ма́йстер (-тра), ко́зир (-ря), зух (-ха). *Он на всё* **-де́ц** – він на все ма́йстер; 4) **Мо́лоде́ц** (*хват, удалец*) – (хло́пець-)молоде́ць (-дця́), коза́к, юна́к, зух, зух-хва́т, бодра́к (-ка), (*диал.*) леве́нець (-нця), ле́ґінь (-ня), (*перен.*) ли́цар, ко́зир, *ум.* моло́дчик, козаче́нько, леве́нчик. [Так от яки́й він ли́цар? Молоде́ць на ове́ць, а як на молодця́, сам війця́ (Еварн.). І стари́й запла́кав, як поба́чив на коне́ві тако́го юнака́ (Шевч.). Ой, козаче́ньку, леве́нцю! (Чуб. V). Дали́ мені́ капелю́х, уже тепе́р вoя́к-зух (Головац.). Я з чолові́ком спимо́ в ха́ті, а мої́ бодраки́ в сі́нях на хо́лоді сплять (Звин.)]. *Добрый* **-дец** (*зв. п.*) – коза́че-моло́дче, хло́пче-моло́дче, сла́вний коза́че, (*диал.*) коза́че-леве́нче. *Разудалый, добрый* **-дец** – сла́вний коза́к (юна́к, леве́нець), до́брий молоде́ць. *Разудалы добры* **-цы** – сла́вні хло́пці, сла́вні моло́дці, хло́пці-моло́дці́, сла́вне коза́цтво (юна́цтво), сла́вні козаки́ (юнаки́), (*только в обращении*) пано́ве-моло́дці́. [Гей, чого́

хло́пці, сла́вні моло́дці, чого́ смутні́, невесе́лі? (Пісня). Од нас, козаки́, од нас, юнаки́, ні оди́н ляшо́к не скри́вся (ЗОЮР II). Не в Сино́пу, ота́мани, пано́ве-моло́дці, а у Ца́рград до султа́на поїдемо в го́сті (Шевч.)]. **-дцы**-*ребята*! – молодці́-хло́пці! *Такой* **-де́ц**, *что глядеть любо* – таки́й молоде́ць (коза́к), що лю́бо гля́нути (подиви́тися). *Он вёл себя* **-цо́м** – він пово́дився як коза́к (по-коза́цькому, по-молоде́цькому). **-де́ц** *к* **-дцу́**, **-дцы́** *на подбор* – одни́м лице́м молодці́, молоде́ць до молодця́. [Тим ча́сом Бура́н усти́г добра́ти ще де́сять охо́чих, одни́м лице́м молодців (Корол.)]. *Ай да* **-дец**! – от так молоде́ць! от коза́к! **Молоде́ц** *девка* – ко́зир-ді́вка.

Молоде́цки, *нрч.* – по-молоде́цькому, по-молоде́чому, (*реже* по-молоде́чи), по-юна́цькому, по-коза́цькому, по-коза́цьки, (*ухарски*) хва́цько, зухува́то. [Ма́рченко ви́ступив напере́д, збив по-молоде́цькому на поти́лицю козиро́к (Васильч.). Та по-молоде́чи бу́деш бо́гу моли́тися, а не по-черне́чи харама́ркати (Шевч.). Як все ді́ло покінча́єм, по-коза́цьки погуля́єм (Пісня). Вибре́нькуючи на які́йсь невели́чкій банду́рці, він хва́цько приспі́вував (Леонт.). Би́стро лети́ть, розпусти́вши вітри́ла, гале́ра, зухва́ло співа́є юна́цтво (Дн. Чайка)].

Молоде́цкий – 1) молоде́цький, молоде́чий, парубо́цький, парубо́чий. **-кий** *вечер* – молоде́цький ве́чір. **-кий** *обычай* – молоде́цький (молоде́чий, парубо́цький) звича́й; 2) (*удалой*) молоде́цький, молоде́чий, юна́цький, коза́цький, (*бравый, ухарский*) хва́цький, зухува́тий, бадьори́стий, бадьо́рний. [Гей, як кри́кнув цар туре́цький та на свої слу́ги молоде́цькі (Пісня). Стан висо́кий, ус коза́цький, чо́рні бро́ви і юна́цький по́гляд смі́ливий, палки́й (Грінч.). Де-ж си́ла його́ молоде́ча? Він-же і збро́ї в руці́ не вде́ржить (Л. Укр.). Хва́цьке запоро́зьке ві́йсько ви́коренили (Стор.). Вибира́й все молодців: чи убо́гий, чи бага́тий, аби́ був зухува́тий (Чуб. V). Сам був таки́й бадьори́стий: козаки́ каза́ли промі́ж се́бе – «оре́л» (Стор.)].

Молоде́цкость – молоде́цькість, молоде́чість, хва́цькість (-ости).

Молоде́ческий – молоде́чий; *см.* **Молоде́цкий.**

Молоде́чество – молоде́цтво, юна́цтво. [А до́брий юна́к, о, до́брий! Оди́н хіба́ Кири́ло Тур йому́ в юна́цтві рі́вня (Куліш). Поки́ньте се дурне́ юна́цтво, пано́ве ви́борне боя́рство (Котл.)].

Молоде́чествовать – молодцюва́ти, козакува́ти, юна́чити, (*над кем*) молодцюва́тися над ким.

Молодёшенький, Молодёше́нок, *см.* **Молодёхонький.**

Молоди́зна – шум (на молодо́му пи́ві).

Молоди́к – 1) (*молодой месяц*) молоди́к, нови́к (-ка́); 2) молоди́й го́луб.

Молоди́ло, *бот.* – 1) (Sedum Telephium L.) за́яча трава́, за́яча капу́ста (розса́да), гаду́н (-ну́), ма́сляне зі́лля; 2) (Sedum acre L.) очі́ток (-тку) *и* очі́тка (-ки), мо́лодень (-дню), чи́стик (-ку), чіте́ць (-тцю́), бурячки́ (-кі́в), гіне́ць (-нцю́), розхо́дник (-ку).

Молоди́ть – 1) молоди́ти кого́. [Ні літ вона́, ні спе́ки не бої́ться, бо молоди́ть її пеке́льна тьма (Куліш)]. *Это платье её* **-ди́т** – це убра́ння її молоди́ть; 2) (*пиво, мёд*) підсоло́джувати (пи́во, мед); 3) *см.* **Молоди́ться 1.**

Молоди́ться – 1) молоди́тися, підмоло́джуватися, бадьо́ритися. [Не вважа́ючи на свою́ дохожа́лість, вона́ люби́ла молоди́тися (Н.-Лев.)]. *Не к лицу тебе* **-ться** – не випада́є тобі́ молоди́тися. **Молодя́щийся** – той, що молоди́ться, (підмоло́джується), молоди́ло, новомоло́дько, (*ж. р.*) молоді́ля; 2) (*о пиве, мёде*) гра́ти, шумува́ти; мусува́ти.

Молоди́ца, Молоди́цын, *см.* **Моло́дка, Моло́дкин.**

Моло́дка – 1) молоди́ця, молоду́ха, *ум.* молоди́чка, молоди́ченька, молоду́шка. [Чи є в сві́ті молоди́ця, як та Га́ндзя білоли́ця? (Пісня)]. *Свойственный* **-ке** – молоди́чий. [Молоди́че убра́ння (Л. Укр.)]; 2) молоде́нька несу́ща ку́рка.

Моло́дкин – молоди́чин (-на, -не).

Молодня́к – молодня́к, молодни́к (-ку́). [Як ду́жі дуби́ висо́кі серед молодо́го тонко́го молоднику́ (Грінч.)].

Мо́лодо, *нрч.* – мо́лодо. [Не ка́йся ра́но вста́ти, а мо́лодо учи́тися (Номис)]. *Он* (*она*) *выглядывает очень* **-до** – він (вона́) вигляда́є (видає́) ду́же молоди́м (молодо́ю), ду́же мо́лодо пока́зує (гляди́ться). [Старе́нька вже, а на виска́х ку́чері, в персня́х у блиску́чих, у стрічка́х, то ні́би й мо́лодо гляди́ться (М. Вовч.)]. *Он выглядывает* (*кажется*) **моло́же** *своих лет* – він пока́зує на моло́дшого (здає́ться моло́дшим), ніж ма́є ро́ків.

Молодова́тость – молодува́тість (-тости).

Молодова́тый – молодува́тий, тро́хи молоди́й; молоде́нький, ду́же (зана́дто) молоди́й.

Молодожён – молодожо́н (-на), новоже́нець (-нця), молода́н (-на). **-ны** – молоді́ (-ди́х), молодя́та (-дя́т), молодожо́ни (-нів). [Стари́й, та переверну́всь на молодожо́на (Черкащ.).

Через кілька день по шлюбі новожéнець-гéтьман ужé поспішáв до Варшáви (О. Лев.). Весілля спрáвили як слід, живýть молоді в місті, розкошýють (Кониськ.). Хóдять собі по садóчку мúлі молодя́та, цюлýються, милýються, як голубеня́та (Рудан.)].

Молодóй – 1) молодúй (*в песнях также* мóлод). **-до**-*зелено* – молодé-зелéне, молодé-рóзумом не дíйшле. **-дой** *человек* – молодúй юнáк (-кá), пáрубок (-бка), (*фамил.*) молодькó (-кá), молодáн (-на), молодя́к (-кá), парубчúна, козачúна. [Наїхали старостú, й молодúк за нúми (Шевч.)]. *Скажите, пожалуйста,* **-дóй** *человек* – скажíть, будь лáска, молóдче (юнáче, панúчу). **-дая** *женщина* – молодá жíнка. **-дые** *люди* – молоді люди, люди молодóго вíку, молодя́та (-дя́т). *Побыть* **-ды́м** (*холостым*) *человеком* – помолодикувáти, молодикóм пожúти. **-дые** *годы, лета* – молоді літá, молодúй вік, (*поэт.*) мóлодощі (-щів *и* -щей). [І нáщо літá молоді мáрно по світу розсівáтимеш? (М. Вовч.). Не трáтьмо надії в літá молодії (Л. Укр.)]. *В* **-ды́х** *летах, см.* **Мóлодость** (*В* **-сти**) *и* **Лéто 3**. *Быть* **-ды́м**, *в* **-ды́х** *летах* – бýти молодúм, молодíти. [Мені вже самóтному та й не молодíти (Гліб.)]. *Дважды* **-дóму** *не бывать* – двічі молодúм не бýти, двічі не молодíти. *Он* (*был*) *моложе меня* – він (був) молóдший за мéне (від мéне, прóти мéне), ніж (як) я. *В нашей семье он был* **молóже** *меня* – у нáшій родúні (сім’ї) він був підо мнóю. [У батьків моїх булá велúка сім’я́: два брáти і сестрá – стáрші за мéне, та ще підо мнóю три сестрú (Кониськ.)]. *Годами он старее меня, но по службе* **молóже** – на рокú він стáрший на (від, прóти) мéне, алé на слýжбі він підо мнóю. *Самый* **-дóй** – наймолóдший, що-наймолóдший. **-лод** *летами, да стар делами* – вíком молодúй, та рóзумом старúй; хоч і молодúй ще, а старéчий рóзум мáє (Номис). *Из* **-ды́х** *да ранний* – малé курчá, та вже летюче. *Умом* **-лод** – рóзумом недíйшлий, хлоп’я́чого рóзуму. *Он человек уже не* **-дóй** – він чоловíк ужé не молодúй (літній), не молодóго (не пéршого) вíку, повáжного вíку, не первóліток (-тка). *Казаться (более)* **-ды́м, -дóю,** *см.* **Мóлодо. -дóй** *месяц* – молодúк, новúк, новáк (-кá), молодúй (новúй) місяць. [Зійшóв місяць, ще й новúк (Чуб. V)]. **-ды́е** *побеги* (*дерева*) – молоді пáгони (пáгінки, пáрости, пáростки), молодé пáгіння, пáмолодь (-ди). **-дóе** *дерево* (*с неотверд. корой*) – молодé (свидувáте) дéрево. **-дóе** *вино, пиво* – молодé винó, пúво; 2) **-дóй, -дáя, -ды́е** (*жених и невеста*) – молодúй, молодá, молоді, молодя́та; *срв.* **Молодожëн.** [Вік вам дóвгий і рóзум дóбрий, крáсні молодя́та! (М. Вовч.)].

Мóлодость – мóлодість (-дости, *зв. п.* мóлодосте), молодéцтво, (*с конкретным значением*: *избыток молодых сил, молодые годы, дни младости*) мóлодощі (-щів *и* -щей). [Щаслúва мóлодість днем нúнішнім живé (Франко). А мóлодість не вéрнеться, не вéрнеться вонá (Гліб.). Дак що, що він молодúй, – молодéцтво те зрівня́ється: йомý вісімнáдцять і мені вісімнáдцять (Борз.)]. Веселúся-ж, молодикý, в мóлодощах твоїх (Еккл.). Вонá мені співáла про любóв, про мóлодощі, рáдощі, надії (Л. Укр.)]. *Бурно проведенная* **-дость** – бурхлúво перебýта мóлодість. *В* **-сти** – зáмолоду, за молодóго вíку, у молодóму вікý, молодóго вíку. [Колú й погуля́ти, як не зáмолоду та ще в неділлю? (Кониськ.). Чи ти хóчеш зáмолоду м’я́со ї́сти, чи на стáрість кісткú грúзти? (Рудч.). І чáсто аж до сліз її довóдив, як згáдував про хáлепи страшéнні, що дознавáв за молодóго вíку (Куліш). Дóбре у молодóму вікý, а в старúх вікáх... (Гуманщ.). Чиє сéрце стрепенéться од слóва живóго, що співáв я, віщувáв я вíку молодóго? (Куліш)]. *С ранней* **-сти** – з пéрш[в]ого мóлоду, з первомóлоду. [Старúй мій ще з пéрвого мóлоду та був такúй, що як скáже слóво абó два, то так ужé й бýде (Харк.)]. *Не первой* **-сти** – не пéршої мóлодости, не первóліток. [Пáні нáша булá не первóліток, та й не якá старá (М. Вовч.). Хоч вонá не молодá, та й я вже не первóліток, – бýдемо до пáри (Звин.)]. *Ошибки* **-сти** – пóмилки мóлодости (молодóго вíку). **-дость** *должна перебеситься* – нехáй молодé пúво перегрáє (перешумýє).

Молодýха, Молодýшка – молодúця, молодýха, молодúчка, молодýшка.

Молодцевáто, *нрч.* – по-молодéцькому, по-молодéчому, по-молодéцьки, по-молодéчи, хвáцько, зухувáто, бадьорúсто, бадьóрно, брáво, (*ирон.*) хвертикувáто. [Бородá йомý снігом взялáся, а як по-молодéцьки походжáє! (Кониськ.)].

Молодцевáтый – молодéцький, молодéчий, бадьорúстий, бадьóрний, брáвий, (*ирон.*) хвертикувáтий. [В ýсах і в чупрúні бадьорúстого «молодóго» половúна волóсся булá зовсім сúва (Корол.). Якúй то він брáвий, якúй молодúй, якúй красúвий! (Квітка). Це був хвертикувáтий пáрубок (Крим.)].

Молодчáга – молодчáга, козарлюга; *см.* **Молодéц 4.**

Молóдчик – 1) (*молодой человек*) молóдчик, молодúк (-кá), (*диал.*) молодáн. [Ой, дóбрий молóдчик по вýличках сам блукáє (Пісня). Ой, у мóго молодáна біле лúчко, як у пáна (Чуб. V). Козачéньку, де ти, молодáне? (Мкр.)]; 2) (*хватик, щеголёк*) ф[хв]éртик. [Всі фéртики і паничі (Котл.)]. *А позовите-ка сюда этого* **-ка** – а поклúчте-но сюдú цьогó молодикá (сокóлика).

Молодчи́на, *см.* **Молоде́ц 4.**
Мо́лодь (*молодая поросль*) – пі́дмолодь, на́молодь (-ди).
Молодя́к – 1) *см.* **Молоди́к**; 2) (*молодой скот*) молодни́к, молодня́к, молодови́к (-ку́). [Сімсо́т волі́в в обо́рі, молоднику́ – без ліку́ (Пісня)].
Моложа́веть – моло́дшати, молоді́шати, молоді́ти; *срв.* **Молоде́ть 1.**
Моложа́вить – молоди́ти кого́.
Моложа́во, *нрч.* – молодя́во, мо́лодо.
Моложа́вость – молодя́вість (-вости).
Моложа́вый – молодя́вий, молоди́й на виду́.
Моло́же – 1) (*ср. ст. от прлг.* **Молодо́й**) моло́дший; *см.* **Молодо́й 1**; 2) (*ср. ст. от нрч.* **Мо́лодо**) моло́дше.
Моло́зиво – моло́зиво, (*диал.*) коля́стра. [Густе́, як моло́зиво (Сл. Ум.)].
Молока́н – молока́н (-на).
Моло́ки (*у рыбьих самцов*) – молочко́, моло́ччя (-ччя).
Молоко́ – 1) молоко́, (*детск.*) мо́ня. [Захоті́в молока́ від бика́ (Номис)]. *Женское* **-ко́** – жіно́че молоко́, по́корм (-му). [Ма́ти занеду́жала, і в не́ї не ста́ло по́корму (Стор.)]. *Коровье* **-ко́** – коро́в'яче молоко́. **-ко́** *створожилось* – молоко́ зсі́лося. *Парное* **-ко́** – сироді́й (-до́ю), сві́же молоко́, молоко́ з-під коро́ви. *Топлёное* **-ко́** – пря́жене молоко́. *Снятое* **-ко́** – спідня́к (-ку́). [Вершки́ з гле́чиків позбира́ють, а спідня́к позлива́ють у сулії та ото́ й продаю́ть де́шево (Канівщ.)]. *Кипячёное* **-ко́** – (пере)ки́плене (па́рене) молоко́. *Кислое* **-ко́** – ки́сле молоко́. *Птичье* **-ко́** – пташа́че (пташи́не) молоко́. [Хіба́ пташа́чого (пташи́ного) молока́ нема́ (М. Грінч.)]. *Миндальное* **-ко́** – миг[ґ]але́ве молоко́, оржа́т (-ту). *Известковое* **-ко́** – вапня́ний ро́зчин (-ну), (*у штукатуров для побелки*) вапня́не молоко́. *Конопляное, маковое* **-ко́** – конопля́не, ма́кове молоко́. *У неё лицо кровь с* **-ко́м** – з лиця́ вона́ бі́ла та рум'я́на. *У него ещё* **-ко́** *на губах не обсохло* – у ньо́го (йому́) ще молоко́ на губа́х не обсо́хло. [Я стара́, а ти ще бла́зень, в те́бе ще на губа́х молоко́ не обсо́хло (Н.-Лев.)]. *Утячье* **-ко́**, *бот.* Euphorbia Esula L. – молоча́й (-чаю) (го́стрий), молочня́к (-ку́); *см.* **Молоча́й 1**. *Заведение* (*пункт*) *для переработки* **-ка́** – молоча́рня; 2) (*у птиц* – cera: *жёлтая кожа у корня клюва*) восковиця.
Молокосо́с, -со́ска – молокосо́с, -со́ска, (*мальчишка*) бла́зень (-зня), блазню́к, молодя́к (-ка́), блазня́ (-ня́ти), (*образно*) жовтодзю́б (-ба), безву́сько (-ка), (*о женщ.*) блазню́ха, блазню́чка. [Та́ту! я не ві́тер яки́й, я вже не хло́пець, не бла́зень (Квітка). Ото́й бла́зень? Білогу́бе щеня́? (Основа 1861). Воно́ су́проти нас блазня́ (Кониськ.)].
Моло́льщик, -щица – моло́льник, -ниця, мелі́й (-лія́), мелі́йка.
Мо́лот – мо́лот (-та). [Не вас мені́, серде́шних, жаль, сліпі ви, ни́щії душо́ю, а тих, що ба́чать над собо́ю соки́ру, мо́лот – і кую́ть кайда́ни но́вії (Шевч.)]. *Кузнечный* **-лот** – кова́льський мо́лот, (*большой*: *кувалда, балда, кулак*) вершля́г (-га́), бия́к (-ка́), (*одноручный*: *болодка*) одноро́к, клеве́ць (-вця́), обу́шник (*с острым и длинным носом*) довга́ль,носа́ль (-ля́). [Ну, я нагрі́ю клі́щі, а ти бери́ вершля́г (Манж).]. *Каменотёсный, щебённый* **-лот** – (*большой*) кия́нка, (*небольшой*) обу́шник, обу́шо́к (-шка́). [Ча́сом ми зрива́єм камі́ння по́рохом, ча́сом – вибива́ємо кия́нкою (Звин.). Звича́йне шахта́рське на́чиння: лямпочки́, ка́йло, обу́шки (Черкас.)]. *Деревянный* **-лот** – (*большой*) до́вбня, шля́га, (*меньших размеров*) довбе́шка; *срв.* **Колоту́шка 10**. *Большой* **-лот***, служащий для раскалывания деревьев, пробивания жерновов и т. п.* – бия́к (-ка́). [Бияко́м дуби́ в лі́сі б'ють (Черкащ.)]. *Бить как* **-том** – би́ти (сту́кати), як мо́лотом (як вершляго́м), бу́хати. [Що роби́ти? що роби́ти? – сту́кала їй у голові́ як вершляго́м, страшна́ ду́мка (Грінч.). Кров в мені́ бу́ха, глу́шить, я сам пога́но чу́ю свої́ слова́ (Коцюб.)]. *Быть между* **-том** *и наковальней, см.* **Накова́льня 1.**
Молотби́т – моло́тник, молоті́льник.
Молоти́лка – молота́рка, молота́рня, (*диал.*) молотня́. [Пого́ничами біля кі́нних молота́рок мо́жуть бу́ти ді́ти (Тур.)].
Молоти́ло – 1) (*било у цепа*) бия́к (-ка́), бич (-ча́), *ум.* биячо́к (-чка́), би́чик, *ув.* бирячи́ще, биячи́сько, бичи́ще, бичи́сько. [Так до́бре молоти́в, що в ці́па бия́к увірва́всь (Звин.). Палі́ччя не ду́же до́вгі, нена́че бичі́ у ці́пів (Стор.)]; 2) до́брий моло́тник.
Молоти́льный – молоти́льний, молота́рний, молота́рський. **-ная** *машина, см.* **Молоти́лка. -ный** *сарай* – клу́ня.
Молоти́льня – 1) молота́рня, тік (*р.* то́ку), (*южн.*) гарма́н (-на́); 2) *см.* **Молоти́лка.**
Молоти́льщик, -щица – моло́тник (-ка), -ниця, молоті́льник, -ниця, (*ум.* моло́тничок, молоті́льничок (-чка), гарма́нець (-нця). [Пішо́в у клу́ню до моло́тників (Н.-Лев.). Хто пози́чить карбо́ванчика, той подя́кує моло́тничком на день (Кониськ.)].
Молоти́льщиков – моло́тників, молоті́льників (-кова, -кове).

Молоти́льщичий – моло́тницький, молоті́льницький. [А з то́ку в комо́ру перене́сти, хіба се чиє́ ді́ло, як не моло́тницьке? (Кониськ.)].

Молоти́ть, мола́чивать – молоти́ти; (*южн.*: *лошадьми, волами*) гарманува́ти, гарма́нити, (*о лошадях*) в гармані ходи́ти. [Молоти́ли так, як у нас на степа́х, – вола́ми, се́б-то гармануваа́ли (Л. Укр.). Цих ко́ней не мо́жна бра́ти, бо воні́ в гармані́ тепе́р хо́дять (Сл. Гр.)]. **-ти́ть** *не развязывая снопов* – молоти́ти в околі́т, на кулі́ молоти́ти; *срв.* **Обмола́чивать.** *На обухе рожь* **-ти́ть** – на при́пічку жи́то сі́яти ще й молоти́ти. **Моло́ченный** – моло́чений, гармано́ваний, гарма́нений.

Молоти́ться, мола́чиваться – молоти́тися, (*лошадьми*) гармануна́тися, гарма́нитися; бу́ти моло́ченим, гармано́ваним, гарма́неним.

Молотко́вый – молотко́вий.

Молотобо́ец – молотобі́єць (-бі́йця). [Він кува́в, як і завсігди́, ті́льки був тепе́р сам, без молотобі́йця (Грінч.)].

Молотобо́йня – молотобі́йня (-ні).

Молотова́я, *сщ.* – молота́рня (-ні).

Молотови́ще – молотови́ще, де́ржално, держа́к (-ка́) (у мо́лота).

Молотово́й – молотови́й.

I. Молото́к – молото́к (-тка́). [До́бре кова́дло не бої̈́ться молотка́ (Номис)]. *Кузнечный* **-то́к** – (*небольшой*) клеве́ць (-вця́), (*с длинным концом*)носа́ль (-ля́). [Ціга́ни в лу́зі в два клевці́ кува́ли (Федьк.)]. **-то́к** *для отбивания кос* – клепа́ло, клепа́ч (-ча́), клепе́ць (-пця́). **-то́к** *для обтесывания камня* – бия́к (-ка́). **-то́к** *для отделки и насечки на металлических изделиях* – оббива́льник. *Столярный* **-то́к** – столя́рський молото́к, (*дерев.*) кия́нка. *Деревянный* **-то́к** *у рыболовов* (*для добивания рыбы*) – до́вбня, (*на Дунае*) чеку́ша. *Продавать с* **-тка́** – продава́ти з молотка́ (з авкціо́ну), пуска́ти на ліцита́цію.

II. Молото́к-*рыба*, *зоол.* – ри́ба-молото́к.

Молото́чек – 1) молото́чок (-чка), биячо́к (-чка́), клє́вчик; *срв.* **Мо́лот** *и* **Молото́к**; 2) (*в фортепиано*) сту́кальце; 3) *анат.* – молото́чок (в у́сі).

Моло́ть, ма́лывать – 1) моло́ти (мелю́, ме́леш, ме́лють) що. [Вода́ скру́тить, вода́ зме́ле, вода́ зшерету́є (Рудан.). Моло́в ба́тько не ві́ючи, пекла́ ма́ти не сі́ючи (Номис)]. **-ло́ть** *рожь ячмень, пшеницу* – моло́ти жи́то, ячмі́нь, пшени́цю. **-ло́ть** *кофе* – моло́ти (те́рти) ка́ву; 2) (*махать*) маха́ти, крути́ти. **-ло́ть** *руками* – маха́ти (меля́ти) рука́ми. *Собака* **-лет** *хвостом* – соба́ка ме́ле (маха́є, меля́є, кру́тить) хвосто́м; 3) (*вздор, языком*) моло́ти, пле́ска́ти, верзти́, верзя́кати, варня́кати, лепета́ти, бо́втати, калата́ти язико́м, курзю́кати, блягу́зкати, балди́кати; *срв.* **Болта́ть** *и* **Вздор.** [Ка́зна-що ме́ле, аби́ не мовча́ти (Сл. Гр.). Ви́пила ли́шню ча́рку, та й пле́ще не зна́ти що (Проскурівна). Верзете́ казна-що (Крим.). Спині́ть його́! хай не верзя́ка! Цить! (Грінч.). Варня́каєте ви таке́, що воно́ зовсі́м не до ді́ла (Васильч.). Лепе́чете чо́рт-зна-що, аж слу́хати не хо́четься (Звин.). Не поми́слиш уперéд, що ма́єш каза́ти, а так бо́втаєш, як той бо́втом бо́втає (Франко). Ет, калата́єте язико́м чорт-ба́тька-зна-що (Липовеч.)]. **Мо́лотый** – ме́лений, мо́лотий. **-тый** *кофе* – ме́лена (те́рта) ка́ва. **-тая** *соль* – те́рта сіль (*р.* со́ли). **-ться** – моло́тися, бу́ти ме́леним. [Неха́й твоє́ ме́леться, не вибира́й (Номис)].

Молотьба́ – 1) (*действие, работа*) молотьба́, моло́ча, молоті́ння, моло́чення, (*иронич.*) молотня́, (*лошадьми*) гармануна́ння, гарма́нення (-ння). [Ціна́ за молотьбу́ яка́? (Звин.). Моло́чі у вдови́ було́ чима́ло (Г. Барв.). З твої́м молоті́нням бу́демо без насі́ння (Київщ.)]. *Отрабатывать, отработать* **-бо́й** – відмоло́чувати, відмолоти́ти кому́ за що. *Начинать, начать* **-бо́й** *что* – почина́ти, поча́ти молоти́ти, примоло́чувати, примолоти́ти що (*напр.* скі́рту). *Плата за* **-бу́** – пла́та за молотьбу́, замоло́т (-ту). *Зарабатывать* **-бо́й** – замоло́чувати, по замоло́тах ходи́ти; 2) (*пора*) молотьба́, моло́ча. [Настає́ молотьба́, а нема́ кому́ молоти́ти (Сл. Ум.)].

Моло́тье – (*действие*) молоття́ (-ття́), помі́л (-мо́лу); мли́во, ме́ливо; *срв.* **Мо́лка.** [Мука́ одніє́ї пшени́ці і одного́ молоття́ (Лебединщ.). Тепе́р ві́тер хоро́ший, мли́во га́рне (Г. Барв.)]; 2) (*всё, что смолото*) мли́во, ме́ливо.

Молоча́й, *бот.* – 1) (Euphorbia Esula L.) молоча́й (-чаю) (го́стрий), молоча́к, молочня́к (-ку́), вовчине́ць (-нцю́); 2) (Chelidonium majus L.) чистоті́л (-лу), чи́стик, гле(ч)копа́р (-ру), глади́[у́]шник, розто́паш (-шу), сі́ре зі́лля, старовина́, староду́б (-бу), прозо́рник (-ку); 3) (Sonchus arvensis L.) молоча́к (польови́й), гірча́к (-ку́), чо́ртове зі́лля, осо́[е́]т (-ту); (S. oleraceus L.) молоча́к (-ку́) (горо́дній), каки́ш (-шу́), суса́й (-саю); 4) *см.* **Молоча́йник.**

Молоча́йник, *бот.* – 1) (Tragopogon Tourn.) козе́лець (-льцю), козе́льці (-ців), козе́льки (-льок); 2) *см.* **Молоча́й 3.**

Молоча́йный – молоча́йний, молочає́вий, молочако́вий.

Молоче́ние – молоті́ння, моло́чення; *срв.* **Молотьба́ 1.**

Моло́чистый – молочли́вий. [Коро́ва вдала́ся така́ молочли́ва, що молока́ того́ хоч купа́йсь (Кониськ.)].

Молочко́ – молочко́ (-ка́), (*детск.*) мо́ня, мо́нька, мо́нечка.

Моло́чная, *сщ.* – моло́чня (-ні), моло́чна (-ної).

Моло́чник – 1) (*посуда*) моло́чник; 2) (*продавец молока*) моло́чник; 3) (*любитель молока*) моло́чник; 4) *см.* **Млекопита́ющий** *и* **-щее(ся)**; 5) (*детёныш млекопитающего животного*) сосу́н (-на́), сосуне́ць (-нця́); 6) (*телёнок вспоенный молоком*) молочня́к (-ка́); 7) *бот.* Leontodon L. – лю́бочки, ку́льба́ба, моло́чник (-ку); 8) *бот., см.* **Молоча́й.**

Моло́чница – 1) (*молочная торговка*) моло́чниця; 2) *мед.* aphtae (*сыпь во рту младенца*) – плі́снявка, (*диал.*) плисні́вка. [Не дава́йте дити́ні в рот гребінця́, бо бу́де плі́снявка (Звин.). Плисні́вка у дити́ни, таке́ у ро́ті, на́че попри́щило (Борз.)]; 3) *мед.* (*молочная лихорадка*) – моло́чниця; 4) моло́чна коро́ва.

Моло́чничек – моло́чничок (-чка).

Молочноо́блачный – молочнохма́рний.

Моло́чный – моло́чний. **-ный** *цвет* – моло́чний ко́лір (-льору). **-ная** *корова*, **-ный** *скот* – моло́чна (молочли́ва, ді́йна) коро́ва, худо́ба. [Despite: Корі́вка моло́чна (Г. Барв.). Худо́би ді́йної у його́ бе́зліч (Крим.)]. **-ные** *продукты* – моло́чні проду́кти, (*дойво*) ді́йво, ді́йливо, набі́л (-лу), збі́р (*р.* збо́ру), корі́вне (-ного). [Ори́сю заста́вила на́чиння ми́ти, а сама́ справля́лася коло ді́йва (Свидн.). Я коло ді́йлива ходи́ла (Г. Барв.). Збір пога́ний, бо молока́ ма́ло (Зміївщ.). Варе́ників!.. Моя́ дити́но, нема́ корі́вного, нема́ си́ну (Г. Барв.)]. **-ная** *каша*, **-ный** *суп* – моло́чна ка́ша, моло́чний суп. [Моло́чна ка́ша упрі́ла (Рудч.)]. **-ное** (*кушанье*) – моло́чне (-ного), молочи́на. **-ный** *телёнок, поросёнок* – моло́чне теля́(тко), порося́(тко), молочня́к (-ка́). **-ная** *лихорадка* – моло́чниця. **-ный** *брат* – моло́чний брат. **-ные** *зубы* – моло́чні зу́би.

Моло́чня, *см.* **Моло́чная.**

Мо́лча, *нрч.* – мо́вчки, (*диал.* умо́вчки), (*молчком*) мовчко́м, мовчуко́м, мовчака́, мовчана́, ні́мо, без мо́ви; *срв.* **Молчали́во, Безмо́лвно.** [Ні вго́лос, ні мо́вчки (Куліш). Взува́ється, вдяга́ється, вбира́ється вмо́вчки (Звин.). Степа́н пішо́в і мовчко́м сів у свою́ ла́вку (Франко). Зно́ву всі сидя́ть мовчако́м (Крим.). Неха́й лежа́ть там мовчака́ в сирі́й землі́ ме́ртві (Гулак). Сиди́ть вона́ мовчана́ собі́, на́че її́ і в ха́ті нема́є (Кониськ.). Вони́ слу́хали, си́дячи ні́мо, нерухо́мо (Грінч.)]. **-ча** *снести обиду* – мо́вчки зне́сти́ (перете́рпіти) обра́зу, змо́вчати (ви́мовчати) обра́зу.

Молчали́во, *нрч.* – мо́вча́зно, мовчазли́во, мо́вчки, (*безмолвно*) ні́мо, німо́тно, безмо́вно; *срв.* **Мо́лча.** [Лиш ти́хі во́ди все стоя́ть мовча́зно (Л. Укр.). У ха́ті су́мно, ні́мо (Мирн.)].

Молчали́вость – мовча́зність, мовчазли́вість, маломо́вність (-ости).

Молчали́вый – 1) мовчazни́й, мовчазли́вий, мовчу́щий, мовчли́вий, маломо́вний, безмо́вний; *срв.* **Неразгово́рчивый, Малосло́вный.** [Ма́ла вда́чу нері́вну: ча́сом була́ ти́ха, мовчазна́, а ча́сом нерво́ва, говорю́ча (Н.-Лев.). Де-да́лі похмурі́ший та мовчазливі́ший він роби́вся (Грінч.). То був мовчу́щий, серди́тий чолові́к (Франко). Був він маломо́вний і ні́би похму́рий (М. Вовч.). Вона́ показа́лася зо́всім не тако́ю ти́хою і безмо́вною, яко́ю вона́ вдава́ла себе́ (Н.-Лев.)]. **-вый** *человек* – мовчазна́ (мовчазли́ва, мовчу́ща, мовчли́ва, маломо́вна) люди́на; *срв.* **Молчу́н.** *Быть* **-вее** *кого* – бу́ти мовчазні́шим за (від) ко́го, ви́мовчати над ко́го. [Та і сама́ терпли́вости боги́ня не ви́мовчить над ме́не (Куліш)]; 2) (*безмолвный, немой*) мовчазни́й, мовчу́щий, німо́тний. [На мовчазни́х уста́х не луна́в ти́хий спів (Л. Укр.). Серед мовчу́щої ти́ші нічно́ї кує́ться приго́да (Крим.). Ніхто́ нíде́ не обізва́вся серед німо́тної но́чи (Корол.)].

Молча́льник, -ница – (пусте́льник-)мовча́льник, (пусте́льниця-)мовча́льниця, німо́тник, німо́тниця, мовчу́н, мовчу́нка, (*насмешл.*) мовку́н (-на́, *м. р.*). [Преподо́бні по́сники та святі́ мовча́льники (Куліш)].

Молча́н – (*собака*) мовча́н, потайни́й соба́ка; (*охотничья безголосая*) мовча́н (-на́).

Молча́ние – мовча́ння, (*пауза*) мо́вча́нка, (*безмолвие*) німо́та, ти́ша, мовча́зність (-ности). [Мину́ло кілька хвили́н у мовча́нні (Л. Укр.). Ні́би хтів своїм мовча́нням сказа́ти: цього́ бу́ти не мо́же (Крим.). Пройшло́ у мовча́нці кі́лька хвили́н (Коцюб.). Пі́сля до́вгої мовча́нки знов обізва́вся до ньо́го (Васильч.). Аби́ не ба́чити тих стін, у котри́х гула́ коли́сь бучна́ розмо́ва, чу́вся весе́лий ре́гіт, а тепе́р така́ нудна́ німо́та їх окрива́ла (Мирн.)]. *Глубокое* **-ние** – глибо́ке мовча́ння. [У глибо́кім мовча́нню сю річ ву́хом ло́влять гебре́ї (Франко)]. *Тяжёлое* **-ние** – важке́ мовча́ння, важка́ мо́вча́нка. *Угрюмое, мрачное* **-ние** – похму́ре мовча́ння, похму́ра мо́вча́нка. *Гробовое* **-ние** – моги́льна ти́ша, гробове́ мовча́ння. *Гробовое* **-ние** *воцарилось среди присутствующих* – моги́льна ти́ша запанува́ла (гробове́

мовча́ння запанува́ло) серед прису́тніх, понялá (понялó) прису́тніх. *Пребывать в* **-нии** – пробува́ти в мовча́нні, німува́ти. [Де німу́ють-недугу́ють, ги́нуть без пу́ття (Грінч.)]. *Хранить упорное* **-ние** – упéрто мовча́ти, затя́тися й мовча́ти. *Погрузиться в* **-ние** – пірину́ти в мовча́ння. *Принудить кого к* **-нию** – зму́сити когó мовча́ти (до мовча́ння), (*образно*) заціпити (замкну́ти, затули́ти) устá (рóта) комý, зав'яза́ти язи́к(á) комý. [Си́ла мóже заціпити устá, мóже скува́ти ві́льне слóво (Єфр.)]. *Накладывать на уста печать* **-ния** – замурóвувати устá. [Ненастáнніï нару́ги замурóвують устá (Франко)]. *Обходить, обойти, проходить, пройти* **-нием** *что* – збува́ти, збу́ти мовча́нням що. *Прервать* **-ние** – перерва́ти мовча́ння (мóвча́нку). [Пéрший перервáв важку́ мóвчанку Бовдур (Франко)]. *Ваше* **-ние** *вызывает подозрение* – ва́ше мовча́ння виклика́є підóзру. **-ние** – *знак согласия* – хто мовчи́ть, той не перéчить; мовча́ння – знак згóди. *В* **-нии** – у мовча́нні, мóвчки, тихцéм; *срв.* **Мóлча.** [Міщáни тихцéм розхóдяться (Куліш)].

Молча́нка – мовча́нка, мовча́н (-нá), мовчу́к (-кá), мовчóк (-чкá). *Играть в* **-ку** – у мовчанá (у мóвча́нку) грáти(ся); упéрто мовча́ти. [Дава́йте грáтись у мовчанá (Сл. Ум.)].

Молча́ть, ма́лчивать – 1) мовча́ти, німува́ти, (*образно*) мóвча́нку справля́ти, у мовчанá грáти(ся). [Тíльки свекру́ха все ла́ється, а ми всі мовчимó, слóва за день оди́н до óдного не промóвимо (Грінч.). Аж поду́мати гíрко, як отá люди́на гáрна зни́кла німу́ючи з-посеред ми́ру бóжого (Куліш). А я бу́ло чу́ю, та вже німу́ю (Кониськ.). Мáти розмовля́є з Одáркою, а вонá сиди́ть, мóвчанку справля́є (Мирн.) І знов почали́ ми у мовчанá грáти, жу́римось (Г. Барв.)]. *Упорно* **-ча́ть** – упéрто мовча́ти, уст не розімкну́ти. **-чит***, словно воды в рот набрал* – мовчи́ть, як ри́ба (як німи́й), мовчи́ть ні пáри з уст. *Заставлять, заставить* **-ча́ть** *кого* – змýшувати, зму́сити мовча́ти когó, (*образно*) зав'яза́ти язикá комý; *срв.* **Замолча́ть 2**. [Лю́дям язикá не зав'я́жеш (Номис)]. **-чи́**! **-чи́те**! **-ча́ть**! – мовчи́! мовчíть! цить! ци́тьте! ти́хо! [Мовчи́, глухá, – мéнше гріхá! (Приказка). Цить, не плач, дасть мáти калáч (Номис). Ой, ци́тьте та мовчíте, та нікóму не кажíте! (Пісня)]. **-чи́** *да ешь*! – мовчи́ та диш! (Приказка). *Законы* **-ча́т** *относительно этого обстоятельства* – закóни нічóго не кáжуть що-до ціє́ї обстáвини (не передбача́ють ціє́ї обстáвини). **Молча́щий** – що (хто) мовчи́ть, мовчу́щий. [Берé за ру́ку мовчу́щого з ди́ва дия́кона і ведé у дім (Л. Укр.)]. **-ться** – мовча́тися. [Мовча́лося. Невéсело виглядáв степ і гніти́в нáстрій (Леонт.)]. *Тебе таки не* **-тся** – тобі такі́ не мовчи́ться.

Молчба́, *см.* **Молча́ние.**

Молчко́м, *нрч.* – мóвчки, мовчкóм, мовчукóм, мовчакá, мовчанá; (*тихомолком*) ни́шком, ти́шком, ти́шком-ни́шком; *срв.* **Мóлча.**

Молчо́к – мовчóк (-чкá), мовчу́к (-кá), мóвча́нка. [Мовчóк: розби́в тáто горщóк; а мáти два, та ніхтó не зна (Номис)]. *Он и* **-ко́м** *ругнёт* – він і мовчукóм злáє. **-чо́к** *сто рублей* – мовчи́, язи́чку, кáшки дам. **-чо́к**! (*приглашение молчать*) – нічичи́рк! ти́хо!

Молчу́н – мовчу́н, мовку́н, мовча́н (-нá), мовча́к (-кá). [Жáрти розбу́джують нáвіть повáжних людéй, зачіпа́ють мовчуні́в (Н.-Лев.)].

Молчу́нья – мовчу́нка, мовчу́ха.

I. Моль – 1) *зоол.* Tinea – міль (*р.* мóля, *м. р.*), мільгá (-ги́), *соб.* міль *и* мóля (*р.* мóлі, *ж. р.*). [Міль мóля гризé, коли́ немá що (Приказка). Мільгá мільгу́ ї́сть, а мільги́ і чорт не з'ї́сть (Приказка). Одéжею, що міль попроїда́ла (Куліш). Давнó мабу́ть мóля поїла (М. Вовч.)]. **Моль** *шубная* (T. pellionella) – вовня́на міль. [Ця біле́нька абó жовтéнька хáтня міль взивá́ється вовня́ною, бо шкóдить бíльше ху́тру та вóвні (Степ.)]. **Моль** *овощная, вощинная* – мотили́ця, метел[н]и́ця. [Та й сьогó рóку мотили́ці багáто; котри́й не відкри́єш ву́лій, в кóжнім нáйдеш (Гуманц.). Метени́ця – сірéнький метéлик, залітáє крізь вічкó у ву́лика (Степ.)]. *В улье завелась* **моль** – ву́лик замотили́чився; 2) *см.* **Мольга́ 1.**

II. Моль, *муз.* – моль (-ля), мінóрний тон (-ну).

Мольба́ – 1) (*действие*) мольбá, молíння; благáння! *срв.* **Моле́ние 1**; 2) благáння, мольбá. [О, зглянься на мéне, ви́слухай мої благáння (Г. Барв.). Гріх таки́м мольбáм! (Крим.)]. *Внять* **-ба́м** – згля́нутися на чиї́ благáння, послу́хати чийóго благáння, ублагáтися. [Побіг я до судді́, ду́маю: мóже він могó благáння послу́хає, мóже він ублагá́ється (Звин.)]. *Настоятельные* **-бы́** – невідсту́пні благáння.

Мольбе́рт – мольбéрт (-та). [Вонá взялá з собóю мольбéрт та фарби́ (Н.-Лев.)].

Мольби́ще – мольби́ще. [Нагáдували на óдшибі од сéлища цви́нтар абó старé погáнське мольби́ще (Корол.)].

Мольга́, Мо́лька – 1) (*мелкая рыбёшка*) мільгá, мількá, моля́вка; 2) *см.* **Мелюзга́ 3.**

Мо́льный, *муз.* – мінóрний. **-ный** *тон* – мінóрний тон (-ну).

Молю́ск *и* **Молю́ска,** *см.* **Моллю́ск.**

Моля́щий, *прлг., см.* **Моли́ть.**

Момéнт – 1) момéнт (-ту), мить (-ти), часи́нка, часи́ночка, (*вульг.*) мент (-ту) *и* менть (-ти); *срв.* **Мгновéние, Миг.** [Нехáй життя́ – момéнт і злóжене з момéнтів, ми вíчність нóсимо в душí (Франко). Знáла-б, – у тій мéнті ви́гнала-б! (Звин.)]. *На один* **-мéнт** – на оди́н момéнт, на однý мить, на однý (коротéньку) часи́нку (часи́ночку), на годи́нку (годи́ночку). [Ненáче трóшечки почервонíла, так, на однý годи́ночку (Квітка)]. *Как раз в тот* **-мéнт** – сáме в (на) той момéнт, сáме в ту мить, сáме в той час. [Він на той момéнт ускóчив у пáсіку (Житомирщ.). Але сáме в той час він гля́нув уни́з (Н.-Лев.)]. *В этот* **-мéнт** – в (на) цей (той) момéнт, в цю (ту) мить, під ту мить, під ту хвили́ну. [Він лю́то ненáвидів профéсора під ту хвили́ну (Крим.)]. *В тот же* **-мéнт** – в тóй-же момéнт, в ту сáму мить, сáме в (на) той час. *В один* **-мéнт** – в оди́н момéнт, одни́м момéнтом, в однý хвили́ну, (*образно*) одногó чéрку, як «га» сказáти; *срв.* **Мгновéние** (*В одно* **-ние**). [А молоді козаки́ одногó чéрку опини́лися на кóнях (М. Вовч.)]. *В несколько* **-тов** – в (за) (дé)кілька момéнтів. *Выжидать* **-мéнт** – вижидáти момéнту, пильнувáти хви́лі. *Улучить* **-мéнт** – ви́гадати момéнт (часи́нку). [Я такý часи́нку ви́гадала, як вонá не плáкала (М. Вовч.)]. *Критический* **-мéнт** – крити́чний момéнт; 2) (*пора, короткое время; период*) момéнт, час, добá. [Оди́н в момéнт найтя́жчої зневíри з біди́ нас ви́вів хи́трими словáми (Франко). В кóжній дрáмі мóжна ви́різнити три головні момéнти: зáв'язку, рóзвиток боротьби́ і нарéшті рóзвязку (Єфр.). Не яки́й се сміх і не жартувáння, се вáжний святи́й час (Квітка)]. *В данный* **-мéнт** – в дáний момéнт, (*зап.*) на разí. [Погóня булá вже в лíсі; прáвда, на разí не булó безпосерéдньої небезпéки (Франко)]. *Определённый исторический* **-мéнт** – пéвний істори́чний момéнт, (*период*) певнá істори́чна добá; 3) (*в механике и переносно*) момéнт (-ту). **-мéнт** *силы, инерции* – момéнт си́ли, інéрції. *Национальный* **-мéнт** – націонáльний момéнт.

Моментáльно, *нрч.* – моментáльно, моментóво, ми́ттю, вмить, враз, як стій; *срв.* **Мгновéнно.**

Моментáльный – моментáльний, моментóвий. **-ная** *фотография* – моментáльна фотогрáфія.

Монáда – монáда.

Монáрх – монáрх (-ха) *и* (*устар.*) монáрха (-хи, *м. р.*), одновлáдар (-ря).

Монархи́зм – монархі́зм (-му).

Монáрхиня – монархи́ня.

Монархи́ст – монархі́ст (-та), одновлáдець (-дця).

Монархи́чески, -ческий – монархі́чно, монархі́чний, одновлáдно, одновлáдний.

Монáрхия – монáрхія, одновлáда.

Монáрхов, -хинин – монáрхів (-хова, -хове), монархи́нин (-на, -не).

Монáршеский *и* **Монáрший** – монáрховий, монáрший.

Монасты́рка – манасти́рка, (*зап.*) кляштóрниця.

Монасты́рский – манасти́рський.

Монасты́рщина – 1) манасти́рщина, манасти́рське життя́; 2) манасти́рщина, чернéччина, манасти́рські (чернéчі) маєтки.

Монасты́рь – манасти́р (-ря́), (*католический*) кля́штор (-ра). *Мужеский, женский* **-ты́рь** – чоловíчий, жінóчий манасти́р. *В чужой* **-ты́рь** *со своим уставом не суйся* – до чужóго манастиря́ з своїм закóном не пхáйся.

Монáх – 1) чернéць (*р.* ченця́ *и* черця́, *им. мн.* ченці́ *и* черці́), манáх, монáх (-ха), чорнори́зець (-зця), (*калогеронт*) калýгер (-гера), *ум.* чéнчик, чéрчик, манáшок, (*ирон.*) каптýрник, черчýк (-кá), *соб.* чернéцтво, (*ирон.*) ма[о]нашвá (-ви́), каптýрники. [Чорт не плáче, коли́ чернéць скáче (Номис). А під тóю горóю жили́ ченці́ та манастирі́ будувáли (Рудан.). Живý ченцéм у ми́рі та дýшу спасáю (Кониськ.). Очнýвсь манáх, аж смерть в головáх (Номис). Черчýк мáє череви́чки, і сам чéрчик невели́чкий (Гол. III). «Калýгеру!» – кáже, – «що то це ти рóбиш?» (Рудч.). Тогó дня чернéцтво справля́ло зýстріч óбраза (Корол.). Манашви́ булó як гáлок (Чигиринщ.)]. *Пойти в* **-хи** – піти́ в ченці́ (черці́); 2) **монáх**-*шелкопряд*, *зоол.* Psilura monacha – монáшка-шовкопря́дка.

Монáхиня – черни́ця, ма[о]нáхиня, чорнори́зка, (*возвыш.*) чорнори́зниця; *срв.* **Монáшенка.** [Однá пішлá в-óсінь зáміж, а дрýга в м'ясни́ці, а трéтяя, чорня́вая, пішлá у черни́ці (Пісня)]. **-ня**-*послушница* (*ещё не принявшая пострижения*) – біли́ця, послýшниця. [А Мари́на в сýкні білій, ненáче біли́ця, бóгу мóлиться та плáче, зáмкнýта в світли́ці (Шевч.)]. *Сделаться* **-ней** – зроби́тися черни́цею, (*диал.*) учерни́ти. [Не по вóлі я вчерни́ла, не дýмала постригáтися (Пісня)].

Монáшек (*угольная курильная свеча*) – ма[о]нáшка, свíчка кади́льна.

Монáшенка – черни́ця, ма[о]нáшка, *ум.* черни́чка, черни́ченька, чернýшка, чернýшечка, ма[о]нáшечка. [Якáсь байдýжа, чужá черни́чка читáла сýмно святі кантáти (Чупр.). Що й у

Ки́їві да в манастирі́ там жила́-була́ черну́шечка (Чуб. V)].

Мона́шеский – черне́чий, черне́цький, (*женский*) черни́чий. **-кая** *жизнь* – життя́ черне́че. [Хвали́в ласка́вий черне́ць старе́нький життя́ черне́че (Грінч.)]. **-кая** *келия* – черне́ча ке́лія. **-кое** *одеяние, платье* – черне́чий о́дяг, черне́че вбра́ння, (*женское*) черни́чий о́дяг, черни́че вбра́ння. **-кая** *ряса* – черне́ча ря́са. [Наді́в на се́бе ря́су черне́чу (Рудч.)]. **-кий** *хлеб* – черне́цький (черне́чий) хліб. [Черне́цький хліб по-коза́цьки із’ї́ж (Номис)]. **-кий** *орден* – черне́цький о́рден. *На* **-кий** *лад* – на черне́чий лад. [Я ба́чу, сеньйори́то, ва́ша о́діж настро́їла, вас на черне́чий лад (Л. Укр.)]. *Жить* **-кой** *жизнью* – жи́ти черне́чим життя́м, жи́ти мов черне́ць (черни́ця), чен[р]цюва́ти, (*о женщине*) черни́чити. [Понеді́лкує, черни́чить, кия́нок году́є, сві́чку, ла́дан в це́ркву бо́жу лю́бить подава́ти (Макаров.)].

Мона́шество – 1) черне́цтво. [По́тім у Ки́їві манасти́р Пече́рський проя́ви́вся і шко́лою черне́цтва на всю ру́ську зе́млю ста́вся (Куліш). Зав’я́ла кві́тка, вме́рла бідола́шна; в черне́цтві со́ром свій діво́цький скри́вши (Куліш)]. *Принять* **-во***, постричься в* **-во** – прийня́ти черне́цтво, піти́ (постри́гтися) у ченці́ (у черці́), (*о женщине*) у черни́ці; 2) (*пребывание в этом сане*) черне́цтво, чен[р]цюва́ння, черне́чення, (*только о женщине*) черни́чення; *срв.* **Мона́шествовать.** [Був черне́ць оди́н у манастирі́, що все вре́м’я свойого́ черне́цтва в лі́нощах провів і у неро́бстві (Франко)]; 3) (*чёрное духовенство*) черне́цтво, (*ирон.*) ма[о]нашва́.

Мона́шествовать, помона́шествовать – чен[р]цюва́ти, почен[р]цюва́ти, черне́чити, почерне́чити, (*о женщине*) черни́чити, почерни́чити.

Мона́шествующий, *прлг.* – манасти́рник, -ниця. **-щая** *братия* – черне́цтво, (*ирон.*) ма[о]нашва́.

Мона́шка – 1) *см.* **Мона́шенка**; 2) *см.* **Мона́шек**; 3) (*бабочка монах*) мона́шка-шовкопря́дка.

Монго́л, -го́лка, -го́льский – монго́л, -го́лка, монго́льський.

Монгольфье́р – монгольф’е́р (-ра).

Моне́ра – моне́ра.

Моне́та – (*с единичн. и собир. значением*) моне́та; (*одна*) гроши́ма. [Му́сить ви́кинути на тарі́лочку дружко́ві гроши́ну (Мат. укр. Етн. I)]. *Золотая* **-та** – золота́ моне́та, золоті́ гро́ші (-шей *и* -шів), черві́нці, дука́ти, дукачі́; (*одна*) золота́ моне́та (гроши́на), червінець (-нця), дука́т, дука́ч (-ча́). *Серебряная* **-та** – срі́бна моне́та, срі́бні гроші́, срібняки́ (-кі́в); (*одна*) срі́бна моне́та (гроши́на), срібня́к (-ка́), *ум.* срібнячо́к (-чка́). [Полі́з у кише́ню і вже ви́добув яко́гось срібняка́ (Крим.). Розміня́в мені карбо́ванця на самі́ срібнячки́ (Звин.)]. *Медная* **-та** – мі́дна моне́та, мі́дні гро́ші, мідяки́ (-кі́в); (*одна*) мі́дна моне́та (гроши́на), мідя́к (-ка́). *Звонкая* **-та** – дзвінка́ моне́та, (*шутл.*) брязка́ч, бренька́ч (-ча́), побря́зкач, побре́нькач (-ча), (*чаще мн.*) брязкачі́, бренькачі́, побря́зкачі́, побре́нькачі́ (-чі́в). [Аби́ булі́ побренькачі́ (побрязкачі́), то бу́дуть і послухачі́ (Номис)]. *Мелкая* **-та** – дрібна́ моне́та, дрі́бні гро́ші, дрібняки́ (-кі́в); (*одна монета*) дрібна́ моне́та, дрібня́к (-ка́), *ум.* дрібнячо́к (-чка́). *Разменная* **-та** – розмі́нна моне́та, розмі́нні гро́ші. *Ходячая* **-та** – ходя́ча моне́та, ходя́чі гро́ші. *Фальшивая* **-та** – фальши́ва (фальшо́вана) моне́та, фальши́ві (фальшо́вані) гро́ші; (*одна*) фальши́ва (фальшо́вана) моне́та (гроши́на). *Лицевая сторона* **-ты,** *см.* **Лицево́й 2**. *Чеканить* **-ту** – би́ти (кува́ти) моне́ту. [Щоб на запла́ту коза́цькому ві́йську кува́ти на Вкраї́ні коза́цьку моне́ту (Куліш)]. *Принимать за чистую* **-ту** – бра́ти що за щи́ру пра́вду (за щи́ре зо́лото). *Платить тою же* **-тою** – плати́ти ті́єю са́мою моне́тою; віддя́чувати тим са́мим.

Моне́тка – 1) моне́тка, гроши́нка. [Гаї́нка ще ви́тягла срі́бну гроши́нку (Грінч.)]; 2) копі́йка.

Моне́тный – моне́тний. **-ный** *двор* – монета́рня. **-ная** *система* – моне́тна (гроше́ва) систе́ма.

Монетоде́лание – монета́рство, моне́тництво, монеторо́бство.

Монетоде́латель, *см.* **Моне́тчик.**

Моне́тчик, -чица – 1) монета́р (-ря́), монета́рка, моне́тник, моне́тниця, монетороб (-ба), монеторо́бниця; 2) (*фальшивомонетчик, -чица*) фальшува́льник, фальшува́льниця гро́шей.

Моне́тчичий – монета́рський, моне́тницький, монеторо́бський.

Мони́зм – моні́зм (-му).

Мони́ст – моні́ст (-та).

Монисти́ческий – моністи́чний.

Мони́сто – нами́сто, (*ум.* нами́стечко (-чка)), пе́рла (-рел). [Куплю́ тобі нами́сто та на ши́ї повішу (Метл.). Купи́ мені нами́стечко на бі́лую ши́ю (Чуб. V). Разо́к пе́рел на ши́ї (Свидн.)]. **-сто** *из кораллов* – кора́лі (-лів), до́бре нами́сто, *ум.* кора́лики. [Начіпля́є кора́ликів на бі́лую ши́ю (Пісня). На ши́ї червоні́ло п’ять разкі́в товсто́го «до́брого»

нами́ста з золоти́ми дукача́ми (Н.-Лев.)]. *Одно зерно* **-ста** – намисти́на, намисти́ночка, (*кораллового*) корали́на, корали́ночка. **-сто** *из монет* – дукаче́ве нами́сто, дукачі. [Я вже стара́, – де вже мені до дукаче́вого нами́ста! (Крим.)]. *Низка* **-ста** – разо́к (-зка́), (ста́лька, ни́зка) нами́ста (пе́рел), *ум.* разо́чок (-чка) (ста́лечка, ни́зочка) нами́ста (пе́рел). [На ши́ях нами́ста у ко́жної разків по де́сять (Квітка). Купи́ла собі ста́льку нами́ста (Козелеч.). Запле́тена в ріжки́, на ши́ї ма́ла ни́зку пе́рел (Свидн.)].

Монито́р, *морск.* – моніто́р (-ра).

Моногами́ческий – моногамі́чний, одноже́нний.

Монога́мия – монога́мія, одноже́нність (-ности).

Моногра́мма – моногра́ма.

Монографи́ческий – монографі́чний.

Моногра́фия – моногра́фія.

Моно́дия, *муз.* – моно́дія, одного́лос (-су).

Монодра́ма – монодра́ма.

Моноклиноэдри́ческий, *крист.* – монокліноедри́чний.

Моно́кль – моно́кль (-кля).

Монокульту́ра, *агрон.* – монокульту́ра.

Моноли́т – монолі́т (-та).

Моноли́тный – монолі́тни[і]й, одноли́тий. [Чи його́ цілість – цілість монолі́тньої нату́ри (Єфр.)].

Моноло́г – моноло́г (-гу).

Монологи́ческий – монологі́чний. [Монологі́чна фо́рма (Крим.)].

Монома́н, -нка – монома́н (-на), монома́нка.

Монома́ния – монома́нія.

Монометалли́зм – монометалі́зм (-зму).

Монометаллисти́ческий – монометалісти́чний.

Монопла́н, *авиац.* – монопла́н (-на).

Монополиза́ция – 1) (*действие*) монополізува́ння, *оконч.* змонополізува́ння; 2) монополіза́ція.

Монополизи́рование – монополізува́ння.

Монополизи́ровать, -ся – монополізува́ти, -ся, *сов.* змонополізува́ти; бу́ти (з)монополізо́ваним. **Монополизи́рованный** – (з)монополізо́ваний.

Монополи́ст – монополі́ст.

Монополи́стский – монополі́стський.

Монопо́лия – 1) монопо́лія, (*народн.*) монопо́ль (-ли); 2) (*лавка для казён. продажи водки*) монопо́лія, монопо́лька, шка́льня.

Монопо́лька – монопо́лька.

Монопо́льный – монопо́льний. **-ная** *продажа* – монопо́льний про́даж (-жу).

Монотеи́зм – монотеї́зм (-му), однобо́жність (-ности).

Монотеи́ст – монотеї́ст, однобо́жник.

Монотеисти́ческий – монотеїсти́чний, однобо́жний.

Моното́ния – моното́нія, однотоо́нність, однозву́чність (-ности).

Монотонно, *нрч.* – моното́нно, однотоо́нно, однозву́чно, одногу́чно, одни́м (односта́йним) го́лосом, (*однообразно*) одномані́тно, односта́йно, однобі́рно. [Чита́в моното́нно, не підво́дячи, не понижа́ючи го́лосу (Кониськ.). Одногу́чно мо́ре ду́же в те́мні му́ри плюскоти́ть (Грінч.). Чита́в все одни́м го́лосом, – аж ну́дно (М. Грінч.)].

Моното́нность – моното́нність, однотоо́нність, однозву́чність, одногу́чність; (*однообразие*) одномані́тність, односта́йність, однобі́рність (-ности). [А на́ше життя́? мертво́та, одна́ковість, однотоо́нність (Н.-Лев.)].

Моното́нный – моното́нний, однотоо́нний, однозву́чний, одногу́чний, одноголо́сний; (*однообразный*) одномані́тний, односта́йний, однобі́рний. [Дзво́ни моното́нні, дзво́ни похоро́нні (Вороний). Чита́в односта́йним го́лосом (Франко)].

Монофто́нг – монофто́нг (-га).

Монофтонгиза́ция – 1) (*действие*) монофтонгізува́ння, *оконч.* змонофтонгізува́ння; 2) монофтонгіза́ція.

Монофтонгизи́рование – монофтонгізува́ння.

Монофтонгизи́роваться – монофтонгізува́тися, *сов.* змонофтонгізува́тися.

Монохо́рд – монохо́рд, одностру́н (-на).

Монпансье́ – монпасье́ (*нескл.*); (*прлг.*) монпансье́рний. [Монпансье́рне виробни́цтво (Київ)].

Монта́ж – монта́ж (-жу).
Монта́жник, -ница – монта́жник, -ниця.
Монтанья́р – монтанья́р (-ра).
Монтёр – монте́р (-ра).
Монти́ровать – монтува́ти, *сов.* змонтува́ти що. **Монти́рованный** – монто́ваний, змонто́ваний. **-ться** – монтува́тися, бу́ти монто́ваним, *сов.* бу́ти змонто́ваним.
Монтиро́вка – монтува́ння (-ння), монта́ж (-жу).
Монуме́нт – монуме́нт (-та), па́м’ятник, (*надгробный*) на(д)гро́бок (-бка); *срв.* **Па́мятник 1** *и* **2.**
Монумента́льный – монумента́льний, (*вечнопамятный*) вікопо́мний. [Кошто́вні монумента́льні па́м’ятники на́шого мину́лого (Н. Рада). Вікопо́мний твір лю́дського ро́зуму (М. Грінч.)].
Монуме́нтный – монуме́нтний, монуме́нтовий, пам’ятнико́вий. [Монуме́нтний ма́рмур (Куліш)].
Монуме́нтщик – монуме́нтник (-ка), монумента́р (-ря́), монуме́нтний ма́йстер (-тра).
Мопр – модр. (-ру), міжнаро́дня організа́ція допомо́ги (борця́м) револю́ції.
Мо́провский – мо́дрівський.
Мопс, Мо́псик – піддо́г (-га), мопс, мо́псик, (*насмешл.: мелюзга-мордаш*) муц, му́цик. [Як му́цик, бу́бличком задра́вши хвіст біжи́ть та га́вкає на мир що-си́ли (Греб.). У не́ї був біле́нький цу́цик, її він за́вжди забавля́в, не ду́же про́стий, ро́дом му́цик (Котл.)].
Мор – помі́р (-мо́ру), помі́рок (-рку), помі́р’я (-р’я), промі́р (-мо́ру), промі́рок (-рку), помі́рщина, морови́ця, мір *и* мор (*р.* мо́ру), умира́чка, мертвя́чка, (*падёж*) упа́док (-дку), дох (*р.* до́ху). [Пущу́ помі́р, ста́нуть лю́ди мо́ром умира́ти (Рудан.). Помі́рок на люде́й вели́кий пішо́в (Липовеч.). Челя́дників їх ви́губить помі́р’я, і вдо́ви їх сльоза́ми не запла́чуть (Куліш). У Ки́їві, ка́жуть, вели́кий промі́р: по 70 чолові́ка на день мре (Канівщ.). Як тоді́ був у нас промі́рок, поме́рли й ба́тько (Звин.). Бу́дуть-же вели́кі трясе́ння по міся́х, і голоди́, і мо́ри (Біблія). Тоді́ була́ мертвя́чка скрізь, лю́ди здо́рово ме́рли (Сл. Гр.). На скоти́ну морови́ця бу́де (Грінч.). Як єсть упа́док на сви́ні, дак скрізь, не ті́льки у нас (Борз.). Дох був на куре́й, усі й й подо́хли (Борз.)].
Мо́ра – мо́ра.
Мора́л, *см.* **Мара́л.**
Морализа́ция – мораліза́ція.
Морализи́рование – моралізува́ння (-ння).
Морализи́ровать – моралізува́ти.
Морали́ст, -стический – мораліст, моралісти́чний.
Мора́лки, *бот.* Chenopodium Bonus Henricus L. – лобода́ переле́та.
Мора́ль – 1) мора́ль (-ли), е́тика; *срв.* **Нра́вственность.** *Законы* **-ли** – зако́ни мора́ли (е́тики); 2) (*нравоучение*) мора́ль, нау́ка. [У тепе́рішній ба́йці бува́є опрі́ч оповіда́ння ще й ви́сновок – нау́ка або́ мора́ль (Єфр.)]. **-ра́ль** *этой басни такова* – нау́ка з ціє́ї ба́йки ось яка́; ба́йка навча́є, що. *Сытая* **-ра́ль** – си́та мора́ль; 3) (*народн.*) погові́р (-во́ру), сла́ва, посла́ва; *срв.* **Погово́р.** *Обо мне* **-ра́ль** *пошла* – на (про) ме́не погові́р іде́ (пішо́в), сла́ва йде (пішла́). **-ра́ль** *пускать* – пуска́ти несла́ву на (про) ко́го.
Мора́льно, *нрч.* – мора́льно, ети́чно. [Підні́сся мора́льно (Франко). Учи́нок, ети́чно нега́рний (Крим.)].
Мора́льность – мора́льність, ети́чність (-ности). [Щоб ви́явити зако́ни мора́ли, пошука́ємо такі́ вчи́нки, які́ ми вважа́ємо за немора́льні, які́ обу́рюють на́шу мора́льність (Наш)]. **-ность** *поступка* – мора́льність (ети́чність) учи́нку. [Мора́льність вся́кого вчи́нку зале́жить від його́ моти́вів (Наш)].
Мора́льный – мора́льний, ети́чний. **-ный** *поступок* – мора́льний (ети́чний) вчи́нок. **-ная** *философия* – мора́льна (ети́чна) філосо́фія. **-ный** *принцип* – мора́льний при́нцип. **-но** *общественный* – мора́льно-грома́дський, мора́льно-суспі́льний. [Мора́льно-суспі́льне життя́ люде́й (Наш)].
Морато́риум – морато́рій (-рію), морато́ріюм (-му).
I. Морг, *междом.* – морг, кліп, луп (очи́ма). [Кив, морг на йо́го (Номис). Ні́женьками туп, туп, очи́цями луп, луп (Пісня)].
II. Морг (*мера земли*) – морґ (-ґа). [Мав він кі́лька мо́рґів земе́льки (Стор.)]. *Делить на* **-ги** – морґува́ти, (*зап.*) кавальцюва́ти на мо́рґи (зе́млю).
III. Морг (*здание для выставки трупов*) – морґ (-ґа).
Морганати́ческий, -ски – морганати́чний, -но.
Морга́ние – 1) мо́рга́ння, клі́пання, (*грубее*) лу́пання (очи́ма); 2) (*подмигивание*) морга́ння

на ко́го, підмо́ргування кому́. *Срв.* **Морга́ть.**
Моргаси́ть, *см.* **Мороси́ть.**
Морга́ть, моргну́ть – 1) клі́пати, клі́пнути, морга́ти, моргну́ти, (*грубее*) лу́пати, лу́пнути; *срв.* **Мига́ть 1**; 2) (*подмигивать*) морга́ти, моргну́ти на ко́го, підмо́ргувати, підморгну́ти кому́. [Я на те́бе моргa̍ла і очи́ма і брова́ми (Н.-Лев.). Відда́й мене́ за тако́го, що чо́рнії ву́са: він на ме́не кивне́, моргне́, а я засмію́ся (Пісня)].
Морга́ч – 1) *см.* **Моргу́н 1** *и* **2**; 2) (*зевака*) ґа́ва, роззя́ва.
Моргли́вый – моргу́чий.
Моргну́ть, *см.* **Морга́ть.**
Моргосле́пый – моргослі́пий, підслі́пий, (*сщ.*) моргослі́п (-па), підслі́па (*общ. р.*). [Набре́хано на ді́вку, що вона́ підслі́па, а вона́ ду́же бачу́ча (Богодух.). Той Юрко́ підслі́па (М. Грінч.)].
Моргота́ – морга́чка, моргани́на.
Мо́рготь – смо́рі́д (-ро́ду), чад (-ду).
Моргу́н – 1) моргу́н (-на́), морга́ч (-ча́), (*насм.*) клі́пало, лу́пало; *срв.* **Мигу́н**; 2) (*волокита*) моргу́н, джиґу́н (-на); 3) *бот.* Matricaria Chamomilla L. – рома́шка ліка́рська, рум'я́нка.
Моргу́нья – моргу́ха.
Моргу́ша – клі́павка; *срв.* **Мига́лка.**
I. Мо́рда – 1) (*у животных*) мо́рда, пи́сок (-ска), (*рыло*) ри́ло. [Теля́ча мо́рда (Рудан.). Пи́сок на́че у свині́ (Переясл.). Гля́нуть ніко́ли не мо́же на не́бо, та ці́лий вік у багні́ ри́ється пи́ском свої́м (Самійл.)]. *Собачья, свиная* **-да** – соба́ча, свиня́ча мо́рда, соба́чий, свиня́чий пи́сок (-ска). *Бычья* **-да** – бича́ча (воля́ча) мо́рда. *Лошадиная* **-да** – коня́ча (кі́нська) мо́рда; (*переносно о лице человека*) коня́чі (коби́лячі) ще́лепи; 2) (*бранно о лице человека*) мо́рда, пи́ка, пи́сок (-ска), (*харя, рыло*) марми́[у́]за, links мармо́с (-са), ря́жка, сурло́. [Із свиня́чою мо́рдою (з свиня́чим пи́ском) та в пшени́чне ті́сто (Приказка). Га́рна мо́рдою – хоч пацюки́ бий (Н.-Лев.). Поби́в ба́бі, помолоти́в го́лову і пи́ку (Пісня). Уда́рив його́ по марми́зі, аж ю́шкою вми́вся (Сл. Ум.)]. *Бить по* **-де** (*по мордасам*) – би́ти по мо́рді (по пи́ці, по пи́ску). *С'ездить кого по* **-де** (*по мордасам*) – затопи́ти (заточи́ти) кого́ (кому́) в пи́ку (в мо́рду, в пи́сок), да́ти ляща́ в пи́ку (в мо́рду, в пи́сок) кому́, да́ти ля́паса кому́. [Як дам тобі́ ляща́ я в пи́ку (Котл.)]. *Дать кому в* **-ду** – да́ти кому́, уда́рити (лу́снути, мо́рсну́ти) кого́ по пи́ці (по мо́рді, по пи́ску), в пи́ку (в мо́рду, в пи́сок). [Щоб ще по пи́ці не дав, бо він на те салда́т (Квітка). Як уда́рить у пи́сок, так кро́в'ю й залля́вся (Проскур.)]. *Бац его в* **-ду** – лясь (геп, лусь) його́ по пи́ці (по мо́рді, по пи́ску); 3) *бот.* **-да** *козья* (Lonicera L.) – деревни́к, дерев'яни́к (-ку́), (*рус.*) жи́молость (-ти), (*каприфолий*, L. Caprifolium L.) ко́зячий ли́стик. **-да** *ослиная* (Anchusa L.) – волови́к (-ку), си́нька, шари́ло. **-да** *собачья* (Antirrhinum L.) – ро́тики (-ків), па́ротка. **-да** *ужовая* (Caryophillus) – гвозди́ки, гвозди́кове де́рево.
II. Мо́рда (*снаряд рыболовный*) – жак (-ку *и* -ка), ве́рша, я́тір (*р.* я́тера) з пру́ття.
Морда́сить – ля́пасами (ля́панцями, лящa̍ми) годува́ти кого́, би́ти по мо́рді (по пи́ці, по пи́ску) кого́, мордя́чити кого́; *срв.* **Мо́рда 2** (*Бить по* **-де**).
Морда́стый – морда́тий, пика́тий, писка́тий, (*сщ.*) морда́ль (-ля́), (*ж. р.*) морда́ля. [Молоди́ця га́рна, не узя́в її̈́ кат: чорня́ва, морда́та (Квітка). Мов кабани́ годо́вані, пика́ті, пуза́ті (Шевч.)].
Морда́сы, *см.* **Мо́рда 2.**
Морда́тый – морда́тий, писка́тий.
Морда́чение – биття́ по мо́рді (по пи́ці, по пи́ску), мордя́чення.
Морда́чить, *см.* **Морда́сить.**
Морда́шка – 1) мале́нький дог, мо́рдик (-ка); 2) *см.* **Мо́рдочка.** *Ах ты* **-шка** *мой*! – ах ти-ж мій пи(с)ка́тенький (мій мо́рдику)!
Мо́рдища – мордя́ка, мордя́га, марми́[у́]за, пицю́ра, мармося́ка, сурля́ка; *срв.* **Мо́рда 2**. [Ви́кохав мордя́ку (Звин.). Дав му по мордя́зі (Франко). Одпа́с уже́ товсту́ марми́зу! (Сл. Гр.)].
Мо́рдка, *см.* **Куна́ 2.**
Мо́рдковый – лобако́вий. **-вый** *мех* – лобако́ве ху́тро.
Мордоби́тие – биття́ по мо́рді (по пи́ці, по пи́ску), годува́ння лящa̍ми (ляпаса́ми) кого́, (*насмешл.*) мордосвя́т (-ту); *срв.* **Морда́сить.**
Мордобо́й – мордобі́й (-бо́ю).
Мордотре́щина – мордоля́п (-па), ля́пас (-са), лящ (-ща́).
Мо́рдочка – 1) мо́рдочка, пи́сочок (-чка); *срв.* **Мо́рда 1**; 2) мо́рдочка, морду́лька, пи́чка, пи́сочок (-чка), (*о детях*) му́рзя, пицю́рка. *У неё хорошенькая* **-ка** – у не́ї гарне́нька мо́рдочка (морду́лька, пи́чка, му́рзя), гарне́нький пи́сочок. *Она взяла своею* **-кой** – вона́

взялá своéю мóрдочкою (мордýлькою, пи́чкою) своΐм пи́сочком.
Мóрдчатый – лобакóвий, з лобакíв.
Мóре (*в прямом и переносном значении*) – мóре (-ря, *мн.* моря́, -рíв), *ум.* мóречко, мóренько. [По си́ньому мóрю хви́ля грáє, турéцький корáбличок розбивáє (Пісня). Прáвда і в мóрі не втóне (Номис). А я з дóму на Дін до донськи́х козакíв, ой, а із Дóну до татáрських морíв (Рудан.). А на мóречку чéтверо сýден плáває (Грінч. III)]. *Азовское* **-ре** – Озíвське мóре. *Балтийское* **-ре** – Балти́цьке мóре. *Средиземное* **-ре** – Середзéмне мóре. *Чёрное* **-ре** – Чóрне мóре, Козáцьке мóре. [Чóрним мóрем далéко гуля́ли (Ант.-Драг.). Чóрне, або по-старосвíтському Козáцьке мóре (Основа 1862)]. *Взволнованное* **-ре** – схвильóване (збýрене) мóре. *Взбаламученное* **-ре** – розбýрхане (розгóйдане, збаламýчене) мóре. *Открытое* **-ре** – чи́сте мóре. [У чи́стому мóрі корабéль пливé (М. Грінч.)]. *Выйти в открытое* **-ре** – ви́плис[в]ти на чи́сте (в чи́сте мóре). *Плыть* **-рем** – пли́сти (пливти́) мóрем. *По* **-рю** *и суше* – по мóрю і сýші, мóрем і суходóлом (сухопýттю). *Это капля в* **-ре** – це краплі́на (пилі́на) в мóрі. *За* **-рем** *телушка полушка, да рубль перевозу* – за мóрем тели́чка – копíєчка, а перевéзти́ – карбóванчик. *Ум за* **-рем***, а смерть за воротом* – дýмка за мóрем, а смерть за плечи́ма. *За* **-ре** – за мóре. *Журавли за* **-ре** *летают, а всё одно курлы*! – ворóна за мóре літáє, а дурнá вертáє (Номис). *Из-за* **-ря** – (і)з-за мóря, з-поза мóря. *У* **-ря** – над мóрем, край мóря, коло (біля) мóря. *Над* **-рем** – над мóрем. [Я люблю́ мóре мóже тим, що я зріс над мóрем (Н.-Лев.)]. *В* **-ре** (*вин. п.*) – на мóре. [Ми нáймемо чóвен, ся́демо й попливемó далéко, далéко од людéй на мóре (Н.-Лев.)]. **-ре** *во время волнения* – мóре в хви́лю. [Мóре в хви́лю і ти́шу (Основа 1861)]. *К* **-рю** – над мóре, до мóря. [Ки́ньмо оцю́ гуля́нку, ходíм над мóре, бýдемо гуля́ти вдвох над мóрем (Н.-Лев.)]. *По направлению к* **-рю** – в нáпрямку до мóря, простýючи на мóре. **-ре** *волнуется* – мóре грáє (хвилю́є, б'є, бушýє). [Вíтер віє, повівáє, си́нє мóре грáє (Рудан.)]. *Горе что* **-ре**: *ни переплыть, ни вылокать* – гóре – мóре: пий йогó, не ви́п'єш (усьогó) (Номис). *Кто в* **-ре** *не бывал, тот богу не молился* – хто в мóрі не бувáв, той бóга не благáв (М. Грінч.). *Слезою* **-ря** *не наполнить* – сльозáми мóря не доллéш (не ви́повниш). *Сиди у* **-ря***, да жди погоды* – сядь над мóрем, виглядáй годи́ни. *Пьяному и* **-ре** *по колена* – п'я́ному (дурнóму) мóре по колíна; *срв.* **Колéно 1**. *Не* **-ре** *топит, а лужа* – не мóре тóпить, – калю́жа. *Не ищи* **-ря***, и в луже утонешь* – не шукáй мóря, – у калю́жі втóпишся (втóнеш) (Номис). *Житейское* **-ре** – житéйське мóре. **-ре** *страдания* – мóре страждáння. [Що вáрте життя́ перед необмéженим мóрем лю́дського страждáння? (Коцюб.)]. **-ре** *звуков* – мóре звýків. [Мóре лісови́х звýків (Коцюб.)]. *Разливное* **-ре** – як води́ в мóрі, заливнé мóре. [А горíлки в них – мóре заливнé (Звин.)]. *Чернильное* **-ре***, бумажные берега* – течýть річки́ з атрамéнту в паперóвих берегáх. *Сто метров над уровнем* **-ря** – сто мéтрів над рíвнем мóря (над морськи́м водорíвнем).
Морéль, *бот.* Prunus Arineniaca L. – морéля (-лі); *срв.* **Абрикóс.**
Морéна, *геол.* – морéна.
Мореплáвание – мореплáвство, мореплавбá, навіґáція. *Наука* **-ния** – навіґáція, наýка мореплáвства.
Мореплáватель – мореплáвець (-вця), морехóдець (-хíдця), (*стар. и поэтич.*) морехóда (-ди, *м. р.*), навіґáтор (-ра). [Мая́к, що освíтлює вночí мореплáвцям дорóгу до Туапсá (Крим.). Фінікíйці пéрші морехíдці дáвні (Л. Укр.)].
Мореплáвательный – мореплáвний, морехíдний, навіґаці́йний.
Морéски – морéски, арабéски (-сок *и* -скíв).
Морехóд, Морехóдец, *см.* **Мореплáватель.**
Морехóдный, *см.* **Мореплáвательный.**
Морехóдство, *см.* **Мореплáвание.**
Морж, *зоол.* Odobenus rosmarus – морж (-жá), мóрськи́й кінь (*р.* коня́).
Моржáтник – моржáтник (-ка).
Моржи́стый – багáтий на моржíв (на мóрськи́х кóней).
Моржи́ха – моржи́ця, моржи́ха.
Моржи́ще – моржи́ще (-ща), величéзний мóрськи́й кінь (*р.* коня́).
Моржóвина (*моржовая шкура или кожа*) – моржéва шкýра.
Моржóвка – 1) рушни́ця-моржíвка; 2) *бот.* Cucumis Melo L. – ди́ня-зимíвка, дубíвка.
Моржóвник, *см.* **Моржáтник.**
Моржóвый – моржéвий. **-вый** *клык* – моржéвий зуб (бия́к).
Моржóнок – морженя́ (-ня́ти), моржá (-жáти).
Мори́ть – 1) (*умерщвлять*) мори́ти, вимóрювати, вигубля́ти *и* вигýблювати, вибавля́ти, (*истреблять*) ни́щити когó, що. [Чим ви мух мóрите (вигýблюєте, вигубля́єте, вибавля́єте)? (М. Грінч.). Морóз ни́щить усяку нéчисть (Київщ.)]; 2) (*томить*) мори́ти,

змо́рювати, вимо́рювати, умо́рювати, му́чити кого́. [Хо́лодом мене́ мо́рить (Канівщ.). Му́чили нас тя́жко робо́тою (Богодух.)]. **-ри́ть** *голодом* – мори́ти го́лодом, уголо́джувати кого́. [Мо́рять до́вгим го́лодом у темни́ці (Куліш). Себе́ уголо́джує, да году́є нечи́сті ду́ші (Борзенщ.)]; 3) (*тушить, запекать*) тушкува́ти, па́рити що. **-ри́ть** *лук* – тушкува́ти цибу́лю. **-ри́ть** *молоко* – па́рити молоко́. **-ться** – 1) (*стр. з.*) мори́тися, вимо́рюватися, вигу́блюватися, вибавля́тися; мори́тися, змо́рюватися, умо́рюватися, уголо́джуватися; тушкува́тися, па́ритися, млі́ти; бу́ти мо́реним, вимо́рюваним *и т. п.* [Неха́й ка́ша млі́є (Звин.)]; 2) (*возвр. з.*) мори́тися, му́читися. *Не мало* **-лся** *над этим делом* – попому́чився коло цього́ ді́ла (над цим ді́лом).

Мори́ще – мори́ще, безме́жне мо́ре. **-ще** *расколыхалось* – мори́ще (безме́жне мо́ре) розгойда́лося (розбу́рхалося).

Морко́вина – моркови́ння (-ння).

Морко́вистый – морко́в'яний, морквяни́стий.

Морко́вка (*один корешок*) – моркви́на, моркви́нка, мо́рко́вка.

I. Морко́вник, *см.* **Морко́вина.**

II. Морко́вник, -ница – морквяни́к (-ка́), -ни́ця, морко́вник, -ниця.

Морко́вный – морквя́ни́й, морко́в'яний. **-ная** *ботва* – морко́в'яна ги́чка, моркови́ння (-ння). **-ный** *суп* – ю́шка з мо́ркви.

Морко́вчатый – морко́в'яний, морквянува́тий.

Морко́вь, *бот.* Daucus Carota L. – мо́рква, *ум.* мо́ркви́ця, морко́ви́ця, мо́рко́вка, моркви́чка, морко́вця. [Тут мо́ркву (моркви́цю) посі́яла (Київ). У горо́дах чого́ там нема́є: капу́ста, моркви́ця, огіро́чки (Основа 1862)].

Моркота́ть, *см.* **Бормота́ть.**

Морко́тно, *нрч.* – мо́торошно, мло́[і]сно, ну́дно, су́мно, жу́рно, (*зап.*) маркі́тно. [Проки́нувся я, – хо́лодно мені́ так, мо́торошно (Тесл.). Чого́сь їй ста́ло мло́сно й ну́дно (Квітка)].

Морко́тный – мо́торошний, мло́[і]сний, нудни́й, сумни́й, жу́рний, (*зап.*) маркі́тний.

Мормо́н, -нка – мо́рмон, мо́рмонка.

Мормо́нство – мо́рмонство.

Мормота́ть, *см.* **Бормота́ть.**

Мо́рно, *нрч.* – па́рко.

Мо́рный – 1) морови́й. **-ное** *зелье* – отру́йне зі́лля; 2) (*морящий, утомительный*) уто́мний, (*о жаре*) парки́й, мло́[і]сний.

Морово́й – морови́й. **-вая** *язва* – морови́ця. **-во́е** *поветрие* – морове́ пові́тря, при́мерки (-ків), при́морок (-рку); *см.* **Мор.**

Моро́жение – моро́ження, моро́зіння.

Моро́женик – моро́зивник, моро́зник.

Моро́женица – 1) млино́к (-нка́), пу́шка на моро́зиво, моро́зни́ця. [Як він продає са́харний моро́з, то ви ду́маєте, що з нього багати́р, а в нього добра́ ті́льки й є, що пу́шка та ло́жка (Звин.). Пога́но торгува́лося: прода́в сього́дні ті́льки пів-пу́шки (Звин.)]; 2) моро́зивни́ця, моро́зниця.

Моро́женое, *сщ.* – моро́зиво, (*реже*) моро́жене (-ного), (*зап.*) льоди́ (-дів), (*диал.*) са́харний моро́з. [Ми пішли́ ї́сти моро́жене (Л. Укр.). І льода́ми те́є все сма́чно заїда́є (Рудан.)].

Моро́з – моро́з (-зу). [Моро́з надво́рі, на шибка́х лиси́чки гискря́ться (Звин.)]. *Сильный, трескучий* **-ро́з** – вели́кий (цупки́й, лю́тий) моро́з, коза́цький моро́з, моро́з з очи́ма, моро́з-ки́пень (-пня), моро́з аж рипи́ть (скрипи́ть), аж скалки́ (зо́рі, і́скри) ска́чуть, аж шелести́ть, аж шкварчи́ть, аж дим устає́. [Там таки́й моро́з-ки́пень, аж ру́ки пограбі́ли (Липовеч.)]. *Первые осенние* **-зы** (*утренние*) – при́морозки (-ків, *ед. ч.* при́морозок, *ум.* при́морозочок), за́морозки (-ків, *ед. ч.* за́морозок); *срв.* **За́морозок** *и* **У́тренник.** [Почали́ся надво́рі при́морозки (Н.-Лев.). Ура́нці так на́че при́морозочок був, а тепе́р уже розтає́ (Сквирщ.)]. *Последние весенние* **-зы** – ві́дзимки, о́зимки (-ків). **-зы** *начинаются, начались* – моро́зи почина́ються, почали́ся, моро́зи беру́ться, взяли́ся; (*безлич.*) стає́, ста́ло на холода́х, приморо́зило. [На зи́му ті́льки, як уже́ приморо́зить, верта́вся я в ба́тьківську ха́ту (Стор.)]. *Были сильные* **-зы** – були́ вели́кі моро́зи; моро́зами здоро́вими бра́ло. [Зима́ того́ ро́ку страх яка́ вели́ка була́: моро́зами то воно́ здоро́вими не бра́ло, а сні́гу наве́ргало врі́вень з зага́тами (Кониськ.)]. *Ударил* **-ро́з**, *ударили* **-зы** – поти́с(нув) моро́з, поти́сли (узяли́ся) моро́зи. **-ро́з** *крепчает* – моро́з бере́ться (ти́сне) ще ду́жче. *На дворе* **-ро́з** *трещал* – надво́рі моро́з лу́скав (аж трі́скав). [Було́ оце́ взи́мку, надво́рі моро́з лу́скав (М. Вовч.)]. **-ро́з** *уменьшается, уменьшился* – моро́з пересіда́ється, пересі́вся. [Налічи́ дванадцятеро ли́сих, то моро́з і пересяде́ться (Звин.). Моро́з порсі́вся, то й поте́пліло тро́хи (Звин.)]. *Придавить* **-зом** *непокрытую снегом землю* – голощо́ком узя́ти

зе́млю. [Голощо́ком як ві́зьме, то поме́рзне карто́пля в землі́ (Канівщ.)]. *К* **-зу** – на моро́з. [Та то мабу́ть две́рі на моро́з луща́ть (Н.-Лев.)]. *От* **-за** – з моро́зу. [Мужчи́ни си́вими ста́ли з моро́зу (Коцюб.)]. *Смерть от* **-за** – смерть з моро́зу, ме́рзла смерть. [Немину́ча, «ме́рзла смерть»: сиді́тимеш, сиді́тимеш, та та́кечки не зчу́єшся, як і заме́рзнеш (Еварн.)]. *Обильный* **-ми,** *см.* **Моро́зный.** *Меня* **-ро́з** *подирает по коже* – моро́зом пройма́є (перейма́є) мене́, моро́з іде́ по мені́, моро́зом з-за спи́ни бере́ мене́, моро́з хо́дить поза спи́ною мені́ *и* в ме́не, за спи́ною моро́зом сипну́ло мені, з-за плече́й бере́ мене́, моро́з перейшо́в у ме́не. [І тепе́р моро́зом пройма́є мене́, як згада́ю (Кониськ.). Ху, я́к-же й зляка́лася! аж моро́з іде́ по мені́ (Тесл.). Як пі́сля ча́рки ста́нуть вони́ виявля́ти те́мні свої́ ділá, – моро́з хо́де за спи́ною (Васильч.). За спи́ною аж моро́зом сипну́ло: пiйма́ють (Грінч.). На́що-ж ви мені́ про́тив но́чи таке́ гово́рите? мене́ вже з-за плече́й бере́ (Квітка)]. **-ро́з** *по коже пробежал* – моро́з по-за шку́рою пройшо́в (перейшо́в) у ко́го (кому́). [Моро́з перейшо́в у Це́лі при тих слова́х Франко)].

Моро́зец – моро́зе́ць (-зцю́), (*шутл., как бы олицетворение*) морозе́нко (-ка, *м. р.*). [Є морозе́ць, та не цупки́й (Мирн.). Вели́кі шибки́ уквітча́лися дивови́жними візеру́нками, що ви́шив та ви́мережив сла́вний морозе́нко (Васильч.)].

Моро́зистый, *см.* **Моро́зливый.**

Моро́зить – 1) моро́зити, заморо́жувати що. [Що-де́нь пила́ти розпина́ють, моро́зять, шква́рять на огні́ (Шевч.). Ри́бу вмоча́ють у во́ду і так і заморо́жують (Київ)]. *На дворе* **-зит** – надво́рі моро́зить (бере́ моро́зом), надво́рі бере́ться моро́з. [Бере́ться сві́том моро́з (Червоногр.)]. *Меня* **-зит** – мене́ моро́зить; мене́ моро́зом си́пле; мене́ мов сні́гом тре; *срв.* **Зноби́ть. Моро́женный** *и* **-женый** – моро́жений. **-ная** *рыба* – моро́жена (ме́рзла) ри́ба; 2) (*лгать, хвастать*), *см.* **Моло́ть 3.**

Моро́зиться – моро́зитися, бу́ти моро́женим; (*мёрзнуть*) ме́рзнути. [І хо́четься ото́ тобі́ ме́рзнути, – іди́ в ха́ту! (Київщ.)].

Моро́зишка – моро́зе́ць (-зцю́), невели́(ч)кий моро́з (-зу).

Моро́зище – моро́зище, морозя́ка (*м. р.*). [Морозя́ка здорове́нний (Сл. Ум.)].

Моро́зка – грома́к (-ка́). [Хло́пці спуска́лися з гори́ громака́ми (Богодух.)].

Моро́зко – морозе́нко.

Моро́зливый – моро́зяний, бага́тий на моро́зи.

Моро́зник, *бот.* Helleborus niger L. – чемерни́к (-ку́) (чо́рний), чемери́ця (чо́рна), чемеру́ха, чемери́чник, гори́цвіт (-ту), моро́зник (-ку) (чо́рний).

Моро́зно, *нрч.* – моро́зяно, моро́зно, (*ум.* морозе́нько), (*диал.*) лю́тно. [Сього́дня моро́зяно (Вовч.). Морозе́нько вже надво́рі, похолода́ло вже (Сквирщ.). Лю́тно надво́рі (Кам'янеч.)].

Морознова́то, *нрч.* – тро́хи моро́зяно.

Моро́зный – моро́зний, моро́зяний, моро́зо́вий. [Як бу́дуть моро́зяні зи́ми, то це де́рево вкля́кне (Сл. Гр.). Зо́рі тремті́ли в моро́зному пові́трі (Коцюб.). Ой, зима́, зима́ морозо́вая, прошу́-ж я тебе́, не моро́зь мене́ (Лавр.)].

Морозобо́ина, Морозобо́й – 1) мерзля́к (-ка́). [Буряки́-мерзляки́ як одта́нуть, так і почну́ть гни́сти (Богодух.)]; 2) (*на дереве*) морозо́[я]вина.

Морозосто́йкий – морозовитрива́лий.

Морозосто́йкость – морозовитрива́лість (-лости).

Мо́рок *и* **Моро́ка** – 1) мо́рок, те́мрява, темно́та, смерки́ (-кі́в). [Неха́й його́ густи́й обі́йме мо́рок (Куліш). Со́нце вже спочива́є, мо́ре зати́хло, смерки́ над бе́регом заляга́ють (Корол.)]; 2) *см.* **Мгла 1**; 3) мана́, ома́на, мара́, луда́; *срв.* **Мара́ 1**. [Неха́й ти тінь, що ги́не десь, мана́, луда́ (Франко)]. *Обойти кого* **-кой** *и* **-ком** – пусти́ти на ко́го ману́; *срв.* **Моро́чить.**

Морокова́ть – (*понимать, уметь несколько*) тя́мити, човпти́, шу́пити, розумі́ти що, зна́тися, розумі́тися на чо́му, (*смыслить, смекать*) кме́[і]тити, імка́ти. [Не ду́же зна́є, а так уже́ шу́пить тро́шки (Черніг.). Він на цьо́му тро́хи розумі́ється (Київщ.)].

Мороси́ть – мра[я]чи́ти, імжи́ти, м(и)ги́чити, мотроши́ти, мра́[я́]кою сі́ятися. [Сього́дні покрі́влю краси́ти не мо́жна, бо мрачи́ть (Звин.). Дрібни́м доще́м-мря́кою сі́ється десь у далині́ над моги́лами (Васильч.)]. *На дворе* **-си́т** – надво́рі мра[я]чи́ть (імжи́ть, м(и)ги́чить, мотроши́ть). *Дождь* **-си́т** – до́щик мра[я]чи́ть (імжи́ть, сі́є, мра́[я́]кого сі́ється). [Осі́нній до́щик мрячи́в, на́че з си́та сі́яв (Кониськ.). Ой, у саду́ дрі́бен до́щик імжи́ть (Метл.). З не́ба сі́яв дрібне́нький до́щик і ні́жним холодко́м осіда́в йому́ на обли́ччя (Коцюб.)].

Мо́росный – мра[я]чли́вий. **-ный** *день* – мра[я]чли́вий день.

Мо́рось – мра́[я́]ка, мжи́чка, м(и)ги́чка. [Холо́дна дрібне́нька мря́ка сі́ялась з не́ба (Коцюб.)].

Моро́чение – моро́чення, запа́морочування, тума́нення, затума́нювання кого́, забива́ння

па́мороків (ба́ків) кому́, заду́рювання голови́ кому́; (на)пуска́ння мани́ на ко́го.

Моро́чила – заверни́голова, дури́голова (*общ. р.*), дури́світ, -тка.

Моро́чить *кого, голову кому* – моро́чити, запа́морочувати, тума́ни́ти, затума́нювати кого́ (го́лову кому́), па́мороки (ба́ки) забива́ти кому́, химе́рити кого́, лудо́ю луди́ти кого́, тумана́ пуска́ти на ко́го, тума́но́м тьми́ти кого́, го́лову заду́рювати (дури́ти) кому́; (*вызывая обман чувств*) ману́ пуска́ти (напуска́ти) на ко́го. [Та геть її! в пусти́ню! на вигна́ння! Хай не моро́чить нас, не баламу́тить! (Л. Укр.). Хто його́ там ду́мав сва́татись; так ті́льки тума́н в люде́й (Н.-Лев.). Ска́же ці́сар мене́ вби́ти, що люде́й химе́рю (Федьк.). Тумана́ пуска́є (Стефаник). Не тьми́в їх тума́ном загро́бних іде́й (Франко). Він (Виго́вський) царя́ ті́льки лудо́ю луди́в (Куліш). Хазя́йка до́бра люди́на, а проте́ бог його́ зна́є! мо́же таку́ ману́ напуска́ (Мирн.)]. *Он нас* **-мит** – він нас моро́чить (тума́ни́ть), він нам па́мороки (ба́ки) забива́є, він нам го́лову заду́рює (ду́рить); він ману́ пуска́є на нас. *Кого вы* **-чите**? – кого́ ви моро́чите? кому́ ви ба́ки забива́єте?

Моро́шка, *бот.* Rubus Chamaemorus L. – моро́шка.

Морс – морс (-су), сік (*р.* со́ку) із я́гід *или* о́вочів. [Навари́ла мо́рсу з више́нь, – до ча́ю до́бре (Київ)].

Морско́й – мо́рськи́й, моряни́й. [Прислуха́лася до шу́му морсько́го (Л. Укр.). Як небе́сна височина́, так мо́рська глибина́ (Номис.)]. **-ко́й** *залив* – мо́рська́ зато́ка. **-ка́я** *вода, соль* – мо́рська́ вода́, сіль. [Промива́є ка́рі о́чі морсько́ю водо́ю (Чуб. V)]. **-ка́я** *болезнь* – морська́ х(в)оро́ба. **-ко́е** *растение* – мо́рська́ росли́на. **-ка́я** *рыба* – мо́рська́ ри́ба. [Яка́ в їх ріка́ ри́бна, що уся́ка ри́ба веде́ться, на́віть морська́ (М. Вовч.)]. **-ка́я** *свинка зоол.* Cavia porcellus – морща́к, морча́к (-ка́), морща́ (-ща́ти), мо́рська́ сви́нка. **-ка́я** *торговля* – морськи́й торг (-гу), морська́ торго́вля. **-ко́е** *министерство* – морське́ міністе́рство. **-ко́е** *сражение* – морськи́й бій (*р.* бо́ю). **-ка́я** *победа* – морська́ перемо́га, перемо́га на мо́рі. **-ки́е** *законы* – морські зако́ни. **-ки́е** *силы* – морські си́ли. **-ки́е** *державы* – морські (морепла́вні) держа́ви. [Всі морепла́вні держа́ви ма́ють тут свої́ консулі́в (Калит.)]. **-ка́я** *служба* – морська́ (морепла́вна, фло́тська) слу́жба. **-ко́й** *офицер* – морськи́й (фло́тський) офіце́р. **-ка́я** *карта* – морська́ (морепла́вна) ка́рта. **-ко́е** *искусство* – нау́ка морепла́вства.

Мо́рсовый – мо́рсовий.

Морти́ра – морти́ра, мощ[жч]и́р *и* мущ[жч]и́р, (*диал.*) мозди́р (-ра́), модже́ра. [Морти́ра бо́мбова (Куліш)]. З мущира́ гати́ли (Сл. Ум.). Гу́сто заста́влені гарма́тами і мущира́ми (Стор.)].

Морти́рный – морти́рний, мощ[жч]и́рний *и* мущ[жч]и́рний, мозди́рний.

Морти́рщик – морти́рник, мощ[жч]и́рник, мущ[жч]и́рник (-ка).

Мо́рфий *и* **Морфи́н** – мо́рфій (-фію), морфі́н (-ну).

Морфини́зм – морфіні́зм (-му).

Морфини́ст, -ни́стка – морфіні́ст, -ні́стка.

Морфологи́ческий – морфологі́чний.

Морфоло́гия – морфоло́гія.

Морщева́тость, *см.* **Морщинова́тость.**

Морщева́тый, *см.* **Морщинова́тый.**

Мо́рщение – мо́рщення, намо́рщування, змо́рщування; бри́ження, брижува́ння, набри́жування; су́плення, насу́плювання; *срв.* **Мо́рщить.**

Морщи́на – змо́рш[щ]ка, мо́рш[щ]ка *и* морш[щ]о́к (-ш[щ]ка́), (*редко* морщина́), мо́рщі (-щів, *мн.*), бри́жі (-жів, *мн. редко в ед. ч.* бри́жа). [Дві змо́ршки глибо́кі вира́зно ляглі́ впо́перек ло́ба (Грінч.). На виду́ такі́ змо́рщки вже, як у ме́не (Павлогр.). На виду́ у не́ї чима́ло бри́жів, але́ ще бадьо́рна (Сл. Гр.). Хазяйки́ на́ші дві – одна́ стара́, у таки́х мо́рщках і мо́рщах, що й не сказа́ти (М. Вовч.). Висо́ке чоло́ з глибо́кою морщи́ною між очи́ма (Стор.). Керсе́тку тобі пога́но поши́то: уся́ в змо́ршках, а на мені́ як ули́та – ані змо́рщечки, ані бри́жика (Богодух.)]. *Разглаживать* **-щи́ны** – вигла́джувати (розгла́джувати, розмо́рщувати) змо́ршки *и т. п.* **-ны** *на платье* – змо́р[щ]ки (бри́жі, збо́ри) на убра́нні. *Лоб в* **-нах** – чоло́ (лоб) у змо́рш[щ]ках. *Изрытый* **-ми** – пори́тий змо́рш[щ]ками, (*образно*) по́ораний покарбо́ваний змо́рш[щ]ками; *срв.* **Морщи́нистый.** [Лице́ худе́, пори́те змо́ршками (Мирн.). З во́за ви́ставилося покарбо́ване обли́ччя бабу́сі (Мирн.)]. *Покрываться, покрыться* **-ми** – укрива́тися, укри́тися змо́рш[щ]ками (бри́жами), мо́рщитися, з[по]мо́рщитися; (*о плодах*) мо́рхнути, помо́рхнути. [І чоло́ тобі неха́й змо́рщиться (Рудан.)]. *Покрытый* **-ми** – укри́тий змо́рш[щ]ками (бри́жами), з[по]мо́рщений, побри́жений; (*о плодах*) помо́рхлий.

Морщи́нистый – змо́ршкуватий, змо́рщений, помо́рщений, брижува́тий, брижна́стий, брижа́(с)тий; (*преимущ., о коже на концах пальцев после долгого пребыв. в воде*)

бабкува́тий. [Поча́в гла́дити її́ свої́ми стари́ми помо́рщеними рука́ми (Грінч.). Серед них діду́сь похи́лий, змо́рщений, сивоборо́дий (Франко). Ли́ченько те у не́ї таке́ чи́сто, хоч зморшкува́те, на́че пече́не я́блучко (Кониськ.). Па́льці бабкува́ті від води́ ста́ли (Канівщ.)].

Морщи́нка – змо́рщечка, мо́рщечка, морш[щ]о́к (-ш[щ]ка́), морщи́нка, (*морщинки*) бри́жики (-ків, *мн.*). [Леге́нький і тоне́нький моршо́к між бро́вами (Н.-Лев.). Я йому́ морщи́нки розгла́джую на ло́бі (Г. Барв.)]. **-ки** *у наружного угла глаза* – змо́рщечки (бри́жики) коло оче́й, гу́сячі лапки́. [У ста́ршої дочки́ почали́ вже в куто́чках коло оче́й склада́тися ле́две примітні бри́жики (Мирн.)]. *На лице ни одной* **-ки** – на обли́ччі ані змо́рщечки.

Морщи́нный, -нковый *и* **-ночный** – зморшкови́й, бри́жовий.

Морщинова́тость – змо́ршкуватість, морщува́тість, брижува́тість (-тости).

Морщинова́тый – змо́ршкуватий, морщува́тий, брижува́тий.

Морщи́ночка, *см.* **Морщи́нка.**

Морщи́нчатый, *см.* **Морщи́нистый.**

Мо́рщить – 1) мо́рщити, намо́рщувати, змо́рщувати що. [Мо́рщив своє́ молоде́ лице́ (Н.-Лев.). Серди́то намо́рщував сі́ре в цегля́стих пля́мах обли́ччя (Коцюб.)]. **-щить** *лоб* – мо́рщити ло́б(а) (чоло́), (*хмурить*) насу́плювати чоло́, су́питися. [Мо́рщив ло́ба нена́че се́рдився (Н.-Лев.)]; 2) (*делать сборочки*) мо́рщити, бри́жити, брижува́ти, набри́жувати що. **-щить** *ткань* – мо́рщити (брижува́ти, набри́жувати) ткани́ну. **-щить** *воду* – вкрива́ти во́ду змо́рш[щ]ками, бри́жити (брижува́ти, набри́жувати) во́ду. [Зворуши́вся вітре́ць, во́ду змо́ршками вкрив (Самійл.)]; 3) (*безлично*) мо́рщитися, бри́житися. *На спине* **-щи́т** – на спи́ні бри́житься.

Мо́рщиться – 1) (*покрываться морщинами, складками*) мо́рщитися, змо́рщуватися, бри́житися, набри́жуватися; (*о плодах*) мо́рхнути. [Лоб йому́ мо́рщився (Київ). На спи́ні бри́житься, – тре́ба переши́ти (Канівщ.)]; 2) мо́рщитися, (*хмуриться*) су́питися, насу́плюватися. [Де́в'ять (діточо́к) здорове́нькі край не́ї, потіша́ють її́, а одно́ мо́рщиться ки́сне, неду́же (Квітка)].

Мо́рюшко – мо́ренько. [Ой, мо́реньку-ж, мо́ре, розва́ж моє́ го́ре! (Вороний)].

Моря́к – моря́к (-ка́); *срв.* **Морепла́ватель.**

Моря́на *и* **Моряни́к** – ві́тер з мо́ря, низови́й ві́тер (-тра[у]).

Моряни́н – моря́нин (*им. мн.* моря́ни, *р.* -ря́н).

Моря́нка (*выварная из морской воды соль*) – виварна́ мо́рська́ сіль (*р.* со́ли).

Москви́ч – моско́вець (-вця), (*диал.*) москва́ч (-ча́), москвитя́нин, (*часто употр. рус.*) москви́ч (-ча). [От де москва́ч, – про́сто з-під Москви́ (Чигиринщ.)].

Москви́чка – москви́чка, москвитя́нка.

Москвофи́л, -льский – москвофі́л (-ла), -льський.

Москвофи́льство – москвофі́льство.

Москвофо́б, -фо́бский – москвофо́б (-ба), -фо́бський.

Моски́т, *энтом.* – москі́т (-та).

Москови́т, *ист.* – москови́т, (*редко*) моско́в (-ва). [Одійшли́ вже ту́рки з Трапезу́нту, все тепе́р моско́ви звоюва́ли (Крим.)].

Моско́вия – Моско́вщина, (*стар.*) Моско́вія.

Моско́вка – 1) моско́вка; 2) *зоол., пт.* Parus ater – сини́ця чо́рна (мала́).

Моско́вский – моско́вський. **-кая** *земля, см.* **Моско́вия.**

Москоти́льный – корі́нний, перчи́стий, мушкаті́льний. **-ный** *товар* – корі́нний (перчи́стий) крам (-му), (*диал.*) пе́рчики (-ків). [Торгу́є вся́кими пе́рчиками: гвозди́чками, калгано́м, то-що (Звин.)]. **-ный** *ряд* – корі́нні крамни́ці.

Москоти́льщик – корі́нник, дрогі́ст, мушкаті́льник.

Мо́скоть – 1) корі́ння (-ння), перчи́стий крам (-му), дро́ги (-гів), мушкаті́ль (-ті́ли); 2) масти́лля (ремісни́цьке).

Мосла́к *и* **Мосол** – масла́к (-ка́), вели́ка кі́стка. [Гриземо́ся за масла́к смердя́чий (Куліш)].

Мост – міст (*р.* мо́сту *и* моста́). [Пропа́в, як з мо́сту впав (Номис)]. *Итти, ехать по* **-ту** – іти́, ї́хати мо́стом (по мосту́[і]). *Каменный* **мост** – ка́м'яни́й (муро́ваний) міст. *Деревянный* **мост** – дерев'я́ний міст. *Пловучий* **мост** – плавни́й (живи́й) міст. [Переї́здимо́ Дніпро́ по плавно́му тому́ мосту́ (Куліш)]. *Понтонный* **мост** – понто́нний (понто́новий) міст. *Под'ёмный* **мост** – звідни́й міст. [Бра́ма, се́б-то воро́та, і перед не́ю звідни́й міст через рів (Ор. Левиц.)]. *Разводной* **мост** – зведе́ний міст. *Цепной* **мост** – міст ланцюго́вий, звисни́й міст. *Пролёты* **-та** – прого́ни моста́. *Место, где прежде был* **мост** – мости́ще. **Мост** *и* **-сты** (*бревенчатая стлань по болоту*) – мости́ння, мостови́ння (-ння), помі́ст (-мо́сту).

Мо́стик – 1) місто́к (-тка́), (*реже*) мо́стик (-ка). [Там і містка́ нема́є, а єсть кла́дка (Звин.)]; 2)

(*на пароходе*) місто́к.

Мости́льный – мости́льний, бруко́вий. **-ный** *камень* – камі́ння брукове́.

Мости́льщик – мости́льник (-ка), мостівни́к (-ка́), брука́р (-ря́); *срв.* **Мости́ть.**

Мости́ть, ма́щивать – 1) (*досками, стланью*) мости́ти, (*настилать*) стели́ти (стелю́, -лиш) *и* сла́ти (стелю́, -леш); (*камнем, булыжником*) брукува́ти *и* (*вульг.*) буркува́ти, (*щебнем*) си́пати що; (*плотину*) гати́ти (гре́блю), (*дорогу или плотину фашинником*) тарасува́ти (шлях, гре́блю). [Мости́ мости́ли, гре́блі гати́ли (Макс.)]; 2) (*строить, наваливать ворохом*) мости́ти що. **-ти́ть** *гнездо* – ку́блити гніздо́ (кубло́). [Чорногу́з тільки на щасли́вім господа́рстві ку́блить своє́ гніздо́ (Звин.)]. **Мощённый** – мо́щений, бруко́ваний *и* (*вульг.*) бурко́ваний, си́паний, га́чений, тарасо́ваний. [Ку́ряві стовбури́ со́сон по бока́х бурко́ваного шля́ху (Васильч.). Доро́га широ́ка, си́пана ка́мньом (Гн. I)].

Мости́ться – 1) (*стр. з.*) мости́тися, стели́тися, сла́тися, брукува́тися *и* (*вульг.*) буркува́тися, си́патися, гати́тися, тарасува́тися, бу́ти мо́щеним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) мости́тися, брукува́тися (на своє́му до́брому, на свої́й ділі́нці); 3) мости́тися; ку́блитися, гні́зди́тися, куко́блитися. [Все мо́ститься, щоб поживи́тися (Греб.). Прилізá€ до дупла́, мо́ститься небо́ра (Рудан.). Ку́рка ку́блиться, а дру́га ви́топче (Закр.). Чого́ ви тут гні́здитесь? (Хорольщ.). Стара́ на во́зі куко́блиться нена́че ку́рка (Закр.)].

Мости́шка – погане́нький місто́к (-тка́), мости́сько (*м. р.*).

Мостки́ – 1) (*деревянная мостовая стланью, по топким дорогам, по ненадёжному льду*) помі́ст (-мо́сту), пере́хідка; 2) (*леса*) ришто́вання, (*подмостки*) пі́дмостки (-ток). [Серед це́ркви поста́вили висо́кі пі́дмостки (Н.-Лев.)]; 3) (*кладка, перекладины через ручей, овраг*) кла́дка *и* кладки́ (*мн.*; *р.* -до́к), (*ум.* кла́дочка), помо́стина, (*ум.* помо́стиночка), пере́хідка, (*диал.*) ла́ва, гли́ця, (*с берега на баржу*) похі́дня (-ні). [Ой, у степу́ рі́чка, через рі́чку кла́дка (Макс.). Було́ лю́блять пра́ти на самі́й бистрині́, положи́вши кла́дку з ка́меня на ка́мінь (Куліш). Край бе́рега млино́чок, край млино́чка кла́дочка (Чуб.). Через річе́ньку, через бистре́ньку помо́стиночка лежи́ть (Грінч. III). Гей там рі́чка, через рі́чку гли́ця (Макс.)].

Мостни́к, *стар.* – 1) (*строитель мостов*) мостя́р (-ра́), містни́к (-ка́); 2) *см.* **Мостово́й 2.**

Мостовая, *сщ.* – 1) (*деревянная*) мостова́ (-во́ї), помі́ст (-мо́сту), (*булыжная, каменная*) брук (-ку), бруківка *и* (*вульг.*) бу́рок (-рку), бурківка, бруко́ваний (*вульг.* бурко́ваний) шлях, бруко́вана (бурко́вана) доро́га. [Розтина́вся ра́птом голосни́й гу́ркіт колі́с по бру́ку (Коцюб.)]. *Торговая* **-ва́я,** *см.* **Торго́вый.**

Мостови́на, -ви́нка – мости́на, мостови́на, містни́ця, стели́на, мости́нка, мости́ночка, мостови́нка, мостови́ночка, стели́нка, стели́ночка. [Мостови́ночка поломи́лася, ві́рний дружо́к затону́в (Чуб. V)].

Мостово́е, *сщ.* – мостове́ (-во́го). [Мостово́го бра́ли по три копі́йки з во́за (Київ)].

Мостово́й – 1) *прлг.* – мостови́й. **-вая** *пошлина, см.* **Мостово́е**; 2) *сщ.* – (*собиратель пошлины*) мостови́й (-во́го); (*смотритель за мостами*) мостівни́чий (-чого).

Мостовщи́к – мостя́р (-ра́), містни́к (-ка́).

Мостовщи́на, *см.* **Мостово́е.**

Мосто́к – місто́к (-тка́).

Мосто́чек – місто́чок, мо́стичок (-чка), (*только в песнях*) мо́стонько. [І місто́чок через рі́чку бра́мка замика́ла (Рудан.). Кали́новий мо́стоньку, не ломи́ся (Грінч. III)].

Мо́ська – мо́псик, (*насмешл.*) муц, му́цик; *срв.* **Мопс.**

Мо́ськин – мо́псиків, му́циків, му́циковий (-кова, -кове).

Мот – 1) марнотра́т, марнотра́т[в]ець (-т[в]ця), марнотра́в, три́нькало, ц(в)и́ндра; *срв.* **Расточи́тель.** [І ми тепе́р, як ді́ти марнотра́вця, поку́туєм безви́нно ба́тьків довг (Л. Укр.)]; 2) *см.* **Мото́к.**

Мота́лка, Мота́льница – 1) (*снаряд для наматывания на него пряжи с веретена*) мотови́ло. [Ти-б ши́ла, ти-б пря́ла лю́бо та ми́ло, я-б мота́в пря́женьку на мотови́ло (Пісня). Накупи́в вереге́н, нема́ мотови́ла (Пісня)]; 2) (*для сматывания пряжи в клубки*) виту́шка, вите́лка, (*гал.*) самото́ка. [Там жи́ли з їх чорти́ мота́ли і без виту́шки на клубо́к (Котл.)].

Мота́льный – мота́льний, до мота́ння.

Мота́льщик, -щица – мота́льник, мота́льниця.

Мота́ние – 1) (*ниток*) мота́ння; 2) (*головою*) мота́ння, хита́ння; 3) (*денег, имущества*) марнотра́чення, гайнува́ння, перево́діння, переві́д (-во́ду), три́нькання, розтри́нькування, ц(в)и́ндрення, манта́чення.

Мота́ть – 1) (*пряжу, нитки*) мота́ти (пря́жу, нитки́). **-тать** *на ус* – мота́ти на (в)ус, бра́ти на ро́зум. [Бери́, мовля́в, Петро́, на ро́зум (Франко)]; 2) (*качать головою, ветвями и т. п.*) мота́ти, хита́ти, колива́ти, (*диал.*) майта[о]ла́ти чим. [Бичо́к став і, мота́ючи голово́ю,

гр́ізно подиви́вся на йо́го (Мирн.). Сиди́ть дід над водо́ю, колива́є бородо́ю (Загадка)]; 3) (*деньги, имущество*) марнотра́тити, (*реже*) марнотра́вити, гайнува́ти (*усилит.* га́єм гайнува́ти), перево́дити, три́нькати, розтри́нькувати, ц(в)и́ндрити, манта́чити, мота́ти що (гро́ші, добро́). [Якби́ хліб нам трудо́м прийшо́вся, дак ви-б так не марнотра́тили (Борзенщ.). І вона́, і небі́жчик гайнува́ли гро́ші в Ге́нуї та Ні́цці (Н.-Лев.). Заро́бить гро́ші та й гайну́є ї́ми, – нічо́го не зостає́ться в йо́го (Новомоск.). Неха́й га́єм не гайну́є (Рудан.). Я гі́рко працю́ю, а сина́ш усе́ цви́ндрить (Крим.). Без путтяʹ своє́ життяʹ манта́чим (Куліш). До́бре, бач, ді́ло на ба́тькові гро́ші жи́ти та мота́ти (Мирн.)]. *Он был бы богат, если б не* **-та́л** – він бу́в-би бага́тий, коли́-б не марнотра́тив (не гайнува́в, не цви́ндрив, не переводи́в) гро́ші. **Мо́танный** – мо́таний.

Мота́ться – 1) (*стр. з.*) мота́тися, змо́туватися, бу́ти мо́таним, змо́туваним. [Пря́жа поплу́тана, пога́но мота́ється (Богодух.)]; 2) мота́тися, мо[е]тля́тися, теліпа́тися, (*диал.*) майта[о]ла́ти(ся). [Голово́ю потря́хує, щоб ті́ї па́тли не мота́лись (Квітка). Танцю́є, яж воло́ки на нога́х розплу́талися, мотля́ються (Основи, 1862). На животі́ мотля́всь товсти́й ланцюжо́к од годи́нника (Грінч.). Ну дяк гоцака́ сади́ти, – ті́льки борода́ та коса́ майтола́є (Мирн.)]; 3) (*суетиться делая что-л.*) мота́тися, ки́датися, (*диал.*) ба́датися. [Мота́юся, ки́даюся по ха́ті, щоб усе́ зроби́ти на час (М. Грінч.). Я за всім ба́даюсь, ба́даюсь, як му́ха в окро́пі (Полт.)]; 4) (*слоняться по свету*) тиня́тися, ве́штатися. [А так собі́ – тиня́юся по сві́ту (Котл.). Тре́тій рік уже до́ма не був, і не зна́ємо, по яки́х він світа́х ве́штається (Богодух.)].

Моти́в – 1) (*побудительная причина*) моти́в (-ву). [Моти́ви його́ вчи́нків мо́же й правди́ві (Наш)]; 2) *муз.* – моти́в (-ву), го́лос (-су), (*напев*) по́спів (-ву). [З са́мого ра́на ув’я́з до ме́не моти́в якої́сь пісні (Васильч.). Ця пі́сня не на той го́лос співа́ється (Чигиринщ.). Співа́ла ду́же серйо́зно; по́спів був яки́йсь моги́льний (Крим.)]; 3) (*сюжет*) моти́в. [Моти́вціє́ї ка́зки – бродя́чий, всесві́тній (Крим.)].

Мотиви́ровать, -ся – мотивува́ти, -ся, умотиво́вувати, -ся, *сов.* умотивува́ти, -ся; бу́ти мотиво́ваним, умотиво́ваним.

Мотиниро́вка – 1) (*действие*) мотивува́ння, умотиво́вування, *оконч.* умотивува́ння; 2) (у)мотивува́ння, (у)мотиво́вання. [Теорети́чне мотивува́ння у їх неодна́кове (Грінч.). Пови́нен вда́тися до Спі́льного Зі́брання Акаде́мії Нау́к з ґрунто́вним умотивува́нням свого́ бажа́ння (Стат. Акад. Наук)].

Моти́шка – 1) цви́ндрик, мотя́жка; 2) погане́нький мі́ток (-тка).

Моти́ща[е] – 1) три́нькало, мотя́га; 2) *см.* **Мото́к 1.**

Мо́тка – мота́ння, змо́тування, (ни́то́к, пря́жі).

Мотну́ть, -ся – мотну́ти, -ся, крутну́ти, -ся. [Мотну́в ласка́во голово́ю (Коцюб.). Він крутну́в голово́ю: «не хо́чу» мовля́в (Звин.)].

Мотня́ (*в штанах, у невода*) – матня́ (-ні́). [Матне́ю у́лицю мете́ – іде́ коза́к (Шевч.). Дале́ко на бе́рег полі́зла мере́жа двома́ ряда́ми, а за не́ю показа́лася з води́ широ́ка матня́ (Н.-Лев.)].

Мотова́то, *нрч.* – марнотра́ткувато.

Мотова́тость – марнотра́ткуватість, гайнува́тість, цвинтрува́тість (-тости).

Мотова́тый – марнотра́ткуватий, тро́хи марнотра́тний (гайнува́тий, цвиндрува́тий).

Мотови́ло – мотови́ло; *срв.* **Мота́лка 1**. [Мота́й, ку́мо, хоч на ви́ла, як нема́є мотови́ла (Пісня)].

Мото́вка – марнотра́тниця, марнотра́виця; ц(в)и́ндря, переводни́ця.

Мотовски́, *нрч.* – марнотра́тно, марнотра́вно.

Мотовско́й – марнотра́т[в]ський. **-ки́е** *замашки* – марнотра́тські на́вички (но́рови).

Мотовство́ – марнотра́т[в]ство, гайнува́ння, три́нькання, ц(в)и́ндрення (-ння). [Коли́ поба́чиш грі́шних і неро́бів, що в ро́зкошах живу́ть і в марно́тратстві (Франко). Ра́да будь, що не тягну́ тебе́ на суд за марнотра́тство і пере́люб (Л. Укр.)].

Мотовя́з, -вя́зок – моту́зка, моту́зочка, мотузо́к (-зка́), мотузо́чок (-чка), за́в’язка, за́в’язочка.

Мото́к – 1) (*пряжи*) міто́к (-тка), (*ниток*) мо́ташка, мо́то́к, мо́тошок (-шка), мотови́льник. [Пря́жа бі́ла і кра́шена в мі́тках і клубка́ми (Макар.)]. *Пол* **-тка́** – півмі́ток (-тка). [Ой, насу́че ни́ток, що бу́де з півмі́ток (Гулак). Мо́ташка ниткo (Київщ.). За́полочи (нито́к) купи́ла мо́ток – рушники́ перетика́ти (Ніженщ.)]; 2) (*однокр. действие*) мот (-ту). *Одним* **-ко́м** *пряжи не навьёшь* – мотне́ш разо́к – ще не бу́де мото́к; не відра́зу Ки́їв збудо́вано; 3) *см.* **Сило́к.**

Мото́р – 1) мото́р (-ра), двигу́н (-на), руші́й (-шія́); 2) мото́р, автомобі́ль (-ля).

Модори́ст – мотори́ст (-та).

Мото́рный – 1) моторо́вий. **-ная** *лодка* – моторо́вий чо́ве́н (*р.* чо́вна́); 2) (*двигательный*) мото́рний, рухови́й. **-ный** *нерв* – мото́рний (рухови́й) нерв (-ва).
Моторострои́тельный – моторобудівни́й, моторобудіве́льний. **-ный** *завод* – моторобудіве́льний заво́д, моторобудіве́льня.
Мото́ря, *см.* **Моту́шка 1.**
Мотоци́кл, -цикле́тка – мотоци́кл (-ла), мотоцикле́тка.
Мотоцикле́тный – мотоцикле́тний.
Мотоцикли́зм, -цикли́ст – мотоциклі́зм (-му), мотоциклі́ст (-та).
Мото́чек – мі́точок (-чка); мо́ташка.
Мо́тто – мо́тто (-тта).
Моту́шка – 1) (*для сматыванья пряжи в клубки*) виту́шка, вите́лка; 2) (*моток ниток*) мо́ташка.
Моты́га – 1) марнотра́тець (-тця), -тниця, марнотра́вець (-вця), -виця, три́нькало, ц(в)и́ндра (*м. р.*), ц(в)и́ндря (*ж. р.*), мотя́га, моти́га (*общ. р.*), перево́дник, -ниця; *срв.* **Мот 1**. [Ви́йшов таки́й п'яни́ця, таки́й моти́га, що й не доведи́ го́споди (Сл. Ум.)]; 2) *см.* **Моты́ка.**
Моты́жение – сап(ув)а́ння, прашува́ння, шарува́ння.
Моты́жить – сап(ув)а́ти, шарува́ти, прашува́ти. [Сапува́ть я тобі́ не бу́ду і поло́ти не бу́ду (Червоногр.). Тре́ба сапа́ти карто́флю (Брацл.). Пішо́в шарува́ти буряки́ (Черніг.). В таку́ спе́ку ду́же пога́но прашува́ти, – земля́ розсипа́ється (Київщ.)].
Моты́ка – 1) (*кирка для копки твёрдой почвы*) копани́ця, оска́рд (-ду, *м. р.*) *и* оска́рда (-ди, *ж. р.*), дзьоба́нь (-ня́), моти́ка; (*огородная однобокая кирка*) са́па́. [Чи соки́ру насталить, чи ко́су звари́ть, чи оска́рд загартува́ть, то вже ніхто́ про́ти його (Кониськ.). Заміря́ється моти́кою про́ти со́нця (Приказка). Побра́ли са́пи та й пішли́ буряки́ прашува́ти та підгорта́ти (Київщ.)]; 2) (*на рудниках*) ка́йло (-ла). [Ка́йло – як молото́к, ті́льки де́ржално до́вше і оби́два кінці́ до́вгі й го́стрі, ти́ми кінця́ми ву́гіль б'ють у ша́хті (Загірня)].
Мотылёк, Мотылёчек – мете́лик, мете́личок (-чка), метеля́ (-ля́ти), метеля́тко (-тка). [З гу́сениці мете́лик став хоро́ший, золоти́й, аж сяв (Боровик.)]. **Мотыльки́**, *бот.* Viola tricolor L. – бра́тки (трибарві), полу́цвітки (-ток), полу́цвіт (-ту).
Моты́ль – 1) *энтом.* – меті́ль (-теля́) *и* моти́ль (-ля́), мотиля́к (-ка́), *соб.* мотильня́ (-ні́). [Руба́нок ті́льки дж-ж-ж, а стру́жки як метелі́ здійма́ються (Г. Барв.). Яки́й вели́кий меті́ль! (Звин.). Швидки́й як моти́ль (Номис). По́вна ха́та мотильні́! (Звин.)]; 2) (*в машинах*) ко́рба, вітряни́ця. [Як шерету́ють, то вітряни́ця у топчаку́ гуде́ (Сл. Гр.)].
Мотылько́вый – 1) мотиле́вий, мете́ликовий. **-вый** *род* – мотильня́ (-ні́). [Це ве́летень серед на́шої мотильні́ (Верхр.)]; 2) *бот.* – метеликува́тий. [Всі такі́ квітки́ й оде́ржали на́зву метеликува́тих (Троян.)]
Моты́льчатый – мотилюва́тий.
Мотыля́ть – літа́ти (пу́рхати), як мете́лик.
Мох – 1) (*растение*) мох (*р.* мо́ху, *мн.* мохи́, -хів), мо́рох (-ху), (і)мше́дь (-ди), мохнати́ння (-ння). [Нала́пав м'яки́й мох, а під мо́хом тверди́й ка́мінь (Н.-Лев.). Як пі́де дощ та посто́є стіжо́к, то так мо́рохом і обросте́ (Вовчанщ.). За́місць хлі́ба яке́сь мохнати́ння поросло́ на по́лі (Липовеч.)]. *Обростать, обрости* **мхом** – оброста́ти, обрости́ (пороста́ти, порости́) мо́хом, мохна́тіти, обмохна́тіти, о(б)мохті́ти. [А над рі́чкою моги́ла мо́хом пороста́є (Рудан.). Він таки́й уже́ стари́й, що уве́сь мо́хом обрі́с (Рудч.). Ле́жачи і ка́мінь мохна́тіє (Номис)]. **Мох** *белый* (Sphagnum Ehrh.) – торфни́к (-ку́). **Мох** *водяной* (Conferva L.) – конфе́рва, зелени́ця, водяна́ во́вна. **Мох** *исландский* (Cetraria islandica Asch.) – грани́ця (звича́йна), грань (-ни), ісла́ндський мох. **Мхи**, *бот.* Bryophyta – мохівці́ (-ців), мохи́; 2) (*у животных*) пух (-ху), пушо́к (-шку́). [На че́реві сами́й пушо́к (Сл. Ум.)]; 3) *см.* **Мохови́на.**
Мо́ха, *см.* **Мо́шка.**
Мохна́ – ку́дла, ми́чка, ки́чка, пе́лех; (*косма*) ку́штра, косма́к (-ка́); *срв.* **Косма́**. **Мо́хны** – 1) (*опушка на ногах птиц*) ми́чки (-чок); 2) *бот.* Potentilla reptans L. – перста́ч (-чу́) (повзу́чий), п'ятили́стник (-тку).
Мохна́стик – го́луб-волоха́нь (-ня́).
Мохна́теть – мохна́тіти, волоха́тіти, кудла́тіти, пелеха́тіти, пухна́тіти. [Курча́та як підросту́ть, то в їх но́ги волоха́тіють (Канівщ.). Про́ти зими́ соба́ка наш кудла́тіє, – хо́лод чу́є (М. Грінч.)].
Мохна́тить – кошла́тити, волоха́тити, пухна́тити кого́, що.
Мохна́титься – кошла́титися, кошла́тіти, мши́тися. [Ху́стка з тако́го шо́вку, що кошла́титься (Звин.). Це сукно́, як прино́ситься тро́хи, то кошла́тіє (Богодух.). Нега́рно цим шо́вком ши́ти, бо мши́ться (М. Грінч.)].
Мохна́тка – 1) волоха́чка, волоха́нька, пелеха́чка, пелеха́нька, кудла́чка, кудла́[і]йка, ку́дла,

(*только курица*) шу́рпа; *срв.* **Мохна́ч**; 2) рукави́ця-мохна́тиця.
Мохна́тость – мохна́тість, мохна́вість, волоха́тість, пелеха́тість, пухна́тість, кудла́тість, кошла́тість, патла́тість (-ости).
Мохна́точка – ку́длочка, ку́длонька, волоха́нька, пухна́тка.
Мохна́тый – мохна́тий, мохна́вий, волоха́тий, пелеха́тий, пухна́тий, (*косматый*) кудла́тий, кошла́тий, патла́тий, (*о лошади ещё*) мушта́тий. [Мохна́тий дуб (Куліш). Мохна́ва ла́па (Еварн.). Ко́ні білі й волоха́ті, немо́в ягня́та (Коцюб.). Волоха́тий а́ґрус (Звин.). На ві́тах бі́лий-бі́лий, пелеха́тий, леге́сенький і́ней (Васильч.). Полотно́ не рі́вне, а пухна́те (Звин.). Вхопи́в за бо́роду кудла́ту (Котл.). Ди́кий хміль коли́шеться кудла́тими жмутка́ми (Куліш). Його́ нечепурне́ обли́ччя з кошла́тою бородо́ю (Грінч.). Іде́ коза́ рога́та, веде́ ді́ток кошла́та (Гатцук). Кошла́те простиря́дно (Звин.). Воно́-б і нічо́го собі суко́нце, та кошла́те тро́хи (Звин.)]. **-тый** *зверь* – мохна́тий (волоха́тий, кудла́тий, кошла́тий) звір (-ра). **-тые** *руки, ноги* – волоха́ті (мохна́ті, мохна́ві) ру́ки, но́ги. [Ку́рка з волоха́тими нога́ми (Звин.)]. **-тый** *голубь* – волоха́тий (пелеха́тий) го́луб. [Хо́дить го́луб коло ха́ти, си́вий, пелеха́тий (Метл.). Лети́ть го́луб коло ха́ти, си́вий, пелеха́тий (Чуб. V)]. **-тые** *куры, гуси* – волоха́ті (пелеха́ті) ку́ри, гу́си. **-тые** *тени* – волоха́ті (пелеха́ті, патла́ті) ті́ні. [Волоха́та тінь од них упа́ла на стіл (Васильч.). По сті́нах, на сте́лі й на ко́мині розки́далися патла́ті ті́ні (Васильч.)].
Мохна́ч – волоха́ч, волоха́нь, пелеха́ч, пелеха́нь (-ня́), пе́лех, кудла́ч (-ча́), кудла́[і́]й (-ла[і]я́), ку́дла; *срв.* **Мохна́тка 1.**
Мохноко́сый – пелеха́тий, патла́тий, кудла́тий, кошла́тий; *срв.* **Косма́тый.**
Мохноно́гий – волоха́тий, з волоха́тими нога́ми, патлоно́гий. [Патлоно́га ку́рка (Звин.)].
Мохноно́гость – волоха́тість ніг, патлоно́гість (-ости).
Мохноно́жка – (*м. р.*) волоха́нь (-ня́), патлоні́г (-но́га), (*ж. р.*) волоха́нька.
Мохова́тый, *см.* **Мша́вый, Мша́нистый, Мши́стый.**
Мохови́дный – мохува́тий.
Мохови́к, *бот.* Boletus bovinus – мохови́к (-ка́).
Мохови́на – мохо́вина; *см.* **Мхо́вина, Мши́на.**
Мохови́стый – мохови́тий; *см.* **Мши́стый.**
Мохови́ца (*губка* Alcyonella) – (гу́бка) мохови́ця.
Мохови́ще, *см.* **Мши́ще.**
Мохово́й – мохови́й, (і)мхо́вий, імше́довий. [Три по́душки імхо́вих (Лукаш.)]. **-ва́я** *роза* – повсти́ста троя́нда, (*дикая*, Rosa tomentosa Smith.) повсти́ста шипши́на.
Мохообра́зный, *см.* **Мохова́тый.**
Мохоро́к – 1) торо́чечка, китичи́нка, шнуро́чок бахроми́нка, (*полон.*) пацьо́рочка, (*клочок*) кла́птичок (-чка); 2) зу́бчик, пелю́сточка, пелюсти́нка. *Срв.* **Мохо́рь.**
Мохо́рь *и* **Мохра́** – 1) торо́чка, китичи́на, шнуро́к (-рка́), бахроми́на, (*полон.*) пацьо́рка, (*клок*) кла́птик; 2) (*зубчик оборки, лепесток цветка*) зу́бчик, зубе́ць (-бця́), пелю́стка, пелюсти́на. **Мо́хры** – торочки́, пацьо́рки, бахрі́мці; зу́бчики, зубці́, пелюстки́.
Мохрова́тый – торочкува́тий, пацьоркува́тий, бахрімкува́тий; *срв.* **Махро́вый.**
Мохро́веть (*о цветах*) – повні́ти, повні́шати.
Мохро́вый, *см.* **Махро́вый.**
Мо́хры, *см.* **Мохо́рь.**
Мохря́к, -ря́чка – нехлю́я, нечупа́ра (*общ. р.*).
Моцио́н – моціо́н (-ну), рух (-ху).
Моча́ – се́ча *и* сеч, моч (-чи) *и* моча́ (-чі́), ури́на, (*грубо*) сця́ки (-ків), сцикли́на. [Сеч у коня́ не йде, – тре́ба до коновáла (Кониськ.). Каза́ла, не їж на ніч бага́то кавуна́, – він се́чу жене́ (Кониськ.). Моч запе́рло (Переясл.)].
Моча́г – 1) (*непросыхающее место*) мо́чар (-ра) *и* (*мн.*) мочарі́ (-рів), мокрина́, мокра́вина, мокря́к (-ка́); 2) (*илистый, заросший камышом залив*) сага́ (-ги́).
Моча́га *и* **Моча́жи́на** – мо́чар (-ра, *мн.* мочарі́), мокрина́, мокра́вина, *гал.* мла́ка, млаковина́, болі́тце, мокра́ч (-ча́), мокря́к (-ка́), відмо́ка, бе́рег (-га), сага́.
Мочажи́нник – 1) мо́чар (-ра), мокра́вина, мла́ка, млакови́на; *срв.* **Моча́га**; 2) (*болотн. трава, сено*) осока́.
Мочажи́нный, Моча́жный – мочаро́вий, сагови́й, (*болотистый*) багни́стий, боло́тяний. **-ное** *сено* – берегове́ сі́но, сагове́ сі́но, осока́.
Моча́ла – мачу́ла, ли́ко. [Ми, бач, не ба́чили й не чу́ли, а плели́ мачу́ли (Сл. Гр.) Зроби́ла ві́хоть з мачу́ли (Київ). Ли́ко з розде́ртого матра́цу (Грінч.)].
Моча́лина – мачули́на, ли́чко. [Не забу́та, не зодя́гнена, ті́льки ли́чком підпере́зана (Пісня)].

Моча́листый – мачу́листий, ли́куватий. [Як поросту́ть вели́кі коно́плі, то волокно́ бу́де ли́кувате (Вовчанщ.)].
Моча́лить – де́рти на мачу́лу (на ли́ко), мачу́лити що.
Моча́литься – де́ртися на мачу́лу (на ли́ко), мачу́литися, (*делаться волокнистым*) ликува́тіти.
Моча́лка – 1) *см.* **Моча́лина**; 2) (*для мытья, тела, утвари*) ві́хоть (-хтя) (*ум.* ві́хтик), ми́йка. [Візьми́ те́плої води́ та ві́хоть та змий гарне́нько (Сл. Ум.). По́суд ми́йкою повимива́ла (М. Грінч.). На позали́ваній долі́вці стоя́в це́бор, по́вний поми́й, валя́лись під нога́ми мо́крі мийки́, ганчірки́, лушпи́ння з барабо́лі (Коцюб.)].
Моча́ло, *см.* **Моча́ла.**
Моча́льный – мачу́льний, ли́чаний, личако́вий. [Хоч ли́чане, та не пози́чене (Приказка). Убо́гі носи́ли личако́ву оде́жу (Куліш)].
Мочеви́на – 1) сечовина́; 2) *см.* **Моча́га.**
Мочево́й – сечови́й, се́чний, мочови́й. **-во́й** *пузырь, см.* **Пузы́рь 1**. **-вой** *камень* – сечови́й ка́мінь (-меня).
Мочего́н, *бот.* Mellitis Melissophyllum L. – кади́ло (паху́че), кади́льник (-ку), га́дин язи́к.
Мочегони́тельный, Мочего́нный – сечогі́нний.
Мочего́нное, *сщ.* – сечогі́н (-го́ну).
Мочеиспуска́ние – сечопуска́ння, уринува́ння, се́чення.
Мочеиспуска́тельный – сечопуска́льний, сечопу́скний. **-ный** *канал, см.* **Кана́л 5.**
Моче́ние, *см.* **I. Мо́чка.**
Мочени́к – помо́чені коно́плі.
Мочени́на (*вымоченная солень*) – мочени́на, мочени́ця.
Мочёный, *прлг.* – моче́ний, ква́шений. [Моче́ні (ква́шені) я́блука (Київ)].
Мо́ченька – си́лонька, (*редко*) мо́ченька; *срв.* **I. Мочь. -ки** *моей нет* – не си́лонька моя́ (мені́).
Мочеполово́й – сечостате́вий. **-ва́я** *система* – сечостате́ва систе́ма.
Мочепузы́рный – сечопузи́рний, сечоміхуро́вий.
Мочере́з – різь у сечово́му пузирі́ (міхурі́), у се́чнику.
Мочетече́ние – сечоте́ча.
Мочето́чник – сечопро́від (-вода), сечото́ка.
Мочето́чный – сечопро́відний, сечото́ковий.
Мо́чечный, *см.* **Мо́чковый.**
Мочи́ло – мочи́ло, ко́панка, де мо́чать коно́плі.
Мочи́льный – мочи́льний.
Мочи́льня – мочи́льня (-ні).
Мочи́ть, ма́чивать – мочи́ти що; мача́ти що в чо́му *и* в що. [Тре́ба мочи́ти сорочки́ (Сл. Гр.). Копа́й, до́ню, корінці́, мача́й, до́ню, в горі́лці (Чуб. V). Мача́й хліб в молоко́ (Звин.)]. *Я не хочу* **-чи́ть** *себе ноги* – я не хо́чу мочи́ти собі́ но́ги. *Дождь -чит землю* – дощ мо́чить (змо́чує, ро́сить) зе́млю. **-чить** *лён, коноплю* – мочи́ти льон, коно́плі. [Щоб конопе́ль не мочи́ли в рі́чці (Грінч.)]. **-чи́ть** *яблоки* – мочи́ти (ква́сити) я́блука. **Мочёный** – 1) мо́чений; 2) *прлг., см. отдельно.*
Мочи́ться – 1) (*стр. з.*) мочи́тися, бу́ти мо́ченим. *Лён* **-тся** *в воде* – льон мо́читься (мо́чать) у воді́; 2) (*мокнуть*) мочи́тися. [Позніма́й сорочки́, а то мо́чаться на дощі́ (Сл. Гр.)]; 3) (*испускать мочу*) мочи́ти(ся), се́чити, (*сильно*) пу́дити, (*вульг.*) сця́ти, си́кати, (*эвфем.*) відлива́ти (во́ду), (*во сне, эвфем.*) лови́ти ри́бу, (*детск.*) пі́сяти, сю́сяти, цю́ркати, пі́сі, сю́сі. [Як поку́пиш коня́ку та веде́ш, а вона́ зачне́ мочи́ти, то старі́ лю́ди заміча́ють: бу́де тобі́ неща́стя (Звин.)].
Мочи́ще, *см.* **Мочи́ло.**
I. Мо́чка – 1) (*действие*) мо́чення, мочі́ння; 2) (*работа*) мочі́ння, мо́чиво, мочі́нка. *Быть в* **-ке** – бу́ти в мо́чиві (в мочі́нці).
II. Мо́чка – 1) (fibra, *нить, волокно*) волоко́нце, волокни́нка; (*прядь, клок, пучок*) ки́чка, ки́чечка; 2) (*корневая*) мо́чка; (*у овощей*: *свёклы, моркови и т. п.*) пateли́ння (-ння); 3) (*дерев. почка или серёжка*) бру́нька, ки́тичка, пацьо́рка; 4) (*уха*) пи́пка; 5) (*у прях*) ми́чка, куде́ля, куде́лиця; 6) (*пуговицы*) ву́шко; 7) (*привязка, ремешок, напр. у шлеи*) мо́чка; 8) (*пройма, проушина, завёртка*) за́вертень (-тня) (у сане́й).
Мочкова́тость – 1) мачу́листість, ли́куватість, волокни́стість; 2) мочка́стість (-ости). *Срв.* **Мочкова́тый.**
Мочкова́тый – 1) мачу́листий, ли́куватий, волокни́стий; 2) (*о корне*: *обильный мочками*) мочка́стий.

Мочкови́дный – мочкува́тий, пателинкува́тий. [Таки́й ко́рінь зве́ться мочкува́тий (пателинкува́тий) (Троян.)].

Мо́чковый – 1) волоко́нний, кичкови́й; 2) мо́чкови́й; 3) бруньковий, пацьо́рковий; 4) пипкови́й; 5) мичкови́й, куде́льний, куде́личний; 6) вушкови́й; 7) мочкови́й; 8) завертне́вий. *Срв.* **II. Мо́чка.**

I. Мочь, *сщ.* – си́ла, міць (*р.* мо́ци), (*реже*) міч (*р.* мо́чи); *срв.* **Могота́, Мощь, Си́ла.** [Як мала́ у те́бе си́ла, то з гурто́м єдна́йся ти (Грінч.)]. *Сколько, что есть* **-чи,** *во всю* **мочь** – з усіє́ї си́ли (мо́ци), що-си́ли, чим-ду́ж, на всю ви́тягу. *Работать, сколько есть* **-чи**, *изо всей* **-чи** – роби́ти з усіє́ї снаги́, працюва́ти з усіє́ї си́ли (мо́ци). *Бежать изо всей* **-чи** – бі́гти в усіє́ї си́ли (мо́чи), чим-ду́ж, на всю ви́тягу, що-ду́ху (в ті́лі). [Он чолові́к біжи́ть з усе́ї мо́чи (Грінч.). На всю ви́тягу – в яро́к (Житом.). Біжу́ що-ду́ху в ті́лі (М. Вовч.). А ну, ко́ню! що-ду́ху! (*Стар.*)]. *Грести изо всей* **-чи** – гребти́ що-си́ли, з усіє́ї си́ли (мо́ци). *Кричать что есть* **-чи**, *изо всей* **-чи** – що-си́ли, з усіє́ї си́ли (мо́ци) крича́ти; *срв.* **II. Мат 5**. *Нет* **-чи** – не си́ла, нема́(є) си́ли, нема́(є) снаги́. [З тобо́ю жить не довело́сь, без те́бе жить не си́ла (Франко). Нема́ си́ли такі́ дурни́ці слу́хати (Київщ.). Роби́в-би, дак нема́є снаги́ (Козелеч.)]. *Нет* **-чи** *терпеть, выдержать кому* – не си́ла терпі́ти кому́, не ви́держка (терпі́ти) кому́. [Не си́ла терпі́ти лихо́ї напа́сти, волю́ я в широ́кому по́лі пропа́сти (Л. Укр.). Не переси́дів пани́ч і двох хвили́н, як поба́чив, що да́лі йому́ сиді́ти не ви́держка: геть по всій хаті чу́ти було́ яки́йсь гнили́й смо́рід (Крим.)]. *Не в* **мочь** *мне, нам* – не си́ла моя́ (мені́), не на́ша си́ла, нам не си́ла. [Голу́бчики, ка́же, не на́ша си́ла (ЗОЮР I). Я ду́маю, що з ним боро́тись нам не си́ла (Самійл.)]. *Это мне не в* **мочь** – це не на мою́ си́лу (не на мою́ міч). **-чи** *нет, как он мне надоел* – не си́ла моя́, як він мені́ увірився. *Задор берёт, да* **-чи** *нет* – літа́в-би, та крил нема́; якби́ жа́бі хвіст, вона́-б по́ле ви́толочила. *Выбиться из* **-чи** – ви́битися з си́ли (з мо́ци, снаги́), знемогти́ся вкрай. [Ви́бивсь із мо́ци (Звин.)]. *Пока была* **мочь** – по́ки було́ си́ли, по́ки була́ снага́.

II. Мочь, *глаг.* – 1) могти́ (*н. вр.* мо́жу, -жеш, -жуть, *пр. вр.* міг, могла́), (*диал. зап.* мочи́, могчи́); (*быть в силах, в состоянии*) здужати, здо́ла́ти, здолі́ти, змага́ти, приміти, примогти́ (що зроби́ти). [Тобі́ не ка́жуть учи́тися, ти собі́ мо́жеш гуля́ти (Л. Укр.). Не мо́жу я цього́ зроби́ти, – си́ли моє́ї нема́є (Київщ.). Де чорт не мо́же, там ба́бу пішле́ (Рудан.). Ма́ти стара́, сестра́ мала́, – не зду́жають пра́ти (Чуб.). Давно́ вже він не роби́в нічо́го, – не здола́в (М. Вовч.). Міг уже́ сиді́ти, але ходи́ти ще не здола́в (Ніженщ.). Я або́ втоплю́ся, або́ що! я так жи́ти не здолі́ю (М. Вовч.). Не змага́ла на найши́ршім заго́ні йти по́рівно з дру́гими (Франко). Очи́ма, примі́в-би, усі́х з'ї́в (Кониськ.). Знена́видів його́ так, що примі́в-би, – в ло́жці води́ втопи́в-би (Грінч.). Примі́г-би, – очи́ма з'ї́в (Номис). Примогла́-б, – леті́ла-б за молоди́м гуса́рином (Н.-Лев.)]. *Всё, что* **-гу** – усе́, що мо́жу. *Он всё* **-жет** – він усе́ мо́же. *Не* **-гу́** *спать* – не мо́жу спа́ти. *Он не* **мог** *сделать этого* – він не міг цього́ зроби́ти. *Не* **-жете** *ли вы мне сказать*? – чи не могли́-б ви мені́ сказа́ти? *Не* **мог** *ли бы он сюда приехать*? – чи не (з)міг-би він сюди́ приї́хати? *Желал бы, да не* **-гу** – хоті́в-би, та не мо́жу. *Терпеть его не* **-гу́** – терпі́ти його́ не мо́жу. *Терпеть не* **-гу́**, *когда…* – терпі́ти не мо́жу, коли́…, нена́виджу, коли́… [Нена́виджу я, коли́ бре́шуть в живі́ о́чі (Звин.)]. *Не* **-гу́** *знать* – не мо́жу (цього́) зна́ти. **-гу́** *ли я надеяться*? – чи мо́жу (смі́ю) я сподіва́тися? *Он не* **-жет** *больше защищаться* – він не мо́же (не зду́жа(є), не здо́ла́є, не спромо́жен) бі́льше борони́тися. [Полко́вник наш не зду́жа борони́тись, не вміє він (Грінч.)]. *Крепость не* **-жет** *более защищаться* – форте́ця не мо́же (не здо́ла́є, не здолі́є, не спромо́жна) бі́льше обороня́тися. *Он* **-жет** *быть небогатым* – він мо́же бу́ти небага́тим. *Не* **-гу́**, *не* **-жет** (*не в силах*) – не спромо́жен. [Не спромо́жна я вста́ти (Богодух.). Не спромо́жні ми сті́льки заплати́ти (Київ)]. *Подайте, сколько* **-жете** – (по)да́йте, скі́льки мо́жете, (по)да́йте, що спромо́жність ва́ша. *Если б я только* **мог** (*был бы в силах*), *убил бы его* – примі́в(-би) (примі́г(-би)), – уби́в-би його́. **Мог** *бы, сквозь землю провалился б* – примі́в(-би) (примі́г(-би)), крізь зе́млю провали́вся-б (пішо́в-би). [Примі́г-би, – крізь зе́млю пішо́в (М. Вовч.)]. *Если б только я* **мог** *положиться на него* – коли́-б ті́льки я міг покла́стися на його́. *Это, этого быть не* **-жет**, *это не* **-жет** *быть* – цьо́го бу́ти не мо́же (не мо́же бу́ти), це неможли́во. *Это* **-жет** *быть* – це мо́же бу́ти (ста́тися), це можли́во. **-жет** *ли* (*это*) *быть*? – чи мо́же це (так) бу́ти? чи це можли́во? *Быть* **-жет** *да, а быть* **-жет** *нет* – мо́же так, а мо́же й ні. *Не* **-жет** *быть, быть не* **-жет** – бу́ти не мо́же, це неможли́во. *Что* **-жет** *быть прекраснее этого подвига*? – що мо́же бу́ти кра́ще від цього́ по́двигу? **Мо́жет** *быть, быть* **мо́жет**, **мо́жет** *статься* – мо́же, (*фамил.* мо), мо́же бу́ти, мо́же ста́тися. [А мо́же то ма́ма так ті́льки каза́ла? мо́же ли́ха не бу́де? (Грінч.). Ну що-ж, мо́же се й кра́ще (Коцюб.). Йому́-ж так, як і мені́, – год три́дцять і п'ять, а мо тро́хи й бі́льше (Грінч.). Да таки́й здоро́вий дуб був, що мо-б і втрох не обня́в (Драг. Пр.)]. **Мо́жет** *быть и вправду* (*и в самом деле*) – мо́же

(мо) й спра́вді. [Мо́же й спра́вді не так со́нце схо́дить, як письме́нні начита́ли (Шевч.)]. **Мо́жет** *быть, проект ваш удастся* – мо́же бу́ти, що прое́кт ваш зді́йсниться, мо́же ваш прое́кт зді́йсниться. **Мо́жет** *быть* (*авось*) – мо́же (*фам.* мо), мо́же чи не, (а)че́й, (а)че́нь. [Розкажу́ все́ньку сто́рію, мо́же чи не розва́жу себе́ (Крим.). Аче́й на дні мо́ря позбу́дусь я го́ря (М. Ворон.). Аче́нь ли́хові таки́ надоку́чить з на́ми бу́ти (М. Грінч.)]. *Вот на второй, или,* **мо́жет** *быть, на третий день* – ось дру́гого, чи мо́же (чи там) тре́тього дня. Ось дру́гого, чи там тре́тього дня прихо́дить Мико́лка сумни́й-сумни́й, – і ї́сти не пита́є (Тесл.)]. **Мо́жет** *быть, и тебе немножко дать*? (*чего-л.*) – мо́же й тобі́ (хіба́ й тобі́) тро́шки да́ти? **Могу́щий**, *прлг.* – спромо́жний. [Трудова́ шко́ла змо́же підгото́вити ка́дри робітникі́в, спромо́жних вико́нувати рі́зні фу́нкції в комуністи́чному суспі́льстві (Азб. Ком.)]; 2) (*быть здоровым*) бу́ти ду́жим, зду́жати. *Как живёте* **-жете**? – як ся ма́єте? як зду́жаєте? (*см.* **Пожива́ть**).

Мо́чься – могти́ся. [Не так живи́, як хо́четься, а так, як мо́жеться (Чуб. I)]. *Как* **-жется**? – Як зду́жаєте? *Не* **-жется** – незду́жається, не добри́ться. [Не добри́ться, дак воно́ таке́ сни́ться (Барв.)].

Моше́нник, -ница – 1) шахра́й (-рая́), шахра́йка, шахру́н (-на́), шахру́нка, (*ув.* шахраю́ка, шахрая́ка), махля́р (-ра́), махля́рка, дури́світ, дури́світка, круті́й (-тія́), круті́йка, круті́ль (-ля́), круте́ля (*ж. р.*), крутя́га, мотя́га, мотали́га (*общ. р.*), мо́хор (-ра) (*м. р.*), (*диал. вост.*) плутя́га (*общ. р.*), (*обманщик, зап.*) ошука́нець (-нця), ошука́нка *и* ошука́нця, шальві́ра (*общ. р.*); *срв.* **Плут, Обма́нщик.** [З ньо́го вели́кий шахра́й (круті́й) (Знин.). Я тому́ шахруно́ві дав гро́ші (Гн. II). Є такі́ махлярі́ що не ті́льки таска́ють гро́ші з кише́ні, а й ро́блять їх (Лебед.). То таки́й крутя́га, що він тебе́ і обведе́ і запетлю́є, ще і в ду́рні поши́є (Харк.). Я не плутя́га, щоб чужи́м добро́м живи́тись (Мирн.). Ота́к шальві́ра забра́в гро́ші, а робо́ти, як ба́чите, нема́ ні́чо́го (Брацл.)]. *Продувной* **-ник** – про́йда, пройди́світ, проно́за. [Ну та й про́йда з йо́го: і з води́ сухи́м ви́лізе (Звин.). Ото́й пройди́світ замота́в мої́ гро́ші (Брацл.)]; 2) кишенько́вий зло́дій (-дія), -ва злоді́йка.

Моше́нничание – шахрува́ння, шахраюва́ння, крутіюва́ння, махлюва́ння, махля́рення, мaхо́рення.

Моше́нничать – шахрува́ти, шахраюва́ти, (*редко* шахра́ти), крутіюва́ти, махлюва́ти, махля́рити, махо́рити.

Моше́ннически, *нрч.* – по-шахра́йському, по-шахру́нському, по-махля́рському, по-круті́йському, (*зап.*) по-ошука́нському.

Моше́ннический – шахра́йський, шахру́нський, махля́рський, круті́йський, (*зап.*) ошука́нський. **-кие** *проделки* – кру́тні (-тень). [Це знов його́ кру́тні! (Звин.)].

Моше́нничество – шахра́йство, шахрува́ння, круті́йство, (*зап.*) ошука́нство, (*диал. вост.*) плутня́, (*вульг. рус.*) моше́нство, моше́нництво. [Він сиді́в в остро́зі за шахра́йство (Кониськ.). Бонко́вський щи́ро призна́всь і оповісти́в за свою́ краді́жку та шахрува́ння (Н.-Лев.). За таке́ круті́йство ва́рто і в тюрму́ посади́ти (Звин.). Та се-ж плутня́ – прийма́ти на се́бе чуже́ ім'я́ (Куліш). Тепе́р се не моше́нство, а про́сто: нажи́ва (Кониськ.). Щоб за моше́нництво була́ за́раз ка́ра (Грінч.)].

Мо́шка, Мо́шечка – мо́шка, мо́шечка. [Мо́шки, комарі́, му́хи завели́ся з по́пелу (Номис)].

Мошкара́ – мошка́, мошва́, мушка́, дрібне́нька мушва́. [Мошки́ бага́то на горо́ді, усі́ ру́ки й лице́ покуса́ла (Сл. Гр.). Мушка́ не дає́ скоти́ні па́стися (Зміївщ.). В оста́нньому промі́нні со́нця гра́ла дрібне́нька мушва́ і мов сі́тка мигті́ла перед очи́ма (Коцюб.)].

Мошна́ – 1) калита́, кали́тка, капшу́к (-ка́), гама́н (-на́), киса́, кабза́. [За сироти́ю бог з калито́ю (Номис). В кали́тці гро́ші, до́ма ста́тки до́брі (Куліш). Схова́в гроші́ у капшу́к (у гама́н) (М. Грінч.) Погля́нути на їх – живи́ми йдуть до бо́га, а пха́ють у гама́н де мо́га й скі́льки мо́га (Самійл.). У ко́го віл та коса́, у то́го й гро́шей киса́ (Номис). Взяв за не́ю кабзу́ гро́шей (Хорольщ.)]. *Тряхнуть* **-но́й** – трусну́ти калі́ткою, потруси́ти капшуко́м. *Иметь туго набитую* **-ну́** – ма́ти по́вну (нато́птану) кали́тку; 2) *см.* **Мошо́нка 2.**

Мошо́к – мошо́к (-шку́), мохнати́ннячко.

Мошо́нка – 1) кали́точка, капшучо́к (-чка́), гамане́ць (-нця́); 2) *анат.* scrotum – кали́тка, (*у животных*) пуздро́.

Мошо́нковый, Мошо́ночный – калитча́ний.

Моще́ние – мості́ння, (*поверхности на земле камнем, булыжником*) брукува́ння, (*вульг.*) буркува́ння; *срв.* **Мости́ть.**

Мощёный, *прлг.* – мо́щений, (*камнем, булыжником*) бруко́ваний, (*вульг.*) бурко́ваний. **-ная** *улица* – бруко́вана (бурко́вана, ко́вана) ву́лиця, брукі́вка, (*вульг.*) буркі́вка. [На́ша ву́лиця бруко́вана (Київ). Як поїдете у мі́сто, то шука́йте ко́ваної ву́лиці; вона́ ті́льки одна́ там і є (Звин.). Хо́дить по буркі́вці та на дівча́т морга́є (Звин.)].

Мо́щи – мо́щі (-щей *и* -щів).
Мо́щно, *нрч.* – поту́жно, могу́тн(ь)о, си́льно, ду́жо; (*крепко*) тве́рдо, мі́цно. [Одна́ струна́ дзвени́ть поту́жно в ме́не, мов те перо́ орли́не про́тив бу́рі (Куліш)].
Мощнокры́лый – могутнокри́лий, потужнокри́лий.
Мо́щность – поту́жність, могу́тність, ду́жість; (*крепость*) тве́рдість, мі́цність (-ости). **-ность** *двигателя* – поту́жність (си́ла) двигуна́.
Мо́щный – поту́жний, могу́тні[и]й, си́льний, ду́жий; (*крепкий*) тверди́й, міцни́й; *срв.* **Могу́чий.** [Поту́жний дух (Єфр.). Обня́в мене́ поту́жними рука́ми (Куліш). Поту́жний во́рог (Коцюб.). Застогна́ли могу́тнії ке́дри (Крим.). Ой, Дні́пре, мій Дні́пре, широ́кий та ду́жий! (Шевч.). Широ́ким по́махом крил ду́жих свої́х висо́ко підні́сся оре́л сизокри́лий (Самійл.). Під си́вим воло́ссям притаї́лась здоро́ва, міцна́, запе́кла і правди́ва душа́ (Н.-Лев.)]. **-ный** *фактор* – поту́жний (могу́тний) фа́ктор. **-ная** *струя* – поту́жна (міцна́) течія́. **-ные** *залежи* – могу́тні зло́жища (*напр.* антраци́ту). *Делаться, сделаться* **-ным** – потужні́ти, спотужні́ти.
Мощь – потуга, поту́жність, ду́жість (-ости), міць (*р.* мо́ци), си́ла. [Самсо́не! де твоя́ поту́га? (Л. Укр.). Де бага́то – ще не си́ла, ду́жість мі́ряй не лічбо́ю (Грінч.). Вда́ча свідо́ма своє́ї поту́жности (Кониськ.). Яка́сь незвича́йна смі́ливість і ду́хова міць (Мирн.). Хіба́ вже я не лю́дську ма́ю міць? (Грінч.). Де-ж та си́ла, де-ж та міць! (Г. Барв.)].
Мраволе́в, *см.* **Мураволе́в.**
Мразь – мерзо́та, по́кидь (-ди); *срв.* **Ме́рзость.** [По́кидь мізе́рна! (Крим.)].
Мрак (*в прямом и перен. знач.*) – мо́рок, змо́рок (-ку), (*тьма*) те́мрява, те́мнява, тьма, пі́тьма́, темно́та, па́морока, о́мрак (-ку), по́мерки (-ків), по́темок (-мку), по́темки (-ків); *срв.* **Темнота́, Тьма.** [Густи́й мо́рок скрізь по хата́х; густі́ший в буди́нках, що нема́ душі́ живо́ї в се́страх украї́нках (Куліш). Вже змо́рок упа́в (Липовеч.). Хто сві́тло міня́є на те́мряву но́чи? (Олесь). Свої́м сло́вом пое́т розві́яв ту те́мряву з уся́кої непра́вди, яка́ обійма́ла до́сі пита́ння про на́шу націона́льність (Грінч.). Ві́римо ми, що світ невечі́рній жада́ний засі́є і нам серед но́чи й пітьми́ (Грінч.). Крізь темно́ту само́тно зори́ть одино́кая зі́рка ясна́я (Л. Укр.). Пово́лі розві́ялася густа́ холо́дна па́морока, що була́ залягла́ над Борисла́вом (Франко). О́мрак на зе́млю ні́чка напусти́ла (Мкр.). Си́зі по́мерки но́чи (Мирн.)]. *Ночной* **мрак** – нічна́ (вночі́шня) те́мрява (темно́та, пітьма́). [Вночі́шня те́мрява обгорта́ла все навкруги́ (Загірня)]. **Мрак** *невежества* – темно́та не́уцтва, розумо́ва те́мрява. *Во* **-ке** *времен* – в те́мряві часі́в. *Во* **-ке** *неизвестности* – в те́мряві невідо́мости.
Мракобе́сие, Мраколю́бие – обскуранти́зм (-му), не́у́цтво, темнолю́бство, темнобіснува́ння (-ння).
Мра́мор – ма́рмур (-ру). [Яко́го там срі́бла, зо́лота, квіто́к, ма́рмуру! (Н.-Лев.)].
Мрамориро́вка – мармурува́ння, мармуро́вання.
Мра́морность – мармуро́вість (-вости).
Мра́морный – мармуро́вий, мармуря́ний. [Ой, у по́лі край доро́ги стої́ть ка́мінь мармуро́вий (Ушиц.). Наймити́-псарі́ налива́ли ю́шку в мармуря́ні кори́та (Н.-Лев.)].
Мраморови́дный – мармурува́тий.
Мра́морщик – ма́рмурник.
Мра́чить – тьма́ри́ти, тьми́ти, темни́ти, хма́рити, прихмурня́ти що; *см. ещё* **Омрача́ть.** [Те́мная хма́ро, не тьмари́ нам со́нця ясно́го (М. Грінч.). Та воно́ тьмить круго́м мов-би на дощ (Вовчанщ.)].
Мра́читься – тьма́ри́тися, тьми́тися, темни́тися, па́морочитися, хма́ритися; *срв.* **Мрачне́ть.** [Німі́є степ і тьма́риться (Васильч.). Тьмари́лися думки́ і се́рце болі́ло (Л. Укр.). Ой, хма́риться, – дощ бу́де (Пісня)].
Мрачне́ть – 1) хмарні́ти, хмурні́ти, темні́ти, (*ещё более*) хмарні́шати, хмурні́шати, темні́шати. [Мі́сяць захо́дить, темні́шає ніч (Київщ.)]; 2) хмурні́ти, (*ещё более*) хмурні́шати. [Обли́ччя йому́ все ду́жче хмурні́ло (М. Грінч.)]. *См. ещё* **Омрача́ться.**
Мра́чно, *нрч.* – 1) (*темно, переносно*: *без радости*) похму́ро, хма́рно, тьмя́но, те́мно, те́мряво, чо́рно. [Хма́рно і тьмя́но мина́в мій вік дити́нний (Кониськ.). Надво́рі тьмя́но й хо́лодно сього́дні (Черніг.)]. Рі́вні й суво́рі цього́ буди́нку лі́нії чо́рно вирі́зувалися на зо́ряній блаки́ті (Корол.). *Как* **-но** *в этой комнате*! – як похму́ро (те́мно, тьмя́но) в цій кімна́ті! 2) (*угрюмо*) похму́ро, поню́ро, хму́р(н)о. [Похму́ро й упе́рто він ки́нув зно́ву: «я не піду́!» (Коцюб.). «Ні́чо́го я не скажу́», – поню́ро відказа́в пое́т (Л. Укр.). Ди́ко, поню́ро по тих краї́нах, лю́дський го́лос рі́дко-де чу́ти (Куліш)]. **-но** *смотреть, посмотреть* – похму́ро (поню́ро) диви́тися, подиви́тися, (*образно*) диви́тися мов хма́рить. [Всі похму́ро і з злі́стю диви́лись (Коцюб.). Мовча́ть усі та ди́вляться поню́ро (Куліш). Ди́виться мов хма́рить (Кролевеч.)]. *Не слишком ли* **-но** *смотрите вы на вещи*? – чи не на́дто чо́рно ди́витеся ви

на ре́чі (спра́ви)? *Он* **-но** *настроен сегодня* – він у пога́ному (пону́рому) на́строї сьго́дні.
Мрачнова́тость – 1) похму́рість, по́хмурність, тьмянува́тість, темнува́тість; 2) по́хмурність, пону́руватість (-ости).
Мрачнова́тый – 1) тро́хи похму́рий (хму́рий, хма́рний, тьмя́ний, те́мний), по́хмурний, тьмянува́тий, темнува́тий; 2) тро́хи похму́рий (пону́рий), по́хмурний, пону́руватий.
Мра́чность – 1) похму́рість, хму́рість, хма́рність, тьмя́ність, те́мність, те́мрявість; 2) похму́р(н)ість, хму́р(н)ість, пону́рість, те́мність (-ости). *Срв.* **Мра́чный.**
Мра́чный – 1) (*тёмный, сумрачный*) похму́рий, хму́рий, хма́рний, тьмя́ний, те́мний, те́мрявий, чо́рний. **-ная** *погода* – хма́рна (тьмя́на, смутна́) пого́да. **-ное** *небо* – хма́рне (тьмя́не, те́мряве, похму́ре, пону́ре, смутне́) не́бо. [У Москві́, ка́жуть, і со́нце холо́дне, і не́бо пону́ре (Морд.)]. **-ный** *день*, **-ное** *утро* – похму́рий (хму́рий, хма́рний, тьмя́ний, те́мний, те́мрявий, смутни́й) день, ра́нок. [Прийшо́в ра́нок похму́рий, сі́рий, з ко́сим холо́дним доще́м (Грінч.)]. **-ная** *ночь* – те́мна ніч. **-ные** *цвета* – те́мні (тьмя́ні) ко́льори. **-ный** *лес* – те́мний (те́мрявий, похму́рий) ліс (гай). **-ный** *уголок* – те́мний (те́мрявий) за́куток; 2) (*о людях и предметах*: *угрюмый, невесёлый*) похму́рий, хму́рий, (*редко* охму́рий), похму́рний, хму́рни́й, пону́рий, (*образно*) хма́рний, охма́рений, те́мний, чо́рний; *срв.* **Угрю́мый.** [Марко́ верну́вся у свою́ ха́ту похму́рий та зами́слений (Грінч.). Буди́нки були́ похму́рі, всі в ті́нях (Коцюб.). Си́ли те́мряви й нево́лі, си́ли похму́рого деспоти́зму були́ ду́жчі за на́шу молоду́ новорожде́ну во́лю (Грінч.). Ясні́шає душа́ смутна́ й пону́ра (Самійл.). Чого́-ж ти, ми́ла, така́я і вдень, і вночі́ хмурна́я? (Чуб. V). Чому́ не ї́си́? чого́ така́ хма́рна? кажи́! (Кониськ.). Молоди́ці повнови́ді і тро́хи охму́рі (М. Вовч.). Таки́й він суво́рий, таки́й охма́рений та страшни́й (Кониськ.). Те́мний, пригні́чений хо́дить (Грінч.). Такі́ бу́дуть ходи́ти чо́рні та невесе́лі (Стеф.)]. **-ное** *лицо* – похму́ре (хму́ре, пону́ре) обли́ччя (лице́). [Обли́ччя збіліле, хму́ре (М. Вовч.). Скрізь мовча́ння, сі́рий о́дяг, хід пові́льний і худі́, пону́рі ли́ця (Франко)]. **-ный** *взгляд* – похму́рий (пону́рий) по́гляд. [Він по́глядів пону́рих не люби́в (Л. Укр.)]. **-ный** *голос* – пону́рий го́лос. [Відпові́в я́кось так злі́сно, гри́зко, таки́м пону́рим го́лосом, що аж само́му ста́ло пога́но (Франко)]. **-ный** *вид* – похму́рий (пону́рий) ви́гляд. [Хоть ті́ни бі́лі і ві́кна я́сні, та ви́гляд навкруги́ сумни́й, пону́рий (Франко)]. **-ная** *комната* – похму́ра (пону́ра) кімна́та (хати́на). [У пону́рій, кімна́ті з трьома́ невели́чкими ві́кнами (М. Левиц.). Само́тний умира́в він у своі́й похму́рій мале́нькій хати́ні (Грінч.)]. **-ная** *зала* – похму́ра (хму́рна́) за́ля. [Хму́рна за́ля. У їй за стола́ми сиди́ть су́ддів ряд (Грінч.)]. **-ный** *край* – похму́рий (пону́рий) край. [Проща́й, похму́рий, неприві́тний кра́ю! (Вороний). Чого́ ти йшла від нас у край пону́рий? (Л. Укр.)]. **-ная** *тюрьма* – похму́ра (пону́ра) в'язни́ця. **-ные** *стены* – похму́рі (пону́рі) мури́. [Про́сто віко́нець дру́гі такі́-ж са́мі то́всті й пону́рі мури́ (Грінч.)]. **-ная** *тишина* – похму́ра (пону́ра, тьмя́на) ти́ша. [Панува́ла тьмя́на ти́ша, на́че всі дожида́лися чого́сь страшно́го (Леонт.)]. **-ные** *времена* – похму́рі (пону́рі) часи́. [Пону́рі часи́ Тата́рщини (Куліш)]. **-ные** *думы, мысли* – чо́рні (пону́рі) ду́ми, думки́. [Ду́ма по ду́мі мина́ли в Петро́вій голові́, все чо́рні, неприві́тні ду́ми (Грінч.). Пону́рі думки́ (Куліш)]. **-ные** *демоны* – похму́рі (те́мні) де́мони. **-ное** *отчаяние* – чо́рна (пону́ра) безнаді́йність (безнаді́я). [Безнаді́йність тяжка́, пону́ра обгі́рне його́ на́че хма́ра осі́ння (Л. Укр.)]. **-ная** *тоска* – чо́рна журба́. [В чо́рній журбі́ малоду́шно хи́литься ниць голова́ (Черняв.)].
Мре́жа, Мре́жный, *см.* **Мерёжа, Мерёжный.**
Мсти́тель, -ница – ме́с(т)ник, -ниця, мсти́вець (-вця), мсти́виця, по́мстник, -ниця, (*устар.*) мсти́тель, -лька, відо[по]мсти́тель, -лька. [А я за ба́тька ме́стник (Крим.). Не розбі́йники, а за наро́д мсти́вці (Київщ.). Рука́ госпо́дня по́мстників кара́є (Костом.). Відомсти́телі за своі́х жіно́к (Куліш). Помсти́тель кри́вди (Куліш)].
Мсти́тельно, *нрч.* – мсти́во. [Його́ се́рце мсти́во я́кось стрепену́лося в гру́дях (М. Вовч.)].
Мсти́тельность – мсти́вість (-вости). [Все це спліта́ється в таки́й клубо́к озвірі́ння, лю́тости і мсти́вости, перед яки́м спра́вді му́сиш спини́тися (Н. Рада)].
Мсти́тельный – мсти́вий, мстли́вий, ме́с(т)ний. [Суддя́ не мсти́вий, а всім страшли́вий (Сл. Гр.). Нема́ краю мсти́вій лю́тості нікче́мних люде́й (Єфр.)].
Мстить *за кого, кому за что* – мсти́тися, помща́тися, (*диал.*) пі́мститися над ким, на ко́му, кому́, (*отмщать*) відомща́ти, (*редко*) мсти́ти кому́ що *и* на що. [Як ви́йде зло́дій з тюрми́, то ще гі́рше бу́де мсти́тися (Звягельщ.). Але́ сі ні́жні істо́ти мсти́ві: воні́ мстя́ться над людьми́ за їх лихі́ почува́ння (Г. Барв.). Користува́вся нена́вистю наро́дньою Хмельни́цький, мстя́чись на пана́х за своі́ обі́ди (Куліш). Йнші зга́дували залюбки́ про да́вніх опри́шків, що мсти́лися на пана́х (Франко). Не заво́дься з ни́ми і не жалі́йсь ніко́му, бо ста́нуть пі́мститися, – гі́рше бу́де (Звин.). Щоб відомща́ти Орді́ за своі́х ро́дичів, що займа́ла вона́ в нево́лю (Куліш). Клеве́тницю пізви́ до су́ду, сама́ зневаги ти не мсти

(Франко)]. **-ти́ть** *за себя* – мсти́тися за се́бе, мсти́тися. [Ну, та зви́чайно Вене́ра на се́бе мсти́ться, дає́ться в знаки́ (Крим.). Ого́нь святи́й мсти́ться, як його́ не шану́єш (Номис)]. **-ти́ть** *своим врагам* – мсти́тися над сво́їми ворога́ми *и* на сво́їх ворога́х.

Мсти́ться, помсти́ться – здава́тися, зда́тися, мрі́тися, примрі́тися, верзти́ся, приверзти́ся. *Это ему* **помсти́лось** – це йому́ приверзло́ся.

Муа́р, *см.* **Муаре́.**

Муаре́ – муа́р (-ру), (*зап.*) мо́ра.

Муари́рование – муарува́ння (-ння).

Муари́ровать, -ся – муарува́ти, -ся, *оконч.* з[по]муарува́ти, -ся; бу́ти муаро́ваним, з[по]муаро́ваним. **Муари́рованный** – муаро́ваний, з[по]муаро́ваний.

Муа́ровый – муа́ровий, (*зап.* моро́вий), хвиля́стий. [Су́кня муа́рова (Київ). Купи́ла два арши́ни стрі́чки хвиля́стої, ду́же га́рної, – так хви́ля по ній і хо́де (Пирят.)].

Мудрёненький – мудре́нький, хитре́нький; важке́нький.

Мудрене́ть – 1) мудрі́ти, хитрі́ти, (*ещё более*) мудрі́шати, хитрі́шати; 2) *см.* **Мудре́ть.**

Мудрено́, *нрч.* – 1) (*замысловато, хитро*) му́дро, муде́рно, хи́тро, хитрому́дро, вига́дливо, штука́рно, мудраге́льно, (*морочливо*) моро́кувато, (*трудно*) ва́жко, тя́жко, тру́дно. [Це зана́дто му́дро для ме́не, не змо́жу тако́го зроби́ти (Богод.). Ду́же муде́рно зро́блено, не розбере́ш на́віть, зві́дки воно́ його́ почина́ло (Ніженщ.). Шви́дко цього́ не зро́биш: моро́кувато ду́же (Канівщ.)]. *Это* **-но́** *сделано* – це му́дро (муде́рно, хи́тро, штука́рно) зро́блено. **-но́** *на всех угодить* – ва́жко (тя́жко, тру́дно) всім догоди́ти. **-но́** *ему помочь в этом деле* – ва́жко (неле́гко, моро́кувато) йому́ допомогти́ в цій спра́ві; 2) (*удивительно*) ди́вно. *После этого не* **-но́***, что он разорился* – після́ цьо́го не ди́вно (не ди́во, не дивни́ця, нема ні́чо́го ди́вного), що він зруйнува́вся.

Мудреноватый – мудрува́тий, мудернува́тий, хитрува́тий.

Мудрёность – (*замысловатость*) му́дрість, муде́рність, хи́трість, хитрому́дрість, (*морочливость*) моро́куватість, (*затейливость*) вига́дливість, штука́рність (*трудность*) ва́жкість (-ости); *срв.* **Мудрёный.**

Мудрёный – 1) (*замысловатый*) му́дрий, муде́рний, мудро́ваний, мудря́чий, хи́трий, хитрому́дрий, мудраге́льський, (*морочливый*) моро́куватий, (*затейливый*) вига́дливий, штука́рний, (*трудный*) важки́й, тяжки́й. [Невели́ка шту́чка, та му́дра (Чуб. I). Муде́рний він чолов'я́га: нія́к його́ не розбере́ш, яки́й він – чи до́брий, чи лихи́й (М. Грінч.). Мо́ва сіє́ї пое́ми аж геть, мудро́вана (Куліш)]. **-ное** *дело*, **-ная** *вещь* – му́дра (хи́тра) шту́ка, мудро́та, мудра́ція, му́дрощі (-щів *и* -щей). [Налюшники плести́ – не му́дра шту́ка (Звин.). Ра́ло – не ду́же хи́тра шту́ка: його́ будлі-яки́й чолові́к зро́бить (Звин.). А ми втнемо́ рука́вця і нові́, хіба мудра́ція вели́ка! (Гліб.)]. **-ное** *это дело* – му́дра це спра́ва. **-ная** *работа* – моро́кувата ((за)моро́члива) робо́та. **-ная** *задача* – му́дре завда́ння́, му́дра за(в)да́ча; 2) хи́трий, му́дрий; *см.* **Му́дрый.** *Утро вечера* **-не́е** – ніч – пора́дниця-ма́ти: пора́дить, що почина́ти (що каза́ти).

Мудре́ть – мудрі́ти, мудри́тися, розумні́ти, (*ещё более*) мудрі́шати, розумні́шати. [А тим ча́сом від дня до дня Соломо́н мудри́вся, і бог-зна́є, де він того́ ро́зуму учи́вся (Рудан.)].

Мудре́ц – мудре́ць (*р.* мудреця́ *и* (*зап.*) мудрця́), му́дрий (-рого), (*насм.*) мудраге́ль (-ля). [Ідуме́йські Тама́нці сла́вні були́ сво́їми мудреця́ми (Куліш). Ні ду́рень, ні му́дрий ні́чо́го не зна́є (Шевч.)]. *На всякого* **-ца́** *довольно простоты* – ко́жен му́дрий свого́ ду́рня зна́йде.

Мудре́цкий – мудре́цький, (*насм.*) мудраге́льський.

Мудрецо́в – мудреців (-це́ва, -це́ве).

Мудре́чество – му́дрощі (-щів *и* -щей).

Мудри́тель, *см.* **Мудрова́тель.**

Мудри́ть – (*хитрить*) мудрува́ти, (*умничать*) мудря́чити, химе́рити, мудраге́лити. [Бу́демо я́кось хитрува́ти та мудрува́ти і таки́ добу́демо того́ ща́стя (Н.-Лев.). Хитри́в, мудрува́в, та й домудрува́вся (Рудан.). Ви ка́зна-що химе́рите: замудрува́ли з нече́в'я (Кониськ.)].

Му́дро, *нрч.* – му́дро. [Хто по кла́дці му́дро ступа́є, той ся в боло́ті не купа́є (Номис)].

Мудро́, *нрч.* – му́дро, муде́рно, хи́тро, вига́дливо; *срв.* **Мудрено́.**

Мудрователь – мудрі́й (-рія́), мудра́к (-ка́), мудраге́ль (-ля). [Сміх та й го́ді з отаки́ми мудраге́лями (Мова)].

Мудрова́тый – мудрува́тий. [Оце́ зложи́в я невели́чку й не ду́же мудрува́ту кни́жку, щоб до снаги́ було́ вся́кому її́ зрозумі́ти (Куліш)].

Мудролю́бец, -люби́вый, -лю́бие, *см.* **Любому́др, -му́дрый, -му́дрие.**

Му́дрость – 1) (*премудрость*) му́дрість (-рости). [І напра́вив я свого́ ду́ха на те, щоб спізна́ти, що се таке́ му́дрість і що таке́ безу́мність та дурно́та (Еккл.)]; 2) (*искусство, уменье*; *хитрость, замысловатость*) му́дрість, му́дрощі (-щів *и* -щей), (*фамил.*) мудра́ція.

[О, му́дрощі пога́нські! Які́-ж глибо́кі! на́че брід в посу́ху (Л. Укр.)]. *Тут нет никакой* **-сти** – тут нема́є нія́ких му́дрощів (нія́кої мудра́ції). *Невелика* **-рость** – невели́ка му́дрість (мудра́ція), -кі му́дрощі. [Ну, невели́ка мудра́ція ви́вчитись вари́ти борщ (Н.-Лев.)]. *Исполнить* **-сти** *кого* – надхну́ти му́дрістю кого́, да́ти му́дрости дізна́ти кому́. *Зуб* **-сти** – зуб му́дрости.

Му́дрствование – 1) (*действие*) мудрува́ння, розумува́ння; 2) мудрува́ння, мудро́вання, розумува́ння, розумо́вання, му́дрощі (-щів *и* -щей), мудраге́льство. [Я мо́вчки слу́хала всі ва́ші мудрува́ння (Самійл.). Схоласти́чні розумува́ння уче́них кни́жників (Єфр.). Їхні му́дрощі релігі́йні не могли́ бу́ти зрозумі́лими для про́стого лю́ду (Л. Укр.). Поки́нь це мудраге́льство, а поміркýй про́сто (Крим.)].

Му́дрствовать – мудрува́ти, розумува́ти, мудраге́лити; *срв.* **Мудри́ть.** [Як не мудру́й, а вме́рти тре́ба (Гул.-Арт.). До́вго розумува́в, та ні до чого не дорозумува́вся (Богодух.)]. *Охочий* **-вать** – мудрови́тий, (*сщ.*) мудраге́ль (-ля), (*о женщ.*) мудраге́лька.

Му́дрый – му́дрий, розу́мний, (*фамил.*) мудря́чий, (*только насмешл., полон.*) мо́ндрий. [Па́не ку́ме мій! ти му́дра, вче́на ду́же голова́ (Франко). У нас нема́ над ді́да Оста́па мудрі́шого (Грінч.). Де-б ті недо́умки подіва́лись, що-б воні́ в світі й робили, якби не регота́ли, не гука́ли про́ти чолові́ка мудря́чого? (Куліш). Он чого́ він хо́че! ну, й мо́ндрий! (Звин.)].

Муж – 1) (*мн.* **мужи́**) муж (-жа, *мн.* мужі́, -жів). [Ой, там стоя́ла мужі́в грома́да, мужі́в грома́да, вели́ка ра́да (Чуб.). Блаже́нний муж на лука́ву не вступа́є ра́ду (Шевч.)]. **Муж** *совета* – грома́дський муж, ра́дний муж. [Пра́вили земле́ю ста́рші родовики́, грома́дські мужі́, схо́дячись із сіл у одне́ мі́сце на наро́днє ві́че (Куліш). Грома́дськії мужі́ і бра́тчики коза́цтво (Грінч.)]. *Государственный* **муж** – держа́вний муж. *Учёный* **муж** – уче́ний муж, муж нау́ки. *Величайшие* **-жи́** *древности* – найбі́льші мужі́ давнини́ (старо́го сві́ту); 2) (*мн.* **мужья́**) чолові́к, муж, (*супруг*) дружи́на (*ж. и м. р.*), подру́жжя (-жжя), (*диал.*) мужи́к (-ка́); (*для вежливости*) стари́й (-ро́го). [Чолові́к та жі́нка – то найкра́ща спі́лка (Приказка). Жури́лися муж з жоно́ю, що діте́й не ма́ли (Рудан.). Чолові́че мій, дружи́но моя́, завіз ти мене́, де ро́ду нема́ (Пісня). Як не хо́чеш, мій миле́нький, дружи́ною бу́ти, то дай мені таке́ зілля, щоб тебе́ забу́ти (Пісня). Ми, ба́чите, шука́ємо для на́шої ді́вчини подру́жжя (Стор.). Та ще на біду́ і мужика́ її нема́ до́ма (Квіка). Здоро́ві були́! А де се ваш стари́й? (Сл. Гр.)]. *Законный* **муж** – шлю́бний чолові́к. [І чолові́к бу́де, хоч не шлю́бний, а все́-таки чолові́к (Коцюб.)]. *Ревнивый* **муж** – ревни́вий чолові́к, (*зап.*) за́здрісний чолові́к. *Снисходительный* **муж** – ла́гі́дний чолові́к. *Слабохарактерный* **муж** – пло́хий чолові́к. **Муж** *и жена – одна сатана* – муж та жона́ – одна́ сатана́, чолові́к та жі́нка – одна́ спі́лка.

Мужа́ть – мужні́ти, дохо́дити літ, дохо́дити (до) зро́сту, вилю́днювати(ся). [Хло́пець наш так мужні́є (ви́люднює), що хо́ч-би й жени́ти вже (Київщ.). Ді́ти на́ші до зро́сту дохо́дять (Богодух.). У не́ї всі ді́ти зма́лку так нездýжали, а диви́сь, всі вилю́днювали, ні одно́ не вме́рло, і здорові́сінькі тепе́р (Лебед.)].

Мужа́ться – мужа́тися, крі[е]пи́тися. **-жа́йся**! – мужа́йся! крі[е]пи́ся! [Гей, моє́ се́рце, мужа́йся! (Крим.). Як вона́ ма́ла важкі́ по́роди, ка́же їй ба́ба сповиту́ха: «крепи́сь, бо й се бу́де в те́бе син» (Біблія)].

Мужеви́дный, *см.* **Мужеобра́зный.**

Мужело́жец, Мужело́жник – мужоло́жець (-жця), педера́ст, содомі́т.

Мужело́жство – мужоло́жство, педорастія, содо́мський гріх (-ха́).

Мужелюби́вый – мужолюби́вий.

Муженёк – чолові́ченько, му́женько, дружи́нонька, подру́жжячко, (*диал.*) мужичо́к (-чка́); старе́нький (-кого); *срв.* **Муж 2**. [«Здоро́ва, жі́нко моя́ лю́ба!» – «Здоро́в, чолові́ченьку!» (Драг.). Хоч у ме́не мужичо́к з кулачо́к, а я таки́ мужико́ва жі́нка (Котл.)].

Мужеобра́зный, Мужеподо́бный – мужоподі́бний.

Мужеподо́бие – мужоподі́бність, поді́бність (-ности) до чолові́ка.

Му́жески, по-му́жески, *нрч.* – по-чолові́чому, як чолові́к, як мужчи́на, (*в устах детей*) по-хлопча́чому, по-хлопча́чи. [Вона́ плі́ває по-хлопча́чому (Звин.)].

Му́жеский – чолові́чий, (*редко*) му́жеський, музьки́й, (*мужественный*) му́жні[и]й. [У ме́не му́жній дух, а си́ла же́нська (Куліш)]. **-кий** *пол* – чолові́ча (хлопча́ча) стать. *Ребёнок* **-кого** *пола* – дити́на чолові́чої ста́ти, дити́на-хло́пець. **-кий** *род, грам.* – чолові́чий рід (*р.* ро́ду). **-кое** *училище* – хлоп'я́ча (парубо́ча) шко́ла, шко́ла для хло́пців.

Му́жественно, *нрч.* – му́жн(ь)о, по-му́жньому, відва́жно, смі́ливо, смі́ло. **-но** *перенести горе* – з му́жністю (му́жн(ь)о, по-му́жньому) перетерпі́ти го́ре.

Му́жественность – му́жність, відва́жність, смі́ливість, смі́лість (-ости).

Му́жественный – 1) (*свойственный мужчине, обладающий качествами мужчины*)

му́жній. [З молодо́го хло́пця почина́є вихо́дити му́жній доро́слий чолові́к (Н.-Лев.). Му́жнє, але́ деліка́тне лице́ (Н.-Лев.)]. **-ная** *красота* – му́жня краса́. [Його́ му́жня краса́ бра́ла на се́бе о́чі (М. Грінч.)]. **-ный** *тип* – му́жній тип; 2) (*отважный*) му́жні[и]й, відва́жний, сміливий, смі́лий. [Бу́дьте му́жні, непохи́тні є́дністю своє́ю (Олесь). Се́рце пови́нно бу́ти ві́рним і му́сить бу́ти му́жнім (Кониск.). Його́ засма́лене му́жнє обли́ччя спахну́ло вже зва́гою (Коцюб.)]. **-ный** *вид* – му́жній ви́гляд, му́жня по́стать. **-ная** *душа*, **-ный** *дух* – му́жня (відва́жна, смі́лива) душа́, му́жній (відва́жний, сміливий) дух. [Му́жній дух запоро́зький (Куліш)]. **-ный** *поступок* – му́жній (відва́жний, смі́лий) учи́нок.

Му́жество – 1) (*состояние мужчины, муж. пола, противоположн. женству*) чолові́чість, му́жність (-ости); 2) (*муж. возраст*) му́жність, му́жній вік (-ку), (*возмужалость*) змужні́лість (-ости). *Борода – признак* **-ства** – борода́ – озна́ка му́жности (змужні́лости); 3) (*доблесть*) му́жність, (*отвага*) відва́га, зва́га, (*смелость*) сміливість, смі́лість (-ости). [Вла́да не ма́є си́ли й му́жности призна́тися в своі́х гріха́х (Н. Рада). Блага́в її́ ви́терпіти і з му́жністю перенести́ го́ре (Н.-Лев.). Спини́лася, сподіва́ючись од його́ яко́го сло́ва, що додало́-б їй відва́ги (Грінч.). Не тра́тьте зва́ги, ді́ти, бу́дьте тве́рді (Л. Укр.)]. *Вооружиться всем своим* **-ством** – зібра́ти всю свою́ му́жність (відва́гу).

Мужеуби́йство – мужовби́вство.

Мужеуби́йца – мужовбі́йниця, мужовби́вця.

Мужи́к – 1) мужи́к (-ка́), чолові́к (-ка), (*зап. и гал.*) хлоп (-па), (*крестьянин*) селяни́н, (*стар.*) посполи́тий (-того). [Коли́-б не мужи́к (не хлоп) та не віл, не було́-б пані́в (Приказка). Пани́ б'ю́ться, а в мужиків чуби́ тріща́ть (Приказка). До пані́в – пан, а до мужиків – мужи́к (Номис). До́ля, як лихома́нка, не розбира́, на ко́го насі́дається: чолові́к, чи пан – їй все одна́ково (Основа 1861). Пан на тро́ні, а хлоп на осло́ні (Номис).]. Нас хло́пами взива́ли, канчука́ми сі́кли нас (Франко). Ой, заду́мав селяни́н міща́ночку бра́ти, вона́-ж йому́ відказа́ла: «я не вмі́ю жа́ти» (Пісня)]. *Быть* **-ком** – бу́ти мужико́м, мужикува́ти, мужи́чити. [Тут мужикува́в, там панува́тимеш (Мирн.)]; 2) (*пренебр.*: *неуч, невежа*) селю́к, проста́к, сіря́к (-ка́), чубрі́й (-рія́), очку́р (-ра́), ціпов'я́з, мазни́ця, (*вахлак*) ґе́вал, (*зап.*) мудь (-дя). [Ба́тько його́ був селю́к, яко́го-ж ти пово́дження від його́ сподіва́вся? (Київщ.). Для нас ви во́рог, зра́дник і проста́к (Франко). Сам крепа́к, неодуко́ваний сіря́к (Шевч.). Міщани́н назива́є селяни́на – очку́р, чубрі́й, а селяни́н міщани́на – салогу́б (Основа 1862). Чи ти-ж, мазни́це, вчи́вся в шко́лі? (Н.-Лев.). З ви́ду він і по оде́жі не ґе́вал, а щось не про́сте (Стор.) Хлоп хло́пом! мудь му́дьом! – Не дай бо́же з хло́па па́на! (Франко). Му́дя масти́ ло́єм, а він смерди́ть гно́єм (Номис).]. **-жи́к** *сиволапый* – мужла́й (-лая́), мýги́р (-ря́), мурло́. [Тре́ба, ка́же, вас, мужлаі́в, провчи́ти, щоб ви зна́ли, як слу́хатися (Грінч.). Бо він, ба́чте, пан, а ми мугирі (Звин.)]; 3) *народн.* – мужи́к, чолові́к; *срв.* **Муж 2.**

Мужико́в – мужикі́в (-ко́ва, -ко́ве), (*зап.*) хло́пів (-пова, -пове).

Мужикова́то, *нрч.* – мужикува́то, простакува́то, (*презр.*) мугиря́кувато.

Мужикова́тость – мужикува́тість, простакува́тість, (*презр.*) мугиря́куватість (-тости).

Мужикова́тый – мужикува́тий, простакува́тий, (*презр.*) мугиря́куватий.

Мужи́цкий – мужи́цький, мужи́чий, (*зап.*) хло́пський, (*крестьянский*) селя́нський, (*вульгарный*) проста́цький; (*презрит.*) селю́цький, ґе́вальський, (*бранно*) мужла́йський, мугиря́цький, мурля́цький. [На па́нську му́дрість мужи́цька хи́трість (Приказка). Тепе́р мужи́че пра́во, не па́нське (Коцюб.). Вона́ ро́ду хло́пського (Стеф.). Перед стовпо́м вели́кого колі́на хили́ свою́ проста́цькую чупри́ну (Куліш)]. **-кое** *платье* – мужи́цьке (хло́пське) убра́ння, мужи́цька (хло́пська) оде́жа. [Бува́ло, даю́ть ляха́м мужи́цьку оде́жу (Драг. Пр.)]. **-кие** *манеры, ухватки* – мужи́цькі (хло́пські, проста́цькі) мане́ри, мужи́цький (хло́пський, проста́цький) зви́ча́й. [Хоч і по-па́нському вбра́лась, а звича́й уве́сь мужи́цький (хло́пський, проста́цький) (М. Грінч.)]. *По* **-ки** – по-мужи́цькому, по-мужи́чому, (*зап.* по-хло́пському), по-проста́цькому.

Мужи́чать – 1) *см.* **Мужи́к 1** (*Быть* **-ко́м**); 2) (*омужичиваться*) змужи́чуватися, набира́тися мужи́цьких (*зап.* хло́пських) мане́р.

Мужи́чество – 1) (*состояние мужика, крестьянство*) мужи́цтво, (*зап.*) хло́пство. *Жить в* **-ство** – жи́ти в мужи́цтві, мужикува́ти. [Жив коли́сь у мужи́цтві (коли́сь мужикував), а тепе́р, бач, па́нського життя́ доско́чив (Крим.)]; 2) (*грубость, невежество*) мужи́цтво, проста́цтво. [«Коли́-б хоч від мужи́цтва відви́кла!» – «Тобі все па́нство в голові» (Свидн.)].

Мужи́чий, *см.* **Мужи́цкий.**

Мужичи́на – 1) мужичи́ще, мужичу́ра, чолов'я́га. (*зап.*) хлопи́ще. [Мужичи́ще-хлопи́ще хап за прити́ку з вію́ (Гн. III). Яки́й здорове́нний мужичу́ра, а як покі́рно вклоня́ється! (Васильч.). Таки́й чолов'я́га, як дуб: тро́є не поду́жали його́ само́го (Київщ.)]; 2) (*бранно*)

мужицю́га, мугиря́ка, мурля́ка, хамлю́га. [Ти-ж, мужицю́га, не зна́єш, як лю́ди пово́дяться (Мирн.). Що це за мугиря́ка? (Звин.). Там таки́й тобі мурля́ка, що й сло́ва по-лю́дському не ска́же (Звин.). Ви́їхав раз у по́ле яки́йсь бага́тий хамлю́га (Драг. Пр.)].

Мужичи́нище, *см.* **Мужичи́на 1.**

Мужичи́шка – мужичо́к (-чка́), чолові́чок (-чка), мужичи́сько, (*зап.* хлопи́сько), сірячо́к (-чка́), (*фамил.*) мужи́ча душа́, мужи́ча ві́ра. [Я ду́мав, він ніч́ого не тя́мить, а він прехи́тра мужи́ча ві́ра! (Звин.)].

Мужичи́ща, *см.* **Мужичи́на.**

Мужи́чка – 1) мужи́чка, (*зап.*) хло́пка, (*крестьянка*) селя́нка. [Де такі́ сьому́ ста́тись, щоб пан та взяв мужи́чку? (Квітка)]; 2) (*презр.*) селю́чка, проста́чка, (*бранно*) ґе́валка, мугі́рка. [В такі́ї то ру́ки пове́зла па́ні-ма́тка свою́ Ма́сю, ви́рвавши її́ з-межи дівча́т-селю́чок (Свидн.). «Так і ви́дно, що ха́мка!» – гри́мнула Печержи́нська, – «що проста́чка!» (Свидн.)].

Мужичо́к – 1) мужичо́к (-чка́) чолові́чок (-чка), (*зап.*) хло́пик. [А я мужичо́к-простачо́к (Казка)]; 2) мужичо́к, чолові́чок (-чка); *срв.* **Мужене́к.**

Мужичо́нка, *см.* **Мужичи́шка.**

Мужичо́нок – мужича́ (-ча́ти), мужиченя́ (-ня́ти), мужичу́к (-ка). [От ста́ну я з мужича́тами вовту́зитись! (Мирн.). Мені́ не борони́ли гра́тися з мужиченя́тами (Кониськ.). Ці́лий день бі́гає з селя́нськими ді́тьми, то й сам мужичуко́м став (Звин.)].

Мужичье́ – мужва́, (*зап.* хло́пство), мугиря́ччя (-ччя). [Мужво́ю, па́ні-ма́тко, світ де́ржиться (Кониськ.). Не нам, шля́хто моя́ ві́рна, від хло́пства втіка́ти (Куліш)].

Мужла́н – мужла́й (-лая́), муги́р (-ря́), мугиря́ка, ґе́вал.

Му́жний *и* **Му́жнин** – чолові́ків (-кова, -кове), чолові́чий, му́жів (-жева, -жеве), (*диал.*) мужикі́в (-ко́ва, -ко́ве); му́жній. [Жі́нка володі́ючи чолові́ковим добро́м, му́сить його́ довги́ спла́чувати (Грінч.). Він підбива́є миря́н відібра́ти у вдови́ чолові́чий наді́л (Мирн.)]. **-няя** *жена* – му́жня жона́. [Я тут не пройди́світка яка́сь, а му́жняя жона́ (Богодух.)]. **-ний** *или* **-нин** *брат* – чолові́ків (му́жів) брат. **-няя** власть – чолові́кове (му́жеве, му́жнє) пра́во. [Є спра́ви, та́ту, де вже ні ба́тьківське, ні му́жнє пра́во не ма́ють си́ли (Л. Укр.)].

Мужско́й – чолові́чий, (*редко*) му́жеський, (*диал.*) мужи́чий, (*редко*) мужчи́нський. [Чолові́чий го́лос (Грінч.). Вона́ й спра́вді бага́то-де́чого тя́мить і в чолові́чому господа́рстві (Н.-Лев.). Оста́нній му́жеський представни́к сла́вного ро́ду князі́в Остро́зьких (О. Левиц.). Дві голови́ – мужи́ча і жіно́ча (Март.). Я отдда́м йому́ чо́боти, щоб переробив підбо́ри, а то зроби́в такі́, як у мужчи́нських чобо́тях (Проскурівщ.)]. **-кая** *роль* – чолові́ча ро́ля. [Всі чолові́чі ро́лі гра́ли селя́ни (Грінч.)]. **-кой** *портной* – чолові́чий краве́ць (-вця́). **-ка́я** *причёска* – чолові́ча за́чіска. **-ко́е** *платье* – чолові́че вбра́ння. **-ко́е** *седло* – чолові́че сідло́. **-ко́е** *училище* – хлоп'я́ча (парубо́ча) шко́ла, шко́ла для хло́пців.

Мужчи́на – чолові́к, (*редко*) мужчи́на, (*зап.* мужчина́), (*неженатый*) кава́лір (-ра), *ласк.* чолові́ченько. [Парубо́цтво і чоловіки́ взяли́ся ко́пи вози́ти (Кониськ.). Тоді́ йшли всі – жінки́ і чолові́ки, і на́віть ді́ти не сиді́ли до́ма (Л. Укр.). Диві́теся, чолові́ченьки, які́ в ме́не череви́ченьки (Пісня). Бо все те, що ви мені́ сказа́ли, ско́рше ли́чить ба́бі, ніж мужчині́ (Франко). Він був висо́кий, сильни́й мужчина́ (Франко). У нас у ха́ті аж три мужчи́ні, а жіно́цтва о́бмаль (Звин.)].

Мужчи́нский, *см.* **Мужско́й.**

I. Му́за – му́за. *Избранник* **-зы** – обра́нець му́зи (му́зин). [Те зна́є і ті́шиться му́зин обра́нець (Л. Укр.)].

II. Му́за, *бот.* Musa sapientum L. – бана́н (-на *и* -ну).

Музееве́дение – музеєзна́вство.

Музе́й *и* **Музе́ум** – музе́й (-зею), (*редко*) музе́ум (-му).

Музе́йный – музе́йний.

Музици́ровать – музи́чити, (*фамил.*) му́зику розво́дити.

Му́зыка – 1) (*искусство*) му́зика. [В сфе́рі музи́ки з'явля́ється пе́рший серйо́зний компози́тор – Мико́ла Лисе́нко (Єфр.)]. *Чувствовать склонность к* **-ке** – ма́ти по́тяг (на́хил) до му́зики. *Учиться* **-ке** – учи́тися му́зики, учи́тися гра́ти. *Положить на* **-ку** – заве́сти́ в но́ти, покла́сти на му́зику; 2) (*игра*) музи́ка, музи́ки (-зи́к *и* -ків), *ум.* музи́ченька. [Огні́ горя́ть, музи́ка гра́є (Шевч.). Якби́ мені́ череви́ки, то пішла́-б я на музи́ки (Шевч.). Андрі́й куди́сь пода́вся; Гафі́йка на музи́ках, а в ха́ті су́мно (Коцюб.). Ой, на ба́лі весе́лая музи́ченька гра́є (Л. Укр.)].

Музыка́льно, *нрч.* – музи́чно, музика́льно.

Музыка́льность – музи́чність, музика́льність (-ности).

Музыка́льный – музи́чний, музика́льний. **-ный** *инструмент* – музи́чний інструме́нт.

-ный *вечер* – музи́чна вечі́рка, музи́чний ве́чір (-чора). [Музи́чний і чита́льний ве́чір (Основа 1862)]. **-ные** *ноты* – музи́чні но́ти. **-ное** *сочинение* – музи́чний твір (*р.* тво́ру). **-ный** *слух* – музика́льний слух. **-ный** *ящик* – мело́діон (-на).

Музыка́нт – музи́ка, музика́нт, грач (-ча́), (і)гре́ць (*р.* (і)грецяˊ), (*архаич.*) гуде́ць (-дця́), (*диал.*) гуда́ч (-ча́), (*оркестровый ещё*) капели́ста, капеля́нець (-нця); *ум.* музи́че́нько, і́гронько, гуда́че́нько. [Він музи́ка, па́не, пречудо́вий; всю доро́гу весели́в пан ду́шу (Франко). Ві́йсько йде, короґо́вки ма́ють, попере́ду музиче́ньки гра́ють (Пісня). Музика́нти мої́, ви загра́йте мені́! (Пісня). Які́ грачі́, такі́ й танці́ (Номис). Ні швець, ні мнець, ні в дуду́ грець (Номис). Приї́хали подоля́ни з Подо́лу, ой, приве́зли свої́ і́гроньки з собо́ю, ой, загада́ли хороше́нько йгра́ти (Метл.). І гуде́ць по стру́нах вда́рив (Ворон.). Ой, гудаки́ кра́сно гра́ють, а я не танцю́ю (Гол. IV). Загра́й мені́, гуда́ченьку, як сам розумі́єш (Пісня). А ви, пани́ капели́сти, та́нцю ми загра́йте (Пісня)]. *Хороший* **-ка́нт** – га́рний (до́брий) музи́ка, ма́йстер-музи́ка.

Музыка́нтишка – (*поганенький*) музи́чка, парта́ч-музи́ка, (*насм.*) шмато́к музи́ки.

Музыка́нтский – музика́нтський, музи́цький. [По музика́нтських струме́нтах, що тут ви́сіли на сті́нах, зра́зу ко́жен догада́ється, що тут музи́ки живу́ть (Свидн.)].

Музька́нтша – музика́нтка. [Преди́вна музика́нтка (Куліш)].

Му́ка – му́ка, (*скорбь душевная*) гризо́та, згризо́та, (*боль*) біль (*р.* бо́лю), (*страдание*) стра́жда́ння; *срв.* **Муче́ние.** [Він терпі́в му́ку од свого́ коха́ння (Н.-Лев.). Одно́ї тяжко́ї годи́ни, пережива́ючи вели́ку душе́вну гризо́ту (Єфр.). Той сумни́й жаль, та пеку́ча згризо́та, що, не вгава́ючи, ша́рпає його́ від молоди́х літ (М. Вовч.). Я ду́мав: там щасли́вий край, там невідо́мі на́ші бо́лі (Самійл.)]. **Му́ки** (*пытка*) – му́ки, торту́ри. [Я тебе́ прошу́: не завдава́й торту́р моє́му се́рцю (Л. Укр.)]. **-ки** *ада* – пеке́льні му́ки (торту́ри). **-ки** *вечные* – дові́чня му́ка. *Предать* **-кам** – відда́ти на му́ки. *Подвергнуть* **-кам** – взя́ти на му́ки.

Мука́ – бо́рошно, (*особ. зап.*) мука́; (*из предварит. ободранного зерна*) шерето́ване бо́рошно; (*мелево*) мли́во. [Де бо́рошно, там і по́рошно (Номис). «Ото́, та́ту, ма́єм во́ду», – ка́же циганчу́к, – «а якби́ нам іще́ си́ру та муки́ до рук, – навари́ли-б варе́ників» (Рудан.). У нас і жме́ні мли́ва нема́є (Кам'янеч.)]. *Ржаная, пшеничная* **-ка́** – жи́тнє, пшени́чне бо́рошно. *Крупичатая* **-ка́** – питльо́ване бо́рошно, питльо́ванка, пи́тель (-тлю), питлі́вка, крупча́тка. [Ко́ники пу́рхнули з санка́ми в сніг, нена́че в питльо́ване бо́рошно (Н.-Лев.). На пи́тель, на пи́тель пшени́чка ся ме́ле (Гол. II)]. *Пылить, напылить* **-ко́й** – борошни́ти, наборошни́ти. [Хто це наборошни́в на ла́ві? (Богодух.)]. *Пачкаться, запачкаться в* **-ку́** – борошни́тися, заборошни́тися, уборошни́тися, убра́тися в бо́рошно.

Мукомо́л – 1) млина́р (-ря́), ме́льник, міро́шник, мукоме́л, (*фамил.*) мукоме́ля; 2) мли́во, ме́ливо; *срв.* **Мо́лка.**

Мукомо́лить – млина́рити, мельникува́ти, мірошникува́ти; моло́ти бо́рошно. **-ться** – моло́тися.

Мукомо́лье – млина́рство, ме́льництво, міро́шництво, мукоме́льство.

Мукомо́льничание – млинарюва́ння, мельникува́ння, мірошникува́ння.

Мукомо́льничать – млинарюва́ти, млина́рити, мельникува́ти, мірошникува́ти.

Мукомо́льный – млина́рський, мукоме́льний.

Мукомо́льня – мукоме́льня; *см.* **Ме́льница** 1.

Мукосе́й – мукосі́й (-сі́я).

Мукосе́йный – мукосі́йний.

Мукосе́йня – мукосі́йня (-ні).

Муксу́н, *зоол.* Salmo muxun – лосось-муксун (-на), сибірський сиг (-га).

Мул – мул (-ла), ослюк *и* віслюк (-ка).

Мула́т, -тка – мула́т, мула́тка.

Мула́тский – мула́тський.

Мулёнок – муленя́, ослюченя́, віслюченя́ (-ня́ти).

Му́лий – му́лячий, віслю́чий. [Віслю́ча поро́да (Крим.)].

Мули́ца – мули́ця, віслючи́ха.

Мулла́ – мулла́, молла́.

Му́лов – му́лів (-лова, -лове), ослюкі́в, віслюкі́в (-ко́ва, -ко́ве).

Му́льда, *геол.* – му́льда.

Мультиплика́тор, *физ.* – мультиплі́ка́тор (-ра).

Мультиплика́ция – мультиплі́ка́ція.

Му́мия – 1) му́мія, (*вульг.*) му́ма. [Єги́петська му́ма (Номис)]; 2) (*краска*) му́мія.

Му́нда, *зоол.*, Cobitis – в'юн (-на́).

Мунди́р – мунди́р, (*гал.*) мунду́р (-ра), уніфо́рма. [У мунди́р уберу́ть, ору́жжя даду́ть

(Рудан.). А в неді́леньку святу́ю мунди́р надіва́є (Шевч.). Бі́лі мунду́ри (Франко)]. *Отставка с* **-ром** *и пенсиею* – відста́вка з мунди́ром і пе́нсією. *Гражданский* **-ди́р** – циві́льний мунди́р, (*гал.*) циві́льна уніфо́рма. *В парадном* **-ре** – в пара́дному о́дязі (мунди́рі), в пара́дній (уні)фо́рмі.

Мунди́ришко – мундири́сько, (*гал.*) мундури́сько.

Мунди́рный – мунди́рний, (*гал.*) мунду́рний.

Мундирова́ть, -ся – справля́ти мунди́р (оде́жу) кому́, собі́, споряджа́ти, -ся, припоряджа́ти, -ся; *см. ещё* **Обмундиро́вывать, -ся.**

Мундиро́вка – справля́ння мунди́ра (оде́жі) кому́, споряджа́ння, припоряджа́ння кого́ (оде́жею).

Мунди́рчик – мунди́рик, мунди́рчик, (*гал.*) мунду́рик, мунду́рчик.

Мундко́х – мундко́х, головни́й дві́рський ку́хар (-ря).

Мундше́нк – ча́шник, підча́ший (-шого); *срв.* **Виноче́рпий.**

Мундше́нский – ча́шницький.

Мундшту́к – 1) (*курительн., для папирос*) цига́рник, цига́рничок (-чка), цибу́х (-ха́); *срв.* **Папиро́сник 1**; (*в самой папиросе*) мундшту́к (-ка́), цибушо́к (-шка́), ду́дочка. [Зроби́в ло́вкого цига́рника з ви́шні (Чигир.)]; 2) (*в музык. инстр.*) гу́бник, пи́щик (-ка); 3) (*для взнузд. лошад.*) мундшту́к (-ка́), цу́ґа, цу́ґлі (-лів); 4) (*прядильный*) нитківни́ця, фільє́ра; 5) (*торфососный*) цибу́х.

Мундштуко́вый, -шту́чный – цига́рниковий, цибухо́вий; мундштуко́вий, цибушко́вий, гу́бниковий, пи́щиковий; цу́ґовий.

Мундшту́чить – мундштукува́ти, цуґува́ти, зацуґо́вувати (коня́).

Мундшту́чник – цигарника́р, цибуха́р, мундштука́р, цуґа́р (-ря́); *срв.* **Мундшту́к.**

Муниципализа́ция – муніципаліза́ція, муніципалізува́ння, *оконч.* змуніципалізува́ння.

Муниципализи́ровать, -ся – муніципалізува́ти, -ся, *сов.* змуніципалізува́ти, -ся; бу́ти (з)муніципалізо́ваним. **Муниципализи́рованный** – муніципалізо́ваний, *оконч.* змуніципалізо́ваний.

Муниципалите́т – муніципаліте́т (-ту), міське́ (комуна́льне) самоврядува́ння.

Муниципа́льный – муніципа́льний, комуна́льний.

Муницио́нный, *см.* **Муни́чный.**

Муни́ция – амуні́ція, (*вульг.*) (а)муни́ця. [Як амуни́цю споряди́ли і насуши́ли сухарі́в (Котл.)].

Муни́чный – амуні́ційний, (*вульг.*) (а)муни́чний.

Му́ньга – 1) роззя́ва, вайло́; *срв.* **Ротозе́й**; 2) де́ржално, держа́к (-ка́), рукі́в'я (-в'я́); *срв.* **Рукоя́ть.**

Мурава́ – 1) (*зелень*) мо́ріґ (-рогу́), мурава́, мурави́на, мурави́ця. [Моріґ зелене́нький, на морогу́ я́вір високе́нький (Пісня). Накри́в о́чі мураво́ю, жо́вте ті́ло роки́тою (Чуб. V). Розпусти́ли та сі́рії во́ли по зеле́ній мурави́ні (Пісня)]; 2) (*глазурь гончарн.*) по́ливо, поли́ва, (*зап.*) ґлейт (-ту); *срв.* **Глазу́рь**; 3) *бот.* – а) (Poa annua L.) тонконі́г (-но́гу) (однорі́чний), мітли́ця, мурава́; б) (Corridiola littoralis L.) моріжо́к (-жку́) (берегови́й).

Мураве́й, *энтом.* Myrmica – мура́ха, мура́шка, мураве́ль (-вля́), кома́ха, кома́шка, (*отд. насек.*) мураши́на, комаши́на, *соб.* мурашня́, комашня́, мура(ш)ва́. [Бі́лі мура́хи (Л. Укр.). Мурашки́, мурашки́, похова́йте подушки́ (Номис). Лю́ди, що та мурашня́ (Свидн.). Лю́ди сновиґа́ють нена́че комашня́ (Н.-Лев.). Як мурави́ наро́ду (Мирн.)].

Мураве́йник – 1) мура́шни́к, мураши́нник, комашни́к (-ка́), комашня́, мурав(л)и́ще, муравли́сько, муравві́ння, муравли́ння (-ння), мурашко́вина. [За́колот на́че в розвору́шеному мура́шнику (Леонт.). Тре́ба жи́ти в тім муравли́ську люде́й (Маковей). Яка́сь кома́шка у цім украї́нськім муравли́щі (Крим.). Розгрі́б комашню́ (Звин.). Я таку́ жі́нку в комашню́ втру́тив (М. Вовч.)]; 2) *зоол.* – ведмі́дь (-ме́дя)-мура́шник.

Мураве́йница – мураши́на олі́я.

Мураве́йный, *см.* **Муравьи́ный.**

Мура́вить, -ся, мура́вливать, -ся – 1) заде́рнювати, -ся, де́рном (моріжко́м) укрива́ти, -ся, моріжко́м бра́тися; 2) полива́ти, -ся (по́ливом); бу́ти поли́ваним (по́ливом). **Мура́вленный** – заде́рнюваний, заде́рнений; поли́ваний.

I. Мура́вка, Мура́вочка – моріжо́к (-жку́), мура́вка, мурави́ця, мура́вочка. [На моріжку́ пусту́ють дітлахи́ (Васильч.). На моріжку́ серед двора́ гуля́ла дітвора́ (Глібів). Кладу́ я кла́дку через мура́вку (Чуб. III). Ой, сте́жка да мале́нькая, мура́вочка зелене́нькая! (Метл.)].

II. Мура́вка, Мура́вление – полива́ння (по́суду по́ливом).

Мура́вленик – 1) (*муромщик*) полив'я́р (-ра́); 2) продаве́ць поли́в'янки (поли́в'яного

по́суду); 3) поли́в’яний (поли́ваний) го́рщик.
Мура́вленица *и* **Мура́вленка** – поли́в’янка, поли́в’яний (поли́ваний) по́суд (-лу), по́ливо, поли́ва, (*зап.*) ґлейт (-ту). [Повіз поли́ву аж у Чорномо́рію на про́даж (Сл. Гр.)].
Мура́вленый, *прлг.* – поли́в’яний, поли́ваний. [Тут ї́ли різнії потра́ви і все з поли́в’яних мисо́к (Котл.). Нові ку́хлі поли́вані, горі́лкою нали́вані (Пісня)]. **-ная** *посуда, см.* **Мура́вленица.**
Мура́вник – мо́ріґ (-рогу́), дерни́на, дерни́к (-ку́), ґазо́н (-ну).
Мураволе́в, *зоол.* Myrmeleon – мура́шник (-ка).
Мура́вочка, *см.* **Мура́вка.**
Мура́вчатый – 1) морі́жчастий, морі́жкува́тий; 2) дрібноцятко́ваний, крапча́стий.
Мура́вщик – полив’я́р (-ра́).
Мура́вышек – поли́в’яний черепо́к (-пка́).
Муравье́д *и* **-вьее́д**, *зоол.* Myrmecophaga Tridactyla L. – мурахої́д (-да), муравля́р (-ра́).
Муравье́дный – мурахої́дний.
Муравьи́ный – мураши́ний, комаши́ний, мурав(л)и́ний, мура́шковий, мураве́льний, муравча́ний. **-ная** *кислота* – мураве́льна (мурав(л)и́на) кислота́, їдь (*р.* ї́ди). **-ные** *яйца* – мураши́ні я́йця, по́душки́, подушечки́ (-чо́к). [Комашки́, комашки́, хова́йте подушки́, бо тата́ри йдуть (Номис)]. **-ная** *трава, бот.* Trificum caninum L. – пирі́й (-рі́ю) (соба́чий), муравина трава́. **-ная** *куча, см.* **Мураве́йник.**
Муравьи́стый – мураши́стий, мурашни́стий, муравля́стий, комаши́стий.
Муравьи́ще – 1) (*ув. от* **Мураве́й**) мураши́ще, мураши́сько, комаши́ще, комаши́сько; 2) *см.* **Мураве́йник.**
Муравья́тник, *см.* **Муравье́д.**
Мура́стый – мурува́тий, му[о]ру́гува́тий.
Мура́ш, *см.* **Мураве́й.**
Мурашее́д, *зоол.* Myrmecobius fasciatus Waterh. – муравля́р (-ра́)-торбу́н (-на́).
Мура́шек, *см.* **Мура́шка.**
Мура́шка – мура́шка, кома́шка, мураши́нка, комаши́нка. **-ки** *бегают по телу* – мурахи́ по ті́лу бі́гають, мурашня́ (мурашва́) по ті́лу бі́гає. [О́чі лі́зуть на ло́ба, а за плечи́ма мурахи́ (Коцюб.). У Прі́ськи на́че мурашва́ бі́гла по ті́лу (Мирн.)].
Мура́шник – 1) *см.* **Мураве́йник**; 2) *см.* **Муравье́д.**
Муре́на, *зоол.* Muraena helena L. – муре́на (безпла́вча), ягу́н (-на́) крася́тий.
I. Му́рза́ – (за)му́рза, замазу́ра, заму́рзана (мурза́та) дити́на.
II. Мурза́ – мурза́, мурза́к (-ка́). [Всіх мурз вече́ряти позва́ти (Куліш). Бу́деш ха́на намовля́ти, підкупля́ти мурзакі́в (Франко)].
Мурзаме́цкий, *стар.* – мурзе́цький. **-кое** *копье* – спис мурзе́цький.
Мурзи́нский – мурзі́вський, мурза́цький.
Мурзи́нша – 1) (*жена мурзы*) мурзи́ха; 2) (*женщина мурзинского рода*) мурза́чка.
Муриаци́т – муріяци́т (-ту).
Му́рин – му́рин; *срв.* **Ара́п.**
Му́ринская *трава, бот.* Salvia aethiopis L. – ведме́же ву́хо, дивина́, ба́бки (-бок), перекоти́по́ле, шавлі́я.
Мурла́т *и* **-тина**, *строит.* – окла́дина, пла́твa, мурла́та; *срв.* **Ма́уерлат.**
Мурло́ – мурло́, мо́рда, марми́за; *срв.* **Мо́рда 2, Ро́жа, Ры́ло.**
Мурлы́ка – воркі́т (-кота́), ворку́та (*общ. р.*), му́рко (*м. р.*) му́рка (*ж. р.*), мру́ка (*общ. р.*), ворко́тик. *Кот* **-лы́ка** – кі́т-воркі́т, кі́т-му́рко. [Ой кі́т-воркі́т на віко́нечко скі́к (Макс.)].
Мурлы́кание – 1) воркота́[і́]ння, муркота́[і́]ння, му́ркання, мурни́кання, ворко́та́, воркотня́, му́ркіт (-коту), муркотня́, мурко́тнява. [Котя́че му́ркання (Звин.). Воркотня́ та не що-дня́ (Номис). Ой, на кота́ ворко́та, на дити́ну дрімо́та (Макс.)]; 2) мугикання, курни́кання, тирли́кання, кургика́ння.
Мурлы́кать, мурлы́кивать, мурлы́кнуть – 1) воркота́[і́]ти, воркотну́ти, во́ркнути, муркота́[і́]ти, муркотну́ти, му́ркати, му́ркнути, мурни́кати, мурни́кнути. [Ой, став ко́тик воркота́ти, а дити́на бу́де спа́ти (Пісня). А ти, сі́рий, во́ркни! (Мил.). Бач, як кіт муркоти́ть (Сл. Гр.). Кіт ла́щиться та му́ркає (Звин.). Кіт з ни́ми мурни́кав (Квітка)]; 2) (*тихо напевать*) мугикати (-каю *и* -чу), курни́кати, тирли́кати, кургика́ти. [А́рію яку́сь мугикав сти́ха (Шевч.). Пі́сеньки під ніс собі мугиче (Квітка). Сліпи́й во́лох шкандиба́є, курни́кає (Шевч.). Та си́дячи люльо́к кури́ли і кургика́ли пі́сеньо́к (Котл.)].
Мурлы́шка, *см.* **Мурлы́ка.**
Му́рманский – му́рма́нський.
Му́рмолка – маґе́ра.

Мурны́кание, Мурны́кать, *см.* **Мурлы́кание, Мурлы́кать.**
Мурово́й – 1) морі́жко́вий, мурави́чний; 2) яро-зеле́ний.
Му́ромщик – полив’я́р (-ра́).
Муру́гий – му[о]ру́гий. [Муру́гі сви́ти (Основа 1862). Ки́ця мору́га (Сл. Гр.)].
Мурча́ла – му́ркало (*общ. р.*) гарку́н, -ку́нка, бурку́н (-на́), -ку́нка.
Мурча́ние – мурча́ння, гарча́ння, бурча́ння; *срв.* **Мурча́ть.**
Мурча́ть – (*о кошке*) мурча́ти, (*о собаке*) гарча́ти, (*о человеке*) бурча́ти; *срв.* **Ворча́ть.**
Му́рый – му́рий. [Кіт му́рий (М. Вовч.)].
Мурьё, Мурья́ – халу́па, (*клеть*) заку́та, (*перен.*) діра́; *срв.* **Лачу́га.**
Муса́т – прави́ло.
Муса́тить – пра́вити що (на прави́лі).
Муса́тный – прави́льний.
Муса́чение – пра́влення чого́ (на прави́лі).
Муси́вный – суса́льний. **-ное** *золото* – сухозлі́тка.
Мусики́йный, -ки́йский, *стар.* – музи́чний.
Мусики́я, *стар.* – музи́ка.
Муска́т – 1) *бот.* Myristica fragnans Houtt. – мушка́т (-ту), мушка́тник (-ка *и* -ку); 2) (*сорт винограда*) мушка́т (-ту), мушкате́ля (-лі). **-ка́т**-*люнель* (вино) – мушка́т-люне́ль (-лю).
Мускате́ль, *см.* **Муска́т 2.**
Муска́тник, *см.* **Муска́т 1.**
Муска́тница, *бот.* Adoxa Moschatellina L. – пи́жмичка, пижмі́вчик (-ку) (звича́йний), блідни́ця.
Муска́тный – мушка́тний, мушка́товий. **-ный** *орех* – мушка́тний горі́х. **-ный** *цвет* – мушка́товий цвіт, мушка́тна лушпа́. **-ный** *виноград, см.* **Муска́т 2**. **-ное** *дерево, см.* **Муска́т 1.**
Муска́товый, *см.* **Муска́тный.**
Муckови́т – мускові́т (-ту).
Му́скул, *анат.* musculus – му́скул (-ла), м’яз (-за), ми́шиця.
Мускулату́ра – мускулату́ра, м’я́зи (-зів), ми́шиці (-шиць).
Мускулёзный, Мускули́стый – мускули́стий, мускула́тий, м’язи́стий, жи́лавий. [Жи́лава рука́ (Н.-Лев.)].
Мускулова́тый – мускулува́тий, м’язови́тий, жи́луватий.
Му́скульный – му́скульний, му́скуловий, м’язови́й.
Му́скус – му́скус *и* (*гал.*) мо́шус (-су), пи́жмо.
Му́скусник, *энтом.* Aromia moschata – пижма́к (-ка́) (паху́чий), верб’я́нка.
Му́скусный, Му́скусовый – му́кусовий *и* (*гал.*) мо́шусовий, пи́жмови́й. [Му́скусовий дух (Крим.)]. **-ный** *бык* (*овцебык*), *зоол.* Ovibos moschatus Penn. – вівцеби́к (му́скусовий), віл-пижмо́вець (-вця), віл (*р.* вола́)-пижма́к (-ка́). **-совая** *крыса* (*выхухоль*), *зоол.* Myogale – хоху́ля, хухо́ль, му́скусовий щур (-ра́).
Му́сление – 1) му́рзання, заму́рзування; сли́нення, засли́нювання; масльо́нення, яло́ження; 2) рю́м(с)ання; 3) жва́кання. *Срв.* **Му́слить.**
Мусли́н – муслі́на, (*диал.*) мушли́н(а); *срв.* **Кисея́.**
Мусли́новый – муслі́новий, (*диал.*) мушли́но́вий.
Му́слить – 1) (*пачкать*) масти́ти, му́рзати, заму́рзувати, (*слюною*) сли́нити, засли́нювати, (*жирным*) масльо́нити, яло́зити; 2) (*реветь*) рю́м(с)ати; 3) (*медленно есть*) жва́кати.
Му́слиться – 1) масти́тися, му́рзатися, заму́рзуватися; бу́ти ма́щеним, му́рзаним, заму́рзуваним *и т. п.*; *срв.* **Му́слить 1**; 2) *см.* **Му́слить 2.**
Мусля́к – (за)му́рза, замазу́ра, слинько́, сли́нявий (-вого); рю́мса.
Мусля́кать, *см.* **Му́слить.**
Мусля́стый – мурза́тий, заму́рзаний, сли́нявий, засли́нений, заяло́жений; зарю́м(с)аний.
Мусо́лить, *см.* **Му́слить.**
Му́сор – смі́ття (-ття), *ум.* смі́ттячко, (*диал.* смiття́, *ум.* сміттячко́), (*щебневый*) груз (-зу), бе́тлах (-ху), (*угольный*) штиб (-бу). [Сім день ха́ти не мела́, смі́ття неноси́ла (Пісня). Розби́ті пли́ти лежа́ли до́лі, заки́дані гру́зом (Коцюб.)].
Му́сористый – сміти́стий.
Му́сорить – сміти́ти, зва́лювати смі́ття. **-ться** – сміти́тися.
Му́сорник, Му́сорница – смітни́к (-ка́), смі́тни́ця, (*свалка*) смі́тнище, зва́лище.
Му́сорный – сміттяни́й, сміттьови́й, смітни́й. **-ная** *свалка, яма* – смі́тнище, зва́лище. **-ная** *повозка* – сміттяни́й віз, смі́тни́ця. **-ный** *ящик* – смі́тни́ця.
Мусоросжига́ние – сміттєспалі́ння.

Мусоросжига́тель, -тельный – сміттєпа́льник (-ка), сміттєпа́льний. **-ная** *станция* – сміттєпа́льня.
Му́сорщик, -щица – сміття́р (-ра́), сміття́рка.
Му́сорщиков, -щицын – сміттярі́в (-ре́ва, -ре́ве), сміття́рчин (-на, -не).
Мусс – мус (-су).
Мусси́ровать – мусува́ти, реклямува́ти, перебі́льшувати.
Муссо́н – мусо́н (-ну).
Муссо́нный – мусо́новий, мусо́нний. **-ная** *полоса* – мусо́нова (мусо́нна) сму́га.
Муст – муст, виногра́дне су́сло; виногра́дне пови́дло, бекме́з (-зу); о́вочний сік (*р.* со́ку); морс (-су); (*винокур.*) перва́к (-ку́).
Муста́нг – муста́нг (-га), ди́кий кінь (*р.* коня́).
Мусульма́нин – мусулма́нин (-на, *мн. ч.* -ма́ни, -нів); (*басурманин*) бусурма́н(ин), (*стар.*) бусурме́н.
Мусульма́нка – мусулма́нка; (*басурманка*) басурме́нка, (*стар.*) бусурме́нка.
Мусульма́нский – мусулма́нський; (*басурманский*) басурма́[е́]нський.
Мусульма́нство – 1) ісля́м (-му), мусулма́нство; 2) (*исповедники* **-ства**) мусулма́нщина; (*басурманщина*) бусурма́[е́]нщина. [Коза́цька боротьба́ з мусулма́нщиною все ши́ршала (Куліш)].
Мусье́ *и* **Мусью́** – 1) мосьє́, (*ирон.*) мусью́ (*нескл.*), францу́з-пано́к (-нка́), (*важная шишка*) вели́ке цабе́ (*нескл.*). **Мусью́**! – па́ноньку! 2) (*гувернёр*) францу́з-виховни́к (-ка́).
Мут, *см.* **I. Муче́ние.**
Мута́ция, *биол.* – мута́ція.
Мути́ла – баламу́т (-та), -му́тка; ворохо́бник, -ниця.
Мути́ть, му́чивать – 1) (*делать мутным*) каламу́тити, колоти́ти, с[за]каламу́чувати, сколо́чувати, мути́ти, бо́втати; *срв.* **Замути́ть 3, Помути́ть.** [Що це ти тут каламу́тиш бе́рег мій? (Глібів). Два го́луби во́ду пи́ли, а два колоти́ли (Пісня). Дітво́ра бо́втає во́ду (Луб.)]; 2) (*возмущать, бунтовать*) хвилюва́ти, баламу́тити, колоти́ти, каламу́тити, мути́ти, ворохо́бити, бунтува́ти. [По се́лах люде́й баламу́тять (Кониськ.). Так коло́тить усіма́, як вир водо́ю (Приказка). Колоти́ла Пили́пиха в нас у ха́ті (М. Вовч.). Мути́в, як на селі моска́ль (Котл.)]. **-тить** *общество* (*народ*) – баламу́тити грома́ду (наро́д), колоти́ти грома́дою (ми́ром), каламу́тити в грома́ді, наро́д бунтува́ти. [Не вспів у село́ війти́, вже й каламу́тить ми́ром (Тобіл.). Почне́ каламу́тити в грома́ді (Грінч.). Ото́й Гу́ща наро́д бунтува́в (Коцюб.)]; 3) (*тошнить*) нуди́ти, ва́дити, мло́їти, (*диал.*) кану́дити. [Пра́вда ва́ша: наїда́лись, а вам тепе́р ва́дить (Шевч.)]. *Меня* **-ти́т** – мені́ ну́дно (мло́сно, ва́дить), мене́ ну́дить (мло́їть, кану́дить). *На душе, на сердце* **-ти́т** – на душі́, на се́рці мло́сно (ну́дно).
Мути́ться – каламу́титися, колоти́тися, с[за]каламу́чуватися, сколо́чуватися, збо́втуватися, бо́втатися, (*редко*) мути́тися; бу́ти каламу́ченим, коло́ченим *и т. п.* **-тся** *вода, вино* – вода́, вино́ каламу́титься. **-тся** *разум, рассудок* – ро́зум міша́ється (запа́морочується). **-тся** *в голове* – у голові́ заморо́чується, па́мороки відбива́є. **-тя́тся** *глаза* – каламу́тяться о́чі; (*тускнеют*) притуха́ють (тьмяні́ють) о́чі. **-тся** *в глазах* – в о́ча́х (в очу́) мі́ниться (темні́є). **-тся** *народ* – коло́титься наро́д, наро́д хвилю́ється (баламу́титься).
Му́тка, *см.* **I. Муче́ние.**
Мутне́ние – каламу́тні́ння, мутні́ння, (кала)мутні́шання.
Мутне́ть – каламу́тні́ти, мутні́ти, темні́ти, (*ещё более*) каламутні́шати, мутні́шати, темні́шати; *срв.* **Помутне́ть.**
Мутни́к – 1) густи́й не́від (-вода; 2) *бот.* – а) (Conium maculatum L.) боли́голов(а), блекота́, бугила́, цику́та; б) (Cicuta virosa L.) віха́, вех (-ху), боли́голов (а), вомн́га, дурі́йка; 3) **-ни́к, -ни́ца,** *см.* **Мути́ла.**
Мутнова́тость – каламутнува́тість, мутнува́тість, по́мутність (-ости).
Мутнова́тый – каламу́тнува́тий, каламутне́нький, мутнува́тий, по́мутний.
Мутногла́зый, -ноо́кий – тьмяноо́кий.
Му́тность – (кала)му́тність, тьмя́ність (-ности).
Му́тный – каламу́тний, му́тний, (*о жидкости ещё*) баламу́тний, (*тусклый*) тьмя́ний, (*пасмурный*) похму́рий, смутни́й. [Чого́ вода́ каламу́тна? чи не хви́ля зби́ла? (Пісня). Хомині́ о́чі каламу́тні, як вода́ з ми́лом (Коцюб.). Ой чого́-ж ти, ми́лая, така́я, як води́ченька мутна́я? (Пісня). Мої́ о́чі тьмя́ні ста́ли (Кониськ.)]. *В* **-ной** *воде хорошо рыбу ловить* – в каламу́тній воді́ до́бре ри́бку лови́ти (ри́бка ло́виться). **-но** *небо, ночь* **-на** – смутне́ не́бо, ніч смутна́ (Стар.). **-ный** *цвет, воздух* – мутни́й (тьмя́ний) ко́лір, мутне́ (тьмя́не) повітря. **-ное** *небо, стекло* – мутне́ (тьмя́не, непрозо́ре) не́бо, скло. [Мутні́ шибки́ (*оконн. стёкла*) (Васильч.)]. **-ная** *краска* – мутна́ (те́мна, нечи́ста) фа́рба (кра́ска).

Муто́вка – 1) (*инстр. для взбалт.*) збива́чка, колоті́вка, (*лопаточка*) копи́стка; 2) (*сплетница*) цокоту́ха, талала́йка, (*вздорливая*) коло́тниця; 3) (*водян. мельница*) млино́к (-нка́), *презр.* шлапачо́к (-чка́). *Срв.* **Колото́вка**; 4) *бот.* – кільце́.
Муто́вочный – збива́чко́вий, колотівко́вий, колотівча́ний, копистча́ний; млинкови́й; кільце́вий.
Муто́вчатый, *бот.* – мільча́стий.
Мутуали́зм – мутуалі́зм (-му).
Муть – 1) каламу́ть (-ти), каламу́тина, (*гуща*) гу́ща, фус (-су); *срв.* **Оса́док**; 2) (*мгла*) (і)мла́; 3) (*тошнота*) нудо́та, мло́сті (-тів).
Му́фель – му́фля (-лі).
Му́фельный – му́фльовий.
Муфло́н – муфло́н (-на), ди́кий бара́н (-на).
Му́фта – 1) (*часть туалета*) му́фта; 2) *техн.* – а) (*соединит.*) злу́чник (-ка); б) (*раструб*) горло́вина. **-та** *предохранительная* – злу́чник запобі́жни́й.
Му́фтий – му́фтій (-тія).
Му́фтовий, -точный – муфтяни́й; злу́чниковий.
Му́ха, *энтом.* Musca L. – му́ха, *соб.* мушва́. [До спа́сівки му́хи на па́на ро́блять, а в спа́сівку на се́бе (Номис). І де ця мушва́ бере́ться? (Харк.)]. **-ха** комнатная (M. domestica L.) – му́ха ха́тня, му́ха домова́. **-ха** *синяя* (M. vomitoria L.) – гра́йка, бурча́ло, гучо́к (-чка́). **-ха** *трупная* (Cynomyia (Calliphora) mortuorum L.) – (му́ха) трупни́ця, сує́тка-трупни́ця. **-ха** *мясная, мясоедка* (Sarcophaga carnaria L.) – м'ясну́ха, сує́тка м'ясна́, заплю́виця. **-ха** *цветочная* (Syrphus Latr.) – повисю́ха, полуде́нник. **-ха** *обыкновенная навозная* (Scatophaga stercoraria L.) – плюга́вка-погні́йка. **-ха** *шпанская* (Cantharis L.) – ма́йка, поми́ток (-тка), шпа́нська му́ха. **-ха** *гессенская* (Cecidomyia destructor say.) – ге́сенська му́ха. **-ха** *осенняя* (*жигалка*) – спа́сівська му́ха, джи́ґавка. **-ха**-*наживка* – жирови́ця. **-ха** *белая* (*снежинка*) – бі́ла му́ха. [Вже й бі́лі му́хи літа́ють (Луб.)]. **-ха** *одолевает скотину, лошадей* – му́ха б'є худо́бу, ко́ні. *Так тихо, что слышно как* **-ха** *пролетит* – ти́хо, що й му́ху чу́ти як лети́ть; ти́хо як в усі́; ти́хо, хоч мак сій. *Докучлив как* **-ха** – уї́дливий як му́ха. *Льнёт как* **-ха** – ли́пне як му́ха. *Делать из* **-хи** *слона* – роби́ти з му́хи слона́. *Он* **-хи** *не убьёт* – він і му́хи не скри́вдить. *Убить* **-ху** (*выпить*) – уби́ти му́ху. *Он под* **-хой** – він під му́хою (під ча́ркою). *За* **-хой** *с обухом* – за му́хою з обу́хом.
Мухаммеда́нин, -да́нский, -да́нство; *см.* **Магомета́нин** *и т. п.*
Муха́рь, *см.* **Муши́ща.**
Му́хин – му́шин (-на, -не); *срв.* **Муши́ный.** [Му́шині кри́льця (Лубенщ.)].
Мухобо́й *и* **Мухоблу́д** – мухолу́п (-па), гульві́са, леда́що.
Мухобо́йка – хля́павка.
Мухого́нка – мухогі́н (-го́ну).
Мухое́д – му́шача ї́жа (з'ї́жа).
Мухое́дка, *энтом.* Bembex – мухої́дка.
Мухоло́в – 1) *см.* **Мухобо́й**; 2) *см.* **Мухоло́вка 1.**
Мухоло́вка – 1) *пт.* Muscicapa – мухоло́вниця, мухоло́вка; 2) *бот.* – а) (Camelina Crantz.) рижі́й (-жі́ю); б) (Dionaea muscipula L.) лови́муха, живі́йка, мухоло́вниця, мухоло́вка, держи́муха; 3) (*ловушка*) мухоло́вниця; 4) сачо́к (-чка́).
Мухоло́вный – мухоло́вний.
Мухомо́р – 1) *бот.* – а) (Amanita muscaria Pers.) мухомо́р (-ра) (спра́вжній), мори́мух(а), (*диал.* маре́мух(а)), муша́рка, мушни́к (-ка́); б) (Amanita phalloides Quel.) гадю́чка борода́вчата, мухомо́р; 2) (*бумага, отрава*) мухомо́р, му́шача (муши́на) смерть, му́шача отру́та.
Мухомо́рник *и* **Мухомо́рье**, *бот.* Asparagus L. – холодо́к (-дку́), за́ячий холодо́к, шпара́га.
Мухомо́рный – мухомо́рний, мори́мушний.
Мухообра́зный – мухува́тий. **-ные**, *энтом.* Muscariae – мухува́ті (-тих).
Мухо́ртик – 1) (*человек*) ми́ршавець (-вця), щу́плик, щупля́ (-ля́ти, *общ. р.*); 2) (*франтик*) фе́ртик, фи́нтик; 3) (*лошадь*) гніда́ш (-ша́), гніда́н (-на́), гнідко́.
Мухо́ртиться – бундю́читися, при́ндитися, пиндю́читися.
Мухо́ртый – 1) (*человек*) кво́лий, ми́ршавий, щу́плий; 2) (*лошадь*) гніди́й з підпа́линами.
Мухо́рчатый – закосми́чений, пасми́стий, пасмува́тий. *Человек с* **-той** *бородой* – косматі́й (-тія́), люди́на з закосми́ченою бородо́ю.
Мухоя́р, -ровый – мухоя́р (-ру), мухоя́ровий.
Мухра́тый, *см.* **Мухо́рчатый.**
Мухры́жка – 1) *см.* **Мухры́га**; 2) *см.* **Мухры́жник.**

Мухры́га – замазу́ра, заму́рза, задри́на; сра. **Замара́шка.**
Мухры́жник – махля́р (-ра́); махо́р (-ра), дури́світ, шахра́й (-рая́), чужої́д.
Мухры́жничать – махля́рити, махо́рити, махлюва́ти, шахраюва́ти.
Муци́н – муци́н (-ну), слизовина́.
Му́чение – му́чення, катува́ння, мордува́ння, нівечення; *срв.* **Му́чить.** *Вынуждать, -дить* **-ниями** *что* – виму́чувати, ви́мучити що.
I. Муче́ние – каламу́чення, с[за]каламу́чування, сколо́чування, бо́втання; *срв.* **Мути́ть.**
II. Муче́ние – (*боль, страдание*) му́ка, му́че́ння, біль (*р.* бо́лю), катува́ння, мордува́ння, терпі́ння; (*перен.*) (за)моро́ка; *срв.* **Му́ка, Му́чить.** [Він терпів му́ку од свого́ коха́ння (Н.-Лев.). Оце́ мені́ чи́ста заморо́ка з ти́ми ді́тьми (Поділля)]. *Место* **-ний** – катівня. *Это не учение, а* **-ние** – це му́ка, а не нау́ка. *Иному горе – учение, иному* – **-ние** – розу́мному ли́хо – нау́ка, а дурно́му му́ка. *Бьют не ради* **-ния***, а ради учения* – б'ють не для му́ки, а для нау́ки. *Предавать* **-ниям** – дава́ти (завдава́ти, віддава́ти) на му́ки. *Подвергать* **-ниям** – бра́ти на му́ки. *Он перенёс жестокие* **-ния** *во время этой операции* – під часції̈ опера́ції він ви́терпів лю́ті му́ки. **-ния** *совести* – му́ки сумлі́ння. **-ния** *ревности* – му́ки ре́внощів. *Для меня* **-ние** *слушать его болтовню* – мені́ му́ка (ка́ра) слу́хати його́ бази́кання (балакани́ну). *Терпеть жесточайшие* **-ния** – терпі́ти найлютіші му́ки.
Му́ченик – му́ченик, (*страдалец*) стра́дник, стражда́лець (-льця), стражде́нник. [Му́ченика пра́ведного де похорони́ли (Шевч.). Ти но́сиш стра́дника віне́ць (Ворон.)].
Му́чеников, -ницын – му́ченикiв, стра́дників (-кова, -кове), му́ченичин, стра́дничин (-на, -не).
Му́ченица – му́чениця, стра́дниця, стражда́лиця, страждéнниця. [Му́ченице вели́кая, допоможи́ мені! (Чуб. I). Я стра́дниця та й го́ді (Самійл.)].
Му́ченически, *нрч.* – по-му́ченицькому, як му́ченик, (*о женщ.*) як му́чениця. *Он умер* **-ски** – він сконáв як му́ченик. *Его мучили* **-ски** – його́ лю́то мордува́ли (катува́ли, му́чили).
Му́ченический – му́ченицький, стра́дницький, страждéнний. [Собі́ придба́ти за ді́ло му́ченицького вінця́ (Грінч.)]. *Умереть* **-кою** *смертью* – скона́ти від мук, сме́ртю постра́ждати. *Терпеть муку* **-кую** – терпі́ти му́ку катівськую (му́ченицькую). **-кий** *образ* – стра́дницька (страждéнна) по́стать; стра́дницький ви́гляд.
Му́ченичество – му́чеництво, стра́дництво.
Му́ченичий, *см.* **Му́ченический.**
Муче́ньице – му́ченька, катува́ннячко, мордува́ннячко, терпі́ннячко. [Це му́ченька тяжка́! це ка́торга гірка́! (Мирний)].
Мучи́тель – мучи́тель, (*палач*) кат (-та), (*притеснитель*) душма́н (-на́), гноби́тель (-теля), (*перен.*) розпина́тель. [Пан переда́в його́ мучи́телям (Куліш). Його́ ба́тько був страхо́вищем, ка́том для кріпаків (Н.-Лев.). Розпина́телям наро́днім, гряду́щим тира́нам (Шевч.)].
Мучи́тельница – мучи́телька, катівка, гноби́телька. [Поча́в ті ка́ри від своє́ї мучи́тельки (Грінч.). Петрівка на хліб катівка (Номис). Ізвела́ катівка па́рубка з розу́му (Васильч.)].
Мучи́тельно, *нрч.* – бо́ляче, бо́лісно, страждéнно, (*адски*) пеке́льно, лю́то, (*невыносимо*) нестéрпно. [Мені́ ста́ло бо́ляче й мо́торошно (Крим.). На се́рці става́ло так пога́но, при́кро, бо́лісно (Коцюб.)].
Мучи́тельность – болю́чість, бо́лісність, страждéнність, пеке́льність, лю́тість, нестéрпність (-ости).
Мучи́тельный – болю́чий, бо́лісний, страждéнний, тяжки́й, (*адский*) пеке́льний, лю́тий, (*невыносимый*) нестéрпний. [Страшні болю́чі спо́гади (Крим.). Бо́лісний сто́гін (Крим.). Па́нська робо́та важка́ та пеке́льна (Мирн.)]. **-ная** *болезнь* – болю́ча (тяжка́) неду́га (хворо́ба). **-ная** *боль* – лю́тий (пеке́льний) біль. *Его поставили в* **-ное** *положение* – він опини́вся в болю́чому (тяжко́му) стано́вищі. *Он постоянно находится в* **-ном** *беспокойстве* – він раз-у-ра́з (за́вжди) в лю́тому неспоко́ї (в тяжкі́й триво́зі). **-ное** *горе* – болю́че (страждéнне) го́ре (ли́хо).
Мучи́тельски, *нрч.* – по-мучи́тельському, по-катівському. *Он* **-ски** *замучен* – його́ лю́то закато́вано (замордо́вано), його́ по-катівському заму́чено.
Мучи́тельский – мучи́тельський, катівський, душма́нський.
Мучи́тельство – 1) мучи́тельство, катівство, гноби́тельство; 2) *см.* **Му́чение.**
Мучи́тельствовать – мучи́тельствувати, гноби́тельствувати.
Му́чить, му́чивать – 1) му́чити, (*терзать, истязать*) катува́ти, мордува́ти, рва́ти, (*подвергать мучениям*) бра́ти на му́ки, (*предавать мучениям*) дава́ти (завдава́ти, віддава́ти) на му́ки; (*томить*) мори́ти, томи́ти, нуди́ти кого́; (*причинять боль кому*) завдава́ти кому́ бо́лю, болі́ти кого́; (*изнурять*) висна́жувати, знеси́лювати кого́. [Не му́чте

ви так йогó (Грінч.). Коли́сь би́ли-катувáли, посторóнками в'язáли (Пісня). Катувáла, мордувáла, та не помагáло (Шевч.). Важкé питáння – вонó менé мордýє, не дає́ мені́ спокóю (Н.-Лев.). Не рви́ся, лю́ба, і не рви менé (Л. Укр.). Казáла, що пі́деш за мéне, то не морú менé (Квітка). Своє́ сéрденько томлю́ (Грінч. III). Сюди́ блýдить, туди́ блýдить, під собóю коня́ нýдить (Пісня). Би́ли менé, би́ли, на мýки давáли (Голов.). Зневáга до її́ почуттá болíла Раї́су (Коцюб.)]. *Мысль, совесть* **-чит** – дýмка, сумлі́ння (сóвість) мýчить (гризé). [Гризé менé однá дýмка (Г. Барв.). Сóвість не дає́ мені́ спокóю, гризé менé і день, і ніч (Сторож.)]. **-чить** *тяжко* – мýчити тя́жко (вели́кою мýкою). [Мýчили її́ вели́кою мýкою, закувáли в тяжкі́ кайдáни (Грінч.)]. *Что лошадь* **-чишь**? – нáщо коня́ мордýєш? *Беды* **-чат**, *уму учат* – бідá докýчить, та рóзуму наýчить (Приказка). *Что* **-чит**, *то и учит* – мýка – найкрáща наýка. *Дело учит и* **-чит**, *и кормит* – робóта як намордýє, то й навчи́ть, нагодýє. *Его* **-чит** *голод, жажда, болезнь* – йогó мýчить (тóмить, в'я́лить, сýшить) гóлод, спрáга, хворóба (недýга); 2) докучáти, насти́рливо домагáтися.

Мýчиться – 1) (*стр. з.*) мýчитися, катувáтися, мордувáтися; бýти мýченим, катóваним, мордóваним; 2) (*возвр. з.*) мýчитися, (*страдать*) стрáждáти, терпі́ти, (*казниться*) карáтися, (*гибнуть*) копáти, ги́біти, (*терзаться*) катувáтися, мордувáтися, гри́зтися, пекти́ся; (*томиться*) нуди́тися, томи́тися; (*изнуряться*) виснáжуватися, знеси́люватися. [Я вже не живý, а ті́льки мýчуся (Н.-Лев.). Я ще твоє́ю мýкою страждáю (Самійл.). Я карáлась весь вік в чужі́й хáті (Шевч.). Як конáю я в невóлі, як я нýджу світóм (Шевч.). Немáє брáта, ні сестри́, щоб незаплáкані ходи́ли, не катувáлися в тюрмі́ (Шевч.). Бýдуть вони́ до вíку мýчитися, до сýду мордувáтися (Мирн.). Переї́хали цуценя́, – як вонó бі́дне мордýється! (Крим.). Пеклáся-ж я, пеклáся, – жаль на йóго, та жаль і йогó (Тесл.)]. *Не следует* **-ться** *из-за пустяков* – не вáрто (немá чогó) мýчитися (катувáтися, гри́зтися) через дрібни́ці (дурни́ці). **-ться** *жаждой, неведением, ожиданием* – томи́тися (мýчитися) спрáгою, незнання́м, чекáнням. **-ться** *мрачными, печальными мыслями* – катувáтися (гри́зтися) понýрими, сумни́ми думкáми; 2) (*биться над чем-л.*) мýчитися, морóчитися, би́тися, мордувáтися над чим, коло чóго, на чóму. [Дóвго би́лася вонá на цьомý слóві з Ромáном (Васильч.)]. *Я долго* **-лся** *над разрешением этой задачи* – я дóвго морóчився (мордувáвся), щоб ви́рішити (розв'язáти) це завдáння. **Мýчен(н)ый** – мýчений, катóваний, мордóваний, мóрений, тóмлений.

Мучи́ца, Мýчка – борошéнце, (*особ. зап.*) мучи́ця; *срв.* **Мукá**. *Ни* **-цы**, *ни крупицы* – борошéнця ні пили́ни (ні пилóчка). *Из одной* **-ки**, *да не одни ручки* – з однієї пéчи, та не одні́ рéчі.

Мучнéть – 1) борошні́ти; 2) курі́ти бóрошном.

Мучни́к – 1) борошня́ний мішóк (-шкá), мішóк на бóрошно; 2) (*лабазник*) борошéнник, борошни́к, мучни́к (-кá); 3) *см.* **Лебедá.**

Мучникóв – борошéнників (-кова, -кове), борошникі́в, мучникі́в (-кóва, -кóве).

Мучни́стость – борошни́[я́]стість, мучни́[я́]стість; си́пкість (-ости).

Мучни́стый – 1) борошни́[я́]стий, муч(н)и́стий, мучня́стий; 2) (*рыхлый*) сипки́й, борошнувáтий, картопли́[я]стий. **-тые** *фрукты* – сипкі́ (картопли́сті) óвочі, óвочі як картóпля. **-тый** *лишай*, *энтом.* Aphis L. – попели́ця, попі́льни́ця; *срв.* **Тля** *травяная.*

Мучни́ть, -ся – борошни́ти, -ся, вбирáти, -ся в бóрошно (в мукý).

Мучни́ца – 1) (*посуда*) борошéнниця; 2) *бот.* Arctostaphylos Uva ursi Spreng. – мучни́ця, вóвчі я́годи, розхі́дник (-ку), ведмéже ýхо.

Мучновáтость – борошнувáтість (-тости).

Мучновáтый – борошнувáтий; *срв.* **Мучни́стый 2.**

Мучнóй – борошня́ний, борошéнний, мучни́й. **-нóй** *лабаз* – борошéнна комóра, борошéнний склеп. **-ная** пища – борошня́на ї́жа. **-нóй** *куль* – мішóк із бóрошном. **-ные** *отруби* – борошня́ні ви́сівки. **-ной** *отвар* – пі́спа. **-ная** *моль*, *энтом.* Tinea lactiella – мі́ль (*р.* мóля) борошéнний. **-нóй** *хрущак*, *энтом.* Tenebrio molitor L. – борошня́к-мірóшник. **-ной** *хрущ*, *энтом.* Melolontha fullo – ли́пник, липня́к (-кá). **-ное** *дерево*, *бот.* Crataegus aria – хліб-дéрево, хлі́бне дéрево.

Мучняк – борошéнна комóра.

Мучня́нка – саламáха.

Мýшечный – мýшковий; крапчáстий.

Мýший – муши́ний.

Муши́ный – муши́ний, мýшачий.

Муши́ща – муши́ще, муши́сько.

Мýшка – 1) (*ум. от* **Мýха**) мýшка, мушчи́на, (*детск.*) мýся. [Ой, був комáр ожени́вся та з мýшкою не нажи́вся (Чуб. V)]; 2) (*крапинка*) крáпка, ця́тка. *По белому полю красные* **-ки** –

на бі́лому тлі черво́ні крапки́, бі́ле тло поцятко́ване черво́ними крапка́ми; 3) (*на лице*) на́ліпка, ця́тка, му́шка; 4) (*пластырь*) му́шка, на́ліпка, пла́стир (-ра) *и* пля́стер (-стра); (*из шпанских* **-шек**) шпа́нська му́шка; 5) (*прицельная*) му́шка; 6) (*рябь в глазах*) мете́лики (-ків); 7) (*карт. игра*) му́шка.
Мушка́т, -те́ль, *см.* **Муска́т, -те́ль.**
Мушка́тный – мушка́тний; *см.* **Муска́тный.**
Мушке́ль, *бонд.* – кия́нка.
Мушке́т – мушке́т (-та). [Ї́де коза́к в Украї́ну, мушке́т за плечи́ма (Чуб. V)].
Мушкетёр – мушкете́р (-ра).
Мушкетёрный, Мушкетёрский – мушкете́рний, мушкете́рський.
Мушке́тный – мушке́товий, мушке́тний. [Учи́ть мушке́тний артику́л (Котл.)].
Мушкето́н – мушкето́н (-на), дробови́к (-ка́).
Му́шковый – му́шковий; *срв.* **Му́шка 5.**
Мушмула́, *бот.* Mespilus germanica L. – мушмала́, чишку́н (-на́), чи́шка.
Мушта́бель – 1) батіжо́к (-жка́); 2) (*у живописцев*) мушта́бель (-бля), пі́дставка, підру́чна па́личка.
Му́штра – му́штра.
Муштрова́ние – муштрува́ння (-ння), му́штра. [Оту́т з му́штри виглядá́ла, оту́т розмовля́ла (Шевч.)].
Муштрова́ть, -ся – муштрува́ти, -ся, бу́ти в му́штрі; бу́ти муштро́ваним; (*действ. з., перен. ещё*) суво́ро трима́ти кого́. [Негодо́вані, обу́ті і кайда́нами оку́ті муштру́ються (Шевч.). Муштру́є у за́пічку моско́вського си́на (Шевч.)].
Муштро́вка, *см.* **Муштрова́ние.**
Мушту́к, *см.* **Мундшту́к.**
Му́щатый – крапча́стий, у вели́ких крапка́х (цятка́х), цятко́ваний.
Мущи́на, *см.* **Мужчи́на.**
Муэдзи́н – мо[ю]еззи́н (-на).
Мхова́тость, Мхова́тый – мохува́тість (-тости), мохува́тий.
Мхо́вина, *см.* **Мша́ра.**
Мхо́вый, *см.* **Мохово́й.**
Мхозве́здник, *бот.* Mnium L. – звіздча́к (-ку), звіздча́тник (-ку).
Мча́ние – мча́ння, гна́ння.
Мчать – 1) мча́ти (мчу́, мчи́ш), гна́ти (жену́, жене́ш), (*увлекать*) порива́ти кого́, що. [Осі́нній ві́тер мчав жо́вті хма́ри (Коцюб.). Ві́тер обрива́в ли́стя та гнав його́ чо́рною рі́чкою (Коцюб.)]. *Лошади* **мчат** *карету* – ко́ні мчать (жену́ть) каре́ту; 2) *см.* **Мча́ться.**
Мча́ться – мча́ти(ся), гна́ти(ся), не́сти́ся; (*лететь*) леті́ти (лечу́, лети́ш), ли́нути, (*бежать*) бі́гти (біжу́, біжи́ш), кури́ти, (*катить*) коти́ти, ката́ти, (*вульг.*) чку́рити, маха́ти, дра́ти, мести́, стри́гти, сади́ти, (*о животн. ещё*) улягá́ти. [Як той ві́тер мча́вся (Мирн.). Він мчав по тісни́х ву́лицях (Коцюб.). Гна́вся кі́ньми засіда́тель (Рудан.). Куди́ ти жене́шся, не мо́жеш зажда́ти? (Звин.). Весь у хма́рі пи́лу жене́ наза́д (Коцюб.). Ко́ні мов ви́хор несли́ся (Франко). Немов ста́до скаже́них вовкі́в лети́ть (Франко). Ті́льки-б мені́ на коні́ тепе́р бу́ти, – шви́дко, раді́ючи, ли́нула-б я (Грінч.). Звідсі́ль бі́гтимуть по всіх края́х гі́нці (Черняв.). Із Переяслава до Сомка́ гоне́ць кури́ть (Куліш). Чи не ко́тить де пі́вденний біс пісковим гураґа́ном (Франко). Ко́ні ве́село ката́ли в Вільшани́цю (Н.-Лев.). Маха́й додо́му, бра́вий мій коза́че! (Куліш). Куди́ це ти так дере́ш? (Кониськ.). Стриже́ сіре́нький (*заяц*) сте́пом, ті́льки хво́стиком кива́є, соба́ка за ним так і уляга́ (Греб.)]. **-ться** *во весь опор* – мча́ти (гна́ти) чва́лом (учва́л). [В чвал жене́ по вто́птаній доро́зі препи́шна чві́рка (Франко)]. **-ться** *во весь дух* – мча́ти (леті́ти, бі́гти) що (єсть) духу. *Пыль* **-тся** *по дороге* – пил кури́ть доро́гою (жене́ шля́хом), ку́рява ко́тить доро́гою.
Мша́вение – мохува́тіння; шарша́віння; волоха́тіння, кошла́тіння.
Мша́веть – мо́хом бра́тися; *см.* **Мша́риться.**
Мша́вистый, Мша́вить, *см.* **Мша́рый, Мша́рить.**
Мша́вый, *см.* **Мша́рый. -вое** *сукно* – кошла́те сукно́.
Мшани́к – те́мни́к, бджоляни́к, стебни́к, омшани́к (-ка́); *срв.* **Омшани́к.** [На те́плого Оле́кси вино́сять бджо́ли з темникі́в на па́сіку (Звин.). Бджолу́ з омшаникі́в захо́джувались вийма́ти (Грінч.)].
Мша́нистый – мохува́тий.
Мша́нка, *бот.* Sagina procumbens L. – мохови́нка (лежа́ча), мокре́ць (-рецю́), остри́ця, череви́чник (-ку).
Мша́ный, *см.* **Мохово́й.**

Мша́ра, Мша́рина – мо́чар (-ра), о́мшар (-ра), омша́рина.
Мша́ристый, *см.* **Мша́рый.**
Мша́рить – мохува́тити; шарша́вити; волоха́тити, ку́длати, кошла́тити; (*ворсить*) ворсува́ти що.
Мша́риться – мохува́тіти; шарша́віти, шарша́витися; волоха́тіти, ку́длатися, кошла́тіти, кошла́титися. [Сукно́ кошла́тіє (кошла́титься) (Київщ.)].
Мша́рник, *см.* **Мша́ра.**
Мша́рый – мохува́тий; шарша́вий; волоха́тий, кудла́тий, кошла́тий. **-рые** *руки* – шарша́ві ру́ки.
Мшарь, *см.* **Мша́ра.**
Мшени́к, *см.* **Мшани́к.**
Мшёный – (і)мше́ний, конопа́чений мо́хом.
Мши́на – 1) (*стебель*) мохови́на; 2) *см.* **Мша́ра**; 3) (*замшённое место*) моховина́; 4) (*перен.*) волоха́тина, кошла́тина; шарша́вина.
Мши́нка – мохови́нка.
Мши́стость – мохови́тість; волоха́тість (-тости).
Мши́стый – мохови́тий; волоха́тий. [Мохови́тая плита́ (Крим.). Волоха́та мате́рія (Миргородщ.)].
Мшить – 1) (і)мши́ти, -ся, конопа́тити, -ся мо́хом; бу́ти (і)мше́ним, конопа́ченим мо́хом; 2) *см.* **Мша́рить, Мша́риться.**
Мши́ще – 1) моши́ще, моши́сько; *срв.* **Мох**; 2) *см.* **Мша́ра.**
Мще́ние – по́[і]мста; *см.* **II. Месть. -ние** *его было ужасно* – його́ по́[і́]мста була́ жахна́ (по́вна жа́ху). *Кровавое* **-ние** – крива́ва по́[і́]мста. *Дышать* **-нием** – ди́хати (пала́ти) по́[і ́]мстою.
Мы, *мест. личн.* – ми; *см.* **Я**. *При* **нас** *это было* – (*в нашем присутствии*) при нас, (*в наше время*) за нас, за на́шої па́м’яти це було́. *Сын живёт у* **нас** – син живе́ при нас. **На́ми** *это сделано* – ми це зроби́ли, це від нас зро́блено. *Он, наверно, по* **нас** *соскучился* – він пе́вне за на́ми ску́чив.
Мы́за – фа́[е́]рма, фі[о́]льва́рок (-рка), ху́тір (-тора).
Мы́згание – 1) шве́ндяння, сновиґа́ння, шмагля́ння, ша́стання, шве́нді (-дів); 2) ша́рпання, ми́зкання.
Мы́згать, мы́згивать, мы́згнуть – 1) (*шататься*) шве́ндяти, сновиґа́ти, ша́статися, тиня́тися, шмигля́ти, ганя́ти, волочи́тися, (*насм.*) шве́нді справля́ти, *однокр.* гайну́ти, чкурну́ти. [Не ша́стайся як ми́ша в па́стці (Приказка). Із льо́ху та в ха́ту знай шмигля́є (Шевч.)]; 2) **-гать, -ся** (*об одежде*) – зано́шувати, -ся, ша́рпати, -ся, де́рти, -ся *и* дра́ти, -ся, ми́зкати, -ся; бу́ти зано́шуваним, ша́рпаним *и т. п.*
Мызга́ч, -га́чка, Мызгу́н, -гу́нья, -гу́ха, (*общ. р.*) **Мы́зга, Мызгу́ша** – 1) шве́ндя, снови́ґа, сновиґа́йло, шми́гля, (*презр.*) волоцю́га (*общ. р.*); 2) шарпа́ч, -па́чка, деру́н (-на́), дері́й (-рія́), -рі́йка, ми́зкало (*общ. р.*).
Мы́зник – фа́[е́]рмер (-мера), хуторя́нин, хуторя́нець (-нця).
Мы́зников – фа́[е́]рмерів (-рова, -рове).
Мы́зница – фа́[е́]рмерка, хуторя́нка.
Мы́зницын – фа́[е́]рмерчин (-на, -не), хуторя́нчин (-на, -не).
Мы́зничание – фа[е]рмерува́ння, господарюва́ння на ху́торі (на хутора́х).
Мы́зничать – фа[е]рмерува́ти, прова́дити хутірське́ господа́рство.
Мы́зничий – фа́[е́]рмерський, хуторя́нський.
Мы́зный – фа́[е́]рмерний, хуто[і]рни́й, хутірськи́й.
Мык – 1) му́кання, реві́ння; 2) рев (*р.* ре́ву), (*зап.*) ре́віт (-воту).
Мы́кала (*общ. р.*) – шве́ндя, снови́ґа, сновиґа́йло, шми́гля, (*презр.*) волоцю́га (*общ. р.*).
Мы́калка *и* **Мы́кальница** – 1) (*шатунья*), *см.* **Мы́кала**; 2) *текст.* – де́ргавка, дерга́чка, де́ргальна щі́тка, щі́тка.
Мы́кальщик, -щица – ми́кальник, ми́кальниця.
Мы́кальщиков, -щицын – ми́кальників (-кова, -кове), ми́кальничин (-на, -не).
Мы́кание – 1) ми́кання, чеса́ння, де́ргання; 2) драння́; 3) горюва́ння, бідува́ння, поневіря́ння.
Мы́каница, *см.* **Мы́калка.**
Мы́канка, *см.* **Мы́чка 2.**
Мы́кать, мы́кивать, мы́кнуть – 1) (*чесать*) ми́кати (-каю, -каєш), ми́кнути, чеса́ти, чесну́ти, де́ргати що. [Ми́кати ми́чку (Вас.)]; 2) (*щипать*) де́рти, дра́ти (деру́, дере́ш). [На печі́ пі́р’я дере́ (Мирн.)]; 3) (*бедствовать*) горюва́ти (го́ре), бідува́ти (біду́), поневіря́тися.

[Без лю́бого само́ го́ре я горю́ю (Боров.)]; 4) (*носить*) нести́, носи́ти. *Лошади* **мы́чут** – ко́ні но́сять; 5) (*часто говорить «мы»*) ми́кати. **Мы́канный** – ми́каний, че́саний; де́ртий, дра́ний; горьо́ваний, бідо́ваний.

Мы́каться – 1) (*чесаться*) ми́катися, чеса́тися; бу́ти ми́каним, че́саним. *Этот лён плохо* **-кается** (*или* **-чется**) – цей льон пога́но ми́кати (ми́кається); 2) (*щипаться*) де́ртися, дра́тися. [Пір'я пога́но дере́ться, – одійшло́ (Мирг.)]; 3) (*бедствовать*) поневіря́тися, горюва́ти (го́ре), бідува́ти (біду́). [Заха́рко поневіря́вся по на́ймах (Крим.)]; 4) (*шататься*) тиня́тися; *срв.* **Мы́згать 1**. [Тиня́юсь од села́ до села́ (Котл.)]; 5) (*толкаться, соваться*) ми́катися, со́ватися. *Когда не поп, так и в ризы не* **-кайся** – коли́ не піп, то й у ри́зи не ми́кайся (Приказка).

Мы́ление – ми́лення, нами́лювання.

Мы́ленка, *см.* **Мы́льница.**

Мы́листый – 1) милува́тий, мильнува́тий, (*полный омылин*) змилкува́тий; 2) (*мылкий*) милки́й.

Мы́лить, мы́ливать – ми́ли́ти, нами́лювати що. **-лить** *голову кому* – дава́ти прочуха́нки, ми́лити (грі́ти) чу́ба кому́. **Мы́ленный** – ми́лений.

Мы́литься – 1) ми́литися, нами́люватися: бу́ти ми́леним, нами́люваним; 2) (*о лошади*) бра́тися ми́лом (пі́ною).

Мы́лишко – погане́ньке (аби́-яке) ми́ло, ми́лисько.

Мы́лка – ми́лення, *оконч.* зми́лення, нами́лення. *Задать* **-ку** *кому* – да́ти прочуха́нки, нами́лити (нагрі́ти) чу́ба кому́.

Мы́лкий – милки́й.

Мы́лкость – ми́лкість (-кости).

Мы́ло – 1) ми́ло. [Чуже́ й ми́ло голи́ло, а своя́ й бри́тва не бере́ (Приказка)]. **-ло** *простое* (*стиральное*) – про́сте (пра́льне) ми́ло, ми́ло до пранн́я. **-ло** *туалетное* (*душистое*) – ми́ло до́бре, ми́ло туале́тне (запашне́). **-ло** *дегтярное, жидкое, ядровое* – ми́ло дігтяне́ (дьогтьове́), рідке́, ядро́ве. **-ло** *купальное, плавающее* – ми́ло купа́льне, пливу́че (нетону́че) ми́ло. **-ло** *мраморное, прозрачное, яичное* – ми́ло мармуро́ве, прозо́ре, яє́чне. *Кусок, брусок* **-ла** – кусо́к, брусо́к ми́ла. *Остаток* **-ла** (*обмылок*) – зми́лок, недо́милок (-лка). **-ло** *серо, да моет бело* – чо́рна коро́ва, – бі́ле молоко́, сіре́нька ку́рочка, – золоті́ яє́чка. *Ровно* **-ла** *наелся* – пійма́в о́близня. *Их как* **-лом** *взяло* – їх як ли́зень (лиз) злиза́в, їх як водо́ю зми́ло; 2) (*на лошади*) ми́ло, піна. *Лошадь примчалась вся в* **-ле** – кінь примча́в уве́сь у ми́лі (у пі́ні) (зами́лений); 3) *бот.* – а) *Кукушкино* **-ло** (Lychnis chalcedonica L.) – зірки́ (*р.* зіро́к) горо́дні, зоря́, лісові́ зірочки́, гори́тва, гори́ця, грань (-ни), вогні́вка, діво́ча краса́; б) (Cypsophila muralis L.) лиши́ця (звича́йна), лиси́чка, миши́ця, перекоти́-по́ле, соба́че ми́ло; в) *Дикое* **-ло** (Dianthus superbus L.) – гвозди́ки розкі́шні, зво́здик (-ку) (стріпча́тий), крутове́жа; г) *см.* **Мы́льник 1.**

Мылова́р, -ва́рка – милова́р (-ра), -ва́рка, миля́р (-ра́), -ля́рка.

Мылоsаре́ние – 1) (*процесс*) миловарі́ння, милова́рення; 2) (*занятие*), *см.* **Мылова́рство.**

Мылова́ренный, -ва́рный – милова́рний, миля́рний, милова́рський, миля́рський. **-ный** *завод* – милова́рня, миля́рня.

Мылова́ркин – милова́рчин, миля́рчин (-на, -не).

Мылова́рничать – милова́рити, милярува́ти.

Мылова́рный, *см.* **Мылова́ренный.**

Мылова́рня – милова́рня, миля́рня.

Мылова́ров – милова́рів (-рова, -рове), милярі́в (-ре́ва, -ре́ве).

Мылова́рский – милова́рський, миля́рський.

Мылова́рство – милова́рство, миля́рство.

Мылова́тый, *см.* **Мы́листый 1.**

Мылова́ть – ми́лити. **Мыло́ванный** – ми́лений.

Мылови́дный – милува́тий.

Мыло́вка – 1) милі́вка, лоя́к (-ку́), тальк; 2) *см.* **Мы́ление.**

Мыло́вник, *бот.* Sapindus saponaria L. – миля́к (-ку) (звича́йний, власти́вий).

Мылообра́зный – милува́тий.

Мы́льна – 1) ми́йня, ми́льня; 2) *см.* **Ба́ня.**

Мы́льник – 1) *бот.* Saponaria officinalis L. – соба́че ми́ло, па́нське ми́ло, мильни́ця, мильня́нка, миля́к, миляни́к (-ку́), ми́льник, ми́льний ко́рінь (-реня), на́тяг (-гу), натяга́ч (-чу́), чисту́ха, зво́здик (-ку); 2) *см.* **Мылова́р.**

Мы́льница, -ничка – ми́льниця, ми́льничка.

Мы́льный – ми́ляний, ми́льний. **-ная** *вода* – (з)ми́лини (-лин), милови́ння (-ння), зми́лки (-

лок *и* -лків); *срв.* **Обмы́лки. -ный** *остаток* – зми́лок, недо́милок (-лка). **-ная** *пена* – ми́ляний шум (-му). **-ный** *пузырь* – ми́ляна ба́нька (бу́лька, бу́льба, бу́льбашка). *Пускать* **-ные** *пузыри* – баньки́ ду́ти. **-ный** *камень, см.* **Мыля́к. -ный** *корень* (*цвет*); *см.* **Мы́льник 1**. **-ная** *трава*, *бот.* Salsola Kali L. – кура́й (-раю́) (поташе́вий), пота́шник, колю́чка, солоне́ць (-нцю́), зо́льник (-ку), перекоти́-по́ле.

Мы́льня, *см.* **Мы́льна.**

Мыльня́нка, *см.* **Мы́льник 1.**

Мы́льце – ми́льце (-ця).

Мы́льщик, -щица – ми́льник, -ниця; *см.* **Ба́нщик, -щица.**

Мыля́к – лоя́к (-ку́); *срв.* **Мыло́вка 1.**

Мы́мра – пону́ра; *срв.* **Угрю́мый.**

Мыс – 1) *геогр.* – ріг (*р.* ро́га), ви́ступ (-пу), (*при слиянии рек*) ви́лка (*р.* ви́лок). [Ріг Челю́скін (Калит.)]; 2) (*в одежде*) за́зубень (-бня), ріжо́к; (-жка́), ви́ріжок (-жка).

Мы́сец, Мы́сик, *см.* **Мысо́к.**

Мыси́ща – рожи́ще, виступи́ло.

Мы́сленно, *нрч.* – ду́мкою, на ду́мці, в ду́мці, в думка́х, по́думкою, по́думки, по́думно, в ми́слі, ду́мано, га́дано, ми́слено. [Мо́жеш яку хоч при́сягу склада́ти, ті́льки ра́зом ду́мкою навпаки́ поверта́й (Рада). Мо́вив собі́ на ду́мці (Кониськ.). Каза́в він собі́ в ду́мці (Васильч.). По́думкою дода́в (Крим.). По́думки се́рдився (Крим.)]. **-но** *ставить себя* (*в положение*) – ста́витися ду́мкою (в яке́сь стано́вище). *Я* **-но** *присутствовал на вашем празднике* – я ду́мкою був (прису́тній) на ва́шому свя́ті.

Мы́сленность – ду́маність; ми́сленість; уя́вність (-ности).

Мы́сленный – (по)ду́маний; розумо́вий, ми́слений; (*воображаемый*) уя́вний. [Мій ду́маний за́пит (Крим.)]. **-ным** *очам* – розумо́вим (ми́сленим) оча́м. [Ми́сленим оча́м степи́ ввижа́ються (Черняв.)]. **-ное** *действие* – ді́я в ду́мці (ро́блена), поду́мана ді́я; уя́вна ді́я. **-ный** *вопрос* – поду́мане запита́ння. **-ное** *измерение* – уя́вний по́мір (-ру).

Мыслеотдели́тельный *знак, грам.* – розділо́вий знак, (*тире*) ри́ска.

Мысле́те – мислі́те. *Писать* **-те** – кре́нделі випи́сувати (ногами сп'я́на), писа́ти нога́ми мислі́те, (*диал.*) плу́тати хери́ (Біл.-Нос.).

Мысли́вость – 1) ро́зум (глибо́кий); глибокоду́мність, му́дрість; 2) розва́жність (-ости).

Мысли́вый – 1) розу́мний; глибокоду́мний, му́дрий; 2) розва́жний.

Мы́слимость – мисли́мість, ду́маність, га́даність; уя́вність; можли́вість (-ости).

Мы́слимый – мисли́мий, ду́маний, га́даний; уя́вний; можли́вий. **-мая** *вещь* – мисли́ма річ, можли́ва річ, поду́мана річ. [Чи-ж то мисли́ма річ пра́вити такі́ гро́ші за пі́дсвинка? (Звин.). А то-ж поду́мана річ, аби́ мужи́к не крав? (Стефан.)].

Мысли́телев – ми́сленників (-кова, -кове).

Мысли́тель – 1) ми́сленик, мисли́тель (-теля), мисле́ць (-слеця́). [Ві́льні ми́сленики (Н.-Лев.)]. **-тель** *острый* (*тонкий*)*, проникновенный, глубокий* – ми́сленик бистроу́мний, прони́кливий, глибо́кий; 2) *см.* **Мудре́ц.**

Мысли́тельница – ми́слениця, мисли́телька.

Мысли́тельницын – ми́сленичин (-на, -не).

Мысли́тельность – ми́сленість, розумо́вість (-ости).

Мысли́тельный – ми́слений, розумо́вий. **-ная** *деятельность* – розумо́ва дія́льність (-ности), ду́мання (-ння), ду́ма (Н.-Лев., Крим.). **-ная** *способность* – здатність ми́слити, (*пренебр.*) ду́малка. **-ный** *аппарат* – ми́слений (розумо́вий) апара́т, апара́т ми́слення.

Мы́слить – 1) ду́мати, ми́слити, (*полагать*) гада́ти, (*размышлять*) міркува́ти, розважа́ти над чим, (*мозговать*) мізкува́ти, метикува́ти; *Срв.* **Ду́мать.** [Де найбі́льше у́чень зна́є, там він найме́нше ми́слить (Куліш). Хто бі́льше працю́є, той бі́льше й мірку́є (Наш). Люблю́ чита́ти й метикува́ти (Н.-Лев.)]. *Он много о себе* **-лит** – він бага́то про се́бе ду́має, він про се́бе ду́же ду́мний; 2) ма́ти на́мір; 3) дба́ти, клопота́тися, ду́мати про ко́го, про що; *см.* **Забо́титься.**

Мы́слиться – ми́слитися, ду́матися, гада́тися, (*воображаться*) здава́тися, уявля́тися. [Гадки́, в яки́х не ми́слиться ніч́ого реа́льного (Драгом.). Так ду́малося мені́ про все оце (Комар.)].

Мысли́шка – по́думка, гадчи́на, та́к собі ду́мка, мисли́сько. [Ча́сом і в ме́не бува́є в голові́ та́к собі ду́мка, а записа́ти не мо́жу (Звин.)].

Мыслова́тость – мудро́ваність, хитрому́дрість (-ости).

Мыслова́тый – мудро́ваний, хитрому́дрий; *срв.* **Замыслова́тый, Мудрёный.**

Мысль – ду́мка, га́дка, мисль *и* (*реже*) ми́сля (-лі), ду́ма, дум (-му), по́гадка, (*фамил.*) погада́нка, (*помысл*) по́мисл, уми́сел (-слу), *ум.-ласк.* ду́монька, га́донька, ми́слонька,

ду́мочка. [А ду́мка край сві́та на хма́рі гуля́ (Шевч.). На́прямки філосо́фської ду́мки (Основа 1915). Що ха́тка, то й і́нша га́дка (Номис). Між уче́ними людьми́ пронесла́ся тоді́ га́дка (Куліш). Ми́слі до су́ду не позива́ють (Номис). Се́рця не да́влять пону́рії ду́ми (Грінч.). В мої́х чуття́х, у по́мислах і мо́ві (Франко). Ста́ли у́мисли коза́цьку го́лову розбива́ти (Ант.-Драг.). І ду́му в ме́не, ду́му, як на мо́рі шу́му (М. Вовч.). Ви́орала дівчино́нька ми́слоньками по́ле (Чуб. V). Усе́ їй той коза́ченько з ми́слоньків не схо́дить (Л. Укр.). Го́лос як су́рмонька, але́-ж чо́ртова ду́монька (Номис). Ду́мки-га́доньки не ма́ють (Шевч.)]. **-ль** *благодарная, высокая, низкая, благородная* – вдя́чна, висо́ка, низька́ (ни́ця), шляхе́тна ду́мка (ду́ма). [Творе́ць висо́ких дум (Самійл.) Гніздо́ думо́к висо́ких (Франко)]. **-ль** *светлая, остроумная блестящая* – сві́тла (ясна́), би́стра (доте́пна), блиску́ча ду́мка. **-ль** *грустная, печальная, тяжёлая* – смутна́, сумна́, важка́ ду́мка. **-ль** *предвзятая, задняя, преступная* – упере́дня, потає́нна, злочи́нна ду́мка. *Делать что с предвзятою* **-лью** – роби́ти що з упере́дньою ду́мкою (з упере́дженням). *Говорить с задней* **-лью** – говори́ти (каза́ти) з потає́нною ду́мкою (зна́рошна), (*намекать, перен.*) говори́ти (каза́ти) на здога́д буряків, щоб дали́ капу́сти. *Иметь заднюю* **-ль** *на кого* – закида́ти на ко́го, ма́ти на ко́го потає́нну ду́мку. **-ль** *мрачная, чёрная* – пону́ра, чо́рна ду́м(к)а. **-ль** *пылкая* (*горячая*) – палка́ ду́мка (га́дка). [В-оста́ннє згада́ти палкії гадки́ (Л. Укр.)]. **-ль** *сокровенная, заветная* – тає́мна, запові́тна ду́м(к)а. *Руководящая, главная* **-ль** *сочинения* – провідна́, головна́ ду́мка (іде́я) тво́ру. *Без* **-лей** – без думо́к, безду́мно. [Безду́мно ди́влячись (Л. Укр., Крим.)]. *В* **-лях** – на ду́мці, у ду́мці; *срв.* **Мы́сленно.** [Мо́вив собі на ду́мці (Кониськ.). Випра́вдував він себе́ в ду́мці (Васильч.)]. *Иметь в* **-лях** – ма́ти на ду́мці, поклада́ти в думка́х, в голові́ кла́сти, в го́лову собі́ кла́сти. [Не мав на ду́мці (Коцюб.). І в го́лову собі не кла́ла (Сторож.)]. *И в* **-лях** *не было, и в* **-лях** *не имел* – і ду́мки (га́дки) не було́, і на ду́мці не було́, і ду́мки не мав, і ду́мкою не вів, і в голові́ (в го́ловах) не поклада́в про що, за що. [За вда́чу її він тоді́ й не ду́мав і га́дки не мав (Н.-Лев.). Він і в голові́ собі по поклада́в (Н.-Лев.). Ти собі і в го́ловах не поклада́й! (Квітка). Поляга́ли спа́ти, на́віть ду́мкою не ведучи́ про ніж (Франко)]. *Мне это не по* **-ли** (*не по нраву*) – це мені не до ми́слі (не до ми́слоньки, не до вподо́би). [Я́к-же її́ люби́ти, коли́ не до ми́слі? (Метл.). І не до любо́ви, і не до розмо́ви, і не до ми́слоньки моє́ї (Чуб. V)]. *По* **-ли** *автора* – на ду́мку (на га́дку) а́второву, я́к гада́є а́втор. *При одной* **-ли** *об этом* – на саму́ ду́мку (зга́дку) про це. Ма́терине се́рце обілля́лося жале́м на саму́ ду́мку, що дити́на ме́рзла-б (Коцюб.)]. *С такими* **-лями** – у таки́х думка́х, з таки́ми думка́ми. *Вертится* **-ль** – рої́ться (кру́титься) ду́мка (га́дка). *Взвешивать в* **-лях** – розважа́ти в думка́х (в ми́слях). *Высказывать* **-ль** (*мнение*) – висло́влювати ду́мку (га́дку). *Не допускать и* **-ли** – і в ду́мці не ма́ти, і в голові́ не поклада́ти, і в го́ловах не поклада́ти, і ду́мки не припуска́ти. *Навести на* **-ль** *кого* – на ду́мку наверну́ти кого́. *Наводить на* **-ль** (*намекать*) – дава́ти на ро́зум, каза́ти на здо́гад. *Обратить все свои* **-ли** *на что* – зверну́ти (оберну́ти) усі́ свої́ думки́ на що. *Одна* **-ль** *опережает* (*обгоняет*) *другую* – ду́м(к)а ду́м(к)у поганя́є (пошиба́є, пошива́є), (*поэт.*) за ду́мою ду́ма ро́єм виліта́є (Шевч.). *Обуревают меня* **-ли** – беру́ть мене́ гадки́ (думки́), обляга́ють гадки́ (думки́) го́лову, обсіда́ють мене́ ду́ми (думки́), (*поэт.*) ми́слоньки зано́сять (Метл.). *Осенила* **-ль** – зри́нула (в голові́) (осия́ла) ду́мка, (*фамил.*) стре́льнула, (шибну́ла) ду́мка. [Яка́сь надзвича́йна ду́мка стре́льнула йому́ до голови́ (Грінч.)]. *Отрешиться от* **-ли** – зректи́ся ду́мки, поки́нути ду́мку. *Потерять* **-ль** – спусти́ти з ду́мки. *Избавиться от* **-ли** – позбу́тися ду́мки. *Притти на* **-ль** – спа́сти (впа́сти, прийти́) на ду́мку, наверну́тися на ду́мку. [На ду́мку мені спа́ло (Звин.). До́сі мені́ й на ду́мку ні ра́зу не впа́ло про заміжжя́ (Кониськ.)]. *Приходить к* **-ли** (*к заключению*) – прихо́дити до ду́мки (до ви́сновку). *Постичь* **-ль** *чью* – збагну́ти ду́мку чию́. *Подать, дать* **-ль** – пода́ти ду́мку, на ро́зум посла́ти кому́ (Квітка). *Вот так дельная* **-ль**! – от так розу́мна (путя́ща) ду́мка! *Пугать* (*разгонять*) **-ли** – поло́хати думки́. [Немо́в яке́ страхі́ття поло́хає думки́ (Вороний)]. *Меня пугает* **-ль,** *мне страшно при* **-ли** – мене́ ляка́є ду́мка, мені́ стра́шно (ля́чно) на саму́ ду́мку. *Собираться с* **-лями** – збира́ти (доку́пи) думки́, змірко́вуватися, (*перен.*) ро́зуму збира́ти. [Хо́чуть говори́ти, не зміркý‌ються (М. Вовч.)]. *У него явилась* **-ль** – з'яви́лася в йо́го ду́мка (Грінч.). *От* **-лей** *ум за разум заходит* – за думка́ми, за гадка́ми аж голова́ тума́ніє (Грінч.). *Можно потерять рассудок* (*сойти с ума*) *от одной* **-ли** – мо́жна втра́тити ро́зум (збожево́літи) з одніє́ї га́дки (на саму́ га́дку). *Я относительно этого одних с вами* **-лей** – я про це (*книжн.* що-до цьо́го) таки́х са́мих думо́к, як і (що й) ви, у ме́не одна́кові з ва́ми думки́ про це (що-до цьо́го). *Я сказал это без всякой дурной* **-ли** – я це сказа́в без уся́кої лихо́ї ду́мки (без уся́кого лихо́го на́міру). *Образ* **-лей** – на́прям думо́к, спо́сіб ду́мання (ми́слення) (Франко). *Хорошей* **-лью** *не грешно воспользоваться* – з до́брої ду́мки не гріх і скористува́тися. *Книга эта богата* **-лями** – ця кни́жка бага́та на

думки́. *Эта* **-ль** *запала мне на сердце* – ця ду́мка припа́ла мені́ до ми́слі (до душі́, до се́рця). *Одна* **-ль** *об этой опасности ужасает меня* – сама́ га́дка про цю небезпе́ку жаха́є мене́. *Узнавать образ* **-лей** – виві́дувати на́прям думо́к, (*перен.*) ума́ виві́дувати. *Он хорошо выражает* (*свои*) **-ли** – він до́бре висло́влює (вимовля́є) свої́ думки́, у йо́го хист до ви́слову думо́к (висловля́ти думки́). *Пьяного речи – трезвого* **-ли** – що в п'я́ного на язиці́, те в твере́зого на умі́. **-лям** *тесно, словам просторно* – ма́ло слів, бага́то змі́сту; думо́к бага́то, аж слів не стає́.

Мы́слящий, *прлг.* – 1) (*глубокомысленный*) ду́мний, з ду́мою. [І ду́мнеє чоло́ похмарні́ло (Шевч.)]; 2) (*способный мыслить*) мислезда́тний, мисле́нний, миследу́мний, мисля́щий, розу́мний, (*вдумчивый*) вду́мливий, (*фамил.*) голова́тий; *срв.* **Разу́мный.** [Зньо́го люди́на голова́та (Крим.)]. **-щие** *элементы* – мислезда́тні (мисля́щі) елеме́нти. *Человек – существо* **-щее** – люди́на істо́та мислезда́тна (розу́мна). *Согласно* **-щий** – одноду́мний, су́голосний, (*сщ.*) одноду́мець (-мця). [Звязки́ з су́голосними елеме́нтами (Єфр.)]. *Лицо имело* **-щее** *выражение* – обли́ччя диви́лося ду́мно (Крим.), обли́ччя ма́ло ду́мний ви́раз.

Мысова́тый – ріжкува́тий, виступува́тий.

Мы́совый – ріжко́вий, ви́ступо́вий.

Мысо́к, Мысо́чек – ріжо́к (-жка́), ріже́чок (-чка), ви́ступець (-пця), ви́ступчик (-ка).

Мыт – 1) ми́то; *срв.* **По́шлина**; 2) (*понос*) бігу́нка, проно́с (-су); 3) *ветер.* (*болезнь* Coryza contagiosa) – за́лози (-зів), залози́ця, залозува́ння, мит (-ту). [За́лози напа́ли коня́ (Полт.)]. *Больной* **-том** – хво́рий на за́лози (залози́цю), залозува́тий. [Заловува́тий кінь (Херс.)]; 4) (*линяние*) линя́ння. *Сокол в* **-ту** – со́кіл линя́є.

Мы́тарев – ми́тарів (-рева, -реве); ми́тників (-кова, -кове); шахраї́в (-раєва, -раєве).

Мыта́рить – 1) митарюва́ти, митникува́ти; 2) шахрува́ти, махлюва́ти; дури́ти, обду́рювати кого́; *срв.* **Плутова́ть, Обма́нывать**; 3) термоси́ти, то́рсати, ша́рпати; *срв.* **Тормоши́ть**; 4) **-рить** *и* **-ться** – бідува́ти, поневіря́тися; *срв.* **Бе́дствовать, Мы́кать 3**; 5) марнотра́тити, три́нькати, ц(в)и́ндрити; *срв.* **Мота́ть 3.**

Мыта́рка – 1) ми́тарева жі́нка, митари́ха, ми́тарка; 2) шахра́йка, *срв.* **Плуто́вка**; 3) марнотра́тниця; *срв.* **Мото́вка.**

Мыта́ркин – митари́шин, ми́тарчин; шахра́йчин; марнотра́тничин (-на, -не).

Мыта́рничать – 1) *см.* **Мыта́рить 1**; 2) *см.* **Мыта́рить 2**; 3) глузува́ти, знуща́тися з ко́го.

Мыта́рный – шахра́йський, махля́рський; брехли́вий; підсту́пний.

Мыта́рский – мита́рський; ми́тницький.

Мы́та́рство – 1) ми́тниця; *см.* **Мы́тница**; 2) шахра́йство, махля́рство; *срв.* **Плутовство́**; 2) користолю́бність, користолю́бство, заже́рливість (-вости); *срв.* **Любостяжа́ние**; 4) бідува́ння, поневіря́ння, зли́дні (-нів); *срв.* **Мы́кание 3**. [Перспекти́ви поворо́ту старо́ї недо́лі, вікво́го поневіря́ння (Рада)]. *Терпеть* **-ства** – поневіря́тися, бідува́ти, зли́днів зазнава́ти. [З пу́п'яночку сирота́ Заха́рко поневіря́вся по на́ймах (Крим.)]; 5) **-ства** (*обыкнов. во мн. ч.*), *церк.* – мита́рства. [Во́дять ду́шу по мита́рствах (Звин.)]. *Пройти все* **-ства** – перейти́ всі мита́рства, побува́ти в бува́льцях. [Побува́в у бува́льцях, – зна́є, що кий, що па́лиця (Приказка)]. *Пойти по* **-ствам** – піти́ по мита́рствах. [Десь моя́ спра́ва по мита́рствах хо́дить (Лубенщ.)].

Мы́та́рствовать – 1) жи́ти чужи́м ко́штом; *срв.* **Мыта́рить 2**; 2) перехо́дити мита́рства; 3) бідува́ти, поневіря́тися, зли́днів зазнава́ти; 4) глузува́ти, знуща́тися з ко́го; *срв.* **Издева́ться.**

Мыта́рщица, *см.* **Мыта́рка.**

Мыта́рщицын, *см.* **Мыта́ркин.**

Мы́та́рь – 1) ми́тар (-ря). *Быть* **-рем** – бу́ти ми́тарем, митарюва́ти; 2) ми́тник; база́рний, ярмарко́вий (-ого); *срв.* **Мы́тник 1** *и* **2**. *Быть* **-рем** – бу́ти ми́тником (за ми́тника *и т. п.*), митникува́ти; 3) шахра́й (-рая́), махля́р (-ра́), дури́світ; жми́крут; 4) *бот.* Pedicularis L. – шолуди́вник, гни́диця, горі́шник, дзвіне́ць (*р.* дзвінця́), ми́тник (-ку).

Мыте́йный – миттьови́й, ми́йний.

Мы́теный, *см.* **Мы́тный.**

Мытея́ – пра́ля; ми́тниця; ми́йниця; в[при]біра́льниця, попря́тниця.

Мыти́ть – 1) орендува́ти, найма́ти, бра́ти в посе́сію, бра́ти (дава́ти) в (на) користува́ння; 2) наклада́ти ми́то на що.

Мыти́ться – 1) орендува́тися, найма́тися, бра́тися в посе́сію, дава́тися (бра́тися) в (на) користува́ння; 2) хворі́ти на бігу́нку (на проно́с), ма́ти бігу́нку, бі́гати; 3) (*о животн., птицах*) линя́ти; 4) хворі́ти на за́лози (залози́цю), залозува́ти. [Кінь залозу́є (Херс.)].

Мы́тник – 1) (*сборщик пошлины*) ми́тник. *Быть* **-ком** – бу́ти ми́тником (за ми́тника), митникува́ти; 2) (*сборщик торговых сборов*) база́рний, ярмарко́вий (-ого). [Ті́ка́й, – он

базáрний ідé! (Мирг.)].
Мы́тников – ми́тників (-кова, -кове), базáрного, ярмаркóвого. [Базáрного ціпóк (Полт.). Ярмаркóвого квитóк (Мирг.)].
Мы́тница – ми́тниця, (ми́тна) комóра.
Мы́тный – ми́тний. **-ный** *двор, см.* **Мы́тница.**
Мы́то – ми́то; *см.* **Пóшлина, Налóг.**
Мытовщи́к, *см.* **Мы́тник.**
Мытоимáние – здúрство; стягáння ми́та на влáсну кори́сть.
Мытои́мец – зди́рник, зди́рця; ми́тник, що собі берé ми́то.
Мытýха, *см.* **Мыт 2.**
Мы́тчик, *см.* **Мы́тник.**
I. Мыть, *сщ.* – 1) *см.* **Мыт 2**; 2) линя́ння; *срв.* **Мыт 4.**
II. Мыть, мывáть – 1) ми́ти (ми́ю, ми́єш), (*посуду, преимущ. деревянную, овощи и т. п.*) бáнити; (*кипятком*) пáрити, (*мочалкой*) віхтювáти, (*мочалкой, щёткой, обычно с песком, с золою*) шарувáти що. [Рукá рýку ми́є (Номис). Булá в бéрезі, діжку бáнила (Луб.). Стáла вонá бáнити ложечки́ (Манж.). Віхтювáти підлóгу (Кониськ.)]. *Ты будешь ноги* **мыть***, а я буду воду пить* – ти нóги ми́тимеш, а я ю́шку пи́тиму. **Мой** *свои чашки*! – твоє́ діло в кочéргах! не сóвай нóса до чужóго прóса; 2) (*стирать бельё*) прáти, (*полоскать*) полоскáти що. [Хвартýх прáла дíвчина (Пісня). Полоскáла на бродý (Пісня)]. **Мыть** *в щёлоке* – золи́ти, лýжити; *срв.* **Бýчить.** [Шмáття лýжила (Кониськ.). Сáме заходи́лася сорочки́ золи́ти (Мирг.)]; 3) (*умывать, обмывать*) умивáти, ми́ти, обмивáти когó, комý що, змивáти комý що. **Мыть** *голову кому* – змивáти (ми́ти) гóлову комý; (*перен.*: *журить*) картáти когó, докоря́ти комý, (*сильнее, фам.*) давáти прочухáнки комý. **Мы́тый** – ми́тий, бáнений, віхтьóваний, шарóваний; прáний, полóсканий, зéлений, лýжений, уми́ваний. [Ми́та пшени́ця (Лубенщ.). Сорóчка бруднá, немóв кілька місяців не прáна (Франко)].
Мытьё – миття́ (-ття́), (*посуды, овощей и т. п.*) бáнення, (*кипятком*) пáрення, (*мочалкой*) віхтювáння, (*щёткой, мочалкой, б. ч. с песком, с золою*) шарувáння; (*стиранье белья*) прáння́, праття́, полоскáння, (*в щёлоке*) золíння, лýження; (*умыванье*) умивáння, обмивáння, змивáння. [От до ли́ха цьогó миття́! (Борзенщ.). Заробля́є прання́м по прáльнях (Черкас.). Праття́ в мéне багáто, – коли́ я йогó й поперý? (Червоногр.)]. *Изорваться от* **-тья́** – зіпрáтися. [Чи́сто сорóчка зіпрáлася – як тенéтка (Мирг.)]. *Вода от* **-тья** – зми́лини (-лин), зми́лки (-лок *и* -ків), ви́полоски (-ків); *см.* **Обмы́лки.** *Тёплая вода для* **-тья́** – лíтепло, (*головы*) ми́тель (-телю). *Не* **-тьём***, так катаньем* – не ки́єм, то пáлицею. *Наше дело* **мытьё***-глаженье, а барское бритьё-помаженье* – вся́кий своє́ рóбить, лю́бий пáне мій, – мужи́к з гнóю жи́то, а пан з жи́та гній (Франко)].
Мы́ться, мывáться – 1) ми́тися, бáнитися, віхтювáтися, шарувáтися; *срв.* **II. Мыть 1**; 2) прáтися, полоскáтися, золи́тися, лýжитися; *срв.* **II. Мыть 2**. [На вогні перéться, а на воді сýшиться (Загадка)]; 3) ми́тися, (*умываться*) умивáтися, (*насм.*) вибілюватися. *Кошка* **-тся***, гостей пророчит* – кіт умивáється, гóсті бýдуть. **-ться** *ещё не* **-лся***, а уже угостился* – ще й не вмивáвся, а вже набрáвся. *Как ни* **мóйся***, белее снега не будешь* – як не вибíлюйся, а біліший (-ша) як сніг не бýдеш; не помóже ні ми́ло, ні водá, коли́ такá врóда; 4) (*менструировать*) мáти місячне (місячку), прáтися, ми́тися, бýти в цвітý, менструювáти. *Она как раз* **мóется** – в нéї сáме місячне, вонá сáме перéться (ми́ється), вонá сáме в цвітý.
Мычáние – мýкання, (*сильное*) ревíння, рик (-ку), (*низкое*) бутíння, (*о челов.*: *бормотание*) ми́мрення. [Верблю́жаче мýкання (Крим.). Ревíння альпíйських корíв (Н.-Лев.)].
Мычáть, мы́кнуть – мýкати, мýкнути, (*сильнее*) ревти́, ревíти, ревнýти, (*низко*) бутíти, (*о челов.*: *бормотать*) ми́мрити. [Мýкаєш мов та дурнá корóва (Куліш). Чогó бик нави́к, тогó й ревé (Номис). Ревнýли воли́ в мальóванім ярмі (Пісня). Худóба бути́ть, бо нерóблена (Кам'янеч.). Бугáй бути́ть (Манж.). Ми́мрив стари́й, запихáючи паляни́цю в рот (Н.-Лев.)].
Мы́чка – 1) *см.* **Мы́кание 1** *и* **2**; (*кудель*) ми́чка, кýжіль (-желя) *и* кужíль (-жéли, *ж. р.*), кудéля. [Сиділа дóма, ми́чки пря́ла (Рудч.). Ми́чку ми́кала та пря́ла (Пісня)].
Мышáвый – мишáстий; з гладéнькою шéрстю.
Мышáрник – мишови́ще.
Мышáстый – мишáстий. [Мишáстий кінь (Мирг.)].
Мышáтник – мишáтник, мишолóвець (-вця), мишолóв (-лóва).
Мышáчий, *см.* **Мы́ший.**
Мышелóв – мишолóвець (-вця), мишолóв (-лóва), мишáтник (-ка).
Мышелóвка – 1) (*западня*) пáстка, лáпка, пóлапка. [Трéба на ми́ші пáстку постáвити (Звин.)]; 2) мишолóвниця.

Мышело́вный – мишоло́вний.
Мы́шечный, *анат.* muscularis – м’язови́й; *см.* **Му́скульный. -ная** *оболочка*, *анат.* sarcolemma – м’язова́ оболо́на, сарколе́ма.
Мышея́дина – мишоЇ́д (-ду), недо́гризки (недо́їдки) ми́шачі.
Мышея́дь, Мышея́дье – мишоЇ́д (-ду), ми́шача з’Ї́жа.
Мы́ший, Мыши́ный – 1) ми́ша́чий. **-ный** *помёт* – мишаки́ (-кі́в), ми́шачина. *Жизни* **-шья** *беготня* – життьова́ (ми́шача) бігани́на, жите́йська суєта́; 2) *бот.* **-ный** *горох* (Vicia Cracca L.) – горо́би́ний горо́шок (-шку), ви́ка пташа́ча, розбитна́ тра́вка. **-ный** *тёрн* (Ruscus aculcatus L.) – ми́шачий те́рен (*р.* те́рну), ру́скус (-су) колю́чий. **-ный** *хвост* (Myosurus minimus L.) – ми́шачий хвіст (*р.* хвоста́), ми́шавка мале́нька. **-ный** *цвет* (Hypericum L.) – за́яча крі́вця, звіробо́й (-бо́ю). **-ший** *дух* (Cynoglossum officinale L.) – чорноко́рінь (-реню) (ліка́рський), воло́вий язи́к, живокі́ст (-ко́сту), чередни́к (-ку́). **-шье** *ушко* (Myosotis L.) – незабу́дка, ри́б’яче о́чко. **-шьи** *ушки* (Hieracium Pilosella L.) – нечуй-ві́тер (-тра *и* -тру) (волоси́стий), волосни́к (-ку́), котя́чі ла́пки, ми́шаче ву́шко. **-шьи** *глазки, см.* **Мы́ло 3б**. **-шья** *трава* (Rhinanthus L.) – дзвіне́ць (*р.* дзвінця́), дзвіно́чки (-ків), кошу́льник (-ку).
Мыши́на – 1) (*мясо*) ми́ша́тина. [Ми́шатиною харчу́ється (Куліш)]; 2) (*шкурка*) ми́шаче ху́тро, ми́шачі кожушки́; 3) (*нора*) ми́шача нора́ (ні́рка).
Мыши́ный, *см.* **Мы́ший.**
Мыши́стый – миши́[а́]стий, на мишву́ бага́тий.
Мы́шка – 1) (*ум. от* **Мышь**) ми́шка; (*летучая*) кажано́к (-нка́). [Я Ми́шка-Нору́шка (Казка)]. *Кошке игрушки, а* **-ке** *слёзки* – кі́шці смі́шки, а ми́шці слі́зки; кому́ весі́лля, а ку́рці смерть. *Были бы крошки, а* **-ки** *будут* – аби́ хліб, а зу́би зна́йдуться. *Игра в кошку и* **-ку** – гра в кота́ й ми́шку; 2) (*подплечн. впадина, обычн. мн. ч.* **Мы́шки**) пах(в)а́, підпахі́в’я (-в’я); *срв.* **Подмы́шка.** *Под* **-кой** – під пах(в)о́ю. [Стоя́в з кни́жкою під пахво́ю (Васильч.)]. *Под* **-ку** – під пах(в)у́, під си́лу. *Под* **-ки** – попід пах(в)и́, попід си́л(к)и. [Ой, узя́ли Парасу́ню попід о́бі си́ли (Гол.)]; 3) *см.* **Му́скул**; 4) **-ки** (*в одежде*) – ви́різи (-зів), про́йми (*р.* про́ймів); 5) **-ки**, *бот.* – а) (Lathyrus tuberosus L.) горо́шок (-шку) (бульби́стий), земляни́й горі́шок (-шка), журавли́ні стручки́ (-кі́в), ми́шка, череви́чки (-ків); б) (Saxifraga granulata L.) ло́мінь (-меню) (зерня́стий), розри́вник (-ку).
Мы́шкин – ми́шчин (-на, -не). *Отольются кошке* **-кины** *слёзки* – згада́ються кі́шці ми́шчині слі́зки.
Мы́шле́ние – ду́мання, ми́слення, (*размышление*) міркува́ння, розважа́ння, (*мозгование*) мізкува́ння, метикува́ння. [Абстра́ктно ду́мання (Грінч.)].
Мышо́нок, Мышо́ночек – мишеня́ (-ня́ти), мишеня́тко, мишеня́точко. [А мишеня́тко під вербо́ю почу́ло, що м’ясце́ пахти́ть (Гліб.). Несе́ у Ки́їв мишеня́т (Шевч.)].
Мы́шца, *анат.* musculus – м’яз (-за); *см.* **Му́скул.**
Мышцево́й – м’язови́й; *см.* **Му́скульный.**
Мышь, *зоол.* Mus – ми́ша, (*зап.*) миш (-ші), *соб.* мишва́. [Ми́ша у стозі́, а піп у селі́ ніко́ли не заги́нуть (Номис). Мишва́ прити́хла (Гліб.)]. *Был бы хлеб, а* **-ши** *будут* – аби́ боло́то, а жа́би́ бу́дуть. *Кошка спит, а всё* **-шей** *видит* – голо́дній ку́рці про́со на ду́мці. *И* **мышь** *в свою норку тащит корку* – ку́рка що гребе́, то все на себе́; ніхто́ собі́ не во́рог. *Гора* **мышь** *родила* – з вели́кої хма́ри та мали́й дощ; зайшла́ гора́ в тяж, а привела́ ми́шу. **Мышь** *домовая* (Mus musculus L.) – ми́ша ха́тня, ми́ша сільська́. **Мышь** *желтогорлая* (Mus flavicollis L.) – ми́ша жовтоши́йка, ми́ша жовтого́рла. **Мышь** *лесная* (Mus sylvaticus L.) – ми́ша лісова́. **Мышь** *малютка* (Micromys minutus Pall.) – ми́ша мала́, ми́ша-маля́ (-ля́ти), ми́ша мізи́нна, ми́ша бадиля́рка. **Мышь** *полевая* – а) (Apodemus agrarius Pall.) ми́ша польова́; б) (*полёвка*, Microtus arvalis Pall.) но́риця звича́йна, жи́тник, повх (-ха) звича́йний. **Мышь** *садовая* (*степная*, Mus musculus hortulanus Nordm.) – ми́ша садова́ (степова́). **Мыши**, *зоол.* – Muridae – мишува́ті. **Мыши** *летучие*, *зоол.* а) (Chiroptera) летю́чі ми́ші, кажани́, лиликува́ті (-тих), ли́лики (-ків); б) (*нетопыри*, Vespertilionidae) кажанува́ті (-тих). [Через база́р кажа́н костокри́лий перелети́ть (Шевч.). Ли́лик виліта́є (Рудан.)]. **Мышь** *летучая большеухая* (Paramyotis Bechsteini Kuhl.) – нічви́д довгову́хий. **Мышь** *лет. бульдоговая* (Molossus rufus E. Geoffr.) – кажа́н (-на́) бульдо́говий. **Мышь** *лет. водяная* – а) (Selesius mustaficinus Kuhl.) нічви́д уса́тий; б) (Selesius daubentoni Kuhl.) нічви́д колово́дний. **Мышь** *лет. двуцветная* (Vespertilio murinus L.) – ли́лик двоба́рв(н)ий, ли́лик миша́стий, ли́лик звича́йний. **Мышь** *лет. длиннокрылая* (Miniopterus Schreibersi Kuhl.) – довгокри́лиць (-льця), довгокри́лий кажа́н. **Мышь** *лет. прудовая* – (Capaccinus dasycneme Boie) – нічви́д ставкови́й. **Мышь** *лет. реснитчатая* (Isotus emarginatus E. Geoffr.) – нічви́д рясокри́лий.
I. Мышья́к – арсе́н (-ну), миша́к (-ку). **-як** *белый* – арше́ник.

II. Мышья́к, *бот.* Sanguisorba officinalis L. – родови́к (-ку́) (звича́йний), сухозлі́тниця, стягни́кров (-ву), на́головатень (-тня), я́ловий золотни́к (-ку́).
Мышьяковатоки́слый – арсенуватоки́слий.
Мышьякова́тый – арсенува́тий.
Мышьяко́вистый – арсени́стий. **-тая** *кислота* – арсени́ста кислота́.
Мышьяковоки́слый – арсеноки́слий.
Мышьяко́вый – арсе́но́вий. **-вая** *кислота* – арсе́но́ва кислота́.
Мы́щелка, *см.* **Мыщело́к.**
Мыщелко́вый, Мы́щелочный – кісточко́вий.
Мыщело́к, *анат.* condylus – кі́сточка, ви́росток (-тка), скуле́ць (-льця́).
Мэр, *см.* **Мер.**
Мю́зик-хо́лл – мю́зик-го́л (-лу).
Мю́льный, *техн.* – мю́льний. **-ная** маши́на – мю́льна маши́на, мюль-маши́на.
Мюри́д – мюри́д (-да).
Мюриди́зм – мюриди́зм (-му).
Мя́гкий – м'яки́й; (*кроткий*) ла́гі́дний, (*смирный*) пло́хи́й, (*покладистый*) поту́льний, (*рыхлый*) пухки́й, (*пушистый*) пухна́тий. [Я таки́й як хліб м'яки́й (Номис). Усадови́в їх на смý́хах м'яки́х (Потебня). Учо́ра ду́же холодно́ бу́ло, а тепе́р м'яки́й ві́тер (Кам'янеч.). До́бра лагі́дна вда́ча (Г. Барв.). Лагі́дна заду́млива о́сінь (Черкас.). У не́ї чолові́к плохи́й (Мирг.). Вда́ча у його́ поту́льна була́, – приголу́б його́ ласка́вим сло́вом, на́че віск той розта́не (Кониськ.). Пухка́ паляни́ця, хоч губа́ми їж (Харк.). Земля́ пухка́ (Г. Барв.)]. **-кая** *лошадь* – пло́хи́й кінь. **-кая** *рухлядь* (*пушной товар*) – хутри́на (Роменщ.). **-кое** *железо* – м'яке́ (неламке́) залі́зо. **-кий** *чугун* – м'яки́й (некрихки́й) чаву́н. **-кое** *вино* – м'яке́ (неви́тримане) вино́. **-кая** *вода* – м'яка́ (милка́) вода́. *Более* **-кий** – м'я́кший; лагідні́ший. *Делать, сделать* **-ким** – роби́ти, зроби́ти м'яки́м, м'якши́ти, з[по]м'якши́ти. *Делаться* **-ким** – роби́тися м'яки́м, м'я́кнути, лагідні́ти. [Його́ ри́си м'я́кли, лагідні́ли (Франко)]. *Сделавшийся* **-ким** – зм'я́клий, злагідні́лий. *Делаться, сделаться более* **-ким** – м'я́кшати, пом'я́кшати, м'якші́ти, пом'якші́ти, зм'якші́ти, лагідні́шати, полагідні́шати; *срв.* **Смягча́ться.** [Залі́зо в огні́ м'я́кшає (Драгом.). Ма́ти одра́зу пом'я́кшала до ме́не (Крим.). Тре́ба полі́ти, щоб зм'якші́ла земля́ (Вовч.). Уже́ тепе́р старшина́ зм'якші́в (Звягельщ.)].
Мя́гко, *нрч.* – м'я́ко; ла́гі́дно, зла́гі́дна; пу́хко; *ласк.* м'яке́нько; лагідне́нько, плохе́нько, благе́нько; пухке́нько, (*ладком*) ла́годом, ла́гідко́м, ла́годиком; *срв.* **Мя́гкий.** [Ляга́йте про́сто – усю́ди сі́но й м'я́ко (М. Вовч.). Відказа́в ла́гі́дно (Г. Барв.). Зо́рі лагі́дно сія́ли (Л. Укр.). Лиш зла́гі́дна блага́ю (Куліш). Та настели́ти соло́ми, щоб було́ їм м'яке́нько (Коцюб.)]. *Более* **-ко** – м'я́кше; лагідні́ше, плохі́ше, пухкі́ше. **-ко** *стелет, жёстко спать* – м'я́ко посте́лить, а тве́рдо спа́ти; у ві́чі як лис, а поза о́чі як біс (Приказки).
Мягкова́тость – м'якува́тість; лагіднува́тість, плохува́тість, пухкува́тість (-тости); *срв.* **Мя́гкий.**
Мягкова́тый – м'якува́тий; лагіднува́тий, плохува́тий, пухкува́тий; *срв.* **Мя́гкий.**
Мягкоко́жий – м'якошку́[і]рий, ніжношку́[і]рий. **-рые**, *энтом.* Malacodermata – м'якошку́рці, м'якокри́льці (-ців).
Мягкола́пый – м'якола́пий.
Мягконра́вие – м'я́кість вда́чі, (*кротость*) ла́гі́дність (-ности) вда́чі, м'яка́ (ла́гі́дна, пло́ха́, ти́ха) вда́ча. *Он отличается* **-вием** – у його́ м'яка́ (ла́гі́дна, пло́ха́, ти́ха) вда́ча, він м'яко́ї (ла́гі́дної) вда́чі, з його́ чолові́к плоху́та.
Мягконра́вный – м'яки́й, ла́гі́дний, пло́хи́й, ти́хий, (*покладистый*) поту́льний, благи́й. **-ный** *человек* – м'яка́ (ла́гі́дна, плоха́, ти́ха) люди́на, (*сожалит.*) плоху́та, (*презр.*) лемі́шка, люди́на, як з кло́ччя баті́г, (*перен.*) з воскови́м се́рцем люди́на.
Мягкопёрый – м'якопе́рий. **-рые**, *зоол.* Malacopterygii – м'якопе́рі (-рих).
Мягкосерде́чный, -чно, *см.* **Мягкосе́рдый, -до.**
Мягкосе́рдие – м'якосе́рдя, ніжносе́рдя (-дя); *срв.* **Сострада́ние.**
Мягкосе́рдо, *нрч.* – м'якосе́рдо, ніжносе́рдо, жа́лісли́во, спочу́тли́во, чу́ло; *срв.* **Сострада́тельно.**
Мягкосе́рдость – м'якосе́рдість, ніжносе́рдість, жа́лісли́вість, спочу́тли́вість, чу́лість (-ости); *срв.* **Сострада́тельность.**
Мягкосе́рдый – м'якосе́рдий, ніжносе́рдий, жалісли́вий, спочу́тли́вий, чу́лий; *срв.* **Сострада́тельный.** [Приро́да в те́бе ніжносе́рда (Куліш)].
Мягкосло́йный, -ло́йчатый – м'якошарови́й, рідки́й, ярови́й. [Рідке́ (ярове́) де́рево (Полт.)].
Мя́гкость – м'я́кість, м'якота́; (*кротость*) ла́гі́дність, ла́года, (*рыхлость*) пу́хкість,

(*пушистость*) пухна́тість (-ости). [Вони́ мече́м та кула́ччям, а ми перо́м та ла́годою (Куліш). Такої лагідности й до́брости не дово́дилося зазнава́ти (Ол. Пчілка)].
Мягкота́ – м'якота́; *см.* **Мя́гкость.** [Як постелю́ сі́на, то м'якота́ спа́ти (Лебед.)].
Мягкоте́лый – 1) м'якоті́лий, м'яки́й, (*рыхлый*) пухки́й, (*пушистый*) пухна́тий. **-лый** *интеллигент* – м'якоду́хий (хисткий, безво́льний) інтеліге́нт, ми́ршавий (нікче́мний) інтеліге́нт, інтеліге́нт-м'якоду́х (-ха). 2) *см.* **Мягкосе́рдый**; 3) **-лые**, *зоол.* – молю́ски (-ків), м'якуни́ (-нів).
Мягкоше́рстный – м'якоше́рстий, м'якору́нний, шовкору́нний, м'якову́вний, шовково́вний.
Мя́гонький – м'яке́нький; лагідне́нький, плохе́нький, пухке́нький, пухна́тенький; *срв.* **Мя́гкий.** [Хлі́бця м'яке́нького накри́шить (Тесл.). У за́йчика шку́рка м'яке́нька (Рудч.). О́чі з м'яке́ньких ста́ли зра́зу тверде́нькі (Н.-Лев.)].
Мяго́хонький – м'якісінький; лагіднісінький *и т. п.*; *срв.* **Мя́гкий.**
Мягча́йший – найм'я́кший, (*сильнее*) як-найм'я́кший, що-найм'я́кший.
Мягча́ть – м'я́кшати; *срв.* **Мя́кнуть.** *Мороз* **-ча́ет** – моро́з м'я́кшає.
Мя́гче – 1) (*срвн. ст. от прлг.* **Мя́гкий**) м'я́кший; лагідні́ший, плохі́ший (*и* пло́хший), пухкі́ший, пухна́тіший; 2) (*срвн. ст. от нрч.* **Мя́гко**) м'я́кше; лагідні́ше, плохі́ше (*и* пло́хше), пухкі́ше.
Мягче́ние – 1) (*от* **Мягче́ть**) м'якні́ння, м'я́кнення, лагідні́ння, лагідні́шання; 2) (*от* **Мягчи́ть**) м'якші́ння, м'я́кшення, пом'я́кшування, зм'я́кшування, улагі́днювання.
Мягче́ть, *см.* **Мя́кнуть 1.**
Мягчи́тельность – з[по]м'я́кшувальність, м'якши́льність (-ности).
Мягчи́тельный – з[по]м'я́кшувальний, м'якши́льний, м'яко́тний. **-ный** *пластырь* – зм'я́кшувальний (м'яко́тний) пла́стир (пля́стер). **-ное** *лекарство* – зм'я́кшувальні лі́ки (-ків).
Мягчи́ть – м'якши́ти, пом'я́кшувати, зм'я́кшувати, (*делать кротким*) улагі́днювати кого́, що; *срв.* **Смягча́ть.**
Мягчи́ться – м'я́кнути, лагідні́ти, (*ещё более*) м'я́кшати, м'якші́ти, лагідні́шати, пом'я́кшуватися, зм'я́кшуватися; *срв.* **Смягча́ться.**
Мязга́ – *см.* **Мезга́.**
Мяздра́ – *см.* **Мездра́.**
Мя́кать – 1) *см.* **Мя́млить**; 2) жува́ти, жва́кати; *см.* **Жева́ть.**
Мяки́на – поло́ва. [На́ша мо́ва не поло́ва (Приказка). Розві́яла мов ту поло́ву (Шевч.)]. *Старого воробья на* **-не** *не проведёшь* – старо́го горобця́ на поло́ві не обду́риш (Приказка).
Мяки́нистый – поло́вува́тий.
Мяки́нка – поло́виця, поло́вка. [Вівся́ної поло́виці та й не хо́че ї́сти (Чуб. V)].
Мяки́нник, -ница – 1) (*питающийся, -щаяся мякиной*) поло́вник, -ниця; 2) (*обжора*) ненаже́ра; 3) (*пентюх*) тюхті́й (-тія́), -ті́йка; 4) **-ник** *и* **-ница** (*сарай для мякины*) – поло́вня, поло́в'яник, поло́вник.
Мяки́нный – поло́в'яний. [Поло́в'яний хліб не го́лод (Номис)].
Мяки́ночка – поло́вонька, поло́вочка.
Мя́киш – 1) (*особ. в печён. хлебе*) м'яку́шка, (*вязкий, невыпеченный*) глевтя́к (-ка́), *ласк.* м'яку́шечка, глевтячо́к (-чка́). [Нарі́зував ба́тькові сами́х шкури́нок, а собі́ брав м'яку́шку (Грінч. I)]. *Мять шарики из* **-ша** – роби́ти (ліпи́ти) га́лочки з м'яку́шки. *Делать фигурки из* **-ша** – ліпи́ти ко́ники з м'яку́шки. *Дайте мне* **-ша**, *а не горбушку* – да́йте мені́ м'яку́шки, а не окра́єць. *Здесь одна корочка, а* **-ша** *вовсе нет* – тут сама́ скори́нка (шку[о]ри́нка); а м'яку́шки й тро́шки нема́є; 2) (*мякоть*) м'яку́ш (-шу́), м'я́кота. *Пуля попала в* **-киш** – ку́ля поці́лила в м'яку́ш. *Гончая* **-ши** *на лапах ободрала* – гонча́к на ла́пах м'якуші́ пообдира́в.
Мяки́ш – 1) (*бесскорлупн. яйцо*) ви́ливок (-вка). [У на́шої ку́рки самі́ ви́ливки (Луб.)]; 2) (*толстяк*) гладу́н, товсту́н (-на́); 3) **-ши,** *см.* **Мягкоте́лые** (*под* **Мягкоте́лый 3**).
Мяки́шник, -ница – м'яку́шник, м'яку́шниця.
Мя́кишный – 1) м'яку́шковий, (*из невыпеч. хлеба*) глевтяко́вий; 2) м'якуше́вий. *Срв.* **Мя́киш.**
Мя́клость – м'я́клість, зм'я́клість (-лости).
Мя́клый – м'я́клий, *оконч.* зм'я́клий.
Мя́кнуть – 1) (*становиться мягким*) м'я́кнути, (*становиться кротким*) лагідні́ти, (*ещё более*) лагідні́шати; 2) (*ударить*) лу́снути, ге́пнути кого́.
Мя́кнуться – ге́пнутися.
Мя́конький, *см.* **Мя́гонький.**
Мя́котный – м'яки́й; м'якуше́вий.
Мя́коть – м'яку́ш, (-шу́), м'я́кота, (*мезга*) мизка́, (*диал.* мі́зька), мо́лот (-ту), га́муз (-зу).

Яблочная **-коть** – яблуне́вий м'яку́ш.
Мяку́н, *энтом.* Malachius Fabr. – ви́пушок (-шка).
Мяку́шка – 1) (*пряник*) пря́ник, медяни́к (-ка́); 2) (*гнилой плод*) гниля́к (-ка́), *соб.* гниля́ччя (-ччя), гнилля́ (-лля́). [Це-ж не суни́ці, а саме́ гниля́ччя (Київ)].
Мяку́шник, *см.* **Мяки́шник.**
Мя́ла, *кожев.* – ле́щата (-щат). *Попал в* **-ла** (*в беду*) – доско́чив ли́ха, потра́пив у лабе́ти.
Мя́лица, *см.* **Мя́лка 1.**
Мя́лка – 1) (*снаряд*) бите́льня, бите́льниця, тіпа́льниця, м'я́л(ьн)иця. [У те́рниці ме́чик ву́жчий, а в бите́льниці широ́кий (Хорольщ.)]. *Не домнёшь* **-кой**, *так помянёшь за прялкой* – де о́ком не догля́неш, там калі́ткою допла́тиш (Приказка); 2) (*глотка, грубо*) пе́лька. *Полно* **-ку** *драть*! – го́ді (бу́де) пе́льку де́рти! *Набил полную* **-ку** – напха́в по́вну пе́льку.
Мя́ло – 1) *см.* **Мя́лка 1**; 2) *см.* **Мя́мля.**
Мяльё – м'ялина́.
Мя́льница – м'я́льниця.
Мя́льный – м'я́льний.
Мя́льня – м'я́льня.
Мя́льщик, -щица – м'я́льник, м'я́льниця.
Мя́льщиков, -щицын – м'я́льників (-кова, -кове), м'я́льничин (-на, -не).
Мя́льщичий – м'я́льницький.
Мя́мкать, *см.* **Мя́млить.**
Мя́мление – мни́хання, ми́мрення, слебізува́ння, дзя́мдзяння, мо́ндзяння, мо́на[я]ння, маруді́ння, мо́мсання, хамелі́ння; *срв.* **Мя́млить.**
Мя́млить – (*мяться*) м'я́тися, мни́хатися, ми́мрати, (*вяло, неясно говорить*) м'я́ти, ми́мрити, па́пляти, слебізува́ти (*нерешительно говорить, делать*) дзя́мдзяти(ся), мо́ндзяти(ся), (*тянуть, копаться*) мо́на[я]тися, мару́дитися, мо́мсатися, (*вяло жевать*) хамели́ти, (*перен.*) ремига́ти. [Та ти не мни, а кажи́ по-лю́дськи, чого́ тре́ба (Звин.). Коли́-б уже́ не ми́мрав він, а ху́тче до ді́ла (М. Вовч.)].
Мя́мля – м'я́ло, м'ялува́тий (-того), -ва́та (-тої), (*рохля*) вайло́, дзя́мдзя, мо́ндзя, базалі́й (-лія́), -лі́йка, базала́, маку́ха, папу́ша, леме́ха, лемі́шка, (*копотун*) мару́да, мни́ха, мо́ня, (*разиня*) роззя́ва, ґа́ва. [Це не па́рубок, а яке́сь м'я́ло (Грінч.). Не дити́на, а мару́да (Липовеч.)].
Мяси́стость – м'ясови́тість, м'яс(н)и́стість, м'я́скість; гла́дкість (-ости).
Мяси́стый – м'ясови́тий, м'яс(н)и́стий, м'яски́й; гладки́й, товсти́й, корпуле́нтний. [М'ясни́сті гу́би (Франко)].
Мяси́шко – погане́ньке (аби́-яке) м'я́со, м'яси́сько.
Мяси́ще – м'яси́ще.
Мясни́к – різни́к (-ка́), (*диал.*) м'ясáр (-ря́), (*режущ. свиней, птицу*) колі́й (-лія́), коля́р (-ра́). [Ви́тріщився як коза́ на різника́ (Приказка)]. *Быть* **-ко́м** – бу́ти різнико́м, (*мясничать*) різникува́ти, різни́чити. [Я різни́чу, торгу́ю м'я́сом, – тим мене́ й прозива́ють різнико́м (Дніпропетр.)].
Мяснико́в – різникі́в (-ко́ва, -ко́ве).
Мясни́чание – різникува́ння (-ння).
Мясни́чать – різникува́ти, різни́чити. [Коли́ різнику́єш, то й плати́ за пра́во – торго́влю (Харк.)].
Мясни́ческий – різни́цький. [Різни́цький цех (Котл.). Різни́цький ніж (Коцюб.)].
Мясни́чество – різни́цтво.
Мясни́чий – різни́чий. [Різни́чий обу́х (Г. Барв.)].
Мясни́чиха – різни́чка, різничи́ха.
Мясни́чихин – різни́ччин, різничи́шин (-на, -не).
Мясно́е, *сщ.* – м'яси́во, м'ясна́ стра́ва, (*шире*) скоро́мина, ско́ром (-му). [Коли́-б він їв собі м'яси́во, а то він сі́но їв! (Гребінка). Столи́ його́ погну́лись від м'яси́ва (Куліш)].
Мясно́й – м'ясни́й, м'ясови́й. [Лі́зу, лі́зу по залі́зу на м'ясову́ го́ру (*загадка*: *конь*) (Чуб. I)]. **-ная** *лавка* – різни́ця. **-ные** *ряды* – різни́ці (-ни́ць). [Приста́в мов соба́ка до різни́ць (Номис)]. **-ная** *пища* – м'ясна́ ї́жа, м'яси́во. *Я до* **-но́й** *пищи не большой охотник* – я до м'яси́ва не ду́же ла́сий. **-ное** *блюдо* – м'ясна́ стра́ва, (*жаркое*) пече́ня. **-ной** *цвет* – м'ясни́й (м'ясови́й) ко́лір темно-черво́ний ко́лір (-льору).
Мя́со – м'я́со, (*диал.*) гав'я́дина, (*детск.*) ки́ка, ґи́ґа. [Не бу́де з то́ї кози́ м'я́са (Номис). Гав'я́дина свиня́ча; пече́ня з воля́чої гав'я́дини (Звин.). Дає дити́ні м'я́са та ка́же: на ки́ки! (Гуманщ.)]. **-со** *варёное* – варе́не м'я́со, (*диал.*) маха́н (-ну́). **-со** *жареное* – пече́не (м'я́со),

пече́ня; *срв.* **Жарко́е. -со** *копчёное* – ву́джене м'ясо, вудженúна. **-со** *сырое* – сире́ м'я́со, свіжина́. **-со** *воловье* – воло́вина; *см.* **Говя́дина. -со** *гусиное* – гу́сятина. **-со** *индейки* – (г)инди́чина. **-со** *козье* – козли́на, козля́тина. **-со** *кошачье* – коша́тина. **-со** *куриное* – куря́тина. **-со** *линя* – лини́на. **-со** *лошадиное, см.* **Кони́на. -со** *свиное, см.* **Свини́на. -со** *собачье* – пси́на. **-со** *сома* – соми́на. **-со** *судака* – судачи́на. **-со** *утиное* – (в)у́тя́тина. **-со** *павшего животного* – здохля́тина, здохлени́на; *срв.* **Па́даль. -со** *пушечное* – гарма́тне м'я́со. [Ті рекру́ти, гарма́тне м'я́со на війну́ (Франко)]. **-со** *дикое, мед.* caro luxuriens – ди́ке м'я́со. *Мягкие части* **-са** – м'яку́ш (-шу́), м'я́кота; *срв.* **Мя́киш 2**. *Ни рыба, ни* **-со** – ні ри́ба, ні м'я́со; ні в тин, ні в воро́та; ні бе, ні ме, ні кукуріку.

Мясови́на, Мясови́нка – м'ясови́на, м'ясови́нка. *Ни* **-ви́нки** *во рту не бывало* – і ріски в ро́ті не мав (Приказка).

Мясови́тый – опа́систий, тіли́стий, повнотеле́сий.

Мясое́д – м'ясни́ці (-ни́ць). [У м'ясни́ці і весілля спра́вимо (Кониськ.). Ану́, котру́ ді́вчину сі м'ясни́ці за́між оддамо́? (Тесл.)]. *Рождественский* **-е́д** – зимові́ м'ясни́ці. *Рад бы хоть в пост, да и в* **-е́д** *не дают* – ї́в-би і в піст, так не даю́ть і в м'ясни́ці; є ло́жка, та в ми́сці нема́.

Мясоеде́ние – м'ясоїді́ння, (*зап.*) м'ясоі́дження; м'ясна́ ї́жа.

Мясое́дный – м'ясни́чний; скоро́мний; м'ясоі́дний, м'ясоже́рний.

Мясокра́сный – темночерво́ний, м'ясночерво́ний.

Мясопу́ст, -пу́стье, -пу́щи – пу́ща[е]ння, за́говіни (-він). [На пу́щення як зав'я́зано (Номис)].

Мясопу́стный – пу́ща́льний. **-ное** *воскресение* – пу́щальна неді́ля.

Мясору́бка – січка́рня, м'ясорі́зка, млино́к (-нка́) на м'я́со.

Мясосовхо́з – м'ясорадго́сп (-пу).

Мясоя́дный – м'ясоїдний, (*плотоядный*) м'ясоже́рний.

Мясти́, -ся – 1) (*волновать, -ся, тревожить, -ся, смущать, -ся*) хвилюва́ти, -ся, триво́жити, -ся, турбува́ти, -ся, непоко́їти, -ся, бенте́жити. -ся, збенте́жувати, -ся. *Страсти* **-ту́т** *душу* – при́страсті бенте́жать ду́шу. *Всуе* **-тётся** *человек* – ма́рно бенте́житься люди́на. *Все перепуганно* **-ту́тся** – всі переля́кано (з переля́ку) хвилю́ються (триво́жаться). **Мяту́щийся**, *прлг.* – бенте́жний, невпокі́йний, (*безумный*) шале́ний; *см. ещё* **Мяте́жный.** [Бенте́жна душа́ (Вороний). Шале́не се́рце (Крим.)]. **-щийся** *дух, ум* – бенте́жний (невпокі́йний) дух, ро́зум; 2) **-сти́** (*приводить в ярость*) – люти́ти кого́; 3) **-сти́ся** (*носиться*) – хвилюва́ти, вихри́тися. *Снежинки* **-тся** – сніжи́нки вихря́ться.

Мясцо́ – м'ясце́, м'я́сечко. [Бажа́в м'ясця́ свіже́нького давне́нько (Глібів)].

Мя́та, *бот.* Mentha L. – м'я́та, *ум.* м'я́тка. **-та** *водяная* (M. aquatica L.) – м'я́та водяна́, блохівни́к (-ку́). **-та** *дикая* – а) (*или глухая, конская*, M. arvensis L.) м'я́та польова́, м'я́та кучеря́ва, м'я́та глуха, м'я́та ди́ка, м'я́та кі́нська; б) (*или русская*, M. viridis L.) м'я́та зеле́на, м'я́та квасна́. **-та** *курчавая* (M. crispa L.) – м'я́та кучеря́ва, м'я́та горо́дня, м'я́та садова́, м'я́та крута́. **-та** *лесная* (M. silvestris L.) – м'я́та лісова́, драголю́б (-бу) лісови́й. **-та** *перечная* (M. piperita L.) – м'я́та холо́дна, м'я́та спра́вжня, галуща́нка. **-та** *пташья* (Stellaria media V. M.) – мокре́ць (-рецю́), зі́рочник (-ку) (сере́дній), кана́ркова тра́вка. **-та** *сердечная* (M. Pulegium L.) – м'я́та блошни́ця, полі́й (-лію́), блохівни́к (-ку́). **-та** *собачья* – а) (Ballota nigra L.) м'я́точник, соба́ча м'я́та, глуха́ кропи́ва́, ша́ндра воню́ча, біло[чорно]ку́дреник (-ку); б) (*или кошачья*, Glechoma hederacea L.) розхі́дник (звича́йний), ко́тики, коше́чник (-ку), коша́ча м'я́та, бу́дра. **-та** *степная* (Nepeta Cataria L.) – котя́ча м'я́та, котови́к, ша́нта, глушни́к (-ку́).

Мяте́ж – за́коло́т, ко́лот (-ту), (*восстание, бунт*) повста́ння, бунт (-ту), бунтува́ння (-ння), (*зап. устар.*) ребе́лія, (*смута, смятение*) ворохі́[о́]бня, колотне́ча, чва́ра (-ри) *и* чва́ри (*р.* чвар), каламутня́, (*волнение народное*) ро́зрухи (-хів), ро́зрух (-ху), невпо́кі́й (-ко́ю), (*заговор*) змо́ва. [Оста́ннє по́льське повста́ння (Грінч.)]. *Поднимать, поднять* **-те́ж** – зчиня́ти, зчини́ти (зрива́ти, зірва́ти) повста́ння (за́колот), збива́ти, зби́ти колотне́чу. *Призывать к* **-жу́** – за[на]клика́ти до за́колоту (повста́ння, ро́зрухів). *Постоянный, извечный* **-те́ж** – безнаста́нні (повсякча́сні) ворохі́[о́]бні (за́колоти, повстання́), (до)ві́чний за́колот. [Безнаста́нні ворохо́бні в приро́ді (Калит.)].

Мятежелю́бный, -люби́вый, -люби́вость, *см.* **Мяте́жливый, -вость.**

Мяте́жество, *см.* **Мяте́жничество.**

Мяте́жливость – колотли́вість, бунті[о]вли́вість, бунтли́вість, ворохі[о́]бли́вість (-вости).

Мяте́жливый – колотли́вий, бунті[о]вли́вий, бунтли́вий, ворохі[о́]бли́вий. [Винниче́нко – проду́кт бунтовли́вого на́строю (Єфр.). Уті́ште бунтовли́ву кров свою́ (Грінч.). Не встава́й же, бунтли́ва го́лово! (Куліш). Ворохобли́вий на́товп (Кониськ.)].

Мяте́жник – (за)коло́тник, повста́нець (-нця), бунтівни́к (-ка́), бунта́р (-ря́), ворохі́[о́]бник, змо́вник; *срв.* **Бунтовщи́к, Смутья́н.** *Расстрел* **-ков** – розстрі́л(ювання) (за)коло́тників (бунтівникі́в).

Мяте́жников – (за)коло́тників (-ко́ва, -ко́ве), повста́нців (-цева, -цеве), бунтівникі́в (-ко́ва, -ко́ве), ворохі́[о́]бників, змо́вників (-кова, -кове).

Мяте́жница – (за)коло́тниця, бунтівни́ця, ворохі́[о́]бниця, змо́вниця; *срв.* **Бунтовщи́ца, Смутья́нка.**

Мяте́жницын – (за)коло́тничин, бунтівни́чин, ворохі́[о́]бничин, змо́вничин (-на, -не).

Мяте́жничание – (за)коло́тничання, ворохі́[о́]бничення, бунтівни́чення, шале́нствування, змо́вничання.

Мяте́жничать – (за)коло́тничати, ворохі́[о́]бничити, бунтівни́чити, шале́нствувати, змо́вничати.

Мяте́жнический – (за)коло́тницький, бунтівни́цький, бунта́рський, ворохі́[о́]бницький, повста́нський, повста́нчий, змо́вницький.

Мяте́жничество – (за)коло́тництво, бунтівни́цтво, бунта́рство, ворохі́[о́]бництво, бенте́жництво, невпокі́йство, шале́нство, змо́вництво.

Мяте́жничий – (за)коло́тничий, бунтівни́чий, ворохі́[о́]бничий, повста́нчий.

Мяте́жно, *нрч.* – 1) за́колотно, ко́лотно, бунті́вно, бунта́рно, бунтівни́чо, ворохі́[о́]бно, бенте́жно, невпокі́йно, шале́но; 2) меті́льно, завірю́шно, снігові́йно, хуртови́нно.

Мяте́жность – 1) (за́)коло́тність, бунті́вність, бунтівни́чість, бунта́рність, ворохі́[о́]бність, зворохо́бленість, збунто́ваність, скаламу́ченість, бенте́жність, невпокі́йність, шале́ність (-ости); 2) меті́льність, завірю́шність, снігові́йність, хуртови́нність (-ности). *Срв.* **Мяте́жный.**

Мяте́жный – 1) (за́)колотни́й, бунтівни́й, бунтівни́чий, бунта́рний, ворохі́[о́]бний, (*возмущённый*) зворохо́блений, збунто́ваний, (*взбаламученный*) скаламу́чений, (*мятущийся*) бенте́жний, невпокі́йний, шале́ний. [Бунтівни́че ві́йсько (Л. Укр.). Ми не булú ворохо́бні (Франко). Голо́дні зворохо́блені ла́ви ри́нуть на бага́тих (Коцюб.). Проща́й, моє́ мо́ре бенте́жне! (Олесь). Невпокі́йне незадово́лення (Рада). Вти́шся бо, се́рце шале́не! (Крим.)]. **-ная** *толпа* – бунтівна́ (побунто́вана) юрба́, бунтівни́чий (за́колотний) на́товп. **-ный** *ум, дух* – невпокі́йний (бунтівни́й) ро́зум, дух. **-ная** *провинция, колония, страна* – ворохі́бна (бунтівни́ча) провíнція, коло́нія, краї́на. **-ное** *время*, **-ные** *времена* – заколотні́ часи́. [Тепе́р такі́ заколотні́ часи́, що лю́ди й у доро́гу боя́ться ї́хати (Звин.)]. *А он* **-ный** *ищет бури* – а він бунта́рний (бенте́жний, шале́ний) пра́гне бу́рі; 2) (*вьюжный*) (за)меті́льний, завірю́шний, сніговí́йний, хуртови́нний.

Мяте́листый, *см.* **Мете́листый.**

Мяте́лица, *см.* **Мете́лица 1.**

Мяте́лища – завірю́шище, (за)мете́лище, (*диал.*) кушпели́ще, ві́холище, хурде́лище, хви́жище.

Мяте́ль, *см.* **Мете́ль.**

Мяте́льный, *см.* **Мете́льный.**

Мя́тие – м’яття́ (-ття́), намина́ння, м’яшку́рення, бга́ння́, га́рбання, жма́кання, жмакува́ння, місі́ння; 2) тертя́ (-тя́), тіпа́ння; ме́рвлення; вимина́ння, ключкува́ння; 3) жува́ння, жертя́ (-тя́), лупі́ння; 4) му́ля[е]ння, (*диал.*) мо́на[я]ння; мику́лення. *Срв.* **Мять, -ся.**

Мя́тка – 1) *см.* **Мя́тие**; 2) тиск (-ку), ти́снява; *срв.* **Да́вка.**

Мя́тлик, *бот.* Agrostis L. – мітли́ця, м’я́тлиця, мітла́, мітлю́г (-гу́), мете́лиця, тонконі́г (-но́гу), нечу́й-ві́тер (-тра *и* -тру).

Мя́тликовый – мітли́чний.

Мя́тный – м’я́тний. **-ный** *запах* – м’я́тний дух. **-ный** *квас* – м’я́тний квас, квас із м’я́ти. **-ная** *лепёшка* – м’я́тна пасти́лька, м’я́тний ко́ржик.

Мяту́щийся, *см.* **Мясти́ 1.**

Мять – 1) м’я́ти (мну, мнеш), намина́ти, м’яшку́рити, (*жать, комкать*) бга́ти, жу́жмити, га́рбати, жма́кати, жмакува́ти, (*месить*) міси́ти що. [Не те́рши, не м’я́вши, не ї́сти калача́ (Номис). В рука́х гру́ша аж пом’я́кшала, так її́ намина́є (Свидн.). Сми́рний, хоч у ву́хо бгай (Приказка)]. **-ть** *живот* – вибира́ти живота́ (живі́т, у животі́). [Воро́жка вибира́є живі́т (Сл. Гр.)]; 2) (*о волокнист.*) м’я́ти, те́рти (тру, треш), тіпа́ти, (*солому*) ме́рвити (ме́рвлю, -виш), (*кожу*) м’я́ти, вимина́ти, (*ключом*) ключкува́ти що. [Ма́ти коно́плі біля ко́мина мне (Тесл.)]; 3) жува́ти, же́рти, лупи́ти; *срв.* **Жева́ть, Жрать. Мя́тый** (*неоконч. и оконч.*) – (зі ́)м’я́тий, (по)м’яшку́рений, (зі́)бганий, (по)жма́каний, (по)жмако́ваний, (по)га́рбаний, мі́шений, ви́мішений; (по)те́ртий, (по)ті́паний, (з)ме́рвлений, (по)ключко́ваний; (з)жо́ваний, (з)же́ртий, (з)лу́плений.

Мятьё́, *см.* **Мя́тие.**

Мя́ться – 1) (*стр. и возвр з.*) – а) м'я́тися, м'я́шку́ритися; бга́тися, жу́жмитися, га́рбатися, жма́катися, жмакува́тися; місйтися; (*только стр. з.*) бу́ти м'я́тим *и т. п.*; б) м'я́тися, те́ртися; ме́рвитися; м'я́тися, вимина́тися; ключкува́тися; (*только стр. з.*) бу́ти м'я́тим, те́ртим *и т. п. Срв.* **Мять 1** *и* **2**; [Згорни́ простира́дло як слід, неха́й не га́рбається (Звин.)]; 2) (*не решаться, медлить*) м'я́тися, му́ля[и]тися, (*диал.*) мо́на[я]тися, мику́литися, (*фамил.*) шандру́ те́рти. [Грицька́ порива́ло й собі́ спусти́тися санча́тами, проте він м'я́вся (Васильч.). Кажи́, не му́ляйся! (Звягельщ.). Мики́та до́вго чого́сь му́лився і не хоті́в проти но́чи виїзди́ти (Основа 1861). Я тобі́ давно́ сказа́в зроби́ти, а ти все мо́наєшся (Полт.). Як ти до́вго мо́няєшся! (Борз.). Усі́ боя́ться, мику́ляться, чи йти, чи ні (Г. Барв.). Як почне́ шандру́ те́рти, по́ки пове́рнеться, по́ки зро́бить (Яворн.)].

Мяу́-мяу́, *междом.* – няв-ня́в, (*зап.*) м'яв-м'я́в. [А ко́тичок – няв-няв-ня́в! (Рудч.)].

Мяу́кала – ня́вкало, ня́вка. [Ви́кинь оте́ ня́вкало надві́р (Хорольщ.)].

Мяу́кание – ня́вкання, нявча́ння, (*зап.*) м'я́вкання, м'явуча́ння; нявк (-ку), няв (-ву). [Ки́цька з ди́ким нявча́нням звива́лася на хвості́ (Крим.). Підня́вся стук, нявк, ре́гіт (Свидн.). Коли́ почу́є няв коти́ний (Біл.-Нос.)].

Мяу́кать, мяу́кивать, мяу́кнуть – ня́вкати, нявча́ти, няву́чити, ня́вкнути, (*зап.*) м'я́вкати, м'явуча́ти, м'я́вкнути. [На́че ня́вкають коти́ (Крим.). Чого́сь кіт нявчи́ть (Звин.). Три́чі кіт пері́стий ня́вкнув (Куліш). Бу́деш м'я́вкать як той кіт (Грінч. III). А в ска́лах куни́ці крича́ть, м'явуча́ть (Свидн.)].

Мяу́каться – ня́вкатися, нявча́тися. *Не* **-тся** *кошечке к ненастью* – не нявчи́ться ко́тикові на него́ду.

Мяч – м'яч (-ча́), (*вообще круглый ком*) опу́ка. [Полети́ш, як м'яч (Номис). Як м'ячі́, ку́лі ло́влять (Манжура). Шибону́ла в йо́го опу́кою, хло́пець похопи́в та пусти́в до не́ї (М. Вовч.). Покоти́лася по схі́дцях нена́че опу́ка (Н.-Лев.). Кі́бчик опу́кою пусти́вся на зе́млю (Мирн.)]. *Резиновый* **мяч** – гу́мовий м'яч. *Играть в* **мяч** – гуля́ти(ся) в м'яча́, в м'яча́ (в опу́ку, м'яче́м, опу́кою) перекида́тися. [Хо́чете в опу́ку перкида́тись? (М. Вовч.)]. *Подавать* **мяч** (*при игре в лапту*) – гили́ти. [Хто пе́рший гили́тиме? (Звин.)]. *Пятнать* **-чо́м** – ма́зати, ква́цати. *Бросать как* **мяч** – ки́дати (шиба́ти, шви́рга́ти) мов (як) м'яч (опу́ку). *Отскакивать как* **мяч** – м'яче́м (опу́кою) *или* мов (як) м'яч (опу́ка) відска́кувати. [Як та опу́ка від скали́ відска́кує (Франко)]. *Свернуться* **-чо́м** – зібга́тися ве́рчика (клубо́чком, лиси́чкою).

Мяча́ть (*об овцах*) – ме́кати, бе́кати; *см.* **Бле́ять.**

Мячево́й – м'ячови́й, опу́ковий.

Мя́чик – м'я́чик. [Швирга́єте мене́ мов м'я́чик (Куліш)].

Мячи́шка – погане́нький (аби́-який) м'яч (-ча), м'ячи́сько.

Мячи́ща – м'ячи́ще, м'ячи́сько.

I. На, *предл.* – 1) *с вин. п.* – а) *на вопрос: куда, на кого, на что* (*для обозначения предмета, на который направлено действие*) – на ко́го, на що. [На слу́ги свої́, на ту́рки яничари зо́зла гука́є (Ант.-Драг.). Подиви́ся в во́ду на свою́ вро́ду (Приказка). Напосі́вся на ме́не, щоб дав йому́ гро́шей (Сл. Гр.). Со́нце гріє, ві́тер віє з по́ля на доли́ну (Шевч.)]. *Указывать* **на** *кого пальцем* – па́льцем на ко́го пока́зувати. *Смотреть* **на** *кого* – диви́тися на ко́го. *Закричать* **на** *кого* – закрича́ти на ко́го. *Доносить, клеветать* **на** *кого* – дока́зувати (доно́сити) на ко́го, клепа́ти, набрі́хувати на ко́го, обмовля́ти кого́. *Жаловаться* **на** *кого* – ска́ржитися на ко́го, (*зап.*) оска́ржувати ко́го. *Подать жалобу иск* **на** *кого* – скла́сти ска́ргу, по́зов на ко́го. *Сердиться, роптать* **на** *кого* – се́рдитися (гні́ватися, ре́мствувати) на ко́го. *Я надеюсь, полагаюсь, рассчитываю* **на** *вас* – я ма́ю наді́ю (наді́юся), поклада́юся (здаю́ся), раху́ю на вас. *Я беру это* **на** *себя* – я беру́ це на се́бе. *Он много берёт* **на** *себя* – він (за)бага́то бере́ на се́бе. *Жребий пал* **на** *него* – же́реб (жеребо́к) упа́в на йо́го (ви́пав йому́). **На** *него наложен денежный штраф* – на ньо́го накла́дено грошову пеню́, його́ оштрафо́вано. *Посягать, посягнуть* **на** *чью жизнь* – на чиє́ життя́ ва́жити, пова́житися, роби́ти, зроби́ти за́мах на ко́го. *Оскалить зубы* **на** *кого* – ви́щірити зу́би на ко́го, про́ти ко́го. *Итти войной* **на** *кого* – іти́ війно́ю на (про́ти) ко́го. *Отправлять, -ся в поход* **на** *кого* – виряджа́ти, іти́ в похі́д на ко́го, про́ти ко́го; (*реже*) під ко́го. [Виряджа́ли нас в похі́д під ту́рка (Грінч. II)]. *Собака лает* **на** *воров* – соба́ка га́вкає (бре́ше) на злоді́їв. *Грех да беда* **на** *кого не живёт* – з ким гріха́ та ли́ха не бува́є! *Он похож* **на** *отца,* **на** *мать* – він схо́жий (скида́ється) на ба́тька, на ма́тір, він поді́бний до ба́тька, до ма́тери. *Итти, всходить, взойти, ехать* **на** *гору* – іти́, схо́дити, зійти́, ї́хати на го́ру. [На го́ру йду – не бичу́ю, а з гори́ йду – не гальму́ю (Пісня)]. *Взлезть* **на** *стену,* **на** *дерево* – ви́лізти на мур (на сті́ну), на де́рево. *Выйти* **на** *крыльцо* – ви́йти на ґа́нок. *Намазать масло* **на** *хлеб* –

намаза́ти ма́сла на хліб, нама́зати ма́слом хліб. *Сесть* **на** *землю,* **на** *пол* – сі́сти до́лі, сі́сти на зе́млю, на помі́ст (на підло́гу). *Бросить кого* **на** *землю* – ки́нути кого́ на(об) зе́млю. *Наткнуться* **на** *камень* – наткну́тися на ка́мінь. *Положить* **на** *стол* – покла́сти на стіл. *Окна выходят* **на** *улицу* – ві́кна вихо́дять на ву́лицю. *Это действует* **на** *здоровье,* **на** *нервы* – це вплива́є (ма́є си́лу) на здоро́в'я, на не́рви. *Броситься кому* **на** *шею* – ки́нутися кому́ на ши́ю. *Сесть кому* **на** *голову,* **на** *шею* – на го́лову, на ши́ю кому́ сі́сти. *Приходить* **на** *ум* – спада́ти на ду́мку; *см.* **Приходи́ть 1**. *Иметь притязания* **на** *ум* – ма́ти прете́нсію на ро́зум. *Ум* **на** *ум не приходится* – ро́зум до ро́зуму не прихо́диться. *Говорить* **на** *ухо* – говори́ти на у́хо. *Стать* **на** *колени, см.* **Коле́но 1**. *Кто назначен* **на** *это место*? – хто призна́чений (кого́ призна́чено) на цю поса́ду. *Верить, надеяться* **на** *слово* – ві́рити, ма́ти наді́ю на сло́во чиє́, (*реже*) на сло́ві чиї́м. [Ма́ючи наді́ю на твої́м сло́ві (Сл. Гр.)]. *Ссылаться* **на** *закон* – посила́тися (поклика́тися) на зако́н (на пра́во). *Отвечать* **на** *письмо* – відповіда́ти (відпи́сувати) на ли́ст (на листа́). **На** *что это похоже*! – що це таке́! на що це (воно́) схо́же! *Положить стихи* **на** *музыку* – покла́сти ві́рші на му́зику. *Переводить* **на** *украинский язык* – перекла́да́ти на украї́нську мо́ву. *Писать* **на** *украинском языке* – писа́ти украї́нською мо́вою, (*зап.*) в украї́нській мо́ві. *Вариации* **на** *тему* – варія́ції на те́му. *Всплывать* **на** *поверхность воды* – сплива́ти пове́рх води́, виплива́ти на-поверха́. [На́че дровиня́ка, сплива́є пове́рх води́ його́ загорі́ле ті́ло (Мирн.)]. *Посадить* **на** *хлеб и* **на** *воду* – посади́ти на сами́й хліб і во́ду. *Он* **на** *все руки* – він на все (до всьо́го) прида́вся, він на все зда́тний. *Несмотря* **на** – не вважа́ючи (не зважа́ючи) на; *см.* **Несмотря́**; б) *на вопрос*: *куда* (*для обозначения предела движения, цели*) – на що, (*реже*) до чо́го. [Ой, полеті́, га́лко, ой, полеті́, чо́рна, на Дін ри́би ї́сти (Пісня)]. *Держать путь* **на** *север* – простува́ти (прямува́ти) на пі́вніч (до пі́вночи). *Оборотись* **на** *восток,* **на** *запад* – поверни́ся на схід, на за́хід (со́нця). [Поверну́вся на схід со́нця (Сл. Гр.)]. *Путешествие* **на** *Восток* – по́дорож на Схід. *Я еду в Париж* **на** *Берлин и* **на** *Кельн* – я ї́ду до Пари́жу на (через) Берлі́н і на (через) Ке́льн. **На** *базар,* **на** *ярмарку* – на база́р (на мі́сто), на я́рмарок *и* у база́р (у мі́сто), у я́рмарок. [На́ймичка разі́в зо́ три бі́гала в база́р і щось прино́сила ці́лими в'я́занками (Мирн.). Запла́кала Морози́ха, ідучи́ на мі́сто (Грінч. III)]. *Карета в'ехала* **на** *двор* – каре́та в'ї́хала (заї́хала) у двір. *Перейдите, станьте* **на** *эту сторону* – перейді́ть, ста́ньте на цей бік (по цей бік, з цьо́го бо́ку), (по)при цей бік. *Идти* **на** *середину избы, комнаты* – йти насеред ха́ти, кімна́ти. [Вона́ ти́хо встає́ і йде насере́д ха́ти (Грінч.)]. *Выйти* **на** *работу* – піти́ на робо́ту, (*к работе*) до робо́ти. [Сини́ пополу́днали і пішли́ знов до робо́ти (Н.-Лев.)]. *Пойти, поехать* **на** *охоту* – піти́, поїхати на полюва́ння (на ло́ви). [Раз в-осені́ пан поїхав на ло́ви (Рудч.)]. *Итти* **на** *войну* – іти́ на війну́. *Ехать* **на** *воды* – ї́хати на во́ди. *Вести* **на** *казнь* – вести́ на стра́ту (на скара́ння). *Вызвать* **на** *поединок* – ви́кликати на дуе́ль (*гал.* на поєди́нок). *Звать* **на** *свадьбу* – заклика́ти (запро́ш[х]увати) на весі́лля; в) *на вопрос*: *когда* (*для обозначения будущего времени или вообще определённого момента времени*) – на що́; *срв.* **О, об 2**. **На** *другой день* – дру́гого дня, на дру́гий день. **На** *третью ночь* – тре́тьої но́чі, на тре́тю ніч. [А на тре́тю ні́чку ви́йшла на зо́рі (Грінч. III)]. **На** *новый год,* **на** *пасху* – на нови́й рік (ново́го ро́ку), на вели́кдень (вели́кoднем). [На нови́й рік приба́вилось дня на за́ячий скік (Номис). На вели́кдень, на соло́мі про́ти со́нця, ді́ти гра́лись собі́ крашанка́ми (Шевч.)]. **На** *завтра* – на(в)за́втра. **На** *следующий год* – на той рік, на насту́пний рік. **На** *будущее время* – на прийде́шній (на да́льший) час. *В ночь с 4-го* **на** *5-е июля* – уночі́ з четве́ртого на п'я́те ли́пня. *В ночь* **на** *5-е июля* – уночі́ про́ти п'я́того ли́пня. *С понедельника* **на** *вторник* – з понеді́лка на вівто́рок. *Со дня* **на́** *день* – з дня на де́нь, з дни́ни на дни́ну (на дру́гу), день відо́ дня; г) *на вопрос*: *на сколько времени* – на (яки́й час). [На рік пішо́в з до́му (Сл. Гр.). По два карбо́ванці, мовля́в, косаре́ві на де́нь (Г. Барв.)]. *Едешь* **на** *день, а хлеба бери* **на** *неделю* – ї́деш на день, а хлі́ба бери́ на ти́ждень. *Отпуск* **на** *двадцать восемь дней* – відпу́стка на два́дцять ві́сім день. **На** *несколько дней* – на кі́лька (декі́лька, скі́лькись) день. **На** *два года* – на два ро́ки; ґ) *на вопрос*: *на что, на сколько* (*для обозначения количества, меры, цены*) – на що, за що. [Не на те коза́к п'є, що є, а на те, що бу́де (Приказка). Що в дівча́т ума́ й за шеля́г нема́ (Лавр.)]. *Я купил это* **на** *свои собственные деньги* – я купи́в це на (за) свої́ вла́сні гро́ші. *Променять что* **на** *что* – проміня́ти що на що. [Проміня́в на ли́чко ремі́не́ць (Приказка)]. *Помножить пять* **на** *четыре* – помно́жити п'ять на чоти́ри. **На** *половину меньше* – на полови́ну ме́нше. *Убавить* **на** *треть,* **на** *половину* – зме́ншити на трети́ну, на полови́ну. *Разделить* **на** *двое* – розділи́ти (поділи́ти) на дво́є, на дві части́ни[і]. **На** *четыре,* **на** *пять миль вокруг чего* – на чоти́ри, на п'ять миль круг (навкру́г, навко́ло) чо́го. [Круг місте́чка Бересте́чка на чоти́ри ми́лі мене́ сла́вні запоро́жці свої́м тру́пом вкри́ли (Шевч.)]. **На** *всё небо* – на все не́бо. [Хма́ра розплива́лася на все не́бо

(Васильч.)]. *Обед был накрыт* **на** *четырёх* – обíд був накри́тий на чотирьóх (на чоти́ри душí). *Купить* **на** *три рубля,* **на** *пять рублей* – (по)купи́ти на три карбóванці, на п’ять карбóванців чогó. *Я купил книг* **на** *сто рублей* – я (по)купи́в книжóк на сто карбóванців. *Один* **на** *один* – сам на сам; (*с глазу на глаз*) на дві пáри очéй; д) *на вопрос*: *как, для чего на что* (*для обозначения цели, обстоятельства*) – на щó, про щó, до чóго. [Христá рáди дáйте на дорóгу (Шевч.). Мабýть бог так дає́ про те, щоб мéнше лю́ди грішúли (Г. Барв.). Молоди́м до читáння, старíшим до розýмного рахувáння (Куліш)]. **На** *это платье пошло много материи* – на це убрáння пішлó багáто (чимáло) крáму. *Он много тратит* **на** *книги* – він багáто витрачáє на книжки́. *Отдать, взять вещь* **на** *хранение* – віддáти, узя́ти річ на перехóванку (на схóвок, на схорóну). *Играть* **на** *деньги, не на деньги* – грáти на грóші, не на грóші (тáк собі). *Смолоть пшеницу* **на** *муку* – з[по]молóти пшени́цю на бóрошно. [Помолóли пшени́цю на бóрошно (Сл. Гр.)]. *Осудить* **на** *смерть кого* – засуди́ти на смерть (на гóлову, на скарáння) когó. **На** *помощь голодным* – на допомóгу голóдним. *Шить рубаху* **на** *праздник* – ши́ти сорóчку про свя́то. **На** *чёрный день* – про чóрний день, про лихý годи́ну. **На** *случай* – про случáй; на ви́падок чогó. **На** *случай несчастья, пожара* – на ви́падок нещáстя, пожéжі. **На** *ваш счёт* – на ваш рахýнок, вáшим кóштом. *Пройтись* **на** *чей счёт* (*переносно*) – (до)ки́нути про кóго, (*шутл.*) водóю бри́знути на кóго. **На** *риск* – на риск, на відчáй. **На** *жизнь и* **на** *смерть* – на життя́ і на смéрть. *Убить, -ся* **на** *смерть* – заби́ти, -ся на смéрть. [На смерть порубáв (Желех.)]. **На** *смерть испугал ты меня* – до смéрти (на смéрть) налякáв (перелякáв) ти менé. *Покупать* **на** *вес* – купувáти на вагý що. **На** *беду* – на бідý, на ли́хо, на нещáстя. **На** *встречу, см.* **Навстрéчу.** **На** *силу, см.* **Наси́лу.** **На** *память* – а) на пáм’ять, на спóмин, на згáдку; б) (*наизусть*) на пáм’ять; *см.* **Пáмять 2**. **На** *голодный, желудок* – на голóдний шлýнок, на голóдне чéрево, (*натощак*) на тще сéрце; 2) *с предл. п.* – а) *на вопрос*: *где, на ком, на чём* – на кóму, на чóму. [Ой, на горí та женцí жнуть (Пісня). На сóнці полотнó суши́ли (Сл. Гр.). У лáтаній свити́ночці, на плéчах торби́на (Шевч.)]. *Пасти лошадей* **на** *лугу* – пáсти кóні на луцí (на левáді). *Сидеть* **на** *стуле* – сидíти на стільці. *Книга лежит* **на** *столе* – кни́жка лежи́ть на столí. *Я не могу писать* **на** *этом столе, он слишком высок* – я не мóжу писáти на цьóму столí (за цим столóм), він (аж) нáдто висóкий. *Рана* **на** *руке* – рáна на руцí. *Нести, держать ребёнка* **на** *руках* – нéсти́, держáти дити́ну на рукáх. *Сухарь хрустит* **на** *зубах* – сухáр хрумти́ть на зубáх. *Со слезами* **на** *глазах* – із слíзьми в очáх, з очи́ма спóвненими слíзьми (сльозáми). *Это происходило* **на** *моих глазах* – це відбувáлося перед моí́ми очи́ма (у мéне перед очи́ма, при моí́х очáх). *Стой* **на** *месте, будь* **на** *глазах* – стій на мíсці, будь на óчáх. *У меня не то* **на** *уме* – в мéне не те на дýмці. **На** *небе и* **на** *земле* – на нéбі і на землí. **На** *небосклоне* – на óбрії. **На** *Севере*, **на** *Востоке*, **на** *Кавказе* – на Пíвночі, на Схóді, на Кавкáзі. *Города, лежащие* **на** *Днепре* – містá, що лежáть (по)над Дніпрóм. **На** *берегу озера* – на бéрезі (над бéрегом) óзера. **На** *дне бутылки* – на дні пля́шки. **На** *всех углах улиц* – на (по) всіх ріжкáх вýлиць. **На** *каждом шагу* – на кóжному ступенí (крóці); де ступнý (ступнéш *и т. п.*). *Быть* **на** *обеде*, **на** *ужине*, **на** *балу у кого* – на обíді, вечéрі, на бáлі у кóго бýти. [На обíді в йóго був (Сл. Гр.)]. *Быть, купить что* **на** *базаре,* **на** *ярмарке* – бýти, купи́ти що на (у) базáрі, у (на) я́рмарку. *Жить* **на** *конце улицы* – жи́ти (сидíти) на (в) кінці вýлиці. *Мы живём* **на** *конце села* – ми сидимó кінéць селá (на край селá). *Я живу* **на** *улице Ленина* – я живý на вýлиці Лéніна. **На** *ней было бархатное платье* – на ïй булó оксами́тове вбрáння, вонá булá в оксами́товому вбрáнні. *Вся работа* **на** *мне*, **на** *моей обязанности* – уся́ робóта на мені (на моí́й голові, за мнóю). [Свекрýха тíльки піч ви́топить, а то вся робóта за мнóю (Черніг.)]. **На** *вас есть должок* – за вáми невели́чкий борг. *Остерегайтесь этих людей*: *это обманщик* **на** *обманщике* – стережíться цих людéй: це шахрáй на шахраєвí (це самí шахраí́). **На** *его месте* – на йогó мíсці, бýвши ïм. *Быть женатым* **на** *ком* – бýти жонáтим (одрýженим) з ким, держáти когó. *Основываться* **на** *законе* – спирáтися на закóні (на прáві *и* на закóн, на прáво), ґрунтувáтися на закóні (на прáві). *Он* **на** *этом помешался* – він на цьóму збожеволíв. *Спасибо и* **на** *этом* – дя́кую (дя́куємо) і за це. *Резать* **на** *меди* – різьби́ти (вирíзувати, ри́ти) на мíді. *Писать* **на** *бумаге* – писáти на папéрі. *Держаться. плавать* **на** *воде,* **на** *поверхности воды* – держáтися, плáвати на воді (поверх води́, на пóверхáх). *Переправиться через реку* **на** *пароме,* **на** *лодке* – перепрáвитися (перевéзтися) через рíчку поронóм (на поронí), човнóм (у човні). *Ехать* **на** *лошадях* – ї́хати кíньми, (*верхом*) ї́хати (вéрхи) на кóнях. *Ехать* **на** *почтовых* – ї́хати поштáрськими (кíньми), ї́хати пóштою (поштáркою). *Я еду* **на** *своих лошадях* – я ї́ду своí́ми кíньми. *Плыть* **на** *парусах,* **на** *вёслах* – пли́сти під вітри́лами, на вéслах. *Драться* **на** *шпагах* – би́тися на шпáдах. *Передать* **на** *словах* – переказáти на словáх (словéсно). *Играть, ваиграть* **на** *чём* (*на скрипке на рояле и т. п.*) – грáти, заграти на що *и* на чóму

(*напр.* на скри́пку *и* на скри́пці, на роя́лі). [Дай загра́ю я на ду́дку, а то давно́ вже грав (Драг.). На банду́рці виграва́є: «Ли́хо жи́ти в світі» (ЗОЮР I)]. *Ходить* **на** *костылях* – ході́ти на ми́лицях (з ключка́ми). *Пальто* **на** *вате,* **на** *шёлковой подкладке* – пальто́ на ва́ті, на шовко́вій підбивці. *Карета* **на** *лежачих рессорах* – каре́та на лежа́чих ресо́рах. **На** *ходу,* **на** *лету,* **на** *скаку* – на ходу́, на ле[ьо]ту́, на скаку́. *Телега тяжела* **на** *ходу* – віз важки́й на ходу́ *и* до хо́ду. **На** *коленях, см.* **Коле́но 1**. **На** *цыпочках, см.* **Цы́почки. На** *четвереньках, см.* **Четвере́ньки. На** *корточках, см.* **Ко́рточки.** *Компания* **на** *акциях* – акці́йне товари́ство; б) *на вопрос*: *где* (*для обозначения должности или состояния*) – на чо́му. *Быть* **на** *службе* – бу́ти (перебува́ти) на слу́жбі (на поса́ді). *Стоять* **на** *часах* – бу́ти на ва́рті (на ча́тах). **На** *побегушках, см.* **Побегу́шки.** *На смертном одре* – на (при) смерте́льній посте́лі, на бо́жій доро́зі, відхо́дячи світу сього́; в) *на вопрос*: *когда, как* (*для обозначения времени, поры, состояния, обстоятельства*) – на чо́му. **На** *этой*, **на** *прошедшей неделе* – на цьо́му (на цім) ти́жні, на то́му (на мину́лому, на тім, на мину́лім) ти́жні *и* цього́ ти́жня, того́ (мину́лого) ти́жня. [На тім ти́жні збро́блю (Липовеч.)]. **На** *днях* – ци́ми дня́ми. **На** *святках* – свя́тками. **На** *досуге* – на дозві́ллі. **На** *от'езде* – на від'ї́зді, від'ї́здячи. *Жениться* **на** *тридцатом году* – ожени́тися на тридця́тому ро́ці; 3) (*в сложных словах*) на, у, про, ви. **На** *жёстком матраце не долго* **на***лежишь* – на твердо́му матра́ці не до́вго вле́жиш (ви́лежиш). *С голодным желудком не долго* **на***работаешь* – з голо́дним шлу́нком не до́вго проро́биш (ви́робиш).

II. На – 1) (*мн.* **на́те**), *глаг. нрч.* – (ось) на́! (ось) на́те! ось ма́єш! ось ма́єте! ось візьми́! ось візьмі́ть! (*с вин. п.*). [На́ тобі́ паляни́цю, на́ тобі́ й дру́гу! (Звин.). На́те-ж вам і ні́ж (ножа́)! (Київ). На́, їж! (Київщ.)]. **На́**, *это тебе на водку* – ось на́, це тобі на горі́лку. **На́**, *возьми*! – на, візьми́! ось візьми́! ось ма́єш! **На́**, *отнеси это письмо на почту* – (ось) на́, віднеси́ цього́ листа́ (цей лист) на по́шту; 2) *междом.* – о! диви́! диві́ть! [Диві́ть! Як дити́на примі́чає (Звин.)]. **На**, *да ты уж здесь*! – о (оце́ тобі)! та ти вже тут! *Вот тебе* **на**! – от тобі́ й ма́єш! ото́ ма́єш! от тобі́ й на! (*поговорка*) от(т)ака́ лови́ся! [За пра́вду б'ють, за брехню́ ві́ри не даю́ть, – оттака́ лови́ся! (Основа 1861)]. **На** *вот, что наделал*! – диви́ ти (ось тобі́ й на́), чого́ нако́їв!

Наамальга́мить – наамальгамува́ти що.

Наарома́тить – напа́ха́ти, наарома́тити що.

Наау́кать – нагука́ти, нааго́вкати кого́.

Наау́каться – нагука́тися, нааго́вкатися, нагого́вкатися. [Нагого́вкалися в лі́сі, по́ки зустрі́лися (Сл. Ум.)].

Наа́хаться – наа́х(к)атися, нао́х(к)атися.

Наба́вить, *см.* **Набавля́ть.**

Наба́вка – 1) (*действие*) наддава́ння, набавля́ння, надбавля́ння, накида́ння, *оконч.* надда́ння́, наба́влення, надба́влення, наки́нення; 2) (*что набавлено*) надда́ча, надда́ток (-тку), на́ба́вка, на́дба́вка, на́кидка. *Срв.* **Приба́вка.** [З сяки́м чи таки́м надда́тком (Куліш). Хоч і вимага́ хан від вас на́дбавки жо́лду, та ви дава́йте йому́ сті́льки, скі́льки дава́ли зда́вна (Куліш)].

Набавле́ние, *см.* **Наба́вка 1.**

Набавля́ть, наба́вить – наддава́ти, надда́ти, набавля́ти, наба́вити, надбавля́ти, надба́вити, накида́ти, наки́нути, (*о мног.*) понаддава́ти, пона(д)бавля́ти, понакида́ти чого́ *и* що на що; *срв.* **Прибавля́ть.** [Коли́ накида́ти пла́ту, то тре́ба накида́ти всім, та ще й одна́ково (Н.-Лев.). По два карбо́ванці на десяти́ну наки́нув (Грінч.)]. **Наба́вленный** – на́дданий, наба́влений, надба́влений, наки́нутий, понадда́ваний, понаки́даний. **-ться** – наддава́тися, бу́ти надда́ваним, на́дданим, понадда́ваним *и т. п.*

Наба́вочный – наддатко́вий, набавни́й, накидни́й; (*набавленный*) на́дданий.

Наба́гривать, наба́грить – лови́ти, налови́ти о́стями (га́ком) (ри́би, пла́ву).

Набаклу́шничаться – набайдикува́тися.

Набалагу́рить – набазі́кати, набала́кати (терев́ені́в, дурни́ць). **-ться** – набазі́катися, набала́катися (тереве́нів, дурни́ць), нашуткува́тися, напустува́тися.

Набаламу́тить – набаламу́тити, наколоти́ти, ко́лоту (колотне́чі) нароби́ти.

Набалда́шник – голо́вка, га́лка, ма́ківка (на па́лиці). [Патери́ця з срі́бною голо́вкою (Сл. Ум.)].

Наба́ловать, -ся – напустува́ти, -ся, нажартува́ти, -ся, нажирува́ти, -ся.

Наба́лтывать, наболта́ть – 1) набо́втувати, набо́втати, наколо́чувати, наколоти́ти, набаламу́чувати, набаламу́тити чого́ в що, (*во множ.*) понабо́втувати, понаколо́чувати, понабаламу́чувати чого́ в що; заколоти́ти чого. [Набо́втала поми́й по́вне відро́ (Сл. Гр.). Наколоти́ла са́жі та й ма́же йому́ ши́ю (Рудч.). Понаколо́чували тако́го, що й сви́ні не

ї́стимуть, а вона́ нам дає́ (Богодух.). Ви́сівок там заколоти́ (Хата)]. **-та́й** *яиц в молоко* – наколоти́ яє́ць в молоко́. **-та́й** *кулажки* – заколоти́ ква́ші; 2) *см.* **Наболта́ть 2**.
Набо́лтанный – набо́втаний, наколо́чений, набаламу́чений, понабо́втуваний *и т. п.* **-ться** – 1) набо́втуватися, набовта́тися, понабо́втуватися; бу́ти набо́втуваним, набо́втаним, понабо́втуваним *и т. п. В подливу* **-тся** *мука* – в підле́ву набо́втують (наколо́чують) муки́; 2) *см.* **Наболта́ться 2 - 5.**

Набальзами́ровать – набальзамува́ти кого́, що. **-ться** – набальзамува́тися; (*шутл.: напиться пьяным*) намирува́тися, насмокта́тися, набра́тися.

Набаля́сничать, -ся – набаляндра́сити, -ся, натереве́нити, -ся.

Набараба́нить – 1) набараба́нити, натараба́нити; 2) (*насказать*) натуркота́ти. *Она мне* **-нила** *уши* – вона́ мені́ по́вні ву́ха нату́ркала. **-ться** – набараба́нитися, натараба́нитися; наятуркота́тися.

Набара́хтаться – набо́рсатися, наборюка́тися, натрі́патися, набу́рха́тися, навовту́зитися.

Набары́шничать (*денег*) – набаришува́ти, намі[е]нжува́ти (гро́шей). **-ться** – набаришува́тися, намі[е]нжува́тися; набаришникува́тися.

Наба́т – ґвалт (-ту), споло́х (-ху); дзвін на ґва́лт (на споло́х). [Від глухо́го і сумно́го дзво́ну на ґвалт в душі́ стано́виться ще страшні́ше (Кониськ.)]. *Ударить в* **-ба́т**, *бить* **-ба́т** *и в* **-ба́т** – уда́рити, би́ти (дзвони́ти) на ґвалт (на споло́х). [В дзво́ни вда́рили на ґвалт (Кониськ.). Вда́рив, загу́в по Слов'я́нщині вели́кий дзвін на споло́х (Стебн.). Уда́рили на споло́х – збі́глося все село́ (Сл. Ум.)].

Наба́тить – би́ти (дзвони́ти, калата́ти) на ґвалт (на споло́х); (*будоражить*) ґвалтува́ти, полоши́ти.

Наба́тный – ґвалтови́й, сполошни́й, на ґвалт, на споло́х (ужи́ваний). **-ный** *колокол, звон* – дзвін (*р.* дзво́на) на ґвалт (на споло́х); вели́кий дзвін (*р.* дзво́ну).

Набатра́чить – нанаймитува́ти, набурлакува́ти, нажи́ти наймиту́ючи (бурлаку́ючи). **-ться** – нанаймитува́тися, набурлакува́тися, нажи́тися у на́ймах (наймиту́ючи, бурлаку́ючи).

Наба́тчик, -чица – ґвалтови́к (-ка́), споло́шник (-ка).

Набахва́литься – нахвали́тися, навихваля́тися, начва́нитися, нахва́статися, нахизува́тися.

Набаю́каться – наколиса́тися, налю́лятися.

Наба́ять – набала́кати, наговори́ти, наказа́ти чого́; *срв.* **Наговори́ть 1** (*под* **Нагова́ривать**).

Наба́яться – набала́катися, нагомоні́тися, наговори́тися.

Набе́г – 1) на́біг (-бігу); *см.* **Набега́ние, Набе́жка. -гом** *воды, ветра свалило дерево* – на́бігом води́, ві́тру повали́ло де́рево; 2) (*нападение*) на́пад (-ду), на́ско́к (-ку), на́ї́зд (-ду), на́біг, за́біг (-гу). [Тата́рські на́пади до́вго руйнува́ли Украї́ну (Сл. Ум.). Тіє́ї но́чи тата́ри вибира́лися в оди́н з ду́же сміливих наско́ків на ю́рту замо́жнього яку́та (Короленко). Тата́рський на́ї́зд полови́ни XIII в. (Єфр.). Старі́ лю́ди ще й до́сі перека́зують про тата́рські за́біги (Звин.)]. *Делать, производить* **-ги** *на кого, на что* – роби́ти на́пади (на́ско́ки, на́ї́зди, за́біги), набіга́ти, забіга́ти, напада́ти, наліта́ти на ко́го, на що. [Кри́мські тата́ри поча́ли набіга́ти на Украї́ну і ду́же грабува́ти її́ (Драг.). А татарва́ як набіга́ла, то вже я за́мужем була́ (Котл.). Як на ча́йках забіга́ли на тих лю́тих ворогі́в (Грінч. III)]. *Произвести* **-бе́г** *на кого, на что* – зроби́ти (вчини́ти) на́пад (на́ско́к, на́ї́зд, за́біг), наско́чити, налеті́ти на ко́го, на що, нарину́ти, впа́сти до ко́го. [Наско́чив на наш ху́тір загі́н тата́рський (Тобіл.). Як ті́льки ти не ве́рнеш мені́ скоти́ни, то я нарину́ до те́бе з тридцятьма́ козака́ми і двадцятьма́ кімлика́ми (Мова). Слу́ги па́ні Монто́втової несподі́вано впа́ли до Кисе́лика і ви́крали господи́ню (Ор. Лев.)]. *Пираты производят* **-ги** *на берега* – піра́ти ро́блять на́пади (налітаю́ть, нападаю́ть, наска́кують) на берегі́. **-ги** *варваров* – на́пади (на́ско́ки, на́ї́зди, за́біги) ва́рварів. *Страна, подверженная неприятельским* **-гам** – краї́на, що зазнає́ воро́жих на́падів; краї́на, відкри́та воро́жим на́падам.

Набега́ние – 1) набіга́ння, наска́кування. **-ние** *судов на мель* – набіга́ння (наїжджа́ння, наска́кування) су́ден на мілину́; 2) набіга́ння, наринання. *Срв.* **Набега́ть 1** *и* **2.**

Набе́гать – 1) набі́гати, натю́пати що. **-гать** *дорожку* – набі́гати, (утопта́ти) дорі́жку (сте́жечку). *Лиса* **-гала** *много следов* – лиси́ця наслідила ду́же. **-гать** *себе кашель* – набі́гати собі́ ка́шель (ка́шлю); 2) *см.* **Набе́гивать.**

Набега́ть, набежа́ть – 1) (*наскакивать*) набіга́ти, набі́гти, наска́кувати, наско́чити, наїжджа́ти, наї́хати на ко́го, на що. [Ненаро́ком набі́г коне́м на йо́го і збив з ніг (Сл. Ум.). Чо́вен наско́чив на корчі́ і тро́хи не переки́нувсь (Сл. Ум.)]. *Колесо* **-жа́ло** *на камень* – ко́лесо наско́чило (наї́хало, набі́гло) на ка́мінь; 2) (*сбегаться, сходиться, собираться*) набіга́ти, набі́гти, понабіга́ти, поназбіга́тися, нарина́ти, нари́нути куди́. [Вовки́ сірома́нці набіга́ли (Метл.). Набі́гло бага́то люде́й (Сл. Ум.). Понабіга́ють з слободи́ дітво́ра до ді́да

(Драг. Пр.). А наро́ду наринýло – тьма тем (Мова)]. *Толпа* **-жáла** *на площадь* – нáтовп поназбігáвся (наринýв) на майдáн. *На лбу у него* **-гáли** *морщины* – на лóбі у ньóго (йомý) набігáли змóрш[щ]ки. [На сухóму висóкому лóбі набігáли густí дрібні змóршки (Н.-Лев.)]. *Верх* **-гáет** (*против подкладки*) – верх набігáє (брúжиться) (прóти пíдбивки). *На глазах у него* **-гáли, -жáли** *слёзы* – на óчáх у йóго (йомý) набігáли (наринáли), набíгли (наринýли) сльóзи. [У бíдного хлóпця аж сльóзи наринáли на óчах, але він держáвсь плáкати (Яворн.)]. **-гáет, -жáла** *туча* – набігáє, набíгла хмáра. [Пішлá вдовá в пóле жáти, стáла хмáра набігáти (Метл.)]. *Вода* **-жáла** *с гор* – водú набíгло (понабігáло) з гір. *Надо жить, как* **-жúт** – трéба жить, як набіжúть; 3) *см.* **Набéг 2** (*Делать* **-бéг**).

Набéгаться – набíгатися, натю́патися, вúбігатися, вúганятися, (*о мног.*) понабíгуватися, понатю́пуватися, повибíгуватися. [Набíгався, пiдý ля́жу спáти (Чуб.). Вúганявся за день, аж ніг не чýю (Сл. Гр.). Дíти повибíгуються, – зáраз ї́сти прóсять (Звин.)].

Набéгивание (*рысака*) – виї́жджування (рисакá).

Набéгивать, набéгать (*рысака*) – виї́жджувати, вúїздити (рисакá).

Набéглый – набíглий.

Набéгом, *нрч.* – нáбігом, нáскóком, (*урывкой*) урúвками. [Такúй дощ, що нáбігом ідé – де набіжúть, де перестáне, де узнóв набіжúть (Переясл.)].

Набедéрник – чапрáк (-кá).

Набедúть, Набедокýрить – нашкóдити, набрóїти (бідú), наколобрóдити, нашурубýрити, наплатáти штук, (*диал.*) напрокýдити. [Тепéр-же на менé звертáє, самá набрóївши бідú (Котл.). На цей рік новúх штук наплатáв (Свидн.). Та так Хведькó напрокýдив, що йогó за малúм і з ур'ядництва не скúнули (Мова)].

Набéдренник – набéдреник (-ка).

Набéдствоваться – набідувáтися, набідúтися, налихувáтися; *срв.* **Набрáться** *беды* (*под* **Набирáться 4**). [Ой, сúноньку, ой що я набідúлась з отiєю вiдьмою! (Л. Укр.)].

Набежáние, *см.* **Набéжка 2**, *оконч.*

Набежáть, *см.* **Набегáть.**

Набéжка – 1) *см.* **Набéгивание**; 2) набігáння, наїжджáння, наскáкування, наринáння, *оконч.* набіжáння, наї́хання, нáї́зд (-ду), нарúнення. **-ка** *колеса на кочку* – набігáння (наїжджáння) кóлеса на купúну. *Мы* **-кой** *бываем там* – ми нáї́здом (мимоḯздом, колú-неколú) бувáємо там.

Набéжчик – напáдач (-ча), напáдник, наї́зник (-на). [Побíдний пóступ напáдачів був нарéшті спúнений (Павлик)].

Набездéльничать – 1) (*намошенничать*) нашахрувáти, нашахраювáти; 2) наробúти з нічéв'я. **-ться** – 1) наледарювáтися, нагультяювáтися, нагуля́тися, набайдикувáтися, надармувáтися; 2) нашахрувáтися, нашахраювáтися.

Набекрéнь, *нрч.* – набáкúр. [Надíне тýю козáцькую шáпку набáкúр (Квітка)].

Набéл, *см.* **Набéлка.**

Набéливание, Набелéние – набíлювання, набíлення.

Набéливать, набелúть – набíлювати *и* набіля́ти, набілúти, (*о мног.*) понабíлювати, понабіля́ти що *и* чóго; *срв.* **Белúть. -лúть** *лицо* – набілúти лицé (облúччя). [Справ красúло і білúло, щоб я лúчко набілúла (Пісня)]. **Набелённый** – набíлений, понабíлюваний. **-ться** – 1) набíлюватися, набілúтися, понабíлюватися; бýти набíлюваним, набíленим, понабíлюваними. [Прúйде недíленька, набілúся, підú до цéркви помолúся (Чуб. V)]; 2) (*вдоволь, сов.*) набілúтися, (*о мног.*) понабíлюватися.

Набéлка – 1) (*действие*) набíлювання, *оконч.* набíлення; 2) (*состав для беления*) набíл (-лу).

Набелó, *нрч.* – нáчисто. *Переписать* **-лó** – переписáти нáчисто.

Нáбель, *техн.* (*на стекл. зав.*) – нáбель (-ля).

Наберегáть, наберéчь – наберегáти, наберегтú, (*накоплять*) нахóвувати, наховáти, надбавáти, надбáти чогó; *срв.* **Приберегáть.**

Набередúть (*больное место*) – роз'ятрúти (болю́че мíсце).

Нáбережная, *сщ.* – 1) наберéжна, надберéжна (-ної) (вýлиця, дорóга), наберéжжя, надберéжжя (-жжя). [По наберéжній свистíв вíтер, і розлютóване мóре кúдало бризкú дощéм (Л. Укр.). Повéштавшись по наберéжжю Невú, вернýлися до госпóди (Кониськ.)]; 2) *см.* **Бечевáя 1.**

Наберéжник – 1) наберéжжя, надберéжжя (-жжя); 2) *см.* **Наберéжный** *песок*; 3) (*нанос*) береговúй плав (-ву).

Нáберéжный – наберéжний, надберéжний, поберéжни[і]й. **-ная** *сторона* – наберéжний бік. **-ный** *дом* – надберéжний будúнок. **-ная** *улица* – надберéжна (поберéжна[я]) вýлиця.

[Скупа́лись у мо́рі і йшли побере́жньою ву́лицею (Н.-Лев.)]. **-ре́жный** *песок* – побере́жни[і]й (берегови́й) пісо́к.
Набесе́доваться – нарозмовля́тися, нагомоні́тися, наговори́тися з ким.
Набеси́ться – наказю́тися, набіси́тися.
Набеснова́ться – набіснува́тися, налютува́тися, наказю́тися.
Наби́в, *см.* **Наби́вка.**
Набивальщик, -щица – набивальник, набивальниця, набивач, набивачка.
Набивание – набивання, натоптування, напихання, набигання, напаковування, начиняння, натовкмачування; (*наколачивание*) набивання, цвяхування, цвяшкування, клинцювання; (*о ткани*) вибивання *и т. п.*; *срв.* **Набивать.**
Набиватель (*цены*) – набива(й)ло, підбива(й)ло, наганяйло.
Набива́ть, наби́ть – 1) *что на что* – набива́ти, наби́ти, (*о мног.*) понабива́ти що на що. **-ва́ть** *обручи на бочку, шину на колесо* – набива́ти обручі́ на бо́чку, ши́ну на ко́лесо. [Тре́ба наби́ти обручі́ на ді́жку, а то зовсі́м розсо́хлася (Сл. Ум.)]. **-ва́ть** *вёдра, кадки* – набива́ти ві́дра, діжки́. [Бо́ндар ві́дра набива́є (Шевч.). Ва́ші ді́жки всі вже понабива́в (Сл. Гр.)]; 2) *что чем, чего во что* (*наполнять*) – набива́ти, наби́ти, нато́птувати, натопта́ти, напиха́ти, напха́ти, набига́ти, набга́ти, напако́вувати, напакува́ти, (*начинять*) начиня́ти, начини́ти, (*натолакивать*) натовкма́чувати, натовкма́чити, (*о мног.*) понабива́ти, понато́птувати, понапиха́ти, понабига́ти, понапако́вувати, поначиня́ти, понатовкма́чувати що чим, чого́ в що. [Лиси́чка ви́їла мачо́к з сере́дини (з пирога́), а туди́ напха́ла сміттячка (Рудч.). Набга́в по́вну кише́ню горі́хів (Сл. Гр.). Чума́ з лопа́тою ходи́ла, та гробови́ща ри́ла-ри́ла, та тру́пом-тру́пом начиня́ла (Шевч.). Ковба́си вже поначиня́ла (Богодух.). Натовкма́че було́ туди́ сухарі́в жи́тних (Основа 1861)]. **-би́ть** *матрац волосом, сеном* – наби́ти (напха́ти, натопта́ти) матра́ц(а) воло́ссям (волосі́нню), сінни́к сі́ном. **-би́ть** *мебель волосом* – наби́ти ме́блі воло́ссям (волосі́нню). **-ть** *погреб льдом* – набива́ти, наби́ти льоді́вню льо́дом. **-би́ть** *трубку* – наби́ти (напха́ти) лю́льку. **-би́ть** *карман* – напха́ти (набга́ти, напакува́ти) (гроши́ма) кише́ню. **-ва́ть** *чучела* – набива́ти (випиха́ти) маняки́. *Ребёнку* **-би́ли** *голову бесполезными правилами* – наби́ли (начини́ли, натовкма́чили, нату́ркали, *вульг.* набухту́рили) дити́ні го́лову непотрі́бними пра́вилами. **-бьёт** *себе чем-л. голову* – наб'є́ (начи́нить) собі́ чимсь го́лову. **-ть** *кому что в уши* – нату́ркувати, нату́ркати, (*о мног.*) понату́ркувати кому́ що в у́ха. [Я вже зна́ю, це вона́ йому́ нату́ркала (Сл. Ум.). Понату́ркують дурни́м в у́ха, а вони́ й ві́рять (Грінч.)]; 3) (*навевать*) набива́ти, наби́ти, понабива́ти чого́ куди́, в що. *Ветер* **-би́л**, *ветром* **-би́ло** *много снегу в сени* – ві́тер наби́в, ві́тром наби́ло (понабива́ло) бага́то сні́гу в сі́ни; 4) (*наколачивать чего во что*) набива́ти, наби́ти, (*о мног.*) понабива́ти чого́ в що. **-ть** *гвоздей в стену* – набива́ти, наби́ти, понабива́ти гвіздкі́в (цвяхі́в) у сті́ну; (*для обмазки стены глиной*) цвяхува́ти (цвяшкува́ти), обцвяхува́ти (обцвяшкува́ти) сті́ну, поцвяхува́ти (поцвяшкува́ти) сті́ни. **-би́ть** *свай* – наби́ти (понабива́ти) паль у що; 5) (*тиснить*) вибива́ти, ви́бити, (*о мног.*) повибива́ти що. **-ва́ть** *холст, холсты* – вибива́ти полотно́, поло́тна; 6) (*наминать*) набива́ти, наби́ти, (*во мног. местах*) понабива́ти що. **-би́ть** *себе ногу, ноги* – наби́ти собі́ но́гу, понабива́ти собі́ но́ги. **-би́ть** *мозоли* – понабива́ти (понаму́лювати) мозо́лі. *Седло* **-би́ло** *спину у лошади* – сідло́ наби́ло спи́ну коне́ві. **-ть** *оскомину* – набива́ти, наби́ти оско́мину, (*себе*) оско́мити, пооско́мити собі́ зу́би, оско́митися, пооско́митися. [Зеле́ні кисли́ці ї́сти, то ті́льки зу́би оско́мити (Сл. Гр.)]. **-би́ть** *руку* (*переносно*) – наби́ти (нава́жити) ру́ку, налама́тися, приломи́тися (до робо́ти). [Ті́льки нава́жиш ру́ку до яко́ї робо́ти, а він тебе́ взяв та й на дру́ге мі́сце переста́вив (Київщ.)]. **-ть** *цену* – набива́ти (підбива́ти), наби́ти (підби́ти) ці́ну. [Коло ко́ней хо́дять та ці́ну набива́ють (Чигиринщ.). Ма́ло й торгува́лися, підбива́ли ці́ну (Франко)]; 7) нарі́зувати, нарі́зати, нако́лювати, наколо́ти; набива́ти, наби́ти; (*о мног.*) понарі́зувати, понако́лювати; понабива́ти чого́. *Охотник* **-би́л** *много дичи* – стріле́ць настріля́в бага́то дичини́. **-би́ть** *орехов* – наби́ти горі́хів. **Наби́тый** – наби́тий *и* наби́ваний, (*о мног.*) понаби́ваний; нато́птаний, на́пханий, на́бганий, напако́ваний, начи́нений, натовкма́чений; (*о ткани*) ви́битий, вибі́ваний, повибі́ваний *и т. п. Туго* **-тый** *кошелёк* – до́бре (ту́го) нато́птаний (на́пханий, на́бганий, начи́нений) гама́н (капшу́к). [Че́рес із котя́чої шкі́ри, ту́го на́пханий банкно́тами (Франко). Начи́нений капшу́к шага́ми з калі́тки глузува́в (Боров.)]. *Битком* **-тый** – на́топтом-нато́птаний, на́пхом-на́пханий, по́вно на́бганий, (*толпящимися*) (повно)нато́впаний. [Мане́нька це́рква по́вно нато́впана була́ людьми́ (Грінч.)]. *Люди битком* **-тые** *в карету* – лю́ди на́пхом-на́пхані в каре́ту. **-тый** *дурак* – ду́рень заплі́шений (несосві́тенний). **-тая** *дура* – дуре́па пи́сана.
Набива́ться, наби́ться – 1) (*стр. з.*) набива́тися, нато́птуватися, напиха́тися, бу́ти наби́ваним, нато́птуваним, напи́х(ув)аним, наби́тим, нато́птаним, на́пханим, понаби́ваним,

понапи́х(ув)аним; (*о чучеле*) випиха́тися, бу́ти ви́пханим; (*о ткани*) вибива́тися, бу́ти вибú́ваним, ви́битим, повиби́ваним *и т. п.*; *срв.* **Набива́ть.** *Сваи* **-тся** *бабою* – па́лі набива́ються ба́бою (до́вбнею). *Ракета* **-тся** *особым составом* – раке́та начиня́ється особли́вою су́мішшю; 2) (*возвр. з.*) набива́тися, наби́тися, понабива́тися, нато́птуватися, натопта́тися, понато́птуватися, напиха́тися, напха́тися, понапиха́тися *и т. п.*; *срв.* **Набива́ть.** [Не набива́ється сей обру́ч на ді́жку (Сл. Гр.). Само́ в мішки́ набива́ється (Рудч.)]; 3) (*скопляться, наполниться*) набива́тися, наби́тися, напиха́тися, напха́тися, нато́вплюватися, натовпи́тися, (*грубо*) пе́ртися, напе́ртися, нашива́тися, наши́тися. *Народ* **-бился** *в избу* – наро́ду нато́впилося (наши́лося, напха́лося, *грубо* напе́рлося) в ха́ту. [Людéй нато́впилося – повні́сінька ха́та (Н.-Лев.)]. *В сени* **-билось** *много снегу* – в сі́ни наби́лося бага́то сні́гу. *Пыль* **-тся** *в платье* – пил (по́рох) набива́ется (нашива́ється) в оде́жу; 4) набива́тися, наби́тися, (*напрашиваться*) напро́шуватися напроси́тися, напро́хуватися, напроха́тися, (*навязываться*) напира́тися, напе́ртися, накида́тися до ко́го з чим, (*навязывать кому что*) напиха́ти кому́ що. [І все те набива́ється на робо́ту (Рада). Я його́ не кли́кав, – він сам наби́вся в го́сті до ме́не (Сл. Ум.). Дава́ли на́віть гро́ші в по́зику і до спі́лки напира́лися (Франко). Коли́ не тре́ба, я не накида́юсь (Л. Укр.). Пан раціоналі́ст, безбо́жник – чо́рта кли́че! ще й ду́шу напиха́! (Франко)]; 5) (*взаим. з., сов.*) наби́тися з ким (досхочу́); 6) (*намаяться, намучиться с кем, с чем, сов.*) наби́тися, наморо́читися з ким, з чим.

Наби́вка – 1) (*действие*) набива́ння, нато́птування, напиха́ння, набига́ння, напако́вування, начиня́ння *и т. п., оконч.* набиття́ (-ття́), натопта́ння, напха́ння, набга́ння, напакува́ння, начи́нення *и т. п.*; *срв.* **Набива́ть**; 2) (*материал, которым набивают, или качество работы*) на́бивка, наби́в (-ву), набиття́ (-ття́). **-ка** *нехороша, слаба, жидка* – на́бивка недо́бра, слабка́, рідка́; 3) *см.* **Набо́йка.**

Набивно́й – 1) (*служащий для набивки*) набивни́й, набива́льний. **-но́й** *снарядец* – набивни́й (набива́льний) пристрі́йчик; 2) (*набитый*) набивни́й, наби́ваний, наби́тий. **-ные** *обручи* – набивні́ (наби́вані) обручі́. **-ной** *тюфяк* – набивни́й (наби́ваний) матра́ц. **-ная** *цена* – наби́та ціна́. **-но́й** *узор* – вибú́ваний узі́р (*р.* узо́ру); 3) (*о ткани*), *см.* **Набо́йчатый.**

Наби́вчатый, *см.* **Набо́йчатый.**

Наби́вчивый – нав'я́зливий.

Наби́вщик, -щица, *см.* **Набо́йщик, -щица.**

Наби́лки – ля́да (у тка́цькому верста́ті).

Набира́ние – 1) набира́ння, (*собирание*) збира́ння, (*о войске*) вербува́ння, (*стар.*) затяга́ння; 2) набира́ння, вбира́ння, втяга́ння; 3) *типогр.* – склада́ння, набира́ння.

Набира́ть, набра́ть – 1) набира́ти, набра́ти, (*о мног.*) понабира́ти що *и* чого́ в що, куди́. [Набра́в хлі́ба, скі́льки схоті́в (Сл. Гр.). Вони́ понабира́ли за па́зуху пі́ску́ (Рудч.)]. **-бра́ть** *корзинку земляники* – набра́ти (назбира́ти) ко́шик суни́ць. *Я* **-бра́л** *много грибов* – я назбира́в бага́то грибі́в. **-бра́ть** *мешок муки* – набра́ти мішо́к бо́рошна. [Набери́ мішо́к бо́рошна (Сл. Гр.)]. **-бра́ть** *материи на платье* – кра́му (мате́рії) на вбра́ння набра́ти. *Что* (*чего*) **-рёшь**, *то и понесёшь* – чого́ набере́ш, те й понесе́ш. **-ть** *войско* – набира́ти, набра́ти, збира́ти, зі́бра́ти, вербува́ти, навербува́ти ві́йсько, (*стар.*) затяга́ти, затягти́ ві́йсько. [Зібра́в ві́йська со́рок ти́сяч (Пісня)]. **-ра́ть** *рекрутов* – набира́ти рекру́тів (*вульг.* некру́тів). [Набира́ли некру́тиків в неді́леньку вра́нці (Пісня)]; 2) (*вбирать в себя*) набира́ти, набра́ти, вбира́ти, увібра́ти, втяга́ти *и* втя́гувати, втягти́ що *и* чого́ (в се́бе). [Уже́ чо́вник води́ набира́ (Чуб. V)]. *Губка* **-ра́ет** *воду* – гу́бка набира́є (вбира́є, втяга́є, всмо́ктує) во́ду (в се́бе). *Весною вода, тепло* **-ра́ет** – на весні́ вода́ тепла́ набира́є. *Замолчал, как воды в рот* **-бра́л** – замо́вчав, на́че води́ в рот набра́в; 3) *типогр.* – склада́ти, скла́сти *и* (*реже*) зложи́ти, набира́ти, набра́ти що. *Который лист вы уже* **-ра́ете**? – котри́й а́ркуш ви вже склада́єте (набира́єте)? **На́бранный** – 1) на́браний, назби́раний. **-ное** *войско* – на́бране (навербо́ване, *стар.* затя́жне) ві́йсько; 2) на́браний, уві́браний, втя́гнений; 3) *типогр.* – скла́дений, зло́женний, на́браний.

Набира́ться, набра́ться – 1) (*стр. з.*) набира́тися, бу́ти наби́раним, на́браним, понаби́раним; (*вбираться*) вбира́тися, втяга́тися, бу́ти вби́раним, уві́браним, втя́гуваним, втя́гненим *и т. п.*; 2) набира́тися, набра́тися, понабира́тися, (*находить*) нахо́дити, найти́, понахо́дити, набива́тися, наби́тися, понабива́тися, (*собираться, скопляться*) збира́тися, зібра́тися, назбира́тися, (*отыскиваться*) знахо́дитися, знайти́ся, познахо́дитися. [Вже по всіх усю́дах потро́ху набира́ється чима́ленько на́шої свідо́мої інтеліге́нції (Крим.). На храм було́ у нас не без людей́: то той, то сей, то куми́, то побрати́ми, – тай набере́ться (Кониськ.). Набра́лося в чо́біт води́ (Сл. Гр.). О, де ви такі́ розу́мні й понабира́лись? (Номис). Ви́лили з коло́дязя всю во́ду до цяти́ни, а вона́-ж узно́в на́йде (Борз.). Тоді́

дешéвше все булó, малолю́дно булó, тепéр уже ми́ру наби́лося (Март.)]. *Понемногу* **-рáются** *охотники* (*желающие*) – потрóху набирáються (збирáються, знахóдяться) охóчі. *Много ли их*? – *С десяток* **-рётся** – чи багáто їх? – Душ з дéсять (з деся́ток) наберéться (доберéться, знáйдеться). *Несколько рублей, может быть, и* **-рётся** – кíлька (дéкілька) карбóванців мóже й наберéться (настягáється, *найдётся* знáйдеться, *едва-едва* ви́тулиться). [Настягáлося рублíв на кíлька грóшей (Мирн.). Подивлю́сь по грóшах: мóже й ви́тулиться копá з шáгом (Лебединц.)]; 3) *типогр.* – складáтися, склáстися *и* зложи́тися, набирáтися, набрáтися; бýти склáданим, наби́раним, склáденим, злóженим, нáбраним. *Книга скоро* **-рётся** – кни́жка незабáром бýде склáдена (нáбрана). *Уже* **-рáется** *десятый лист* – ужé деся́тий áркуш складáється (набирáється); 4) набирáтися, набрáтися, (*о мног.*) понабирáтися чогó, (*кругом*) оббирáтися, обібрáтися, наоббирáтися чим *и* чогó. [Як наси́плеш тíлько злóта, що всі мої́ лю́ди наберýться кíлько змóжуть, то твій пáлац бýде (Рудан.). А я дýмаю собí: як дасть менí грóшей, то пхáтиму в пáзуху і в рукáва, і в пеленý наберý, однó слóво, так обберýся грíшми, що вже бíльше нíкуди (Київщ.)]. **-брáться** *репьев, блох* – набрáтися реп’яхíв, убрáтися (обібрáтися) в реп’яхи́, набрáтися бліх. [Пíдеш, дак у реп’яхи́ й уберéшся (Г. Барв.). Свиня́ в реп’яхи́ обібрáлася (Сл. Гр.)]. **-брáться** *денег взаймы* – напозичáтися (грóшей). [Ніхтó вже не даé: у всіх вже напозичáлися (Харк.). Напозичáвся вже так що й у вíчі лю́дям диви́тися нíяково (Тесл.)]. **-брáться** *барства* – набрáтися пáнства. [Вонá дóвго тéрлась коло панíв і набрáлась од них трóхи пáнства (Н.-Лев.)]. **-брáться** *ловкости, учёности* – набрáтися спри́тности, учéности. **-брáться** *вредных правил, взглядов* – набрáтися шкодли́вих прáвил, думóк. **-брáться** *дурных привычек* – набрáтися погáних зáвичок (зви́чок). *Я впутался в это дело и* **-брáлся** *одних оскорблений* – я встряв у цю спрáву і набрáвся (наслýхався, *вульг.* наї́вся) сами́х обрáз. **-ться** *сил* (*силы*) – набирáтися, набрáтися си́ли, убивáтися, уби́тися, убирáтися, убрáтися в си́лу, (*окрепнуть*) осильнíти, (*диал.*) нажи́тися. [Там дíти зáмолоду набирáються си́ли та дóсвіду (Наш). Украї́нський рух ши́риться, і в си́лу вбивáється письмéнство (Рада). На вóсьмий ти́ждень я устáв з лíжка, тодí вже почáв жвáво у си́лу вбирáтись (М. Вовч.). У нас сю ніч знайшлóся теля́, тíльки ще не осильнíло: не мóже стоя́ти на ногáх (Хорольщ.). За такóї погóди мóжна нажи́тися (Звин.)]. **-ться** *здоровым* – набирáти(ся), набрáти(ся) (нагýлювати, нагуля́ти, закóхувати, закохáти) здорóв’я, оздоровля́тися, оздорови́тися. [Ненáче набирáв здорóв’я, слýхаючи йогó (Франко). Давáв си́нові нагуля́ти здорóв’я, не буди́в йогó рáно (Мирн.). Хай здорóв’ячка закóхує, щоб тодí хазяїнувáть подýжав (Тесл.). В сій водí він купáвся, оздоровля́вся, оздорови́ть і тебé (Борз.)]. **-ться** *смелости* – набирáтися, набрáтися відвáги (смíлости), збирáтися, зібрáтися на смíлість, насмíлюватися, насмíлитися, насмíти (що зроби́ти). [Перевíрившися, що жахáвсь по-дурнóму, набирáвся новóї, ще бíльшої відвáги (Коцюб.). Йнодí хóчеться поцілувáти там чи приголýбити, та й сóромно чогóсь, не насмíю (Васильч.)]. **-ться** *греха* – набирáтися, набрáтися гріхá. [Мо вонá скóро вмре, дак не хóчу гріхá набирáться (Борз.)]. **-брáться** *беды* – набрáтися (зазнáти, здобýтися, вкуси́ти) біди́ (ли́ха, *шутл.* чихави́ці). [Вже-ж і зазнáв я ли́ха з тим пóзовом! (Кониськ.). На цій ширóкій та прибúтій, слíзоньками перели́тій дорóзі не раз і не двíчі здобýдеться чумáк ли́ха (Коцюб.). Пéвна річ, що були́-б ми набрáлися дóброї чихави́ці (Кониськ.)]. **-брáться** *страху* – набрáтися (наї́стися) страхý. [Сýдячи по страхý, якóго наї́вся за той час у самотí, був пéвний, що уйшóв з дéсять миль (Франко)]. **-брáться** *охоты* – підібрáти охóти. [Я підібрáла охóти ї́хати до мíста (Вінниччина)].

Наби́рка – 1) *см.* **Набóрка 1**; 2) (*кузовок*) кóшик, козубéнька (на я́годи, на гриби́).

Наби́ть, -ся, *см.* **Набивáть, -ся.**

Наблагодари́ться – надя́куватися, здя́куватися. [Прийму́ тебé у влáсній госпóді так, що й не здя́куєшся (Коцюб.)].

Наблажи́ть – надурíти, напустувáти, наврóїти.

Наблажи́ться – 1) напустувáтися; 2) навередувáтися, накомизи́тися. *Срв.* **Блажи́ть 2** *и* **3.**

Наблёвывать, наблевáть – набльóвувати, наблювáти, (*во многих местах*) понабльóвувати. **Наблёванный** – набльóваний, понабльóвуваний. **-ться** – 1) набльóвуватися, бýти набльóвуваним, набльóваним, понабльóвуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) наблювáтися, (*о мног.*) понабльóвуватися.

Наблея́ть, -ся – намéкати, -ся, набéкати, -ся, намекотíти, -ся, намекéкати, -ся.

Наблошни́ться – 1) набрáтися бліх; 2) (*перен.*: *навостриться*) насобáчитися.

Наблошня́ть, наблошни́ть – напускáти, напусти́ти бліх, наблоши́ти.

Наблуди́ть – нашкóдити, накáпостити, наколобрóдити.

Наблуди́ться – наблукáтися, наблуди́тися.

Наблюда́тель, -ница – 1) спостере́гач, -гачка, спостере́жник, -ниця; 2) нагля́дач, -да́чка, нагля́дник, -ниця, (*надзиратель по должности*) догля́дач, -да́чка, догля́дник, -ниця, дозо́рець (-рця) *и* дозо́рця (-ці, *м. р.*) дозо́рниця. [Мовча́зний нагля́дач добра́ і зла (Л. Укр.). Я́сний мі́сяць, – нагля́дач ціка́вий, я́сний мі́сяць, – підслу́хач лука́вий (Л. Укр.). Ти догля́дник за лі́сом, ти й ста́неш в одві́ті (Кониськ.). Бач, чо́ртова доглядá́чка! такі́ вздрі́ла! (Квітка)].

Наблюда́тельность – спостере́жливість (-вости).

Наблюда́тельный – 1) спостере́жливий, ува́жливий, кмітли́вий, примі́тливий, замі́тливий. [Спостере́жливий дослі́дник (Крим.). Ува́жливий чолові́к (Куліш). Але́ кмітли́ве о́ко Бала́бушихи прикмі́тило на їх тонкі́ сорочки́ з гола́нського полотна́ (Н.-Лев.). Примі́тлива ді́вчина, – усе́ в хазя́йстві перейма́ (Лохв.). Оди́н кивне́, дру́гий моргне́, тре́тій засмі́ється, а мій ми́лий замі́тливий, – мені́ не мине́ться (Грінч. III). Пани́ч Па́влик у нас ду́же замі́тливі (Сл. Гр.)]. **-ный** *ум* – спостере́жливий ро́зум; 2) (*служащий для наблюдения*) спостережни́й, спостерега́льний, дозо́рн[ч]ий. [На шпилі́, посере́д густо́го бо́ру, збудо́вано капли́цю і дерев'я́ну ру́блену ве́жу – військову́ спостерега́льну сті́йку (Тутк.)]. **-ный** *пункт* – спостере́жний (спостерега́льний, дозо́рн[ч]ий) пункт, дозо́рча то́чка.

Наблюда́ть, наблюсти́ – 1) *что* – спостерега́ти, спостерегти́, (*редко*) постерега́ти, постерегти́ що, (*примечать*) приміча́ти, примі́тити що. [Перегля́нувши украї́нське письме́нство, ми могли́ спостерегти́ ціка́вий проце́с (Єфр.). Диві́ть! Як дити́на приміча́є! (Звин.). **-да́ть** *природу, течение светил небесных* – спостерега́ти приро́ду, рух світи́л небе́сних. Астроно́м, що спостірега́є зо́рі (Кониськ.). Спостерега́ючи, з одного́ бо́ку, життя́ приро́ди, а, з дру́гого,— суспі́льне та особи́сте життя́ люде́й (Наш)]; 2) (*надсматривать за кем, за чем*) догляда́ти, назира́ти, надзира́ти за (над) ким, за (над) чим *и* кого́, що (чого́), (*следить*) сте́жити за ким, за чим *и* чого́, досте́жити чого́, кмі́тити, приміча́ти за ким, за чим, (*сторожить*) пильнува́ти кого́ *и* за ким, чого́, допильнува́ти кого́, чого́, достерега́ти, достерегти́ кого́, що *и* чого́, (*смотреть, надзирать*) доглядати́, догля́нути кого́, чого́ *и* за ким, за чим, дозира́ти кого́, чого́ *и* що, за ким, за чим; *срв.* **Присма́тривать 2, Надсма́тривать**. Бу́ду пи́льно догляда́ти – кни́жку ти яку́ чита́єш, з ким гово́риш, де бува́єш (Крим.). Обі́даю собі́ десь у куто́чку, прислуха́юсь, назира́ю за го́стями (Васильч.). Ціка́ва Масюкі́вна назира́ла го́стя з вікна́ (Н.-Лев.). Надзира́ю, надслу́хую, що ста́неться з Хомо́ю (Франко). Шля́ху їх не сте́жить ні́який во́рог (Франко). Чого́ ти за дру́гими пригляда́єшся? знай себе́, я за тобо́ю не приміча́ю (Квітка). Сів про́ти не́ї уп'я́вся очи́ма в її́ вид і вва́жливо кмі́тить за не́ю (Н.-Лев.). Улі́тку вона́ ї́здила сама́ на по́ле до косарі́в, до грома́дільників, до женці́в і кмі́тила за ни́ми, як до́брий осаву́ла (Н.-Лев.). Ну, хо́чеш: я догляда́тимусь, пильнува́тиму їх обо́х (Грінч.). За таки́м Трохи́м більш усього́ пильнува́в (Квітка). Допильнува́в того́ я вра́нці сам (Грінч.). Про що мене́ що-дня́ достерега́ти і ці́литись на ме́не що-годи́ни? (Куліш). Чи се-ж на́ше ді́ло? чи нам ве́лено за дру́гими догляда́ти? (Квітка). Коли́сь ще сам я на по́лі й у лі́сі їх пи́льної робо́ти догляда́в (Грінч.). Тре́ба пи́льно тих лука́вих хо́дів дозира́ти (Куліш)]. **-дать** *за движениями неприятеля* – сте́жити (назира́ти) за ру́хами во́рога, пильнува́ти ру́хів во́рога. **-да́ть** *за детьми* – догляда́ти (догляда́ти) діте́й *и* за ді́тьми, дозира́ти діте́й. **-да́ть** *за работами* – догляда́ти (назира́ти) за (над) робо́тами, пильнува́ти робо́ти, сте́жити за робо́тами. **-да́ть** *за чьим поведением* – догляда́ти (пильнува́ти) чийо́го пово́дження (чиє́ї поведі́нки). **-да́ть** *за порядком* – догляда́ти (дозира́ти, пильнува́ти) поря́дку. [Військо́вого поря́дку дозира́ли січовики́ до́бре (Куліш)]. **-да́ть** *за самим собою* – сте́жити за сами́м собо́ю, пильнува́ти себе́, уважа́ти на се́бе. *За ним надо* **-да́ть** – за ним тре́ба догляда́ти (сте́жити), його́ тре́ба пильнува́ти, на його тре́ба уважа́ти, його́ тре́ба ма́ти на о́ці. [Це́зарю, остерега́йся Бру́та,.. пи́льно вважа́й на Мете́лла Ці́мбра (Куліш)]. **-да́ть** *украдкой* (*тайком*) *за кем* – по́тай догляда́ти (назира́ти) кого́ *и* за ким, по́тай сте́жити за ким, сочи́ти (присо́чувати) кого́. Коли́ постереже́ш ще що-не́будь, скажи́ мені́; звели́ тако́ж і жі́нці присо́чувати (Куліш)]; 3) (*соблюдать*) догляда́ти, догля́нути, доде́ржувати, держа́ти, доде́ржати що *и* чого́, берегти́, зберегти́ що. **-да́ть** *закон, -ны* – догляда́ти, доде́ржувати зако́ну, -нів. **-сти́** *правосудие* – догля́нути (доде́ржати, допильнува́ти) правосу́ддя (пра́вого су́ду). **-да́ть** *пост* – доде́ржувати по́сту, доде́ржати піст. **Наблюдё́нный** – спостере́жений, примі́чений; 2) догля́нутий, доде́ржаний, збере́жений. **-ться** – 1) спостерега́тися, бу́ти спостере́женим. *Высота солнца* – **тся** *снарядом* – висо́кість со́нця спостерега́ють при́ладом; 2) (*соблюдаться*) держа́тися, доде́ржуватися, бу́ти доде́ржуваним, доде́ржаним. *Посты теперь не* **-тся** – пості́в тепе́р не доде́ржують (не доде́ржуються).

Наблюде́ние – 1) (*действие*) – а) спостерега́ння *и* (*реже*) постерега́ння, приміча́ння, *оконч.* спостере́ження, постере́ження, примі́чення; б) нагляда́ння, назира́ння,

надзира́ння, сте́ження, кмі́чення, пильнува́ння, достерега́ння, догляда́ння, дозира́ння. *Срв.* **Наблюда́ть.** *Доступный* **-нию** – присту́пний спостере́женню, спостережни́й; 2) (*что узнано*) спостере́ження, (*редко*) постере́ження.[«Нема́ се́рця в нас», – таки́м гірки́м доко́ром кінча́є поє́т свої́ спостере́ження над життя́м (Рада). Ти нага́дуєш мені́ моє́ вла́сне постере́ження (Куліш)]. *Астрономические* **-ния** – астрономі́чні спостере́ження. *Сделать* **-ние** – зроби́ти спостере́ження. *Проверять свои* **-ния** – перевіря́ти свої́ спостере́ження; 3) (*надзор*) на́гляд, до́гляд (-ду), дозі́р (-зо́ру), призо́р (-ру). [Почало́ става́ти я́кось мо́торошно під дозо́ром тих оче́й без лю́дського ви́разу (Франко). Я ба́чу, що то вже за мно́ю призо́р таки́й (Козелеч.)]. *Иметь общее* **-ние** *за чем* – ма́ти зага́льний до́гляд за чим (на́гляд за *или* над чим). [Правлі́ння Акаде́мії ма́є зага́льний до́гляд за непору́шністю і ці́лістю буди́нків Акаде́мії та її́ устано́в (Стат. Ак. Наук)]. *Быть, состоять под* **-нием** – бу́ти (перебува́ти) під до́глядом (під на́глядом, під дозо́ром, під призо́ром).

Наблю́дник – наблю́дник (-ка), наблю́дничка, накри́вачка, на́кривка, по́кришка на блю́до.

Наблюсти́, *см.* **Наблюда́ть.**

Набо́б – наба́б (-ба).

Набогаща́ть, набогати́ть – збагащ[ч]а́ти *и* збага́чувати, збагати́ти кого́.

Набожи́ться – набожи́тися, набі́гматися.

На́божник, -ница – побо́жний чолові́к, -на жі́нка, святобо́жник, -ниця.

На́божничание – святобо́ження, вика́зування побо́жности, удава́ння побо́жного, святенникува́ння.

На́божничать – святобо́жити, вика́зувати побо́жність, удава́ти побо́жного, святенникува́ти, (*насм.*) живи́м до бо́га лі́зти.

На́божничество – святобо́жництво; *см.* **На́божничание.**

На́божно, *нрч.* – побо́жно, (*реже*) набо́жно, (*богомольно*) богомі́льно, (*богобоязненно*) богобоя́зно. [Він побо́жно перехристи́вся (Грінч.). Безгу́чно ворушить уста́ми, немо́в прока́зуючи моли́тву, ру́ки набо́жно скла́дені на гру́дях (Л. Укр.)].

На́божность – побо́жність, (*реже*) набо́жність (-ности). [З побо́жности своє́ї поже́ртвував на це́ркву сто рублі́в (Вовч.). Неха́й-же пан не триво́жить моє́ї набо́жности (Н.-Лев.)].

На́божный – побо́жний, (*реже* набо́жний), святобо́жний, (*богомольный*) богомі́льний, (*богобоязненный*) богобоя́зний, богобоязли́вий. [Грі́шників бог не слу́хає, а коли́ хто побо́жнний і во́лю бо́жу чи́нить, того́ слу́хає (Біблія). Таки́й побо́жний зроби́вся: ні пра́зника, ні неді́лі не пропу́стить (Сл. Ум.). Святобо́жна жі́нка (Харк.). Був ду́же богомі́льний, ходи́в до це́ркви що-неді́лі (Н.-Лев.)]. **-ный** *человек* – побо́жний чолові́к; *срв.* **На́божник.**

Набои́на – 1) (*лодка с набоями по бортам*) (чо́ве́н-)наши́ваник; 2) (*доска для набоя на лодку*) на́шва; 3) *кузнечн.* – пробо́єць (-бі́йця), пробі́й (-бо́ю), проби́вач (-ча).

Набо́й – 1) *см.* **Наби́вка**; 2) (*набитое место*) наби́те мі́сце, би́те (-того), набі́й (-бо́ю), садно́ (-на́), (*шутл.*) товче́ник; 3) **-бо́и** (*набивные борты*) – на́шви (-шов *и* -шві́в) *и* (*ед.*) на́шва.

Набо́йка – 1) *см.* **Наби́вка**; 2) (*холст, набитый одною краской*) ви́бійка, виби́ванка, наби́ванка. [Спідни́чина з наби́ванки (Л. Укр.)]; 3) (*на каблуке*) на́бійка; 4) (*у сапожников*) стоя́чка; 5) (*у бочаров*) наби́вач, набива́чка; 6) *валяльщ.* – товка́чка, пра́ник; 7) *кузнечн.* – ключ (-ча́); 8) (*в лодке*), *см.* **Набо́й 3.**

Набо́йковый, *см.* **Набо́йчатый.**

Набо́йная, *сщ.* – набива́льня; (*для тиснения ткани*) вибива́льня (-ні).

Набо́йник – 1) забі́йник, заби́вач (-ча), шо́мпол (-ла); 2) (*чекмарь для лёгкой трамбовки*) товка́ч (-ча́), забива́чка.

Набо́йница, *см.* **Набо́ина 1.**

Набо́йный – набивни́й. **-ное** *шило* – набивне́ (забивне́) ши́ло. **-ный** *инструмент* – товку́ша. **-ная** *лодка, см.* **Набо́ина 1**. **-ный** *кирпич* – то́птана це́гла. **-ная** *материя, текст.* – виби́вана (вибійна́) мате́рія; *срв.* **Набо́йка 2**. [Мої́ мішки́ прикме́тні, – з виби́ваної деся́тки (Кониськ.)].

Набо́йчатый – вибійча́ний, вибивни́й. **-тое** *платье* – вибійча́не убра́ння.

Набойчи́ть, -ся – насміли́ти, -ся.

Набо́йщик, -щица – набива́льник, -ниця, наби́вач, -ва́чка; (*тканей*) виби́вач, -ва́чка, вибі́йник, -ниця, вибі́йщик, -щиця; (*цены*) набива́(й)ло, підбива́(й)ло, наганя́йло.

На́-бок, *нрч.* – на бік, у бік, бо́ком; *см. ещё* **Набекре́нь.** [Ха́та в бік похили́лася (Чигиринщ.)].

Набо́кий – набокува́тий, кривобо́кий.

Наболе́лый – наболі́лий, зболі́лий, набо́лений, збо́лений, схоро́ваний. [Пла́чуть, сльо́зи біжа́ть, немо́в наболі́ле го́ре зворуши́ли (Проскурівна). Як ча́сто в час сумни́й, коли́ душа́

зболі́ла в давни́ну ду́мкою літа́… (Самійл.). Гру́ди, набо́лені з му́ки (Грінч.). Despite Берíть її́ полего́ньки, бо в не́ї тіло ду́же збо́лене (Стефан.). Се́рце схоро́ване як ме́дом напо́їть (Федьк.)].

Наболе́ть – наболі́ти, зболі́ти, схорува́тися. *Рука* **-ле́ла**, *нельзя дотронуться* – рука́ наболі́ла, не мо́жна (до)торкну́тися. *Где* **-ле́ло**, *там не тронь* – де наболі́ло (де збо́лене), там не займа́й. *Серце* **-ле́ло** *от горести* – наболі́ло се́рце від жалю́. **Наболе́вший,** *см.* **Наболе́лый.**

Наболта́ть – 1) *см.* **Наба́лтывать 1**; 2) (*наговорить пустяков*) набала́кати, набазі́кати, наторо́чити, натереве́нити, нагу́торити, наля́пати (язико́м), напле́ска́ти, наплести́ (язико́м), налепета́ти, наляпоті́ти, нацокота́[і]ти, наблягу́зкати, напатя́кати, наверзти́, наверзя́кати, наварня́кати, (*диал.*) нахля́вкати (дурни́ць), (*о мног.*) понабала́кувати, понабазі́кувати, понаторо́чувати *и т. п.* [Прибі́г, натереве́нив уся́кої вся́чини (Звин.). Чого́ лю́ди не напле́щуть! (Звин.). Наплеска́в тако́го, що й ку́пи, не держи́ться (Звин.). Ти вже́ чого́ не наплете́ш своі́м безко́стим язико́м! (Номис). Прибі́гла – нагу́ркала, налепета́ла, як у ко́рчмі (Н.-Лев.). Нацокота́ли тії верхоу́ми, а ти ві́ри поняла́ (М. Вовч.). І все брехня́, що ти нам наблягу́зкав (Куліш). Нахля́вкала чо́рт-зна-що та й пішла́ (Зміївщ.). Отí брехýхи понаторо́чували вам, а ви й ві́рите (Богодух.)]. **-тать** *на кого* – набреха́ти, наговори́ти, наклепа́ти, напле́ска́ти на ко́го, оббреха́ти, обговори́ти, обмо́вити, обне́сти́ кого́, (*о мног.*) понабрі́хувати, понагово́рювати *и т. п.* на ко́го. [Так тебе́ оббре́ше, обнесе́ (Грінч.). На всіх понабрі́хує, та повига́дує те, чого́ й не було́ (Грінч.)].

Наболта́ться – 1) *см.* **Наба́лтываться 1**; 2) (*наговориться вволю*) набала́катися, набазі́катися, нагу́торитися, нацокота́[і]тися, (*о мног.*) понабала́куватися, понабазі́куватися. [Набала́кались ми з ку́мом (Сл. Ум.). Оце́ по́други, як зі́йдуться, так і не розлу́чаться, – чи ви вже понабала́кувалися? (Грінч.)]; 3) (*ногами, руками*) надри́ґатися, нателіпа́тися, наколиха́тися, набала́мкатися, намота́тися (нога́ми, рука́ми); *срв.* **Болта́ть 2**; 4) нателіпати́ся, намота́тися, наметля́тися, намайтала́тися, нахилита́тися; *срв.* **Болта́ться 2**; 5) намота́тися, намотля́тися, натиня́тися, нашала́тися, наве́штатися; *срв.* **Болта́ться 3**. **-лся** *он по свету* – намота́вся (натиня́вся, наве́штався) він по сві́ту.

На́больший – найста́рший, ста́рший у роди́ні.

Набо́р – 1) *см.* **Набо́рка 1**; 2) (*рекрутский*) набі́р (-бо́ру), при́зов (-ву), (*гал.*) бра́нка, (*народн.*) некру́тчина. [Бу́ти-ж мені́ у нево́лі, у некру́тському набо́рі (Пісня). Заду́мав ці́сар бра́нку бра́ти (Федьк.). Пройшла́ в нас чу́тка – некру́тчина сього́ ро́ку бу́де (М. Вовч.)]. *По* **-ру** – за при́зовом. [У ме́не два за при́зовом, дру́гий – своє́ю охо́тою (Звин.)]. *Являться к рекрутскому* **-бо́ру** – ста́витися (до набо́ру, до при́зову, *зап.* до бра́нки). [А Гнат ще не ві́рить, що і йому́-би ста́витися, що се бра́нка бу́де (Федьк.)]; 3) (*всё, что набрано*) на́бір (-бо́ру), на́бра́ння́ (-ння́), (*подбор, ассортимент*) добі́р (-бо́ру). **-бо́р** *слов, фраз* – ни́зка (збирани́на, спле́тево) слів, фраз. **-бо́р** *шерстей для узора* – добі́р шерсте́й (во́вни) до узо́ру. **-бо́р** *инструментов* – добі́р (припа́с) інструме́нтів (при́ладів, пристро́їв), пристрі́й (-ро́ю), прила́ддя (-ддя) до чо́го. *Хирургический* **-бо́р** – хирургі́чний пристрі́й, хирургі́чне прила́ддя. *Чертёжный* **-бо́р** – рисува́льний пристрі́й. *Полный* **-бо́р** *инструментов для какого-либо дела* – спра́ва, справи́лля (-лля), на́чи́ння (-ння), припа́с (-су), снасть (-ти). [Прийшо́в швець зо всім своі́м справи́ллям (Сл. Ум.). А в мішку́ вся моя́ снасть (Звин.)]; 4) *типогр.* – скла́да́ння (-ння), набі́р. *Один лист* **-бора** *отпечатан* – оди́н а́ркуш скла́да́ння (набо́ру) вже віддруко́вано; 5) *морск.* **-бо́р** *корабля* – снасть (корабе́льна); 6) (*для сбруи, упряжи*) добі́р блях (бляшо́к, цвяхі́в (до збру́ї)).

Набо́ристый – 1) (*богатый складками*) збо́ристий, фалдо́ваний, рясни́й. [Збо́ристі рука́ва (Сл. Ум.). Рясна́ сви́та (Звин.)]; 2) (*ёмкий*) вбиру́щий. [Вбиру́ща гу́бка (Київ)].

Набо́рка – 1) *см.* **Набира́ние**; *оконч.* набра́ння́; зі́бра́ння; навербува́ння, затя́гнення; набра́ння́, увібра́ння, втя́гнення; скла́дення *и* зло́ження, набра́ння́; 2) (*работа по качеству своему*) на́бра́ння́ (-ння), (*подбор*) добі́р (-бо́ру). *Камни хороши, да* **-ка** *не годится* – камі́ння до́бре, та добі́р не пасу́є.

Набормота́ть, -ся – нами́мрити, -ся, набубоні́ти, -ся, набурмота́[і]ти, -ся, намурмота́[і]ти, -ся, набелькота́[і]ти, -ся, нажебоні́ти, -ся.

Набо́рная, *сщ.* – 1) *типогр.* – склада́льня; 2) набира́льня, збира́льня, добира́льня, майсте́рня, де набира́ють (збира́ють, добира́ють).

Набо́рник, *типогр.* – верста́тка.

Набо́рный – 1) (*относящийся к набору*) набі́рни́й; (*набранный*) наби́раний. **-ная** *книжка* – набі́рна́ кни́жка; 2) (*собранный из мелких частей*) збі́рни́й, зби́раний, набо́ристий, штуко́ваний. [Набо́ристе сі́дло́ (Стор.)]. **-ная** *работа* – набо́риста (штуко́вана) робо́та, штуко́вання (-ння). **-ный** *стол*, **-ная** *дверь* – зби́раний (штуко́ваний) стіл, зби́рані

(штукóвані) двéрі. **-ный** *паркет* – набóристий паркéт. **-ная** *сбруя* – цвяхóвана збрýя; 3) *типогр.* – а) складáльний; б) складáч (-чá). **-ная** *касса* – складачéва кáса, реáл (-лу).

Наборóдник – наборóдник (-ка).

Набороздúть – наборознúти що, наробúти борóзен. **-ться** – наборознúтися.

Наборонúть *и* **-новáть** – набороновáти, наборонúти, наволочúти, наскорóдити. **-ться** – набороновáтися, наборонúтися, наволочúтися, наскорóдитися.

Набóрщик, -щица – 1) набúрач, -рáчка, (*вербовщик*) вербувáльник, -ниця, вербівнúк (-кá), -нúця, затя́гач, -чáчка; 2) *типогр.* – складáч (-чá), -дáчка, складáльник, -ниця.

Набрáживание – 1) набрóдження *и* набрóдіння, натрапля́ння, надúбування, (*диал.*) нагúбування; 2) набрóдження *и* набрóдіння, набрíд (-брóду). *Срв.* **I. Набрáживать**; 3) набрóджування, натóптування; 4) налóвлювання рúби вóлоком. *Срв.* **II. Набрáживать.**

I. Набрáживать, набрестú *и* **набрéсть** – 1) *на что* – набрóдити, набре[ú]стú, натрапля́ти, натрáпити що *и* на що, надúбувати, надúбати, (*диал.*) нагúбувати, нагúбати що. [Дáйте мені набрестú на стéжку (Номис). Брелú вонú то мéжами, то сýголовами, як набрелú кýпу гнóю (Свидн.). Ідучú в ліс, надúбав зáйця (Сл. Ум.). Ходúв, ходúв і нагúбав десь у кутóчку ля́ду, що він її дóсі й не примічáв (Манж.)]. *Охотник* **-брёл** *в лесу на медведя* – ловéць набрів (*диал.* нагúбав) у лісі ведмéдя. *Что это* **-брелó** *на него*? – якúй це дур йогó напáв? якúй це ґедз йогó вкусúв? що це йомý стáлося?; 2) (*сходиться*) набрóдити, набре[ú]стú, понабрóдити, нахóдити, найтú, понахóдити, схóдитися, насхóдитися, стягáтися, настягáтися кудú. *Гляди, что люду* **-брелó** – дивú, скільки людéй понахóдило (насхóдилося, настягáлося).

II. Набрáживать, набродúть – 1) (*броды*) набрóджувати, набродúти, натóптувати, натоптáти (стежкú, мéжі); 2) (*рыбы*) налóвлювати, наловúти рúби вóлоком; 3) *см.* **II. Набродúть. -ться** – 1) набрóджуватися, бýти набрóджуваним, набрóдженим *и т. п.*; 2) налóвлюватися, наловúтися; бýти налóвлюваним, налóвленим вóлоком; 3) *см.* **Набродúться.**

Набрáжничать – нахмелúти, наробúти п'ючú-гуля́ючи, набен(ь)кетувáти. **-ться** – нахмелúтися, напúтися-нагуля́тися, набен(ь)кетувáтися.

Набраковáть – набракувáти, наґан(ь)джувáти чогó. **-ться** – набракувáтися, наґан(ь)джувáтися.

Набранúться – налáятися, налихословитися. [Се такá завзя́та бáба, що пóки не налáється досхочý, – не покúне (Харк.)].

Набрáсывание – 1) накидáння *и* накúдування, навергáння *и* навéргування; 2) накидáння, начéркування, зарисóвування, накрéслювання. *Срв.* **I. Набрáсывать 1** *и* **2**; 3) накидáння напинáння чогó, обкидáння чим; 4) *охотн.* – напускáння. *Срв.* **II. Набрáсывать 1** *и* **3.**

I. Набрáсывать, набросáть – 1) накидáти *и* накúдувати, накúдати, навергáти *и* навéргувати, навéргати чогó кудú, де, (*во многих местах*) понакидáти *и* понакúдувати, понавéргувати чогó кудú, де; (*сбрасывая сверху или бросая в одно место*) наскидáти чогó. [Не накидáй стільки дров у піч, – накúдає такóго, що на двíчі стáло-б (Сл. Гр.). Понакидáли діти в хáті (Харк.). Снíгу навéргало врівень з загáтами (Кониськ.). Як заспівáю пісéнь козáцьких під кóбзу, дак наскидáють геть у шáпку грóшей (Куліш)]. *Сколько сору здесь* **-вают** *на улицу* – скільки смíття тут накидáють на вýлицю; 2) (*проект, план, чертёж и т. п.*) накидáти, накúдати, начéркувати, начéркáти, зарисóвувати, зарисувáти, накрéслювати, накрéслúти (проéкт, план, рисýнок). [Коцюбúнський з зáхватом оповідáв дéякі сцéни і накидáв тúпи з майбýтнього ромáна (Єфр.). На пéрвому áркушику начéркано перóм, без кóльору, костéл (Куліш). Що начеркáв, то так в друкáрню і несé (Основа 1861)]. **-сáть** *начерно* – накúдати нáчорно що. *Наскоро* **-сáть** *на бумаге свои мысли, план* – нашвидкý накúдати на папéрі свої́ думкú, план. [Вільно читáтиму все, що він там мáє накúдати на папéрі (Крим.)]. **Набрóсанный** – 1) накúданий, навéрганий, понакúданий, понакúдуваний, понавéргуваний; 2) накúданий, начéрканий, зарисóваний, накрéслений.

II. Набрáсывать, набрóсить – 1) накидáти, накúнути, (*о мног.*) понакидáти що на кóго, на що. [Карпó накúнув свúтку на плéчі (Н.-Лев.). Накúнула ряднó на ніч на перéріз, щоб вúсохло (Черніг.)]. **-ть** *на себя что* – накидáти, накúнути, напинáти, напнýти *и* нап'ястú на сéбе що, накидáтися, накúнутися, обкидáтися, обкúнутися чим. [Накúнула на сéбе юпчúну та й побíгла (Грінч.). Хазя́йка, хоч булó тéпло, напинáла на плéчі кожýх (Коцюб.). Дощ надвóрі, накúнься якóюсь ряднúнкою, а так не йди (Звин.). Платкóм обкúнься, бо хóлодно (Переясл.)]. **-сить** *на кого тень, подозрение* – накúнути неслáву на кóго (зненслáвити когó), кúнути підóзру на кóго. [Вонú-б накúнули неслáву на ввесь край (Самійл.)]; 2) накидáти, накúнути, начéркувати, начеркнýти; *см.* **I. Набрасывать 2**; 3) **-вать** (*охотн.*: *спускать гончих*) – напускáти. **Набрóшенный** – накúнутий *и* накúнений,

понаки́даний; на́пну́тий *и* на́п'я́тий.

I. Набра́сываться, наброса́ться – 1) (*стр. з.*) накида́тися *и* наки́дуватися, бу́ти наки́даним, понаки́даним, понаки́дуваним; 2) (*возвр. з.*) накида́тися *и* наки́дуватися, наки́датися, понакида́тися *и* понаки́дуватися куди́. *Много рыбы* **-са́лось** *в лодку* – бага́то ри́би наки́далося (понакида́лося, понаки́дувалося) в чо́ве́н.

II. Набра́сываться, набро́ситься – 1) (*стр. з.*) накида́тися, бу́ти наки́нутим *и* наки́неним, напина́тися, бу́ти на́пну́тим *и* на́п'я́тим; 2) (*возвр. з.*) накида́тися, наки́нутися, напада́тися, напа́стися, (*напускаться*) напуска́тися, напусти́тися, наскі́пуватися *и* наскіпа́тися, наскі́патися на ко́го. [Вони́ нала́зили з сіне́й, як о́си з гнізд, і накида́лися о́сліп на все, що попада́ло під ру́ки (Коцюб.). На ньо́го наки́нулись усі́ (Коцюб.). Не ду́май, що ми всі хо́чемо напада́тися на те́бе (Грінч.). Чорти́ як напу́стяться на йо́го (Манж.). Як наскі́пався на ме́не, так куди́ тобі! (Мирн.)]. *Собаки* **-сились** *на меня, на них* – соба́ки наки́нулися на ме́не, на них (їх), (*напали со всех сторон*) обпа́ли мене́ їх. [Соба́ки обпа́ли тих людე́й (Бердич.)]. **-ситься** *на кого* (*с укорами, криком, бранью*) – наки́нутися, напа́стися, напусти́тися, наскі́патися, накоти́тися, накопа́тися на ко́го (з доко́рами, з кри́ком, з ла́йкою). [Як верну́вся додо́му без гро́шей Семе́н, як нако́титься на йо́го жі́нка: ти пішо́в між чужі́ лю́ди з грі́шми та поча́в пия́чити (Вовчанщ.)]. **-ться** *на еду* – допада́тися, допа́стися, дова́люватися, довали́тися, доскі́пуватися, доскі́патися до ї́жі, нарива́тися, нарва́тися на ї́жу. [Допа́вся як му́ха до ме́ду (Номис). Довали́всь як віл до бра́ги (Номис). Ото́ довали́всь до ми́ски, як свиня́ до кори́та (Сл. Гр.). Доскі́пається до горі́лки, що й не вста́не (Зміївщ.). Со́нце на за́хід; ота́ра нарива́ється на па́шу (Основа 1862)].

Набра́ть, -ся, *см.* **Набира́ть -ся.**

Набреде́ние – 1) набрі́д (-бро́ду), натра́плення, нади́бання; 2) набрі́д. *Срв.* **I. Набра́живать.**

Набре́дить – нама́рити, намаячи́ти, наблуди́ти (слова́ми), наговори́ти, наплести́, наверзти́ (у нестя́мі). [Ма́ло чого́ слаби́й не наверзе́, коли́ йому́ щось ма́риться? (Сл. Ум.)]. **-ться** – нама́ритися; *срв.* **Нагре́зиться.**

Набрести́ *и* **Набре́сть,** *см.* **I. Набра́живать.**

Набрива́ть, набри́ть – наго́лювати, наголи́ти, (*редко*) набрива́ти, набри́ти. **-ться** – наголи́тися, (*редко*) набри́тися.

Набри́твенник – шабату́рка на бри́тву, бри́твенниця.

Набро́д – 1) (*действие*) *см.* **Набра́живание** *и* **Набреде́ние**; 2) (*сброд*) на́брід (-броду), на́волоч (-чи).

I. Наброди́ть, *см.* **II. Набра́живать.**

II. Наброди́ть – 1) (*выходить гуляя*) ви́ходити, ви́бродити; 2) (*следов*) наброди́ти (слідів), наслід́ити.

Наброди́ться – наблуди́тися, наблука́тися, наброди́тися, натиня́тися, наволочи́тися. [Ой, зі́рочці по хма́рочці да й не наброди́ться (Чуб. III)].

Набро́дный – приблу́дний, пригу́льний. [Приблу́дна (пригу́льна) коро́ва (Київщ.)]. **-ные** *жители* – на́йди (*р.* найд), за́йди, приблу́ди (-блу́д).

Набронзиро́вывать, -ся, -зирова́ть, -ся *и* **Набронзо́вывать, -ся, -зова́ть, -ся** – наброн(д)зо́вувати, -ся, наброн(д)зува́ти, -ся; бу́ти наброн(д)зо́вуваним, наброн(д)зо́ваним.

Набро́с – 1) *см.* **Набро́ска 1**; 2) на́кид (-ду). **-сом** – на́кидом. *Ловить лошадей* **-сом** – лови́ти ко́ні на́кидом.

Наброса́ние – наки́дання.

Наброса́ть, -ся, *см.* **I. Набра́сывать, -ся.**

Набро́сить, -ся, *см.* **II. Набра́сывать, -ся.**

Наброска – 1) (*действие*) накида́ння, *оконч.* наки́дання, наки́нення; на́кид (-ду); *см.* **Набра́сывание** *и* **Набро́шение**; 2) на́кидка. *В* **-ку** – нао́пашки; *см.* **Наопа́шку.** [Хоч у рядни́ні, аби́ нао́пашки (Сл. Гр.)].

Набро́сливый (*пёс*) – наки́дливий, нала́зливий (пес, соба́ка).

Набро́сный – накида́льний, накидни́й. **-ная** *сеть* – накида́льна сі́тка.

Набро́сок – на́черк (-ку), на́рис (-су), (*очерк, контур*) о́брис, за́рис. [Тут уже́ кри́тика вбача́є на́черк літерату́ри поважні́шої (Куліш)].

Набро́шение – наки́нення, на́кид (-ду).

Набры́згивать, набры́згать – набри́зкувати, набри́зкати, напри́скувати, напри́скати, напи́рскувати, напи́рскати, (*о мног. или во мн. местах*) понабри́зкувати, понапри́скувати, понапи́рскувати; (*крапить*) накра́пувати, накра́пати, (*большими пятнами*) наля́пувати, наля́пати, (*о мног. или во мн. местах*) понакра́пувати, поналя́пувати. **-вать** *стену под мрамор* – накра́пувати сті́ну під ма́рмур.

Набрюзжа́ть, -ся – набурча́ти, -ся, набуркота́[і]ти, -ся, наворкоті́ти, -ся.
Набрю́шник – начере́вник, наживі́тник (-ка).
Набрю́шный – начере́вний, наживі́тний.
Набря́кать – 1) набря́зкати, набряжча́ти, набрязкоті́ти; 2) (*наговорить необдуманно*) набо́вкати, наля́пати, напле́скати. **-ться** – набря́зкатися, набряжча́тися, набрязкоті́тися.
Набрянча́ть, -ся – набри́нькати, -ся, набре́нькати, -ся.
Набряца́ть, -ся, *см.* **Набряка́ть 1, -ся.**
Набунтова́ть, -ся – набунтува́ти, -ся, набаламу́тити, -ся.
Набура́вить, -ся – насвердли́ти, -ся, наверті́ти, -ся, (*о мног.*) понасве́рдлювати, -ся, понаві́рчувати, -ся. [Понасве́рдлював діро́к (Сл. Ум.)].
Набури́ть, -ся – насвердлувати, -ся, (*о мног.*) понасвердловувати, -ся.
Набурла́чить, -ся – набурлакува́ти, -ся, набурла́чити, -ся.
Набурли́ться – навирува́тися, нануртува́тися, набурха́тися, набурува́тися, наклекота́[і ́]тися.
Набути́ть, *см.* **Набу́чивать.**
Набу́хать – (*набросать*) набу́хати, наки́дати (бага́то), набухта́рити; (*палить неопрятно*) набу́рити чого́ куди́.
Набуха́ть, набу́хнуть – набряка́ти, набря́кнути, набуха́ти, набу́хнути буча́віти, набуча́віти, бухта́віти, набухтя́віти, бубня́віти, набубня́віти, бубні́ти, набубні́ти, пишня́віти, напишня́віти, назу́блюватися, назуби́тися, (*о мног.*) понабряка́ти, понабуха́ти, побуча́віти *и т. п.* [Мо́крі сорочки́ набря́кли (Н.-Лев.). Но́ги набря́кли, що й чо́боти неналі́зуть (Звин.). Бруньки́ в саду́ на де́реві понабряка́ли (Н.-Лев.). До́шка набу́хла (Сл. Ум.). З дощу́ набубня́віла на́ша пшени́ця (Звин.). Уже́ горо́х до́бре́ набубня́вів, – пора́ сади́ти (Новомоск.). Кукуру́за набубні́ла (Сл. Гр.). Ну, що я зро́блю з цим вікно́м: напишня́віло та й не зачиня́ється (Проскурівщ.). Ка́ша ско́ро зва́риться, пшоно́ вже назуби́лося (Борз.)]. **Набу́хший,** *см.* **Набу́хлый.**
Набу́хлый – набря́клий, набу́хлий, набуча́вілий, набухтя́вілий, набубня́вілий, набубні́лий, напишня́вілий, назу́блений.
Набу́чивать, набути́ть – висипа́ти, ви́сипати гру́зом що (під будо́ву).
Набу́чить – налу́жити, назоли́ти що. [Сорочки́ вже назоли́ли (Сл. Ум.)].
Набушева́ть, -ся – 1) набушува́ти, -ся, набуя́ти, -ся, набурха́ти, -ся, (*наволноваться*) нахвилюва́ти, -ся, нашпува́ти, -ся, (*только о буре*) нави́хорити, -ся; 2) *см.* **Набуя́нить, -ся.**
Набуя́нить, -ся – набушува́ти, -ся, набешкетува́ти, -ся, наґвалтува́ти, -ся, нашурубу́рити, -ся.
Нава́га, *зоол.* Gadus collaris – нава́га.
Навожде́ние – 1) (*соблазн, искушение*) зна́дження (-ння), зна́да, споку́са; 2) на́клеп (-пу); *срв.* **Клевета́**; 3) (*обман чувств*) на́сла́ння́ (-ння́), на́силка, мана́, ома́на, ома́н (-ну), навожде́[і]ння (-ння), моро́ка. [Де-ж ті сірники́? куди́ вони́ поді́лися? – наслання́ яке́сь, та й го́ді! (Брацлавщ.). Про́ти на́силки ніч́ого не зро́биш (Квітка). А мо́же все було́ одна́ мана́? (Л. Укр.). Напущу́ на їх ома́н (Крим.). Тінь зни́кла, як нічне́ навождіння (Васильч.)]. *Дьявольское* (*сатанинское*) **-ние** – дия́вольське (сатани́нське) насла́ння (навожде́ння), насла́ння (навожде́ння) зло́го ду́ха, чортя́ча мана́, дия́вольська моро́ка. [Дия́вольське насла́ння (Самійл.). Цур тобі́, пек тобі́, сатани́нське навожде́ння! (Гоголь). То навожде́ння зло́го ду́ха (Самійл.)].
I. Нава́живание – 1) *см.* **Наве́тничание**; 2) зна́джування, збавля́ння.
II. Нава́живание, *см.* **Наво́зка**, *неоконч.*
I. Нава́живать *и* **Наважда́ть, нава́дить** – 1) *что на кого, см.* **Наве́тничать**; 2) *кого на что* – зна́джувати, зна́дити, звабля́ти, зва́бити кого́ на що. **Нава́женный** – зна́джений, зва́блений.
II. Нава́живать *и* **Навози́ть**, *сов.* навози́ть, навезти́ *и* наве́зть – 1) наво́жувати, наво́зити, *сов.* навози́ти, наве́зти́, (*о мног.*) понаво́жувати, понаво́зити чого́ куди́. [Раніш було́ бага́то наво́зили тютюну́ на я́рмарок (Сл. Ум.). Ді́дова ді́вка навезла́ уся́кої вся́чини (Рудч.). Понаво́жено їй уся́ких подару́нків (Грінч.). Що то, ба́течку, із яки́х то міст на той я́рмарок не понаво́зили вся́кого хліба! (Квітка)]. **-вози́** *навозу на гряды* – навози́ гно́ю на грядки́. *Что горшков* **-зли́***, весь базар завалили* – що тих го́рщиків понаво́зили (наве́зли́), – уве́сь база́р завали́ли (захара́стили); 2) *кого, что на что* – наво́зити, наве́зти́ кого́, що на що. *Он* **-вёз** *меня прямо на пень* – він наві́з мене́ про́сто на пень. **Наво́женный** – наво́жений, понаво́жений *и* понаво́жуваний. **Навезённый** – наве́зений. **-ться** – 1) наво́жуватися, наво́зитися, бу́ти наво́жуваним, наво́женим, наве́зеним, понаво́жуваним, понаво́женим. *В прежние ярмарки* **-валось** *сюда много рухляди* – в передні́ші ярмарки́ наво́жувано

(наво́жено) сюди́ бага́то (ха́тнього) на́чиння; 2) наво́зитися, бу́ти наве́зеним на що.
Нава́ксить – наваксува́ти що чим. [Наваксува́в моска́ль ву́си, як чо́боти (Сл. Ум.)].
Нава́кшенный – наваксо́ваний.
Нава́кситься – наваксува́тися чим.
Нава́кшенье – наваксува́ння.
Нава́л – 1) *см.* **Нава́лка 1**; 2) (*что наваливается*) нава́л (-лу); 3) (*куча*) ва́лява, (*хлам*) на́валь (-ли), нава́лля (-лля).
Нава́ливание, *см.* **Нава́лка 1**, *неоконч.*
Нава́ливать, навали́ть – 1) *что, чего на что, куда* – нава́лювати, навали́ти, наверта́ти, наверну́ти, нако́чувати, накоти́ти, (*о мног.*) понава́лювати, понаверта́ти, понако́чувати що *и* чого́ на що, куди́; (*набрасывать*) накида́ти *и* наки́дувати, наки́дати, нагорта́ти *и* наго́ртувати, нагорну́ти, (*о мног.*) понакида́ти, понагорта́ти чого́ на що; *срв.* **Прива́ливать 1**. [Зима́ наме́ти наверта́є (Мирн.). Було́ мене́ притопи́ти й ка́мінь наверну́ти (Грінч. III). Он, понаверта́ло ці́лі ко́пи жо́втої гли́ни (Мирн.)]. **-ли́ть** *камень на что* – навали́ти (наверну́ти) ка́мінь на що. **-ли́ть** *кучу соломы* – наверну́ти ку́пу соло́ми. **-ли́ть** *сору* – наки́дати (наверну́ти, нагорну́ти) смі́ття. **-вай** *больше земли* – наверта́й (нагорта́й) бі́льше землі́. *Снегу* **-ли́ло** *в колено* – сні́гу навали́ло (наверну́ло, наки́дало, наве́ргало) в колі́но; 2) (*накладывать тяжесть, громоздкую вещь, нагружать*) нава́лювати, навали́ти, наклада́ти, накла́сти *и* (*реже*) наложи́ти, накида́ти, наки́нути, наванта́жувати, наванта́жити, (*о мног.*) понава́лювати, понаклада́ти, понакида́ти, нонаванта́жувати що на ко́го, на що, (*вульг.*) нари́чити, накря́кати що. [Хоч як було́ навата́жиш віз снопа́ми (Куліш). Було́ ба́тько як нари́чать га́рбу, що яка-хо́ч па́ра ко́ней не потя́гне, хіба́ во́ли (Бердянщ.). Таки́й віз нари́чив, що ле́две воли́ дове́зли (Сл. Гр.). Та́м-же й віз накря́кав! ле́две коби́ла про́ти гори́ ви́везла (Харк.)]. **-вать** *вюк на мула* – нава́лювати (наклада́ти, накида́ти) в'юк на му́ла. **-ли́ли** *на меня поручения* – наки́нули на ме́не (мені́) дору́чення. *На меня* **-ли́ли** *слишком много работы* – на ме́не наки́нуто (нава́лено) зана́дто бага́то пра́ці (робо́ти); 3) нахиля́ти, нахили́ти, (*о мног.*) понахиля́ти що на ко́го, на що. **-вали́** *шкап на себя* – нахили́ ша́хву на се́бе. **-вали́** *столб больше вправо* – нахили́ стовп(а́) праві́ше; 4) (*сходиться во множестве*) насува́ти, насу́нути, пла́вом напліва́ти, напливти́, навалува́ти, настяга́тися. [Ті ми́ші, що в степу́ бага́то, не тут наплоди́лись; воні́ ві́дкільсь навалува́ли (Новомоск.)]. *Народу пропасть* **-ли́ло**, *народ* **-ли́л** *на площадь* – люде́й (наро́ду) насу́нуло си́ла, наро́д насу́нув на майда́н; 5) (*нанести течением*) навали́ти, нагна́ти. *Течением* **-ли́ло** *барку на мост* – берли́ну навали́ло (нагна́ло) течі́єю на міст. *Судно* **-ли́ло** *на другое* – судно́ навали́ло (нагна́ло, напли(в)ло́) на і́нше; 6) (*в карт. игре*) нава́лювати, навали́ти. [Бий і нава́люй (Сл. Ум.)]; 7) *охотн.* – наляга́ти, налягти́. *Гончие* **-ли́ли** *на зверя* – гончаки́ налягли́ на зві́ра. **Нава́ленный** – 1) нава́лений, наве́рнений, нако́чений, наки́даний, наго́рнений, понава́люваний, понаве́ртаний, понако́чуваний, понаки́даний *и* понаки́дуваний, понаго́ртаний *и* понаго́ртуваний. [Прийшо́в – аж там змій ка́менем наве́рнений (Гудч.). Наго́рнений смі́тник (Крим.)]; 2) нава́лений, накла́дений *и* (*реже*) нало́жений, наки́даний, наванта́жений, понава́люваний, понакла́даний, понаки́даний, понаванта́жуваний; 3) нахи́лений, понахи́ляний.
Нава́ливаться, навали́ться – 1) (*стр. з.*) нава́люватися, бу́ти нава́люваним, нава́леним, понава́люваним *и т. п.*; *срв.* **Нава́ливать.** *На тачку* **-тся** *до 40 пудов земли* – на та́чку накида́ється пуд(ів) із со́рок землі́; 2) нахиля́тися, нахили́тися, (*о мног.*) понахиля́тися. *Стена* **-ли́лась** *на эту сторону* – стіна́ нахили́лася на цей бік; 3) напира́ти, напе́рти, нава́люватися, навали́тися, спира́тися, спе́ртися, зляга́ти, наляга́ти, налягти́, (*о мног.*) понапира́ти, понава́люватися, поспира́тися, поналяга́ти на ко́го, на що. *Не* **-тесь** *на меня* – не напира́йте (не нава́люйтесь, не спира́йтесь, не зляга́йте, не наляга́йте) на ме́не. **-ли́ться** *на дверь* – напе́рти (на) две́рі. [А би́ймо две́рі... – напрі́мо скі́льки си́ли (Куліш)]. **-вали́сь** *дружнее* (*поощрение гребцам, рабочим на тяге*) – візьми́ся (наля́ж) жваві́ше; 4) (*жадно нападать на еду*) допада́тися, допа́стися до чо́го. **-ли́лся** *как бык на барду* – допа́вся як віл до бра́ги (як кіт до са́ла, як му́ха до ме́ду); 5) нава́люватися, навали́тися, (*напа́дать*) напа́дати, (*насыпаться*) насипа́тися, наси́патися, (*о мног.*) понава́люватися, понасипа́тися куди́. *В колодец* **-ли́лось** *много земли* – у коло́дязь (у крини́цю) навали́лося (наси́палося, напа́дало) бага́то землі́.
Нава́лка – 1) (*действие*) – а) нава́лювання, наверта́ння, нако́чування, накида́ння *и* наки́дування, нагорта́ння *и* наго́ртування, *оконч.* нава́лення, наве́рнення, нако́чення, наки́дання, наго́рнення; б) нава́лювання, наклада́ння, накида́ння, наванта́жування, *оконч.* нава́лення, накла́дення, наки́нення, наванта́ження; в) нахиля́ння, *оконч.* нахи́ле[і]ння *и т. п. Срв.* **Нава́ливать**; 2) (*работа и действие по качеству*) нава́л (-лу); 3) (*игра в карты*)

віз (*р.* вóза). [Давáйте грáти у вóза (Сл. Ум.)]. *Дурачки с* **-кой** – підкидни́й дýрень. [Грáти у підкиднóго дýрня (Черніг.)].
Навáлочный – накидни́й.
Навáльный – навáльний, накидни́й. **-ные** *деньги* – накидні́ грóші. **-ный** *долг* – накидни́й борг. **-ная** *земля* – насипнá (наки́дана) землá. **-ная** *карта* – навáльна кáрта. **-ный** *ветер* – навáльний ві́тер.
Навальсировáться – навальсувáтися.
Навáльщик, -щица – навáльник, -ниця, навáлювач, -вачка, накладáльник, -ниця, наклáдач, -дáчка, навантáжувач, -вачка.
Навáльщина – нáкид (-ду).
Навáлять – 1) *см.* **Навáливать 1**; 2) (*сделать спешно, как попало*) накатáти що, чогó; 3) (*валеного товару*) навалáти, нафалювáти чогó. [Багáто суннá навалáли (Сл. Ум.)].
Навáляться – 1) (*о войлоках*) навалáтися, нафалювáтися; 2) (*належаться*) навалáтися.
Навáр – 1) *см.* **Навáрка 1**; 2) навáр (-ру). **-вáр** *из чего* – навáр з чóго, щербá, щерби́ця, *ум.* щерби́чка. [Від си́того м'яса бі́льше навáру (Сл. Ум.)]. *Говяжий, грибной* **-вáр** – м'ясни́й, грибни́й навáр. *В супе мало* **-ру** – в сýпі мáло навáру; 3) *см.* **Навáрка 2** *и* **3.**
Навáра – 1) (*накипь, пена на вареве*) шум (-му), шумови́на, шумови́ння (-ння). [Зні́ми́ шумови́ння з борщý (Сл. Ум.)]; 2) (*варево для охотн. собак*) (варéне) ї́дло, (*обыкнов.*) вівсáнка.
Наваргáнить *что* – злáпати, скапáрити, зроби́ти аби́-як що.
Навáривание, *см.* **Навáрка 1**, *неоконч.*
Навáривать, навари́ть – 1) навáрювати, навари́ти, (*о мног.*) понавáрювати чогó, (*в большом количестве, вульг.*) натагáнювати, натагáнити, понатагáнювати чогó. [Ой, вечéряй, моя́ мáти, колú навари́ла! (Метл.). Вонá заходи́лася, – понапікáла хлí́ба, понавáрювала (Грінч. II)]; 2) навáрювати, навари́ти, (*насталивать*) настáлювати, настали́ти що; *срв.* **Привáривать 2**. [Трéба понéсти в кýзню навари́ти лемі́ш (Сл. Ум.)]. **-рить** *ось* – навари́ти вісь. **-ри́ть** *топор* – навари́ти (настали́ти) соки́ру. *Наваренный и* **-рённый** – навáрений, понавáрюваний; 2) навáрений, настáлений.
Навáриваться, навари́ться – 1) навáрюватися, навари́тися, понавáрюватися; бýти навáрюваним, навáреним, понавáрюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) навари́тися, натоми́тися вáрячи; накуховáритися.
Навáрка – 1) (*действие*) – а) навáрювання, *оконч.* навáре[í]ння; б) навáрювання, настáлювання, *оконч.* навáре[í]ння, настáле[í]ння. *Срв.* **Навáривать**; 2) (*самая работа и качество действия*) навáр (-ру); 3) (*что на железе наварено*) навáра, навáрка; 4) (*у солеваров*) вар (-ру).
Наварнóй – наварни́й; (*наваренный*) навáрений; настáлений. **-нóй** *топор* – наварнá (навáрена, настáлена) соки́ра.
Навáрный – 1) (*о кушанье*) наварни́й, дóбре увáрений, (*жирный*) си́тий; 2) *см.* **Наварнóй.**
Навáрочный – наварни́й. **-ная** *сталь* – наварнá сталь.
Навáрщик, -щица – навáрник, -ниця, навáрювальник, -ниця.
Навáстривать, навостри́ть – нагóстрювати, нагостри́ти, (*о мног.*) понагóстрювати що; *см.* **Наострять. -ть** *уши* – настáвляти *и* (*редко*) станови́ти, настáвити, насторóчувати, насторóчити, нашорóшувати, нашорóшити, настрýнчувати, настрýнчити, нащýлювати, нащýлити вýха, (*о мног.*) понаставлáти, понасторóчувати, понашорóшувати, понастрýнчувати, понащýлювати вýха. [Щоб лю́ди лýчче наставлáли вýха (Куліш). Прокопóвичка насторóчила вýха і повеселі́шала (Н.-Лев.). То він однó вýхо нашорóшить (Куліш). Настрýнчив ýха й пози́ркує на двéрі (М. Вовч.)]. **-ри́ть** *лыжи* – лиги́ (тягу, дмухачá) дáти, накивáти п'ятáми, намасти́ти п'я́ти, утекти́. **-ри́ть** *на кого когти, зубы* – нагостри́ти на кóго кі́гті, зýби. **-ри́ть** *язычок* – нагостри́ти язичóк (жальцé). **-ри́ть** *к чему руку* – наби́ти (наломи́ти *и* наламáти, навáжити) рýку до чóго, наломи́тися *и* наламáтися до чóго, (*вульг.*) насобáчитися в чóму. [Він в цьóму ді́лі наби́в рýку (Сл. Ум.)]. **-ри́ть** *кого* – обтéрти, обгóвтати, ви́гладити когó; наломи́ти, *и* наламáти когó. **Навóстренный** *и* **Навострённый** – нагóстрений, понагóстрюваний; настáвлений, насторóчений, нашорóшений, настрýнчений, нащýлений, понасторóчуваний *и т. п.*
Навáстриваться, навостри́ться – 1) нагóстрюватися, нагостри́тися; бýти нагóстрюваним, нагóстреним, понагóстрюваним; 2) (*наловчиться, сов.*) нагостри́тися, наломи́тися *и* наламáтися, (*вульг.*) насобáчитися. *Он в людях* **-ри́лся** – між людьми́ він обтéрся (обгóвтався, ви́гладився, ви́люднів). **-ри́лся** *мух ловить* – наломи́вся мýхи лови́ти.
Навахлáчить (*кому шею*) – надухопéлити когó, духопéликів надавáти комý.
Навахлáть – злáпати, зроби́ти аби́-як.

Нава́щивание – навоско́вування, наво́щування (-ння).
Нава́щивать, навощи́ть – навоско́вувати, навоскува́ти, наво́щувати, навощи́ти що, (*о мног.*) понавоско́вувати, понаво́щувати що. [Навощи́ла нитки́ (Сл. Ум.)]. **Навощённый** – навоско́ваний, наво́щений, понаво́сковуваний, понаво́щуваний. **-ться** – навоско́вуватися, навоскува́тися, понавоско́вуватися; бу́ти навоско́вуваним, навоско́ваним, понавоско́вуваним *и т. п.*
Навева́ть, наве́ять – 1) *что куда, на что* – навіва́ти, наві́яти, наві(й)ну́ти, нашуга́ти, (*о мног.*) понавіва́ти що *и* чого́ куди́; (*перен. ещё*: *внушать*) надиха́ти, нади́хати, надихнути, (*вызывать, порождать*) насува́ти що на ко́го *или* кому́, виклика́ти що в ко́му. [Ой, ві́трику, наш ми́лий дру́же, наві́й нам до́щику мерщі́й (Гліб.). Що бог навіне́, того́ ніхто́ не мине́ (Номис). Нашуга́є нам оце́й ві́тер дощу́ (Кролевеч.). І вто́ма від цілоде́нної важко́ї пра́ці і хо́лод, і ця сумна́ карти́на мимохі́ть насува́ли мрі́ю про те́плу ха́ту, гаря́чу стра́ву, суху́ по́стіль (Коцюб.)]. *Ветерок* **-ва́ет** *прохладу* – вітере́ць навіва́є (надиха́є) прохоло́ду. *Ветерок* **-ва́ет** (*без вин. п.*) – вітере́ць повіва́є (подиха́є). *Метель* **-ве́яла** *снегу* – завірю́ха (мете́лиця) наві́яла (намела́) сні́гу. **-ва́ть, -ве́ять** *думы, грёзы, спокойствие, задумчивость, грусть* – навіва́ти, наві́яти (*реже* надиха́ти, нади́хати, надихну́ти) ду́ми, мрі́ї, спо́кій (упокі́й), заду́му, сму́ток. [Ду́ми і мрі́ї розкі́шні усе́ навіва́є (Грінч.). Со́нцем твої́м освіти́, в се́рце споко́ю наві́й (Самійл.). Уве́сь той упокі́й, що надихну́ла їй Ка́тря свої́м сло́вом, мов розві́явся десь (Грінч.)]. *Эта музыка* **-ве́яла** *на меня грусть* – ця му́зика наві́яла на ме́не сму́ток; 2) (*веялкой*) наві́ювати, наві́яти, (*о мног.*) понаві́ювати чого́. *Много ль хлеба* **-ве́яли** – чи бага́то пашні́ (збі́жжя) наві́яли? **Наве́янный** – 1) наві́яний, нади́ханий. [Крізь наві́яний сму́ток прося́яла в його́ оча́х ти́ха ра́дість (Васильч.)]; 2) наві́яний, понаві́юваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) – а) навіва́тися, надиха́тися, бу́ти наві́яним, нади́ханим; б) наві́юватися, бу́ти наві́юваним, наві́яним, понаві́юваним; 2) (*привеяться, сов.*) наві́ятися, наві(й)ну́тися, приві́ятися. *Ты отколе* **-ве́ялся** *сюда* – ти звідки сюди́ приві́явсь? яки́м тебе́ ві́тром сюди́ наві́яло? 3) (*вдоволь, сов.*) наві́ятися.
Наведе́ние – 1) (*действие*) – а) наво́дження *и* наво́діння, напрова́джування *оконч.* наве́дення, напрова́дження; б) направля́ння, справля́ння, скеро́вування, наці́лювання, нарих[ш]то́вування, вирихто́вування, виміря́ння, *оконч.* напра́влення, спра́влення, накерува́ння, скерува́ння, наці́лення, нарих[ш]тува́ння, ви́рихтування, ви́мірення. **-ние** *пушки* – наці́лювання (нарих[ш]то́вування), наці́лення (нарих[ш]тува́ння) гарма́ти; в) наво́дження, насила́ння, *оконч.* наве́дення, насла́ння́; наганя́ння, завдава́ння, *оконч.* нагна́ння на ко́го чого́, завда́ння кому́ чого́; г) наво́дження *и* наво́діння, напрова́джування, *оконч.* наве́дення, (*лаком*) поко́щування, *оконч.* поко́щення; ґ) дово́дження *и* дово́діння, *оконч.* дове́дення; д) наво́дження *и* наво́діння, напрова́джування, *оконч.* наве́дення, напрова́дження; е) (*справки*) ро́блення, *оконч.* зро́блення до́відки. *Срв.* **Наводи́ть**; 2) *филос.* – інду́кція, на́від (-воду). *Судить о чём по* **-нию** – суди́ти про що на́водом (шля́хом на́воду).
Наве́дывать, наве́дать, *см.* **Навеща́ть, навести́ть.**
Наве́дываться, наве́даться – 1) (*осведомляться о чём*) дові́дуватися, дові́датися, (*диал.*) відві́дуватися, відві́датися про (за) що. [Дові́дайтесь через ти́ждень, тоді́ скажу́ (М. Левиц.). А я піду́ додо́моньку, та не заба́влюся, чи гото́вий полу́денок та відві́даюся (Ант.-Драг.)]. **-ться** *о чьём здоровье* – дові́дуватися, дові́датися про (за) чиє́ здоро́в'я. **-вайся** *чаще о ценах* – дові́дуйся часті́ше про (за) ці́ни; 2) (*к кому, куда*: *посещать*) наві́дуватися, наві́датися, зві́дуватися, зві́датися, дові́дуватися, дові́датися до ко́го, куди́, наві́дувати, наві́дати, відві́дувати, відві́дати кого́, наглядá́ти, нагля́нути, заглядá́ти, загля́нути, назира́ти, назирну́ти до ко́го, куди́, (*случайно посетить*) нагоджа́тися, нагоди́тися, (*фамил.*) навиха́тися, навихну́тися до ко́го, куди́. [Усе́ лі́то він жив на па́сіці, ма́ло-коли́ й наві́дуючись додо́му (Грінч.). Ти-б, ка́жуть, хо́ть-би коли-не́будь до нас наві́дався (Рудч.). Вже-б він до вас зві́дався, якби́ приї́хав (Лубенщ.). А ти до своє́ї ха́ти дові́дуйсь, не забува́й (М. Вовч.). Ба́тько сливе́ не загляда́в у село́, бо пан не дозволя́в і на годи́нку ки́дати лі́са (М. Вовч.). А ти коли́ бу́деш до ме́не часті́ш нагоджа́тися, то хоч тро́хи їм за́мість ма́тери ста́неш (Мова). Ніко́ли до нас і не навихне́шся (Сл. Гр.)].
Навезе́ние, *см.* **Наво́зка**, *оконч.*
Навезти́ *и* **Наве́зть,** *см.* **II. Нава́живать.**
Наве́к, Наве́ки, *нрч.* – наві́к, наві́ки, дові́ку, пові́к, поки ві́ку, на вік-ві́ки, на всі ві́ки, на ві́ки ві́чні, ві́чно[е], до су́ду-ві́ку, до світ-со́нця, набе́звік. [Став наві́к зміє́ю (Рудан.). Хто полі́г за Украї́ну, – сла́ва тим дові́ку (Грінч.). Зоста́неться ві́чне пові́к неодмі́нне (Черняв.). І засну́ти на вік-ві́ки (Шевч.). Чужи́й, на всі ві́ки чужи́й (М. Вовч.). Мене́ з си́ном і з тобо́ю ві́чне розлучи́ла (Рудан.)]. **-ки** *преданный* – до сме́рти (пові́к) відда́ний.

Навербо́вывать, навербова́ть – навербо́вувати, навербува́ти, (*стар.*) затяга́ти, затягти́, (*о мног.*) понавербо́вувати, позатяга́ти кого́, що. [Пан Пуня́вський навербува́в полк шля́хти (Стор.)]. **-вать** *отряд, полк* – навербува́ти загі́н, (*стар.*) затягти́ затя́г. [Так роби́-ж, що тре́ба, навербу́й собі загі́н (Стор.). Затягли́ затя́г (К. Стар.)]. **Навербо́ванный** – навербо́ваний, затя́гнений, понавербо́вуваний, позатя́гуваний. [Вся́ка при́мусом навербо́вана че́лядь (Куліш)]. **-ный** *отряд* – навербо́ваний загі́н. **-ное** *войско* – (на)вербо́ване ві́йсько, (*стар.*) затя́жне ві́йсько. **-ться** – навербо́вуватися, навербува́тися, понавербо́вуватися; бу́ти навербо́вуваним, навербо́ваним, понавербо́вуваним *и т. п.*

Наверга́ть, наве́ргнуть, *см.* **II. Набра́сывать.** 1. **Наве́рженный** – наки́нутий *и* наки́нений.

Наве́рно, *нрч.* – напе́вне[о], запе́вне[о], допе́вне[о], з пе́вністю, пе́вна річ, (*реже*) на пе́вність, (*определённо*) ді́йсне[о], дові́дно, (*обстоятельно*) докла́дно, (*диал.*) ри́хтенно. [От тоді́ напе́вно ще́знуть ча́ри (Франко). Се таке́ ді́ло, що запе́вне дасть нам мілійо́ни (Кониськ.). Тре́ба допе́вне зна́ти, що і як (Мирн.). Так, з пе́вністю так (О. Пчілка). Пе́вна річ, ся по́вість їм сподо́балась-би (Грінч.). Це я ді́йсне (ді́йсно) зна́ю, його́ нема́ вдо́ма (Звин.). Дові́дно ніхто́ не ска́же, що дав йому́ (Кам'янеч.). Я пішо́в з ним, все ще не зна́ючи докла́дно, чи то сон, чи я́ва, що зо мно́ю ді́ється (Франко). Та се ри́хтенно він зроби́в (Брацл.)]. *Это я* **-но** *знаю* – це я запе́вне[о] (напе́вне[о], з пе́вністю) зна́ю. **-но** *не знаю* – напе́вне[о] (запе́вне[о], на пе́вність, дові́дно, докла́дно) не зна́ю. [Найгі́рше було́ те, що ніхто́ напе́вно не знав, чи одмі́нять проце́сію (Коцюб.)]. **-но** *ли вы это знаете*? – чи запе́вне[о] (допе́вне[о], ді́йсне[о]) ви це зна́єте? *Вы* **-но** *его найдёте* – ви напе́вне[о] (ви, пе́вна річ.) його́ зна́йдете.

Наве́рную *и* **Наверняка́**, *нрч.* – напе́вне[о], (*реже*) на пе́вність, набезпе́чно, притьмо́м. [Тепе́р губерна́тор напе́вне ви́жене з слу́жби (Коцюб.). Ка́жуть то так, а на пе́вність не зна́ю (М. Вовч.). Нена́че от-о́т йому́ ви́рветься щось із рук, що він уже́ вважа́в набезпе́чно свої́м (Франко). А тут я притьмо́м зна́ю, що не він тут був (Гуманщ.)]. *Я прийду* **-ка́** – я напе́вне[о] прийду́. *Обыграть кого* **-ка́** – на пе́вність (набезпе́чно) кого́ обігра́ти.

Навёрстка – 1) *см.* **Навёрстывание, Наверста́ние 1** *и* **2**; 2) (*что навёрстано, типогр.*) на́верстка.

Навёрстывание, Наверста́ние – 1) надолу́жування, надолу́ження, наверта́ння, наве́рнення, наганя́ння, нагна́ння *и т. п.*; 2) *типогр.* – наве́рстування, наверста́ння. *Срв.* **Навёрстывать.**

Навёрстывать, наверста́ть – 1) надолу́жувати *и* надолужа́ти, надолу́жити, наверта́ти, наверну́ти, наганя́ти, нагна́ти, натяга́ти, натягти́, (*диал.*) намага́ти, намогти́, (*о мног.*) понадолу́жувати, понаверта́ти, понаганя́ти, понатяга́ти, понамага́ти що. [На́ймитку! чого́ ти ра́но встав? Та я своє́, па́ночку, то одяга́ннячком, то обува́ннячком надолу́жу (Приказка). Стара́ хо́че у хазя́йстві наверну́ти, що дочка́ ви́тратила (М. Вовч.). Він хоч і прогуля́, так він і наве́рну (Миргор.). Та він своє́ нажене́, хоч і ду́же на їх тра́титься (Сл. Ум.). Да лу́чче ї́дьте, ви вже так своє́ натя́гнете (Грінч. III). Я намага́ю курі́нням (Борз.)]. **-та́ть** *потерянное время* – надолу́жити (наверну́ти) втра́чений (зга́яний) час. [(Громадя́нство) вхопи́лось за ра́дощі спра́вжнього життя́, надолу́жуючи втра́чений час (Стебн.)]. *Потеряешь, не* **-та́ешь** – згу́биш, не наве́рнеш; що прога́яно, те не наве́рнеться; 2) *типогр.* – наве́рстувати, наверста́ти, (*о мног.*) понаве́рстувати що. **Навёрстанный** – 1) надолу́жений, наве́рнутий *и* наве́рнений, на́гнаний, натя́гнений, намо́жений, понадолу́жуваний, понаве́ртаний; 2) наве́рстаний, понаве́рстуваний.

Навёрстываться, наверста́ться – 1) надолу́жуватися, надолу́житися, понадолу́жуватися; бу́ти надолу́жуваним, надолу́женим, понадолу́жуваним *и т. п.*; *срв.* **Навёрстывать 1**. [Наро́днє віршува́ння не до чита́ння скла́дено, а до співу, і ритм надолу́жується тут го́лосом, мело́дією (Єфр.)]; 2) *типогр.* – наве́рстуватися, наверста́тися, понаве́рстуватися; бу́ти наве́рстуваним, наве́рстаним, понаве́рстуваним; 3) (*вдоволь, сов.*) наверста́тися, напрацюва́тися верста́ючи.

Навёрт – 1) *см.* **Навёртка 1**; 2) (*способ действия*) на́верт (-ту).

Наверте́ть – 1) *см.* **Наве́рчивать.**

I. Наверте́ться (*вдоволь*) – 1) (*вертясь*) наверті́тися, накрути́тися, накружи́тися. [Накрути́лися танцю́ючи мете́лиці (Сл. Ум.)]; 2) (*вертя*) наверті́тися, насвердлува́тися, насвердли́тися.

II. Наверте́ться, *см.* **Наве́рчиваться.**

Навёртка – 1) (*действие*) – а) наві́рчування, намо́тування, накру́чування, навива́ння, *оконч.* наве́рчення *и* наве́рнення, намота́ння, накру́чення, навиття́ (-ття́); б) накру́чування, наві́рчування, *оконч.* накру́чення, наве́рнення; в) наві́рчування, насвердло́вування,

насве́рдлювання, накру́чування, *оконч.* наве́рчення, наве́рнення, насверднува́ння, насве́рдле[і]ння, накру́чення; г) наверта́ння, *оконч.* наве́рнення. *Срв.* **Навёртывать**; 2) (*качество действия*) на́верт (-ту); 3) га́йка, шру́ба, шру́бка; 4) *зоол.* Terebellum – му́шля-на́крутка; 5) *см.* **Навёрток**; 6) ги́чка (в зав'я́заному кі́нському хвості́), бунчу́к (-ка́).
Навёрток – све́рдлик, праву́шник (-ка). [Гвіздо́к не йде, колі́-б праву́шник був, щоб навертіти (Кониськ.)].
Навёртом, *нрч.* – на́вертом, на́крутом.
Навёртчивый – наве́ртливий, накру́тливий.
Навёртчик, -чица – наві́рчувальник, -ниця, намо́тувальник, -ниця, накру́тник, -ниця, накру́чувальник, -ниця, навива́льник, -ниця.
Навёртывание, *см.* **Навёртка 1**, *неоконч.*
Навёртывать, наверте́ть, наверну́ть – 1) (*наматывать*) наві́рчувати, навертіти, наверну́ти, намо́тувати, намота́ти, накру́чувати, накрути́ти, навива́ти, нави́ти *и* навину́ти що на що (*о мног.*) понаві́рчувати, понамо́тувати, понакру́чувати, понавива́ти що на що. [Чого́ вони́ не наві́рчують собі на го́лову! (Звин.)]. **-вай** *верёвку на ворот* – намо́туй (накру́чуй) мо́туз (мотузку) на бара́н (на ко́ло́воро[і]т). **-верти** *бумаги на скалку* – намота́й (накрути́) папе́ру на кача́лку; 2) (*навинчивать*) накру́чувати, накрути́ти, наві́рчувати, наверну́ти, (*о мног.*) понакру́чувати, понаві́рчувати що на що. **-верти́** *гайку* – накрути́ (наверни́) га́йку; 3) (*насверливать,набуравливать*) наві́рчувати, навертіти *и* наверну́ти, насвердло́вувати, насверднува́ти, насве́рдлювати, насвердли́ти, накру́чувати, накрути́ти, (*о мног.*) понаві́рчувати, понасвердло́вувати, понасве́рдлювати, понакру́чувати (діро́к). *Много ль дыр* **-те́л**? – чи бага́то діро́к навертів (насверднува́в, насвердли́в)? **-верни́** *дыру вот тут* – наверни́ діру́ ось тут; 4) (*наворачивать*) наверта́ти, наверну́ти на що. *Осторожнее правь,* **-вернёшь** *на пень* – обережні́ш(е) держи́ (керу́й), наве́рнеш на пень. **Наве́рченный** *и* **Навёрнутый** – 1) наве́рчений, наве́рнутий *и* наве́рнений, намо́таний, накру́чений, нави́тий *и* нави́нений, понаві́рчуваний, понамо́туваний, понакру́чуваний, понави́ваний на що; 2) накру́чений, наве́рнений; 3) наве́рчений, наве́рнутий *и* наве́рнений, насвердло́ваний, насве́рдлений, понаві́рчуваний, понасвердло́вуваний, понасве́рдлюваний, понакру́чуваний; 4) наве́рнутий *и* наве́рнений. **-ться** – 1) – а) наві́рчуватися, навертітися, наверну́тися, понаві́рчуватися, намо́туватися, намота́тися, понамо́туватися, накру́чуватися, накрути́тися, понакру́чуватися, навива́тися, навину́тися, понавива́тися; бу́ти наві́рчуваним, наве́рченим, понаві́рчуваним *и т. п. Цепочка* **-тся** *на барабан* – ланцюжо́к намо́тується (накру́чується) на бараба́н; б) (*навинчиваться*) накру́чуватися, накрути́тися, понакру́чуватися, наві́рчуватися, наверну́тися, понаві́рчуватися; бу́ти накру́чуваним, накру́ченим, понакру́чуваними *и т. п. Гайка* **-тся** *ключом* – га́йка (шру́ба) накру́чується (наві́рчується) ключе́м; в) наві́рчуватися, навертітися, наверну́тися, понаві́рчуватися, насвердло́вуватися, насверднува́тися, понасвердло́вуватися, насве́рдлюватися, насвердли́тися, понасве́рдлюватися; бу́ти насвердло́вуваним, насвердло́ваним, понасвердло́вуваним *и т. п.*; г) наверта́тися, наверну́тися; бу́ти наве́рненим *и* наве́рнутим на що. *Слёзы* **-ваются, -ну́лись** *на глаза, у него на глазах* – сльо́зи наверта́ються, наверну́лися на о́чі, у йо́го (йому́) на о́чах, сльо́зи сплива́ють (нарина́ють) на о́чі, нарину́ли на о́чі, у йо́го *и* йому́ на о́ча́х, сльо́зи закрути́лися в о́ча́х. [У Хри́сті наверну́лися на о́чі сльо́зи (Мирн.). У Пихтіра́ почина́є шпига́ти в но́сі, а на о́чі сплива́ють сльо́зи (Васильч.). У не́ї аж сльо́зи нарину́ли на о́чах (Яворн.). В оча́х закрути́лися дві сльози́ (Франко)]; 2) (*попадаться, случаться*) наверта́тися, наверну́тися. *Покупатели* **-ваются** – покупці́ нагоджа́ються (трапля́ються). **-ну́лся** *нечаянный гость* – наверну́вся (нагоди́вся) несподі́ваний гість.
Навёртыш, *см.* **Навёрток.**
Наве́рх, *нрч.* – наго́ру, наве́рх, (*наружу*) пове́рх, догори́. [Кожу́х но́сить нави́ворот, ше́рстю пове́рх (Стор.)]. *Пойдёмте* **-ве́рх** – ході́мо наго́ру (наве́рх).
Наверху́, *нрч.* – нагорі́, угорі́, (*сверху*) зве́рху, горо́ю, наверха́, верха́ми. [От два вікна́, що нагорі́, то там кварти́ра (Звин.). Горо́ю, ото́чуючи доли́ну, тя́гся мур (Країна Сліпих). Доли́ною сльо́зи, верха́ми глум (Коцюб.). Оливе́ць не застря́г у снігу́, а лежа́в зовсі́м наверха́ (Франко)]. *Он живёт* **-ху** – він живе́ нагорі́ (угорі́).
Наве́рчивать, наверте́ть, *см.* **Навёртывать 3.**
Наве́рчиваться, наверте́ться, *см.* **Навёртываться 1 в** (*под* **навёртывать**).
Наве́с – 1) *см.* **Наве́ска 1**; 2) (*наклон, склон*) на́хил, схил (-лу); 3) (*свес, выступ кровли*) причі́лок (-лка), стрі́ха, острі́шок, острі́шина, підда́х (-ху), підда́шок (-шка); 4) (*кровелька, преимущ. над крыльцом*) підда́шок (-шка), підда́шшя (-шшя), підда́шки (-шків, *мн.*); підсі́ння (-ння). [Посади́в хміль біля підда́шшя, що над двери́ма: розрі́сся хміль так бу́йно,

що й піддáшок укри́в і на хáту поп'я́вся (Грінч.). Перед брáмою булó підсі́ння (Франко)]; 5) (*крыша на столбах без стен или род сарая без передней стены*) повíтка, повíть (-ти), шу́ра, шóпа, *ум.* повíточка, шу́рка, шí[ó]пка, (*для экипажей*) возí[ó]вня (-ні). [Під повíткою наймички́ конóплі тіпáють (Н.-Лев.). Повíть, хáту й нóвий тин (Макар.). Немá коло тієї хáти ні тинóчка кру́гом двóру, ні хлівця́, ні кошáрочки, ні повíточки, – нічóго не булó (Март.). Дощ ідé, зажени́ корóву під шу́ру (Звин.). Пішли́ до шóпи (Чуб. III)]; 6) (*круглый, куполообразный зонт над трубою, над горном и т. п.*) дашóк (-шкá), клубóк (-бкá), бу́дка, будчи́на, (*диал.*) бу́ндар (-ра); (*шатёр*) намéт (-ту), курíнь (-реня́), халабу́да, накриття́ (-ття́). [От нáче ще перед моїми очи́ма ті крамни́чки під намéтом (М. Вовч.) Лю́ди зви́кли там на своїх далéких поля́х та сінóжатях стáвати собі холóдні хатки́, абó хоч курені та халабу́ди (М. Лев.). Налину́в дощ і перервáв промóву, я сів під накриття́ і ду́му ду́мав (Л. Укр.)]; 7) (*дверные петли*) нáві[и]ска (*мн.* -ки́), начéпа.

Нáвеселé, *нрч.* – на підпи́тку, під чáркою, ви́пивши. [Семéн був весéлий, трóхи на підпи́тку (Коцюб.). Він був ужé трóхи під чáркою (Н.-Лев.)]. *Он был маленько* **-ле** – він був трóхи на підпи́тку (під чáркою), він був веселéнький (п'янéнький), він мав трóхи в головí.

Навесели́ться – навесели́тися, натíшитися, нагуля́тися.

Навéсить, -ся, *см.* **Навéшивать, -ся.**

Навéска – 1) (*действие*) – а) навíшування, начí[é]плювання, *оконч.* навíшення, начéплення; б) навáжування, *оконч.* навáження; в) навíшування, звíшування, напускáння, *оконч.* навíшення, звíшення, напу́щення; г) нахиля́ння, звисáння, *оконч.* нахи́ле[í]ння, зви́снення. *Срв.* **Навéшивать**; 2) (*качество действия*) навíс (-су); 3) (*дверная петля*) нáві[и]ска, начéпа; 4) (*отвешенное за один раз*) нáважка, ваг (-гу). *В одну* **-ску** – одни́м вáгом; 5) нáвíска, (*ум.* навíсочка), начíпок (-пка), нáчíпка; *срв.* **Привéска 2**. [Що в нáшому гільці срéбряні навíсочки (Милор.)].

Навéсковый – наві[и]скóвий.

Навéсный – 1) нависни́й, навíшуваний. [Нависні двéрі (Київ)]; 2) (*навесившийся*) нависни́й, звисни́й. **-ная** *скала* – звиснá скéля; 3) повітчáний, шопови́й. **-ные** *столбы* – повітчáні стовпи́; 4) *артил.* – полóгий. **-ный** *огонь* – полóгий огóнь.

Навéсок, *см.* **Навéска 5.**

Навéсочный – наві[и]скóвий.

Навести́, -сь, *см.* **Наводи́ть, -ся.**

Навестить, -ся, *см.* **Навещать, -ся.**

Навéт – нáклеп (-пу), наговíр (-вóру), намóва, обмóва, набалáчка, (*тайный*) нáшепт (-ту). [Не оди́н ру́син і пáнського рóду, по нáшепту єзуїтському, у хурди́зі сидíв (Куліш). «Чи прáвда, що ти свекру́ху би́ла?» – «То набалáчки» (Борз.)].

Навéтить, *см.* **Навéтничать.**

Навéтки – нáтяки (-ків, *мн.*), натя́чка, натякáння (-ння). **-ки** *давать кому* – на(з)догáд давáти (ки́дати) комý.

Навéтливый – наклéпливий, наговíрливий, намóвливий, обмóвливий, нашéптливий.

Навéтничание – наклéпування, намовля́ння, наговóрювання на кóго, обмовля́ння, обговóрювання когó.

Навéтничать *на кого* – наклéпувати, намовля́ти, наговóрювати на кóго, обмовля́ти, обговóрювати когó.

Навéтный – нáклéпний, наговíрний, намóвний, обмóвний, нáшéптний.

Навéтренный – навíтряний. **-ная** *сторона* – навíтряний бік, звéрнений до вíтру (прóти вíтру) бік.

Наветру́, *нрч.* – надвóрі, на повíтрі.

Навéтчик, -чица – наклéпник, -ниця, намóвник, -ниця, обмóвник, -ниця, наговíрник, -ниця.

Навечéрие – вéчір (-чора) прóти свя́та, навечíрки (-рок, *мн.*).

Навéчно, *нрч.* – навíки, назáвсі(г)ди́, назáвжди *и* (*полон.*) назáвше, на повсякчáс; *срв.* **Навéк.**

Навéшать – 1) навíшати, начí[е]пля́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понавíшувати, поначí[е ́]плювати, поначí[е]пля́ти чогó на що, куди́. [Скрізь по сéлах ши́бениці, навíшано тру́пу (Шевч.). А там стоїть опу́дало з солóми, начéпляно на йóму ганчірóк (Крим.)]; 2) *см.* **Навéшивать 2** (*сов.* **Навéшать**). **Навéшанный** – 1) навíшаний, начí[é]пляний, понавíшуваний, поначí[é]плюваний; 2) *см. под* **Навéшивать.**

Навéшаться – 1) (*наработаться вешая*) навíшатися, начí[е]пля́тися; 2) (*наработаться веся*) навáжитися; 3) навíшатися, начí[е]пля́тися (комý на ши́ю).

Навéшивание, *см.* **Навéска 1**, *неоконч.*

Навéшивать – 1) (*сов.* **навéсить**) – а) навíшувати, навíсити, начí[é]плювати, начепи́ти, (*о*

мног. или во мн. местах) понавíшувати, поначí[é]плювати що на що; *срв.* **Навéшать 1**. **-вать** *картины на стены* – навíшувати картúни на стíни. **-сить** *дверь* – навíсити (начепúти) двéрі. [Трéба навíсити двéрі на зáвіски (Сл. Ум.)]; б) (*выпускать крышу навесом*) навíшувати, навíсити, звíшувати, звíсити, напускáти, напустúти, припускáти, припустúти покрíвлю (дах). **-сить** *крышу пошире навесом* – пустúти дах на шúрший підшалíвок, припустúти підшалíвок; 2) (*сов.* **навéшать**) навáжувати, навáжити, (*о мног. или многим*) понавáжувати чогó (комý). **-шал** *сахару пяти покупателям* – понавáжував цýкру п'ятьóм покупцям́. **Навéшивающийся**, *прлг.* – нависнúй, звиснúй. **Навéшенный** – 1) навíшений, начéплений, понавíшуваний, поначí[é]плюваний; 2) навíшений, звíшений, напýщений, припýщений. **Навéшанный** – навáжений, понавáжуваний. **-ться** – 1) навíшуватися, навíситися, понавíшуватися, начí[é]плюватися, начепúтися, поначí[е ́]плюватися; бýти навíшуваним, навíшеним, понавíшуваним, начí[é]плюваним, начéпленим, поначí[é]плюваним. *Ставни* **-тся** – вікóнниці навíшуються (начí[é]плюються); 2) навíшуватися, навíситися, звíшуватися, звíситися, напускáтися, напустúтися; бýти навíшуваним, навíшеним, звíшуваним, звíшеним, напýщеним; 3) (*нагибаться*) нахилятúся, нахилúтися, звисáти, звúснути, (*о мног.*) понахилятúся, позвисáти, назвисáти. *Не* **-вайся** *на перила* – не нахиляйся (не звисáй) на пóручні (*диал.* на порéнчата); 4) навáжуватися, бýти навáжуваним, навáженим, понавáжуваним.

Навещáтель – навíдувач, навíдач, відвíдувач, відвíдач, провíдувач, провíдач (-ча). [Провідачí нáтовпом почалú менé провíдувати (Кониськ.)].

Навещáть, навестúть *кого* – навíдувати, навíдати, відвíдувати, відвíдати, (*реже*) завíдувати, завíдати, перевíдувати, перевíдати, (*проведывать*) провíдувати, провíдати когó, (*редко*) навіщáти, навістúти, навітáти когó, завітáти до кóго; *срв.* **Посещáть 1** *и* **Провéдывать 2**. [З тогó чáсу вонá перестáла вихóдити до гостéй, що її́ навíдували (Ор. Лев.). Вонá частéнько присилáла мені запискú, прóсячи відвíдати її́ (Л. Укр.). Як на ту пенéю, і старá Чайчúха не завíдає нас (М. Вовч.). Це-ж булá твоя́ вóля перевíдати царя́, свогó прúятеля (Леонт.). Умовлялися, щоб по чéрзі хто-нéбудь провíдував менé (Кониськ.). Пан сóтник! Бач! Гарáзд що завітáв (Грінч.). Страшнá, нечýвана дóсі пóшесть навістúла наш край (Франко)]. **-щáйте** *нас почаще* – навíдуйте (відвíдуйте) нас частíше, захóдьте до нас частíше. **Навещённый** – навíданий, відвíданий, завíданий, перевíданий, провíданий. **-ться** – навíдуватися, відвíдуватися, завíдуватися, перевíдуватися, провíдуватися, бýти навíдуваним, навíданим, відвíдуваним, відвíданим *и т. п.* **-ются** *ли больные*? – чи навíдує (відвíдує *и т. п.*) хто хвóрих?

Навéять -ся, *см.* **Навевáть -ся.**

Нáвзничь, *нрч.* – нáвзнак, навзнакú, наóзнáк, горíлúць, (*диал.*) горíзнач, (*вверх животом*) горічéревá, догорú-чéрева. *Упасть* **-ничь** – упáсти нáвзнак (навзнакú, наóзнáк, горíзнач). [Він так і впав нáвзнак (ЗОЮР I). Упáла наóзнак, – тепéр лежúть (Проскур.)]. *Лежать* **-ничь** – лежáти нáвзнак (навзнакú, наóзнáк, горíлúць, горічéревá, догорú-чéрева). [Нерухóмая, нáвзнак лежáла вонá (Л. Укр.). Івáсь лежáв навзнакú (М. Лев.). Лежúть горíлиць (Кам'янеч.). Тíльки і мóжна животóм лежáти, а горічéрева абó бóком і не дýмай (Квітка). Крутнýвсь догори-чéрева (Номис)].

Навзрéз, *нрч.* – нарозрíз, нанарíз, з нарíзом. *Купить арбуз* **-рéз** – купúти кавýн(á) нарозрíз (нанарíз, з нарíзом).

Навзры́д, *нрч.* – ридмá. *Плакать* **-ры́д** – ридмá ридáти. [Бідолáшна жíнка ридмá ридáла, за трунóю йдучú (Звин.)].

Навзря́ч, *нрч.* – нáзирцем, не спускáючи з очéй.

Навивáльный – навивáльний, накрýчувальний, накрутнúй.

Навивáльня – 1) (*снаряд*) навúвач (-ча); 2) (*помещение*) навивáльня (-ні).

Навивáльщик, -щица – навивáльник, -ниця, навúвáч (-чá), -вáчка, накрýчувальник, -ниця, накрýтник, -ниця.

Навивáние – 1) навивáння, накрýчування; 2) перевивáння, переплітáння; 3) навивáння, натóчування; 4) навивáння, накрýчування, наплітáння; 5) накладáння. *Срв.* **Навивáть.**

Навивáть, навúть – 1) (*наматывать что на что*) навивáти, навúти *и* навинýти, намóтувати, намотáти, накрýчувати, накрутúти, сотáти, насотáти, (*о мног.*) понавивáти, понамóтувати, понакрýчувати що на що. [Основá приготóвлена, починáє ткач навивáти її́ на верстáт (Мат. Укр. Етн. III)]. **-вáть** *шёлк на мотушку* – навивáти (намóтувати, накрýчувати, сотáти) шовк на витýшку; 2) *что чем* – перевивáти, перевúти, переплітáти, переплéстú що чим; 3) (*вплетать кончик*) навивáти, навúти, натóчувати, наточúти. **-вéй** *арапник* – заплетú гарáпника (гарапія́); 4) (*наготовлять витьём*) навивáти, навúти, накрýчувати, накрутúти, наплітáти, наплéстú, (*о мног.*) понавивáти, понакрýчувати,

понаплітáти чогó. **-вить** *венков* – нави́ти (напле́сти́, понавивáти, понаплітáти) вінкíв; 5) (*накладывать вилами сено, солому*) накладáти, наклáсти (сíно, соло́му). **-вить** *воз сена*, **-вить** *телегу сеном* – наклáсти (напиря́ти) віз сíна, наклáсти віз сíном. *Этого и на воз не* **-вьёшь** (*много брани*) – цьогó й волáми не ви́везеш. **Нави́тый** – 1) нави́тий, нави́нутий, намо́таний, накру́чений, насо́таний, понави́ваний *и т. п.*; 2) переви́тий, перепле́тений; 3) нави́тий, нато́чений; 4) нави́тий, накру́чений, напле́тений, понакру́чуваний *и т. п.*; 5) наклáдений. **-ться** – навивáтися, нави́тися, понавивáтися; бу́ти нави́ваним, нави́тим, понави́ваним *и т. п. На телегу* **-вается** *по сотне снопов* – на віз накладáється (шнуру́ється) з со́тню сно́пів.

Нави́вка – 1) *см.* **Навивáние** *и* **Нави́тие**; 2) (*качество работы*) нави́в (-ву), навíй (-во́ю); 3) навíй, перевíй (-во́ю). *Плеть с шёлковой* **-кой** – канчу́к з шовко́вим наво́єм (перево́єм).

Навивно́й – навивни́й, навивáльний; (*навитый*) нави́ваний, нави́тий; переви́ваний, переви́тий.

Нави́вочный – навивни́й, навивáльний.

Нави́вщик, -щица, *см.* **Навивáльщик, -щица.**

Навигáтор – навігáтор (-ра), (*мореплаватель*) мореплáвець (-вця).

Навигацио́нный – навіґаці́йний.

Навигáция – навіґáція, плавбá.

Навиду́, *см.* **Вид 4** (*На* **-ду́**).

Навизжáть, -ся – навищáти, -ся, наверещáти, -ся, наскав(у)чáти, -ся, наскавулíти, -ся, наски́глити, -ся.

Нáвий, *см.* **Нáвский.**

Нави́нчивать, навинти́ть – наґви́нчувати, наґвинти́ти, нашрубо́вувати, нашрубувáти, накру́чувати, накрути́ти, (*о мног.*) понаґви́нчувати, понашрубо́вувати, понакру́чувати що. **Нави́нченный** – наґви́нчений, нашрубо́ваний, накру́чений, понаґви́нчуваний *и т. п.* **-ться** – 1) наґви́нчуватися, наґвинти́тися, понаґви́нчуватися; бу́ти наґви́нчуваним, наґви́нченим, понаґви́нчуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наґвинти́тися, попоґвинти́ти (досхочу́), (*о мног.*) понаґви́нчуватися.

Навирáть, наврáть – 1) *на кого* – набрíхувати, набрехáти, (*о мног.*) понабрíхувати на ко́го; 2) (*насказывать небылиц*) набрíхувати, набрехáти, наплітáти, напле́сти́, наторо́чувати, наторо́чити (дурни́ць). **-врáл** *с три короба* – наплíв сім мішкíв (гречáної) во́вни. **Нáвранный** – 1) набре́ханий, понабрíхуваний; 2) набре́ханий, напле́тений, наторо́чений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) набрíхуватися, бу́ти набрíхуваним, набре́ханим, понабрíхуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) набрехáтися, попобрехáти (досхочу́), (*о мног.*) понабрíхуватися. [Набрехáвсь та й геть подáвсь (Приказка)].

Нависáть, нави́снуть – 1) *над чем, куда, на что* – нависáти, нави́снути, звисáти, зви́снути, зависáти, зави́снути, (*о мног.*) понависáти, позвисáти, позависáти над чим, куди́, на що; (*наклоняться*) нахиля́тися, нахили́тися, похиля́тися, похили́тися куди́, на що. [Воло́сся на ло́ба нависáє (Сл. Гр.). Ой, час-порá до куреня́, бо вже хмáра нави́сла. (Чуб. V). Ой, зви́сли чо́рні хмáроньки, зви́сли (Чуб. V). Я́к-би спíльно ті хмáри прогнáть, що гу́сто над нáми зави́сли (Франко). Ве́рби понависáли над стáвом (Тесл.)]. *Скала* **-ви́сла** *над морем* – ске́ля нави́сла (зви́сла) над мо́рем. *Стена* **-ви́сла** *на улицу* – стінá похили́лася на ву́лицю. *Потолок* **-ви́с** *к этой стороне* – сте́ля зви́сла (зави́сла) з цьогó бо́ку. **Нависáющий** – що нависáє *и т. п.*; нави́слий, зви́слий, зави́слий.

Нависе́ть, -ся – нави́сіти, -ся.

Нави́слый – нави́слий, зви́слий, зави́слий. [Під нави́слими ске́лями стоя́ли мрáморяні стáтуї (Н.-Лев.). Попід широ́кими нави́слими гількáми стари́х горíхів (Н.-Лев.)]. **-лая** *стена* – похи́лена (нахи́лена) стінá.

Нави́снуть, *см.* **Нависáть.**

Нави́тие – 1) навиття́ (-ття́), накру́чення; 2) перевиття́, перепле́тення *и* переплетíння; 3) навиття́, нато́че[í]ння; 4) навиття́, накру́чення, напле́те[í]ння; 5) наклáдення. *Срв.* **Навивáть.**

Нáвить – нáвивка, навíй (-во́ю), нáкрутка.

Навивáть, -ся, *см.* **Навивáть, -ся.**

Навладе́ться – наволодíтися, навладáтися, наоблáдуватися.

Навлады́чествоваться – наволодарювáтися, напанувáтися, наоблáдуватися.

Навлáживание, Навлáжение – наволо́жування, наволо́ження, намо́чування, намо́чення *и* намочíння, (*посредством вспрыскивания*) шпувáння, нашпувáння.

Навлáживать, навлáжить – наволо́жувати, наволо́жити, намо́чувати, намочи́ти, (*вспрыскивая*) шпувáти, нашпувáти, (*о мног.*) понаволо́жувати, понамо́чувати, пошпувáти

що. **Навла́женный** – наволо́жений, намо́чений, нашпо́ваний, понаволо́жуваний *и т. п.* **-ться** – наволо́жуватися, наволо́житися, воло́г(ну)ти, наволо́г(ну)ти, понаволо́жуватися; бу́ти наволо́жуваним, наволо́женим, понаволо́жуваним *и т. п.*

Навла́ствоваться, *см.* **Навлады́чествоваться.**

Навлека́ние – наволіка́ння, стяга́ння, натяга́ння, спрова́джування.

Навлека́тель, -ница – наволіка́льник, -ниця, стяга́льник, -ниця, натяга́льник, -ниця.

Навлека́ть, навле́чь – 1) наволіка́ти, наволокти́, (*чаще*) стяга́ти, стягти́, (*реже*) натяга́ти, натягти́, спрова́джувати, спрова́дити на ко́го що. [Од бо́га по́мсту наволіка́є! (Сл. Гр.). Воні́ мене́ не слу́хали і через те наволокли́ страше́ний на́пад орди́нський на узграни́чні зе́млі (Куліш). Що мені́ за охо́та стяга́ти на се́бе нена́висть? (Звин.). І не призна́юся! на́що я бу́ду на се́бе натяга́ть? (Борз.). Нам-же стра́шно, що він напа́сть на християн спрова́дить (Л. Укр.)]. **-влечь** *на себя чей гнев* – чий гнів на се́бе стягти́ (натягти́). **-влечь** *на себя беду, стыд, позор* – стягти́ біду́, со́ром, га́ньбу́ на се́бе. [Сам ти, дру́же, сам біду́ на се́бе стяг (Франко)]. **-влечь** *на себя насмешки* – на́сміх (глум) стягти́ на се́бе. [І на́сміх на се́бе стягли́ ви (Франко)]. **-вле́чь** *на себя подозрение* – стягти́ (натягти́) на се́бе підо́зру, ви́кликати до се́бе підо́зру; 2) *см.* **Навола́кивать. Навлечённый** – наволо́чений, стя́гнений, натя́гнений, спрова́джений на ко́го. **-ться** – наволіка́тися, стяга́тися, натяга́тися, спрова́джуватися, бу́ти наволі́каним, наволо́ченим, стя́ганим, стя́гненим, натя́ганим, натя́гненим, спрова́джуваним, спрова́дженим.

Навлече́ние – наволіка́ння, стяга́ння, натяга́ння, спрова́джування, *оконч.* наволо́чення, стя́гнення, натя́гнення, спрова́дження.

Навле́чь – 1) *см.* **Навлека́ть**; 2) *см.* **Наволо́чь.**

Наводи́ть, навести́ *и* **наве́сть** – 1) *кого на что, что на кого* – наво́дити, наве́сти́, напрова́джувати, напрова́дити, (*о мног.*) понаво́дити, понапрова́джувати кого́ на що, що на ко́го. [Напрова́див його́ на п'я́ну доро́гу (Закр.)]. *Он* **-вёл** *нас на засаду* – він наві́в (напрова́див) нас на за́сідку. **-ди́ть** *кого на след* – наво́дити (напрова́джувати) кого́ на слід. **-ди́ть, -сти́** *кого на мысль* – наво́дити, наве́сти́, напрова́джувати, напрова́дити кого́ на ду́мку (на га́дку), дава́ти, да́ти на ро́зум кому́, насува́ти кому́ ду́мку. [Чи не чита́ння, бува́, й напрова́дило вас на оці́ гадки́? (Крим.). Коб йому́ бог на ро́зум дав, щоб уда́рив кого́ (Звягельщ.)]. **-ди́ть, -сти́** *на путь* – направля́ти, напра́вити, напрова́джувати, напрова́дити кого́ на шлях, дава́ти, да́ти на́від кому́. **-ди́ть** *на кого подозрение* – накида́ти на ко́го підо́зру. *Это* **-вело́** *меня на подозрение* – це ви́кликало в мені́ підо́зру, це насу́нуло мені́ підо́зру. *Не* **-води́** *меня на грех* – не призво́дь мене́ до гріха́. **-ди́ть** *разговор на какой-л. предмет* – справля́ти (спрова́джувати) розмо́ву на яку́ те́му; 2) (*об аппарате, орудии*: *направлять*) направля́ти, напра́вити, справля́ти, спра́вити, наставля́ти, наста́вити, накеро́вувати, накерува́ти, скеро́вувати, скерува́ти, (*целить, метить*) наці́лювати, наці́лити, нарихто́вувати, нарихтува́ти *и* наришто́вувати, нариштува́ти, вирихто́вувати, ви́рихтувати, вимі́рювати, ви́міріти, (*о мног.*) понаправля́ти, посправля́ти, понакеро́вувати, поскеро́вувати, понаці́лювати, понарих[ш]то́вувати, повирихто́вувати, повимі́рювати що на ко́го, на що. [Напра́вив на його́ рушни́цю (Сл. Ум.)]. **-ди́ть, -сти́** *телескоп* – направля́ти, напра́вити, справля́ти, спра́вити телеско́п(а). [Галіле́й, спра́вивши свій телеско́п на сю плане́ту, відкри́в, що сподівані фа́зи спра́вді існу́ють (Павлик)]. **-ди́ть, -сти́** *пушку, пушки на что* – наці́лювати *и* націля́ти, наці́ляти, нарих[ш]то́вувати, нарих[ш]тува́ти, вирихто́вувати, ви́рихтувати, вимі́рювати, ви́міряти гарма́ту, гарма́ти, понарих[ш]то́вувати, повирихто́вувати, повимі́рювати гарма́ти на що. [Велі́в гарма́ти нарихтува́ти, на Ви́рвин го́род стрі́ли пуска́ти (Ант.-Драг.). Нариштуйте джере́ла огняні́ на Чо́рне мо́ре (Куліш). Сто гарма́т на нас ви́міріли (Маковей)]; 3) (*насылать*) наво́дити, наве́сти́, насила́ти, насла́ти; (*нагонять*) наго́нити, нагна́ти на ко́го що; (*причинять*) завдава́ти, завда́ти кому́ чого́. [Простягни́ ру́ку твою́ і наведи́ жаби́ на Єги́петську зе́млю (Куліш). Насла́в бог на люде́й ка́ру (Сл. Ум.)]. **-ди́ть** *на кого тоску* (*скуку*), *грусть* – наво́дити (наго́нити) нудьгу́, сму́ток (сум) на ко́го, завдава́ти нудьги́, сму́тку (су́му) кому́, *сов.* зануди́ти, засмути́ти кого́. [Та зга́дка навела́ сум на всіх (Н.-Лев.). Засмути́в я тебе́, мою́ я́сочку (Грінч.)]. *Эта книга* **-ди́т** *на меня сон* – ця кни́га (кни́жка) наго́нить на ме́не сон. **-ди́ть** *страх, ужас на кого* – завдава́ти страху́, жа́ху́ кому́. [Про́сте коза́цтво завдає́ жа́ху не то комісарам, та й усьому́ коза́цькому па́нству (Куліш)]. **-вести́** *порчу на кого* – причи́ну зроби́ти кому́. [Отаку́-то їй причи́ну воро́жка зроби́ла (Шевч.)]; 4) (*покрывать чем-л. поверхность; устраивать что-л. на поверхности*) наво́дити, наве́сти́, (*о мног.*) понаво́дити що. **-ди́ть** *на что лак* – наво́дити ла́ком що, лакува́ти, поко́щувати що. **-ди́ть** *узор чернилами* – наво́дити узі́р чорни́лом. **-ди́ть** *брови* – наво́дити (підво́дити) бро́ви. **-ди́ть** *зеркальные стекла* – вило́щувати (вигла́джувати) дзерка́льні сте́кла. **-ди́ть** *лоск,*

бронзу на что – наво́дити лиск (по́лиск, ґлянс[ц]; вигла́ду), бро́н(д)зу на що, лощи́ти (ґлянсува́ти), наброн(д)зо́вувати що; *срв.* **Лощи́ть 1**. **-ди́ть** *тень* – зати́нювати що; ману́ (на)пуска́ти. **-ди́ть** *мост через реку* – ста́вити (наво́дити, перекида́ти, наста(но)вля́ти) міст, (*пловучий*) наплавля́ти міст через ріку́ (рі́чку); 5) (*настаивать*) дово́дити, дове́сти́ (свого́), поверта́ти, поверну́ти (на своє́). *Я* **-веду́** *на своё* – я доведу́ свого́, я таки́ поверну́ на своє́; 6) (*приводить кого во множестве*) наво́дити, наве́сти́, понаво́дити, напрова́джувати, напрова́дити, понапрова́джувати кого́ куди́. [Або́ сам хо́диш то до Васю́ти, то до Грицька́, то до се́бе наведе́ш їх по́вну ха́ту (Грінч.). Е, та ти тут не оди́н, з тобо́ю ще якісь п’яни́ці, – понаво́див уже́! (Чуб. I)]. *Он* **-вёл** *ко мне гостей* – він наві́в (напрова́див) до ме́не госте́й. [Напрова́див госте́й по́вну ха́ту (Сл. Гр.)]; 7) (*справку о ком, о чём*) роби́ти, зроби́ти до́відку, бра́ти, взя́ти до́відку про (за) ко́го, про (за) що, (*диал.*) забира́ти, забра́ти спра́ву про що (Звин.). **Наведённый** – 1) наве́дений, напрова́джений, понаво́джений, понапрова́джуваний; 2) напра́влений, спра́влений, наста́влений, накеро́ваний, скеро́ваний, наці́лений, нарих[ш]то́ваний, ви́рихтуваний, ви́мірений, понапра́вляний *и т. п.*; 3) наве́дений, на́сланий, на́гнаний, за́вданий. **-ный** (*индуктивный*) *ток, физ.* – наві́дни́й (індукти́вний) струм.

Наводи́ться, навести́сь *и* **наве́сться** – 1) (*стр. з.*) наво́дитися, напрова́джуватися, бу́ти наво́дженим, напрова́джуваним, наве́деним, напрова́дженим, понаво́дженим, понапрова́джуваним *и т. п. Этим я* **-жу́сь** *на заключение* – це наво́дить (напрова́джує) мене́ на ви́сновок, це веде́ мене́ до ви́сновку; це ка́же мені́ ду́мати, що. *Мосты уже* **-тся** – мости́ вже́ ста́вляться (наво́дяться, перекида́ються, наста(но)вля́ються, наплавля́ються); 2) (*румяниться, краситься*) наво́дитися, наве́сти́ся, підво́дитися, підве́стися, (*о мног.*) понаво́дитися, попідво́дитися; 3) (*вдоволь, сов.*) наво́дитися, поповоди́тися (досхочу́) з ким.

Наво́дка – 1) (*действие*), *см.* **Наведе́ние 1**. **-ка** *моста* – наве́дення (на́від, ста́влення, на́став) мо́сту, (*пловучего*) на́плав мо́сту. *За* **-ку** *моста заплачено пятьсот рублей* – за наве́дення мо́сту (за наве́дений міст) заплати́ли (запла́чено) п’ятсо́т карбо́ванців; 2) (*работа и качество действия*) наве́дення, на́від (-воду).

Наводне́ние – 1) (*действие*) на[за]во́днювання, зато́плювання, залива́ння, *оконч.* на[за]во́днення, зато́плення, залиття́ (-ття́) водо́ю. *Искусственное* **-ние** *пустыни* – шту́чне на[за]во́днювання (на[за]во́днення) пусте́лі; 2) (*половодье*) по́відь (-води), по́вінь (-вени), водопі́лля (-лля), (*ливень, потоп*) зали́ва; *срв.* **Водопо́лье, Па́водок, Полово́дье**. [Тоді́ повстає́ вели́ка по́відь і ріка́ виступа́є з берегі́в (Л. Укр.). По́вінь, що напливає́ з усі́х бо́ків (Франко). Украї́на зроби́лась об’є́ктом ці́лої зали́ви урядо́вих за́ходів (Рада)].

Наводнённость – на[за]во́дненість (-ности), на[за]во́днення (-ння).

Наводне́ть – на[за]водні́ти, на[за]водни́тися.

Наво́дник – плаво́к (-вка́), поплаве́ць (-вця́), плава́к (-ка́).

Наводни́ть, -ся, *см.* **Наводня́ть, -ся.**

Наводно́й – 1) (*о мосте*) наві́дни́й, наставни́й, (*пловучем*) наплавни́й; 2) (*об аппарате*) направни́й, наставни́й, наці́льний; 3) (*нарисованный*) (на)мальо́ваний; 4) (*о лоске*) наві́дни́й, наве́дений.

I. Наво́дный – 1) (*на воде*) наво́дний; 2) (*над водой*) понадво́дний, надво́дний.

II. Наво́дный, *см.* **Наводно́й 1** *и* **2.**

Наводня́емость – на[за]во́днюваність (-ности).

Наводня́ть, наводни́ть – наво́днювати, наводни́ти, заво́днювати, заводни́ти, зато́плювати, затопи́ти, залива́ти, зали́ти *и* (*зап.*) залля́ти, поніма́ти, по(й)ня́ти водо́ю що, (*о мног.*) понаво́днювати *и т. п.* [Пітьма… наво́днювала й потопля́ла ха́ту (Крим.). Ріка́ затопи́ла всі лу́ки (Богодух.). Юрба́, як по́відь, поня́вши всю ву́лицю, заступи́ла йому́ шлях (Леонт.)]. **-нять** *рынок* – залива́ти (наво́днювати) ри́нок. **Наводнённый** – наво́днений, заво́днений, зато́плений, зали́тий, залля́тий, по(й)ня́тий водо́ю, понаво́днюваний *и т. п.* **-ться** – наво́днюватися, наводни́тися, понаво́днюватися; бу́ти наво́днюваним, наво́дненим, понаво́днюваним *и т. п. Каналы* **-ни́лись** – кана́ли (рівчаки́) наводни́лися (посповня́лися водо́ю. *Луга* **-ни́лись** – лу́ки залило́ (затопи́ло), лу́ки по(й)няло́ водо́ю.

Наво́док – па́водок (-дка), невели́ка по́відь (-води), невели́ка вода́.

Наво́дочный – чаркови́й. **-ные** *деньги* – гро́ші на ча́рку, даро́вані (пропі́йні) гро́ші.

Наво́дчивый (*легко наводимый*) – наво́дистий, легконаві́дни́й.

Наво́дчик, -чица – 1) (*мастер*) наві́дни́к (-ка́), -ни́ця, (*золотом*) позлі́тник (-ка), -ниця, золотни́к (-ка́), -ни́ця, золота́р (-ря́), -та́рка; 2) (*зачинщик*) призві́дник, -ниця до чо́го, на що; 3) (*в преступн. мире*) наві́дни́к, -ни́ця; 4) **-чик** (*в артиллерии*) – наці́лювач чого́.

Наводяне́ть – зводя́віти, зводні́ти, обводні́ти.

Наводяни́ть – зводни́ти, переводни́ти що.

Наводя́щий, *прлг.* – навідни́й; індукти́вний. [Навідні пита́ння (Київ). Індукти́вний спо́сіб (Крим.)].
Навоёвывать, навоева́ть – 1) навойо́вувати, навоюва́ти, здобува́ти, здобу́ти на війні, (*о мног.*) понавойо́вувати, поздобува́ти на війні що, чого́; 2) (*повоевать известн. время, сов.*) навоюва́ти(ся). *Глоткой немного* **-юешь** – горля́нкою (горла́ючи) не бага́то навою́єш(ся). **Навоёванный** – навойо́ваний, здобу́тий на війні, понавойо́вуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) навойо́вуватися, бу́ти навойо́вуваним, навойо́ваним, понавойо́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) навоюва́тися, поповоюва́ти (досхочу́), (*о мног.*) понавойо́вуватися.
Навожда́ть, *см.* **Наводи́ть.**
I. Навожде́ние, *см.* **Нававжде́ние.**
II. Навожде́ние, *см.* **Наведе́ние 1**, *неоконч.*
Навожение – гно́єння, угно́ювання, підгно́ювання.
Наво́з – 1) (*действие*), *см.* **Наво́зка**; 2) (*привоз*) наві́з, дові́з, приві́з (-во́зу). [Тя́жко з харча́ми: дово́зу нема́ (Київ)]; 2) (*отбросы*) гній (*р.* гно́ю), гної́ (-ї́в), (*удобрение*) угно́єння, (з)до́бриво, підгні́й (-но́ю). [Хіба́ наш наро́д має́ бу́ти лиш підгно́єм для і́нших наро́дів? (Франко)]; 3) гній; *см.* **Кал.**
Наво́зистый – гної́стий, гнойови́тий.
Наво́зить, -ся – гної́ти, -ся, угно́ювати, -ся, підгно́ювати, -ся, вигно́ювати, -ся; бу́ти гно́єним, угно́юваним *и т. п.*
Навози́ть, *см.* **II. Нава́живать.**
Навози́ться – 1) *см.* **Нава́живаться** (*под* **II. Нава́живать**); 2) (*вдоволь, сов.*) – а) напо́ратися, навовту́зитися, напа́нькатися; наморо́читися, наклопота́тися, намордува́тися, навози́тися; попововту́зитися (досхочу́) *и т. п.* – *срв.* **Вози́ться**; б) (*нарезвиться*) навовту́зися, напустува́тися, нажартува́тися, награ́тися.
Наво́зка – 1) наво́жування, наво́ження, *оконч.* наве́зення *и* навозі́ння; 2) наво́ження, *оконч.* наве́зення. *Срв.* **II. Нава́живать.**
Наво́зник – 1) *см.* **Наво́зня**; 2) (*поле*) гно́ї́ще, гнойови́ще; 3) (*жук*) гнойови́к, гнійни́к (-ка́), жубели́ця, ґуджула́[е́]й (-ла[е]я́), ґадзу́ла, ґаджу́ла; 4) (*возчик*) гноєві́з (-во́за), возі́й (-зія́), калама́жник, сміття́р (-ра́).
Наво́зница – 1) (*навозная телега*) гнояни́к (-ка́), калама́жка; 2) (*междупарье*) гнойови́ця; 3) (*вешняя распутица*) ро́зквась, ро́зкись (-си).
Наво́зничание – возі́ння (вибира́ння) гної́в, гноєвозі́ння.
Наво́зничать – вози́ти (вибира́ти) гної́, гноєво́зити.
Наво́зный – 1) (*привозный*) навізни́й, привізни́й; 2) (*к навозу относящ.*) гнойови́й, гно́євий. **-ная** *жижа* – гної́вка, гнойови́ця, мусі́й (-сія́). **-ный** *жук, см.* **Наво́зник 3**. **-ная** *куча* – гної́ (-ї́в), гної́вня, гно́їще, (*с примесью мусора*) смі́тнище. **-ное** *топливо* – гнойове́ па́ливо, кізя́к (-ка́), (*чаще мн.*) кізякі́ (-кі́в), кирпи́ч (-чу́). **-ная** *яма, см.* **Наво́зня.**
Наво́зня – гноя́рня, гної́вня, гнойови́ще, гноя́рка.
Наво́зрасте, *нрч.* – на(в)зро́сті, в літа́х, ді́йшлого ві́ку, (*о девушке ещё)* на порі́. [Росла́, росла́ дівчино́нька, та й на порі́ ста́ла (Пісня)].
Наво́й, *ткацк.* – наві́й (-во́ю), вороти́ло. **-во́й** *верхний, нижний* – наві́й горі́шній, до́лішній.
Наво́йник – наві́йник (-ка).
Наво́йня – вал (-лу), бара́н (-на́).
Нава́живать, наволожи́ть – 1) (*увлажнять*) наволо́жувати, наволо́жити, (*о мног.*) понаволо́жувати що; *см.* **Навла́живать**; 2) (*умасливать*) нама́щувати, намасти́ти, (*коровьим маслом*) нама́слювати, нама́слити, (*о мног.*) понама́щувати, понама́слювати що. **Наволо́женный** – 1) наволо́жений, понаволо́жуваний; 2) нама́щений, нама́слений, понама́щуваний, понама́слюваний.
Навола́кивание – наволіка́ння, натяга́ння.
Навола́кивать, наволочи́ть *и* **наволо́чь** – наволіка́ти, наволокти́, натяга́ти, натяг(ну́)ти́ що. **-локи́** *парусину* – натягни́ ташу́ (рядно́). **-ва́ет**, *безл.* – хма́риться, надтяга́ють хма́ри. **-кло́** *на небе*, *безл.* – нахма́рило, захма́рило, не́бо хма́рами заволокло́. **Наволо́че[ё]нный** – наволо́чений, натя́гнений *и* натя́гнутий. **-ться** – наволіка́тися, наволокти́ся; бу́ти наволі́каним, наволо́ченим *и т. п.*
Наво́литься – нахоті́тися.
I. На́воло́к, *см.* **II. Наволо́к 3.**
II. Наволо́к – 1) (*действие*), *см.* **Наволо́чка.** *Сеять* **-ком** – сі́яти наволо́ком (на́трусом, за́волоком). [Як посі́єш наволо́ком, то і вро́дить ненаро́ком (Приказка)]; 2) (*наволоченное*) наволі́к (-ло́ку); 3) (*пойма*) пі́йма, оболо́нь (-ни), (*заросш. берег*) лука́, спла́вня, (*заливной берег*) бережина́, береговина́, бе́рег (-га); (*ил*) наму́л (-лу).

На́волока – (*верхняя*) по́ши[е]вка, поши́ванка, (*нижняя*) на́вол(о)ка, напі́рник, напі́рнач, пі́рник (-ка), на́сипка. [Подушки́ всі в си́тцевих по́шивках (Грінч.). Подушки́ є, і полотня́ні поши́ванки на їх (Васильківщ.)].
Наволочи́ть, *см.* **Навола́кивать.**
Наволочи́ться – наволочи́тися, нажениха́тися, натяга́тися, (*грубо*) набахурюва́тися з ким.
На́волочка – по́ши[е]вочка; на́волічка, пірничо́к (-чка́), на́сипочка; *срв.* **На́волока.**
Наволо́чка – наволіка́ння, натяга́ння, *оконч.* наволо́чення, натя́гнення, наволі́к (-ло́ку).
На́волочник – шлярочки́ (по по́ши[е]вці), о́бшивка. **-ники** *кружевные* – мере́жевні шлярочки́, шлярочки́ з мере́жева (з пле́тева).
Наволо́чник – хмиз (-зу).
На́волочный – поши[е]вко́вий; на́волочний, напі́рниковий, пірнико́вий; *срв.* **На́волока.**
Наволо́чный – наволо́чний. **-ный** *ил* – наму́л (-лу). **-ное** *озеро* – пі́йма, оболо́нь (-ни). **-ная** *сеть* – накидна́ сі́тка.
Наволо́чь, -ся, *см.* **Навола́кивать, -ся.**
На́волочье – зарі́нок (-нку), зарі́ння (-ння).
На́воль, *нрч.* – уво́лю.
Навоня́ть – навоня́ти, насмерді́ти, насморо́дити, (*о мног.*) понаво́нювати, понасме́рджувати; (*испустить ветры*) напши́кати, натхори́ти, (*вежл.*) підвезти́, накрути́ти.
Навопи́ть, -ся – наголоси́ти, -ся, налементува́ти, -ся. [Наголоси́ла по́вну го́лову (Сл. Гр.)].
Навора́живание, Навороже́ние – 1) наворо́жування, наворо́ження *и* наворожі́ння; 2) заворо́жування, заворо́же[і́]ння, зачаро́вування, зачарува́ння, заші́птування, зашепта́ння; 3) наворо́жування, наворо́же[і́]ння, насила́ння, насла́ння́; 4) наворо́жування, наворо́же[і ́]ння, виворо́жування, ви́вороження. *Срв.* **Навора́живать.**
Навора́живать, наворожи́ть – 1) (*гадать*) наворо́жувати, наворожи́ти, (*о мног.*) понаворо́жувати кому́ що *и* чого́; 2) (*завораживать*) заворо́жувати, заворожи́ти, зачаро́вувати, зачарува́ти, заші́птувати, зашепта́ти що; 3) (*насылать*) наворо́жувати, наворожи́ти, насила́ти, насла́ти кому́ що. [Чарівни́ця йому́ насла́ла хворо́бу (Богодух.)]; 4) (*приобретать ворожбою*) наворо́жувати, наворожи́ти, виворо́жувати, ви́ворожити що. **Наворо́же[ё]нный** – 1) наворо́жений, понаворо́жуваний; 2) заворо́жений, зачаро́ваний, заше́птаний; 3) наворо́жений, на́сланий; 4) наворо́жений, ви́ворожений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наворо́жуватися, бу́ти наворо́жуваним, наворо́женим, понаворо́жуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наворожи́тися, поповорожи́ти (досхочу́), (*о мног.*) понаворо́жуватися.
Навора́нивание, Навороне́ние – наба́рвлювання, наба́рвлення; *срв.* **Навора́нивать.**
Навора́нивать, навороня́ть – наво́дити, наве́сти́ чо́рний по́лиск, наба́рвлювати, наба́рвити що (залі́зо, кри́цю). **Навороне́нный** – наба́рвлений. **-ться** – наба́рвлюватися, наба́рвитися; бу́ти наба́рвлюваним, наба́рвленим.
Навора́чивание – 1) наверта́ння, набіга́ння, наїжджа́ння; 2) наверта́ння, нагорта́ння; 3) наверта́ння, прива́лювання, накрива́ння; 4) наверта́ння, скида́ння; 5) наверта́ння, нахиля́ння. *Срв.* **Навора́чивать.**
Навора́чивать, наворотить – 1) (*наезжать*) наверта́ти, наверну́ти, набіга́ти, набі́гти, наїжджа́ти, наї́хати на ко́го, на що чим. [Ко́ні набі́гли на парка́н (Канівщ.)]; 2) (*наваливать*) наверта́ти, наверну́ти, нагорта́ти, нагорну́ти що на що. [Зима́ заме́ти наверта́є (Мирний). Ач яку́ ку́пу нагорну́в! (Звин.)]; 3) (*приваливать*) наверта́ти, наверну́ти, прива́лювати, привали́ти, накрива́ти, накри́ти кого́, що чим. [Хай мене́ наве́рне важка́ ця ске́ля, що на їй сиджу́ (Мирний)]; 4) (*сворачивать на кого*) наверта́ти, наверну́ти, скида́ти, ски́нути що на ко́го. [На дру́гого наверта́ти не годи́ться: це не я, а він зроби́в (Чернігівщ.)]; 5) (*клонить, склонять*) наверта́ти, наверну́ти, нахиля́ти, нахили́ти кого́, що на що, до чо́го. [Наверни́ мене́ на їх ві́ру (Манж.). «Приче́па» наверта́є ду́мку до побуто́вої по́вісти (Рада)]. **Наворо́ченный** – наве́рнений *и* наве́рнутий; наго́рнений *и* наго́рнутий; прива́лений, накри́тий; ски́нений *и* ски́нутий; нахи́лений. **-ться** – наверта́тися, наверну́тися; бу́ти наве́ртаним, наве́рненим, наве́рнутим *и т. п.*
Навора́шивание – нагріба́ння, нагрома́джування, наверта́ння.
Навора́шивать, наворошить – нагріба́ти, нагребти́, нагрома́джувати, нагрома́дити, наверта́ти, наверну́ти, (*о мног.*) понагріба́ти *и т. п.* що *и* чого́. **Наворошённый** – нагре́бений, нагрома́джений, наве́рнений *и* наве́рнутий, понагрі́буваний *и т. п.*
Наворо́вывать, наворова́ть – накрада́ти, накра́сти, (*о мног.*) понакрада́ти чого́. **Наворо́ванный** – накра́дений, понакра́даний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) накрада́тися, бу́ти накра́даним, накра́деним, понакра́даним; 2) (*вдоволь, сов.*) накра́стися, попокра́сти (досхочу́), (*о мног.*) понакрада́тися. [Понакрада́лися гро́шей (Кам'янеч.)].

На́ворожба, *см.* **Наворо́жка.**
Наворожéние, *см. под* **Навора́живание.**
Наворожи́ть, -ся, *см.* **Навора́живать, -ся.**
Наворо́жка, *см.* **Навора́живание, Наворожéние.**
Наворо́жный – наворожни́й; (*наворожённый*) наворо́жений, на́сланий.
Навороии́ть, -ся, *см.* **Навора́нивать, -ся.**
На́воронь – чо́рний по́лиск (-ку), наба́рвлення (-ння).
На́воро́т, *см.* **Навора́чивание** *и* **Навороче́ние.**
На́воротень (*улей*) – пень (*р.* пня), коло́д(к)а, борть (-ти), до́вбанка.
Навороти́ть, -ся, *см.* **Навора́чивать, -ся.**
Наворо́тливый – навороткий́, навороткий.
I. На́воро́тный (*относ. к навороту*) – наворо́тни́й.
II. Наво́ро́тный (*наход. на вороте*) – нако́мі́рний.
III. Наворо́тный (*наход. на воротах*) – наворі́тний, ворі́тний, (на)бра́мний. **-ные** *украшения* – ворі́тні окра́си.
Наворо́тчивый, *см.* **Наворо́тливый.**
Наворо́тчик, -чица – наверта́льник, -ниця, наверта́ч (-ча́), -та́чка.
Наворо́чать, *см.* **Навороти́ть 2** (*под* **Навора́чивать**).
Наворо́чаться – наворо́чатися, наперевертá́тися, накрути́тися, навертí́тися.
Наворочéние – 1) наве́рнення, на́бі́г (-гу), наї́хання; 2) наве́рнення, наго́рнення; 3) наве́рнення, привá́лення, накриття́ (-ття́); 4) наве́рнення, ски́нення; 5) наве́рнення, нахи́ле[і]ння. *Срв.* **Навора́чивать.**
Наворошéние – нагрé́бення, нагромá́дження, навé́рнення.
Навороши́ть, *см.* **Навора́шивать.**
Навороши́ться – наворуши́тися, поповоруши́тися (досхочу́).
Наворси́ть – наворсува́ти що. **Наворшённый** – наворсо́ваний. **-ться** – наворсува́тися; бу́ти наворсо́ваним.
Наворча́ть, -ся – 1) (*о человеке*) набурча́ти, -ся, набуркотí́ти, -ся, намурча́ти, -ся, нагари́кати, -ся, наги́ркати, -ся; 2) (*о собаке*) нагарча́ти, -ся.
Наворыха́ть – накорчува́ти, накичува́ти чого́.
Навостри́ть, -ся, *см.* **Нава́стривать, -ся.**
Наво́хривать, -ся, *см.* **Нао́хривать, -ся.**
Навощи́ть, -ся, *см.* **Нава́щивать, -ся.**
Навра́ть, -ся, *см.* **Навира́ть, -ся.**
Наврачева́ться – налікарюва́тися.
Навреди́ть – нашко́дити, наробити шко́ди, (*о мног.*) понашко́джувати, понаро́блювати шко́ди кому́ чим, в чо́му. [Ти гі́рше ті́льки тим нашко́диш: усі́х лящі́в позво́диш (Глі́бів)].
Навря́д, *нрч.* – навря́д, (*пров.*) навда́к(у); *см. ещё* **Вря́д** *ли.* [«Чи ба́тько вдо́ма?» – «Навда́к!» (Полт.)]. **Навря́д** *ли* – навря́д чи, навря́д щоб, навда́к(у) чи. [Навря́д чи є в Кузьми́ гро́ші (Номис). Навда́ку чи влі́з-би (Крим.)].
На́все, *нрч.* – лиш, лише́, ті́льки, (*при числ. ещё*) усі́х, сами́х. [Хо́дить ци́ган, ярмарку́є, лиш копі́йку ма́є (Рудан.). Не ма́ю звідки да́ти: всіх три карбо́ванці у ме́не (Хотинщ.)].
Навсегда́, *нрч.* – наза́всі(г)ди, наза́вжди, (*полон.*) наза́вше, (*гал.*) на все, (*навеки*) наві́к, наві́ки, на всі ві́ки́, на вік-ві́ки, пові́к, пові́чно, ві́чними часа́ми, до ві́ку, до су́ду (-ві́ку). [Пови́нна їх поки́нути наза́всіди (Н.-Лев.). Його́ наща́дки наза́вжди осі́лись на Украї́ні (Ор. Лев.). Два-три сло́ва були́-б в си́лі заде́ржать його́ на́ все (Франко). Наві́к забу́та над меже́ю били́на со́хлая стої́ть (Філян.). І хай він бу́де мій наві́ки (Грінч.). Чужи́й, на всі ві́ки́ чужи́й (М. Вовч.). Прода́в ґрунт ві́чними часа́ми (Номис). Зоста́неться ві́чне, пові́к неодмі́нне (Черняв.). Хто за Украї́ну, – сла́ва тим до су́ду (Грінч.)]. *Раз* **-да́** – раз наза́всі(г)ди́; раз наза́вжди.
Навсегда́шний – наза́всі́дній, дові́чний, пові́чний, наві́чний.
Навска́чь, *нрч.* – навза́води, на́вскоки́, ско́ком, з ви́скоком, навска́чки́; *срв.* **Вскачь.** [Пусти́в коня́ навза́води і ско́ро дої́хав (Сл. Ум.)].
На́вский – на́вський, ма́вський, мертве́цький. **-кий** *день* – н[м]а́вський (мертве́цький) вели́кдень.
Навско́сь, Навскося́к, *см.* **На́искось.**
Навстре́чу, *нрч.* – назу́стріч, на́встріч, навстрі́т, зу́стріч, у́стріч, стріч кому́, кого́, навпро́ти ко́го, про́ти ко́го. [Назу́стріч ма́тері біжи́ть дівча́ (Коцюб.). Іде́ нам на́встріч (Звин.). Гадю́ка їм навстрі́т (Рудан.). Ось він зу́стріч (Куліш). О́нде хтось у́стріч ї́де (Прилуч.). Навпро́ти тіє́ї маніфеста́ції йшла дру́га (Рада). Йде додо́му, а я молода́ про́ти йо́го (Пісня)].

Выслать кого **-чу** *кому* – ви́слати кого́ назу́стріч кому́, перестрі́ти кого́ ким. [Почу́вши, що князь Вишневе́цький вте́ком з лі́вого бо́ку Дніпра́ на пра́вий перехо́дить, перестрі́в Хмельни́цький його́ свої́ми посланця́ми (Куліш)]. *Выходить, выйти* **-чу** *кому* – вихо́дити, ви́йти назу́стріч кому́, перестріва́ти, перестрі́ти кого́.

Навы́бег, *нрч.* – наввипере́дки, наперего́ни.

Навыва́ть, навы́ть – 1) навива́ти, нави́ти; 2) (*подманивая*) підвива́ти, підви́ти кого́.

Навы́ворот, *нрч.* – 1) (*наизнанку*) нави́воро[о]т, ви́воротом, пере́вертом, ви́вертом, ви́вернувши; *см.* **Наизна́нку** [Наді́в кожу́ха нави́ворот, – бу́деш би́тий (Приказка)]; 2) (*превратно*) навпаки́, назворо́т, на́опа́к, наопа́ч, о́па́к, навба́кир. [І все роби́ли назворо́т (Котл.). Написа́в письмо́ наопа́к (Волинь). Вони́ прийняли́ мої́ слова́ якра́з навба́кир (Грінч.)].

Навыдава́ть – навидава́ти чого́, повидава́ти (бага́то) чого́. [Повидава́в си́лу векселі́в (Кониськ.)].

На́вык – 1) (*действие*), *см.* **Навы́чка 1**; 2) зви́чка, на́ви́чка, за́ви́чка; *срв.* **Привы́чка.** [Відсу́тність зви́чки до спра́ви урядува́ння (Азб. Ком.). З на́вичкою до безуто́мної пра́ці (Яворн.). Нема́ революці́йної тво́рчости, – немину́че беру́ть го́ру старі́ за́вички (Рада)]. *У меня нет к этой работе* **-ка** – у ме́не до ціє́ї пра́ці нема́ на́вички, я до ціє́ї пра́ці не ма́ю впра́ви, я до ціє́ї пра́ці не налама́вся. [Я-ж до рече́й вимо́вних нія́кої впра́ви не ма́ю (Потебня)]. *Полезные* **-ки** – кори́сні на́ви́чки. *Приобретать* **-ки** – набува́ти за́ви́чки, нала́муватися до чо́го *и* в чо́му. [Він почина́в нала́муватися в місце́вій мо́ві й вимо́ві (Крим.)].

Навыка́ние, *см.* **Навы́чка 1**, *неоконч.*

Навы́кат, *нрч.* – нави́кот, наввирле́. *Глаза* **-кат** – о́чі наввирле́, банька́ті (вирла́ті) о́чі. *Рукава* **-кат** – рука́ва нави́кот, рука́ва з закавра́шами.

Навыка́ть, навы́кнуть – навика́ти, нави́кнути, завика́ти, зави́кнути, звика́ти, зви́кнути до чо́го; (*совершенствуясь*) нала́муватися, налама́тися до чо́го *и* в чо́му, наста́люватися, настали́тися в чо́му. [До чо́го бик нави́к, до то́го й реве́ (Приказка). Настали́вся у рі́дній мо́ві (Рада)]. **Навы́кший** – що нави́к *и т. п.*; *см. ещё* **Навы́клый.**

Навыклый – навиклий, звиклий, (*совершенствуясь*) вправний, насталений у чому.

Навы́лет, *нрч.* – на́скрізь, упро́стріль. [Ку́ля ви́йшла упро́стріль (Київщ.)]. *Ранен в грудь* **-лет** – пора́нений у гру́ди на́скрізь, йому́ проби́то (простр́і[е́]лено) гру́ди на́скрізь. *Рана* **-лет** – ра́на упро́стріль.

Навы́нос, *нрч.* – 1) (*во весь дух*) го́ном, ду́хом, ви́носом; 2) (*о запряжке*) упро́стяж. [Назу́стріч пан четверико́м упро́стяж (Крим.)]; 3) (*о продаже*) нави́нос. *Распивочно и* **-нос** – чарка́ми і нави́нос, на питу́ще та нави́нос.

Навы́рез, *нрч.* – нави́різ. *Мясо* **-рез** – м'я́со нави́різ. *Каждое слово* **-рез** – ко́жне сло́во (як) ви́краяне, ко́жно сло́во рі́зьблене.

Навы́ска, На́высь, *см.* **Навыше́ние.**

Навы́ть, *см.* **Навыва́ть.**

Навы́ться – нави́тися, попови́ти (досхочу́); (*жалобно*) наски́глитися, наквили́тися, попоски́глити, попоквили́ти (досхочу́).

Навы́тяжку, *нрч.* – навви́пинки; (*воен.*) стру́нко. [Іва́н стої́ть навви́пинки перед команди́ром (Стор.)].

Навы́чка – 1) (*действие*) навика́ння, завика́ння, звика́ння, *оконч.* нави́кнення, зави́кнення, зви́кнення.

Навы́чливый – нави́кливий; упра́вний, спри́тний, тяму́щий.

Навы́чный – нави́клий, зави́клий, зви́клий, нави́чний, зави́чний, зви́чний.

Навыша́ть, навы́сить – надви́щувати, надви́щити, підви́щувати, підви́щити, підійма́ти, під(ій)ня́ти що. **Навы́шенный** – надви́щений, підви́щений, під(ій)ня́тий. **-ться** – надви́щуватися, надви́щитися; бу́ти надви́щуваним, надви́щеним *и т. п.*

Навыше́ние – надви́щування, підви́щування, підійма́ння, *оконч.* надви́щення, підви́щення, підняття́ (-ття́).

Навь – мрець (*р.* мерця́); *см.* **Мертве́ц.**

Навью́чивание, Навью́чение – нав'ю́чування, в'юкува́ння, в'ю́чення, нав'ю́чення, наванта́жування, наванта́ження, наладо́вування, наладува́ння, обладо́вування, обладува́ння.

Навью́чивать, навью́чить – нав'ю́чувати, в'юкува́ти, в'ючи́ти, ю́чи́ти, нав'ючи́ти, наванта́жувати, наванта́жити, наладо́вувати, наладува́ти, обладо́вувати, обладува́ти кого́, що чим, що на ко́го, на що, (*о мног.*) понав'ю́чувати, пов'ю́чи́ти, понаванта́жувати, поналадо́вувати. [Нав'ю́чивши пашню́ на осли́ свої́, ру́шили звідти (Куліш). Понав'ю́чуйте

скоти́ну свою́ (Н.-Лев.). Раба́ мало́го, нездужа́лого наванта́жив уся́ким по́купом, як того́ му́ла (Л. Укр.). Обладува́в ослі́н міха́ми з вино́м (Л. Укр.)]. **Навью́ченный** – нав'ю́чений, в'юко́ваний, наванта́жений, на[об]ладо́ваний, понав'ю́чуваний *и т. п.* **-ться** – нав'ю́чуватися, нав'ючи́тися, понав'ю́чуватися; бу́ти нав'ю́чуваним, нав'ю́ченим, понав'ю́чуваним *и т. п.*

Навью́чка, *см.* **Навью́чивание, Навью́чение.**

Навью́чник – таша́ (-ші́), таш (-шу), на́кривка.

Навя́з – смі́ття (-ття), на́лип, леп (-пу).

Навя́за – приче́па, насти́ра (*общ. р.*). [Он той приче́па йде; кажі́ть, що мене́ вдо́ма нема́ (Звин.)].

I. Навяза́ние – нав'яза́ння, налипа́ння; *срв.* **1. Навяза́ть.**

II. Навяза́ние, *см.* **Навя́зка 1**, *оконч.*

I. Навяза́ть, навя́знуть – нав'яза́ти, нав'я́знути, налипа́ти, нали́пнути, (*о мног.*) понав'яза́ти, поналипа́ти в що *и* в чо́му. [М'я́со у зу́би нав'я́зло (Сл. Гр.). Він їм у зу́би зав'я́з (Сл. Гр.)]. **Навя́знувший** – що нав'я́з *и т. п.*; нав'я́злий, нали́плий.

II. Навяза́ть, -ся, *см.* **Навя́зывать, -ся.**

На́вязень – 1) (*цепец*) бич (-ча́), бия́к (-ка́). [Ціп склада́ється з ціпи́лна та з бияка́ (Сл. Ум.)]; 2) (*кистень*) обу́шок (-шка).

Навязи́ть – нав'язи́ти, нагрузи́ти, насади́ти, напакува́ти чого́ в що.

Навя́зка – 1) (*действие*) – а) дото́чування, *оконч.* дото́чення *и* доточі́ння; б) допліта́ння, *оконч.* допле́те[і]ння; в) нав'я́зування, *оконч.* нав'яза́ння; г) накида́ння, нав'я́зування, *оконч.* наки́нення, нав'яза́ння. *Срв.* **Навя́зывать**; 2) (*наставка*) до́точка; до́плітка. [До шкарпе́ток тре́ба поробити до́плітки (Київ)].

Навязно́й – дото́чувальний; доплітни́й; нав'язни́й; (*навязанный*) дото́чений; допле́тений; нав'я́заний; *срв.* **Навя́зывать.**

Навя́знуть, *см.* **I. Навяза́ть.**

Навя́зок, Навязу́шка, *см.* **Навя́зка 2.**

Навя́зчиво, *нрч.* – нав'я́зливо, насти́рливо, насти́рно, нала́[і]зливо, влі́зливо, приче́пливо, уче́пливо, у́ї́дливо.

Навя́зчивость – нав'я́зливість, насти́рливість, насти́рність, нала́[і]зливість, влі́зливість, приче́пливість, уче́пливість, у́ї́дливість (-ости).

Навя́зчивый – нав'я́зливий *и* (*редко*) нав'я́зкуватий, насти́рливий, насти́рний, нала́[і ́]зливий, влі́зливий, приче́пливий, уче́пливий, уче́пистий, у́ї́дливий. [Стри́маність люди́ни, яка́ не бажа́ла показа́ти себе́ насти́рливою (Корол.). Втекти́ від насти́рливої приче́пливої ба́би (Н.-Лев.). Насти́рний осі́нній дощ (Грінч.). Влі́злива ду́мка так і пре́ться в го́лову (Крим.). Уче́пистий хло́пець (Сл. Гр.). На душі́ ваготі́ла в'ї́длива га́дка (Крим.)]. **-вый** *человек, см.* **Навя́за.** *Внушить кому* **-вую** *мысль* – наві́яти кому́ насти́рливу ду́мку, (*шутл.*) заби́ти кому́ кілка́ в го́лову. **-вый** *мотив* – приче́пливий моти́в.

Навя́зывание, *см.* **Навя́зка 1**, *неоконч.*

Навя́зывать, навяза́ть – 1) (*наставлять*) дото́чувати, доточи́ти, (*о мног.*) подото́чувати що. [Не сягне́ мо́туз, бо коро́ткий, – доточи́ти тре́ба (Київщ.)]; 2) (*в трикотаже*) доплі́тати, допле́сти́, (*о мног.*) подоплі́тати що. [Бере́ться лю́дям панчо́хи доплі́тати, – з то́го хліб їсть (Харківщ.)]; 3) *чего* – нав'я́зувати, нав'яза́ти, (*о мног.*) понав'я́зувати чого́. [Нав'яза́ли снопі́в з два́дцять (Сл. Гр.)]; 4) (*переносно*) накида́ти, наки́нути що кому́, чому́, на ко́го, на що, нав'я́зувати, нав'яза́ти що кому́, чому́, нав'я́зуватися, нав'яза́тися з чим до ко́го, на ко́го. [Ніхто́ її не бере́, дак ви ї́ї на мою́ ши́ю накида́єте (Г. Барв.). Таку́ мені́ наки́нули ви ро́лю, що не мені́ ї́ї зроби́ть живо́ю (Куліш)]. **Навя́занный** – 1) дото́чений, подото́чуваний; 2) допле́тений, подоплі́таний; 3) нав'я́заний, понав'я́зуваний; 4) наки́нений *и* наки́нутий, нав'я́заний. [Вну́трішній у́клад старопо́льського життя́, силомі́ць Украї́ні наки́нутий (Рада). Наки́нена дружи́на – не лю́ба (Київщ.)]. **-ться** – 1) дото́чуватися, доточи́тися, подото́чуватися; бу́ти дото́чуваним, дото́ченим, подото́чуваним *и т. п.*; 2) (*переносно*) набива́тися, наби́тися (з) ким, (з) чим до ко́го, кому́, накида́тися, наки́нутися, в'я́знути, ув'я́знути, в'яза́тися, нав'я́зуватися, нав'яза́тися, настиря́тися, насти́ритися, усиля́тися, усили́тися до ко́го з чим. [Грицько́ дочко́ю набива́ється: сва́тай мою́ до́чку! (Пісня). Набива́ється мені́ з своїми по́слугами (Київщ.). Я не набива́юсь із своїми грі́шми (Грінч.). Хіба́ я їх проси́в, – самі́ наби́лися (Мирн.). Коли́ не тре́ба, – я не накида́юсь (Л. Укр.). Мокри́на в'я́зне до жона́того Мико́ли (Грінч.). В'яза́вськ до ко́жного з любо́в'ю (Куліш). Не кли́чуть нас на хрести́ни, то ми й не всиля́ємось (Сл. Гр.).]. **-ться** *на знакомство с кем* – (притьмо́м) набива́тися знайо́містю (в знайо́мі) до ко́го. *Сам* **-ется** *в дураки* – сам притьмо́м у ду́рні лі́зе. *Сам* **-за́лся** *в дураки* – сам у ду́рні поши́вся, сам себе́

в ду́рні поши́в; 3) (*вдоволь, сов.*) нав'яза́тися, напле́сти́ся, попов'яза́ти, попопле́сти (досхочу́), (*о мног.*) понав'я́зуватися, понаплі́та́тися; *срв.* **Вяза́ть.**
На́вязь, *см.* **Навя́зка 2.**
Навя́ливать, навя́лить – нав'я́лювати, нав'яли́ти, (*о мног.*) понав'я́лювати чого́. **Навя́ленный** – нав'я́лений, понав'я́люваний. **-ться** – нав'я́люватися, нав'яли́тися, понав'я́люватися; бу́ти нав'я́люваним, нав'я́леним, понав'я́люваним.
Нагага́кать, -ся – наґелґота́ти, -ся, наґе́лґати, -ся, нагоготі́ти, -ся.
Нагада́ть – наворожи́ти кому́ чого́.
Нага́дить, *см.* **Нага́живать.**
Нага́ечка – нага́єчка. [Шуми́ть, гуде́ нага́єчка коло мо́го ті́ла (Чуб. V)].
Нага́живать, нага́дить – 1) напаску́джувати, паску́дити, напаску́дити, напога́нювати, напога́нити, наскве́рнювати, наскверни́ти, наги́джувати, наги́дити, каля́ти, накаля́ти, шко́дити, нашко́дити, (*о мног.*) понапаску́джувати, понапога́нювати, понаскве́рнювати, понаги́джувати. [Коро́ва напаску́дила са́ме коло двере́й (Звин.). Понаскве́рнювали коло поро́га, що ги́дко й до ха́ти доступи́тися (Лебединщ.). Ку́пу накаля́в здоро́ву, як ха́та (Рудч.). Кіт серед ха́ти нашко́див (Київ)]; 2) **-дить** *кому* – нашко́дити кому́. [Нашко́див він мені в цій спра́ві своїм лопотли́вим язико́м (Київщ.)].
Нага́йка – нага́й (-гая́), нага́йка, (*проволочная*) дротя́нка, нага́йка-дротя́нка, (*длинная*) канчу́к (-ка́), (*хлыст*) карба́ч (-ча́), (*татарская*) малаха́й (-хая́), малаха́йка. [Донськи́м нагає́м підганя́є (Котл.). Під'їжджа́є пан око́ном, канчу́к розпуска́є (Пісня). Знайшла́ його́ пові́шеного за но́ги й зашмаго́ваного канчука́ми (Стор.). Карбаче́м по спи́ні затина́є (Дума)].
Нага́л – гуртови́й гук (-ку). *Работать с* **-лу** – працюва́ти дру́жно (односта́йно, в лад).
Нага́лить – гурто́м гука́ти.
Нага́лище – пі́хви (-хов) (на рушни́цю).
Нага́льщик – 1) гука́йло, заспі́вач (-ча); 2) (*работающий с нагалу*) бичівни́к, кодо́льник (-ка), ля́мни́к (-ка́).
Нага́мить, -ся – нагомоні́ти, -ся.
Нага́н – нага́н (-на).
Нага́нивать, -ся, *см.* **Нагоня́ть, -ся.**
Нага́р – (*на фитиле*) нага́ра, на́гор (-ри), нагорі́ле (-лого), при́гар (-ру, *м. р.*) *и* пригáра (-ри, *ж. р.*), (*в курительной трубке*) згар (-ри), чвир (-ру), (*в трубе*) шкрум (-му). [На́гор на ґно́тові (Червоногр.). Тре́ба зчи́стити при́гар на ґно́тові (Хорольщ.)]. *Давать* **-га́р** – нагоря́ти, (*о фитиле ещё*) жу́жели́тися. [Сві́чка нея́сно горі́ла, ґніт нагоря́в – жужели́вся (Мирн.)]. *Снять* **-га́р** *со свечи* – зня́ти нага́ру (нагорі́ле *и т. п.*) із сві́чки, (*диал.*) об'я́сни́ти сві́чку, (*шутл.*) уте́рти но́са сві́чці.
Нага́рный – нага́ровий, пригáровий, зга́рний; (*нагоревший*) нагорі́лий, наго́рений.
Нага́рок – на́дгарок (-рка).
Нага́рочный, *см.* **Нага́рный.**
Нагарцова́ться – (*на лошади*) нага[е]рцюва́тися; (*о лошади*) набасува́тися, награ́тися.
Нага́рчивый – нага́рливий, пригáрливий.
Нага́рывать, *см.* **Нагора́ть.**
Нага́чивать, нагати́ть – нага́чувати, нагати́ти, (*о мног.*) понага́чувати що *и* чого́; (*фашиной*) тарасува́ти, ви́тарасувати що, натарасо́вувати, натарасува́ти що *и* чого́.
Нага́щивать, нагости́ть – нагостьо́вувати, нагостюва́ти, гостюва́ти, погостюва́ти, прогостьо́вувати, прогостюва́ти. **-ться** – нагостьо́вуватися, нагостюва́тися. *Не много* **-ти́л,** *а* **-ти́лся** – не до́вго погостюва́в (не бага́то нагостюва́в), а нагостюва́вся.
Нагбе́ние, *см.* **Нагну́тие.**
Нагбе́нность – нагну́тість (-тости), на́ги́н (-ну).
Нагбе́нный, *прлг.* – на́гну́тий, зі́гну́тий.
Нагва́зживание, *см.* **Нагво́здка 1**, *неоконч.*
Нагва́зживать, нагвозди́ть – 1) цвяхува́ти, на[ви]цвяхо́вувати, на[ви́]цвяхува́ти, поцвяхува́ти що; 2) (*бранить кого*) ко́ла́ на голові́ теса́ти, ви́тесати кому́; 3) (*бить кого*) товкти́, нато́вкувати, натовкти́ кого́. [Дід ба́бу товче́, товче́, що нера́но млинці́ пече́ (Грінч. III)]; 4) (*втолковывать*) товкти́ нато́вкувати, натовкти́, товкма́чити, натовкма́чувати, натовкмачити. [Що-дня́ одно́ товкла́: «води́, та й го́ді!» (Рудч.)]. **Нагвожённый** – 1) нацвяхо́ваний, ви́цвяхуваний, поцвяхо́ваний; 2) нато́вчений, натовкма́чений.
На́гвоздень – цвяхо́ванка, цвяхо́ваний кий (*р.* кия), -ний кийо́к (*р.* кийка́).
Нагво́здка – 1) (*действие*) – а) цвяхува́ння, на[ви]цвяхо́вування, *оконч.* на[ви́]цвяхува́ння, поцвяхува́ння; б) товчі́ння, нато́вкування, *оконч.* нато́вче[і]ння; в) товчі́ння, нато́вкування,

товкма́чення, натовкма́чування, *оконч.* нато́вче[і́]ння, натовкма́чення. *Срв.* **Нагва́зживать 1, 3** *и* **4**; 2) (*перен.*) товче́ники (-ків). **-ку** *дать кому* – а) (*побить*) товче́никами нагодува́ти кого́; б) (*побранить*) кола́ на голові ви́тесати кому́.

Нагвозже́ние, *см.* **Нагво́здка 1**, *оконч.*

На́гель – лато́вець (-вця), ти́бель (-бля), ці́паль (-ля).

Наги́б – на́ги́н (-ну), на́хил (-лу). *Пить* **-бом** – пи́ти на́хильці.

Нагиба́емость – нагина́льність (-ности); *срв.* **Наги́бчивость.**

Нагиба́ла – нагина́йло, угина́йло (-ла).

Нагиба́ние – нагина́ння, нахиля́ння. [Заді́халась від нахиля́ння (Л. Укр.)].

Нагиба́ть *и* **Нагина́ть, нагну́ть** – 1) *что* – нагина́ти, гну́ти, нагну́ти, нахиля́ти, хили́ти, нахили́ти, схиля́ти, схили́ти, (*о мног.*) понагина́ти, пона[пос]хиля́ти що. [Нагина́й гілля́ку, до́ки молода́ (Номис). Над водо́ю гне з вербо́ю черво́ну кали́ну (Шевч.), Ой, у ру́ті верхи́ кру́ті, – піду́ посхиля́ю (Метл.)]; 2) *чего* – нагина́ти, нагну́ти, (*о мног.*) понагина́ти чого́. **Нагну́тый** – 1) нагну́тий, нахи́лений, схи́лений, понаги́наний, пона[пос]хи́ляний; 2) на́гну́тий, понаги́наний.

Нагиба́ться *и* **Нагина́ться, нагну́ться** – нагина́тися, гну́тися, нагну́тися, нахиля́тися, хили́тися, нахили́тися, похиля́тися, похили́тися, пригина́тися, пригну́тися, прихиля́тися, прихили́тися, укляка́ти, укля́кнути, (*о мног.*) понагина́тися, пона[пос]хиля́тися, попригина́тися, поприхиля́тися, повкляка́ти, покля́кнути; бу́ти наги́наним, на́гну́тим, понаги́наним *и т. п.*; *срв.* **Нагиба́ть.** [Аж ве́рби нагина́лись слу́хать ту́ю мо́ву (Шевч.). Гну́лись додо́лу квітки́ Грінч.). Ве́рби понагина́лись над водо́ю (Н.-Лев.). А верболіз зоста́вся гну́чий, бо нахиля́тися умі́в (Грінч.). Хили́лися густі́ ло́зи, куди́ ві́тер віє (Пісня). Верба́ ря́сна похили́лась (Шевч.). Ой, є́сть у саду́ криниченька но́ва, прихилю́ся та й нап'ю́ся (Пісня). Хрести́ дубо́ві посхиля́лись (Шевч.). Ко́лос позолоті́в набубня́вів, покля́к (Г. Барв.)]. **Нагиба́ющийся** – що нагина́ється (гне́ться *и т. п.*); гну́чий, гинки́й. *Легко* **-ющийся** – хилки́й; *срв.* **Наги́бчивый.** [Хилку́ лози́нку і сніґу́р зі́гне (Приказка)]. **Нагну́вшись** – нагну́вшись, (*нрч.*) згі́нці.

Наги́бина – за́гинка, пере́гин (-ну), пере́хил (-лу), колі́но, лі́коть (-ктя).

Наги́бка, *см.* **Нагиба́ние, Нагну́тие** *и* **Наги́б.**

Нагибно́й – заги́нний, нагину́щий, нахи́льний.

Наги́бчивость – гну́чість, хи́лкість (-ости).

Наги́бчивый – гну́чий, хилки́й. [Мужи́ча пра́вда є́сть колю́ча, а па́нська – на всі бо́ки гну́ча (Котл.)].

На́гибь, *см.* **Наги́бина.**

На́гий, *см.* **Наго́й.**

Наги́кать, -ся – нагиги́кати, -ся, нази́кати, -ся, наге́йкати, -ся.

Нагина́ть, -ся, *см.* **Нагиба́ть, -ся.**

Наги́ш – 1) *см.* **Нагота́**. **-шо́м,** *см. отдельно*; 2) (*бедняк*) го́лий (-лого), голя́к (-ка́), гольтіпа́к[х]а, голодра́б (-ба).

Нагишом, *нрч.* – голяка, гольцем, наго, голо. *Ходить* **-шом** – ходити голяка (гольцем, голо).

Нагла́вие – на́головок, за́голо́вок (-вку).

Наглаго́лить, -ся – наглаго́лати, -ся.

Наглаго́льный – дієслі́вний, надієслі́вний. **-ная** – *рифма* – дієслі́вна ри́ма. **-ное** *ударение* – надієслі́вний на́голос.

На́гладко, *нрч.* – гладе́нько, гладі́сінько, рі́вно, рівні́сінько. *Гладко* **-ко** – гла́дко-гладі́сінько, рі́вно-рівні́сінько.

Нагла́дывание – нагло́[и́]дування, нажвако́вування, нагриза́ння.

Нагла́дывать, наглода́ть – нагло́[и́]дувати, нагло[и]да́ти, нажвако́вувати, нажвакува́ти, нагриза́ти, нагри́зти, (*о мног.*) понагло́[и́]дувати, понажвако́вувати, понагриза́ти чого́. **Нагло́данный** – нагло́[и́]даний, нажвако́ваний, нагри́зений, понагло́[и́]дуваний *и т. п.*

Нагла́живание, Нагла́жение – напрасо́вування, напрасува́ння, нагальо́вування, нагалюва́ння, нага́лення; *срв.* **Нагла́живать.**

Нагла́живать, -ся, нагла́дить, -ся – (*утюгом*) напрасо́вувати, -ся, напрасува́ти, -ся, (*галом*) нагальо́вувати, нягалюва́ти, -ся, нагали́ти, -ся; бу́ти напрасо́вуваним, напрасо́ваним *и т. п.* **Нагла́женный** – напрасо́ваний, нагальо́ваний, нага́лений.

Нагла́з, *нрч.* – на о́ко, на по́гляд.

Наглазе́ться – налу́патися очи́ма, ви́трішків накупува́тися (напродава́тися, наї́стися), наторопі́тися, ґ[г]ав (ви́торопків) налови́тися (нахапа́тися).

Нагла́зники – на́очні (-нів), (*для лошадей ещё*) шо́ри (-рів). *Надеть кому* **-ки** (*перен.*) –

убра́ти кого́ в шо́ри.

Нагла́зный – 1) (*надеваемый на глаза*) о́чний, на́очний, (що) на о́чі. **-ная** *сетка* – о́чна сі́тка, габа́; 2) (*не заглазный*) нао́чний, види́мий, очеви́стий, очеви́дний, (що) в-очеви́дячки (живови́дячки, при оча́х, на о́ча́х).

Наглазо́к, *см.* **Нагла́з.**

Нагла́тывать, -ся, наглота́ть, -ся – нако́втувати, -ся, наковта́ти, -ся, нагли́тувати, -ся, наглита́ти, -ся, (*зап.*) нали́гувати, -ся, налига́ти, -ся, (*о мног.*) понако́втувати, -ся, понагли́тувати, -ся, понали́гувати, -ся. **Нагло́танный** – нако́втаний, нагли́таний, нали́ганий, понако́втуваний *и т. п.*

Наглаша́тель, -ница – лихосло́в, лихосло́в(н)иця, пащє́ка (*общ. р.*), пащеку́н (-на́), пащеку́ха (*ж. р.*), дзвона́р (-ря́), -на́рка.

Наглаша́ть, нагласи́ть – сла́вити, насла́вити, лихосло́вити, налихосло́вити, дзвони́ти, надзвони́ти, пащекува́ти, напащекува́ти чого́ про ко́го.

Нагле́ть – нахабні́ти, (*больше прежнего* нахабні́шати), става́ти (роби́тися) наха́бним (зухва́лим, безчі́льним).

Нагле́ц – наха́ба, наха́бник, зухва́лець (-льця), безчі́льник. [Ви скажі́ть сьому́ зухва́льцю, що тепе́р наста́в день су́ду, що терпі́в його́ я до́вго (Л. Укр.)]. *Этакий* **-ле́ц** – от так наха́ба (зухва́лець), отаке́цька наха́ба.

Нагле́цки, *см.* **На́гло.**

Нагле́цкий – наха́бний, наха́бський, зухва́льський.

Нагли́нок – глиня́к (-ка́), на́глинок (-нку).

Нагли́нный – нагли́нний; глиняко́вий.

На́гло, *нрч.* – наха́бно, зухва́ло, зухва́льно, безчі́льно. **-ло** *лгать* – наха́бно (в живі́ о́чі) бреха́ти.

Нагლова́тый – наха́бкуватий, зухва́луватий, задери́куватий.

Нагლода́ние – нагло[и]да́ння, нажвакува́ння, нагри́зо[і]ння.

Нагლода́ть, *см.* **Нагла́дывать.**

Нагლода́ться – нагло[и]да́тися, нажвакува́тися, нагри́зтися, попогло́[и́]дати (досхочу́) *и т. п.*, (*о мног.*) понагло́[и́]дуватися, понажвако́вуватися, понагриза́тися.

Нагლоду́шие – гнівли́вість, опа́листість.

Нагლоду́шный – гнівли́вий, опа́листий.

На́глостный – наха́бний; *см.* **На́глый** *и* **Наглова́тый.**

На́глость – наха́бство, наха́бність, зухва́льство, зухва́лість, безчі́льність (-ости), наха́ба, на́храп (-пу), нахра́па (-пи). [Скі́льки наха́бства тре́ба ма́ти, щоб глузува́ти з зв'я́заної люди́ни! (Рада.)].

Наглота́ть, -ся, *см.* **Нагла́тывать, -ся.**

Наглуми́ться – наглузува́тися, наглумува́тися, наглуми́тися, накепкува́тися, накпи́тися з ко́го. [Наглуми́вся з ме́не, да ще й перед лю́дьми (Г. Барв.)].

Наглу́мчивость – глузли́вість, глумли́вість (-вости).

Наглу́мчивый – глузли́вий, глумли́вий.

Наглу́мщик, -щица – глузівни́к (-ка́), -ни́ця, глузі́й (-зія́), -зі́йка.

На́глухо, *нрч.* – на-глу́хо, щі́льно, на-слі́по, на-ме́ртво. [Две́рі його́ були́ на-глу́хо заби́ті (Мирн.). Люди́на, за́мкнена, щі́льно заби́та в цю жахли́ву дірку́ (Корол.)]. *Забить дверь, окно* **-хо** – заби́ти две́рі, вікно́ на-слі́по (на-глу́хо, на-ме́ртво). *Переулок застроен* **-хо** – прову́лок забудо́вано на-слі́по (на-бе́звихідь, на-за́зубень).

Наглуши́ть, -ся – наглуши́ти, -ся, (*о мног.*) понаглу́шувати, -ся.

На́глый – наха́бний, зухва́лий, зухва́льний, безчі́льний. [Став наха́бний таки́й: ніко́ли не змо́вчить (Крим.). Зухва́лим, хи́жим по́глядом огляда́в жі́нку (Коцюб.). Го́ре тому́, хто слова́ми безчі́льними грі́зну богі́ню обра́зить здола́ (Л. Укр.)].

Нагляде́ние, *см. под* **Нагля́дывание.**

Нагляде́ть, *см.* **Нагля́дывать.**

Нагляде́ться – наглядí́тися, нагле́дітися, надиви́тися на ко́го, на що. [Глядько́ не нагляди́ться, хвалько́ не нахва́литься (Комар). На все надиви́всь я за днів ма́рного життя́ мого́ (Куліш)].

Нагля́дка – 1) *см.* **Нагля́дывание, Нагляде́ние**; 2) (*присмотр*) на́гляд, до́гляд (-ду).

Нагля́дничать – припильно́вувати, пантрува́ти кого́, чого́, дозира́ти за ким, за чим.

Нагля́дно, *нрч.* – 1) нао́чно. [Нао́чно навчи́тися (Крим.)]; 2) (*ясно*) нао́чно, на́віч, (*воочию*) уя́вки́. [Фа́кти нао́чно пока́зують зале́жність мі́ста від села́ (Рада). Мо́жна бу́де на́віч показа́ти Лаго́вському, кому́ з нас ма́є він скла́сти бі́льшу ці́ну (Крим.). Лібера́льничала, щоб почва́нитися перед молоди́м хло́пцем і уявки́ ви́явити, що вона́ ще моло́да і ті́лом і

душе́ю (Н.-Лев.)].
Нагля́дность – нао́чність (-ности).
Нагля́дный – нао́чний. [Нао́чним спо́собом прищепля́ти ді́тям огі́ду до вся́ких злочи́нств (Крим.). І найме́нша на́ція боро́нить себе́: ми в А́встрії ма́ємо до то́го найкра́щу і бага́ту нао́чну нау́ку (Грінч.)]. **-ное** *обучение* – нао́чне навча́ння. **-ный** *пример* – нао́чний при́клад. *Делать, сделать* **-ным** *что* – унао́чнювати, унао́чнити що.
Нагля́док – ви́коханець, ви́плеканець (-нця).
Нагля́дчивость – на[до]гля́дливість (-вости).
Нагля́дчивый – на[до]гля́дливий.
Нагля́дчик, -чица – на[до]гля́дач, -да́чка.
Нагля́дчиков, -чицын – на[до]гля́дачів (-чева, -чеве), на[до]глядáччин (-на, -не).
Нагля́дчивый – на[до]гляда́цький.
Нагля́дывание, Нагляде́ние – на[до]гляда́ння, на[до]гляді́ння кого́, чого́, за ким, за чим.
Нагля́дывать, нагляде́ть – на[до]гляда́ти, на[до]гля́нути, на[до]гляді́ти кого́, чого́, за ким, за чим, під до́гляд бра́ти, взя́ти кого́, що.
Наглянцева́ть, -ся – наглянсува́ти, -ся, наґлянцюва́ти, -ся, ви́ґлянсувати, -ся.
Наглянцо́ванный – наглянсо́ваний, ви́глясуваний.
Нагна́ивание – нагно́ювання.
Нагна́ивать, нагнои́ть – 1) *чего* – нагно́ювати, нагної́ти чого́; 2) (*язву*) нагно́ювати, нагної́ти. **Нагноённый** – нагно́єний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нагно́юватися, бу́ти нагно́юваним, нагно́єним; 2) (*о нарыве*) нагно́юватися, нагної́тися, набира́тися, набра́тися.
Нагна́ть, -ся, *см.* **Нагоня́ть, -ся.**
Нагне́ваться – нагні́ватися, насе́рдитися на ко́го.
Нагневи́ть – нагніви́ти, прогніви́ти кого́.
Нагнёт – 1) (*действие*), *см.* **Нагнётка 1**; 2) на́гніт (-ніту).
Нагнета́ние, *см.* **Нагнётка 1**, *неоконч.*
Нагнета́тельный – нагнітни́й. **-ный** *клапан* – нагнітна́ хли́павка. **-ный** *насос* – нагнітни́й смок (-ка).
Нагнета́ть, нагнести́ – 1) гніти́ти, нагні́чувати, нагніти́ти, нагніта́ти, нагністи́ що. [Сир у діжечка́х гнітимо́ не ду́же важки́м гніто́м (Богодух.). Оце́ гніт, бу́де капу́сту нагні́чувати! (Канівщ.)]; 2) (*надавливать*) нагніта́ти, нагністи́, нагні́чувати, нагніти́ти, наду́шувати, надуши́ти, натиска́ти, натисну́ти що чим. *Ногу обувью* **-сти́** – чо́ботом но́гу наму́ля[и]ти (нате́рти, надуши́ти). **Нагнетённый** – 1) нагні́чений; 2) нагні́чений, наду́шений, нати́снутий *и* нати́снений; наму́ля[е]ний. **-ться** – гніти́тися, нагні́чуватися, нагніти́тися, нагніта́тися, нагністи́ся; бу́ти нагні́чуваним, нагні́ченим *и т. п.*
Нагнётка – 1) (*действие*) – а) нагні́чування, нагніта́ння, *оконч.* нагні́чення; б) нагніта́ння, нагні́чування, наду́шування, натиска́ння, *оконч.* нагні́чення, наду́ше[і]ння, нати́снення. *Срв.* **Нагнета́ть**; 2) (*прижим*) пригні́ток (-тка), прес (-са); (*пресс-папье*) прес-пап'є́ (*нескл.*).
Нагнива́ние – 1) нагнива́ння; 2) (*о ране*) нагнива́ння, нагно́ювання, набира́ння (гно́ю, гно́єм).
Нагнива́ть, нагни́ть – 1) (*в больш. количестве*) нагнива́ти, нагни́ти, понагнива́ти; 2) (*загнивать*) нагнива́ти, нагни́ти, (*о ране*) нагно́юватися, нагної́тися, зая́трюватися, зая́три́тися, (*натекать гноем*) набира́тися, набра́тися гно́ю (гно́єм), (*о мног.*) понагнива́ти, понагно́юватися, погної́тися, позая́трюватися, понабира́тися гно́ю (гно́єм).
Нагное́ние – 1) (*действие*) нагно́ювання, *оконч.* нагно́єння *и* нагної́ння; 2) (*гнойное воспаление*) нагної́ння, (*нарыв*) гнійни́к (-ка́); 3) *см.* **Нагно́й 3.**
Нагнои́тельный, *мед.* – нагні́йни́й.
Нагнои́ть, -ся, *см.* **Нагна́ивать, -ся.**
Нагно́иш – при́щик (-ка).
Нагно́й – 1) (*действие*), *см.* **Нагное́ние 1**; 2) (*навоз*) гній (*р.* гно́ю), гної́ (-ї́в), перегні́й (-но́ю); 3) (*в ране*) нагні́й (-но́ю), гній (*р.* гно́ю), су́кровиця.
Нагно́йка, *см.* **Нагное́ние 1.**
Нагно́йный, Нагноя́ющий, *прлг.* – нагні́йни́й.
Нагну́тие – нагнуття́ (-ття́), нахи́лення *и* нахилі́ння.
Нагну́ть, -ся, *см.* **Нагиба́ть, -ся.**
На́го, *нрч.* – го́ло; *см. ещё* **Нагишо́м.**
Нагова́ривание – наговóрювання, нака́зування, набала́кування; 2) нагово́рювання, нака́зування, накле́пування на ко́го, обмовля́ння кого́, набрі́хування на ко́го, про ко́го, пуска́ння сла́ви (несла́ви, лихо́ї сла́ви, погово́ру) про ко́го, нату́ркування чого́ кому́ про

ко́го; 3) нагово́рювання, нашіптування, замовля́ння чого́. *Срв.* **Нагова́ривать.**

Нагова́ривать, наговори́ть – 1) *чего* – нагово́рювати, наговори́ти, нака́зувати, наказа́ти, набала́кувати, набала́кати, (*шумя*) нагомоні́ти, (*о мног.*) понагово́рювати *и т. п.* чого́. [Наговори́в на оси́ці кисли́ці, а на вербі гру́ші (Приказка). Наказа́в три мішки́ греча́ної во́вни (*с три короба*) (Приказка). Набала́кав тако́го, що й за день не розбере́ш (Сл. Ум.). Нагомоні́ли по́вну ха́ту (Богодух.)]. **-ри́ть** *вздору* (*чепухи, пустяков*) – напле́ска́ти, нагороди́ти, наверзти́, наторо́чити, напле́сти́, намоло́ти, (*набормотать*) нами́мрити, набубоні́ти, наха(ра)ма́ркати, наварня́кати, набелькота́ти, (*наболтать*) нацве́нькати, напащекува́ти (дурни́ць, нісені́тниць). [Се мабу́ть вам сни́лося, а ви й по́вну ха́ту наторо́чили (Куліш)]; 2) *на кого* – нагово́рювати, наговори́ти, нака́зувати, наказа́ти, лихосло́вити, налихосло́вити, накле́пувати, наклепа́ти на ко́го, обмовля́ти, обмо́вити ко́го, набрі́хувати, набреха́ти на ко́го, про ко́го, сла́ву (несла́ву, лиху́ сла́ву, погові́р) пуска́ти, пусти́ти про ко́го, нату́ркувати, нату́ркати чого́ кому́ про ко́го. [Наговори́в на йо́го сім мішкі́в горі́хів (Свидн.). Нака́же ді́дові на ме́не, а мені́ на ді́да (Звин.). Там тако́го на ме́не наклепа́в, що хоч з села́ тіка́й (Сл. Гр.). Набреха́ла на ме́не, що ходи́в я до те́бе (Пісня). Не лю́бить мене́ свекру́ха, обмовля́є мене́ (М. Вовч.)]. *Дурак сам на себя* **-вает** – ду́рень сам себе́ обмовля́є; 3) (*знахарски*) нагово́рювати, наговори́ти, нашіптувати, нашепта́ти, замовля́ти, замо́вити що (во́ду, зі́лля *и т. п.*). **Нагово́ре[ё]нный** – 1) нагово́рений, нака́заний, набала́каний, понагово́рюваний *и т. п.*: напле́сканий, наторо́чений, напле́тений, наме́лений, наварня́каний, наха(ра)ма́рканий, нацве́ньканий, напащеко́ваний; 2) нагово́рений, нака́заний, налихосло́влений, накле́паний, набре́ханий, нату́рканий; 3) нагово́рений, наше́птаний, замо́влений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нагово́рюватися, бу́ти нагово́рюваним, нагово́реним, понагово́рюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) нагово́рюватися, наговори́тися, набала́куватися, набала́катися, набесі́дуватися, нагомоні́тися. [З ким ві́рно люблю́ся, не наговорю́ся (Метл.)]; 3) (*напрашиваться*) напро́шуватися, напроси́тися, напро́хуватися, напроха́тися, набива́тися, наби́тися, нав'я́зуватися, нав'яза́тися до ко́го з чим, на що; *срв.* **Навя́зываться 3**. [Напроси́вся в го́сті на обі́д (Сл. Ум.)].

Нагове́ть – нагові́ти. **-ться** – нагові́тися, попогові́ти (досхочу́).

Нагово́р – 1) (*действие*), *см.* **Нагова́ривание**; *оконч.* нагово́ре[і]ння, набала́кання; наклепа́ння на ко́го, обмо́влення кого́; нашепта́ння, замо́влення чого́ *и т. п.*; 2) (*навет*) нагові́р (-во́ру), обмо́ва, на́клеп, по́клеп (-пу), на́шепт (-ту) *и* (*мн.*) на́шепти (-тів). [Що це? на́пуск на ме́не, нагові́р? (Мирн.). Я гордува́в обмо́вою людсько́ю (Куліш)]; 3) (*заговор*) нагові́р, на́шепт, примо́ва. [Не пий тіє́ї води́ – вона́ з нагово́ром (Київщ.)].

Наговори́ть, -ся, *см.* **Нагова́ривать, -ся.**

Нагово́рка, *см.* **Нагово́р 1** *и* **2.**

Нагово́рный – 1) (*поклёпный*) обмо́вний; 2) (*заговорённый*) нагові́рний, нагово́рений, наше́птаний. [Нагові́рна вода́ (Київщ.)].

Нагово́рочный – нагові́рний.

Нагово́рчивый – обмо́вний, набре́хливий.

Нагово́рщик, -щица – обмо́вник, -ниця, шепоти́нник, -ниця, набрі́хувач, -вачка.

Нагово́рщина – на́шепти (-тів), нашіптування, замовля́ння (-ння).

Нагогота́ть, -ся – нагого́кати, -ся, нагогота́[і]ти, -ся; нарегота́[і]ти, -ся; наґе́(л)ґати, -ся, наґельґота́ти, -ся, нагегота́[і]ти, -ся; наґерґота́[і]ти, -ся; нагиги́кати, -ся; *срв.* **Гогота́ть.**

Нагоди́ться *кого* – начека́тися, нажда́тися кого́, на ко́го, навиглядя́тися за ким, нану́дитися чека́ючи кого́, на ко́го (виглядя́ючи кого́).

Наго́й – го́лий. [Го́лому й на сі́ні му́лко (Комар.). Хоч го́лий, та в підв'я́зках (Приказка)]. **-гая** *истина* – го́ла (щи́ра) пра́вда. **-го́й** *золота не копит* – роди́вся без соро́чки, так і вмре без штанів (Комар)].

На́голенки – ногави́ці (-ви́ць).

Наголо́, *нрч.* – 1) (*обнажённо*) наголо́. [Ша́блі наголо́ (Сл. Ум.)]; 2) (*дотла*) наголо́, геть, геть-чи́сто, до-оста́нку, до-ща́дку *и* (*полон.*) доще́нту, до-цури́, до-пня́, у-пе́нь, до-ноги́. [Село́ геть-чи́сто ви́горіло (Сл. Ум.). Ліс ви́горів до-пня́ (Богодух.)]. *Обокрали* **-ло́** – обікра́ли до ни́тки (до-ще́нту, до-цури́). *Вырезали всех* **-ло́** – ви́різали всіх до-ноги́ (у-пе́нь, до-ща́дку, до-ще́нту). *Надень сапог* **-ло́** – взуй чо́біт на бо́су но́гу.

Наголова́тка, *бот.* Jurinea Cass. – білиця.

На́головень – ремінець (-нця́).

Наголо́вник – 1) відло́га, ка́па, богоро́диця. [Одки́нув відло́гу (ка́пу) з голови́ (Богодух.). Каре́я на йо́му з богоро́дицею (Полтавщ.)]; 2) (*женский наряд*) очі́пок (-пка), кора́блик, киба́лка. [В понеді́лок не очі́пок, а кора́блик ма́ла, або́ бі́лую киба́лку лю́бо надіва́ла

(Марк.)].
На́голову, *нрч.* – у-пе́нь, до-ноги́. *Разбить* **-ву** – поби́ти в-пень (до-ноги́).
Наголода́ть – 1) *кого* – наголодува́ти, ви́голодувати, намори́ти го́лодом кого́; 2) (*известн. время*) поголодува́ти, попоголодува́ти.
Наголода́ться – наголодува́тися, го́лодом намлі́тися.
Наго́льный *тулуп* – не кри́тий (не потя́гнений) кожу́х (-ха).
Наго́льщина – поспі́льство, серда́цтво, (*стар.*) дейне́ки (-кі́в).
Нагомози́ться – навовту́зитися.
Наго́н – 1) (*действие*), *см.* **Наго́нка 1**; 2) ли́шок (-шку). [Пусти́ти тро́хи ли́шку (Київ)].
Наго́нистый – уго́нистий.
Наго́нка – 1) (*действие*) – а) наганя́ння, *оконч.* нагна́ння́; б) наздоганя́ння, (з)доганя́ння, наганя́ння, *оконч.* наздогна́ння, (з)догна́ння, нагна́ння́; в) набива́ння, натяга́ння, *оконч.* набиття́ (-ття́), натя́гнення; 2) наку́рювання, вику́рювання, *оконч.* наку́рення *и* накурі́ння, ви́курення. *Срв.* **Нагоня́ть 1 - 3** *и* **6**; 2) (*работа по своему качеству*) – а) (*об обручах*) набиття́. **-ка** *обручей не хороша* – обручі́ пога́но наби́то (понаби́вано); б) (*о шипах, ободьях*) натя́гнення.
Наго́нный – на́гнаний. **-ный** *ветер* – ві́тер (-тра *и* -тру) -низови́к, низови́к (-ка́), низі́вка.
Нагоня́й – бе́штання (-ння, *ед. и соб.*), перегі́н (-го́ну), перегре́чка, на́труска, на́пірка. [До́сить мені́ того́ бе́штання (Київщ,). Кузьмі́ перегі́н був (Борзенщ.). Була́ йому́ перегре́чка од ба́тька (Борзенщ.). Щоб ча́сом не було́ на́труски (щоб не натруси́лося) од старши́х (Квітка). Бу́де тобі́ до́бра напі́рка за твої́ пу́стощі (Полтавщ.)]. **-ня́й** *давать, дать* – бе́штати, з[на]бе́штати, шпе́тити, по[на]шпе́тити, стру́нчити, настру́нчити кого́, наганя́ти, нагна́ти хо́лоду кому́, переганя́ти, перегна́ти на гре́чку (через ро́су) кого́, прочуха́нки (прочуха́на) дава́ти, да́ти кому́.
Нагоня́ть, нага́нивать, нагна́ть – 1) *кого, чего* – наганя́ти, нагна́ти, наго́нити, понаго́нити кого́, чого́. [Пові́й, ві́тре та буйне́сенький, та нажени́ хма́ру чорне́сеньку! (Пісня). Води́ нагна́ло таку́ си́лу, що всю гре́блю поняла́ вода́ (Кониськ.). По́вен двір ове́ць понаго́нив (Рудч.)]; 2) (*догонять*) наздоганя́ти, наздогна́ти, (з)доганя́ти, (з)догна́ти, (з)дого́нити, (з)догони́ти, наганя́ти, нагна́ти, спобіга́ти, спобі́гти кого́. [Пома́лу йди, то я наздожену́ тебе́ (Київщ.). Запряга́йте ко́ні в шо́ри, ко́ні воронії, доганя́йте літа́ мої́, літа́ молодії (Пісня). Іди́ шви́дко – дожене́ш ли́хо, іди́ ти́хо – тебе́ дожене́ ли́хо (Номис). Ой, ти, зо́ре та вечі́рняя, чом нера́но ізіхо́дила, чом мі́сяця не дого́нила? (Лавр.). Здогони́ли літа́ мої́ на кали́новім мо́сті (Метл.). Там його́ дрі́бни́й дощ догони́в (Лукаш.). Соба́ка спобі́г його́ (Крим.)]. **-ня́ть** *кого* (*перен.*) – (на)здоганя́ти, (на)здогна́ти кого́. [Ліну́ва́вся, а тепе́р бага́то працю́є, товаришів наздоганя́є (Київ)]; 3) **-ть** *обручи* – набива́ти, наби́ти, (*о мног.*) понабива́ти обручі́. **-ть** *ободья, шины* – натяга́ти, натяг(ну́)ти́, (*о мног.*) понатяга́ти obі́ддя, ши́ни; 4) (*цену*) набива́ти, наби́ти, наганя́ти, нагна́ти ці́ну; 5) *страху на кого* – нагна́ти стра́ху́ (хо́лоду) кому́. [Чи про́сто нам в воро́та Ри́му вда́рить, чи хо́лоду перш з украї́н нагна́ти? (Куліш)]. **-на́ть** *скуку на кого* – нагна́ти нудьгу́[и́] на ко́го, зну́дити кого́; 6) (*водки, смолы*) наку́рювати, накури́ти, вику́рювати, ви́курити, виганя́ти, ви́гнати (горі́лки, смоли́); 7) **-ня́ть** *кого, см.* **Нагоня́й** (*давать кому*). **На́гнанный** – 1) на́гнаний, понаго́нений; 2) (на)здо́гнаний, (з)ді́гнаний, на́гнаний; 3) наби́тий, натя́гнений, понаби́ваний, понатя́ганий; 4) наку́рений, ви́курений, ви́гнаний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наганя́тися *и* наго́нитися, бу́ти наго́неним, на́гнаним, понаго́неним *и т. п.*; 2) набива́тися, наби́тися, понабива́тися; бу́ти наби́ваним, наби́тим, понаби́ваним *и т. п.*; 3) **-гоня́ться**, *сов.* – а) (*и* **нагна́ться**) наганя́тися, навганя́ти, попоганя́ти (досхочу́) за ким, за чим; б) набі́гатися, нага(й)са́тися. *Срв.* **Гоня́ться.**
Наго́паться – настриба́тися, наго́пкатися; наго́патися, накрича́тися гоп.
Нагора́живание – 1) *см.* **Нагоро́дка 1**, *неоконч.*; 2) (*нагромождение*) нагрома́джування, накопи́чування; 3) (*вздора*) верзі́ння, верзя́кання, пле́ска́ння, торо́чення (дурни́ць, нісені́тниць).
Нагора́живать, нагороди́ть – 1) (*надгораживать*) на(д)горо́джувати; на(д)городи́ти, (*о мног.*) пона(д)горо́джувати; (*тёрном*) терни́ти, натерни́ти, затерни́ти (те́рном) що. [Щось тин сів, – не мине́ться нагоро́джувати (Лубенщ.). Загороди́в висо́ку лі́су (*плетень*), ще й те́рном натерни́в (Мирг.)]; 2) (*городьбы*) нагоро́джувати, нагороди́ти, (*о мног.*) понагоро́джувати чого́ [Нагороди́в хлі́вів за-для ове́ць (Сл. Гр.)]; 3) нагрома́джувати, нагрома́дити, накопи́чувати, накопи́чити, (*о мног.*) понагрома́джувати, понакопи́чувати чого́; *см.* **Нагромозжда́ть**; 4) (*пустомелить*) верзти́, верзя́кати, пле́сти́, пле́ска́ти, торо́чити, моло́ти (дурни́ці, нісені́тниці), нагороди́ти, наверзти́ *и т. п.* (дурни́ць, нісені́тниць). [Наплеска́в тако́го, що й ку́пи не держи́ться (Звин.)]. **-ди́л** *с три короба* –

нагороди́в три міхи́ ко́зячої во́вни (Куліш), намоло́в три мішки́ греча́ної во́вни (Приказка). *Чего только он тут не* **-дил**! – яки́х тільки дурни́ць (нісені́тниць) він тут не намоло́в (не напле́ска́в, не наторо́чив)! **Нагоро́же[ё]нный** – 1) на(д)горо́джений, пона(д)горо́джуваний, нате́рнений, зате́рнений; 2) нагоро́джений, понагоро́джуваний; 3) нагрома́джений, накопи́чений, понагрома́джуваний, понакопи́чуваний; 4) наверзя́каний, напле́тений, напле́сканий, наторо́чений, наме́лений. **-ться** – 1) на(д)горо́джуватися, на(д)горо́дитися, пона(д)горо́джуватися; бу́ти на(д)горо́джуваним, на(д)горо́дженим, пона(д)горо́джуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нагороди́тися, попогороди́ти (досхочу́).

Нагора́ние – 1) напа́лювання, розпіка́ння; 2) нагоря́ння. *Срв.* **Нагора́ть 1** *и* **2.**

Нагора́ть, нага́рывать, нагоре́ть – 1) (*накаляться в огне*) напа́люватися, напали́тися, розпіка́тися, розпекти́ся, (*о мног.*) понапа́люватися, порозпіка́тися. [Вже в печі напали́лося (Полтавщ.). Це́гла розпекла́ся (Київщ.)]; 2) (*покрываться нагаром*) нагоря́ти, нагорі́ти. *Свеча* **-ре́ла** – ґніт нагорі́в; 3) (*перен.*). *В горле* **-ре́ло** – в го́рлі пересо́хло, (*сильнее*) в го́рлі аж гори́ть (аж душа́ гори́ть). **-ри́т** (*попадёт*) *ему за это* – бу́де (нагори́ть, натру́ситься) йому́ за це. **Нагоре́вший** – що напали́вся *и т. п.*; *см. ещё* **Нагоре́лый.**

Наго́рбина, *см.* **Наго́рбок.**

Наго́рбистый – горба́стий. **-тый** *верблюд* – горба́стий верблю́д.

Нагорбле́ние, Наго́рбление – зго́рблювання, зго́рблення.

Наго́рблый, *см.* **Наго́рбистый.**

Нагорбля́ть, наго́рбить – горба́тити, згорба́тити, го́рбити, зго́рблювати, зго́рбити кого́, що, вигина́ти (випина́ти), ви́гнути (ви́пнути) горбо́м що. *Годы* **-били** *меня* – згорба́тили мене́ літа́. *Кошка* **-била** *спину* – кіт згорба́тив (ви́гнув горбо́м) спи́ну. **Наго́рбленный** – зго́рблений, ви́гнутий (ви́пнутий) горбо́м.

Нагорбля́ться, наго́рбиться – горба́титися, згорба́титися, го́рбитися, зго́рблюватися, зго́рбитися, горба́ті́ти, згорба́ті́ти, вигина́тися (випина́тися), ви́гнутися (ви́пнутися) горбо́м. *У меня спина* **-ется** – спи́на мені горба́тіє. *Доска* **-билась** – до́шка ви́гнулася (ви́пнулася) горбо́м.

Наго́рбок – межи́пліччя (-ччя), (*шутл.*) горб (-ба́). *Ударить в* **-бок** – уда́рити межи́ пле́чі, да́ти в горб.

Нагорбыля́ть *шею* – надава́ти по поти́лиці, надава́ти (за)поти́личників.

Нагорди́ться – напиша́тися, навелича́тися.

На́гордо, *нрч.* – ду́же го́рдо, прего́рдо, препи́шно. *Гордым* **-до** – го́рдо-прего́рдо, пи́шно-препи́шно, гордопи́шно.

Нагорева́ть *кому что* – наплака́тися, натужи́тися кому́ про що.

Нагорева́ться – нагорюва́тися, нате́рпітися го́ря; (*набедствоваться*) нате́рпітися зли́днів, набідува́тися.

Нагоре́лый – нагорі́лий, наго́рений; напа́лений, розпе́чений. [Нагорі́лий ґніт (Мирг.). Напа́лена піч (Київ). Розпе́чена це́гла (Канівщ.)].

Нагоремы́кать, -ся, *см.* **Нагорева́ть, -ся.**

Нагоре́ние – 1) напа́лення *и* напалі́ння, розпе́чення; 2) нагорі́ння. *Срв.* **Нагора́ть 1** *и* **2.**

Нагорла́нить, -ся – нарепетува́ти, -ся, нагаласува́ти, -ся, нагорла́ти, -ся.

Наго́рный – нагі́рни[і]й, горови́й, (*зап.*) полони́ний. [Нагі́рна ву́лиця (Київ). Горови́й бе́рег (Київщ.). Полони́нне пасови́сько (Франко)]. **-ная** *сторона*, **-ный** *берег Днепра* – горови́й бік (бе́рег) Дніпро́вий. **-ная** *половина, часть города* – горова́ (нагі́рна) полови́на, части́на мі́ста. **-ная** *местность, см.* **Наго́рье. -ная** *проповедь* – нагі́рна про́повідь, пропові́дь на горі́.

Нагороди́ть, -ся, *см.* **Нагора́живать, -ся.**

Нагоро́дка – 1) (*действие*) – а) на(д)горо́джування, *оконч.* на(д)горо́дження *и* на(д)городі́ння; б) нагоро́джування, *оконч.* нагоро́дження *и* нагороді́ння. *Срв.* **Нагора́живать 1** *и* **2**; 2) (*наплетенная сверху городьба*) на(д)горо́жа.

Нагороже́ние – 1) *см.* **Нагоро́дка 1**, *оконч.*; 2) (*нагромождение*) нагрома́дження, накопи́чення; 3) (*вздора*) наверзі́ння, наверзя́кання, напле́ска́ння, наторо́чення (дурни́ць, нісені́тниць).

Наго́рок – горб (-ба́), су́горб (-ба); *срв.* **Холм.**

На́горсти, *нрч.* (*жать*) – жмінька́ми (жа́ти).

Нагорчи́ть – нагірчи́ти, (*наперчить*) наперчи́ти що.

Наго́рье – нагі́р'я (-р'я), горовина́, верховина́, (*зап.*) полони́на; па́смо, хребе́т (-бта́); *срв.* **Кряж 3.**

Нагосемя́нный, *бот.* – голонасі́нний.

Нагости́ть, -ся, *см.* **Нага́щивать, -ся.**

На́гость – го́лість (-лости); *срв.* **Нагота́.**
Нагота́ – 1) голи́зна, го́лість (-лости), (*стар.*) нагота́. [Свята́ голи́зна, та й го́ді (Коцюб.). Наготи́ ста́рої ні́чим одягти́ (Шевч.)]. *Невеянный хлеб – не голод, посконная рубаха не* **-та́** – поло́в'яний хліб не го́лод, па́чосна соро́чка не нагота́ (Номис); 2) убо́зство, бі́дність, неста́тки (-ків), зли́дні (-нів); *срв.* **Бе́дность**; 3) бідно́та, голо́та, харпа́цтво; *срв.* **Беднота́ 2.**
Нагота́вливание – наготовля́ння, нагото́влювання, готува́ння, настача́ння, ла́годження, нала́годжування, ладна́ння, ладнува́ння, лаштува́ння, налашто́вування, рих[ш]тува́ння, нарих[ш]то́вування.
Нагота́вливать, -ся, *см.* **Наготовля́ть, -ся.**
Наготе́ние – 1) голі́ння, (*стар.*) наготі́ння; 2) убожі́ння, бідні́ння. *Срв.* **Наготе́ть.**
Наготе́ть – 1) голі́ти, (*стар.*) наготі́ти, (*обнашиваться*) обша́рпуватися; 2) убо́жіти, бідні́ти, зво́дитися з хазя́йства; *срв.* **Бедне́ть.**
Наготи́ть *кого* – ого́лювати *и* оголя́ти кого́, здійма́ти (*сильнее* здира́ти) оде́жу з ко́го, (*обирать*) обдира́ти, де́рти кого́; *срв.* **Обнажа́ть.** *Бедность* **-ти́т** – убо́зство (бі́дність) роздяга́є, зли́дні оста́нню соро́чку здійма́ють. **-ться** – ого́люватися, оголя́тися, голі́ти; *срв.* **Наготе́ть 1.**
Наготно́й – зубо́жілий. *Нагота* **-на́я** – зли́дні злиде́нні, голь нещади́ма.
Наготова́ть – без оде́жинки (го́ло, го́лому) ходи́ти, злиднюва́ти, бідува́ти, лихува́ти.
Нагото́ве, *нрч.* – напоготові́, (*редко*) на(в)гото́ві. [Неха́й сидя́ть напогото́ві і ждуть мого́ прика́зу (Тобіл.). Приї́дуть го́сті, – вона́ напогото́ві (М. Вовч.)].
Нагото́вка, *см.* **Нагота́вливание** *и* **Наготовле́ние.**
Наготовле́ние – нагото́влення, наготі́вля, наготува́ння, наста́чення, нала́годження, наладна́ння, наладнува́ння, налаштува́ння, нарих[ш]тува́ння.
Наготовля́ть, нагота́вливать, нагото́вить – наготовля́ти *и* нагото́влювати, гото́вити, нагото́вити, готува́ти, наготува́ти, (*напасать*) настача́ти, наста́чити, (*натаскивать уйму*) натага́нювати, натага́нити, (*снаряжать*) ла́годити, нала́го́джувати, нала́годити, ладна́ти, наладна́ти, ладнува́ти, наладнува́ти, (*в дорогу*) лаштува́ти, налашто́вувати, налаштува́ти, рих[ш]тува́ти, нарих[ш]то́вувати, нарих[ш]тува́ти, (*о мног.*) понагото́вляти, понагото́влювати, понастача́ти, понатага́нювати *и т. п.* [Нагото́вила їй повні́сіньку скри́ню (Рудч.). Своїй ма́тінці ї́сти понаготовля́ли (Милор.) Жі́нка усе́ те понагото́влювала (Манж.). Наготува́ла усе́ собі про смерть (Київщ.). Наста́чили усього́ на зи́му (Богодух.). Натага́нив дров сті́льки, що за зи́му й не попа́лимо (Червоногр.). Заходи́вся во́за лаштува́ти (Полт.). А ну́мо, ку́мо, риштува́ть вози́ в дале́кую доро́гу! (Шевч.)]. **-вили** *массу напитков и яств* – понаготовля́ли си́лу напо́їв і страв (напи́тків і наї́дків), понагото́влювали си́лу силе́нну ї́сти й пи́ти. **-вить** *кушанье для варки* – нала́годити стра́ву. [Я вже борщ нала́годила (Лубенщ.)]. **-вить** *лесу для постройки* – нагото́вити дере́вні на буді́влю. **Нагото́вленный** – нагото́влений, нагото́ваний, наста́чений, натага́нений, нала́годжений, нала́днаний, наладно́ваний, налашто́ваний, нарих[ш]то́ваний, понагото́влюваний *и т. п.* **-ться** – 1) наготовля́тися, нагото́влюватися, гото́витися, нагото́витися, готува́тися, наготува́тися, понагото́влюватися; бу́ти нагото́влюваним, нагото́вуваним, нагото́вленим, нагото́ваним, понагото́влюваним *и т. п. У них* **-ля́ется** *всего на весь год* – вони́ наготовля́ють усього́ на ці́лий рік; 2) (*напасаться*) наста(р)ча́тися, наста́рчитися на ко́го. [На цю дітво́ру не наста́чишся (Полт.)].
Нагото́во, *нрч.* – цілко́м, зо́всім; до кра́ю, до-ща́дку, (*полон.*) до-ще́нту, у-ще́нт. *Дом отделан уже* **-во** – буди́нок уже цілко́м (зо́всім) опоря́джено. *Он* **-во** *разорился* – він до кра́ю (у-ще́нт, до-ща́дку, до-ще́нту) зубо́жів, він зійшо́в на старця́, (*ирон.*) він скапцані́в.
Нагото́вщик, -щица – 1) наготівни́к (-ка́), -ни́ця, готува́льник, -ниця, настача́льник, -ниця; 2) *см.* **Загото́вщик, -щица.**
Нагото́ю, *нрч.* – голяка́, без оде́жі; *см.* **Нагишо́м.**
Наготствова́ть, *см.* **Наготова́ть.**
Награ́бить – 1) награбува́ти, (*зап.* нарабува́ти), нага́рбати, наздира́ти, наплюндрува́ти що, чого́. [Був обтя́жений страше́нно зо́лотом, що був нага́рбав (Крим.). Гро́шей наздира́ли з на́шого бра́та, – багаті́ють (Мирн.). Зо́лото, що ми наплюндрува́ли (Куліш)]; 2) (*нагрести граблями*) нагрома́дити, нагребти́. [Чима́ло сі́на нагрома́дили (Мирг.)]. **Награ́бленный** – 1) награбо́ваний, нага́рбаний, нazди́раний, наплюндро́ваний. **-ное** *добро* (*имущество*) – награбо́ване добро́ (майно́), грабі́жка, грабу́нок (-нку), (*зап.* рабу́нок), зди́рщина, шарпани́на. [Козаки́ в тата́р рабу́нки однімáють (Куліш)];) нагрома́джений, нагре́бений. **-ться** – награбува́тися, нага́рбатися, наплюндрува́тися, пограбува́ти (досхочу́) *и т. п.*
Награ́бле́ние – награбува́ння, (*зап.* нарабува́ння), нага́рбання, наплюндрува́ння.

Награвиро́вывать, награвирова́ть – награвіро́вувати, награвірува́ти, нарито́вувати, наритува́ти, вирито́вувати, ви́ритувати, ви́рити, (*о мног.*) понагравіро́вувати, понарито́вувати, повирито́вувати. **Награвиро́ванный** – награвіро́ваний, нарито́ваний, ви́ритуваний, ви́ритий, понаграві́ро́вуваний *и т. п.* **-ться** – награвіро́вуватися, награвірува́тися, понаграві́ро́вуватися; бу́ти награвіро́вуваним, награвіро́ваним, понаграві́ро́вуваним *и т. п.*

Награ́да – 1) (*действие*), *см.* **Награждение 1**; 2) нагоро́да, (*зап.*) надгоро́да, (*вознаграждение*) ви́нагорода, запла́та, (від)дя́ка. [Душа́ не безсме́ртна, ніяко́ї ка́ри або́ нагоро́ди їй нема́є (Крим.). Акаде́мія присуди́ла за Грінче́нкового словника́ нагоро́ду (Рада). Ва́рті ми за все від По́льщі надгоро́ди, а не кар (Франко). Подру́жжя че́сне ма́тиме запла́ту на небеса́х (Л. Укр.)]. *Первая* **-да** – пе́рша нагоро́да. *Денежная* **-да** – грошева нагоро́да, нагоро́да гроши́ма. *Достойная* **-да** – гі́дна нагоро́да (ви́нагорода). *Надлежащая* **-да** – нале́жна нагоро́да (ви́нагорода). *В* **-ду** *за это ему дали* – як нагоро́ду (у віддя́ку) за це йому́ дали́ (да́но). *Вот тебе* **-да** – ось тобі́ запла́та (дя́ка). *Это ли* **-да** *за мою преданность, службу*? – чи це (так оце́) запла́та (дя́ка) за мою́ відда́ність, слу́жбу?

Награди́тель, -ница, *см.* **Награжда́тель, -ница.**

Награди́ть, -ся, *см.* **Награжда́ть, -ся.**

Наградно́й *и* **Награ́дный** – нагородни́й, заплатни́й. **-ные** *деньги* – нагородні́ гро́ші. *Он получил сто рублей* **-ных** – він діста́в сто карбо́ванців нагородни́х, від діста́в нагоро́ди сто карбо́ванців.

Наградокоры́стный, -долюби́вый – нагородолю́бний, (*сильнее*) неси́тий нагоро́д, нена́ситний до нагород.

Наградолю́бие, Наградостяжа́ние – нагородолю́бність, (*сильнее*) неси́тість нагоро́д, нена́ситність (-ости) до нагоро́д.

Наградостяжа́тельный, *см.* **Наградокоры́стный.**

Награжда́тель, -ница – нагородни́к (-ка́), -ни́ця, нагоро́джувач, -вачка, винагоро́джувач, -вачка, нагородода́вець (-вця), -вниця.

Награжда́ть, награди́ть *кого, за что чем* – нагороджа́ти *и* нагоро́джувати, нагороди́ти, (*зап.*) надгороджа́ти *и* надгоро́джувати, надгороди́ти кого́, за що *и* що чим, (*иногда*) кому́ що, (*вознаграждать*) винагороджа́ти *и* винагоро́джувати, ви́нагородити кого́, за що *и* що чим, дава́ти запла́ту, запла́чувати, віддя́чувати, віддя́чити кому́ чим, дарува́ти кого чим, (*одарять*) в[об]даро́вувати, в[об]дарува́ти кого́ чим, (*иронич.*) відва́жувати, відва́жити кому́ що, шанува́ти, вшанува́ти кого́ чим (*о мног.*) пона(д)горо́джувати, повинагоро́джувати, пов[пооб]даро́вувати. [Гей ви, раби́, візьмі́ть сього́ співця́, нагороді́ть його́! (Л. Укр.). Нагороди́ти слу́жбу того́, хто так стоя́в за край свій рі́дний (Куліш). Тобі́ до́ля нагороди́ла па́ру волі́в (Гнідич). Най вам бог, бабу́сю, стокра́тне надгоро́дить (Франко). Чи́м-же тебе́ за твою́ слу́жбу ви́нагородити? (Г. Барв.). Царі́вну odда́в, ща́стям дарува́в (Голов.). Колі́ твоя́ вели́ка ла́ска чим слугу́ свойо́го вдарува́ти (Франко). Перете́рпівши все, що до́ля одва́жувала у нас кріпако́ві (Рада)]. **-ди́ть** *по заслугам* – нагороди́ти, як зароби́в. *Природа* **-ди́ла** *его крепким здоровьем, выдающимися способностями* – приро́да вдарува́ла його́ міцни́м здоро́в'ям, надзвича́йними здібностями. *Мать* **-ди́ла** *детей поровну* – ма́ти вдарува́ла (нагороди́ла) ді́ти (діте́й) рі́вно. *Да* **-ди́т** *тебя судьба за твою доброту, милость* – хай тебе́ (тобі́) до́ля нагоро́дить (хай тебе́ до́ля вдару́є) за тво́ю до́брість, ла́ску. *Кто* **-да́ет,** *тот и карает* – яка́ рука́ жа́лує, та́я й кара́є. *Его хорошо* **-ди́ли** – його́ до́бре нагороди́ли (ви́нагородили). *Он* **-ди́л** *меня батожьём* – він ушанува́в мене́ (подякува́в мені́) канчука́ми. **-ди́ть** (*пожаловать*) *его достоинством* – нада́ти йому́ гі́дність; 2) (*подавать милостыню*) подава́ти, пода́ти, дарува́ти, подарува́ти кому́ що. **-ди́те** *хоть копеечку*! – пода́йте (подару́йте) хоч копі́єчку! **Награждённый** – 1) на(д)горо́джений, ви́нагороджений, в[об]даро́ваний, пона(д)горо́джуваний *и т. п.*; 2) по́даний, подаро́ваний. **-ться** – на(д)горо́джуватися, на(д)городи́тися; бу́ти на(д)горо́джуваним, на(д)горо́дженим *и т. п.*

Награжде́ние – 1) нагоро́джування, (*зап.*) надгоро́джування, (*вознаграждение*) винагоро́джування, в[об]даро́вування, *оконч.* на(д)горо́дження, ви́нагородження, в[об]дарува́ння; 2) *см.* **Награ́да 2.**

Награмоте́ть – награмотні́ти, навчи́тися гра́моти.

Награ́нивание, Награне́ние – награнко́вування, награнкува́ння.

Награ́нивать, награни́ть – награнко́вувати, награнкува́ти, погранкува́ти, вигранко́вувати, ви́гранкувати що. **Награнённый** – награнко́ваний, погранко́ваний, ви́гранкуваний. **-ться** – награнко́вуватися, награнкува́тися; бу́ти награнко́вуваним, награнко́ваним *и т. п.*

Награни́чный – грани́чний, награни́чний, намі́жний, що стої́ть (перебува́є) на гра́ні (на

межі). **-ный** *столб* – грани́чний стовп. **-ная** *яма* – награни́чна (намі́жна) я́ма.
Награ́нка – награнко́вування, *оконч.* награнкува́ння.
Нагрфи́чивание, Нагрфи́чение – награфі́чування, награфі́чення.
Награфи́чивать, -ся, награфи́тить, -ся – графі́тити, -ся, награфі́чувати, -ся, награфі́тити, -ся, наолівцьо́вувати, -ся, наолівцюва́ти; **-**ся; бу́ти награфі́чуваним, награфі́ченим *и т. п.* **Награфи́ченный** – награфі́чений, наолівцьо́ваний.
Награ́фка, *см.* **Награ́фливание, Награфле́ние.**
Награ́фливание, Награфле́ние – налінійо́вування, налінюва́ння, наліні́ювання, наліні́є[я]ння.
Награ́фливать, -ся, награфи́ть, -ся – налінійо́вувати, -ся, налінюва́ти, -ся, наліні́ювати, -ся, наліні́ї[я]ти, -ся, полінюва́ти, -ся, поліні́ї[я]ти, -ся; бу́ти налінійо́вуваним, налінійо́ваним *и т. п.* **Награфлённый** – налінійо́ваний, наліні́є[я]ний, полінійо́ваний, поліні́є[я]ний.
Нагрёб, *см.* **Нагреба́ние** *и* **Нагребе́ние.**
Нагреба́ла, *см.* **Нагреба́льщик, -щица.**
Нагреба́лка – нагріба́льниця, сово́к (-вка́).
Нагреба́льный – нагрібни́й.
Нагреба́льщик, -щица – нагріба́льник, -ниця, (*граблями*) громаді́льник, -ниця.
Нагреба́ние – 1) нагріба́ння, нагрома́джування, нагорта́ння; 2) навесло́вування, нагріба́ння. *Срв.* **Нагреба́ть.**
Нагреба́тель, -ница – нагріба́ч (-ча́), -ба́чка; *срв.* **Нагреба́льщик, -щица.**
Нагреба́ть, нагрести́ *и* **нагре́сть** – 1) нагріба́ти, нагребти́, (*граблями ещё*) нагрома́джувати, нагрома́дити, (*лопатой ещё*) нагорта́ти, нагорну́ти, (*о мног.*) понагріба́ти, понагрома́джувати, понагорта́ти що *и* чого́. [Нагрі́б ку́пу смі́ття, а ви́везти ні́чим (Сл. Гр.). Із дука́тів шти́ри ку́пи рі́вних нагорта́є (Рудан.). Лю́ди, що та мурашня́, купки́ собі́ понагорта́ли і живу́ть (Свидниц.)]. **-бли́** *три копны сена* – нагребли́ (нагрома́дили) три копи́ці сі́на. **-би́** *овса из закрома* – нагорни́ вівса́ з засі́ка; 2) (*веслом*) навесло́вувати, навеслува́ти, нагріба́ти, нагребти́. [Сів був на гре́бки, та не бага́то навеслува́в (Київщ.)]; 3) (*настигать на вёслах*) (на)здоганя́ти, (на)здогна́ти, наганя́ти, нагна́ти (чо́вно́м). [Як наля́жу на ве́сла, так тобі́ мене́ не здогна́ти (Канівщ.)]. **Нагребённый** – 1) нагре́бений, нагрома́джений, наго́рнений *и* наго́рнутий, понагрі́баний, понагрома́джуваний, понаго́ртаний; 2) навесло́ваний, нагре́бений. **-ться** – 1) нагріба́тися, нагребти́ся, понагріба́тися; бу́ти нагрі́баним, нагре́беним, понагрі́баним; *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нагребти́ся, нагрома́дитися, нагорну́тися; (*веслом*) навеслува́тися, нагребти́ся; попогребти́ (досхочу́) *и т. п.*; (*о мног.*) понагріба́тися *и т. п.*
Нагребе́ние – 1) нагребі́ння, нагрома́дження, наго́рнення, на́гріб (-гребу); 2) навеслува́ння, нагребі́ння.
Нагре́бистый – нагре́бистий, місткий, вбиру́щий, укла́дистий. [Нагре́биста коро́бка (Мирг.). Укла́диста ді́жка (Полт.)].
Нагрёбка, *см.* **Нагреба́ние** *и* **Нагребе́ние.**
Нагрёбки – на́гре́бки, огре́бки (-ків).
Нагре́блины – нагре́бини (-бин); *см. ещё* **Нагрёбки.**
Нагребно́й – нагрібни́й; (*нагребённый*) нагре́бений, нагрома́джений, наго́рнений *и* наго́рнутий; *срв.* **Нагреба́ть.**
Нагрёбом, *нрч.* – на́гребом, уна́гріб.
Нагрёбочный – нагре́бистий, (*перен.*) загребу́щий.
Нагре́[ё]бщик, -щица, *см.* **Нагреба́льщик, -щица.**
Нагре́в – 1) (*действие*) нагріва́ння, *оконч.* нагріття́ (-ття́); 2) (*степень тепла*) нагрі́в (-ріву).
Нагрева́ла, *см.* **Нагрева́льщик, -щица.**
Нагрева́льник (*прибор*) – нагрівни́к (-ка).
Нагрева́льный – нагріва́льний, нагрівни́й.
Нагрева́льщик, -щица – нагрі́ва́ч (-ча́), -ва́чка, нагріва́льник, -ниця, (*шутл.*) нагріва́йло (*общ. р.*).
Нагрева́ние – 1) (*действие*) нагріва́ння, вигріва́ння, у[о]гріва́ння; 2) *см.* **Нагре́в 2.**
Нагрева́тель, -ница – 1) *см.* **Нагрева́льщик, -щица**; 2) **-тель** (*прибор*) – нагрівни́к (-ка́).
Нагрева́тельный – нагріва́льний, нагрівни́й.
Нагрева́ть, нагре́ть – 1) нагріва́ти, грі́ти, нагрі́ти, вигріва́ти, ви́гріти, у[о]гріва́ти, у[о]грі́ти, пригріва́ти, пригрі́ти, (*о мног.*) понагріва́ти, повигріва́ти, повгріва́ти, попригріва́ти. [Ну, то й спра́вді нагріва́й окро́пу (Рудч.). Гру́бка до́бре нагріва́є ха́ту (Київщ.). Окро́пи грі́ти (Рудч.). Лежи́ть собі́ про́ти со́нця, живі́т вигріва́є (Рудан.). Леда́чого і кожу́х не вгрі́є

(Грінч. I)]. *Эту комнату одною печью не* **-гре́ешь** – ціє́ї кімна́ти одно́ю гру́бою не нагрі́єш, (не вгрі́єш, не огрі́єш). **-гре́й** *железо путём* – нагрі́й залі́зо як слід (до́бре); 2) нагріва́ти, нагрі́ти. **-ть** *место* – нагріва́ти, нагрі́ти мі́сце. *Он нигде себе места не* **-гре́ет** – він ніде́ собі́ мі́сця не нагрі́є. **-ть** *руки у чего* (*перен.*) – грі́ти, нагрі́ти (погрі́ти) ру́ки (кише́ню) коло чо́го, чим, напха́ти кише́ню коло чо́го, поживи́тися коло чо́го; *срв.* **Поживля́ться.** [Бу́де чим ру́ки погрі́ти (Номис)]. **-ре́ть** *себе плечи* – нагрі́ти собі́ пле́чі, (*перен.*) намаха́тися; 3) (*колотить*) лупцюва́ти, налупцюва́ти, м'я́ти, намина́ти, нам'я́ти, дуба́[о́]сити, надуба́[о́]сити, гамсе́лити, нагамсели́ти, грі́ти, нагрі́ти кому́ що. **-реть** *бока, шею кому* – надава́ти стусані́в під бо́ки, напа́рити (полата́ти) бо́ки, нам'я́ти в'я́зи, надава́ти по потили́ці кому́. **Нагре́тый** – нагрі́тий, ви́грітий, у[о]грі́тий, пригрі́тий, понагрі́ваний *и т. п.* **-ться** – 1) нагріва́тися, грі́тися, нагрі́тися, понагріва́тися; бу́ти нагрі́ваним, нагрі́тим, понагрі́ваним *и т. п.* [Як їсть – так нагрі́ється, а як ро́бить – так ізме́рзне (Номис). Горн пала́в, залі́зо грі́лось (Грінч.). Гру́би до́бре понагріва́лися (Васильківщ.). Уже́ попригріва́лися окро́пи (Сл. Гр.)]. *Комната уже* **-гре́лась** – у ха́ті вже нагрі́лося, ха́та вже огрі́лася. *Вода в комнате* **-гре́лась** – вода́ в ха́ті нагрі́лася. *В печи* **-гре́лось** – у печі́ (в гру́бі) напали́лося (нагрі́лося). *Печь* **-гре́лась** – піч (гру́ба) напали́лася (нагрі́лася). [Напали́лася гру́ба до́бре (Сл. Гр.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) нагрі́тися (*грея*) попогрі́ти (досхочу́), (*греясь*) попогрі́тися (досхочу́), (*о мног.*) понагріва́тися.

Нагревно́й – нагрівни́й.

Нагре́вщик, -щица, *см.* **Нагрева́льщик, -щица.**

Нагре́живать, нагре́зить – намрі́ювати, намрі́яти, насно́вувати, наснува́ти (наро́їти) мрій, (*во сне*) насни́ти, (*набредить*) нама́рити, намаячи́ти. **Нагре́женный** – намрі́яний, нама́рений. **-ться** – 1) *безл.* – намрі́юватися, намрі́ятися, нама́ритися, (*во сне*) насни́тися, (*насм.*) наверзти́ся. [За ніч тако́го наверзло́ся, що й не переказа́ти (Сл. Ум.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) намрі́ятися, нама́ритися, попомрі́яти, попома́рити (досхочу́).

Нагреме́ть, -ся – нагримі́ти, -ся, нагримоті́ти, -ся, нагуркоті́ти, -ся, нагу́ркати -ся; набряжча́ти, -ся; наторохті́ти, -ся; *срв.* **Греме́ть.** [Прибі́гла, нагу́ркала, налепета́ла, як у ко́рчмі (Н.-Лев.). Нагреми́ться, дрі́бен до́щик зі́йде (Чуб. V)].

Нагрести́, -сь, Нагре́сть, -ся, *см.* **Нагреба́ть, -ся.**

Нагре́х, *нрч.* – на гріх, на ли́хо, на те. *Как* **-грех** – як на грі́х, як на ли́хо, як на те́. [Зайняла́ся клу́ня, а води́ як на грі́х (як на те́) вдо́ма не було́ (Звин.)].

Нагрехово́дить, -ся, Нагрехово́дничать, -ся – нагріхово́дити, -ся.

Нагреша́ть, нагреши́ть – нагрі́шувати *и* нагріша́ти, нагріши́ти, (*о мног.*) понагрі́шувати. [Нагріши́ли та й пока́ємося (Сторож.). Хто найбі́льше нагріши́ть (Свидн.). Що нака́ялися були́, те й зно́ву нагріши́ли (Полт.)]. **Нагрешённый** – нагрі́шений, понагрі́шуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нагрі́шуватися *и* нагріша́тися, бу́ти нагрі́шуваним, нагрі́шеним, понагрі́шуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) нагріши́тися, попогріши́ти (досхочу́), (*о мног.*) понагрі́шуватися.

Нагреше́ние – нагрі́шування, *оконч.* нагрі́шення *и* нагріші́ння.

Нагре́шник, -ница – 1) дозо́льник, -ниця, досадли́вець (-вця), -виця, дошку́ля́ч (-ча́), -ля́чка, дошку́льник, -ниця; *срв.* **Доса́дчик, -чица**; 2) гріхоспоку́сник, -ниця; *срв.* **Соблазни́тель, -ница**; 3) лихи́й чолові́к, лиха́ жі́нка.

Нагрози́ть *кому чем* – нагрози́ти кому́ чим, настраха́ти, настраши́ти, насвари́ти кого́ чим, нахвали́тися кому́ чим, перед ким. **-ться** – нагрози́тися (кому́), насвари́тися на ко́го.

На́грозно, *нрч.* – ду́же грі́зно, прегрі́зно, як-найгрізні́ш(е). *Грозным* **-но** – грі́зно-прегрі́зно.

Нагрома́зживать, -ся, *см.* **Нагроможда́ть, -ся.**

Нагроми́ть *рыбы* – наглуши́ти ри́би.

Нагроми́ться – нагроми́тися, наплюндрува́тися, наруйнува́тися, попогроми́ти (досхочу́) *и т. п.*

Нагроможда́ть, нагрома́зживать, нагромозди́ть *что, чего на что* – 1) нагрома́джувати що *и* чого́, грома́дити що, нагрома́дити, накопи́чувати, накопи́чити, наклада́ти, накла́сти ку́пою (горо́ю, на ку́пу), наве́ргувати, наве́ргати, (*диал.*) (гра́муздом) награму́жджувати, награму́здити, (*о мног.*) понагрома́джувати, понакопи́чувати, понаве́ргувати, понаклада́ти ку́пою (горо́ю, на ку́пу), понаграму́жджувати що *и* чого́. [Сті́льки приро́да нагрома́дила в йому́ чудно́го (Куліш). На Тарпе́йську ске́лю висо́ких гір неха́й собі́ грома́дять (Куліш). Накопи́чити перед його́ ро́зумом ці́лу го́ру до́казів (Черкас.)]. *Не* **-жда́й** *книг ворохом, упадут* – не наклада́й книжо́к ку́пою, (не накопи́чуй книжо́к), бо впаду́ть; 2) (*настраивать*) настановля́ти, настанови́ти, набудо́вувати, набудува́ти (ку́пою), накопи́чувати, накопи́чити, (*диал.*) награму́жджувати, награму́здити, (*о мног.*) понастановля́ти, понабудо́вувати (ку́пою) *и т. п.* що *и* чого́. **-зди́л** *без вкуса вычурных*

башенок – понабудо́вував (понакопи́чував, понаграму́жджував) без смаку́ цяцько́ваних ба́шток. **Нагромождённый** – 1) нагрома́джений, накопи́чений, накла́дений ку́пою (горо́ю, на ку́пу), наве́рганий, (гра́муздом) награму́жджений, понагрома́джуваний *и т. п.* [Старі́ книжки́, накопи́чені на ля́ді (Крим.). Ку́пами наве́рганого камі́ння (Рада)]; 2) настано́влений, набудо́ваний (ку́пою), накопи́чений, награму́жджений, понабудо́вуваний *и т. п.* **-ться** – 1) нагрома́джуватися, грома́дитися, нагрома́дитися, понагрома́джуватися; бу́ти нагрома́джуваним, нагрома́дженим, понагрома́джуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нагрома́дитися, (*о мног.*) понагрома́джуватися.

Нагроможде́ние – 1) (*действие*) – а) нагрома́джування, накопи́чування, наклада́ння ку́пою (горо́ю, на ку́пу), наве́ргування, (*диал.*) награму́жджування, *оконч.* нагрома́дження, накопи́чення, накла́дення ку́пою (горо́ю, на ку́пу), награму́ждження; б) настановля́ння, набудо́вування (ку́пою), накопи́чування, (*диал.*) награму́жджування, *оконч.* настано́влення, набудува́ння (ку́пою), накопи́чення, награму́ждження. *Срв.* **Нагромозда́ть**; 2) (*нагромождённое*) нагрома́дження, накопи́чення, (*диал.*) награму́ждення чого́, (*громозд*) гра́музд (-ду), граму́здя (-здя), гро́мізд (-мозду). **-ние** *скал, ужасов* – нагрома́дження (накопи́чення) скель, жа́ху́ (жахів).

Нагрубе́лый, *см.* **Нагру́блый.**

Нагруби́ть – наговори́ти гру́бощів кому́, нагрубія́нити.

Нагрубия́нить, -ся – нагрубія́нити, -ся, нагрубія́нствувати, -ся, наговори́ти -ся гру́бощів.

Нагру́блый – нагру́блий, набря́клий, зашкару́блий, затужа́вілий.

Нагру́бнуть – нагру́бнути, набря́кнути, зашкару́бнути, затужа́віти, (*о мног.*) погру́бнути, понабряка́ти, пошкару́бнути, потужа́віти.

На́грубо, *нрч.* – 1) ду́же гру́бо, прегру́бо, як-найгрубі́ше. *Грубо* **-бо** – гру́бо-прегру́бо; 2) (*вчерне*) гру́бо, на́чорно. *Первая тёска камня* **-бо** – пе́рше гру́бе обті́сування ка́меню.

Нагру́дник – 1) нагру́дник (-ка); (*детский*) нагру́дник, слині́[я́]вка; 2) нагру́дний па́нцер (-цера); 2) (*часть сбруи*) підпе́рсник (-ка).

Нагру́дниковый – нагру́дниковий.

Нагру́дничек – нагру́дничок (-чка), слині́[я́]вочка.

Нагру́дный – нагру́дний, напе́рсний.

Нагру́док – нагру́дник.

Нагружа́емость – наванта́жуваність, ванта́жність; (*обременит. обязанностями*) обтя́жуваність (-ности).

Нагружа́ть, нагрузи́ть – 1) *что, кого чем, кем* – наванта́жувати що, кого́ чим, ким, ванта́жити що на що, що чим, наванта́жити що, кого́ чим, ким, ладува́ти що на що, налад(н)о́вувати, налад(н)ува́ти що на що, що чим, ким, облад(н)о́вувати, облад(н)ува́ти що, кого́ чим, вилад(н)о́вувати, ви́лад(н)увати що чим, ким, наклада́ти, накла́сти чого́ на що, на ко́го, рих[ш]тува́ти, нарих[ш]то́вувати, нарих[ш]тува́ти що на що, (*только воз, сани*) хурува́ти, нахурува́ти що чим (*о мног.*) понаванта́жувати *и т. п.* [Наванта́жиш було́ віз снопа́ми (Хата). Не годи́ться погане́нький во́зик тяжки́м залі́ззям ванта́жити (Сл. Гр.). По весні́ човни́ споруджа́ли, ме́дом, во́ском, бра́нцями наладо́вували (Куліш). Він обладува́в ослі́в міха́ми з вино́м (Л. Укр.). Шістна́дцять возі́в жи́том нахурува́ли та й повезли́ (Радомищ.). Ви́соко нахурува́ли во́за скри́нями та подушка́ми (Богодух.)]. *Чересчур* **-ть** – (за)на́дто бага́то (ва́жко, через ла́д) наванта́жувати *и т. п.*, (*воз и т. п. ещё, диал.*) нари́чувати, нари́чити (во́за *и т. п.*); (*перегружать*) переванта́жувати, переванта́жити що, кого́ чим. [Було́ ба́тько як нари́чить гарбу́, хоч яка́ па́ра ко́ней не потя́гне, – хіба́ волі́ (Бердянщ.)]; 2) (*возлагать обязанности работу на кого*) поклада́ти, покла́сти обо́в'я́зки на ко́го, наванта́жувати, наванта́жити кого́ чим, (*поручать*) доруча́ти, доручи́ти кому́ що, (*обременять*) обтя́жувати, обтя́жи́ти кого́ чим, (*перегружать*) переванта́жувати, переванта́жити, перетя́жувати, перетя́жити кого́ чим. **Нагружённый** – 1) наванта́жений, ладо́ваний, налад(н)о́ваний, облад(н)о́ваний, ви́лад(н)уваний, нарих[ш]то́ваний, нахуро́ваний, понаванта́жуваний *и т. п.*; переванта́жений. [На воза́х, наванта́жених уся́ким кра́мом (Н.-Лев.). Він захопи́в ладо́вану гале́ру (Куліш). Ху́ри, наладно́вані золоти́ми снопа́ми (Коцюб.)]; 2) наванта́жений, обтя́жений, переванта́жений, перетя́жений. **-ться** – 1) наванта́жуватися, наванта́житися, ладува́тися, налад(н)о́вуватися, налад(н)ува́тися, облад(н)о́вуватися, облад(н)ува́тися, вилад(н)о́вуватися, ви́лад(н)уватися *и т. п.*, (*о мног.*) понаванта́жуватися *и т. п.*; бу́ти наванта́жуваним, наванта́женим, понаванта́жуваним *и т. п.* [Бри́чка уще́рть ви́ладнувалася жінка́ми (Коцюб.)]. *Судно, вагон* **-ется** – судно́, ваго́н наванта́жують. *Он* **-жён** *обязанностями свыше всякой меры* – він обтя́жений (його́ обтя́жено) обо́в'я́зками над уся́ку мі́ру (аж на́дто, через ла́д); 2) (*выпивать лишнее*) перебира́ти, перебра́ти через

край, (*грубо*) налива́тися, нали́тися, наджули́тися, набра́тися як квач, насмокта́тися. *Он сегодня порядочно* **-зи́лся** – він сьогóдні таки́ дóбре під ча́ркою, (*грубо*) він сьогóдні набра́вся (насмокта́вся) як квач (нали́вся, що й сві́та не ба́чить); 3) (*плотно покушать, сов.*) дóбре (цу́пко) попої́сти, вкла́сти чимале́нько чогó, напакува́тися чим, чогó, (*грубо*) насади́тися чогó, ви́класти живота́ чим. [Так напакува́вся пирога́ми, що й не зди́шеться (Богодух). Насади́вся галушóк, що й не продихне́ (Зіньківщ.). Ви́кладе живота́ галушка́ми, – і поки́нув роби́ти! (Звин.)].

Нагружённость – наванта́женість; (*обременит. обязаностями*) обтя́женість (-ности).

Нагру́з, *см.* **Нагру́зка 1.**

Нагру́зка – 1) (*действие*) – а) наванта́жування, ванта́ження, ладува́ння, налад(н)óвування, облад(н)óвування, вилад(н)óвування, наклада́ння, рих[ш]тува́ння, нарих[ш]тóвування, хурува́ння, (*оконч.*) наванта́ження, налад(н)ува́ння, облад(н)ува́ння, ви́лад(н)ування, накла́дення, нарих[ш]тува́ння, нахурува́ння; (*чрезмерная*) переванта́жування, (*оконч.*) переванта́ження. **-ка** *войск на корабли* – наванта́жування (наванта́ження) ві́йська на кораблі́. *Вторичная* **-ка** – повтóрно наванта́жування (наванта́ження). *От дурной* **-ки** *лодка опрокинулась* – через пога́не наванта́ження чóве́н переверну́вся; б) поклада́ння обóв'я́зків, наванта́жування, доруча́ння, обтя́жування, переванта́жування, перетя́жування, (*оконч.*) покла́дення обóв'я́зків, наванта́ження, дору́чення, обтя́ження, переванта́ження, перетя́ження. *Срв.* **Нагружа́ть 1** *и* **2**; 2) (*груз*) ванта́ж (-жу), ванта́га, (*кладь*) ху́ра, кладь (-ди). *Слишком большая* **-ка** – (за)на́дто вели́кий (важки́й) ванта́ж. *Моей лошади эта* **-ка** *не под силу* – на могó коня́ цей ванта́ж на́дто важки́й, мої́й коня́ці цей ванта́ж не під си́лу; 3) (*возложенные обязанности*) наванта́ження. *Эта* **-ка** *ему не под силу* – це наванта́ження не по йогó си́лі. *Чрезмерная* **-ка** *требовала напряжения всех сил* – надмі́рне наванта́ження (переванта́ження) потребува́ло (вимага́ло) напру́ження всієї си́ли (всіх сил). *Общественная* **-ка** – грома́дське наванта́ження.

Нагрузнóй – ванта́жний.

Нагру́зочный – ванта́жний. **-ные** *люки в палубе* – ванта́жні лю́ки в помóсті (на судні́).

Нагру́зчик, -чица – ванта́жник, -ниця, ладівни́к (-ка́), -ни́ця, накла́да́ч (-ча́), -да́чка.

Нагру́зчиков, -чицын – ванта́жників (-кова, -кове), -ничин, ладівникі́в (-кóва, -кóве), -ни́чин (-на, -не).

Нагру́зчичий – ванта́жницький, ладівни́цький.

Нагру́нка – ходá. *Лошадь пошла в* **-ку** – кінь пішóв ходóю.

Нагрунтова́ние, *см.* **Нагрунтóвка.**

Нагрунтова́ть – наґрунтува́ти, поґрунтува́ти що.

Нагрунтóвка – наґрунтува́ння, поґрунтува́ння.

Нагруппирова́ть – нагрупува́ти що *и* чогó, згрупува́ти що.

Нагрусти́ться – насмуткува́тися, насмути́тися, нажури́тися, насумува́тися.

Нагры́жник *и* **Нагры́жница** – ґ[г]илови́й банда́ж (-жу́).

Нагры́з – 1) (*действие*), *см.* **Нагры́зка**; 2) надгри́з (-зу). *По* **-зу** *видно, чьи зубы работали* – з надгри́зу зна́ти; чиї́х зубі́в робóта; 3) лушпайки́ (-йóк), лушпи́ння (-ння), луска́. *Полна изба* **-зу** – пóвна ха́та лушпайóк.

Нагрыза́ние – 1) нагриза́ння, налу́зування, налу́щування, налу́скування; 2) надгриза́ння. *Срв.* **Нагрыза́ть.**

Нагрыза́ть, нагры́зть – 1) нагриза́ти, нагри́зти, (*нащёлкивать*) налу́зувати, налуза́ти, налу́щувати, налу́щити, налу́скувати, налу́скати, (*о мног.*) понагриза́ти, поналу́зувати, поналу́щувати, поналу́скувати чогó. [От мишва́, скі́льки понагриза́ла! (Харківщ.)]. **-зи** *мне орехов* – налуза́й (налу́щ, налу́скай) мені́ горі́хів. *Белка много шелухи* **-зла** – бі́лка бага́то лушпи́ння налу́щила; 2) (*надгрызать*) надгриза́ти, надгри́зти, (*о мног.*) понадгриза́ти що. **Нагры́зенный** – 1) нагри́зений, налу́заний, налу́щений, налу́сканий, понагри́заний *и т. п.*; 2) надгри́зений, понадгри́заний. **-ться** – 1) нагриза́тися, нагри́зтися, понагриза́тися; бу́ти нагри́заним, нагри́зеним, понагри́заним *и т. п.* *У них* **-ется** *столько шелухи, что и проходу нет* – воні́ такóго бага́то налу́зують насі́ння, що й пройти́ ні́як; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*грызя*) нагри́зтися, попогри́зти (досхочу́), (*о мног.*) понагриза́тися; налуза́тися, налу́щитися, налу́скатися, пополуза́ти (досхочу́) *и т. п.* **-зся** *так, что даже зубам больно* – налуза́вся, аж зу́би боля́ть (аж ще́лепи звóдить); б) (*грызясь*) нагри́зтися, назаї́да́тися, наги́ркатися, попогри́зтися (досхочу́) *и т. п.*, (*только о человеке*) насвари́тися. [Цілі́сінький день гризу́ться, а все не нагризу́ться (Полт.)].

Нагрызе́ние – 1) нагри́зення *и* нагризі́ння, налуза́ння, налу́щення, налу́скання; 2) надгри́зе[і]ння. *Срв.* **Нагрыза́ть.**

Нагры́зка, *см.* **Нагрыза́ние** *и* **Нагрызе́ние.**

Нагрызно́й – нагризни́й; (*нагрызенный*) нагри́зений; налу́заний, налу́щений, налу́сканий; (*надгрызенный*) надгри́зений; 2) лушпайко́вий, лускови́й.
Нагры́зок, *см.* **Надгры́зок.**
Нагры́зчивый – нагри́зливий.
Нагря́дник, *см.* **Нагря́дочник.**
Нагря́дный – 1) грядкови́й; *срв.* **Гря́дка 1**; 2) жердкови́й; *срв.* **Жерди́на 2.**
Нагря́дочник – нагря́дник, рядно́, рогожа́ (укрива́ти грядки́).
Нагря́дочный, *см.* **Нагря́дный.**
Нагряза́ть, нагря́знуть (*о грязи*) – бра́тися, набира́тися, набра́тися, пристава́ти, приста́ти, [Грязю́ка бере́ться за коле́сами (Лубенщ.). Боло́то пристає́ до чобі́т (Полтавщ.)].
Нагрязне́ние – набру́днення; накаля́ння, наба́гнення; насмі́чення; *срв.* **Нагрязни́ть.**
Нагрязни́ть – набрудни́ти; (*грязными ногами*) нане́сти́, (*о мног.*) понано́сити грязю́ки (боло́та); накаля́ти, набагни́ти; (*насорить*) насмі́ти́ти. *Ребёнок* **-ни́л** – дити́на накаля́ла (уроби́лася). **Нагрязнённый** – набру́днений; нака́ляний, наба́гнений; насмі́чений.
На́грязно, *нрч.* – на́чорно.
Нагря́знуть, *см.* **Нагряза́ть.**
Нагря́нуть – наско́чити, набі́гти; насу́нути, налеті́ти. [Во́рог наско́чив із-за лі́су (Полтавщ.). Несподі́вано насу́нули го́сті (Київщ.)]. *Гроза* **-нула** – вда́рила гроза́.
Нагу́бник – нагу́бник, намо́рдник, (*зап.*) нами́зник.
Нагу́бный – нагу́бний.
Нагуде́ть *и* **Нагуди́ть** – нагусти́, нагуді́ти, (*глухо*) надудні́ти, настугоні́ти; (*о пламени*) нагуготі́ти, нагугота́ти. [Ще ма́ло го́лову нагули́? (Васильч.)]. **-де́ться** – нагусти́ся, нагуді́тися, надудні́тися, нагуготі́[а́]тися, настугоні́тися, попогусти́ (досхочу́) *и т. п.* [Неха́й гуде́, вона́ нагуде́ться (Грінч. III)].
Нагу́зистый – гузи́стий, курдю́чний.
Нагу́л – 1) (*действие*) – а) нагу́лювання, вигу́лювання, *оконч.* нагуля́ння, ви́гуляння; б) надбава́ння, придбава́ння, нако́хування, *оконч.* на[при]дба́ння́, накоха́ння; в) випаса́ння, *оконч.* ви́пасення, ви́пас (-су). *Срв.* **Нагу́ливать.** *Гуртовщик взят для* **-ла** *скота* – взяли́ (взя́то) гуртопра́ва худо́бу випаса́ти (*или* щоб худо́бу випаса́в). *Отдали скот в* **-гу́л** – віддали́ (ві́ддано) худо́бу на ви́пас. *Скот в* **-ле** – худо́ба на ви́пасі; 2) (*результат*) нагу́л (-лу), (*жир*) сить (-ти), са́ло. **-лу** *по пуду на скотину будет* – нагу́лу по пу́дові на худоби́ну бу́де. *Наш парень с* **-лом**: *глаз подбили* – в на́шого па́рубка гости́нець: о́ко підби́те.
Нагу́ливание, *см.* **Нагу́л 1**, *неоконч.*
Нагу́ливать, нагуля́ть – 1) (*наживать гульбою*) нагу́лювати, нагуля́ти, вигу́лювати, ви́гуляти, (*о мног.*) понагу́лювати, повигу́лювати що, кого́, чого́. [Дожирува́лася з хло́пцями, що й дити́ну нагуля́ла (Полт.)]; 2) (*приобретать отдыхом*) нагу́лювати, нагуля́ти, надбава́ти, надба́ти, придбава́ти, придба́ти, нако́хувати, накоха́ти, (*о мног.*) понадбава́ти *и т. п.* що, чого́. **-ля́л** *себе пять фунтов за месяц* – придба́в (накоха́в) собі п'ять фу́нтів за мі́сяць; 3) (*выпасать скот*) випаса́ти, ви́пасти, (*о мног.*) повипаса́ти кого́, що. **Нагу́лянный** – 1) нагу́ляний, ви́гуляний, пона[пови]гу́люваний; 2) нагу́ляний, на́дбаний, при́дбаний, нако́ханий, понадба́ваний *и т. п.*; 3) ви́пасений, повипа́саний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нагу́люватися, бу́ти нагу́люваним, нагу́ляним, понагу́люваним *и т. п.*; 2) нагу́люватися, нагуля́тися, вигу́люватися, ви́гулятися, (*о мног.*) понагу́люватися, повигу́люватися. [От нагуля́лись і поляга́ли усі́ спа́ти (Рудч.). Го́сті до́бре ви́гулялись і ви́голодались (Н.-Лев.). Дівча́та понагу́лювались (Богодух.)]; 3) (*тучнеть*) випаса́тися, ви́пастися, відпаса́тися, відпа́стися, нагу́лювати (нако́хувати), нагуля́ти (накоха́ти) са́ла (сальця́). [Худо́ба в нас на толо́ці не випаса́ється, а ху́дне (Полт.). Відпа́сся лю́дським по́том (Київщ.). Накоха́в собі сальця́ (Звин.)].
Нагу́листый – приві́льний, дозві́льний, до́брий на ви́паси (на пастівники́).
Нагу́лка, *см.* **Нагу́л 1.**
Нагу́лок *и* **Нагу́лыш** – нажиро́вана (набі́гана, нагу́ляна) дити́на, (*грубо*) байстря́ (-ря́ти) (*общ. р.*), байстрю́к (-ка́), -стрю́чка.
Нагу́льный – 1) (*приобрет. нагулом*) нагу́ляний; випасо́вий. **-ный** *жир* – нагу́ляна сить, нагу́ляне са́ло. **-ный** *скот* – випасо́ва худо́ба; 2) (*приобрет. гульбою*) нажиро́ваний, набі́ганий, нагу́ляний. **-ный** *ребёнок, см.* **Нагу́лок.**
Нагу́льчивость – нагу́листість, випа́сність (-ости).
Нагу́льчивый – нагу́листий, випасни́й.
Нагу́льщик, -щица – 1) (*нагуливающий скот*) гуртопра́в, -пра́вка; 2) (*гуляка*) жиру́н (-на́), жиру́ха, гультя́й (-тя́я), -тя́йка.
Нагу́снуть *и* **Нагусте́ть** – загу́с(к)нути; (*стать плотнее*) затужа́віти, стужа́віти, (*в*

меньшей мере) притужа́віти.

Нагусти́ть, *см.* **Нагуща́ть.**

На́густо, *нрч.* – ду́же гу́сто, ду́же кру́то. *Густым* **-то** – гу́сто-прегу́сто, як[що]-найгусті́ше, як[що]-найкруті́ше.

Нагуто́рить, -ся – нагомоні́ти, -ся, набазі́кати, -ся, набала́кати, -ся, натереве́нити, -ся, наторохті́ти, -ся, напле́ска́ти, -ся.

Нагуща́ть, нагусти́ть – нагу́щувати, нагусти́ти, (*через меру*) перегу́щувати, перегусти́ти що. **Нагущённый** – нагу́щений, перегу́щений.

Над *и* **На́до**, *предл.* – 1) *с твор. п.* – над, (*редко*) на́до, (*для обознач. большей или меньшей пространности места или же множественности предметов либо мест, над которыми что-н. совершается или имеет к ним отношение*) понад ким, чим, (*выше чего*) поверх, верх чо́го. [Зозу́ля літа́ла – над на́ми куючи́ (Сл. Гр.). Стої́ть я́вір над водо́ю, в во́ду похили́вся (Пісня). Простя́г, гріє ру́ки над по́лум'ям черво́ним (М. Вовч.). Мі́сце над мо́рем (Л. Укр.). Понад мо́рем на бульва́рі я само́тний походжа́ю (Вороний). Чорніє гай над водо́ю, де ляхи́ ходи́ли, засині́ли понад Дніпро́м висо́кі моги́ли (Шевч.). Хто запла́че надо мно́ю, як рі́дна дити́на (Шевч.). Дуну́в ві́тер понад ста́вом – і слі́ду не ста́ло (Шевч.). Червоня́сте та сі́ре камі́ння скрізь понад шля́хом нави́сло непло́дне та го́ле (Л. Укр.). На́че ге́тьман з козака́ми понад хма́рами гуля́ і із лу́ка блискавка́ми в ворогі́в свої́х стріля́ (Олесь). А понад всім блаки́тне не́бо сла́лось і со́нце йшло та ху́тору смія́лось (Щогол.). Як ду́же зі́лля кипи́ть, ми́лий поверх де́рева лети́ть (Номис). Козаки́ не пока́зувалися верх око́пів (Маковей)]. *Меч Дамокла висит* **над** *его головою* – Дамо́клів меч звиса́є (виси́ть) над його́ голово́ю. **Над** *дверью были написаны следующие слова* – над двери́ма були́ напи́сані такі́ слова́. *Птицы летали* **над** *рекою* – птахи́ (пташки́) літа́ли над рі́чкою (*в этом случае река мыслится в её целостности или же имеется в виду одно определённое место*), понад рі́чкою (*во многих местах, повсюду над рекой*). *Село раскинулось* **над** *рекой* – село́ розгорну́лося понад рі́чкою. *Железнодорожный путь проходил* **над** *морем* – залізни́чна ко́лія ішла́ понад мо́ре(м). *Замок этот господствует* **над** *городом* – за́мок цей пану́є над мі́стом. **Над** *городом летали аэропланы, разбрасывая воззвания* – понад мі́стом літа́ли аеропла́ни (літаки́), розкида́ючи відо́зви. *Работа, работать* **над** *чем, кем* – пра́ця, працюва́ти коло чо́го, над чим, над ким. [Лиша́ється бага́то ще попрацюва́ти коло то́го, що дала́ приро́да (Рада). Роки́ напру́женої пра́ці над сами́м собо́ю (М. Калин.)]. *Сидеть* **над** *работой* – сиді́ти над (за) робо́тою. *Трудиться* **над** *составлением проекта* – працюва́ти над склада́нням (коло склада́ння) прое́кту. *Он задумался* **над** *этим вопросом* – він зами́слився над цим пита́нням. *Смеяться* **над** *кем,* **над** *чем* – смія́тися з ко́го, з чо́го. *Шутить* **над** *кем* – жартува́ти з ко́го. **Над** *ним разразилось большое несчастье* – на його́ впа́ло вели́ке ли́хо. *Сжалиться* **над** *кем* – згля́нутися на ко́го. *Иметь* **над** *кем власть* – ма́ти над ким вла́ду. *Принять начальство* **над** *армией* – узя́ти про́від над а́рмією. **Над** *ним наряжён суд* – над ним уря́джено суд. **Над** *ним исполнили приговор суда* – над ним ви́конано ви́рок су́ду; 2) *с вин. п.* – над ко́го, над що, понад ко́го, понад що (*в укр. яз. эта конструкция, при глаголах движения обычна*). [Ди́виться було́ він розпа́леними очи́ма куди́сь понад го́лови прису́тнім (Леонт.)]. *Подыми конец доски* **над** *себя* – піді́йми́ (підведи́) кіне́ць до́шки над се́бе. *Пошли* **над** *берег погулять* – пішли́ над (у) бе́рег погуля́ти; 3) (*в сложении*) – а) (*для обознач. действия сверху наверху чего-л.*) над, на, до, при, під, по, ви, роз *и т. п., напр.*: **Над***строить колокольню* – надбудува́ти дзвіни́цю. **Над***писать письмо* – надписа́ти листа́. **Над***смотр* – до́гляд, на́гляд. **Над***лить бутылку* – а) (*отлить*) надли́ти пля́шку; б) (*долить*) доли́ти пля́шку. **Над***лить молока* – підли́ти молока́. **Над***рыжеть* – поруді́ти (ви́руді́ти) (тро́хи, зве́рху). **Над***сидеть яйцо* – над[при]си́діти яйце́. **Над***цвести* – розцвісти́ над чим; б) (*для одознач. почина, зачина*) над, *напр.*: **Над***ломить калач* – надломи́ти кала́ч(а́). **Над***битый горшок* – надби́тий го́рщик. **Над***грызок сыру* – надгри́зок си́ру.

Нада́бривание – 1) надо́брювання; нагно́ювання, угно́ювання; 2) насма́чування, засма́чування, присма́чування. *Срв.* **Нада́бривать.**

Нада́бривать *и* **Надобря́ть, надо́брить** – 1) (*удабривать*) надо́брювати, добри́ти, надобри́ти, (*землю ещё*) нагно́ювати, нагної́ти, угно́ювати, угної́ти, (*о мног.*) понадо́брювати, пона[пов]гно́ювати що; 2) (*сдабривать*) насма́чувати, насмачи́ти, засма́чувати, засмачи́ти, присма́чувати, присмачи́ти, (*о мног.*) пона[поза,попри]сма́чувати що. **Надо́бренный** – 1) надо́брений, понадо́брюваний; нагно́єний, угно́єний пона[пов]гно́юваний; 2) насма́чений, за[при]сма́чений, пона[поза,попри]сма́чуваний. **-ться** – надо́брюватися, бу́ти надо́брюваним, надо́бреним, понадо́брюваним *и т. п.*

Надава́ть *чего кому* – надава́ти, наздава́ти, пона(з)дава́ти чого́ кому́. [І хвиг, і родзи́нок, –

всьо́го понадає́ (Шевч.). Поназдава́ли лю́ди потро́шку (Сл. Ум.)]. **-ва́ть** *взаймы* – напозича́ти. [Напозича́в лю́дям бага́то (Харківщ.)]. **-ва́ть** *пощёчин, см.* **Пощёчина. -ва́ть** *подзатыльников* – надава́ти (за)поти́личників (наши́йників) кому́, (*шутл.*) нагодува́ти (за)поти́личниками кого́. **Нада́ванный** – нада́ваний, назда́ваний, пона(з)да́ваний.

Нада́вка – 1) *см.* **Нада́вливание, Надавле́ние**; 2) (*инструмент*) на́давка.

Нада́вки, *см.* **Нажи́мки.**

Нада́вливание, Надавле́ние – 1) нада́влювання, нада́влення, наду́шування, наду́шення *и* надуші́ння, нагні́чування, нагні́чення, натиска́ння *и* нати́скування, нати́снення *и* натисні́ння (-ння), на́тиск (-ку); наму́лювання, наму́ля[е]ння; 2) нача́влювання, нача́влення, наду́шування, наду́ше[і]ння, нада́влювання, нада́влення. *Срв.* **Нада́вливать.**

Нада́вливать *и* **Надавля́ть, надави́ть** – 1) *что* – нада́влювати, надави́ти, наду́шувати, надуши́ти, нагні́чувати, нагніти́ти що, натиска́ти *и* нати́скувати, натисну́ти що *и* на що; (*об обуви, платье*) наму́лювати *и* намуля́ти, *оконч.* наму́ляти *и* (*зап.*) наму́лити що; (*о мног.*) понада́влювати, понаму́лювати *и т. п.*; *срв.* **Нажима́ть 1** *и* **3**. [За́пінка надави́ла мені гру́ди (Франко). Повали́в мене́, та ще й колі́ном нагніти́в (Лебединщ.). Хо́лод нати́с на мо́зок (Коцюб.)]; 2) (*выжимать изв. колич. чего*) нача́влювати, начави́ти, наду́шувати, надуши́ти, нада́влювати, надави́ти, (*о мног.*) понача́влювати *и т. п.* чого́; *срв.* **Нажима́ть 4**. [Начави́ (надуши́) со́ку з цитри́ни (Київщ.)]. **Нада́вленный** – 1) нада́влений, наду́шений, нагні́чений, нати́снутий *и* нати́снений, наму́ля[е]ний, понада́влюваний *и т. п.*; 2) нача́влений, понача́влюваний *и т. п.* **-ться** – нада́влюватися, надави́тися, понада́влюватися; бу́ти нада́влюваним, нада́вленим, понада́влюваним *и т. п.*

Надавно́й *и* **Нада́вочный** – 1) *см.* **Нажи́мный**; 2) (*надавленный*) нада́влений; нача́влений *и т. п.*; *срв.* **Нада́вливать.**

Нада́ивание – надо́ювання, удо́ювання.

Нада́ивать, надои́ть – надо́ювати, надої́ти, удо́ювати, удої́ти, (*о мног.*) понадо́ювати чого́. [Що того́ молока́ понадо́юють! (Богодух.). Удої́ла піввідра́ молока́ (Брацл.)]. **Надо́енный** – надо́єний, удо́єний, понадо́юваний. **-ться** – надо́юватися, надої́тися, понадо́юватися, удо́юватися, удої́тися; бу́ти надо́юваним, надо́єним, понадо́юваним, удо́юваним, удо́єним.

Нада́кать, -ся – ната́кати, -ся, наеге́кати, -ся, наато́жкати, -ся.

Нада́лбливание – 1) надо́вбування; 2) *см.* **Надда́лбливание**; 3) уґаро́вування; 4) втовкма́чування; нату́ркування. *Срв.* **Нада́лбливать.**

Нада́лбливать, Надолби́ть – 1) надо́вбувати, надовба́ти *и* надовбти́, (*о мног.*) понадо́вбувати чого́; 2) *см.* **Надда́лбливать**; 3) (*пазы в чём*) уґаро́вувати, уґарува́ти, (*о мног.*) повґаро́вувати що; 4) *что кому* – втовкма́чувати, втовкма́чити що кому́; (*твердить*) нату́ркувати, нату́ркати кому́. **Надолблённый** – 1) надо́вбаний, понадо́вбуваний; 2) *см.* **Наддолблённый**; 3) уґаро́ваний, повґаро́вуваний; 4) втовкма́чений; нату́рканий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) надо́вбуватися, бу́ти надо́вбуваним, надо́вбаним, понадо́вбуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) надовба́тися, надовбти́ся; б) *см.* **Назубри́ться 2** (*под* **Назу́бривать**).

Нада́лее, *нрч.* – нада́лі, нада́льше.

На́даль, *нрч.* – 1) (*в пространстве*) на дале́ко, на далечі́нь, на вели́ке відда́лення, на дале́ку (вели́ку) ві́дстань; 2) (*во времени*) нада́лі. [Не відклада́й спра́ви нада́лі (Київщ.)].

Нада́ривание, Надаре́ние – 1) надаря́ння *и* нада́рювання, нада́рення, обдаро́вування, обдарува́ння, обда́рювання, обда́рення кого́ чим, наділя́ння, наді́лення *и* наділі́ння кому́ чого́ *и* кого́ чим; 2) нада́рювання нада́рення, надаро́вування, надарува́ння кому́ чого́ *и* кого́ чим, надава́ння, нада́ння кому́ чого́. *Срв.* **Нада́ривать.**

Нада́ривать *и* **Надаря́ть, надари́ть** – 1) *кого чем* – надаря́ти *и* нада́рювати, надари́ти, обдаро́вувати, обдарува́ти, обда́рювати, обдари́ти, (*о мног.*) понада́рювати, пообдаро́вувати, пообда́рювати кого́ чим, наділя́ти, наділи́ти кому́ що, чого́ *и* кого́ чим; *срв.* **Ода́ривать**; 2) *кому чего* – нада́рювати, надари́ти, надаро́вувати, надарува́ти кому́ чого́ *и* кого́ чим, надава́ти, нада́ти кому́ чого́, (*о мног.*) понада́рювати, понадаро́вувати, поназдаро́вувати кому́ чого́. [Ро́дичі бага́ті, так усьо́го їй понада́рювали (Київщ.). Понадаро́вували йому́ гро́шей (Куліш). Поназдаро́вували лю́ди хлі́ба погорі́льцям (Вовчанщ.)]. **Надарённый** – 1) нада́рений, обдаро́ваний, обда́рений, наді́лений, пообдаро́вуваний, пообда́рюваний. [Обдаро́ваний го́стрим ро́зумом (Київ)]; 2) нада́рений, надаро́ваний, на́даний, понада́рюваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) надаря́тися *и* нада́рюватися, бу́ти нада́рюваним, нада́реним, понада́рюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) надарува́тися.

Нада́ток, -да́точный, -да́тчик, -да́тчица, -да́ть, -да́ча, *см.* **Надда́ток** *и т. д.*

Надба́вка, -бавле́ние, -бавля́ть, -ба́вить, -ба́вочный, *см.* **Наба́вка** *и т. д.*

Надба́нник – надлазе́нник, горі́ще в ла́зні.

Надбараба́нье (*в молотилке*) – надбараба́ння (-ння).
Надба́шенный – надве́жний, надбашто́ви́й.
Надбива́ние, *см.* **Надби́вка**, *неоконч.*
Надбива́ть, -ся, надби́ть, -ся – надбива́ти, -ся, надби́ти, -ся, (*выщерблять, -ся*) надще́рблювати, -ся, надщерби́ти, -ся, вище́рблювати, -ся, ви́щербити, -ся, (*о мног.*) понадбива́ти, -ся, понад[пови]ще́рблювати, -ся; бу́ти надби́ваним, надби́тим, понадби́ваним *и т. п.* **Надби́тый** – надби́тий, надще́рблений, ви́щерблений, понадби́ваний, понад[пови]ще́рблюваний.
Надби́вка – надбива́ння, надще́рблювання, вище́рблювання, *оконч.* надбиття́ (-ття́), надще́рблення, ви́щерблення.
Надбивно́й – надбивни́й, надби́ваний; (*надбитый*) надби́тий.
Надбира́ние – надбира́ння (-ння).
Надбира́ть, надобра́ть – надбира́ти, надібра́ти, (*о мног.*) понадбира́ти що *и* чого́. **Надо́бранный** – наді́браний, понадби́раний. **-ться** – надбира́тися, бу́ти надби́раним, наді́браним, понадби́раним.
Надби́рка, *см.* **Надбо́р.**
Надби́тие, *см.* **Надби́вка**, *оконч.*
Надбо́й – 1) *см.* **Надби́вка**; 2) (*в посуде*) розко́лина, щерби́на.
Надбо́йный, *см.* **Надбивно́й.**
Надбо́р *и* **Надбо́рка** – надбира́ння, *оконч.* наді́бра́ння.
Надбра́сывание – надкида́ння, під[при]кида́ння.
Надбра́сывать, надбро́сить – надкида́ти, надки́нути, (*подкидывать*) під[при]кида́ти, під[при]ки́нути що на що, до чо́го *или* куди́. [Прики́нь на віз ще снопкі́в па́ру (Звин.)].
Надбро́вный – надбрі́вний.
Надбро́вье – надбрі́в'я (-в'я).
Надбро́ска – надкида́ння, під[при]кида́ння, *оконч.* надки́нення, під[при]ки́нення.
Надбрю́шие, -брю́шный – надчере́в'я (-в'я), надчере́вний.
Надбура́вливание, Надбура́вление – надсве́рдлювання, надсве́рдлення *и* надсвердлі́ння, надві́рчування, надве́рчення.
Надбура́вливать, -ся, надбура́вить, -ся – надсве́рдлювати, -ся, надсвердли́ти, -ся, надві́рчувати, -ся, надверті́ти, -ся, (*о мног.*) понадсве́рдлювати, -ся, понадві́рчувати, -ся; бу́ти надсве́рдлюваним, надсве́рдленим, понадсве́рдлюваним *и т. п.* **Надбура́вленный** – надсве́рдлений, надве́рчений, понадсве́рдлюваний, понадві́рчуваний.
Надбури́ть, -ся – надсвердлува́ти, -ся, (*о мног.*) понадсвердло́вувати, -ся.
Надбу́тка – 1) (*действие*) забуто́вування, *оконч.* забутува́ння; 2) забутува́ння, забуто́вання.
Надбыва́ть, надбы́ть – підбува́ти, підбу́ти, прибува́ти, прибу́ти; *срв.* **Прибыва́ть 1.**
Надва́ивать, надвои́ть – надво́ювати, надвоїти чого́; (*ниток*) насу́кувати, насука́ти нито́к удво́є.
Надвё́ртка – 1) надкру́чування, надві́рчування, *оконч.* надкру́чення, надве́рчення *и* надве́рнення; 2) *см.* **Надбура́вливание, Надбура́вление.**
Надвё́ртывание, *см.* **Надвё́ртка**, *неоконч.*
Надвё́ртывать, надверте́ть *и* **надверну́ть** – 1) надкру́чувати, надкрути́ти, надві́рчувати, надверті́ти *и* надверну́ти, (*о мног.*) понадкру́чувати, понадві́рчувати що; 2) *см.* **Надбура́вливать. Надве́рченый** *и* **Надвё́рнутый** – 1) надкру́чений, надве́рчений, надве́рнутий *и* надве́рнений, понадкру́чуваний, понадві́рчуваний; 2) *см.* **Надбура́вленный. -ться** – надкру́чуватися, бу́ти надкру́чуваним, надкру́ченим, понадкру́чуваним *и т. п.*
Надверче́ние, *см.* **Надвё́ртка**, *оконч.*
Надве́сный – надвисни́й, звисни́й.
На́двечерь – 1) *сщ.* – пі́двечір (-чора), підвечі́рок (-рка), надвечі́р'я (-р'я); 2) *нрч.* – над ве́чір; *см.* **Ве́чер 1** (*Под* **-чер**).
Надвива́ние, *см.* **Надви́вка**, *неоконч.*
Надвива́ть, надви́ть *что* – досу́кувати, досука́ти, доплі́та́ти, допле́сти́ що чим, прису́кувати, присука́ти, при[під]плі́та́ти, при[під]пле́сти́ що до чо́го, (*о мног.*) подосу́кувати, подоплі́та́ти *и т. п.*; *срв.* **Навива́ть 3**. **Надви́тый** – досу́каний, допле́тений, прису́каний, при[під]пле́тений, подосу́куваний *и т. п.* **-ться** – досу́куватися, досука́тися, подосу́куватися; бу́ти досу́куваним, досу́каним, подосу́куваним *и т. п.*
Надви́вка – досу́кування, доплі́та́ння, *оконч.* досука́ння, допле́тення *и* доплеті́ння чого́ чим; прису́кування, при[під]плі́та́ння, *оконч.* присука́ння, при[під]пле́тення *и* при[під]плеті́ння чого́ до чо́го.

Надви́г, *см.* **Надви́жка.**
Надвига́ние – насува́ння, насо́вування.
Надви́гать *что, чего* – насо́вати, надвига́ти що, чого́.
Надвига́ть, надви́нуть – насува́ти *и* насо́вувати, насу́нути, (*о мног.*) понасува́ти, понасо́вувати що на що, куди́; (*придвигать*) присува́ти *и* присо́вувати, прису́нути, (*о мног.*) поприсува́ти, поприсо́вувати що до чого́, куди́. [Ша́пку на́ очі насу́нув (Котл.). Понасува́ли шапки́ аж на ву́ха (Богодух.). Не присува́й ша́фи до са́мої стіни́ (Брацл.)]. **-нуть** *брови* – насу́нути (насу́пити) бро́ви, насу́питися. **Надви́нутый** – насу́нутий *и* насу́нений, прису́нутий *и* прису́нений, понасо́вуваний, поприсо́вуваний.
Надви́гаться – 1) (*двигая*) насо́ватися, надвига́тися; 2) (*двигаясь*) нару́хатися.
Надвига́ться, надви́нуться – 1) (*стр. з.*) насува́тися *и* насо́вуватися, бу́ти насо́вуваним, насу́нутим *и т. п.*; *см.* **Надвига́ть**; 2) (*возвр. з.*) насува́ти(ся) *и* (*реже*) насо́вувати(ся), су́нути(ся), насу́нути(ся), (*о мног.*) понасува́ти(ся), понасо́вувати(ся), (*о тучах, ночи и т. п. ещё*) наступа́ти, наступи́ти, надхо́дити, надійти́, (*преим. о тумане*) наляга́ти, налягти́. [Черво́ний тума́н устава́в на за́ході, і немо́в крива́ві прима́ри насува́лися звідти на мі́сто (Коцюб.). Ніч насува́ється шви́дко (Л. Укр.). На світ насува́ла те́мрява (Грінч.). Ніч насу́нула те́мна (Г. Барв.). В кере́ї те́мній ти́хо су́не ніч (Вороний). Стрі́чкою су́нулися козаки́ (Стор.). Бро́ви на о́чі йому́ понасо́вувались (Куліш). Наступа́є чо́рна хма́ра (Пісня). Хма́ра наступи́ла (Рудан.). Хма́ра надхо́дить над голово́ю (Коцюб.). Наля́жуть тума́ни (Самійл.). Зла́я хуртови́на на нас наляга́є (Максим.)].
Надви́жка – насува́ння, насо́вування, *оконч.* насу́нення, на́сув (-ву).
Надвижно́й – насувни́й; (*надвинутый*) насу́нутий, насу́нений.
Надви́слый – надви́слий, нави́слий, зави́слий.
Надви́х – 1) (*действие*) надви́хування, *оконч.* надви́хнення; 2) (*надвихнутое место*) на́двих (-ху), надви́хнене (-ного).
Надвиха́ние – надви́хування (-ння).
Надвиха́ть, -ся, надвихну́ть, -ся – надви́хувати, -ся, надвихну́ти, -ся. **Надви́хнутый** – надви́хнутий *и* надви́хнений.
Надви́хорный – надви́хряни́й, надвихрови́й.
Надво́дный – надво́дний, понадво́дний. [Ляга́є він по холодка́х надво́дних (Куліш)].
На́двое, *нрч.* – 1) надво́є, на́(в)піл; *срв.* **Попола́м.** [Розрі́зала надво́є (Брацл.). Заві́са церко́вна розде́рлася надво́є (Куліш)]; 2) (*двусмысленно*) двозна́чно, двої́сто. *Бабушка* (*старуха*) **-вое** *сказала* (*гадала*) – надво́є ба́ба ворожи́ла: або́ вмре, або́ бу́де жи́ла; не так бу́де, як ба́ба ка́же; каза́ла бабу́сенька: «одно́ з двох: або так, або не так»; пра́вду каза́ла баба́, коли́ не бреха́ла; сліпи́й каза́в: «поба́чимо» (Приказки).
Надво́й *и* **Надво́йка** – 1) *см.* **Надви́вка**; 2) (*надвитое*) досу́кане, допле́тене, прису́кане, при[під]пле́тене (-ного), до́плітка, при́плітка.
Надво́йный – до[при]су́каний, до[при]пле́тений.
Надво́рный – 1) (*выходящий во двор*) надвірні[и]й. [У надві́рній ха́ті вона́ готува́ла пе́чиво (Н.-Лев.)]. **-ные** *постройки* – надві́рні будівлі *и* (*соб.*) надві́рня[а] будівля; 2) *стар.* – надві́рні[и]й. **-ная** *милиция* – надві́рня корогва́ (Сл. Гр.). **-ный** *советник* – ра́дник дво́ру, (*рус.*) надво́рний сові́тник.
Надво́рок – надві́рок (-рку).
Надво́рье – надві́р'я (-ря). [Ходи́ти по надві́р'ю (Шевч.)]. *С* **-рья** – з-надво́ру. [Зайти́ не з ву́лиці, а з-надво́ру (*с чёрного хода*) (Богодух.)].
Надвыша́ть, надвы́сить – підви́щувати, підви́щити, підбива́ти, підби́ти (ці́ну). **Надвы́шенный** – підви́щений, підби́тий.
Надвя́зка – 1) (*действие*) – а) *см.* **Надста́в 1б**; б) доплі́та́ння; *оконч.* допле́тення *и* доплеті́ння; 2) (*надвязанное*) – а) *см.* **Надста́в 2б**; б) до́плітка. *Срв.* **Надвя́зывать.**
Надвязно́й – 1) *см.* **Надста́вленный 2** (*под* **Надставля́ть**); 2) (*о чулке*) допле́тений.
Надвя́зок, *см.* **Надвя́зка 2.**
Надвя́зывание, *см.* **Надвя́зка 1**, *неоконч.*
Надвя́зывать, надвяза́ть – 1) *см.* **Надставля́ть 2**; 2) (*чулок, сеть*) доплі́та́ти, допле́сти́ що. [Доплі́та́ панчі́шку (Куліш)]. **Надвя́занный** – 1) *см.* **Надста́вленный 2**; 2) допле́тений. **-ться** – доплі́та́тися, допле́сти́ся; бу́ти доплі́таним, допле́теним *и т. п.*
Надга́нивать, *см.* **Надгоня́ть.**
Надги́б – 1) (*действие*), *см.* **Надги́бка**; 2) (*надогнутое*) надги́н (-ну).
Надгиба́ние – надгина́ння (-ння).
Надгиба́тель, -ница – надги́нач, -на́чка.
Надгиба́ть, -ся, надогну́ть, -ся – надгина́ти, -ся, надігну́ти, -ся, згина́ти, -ся, зігну́ти, -ся

(тро́хи), (*о мног.*) понадгина́ти, -ся, позгина́ти, -ся (тро́хи); бу́ти надги́наним, наді́гнутим, понадги́наним *и т. п.* [Тро́хи зігну́лося (Сл. Ум.)]. **Надо́гнутый** – наді́гнутий, зі́гнутий (тро́хи).
Надги́бка – надгина́ння (-ння), *оконч.* надігнуття́ (-ття́), надги́н (-ну).
Надгибно́й – надги́нний; (*надогнутый*) наді́гну́тий.
Надгла́вный – 1) *см.* **Надголо́вный. -ная** *точка, см.* **Зени́т**; 2) надверхови́й, (*надкупольный*) надбаньови́й.
Надгла́вок – 1) (*в книге*) на́головок (-вку), зміст (-ту) ро́зділу; 2) (*над главою церкви*) ма́ківка.
Надгла́зный – надо́чний.
Надгла́сный *знак* – знак над голосни́м (голосі́вкою).
Надгла́тывать, надглотну́ть – надко́втувати, надковтну́ти, надпива́ти, надпи́ти що *и* чого́.
Надгло́точный – надгорлови́й, надпролиго́вий. [Надпролиго́ві і підпролиго́ві вузли́ (Троян.)].
Надгля́д, Надгля́дка, *см.* **Надсмо́тр.**
Надгля́дчик, -чица, *см.* **Надсмо́трщик, -щица.**
Надгля́дывание, *см.* **Надсма́тривание.**
Надгля́дывать, надгляде́ть *за* (*над*) *кем, чем* – догляда́ти, догля́нути кого́, чого́ *и* за ким, за чим, нагляда́ти, нагля́нути за (над) ким, за (над) чим *и* кого́, що; *см.* **Надсма́тривать.**
Надгнёт – 1) (*действие*) надгніта́ння, надгина́ння, надла́мування, надло́млювання, *оконч.* надгні́чення, надігнуття́ (-ття́), надлама́ння, надло́млення; надгні́т (-ту), надги́н (-ну); 2) *см.* **Надры́в 3.**
Надгнета́ние, *см.* **Надгнёт 1**, *неоконч.*
Надгнета́ть, надгнести́ – надгніта́ти, надгніти́ти, надгина́ти, надігну́ти, надла́мувати, надлама́ти, надло́млювати, надломи́ти, (*о мног.*) понадгніта́ти, понадгина́ти *и т. п.* що. **Надгнетённый** – надгні́чений, наді́гну́тий, надла́маний, надло́млений, понадги́наний, понадла́муваний, понадло́млюваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) надгніта́тися, надгина́тися, бу́ти надги́наним, надігнутим, понадги́наним *и т. п.*; 2) *см.* **Надрыва́ться 2** (*под* **I. Надрыва́ть**).
Надгнете́ние, *см.* **Надгнёт 1**, *оконч.*
Надгнётка, *см.* **Надгнёт.**
Надгнива́ние – пригнива́ння, надгнива́ння.
Надгнива́ть, надгни́ть – пригнива́ти, пригни́ти, надгнива́ти, надгни́ти, (*о мног. или во мн. местах*) попригнива́ти, понадгнива́ти. **Надгни́вший** – що пригни́в *и т. п.*; пригни́лий, надгни́лий.
Надго́ленный – надгомі́лко́вий, надголі́нко́вий.
Надголе́ть – надголи́тися, надголі́ти, о(б)голи́тися (тро́хи, з кра́ю).
Надголо́вный – надголі́вний, надголовни́й.
Надголо́вок – надголі́в'я (-в'я), надголо́вач (-ча).
Надголя́ть, надголи́ть – надголя́ти *и* надго́лювати, надголи́ти, о(б)голя́ти *и* о(б)го́лювати, о(б)голи́ти (тро́хи, з кра́ю), (*о мног.*) понадго́лювати що. **Надголённый** – надго́лений, о(б)го́лений (тро́хи, з кра́ю), понадго́люваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) надголя́тися, надго́люватися, бу́ти надго́люваним, надго́леним, понадго́люваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) надголя́тися, надголи́тися, надголі́ти, о(б)голя́тися, о(б)го́люватися, о(б)голи́тися (тро́хи, з кра́ю).
Надго́н *и* **Надго́нка** – наздоганя́ння, здоганя́ння, *оконч.* наздогна́ння.
Надгоня́ть, надга́нивать, надогна́ть (*нагонять*) – наздоганя́ти, наздогна́ти, здоганя́ти, здогна́ти, наганя́ти, нагна́ти кого́, що.
Надгора́живание – на(д)горо́джування (-ння).
Надгора́живать, -ся, надгороди́ть, -ся – на(д)горо́джувати, -ся, на(д)городи́ти, -ся, (*о мног.*) пона(д)горо́джувати, -ся; бу́ти на(д)горо́джуваним, на(д)горо́дженим, пона(д)горо́джуваним. **Надгоро́же[ё]нный** – на(д)горо́джений, пона(д)горо́джуваний.
Надгора́ть, надгоре́ть – надгоря́ти, надгорі́ти. **Надгоре́вший** – що надгорі́в, надгорі́лий.
Надго́рбить, -ся – надго́рбити, -ся, зго́рбити, -ся (трохи). **Надго́рбленный** – надго́рблений, зго́рблений (тро́хи).
Надго́рбный – надго́рбний.
Надгоре́лый – надгорі́лий.
Надго́рклый – надгі́рклий, пригі́рклий, згі́рклий (тро́хи), (*о масле ещё*) ї́лкува́тий.
Надго́ркнуть – надгі́ркнути, пригі́ркнути, згі́ркнути (тро́хи).
Надго́рный – надгі́рни[і]й.

Надгороди́ть, -ся, *см.* **Надгора́живать, -ся.**
Надгоро́дка – 1) (*действие*) на(д)горо́джування, *оконч.* на(д)горо́дження *и* на(д)городі́ння; 2) (*надплетенная вверху городьба*) на(д)горо́жа.
Надгороже́ние, *см.* **Надгоро́дка 1**, *оконч.*
Надгорта́нник, *анат.* epiglottis – надгорля́нник (-ка), надго́рля (-ля).
Надгорта́нный – надго́рляний. [Надго́рляний хрящ (Троян.)].
Надгра́нивать, -ся, надграни́ть, -ся – надгранко́вувати, -ся, надгранкува́ти, -ся, (*о мног.*) понадгранко́вувати, -ся; бу́ти надгранко́вуваним, надгранко́ваним, понадгранко́вуваним. **Надгранённый** – надгранко́ваний, понадгранко́вуваний.
Надгра́нка – надгранко́вування, *оконч.* надгранкува́ння.
Надгра́фливание, Надграфле́ние – надлінійо́вування, надлініюва́ння, надліні́ювання, надліні́є[я]ння.
Надгра́фливать, -ся, надграфи́ть, -ся – надлінійо́вувати, -ся, надлініюва́ти, -ся, надліні́ювати, -ся, надліні́ї[я]ти, -ся, (*о мног.*) понадлінійо́вувати, -ся, понадліні́ювати, -ся; бу́ти надлінійо́вуваним, надлінійо́ваним, понадлінійо́вуваним *и т. п.* **Надграфлённый** – надлінійо́ваний, надліні́є[я]ний, понадлінійо́вуваний, понадліні́юваний.
Надгреба́ть, -ся, надгрести́, -ся – надгріба́ти, -ся, надгребти́, -ся, (*о мног.*) понадгріба́ти, -ся.
Надгро́бие – надгро́бний (надмоги́льний) на́пис (-су), епіта́фія.
Надгро́бный – надгро́бний, надмоги́льний, намоги́льний. [Плач надгро́бний (Самійл.). Надмоги́льний хрест (Сл. Ум.). Намоги́льний хрест (Звин.)]. **-ный** *камень, см.* **Ка́мень 1**. **-ная** *надпись, см.* **Надгро́бие. -ная** *речь*, **-ное** *слово* – надгро́бна промо́ва, -бне сло́во, сло́во на по́хорон.
Надгру́дный – надгру́дний, надпе́рсний.
Надгры́з – 1) (*действие*), *см.* **Надгры́зка**; 2) (*надгрызенное место*) надгри́з (-зу), надгри́зене (-ного).
Надгрыза́ние, Надгрызе́ние, *см.* **Надгры́зка.**
Надгрыза́ть, -ся, надгры́зть, -ся – надгриза́ти, -ся, надгри́зти, -ся, (*о мног.*) понадгриза́ти, -ся; бу́ти надгри́заним, надгри́зеним, понадгри́заним. **Надгры́зенный** – надгри́зений, понадгри́заний.
Надгры́зка – надгриза́ння, *оконч.* надгри́зення *и* надгризі́ння, надгри́з (-зу).
Надгры́зок – надгри́зок, (*огрызок*) недо́гризок (-зка).
Наддава́ние, *см.* **Надда́ча 1**, *неоконч.*
Наддава́ть, надда́ть – 1) наддава́ти, надда́ти, додава́ти, дода́ти кого́, чого́ *и* що до ко́го, до чо́го; *срв.* **Прибавля́ть.** [Як наддали́ від вас грі́шників, та як поси́пали вони́ до нас у пе́кло… (Квітка)]. **-да́ть** *бегу* – підда́ти (прида́ти, нада́ти) бігу́; 2) (*цену на торгах*) наддава́ти, надда́ти, на(д)бавля́ти, на(д)ба́вити, накида́ти, наки́нути, набива́ти, наби́ти, наганя́ти, нагна́ти (ці́ну). **-ться** – наддава́тися, бу́ти надда́ваним, на́дданим *и т. п.*
Надда́лбливание – наддо́вбування (-ння).
Надда́лбливать, -ся, наддолби́ть, -ся – наддо́вбувати, -ся, наддовба́ти, -ся, (*о мног.*) понаддо́вбувати, -ся; бу́ти наддо́вбуваним, наддо́вбаним, понаддо́вбуваним. **Наддолблённый** – наддо́вбаний, понаддо́вбуваний.
Надда́ние, *см.* **Надда́ча** 1, *оконч.*
Надда́ток – надда́ток (-тку), надда́ча, на́(д)ба́вка.
Надда́точный, *см.* **Наба́вочный.**
Надда́тчик, -чица – надда́ва́ч (-ча́), -ва́чка, додава́льник, -ниця.
Надда́ть, *см.* **Наддава́ть.**
Надда́ча – 1) (*действие*) – а) наддава́ння, додава́ння, *оконч.* надда́ння́, дода́ння́; б) наддава́ння, на(д)бавля́ння, накида́ння, набива́ння, наганя́ння, *оконч.* надда́ння́, на(д)ба́влення, наки́нення (ціни́). *Срв.* **Наддава́ть**; 2) *см.* **Надда́ток.**
Наддве́рие – 1) надві́рок (-рка), ве́рхня лу́тка, гло́[а́]вень (-вня); *срв.* **При́толока**; 2) наддве́р'я (-р'я), про́сторінь (-рони) над двери́ма.
Наддве́рный – наддве́рній, наддве́ряний.
Надде́л *и* **Надде́лка** – 1) (*действие*) приробля́ння *и* при́ро́блювання, дото́чування, надто́чування, (*надстраивание*) надбудо́вування, *оконч.* приро́блення, дото́че[і]ння, надто́че[і]ння, надбудува́ння; 2) до́точка, на́дточка; (*надстройка*) надбудо́ва.
Надде́лывание, *см.* **Надде́л 1**, *неоконч.*
Надде́лывать, надде́лать – приробля́ти *и* приро́блювати, приробити що до чо́го, дото́чувати, доточи́ти, надто́чувати, надточи́ти що чим, (*надстраивать*) надбудо́вувати, надбудува́ти що над чим; *срв.* **Надставля́ть 2**. [Тре́ба тро́хи доточи́ти две́рі, бо коро́ткі

ви́йшли (Богодух.)]. **Надде́ланный** – прирó блений, дотóчений, надтóчений, надбудóваний, поприрóблюваний *и т. п.* **-ться** – приробля́тися *и* прирóблюватися, бýти прирóблюваним, прирóбленим, поприрóблюваним *и т. п.*
Надде́льный – прирóблений, дотóчений, надтóчений, (*надстроенный*) надбудóваний.
Надди́р – 1) (*действие*) наддирáння (-ння), *оконч.* наддертя́ (-тя́); 2) (*надорванное место*) надíрване (-ного).
Наддирáние – наддирáння (-ння).
Наддирáтель, -ница – надди́рач, -рáчка, наддирáйло (*общ. р.*).
Наддирáть, -ся, надди́рывать, -ся, надодрáть, -ся – наддирáти, -ся, наддéрти, -ся *и* (*реже*) надідрáти, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) понаддирáти, -ся; бýти надди́раним, наддéртим, понадди́раним; *срв.* I**. Надрывáть 1, -ся. Надóдранный** – наддéртий, надíдраний, понадди́раний.
Надди́рка, *см.* **Надди́р 1.**
Надди́рок – нáдди́рок (-рка).
Надди́рочный – надди́рний, наддирáльний.
Надди́рчивый – надди́ристий.
Надди́рщик, -щица, *см.* **Наддирáтель, -ница.**
Наддолби́ть, -ся, *см.* **Наддáлбливать, -ся.**
Наддóлбка – наддóвбування, *оконч.* наддовбáння.
Наддолблéние – наддовбáння (-ння).
Наддýжный – наддýжний.
Наддýльный – наддулови́й.
Наддуши́ть – наддуши́ти, (*придушить*) придуши́ти когó, що.
Наддыря́ть, -ся, наддыри́ть, -ся – наддірáвлювати, -ся, наддірáвити, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) понаддірáвлювати, -ся; бýти наддірáвлюваним, наддірáвленим, понаддірáвлюваним. **Наддырённый** – наддірáвлений, понаддірáвлюваний.
Надевáние – 1) вдягáння, надягáння, надівáння, убирáння; взувáння, назувáння, обувáння; накладáння; підв’я́зування, обпинáння, заперíзування; 2) накладáння, напинáння, начí[е ́]плювання, насáджування, настрóмлювання; всиля́ння, вси́лювання, засиля́ння, заси́лювання; убирáння, натягáння. *Срв.* **Надевáть.**
Надевáтель, -ница – надя́гач (-ча), -гáчка.
Надевáть, надёвывать, надéть – 1) (*об одежде, предм. туалета*) вдягáти, вдягти́ *и* вдягнýти, надягáти, надяг(нý)ти́, надівáти, надíти що на кóго, на що, (*на себя*) убирáти, убрáти на сéбе що, убирáтися, убрáтися в що, (*на кого-л. другого*) убирáти, убрáти когó в що, (*о мног.*) повдягáти, понадягáти, понадівáти, повбирáти, повбирáтися; (*об обуви*) взувáти, взýти, назувáти, назýти, обувáти, обýти що, (*пров.*) вступáти(ся), вступи́ти(ся) в що; (*себе на ноги*) узувáтися, узýтися, обувáтися, обýтися, вбувáтися, вбýтися в що, (*о мног.*) повзувáти, поназувáти, поо[пов]бувáти, повзувáтися, пообувáтися. [Малáнка вдяглá кожушáнку (Коцюб.). Ніч удяглá з зіркáми пи́шні шáти (Грінч.). Став він сви́ту надягáти (Глібів). Жупáн надівáють (Шевч.). На ви́бранця своґó надíв плащ своє́ї любóви (Франко). Понадівáв на ї́х ксьондзíвську одéжу (Чуб. II). Скидáй з сéбе свої́ лáти, вбирáй дорогії шáти (Голов. I). Ви́брав ри́зи що-найкрáщі, на сéбе вбирáє (Рудан.). Калóші забýла взýти (Коцюб.). Назувáй постоли́ (Коцюб.). Червóні чóботи обýла (Котл.). Вступи́в я в чóботи, ви́йшов з хáти (Липовеч.)]. **-ть** *венок* – накладáти, наклáсти вінóк. [Дівчáта лíтом накладáють на гóлови вінки́ (Звин.)]. **-ть** *кольцо на палец* – надівáти, надíти каблýчку (обрýчку) на пáлець, (*с одного пальца на другой*) передівáти, передíти каблýчку (обрýчку). [«А де пéрстінь?» – «Передíла на дрýгий пáлець» (Звин.)]. **-ть** *очки* – накладáти, наклáсти, надівáти, надíти окуля́ри. [Не встиг наклáсти окуля́ри (Коцюб.). Надíвши си́ні окуля́ри (Н.-Лев.)]. **-ть** *передник* – підв’я́зувати, підв’язáти, обпинáти, обіпнýти *и* обіп’я́сти́ хвартýх (поперéдник), запинáтися, запнýтися *и* зап’я́сти́ся, обпинáтися, обіпнýтися *и* обіп’я́сти́ся хвартухóм (поперéдником), заперíзуватися, заперезáтися хвартухóм (поперéдником). [Ой, фáртушок обіп’я́ла, чоботóньки взýла (Гол. I)]. **-ть** *перчатки* – надівáти, надíти рукави́чки. **-ть** *чистое бельё* – надягáти, надяг(нý)ти́, брáти, взя́ти чи́сту білúзну (чи́сте шмáття), брáти, взя́ти бíлу сорóчку, брáти сорочки́; *срв.* **Меня́ть** (**1**) *бельё.* [Трéба сорóчку бíлу взя́ти (Г. Барв.)]. **-ть** *шляпу, шапку* – надівáти, надíти, (*реже*) надягáти, надягти́, накладáти, наклáсти капелю́ха, шáпку, (*о мног.*) понадівáти *и т. п.* капелю́хи, шапки́.
Надёванный – (*об одежде*) вдя́ганий, надя́ганий, надíваний, уби́раний; (*об обуви*) взýваний, назýваний. [Череви́чки нові, ще не назýвані (Свидниц.)]; 2) (*накладывать, наволакивать оболочку*) накладáти, наклáсти, (*натягивать, покрывать*) напинáти, напнýти *и* нап’я́сти́, (*нацеплять*) начі[е]пля́ти *и* начí[é]плювати, начепи́ти, (*насаживать*)

насáджувати, насади́ти, настрóмлювати, настроми́ти, (*о мног.*) понакладáти, понапинáти, почі[е]пля́ти, поначі́[é]плювати, понасáджувати, понастрóмлювати що на що. [Узде́чки не напну́ть на йóго (на коня́) (Греб.). Почепи́в на пле́чі тóрбу (Коцюб.) Настроми́вши гу́бку на трости́ну, піднесли́ до уст йогó (Біблія)]. **-ть** *наволоку на подушку* – убирáти, убрáти пóдушку (у пóшивку), натягáти, натяг(ну́)ти́, надівáти, наді́ти, наволóчувати, наволочи́ти пóшивку на пóдушку. [Вбери́ подушки́! (Брацл.). Тре́ба нову́ наволочи́ти пóшивку (Звягельщ.)]. **Наде́тый** – 1) вдя́гнений, надя́гнений, наді́тий, убрáний, повдя́ганий *и т. п.*; взу́тий, назу́тий, обу́тий, повзу́ваний *и т. п.*; наклáдений; переді́тий; підв'я́заний, обі́пну́тий. [Сорóчка на ньóму бі́ла, мов-би ті́льки ни́ні рáно вбрáна (Франко)]; 2) наклáдений, нáпну́тий *и* нáп'я́тий, наче́плений, насáджений, настрóмлений, понаклáданий *и т. п.* **-ться** – надягáтися, надяг(ну́)ти́ся, понадягáтися; бу́ти надя́ганим, надя́гненим, понадя́ганим *и т. п.* [Ця су́конька надягáється через гóлову (М. Грінч.). Чóбіт мали́й – не назувáється (Київщ.), не набувáється (Сл. Гр.)].

Надёвка – 1) (*действие*), *см.* **Надевáние**; *оконч.* вдя́гнення, надя́гнення; взуття́ (-ття́); наклáдення; настрóмлення *и т. п.*; 2) (*куртка*) ку́рт(к)а, куци́на.

Надевовáть, -ся – надівувáти, -ся.

Надёвок – чумарчи́на, каптани́на, (*ирон.*) лапсердáк (-ка), бу́нда.

Надеготи́ть, -ся *и* **Надегтя́рить, -ся** – намáзати, -ся, намасти́ти, -ся, наш[с]марувáти, -ся дьóгтем, надьогтювáти, -ся.

Надёжа, *см.* **Надéжда.**

Надéжда – наді́я, (*редко* наді́яння), сподівáння, споді́ванка на що *и* що (з)роби́ти. [На вас уся́ моя́ наді́я (Кониськ.). Я зрі́кся наді́ї дізнáтися чогóсь (Крим.). Наді́ялись були́ ми, та й те наді́яння уже́ пропáло (М. Костом.). Уже́ (мені́) вáжко – немá сподівáння (Крим.). Би́лося нáше се́рце солóдкими споді́ванками (Куліш). Не бу́де вже споді́ванки на життя́ і рáдість (Крим.)]. *Несбыточная, неосуществимая* **-жда** – незбу́тня, нездійсне́нна наді́я (споді́ванка), химе́ра. *Слабая* **-жда** – малá наді́я. *Твёрдая* **-жда** – найпевні́ша наді́я. *Тщетная* **-жда** – мáрна (дарéмна) наді́я (споді́ванка). *Быть в* **-жде** *на что* – мáти наді́ю на що, сподівáтися чогó. *Нет ни малейшей* **-жды** – найме́ншої наді́ї немá(є). *Нет* **-жды**, *что*-(*бы*) – немá наді́ї, що(б); не наді́йно, що(б). [Не наді́йно, щоб сі лю́бощі скорени́ти (Г. Барв.)]. **-жда** *овладела его душой* – наді́я опанувáла йому́ ду́шу. *Возлагать, полагать* **-жду** *на кого* – покладáти (складáти, держáти, мáти) наді́ю на кóго, уповáти на кóго. [Всі наді́ї покладáти на чужу́, незнáну стóрону, де ні́би-то жи́ти крáще бу́де (Рада). Не складáла на не́ї вели́ких наді́й (Мирний). Я вповáла на не́ї, а вонá он що зроби́ла мені́! (Звин.)]. *Лелеять, питать* **-жду,** *см.* **Леле́ять.** *Льстить, тешить себя* **-ждой** – ті́шити себе́ наді́єю; *срв.* **Льстить 2**. *Оправдывать* **-жды,** *см.* **Опрáвдывать 2**. *Не оставлять* **-жды** – не покидáти (не ки́дати) наді́ї (споді́ванки), не кидáтися наді́ї (споді́ванки). **-жда** *осуществилась* – наді́я (споді́ванка) справди́лася (здійсни́лася). *Подавать* **-жду**, *большие* **-жды,** *см.* **Подавáть.** *Подающий большие* **-жды** – великонаді́йний, наді́йний. *Поддерживать* **-жду** *в ком* – підтри́мувати (підживля́ти) наді́ю в кóму, чию́; грі́ти наді́ю; *срв.* **Поддéрживать.** *Потерять* **-жду**, *лишиться* **-жды** – втрáтити (згуби́ти) наді́ю, збу́тися наді́ї, збезнаді́ятися *и* (*пров.*) знаді́ятися, зневі́ритися; *см.* **Потеря́ть** *и* **Лишáться.** [Знаді́явся зовсі́м, щоб її́ бáчити (Васильч.)]. *Потерявший* **-жду** – зневі́рений. *Исполненный, полный* **-дежд** – спóвнений, пóвний наді́й.

Надёжно, *нрч.* – 1) наді́йно, пе́вно, ві́рно, нехи́бно, незрáдно; безпе́чно. [Чи не наді́йні́ше (*срв. степ.*) дожидáтися зеле́них тумáнів мандрі́вниці-комéти? (М. Калин.). Держáвний механі́зм працю́є так сáмо незрáдно, як годи́нник на висóкій Вестмі́нстерській ве́жі (М. Калин.)]; 2) наді́йно, мі́цно, тривáло, добрóтно. *Срв.* **Надёжный 1** *и* **3.**

Надёжность – 1) наді́йність, пе́вність, ві́рність, незрáдність; безпе́чність; 2) наді́йність, мі́цність, тривáлість, добрóтність (-ости). *Срв.* **Надёжный 1** *и* **3.**

Надёжный – 1) (*верный*) наді́йний, пе́вний (*для отличия от* пе́вний *в смысле «известный», «некоторый» охотно добавляют нрч.* зóвсі́м *или ставят* пе́вний *сзади определяемого сщ.*), ві́рний, нехи́бний, незрáдний, (*обеспеченный*) безпе́чний, забезпе́чений. [Обі́цянка – річ не наді́йна (Кониськ.). Віддáти-б її́ зáміж, ті́льки за чолові́ка наді́йного (Ор. Левиц.). До Вадéсу хóдимо на заробі́ток пе́вний (Звин.). Перечекáти сєй лихи́й день у сусі́дів, у пе́вному мі́сці (Коцюб.). Той чолові́к ві́рний, – на йóго здáтися мóжна (Богодух.). Йогó шáнси були́ вже безпе́чні (Крим.)]. *Будь* **-ным** – будь ві́рний (ві́рним), будь пе́вний (пе́вним). *Это* **-ный** *человек* – це люди́на пе́вна. *Погода не* **-на** – годи́на не пе́вна. **-ное** *положение* – (зóвсі́м) пе́вне станóвище, тверде́ станóвище. **-ное** *средство* – нехи́бний (зóвсі́м пе́вний) спóсі́б (-собу); 2) (*уверенный*) пе́вний, (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.*) пе́вен. *Будь* **-жен** – будь пе́вен; 3) (*прочный*) наді́йний, мі́цни́й, тривáлий,

добро́тний, добря́чий. [Корабе́ль стари́й уже́, не наді́йний (М. Грінч.). Місто́к не міцни́й, – з вагою ї́хати не ва́жся (Канівщ.). Добро́тна кожуши́на (Чорномор.). Чо́боти добря́чі, – хоч у яке́ боло́то не стра́шно йти (Богодух.)].

Надё́йчивость – наді́йливість (-вости).

Наде́л – 1) (*действие*), *см.* **Наделе́ние**; 2) (*земельный*) наді́л (-лу), наді́лок, поді́лок (-лку), (*диал.*) поді́лля (-лля), рі́за, (*участок*) дільни́ця, (*гал.*) парце́ля, (*усадьба*) г[г]рунт (-ту), *ум.* ґ[г]рунте́ць (-нтця), ґ[г]ру́нтик (-ка). [Тут була́ його́ ба́тьківщина: ха́та й наді́л (Загірня). Поді́лку у їх по дві десяти́ни (Червоногр.). Вихо́джу я жа́ти свою́ рі́зу (Н.-Лев.). На́ші дільни́ці ота́м над шля́хом (Чернігівщ.). Накупи́в селя́нських парце́ль (Франко). Тут мені́ даду́ть ґрунте́ць і ха́ту (Л. Укр.).)]. *Получить в* **-де́л** – здобу́ти в наді́л.

Наде́лание – наро́блення (-ння).

Наде́лать, *см.* **Наде́лывать.**

Наделе́ние – наділя́ння, обділя́ння, уділя́ння, надава́ння, обдаро́вування, *оконч.* наді́лення *и* наділі́ння, об[у]ді́лення *и* обділі́ння, нада́ння́, обдарува́ння; *срв.* **Наделя́ть.**

Надели́тель, -ница – наділя́ч (-ча́), -ля́чка.

Надели́ть, -ся, *см.* **Наделя́ть, -ся.**

Наде́лка – 1) (*действие*) – а) *см.* **Надде́л 1**; б) наро́блювання, *оконч.* наро́блення; 2) *см.* **Надде́л 2.**

Наде́лок, *см.* **Наде́л 2.**

Наде́лочный – наді́льний, наді́лковий.

Наде́лывание – 1) *см.* **Надде́лывание**; 2) наро́блювання.

Наде́лывать, наде́лать – 1) *что, см.* **Надде́лывать**; 2) *чего* – а) (*изделий*) наро́блювати *и* наробля́ти, наробити, (*о мног.*) понаро́блювати, понаробля́ти чого́, (*неумело, без толку, сов.*) напарта́чити, наба́зграти, напо́рати, (*пров.*) награму́зляти чого́. [Лялько́к наробили (Богодух.). Понаро́блював вил та грабе́ль і повіз продава́ти (Канівщ.). Чого́ оце́ ти тут награму́зляв? (Липовеч.)]; б) *чего, что* (*о поступках*) – наро́блювати *и* наробля́ти, наробити, начини́ти, (*натворять*) натво́рювати, натвори́ти чого́, що, нако́ювати, нако́їти, набро́їти чого́, нашко́дити, (*о мног.*) понаро́блювати, понаробля́ти, понатво́рювати, понако́ювати чого́. [До́ню моя́, що ти наробила? (Шевч.). Дурни́ць чима́ло наробила (Київ). Не мало́го ко́лоту ся новина́ по всіх се́лах і города́х начинила (Куліш). Бага́цько по́гани нако́їв (Крим.). Тепе́р-же на мене́ зверта́є, сама́ набро́ївши біди́ (Котл.). Бага́то за свій вік нашко́див (Канівщ.)]. **-лать** *себе беды* – напита́ти (наробити) собі ли́ха (біди́). **-лать** *зла кому* – наробити зла (ли́ха) кому́, (*пров.*) зазлости́ти кому́. [Почне́ каламу́тити в грома́ді, мо́же ли́ха наробити (Грінч.). Він так зазлости́в грома́ді, що вона́ йому́ нічо́го не зро́бить, чого́-б він хотів (Черкащ.)]. **-лать** *печали кому* – жалю́ (су́му) завда́ти (наробити) кому́. [Та жалю́ наробила, та се́рце засмутила (Грінч. III)]. **-лать** *хлопот* – завда́ти кло́поту (турбо́т(и)). [Я ва́шій щи́рості турбо́ти завдала́ (Самійл.)]. **-дать** *шуму* (*крику*), *тревоги* – наробити га́ласу (ґва́лту), нагаласува́ти, наґвалтува́ти, зби́ти бу́чу, (*образно*) ше́лесту вели́кого наробити.

Наде́льный – 1) *см.* **Надставно́й**; 2) наді́льний; (*наделённый*) наді́лений.

Наделя́ть, надели́ть *кого чем* – наділя́ти, наділити кому́ чого́, що *и* кого́ чим, обділя́ти, обділити кого́ чим, уділя́ти, уділити кому́ чого́, що, приділя́ти, приділити кому́ що, надава́ти, нада́ти кому чого́, обдаро́вувати, обдарува́ти кого́ чим, (*щедро*) ще́дро обдаро́вувати, обдарува́ти, (*возвыш.*) ущедря́ти, ущедри́ти кого́ чим, (*о мног.*) понаділя́ти, пообділя́ти, поприділя́ти, понадава́ти, пообдаро́вувати. [А мені́ я́блучок не наді́лите? (Звин.). А́втор наділи́в їм так бага́то ди́вної яко́їсь сліпоти́ (Рада). Приро́да наділила мені́ га́рне обли́ччя (Крим.). Пиріжко́м у неді́лю наді́лить (М. Вовч.). Одна́ нас ма́ти породила, та не одна́ково ро́зумом обділила (Тобіл.). Хай бог йому́ уді́лить до́вгий вік (Грінч.). Ще́дра приро́да надала́ йому́ не сами́й ті́льки дар пое́зії й музи́ки (Куліш). Обдарува́в усі́х гости́нцями (Васильч.). Добро́м та бла́гом ущедря́в твої́х спасе́нних (Куліш)]. **-ть** *дочь приданным* – віну́вати, ви́вінувати, виправля́ти, ви́правити, ви́посажити дочку́.
Наделённый – наді́лений, обді́лений, уді́лений, на́даний, обдаро́ваний, уще́дрений, понаді́ляний *и т. п.* [Терито́рія, ще́дро від приро́ди обдаро́вана (Крим.)]. **-ться** – наділя́тися, бу́ти наді́ляним, наді́леним, понаді́ляним *и т. п.*

Надёргание, *см.* **I. Надё́ржка**, *оконч.*

I. Надёргивание, *см.* **I. Надё́ржка**, *неоконч.*

II. Надёргивание, *см.* **II. Надё́ржка**, *неоконч.*

I. Надёргивать, надёргать – 1) *чего* – (*в прям. и перен. знач.*) насми́кувати, насми́кати, (*волос, перьев*) наску́бувати, наску́бти *и* наску́бати, (*ниток из полотна, чулка*) наторо́чувати, наторо́чити, насо́тувати, насота́ти, (*поскони*) набира́ти, набра́ти, (*о мног.*)

понасми́кувати, понаску́бувати, понаторо́чувати, понасо́тувати, понабира́ти чого́. [Принеси́-но клю́чку та насми́каємо соло́ми (Звин.). Ду́має, ні́би до́сить написа́ти програ́му, навитяга́вши й насми́кавши до не́ї звідусю́ди (Рада). Наскуби́ пір'я! (Сл. Ум.). Насота́ла ниті́к з рушника́ (Богодух.)]; 2) *кого, что, за что* – насі́пувати, насі́пати, насми́кувати, насми́кати, наша́рпувати, наша́рпати кого́, що, за що, (*двери, окна*) нато́ргувати, нато́ргати що *и* чим, (*о мног.*) понасі́пувати, понасми́кувати, понаша́рпувати, понато́ргувати. **-гать** (*возжами*) *лошадь* – насі́пати (ві́жками) коня́. [Таки́й уже́ з те́бе візни́ця, – ті́льки насі́пав коня́ (Сл. Гр.)]. **Надёрганный** – 1) насми́каний, наску́блений, наску́баний, наторо́чений, насо́таний, на́браний, понасми́куваний *и т. п.*; 2) насі́паний, насми́каний, наша́рпаний, нато́рганий, понасі́пуваний *и т. п.* **-ться** – 1) насми́куватися, насми́катися, понасми́куватися; бу́ти насми́куваним, насми́каним, понасми́куваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) насі́патися, насми́катися, наша́рпатися, наті́патися; наску́бтися; (*ногами*) надри́ґатися; (*о дверях, окнах*) нато́ргатися; *срв.* **Дёрга́ть, -ся.**

II. Надёргивать, надёрнуть *что на что* – натяга́ти, натяг(ну́)ти́, напина́ти, напну́ти *и* нап'я́сти́, наволіка́ти, наволокти́, (*набрасывать*) накида́ти, наки́нути, (*о мног.*) понатяга́ти, понапина́ти, понаволіка́ти, понакида́ти що на що. **-нуть** *на себя что* – (*одежду*) наки́нути на се́бе що, наки́нутися чим, (*обувь*) вступи́ти(ся) в що. **Надёрнутый** – натя́гнутий *и* натя́гнений, на́пну́тий *и* на́п'я́тий, наволо́чений, наки́нутий *и* наки́нений, понатя́г(ув)аний *и т. п.* **-ться** – натяга́тися, натяг(ну́)ти́ся, понатяга́тися; бу́ти натя́г(ув)аним, натя́гнутим, натя́гненим, понатя́г(ув)аним *и т. п.*

Надеревяне́ть – задереві́ти, задубі́ти, заду́бнути, закоцю́біти, закоцю́бнути.

Надержа́ть – наде́ржати, натри́мати кого́, чого́ *и* що; (*продержать*) проде́ржати, протри́мати, уде́ржати; (*выдержать*) ви́держати, ви́тримати. **-ться** – наде́ржатися, натри́матися. *Не* **-шься** *чего* – не наста́(р)чишся чого́.

Наде́рживаться *к чему* – держа́тися, трима́тися бли́жче до чо́го.

I. Надёржка – насми́кування, наску́бування, наторо́чування, насо́тування, *оконч.* насми́кання, наску́ба́ння на́скубка, наторо́чення *и* наторочі́ння, насота́ння; *срв.* **I. Надёргивать 1.**

II. Надёржка – натяга́ння, напина́ння, наволіка́ння, накида́ння, *оконч.* натя́гнення, напнуття́ (-ття́), наволо́чення, наки́нення; *срв.* **II. Надёргивать.**

На́дерзко, *нрч.* – ду́же зухва́ло. *Дерзко* **-ко** – зухва́ло-презухва́ло.

Надёрнуть, -ся, *см.* **II. Надёргивать, -ся.**

Наде́ть, -ся, *см.* **Надева́ть, -ся.**

Надешеви́ть – попро́дати (поспро́дувати) заде́шево.

На́дешево, *нрч.* – (ду́же) де́шево, дешеві́сінько.

Наде́юшка – наді́єчка, наді́єнька, наді́йця, сподіва́ннячко. [Ні́якої й мале́сенької наді́єчки до́сі нема́ (Грінч.)].

Наде́яние – наді́яння, упова́ння; *см.* **Наде́жда.**

Наде́янность – впе́вненість, пе́вність; (*заносчивость*) зарозумі́лість (-ости).

Наде́яться – (*на кого, на что, что делать*) сподіва́тися, (*реже*) наді́ятися *и* (*редко*, *зап.*) сподія́тися, наді́ю ма́ти (держа́ти, поклада́ти) на ко́го, на що, що роби́ти, упова́ти, (*диал., зап.*) духва́ти на ко́го, на що; (*чего*: *ожидать чего, рассчитывать на что*) сподіва́тися, (*редко*) наді́ятися чого́. [Сподіва́вся дід на обі́д, та й не вече́рявши спа́ти ліг (Номис). Сподіва́лася його́ стрі́нути (Н.-Лев.). Од сві́ту по́мочи не сподіва́йся (Крим.). Наді́ятись на се́бе ті́льки мо́жна (Грінч.). Де сподіє́шся ніч ночува́ти, то там дві бу́деш (Чуб. I). На дя́дька Петра́ наді́ю держа́ла (Переяславщ.). На ме́не не впова́й (Кониськ.). Добро́дію, засмі́люсь упова́ти, що… (Куліш). На дя́дька не ду́же духва́йте (Свидниц.)]. **-юсь** *на ваше слово* – наді́юся (упова́ю) на ва́ше сло́во. **-юсь***, вы придёте*? – сподіва́юся, ви при́йдете? *Твёрдо* **-ться** *на что* – поклада́ти найпевні́шу наді́ю на що. *На бога* **-де́йся***, а сам не плошай* – бо́га взива́й, а рук приклада́й; на бо́га поклада́йся, а сам робо́ти не цура́йся; роби́, небо́же, то й бог помо́же (Приказки). *На ветер* **-ться***, без помолу быть* – ві́тер мовчи́ть, вітря́к стої́ть – не чека́й ди́ва, не бу́де мли́ва.

Наджа́тие, *см.* **Наджи́м**, *оконч.*

I. Наджа́ть, -ся, *см.* **Наджима́ть, -ся.**

II. Наджа́ть, -ся, *см.* **Наджина́ть, -ся.**

Наджева́ние, *см.* **Наджёвка**, *оконч.*

Наджёвка – наджо́вування, (*грубее*) наджва́кування, *оконч.* наджува́ння *и* наджуття́ (-ття́), наджва́кання.

Наджёвок – на́джувок (-вка).

Наджёвывание, *см.* **Наджёвка**, *неоконч.*

Наджёвывать, -ся, наджева́ть, -ся – наджо́вувати, -ся, наджува́ти, -ся *и* наджу́ти, -ся, (*грубее*) наджва́кувати, -ся, наджва́кати, -ся, (*о мног.*) понаджо́вувати, -ся, понаджва́кувати, -ся; бу́ти наджо́вуваним, наджо́ваним *и* наджу́тим, понаджо́вуваним *и т. п.* **Наджёванный** – наджо́ваний *и* наджу́тий, наджва́каний, понаджо́вуваний, понаджва́куваний.

Надживо́тный – надживі́тний, надчере́вний.

Наджига́ние – надпа́лювання, надпіка́ння.

Наджига́ть, -ся, надже́чь, -ся – надпа́лювати, -ся, надпали́ти, -ся, надпіка́ти, -ся, надпекти́, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) понадпа́лювати, -ся, понадпіка́ти, -ся; бу́ти надпа́люваним, надпа́леним, понадпа́люваним *и т. п.* **Надожённый** – надпа́лений, надпе́чений, понадпа́люваний.

Наджи́льный – наджи́льний.

Наджи́м – надтиска́ння *и* надти́скування, надду́шування, надда́влювання, *оконч.* надти́снення *и* надтисні́ння, надду́ше[í]ння, надда́влення.

Наджима́ние, *см.* **Наджи́м**, *неоконч.*

Наджима́ть, -ся, наджа́ть, -ся – надтиска́ти, -ся *и* надти́скувати, -ся, надти́сну́ти, -ся, надду́шувати, -ся, наддуши́ти, -ся, надда́влювати, -ся, наддави́ти, -ся, (*о мног.*) понадтиска́ти, -ся *и* понадти́скувати, -ся, понадду́шувати, -ся, понадда́влювати, -ся; бу́ти надти́скуваним, надти́снутим *и* надти́сненим, понадти́ск(ув)аним *и т. п.* **Наджа́тый** – надти́снутий *и* надти́снений, надду́шений, надда́влений, понадти́ск(ув)аний *и т. п.*

Наджи́мка, *см.* **Наджи́м.**

Наджи́мок – на́дтисок (-ска), надду́шене (-ного); (*о лимоне*) надду́шена цитри́на.

Наджи́н – 1) (*действие*) наджина́ння, наджи́н (-ну); 2) (*начало жнитва*) наджи́н (-ну); (*зажинки*) зажи́нки (-ків).

Наджина́ть, -ся, наджа́ть, -ся – наджина́ти, -ся, наджа́ти, -ся, (*о мног.*) понаджина́ти, -ся; бу́ти наджи́наним, наджа́тим, понаджи́наним. **Наджа́тый** – наджа́тий, понаджи́наний.

Наджо́г *и* **Наджо́га** – 1) (*действие*) надпа́лювання, надпіка́ння, *оконч.* надпа́лення *и* надпалі́ння, надпе́чення, наджо́га; 2) (*надожённое место*) надпа́лене, надпе́чене (-ного), на́дпал (-лу), на́дпік (-піку).

Наджо́м, *см.* **Наджи́м.**

Надза́льный – надза́льний.

Надзамо́чный – надзамкови́й.

Надзато́нный – надзато́нний, надплавне́вий.

Надзвёздный – надзо́ряний. [Поли́ну в надзо́ряний край (М. Грінч.)].

На́дзелень – (*незрелый хлеб*) свид (-ду), свидне́ (сви́дове) збі́жжя (*напр.*: свидне́ *или* сви́дове́ жи́то); (*плод*) зелене́ць (-нця́), зелено́чок (-чка). [Ви́сять фи́ги в зелено́чку (Куліш)].

Надземе́льный *и* **Надзе́мный** – надзе́мний, понадзе́мний. [Мов ду́хи надзе́мні, там хма́роньки білі (Грінч.)].

Надзерка́льный – наддзерка́льний.

Надзерни́ть, -ся – надзернува́ти, -ся, надзерни́ти, -ся; бу́ти надзерно́ваним, надзе́рненим. **Надзернённый** – надзерно́ваний, надзе́рнений.

Надзира́ние, *см.* **Надсма́тривание.**

Надзира́тель – догля́дач, нагля́дач, дозо́рець (-рця); *см.* **Надсмо́трщик.** *Главный* **-тель** – головни́й догля́дач. *Базарный* **-тель** – база́рний догля́дач, база́рний (-ного). *Квартальный* **-тель** – кварта́льний (-ного); *см.* **Кварта́льный 2**. *Классный* **-тель** – кла́сний догля́дач. *Таможенный* **-тель** – догля́дач за ми́тницею (ми́тниці). *Тюремный* **-тель** – в'язни́чний (тюре́мний) догля́дач, (*в казацких думах*) ключник.

Надзира́тельница – доглядачка; *см.* **Надсмо́трщица.** [Гімназія́льна доглядачка (Б. Ант.-Давид.)].

Надзира́тельский – догля́дницький, нагля́дницький, дозо́рницький.

Надзира́тельство – догля́дництво, нагля́дництво, дозо́рництво.

Надзира́тельствовать – бу́ти (служи́ти) за догля́дача (нагля́дача *и т. п.*), доглядачува́ти; *срв.* **Надзира́тель.**

Надзира́тельша – 1) до[на]гля́дачева *и т. п.* (*см.* **Надсмо́трщиков**) жі́нка, дозо́рчиха; 2) доглядачка, наглядачка; *см.* **Надсмо́трщица.**

Надзира́ть, надозре́ть *за* (*над*) *кем, чем, см.* **Надсма́тривать, -ра́ться**, *безл.* – догляда́тися кого́, чого́ *и* за ким, за чим, нагляда́тися за (над) ким, за (над) чим *и* кого́, чого́. *За рабочими плохо* **-тся** – на робітника́ми пога́ний до́гляд (на́гляд), за робітника́ми пога́но нагляда́ється.

Надзóла, -зóлить, -зóльщик *и т. п., см.* **Назóла** *и т. д.*
Надзóр – дóгляд, нáгляд (-ду) за (над) ким, за (над) чим *и* (*реже*) когó, чогó, дозíр (-зóру) за ким, за чим *и* (*реже*) когó, чогó; доглядáння когó, чогó *и* за ким, за чим, наглядáння,назирáння за (над) ким, за (над) чим *и* когó, чогó, пильнувáння когó *и* за ким, чогó. [Дóгляд за виконáнням закóнів (Наш). Поза мéжами цензýрного дóгляду (Рада)]. *Без* **-ра** – без дóгляду (нáгляду), (*о скоте и перен.*) самóпас. [Щоб діти самí без дóгляду не пустувáли (Крим.). Кóні хóдять самóпас (Поділля). Такóї цигáнської голóти не мóжна пускáти самóпас (Франко)]. *Под* **-ром** – під дóглядом (під нáглядом, під дозóром, під óком). [Чи не той, чáсом, се Гавриленко, що був під дóглядом? (Коцюб.). Щоб усі урядóвці булú під нáглядом рад (Доман.). Під сувóрим дозóром свекрýхи (Ор. Лев.). Худóба під пúльним (*тщательным*) дозóром (Мова). Кýпа дітéй під óком нянькóк (Франко)]. *Быть под* **-ром** *полиции* – бýти під поліцíйним дóглядом (нáглядом). *Под* **-зор** – під дóгляд (нáгляд, дозíр), на дóгляд. [Кúдаю Настýсю на твій дóгляд (Н.-Лев.)]. *Отдать под* **-зóр** – віддáти під дóгляд (нáгляд, дозíр). [Антонóвича віддано під дóгляд поліції (Доман.). Оддавáти під поліцíйний нáгляд (Крим.). Віддаю юстúцію під дозíр в полíцію (Франко)]. *Иметь* **-зóр** *над* (*за*) *кем, чем* – мáти дóгляд (нáгляд) за (над) ким, за (над) чим, доглядáти когó, чогó (що) *и* за ким, за чим, пильнувáти когó *и* за ким, чогó. [Мáти нáгляд над бібліотéкою (Київ)]. *Прокурорский* **-зóр** – прокурóрський дóгляд (нáгляд). *Технический* **-зóр** – технíчний нáгляд.
Надзóрный – дóглядний, нáглядний, дозíрний.
Надзóрщик, -щица, *см.* **Надсмóтрщик, -щица.**
Надивúть, -ся – надивувáти, -ся. [Надивувáлися ми чимáло, слýхаючи такí рéчі (Сл. Ум.)].
Нáдивно, *нрч.* – дýже дúвно. *Дивным* **-но** – дúвно-предúвно, дúвним дúвом.
Надúво, *см.* **Дúво** (*На* **дúво**).
Надивовáть, -ся, *см.* **Надивúть, -ся.**
Надикобрáзить *и* **Надиковáть** – надурувáти, накрутúти (наробúти) дурнúць, набрóїти.
Надúр, *астр.* – надúр (-ру).
Надирáние – надирáння (-ння).
Надирáтель, -ница – надúрач, -дирáчка.
Надирáть, надúрывать, надрáть – надирáти, надéрти *и* надрáти, (*о мног.*) понадирáти чогó, що. [Надéр берéзової корú (Брацл.). Надéрла пíр'я на пóдушку (Канівщ.). Надрáв лúка (Сл. Ум.). Надрáла струп у головí (Богодух.)]. **-ть** *ворсу на сукне* – наворсóвувати, наворсувáти сукнó. **-ть** *ногу, руку* – надрЯпувати, надрЯпати (подрЯпати) нóгу, рýку. **-дрáть** *за уши кого, уши кому* – наскýбти за вýха когó, накрутúти (наскýбти, нам'Яти, нам'Яшкýрити) вýха комý. **-дрáть** *чуб кому* – наскýбти (надрáти) чýба комý, начýбити когó. [Бáтька впіймáли, чýба надрáли (Пісня)]. **Нáдранный** – надéртий, нáдраний, понадúраний; наворсóваний; на[по]дрЯпаний; наскýблений *и* наскýбаний. **-ться** – надирáтися, надéртися, надрáтися, понадирáтися *и т. п.*; бýти надúраним, надéртим, нáдраним, понадúраним *и т. п.*
Надúрка – надирáння, *оконч.* надертЯ (-тЯ), надрáннЯ.
Надичúться – набокувáтися від кóго, надивúтися вóвком на кóго, нацурáтися людéй (товарúства), нахowáтися від людéй (від товарúства), навідлюдкувáтися, насорóмитися когó.
Надкáлывание, *см.* **Надкóлка**, *неоконч.*
Надкáлывать, надколóть – 1) (*надщеплять*) – надкóлювати, надколóти, накóлювати, наколóти, (*о мног. или во мн. местах*) понад[пона]кóлювати що. [Надколú деревúну, а в розкóлину забивáй клин (Богодух.). Хто це мúску наколóв? (Канівщ.)]; 2) (*накалывать остриём*) накóлювати, наколóти, (*о мног.*) понакóлювати що; *срв.* **Накáлывать 1**. **Надкóлотый** – надкóлотий *и* надкóлений, накóлотий *и* накóлений, попад[пона]кóлюваний. [Візьмú дóщечку цілý, бо ця накóлена (Канівщ.)]. **-ться** – надкóлюватися, надколóтися, понадкóлюватися; бýти надкóлюваним, надкóлотим *и* надкóленим, понадкóлюваним *и т. п.* [Отó вже лід наколóвсь (Сл. Гр.)].
Надкамúнный – надкамíнóвий, надкоминкóвий.
Надкáпывание – надкóпування (-ння).
Надкáпывать, надкопáть, надкопнýть – надкóпувати, надкопáти, надкопнýти, (*о мног.*) понадкóпувати що. **Надкóпанный** – надкóпаний, понадкóпуваний. **-ться** – надкóпуватися, надкопáтися, понадкóпуватися; бýти надкóпуваним, надкóпаним, понадкóпуваним.
Надкарнúзный – надкарнíзовий, надґзимсóвий.
Надкáт, *см.* **I** *и* **II. Надкáтка.**
I. Надкáтка – 1) *см.* **II. Надкáтка**; 2) надкáчування, *оконч.* надкачáння. *Срв.* **I.**

Надка́тывать.
II. Надка́тка – на(д)ко́чування, *оконч.* на(д)ко́чення; *срв.* **II. Надка́тывать.**
I. Надка́тывание, *см.* **I. Надка́тка**, *неоконч.*
II. Надка́тывание – на(д)ко́чування; *срв.* **II. Надка́тывать.**
I. Надка́тывать, надката́ть – 1) *см.* **II. Надка́тывать**; 2) надка́чувати, надкача́ти, (*о мног.*) понадка́чувати що; *срв.* **Ката́ть 6**. **I. Надка́танный** – 1) *см.* **II. Надка́танный**; 2) надка́чаний, понадка́чуваний. **-ться** – надка́чуватися, надкача́тися, понадка́чуватися; бу́ти надка́чуваним, надка́чаним, понадка́чуваним.
II. Надка́тывать, надкати́ть *что надо что* – надко́чувати, надкоти́ти що над що, нако́чувати, накоти́ти що на що *или* поверх чо́го, (*о мног.*) пона(д)ко́чувати. **II. Надка́танный** – на(д)ко́чений, пона(д)ко́чуваний. **-ться** – на(д)ко́чуватися, на(д)коти́тися, пона(д)ко́чуватися; бу́ти на(д)ко́чуваним, на(д)ко́ченим, пона(д)ко́чуваним.
I. Надка́шивание – надко́шування; *срв.* **I. Надка́шивать.**
II. Надка́шивание – на(д)кривля́ння *и* на(д)кри́влювання, надко́шування, с[за]кривля́ння *и* с[за]кри́влювання, ско́шування; похиля́ння; *срв.* **II. Надка́шивать.**
I. Надка́шивать, надкоси́ть (*косою*) – надко́шувати, надкоси́ти, (*о мног.*) понадко́шувати що. **Надко́шенный** – надко́шений, понадко́шуваний. **-ться** – надко́шуватися, надкоси́тися, понадко́шуватися; бу́ти надко́шуваним, надко́шеним, понадко́шуваним.
II. Надка́шивать, надкоси́ть – (*линию, постройку*) на(д)кривля́ти *и* на(д)кри́влювати, на(д)криви́ти, надко́шувати, надкоси́ти, с[за]кривля́ти *и* с[за]кри́влювати, с[за]криви́ти, ско́шувати, скоси́ти (тро́хи), (*о постройке ещё*) похиля́ти, похили́ти, (*о мног.*) пона(д)кривля́ти, пона(д)кри́влювати, понадко́шувати що. **Надкошённый** – на(д)кри́влений, надко́шений, с[за]кри́влений, ско́шений (тро́хи), похи́лений, пона(д)кри́влюваний *и т. п.* **-ться** – на(д)кривля́тися *и* на(д)кри́влюватися, на(д)криви́тися, пона(д)кривля́тися, пона(д)кри́влюватися; бу́ти на(д)кри́влюваним, на(д)кри́вленим, пона(д)кри́влюваним *и т. п.*
Надки́дка – 1) *см.* **Надбро́ска**; 2) *см.* **Наба́вка 1.**
Надки́дывание – 1) *см.* **Надбра́сывание**; 2) *см.* **Наба́вка 1**, *неоконч.*
Надки́дывать, надкида́ть *и* **надки́нуть** – 1) *см.* **Надбра́сывать**; 2) *см.* **Набавля́ть.**
Надкла́дка – 1) (*действие*) – а) наклада́ння, *оконч.* накла́дення чого́ поверх чо́го, на що; б) *см.* **Надстро́й 1**; 2) (*накладенное*) – а) на́кладка, на́дкладка; б) *см.* **Надстро́й 2.**
Надкла́дывать, надкла́сть *и* **надложи́ть** – 1) наклада́ти, накла́сти, (*о мног.*) понаклада́ти що поверх чо́го, на що; 2) *см.* **Надстра́ивать. Надкла́денный, Надло́женный** – накла́дений, понакла́даний поверх чого́, на що. **-ться** – наклада́тися, бу́ти накла́даним, накла́деним, понакла́даним поверх чо́го, на що; 2) *см.* **Надстра́иваться 1.**
Надклёв – 1) (*действие*) надкльо́вування, накльо́вування, надзьо́[ю]бування, *оконч.* надклюва́ння, наклюва́ння, надзьо́[ю]бування; 2) (*надклёванное место*) на(д)клю́ване, надзьо́[ю]бане (-ного).
Надклева́ние, *см.* **Надклёв 1**, *оконч.*
Надклёвка, *см.* **Надклёв 1.**
Надклёвок, *см.* **Надклёвыш.**
Надклёвывание, *см.* **Надклёв 1**, *неоконч.*
Надклёвывать, -ся, надклева́ть, -ся *и* **надклю́нуть, -ся** – надкльо́вувати, -ся, надклюва́ти, -ся, накльо́вувати, -ся, наклюва́ти, -ся, наддзьо́[ю]бувати, -ся, наддзьо́[ю́]бати, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) понад[пона]кльо́вувати, -ся, понаддзьо́[ю]бувати, -ся; бу́ти надкльо́вуваним, надкльо́ваним, понадкльо́вуваним *и т. п.* [Курча́ надклюва́ло яйце́ (Київщ.). Горобці́ понаддзьо́бували я́годи (Брацл.)]. **Надклёванный** – надкльо́ваний, накльо́ваний, наддзьо́[ю]баний, понадкльо́вуваний *и т. п.* [Гля́ньте, скі́льки динь понакльо́вуваних, – то га́йвороння понакльо́вувало (Богодух.)].
Надклёвыш – на́дклювок, на́ддзьо́бок (-бка), надклю́вина, (*о надкл. воробьями ягодах ещё*) горобе́чина (*соб.*), (*глубоко выдолбл.*) длуба́йка. [Оста́нні я́годи, – са́ма, горобе́чина (Брацл.). Через тих воро́н нема́ груш, самі́ длубайки́ (Звин.)].
Надкле́ивание, Надклее́ние, *см.* **Надкле́йка 1.**
Надкле́ивать, -ся, надклеи́ть, -ся – на(д)кле́ювати, -ся, на(д)кле́їти, -ся, на(д)лі́плювати, -ся, на(д)ліпи́ти, -ся, (*о мног.*) пона(д)кле́ювати, -ся, пона(д)лі́плювати, -ся; бу́ти на(д)кле́юваним, на(д)кле́єним, пона(д)кле́юваним *и т. п.* **Надкле́енный** – на(д)кле́єний, на(д)лі́плений, пона(д)кле́юваний, пона(д)лі́плюваний.
Надкле́йка – 1) (*действие*) на(д)кле́ювання, на(д)лі́плювання, *оконч.* – на(л)кле́єння, надлі́плення; 2) на́(д)клейка, на́(д)ліпка.
Надклейно́й – на(д)клейни́й, на(д)ліпни́й; (*надклеенный*) на(д)кле́єний, на(д)лі́плений.

Надкле́йщик, -щица – на(д)кле́ювач, -вачка, на(д)лі́плювач, -вачка.
Надклёп *и* **Надклёпка** – 1) (*действие*) надкле́пування, *оконч.* надклепа́ння; 2) (*надклёпанное*) на́дклепка.
Надклёпок – на́дклепка.
Надклёпывание, Надклепа́ние, *см.* **Надклёп 1.**
Надклёпывать, -ся, надклепа́ть, -ся – надкле́пувати, -ся, надклепа́ти, -ся, (*о мног.*) понадкле́пувати, -ся; бу́ти надкле́пуваним, надкле́паним, понадкле́пуваним. **Надклёпанный** – надкле́паний, понадкле́пуваний.
Надкле́тный – надкомі́рний.
Надкло́н – 1) (*действие*) на(д)хиля́ння, *оконч.* на(д)хи́лення *и* на(д)хилі́ння над чим; 2) *см.* **Накло́н 2.**
Надклоня́ть, -ся, надклони́ть, -ся – на(д)хиля́ти, -ся, на(д)хили́ти, -ся, (*о мног.*) пона(д)хиля́ти, -ся, похиля́ти, -ся, похили́ти, -ся над чим; бу́ти на(д)хи́ляним, на(д)хи́леним, похи́леним, пона(д)хи́ляним. **Надклонённый** – на(д)хи́лений, похи́лений, пона(д)хи́ляний над чим.
Надклю́вье – наддзю́бок, наддзьо́бок (-бка).
Надклю́нуть, -ся, *см.* **Надклёвывать, -ся.**
Надклю́чный – надджере́льний, (*надколодезный*) надкрини́чний.
Надко́вка – 1) (*действие*) надко́вування, *оконч.* надкува́ння; 2) (*надкованное*) на́дковка, надко́ване, надку́те (-ого).
Надко́вывание, Надкова́ние, *см.* **Надко́вка 1.**
Надко́вывать, -ся, надкова́ть, -ся – надко́вувати, -ся, надкува́ти, -ся *и* надку́ти, -ся, (*о мног.*) понадко́вувати -ся; бу́ти надко́вуваним, надко́ваним *и* надку́тим, понадко́вуваним. **Надко́ванный** – надко́ваний *и* надку́тий, понадко́вуваний.
Надковы́ривание, Надковыря́ние, *см.* **Надковы́рка.**
Надковы́ривать, -ся, надковыря́ть, -ся, надковырну́ть, -ся – надколу́пувати, -ся, надколупа́ти, -ся, надколупну́ти, -ся, наддо́вбувати, -ся, наддовба́ти, -ся, (*о мног. или во мн. местах* понадколу́пувати, -ся *и т. п.*; бу́ти надколу́пуваним, надколу́паним, понадколу́пуваним *и т. п.* **Надковы́рянный, Надковы́рнутый** – надколу́паний, надколу́пнутий, наддо́вбаний, понадколу́пуваний *и т. п.*
Надковы́рка – надколу́пування, наддо́вбування, *оконч.* надколупа́ння, наддовба́ння.
Надко́ечный – надліжкови́й, надко́йковий, надтапчано́вий; *срв.* **Ко́йка.**
Надко́жица, *анат.* cuticula – на́шку[і]рок (-рка), (*только в медиц.*) кути́куля (-лі).
Надко́кать, -ся *и* **Надко́кнуть, -ся** – надцо́кнути, -ся, (*диал.*) надхрьо́пнути, -ся, (*надбить, -ся*) надби́ти, -ся, (*о мног.*) понадцо́кувати, -ся, понадбива́ти, -ся; бу́ти надцо́кнутим, понадцо́куваним *и т. п.* **Надко́кнутый** – надцо́кнутий, надби́тий, понадцо́куваний, понадби́ваний.
Надко́л – 1) *см.* **Надко́лка**; 2) (*трещина*) надко́лина.
Надколе́нный – надколі́нний. **-ная** *чашка, анат.* – наколі́нок (-нка).
Надко́лка – 1) надко́лювання, нако́лювання, *оконч.* надко́лення, нако́лення; 2) надко́лювання, *оконч.* надко́лення. *Срв.* **Надка́лывать.**
Надко́лок – на́дко́лок (-лка), надко́лене (-ного).
Надколо́ть, -ся, *см.* **Надка́лывать, -ся.**
Надко́лыш – на́дко́лок (-лка).
Надкоме́льный – 1) надокоре́нковий, надкоме́льний; 2) надгузи́рний. *Срв.* **Ко́мель.**
Надко́п – 1) (*действие*) надко́пування, *оконч.* надкопа́ння; 2) (*надкопанное*) надко́пане (-кого), на́дко́п (-пу).
Надкопа́ние – надкопа́ння (-ння).
Надкопа́ть, -ся, *см.* **Надка́пывать, -ся.**
Надко́пка, *см.* **Надко́п 1.**
Надкопы́тный – надкопи́тний, надкопито́вий.
I. Надко́с – надко́шування, *оконч.* надко́шення *и* надкосі́ння; *срв.* **I. Надка́шивать.**
II. Надко́с, *см.* **II. Надка́шивание**; *оконч.* на(д)кри́влення, надко́шення, с[за]кри́влення, ско́шення; похи́ле[і]ння; *срв.* **II. Надка́шивать.**
Надкоси́ть, -ся, *см.* **I** *и* **II. Надка́шивать, -ся.**
Надко́стница, *анат.* – надкі́сниця (-ці), окі́стя, (-тя).
Надко́стный – надкісткови́й.
Надкругля́ть, -ся, надкругли́ть, -ся – за(о)кру́глювати, -ся *и* за(о)кругля́ти, -ся, за(о)кругли́ти, -ся, (*о мног.*) поза(о)кру́глювати, -ся з кра́ю; *срв.* **Закругля́ть.** **Надкруглённый** – за(о)кру́глений, поза(о)кру́глюваний з кра́ю.

Надкружа́ть, надкружи́ть, *см.* **Надкругля́ть.**
Надкрыле́чник – надґа́нковий причі́лок (-лка), надґа́нок (-нку).
Надкрыле́чный – надґа́нковий; надрундуко́вий; *срв.* **Крыльцо́.**
Надкры́лье *и* **Надкры́льники**, *энтом.* – надкри́лля (-лля), надкри́ла (-ри́л).
Надкры́льный – надкри́льний. **-ная** *оболочка* (*покрышка*), *см.* **Надкры́лье.**
Надку́польный – надбаньови́й.
Надку́с – 1) *см.* **Надку́ска**; 2) (*надкушенное место*) на́дку́с (-су), надку́шене (-ного).
Надкуса́ние, *см.* **Надку́ска**, *оконч.*
Надку́сина – надку́сина.
Надку́ска – надку́шування, (*диал.* надку́сування, надку́сювання), *оконч.* надку́шення.
Надкусно́й – надкусни́й; (*надкушенный*) надку́шений.
Надку́сок – на́дкусок (-ска).
Надку́сывание, *см.* **Надку́ска**, *неоконч.*
Надку́сывать, надкуса́ть *и* **надкуси́ть** – надку́шувати, (*диал.* надку́сувати, надку́сювати), надкуси́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понадку́шувати (*диал.* понадку́сувати, понадку́сювати) що. [Понадку́шував я́блука та й поки́дав (Київщ.)]. **Надку́шенный** – надку́шений, понадку́шуваний, (*диал.*) понадку́суваний, понадку́сюваний. [Надку́шена кисли́ця (Васильч.)]. **-ться** – надку́шуватися, бу́ти надку́шуваним, надку́шеним, понадку́шуваним.
Надку́сыш – на́дкусок (-ска).
Надку́шивание, Надку́шание – куштува́ння, покуштува́ння, с[за]куштува́ння чого́.
Надку́шивать, надку́шать *что* – куштува́ти що, покуштува́ти, с[за]куштува́ти чого́; *срв.* **Отве́дывать 1**. **Надку́шанный** – покушто́ваний, скушто́ваний, закушто́ваний.
Надла́вочный – 1) надла́вний; 2) надкрамни́чний. *Срв.* **Ла́вка.**
Надла́мывание *и* **Надла́мливание,** *см.* **Надло́м 1**, *неоконч.*
Надла́мывать, надлома́ть *и* **Надла́мливать** (**Надломля́ть**), **надломи́ть** – надла́мувати *и* надла́млювати, надлама́ти, надло́млювати, надломи́ти, (*о мног.*) понадла́мувати, понадла́млювати, понадло́млювати що. [Наї́хав з гори́ на пліт, надлама́в ди́шля (Брацл.). Надломи́ли у садку́ ви́шню (М. Вовч.)]. **Надло́манный, Надло́мленный** – надла́маний, надло́млений, понадла́муваний, понадла́[о́]млюваний. [Надла́мане стебло́ (Грінч.). Надло́млена били́нонька (Черняв.)]. **-ное** *здоровье*, **-ные** *силы* – надло́млене (піді́рване) здоро́в'я, надло́млені (піді́рвані, підтя́ті) си́ли. (*Безвременно*) **-ный** *жизнью* – на цвіту́ приби́тий. **-ться** – 1) надла́муватися *и* надла́млюватися, надлама́тися, надло́млюватися, надломи́тися, понадла́муватися *и т. п.*, (*слегка*) нала́муватися, нало́млюватися, наломи́тися; бу́ти надла́муваним, надла́маним *и т. п.* [Вісь наломи́лася (Сл. Гр.)]. *Силы мои* **-ны** – си́ли мої́ надло́млені (-но), си́ли мої́ піді́рвані (-но) *или* підтя́ті (-то), моя́ си́ла занепа́ла; 2) *см.* **Надрыва́ться 2** (*под* **I. Надрыва́ть**).
Надледнико́вый – надльодовико́вий.
Надлежа́ть – нале́жати, (*реже* нале́жатися, *редко* принале́жатися), годи́тися, випада́ти, упада́ти. **-жи́т**, *безл.* – нале́жить, (*реже* нале́житься, *редко* принале́житься), годи́ться, слід, тре́ба, пови́нно, випада́є, упада́є. [Я хо́чу Ма́рцію прийня́ти гі́дно, як то нале́жить ста́нові її́ (Л. Укр.). Роби́, як нале́житься, а не так, аби́ збу́тися (Богодух.). Спишу́ папе́ри всі по фо́рмі, як годи́ться (Самійл.). Вона́ ла́мле все – а йде туди́, де їй слід бу́ти (Коцюб.). Біля грани́ці не впада́ будува́ть світли́ці (Номис)]. **-жи́т** *воздать* (*принести*) *благодарность кому* – слід (годи́ться) скла́сти подя́ку, нале́житься подя́ка кому́. [Вели́ка подя́ка нале́житься Галичині́ за безмі́рну допомо́гу в мину́лому (Рада)]. *Ему* **-жа́ло** *подумать об этом* – йому́ годи́лося (слід було́) поміркува́ти про це. *Вам* **-жа́ло** *бы позаботиться о нём* – вам випада́ло-б (годи́лося-б, слі́д-би було́) подба́ти про його́. **Надлежа́щий** – що нале́жить *и т. п.*; нале́жний. [Всіх прав, нале́жних на́ції, не ма́є (Грінч.)].
Надлежа́ще, *нрч., см.* **Надлежа́щий** (**-щим** *образом*).
Надлежа́щий, *прлг.* – нале́жний, (*правильный, подходящий, настоящий*) слу́шний, (*соответствующий*) відпові́дний, (*нужный*) потрі́бний, (*дельный*) путя́щий. [Коли́ цю всю пра́цю бу́де зро́блено, я з не́ї в нале́жній мі́рі скористу́юся (Грінч.). Ві́нчання, учи́неного про́ти його́ во́лі, він не ви́знав за слу́шне (Ор. Левиц.). До плу́га тре́ба слу́шного пого́нича, щоб прово́рний був (Борзенщ.). Не знайшо́в відпові́дних та влу́чних аргуме́нтів (Рада.)]. *В* **-щее** *время* – в нале́жну годи́ну, нале́жної годи́ни, слу́шного ча́су, у слу́шний час. [Сю пиху́ замишля́в зби́ти султа́нові слу́шного ча́су (Куліш)]. **-щее** *доказательство* – нале́жний до́від (-воду), -ний до́каз (-зу). **-щая** *цена* – відпові́дна (нале́жна, справедли́ва) ціна́. **-щим** *образом*, *по* **-му** – як слід, як тре́ба, як годи́ться, як нале́жить, нале́жно,

слу́шно, гара́зд, до ді́ла, до ладу́, до путтяá, путя́ще. [Всю пра́цю бу́де як тре́ба зро́блено (Грінч.). Сам ти гара́зд не тя́миш, що́ ро́биш (Комар.). Аби́ було́ все до ді́ла зро́блено (Канівщ.)]. *Он имеет* **-щий** *возраст, чтобы занять эту должность* – він дійшо́в потрі́бних (відпові́дних) літ, щоб обійня́ти цю поса́ду. *Дети не имеют* **-щего** *ухода* – ді́ти не ма́ють нале́жного (відпові́дного, путя́щого) до́гляду. [Ді́ти зоста́лися без путя́щого до́гляду (Грінч.)]. *Оказывать кому* **-щее** *почтение* – віддава́ти кому́ нале́жну честь (ша́ну, поша́ну). *Принимать, принять* **-щие** *меры* – вжива́ти, вжи́ти нале́жних (відпові́дних) за́ходів.

Надле́пка – 1) на(д)лі́плювання, *оконч.* на(д)лі́плення; 2) (*надлепленное*) на́дліпка, на́ліпка.

Надле́пливание, Надлепле́ние, *см.* **Надле́пка 1.**

Надле́пливать, -ся *и* **Надлепля́ть, -ся, надлепи́ть, -ся** – на(д)лі́плювати, -ся, на(д)ліпи́ти, -ся, (*о мног.*) пона(д)лі́плювати, -ся над чим; бу́ти на(д)лі́плюваним, на(д)лі́пленим, пона(д)лі́плюваним. **Надле́пленный** – на(д)лі́плений, пона(д)лі́плюваний.

Надлета́ть, надлётывать, надлете́ть – надліта́ти, надлеті́ти, (*о мног.*) понадліта́ти.

Надли́в – 1) (*действие*), *см.* **Надли́вка**; 2) (*долитое*) до́ли́вок (-вку), доли́те, до[і]лля́те (-того).

Надлива́ние, *см.* **Надли́вка**, *неоконч.*

Надлива́ть, надли́ть – 1) (*отливать*) надлива́ти, надли́ти *и* (*зап.*) наділля́ти, (*о мног.*) понадлива́ти що. [Гле́чик уще́рть по́вний, наділлі́ть тро́хи (Звин.)]; 2) (*доливать*) долива́ти, доли́ти *и* (*зап.*) до[і]лля́ти, підлива́ти, підли́ти *и* (*зап.*) підділля́ти, (*о мног.*) подолива́ти, попідлива́ти чого́. [Підділля́й мені́ ще тро́хи молока́ (Брацл.)]. **Надли́тый** – 1) надли́тий, наділля́тий понадли́ваний; 2) доли́тий, до[і́]лля́тий, підли́тий, підділля́тий, подоли́ваний, попідли́ваний. **-ться** – надлива́тися, бу́ти надли́ваним, надли́тим *и т. п.*

Надли́вка – 1) надлива́ння, *оконч.* надлиття́ (-ття́), наділля́ння; 2) долива́ння, підлива́ння, *оконч.* долиття́, до[і]лля́ння, підлиття́, підділля́ння. *Срв.* **Надлива́ть.**

Надлиза́ние – надлиза́ння (-ння).

Надли́зка – надли́зування, *оконч.* надлиза́ння.

Надли́зывание – надли́зування (-ння).

Надли́зывать, надлиза́ть, надлизну́ть – надли́зувати, надлиза́ти, надлизну́ти, (*о мног.*) понадли́зувати що. **Надли́занный** – надли́заний, надли́знутий, понадли́зуваний. **-ться** – надли́зуватися, бу́ти надли́зуваним, надли́заним, понадли́зуваним.

Надлинё[о́]вывать, -ся, надлине[о]ва́ть, -ся – надлінійо́вувати, -ся, надлініюва́ти, -ся, надліні́ювати, -ся, надліні́ї[я]ти, -ся, (*о мног.*) понадлінійо́вувати, -ся, понадліні́ювати, -ся; бу́ти надлінійо́вуваним, надлінійо́ваним, понадлінійо́вуваним *и т. п.* **Надлинё[о́]ванный** – надлінійо́ваний, надлініє[я]ний, понадлінійо́вуваний, понадліні́юваний.

Надлиня́ть – надлиня́ти, прилиня́ти.

Надли́стный – надли́стний, надлистови́й, надлистко́ви́й.

Надли́тие, *см.* **Надли́вка**, *оконч.*

Надли́ть, -ся, *см.* **Надлива́ть, -ся.**

Надли́хвенный – надлихва́[я́]рський.

Надли́шек – надли́шок (-шку), наддоста́ток (-тку); *срв.* **Изли́шек** *и* **Избы́ток.**

Надло́бный – надлобови́й, надчолови́й, надчі́льний.

Надло́бок *и* **Надло́бье** – надло́б'я (-б'я), надчі́лля (-лля).

Надложи́ть, *см.* **Надскла́дывать.**

Надлока́ть – надхлеп[б]та́ти, (*диал.*) надхльоп[б]та́ти, надхлиста́ти що.

Надлоко́тный – надлі[о]ктьови́й.

Надло́м – 1) (*действие*) надла́мування, надла́млювання, надло́млювання, *оконч.* надлама́ння, надло́млення; 2) (*надломанное место*) надлі́м (-ло́му), надла́м (-му), злі́м (*р.* зло́му); 3) *см.* **Надры́в 3** *и* **4.**

Надлома́ние, *см.* **Надло́м 1**, *оконч.*

Надлома́ть, -ся, надломи́ть, -ся, *см.* **Надла́мывать, -ся.**

Надло́мка, *см.* **Надло́м 1.**

Надломле́ние, *см.* **Надлома́ние.**

Надло́мленность – надла́маність, надло́мленість (-ности), (*надлом*) надлі́м (-ло́му).

Надломля́ть, -ся, *см.* **Надла́мывать, -ся.**

Надло́мный – надло́мний, надла́мний, (що) на зло́мі.

Надло́мок – надла́мок, надло́мок, недо́ло[а]мок (-мка).

Надло́мчивый – надла́мливий, надло́мистий.

Надло́мыш, *см.* **Надло́мок.**

Надлопа́точный – надлопа́тко́вий.

Надлу́бный – на(д)луб’яни́й, на(д)лу́бовий.
Надлу́нный – надмі́сячний, (*в первой четверти*) надмолодико́вий.
Надлу́п, -лу́па *и* **-лу́пка** – 1) (*действие*) надлу́плювання, *оконч.* надлу́плення; надколу́пування, *оконч.* надколупа́ння; 2) (*надлупленное место*) надлу́па (-пи), надлу́плене; надколу́пане (-ного).
Надлу́пливание, Надлупле́ние, *см.* **Надлу́п 1.**
Надлу́пливать *и* **Надлупля́ть, надлупи́ть** – (*наддирая кожу, кожуру*) надлу́плювати, надлупи́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понадлу́плювати що; (*надковыривая*) надколу́пувати, надколупа́ти, (*о мног.*) понадколу́пувати що. **Надлу́пленный** – надлу́плений, понадлу́плюваний; надколу́паний, понадколу́пуваний. **-ться** – надлу́плюватися, надлупи́тися, понадлу́плюватися; бу́ти надлу́плюваним, надлу́пленим, понадлу́плюваним *и т. п.*
Надлу́пок *и* **Надлу́пыш** – надлу́пок (-пка).
Надлу́пчивый – надлу́пистий.
Надлу́щивание, Надлуще́ние – надлу́щування, *оконч.* надлу́щення; надлу́плювання, *оконч.* надлу́плення.
Надлу́щивать, -ся, надлущи́ть, -ся – (*шелуша, -сь*) надлу́щувати, -ся, надлу́щити, -ся, (*о мног.*) понадлу́щувати, -ся; бу́ти надлу́щуваним, надлу́щеним, понадлу́щуваним; (*надлупливая, -сь*) надлу́плювати, -ся, надлупи́ти -ся, (*о мног. или во мн. местах*) понадлу́плювати, -ся; бу́ти надлу́плюваним, надлу́пленим, понадлу́плюваним. **Надлущённый** – надлу́щений, понадлу́щуваний; надлу́плений, понадлу́плюваний.
Надлыга́ться, надолга́ться – забрі́хуватися, забреха́тися, перебрі́хуватися, перебреха́тися, заплу́туватися, заплу́татися в брехні́, (*о мног.*) позабрі́хуватися, позаплу́туватися в брехні́.
Надлю́чный – на(д)лю́ковий, на(д)ля́довий; *срв.* **Люк.**
Надма́йка – знемага́ння, знеси́лювання, *оконч.* зму́чення, знемо́ження, знеси́лення з чо́го, через що́; *см. ещё* **Надры́в 3.**
Надма́кивание, Надмака́ние – надмо́чування, надмо[а]ча́ння, мо[а]ча́ння, *оконч.* надмо́чення *и* надмочі́ння з кінця́ (з кра́ю).
Надма́кивать, -ся, надмака́ть, -ся, надмакну́ть, -ся – надмо́чувати, -ся *и* надмо[а]ча́ти, -ся, надмокну́ти, -ся, мо[а]ча́ти, -ся *и* умо[а]ча́ти, -ся, умокну́ти, -ся з кінця́ (з кра́ю).
Надма́лывание – надме́лювання (-ння).
Надма́лывать, надмоло́ть – надме́лювати, надмоло́ти, (*о мног.*) понадме́лювати що. **Надмо́лотый** – надме́лений *и* надмо́лотий, понадме́люваний. **-ться** – надме́люватися, бу́ти надме́люваним, надме́леним, надмо́лотим, понадме́люваним.
Надма́тывание, *см.* **Надмо́т 1**, *неоконч.*
Надма́тывать, надмота́ть – 1) (*недоматывать*) надмо́тувати, надмота́ти, (*о мног.*) понадмо́тувати що; 2) (*доматывать*) домо́тувати, домота́ти, підмо́тувати, підмота́ти, (*о мног.*) подо[попід]мо́тувати що, чого́ до чо́го. **Надмо́танный** – 1) надмо́таний, понадмо́туваний; 2) домо́таний, підмо́таний, подомо́туваний, попідмо́туваний. **-ться** – надмо́туватися, бу́ти надмо́туваним, надмо́таним, понадмо́туваним *и т. п.*
Надма́чивание – надмо́чування (-ння).
Надма́чивать, надмочи́ть – надмо́чувати, надмочи́ти, (*о мног.*) понадмо́чувати що. **Надмо́ченный** – надмо́чений, понадмо́чуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) надмо́чуватися, бу́ти надмо́чуваним, надмо́ченим, понадмо́чуваним; 2) (*ср. з.*) надмо́чуватися, надмочи́тися, понадмо́чуватися; *см. ещё* **Надмока́ть.**
Надма́щивание, *см.* **Надмо́ст 1**, *неоконч.*
Надма́щивать, надмости́ть – 1) *что над чем* – надмо́щувати, надмости́ти що над чим, намощувати, намостити що поверх чого, що на чому, (*о мног.*) понадмощувати, пона́мощувати; 2) *что чем* – (*досками, стланью*) домо́щувати, домости́ти, (*камнем, булыжником*) добруко́вувати, добрукува́ти, (*вульг.*) добурко́вувати, добуркува́ти, (*щебнем*) досипа́ти, доси́пати (гру́зом), догружа́ти *и* догру́жувати, догрузи́ти, (*о мног.*) подомо́щувати, подобруко́вувати, подобурко́вувати, подосипа́ти, подогру́жувати що чим. **Надмощённый** – 1) надмо́щений, намо́щений, понадмо́щуваний, понамо́щуваний; 2) домо́щений, добруко́ваний, добурко́ваний, доси́паний, догру́жений, подомо́щуваний *и т. п.* **-ться** – надмо́щуватися, бу́ти надмо́щуваним, надмо́щеним, понадмо́щуваним *и т. п.*
Надма́яться *чем, над чем* – зму́читися, знемогти́ся, знеси́литися, ви́снажитися з чо́го, через що, ро́блячи що; *см. ещё* **Надрыва́ться 2** (*под* **I. Надрыва́ть**).
Надмева́ть, -ся, надми́ть, -ся – 1) *см.* **Надува́ть, -ся 1**; 2) надима́ти, -ся, наду́ти, -ся, (*только возвр. з.*) пиша́тися, запиша́тися; *срв.* **Надува́ть, -ся 4.**

Надме́нно, *нрч.* – го́рдо, згорда, гордови́то, наду́то, пиха́то, пи́шно, спи́шна, гонорови́то, зарозумі́ло, чванли́во, чванькува́то, пиндю́чно, бундю́чно. [Пово́диться го́рдо (М. Вовч.). Пиха́то несе́ він на гру́дях де́кільки осма́нських орденів (Крим.). Пи́шно диви́тися (Свидниц.)]. **-но** *держать себя* – пово́дитися згорда (спи́шна, гонорови́то *и т. д.*); пиндю́читися, бундю́читися, надима́тися, ду́тися. [От-же дме́ться те попі́вство! (Крим.)].

Надме́нность – го́рдощі (-щів *и* -щей), гордови́тість, наду́тість, пиха́, горди́ня, гонорови́тість, зарозумі́лість, чванли́вість, чвань (-ни), пиндю́чність, бундю́чність (-ости). [Дме́ться го́рдощами лю́тий (Куліш). Пихи́ на три міхи́ (Приказка). І пи́ху його́ й мае́тки він забра́в собі́ у спа́док (Л. Укр.). Зарозумі́лість є одті́нком прези́рства до жіно́ти (Коцюб.). На сто рублі́в чва́ни (Приказка)].

Надме́нный – го́рдий, гордови́тий, гордува́тий, наду́тий, пиха́тий, пи́шний, гонорови́тий, високоно́сний, чванли́вий, чванькува́тий, пиндю́чний, бундю́чний. [Го́рді о́чі, ду́ми, люди (Сл. Гр.). Впаду́ть у прах куми́ри гордови́ті (Грінч.). Гордува́та, чванькува́та – носо́чка й коцюбо́ю не діста́ти (М. Вовч.). Така́ ду́мка світи́лася на її гордува́тому виду́ (Г. Барв.). Одмо́вився наду́тими реча́ми (Куліш). Пан пиха́тий (Грінч.). Потрива́й же ти, високоми́сна, високоно́сна па́ні (Мова)]. *Принимать, принять* **-ный** *вид* – набира́ти, набра́ти бундю́чного (гордови́того *и т. п.*) ви́гляду, пиша́тися, запиша́тися, набундю́чуватися, набундю́читися, напу́жуватися, напу́житися, надима́тися, наду́тися. [Це сказа́ла Кайдаши́ха й запиша́лася (Н.-Лев.). Шахра́й з бундю́чним ви́глядом (Самійл.)].

Надме́рный – надмі́рний.

Надме́ру, *нрч.* – над мі́ру, через кра́й, через ла́д; *см.* **Ме́ра 5** (*Сверх* **-ры**).

Надме́ц – горді́й (-дія́), горду́н (-на́), чванько́, пиша́к (-ка́) (*перен.*) пиха́ (*ж. р.*); *срв.* **Специ́вец.**

Надми́н – 1) (*действие*), *см.* **Надми́нка**; 2) (*надмятое место*) надім'я́те, надму́ля[е]не (-ого) *и т. п.*; *срв.* **Надмина́ть.**

Надмина́ние, *см.* **Надми́нка**, *неоконч.*

Надмина́ть, надмя́ть – 1) надмина́ти, над(і)м'я́ти, (*комкать*) надбига́ти, надібга́ти, наджу́жмити, наджма́кати, наджмакува́ти; (*о глине и т. п.*) надмі́шувати, надміси́ти; (*о волокн. растениях*) надмина́ти, надім'я́ти, надтира́ти, надте́рти, надті́пувати, надті́па́ти; (*о соломе*) надме́рвлювати, надме́рвити, (*о мног.*) понадмина́ти, понадмі́шувати *и т. п.* що; 2) (*о тесной обуви*) надму́лювати, надму́ляти *и* (*зап.*) надму́лити, (*о мног.*) понадму́лювати що. **Надмя́тый** – 1) над(і)м'я́тий, понадми́наний; наді́бганий, наджу́жмлений, наджма́каний, наджмако́ваний, надмі́шений; надте́ртий, надті́паний, понадти́раний, понадті́пуваний; надме́рвлений, понадме́рвлюваний; 2) надму́ляний, надму́лений, понадму́люваний. **-ться** – надмина́тися, надім'я́тися, понадмина́тися; бу́ти надми́наним, над(і)м'я́тим, понадми́наним *и т. п.*

Надми́нка – 1) надмина́ння; надмі́шування; надтира́ння, надті́пування; надме́рвлювання; *оконч.* над(і)м'яття́ (-ття́); надмі́шення *и* надмісі́ння; надтертя́ (-тя́), надті́па́ння; надме́рвлення; 2) надму́лювання, *оконч.* надму́ля[е]ння. *Срв.* **Надмина́ть.**

Надмо́га, *см.* **Надры́в 2.**

Надмога́ние, *см.* **I. Надрыва́ние 2.**

Надмога́ть, -ся, надмо́чь, -ся, *см.* **I. Надрыва́ть 2, -ся.**

Надмоги́льник – надгро́бок, нагро́бок (-бка).

Надмоги́льный – надмоги́льний; *см.* **Надгро́бный.**

Надмо́жный, *см.* **Надса́дный 2.**

Надмока́ние – надмока́ння (-ння).

Надмока́ть, надмо́кнуть – надмока́ти, надмо́к(ну)ти, (*о мног.*) понадмока́ти. **Надмо́кший** – надмо́клий.

Надмо́клый – надмо́клий.

Надмо́л *и* **Надмо́лка** – надме́лювання, *оконч.* надме́лення.

Надмоло́ть, -ся, *см.* **Надма́лывать, -ся.**

Надмора́живать, надморо́зить – приморо́жувати, приморо́зити, прибива́ти, приби́ти моро́зом, (*о мног.*) поприморо́жувати, поприбива́ти моро́зом що. **Надморо́женный** – приморо́жений, поприморо́жуваний, приби́тий, поприби́ваний моро́зом.

На́дморозь, *см.* **И́зморозь.**

Надмо́рье – надмо́р'я, узмо́р'я (-р'я).

Надмо́ст – 1) (*действие*) – а) надмо́щування, намо́щування, *оконч.* надмо́щення *и* надмості́ння, намо́щення *и* намості́ння; б) домо́щування, добруко́вування, (*вульг.* добурко́вування), досипа́ння (гру́зом), догружа́ння, догру́жування, *оконч.* домо́щення *и* домості́ння, добрукува́ння, (*вульг.* добуркува́ння), доси́пання (гру́зом), догру́ження; 2)

(*надмощённое*) – а) надмо́щене (-ного); б) домо́щене, добруко́ване, (*вульг.* добурко́ване), добрукува́ння *и* добруко́вання, добрукі́вка, доси́пане (гру́зом), догру́жене (-ного). *Срв.* **Надма́щивать.**

Надмости́ть, -ся, *см.* **Надма́щивать, -ся.**

Надмо́стка, *см.* **Надмо́ст.**

Надмо́т – 1) (*действие*) – а) надмо́тування, *оконч.* надмота́ння; б) домо́тування, підмо́тування, *оконч.* домота́ння, підмота́ння. *Срв.* **Надма́тывать**; 2) (*домотанное*) до́мотка, домо́тане, підмо́тане (-ного).

Надмота́ние, *см.* **Надмо́т 1**, *оконч.*

Надмота́ть, -ся, *см.* **Надма́тывать, -ся.**

Надмо́тка, *см.* **Надмо́т.**

Надмо́ток – до́моток (-тка), домо́таний (підмо́таний) клубо́к (-бка́).

Надмоты́живать, надмоты́жить – надса́пувати, надсапа́ти, надшарува́ти, надпрашува́ти, (*о мног.*) понадса́пувати що. **Надмоты́женный** – надса́паний, надшаро́ваний, надпрашо́ваний, понадса́пуваний.

Надмоче́ние – надмо́чення *и* надмочі́ння.

Надмочи́ть -ся, *см.* **Надма́чивать, -ся.**

Надмо́чка – 1) (*действие*) – а) (*от* **Надма́чивать**) надмо́чування, *оконч.* надмо́чення *и* надмочі́ння; б) (*от* **Надмока́ть**) надмока́ння, *оконч.* надмо́кнення; 2) (*надмоченное место*) надмо́чене, (*надмоклое*) надмо́кле (-ого).

Надмо́чь, -ся, *см.* **Надмога́ть, -ся.**

Надмоще́ние, *см.* **Надмо́ст 1**, *оконч.*

Надмя́тие, *см.* **Надми́нка**, *оконч.*

Надмя́ть, -ся, *см.* **Надмина́ть, -ся.**

Наднева́ть – 1) (*пробыть где неск. дней*) наднюва́ти, ви́днювати, про[пере]днюва́ти; 2) (*продежурить*) начергува́ти, навартува́ти, начатува́ти, прочергува́ти, провартува́ти, прочатува́ти; 3) (*заработать дежуря*) зароби́ти що чергу́ючи (варту́ючи, чату́ючи). **-ться** – 1) наднюва́тися; 2) начергува́тися, навартува́тися, начатува́тися.

Наднесе́ние – зано́шення, нано́шення, *оконч.* зане́се[і]ння, нане́се[і]ння чого́ над що, над чим, поверх чо́го.

Наднести́, -сь *и* **Надне́сть, -ся,** *см.* **Надноси́ть, -ся.**

Наднима́ть, -ся, *см.* **Надыма́ть, -ся.**

Надно́с, *см.* **Наднесе́ние.**

Надноси́ть, -ся, наднести́, -сь *и* **надне́сть, -ся** *над что* – зано́сити, -ся, зане́сти́, -ся, нано́сити, -ся, нане́сти́, -ся, (*о мног.*) поза[пона]но́сити, -ся над що, над чим, поверх чо́го; бу́ти зано́шеним, зане́сеним, позано́шеним *и т. п.* **Наднесённый** – зане́сений, нане́сений, поза[пона]но́шений.

Надно́ска, *см.* **Наднесе́ние.**

Надня́тие, *см.* **Назды́м.**

Надня́ть, -ся, *см.* **Надыма́ть, -ся.**

Надня́х, *нрч.* – ци́ми дня́ми.

I. На́до, *предл., см.* **Над.**

II. На́до *и* **На́добно**, *глаг. нрч.* – тре́ба, (*в разговоре, пров.* тра *и* тре), (*нужно*) потрі́бно; (*следует*) слід, нале́жить. [Тре́ба хлі́ба, тре́ба й до хлі́ба (Приказка). Мені́ тре́ба зна́ти, що він ро́бить (Київ). Не се́рдьтеся, не тра, – я жартува́в (Крим.). Потрі́бно вам за грани́цю ї́хати! чом ви не хо́чете тут сиді́ти? (Л. Укр.)]. *Что, кого вам* **-до** (**-бно**)? – чого́, кого́ вам тре́ба? *Не* **-до** *ли вам этого*? – чи не тре́ба вам цього́? *Нет, не* **-до** – ні, не тре́ба. *Ему как раз того и* **-до** – йому́ са́ме того́ й тре́ба, (*шутл.*) йому́ й на́ руку ковíнька. *Не вам меня, а мне вас* **-до** *благодарить* – не ви мені́, а я вам ма́ю (му́шу) дя́кувати. *Так* **-до** – так тре́ба, так му́сить бу́ти. *Так ему и* **-до**! – (о)та́к йому́ й тре́ба! **-до** *полагать, что* – тре́ба гада́ти (ду́мати), що; ма́буть. **-до** *бы* – тре́ба-б.

На́доба, *см.* **На́добность.**

На́добень – потрі́бна люди́на, -бний чолові́к; потрі́бна річ (*р.* ре́чи).

На́добиться – бу́ти потрі́бним, (*быть пригодным*) знадобля́тися, надоби́тися, згожа́тися, здава́тися, придава́тися на що; *срв.* **Пона́добиться.**

Надо́блачный – надхма́рний, понадхма́рний. [Поли́ну, поли́ну в надхма́рну краї́ну (М. Грінч.)].

На́добник, -ница – потрі́бна люди́на (*общ. р.*), потрі́бний чолові́к, потрі́бна жі́нка.

На́добно, *см.* **II. На́до.**

На́добность – потре́ба, (*потребность*) по́тріб (-би), (*ум.* потрі́бка), тре́ба (-би), потре́бина,

(*нужда*) ну́жда, (*польза, редко*) пригода́. [Ї́хати не тре́ба було́, але́ Корні́й ви́гадав потре́бу (Грінч.). Купи́в оце́ й я собі́ на по́тріб де́рева (Сл. Гр.). У нас іде́ на по́тріб ли́па ці́ла, а не ко́лена (Брацл.). Для своє́ї потрі́бки (Борзенщ.). Все прода́в, а пуд собі́ залиши́в на свою́ потрі́бку (Звин.). Мій дім обми́слен (*снабжён*) срі́блом-зо́лотом про вся́ку тре́бу (Куліш). На будо́ву грома́дського наме́ту і на вся́кі потре́бини його́ (Біблія). Ну́жди у вся́кого є: кому́ хлі́ба, кому́ до хлі́ба (Кониськ.). Годува́ла со́бі до́чку для своє́ї пригоди́, щоб принесла́ із крини́ці холо́дної води́ (Макс.)]. **-ность** *в чём* – потре́ба в чо́му *и* чого́. **-ность** *к кому* – ді́ло до ко́го. [Є ді́льце, дя́дечку, до вас (Глібів)]. *Естественная* **-ность** – а) приро́дна[я] (натура́льна) потре́ба; б) (*испражнение*) своя́ потре́ба (по́тріб). *Крайняя, неотложная* **-ность** – вели́ка (коне́чна, пи́льна) потре́ба в чо́му, чого́; коне́чність, доконе́чність (-ности). [Коне́чна є потре́ба, заміри ва́ші знать (Самійл.). Важли́вість і доконе́чність заду́маної робо́ти (Н.-Лев.)]. *Без* **-сти** – без потре́би, безпотрі́бно, (*без дела*) без ді́ла. [Прошу́ без потре́би не захо́дити до кабіне́ту (Київ). Нікче́мно й безпотрі́бно порубáвши свій ліс (Основа 1862). Без ді́ла не люблю́ я до його́ ходи́ти (Київ)]. *Для какой* **-сти**? – за-для яко́ї потре́би? на (про) яку́ потре́бу? на́що? наві́що? про що? [«Дай я нап'ю́ся мандраго́ри?» – «Про що́, цари́це?» (Л. Укр.)]. *По мере* **-сти** – в мі́ру потре́би, як до потре́би. [Вдає́ться, як до потре́би, до мо́ви сти́слої (Рада)]. *По встретившейся* **-сти** – зважа́ючи на (таку́) потре́бу; тому́, що тра́пилася (ви́никла) потре́ба. *По миновании* **-сти** – а) (*в будущем*) коли́ (як) мине́ потре́ба; б) (*в прошедшем*) коли́ (як) мину́ла потре́ба. *Для своей, иной* **-сти** – на свою́ потре́бу (потрі́бку), про свою́ потре́бу, (*текущей*: на свою́ обихі́дку), на и́ншу потре́бу. [За́купки на свою́ потрі́бку (Н.-Лев.). Про його́ потре́бу я дав йому́ (Звягельщ.)]. *В случае* **-сти** – в потре́бі; коли́ (як) бува́є (*в наст. ещё*: є, *в прошл.*: бува́ла, трапля́лася, *в будущ.*: бу́де, ви́никне, тра́питься) потре́ба; коли́ що; як потре́ба вка́же (*в будущ.*); (*книжный оборот*) в ра́зі потре́би. [І грі́шми і худо́бою в потре́бі зази́чить (Франко). До рі́дної мо́ви мо́же письме́нник доклада́ти в потре́бі і чужи́х слів (Рада). Президе́нт Акаде́мії склика́є, коли́ бува́ потре́ба, спі́льні зібрання́ (Стат. Ак. Н.). Ми, коли́ що́, і до царя́ не заблу́димо (Кониськ.)]. *Смотря по* **-сти** – а) (*когда, если надо*) коли́ (як) тре́ба; б) (*сколько надо*) скі́льки тре́ба. *Какая ему* **-ность** *знать это*? – на́що (наві́що) йому́ зна́ти це? *Иметь* **-ность** *в чём* – ма́ти потре́бу в чо́му, потребува́ти чого́. [Не потребу́єм їй того́ каза́ти, що ти раби́ня (Л. Укр.)]. *Нет* **-сти** – нема́ на що, нема́ чого́, нема́ потре́би. [Нема́ на́ що тут це запи́сувати (Грінч.). Нема́ чого́ похваля́ти се (Грінч.)]. *В этом нет* **-сти** – в цьо́му (на це) нема́ потре́би. *Мне в этом нет* **-сти** – я цього́ не потребу́ю; мені́ це без потре́би. *Явилась* **-ность** – ви́никла (тра́пилася, зайшла́, є) потре́ба.

На́добный – потрі́бний, (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.*) потрі́бен; *срв.* **Ну́жный.** [Йому́ аж ґвалт потрі́бні гро́ші (Крим.). Не вважа́ла за потрі́бне кри́ти своє́ї втіхи (Л. Укр.). Не потрі́бен (-бний) мені́ ваш карбо́ванець (Київ)].

Надобра́ние – надібра́ння (-ння).

Надобра́ть, -ся, *см.* **Надбира́ть, -ся.**

Надобре́ние – 1) надо́брення, (*земли*) нагно́єння *и* нагної́ння, угно́є[ї́]ння; 2) насма́чення; за[при]смачення. *Срв.* **Нада́бривание.**

Надобре́ть – надобри́тися, набра́тися си́ли (мо́ци); (*пожиреть*) набра́тися са́ла (*фам.* сальця́), погла́дшати, розгла́днути.

Надо́брить, -ся*, см.* **Нада́бривать, -ся.**

На́добщик, -щица – потре́бувач, -ва́чка.

Надобыва́ть *и* **Надобы́ть** – здобу́ти, наздобува́ти, придба́ти, напридбава́ти чого́.

На́добье – 1) *см.* **На́добность**; 2) *см.* **Сна́добье.**

Надогна́ть, *см.* **Надгоня́ть.**

Надогну́ть, -ся, *см.* **Надгиба́ть, -ся.**

Надодра́ние – наддертя́ (-тя́).

Надодра́ть, -ся, *см.* **Наддира́ть, -ся.**

Надоеда́ла – доку́чник, -ниця, докуча́йло, набри́да, насти́ра, (*назойливый*) дозо́ла, зола́, (*общ. р.*). [Оця́ ще зола́ мені́ надоку́чила! (Липовеч.)].

Надоеда́ние – набрида́ння, обрида́ння, надбрида́ння, (на)докуча́ння, доку́ка. [За-для докуча́ння його́, вста́вши, дасть йому́, чого́ йому́ тре́ба (Біблія)].

Надоеда́тель, -ница, *см.* **Надоеда́ла.**

Надоеда́ть, надое́сть – набрида́ти, набри́днути, обрида́ти, обри́днути, приобрида́ти, приобри́днути, надбрида́ти, надбри́днути, (*назойливо*) доїда́ти, доїсти, дозоля́ти, дозоли́ти, назоли́ти(ся), надозоли́ти, (*наскучать*) (на)докуча́ти, (на)доку́чити, ку́чити (*редко*), наку́чити, навкуча́ти(ся), навку́чити(ся), уку́чити(ся), (*до крайности, опротиветь*) огида́ти, оги́днути, оги́діти, наприкря́тися, напри́критися, спри́крюватися, спри́критися,

уприкря́тися, упри́критися, настиря́тися *и* насти́рюватися, насти́ритися, остив[г]а́ти, ости́(г)ти *и* ости́(г)нути, увіря́тися, уві́ритися, в’їда́тися, в’ї́стися, упіка́тися, упекти́ся, осору́жуватися, (з)осо́ружитися, (*пров.*) усвіріпитися, (*осточертеть*) остоги́днути, остоги́діти, о[на]сточортíти, очортíти, о[на]стобісíти, обісíти, наобісíти, (*о мног.*) понабрида́ти, побри́днути, по(на)докуча́ти, поостив[г]а́ти, поосору́жуватися *и т. п.* кому́. [Йому́ та робо́та набри́дла вже (Васильч.). Обри́дло мені́ все (Л. Укр.). Тут мені́ вже усе́ приобри́дло страх! (М. Вовч.). Встигла до́бре надбри́днути батька́м за ти́ждень (Крим.). Ти мені́ назолі́в(ся) (Звягельщ.). Доку́чило їй дожида́ння! (Грінч.). Надоку́чило само́му шве́ндяти по поля́х (Мирний). Ку́чте їй: вона́ помо́же вам верну́ти мі́сце (Куліш). Наку́чило мені́ жда́ти його́ (Звин.). До́бре ніко́ли не уку́читься (Номис). Мо́ре так йому́ оги́дло, що бі́гом на йо́го диви́всь (Котл.). Па́нська власть ніде́ так не впри́крилася, як у Фра́нції (Доман.). Вереду́є та настиря́ється, як моро́члива та насти́рлива дити́на (Н.-Лев.). Щоде́нні ла́сощі нам остива́ють (Куліш). Чи не ости́ла я вам? (Конись.). Як вам не ости́гне вчи́тися? (Звин.). Уві́рилась ти мені́ своїм рю́мсанням (Грінч.). Ну, та й упі́кся він, – що-дня́ надокуча́є! (Сл. Гр.). Як мені́ осору́жився цей хло́пець! (Свидниц.)]. *Не* **-да́й**! – не докуча́й! дай мені́ чи́сту годи́ну! **-е́сть** *хуже горькой редьки* – обри́днути гі́рше від пече́ної ре́дьки кому́; доїсти кого́ до живи́х печіно́к (Свидниц.). **Надое́вший** – що набри́д *и т. п.*; набри́длий, обри́длий, ости́лий, насти́лий, осору́жний. [Життя́, ще неда́вно набри́дле й насти́ле, ізно́в тебе́ ва́бить (Грінч.). Обри́длі нісені́тниці (Федьк.)].

Надоеда́ться – набрида́тися, (на)докуча́тися.

Надое́дливо, *нрч.* – набри́дливо, обри́дливо, обри́дно, доку́чливо, доку́чно, (*назойливо*) в’ї́дливо, насти́рливо, насти́рно, навра́тливо, осору́жно.

Надое́дливость – набри́дливість, доку́чливість, в’ї́дливість, насти́рливість, насти́рність, навра́тливість, осору́жність (-ости).

Надое́дливый *и* **Надое́дчивый** – набри́дливий, обри́дливий, обри́дний, доку́чливий, доку́чний, уку́чливий, (*пров.*) уві́ристий, (*назойливый*) доїдливий, в’ї́дливий, насти́рливий, насти́рний, навра́тливий, назо́листий, (*постылый*) осору́жний. [Стари́й Іва́н ски́нув обри́дливу сльозу́ (Грінч.). Доку́члива му́ха (Мирний). Доку́чне ляпоті́ння дощу́ (Грінч.). Таки́й уві́ристий чолові́к: скажи́ та й скажи́ пана́м! (Пирятинщ.). Доїдливая му́ха (Біл.-Нос.). До́щик уї́дливий (Чупр.). Насти́рне пита́ння (Коцюб.). Добра́-б тобі не було́, осору́жна му́хо! (Мирний)].

Надое́ние – надо́єння *и* надоїння.

Надоесть, *см.* **Надоеда́ть.**

Надожди́ть *что, на что* – надощува́ти, надощи́ти що, на що. **-ться** – надощува́тися, надощи́тися.

Надожже́ние – надпа́ле[і]ння, надпе́чення.

Надо́жник, *бот.* Spongia fluviatilis L. – бодя́га (-ги).

Надои́ть, -ся, *см.* **Нада́ивать, -ся.**

Надой, *см.* **Удо́й.**

Надо́йка – надо́ювання, *оконч.* надо́єння *и* надоїння.

Надойти, *см.* **Надходи́ть.**

Надоко́нник – надвіко́ння (-ння).

Надоко́нный – надвіко́нний.

Надоко́нье – надвіко́ння (-ння).

Надоку́ка – 1) (*действие*), *см.* **Надокуча́ние**; 2) доку́ка, надоку́ка; 3) *см.* **Надоеда́ла.**

Надокуча́ла, *см.* **Надоеда́ла.**

Надокуча́ние – докуча́ння, надокуча́ння, надоку́ка, набрида́ння.

Надокуча́тель, -ница, *см.* **Надоеда́ла.**

Надокуча́ть, надоку́чить – докуча́ти, доку́чити, надокуча́ти, надоку́чити, навкуча́ти, навку́чити, набрида́ти, набри́днути; *срв.* **Надоеда́ть.** [Як ма́ю я жури́тися, докуча́ти людям, – піду́ собі світ-за́-очі (Шевч.). А вже ж тії ку́чері мені́ надоку́чили (Номис). Та вже-ж та́я пресу́чая журба́ мені́ навку́чила (Пісня)].

Надоку́чливый – доку́чливий, доку́чний; *см.* **Надое́дливый.**

Надоку́чник, -ница, *см.* **Надоеда́ла.**

На́долб(а) – стовпе́ць (-впця́); (*насадный брус*) още́пина.

На́долбень – на́довбень (-вбня), бо́вдур (-ра), штурпа́к (-ка́), йо́лоп, бевзь (-зя), бе́взень (-взня), дурни́ло.

Надолби́ть, -ся*, см.* **Нада́лбливать, -ся.**

Надо́лбка – 1) надо́вбування, *оконч.* надовба́ння; 2) втовкма́чування, *оконч.* втовкма́чення. *Срв.* **Нада́лбливать.**

Надолбле́ние, *см.* **Надо́лбка**, *оконч.*
На́долбня *и* **На́долбок** – ощéпина, лéжень (-жня), лéґ[г]ар, ліґ[г]ар (-ря), поперéчина.
Надолга́ться, *см.* **Надлыга́ться.**
На́до́лго, *нрч.* – надóвго, на дóвгий час. [Хібá надóвго стари́й жéниться: абó сам умрé, абó жíнка поки́не (ЗОЮР І)]. *Не* **-го** – не надóвго, не на дóвгий час. **Надо́льше** – надóвше, на дóвший час.
Надолжа́ть *и* **-жа́ться** – заборгувáтися, наробúти боргíв, залíзти в боргú, (*о мног.*) позаборгóвуватися, понарóблювати боргíв, позалізáти в боргú.
Надо́лить – 1) (*наделить*) наділúти когó чим *и* комý чогó (що); 2) (*напасти*) настá(р)чити комý чогó. [По дéсять разíв на день і хлíба тобí не настáчиш (Сл. Гр.)].
Надоло́нки – надолóнки (-нок *и* -ків).
Надолы́знуть – надокýчити, набри́днути комý чим.
На́доль, *нрч.* – на(в)здóвж, повздóвж, (у)здóвж, уподóвж, упродóвж, на(в)здóвжно, по(в)здóвжно, уподóвжно.
На́дольный – на(в)здóвжній, по(в)здóвжній, (у)подóвжній, уздóвжній.
Надо́льше, *см.* **На́долго.**
Надо́мный – на(д)домови́й, на(д)будинкóвий, (*наизбный*) нахáтній.
Надо́нный – надé[ó]нний.
Надо́ныш(к)и – подéнки, одéн(ь)ки (-ків); *см.* **Подо́нки.**
Надопну́ться, *см.* **Надпина́ться.**
Надопрева́ть, надопре́ть – надпрівáти, над(і)прíти, запрівáти, запрíти звéрху, (*о мног.*) понадпрівáти, позапрівáти звéрху.
Надопре́лый – над(і)прíлий, запрíлий звéрху.
Надо́р – 1) (*действие*), *см.* **Нади́рка**; 2) (*надранное*) надéра, нáдер (-ру), нáдрань (-ни).
Надоразумля́ть, надоразу́мить, *см.* **Надоу́мливать, надоу́мить.**
На́до́рва – рéва, рю́мсало (общ, *р.*), плаксі́й (-сія́, *м. р.*), плаксі́йка (*ж. р.*).
Надорва́ние – 1) надíрвáння, наддертя́ (-тя́); 2) надíрвáння, підíрвáння, надсáдження, надсáда, надверéдження, надверéда, під[у]верéдження. *Срв.* **І. Надрыва́ние.**
Надо́рванность – 1) надíрваність, наддéртість (-тости); 2) надíрваність, підíрваність, надсáдженість, надверéдженість, під[у]верéдженість, (*здоровья, сил*) підíрваність, занепáлість (-ости), надверéда (здорóв’я, сил); (*нравственная*) надсáда, надри́в (-ву), уверéд (-ду); *срв.* **Надры́в 4.**
Надорва́ть, -ся, *см.* **Надрыва́ть, -ся.**
Надоро́жить (*о тёсе*) – нашляхувáти, нарівчакувáти, (*о мног.*) понашляхóвувати (ґ[г]óнту). **Надоро́женный** – на[по]шляхóваний, на[по]рівчакóваний.
Надоро́жник – шляхови́й розбíйник (розбишáка, грабíжник), розбивáйло.
Надоро́жничать – розбійникувáти (розбишакувáти) по шляхáх.
Надоро́жный – наддорóжній, придорóжній, шляхови́й.
Надоса́дливый *и* **Надоса́дчивый** – (на)досáдливий, надопíкливий, доі́длий; (*докучливый*) надокýчливий, набри́дливий.
Надосажда́ние – (на)досаждáння, надопікáння комý, допікáння, доідáння комý *и* когó; (*докучанье*) надокучáння комý чим.
Надосажда́ть, надосади́ть – (на)досаждáти, (на)досади́ти, надопікáти, надопекти́ комý *и* чим, допікáти, допекти́, доідáти, доі́сти комý *и* когó чим, (на)дозóлювати, (на)дозоли́ти комý; (*докучать*) надокучáти, надокýчити, набридáти, набри́днути, уприкря́тися, упри́критися, упікáтися, упекти́ся комý; (*делать на зло*) роби́ти на докýку (на зби́тки, на злість, на при́крість), (*наперекор*) роби́ти наперекíр (навкíр) комý що; *срв.* **Донима́ть 2** *и* **Надоеда́ть.** [Чим же я вам досади́в? (Глібів). Як допечýть йому, то стережи́ся тоді кóжен (Куліш). Дýже вже ви нам надозоли́ли (Стор.)].
Надосажда́ться – (на)досаждáтися, (на)допікáтися, (*докучаться*) надокучáтися; (*делаться на зло*) роби́тися на докýку, (на зби́тки) *и т. п.*; *срв.* **Надосажда́ть.**
Надосла́ние – надíслáння, надси́л (-лу).
Надосла́ть, -ся, *см.* **Надсыла́ть, -ся.**
Надоткну́ть, -ся, *см.* **Надтыка́ть, -ся.**
Надоу́мка – 1) (*действие*), *см.* **Надоу́мливание, Надоу́мление**; 2) (*подсказ. совет*) напóумка, підкáз (-зу), (*догадка*) (з)дóгадка. [Такі підкáзи чáсто я знахóджу, підки́нені мені́, щоб я знахóдив (Куліш)]; 3) *см.* **Надоу́мник, -ница.**
Надоу́мливанне, Надоу́мление – напоумля́ння, напоýмлення, настановля́ння, настанóвлення на (дóбрий) рóзум, (*наставление*) напýчування *и* напучáння, напýчення *и* напутíння, навчáння, нáвчéння.

Надоу́мливать *и* **Надоумля́ть, надоу́мить** – напоумля́ти, напоу́ми́ти, наумля́ти, науми́ти, доумля́ти *и* (*редко*) доу́мити, доуми́ти кого́, (*редко* понауми́ти кому́), нарозумля́ти, нарозуми́ти кого́, настановля́ти, настанови́ти на (до́брий) ро́зум кого́, на ро́зум посила́ти, посла́ти кому́, (*советовать*) ра́дити, нара́дити, ра́яти, нара́ювати, нара́яти, дора́дити, дора́яти кого́, кому́, (*наставлять*) напу́чувати *и* напуча́ти, напути́ти, навча́ти, навчи́ти кого́. [Напоу́мте мене́, скажі́ть, як ли́хові мое́му запобі́гти (Богодух.). Науми́в її́, щоб вона́ вчи́ла тако́ю мо́вою, яко́ю вони́ гово́рять (Н.-Лев.). Почала́ доу́мити мене́ (Кониськ.). Вона́ понауми́ла чолові́кові застанови́ти ґрунт (Яворн.). Нарозуми́в він мене́ поча́ти спра́ву (Канівщ.). Спаси́бі го́споду, що тобі́ на ро́зум посла́в уклони́тися від зла (Квітка). Спаси́бі до́брим лю́дям: нара́яли мене́ позива́ти грома́ду (Київщ.). Ні́чо́го не мо́жна було́ йому́ зроби́ти, та дора́яли лю́ди: «Піди́, розкажи́ ба́тькові» (Звин.). Напу́тьте-ж мене́, що мені́ з тако́ю люди́ною ді́яти (Короленко)]. **Надоу́мленный** – напоу́млений, нау́млений, нарозу́млений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) напоумля́тися, нарозумля́тися, настановля́тися на (до́брий) ро́зум, напу́чуватися *и* напуча́тися, бу́ти напоу́млюваним, напоу́мленим *и т. п.*; 2) (*ср. з.*) напоумля́тися, напоуми́тися, доумля́тися, доуми́тися, добира́ти, добра́ти ро́зуму, дорозуміва́тися, дорозумі́тися, наду́муватися, наду́матися, (*набираться ума*) набира́тися, набра́тися ро́зуму. *Наконец то* **-мился** *приехать* – наре́шті добра́в ро́зуму (наду́мався) приї́хати. *Надоумляя других, и сам* **-шься** – и́нших напоумля́ючи, і сам ро́зуму набере́шся.

Надоу́мливый – напоу́мливий, (*послушливый*) слухня́ний, послухня́ний.

Надоу́мник, -ница – напоу́мник, -ниця, напоу́мко (*м. р.*), пора́дник, -ниця.

Надоу́мный – напоумни́й.

Надоу́мчивый – пора́дливий, охо́чий (ра́дий) напоумля́ти. [Ой, ти ма́ти та пора́длива! (Пісня)].

Надоу́мщик, -щица, *см.* **Надоу́мник, -ница.**

Надо́хнуть – наздиха́ти, поназдиха́ти; поздиха́ти, ви́здихати, повizди́хувати.

Надочередно́й – надчергови́й, (*внеочередной*) позачерго́вий.

Надпа́живание, Надпаже́ние – наджоло́блювання, наджоло́блення, надбурто́вування, надбуртува́ння, надґаро́вування, надґарува́ння.

Надпа́живать, -ся, надпази́ть, -ся – наджоло́блювати, -ся, наджолоби́ти, -ся, надбурто́вувати, -ся, надбуртува́ти, -ся, надґаро́вувати, -ся, надґарува́ти, -ся, (*о мног.*) понаджоло́блювати, -ся *и т. п.*; бу́ти наджоло́блюваним, наджоло́бленим, понаджоло́блюваним *и т. п.* **Надпажённый** – наджоло́блений, надбурто́ваний, надґаро́ваний, понаджоло́блюваний *и т. п.*

Надпа́житный – надпасови́ськовий, надпасови́щ(а)ний, надвипасо́вий.

Надпа́з *и* **Надпа́зка,** *см.* **Надпа́живание, Надпаже́ние.**

Надпа́ивание – на(д)люто́вування.

Надпа́ивать, -ся, надпая́ть, -ся – на(д)люто́вувати, -ся, на(д)люткува́ти, -ся, (*о мног.*) пона(д)люто́вувати, -ся; бу́ти на(д)люто́вуваним, на(д)люто́ваним, пона(д)люто́вуваним. **Надпа́янный** – на(д)люто́ваний, пона(д)люто́вуваний.

Надпа́й *и* **Надпа́йка** – 1) (*действие*) на(д)люто́вування, *оконч.* на(д)лютува́ння чого́; 2) (*надпаянное*) на(д)люто́ване (-ного), на(д)люті́вка.

Надпа́л – надпа́лювання, *оконч.* надпа́ле[і]ння, на́дпал (-лу).

Надпа́ливание – надпа́лювання (-ння).

Надпа́ливать, -ся *и* **Надпаля́ть, -ся, надпали́ть, -ся** – надпа́лювати, -ся, надпали́ти, -ся, (*о мног.*) понадпа́лювати, -ся; бу́ти надпа́люваним, надпа́леним, понадпа́люваним. **Надпалённый** – надпа́лений, понадпа́люваний.

Надпа́лка, *см.* **Надпа́л.**

Надпа́лубный – надча[е]рда́чний, надпомо́стовий, надпа́лубний.

Надпа́льный – надпа́лечний, надпальцьови́й.

Надпаля́ть, -ся, *см.* **Надпа́ливать, -ся.**

Надпа́рывание – надпо́рювання (-ння).

Надпа́рывать, -ся, надпоро́ть, -ся – надпо́рювати, -ся, надпоро́ти, -ся, (*о мног.*) понадпо́рювати, -ся; бу́ти надпо́рюваним, надпо́ротим, понадпо́рюваним. **Надпо́ротый** – надпо́ротий, понадпо́рюваний.

Надпа́узить (*судно*) – злихтува́ти (судно́); *срв.* **Па́узить. Надпа́уженный** – злихто́ваний.

Надпа́узка – лихтува́ння, *оконч.* злихтува́ння.

Надпа́хивание – 1) надо́рювання; 2) зао́рювання.

Надпа́хивать, надпаха́ть – 1) (*вспахивать немного*) надо́рювати, надора́ти, (*о мног.*) понадо́рювати що; 2) (*проходить сохою*) зао́рювати, заора́ти, (*о мног.*) позао́рювати що. **Надпа́ханный** – 1) надо́раний, понадо́рюваний; 2) зао́раний, позао́рюваний. **-ться** – 1)

надо́рюватися, надора́тися, понадо́рюватися; бу́ти надо́рюваним, надо́раним, понадо́рюваним *и т. п.*; 2) (*о лошади*) підрива́тися, підірва́тися орючи́; *срв.* **Надрыва́ться 2** (*под* **Надрыва́ть**).

Надпа́шенный – надрілляни́й, надрілле́вий, надпі́льний, надни́в'яний, надни́вний.

Надпа́шка – 1) надо́рювання, *оконч.* надора́ння; 2) зао́рювання, *оконч.* заора́ння. *Срв.* **Надпа́хивать.**

Надпа́шный – надпахови́й.

Надпая́ть, -ся, *см.* **Надпа́ивать, -ся.**

Надпе́[ё]рстный, *см.* **Надпа́льный.**

Надпе́чный – надпі́чний, (*о комн. печи*) надгру́бний.

Надпи́в – надпива́ння, *оконч.* надпиття́ (-ття́).

Надпива́ние – надпива́ння (-ння).

Надпива́ть, надпи́ть – надпива́ти, надпи́ти, (*о мног.*) понадпива́ти, поспива́ти що. [Пішла́ в по́гріб, то всі гле́чики понадпива́ла (Київщ.). Кі́шка гле́чики поспива́ла (Харківщ.)]. **Надпи́ты[о́]й** – надпи́тий, понадпи́ваний, поспи́ваний. [Скля́нка пи́ва, до полови́ни надпи́та (Франко)]. **-ться** – надпива́тися, бу́ти надпи́ваним, надпи́тим, понадпи́ваним, поспи́ваним.

Надпи́вка, *см.* **Надпи́в.**

Надпивно́й – надпивни́й; (*надпитый*) надпи́тий.

Надпи́л – 1) (*действие*) надпи́лювання, *оконч.* надпиля́ння; 2) (*надпиленное*) надпи́ляне (-ного), на́дпил (-лу). [Злама́лося са́ме на надпи́ляному (Сл. Ул.)].

Надпи́ливание, Надпиле́ние – надпи́лювання, надпиля́ння.

Надпи́ливать, -ся, надпили́ть, -ся – надпи́лювати, -ся, надпиля́ти, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) понадпи́лювати, -ся; бу́ти надпи́люваним, надпи́ляним, понадпи́люваним. **Надпи́ле[ё]нный** – надпи́ляний, понадпи́люваний.

Надпи́лка, *см.* **Надпи́л 1.**

Надпи́н – за́чіпка, спо́тичка.

Надпина́ться, надопну́ться *над чем, на что* – зачіпля́тися, зачепи́тися за що, спотика́тися, спіткну́тися на що, (*пров.*) зашпоркну́тися за що. [Зашпоркну́вся за порі́г і впав (Брацлавщ.)].

Надписа́ние – надписа́ння, на́дпис (-су).

Надписа́тель, -ница, *см.* **Надпи́счик, -чица.**

На́дписевый – написо́вий, надписо́вий.

Надпи́ска – 1) (*действие*) надпи́сування, *оконч.* надписа́ння, на́дпис (-су); 2) на́пис (-су), на́(д)писка; *см.* **На́дпись 2.**

Надписно́й – надписни́й; (*надписанный*) надпи́саний, напи́саний, підпи́саний.

На́дписочный – написо́вий, надписо́вий.

Надпи́счик, -чица – надпи́сувач, -вачка, надпи́сник, -ниця, напи́сувач, -вачка, (*пренебр.*) надписа́ка (*общ. р.*). **-чик** *векселя* – надпи́сувач на ве́кселі, векселенадпи́сник.

Надпи́сывание – надпи́сування (-ння).

Надпи́сыватель, -ница, *см.* **Надписа́тель, -ница.**

Надпи́сывать, надписа́ть – надпи́сувати, надписа́ти що, (*делать надпись*) роби́ти, зроби́ти на́пис, напи́сувати, написа́ти на́пис на чо́му; (*подписывать*) ста́вити, поста́вити своє́ ім'я́ (свій пі́дпис) на чо́му, підпи́сувати, підписа́ти що; (*озаглавливать*) писа́ти, написа́ти, надпи́сувати, надписа́ти за́голо́вок (на́зву) на чо́му, затитуло́вувати, затитулува́ти що; (*о мног.*) понадпи́сувати, понапи́сувати (на́писи) *и т. п.* **-ши́те** *подаренную книгу* – надпиші́ть подаро́вану кни́жку. *Надо* **-са́ть** *письмо* – тре́ба написа́ти адре́су на листі́. **Надпи́санный** – надпи́саний, напи́саний (на́пис, за́голо́вок); підпи́саний, затитуло́ваний; понадпи́суваний, понапи́суваний *и т. п.* **-ться** – надпи́суватися, бу́ти надпи́суваним, надпи́саним *и т. п. Адрес* **-тся** *вверху* – адре́су надпи́сують угорі́.

На́дпись – 1) (*действие*), *см.* **Надпи́ска 1**; 2) на́пис *и* (*реже*) на́дпис (-су, *м. р.*), (*редко*) на́пись (-си, *ж. р.*); (*не только подпись*) пі́дпис (-су); (*заголовок*) за́голо́вок (-вку), на́зва, ти́тул (-лу), (*стар.*) ти́тло. [Покажі́ть мені́ дина́рій: чиє́ на ньо́му обли́ччя і на́пис? (Морач.). Хрести́ без на́писів (Франко). Пра́пор з на́писом: «Брати́ння з наро́дом» (Крим.). Поста́вили ка́мінь з ви́битим на́дписом (Ханенко. С. З.). Ся́є на́пись золота́: «Красота́» (Крим.). Там у не́ї на вікні́ пі́дпис єсть, що вона́ пра́чка (Кременеч.). Кни́жка ця моя́: ось і мій пі́дпис на ній (М. Грінч.)]. *Надгробная* **-пись** – надгро́бний (надмоги́льний) на́пис. *Сделать* **-пись** – зроби́ти (написа́ти) на́пис. [Хмельни́цький отаки́й на́пис зро́бив (Номис). Пила́т-же написа́в і на́пис і ви́ставив на хресті́ (Морач.)]. *Безоборотная* **-пись**, *бухг.* – беззворо́тний на́пис, на́пис про невідповіда́льність: «без зворо́ту на ме́не». *Бланковая*

-пись – бланко́вий на́пис. *Доверительная* **-пись** – ві́рчий на́пис. *Передаточная* **-пись** – а) (*на векселе*) передава́льний на́пис (на ве́кселі); б) (*на договоре*) на́пис про переда́ння́ умо́ви. *Поручительная* **-пись** – по[до]ру́чний (доруча́льний) на́пис. **-пись** *об уплате* – на́пис про ви́пла́ту.
Надпи́тие – надпиття́ (-ття), надпі́й (-по́ю).
Надпи́ть, -ся, *см.* **Надпива́ть, -ся.**
Надпи́хивание – надпиха́ння, напиха́ння.
Надпи́хивать, надпиха́ть *и* **надпихну́ть** – надпиха́ти, наді́пхну́ти що поверх чо́го, напиха́ти, напха́ти що поверх чо́го, на що, (*о мног.*) понадпиха́ти, понапиха́ти. **Надпи́хнутый** – наді́пхнутий, на́пханий. **-ться** – надпиха́тися, напиха́тися, бу́ти надпи́х(ув)аним, наді́пхну́тим, напи́х(ув)аним, на́пханим.
Надпле́чный – надпле́[і]чний, надплече́вий, надраме́нний.
Надпле́чье, *анат.* – надра́м'я (-м'я), на́дпліч (-плечи).
Надподва́льный – надпідва́льний.
Надпо́йменный – надзапла́вний, надоболо́нний.
Надпо́лочный – надполи́чний.
Надпо́льный – надпомо́стовий, надпідло́говий.
Надпо́рка – надпо́рювання, *оконч.* надпороття́ (-ття́).
Надпоро́жный – 1) (*о дверном пороге*) надпорі́жний; 2) (*о речном*) надпорі́жний, надпоро́говий.
Надпоро́жье – надпорі́жжя (-жжя).
Надпоро́ть, -ся, *см.* **Надпа́рывать, -ся.**
Надпоте́лый – надпоті́лий, надпітні́лий, тро́хи спітні́лий (спітня́вілий).
Надпоте́ть – надпоті́ти, надпітні́ти, тро́хи спітні́ти (спітня́віти), (*о мног.*) тро́хи попітні́ти (попітня́віти); *срв.* **Поте́ть 1.**
Надпо́чвенный – надґ[г]рунтови́й.
Надпо́чечник, *анат.* – надни́рковиця.
Надпо́чечный – 1) *анат.* – надниркови́й; 2) надпуп'янко́вий; надбруньковий́; надбростови́й, надбростяни́й; *срв.* **По́чка 2.**
Надпу́пный – надпу́пний, надпупови́й, надпупко́вий.
Надпуха́ть, надпу́хнуть – надпуха́ти, надпу́х(ну)ти (-пухну, -неш); (*о мног.*) понадпуха́ти. **Надпу́хший** – надпу́хлий.
Надпу́хлый – надпу́хлий.
Надпу́шивать *и* **Надпуша́ть, надпуши́ть** – обшива́ти, обши́ти, облямо́вувати, облямува́ти що зве́рху (*или* з по́верху) бра́мом. **Надпушённый** – обши́тий, облямо́ваний зве́рху (з по́верху) бра́мом.
Надпы́льник – надчі́лок (-лка).
Надпы́льный – надчілко́вий.
Надпя́тный *и* **Надпя́точный** – надп'я́тний, надп'ятови́й.
Надраба́тываться, надрабо́таться – над[під]рива́тися, наді[піді]рва́тися, надсіда́тися, надсі́стися з (тяжко́ї) пра́ці, переробля́тися, перероби́тися, перенату́жуватися, перенату́житися; *срв.* **Надрыва́ться** (**2**) *от тяжёлой работы* (*под* **Надрыва́ть**).
Надра́внивание, Надравне́ние – надрі́внювання, надрівня́ння, підрі́внювання, підрівня́ння.
Надра́внивать, надра[о]вня́ть – надрі́внювати, надрівня́ти, підрі́внювати, підрівня́ти, (*о мног.*) понадрі́внювати, попідрі́внювати що. **Надра[о]внённый** – надрі́вняний, підрі́вняний, понадрі́внюваний, попідрі́внюваний. **-ться** – 1) надрі́внюватися, надрівня́тися, понадрі́внюватися; бу́ти надрі́внюваним, надрі́вняним, понадрі́внюваним *и т. п.*; 2) (*поравняться с чем, сов.*) порівня́тися, зрівня́тися з чим.
Надра́ение – нацуркува́ння (-ння).
Надра́знивание, Надразне́ние – надро́чування, надро́чення *и* надрочі́ння, надра́жнювання, надра́жне[і]ння, надрато́вування; надратува́ння, роздро́чування, роздро́че[і]ння, роздра́жнювання, роздра́жне[і]ння, роздрато́вування, роздратува́ння.
Надра́знивать, надразни́ть – надро́чувати, надрочи́ти, надра́жнювати, надражни́ти, надрато́вувати, надратува́ти, роздро́чувати, роздрочи́ти, роздра́жнювати, роздражни́ти, роздрато́вувати, роздратува́ти, (*о мног.*) пона[пороз]дро́чувати, пона[пороз]дра́жнювати, пона[пороз]драто́вувати кого́. **Надра́зне[ё]нный** – надро́чений, надра́жнений, надрато́ваний, роздро́чений *и т. п.*, понадро́чуваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) надро́чуватися, бу́ти надро́чуваним, надро́ченим, понадро́чуваним *и т. п.*; 2) (*вволю*) надро́чуватися, надрочи́тися, надра́жнюватися, надражни́тися, (*о мног.*) понадро́чуватися,

понадра́жнюватися.
Надра́ивание – нацурко́вування (-ння).
Надра́ивать, -ся, надра́ить, -ся, *морск.* – нацурко́вувати, -ся, нацуркува́ти, -ся, (*о мног.*) понацурко́вувати, -ся; бу́ти нацурко́вуваним, нацурко́ваним, понацурко́вуваним. **Надра́енный** – нацурко́ваний, понацурко́вуваний.
Надра́йка – нацурко́вування, *оконч.* нацуркува́ння.
Надраме́нный – надраме́нний; *срв.* **Надпле́чный.**
Надра́менье, *церк.* – напле́[і]чник (-ка), омофо́р (-ра).
Надра́ние – надертя́ (-тя́), надра́ння́.
На́дрань, *см.* **Надо́р 2.**
Надра[о]ста́ние – надроста́ння над чим, поверх чо́го, нароста́ння на чо́му, над чим.
Надра[о]ста́ть, надрости́ – надроста́ти, надрости́ над чим, поверх чо́го, нароста́ти, нарости́ на чо́му, над чим, (*о мног.*) понадроста́ти, понароста́ти. **Надро́сший** – що на(д)рі́с; *см. ещё* **Надро́слый.**
I. Надра́ть, -ся, *см.* **Надира́ть, -ся.**
II. Надра́ться *с кем* – наби́тися, (*образно*) начу́битися, наску́бти́ся з ким.
Надра́щивание, Надроще́ние – 1) надро́щування, надро́щення, наро́щування, наро́щення, виро́щування, ви́рощення; 2) надто́чування, надто́чення *и* надточі́ння, надсу́кування, надсу́кання, підплі́та́ння, підпле́те[і]ння.
Надра́щивать *и* **Надроща́ть, надрости́ть** – 1) надро́щувати, надрости́ти що над чим, наро́щувати, нарости́ти що на чо́му, над чим, виро́щувати, ви́ростити що на чо́му, (*о мног.*) понадро́щувати, понаро́щувати, повиро́щувати; 2) (*верёвку и т. п.*) на(д)то́чувати, на(д)точи́ти, на(д)су́кувати, на(д)сука́ти, підплі́та́ти, підпле́сти́ (*мотузку и т. п.*), (*о мног.*) пона(д)то́чувати, пона(д)су́кувати, попідплі́та́ти що чим. **Надрощённый** – 1) на(д)ро́щений, ви́рощений, пона(д)ро́щуваний *и т. п.*; 2) на(д)то́чений, надсу́каний, підпле́тений, пона(д)то́чуваний *и т. п.* **-ться** – на(д)ро́щуватися, на(д)рости́тися, пона(д)ро́щуватися; бу́ти на(д)ро́щуваним, на(д)ро́щеним, пона(д)ро́щуваним *и т. п.*
Надребе́рный *и* **Надрёберный** – надребе́рний, надребро́вий.
Надреве́ться – підірва́тися (надсі́стися) з ре́ву (з ле́менту, з плачу́).
Надре́з – 1) (*действие*), *см.* **Надре́зывание** *и* **Надре́зание.** *Купить арбуз с* **-зом** – купи́ти каву́н(а́) нанарі́з (нарозрі́з, з нарі́зом). [Каву́н в нарі́зом – два́дцять копі́йок, без нарі́зу – п'ятна́дцять (Звин.)]; 2) надрі́з (-зу), надти́н (-ну), надрі́зане (-ного); (*только пилой*) на́дпил (-лу); нарі́з (-зу), нарі́зане (-ного). *Срв.* **Надре́зывать 1** *и* **2**. [Оту́т на нарі́зі почне́ш пиля́ти (Богодухівщ.)].
Надреза́ние, Надре́зание – надрі́зування *и* надрі́за́ння, надрі́зання, надтина́ння; надчи́кування, надчи́кнення, надкра́[о́]ювання, надкра́яння, надкро́єння; (*только пилой*) надпи́лювання, надпиля́ння; нарі́зування, нарі́зання, нарі́з (-зу); *срв.* **Надре́зывать.**
Надре́зка, *см.* **Надреза́ние, Надре́зание.**
Надрезно́й – надрізни́й; нарізни́й; (*надрезанный*) надрі́заний, надтя́тий; (*пилой*) надпи́ляний; нарі́заний; *срв.* **Надре́зывать.**
Надре́зок – надрі́зок (-зка).
Надре́зочный – надрізни́й, нарізни́й.
Надре́зчик, -чица – надрі́зувач, -вачка; нарі́зувач, -вачка.
Надре́зывание, *см.* **Надреза́ние.**
Надре́зывать *и* **Надреза́ть, надре́зать** – (*недорезать, резать с краю, с поверхности*) надрі́зувати *и* надрі́за́ти, надрі́зати, надтина́ти, надтя́ти *и* надітну́ти, (*о быстром действии*) надчи́кувати, надчикну́ти, (*преимущ. о ткани, одежде и т. п.*) надкра́ювати, надкра́яти *и* надкро́ювати, надкрої́ти; (*только пилой*) надпи́лювати, надпиля́ти; (*о мног. или во мн. местах*) понадрі́зувати, понадтина́ти, понадчи́кувати, понадкра́[о́]ювати; понадпи́лювати; (*только намечать резом*) нарі́зувати *и* нарі́за́ти, нарі́зати, нарізну́ти, начи́кувати, начикну́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понарі́зувати, понарі́за́ти, поначи́кувати що. [Тро́шки надрі́ж (надчикни́), а да́лі все бу́де дра́тися (Канівщ.). Це ду́же широ́кі чо́хли (*обшлага*) бу́дуть, – мо́же понадрі́зувати? (Васильківщ.). Я нарізну́в (начикну́в), де тре́ба пиля́ти (Богодухівщ.)]. **-ть** *арбуз, хлеб* (*для пробы*) – нарі́зувати, нарі́зати каву́н(а́), хліб (на про́бу). [Я вам каву́н (хліб) нарі́жу: поба́чите, яки́й усере́дині (Канівщ.)]. **Надре́занный** – надрі́заний, надтя́тий, надчи́кнений *и* надчи́кнутий, надкра́яний *и* надкро́єний, надпи́ляний, понадрі́зуваний *и т. п.*; нарі́заний, начи́кнений *и* начи́кнутий, понарі́зуваний. **-ться** – 1) надрі́зуватися *и* надрі́за́тися, надрі́затися, понадрі́зуватися; бу́ти надрі́зуваним, надрі́заним, понадрі́зуваним *и т. п.*; 2) (*порезать себя*) порі́затися, урі́затися.

На́дре́зь, *см.* **Надре́з 2.**
Надрема́ть – 1) надріма́ти, накуня́ти; (*известное время*) подріма́ти, покуня́ти, поподріма́ти, попокуня́ти; 2) (*нажить дремля*) надріма́ти, накуня́ти, ви́дрімати, ви́куняти що.
Надрема́ться – надріма́тися, накуня́тися, поподріма́ти, попокуня́ти (досхочу́).
Надроби́ть – 1) надрібни́ти, надроби́ти, накриши́ти чого́; 2) (*языком*) надрібота́ти (-бочу́, -чеш), надріботі́ти (-бочу́, -боти́ш), надроботі́ти, наторохті́ти, начеса́ти; (*ногами*) надрібота́[і]ти, надрібо[у]ши́ти, (*танцуя*) надрібцюва́ти.
На́дробно, *см.* **На́мелко.**
Надровня́ть, -ся, *см.* **Надра́внивать, -ся.**
Надрога́ться, надро́гнуться – намерза́тися, наме́рз(ну)тися (-нуся, -нешся); *см. ещё* **Надрожа́ться** *от холода.*
Надрожа́ться – надрижа́тися, натремті́тися, натруси́тися, (*сотрясаясь*) надриготі́тися (-гочу́ся, -готи́шся) *и* надригота́тися (-гочу́ся, -чешся), надвижі́тися, надвигті́тися; (*о струнах, слезах*) набринні́тися; (*о свете*) намиг(о)ті́тися, намигота́тися. **-ться** *от холода, страха и т. п.* – натремті́тися, натруси́тися, попотруси́тися, попотрясти́ся, перетрясти́ся, (*пров.*) поподригота́ти, надригоні́тися з хо́лоду, з о́страху *и т. п.* [Яке́ ли́хо в доро́зі, що перетрясе́шся на лютім моро́зі (Грінч. III). Поподригота́ла я цю ніч – так хо́лодно було́ (Переясл.). Та й надригоні́вся-ж я, як почали́ на на́ше село́ стріля́ти! (Брацлавщ.)].
Надро́слый – надро́слий над чим, поверх чо́го, наро́слий на чо́му, над чим.
Надро́ст – 1) (*состояние*) надроста́ння, надрі́ст (-ро́сту) над чим, поверх чо́го, нароста́ння, нарі́ст (-ро́сту) на чо́му, над чим; 2) (*надросток*) надрі́ст (-ро́сту), на́ріст (-росту), надро́сток, на́росток (-тка).
Надроста́ть, надрости́, *см.* **Надраста́ть.**
Надрости́ть, *см.* **Надра́щивать.**
Надро́стка, *см.* **Надро́ст 1.**
Надро́сток, *см.* **Надро́ст 2.**
Надроще́ние, *см.* **Надра́щивание.**
Надру́б, *см.* **Надру́бка.**
Надруба́ние, *см.* **Надру́бка 1**, *неоконч.*
I. Надру́бка – 1) (*действие*) – а) надру́бування, *оконч.* надруба́ння; нару́бування, *оконч.* надруба́ння; б) надбудо́вування, *оконч.* надбудува́ння (ру́бленої ха́ти). *Срв.* **I. Надру́бливать**; 2) (*надрубленное место*) надру́б, надру́бина, надру́бане; нару́б (-бу), на́рубка, нару́бане (-ного); 3) (*добавочный сруб*) віне́ць (-нця́), зруб (-бу); 4) надбудо́вана світли́ця (на ру́бленій ха́ті).
II. Надру́бка – надру́блювання, *оконч.* надру́блення.
I. Надру́бливание, *см.* **Надруба́ние.**
II. Надру́бливание – надру́блювання.
I. Надру́бливать *и* **Надруба́ть, надруби́ть** (*топором*) – 1) (*недорубать*) надру́бувати, надруба́ти, надтина́ти, надтя́ти *и* наді́тну́ти, (*надтяпывать*) надцю́кувати, надцю́кати, надцю́кнути, (*о мног. или во мн. местах*) понадру́бувати, понадтина́ти, понадцю́кувати що чим; (*только помечать топором*) нару́бувати, наруба́ти, нарубну́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понару́бувати що чим. [Як уже́ надруба́в ду́же, – дуб похили́вся (Основа 1862). Кіло́чки понадру́бувати тре́ба, бо ду́же до́вгі (Харківщ.). Руба́йте ті́льки ті дубки́, що я понару́бував, а ре́шта хай росту́ть (Богодухівщ.)]; 2) (*избу*) надбудо́вувати, надбудува́ти (ру́блену ха́ту *или* кі́лька вінців на ру́бленій ха́ті). 1) **Надру́бленный** *и* **Надру́банный** – 1) надру́баний, надтя́тий, наді́тну́тий, понадру́бований, понадти́наний; надцю́каний, надцю́кнутий, понадцю́куваний; нару́баний, понару́буваний; 2) надбудо́ваний. **-ться** – надру́буватися, надруба́тися, понадру́буватися; бу́ти надру́буваним, надру́баним, понадру́буваним *и т. п.* [Па́льці понадру́бувано (Грінч.)].
II. Надру́бливать *и* **Надрубля́ть, надруби́ть** (*иглой*) – надру́блювати, надруби́ти, (*о мног.*) понадру́блювати що. **II. Надру́бленный** – надру́блений, понадру́блюваний. **-ться** – надру́блюватися, надруби́тися, понадру́блюватися; бу́ти надру́блюваним, надру́бленим, понадру́блюваним.
Надрубно́й – надрубни́й; нарубни́й; (*надрубаный*) надру́баний; нару́баний; *срв.* **I. Надру́бливать.**
Надру́бочный – надрубни́й, нарубни́й.
Надру́бщик, -щица – надру́бувач, -вачка; нару́бувач, -вачка.
Надруга́тельство – нару́га, з ко́го *и* (*реже*) над ким, глум (-му), знуща́ння з ко́го (*пров.*) по́квол (-лу); *срв.* **Издева́тельство.** [Скрути́в і ру́ки, і ши́ю заклепа́в в коло́дку, – нару́га

це (Крим.). Ті́шачись із нару́ги над во́рогом (Леонт.)].

Надруга́ться *над кем* – наруга́тися (*несов.*) глуми́тися, поглуми́тися, глумува́ти, поглумува́ти, знуща́тися, назнуща́тися з ко́го, бра́ти, взя́ти на глум кого́, (*гал.*) поруга́тися (*несов.*) ким; *срв.* **Глуми́ться** *и* **Издева́ться.**

Надружи́ть *кому* – надружи́ти кому́; *см.* **Удружи́ть.**

Надружи́ться – наприятелюва́ти(ся), надружи́тися з ким.

На́дружно, *нрч.* – дру́жно, дружні́ше, ра́зо́м, враз.

Надрука́вный – надрука́вний.

Надру́чный – надру́чний.

Надры́в – 1) (*действие*), *см.* **Надрыва́ние** *и* **Надорва́ние**; 2) (*надорванное место*) надри́в (-ву), надри́ва (-ви), наді́рване (-ного); 3) (*надсада*) надса́да, нату́га, напру́га, напру́ження (-ння). *С* **-ву** *не возьмёшь* – само́ю нату́гою (напру́гою) ні́чо́го не зро́биш; 4) (*повреждение от натуги*) пору́ха, надса́да, увере́д (-ду) *и* увере́да (-ди); (*нравственный*) надса́да, надри́в (-ву), упере́д. [Я через його́ підірва́вся: мене́ вже пору́ха взяла́ (Н.-Лев.). Бруньки́ насто́яні на горі́лці – од пору́хи (Борзенщ.). З вели́кою худо́бою животу́ надса́да (Чуб. V). Бажа́ння ви́йти поза ме́жі повсякде́нного до́свіду не за́вжди сві́дчить про вто́му, надса́ду, незадово́лення ді́йсністю та і́нші занепа́дницькі почуття́ (М. Калин.). Уверели́в єхи́дним увере́дом нам ду́ха (Куліш)].

I. Надрыва́ние – 1) надрива́ння; наддира́ння; 2) (*надсаживание*) надрива́ння, підрива́ння, надса́джування, надвере́джування, під[у]вере́джування; (*сердца, души*) надрива́ння, кра́яння, шматува́ння (се́рця, душі́). *Срв.* **I. Надрыва́ть.**

II. Надрыва́ние – надрива́ння; *срв.* **II. Надрыва́ть.**

Надрыва́тель, -ница – 1) надри́ва́ч (-ча́), -ва́чка, надрива́льник, -ниця; 2) надри́ва́ч, -ва́чка, надса́дник, -ниця.

Надрыва́тельный – 1) надрива́льний; 2) *см.* **Надса́дный.**

I. Надрыва́ть, надорва́ть – 1) надрива́ти, наді́рва́ти, (*слегка*) нарива́ти, нарва́ти (*редко*), (*наддирать*) наддира́ти, надде́рти *и* (*реже*) наді́дра́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понадрива́ти, понаддира́ти що. [Мару́ся ко́су че́ше, а що наче́ше, то на Дуна́й одне́се, а що надрива́є, то й на Дуна́й пуска́є (К. Старина). З крає́чків тро́хи понаддира́ли газе́ту (Київщ.)]; 2) (*перен.*: *надсаживать*) надрива́ти, наді́рва́ти, підрива́ти, піді́рва́ти, надса́джувати, надсади́ти, (*о мног.*) понадрива́ти, попідрива́ти, понадса́джувати. **-ть** *голос* – надрива́ти, наді́рва́ти, рва́ти, порва́ти, зрива́ти, зі́рва́ти го́лос. [Надрива́ти мій чи́стий го́лос ди́ким голосі́нням (Куліш)]. **-рыва́ть** *горло криком* – надрива́ти (надса́джувати) го́рло кри́ком (кричучи́). **-ть** *грудь, живот* (*непосильной работой*) – надса́джувати, надсади́ти гру́ди, живі́т, пору́шувати *и* поруша́ти, пору́шити, надру́шувати, надру́шити що у гру́дях, у животі́, урива́ти, під[у]вере́джувати, під[у]вереди́ти живі́т (надси́льною пра́цею), підвере́джуватися, підвереди́тися (з надси́льної пра́ці). [Вона́ люби́ла свою́ робо́ту, при які́й утрача́ла го́лос, надса́джувала гру́ди (Коцюб.). Підняла́ ва́жко та й пору́шила в живо́ті щось (Чернігівщ.). Неха́й сте́пу ногáми не зміря́є, живота́ не врива́є. (Лукаш.)]. **-ть** *животы, животики от смеха* – рва́ти, порва́ти кишки́ (бо́ки) з реготу. **-ть** *здоровье* – підрива́ти, підірва́ти здоро́в'я, надвереджа́ти *и* надвере́джувати, надвереди́ти себе́, занепада́ти, занепа́сти; *срв.* **Подрыва́ть 3**. [Ти так занепа́в, си́нку, своє́ю чума́чкою (*чумаченьем*), що й не пізна́єш тебе́ (Харківщ.)]. **-ть** *лошадь* – підрива́ти, підірва́ти, надса́джувати, надсади́ти, (*быстрой ездой*) переганя́ти, перегна́ти, запа́лювати, запали́ти коня́; *срв.* **Загоня́ть 2**. **-рва́ть** *память* – наді́рва́ти (надвереди́ти) па́м'ять. **-рыва́ть** *сердце, душу кому* – надрива́ти (кра́яти, рва́ти, шматува́ти) се́рце, ду́шу, (*зап.*) урива́ти се́рце кому́. [А мені́ журба́ се́рце надрива́є (Черн.). Ді́вчино, не плач, не рви мого́ се́рця (М. Грінч.). «Оооой!» – го́лосом, що аж ду́шу шматува́в, крича́в Заха́р (Крим.)]. **Надрывающий** *сердце, душу* – надса́дливий. [Щось жа́лісно кви́лить, чу́ється яке́сь рида́ння, яки́йсь надса́дливий, нерво́вий плач (Крим.)]. **Надо́рванный** – 1) наді́рваний, надде́ртий *и* наді́драний, понадри́ваний, понадди́раний. [Надде́рті записочки́ (Крим.)]; 2) наді́рваний, піді́рваний, надса́джений, понадри́ваний, попідри́ваний, понадса́джуваний; зі́рваний; пору́шений, надру́шений, під[у]вере́джений; надвере́джений, занепа́лий; пере́гнаний, запа́лений. [Наді́рваний рока́ми тяжко́ї пра́ці організ́м (Пр. Правда). Пору́шений живі́т (Борзенщ.)]. **-ный** *голос* – наді́рваний (зі́рваний, надсі́лий, *ирон.* дра́ний) го́лос. [Поча́в верещáти тонки́м і наді́рваним го́лосом (Коцюб.). У пи́саря хрипки́й і дра́ний го́лос (Проскурівна)]. **-ное** *здоровье* – піді́рване (занепа́ле) здоро́в'я. *С* **-ным** *здоровьем кто* – з піді́рваним здоро́в'ям, занепа́лий хто. [Я убо́гий, занепа́лий од са́мої мо́лодости (Куліш)]. **-ться** – 1) надрива́тися, наді́рва́тися, (*слегка*) нарива́тися, нарва́тися, (*наддираться*) наддира́тися, надде́ртися, (*о мног. или во мн. местах*) понадрива́тися, понаддира́тися;

бу́ти надри́ваним, надди́раним, наді́рваним, надде́ртим, понадри́ваним, понадди́раним. [Град поби́в буряки́, – лі́стя понадрива́лося (Брацлавщ.). Як нарва́лося тро́хи, то й да́лі бу́де дра́тися (Богодух.). Сіпну́ла за папіре́ць, а він надде́рся (Київщ.)]; 2) (*перен.: надрывать себя*) надрива́тися, надірва́тися, підрива́тися, підірва́тися, надса́джуватися, надсади́тися, (*о мног.*) понадрива́тися, попідрива́тися, понадса́джуватися. *У меня сердце, душа* **-ется** *от чего* (*от жалости и т. п.*) – се́рце, душа́ мені́ надрива́ється (кра́ється, рве́ться) з чо́го (з жалю́ *и т. п.*). [Страхі́ття й диви́тися (як він гі́рко пла́кав)! аж се́рце кра́ялося (Крим.)]. *Моё здоровье* **-рва́лось** – моє́ здоро́в’я занепа́ло (підірва́лося, підтя́лося). *Мои силы* **-ваны** – мої́ си́ли піді́рвані (підтя́ті), моя́ си́ла занепа́ла. **-ться** *от крика* – надрива́тися, надірва́тися, підірва́тися, надсіда́тися, надсі́стися з кри́ку (кричучи́), крича́ти аж розрива́тися (перерива́тися, роздира́тися). **-рыва́ться** *от лая* – валува́ти, ґвалтува́ти, га́вкати аж перерива́тися (розсіда́тися). **-ться** *от плача* – надрива́тися, надірва́тися, підірва́тися, надсіда́тися, надсі́стися з плачу́ (пла́чучи). **-рыва́ться** *над работой* – рва́тися (перерива́тися) коло (в) пра́ці. [Плуга́ч оре́, і в пра́ці рве́ться (Номис). Роблю́ – перерива́юся, а все не догоджу́ (Київщ.)]. **-ться** *от тяжёлой работы, поднимая тяжести и т. п.* – надрива́тися, надірва́тися, підрива́тися, підірва́тися, надса́джуватися, надсади́тися, надсіда́тися, надсі́стися, надвере́джуватися, надвереди́тися, під[у]вере́джуватися, під[у]вереди́тися, пору́шитися, зру́шитися, урва́тися, (*о мног.*) понадрива́тися, понадвере́джуватися *и т. п.* з тяжко́ї пра́ці (на тяжкі́й пра́ці), підійма́ючи вагу́ *и т. п.* [Не підрива́тимуться на тяжкі́й робо́ті (Рада). Хто перено́сить камі́ння, той мо́же надсади́тися (Куліш). Не надсі́вшися, не вме́рти (Номис). Не підніма́йте, бо надвере́дитеся! (Н.-Лев.). Не ду́же греби́, – увере́дишся (Стор.). Пома́лу, а то ще урве́шся (Липовеч.)]. *Хоть* **-ви́сь**, *а дай* – хоч надся́дься, а дай. **-рыва́ться** *со смеху* – кишки́ (бо́ки) рва́ти (*сов.* порва́ти) із смі́ху (з ре́готу), перерива́тися з ре́готу, зсіда́тися. [Хло́пці аж кишки́ порва́ли з ре́готу (Квітка). Аж бо́ки рвав з смі́ху (Н.-Лев.). Аж перерива́ється з ре́готу (Хорольщ.). Він було́ аж зсіда́ється та рего́че (Сл. Гр.)]. *Лошадь* **-рва́лась** – кінь підірва́вся (надсади́вся).

II. Надрыва́ть, надры́ть – надрива́ти, надри́ти, (*надкапывать*) надко́пувати, надкопа́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понадрива́ти, понадко́пувати що. **Надры́тый** – надри́тий, надко́паний, понадри́ваний, понадко́пуваний. **-ться** – надрива́тися, бу́ти надри́ваним, надри́тим, понадри́ваним *и т. п.*

Надры́вистый, *см.* **Надры́вчатый.**

Надры́вка, *см.* **Надры́в 1.**

Надры́вно, *нрч.* – надса́дно, надри́вно. [Зовсі́м чужи́й го́лос надри́вно ви́рвався з його́ губі́в (Б. Антон.-Давид.)].

Надрывно́й – надривни́й.

Надры́вный – надса́дний, надри́вний.

Надры́вок – надри́вок (-вка).

Надры́вочный – 1) надривни́й; 2) надри́вковий.

Надры́вчатый *и* **Надры́вчивый** – надса́дистий, надса́дливий, увере́дливий. [Надса́дистий кінь (Київщ.)].

Надры́вщик, -щица, *см.* **Надрыва́тель, -ница.**

Надры́гаться – надри́ґ[г]атися.

Надрыже́ть – поруді́ти, ви́руділи (тро́хи, зве́рху *или* з кра́ю).

Надры́згаться – наду́длитися, напи́тися як земля́ (як квач). [Іде́ він п’я́ний, знов наду́дливсь (Крим.)].

Надры́льный – надри́льний.

Надры́хнуться – напу́хнутися, нару́титися, наспа́тися.

Надрябле́ть – зщупля́віти, з[по]ми́ршавіти (тро́хи, зве́рху *или* з кра́ю).

Надря́згать – 1) насміти́ти; 2) (*насплетничать*) напле́сти́, напле́ска́ти.

Надса́д *и* **Надса́да** – 1) (*действие*), *см.* **Надса́живание** *и* **Надсажде́ние**; 2) *см.* **Надры́в 3** *и* **4**. *С* **-ду** *и конь падает* – з надса́ди і кінь па́дає, (*дохнет*) ги́не (пропада́є). *Смеяться до* **-ды** – смі́ятися аж (зо смі́ху, з ре́готу) перерива́тися (зсіда́тися, па́дати, кача́тися), аж кишки́ (бо́ки) рва́ти, аж за бо́ки бра́тися.

Надса́дина – садно́, садни́на, увере́д (-ду), увере́да (-ди) від (з) нату́ги (напру́ги).

Надса́дистый, *см.* **Надры́вчатый.**

Надсади́ть, -ся, *см.* **Надса́живать, -ся.**

Надса́дка, *см.* **Надса́д 1**. **-ка** *капусты* – доса́джування капу́сти.

Надса́дливый – 1) *см.* **Надры́вчатый**; 2) *см.* **Надса́дный.**

Надса́дно, *нрч.* – надса́дно, (по)над си́лу, не під си́лу, не по си́лі, (*трудно*) ва́жко, тя́жко.

Надса́дность – надса́дність, надси́льність, (*трудность*) ва́жкість, тя́жкість (-ости).
Надса́дный – 1) насадни́й, надсадни́й. **-ный** *щит* – насадни́й щит (-та); 2) надса́дний, надси́льний, (*трудный*) важки́й, тяжки́й.
Надса́док – 1) підірваний (надса́джений) кінь (*р.* коня́), підірванець (-нця); 2) (*досаженное*) до́садка.
Надса́дчивый, *см.* **Надры́вчатый.**
Надсажде́ние – 1) надса́дження, наса́дження; доса́дження, підса́дження; *срв.* **Надса́живание 1**; 2) *см.* **Надорва́ние 2.**
Надса́живание – 1) надса́джування над чим, наса́джування на чо́му *или* над чим; (*досаживание*) доса́джування, підса́джування; 2) *см.* **І. Надрыва́ние 2.**
Надса́живать *и* **Надсажда́ть, надсади́ть** *и* **надсажа́ть** – 1) (*о растениях*) надса́джувати, надсади́ти що, чого́ над чим, сади́ти *и* саджа́ти що, наса́джувати, насади́ти що, чого́ на чо́му *или* над чим; (*досаживать*) доса́джувати, досади́ти, підса́джувати, підсади́ти що, чого́; (*о мног.*) понадса́джувати, посаджа́ти, насаджа́ти, понаса́джувати; подоса́джувати, попідса́джувати; 2) *кого, что* – надса́джувати, надса́дити, (*о мног.*) понадса́джувати кого́, що; *см.* **І. Надрыва́ть 2**. **-ди́ть** *лук* – надлама́ти (надломи́ти) лу́к(а); 3) **-ди́ть** *кому, см.* **Надосади́ть** (*под* **Надосажда́ть**). **Надса́женный** – 1) надса́джений; наса́джений, доса́джений, підса́джений, понадса́джуваний *и т. п.*; 2) *см.* **Надо́рванный 2** (*под* **І. Надрыва́ть**). **-ться** – 1) надса́джуватися над чим, сади́тися *и* саджа́тися, наса́джуватися на чо́му *или* над чим, (*досаживаться*) доса́джуватися, підса́джуватися; бу́ти надса́джуваним, надса́дженим, понадса́джуваним *и т. п.*; 2) надса́джуватися, надсади́тися, (*о мног.*) понадса́джуватися; *см.* **Надрыва́ться 2** (*под* **І. Надрыва́ть**). *Постромка* **-ди́лась** – посторо́нок надірва́вся.
Надса́сывание – надсмо́ктування, надсиса́ння.
Надса́сывать. надсоса́ть – надсмо́ктувати, надсмокта́ти, надсиса́ти, надісса́ти, (*о мног.*) понадсмо́ктувати, понадсиса́ти що. **Надсо́санный** – надсмо́ктаний, наді́ссаний, понадсмо́ктуваний. **-ться** – надсмо́ктуватися, надсмокта́тися, понадсмо́ктуватися; бу́ти надсмо́ктуваним, надсмо́ктаним, понадсмо́ктуваним *и т. п.*
Надсве́рливание, Надсверле́ние – надсве́рдлювання, надсве́рдлення *и* надсвердлі́ння, надсвердло́вування, надсвердлува́ння, надві́рчування, надве́рчення *и* надверті́ння.
Надсве́рливать, -ся, надсверли́ть, -ся – надсве́рдлювати, -ся, надсвердли́ти, -ся, надсвердло́вувати, -ся, надсвердлува́ти, -ся, надві́рчувати, -ся, надверті́ти, -ся, (*о мног.*) понадсве́рдлювати, -ся, понадсвердло́вувати, -ся, понадві́рчувати, -ся; бу́ти надсве́рдлюваним, надсве́рдленим, понадсве́рдлюваним *и т. п.* **Надсве́рле[ё]нный** – надсве́рдлений, надсвердло́ваний, надве́рчений, понадсве́рдлюваний, понадсвердло́вуваний, понадві́рчуваний.
Надсво́дный – надсклепі́нний.
Надсе́д, *см.* **Надседа́ние.** *Смеяться до* **-ду,** *см.* **Надса́д 2** (*Смеяться до* **-ды**). *Охрип с* **-ду** – о[за]хри́п з нату́ги.
Надседа́ние – 1) надсіда́ння; 2) надла́мування *и* надло́млювання; 3) *см.* **Надры́в 3.**
Надседа́ть, надсе́сть – 1) (*оседать*) надсіда́ти, надсі́сти, (*о мног.*) понадсіда́ти. [Гора́ надсі́ла й завали́ла ха́ту (Сл. Гр.)]; 2) (*надламываться*) надла́муватися, надлама́тися *и* надло́млюватися, надломи́тися, (*о мног.*) понадла́муватися, понадло́млюватися; 3) *см.* **Надрыва́ться 2** (*под* **І. Надрыва́ть**). *У меня горло.* **-се́ло** *от крику* – я надірва́в (надсади́в) го́рло кри́ком (кричучи́).
Надседа́ться, надсе́сться – надсіда́тися, надсі́стися, (*о мног.*) понадсіда́тися; *см.* **Надрыва́ться 2** (*под* **І. Надрыва́ть**).
Надсе́дина, *см.* **Надса́дина.**
Надсе́дливый, *см.* **Надры́вчатый.**
Надсе́дный – надсідни́й, надсадни́й.
Надсе́дчивый, *см.* **Надры́вчатый.**
Надсе́дый – про́сивий, (*ум.* про́сивенький), сивува́тий.
Надсе́ка, *см.* **Надсе́чка.**
Надсека́ние, *см.* **Надсе́чка 1**, *неоконч.*
Надсека́тель, -ница – надсі́ка́ч, -ка́чка; насі́ка́ч (-ча́), -ка́чка.
Надсека́ть, надсе́чь – 1) (*недосечь*) надсіка́ти, надсі́кти, (*о мног. или во мн. местах*) понадсіка́ти; (*только наметить надсекая*) насіка́ти, насі́кти, (*о мног.*) понасіка́ти що чим; 2) *см.* **І. Надру́бливать 2**. **Надсе́че[ё]нный** – 1) надсі́чений, понадсі́каний; насі́чений, понасі́каний; 2) *см.* **І. Надру́бленный 2**. **-ться, -чься** – надсіка́тися, надсі́ктися, понадсіка́тися; бу́ти надсі́каним, надсі́ченим, понадсі́каним *и т. п.*

Надсе́сть, -ся, *см.* **Надседа́ть, -ся.**
Надсече́ние, *см.* **Надсе́чка 1**, *оконч.*
Надсе́чина, *см.* **Надсе́чка 2.**
Надсе́чка – 1) (*действие*) – а) надсіка́ння, *оконч.* надсі́чння; насіка́ння, *оконч.* насі́чення; б) надбудо́вування, *оконч.* надбудува́ння (ру́бленої ха́ти); 2) (*надсеченное место*) на́дсічка, на́дсіч (-чи), надсі́чене; на́січка, насі́чене (-ного); *срв.* **I. Надру́бка 2.**
Надсе́чный – надсічни́й; (*надсеченный*) надсі́чений.
Надсиде́ть (*яйцо*) – надси́діти, приси́діти, заси́діти (тро́хи) (яйце́). **Надси́женный** – надси́джений, приси́джений, заси́джений (тро́хи). **-ное** *яйцо* – а) над[при,за]си́джене яйце́; б) *перен.* – стара́ ка́зка; це тереве́ньки старе́нькі; це вже ми чу́ли.
Надси́живать *над чем* – 1) сиді́ти, поси́джувати над чим, коло чо́го; 2) пригляда́ти за чим *и* що, нагляда́ти за (над) чим *и* що (чого́), догляда́ти чого́ *и* за чим; *срв.* **Надсма́тривать.**
Надси́лка, *см.* **I. Надрыва́ние 2, Надорва́ние 2** *и* **Надры́в 3.**
Надси́лование, *см.* **I. Надрыва́ние 2.**
Надси́ловать, -ся, надси́лить, -ся, *см.* **I. Надрыва́ть 2, -ся.**
Надска́кивание – надска́кування, приска́кування.
Надска́кивать, надскака́ть *и* **надскочи́ть** – надска́кувати, надско́чити, приска́кувати, приско́чити, (*о мног.*) понадска́кувати, поприска́кувати до ко́го, до чо́го.
Надска́льный – надске́льний.
Надско́к – надска́кування, *оконч.* надско́чення, на́дско́к (-ку).
Надсла́нцевый, *геол.* – надлупако́вий.
Надсле́живать, надследи́ть *над, за кем, чем* – (*следить*) проспі́джувати, прослідди́ти, присслі́джувати, прислідди́ти кого́, що; (*надсматривать*) нагляда́ти, нагля́нути за (над) ким, за (над) чим *или* кого́, що (чого́); *срв.* **Надсма́тривать.**
Надсло́йка – на́дшар (-ру), на́дшарок (-рку), надверствува́ння, надверстві́вання (-ння).
Надсло́йный – 1) *геол.* – надверство́вий, надшаро́ви́й; 2) *биол.* – надшаро́ви́й.
Надсма́тривание – догляда́ння кого́, чого́ *и* за ким, за чим, пригляда́ння за ким, за чим *и* кого́, чого́, нагляда́ння за (над) ким, за (над) чим *и* кого́, чого́, дозира́ння кого́, чого́ *и* за ким, за чим, на(д)зира́ння кого́, чого́ *и* за (над) ким, за (над) чим, пильнува́ння кого́, чого́; *см. ещё* **Надсмо́тр.**
Надсма́тривать, надсмотре́ть *над, за кем, чем* – догляда́ти, догля́[е]діти *и* догля́нути кого́, чого́ *и* за ким, за чим, пригляда́ти, пригля́[е́]діти *и* пригля́нути за ким, за чим *или* кого́, що, нагляда́ти, нагля́нути за (над) ким, за (над) чим *и* кого́, що (чого́), дозира́ти кого́, чого́ (що) *и* за ким, за чим, на(д)зира́ти кого́, що *и* за (над) ким, за (над) чим, пильнува́ти кого́ *и* за ким, чого́, допильнува́ти кого́, чого́; *срв.* **Присма́тривать 2**. [Я ці́лу ніч не спа́ла та його́ догляда́ла (Рудч.). Госпо́ди мо́є́ї догляда́є Єлиза́р із Дама́ска (Куліш). Ти нагляда́єш над земле́ю (Мирний). Не бу́деш ді́ток мої́х дозира́ти (Метл.). Не буду я над мі́стом назира́ти (Крим.)].
Надсме́тный – надкошто́ри́сний, позакошто́ри́сний, позаобрахунко́вий.
Надсме́хаться, -смея́ться, -сме́шка, -сме́шник, *см.* **Насмеха́ться, -смея́ться, -сме́шка, -сме́шник.**
Надсмо́тр – до́гляд за ким, за чим *и* (*реже*) кого́, чого́, на́гляд (-ду) за (над) ким, за (над) чим *и* (*реже*) кого́, чого́, дозі́р (-зо́ру) за ким, за чим *и* (*реже*) кого́, чого́; *срв.* **Надзо́р** *и* **Присмо́тр.**
Надсмо́трщик – догля́дач за ким, за чим, (*реже*) кого́, чого́ *и* коло ко́го, коло чо́го, нагля́дач за (над) ким, за(над) чим, (*реже*) кого́, чого́, догля́дник, нагля́дник, дозо́рець (-рця), дозо́рця (-ці, *м. р.*) за ким, за чим, (*реже*) кого́, чого́, назира́льник за, ким, за чим; (**-щик** *за работой приказчик*) приго́нич, пригі́нчий (-чого), (*пристав*) приста́вник, наста́вник; (*за полями, за полевыми работами*) ланови́й, польови́й (-во́го); (*при гумне*) токови́й (-во́го), гуме́нний (-ного), гуме́нник; (*за мостом*) мостови́й (-во́го); (*за рекою, прудом*) берегови́й (-во́го); (*на рыбных заводах*) гардівни́чий (-чого). [Догля́дач за робітника́ми (Київ). Догля́дач Доли́ни Упоко́ю (Леонт.). Нагля́дач за полі́тницями (Богодух.). Догля́дник дре́вньої будı́влі (Куліш). Поміж я́мами ве́шталися тут і там дозо́рці (Франко). Нена́виджу я тих назира́льників (Н.-Лев.). Взяв з собо́ю ко́су, ма́ючи на ду́мці ста́ти коло косарі́в за приго́нича (Н.-Лев.). Поста́влено над ни́ми приста́вників у робо́ті (Куліш)].
Надсмо́трщиков – до[на]гля́дачів (-чева, -чеве), до[на]гля́дників (-кова, -кове), дозо́рців (-цева, -цеве).
Надсмо́трщица – догляда́чка, нагляда́чка, догля́дниця, нагля́дниця, дозо́рниця, назира́льниця; (*над работницами*) приста́вниця, наста́вниця; *срв.* **Надсмо́трщик.** [Мої́

тіточки́, мої́ непро́хані наглядачки́ та назира́льниці (Н.-Лев.)].
Надсмо́трщицын – до[на]гляда́ччин, до[на]гля́дничичин, дозо́рничин (-на, -не).
Надсо́в *и* **Надсо́вка** – 1) (*действие*) надсо́вування, надсува́ння, *оконч.* надсу́нення; 2) (*надсунутое*) на́дсувка, надсу́нуте (-чого).
Надсо́вывание – надсо́вування, надсува́ння.
Надсо́вывать, -ся, надсова́ть, -ся *и* **надсу́нуть, -ся** – надсо́вувати, -ся *и* надсува́ти, -ся, надсу́нути, -ся, (*о мног.*) понадсо́вувати, -ся *и* понадсува́ти, -ся; бу́ти надсо́вуваним, надсу́нутим, надсу́неним, понадсо́вуваним. **Надсу́нутый** – надсу́нутий *и* надсу́нений, понадсо́вуваний.
Надсо́с *и* **Надсо́ска** – надсмо́ктування, надсиса́ння, *оконч.* надсмокта́ння, надісса́ння.
Надсоса́ть, -ся, *см.* **Надса́сывать, -ся.**
Надсо́хлый – надсо́хлий.
Надсо́хнуть, *см.* **Надсыха́ть.**
Надста́в *и* **Надста́вка** – 1) (*действие*) – а) наставля́ння, надставля́ння, *оконч.* наста́влення, надста́вленя; б) наштуко́вування, на(д)то́чування, підто́чування, наставля́ння, *оконч.* наштукува́ння, на(д)то́чення *и* на(д)точі́ння, підто́че[і]ння, наста́влення; 2) (*надставленное*) – а) на́дставка, наста́влене, надста́влене (-ного); б) на́дточка, на́точка, до́точка, пі́дточка.
Надставля́ть, надста́вить – 1) *что над чем* – наставля́ти, наста́вити, надставля́ти, надста́вити, (*о мног.*) понаставля́ти, понадставля́ти що над що, над чим; 2) *что к чему* – наштуко́вувати, наштукува́ти, на(д)то́чувати, на(д)точи́ти, підто́чувати, підточи́ти, наставля́ти, наста́вити, (*о мног.*) понаштуко́вувати, пона(д)то́чувати, попідто́чувати, понаставля́ти що чим. [Коро́ткі рука́ва – тре́ба надточи́ти (наста́вити) (М. Грінч.)]. **Надста́вленный** – 1) наста́влений, надста́влений; 2) наштуко́ваний, на(д)то́чений, підто́чений, наста́влений, понаштуко́вуваний, пона(д)то́чуваний, попідто́чуваний. **-ться** – на(д)ставля́тися, на(д)ста́витися, пона(д)ставля́тися; бу́ти на(д)ста́влюваним, на(д)ста́вленим, пона(д)ста́влюваним *и т. п.*
Надставно́й – наставни́й, надставни́й *и см.* **Надста́вленный** (*под* **Надставля́ть**). **-на́я** *труба, лингв.* – наставна́ труба́.
Надста́вочка – 1) на́дставочка; 2) на́(д)точечка.
Надста́вщик, -щица – 1) на(д)ставля́ч (-ча́), -вля́чка; 2) наштуко́вувач, -вачка.
Надста́нный – надста́нний.
Надста́рший *и* **Надстаршо́й** – найстарши́й (-шо́го), надста́рший (-шого).
Надстёгивание, *см.* **Настёжка**, *неоконч.*
Надстёгивать, надстега́ть – надштапо́вувати, надштапува́ти, штапува́ти, ви́штапувати, простьо́бувати, простьоба́ти на живу́ ни́тку, приживля́ти, приживи́ти, прифастриґо́вувати, прифастриґува́ти, (*о мног.*) понадштапо́вувати, попростьо́бувати на живу́ ни́тку, поприживля́ти, поприфастриґо́вувати що. **Надстёганный** – надштапо́ваний, ви́штапуваний, простьо́баний на живу́ ни́тку, прижи́влений, прифастриґо́ваний, понадштапо́вуваний *и т. п.* **-ться** – надштапо́вуватися, бу́ти надштапо́вуваним, надштапо́ваним, понадштапо́вуваним *и т. п.*
Надстёжка – надштапо́вування, штапува́ння, простьо́бування на живу́ ни́тку, приживля́ння, прифастриґо́вування, (*оконч.*) надштапува́ння, ви́штапування, простьоба́ння на живу́ ни́тку, при́живлення, прифастриґува́ння.
Надсти́шный – надвіршови́й.
Надсто́льный – надсті́льний, надстоло́ви́й.
Надстра́гивание – надстру́гування.
Надстра́гивать, надстрога́ть, надстрогну́ть – надстру́гувати, надструга́ти, надстругну́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понадстру́гувати що. **Надстро́ганный** – надстру́ганий, понадстру́гуваний. **-ться** – надстру́гуватися, бу́ти надстру́гуваним, надстру́ганим, понадстру́гуваним.
Надстра́ивание, *см.* **Надстро́йка 1**, *неоконч.*
Надстра́иватель, -ница – надбудо́вувач, -вачка, надбудівни́к (-ка́), -ни́ця.
Надстра́ивать, надстро́ить – надбудо́вувати, надбудува́ти, (*о каменном, кирпичном строении*) надмуро́вувати, надмурува́ти, (*о мног.*) понадбудо́вувати, понадмуро́вувати що. **Надстро́енный** – надбудо́ваний, надмуро́ваний, понадбудо́вуваний, понадмуро́вуваний. **-ться** – 1) надбудо́вуватися, надбудува́тися, понадбудо́вуватися; бу́ти надбудо́вуваним, надбудо́ваним, понадбудо́вуваним *и т. п.*; 2) надбудо́вувати, надбудува́ти свій дім (буди́нок), свою́ ха́ту.
Надстрига́ние – надстрига́ння (-ння).

Надстрига́ть, надстри́чь, надстригну́ть – надстрига́ти, надстри́гти, надстригну́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понадстрига́ти кого́, що. **Надстри́женный** – надстри́жений, понадстри́ганий. **-ться** – надстрига́тися, надстри́гтися, понадстрига́тися, бу́ти надстри́ганим, надстри́женим, понадстри́ганим.
Надстри́жка – надстрига́ння, *оконч.* надстри́ження.
Надстрога́ть, надстрогну́ть, *см.* **Надстра́гивать.**
Надстро́ить, -ся, *см.* **Надстра́ивать, -ся.**
Надстро́й *и* **Надстро́йка** – 1) (*действие*) надбудо́вування, *оконч.* надбудува́ння, надбудо́ва, (*из камня, кирпича*) надмуро́вування, *оконч.* надмурува́ння; 2) (*надстроенное*) надбудо́ва надбуді́вля. [Хоч ота́ ва́ша надбудо́ва дерев'я́на, але́ вона́ ви́стоїть до́вше, ніж сам буди́нок (Звин.)]. *Идеологическая* **-ка** – ідеологі́чна надбудо́ва.
Надстро́йщик, -щица, *см.* **Надстра́иватель, -ница.**
Надстро́чный – надрядко́вий.
Надстру́нный – надстру́нний.
Надсу́нуть, -ся, *см.* **Надсо́вывать, -ся.**
Надсу́шивание – надсу́шування, під[при]су́шування.
Надсу́шивать, надсуши́ть – надсу́шувати, надсуши́ти, підсу́шувати, підсуши́ти, прису́шувати, присуши́ти, (*о мног.*) понад[попід,попри]су́шувати що. **Надсу́шенный** *и* **Надсушённый** – надсу́шений, понад[попід,попри]су́шуваний. **-ться** – надсу́шуватися, надсуши́тися, підсу́шуватися, підсуши́тися, прису́шуватися, присуши́тися, понад[попід,попри]су́шуватися; бу́ти надсу́шуваним, надсу́шеним, понадсу́шуваним *и т. п.*
Надсу́шка – надсу́шування, підсу́шування, прису́шування, *оконч.* надсу́шення *и* надсуші́ння, підсу́ше[і]ння прису́ше[і]ння.
Надсыла́ние – надсила́ння, на́дсил (-лу).
Надсыла́тель, -ница – надси́ла́ч (-ча́), -ла́чка, надсила́льник, -ниця.
Надсыла́ть, надосла́ть – надсила́ти, наді́сла́ти, (*о мног.*) понадсила́ти що. **Надо́сланный** – наді́сланий, понадси́ланий. **-ться** – надсила́тися, бу́ти надси́ланим, наді́сланим, понадси́ланим.
Надсы́лка – 1) (*действие*) надсила́ння, *оконч.* надісла́ння, на́дси́л (-лу); 2) (*результат*) на́дсилка; 3) (*адрес*) адре́са.
Надсы́лочный *и* **Надсы́льный** – надси́льний; (*надосланный*) наді́сланий.
Надсы́льщик, -щица, *см.* **Надсыла́тель, -ница.**
Надсыпа́ние, Надсы́пание – підсипа́ння, підси́пання, досипа́ння, доси́пання, присипа́ння, приси́пання, пі́дсип, до́сип, при́сип (-пу).
Надсыпа́тель, -ница – підси́пач (-чи), -па́чка.
Надсыпа́ть, надсы́пать – підсипа́ти, підси́пати, досипа́ти, доси́пати, присипа́ти, приси́пати, (*о мног.*) попідсипа́ти *и* попідси́пувати, подосипа́ти *и* подоси́пувати, поприсипа́ти *и* поприси́пувати чого́ в що. **Надсы́панный** – підси́паний, доси́паний, приси́паний, попідси́п(ув)аний, подоси́п(ув)аний, поприси́п(ув)аний. **-ться** – підсипа́тися, бу́ти підси́пуваним, підси́паним, попідси́п(ув)аним *и т. п.*
Надсы́пка – 1) (*действие*), *см.* **Надсыпа́ние, Надсы́пание**; 2) (*досыпанное*) під[до́]сипка.
Надсыпно́й – підсипни́й, досипни́й, присипни́й; (*досыпанный*) підси́паний, доси́паний, приси́паний.
Надсы́пщик, -щица, *см.* **Надсыпа́тель, -ница.**
На́дсыпь, *см.* **На́сыпь 2.**
Надсыре́ть – звогчі́ти, відволо́г(ну)ти (тро́хи, зве́рху *или* з кра́ю).
Надсыха́ние – надсиха́ння.
Надсыха́ть, надсо́хнуть – надсиха́ти, надсо́х(ну)ти (-со́хну, -неш), присиха́ти, присо́х(ну)ти, присхну́ти, підсиха́ти, підсо́х(ну)ти (тро́хи, зве́рху *или* з кра́ю), (*о земле, краске*) притряха́ти, притря́х(ну)ти; (*уплотняясь*) притужа́влюватися, притужа́витися, притужа́віти; (*о мног.*) понадсиха́ти, попри[попід]сиха́ти (тро́хи, зве́рху, з кра́ю); попритряха́ти, попритужа́влюватися; *срв.* **Подсыха́ть. Надсо́хший** – надсо́хлий; притря́хлий; притужа́вілий.
Надсы́шка – надсиха́ння, *оконч.* надсо́хнення *и т. п.*
Надтемя́нный – надтім'яни́й.
Надтё́с – 1) (*действие*) надті́сування, *оконч.* надтеса́ння; 2) (*надтёсанное место*) на́дтіс (-тесу), на́дтіска, надте́сане (-ного).
Надтеса́ние – надтеса́ння (-ння).
Надтё́сывать, надтеса́ть – надті́сувати, надтеса́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понадті́сувати що. **Надтё́санный** – надте́саний, понадті́суваний. **-ться** – надті́суватися,

надтеса́тися, понадті́суватися; бу́ти надті́суваним, надте́саним, понадті́суваним.
Надтёска, *см.* **Надтёс 1.**
Надтёсок – надті́сок (-ска).
Надто́ма – 1) (*действие*) притомля́ння *и* прито́млювання, *оконч.* приту́плення; 2) (*состояние*) прито́ма, вто́ма.
Надтомле́ние, *см.* **Надто́ма 1.**
Надтомля́ть, -ся, надтоми́ть, -ся – притомля́ти, -ся *и* прито́млювати, -ся, притоми́ти, -ся, (*о мног.*) поприто́млювати, -ся, потоми́ти, -ся; бу́ти прито́млюваним, прито́мленим, поприто́млюваним, пото́мленим. **Надтомлённый** – прито́млений, поприто́млюваний, пото́млений.
Надтоня́ть, надтони́ть – тон(ш)и́ти, стонши́ти що з кра́ю. **Надтонённый** – сто́ншений з кра́ю. **-ться** – 1) (*стр. з.*) тон(ш)и́тися, бу́ти то́ншеним, сто́ншеним з кра́ю; 2) (*ср. з.*) то́ншати, стонши́тися з кра́ю.
Надто́р *и* **Надторе́ние** – надторо́вування, *оконч.* надторува́ння.
Надторя́ть, надтори́ть *дорогу* – надторо́вувати, надторува́ти доро́гу (шлях). **Надторённый** – надторо́ваний. **-ться** – надторо́вуватися, надторува́тися; бу́ти надторо́вуваним, надторо́ваним.
Надтра́ва *и* **Надтра́вка** – 1) надтравля́ння *и* надтра́влювання, *оконч.* надтра́влення; 2) цькува́ння, нацько́вування, підцько́вування, *оконч.* нацькува́ння, підцькува́ння. *Срв.* **Надтра́вливать.**
Надтра́вливание, *см.* **Надтра́ва**, *неоконч.*
Надтра́вливать *и* **Надтравля́ть, надтрави́ть** – 1) (*кислотой*) надтравля́ти *и* надтра́влювати, надтрави́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понадтра́влювати що; 2) *кого* – цькува́ти, нацько́вувати, нацькува́ти, підцько́вувати, підцькува́ти кого́. **Надтра́вленный** – 1) надтра́влений, понадтра́влюваний; 2) нацько́ваний, підцько́ваний. **-ться** – 1) надтравля́тися, надтрави́тися, понадтра́влюватися; бу́ти надтра́влюваним, надтра́вленим, понадтра́влюваним; 2) цькува́тися, нацько́вуватися, бу́ти цько́ваним, нацько́ваним *и т. п.*
Надтра́чивать, надтра́тить – надтрача́ти *и* надтра́чувати, надтра́тити що, протрача́ти *и* протра́чувати, протра́тити, витрача́ти *и* витра́чувати, ви́тратити тро́хи (части́ну) чого́. **Надтра́ченный** – надтра́чений, тро́хи про[ви́]тра́чений. **-ться** – надтрача́тися, надтра́титися; бу́ти натра́чуваним, надтра́ченим *и т. п.*
Надтра́щивать, надтрости́ть *верёвку, см.* **Надра́щивать 2.**
Надтрёпка – надті́пування; надтрі́пування; надкуйо́вджування; надша́рпування; підто́птування; *оконч.* надтіпа́ння; надтрі́пання; надкуйо́вдження; надша́рпання; підтопта́ння; *срв.* **Надтрёпывать.**
Надтрёпывание, *см.* **Надтрёпка**, *неоконч.*
Надтрёпывать, -ся, надтрепа́ть, -ся – (*о льне, конопле*) надті́пувати, -ся, надтіпа́ти, -ся; (*о верёвке*) надтрі́пувати, -ся, надтрі́пати, -ся; (*о волосам, бороде*) надкуйо́вджувати, -ся, надкуйо́вдити, -ся; (*об одежде*) надша́рпувати, -ся, надша́рпати, -ся; (*перен.*: *о человеке*) підто́птувати, -ся, підтопта́ти, -ся; (*о мног.*) понадті́пувати, -ся; понадтрі́пувати, -ся; понадкуйо́вджувати, -ся; понадша́рпувати, -ся; попідто́птувати, -ся; бу́ти надті́пуваним, надті́паним, понадті́пуваним *и т. п.* **Надтрёпанный** – надті́паний, понадті́пуваний; надтрі́паний, понадтрі́пуваний; надкуйо́вджений, понадкуйо́вджуваний; надша́рпаний, понадша́рпуваний; підто́птаний, попідто́птуваний.
Надтре́скиваться, надтре́скаться *и* **надтре́снуть** – надтрі́скувати, надтрі́снути(ся), нако́люватися, наколо́тися; (*о камне штукатурке и т. п. ещё*) надлу́пуватися, надлупа́тися; (*о скорлупе орехов, оболочке семян, ламповом стекле и т. п.*) надлу́скувати(ся), надлу́снути; (*о мног. или во мн. местах*) потрі́скати(ся), понадтрі́скувати, поколо́тися; понадлу́пуватися; полу́скати(ся). [Го́рщик наколо́всь (Сл. Гр.)]. **Надтре́снувший** – надтрі́снутий, надлу́снутий.
Надтру́бный – надтру́бний, наддимаре́вий; *срв.* **Труба́.**
Надтружда́ть, -ся, надтруди́ть, -ся, *см.* **Надса́живать 2, -ся.**
Надтрю́мный – надтрю́мовий, надтрю́мний.
Надту́живание – 1) надси́льне (надмі́рне) нату́жування, перенату́жування; 2) *см.* **Надса́живание 2.**
Надту́живать, -ся *и* **Надтужа́ть, -ся, надту́жить, -ся** – 1) нату́жувати, -ся *и* натужа́ти, -ся, нату́жити, -ся над си́лу (над мі́ру), перенату́жувати, -ся, перенату́жити, -ся; 2) *см.* **Надса́живать 2, -ся.**
Надту́жливый *и* **Надту́жный** – надси́льний, надса́дний.
Надту́ловищный – надту́лубовий.

Надтума́ниваться, надтума́ниться – притума́нюватся, притума́ни́тися, притуманíти.
Надтупле́ние – надтупля́ння *и* надту́плювання, притупля́ння *и* приту́плювання, *оконч.* надту́плення, приту́плення.
Надтупля́ть, -ся, надтупи́ть, -ся – надтупля́ти, -ся *и* надту́плювати, -ся, надтупи́ти, -ся, притупля́ти, -ся *и* приту́плювати, -ся, (*о мног.*) понадту́плювати, -ся, поприту́плювати, -ся; бу́ти надту́плюваним, надту́пленим, понадту́плюваним *и т. п.* **Надтуплённый** – над[при]ту́плений, понад[попри]ту́плюваний.
Надтыка́ние, *см.* **Надты́чка**, *неоконч.*
Надтыка́ть, надты́кать, надоткну́ть – надтика́ти, надти́кати, надіткну́ти, втика́ти, увіткну́ти, встро́млювати, встроми́ти, настро́млювати, настроми́ти, (*о мног.*) понадтика́ти, повтика́ти, пов[пона]стро́млювати що над чим *или* поверх чо́го. **Надо́ткну́тый** – наді́ткну́тий, уві́ткну́тий, встро́млений, настро́млений, понадти́каний, повти́каний, пов[пона]стро́млюваний. **-ться** – надтика́тися, бу́ти надти́каним, наді́ткну́тим, понадти́каним *и т. п.*
Надты́нник, *бот.* Solanum L. – паслі́н (-льо́ну); (S. dulcamara L.) гли́сник, підти́нник (-ку).
Надты́нный – надти́нний.
Надты́чка – надтика́ння, втика́ння, встро́млювання, настро́млювання, *оконч.* ввіткнуття́ (-ття́), встро́млення, настро́млення чого́ над чим *или* поверх чо́го.
Надтя́гивание, *см.* **Надтя́жка**, *неоконч.*
Надтя́гивать, -ся; надтяну́ть, -ся – 1) (*вытягивать, -ся немного*) надтяга́ти, -ся *и* надтя́гувати, -ся, надтяг(ну)ти́, -ся, (*о мног.*) понадтяга́ти, -ся *и* понадтя́гувати, -ся; 2) (*натягивать, -ся поверх кого, чего*) натяга́ти, -ся *и* натя́гувати, -ся, натяг(ну́)ти́, -ся, напина́ти, -ся, напну́ти, -ся *и* нап'я́сти́, -ся над ким, над чим *или* поверх чо́го, підтяга́ти, -ся *и* підтя́гувати, -ся, підтяг(ну́)ти́, -ся до ко́го, до чо́го, (*о мног.*) понадтяга́ти, -ся *и* понадтя́гувати, -ся, попідтяга́ти, -ся *и* попідтя́гувати, -ся; бу́ти надтя́г(ув)аним, надтя́гнутим *и* надтя́гненим, понадтя́г(ув)аним *и т. п.* **-ни́** *рядно к этому краю* – підтягни́ рядно́ до цьо́го кра́ю. **Надтя́нутый** – 1) надтя́гнутий *и* надтя́гнений, понадтя́ганий, понадтя́гуваний; 2) натя́гнутий *и* натя́гнений, понатя́ганий, понатя́гуваний, підтя́гнутий *и* підтя́гнений, попідтя́ганий, попідтя́гуваний.
Надтя́жка – 1) надтяга́ння, *оконч.* надтя́гнення чого́; 2) натяга́ння, напина́ння чого́ над ким, над чим *или* поверх чо́го, підтяга́ння чого́ до ко́го, до чо́го, *оконч.* натя́гнення, на́тяг (-гу), напнуття́ (-ття́), підтя́гнення.
Надтя́пка – надцю́кування, *оконч.* надцю́кання; нацю́кування, *оконч.* нацю́кання. *Срв.* **Надтя́пывать.**
Надтя́пывание, *см.* **Надтя́пка**, *неоконч.*
Надтя́пывать, надтя́пать, надтя́пнуть – (*недорубать*) надцю́кувати, надцю́кати, надцю́кнути, (*о мног. или во мн. местах*) понадцю́кувати що чим; (*только помечать топором*) нацю́кувати, нацю́кати, нацю́кнути, (*о мног. или во мн. местах*) понацю́кувати що чим; *срв.* **I. Надру́бливать 1**. **Надтя́панный** – надцю́каний, надцю́кнутий, понадцю́куваний; нацю́каний, нацю́кнутий, понацю́куваний. **-ться** – надцю́куватися, надцю́катися, понадцю́куватися; бу́ти надцю́куваним, надцю́каним, надцю́кнутим, понадцю́куваним *и т. п.*
Наду́бка – 1) ду́блення, дубі́ння, *оконч.* ви́дублення; 2) наду́блення. *Срв.* **Надубля́ть.**
Надубля́ть, надуби́ть – 1) (*продублять*) дуби́ти, ви́дубити що; 2) (*известн. количество, сов.*) надуби́ти чого́. **Надублённый** – 1) ви́дублений; 2) наду́блений. **-ться** – 1) дуби́тися, ви́дубитися; бу́ти ду́бленим, ви́дубленим; 2) надуби́тися; бу́ти наду́бленим; 3) (*вдоволь, сов.*) надуби́тися, поподуби́ти (досхочу́).
Надува́емость – нади́маність (-ности).
Надува́ла, *см.* **Надува́льщик, -щица.**
Надува́льщик, -щица – 1) нади́мач, -ма́чка, надима́льник, -ниця, надима́йло (*м. р.*); 2) (*обманщик, -щица*) дури́світ, -світка, круті́й (-тія́), -ті́йка, (*зап.*) ошука́нець (-нця), ошука́нка, ошука́ч (-ча́), ошука́чка.
Надува́ние – 1) надима́ння, (*редко*) надува́ння; (*вздувание, пучение*) обдима́ння, надима́ння. **-ние** *губ* – надима́ння губ(ів), копи́лення (закопи́лювання) гу́би *или* губ(ів), (*насм.*) відква́шування губ(ів). **-ние** *шнура, верёвки* – натяга́ння (напина́ння) шнура́ (шну́рки), моту́зки (шво́рки); 2) навіва́ння, наміта́ння, нано́шення; 3) підду́рювання, обду́рювання, дурі́ння, підма́нювання, обшахро́вування, (*зап.*) ошу́кування. *Срв.* **Надува́ть.**
Надува́нить – надува́нити, напаюва́ти чого́. **-ться** – надува́нитися.
Надува́тель, -ница, *см.* **Надува́льщик, -щица.**

Надува́тельный – 1) надима́льний; 2) піддý́рливий, обдý́рливий, підмá́ний, обмá́нний, (*зап.*) ошукá́нський; *срв.* **Надува́тельский.**
Надува́тельский – дури́світський, шахрá́йський, (*зап.*) ошукá́нський. **-кие** *цены* – дури́світські ціни.
Надува́тельство – дури́світство, обмá́на, підмá́на, шахрá́йство, (*зап.*) ошукá́нство. [Аристофá́н висмíював шахрá́йства всякі, дури́світство (Крим.)]. *Сплошное* **-во** – світовé дури́світство (шахрá́йство), світовá обмá́на. [Це вже світовá обмá́на та й гóді: вчóра осьмý́шечка булá півкопи́ (*25 копеек*), а сьогóдні три гри́вні! (Лебединц.)].
Надува́ть, надý́ть – 1) надимá́ти *и* (*редко*) надувá́ти, надý́ти, (*о мног.*) понадимá́ти, (*редко*) понадувá́ти; (*вздувать, пучить*) обдимá́ти, обдý́ти, надимá́ти, дý́ти, надý́ти, (*от жидкости, влаги, сов.*) набубни́ти, (*о мног.*) пообдимá́ти, понадимá́ти когó, що. [Аеростáт надимá́ють (*редко* надувá́ють) гá́зом (Київ). Вели́кий Зевс, надми́ йогó вітри́ло влá́сним дý́хом! (Куліш). Живíт йомý́ обдý́ло (Червоногр.). Багá́тство дме, а нещá́стя гне (Номис). Так нахлестá́вся (сирóватки), що аж набубни́ло йогó (Рудч.)]. **-дý́ть** *бока кому* – полатá́ти бóки (спи́ну) комý́, відлупцювá́ти (відлатá́ти) когó. **-вá́ть, -дý́ть** *губы* – надимá́ти, надý́ти гý́би, копи́лити, закопи́лювати, закопи́лити гý́бу *и* гý́би, скопи́лити гý́бу, набундю́чити гý́бу, (*насм.*) відквá́шувати, відквá́сити гý́би, (*о мног.*) понадимá́ти, позакопи́лювати, повідквá́шувати гý́би. [Гнíвалася, надимá́ла гý́бки, випинá́ючи їх напере́д (Грінч.). Не копи́льте, дітки, гý́бок! Їжте, вонó смачнé! (Сим.). «Не знá́ю»,— сказá́ла дочкá́, закопи́ливши спíдню гý́бу (Н.-Лев.)] *Федул, что губы* **-дý́л**? – шкодá́ на Дани́ла: зроби́в з гý́би копи́ла; Івá́сю, чогó ти гý́би розквá́сив? (Гуманц.); чи тебé наби́ли, що ти гý́би закопи́лив? (Гуманц.). **-вá́ть** *уши кому* – надимá́ти (натý́ркувати) (пóвні) вý́ха комý́. **-вá́ть** *шнур, верёвку* (*у плотн., каменщ.*) – натягá́ти *и* натя́гувати, напинá́ти (тý́го, цý́пко), нацуркóвувати шнур(á) (шнý́рку), мотý́зку (швóрку). *Мне* **-дý́ло** *спину* – мені провíяло (продý́ло) спи́ну, мені надý́ло в спи́ну; 2) (*навевать*) надувá́ти, надý́ти, навівá́ти *и* навíювати, навíяти, намітá́ти, намéсти́, нанóсити, нанéсти́, (*редко*: *о сильном ветре, сов.*) нашугá́ти, (*во мног. местах*) понадувá́ти, понавівá́ти *и* понавíювати, понамітá́ти, понанóсити чогó. [Вітром аж у сіни снíгу навíяло (намелó, нанеслó) (Київщ.). Нашугá́є нам оцéй вітер дощý́ (Кролевеч.)]; 3) (*обманывать*) піддý́рювати, піддури́ти, обдý́рювати, обдури́ти, дури́ти, одури́ти, підмá́нювати, підмани́ти, обшахрóвувати, обшахрувá́ти, (*зап.*) ошý́кувати, ошукá́ти, (*диал.*) огý́лити, (*описат.*) підголи́ти когó, штý́кою підійти́ (зайти́) когó, лудóю луди́ти, (*о мног.*) попід[пооб]дý́рювати, попідмá́нювати, поошý́кувати, пообшахрóвувати когó; *срв.* **Обмá́нывать.** [Він оди́н нас усíх попіддý́рював (Харківщ.). Обдý́рювати якóсь нíяково (Н.-Лев.). Я не мá́ю причи́ни підмá́нювати вас (Крим.). Когó вони́ не обшахрувá́ли! (Звин.). Аж пан собі задý́мує хлóпа ошукá́ти (Рудан.). Москá́ль козакá́ як-раз огý́лить, а москаля́ і чорт не одý́рить (Номис)]. **Надý́тый** – 1) надý́тий, понади́маний; обдý́тий, пообди́маний; закопи́лений, позакопи́люваний; натя́гнутий *и* натя́гнений, нá́пнý́тий (тý́го, цý́пко), нацуркóваний; 2) надý́тий, навíяний, намéтений, нанéсений, понадý́ваний, понавíюваний, понамíтаний, понанóшений; 3) *прлг., см. отдельно.*
Надува́ться, надý́ться – 1) (*наполняясь воздухом*) надимá́тися *и* (*редко*) надувá́тися, надý́тися, (*о мног.*) понадимá́тися, (*редко*) понадувá́тися; (*вздуваться, пучиться*) обдимá́тися, обдý́тися, надимá́тися, дý́тися, надý́тися, (*о мног.*) пообдимá́тися, понадимá́тися; (*натопыриваться*) напý́жуватися, напý́житися, (*о мног.*) понапý́жуватися; бý́ти нади́маним, надý́тим, понади́маним *и т. п.* [Як надмý́сь, то й я (жá́ба) такá́ (як віл) зроблю́сь (Глібів). Вітри́ло надý́лось (Л. Укр.). Дми́ся – не дми́ся, волóм не бý́деш! (Номис). Шаравá́ри напý́жилися (Квітка)]; 2) (*навеваться*) надувá́тися, надý́тися, навівá́тися *и* навíюватися, навíятися, намітá́тися, намéсти́ся, нанóситися, нанéсти́ся, (*во мног. местах*) понадувá́тися, понавівá́тися *и* понавíюватися, понамітá́тися, понанóситися; бý́ти надý́тим, понадý́ваним, навíюваним, навíяним *и т. п. Пыль* **-дý́лась** *в окна* – у вікна понавівá́лося (понавíювалося) пóроху (пи́лу); 3) (*обманываться*) – а) (*стр. з.*) піддý́рюватися, обдý́рюватися, підмá́нюватися, обшахрóвуватися, ошý́куватися, бý́ти піддý́рюваним, піддý́реним, попіддý́рюваним *и т. п.*; б) (*надувать себя*) обдý́рюватися, обдури́тися, ошý́куватися, ошукá́тися; 4) (*напыживаться*) надимá́тися, надý́тися, напý́жуватися; напý́житися; (*важничая*) пиндю́читися, напиндю́читися, бундю́читися, набундю́читися, набундю́ритися, напри́ндитися, ни́зитися, нани́зитися; (*сердясь*) дý́тися, надимá́тися, надý́тися, (*фамил.*) намурмóситися, нагогóшитися, (*образно*) нажá́битися, гинди́читися, нагинди́читися, (*сердито и спесиво*) пý́тритися, напý́трюватися, напý́тритися; (*о мног.*) понадимá́тися *и т. п.*; *см. ещё* **Надувá́ть** (**1**) *губы.* [Як пти́ця надвóрі понадимá́ється і носи́ поховá́, – бý́де бý́ря і хóлод (Харк. Зб.). Оби́дві дá́ми понадимá́лись і мовчá́ли (Н.-Лев.).

Бач, як ти його́ obра́зила, бач – наду́всь! (Мирний). Помі́тив, що його́ не слу́хають, розсе́рдився, напиндю́чився (Н.-Лев.). Чого́сь на́ша сва́ха наду́лася й нани́зилася (Грінч. III). Напри́ндилась, надула́ся, чому́ в кожу́х не вдягла́ся (Пісня). Нажа́биться ко́жен, напиндю́читься (Свидниц.). Инди́к пу́триться (Хорольщ.). Напу́трилася, мов їжа́к (Крим.)]. **-ду́лся***, как индейский петух* – напиндю́чився (напу́трився) мов гинди́к. **-ду́лся***, как сыч, как мышь на крупу* – наду́вся (напу́трився) мов сич (на сову́), мов кво́чка на дощ, як га́йвороння на моро́з, мов ми́ша на кру́пи́ (Приказки); 5) (*напиваться чего*) наду́длюватися, наду́длитися чого́. [Наду́длився ча́ю (Звин.)]. **Наду́вшийся** – що наду́вся *и т. п.*; наду́тий; (*о человеке*) наду́тий. [Наду́те вітри́ло (Київ)].

Наду́вка – надима́ння, *оконч.* надуття́ (-ття́).

Надувно́й – 1) *см.* **Надува́тельный**; 2) (*надутый*) наду́тий; (*навеянный*) наду́тий, наві́яний, наме́тений, нане́сений.

Надуди́ть *уши* – надуди́ти (по́вні) ву́ха кому́.

Надуди́ться – надуди́тися, поподуди́ти (досхочу́).

Наду́долиться *и* **Надудо́ниться,** *см.* **Надры́згаться.**

Наду́живать, наду́зить – надву́жувати, надву́зи́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понадву́жувати що. **Наду́женный** – надву́жений, понадву́жуваний.

Наду́жный – наду́жни́й.

Наду́льный – надулови́й.

Наду́манно, *нрч.* – наду́мано.

Наду́манность – наду́маність (-ности), на́мисел (-слу). [На́віть серед о́ргій на́мислу, ди́ких фанта́зій та неможли́вих ситуа́цій вміє (тала́нт) и́ноді блисну́ти оригіна́льним о́бразом (Рада)].

Наду́манный, *прлг.* – наду́маний, нами́слений, ви́міркуваний, ви́мізкуваний. [Наду́мані порівня́ння й о́брази (Крим.). То не ви́мізкуване сло́во: то живи́й го́лос живо́ї душі́ (Куліш)].

Наду́мывание – наду́мування, намишля́ння.

Наду́мывать, наду́мать – 1) наду́мувати, наду́мати, намишля́ти, нами́слити що *или* (з)роби́ти що; *срв.* **Наду́мываться.** [Наду́мує сюже́т до по́вісти (М. Грінч.). Наду́мав я так зроби́ти, так і зроблю́ (Богодухівщ.). Робінзо́н нами́слив розвести́ гайо́к (Грінч.). Нами́слив перекла́сти ту́ю кни́гу на ві́рші (Крим.)]; 2) *см.* **Припомина́ть. Наду́манный** – наду́маний, **нами́слений.**

Наду́мываться, наду́маться – 1) (*стр. з.*) наду́муватися, намишля́тися, бу́ти наду́муваним, наду́маним, нами́сленим; 2) (*подумав решаться*) наду́мувати(ся), наду́мати(ся), намишля́ти, нами́слити *и* (*редко*) нами́слитися, зду́мати, (*о мног.*) понаду́муватися (з)роби́ти що; *срв.* **Наду́мывать 1** *и* **Заду́мывать.** [Спра́вді, наду́майтеся та йді́ть до ме́не сиді́ти на ві́ру (Коцюб.). По́ки понаду́муєтесь, ми ї́хати, чи не ї́хати, то й ве́чір бу́де (Харківщ.). Нами́слилися ми по си́лі своє́ї допомогти́ на́шій мо́лоді (Наш). «Я за тим і прийшо́в до вас» (щоб пода́ти ві́стку). – «Еге́, коли́ зду́мали!» (М. Вовч.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) наду́матися, нагада́тися, наміркува́тися про ко́го, про що. [За до́вгу ніч про все наду́маєшся, нагада́єшся (Канівщ.)].

Наду́нуть – наві́яти, наві́йну́ти що.

Нadура́чить – надури́ти, натумани́ти, наморо́чити кого́.

Надура́читься – надурі́ти, напустува́тися, (*набеситься*) наказ́итися. [Го́ді дурі́ти, – наказ́илися вже за ве́чір, – бу́де з вас! (Канівщ.)].

Надури́ть *и* **Надуры́ндить** – напустува́ти, нажирува́ти; (*наделать глупостей*) надурува́ти, накрути́ти (нароби́ти) дурни́ць. **-ться** – надурі́ти, напустува́тися, нажирува́тися, (*набеситься*) наказ́итися; (*вдоволь наглупить*) надурі́ти, надурува́тися.

На́дурь – 1) *сщ.* – дурина́, дур (-ру); (*напускная*) вда́вана ду́рість (-рости); *срв.* **При́дурь**; 2) *нрч.* – (*сдуру*) з ду́ру, з дурно́го ро́зуму; (*кое-как*) аби́-як, на гала́й-(на) бала́й.

Наду́тие – надуття́ (-ття́).

Наду́то, *нрч.* – 1) (*от недовольства*) наду́то; 2) (*спесиво*) бундю́чно, пиндю́чно, чванли́во; 3) високомо́вно, пишномо́вно, високохма́рно, зви́сока, напу́шено; *срв.* **Высокопа́рно.**

Наду́тость – 1) (*воздухом*) наду́тість (-тости); 2) (*от недовольства*) наду́тість; 3) (спесь) бундю́чність, пиндю́чність, пиха́тість, пиха́, чванли́вість (-ости); 4) (*напыщенность*) високомо́вність, пишномо́вність, високохма́рність, напу́шеність (-ности).

Наду́тый, *прлг.* – 1) (*недовольный*) наду́тий. [Наду́те, незадово́лене обли́ччя (Київщ.)]; 2) (*спесивый*) бундю́чний, пиндю́чний, пиха́тий, чванли́вий; 3) високомо́вний, пишномо́вний, високохма́рний, напу́шений; *срв.* **Напы́щенный** *и* **Высокопа́рный. -тый** *слог, язык* – напу́шений (високохма́рний *и т. д.*) стиль (-лю), -на *и т. д.* мо́ва.

Наду́тыш – 1) товсту́н (-на́), товстя́к (-ка́); (*пыжик*) курду́пель (-пля); 2) (*спесивец*) чванько́; *см.* **Наду́тый** (**2**), *прлг.*
Наду́ть, -ся, *см.* **Надува́ть, -ся.**
Надуша́ть, надуши́ть – 1) наду́шувати, надуши́ти, (*о мног.*) понаду́шувати чого́. **Наду́шенный** – наду́шений, понаду́шуваний; 2) (*духами*) напа́хувати, напа́ха́ти, (*зап.*) перфумува́ти, наперфумо́вувати, наперфумува́ти, (*о мног.*) понапа́хувати, понаперфумо́вувати кого́, що чим. [Наперфуму́йте (ці папе́ри), щоб па́хли, як-найлу́чче (Куліш)]. **Надушённый** – напа́ханий, (на)перфумо́ваний, понапа́хуваний, понаперфумо́вуваний. [Затули́ла но́са напа́ханою па́хощами ху́сточкою (Н.-Лев.). Ви – перфумо́вані плебе́ї (Франко)]. **-ться** – напа́хуватися, напа́ха́тися, (*зап.*) перфумува́тися, наперфумува́тися, (*о мног.*) понапа́хуватися; бу́ти напа́хуваним, напа́ханим, понапа́хуваним *и т. п.* чим.
Наду́шка – 1) наду́шування, *оконч.* наду́шення *и* надуші́ння; 2) напа́хування, перфумува́ння, наперфумо́вування, *оконч.* напа́ха́ння, наперфумува́ння. *Срв.* **Надуша́ть.**
Надхво́стный – надхві́сний; (*о железе*) куприко́вий.
Надхо́д – надхі́д (-хо́ду), надше́стя (-тя).
Надходи́ть, надойти́ – надхо́дити, надійти́ над що, (*всходить на что*) схо́дити, зійти́ на що, (*о мног.*) понадхо́дити, посхо́дити. *Солнце* **-шло́** *над дерево* – со́нце підби́лося про́сто (су́проти) де́рева.
Надхо́дный – надхідни́й.
Надцвета́ть, надцвести́ *и* **надцве́сть** – розцвіта́ти, розцві́сти́, (*о мног.*) порозцвіта́ти над чим.
Надча́ливание, *см.* **Надста́в 1 б**, *неоконч.*
Надча́ливать, -ся, надча́лить, -ся, *см.* **Надставля́ть 2, -ся.**
Надча́лка, *см.* **Надста́в 1 б.**
Надча́лок, *см.* **Надста́в 2 б.**
Надча́хлый – надча́хлий, надсо́хлий.
Надча́хнуть – надча́хнути, надсо́х(ну)ти.
Надча́шечный – надчашко́вий.
Надчека́нивать, надчека́нить – (*недочеканить*) надкарбо́вувати, надкарбува́ти, (*о мног.*) понадкарбовувати що; (класть чекан) накарбовувати, накарбувати, (*о мног.*) понакарбо́вувати що. **Надчека́ненный** – надкарбо́ваний, понадкарбо́вуваний, накарбо́ваний, понакарбо́вуваний. **-ться** – надкарбо́вуватися, надкарбува́тися, понадкарбо́вуватися; бу́ти надкарбо́вуваним, надкарбо́ваним, понадкарбо́вуваним *и т. п.*
Надчека́нка – надкарбо́вування, *оконч.* надкарбува́ння; накарбо́вування, *оконч.* накарбува́ння. *Срв.* **Надчека́нивать.**
Надче́льный – надчі́лко́вий.
Надчере́вный – надчере́вний.
Надчере́[ё]дный, *см.* **Надочередно́й.**
Надчере́пный – надчере́пни́й, надчеропо́вий.
Надчёс – 1) (*действие*), *см.* **Надчёсывание**; *оконч.* надшкря́бання, наддря́пання, надчу́хання; 2) (*надчёсанное место*) надшкря́бання, наддря́пане, надчу́хане (-ного).
Надчёска, *см.* **Надчёс 1.**
Надчёсывание – надшкря́бування, наддря́пування, надчу́хування.
Надчёсывать, -ся, надчеса́ть, -ся – надшкря́бувати, -ся, надшкря́бати, -ся, наддря́пувати, -ся, наддря́пати, -ся, надчу́хувати, -ся, надчу́хати, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) понадшкря́бувати, -ся, понаддря́пувати, -ся, понадчу́хувати, -ся; бу́ти надшкря́буваним, надшкря́баним, понадшкря́буваним *и т. п.* **Надчёсанный** – надшкря́баний, наддря́паний, надчу́ханий, понадшкря́буваний; понаддря́пуваний, понадчу́хуваний.
Надчиха́ться – надсі́стися з чха́ння́ (чхаючи).
Надша́хтный – надшахто́вий, надшахтяни́й.
Надше́ствие – надхі́д (-хо́ду), надше́стя (-тя).
Надшива́ние – надшива́ння.
Надшива́ть, надши́ть – надшива́ти, надши́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понадшива́ти що. **Надши́тый** – надши́тий, понадши́ваний. **-ться** – надшива́тися, бу́ти надши́ваним, надши́тим, понадши́ваним.
Надши́вка – 1) (*действие*) надшива́ння, *оконч.* надшиття́ (-ття́); 2) (*надшитое*) на́дшивка.
Надшивно́й – надшивни́й, надши́ваний (*надшитый*) надши́тий.
Надшу́чивать, надшути́ть – жартува́ти, пожартува́ти з ко́го; *см.* **Подшу́чивать.**
Над'еда́ние, *см.* **Над'е́дка**, *неоконч.*

Над’еда́ть, над’е́сть – над’їда́ти, над’ї́сти, (*о червях*) надто́чувати, надточи́ти, (*надгрызать*) надгриза́ти, надгри́зти, (*о мног. или во мн. местах*) понад’їда́ти, понадто́чувати, понадгриза́ти що. **Над’е́денный** – над’ї́д(ж)ений, надто́чений, надгри́зений, понад’ї́даний, понадто́чуваний, понадгри́заний. **-ться** – над’їда́тися, бу́ти над’ї́даним, над’ї́д(ж)еним, понад’ї́даним *и т. п.*

Над’е́дка – над’їда́ння, *оконч.* над’ї́д(ж)ення, (*червями*) надто́чування, *оконч.* надто́чення *и* надточі́ння, (*надгрызание*) надгриза́ння, *оконч.* надгри́зення *и* надгризі́ння.

Над’е́зд *и* **Над’е́здка** – над’ї́зд (-ду); *см. ещё* **Над’езжа́ние.**

Над’ездно́й *и* **Над’е́здный** – над’їзни́й.

Над’езжа́ние – 1) над’їжджа́ння над що, наїжджа́ння на що; 2) над’їжджа́ння куди́, до чо́го.

Над’езжа́ть, над’е́хать – 1) *надо что* – над’їжджа́ти *и* над’їзди́ти (-їжджу́, -їзди́ш), над’ї́хати над що, наїжджа́ти *и* наїзди́ти, наї́хати на що; 2) *куда* (*едучи приближаться*) – над’їжджа́ти *и* над’їзди́ти, над’ї́хати куди́, до чо́го.

Над’елози́ть *одежду* – зашурува́ти, заяло́зити оде́жу.

Над’ём *и* **Над’ёмка,** *см.* **Нады́м 1.**

Над’ёмный – піднятни́й, під’є́мний.

Над’ёрзать, *см.* **Над’елози́ть.**

Над’и́збица – горі́шня світли́ця, мезані́н (-на).

Над’и́збный – надха́тній.

Над’ика́ться – надсі́стися з и́[і]кавки (з ги́кавки) *или* и[і]ка́ючи (гика́ючи).

Над’именова́ть – прозва́ти кого́, що, приложи́ти *и* прикла́сти йме́ння кому́. **Над’имено́ванный** – про́званий.

Над’я́годичный – над’оза́дній, надсидне́вий, (*у овец*) надгузе́нний.

Над’язы́чный – над’язи́чний, над’язико́вий.

Над’яи́чный – над’яйце́вий.

Над’я́мный – над’я́мний.

Над’яре́мний – над’яре́мний.

Над’я́тие – 1) підняття́ (-ття́), підве́дення, підне́сення чого́ поверх чо́го, над чим; 2) дійняття́ (-ття́) чого́. *Срв.* **Надыма́ть.**

Над’я́ть, *см.* **Надыма́ть.**

Надыба́ть, надыбе́ть – става́ти, ста́ти, (*о мног.*) постава́ти горо́ю (сторче́[о́]м, ду́бом), (*дыбом*) става́ти, ста́ти ди́бом (ди́ба).

Надыба́ться, надыби́ться – 1) (*становиться дыбом*) нади́блюватися, надиби́тися, става́ти, ста́ти ди́бом (ди́ба), настовбу́рчуватися, настовбу́рчитися, наї́жуватися, наї́житися, (*о мног.*) понади́блюватися, постава́ти ди́бом (ди́ба), понастовбу́рчуватись, понаї́жуватися. **Надыби́вшийся** – що надиби́вся *и т. п.*; нади́блений, настовбу́рчений, наї́жений, понади́блюваний *и т. п.*; 2) (*упрямиться*) у[о]пира́тися, у[о]пе́ртися, затина́тися, затя́тися *и* затну́тися, (*о мног.* позатина́тися), комизи́тися, закомизи́тися, (*о лошади*) норови́тися, занорови́тися.

Нады́збица, *см.* **Над’и́збица.**

Нады́м – 1) (*действие*), *см.* **Надыма́ние** *и* **Над’я́тие.** *Бери* **-мом** – підійма́й кра́єм (кінце́м) догори́; 2) (*дополнительный сбор*) додатко́вий побі́р (-бо́ру).

Надыма́ние – 1) підійма́ння, здійма́ння чого́ поверх чо́го, над чим; 2) дійма́ння чого́. *Срв.* **Надыма́ть.**

Надыма́ть *и* **Наднима́ть, над’я́ть** *и* **надня́ть** – 1) підійма́ти, під(ій)ня́ти, здійма́ти, з(дій)ня́ти, підво́дити, підве́сти́, підно́сити, підне́сти, (*о мног.*) попідійма́ти, поздійма́ти, попідво́дити, попідно́сити що поверх чо́го, над чим; *срв.* **Поднима́ть**; 2) (*дополучать*) дійма́ти *и* донімати, дійня́ти *и* доня́ти що. **Надня́тый** – 1) під(ій)ня́тий, зня́тий, підве́дений, підне́сений, попідійманий, поздійманий; 2) дійня́тий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) підійма́тися, бу́ти підійманим, під(ій)ня́тим, попідійманим *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) підійма́тися, під(ій)ня́тися, здійма́тися, з(дій)ня́тися, підво́дитися, підве́сти́ся, підно́ситися, підне́сти́ся, (*о мног.*) попідійма́тися, поздійма́тися, попідво́дитися, попідно́ситися поверх чо́го, над чим; *срв.* **Поднима́ться**; 3) (*униматься*) вщуха́ти, вщу́хнути, перестава́ти, переста́ти.

Надыме́ть – продимі́ти *и* продими́тися, прокурі́ти *и* прокури́тися.

Нады́мка, *см.* **Нады́м.**

Надымле́ние – 1) нади́млювання, наку́рювання, напи́хкування, напа́хкування, *оконч.* нади́млення, наку́рення *и* накурі́ння; 2) проди́млювання, проку́рювання, *оконч.* проди́млення, проку́рення *и* прокурі́ння. *Срв.* **Надымля́ть.**

Надымля́ть, надыми́ть – 1) (*напускать дыму*) нади́млювати *и* надимля́ти, надими́ти, наку́рювати, накури́ти, (*только при неодуш. суб'екте*) надимі́ти, накурі́ти, (*о лампе*) нача́дювати, начаді́ти, (*трубкой, папиросой ещё*) напи́хкувати, напи́хкати, напа́хкувати, напа́хкати, (*ирон.*) нака́джувати, накади́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понади́млювати, понаку́рювати, понача́дювати, понапи́хкувати, понапа́хкувати; *срв.* **Дыми́ть 1**. [Як нади́млять з папіро́с, так про́сто ди́хати тру́дно (Кониськ.). Накури́ла ди́мом (Сл. Гр.). Ля́мпа начаді́ла (Київщ.). О, вже накади́ли цигарка́ми, що аж з душі́ ве́рне (Сл. Ум.)]; 2) (*пускать пыль в глаза*) пуска́ти, пусти́ти, напуска́ти, напусти́ти ману́ (тума́ну) на кого́, (*набахвалить*) нахвали́тися, нахизува́тися; 3) (*продымлять*) проди́млювати *и* продимля́ти, продими́ти, проку́рювати, прокури́ти кого́, що. **Надымлённый** – 1) нади́млений, наку́рений, понади́млюваний, понаку́рюваний; 2) проди́млений, проку́рений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нади́млюватися, бу́ти нади́млюваним, нади́мленим, понади́млюваним *и т. п.*; 2) (*продымляться*) проди́млюватися *и* продимля́тися, продими́тися *и* продимі́ти, проку́рюватися, прокури́тися *и* прокурі́ти, (*о мног.*) попроди́млюватися, попроку́рюватися.

Ады́мный, *см.* **Над'ёмный.**

Нады́сь, *см.* **Наме́дни.**

Надыша́ть – 1) *где* – нади́хати де; 2) *кого, что, на кого, на что* – поди́хати на ко́го, на що, нади́хати на що, (*чтобы согреть или охладить*) наху́хати, поху́хати на ко́го, на що *или* в що. [Наху́хай на ши́бку, – розме́рзнеться (Брацл.)]. *Воздух в комнате так* **-ша́ли***, что душно стало* – так нади́хали в кімна́ті, аж ду́шно ста́ло.

Надыша́ться – нади́хатися чим *или* чого́. [Весня́ним пові́трям нади́халася (М. Грінч.). Нади́хавсь ча́ду, а тепе́р голова́ боли́ть (Грінч.)]. *Она им не* **-тся** – вона́ ним не нади́хається, вона́ ду́х за ним ро́нить, вона́ коло ньо́го всіє́ю душе́ю впада́є.

Нады́шельник, -шельный – нади́шельник (-ка), нади́шельний.

Нады́шка – 1) (*действие*) – а) нади́хування, *оконч.* нади́хання, на́дих (-ху); б) ху́хання, *оконч.* наху́хання. *Срв.* **Надыша́ть**; 2) (*придыхание*) при́дих (-ху).

Наегози́ть – напустува́ти, нажирува́ти; *срв.* **Наегози́ться.**

Наегози́ться – напустува́тися, нажирува́тися; наметуши́тися; наверті́тися, накрути́тися; напідле́щуватися; *срв.* **Егози́ть.**

Наего́риться – начастува́тися, насмокта́тися, налига́тися, нахлю́щитися, наду́длитися.

Наеда́ние – 1) над'їда́ння; 2) наїда́ння; 3) наїда́ння; 4) наку́шування, куса́ння; згриза́ння, нагриза́ння; 5) нагриза́ння; точі́ння. *Срв.* **Наеда́ть.**

Наеда́ть, нае́сть – 1) над'їда́ти, над'ї́сти, (*о мног. или во мн. местах*) понад'їда́ти що; *см.* **Над'еда́ть**; 2) (*с'едать изв. колич.*) наїда́ти, наї́сти, (*о мног.*) понаїда́ти чого́. [Наї́в за двох (Богодухівщ.)]; 3) (*кормиться в долг, на чужой счёт*) наїда́ти, наї́сти, (*о мног.*) понаїда́ти (на́бір) у ко́го. [Харчови́х не получа́в, наї́в у товаришı́в (Тесл.)]; 4) (*накусывать тело*) наку́шувати, накуса́ти, куса́ти, (геть) скуса́ти, покуса́ти; (*изгрызать*) згриза́ти, (геть) згри́зти, нагриза́ти, нагри́зти що. [Бло́хи накуса́ли (Сл. Ум.)]; 5) (*нагрызать*) нагриза́ти, нагри́зти, (*о шашле*) нато́чувати, наточи́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понагриза́ти, понато́чувати чого́; *срв.* **Нагрыза́ть 1**. **Нае́денный** – 1) над'ї́д(ж)ений, понад'ї́даний; 2) – 3) наї́д(ж)ений, понаї́даний; 4) наку́саний, нагри́зений, (весь, геть) ску́саний, поку́саний, згри́зений; 5) нагри́зений, понагри́заний; нато́чений, понато́чуваний.

Наеда́ться, нае́сться – 1) (*стр. з.*) над'їда́тися, бу́ти над'ї́даним, над'ї́д(ж)еним, понад'ї́даним *и т. п.*; *срв.* **Наеда́ть**; 2) наїда́тися, наї́стися, (*о мног.*) понаїда́тися. [Кисли́ці зло́дій крав: наї́вся, вдовольни́вся (Боров.). Усі понаїда́лись і повиверта́лись (Рудч.)]. **-сться** *досыта* – наї́стися до́сита (досхочу́, до-не́(с)хочу), заї́стися, заживи́тися; *срв.* **Насыща́ться 2**. [«Заха́ркові вече́рі не дава́йте: його́ вже пани́ч нагодува́ли». – «Та я-ж тим шмато́чком не заї́вся», сперечáвся Заха́р (Крим.). Заживи́всь, як соба́ка му́хою (Номис)]. **-ться** *до отвалу* – наїда́тися, наї́стися до-не́(с)хочу (до-не́змогу, до-невпо́їду, до-відбро́ду), заї́стися чим, напако́вуватися, напакува́тися, (*о мног.*) понапако́вуватися чого́ *и* чим. [Спаси́бі за цуке́рики! сього́дні я заї́мся ни́ми (Звин.). До́бре, що хоч горо́дина вроди́ла, – напаку́єшся барабо́лі, заб'є́ш го́лод (Брацлавщ.)]. *Этим нельзя* **-сться** – цим не наїси́ся; з цьо́го на́їдку, як з хрі[о́]ну.

Наедине́, *нрч.* – 1) (*в одиночестве*) на самоті́, самото́ю. [Без підпо́ри чолові́к у вели́кій грома́ді чу́є себе́ само́тним більш, ніж на самоті́ (Кониськ.). Він пішо́в до дру́гого поко́ю, а Гнатко́ зоста́вся на самоті́, ду́же зами́слений (Крим.). Що ти тут самото́ю ро́биш? (Куліш)]. **-не** *с самим собою* – на самоті́ (із собо́ю). [І вже до нас не го́рнеться, як давно́, – любі́ше їм на самоті́ з собо́ю (М. Вовч.)]. *Оставьте его* **-не́** *с самим собою* – лиші́ть його́ на самоті́ (самото́ю), лиші́ть його́ собі́ само́му. [Зоста́в на час мене́ собі́ само́му (Куліш)]; 2) (*с глазу на глаз*) на самоті́, сам-на́-са́м, віч-на́-віч (з ким, з чим), у чоти́ри о́ка, на дві па́рі оче́й з

ким. [Мо́же на самоті́ розмовля́ти з ним (Грінч.). Я та ма́ма зоста́лися на самоті́ (Крим.). Сам-на́-сам попроха́ю в нього́ ви́бачення (Крим.). Ма́ю сказа́ти вам кі́лька слів віч-на́-віч (Ор. Лев.)]. Віч-на́-віч з неося́жним видо́вищем ві́чности (М. Зеров)].

Нае́дки – 1) (*заедки*) за́їдки (-ків), лагоми́нки (-нок); 2) (*об'едки*) з'ї́ди (-дів), з'ї́дини (-дин), пере́їди; (*мышиные*) мишоі́ди.

Наедно́й – наї́д(ж)ений. **-но́й** *долг* – наї́д(ж)ений борг.

Нае́док – недо́їдок (-дка), (*огрызок*) недо́гризок (-зка).

Наё́живание – наї́жування, наїжа́чування, насто(в)бу́рчування, настовпу́жування.

Наё́живать, наё́жить – наї́жувати, наї́жити, наїжа́чувати, наїжа́чити, насто(в)бу́рчувати, насто(в)бу́рчити, настовпу́жувати, настовпу́жити, (*о мног.*) понаї́жувати, понаїжа́чувати, понасто(в)бу́рчувати, понастовпу́жувати що. [Наї́жили чу́пер і своі́м ву́хам не ві́рили (Стефаник). Звір настовбу́рчив на спи́ні те́мну си́зу шерсть (М. Лев.). Ячмі́нь понастовбу́рчував ву́сики (Тесл.)]. **Наё́женный** – наї́жений, наїжа́чений, насто(в)бу́рчений, настовпу́жений, понаї́жуваний *и т. п.* [Настовбу́рчені бро́ви (Черкас.)].

Наё́зживаться, наё́житься – (*в прям. и перен. знач.*) наї́жуватися, наї́житися, напу́трюватися, напу́тритися, (*только в прям. знач.*) з'ї́жуватися, з'ї́житися, наїжа́чуватися, наїжа́читися, насто(в)бу́рчуватися, насто(в)бу́рчитися, настовпу́жуватися, настовпу́житися, напу́жуватися, напу́житися, (*о мног.*) понаї́жуватися *и т. п.*; бу́ти наї́жуваним, наї́женим, понаї́жуваним *и т. п.* [Борода́ наї́жилася, мов їжа́к голка́ми, си́вою щети́ною (Коцюб.). Відра́зу наї́живсь і поча́в серди́то огриза́тись (Васильч.). Напу́трилася, мов їжа́к (Крим.). Подиви́ся лиш на ме́не, – з'ї́жилась чупри́на? (Рудан.). Чи бач, як у його́ чуб наїжа́чився? (Сл. Ум.). На голові́ воло́сся настовбу́рчилось, як щети́на (Н.-Лев.). Воло́сся на голові́ настовпу́жилося (Леонт.). Бро́ви напу́жились, як щети́на (Квітка)]. **Наё́жившийся** – наї́жений, наїжа́чений, насто(в)бу́рчений *и т. п.* [Ві́йсько, наї́жене списа́ми (Л. Укр.). Настовбу́рчена чупри́на (Киïвщ.)].

Нае́зд – 1) (*действие*), *см.* **Наезжа́ние**; *оконч.* ви́їждження, принату́рення (коня́) до їзди́; натертя́ (-тя́), нако́чення *и т. п.*; на́їзд; над'ї́зд (-ду); 2) (*с'езд*) на́їзд, з'ї́зд. [На́їзд був вели́кий у цей я́рмарок: зда́лека понаїзди́ли купці́ (М. Вовч.)]; 3) на́їзд, на́пад (-ду), на́ско́к (-ку), заї́зд; *срв.* **Набе́г 2**. [Було́-б тобі́ ме́ншого бра́та на заї́зди висила́ти (Метл.)].

Нае́здить, *см.* **I. Наезжа́ть.**

Нае́здиться – наї́здитися, попоі́здити (досхочу́). [Даро́ваним коне́м не наї́здишся (Номис). Наї́здилися ми за цю зи́му досхочу́ (Богодухівщ.)].

Нае́здка, *см.* **Нае́зд 1.**

Нае́здник – 1) їзде́ць (-дця́), (*рус.*) наї́здник; (*берейтор*) бере́йтер (-ра); (*конный воин*) кінно́тник, (*стар.*) комо́нник; (*всадник*) ве́ршник; *см. ещё* **Вса́дник.** [І найкра́щого коня́, і найкра́щого їздця́ зна́йдеш на Русі́ (Куліш). Чи не ви́дно воро́жих їздці́в де за жо́втим тума́ном? (Франко)]. *Морской* **-ник** – піра́т (-та), корса́р (-ра); 2) *энтом.* Ichneumon – їзде́ць (-дця́).

Нае́здница – їзди́ця, (*рус.*) наї́здниця; (*амазонка*) амазо́нка.

Нае́здничание – 1) ї́ждження ве́рхи; берейтерува́ння; 2) набіга́ння, напада́ння, на́ї́зди, заї́зди (-дів); *срв.* **Нае́зд 3.**

Нае́здничать – 1) ї́здити ве́рхи; бу́ти їздце́м (*рус.* наї́здником); (*быть берейтором*) берейтерува́ти; 2) (*делать наезды, набеги*) набіга́ти, напада́ти; *см.* **Набе́г 2** (*Делать* **-ги**).

Нае́зднический – їзде́цький, (*рус.*) наї́здницький; (*берейторский*) бере́йтерський.

Нае́здничество – їзде́цтво, (*рус.*) наї́здництво; (*берейторство*) бере́йтерство.

Нае́здничий, *см.* **Нае́зднический.**

Наездно́й – 1) виї́жджувальний; 2) *см.* **Нае́зжий.**

Нае́здок – нате́ртий (уте́ртий, нако́чений) шлях (-ху), нате́рта *и т. п.* доро́га.

Нае́здом, *нрч.* – наї́здом. *Бывать* **-дом** *где* – бува́ти наї́здом де, наїжджа́ти (доїжджа́ти) коли́-не-коли́ куди́; *срв.* **II. Наезжа́ть 5**. [Він у нас и́ноді бува́є наї́здом (Богодух.)].

Наезжа́ние – 1) (*лошади*) виї́жджування, принату́рювання (коня́) до їзди́; (*гончих*) принату́рювання гончакі́в; 2) (*дороги*) натира́ння, у[про]тира́ння, нако́чування; 3) *на кого, на что* – наїжджа́ння на ко́го, на що; 4) (*над'езд*) над'їжджа́ння; б) (*встреча*) натрапля́ння на ко́го, на що, стріч[в]а́ння, зустріч[в]а́ння кого́, чого́; 6) (*с'езд*) наїжджа́ння; 7) (*временный приезд; набег*) наїжджа́ння, доїжджа́ння; 8) (*насовывание*) насо́вування *и* насува́ння.

I. Наезжа́ть, нае́здить – 1) (*лошадь*) виїжджа́ти *и* виї́жджувати, ви́їздити коня́, принату́рювати, принату́рити коня́ до їзди́, (*о мног.*) повиї́жджувати, попринату́рювати. **жа́ть, -дить** *гончих* – принату́рювати, принату́рити гончакі́в до (в)ло́вів (полюва́ння); 2) (*дорогу*) натира́ти, нате́рти, утира́ти, уте́рти, протира́ти, проте́рти, (*преимущ. колёсной*

повозкой) нако́чувати, накоти́ти, (*о мног.*) понатира́ти, понако́чувати *и т. п.* [Сюдо́ю вози́ли де́рево з лі́су, – до́бре вте́рли доро́гу (Брацлавщ.). Проте́рли шлях мужи́цькі са́ни (Франко)]; 3) (*выручать ездой*) наїжджа́ти *и* наїзди́ти, наї́здити, ви́їздити що. [Я його́ в борг вожу́: карбо́ванців на п'ять наї́здить та й запла́тить одра́зу (Київщ.). Які́ на́ші заробі́тки візни́цькі: трьох карбо́ванців за день не ви́їздиш! (Богодухівщ.)]; 4) (*ездить много*) наї́жджувати, наї́здити, ви́їздити; (*изв. время*) прої́жджувати, прої́здити, пої́здити, попої́здити, ви́їздити. *Кто много ездит, много* **-дит** – хто бага́то ї́здить, бага́то наї́здить (ви́їздить). **Нае́зженный** – 1) ви́їжджений, прина́турений, повиї́жджуваний, попринату́рюваний до їзди́, уї́жджений, їжджа́лий; 2) нате́ртий, у[про]те́ртий, нако́чений, понати́раний, понако́чуваний *и т. п.*, (*только о колёсном пути*) би́тий. [Са́нна доро́га уже́ нако́чена, слизька́ (Черняв.)]; 3) наї́жджений, ви́їжджений; 4) наї́жджений, ви́їжджений; прої́жджений, (по)пої́жджений. **-ться** – 1) виїжджа́тися, бу́ти виї́жджуваним, ви́їжджений, повиї́жджуваним *и т. п.*; 2) натира́тися, нате́ртися, понатира́тися; бу́ти нати́раним, нате́ртим, понати́раним *и т. п.*; 3) наїжджа́тися *и* наїзди́тися, бу́ти наї́жджуваним, наї́жджений, ви́їжджений; 4) наї́жджуватися, бу́ти наї́жджений *и т. п.*; 5) (*вдоволь, сов.*), *см. отдельно* **Нае́здиться.**

II. Наезжа́ть, нае́хать – 1) *на кого, на что* – наїжджа́ти *и* наїзди́ти (-їжджу́, -їзди́ш), наї́хати, (*о мног.*) понаїжджа́ти на ко́го, на що. [Наї́хав на ка́мінь (Київщ.)]; 2) (*едучи приближаться*) над'їжджа́ти *и* над'їзди́ти, над'ї́хати куди́, до чо́го; 3) (*встречать в пути*) натрапля́ти, натра́пити на ко́го, на що, стріч[в]а́ти, стрі́(ну)ти, зустріч[в]а́ти, зустрі́ти кого́, що; 4) (*приезжать во множестве*) наїжджа́ти *и* наїзди́ти, наї́хати, понаїжджа́ти *и* понаїзди́ти. [Бага́то знайо́мих наїздя́ть до нас лі́тувати (Богодухівщ.). Наї́хали подоля́ни з Подо́лу (Метл.). Наї́хало го́стей по́вен двір (Брацл.). Понаїжджа́ють у го́сті (Канівщ.). Звідусі́ль понаїзди́ли лю́ди (Київщ.)]; 5) (*бывать наездом; нападать, несов.*) наїжджа́ти *и* наїзди́ти, доїжджа́ти *и* доїзди́ти. [Пан-оте́ць у нас доїжджа́є, а живе́ на пара́фії вдови́ця (Свидн.). Ой, як узялі́ вра́жі здоби́чники ча́сто до нас доїзди́ти (Метл.)]; 6) (*насовываться*) насува́тися *и* насо́вуватися, насу́нутися, (*о мног. или во мн. местах*) понасува́тися *и* понасо́вуватися.

Нае́зживать, *см.* **II. Наезжа́ть 1** *и* **3.**

Нае́зжий – наї́жджий, приї́жджий, приїжджа́чий. [Наї́жджі купці́ (Рудч.). Прихо́жі та наї́жджі ара́би (Крим.)].

Наелози́ть, -ся, *см.* **Наегози́ть, -ся** *и* **Наёрзать, -ся.**

Наё́м – 1) (*действие и результат*) найма́ння, на́йми (-мів); *см.* **Нанима́ние**; *оконч.* – а) на(й)няття (-ття́) кого́, на́йманка; поєдна́ння, з'єдна́ння, по[під]ря́дження *и* по[під]ряді́ння зго́дження *и* згоді́ння, догово́рення кого́; б) на(й)няття́ чого́; в) (*сдача в* **-ём**), вина(й)няття́, на(й)няття́ чого́. [Найма́ння робітникі́в на цукрова́рню (Київщ.). Як-що́ є на́йманка де, а в те́бе й шка́па є, то заро́биш (Лебединщ.). Найма́ння (на(н)няття́) буди́нків під шко́ли (Київщ.)]. **-ём** *имущественный* – оре́нда. **-ём** *корабля* – найма́ння (на(й)няття́) корабля́. **-ём** *личный* – найма́ння по́слу́г. **-ём** *рабочей силы* – найма́ння робо́чої (робі́тної) си́ли. *Плата за* **-ём** *чего* – пла́та за найма́ння чого́, пла́та за що, наймове́ (-во́го); *см.* **Наё́мный 2** (**-ная** *плата*). *Плата за* **-ём** *квартиры* – пла́та за ква(р)ти́ру (за поме́шкання), кварти́рна пла́та, комі́рне (-ного). *В* **-ём** – у на́йми. *Идти в* **-ём** – йти в на́йми, найма́тися. *Брать, взять в* **-ём** – найма́ти, на(й)ня́ти, (*только недвиж. имущ.*) орендува́ти, заорендува́ти що. *Отдавать, отдать, сдавать, сдать в* **-ём** – винайма́ти, ви́на(й)няти, найма́ти, на(й)ня́ти, здава́ти, зда́ти в на́йми, (*только недвиж. имущ.*) дава́ти, здава́ти, зда́ти в оре́нду (в посе́сію) що. [Мо́жете шко́лу на лі́то зайня́ти безпла́тно, бо шко́лу не мо́жна винайма́ти за гро́ші (Крим.). Дві світли́ці лю́дям найма́ємо, а самі́ в одні́й живемо́ (Богодухівщ.). Здав ха́ту в на́йми (Звин.)]. *Квартира сдается в* **-ём** – ква(р)ти́ру[а] винайма́ється. *Отдача, сдача в* **-ём** – вина(й)ма́ння (вина(й)няття́), найма́ння (на(й)няття́) чого́. *Берущий в* **-ём** – найма́ч (-ча́). *Отдающий, сдающий в* **-ём** – винайма́ч, наймода́вець (-вця); 2) (*о службе*) на́йми (-мів). [Неха́й вона́, серде́чна, од на́ймів тро́хи відпочи́не (Шевч.)]. *Поступать, поступить на работу по* **-йму** – става́ти, ста́ти, йти, піти́ в на́йми, найма́тися, на(й)ня́тися. [Або́ в на́йми ста́ти, чи на заробі́тки куди́ піти́ (Доман.). «Коли́ я одсахну́ся од те́бе, – поба́чимо, що ді́ятимеш!» – «Пі́ду в на́йми» (Крим.)]. *Работать, служить, жить, ходить по* **-йма́м**, *в* **-йма́х**, *по* **-йму** – служи́ти по на́ймах, у на́ймах бу́ти, ходи́ти по на́ймах, наймитува́ти, (*о женщ.*) наймичкува́ти. [Бі́дна була́, – по на́ймах служи́ла, па́ри не знайшла́ (Пісня). До́чки по на́ймах хо́дять, на по́саг собі́ заробля́ють (Київщ.). Бу́де вже мені́ наймитува́ти, мо́же своє́ хазя́йствечко заведу́ (Рудч.)]. *Служить по вольному* **-йму** – служи́ти з во́лі, служи́ти ві́льним на́ймом, бу́ти вільнона́йманим, з во́лі. *Служащий, рабочий по вольному* **-йму** – службо́вець (-вця), робітни́к (-ка́)

(вільно)на́йманий, (вільно)на́(й)ня́тий *или* (що слу́жить) з во́лі. *Держать по* **-йму** – на́ймом держа́ти. [Була́ в ге́тьмана під рукóю невели́чка си́ла драгонії, що з німе́цьких земе́ль на́ймом По́льща держа́ла (Куліш)].

Наёмка, *см.* **Наём 1.**

Нае́[ё]мник – 1) (*батрак и перен.*) на́ймит (-та), на́йма́нець (-нця), нає́мник, *ум.* наймито́к (-тка́), *ласк.* наймито́чок (-чка), на́ймитонько (-ка, *м. р.*), *ув.* наймити́ще, наймитю́га, (*пренебр.*) наймитчу́к (-ка́), наймитча́ (-ча́ти). [Як це ста́лося, що вона́ пішла́ за ньо́го, ві́чного на́ймита, і до́сі не зна́є (Коцюб.). В одні́й кімна́ті спа́ли й свої́ лю́ди й нає́мники (Кам'янеч.)]; 2) (*солдат*) нає́мник, на́йма́нець (-нця), нає́мний (на́йня́тий, платни́й) солда́т (-та), нає́мний *и т. п.* вoя́к (-ка́), на́ймит-воя́к (Л. Укр.).

Нае́[ё]мников – 1) на́ймитів (-това, -тове), нає́мників (-кова, -кове); 2) нає́мників.

Нае́[ё]мница – (*батрачка и перен.*) на́ймичка; нає́мниця.

Нае́[ё]мницын – на́ймиччин; нає́мничин (-на, -не).

Нае́[ё]мничать – 1) наймитува́ти, наємникува́ти; (*о женщ.*) наймичкува́ти; 2) наємникува́ти. *Срв.* **Нае́[ё]мник.**

Нае[ё]мнический – 1) на́ймитський, нає́мницький. [Коро́ткі хвили́ни, ві́льні від пра́ці, здебі́льшого нудно́ї, на́ймитської (Грінч.)]; 2) нає́мницький.

Нае́[ё]мничество – 1) на́ймитство, нає́мництво; 2) нає́мництво.

Нае́мничий, *см.* **Нае́[ё]мнический.**

Наёмный – 1) (*отдаваемый в наём*) на́йманий, нає́мний; (*только о недвиж. имущ.*) посесі́йний, відда́ваний в оре́нду (в посе́сію). **-ный** *луг* – на́ймана лука́. **-ная** *работа* – а) (*по найму*) на́ймитська (нає́мна) пра́ця, на́йми (-мів). [Піде на хуторі́ шука́ти собі на́ймів (Васильч.)]; б) (*нанимаемая*) на́ймана пра́ця; 2) (*нанимаемый, нанятой*) на́йманий, на́(й)нятий, нає́мний. [Хліб на на́йманій землі́ сі́ємо (Богодухівщ.). На́йманим екіпа́жем ї́здять (Київ)]. **-ный** *работник,* **-ная** *работница* – на́йманий робітни́к (-ка́), -на робітни́ця, на́ймит, на́ймичка. [Повста́ли фа́брики, де роби́ли на́ймані робітники́ за поде́нне (Рада). Наймиті́в держимо́, бо сами́ не впо́раємося (Канівщ.)]. *Жить в* **-ной** *квартире* – жи́ти (сиді́ти) в на́йманій (на́(й)ня́тій) ква(р)ти́рі, в на́йманому приміщенні (поме́шканні), в комі́рному (Свидниц.), сиді́ти в на́(й)ня́тій ха́ті, жи́ти в сусі́да. **-ная** *плата* – (*за работу*) заробі́тна пла́та; (*за пользование чем*) пла́та за що, наймове́ (-во́го), на́йманка, на́ймиця (Сл. Гр.), (*за аренду земли ещё*) оре́ндна (посесі́йна) пла́та, (*оброк*) чинш (-шу). [За луку́ на́йманки даю́ть два́дцять карбо́ванців на рік (Сл. Ум.)]. **-ные** *войска* – на́ймане (на́(й)ня́те, (за)пла́чене, грошове́) ві́йсько. [Пани́ проти короля бунтува́лися і на його́ ві́йсько свої́м грошови́м і надві́рнім ві́йськом би́ли (Куліш)]. **-ный** *агент, убийца* – на́йманий (запла́чений) аге́нт, душогу́б, підпла́чений душогу́б. [Запла́чений аге́нт (Рада)].

Наёмочный – наймови́й. **-ные** *деньги* – наймові́ гро́ші (-шей *и* -шів).

Наёмчивый – охо́чий (-чого) найма́тися, найня́тливий, найми́стий.

Наёмщик, -щица – 1) *см.* **Нанима́тель, -ница**; 2) *см.* **Нае́[ё]мник, -ница.**

Наёмщичий, *см.* **Нанима́тельский.**

Наёрзаться – насо́ватися, начо́вгатися, наго́рзатися, наверті́тися, нановту́зитися, наю́рзатися, наго́мзатися, попосо́ватися (досхочу́) *и т. п.*

Наёрничать – (*наблудить*) набахурува́ти; (*набуянить*) нашурубу́рити; (*наплутовать*) нашахрува́ти, намахлюва́ти, намахля́рити, попобахурува́ти (досхочу́) *и т. п.*

Наеро́ши́ться (*о волосах, щетине и т. п.*) – нагороїжитися, насто(в)бу́рчитися, напу́тритися; *срв.* **Наёжиться** (*под* **Наёживаться**).

Наерши́ться (*о человеке, животных*) – накостри́читися, наї́житися, найо́ржитися, напу́тритися.

Нае́хать, *см.* **II. Наезжа́ть.**

Нажа́берный – назя́бровий.

Нажа́бривать, нажа́брить *рыбу* – нани́зувати, нанизáти ри́бу на кука́н (на ни́зку).

Нажа́дничаться – 1) нажаднува́ти(ся), нала́ситися на що; нажада́тися, напра́гнутися чого́; 2) (*наскупиться*) наскупи́тися, накря́жити(ся).

Нажа́ждаться – 1) (*испытывая жажду*) зазна́ти (нате́рпітися) спра́ги; 2) (*сильно желая*) нажада́тися, напра́гнутися кого́, чого́.

Нажа́лобиться, *см.* **Нажа́ловаться.**

Нажа́ловать *кому чего, кого чем* – надарува́ти, надава́ти, наділи́ти кому́ чого́, обдарува́ти кого́ чим, (*о мног.*) понадаро́вувати, понадава́ти, понаділя́ти кому́ чого́.

Нажа́ловаться – нажалі́тися, нажалкува́тися, наска́ржитися на ко́го, на що; (*на свою беду*) набі́дкатися; (*на болезнь, нездоровье ещё*) наклво́литися на що. [Не встиг Кайда́ш набі́дкатися, як за́дній віз нагна́вся на пере́дній (Н.-Лев.)].

Нажа́мкать, *см.* **Нажва́кать.**
Нажа́ривание, Нажа́рение – 1) насма́жування, насма́ження, напря́жування, напря́ження, напіка́ння, напе́чення; 2) нажа́рювання, нажа́рення, напа́лювання, напа́ле[і]ння; (*о солнце*) нажа́рювання, нажа́рення, напіка́ння, напе́чення, напа́лювання, напа́ле[і]ння, насма́жування, насма́ження; 3) (*только неоконч.*) вигрaва́ння, затина́ння. *Срв.* **Нажа́ривать.**
Нажа́ривать, нажа́рить – 1) насма́жувати, насма́жити, напря́жувати, напрягти́ *и* напря́жити, напіка́ти, напекти́, (*о мног.*) понасма́жувати, понапря́жувати, понапіка́ти чого́. [Насма́жили гусе́й, поросят (Сл. Гр.). Загада́в жі́нці напрягти́ са́ла (Рудч.). Напекла́ бага́то бара́нини (Сл. Гр.)]; 2) (*нагревать сильно печку и т. п.*) нажа́рювати, нажа́рити, напа́лювати, напали́ти, (*о мног.*) понажа́рювати, понапа́лювати що *и* в чо́му; (*о солнце*) нажа́рювати, нажа́рити, напіка́ти, напекти́, напа́лювати, напали́ти, насма́лювати, насмали́ти кого́, що; 3) **-вать** *на чём* – вигрaва́ти, затина́ти на чо́му; *см.* **Ная́ривать.** **Нажа́ренный** – 1) насма́жений, напря́жений, напе́чений, понасма́жуваний *и т. п.* [Тара́ня у ма́слечку напря́жена (Квітка)]; 2) нажа́рений, напа́лений, понажа́рюваний, понапа́люваний; нажа́рений, напе́чений, напа́лений, насмалений. **-ться** – 1) насма́жуватися, насма́житися, понасма́жуватися; бу́ти насма́жуваним, насма́женим, понасма́жуваним *и т. п.*; 2) (*сильно нагреваться*) нажа́рюватися, нажа́ритися, понажа́рюватися; бу́ти нажа́рюваним, нажа́реним, понажа́рюваним *и т. п.*; (*на солнце*) нажа́рюватися, нажа́ритися, вижа́рюватися, ви́жаритися, напіка́тися, напекти́ся, насма́люватися, насмали́тися. [За день (бички́) та́к ви́жарилися на тому́ со́нці, – де вже його́ по такі́й спе́ці па́стись! (Мирний)].
Нажа́тие – 1) нати́снення *и* натисні́ння, поти́сне[і]ння, наду́шення *и* надуші́ння, нада́влення нагні́чення; 2) нати́сне[і]ння, прикру́чення *и* прикруті́ння; 3) наму́ляння *и* (*зап.*) наму́лення, натру́дження, наду́ше[і]ння, нада́влення; 4) нача́влення, наду́ше[і]ння, ви́душення, нада́влення, ви́давлення; нагні́чення, напрасува́ння; набиття́ (-ття́). *Срв.* **Нажима́ть.**
I. Нажа́ть, -ся, *см.* **Нажима́ть, -ся.**
II. Нажа́ть, -ся, *см.* **Нажина́ть, -ся.**
Нажва́кать – нажва́кати, нажвакува́ти чого́; (*нашамкать*) наша́вкати. **-ться** – нажва́катися; *срв.* **Нажра́ться.**
Нажва́чить, -ся, *см.* **Нажва́кать, -ся.**
Наждак – шме́рґель (-лю), (*рус.*) нажда́к (-ку́).
Наждакова́тый – шмерґелюва́тий.
Наждако́вый, *см.* **Нажда́чный.**
Наждать, *см.* **Нажида́ть.**
Нажда́ться – нажда́тися, начека́тися кого́, чого́, на ко́го, на що.
Нажда́чный – шмерґеле́вий. **-ная** *бумага* – шмерґельо́ваний (скляни́й) папір (-пе́ру).
Нажёвка – нажовування, нажва́кування, *оконч.* нажува́ння, нажуття́ (-ття́), нажва́кання; *срв.* **Нажёвывать.**
Нажёвывание, *см.* **Нажёвка**, *неоконч.*
Нажёвывать, нажева́ть – нажо́вувати, нажува́ти *и* нажу́ти, (*грубее*) нажва́кувати, нажва́кати, (*о мног.*) понажо́вувати, понажва́кувати що, чого́. **Нажёванный** – нажо́ваний, нажу́тий, нажва́каний, понажо́вуваний, понажва́куваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нажо́вуватися, бу́ти нажо́вуваним, нажо́ваним, нажу́тим, понажо́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нажува́тися, попожува́ти (досхочу́), (*грубее*) нажва́катися попожва́кати (досхочу́), (*о мног.*) понажо́вуватися, понажва́куватися.
Нажела́бливание – нажоло́блювання, вижоло́блювання.
Нажела́бливать *и* **Нажелобля́ть, нажелоби́ть** – нажоло́блювати, нажолоби́ти, вижоло́блювати, ви́жолобити, (*о мног. или во мн. местах*) понажоло́блювати, повижоло́блювати що. **Нажелоблённый** – нажоло́блений, ви́жолоблений, пона[пови]жоло́блюваний. **-ться** – нажоло́блюватися, нажолоби́тися, понажоло́блюватися; бу́ти нажоло́блюваним, нажоло́бленим, понажоло́блюваним *и т. п.*
Нажела́ть, -ся – набажа́ти, -ся, нажада́ти, -ся. **-ла́ть** *кому чего* – набажа́ти (нази́чити) кому́ чого́. [Скільки вже він пана́м чортів нази́чив! (Кониськ.)].
Нажёлклый – прижо́вклий зве́рху (з кра́ю).
Нажёлкнуть, *см.* **Нажелте́ть.**
Нажелоби́ть, -ся, *см.* **Нажела́бливать, -ся.**
Нажело́бка – нажоло́блювання, вижоло́блювання, *оконч.* нажоло́блення, ви́жолоблення.
Нажело́бник – нажо́лобник (-ка).

Нажело́бный – нажоло́бний.
Нажелте́ть – прижо́вкнути зве́рху (з кра́ю).
Нажелти́ть, -ся – нажовти́ти, -ся, ви́жовтити, -ся, покраси́ти, -ся (пофарбува́ти, -ся) в (на) жо́вте; бу́ти нажо́вченим, ви́жовченим, покра́шеним (пофарбо́ваним) у (на) жо́вте.
На́желто, *нрч.* – ду́же жо́вто. *Желтым* **-то** – жо́вто-прежо́вто, (жо́вто-)жовті́сінько.
Нажелче́ние – нажо́вчення, ви́жовчення.
Нажема́нивать, нажема́нить – наманí́рювати, наманí́рити кого́. **Нажема́ненный** – наманí́рений. **-ться** – 1) наманí́рюватися, наманí́ритися; бу́ти наманí́рюваним, наманí́реним; 2) (*вдоволь, сов.*) наманí́ритися, наманí́житися, попоманí́р[ж]итися (досхочу́), (*горделиво*) нахизува́тися.
Наженить – наженити, наодру́жувати кого́; *срв.* **Пережени́ть.**
Жени́ться – нажени́тися, надружи́тися, наодру́жуватися (досхочу́) з ким.
Нажёскнуть – затве́рднути, затверді́ти, зашкару́бнути, зашкару́біти, затужа́віти, (*о коже*) набуча́віти.
Нажёстко, *нрч.* – ду́же тве́рдо, претве́рдо, тверді́сінько, ду́же цу́пко, прецу́пко, як[що]найтверді́ше, як[що]-найцупкі́ше, як[що]-найжорсткі́ше; *срв.* **Жёсткий.**
Наже́чь, -ся, *см.* **Нажига́ть, -ся.**
Нажже́ние – 1) *см.* **Надожже́ние**; 2) розпе́чення; 3) напа́ле[í]ння, ви́палення; 4) ви́палення, ви́печення (тавра́, клейна́). *Срв.* **Нажига́ть.**
I. Нажи́ва – 1) (*действие*) нажива́ння, набува́ння, на[при]дбава́ння, прижива́ння, *оконч.* нажиття́, набуття́, на[при]дба́ння́, прижиття́ (-ття́); *срв.* **Нажива́ть 1**; 2) (*пожива*) нажи́ва, пожи́ва, пожи́вок (-вку), пожи́ток (-тку), (*прибыль*) зиск (-ку), (*польза*) ко́ристь (-ти). [По́шесть нажи́ви (Кониськ.). Записа́вся на брехунця́: робо́та, бач, не важка́, а зиск з не́ї вели́кий (Кониськ.)].
II. Нажи́ва (*приманка*), *см.* **Нажи́вка.**
Нажива́ние, *см.* **I. Нажи́ва 1**, *неоконч.*; (*работой*) приробля́ння; (*воровством*) прикрада́ння; (*славы*) нажива́ння, зажива́ння, набува́ння, здобува́ння (сла́ви).
Нажива́тель, -ница – набува́ч (-ча́), -ва́чка чого́, надба́йло (*м. р.*), надба́ха (*общ. р.*).
Нажива́тельство, *см.* **Нажива́ние.** *Мелкое* **-ство** – дрібне́ набува́ння, дрібне́ надба́льство.
Нажива́ть, нажи́ть – 1) *кого, что* – нажива́ти, нажи́ти, набува́ти, набу́ти кого́, що *и* чого́, надбава́ти, надба́ти, придбава́ти, придба́ти що *и* чого́, прижива́ти, прижи́ти що, ви́жити чого́, убива́тися, уби́тися в що, (*в большом колич.*) принадба́ти, наприд6а́ти, понадба́ти чого́, (*о мног.*) понажива́ти, понабува́ти кого́, що *и* чого́, понадбава́ти, попридбава́ти що *и* чого́, повбива́тися в що. [Що нажива́ли, те й прожива́ли (Кониськ.). Добро́ нажива́ть (Рудч.). Вже не нажи́ти йому́ дру́гої тако́ї дружи́ни (М. Вовч.). А хоч і поки́неш – пла́кати не бу́ду, а я, молода́я, дру́гого набу́ду (Грінч. III). Садо́к у га́ї розвели́ і па́сіку чима́лу, – всьо́го надба́ли (Шевч.). Кому́ понадба́ли добра́ цьо́го? (Шевч.). Ну, вбивсь у хазя́йство – ті́льки бриль та па́лічка! (Звин.)]. **-ва́ть, -жи́ть** *работая* – дороблю́тися, дороби́тися чого́, приробля́ти, прироби́ти, запрацюва́ти що; (*тяжёлой работой*) загорюва́ти що. [Дороби́вся він вели́ких доста́тків (Богодух.). Прижили́, прироби́ли ха́ту (Звин.). А що загорю́єш, те вночі́ прогайну́єш (Пісня)]. **-жи́ть** *хозяйничая* – пригосподарюва́ти *и* пригосподарити, загосподарюва́ти *и* загосподарити що. **-ва́ть, -жи́ть** *воруя* – прикрада́ти, прикра́сти що *и* чого́. **-жи́ть** *друга, недруга* – нажи́ти при́ятеля (дру́га), во́рога. [Не напоївши, не нагодува́вши, во́рога не наживе́ш (Номис)]. **-жи́ть** *беду, хлопот* – напита́ти (собі́) біди́ (ли́ха), кло́поту, доско́чити (собі́) ли́ха, здобу́тися ли́ха, кло́поту, набра́тися ли́ха, кло́поту; (*ходя куда-л.*) доходи́тися ли́ха, кло́поту. [Доско́чив собі́ тако́го ли́ха, що од ко́льок у бо́ках не міг ні сиді́ти, ни лежа́ть (Яворн.). З тобо́ю ті́льки ли́ха набере́шся (Звин.)]. **-ва́ть, -жи́ть** *славу* – нажива́ти, нажи́ти, зажива́ти, зажи́ти, набува́ти, набу́ти сла́ви, здобува́ти, здобу́ти, придбава́ти, придба́ти сла́ву (*и* сла́ви). [Ой, не знав коза́к, як сла́воньки – нажи́ти (Хведор. Зб.)]; 2) **-жи́ть** *где, у кого, с кем* – ви́жити, ужи́ти, ви́бути де, в ко́го, з ким. [У йо́го така́ вда́ча, що до́вго з ним не ви́живеш (не вживе́ш) (Київщ.)]. **Нажи́тый** *и* **Нажито́й** – нажи́тий, набу́тий, на́дбаний, при́дбаний, прижи́тий, прина́дбаний, напри́дбаний, понажи́ваний *и т. п.*; приро́блений, запрацьо́ваний; загорьо́ваний; при[за]господарьо́ваний, при[за]господа́рений; прикра́дений. *Худо* **-то́е** *в прок нейдёт* – непра́вдою нажи́вши, не покористу́єшся; з непра́вдою прийшло́ – з ві́тром пішло́.
Нажива́ться, нажи́ться – 1) (*стр. з.*) нажива́тися, бу́ти нажи́ваним, нажи́тим, понажи́ваним *и т. п.*; *срв.* **Нажива́ть.** [На́дбане і на дочо́к, і на синів: є що з'ї́сти й спи́ти (Грінч.). І жіно́че, і діво́че, і все, що було́ пригосподарьо́ване, усе́ за́брато (Квітка)]; 2) (*разживаться*) нажива́тися, нажи́тися, розжива́тися, розжи́тися, багаті́ти, забага́ті́ти, (*диал.*) наскарбля́тися (*несов.*). [На тих вола́х він ду́же нажи́всь (Звин.). Розжива́всь

бага́тством лях за коза́цькими плечи́ма (Франко). Забага́тів торгу́ючи (Київ). Ко́рчми вони́ взяли́, поро́н теж у їх рука́х, – наскарбля́ються (Канівщ.)]; 3) (*досыта*) нажива́тися, нажи́тися, набува́тися, набу́тися, пожи́ти, (досхочу́), (*о мног.*) понажива́тися; (*влача существование*) наживоті́тися; (*в определ. помещении, месте*) наме́шкатися, наси́дітися, надомува́тися; (*припеваючи*) нарозкошува́тися; (*с горем пополам*) набідува́тися, нагорюва́тися; *срв.* **Жить.** [І хоч я жив, то все-ж я не нажи́вся (Франко). Ні я нажила́ся, ні я набула́ся (Пісня)].

Нажи́вка – 1) (*действие*), *см.* **Наживле́ние**; 2) (*для уды*) прина́да, прима́на, прива́ба, (*мелкая рыбёшка*) живе́ць (-вця́); (*для ловушки*) прина́да, прима́на; *срв.* **Прима́нка 3**; на́жив (-ву). [Я поправля́ю на́жив і спада́ють із удли́ща кра́плі (М. Рильськ.)].

Наживле́ние – 1) (*об уде*) настро́млювання, начі́[е́]плювання, *оконч.* настро́млення, наче́плення прина́ди (живця́) на гачо́к; (*о ловушке*) настро́млювання, наклада́ння, *оконч.* настро́млення, накла́дення прина́ди в па́стку; 2) (*у портных*) наживля́ння, нафастриґо́вування, *оконч.* нажи́влення, нафастриґува́ння.

Наживля́ть, наживи́ть – 1) (*уду*) настро́млюва́ти, настроми́ти, начі́[е́]плювати, начепи́ти прина́ду (*мелкую рыбёшку*: живця́) на гачо́к, (*о мног.*) понастро́млювати, поначі́[е ́]плювати; (*ловушку*) настро́млювати, настроми́ти, кла́сти, покла́сти, наклада́ти, накла́сти прина́ду в па́стку, (*о мног.*) понастро́млювати *и т. п.*; 2) (*у портных*) наживля́ти, наживи́ти, нафастриґо́вувати, нафастриґува́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понаживля́ти, понафастриґо́вувати що; *срв.* **Примётывать 2**. **Наживлённый** – 1) (*об уде*) з настро́меною (з наче́пленою) на гачо́к прина́дою, з -ним живце́м; (*о ловушке*) з настро́меною (з по[на]кла́деною) прина́дою; 2) нажи́влений, нафастриґо́ваний, понафастриґо́вуваний.

I. Наживно́й – 1) (*легко наживаемый*) наживни́й, нажитни́й, набувни́й, набутни́й *и* (*реже*) набу́тній, добувни́й. [Гро́ші – річ наживна́ (Кониськ.). То все нажитне́, – ізно́в розживемо́ся (Г. Барв.). Це набу́тня річ (Звягельщ.)]; 2) (*нажитый*) нажи́тий, набу́тий, на́дбаний. **-ные** *деньги* – нажи́ті (набу́ті, на́дбані) гро́ші (-шей *и* -шів); 3) (*прибыльный*) зиско́вний, баришови́тий, (*зап.*) пожи́тний. [То спра́ва баришови́та, з не́ї до́бре нажи́тися мо́жна (Канівщ.)].

II. Наживно́й *и* **Нажи́вный** (*приманочный*) прима́нний, прива́бний. **-ная** *рыбёшка* – живе́ць (-вця́).

На́живо, *нрч.* – 1) (*наскоро*) нашвидку́, на швидку́ ру́ку (руч), швидкома́, (*поспешно*) по́хапцем; 2) (*на живую нитку*) на живу́ ни́тку.

Наживо́тник – наживі́тник, начере́вник (-ка).

Нажи́вочный, *см.* **II. Наживно́й.**

Нажи́г – 1) (*действие*), *см.* **Нажигание** *и* **Нажже́ние**; 2) (*клеймо*) тавро́, клейно́, нажо́га.

Нажига́ла, *см.* **Нажига́льщик, -щица.**

Нажига́льник – жига́ло (*паяльник*) лютува́ло, лютува́льник (-ка).

Нажига́льный – 1) (*накалочный*) розжа́рювальний, розпіка́льний; 2) (*относ. к клеймению*) випа́лювальний, випа́льний, випіка́льний.

Нажига́льщик, -щица – 1) розжа́рювач, -вачка, розпіка́ч (-ча́), -ка́чка; 2) випа́лювач, -вачка, випа́льник, -ниця.

Нажига́ние – 1) *см.* **Наджига́ние**; 2) розжа́рювання, розпіка́ння; 3) напа́лювання, випа́лювання; 4) випа́лювання, випіка́ння; 5) під'ю́джування, підбива́ння, підохо́чування; 6) *см.* **Надува́ние 3.** *Срв.* **Нажига́ть.**

Нажига́тель, -ница, *см.* **Нажига́льщик, -щица.**

Нажига́тельный, *см.* **Нажига́льный.**

Нажига́ть, нажéчь – 1) *см.* **Наджига́ть**; 2) (*накалять*) розжа́рювати, розжа́рити, розпіка́ти, розпекти́, (*о мног.*) порозжа́рювати, порозпіка́ти що; 3) (*угля, извести и т. п.*) напа́лювати, напали́ти, випа́лювати, ви́палити, (*о мног.*) понапа́лювати, повипа́лювати чого́. [Напали́в бага́то ва́пни (Сл. Ум.)]; 4) (*клеймо*) випа́лювати, ви́палити, випіка́ти, ви́пекти, (*о мног. или во мн. местах*) повипа́лювати, повипіка́ти що. [Ви́пік тавро́ (Сл. Ум.)]; 5) *кого* – під'ю́джувати, під'ю́дити, підбива́ти, підби́ти кого́ на що, підохо́чувати, підохо́тити кого́ до чо́го; *срв.* **Подстрека́ть**; 6) *см.* **Надува́ть 3**. **Нажжённый** – 1) *см.* **Надожжённый**; 2) розжа́рений, розпе́чений, порозжа́рюваний; 3) напа́лений, ви́палений, понапа́люваний, повипа́люваний; 4) ви́палений, ви́печений, повипа́люваний; 5) під'ю́джений, підби́тий, підохо́чений. **-ться** – розжа́рюватися, розжа́ритися, порозжа́рюватися; бу́ти розжа́рюваним, розжа́реним, порозжа́рюваним *и т. п.*

Нажида́ние – наджида́ння, дожида́ння.

Нажида́ть, нажда́ть – наджида́ти, надо[і]жда́ти, дожида́ти, діжда́ти, очі́кувати кого́, чого́.

Нажида́ться – наджида́тися, дожида́тися, очі́куватися; бу́ти очі́куваним.
Нажиде́ть – зріді́ти, зрі́днути, порідí́ти, порідú́тися, порі́дшати.
Нажи́дить *чего* – наріди́ти чого́, на́дто розріди́ти (розвести́) що.
Нажи́ливание – напру́жування.
Нажи́ливать, нажи́лить (*мышцы*) – напру́жувати, напру́жити, (*о мног.*) понапру́жувати (му́скули, м'я́зи). **Нажи́ленный** – напру́жений, понапру́жуваний. **-ться** – напру́жуватися, напру́житися, понапру́жуватися; бу́ти напру́жуваним, напру́женим, понапру́жуваним.
Нажи́льный – нажи́льний.
Нажи́м – 1) (*действие*), *см.* **Нажима́ние** *и* **Нажа́тие**; 2) на́тиск, тиск (-ку), натиска́ння, нати́снення *и* натисні́ння (-ння); (*гнёт*) гніт, при́гніт (-ту), тиск, у́тиск. [Оста́ннім на́тиском він довертí́в ді́рку (Грінч.). Перó пóрскало під на́тиском моє́ї руки́ (Франко). Під ти́ском життя́ (Рада). Пу́щено в ді́ло спеція́льне натиска́ння на євре́йську лю́дність (Рада)]. *Сделать* **-жи́м** *на кого* – нати́сну́ти, вчини́ти на́тиск на ко́го; 3) (*снаряд*) гніт, на́гніт (-та), при́гніток (-тка), прас (-са), (*давило*) дави́ло, ча́ви (-вів), (*бастрык*) рубе́ль (-бля́); *срв.* **Пресс** *и* **При́туг**; 4) (*часть инструмента*) нати́скач (-ча), натиска́ло, (*поменьше*) натиска́льце.
Нажима́ла, *см.* **Нажима́тель, -ница.**
Нажима́лка – нати́сник (-ка).
Нажима́льный, *см.* **Нажима́тельный.**
Нажима́ние – 1) натиска́ння, нати́скування, ти́снення, поти́скування, наду́шування, нада́влювання, нагні́чування; 2) натиска́ння, нати́скування; насіда́ння, напосіда́ння, наляга́ння, напостава́ння; ти́снення, прикру́чування; 3) наму́лювання, натру́джу́вання, наду́шування, нада́влювання; 4) нача́влювання, наду́шування, виду́шування, нада́влювання, вида́влювання, нагні́чування, напрасо́вування; набива́ння, забива́ння, биття́ (-ття́). *Срв.* **Нажима́ть.**
Нажима́тель, -ница – 1) нати́скач, -ка́чка, нати́сник, -ниця, натиска́йло (*м. р.*); 2) нача́влювач, -вачка.
Нажима́тельный – натиска́льний; 2) чави́льний.
Нажима́ть, нажа́ть – 1) (*прижимать что*) натиска́ти *и* нати́скувати, нати́сну́ти що *и* на що, ти́снути, поти́скувати, поти́сну́ти що *и* за що, наду́шувати, надуши́ти, нада́влювати, надави́ти, нагні́чувати, нагніти́ти що, (*о мног.*) понатиска́ти, понати́скувати, понаду́шувати, понада́влювати, понагні́чувати. [Нати́снув ного́ю лопа́ту (Грінч.). З усіє́ї си́ли нати́снув на све́рдло (Грінч.). Нати́сну́в кно́пку від дзво́ника (Київ). Поти́с за срі́бний дзво́ник (Франко). Му́чусь, ти́снучи кре́йду до табли́ці (Франко). Приста́влю рушни́цю до се́рця й надушу́ ного́ю ци́нгель (Коцюб.)]; 2) *на кого* (*перен.*) – натиска́ти *и* нати́скувати, нати́сну́ти, (*наседать*) насіда́ти, насі́сти, напосіда́тися, напосі́стися, наляга́ти, налягти́, (*диал.*) настава́ти, напостава́ти на ко́го, (*прижимать*) тісни́ти *и* ти́снути, утісни́ти, прикру́чувати, прикрути́ти кого́. [У де́яких місця́х співа́ють «ві́чну па́м'ять», і за́раз-же туди́ полі́ція натиска́є (М. Левиц.). Щоб посу́нути спра́ву, тре́ба нати́снути на де́кого (Київ). Що-ж ти зро́биш, коли́ напосіда́ються, щоб в одну́ ду́шу були́ ті союзи? (М. Левиц.). Коли́-ж ти так на нас настає́ш, то аби́ тя я́сний грім заби́в! (Яворськ.)]; 3) (*об обуви, платье и т. п.*) наму́лювати *и* намуля́ти, (*сов.*) наму́ляти *и* (*зап.*) наму́лити що, в що, натру́джувати, натруди́ти що, наду́шувати, души́ти, надуши́ти, нада́влювати, дави́ти, надави́ти що, в що, (*о мног. или во мн. местах*) понаму́лювати, понатру́джувати, понаду́шувати, понада́влювати; *срв.* **I. Жать 1**. [Наму́люють мені́ пухирі́ ці чо́боти (Канівщ.)]; 4) (*выжимать изв. колич. чего*) нача́влювати, начави́ти, наду́шувати, надуши́ти, виду́шувати, ви́душити, нада́влювати, надави́ти, вида́влювати, ви́давити, нагні́чувати, нагніти́ти, (*сыру, творогу*) нагні́чувати, нагніти́ти, напрасо́вувати, напрасува́ти, (*растит. масла*) набива́ти, наби́ти, забива́ти, заби́ти, би́ти, ви́бити, (*о мног.*) понача́влювати, понаду́шувати, повиду́шувати, понада́влювати, повида́влювати, понагні́чувати, понапрасо́вувати, пона[поза]бива́ти чого́. [Начави́в дві пля́шки виногра́дного со́ку (Київщ.)]. **Нажима́емый** – нати́сканий *и* нати́скуваний, наду́шуваний *и т. п.* [Пружи́нка, до́сі нати́скана важко́ю руко́ю, нара́з звільнена, ско́чила на своє́ да́внє мі́сце (Франко)]. **Нажа́тый** – 1) нати́снений і нати́снутий, поти́снений *и* поти́снутий, наду́шений, нада́влений, нагні́чений, понати́сканий *и* понати́скуваний *и т. п.*; 2) наму́ляний *и* наму́лений, натру́джений *и т. п.*; 3) нача́влений, ви́душений, ви́давлений, напрасо́ваний, наби́тий, заби́тий, ви́битий *и т. п.* **-ться** – 1) натиска́тися *и* нати́скуватися, нати́сну́тися, понатиска́тися *и* понати́скуватися; бу́ти нати́сканим *и* нати́скуваним, нати́сненим *и* нати́снутим, понати́ск(ув)аним *и т. п.*; 2) натиска́тися, нати́сну́тися, набива́тися, наби́тися, (*о мног.*) понатиска́тися, понабива́тися; *см.* **Набива́ться 3.**

Нажи́мистый – 1) нати́сливий; 2) (*прижимистый*) окру́тистий, ути́скуватий.
Нажи́мка, *см.* **Нажи́м 1.**
Нажи́мки – ви́чавки (-ків), ви́чавлений сік (*р.* со́ку).
Нажи́мник – нати́сник (-ка).
Нажи́мный – 1) натисни́й, натиска́льний; 2) начавни́й, нача́влювальний.
Нажи́мок – сти́сок (-ска).
Нажи́мчивость – нати́сливість (-вости).
Нажи́мчивый – нати́сливий.
Нажи́мщик, -щица, *см.* **Нажима́тель, -ница.**
Нажи́н – 1) (*действие*) нажина́ння, *оконч.* нажаття́; ужина́ння, *оконч.* ужаття́ (-ття́); *срв.* **Нажина́ть**; 2) (*ужин*) ужи́н (-ну), ужи́нок (-нку).
Нажина́ние – нажина́ння; ужина́ння.
Нажина́ть, нажа́ть – нажина́ти, нажа́ти, (*о мног.*) понажина́ти чого́, (*быть в состоянии* **-ть**, *преимущ. с отриц.*) ужина́ти, ужа́ти. [«Скільки нажа́в?» – «Три ко́пи та де́сять сно́пів» (Кониськ.). Густе́ жи́то, – тако́го бага́то не вжнеш (Брацлавщ.)]. **Нажа́тый** – нажа́тий, ужа́тий, понажи́наний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нажина́тися, бу́ти нажи́наним, нажа́тим, понажи́наним; 2) (*досыта, сов.*) нажа́тися, попожа́ти (досхочу́), (*о мног.*) понажина́тися.
Нажи́нистый – ужи́нистий, бага́тий на ужи́нок. [Жи́то й бага́те на вжи́нок, та в ко́лосі бі́дне (Сл. Ум.)].
Нажи́нка, *см.* **Нажи́н 1.**
Нажи́нный – ужи́нний.
Нажинщик, -щица – жнець (*р.* женця́), жни́ця, нажина́льник, -ниця.
Нажира́ние – нажира́ння; (*поглощение*) зажира́ння; (*вбирание в себя*) вбира́ння.
Нажира́ть, нажра́ть – нажира́ти, наже́рти, (*о мног.*) понажира́ти чого́; (*поглощать*) зажира́ти, заже́рти; (*вбирать в себя*) вбира́ти, увібра́ти *и* убра́ти що. [Наже́р на два карбо́ванці і нічо́го не заплати́в (Брацлавщ.)]. **На́жранный** – наже́ртий, понажи́раний; заже́ртий; увібраний.
Нажира́ться, нажра́ться – нажира́тися, наже́ртися, натрі́скуватися, натрі́скатися, напиха́тися, напха́тися, нало́пуватися, нало́патися, налупи́тися, налига́тися, (*диал.*) накла́стися, набу́хатися, напоро́тися, набре́вкатися, набе́хтатися, натьо́патися, натьо́пкатися, наке́пкатися, наре́патися, наре́пкатися, (*о мног.*) понажира́тися, понатрі́скуватися, понапиха́тися, понало́пуватися чого́. [Нія́к не нажере́ться (Звягельщ.). Налупи́всь, як рябко́ де́рти (Манж.)].
Нажире́ть – нагуля́ти са́ла (си́ти, *фам.* сальця́), погла́дшати, розгла́днути, розситі́ти.
Нажирова́ть – 1) (*тела*) нагуля́ти са́ла (си́ти, *фам.* сальця́); 2) (*поживиться*) нажирува́ти, підживи́тися чим. **-ться** – нажирува́тися.
Нажи́тие – нажиття́, набуття́ (-ття́), надба́ння́, придба́ння́ (-ння́).
Нажи́ток – нажи́ток, набу́ток (-тку), на́дбанок (-нку), за́рі́бок, дорі́бок (-бку).
Нажи́точно, *нрч.* – пожи́тно. *Там ему было* **-но** – там він до́бре нажива́вся, (*ирон.*) там йому́ було́ коло чо́го ру́ки грі́ти, там він до́бре ру́ки грів.
Нажи́точный, *см.* **I. Наживно́й 3.**
Нажи́ть, -ся, *см.* **Нажива́ть, -ся.**
Нажо́р – 1) на́жерок (-рку), на́жер (-ру); 2) *кожев.* – бубня́ва.
Нажо́рливый – ненаже́рливий; *см.* **Прожо́рливый.**
Нажра́ть, -ся, *см.* **Нажира́ть, -ся.**
Нажужжа́ть – 1) надеркоті́ти, надзижча́ти, надзи́зкати, надзинча́ти, набрині́ти, насюрча́ти, набрумча́ти, нагусти́ (-гуду́, -де́ш); *срв.* **Жужжа́ть**; 2) *(в уши кому)* нату́ркати у ву́ха *или* по́вні ву́ха кому́. [Нату́ркала мені́ по́вні ву́ха про всіх знайо́мих (Богодух.)].
Нажужжа́ться – надеркоті́тися, надзижча́тися, надзи́зкатися, надзинча́тися, набрині́тися, насюрча́тися, набрумча́тися, нагусти́ся, поподеркоті́ти (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Жужжа́ть.**
Нажури́ть *кого* – до́бре покарта́ти кого́. **-ться** – накарта́тися.
Нажу́чить – 1) *кого* – (*побранить*) нала́яти, насвари́ти кого́, нами́лити (нагрі́ти) чу́ба кому́; (*помучить*) попому́чити, попомордува́ти кого́; 2) *бока кому* – полата́ти бо́ки, да́ти намина́чки кому́.
Нажу́щерить *скорлупы* – налуза́ти луски́.
Нажу́щериться, *см.* **Нажра́ться.**
Назаба́вить *кого* – до́бре заба́вити (поті́шити) кого́. **-ться** – наба́витися, наті́шитися.
Наза́втра, *нрч.* – на(в)за́втра. [Наза́втра суд призна́чено (Київ)].
Наза́втракаться – насні́датися, попосні́дати (досхочу́).

Наза́д, *нрч.* – 1) (*в пространстве*) наза́д, (*позад себя*) позад се́бе, навспа́к, наві́дворіть. [Ви́йшла з села́ – се́рце ни́є, наза́д подиви́лась (Шевч.). Наза́д ру́ки пов'яза́ли (Сл. Гр.). Перекрути́в годи́нника наза́д на годи́ну (Київ). Згля́ділася позад се́бе (Грінч.). Вмочи́ в ро́су мали́й па́лець і тріпни́ руко́ю, лиш наві́дворіть не трі́пай, а перед собо́ю (Рудан.)]. *Туда и* **-за́д** – туди́ й наза́д, (*взад и вперёд*) туди́ й сюди́, туди́-сюди́. *Ни вперёд, ни* **-за́д** – ні на[в]пере́д, ні наза́д; ні туди́, ні сюди́. *Сделать шаг* **-за́д** – від[по]ступи́ти (ступну́ти) крок (ступі́нь) наза́д. *Пятиться, попятиться* **-за́д** – поступа́тися, поступи́тися наза́д, задкува́ти, позадкува́ти. [І напере́д забіга́ю, і вбік зверта́ю, і наза́д поступа́юсь (М. Вовч.). Не задку́й лиш, а поступа́й напере́д (Червоногр.)]. *Взять своё слово* **-за́д** – взя́ти своє́ сло́во наза́д. *Взять свои слова* **-за́д** – взя́ти свої́ слова́ наза́д, (*гал.*) відкли́кати свої́ слова́. [Коли́ ви свої́х слів не відкли́чете, я вас позву́ до су́ду (Крим.)]. *Взять* **-за́д** *своё решение, согласие* – переду́мати і зректи́ся. [Учо́ра сказа́в, що обміркува́в спра́ву і приста́не до не́ї, а сього́дні переду́мав і зрі́кся (М. Грінч.)]; 2) (*во времени*). *Год, столько-то лет и т. п.* **-за́д** *тому* – рік, сті́льки-то ро́ків (літ) *и т. п.* (уже́) тому́ *и* тому́ (вже) рік, сті́льки-то ро́ків (літ); бу́де тому́ рік, сті́льки-то ро́ків (літ); рік, сті́льки-то ро́ків (літ) перед тим; перед ро́ком, перед стількома́-то рока́ми; рік, сті́льки-то ро́ків передні́ше. [Два ро́ки тому́ в Борисла́ві… (Франко). Три ро́ки вже тому́ твій о́браз чарівли́вий в душі́ я записа́в (Вороний). Тому́ бага́то ро́ків була́ ця доли́на ще не така́ відкри́та для сві́ту (Країна Сліпих). Тому́ шість літ я впе́рше мав тут з ним розмо́ву (Рада). Та він уже́ сконáв, бу́де тому́ днів чоти́ри (Крим.). Я знав його́ перед восьма́-дев'ятьма́ рока́ми (Грінч.). Перед шістьма́ рока́ми вони́ приї̈зди́ли огляда́ти саха́рню (Коцюб.). Ро́ків де́сять передні́ше (Н.-Лев.)]. *Это случилось может быть год тому* **-за́д** – це ста́лося мо́же рік тому́ (мо́же перед ро́ком). *Два дня тому* **-за́д** – два дні тому́ *и* тому́ два дні, два дні перед тим, перед двома́ дня́ми, позавчо́ра. [Тому́ два дні П'єр поїхав у Ки́їв (Крим.)].

Назади́, *нрч.* – поза́ду, (і)зза́ду, (*позади кого, чего*) позад ко́го, чо́го. [Зза́ду в ме́не оче́й нема́! (Брацлавщ.). Поперед ві́йська не вихвача́йся, а позад ві́йська не застава́йся (Ант.-Драг.)].

Наза́ймовать – напозича́ти(ся) в ко́го.

Наза́ливание – назо́лювання, налу́жування.

Наза́ливать *и* **Назоля́ть, назоли́ть** – назо́лювати, назоли́ти, налу́жувати, налу́жити, (*о мног.*) поназо́лювати, поналу́жувати що *и* чого́. [Назоли́ла сорочо́к та полотна́ повні́сіньке жлу́кто (Канівщ.)]. **Назолённый** – назо́лений, налу́жений, поназо́люваний, поналу́жуваний. **-ться** – 1) назо́люватися, назоли́тися, поназо́люватися; бу́ти назо́люваним, назо́леним, поназо́люваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) назоли́тися, налу́житися, попозоли́ти, пополу́жити (досхочу́).

Назализа́ция, *лингв.* – назаліза́ція, (*о действии ещё*) назалізува́ння.

Назализи́ровать – назалізува́ти, *сов.* зназалізува́ти що. **Назализи́рованный** – назалізо́ваний, зназалізо́ваний. **-ться** – назалізува́тися, бу́ти назалізо́ваним, *сов.* бу́ти зназалізо́ваним.

Назамо́чник – назамо́чник (-ка).

Назамо́чный – назамко́вий.

Наза́мшивать, -ся, наза́мшить, -ся – наза́мшувати, -ся, наза́мшити, -ся; бу́ти наза́мшуваним, наза́мшеним. **Наза́мшенный** – наза́мшений.

Назаперти́, *нрч.* – в зачи́ні, під ключе́м, під замко́м. *Он* **-рти́** – він за́мкнений (зачи́нений).

Назапре́те, *нрч.* – під заборо́ною.

Назаре́й – назаре́й (-ре́я).

Наза́риться – назазіха́тися, наза́здритися, накві́питися на ко́го, на що.

Наза́ститься – наза́стуватися.

Назва́нивать, -ся, назвони́ть, -ся – 1) надзво́нювати, -ся, надзвони́ти, -ся, (*шутл., сов.*) накалата́ти, -ся, надзе́нькати, -ся, -надзеле́нькати, -ся, нателе́нькати, -ся, (*в колотутку*) накле́пувати, -ся, наклепа́ти, -ся, накалата́ти, -ся, (*раздельно в один колокол*) наба́[о]мкувати, -ся, наба́[о́]мкати, -ся, набе́мкати, -ся, набо́вкати, -ся; 2) (*перен.: натрезвонить, -ся, сов.*) надзвони́ти, -ся.

Назва́ние – 1) (*действие*) назва́ння́, на(й)менува́ння; накли́кання, напро́шення; скли́кання; *срв.* **Называ́ние**; 2) на́зва, на́звище, на́звисько, наймéння, назва́ння́, (*имя*) ім'я́ (*р.* ім'я́, *им. мн.* імена́), й[і]ме́ння (-ння). [«Со́нце ві́ри» – це почéсна на́зва (Крим.). (Мо́рова) «Уто́пія» передала́ свою́ на́зву всім поді́бним тво́рам насту́пних вікі́в (Л. Укр.). На́зва (на́звище) села́ (Київщ.). Письме́нство, ва́рте цього́ наймéння (Рада). Націона́льне наймéння (Доман.)]. *Под* **-нием**, *по* **-нию** – під на́звою, на на́зву. *Давать, дать* **-ние** – дава́ти, да́ти на́зву (наймéння *и т. п.*) кому, чому́, назива́ти, назва́ти, нарі́ка́ти, наректи́

кого́, що. [Даю́ вам ме́ння і назва́ння (Самійл.). Мав зви́чай нарі́ка́ти росі́йський лібералі́зм «мельхіо́ровим» (Крим.)]. *Носить* **-ние** – зва́тися, ма́ти на́зву. *Получать, получить своё* **-ние** – дістава́ти, діста́ти, здобува́ти, здобу́ти свою́ на́зву (своє́ найме́ння *и т. п.*), прибира́ти, прибра́ти собі́ на́зву. [Здобула́ від па́на на́звисько «ду́ри несосвіте́нної» (Крим.). Яко́го більш у прозо́вих тво́рах бува́є елеме́нту, котри́й переважа́є, – од то́го вони́ й на́зву собі прибира́ють (Рада)]. *Поступок, которому нет* **-ния** – учи́нок; яко́му й на́зви не до[при]бере́ш.

Назва́нный, *прлг.* – назва́ний, нарече́ний. [Ба́тьку! та́ту! хоч не рі́дний, то назва́ний! (Мирний). Прикли́кав назва́ного си́на свого́ (Г. Барв.). Соро́мився нарече́ного зя́тя (Н.-Лев.)]. **-ный** *брат* – назва́ний брат, побрати́м, (*ум.* побрати́мко), побрати́мець (-мця), побрата́н (-на). **-ная** *сестра* – назва́на сестра́, по́се́стра.

Назва́нка (*общ. р.*), *см.* **Назва́нный** (*брат, сестра и т. п.*).

Назва́ньице – на́звочка, назва́ннячко, найме́ннячко.

Назва́ть, -ся, *см.* **Называ́ть, -ся.**

На́звище – на́звище, на́звисько, прі́звисько.

Назвони́ть, -ся, *см.* **Назва́нивать, -ся.**

Назвя́кать, -ся – набря́зкати, -ся, набряжча́ти, -ся, надзвя́кати, -ся, надзвякоті́ти, -ся.

Наздра́вствоваться – наздоро́вкатися. [На всяк чмих не наздоро́вкаєшся (Номис)].

Назева́ть – 1) напозіха́ти, назіха́ти, ви́позіхати, ви́зіхати що; (*позевать*) попозіха́ти; 2) (*глазея*) наґа́вити що; (*поглазеть*) полу́пати очи́ма на що; ґ[г]ав (ви́трішків) пополови́ти.

Назева́ться – 1) напозіха́тися, назіха́тися, ви́позіхатися, ви́зіхатися. [Ви́спавшись любе́нько, ви́позіхавшись, уста́в (Квітка)]; 2) (*наглядеться*) надиви́тися, налу́патися очи́ма, налови́ти ґ[г]ав (ви́трішків) досхочу́.

Назвезди́ться – на[під]хмели́тися, підпи́ти, напідпи́тку ста́ти (бу́ти).

Назвене́ть – надзвені́ти, набрині́ти, набреньча́ти, надзенькоті́ти, надзеле́нькати *и т. п.*; *см.* **Звене́ть.**

На́звины – кли́каний (про́ханий) обі́д (-ду), -на вече́ря.

Назелене́ние – назеле́нювання, визеле́нювання, *оконч.* назеле́нення *и* назелені́ння, ви́зелення; (*зазеленение*) зазеле́нювання, *оконч.* зазеле́не[і]ння.

Назеленя́ть, -ся, назелени́ть, -ся – назеле́нювати, -ся, назелени́ти, -ся, визеле́нювати, -ся, ви́зеленити, -ся, (*зазеленять, -ся*) зазеле́нювати, -ся, зазелени́ти, -ся, (*о мног.*) поназеле́нювати, -ся, повизеле́нювати, -ся, позазеле́нювати, -ся, позелени́ти, -ся; бу́ти назеле́нюваним, назеле́неним, поназеле́нюваним *и т. п.* **Назеленённый** – назеле́нений, ви́зеленений, поназеле́нюваний, повизеле́нюваний; зазеле́нений, позазеле́нюваний.

На́зелень – 1) (*зелёный цвет*) на́зелень (-ни); 2) *см.* **На́дзелень.**

Назё́м – 1) гній (*р.* гно́ю), (*удобрение*) підгні́й (-но́ю); *срв.* **Наво́з 2**; 2) (*лесная подстилка*) (листяни́й) перегні́й (-гно́ю).

Назе́мельный – наземе́льний, наг[ґ]рунтови́й.

Назё́мистый – 1) (*обильный навозом*) гної́стий, гнойови́тий; 2) (*унавоженный*) угно́єний, гнояни́й.

Назё́мить, -ся – угно́ювати, -ся; бу́ти угно́юваним.

Назё́мка – угно́ювання, *оконч.* угно́єння *и* угної́ння.

Назё́мник – гної́вня, гноя́рня, гно́їсько, гно́їще.

Назё́мницы – гнояни́к (-ка́), калама́жка.

Назе́мный – 1) назе́мний, зе́мний; (*о лесе*) суході́льний; 2) (*мирской*) мирськи́й, сві́тський; (*плотский*) пло́тський.

Назё́мный – гнойови́й, гнояни́й.

Назё́мок – гно́їще, гнойови́ще, погні́й (-гно́ю), угно́єне (ви́гноєне) по́ле.

Назе́мщина – зе́мне (сьогосві́тнє, світове́) життя́ (-ття́).

На́земь, *нрч.* – додо́лу, на діл, на зе́млю, об зе́млю. [Упа́в додо́лу (на зе́млю) (Київщ.). Мене́ з їх хтось уда́рив, додо́лу збив (Грінч.)]. *Бросил его* **-земь** – ки́нув його́ додо́лу, ки́нув ним об зе́млю. **-земь** *лицом* – долі́лиць, лице́м об зе́млю.

Назени́чный, Назе́нковый *и* **Назе́нный** *мой* – втіха очей мої́х, лю́бий (коха́ний) мій.

На́зерка *за кем* – пильнува́ння, пантрува́ння кого́. *Пойти в* **-ку** *за кем* – піти́ на́зирцем (на́зирці, на́зирком) за ким. [Пішо́в він на́зирцем за Мару́сею (Квітка). Я за нею на́зирці до са́мих ворі́т (Н.-Лев.). Пішо́в я за ним на́зирком (М. Вовч.)].

Назерка́ливание – дзерка́лення, надзерка́лювання.

Назерка́ливать, -ся, назерка́лить, -ся (*о стекле*) – надзерка́лювати, -ся, дзерка́лити, -ся, надзерка́лити, -ся, (*о мног.*) понадзерка́лювати, -ся; бу́ти надзерка́люваним, надзерка́леним, понадзерка́люваним. **Назерка́ленный** – надзерка́лений,

понадзерка́люваний.
Назерка́лка – надзерка́лювання, дзерка́лення, *оконч.* надзерка́лення.
Назерка́льный – надзерка́льний, наддзерка́льний.
Назерне́ние – зернува́ння, зерні́ння, *оконч.* на[по]зернува́ння, на[по]зе́рнення, на[по]зерні́ння.
Назерня́ть, -ся, назерни́ть, -ся – зернува́ти, -ся, на[по]зернува́ти -ся, зерни́ти -ся, на[по]зерни́ти, -ся; бу́ти зерно́ваним, зе́рненим, на[по]зерно́ваним, на[по]зе́рненим. **Назернё́нный** – на[по]зерно́ваний, на[по]зе́рнений.
Назе́рчивый – зірки́й, дозі́рний; *срв.* **Зо́ркий.**
Назе́рщик, -щица, *см.* **Назира́тель, -ница.**
Назида́ние – 1) (*действие*) навча́ння, напу́чування, напу́чення, напуті́ння, набудо́ва; 2) (*поучительная речь*) нау́ка, навча́ння, напу́чення, напуті́ння (-ння), набудо́ва. *В* **-ние** – на нау́ку, для набудо́ви. [Філозо́фія, ви́мовлена на нау́ку вся́кому фанати́змові (Куліш)].
Назида́тель, -ница – навча́льник, -ниця, напу́тник, -ниця, набудівни́к (-ка́), -ни́ця.
Назида́тельно, *нрч.* – навча́льно, напу́тливо, набуді́вно.
Назида́тельный – навча́льний, напу́тливий, набудівни́й.
Назида́ть, -ся – навча́ти, -ся, поуча́ти, -ся, на добро́ наво́дити, -ся, напу́чувати, -ся, набудо́вувати, -ся; бу́ти на́вчаним, напу́чуваним.
Нази́мковый, *см.* **Нази́мочный.**
Назимова́ть, -ся – нази[і]мува́тися.
Нази́мок *и* **Нази́мки** – перво́зимки, при́морозки (-ків).
Нази́мочный – первози́мній, при́морозковий.
Нази́нуть – 1) *см.* **Нагря́нуть**; 2) (*появиться*) з’яви́тися, (*о солнце*) зійти́; 3) **-нуть** *и* **-нуться** – наско́чити, наї́хати, набі́гти, нарази́тися на що.
Назира́ние – 1) назира́ння, нагляда́ння; 2) *см.* **Надзира́ние**; 3) позира́ння, погляда́ння. *Срв.* **Назира́ть.**
Назира́тель, -ница – 1) *см.* **Надзира́тель, -ница**; 2) *см.* **Согляда́тай, -тайка.**
Назира́тельство, *см.* **Надзира́тельство.**
Назира́ть *и* **Назрева́ть, назре́ть** – 1) *кого, что* – назира́ти, назори́ти, нази́рити *и* назирну́ти кого́, що, (*высматривать*) нагляда́ти, нагля́[е́]діти *и* нагля́нути кого́. [Вовк гу́сячий табу́нчик назори́в (Греб.). Нази́рив він коненя́ на я́рмарку (Рудч.). Що о́ком назирне́, – плюндру́є (Куліш). Вона́ вже давно́ його́ нагля́діла (Мирний)]; 2) *над кем, над чем, см.* **Надсма́тривать**; 3) *на кого, на что* (*несов.*) – позира́ти, погляда́ти на ко́го, на що; *срв.* **Погля́дывать 2.**
Назлаща́ть, -ся, назлати́ть, -ся, *см.* **Назола́чивать 1, -ся.**
Назли́ть – 1) *кого* – назлости́ти, роззлости́ти, налюти́ти, розлю́ти́ти, розлютува́ти, (*остервенить*) озві́рити, роз’ярі́ти кого́; 2) *кому* – нароби́ти ли́ха кому́, (*сделать на зло*) зроби́ти що, нароби́ти чого́ на зби́тки (на злість) кому́. **-ться** – назлости́тися, назлостува́тися, назли́тися, налютува́тися, налюти́тися, (*перестать злиться*) перезлости́тися, перезлостува́тися.
Назло́, *см.* **Зло**, *сущ.* **3** (*На* **зло**).
Назло́бничать *и* **Назло́бствовать** – назло́стува́ти, назлобува́ти, налютува́ти. **-ться** – назло́стува́тися, назлости́тися, назлобува́тися, назлоби́тися, налютува́тися, налюти́тися.
Назлоде́йничать -ся *и* **Назлоде́йствовать, -ся** – налиході́яти, -ся, налихува́ти, -ся, налихово́дити, -ся.
Назми́ще – 1) *см.* **Назё́мок**; 2) *см.* **Компо́ст.**
Назна́бливание – 1) наморо́жування; 2) заморо́жування, 3) наморо́жування, засту́джування. *Срв.* **Назна́бливать.**
Назна́бливать *и* **Назнобля́ть, назноби́ть** – 1) (*изготовлять замораживая*) наморо́жувати, наморо́зити, (*о мног.*) понаморо́жувати чого; 2) (*замораживать*) заморо́жувати, заморо́зити, (*о мног.*) позаморо́жувати кого́, що; 3) (*застуживать*) наморо́жувати, наморо́зити, засту́джувати, застуди́ти що. **Назно́бле[ё]нный** – 1) наморо́жений, понаморо́жуваний; 2) заморо́жений, позаморо́жуваний; 3) наморо́жений, засту́джений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наморо́жуватися, бу́ти наморо́жуваним, наморо́женим, понаморо́жуваним *и т. п.*; 2) (*назябнуться, сов.*) наме́рз(ну)тися.
Назнава́ть, назна́ть *что* – дізнава́тися, дізна́тися чого́, назнава́ти, назна́ти що, (*путём расспросов*) допи́туватися, допита́тися чого́, напи́тувати, напита́ти що.
Назнамё́нный – напра́порний, настягови́й, накорого́вний.
Назнамено́вка, *см.* **Назнамено́вывание, Назнаменова́ние.**
Назнамено́вывание, Назнаменова́ние – на[за]знача́ння, на[за]зна́че[і́]ння,

по[від]знача́ння, по[від]зна́че[і́]ння.

Назнамено́вывать, назнаменова́ть – (*метить*) на[за]знача́ти *и* на[за]зна́чувати, на[за]значи́ти, по[від]знача́ти *и* по[від]зна́чувати, по[від]значи́ти що чим; (*означать собою*) зна́чити, означа́ти, визнача́ти, знаменува́ти; (*свидетельствовать о чём*) сві́дчити про що; (*предвещать*) провіща́ти, провісти́ти що. **Назнамено́ванный** – 1) на[за]зна́чений, по[від]зна́чений; назнамено́ваний; провíщений. **-ться** – на[за]зазнача́тися, бу́ти на[за]зна́чуваним, на[за]зна́ченим *и т. п.*

Назна́ть, *см.* **Назнава́ть.**

Назна́ться *с кем* – назна́тися, наводи́тися з ким.

Назна́харить – наворожи́ти, начарува́ти що; назнахарюва́ти. **-ться** – назнахарюва́тися.

Назнача́ть, назна́чить – 1) (*обозначать, отмечать что*) значи́ти, визнача́ти *и* визна́чувати, ви́значити, зазнача́ти *и* зазна́чувати, зазначи́ти, на[по]знача́ти *и* на[по]позна́чувати, на[по]значи́ти, відзнача́ти *и* відзна́чувати, відзначи́ти, (*о мног.*) позначи́ти, повизнача́ти, повизна́чувати *и т. п.* що. [Визна́чує доро́гу блискави́цям (Куліш)]. **-чить** *границы чему* – ви́значити ме́жі чого́. **-чить** *север и юг на карте* – зазначи́ти (позначи́ти) пі́вніч і пі́вдень на ма́пі (на (географі́чній) ка́рті). **-на́чь** *верх на тюке* – на[по]значи́ верх на па́ці; 2) (*определять что кому, чему, для кого, для чего, предназначать на что*) признача́ти *и* призна́чувати, призначи́ти, визнача́ти *и* визна́чувати, ви́значити, приділя́ти, приділи́ти, (*наметить*) назнамена́ти, (*о мног.*) попризнача́ти, попризна́чувати, повизнача́ти, повизна́чувати, поприділя́ти що кому́, чому́, (за-)для ко́го, (за-)для чо́го, на що. [Делега́ціям від селя́н призна́чено ці місця́, а від робітникі́в – оці́ (Київ). Я признача́в чита́ння на оди́н ве́чір (Грінч.). Шевче́нко, пи́шучи свої́ тво́ри, не признача́в їх за-для чита́ння наро́дові (Грінч.). Части́ну свого́ заробі́тку він призначи́в на пе́вну мету́ (Київ). Я ви́значила розписа́ння таке́, що на росі́йську мо́ву йде небага́то годи́н (Крим.). У ту ба́шточку вкида́ли дівча́т і замика́ли там чи на два тижні, чи на два ро́ки, – то вже як пан приді́лить (М. Вовч.). Діточка́м мої́м пан щось приді́лить за мою́ смерть (М. Вовч.). Брахмані́зм обеззбро́їв стихі́йність цих по́ривів, назнамена́вши, як час для їх здíйснення, два оста́нні перего́ни на життьово́му шляху́ (М. Калин.)]. **-чить** *заседание на пятницу* – призначи́ти засі́да́ння на п’я́тницю. **-чить** *награду* – призначи́ти нагоро́ду. **-чать** *наказание* – визнача́ти (признача́ти) ка́ру. **-чить** *опеку над кем* – призначи́ти опі́ку над ким. **-ча́ть, -чить** *плату* – визнача́ти, ви́значити, признача́ти, призначи́ти, кла́сти, покла́сти пла́ту (платню́). [Пла́ту кладу́ть чималу́ їй за рік (Грінч.)]. **-чить** *в продажу, к продаже что* – призначи́ти до про́дажу що. **-ча́ть** *работу кому* – признача́ти (визнача́ти) пра́цю кому. **-чить** *себе сделать что* – призначи́ти собі (сказа́ти собі) зроби́ти що. [Як чого́ не скі́нчить у ти́ждень, що каза́ла собі скінчи́ти, то… (М. Вовч.)]. **-чить** *свидание кому* – призначи́ти поба́чення кому́. *Мне* **-чили** *притти в понедельник* – мені призна́чено прийти́ в понеді́лок. **-ча́ть** *следствие* – признача́ти слі́дство. **-ча́ть** *срок* – признача́ти (визнача́ти) те́рмін (строк, речіне́ць). **-ча́ть, -чить** *цену* – визнача́ти, ви́значити, кла́сти, покла́сти, станови́ти, постанови́ти, наряди́ти ці́ну. [Ці́ну на зе́млю визнача́ли вони́ всі гурто́м (Грінч.). База́р ці́ну стано́вить (Богодух.). Взяли́ тому́ коню́ ці́ну наряди́ли – півтора́ста карбо́ванців та й чоти́ри (Пісня)]; 3) (*на должность, для исполнения какой-либо обязанности*) признача́ти, призначи́ти, настановля́ти *и* настано́влювати, настанови́ти, наставля́ти, наста́вити, ста́вити, поста́вити, станови́ти, постанови́ти кого́ ким, на ко́го, за ко́го, на яку́ поса́ду, приділя́ти, приділи́ти кого́ за ко́го, наряди́ти кого́ ким, (*гал.*) іменува́ти, на(й)менува́ти кого́ ким, на яку́ поса́ду, (*о мног.*) попризнача́ти, понастано́влювати, понастановля́ти, понаставля́ти, поприділя́ти; (*только куда, кому, к кому*) надава́ти, нада́ти (*о мног.*) понадава́ти кого́ куди́, кому́, до ко́го. [Неписьме́нних не признача́ють на відповіда́льні поса́ди (Київ). Його́ козаки́ злюби́ли, до се́бе в курі́нь пусти́ли, ще й ота́маном настанови́ли (ЗОЮР I). Щоб воєво́дами настанови́ти, того́ не бу́де зро́ду (Л. Укр.). Князя́ми нас понастановля́є (Куліш). Нас ніхто́ не обира́в, нас настанови́ли на пара́фії (Н.-Лев.). Його́ ски́нули з при́става й настанови́ли на стра́жника (Васильч.). Вони́ його́ постави́ли собі лаке́єм (Грінч. I). Соргі́я поста́вив пан за клю́чника (Основа 1862). Постанови́ли на дяка́ (М. Вовч.). Постанови́ли її́ за цари́нного (Кониськ.). Пан приділи́в ба́тька за лісника́ (М. Вовч.). До́ти чолові́к до́брий, до́ки його́ деся́тником не наряди́ли (Приказка). Агроно́мів надають нам з Ки́їва (Київщ.)]. **-чить** *наследника* – призначи́ти спадкоє́мця. **-чить** *кого опекуном над кем* – призначи́ти (настанови́ти) кого́ опікуно́м (на опікуна́, за опікуна́) над ким. [Грома́да настанови́ла над ї́ми опікуно́м Пана́са Мо́мота (Грінч.)]. **-чить** *себе преемника* – призначи́ти собі насту́пника. **-чить** *сына в военную службу* – призначи́ти си́на до військо́вої слу́жби. **-ча́ть, -чить** *кому какую-либо роль в чём* – признача́ти, призначи́ти, приділя́ти, приділи́ти кому́ яку́ ро́лю в чо́му.

[Салкóві, що мав грáти старшинý, приділúли роль свíдка (Грінч.)]; 4) (*о судьбе: предопределять*) судúти, присудúти, призначáти, призначúти, приділя́ти, приділúти, надавáти, надáти, нарікáти, наректú, назнаменувáти комý що. [Мені літá тії дóля присудúла (Рудан.). Хто змóже ухилúтись, що нам богú всесúльні присудúли? (Куліш)].

Назначáемый – визнáчуваний, зазнáчуваний; настанóвлюваний, признáчуваний *и т. п.*

Назнáченный – 1) вúзначений, зазнáчений, на[по]знáчений, відзнáчений, повизнáчуваний *и т. п.*; 2) признáчений, вúзначений, придíлений, поклáдений, попридíляний *и т. п.* [Твóрчі сúли, – ті гнáтимуть вас у признáчене місце (Франко). Закóване в залізні обручі письмéнство незабáром переросте признáчену йомý мíрку (Рада). Грóші, від громáди признáчені на шкóлу (Грінч.)]. **-ная** *цена* – вúзначена цінá. *В* **-ный** *час*, *в* **-ное** *время* – у признáчену годúну (признáченої годúни), у признáчений час (признáченого чáсу); 3) признáчений, настанóвлений, настáвлений, постáвлений, постанóвлений, придíлений, наря́джений, іменóваний, надáний, попризнáчуваний *и т. п.* *Вновь* **-ный** – новопризнáчений, новонастáвлений ким, на кóго, за кóго, на якý посáду, новонадáний комý, до кóго; 4) сýджений, присýджений, признáчений, придíлений, нáданий, нарéчéний, назнаменóваний. [До своєї метú, назнаменóваної йомý од бóга, дíйде (Куліш)]. **-ться** – 1) визначáтися *и* визнáчуватися, бýти визнáчуваним, вúзначеним, повизнáчуваним *и т. п.*; 2) призначáтися *и* признáчуватися, бýти признáчуваним, признáченим, попризнáчуваним *и т. п.* [Речінця́ пóбутові на Запорíжжі не визначáлося нікóму (Куліш). Щоб полáгодити спір, визнáчується губерніяльна комісія (Франко). Її́ ще здáвна признáчено мені (Грінч.). Почалá лічúти йомý лінійкою в долóню, скíльки булó то вже йомý признáчено (Васильч.)]. *Деньги* **-чáлись** *на одно, а пошли на другое* – грóші признáчено булó на однó, а пішлú на úнше. *Срок* **-чался** *длинный, а теперь его сократили* – тéрмін (строк, речінéць) признáчено (вúзначено) булó дóвгий, а тепéр скорóчено. *Срока не* **-чалось** *никому* – тéрміну (стрóку, речінця́) не станóвлено (не визначáли, не визначáлося) нікóму; 3) призначáтися, настановля́тися *и* настанóвлюватися, бýти признáчуваним, настанóвлюваним, признáченим, настанóвленим, попризнáчуваним, понастанóвлюваним *и т. п.* ким, на кóго, за кóго, на якý посáду. [Пáнна настановля́ється на вчúтельку в селó С. (Коцюб.). Ті батюшкú, що вчúлися в акадéмії й булú понастанóвлювані на парáфії (Н.-Лев.). Інструкторa від нас зáбрано, а нам надáно úншого (Київщ.). Полкóвники і сóтники надáні теж із пóльського пáнства (Куліш)]. *Он* **-ется** *инструктором* – йогó признáчено (настанóвлено, призначáють, настановля́ють) на (за) інстрýктора. **-ется** *комисия для рассмотрения дела* – призначáється комісія (призначáють комісію), щоб розгля́нути спрáву. **-ется** *следствие по этому делу* – призначáється (призначáють) слíдство в цій спрáві; 4) судúтися, призначáтися, приділя́тися, бýти признáченим, придíленим, надáним, назнаменóваним, нарéчéним. [Щоб не булó однúх, якúм нíби признáчено тíльки працювáти, і другúх, якúм признáчено з чужóї прáці живúтися (Рада). Шлях без міри, вік без ліку їй надáно від творця́ (Самійл.). Та вже колú нарéчено вмирáти, і знáхури не відшéпчуть (ЗОЮР I)].

Назначéнец – признáчéнець (-нця).

Назначéние – 1) (*обозначение, отмечание чего*) визначáння, визнáчування, зазначáння, зазнáчування, на[по]значáння, на[по]знáчування, відзначáння, відзнáчування, *оконч.* вúзначення, зазнáчення *и* зазначíння, на[по]знáче[í]ння, відзнáче[í]ння чогó; 2) (*определение чего кому, чему, для кого, для чего, на что*) призначáння, признáчування, визначáння; визнáчування, приділя́ння чогó комý, чомý, (за-)для кóго, (за-)для чóго, на що; (*оконч. и результат действия*) признáчення *и* призначíння, вúзначення, придíлення *и* приділíння, придíл (-лу). [Кóжна годúна в ньóго мáла своє признáчення (Коцюб.)]. **-ние** *награды* – призначáння (признáчення) нагорóди. **-ние** *наказания* – визначáння (вúзначення), призначáння (признáчення) кáри. **-ние** *срока* – призначáння (признáчення), визначáння (вúзначення) тéрміну (стрóку, речінця́). **-ние** *цены* – визначáння (вúзначення) цінú. *Дать* **-ние** *чему* – призначúти (приділúти) що кудú, до чóго, на що, дáти признáчення (придíл) чомý. *Дать совсем другое* **-ние** *чему* – дáти зóвсім úнше признáчення чомý, призначúти що на зóвсім úнше. [Дав зóвсім úнше признáчення томý зáкладові (Ор. Левиц.)]. *Доставить письмо по* **-нию** – пристáвити (віддáти, принéстú, привéзтú) листá, комý (кудú) признáчено. *Не доходит по* **-нию** – не дохóдить, кудú признáчено (*шутл.* кудú націлено). [Йогó увáга, здається, не дохóдить, кудú її націлено (Короленко)]. *По месту* **-ния** – до признáченого мíсця, кудú признáчено. *Отправиться к месту своего* **-ния** – поїхати (пітú, вúрядитися), кудú признáчено (до признáченого мíсця). *Станция* **-ния** – стáнція признáчення; 3) (*на должность, для исполн. обязанности*) призначáння, настановля́ння, настанóвлювання, наставля́ння когó ким, на

кóго, за кóго, на якý посáду, приділя́ння когó за кóго, (*гал.*) іменувáння когó ким, на якý посáду; (*оконч. и результат действия*) признáче[í]ння, (*только оконч.*) настанóвлення, настанóва, настáвлення, приділе[í]ння; (*только куда, кому, к кому*) надавáння, *оконч.* надáння́ когó куди́, комý, до когó. [Почýв про признáчення йогó на гóлову комíсії (Київ). Читáєш здебíльшого (по газéтах) у відділі нови́х признáчень «Трупóв, Дьякóв...» (Н. Рада)]. **-ние** *на вакантное место* – призначáння (признáчення), настановля́ння (настанóвлення, настанóва) на вíльну посáду. *Получить* **-ние** – дістáти (одéржати) признáчення, бýти признáченим (настанóвленим). *Состоялось* **-ние** *его на службу* – йогó признáчено (настанóвлено) на посáду; 4) (*человека на земле*) признáчення. [Довідується про своє́ мíсце й признáчення в життí (Грінч.). Задумáвся про те, якé признáчення в люди́ни (Крим.). Чоловíче, подýмай про своє́ висóке признáчення (Наш)].
Назначéнка – признáчéниця, признáчéнка.
Назначéнство – признáчéнство.
Назначкóвый – назначкóвий.
Назноби́ть, -ся, Назнобля́ть, -ся, *см.* **Назнáбливать, -ся.**
Назобáться – наклювáтися, надзю́[ьó]батися.
Назóистый, *см.* **Назóйливый.**
Назóйливо, *нрч.* – насти́рливо, насти́рно, в'ї́дливо, натрýтливо, натрýтно, назóлисто, (*навязчиво*) нав'я́зливо, налáзливо, влíзливо, нáвисом. [Прáктика насти́рливо підкрéслює інтелігéнтові: забýдь про селó й дýмати (Короленко). У головí в'ї́дливо бринíв яки́йсь вірш (Крим.)]. **-ливо** *приставать, см.* **Назóйничать.**
Назóйливость – насти́рливість, насти́рність, в'ї́дливість, натрýтливість, натрýтність, (*навязчивость*) нав'я́зливість, налáзливість, влíзливість (-ости).
Назóйливый – насти́рливий, насти́рний, в'ї́дливий, натрýтливий, натрýтний, назóлистий, (*навязчивый*) нав'я́зливий, налáзливий, влíзливий. [Надоїдливе, насти́рливе крутíння в головí (Крим.). Ну, й насти́рна-ж дити́на! (Бердянщ.). Насти́рне питáння (Коцюб.). Дóвгий, в'ї́дливий гудóк (Черкас.). В'ї́длива дýмка (Дніпр. Ч.). Ті замки́ сховáють від натрýтних очéй мої́ розкóші (Л. Укр.). Нахáбна, тупá, налáзлива гидóтність (Крим.). Влíзлива дýмка (Крим.)]. **-вый** *человек* – насти́рлива люди́на; *см.* **Назóйник, -ница.**
Назóйник, -ница – насти́ра, в'ї́да, причéпа, причепéнда, назóла (*общ. р.*).
Назóйничать – настиря́тися, насти́рливо (насти́рно, в'ї́дливо) чіпля́тися, причéпою чіпля́тися (до кóго), сліпи́цею (сльотóю) в вíчі лíзти (комý).
Назóйный *и* **Назóйчивый, Назóйство,** *см.* **Назóйливый, Назóйливость.**
Назóл – 1) (*действие*), *см.* **Назóлка**; 2) пóпіл (-пелу), золá; (*щёлок*) луг (-гу), ми́тель (-лю).
Назóла – (*грусть*) смýток (-тку), сум (-ку), журбá; (*досада*) досáда. *В* **-лу** *кому* – на злість (на при́крість) комý.
Назолáчивание – назолóчування, позолóчування, визолóчування.
Назолáчивать, назолоти́ть – назолóчувати, назолоти́ти що *и* чогó, по[ви]золóчувати, по[ви́]золоти́ти що, (*о мног.*) поназолóчувати, повизолóчувати. **Назолочённый** – назолóчений, позолóчений, ви́золочений, пона[пови]золóчуваний. **-ться** – 1) назолóчуватися, назолоти́тися; бýти назолóчуваним, назолóченим, поназолóчуваним *и т. п.*; 2) (*обогащаться*) золотíти, позолотíти, багатíти, забагáтíти; 3) (*досыта, сов.*) назолоти́тися, попозолоти́ти (досхочý), (*о мног.*) поназолóчуватися.
I. Назóлистый – назóлистий, досáдливий; *срв.* **Назóльный.**
II. Назóлистый (*золистый*) – золи́стий, попели́стий.
Назóлить *кому* – дозоля́ти, доїдáти, досаждáти, докучáти комý.
Назоли́ть, -ся, *см.* **Назáливать, -ся.**
Назóлка – назóлювання, налýжування, *оконч.* назóлення *и* назолíння, налýження.
Назóлок – луг (-гу), ми́тель (-лю).
Назолоти́ть, -ся, *см.* **Назолáчивать, -ся.**
I. Назóльник (*бук*) – жлýкто, зільни́ця.
II. Назóльник, -ница (*досаждатель, -ница*) – золá, назóла, дозóла (*общ. р.*), докýчник, -ниця, досадли́вець (-вця), -ли́виця.
Назóльничать – роби́ти (чини́ти) на зби́тки (на злість, на при́крість) комý.
Назóльный – досáдний, при́крий.
Назóльщик, -щица – золíльник, -ниця, назóлювач, -вачка.
Назоля́ть, -ся, *см.* **Назáливать, -ся.**
Назóнтичный – 1) напарасóльний; 2) *бот.* – наокружкóвий.
Назóр – 1) *см.* **Надзóр**; 2) *см.* **Нáзерка.**
Назорéй – назорéй (-рéя).

Назо́рок – ви́хова́нець (-нця).
Назо́ром, *нрч.* – на́зирцем, на́зирці, на́зирком; *см.* **На́зерка** (*В* **-ку**).
Назо́рщик, -щица, *см.* **Назира́тель, -ница.**
I. Назрева́ние, *см.* **Назира́ние.**
II. Назрева́ние – 1) настига́ння, наспіва́ння, до[по]співа́ння; 2) набира́ння, виспіва́ння, вистига́ння; 3) наспіва́ння; зроста́ння; настава́ння. *Срв.* **II. Назрева́ть.**
I. Назрева́ть, *см.* **Назира́ть.**
II. Назрева́ть, назре́ть – 1) (*о плодах, хлебах*) настига́ти, насти́гти, достига́ти, дости́гти, наспіва́ти, наспі́(ну)ти, до[по]співа́ти, до[по]спі́(ну)ти. [Оце́ вже я́годи настига́ють (Рудч.). Насти́гли гру́ші, я́блука (Н.-Лев.). Полуни́ці вже наспі́ли (Харківщ.). Не збира́й мали́ну, неха́й тро́хи більше наспі́не (Звин.). Жи́то поспіва́є – незаба́ром і жа́ти (Сл. Ум.)]; 2) (*о нарыве*) набира́ти, набра́ти, виспіва́ти, ви́спіти, вистига́ти, ви́стигти. [Чиря́к вистига́є (Сл. Ум.)]; 3) (*перен.*) наспіва́ти, наспі́(ну)ти, нароста́ти, нарости́; (*о мысли*) зроста́ти, зрости́; (*о времени*) настава́ти, наста́ти, наспіва́ти, наспі́ти. **-ва́ет** *конфликт* – нароста́є конфлі́кт. **Назре́вший** – що насти́г *и т. п.*; *см. ещё* **Назре́лый.**
Назре́лый – 1) (*о плодах, хлебах*) дости́глий, доспі́лий; 2) (*о нарыве*) на́браний, ви́спілий, ви́стиглий; 3) (*перен.*) наспі́лий.
I. Назре́ть, *см.* **Назира́ть.**
II. Назре́ть, *см.* **II. Назрева́ть.**
Назре́ться – надиви́тися, нагляді́тися на ко́го, на що.
Назу́бец – вовкозу́бий (-бого), з во́вчими зуба́ми.
Назу́бица – 1) ди́ке м'я́со на я́снах; 2) вовкозу́ба (-бої), з во́вчими зуба́ми.
Назу́бный – назу́бний.
Назу́бок – насіка́ч (-ча́), терпу́г (-га́).
Назубоска́лить – наскі́рити зу́би; (*насмехаясь*) насмішкува́ти(ся), наглузува́ти(ся), наглуми́тися з ко́го, з чо́го. **-ться** – насмішкува́тися, наглузува́тися, наглуми́тися, попоглузува́ти, попоглумува́ти (досхочу́).
Назу́бривание – 1) назу́блювання; 2) визу́блювання, вищербля́ння *и* вище́рблювання; 2) жоло́блення. *Срв.* **Назу́бривать.**
Назу́бривать *и* **Назубря́ть, назубри́ть** – 1) (*делать зубья*) назу́блювати, назуби́ти, (*о мног.*) поназу́блювати, позуби́ти що. [Назу́блювати пи́лку (Сл. Гр.) Ой, десь мене́ бог не прости́в, що я у наді́лю серпи́ позуби́в (Пісня)]; 2) (*делать зазубрины*) визу́блювати, ви́зубити, вищербля́ти *и* вище́рблювати, ви́щербити, (*о мног.*) повизу́блювати, повищербля́ти, повище́рблювати що; 3) (*насекать дорожки желобки*) жоло́бити, пожоло́бити що; 4) **-ри́ть** *кому что* – втовкма́чити, нату́ркати у ву́ха кому́ що. **Назу́бренный** – 1) назу́блений, поназу́блюваний, позу́блений. [Борона́ нова́, ще не назу́блена (Борзенщ.)]; 2) ви́зублений, ви́щерблений, повизу́блюваний, повище́рблюваний; 3) пожоло́блений. **-ться** – 1) назу́блюватися, назуби́тися, поназу́блюватися; бу́ти назу́блюваним, назу́бленим, поназу́блюваним *и т. п.*; 2) **-ри́ться** (*чего*) – натовкти́ся, натруби́тися, (*рус.*) назубри́тися (чого́).
Назу́бристый – 1) (*с зубьями*) зубча́стий, позу́блений; 2) (*с зазубринами*) ви́зублений, ви́щерблений, поще́рблений, щерба́тий.
На́зубры – 1) (*зубья*) зу́б'я (-б'я, *ср. р., соб.*), зубки́ (-кі́в), зубці́ (-ці́в); 2) (*зазубрины*) ви́зубні, за́зубні (-нів), за́зуби (-бів), щерби́ни (-бин).
Назуде́лый – насвербі́лий.
Назуде́ть – насвербі́ти; (*на ухо*) нату́ркати, натуркота́ти кому́ що, чого.
Назуди́ть – 1) (*надразнить*) надрочи́ти, надражни́ти, надратува́ти кого́, надрочи́тися, надражни́тися з ким *и* з ко́го; 2) (*бока кому*) полата́ти бо́ки кому́, наби́ти, налупи́ти, натовкти́, натовкма́чити, намолоти́ти кого́.
Назуди́ться – 1) *см.* **Назю́зиться**; 2) (*назубриться.*) натовкти́ся, натруби́тися, (*рус.*) назубри́тися (чого́).
Назу́дливый – 1) (*склонный к зуду*) свербли́вий, свербки́й; 2) (*производящий зуд*) свербі́жний; 3) *см.* **Назо́йливый.**
Назу́дчивый, *см.* **Назу́дливый 1.**
Назы́в – 1) (*действие*), *см.* **Называ́ние** *и* **Назва́ние 1**; 2) *см.* **Назва́ние 2.**
Называ́ла, *см.* **Называ́тель, -ница.**
Называ́ние – 1) назива́ння, іменува́ння, на(й)мено́вування; узива́ння; дра́жнення; велича́ння кого́, чого́ ким, чим. [Мене́ за́вжди дивува́ло назива́ння Ні́цше іммораλі́стом (Виннич.)]; 2) назива́ння, кли́кання, велича́ння кого́ на ім'я́ (на йме́ння), на(й)мено́вування кого́; 3) назива́ння кого́, чого́, перека́зування чого́; 4) назива́ння кого́,

чогó ким, чим, уважáння, визнавáння когó за кóго, за що, чогó за що; 5) викáзування когó; 6) накликáння, напрóшування, напрóхування когó; (*гончих*) скликáння. *Срв.* **Называ́ть.**

Называ́тель, -ница – 1) (*имени*) назива́ч (-чá), -ва́чка, назива́льник, -ниця, 2) (*гостей*) заклика́ч (-чá), -ка́чка.

Называ́ть, назва́ть – 1) (*давать название, имя, кличку*) зва́ти, назива́ти, назва́ти, нарі́ка́ти, наректи́, кли́кати когó, каза́ти на кóго, на що, (*не только именовать*) іменува́ти, на(й)менóвувати, на(й)менува́ти, (*преимущ. с оттенком пренебр.*) узива́ти, узва́ти, (*прозывать*) дражни́ти, продражни́ти, (*величать*) велича́ти, звелича́ти, (*о мног.*) поназива́ти, понарі́ка́ти, пона(й)менóвувати, повзива́ти когó, що ким, чим, яки́м. [Дéхто звав тýю квартúру катакóмбою (Крим.). Ї́днóго назва́в Гаврии́лом, дрýгого Михаї́лом, – усíх поназива́в. (Чуб. I). Своє́ дитя́ без сóрома байстря́м нарі́ка́є (Шевч.). То я́к-же наректи́ мою пси́хіку? (Крим.). Не кли́чте преподóбним лю́того Нерóна (Шевч.). Тільки найгі́ршу жі́нку лахýдрою кли́чуть (Крим.). Пóступ ведé за собóю те, що мóжемо найменува́ти рóстом осóби (Доман.). Сóнце найменува́в він небéсним óком (М. Калин.). А́втор наменува́в свогó пи́саря таки́м ім'я́м, що йогó ніхтó не мóже ви́мовити (Грінч.). Нас хлóпами взива́ли (Франко). Проклятим на́чинням не взива́й святóї а́рфи (Л. Укр.). То тільки собáк дра́жнять руди́ми (Н.-Лев.). Нарóдня мýза так гáрно звелича́ла Хмельни́цького Рýсином (Куліш)]. *Как* **-ва́ют** *это*? – як зве́ться це? як ка́жуть на це? [В Херсóнській губéрні ка́жуть на за́тірку «мотýзка» (Звин.)]. *Он* **-ва́ет** *себя вашим родственником* – він зве себé ва́шим рóдичем. **-ва́ть** *кого дураком* – дýрнем зва́ти (узива́ти, велича́ти), назва́ти, дурня́ти (*женщину*: дýркати) когó, дýрня завдава́ти, завда́ти, дýрня загина́ти, загнýти комý. *Так* **называ́емый** – так зва́ний, так зве́ться, (*мн.*) так звýться. [Так зва́на сла́ва (Грінч.). Хóдить до нас, так зве́ться, миронóсниця (Звин.). Бува́ють, так звýться, характéрники (Звин.)]; 2) (*по имени, по фамилии*) зва́ти, назива́ти, назва́ти, кли́кати, велича́ти когó на ім'я́ (на ймéння, на прі́звище), на(й)менóвувати, на(й)менува́ти когó. [Та забýла людéй розпита́ти, як ми́лого на і́мнячко зва́ти (Пісня). Де-ж таки́ ви́дано, щоб ма́ти зва́ла си́на на прі́звище? (Грінч.). Ой ти, дівчи́но, ти, ми́ла моя́, я́к-же тя кли́че ма́ти твоя́? (Голов.). Ї́х ім'я́ вся́ке тепéр зна́є і не трéба їх тут наменóвувати (Грінч.)]. **-зва́ть** *кого по имени и отчеству* – назва́ти когó на ім'я́ й по ба́тькові; 3) (*перечислять*) назива́ти, назва́ти когó, що (однó на óдним, однó за дрýгим), перека́зувати, переказа́ти що, (*о мног.*) поназива́ти, поперека́зувати. [Цар переказа́в усé, що булó в йóго найкра́щого, а чорт все ка́жс: «ні!» (Рудч.)]. **-зва́л** *два-три имени и обчёлся* – назва́в два чи три (з два-три) ймéння, – і край лі́кові (і недолі́к); 4) (*считать кем чем*) зва́ти, назива́ти, назва́ти когó, що ким, чим, уважа́ти, визнава́ти, ви́знати когó за кóго, за що, що за що. *Вы* **-ете** *это любовью*? – ви це зветé любóв'ю (коха́нням)? ви вважа́єте це за любóв (коха́ння)?; 5) (*выдавать кого*) вика́зувати, ви́казати когó. [Йогó пі́ймано, мордóвано, вимага́ючи, щоб він ви́казав товаришíв; він не ви́казав нікóго (Грінч.)]; 6) (*напрашивать*) наклика́ти, накли́кати, напрóшувати, напроси́ти, напрóхувати, напроха́ти, (*о мног. или в большом количестве*) понаклика́ти, насклика́ти, понапрóшувати, понапрóхувати когó. [Накли́чу весéлих гостéй (Н.-Лев.). Напроси́ла старців і вбóгих (Н.-Лев.). На́що ти так бага́то людéй понаклика́в, – де ми їх посáдимо? (Харківщ.). Понапрóхували гостéй, а гости́ти не дýже є чим (Харківщ.)]. **-ва́ть** *гончих, охотн.* – склика́ти, скли́кати, (*о мног.*) поскли́ка́ти гончакі́в. **На́званный** – 1) на́зва́ний, нарéчéний, на(й)менóваний, поназиваний, пона(й)менóвуваний; ви́знаний; ви́казаний; 2) (*напрошенный*) накли́каний, напрóшений, напрóханий, понакли́куваний, понапрóшуваний: понапрóхуваний; (*о гончих*) скли́каний.

Называ́ться, назва́ться – 1) (*носить имя*) зва́тися, назива́тися, іменува́тися, на(й)менóвуватися, велича́тися, прозива́тися; бýти нази́ваним, на́зва́ним, іменóваним, на(й)менóваним, прóзваним. [Трéтя части́на цьогó ромáну зве́ться… (Крим.). Зва́вся він Тимі́ш Іва́нович (М. Вовч.). В тім гóроді жила́ Дидóна, а гóрод зва́вся Карфагéн (Котл.). Та й не згáдуй, що ти в мéне си́ном назива́вся (Рудан.). Я назарéєм бóжим був назва́ний (Л. Укр.). Козака́ми велича́лися (Куліш). Вночі́ присни́лися йомý ті карлючки́, що прозива́ються лі́терами (Коцюб.)]. *Как он* **-тся** – як він зве́ться? (*как его имя*?) як він зве́ться? як йогó звуть (кли́чуть)? як він (йогó) на ім'я́ (на ймéння)? як йомý ім'я́ (ймéння)? *Как* **-тся** *этот цветок*? – як зве́ться (*реже* назива́ється) ця кві́тка? *Это* **-тся** *мошенничеством* – це зве́ться шахра́йство(м). *И это* **-тся** *дружба*! – і це зве́ться при́язнь (звуть при́язню, вважа́ють за при́язнь)! *Школа* **-на** *его именем* – шкóлу на́звано йогó ім'я́м. *Что* **-тся** *удружил* – оцé, зветься (*или* мовля́ли), допомі́г; (*насмешливее*) оцé, зветься, підві́з (дóброму това́ришеві) візóчка; оцé, зве́ться, ви́вів (лю́бого) дя́дька на сухé. *Что* **-тся** *в голом виде* – як то ка́жуть (як то мовля́ють, *фам.* як той каза́в), гольцéм-гóлий (гóлий-голі́сінький, *грубее* голякóм голі́сінький); 2) (*называть самого себя*) назива́тися,

назва́тися, іменува́тися, найменува́тися; (*присваивать себе имя*) прибира́ти, прибра́ти собі ім'я́; (*называть своё имя*) назива́ти, назва́ти своє́ ім'я́ (йме́ння). [Як осели́вся він у Вербі́вці, то й сам найменува́вся Вербі́вський Васи́ль (М. Грінч.)]. *Я* **-зва́лся** – я назва́в себе́ (своє́ ім'я́, своє́ йме́ння). **-зва́лся** *груздём, полезай в кузов* – обібра́вся грибо́м, то вже нікýди, як у ко́шик (М. Вовч.)]; 3) (*быть приглашаемым*) наклика́тися, напро́шуватися, напро́хуватися, бу́ти накли́куваним, накли́каним, напро́шуваним, напро́шеним, напро́хуваним, напро́ханим, (*о мног.*) бу́ти понакли́куваним, понапро́ш[х]уваним; (*напрашиваться к кому*) напро́шуватися, напроси́тися, набива́тися, наби́тися, нав'я́зуватися, нав'яза́тися до ко́го, на що. [Сам напроси́вся на обі́д до ме́не (Богодух.). Вони́ самі́ наби́лися в го́сті до ме́не (Сл. Ум.)]. **-ться** *на работу* – набива́тися, наби́тися на пра́цю (працюва́ти). *Сам на беду* **-тся** – сам на біду́ напро́шується (*грубо*: пре́ться).

Назывно́й *и* **Назы́вный** – 1) називни́й, назо́вний; 2) зазивни́й, зазо́вний. *Срв.* **Называ́ть 1** *и* **6.**

Назы́вчивый (*навязчивый*) – нав'я́зливий, (*сщ.*) наби́вач (-ва́чка). [Хто того́ наби́вача до се́бе кли́че? він сам себе́ до всіх кли́че (М. Грінч.)].

Назьмы́, *см.* **Назёмок.**

Назю́зиться *и* **Назю́каться** – наду́длитися, наджмули́тися, наджу́ґлитися, нажлу́ктатися, нацму́литися.

Назяба́ть, назя́бнуть (*озябать*) – ме́рз(ну)ти, помéрз(ну)ти, примерза́ти, приме́рз(ну)ти; змéрзати, зме́рз(ну)ти (у що). [Ру́ки мені́ помéрзли без рукави́ць (Київщ.). Ми змéрзли в но́ги (Чуб. III)].

Назя́блый – помéрзлий, примéрзлий.

Назя́бнуть, *см.* **Назяба́ть. -ться** – намéрз(ну)тися. [По́ки доі́хав, – так намéрзся, що й до́сі не нагрі́вся (Київщ.)].

Наи (*в сложных словах*) – най, (*сильнее*) як-най, що-най.

Наи́б – наі́б (-і́ба), замісни́к (-ка).

Наибо́лее, *нрч.* – 1) найбі́льш(е), (*более всего*) (най)бі́льш за все (від усьо́го), над усе́, (*больше всех*) (най)бі́льш за всіх (від усі́х), над усі́х, (*пуще всего, особенно*) найпа́че, (*гал.*) найпа́к; (*сильнее всего*) найду́жче, найтя́жче; (*хуже всего*) найгі́рше. [Найбі́льше (найду́жче) гні́ваюсь на йо́го за нещи́рість (М. Грінч.). Ви пови́нні над усе дба́ти, щоб не промину́ти те́рміну (Київ). Найтя́жче я люблю́ помидо́ри (Звин.). Найгі́рше мене́ врази́ла його́ брехня́ (Київ)]; 2) (*в сложении*) – а) (*сложн. форма превосх. степ. от прлг. и нрч. с* **-лее** *обычно передаётся, одночленной формой превосх. степ. от соотв. прлг. или нрч., реже* (*считается руссизмом*) – найбі́льш(е) *с формой полож. степ., напр.*:) **-лее** *удачный, -но и т. п.* – найвдалі́ший, найвдалі́ше *и т. п.* **-лее** *великий* – найбі́льший *и* (*рус.*) найбі́льш вели́кий. [Серед найбі́льш наді́йних літерату́рних сил (Рада)]; б) (*конструкции* **-лее** *с прч. со знач. прлг. передаются, как предыдущ., но* найбі́льш(е) *не есть уже руссизм, напр.*:) **-лее** *развитые дети*, **-лее** *распространённая газета и т. п.* – найрозви́неніші (найбі́льш розви́нені) ді́ти, найпоши́реніша (найбі́льше поши́рена) газе́та. **-лее** *запутанный* – найзаплу́таніший (найбі́льш заплу́таний). [Вжива́ння найпрості́ших і найреалісти́чніших за́собів у найбі́льш заплу́таному і нереа́льному сюже́ті (М. Калин)]; в) (*при прч., а также прлг. в синтактич. функции* – найбі́льш(е) *с соотв. причастной или глаг. формой или формой полож. степ. прлг., напр.*:) *Лицам,* **-лее** *замешанным в этом деле, не миновать тюрьмы* – осо́бам, найбі́льш уплу́таним (що найбі́льше вплу́талися) у цю спра́ву (найбі́льш приче́тним, до ціє́ї спра́ви), не мину́ти в'язни́ці. *Служащие,* **-лее** *ответственные за это упущение, смещены* – службо́вців, що найбі́льш(е) відповіда́ють (найбі́льш відповіда́льних) за цей недо́гляд, зві́льнено.

Наибо́льше, *см.* **Наибо́лее 1.**

Наибо́льший – найбі́льший, (*сильнее*) як[що]найбі́льший; (*самый сильный*) найду́жчий; (*наихудший*) найгі́рший. [Найгі́ршу ка́ру зухва́льством зароби́в – його́ живце́м спечу́ть (Л. Укр.)].

Наи́бство – 1) (*звание*) наі́бство, замісни́цтво; 2) (*пребыв. в этом звании*) наїбува́ння, замісникува́ння (-ння).

Наивелича́йший – (*большой*) (як-)найбі́льший, (що-)найбі́льший, (*зап.*) найсамбі́льший; (*великий*) (як-)найбі́льш вели́кий; (*огромный*) найвеличе́зніший.

Наи́вничать – (*притворно*) прикида́тися наі́вним, удава́ти наі́вного, розво́дити наі́вність; (*простодушничать*) дити́нитися. [Семе́н дити́нився, на́че він ніко́ли не чув і не ба́чив (Яворн.)].

Наи́вно, *нрч.* – наі́вно, простосе́рд(н)о, безхи́тро.

Наи́вность – наі́вність, простосе́рд(н)ість, безхи́трість (-ости).

Наи́вный – наї́вний, простосе́рд(н)ий, безхи́трий, про́стий. [Наї́вна ді́вчина, – ві́рить сему́ шарлата́нові (Франко). Слу́хав про́сті, наї́вні її́ оповіда́ння (Крим.)].
Наивозмо́жно, *нрч.* – як-най…, що-най… як(о)мо́га. **-но** *широкий* – як-найши́рший, що-найши́рший, яко-мо́га ши́рший.
Наивозмути́тельнейший – (*вызывающий негодование*) (як-)найобу́рливіший, (що-)найобу́рливіший; (*отвратительный*) (як-)найоги́дніший, (що-)найоги́дніший. **-шим** *образом* – як-найобу́рливіш(е); як-найоги́дніше.
Наивы́годнейший – найкорисні́ший, найзисковні́ший, найвигідні́ший, найбаришови́тіший, найпожитні́ший, найпожито́вні́ший, найспірні́ший; (*наиболее пригодный*) найприда́тні́ший.
Наивы́сший – найви́щий.
Наиглупе́йший – найдурніший; (*бессмысленный*) (як-)найбезглу́здіший, (що-)найбезглу́здіший.
Наи́грывание – 1) награва́ння чого́ чим; 2) награва́ння, виграва́ння чого́ на що *и* на чо́му, у що; 2) виграва́ння, обграва́ння чого́. *Срв.* **Наи́грывать 1 - 3.**
Наи́грывить, наигра́ть – 1) (*наживать игрой*) нагрува́ти, награ́ти, (*о мног.*) понагрува́ти що, чого́ чим. [Ка́ртами він уже́ собі́ два буди́нки награ́в (Богодухівщ.). Він своє́ю скри́пкою вели́кої сла́ви собі́ награ́в, та й гро́шей до́сить (Київ)]; 2) (*на чём*, *несов.*) нагрува́ти, вигрува́ти (-граю́, -грає́ш) що на що *и* на чо́му, у що. [Нагрува́ла на гита́рі яки́йсь рома́нс (Н.-Лев.). Награю́ть на ба́сі вся́кі відпові́дні мело́дії (Харк.). Вигрува́ли на сопілка́х (Франко)]; 3) (*вдоволь*) нагрува́ти, награ́ти чого́. [Буде, – награ́в уже́ я вам уся́кої вся́чини (Київ)]; 4) (*обыгрывать муз. инструмент*) вигрува́ти, ви́грати, обгрува́ти, обгра́ти *и* обігра́ти, (*о мног.*) повигрува́ти, пообгрува́ти що. **Наи́грываемый** – 1) награ́ваний; 2) награ́ваний, вигра́ваний; 3) вигра́ваний, обгра́ваний. **Наи́гранный** – 1) на́граний, понагра́ваний. **-ное** *состояние* – на́гране добро́; 2) ви́граний, обгра́ний, повигра́ваний, пообгра́ваний. **-ная** *скрипка* – ви́грана (обгра́на) скри́пка. **-ные** *глаза* – я́рі о́чі (*р.* оче́й). **-ный** *плут* – обме́таний (напрактико́ваний) шахра́й (дури́світ). **-ное** *чувство* – ро́блене (вда́ване фальши́ве) почуття́.
Наи́грываться, наигра́ться – 1) (*игрою*) нагрува́тися, бу́ти награ́ваним, на́граним, понагра́ваним; 2) (*на чём, несов.*) нагрува́тися, вигрува́тися на що *и* на чо́му, у що; 3) (*обыгрываться*) вигрува́тися, ви́гратися; бу́ти ви́граним, обгра́ним. *Новая скрипка не скоро* **-а́ется** – нова́ скри́пка не шви́дко ви́грається; 4) (*досыта*) – а) *во что* – нагрува́тися, награ́тися, нагу́люватися, нагуля́тися у що *и* в чо́го, (*натешиться*) наба́витися у що, нажартува́тися; (*о мног.*) понагрува́тися, понагу́люватися. [Не встигли книжо́к начита́тись, награ́тись, наспіва́тись (М. Вовч.). От нагуля́лись і поляга́ли спа́ти (Рудч.). Не нагуля́лося мені́, дівчи́ні (Пісня)]; б) *на чём* – нагрува́тися, награ́тися, (*о мног.*) понагрува́тися на що *и* на чо́му, у що.
Наидолжа́йший – (як-)найдо́вший, (що-)найдо́вший.
Наи́збный – наха́тній.
Наизво́зничать *что* – зах[ф]урманува́ти, зароби́ти х[ф]урма́нкою (фу́рою) що. **-ться** – нах[ф]урманува́тися.
Наизво́л, *нрч.* – на призволя́ще, на призволя́щу, на во́лю кого́.
Наизво́литься – наконтентува́тися, начастува́тися; *см.* **Назю́зиться.**
Наи́зволок, *нрч.* – на́в(с)кіс, скі́сно, зу́ко́са, по́хи́лом; *см.* **На́искось.**
Наи́зворот, *нрч.* – 1) (*на изнанку*) нави́ворі[о]т, ви́воротом, на дру́гий бік, дру́гим бо́ком; 2) (*наоборот*) навпаки́, нав(с)па́к.
Наиздева́ться *над кем* – наглузува́тися, наглуми́тися, наглумува́тися, назбиткува́тися, назнуща́тися, накепкува́тися з ко́го. [Чи ще зима́ не до́сить наглуми́лась? (Самійл.). Що вже назнуща́лися з йо́го, що наштовха́лися! (Коцюб.)].
Наиздо́хе, *нрч.* – на ско́ні, на скону́, на скона́нні, кона́ючи.
Наизлёт, *нрч.* – на ви́літ.
Наизлёте, *нрч.* – на ви́леті, доліта́ючи свого́ ле́[ьо́]ту. [Ку́ля, доліта́ючи свого́ ле́ту, малу́ вже си́лу ма́є (М. Грінч.)].
Наизма́хе, *нрч.* – на спи́ні, на оста́нніх зма́хах, за оста́нніх зма́хів, за оста́нніми зма́хами.
Наи́змашь, *нрч.* – на за́мах, на ви́мах.
Наизмо́ле, *нрч.* – доме́люючись; *срв.* **Измо́л 1.**
Наизмыва́ться, *см.* **Наиздева́ться.**
Наизмы́лке, *нрч.* – доми́люючись. *Мыло* **-ке** – ми́ло доми́люється.
Наизна́нку, *см.* **Изна́нка** (*На* **-ку**).
Наизно́вь, *см.* **Сно́ва, Сы́знова.**

Наизно́се, *нрч.* – на зно́сі. *Пальто* **-се** – пальто́ доно́шується.
Наи́зредка *и* **Наи́зредке**, *нрч.* – зрі́дка, коли́-не-коли́; *см.* **И́зредка.**
Наизу́стный – з па́м'яти, по па́м'яті, з голови́ (ка́заний, пи́саний *и т. п.*). **-ное** *учение* – зау́чування (завча́ння) на па́м'ять.
Наизу́сть, *нрч.* – 1) (*на память*) на па́м'ять; (*по памяти*) з па́м'яти, по па́м'яті, з голови́. [Ба́тько принево́лював його́ ви́вчити на па́м'ять відо́мий на́пис (Крим.). (Півень) на па́м'ять свою́ пісню зна́є (Рудан.). Знав з голови́ бага́то вся́ких його́ (Шевче́нкових) щи́рих слів (Грінч.)]. *Говорить, сказать, читать, прочитать* **-зу́сть** – прока́зувати, проказа́ти, чита́ти, прочита́ти з па́м'яти (по па́м'яті, з голови́). [Я її (Кулі́ше́ву «Грама́тку») всю по па́м'яті і тепе́р прокажу́ (Кониськ.). Коли́ вночі́ не спи́ться, я чита́ю собі́ з голови́ (Кониськ.)]; 2) *см.* **Наобу́м.**
Наиз'я́нить – напсува́ти, наро́би́ти шко́ди.
Наика́ть, -ся – нагика́ти, -ся.
Наикря́неть – наікри́тися, набра́тися і[и]кри́.
Наи́лование – наму́лювання (-ння).
Наи́ловать – наму́лювати що.
Наи́лок – 1) (*наносной ил*) наму́л (-лу); 2) (*иловатая почва*) мулува́тий г[ґ]рунт (-ту), муло́вина́.
Наилу́чше, *нрч.* – найкра́ще, найлі́пше, найлу́чче, (*как можно лучше*) як[що]-найкра́ще *и т. п.* [От найлі́пше, як Да́рка прихо́дить сама́ (Л. Укр.)]. *Сделай* **-ше** – зроби́ як-найкра́ще.
Наилу́чший – найкра́щий, найлі́пший, найлу́ччий, найпе́рший, (*как можно лучший*) як[що]-найкра́щий, як[що]-найлі́пший, як[що]-найлу́ччий, що-найпе́рший. [Найкра́ща скри́ня – до́бра господи́ня (Приказка). Я на се найлі́пший до́каз ма́ю (Франко). Принесі́ть найпе́ршу оде́жу і одягні́ть його́ (Морзч.)]. **-шим** *образом* – як-найкра́ще, що-найкра́ще.
Наимале́йший – (як)найме́нший, (що-)найме́нший, (як-)найдрібні́ший, (що-)найдрібні́ший. [Вам я йому ві́ру в усьо́му, в найдрібні́ших дрібни́цях (Грінч.)].
Наиме́нее, *нрч.* – найме́нш(е), (*как можно менее*) – як[що]-найме́нш(е). [Це мені́ найме́нш подо́бається (Київщ.). Робі́ть помило́к як-найме́нш(е) (Київ)]. **-нее** *удачный* – найме́нш уда́лий.
Наименова́ние – 1) (*действие*) на(й)менува́ння, назва́ння́; 2) найме́ння (-ння), на́зва. *См.* **Назва́ние.**
Наимено́вка, *см.* **Наимено́вывание** *и* **Наименова́ние** 1.
Наимено́вывание – на(й)мено́вування, назива́ння; *срв.* **Называ́ние 1** *и* **2.**
Наимено́вывать, наименова́ть – на(й)мено́вувати, на(й)менува́ти, назива́ти, назва́ти, (*о мног.*) пона(й)мено́вувати, поназива́ти кого́, що; *срв.* **Называ́ть 1** *и* **2**. **Наимено́ванный** – на(й)мено́ваний, на́зва́ний, пона(й)мено́вуваний, поназі́ваний. **-ться** – на(й)мено́вуватися, на(й)менува́тися, пона(й)мено́вуватися; бу́ти на(й)мено́вувавим, на(й)мено́ваним, понаймено́вуваним *и т. п.*
Наиме́ньше, *см.* **Наиме́нее.**
Наиме́ньший – найме́нший, найдрібні́ший.
Наипа́че *и* **Наипу́ще**, *нрч.* – найпа́че, найбі́льше; *срв.* **Наибо́лее 1** *и* **Осо́бенно 2**. [Не пожа́луй зо́лота, ні срі́бла, а найпа́че хи́трої підмо́ви (Франко)].
На́иск, *см.* **Наи́скивание.** *Ищи* **-ком** – шука́й до́бре.
Наи́скивание – нашу́кування, (*путём расспросов*) напи́тування; (*собирание*) назби́рування.
На́искивать, наиска́ть – нашу́кувати, нашука́ти, (*путём расспросов*) напи́тувати, напита́ти, (*о мног.*) понашу́кувати, понапи́тувати чого́; (*собирать*) назби́рувати, назбира́ти, (*о мног.*) поназби́рувати чого́. [Тут не бага́то грибі́в назбира́єш, – усе́ повизби́рували (Брацлавщ.)]. **Наи́сканный** – нашу́каний, понашу́куваний; напи́таний, понапи́туваний; назби́раний, поназби́руваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нашу́куватися, бу́ти нашу́куваним нашу́каним, понашу́куваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нашука́тися, попошука́ти (досхочу́), (*о мног.*) понашу́куватися, (*путём расспросов*) напита́тися, (*о мног.*) понапи́туватися (*собирая*) назбира́тися, (*о мног.*) поназби́руватися. [Попошука́в до́вго, по́ки знайшо́в (Сл. Ум.)]; 3) *см.* **Называ́ться 3.**
Наискоре́е, *нрч.* – найшви́дше, найскорі́ш(е), найху́тше, (*наибыстрее*) найпру́дше, (*сильнее*) як[що]-найшви́дше *и т. п.*
Наискоре́йший – найшви́дший, найшвидкі́ший, найскорі́ший, найско́рший, найху́тший, найхутчі́ший, (*самый быстрый*) найпрудкі́ший, найпру́дший, (*сильнее*) як[що]-найшви́дший *и т. п.*
На́искось, Наискоси́к *и* **Наискосо́к**, *нрч.* – на́вскі́с, на́вкі́с, нав(с)коси́, скі́сно, навкося́,

на(в)косяка́, на(в)кося́к, навскосі́нь, назу́кіс, назу́кісь, наперекі́с, ско́сом, уко́сом, скісняко́м, (*наклонно*) похи́ло, по́хи́лом, зу́ко́са. [Хре́стики вся́кі, що про́сто сто́ять або́ навскі́с (М. Левиц.). Розкопа́ли доро́гу навкоси́ (Н.-Лев.). Розсі́лина, що скі́сно бі́гла зни́зу вго́ру (Франко). І вздовж, і впо́перек, і навскосі́нь (Тесл.). Бері́ться лиш дручка́ми наперекі́с (Сл. Гр.)].

Наи́тие – на́дих (-ху), надхне́ння, наві́яння (-ння), на́хід (-ходу); (*влияние*) вплив (-ву). [Ми всі під на́дихом твої́м (Куліш). Чому́ так до́вго не нахо́дить на ньо́го місти́чне наві́яння од бо́га та екста́з? (Крим.). А я́к-же це вона́ обо́х нас зна́є? чи з на́ходу яко́го, чи з надхне́ння? (Куліш)]. *Под* **-тием**, *по* **-тию** – під на́дихом, з наві́яння; (*под влиянием*) під(о) впли́вом.

Наи́чка – заї́кування (-ння).

На́йда (*общ. р.*) – знахі́дник, -ниця.

Найдё́ныш (*общ. р.*) – (*общ. р.*) на́йда, зна́йда, (*поменьше*) знайденя́ (-няти), (*только м. р., диал.*) на́йду́х, зна́йду́х (-ха́), (*только ж. р.*) (з)найду́шка. [На́смішки діте́й: «Байстрю́к! Зна́йда! Бо́вдур!» (Франко)].

Найм, На́ймы, *см.* **Наём.**

Наймода́вец, -вица – винаймач (-ча́), -мачка, наймодавець (-вця), -да́в(н)иця. [Соція́льне забезпе́чення всіх трудя́щих за ко́шти наймода́вців і держа́ви (Азб. Комун.)].

Найти́, -сь, *см.* **I. Находи́ть, -ся** *и* **II. Находи́ть.**

Найто́в, *морск.* – не́(й)тов (-ва).

Найто́вить, найтовливать – не(й)тува́ти що. **Найто́вленный** – не(й)то́ваний. **-ться** – не(й)тува́тися, бу́ти не(й)то́ваним.

Найтовный – не́(й)то́вний.

Найто́вщик – не(й)тува́льник (-ка).

На́-*ка* – на́ лиш (лише́нь, бо), ану́ на.

Накабали́ть (*многих*) – понево́лити, повід[позав]дава́ти в нево́лю (*стар.* в кабалу́) кого́. **-ться** – наби́тися в нево́лю (в кабалу́) до ко́го.

Накаблу́чник – підкі́вка, нап'я́тник.

Нака́верзить, -ся – накаверзува́ти, -ся.

Нака́вывать, *см.* **Нако́вывать.**

Накади́льный – накади́льний.

Накади́ть – 1) накади́ти, накури́ти ла́даном, наладани́ти де; 2) (*нальстить*) накади́ти кому́. **-ться** – накади́тися.

Нака́з – 1) (*действие*), *см.* **Нака́зывание 2** *и* **Наказа́ние 1 б**; 2) (*приказ*) нака́з (-зу); 3) (*инструкция*) нака́з, інстру́кція, уста́ва, регла́мент (-ту).

Наказа́ние – 1) (*действие*) а) покара́ння; скара́ння; (*через палача*) с[від]катува́ння кого́ за що. [З покара́нням убі́йців спра́ва зати́хне (Франко)]; б) нака́з, загада́ння, за́гад (-ду); 2) (*кара*) ка́ра, (*ум.* ка́ронька), пока́ра, кара́ння, покара́ння, скара́ння, укара́ння (-ння), пеня́ (-ні́). [За вся́кі прови́ни була́ за́раз ка́ра (Грінч.). Ва́рті ми надгоро́ди, а не кар (Франко). Не бо́же кара́ння, своє́ дурува́ння (Номис). Вся́кі його́ укара́ння зно́сила, терпі́ла (Гол. 1). Хоч вина́ твоя́ яка́ бу́де – за пра́вду зба́влю тобі́ пені́ (Квітка)]. **-ние** *божье* (*божеское, господне*) – ка́ра бо́жа (госпо́дня), бо́жий на́[по́]пуст (-ту). *Жестокое* **-ние** – лю́та ка́ра, лю́те покара́ння. **-ние** *исправительное* – ка́ра для попра́ви, випра́вна ка́ра. **-ние** *розгами* – ка́ра (покара́ння) рі́зка́ми, хло́ста (-ти), хлост (-ту). [Після́ хло́сти жи́ти не мо́жна: дівча́та о́чі ви́сміють (Кониськ.)]. **-ние** *смертью* – ка́ра на го́рло (на смерть), скара́ння го́рлом, покара́ння сме́ртю. **-ние** *телесное* – тіле́сна ка́ра, ка́ра по ті́лу (Кониськ.), ка́ра на ті́ло (М. Грінч.). **-ния** *уголовные* – горлові́ ка́ри. *Мера* **-ния** – мі́ра (ви́мір) ка́ри. *Высшая мера* **-ния** – найви́ща ка́ра, ро́зстріл (-лу). *Степень* **-ния** – мі́ра (сту́пінь) ка́ри. *Положение о* **-ниях** – ка́рний стату́т (-ту), ка́рний ко́декс (-су). *Под страхом* **-ния** – під загро́зою ка́ри, під ка́рою. [А я під ка́рою гото́в по сві́ту оповісти́ть, що рі́вні нам нема́є (Куліш)]. *В* **-ние** *кому* – на ка́ру, (*вместо* **-ния**) за ка́ру кому́. [Хай на ка́ру вам се прі́йде без зава́ди (Самійл.). До́ля щерба́та поста́вила їх за чиї́сь гріхи́ на ка́ру коло газе́тної украї́нської робо́ти (Рада)]. *По совокупности* **-ний** – за суку́пністю кар. *Заслужить* **-ние** – заслужи́ти ка́ри (на ка́ру). *Назначить* (*определить*) **-ние** – ви́значити (призначи́ти) ка́ру. *Налагать, наложить* **-ние** – наклада́ти, накла́сти ка́ру. *Нести, понести* **-ние** – прийма́ти, при(й)ня́ти ка́ру (поку́ту), (*казниться*) кара́тися. [Щоб міг наре́шті він приня́ть од ме́не ка́ру (Самійл.). Приня́в ка́ру й поку́ту (Коцюб.) А я й до́сі кара́юся і кара́тись бу́ду й на тім сві́ті (Шевч.)]. *Подвергать, -ся* **-нию,** *см.* **Подверга́ть, -ся.** *Смягчить* **-ние** – поле́гчити ка́ру. *Увеличить, уменьшить* **-ние** – збі́льшити, змі́ншити ка́ру. *Не избегнуть* **-ния** – не втекти́ (від) ка́ри, не мину́ти ка́ри (Кониськ.); 3) *стар.* – нау́ка, навча́ння (чого́).

Наказа́тель, -ница, *см.* **Нака́зыватель, -ница.**

Наказа́тельный – кара́льний, ка́рний.
Наказа́ть, -ся, *см.* **Нака́зывать, -ся.**
Нака́зник – нака́зник (-ка), збірка нака́зів.
Наказно́й *и* **Нака́зный** – наказни́й. [Полубо́тку, Полубо́тку, наказни́й гетьма́не! (Рудан.)]. **-ная** *грамота* – нака́з (-зу).
Наказу́емость – ка́раність, каригі́дність (-ности).
Наказу́емый – ка́раний, каригі́дний.
Нака́зчик, -чица – нака́зувач, -вачка; (*надсмотрщик, -щица*) догля́дач, -да́чка, нагля́дач, -дачка.
Нака́зывание – 1) кара́ння; (*через палача*) катува́ння; (*смертью*) кара́ння на го́рло (на смерть, го́рлом, сме́ртю), завдава́ння на смерть кого́; 2) нака́зування, зака́зування, зага́дування чого́ кому́. *Срв.* **Нака́зывать.**
Нака́зыватель, -ница – 1) (*каратель, -ница*) кара́тель (-ля), -телька, ка́рник, -ниця; 2) (*приказывающий, -щая*) нака́зувач, -вачка.
Нака́зывать, наказа́ть – 1) *кого кем, чем, за что* – кара́ти, покара́ти, накара́ти кого́ ким, чим, за що, скара́ти, укара́ти кого́ на що, завдава́ти, завда́ти ка́ру кому́ за що. [До́ма його́ не кара́ли за жа́дні па́кості (Франко). Коли́ я зне́хтую зако́н приро́ди, то приро́да покара́є мене́ головно́ю сла́бістю (Наш). Про́ти то́го, щоб накара́ти хло́пця, я ніч́о́го не ма́ю (Крим.). Ой, накара́в мене́ бог таки́м чоловіком! (Г. Барв.). Чия́ кри́вда, неха́й того́ бог скара́є (Номис). Ви сами́ собі ка́ру завдаєте́ (Крим.)]. **-вать, -за́ть** *плетьми* – кара́ти, покара́ти канчука́ми (батога́ми, нагая́ми, *шпицрутенами*: кия́ми). **-вать, -за́ть** *через палача* – катува́ти, с[від]катува́ти. [Суд присуди́в одкатува́ти прилю́дно (Кониськ.)]. **-вать, -за́ть** *розгами* – кара́ти (би́ти), покара́ти (ви́бити) різка́ми кого́, (*ирон.*) (зав)дава́ти, (зав)да́ти хло́сти (*и* хло́сту) кому́. [Диви́ся, хло́пче Валер'я́не, щоб не дали́ тобі там хло́сту (В. Еллан.)]. **-вать, -за́ть** *смертью* – кара́ти, скара́ти на го́рло (на смерть, го́рлом), кара́ти, покара́ти сме́ртю, завдава́ти, завда́ти на смерть кого. **-вать, -за́ть** *так, чтобы помнил* – (*шутл.*) пам'ятко́вого (пам'ятно́го) дава́ти, да́ти. **-жи́** *меня бог*! – скара́й мене́, бо́же! [Люблю тебе́ ві́рно, – скара́й мене́, бо́же! – бу́ду тебе́ цілува́ть, по́ки сон ізмо́же (Пісня)]; 2) (*приказывать кому*) нака́зувати, наказа́ти, зака́зувати, заказа́ти, зага́дувати, загада́ти, велі́ти, звелі́ти, (*о мног.*) понака́зувати, позака́зувати, позага́дувати кому́ що *или* що (з)роби́ти. [Чи я-ж тобі не каза́ла, не нака́зувала, щоб ти хло́пців не води́ла, не прина́джувала? (Пісня). Похова́ли його́, як він заказа́в (Манж.). Загада́ли йому́ хороше́нько гра́ти (Метл.). Звелі́ла мені́ ма́ти ячме́ню жа́ти (Чуб. III)]. **Нака́занный** – 1) пока́раний, нака́раний, ска́раний; като́ваний, с[від]като́ваний; би́тий. [«Холо́дна» за-для нака́раних (Крим.)]; 2) нака́заний, зака́заний, зага́даний, зве́лений, понака́зуваний, позака́зуваний, позага́дуваний. [Зага́дану робо́ту я вже догроби́в (Київщ.)]. **-ться** – 1) кара́тися, бу́ти ка́раним, пока́раним *и т. п.* [Розбі́йники ті булі́ пока́рані сме́ртю (Л. Укр.). Я-ж за те найбі́льш і бу́ду пока́раний (Крим.)]. *Смертоубийство* **-вается** (**-зу́ется**) *смертной казнью* – за душогу́бство кара́ють на го́рло (сме́ртю). *Воровство* **-ется** *тюрьмой* – за злоді́йство кара́ють ув'я́зненням (в'язни́цею); 2) нака́зуватися, бу́ти нака́зуваним, нака́заним, понака́зуваним *и т. п.* [Ой, зака́зано і зага́дано всім козаче́нькам у ві́йсько йти (Маркев.)]. **-ется** *вам* – нака́зується вам, дає́ться вам нака́з(а).
Нака́л – 1) (*действие*) – а) розжа́рювання, розпіка́ння, *оконч.* розжа́рення, розпе́чення; б) насма́ження, напря́ження. *Срв.* **Нака́ливать**; 2) (*состояние*) розпече́ння, гарт (-ту), жар (-ру). *Белый* **-ка́л** – бі́лий гарт, ясний жар.
Накале́ние, *см.* **Нака́л 1**, *оконч.*
Нака́ливание, *см.* **Нака́л 1 а**, *неоконч.*
Нака́ливать, -ся *и* **Накаля́ть, -ся, накали́ть, -ся** – 1) (*раскалять, -ся*) розжа́рювати, -ся, розжа́рити, -ся, розпіка́ти, -ся, розпекти́, -ся, (*о мног.*) порозжа́рювати, -ся, порозпіка́ти, -ся; бу́ти розжа́рюваним, розжа́реним, розпе́ченим, порозжа́рюваним. [Земля́ була́ на́че розжа́рена і ди́хала немо́в-би вогне́м (Крим.). Мішко́м роздима́ється вого́нь, щоб залі́зо розпіка́лося (Звин.). Залі́зні дахи́ порозпіка́лися (Звин.)]. **-ля́ть, -ли́ть** *печь, плиту* – роз[на]жа́рювати, роз[на]жа́рити, напа́лювати, напали́ти піч (*комнатную*: гру́бу), плиту́, (*о мног.*) пороз[пона]жа́рювати, понапа́лювати пе́чі *и т. д.* [Він плиту́ як нажа́рив, так про́сто черво́на ста́ла (Чигиринщ.)]; 2) **-ли́ть** *орехов, ягод и т. п.* – насма́жити, напря́жити горі́хів, ягід *и т. п.* **Накале́нный** – 1) розжа́рений, розпе́чений, порозжа́рюваний; нажа́рений, напа́лений, понажа́рюваний, понапа́люваний; 2) насма́жений, напря́жений.
Нака́листый – розжа́рний, розжа́рливий.
Накалка, *см.* **Нака́л.**
Нака́лывание – 1) нако́лювання, вико́лювання; татуюва́ння; 2) нашпи́лювання,

настро́млювання, наштри́кування; 3) пришпи́лювання; 4) нако́лювання, ско́лювання, пробива́ння; 5) нако́лювання, нарі́зування; 6) нако́лювання, нару́бування; наски́пування; набива́ння, налу́пування. *Срв.* **Нака́лывать.**
Нака́лыватель, -ница – нако́лювач, -вачка; нашпи́лювач, -вачка; *срв.* **Нака́лывать.**
Нака́лывать, наколо́ть – 1) (*выкалывать остриём на чём-либо*) нако́лювати, наколо́ти що *и* чого́, вико́лювати, ви́колоти що, (*о мног.*) понако́лювати, повико́лювати; (*тесто*) нако́лювати, наколо́ти, поколо́ти що. [На́що ти наколо́в тут сті́льки дірочо́к? (Київщ.). Спе́ршу взіре́ць на папе́рі вико́лює, а тоді́ вишива́є (Богодух.)]. **-ть** *тело* – нако́лювати (татуюва́ти), наколо́ти (нататуюва́ти) ті́ло; 2) (*натыкать на остриё*) нашпи́лювати, нашпили́ти, настро́млювати, настроми́ти, наштри́кувати, наштрикну́ти, (*о мног.*) понашпи́лювати, понастро́млювати, понаштри́кувати що на що. [Нашпили́в мете́лика (Київ)]; 3) (*прикалывать*) пришпи́лювати, пришпили́ти (*о мног.*) попришпи́лювати що на що. [Пришпили́ла на го́лову кві́ти (Київщ.)]; 4) (*глаз, палец, ногу на что*) нако́лювати, наколо́ти о́ко, па́лець, но́гу, ско́лювати; сколо́ти, пробива́ти, проби́ти па́лець, но́гу на що, (*о мног.*) понако́лювати, поско́лювати, попробива́ти; *см. ещё* **Нака́лываться 2**. [Ой, поло́ла ді́вчина пастерна́к, та сколо́ла ні́женьку на будя́к (Пісня)]; 5) (*свиней, поросят*) нако́лювати, наколо́ти, (*скота*) нарі́зувати, нарі́зати, (*о мног.*) понако́лювати, понарі́зувати чого́; 6) (*дров, сахару, льда*) нако́лювати, наколо́ти, нару́бувати, наруба́ти, (*лучины*) нако́лювати, наколо́ти, наски́пувати, наскипа́ти, (*камня*) набива́ти, наби́ти, налу́пувати, налупа́ти, (*о мног.*) понако́лювати *и т. п.* чого́. **Нако́лотый** – 1) нако́лотий *и* нако́лений, ви́колотий *и* ви́колений, понако́люваний, повико́люваний; поко́лотий *и* поко́лений; нататуйо́ваний; 2) нашпи́лений, настро́млений, наштри́кнутий, понашпи́люваний *и т. п.*; 3) пришпи́лений, попришпи́люваний; 4) нако́лотий, нако́лений, ско́лотий, проби́тий; 5) нако́лотий, нако́лений, понако́люваний; нарі́заний, понарі́зуваний; 6) нако́лотий, нако́лений, нару́баний, наски́паний, наби́тий, налу́паний, понако́люваний *и т. п.*
Нака́лываться, наколо́ться – 1) (*стр. з.*) нако́люватися, бу́ти нако́люваним, нако́лотим *и* нако́леним, понако́люваним *и т. п.*; *срв.* **Нака́лывать**; 2) (*натыкаться на что-либо острое*) нако́люватися, наколо́тися, наштри́куватися, наштрикну́тися (о́ком, па́льцем, ного́ю), (*порезаться*) натина́тися, натя́тися (ного́ю, па́льцем), (*о мног.*) понако́люватися, понаштри́куватися, понатина́тися чим на що. [Натя́вся на ко́су (Сл. Гр.)].
Нака́льный – розжа́рювальний, (*калильный*) гарто́[і]вний; жарови́й.
Нака́льчивый – розжа́ристий.
Нака́льщик – розжа́рювач (-ча), розпіка́ч (-ча́); (*калильщик*) гарто[і]вни́к (-ка́).
Накаля́кать, -ся – набала́кати, -ся, набазі́кати, -ся, напатя́кати, -ся.
Накаля́ть, -ся, *см.* **Нака́ливать, -ся.**
Нака́менный – накамі́нний.
Нака́мник, *бот.* Empetrum nigrum L. – водя́нка, голуби́нець (-нцю).
Накана́вный – (на)ров’яни́й, (на)кана́вний.
Наканифо́ливание – кольофо́нення, накольофо́нювання.
Наканифо́ливать, наканифо́лить – кольофо́нити, накольофо́нювати, накольофо́нити що; *см.* **Канифо́лить. Наканифо́ленный** – накольофо́нений. **-ться** – 1) кольофо́нитися, накольофо́нюватися, накольофо́нитися; бу́ти кольофо́неним, накольофо́нюваним, накольофо́неним; 2) **-литься,** *см.* **Назю́зиться.**
Накану́не, *нрч.* – напередо́дні, в передде́нь чого́, день перед чим; *см.* **Кану́н 1.**
Накану́нный – (на)передднé́вий.
Наканю́кать *и* **Наканючить** *чего* – наканю́чити, нацига́нити чого́ в ко́го. **Наканю́чений** – наканю́чений, нацига́нений.
Нака́пать, -ся, *см.* **I. Нака́пывать, -ся.**
Нака́пливание, *см.* **Накопле́ние**, *неоконч.*
I. Нака́пливать, -ся, *см.* **I. Нака́пывать, -ся.**
II. Нака́пливать, -ся, *см.* **Накопля́ть, -ся.**
Накаплю́житься, *см.* **Назю́зиться.**
Накапно́й – накапни́й; (*накапанный*) нака́паний.
Накапри́зничаться – навередува́тися, наковерзува́тися, накапризува́тися, (*наупрямиться*) накомизи́тися, (*о ребёнке*: *наплакаться*) напла́катися, накрича́тися.
Накапу́стный – капу́стяний, накапу́стяний.
Нака́пчивание – 1) нако́пчування, (*зап.*) наву́джування; 2) зади́млювання, підку́рювання, наку́рювання.
Нака́пчивать, накопти́ть – 1) (*о продуктах*) нако́пчувати, накопти́ти, (*зап.*) наву́джувати,

навýдити, (*о мног.*) понакóпчувати, понавýджувати що *и* чогó. [Накопти́ли гусéй (Сл. Ум.)]; 2) (*стекло*) зади́млювати, задими́ти, підкýрювати, підкури́ти, (*о мног.*) позади́млювати, попідкýрювати що. [Задими́в скло над ля́мпою і став диви́тися на сóнце (Київ)]. *Лампа* **-ти́ла** – ля́мпа накуріла (надиміла, начаділа). **Накопчёнький** – 1) накóпчений, навýджений, понакóпчуваний, понавýджваний; 2) зади́млений, підкýрений, позади́млюваний, попідкýрюваний. **-ться** – 1) накóпчуватися, накопти́тися, понакóпчуватися; бýти накóпчуваним, накóпченим, понакóпчуваним *и т. п.*; 2) зади́млюватися, задими́тися, позади́млюватися; бýти зади́млюваним, зади́мленим, позади́млюваним *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) накопти́тися, навýдитися, (*о мног.*) понакóпчуватися, понавýджуватися.

I. Накапывание (*капель*) – накáпування, закрóплювання (-ння).

II. Накáпывание (*ям, корнеплодов и т. п.*) – накóпування.

I. Накáпывать *и* **Накáпливать, накáпать** – 1) нáкапувати, накáпати, (*внутрь*) закрóплювати *и* закропля́ти, закропи́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понакáпувати, позакрóплювати чогó *или* чим. [Накáпай мені́ кáпель (Київ). Накáпала олією на насті́льник (Канівщ.). Закропи́ три кáпки в óко (Звин.)]; 2) *см.* **Накрáпывать.** **Накáпанный** – накáпаний, понакáпуваний; закрóплений, позакрóплюваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) накáпуватися, бýти накáпуваним, накáпаним, понакáпуваним *и т. п.* [Погáно накáпуються кáплі (Богодух.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) накáпатися, накрáпатися; *срв.* **Кáпать.**

II. Накáпывать, накопáть, накопнýть – 1) (*раскапывая землю*) накóпувати, накопáти що, чогó, накопнýти що, (*о мног. или во мн. местах*) понакóпувати. [Понакóпували ямóк – щéпи сади́тимемо (Богодух.)]; 2) (*выкапывая из земли*) накóпувати, накопáти, (*о мног.*) понакóпувати, (*о картофеле, свёкле ещё, сов.*) навибирáти, набрáти чогó. [Картóплі накопáли багáто (Канівщ.)]. **Накопáнный** – накóпаний, понакóпуваний. **-ться** – 1) накóпуватися, накопáтися, понакóпуватися; бýти накóпуваним, накóпаним, понакóпуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) – (*в сыпучем*) накопáтися, нари́тися, напóрпатися, нагребти́ся, нашпóртатися, (*в мокром, грязном*) накопáтися, нари́тися, набáбратися; (*наковыряться*) накопáтися, накопирсáтися; (*в вещах*) накопáтися, нари́тися, напóрпатися, напóратися, нашпóртатися; (*навозиться*) намарýдитися, надлýбатися, наовтýзитися.

Нáкапь – нáкапок (-пка), (*капельник*) борýлька, висýлька, сосýлька; (*сталактит*) сталакти́т (-та).

Накарáться *над кем* – накарáтися когó; (*наиздеваться*) назнущáтися з кóго.

Накáркивать, накáркать – накря́[á]кувати, накря́[á]кати (-каю, -каєш *и* -кря́[á]чу, -чеш) накрý[ю́]кувати, накрý[ю́]кати, накрýмкувати, накрýмкати, накрумчáти, накáвкувати, накáвкати, (*о мног.*) понакря́[á]кувати, понакрý[ю́]кувати, понакрýмкувати, понакáвкувати (що *и* чогó). [Закрáкав-би я вóроном, накрáкав-би йомý, накрáкав (Куліш). Кря́чуть крюки́; накря́чуть вони́ одли́гу (Богодух.)]. **-кать** *беду* – накря́[á]кати ли́ха. **Накáрканный** – накря́[á]каний, накрý[ю́]каний, накрýмканий, накáвканий, понакря́[á]куваний, понакрý[ю ́]куваний, понакрýмкуваний, понакáвкуваний. **-каться** – накря́[á]катися, накрý[ю́]катися, накрýмкатися, накрумчáтися, накáвкатися, попокря́[á]кати (досхочý) *и т. п.*, (*о мног.*) понакря́[á]куватися, понакрý[ю́]куватися *и т. п.*

Накáрмливание, *см.* **Накóрмка**, *неоконч.*

Накáрмливать *и* **Накормля́ть, накорми́ть** – нагодóвувати, нагодувáти, (*редко*) накóрмлювати, накорми́ти, (*давать пищу*) нахарчóвувати, нахарчувáти когó, давáти, дáти ї́сти комý, (*о мног.*) понагодóвувати, понакóрмлювати, понахарчóвувати кого. [Попá одни́м обі́дом не нагодýєш (Номис). Він понагодóвував сáлом усі́х (Рудч.). Вóрога не гніви́: напі́й, нагодуй (Номис)]. *Глаз не* **-мишь** – очéй не напасéш. **Накóрмленный** – нагодóваний, накóрмлений, нахарчóваний, наї́дений *и* наї́джений, понахарчóвуваний *и т. п.* [Я бýду щодня́ і наї́дена, і напи́та (Манж.)]. **-ться** – нагодóвуватися, нагодувáтися, понагодóвуватися, (*напасаться*) напасáтися, напáстися; бýти нагодóвуваним, нагодóваним, понагодóвуваним *и т. п.*

Накарни́зник – накарні́[и́]ззя (-ззя).

Накарни́зный – накарні́зовий, наґзимсóвий, надкарні́зовий, надґзимсóвий.

Накартáвить, -ся – нагаркáвити, -ся.

Накартáмливать, Накартомля́ть, *см.* **Накортóмливать.**

Накáсочный – нашишакóвий, накáсковий.

Накáстить, *см.* **Накáщивать.**

Накáт – 1) (*действие*), *см.* **Накáтка 1**. *Брать* **-том** – брáти пóкотом, коти́ти що; 2) (*морск. орудия*) відкóчування; 3) (*на дороге*) нáкі[ó]т (-кóту), накóта (-ти), (*на санной дороге ещё*)

набі́й (-бо́ю); 4) *строит.* – на́кіт (-коту), (*настилка*) на́сти́л (-лу), на́сти[і]лка, насті́лля (-лля). *Материал для* **-та,** *см.* **Нака́тник 1**; 5) (*лавина*) сніговина́, лави́на; 6) *в* **-ка́т** *полный* – ущерть (по ві́нця) по́вний.

Наката́ть, -ся, *см.* **I. Нака́тывать, -ся.**

Нака́тина – нако́тина, стели́на (Борзенщ.), (*в виде доски*) мости́на.

Нака́тистый – 1) нако́тистий; 2) (*охочий накатывать гурьбой*) нава́листий.

Накати́ть, -ся, *см.* **I** *и* **II. Нака́тывать, -ся.**

Нака́тка – 1) (*действие*) – а) нако́чування, натира́ння, у[про]тира́ння, торува́ння, уторо́вування, *оконч.* нако́чення, натертя́, у[про]тертя́ (-тя́), уторува́ння. **-ка** *вручную, строит.* – нако́чування рука́ми; б) навива́ння, нака́чування, нагорта́ння, намо́тування, *оконч.* навиття́ (-ття́), накача́ння, наго́рнення, намота́ння; в) нака́чування, накру́чування, нагрома́джування, *оконч.* накача́ння, накру́чення *и* накруті́ння, нагрома́дження; г) нака́чування, намаґльо́вування, навальцьо́вування, нава́лювання, *оконч.* накача́ння, намаґлюва́ння, навальцюва́ння, наваля́ння; г) наво́ження, *оконч.* наве́зення; д) нако́чування, ско́чування, *оконч.* нако́чення, ско́чення. *Срв.* **I. Нака́тывать 1 - 5** *и* **II. Нака́тывать 1** *и* **2**; 2) (*скалка для намота*)板 кача́лка; 3) (*хлебный шарик*) ку́лька (га́лочка) з хлі́ба; 4) (*накатная машина*) нако́чувалка.

Нака́тливый – нако́тистий.

Нака́тник – 1) (*материал для наката*) накі́ття (-ття), де́рево на на́кіт (на на́сти́л), сті́лля (-лля); 2) *см.* **Зака́тник**; 3) *см.* **На́кать.**

Накатну́ть, *см.* **II. Нака́тывать.**

Нака́тный – нако[і]тни́й. **-ный** *вал* – кача́лка, като́к (-тка́); *см.* **Като́к 1**. **-ная** *дорога* – нако́чена доро́га, нако́чений (би́тий) шлях. **-ные** *каменья, см.* **На́кать. -ный** *лес, см.* **Нака́тник 1**. **-ная** *машина* – нако́чувалка. **-ный** *мост* – відкотни́й міст (*р.* мо́сту).

Нака́точный – (що) на на́кіт, (що) на на́сти́л. **-ный** *лес* – де́рево на на́кіт (на на́сти́л).

Накато́чный – накатко́ви́й; накача́лковий; *срв.* **Като́к 1 - 3.**

Нака́тчивый – нако́тливий, нако́тистий.

Нака́тчик, -чица – нако́чувач, -вачка; нави́вач, -ва́чка; нака́чувач, -вачка; *срв.* **I** *и* **II. Нака́тывать.**

Нака́тывание, *см.* **Нака́тка 1**, *неоконч.*

I. Нака́тывать, наката́ть – 1) (*дорогу колёсами*) нако́чувати, накоти́ти, (*полозьями*) натира́ти, нате́рти, утира́ти, уте́рти, протира́ти, проте́рти, (*торить*) торува́ти, уторо́вувати, уторува́ти, (*о мног.*) понако́чувати, пона[пов,попро]тира́ти, повторо́вувати що. [Гладки́й проте́рли шлях мужи́цькі са́ни (Франко)]; 2) (*навивать*) навива́ти, нави́(ну ́)ти, нака́чувати, накача́ти, нагорта́ти, нагорну́ти, (*наматывать*) намо́тувати, намота́ти, (*о мног.*) понавива́ти, понака́чувати, понагорта́ти, понамо́тувати що на що. [Навину́в карти́ну на кача́лку (Київ)]; 3) (*чего*: *придавая округлённую, цилиндрич. форму*) нака́чувати, накача́ти, (*шариков из хлеба ещё*) накру́чувати, накрути́ти, (*сена*) нагрома́джувати, нагрома́дити, (*о мног.*) понака́чувати, понакру́чувати, понагрома́джувати чого́; 4) (*чего*: *придавая гладкость, плоскость*) нака́чувати, накача́ти; (*о белье*) нака́чувати, накача́ти, (*на станке*) намаґльо́вувати, намаґлюва́ти; (*о металлах*) нака́чувати, накача́ти, навальцьо́вувати, навальцюва́ти; (*о шерсти*) нава́лювати, наваля́ти *и* навали́ти, наби́ти; (*о мног.*) понака́чувати, понамаґльо́вувати, понавальцьо́вувати, понава́лювати чого́; б) (*чего*: *навозить*) наво́зити, наве́зти́ *и* навози́ти чого́; 6) (*кого*: *навозить*) нака́тувати, наката́ти, попоката́ти кого́ (кі́ньми). [До́бре попоката́в діте́й (Богодух.)]; 7) (*что*: *наделать во всю*) нака́тувати, наката́ти, нашква́рювати, нашква́рити, начі́сувати, начеса́ти що. [Наката́в я йому́ ли́ста довжеле́зного (Київ)]. **Нака́танный** – 1) нако́чений, нате́ртий, у[про]те́ртий уторо́ваний, понако́чуваний, пона[пов,попро]ти́раний, повторо́вуваний. **-ная** *дорога* – нако́чена *и т. п.* доро́га, нако́чений (би́тий) *и т. п.* шлях. [Ї́хав до́бре нако́ченим шля́хом (Грінч.)]; 2) нави́тий *и* нави́нутий, нака́чаний, наго́рнутий *и* наго́рнений, намо́таний, понави́ваний, понако́чуваний, понаго́ртаний, понамо́туваний; 3) нака́чаний, накру́чений, нагрома́джений, понака́чуваний, понакру́чуваний, понагрома́джуваний; 4) нака́чаний, намаґльо́ваний, навальцьо́ваний, нава́ляний, наби́тий, понака́чуваний, понамаґльо́вуваний, понавальцьо́вуваний, понава́люваний; 5) наве́зений; 6) нака́таний, нашква́рений. **-ться** – 1) нако́чуватися, накоти́тися, понако́чуватися; бу́ти нако́чуваним, нако́ченим, понако́чуваним *и т. п.*; 2) (*покататься вдоволь*) – а) (*перекатываясь*) нака́чуватися, накача́тися; б) (*ездя*) нака́туватися, наката́тися, (*верхом, сов.*) наї́здитися ве́рхи; (*с горки на салазках*) наспуска́тися з гори́; (*на коньках*) набі́гатися на ковзана́[я́]х; (*по льду*) на(с)ко́взатися, насо́вгатися (на льоду́).

II. Нака́тывать, накати́ть, накатну́ть, *действ. з.* – 1) *что на что* – нако́чувати,

накоти́ти, ско́чувати, скоти́ти, (*о мног.*) понако́чувати, поско́чувати що на що. [Накоти́ли ху́ру з дро́вами на терези́, зва́жили (Богодух.). Скоти́ли дереви́ну на дро́ги (Чорвоногр.)]; 2) **-вать, -ти́ть***, что, чего куда к чему* – нако́чувати, накоти́ти, (*о мног.*) понако́чувати що, чого́, куди́, до чо́го. [Накоти́ли камі́ння (Київщ.). Накоти́ли діжо́к до льо́ху (Канівщ.)]. **Нака́ченный** – 1) нако́чений, ско́чений, понако́чуваний, поско́чуваний; 2) нако́чений, понако́чуваний. **-ться** – 1) нако́чуватися, накоти́тися, ско́чуватися, скоти́тися, пона[пос]ко́чуватися; бу́ти нако́чуваним, нако́ченим, понако́чуваним *и т. п.* [Ко́лесо накоти́лося на пень (Брацл.)]; 2) (*вином*), *см.* **Нака́чиваться 2** (*под* **Нака́чивать**); 3) (*о плодах*) *см.* **Налива́ться 2.**

III. Нака́тывать, накати́ть, *ср. з.* – 1) наї́зди́ти *и* наїжджа́ти, наї́хати, понаї́зди́ти *и* понаїжджа́ти. [Наї́хало до нас госте́й бага́то, – відкіля́ їх сті́льки понаїзди́ло? (Богодух.)]; 2) **-ть** *и* **-ться** (*о грозе, туче*) насува́ти(ся), насу́нути(ся); *см.* **Надвига́ться**; 3) (*у хлыстов, сов.*) насу́нути, нари́нути, налеті́ти на ко́го.

Нака́тыш, *см.* **Нака́т 5.**

На́кать – наносне́ (ерати́чне) камі́ння (-ння).

Накача́ние, *см.* **Нака́чка**, *оконч.*

Накаче́ние, *см.* **Нака́тка 1 д**, *оконч.*

Нака́чивание, *см.* **Нака́чка**, *неоконч.*

Нака́чивать, накача́ть, накачну́ть – 1) (*насосом*) помпува́ти що, напомпо́вувати, напомпува́ти, насмоко́вувати, насмокува́ти, (*редко*, *рус.*) нака́чувати, накача́ти що, чого́, (*воздуха ещё, гал.*) млинкува́ти що, намлинкува́ти чого́, (*о мног.*) понапомпо́вувати, понасмоко́вувати, понака́чувати чого́. [Маши́на помпу́є во́ду (Коцюб.). Напомпува́ли (накача́ли) де́сять ві́дер води́ (Київ)]; 2) **-вать, ча́ть** *кого чем* – а) (*вином*) упо́ювати, упої́ти, наду́длювати, наду́длити, (*шутл.*) напомпо́вувати, напомпува́ти, (*о мног.*) повпо́ювати, понаду́длювати, понапомпо́вувати кого́ чим; б) (*знаниями и т. п.*) напиха́ти, напха́ти кого́ чим, набива́ти, наби́ти кому́ го́лову чим, (*шутл.*) напомпо́вувати, напомпува́ти кого́ чим; *срв.* **Напи́чкивать**; 3) **-вать, -ча́ть** *кого* (*на качелях*) – наго́йдувати, нагойда́ти, наколи́хувати, наколиха́ти, (*шутл.*) навиха́ти, (*о мног.*) понаго́йдувати кого́ (на го́йдал[н]ці); 4) **-вать, -чну́ть** *кого, что на что* – нахи́тувати, нахитну́ти, наго́йдувати, нагойдну́ти кого́, що на що. **Нака́чанный** – 1) напомпо́ваний, насмоко́ваний, нака́чаний, намлинко́ваний, понапомпо́вуваний, понасмоко́вуваний, понака́чуваний; 2) упо́єний, наду́длений, повпо́юваний, понаду́длюваний; на́пханий, напомно́ваний чим; 3) наго́йданий, наколи́ханий, нави́ханий, понаго́йдуваний. **-ться** – 1) помпува́тися, напомпо́вуватися, напомпува́тися, понапомпо́вуватися; бу́ти напомпо́вуваним, напомпо́ваним, понапомпо́вуваним *и т. п.* [Юрма́ деда́лі напомпо́вувалася вла́сними ви́гадками (Коцюб.)]; 2) (*напиваться*) упива́тися, упи́тися, напива́тися, напи́тися, наду́длюватися, наду́длитися, (*шутл.*) напомпо́вуватися, напомпува́тися, (*о мног.*) пов[пона]пива́тися, понаду́длюватися, понапомпо́вуватися; *срв.* **Напива́ться 2**; 3) *на кого* – нахи́туватися, нахитну́тися, наго́йдуватися, нагойдну́тися на ко́го; 4) (*вдоволь*) нахи́туватися, нахита́тися, нахилита́тися, нахиля́тися, наколих[в]а́тися, накива́тися, нахиба́тися; (*на качелях*) наго́йдуватися, нагойда́тися, наколи́хуватися, наколиха́тися, (*шутл.*) навиха́тися; (*о мног.*) понаго́йдуватися *и т. п.* [Нагойда́лися до́бре на го́йдалці (Брацл.)].

Нака́чка – 1) помпува́ння, напомпо́вування, насмоко́вування, (*редко*, *рус.*) нака́чування, (*воздуха ещё, гал.*) млинкува́ння, *оконч.* напомпува́ння, насмокува́ння, накача́ння, намлинкува́ння чого́. [Помпува́ння пові́тря (Франко)]; 2) – а) упо́ювання, наду́длювання, напомпо́вування, *оконч.* упо́єння *и* упої́ння, наду́длення, напомпува́ння кого́ чим; б) напиха́ння, напомпо́вування, *оконч.* напха́ння́, напомпува́ння кого́ чим. *Срв.* **Нака́чивать 1** *и* **2.**

Накачно́й – помпо́ваний, напомпо́ваний, насмоко́ваний.

Накашева́рить, -ся *и* **Накашева́рничать, -ся** – накашова́рити, -ся.

Нака́шивание, *см.* **I** *и* **II. Нако́ска**, *неоконч.*

I. Нака́шивать, накоси́ть (*косою*) – нако́шувати, накоси́ти, (*немного*) уко́шувати, укоси́ти, (*о мног.*) понако́шувати, повко́шувати чого́. [Накоси́в два настре́мки трави́ (Брацл.). Укоси́ тро́шки трави́ на горо́ді, – теля́ті да́ти (Сл. Гр.)]. **Нако́шенный** – нако́шений, уко́шений, пона[пов]ко́шуваний. **-ться** – 1) нако́шуватися, накоси́тися, понако́шуватися; бу́ти нако́шуваним, нако́шеним, понако́шуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) накоси́тися, попокоси́ти (досхочу́), (*о мног.*) понако́шуватися.

II. Нака́шивать, накоси́ть (*линию, постройку*) – ско́шувати, скоси́ти, покоси́ти, скривля́ти *и* скри́влювати, скриви́ти, (*о постройке ещё*) нахиля́ти, нахили́ти на́бік, (*о*

мног.) поско́шувати, поскри́влювати, понахиля́ти на́бік що. **Накошённый** – ско́шений, поко́шений, скри́влений, нахи́лений на́бік, поско́шуваний, поскри́влюваний, понахи́ляний на́бік. **-ться** – 1) ско́шуватися, скоси́тися, покоси́тися, поско́шуватися; бу́ти ско́шуваним, ско́шеним, поско́шуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*о постройке*) накоси́тися, накриви́тися; б) (*косясь на кого, что*) накоси́тися, накриви́тися на ко́го, на що, надиви́тися ско́са (скри́ва, зи́зом) на ко́го, на що.

Нака́шливать, нака́шлять, накашляну́ть – 1) (*выкашливать*) вика́шлювати, ви́кашляти, виха́ркувати, ви́харкати, ви́харкнути що; 2) нака́шлювати, нака́шляти що, чого́. **-шлять** *беду кому* – нака́шляти (набухи́кати) ли́ха кому́. **Нака́шлянный** – 1) ви́кашляний, ви́харканий; 2) нака́шляний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) вика́шлюватися, бу́ти вика́шлюваним, ви́кашляним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нака́шлятися, (*шутл.*) накахи́катися, набухи́катися, набу́хкатися.

Нака́щивать, нако[á]сти́ть – 1) напаску́джувати, напаску́дити, (*испражняясь ещё*) наклада́ти, накла́сти, наваля́ти; 2) (*бранить кого*) напаску́джувати, напаску́дити, начи́стити начеса́ти кого́.

Нака́яться – нака́ятися; насповіда́тися кому́ в чо́му; *срв.* **Ка́яться.**

Наква́кать, -ся – (*о лягушках*) наку́мкати, -ся, накру́[ю]кати, -ся, наква́кати, -ся, накра́[я ́]кати, -ся, (*диал.*) набрекеке́кати, -ся, нара́кати, -ся; (*об утках*) нака́хкати, -ся.

Наква́с – 1) *см.* **Наква́ска 1**; 2) (*плесень на кваш. капусте и т. п.*) брезкли́ни (-ли́н).

Наква́са, *см.* **Наква́ска 2.**

Наквса́ть, наква́снуть, *см.* **Накиса́ть, наки́снуть.**

Наква́сить, -ся, *см.* **Наква́шивать, -ся.**

Наква́ска – 1) (*действие*) – а) наква́шування, *оконч.* наква́шення; б) заква́шування, *оконч.* заква́шення. *Срв.* **Наква́шивать**; 2) за́ква́ска; (*для закваш. теста*) (квасне́) ті́сто; *см.* **Заква́ска.**

Наква́снуть, *см.* **Накваса́ть.**

Наквасцова́ние – нагалу́нення (-ння).

Наквасцо́вка – нагалу́нювання, *оконч.* нагалу́нення.

Наквасцо́вывание – нагалу́нювання (-ння).

Наквасцо́вывать, наквасцова́ть – нагалу́нювати, нагалу́нити, (*о мног.*) понагалу́нювати що. **Наквасцо́ванный** – нагалу́нений, понагалу́нюваний. **-ться** – нагалу́нюватися, нагалу́нитися, понагалу́нюватися; бу́ти нагалу́нюваним, нагалу́неним, понагалу́нюваним.

На́квась, *см.* **Наква́ска 2.**

Накваше́[о]нник – ві́ко (в діжі́).

Наква́шивание, Наква́шение, *см.* **Наква́ска 1.**

Наква́шивать, наква́сить – 1) (*овощей впрок*) наква́шувати, наква́сити що, чого́, (*о мног.*) понаква́шувати чого́. [Наква́сила ді́жку буряків (Київщ.)]; 2) (*о посуде*) заква́шувати, заква́сити, (*о мног.*) позаква́шувати що. [Усі́ гладишки́ позаква́шувала, – куди́-ж молоко́ ціди́ти? (Богодух.)]. **Наква́шенный** – 1) наква́шений, понаква́шуваний; 2) заква́шений, позаква́шувавий. **-ться** – наква́шуватися, наква́ситися, понаква́шуватися; бу́ти наква́шуваним, наква́шеним, понаква́шуваним *и т. п.*

Наквита́ться – наквита́тися, наквитува́тися.

Наке́рнивание, Накерне́ние – кернува́ння, накернува́ння.

Наке́рнивать *и* **Накерня́ть, накерни́ть** – кернува́ти, накернува́ти що. **Накернённый** – накерно́ваний.

Накива́ть, -ся – накива́ти, -ся, (*головою ещё*) нахита́ти, -ся. [Накива́в на ме́не та й пішо́в (Сл. Гр.)].

Накида́ние, *см.* **Наки́дка 1.**

Наки́да́ть, -ся, *см.* **I** *и* **II. Наки́дывать, -ся.**

Наки́дистый – наки́дистий, наки́дливий.

Наки́дка – 1) (*действие*) – а) (*от* **I. Наки́дывать**) накида́ння, *оконч.* наки́дання; на́кид (-ду); б) (*от* **II. Наки́дывать**) накида́ння, скида́ння, напина́ння, нахо́плювання, *оконч.* наки́нення, на́кид (-ду), ски́нення, напнуття́ (-ття́), нахо́плення; закида́ння, *оконч.* заки́нення; зверта́ння, *оконч.* зве́рнення; 2) на́кидка. *В* **-ку** – нао́пашки, нао́паш, нао́пашку, о́пашки, вна́кидку; *срв.* **Наопа́шку.** [Узя́в кожу́х нао́пашки, пішо́в в корчму пи́ти (Грінч. III). На хребті́ ла́тана свити́на нао́пашку (Кониськ.). Наді́в кожу́х уна́кидку (Валк.)]; 3) (*одежда*) на́кидка, кере́йка. [Яка́сь по́стать у на́кидці (Виннич.). Стоя́в яки́йсь чолові́к у чо́рній ле́гкій кере́йці (Виннич.)]; 4) (*набавка*) на́кидка.

Наки́дковый – накидко́вий, керейко́вий.

Накидно́й – накидни́й; (*накинутый*) наки́нутий, наки́нений.

Наки́дочный, *см.* **Наба́вочный.**
Наки́дчик, -чица – наки́дач, -да́чка.
Наки́дывание, *см.* **Наки́дка 1**, *неоконч.*
I. Наки́дывать, наки́да́ть (*много чего*) – накида́ти, наки́дати, (*о мног. или во мн. местах*) понакида́ти *и* понаки́дувати чого́; *срв.* **I. Набра́сывать.** [А лиси́чка все ки́да по ри́бці на доро́гу, все ки́да; от як наки́дала вже бага́то, тоді́ ни́шком і сама́ злі́зла (Рудч.)]. **Наки́данный** – наки́даний, понаки́д(ув)аний. **-ться** – накида́тися, наки́датися, понакида́тися *и* понаки́дуватися; бу́ти наки́даним, понаки́д(ув)аним.
II. Наки́дывать *и* **Накида́ть, наки́нуть** – 1) *что на кого, на что* – накида́ти, наки́нути, (*о мног.*) понакида́ти що на ко́го, на що, (*об одежде ещё*) скида́ти, ски́нути, напина́ти, напну́ти *и* нап'я́сти́, нахо́плювати *и* нахопля́ти, нахопи́ти що на ко́го, на що, (*на самого себя ещё*) накида́тися, наки́нутися, обкида́тися, обки́нутися чим, (*о мног.*) поскида́ти, понапина́ти, понахо́плювати що на ко́го, на що, понакида́тися, пообкида́тися чим; *срв.* **II. Набра́сывать 1**. [Ски́нув на́опашки оде́жину і ви́біг на ву́лицю (Кониськ.). Оде́жину яку́сь нахо́плять, що аж гля́нути ги́дко (Номис). «Наки́нься чим, а так не вихо́дь.» – «Ой, нема́-ж чим наки́нутися!» (Звин.)]. **-ть** *узду на кого* – закида́ти, заки́нути, напина́ти, напну́ти (нап'я́сти́) гнузде́чку (обро́ть) на ко́го, кому́. [Заки́нув на чо́рта обро́ть (Рудан.)]. **-ть** *петлю на шею кому* – накида́ти, наки́нути, закида́ти, заки́нути пе́тлю (за́шморг) на ши́ю кому́. **-ть** *горшок, банки кому* – скида́ти, ски́нути горща́, приклада́ти, прикла́сти баньки́ кому́; 2) (*работу на кого*) накида́ти, наки́нути пра́цю (робо́ту) кому́, зверта́ти, зверну́ти пра́цю (робо́ту) (з се́бе) на ко́го. [Я не хоті́в ціє́ї робо́ти, мені́ її́ наки́нули (Київ). Сам він ні́чо́го не роби́в, а все ді́ло зверну́в на старшину́ (Грінч.)]; 3) накида́ти, наки́нути; *см.* **Набавля́ть.** [Ма́ло, наки́нь ще хоч тро́хи! (Київщ.)]. **Наки́нутый** – 1) наки́нутий *и* наки́нений, ски́нутий, на́пну́тий *и* на́п'я́тий, нахо́плений, понаки́даний, понапи́наний, понахо́плюваний; заки́нутий *и* заки́нений; 2) наки́нутий *и* наки́нений, зве́рнутий *и* зве́рнений; 3) наки́нутий. **-ться** – 1) накида́тися, наки́нутися, понакида́тися; бу́ти наки́даним, наки́нутим *и* наки́неним, понаки́даним *и т. п.*; 2) (*агрессивно*) накида́тися, наки́нутися, напада́ти(ся), напа́сти(ся), (*зап.*) ве́ргатися, ве́рг(ну)тися, (*только о людях*) нашто́пуватися, нашто́патися, (*словесно*) напада́тися, напа́стися, наскі́пуватися *и* наскіпа́тися, наскі́патися на (до) ко́го, прискі́пуватися, прискі́патися до ко́го, насіда́ти, насі́сти на ко́го, нако́пуватися, накопа́тися на ко́го, (*зверем*) визвіря́тися, ви́звіритися на ко́го; *срв.* **II. Набра́сываться 2**. [Соба́ки наки́нулися на нас (Сл. Ум.). Поліція́ни, як звіри, ве́рглися на Бо́вдура (Франко). Нашто́павсь на Семе́на, та й дава́й його́ удво́х міси́ть (Новомоск.). «Чого́ стоїш? Іди́!» – гру́бо напа́всь Шмідт на слугу́ (Крим.). Ми тут гуля́ли, до нас наскі́пались: де та й де мою́ дочку́ ді́ли? (Мирний). «Не ві́риш?» – прискі́пався він до ме́не, поба́чивши, що я посміха́юсь (Черкас.). Найбі́льше-ж нако́пується на Хі́врю (Крим.). Чого́ ти ви́звірився на діте́й? (М. Левиц.)]; 3) (*на роботу, на еду и т. п.*) допада́тися, допа́стися до чо́го; *срв.* **II. Набра́сываться 2** (**-ться** *на еду*). [Допа́вся до книжо́к (Крим.). Допа́вся до борщу́ так, що й за ву́ха не одтя́гнеш (Богодух.)].
На́кидь – 1) на́кидь (-ди), на́кидьки (-ків), наки́дане (-ного), (*куча*) ку́па, ку́ча, кучугу́ра; 2) (*речной выкид*) бережня́к (-ку́).
Наки́льный – накільови́й.
Наки́нуть, -ся, *см.* **II. Наки́дывать, -ся.**
Накипа́ние – накипа́ння (-ння).
Накипа́ть, накипе́ть – накипа́ти, накипі́ти, (*о мног.*) понакипа́ти. [І отру́тою страшно́ю накипа́є нам душа́ (Франко). Накипі́ло мені́ на се́рці від тіє́ї гризні́ щоде́нної (Богодух.)]. **Накипе́вший** – що накипі́в, накипі́лий.
Накипе́лый – накипі́лий.
Накипе́ние – накипі́ння (-ння).
Накипе́ться – накипі́тися; (*о водовороте, прибое и т. п.*) навирува́тися, нашумува́тися, нашпува́тися.
Накипно́й – накипни́й; (*накипевший*) накипі́лий.
Наки́пчивый – наки́пистий, наки́пливий.
На́кипь – 1) (*пена при кипении и перен.*) шум (-му), шумови́на, шумови́ння (-ння); (*пров.: при варке мёду, варенья и т. п. ещё*) ба́рма. [Дать закипі́ти, зі́бра́ти шум (Клин.). Не вважа́й, що шум збіга́є, – на дні гу́ща бу́де (Комар). Викида́ється за ме́жі істо́рії письме́нства все те шумови́ння в письме́нстві, що випліва́є на по́верх (Рада). Як з више́нь варе́ння ва́риш, так ба́рми бага́то (Харківщ.)]. *Снимать, снять* **-кипь** *с чего* – шумува́ти, зшумува́ти, (*пров.: с мёда, варенья ещё*) бармува́ти, збармува́ти що; 2) (*осадок в самоваре, котле и т. п.*) на́кип (-пу), накипі́ло (-лого); 3) жу́желиця, жу́жіль (-жели); *см.* **Ока́лина.**

Накипяти́ть – 1) *чего* – накип’яти́ти, напа́рити чого́; (*воды*) нагрі́ти окро́пу, навари́ти води́; (*молока*: *на огне*) навари́ти (молока́), (*в духу*) напа́рити (напря́жити) (молока́), (*в духу*) напа́рити (напря́жити) (молока́); 2) *кого* – під’ю́дити, піддрочи́ти кого́. **Накипячённый** – 1) нагрі́тий, напа́рений, нава́рений, напря́жений; 2) під’ю́джений, піддро́чений. **-ться** – 1) накип’яти́тися, напа́ритися; навари́тися; напряжи́тися; 2) (*сердясь*) накипі́тися, навари́тися, налютува́тися.

Накиса́ние – накиса́ння, (*закисание*) закиса́ння, (*преим. о молоке*) квасні́ння.

Накиса́ть, наки́снуть – накиса́ти, наки́снути, (*закисать*) закиса́ти, заки́снути (*преим. о молоке ещё*) квасні́ти, наквасні́ти, (*о мног.*) понакиса́ти, позакиса́ти. **Наки́сший** – що наки́с *и т. п.* наки́слий, заки́слий, наквасні́лий.

Накисле́ние – наки́слювання, наква́шування, *оконч.* наки́слення, наква́шення.

На́кисло, *нрч.* – ду́же ки́сло. *Кислым* **-ло** – ки́сло-прекисло, (ки́сло-)кислі́сінько.

Наки́слый – наки́слий, (*о мног.*) понакиса́лий.

Накисля́ть, наки́слить – наки́слювати, накисли́ти, наква́шувати, наква́сити, (*о мног.*) понаки́слювати, понаква́шувати чого́, що. **Наки́сленный** – наки́слений, наква́шений, понаки́слюваний, понаква́шуваний. **-ться** – наки́слюватися, накисли́тися, понаки́слюватися; бу́ти наки́слюваним, наки́сленим, понаки́слюваним *и т. п.*

Наки́снуть, *см.* **Накиса́ть.**

На́кись – на́кис (-су).

Накла́д – 1) *см.* **Накла́дка 1**; 2) (*расход*) на́клад (-ду), (*убыток*) утра́та, шко́да. [Без на́кладу зи́ску не бу́де (Номис). Не хо́чеш утра́ти, – не лізь ні в куми́, ні в сва́ти (Приказка). Шко́да ніко́му не ми́ла (Номис)]. *В* **-ла́д**, *в* **-ла́де**, *с* **-дом** – з утра́тою. *Быть, остаться в* **-ла́де** – програ́ти; не зароби́ти, а проробити; не зароби́ти, а ще й свого́ доложи́ти (докла́сти); бу́ти з утра́тою, втра́тити; (*шутл.*) ши́лом па́токи вхопи́ти. [Не зароби́в я на тому́ кра́мі, а пророби́в (Богодух.). Ду́мав зароби́ти, та не то не зароби́в, а ще й свої́х доложи́в (Канівщ.)]. *Если возьмётся за это дело, то не будет в* **-де** – якщо́ за цю спра́ву ві́зьметься, то не програ́є. *Барыш с* **-дом** *на одних санях ездят* – де зиск, там і втра́та; 3) *стар., см.* **Лихва́ 2.**

Накла́дистый – утра́тний; *см.* **Накладно́й 2** *и* **Убы́точный.**

Накла́дка – 1) (*действие*) – а) (*от* **I. Накла́дывать**) наклада́ння, *оконч.* накла́дення; б) наванта́жування, наладо́вування, нарих[ш]то́вування, напако́вування, *оконч.* наванта́ження, наладува́ння, нарих[ш]тува́ння, напакува́ння; в) *см.* **Надстро́й 1**; г) (*от* **II. Накла́дывать**) наклада́ння, накида́ння, *оконч.* накла́дення, наки́нення; *см.* **Налага́ние** *и* **Наложе́ние**; 2) на́кладка. *Пить чай в* **-ку** – пи́ти чай у на́кладку; 3) *техн.* – на́кладка; (*на полозьях в санях*) пі́длатка. **-ка** *главная* (*головная, поддерживающая*) *железнодор.* – на́кладка головко́ва; 3) (*тяжесть для пригнёта*) при́гніток (-тка); 4) (*на одежде, на лысину*) на́кладка; 5) (*в каменной стройке*), *см.* **Надстро́й 2**; 6) (*набавка*) на́кидка.

Накладна́я, *сщ.* – накладна́ (-но́ї), (*железнодорожная ещё*) перевізни́й лист (-та́), -ни́й квит (-ту), -ни́й квито́к (-тка́), (*от купца купцу, от продавца покупателю*) факту́ра. [Мануфакту́ру на това́рній ста́нції здав і квит оде́ржав (Київ). У квитку́ спи́сано все, що зда́но ху́рманові (Сл. Ум.)]. *Обратная* **-на́я** – з[по]воро́тна накладна́.

Накла́дно, *нрч.* – утра́тно, неви́гідно.

Накладно́й – 1) накладни́й; (*накладываемый, наложенный*) накла́даний, накла́дений; (*фанерочный*) форніро́ваний. [Окра́си накладні́ (М. Грінч.)]. **-ны́е** *волосы, усы* – фальши́ве воло́сся (*о женск. ещё* фальши́ві ко́си), фальши́ві ву́си. **-но́е** *дерево* – форні́р (-ру). **-но́й** *рукав* – накладни́й (накла́дений) рука́в. **-но́е** *серебро* – накладне́ срі́бло; 2) (*набавочный*) наддатко́вий, додатко́вий, добавни́й. **-ны́е** *расходы* – над[до]датко́ві витра́ти.

Накла́дность – утра́тність, неви́гідність (-ности).

Накла́дный – утра́тний, неви́гідний.

Накла́дочка – накла́дочка.

Накла́дочный, *см.* **Накладно́й 2.**

Накла́дчивый – укла́дистий, місткий. [Укла́дистий віз (Хорольщ.)].

Накла́дчик, -чица – 1) накла́дач, -да́чка, наклада́льник, -ниця; 2) **-чик**, *типогр.* – накла́дач.

Накла́дывание, *см.* **Накла́дка 1**, *неоконч. и* **Налага́ние.**

Накла́дыватель, -ница, *см.* **Накла́дчик, -чица.**

I. Накла́дывать *и* **Наклада́ть, накла́сть** – 1) *что, чего на что, во что* – наклада́ти *и* (*редко*) накла́дувати, кла́сти, накла́сти *и* (*редко*) наложи́ти, (*о мног.*) понаклада́ти *и* понакла́дувати що, чого́ на що, в що; (*в большом количестве*) гати́ти, нагати́ти що, чого́ в що. [Наклада́ла одно́ полі́но на о́дне, по́ки й попа́дало все (Канівщ.). Коли́ пи́шеш, не

клади́ руки́ на зши́ток (Київ). І наві́що сті́льки дров гати́ти в гру́бу? (Сл. Гр.)]. **-кла́сть** *яиц* (*о курах*) – наноси́ти (нане́сти́) яє́ць. **-кла́сть** *в шею кому* – надава́ти (за)поти́личників кому́, наго́дувати (за)поти́личниками кого́, наби́ти поти́лицю кому́, накла́сти кому́ по поти́лиці (по ши́ї); 2) (*нагружать*) наванта́жувати, наванта́жити, наладо́вувати, наладува́ти, нарих[ш]то́вувати, нарих[ш]тува́ти, напако́вувати, напакува́ти, (*о мног.*) понаванта́жувати *и т. п.* що; (*о телеге ещё*) набира́ти, набра́ти ху́ру (*зап.* фу́ру), хурува́тися, нахурува́тися. [Ой, ти бу́деш ху́ру набира́ти, а я бу́ду гро́ші одбира́ти (Грінч. III). Чумаки́ хуру́ються (Сл. Гр.)]; 3) (*стену*), *см.* **Надстра́ивать. Накла́денный** – 1) накла́дений, нало́жений, понакла́даний, понакла́дуваний; нага́чений; нане́сений; 2) наванта́жений, наладо́ваний, нарих[ш]то́ваний, напако́ваний, понаванта́жуваний *и т. п.*; 3) *см.* **Надстро́енный. -ться** – накладáтися, накла́стися, понаклада́тися; бу́ти накла́даним *и* накла́дуваним, накла́деним, нало́женим, понакла́д(ув)аним *и т. п.*

II. Накла́дывать *и* **Налага́ть, наложи́ть** – 1) *см.* **I. Накла́дывать 1** *и* **2**; 2) наклада́ти *и* (*редко*) накла́дувати, накла́сти *и* (*реже*), наложи́ти, (*о мног.*) понаклада́ти, понакла́дувати що. [Ярмо́ наклада́є, волі́ запряга́є (Пісня). Данину́ з ро́ку в рік не змогли́ хижаки́ на селя́н накла́дувати (Куліш)]. **-жи́ть** *головой* – накла́сти (*реже* наложи́ти) голово́ю. **-ть** *дань, налог, подать, пошлину, штраф, эпитимию на кого* – наклада́ти, накла́сти, накида́ти, наки́нути, (*о мног.*) понаклада́ти, понакида́ти дань (данину́), пода́ток, по́дать, ми́то, пеню, поку́ту на ко́го, кому́. [Додатко́вий пода́ток наклада́ли (Доман.). Хи́жі сусі́ди ча́сто напада́ли на їх і накида́ли на їх по́даті (Н.-Лев.). Наки́нули мостово́го ще по копі́йці з ху́ри (Сл. Ум.)]. **-ть** *запрещение на что* – наклада́ти, накла́сти заборо́ну на що. **-ть** *клеймо на кого, на что* – таврува́ти, натавро́вувати, натаврува́ти, клейни́ти, наклейни́ти, (*о мног.*) потаврува́ти, понатавро́вувати, поклейни́ти кого́, що, (*о товарах ещё*) шта[е]мпува́ти, нашта[е]мпува́ти, (*о мног.*) пошта[е]мпува́ти що. **-вать, -жи́ть** *люльку* – набива́ти, наби́ти, наклада́ти, накла́сти лю́льку. [На ву́лиці та в переву́лку наклада́ла та Мару́шка Васи́льковi лю́льку (Грінч. III)]. **-ть** *наказание на кого* – наклада́ти, накла́сти ка́ру на ко́го. **-ть** *обязанность на кого* – наклада́ти, накла́сти, поклада́ти, покла́сти, накида́ти, наки́нути обо́в'я́зок (пови́нність) на ко́го, кому́. **-га́ть, -жи́ть** *оковы на кого* – забива́ти, заби́ти, (*о мног.*) позабива́ти в кайда́ни кого́, поклада́ти, покла́сти кайда́ни на ко́го. [По дво́є кайда́нів на но́ги покла́дено (Ант.-Драг.)]. **-ть** *отпечаток на кого, на что* – позна́чатися, позначи́тися, відбива́тися, відби́тися на ко́му, на чо́му. **-жи́ть** *печать на кого, на что* – покла́сти (*редко* наложи́ти) печа́ть, (*перен. ещё*) знак (озна́ку) на ко́го, на що. **-ть** *повязку на что* – наклада́ти, накла́сти по́в'язку на що, (*чаще*) завива́ти, зави́ти, зав'я́зувати, зав'яза́ти, бандажува́ти, забандажува́ти що чим, що в що. **-ть** *руку на кого, на что* – наклада́ти, накла́сти ру́ку на ко́го, на що, пригно́блювати, пригноби́ти кого́. **-ть** *руки на себя* – здійма́ти, зня́ти ру́ки на се́бе, ру́ки на се́бе наклада́ти, накла́сти, смерть собі́ заподі́яти, ві́ку собі́ вкороти́ти. **-ть** *слой серебра, золота* – наклада́ти, накла́сти, сади́ти, насади́ти срі́бло, зо́лото. [Лапки́ – з бі́личого хвоста́, щоб сади́ти на ря́мці зо́лото (Яворн.)]. *Не* **-га́й** *гнева,* **-ложи́** *милость* – не бери́ в нела́ску, зміни́ гнів на ла́ску.

Накла́дываемый *и* **Налага́емый** – що його́ (її́, їх) наклада́є (-да́ють), що наклада́ється *и т. п.*, накла́даний *и* накла́дуваний; наки́даний; покла́даний. [Лю́ди визволя́тимуться з-під пут, накла́дуваних приро́дою (Азб. Комун.)]. **Нало́женный** – накла́дений *и* (*реже*) нало́жений, понакла́даний, понакла́дуваний; наки́нутий *и* наки́нений, понаки́даний; наби́тий; покла́дений. [Моя́ кі́сонька, віно́чком нало́жена (Чуб.)]. **-ный** *платёж* – післяпла́та, накла́дений платі́ж (-тежу́). *Послать с* **-ным** *платежом* – по[наді]сла́ти з(за) післяпла́тою. **-ться** – наклада́тися, накла́стися, понаклада́тися; бу́ти накла́д(ув)аним, накла́деним *и* (*реже*) нало́женим, понакла́д(ув)аним *и т. п.* *Повязка* **-ется** *на рану* – ра́ну завива́ють (зав'я́зують, бандажу́ють).

Накла́няться – накла́нятися, попокла́нятися кому́. [По́ки накла́няється, по́ки хто огля́неться на вдову́ (Г. Барв.)]. **-ться** *кому о чём* – напроси́тися (напроха́тися) кого́ уклі́нно про що, накла́нятися (попокла́нятися) кому́ на чо́му *или* проха́ючи про що.

Накла́сть, -ся, *см.* **I. Накла́дывать, -ся.**

Наклёв – 1) *см.* **Наклёвка**; 2) *см.* **Надклёв 2.**

Наклева́ние, *см.* **Наклёвка 1**, *оконч.*

Наклева́ть, -ся, *см.* **Наклёвывать, -ся.**

Наклевета́ть, -ся, *см.* **Наклевётывать, -ся.**

Наклеве́тливый – накле́пливий; *см.* **Клеветли́вый.**

Наклеве́тный – накле́пний; *см.* **Клеветни́ческий 2.**

Наклеве́тчивый, *см.* **Наклеве́тливый.**

Наклеве́тчик, -чица – накле́пник, -ниця; *см.* **Клеветни́к, -ни́ца.**

Наклевётывание, Наклевета́ние – накле́пування, наклепа́ння, на́клеп (-пу), набрі́хування, набреха́ння, нагово́рювання, нагово́рення *и* наговорі́ння на ко́го.
Наклевётывать, наклевета́ть – накле́пувати, наклепа́ти, набрі́хувати, набреха́ти, (*наговаривать*) нагово́рювати, наговори́ти що, чого́ на ко́го, обмовля́ти, обмо́вити, обно́сити, обне́сти, оббрі́хувати, оббреха́ти кого́, (недо́бру) сла́ву пуска́ти, пусти́ти про ко́го, (*о мног.*) понакле́пувати, понабрі́хувати, понагово́рювати чого́ на ко́го, пообмовля́ти, пооббрі́хувати кого́. [Вони́ там щось на і́нших наклепа́ли (Л. Укр.). Чого́ ті́льки ви на се́бе не накле́плете! (Крим.). Лю́ди – соба́ки, – чого́ не набре́шуть! (Номис). Наговори́в на йо́го сім мі́хів горі́хів (Свидниц.)]. **Наклеве́танный** – накле́паний, набре́ханий, нагово́рений, понакле́пуваний, понабрі́хуваний, понагово́рюваний на ко́го. **-ться** – 1) (*стр. з.*) накле́пуватися, бу́ти накле́пуваним, накле́паним, понакле́пуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наклепа́тися, наклевета́тися, (*назлоречить*) налихомо́витися, налихосло́витися.
Наклёвка – 1) *см.* **Надклёв 1**; 2) накльо́вування, надзьо́[ю]бування, *оконч.* наклюва́ння, надзьо́[ю]бання; 3) карбува́ння, накарбо́вування, *оконч.* накарбува́ння, покарбува́ння. *Срв.* **Наклёвывать.**
Наклевно́й – наклювни́й; (*наклёванный*) на(д)кльо́ваний *и* на(д)клю́нутий, на(д)дзьо́[ю ́]баний.
Наклёвок, *см.* **Надклёвыш.**
Наклёвочный (*молоток*) – карбува́льний (молото́к).
Наклёвщик (*жорнова*) – карбува́льник (-ка).
Наклёвывание, *см.* **Наклёвка**, *неоконч.*
Наклёвывать, наклева́ть, наклю́нуть – 1) *см.* **Надклёвывать**; 2) **-вывать, -ва́ть** *чего* – накльо́вувати, наклюва́ти, надзьо́[ю]бувати, надзьо́[ю́]бати, (*о мног.*) понакльо́вувати, понадзьо́[ю]бувати чого́; 3) **-вывать, -ва́ть** *жорнов* – карбува́ти, накарбо́вувати, накарбува́ти, покарбува́ти жо́рно; 4) **-нуть**, *безл. (о деньгах)* – заве́сти́ся, заворуши́тися. *У него* **-нуло** – у йо́го завели́ся (заворуши́лися) грошеня́та. **Наклёванный** – 1) *см.* **Надклёванный**; 2) накльо́ваний, надзьо́[ю́]баний, понакльо́вуваний, понадзьо́[ю́]буваний; 3) накарбо́ваний, покарбо́ваний.
Наклёвываться, наклева́ться – 1) (*стр. з.*) – а) *см.* **Надклёвываться** (*под* **Надклёвывать**); б) накльо́вуватися, бу́ти накльо́вуваним, накльо́ваним, понакльо́вуваним *и т. п.*; в) карбува́тися, накарбо́вуватися, бу́ти карбо́ваним, накарбо́вуваним, на[по]карбо́ваним. *Срв.* **Наклёвывать**; 2) (*досыта, сов.*) наклюва́тися, надзьо́[ю]батися, (*о мног.*) понакльо́вуватися, понадзьо́[ю]буватися. [Він пшени́ці наклює́ться, води́ці нап'є́ться (Чуб. V)].
II. Наклёвываться, наклю́нуться – 1) (*о птенце в яйце*) на(д)кльо́вуватися, на(д)клю́нутися, (*о мног.*) пона(д)кльо́вуватися. [Коли́ наклю́нулося, то й ви́лупиться (Номис). Курча́ надкльо́вується з яйця́ (Сл. Ум.). Я́йця всі вже понакльо́вувалися (Богодух.)]; 2) (*о рыбе*) заїда́ти, заї́сти, накльо́вуватися, наклю́нутися. [Коли́ поплаве́ць дрижи́ть, це зна́читься, що ри́ба заїда́є; а як заї́сть, то поплаве́ць упірне́ в во́ду (Звин.)]; 3) (*перен.*) накльо́вуватися, наклю́нутися, закльо́вуватися, заклю́нутися; (*случаться*) трапля́тися, тра́питися. [Піду́, мо́же де робо́та яка́ наклю́неться (М. Грінч.). Це пита́ння по́ки-що ті́льки закльо́вується (Рада)]. *Ему* **-ется** *хорошее место* – йому́ накльо́вується (трапля́ється) га́рна поса́да.
Наклёвыш – на(д)кльо́ване (на(д)клю́нуте) яйце́; *см. ещё* **Надклёвыш.**
Накле́ивание, Наклее́ние, *см.* **Накле́йка 1.**
Накле́ивать, накле́ить – накле́ювати, накле́їти, (*налеплять*) налі́плювати, наліпи́ти, (*о мног. или во мн. местах*) понакле́ювати, поналі́плювати що, чого́. **-и́ть** *нос кому* – уте́рти (наста́вити, припра́вити) но́са кому́; (*при сватанье*) гарбуза́ підне́сти́ (да́ти) кому́. **Накле́енный** – накле́єний, налі́плений, понакле́юваний, поналі́плюваний. [Лист з налі́пленими пошто́вими ма́рками (Крим.)]. **-ться** – 1) накле́юватися, накле́їтися, понакле́юватися; бу́ти накле́юваним, накле́єним, понакле́юваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) накле́їтися, попоклеї́ти (досхочу́), (*о мног.*) понакле́юватися.
Накле́йка – 1) (*действие*) накле́ювання, налі́плювання, *оконч.* накле́єння, налі́плення; 2) (*работа по своему качеству*) на́клейка, на́ліпка; 3) (*наклеенное*) на́клейка, (*чаще*) на́ліпка.
Наклейми́ть – натаврува́ти, наклейни́ти, (*о мног.*) понатавро́вувати кого́, що, чого́; (*о товарах ещё*) нашта[е]мпува́ти що, чого́.
Наклейно́й – наклейни́й, наліпни́й; (*наклеенный*) накле́єний, налі́плений.
Накле́йный – накле́ювальний, клеї́льний.
Накле́йщик, -щица – накле́йник, -ниця, накле́ювач, -вачка.

Наклёп – 1) *см.* **Наклёпка 1** *и* **2**; 2) на́клеп, по́клеп (-пу), нагові́р (-вору), обмо́ва; *срв.* **Поклёп.**
Наклёпа – накле́пник, -ниця; *срв.* **Клеветни́к, -ни́ца.**
Наклепа́ние, *см.* **Наклёпка 1**, *оконч.*
Наклепа́ть, -ся, *см.* **Наклёпывать, -ся.**
Наклёпистый – накле́пливий.
Наклёпка – 1) (*действие*) – а) накле́пування, нанюто́вування, *оконч.* наклепа́ння, нанютува́ння; б) *см.* **Наклевётывание, Наклевета́ние**; 2) (*наклёпанное*) на́клепка, (*при помощи заклёпок*) на́нютень (-тня).
Наклепно́й – наклепни́й; (*наклёпанный*) накле́паний, (*при помощи заклёпок*) нанюто́ваний.
Наклёпный – 1) *см.* **Наклепно́й**; 2) накле́пний; *срв.* **Клеветни́ческий 2.**
Наклёпчивый – накле́пливий; *срв.* **Клеветли́вый.**
Наклёпщик, -щица, *см.* **Наклёпа.**
Наклёпывание, *см.* **Наклёпка 1**, *неоконч.*
Наклёпывать, наклепа́ть – 1) *что, чего* – накле́пувати, наклепа́ти, (*заклёпками*) нанюто́вувати, нанютува́ти, (*о мног.*) понакле́пувати, понанюто́вувати що, чого́; 2) *на кого, см.* **Наклевётывать. Наклёпанный** – 1) накле́паний, нанюто́ваний, понакле́пуваний, понанюто́вуваний; 2) *см.* **Наклеве́танный. -ться** – 1) – а) накле́пуватися, наклепа́тися, понакле́пуватися; бу́ти накле́пуваним, накле́паним, понакле́пуваним *и т. п.*; б) *см.* **Наклевётываться 1**; 2) (*напрашиваться на что*) набива́тися, наби́тися на що. *Сам на грех* **-пался** – сам на гріх нагоди́вся (налі́з, наверну́вся); 3) (*приставать с наклёпами*) лі́зти (в'я́знути) до ко́го з на́клепами; 4) (*вдоволь, сов.*) – а) наклепа́тися, нанютува́тися; б) наклепа́тися, набреха́тися, напле́ска́тися; в) наклепа́тися, накалата́тися в що. *Срв.* **Клепа́ть.**
Накле́тник – надкомі́рок (-рка).
Накле́тный – накомі́рний.
Накле́точный – накліткови́й.
На́клеть – надкомі́рок (-рка).
На́клик – 1) (*действие*) – а) накликання, склика́ння, *оконч.* накли́кання, скли́кання кого; *см.* **Называ́ние 6**; б) наклика́ння, *оконч.* накли́кання, напро́шення, напита́ння чого́ кому́, на ко́го. *Срв.* **Наклика́ть**; 2) (*птичий клик*) го́лос (-су), ви́клик, клик (-ку). [Перепели́чку з го́лосу зна́ти (Звин.)].
Наклика́ние, Накли́кание, *см.* **На́клик 1.**
Наклика́тель, -ница – накли́ка́ч (-ча́), -ка́чка, наклика́йло (*м. р.*).
Наклика́ть, накли́кать, накли́кнуть – 1) *кого* – наклика́ти, накли́кати, склика́ти, скли́кати, (*о мног.*) понаклика́ти, поскликати кого; *см.* **Называ́ть 6**; 2) (*клича вызывать что*) наклика́ти, накли́кати що; (*на себя, на кого*) наклика́ти, накли́кати, проси́ти, напроси́ти, напита́ти що собі́, на се́бе, кому́, на ко́го. [Воро́ни літа́ють і, здає́ться, своі́м кри́ком бу́рю наклика́ють (Рудан.). Журбо́ю не накли́чу собі́ до́лі (Шевч.). Чого́ ти смерть на ме́не наклика́єш? (Л. Укр.). Сам на се́бе сме́рти проси́в (Звягельщ.). Ну, напита́в собі́ біду́! (Н.-Лев.)]. *Худую славу себе* **-чешь** – недо́брої сла́ви собі́ напита́єш (набу́деш), недо́брої сла́ви заживе́ш. **Накли́канный** – 1) накли́каний, скли́каний, понакли́к(ув)аний, поскли́к(ув)аний; 2) накли́каний, напро́шений, напи́таний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наклика́тися, бу́ти накли́к(ув)аним, накли́каним, понакли́к(ув)аним *и т. п.*; 2) *на что* – набива́тися, наби́тися, напро́шуватися, напроси́тися на що; *см.* **Называ́ться 3**. *Сам на грех* **-кнулся** – сам на гріх напроси́вся (наби́вся), сам собі́ гріха́ напита́в; 3) **-каться** (*вдоволь*) – а) накли́катися, нагука́тися кого́ *и* на ко́го; б) нагука́тися, навола́тися; в) надражни́тися (з) ко́го. *Срв.* **Кли́кать.**
Накли́нивать, накли́нить *стену* – клинцюва́ти, наклинцюва́ти сті́ну. **Накли́ненный** – наклинцьо́ваний. **-ться** – клинцюва́тися, наклинцюва́тися; бу́ти клинцьо́ваним, наклинцьо́ваним.
Накли́нка – клинцюва́ння, *оконч.* наклинцюва́ння (стіни́).
Накли́чка – 1) *см.* **На́клик 1**; 2) прі́звище, при́кладка; *срв.* **Кли́чка.**
Наклобу́чивать, -ся, наклобу́чить, -ся, *см.* **Нахлобу́чивать, -ся.**
Наклобу́чка, *см.* **Нахлобу́чка.**
Накло́н – 1) (*действие*), *см.* **Наклоне́ние 1**; 2) (*наклонённость*) по́хил, хил, на́хил (-лу), похи́лість (-лости), нахи́лення (-ння), (*почвы ещё*) спад (-ду), схил, схи́лок (-лку). [Мали́й по́хил у сіє́ї сохи́ (Вовчанщ.). Рівнина́ ма́є по́хил до Дніпра́ (Кониськ.). Ще не зако́пуйте стовпа́: він стоі́ть нері́вно, ма́є хил о́н-куди! (Звин.). Похи́лість ске́лі (Сл. Ум.). Нахи́лення

екліптики (Павлик). Тре́ба так зроби́ти, щоб спад був од стіни́, то вода́ стіка́тиме (Кам'янеч.)]. **-ло́н** *головы* – на́хил голови́. **-ло́н** *столба* – по́хил (хил, *пров.* на́вал) стовпа́ (слу́па); 3) похи́лість, похи́ла пло́ща; *срв.* **Накло́нный 1** (**-ная** *плоскость*). [Стою́ на похи́лості на́че і хо́чу зсу́нутися вниз (Коцюб.)]; 4) (*у верха экипажного*) козиро́к (-рка́); (*над крыльцом*) дашо́к (-шка́), пiдда́шок (-шка). [Відки́нь козиро́к, щоб дощ не так забива́в (Сл. Ум.)]; 5) *пить в* **-ло́н** (*в наклонку, наклонкою*) – пи́ти хильце́м (на́хильцем, на́хилки, хи́льці). [Ви́пив на́хильцем ці́лу пля́шку (Сл. Ум.). Він без ча́рки поча́в горі́лку на́хилки ковта́ти (Сл. Ум.)].

Наклоне́ние – 1) (*действие*) нахиля́ння, похиля́ння, схиля́ння, перехиля́ння, нагина́ння, *оконч.* нахи́лення *и* нахилі́ння, похи́ле[і]ння, схи́ле[і]ння, перехи́ле[і]ння, нагнуття́ чого́ до ко́го, до чо́го, над ким, над чим; прихиля́ння, пригина́ння, *оконч.* прихи́ле[і]ння, пригнуття́ чого́ до ко́го *и* кому́, до чо́го; (*в одну сторону пров.*) перехня́блювання, *оконч.* перехня́блення чого́ (на́бік, на оди́н бік); (*в разные стороны*) розхиля́ння, *оконч.* розхи́ле[і ́]ння чого́; 2) (*наклонённость*), *см.* **Накло́н 2**. **-ние** *земной оси к эклиптике* – по́хил (на́хил, нахи́лення) зе́мної о́си до екліптики. *Угол* **-ния** – кут по́хилу (на́хилу, хи́лу); 3) *грам.* – спо́сіб (-собу). *Из'явительное, повелительное, сослагательное* **-ние** – ді́йсний, наказо́вий, умо́вний спо́сіб. *Неопределённое* **-ние** – дієймéнник (-ка).

Наклонённость – нахи́леність, похи́леність (-ности); *срв.* **Накло́н 2.**

Наклони́тель, -ница, *см.* **Накло́нщик, -щица.**

Наклони́тельный – нахиля́льний, нахильни́й.

Наклони́ть, -ся, *см.* **Наклоня́ть, -ся.**

Накло́нка – 1) *см.* **Наклоне́ние 1**; 2) *см.* **Накло́н 5.**

Накло́нно, *нрч.* – похи́ло, похи́листо, на́хи́ло, по́хи́лом, на́схил(ь), схи́листо, (*покато*) спохо́ва, спухо́ва, (*в меньшей мере*) спо[у]хо́вато, (*в одну сторону*) набо́кувато, (*косо*) скі́сно. [Стовп стої́ть похи́ло (Київщ.). Пуска́йте-бо сторч, а не по́хилом (Звин.). Тре́ба, щоб було́ тут не кру́то, а спохова (Звин.). Вашге́рд ста́влять скі́сно, насипа́ють у ко́роб піску́ й пуска́ють у нього во́ду (Троян.)].

Накло́нность – 1) похи́лість, нахи́лість (-лости), нахи́лення чого́. **-ность** *эклиптики* – нахи́лення екліптики; 2) (*склонность к чему*) на́хил (-лу), нахи́льність, схи́льність (-ости), на́хилок (-лку), уподо́бання до чо́го. [Ма́є прирожде́нний на́хил до формалі́зму (Доман.). Патологі́чні на́хили (Виннич.). Жанда́рмські, па́нські нахи́льності (Грінч.). Боротьба́ з свої́ми вла́сними нахи́льностями (Рада). Схи́льність вишу́кувати правди́вість там, де нам подо́бається (Наш). Придуши́ти вро́джений на́хилок до свого́ рі́дного (Франко)]. *Хорошие, дурные* **-сти** – до́брі, лихі́ на́хили (нахи́льності), нахи́льність до до́брого, до лихо́го. *Преступные* **-сти** – злочи́нні на́хили (нахи́льності). *Животные* **-сти** – твари́нні (твари́нячі звіря́чі) на́хили (нахи́льності).

Накло́нный – 1) похи́лий, похи́льний, похи́листий, нахи́лий, схи́листий, (*реже*) спохи́лий, схи́льнистий, (*косой*) укі́сний, скісни́й. [Ні́где мені́ посто́яти під похи́льним ти́ном (Мил.). Ша́пка чо́рна похи́листа (ЗОЮР I). Верба́ стоя́ла крива́, схи́листа на став (Грінч. II). Дощ де-да́лі часті́ш сту́кав по укі́сному дашку́ (Корол.). Со́нце скі́сними промі́ннями зазира́є йому́ в ві́чі (Загірня)]. **-ная** *плоскость* – похи́ла пло́ща (площина́), похи́лість (-лости), (*косогор*) косогі́р (-го́ру). [Бу́йна фанта́зія труча́є його́ по похи́лості в яку́сь чо́рну безо́дню (Коцюб.)]. *Катиться по* **-ной** *плоскости* – коти́тися по похи́лій пло́щі (площині́), коти́тися по похи́лості (по́хилом), (*перен.*) як з гори́ коти́тися. **-ное** *положение* – похи́лий стан, нахи́леність, похи́леність, похи́лість (-ости), нахи́лення (-ння). *Работать, сидеть в* **-ном** *положении* – нахили́вшися (на́схил(ь)) працюва́ти, сиді́ти, працюва́ти, сиді́ти на[по]хи́леним. [Він сиді́в, на[по]хи́лений над книжка́ми (Київ)]. *Башня в* **-ном** *положении* – ве́жа (ба́шта) в по[на]хи́леній (похи́лій), по́статі, по[на]хи́лена (похи́ла) ве́жа (ба́шта). [Дзвіни́ця до́вго, як Піза́нська ве́жа, перебува́ла в похи́лій по́статі, аж по́ки не розі́брано її́ на це́глу (М. Зеров)]. **-ная** *шахта* – похідна́ ша́хта; 2) (*о почве*) похи́лий, похи́листий до чо́го, спа́дистий, ско́систий, зго́ристий, убо́чистий. [Гора́ похи́ла до рі́чки (Вовчанщ.). Претенсі́йність зво́дить цього́ пое́та на похи́лу сте́жку риско́ваних експериме́нтів (Рада). Ско́систа гора́ (Верхр.). Двір був зго́ристий, і до ґа́нку тре́ба було́ під'їжджа́ти тро́шки під го́ру (Н.-Лев.)]; 3) (*склонный к чему*) що ма́є на́хил, нахи́льний, схи́льний, прихи́льний, охо́чий до чо́го; з уподо́банням до чо́го. [Він ма́є на́хил до балачо́к (Звин.). Нахи́льний до меланхо́лії, він на лю́дях си́лувавсь удава́ти весе́лого (Крим.). Він схи́льний до добра́ (Сл. Ум.)].

Накло́новатый – похи́луватий, (*покатый*) спо[у]хо́ватий.

Накло́нчивость – нахи́листість, хи́лкість (-ости).

Накло́нчивый – нахи́листий, хилки́й, похи́льчастий. [Хилку́ лози́ну і снігу́р зі́гне

(Приказка). Похи́льчасте то де́рево – яли́на (Пісня)].
Накло́нщик, -щица – нахи́ляч, -ля́чка, нахиля́льник, -ниця; (*подстрекатель, -ница*) підохо́чувач, -вачка, призві́дник, -ниця до чо́го.
Наклоня́ть, наклони́ть – нахиля́ти, хили́ти, нахили́ти, похиля́ти, похили́ти, схиля́ти, схили́ти, перехиля́ти, перехили́ти, нагина́ти, нагну́ти, (*редко*) поклоня́ти, клони́ти, поклони́ти, уклоня́ти, уклони́ти, (*о мног.*) понахиля́ти, посхиля́ти, поперехиля́ти, понагина́ти що до ко́го, до чо́го, в що, над ким, над чим; (*к кому к чему ещё*) прихиля́ти, прихили́ти, пригина́ти, пригну́ти, (*редко*) приклоня́ти, приклони́ти, (*о мног.*) поприхиля́ти, попригина́ти, поприклоня́ти що до ко́го *и* кому́, до чо́го. [Нахиля́є дуб висо́кий ві́ти ду́жі і широ́кі до черво́ної кали́ни (Грінч.). Як ду́ба не нахи́лиш, так вели́кого си́на на до́бре не на́вчиш (Номис). Куди́ хи́лить ві́тер, туди́ й я хилю́ся (Пісня). Скрі́зь-же ти, буйне́сенький, по по́лю гуля́єш, ти́рсу похиля́єш (Основа 1861). Черво́нії корогви́ розпусти́в, до води́ похили́в (Ант.-Драг.). Жураве́ль схили́в до́вгу ши́ю у коло́дязь (Коцюб.). Неха́й уда́рять в тулумба́си су́мно, а ра́тища додо́лу посхиля́ють (Куліш). Перехили́в поро́жню пля́шку над ча́ркою (Н.-Лев.). Витяга́є пля́шку і перехиля́є до ро́та (Васильч.). Нагина́й гілля́ку, до́ки молода́ (Номис). По́ле усіля́ке зі́лля до се́бе кло́нить, аби́ з нього води́ напи́тися (Стефан.). Вітре́ць шеле́сне та прихи́лить мені у віко́нце паху́чий бузо́к (М. Вовч.). Він радні́ший бу́в-би їй не́бо прихили́ти (Загірня). Пригина́в їм ви́шні, а вони́ обрива́ли я́годи (Богодух.). Приклони́в го́лову її на плече́ і пи́льно слу́хав (Загірня)]. **-ть** *голову* – нахиля́ти, нахили́ти, схиля́ти, схили́ти, похиля́ти, похили́ти, перехиля́ти, перехили́ти, уклоня́ти, уклони́ти, (*понуро*) похню́плювати, похню́пити го́лову, похню́плюватися, похню́питися, (*приветствуя, прося*) уклоня́тися, уклони́тися, похиля́тися, похили́тися, (*о мног.*) понахиля́ти, посхиля́ти го́лови. [Стиска́ємо ру́ки й схиля́ємо го́лови (Коцюб.). Ще ни́жче го́лову похили́ла (Грінч.). Перехи́лить го́лову (Номис). Стої́ть, уклони́вши го́лову (Квітка). Сиді́ла, ни́зько похню́пивши го́лову (Грінч.). Сиді́в похню́пившись (Богодух.). Мо́вчки похили́лись: «Благослови́, – ка́жуть, – ба́тьку!» (Шевч.)]. **-ть** *на один бок* – нахиля́ти, нахили́ти на оди́н бік, (*пров.*) перехня́блювати, перехня́бити що (на́бік, на оди́н бік). [На́що ти так ша́пку перехня́бив? (Сл. Гр.)]. **-ть** *в разные стороны* – нахиля́ти, нахили́ти в рі́зні бо́ки, розхиля́ти, розхили́ти що. [Ві́тер віє по доли́ні, розхиля́є лист кали́ні (Грінч.)]. **Наклонённый** – нахи́лений, похи́лений, (*прлг.* похи́лий), схи́лений, перехи́лений, на́гну́тий, понахи́ляний, посхи́ляний, поперехи́ляний; прихи́лений, пригну́тий, прикло́нений, поприхи́ляний; похню́плений; перехня́блений; розхи́лений. [Похи́лена голі́вка (М. Вовч.). З перехи́леної пля́шки ніч́ого не текло́: була́ вже поро́жня (Червоногр.). Ви́дко було́ ті́льки похню́плену го́лову (Богодух.)].
Наклоня́ться, наклони́ться – 1) (*стр. з.*) нахиля́тися, бу́ти нахи́ляним, нахи́леним, понахи́ляним *и т. п.*; *срв.* **Наклоня́ть**; 2) нахиля́тися, хили́тися *и* (*диал.*) хиля́тися, нахили́тися, похиля́тися, похили́тися, схиля́тися, схили́тися, перехиля́тися, перехили́тися, нагина́тися, нагну́тися, (*о мног.*) понахиля́тися, посхиля́тися, поперехиля́тися, понагина́тися до ко́го, до чо́го, в що, над ким, над чим; (*к кому, к чему ещё*) прихиля́тися, прихили́тися, пригина́тися, пригну́тися, (*редко*) приклоня́тися, приклони́тися, (*о мног.*) поприхиля́тися, попригина́тися до ко́го *и* кому́, до чо́го; (*на один бок*) нахиля́тися, нахили́тися на оди́н бік, (*пров.*) перехня́блюватися, перехня́битися (на́бік, на оди́н бік), зверта́тися, зверну́тися, (*о мног.*) поперехня́блюватися; (*в разные стороны*) розхиля́тися, розхили́тися (*о мног.*) порозхиля́тися. [Ві́ти зеле́ні нахиля́ються над хло́пчиком (Грінч.). Володи́мир нахили́вся до його́ по́душки (Крим.). Хилі́теся, густі́ ло́зи, куди́ ві́тер віє (Глібів). Дві сму́ги лі́су, що хили́вся наза́д від шале́них по́дмухів хуртови́ни (Олмейрова Примха). Хиля́ється я́вір до я́вора (Яворськ.). Черво́на кали́на похиля́ється (Грінченко III). Стої́ть я́вір над водо́ю, в во́ду похили́вся (Пісня). Магно́лія до кипари́са струнко́го схиля́ється (Л. Укр.). Схили́вся до чамада́на (*над чемоданом*) (Крим.). Висо́кі вози́ посхиля́лися на волі́ (Н.-Лев.). Перехили́лася через тин (М. Вовч.). Ю́зя нагну́лася над кни́жкою (Л. Укр.). Ой, дуб до кали́ни прихиля́ється (Пісня). Здорове́нна гру́дка землі́ прошумі́ла над його́ голово́ю; Грицько́ прихили́вся (Мирний). До бі́лих ні́жок приклоня́ється (Чуб. V). Стара́ ха́та вже перехня́билася на́бік (Н.-Лев.). Ха́та зверну́лася (Радом.). Очере́т розхиля́вся: то хтось простува́в до рі́чки (Загірня)]. **Наклоня́сь, Наклони́вшись** – нахили́вшись *и т. п.*; (*нрч.*) хильце́м, хи́льці, схи́лком, зги́нці, вна́хилку, на́схил(ь). [Хильце́м, хильце́м попід ве́рби (побі́г) (Пісня). Побі́г хи́льці бур'яна́ми та й уті́к (Кам'янеч.). Схи́лком, схи́лком попід ти́нком в зі́ллячко схова́вся (Пісня). Зирк! аж лежи́ть за́яць; тоді Петро́ – зги́нці, та тихе́сенько: «Ци́тьте!» (Звин.). Усю ніч на́схил проси́діла (Міюс.). На́схиль стіл стої́ть (Червоногр.)]. **Наклони́вшийся** – що нахили́вся *и т. п.*, нахи́лений, похи́лений, схи́лений *и т. п.*, похи́лий. [Нахи́лена по́стать (Черкас.). Похи́лені хати́ (Грінч.). Ве́рби сумні́ і похи́лі (Грінч.). Похи́лий барка́н (Коцюб.)].

Наклохта́ть, -ся – наквок[х]та́ти, -ся, наквóкати, -ся, наклóкати, -ся.
Наклуби́ть *чего* – (*намотать клубками*) намота́ти клубка́ми, наклубкува́ти чогó; (*напустить дыму клубом*) наздійма́ти, назвива́ти клубкі́в ди́му. **-ться** (*о дыме*) – наклубота́тися, наклубочи́тися, наку́блитися, накуже́лити(ся), нави́хоритися.
Наклю́каться – наду́длитися, набра́житися, (*редко*) набу́цатися; *срв.* **Назю́зиться.** [Стари́й набра́житься булó ту́т-таки, у нас (Короленко). Набу́цавсь горі́лки (Київщ.)].
Наклю́нуть, -ся, *см.* **Наклёвывать, -ся.**
Наключа́ться, наключи́ться, *см.* **Приключа́ться.**
Наклю́чный – 1) наклю́чний, наключе́вий; 2) наджере́льний. *Срв.* **Ключ 1** *и* **3.**
Накля́пый – скарлю́чений; *см.* **Покля́пый.**
Накля́узить, -ся *и* **Накля́узничать, -ся** – 1) наклявзува́ти, -ся, накрути́ти, -ся (карлючóк); 2) ная́бедити, -ся, наклепа́ти, -ся, набреха́ти, -ся на кóго, напле́ска́ти, -ся. *Срв.* **Кля́узничать.**
Накобе́ниться – накомизи́тися, напри́ндитися, накоцю́битися; наогуря́тися, наопина́тися.
Накó в, *см.* **Накóвка.**
Накова́ленка – (*ум.*) кова́длечко, кова́льце; (*небольшая наковальня*) на́ковань (-ни) (Верхр.), (*для отбивания кос*) ба́бка, ковале́нька.
Накова́ленный *и* **Накова́льный** – кова́дловий, (*зап.*) кова́ловий.
Накова́льня – 1) кова́дло (*р. мн.* кова́дел), (*зап.*) кова́ло; (*для загибания железа*) шпера́к (-ка́); *см. ещё* **Накова́ленка.** [З язика́ так і си́плються бре́хні, на́че з кова́дла і́скри (Н.-Лев.). Б'ють в кова́дла ковалі́ (Чупр.)]. *Быть* (*очутиться*) *между молотом и* **-ней** – у[за]лі́зти межи (між) мóлот і кова́дло, опини́тися між мóлотом і кова́длом, опини́тися під мóлотом на кова́длі; 2) *анат.* incus – кова́дло.
Накова́льщик – ковадля́р (-ра).
Накова́ние, *см.* **Накóвка 1**, *оконч.*
Накова́ть, -ся, *см.* **Накóвывать, -ся.**
Накóвка – 1) (*действие*) – а) *см.* **Надкóвка 1**; б) накóвування, укóвування, накле́пування, ста́лення *и* сталі́ння, наста́лювання, *оконч.* накува́ння *и* накуття́, укува́ння *и* укуття́ (-ття́), наклепа́ння, наста́ле[і]ння; в) карбува́ння, накарбóвування, насіка́ння, кува́ння, *оконч.* накарбува́ння, насі́чення, накува́ння *и* накуття́. *Срв.* **Накóвывать**; 2) (**работа**) накува́ння, накóвання; накарбува́ння, накарбóвання.
Наковнóй – накувни́й; (*накованный*) накóваний, наку́тий, накле́паний; накарбóваний. *Срв.* **Накóвывать.**
Накóвочный – накóвувальний. **-ный** *мастер* – накóвувач; *см.* **Накóвщик.**
Накóвчивый – накóвистий.
Накóвщик – накóв(ув)ач, (*преим. холодной ковкой*) накле́пувач, (*мельн. жерновов и т. п.*) карбува́ч (-ча), накарбóвувач, карбува́льник.
Накóвывание, *см.* **Накóвка 1**, *неоконч.*
Накóвывать, накова́ть – 1) *см.* **Надкóвывать**; 2) (*наклёпывать ковкой что, чего*) накóвувати, накува́ти що, чогó, укóвувати, укува́ти чогó, (*преим. о холодной ковке*) накле́пувати, наклепа́ти що, чогó, (*насталивать*) стали́ти що, наста́лювати, настали́ти що, чогó, (*о мног.*) понакóвувати, понакле́пувати, понаста́лювати що, чогó. [Тре́ба накува́ти (настали́ти) соки́ру (Канівщ.). Чогó бог не дасть, тогo кова́ль не накує́ (Номис). Накува́в бага́то ухна́лів (Сл. Ум.). Вкуй кі́лька цвя́хів (Сл. Гр.)]; 3) (*насекать что*) карбува́ти, накарбóвувати, накарбува́ти, насіка́ти, насікти́, (*о мельн. жернове ещё*) кува́ти *и* (*реже*) ку́ти, накува́ти, наку́ти, (*о мног.*) понакарбóвувати, понасіка́ти що. **Накóванный** – 1) *см.* **Надкóванный**; 2) накóваний *и* наку́тий, укóваний *и* уку́тий, накле́паний, наста́лений, понакóвуваний, понакле́пуваний, понаста́люваний; 3) накарбóваний, насі́чений, накóваний *и* наку́тий, понакарбóвуваний, понасі́каний. **-ться** – 1) *см.* **Надкóвываться**; 2) накóвуватися, накува́тися, понакóвуватися; бу́ти накóвуваним, накóваним (наку́тим), понакóвуваним *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) накува́тися, наклепа́тися, (*о мног.*) понакóвуватися, понакле́пуватися; б) накува́тися; в) нас[ц]вірча́тися, наспіва́тися, натріща́тися. *Срв.* **Кова́ть.**
Наковы́ливать, наковыля́ть – шкандиба́ти, нашкандиба́ти, шкутильга́ти, нашкутильга́ти, шкату[и]льга́ти, нашкату[и]льга́ти, наку́льгувати, накульга́ти, наканделя́ти, накривуля́ти. – **ля́ться** – нашкандиба́тися, нашкутильга́тися *и т. п.*; *срв.* **Ковыля́ть.**
Наковы́лка – наку́льгування.
Наковы́ривание, *см.* **Наковы́рка 1**, *неоконч.*
Наковы́ривать, наковыря́ть, наковырну́ть – 1) *см.* **Надковы́ривать**; 2) наколу́пувати, наколупа́ти що, чогó, наколупну́ти що, накопи́рсувати, накопи́рса́ти, надóвбувати,

надо́вба́ти, надлу́бувати, надлу́бати, нашпо́ртувати, нашпо́ртати що, чого́, (*о мног.*) понаколу́пувати, понакопи́рсувати, понадо́вбувати, понадлу́бувати, понашпо́ртувати що, чого́. [Піди́, стари́й-старе́сенький, наколупа́й ме́ду (Чуб. V). Наколупа́й ма́сла (Сл. Ум.)]. **-ря́ть** *рану* – надря́пати (нашкря́бати) ра́ну. **-ря́ть** *червей* – накопа́ти (наколупа́ти) черваків (хробаків); 3) (*лапти*) підсми́кувати, підсми́кати, (*о мног.*) попідсми́кувати (личаки́); (*выплетать по передку лаптя узор*) мере́жа[и]ти, помере́жа[и]ти (личаки́). **Наковы́рянный** – 1) *см.* **Надковы́рянный**; 2) наколу́паний, накопи́рсаний, надо́вбаний, надлу́баний, нашпо́ртаний, понаколу́пуваний *и т. п.*; надря́паний, нашкря́баний; нако́паний; 3) підсми́каний, попідсми́куваний; мере́жа[е]ний *и* помере́жа[е]ний. **-ться** – 1) *см.* **Надковы́риваться**; 2) (*стр. з.*) наколу́пуватися, бу́ти наколу́пуваним, наколу́паним, понаколу́пуваним *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) накопи́рса́тися, наколупа́тися, нашпо́ртатися, надо́вбатися, надлу́батися, надолуба́тися, нако́рпа́тися чий, в чо́му, напо́рпатися в чо́му; б) напле́сти́ся; в) накопирса́тися з чим, напо́ратися коло (біля) чо́го, з чим, в чо́му, надлу́батися коло чо́го, з чим, начовпти́ся з чим, (*ирон.*) наму́читися з чим, коло чо́го. *Срв.* **Ковыря́ть.**

Наковы́ристый – наколу́пистий.

Наковы́рка – 1) (*действие*) – а) *см.* **Надковы́рка**; б) наколу́пування, накопи́рсування, надо́вбування, надлу́бування, нашпо́ртування, *оконч.* наколупа́ння, накопи́рса́ння, надо́вба́ння, надлу́бання, нашпо́ртання; в) підсми́кування, мере́жа[е]ння, *оконч.* підсми́кання, помере́жа[е]ння. *Срв.* **Наковы́ривать**; 2) (*в лаптях*) пі́дсми́чка; (*узор на передке*) мере́жа[е]ння (-ння); (*лыко, пакля для* **-рки**) ли́ко, кло́ччя (-ччя) (підсми́кувати личаки́).

Наковырну́ть, *см.* **Наковы́ривать.**

Наковы́рный – колупа́льний, на(д)колу́пувальний; підсми́кувальний; *срв.* **Наковы́ривать.**

Наковы́рок – на́дколупок (-пка).

Наковы́рочный, *см.* **Наковы́рный.**

Наковы́рщик, -щица – на(д)колу́пувач, -вачка; (*лаптей*) пісми́кувач, -вачка.

Наковы́рыш – на́дколупок (-пка).

Нако́ечный – наліжкови́й, нако́йковий, натапчано́вий, натапча́нний.

Нако́жный – нашку́рний, (*зап.*) нашкі́рний. **-ная** *болезнь* – шку́рна (нашку́рна) хворо́ба.

Накожу́рный – нашкурко́вий, (*зап.* нашкірко́вий); налушпи́нний, нашкаралу́пний.

Нако́зельный – напередко́вий, накозе́льний.

Нако́кать, -ся – нацо́кати, -ся.

Накоке́тничать – накокетува́ти. **-ться** – накокетува́тися, налиця́тися з ким, начепури́тися, нахизува́тися, напиша́тися перед ким; (*нажеманиться*) наманí́ритися; (*чем*) накокетува́тися, нахизува́тися чим.

Накоко́шить – (*набить*) наби́ти чого́; (*наубивать*) навбива́ти, (*настрелять*) настріля́ти кого́, чого́.

Накоксова́ть – накоксува́ти (кам'яно́го ву́гілля).

Нако́л – 1) *см.* **Нако́лка 1**; 2) (*наколотое место*) нако́лоте, нако́лене (-ого).

Накола́чивание, *см.* **Наколо́тка**, *неоконч.*

Накола́чивать, наколоти́ть – 1) *что и что на что* (*набивать*) – набива́ти, наби́ти, (*о мног.*) понабива́ти що, що на що. [Наби́в обручі́ на ді́жку (Сл. Ум.)]. **-вать** *ракету* – набива́ти раке́ту; 2) *чего во что, на что* (*вколачивать*) – набива́ти, наби́ти *и* (*чаще*) понабива́ти чого́ в що, на що, забива́ти, заби́ти *и* (*чаще*) позабива́ти що в що; (*драНь под штукатурку*) реше́ти́ти, пореше́ти́ти, зареше́ти́ти, дранкува́ти, подранкува́ти (сті́ну). [Понабива́в гвіздкі́в у сті́ну (Сл. Ум.). Позабива́й тут скрізь коля́ки (Богодух.). Попере́ду сті́нку зареше́тимо, а тоді́ тинькува́тимем (Звин.)]; 3) *чего* (*разбивать*) – набива́ти, наби́ти, натовкти́, натрощи́ти чого́; 4) **-ти́ть** *кого* – наби́ти, налупи́ти, налупцюва́ти, (*образно*) наба́нити, намотло́ши́ти, намолоти́ти *и т. п.* кого́; *срв.* **Колоти́ть 3**. **-ти́ть** *бока кому* – полата́ти (облата́ти, потасува́ти) бо́ки кому́. [І бо́ки так потасува́ла (Котл.)]; 5) (*цену*) набива́ти, наби́ти ці́ну; 6) (*копейку, денежки*) збива́ти, зби́ти копійчи́ну (гро́шики, грошеня́та, гріш, грошву́), назбива́ти гро́шиків (грошеня́т), зібра́ти (чима́ло, читро́хи) гро́шей. [Зібра́в гро́шей і став хоро́ший (Кропивн.)]. **Наколо́ченный** – 1) наби́тий, понаби́ваний; 2) наби́тий, заби́тий, пона[поза]би́ваний; пореше́те[я]ний, зареше́тений, подранко́ваний; 3) наби́тий, нато́вчений, натро́щений; 4) наби́тий, налу́плений, налупцьо́ваний *и т. п.*; 5) наби́тий; 6) зби́тий, назби́ваний. **-ться** – 1) набива́тися, наби́тися, понабива́тися; бу́ти наби́ваним, наби́тим, понаби́ваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*стуча*) наколоти́тися, нагрю́катися, налупи́тися, нагати́тися, нагу́патися; б) (*избивая*) наби́тися, налупи́тися, налупцюва́тися *и т. п. Срв.* **Колотить 1** *и* **3**; в) (*бьюсь обо что*)

наби́тися, наколоти́тися об що, в що, (*трясясь*) наті́патися, натрі́патися, наки́датися, натрясти́ся, (*ударяясь*) наби́тися, насту́катися об що, в що; г) (*стараясь*) натовкти́ся, наби́тися, напобива́тися, напо́ратися, навпада́тися коло чо́го, над чим, з чим; ґ) набра́тися (зазна́ти) ли́ха, нате́рпітися; набідува́тися, назлиднюва́тися; *срв.* **Нама́яться.**

Наколба́сничать, -ся – наковбасникува́ти, -ся, нароби́ти, -ся ковба́с, наторгува́ти, -ся ковба́сами.

Наколдо́вывание, Наколдова́ние – 1) начаро́вування, наворо́жування, нашíптування, нагово́рювання, *оконч.* начарува́ння, наворо́ження *и* наворожі́ння, нагово́ре[і]ння чого́; 2) наворо́жування, приворо́жування, начакло́вування, *оконч.* наворо́же[і]ння, приворо́же[і ́]ння, начаклува́ння чого́ кому́; 3) виворо́жування, заворо́жування, *оконч.* ви́вороження, заворо́же[і]ння чого́.

Наколдо́вывать, наколдова́ть – 1) *что* (*воду, зелье и т. п.*) – начаро́вувати, начарува́ти, наворо́жувати, наворожи́ти, нашíптувати, нашепта́ти, нагово́рювати, наговори́ти, замовля́ти, замо́вити, (*о мног.*) поначаро́вувати *и т. п.* що. [Як нагово́рить во́ду та ви́п'єш, то відра́зу помо́же (Канівщ.). Оце́-ж воро́жка во́ду замовля́є (Звин.)]; 2) *что кому* – наворо́жувати, наворожи́ти, приворо́жувати, приворожи́ти, начакло́вувати, начаклува́ти, (*о мног.*) понаворо́жувати *и т. п.* що кому́. [Пішли́ вони́ вдвох до воро́жки, щоб вона́ приворожи́ла їм дити́ну (Звин.)]. **-жи́ть** *болезнь кому* – наворожи́ти х(в)оро́бу кому́, пороби́ти, починити що кому́. [Так воро́жка пороби́ла (Шевч.). Це мені́ на весі́ллі так поро́блено (Богодух.). Почи́нено, та й зна́ючи почи́нено! (Квітка)]; 3) (*наживать колдовством*) виворо́жувати, ви́ворожити, заворо́жувати, заворожи́ти, (*о мног.*) повиворо́жувати, позаворо́жувати що. [Ви́ворожив карбо́ванця в дурно́ї ба́би (Канівщ.)]. **Наворожённый** – 1) начаро́ваний, наворо́жений, наше́птаний, нагово́рений, замо́влений, поначаро́вуваний *и т. п.*; 2) наворо́жений, приворо́жений, начакло́ваний, понаворо́жуваний *и т. п.*; 3) ви́ворожений, заворо́жений, пови[поза]воро́жуваний. **-ться** – 1) начаро́вуватися, начарува́тися, поначаро́вуватися; бу́ти начаро́вуваним, начаро́ваним, поначаро́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) начаклува́тися, начарува́тися, наві́дьмува́тися, (*наворожиться*) наворожи́тися.

Наколева́ть, наколе́ть – 1) назди́хувати, наздиха́ти; 2) (*от холода*) накляка́ти, накля́кнути, закляка́ти, закля́кнути.

Наколе́нивать, наколе́нить (*бур*) – наколі́нювати, наколі́нити (све́рдло, сві́дер), наставля́ти, наста́вити колі́но (до све́рдла, до сві́дера). **Наколе́ненный** – наколі́нений.

Наколе́нник *и* **Наколе́нок** – наколі́нник (-ка), наколі́ння (-ння).

Наколе́нный – наколі́нний.

Наколеси́ть – 1) (*поколесить*) накружля́ти, наколува́ти, (*гал.*) наколеси́ти; 2) (*дорогу*) накоти́ти, уторува́ти (шлях, доро́гу). **-ться** – накружля́тися, наколува́тися.

Наколёсный – наколісни́й, наколе́сний.

Нако́лка – 1) (*действие*) – а) нако́лювання, вико́лювання, *оконч.* нако́лення, ви́колення; татуюва́ння, *оконч.* нататуюва́ння; б) нашпи́лювання, настро́млювання, наштри́кування, *оконч.* нашпи́ле[і]ння, настро́млення, наштри́кнення; в) пришпи́лювання, *оконч.* пришпи́ле[і]ння; г) нако́лювання, ско́лювання, пробива́ння, *оконч.* нако́лення, ско́лення, пробиття́ (-ття́); ґ) нако́лювання, нарі́зування, *оконч.* нако́лення, нарі́зання; д) нако́лювання, нару́бування, *оконч.* нако́лення, наруба́ння; наски́пування, *оконч.* наскипа́ння; набива́ння, налу́пування, *оконч.* набиття́ (-ття́), налупа́ння. *Срв.* **Нака́лывать**; 2) (*женский головной убор*) начі́пок (-пка), на́шпилька, за́шпилька, (*рус.*) на́ко́лка; 3) (*для накалыванья узора*) на́колка; 4) (*копиров. игла*) нако́лювачка.

Наколобра́живать, наколобро́дить – 1) (*наслоняться*) ника́ти, ника́ти, сновиг[ґ]а́ти, насновиг[ґ]а́ти, блука́ти, наблука́ти, натиня́тися, наве́штатися, наснува́тися; 2) (*проказить*) колобро́дити, наколобро́дити, (коло)бро́їти, на(коло)бро́їти, пустува́ти, напустува́ти, штука́рити, наштука́рити, чмутува́ти, начмутува́ти. **-диться** – 1) наника́тися, насновиг[ґ]а́тися *и т. п.*; 2) наколобро́дитися, на(коло)бро́їтися *и т. п.*; 3) набелькота́тися. *Срв.* **Колобро́дить.**

Нако́лок – на́шпильок, при́шпильок (-лька).

Наколо́т, *см.* **Наколо́тка.**

Наколо́тие, *см.* **Нако́лка 1**, *оконч.*

Наколоти́ть, -ся, *см.* **Накола́чивать, -ся.**

Наколо́тка – 1) набива́ння, *оконч.* набиття́ (-ття́); 2) набива́ння, забива́ння, *оконч.* набиття́, забиття́; (*драни под штукатурку*) решеті́ння, дранкува́ння, *оконч.* порешеті́ння, зарешеті́ння, надранкува́ння (ти́ньку, стіни́); 3) набива́ння, *оконч.* набиття́, нато́вчення *и* натовчі́ння, натро́ще[і]ння; 4) набиття́, налупцюва́ння, налу́плення кого́; 5) набива́ння,

оконч. набиття́ (ціни́); 6) збива́ння, *оконч.* збиття́ копійчи́ни (гро́шиків, грошеня́т, гроша́, грошви́). *Срв.* **Накола́чивать.**
Наколо́тный – набивни́й; (*наколоченный*) наби́тий.
Наколо́тчик, -чица – наби́вач, -ва́чка.
Наколоты́рить *и* **-ты́рничать** – 1) (*наболтать*) напле́ска́ти, наля́пати, наторохті́ти, натереве́нити; (*насплетничать*) напле́сти́; (*намутить*) накаламу́тити, наколоти́ти. [Наколоти́ла тако́го, що всіх посвари́ла бре́хнями своїми (Богодух.)]; 2) (*набарышничать*) набаришува́ти. **-ться** – набідува́тися, назлиднюва́тися; напле́ска́тися, наля́патися *и т. п.*; *срв.* **Колоты́рить.**
На́колоть, *см.* **Ко́лоть.**
Наколо́ть, -ся, *см.* **Нака́лывать, -ся.**
Наколоче́ние, *см.* **Наколо́тка**, *оконч.*
Нако́лочный – нако́люва́льний.
Наколошма́тить – налушпа́рити, налупцюва́ти, напа́рити, напі́рчити кого́.
Наколпа́чивание, Наколпа́чение – наковпа́чування, наковпа́чення, надіва́ння (*неоконч.*).
Наколпа́чивать, наколпа́чить – наковпа́чувати, наковпа́чити, (*надевать*) надіва́ти, наді́ти, (*о мног.*) понаковпа́чувати, понадіва́ти що на що. **-ть** *шапку, см.* **Нахлобу́чивать. Наколпа́ченный** – наковпа́чений, наді́тий, понаковпа́чуваний, понаді́ваний. **-ться** – наковпа́чуватися, наковпа́читися, понаковпа́чуватися; бу́ти наковпа́чуваним, наковпа́ченим, понаковпа́чуваним *и т. п.*
Наколпа́чка, *см.* **Наколпа́чивание, Наколпа́чение.**
Наколпа́чник – наковпа́чник, накапту́рник.
Наколпа́чный – наковпа́чний, накапту́рний.
Наколу́пливать *и* **-лу́пывать, наколупа́ть, наколупну́ть,** *см.* **Наковы́ривать.**
Наколча́нник – насагайда́чник (-ка).
Наколча́нный – насагайда́чний.
Наколчено́житься – накульга́тися, нашкандиба́тися, нашкутильга́тися, нашкату[и]льга́тися.
Наколыха́ть, -ся – (*качая, -сь*) наколиха́ти, -ся, нагойда́ти, -ся, наколиса́ти, -ся, нахилита́ти, -ся; (*раскачивая, -сь*) нама́яти, -ся, нахиба́ти, -ся, нахвилюва́ти, -ся.
Нако́лыш, *см.* **Нако́лок.**
Накольчу́жный – нако[і]льчу́жний, напа́нце́рний.
Нако́льщик, -щица, *см.* **Нака́лыватель, -ница.**
Наколю́шка – фо́рштих (-ха), ши́ло, ши́льце.
Нако́мкать – 1) *чего* – набга́ти, нам'я́ти, нажу́жмити, нажма́[й́]кати чого́; 2) *чего во что* – набга́ти, напха́ти чого́ в що. [Напха́ла (набга́ла) аби́-як біли́зни в чамада́н (Київщ.)]; 3) (*о работе*) нажма́кати, нажва́кати, нажу́жмити; 4) (*о словах*) нажма́кати, нажва́кати, нажува́ти. **Нако́мканный** – 1) на́бганий, нам'я́тий, нажу́жмлений, нажма́[й́]каний; 2) на́бганий, на́пханий; 3) нажма́каний, нажва́каний, нажу́жмлений; 4) нажма́каний, нажва́каний. **-ться** – 1) набга́тися, нам'я́тися, нажу́жмитися, нажма́[й́]катися; бу́ти на́бганим, нам'я́тим *и т. п.*; 2) набга́тися, напха́тися; бу́ти на́бганим, на́пханим; 3) (*вдоволь*) набга́тися, нам'я́тися, нажу́жмитися, нажма́[й́]катися.
Накомса́ть, -ся, *см.* **Накромса́ть, -ся.**
Накона́ться – намі́рятися, кому́ почина́ти; намі́рятися си́лою.
Наконе́ц, *нрч.* – наре́шті, вре́шті, (*при перечислении ещё*) кіне́ць-кінце́м, насамкіне́ць, (*под конец, напоследок*) наоста́нку, наоста́нці, вкінці́, напослі́док. [Наре́шті я її злови́в (Крим.). А, згада́в наре́шті! (Загірня). Чи догоди́в-же вам, міле́ді, вре́шті? (Грінч.) Поплели́ся тини́, постава́ли стіжки́, порозроста́лися мале́нькі заку́рені юрточки́; насамкіне́ць, немо́в пра́пор, стре́льнула до не́ба дзвіни́ця (Короленко). Як і від чо́го все ста́ло? куди́ наоста́нку ми ді́йдем? (Самійл.). Не сплю, нудьгу́ю, та вкінці́ заплю́щив о́чі (Крим.)]. **-не́ц**-*то*(!) – наре́шті(!), наси́лу. [Наре́шті ви з'яви́лися! (Київ). Наси́лу дідждáлися тебе́ (Брацл.). Наси́лу дав бог си́лу (Приказка)]. *Вот* **-не́ц**! – аж ось коли́! [А! аж ось коли́ мені́ зовсі́м з'ясува́лися всі ті його́ на́тяки (Крим.)].
Наконе́чник – 1) наконе́чник (-ка), наконе́ччя (-ччя); *специальнее*: (*палки ещё*) о́скіп (-па); (*арапника, кнута*) приконе́чник; (*копья*) наконе́ччя, клюга́, (*острие*) ві́стря, шпи́чка; (*стрелы*) пло́щик (-ка); (*кабеля*) кінці́вка; (*в брандсбойте*) випри́скувач; (*оковка*) за́ківка; (*башмак, техн.*) череви́к (-ка). [Па́лиця з залі́зним наконе́чником (Київ). На цей ціпо́к тре́ба зроби́ти внизу́ залі́зний о́скіп (Кониськ.). Би́ли, аж приконе́чник на гара́пникові одпа́в (Сл. Ум.). Клю́ги списові́ї (Куліш)]. *Кольцевой* **-ник** *сваи* – кільцюва́та за́ківка па́лі. *Полюсной* **-ник** – полюсо́вий череви́к; 2) **-ник** *и* **-ники** (*в полотенце*) – торочки́ (-чо́к *и*

-чків).
Наконе́чный – накінце́вий, наківцьови́й; (*концевой*) кінце́вий, кінцьови́й.
Нако́нный – нако́новий.
Наконова́лить – 1) (*наделать коновальством*) наконова́лити. [Покли́кали конова́ла, а він так наконова́лив, що коня́ка здо́хла (Крим.)]; 2) (*заработать коновальством*) законова́лити, зароби́ти (нажи́ти, набу́ти) конова́льством (коновалю́ючи) що. **-ться** наконовалюва́тися.
Наконопа́чивание, Наконопа́чение – наконопа́чування, наконопа́чення, напакльо́вування, напаклюва́ння, (*замазкой*) нашпакльо́вування, нашпаклюва́ння, (*мхом*) (і)мші́ння, намші́ння.
Наконопа́чивать, наконопа́тить – наконопа́чувати, наконопа́тити, напакльо́вувати, напаклюва́ти, накло́ччувати, накло́ччити що, чого́, (*клиньями*) глоби́ти (-блю́, -биш) що, нагло́би́ти що, чого́, (*замазкой*) нашпакльо́вувати, нашпаклюва́ти що, чого, (*мхом*) (і)мши́ти що, намши́ти що, чого́, (*о мног.*) понаконопа́чувати, понапакльо́вувати, понакло́ччувати, понашпакльо́вувати що, чого́. **Наконопа́ченный** – наконопа́чений, напакльо́ваний, накло́ччений, нагло́блений, нашпакльо́ваний, на́мшений, понаконопа́чуваний *и т. п.* **-ться** – 1) наконопа́чуватися, наконопа́титися, понаконопа́чуватися; бу́ти наконопа́чуваним, наконопа́ченим, понаконопа́чуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наконопа́титися, напаклюва́тися, нагло́би́тися, нашпаклюва́тися, намши́тися.
Наконча́ть – покінча́ти, позакі́нчувати, подокі́нчувати, дороби́ти, подоробля́ти (бага́то) чого́.
Накопа́ние – накопа́ння (-ння).
Накопа́ть, -ся, *см.* **II. Нака́пывать, -ся.**
Накопе́йный – насписови́й.
Накопённый – (*о хлебе*) накопови́й; (*о сене*) накопи́чний.
Накопиро́вка – 1) скопійо́вування, спи́сування, *оконч.* скопіюва́ння, списа́ння чого́ на чо́му; 2) накопійо́вування, *оконч.* накопіюва́ння чого́. *Срв.* **Накопиро́вывать.**
Накопиро́вывание, Накопи́рова́ние, *см.* **Накопиро́вка.**
Накопиро́вывать, накопи́рова́ть – 1) *что на что* – скопійо́вувати, скопіюва́ти, спи́сувати, списа́ти, (*о мног.*) поскопійо́вувати, поспи́сувати що на чо́му; 2) *чего* – накопійо́вувати, накопіюва́ти, (*о мног.*) понакопійо́вувати чого́; 3) **-пи́ровать** *кого, что* – навдава́ти, нанаслі́дувати, накопіюва́ти кого́, що. **Накопиро́ванный** – 1) скопійо́ваний, спи́саний, поскопійо́вуваний, поспи́суваний; 2) накопійо́ваний, понакопійо́вуваний. **-ться** – 1) скопійо́вуватися, скопіюва́тися, поскопійо́вуватися; бу́ти скопійо́вуваним, скопійо́ваним, поскопійо́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) накопіюва́тися, наспи́суватися; б) навдава́тися, нанаслі́дуватися, накопіюва́тися. *Срв.* **Копирова́ть.**
Накопи́тель, -ница – призби́р(ув)ач, -рувачка, (*фамил.* призбира́йло, *м. р.*), збира́ч (-ча́), -ра́чка, нагрома́джувач, -вачка, ску́пчувач, -вачка.
Накопи́ть, -ся, *см.* **Накопля́ть, -ся.**
Нако́пка – нако́пування, *оконч.* накопа́ння.
Накопле́ние – призби́рування, назби́рування, збира́ння, збір (*р.* збо́ру), нагрома́джування, збива́ння (до ку́пи), ску́пчування, наку́пчування, *оконч.* призбира́ння, назбира́ння, зібра́ння, нагрома́дження, ску́пчення, наку́пчення, (*нагромождение*) накопи́чування, *оконч.* накопи́чення, (*наживание, приобретение*) нажива́ння, набува́ння, придбава́ння, надбава́ння, *оконч.* нажиття́, набуття́ (-ття́), придба́ння́, надба́ння́ чого́. [Нагрома́джування серед громадя́нства крити́чно-ми́слящих осі́б (Короленко)]. **-ние** *воды на пашне* – збір (збира́ння) води́ на лану́, наплива́ння (на́плив) води́ на лан. **-ние** *капитала* – нагрома́джування, нагрома́дження, ску́пчування, ску́пчення, призби́рування, призбира́ння, акумуля́ція капіта́лу. [Перетво́рення надва́ртости в капіта́л зве́ться акумуля́цією (нагрома́дженням) капіта́лу (Екон. Наука). Ску́пчення капіта́лу, попе́реду розпоро́шеного, зве́ться централіза́цією капіта́лу (Азб. Ком.)]. **-ние** *мокроты* – збір (наку́пчування, наку́пчення) фля́[е́]гми (мокроти́ння). **-ние** *нерассмотренных дел* – наку́пчення (накопи́чення, нава́ла) нерозгля́нутих справ. **-ние** *пластов, геол.* – ску́пчування (ску́пчення) верств.
Накопля́ть, накопи́ть – призби́рувати, призбира́ти, назби́рувати, назбира́ти, збира́ти, зібра́ти, нагрома́джувати, нагрома́дити, збива́ти, зби́ти (до ку́пи), ску́пчувати, ску́пчити, наку́пчувати, наку́пчити, (*нагромождать*) накопи́чувати, накопи́чити, (*наживать, приобретать*) нажива́ти, нажи́ти, набува́ти, набу́ти, придбава́ти, придба́ти, надбава́ти, надба́ти що, чого́, (*о мног.*) попризби́рувати, поназби́рувати, понагрома́ждувати,

поску́пчувати, понаку́пчувати, понакопи́чувати, понажива́ти, понабува́ти, попридбава́ти, понадбава́ти що, чого́. [Призбира́в я собі срі́бло й зо́лото й скарби́ (Куліш). Зазна́ли, діди́ біди́, по́ки нажили́, а ону́ки му́ки, до́ки збули́ (Приказка). Знання́ бага́то-бага́то за сті́льки віків ми придба́ли (Самійл.)]. **-ть** *капитал* – нагрома́джувати, нагрома́дити, ску́пчувати, ску́пчити капіта́л. **Накоплённый** – призби́раний, назби́раний, зі́браний, нагрома́джений, зби́тий (до ку́пи), ску́пчений, наку́пчений, накопи́чений, нажи́тий, набу́тий, при́дбаний, на́дбаний, попризби́руваний *и т. п.* [Призби́рані на́слідки попере́дньої фізи́чної і ду́хової пра́ці (Доман.). Фіна́нсові резе́рви, набу́ті вікові́чною експлуата́цією робітників (Пр. Правди). Надбане добро все загинуло (Богодух.)]. **-ные** *деньги* – призбирані (нажиті, набуті) гро́ші. **-ный** *опыт* – набу́тий до́свід.

Накопля́ться, накопи́ться – призби́руватися, призбира́тися, назби́руватися, назбира́тися, набира́тися, набра́тися, нагрома́джуватися, нагрома́дитися, нагурто́вуватися, нагуртува́тися, ску́пчуватися, ску́пчитися, наку́пчуватися, наку́пчитися, (*нагромождаться*) накопи́чуватися, накопи́читися, (*о мног.*) попризби́руватися *и т. п.*; бути призби́руваним, призби́раним, попризби́руваним *и т. п.*; (*наживаться*) нажива́тися, набува́тися, придбава́тися, надбава́тися, бу́ти придба́ваним, при́дбаним, нажи́тим *и т. п.* [Знання́ призби́рувалися віка́ми (Загірня). Гро́шик до гро́шика, – призбира́лося де́що (Франко). Вже по всіх усю́дах потро́ху набира́ється чимале́нько на́шої свідо́мої украї́нської інтеліге́нції (Крим.). Листува́ння потро́ху ску́пчувалось йому́ на столі́, але́ на це згрома́дження він диви́вся побла́жливо (В. Підмог.)]. *Вода* **-ется** *на пашне* – вода́ збира́ється на лану́, вода́ напливає на лан. *Капитал* **-ется, -пи́лся** – капіта́л нагрома́джується (ску́пчується, призби́рується), нагрома́дився (ску́пчився, призбира́вся). [Вели́кі капіта́ли ску́пчилися в їх рука́х (Київ)]. **-пи́лось** *много неотложных дел, долгов* – набра́лося (назбира́лося, нагуртува́лося, накопи́чилося, зави́сло) бага́то невідкла́дних справ, боргів. [Я й плати́в, щоб по́дать не висиса́ла (Сл. Гр.)]. *Много на совести* **-пи́лось** – бага́то на со́вісті (на душі́) нагру́зло.

Накопни́ть – (*снопов*) накла́сти (в) ко́пи, накопи́ти (снопів), (*сена*) нагрома́дити (накла́сти) в копи́ці, накопи́чити (сі́на).

I. Накопно́й – накопни́й, нако́пувальний.

II. Накопно́й *и* **Нако́пный** – призби́рувальний, ску́пчувальний, збірни́й; (*накоплённый*) призби́раний, нагрома́джений, ску́пчений, зі́браний. **-ной** *бассейн* – збірни́й басе́йн.

Накопну́ть, *см.* **II. Нака́пывать.**

Нако́пок – ща́док (-дку).

На́копотки *и* **На́копоть** – кі[й]птява; *см.* **Ко́поть.**

Накопоши́ться – накопи́шитися, накуйо́вдитися, нароі́тися, накомаши́тися, накомашні́ти.

Накопте́лый – зади́млений, задимі́лий, заку́рений; *см.* **Закопте́лый.**

Накопте́ть – задими́тися, задимі́ти, закури́тися; *см.* **Закопте́ть.**

Накопти́ть, -ся, *см.* **Нака́пчивать, -ся.**

Накопче́ние – 1) нако́пчення *и* накопті́ння, (*зап.*) наву́дження; 2) зади́млення, підку́рення, наку́рення. *Срв.* **Нака́пчивать.**

I. Нако́пщик, -щица (*от* **II. Нака́пывать**) – нако́пувач, -вачка.

II. Нако́пщик, -щица (*от* **Накопля́ть**), *см.* **Накопи́тель, -ница.**

Накопы́л – 1) (*действие*), *см.* **Накопы́ливание, Накопы́ление**; 2) *см.* **Накопы́льник.**

Накопы́ливание, Накопы́ление – накопи́лювання, накопи́лення, настро́млювання, настро́млення на копи́л.

Накопы́ливать, накопы́лить – накопи́лювати, накопи́лити, настро́млювати, настроми́ти на копи́л, (*о мног.*) понакопи́лювати, понастро́млювати на копи́л що. **-ть** *полозья* – вбива́ти, вби́ти, забива́ти, заби́ти, (*о мног.*) пов[поза]бива́ти копили́ в полозі́. **Накопы́ленный** – накопи́лений, понакопи́люваний, настро́млений, понастро́млюваний на копи́л. **-ться** – 1) накопи́люватися, накопи́литися, понакопи́люватися; бу́ти накопи́люваним, накопи́леним, понакопи́люваним *и т. п.*; 2) (*натыкаться на копыл*) напо́рюватися, напоро́тися, наража́тися, наразі́тися на копи́л; *срв.* **Напа́рываться 2** (*под* **Напа́рывать**).

Накопы́лка, *см.* **Накопы́ливание, Накопы́ление.**

Накопы́льник – накопи́льник, нако́рсник (-ка), в’язо́к (-зка́).

Накоре́нник – на́коренок (-нку).

Накори́ться – 1) (*коря*) накори́тися, накарта́тися; 2) (*покоряясь*) накори́тися кому́ *и* перед ким; 3) (*перекоряясь*) наперекорюватися *и* наперекоря́тися, називаї́датися з ким.

Нако́рм, *см.* **Нако́рмка.**

Накорми́ть, -ся, *см.* **Нака́рмливать, -ся.**

Нако́рмка – нагодо́вування, (*редко*) нако́рмлювання, (*продовольствование*) нахарчо́вування, (*оконч.*) нагодува́ння, нако́рмлення, нахарчува́ння.
Накормле́ние, *см.* **Нако́рмка**, *оконч.*
Накормля́ть, -ся, *см.* **Нака́рмливать, -ся.**
На́кормок – підгодо́ванець (-нця), скорогодо́ванок (-нка), (*ж. р.*) підгодо́ванка, скорогодо́ванка.
Накорна́ть – 1) *кого* – пообчикри́жувати кого́; (*только о крыльях*) поприбо́ркувати, (*слегка*) попідбо́ркувати кого́, кри́ла кому́, (*уши, хвост*) пообру́бувати, поврі́зувати (ву́ха, хвости́) кому́; 2) *чего, см.* **Накромса́ть.**
Нако́рник – на́коренок (-нку).
Нако́рный – накоряни́й, накоровий.
Накоро́бить, -ся – нажолобити, -ся, нако́рчити, -ся, наду́бити, -ся, накорю́чити, -ся, накоцю́р(у́)бити, -ся, накожу́шити, -ся, нашкару́бити, -ся; (*нагнуть, -ся*) нагну́ти, -ся.
Накоро́нный – накоро́нний.
Накорота́ться – накорота́тися.
Накороти́ть – накороти́ти, навкороча́ти *и* навкоро́чувати, (*о мног.*) пона(в)коро́чувати чого́.
На́коротке́, *нрч.* – 1) (*на близком расстоянии*) на близькі́й (недале́кій) ві́дстані, на невели́кому відда́ленні, недале́чко, зблизька; 2) (*вскоре*) незаба́ром, незаба́вом, невдо́взі, нега́йно, при́тьмом; 3) (*вкратце*) ко́ротко, короте́нько; 4) *приступать, приступить* **-тке́** *к кому* – приступа́ти, приступи́ти з коро́ткими гу́жами до ко́го, притьмо́м допомина́тися (допевня́тися) в (від) ко́го чого́.
На́коротко, *нрч.* – ду́же ко́ротко, короті́сінько.
Накорпе́ть – нагну́ти (попогну́ти) спи́ну, накряжи́ти, нагорба́ті́ти, наси́діти (ма́ком). **-ться** – накряжи́тися, нагорба́тітися, наси́дітися ма́ком, (*навозиться*) наловту́зитися, наморо́читися, (*впотьмах, напрягая зрение*) насліпатися коло чо́го, над чим.
Накорта́мливание, Накортомле́ние, *см.* **Накорто́мка.**
Нако[а]рта́мливать *и* **Накартомля́ть, накортоми́ть** – набира́ти, набра́ти в посе́сію, наорендува́ти, наде́ржати в посе́сії, (*о мног.*) понабира́ти в посе́сію чого́. **Накорто́мле[ё ́]нный** – на́браний, понаби́раний у посе́сію, наорендо́ваний, наде́ржаний у посе́сії. **-ться** – 1) (*стр. з.*) набира́тися, бу́ти наби́раним, на́браним, понаби́раним у посе́сію *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наорендува́тися.
Нако[а]рто́мка – набира́ння, *оконч.* набра́ння́ в посе́сію чого́.
Накорчёвка – накорчо́вування, накичо́вування, (*мелколесья*) натері́блювання, *оконч.* накорчува́ння, накичува́ння, натере́блення.
Накорчёвывание, Накорчева́ние, *см.* **Накорчёвка.**
Накорчёвывать, накорчева́ть – накорчо́вувати, накорчува́ти, накичо́вувати, накичува́ти, (*мелколесья*) натері́блювати, натереби́ти, (*о мног.*) понакорчо́вувати *и т. п.* чого́. [Вони́ за день небага́то накорчу́ють (Звин.)]. **Накорчёванный** – накорчо́ваний, накичо́ваний, натере́блений, понакорчо́вуваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) накорчо́вуватися, бу́ти накорчо́вуваним, накорчо́ваним, понакорчо́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) накорчува́тися, накичува́тися, натереби́тися.
Накорче́мничать, -ся *и* **-че́мствовать, -ся** – 1) накорчмарюва́ти, -ся, нашинкарюва́ти, -ся, нашинкува́ти, -ся; 2) накорчмува́ти, -ся. *Срв.* **Корче́мничать.**
Накорчма́рить, -ся, *см.* **Накорче́мничать, -ся 1.**
Накоры́стоваться – накори́стуватися *и* накориста́тися, покори́стуватися *и* покориста́тися чим *и* з чо́го, (по)поживи́тися чим.
Нако́рье – накі́р'я (-р'я), (*нарушений слой коры*) зо́вні́шній шар (-ру) кори́.
Накорю́чить – 1) *что* – закарлю́чити, загну́ти, зігну́ти (карлю́чкою), (*о мног.*) позакарлю́чувати, поз(а)гина́ти (карлю́чкою) що; 2) *чего* – накарлю́чити, нагну́ти, (*о мног.*) понакарлю́чувати чого́. **Накорю́ченный** – 1) закарлю́чений, за́гну́тий *и* за́гнений, зі́гну́тий (карлю́чкою), позакарлю́чуваний, поз(а)ги́наний (карлю́чкою); 2) накарлю́чений, на́гну́тий, понакарлю́чуваний.
Накоря́веть – зашкару́бнути, зашкару́бі́ти, (*о кожуре плодов ещё*) закоря́віти (зве́рху, зо́кола), нашкару́бнути.
Накоря́читься – накобени́тися, накоми́зитися, накоцю́битися.
I. Нако́с, *см.* **I. Накоска.**
II. Нако́с – 1) (*действие*), *см.* **II. Накоска**; 2) *см.* **Накло́н 2.**
Накоси́ть, -ся, *см.* **I** *и* **II. Нака́шивать, -ся.**
I. Нако́ска – нако́шування, уко́шування, *оконч.* нако́шення *и* накосі́ння, уко́шення *и*

укосі́ння; *срв.* **І. Нака́шивать.**

II. Нако́ска – ско́шування, скривля́ння *и* скри́влювання, нахиля́ння на́бік, *оконч.* ско́шення, скри́влення, нахи́ле[і]ння на́бік; *срв.* **II. Нака́шивать.**

Накосма́теть – скошла́тіти, зволоха́тіти, скудла́тіти, спелеха́тіти (тро́хи).

Накосма́тить – накосма́чити, нако́шлати, накуйо́вдити, скуйо́вдити кого́, що. **Накосма́ченный** – накосма́чений, нако́шланий, накуйо́вджений, скуйо́вджений. **-ться** – накосма́читися; *см. ещё* **Накосма́теть.**

Накосне́ться – нани́дітися, наскні́тися, наче́врітись, наживоті́тися, натрива́тися в чо́му.

I. Нако́сник (*косы – орудия*) – пе́рстень (-сня), напе́рсток (-стка), серга́.

II. Нако́сник (*на женск. косе)* – кісни́ки (-ків), ви́плітки (-ток), *соб.* уплі́т (-льо́ту), ви́пліт (-льоту).

Нако́сный – скісни́й, укі́сний.

На́косо, *нрч.* – скі́сно, на́(в)скіс; *см.* **На́искось.**

Накосте́рить – 1) насміти́ти кostри́цею (терм́іття́м); 2) напаску́дити; *см.* **Нака́стить 1** (*под* **Нака́щивать**).

Накости́ть, *см.* **Нака́щивать.**

Нако́стица, *анат.* periosteum – накі́сниця, надкі́стя, окі́стя (-стя), періо́ст (-ту).

Нако́стница – накости́ця; (*у человека*) хрящова́ ґу́ля на кі́стці; (*у лошади на ноге*) хрящова́ ґу́ля на нозі́ (в коня́).

Нако́стный – накістко́ви́й. **-ная** *плева, см.* **Нако́стица.**

Нако́сток – на́кісток (-тка), кістяна́ ґу́ля на кі́стці.

I. Накосты́жить, *см.* **Накосте́рить 2.**

II. Накосты́жить, *см.* **Накостыля́ть.**

Накосты́льник – попере́чина (в костурі́), голо́вка.

Накостыля́ть, -ся – 1) надубцюва́ти, -ся, налупи́ти, -ся, налупцюва́ти, -ся, надуба́[о́]сити, **-ся**, (*иноск.*) наштапува́ти, -ся. **-ля́ть** *шею кому* – нагодува́ти (за)потили́чниками (товче́никами) кого́, надава́ти (за)поти́личників кому́; 2) нашкандиба́ти, -ся, нашку[а]тильга́ти, -ся, нашкатульга́ти, -ся. *Срв.* **Костыля́ть.**

На́кось, *см.* **На́косо.**

На́кося, *см.* **II. На.**

Накочева́ть, -ся, *см.* **Накочёвывать, -ся.**

Накочёвка – накочо́вування, прикочо́вування, *оконч.* накочува́ння, прикочува́ння кого́ куди́, накочі́вля (-лі).

Накочёвочный – кочови́щний.

Накочевря́житься, *см.* **Накоря́читься.**

Накочёвывать, накочева́ть – накочо́вувати, накочува́ти, прикочо́вувати, прикочува́ти, (*о мног.*) понакочо́вувати, поприкочо́вувати куди́. **-ва́ться** – накочува́тися.

Накочене́ть – закля́кнути, прикля́кнути, задубі́ти, заду́бнути (тро́хи, зве́рху).

Нако́чечный – 1) нагруд(к)ови́й; 2) накупи́нний, накупино́вий. *Срв.* **Ко́чка.**

Накочка́рный – накуп'яни́й, накупи́нниковий.

Накоше́льничать *и* **Накошеля́ть** – 1) *что* – назбира́ти в ко́шіль що, чого́; (*нищенством*) наже́брати, настарцюва́ти чого́; 2) **-ля́ть** *что на кого, см.* **Нахомута́ть 1** (*под* **Нахому́чивать**).

Накоше́ние, *см.* **I** *и* **II. Нако́ска**, *оконч.*

Накощу́нить, -ся *и* **Накощу́нствовать, -ся** – наблюзни́ти, -ся, наблюзнува́ти, -ся, (*ц.-слав.*) накощу́нити, -ся.

На́кра, *стар.* – бу́бон (-бна), на́кри (-крів), бу́бни (-нів); (*литавры*) тулумба́си (-сів).

Накра́дка – накрада́ння, *оконч.* накра́дення, на́крад (-ду).

Накрадно́й – накрадни́й; (*накраденный*) накра́дений, (*о мног.*) понакра́даний.

Накра́дчивый – закра́дливий, підкра́дливий.

Накра́дывание – накрада́ння (-ння).

Накра́дывать, накра́сть – накрада́ти, накра́сти *и* (*редко*) наскрада́ти, (*о мног.*) понакрада́ти чого́. [Як вози́в він ліс, то наскрада́в лі́су чима́ло (Канівщ.). Понакрада́ли старшина́ з пи́сарем грома́дських гро́шей, а тепе́р і бага́ті (Грінч.)]. **Накра́денный** – накра́дений, понакра́даний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) накрада́тися, бу́ти накра́даним, накра́деним, понакра́даним. [Що зароблялося, що накрада́лося, – та й ста́ло хазя́йстечко непога́не (Загірня)]; 2) (*вволю, сов.*) накра́стися, попокра́сти́ (досхочу́), (*о мног.*) понакрада́тися. [За́молоду накра́вся, а тепе́р уже́ не кра́де (Богодух.)].

Накра́ек – окра́йок, закра́йок (-ра́йка), са́мий край (*р.* кра́ю).

Накра́ивание, *см.* **Накро́йка**, *неоконч.*

Накра́ивать, накрои́ть – накра́ювати, накра́яти, накро́ювати, накро́їти, (*о мног.*) понакра́[о́]ювати що, чого. **Накроённый** – накра́яний, накро́єний, понакра́[о́]юваний. **-ться** – 1) накра́юватися, накра́ятися, понакра́юватися; бу́ти накра́юваним, накра́яним, понакра́юваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) накра́ятися, накро́їтися.
Накрамо́лить, -ся *и* **Накрамо́льничать, -ся** – накрамо́лити, -ся, (*зап.* накоромо́лити, -ся, накоромолува́ти, -ся), наворохо́бити, -ся, (*действ. з. ещё*) насі́яти чвар, наздійма́ти колотне́чі (ворохо́бні).
На́крап – на́крап (-пу), крапкува́ння, цят(к)ува́ння, крапко́вання, цят(к)о́вання, крапки́ (-по́к), цятки́ (-то́к), бри́зки (-зок).
Накра́п, *см.* **Накра́пка.**
Накрапа́ние, *см.* **Накра́пывание.**
Накрапа́ть, *см.* **Накра́пывать.**
Накрапи́ть, -ся, *см.* **I. Накра́пливать, -ся.**
Накра́пка – накрапля́ння *и* накра́плювання, крапкува́ння, накрапко́вування, цят(к)ува́ння, *оконч.* накра́плення, покрапкува́ння, накрапкува́ння, поцят(к)ува́ння, нацят(к)ува́ння; *срв.* **I. Накра́пливать.**
Накрапле́ние, *см.* **Накра́пка.**
I. Накра́пливание, *см.* **Накра́пка**, *неоконч.*
II. Накра́пливание – накропля́ння *и* накро́плювання, покропля́ння *и* покро́плювання, скропля́ння *и* скро́плювання; *срв.* **II. Накра́пливать.**
I. Накра́пливать *и* **Накрапля́ть, накрапи́ть** (*покрывать каплями краски и т. п.*) – накрапля́ти *и* накра́плювати, накрапи́ти, крапкува́ти, покрапкува́ти, накрапко́вувати, накрапкува́ти, цят(к)ува́ти, поцят(к)ува́ти, нацят(к)ува́ти, (*о мног.*) понакрапля́ти *и* понакра́плювати, понакрапко́вувати що. [Шо́вком вишива́ти, зло́том накрапля́ти (Голов. I.)]. **Накраплённый** – накра́плений, крапко́ваний, покрапко́ваний, накрапко́ваний, цят(к)о́ваний, поцят(к)о́ваний, нацят(к)о́ваний, понакра́плюваний, понакрапко́вуваний. **-ные** *карты* – накра́плені (крапко́вані) ка́рти. **-ться** – накра́плюватися, накрапи́тися, понакра́плюватися; бу́ти накра́плюваним, накра́пленим, понакра́плюваним *и т. п.*
II. Накра́пливать *и* **Накропля́ть, накропи́ть** (*каплями дождя и т. п.*) – накропля́ти *и* накро́плювати, кропи́ти, накропи́ти, покропля́ти *и* покро́плювати, покро́пити, скропля́ти *и* скро́плювати, скропи́ти що, (*о мног.*) понакропля́ти *и* понакро́плювати *и т. п.* що. [Дощ покропи́в зе́млю (Брацл.)]. **Накроплённый** – накро́плений, покро́плений, скро́плений, понакро́плюваний *и т. п.* **-ться** – 1) накропля́тися *и* накро́плюватися, накропи́тися, понакропля́тися *и* понакро́плюватися; бу́ти накро́плюваним, накро́пленим, понакро́плюваним *и т. п.* [Ці́лий день лляв дощ,— земля́ до́бре накропи́лася (Вінниччина)]; 2) (*вдоволь, сов.*) накропи́тися.
Накрапно́й – накрапни́й; (*накраплённый*) накра́плений, крапко́ваний, покрапко́ваний, накрапко́ваний, поцят(к)о́ваний, нацят(к)о́ваний.
Накра́пывание – накрапа́ння, накра́пування, бри́зкання (дощу́).
Накра́пывать *и* **Накрапа́ть** – накрапа́ти, накра́пувати, покрапа́ти *и* (*пров.*) покропля́ти, бри́зкати; (*о мелком дожде*) сі́яти, мра[я]чи́ти, (*гал.*) сітни́ти (Верхр.). [Ой, наступи́ла та чо́рная хма́ра, став дощ накрапа́ть (Пісня). До́щик що, накра́пує (Чуб. V). Та се дрі́бен до́щик покрапа́є (Чуб. V). До́щик покропля́є (Основа 1862). Дощ іде́ бри́зкає (Звин.). «Чи є ще дощ?» – «Та так тро́хи сі́є» (Звин.). До́щик мрячи́ть (Богодух.)].
Накра́с – прикра́са, оздо́ба.
Накраса́виться – причепури́тися, ви́чепуритися.
Накра́сить, -ся, *см.* **Накра́шивать, -ся.**
Накра́ска – 1) (*действие*) накра́шування, нафарбо́вування, *оконч.* накра́шення, нафарбува́ння; (*красным, чёрным и т. п. ещё*) черво́нення, чорні́ння, *оконч.* начерво́нення, ви́червоненя, начо́рнення, ви́чорнення *и т. п.*; (*лица*) нафарбо́вування, малюва́ння, нама́зування, *оконч.* нафарбува́ння, на[по]малюва́ння, нама́зання. [В не́ї ли́ця і без малюва́ння рум'я́ні (Звин.)]; 2) (*накрашенное*) на́краска, нафарбува́ння, нафарбо́вання, малюва́ння, мальо́вання, накра́шене, нафарбо́ване (-ного).
Накрасне́ть – почервоні́ти (тро́хи, зве́рху).
Накрасне́ться – начервоні́тися, нашарі́тися, напалені́тися (*от стыда*) начервоні́тися, напалені́тися (з со́рому *или* з сорома́), (*насм.*) напекти́ ра́ків.
На́красно, *нрч.* – ду́же черво́но. *Красным* **-но** – черво́но-пречерво́но, (черво́но-)червоні́сінько.
Накраснoба́ить, -ся *и* **-сло́вить, -ся** – наговори́ти, -ся кра́сно, накрасномо́вити, -ся.
Накрасова́ться – накрасува́ти(ся), накрасі́ти, напиша́ти(ся), напишни́тися (красо́ю).

[Накрасува́лася вона́, діву́ючи, а як за́між пішла́, то де й ді́лася та краса́ діво́ча! (Загірня)]; 2) (*о хлебных злаках*) накрасува́тися, наквітува́ти.
Накрасо́титься, *см.* **Накраса́виться.**
Накрасо́тничаться – навихоро́шуватися, навикраша́тися; (*накокетничаться*) накокетува́тися, начепури́тися.
Накра́сть, -ся, *см.* **Накра́дывать, -ся.**
Накрахма́ливание, Накрахма́ление, *см.* **Накрахма́лка.**
Накрахма́ливать, накрахма́лить – накрохма́лювати, накрохма́лити, (*о мног.*) понакрохма́лювати що, чого́, покрохма́лити що. [Ті́льки комірці́ покрохма́ль, а па́зуху не накрохма́люй (Звин.)]. **Накрахма́ленный** – накрохма́лений, понакрохма́люваний, покрохма́лений. [Покрохма́лені сорочки́ (Звин.)]. **-ться** – 1) накрохма́люватися, накрохма́литися, понакрохма́люватися, покрохма́литися; бу́ти накрохма́люваним, накрохма́леним, понакрохма́люваним, покрохма́леним; 2) (*вдоволь, сов.*) накрохма́литися.
Накрахма́лка – накрохма́лювання, *оконч.* накрохма́лення.
Накраче́й, *стар.* – бубна́р (-ря́), бубні́й (-нія́), до́вбиш (-ша); (*литаврщик*) тулумба́сник. [До́вбиш поча́в бити в бу́бни (Куліш)].
I. Накра́шивание, Накра́шение, *см.* **Накра́ска 1.**
II. Накра́шивание, *см.* **Накро́шка 1.**
I. Накра́шивать, накра́сить – накра́шувати, накраси́ти, нафарбо́вувати, нафарбува́ти, (*о мног.*) понакра́шувати, понафарбо́вувати що, чого́ чим; *специальнее ещё*: (*красным*) червони́ти, начервони́ти, ви́червонити, (*чёрным*) чорни́ти, начорни́ти, почорни́ти, ви́чорнити що чим *и т. п.* [Накраси́ли бага́то крашано́к (Сл. Ум.). Нафарбува́в чо́рним воло́сся і ву́са (Загірня). Ви́добула з ша́хви рум'я́на, начервони́ла що́ки, по́тім начорни́ла бро́ви (Крим.)]. **-ть** *лицо* – нафарбо́вувати, нафарбува́ти, малюва́ти, на[по]малюва́ти, нама́зувати, нама́зати обли́ччя (лице́); *см. ещё* **Накра́шиваться 2**. [А вдови́ця, га́рна ки́ця, малюва́ла собі ли́ця (Пісня)]. **Накра́шенный** – накра́шений, нафарбо́ваний, понакра́шуваний, понафарбо́вуваний; начерво́нений, ви́червонений, начо́рнений, почо́рнений, ви́чорнений *и т. п.*; (*о* **-ном** *лице и т. п.*) нафарбо́ваний, мальо́ваний, на[по]мальо́ваний, нама́заний. **-ться** – 1) накра́шуватися, накраси́тися, понакра́шуватися, нафарбо́вуватися, нафарбува́тися, понафарбо́вуватися, (*красным*) червони́тися, начервони́тися, ви́червонитися, (*чёрным*) чорни́тися, начорни́тися, ви́чорнитися; бу́ти накра́шуваним, накра́шеним, понакра́шуваним *и т. п.*; 2) (**-ть** *себе лицо*) нафарбо́вуватися, нафарбува́тися, намальо́вуватися, намалюва́тися, підмальо́вуватися, підмалюва́тися, накрасо́вуватися, накрасува́тися, нама́зуватися, нама́затися, підма́зуватися, підма́затися, (*о мног.*) понафарбо́вуватися, пона[попід]мальо́вуватися *и т. п.* [Намасти́лася, нафарбува́лася і пішла́ до мі́ста (Брацл.). Намалюва́лася (нама́залася) та й ду́має, що спра́вді га́рна (Богодух.). Накрасо́вується вона́, тим і га́рна видає́ (Загірня)]; 3) (*вдоволь, сов.*) нафарбува́тися, накраси́тися, намалюва́тися; *срв.* **Кра́сить, -ся**; 4) наду́длюватися, наду́длитися; *см.* **Напива́ться 2.**
II. Накра́шивать, накроши́ть *чего, чем* – накри́шувати, накриши́ти, (*о мног.*) понакри́шувати чого́, чим *и* чого́; (*чего во что ещё*) укри́шувати, укриши́ти чого́ в що. [Ма́ти, нагада́ла їй накриши́ти са́ла (Н.-Лев.). Накриши́ла (укриши́ла) хлі́ба в молоко́ (Канівщ.). Не накри́шуй кришка́ми (*и* кришо́к) (Брацл.)]. **Накрошённый** – накри́шений, понакри́шуваний; укри́шений. **-ться** – 1) накри́шуватися, накриши́тися, понакри́шуватися; бу́ти накри́шуваним, накри́шеним, понакри́шуваним, укри́шеним; 2) (*вдоволь, сов.*) накриши́тися; натрощи́тися; нало́кшатися, насі́ктися, накавальцюва́тися; нашаткува́тися; *срв.* **Кроши́ть.**
Накрейсе[и]рова́ть, -ся – накрейсува́ти, -ся, накружа́ти (накружля́ти), -ся мо́рем.
Накре́н, *см.* **Накре́нка.**
Накре́нивание, *см.* **Накре́нка**, *неоконч.*
Накре́нивать *и* **Накреня́ть, накрени́ть** – (*о судне*) нахиля́ти, нахили́ти, перехиля́ти, перехили́ти на́бік, знабо́чувати, знабо́чити, (*о мног.*) понахиля́ти, поперехиля́ти що; (*наклонять на-бок ещё, пров.*) перехня́блювати, перехня́бити, (*о мног.*) поперехня́блювати що. **Накренённый** – нахи́лений, перехи́лений, понахи́ляний, поперехи́ляний на́бік; знабо́чений; перехня́блений, поперехня́блюваний. **-ться** – (*о судне*) нахиля́тися, нахили́тися, перехиля́тися, перехили́тися, пона[попе]рехиля́тися на́бік; знабо́чуватися, знабо́читися; бу́ти нахи́ляним, нахи́леним, понахи́ляним на́бік *и т. п.*; (*наклоняться на-бок ещё, пров.*) перехня́блюватися, перехня́битися, поперехня́блюватися; бу́ти перехня́блюваним, перехня́бленим, поперехня́блюваним. [Чо́вен знабо́чився і зачерпну́в води́ (М. Грінч.). В цьому́ стіжку́ до́бра кладь, то й стіжо́к не перехня́бився (Н.-Лев.)].

Накре́нка – нахиля́ння, перехиля́ння на́бік, знабо́чування, *оконч.* нахи́ле[і]ння, перехи́ле[і ́]ння на́бік, знабо́чення; перехня́блювання, *оконч.* перехня́блення; *срв.* **Накреня́ть.**
Накре́па – скрі́па, скріпли́на, *соб.* скріпли́ння (-ння).
На́крепко, *нрч.* – 1) ду́же мі́цно, на́міць. [Це на́міць роби́лося (Сл. Гр.)]. *Крепко* **-ко** – мі́цно-премі́цно, ду́же-преду́же; 2) (*строго*) суво́ро, го́стро. *Крепко* **-ко** – суво́ро-пресуво́ро, суво́ро-сувори́сінько. *Срв.* **Кре́пко.**
Накрепля́ть, накрепи́ть – скріпля́ти *и* скрі́плювати, скріпи́ти, наскрі́плювати, (*о мног.*) поскрі́плювати, понаскрі́плювати (бага́то) чого́. **-пить** *паруса* – наключува́ти вітри́ла. **Накреплённый** – скрі́плений, наскрі́плюваний, поскрі́плюваний, понаскрі́плюваний; наключо́ваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) скрі́плюватися, бу́ти скрі́плюваним, наскрі́плюваним, скрі́пленим, поскрі́плюваним, понаскрі́плюваним; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*крепя*) наскріпля́тися *и* наскрі́плюватися, (*паруса*) наключува́тися; б) (*крепясь*) накрі[е]пи́тися.
Накрепча́ть (*о ветре*) – поду́жчати, зміцні́шати.
На́крест, *нрч.* – на́(в)хрест, нао́хрест, о́хрест, хре́сно, перехре́стям, упере́хрест, кри́жем; *срв.* **Крестообра́зно.** [Поскла́дали воні́ лопа́ти на́вхрест (Звин.). Я розколю́ дурни́й твій че́реп на́вхрест (Куліш). Б'є на́хрест па́лкою по две́рях (Грінч. III)]. *Складывать, сложить руки* **-рест** – склада́ти, скла́сти ру́ки на́(в)хрест (нао́хрест, о́хрест, перехре́стям), скри́жувати, скрижи́ти ру́ки. *Крест* **-рест** – на́(в)хрест, упере́хрест.
Накрести́ть, -ся, *см.* **Накре́щивать, -ся.**
Накре́стный – нахре́сний, нахрестови́й.
Накре́сток – хре́стик (-ка).
Накре́щивание, Накреще́ние – 1) нахре́[и́]щування, нахре́[и́]щення *и* нахресті́ння кого́; 2) познача́ння, позна́че[і]ння хре́ст[щ]иком (-ками) чого́.
Накре́щивать *и* **Накреща́ть, накрести́ть** – 1) (*во множестве кого*) нахре́[и́]щувати, нахре[и]сти́ти, (*о мног.*) понахре́[и́]щувати кого́; 2) (*помечать крестом что*) познача́ти, позначи́ти хре́ст[щ]иком (-ками) що, похрести́ти що. [Котрі́ кавуни́ спі́лі, він ті́ї похрести́в (Звин.)]. **Накрещённый** – 1) нахре́[и́]щений, понахре́[и́]щуваний; 2) позна́чений хре́ст[щ]иком (-ками). **-ться** – 1) (*стр. з.*) нахре́[и́]щуватися, бу́ти нахре́[и́]щуваним, нахре́[и́]щеним, понахре́[и́]щуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*крестя*) нахре[и]сти́тися; б) (*осеняя, -сь крестом*) нахрести́тися.
Накривля́ние, Накривле́ние – кри́влення, скривля́ння *и* скри́влювання, скри́влення, викривля́ння, ви́кривлення, нагина́ння, нагнуття́ (-ття́), нахиля́ння, нахи́ле[і]ння на́бік; *срв.* **Накривля́ть.**
Накривля́ть, накриви́ть – криви́ти, скривля́ти *и* скри́влювати, скриви́ти, покриви́ти, викривля́ти *и* викри́влювати, ви́кривити, (*нагибать*) нагина́ти, нагну́ти, нахиля́ти, нахили́ти на́бік, (*о мног.*) поскривля́ти, поскри́влювати, повикривля́ти, повикри́влювати, понагина́ти, понахиля́ти на́бік що. [Не криви́, станови́ про́сто! (Богодух.)]. **-ви́ть** *рот* – скриви́ти (ви́кривити) ро́та. **Накривлённый** – скри́влений, покри́влений, ви́кривлений, на́гну́тий, нахи́лений на́бік, поскри́влюваний, повикри́влюваний, понаги́наний, понахи́ляний на́бік. **-ться** – 1) криви́тися, скривля́тися *и* скри́влюватися, скриви́тися, покриви́тися, поскри́влюватися; бу́ти кри́вленим, скри́влюваним, скри́вленим, покри́вленим, поскри́влюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) накриви́тися, накривуля́тися, накарлю́читися; *срв.* **Криви́ть.**
Накривля́ться – 1) (в *разговоре*) налама́тися, намані́ритися; (*лицом*) навикривля́тися, (*гал.*) нагримасува́тися; 2) *см. под* **Накривля́ть.**
На́криво, *нрч.* – кри́во, нері́вно.
На́крик – крик, гук (-ку), гука́ння (-ння).
Накритикова́ться – накритикува́тися.
Накрича́ть, -ся – накрича́ти, -ся, (*кричма*) нагаласува́ти, -ся, (*вульг.*) нагорла́ти, -ся, нарепетува́ти, -ся, (*пронзительно*) наверещ́ати, -ся, навереското́ти, -ся, налящ́ати, -ся, (*навопить*) налементува́ти, -ся, (*стеная*) назо́йкати, -ся, найо́йкати, -ся, (*зовя кого*) нагука́ти, -ся, (*сердясь на кого*) нагри́матися. [Да́йте накрича́тися дити́ні, то воно́ й засне́ (Хорольщ.). Наверещ́ала по́вну ха́ту, та все чо́рт-зна-що (Сл. Гр.). Налементува́лися на́ші баби́, аж похри́пли (Сл. Гр.). Нагука́вся я, по́ки докли́кався (Сл. Ум.)]. **-чать** *на кого* – накрича́ти, нагри́мати, нагука́ти, нагомоні́ти, (*пров.*) нагромі́ча́ти на ко́го. [На́стя накрича́ла на йо́го, щоб він не встрява́в у ба́бську робо́ту (Коцюб.). Нагри́мав на ді́те́й, щоб не пустува́ли (Васильч.). Нагука́й на йо́го (Сл. Гр.). Нагомоні́в до́бре на свою́ жі́нку (Драг. III)].
Накро́вельный – напокрі́вельний, надахови́й.
Накрое́ние, *см.* **Накро́йка**, *оконч.*

Накрои́ть, -ся, *см.* **Накра́ивать, -ся.**
I. Накро́й – 1) (*действие*), *см.* **Накро́йка**; 2) (*накроённое*) накра́яне, накро́єне (-ного).
II. Накро́й, *см.* **Накрыва́ть.**
Накро́йка – накра́ювання, накро́ювання, *оконч.* накра́яння, накро́єння *и* накро́їння.
Накро́мочный – напругови́й, напружко́вий; на(о)кра́йковий, наокра́вковий.
Накромса́ть, -ся *и* **Накромши́ть, -ся** – начикри́жити, -ся, накре́мсати, -ся, набатува́ти, -ся, начимисува́ти, -ся, (*о мног.*) поначикри́жувати, -ся *и т. п.*; бу́ти начикри́жуваним, начикри́женим, поначикри́жуваним *и т. п.* **Накро́мсанный** *и* **Накромшённый** – начикри́жений, накре́мсаний, набато́ваний, начимисо́ваний, поначикри́жуваний *и т. п.*
Накропа́ть – напарта́чити, (*стихи*) наба́зграти, надря́пати, (*картину*) наля́пати що, чого́.
Накропи́ть, -ся, *см.* **II. Накра́пливать, -ся.**
Накропле́ние – накро́плення, покро́плення, скро́плення.
Накропота́ть – набурча́ти, набуркоті́ти. **-ться** – 1) (*насуетиться*) наклопота́тися, наметуши́тися; 2) (*набрюзжаться*) набурча́тися, набуркоті́тися.
Накрохобо́рничать – набу́ти, (*о мног.*) понабува́ти скна́рством що. **-ться** – надрібникува́тися, натруси́тися (натрясти́ся) над ко́жною кри́хтою, наскнарува́тися.
Накроши́ть, -ся, *см.* **II. Накра́шивать, -ся.**
Накро́шка – 1) накри́шування, *оконч.* накри́ше[і]ння; укри́ше[і]ння; 2) (*накрошённое*) накри́шене (-ного).
Накро́щик, -щица – накри́шувач, -вачка.
Накругле́ние – 1) накру́глювання, *оконч.* накру́глення; 2) о(б)кру́глювання, викру́глювання, за(о)кру́глювання, *оконч.*, о(б)кру́глення, ви́круглення, за(о)кру́глення.
На́кругло, *нрч.* – накру́гло. *Круглым* **-ло** – зо́всім кру́гло, круглі́сінько.
Накругля́ть, накругли́ть – 1) *чего* – накру́глювати, накругли́ти, (*о мног.*) понакру́глювати чого́; 2) (*округлять что*) о(б)кру́глювати *и* о(б)кругля́ти, о(б)кругли́ти, викру́глювати *и* викругля́ти, ви́круглити, за(о)кру́глювати *и* за(о)кругля́ти, за(о)кругли́ти, (*о мног.*) поо(б)кру́глювати, повикру́глювати, позакру́глювати, покругли́ти що. **Накруглённый** – 1) накру́глений, понакру́глюваний; 2) о(б)кру́глений, ви́круглений, за(о)кру́глений, поо(б)кру́глюваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) накру́глюватися, бу́ти накру́глюваним, накру́гленим, понакру́глюваним *и т. п.*; 2) об[ви]кру́глюватися, об[ви́]кругли́тися, пооб[пови]кру́глюватися; бу́ти об[ви]кру́глюваним, об[ви́]кру́гленим, пооб[пови]кру́глюваним, покру́гленим.
Накружи́ть – (*что, чем*) накрути́ти що, чим (*вокруг кого, чего*) накружля́ти навко́ло кого́, чого́; (*о птице*) накружля́ти, накруженя́ти; (*о воде в водовороте*) навирува́ти, нануртува́ти. **-жи́ть** *кого в танце* – накрути́ти кого́ в танку́ (танцю́ючи). **-жи́ть** *путём* – наколува́ти, (*гал.* наколеси́ти), наки́нути кру́гу. **-жи́ть** *голову кому* – закрути́ти (заморо́чити, задури́ти) го́лову кому́. **-жи́ть** *речами* – нахвали́тися, нахизува́тися, напусти́ти тума́ну. **-ться** – накрути́тися чим; накружля́тися, накруженя́тися; навирува́тися, нануртува́тися *и т. п.*; *срв.* **Кружи́ть, -ся.**
Накрупе́ниться – 1) (*наесться*) наї́стися, (*насм., вульг.*) натрі́скатися, нало́патися, набу́хатися; 2) (*наважничаться*) навелича́тися; 3) наду́тися, мов ми́ша на кру́пи́; *см.* **Наду́ться 4** (*под* **Надува́ться**).
Накрупи́ть *чего* – накрупи́ти чого́, поде́рти на кру́пи́ що; надрібни́ти чо́го. **-ться** – покрупи́тися, скрупи́тися, скрупі́ти; надрібни́тися.
На́крупно, *нрч.* – ду́же бу́йно. *Крупным* **-но** – бу́йно-пробу́йно, буйні́сінько.
На́крут *см.* **Накру́тка.**
Накрути́ть, -ся, *см.* **Накру́чивать, -ся.**
Накру́тка – 1) накру́чування, наві́рчування, навива́ння, намо́тування, *оконч.* накру́чення, наве́рчення, навиття́ (-ття́), намота́ння; 2) накру́чування, насу́кування, *оконч.* накру́чення, насука́ння. *Срв.* **Накру́чивать.**
На́круто, *нрч.* – ду́же кру́то, прекру́то, круті́сінько; (*вкрутую*: *о яйцах*) кру́то, круті́сінько, гу́сто, густі́сінько.
Накру́чивание, Накруче́ние, *см.* **Накру́тка.**
Накру́чивать, накрути́ть – 1) *что на что* – накру́чувати, накрути́ти, наві́рчувати, наверті́ти, (*навивать*) навива́ти, нави́(ну́)ти, (*наматывать*) намо́тувати, намота́ти, (*о мног.*) понакру́чувати, понаві́рчувати, понавива́ти, понамо́тувати що на що; 2) *чего* – накру́чувати, накрути́ти, (*насукивать*) насу́кувати, насука́ти, (*о мног.*) понакру́чувати, понасу́кувати чого́; 3) **-ти́ть** – а) (*чем*) накрути́ти, наверті́ти (*хвостом ещё*) намеля́ти, наме́лькати (*хвостом*); б) (*кем*) накрути́ти, наверті́ти, наверхово́дити, наору́дувати ким; в) (*о ветре, снеге, метели*) накрути́ти, нахурде́лити (сні́гом); (*воду*: *о водовороте*)

нануртува́ти, навирува́ти, накрути́ти (во́ду); г) (*кости*) накрути́ти (кістки́, у кістка́х); ґ) *см.* **Накружи́ть. Накру́ченный** – 1) накру́чений, наве́рчений, нави́(ну)тий, намо́таний, понакру́чуваний, понаві́рчуваний, понави́ваний, понамо́туваний; 2) накру́чений, насу́каний, понакру́чуваний, понасу́куваний; 3) накру́чений, наве́рчений; нанурто́ваний, навиро́ваний. **-ться** – 1) накру́чуватися, накрути́тися, понакру́чуватися; бу́ти накру́чуваним, накру́ченим, понакру́чуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) накрути́тися, нави́тися; наверті́тися; навирува́тися; нави́хоритися *и т. п.*; *срв.* **Крути́ть, -ся.**

Накрути́ниться *и* **Накруши́ться** – нажури́тися, насумува́тися, насмути́тися, насмуткува́тися.

Накрыва́ла, *см.* **Накрыва́льщик, -щица.**

Накрыва́ло – накрива́ло, накриття́ (-ття́), (*покрывало*) покрива́ло.

Накрыва́льщик, -щица – накри́ва́ч (-ча́), -ва́чка.

Накрыва́ние – 1) накрива́ння, укрива́ння, покрива́ння, (*чем-л. опрокинутым*) наверта́ння; (*головы*) наді́ва́ння, наклада́ння ша́пки (капелю́ха *и т. п.*) (на го́лову); (*головы платком*) напина́ння, запина́ння (голови́ ху́сткою); (*стола скатертью*) застеля́ння (стола́ ска́теркою, насті́льником); (*на стол*) накрива́ння стола́ (на стіл), застеля́ння стола́, готува́ння стола́ до обі́ду, до вече́рі; (*телеги*) накрива́ння, напряда́ння; 2) (*врасплох*) засту́кування, заска́кування. *Срв.* **Накрыва́ть.**

Накрыва́ть, накры́ть – 1) *кого что чем* – накрива́ти, накри́ти, (*укрывать*) укрива́ти, укри́ти, (*покрывать*) покрива́ти, покри́ти, (*тяжёлой посудиной и т. п., перевернув её, ещё*) наверта́ти, наверну́ти, (*о мног.*) понакрива́ти, повкрива́ти, понаверта́ти кого́, що чим. [Накри́в о́чі кита́йкою, заслу́гою коза́цькою (Пісня). Понакрива́в ву́лики покрі́влями череп'я́ними (Грінч.). Ляга́йте, ді́тки, спа́ти, а я вас повкрива́ю гарне́нько, щоб не поме́рзли (Богодух.). Наверну́ла його́ кори́том (Борзенщ.)]. **-ть** *голову* – наді́ва́ти, наді́ти, наклада́ти, накла́сти ша́пку (капелю́ха *и т. п.*) (на го́лову). **-ть** *голову платком* – напина́ти, напну́ти *и* нап'я́сти́, запина́ти, запну́ти *и* зап'я́сти́ го́лову ху́сткою, напина́тися, напну́тися, запина́тися, запну́тися ху́сткою, (*редко, пров.*) напряда́ти, напря[е]ну́ти ху́стку на се́бе. [Ти хо́ч-би напрену́ла на се́бе ху́стку, чи що (Олександр.)]. **-ть** *стол скатертью* – застеля́ти, застели́ти стіл ска́теркою (насті́льником). **-ть** (*на*) *стол* – накрива́ти, накри́ти стіл (на стіл), застеля́ти, застели́ти стіл, готува́ти, наготува́ти стіл до обі́ду, до вече́рі. [Накрива́й на стіл! (Брацл.). На понакри́ваних стола́х поста́вили за́куски та на́питки (Н.-Лев.). Чи не ча́с-би вже столи́ застеля́ти? (Н.-Лев.)]. **-ть** *телегу* (*для защиты от непогоды и т. п.*) – накрива́ти, накри́ти віз (во́за), (*пров.*) напряда́ти, напря[е]ну́ти віз (во́за). [Напряда́ли віз рядни́ною (по́встю, шку́рою) (Сл. Гр.)]; (*захватывать кого врасплох*) засту́кувати, засту́кати; заска́кувати, заско́чити, (*поймать*) зла́па́ти, злови́ти, (*захватить*) захопи́ти кого́. [Засту́кав, як со́тника в горо́сі (Приказка). Нарва́в він череше́нь, сів ї́сти, – Хве́дір його́ засту́кав: «А що ти ро́биш у чужо́му садку́?» (Звин.). Не хо́чу, не хо́чу… незаба́ром усі ва́ші поприхо́дять, засту́кають тут нас (Крим.). Орда́ люде́й живце́м бра́ла, де кого́ заско́чила (Літопис Величка)]. **-кры́ть** *кого на месте преступления* – засту́кати (заско́чити, зла́па́ти, злови́ти) кого́ на гаря́чому (вчи́нку). **-кры́ть** *кого на два рубля* – нагрі́ти (напекти́) кого́ на два карбо́ванці. **Накры́тый** – 1) накри́тий, укри́тий, покри́тий, наве́рнутий *и* наве́рнений, понакри́ваний, повкри́ваний, понаве́ртаний; на́пну́тий, на́п'я́тий *и* на́пнений, за́пну́тий, за́п'я́тий *и* за́пнений; накри́тий, понакри́ваний, засте́лений, нагото́влений до обі́ду, до вече́рі. [Там серед дво́ру столи́ понаста́вляні, понакри́вані (Рудч.)]; 2) засту́каний, заско́чений, зла́паний, зло́влений, захо́плений. **-ться** – 1) накрива́тися, накри́тися, понакрива́тися; бу́ти накри́ваним, накри́тим, понакри́ваним *и т. п.*; 2) (*какой-л. одеждой*) накрива́тися, накри́тися, напина́тися, напну́тися *и* нап'я́сти́ся, (*редко, пров.*) напряда́тися, напря[е]ну́тися, (*укрываться*) укрива́тися, укри́тися, (*о мн.*) понакрива́тися, понапина́тися, понапряда́тися, повкрива́тися чим. [Стої́ть ді́вка з козако́м, накри́лася рукаво́м (Пісня). Напну́лася од дощу́ свити́ною. (Богодух.). Оди́н рука́в підстелю́, дру́гим напряну́ся (Грінч. III). Жінки́ понакрива́лися бі́лими хустка́ми (Комар.). В їх на пле́чах бурну́си, що одкида́ються на го́лову, – понапина́лися ї́ми (Крим.). Поляга́ли на печі́, ще й кожу́хами повкрива́лися (Харківщ.)]. **-кро́йся**!, **-кро́йтесь**! – наді́нь (наклади́) (на го́лову) ша́пку (капелю́ха *и т. п.*), наді́ньте (накладі́ть) (на го́лову) шапки́ (капелю́хи *и т. п.*).

Накры́вка, *см.* **Накрыва́ние** *и* **Накры́тие.**

Накрывно́й – накривани́й, накрива́льний, (*накрываемый*) накри́ваний.

Накры́вочный – накривни́й, накрива́льний.

Накры́льный – накри́льний.

Накры́тие – 1) накриття́, укриття́, покриття́ (-ття́), (*чем-л. опрокинутым*) наве́рнення;

(*стола скатертью*) засте́лення (стола́ ска́теркою, насті́льником); (*на стол*) накриття́ стола́ (на стіл), засте́лення стола́, наготува́ння стола́ до обі́ду, до вечері́; 2) (*врасплох*) засту́кання, заско́чення; зла́па́ння, зло́влення, захо́плення. *Срв.* **Накрыва́ть.**
Накры́ть, -ся, *см.* **Накрыва́ть, -ся.**
Накры́шка – на́кришка, на́кривка, по́кришка. [На́кришка на ді́жку (Канівщ.). Ма́сничка ці́ла, розби́лася сама́ на́кривка (Звин.). По́кришка на гладу́щик (Брацл.)].
Накрю́чивание, Накрю́чение – 1) нагина́ння, нагнуття́ (-ття́) (карлю́чкою), накарлю́чування, накарлю́чення; 2) нало́влювання, нало́влення (га́ком, на гак); насми́кування, насми́кання; 3) нако́шування, нако́шення *и* накосі́ння. *Срв.* **Накрю́чивать.**
Накрю́чивать, накрю́чить – 1) (*нагибать чего*) нагина́ти, нагну́ти, назагина́ти, назгина́ти (карлю́чкою), накарлю́чувати, накарлю́чити, (*о мног.*) понагина́ти (карлю́чкою), понакарлю́чувати чого́; 2) (*налавливать крюком*) нало́влювати, налови́ти, (*о мног.*) понало́влювати чого́ (га́ком, на гак). **-ть** *сена* – насми́кувати, насми́кати сі́на (клю́чкою); 3) (*о горохе*) нако́шувати, накоси́ти, (*о мног.*) понако́шувати (горо́ху). **Накрю́ченный** – 1) на́гну́тий, накарлю́чений, понаги́наний (карлю́чкою), понакарлю́чуваний; 2) нало́влений, понало́влюваний (га́ком, на гак); 3) нако́шений, понако́шуваний. **-ться** – 1) нагина́тися, нагну́тися, понагина́тися (карлю́чкою); бу́ти нагі́наним, на́гнутим, понагі́наним (карлю́чкою) *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нагну́тися, накарлю́читися *и т. п.*; *срв.* **Крю́чить, -ся.**
Накрю́чка, *см.* **Накрю́чивание, Накрю́чение.**
Накрючкотво́рить – назагина́ти крючкі́в (карлючо́к), нагну́ти артику́лів (карлючо́к).
Накрю́чный – нагакови́й, наключкови́й.
Накрю́чье (*у крючников*) – мотузо́к (-зка́), моту́зка на гак (на крюк).
Накря́кать, -ся – 1) (*наломаться с треском*) нахря́скати, -ся; 2) (*о человеке*) накре́хкати, -ся, накря́кати (каю, -каєш), -ся, наге́кати, -ся; 3) (*об утке*) накря́кати (-кря́чу, -чеш), -ся, (*пров.*) наква́кати, -ся; (*о вороне*) накря́кати (-кря́каю *и* -кря́чу), -ся.
Накто́уз, *морск.* – на́хтга́вз (-за).
Накуба́риться – накрути́тися (наверті́тися) як дзи́ґа, клубко́м накоти́тися.
Наку́бить *чего* – накубува́ти, нарі́зати ку́бами, (*о мног.*) понакубо́вувати, понарі́зувати ку́бами чого́.
Накувы́ркать, -ся – наперекида́ти, -ся, наперевертáти, -ся.
Накуда́кать, -ся *и* **Накуда́хтать, -ся** – накудкуда́кати (-да́чу, -чеш), -ся, насокота́ти (-кочу́, -чеш), -ся *и* насокоті́ти (-кочу́, -коти́ш), -ся, натроскота́[і]ти, -ся, (*тише*) насокорі́ти (-рю́, -ри́ш), -ся.
Накуде́лить – 1) *что* – скуже́лити, скуйо́вдити, с[на]ко́шлати, ску́длати, накоструба́чити що; 2) *кого* – начу́бити, наску́бти́ кого́.
Накуде́рить – 1) скучеря́вити кого́, ку́чері зви́ти кому́; 2) *см.* **Накуде́лить 2.**
Накуде́сить, -ся – 1) начаклува́ти, -ся, начарува́ти, -ся, (*наворожить, -ся*) наворожи́ти, -ся; 2) наштука́рити, -ся, напустува́ти, -ся, на(коло)бро́їти, -ся, наколобро́дити, -ся, нашурубу́рити, -ся.
Накудла́тить, -ся – ску́длати, -ся, с[на]ко́шлати, -ся, скуйо́вдити, -ся, накоструба́чити, -ся.
Наку́дрить, *см.* **Накуде́рить.**
Накудря́веть – скучеря́віти (тро́хи).
Накудря́вить – скучеря́вити, закучеря́вити кого́, що. **Накудря́вленый** – скучеря́влений, закучеря́влений. **-ться** – 1) скучеря́вити (закучеря́вити) себе́, ку́чері зви́ти собі́; 2) *см.* **Накудря́веть.**
Накузне́чить – 1) (*наделать кузнечеством*) наковалюва́ти; 2) (*заработать кузнечеством*) заковалюва́ти що. **-ться** – наковалюва́тися, (*пренебр.*) наковальцюва́тися.
Наку́зничный – накузе́нний.
Наку́зовный – накорobо́вий, навасаго́вий.
Накузьми́ться, *см.* **Нализа́ться 2** (*под* **Нали́зываться**).
Накука́нивать, накука́нить *рыбу* – нани́зувати, нанизáти (*о мног.*) понани́зувати ри́бу на кука́н. **Накука́ненный** – нани́заний, понани́зуваний на кука́н.
Накукаре́кать, -ся – накукурі́кати, -ся.
Накукова́ть, -ся – накува́ти, -ся, наку́кати, -ся, накуку́кати, -ся, накукуті́ти, -ся. [Зозу́ля накува́ла (Номис)].
Наку́ксить *глаза* – нате́рти (*о мног.* понатира́ти) о́чі кулака́ми, накула́чити о́чі. **-ться** – наква́ситися; (*нахмуриться*) насу́питися, намурмо́ситися.
Накула́чивать, накула́чить – 1) (*кулаки на что*) набива́ти, наби́ти, (*о мног.*) понабива́ти

накула́чники на що; 2) **-чить** *кого* – накула́чити, накулакува́ти кого́; 3) **-чить** *что* – нам'я́ти, натовкти́, намі́си́ти (кулака́ми) що. **Накула́ченный** – 1) наби́тий, понаби́ваний; 2) накула́чений; 3) нам'я́тий, нато́вчений, намі́шений (кулака́ми).

Накула́чки, *нрч.* – навкула́чки, навкулаки́; *см.* **Кула́чки.**

Накула́чник – 1) (*рукавица*) рукави́ця без па́льців; 2) (*кистень*) обу́шок (-шка); 3) *техн.* – накула́чник (-ка).

Накулика́ться – напи́тися, наду́длитися, налига́тися; *срв.* **Нализа́ться 2** (*под* **Нали́зываться**).

Накуми́ть – накуми́ти, покуми́ти кого́. **-ться** – накума́тися.

На́куп – 1) *см.* **Наку́пка 1**; 2) *стар.* – пі́дкуп (-ну); *см.* **По́дкуп.**

Накупа́ние, *см.* **Наку́пка 1**, *неоконч.*

Накупа́тель, -ница – накупо́вувач, -вачка, на́купець (-пця, *м. р.*).

I. Накупа́ть, -ся, *см.* **I. Наку́пывать, -ся.**

II. Накупа́ть *и* **Наку́пывать, накупи́ть** – 1) *чего* – накупо́вувати, накупа́ти, наку́плювати *и* накупля́ти, накупи́ти, накупува́ти чого́, (*диал.*) покупля́ти, покупи́ти *и* (*реже*) покупува́ти що, (*о мног.*) понакупо́вувати, понакупля́ти чого́. [Всього́ йому́ накупи́в (Рудан.). Накупува́ли вони́ вина́ вся́кого (Рудч.). Мо́же в вас така́ ду́мка, що я все те покупува́в? (М. Вовч.). Понакупо́вували хлі́ба (Квітка). Бага́то всього́ понакупля́ли (Слов'яносербщ.)]. **-ть** *материал для одежды, обуви* – набира́ти, набра́ти, (*о мног.*) понабира́ти чого́. [Набра́ла стрічо́к та стьожо́к на п'ятна́дцять карбо́ванців (Н.-Лев.)]; 2) *кого* – підкупо́вувати, підку́плювати *и* підкупля́ти, підкупи́ти, (*о мног.*) попідкупо́вувати *и т. п.* кого́; *см.* **Подкупа́ть 1**. **Наку́пленный** – 1) наку́плений, накупо́ваний, поку́плений, понакупо́вуваний, на́браний, понаби́раний; 2) підку́плений, попідкупо́вуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) накупо́вуватися, бу́ти накупо́вуваним, наку́пленим, понакупо́вуваним *и т. п.*; 2) продава́тися, прода́тися, запро́дуватися, запро́датися кому́; (*набиваться*) набива́тися, наби́тися; 3) (*купить всё, что надо*) накупо́вуватися, накупи́тися, скупи́тися, (*о мног.*) понакупо́вуватися. [Чи ско́ро ви наку́питеся? уве́сь база́р хо́чете закупи́ти! (Богодух.). Скупи́вся, за́раз поїхав з я́рмарку (Сл. Ум.)].

Наку́пка – 1) (*действие*) – а) накупо́вування, накупа́ння, наку́плювання *и* накупля́ння, *оконч.* наку́плення чого́; набира́ння, *оконч.* набра́ння́ чого́; б) підкупо́вування, підку́плювання *и* підкупля́ння, *оконч.* підку́плення кого́. *Срв.* **II. Накупа́ть**; 2) (*накупленное*) на́купка, по́купка; (*о материале для одежды, обуви*) на́бірка, на́бране (-ного).

Накупно́й – накупни́й; (*накупленный*) наку́плений, (*о мног.*) понакупо́вуваний.

Наку́польный – набаньови́й.

Наку́поривать, наку́порить *чего* – (*бочек*) задина́ти, задни́ти, (*пробками*) закорко́вувати, закоркува́ти, (*заливая смолой*) засмо́лювати, засмоли́ти, (*о мног.*) позадина́ти, позакорко́вувати, позасмо́лювати (бага́то) чого́. **Наку́поренный** – за́днений (*диал.* задни́тий), позади́наний; закорко́ваний, позакорко́вуваний; засмо́лений, позасмо́люваний.

Накупоро́ситься, *см.* **Накулика́ться.**

Наку́пщи́к, -щи́ца, *см.* **Накупа́тель, -ница.**

I. Наку́пывать, накупа́ть – купа́ти, накупа́ти, скупа́ти, покупа́ти кого́. **-па́ться** – накупа́тися, попокупа́тися. [Купа́ється, не накупа́ється (Н.-Лев.). Попокупа́всь я за це лі́то (Сл. Ум.)].

II. Наку́пывать, -ся, *см.* **II. Накупа́ть, -ся.**

Накура́живать, накура́жить – підбадьо́рювати, підбадьори́ти кого́, додава́ти, дода́ти ду́ху кому́. **Накура́женный** – підбадьо́рений. **-житься** – накура́житися, накомизи́тися, назадава́тися; (*над кем*) назбиткува́тися над ким; *срв.* **Кура́житься.**

Накурга́нный – намоги́льний, накурга́нний, нашпильови́й, нагорбови́й, накучугу́рний; *срв.* **Курга́нный.**

Наку́ривание, Накуре́ние – 1) наку́рювання, наку́ре[і]ння, нака́джування, накаді́ння, напа́хування, напаха́ння; (*табаком*) наку́рювання, наку́ре[і]ння; 2) виганя́ння, ви́гнання, наку́рювання, наку́ре[і]ння, вику́рювання, ви́курення; 3) обпа́лювання, обпа́лення комлі́в (у стовпі́в).

Наку́ривать, накури́ть – 1) *чем* – наку́рювати, накури́ти, нака́джувати, накади́ти, (*чем.-л. благовонным ещё*) напа́хувати, напа́ха́ти, (*о мног.*) понаку́рювати, понака́джувати, понапа́хувати чим; (*табаком*) наку́рювати, накури́ти, (*попыхивая*) напа́[и́]хкувати, напа́[и ́]хкати, напа́кати, (*о мн.*) понаку́рювати, понапа́[и́]хкувати (тютюно́м). [Оці́ ще мені́ курії! Понаку́рюють так, що й сві́ту не ви́дно! (Харківщ.)]; 2) (*водки, смолы и т. п.*) гна́ти, виганя́ти, ви́гнати, наку́рювати, накури́ти, вику́рювати, ви́курити, (*о мног.*) понаку́рювати,

повику́рювати (горі́лки, дьо́гтю). [Ви́гнав де́сять ві́дер горі́лки (Сл. Ум.)]; 3) (*столбы*) обпа́лювати, обпали́ти, (*о мног.*) пообпа́лювати комлі́ (в стовпі́в); 4) (*о снеге, сов.*) накури́ти́, наме́сти́, нахурде́лити; 5) (*набахвалить, сов.*) напусти́ти тума́ну́ кому́ *и* на ко́го, нахвали́тися, нахизува́тися; 6) *см.* **Накути́ть. Наку́ренный** – 1) наку́рений, нака́джений, напа́ханий, понаку́рюваний, понака́джуваний, понапа́хуваний; наку́рений, понаку́рюваний, напа́[и́]хканий, напа́каний; 2) ви́гнаний, наку́рений, ви́курений, пона[пови]ку́рюваний. **-ться** – 1) наку́рюватися, накури́тися, понаку́рюватися; бу́ти наку́рюваним, наку́реним, понаку́рюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) – а) (*табаку*) напа́люватися, напали́тися, наку́рюватися *и* (*редко*) накуря́тися, накури́тися тютюну́, (*насосаться*) насмокта́тися, натягну́тися тютюну́, (*попыхивая*) напа́[и́]хкатися, напа́катися (тютюно́м *и* тютюну́, з лю́льки). [Кури́, кури́, накуря́йсь (Грінч. III). Та як натягну́всь того́ тютюну́, то так одра́зу і очмані́в (Яворн.)]; б) (*благоуханно курясь*) накури́тися; в) (*тлея с дымом*) накури́тися, накурі́ти.

Наку́рка, *см.* **Наку́ривание, Накуре́ние.**

Накурлы́кать, -ся – 1) (*о журавлях*) накурлю́кати, -ся, накурли́кати, -ся, накрю́[у́]кати, -ся; 2) (*напеть, -ся про себя*) намуги́кати, -ся, накурни́кати, -ся.

Накурно́й – накурни́й; (*накуренный*) наку́рений.

Накурны́кать, -ся, *см.* **Накурлы́кать, -ся.**

Накуроле́сить, -ся – наколобро́дити, -ся, на(коло)бро́їти, -ся, нашурубу́рити, -ся, напустува́ти, -ся, наштука́рити, -ся, нафиґлюва́ти, -ся, наплата́ти, -ся штук. [Як залиця́вся до Пушкаре́вої Мо́трі, то у два ти́жні тако́го набро́їв, що… (М. Вовч.). А ти, Я́кове, вчо́ра нашурубу́рив си́льно (Короленко). На цей рік нови́х штук наплата́в (Свидниц.)].

Накурча́веть, -ча́вить, *см.* **Накудря́веть, -дря́вить.**

Накус – 1) *см.* **Наку́ска**; 2) (*знак от укушения*) на́кус (-су), наку́сане (-ного).

Накуса́ние, *см.* **Наку́ска**, *оконч.*

Накуса́ть, -ся, *см.* **I. Наку́сывать.**

Накуси́ть, *см.* **II. Наку́сывать.**

Наку́ска – 1) *см.* **Надку́ска**; 2) куса́ння, наку́шування, згриза́ння, *оконч.* накуса́ння, покуса́ння, скуса́ння, згри́зе[і]ння; *срв.* **I. Наку́сывать.**

Накусно́й – накусни́й; (*накусанный*) наку́саний.

Наку́сок – на́дкусок (-ска).

Накусти́ться – накущи́тися, (*зап.*) накорчи́тися, (*о злаках и траве ещё*) наруни́тися.

Наку́сывание, *см.* **Наку́ска**, *неоконч.*

I. Наку́сывать, накуса́ть – 1) (*искусывать*) куса́ти, наку́шувати, накуса́ти, (геть) покуса́ти, скуса́ти кого́, що, (*изгрызать*) гри́зти, (геть) погри́зти, згриза́ти, згри́зти що. [Та й накуса́ли-ж мене́ комарі́! (Брацл.). Бло́хи геть усе́ ті́ло скуса́ли (Київщ.). Ко́ні геть згри́зли ди́шель (Київщ.)]; 2) **-са́ть** *чего* – накуса́ти чого́. **Наку́санный** – 1) наку́саний, (геть, (у)ве́сь) поку́саний, ску́саний (геть, (у)ве́сь) погри́зений, згри́зений; 2) наку́саний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наку́шуватися, бу́ти наку́шуваним, наку́саним, понаку́шуваним *и т. п.*; 2) (*вволю, сов.*) накуса́тися, (*о насекомых ещё*) натя́тися, нажа́ли́тися.

II. Наку́сывать, накуси́ть, *см.* **Надку́сывать.**

Наку́тание, *см.* **Наку́тка**, *оконч.*

Наку́тать, -ся, *см.* **Наку́тывать, -ся.**

Накутерьми́ть – зня́ти (зби́ти) бу́чу (гарми́дер, вермі́ю), нароби́ти ша́рварку (колотне́чі).

Накути́ть – нагуля́ти, напи́ти-нагуля́ти, накури́ти. **-ться** – нагуля́тися, напи́тися-нагуля́тися. [Напили́сь-нагуля́лись за ніч до-не́схочу (Київщ.)].

Наку́тка – 1) наку́тування, *оконч.* наку́тання кого; 2) намо́тування, нагорта́ння, *оконч.* намота́ння, наго́рнення чого́ на ко́го.

Наку́тывание, *см.* **Наку́тка**, *неоконч.*

Наку́тывать, наку́тать – 1) *кого* – наку́тувати, наку́тати, (*о мног.*) понаку́тувати кого́; 2) *что на кого* – намо́тувати, намота́ти, нагорта́ти, нагорну́ти, (*о мног.*) понамо́тувати, понагорта́ти що на ко́го. [Не намо́туйте тако́го бага́то на дити́ну, – удушні́є (Богодух.)]. **Наку́танный** – 1) наку́таний, понаку́туваний; 2) намо́таний, наго́рнений *и* наго́рнутий, понамо́туваний, понаго́ртаний. **-ться** – 1) наку́туватися, наку́татися, понаку́туватися. [Наку́талася так, що наси́лу йду (Богодух.)]; 2) (*стр. з.*) намо́туватися, бу́ти намо́туваним, намо́таним, понамо́туваним *и т. п.*

Наку́ха́рить, -ся – накухова́рити, -ся, накуха́рити, -ся.

Наку́ха́рничать, -ся – 1) *см.* **Накуха́рить, -ся**; 2) (*будучи поваром, поварихой*) накухарюва́ти, -ся.

Наку́чивание, Наку́чение – наку́пчування, наку́пчення, згрома́джування (згріба́ння),

згромáдження до кýпи (в кýпу, на кýпу).
Накýчивать, накýчить – накýпчувати, накýпчити, згромáджувати, згромáдити, згрібáти, згребтú до кýпи (в кýпу, на кýпу) що. **Накýченный** – накýпчений, згромáджений до кýпи (в кýпу, на кýпу). **-ться** – накýпчуватися, накýпчитися; бýти накýпчуваним, накýпченим *и т. п.*
Накýчка, *см.* **Накýчивание, Накýчение.**
Накýшать, -ся, *см.* **Накýшивать, -ся.**
Накушéние, *см.* **Надкýска**, *оконч.*
Накýшивание, Накýшание – 1) наїдáння, наї́д(ж)ення; 2) куштувáння, покуштувáння, скуштувáння, кýшання, покýшання.
Накýшивать, накýшать – 1) (*всякой всячины*) наїдáти, наї́сти, (*о мног.*) понаїдáти чогó; 2) (*отведывать чего*) куштувáти що, покуштувáти, скуштувáти чогó, кýшати що, покýшати чогó. **-ться** – наїдáтися, наї́стися, (*делик.*) уконтентувáтися, (*о мног.*) понаїдáтися.
Налабáзничать – нажúти, набýти, (*о мног.*) понаживáти, понабувáти що борошеннúкýючи. **-ться** – наборошенникувáтися.
Налáбзить, *см.* **Нальстúть. -ться** – напідлабýзнюватися, напідсипáтися, налабýзитися.
Налавúровáть, -ся – накерувáти, -ся поміж чим, навикерóвувати, -ся, налавірувáти, -ся.
Налáвливание – налóвлювання (-ння).
Налáвливать, наловúть – налóвлювати, наловúти, (*о мног.*) поналóвлювати, (*нахватать*) нахапáти, налáпáти когó, чогó. [Усякúх пташóк поналóвлює, та й несé продавáти (Богодух.). Пошлú дýрня по рáки, а він жаб налáпа (Номис)]. **-вúть** *рыбы* – наловúти рúби, (*удой*) на(в)удúти (нанáдити) рúби. **-вúть** *раков в норах* – напечерувáти рáків. [Звелів їм пітú на рíчку й напечерувáти рáків (Н.-Лев.)]. **Налóвленный** – налóвлений, поналóвлюваний; нахáпаний, налáпаний; на(в)ýджений, нанáджений; напечерóваний. **-ться** – 1) налóвлюватися, наловúтися, поналóвлюватися; бýти налóвлюваним, налóвленим, поналóвлюваним *и т. п.*; 2) (*вволю, сов.*) наловúтися; нахапáтися, налáпáтися; на(в)удúтися, нанáдитися; напечерувáтися.
Налáвочник – налáвник (-ка).
Налáвочный – налáвний.
Налагáние – накладáння; (*налога, пошлины, штрафа и т. п. ещё*) накидáння; *см.* **Наложéние**, *неоконч.*
Налагáть, -ся, *см.* **II. Наклáдывать, -ся.**
Налáд, Налáдка, *см.* **Налáживание, Налáжение.**
Налáдить, -ся, *см.* **Налáживать, -ся.**
Наладóнивать, наладóнить *рукавицы* – латáти, на[по]латáти, залáтувати, залатáти рукавúці на долóнях, надолóнювати, надолóнити рукавúці, прилáтувати, прилатáти нáдолонки до рукавúць.
Наладóнка – нáдолонка.
Наладóнный – надолóньовий, надолóнни[і]й.
Налáдчик, -чица – лáгодільник, -ниця, ладнáч (-чá), -нáчка, налáгоджувач, -вачка, напрáвник, -ниця; (*настройщик, -щица*) настрóювач, -вачка.
Налáживание, Налáжение – 1) лáгодження *и* лáгодіння, полáгодження *и* полáгодіння, налáгоджування, налáгодження *и* налáгодіння, ладнáння, наладнáння, направлянння, напрáвлення; 2) налáгоджування, лáгодження (лáгодіння), налáгодження (налáгодіння), злáгоджування, злáгодження, наладнóвування, ладнáння, наладн(ув)áння, нарих[ш]тóвування, рих[ш]тувáння, нарих[ш]тувáння; впорядкóвування, впорядкувáння; 3) настрóювання, настрóєння; 4) навчáння, нáвчéння. *Срв.* **Налáживать 1 - 4.**
Налáживать, налáдить – 1) (*исправлять*) лáгодити, полáгодити, налáгоджувати, налáгодити, ладнáти, наладнáти, поладнáти, направлятии, напрáвити, (*о мног.*) поналáгоджувати, понаправлятии що. [Спинúвся годúнник, – трéба до мáйстра нестú, щоб полáгодив (напрáвив) (Київ). Віз поламáвся, – трéба налáгодити (Сл. Гр.)]; 2) (*приготовлять к работе, приводить в порядок*) налáгоджувати, лáгодити, налáгодити, злáгоджувати, злáгодити, наладнóвувати, ладнáти, ладнувáти, наладн(ув)áти, лáдити, налáдити, (*пров.*) напосýджувати, напосýдити, (*преимущ. снаряжать*) нарих[ш]тóвувати, рих[ш]тувáти, нарих[ш]тувáти, (*о мног.*) поналáгоджувати, поналаднóвувати, понарих[ш]тóвувати що. [Налáгодив пúлку, – ходíмо пилятии (Київщ.). Наладнáла машúнку, – сідáй, ший (Київщ.). Налáдив дід хúжу для бáбки (Номис). Напосýдив млинá такú як требá, а вíтру немá (Канівщ.). Я вже тобí напосýдила, – сідáй та тчи (Канівщ.). Нариштувáв вóза (Канівщ.)]. **-ть** *дело* – налáгоджувати, лáгодити, налáгодити, наладнóвувати, ладнáти, наладнáти, налáдити спрáву (дíло), дáти лад спрáві. [Чи не налáгодить він тогó дíла?

(Стор.). Спра́ву вже були́ зовсі́м наладна́ли, а він приї́хав і все нам попсува́в (М. Грінч.). Я вся́кій спра́ві дам лад (Звин.)]. **-ть** *жизнь, отношения с кем* – нала́годжувати, нала́годити, наладна́ти, нала́дити, впорядко́вувати, впорядкува́ти життя́, відно́сини (взає́мини) з ким, (*сделать благополучной жизнь, редко*) згара́здити життя́. [Він до́бре впорядкува́в відно́сини між ци́ми двома́ устано́вами (Київ). Мо́же собі́ чолові́к усе́ здобува́ти, та не згара́здить собі́ життя́ си́лою (М. Вовч.)]; 3) (*настраивать музик. инструмент*) настро́ювати, настро́їти, (*о мног.*) понастро́ювати що (в лад, до ла́ду); 4) (*подучать кого*) навча́ти, навчи́ти, (*о мног.*) понавча́ти кого́. [Навчи́в його́, що́ тре́ба говори́ти (Київщ.)]; 5) **-дить** *своё* – заторо́чити своє́, заве́сти́ своє́ї, пра́вити (торо́чити) своє́. [Я йому́ кажу́ одно́, а він своє́ пра́вить (Радом.). Хоч ти йому́ що кажи́, а він своє́ торо́чить (Черкащ.)]. **-дила** *сорока Якова, – одно про всякова*; **-дила** *песню, так хоть тресни* – наш дяк що співа́, та все на о́сьмий глас, (*грубее*) говори́ла бабу́сенька до са́мої сме́рти, та все чо́рт-зна-що.
Нала́женный – 1) пола́годжений, нала́годжений, зла́годжений, нала́днаний, пола́днаний, напра́влений, понала́годжуваний, понапра́вляний; 2) нала́годжений, зла́годжений, наладно́ваний, нала́днаний, нала́джений, напосу́джений, нарих[ш]то́ваний, понала́годжуваний, понала́джуваний, понарих[ш]то́вуваний; впорядко́ваний. [На току́ стоя́ла зовсі́м нала́годжена (нарихто́вана) до пра́ці ві́йка (Київщ.). Нала́днані підприє́мства (Азб. Ком.). Дово́дилося роби́ти до́бре вже впорядко́ване й зви́чне ді́ло (Рада)]; 3) настро́єний, понастро́юваний; 4) на́вче́ний.

Нала́живаться, нала́диться – 1) (*стр. з.*) ла́годитися, нала́годжуватися, бу́ти ла́годженим, нала́годжуваним, нала́годженим, понала́годжуваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) нала́годжуватися, ла́годитися, нала́годитися, наладно́вуватися, ладна́тися, наладн(ув)а́тися, ла́дитися, нала́дитися, іти́, піти́ в(на) лад, (*пров.*) напосу́джуватися, напосу́дитися, (*устраиваться*) в[на]лашто́вуватися, в[на]лаштува́тися, (*о мног.*) понала́годжуватися, поналадно́вуватися; (*готовиться, собираться*) ла́годитися, нала́годжуватися, нала́годитися, зла́годжуватися, зла́годитися, лаштува́тися, налашто́вуватися, налаштува́тися, збира́тися, зібра́тися, (*о мног.*) понала́годжуватися, поналашто́вуватися; (*поправляться*) поправля́тися, попра́витися, (*выздоравливать*) оду́жувати, оду́жати, виду́жувати, ви́дужати. [Стара́ капіталісти́чна організа́ція розлізá́лася; нова́, соціялісти́чна, ще не нала́годжувалась (Азб. Ком.). Ладна́ється спра́ва (Грінч.). Спра́ва йде на лад (Звин.). Вже о́сінь, уже́ весі́лля всю́ди ла́дяться (М. Вовч.). Дочка́ оце́ вме́рла, та й син щось напосу́дився,— ла́годиться вмира́ти (Канівщ.). Господа́рство почина́є влашто́вуватись (Азб. Ком.). Зовсі́м налаштува́лися в доро́гу (Київщ.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) нала́годитися, наладна́тися, (*о мног.*) понала́годжуватися *и т. п.*; *срв.* **Ла́дить, -ся.**

Нала́зать (*тропу*) – протопта́ти, втопта́ти, натопта́ти (сте́жку). **-ться,** *см.* **Нала́зиться** (*под* **Нала́зить**).

Нала́зить – 1) *см.* **Нала́зать**; 2) (*мёду*) нарі́зати щільникі́в. **-ться** – нала́зитися, попола́зити (досхочу́); наплазува́тися; нарачкува́тися; *срв.* **Ла́зить 1.**

Нала́ивать, -ся, нала́ять, -ся – нага́вкувати, -ся, нага́вкати, -ся, набреха́ти, -ся, (*лаймя*) навалува́ти, -ся.

Налаке́иться – набра́тися лаке́йських (*зап.* льо́кайських) мане́р, налаки́зитися, злаке́їтися.

Нала́кивать, нало[а]ка́ть, налокну́ть – 1) (*надлакивать что*) надхле́п[б]тувати, надхлеп[б]та́ти, надхлеп[б]ну́ти, (*о мног.*) понадхле́п[б]тувати що; 2) **-вать, -ка́ть** *чего* – нахле́п[б]тувати, нахлеп[б]та́ти, (*о мног.*) понахле́п[б]тувати чого́. **-ка́ться** – нахлеп[б]та́тися, (*диал.*) нахльоп[б]та́тися, нахлиста́тися, нахли́ськатися, нагло́хтатися (чого́).

Налакиро́вка – налако́вування, лакува́ння, *оконч.* налакува́ння.

Налакиро́вывание, Налакирова́ние, *см.* **Налакиро́вка.**

Налакиро́вывать, налакирова́ть – налако́вувати, лакува́ти, налакува́ти, лачи́ти, налачи́ти, (*о мн.*) поналако́вувати, полачи́ти що. **Налакиро́ванный** – налако́ваний, нала́чений, поналако́вуваний, пола́чений. **-ться** – 1) налако́вуватися, налакува́тися, поналако́вуватися; бу́ти налако́вуваним, налако́ваним, поналако́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) *сов.*) налакува́тися.

Нала́комить – розласува́ти, розла́сити кого́. **-ться** – 1) розласува́тися, розла́ситися; 2) (*вволю*) наласува́тися, пополасува́ти (досхочу́).

I. Нала́мливать, -ся, *см.* **Нала́мывать, -ся.**

II. Нала́мливать, -ся *и* **Наломля́ть, -ся, наломи́ть, -ся,** *см.* **Надла́мывать, -ся.**

Нала́мывание *и* **Нала́мливание,** *см.* **Нало́мка**, *неоконч.*

Нала́мывать *и* **Нала́мливать, налома́ть** – нала́мувати, налама́ти, (*реже*) нало́млювати,

наломи́ти, (*намелко, накрушить*) натро́щувати, натрощи́ти, (*о мног.*) понала́мувати, понало́млювати, понатро́щувати чого́. [Налама́й тро́шки сухо́ньких дрове́ць (Сл. Гр.). Натрощи́в трісочо́к (Богодух.)]. **-ма́ть** *камня, соли* – налама́ти (наби́ти, налупа́ти) ка́меню (камі́ння), налупа́ти со́ли. **Нало́манный** – нала́маний, нало́млений, натро́щений, понала́муваний, понало́млюваний, понатро́щуваний; наби́тий, налу́паний. **-ться** – 1) нала́муватися, налама́тися, понала́муватися; бу́ти нала́муваним, нала́маним, понала́муваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*ломая*) налама́тися, наломи́тися; (*намелко, круша*) натрощи́тися *и т. п.*; б) (*ломаясь*) налама́тися, навила́муватися, навiверта́тися; (*чинясь*) наманíритися, наманíжитися, навикривля́тися, напиша́тися; (*упрямясь*) накоми́зитися, накоцю́битися; (*важничая*) навелича́тися, начва́нитися, напри́ндитися; (*издеваясь над кем*) назнуща́тися з кого́ *и т. п.*; *срв.* **Лома́ть, -ся.**

Налани́тный – нащокови́й, налани́тний.

Нала́пать – нала́пати, нама́цати що.

Нала́потный – наличако́вий, напостоло́вий, находако́вий, наверзуно́вий; *срв.* **Ла́поть.**

Налапши́ть – нало́кши́ти чого́.

Нала́сить – поплямува́ти що; (*наполосатить*) посмугува́ти що.

Наласка́ть – 1) *кого, что* – наголу́бити, напе́стувати *и* напе́сти́ти, (*преимущ. о любовн. ласках*) намилува́ти, налюбува́ти кого́, нала́стити *и* нала́щити кого́, що; 2) *кому, см.* **Нальсти́ть. -ться** – 1) (*лаская*) наголу́битися, напе́стуватися, напе́сти́тися *и т. п.*; 2) (*ласкаясь*) нала́ститися *и* нала́щитися; (*взаимно*) наголу́битися, намилува́тися *и т. п.* [Я-ж націлува́вся, я-ж намилува́вся (Чуб. V)]; 3) *к кому* – підла́ститися, підма́затися до ко́го. *Срв.* **Ласка́ть, -ся.**

Нала́щивание – нало́щування, вило́щування, наґлянсо́вування, наґлянцьо́вування; (*у сапожников*) клесува́ння; (*галом*) га́лення.

Нала́щиватель, -ница – лощі́льник, -ниця, нало́щувач, -вачка, ґлянсува́льник, -ниця.

Нала́щивать, налощи́ть – нало́щувати, налощи́ти, вило́щувати, ви́лощити, наґлянсо́вувати, наґлянсува́ти, ви́ґлянсувати, наґлянцьо́вувати, наґлянцюва́ти, ви́ґлянцювати, (*о мног.*) понало́щувати, повило́щувати, понаґлянсо́[цьо́]вувати що; (*у сапожников*) клесува́ти, ви́клесувати що; (*галом*) га́лити, ви́галити що. [Нало́щувати полотно́ (Харківщ.). Ви́ґлянсував чо́боти (Брацл.)]. **Налощённый** – нало́щений, ви́лощений, наґлянсо́ваний, ви́ґлянсуваний, наґлянцьо́ваний, ви́ґлянцюваний, понало́щуваний, повило́щуваний, понаґлянсо́[цьо́]вуваний; ви́клесуваний; ви́галений. **-ться** – 1) нало́щуватися, налощи́тися, понало́щуватися; бу́ти нало́щуваним, нало́щеним, понало́щуваним *и т. п.*; 2) (*приобретать внешний лоск*) набира́тися, набра́тися, (*о мн.*) понабира́тися зо́внішнього по́лиску (зо́вні́шньої вигла́ди, зо́вні́шнього по́ліру), ви́гладитися; 3) (*вдоволь, сов.*) налощи́тися, наґлянсува́тися *и т. п.*; *срв.* **Лощи́ть.**

Нала́ять, -ся, *см.* **Нала́ивать, -ся.**

Налга́ние – набреха́ння (-ння).

Налга́ть, -ся, *см.* **Налыга́ть, -ся.**

Налебези́ть – 1) *перед кем* – налабу́зитися, напідсипа́тися до ко́го, накрути́тися перед ким; 2) *кому, см.* **Нальсти́ть 1** (*под* **Нальща́ть**); 3) *на кого, см.* **Наговори́ть 2** (*под* **Нагова́ривать**). **-ться** – 1) *см.* **Налебези́ть**; 2) начала́патися, нашеле́патися, натьо́патися. *Срв.* **Лебези́ть.**

Налевка́сить – налевка́сити, заґрунтува́ти що левка́сом.

Нале́во, *нрч.* – (*на вопрос*: *где*) ліво́руч, (*по левую руку*) по ліву ру́ку; (*на вопр.*: *куда, в каком направлении*) ліво́руч, вліво́руч, в ліву ру́ку, на ліву руч, влі́во, (*редко*) налі́во; (*восклиц., которым погоняют* **-во** *волов, и перен. – шутл.*) соб, цоб; (*то же – к лошадям*) вістя́, (*гал.*) вісьта́. [Две́рі про́сто глядача́, право́руч і ліво́руч (Грінч.). Я ки́даю стрі́ли право́руч, ліво́руч (Л. Укр.). Ввесь час його́ навскі́сна тінь ішла́ по ліву його́ ру́ку (Кінець Неволі). Метну́вся вліво́руч (Країна Сліпих). Тихе́нько одчини́в две́рі в ліву ру́ку (Н.-Лев.). І куди́ їм ска́же йти, чи напра́во, чи налі́во (Квітка). Поверта́й цабе́ (*направо*) бо соб ні́куди (Н.-Лев.). Ї́дьте, се́рденько, навпряме́ць, а там живе́ Андрі́й Швець; а там кру́то соб – живе́ Кули́на Вакуле́нкова (ЗОЮР I). Я вас до хреста́ дові́в та й пішо́в вісьта́ домі́в (*домой*) (Франко)]. **-во** *от кого, чего* – ліво́ру́ч (вліво́руч, влі́во, на ліву руч) від ко́го, від чого. [Лі́воруч від о́зера (Грінч.). Влі́во од Андрі́я грав на со́нці срі́бними бри́жами ставо́к (Коцюб.). На ліву руч від бу́рти розісла́вся степ (Мирний)]. *Поворачивать* **-во** – поверта́ти (заверта́ти, бра́ти) (в)ліво́руч (в ліву ру́ку). [Заверну́в ліво́руч у дру́гу ву́лицю (Грінч.). Ба́чить, як його́ брати́ заверта́ють сте́жкою вліво́руч (Крим.)]. **-во** *кругом, шагом марш*! – ліво́руч (налі́во) навкру́г, кро́ком руш! (Київ).

Налега́ние – 1) наляга́ння, натиска́ння *и* нати́скування, нава́жування на що; прилягання

чогó; 2) налягáння, натискáння *и* нати́скування на кóго; наполягáння, напосідáння, насідáння на кóго. *Срв.* **Налегáть.**

Налегáть. налéчь – 1) (*наваливаться, надавливать на что*) налягáти, налягти́ (*пр. вр.* налі́г, -ляглá, -ляглó, -ляглú), натискáти *и* нати́скувати, нати́снýти, навáжувати, навáжити на що, прилягáти, прилягти́ що, (*о мног.*) поналягáти, понатискáти *и* понати́скувати, понавáжувати на що. [Не налягáй грудьми́ на стіл (Київщ.). Сад ззáду так і налі́г на той дóмик (Тесл.). Налі́г (нати́снув) з усіє́ї си́ли на підóйму (*рычаг*) (М. Грінч.). А як навáжу, двéрі ви́важу (Пісня). Не навáжуй дýже на цей бік, а то переки́неш (Київщ.). Ой, да сирáя землá рýчки й ні́жки приляглá (Чуб. V)]; 2) (*теснить, напирать на кого – в прям. и перен. знач.*) налягáти, налягти́, натискáти *и* нати́скувати, нати́снýти, (*о мног.*) поналягáти, понатискáти *и* понати́скувати на кóго; (*только в перен. знач.*: *наседать*) наполягáти, наполягти́, напосідáти(ся), напосі́сти(ся), насідáти, насі́сти на кóго. [Не налягáйте (не нати́скуйте) так на мéне, – ще задýшите! (Київ). Почали́ (варя́ги) дýже на людéй налягáти (Куліш). Пани́ тя́жко поналягáли на селя́н (Куліш). Наполягли́ сини́, щоб поділи́ти їх (Канівщ.). Мирови́й натискáє, щоб шкóла булá (Сл. Гр.). Я таки́ на йóго напося́ду, то він оддáсть (Миргородщ.). Напосі́вся на мéне так, що вже й не си́ла терпі́ти (Сл. Ум.)]. *Неприятель сильно* **-гáет** – вóрог дýже насідáє (натискáє); 3) (*напрягая все силы*) наполягáти, наполягти́ на що, напрýжуватися, напрýжитися, натýжуватися, натýжитися, намагáтися, намогти́ся. [Напрýжтеся, хлóпці, – анý рáзом! (Київ)]. *Он* **-гáет** *на свою работу* – він наполягáє на свою прáцю, він щи́ро працю́є; 4) (*нависать*: *о тучах, тумане, буре и перен.*) налягáти, налягти́ на що, над чим, наполягáти, наполягти́ на що, (*только в прям. знач.*) прилягáти, прилягти́ (що), (*только в перен. знач.*) на(по)сідáти, на(по)сі́сти на кóго, на що. [Тумáн налі́г на ширóке пóле (Боров.). Чóрні хмáри наляглú над двóрищем (Мирний). В кімнáтах наполяглá на все ти́ша (Васильч.). Наполягáє булó на мéне якáсь нудьгá (М. Вовч.). Тумáн прилягáє (Чуб. V). Тýга-печáль напосі́ла (Глібів). На тéбе й нудьгá з похмі́лля насідáє (Основа 1862)]; 5) (*геол.*: *лежать поверх чего*) лежáти, лягти́ повéрх чóго, (по)над чим, налягáти, налягти́ на що. **Налегáющий** – що (хто) налягáє (наполягáє *и т. п.*); *прлг.* наляжни́й. **-щий** *пласт*, *геол.* – наляжнá верствá. **Налёгший** – що (хто) налі́г (наполі́г *и т. п.*); налá[е]глий, наполя́[é]глий; напосі́лий.

Налегкé, *нрч.* – (*о легко одетом*) лéгко о[в]дя́гнений (одя́гшись); (*без долгих сборов*) не дóвго збирáючися; (*без поклажи*) пóрожнéм, порожнякóм, упóрожні, без усьóго; (*наскоро*) нашвидкý. [Лéгко одя́гнений ви́йшов (Сл. пр. м.). Не дóвго збирáючися, пішóв (поїхав, подáвся) в дорóгу (М. Грінч.). Поїхав порожнякóм (Брацл.)].

Нáлегко, *нрч.* – дýже лéгко, легі́сінько, злегі́сінька. *Легким* **-ко** – (легко-) легі́сінько.

Налёгочный – налегéневий, налегéньовий.

Налегчáть, налегчи́ть – 1) (*делать лёгким что*) полéгшувати *и* полегшáти, полегши́ти що (від ваги́); 2) **-чить** (*выхолостить многих*) – навалáшити, начи́стити когó. **Налегчённый** – 1) полéгшений (від ваги́); 2) навалáшений, начи́щений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) полéгшуватися, бýти полéгшуваним, полéгшеним; 2) (*возвр. з.*) облéгшуватися, облегши́тися, улéгшуватися *и* улегшáтися, улегши́тися.

Налегчéние – полéгшування, *оконч.* полéгшення чогó (від ваги́).

Наледенéлый – наледені́лий, намéрзлий, (*слегка*) зашéрхлий, пошéрхлий, (*едва*) пришéрхлий.

Наледенéние – наледені́ння.

Наледенéть – наледені́ти, взя́тися льóдом (кри́гою), (*намёрзнуть*) намéрз(ну)ти, (*слегка*) зашéрхнути, пошéрхнути, (*едва*) пришéрхнути. **Наледенéвший** – що наледені́в *и т. п.*; *см. ещё* **Наледенéлый.**

Наледеня́ть, наледени́ть – ледени́ти, заледени́ти, (*замораживать*) заморóжувати, заморóзити, холоди́ти, захолоди́ти що. **-ться** – ледені́ти, наледені́ти, брáтися, взя́тися льóдом (кри́гою); *срв.* **Наледенéть.**

Налéдица, *см.* **Нáледь.**

Налёдный – ожелéдний, ожелéдовий.

Налёдный – налі́дний, нальодови́й, надьодяни́й, накрижани́й.

Нáледь – полі́й (-лія).

Нáлеж, *см.* **Налёжка.**

Належáлый – налéжаний, відлéжаний.

Нáлежень – нáлежень (-жня).

Налé[ё]живание, Належáние – налéжування, налéжання, (*отлеживание*) відлéжування, відлéжання.

Налé[ё]живать, належáть – 1) *что* – налéжувати, налéжати, (*отлеживать*) відлéжувати,

відле́жати, обле́жувати, обле́жати, (*пролеживать*) переле́жувати, переле́жати, (*о мног.*) поналежувати *и т. п.* що. [Так собі нале́жав бо́ки, що аж боля́ть (Сл. Гр.). Відле́жав собі ру́ку (Брацл.)]; 2) (*пролежать изв. время, сов.*) вле́жати, проле́жати. [На тверді́й посте́лі до́вго не вле́жиш (Канівщ.)]. **-жа́ться** – нале́жатися, ви́лежатися, (*о мног.*) понале́жуватися, повиле́жуватися. [Бу́дете старі́, тоді́ ще нале́житеся (Квітка). Тепе́р ніч, — мо́жна і ви́лежатися і ви́спатися (Борзенщ.)].
Налё́жка – 1) *см.* **Нале́[ё]живание, Належа́ние**; 2) *см.* **На́лежь.**
На́лежь – до́вге лежа́ння, до́вга ле́жанка, на́ліж (-лежи).
Налеза́ние – налі́за́ння (-ння).
Налеза́ть, нале́зть – 1) *на что* – нала́зити, налі́зти на що. [Комаши́нка налі́зла на пати́к та й суп'яти́лася (Загірня)]; 2) (*входить во множестве*) нала́зити, налі́за́ти, налі́зти, понала́зити, поналіза́ти, (*набиваться*) набива́тися, наби́тися, понабива́тися в що, на що. [Чого́ ви сюди́ понала́зили? (Чуб. II). В гребіне́ць наби́лося бага́то воло́сся (Київщ.)]. **-зло** (*вылезло*) *много волос* – налі́зло (ви́лізло) бага́то воло́сся. **Нале́зший** – що налі́з (понала́зив *и т. п.*), налі́злий.
Налезжа́ть – натереве́нити, набазі́кати. **-ться** – 1) нала́ятися; набурча́тися, набуркоті́тися; 2) натереве́нитися, набазі́катися; 3) наканю́читися, нацига́нитися. *Срв.* **Лезжа́ть.**
Налё́зить – нагостри́ти, ви́гострити, відгостри́ти що.
Нале́злый – налі́злий.
Нале́карить *и* **Налека́рничать** – 1) (*наделать лекарством*) налі́ка́рити, налікарцюва́ти; 2) (*заработать ле́карством*) залі́ка́рити, нажи́ти (набу́ти) що лі́карством (лікарю́ючи). **-ться** – налі́ка́ритися, налікарцюва́тися.
Налеле́ять – 1) (*вдоволь кого*) напе́сти́ти, напе́стувати, наголу́бити, намилува́ти кого́; 2) (*выпестовать многих*) ви́кохати, ви́плекати, ви́пестити, (*о мног.*) повико́хувати кого́. **Налеле́янный** – 1) напе́щений, напе́стуваний, наголу́блений, намило́ваний; 2) ви́коханий, ви́плеканий, ви́пещений, повико́хуваний. **-ться** – накоха́тися, наплека́тися, напе́стититися, напе́стуватися, наголу́битися, намилува́тися *и т. п.*; *срв.* **Леле́ять.**
Налени́ться – налі́нува́тися (*диал.* налі́ни́тися), наледачи́тися; *срв.* **Налентя́йничаться.**
Налентя́йничаться – налі́нува́тися, наледарюва́тися, набаглаюва́тися.
Налепе́стный – напелю́стний, напелюстко́вий.
Налепё́тывать, налепета́ть – 1) (*о ребёнке*) налепе́тувати, налепета́ти, набелькота́ти, нажебоні́ти; (*о листьях, сов.*) налопота́ти *и* налопоті́ти чого́; 2) (*наговаривать непонятно, налопотать*) налепе́тувати, налепета́ти *и* налепеті́ти, налопота́[і]ти, набелькота́[і]ти чого́. **-та́ться** – налепета́тися, набелькота́тися *и т. п.*; *срв.* **Лепета́ть.**
Налепё́шить – накоржи́ти що, чого́.
Нале́пка – 1) (*действие*) налі́плювання, *оконч.* налі́плення; 2) (*налепленное*) на́ліпка, налі́плене (-ного).
Нале́пливание, Налепле́ние – налі́плювання, налі́плення.
Нале́пливать *и* **Налепля́ть, налепи́ть** *что на что, чего* – налі́плювати, наліпи́ти, (*о мног.*) поналі́плювати що на що, чого́. [Наліпи́в пла́стир на чиря́к (Брацл.). Наліпи́ла варе́ників (Київщ.)]. **Нале́пленный** – налі́плений, поналі́плюваний. **-ться** – 1) налі́плюватися, наліпи́тися, поналі́плюватися; бу́ти налі́плюваним, налі́пленим, поналі́плюваним. [Диви́! сні́гу яко́го наліпи́лося (Київщ.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) наліпи́тися.
Налепно́й – наліпни́й; (*налепленный*) налі́плений.
Нале́пок – на́ліпок, на́дліпок (-пка).
Нале́пчивый – ліпки́й.
Нале́пщик, -щица – налі́плювач, -вачка.
На́леск – ві́дляск (-ку).
Налё́скать, -ся – 1) (*нахлопать, -ся, нащёлкать, -ся*) наля́скати, -ся, (*бичом ещё*) нахви́ськати, -ся, нахльо́[я́]стати, -ся; 2) (*зубами*) накла́(н)цати, -ся; 3) (*нажрать, -ся*) натрі́скати, -ся, нало́пати, -ся, налупи́ти, -ся, наже́рти, -ся; 4) (*начавкать, -ся*) напля́мкати, -ся, наця́мкати, -ся, нажва́кати, -ся, начва́кати, -ся.
Налесова́ть – 1) налі́сува́ти, нажи́ти в лі́сі, наполюва́ти в(по) ліса́х; 2) нажи́ти, набу́ти що лісува́нням (лі́су́ючи, полюва́нням, полю́ючи в (по) ліса́х). **-ться** – налісува́тися, нажи́тися в лі́сі, наполюва́тися в (по) ліса́х.
Налести́ть, -ся, *см.* **Нальсти́ть, -ся** (*под* **Нальща́ть**).
На́лесть, *см.* **Лесть.**
Налё́т – 1) (*действие*) – а) на(д)літа́ння, *оконч.* на(д)леті́ння; б) налі́та́ння, *оконч.* налеті́ння, на́лі́т (*р.* на́лéту). [Налі́та́ння мете́ликів на вого́нь (Київ)]. *Вешний* **-лё́т** *птиц* – провесня́ний (весня́ни́й) прилі́т (на́лі́т) птахів (пташо́к); в) налі́та́ння, набіга́ння,

наска́кування, напада́ння, *оконч.* налеті́ння, на́біг (-гу), наско́чення, на́пад (-ду). *Срв.* **Налета́ть**; 2) (*внезапное движение, наскок*) на́ско́к (-ку), на́літ. *С* **-ту** – наско́ком, знаско́ку, з розго́ну, на́валом, (рапто́во, би́стро) надліта́ючи. *Сокол бьёт с* **-ту** – со́кіл б'є наско́ком (би́стро надліта́ючи). *Ветер* **-том** *сорвал с меня шапку* – ві́тер і́мпетом (на́падом) здер з ме́не ша́пку. *Взять* **-том** – взя́ти знаско́ку (на́валом). *Побывать где* **-том** – побува́ти де на́ї̈здом (на́падом); 3) (*нападение*) на́ско́к, на́пад; (*набег*) на́ї̈зд (-ду). **-лёт** *кавалерии* – на́ско́к (на́ї̈зд) кінно́ти. [Легка́ кінно́та турбува́ла ві́йсько наско́ками (М. Грінч.). Брига́да легко́ї кінно́ти організува́ла на́скок на всі торгове́льні пу́нкти (Пр. Правда)]. **-лёт** *грабителей* – на́ско́к (на́пад) грабі́жників. [Ча́сто бува́ють на́скоки (на́пади) на ба́нки (Київ)]; 4) (*тонкий слой осевшего вещества)* поволо́ка, (*болезн.*) падь (-ди), (*плёнка*) плі́нка, плі́вка. [Ду́же посу́шливе лі́то було́, то на ли́сті, на я́годах, на всьо́му – яка́сь падь (Звин.)]; *специальнее*: а) (*жирный на поверхн. жидкости*) суга́, осу́га, *ум.* осу́жка. [Як наллє́ш м'ясни́й го́рщик водо́ю, то на воді́ й ви́ступе осу́га (Манж.)]; б) (*матовый на плодах*) ба́рва, суга́, осу́га, тума́н (-ну), (*преимущ. на незрелых*) свид (-ду), (*на сливах, синем винограде и т. п. ещё*) си́нява (Липовеч.); *срв.* **Мат 1**; в) (*на металле*) цвіт (-ту); г) (*на губах, на языке – от болезни, жажды усталости*) сма́га́, *ум.* сма́жка. [Дай води́ прогна́ти сма́гу (Лубенщ.). У го́рлі пересо́хло, смага́ гу́би попали́ла (Мирний)]; ґ) (*в горле*) обкла́д (-ду) *и* обкла́да (-ди); д) (*перен.*) поволо́ка, (*редко*) плі́вка. [Ли́чко Ната́лі було́ жа́лісне-жа́лісне, з поволо́кою сму́тку та журби́ (Н.-Левиц.). Найле́гша, поволо́ка романти́чного мрі́йництва (М. Калин.). І обли́ччя, і го́лос, і саме́ (його́) оповіда́ння вкрива́лися особли́вою плі́вкою фанта́зії (Короленко)]. *Покрываться, покрыться* **-том** – бра́тися, взя́тися поволо́кою (па́ддю, суго́ю *и т. п.*), затяга́тися, затяг(ну́)ти́ся па́ддю; (*особ. от внутр. жара*) присмага́ти, присма́г(ну)ти. [У його́ гу́би присма́гли (Сл. Гр.). На о́зері вода́ присма́гла (Сл. Гр.)].

Налета́ние, *см.* **Налёт 1**, *неоконч.*

Налета́ть, налётывать, налете́ть – 1) (*надлетать*) на(д)літа́ти, на(д)леті́ти, нали́нути, (*стремит.*) нари́нути. [Надлеті́ли гу́си з бро́ду, сколоти́ли з піско́м во́ду (Чуб. V). Як ра́птом нали́нула хма́ра бог-зна́є звідки, так ра́птом і зни́кла у бе́звість (Дніпр. Ч.)]. **-те́л** *ветер* – налеті́в (нахопи́вся) ві́тер. [На полови́ні доро́ги нахопи́вся ві́тер з по́лудня, нагна́в хма́ри піску́ (Л. Укр.)]; 2) (*прилетать во множестве – в прям. и перен. знач.*) наліта́ти, налі́тувати, налеті́ти, поналіта́ти, нали́нути, (*слететься*) назліта́тися. [Як та га́лич по́ле кри́є, ляхи́, уні́яти наліта́ють (Шевч.). Налі́тували голуби́ бо́-зна відкіля́ (Харківщ.). Пи́лу у вікно́ бага́то налеті́ло (Київщ.). Звідки це о́си до нас поналіта́ли? (Київщ.). Назліта́лося пти́ці без лі́ку (Грінч.). Нали́нули голуби́ із чужо́ї сторони́ (Чуб. V). Ра́птом нали́нули хма́ри і потьмари́ли я́сний день (М. Грінч.)]. **-те́ло** *много листьев* – налеті́ло (*опало*: напа́дало) бага́то ли́стя; 3) *на кого, на что* – наліта́ти, налеті́ти, (*наскакивать*) нагання́тися, нагна́тися, набіга́ти, набі́гти, наска́кувати, наско́чити на ко́го, на що; (*нападать*) напада́ти, напа́сти, (*напускаться*) напада́тися, напа́стися на ко́го. [Птахи́ наліта́ли на мая́к і вбива́лися (Загірня). Ваго́н нагна́вся на ваго́н (Звин.). Чо́вник нагна́вся на підво́дну ске́лю (Крим.). З розго́ну він наско́чив (набі́г) на ме́не (Київ). Козаки́ наско́чили на за́мок (Загірня)]. **Налете́вший** – що (хто) налеті́в *и т. п.*; налеті́лий, (*о мног.*) поналіта́лий.

Налета́ться, *см.* **Налётываться.**

Налете́лый – налеті́лий, (*о мног.*) поналіта́лий.

Налете́ние, *см.* **Налёт 1**, *оконч.*

Налётка, *см.* **Налёт 1.**

Налётный – налітни́й; (*налетевший*) налеті́лий, (*о мног.*) поналіта́лий; (*пролётный*) перелітни́й. **-ные** *листья, семена*, **-ная** *пыль* – налеті́ле (поналіта́ле) ли́стя, насі́ння, налеті́лий по́рох. **-ные** *птицы* – перелі́тні птахи (пташки́). **-ный** *рой* – приблу́дний рій (*р.* ро́я).

Налету́, *нрч.* – на лету́, на льоту́; *см.* **Лёт.**

Налету́чивать, налету́чить – роби́ти, зроби́ти що летю́чим (лету́чим, *улетучивающимся*: летки́м, лету́чим).

Налётчик, -чица – наско́чник, -ниця, (*грабитель, -ница*) грабі́жник, -ниця.

Налётывать, *см.* **Налета́ть.**

Налётываться, налета́ться – налі́туватися, наліта́тися, (*с силой, с шумом*) нашуга́тися.

Нале́чивать, налечи́ть – 1) (*леча*) лікува́ти, налікува́ти, лічи́ти, налічи́ти, курува́ти, накурува́ти, го́ї̈ти, наго́ї̈ти; (*занимаясь лечением*) налікарюва́ти; 2) **-чи́ть** *что кому* – прилікува́ти, пороби́ти що комý. **-чи́ться** – налікува́тися, налічи́тися, накурува́тися, наго́ї̈тися.

Нале́чь, *см.* **Налега́ть.**
I. Налещи́ть, -ся – 1) наля́скати, -ся, нахсльо́стати, -ся; (*наплескать, -ся*) наплескота́[і]ти, -ся, наплюскоті́ти, -ся, нахлюпоті́ти, -ся; 2) (*натараторить, -ся*) наторохті́ти, -ся, нас[ц]окоті́ти, -ся, наплеска́ти, -ся.
II. Налещи́ть *чего* – наколоти на плитки́ (на пли́ття, на та́флі), натафлюва́ти чого́.
Нали́в – 1) (*действие*), *см.* **Нали́вка 1**; (*фруктов, ягод, хлебов*) налива́ння, (*ягод, колоса ещё*) набира́ння. *Грузить* **-вом** – вантáжити нали́вом (ли́вом, ливце́м). *В зной плохой* **-лив** *хлеба* – у спе́ку пашня́ (збі́жжя) пога́но налива́ється. *Озими в* **-ве** – озимина́ налива́ється (налива́є *или* набира́є ко́лос); 2) (*время* **-ва**) час (пора́), коли́ налива́ється пашня́ (збі́жжя) (налива́ються пашні́), -ва́ються я́блука, -ва́ються (набира́ються) я́годи, -ва́ється (набира́ється) ко́лос *и т. п. После цвета* **-ли́в** – по квітува́нні (відквітува́вши) пашня́ (збі́жжя) налива́ється. *Теперь самый* **-ли́в** *яблокам* – тепе́р са́ме налива́ються я́блука; 3) (*сок*) на́лив (-ву), нали́ва (-ви), сік (*р.* со́ку). [Животво́рчі па́хощі індíйської о́сени, що звелíла рижо́вим сте́блам похили́тися під на́ливом спі́лих зе́рен (М. Калин.)]. *Яблоко белого, винного* **-ва** – я́блуко бі́лого, ви́нного со́ку; 4) (*верхнее отверстие бочки*) у́стя (-тя), лля́ло, налива́льне дно.
Налива́ла – налива́йко, налива́йло (*м. р.*), налива́льник, -ниця.
Налива́льщик, -щица – налива́льник, -ниця, нали́вач (-ча), -ва́чка.
Налива́ние – 1) налива́ння, (*длительное*) нали́ванка; си́пання, насипа́ння, всипа́ння; точі́ння, нато́чування, вто́чування чого́; (*колоса*) налива́ння, набира́ння; *см. ещё* **Нали́в 1**; 2) вилива́ння чого́. *Срв.* **Налива́ть.**
Налива́тель, -ница, *см.* **Налива́льщик, -щица.**
Налива́ть, нали́ть – 1) налива́ти, нали́ти *и* (*зап.*) налля́ти, (*о мног., во мн. местах или во мног. сосуды*) поналива́ти що, чого́, (*о жидкой пище, напитках и т. п. ещё*) насипа́ти, си́пати, наси́пати, всипа́ти, вси́пати (*о мног.*) понасипа́ти, повсипа́ти що, чого́, (*из крана, из затыкаемого сосуда, из бочки ещё*) нато́чувати, точи́ти, наточи́ти, вто́чувати, вточи́ти, (*о мног.*) понато́чувати, повто́чувати чого́ з чо́го; (*набухать*) набу́хати, вбу́хати, набу́рити чого́. [Ніхто́ не налива́є вина́ ново́го в бурдюки́ старі́ (Куліш). Нали́йте (*и* наллі́ть) мені́ ча́ю (Київ). Ї́ли як пани́, а налля́ли, як сви́ні (Чуб. І). Поналива́ла у казани́ оли́ви (Рудч.). Син мерщі́й борщу́, бо ї́сти хо́четься (Богодух.). Скі́лькись годи́н тяга́в во́ду, аж по́ки наси́пав дві вели́кі ді́жки (Крим.). Уси́п ме́ду і горі́лки (Метл.). Наточи́ли з ку́хви олі́ї (Грінч.). Вточи́в собі́ ча́ю з самова́ра (Звин.). Вточи́в слив'я́нки з бари́ла (Брацл.). Ото́, набу́рив сті́льки! (Сл. Ум.)]. **-ли́ть** *на пол, на стол и т. п.* – нали́ти (налля́ти), (*во мн. местах*) поналива́ти на підло́гу (на долі́вку) *и* на підло́зі (на долі́вці), на стіл *и* на столі́ *и т. п.* **-ли́ть** *через край чего* – нали́ти (налля́ти) через ві́нця, перели́ти *и* (*зап.*) перелля́ти (через ві́нця) чого́. **-ть** *кого, что чем* – налива́ти, нали́ти кого́, що чим. [Намага́лися нали́ти мої́ ву́ха та моє́ се́рце, тим, чим самі́ були́ по́вні (Коцюб.). Чи пам'я́та́є зе́рно стебли́ну, корі́ння й зе́млю, що його́ налили́? (Ніков.)]. **-ли́ть** *вина в стакан* – нали́ти (налля́ти) вина́ в скля́нку. **-ли́ть** *стакан вином* – нали́ти по́вну скля́нку вина́. **-ть** *водкой вишни и т. п. для наливки* – налива́ти, нали́ти нали́вку (вишні́вку *и т. п.*). [Налили́ вишні́вки бари́льце (Харківщ.)]. **-ть** *подо что* – налива́ти, нали́ти (налля́ти) під(о) що, підлива́ти, підли́ти *и* (*зап.*) піділля́ти що. [Хто то дро́ва мені́ підли́в? – вони́-ж не горі́тимуть (Богодух.)]. **-ли́ть** *бельма* – зали́ти слі́пи; *см.* **Нализа́ться 2**. [Зали́в слі́пи зра́нку, то вже й не тя́миш, що верзе́ш? (Тобіл.)]. **-ть** *колос* – налива́ти (набира́ти), нали́ти (набра́ти) ко́лос; *см.* **Налива́ться 2**. [Жи́то вже набира́є ко́лос (Липовеч.)]. *Корова стала* **-ва́ть** – коро́ва почала́ налива́ти; 2) *чего* (*наготовлять отливкою*) – вилива́ти, ви́лити (бага́то), (*о мног.*) навилива́ти чого́. [Навилива́ли свічо́к (Сл. Ум.)]. **Нали́тый** *и* **Налито́й** – 1) нали́тий, на́лля́тий *и* на́лляний, понали́ваний; наси́паний, вси́паний, пона[пов]си́п(ув)аний; нато́чений, вто́чений, пона[пов]то́чуваний; набу́ханий, набу́рений; перели́тий, перелля́тий. [Нали́та (на́лля́та) на підло́зі вода́ стіка́ла в щі́лини (М. Грінч.). Раз добро́м нали́те се́рце (Шевч.). Наси́паний у ми́ску борщ стоя́в на столі́ (Канівщ.)]. *Лицо у него как* **-то́е** – обли́ччя йому́ мов нали́те (на́лляне). **-той** *колос* – нали́тий (на́браний, спо́внений) ко́лос; 2) ви́литий, навили́ваний.
Налива́ться, нали́ться – 1) налива́тися, нали́тися *и* (*зап.*) налля́тися, (*о мног.*) поналива́тися; бу́ти нали́ваним, нали́тим *и* (*зап.*) на́лля́тим, понали́ваним; (*из крана и т. п.*) нато́чуватися, наточи́тися, (*о мног.*) понато́чуватися; бу́ти нато́чуваним, нато́ченим, понато́чуваним *и т. п.* [Лице́ па́на налива́ється кро́в'ю, з уст при́скає пі́на (Франко)]. *Чай* **-ется** *в стакан* – чай налива́ють у скля́нку. *Вода* **-ла́сь** *в лодку* – води́ набра́лося (налило́ся, налля́лося, набі́гло) в чо́ве́н. *Судно* **-ется** *водою* – судно́ набира́є води́. *Глаза* **-ются, -ли́сь** *кровью* – о́чі набіга́ють, набі́гли (зайшли́) кро́в'ю, о́чі червоні́ють,

почервоні́ли, (*пров.*) о́чі ллю́ться (*зап.* лля́ються). [Розгні́вався, зача́в червоні́ти, аж о́чі йому́ лля́лись (Звин.)]; 2) (*о хлебах, плодах и перен.*) налива́тися, нали́тися (налля́тися), набира́тися, набра́тися, сповня́тися *и* спо́внюватися, спо́вни́тися, виповня́тися *и* випо́внюватися, ви́повнитися, напо́внюватися, напо́вни́тися, набро́щуватися, набрости́тися, (*о мног.*) поналива́тися, понабира́тися, пови[пона]по́внюватися, понабро́щуватися. [На ни́ві неозо́рій хліб дороги́й, нали́вшися, зросте́ (Грінч.). Вже жита́ налива́ються (Сл. Гр.). Я́блука налива́ються (Сл. Ум.). Недо́бра ра́дість наллялась їй у се́рці (Коцюб.). Колоски́ вже набира́ються (Звин.). Уже́ жи́то спо́внилось (Звягельщ.). По кущах випо́внюються розпуко́вочки (М. Вовч.). Гре́чка досто́юється: вже напо́внилася мов ґро́на (Звин.). У ячме́ні ко́лос набрости́вся (Мил.)]. *Почки на деревьях* **-ются** – бростки́ на дерева́х налива́ються (набира́ються *и т. п.*), дерева́ набро́щуються. *Оспа* **-ется** – ві́спа набира́є; 3) (*напиваться*) налива́тися, залива́тися, нали́тися горі́лкою (вино́м), напива́тися, напи́тися як ніч (як хлю́ща), наду́длюватися, наду́длитися.

Нали́вка – 1) (*действие*), *см.* **Налива́ние 1** *и* **2**; *оконч.* – а) налиття́ (-ття́), на́лив (-ву); наси́пання, вси́пання; нато́че[і]ння, вто́че[і]ння чого́; б) вилиття́; 2) (*напиток*) нали́вка. [Ви́йняв пля́шку горі́лки, дру́гу – нали́вки (Рудч.)]. **-ка** *первого, второго настоя* – перва́к, (*ум.-ласк.* первачо́к (-чку́)), друга́к (-ку́). [Дулі́вочка-перва́к така́ смачна́ була́ (Глібів)]. **-ка** *абрикосовая* – абрико́сівка, (*диал.*) жерделі́вка; (*из айвы*) айві́вка; (*вишнёвая*) вишні́вка, вишня́к (-ку́); (*грушевая*) груші́вка, (*на грушах-дулях*) дулі́вка; (*ежевичная*) ожи́нівка; (*земляничная*) суни́цівка; (*кизилевая*) дерені́вка, дереня́к, кизилі́вка; (*клубничная*) полуни́цівка, полуни́чник (-ку); (*крыжовниковая*) аґрусі́вка; (*малиновая*) мали́нівка, малиня́к; (*сливовая*) слив'я́нка, сливня́к, (*род вина*) сливови́ця; (*смородиновая*) порічкі́вка; (*терновая*) терні́вка, терня́к; (*черничная*) чорниці́вка.

Нали́вковый – нали́вковий.

Наливно́й – 1) наливни́й, налива́льний. **-но́е** *колесо, см.* **Колесо́**. **-на́я** *мельница* – корча́к (-ка́), коре́чний млин (-на́); 2) **-но́е** *яблоко* – а) оли́вне я́блуко, оли́ви[в'я]нка; б) (*ласковый привет*: *о женщ.*) по́вна ро́жа, красу́нька, кра́лечка, (*о мужч.*) ма́ковий квіт, красу́нчик, вродли́вчик.

Наливня́к, *зоол.* Infusorium – нали́вочка, інфузо́рія.

Нали́вок – 1) (*свинчатка*) лито́к (-тка́), би́тка, свинча́тка, олив'я́нка, лля́нка; 2) (*ведро*) черпа́к (-ка́).

Нали́вочка – нали́вочка. [Нали́вочко-вишні́вочко, бу́дем тебе́ пи́ти (Пісня)].

Нали́вочный – 1) *см.* **Наливно́й 1**; 2) (*о наливке-напитке*) нали́вковий; 3) **-ные** (*животные*), *зоол.* Infusoria – нали́вочки (-чок), інфузо́рії (-рій).

Нали́вчатый, *см.* **Наливно́й 2.**

Нали́вщик, -щица, *см.* **Налива́льщик, -щица.**

Нали́з – 1) *см.* **Нали́зка**; 2) (*нализанное место*) на́лиз (-зу), нали́зане (-ного).

Нализа́ние, *см.* **Нали́зка**, *оконч.*

Нализа́ть, -ся, *см.* **Нали́зывать, -ся.**

Нали́зка – нали́зування, *оконч.* нализа́ння, (*насм.*) нали́зькання.

Нализну́ть *что* – надлизну́ти, надлиза́ти що.

Нали́зок – на(д)ли́зок (-зка).

Нализно́й – нализни́й; (*нализанный*) нали́заний.

Нали́зывать, нализа́ть – нали́зувати, нализа́ти, (*насм.*) нали́зькати, (*о мног.*) понали́зувати кого́, чого́, що. **Нали́занный** – нали́заний, нали́зьканий, понали́зуваний.

Нали́зываться, нализа́ться – 1) (*вволю*) нали́зуватися, нализа́тися, (*насм.*) нали́зькатися, (*о мног.*) понали́зуватися. [Чим не наїси́ся, тим не нали́жешся (Номис)]; 2) (*напиваться*) нали́зуватися, нализа́тися, насмо́ктуватися, насмокта́тися, нарі́зуватися, нарі́затися, набира́тися, набра́тися, наду́длюватися, наду́длитися, наджу́дитися, нали́гатися, (*налить бельма*) зали́ти сліпи. [Веду́ть раба́ бо́жого нарі́заного так, що ле́две тя́мить себе́ (Квітка). Наду́длившись пи́ва, заду́мали танцюва́ти (Н.-Лев.). Налига́вшись ро́му та по́ртеру (Н.-Лев.)].

Наликова́ть, -ся – нараді́ти, -ся (гу́чно, бурхли́во, ра́дощами), нара́дуватися, (*архаич.*) наликува́ти, -ся.

Нали́м – 1) *см.* **Мень**; 2) (*жидкий шлак из домны*) рідка́ жу́жіль (-жели).

Нали́мий – мине́вий.

Налимо́ниться – *см.* **Нализа́ться 2** (*под* **Нали́зываться**).

Налинёвка – лініюва́ння, налінійо́вування, налініювання, *оконч.* налініюва́ння, наліні́є[я]ння.

Налинёвывание, Налинева́ние, *см.* **Налинёвка.**

Налинёвывать, налиневáть – лініювáти що, налінійóвувати, налініювáти, налініювати, налінії[я]ти, (*о мног.*) поналінійóвувати, поналінінювати що, чогó. **Налинёванный** – налінійóваний, налініє[я]ний, поналінійóвуваний, поналініюваний. **-ться** – 1) налінійóвуватися, налініювáтися, поналінійóвуватися; бýти лінійóваним, налінійóвуваним, налінійóваним, поналінійóвуваним *и т. п.*: 2) (*вдоволь, сов.*) налініювáтися, налініятися.
Нали́нивать, налиня́ть – нали́нювати, налиня́ти, вили́нювати, ви́линяти.
Налипáние – налипáння (-ння).
Налипáть, нали́пнуть – налипáти, нали́пнути, налíплюватися, наліпи́тися, (*о мног.*) поналипáти, поналíплюватися. [Налíпиться болóто на чóботи, хоч ножéм зчищáй (Звин.)]. **Нали́пший** – що нали́п *и т. п.*; *см. ещё* **Нали́плый.**
Нали́плый *и* **Налипнóй** – нали́плий, (*о мног. или во мн. местах*) поналипáлий.
Нали́пок, *см.* **Нали́пыш.**
Нали́пчивый – липки́й, прили́пчастий.
Нали́пыш – нáлипок (-пка), (*противная грязь*) леп (-пу).
Налиси́ть – налиси́чити, навдавати ли́са.
Нали́ственный – нали́стяни́й.
Нали́стник, *кулин.* – нали́сник (-на). [Нали́сники з гречáною кáшею до борщý (Клин.)].
Нали́тие, *см.* **Нали́вка 1**, *оконч.*
Нали́тик *и* **Нали́тка,** *см.* **Нали́вок 1.**
Налитографи́ровать, -ся – на[від]літографувáти, -ся; бýти на[від]літографóваним. **Налитографи́рованный** – на[від]літографóваний.
Налитóй, *см.* **Наливáть.**
Налитóк, *см.* **Нали́вок 1.**
Налитровáть – налітрувáти, начи́стити, парафінувáти чогó. **Налитрóванный** – налітрóваний, начи́щений, парафінóваний.
Нали́тыш, *см.* **Нали́вок 1.**
Нали́ть, -ся, *см.* **Наливáть, -ся.**
Налиховáть – налютувáти, накóїти (начини́ти) ли́ха. **-ться** – налютувáтися *и т. п.*; *срв.* **Лиховáть.**
Налиходéйничать, -ся – налиходíяти, -ся, налихувáти, -ся, налиховóдити, -ся.
Налицевáть, -ся, *см.* **Налицóвывать, -ся.**
Налицемéрить, -ся – налицемíрити, -ся, налицемíрствувати, -ся, нафальшувáти, -ся, налукáвити, -ся; (*намаскироваться*) наличкувáтися; (*надвоедушничать, -ся*) надвоїти, -ся, надвоєдýшити, -ся; (*наханжить, -ся*) насвятобóжити, -ся.
Налицó, *см.* **Лицó 9.**
Налицóвка – 1) (*действие*) личкувáння, *оконч.* наличкувáння (крáму); 2) (*работа*) личкувáння, личкóвання.
Налицóвщик, -щица – личкувáльник, -ниця.
Налицóвывать, налице[о]вáть *товар* – личкувáти, наличкувáти, поличкувáти крам. **Налицóванный** – наличкóваний, поличкóваний. **-ться** – личкувáтися, наличкувáтися; бýти личкóваним, наличкóваним, поличкóваним.
Нали́чие, *см.* **Нали́чность 1**. *В виду* **-чия** *кого* – зважáючи (з óгляду, з óглядом) на присýтність когó. *В виду* **-чия** *чего* – зважáючи на ная́вність чогó; зважáючи на те, що є(сть) що. *При* **-чии***, в случае* **-чия** *чего* – якщó (коли́) є (бýде) що; в рáзі, коли́ є (бýде) що; за ная́вности чогó. [(Штýчне) добувáння води́ за ная́вности морíв та океáнів (В. Підмог.)]. *При* **-чии** *свободных мест, должностей* – якщó, (бýдуть) вíльні місця́, вíльні posáди.
Нали́чник – 1) (*накладная планка вокруг окон, дверей*) ли́штва; 2) (*на замке*) нали́ччя (-ччя); *см.* **Личи́на 2**; 3) нали́чник, (*забрало ещё*) заборóло; (*личина*) личи́на, машкáрá.
Нали́чность – 1) (*о людях*) присýтність когó, (*чаще о животных и неодуш.*) ная́вність (-ности) чогó. [Присýтність свíдків, ная́вність дóказів (Київ)]; 2) (*в деньгах*) готíвка, готóві грóші (-шей *и* -шів), готови́к (-кá), готовинá, (*стар.*) готови́зна; *срв.* **Нали́чный 2** (**-ные** *деньги*). *Денежная* **-ность** – готíвка *и т. д. Свободная* **-ность** – вíльні грóші, (вíльна) готíвка. [Не мóжемо купи́ти, бо вíльних грóшей не мáємо (Київ)]. *Какая у нас* **-ность**? – скíльки (ми) мáємо готíвкою (готóвих грóшей)? *Быть, состоять в* **-ности,** *см.* **Лицó 9** (*Быть, состоять на* **-цó**). *В* **-ности** *имеется, сто рублей* – ная́вних (готóвих) грóшей (готíвки) є (мáємо) сто карбóванців.
Нали́чный – 1) (*лицевой*) чíльний, перéдній. **-ная** (*сторона дома*) – чóлó буди́нку; 2) (*присутствующий*) присýтній, (*чаще о животных и неодуш.*) ная́вний. **-ных** *в роте сто человек* – присýтніх (ная́вних) у рóті сто чоловíк(а). **-ный** *состав войска, служащих* – дíйсний (ная́вний) склад вíйська, службóвців. **-ный** *состав судей* – ная́вний склад сýддів,

прису́тні су́дді. **-ное** *имущество* – ная́вне добро́ (майно́). **-ный** *интерес* – ді́йсний (я́вний) інтере́с. **-ный** *капитал* – ная́вний капіта́л. **-ные** *деньги* – (*находящиеся налицо*) ная́вні гро́ші (-шей *и* -шів.), (*свободная наличность*) гото́ві (гро́ші), готі́вка, готови́к (-ка́), готовина́, (*стар.*) готови́зна. [Після його́ зоста́лося гото́вими грі́шми 600 ти́сяч черві́нців (Куліш). Купи́в за гото́ві (Сл. Афан.). На́бір не беру́, усе́ купу́ю за готі́вку (Київщ.). Хіба́ не ви́дко, що ти приї́хав жи́ти з готовика́? – зна́чить, готови́к у те́бе є (Кониськ.). Пано́ве держа́вці свої́ срі́бла, золоті́ пояси́ ко́вані на готови́зну перево́дять (Куліш)]. *В кассе всего двадцать рублей* **-ных** *денег* – у ка́сі ная́вних (гото́вих) гро́шей (готі́вки) всього́ два́дцять карбо́ванців. **-ный** *платёж, платёж* **-ными** *деньгами* – платі́ж (ви́пла́та) гото́вими грі́шми (готі́вкою).

Нали́шек, Нали́шний, *см.* **Ли́шек 1, Ли́шний.**

Налоба́нивать, налоба́нить – набива́ти, наби́ти, (*о мног.*) понабива́ти кого́. **-ниться** – 1) налобцюва́тися; 2) наби́тися, нарі́затися. *Срв.* **Лоба́нить.**

Налобза́ться – націлува́тися.

Нало́бник – 1) начі́лок (-лка), начі́льник, нало́бник, набрі́вник, чі́льце́; (*у воинов*) прилбиця. [Чого́ се прибра́лась єси́ в хму́рий нало́бник? (Куліш). Наді́ла нови́й набрі́вник, що був їй ду́же до лиця́ (Полт.). Па́нцері, бехтірі́, прилби́ці, про які́ є згадки́ ще за часі́в пе́рших ки́ївських князі́в (Ор. Левиц.)]; 2) (*в узде*) начо́[і́]лка.

Нало́бный – нало́бний, начі́льний.

Налобыза́ться – націлува́тися.

Нало́бье – начі́лок (-лка), начі́лля (-лля).

Нало́в – 1) (*действие*), *см.* **Нала́вливание** *и* **Наловле́ние**; 2) (*улов*) нало́в (-ву).

Налови́ть, -ся, *см.* **Нала́вливать, -ся.**

Наловле́ние – нало́влення; нахапа́ння, нала́па́ння; на(в)у́дження, нана́дження; напечерува́ння; *срв.* **Нала́вливать.**

Нало́вный – нало́вний.

Наловча́ть, наловчи́ть – навча́ти, навчи́ти кого́ чого́, привча́ти, привчи́ти, призвича́ювати, призвича́їти, нала́мувати, налама́ти *и* нало́млювати, наломи́ти кого́ до чо́го. **Наловчённый** – на́вче́ний, при́вчений, призвича́єний, нала́маний *и* нало́млений.

Наловча́ться, наловчи́ться – привча́тися, привчи́тися, призвича́юватися, призвича́їтися до чо́го *и* що роби́ти, нала́муватися, налама́тися *и* нало́млюватися, наломи́тися до чо́го *и* в чо́му, набива́ти, наби́ти ру́ку в чо́му *и* що роби́ти, (*о мног.*) попривча́тися *и т. п.* [Попервá́х, по́ки не налама́вся, ду́же нескоро йшла робо́та (Звин.)].

Наловче́ние – навча́ння, привча́ння, призвича́ювання, нала́мування *и* нало́млювання, *оконч.* на́вче́ння кого́ чого́, при́вчення, призвича́єння кого́ до чо́го, налама́ння *и* нало́млення кого́ до чо́го.

Нало́вщик, -щица – нало́влювач, -вачка.

Нало́г – 1) (*действие*), *см.* **Налага́ние** *и* **Наложе́ние**; 2) пода́ток (-тку), о́платка (*преимущ. во мн.*: о́платки́, -то́к), *соб.* о́плать (-ти). [Пода́тків наш наро́д пла́тить бі́льше, ніж того́ вимага́ють офіція́льні ци́фри (Грінч.). Вели́кі оплатки́, – ні́як на гро́ші не зі́б'єшся (Конотіпщ.). О́платки тії́ за ха́ту поплати́ли: і городські́, і зе́мські, і в казну́, і ще які́сь (Крим.). О́плать вели́ка (Сл. Гр.)]. *Государственный* **-ло́г** – держа́вний пода́ток. *Квартирный* **-лог** – кварти́рний (житлови́й) пода́ток. *Косвенный* **-ло́г** – посере́дній пода́ток. *Личный* **-ло́г** – особо́вий пода́ток. **-ло́г** *с недвижимого имущества* – пода́ток з нерухо́мого добра́ (майна́). *Обременительные* **-ло́ги** – суту́жні (тяжкі́) пода́тки (о́платки). *Подоходно-поимущественный* **-ло́г** – прибутко́во-майно́вий пода́ток. *Подоходный* **-ло́г** – прибутко́вий пода́ток, пода́ток з прибу́тку. *Поземельный* **-ло́г** – позе́мельний пода́ток, позе́мельне (-ного). *Помольный* **-ло́г** – пода́ток на ме́ливо (на мли́во). *Прогрессивно-подоходный* **-ло́г** – прогреси́вно-прибутко́вий пода́ток. *Продовольственный* **-ло́г** – харчови́й пода́ток. *Промысловый* **-ло́г** – промисло́вий (*гал.* зарібко́вий) пода́ток. *Прямой* **-ло́г** – безпосере́дній пода́ток. *Сельско-хозяйственный* **-ло́г** – сі́льсько-господа́рський пода́ток. *Уравнительный* **-ло́г** – з[ви]рівня́льний пода́ток. *Вносить, внести* **-ло́г** *за* (*на*) *что* – вно́сити, вне́сти́, спла́чувати, сплати́ти, випла́чувати, ви́платити, (*о мног.*) повно́сити, пови[пос]пла́чувати пода́ток за (на) що, оплати́ти що. [Я вже ґрунт оплати́в, але́ є ще и́нші оплатки́ (Звин.)]. *Внесение* **-га** *за* (*на*) *что* – с[ви]пла́чування, *оконч.* спла́чення, ви́плачення пода́тку за (на) що, опла́та чого́. *Облагать, обложить* **-гом, гами** *кого, что* – оподатко́вувати, оподаткува́ти кого́, що. *Обложение* **-гом, -гами** – оподатко́вування, *оконч.* оподаткува́ння кого́, чого́. *Налагать, наложить* **-ло́г** – наклада́ти, накла́сти, накида́ти, наки́нути пода́ток. *Облегчать, облегчить* **-ло́г** – поле́гшувати, полегши́ти, зме́ншувати, зме́ншити пода́ток. *Освобождать, освободить от*

-га *кого, что* – звільня́ти, звільни́ти від пода́тку кого́, що. *Распределять, распределить* **-ги** – розклада́ти, розкла́сти, (*о мног.*) порозклада́ти пода́тки. *Свободный от* **-гов** – ві́льний від пода́тків.
Нало́га – 1) (*натуга*) напру́га, нату́га; 2) (*стар.*: *гнёт*) нало́га на ко́го, у́тиск (-ку), гноби́тельство, при́гніт (-ту) кого́ *и* над ким.
Налогови́к, -вичка – податко́вець (-кі́вця), -ко́виця.
Нало́говый – податко́вий.
Налогообложе́ние – оподатко́вування, *оконч.* оподаткува́ння.
Налогоплате́льщик, -щица – пла́тни́к (-ка), -ни́ця пода́тків.
Налогоспосо́бность – податкоспро́можність, податко́ва спромо́жність (-ности).
Налоды́жник – нащи́колодник, нащи́колодок (-дка).
Налоды́жный – накісточко́вий, нащи́колодковий.
Наложе́ние – накладá́ння, *оконч.* накла́дення; (*налога, пошлины, штрафа и т. п. ещё*) накида́ння, *оконч.* наки́нення. **-ние** *запрещения на что* – наклада́ння, накла́дення заборо́ни на що. **-ние** *заплаты на что* – нала́тування, *оконч.* налата́ння чого́. **-ние** *клейма на кого, на что* – таврува́ння, клейні́ння, *оконч.* натаврува́ння, наклейні́ння кого́, чого́, (*о товарах ещё*) шта[е]мпува́ння, *оконч.* нашта[е]мпува́ння чого́. **-ние** *повязки на что* – наклада́ння, *оконч.* накла́дення по́в’язки на що, (*чаще*) завива́ння, зав’я́зування, бандажува́ння, *оконч.* завиття́ (-ття́), зав’яза́ння, забандажува́ння чого́ чим, чого́ в що.
Нало́женный, *см.* **II. Накла́дывать.**
Наложи́ть, -ся, *см.* **II. Накла́дывать, -ся.**
Наложка́рить *что* – заложка́рити що, зароби́ти (нажи́ти, набу́ти) ложка́рством що.
Нало́жница – підло́[і]жниця, нало́[і]жниця, підбі́чниця, неві́нчана (нері́дна) жі́нка, (*презр.*) при́спанка, (*шутл.*) сестра́ з Остра́; (*гаремная*) харе́мниця, одалі́ска. [Самí́ благослови́ли дать свою́ підло́жницю в супру́ги (Шевч.). Ви́крав її́ і зроби́в свое́ю налі́жницею (Ор. Левиц.). Усі́х жіно́к, усі́х своЇ́х харе́мниць порозсила́в Осма́н, куди́ схоті́ли (Куліш)].
Нало́жницын – підло́[і]жничин, нало́[і]жничин, підбі́чничин (-на, -не).
Нало́жнический – підло́[і]жницький, нало́[і]жницький, підбі́чницький.
Нало́жничество – підло́[і]жництво, нало́[і]жництво, підбі́чництво.
Нало́жничий, *см.* **Нало́жнический.**
Нало́зный – налозови́й, нало́зяний.
Нало́й – анало́й (-ло́я), стіле́ць (-льця́), поставе́ць (-вця́).
Нало́йный – анало́йний.
Налока́ть, -ся, налокну́ть, *см.* **Нала́кивать, -ся.**
Налоко́тник – налоко́[і]тник (-ка), (*в доспехах ещё*) локо[і]тни́к (-ка́).
Налоко́тный – налі[о]ктьови́й.
Налокчи́ть – накарбува́ти, покарбува́ти що.
Нало́м, *см.* **Нало́мка.**
Налома́ние, *см.* **Нало́мка 1**, *оконч.*
Налома́ть, -ся, *см.* **Нала́мывать, -ся.**
Наломи́ть, -ся, *см.* **II. Нала́мливать, -ся.**
Нало́мка – 1) (*действие*) нала́мування, нало́млювання, *оконч.* налама́ння, нало́млення; (*намелко*) натро́щування, *оконч.* натро́ще[і]ння; 2) (*наломанное*) налі́м (-ло́му), нала́мане (-ного). *Много ли* **-ки**? – чи бага́то нало́му? чи бага́то нала́мано (наби́то, налу́пано)? *Срв.* **Нала́мывать.**
Наломле́ние, *см.* **Надло́м 1.**
Наломля́ть, -ся, *см.* **II. Нала́мливать, -ся.**
Нало́мок, *см.* **Надло́мок.**
Наломо́тить *и* **Наломти́ть** – налама́ти, нарі́зати, накра́яти, (*о мног.*) понала́мувати (понало́млювати), понарі́зувати, понакра́ювати чого́ на ски́би (на скибки́, на шматки́) *или* ски́бами (скибка́ми, шматка́ми).
Нало́мчивый – нало́мистий, ламки́й, лімки́й, (*хрупкий*) крихки́й, кришки́й.
Налопасти́ть *чего* – поділи́ти що на ло́патні (на ло́паті), нарі́зати (накра́яти) чого́ ло́патнями (ло́патями).
Нало́пываться, нало́паться – натрі́скуватися, натрі́скатися, нало́пуватися, нало́патися, нажира́тися, нaже́ртися, напира́тися, напе́ртися, налига́тися, (*о мног.*) понатрі́скуватися, понало́пуватися, понажира́тися. [Натрі́скався за обі́дом, що аж сопе́ (Сл. Ум.)].
Нало́ск – 1) *см.* **Нала́щивание** *и* **Налоще́ние**; 2) *см.* **Лоск 1.**
Налоще́ние – нало́ще[і]ння, ви́лощення, наґлянсува́ння, ви́ґлянсування, наґлянцюва́ння, ви́ґлянцювання; (*у сапожников*) клесува́ння, ви́клесування; (*галом*) га́лення, ви́галення.

Налощи́тель, -ница, *см.* **Нала́щиватель, -ница.**
Налощи́ть, -ся, *см.* **Нала́щивать, -ся.**
Налубене́ть – залуб'яні́ти, зашкару́біти, зашкару́бнути, скозу́біти, лу́бом (як луб, ко́зубом) ста́ти (тро́хи, зве́рху), пришкару́бнути.
Налу́бный – налу́бний, налу́бовий, налуб'яни́й.
Налу́живать *и* **Налужа́ть, налуди́ть** *чего* – налу́джувати, налуди́ти, набі́лювати, набіли́ти, (*о мног.*) поналу́джувати, понабі́лювати чого́. **Налужённый** – налу́джений, набі́лений, поналу́джуваний, понабі́люваний. **-ться** – 1) налу́джуватися, налуди́тися, поналу́джуватися; бу́ти налу́джуваним, налу́дженим, поналу́джуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) налуди́тися, набіли́тися.
Налука́веть – злука́віти, набра́тися лука́вства.
Налука́вить – налука́вити, нахитрува́ти. **-ться** – 1) (*вдоволь*) налука́витися, нахитрува́тися, находи́тися на хи́трощах; 2) *см.* **Налука́веть.**
Налука́ть *чего* – наки́дати, нашпурля́ти чого́. **-кну́ть** *что* – наки́нути що. **-ка́ться** – 1) наки́датися, нашпурля́тися; 2) настріля́тися з лу́ка.
Налу́пка – 1) *см.* **Надлу́п**; 2) налу́плювання, *оконч.* налу́плення; 3) надира́ння, *оконч.* надертя́ (-тя́) *и* надра́ння́.
Налу́пливание, Налупле́ние, *см.* **Налу́пка.**
Налу́пливать *и* **Налупля́ть, налупи́ть** – 1) *что, см.* **Надлу́пливать**; 2) *чего* – (*сдирая кожу, снимая кожуру*) налу́плювати, налупи́ти, (*о мног.*) поналу́плювати чого́; (*надирая*) надира́ти, наде́рти *и* (*реже*) надра́ти, налу́плювати, налупи́ти, (*о мног.*) понадира́ти, поналу́плювати чого́; 3) **-пи́ть** *кого* – налупцюва́ти, налупи́ти, нач[ш]у́стрити кого́. **Налу́пленный** – 1) *см.* **Надлу́пленный**; 2) налу́плений, поналу́плюваний; наде́ртий *и* на́драний, понади́раний; 3) налупцьо́ваний, налу́плений, нач[ш]у́стрений. **-ться** – 1) *см.* **Надлу́пливаться**; 2) налу́плюватися, налупи́тися, поналу́плюватися; бу́ти налу́плюваним, налу́пленим, поналу́плюваним *и т. п.*
Налупно́й – налупни́й; (*налупленный*) налу́плений, (*о мног.*) поналу́плюваний.
Налу́пчивый – лупки́й.
Налуча́ть, налучи́ть (*рыбы*) – нало́влювати, налови́ти, (*о мног.*) понало́влювати ри́би з світи́льцем (з лучни́цею) уночі ви́лками, навилко́вувати, навилкува́ти ри́би вночі́, насвітлува́ти ри́би. **Налучённый** – нало́влений, понало́влюваний з світи́льцем *и т. д.*, навилко́ваний уночі́, насвітло́ваний.
Налу́чие *и* **Налу́чник** – налу́чник (-ка).
Налу́щивание, Налуще́ние – налу́щування, налу́щення, налу́скування, налу́скання, налу́зування, налуза́ння.
Налу́щивать *и* **Налуща́ть, налущи́ть** – 1) (*шелушить*) налу́щувати, налу́щити, (*нащёлкивать*) налу́скувати, налу́скати, налу́зувати, налуза́ти, (*шутл.*) надзьо́бати, (*о мног.*) поналу́щувати, поналу́скувати, поналу́зувати чого́. [Налу́скала воло́ських горі́хів до куті́ (Богодух)]; 2) (*набросать шелухи от орехов и т. п.*) налу́скувати, налу́скати, налу́зувати, налуза́ти, (*о мног.*) поналу́скувати, поналу́зувати чого́. [Скрізь поналу́скували насі́ння (Богодух.). Не люблю́, як ви скрізь поналу́зуєте; візьмі́ть хто-не́будь та позамітайте (Пирятинщ.)]. **Налущённый** – налу́щений, налу́сканий, налу́заний, поналу́щуваний *и т. п.* **-ться** – 1) налу́щуватися, налу́щитися, поналу́щуватися; бу́ти налу́щуваним, налу́щеним, поналу́щуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) налу́щитися, налу́скатися, налуза́тися *и т. п.*; *срв.* **Лущи́ть.**
Налыга́ние – набрі́хування, накле́пування на ко́го, оббрі́хування, обмовля́ння кого́.
Налыга́тель, -ница – набрі́хувач, -вачка, набре́ха (*общ. р.*), накле́пник, -ниця, обмо́вник, -ниця.
Налыга́ть, налга́ть – 1) *что* – непра́вду каза́ти, сказа́ти, непра́вди наказа́ти про що, набрі́хувати, набреха́ти що, чого́; 2) *на кого* – непра́вду каза́ти, сказа́ти про ко́го, бреха́ти, набрі́хувати, набреха́ти, накле́пувати, наклепа́ти на ко́го, оббрі́хувати, оббреха́ти, обмовля́ти, обмо́вити кого́, (*о мног.*) понабрі́хувати, понакле́пувати на ко́го. [Оббреха́ла його́ (Червоногр.). Що вона́ на ме́не понабрі́хувала! – Я сяка́ й така́ (Н.-Лев.)]. **На́лганный** – набре́ханий, накле́паний, понабрі́хуваний, понакле́пуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) набрі́хуватися, бу́ти набрі́хуваним, набре́ханим, понабрі́хуваним; 2) (*вволю*) набрі́хуватися набреха́тися, (*о мног.*) понабрі́хуватися.
I. Налы́жник – нана́ртовень, на́лижвень (-вня).
II. Налы́жник, -ница, *см.* **Налыга́тель, -ница.**
I. Налы́жный – нана́ртовий, нали́жвяний.
II. Налы́жный – набре́ханий, накле́паний; накле́пний, обмо́вний; *срв.* **Клеветни́ческий 2.**

Налысе́ть – ви́лисіти, злі́сі́ти (тро́хи).
Налыси́ть – зроби́ти ли́сим, злі́сити кого́, що.
Нальди́нный – нальодови́нний, накрижи́нний.
Нальну́ть, -ся – 1) нагорну́тися, натули́тися, нахили́тися, налі́пнути, -ся, (*наласкаться*) нала́ститися, нала́щитися до ко́го; 2) налі́пнути, -ся, нав'я́знути, -ся. *Срв.* **Льнуть.**
Нальща́ть, нальсти́ть – нале́щувати, лести́ти, налести́ти, пополестифти, наговори́ти ле́стощів кому́. **-сти́ться** – 1) (*льстя*) налести́тися; 2) (*льстясь*) нала́ситися, наласува́тися, нава́битися, нана́дитися на що, на ко́го.
Налюбе́зничать – 1) *кому* – наговори́ти ми́лих рече́й кому́, (*фам.*) підпусти́ти ме́ду кому́, помасти́ти ме́дом кого́; 2) (*с кем*: *любезно обходясь*) навпада́ти коло ко́го, напримиля́тися до ко́го; (*ухаживая*) на(за)лиця́тися до ко́го, з ким, нажениха́тися з ким. **-ться** – навпада́тися коло ко́го, напримиля́тися до ко́го, на(за)лиця́тися до ко́го, з ким, нажениха́тися з ким; *срв.* **Любе́зничать.**
Налюби́ться – 1) (*любя кого*) накоха́тися, налюби́тися кого́ *и* в кому; 2) (*любясь с кем*) накоха́тися, налюби́тися з ким. [Я-ж націлува́вся, я-ж намилува́вся (Чуб. V)].
Налю́бленный – улю́блений, уко́ханий.
Налюбова́ться *кем, чем, на кого, на что* – налюбува́ти(ся), намилува́ти(ся) ким, чим, на ко́го, на що, в чо́му, з чо́го, (*сильнее*: *пожирая глазами*) напа́сти очи́ма кого́, що. [Вроди́ла йому́ така́ гре́чка, що на все по́ле; він не налюбу́є тією гре́чкою (Рудч.). Га́рно всю́ди, кра́сно так: не надиви́вся-б, не налюбува́вся! (Мирний)].
Налюбоде́йничать *и* **Налюбоде́йствовать** – начини́ти пере́любу, (*ц.-слав.*) налюбоді́яти. **-ться** – налюбоді́ятися.
Налю́бчивость, -бчивый, *см.* **Влю́бчивость, -бчивый.**
Налюдне́ть – полюдні́ти, (*больше прежнего*) полюдні́шати.
Налюдня́ть, налюдни́ть *что* – залю́днювати *и* залюдня́ти, залюдни́ти, (*о мног.*) позалю́днювати що; *см.* **Заселя́ть. Налюднённый** – залю́днений, позалю́днюваний. **-ться** – залю́днюватися *и* залюдня́тися; залюдни́тися, залюдні́ти, позалю́днюватися; бу́ти залю́днюваним, залю́дненим, позалю́днюваним.
Налютова́ть, -ся – налютува́ти, -ся.
Налю́чный – налю́ковий; наля́довий; *срв.* **Люк.**
Наля́бзить, -ся – 1) нахапа́ти, -ся; 2) нацу́пити, -ся; 3) налабу́зитися до ко́го; 4) наволочи́ти, -ся; 5) нами́мрити, -ся, наха(ра)ма́ркати, -ся. *Срв.* **Ля́бзить.**
Наляга́ть, -ся – набрика́ти, -ся, нахви́ца́[я́]ти, -ся, навиха́ти, -ся.
Наля́двейный *и* **Наля́женный** – настоге́нний, настегнови́й.
Наля́мзить, -ся, *см.* **Наля́бзить, -ся.**
Наля́пать, -ся – 1) наля́пати, -ся; нальо́пати, -ся; 2) напарта́чити, -ся, накре́мсати, -ся, наба́зграти, -ся, напарто́лити, -ся; 3) наля́пати, -ся, набо́вкати, -ся, напле́ска́ти, -ся (язико́м), набля́вкати, -ся. *Срв.* **Ля́пать.**
Нам (*дат. п. мн. ч. от мест.* **Я**) – нам. [От де нам пожи́ва бу́де! (Шевч.)]. *К* **нам** – до нас.
Намаглева́ть (*свечей*) – намаґлюва́ти (свічок). **Намаглёванный** – намаґльо́ваний.
Намагнетизи́рова́ние – намагнетизува́ння (-ння).
Намагнетизиро́вка – магнетизува́ння, *оконч.* намагнетизува́ння.
Намагнетизиро́вывать, намагнетизи́рова́ть – магнетизува́ти, намагнетизува́ти кого, що. **Намагнетизи́ро́ванный** – намагнетизо́ваний. **-ться** – 1) магнетизува́тися, намагнетизува́тися; бу́ти магнетизо́ваним, намагнетизо́ваним; 2) (*вдоволь, сов.*) намагнетизува́тися.
Намагни́чивание, Намагни́чение – магнетува́ння, намагне́чування, намагне́чення.
Намагни́чивать, намагни́тить – магнетува́ти, намагне́чувати, намагне́тити, (*о мног.*) понамагне́чувати що. **Намагни́ченный** – намагне́чений, понамагне́чуваний. **-ться** – 1) магнетува́тися, намагне́чуватися, намагне́титися, понамагне́чуватися; бу́ти намагне́чуваним, намагне́ченим, понамагне́чуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) намагнетува́тися.
Нама́з – нама́р (-зу). *Творить* **-ма́з** – справля́ти (чини́ти) нама́з(а).
Нама́зание, *см.* **Нама́зка**, *оконч.*
Нама́зать, -ся, *см.* **Нама́зывать, -ся.**
Намази́, *см.* **Мазь 2.**
Нама́зка – нама́зування, нама́щування, насмальцьо́вування, наяло́жування, нало́ювання, наш[с]маро́вування, *оконч.* нама́зання, нама́щення *и* намасті́ння, насмальцюва́ння, наяло́ження, нало́єння, наш[с]марува́ння; *срв.* **Нама́зывать 1.**
Намазно́й – нама́зний; (*намазанный*) нама́заний, нама́щений, (*дёгтем, ваксой и т. п.*) наш[с]маро́ваний.

Нама́зный – нама́зовий.
Нама́зывание, *см.* **Нама́зка**, *неоконч.*
Нама́зывать, нама́зать – 1) нама́зувати, нама́зати, нама́щувати *и* намаща́ти, масти́ти, намасти́ти що чим, чого́ *и* що, (*жиром, особ. свиным ещё*) насмальцьо́вувати, насмальцюва́ти наяло́жувати, яло́зити, наяло́зити, (*бараньим ещё*) нало́ювати, нало́їти, (*дёгтем, ваксой и т. п. ещё*) наш[с]маро́вувати, ш[с]марува́ти, наш[с]марува́ти; (*сильно*) квацюва́ти, наквацюва́ти що чим; (*о мног.*) понама́зувати, понама́щувати, понасмальцьо́вувати, понаяло́жувати, понало́ювати, понаш[с]маро́вувати. [Нама́зала хліб ма́слом (Київщ.). Нама́зала ма́сла на хліб (Київщ.). Понама́зував підо́шви смоло́ю (Чуб. II). Чимсь тре́ба намаща́ти оцю́ ви́разку, то вона́ шви́дше заго́їться (Канівщ.). Ой ти, Га́ндзю чорнобри́ва, чим ти бро́ви намасти́ла? (Пісня). Наяло́зив сма́льцем гу́би (Київщ.). Наквацюва́в чо́боти, аж дьо́готь тече́ (Сл. Гр.)]; 2) (*плохо написать, нарисовать*) нама́зувати, нама́зати, мазю́кати, намазю́кати; (*особ. о плохом письме красками*) ля́пати, наля́пати; (*особ. о безграмотном письме*) ба́зграти, наба́зграти (що); *срв.* **Нама́рывать 2**; 3) (*загрязнять*) ма́зати, нама́зати, яло́зити, наяло́зити (що). **Нама́занный** – 1) нама́заний, нама́щений, насмальцьо́ваний, наяло́жений, нало́єний, наш[с]маро́ваний, наквацьо́ваний, понама́зуваний *и т. п.*; 2) нама́заний, намазю́каний, наля́паний, наба́зграний; 3) нама́заний, наяло́жений. **-ться** – 1) нама́зуватися, нама́затися, понама́зуватися, бу́ти нама́зуваним, нама́заним, понама́зуваним *и т. п.* **-ться** *белилами, румянами* – нама́зуватися, ма́затися, нама́затися, намальо́вуватися, малюва́тися, намалюва́тися, (*слегка*) підма́зуватися, підма́затися, (*о мног.*) понама́зуватися, понамальо́вуватися, попідма́зуватися біли́лом (бі́ллю), рум'я́нами (краси́лом). [Вони́ все своє́ життя́ ма́стяться то́встим ша́ром гри́му (Ніков.). Вона́ га́рна ті́льки як намалю́ється (М. Грінч.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) нама́затися, намасти́тися, наш[с]марува́тися *и т. п.*; *срв.* **Ма́зать.**
Нама́ивать, нама́ять – 1) *кого* – (*намучивать*) зму́чувати, зму́чити, наму́чувати, наму́чити, попому́чити; (*намаривать*) змо́рювати, змори́ти, намо́рювати, намори́ти; (*изнурять*) висна́жувати *и* виснажа́ти, ви́снажити, знеси́лювати, знеси́лити; (*натомлять*) вто́млювати втоми́ти, нато́млювати, натоми́ти, (*истомлять*) сто́млювати, стоми́ти кого́; 2) *что* – наму́лювати *и* намуля́ти, наму́ляти *и* (*зап.*) наму́лити, натира́ти, нате́рти, (*о мног.*) понаму́лювати, понатира́ти що. **-ться** – наму́чуватися, наму́читися, зму́читися, попому́читися; намо́рюватися, намори́тися, змори́тися; висна́жуватися *и* ви́снажатися, ви́снажитися, знеси́люватися, знеси́литися; нато́млюватися, натоми́тися, втоми́тися, стоми́тися.
Нама́йка – 1) (*действие*) – а) зму́чування, наму́чування; змо́рювання, намо́рювання; висна́жування *и* виснажа́ння, знеси́лювання; вто́млювання, нато́млювання, сто́млювання; *оконч.* зму́чення, наму́чення; змо́рення; ви́снаження, знеси́лення; нато́млення, сто́млення кого́; б) наму́лювання, натира́ння, *оконч.* наму́ля[е]ння, натертя́ (-тя́) чого́; 2) (*состояние*) зму́чення, зму́ченість; змо́рення, змо́реність; ви́снаження, ви́снаженість, знеси́лення; вто́млення, вто́ма, сто́млення, сто́мленість (-ности).
I. Нама́кивать, намака́ть (*свечей*) – нама́чувати, намача́ти, навитяга́ти (свічо́к). **Нама́канный** – нама́чаний, навитя́ганий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нама́чуватися, бу́ти нама́чуваним, нама́чаним, навитя́ганим; 2) (*вдоволь, сов.*) намо[а]ча́тися.
II. Нама́кивать, намакну́ть *что* – умоча́ти, умокну́ти *и* умочи́ти що (*или* кіне́ць чого́) в що. **-ну́ть** *палец* – умокну́ти кіне́ць па́льця.
Намакла́чить *и* **Нама́клерить** – 1) (*наделать маклачеством*) нага[е]ндлярува́ти *и* нага[е]ндля́рити, нага[е]ндлюва́ти, нафакторува́ти, набаришникува́ти, набаришівникува́ти; 2) (*нажить маклачеством*) зага[ен]для́рити, зафакторува́ти що. **-ться** – нага[е]ндлярува́тися, нага[е]ндлюва́тися, нафакторува́тися, набаришува́тися, набаришникува́тися, набаришівникува́тися.
Нама́ле, *нрч.* – ма́ло, не гурт, о́бмаль чого́, (*скудно*) ску́по, то́нко на що.
Намалева́ние – намалюва́ння (-ння).
Намалёвка – намальо́вування, *оконч.* намалюва́ння.
Намалёвывать, намалева́ть – намальо́вувати, намалюва́ти що *и* чого, змалюва́ти що, (*о мног.*) понамальо́вувати що, чого́. **Намалёванный** – намальо́ваний, змальо́ваний, понамальо́вуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) намальо́вуватися, бу́ти намальо́вуваним, намальо́ваним, змальо́ваним, понамальо́вуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) намалюва́тися, попомалюва́ти (досхочу́), (*о мног.*) понамальо́вуватися.
Нама́ливать, намоли́ть – намо́лювати, намоли́ти кого́, чого́ *и* що, вимо́лювати, ви́молити, ви́благати кого́, що, (*о мног.*) понамо́лювати, повимо́лювати. **Намоле[ё]нный** – намо́лений, ви́молений, ви́благаний, пона[пови]мо́люваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*)

намо́люватися, бу́ти намо́люваним, намо́леним, понамо́люваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*моля*) намоли́тися, наблага́тися; б) (*молясь*) намоли́тися.
Намалоду́шничать – ви́явити легкоду́хість (малоду́шність).
Нама́лчивать, намолча́ть – намо́вчувати, намовча́ти; (*приобретать молчанием ещё*) вимо́вчувати, ви́мовчати що. **-ча́ться** – намовча́тися, наніму́ватися.
Нама́лывание – 1) наме́лювання; 2) наме́лювання, напле́скування (язико́м).
Нама́лывать, намоло́ть – 1) (*муки*) наме́лювати, намоло́ти, (*о мног.*) понаме́лювати чого́. [Тобі́ намелю́, йому́ зшерету́ю (Рудан.). Бува́ло пшени́чного бо́рошна мішкі́в по де́сять наме́люємо (Канівщ.)]; 2) (*вздора, языком*) наме́лювати, намоло́ти, напле́скувати, напле́ска́ти (язико́м), наверзти́, наверзя́кати, наварня́кати, налепета́ти, набо́втати, накалата́ти язико́м, накурзю́кати, наблягу́зкати, набалди́кати чого́. **Намо́лотый** – 1) наме́лений *и* намо́лотий, понаме́люваний; 2) наме́лений, намо́лотий, напле́сканий, наверзя́каний *и т. п.* **-ться** – 1) наме́люватися, намоло́тися, понаме́люватися; бу́ти наме́люваним, наме́леним (намо́лотим), понаме́люваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) намоло́тися; нате́ртися; б) намаха́тися, накрути́тися; намеля́тися; в) намоло́тися, напле́ска́тися (язико́м), наверзти́ся *и т. п. Срв.* **Моло́ть.**
Намаля́рить *и* **Намаля́рничать** – 1) (*наделать малярством*) намалярува́ти, намаля́рити, нафарбарюва́ти, нафарба́рити; 2) (*заработать малярством*) замаля́рити, зафарба́рити що. **-ться** – намалярува́тися, намаля́ритися, нафарбарюва́тися, нафарба́ритися.
Наманеври́ровать, -ся – наманеврува́ти, -ся.
Намане́жить – намані́жити, ви́манііжити, ви́дресувати (коня́).
Намане́житься – намані́житися, намані́ритися, налама́тися.
Намане́риться – 1) (*приобрести манеры*) намані́ритися, намані́житися, набра́тися (о *мн.* понабира́тися) мане́р; 2) (*вдоволь*) намані́ритися, намані́житися, попомані́ритися, попомані́житися (досхочу́).
Нама́нивание, *см.* **Нама́нка**, *неоконч.*
Нама́нивать, намани́ть – нама́нювати, намани́ти, нава́блювати, нава́бити, нана́джувати, нана́дити, (*о мног.*) понама́нювати, понава́блювати, понана́джувати кого́. [Дава́й до се́бе нама́нювати люде́й (Манж.). Я заклі́чу музи́ки та наманю́ хло́пців (Н.-Лев.). Нарва́в квіточо́к, намани́в дівочо́к (Пісня)]. **Наманённый** – нама́нений, нава́блений, нана́джений, понама́нюваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) нама́нюватися, бу́ти нама́нюваним, нама́неним, понама́нюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) намани́тися кого́, накива́тися на ко́го; б) намани́тися; нава́битися, нана́дитися. *Срв.* **Мани́ть.**
Нама́нка – нама́нювання, нава́блювання, нана́джування, *оконч.* нама́нення *и* намані́ння, нава́блення, нана́дження.
Нама́нчивый – прима́нистий, зама́нистий.
Нама́нщик, -щица – прима́нювач, -вачка, зама́нювач, -вачка, мани́ло (*м. р.*).
Намара́ние, *см.* **Нама́рка**, *оконч.*
Намара́ть, -ся, *см.* **Нама́рывать, -ся.**
Нама́ривание, *см.* **Намо́рка**, *неоконч.*
Нама́ривать, намори́ть – 1) (*губить*) намо́рювати, намори́ти, вимо́рювати, ви́морити, вигу́блювати *и* вигубля́ти, ви́губити, (*о мног.*) понамо́рювати, повимо́рювати, повигу́блювати кого́; 2) *чего* – (*о кушаньях*) натушко́вувати, натушкува́ти, (*о мног.*) понатушко́вувати чого́; (*об извести*) налюсо́вувати, налюсува́ти, (*о мног.*) поналюсо́вувати (ва́пни); 3) (*изнурять*) намо́рювати, намори́ти, змо́рювати, змори́ти, висна́жувати *и* виснажа́ти, ви́снажити, знеси́лювати, знеси́лити, (*о мног.*) понамо́рювати, позмо́рювати, повисна́жувати, повиснажа́ти, познеси́лювати кого́. **-ри́ть** *лошадь* – на[з]мори́ти, перетоми́ти коня́. **Наморённый** – 1) намо́рений, ви́морений, ви́гублений, понамо́рюваний, повимо́рюваний, повигу́блюваний; 2) натушко́ваний, понатушко́вуваний; налюсо́ваний, поналюсо́вуваний; 3) намо́рений, змо́рений, ви́снажений, знеси́лений, понамо́рюваний *и т. п.* **-ться** – 1) намо́рюватися, намори́тися, понамо́рюватися; бу́ти намо́рюваним, намо́реним, понамо́рюваним *и т. п.*; 2) (*утомляться*) намо́рюватися, намори́тися, змо́рюватися, змори́тися, висна́жуватися *и* виснажа́тися, ви́снажитися, знеси́люватися, знеси́литися, (*о мног.*) понамо́рюватися *и т. п.* [Намори́вся я сього́дні, ці́лий день бі́гавши (Київ)].
Намаринова́ть – намаринува́ти, намежи́ти чого́. **Намарино́ванный** – намарино́ваний, наме́жений. **-ться** – 1) (*промариноваться*) намаринува́тися, вмаринува́тися, намежи́тися, вмежи́тися; 2) (*вдоволь*) намаринува́тися, намежи́тися.
Нама́рить – напа́рити; (*нажарить – о солнце*) нажа́рити, напекти́, насмали́ти кого́.
Нама́рка – 1) нама́зування, нама́щування; ума́зування чого́ в що, забру́днювання,

забру́джування, каля́ння чого́ чим; валя́ння; заба́гнювання; наяло́жування, насмальцьо́вування; на[за]му́рзування; *оконч.* нама́зання, нама́щення *и* намасті́ння; ума́зання, забру́днення, закаля́ння; заваля́ння; заба́гнення; наяло́ження, насмальцюва́ння; на[за]му́рзання; 2) нама́зування, ля́пання, ба́зграння; риґува́ння, шкря́бання, дря́пання; *оконч.* нама́зання, наля́пання, наба́зграння, нариґува́ння, нашкря́бання, надря́пання. *Срв.* **Нама́рывать 1** *и* **2.**

Намарно́й – намазни́й, намастни́й; (*намаранный*) нама́заний, нама́щений.

Намародёрить, -дёрничать *и* **-дёрствовать** – намароде́рити, награбува́ти. **-ться** – намароде́рствуватися, награбува́тися.

Намарширова́ть, -ся – намаршува́ти, -ся, (*зап.*) намашерува́ти, -ся. **Намарширо́ванный** – намаршо́ваний, намашеро́ваний.

Нама́рывание, *см.* **Нама́рка**, *неоконч.*

Нама́рывать, намара́ть – 1) нама́зувати, нама́зати, нама́щувати, намасти́ти; (*загрязнять*) ума́зувати, ума́зати що в що, забру́днювати, забрудни́ти, забру́джувати, забруди́ти, каля́ти, закаля́ти що чим; (*сыпучим, грязным*) валя́ти, заваля́ти; (*грязью*) заба́гнювати, забагни́ти; (*жирным*) наяло́жувати, наяло́зити, насмальцьо́вувати, насмальцюва́ти; (*о лице ещё*) на[за]му́рзувати, на[за]му́рзати; (*о мног.*) понама́зувати, понама́щувати, повма́зувати, позабру́днювати, позабру́джувати, позаба́гнювати, понаяло́жувати, понасмальцьо́вувати, пона[поза]му́рзувати що чим. [Нама́зав пи́ку са́жею (Сл. Ум.). Ума́зав сви́ту в кре́йду (Звин.)]; 2) (*плохую картину, стихи и т. п.*) нама́зувати, нама́зати, ля́пати, наля́пати, ба́зграти, наба́зграти, (*о плохо написанном ещё*) риґува́ти, нариґува́ти, шкря́бати, нашкря́бати, дря́пати, надря́пати, (*о мног.*) понама́зувати що; 3) (*гадить*) каля́ти, накаля́ти, напаску́джувати, напаску́дити, (*эвфем.*) роби́ти, нароби́ти, (*о мног.*) понапаску́джувати. [Ку́ри напаску́дили в сі́нях (Канівщ.). Коро́ва наробн́ла перед поро́гом (Звин.)]. **Нама́ранный** – 1) нама́заний, нама́щений, ума́заний, забру́днений, забру́джений, зака́ляний, заба́гнений, наяло́жений, насмальцьо́ваний, на[за]му́рзаний, понама́зуваний *и т. п.*; 2) нама́заний, наля́паний, наба́зграний, нариґо́ваний, нашкря́баний, надря́паний, понама́зуваний; 3) нака́ляний, напаску́джений, наро́блений, понапаску́джуваний. **-ться** – 1) нама́зуватися, нама́затися, понама́зуватися чим, ума́зуватися, ума́затися, повма́зуватися в що, убира́тися, убра́тися в що, нама́щуватися, намасти́тися, понама́щуватися чим; бу́ти нама́зуваним, нама́заним, понама́зуваним *и т. п.* [Не спира́йсь на сті́ну, бо ти й так у кре́йду вбравсь (Звин.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) нама́затися, намасти́тися, набрудни́тися, набру́ди́тися, накаля́тися; (*сыпучим, грязным*) наваля́тися; (*грязью*) набагни́тися; (*жирным*) наяло́зитися, насмальцюва́тися; (*жидким*) наля́патися; (*о лице ещё*) наму́рзатися; (*скверня, бесславя*) накаля́тися, напаску́дитися, напога́нитися, намерзе́нитися; (*о плохом каллиграфе, живописце, писателе*) нама́затися, наля́патися, наба́згратися, (*только о каллигр.*) нариґува́тися; (*вычёркивая написанное*) начерка́тися.

Намаскирова́ть, -ся – замаскува́ти, -ся, заличкува́ти, -ся, (*личиной*) замашкарува́ти, -ся.

Нама́сливание, Нама́сление – 1) нама́щування, нама́щення *и* намасті́ння (ма́слом, олі́єю *и т. п.*), нама́слювання, нама́слення; наолі́ювання, наолі́єння; наяло́жування, наяло́ження, насмальцьо́вування, насмальцюва́ння чого́; 2) підма́слювання, підма́слення, підма́зування, підма́зання кого́. *Срв.* **Нама́сливать.**

Нама́сливать, нама́слить – 1) (*всяким маслом*) нама́щувати *и* намаща́ти, намасти́ти (ма́слом, олі́єю *и т. п.*), (*только коровьим маслом*) нама́слювати, нама́слити, (*только растит. маслом*) наолі́ювати, наолі́їти, (*жиром*) наяло́жувати, наяло́зити, насмальцьо́вувати, насмальцюва́ти, (*о мног.*) понама́щувати, понама́слювати, понаолі́ювати, понаяло́жувати, понасмальцьо́вувати що. [Чи́мсь тре́ба намаща́ти оцю ви́разку, то вона́ шви́дше заго́їться, – ло́єм, чи що-б то (Канівщ.). Намасти́в ка́шу (Сл. Ум.). Наяло́зив гу́би (Сл. Ум.)]; 2) *кому* – підма́слювати, підма́слити, підма́зувати, підма́зати, (*о мног.*) попідма́слювати, попідма́зувати кого́; *срв.* **Подма́сливать 2**. **Нама́сленный** – 1) нама́щений, нама́слений, наолі́єний, наяло́жений, насмальцьо́ваний, понама́щуваний, понама́слюваний *и т. п.*; 2) підма́слений, підма́заний, попідма́слюваний, попідма́зуваний. **-ться** – 1) нама́щуватися, намасти́тися, понама́щуватися; бу́ти нама́щуваним, нама́щеним, понама́щуваним *и т. п.* [Так ма́ло ма́сла, що й не намасти́лися млинці́ (Сл. Гр.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) (*всяким маслом*) намасти́тися, (*коровьим*) нама́слитися, (*растит.*) наолі́їтися, (*жиром*) наяло́зитися, насмальцюва́тися, (*о мног.*) понама́щуватися *и т. п.*; 3) (*напиться, сов.*) насмокта́тися, наду́длитися, наджмули́тися.

Намаста́чить – 1) намайструва́ти, (*диал.*) напо́вчити, наклемези́ти, нако́рзяти, нашпанто́лити; 2) *что* – зроби́ти аби́-як, скапа́рити що. *Срв.* **Намастери́ть. -ться** – намайструва́тися, напо́вчитися, наклемези́тися, нако́рзятися, нашпанто́литися;

накапáритися; (*о мног.*) понамайстрóвуватися.
Намастери́ть – 1) намайструвáти, (*о мног.*) понамайстрóвувати; 2) *что* – налаштувáти що. *Срв.* **Намастачить. -ться** – наймаструвáтися, (*о мног.*) понамайстрóвуватися.
Намастиковáть *пол* – намасти́ти (натéрти) підлóгу мáстивом (масти́кою).
Масти́ть, -ся, *см.* **Намащáть, -ся.**
Намасти́чить, *см.* **Намастиковáть.**
Намáстка – намáщування, умáщування, *оконч.* намáщення *и* намастíння, помáщення *и* помастíння, умáщення *и* умастíння когó, чогó чим.
Намате[о]рéть – поматерíти, поматернíти, (*поплотнеть*) набрáти(ся) тíла, потóвщати, поглáдшати, подебелíшати.
Намáтывание – 1) *см.* **Намóтка 1**, *неоконч.*; 2) (*наделывание долгов*) намóтування.
Намáтыватель, -ница – 1) намóтувач, -вачка, нави́вáч (-чá), -вáчка; 2) **-тель** (*инструмент*) – намóтувач, нави́вач. **-тель** *автоматический* – самонамóтувач.
Намáтывать, намотáть *и* **намотнýть** – 1) *что на что* – намóтувати, намотáти, намотнýти, накрýчувати, накрути́ти, (*редко*) навíрчувати, навертíти (*навивать*) навивáти, нави́ти (-в'ю́, -в'є́ш) *и* навинýти (-винý, -винéш), (*о мног.*) понамóтувати, понакрýчувати, понавíрчувати, понавивáти що на що. [Намóтувала пáсмо свогó волóсся на пáлець (Л. Укр.). Навертíла ганчíрку на патичóк – отó й ля́лька (Київщ.). Ткач навивáє оснóву на верстáт (Київщ.)]. **-тáть** *два клубка ниток* – намотáти два клубки́ нитóк. **-тáть** *себе на ус* – замотáти (закрути́ти) собí на вус, узя́ти на рóзум. [Замотáй собі на вус (Номис). На вус це трéба накрути́ть (Тобіл.)]; 2) (*проматываться*) намóтувати, намотáти, нарóблювати, нароби́ти боргíв, (*о мног.*) понамóтувати, понарóблювати боргíв. **Намóтанный** – 1) намóтаний, накрýчений, навéрчений, нави́тий *и* нави́нутий, понамóтуваний, понакрýчуваний, понавíрчуваний, понави́ваний; 2) намóтаний, понамóтуваний. **-ться** – 1) намóтуватися, намотáтися, понамóтуватися; бýти намóтуваним, намóтаним, понамóтуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*мотая нитки, пряжу и т. п.*) намотáтися; б) (*мотая деньги, имущество*) намарнотрáтитися, нац(в)и́ндритися, намотáтися; в) (*суетясь*) намотáтися, наки́датися, (*диал.*) набáдатися; г) (*слоняясь*) натиня́тися, навéштатися.
Намáхивание – намáхування, навівáння чогó.
Намáхивать, намахáть *и* **намахнýть** – 1) *что, чего* – намáхувати, намахáти, намахнýти, навівáти, навíяти (махáючи) що *или* чогó, (*о мног.*) понамáхувати, понавівáти; (*рукой, платком и т. п., сов.*) намахáти. [Що цíпом намахáєш, то музи́ки наймáєш (Чуб. I)]; 2) (*нажарить, накатать, сов.*) накатáти, нашквáрити, нашпáрити що. **Намáханный** – 1) намáханий, навíяний, понамáхуваний; 2) накáтаний, нашквáрений, нашпáрений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) намáхуватися, бýти намáхуваним, намáханим, понамáхуваним; 2) *на кого, см.* **Замáхиваться**; 3) (*вдоволь, сов.*) намахáтися, намáятися, навихáтися, (*наколыхаться*) наколихáтися, (*наколебаться*) наколивáтися, нахитáтися; (*накиваться*) накивáтися. [Намахáвсь я косóю (К. Старина)].
Намахрóветь – поповнíти, зроби́тися пóвним (повноквíтим, повно[рясно]цвíтним).
Намахря́тничать – зароби́ти (нажи́ти, набýти) розносни́м тóргом.
Намáчивание, *см.* **Намóчка**, *неоконч.*
Намáчивать, намочи́ть – 1) *кого, что* – намóчувати, намочи́ти, (*о мног.*) понамóчувати когó, що, повмочáти що; (*о дожде*) намóчувати, намочи́ти, (*пров.*) напíрити когó, що; (*обмакивать*) мачáти, намачáти що в чóму *и* в що; (*вспрыскивать*) шпувáти, нашпувáти що. [Намочи́ла ри́бу солóну, щоб ви́мокла (Київщ.). Позбирáй же всі сорочки́ та понамóчуй (Канівщ.). На ніч шмáття повмóчую, а вдóсвіта віджимáтиму (Проскурівщ.). Щоб тебé дощ намочи́в! (Приказка). Оце дощ Івáна як напíрив (Харківщ.)]; 2) *чего* (*заготовлять впрок*) намóчувати, намочи́ти, наквáшувати, наквáсити, (*о мног.*) понамóчувати, понаквáшувати чогó. [Намочи́ла дві дíжечки я́блук у пíспу (*в мучном отваре*) (Богодухівщ.). Наквáсила буряків, я́блук (Сл. Ум.)]; 3) *чем где* (*сов.*) – намокри́ти, (*наплескать*) наля́пати чим де; 4) (*помочиться, сов.*) намочи́ти, насéчити, (*сильно*) напýдити, (*вульг.*) насця́ти, наси́кати, (*детск.*) напíсяти, насю́сяти, нацю́няти, нацю́цяти, нацю́ркати. **Намóче[ё]нный** – 1) намóчений, понамóчуваний; (*дождём*) намóчений; намáчаний; нашпóваний; 2) намóчений, наквáшений, понамóчуваний, понаквáшуваний; 3) намóкрений наля́паний; 4) намóчений, насця́тий, напíсяний. **-ться** – 1) намóчуватися, намочи́тися, понамóчуватися; бýти намóчуваним, намóченим, понамóчуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) намóчуватися, намочи́тися, (*о мног.*) понамóчуватися; (*о мочке припасов ещё*) наквáшуватися, наквáситися, (*о мног.*) понаквáшуватися; (*испуская мочу*) намóчуватися, намочи́тися, (*вульг.*) насця́тися, (*детск.*) напíсятися.

Нама́шистый – замашни́й, розмашни́й.
Нама́шка – 1) нама́хування, наві́вання, *оконч.* намаха́ння, наві́яння чого́; 2) зама́хування, заміря́ння, за́мах (-ху), за́мір (-ру) на ко́го; *срв.* **Зама́хивание.**
Нама́шливый – зама́шливий, замі́рливий.
Намашно́й – 1) намашни́й; (*намаханный*) нама́ханий; 2) (*замашной*) замашни́й.
Намаща́ть, намасти́ть – намаща́ти *и* нама́щувати, намасти́ти, помасти́ти, умаща́ти *и* ума́щувати, умасти́ти, (*о мног.*) понама́щувати кого́, що чим. [Намасти́ла го́лову пома́дою (Київ)]. **Нама́щенный** – нама́щений, пома́щений, ума́щений, понама́щуваний. **-ться** – 1) намаща́тися *и* нама́щуватися, намасти́тися, понама́щуватися; бу́ти нама́щуваним, нама́щеним, понама́щуваним *и т. п.*; 2) (*вволю, сов.*) намасти́тися, (*о мног.*) понама́щуватися.
Намаще́ние, *см.* **Нама́стка.**
Нама́щивание, *см.* **Намо́стка**, *неоконч.*
Нама́щивать *и* **Намоща́ть, намости́ть** – 1) (*досками, стланью*) намо́щувати, намости́ти, вимо́щувати, ви́мостити, (*настилать*) насте́лювати, настели́ти *и* настила́ти, насла́ти, (*камнем, булыжником*) вибруко́вувати, ви́брукувати, (*вульг.*) вибурко́вувати, ви́буркувати, (*щебнем*) насипа́ти, наси́пати, висипа́ти, ви́сипати (гру́зом), нагружа́ти *и* нагру́жувати, нагрузи́ти, вигружа́ти *и* вигру́жувати, ви́грузити, (*фашинником*) тарасува́ти, ви́тарасувати, (*о мног.*) пона[пови]мо́щувати, понасте́лювати, повибруко́вувати (*вульг.* повибурко́вувати) *и* побрукува́ти, пона[пови]сипа́ти (гру́зом), пона[пови]гружа́ти *и* пона[пови]гру́жувати що чим. [Намости́ли підло́гу (Богодухівщ.). Настели́в сте́лю (Сл. Ум.). Ви́буркували бага́то ву́лиць (Київ). Ви́тарасували гре́блю (Кам'янеч.)]; 2) (*наваливать ворохом, сооружать*) намо́щувати, намости́ти, змо́щувати, змости́ти, (*о мног.*) понамо́щувати що. [Жі́нка не злюби́ла й висо́ку кро́вать змости́ла (Чуб. V)]. **Намощённый** – 1) намо́щений, ви́мощений, насте́лений *и* на́сланий, ви́брукуваний *и* (*вульг.*) ви́буркуваний, наси́паний, ви́сипаний (гру́зом), нагру́жений, ви́гружений, ви́тарасуваний, пона[пови]мо́щуваний, понасте́люваний, повибурко́вуваний, побрuко́ваний, пона[пови]си́паний (гру́зом), пона[пови]гру́жуваний; 2) намо́щений, понамо́щуваний. **-ться** – 1) намо́щуватися, намости́тися, понамо́щуватися; бу́ти намо́щуваним, намо́щеним, понамо́щуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) намости́тися, (*о мног.*) понамо́щуватися.
Нама́ять, -ся, *см.* **Нама́ивать, -ся.**
Намая́чивать, намая́чить – 1) *что* – (*наделать условных знаков где*) наро́блювати, нароби́ти знакі́в (га́сел), наставля́ти, наста́вити знакі́в (га́сел, *маяков*: маякі́в, ліхта́рень) де, на чо́му, (*утыть вехами*) витика́ти, ви́тикати тичка́ми (ві́хами, маяка́ми) що, (*о мног.*) понаро́блювати, понаставля́ти знакі́в *и т. п.*, повитика́ти тичка́ми *и т. п.*; (*надавать знаков о чём*) надава́ти, понадава́ти знакі́в (*сигналов*: га́сел) про що; 2) *см.* **Намая́читься 2.**
Намая́читься – 1) намаячі́тися, наманя́читися, набовввані́тися, набоввaня́читися намрі́ти(ся), намайорі́тися, налелі́тися, набринíтися; *срв.* **Мая́чить 1**; 2) (*наслоняться*) натиня́тися, наве́штатися, попотиня́тися, попове́штатися, на[по]поневіря́тися по світу (по світа́х); 3) (*набедоваться*) набідува́тися, накалата́тися.
Намгли́ть, *безл.* – намли́ти. **-ли́ло** – впа́ла мла.
Намедвя́неть – набра́тися ме́ду, намедові́ти; зроби́тися соло́дким як мед.
Намедвя́нить – насити́ти (на[під]солоди́ти) ме́дом що. **-ться,** *см.* **Намедвя́неть.**
Наме́длить – 1) *что* – добари́тися, дога́ятися, додля́тися, доба́витися до чо́го; 2) (*помедлить известн. время*) набари́тися, нага́ятися, надля́тися, попобари́тися *и т. п.*; *срв.* **Наме́длиться.**
Наме́длиться – набари́тися, нага́ятися, надля́тися, наба́витися, попобари́тися *и т. п.*; (*проволакивая время*) назволіка́тися, (*навозиться*) наволово́дитися, (*диал.*) намни́хатися, намо́нятися.
Наме́дни, *нрч.* – нещодавно́, неда́вно, неда́внечко, скі́лькись день тому́, ци́ми дня́ми, (*гал.*) о́ногди. [Війт ви́няв папі́р, той са́мий, що мені́ той пан о́ногди дава́в (Франко)].
Наме́днишний – нещода́вній, неда́вній.
Намежёвка, *см.* **Намежёвывание, Намежева́ние.**
Намежёвывание, Намежева́ние – намежо́вування, намежува́ння, вимежо́вування, ви́межування, (*нарезка*) нарі́зування, нарі́за́ння.
Намежёвывать, намежева́ть – 1) *что, чего кому* – намежо́вувати, намежува́ти, вимежо́вувати, ви́межувати, (*нарезывать*) нарі́зувати, нарі́зати, (*о мног.*) понамежо́вувати, повимежо́вувати, понарі́зувати що, чого́ кому́; 2) (*наделать межуя, сов.*) намежува́ти, (*о мног.*) понамежо́вувати. **Намежёванный** – намежо́ваний, ви́межуваний,

нарі́заний, понамежо́вуваний, повимежо́вуваний, понарі́зуваний. **-ться** – 1) намежо́вуватися, намежува́тися, понамежо́вуватися; бу́ти намежо́вуваним, намежо́ваним, понамежо́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) намежува́тися, попомежува́ти (досхочу́), (*о мног.*) понамежо́вуватися, (*устанавливая столбы, колья, зап.*) напалькува́тися, (*выкапывая ямы*) накопцюва́тися.

Намездре́ть – нан[м]іздри́тися, на[по]шарша́віти.

Намё́к – 1) (*действие*) натяка́ння, *оконч.* натя́кнення; 2) на́тяк (-ку), натяка́ння (-ння) на ко́го, на що, про що, (*иногда*) натя́ма. [Тонки́й на́тяк (Л. Укр.). На́тяки на існува́ння тако́ї літерату́рної шко́ли ми ма́ємо в Каза́ннях Кири́ла Ту́ровського (Рада). Їй здало́ся, що в Гордіє́вих слова́х хова́ються які́сь натяка́ння (Грінч.). Так збив чо́боти про́клятий хло́пець, що ті́льки натя́ма оста́лась (Козелеч.)]. *Делать* **-ки** – роби́ти на́тяки (натяка́ння), натяка́ти на ко́го, на що, (*пров.*) дава́ти натеньки́. *Делать злостные* **-ки** *на кого* – роби́ти злосли́ві (злі) на́тяки, (*шутл.*) закида́ти гадю́чку на ко́го. [Се так на ме́не закида́ гадю́чку, а я… на́че мені́ невтямки́ (М. Вовч.)]. *Говорить, спрашивать и т. п.* -ками – каза́ти (говори́ти), пита́ти *и т. п.* на́тяками (на(з)дога́д, навтяки́, *обинякам*и: навманн́я). [Корті́ло поба́чити Степа́на і, про́сто чи навманн́я, ви́явити йому́ спочуття́ від се́бе (Короленко)]. *Нет и* **-ка** *на то* (*нет и признака*) – нема́ того́ й званн́я, і позна́ки того́ нема́. [Та щоб спереча́лася з тобо́ю, гні́валася на те́бе – нема́ того́ й званн́я (Тесл.). Та тих умо́в тоді́ й позна́ки ще не було́ (Рада)]. *Тонкий* **-мё́к** *на толстые обстоятельства* – на́тяк на буряки́, щоб дали́ капу́сти; *срв.* **Намека́ть.**

Намека́ла, *см.* **Намека́тель, -ница.**

Намека́ние – натяка́ння на ко́го, на що, про що, закида́ння (на(з)дога́д, слів) про ко́го, про що, каза́ння, накида́ння про́ти чо́го.

Намека́тель, -ница – натя́ка́ч (-ча́), натяка́чка, натя́кувач, -вачка, натяка́йло (*м. р.*).

Намека́ть, намекну́ть *на кого, на что, о чём* – натяка́ти *и* (*редко*) натя́кувати, натякну́ти на ко́го, на що, про що, закида́ти, заки́нути (на(з)дога́д, слова́) про ко́го, про що, каза́ти, накида́ти про́ти чо́го, (*пров.*) намену́ти на що, (*шутл.*) стри́гти куди́, клю́чку закида́ти куди́, загина́ти куди́, (*тонко* **-кать** *на толстые обстоятельства, шутл.*) говори́ти на(з)до́гад (навманики́) буряків, щоб дали́ капу́сти (Номис), говори́ти, пита́ти *и т. п.* наздога́д буряків. [Дозво́льте спита́ться, – на ко́го ви натяка́єте? (Грінч.). Він оце́ про гро́ші йому́ натя́кував (Канівщ.). Натякну́в ба́тькові, що ба́тько лю́бить ходи́ти до ко́рчми (Н.-Лев.). Почервоні́ла, як я їй став закида́ти, що її́ полюби́в (Квітка). Заки́нув Мару́сі наздога́д, що се він її́ лю́бить (Квітка). Почне́ слова́ закида́ти, во́ду, як то ка́жуть, калам́утити (М. Вовч.). «Про́ти чо́го це він ка́же?» – «А про́ти то́го, що, мо́же, в вас залиши́лося де́що з його́ добра́» (Звин.). Не розберу́, про́ти чо́го він мені́ накида́є (Чигиринщ.). Да́лі вже й намену́ти на сю річ боя́вся (М. Вовч.). Хри́стя зна́є, куди́ це Грицько́ стриже́, та мовчи́ть (Мирний). «Ба, мо́же-ж, ї́хня мо́ва кра́ща за на́шу?» – спита́в я наздога́д буряків (Крим.)]. *Тот, на кого* **-ка́ли** – той, на ко́го натяка́ли (натя́кувано); натя́кнений. [Міща́ни брацла́вські, натя́кнені при сій наго́ді (Куліш)].

Наме́л, *см.* **Наме́лка.**

Намеледи́ть – 1) *см.* **Наме́шкать**; 2) наноби́ти дурни́ць (дурни́чок, марни́ць, пусто́го). **-ться** – 1) *см.* **Наме́шкаться**; 2) (*вдоволь*) наба́витися дурни́цею (дурни́цями, пусти́м).

I. Намеле́ние (*мелом*), *см.* **Наме́лка**, *оконч.*

II. Намеле́ние – 1) надрі́бнення *и* надрібні́ння, накри́ше[і]ння, нато́вчення чого́; 2) (*реки, озера*) змілі́ння, намілі́ння, (*больше прежнего*) помі́льшання.

Намеле́ть – змілі́ти, намілі́ти, (*больше прежнего*) помі́льшати.

Наме́ливание, *см.* **Наме́лка**, *неоконч.*

Наме́ливать *и* **Намеля́ть, намели́ть** – 1) (*натирать мелом*) накрейдо́вувати, крейдува́ти, накрейдува́ти, натира́ти, нате́рти кре́йдою, (*покрывать развед. мелом*) біли́ти, побіля́ти, побіли́ти кре́йдою, (*о мног.*) понакрейдо́вувати, понатира́ти кре́йдою що; 2) (*исписывать мелом*) спи́сувати, списа́ти, (*о мног.*) поспи́сувати кре́йдою, (*исчёркивать*) кре́сли́ти (черка́ти), покре́сли́ти (почерка́ти) кре́йдою, (*измазывать*) вима́зувати, ви́мазати, (*о мног.*) повима́зувати кре́йдою що. **Намелё́нный** – 1) накрейдо́ваний, понакрейдо́вуваний, нате́ртий, понати́раний, побі́лений кре́йдою; 2) спи́саний, поспи́суваний, покре́слений, поче́рканий, ви́мазаний, повима́зуваний кре́йдою. **-ться** – 1) (*стр. з.*) накрейдо́вуватися, бу́ти накрейдо́вуваним, крейдо́ваним, накрейдо́ваним, понакрейдо́вуваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) накрейдо́вуватися, накрейдува́тися, натира́тися, нате́ртися, убі́люватися, убіли́тися, (*измазываться*) зама́зуватися, зама́затися, (*о мног.*) понакрейдо́вуватися, понатира́тися, позама́зуватися кре́йдою. [Не лазь, ка́посна дити́но, попід сті́нами! – так убіли́вся, що вже й оде́жі не знать (Грінч.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) накрейдува́тися,

набіли́тися кре́йдою (досхочу́); б) нарисува́тися, накре́сли́тися кре́йдою (досхочу́); *срв.* **Мели́ть.**

I. Намели́ть, -ся, *см.* **Наме́ливать, -ся.**

II. Намели́ть, -ся – надрібни́ти, -ся, накриши́ти, -ся, (*натолочь, -ся*) натовкти́, -ся. *Так* **-ли́л** *в письме, что и читать нельзя* – так дрібно написа́в листа́, що й не вчита́єш.

Наме́лка – накрейдо́вування, натира́ння, бі́лення, побіля́ння, *оконч.* накрейдува́ння, натертя́ (-тя́), побі́лення кре́йдою; *срв.* **Наме́ливать.**

На́мелко, *нрч.* – на́дрібно, ду́же дрібно, дрібні́сінько. *Мелким* **-ко** – дрі́бно-дрібні́сінько.

Намелька́ться – намигті́тися, намиготі́тися *и т. п.*; *срв.* **Мелька́ть.**

Наме́лькивать, намелькну́ть – мигті́ти, миготі́ти, мигну́ти (ча́сом, і́ноді, коли́-не-коли́); *срв.* **Мелька́ть. -вает** *иногда у меня эта мысль* – мигти́ть (миготи́ть, бли́скає, блискоти́ть) мені́ ча́сом (і́ноді коли́-не-коли́) ця ду́мка.

На́мельком, *см.* **Ме́льком.**

Наме́льничный – намли́нний, намлино́вий, (*о ветр. мельнице*) навітряко́вий.

Намельче́ние, *см.* **II. Намеле́ние 1.**

Намельчи́ть, -ся, *см.* **II. Намели́ть, -ся.**

Наме́н, *см.* **Наме́нка.**

Наме́нивание – намі́нювання чого́.

Наме́нивать, наменя́ть – намі́нювати, наміня́ти (*о мног.*) понамі́нювати чого́. [Він наміня́в дрібни́х шагі́в (Сл. Гр.). Щети́нник усякчини понамі́нює: і полотна́, і щети́ни, і яє́ць (Слов'яносербщ.)]. **Наме́нянный** – намі́няний, понамі́нюваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) намі́нюватися, бу́ти намі́нюваним, намі́няним, понамі́нюваним; 2) (*вдоволь*) намі́нюватися, наміня́тися, попоміня́тися (досхочу́) чим з ким.

Наме́нка – намі́нювання, *оконч.* наміня́ння чого́, намі́на (-ни), намі́н (-ну).

Наме́нный – намі́нний; (*наменянный*) намі́няний, (*о мног.*) понамі́нюваний.

Наме́нщик, -щица – намі́нювач, -вачка.

Наме́ныши – ви́мінки (-ків).

Наменя́ть, -ся, *см.* **Наме́нивать, -ся.**

Наме́р, *см.* **Наме́рка.**

Намерева́ться, наме́риться – наміря́тися, намі́ритися, ма́ти (бра́ти), взя́ти на́мір, (*замышлять*) заміря́тися, замі́ритися, ду́мати, заду́мувати, заду́мати, наду́муватися, наду́матися, замишля́ти, зами́слити, ма́ти (на ду́мці, на ми́слі), ма́ти ду́мку, взя́ти ду́мку (на ду́мку) (з)роби́ти що, (*вознамериваться*) нава́жуватися, нава́житися, пова́житися, зва́житися на що *и* (з)роби́ти що, (*собираться*) збира́тися, зібра́тися, ла́годитися, нала́годитися, (*редко*) залиця́тися, ті́яти (з)роби́ти що. [Розсе́рдивсь і вже був наміря́вся щось іще́ каза́ти (Крим.). Ти і́нше щось роби́ти заміря́всь (Грінч.). Си́на свого́ в крамарчуки́ віддава́ти не ду́має (Грінч.). Присяга́вся, що не проп'є́ цих гро́шей сього́дні, а сам мав на ду́мці зроби́ти це́є нега́йно (Звин.). Я таки́ мав на ми́слі так зроби́ти, та жі́нка відра́яла (Богодух.). Кому́ госпо́дь ма́є що да́ти, то дасть і в ха́ті (Номис). Через ти́ждень мав ви́їхати до Ки́їва (Н.-Лев.). А сесі́ волі́ за що ма́єте прода́ти? (Кам'янеч.). Нава́живсь ото́ він по́тай набра́ти хлі́ба з грома́дської комо́ри (Рада). Ки́нув тлі́ючу гу́бку на ожере́дь соло́ми і пова́живсь тіка́ти (Коцюб.). Всі сплять, опрі́че двох, що ла́годяться й собі́ закуня́ти (Грінч.). Хло́пці вже залиця́лися би́ти мене́ (Гуманщ.). Щоб сва́тати (її́) – ніхто́ і не ті́яв (Гр. Григор.)].

Намере́кать – ви́мудрувати, ви́міркувати що; імкну́ти; *см.* **Смекну́ть.**

Наме́рен, *см.* **Наме́ренный 2.**

Наме́рение – на́мір, (*замысел*) за́мір, за́мисл (-лу), за́дум (-му), (*мысль*) ду́мка. [Не вхо́джу в на́міри його́ (Франко). Ма́ла щи́рий за́мір послужи́ти просві́ті (Грінч.)]. *Враждебные* **-ния** *относительно кого* – воро́жі за́міри (за́мисли) про́ти ко́го. *Дурное* **-ние** – пога́ний за́мір. *Похвальное, прекрасное* **-ние** – похва́льний, прекра́сний (прега́рний, чудо́вий) на́мір. *Без* **-ния** – без на́міру, ненавми́сне, невми́сне, (*диал.*) без замі́рення. [Ти уми́сне, чи невми́сне уби́в її́? (Кониськ.). Звиня́йте, я це сказа́в без замі́рення (Хорольщ.)]. *С* **-нием** – з на́міром, (*нарочно*) уми́сне, навми́сне. [Я вми́сне наві́в цей ури́вок із спо́гадів, щоб показа́ти… (Рада)]. *Сделать что с дурным хорошим* **-нием**, *с наилучшими* **-ниями** – зро́бити що бажа́ючи зло́го, добра́, зроби́ти що з пога́ним за́міром (за́мислом), з га́рним, з найкра́щим на́міром. *Не с добрыми* **-ниями** – не з до́брими за́мірами, не з до́брим ду́хом. [Остерега́йтеся, гетьма́не мій, бо він не з до́брим ду́хом (Куліш)]. *С заранее обдуманным* **-нием** – з напере́д (із заздалегі́дь) узя́тим на́міром. *Приехать с* **-нием** *увидеть кого* – приї́хати, ма́ючи на ду́мці (ма́ючи на́мір *или* щоб) поба́чити кого́. *Иметь, питать* **-ние** – ма́ти на́мір (за́мір), ма́ти на ду́мці; *см.* **Намерева́ться.** [Він ма́є за́мір ожени́тися з удово́ю

(М. Вовч.). Сва́тати Са́ню він і в голові́ собі́ не поклада́в, бо мав на ду́мці ті́льки тро́хи пожартува́ти (Н.-Лев.)]. *Иметь корыстные* **-ния** – ма́ти кори́сли́ві за́міри. *Питать самые лучшие* **-ния** *относительно кого* – ма́ти найкра́щі на́міри су́проти ко́го. *Принимать, принять* **-ние** – бра́ти, взя́ти на́мір, нава́жуватися, нава́житися. [Реа́кція знов нава́жилася поверну́ти той стан, що повста́в був на Украї́ні після́ 1876 ро́ку (Рада)]. *Возыметь* **-ние,** *см.* **Вознаме́риться.** *Помогать* **-ниям** *кого* – сприя́ти на́мірам (за́мірам) кого́. *Упорствовать в своём* **-нии** – упе́рто трима́тися свого́ за́міру.

Намере́ние, *см.* **Наме́ривание.**

Наме́ренно, *нрч.* – з на́міром, уми́сне, навми́сне. [Оце́ за́раз я сміюся вже ні́би уми́сне (Крим.). Царі́ Гі́ксоси мо́же навми́сне не́хтували бо́гом Аммо́ном (Л. Укр.). Навми́сне заплю́щуючи на пра́вду о́чі (Рада)].

Наме́ренность – уми́сність, навми́сність (-ности).

Наме́ренный, *прлг.* – 1) (*преднамеренный*) уми́сний, навми́сний, (*обдуманный*) обду́маний (напере́д, заздалегі́дь). **-ный** *поступок* – уми́сний учи́нок (-нку); 2) **-ный** *и* **Наме́рен** – хто (що) ма́є на́мір (ду́мку, на ду́мці), хто (що) наміря́ється (гада́є) (з)роби́ти що; *см.* **Намерева́ться.** *Что вы* **-ны** *делать*? – що ви ма́єте на ду́мці (збира́єтеся) роби́ти?

Намере́ть, -ся, *см.* **Намира́ть, -ся.**

Намере́щиться – наверзти́ся, намрі́ятися кому́.

Намерза́ние – намерза́ння.

Намерза́ть, намёрзнуть – намерза́ти, наме́рзнути *и* наме́рзти, (*о мног. или во мн. местах*) понамерза́ти. [Понамерза́ло на ві́кнах (Сл. Гр.). Ві́кна понамерза́ли (Тесл.)]. **Намёрзший** – що наме́рз; *см. ещё* **Намёрзлый.**

Намерза́ться, намёрзнуться – намерза́тися, наме́рз(ну)тися (*шутл.*) прийня́ти хо́лоду, (*о мног.*) понамерза́тися. [Наме́рзшися у сви́ті, додо́му він погрі́тися біжи́ть (Грінч.). Ну й наме́рзлися-ж ми! (Київщ.). Прийняли́ і хо́лоду й го́лоду (Номис)].

Намёрзлый – наме́рзлий, (*о мног.*) понамерза́лий. [Наме́рзлі шибки́ (Мирний). Понамерза́лі ві́кна (Васильч.)].

Наме́ривание – 1) намі́рювання *и* наміря́ння; 2) *см.* **Намежёвывание.**

Наме́риватель, -ница – намі́рювач, -вачка, намі́рник, -ниця.

Наме́ривать *и* **Намеря́ть, наме́рить** *и* **наме́рять** – 1) намі́рювати *и* наміря́ти, намі́ряти, (*о мног.*) понамі́рювати що *и* чого́. [Намі́ряв два ко́рці жи́та (Брацлавщ). На осі́нь обміря́ли (зе́млі); взя́вся наш землемі́р спи́сувати, скі́льки він намі́ряв (Кониськ.)]; 2) *см.* **Намежёвывать 1**; 3) (*метить в кого, во что*) ціля́ти, націля́ти(ся), наці́лити(ся) на (в) ко́го, в (на) що; *срв.* **Ме́тить 2 а. Наме́рянный** – 1) намі́ряний, понамі́рюваний; 2) *см.* **Намежёванный 1**. **-ться** – 1) (*стр. з.*) намі́рюватися *и* наміря́тися, бу́ти намі́рюваним намі́ряним, понамі́рюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*измеряя что*) намі́рятися, попомі́ряти (досхочу́); б) (*меряясь с кем*) намі́рятися з ким; 3) (*нацеливаться, замахиваться*) наміря́тися, намі́ритися, що (з)роби́ти; заміря́тися, замі́ритися на ко́го. [Раз де́сять мо́же я вже наміря́вся його́ штрикну́ти в бік (Куліш)].

Наме́рка – 1) *см.* **Наме́ривание** *и* **Наме́ряние**; 2) (*намерянное*) намі́рок (-рку), намі́ряне (-ного); (*надел*) наді́л (-лу), наді́лок (-лку).

Намерка́ть, наме́ркнуть – примерка́ти, приме́рк(ну)ти.

Наме́рный – намірни́й; (*намерянный*) намі́ряний.

Наме́рок, *см.* **Наме́рка 2.**

На́мертве, *нрч.* – при смерті́, на смерті́, (*образно*) на бо́жій доро́зі.

Намертве́ть – змертві́ти, (*отерпнуть*) зате́рп(ну)ти, замлі́ти, (*о мног.*) помертві́ти, поте́рп(ну)ти, помлі́ти.

Намертви́ть *кого* – намертви́ти, навбива́ти, нагуби́ти кого́.

Намертви́ться – напи́тися як ніч (як чіп, як земля́, як зю́зя, як хлю́щ(а)).

На́мертво, *нрч.* – 1) *см.* **Напова́л**; 2) (*замертво*) без ду́ху, як ме́ртвий.

Намерца́ться – намигті́тися, намиг(к)оті́тися, намерехті́тися, набли́матися, набли́катися, намеркоті́тися, наклі́патися.

Наме́рщик, -щица, *см.* **Наме́риватель, -ница.**

Наме́ряние – 1) намі́ряння; 2) *см.* **Намежева́ние.**

Намеря́ть, -ся, наме́рять, -ся, *см.* **Наме́ривать, -ся.**

Наме́с, *см.* **Наме́ска.**

Намеси́ть, -ся, *см.* **I. Наме́шивать, -ся.**

Наме́ска – 1) (*действие*) – а) намі́шування, *оконч.* намі́шення *и* намісі́ння, (*грязи ещё*) нагру́жування, *оконч.* нагру́ження чого́; б) (*замешиванье*) замі́шування, *оконч.* замі́шення *и* замісі́ння; 2) (*намешенное*) на́міс (-су), намі́сок (-ску), намі́шене (-ного).

Навести́, -сь, *см.* **I. Намета́ть, -ся.**
Намё́стка – по́[і]мста. *В* **-ку** *кому* – щоб помсти́тися на ко́му.
Намé́стник – 1) намісни́к (-ка́). [Намі́сник кня́жий (Куліш). Ти-ж бо в сій грома́ді зоста́нешся намі́сником моїм (Л. Укр.)]; 2) (*в монастыре*) намісни́к.
Намé́стников – намісникі́в (-ко́ва, -ко́ве).
Намé́стница – 1) намісни́ця; 2) (*жена наместника*) намісни́ко́ва дружи́на, (па́ні) намісниќо́ва (-вої).
Намé́стницын – намісни́чин (-на, -не), (*жены наместника*) намісниќо́вої дружи́ни, (па́ні) намісниќо́вої.
Намé́стничание – намісникува́ння (-ння).
Намé́стничать – намісникува́ти, бу́ти намі́снико́м (за намі́сника́).
Намé́стнический – намісни́цький.
Намé́стничество – 1) (*сан, область*) намісни́цтво; 2) (*пребывание в сане*) намісникува́ння.
Намé́стничий – намісни́цький, (*наместников*) намісникі́в (-ко́ва, -ко́ве).
Намé́стный – 1) місце́вий, туте́шній; *срв.* **Мéстный 1**; 2) (*заменяющий*) намі́сний, засту́пний, (*заместитель*) намісни́к (-ка́), засту́пник; (*заместительный*) замі́нний.
Намé́сто, *нрч.* – за́місь, замі́сто; *см.* **Вмé́сто. -то** *того* – нато́мість.
Намé́сток – замі́нок (-нку), (*суррогат*) сурога́т (-ту).
Намé́сть, -ся, *см.* **I. Намета́ть, -ся.**
На́месь – мішани́на, мі́шанка, су́місь (-си), су́мішка.
Намё́т – 1) (*действие*), *см.* **Намё́тка 1**; 2) (*куча*) ку́па, ку́ча, (*побольше*) кучугу́ра, ва́лява, (*нанос*) нані́с (-но́су), наду́в (-ву), (*намыв*) наму́л (-лу), на́пла́в (-ву), на́пли́нок (-нку); (*снежный сугроб*) намé́[і]т; (*занос*) замé́[і]т (-мé́ту), *соб.* замі́ття (-ття). [Моро́з і сніговí намé́ти з си́німи ті́нями за ни́ми (В. Поліщук)]; 3) (*покрышка*) покриття́, накриття́ (-ття́), (*чехол*) чехо́л (-хла́); 4) (*шатёр*) намé́т (-ту), шатро́. Ой, нап'я́ли козачé́ньки голуби́й намé́т (Пісня)]; 5) (*сеть для ловли птиц*) сі́тка (на птахи́); 6) (*рыболовная сеть на шесте*) хва́тка, то[у]рбу́к (-ка); 7) *строит.* – на́кидь (-ди); 8) (*мантия герба*) ма́нтія; 9) (*железная полоса*) шта́ба, шти́ба, (*болт у ставень*) прого́нич; 10) (*побежка зверя*) бі́га́.
Намé́та, *см.* **Намé́тка.**
I. Намета́ние, Наметé́ние – (*метлой*) намі́та́ння, намé́тення *и* наметі́ння (*ветром*) намі́та́ння, намé́тення *и* наметі́ння, наві́ювання, наві́яння, (*о снеге ещё, редко*) надува́ння, надуття́ (-ття́).
II. Намета́ние, *см.* **Намё́тка 1**, *оконч.*
I. Намета́ть, навести́ *и* **намé́сть** – (*метлой*) намі́та́ти, намé́сти́, (*о мног.*) понамі́та́ти чого́; (*ветром*) намі́та́ти, намé́сти́, наві́ва́ти *и* наві́ювати, наві́яти, (*о снеге ещё, редко*) надува́ти, наду́ти, (*о мног.*) понамі́та́ти, понаві́ва́ти *и* понаві́ювати, понадува́ти чого́. [Намела́ ці́лу фу́ру смі́ття (Брацлавщ.). Го́ри (*вин. п.*) намі́та́ють з сні́гу хуртови́ни (Грінч.). Замé́ти висо́кі понамі́та́ло (Київщ.)]. **-та́ть, -сти́** *на что* – намі́та́ти, намé́сти́ на що, примі́та́ти, примé́сти́ що. [Її́ (торби́ну) і в ру́ки не беру́ть, а и́ноді і смі́ттям примету́ть (Гліб.). Да й примі́та́ло сні́жко́м біле́сеньким (Чуб. V)]. **Намé́тенный** – намé́тений, понамі́таний; намé́тений, наві́яний, наду́тий, понамі́таний, понаві́юваний; примé́тений. **-ться** – 1) намі́та́тися, намé́сти́ся, понамі́та́тися; бу́ти намі́таним, намé́теним, понамі́таним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) намé́сти́ся, попомé́сти́ (досхочу́); назамі́та́тися; *срв.* **Мести́.**
II. Намета́ть, -ся, *см.* **I. Намё́тывать, -ся.**
Наметé́лить, -ся – наметé́лити, -ся, позавірю́шити, -ся, накури́ти, -ся.
Наметé́льник – 1) *см.* **Метлови́ще**; 2) *железнодор.* – замі́та́льник.
Наметé́ние, *см.* **I. Намета́ние.**
Намé́[ё]тины – нані́с (-но́су), (*речной выкид*) ви́кидь (-ди), бережня́к (-ку́).
Намé́тить, -ся, *см.* **Намеча́ть, -ся.**
Намé́тка – 1) (*действие*) – а) значі́ння, познача́ння *и* позна́чування, назнача́ння, зазнача́ння, відзнача́ння, помі́ча́ння *и т. п.*; *срв.* **Мé́чение 1**; *оконч.* позна́че[і]ння, назна́че[і]ння, зазна́че[і]ння, відзна́че[і]ння, намі́чення, помі́чення, (*зарубками*) на[по]карбува́ння, (*клеймом*) на[по]таврува́ння, на[по]клé́йнення, (*товаров*) нашта[е]мпува́ння, пошта[е]мпува́ння чого́; б) намі́ча́ння, накрé́слювання, визнача́ння, назнача́ння, назнамено́вування, *оконч.* намі́чення, накрé́слення, ви́значення, назна́чення, назнаменува́ння чого́; в) нагляда́ння, назира́ння кого́, чого́, націля́ння, *оконч.* наці́лення кого́. *Срв.* **Намеча́ть 1 - 3;** 2) (*пометка*) за́значка, по́мі́тка; *см.* **Мé́тка 2**; 3) (*плана, программы и т. п.*) на́мі́тка.
Намё́тка – 1) (*действие*) – а) (*набрасывание*) накида́ння, *оконч.* наки́дання чого́. *Одеться в* **-ку** – о[в]дягти́ся вна́кидку (нао́пашки). [Наді́в кожу́х уна́кидку (Валк.)]; б) (*детёнышей*)

мета́ння, приво́дження, приво́діння, *оконч.* намета́ння, приве́дення (маля́т), (*икры*) викида́ння (ікри́), не́рест (-ту, *м. р.*) *и* не́ресть (-ти, *ж. р.*); в) (*о шитье*) нафастриґо́вування, наживля́ння (ни́ткою), *оконч.* нафастриґува́ння, нажи́влення (ни́ткою); (*петель*) обкида́ння, *оконч.* обки́дання; г) (*руки*) набива́ння, нала́мування *и* нало́млювання, *оконч.* набиття́ (-ття́), налама́ння *и* нало́млення руки́; 2) (*женский головной убор*) намі́тка, *ум.* намі́точка; 3) (*женская полурубашка*) на́кидка; 4) (*заплата*) ла́тка, *соб.* ла́ття (-ття); 5) (*у портных*) фастри́ґа, жива́ ни́тка; 6) (*железная полоса для навески замка*) шта́ба, шти́ба; 7) (*петля*) петля́, (*затяжная*) за́шморг (-гу); (*силок*) сільце́; 8) (*для промера глубины реки*) глибомі́рка; 9) (*навык, сноровка*) на́ви́чка, зви́чка; 10) *см.* **Намёт 6.**

Наметно́й, *см.* **Намётный.**

Наметну́ть, *см.* **II. Намётывать.**

Намётный – 1) накидни́й; (*набросанный*) наки́даний. **-ная** *земля* – наносни́й ґ[г]рунт, (*нанесённый водой*) намивни́й (наплавни́й) ґ[г]рунт (-ту), наму́л (-лу). **-ная** *мель* – наплавна́ мілина́, на́пла́в (-ву), напла́вина. **-ные** *деньги* – додатко́ві (накидні) гро́ші (-шей *и* -шів); 2) (*о шатре*) наме́товий, шатрови́й.

Наме́точка – по́мі́точка; *см.* **Ме́точка.**

Намёточный – 1) намі́тковий; 2) глибомі́рний, глибомі́рчий.

Наме́тчик, -чица – значі́льник, -ниця.

Намётчик – 1) наки́дач; 2) (*лотовой*) лотови́й (-во́го), глибомі́рник.

I. Намётывание, *см.* **Намётка 1**, *неоконч.*

II. Намётывание – наки́дання чого́ на ко́го, на що.

I. Намётывать, намета́ть – 1) (*набрасывать чего*) накида́ти, наки́дати, мета́ти, намета́ти, наве́ргувати *и* наверга́ти, наве́ргати, (*о мног.*) понакида́ти, понаве́ргувати чого́. [Наве́ргали ку́пу камі́ння (Кам'янеч.)]. **-та́ть** *сена* – наки́дати сі́на (*в копну*: в копи́цю; *в стог*: в стіг, в стіжо́к; *на сеновал*: в сінни́к). *Много ли* **-та́л** *пару*? – чи бага́то наора́в па́ру (напарена́в, напа́ренив)?; 2) (*детёнышей*) мета́ти, намета́ти, приво́дити, приве́сти́ (маля́т) (*о суке ещё*) щени́ти, нащени́ти цуценя́т (щеня́т) *и т. п.*; *см.* **Мета́ть 2**. [Льви́ця так свині́ сказа́ла: «Ти намета́ла деся́ток порося́т, а я одно́ львеня́» (Боров.)]. **-та́ть** *икры* – навикида́ти ікри́, нанере́ститися, нате́рти ка́шки; 3) (*шить на живую нитку*) нафастриґо́вувати, нафастриґува́ти, наживля́ти, наживи́ти (ни́ткою), (*о мног. или во мн. местах*) понафастриґо́вувати, понаживля́ти (ни́ткою) що; (*петли*) обкида́ти обки́дати, (*о мног.*) пообкида́ти (пете́льки́, за́стіжки́); 4) (*руку*) набива́ти, наби́ти, нала́мувати *и* нало́млювати, налама́ти *и* наломи́ти, (*о мног.*) понабива́ти, понала́мувати *и* понало́млювати ру́ку. **-та́ть** *глаз* – налама́ти, (навчи́ти) о́ко. **Намётанный** – 1) наки́даний, наме́таний, наве́рганий, понаки́д(ув)аний, понаве́ргуваний; нао́раний; 2) наме́таний, приве́дений; навики́даний, нате́ртий; 3) нафастриґо́ваний, понафастриґо́вуваний, нажи́влений, понажи́вляний (ни́ткою); обки́даний, пообки́д(ув)аний; 4) наби́тий, нала́маний *и* нало́млений. **-ная** *рука* – наби́та (нала́мана, призвича́єна) рука́. **-ный** *глаз* – зви́чне (нала́мане, на́вче́не) о́ко. **-ться** – 1) (*стр. з.*) накида́тися, бу́ти наки́даним, понаки́д(ув)аним *и т. п.*; 2) (*навыкать*) привча́тися, привчи́тися, призвича́юватися, призвича́їтися (до чо́го), нала́муватися, налама́тися, набива́ти, наби́ти ру́ку, (*о мног.*) попривча́тися, попризвича́юватися, понабива́ти ру́ку. [Давні́ш я цього́ не вмів, тепе́р налама́всь (Звин.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) наки́датися, намета́тися, наве́ргатися *и т. п.*; *срв.* **Мета́ть**; б) наки́датися, наметуши́тися *и т. п.*; *срв.* **Мета́ться 2** *и* **3.**

II. Намётывать, наметну́ть *что* – накида́ти, наки́нути, (*о мног.*) понакида́ти що на ко́го, на що. [Наки́нув петлю́ коне́ві на ши́ю і злови́в його́ (Київщ.)]. **-ться** – накида́тися, бу́ти наки́нутим, понаки́даним.

Намеча́ние, *см.* **Наме́тка 1**, *неоконч.* **-ние** *работы* – намі́ча́ння пра́ці.

Намеча́тель, -ница, *см.* **Наме́тчик, -чица.**

Намеча́ть, наме́тить – 1) (*меткой, знаком*) значи́ти, познача́ти *и* позна́чувати, позначи́ти, назнача́ти *и* назна́чувати, назначи́ти, зазнача́ти *и* зазна́чувати, зазначи́ти, відзнача́ти *и* відзна́чувати, відзначи́ти, намі́ча́ти, намі́тити, (*зарубками*) карбува́ти, накарбува́ти, (*клеймом*) таврува́ти, натаврува́ти, клейн[м]и́ти, наклейн[м]и́ти, (*товары*) шта[е]мпува́ти, нашта[е]мпува́ти, (*о мног.*) поназнача́ти *и* поназна́чувати, позначи́ти, поза[повід]знача́ти *и* поза[повід]зна́чувати, понамі́ча́ти, помі́тити, покарбува́ти, потаврува́ти, поклейн[м]и́ти, пошта[е]мпува́ти що. [Узя́в за́ступ та лопа́ту, пішо́в ямки́ значи́ти (ЗОЮР II). Означи́в соки́рою дерева́ ті, що руба́ти (Богодух.). Позначи́в найкра́щі кавуни́ (Сл. Ум.). Зазначи́ сього́ ду́ба, щоб ізнайти́ по́тім (Сл. Гр.). Став ко́жний заробля́ти вла́сний хліб, ора́ти зе́млю, зазнача́ти ме́жі (Крим.). Помі́тили всі рушники́ (Сл. Ум.)]. *Он* **-тил** *это место*

карандашом – він за[від]значи́в це мі́сце олівце́м; 2) (*перен.*: *в мыслях*) намі́ча́ти, намі́тити, накре́слювати, накре́сли́ти, визнача́ти *и* визна́чувати, ви́значити, назнача́ти *и* назна́чувати, назначи́ти що. [Молоди́й уче́ний накре́слив собі широ́кий план робо́ти (В. Підмог.)]. *Он* **-тил** *себе эту цель* – він ви́значив собі цю мету́. **-тить** *в общих чертах что* – намі́тити (накре́сли́ти) в зага́льних ри́сах, (*очертить*) зачеркну́ти що. [Кулі́ш про́бував зачеркну́ти вже й ме́жі украї́нської кри́тики (Рада)]. **-ча́ть, -тить** *путь кому, чему* – намі́ча́ти, намі́тити, назнача́ти, назначи́ти, назнамено́вувати, назнаменува́ти шлях (путь, сте́жку) комý, чому́. [Намі́тити шляхи́ майбу́тньої робо́ти (Пр. Правда). Поста́вили на науко́вий грунт украї́нське пита́ння та назначи́ли стежки́, яки́ми да́льшим поколі́нням ле́гше було́ йти (Доман.). (Квітка і Шевче́нко) познаменува́ли на́шій слове́сності пра́вий і дале́кий шлях (Куліш)]. **-ча́ть** *ряд мероприятий* – намі́ча́ти (накре́слювати) ни́зку за́ходів. [На́ша програ́ма накре́слює ни́зку за́ходів (Азб. Комун.)]; 3) (*наглядывать кого, что*) намі́ча́ти, намі́тити, нагляда́ти, нагля́[е́]діти *и* нагля́нути, назира́ти, нази́рити, назори́ти, наба́чити, назна́ти кого́, що, взя́ти на о́ко, наки́нути о́ком кого́, (*для какой л. цели ещё*) націля́ти, наці́лити кого́, (*упорно, диал.*) наповра́титися. [Я вже нази́рила тели́чку, – колиб ті́льки на гро́ші зби́тися, за́раз куплю (Кониськ.). Ота́ ді́вчина, що я назори́в, – моя́ бу́де (Червоногр.). Ви́важив две́рі, щоб живоси́лом схопи́ти дочку́ безтала́нних пожильців, яку́ назна́в собі рані́ш (Крим.). І́нші соба́ки взяли́ на о́ко онучкаря́ – біжа́ть попри віз, хапа́ють зуба́ми за коле́са (Франко). Капіта́н наки́нув о́ком Окса́ну та й поча́в її́ хвали́ти (Квітка). Або́ забіжи́ куди́-не́будь, або́-що, бо тебе́ наці́лили у при́вод (Квітка). Наці́лили мене́ обікра́сти (Канівщ.). Вже коли́ наповра́тилися вкра́сти мою́ тели́цю, то вкра́дуть! (Звин.)]; 4) (*нацеливаться в кого, во что*) націля́ти(ся) *и* наці́лювати(ся), наці́лити(ся) на (в) ко́го, в (на) що, поціля́ти, поці́лити що, наміря́ти(ся), намі́ритися на (в) ко́го. **Наме́ченный** – 1) позна́чений, назна́чений, за[від]зна́чений, намі́чений, накарбо́ваний, накле́йн[мл]ений, нашта[е]мпо́ваний, поназна́чуваний, помі́чений *и т. п.* [Йду до свое́ї намі́ченої стежи́ночки (М. Вовч.)]; 2) намі́чений, накре́слений, ви́значений, назна́чений, заче́ркнутий, назнамено́ваний. *Итти прямо к* **-ной** *цели* – простува́ти до ви́значеної мети́. **-ный** *к исполнению* – призна́чений (намі́чений) до викона́ння; 3) нагля́джений, нагля́нутий, нази́рений, назо́рений, на́знаний, взя́тий на о́ко, нагля́нутий о́ком, наці́лений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) значи́тися, назнача́тися, бу́ти назна́чуваним, назна́ченим, поназна́чуваним *и т. п.* **-ются** *к рассмотрению такие вопросы* – намі́чено розгля́нути (обміркува́ти) такі́ пита́ння. **-ются** *новые пути* – намі́чено нові́ шляхи́. **-ются** *такие кандидаты* – намі́чено таки́х кандида́тів; 2) (*возвр. з.*) зазнача́тися, зазначи́тися, визнача́тися, ви́значитися, намі́ча́тися, намі́титися. [На схо́ді почало́ пробива́тися крізь хма́ри со́нце; спе́ршу зазначи́лося бліди́м ма́товим кружа́лом (Грінч.). Те, що мо́же ви́значитися на о́брію ново́ї доби́ (Рідний Край)]; 3) (*вдоволь, сов.*) намі́титися, (*зарубками*) накарбува́тися, (*целясь*) націля́тися *и т. п.*; *срв.* **Ме́тить.**

Наме́чение, *см.* **Наме́тка 1**, *оконч.*

Намё́чный – натяко́вий.

Намечта́ть, -ся – намрі́яти, -ся, нама́рити, -ся про (за) ко́го, про (за) що, (*редко*) нама́ри[і]ти, -ся чим, (*о несбыточном*) нахиме́рити, -ся про що; (*о самом себе*) наду́мати, -ся про се́бе.

Намеша́ние, *см.* **Наме́шка**, *оконч.*

Намеше́ние, *см.* **Наме́ска 1**, *оконч.*

I. Наме́шивание, *см.* **Наме́ска 1**, *неоконч.*

II. Наме́шивание, *см.* **Наме́шка**, *неоконч.*

I. Наме́шивать, намеси́ть – 1) намі́шувати, намі́си́ти, (*о мног.*) понамі́шувати що, чого́, (*о грязи ещё*) нагру́жувати, нагрузи́ти (*о мног.*) понагру́жувати чого́. [Намі́си́ти ті́ста, гли́ни (Київщ.). Тако́го боло́та нагрузи́ли на подві́р'ї, що й пройти́ не мо́жна (Брацлавщ.)]; 2) (*замешивать*) замі́шувати, заміси́ти, (*о мног.*) позамі́шувати що. [Рі́дко ті́сто заміси́ла (Канівщ.)]. **Наме́шенный** – 1) намі́шений, понамі́шуваний; нагру́жений, понагру́жуваний; 2) замі́шений, позамі́шуваний. **-ться** – 1) намі́шуватися, наміси́тися, понамі́шуватися; бу́ти намі́шуваним, намі́шеним, понамі́шуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наміси́тися, попоміси́ти (досхочу́, до-не́(с)хочу).

II. Наме́шивать, намеша́ть – намі́шувати, наміша́ти, (*о жидкости ещё*) наколо́чувати, наколоти́ти чого́, (*подмешивать*) підмі́шувати, підміша́ти чого́ в що, (*о мног.*) понамі́шувати, понаколо́чувати, попідмі́шувати. [Понамі́шуй-же ї́сти корова́м та сви́ням (Харківщ.). Понаколо́чували тако́го, що й сви́ні не ї́стимуть (Богодухівщ.)]. **Наме́шанный** – намі́шаний, наколо́чений, підмі́шаний, понамі́шуваний, понаколо́чуваний, попідмі́шуваний. [Ті́льки зве́рху чи́сте зе́рно, а в середині з поло́вою намі́шане (Основа

1861)]. **-ться** – намі́шуватися, наміша́тися, понамі́шуватися; бу́ти намі́шуваним, намі́шаним, понамі́шуваним *и т. п.*

Наме́шка – намі́шування, наколо́чування чого́, підмі́шування чого́ в що, *оконч.* наміша́ння, наколо́чення, підміша́ння; *срв.* **II. Наме́шивать.**

Наме́шкать, -ся, *см.* **Наме́длить, -ся.**

Намзгле́ть, *см.* **Намо́згнуть.**

На́ми (*твор. п. мн. ч. от мест.* **Я**) – на́ми. [Він порядку́є на́ми всіма́ (Київ). Іді́ть слі́дом за на́ми (Київщ.)]. *Край, завоёванный* **-ми** – краї́на, що ми завоюва́ли. *Он накормлен* **-ми** – його́ нагодува́ли ми. *Это сделано не* **-ми** – це зроби́ли не ми, це не від нас зро́блено. *Они* **-ми** *недовольны* – вони́ з нас незадово́лені.

Намига́ть, -ся – 1) (*глазами*) наклі́пати, -ся, набли́мати, -ся, набли́кати, -ся, наморга́ти, -ся, на(г)ли́пати, -ся, (*грубовато*) налу́пати, -ся (очи́ма); 2) (*о молнии, звёздах свете*) набли́мати, -ся, набли́кати, -ся, намига́ти, -ся, намиготі́ти, -ся, наморга́ти, -ся, наклі́пати, -ся.

Намилова́ться *с кем* – намилува́тися, наголу́битися з ким.

Намилови́дничать, *см.* **Накоке́тничать.**

Нами́н, *см.* **Нами́нка.**

Намина́ние, *см.* **Нами́нка 1**, *неоконч.*

Намина́ть, намя́ть – 1) намина́ти, нам'я́ти, м'я́шкурити, нам'я́шку́рити, (*комкать*) набига́ти, набга́ти, нажу́жмлювати, нажу́жмити, нага́рбувати, нага́рбати, нажма́кувати, нажма́кати, жмакува́ти, нажмакува́ти; (*о глине и т. п.*) намі́шувати, намісúти; (*о волокнистых растениях*) намина́ти, нам'я́ти, натира́ти, нате́рти, наті́пувати, натіпа́ти; (*о коже*) намина́ти, нам'я́ти, вимина́ти, ви́м'яти; (*о соломе ещё*) наме́рвлювати, наме́рвити; (*о мног.*) понамина́ти, понамі́шувати, понатира́ти, понаті́пувати *и т. п.* що, чого́. [Нам'я́ла повíсмо пря́дива (Богодухівщ). Намісúла вальків на де́сять гли́ни (Київщ.). От ме́рви наме́рвили! (Липовеч.)]. **-мя́ть** *бока кому* – полата́ти бо́ки кому́, да́ти намина́чки кому́. [Я́к-би, слу́хай, ще бо́ків не полата́ли (Короленко). Дали́ йому́ тако́ї намина́чки (Гліб.)]. **-мя́ть** *уши, хохол кому* – нам'я́ти (нам'я́шку́рити) ву́ха, чу́ба кому́. [Ба́тька впійма́ли, чу́ба намня́ли (Вірша). Мене́ перестрі́ла да за у́хо, да так до́бре нам'я́шкурила (Г. Барв.). Нам'я́шкурити чу́ба (Сл. Гр.)]; 2) (*о тесной обуви*) наму́лювати *и* намуля́ти, наму́ляти *и* (*зап.*) наму́лити (но́гу), (*о мног.*) понаму́лювати (но́ги). **Намя́тый** – 1) нам'я́тий, нам'я́шку́рений, на́бганий, нажу́жмлений, нага́рбаний, нажма́каний, нажмако́ваний, намі́шений, нате́ртий, наті́паний, ви́м'ятий, наме́рвлений, пола́таний, понами́наний *и т. п.*; 2) наму́ляний, наму́лений, понаму́люваний. **-ться** – намина́тися, нам'я́тися, понамина́тися; бу́ти нами́наним, нам'я́тим, понами́наним *и т. п.*

Нами́нка – 1) (*действие*) – а) намина́ння, м'яшку́рення; набига́ння, нажу́жмлювання, нага́рбування, нажма́кування, жмакува́ння; намі́шування; натира́ння, наті́пування; вимина́ння; наме́рвлювання; *оконч.* нам'яття́ (-ття́), нам'я́шку́рення; набга́ння́, нажу́жмлення, нага́рбання, нажма́кання, нажмакува́ння; намі́шення *и* намісі́ння; натертя́ (-тя́), натіпа́ння; наме́рвлення чого́; б) наму́лювання, *оконч.* наму́ля[е]ння (ноги́); 2) (*количество намятого в один раз*) нами́н (-ну), (*глины*) замі́с (-су); 3) наму́ля[е]не (-ного), на́гніток (-тка), (*волдырь*) пухи́р (-ря́), (*диал.*) піху́р, міху́р (-ра́), (*мозоль*) мозо́ля (-лі).

Нами́нный – намина́льний; (*намятый*) нам'я́тий, (*о глине*) намі́шений, (*о волдыре, мозоли*) наму́ля[е]ний.

Нами́нчивый (*мозолящий*) – мулькúй.

Нами́нщик, -щица – м'я́льник, -ниця; (*месильщик*) місі́льник, -ниця.

Намира́ть, намере́ть – намира́ти, наме́рти, навмира́ти, перемира́ти, переме́рти, ви́гинути. **-ться** – намира́тися, наме́ртися.

Намирво́лить, -ся – напотура́ти, -ся, напопуска́ти, -ся кому́.

Намири́ть, -ся – намири́ти, -ся.

Намирщи́ться – зми́рщитися.

Намлева́ть, намле́ть – намліва́ти, намлі́ти, затерпа́ти, зате́рп(ну)ти. [Що то душа́ наболі́ла, се́рце намлі́ло! (Г. Барв.)].

Намно́жить, -ся – намно́жити, -ся; *срв.* **Мно́жить.** [Наро́ду намножи́лося (Звин.)].

Намога́ть, -ся, *см.* **Надмога́ть, -ся.**

Намоги́льник *и* **Намоги́льница** – надгро́бок, нагро́бок (-бка).

Намоги́льный – намоги́льний, нагро́бний. [Нагро́бні ка́мені (Коцюб.)].

Намогуте́ть – 1) (*физически*) зміцні́ти, (*больше прежнего*: зміцні́шати) вби́тися в си́лу, зрости́ на си́лах; 2) (*стать могущественным*) зможні́ти, намогутні́ти.

Намо́дничать, -ся – намодникува́ти, -ся.

Намо́згнуть – (*загнить*) пригни́ти, загни́ти; (*сморщиться*) приме́рхнути; (*одряблеть*) притрухля́віти; (*протухнуть*) проту́хнути; (*о дереве*) притру́хнути, надтрухля́віти, спорохня́віти; (*о воздухе*) загнили́тися, загнилі́ти; (*о погоде*) засльоти́тися, задощи́тися.
Намозгова́ть, -ся – намізкува́ти, -ся, наміркува́ти, -ся.
Намозгота́ть, -ся – наверзти́, -ся наклепа́ти, -ся, наля́пати, -ся язико́м, наблягу́зкати, -ся, натереве́нити, -ся.
Намозо́ливание, Намозо́ление – намозо́лювання, наму́лювання, *оконч.* намозо́лення, наму́ля[е]ння.
Намозо́ливать, намозо́лить – намозо́лювати, намозо́лити, (*ногу, руку и перен.*) наму́лювати *и* намуля́ти, наму́ляти *и* (*зап.*) наму́лити, (*о мног.*) понамозо́лювати, понаму́лювати що. [На́що-ж тобі́, моя́ ми́ла, так тя́жко працюва́ти, на па́льчиках піху́рчики намуля́ти? (Грінч. III)]. **-лил** *себе ногу* – намозо́лив (наму́ля[и]в) собі́ но́гу. **-лить** *глаза* – намуля́[и]ти о́чі. [Ми аж о́чі наму́ляли оди́н о́дному (Крим.)]. **Намозо́ленный** – намозо́лений, наму́ля[е]ний, понамозо́люваний, понаму́люваний. **-ться** – намозо́люватися, намозо́литися, понамозо́люватися; бу́ти намозо́люваним, намозо́леним, понамозо́люваним *и т. п.*
Намо́ина, *см.* **Намы́вок.**
Намо́й – 1) нами́в (-ву), нані́с (-но́су), наму́лювання, *оконч.* наму́лення (-ння); *срв.* **Намы́вка 1г**; 2) (*речной выкид*) ви́кидь (-ди), бережня́к (-ку́).
Намо́йный, *см.* **Намывно́й.**
Намо́йчивый, *см.* **Намы́вчивый.**
Намока́емость – намока́льність (-ности).
Намока́емый – намока́льний.
Намока́ние – намока́ння (-ння).
Намока́ть, намо́кнуть – 1) намока́ти, намо́к(ну)ти, (*о мног.*) понамока́ти; 2) (*мокреть*) мокрі́ти, змокрі́ти, мокря́віти, змокря́віти, (*о мног.*) помокрі́ти, помокря́віти. **Намо́кший** – що намо́к *и т. п.; см. ещё* **Намо́клый.**
Намо́клый – 1) намо́клий; 2) (*отсыревший*) змокрі́лий, змокря́вілий.
Намо́л – 1) (*действие*) наме́лювання, *оконч.* наме́лення чого́; 2) (*намолотое*) наме́л (-лу), мли́во, ме́ливо.
Намола́живание – 1) моло́дження, з[під]моло́джування кого́, надава́ння молодя́вого ви́гляду кому́; 2) підсоло́джування чого́. *Срв.* **Намола́живать.**
Намола́живать, намолоди́ть – 1) *кого* – молоди́ти, з[під]моло́джувати, з[під]молоди́ти кого́, надава́ти, нада́ти молодя́вого ви́гляду кому́; 2) (*пиво, мёд, квас*) підсоло́джувати, підсолоди́ти що; 3) (*безл.: о погоде*), *см.* **Замола́живать 2**. **Намоложённый** – 1) з[під]моло́джений; 2) підсоло́джений. **-тая** – 1) молоди́тися, з[під]моло́джуватися, бу́ти з[під]моло́джуваним, з[під]моло́дженим; надава́ти, нада́ти собі́ молодя́вого ви́гляду; 2) підсоло́джуватися, підсолоди́тися; бу́ти підсоло́джуваним, підсоло́дженим.
Намола́чивание – намоло́чування чого́.
Намола́чивать, намолоти́ть – намоло́чувати, намолоти́ти (*о мног.*) понамоло́чувати чого́. [Намолоти́ли бага́то, тре́ба вже ві́яти (Сл. Ум.)]. **Намоло́ченный** – намоло́чений, понамоло́чуваний. **-ться** – 1) намоло́чуватися, намолоти́тися, понамоло́чуватися; бу́ти намоло́чуваним, намоло́ченим, понамоло́чуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) намолоти́тися, (*о мног.*) понамоло́чуватися.
Намо́лвка, *см.* **Нагово́р 2.**
Намо́лвливать *и* **Намолвля́ть, намо́лвить** – 1) *на кого, см.* **Нагова́ривать 2**; 2) *кого, см.* **Подгова́ривать.**
Намо́лвный, *см.* **Нагово́рный 1.**
Намоли́ть, -ся, *см.* **Нама́ливать, -ся.**
Намо́лка, *см.* **Намо́л 1.**
Намолоде́чествовать – намолодцюва́ти, накозакува́ти, наюна́чити.
На́мо́лоди, *нрч.* – 1) *Квас* **-ди** – квас ще молоди́й; 2) *см.* **На́молоду́.**
Намолоди́ть, -ся, *см.* **Намола́живать, -ся.**
Намоло́дка, *см.* **Намола́живание** *и* **Намоложе́ние.**
Намо́лоду́ *и* **-ду́ху**, *нрч.* – на молодику́. [Тре́ба на молодику́ ви́йти надві́р і говори́ти до мі́сяця три́чі (Чуб. I.)].
На́молодь – молодня́к, молодни́к (-ку́).
Намоложе́ние – 1) з[під]моло́дження *и* з[під]молоді́ння кого́, нада́ння́ молодя́вого ви́гляду кому́; 2) підсоло́дження *и* підсолоді́ння чого́.
На́молот – 1) (*действие*) намоло́чування, *оконч.* намоло́чення чого́; 2) (*намолоченное*)

намоло́т (-ту), намоло́чене (-ного).
Намоло́тие – наме́лення (-ння).
Намолоти́ть, -ся, *см.* **Намола́чивать, -ся.**
Намоло́тка, *см.* **На́молот 1.**
Намоло́тный – намоло́тний.
Намоло́тчивый – намоло́тливий.
Намоло́ть, -ся, *см.* **Нама́лывать, -ся.**
Намолча́ть, -ся, *см.* **Нама́лчивать, -ся.**
Намо́льный – ви́молений, ви́благаний.
I. Намо́льщик, -щица – намо́лювач, -вачка, вимо́лювач, -вачка.
II. Намо́льщик, -щица – наме́лювач, -вачка.
Намо́р, *см.* **Намо́рка.**
Намора́живание – наморо́жування.
Намора́живать, наморо́зить – наморо́жувати, наморо́зити, (*о мног.*) понаморо́жувати чого́. **Намороженный** – наморо́жений, понаморо́жуваний. **-ться** – 1) наморо́жуватися, наморо́зитися, понаморо́жуватися; бу́ти наморо́жуваним, наморо́женим, понаморо́жуваним; 2) *см.* **Намерзаться.**
Наморга́ть, -ся – наморга́ти, -ся.
Наморда́сить – ля́пасами (ля́панцями, ляща́ми) нагодува́ти кого́, наби́ти по мо́рді (по пи́ці, по пи́ску) кого́, намордя́чити кого́. **-ться** – наби́тися по мо́рді (по пи́ці, по пи́ску), намордя́читися.
Намо́рдник – намо́рдник; (*колючий для телят, не позволяющий сосать*) їжа́к (-ка́). А котра́ (соба́ка) й на во́лі хо́дить, то намо́рдник ма́є ко́жна (Самійл.).
Намо́рдный – намо́рдний.
Наморе́ние, *см.* **Намо́рка**, *оконч.*
Намори́ть, -ся, *см.* **Нама́ривать, -ся.**
Намо́рка – 1) намо́рювання, вимо́рювання, вигу́блювання, вини́щування, *оконч.* намо́рення, ви́морення, ви́гублення, ви́нищення кого́; 2) натушко́вування, *оконч.* натушкува́ння чого́; налюсо́вування, *оконч.* налюсува́ння (ва́пни); 3) намо́рювання, змо́рювання, висна́жування *и* виснажа́ння, знеси́лювання, *оконч.* намо́рення, змо́рення, ви́снаження, знеси́лення кого́. *Срв.* **Нама́ривать.**
Наморо́жение – наморо́ження.
Наморо́зка – наморо́жування, *оконч.* наморо́ження чого́.
На́морозь – о́желедь (-ди); *см.* **Гололе́дица.**
Намороко́ваться *чему* – навчи́тися чого́.
Мамороси́ть, -ся – намра[я]чи́ти, -ся, намжи́ти, -ся, намотроши́ти, -ся, насі́яти, -ся, мра́[я ́]кою.
Наморо́чить *кого, голову кому* – заморо́чити, запа́морочити, затума́нити кого́, го́лову кому́, наморо́чити го́лову кому́, па́мороки (ба́ки) заби́ти кому́, тумана́ пусти́ти на ко́го, го́лову задури́ти кому́; (*вызывая обман чувств*) ману́ (на)пусти́ти на ко́го.
Намо́рщивание, Намо́рщение – 1) намо́рщування, намо́рщення, змо́рщування, змо́рщення чого́; (*лба, бровей*) намо́рщування, намо́рщення, насу́плювання, насу́плення (ло́ба *или* чола́, брів); 2) намо́рщування, намо́рщення, набри́жування, набри́ження, побри́ження чого́.
Намо́рщивать, намо́рщить – 1) (*делать морщины*) намо́рщувати, намо́рщити, змо́рщувати, змо́рщити, (*о мног.*) понамо́рщувати, позмо́рщувати що. **-вать, -щить** *лоб, брови* – намо́рщувати, намо́рщити ло́б(а) (чоло́), бро́ви, (*нахмуривать*) нахму́рювати, нахму́рити, насу́плювати, насу́пити чоло́, бро́ви, насу́плюватися, насу́питися, 2) (*делать складки*) намо́рщувати, намо́рщити, набри́жувати, набри́жити, побри́жити, (*о мног.*) понамо́рщувати, понабри́жувати що. [Халя́ви в чобо́тях тре́ба понабри́жувати (Грінч.)]. **Намо́рщенный** – 1) намо́рщений, змо́рщений, пона[поз]мо́рщуваний; нахму́рений, насу́плений; 2) намо́рщений, набри́жений, понамо́рщуваний, понабри́жуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) намо́рщуватися, бу́ти намо́рщуваним, намо́рщеним, понамо́рщуваним *и т. п.*; 2) (*покрываться морщинами*) намо́рщуватися, намо́рщитися, змо́рщуватися, змо́рщитися, (*складками*) набри́жуватися, набри́житися, побри́житися; (*о мног.*) пона[поз]мо́рщуватися, понабри́жуватися; 3) мо́рщитися, намо́рщитися, змо́рщитися, (*нахмуриваться*) нахму́рюватися, нахму́ритися, насу́плюватися, насу́питися, (*о мног.*) понахму́рюватися, понасу́плюватися, посу́питися.
Намоскви́читься – навчи́тися моско́вського круті́йства; набра́тися моско́вських звича́їв, намоска́литися.

Намо́ст – 1) (*действие*), *см.* **Намо́стка**; 2) (*помост*) помі́ст (-мо́сту), мости́ння, мостови́ння (-ння); 3) (*мельничный лоток*) лотоки́ (-кі́в).
Намо́стина – мости́на, мостови́на; *см.* **Мостови́на.**
Намости́ть, -ся, *см.* **Нама́щивать, -ся.**
Намо́стка – 1) намо́щування; насте́лювання *и* настила́ння; вибруко́вування, (*вульг.*) вибурко́вування; на[ви]сипа́ння (гру́зом), на[ви]гружа́ння *и* на[ви]гру́жування; тарасува́ння; *оконч.* намо́щення *и* намості́ння, насте́лення *и* насла́ння́; ви́бру[ур]кування; на[ви́]си́пання (гру́зом), на[ви́]гру́ження; натарасува́ння чого́ чим; 2) намо́щування, *оконч.* намо́щення *и* намості́ння чого́. *Срв.* **Нама́щивать.**
Намо́стный – 1) (*мостильный*) мости́льний, намо́щувальний; 2) (*наход. на мосту*) намостови́й.
Намо́т – 1) (*действие*), *см.* **Намо́тка 1**; 2) (*мотушка*) мо́ташка.
Намота́ние, *см.* **Намо́тка** 1, *оконч.*
Намота́ть, -ся, *см.* **Нама́тывать, -ся.**
Намо́тка – 1) (*действие*) намо́тування, накру́чування, (*редко*) наві́рчування, (*навивание*) навива́ння, *оконч.* намота́ння, накру́чення, наве́рчення, навиття́ (-ття́); 2) (*вещь*) на́мотка, на́витка; шпу́лька.
Намо́тный – намо́тувальний, намо́тний, навива́льний, навивни́й; (*намотанный*) намо́таний.
Намо́ток (*мотушка*) – мо́ташка; *см. ещё* **Намо́тка 2.**
Намо́точный – намотни́й, навивни́й. **-ный** *аппарат* – виту́шка, вите́лка.
Намо́тчик, -чица – намо́тувач, -вачка, мота́льник, -ниця.
Намоты́жить *и* **Намоты́жничать** – насап(ув)а́ти, нашарува́ти, напрашува́ти.
Намохна́теть – скошла́тіти, зволоха́тіти, скудла́тіти, спелеха́тіти, спухна́тіти (тро́хи, зве́рху).
Намохна́чивание, Намохна́чение – кошла́тіння, накошла́тіння, волоха́тіння, наволоха́тіння, пухна́тіння, напухна́тіння.
Намохна́чивать, намохна́тить – кошла́тити, накошла́тити, волоха́тити, наволоха́тити, пухна́тити, напухна́тити кого́, що. **Намохна́ченный** – накошла́чений, наволоха́чений, напухна́чений. **-ться** – кошла́титися, накошла́титися, скошла́тіти; бу́ти накошла́ченим *и т. п.*
Намоча́ливание, Намоча́ление – дертя́, подертя́ (-тя́) на мачу́лу (на ли́ко), мачу́лення, змачу́лення чого́.
Намоча́ливать, -ся, намоча́лить, -ся – де́рти, -ся *и* дра́ти (деру́, -ре́ш), -ся, поде́рти, -ся на мачу́лу (на ли́ко), мачу́лити, -ся, змачу́лити, -ся (*ставать волокнистым*, *ср. з.*) ликува́тіти, зликува́тіти. **-лить** *шею кому* – (за)поти́личників (наши́йників) надава́ти кому́. **Намоча́ленный** – подéртий на мачу́лу (на ли́ко), змачу́лений.
Намоча́лка, *см.* **Намоча́ливание, Намоча́ление.**
Намоче́ние, *см.* **Намо́чка**, *оконч.*
Намочи́ть, -ся, *см.* **Нама́чивать, -ся.**
Намо́чка – намо́чування, (*о мочке припасов ещё*) наква́шування, *оконч.* намо́чення *и* намочі́ння, наква́шення.
Намоше́нничать, -ся – нашахрува́ти, -ся, нашахраюва́ти, -ся, накрутіюва́ти, -ся, намахлюва́ти, -ся, намахля́рити; **-**ся, намахо́рити, -ся.
Намоща́ть, *см.* **Нама́щивать.**
Намоще́ние, *см.* **Намо́стка**, *оконч.*
Намрача́ться, намрачи́ться – тьма́ри́тися, потьма́ри́тися, затьма́рюватися, затьма́ри́тися; (*мрачнеть*) хмурні́ти, похмурні́ти, (*более прежнего*) хмурні́шати, похмурні́шати.
Намсти́ть *кому* – намсти́тися над ким, на ко́му, кому́.
I. Намсти́ться – намсти́тися.
II. Намсти́ться, *см.* **Намере́щиться.**
Намудрене́ть – 1) набра́тися ро́зуму, помудрі́ти, (*более прежнего*) помудрі́шати; 2) *см.* **Намудри́ться 1.**
Намудре́ть – набра́тися ро́зуму, помудрі́ти, порозумні́ти, (*более прежнего*) помудрі́шати, порозумні́шати.
Намудри́ть, -ся, *см.* **Намудря́ть, -ся.**
Намудрова́ть, -ся – (*нахитрить, -ся*) намудрува́ти, -ся, (*наумничать, -ся*) намудря́чити, -ся, нахиме́рити, -ся, намудраге́лити, -ся.
Наму́дрствовать, -ся – намудрува́ти, -ся, нарозумува́ти, -ся, намудраге́лити, -ся.
Намудря́ть, намудри́ть – 1) *кого* – навча́ти, навчи́ти ро́зуму (на ро́зум), наво́дити, наве́сти́ на ро́зум (*умудрять*) умудро́вувати *и* умудря́ти, умудри́ти кого́; 2) **-дри́ть,** *см.*

Намудрова́ть.
Намудря́ться, намудри́ться – 1) набира́тися, набра́тися, (*о мног.*) понабира́тися ро́зуму, умудри́тися, примудри́тися; (*научаться*) навча́тися, навчи́тися, (*о мног.*) понавча́тися чого́; 2) **-дри́ться,** *см.* **Намудрова́ться.**
Намужи́чить *кого* – змужи́чити кого́.
Намужи́читься *и* **Намужла́ниться** – змужи́читися, набра́тися мужи́цьких (хло́пських, проста́цьких) мане́р (звича́їв).
Намура́вливать, намура́вить *горшков, черепицы* – наробля́ти, наробити поли́в'яних го́рщиків, поли́в'яної черепи́ці.
Намура́вливаться, намура́виться – моріжко́м бра́тися, взя́тися заде́рнюватися, задерни́тися, де́рном (моріжко́м) укрива́тися, укри́тися.
Намурлы́каться – 1) (*о кошке*) (намуркота́[і]тися, наму́ркатися; 2) (*напевая про себя*) намугі́катися, накурни́катися, натирли́катися, накургі́ка́тися.
Намурлы́кивать, намурлы́кать – 1) (*о кошке*) муркота́ти (-кочу́, -ко́чеш), намуркота́ти, муркоті́ти (-кочу́, -коти́ш), намуркоті́ти, му́ркати, наму́ркати; 2) (*напевать про себя что*) мугі́кати (-гі́каю *и* -гі́чу), промугі́кати, намугі́кати, тирли́кати, протирли́кати, натирли́кати що.
Намуса́тить – напра́вити (на прави́лі) що.
Наму́сливание, Наму́сление – 1) насли́нювання, насли́нення; 2) засли́нювання, засли́нення. *Срв.* **Наму́сливать.**
Наму́сливать, наму́слить *и* **намусо́лить** – 1) *где* – насли́нювати, насли́нити, (*о мног. или во мн. местах*) понасли́нювати де; 2) *что* – засли́нювати, засли́нити, (*о мног.*) позасли́нювати що. [Соро́чечку дити́на засли́нила (Київщ.)]. **Наму́сленный** *и* **Намусо́ленный** – 1) насли́нений, понасли́нюваний; 2) засли́нений, позасли́нюваний. **-ться** – 1) насли́нюватися, насли́нитися, понасли́нюватися; бу́ти насли́нюваним, насли́неним, понасли́нюваним *и т. п.*; 2) (*заслюниваться*) засли́нюватися, засли́нитися, (*о мног.*) позасли́нюватися; 3) (*вдоволь сов.*) насли́нитися.
Наму́сорить, -ся – насміті́ти, -ся.
Намуча́ть, намути́ть – 1) (*жидкость*) каламу́тити, скаламу́чувати, скаламу́тити, колоти́ти, сколоти́ти, мути́ти, змути́ти, замути́ти що; 2) (*среди людей*) баламу́тити кого́, що, де, збаламу́тити кого́, що, набаламу́тити де, колоти́ти кого́, що, де, сколоти́ти кого́, що, наколоти́ти де, каламу́тити що, де, скаламу́тити що, накаламу́тити де, (*редко*) мути́ти кого́, що, де, змути́ти кого́, що, намути́ти де. **Намучённый** – скаламу́чений, сколо́чений, зму́чений, заму́чений *и т. п.* **-ться** – 1) каламу́титися, скаламу́титися; бу́ти каламу́ченим, скаламу́ченим *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) накаламу́титися, наколоти́тися, намути́тися; набаламу́титися *и т. п.*; *срв.* **Мути́ть.**
Наму́чить – наму́чити, ви́мучити, (*истерзать*) накатува́ти, намордува́ти, (*истомить*) стоми́ти, натоми́ти, (*изнурить*) ви́снажити, знеси́лити, (*о мног.*) понаму́чувати, понакато́вувати, понамордо́вувати, помордува́ти *и т. п.* кого. **Наму́ченный** – наму́чений, понаму́чуваний; ви́мучений; накато́ваний, намордо́ваний, помордо́ваний; сто́млений, нато́млений; ви́снажений, знеси́лений.
Наму́читься – наму́читися, попому́читися, (*о мн.*) понаму́чуватися, (*настрадаться*) настра́ждатися, (*натерпеться*) нате́рпітися, (*натерзаться*) накатува́тися, намордува́тися, (*о мног.*) понакато́вуватися, понамордо́вуватися, (*натомиться*) нану́ди́тися, натоми́тися. [До́ки не наму́читься, до́ти не нау́читься (Номис). О, скі́льки я наму́чився із то́го! (Грінч.). Попому́чився я, по́ки ту коло́ду спер на во́за (Грінч.). Намордува́всь я з тим коне́м, по́ки вско́ськав його́ (Богодух.)].
Намучня́ть, намучни́ть – наборо́шнювати, наборошни́ти, на[за]поро́шувати, на[за]пороши́ти бо́рошном, (*о мног.*) понаборо́шнювати, пона[поза]поро́шувати бо́рошном, поборошни́ти. [Не наборо́шнюй мені́ на столі́! (Грінч.). Ач, скрізь понаборо́шнювали (Сл. Ум.). Понапоро́шували бо́рошном (Київщ.)]. **Намучнённый** – наборо́шнений, понаборо́шнюваний, поборо́шнений, на[за]поро́шений, пона[поза]поро́шуваний бо́рошном. **-ться** – наборо́шнюватися, наборошни́тися, понаборо́шнюватися, запоро́шуватися, запороши́тися, позапоро́шуватися бо́рошном, вбира́тися, у(ві)бра́тися в бо́рошно; бу́ти наборо́шнюваним, наборо́шненим, понаборо́шнюваним *и т. п.*
Намуштрова́ть – намуштрува́ти, ви́муштрувати кого́.
Намча́ть *и* **Намча́ться** *на что* – намча́ти(ся), нагна́тися, (*налететь*) налеті́ти, (*набежать*) набі́гти, (*наскочить*) наско́чити на що.
Намша́веть, *см.* **Намши́ться.**
Намша́вить, -ся, *см.* **Намши́ть, -ся.**

Намши́ть – 1) (*пазы*) намши́ти, ви́мшити, замши́ти що; (*сукно*) на[с]кошла́тити, на[з]волоха́тити, (*наворсить*) накорсува́ти що.
Намши́ться – змохува́тіти, скошла́тіти, зволоха́тіти, за[з]шарша́віти, (*наворситься*) наворсува́тися, (*о мног.*) помохува́тіти *и т. п. Атлас* **-лся** – отла́с скошла́тів (наворсува́вся).
Намы́в – 1) *см.* **Намы́вка**; 2) *см.* **Намы́вок.**
Намыва́ние, *см.* **Намы́вка 1**, *неоконч.*
Намыва́ть, намы́ть – 1) намива́ти, нами́ти, (*посуды, преимущ. деревянной, овощей и т. п.*) наба́нювати, наба́нити, (*о мног.*) понамива́ти, понаба́нювати чого. [Вже нами́ли пшени́ці (Сл. Ум.)]. **-мы́ть** *голову кому, см.* **Намы́лить** *голову* (*под* **Намы́ливать**); 2) (*настирывать белья*) напира́ти, напра́ти, (*о мног.*) понапира́ти чого; 3) (*накоплять промывая, добывать мытьём*) намива́ти, нами́ти, (*о мног.*) понамива́ти чого́, що; 4) (*течением*) намива́ти, нами́ти, нано́сити, нане́сти́ чого́, що, (*преимущ. ила*) наму́лювати, мули́ти, наму́ли́ти (му́лу), (*о мн.*) понамива́ти, понано́сити, понаму́лювати. [На луку́ чима́ло піску́ нанесло́, а в де́яких місця́х наму́лило (Сл. Ум.). Рі́чка як розлива́ється, то наму́лює нам му́лу на капу́сник (Богодух.). Оце́ як вода́ бі́гла, то мули́ло пісо́к, та й занесло́ на́шу крини́чку (Звин.)]. *Водой* **-мы́ло** *остров* – водо́ю наму́ли́ло (вода́ наму́ли́ла) о́стрів. **Намы́тый** – нами́тий, наба́нений, понами́ваний, понаба́нюваний; на́праний, понапи́раний; нане́сений, наму́лений, понано́шений, понаму́люваний. **-ться** – 1) намива́тися, нами́тися, понамива́тися; бу́ти нами́ваним, нами́тим, понами́ваним; наму́люватися, наму́ли́тися, понаму́люватися; бу́ти наму́люваним, наму́леним, понаму́люваним *и т. п.* [Му́лу намули́лося аж на пів арши́на (Богодухівщ.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*обмывая кого, вымывая что*) нами́тися, наба́нитися; (*стирая бельё*) напра́тися; б) (*моясь*) нами́тися, попоми́тися (досхочу́).
Намы́вка – 1) (*действие*) – а) намива́ння, наба́нювання, *оконч.* намиття́ (-ття́), наба́нення; б) напира́ння, *оконч.* напра́ння́; в) намива́ння, *оконч.* намиття́; г) намива́ння, нано́шення, наму́лювання, *оконч.* намиття́, нами́в (-ву), нане́сення, нані́с (-но́су), наму́лення; *срв.* **Намыва́ть**; 2) (*намытое*) нами́в (-ву), нами́то (-того).
Намы́вки, *см.* **Намы́лки.**
Намывно́й – 1) намивни́й, нами́ваний; (*намытый*) нами́тий. **-но́е** *золото* – намивне́ зо́лото; 2) *геол.* – намивни́й, напла[и]вни́й, наносни́й, наму́лений. [Всі і́нші азі́йські низи́, – се наплавни́й у́твір, рі́чна́ мулавина́ (Калит.)]. **-но́й** *песок* – а) (*в потенции*: *намываемый*) намивни́й (напла[и]вни́й) пісо́к; б) (*намытый*) наму́лений пісо́к (-ску́).
Намывня́к – намивни́й (напла[и]вни́й, наму́лений) ґ[г]рунт (-ту), наму́л (-лу).
Намы́вок – на́пла́в (-ву), напла́вина, на́пли́нок (-нку), наму́лина, мулавина́.
Намы́вчивый – нами́вистий.
Намы́згать *одежду* – заноси́ти (зами́зкати) оде́жу.
Намы́зничать *что* – зафа[е]рмерува́ти що, зароби́ти що фа́[е́]рмерством (фа[е]рмерува́нням).
Намы́кать, -ся, *см.* **Намы́кивать, -ся.**
Намы́кивание, Намы́кание – нами́кування, нами́кання, начі́сування, начеса́ння, наде́ргання.
Намы́кивать, намы́кать – нами́кувати, нами́кати, начі́сувати, начеса́ти, наде́ргати, (*о мног.*) понами́кувати, поначі́сувати чого́. **Намы́канный** – нами́каний, наче́саний, наде́рганий, понами́куваний, поначі́суваний. **-ться** – 1) нами́куватися, нами́катися, понами́куватися; бу́ти нами́куваним, нами́каним, понами́куваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) нами́катися, начеса́тися, наде́ргатися; наде́ртися; б) (*набедствоваться*) нагорюва́тися, набідува́тися, попоневіря́тися. **-ться** *горя* – прийня́ти (зазна́ти) го́ря (горюва́ння); в) (*нашататься*) натиня́тися, наве́штатися, насновиґ[г]а́тися; г) (*натолкаться, насоваться*) нами́катися, насо́ватися.
Намы́л – 1) (*действие*), *см.* **Намы́лка**; 2) *см.* **Намы́лки.**
Намы́ливание, Намы́ление – нами́лювання, нами́лення.
Намы́ливать, намы́лить – нами́лювати, ми́ли́ти, нами́ли́ти, (*о мног.*) понами́лювати кого́, що. [Ї́дна́ ши́є, дру́га ми́є, тре́тя полива́є, а четве́рта ми́лом ми́лить (Чуб. V). Понами́люй сорочки́ (Богодухівщ.)]. **-лить** *голову кому* – нами́ли́ти (нагрі́ти) чу́ба кому́, нами́ли́ти кого́, да́ти прочуха́нки кому́. **Намы́ленный** – нами́лений, понами́люваний. **-ная** *вода, см.* **Намы́лки. -ться** – 1) нами́люватися, ми́ли́тися, нами́ли́тися, понами́люватися; бу́ти нами́люваним, нами́леним, понами́люваним; 2) (*вдоволь, сов.*) нами́ли́тися.
Намы́листый – милки́й, нами́листий.
Намы́лка, *см.* **Намы́ливание, Намы́ление.**

Намы́лки – (з)ми́лини (-лин), милови́ння (-ння), зми́лки (-лок *и* -ків).
Намылова́рить *и* **-ва́рничать** – 1) (*наделать мыловарством*) намилова́рити, намилярува́ти; 2) (*заработать мыловарством*) зароби́ти милова́рством (миля́рством) що.
Намы́льчивый, *см.* **Намы́листый.**
Намы́льщик, -щица – нами́лювач, -вачка.
Намы́слить, *см.* **Намышля́ть.**
Намы́слиться – наду́матися, нами́слитися, доміркува́тися, (*намозговаться*) намізкува́тися.
Намыта́рить, *см.* **Намоше́нничать.**
Намыта́риться – 1) намитарюва́тися, намитникува́тися; 2) *см.* **Намоше́нничаться**; 3) (*натормошиться*) натермоси́тися, нато́рсатися, наша́рпатися; 4) *см.* **Намы́каться 2б** (*под* **Намы́кивать**); 5) *см.* **Намота́ться 2б** (*под* **Нама́тывать**).
Намы́ть, -ся, *см.* **Намыва́ть, -ся.**
Намыча́ть, -ся – наму́кати, -ся, (*сильнее*) наревти́, -ся, нареві́ти, -ся, (*низко*) набуті́ти, -ся; (*о человеке*: *набормотать, -ся*) нами́мрити, -ся.
Намы́чка – 1) (*действие*), *см.* **Намы́кивание, Намы́кание**; 2) ми́чка; *см.* **Мы́чка 2.**
Намы́чный – нами́кувальний.
Намы́шечный – нам'я́зний, нам'язови́й.
Намышля́ть, намы́слить – намишля́ти, нами́слити що; *см.* **Наду́мывать.**
Намя́кать, -ся, *см.* **Намя́млить, -ся.**
Намяка́ть, намя́кнуть – нам'яка́ти, м'я́кнути, нам'я́кнути, розм'яка́ти, розм'я́кнути, (*о мног.*) пона[пороз]м'яка́ти. [Та вже боля́чка нам'я́кла, мо́жна й проколо́ти (Сл. Ум.)].
Намя́мкать, -ся, *см.* **Намя́млить, -ся.**
Намя́млить – (*нажевать*) нахамели́ти, (*перен.*) наремига́ти що; (*наговорить вяло*) нами́мрити, напа́пляти, наслебізува́ти, (*нерешительно*) надзя́мдзяти, намо́ндзяти що, чого́ *и т. п.*; *срв.* **Мя́млить.**
Намя́млиться – нам'я́тися, намни́хатися; нами́мритися, напа́плятися *и т. п.*; *срв.* **Мя́млить.**
Намясни́чать – 1) (*наделать мясничеством*) нарізникува́ти, нарізни́чити; 2) (*заработать мясничеством*) зароби́ти різни́цтвом що.
Намясни́чаться – нарізникува́тися.
Намяте́жить, -ся *и* **-те́жничать, -ся** – наколотни́чати, -ся, наворохо́бити, -ся, наворохі[о]бничити, -ся, набунта́рити, -ся, набунтівни́чити, -ся.
Намяте́лить, -ся, *см.* **Намете́лить, -ся.**
Намя́ть, -ся, *см.* **Намина́ть, -ся.**
Намяу́кать, -ся – наня́вкати, -ся, нанявча́ти, -ся, (*зап.*) нам'я́вкати, -ся, нам'явуча́ти, -ся.
Нана́живать, нанози́ть, *см.* **Нани́зывать.**
Нанау́шничать *на кого* – нашепта́ти, наклепа́ти, набреха́ти на ко́го, обмо́вити кого́.
Нанаха́льничать – нанаха́бничати.
Нана́шивание – нано́шування, нано́шення чого́; *срв.* **Нанесе́ние 1.**
Нана́шивать, *см.* **I. Наноси́ть.**
Нана́шиваться, *см.* **II. Наноси́ться 1.**
Nanaя́ниться *к кому* – нав'яза́тися, наби́тися до ко́го.
Нанбу́к, -бу́ковый – нанбу́к (-ку́), нанбу́ковий.
На́нду, *пт.* Rhea americana Lath. – на́нду (*нескл.*).
Нане́бный – нане́бний, (на)небе́сний.
Нанёбный – напіднебі́нний, (що) на піднебі́нні.
Нанево́лить *кого* – попонево́лити, попоси́лувати кого́. **-ться** – нанево́литися.
Нанего́дничать – нароби́ти негі́дних учи́нків, нанегі́дничати.
Нанегодова́ться – наобу́рюватися.
Нанеде́льный – середтижне́вий.
Нане́жить *кого* – напе́сти́ти, напе́стувати, наголу́бити, намилува́ти, (*редко*) нані́жити, (*изнежить*) розні́жити, зні́жити, (*избаловать*) розпе́стити кого́.
Нане́житься – напе́сти́тися, напе́стуватися, нарозкошува́тися, (*редко*) нані́житися; (*в постели*) навиле́жуватися, (*наваляться*) навика́чуватися; попопе́сти́тися (досхочу́) *и т. п.*
Нане́жничаться – напа́нькатися, намані́житися, намарципа́нитися з ким; навпада́тися коло ко́го; намилува́тися з ким *и т. п.*; *срв.* **Не́жничать.**
Нане́истовствовать, -ся – нашалені́ти, -ся, наскажені́ти, -ся, налютува́ти, -ся.
Нанеме́ть – прите́рп(ну)ти, примлі́ти.
Нанеме́чить, – зні́мчити, обні́мчити, (*о мног.*) поні́мчити кого́.

На́немо, *нрч.* – аж до зімі́ння. *Язык отнялся у него* **-мо** – йому́ відібра́ло мо́ву, аж (язи́к) зні́мів.
Нанемо́чься, *см.* **Нахвора́ться.**
Нанесе́ние – 1) (*натаскивание в большом количестве чего*) нано́шування, нано́шення, *оконч.* нане́сення, наносі́ння чого́; 2) (*ветром*) нано́шення, наміта́ння, наві́ювання, *оконч.* нане́сення, намете́[і]ння, наві́яння чого́; (*водой*) нано́шення, наму́лювання, *оконч.* нане́сення, наму́лення; (*занесение*) заму́лювання, *оконч.* заму́лення чого́; 3) (*заразы, болезни*) зано́шення, *оконч.* зане́сення чого́; 4) (*на план, на карту*) зазнача́ння *и* зазна́чування, *оконч.* зазна́че[і]ння чого́ на пла́ні, на ма́пі (на ка́рті); 5) *техн.* – накида́ння, *оконч.* наки́дання чого́. **-ние** *штукатурки* – накида́ння, наки́дання ти́ньку на що, тинькува́ння, *оконч.* обтинькува́ння чого́. **-ние** *лака на что* – лакува́ння, *оконч.* полакува́ння чого́; 6) (*причинение*) завдава́ння, чині́ння, учиня́ння, спричиня́ння *и* спричи́нювання, заподі́ювання, *оконч.* завда́ння́, учи́не[і]ння, спричи́нення, заподі́яння чого́. **-ние** *оскорбления* – обра́за кого́, заподі́ювання (заподі́яння, учи́не[і]ння) обра́зи кому́. **-ние** *побоев* – завдава́ння (завда́ння) побо́ю кому́, побі́й (-бо́ю). [За побі́й він мені́ запла́тить (Богодухівщ.)]. *Он наказан за* **-ние** *жене побоев* – його́ пока́рано за те, що поби́в жі́нку. **-ние** *ран, ударов* – завдава́ння (завда́ння́) ран, уда́рів. **-ние** *удара палкой, шпагой* – уда́р (-ру) па́лицею, шпа́дою. **-ние** *вреда, материального ущерба кому* – чині́ння (учиня́ння, учи́не[і]ння) шко́ди кому́; шко́да. [Я позива́тиму його́ за шко́ду, що він мені́ вчини́в (Київщ.)].
Нанести́, -сь, нане́сть, -ся, *см.* **I** *и* **II. Наноси́ть, -ся.**
Нане́т, *см.* **Нет 3.**
Нани́вный – нани́в'яний, нани́вний.
Наниза́ние – наниза́ння, (*зап.*) насиля́ння, (*зап.*) наволо́чення.
Нани́зка – 1) (*действие*), *см.* **Нани́зывание** *и* **Наниза́ние**; 2) ни́зка; (*мониста*) разо́к (-зка́); (*баранок и т. п.*) в'я́зка. [Наді́вала на ши́ю разо́к дорого́го нами́ста (Коцюб.)].
Нанизно́й – нанизни́й; (*нанизанный*) нани́заний.
Нани́зывание – нани́зування, (*зап.*) силя́ння, насиля́ння, (*зап.*) наволіка́ння.
Нани́зывать, наниза́ть – нани́зувати, низа́ти, нанизáти, (*зап.*) силя́ти, насиля́ти (*несов. и сов.*), (*гал.*) наволіка́ти, наволокти́, (*о мног.*) понани́зувати, понизáти, понасиля́ти, понаволіка́ти що на що. [Низа́ла, низа́ла нами́сто, та наниза́ла ті́льки оди́н разо́к (Сл. Гр.). Бу́ду лежа́ти і бу́ду низа́ти немо́в нами́сто разки́ мої́х думо́к (Коцюб.). Пійма́в з деся́ток окуньків, наниза́в на хвойди́ну і поні́с додо́му (Богодух.). Ро́жі понарива́ємо та на ни́тку понани́зуємо (Київщ.). Чи змі́єш ти нами́сто понизáти? (Харківщ.). Насиля́ла кора́лі (Брацлавщ.)]. **Нани́занный** – нани́заний, ни́заний, наси́ляний, понани́зуваний, пони́заний, понаси́ляний. [Тут нами́сто лежи́ть пони́зане, а там нени́зане (Богодух.)].
Нани́зываться, наниза́ться – 1) нани́зуватися, низа́тися, наниза́тися, (*зап.*) силя́тися, насиля́тися (*несов. и сов.*), (*гал.*) наволіка́тися, наволокти́ся, понани́зуватися *и т. п.*; бу́ти нани́зуваним, нани́заним, понани́зуваним, пони́заним *и т. п.*; *срв.* **Нани́зывать.** [Не нани́зується нами́сто – ві́чка малі́ на цю ни́тку (Червоногр.). І полеті́ли ду́ми одна́ за дру́гою, на́че зе́рна дорого́го нами́ста низа́лися на шовко́ву ни́тку (Н.-Лев.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) наниза́тися, насиля́тися чого́.
I. На́низь, *см.* **Нани́зка 2.**
II. На́низь, *см.* **Ни́зменность.**
Нанима́ние – найма́ння, (*договаривание*) єдна́ння, ряді́ння, годі́ння, договоря́ння кого́; 2) найма́ння чого́; 3) винайма́ння, найма́ння чого. *Срв.* **Нанима́ть.**
Нанима́телев – наймачі́в; винаймачі́в (-че́ва, -че́ве).
Нанима́тель, -ница – 1) найма́ч (-ча́), -ма́чка. [Наймачі́ робо́чої си́ли (Київ)]; 2) (*берущий, -щая в наём что*) найма́ч, -ма́чка чого́; 3) (*сдающий, -щая в наём что*) винайма́ч, -ма́чка чого́, наймода́вець (-вця), -в(н)иця.
Нанима́тельницын – найма́ччин; винайма́ччин (-на, -не).
Нанима́тельский – найма́цький, наймачі́вський; винайма́цький, винаймачі́вський.
Нанима́ть, наня́ть – 1) *кого* – найма́ти, на(й)ня́ти, (*о мног.*) понайма́ти, (*договаривать*) єдна́ти, поєдна́ти, з'єдна́ти, ряди́ти, поряди́ти, підряди́ти, годи́ти, згоди́ти, договоря́ти, договори́ти кого́. [Пішо́в найма́ти на́ймита (Рудч.). Не се́рдься, найму́ вза́втра музи́ки (Н.-Лев.). Дівча́т на буряки́ понайма́в (Г. Барв.). (Зе́мство) одну́ стару́ ба́бу поєдна́ло служи́ти коло ліка́рні (Яворн.). Я от землемі́ра з'єдна́в, щоб переміря́в ваш наді́л (Кониськ.). Ще з ве́чора тре́ба поряди́ти візника́ (Звин.). Мені́ тре́ба було́ згоди́ти візника́ (Н.-Лев.). Пішо́в договоря́ти моло́тників (Звин.)]; 2) *что* – найма́ти, на(й)ня́ти, (*о мног.*) понайма́ти що. [Найма́ємо собі мале́ньке примі́щення у вели́кому буди́нкові (Київщ.). Моле́бінь наняла́ аж

на ці́лого карбо́ванця (Тесл.)]; 3) (*отдавать в наём*) винайма́ти, ви́найняти *и* (*зап.*) ви́наймити, найма́ти, на(й)ня́ти, (*о мног.*) повинайма́ти, понайма́ти що. **Нанима́емый** – на́йманий; вина́йманий. **На́нятый** *и* **Нанято́й** – 1) на́(й)ня́тий, на́йманий, (*о мног.*) пона́йманий, (*договорённый*) пое́днаний, з'є́днаний, поря́джений, підря́джений, зго́джений, догово́рений. **-тый** *работник* – на́йманий робітни́к (-ка́), на́ймит (-та), (**-тый** *на определ. срок*) строкови́й (-во́го) (робітни́к); 2) на́(й)ня́тий, на́йманий, (*о мног.*) пона́йманий. [Живемо́ не в сво́їй ха́ті, а в наня́тій (Звин.)]; 3) ви́найнятий, ви́наймлений *и т. д.*

Нанима́ться, наня́ться – 1) (*о людях*) найма́тися, на(й)ня́тися *и* (*зап.*) найми́тися, (*о мног.*) понайма́тися, (*поступать на службу по найму*) става́ти, ста́ти (піти́), (*о мног.*) постава́ти в на́йми, (*договариваться*) єдна́тися, поєдна́тися, ряди́тися, поряди́тися, підряди́тися, годи́тися, згоди́тися, договоря́тися, договори́тися; бу́ти на́йманим, на́(й)ня́тим, (*о мног.*) пона́йманим *и т. п.*; *срв.* **Нанима́ть.** [Найня́вся – прода́вся (Приказка). Ра́яла до па́на наня́тися (Грінч.). Найми́вся в одного́ склепаря́ (Франко). Приму́шені блука́ти, щоб де-не́будь в на́йми ста́ти (Олесь). Він був зго́джений носи́ти з місте́чка до ча́ю сві́жі паляни́ці (Н.-Лев.)]. **-ться** (*служить*) *кем, в качестве кого* – найма́тися, на(й)ня́тися, понайма́тися, става́ти, ста́ти, постава́ти за ко́го. [Найма́вся за чередника́ і пас ві́вці (Крим.). Найня́лася (ста́ла) за ня́ньку (Канівщ.)]. *Он* **-ня́лся** *в подёнщики* – він на(й)ня́вся (став) за поде́нного. **-ться** *на известный срок* – найма́тися, на(й)ня́тися, става́ти, ста́ти на пе́вний те́рмін (строк, у строки́, у строка́х). [На́ші дівча́та в строки́ понайма́лися до Покро́ви (Слов'яносербщ.)]. *Он для этого* **-нят** – його́ на це (для цьо́го) на́(й)ня́то; 2) (*о вещах*) найма́тися, бу́ти на́йманим, на́(й)ня́тим, пона́йманим. *Этот дом* **-ется** *каким-то частным лицом* – цей буди́нок (цьо́го буди́нка) найма́є яка́сь прива́тна осо́ба; 3) (*сдаваться в наём*) винайма́тися, найма́тися, бу́ти вина́йманим, ви́найнятим, на́йманим, на́(й)ня́тим, (*о мног.*) пона́йманим.

На́ниц, *нрч.* – 1) ниць, долі́лиць, лице́м до землі́; *см.* **Ниц**; 2) (*наизнанку*) нави́ворі[о]т, ви́воротом.

На́нка – на́нкин (-ну) *и* (*рус.*) на́нка, кита́йка, (*ум.* кита́єчка), кита́й (-та́ю), (*диал.*) пейстри́на.

На́нковый – на́нкино́вий *и* (*рус.*) на́нко́вий, кита́йковий, кита́йчатий, кита́йчаний, кита́йчастий, китає́вий, (*диал.*) пейстри́но́вий.

Нанови́ться – віднови́тися, понови́тися; наста́ти. *Месяц* **-лся** – молоди́к наста́в.

На́ново, *нрч.* – за́ново, на́ново. [Так з не́ї нечи́ста си́ла й ви́йшла, мов охристи́ли ї́ї за́ново (Рудч.). Розки́дав піч та на́ново склав (Київщ.)].

На́ножни – на́ножні (-нів); *ед. ч.* на́ножень (-жня). [Подиви́ся на його́ на́ножні! чи чу́вано де, щоб мертвяки́ з'явля́лись уночі́ з золоти́ми за́пинками на нога́х? (Олм. Примха)].

Нано́жный – нані́жний.

Нанози́ть, *см.* **Нана́живать.**

Нано́с – 1) (*действие*), *см.* **Нанесе́ние**; 2) (*нанесённое*: *ветром*) нані́с (-но́су), наду́в (-ву), (*снежный*) наме́[і]т, (*занос*) заме́[і]т (-ме́ту), (*куча*) ку́па, (*побольше*) кучугу́ра (в піску́, із сні́гу *и т. п.*), (*нанесённый водой*) на́пла́в, на́пли́в (-ву), на́пли́нок (-нку), напла́вина, (*песок, ил*) наму́л (-лу), наму́лина; (*перен.*) нані́с, наму́л; *срв.* **Намёт 2**. [Піщані наду́ви (Калит.). До нас на горо́д кучугу́ри піску́ понано́сило ві́тром (Богодух.). Побере́жжя, незане́сене напла́вами рік (Калит.). Полудне́ва часть, рі́вна як стіл, повста́ла з нане́сеної річно́ї напла́вини (Калит.). На наму́лі капу́ста га́рна росте́ (Київщ.). Ї́ї затягло́ товсти́м ша́ром морськи́х наму́лин (Троян.). Шкода́ ду́мати, щоб оце́ нано́сом осі́ла Русь Висляні узбере́жжя (Куліш). Літерату́рний наму́л (Рада)]; 3) на́клеп (-пу); *см.* **Нагово́р 2.**

Носи́тель, -ница – наносі́льник, -ниця, (*учинитель, -ница*) заподі́йник, -ниця, (*обид*) кри́вдник, -ниця, покри́вдник, -ниця, (*клеветы*) накле́пник, -ниця, (*поражения*) пора́зник, -ниця.

I. Наноси́ть (*несов.*), **нана́шивать, наноси́ть** (*сов.*), **нанести́** *и* **нане́сть** *чего* (*натаскивать в большом количестве*) – нано́сити, нано́шувати *и* (*стар.*) наноша́ти, наноси́ти, нане́сти́, назно́шувати, назно́сити, (*о мног.*) понано́сити, пона́ношувати, поназно́шувати чого́. [Не ма́вши де заложи́ти вощи́ну, нано́сила бджола́ ме́ду по́вні ямки́ в землі́ (Куліш). Соло́ми в сі́ни наноси́ла (Шевч.). Лю́ди нане́сли породі́ллі м'я́са, па́ски (Г. Барв.). Назно́сим камі́ння, назно́симо гли́ни, збуду́ємо ха́тку (Коцюб.). Понано́сили на чобо́тях сні́гу в ха́ту (Київщ.)]. **-си́ть, -вать, -сти́** *яиц* (*о птице*) – нано́сити, наноси́ти *и* нане́сти́, (*о мног.*) понано́сити яє́ць. **Нано́шенный** *и* **Нане́се[ё]нный** – нано́шений, нане́сений, понано́шений, понано́шуваний, поназно́шуваний. [Нано́шена до пе́чи соло́ма зайняла́ся (Богодухівщ.). Сніг, нане́сений у ха́ту на чобо́тях, порозтава́в (Канівщ.)].

II. Наноси́ть, нанести́ *и* **нане́сть** – 1) *см.* **I. Наноси́ть**; 2) (*о ветре*: *наметать*) нано́сити, нане́сти́, наміта́ти, наме́сти́, навіва́ти *и* наві́ювати, наві́яти, (*о мног. или во мн. местах*) понано́сити, понаміта́ти, понавіва́ти *и* понаві́ювати чого́; (*о воде*: *намывать*) нано́сити, нане́сти́, (*преимущ. об иле*) наму́лювати, наму́ли́ти, (*о мног.*) понано́сити, понаму́лювати чого́; *срв.* **I. Намета́ть** *и* **Намыва́ть 4**. [Нане́сло ві́тром піску́ на грядки́ (Канівщ.). Намело́ сні́гу в сі́ни (Київщ.)]. *Река* **-сла** *илу на луг* – ріка́ (рі́чка) нане́сла́ (наму́ли́ла) му́лу на луку́, (*занесла илом*) заму́ли́ла луку́; 3) (*заразу, болезнь*) зано́сити, зане́сти, (*о мног.*) позано́сити що. [Коли́-б на́ші заробітча́ни не занесли́ холе́ри з До́ну (Сл. Ум.)]; 4) (*надносить что на что*) нано́сити, нане́сти́, зано́сити, зане́сти́, (*о мног.*) понано́сити, позано́сити що на що. *Корабль* **-сло́** *на мель* – корабе́ль нане́сло́ (н[з]агна́ло) на мілину́ (на мілке́). *Тучу* **-сло́** *на лес* – хма́ру нане́сло́ (нагна́ло) над ліс. *Бадью з землёю* **-сят** *на сруб* – цебе́р з земле́ю зано́сять на зруб (ця́м[б]рину). **-сти́** *руку на кого* – зня́ти (підне́сти́) ру́ку над ким, замі́ритися, замахну́тися на ко́го; 5) (*о лошадях*: *набегать с разгону*) набіга́ти, набі́гти, наска́кувати, наско́чити, наліта́ти, налеті́ти, намча́ти на що; 6) (*о чертёжных работах*) зазнача́ти *и* зазна́чувати, зазначи́ти, (*о мног.*) позазнача́ти, позазна́чувати, позначи́ти що на чо́му. **-сти́** *на план, на карту леса и горы* – зазначи́ти на пла́ні, на ма́пі (на ка́рті) ліси́ і го́ри; 7) *техн.* – накида́ти, наки́дати, (*о мног. или во мн. местах*) понакида́ти що. **-си́ть, -сти́** *слой штукатурки* – накида́ти, наки́дати шар ти́ньку на що, тинькува́ти, обтинькува́ти що. **-си́ть, -сти́** *лак на что* – лакува́ти, полакува́ти що; 8) (*причинять*) завдава́ти, завда́ти чого́ *и* що, чини́ти, учиня́ти, учини́ти, спричиня́ти *и* спричи́нювати, спричини́ти, заподі́ювати, заподі́яти що кому́. **-си́ть, -сти́** *бесчестие кому* – чини́ти, учини́ти безче́стя кому́, несла́вити, знесла́вити, га́ньби́ти, зга́ньби́ти кого́, завдава́ти, завда́ти несла́ви (га́ньби́) кому́. **-си́ть, -сти́** *вред* – роби́ти, зроби́ти, чини́ти, учини́ти, заподі́ювати, заподі́яти шко́ду, шко́дити, нашко́дити, пошко́дити кому́. **-сти́** *обиду, оскорбление кому* – скри́вдити (покри́вдити), обра́зити кого́, кри́вду, обра́зу заподі́яти (вчини́ти) кому́. [Почти́вості моі́й, чесно́ті ви як зва́жились таку́ вчини́ти кри́вду? (Грінч.). Єди́ний спо́сіб загла́дити ту кри́вду, яку́ йому́ заподі́яно (Крим.)]. **-си́ть** *оскорбление на словах, действием* – обража́ти (чини́ти обра́зу) сло́вом, вчи́нком. **-си́ть, -сти́** *побои кому* – завдава́ти, завда́ти побо́ю кому́, би́ти, поби́ти *и* (*сильнее*) наби́ти кого́. **-си́ть, -сти́** *поражение неприятелю* – побива́ти, поби́ти во́рога, завдава́ти, завда́ти побо́ю (пора́зки), учини́ти пора́зку во́рогові. **-си́ть, -сти́** *раны кому* – ра́нити, пора́нити кого́, завдава́ти, завда́ти ра́ну кому́. [Забу́ти неда́внє мину́ле, що таки́х ран глибо́ких завдало́ було́ йому́ (Рада). То не спис коза́цький ра́ну їй глибо́кую завда́в (Франко)]. **-си́ть, -сти́** *удар кому* – уда́р(у) кому́ завдава́ти, завда́ти, уража́ти, урази́ти, уда́рити кого́. [Оста́ннього уда́ру завда́в українському письме́нству Мико́ла (Рада). Ніхто́ в Росі́ї не завда́в таки́х ду́жих уда́рів систе́мі людовла́дства (Рада)]. **-сти́** *удар палкою, шпагою кому* – уда́рити па́лицею, шпа́дою кого́. **-сти́** *ущерб кому, чему* – (*материальный*) учини́ти шко́ду кому́, чому́, ущерби́ти що кому́, (*диал.*) забіди́ти кого́, (*нравственный*) ущерби́ти, надвереди́ти що; *см. ещё* **-сти́** *вред.* [Він ду́же ущерби́в моє́ бага́тство (Крим.). Моє́ї сла́ви тим ви не вщерби́ли (М. Грінч.). Я тим не забіди́в його́ бага́то, що взяв у його́ тро́хи сього́ та того́ (Дніпропетр.). При́суду переміни́ть не мо́жна, хіба́-б ми на́шу честь надвереди́ли (Куліш)]; 9) **-си́ть** *на кого, см.* **Нагова́ривать 2**; 10) **-си́ть** *цену* – набива́ти (підбива́ти) ці́ну.

Нане́се[ё]нный – 1) *см. под* **I. Наноси́ть**: 2) нане́сений, наме́тений, наві́яний, понано́шений, понамі́таний, понаві́юваний; наму́лений, понаму́люваний; 3) зане́сений, позано́шений; 4) нане́сений, зане́сений, понано́шений, позано́шений; зня́тий, підне́сений над ким, замі́рений, замахну́тий на ко́го; 5) зазна́чений, позазна́чуваний; 6) наки́даний, понаки́д(ув)аний; 7) за́вданий, учи́нений, спричи́нений, заподі́яний, зро́блений; 8) наби́тий, підби́тий.

I. Наноси́ться (*вдоволь*) – 1) (*от* **Носи́ть**) – а) наноси́тися кого́, чого́, попоноси́ти кого́, що *и* чого́, попоноси́тися з ким, з чим. [Попоноси́в по ке́лійках води́ (Куліш)]. *На вас воды не* **-шься** – на вас води́ не нано́сишся; б) (*об одежде, обуви*) наноси́тися чого́, находи́тися в чо́му. [І не наноси́лась я свого́ ново́го кожу́ха, а довело́сь прода́ти (Канівщ.). Не находи́лася я в цих череви́ках – ско́ро стопта́лися (Липовеч.)]. *Не* **-шу́сь** *я этого платья* – ношу́ – не наношу́ся цього́ вбра́ння (*женского ещё*: ціє́ї су́кні); 2) (*от* **Носи́ться**) – а) (*об одежде, обуви*: *проноситься*) поноси́тися, проноси́тися. [Не до́вго ці чо́боти проно́сяться, бо това́р зовсі́м пога́ний (Сл. Ум.)]; б) наноси́тися; на(в)ганя́тися, нами́катися; наліта́тися, нашуга́тися; набуя́тися, наширя́тися, накружля́тися; *срв.* **Носи́ться 2**; в) *с кем, с чем* – наноси́тися, (*ирон.*) напа́нькатися, наця́цькатися з ким, з чим.

II. Наноси́ться, нанести́сь *и* **нане́сться** – 1) (*натаскиваться в большом количестве*) нано́ситися, нано́шуватися, назно́шуватися, бу́ти нано́шеним, нано́шуваним, нано́шеним,

понано́шуваним *и т. п.*; *срв.* **I. Наноси́ть.** [Боло́то в ха́ту за чобітьми́ нано́ситься (Київщ.)]; 2) (*ветром*) нано́ситися, нане́сти́ся, наміта́тися, наме́сти́ся, наві́юватися, наві́ятися, (*водою*) нано́ситися, нане́сти́ся, наму́люватися, наму́ли́тися; бу́ти нано́шеним, нано́шуваним, нане́сеним, понано́шуваним *и т. п.; срв.* **II. Наноси́ть 2**; 3) (*о заразе, болезни*) зано́ситися, зане́сти́ся, позано́ситися; бу́ти зано́шеним, зане́сеним, позано́шеним; 4) нано́ситися, бу́ти нано́шеним, нано́шуваним, нане́сеним *и т. п.*; зазнача́тися *и* зазна́чуватися, бу́ти зазна́чуваним, зазна́ченим, позазна́чуваним; накида́тися, бу́ти наки́д(ув)аним, наки́даним, понаки́д(ув)аним; завдава́тися, чини́тися, учиня́тися, заподі́юватися, бу́ти завда́ваним, за́вда́ним *и т. п.; срв.* **II. Наноси́ть 4, 6, 8**. *Хутор* **-се[ё]н** *на карту* – ху́тір зазна́чено на ма́пі (на ка́рті). *Мне* **-сено** *оскорбление* – мене́ обра́жено, мені́ заподі́яно (вчи́нено) обра́зу; 5) (*набегать на кого, на что*) наганя́тися, нагна́тися, набіга́ти, набі́гти, (*наскакивать*) наска́кувати, наско́чити, (*налетать*) наліта́ти, налеті́ти на ко́го, на що (*напарываться*) напо́рюватися, напоро́тися на ко́го, на що; 6) **-ти́сь** (*о птице*) – нане́сти́ся, нане́сти́ яє́ць.

Нано́сица – (*у людей*) перені́сся (-сся), (*у животных*) хра́[я́]пи (-пів).

Нано́ска, *см.* **Нанесе́ние.**

Нано́сливый, *см.* **Нано́счивый.**

I. Нано́сник (*речной выкид*) – бережня́к (-ку́).

II. Нано́сник – 1) (*у сапожников*) на́кла́дка; 2) (*в шлеме*) на(д)ні́сся (-сся).

I. Нано́сный *и* **Наносно́й** (*от* **Нано́с**) – 1) (*о песке, иле и т. п.*) наносни́й, нане́сений, (*нанесённый водой*) намивни́й, напла[и]вни́й, наму́лений; *срв.* **Намывно́й 2**. **-ные** *камни* – наносне́ (ерати́чне) камі́ння. **-но́й** *лес* – бережня́к (-ку́); 2) (*о заразе, болезни*) зане́сений; (*эпидемический*) по́шесни́й. **-ная** *беда* – лиха́ по́шесть (-ти); 3) (*о ветре*) нанosли́вий, наду́вистий, навійни́й; 4) накле́пний, обмо́вний; *срв.* **Клеветни́ческий 2.**

II. Нано́сный (*от* **Нос**) – на(д)ні́сний, на(д)носови́й.

Нано́сок – нане́сок (-ску), (*речной*) бережня́к (-ку́).

Наносоудержа́тель (*речной*) – намулозатри́мник.

Нано́счивый – 1) (*о ветре, воде*) нано́сливий, (*о воде ещё*) нами́вистий, напла́вистий; 2) (*о человеке*) накле́пливий, обмо́вливий.

Нано́счик, -чица – накле́пник, -ниця, клепа́ч (-ча́), па́чка; *срв.* **Нау́шник, -ница** *и* **Клеветни́к, -ни́ца.**

Нано́сье, *см.* **Нано́сица.**

Нано́чный – наднічни́й, передні́чний.

Наноше́ние, *см.* **Нанесе́ние**, *оконч.*

Нансу́к, -су́ковый – нансу́к (-ку́), нансуко́вий.

Нану́диться – нану́ди́тися.

Нанужда́ться – набідува́тися, нате́рпітися, при(й)ня́ти ну́жди́.

Нану́каться – нану́катися, нануну́катися.

Нанутрене́ть *и* **Нанутре́ть** – подебелі́ти, погла́дшати, пото́вщати, набра́тися ті́ла (*фамил.* сальця́), (*налиться*) нали́тися.

Нанывáть, нан́ыть – нанива́ти, нани́ти, намло́їти, наболі́ти.

Нан́ыривать, нанырну́ть *на что* – напорина́ти *и* напірна́ти, напірну́ти на що. [Напірну́в на ка́мінь (Звин.)].

Наныря́ть – 1) напорина́ти *и* напірна́ти, (*понырять*) попорина́ти, попірна́ти; 2) *что* – ви́пірнати що.

Наныря́ться – напорина́тися, напірна́тися.

Наню́ниться – нарю́матися, нарю́мсатися.

Наню́хать *кого, что* – ви́нюхати, ви́нюшити, наню́хати кого́, що. [Соба́ка ви́нюшив дичину́ (Сл. Ум.). Заню́хав, що в ха́ті десь горі́лка є (Богодух.)].

Наню́хаться – наню́хатися, напа́ха́тися. [Наню́хався таба́ки (Сл. Ум.). То ти по чужи́х степа́х наліта́всь, ру́ської ко́сти напаха́всь (Казка). Напаха́лася квіто́к (М. Грінч.)].

Наня́ньчить *кого* – наня́ньчити, (*забавить*) заба́вити кого́.

Наня́ньчиться – наня́ньчитися, нананькува́тися; (*напестоваться*) наня́нькатися, напе́стуватися, (*навозиться*) напа́нькатися, наця́цькатися з ким, з чим. [Напа́нькалася вона́ з ді́тьми, по́ки ви́годувала (Грінч.)].

Наня́тие, *см.* **Наём 1**, *оконч.*

Нанято́й, На́нятый, *см.* **Нанима́ть.**

Наня́ть, -ся, *см.* **Нанима́ть, -ся.**

Наобеща́ть – наобіця́ти, -ся, (*вост.*) наобіща́ти, -ся. [Отакі́ ви, дя́дино! – наобіця́ли по́вну то́рбу, а тепе́р і наза́д (Кониськ.)].

Наоборо́т, *нрч.* – 1) (*в обратную сторону, задом наперёд, изнанкой вверх*) навпаки́, навспа́к, нави́ворі[о]т, наві́дворі́т(ь), назворі́[о́]т, (*диал.*) навба́кир, нав(в)ерле́; (*обратно*) відворо́тно. [Дарма́, що вку́пі ночува́ли, а ті́льки одно́ туди́, а дру́ге туди́, го́ловами навпаки́ (Г. Барв.). Що не загада́й, усе́ зро́бить навпаки́ (Гр. Григор.). В житті́ часте́нько трапля́ється навпаки́ (Крим.). Або́ навпаки́: попе́реду виклада́ється яка́сь тео́рія, а по́тім... (Крим.). Він тепе́р зроби́вся забобо́нний, як-ра́з нави́воріт, ніж пе́рше (Куліш). І наві́дворіт: де-б ма́ло бу́ти «ъ», там видавці́ ви́друкували «ь» (Крим.). І все роби́ли назворо́т (Котл.). Воні́ прийняли́ мої́ слова́ як-ра́з навба́кир (Сл. Гр.). Наверле́ стано́виш стовпа́, – то́вщим кра́єм угóру: тре́ба то́вщим у зе́млю (Вовчанщ.). Під 50° полудне́вої ширині́ є найни́жчий стан со́нця, тоді́ як у нас найви́щий, і відворо́тно (Калит.)]. **-ро́т** *пошло дело* – навпаки́ пішла́ спра́ва, на пере́верт пішло́ ді́ло (Н.-Лев.); 2) (*напротив*) навпаки́. [Із тих гро́шей він не стра́тив ані ше́ляга, – навпаки́, доложи́в до них іще́ па́ру ре́нських (Франко). Навпаки́, істо́рія дала́ нам зовсі́м и́нші при́клади (Грінч.)]. *А* **-рот** – а навпаки́. [Зовсі́м не стара́лися роз'ясня́ти свої́ догма́ти, а навпаки́ ще їх зате́мнювали (Л. Укр.)].

Наобро́чить – набра́ти (понабира́ти) в посе́сію чого́.

Наобу́м, *нрч.* – навманя́, навманя[ь]ки́, навгі́д(ь), на гала́й – (на) бала́й, (*диал.*) на́з(д)ря; *срв.* **Науга́д.** [Вибача́йте лю́ди до́брі, що коза́цьку сла́ву так навманя́ розка́зую без кни́жної спра́ви (Шевч.). Він ніко́ли не вмів жи́ти навманя́, не зна́ючи на́що (Грінч.). Чита́ння йде навманя́, чита́ється безсисте́мно (Грінч.). Поїхав на га́лай – на бала́й (Липовеч.). Цього́ ді́ла не мо́жна роби́ти на́зря, не обміркува́вши (Н.-Лев.)].

Наовра́жный – наяру́жний, ная́рний, над'яру́жний, над'я́рний.

Наого́л, *нрч.* – наголо́, геть, геть-чи́сто, до-оста́нку; *см.* **Наголо́ 2.**

Наогра́дный – на(о)горо́жни[і]й.

Нао́дали *и* **Нао́даль,** *см.* **Поо́даль.**

Наодё́жный – наоде́жний, нао́діжний.

Наодинке́ *и* **Наодино́ке**, *нрч.* – самото́ю, само́[і]тно, наоди́нці.

Наозё́рный – наозе́[і]рний.

Наозорни́ча́ть, -ся – набешкетува́ти, -ся, нагалабу́рдити, -ся.

Наоко́нник – наві́ко́ння (-ння).

Наоко́нничный – навікня́ний.

Наоко́нный – наві́ко́нний.

Наоли́фить, -ся – заолі́їти, -ся, наолі́їти, -ся.

Наопа́шку *и* **Нао́пашь**, *нрч.* – нао́пашки, нао́паш, нао́пашку, о́пашки, (*диал.* навпа́шки), на́кидкою, вна́кидку. [Ой, чи той се Мики́та, що нао́пашки сви́та? (Пісня). Наки́нув сірячи́ну на се́бе о́пашки (Полтавщ.). Надів сви́ту навпа́шки (Звягельщ.)].

Нао́прокидь, *см.* **О́прокидь.**

I. Наора́ть, -ся – нагорла́ти, -ся, нарепетува́ти, -ся, нагаласува́ти, -ся.

II. Наора́ть, Нао́рывать, *см.* **Напаха́ть, Напа́хивать.**

Наосве́те, *нрч.* – на-ро́звидні.

Наоска́ле, *нрч.* – на-ви́скір, на-ви́щір. *У него зубы всегда* **-ле** – у його́ зу́би за́вжди ви́скалені (ви́ск[щ]ірені).

Нао́слаби, *нрч.* – сла́бко. *Верёвка* **-би** – моту́зка стає́ слабка́ (осла́бла).

Нао́слабь, *нрч.* – на-о́слаб.

Нао́слепь, *нрч.* – о́сліп, на-о́сліп, на́сліпо, за́жмуром; *срв.* **О́слепью.** [Стріля́ли на-о́сліп (Маков.). Хоч на́сліпо, та смі́ло (Франко). Як мо́жна в таке́ ді́ло за́жмуром іти́? – тре́ба було́ до́бре розпита́ти та розміркува́ти (О. Пчілка)].

Нао́спить (*иглу*) – наві́спити (го́лку).

Наости́ть (*иглу, шило*) – нагостри́ти, ви́гострити (го́лку, ши́ло).

Наостре́, *нрч.* – наголо́; (*наготове*) напоготó́ві; *срв.* **Наголо́ 1.**

Наостре́ние – наго́стрення *и* нагострі́ння, ви́гострення; (*на точиле*) нато́чення *и* наточі́ння; (*о зубч. орудиях*) назу́блення чого́.

На́острень – гостри́ло, (*точило*) точи́ло, (*осёлок*) брус (-са), брусо́к (-ска́), (*клепачка*) манта́чка.

Наостри́ть, -ся, *см.* **Наостря́ть, -ся.**

На́остро, *нрч.* – ду́же го́стро. *Острым* **-ро** – го́стро-прего́стро, гострі́сінько.

Наостро́вный – (на)острівни́й.

Наостро́же, *см.* **Насторо́же.**

Наостро́жить *рыбы* – навилкува́ти ри́би, налови́ти ри́би на ви́лка.

Наостря́ть, наостри́ть – 1) наго́стрювати, нагостри́ти, виго́стрювати, ви́гострити,

погострúти, (*на точиле*) натóчувати, наточúти, (*о мног.*) пона[пови]гóстрювати, погострúти, понатóчувати, поточúти що; (*зубчатые орудия*) назýблювати, назубúти, (*о мног.*) поназýблювати що; *см.* **Навáстривать.** [Трéба нагострúти сокúру (Сл. Ум.). Вúгострю, вúточу збрóю іскрúсту (Л. Укр.). Як сокúра притýпиться, то й не погóстриш вістря, – трéба напрýжувати сúли (Куліш). Шáблі погострúли (Рудан.). Трéба серпá назубúти (Звин.)]. **-рúть** *кулаки* – наготувáти (наготóвити) кулакú, (стáти) з кулакáми напоготóві, мáти кулакú напоготóві; 2) (*наотпускать острот, сов.*) набалáкати дóтепів, надотепувáти, остючкáми (шпигачкáми) наколóти. **Наострённый** – нагóстрений, вúгострений, погóстрений, пона[пови]гóстрюваний; натóчений, понатóчуваний; назýблений, поназýблюваний; наготóвлений. **-ться** – 1) нагóстрюватися, нагострúтися, понагóстрюватися; бýти нагóстрюваним, нагóстреним, понагóстрюваним *и т. п.*; 2) *см.* **Навáстриваться 2**; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*остря что*) нагострúтися; (*на точиле*) наточúтися; (*на бруске*) набрусúтися; (*о зубч. орудиях*) назубúтися; б) (*отпуская остроты*) надотепувáтися.

Наотвáл, *нрч.* – 1) *см.* **Огýлом**; 2) (*до отвалу*) до-нé(с)хочу, до-нéзмогу; 3) на спад, на впáдок; *см.* **Наýбыль.**

Наотгáд, *см.* **Наугáд** *и* **Наобýм.**

Нáоткось, *нрч.* – нáв(с)кіс; *см.* **Нáискось.**

Нáоткрышь, *нрч.* – прóсто, навпрямéць, відвéрто.

Наóтмашь, *нрч.* – навідліг, навідлі, (*пров.*) навідлів, наóдлів, навігля. [Удáрив прóсто навідлі кулакóм (Грінч.). Бий павукá навідлі, а не долóнею (Звин.). Ляснув йогó навігля старшинá (Васильч.)].

Наотпáшку *и* **Наóтпашь,** *см.* **Нараспáшку.**

Наотрéз, *нрч.* – навідріз, (*решительно*) рішýче, (*совершенно*) цілкóм. [Сказáв наодріз, що не дасть (Сл. Ум.)]. *Отказать* **-рéз** – цілкóм відмóвити, відмóвити як відрізати.

Наóхать, -ся – наóхкати, -ся, наóхати, -ся.

Наохáчивать, наохóтить *кого* – заохóчувати, заохóтити когó до чóго.

Наохóтиться – наполювáтися на кóго, на що, находúтися на (в)лóви, настрільцювáтися.

Наóхривание, Наóхрение – навóхрювання, навóхрення.

Наóхривать, -ся, наóхрить, -ся – навóхрювати, -ся, навóхрити, -ся, (*о мног.*) понавóхрювати, -ся; бýти навóхрюваним, навóхреним, понавóхрюваним. **Наóхренный** – навóхрений, понавóхрюваний.

Наóчный – наóчний, очевúдний; *см.* **Нагля́дный.**

Наóщупь, *нрч.* – 1) на дóтик. [Люди справля́ли врáження невирáзних, невідчýтних на дóтик прúвидів (М. Калин.)]. *Рука* **-щупь** *была холодна* – рукá на дóтик булá холóдна; рукá, як доторкнýтися, булá холóдна; 2) *см.* **Óщупью** (*под* **Óщупь**).

Напáгубить – нашкóдити, накóїти лúха.

Напáд – 1) *см.* **Напáдывание** *и* **Напáдение**; 2) *см.* **Нападáние** *и* **Нападéние.**

Нападáла, *см.* **Напáдчик, -чица.**

Напáдание – напáдання чогó.

Нападáние – нападáння, нáпад (-ду) на когó, на що.

Нападáтель, -ница, *см.* **Напáдчик, -чица.**

Нападáтельный – нападáльний, нападóвий, нападнúй.

Напáдать, *см.* **Напáдывать.**

Нападáть, напáсть – 1) нападáти, напáсти на кóго *и* когó, (*со всех сторон*) о(б)падáти, о(б)пáсти, (*шутл.*) обарáнювати, обарáнити, (*обседать*) обсідáти, обсíсти когó, (*о мног.*) понападáти, поо(б)падáти, пообсідáти; (*о войске и перен. ещё*) бúти, ударя́ти, удáрити на кóго, чинúти, учинúти нáпад, (*делать набег*) наскáкувати, наскóчити на кóго. [Аж тут рáптом двáдцять тúсяч на них (козаків) нападáють (Рудан.). Сóрок комісáрів в зáмку цім менé напáли (Грінч.). Собáки обпáли тих людéй (Бердич.). Опáла йогó саранá (Куліш). Діти обарáнили менé за гостúнцями (Н.-Лев.). Бджóли як обарáнили йогó! (Манж.). А тим чáсом орендарів обсíли комáхи (Рудан.). І хóче вóрогом на тéбе бúти (Куліш). Ми вдáрим несподівано на їх (Грінч.). Наскóчив на наш хýтір загін татáрський (Тобіл.)]. **-пáсть** *врасплох* – напáсти несподівано (зненáцька) на кóго *и* когó, заскóчити несподівано, збігти когó. [Тепéр ляхú збіжáть нас п’я́них (Куліш)]. **-дáть, -пáсть** *на еду* – допадáтися (припадáти), допáстися (припáсти) до ї́жі, накидáтися, накúнутися на ї́жу; 2) (*вз’едаться, напускаться, на кого*) нападáтися, напáстися, напосідáтися, напосíстися, насідáтися, насíстися на кóго, насідáти, насíсти когó, накóпуватися, накопáтися, нагрібáтися на кóго, напастувáти когó, (*приставать к кому*) наскíпуватися *и* наскіпáтися, наскíпатися, накáсуватися *и* накасáтися (*несов.*), накасáтися (*сов.*) навáжувати на кóго. [Жінкú

найбі́льше напада́лися на Ї́вгу (Грінч.). Напосі́лися злодії раз на мужика́ (Рудан.). Чого́ ти насіда́єшся на ме́не? (Сл. Гр.). До́ма насі́в жі́нку, чому́ не йшла борони́ти (Кониськ.). Чого́ це ви всі накопа́лися на ме́не? (Звин.). Я вам усе́ даю́, а ви ще й нагріба́єтеся на ме́не! (Звин.). Чого́ це ти на па́рубка наскі́пався? що він зроби́в тобі таке́? (Мирний). Та чого́ ти накаса́єшся на ме́не? (Харківщ.). Жі́нка як накаса́лась: «Біжи́ та й біжи́ за око́лицю!» (Г. Барв.). За́що ви всі нава́жуєте на ме́не? (М. Вовч.)]. **-да́ть, -па́сть** *на что* (*осуждать, критиковать*) – напада́ти(ся), напа́сти(ся), ударя́ти, уда́рити на що, напастува́ти що. [На цю кни́гу ча́сом напада́лися (Грінч.). Уда́рив з своє́ю кри́тикою на двопе́рсне зна́мення (Короленко). Духо́вний уря́д го́стро напасту́є шлю́бну розлу́ку (Доман.)]; 3) (*наталкиваться, встречать*) напада́ти, напа́сти на ко́го, на що, натрапля́ти, натра́пити на ко́го *и* кого́, на що, наска́кувати, наско́чити на ко́го, на що, упада́ти, упа́сти на ко́го, надиба́ти, нади́бати, здиба́ти, зди́бати, (*диал.*) наги́бувати, наги́бати кого́, що. [Ходи́в, ходи́в і таки́ напа́в на таки́х (Стор.). Чув яке́сь незадово́лення, не натра́пивши на те, що пови́нно бу́ти його́ заня́ттям (Франко). Заблуди́в у лі́сі, та на ща́стя нади́бав карбівни́чого (Сл. Ум.). Ходи́в лі́сом та наги́бав сті́льки полуни́ць (Грінч.). Утіка́в перед во́вком, а впав на ведме́дя (Номис)]. **-па́сть** *на след* – напа́сти (натра́пити) на слід, узя́ти слід кого́, чий. [Нах ті́льки слід мерщі́й-би взя́ти, то не схова́ються вони́ й у хма́рах (Тобіл.)]; 4) (*овладевать, одолевать*) напада́ти, напа́сти кого́ *и* на ко́го, опада́ти, опа́сти кого́, нахо́дити, найти́ на ко́го. [Щоб не поте́рпіти від ди́ких капри́зів, що напада́ли його́ якось ра́птом (Франко). Хіба́ не вся́кого з вас и́ноді напада́в безпричи́нний сму́ток? (Крим.). Чого́сь мене́ по́зіхи напа́ли (Переясл.)]. *На него* **-па́ла** *лень* – його́ обсі́ли лі́нощі (лі́ньки, баглаї́). *На меня* **-па́л** *сон* – на ме́не найшо́в сон, мене́ взяв сон. **-да́ет, -па́л** *страх* – страх напада́є (па́дає, нахо́дить), напа́в (найшо́в) на ко́го, страх опада́є (посіда́є), опа́в (посі́в) кого́. [Таки́й страх на ме́не па́да, що й сказа́ти вам не мо́жу (Поділля). Нахо́дили на не́ї якісь страхи́ (Сл. Гр.)].

Напа́даться – напа́датися.

Напада́ться, напа́сться – 1) *см.* **Напада́ть 3**; 2) **-да́ться**, *безл.* – напада́тися.

Нападе́ние – на́пад (-ду) на ко́го, на що. [Ввесь підібра́вся, як перед на́падом (Коцюб.)]. *Внезапное, непредвиденное* **-ние** – на́глий, непередба́чений (несподі́ваний) на́пад. *При первом, при каждом* **-нии** – пе́ршого, ко́жного на́паду; за пе́ршим, за ко́жним на́падом. [Часті́ш почали́ кри́мці та ногайці набіга́ти; ко́жного на́паду бра́ли селя́н у нево́лю ти́сячами (Куліш). За пе́ршим на́падом во́рога було́ поби́то (Київщ.)]. *Быть в безопасности от* **-ния** – бу́ти вбезпе́ченим (безпе́чним, забезпе́ченим) від на́паду, про́ти на́паду. *Возобновлять, возобновить* **-ние** – поновля́ти, понови́ти на́пад. *Выдерживать, выдержать* **-ние** – витри́мувати, ви́тримати на́пад. [Не ви́тримали туре́цькі гале́ри коза́цького на́паду (Загірня)]. *Отражать, отразить* **-ние** – відбива́ти, відби́ти на́пад кого́, чий, дава́ти, да́ти ві́дсіч кому́. [Відби́то на́пад геть (Грінч.). Дава́ли таки́ до́бру о́дсіч харцизя́кам (Куліш)]. *Производить, произвести* **-ние** – чини́ти, учини́ти на́пад, би́ти, ударя́ти, уда́рити на ко́го, на що; (*быстрые* **-ния** *на кого*) шви́дко наска́кувати, наско́чити на ко́го, (*образно*) крути́ти веремі́я. [Прийшо́в чужозе́мець тата́рин і ото́ вже на Ви́шгород б'є (Ант.-Драг.). Ніхто́ кра́ще його́ не става́в до бо́ю, ніхто́ не крути́в ля́хам тако́го веремі́я (Куліш). Як зача́в він веремі́я крути́ти: то шарпне́, то сіпне́, то кусне́ мене́ (Канівщ.)].

Напа́дка, *см.* **Напа́д.**

Напа́дки – на́пади (-дів) *и* на́пад (-ду), на́падки (-док), напастува́ння, напада́ння (-ння). [На́пади на все нелю́бе а́второві (Грінч.). На́падки терпі́ти од старо́го (Квітка)]. *Делать несправедливые* **-ки** *на кого* (*обвиняя в чём-л.*) – чини́ти несправедли́ві на́пади, пеню́ зво́дити на ко́го.

Нападно́й – нападни́й.

Напа́док – на́пад (-ду); *см.* **Припа́док.**

Напа́дчивость – напа́сливість (-вости).

Напа́дчивый – напа́сливий. [Це такі напа́сливі лю́ди, що кра́ще їх не займа́ти (Звин.)].

Напа́дчик, -чица – напа́сник, -ниця, напа́дник, -ниця, напада́ч (-ча́), -да́чка. [Напа́сник на культу́рних людей Остряни́н (Куліш). Розду́лася напа́сниця хма́ра, роззя́вила хи́жу па́щу і со́нце зовсі́м проковтну́ла (Дніпр. Ч.). Побі́дний по́ступ напа́дачів був наре́шті спи́нений (Павлик)].

Напа́дывание – напада́ння чого́.

Напа́дывать, напа́дать *и* **напа́сть** – напада́ти, напа́дати, понапада́ти. [За ніч напа́дало бага́то сні́гу (Київщ.). Після бу́рі тако́го бага́то напа́дало в саду́ груш та я́блук (Сл. Гр.)].

Напа́дыши – па́далиця, па́далка, па́даличні я́блука (гру́ші *и т. п.*).

Напа́живать, напа́зить – нажоло́болювати, нажолоби́ти, нажолобко́вувати, нажолобкува́ти, набурто́вувати, набуртува́ти, наґаро́вувати, наґарува́ти, (*о мног.*)

понажоло́блювати *и т. п.* чого́. **Напа́женный** – нажоло́блений, нажолобко́ваний, набурто́ваний, наґаро́ваний, понажоло́блюваний *и т. п.* **-ться** – 1) нажоло́блюватися, нажолоби́тися, понажоло́блюватися; бу́ти нажоло́блюваним, нажоло́бленим, понажоло́блюваним *и т. п.*, 2) (*вдоволь, сов.*) нажолоби́тися, нажолобкува́тися, набуртува́тися, наґарува́тися.

Напа́житный – напасови́щний. **-ный** *скот* – випасо́ва худо́ба, ялівни́к (-ку́).

I. Напа́ивание – налюто́вування чого́; *срв.* **I. Напа́ивать.**

II. Напа́ивание – напо́ювання кого́, чого́, напува́ння кого́, напо́ванка; *срв.* **II. Напа́ивать.**

Напа́иватель, -ница – напува́льник, -ниця, напо́ювач, -вачка, напува́йло (*м. р.*), (*спаиватель, -ница*) обпо́ювач, -вачка.

I. Напа́ивать, напая́ть – налюто́вувати, налютува́ти, (*о мног.*) поналюто́вувати що, чого́. **Напа́янный** – налюто́ваний, поналюто́вуваний. **-ться** – 1) налюто́вуватися, налютува́тися, поналюто́вуватися; бу́ти налюто́вуваним, налюто́ваним, поналюто́вуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) налютува́тися.

II. Напа́ивать, Напоева́ть *и* **Напоя́ть, напои́ть** – 1) (*утолять жажду*) напува́ти, напо́ювати, напої́ти, (*о мног.*) понапува́ти, понапо́ювати; (*хмельным, допьяна*) у[об]по́ювати, у[об]пої́ти, (*о мног.*) понапо́ювати кого́ чим. [Напува́ла нас соло́дкими меда́ми (Метл.). Не напува́й слізьми́ мало́го си́на (Л. Укр.). Дівчи́но моя́, напі́й мого́ коня́! (Пісня)]; 2) (*землю водой*) напо́ювати, напої́ти, (*о мног.*) понапо́ювати що чим. [Дощики́ майові га́рно напої́ли зе́млю (Богодух.)]. **Напоённый** – 1) напо́єний, напи́тий, понапо́юваний; упо́єний, повпо́юваний. [Спаси́бі вам; ідемо́ від вас нагодо́вані й напи́ті (Богодухівщ.)]; 2) напо́єний, понапо́юваний. **-ться** – 1) напува́тися, напо́юватися, напої́тися, понапува́тися, понапо́юватися; бу́ти напо́юваним, напо́єним, понапо́юваним; (*допьяна*) упо́юватися, упої́тися, повпо́юватися; бу́ти упо́юваним, упо́єним, повпо́юваним; 2) (*о земле*) напо́юватися, напо́їтися, понапо́юватися; бу́ти напо́юваним, напо́єним, понапо́юваним.

Напа́й *и* **Напа́йка** – 1) (*действие*) налюто́вування, *оконч.* налютува́ння чого́; 2) (*напаянное*) налюто́ване (-ного), налюті́вка, налюто́вання (-ння).

Напа́йщик, -щица – пайови́к (-ка́), -ви́чка, спі́льник, -ниця.

Напако́вывание, Напакова́ние – напако́вування, напакува́ння.

Напако́вывать, напакова́ть – напако́вувати, напакува́ти, (*о мног.*) понапако́вувати що, чого́. [Вся́чини напакува́ли: і куре́й, і гусе́й, і всього́, всього́ (Свидн.)]. **Напако́ванный** – напако́ваний, понапако́вуваний. **-ться** – 1) напако́вуватися, напакува́тися, понапако́вуватися; бу́ти напако́вуваним, напако́ваним, понапако́вуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) напакува́тися.

Напа́костить *и* **Напа́костничать** – 1) (*наделать пакостей*) нака́постити, напа́костити, нароби́ти ка́постей, (*о мног.*) понака́пощувати, понаро́блювати ка́постей кому́; 2) (*нагадить*) напаску́дити, накаля́ти, напога́нити.

Напа́л, *см.* **Напа́ливание** *и* **Напале́ние.**

Напала́шный – напала́шний.

Напале́ние – напа́лення *и* напалі́ння, насма́лення *и* насмалі́ння.

Напа́лечный (*наход. на пальце*) – напа́лечний, напальцьови́й.

Напа́лзывание, *см.* **Наполза́ние.**

Напа́лзывать, *см.* **Наполза́ть.**

Напа́ливание – напа́лювання, насма́лювання.

Напа́ливать, напали́ть – напа́лювати, напали́ти, (*обжигая волосы, шерсть*) насма́лювати, насмали́ти (*о мног.*) понапа́лювати, понасма́лювати чого́. **-ть** *кирпича* – випа́лювати, ви́палити, (*о мног.*) навипа́лювати це́гли. **Напалённый** – напа́лений, насма́лений, понапа́люваний, понасма́люваний; ви́палений, повипа́люваний. **-ться** – 1) напа́люватися, напали́тися, понапа́люватися; бу́ти напа́люваним, напа́леним, понапа́люваним *и т. п.*; 2) (*опалять на себе волосы*) обпа́люватися, обпали́тися, обсма́люватися, обсмали́тися; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*сжигая*) напали́тися; (*обжигая*: *волосы, шерсть*) насмали́тися, (*кирпич*) навипа́люватися; б) (*напекая*) напекти́ся, напали́тися; в) (*стреляя*) напали́тися, настріля́тися, (*из пушки ещё*) набу́хатися, нагати́тися, нагри́матися.

Напа́лка, *см.* **Напа́ливание** *и* **Напале́ние.**

Напа́лок – 1) (*в рукавице*) напа́льок (-лька); 2) (*в косовище*) ру́чка.

I. Напа́лочный (*наход. на палке*) – напа́ли[і]чний.

II. Напа́лочный – 1) напа́льковий; 2) ручкови́й. *Срв.* **Напа́лок.**

Напа́лубный – напомо́стовий, нача[е]рда́чний, напа́лубний.

Напа́лый – понапада́лий. [Понапада́ле ли́стя (Київщ.)].

Напа́льник, *см.* **Напа́лок.**
Напа́льный, *см.* **Напа́лечный.**
Напа́мятка – 1) (*действие*) нага́дування, прига́дування, *оконч.* нагада́ння, пригада́ння, на́гад (-ду); 2) (*памятная записка*) па́м'ятка, (*меморандум*) пропа́м'ятний лист (-та).
Напа́мятывать, напа́мятовать – нага́дувати, нагада́ти, прига́дувати, пригада́ти кому́ що. [Нагада́й (пригада́й) мені́ за́втра, бо мо́же забу́ду (Київщ.)].
Напа́мять, *см.* **Па́мять 2** (*На* **-мять**).
Напа́нцырный – напа́нцерний.
Напа́ривание – напа́рювання кого́, чого́.
Напа́ривать, напа́рить – 1) *кого, чего* – напа́рювати, напа́рити, (*о мног.*) понапа́рювати кого́, чого́. [Тре́ба напа́ритиobі́ддя (Київщ.). Напа́рив но́гу в ла́зні (Київщ.)]; 2) (*розгами, плетью*) па́рити, напа́рити кого́. [Як напа́рив мужи́к ці́пом, то й шку́ра відста́ла (Пісня)]. **Напа́ренный** – 1) напа́рений, понапа́рюваний; 2) напа́рений. **-ться** – напа́рюватися, напа́ритися, понапа́рюватися; бу́ти напа́рюваним, напа́реним, понапа́рюваним.
Напа́рка – напа́рювання, *оконч.* напа́рення кого́, чого́.
Напарова́ть – 1) *кого* – спарува́ти кого́; 2) *что* – добра́ти до па́ри що чому́.
Напаро́мный – напоро́нний.
Напа́русить, -ся – навітри́лити, -ся, напаруси́ти, -ся; бу́ти навітри́леним, напа́рушеним. **Напа́рушенный** – навітри́лений, напа́рушений, підста́влений під ві́тер.
Напарши́веть – спарши́віти.
Напа́рывание – напо́рювання чого́.
Напа́рывать, напоро́ть – 1) *чего* – напо́рювати, напоро́ти, (*о мног.*) понапо́рювати чого́. **-ро́ть** *чепухи* – напле́сти (наверзти́) (дурни́ць), наторо́чити, наблягу́зкати; 2) **-ро́ть** *ногу* – напоро́ти но́гу на що, сколо́ти (проби́ти, пропоро́ти) но́гу. **Напо́ротый** – 1) напо́ротий, понапо́рюваний; 2) ско́лотий, проби́тий, пропо́ротий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) напо́рюватися, бу́ти напо́рюваним, напо́ротим, понапо́рюваним; 2) (*натыкаться*) напо́рюватися, напоро́тися, наража́тися, наразі́тися, (*ногой*) настро́млюватися, настроми́тися, наштри́куватися, наштрикну́тися, нахроми́тися на що. [Напоро́вся на ви́ла (Сл. Гр.). Чолові́к із скирди впав, та на ви́ла й нахроми́вся (Борзенщ.)].
Напа́рье – све́рдел (-дла), све́рдло; (*в бураве*) пірна́ч (-ча́).
Напаса́ние, *см.* **Напа́ска**, *неоконч.*
Напаса́ть, напасти́ – 1) (*скот*) напаса́ти, напа́сти, випаса́ти, ви́пасти, (*диал.*) напа́шувати, напа́шити, (*о мног.*) понапаса́ти, повипаса́ти кого́, що. [Сього́дня до́бре напа́сла коро́ву (Сл. Гр.). Скоти́ну за ніч так понапаса́є, що бо́ки повирі́внюються (Г. Барв.)]; 2) (*припасать*) припаса́ти, припасти́, запаса́ти, запасти́, призапа́сити, назапа́сити; надбава́ти, надба́ти, пристара́ти чого́. **Напасённый** – 1) напа́сений, напа́шений, понапа́саний; 2) припа́сений, запа́сений, призапа́сений, назапа́сений. **-ться** – 1) напаса́тися *и* (*пров.*) напа́суватися, напа́стися, (*диал.*) напа́шитися, (*о мног.*) понапаса́тися; бу́ти напа́саним, напа́сеним, напа́шеним, понапа́саним. [Во́лики напаса́ються (Грінч. III). Не напа́сується скот (Борзенщ.). Воли́ вже напа́шилися (Ковельщ.). Скоти́на напа́шена (Сл. Гр.)]; 2) припаса́тися, бу́ти припа́сеним, припа́сеним *и т. п.*; 3) *чего* – призби́рувати, призбира́ти, надбава́ти, надба́ти, узапа́сити чого́ (до́сить). [Ні́як не надба́ю оде́жі, щоб за́йва була́: що спра́вимо, те й поно́симо (Богодух.)]. **-ти́сь** *на кого* – наста́(р)чити(ся) на ко́го. [Оде́жі не наста́чу на йо́го, як він ла́зить по барка́нах та по гілля́ках. (Звин.). На всіх злоді́їв не наста́чишся (Кониськ.)].
Напа́ска – 1) (*скота*) напаса́ння, *оконч.* напа́сення, на́пас (-су); 2) *чего* – припаса́ння, запаса́ння, *оконч.* припа́сення, запа́сення, призапа́сення чого́.
Напа́смуреть *и* **Напа́смуриться** – нахма́рити(ся), нахму́ритися, похма́рити(ся), (*диал.*) насурме́нити, насу́пити(ся), (*о небе*) посмутні́ти. [Як похма́рить, то верта́йся додо́му (Хорольщ.). Розпого́дилося а насу́пило було́ як! (Борзенщ.). Щось насурме́нило, ма́буть бу́де дощ (Хорольщ.). Не́бо посмутні́ло (Крим.)].
Напа́стный – на́па́сний, злиго́дній.
I. Напа́сть – на́па́сть (-ти), напа́док (-дку), на́падь (-ди), ли́хо, пеня́, приго́да, ха́лепа, наха́ба [І відкіля́ ця напа́сть на ме́не взяла́ся! (Звин.). І заступа́йте од вражди́, од бід, напра́слини, напа́дку (Котл.). Така́ нам лу́чилася пеня́ (Сл. Гр.). Ка́жуть, приго́ди у́чать люде́й зго́ди (Грінч.). Ха́лепи яко́ї щоб не напита́ть (М. Левиц.). Подя́кував бо́гу, що зняв з ме́не ту наха́бу (Кониськ.)].
II. Напа́сть, -ся, *см.* **Напада́ть, -ся.**
III. Напа́сть, *см.* **Напа́дывать.**
Напа́узить (*лодку*) – наванта́жити (чо́вна́).

I. Напáхивание, *см.* **Напáшка**, *неоконч.*
II. Напáхивание – 1) навівáння *и* навіювання чогó; 2) запинáння чогó. *Срв.* **II. Напáхивать.**
I. Напáхивать, напахáть – (*плугом*) наóрювати, наорáти, (*о мног.*) понаóрювати; (*екстирпатором*) нарáлювати, нарáлити, (*о мног.*) понарáлювати чогó. **Напáханный** – наóраний, понаóрюваний; нарáлений, понарáлюваний. **-ться** – 1) наóрюватися, наорáтися, понаóрюватися; бýти наóрюваним, наóраним, понаóрюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наорáтися, (*о мног.*) понаóрюватися; нарáлитися, (*о мног.*) понарáлюватися.
II. Напáхивать, напахáть, напахнýть – 1) (*навевать*) навівáти *и* навіювати, навíяти, навійнýти, (*о мног.*) понавівáти *и* понавíювати чогó; 2) (*запахивать одежу*) запинáти, запнýти *и* зап'ясти́, (*о мног.*) позапинáти що. **Напáхнутый** – 1) навíяний, понавíюваний; 2) зáпнýтий *и* зáп'ятий, позапи́наний. **-ться** – 1) навівáтися, навíятися, понавівáтися; бýти навíюваним, навíяним, понавíюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) напашíтися, надмýхатися; (*жаром*) напашíтися; *срв.* **II. Пахáть.**
Напáхнуть – напáхатися, пропáхáтися, (*неприятным*) просмердíтися чим. **Напáхший** – напáхлий, пропáхлий чим.
Напáхтывание, Напáхтание – наколóчування, наколóчення *и* наколотíння, набивáння, назбивáння (мáсла).
Напáхтывать, напáхтать – наколóчувати, наколоти́ти, набивáти, наби́ти, назбивáти, нарóблювати, нароби́ти, (*о мног.*) понаколóчувати, понарóблювати (мáсла). [Жíнка назбивáла дíжечку мáсла (Рудч.)]. **Напáхтанный** – наколóчений, наби́тий, назби́ваний, нарóблений, понаколóчуваний, понарóблюваний. **-ться** – 1) наколóчуватися, наколоти́тися, понаколóчуватися; бýти наколóчуваним, наколóченим, понаколóчуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наколоти́тися, наби́тися, назбивáтися, нароби́тися (мáсла).
Напáчкание – 1) набрýднення чогó; 2) напаскýдження, накаля́ння *и т. п.*; 3) напаскýдження, набáзграння, напартáчення. *Срв.* **Напáчкать.**
Напáчкать, -ся – 1) (*о посуде, белье*) набрудни́ти, -ся; бýти набрýдненим. [Набрудни́ли пóсуду – до вéчора стáне бáнити (Богодухівщ.)]; 2) (*намарать, -ся*) напаскýдити, -ся, накаля́ти, -ся, наваля́ти, -ся, набрудни́ти, -ся, набрýди́ти, -ся, намáзати, -ся, намасти́ти, -ся чим, (*о лице*) намýрзати, -ся, (*грязью*) набагни́ти, -ся, (*жидким*) наля́пати, -ся, наталáпати, -ся, (*жирным*) наялóзити, -ся, насмальцювáти, -ся, (*мукой*) наборошни́ти, -ся; бýти напаскýдженим *и т. п.*; 3) (*делать, -ся как попало*) напогáнити, -ся, набáзграти, -ся, напартáчити, -ся, (*зап.*) накапáрити, -ся; бýти напогáненим *и т. п.* **Напáчканный** – 1) набрýднений; 2) напаскýджений, накáляний, навáляний, набрýднений, набрýджений, намáзаний, намýрзаний, наля́паний, наталáпаний, наялóжений, насмальцьóваний, наборóшнений; 3) напогáнений, набáзграний, напартáчений, накапáрений.
Напáшенный – нарілляни́й, наріллéвий, напíльний, нани́в'яний, нани́вний.
Напая́ние – налютувáння чогó.
Напая́сничать – наблазню[у]вáти, настрóїти (наклéїти) дýрника. **-ться** – наблазню[у]вáтися.
Напая́ть, -ся, *см.* **I. Напáивать, -ся.**
Напéв – 1) (*действие*) наспíвування, *оконч.* наспівáння; 2) пóспів, спів (-ву); гóлос (-су). [Пóспів пíсні був яки́йсь моги́льний, немóв-би когóсь ховáли (Крим.). Я вирáзно почýв журли́во-повáжний гóлос української пíсні (Коцюб.). На гóлос не зведý пíсні (Сл. Ум.)]. *Знаете ли вы* **-пéв** *этой песни*? – чи знáєте ви, як цю пíсню на гóлос? **-пéв** *говорком* – речитати́в (-ву).
Напевáла, *см.* **Наговóрщик.**
Напевáние – 1) наспíвування, (*гал.*) лебедíння; муги́кання, курни́кання, курги́кання; 2) наспíвування; 3) *см.* **Наговáривание 2.** *Срв.* **Напевáть.**
Напевáтель, -ница – 1) наспíв(ув)ач, -вачка; 2) *см.* **Наговóрщик, -щица.**
Напевáть, напéть – 1) (*про себя, только несов.*) наспíвувати, (*гал.*) лебедíти, (*под нос себе*) муги́кати, курни́кати, курги́кáти що. [Хóдить, щось дýмає, сти́ха наспíвує (Васильч.). Зачáв пíсню лебедíти слíзними словáми (Млака). Áрію якýсь мугикав сти́ха (Шевч.). Бóндар бари́ло й бóчку набивáє, та ще й курникáє (Шевч.)]. *Он давно мне* **-вáет** (*про*) *это* (*об этом, эту песенку*) – він давнó менí про це *или* цієї (пíсні) співáє (*зап.* пíє); 2) (*для грамоф. пластинки и т. п.*) наспíвувати, наспівáти, (*о мног.*) понаспíвувати що. *Я* **-пéл** *ему за это порядком* – я дóбре ви́читав йомý за це; 3) (*зарабатывать пеньем*) заспíвувати, заспівáти, виспíвувати, ви́співати що. [Співáв цíлий вéчір, та й карбóванця не ви́співав (Сл. Ум.)]; 4) *кому на кого, см.* **Наговáривать 2**. **Напéтый** – 1) наспíваний, понаспíвуваний; 2) заспíваний, ви́співаний. **-ться** – 1) наспíвуватися, муги́катися,

курни́катися, курги́катися; 2) наспі́вуватися, бу́ти наспі́вуваним, наспі́ваним, понаспі́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наспіва́тися, (*диал.*) напі́(я)тися; намуги́катися, накурни́катися, накурги́ка́тися.
Напе́вка, *см.* **Напе́в 1.**
Напе́вный – 1) наспі́вний; 2) (*певучий*) співу́чий, співо́чий, співни́й. **-ная** *речь* – співу́ча мо́ва.
Напе́вочный – наспівни́й.
Напе́вщик, -щица – 1) наспі́в(ув)ач, -вачка, мелоди́ст, -ди́стка; 2) **Наговóрщик, -щица.**
Напека́ние – 1) напіка́ння; 2) напіка́ння, напа́лювання, нажа́рювання, насма́лювання. *Срв.* **Напека́ть.**
Напека́ть, напе́чь – 1) *чего* – напіка́ти, напекти́, (*о мног.*) понапіка́ти чого́. [Навари́ла й напекла́, не для ко́го, для Петра́ (Пісня)]; 2) (*нажигать*) напіка́ти, напекти́, напа́лювати, напали́ти, нажа́рювати, нажа́рити, насма́лювати, насмали́ти, (*о мног.*) понапіка́ти, понапа́лювати *и т. п.* чого. **Напе́че[ё]нный** – 1) напе́чений; 2) напе́чений, напа́лений, нажа́рений, насма́лений, понапа́люваний *и т. п.* **-ться** – 1) напіка́тися, напекти́ся, понапіка́тися; бу́ти напе́ченим. *Много ли хлеба* **-ется**? – чи бага́то хлі́ба напіка́ють?; 2) (*нагреваться от жара*; **-ться** *вдоволь*) напіка́тися, напекти́ся, напа́люватися, напали́тися, нажа́рюватися, нажа́ритися, насма́люватися, насмали́тися, (*о мног.*) понапіка́тися *и т. п.*
Напелена́ть, -ся – напелена́ти, -ся, наповива́ти, -ся.
Напе́нивание, *см.* **Напе́нка**, *неоконч.*
Напе́нивать, напе́нить – напі́нювати, напі́нити що, чого́, с[за]пі́нювати, с[за]пі́нити що, збива́ти, зби́ти пі́ну (шум) на чо́му, (*о мног.*) понапі́нювати, пос[поза]пі́нювати, позбива́ти пі́ну (шум). **Напе́ненный** – напі́нений, понапі́нюваний, с[за]пі́нений, пос[поза]пі́нюваний. **-ться** – напі́нюватися, напі́нитися, понапі́нюватися; бу́ти напі́нюваним, напі́неним, понапі́нюваним *и т. п.*; 2) (*вспениваться*) шумува́ти, зашумува́ти, спі́нюватися, спі́нитися, укрива́тися, укри́тися пі́ною (шу́мом).
Напе́нка – напі́нювання, с[за]пі́нювання чого́, збива́ння пі́ни (шу́му) на чо́му, *оконч.* напі́нення, с[за]пі́нення чого́.
Напе́нчивый – пі́нявий, піни́стий, шумли́вий.
Напеня́ть(ся) *на кого* – нажалкува́тися, нажа́луватися, напеня́тися, наре́мствувати(ся) на ко́го.
Напепеля́ть, напепели́ть – насмі́чувати, смі́ти́ти, насмі́ти́ти по́пелом, натру́шувати, натруси́ти по́пелу *и* по́пелом.
На́перво, *нрч.* – попе́рше, спе́ршу. *Первым* (*сперва*) **-во** – наса́мпере́д, передусі́м, пере́д усього́.
Напердé́ть, -ся – напердí́ти, -ся.
Наперебо́й, *нрч.* – на(в)перебі́й, навпере́бивки, навпере́йми́, наза́хват, перебива́ючи одно́ о́дного (*общ. р.*), оди́н о́дного (*м. р.*), одна́ одну (*ж. р.*), (хапа́ючись) одно́ *и т. п.* перед о́дним, одно́ *и т. п.* з-перед о́дного; *срв.* **Напереры́в.** [Тро́є гово́рять навперебі́й (Л. Укр.). Со́нце і мо́ре навпере́йми намага́лися розгорну́ти перед ним усі свої́ дива́ (Коцюб.). Ля́цькі госпо́дарі почали́ залюдня́ти ди́кі поля́, хапа́ючись оди́н перед о́дним (Куліш)].
Напереви́л, *нрч.* – навпросте́ць, навпряме́ць, навпрямки́, прямце́м.
Напереве́с, *нрч.* – навпере́ваги; *см.* **Переве́с 4.**
Напере́д, *нрч.* – 1) (*в пространстве*) напере́д, впере́д. [Побі́гши напере́д, зліз на шовко́вицю (Куліш)]; 2) (*во времени*) напере́д, попе́реду; *срв.* **Зара́нее.** [Я напере́д знав, що воно́ так бу́де (Сл. Ум.). То ли́хо попе́реду зна́ти, що нам в сві́ті зострі́неться (Шевч.). Посила́є мене́ попе́реду, а сам ма́є прийти́ пізні́ше (Київщ.)].
Напереди́, *нрч.* – спе́реду, попе́ре́ду, *ум.* по[на]передо́чку. [Ві́йсько йде, корого́вки ма́ють; попере́ду музиче́ньки гра́ють (Пісня). Лети́ть зозу́ленька напередо́чку (Метл.)].
Напереки́д, *нрч.* – упере́кид, на(в)пере́кид.
Напереко́р, *нрч.* – наперекі́р, в[на]су́переч, насуперекú, навпере́к, упо́перек, навсу́по[і]р, (на)всу́ко́[і́]р, насу́кір, навпі́р, (*диал.*) навкі́р(ки); *см. ещё* **Зло 3** (*На* **зло**). [А вже наперекі́р йому́ і не ду́ма іти́ (Кониськ.). Насу́переч собі само́му (Грінч.). Була́ слухня́на така́, що й сло́ва впо́перек було́ не промо́вить (Рада). Насу́кір їм навми́сне зго́дився (Крим.)]. *Поступать, поступить, делать, сделать* **-ко́р** *кому* – роби́ти, зроби́ти, чини́ти, учини́ти перекі́р кому́, наперекі́р кому́, іти́, піти́ з ким насупереки́, (*редко*) борозди́ти кому́ що. [А я тобі́, моя́ ма́ти, перекі́р ізроблю́ (Пісня.). Син іде́ насупереки́ з ба́тьком (Вовчанщ.)]. **-ко́р** *судьбе* – наперекі́р до́лі.
Напереко́с *и* **Наперекоски́**, *нрч.* – навкоси́, навскоси́.

Наперекро́й, *нрч.* – у-перекрі́й, на(в)перекрі́й.
Наперело́м, *нрч.* – впо́перек, вбік; наперекі́р; *срв.* **Наперекóр.** *Идти* **-ло́м** *кому* – іти́ з ким насупереки́.
Напереме́нку, *нрч.* – навпереміну, на(в)переміну[и]. [Помагáють їй то однá, то дрýга навпереміну (Г. Барв.). Напереміну: то дощ, то ви́ясниться (Номис)].
Напере́з, *нрч.* – 1) навпере́йми, наперестрі́т комý. [Схопи́вся й побіг навпере́йми старо́му (Н.-Лев.). Я ки́нувся їй наперестрі́т пря́мо через бузо́к (Мова)]; 2) (*прямо*) навпрошки́, навпросте́ць. [Шлях тут крýтиться; то ви ї́дьте во́зом, як шлях іде́, а ми пі́демо вгóру навпрошки́ та й вас перестрі́немо (Звин.)].
Напереры́в, *нрч.* – 1) на(в)перебі́й, навпере́йми́, навви́передки, оди́н з-перед о́дного, оди́н поперед о́дного; *срв.* **Наперебо́й.** [Навви́передки оди́н з-перед о́дного їй догоджáють (Київщ.)]. *Весь товар расхватали* **-ры́в** – увéсь крам порозхо́плювали (похапáли) наперебі́й (оди́н з-перед о́дного). *Все* **-ры́в** *хотят прочесть это произведение* – усí оди́н з-перед о́дного бажáють прочитáти цей твір; 2) безнастáнно; *см.* **Непрестáнно.**
Наперестре́л, *нрч.* – навпере́йми́. [Навпере́йми ви́біг чоловíк (Свидн.)].
Напере́ть, -ся, *см.* **Напирáть, -ся.**
Наперехвáт, *см.* **Напереры́в.**
Наперечёт, *нрч.* – під лíко́м, на ви́лік. [Цьогó ро́ку не вроди́ло нíчо́го, – всі ви́шні під лíко́м (Звин.)]. *Я их всех знаю* **-чёт** – я їх усíх знáю на ви́лік, вони́ в мéне всі, під лíко́м, (*образно*) я їх усíх знáю як свої́ п’ять пáльців. *Все* **-чёт** – всі як оди́н, всі до о́дного; сами́ за сéбе, одни́м лицéм. *Они у нас* **-чёт** – вони́ в нас під лíко́м, (*обр.*) їх у нас як кіт наплáкав. *Нас и всего то* **-чёт** *трое* – нас і всіх, хоч полічи́ (перелічи́), трóє; нас і всіх тройкó.
Напери́ть, *см.* **Наперя́ть.**
Наперна́тить, *см.* **Напери́ть.**
Напе́рник – 1) (*вставочка для писч. перьев*) рýчка, колóдочка; 2) (*для подушки*) напíрник, нáсипка. [Поши́ла нáсипки на подушки́ (Київ)]; 3) *см.* **Пенáл.**
Напе́рсник – 1) напéрсник, нагрýдник; *срв.* **Нагрýдник**; 2) (*довер. лицо*) повíрник, вíрник, секрéтник. [Привíт тобі, мій дрýже вíрний гáю, повíрнику моїх найкрáщих дум (Франко). Таки́й секрéтник, як Гáнна в картагéнської цари́ці (Куліш)].
Напе́рсников – (по)вíрників (-кова, -кове).
Напе́рсница – повíрниця, вíрниця, секрéтниця.
Напе́рсницын – (по)вíрничин (-на, -не).
Напе́рснический – (по)вíрницький.
Напе́рсный – напéрсний, нагрýдний.
Напёрсток, Напёрсточек – напéрсток (-тка), напéрсточок (-чка). **-ток** *глухой* – напéрсток з дéнцем. **-ток** *сквозной* – напéрсток без дéнця.
Напёрсточник – 1) (*мастер*) наперсткáр (-ря́); 2) *бот.* Digitalis prpurea L. – напéрсник (-ку) (червóний), наперстя́нка (пурпурóва), напáльки (-ків) (червóні).
Напёрсточника – наперсткáрка.
Напёрсточный – напéрстковий. **-ная** *мастерская, фабрика* – наперсткáрня, напéрсткова майстéрня (робíтня), напéрсткова фáбрика. **-ная** *трава, см.* **Напёрсточник 2.**
Наперстя́нка, *бот.*Digitalis L. – напéрсник (-ку); (D. grandiflora All.) напéрсник жóвтий, напéрстки (-ків), наперстя́нка, напéрсниця, жóвті дзвінóчки (-ків).
Напе́рчить – наперчи́ти що. **Напе́рченный** – напéрчений.
Наперя́ть, напери́ть – наперя́ти, напéрити що. **-ря́ть** *стрелу* – наперя́ти стрілý.
Наперённый – напéрений.
Напесо́чный – напісковий́, пісковий́. **-ное** *растение* – піскова́ росли́на.
Напестре́ние – 1) наря́блення, поря́блення, построкáтіння, напістря́влення, ви́цяткування, посмугувáння, ви́мережа[е]ння; 2) ви́цяцькування. *Срв.* **Напещря́ть.**
Напестрённость – ви́цяткованість, посмугóваність, ви́мережа[е]ність; ви́цяцькованість (-ности).
Напестре́ть – порябíти, зстрокáтіти, спістря́віти, стáти (зроби́тися) рябим́ (строкáтим, перíстим, пістря́вим).
Напестри́ть, -ся, *см.* **Напещря́ть, -ся.**
На́пестро, *нрч.* – дýже ря́бо, дýже строкáто, дýже перíсто. *Пестрым* **-ро** – ря́бо-преря́бо, строкáто аж в очáх (в очý) рябíє. *Отделать комнату* **-ро** – ви́чепурити (ви́цяцькувати) кімнáту дýже ря́бо (строкáто, перíсто).
Напестря́ть, -ся, *см.* **Напещря́ть, -ся.**
Напе́тливать, напе́тлить – напéтлювати, напетли́ти, (*о мног.*) понапéтлювати чогó. **-лнть** *дичи* – поначí[é]плювати дичини́. *Нитка* **-лилась** – ни́тка заплýталася петéлькáми.

Напе́ть, -ся, *см.* **Напева́ть, -ся.**
Напеча́лить *кого* – засмути́ти, зажури́ти кого́.
Напеча́литься – насумува́тися, насмути́тися, нажури́тися, ви́журитися (дово́лі, вдо́сталь).
Напеча́тание – надрукува́ння, ви́друкування, друк (-ку). *За* **-ние** *объ'явления в газете взимается плата* – за те, що надруку́ють (за друк) оголо́шення в часо́писі, беру́ть пла́ту.
Напеча́тать – надрукува́ти, ви́друкувати, (*о мног.*) понадруко́вувати, повидруко́вувати, (*устар.*) напеча́тати, ви́печатати що. [От-о́т ука́з надруку́ють (Шевч.). Ще до́сі не ви́друкували?! (Київ). Так у кни́жці ви́печатано (Звин.)]. **-тать** *в газете* – на[ви́]друкува́ти в часо́писі. *Он уже* **-тал** *своё произведение* – він уже́ надрукува́в свій твір (своє́ писа́ння). **Напеча́танный** – надруко́ваний, ви́друкуваний, пона[пови]друко́вуваний. [Пісня стоя́ла в голові як ви́друкувана (Васильч.)]. **-ться** – 1) надрукува́тися, ви́друкуватися, пона[пови]друко́вуватися; бу́ти надруко́ваним, ви́друкуваним, пона[пови]друко́вуваним. *Книга эта* **-на** *в количестве тысяча экземпляров* – цю кни́жку (кни́гу) надруко́вано (ви́друкувано) в числі́ ти́сяча примі́рників, тира́ж ціє́ї кни́жки (кни́ги) ти́сяча примі́рників. *Его труд ещё не* **-тан** – його́ пра́цю ще не (на)друко́вано, його́ пра́ця ще не надруко́вана. *Об этом* **-но** *во всех газетах* – про це надруко́вано (понадруко́вувано) в усі́х часо́писах; 2) (*вдоволь*) – а) напеча́татися; б) надрукува́тися. *Срв.* **Печа́тать.**
Напечатлева́ние, Напечатле́ние – 1) відбива́ння, відбиття́ (-ття́), відтиска́ння *и* відти́скування, відти́снення (в па́м'яті, в се́рці), в[за]корі́нювання, в[за]корі́нення; 2) вбива́ння, врі́зування, врі́зання в па́м'ять (в се́рце), втовкма́чування, втовкма́чення (в тя́мку), вибива́ння (в па́мяті, в се́рці). *Срв.* **Напечатлева́ть.**
Напечатлева́ть, напечатле́ть – 1) (*поселять, укоренять в ком что*) відбива́ти, відби́ти, відтиска́ти *и* відти́скувати, відти́сну́ти (в па́м'яті, в се́рці) в ко́го що, в[за]корі́нювати, в[за]корени́ти в ко́му що; 2) (*вбивать*) вбива́ти, вби́ти, врі́зувати, врі́зати кому́ в па́м'ять (в се́рце) що, (*грубее*) втовкма́чувати, втовкма́чити кому́ (в тя́мку) що, (*сильнее*) вибива́ти, ви́бити в ко́го (в па́мяті, в се́рці) що; *срв.* **Запечатлева́ть. -ва́ть** *поцелуй на челе, на устах* – відтиска́ти поцілу́нок на чолі́, на уста́х, цілува́ти в чоло́, в уста́. **Напечатлённый** – 1) відби́тий, відти́снутий *и* відти́снений, в[за]корі́нений; 2) вби́тий, врі́заний, втовкма́чений, ви́битий. **-ться** – відбива́тися, відби́тися, відтиска́тися *и* відти́скуватися, відти́сну́тися (в па́м'яті, в се́рці), в[за]корі́нюватися, в[за]корени́тися в ко́го; бу́ти відби́ваним, відби́тим, відти́скуваним, відти́снутим (відти́сненим), в[за]корі́нюваним, в[за]корі́неним *и т. п.*
Напече́ние – 1) напе́чення; 2) напе́чення, напа́лення *и* напалі́ння, нажа́рення, насма́ле[і ́]ння. *Срв.* **Напека́ть.**
Напе́чный – напі́чний.
Напе́чь, -ся, *см.* **Напека́ть, -ся.**
Напеще́рный – напече́рни[і]й, надпече́рни[і]й.
Напещи́сь *о ком* – напіклува́тися, наклопота́тися, натурбува́тися ким *и* про ко́го; *срв.* **Пещи́ся.**
Напещре́ние – 1) ря́блення, наря́блювання, строка́тіння, пістря́влення, вицятко́вування, смугува́ння, вимере́жування; 2) вицяцько́вування. *Срв.* **Напещря́ть.**
Напещря́ть *и* **Напестря́ть, напестри́ть** – 1) (*делать пёстрым*) ряби́ти, наря́блювати, наряби́ти, поряби́ти, строка́тити, построка́тити, пістря́вити, напістря́вити, роби́ти, зроби́ти рябі́м (строка́тим, пістря́вим), (*точками*) вицятко́вувати, ви́цяткувати, (*полосами*) смугува́ти, посмугува́ти, вимере́жувати, ви́мережа[и]ти, роби́ти, зроби́ти пері́стим, (*о мног.*) понаря́блювати, повицятко́вувати, повимере́жувати, пороби́ти рябі́м (строка́тим, пістря́вим, пері́стим) що; 2) (*украшать пестро*) прикраша́ти, прикраси́ти ря́бо (строка́то, пері́сто), (*не в меру, без вкуса*) вицяцько́вувати, ви́цяцькувати, (*о мног.*) повицяцько́вувати (зана́дто, без смаку́) кого́, що. **Напестрённый** – 1) наря́блений, поря́блений, напістря́влений, ви́цяткуваний, посмуго́ваний, ви́мережа[е]ний, понаря́блюваний, повицятко́вуваний, повимере́жуваний; 2) ви́цяцькуваний, повицяцько́вуваний; (*пёстрый*) рябі́й, строка́тий, пері́стий. **-ться** – вицяцько́вуватися, ви́цяцькуватися, повицяцько́вуватися; бу́ти вицяцько́вуваним, ви́цяцькуваним, повицяцько́вуваним *и т. п.*
Напива́ть, напи́ть – 1) (*выпивать что-л., сколько в изв. срок*) випива́ти, ви́пити, напива́ти, напи́ти, (*о мног.*) повипива́ти, понапива́ти що, скі́льки за яки́й час. [Ви́пили дві четверти́ни за ніч (Луб.). За оди́н день на п'ять карбо́ванців напи́в (Богодух.)]. **-пи́ли***, наели, и след простыл* – напили́, наї́ли, та й зга́дуй як зва́ли; 2) (*приобретать питьём что*) напива́ти, напи́ти собі що, допива́тися, допи́тися до чо́го. *Пил, пил, да и* **-пи́л** *водянку* – пив, пив, та й допи́вся до водя́нки (та й напи́в собі водя́нку).
Напива́ться, напи́ться – 1) (*утолять жажду*) напива́тися, напи́тися, (*с жадностью,*

грубо) наду́длюватися, наду́длитися, нажлу́ктуватися, нажлу́ктатися, (*о мног.*) понапива́тися, понаду́длюватися, понажлу́ктуватися чого́. [Напи́вся пого́жої води́ (Канівщ.). Наї́вся, напи́вся й спа́ти положи́вся (Номис).]. *Дайте мне* **-пи́ться** – да́йте мені́ напи́тися (пи́ти), да́йте мені́ води́. *Не хотите ли пить*? – *Нет, я уже* **-пился́** – Чи не хо́чете пи́ти? – Ні, я вже напи́вся. *Пьёт, не* **-пьётся** – п’є, не на[віді]п’є́ться. [Знай – пили́ во́ду, не відіп’ю́ться (Квітка)]. **-ваться** *вволю* – напива́тися досхочу́ (уво́лю), (*всласть*) напива́тися всмак, (*по горло*) напива́тися до-не́(с)хочу (по саме́ ні́куди, по за́в’язку, по ду́жку). *Лошади* **-пили́сь** – ко́ні понапива́лися (понапува́лися); 2) (*пить земельное, упиваться*) напива́тися, напи́тися, упива́тися, упи́тися, (*о мног.*) понапива́тися, повпива́тися, попи́тися, (*наугощаться*) начастува́тися, (*грубо*) набира́тися, набра́тися, налива́тися, нали́тися, насмо́ктуватися, насмокта́тися, нарі́зуватися, нарі́затися, наду́длюватися, наду́длитися, нали́гуватися, налига́тися, наджу́люватися, наджули́тися, (*диал.*) набра́жуватися, набра́житися, натю́жуватися, натю́житися, (*о мног.*) понабира́тися, понасмо́ктуватися, понаду́длюватися *и т. п.*, (*заливать глаза*) на[за]лива́ти, на[за]ли́ти (*зап.* на[за]лля́ти) о́чі (*бельма*: сліпи), (*о мног.*) позалива́ти о́чі, (*образно*) набира́ти, набра́ти по́вну го́лову, зачме́лювати, зачмели́ти го́лову, завдава́ти, завда́ти га́рту. [Хай соло́дкого ме́ду напива́ється (Метл.). Не впива́йтесь, лю́ди! – на тім сві́ті вам смола́ за́мість вина́ бу́де (Рудан.). П’ють, п’ють, по́ки нап’ю́ться, по́тім зва́да (Л. Укр.). Зібра́лись до́брі лю́ди, на бе́седі вже звісно попили́ся (Гліб.). Пили́, пили́ козаче́ньки та вже попили́ся (Грінч. III). Начастува́лися ми так, що й посну́ли (Основа 1862). Буржуа́, налига́вшись ро́му, підняли́ ґвалт (Н.-Лев.). Набра́вся як свиня́ му́лу (Звяг.). Іде́ він п’я́ний, знов наду́дливсь (Звин.). Набра́жився як п’яни́ця (Номис). Зали́в сліпи зра́нку, то вже не тя́миш, що верзе́ш (Тобіл.). Зачмели́в го́лову та й іде́ співа́ючи (Франко)]. **-ва́ться** *допьяна* – напива́тися до́п’яну, напива́тися п’я́ним, п’я́но впива́тися. **Напи́вшийся** – що напи́вся, напи́тий; упи́тий, начасто́ваний, набра́жений. *Наевшийся и* **-пи́вшийся** – наї́дений і напи́тений.

Напи́л, *см.* **Напи́лка.**

Напи́ливание, Напиле́ние – напи́лювання, напиля́ння (-ння).

Напи́ливать, напили́ть – напи́лювати, напиля́ти, (*о дровах ещё*) нарі́зувати, нарі́зати; (*о мног.*) понапи́лювати, понарі́зувати чого́. **Напи́ле[ё]нный** – напи́ляний, нарі́заний, понапи́люваний, понарі́зуваний. **-ться** – 1) напи́люватися, напиля́тися, понапи́люватися; бу́ти напи́люваним, напи́ляним, понапи́люваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) напиля́тися, попопиля́ти (досхочу́, до-не́(с)хочу). [Ну, вже напиля́лися, на сього́дні бу́де (Лубенщ.)].

Напили́кать, *см.* **Напилюка́ть** (*под* **Напилю́кивать**). **-ться** – натерли́катися, нацигри́катися.

Напи́лка – напи́лювання, *оконч.* напиля́ння.

Напи́лок – терпу́г (-га́), пил(ь)ни́к (-ка́), напи́лок (-лка). *Драчевой* **-лок** – драче́вий терпу́г.

Напи́лочный – терпуго́вий.

Напи́льник, *см.* **Напи́лок.**

Напилю́кивать, напилюка́ть – натерли́кувати, натерли́кати, нацигри́кувати, нацигри́кати, (*брянчать*) набри́нькувати, набри́нькати.

Напина́ть, напя́ть *и* **напну́ть** – 1) (*напяливать*) напина́ти, напну́ти *и* нап’я́сти́ що на чо́му, на що, на ко́го; 2) (*наталкивать*) нашто́вхувати, наштовхну́ти, наганя́ти, нагна́ти кого́ на що. **Напну́тый** – 1) на́пну́тий *и* на́п’я́тий; 2) нашто́вхнутий, на́гнаний. **-ться** – 1) напина́тися, напну́тися, нап’я́сти́ся; бу́ти напи́наним, на́пну́тим, на́п’я́тим; 2) (*натыкаться*) нашто́вхуватися, наштовхну́тися, натика́тися, наткну́тися, наганя́тися, нагна́тися на що. [Наткну́всь на ка́мінь, заби́в па́льця (Звин.)]; 3) (*спотыкаться*) зачіпа́тися, зачепи́тися за що, спотика́тися, спіткну́тися на що.

Напира́ние, *см.* **Напо́р 1**, *неоконч.*

Напира́тель, -ница, *см.* **Напо́рщик, -щица.**

Напира́ть, напере́ть – напира́ти, напе́рти, натиска́ти, нати́сну́ти, наляга́ти, налягти́, (*надавливать*) нада́влювати, надави́ти, (*о мног.*) понапира́ти, понати́скувати *и т. п.* на ко́го, на що. [Із-за Дніпра́ напира́є дурни́й Самойло́вич (Шевч.). А би́ймо две́рі! напрі́мо скі́льки си́ли! (Куліш). Та не наляга́йте бо! не встою́! (Звин.)]. *Лёд* **-ра́ет** *на мост* – кри́га напира́є (натиска́є, пре) на міст. *Неприятель сильно* **-ра́л** *на нас* – во́рог мі́цно напира́в (наляга́в) на нас. *Он всё* **-ра́ет** *на этот факт* – він все натиска́є (напира́є, на(по)ляга́є) на цей факт. **Напёртый** – напе́ртий, нати́снутий *и* нати́снений, нада́влений, понапи́раний, понати́скуваний, понада́влюваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) напира́тися, бу́ти напи́раним, напе́ртим, понапи́раним *и т. п.*; 2) (*наваливаться*) напира́ти(ся), напе́рти(ся), нава́люватися, навали́тися, налягати, налягти́, (*о мног.*) понапира́ти(ся) *и т. п.*; 3)

(*нажираться*) напира́тися, напе́ртися, нажира́тися, наже́ртися, (*о мног.*) понапира́тися, понажира́тися.

Напирова́ть – набенкетува́ти, набалюва́ти. **-ться** – набенкетува́тися, нагуля́тися, набалюва́тися.

Написа́ние – 1) (*действие*) – а) написа́ння, списа́ння, накре́слення, надря́пання, нашкря́бання; б) змалюва́ння, намалюва́ння, ви́малювання. *Срв.* **Напи́сывать**; 2) (*надпись и графич. обозначение*) на́пис (-су); *см.* **На́дпись 2.**

Написа́ть, -ся, *см.* **Напи́сывать, -ся.**

Напискля́веть – спискли́[я́]віти; нави́кнути каню́чити (ціга́нити).

Написно́й – написни́й; (*написанный*) напи́саний; змальо́ваний.

Напи́сывание – 1) напи́сування, (*нацарапывание*) надря́пування, нашкря́бування; 2) *см.* **Надпи́сывание.**

Напи́сывать, написа́ть – 1) напи́сувати чого́, написа́ти що *и* чого́, спи́сувати, списа́ти про що, (*начертывать*) накре́слювати, накре́сли́ти, (*нацарапывать, намарывать*) надря́пувати чого́, надря́пати що *и* чого́, нашкря́бувати чого́, нашкря́бати що *и* чого́, нариґлюва́ти, нариґува́ти, наба́зграти, (*о мног.*) понапи́сувати, пописа́ти, понакре́слювати, понадря́пувати, понашкря́бувати, понариґльо́вувати що *и* чого́. [Напиши́ оце́ сло́во (Сл. Гр.). Написа́в де́чого на пе́рший раз (Квітка). Вона́ взяла́ й понапи́сувала на всіх воро́тях (Рудч.). У кни́гах усе́ як-ра́з попи́сано (Основа 1862). Вра́дили про все в тім папе́рі списа́ти; як умі́ли так і списа́ли (Грінч.). Та ви́рвемо по листо́чку, спи́шемо по письмо́чку (Гнід.). Коли́ й надря́пає що по-вкраї́нському, то се не вели́кого ва́жить (Грінч.). Це він сам нариґува́в, щоб нас піддури́ти (Богодух.)]. **-са́ть** *письмо кому* – написа́ти листа́ кому́, до ко́го, (*диал.*) налистува́ти кому́, до ко́го, (*о мног.*) пописа́ти, понапи́сувати листи́. [Приведе́ш до ме́не, як попишу́ листи́ (Куліш)]. **-са́ть** *в письме* (*уведомить*) – написа́ти, прописа́ти, приписа́ти (в листі́). [У листі́ написа́в їй про все (Богодух.). Чому́-ж ти мені́ за́раз сього́ не прописа́ла? (М. Вовч.). Наш моска́ль приписа́в, щоб йому́ хоч карбо́ванців два подали́ (Київщ.)]. **-са́ть** *в ответ кому* – відписа́ти кому́. [Я відписа́в тобі́ того́ са́мого дня, як твого́ листа́ одібра́в (Київщ.)]. **-са́ть** *книгу, сочинение* – написа́ти (скла́сти) кни́гу, твір. **-са́ть** (*составить*) *список, постановление, завещание* – написа́ти (списа́ти, скла́сти) спис, ухва́лу, духівни́цю (запові́т, тестаме́нт). [Спишу́ папе́ри всі по фо́рмі, як годи́ться (Самійл.). Списа́в Хмельни́цький на папе́рі, чого́ козаки́ од короля́ бажа́ють (Куліш). Списа́ли постано́ву (Грінч.). І тестаме́нт сама́ списа́ла свій (Грінч.)]; 2) **-са́ть** *красками, кистью, образами* – змалюва́ти, намалюва́ти, ви́малювати фа́рбами, пе́нзлем, о́бразами), (*устар.*) написа́ти, списа́ти, ви́писати кого́, що. [Була́ чорня́ва, в рум'я́нцях, – змалюва́ти-б таку́ та диви́тися (М. Вовч.). Твоє́ бі́ле ли́чко да й намалюва́ти (Чуб.). Коли́-б мені́ ті́ї малярі́, ви́малювала-б ми́лого собі́ (Метл.). Ой ти, Окса́но, паня́ночко, в те́бе ли́чко, як я́блучко, – не так ли́чко, як ти сама́, як на карти́ні напи́сана: писа́в три дні ще й три годи́ні, до́ки ви́писав як на карти́ні; писа́в три дні ще й три но́чі, до́ки випи́сував ка́рії о́чі (Пісня). Ти́пи в по́вісті змальо́вано майсте́рно (Київ)]; 3) *см.* **Надпи́сывать. Напи́санный** – 1) напи́саний, спи́саний, накре́слений, надря́паний, нашкря́баний, нариґльо́ваний, наба́зграний, понапи́суваний *и т. п.*; 2) змальо́ваний, намальо́ваний, ви́мальований, спи́саний, ви́писаний (на карти́ні). [До того́ ча́су у нас не було́ докла́дної програ́ми, спи́саної на папе́рі (Азб. Ком.). Зо́всім ні́би карти́на намальо́вана шту́чним пе́нзлем (Н.-Лев.)]. *Красиво* **-ный** – га́рно (кра́сно) напи́саний; краснопи́сний; 3) *см.* **Надпи́санный. -ться** – 1) напи́суватися, написа́тися, списа́тися, накре́сли́тися, надря́патися, нашкря́батися, нариґлюва́тися, (*о мног.*) понапи́суватися, пописа́тися *и т. п.*; бу́ти напи́саним, спи́саним, понапи́суваним *и т. п.* [Як що написа́лося у Шевче́нка під на́дихом фальшо́ваної істори́чньої тради́ції, так воно́ й закля́кло наві́ки (Куліш). Глянь, як га́рно написа́лося (Київщ.)]. *Видно так ему на роду* **-сано** – ма́буть уже так йому́ суди́лося (на віку́ напи́сано). *Что* **-сано** *пером, того не вырубишь топором* – що напи́сано перо́м, того́ не ви́везеш і воло́м (Номис); 2) змалюва́тися, намалюва́тися, ви́малюватися; бу́ти змальо́ваним, намальо́ваним; (*устар.*) написа́тися, списа́тися, ви́писатися; 3) (*записываться*) запи́суватися, записа́тися, (*о мног.*) позапи́суватися, пописа́тися. *Он* **-са́лся** *купцом* – він записа́вся в крамарі́; 4) *см.* **Надпи́сываться**; 5) (*вдоволь, сов.*) написа́тися, (*красками*) намалюва́тися, (*о мног.*) понапи́суватися, понамальо́вуватися.

На́пись – 1) *см.* **Написа́ние 1**; 2) *см.* **На́дпись**; 3) *см.* **О́пись**; 4) *см.* **За́пись.**

Напита́ние – 1) нагодува́ння; 2) наси́ч[щ]ення, напо́єння *и* напої́ння; 3) перейняття́, пройняття́ (-ття́), (*о жидкости*) пересяа́кнення. *Срв.* **Напи́тывать.**

Напита́тель, -ница – годува́льник, -ниця, годі́вни́к (-ка́), -ни́ця.

Напита́ть, -ся, *см.* **Напи́тывать, -ся.**

Напито́к – на́пі́й (-по́ю), напи́ток (-тку), (*питьё*) питтяʹ (-ттяʹ), питво́, (*диал.*) пито́к (-тка́), (*пойло*) пі́йло, (*хмельной ещё*) тру́нок (-нку). [Я п'ю тебе́ со́нце, твій те́плий сцілю́щий напі́й (Коцюб.). То Хмельни́цький те́є зачува́в, ще лу́ччих напи́тків подава́в (Ант.-Драг.). Той наркоти́чний напи́ток бі́льше да́є йому́ си́ли, ніж ї́жа (Крим.). Дав отру́ту па́нові підкомо́рію в питві́ (Ор. Левиц.). Не жа́луйте, ді́ти, тру́нку дорого́го, із двора́ не випуска́йте твере́зим ніко́го (Куліш)]. **-ток** *десертный* – десе́ртовий (десе́ртний) на́пі́й (тру́нок). **-ток** *заговорный, волшебный* – замо́вний (чарівни́й) на́пі́й (тру́нок), данняʹ (-нняʹ), чарівне́ питво́, еліксир (-ру). [Данняʹ гі́рше від трути́зни (Номис)]. **-ток** *игристый* – іскри́стий (шипу́чий) на́пі́й (тру́нок). **-тки** *крепкие, спиртные* – тру́нки (напо́ї) спирто́ві (міцні́, сильні́); спиртуо́зи (-зів). [Напі́й був сильни́й – за хви́льку я засну́в, мов ка́мінь (Франко)]. **-ток** *любовный* – любо́вне данняʹ, лю́бощі (-щів), коха́н-зі́лля (-лля). **-ток** *опьяняющий* – п'янки́й на́пі́й (тру́нок), п'яню́че питво́. **-тки** *и яства* – напи́тки (напо́ї) й наї́дки, питтяʹ (пи́тення) й ї́дення, пити́ме й їди́ме. [Наї́дки найдобі́рні та напи́тки (Франко). Посла́в йому́ усяʹкого пи́тення, ї́дення і горіло́к усяʹких (Номис). Пішли́ собі́, поки́давши усе́: пити́ме і їди́ме (Рудч.)]. *Торговать* **-тками** – торгува́ти напо́ями (тру́нками), (*шинкарить*) шинкува́ти чим *и* що. *Нет* **-тка** *лучше воды* – нема́(є) напо́ю над во́ду, нема́(є) питтяʹ (питва́) за во́ду.

Напи́точный – напі́йний, напи́тковий, трунко́ви́й, (*питьевой*) пи́тни́й.

Напи́тчивый – напі́йливий, живни́й; *срв.* **Пита́тельный.**

Напи́тчик – напі́йник; трунка́р (-ряʹ).

Напи́тывание – 1) нагодо́вування; 2) наси́ч[щ]ування, напо́ювання; 3) переймання, проймання, (*о жидкости*) пересяка́ння. *Срв.* **Напи́тывать.**

Напи́тывать, напита́ть – 1) *кого чем* – нагодо́вувати, нагодува́ти, (*о мног.*) понагодо́вувати кого́ чим. [Як мені́ жи́ти, як горюва́ти, як свої́ ді́тки нагодува́ти? (Пісня)]; 2) *что чем* – наси́ч[щ]увати, насити́ти, напо́ювати, напої́ти, (*о мног.*) понаси́ч[щ]увати, понапо́ювати що чим. [До́бре напої́в чо́боти дьо́гтем, – не протіка́тимуть (Богодух.)]. **-вать** *вещество жидкостью* – напо́ювати речовину́ (наді́б'я) те́чивом (пли́ном); *специальнее*: (*влагою*) наволо́жувати, наволо́жити; *срв.* **Навла́живать**; (*краскою*) вифарбо́вувати, ви́фарбувати; (*кислотами*) наки́слювати, накисли́ти що. **-ть** *парафином, воском* – парафінува́ти, ви́парафінувати, з[ви]во́щувати, з[ви́]вощи́ти що. **-ть** *солью, щёлочами* – висо́лювати, ви́солити, вилуго́вувати, ви́лугувати що. **-ть** *ядом, отравою* – наси́ч[щ]увати (напо́ювати), насити́ти (напої́ти) отру́тою, затру́ювати, затруї́ти що. **Напи́танный** – 1) нагодо́ваний, понагодо́вуваний; 2) наси́ч[щ]ений, напо́єний, понаси́ч[щ]уваний, понапо́юваний; наволо́жений; ви́фарбуваний; наки́слений; ви́парафінуваний, зво́щений, ви́вощений; ви́солений; ви́лугуваний; затру́єний, пересяʹклий отру́тою. **-ться** – 1) нагодо́вуватися, нагодува́тися, наїда́тися, наї́стися, (*вежл.*) наконтенто́вуватися, наконтентува́тися, (*о мног.*) понагодо́вуватися *и т. п.*; бу́ти нагодо́вуваним, нагодо́ваним, понагодо́вуваним; 2) наси́ч[щ]уватися, насити́тися, напо́юватися, напої́тися чим, набира́тися, набра́тися, бра́тися, узяʹтися чим *и* чого́, натяга́тися, натягти́ся, пересяка́ти, пересяʹкнути чим; бу́ти наси́ч[щ]уваним, наси́ч[щ]еним, понаси́ч[щ]уваним *и т. п.*; *срв.* **Пропи́тываться.** [Поки ґніт га́су не набере́ться, то горі́ти не бу́де (Київ). Вишні́ вже натяга́ються горі́лкою (Сл. Гр.). Земляʹ пухка́, вже геть пересяʹкла водо́ю (Звин.)]. *Снег* **-та́лся** *водой* – сніг узяʹвся водо́ю. **-ться** *влагою, кислотами, воском, солью, ядом* – наволо́жуватися, наволо́житися (бра́тися, взяʹтися ві́льгістю), наки́слюватися, накисли́тися, зво́щуватися, звощи́тися, висо́люватися, ви́солитися, затру́юватися, затруї́тися (пересяка́ти, пересяʹкнути отру́тою); 3) перейма́тися, перейняʹтися, пройма́тися, пройняʹтися чим, набира́тися, набра́тися чого́; *см.* **Проника́ться.** *Он смолоду* **-та́лся** *революционным духом, освободительными идеями* – він зма́лку перейняʹвся революці́йним ду́хом, визво́льними іде́ями, він зма́лку набра́вся революці́йного ду́ху, визво́льних іде́й. **Напи́тавшийся** – що нагодува́вся *и т. п.*; нагодо́ваний, наї́дений; наси́ч[щ]ений, напо́єний; пере́йняʹтий, про́йняʹтий, пересяʹклий.

Напи́ть, -ся, *см.* **Напива́ть, -ся.**

На́пих, *см.* **Напи́хивание** *и* **Напиха́ние.** *Насовать* **-хом** – на́пхом напха́ти, натовкма́чити жу́жмом.

Напиха́ние – 1) напха́нняʹ, набга́нняʹ, натовкма́чення, натасува́ння, напакува́ння, насо́вання; 2) нашто́вхнення, насу́нення; 3) напха́нняʹ, наштовха́ння. *Срв.* **Напи́хивать.**

Напиха́ть, -ся, *см.* **Напи́хивать, -ся.**

Напи́хач – напиха́йло.

Напи́хивание – 1) напиха́ння, набига́ння, натовкма́чування, натасо́вування, напако́вування, насо́вування; 2) нашто́вхування, насува́ння *и* насо́вування. *Срв.* **Напи́хивать.**

Напи́хивать, напиха́ть, напихну́ть – 1) *чего, что во что* – напиха́ти *и* напи́хувати,

напха́ти, напхну́ти, набига́ти, набга́ти, натовкма́чувати, натовкма́чити, натасо́вувати, натасува́ти, напако́вувати, напакува́ти, (*насовывать*) насо́вувати, насо́вати, (*о мног.*) понапиха́ти *и* понапи́хувати *и т. п.* чого́, що. [Напха́в сті́льки, що вже бі́льше не вла́зить (Київщ.). Набга́в по́вну кише́ню горі́хів (Сл. Гр.). Понапиха́в і туди́, і сюди́ (Грінч.). Напакува́в по́вний рот цуке́риків (Волинь)]; 2) *кого, что на кого, на что* – нашто́вхувати *и* наштовха́ти, наштовхну́ти кого́, що на ко́го, на що, (*надвигать*) насува́ти *и* насо́вувати, насу́нути що на ко́го, на що, (*о мног.*) понашто́вхувати, понасува́ти *и* понасо́вувати; 3) **-ха́ть** *кого* – напха́ти, наштовха́ти кого́. **Напи́ханный, Напи́хнутый** – 1) на́пханий, на́пхнутий, на́бганий, натовкма́чений, натасо́ваний, напако́ваний, насо́ваний, понапи́хуваний *и* понапи́ханий *и т. п.*; 2) нашто́вхнутий, насу́нутий *и* насу́нений, понашто́вхуваний; 3) на́пханий, нашто́вханий. **-ться** – 1) напи́хуватися *и* напиха́тися, напха́тися, понапи́хуватися *и* понапиха́тися; бу́ти напи́хуваним *и* напи́ханим, на́пханим, понапи́х(ув)аним *и т. п.*; 2) (*наталкиваться*) нашто́вхуватися *и* наштовха́тися, наштовхну́тися, напо́рюватися, напоро́тися на ко́го, на що; 3) (*набиваться*) нато́вплюватися, нато́впитися, набива́тися, наби́тися, (*о мног.*) понато́вплюватися, понабива́тися. [Нато́впилося люде́й, що й ста́ти нема́ де (Лубенщ.)]; 4) (*вдоволь, сов.*) напха́тися, наштовха́тися.

Напи́чкивание, Напи́чкание – напиха́ння, напха́ння́, напако́вування, напакува́ння, начиня́ння, начи́нення (-ння).

Напи́чкивать, напи́чкать – напиха́ти, напха́ти, напако́вувати, напакува́ти, начиня́ти, начини́ти, (*о мног.*) понапиха́ти *и т. п.* кого́, що чим. **-кать** *ребёнка лакомствами* – напха́ти (напакува́ти) дити́ну ла́сощами. *Он* **-кал** *себе голову книжной премудростью* – він напакува́в (наби́в, начини́в) собі́ го́лову кни́жною прему́дрістю (кни́жними му́дрощами). **Напи́чканный** – на́пханий, напако́ваний, начи́нений, понапи́х(ув)аний *и т. п.* **-ться** – напиха́тися, напха́тися, понапиха́тися; бу́ти напи́х(ув)аним, на́пханим, понапи́х(ув)аним *и т. п.*

Напища́ть, -ся – напища́ти, -ся, напискоті́ти, -ся, напи́скати, -ся, (*тонким голосом*) напі́кати, -ся.

На́пла́в – 1) *см.* **Напла́вка**; 2) на́пла́в (-ву); намул (-лу); *см.* **Нано́с 2**; 3) о́сад (-ду), на́кип (-пу); *см.* **Оса́док, На́кипь**; 4) (*на своде домны*) жу́желиця; 5) плаво́к (-вка́), бомби́рка; *срв.* **Поплаво́к**; 6) плав (-ву), плив (-ву). *Судно идёт* **-вом** – а) (*силою течения*) судно́ йде пла́[и́]вом, судно́ пливе́ (ті́льки за) водо́ю (течіє́ю); б) (*разбегом, инерциею*) судно́ йде розго́ном (із розго́ну); 7) (*нарост на дереве*, callus) на́пли́нок (-нку), ґ[г]у́ля, (*прикорневой*) наго́ни (-нів) (Волинь); 8) *бот.* Potamogeton pusillus L. – рде́сник (-ку) (дрібни́й), жабурни́к (-ку́) (дрібне́нький).

Напла́вать, -ся – напла́вати, -ся, (*диал.*) напли́вати, -ся. [До́сі-ж мої́ лебеді́ та й напла́валися (Грінч. III)].

Напла́вка – 1) наганя́ння, *оконч.* нагна́ння́ (пла́вом, водо́ю, течіє́ю); 2) наплавля́ння, *оконч.* напла́влення; 3) нато́плювання, *оконч.* нато́плення. *Срв.* **Напла́вливать.**

Напла́вление, *см.* **Напла́вка**, *оконч.*

Наплавле́ние, *см.* **Напла́вка.**

Напла́вливание, *см.* **Напла́вка**, *неоконч.*

Напла́вливать *и* **Наплавля́ть, напла́вить** – 1) (*нагонять по течению*) наганя́ти *и* наго́нити, нагна́ти, (*о мног.*) понаганя́ти *и* понаго́нити (пла́вом, водо́ю, течіє́ю) чого́; *срв.* **Сплавля́ть**; 2) (*устанавливать по воде*) наплавля́ти, напла́вити. **-ля́ть** *мосты* – наплавля́ти (плавні́, наплавні́, живі́) мости́; 3) нато́плювати, натопи́ти, (*о мног.*) понато́плювати чого́. [Натопи́ли руди́ вдво́є про́ти вчора́шнього (Дніпропетр.)]. **Напла́вленный** – 1) на́гнаний (пла́вом, водо́ю, течіє́ю); 2) напла́влений; 3) нато́плени́й, понато́плюваний. **-ться** – 1) наганя́тися, нагна́тися, понаганя́тися; бу́ти наго́неним, на́гнаним (пла́вом, водо́ю, течіє́ю) *и т. п.*; 2) нато́плюватися, натопи́тися, понато́плюватися; бу́ти нато́плюваним, нато́пленим, понато́плюваним.

Наплавно́й – наплавни́й, плавни́й; *см. ещё* **Наплывно́й. -но́й** *мост* – (на)плавни́й (живи́й) міст. **-на́я** *земля* – наплавна́ (наносна́, наму́льна) земля́. **-но́й** *остров* – (на)плавни́й (живи́й) о́стрів.

Наплаво́к – поплаве́ць (-вця́); *см.* **Поплаво́к.**

Напла́вчивый – пливки́й, розго́нистий.

Напла́вщик – спла́вни́к, напла́вни́к (-ка́).

На́плавь – 1) (*неводн. поплавки*) плавки́ (-кі́в), бомби́рки (-би́рок); (*мелевой*) бака́н (-на́); *срв.* **Поплаво́к**; 2) *см.* **На́пла́в 2**; 3) наплавна́ (жива́) горо́жа (зага́та); 4) *см.* **На́пла́в 3.**

Напла́ивать, наплои́ть – напло́ювати, напло́їти, нафалдо́вувати, нафалдува́ти, (*о мног.*)

понаплóювати, понафалдóвувати чогó. **Наплоённый** – наплóєний, нафалдóваний, понаплóюваний.

Напла́каться – 1) напла́катися, попопла́кати, (*нахныкаться*) нарю́м(с)атися, (*о мног.*) понапла́куватися, понарю́м(с)уватися, (*с причитаниями*) натужи́тися, налементува́тися, наголоси́тися. [Як зійду́ся, з ким люби́лась, напла́чуся сти́ха (Чуб. V). Ма́ти з попаде́ю за плач мерщі́й, і до́бре, усма́к напла́чуться собі (М. Вовч.). Стара́ тії листи́ що-дня́ вичи́тує і попопла́че над ни́ми, і попосміє́ться (М. Вовч.). Налементува́лися на́ші ба́би, аж похри́пли (Грінч.)]. *По всем покойникам не* **-шься** – на ко́жний гук не обгука́єшся, чужи́м го́рем не нажу́ришся; 2) (*насетоваться*) напла́катися, набі́дкатися, нажалкува́тися.

Напла́кивать, напла́кать – напла́кувати, напла́кати, (*нахныкать*) нарю́м(с)увати, нарю́м(с)ати, (*о мног.*) понапла́кувати, понарю́м(с)увати. [Он, напла́кала вже ці́лу калю́жу (Луб.)]. **-кать** *глаза* – напла́кати о́чі. *Как кот* **-кал** – як кіт напла́кав. **Напла́канный** – напла́каний, нарю́м(с)аний, понапла́куваний, понарю́м(с)уваний. [Утира́ючи напла́кані о́чі (Васильч.)].

Наплакирова́ние – наплакува́ння, налистува́ння, наверст(в)ува́ння.

Наплакиро́вка, *см.* **Наплакиро́вывание** *и* **Наплакирова́ние.**

Наплакиро́вывание – наплако́вування, налисто́вування, наверст(в)о́вування.

Наплакиро́вывать, -ся, наплакирова́ть, -ся – наплако́вувати, -ся, наплакува́ти, -ся, налисто́вувати, -ся, налистува́ти, -ся, наверст(в)о́вувати, -ся, наверст(в)ува́ти, -ся; бу́ти наплако́вуваним, наплако́ваним *и т. п.* **Наплакиро́ванный** – наплако́ваний, налисто́ваний, наверст(в)о́ваний.

Наплакси́веть – сплакси́віти.

Напла́менный – наполум'я́ни́й, наполо́мінний. **-ный** *дым*, **-ная** *копоть* – наполум'я́ни́й дим, наполум'я́на́ кі́птява.

Напланирова́ть – сплануваа́ти, напланува́ти що. **Напланиро́ванный** – сплано́ваний, напланований. **-ться** – с[па]планува́тися; бу́ти с[на]плано́ваним.

Напла́ст, *см.* **Напла́стка.**

Напласта́ние, *см.* **Напла́стка**, *оконч.*

Напла́статься – 1) (*наваляться*) накача́тися, наваля́тися; 2) (*накупаться*) накупа́тися, напла́[и́]ватися; 3) (*навозиться*) навовту́зитися.

Напласти́ть, *см.* **Наплю́щи́ть.**

Напла́стка – 1) нарі́зування, *оконч.* нарі́зання ски́бами (скибка́ми); 2) наплато́вування, *оконч.* наплатува́ння *и* наплата́ння. *Срв.* **Напла́стывать.**

Напластова́ние – 1) (*действие*), *см.* **Напласто́вка**, *оконч.*; 2) *см.* **Наслое́ние 2**. **-ние** *несогласное, смешанное* – наверст(в)о́вання, незгі́дне (перехре́сне).

Напласто́вка – наверст(в)о́вування, наве́рствування, нашаро́вування, *оконч.* наверст(в)ува́ння, наверста́ння, нашарува́ння.

Напласто́вывание, *см.* **Напласто́вка**, *неоконч.*

Напласто́вывать, напластова́ть – наверст(в)о́вувати, наверст(в)ува́ти, наве́рствувати, наверста́ти, нашаро́вувати, нашарува́ти, (*о мног.*) понаверст(в)о́вувати, понаве́рствувати, понашаро́вувати що, чогó. [Пове́рх ву́гілля наверста́ли жу́желиці та піску́ (Кременч.)]. **Напласто́ванный** – наверст(в)о́ваний, наве́рстаний, нашаро́ваний, понаверст(в)о́вуваний, понаве́рствуваний, понашаро́вуваний. **-ться** – наверст(в)о́вуватися, наверст(в)ува́тися, понаверст(в)о́вуватися; бу́ти наверст(в)о́вуваним, наверст(в)о́ваним, понаверст(в)о́вуваним *и т. п.*

Напла́стывание, *см.* **Напла́стка**, *неоконч.*

Напла́стывать, напласта́ть – 1) (*нарезать пластами*) нарі́зувати, нарі́зати, (*о мног.*) понарі́зувати ски́бами (скибка́ми) чогó; 2) (*о рыбе*) наплато́вувати, наплатува́ти *и* наплата́ти, (*о мног.*) понаплато́вувати чогó. **Напла́станный** – 1) нарі́заний, понарі́зуваний ски́бами (скибка́ми); 2) наплато́ваний *и* напла́таний, понаплато́вуваний. **-ться** – 1) нарі́зуватися, нарі́затися, понарі́зуватися ски́бами (скибка́ми); бу́ти нарі́зуваним, нарі́заним, понарі́зуваним ски́бами (скибка́ми) *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наплатува́тися *и* наплата́тися, (*о мног.*) понаплато́вуватися.

Напла́та – 1) (*действие*), *см.* **I. Напла́чивание** *и* **Наплаче́ние**; 2) (*предмет*) – а) (*подбивка*) пі́дбивка, пі́дшивка; б) (*заплата*) ла́та, ла́тка.

Наплати́ть, -ся, *см.* **I** *и* **II. Напла́чивать, -ся.**

Напла́тка, *см.* **Напла́та.**

Наплача́ть, *см.* **I. Напла́чивать.**

Наплаче́ние – 1) підбиття́, підшиття́ (-ття́); 2) налата́ння. *Срв.* I**. Напла́чивать.**

I. Напла́чивание – 1) підбива́ння, підшива́ння; 2) нала́тування. *Срв.* **I. Напла́чивать.**

II. Напла́чивание – напла́чування. *Срв.* **II. Напла́чивать.**
I. Напла́чивать *и* **Наплача́ть, наплата́ть** *и* **наплати́ть** – 1) (*подбивать*) підбива́ти, підби́ти, підшива́ти, підши́ти, (*о мног.*) попідбива́ти, попідшива́ти що. **-тать** *подоплёку* – підби́ти підо́плічку; 2) (*ставить заплату*) нала́тувати, налата́ти, (*о мног.*) понала́тувати що чим. **-та́ть** *заплату* – налата́ти ла́тку. **Напла́танный** *и* **Напла́ченный** – 1) підби́тий, підши́тий, попідби́ваний, попідши́ваний; 2) нала́таний, понала́туваний. **-ться** – підбива́тися, підби́тися, попідбива́тися; бу́ти підби́ваним, підби́тим, попідби́ваним *и т. п.*
II. Напла́чивать, наплати́ть – напла́чувати, наплати́ти, (*о мног.*) понапла́чувати чого́. [Тут ви мені́ й за́йвого понапла́чували (Лубенщ.)]. **Напла́ченный** – напла́чений, понапла́чуваний. **-ться** – напла́чуватися, наплати́тися, попоплати́ти (до-не́(с)хочу), (*о мног.*) понапла́чуватися. [Наплати́всь я за вас, го́ді! (Київ)].
Напла́чка – голосі́ння, (*зап.*) за́води (-дів).
Наплёв, *см.* **Наплёвка.**
Наплева́ние, *см.* **Наплёвка**, *оконч.*
Наплева́тель – наплюва́ка.
Наплева́тельный *и* **Наплева́тельский** – наплюва́льний, наплюва́цький. *Он смотрит на это с* **-кой** *точки зрения* – він на це ди́виться наплюва́цьким о́ком, він на це ди́виться й посви́стує, він до цьо́го ста́виться ба́йду́же, йому́ до цьо́го ба́йду́жки, йому́ на це начха́ти.
Наплёвка – напльо́вування, начви́ркування, *оконч.* наплюва́ння, начви́ркання.
Наплевно́й – наплювни́й; (*наплёванный*) напльо́ваний.
Наплёвывание, *см.* **Наплёвка**, *неоконч.*
Наплёвывать, наплева́ть – 1) напльо́вувати, наплюва́ти, (*сквозь зубы*) начви́ркувати, начви́ркати, (*о мног.*) понапльо́вувати, поначви́ркувати на ко́го, на що. [От не люблю́ куріі́в, – понаку́рюють та понапльо́вують по́вну ха́ту (Харк.)]; 2) *на кого* (*перен., только сов.*) начха́ти, наплюва́ти на ко́го, (*редко*) кому́. [Ой, коли́-б я, козаче́нько, була́ багате́нька, наплюва́ла-б я на те́бе й на твого́ бате́нька (Пісня). Наплюю́ я багачу́, коли́ своє́ молочу́ (Номис). Ат, начха́ти (наплюва́ти) мені́ на йо́го, мені́ про йо́го байду́же! (Миргор.)]. **-плю́й** *да и отойди* – плюнь (наплю́й) та й поки́нь (відійди́); 3) (*наслеживать*) наслі́джувати, наслідит́и, (*о мног.*) понаслі́джувати. *Это муха* **-ва́ла** – це му́ха наслідит́ла. **Наплёванный** – 1) напльо́ваний, начви́рканий, понапльо́вуваний, поначви́ркуваний; 2) наслі́джений, понаслі́джуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) напльо́вуватися, бу́ти напльо́вуваним, напльо́ваним, понапльо́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) напльо́вуватися, наплюва́тися, (*сквозь зубы*) начви́ркуватися, начви́ркатися, (*о мног.*) понапльо́вуватися, поначви́ркуватися.
Напле́ка (*о птицах*) – рябо́плічко (-ка), строка́нь (-ня́). **-ле́ка** *галка* – рябопле́ча га́лка, строка́та га́лка.
Напле́кий – рябопле́чий, строка́тий. **-кий** *голубь* – рябопле́чий (строка́тий) го́луб.
Наплени́ть *кого* – наполони́ти, набра́ти в поло́н, (*о мног.*) понабира́ти в поло́н кого́; *срв.* **Пленя́ть.**
На́плеск – 1) (*действие*) напль́[ю]скування, нахлю́пування, наля́пування, *оконч.* напле́[ю ́]скання, нахлю́пання, наля́пання, на́плі[ю]ск (-ку), на́хлюп (-пу); 2) **-леск** *и* (*мн.*) **На́плески** (*всплески*) – на́плі[ю]ск (-ка), на́пліски, ви́пліски (-ків).
Наплеска́ние, *см.* **На́плеск 1**, *оконч.*
Наплеска́ть, -ся, *см.* **Напле́[ё]скивать, -ся.**
Напле́[ё]скивание, *см.* **На́плеск 1**, *неоконч.*
Напле́[ё]скивать, наплеска́ть, наплесну́ть – наплі́скувати, наплеска́ти, (на)плесну́ти, наплю́скувати, наплю́скати, (на)плю́снути, нахлю́пувати, нахлю́пати, (на)хлю́пнути, наля́пувати, наля́пати, (*о мног. или во мн. местах*) понаплі[ю]скувати, понахлю́пувати, поналя́пувати чого́ на що, куди́. [Хвиля наплю́скала води́ в чо́вен (Черкащ.). Не нахлю́пуй на долі́вку (Лубенщ.)]. **Напле́[ё]сканный** – напле́[ю]сканий, нахлю́паний, наля́паний, понаплі́[ю]скуваний, понахлю́пуваний, поналя́пуваний. **-ться** – 1) наплі́скуватися, наплеска́тися, наплесну́тися, понаплі́скуватися; бу́ти наплі́скуваним, напле́сканим, понаплі́скуваним *и т. п.* [Води́ нахлю́палося по́вний чо́вен (Київщ.)]; 2) (*вдоволь*) наплі́скуватися, напле́ска́тися, наплю́скуватися, наплю́скатися, наплескоті́тися, наплюскоті́тися, нахлю́пуватися, нахлю́патися, нахлюпоста́тися; (*наболтаться в воде ещё*) наполоска́тися, натала́патися, набо́втатися, набрьо́хатися, (*о мног.*) понаплі[ю ́]скуватися, понахлю́пуватися.
На́плесковый – на́пліско́вий, ви́пліско́вий.
На́плеском, *нрч.* – на́плі[ю]ском, на́хлюпом. [Налива́ти на́хлюпом (Лубенщ.)].
Напле́сневелый – на[за]плі́снілий, на[за]плі́снялий, нацві́лий, зацві́лий, поцві́лий.
Напле́сневеть *и* **Напле́снеть** – наплі́сніти, наплі́снявіти, заплі́сніти, заплі́снявіти, цві́ллю

взя́тися, зацвісти́, (*о мног.*) цві́ллю побра́тися, поцві́сти́.
Напле́снелый, *см.* **Напле́сневелый.**
Наплесно́й – наплі[ю]сни́й, нахлюпни́й; (*наплесканный*) напле́[ю]сканий, нахлю́паний. **-на́я** *вода* – нахлюпна́ (нахлю́пана) вода́.
Наплёт, *см.* **Наплётка.**
Наплета́ние, *см.* **Наплётка**, *неоконч.*
Наплета́тель, -ница, *см.* **Наплётчик, -чица.**
Наплета́ть, наплести́ *и* **напле́сть** – 1) наплі́та́ти *и* наплі́тувати, напле́сти́, (*о мног.*) понаплі́та́ти *и* понаплі́тувати, попле́сти́ що, чого́. [Понаплі́та́в личакі́в на всю сім'ю́ (Богодух.)]; 2) (*наставлять плетением*) на(д)плі́та́ти, на(д)пле́сти́, (*теснее о плетне ещё*) на(д)горо́джувати, на(д)городи́ти, (*о мног.*) пона(д)плі́та́ти, пона(д)горо́джувати що. [Лі́са місця́ми поосіда́ла, тре́ба понагоро́джувати (Мирг.)]; 3) (*вздору*) наплі́та́ти, напле́сти́, наторо́чувати, наторо́чити, напле́скувати, напле́ска́ти, набазі́кувати, набазі́кати, нацве́нькувати, нацве́нькати, наверзя́кати, (*о мног.*) понаплі́та́ти, понаторо́чувати, понапле́скувати, понабазі́кувати, понацве́нькувати. [Наплела́ тако́го, що й ку́пи не де́ржиться (Номис). Вам сто дурни́х казо́к про його наплету́ть (Самійл.). Тако́го набазі́каю, що й у ша́пку не забра́ти (М. Вовч.)]; 4) (*на кого*) набрі́хувати, набреха́ти, накле́пувати, наклепа́ти на ко́го, оббрі́хувати, оббреха́ти, обмовля́ти, обмо́вити кого́. **Напле́те[ё]нный** – 1) напле́тений, понаплі́таний, понаплі́туваний; 2) на(д)пле́тений, на(д)горо́джений, пона(д)плі́таний, пона(д)горо́джуваний; 3) напле́тений, наторо́чений, напле́сканий, набазі́каний, нацве́нькананий, понаплі́таний *и т. п.*; 4) набре́ханий, накле́паний. **-ться** – 1) наплі́та́тися, напле́сти́ся, понаплі́та́тися; бу́ти наплі́таним, напле́теним, понаплі́таним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) наплі́та́тися, напле́сти́ся, (*о мног.*) понаплі́та́тися *и т. п.*; *срв.* **Плести́, -ся.** [Шаба́ш, хло́пці, вже понаплі́та́лися, час і спочи́ти (Лубенщ.)].
Наплете́ние, *см.* **Наплётка**, *оконч.*
Наплётка – 1) наплі́та́ння, *оконч.* напле́те[і]ння, на́пліт (-лету); 2) на(д)плі́та́ння, на(д)горо́джування, *оконч.* на(д)пле́те[і]ння, на(д)горо́дження; 3) наплі́та́ння, наторо́чування, напле́скування, набазі́кування, нацве́нькування, *оконч.* напле́те[і]ння, наторо́чення, напле́ска́ння, набазі́кання, нацве́нькання; 4) набрі́хування, накле́пування, оббрі́хування, обмовля́ння, *оконч.* набреха́ння, наклепа́ння, оббреха́ння, обмо́влення, на́брех (-ху), на́клеп (-пу), обмо́ва. *Срв.* **Наплета́ть.**
Напле́тливый – накле́пливий, клеветли́вий, лихомо́вний, лихослі́вний.
Напле́тни – на́клепи (-пів), клеветня́, лихомо́ва, лихослі́в'я (-в'я); *срв.* **Спле́тни, Клевета́.**
Наплётный – накле́пний, клеве́тни́й, лихомо́вний. **-ный** *грех* – накле́пний гріх; *срв.* **Напра́слина.**
Напле́тчивый, *см.* **Напле́тливый.**
Наплётчик, -чица – накле́пник (-ка), -ниця; брехý́н (-на́), брехý́ха, брехý́нка; *срв.* **Клеветни́к, Враль.**
Наплечек, Напле́чина, На́плечка, *см.* **Напле́чник.**
Напле́чник – 1) напле́чник, (*зап.*) нараме́нник (-ка); *срв.* **Опле́чник 2**; 2) (*в мужской рубахе*) плі́чко, (*в женск.*) у́ставка, (*вышивка*) поли́к (-ка́); *срв.* **Опле́чник 1**. [Полики́ шовко́ві (Чуб. V)].
Напле́чный – наплі́чний, (*зап.*) нараме́нний.
Наплеши́веть – поли́сі́ти, ви́лисіти (тро́хи); поча́ти ли́сі́ти. *Он уже* **-вел** – у його вже ли́сина на[по]значи́лася.
Наплову́, *нрч.* – напливу́.
Напло́д – 1) *см.* **Напложе́ние**; 2) на́плід (-лоду); *срв.* **Припло́д.**
Напло́дчивый – наплі́дливий, плодю́щий; *срв.* **Плодови́тый.**
Напло́дчик, -чица – наплі́дник, -ниця.
Напложа́ть, наплоди́ть – 1) напло́джувати, наплоди́ти, наво́дити, наве́сти́, (*о мног.*) понапло́джувати, понаво́дити. [Ні́где мені́ гнізда́ зви́ти, ні́где діто́к наплоди́ти (Метл.). Діте́й понапло́джували, а годува́ти ні́чим (Київщ.). Байстря́т понаво́дила (Київщ.)]; 2) (*распложать*) розпло́джувати, розплоди́ти, розво́дити, розве́сти́, (*о мног.*) порозпло́джувати, порозво́дити. **Напложённый** – 1) напло́джений, наве́дений, понапло́джуваний, понаво́джений; 2) розпло́джений, розве́дений, порозпло́джуваний, порозво́джений. **-ться** – напло́джуватися, наплоди́тися, понапло́джуватися, поплоди́тися; бу́ти напло́джуваним, напло́дженим, понапло́джуваним *и т. п.* [У не́ї як пішли́ ді́ти, так і́стино як сарани́ наплоди́лося (Г. Барв.). Сухе́ лі́то, так бага́то вся́кої черви́ понапло́джувалося (Київщ.). А вони́-ж із чо́го поплоди́лись? – І вони́-ж із мужикі́в породи́лись (ЗОЮР I)].

Напложе́ние – 1) напло́джування, наво́дження, *оконч.* напло́дження, наве́дення; 2) розпло́джування, розво́дження, *оконч.* розпло́дження, розве́дення. *Срв.* **Напложа́ть.**
На́плоско, *нрч.* – ду́же (зо́всі́м) пло́ско (пла́ско, пли[е]ска́то, плискува́то). *Плоско* **-ко** – пло́[а]ско-препло́[а́]ско, пли[е]скаті́сінько.
Наплоти́нный – нагребе́льний, нагребляни́й.
Наплоти́ть –назбива́ти, назлуча́ти (плотів).
Напло́тничать – натеслюва́ти, натеслярува́ти, намайструва́ти. **-ться** – натеслюва́тися, натеслярува́тися, намайструва́тися, попотеслюва́ти, попомайструва́ти (досхочу́).
На́плотно, *нрч.* – ду́же (зо́всі́м) щі́льно. *Плотно* **-но** – щі́льно-прещі́льно, щільні́сінько.
Наплоче́ние – збиття́ (-ття́), злу́чення.
Наплоша́ть *и* **Наплоши́ться** – погі́ршати, попогані́ти, (*более прежнего*) попогані́шати; попло́хшати; *срв.* **Плоша́ть.**
Наплоща́дный – намайда́нний, напла[я]цови́й.
Наплу́жить – наплу́жити.
Наплута́ть, -ся – наблука́ти, -ся, наблуди́ти, -ся.
На́плутни – на́крутні (-нів). *Крой плутни* **-нями** – хова́й крутню́ за(під) на́крутнями.
Наплутова́ть – 1) (*наделать плутней*) нашахрува́ти, нашахраюва́ти, намахлюва́ти, намахля́рити, намахо́рити, (*о мног.*) понашахро́вувати, понамахльо́вувати; 2) (*нажить плутнями*) нажи́ти (надба́ти) шахра́йством. **-ться** (*вдоволь*) – нашахрува́тися, нашахраюва́тися, намахлюва́тися, попокрути́ти, попошахрува́ти, попомахлюва́ти (досхочу́), (*о мног.*) понашахро́вуватися, понамахльо́вуватися.
Наплутя́жить *и* **-тя́жничать,** *см.* **Наплутова́ть.**
На́плы́в – 1) (*действие*), *см.* **Наплыва́ние** *и* **Наплы́тие**; 2) на́пли́в, припли́в (-ву). [З надмі́рного на́пливу ене́ргії він схопи́в Фуа́да за ру́ки (Крим.) Корне́т розм'я́к і почу́в припли́в мрі́йного сму́тку (Черкас.)]; 3) *см.* **На́пла́в 2 - 4** *и* **7.**
Наплыва́ние – 1) напливання; 2) напливання, наїжджа́ння, нашто́вхування; 3) набряка́ння. *Срв.* **Наплыва́ть.**
Наплыва́ть, наплы́ть – 1) наплива́ти, напли́сти́, напливти́ *и* напли́нути, (*о мног.*) понаплива́ти. [Нена́че хви́лі наплива́ли (Шевч.). Звідусі́ль напливли́ туди́ християни, особли́во з Дама́ску (Крим.). Опісля́ вже напливло́ по́льської мо́ви на Украї́ну (Куліш). Ле́две на мі́сяць напли́не прозо́рая хма́ра, ко́ло на ній засія́є (Л. Укр.)]; 2) (*наталкиваться плывя*) наплива́ти, напли́сти́, напливти́, напли́нути, (*специальнее*) наїзди́ти, наї́хати, нашто́вхуватися, наштовхну́тися, (*о мног.*) понаплива́ти, понаїзди́ти, понашто́вхуватися на що. *Лодка* **-лыла́** *на мель* – чо́ве́н наї́хав на мілину́ (на мілке́); 3) (*набухать*) набряка́ти, набря́кнути, набубня́віти, (*о мног.*) понабряка́ти. [Чи́рка (*чирей*) ду́же боли́ть, – бач як набря́кла (Зміївщ.)]. *Дерево* **-лы́ло** – на де́реві поробилися на́пли́нки (наго́ни); *срв.* **На́пла́в 7.**
Наплыва́ться, наплы́ться, *безл.* – наплива́тися, напли́сти́ся, напливти́ся *и* напли́нутися.
Наплывно́й – 1) напливни́й; 2) напливни́й, наносни́й; наму́льний. **-ная** *земля* – напливна́ (наносна́, наму́льна) земля́, наму́лина. [Земля́ була́ га́рна, – наму́льна (Франко)]; 3) жу́желичний; 4) о́садовий, накипни́й; 5) напли́нко́вий. *Срв.* **Наплы́в.**
Наплы́вок, *см.* **На́плывь.**
Наплы́вочный, *см.* **Наплывно́й.**
Наплыву́, *нрч.* – напливу́.
На́плывь – 1) на́пли́в (-ву), на́пли́нок (-нку); 2) *см.* **На́пла́в 2 - 4.**
Наплыло́й – напли́лий; наносни́й; накипі́лий.
Наплы́тие – 1) наплиття́; 2) наплиття́ (-ття́), на́пли́в (-ву), наї́хання, нашто́вхнення; 3) набря́кнення. *Срв.* **Наплыва́ть.**
Наплы́ть, -ся, *см.* **Наплыва́ть, -ся.**
На́плюск – (на́)тиск (-ку), гніт (*р.* гні́ту); *срв.* **Нажи́м 1.**
Наплю́щивание, Наплю́щение – наплю́щування, наплю́щення, напле́скування, наплеска́ння, (*надавливание*) нача́влювання, нача́влення.
Наплю́щивать, наплю́щи́ть – наплю́щувати, наплющи́ти, напле́скувати, наплеска́ти, (*надавливать*) нача́влювати, начави́ти, (*о мног.*), понаплю́щувати, понапле́скувати, понача́влювати чого́. **-ть** *проволки, листов меди* – наплю́щувати, наплющи́ти дро́ту, мідяни́х листі́в. **Наплю́ще[ё]нный** – наплю́щений, нача́влений, понаплю́щуваний, понапле́скуваний, понача́влюваний. **-ться** – 1) наплю́щуватися, наплющи́тися, понаплю́щуватися; бу́ти наплю́щуваним, наплю́щеним, понаплю́щуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наплющи́тися, наплеска́тися, начави́тися, (*о мног.*) понаплю́щуватися *и т. п.*

Напляса́ть – 1) (*известное время*) натанцюва́ти, попотанцюва́ти; 2) (*приобрести плясанием*) натанцюва́ти, ви́танцювати що. [Натанцюва́ла пухирі́ на нога́х (Вовчанц.). Танцю́й, танцю́й, – мо́же ви́танцюєш собі́ чолові́ка (Київщ.)]. **Напля́санный** – 1) натанцьо́ваний; 2) натанцьо́ваний, ви́танцюваний. **-ться** – натанцюва́тися, попотанцюва́ти (досхочу́) (*о мног.*) понатанцьо́вуватися. [Натанцюва́лася, що й ніг не чу́ю (Лубенщ.)] *Он у меня* **-шется** – я його́ зажену́ на слизьке́ (гаря́че), я його́ пережену́ на гре́чку.

Напля́сывать – витанцьо́вувати чого́. **-ва́ть** *метелицу* – витанцьо́вувати мете́лиці. **-ться** – витанцьо́вуватися, бу́ти витанцьо́вуваним.

Напну́ть, -ся, *см.* **Напина́ть, -ся.**

Напова́живать, напова́дить – спона́джувати, спона́дити, прина́джувати, прина́дити, (*о мног.*) поприна́джувати кого́ до чо́го. [Спона́дили кота́ в вікно́ ла́зити (Лубенщ.)]. **Напова́женный** – спона́джений, прина́джений, поприна́джуваний. **-ться** – спона́джуватися, спона́дитися; бу́ти спона́джуваним, спона́дженим *и т. п.*; *срв.* **Пова́живаться.**

Напова́л, *нрч.* – 1) (*наголову*) у-пе́нь, до-ноги́. *Разбить неприятеля* **-ва́л** – роз[по]би́ти во́рога в-пень (до-ноги́); 2) (*насмерть*) на сме́рть, (*на месте, сразу*) відра́зу, з одного́ ма́ху. *Убить* **-ва́л** – уби́ти на сме́рть (відра́зу), уби́ти з одного́ ма́ху.

Напова́рить, -ся *и* **Напова́рничать, -ся** – накух(ов)а́рити, -ся, накухарюва́ти, -ся.

Напове́стка – оповіща́ння, *оконч.* опові́щення.

Напове́тный – напові́тний.

Наповеща́ть, наповести́ть *кого о чём* – оповіща́ти, оповісти́ти кого́ про що. **Наповещённый** – опові́щений. **-ться** – оповіща́тися, оповісти́тися; бу́ти опові́щеним від ко́го про що.

Наповеще́ние – опові́щення (-ння).

Напово́ить *молодую* – по[на]кри́ти, скри́ти, по[за]ви́ти молоду́ (повива́нням, завива́льцем), (*стар.*) наді́ти на молоду́ серпа́нок (намі́тку). **Напово́енный** – по[на]кри́тий, скри́тий, по[за]ви́тий. **-ться** – по[на]кри́тися, скри́тися, по[за]ви́тися; бу́ти по[на]кри́тим, скри́тим, по[за]ви́тим (повива́нням, завива́льцем).

Напога́нивать, напога́нить – 1) *что* с[за]пога́нювати, с[за]пога́нити, зоги́джувати, зоги́дити (*о мног.*) позапога́нювати *и т. п.* що; *срв.* **Опога́нивать**; 2) (*нагаживать*) напога́нювати, напога́нити, напаску́джувати, напаску́дити, накаля́ти, (*о мног.*) понапога́нювати, понапаску́джувати. **Напога́ненный** – 1) с[за]пога́нений, зоги́джений, позапога́нюваний *и т. п.*; 2) напога́нений, напаску́джений, нака́ляний, понапога́нюваний, понапаску́джуваний. **-ться** (*возвр. з.*) – запога́нюватися, запога́нитися, зоги́джуватися, зоги́дитися, (*о мног.*) позапога́нюватися, позоги́джуватися.

Напогля́д, *нрч.* – навка́з; (*насмех*) на смі́х. [У Глибічку́ п'ять муро́ваних хат, а в нас хо́ч-би одна́ на смі́х (Звин.)]. *Это лето неурожай, – нет яблок и* **-гля́д** – цьо́го лі́та не вроди́ло, нема́є я́блук і навка́з (нема́є я́блук і подиви́тися).

Напого́дить, *безл.* – нароби́ти него́ди, (*специальнее*) наме́сти́ сні́гу, нагна́ти дощу́.

Напого́нный – 1) наплі́чниковий, (*зап.*) нараме́нниковий; 2) (на)пасо́вий. *Срв.* **Пого́н 3** *и* **4.**

Напогре́бник *и* **-гре́бница** – надльохівни́ця.

Напогре́бный – надльохови́й.

Наподгу́ле, *нрч.* – на підпи́тку.

Наподдава́ть *и* **Наподда́ть** – навіддава́ти чого́.

Наподла́д, *нрч.* – в лад, на ла́д. *Человек, дело не даётся, не идёт* **-ла́д** – люди́на, ді́ло не дає́ться (не йде в лад); з люди́ною, з ді́лом не добира́ти (не дава́ти) собі́ ладу́.

Напо́дличать – нападлю́чити, нароби́ти підло́т.

Наподо́бие, *см.* **Подо́бие 1.**

Наподо́швенный – (на)підошо́вний, що на підо́шві.

Наподо́швить *сапоги* – підби́ти (да́ти) підо́шви (підме́тки) до чобі́т.

Наподры́в, *нрч.* – на шко́ду, на збі́тки.

I. Наподря́д, *сщ.* – поря́дження *и* поряді́ння, зго́дження *и* згоді́ння, поєдна́ння; *срв.* **Наподряжа́ть.**

II. Наподря́д, *нрч.*– 1) (*от сщ.* **Подря́д**) – з (під)ря́ду. *Отдавать, отдать работу* **-ря́д** – віддава́ти, відда́ти роботу́ з (під)ря́ду. *Брать работу* **-ря́д** – бра́ти робо́ту з (під)ря́ду, ряди́тися роби́ти що. [Ря́димося ву́гіль із ста́нції вози́ти (Київщ.)]; 2) (*от сщ.* **Ряд**) – уря́д, по́ряду, по́спіль; *срв.* **II. Подря́д, Сря́ду.** *Все* **-ря́д** – усі́ по́спіль (уря́д), (*все решительно, все как один*) геть-чи́сто всі, усі́ як оди́н, усі́ як на підбі́р. [Усі́ огіро́чки як на підбі́р – зеле́ні та тверді́ (Луб.)]. *Брать* **-ря́д** – бра́ти вряд. [Не вибира́йте, бері́ть уря́д! (Богодух.)].

Наподряжа́ть *и* **Наподряди́ть** – поряди́ти, згоди́ти, поєдна́ти кого́. [Поєдна́в (поряди́в,

згоди́в) майстрі́в ха́ту будува́ти (Київщ.)]. **Наподряжённый** – поря́джений, зго́джений, пое́днаний. **-ться** – поряди́тися, згоди́тися; бу́ти поря́дженим, зго́дженим *и т. п.*
Наподряже́ние, *см.* **1. Наподря́д.**
Наподхва́т, *нрч.* – 1) наза́хват; *см.* **Нарасхва́т**; 2) **-ва́т** *работать* – працюва́ти ху́тко (шви́дко), (*наперегонки*) працюва́ти один з-перед о́дного (навви́передки).
Наподхо́д, *нрч.* – напідхі́д.
Напод'е́зд, *нрч.* – напід'ї́зд.
Напоева́ть, *см.* **II. Напа́ивать.**
Напое́ние – напо́єння *и* напої́ння.
На́поздне, *нрч.* – пі́зно, пі́зньої доби́.
На́поздно, *нрч.* – ду́же (ве́льми) пі́зно, пізні́сінько.
Напознава́ть, напозна́ть *что* – (роз)пізнава́ти, (роз)пізна́ти, (*о мног.*) по(роз)пізнава́ти що по́лапки (по́мацки).
Напозо́рить – 1) нага́ньби́ти кого́; 2) наробити гане́бного (гане́бних учи́нків). **-ться** – зга́ньби́ти (зганьбува́ти) себе́, набра́тися сла́ви (несла́ви).
Напои́тель, -ница – напо́ювач, -вачка, напува́льник, -ниця; *срв.* **Напа́иватель.**
Напои́ть, -ся, *см.* **II. Напа́ивать, -ся.**
Напо́иш – (*м. р.*) годо́ванець (-нця), годо́ван(ч)ик, (*ж. р.*) годо́ванка; *срв.* **Пито́мец, Пито́мица.**
Напо́й – 1) (*действие*) напо́ювання, напува́ння, *оконч.* напо́єння, напої́ння. *Колода для* **-по́ю** *скота* – кори́то (щоб) худо́бу напува́ти, напува́льне кори́то для худо́би; 2) *см.* **Напо́йка 2.**
Напо́йка – 1) (*действие*), *см.* **Напо́й**; 2) на́пі́й (-по́ю), питво́; *см.* **Напи́ток**; а) по́нюх (-ху); *срв.* **Поню́х.**
Напо́йливый – охо́чий спо́ювати (підпо́ювати, частува́ти) кого́, напиту́щий.
Напо́йный – 1) напи́тий. **-ный** *долг* – напи́тий борг; 2) напува́льний. **-ная** *колода* – напува́льне кори́то; 3) (*утоляющий жажду*) напі́йний. **-ная** *вода*, **-ный** *арбуз* – напійна вода́, напі́йний каву́н.
Напо́йчивый, *см.* **Напо́йливый.**
Напо́йщик, -щица, *см.* **Напои́тель, -ница.**
Напока́, *нрч.* – на ча́с, до ча́су́, про час, до́ки-що, по́ки-що, на яки́йсь час. [Візьми́ на час, а як мені́ тре́ба бу́де, – віддаси́ (пове́рнеш) (Мирг.)]
Напока́з, *нрч.* – на-по́ка́з, навка́з, (*гал.*) на по́зір, (*для вида*) про лю́дське о́ко. [На ві́кнах крам порозкла́даний на-пока́з (Київ). На карбо́ванця ку́пить, а жме́ню гро́шей ви́тягне на-пока́з (Богодух.). Ма́чуха в їх про лю́дське о́ко до їх до́бра, а без люде́й сичи́ть, як га́дина (Київщ.)]. *Это работа* **-ка́з** – це робо́та на-пока́з (про лю́дське о́ко); це немі́цна́ робо́та.
Напока́мест, *см.* **Напока́.**
Напока́т, *нрч.* – 1) на-схи́л. *Беги* **-ка́т** *поля* – біжи́ на-схи́л по́ля; 2) з гори́, спа́дом. *Вода* **-ка́т** *течёт* – вода́ з гори́ (спа́дом) тече́ (біжи́ть).
Напока́те, *нрч.* – на схи́лі.
Напоку́да, *нрч., см.* **Напока́.**
На́пол, *нрч.* – на́поли, надво́є, на́(в)пі́л; *см.* **Попола́м.**
Напола́зить – понаслі́джувати, понато́птувати.
I. Напола́скивание – наполі́скування.
II. Напола́скиванне – вино́шення хви́лею; наплі́скування, нахлю́пування.
I. Напола́скивать, наполоска́ть – наполі́скувати, наполоска́ти, (*о мног.*) понаполі́скувати чого́. **-ка́ть** *белья* – наполоска́ти біли́зни (шма́ття). **Наполо́сканный** – наполо́сканий, понаполі́скуваний. **-ться** – 1) наполі́скуватися, наполоска́тися понаполі́скуватися; бу́ти наполі́скуваним, наполі́сканим, понаполі́скуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) – наполоска́тися, (*о мног.*) понаполі́скуватися.
II. Напола́скивать, наполосну́ть – вино́сити, ви́нести хви́лею, наплі́скувати, наплеска́ти, (на)плесну́ти, нахлю́пувати, нахлю́пати, (на)хлю́пнути; *срв.* **Напле́[ё]скивать.**
Напола́тник – ле́жень (-жня); *срв.* **Лежебо́к.**
Напола́тный – (на)помі́сний, напомо́стовий; що на помо́сті (на поду́, на полу́); *срв.* **Пола́ти. -ные** *покои* – го́рниці в надбудо́ві, антресо́лі (-лів).
Наполеондо́р – наполеондо́р (-ра), (*сокращ.*) наполео́н (-на), черві́нець (-нця).
Наполеоно́вский – наполео́нівський, Наполео́нів (-нова, -нове). [У Наполео́новій по́зі (Грінч.)].
На́полз – наповза́ння, *оконч.* напо́взення, на́повз (-зу).
Наполза́ние – наповза́ння (-ння).

Наползáть, наползти́ – 1) *на что* – наповзáти, наповзти́, (*о мног.*) понаповзáти на що; 2) (*во множестве*) наповзáти, наповзти́ *и* понаповзáти, нала́зити, налі́зти, понала́зити *и* поналізáти куди́, до чóго, в що.
Напóлзаться – напóвзатися, наплазувáтися, нала́зитися, попола́зити (досхочý).
Нáползень – 1) нáповзень (-вня); 2) (*переселенец, презр.*) зáйда заволóка, приблýда; 3) (*оползень*) сплив, зсув, óбсув (-ву).
Наползнóй – 1) наповзни́й; (*наползший*) напóвзлий. **-ной** *гад* (*соб.*) – наповзнé гáддя, наповзнá гадь; 2) спливни́й, з[об]сувни́й. **-нáя** *земля* – зсувнá земля́; *срв.* **Óползень.**
Нáползок, *см.* **Нáползень 3.**
Напóлзчивый – напóвзливий, нала́зливий.
Наползýха – нáповзь (-зи).
Наоливáть *и* **Напол́ивить** – наоливáти, наскли́ти чогó; *срв.* **Поливáть 2.**
Наполирóвка – налóщування, наполірóвування, *оконч.* налóще[і]ння, наполірувáння.
Наполирóвывать, наполировáть *что* – налóщувати, налощи́ти, наполірóвувати, наполірувáти, (*о мног.*) поналóщувати, понаполірóвувати що; *срв.* **Полировáть.**
Наполирóванный – налóщений, наполірóваний, поналóщуваний, понаполірóвуваний.
-ться – 1) налóщуватися, налощи́тися, поналóщуватися; бýти налóщуваним, налóщеним, поналóщуваним *и т. п.*; 2) (*вволю, сов.*) налóщитися, наполірувáтися.
Наполнéние – 1) спóвнювання, пóвнення, напóвнювання, запóвнювання, випóвнювання, запорóжнювання, насипáння, наливáння, *оконч.* спóвнення, напóвнення, запóвнення, ви́повнення, запорóжнення, наси́пання, налиття́ (-ття́); 2) спóвнювання, переймáння, проймáння, наливáння, *оконч.* спóвнення, перейняття́, пройняття́, налиття́ (-ття́). *Срв.* **Наполня́ть.**
Наполнéть – 1) (*наполниться*) спóвни́тися, напóвни́тися, (*заполниться*) запóвни́тися, (*до краёв*) ви́повнитися; 2) (*пополнеть*) поповні́шати, поситі́шати, поси́тшати, погла́дшати, набрáтися ті́ла.
Наполни́тель, -ница – спóвнювач, -вачка, напóвнювач, -вачка, запóвнювач, -вачка, випóвнювач, -вачка.
Наполни́тельный – с[на]пóвнювальний. **-ный** *снаряд* – спóвнювальний при́лад.
Нáполно, *нрч.* – пóвно, до пóвна, (*до самых краёв*) пóвно по сáмі ві́нця, (*вровень с краями*) пóвно вщерть, (*вполне*) цілкóм, цілкови́то, до крáю. *Полным* **-но** – пóвно-препóвно, повні́сінько, цілкóм пóвно.
Наполня́ть, напóлнить – 1) *что чем* – спóвнювати *и* сповня́ти, спóвни́ти, пóвнити, напóвнювати, наповня́ти, напóвнити, (*заполнять*) запóвнювати *и* заповня́ти, запóвни́ти, (*до краёв*) випóвнювати *и* виповня́ти, ви́повнити, спóвнювати, спóвни́ти *и т. п.* вщерть (*до самых краёв*: по сáмі ві́нця), (*посуду, помещение ещё*) запорóжнювати *и* запорожня́ти, запорожни́ти що чим, (*сыпучим, жидкой пищей*) насипáти, наси́пати, (*жидкостью*) наливáти, нали́ти *и* (*зап.*) налля́ти що в що, куди́ *и* що чим, (*о мног.*) поспóвнювати, посповня́ти, понапóвнювати, понаповня́ти, позапóвнювати, позаповня́ти, повипóвнювати, повиповня́ти, позапорóжнювати, позапорожня́ти, понасипáти, поналивáти. [Сповні́мо кýбки! (Куліш). Тéмрява сповня́ла глибóкі яри́ та доли́ни (Грінч.). Лю́ди кóжну кімнáту спóвнили ґвáлтом (Коцюб.). Кýбочки посповня́ла (Мил.). Сполóханий гóмін пóвнить деревá (Дніпр. Ч.). Тут тобі́, сéрденько, в степý погибáти, червóною крóв'ю річки́ наповня́ти (Метл.). Невідóмі лю́ди запóвнювали кімнáти (Виннич.). Дим всю хáту заповня́є (Франко). Крóв'ю річки́ й озéра випóвнювали (Куліш). Ти́ша виповня́ла ввесь двір (Коцюб.). Не ви́повниш Дніпрá-Славýти слі́зьми (Куліш). Глибóкії доли́ни волóською крóв'ю повипóвнював (Ант.-Драг.)]. **-ня́ть** *воз кладью* – навантáжувати (наладнóвувати) вóза (віз); *срв.* **Нагружáть**; 2) (*отвлеч. и метаф.*) спóвнювати, сповня́ти, спóвни́ти, переймáти, перейня́ти, проймáти, про(й)ня́ти, понімáти, по(й)ня́ти, наливáти, нали́ти, (*о мног.*) поспóвнювати, посповня́ти, попереймáти, попроймáти, поналивáти когó, що чим. [Се хвилювáло й спóвнювало чуття́м зворýшеної вдя́чности (Н.-Лев.). Ві́тер сповня́в Зінькóві грýди молодóю си́лою (Грінч.). Всю зéмлю спóвнила слáва чýткою про йóго (Куліш). Рáдощі, що сéрце понімáють (М. Вовч.). Дýшу переймáли ні́жні чáри (Крим.)].
Напóлненный – 1) спóвнений, напóвнений, запóвнений, ви́повнений, запорóжнений, наси́паний, нали́тий *и* (*зап.*) нáлля́тий, поспóвнюваний *и т. п.* [Передаючи́ спóвнену чáрку (Васильч.). Пóсуд, позапорóжнюваний уся́кими напóями (Н.-Лев.)]; 2) спóвнений, про(й)ня́тий, перéйнятий, нали́тий, поперéйманий, попрóйманий чим. [Óчі в нéї спóвнені були́ слізьми́ (М. Вовч.). Раз добрóм нали́те сéрце вік не прохолóне (Шевч.)]. *Сочинение* **-ное** *ошибками* – твір пóвний помилóк. **-ться** – 1) спóвнюватися *и* сповня́тися, спóвни́тися, поспóвнюватися *и* посповня́тися; бýти спóвнюваним, спóвненим, поспóвнюваним *и т. п.*

[Відро́ вже спо́внилось водо́ю (Сл. Гр.). Покої́ спо́внились людьми́ (Н.-Лев.). Ча́рка по́внилась вино́м (Греб.). Ха́та вся виповня́лася людьми́, що надіхо́дили (М. Вовч.)]. *У коровы вымя* **-ется** *молоком* – коро́ва налива́є, у коро́ви ви́м'я налива́ється. *У неё глаза* **-нились** *слезами* – у не́ї о́чі зайшли́ сльоза́ми (слізьми́), у не́ї о́чі спо́вни́лися сліз; 2) спо́внюватися *и* сповня́тися, спо́вни́тися, перейма́тися, перейня́тися, пройма́тися, про(й)ня́тися, поніма́тися, по(й)ня́тися, налива́тися, нали́тися чим, (*о мног.*) поспо́внюватися, посповня́тися, поперейма́тися, попройма́тися, поналива́тися; бу́ти спо́внюваним, спо́вненим, поспо́внюваним *и т. п.* [У йо́го гру́ди плаче́м сповня́лися тяжки́м (Самійл.). Вся істо́та спо́внилася ра́дістю (Черкас.). Душа́ її́ перейма́лася жале́м до тіє́ї люди́ни (Киї́вщ.). Се́рце поняло́ся гні́вом та по́мстою (Леонт.)].

Наполови́нить *чего* – наполови́нити, напереділя́ти надво́є чого́. **Наполови́ненный** – наполови́нений.

Наполови́ну, *нрч.* – напі́в, наполови́ну, полови́ною, з полови́ни, (*редко*) до-пі́в, через-пі́в. [Бі́лі пля́ми ва́пни, напі́в прикри́ті бур'яна́ми (Коцюб.). Вікно́ наполови́ну одчи́нене (Киї́вщ.). Шибки́ у ві́кнах з полови́ни поцвілі́ (Мирн.). Люде́й тих не ста́ло; зоста́лися ті́льки до-пі́в зро́блені ділá їх рук (Куліш)].

Наполозу́, *нрч.* – 1) по доро́зі. *Он живёт* **-зу́** – він живе́ по доро́зі; 2) на(по)гото́ві (в доро́гу). *У них всё* **-зу́** – у їх усе́ на(по)гото́ві (в доро́гу).

Напо́лок – поли́ця; *см.* **Отва́л 4.**

Наполони́ть – наполони́ти кого́. **-ни́ть** *пленников* – наполони́ти (набра́ти) бра́нців.

На́полоск – водо́плеск (-ку), прибі́й (-бо́ю); *срв.* **Прибо́й 4.**

I. Наполоска́ние – наполоска́ння; *срв.* **I. Напола́скивать.**

II. Наполоска́ние – ви́несення хви́лею; наплеска́ння, нахлю́пання; *срв.* **II. Наполаскивать.**

Наполоска́ть, *см.* **I. Наполаскивать.**

Наполосну́ть, *см.* **II. Наполаскивать.**

Наполосова́ть, *сов.* – накра́яти, наде́рти, нарі́зати стяжка́ми (сму́гами), (*о металле*) наштабува́ти чого́.

Наполо́ть, -ся, *см.* **Напа́лывать, -ся.**

Напо́лочник – наполи́чник (-ка).

Напо́лочный – наполи́чний.

Наполо́чный – 1) при́полковий; 2) на(д)рунду́чний. *Срв.* **Поло́к 1.**

Напо́лочье – наполи́ччя (-ччя).

Наполо́чье – при́полоччя (-ччя), мі́сце на при́полку; *срв.* **Поло́к 1.**

Наполоши́ть – наполо́хати, наполоши́ти, (*напугать*) наляка́ти, (*о мног.*) пополо́хати, пополоши́ти, поляка́ти кого́. **-ться** – наполо́хатися, наполоши́тися, наляка́тися, (*о мног.*) пополо́хатися *и т. п.*

Наполу́дничаться – наполу́днуватися, пополу́днувати всмак.

На́полы, *см.* **На́пол.**

Наполы́нивать, наполы́нить *вино* – насто́ювати, насто́яти горі́лку на полину́.

I. Напо́лье (*от* **Пол**) – мі́сце (-сця) на помо́сті (на долі́вці), (*под нарами*) підпі́лля (-лля), (*под печью*) підпі́ччя (-ччя), (*диал.*) штанда́ри (-да́р).

II. Напо́лье (*от* **По́ле**) – нив'я́ (-в'я́), поля́ (-лі́в), лани́ (-ні́в). [Зеле́не нив'я́ (Мирн.). Ди́кі качки́ по нив'я́х пасу́ться (Чорном.). По нив'ю́ пога́на доро́га (Міущ.)].

Напо́льный – польови́й, напі́льний, нив'яни́й, ланови́й. **-ная** *дорога* – польова́ доро́га, путі́вець (-вця); *срв.* **Просёлок.** *Жаворонок-птичка* **-ная** – жа́йворонок – пта́шка польова́.

Напо́льщик – ланови́й (-во́го).

Напо́люсный – на(д)по́люсний, на(д)бігуно́вий.

Наполя́чить *кого* – спо́льщи́ти, споля́чити, (*фамил.*) зля́шити, (*о мног.*) поспо́льщувати, посполя́чувати, пополя́чити, поля́шити кого́; *срв.* **Полонизи́ровать. Наполя́ченный** – спо́льщений, споля́чений, зля́шений, поспо́льщуваний *и т. п.* **-ться** – спо́льщи́тися, споля́читися *и т. п.*

Напома́живание, Напома́жение – напома́джування, напома́дження.

Напома́живать, напома́дить – напома́джувати, напома́дити кого́, що чим. **Напома́женный** – напома́джений. **-ться** – напома́джуватися, напома́дитися; бу́ти напома́джуваним, напома́дженим.

Напоми́н – 1) (*действие*), *см.* **Напомина́ние 1**; (*оконч.*) нагада́ння, пригада́ння; 2) *см.* **Напомина́ние 2.**

Напомина́ла – нага́дувало (*общ. р.*).

Напомина́ние – 1) (*действие*) нага́дування, пригáдування; 2) на́гад (-ду), напо́ми́н (-ну),

нага́дування (-ння). [Слу́хає на́віть таки́х неприє́мних на́гадів (Рада). Сами́х нага́дуваннів було́ ма́ло (Н. Громада)].
Напомина́тель, -ница – нага́дувач, -вачка.
Напомина́тельный – нага́дувальний, напо́ми́нний.
Напомина́ть, напо́мнить *и* **напомяну́ть** – нага́дувати, нагада́ти, приrа́дувати, пригада́ти, напомина́ти, напом'яну́ти, (*о мног.*) понага́дувати, поприга́дувати кому́ кого́, що, кому́ про (за) ко́го, про (за) що. [Нага́дуєш ти мо́лодість мою́ (Вороний). Я тобі́ нагада́ю слова́ його́ (Крим.). Зло́му злого не пригаду́й (Куліш). Хо́чу вам її́ напом'яну́ти (Куліш). Понага́дуйте їм, а то мо́же хто забу́вся (Богодух.)]. **Напо́мненный** *и* **Напомя́нутый** – нага́даний, прига́даний, пона[попри]га́дуваний. **-ться**, *безл.* – нага́дуватися. *Об этом* **-тся** *тебе в последний раз* – про це нага́дують (нага́дується) тобі в-оста́ннє.
Напоми́нка, *см.* **Напоми́н.**
Напоми́нный, *см.* **Напомина́тельный.**
Напоминове́ние, *см.* **Напомина́ние.**
Напоми́нщик, -щица, *см.* **Напомина́тель, -ница.**
Напопа́, *нрч.* – на́вsторч, сторч, сторчма́, торчма́, сті́йма, (*реже*) стойма́.
Напопроша́йничать – нациrа́нити, наканю́чити, наже́брати. **-ться** – нациrа́нитися, попоциrа́нити (досхочу́) *и т. п.*
Напопя́тную, *нрч.* – наза́д, (*очень редко*) наза́дгузь (Рудан.). *Идти* **-ную** – відмага́тися, відступа́тися.
Напо́р – 1) (*действие*) напира́ння, натиска́ння, наляга́ння, нада́влювання, *оконч.* напертя́ (-тя́), нати́сне[і]ння, нада́влення, напі́р (-по́ру), на́тиск (-ку); *срв.* **Напира́ть**; 2) на́пір (-по́ру), (на́)тиск (-ку), на́вал (-лу), (*порыв, особ. воздушный*) і́мпет (-ту). [Під напо́ром хви́лі (Франко). Тиск води́ зме́ншився (Корол.). Перед ти́ском життя́ (Корол.). Душни́й ві́тер з і́мпетом бив об го́ри (Коцюб.). Біг так шви́дко, мов і́мпетом його́ несло́ (М. Грінч.)]. **-ром** *воды прорвало плотину* – ти́ском води́ прорва́ло гре́блю; 3) нава́ла, нало́га, на́ступ (-пу); *срв.* **Наступле́ние 2**. [На́ше ві́йсько відби́ло воро́жу нава́лу (Київщ.). Що ду́жчою стає́ нава́ла пролетарія́ту, то суці́льні́шає згра́я капіталі́стів (Азб. Ком.)].
Напора́шивание – 1) напоро́шування, насмі́чування, натру́шування; 2) напоро́шування; набива́ння, натира́ння по́рохом (ву́гіллям). *Срв.* **Напора́шивать.**
Напора́шивать, напороши́ть – 1) *чем, чего куда, во что* – напоро́шувати, напороши́ти, (*насаривать*) насмі́чувати, насміти́ти, натру́шувати, натруси́ти, (*о мног.*) понапоро́шувати, понасмі́чувати, понатру́шувати чим, чого́ куди́, в що. [Обере́жно, напоро́шиш в о́чі! (Київщ.)]; 2) *что чем* – напоро́шувати, напороши́ти що чим; набива́ти, наби́ти, натира́ти, нате́рти що по́рохом (ву́гіллям). **Напоро́шённый** – 1) напоро́шений, насмі́чений, натру́шений, понапоро́шуваний *и т. п.*; 2) напоро́шений; наби́тий, нате́ртий по́рохом (ву́гіллям). **-ться** – 1) напоро́шуватися, напороши́тися, понапоро́шуватися; бу́ти напоро́шуваним, напоро́шеним, понапоро́шуваним *и т. п.*; 2) *см.* **Запора́шиваться.**
Напоре́, *нрч.* – в ро́зц[к]віті ві́ку; (*о девушке-невесте*) на порі́, на відданні́.
Напо́ристо, *нрч.* – 1) напо́ристо, напо́рливо, нати́сливо; 2) *см.* **Насто́йчиво.**
Напо́ристость – 1) напо́ристість, напо́рливість, нати́сливість (-ости); 2) *см.* **Насто́йчивость.**
Напо́ристый – 1) напо́ристий, напо́рливий, нати́сливий. [Тут вода́ ду́же напо́риста (Звин.)]; 2) *см.* **Насто́йчивый.**
I. Напо́рка – напо́рювання, *оконч.*, напороття́ (-ття́); *срв.* **Напа́рывать.**
II. Напо́рка, *см.* **Напо́р 1.**
Напо́рливо, -вость, -вый, *см.* **Напо́ристо, -стость, -стый.**
Напо́рный – напірни́й, натисни́й, нава́льний.
Напороди́ть – народи́ти, породи́ти, наплоди́ти, (*о мног.*) понаро́джувати, понапло́джувати кого́; *срв.* **Роди́ть.** [Породи́ла та удіво́нька хоро́шого си́на (Пісня). Діте́й понапло́джували, а годува́ти ні́чим (Київщ.)].
Напорожне́ *и* **Напорожня́х**, *нрч.* – упо́рожні́, порожняко́м, по́рожне́м. [Туди́ ї́хав з ваго́ю, а звідти упорожні (Богодух.)].
Напо́рознь, *нрч.* – на́різно, по́різно; *срв.* **По́рознь.**
Напорося́тничать – насвиня́чити, насвини́ти, накаля́ти, напаску́дити, набрудни́ти.
Напоро́ть, -ся, *см.* **Напа́рывать, -ся.**
Напороше́ние – 1) напоро́шення *и* напороші́ння, насмі́чення, натру́шення *и* натрусі́ння; 2) напоро́ше[і]ння, набиття́, натертя́ (-тя́) по́рохом (вугі́ллям). *Срв.* **Напора́шивать.**
Напоро́шка, *см.* **Напора́шивание** *и* **Напороше́ние.**
Напоро́шный – напорошни́й.

Напóртить – напсувáти, нанíвечити, (*неумелой работой*) напартáчити; (*навредить*) нашкóдити; *срв.* **Пóртить.** [Не чіпáй, бо напсуєш тíльки (Гуманщ.). Скíльки папéру напсувáв, а написáти такѝ не написáв (Київ.)]. **Напóрченный** – напсóваний, нанíвечений; напартáчений; нашкóджений. **-ться** – 1) напсувáтися; бýти напсóваним *и т. п.* [У вас напсувáлося багáто садовинѝ (Мирг.)]; 2) (*вдоволь*) напсувáтися, нанíвечитися, (по)попсувáти, попонíвечити (досхочý).

Напортня́жить *и* **-ня́жничать** – 1) (*наделать портняжеством*) накравцювáти, (*о портнихе*) нашвачкувáти; 2) (*заработать портн.*) заробѝти кравцювáнням (кравцю́ючи, *о портнихе*: швачкувáнням, швачкýючи). **-ться** – накравцювáтися, (по)покравцювáти (досхочý), (*о портнихе*) нашвачкувáтися, (по)пошвачкувáти (досхочý).

Нáпору, *нрч.* – 1) (*на время*) на час, до чáсý; (*иногда*) чáсом, ѝнколи, ѝноді; 2) вчáсно, впóру, сáме в час, до рéчи; *срв.* **Впóру.**

Напоручáть *и* **Напоручѝть** – надоручáти, напоручáти, назагáдувати комý чогó.

Напорýчный – напорýчний, що на порýках (у кóго).

Напóрчиво, -вость, -вый, *см.* **Напóристо, -стость, -стый.**

Напóрщик, -щица – натѝскувач, -вачка, натѝсник, -ниця, налягáльник, -ниця.

Напоря́дках, *нрч.* – чимáло, читрóхи, дóсить, порядне́нько, (*зап.*) незгíрше; *срв.* **Поря́дком 2.**

Напосáживать, напосадѝть – пришивáти, пришѝти, (*о мног.*) попришивáти що дрібнѝми збíрками. **Напосáже[ё]нный** – пришѝтий, попришѝваний дрібнѝми збíрками. **-ться** – пришивáтися, бýти пришѝваним, пришѝтим, попришѝваним дрібнѝми збíрками.

Напóсле, *нрч.* – навпíсля́, напóтім, (*попозже*) пізнíше, згóдом.

Напослéдок *и* **Напоследя́х**, *нрч.* – напослíдок, напослíдки, на(при)послíдку, наостáнці, наостáн[т]ку, напрѝкінці, вкінці, врéшті. [Мовчазлѝвий Ковѝль-Свíдок сказáв напослíдок (Гліб.). А напослíдки все-ж таки на горíлку наполя́жеш (Мова). Руйнувáв своє селó і врéшті підпалѝв клýню (Грінч.). Якé слóво він сказáв наостáнці? (Звин.). Наостáнку ви їм вíри поймете́ (Самійл.). Наприкінцí й кáже (Київщ.). А вкінці ще й вѝлаяв менé (Лубенщ.)].

Напосредѝ, *нрч.* – посерéдині, насерéдині.

Напостѝть *и* **Напóстничать** – напóстити, напóстувати, напíсникувáти, попóстити, попостувáти (досхочý). **-ться** – напóститися, напóстуватися, напíсникувáтися.

Напосты́леть *и* **Напосты́ть** – остѝти, остѝ(г)нути, настѝти, напрѝкритися, набрѝднути; *срв.* **Опосты́леть. Напосты́левший,** *см.* **Напосты́лый.**

Напосты́лый – остѝ(г)лий, настѝлий, набрѝдлий.

Напотéлый – спітнíлий, змокрíлий, запітнíлий, (*о мног.*) попітнíлий.

Напотéть – спітнíти, употíти, змокрíти. *Окна* **-тéли** – вíкна попітнíли (запітнíли), (*делик.*) вíкна плáчуть. **Напотéвший,** *см.* **Напотéлый. -ться** – попопрíти, (*образно*) попогрíти чупрѝну (чýба). **-лся** *я над этою работою* – попопрíв я коло ціє́ї робóти.

Напотéшить – натíшити, напотішáти когó чим. **-ться** – натíшитися, напотішáтися, навтішáтися чим *и* з чóго. [За дóвгу ніч навтішáється досхочý покотипóлем вíтер лю́тий (Васильч.)].

Напоткнýться, *см.* **Напотыкáться.**

Напотолóчный – настельовѝй, що на стéлі, що під стéлею.

Напотóм, *нрч.* – напóтім, навпíсля́, (*впрок*) надáлі, на дáльший час, про запáс.

Напотóрчиться – настромѝтися, наколóтися, наткнýтися на що.

Напотрошѝть – нательбушѝти, напáтрати чогó. **Напотрошённый** – нательбýшений, напáтраний. **-ться** – нательбушѝтися, напáтратися, попопáтрати (досхочý).

Напóтчевать – нагостѝти, натрактувáти, (*хмельным*) начастувáти когó чим. **-ться** – нагостѝтися, натрактувáтися, (*хмельного*) начастувáтися, (*потчуясь ещё*) напризволя́тися.

Напотыкáться, напоткнýться – спотикáтися, спіткнýтися *и* спотикнýтися на що; *см.* **Спотыкáться.** [На пáличку спіткнýлася (Метл.)].

Напоты́чка – 1) (*действие*) спотикáння, *оконч.* спіткнуття́ (-ття́); 2) (*толчок*) спотѝкач (-ча), (*тумак*) стусáн, штурхáн, штовхáн (-на). [Спотѝкача як дав (Сл. Гр.). Ѝноді й штовханíв давáв (Грінч. II)].

Напохмельнóе, *сщ.* – напохмéлина; що п’ють (їдя́ть) на похмíлля.

Напохмеля́ть, -ся, напохмелѝть, -ся – похмеля́ти, -ся, похмелѝти, -ся.

Напочивáть – наспáти, вѝспати (собí) когó, що. **-ться** – наспочивáтися, навідпочивáтися, (*наспаться*) наспáтися.

Напошлéть, *см.* **Опошлéть.**

Напоя́сать *снопов* – нав’язáти снопíв.

Напоя́ть, *см.* **II. Напа́ивать.**
Напра́ва, *см.* **Напра́вливание.**
Направди́ться – направди́тися, набра́тися пра́вди.
Напра́ве, *см.* **Напра́во 1а.**
Направи́тель, -ница – 1) *см.* **Напра́вщик, -щица**; 2) **-тель**, *агрон.* – напрямни́к (-ка́).
Напра́вить, -ся, *см.* **Направля́ть, -ся.**
Напра́вка – 1) (*действие*), *см.* **Направле́ние 1**; 2) (*качество действия, работы*) спрямува́ння *и* спрямо́вання, спра́влення *и т. п.*
Направле́ние – 1) (*действие*) – а) спрямо́вування, напрямо́вування, направля́ння, напрямля́ння, справля́ння, напрова́джування, випрямо́вування, накеро́вування, скеро́вування, кер(м)ува́ння, *оконч.* спрямува́ння, напрямува́ння, напра́влення, напря́млення, спра́влення, напрова́дження, ви́прямування, накерува́ння, скер(м)ува́ння; б) справля́ння, наверта́ння, зверта́ння, оберта́ння, приверта́ння *и т. п., оконч.* спра́влення, наве́рнення, зве́рнення, обе́рнення, приве́рнення *и т. п.*; в) направля́ння, напрямля́ння, настановля́ння, напу́чування *и т. п., оконч.* напра́влення, напря́млення, настано́влення, напу́чення *и* напуті́ння *и т. п.*; г) направля́ння, націля́ння, вимі́рювання *и* виміря́ння, налуча́ння, рих[ш]тува́ння *и т. п., оконч.* напра́влення, наці́лення, ви́мірення, налу́чення, ви́рих[ш]тування,нарих[ш]тува́ння *и т. п.*; ґ) ла́годження *и* ла́годіння, нала́годжування, ладна́ння, налашто́вування, напосу́джування *и т. п., оконч.* пола́годження, нала́годження *и* нала́годіння, наладна́ння, налаштува́ння, напосу́дження *и т. п.*; д) направля́ння, наго́стрювання, манта́чення, *оконч.* напра́влення, наго́стре[і]ння, наманта́чення; е) стира́ння, *оконч.* стертя́ (-тя́). *Срв.* **Направля́ть 1 - 7**; 2) (*линия пути*) на́прям (-му), на́прямок (-мку). [Ві́тер не змі́нював свого́ на́пряму (Київщ.). Держі́ться цьго́ на́прямку, ніку́ди не зверта́ючи, то за со́нця ще дої́дете (Ніс). У трьох на́прямках ви́явилась його́ дія́льність (Грінч.). Ви́кривлення революці́йного на́прямку культ-робо́ти (Еллан). Дали́ на́прямок да́льшому його́ ру́хові (Грінч.)]. **-ние** *главное* – головни́й на́прям(ок). **-ние** *господствующее, преобладающее* – перева́жний на́прям. **-ние** *изменяющееся* – мінли́вий на́прям. **-ние** *неправильное, ошибочное* – хи́бний, помилко́вий на́прям. **-ние** *обратное* – зворо́тний на́прям. **-ние** *прямое* – про́стий на́прям, (*прямик*) просте́ць (-стця́), пряме́ць (-мця́). **-ние** *по перпендикуляру* – сторчови́й на́прям. **-ние** *ветра, течения, пути* – на́прям(ок) ві́тру, течії́, шля́ху (доро́ги). **-ние** *понижения местности* – на́прям спа́ду місце́вости. **-ние** *склона* – на́прям схи́лу. **-ние** *по второму взводу* (*команда*) – на́прямок за дру́гою чото́ю. *Брать, взять* **-ние**, *принимать принять* **-ние** – бра́ти, взя́ти на́прям(ок); прямува́ти, попрямува́ти; спрямо́вуватися, спрямува́тися; *срв.* **Направля́ться 2** *и* **3**. [Ві́тер спрямува́всь на за́хід (Київщ.)]. *Давать, дать* **-ние** – с[на]керо́вувати, с[на]керува́ти, спрямо́вувати, спрямува́ти; *срв.* **Направля́ть 1**. *Давать одно* **-ние** – дава́ти оди́н на́прям(ок). *Держать* **-ние** – простува́ти, прямува́ти; *срв.* **Направля́ться 3**. *Изменять, изменить* **-ние** – зміня́ти, зміни́ти на́прям(ок). *Иметь* **-ние** – ма́ти на́прям, (*о дороге*: *пролегать*) сла́тися, стели́тися, держа́ти, лежа́ти, йти, впада́ти; *срв.* **Направля́ться 5**. *Находить, найти* (*правильное*) **-ние** – знахо́дити, знайти́ (правди́вий) на́прям(ок), (*образно*) взя́ти (вхопи́ти) тропи́ (тропу́). [О, зна́єм, зна́ємо, як тру́дно ухопи́ть тропи́ (П. Тичина)]. *Показывать, показать* **-ние** – в[по]ка́зувати, в[по]каза́ти на́прям(ок); спрямо́вувати, спрямува́ти, скеро́вувати, скерува́ти, дава́ти, да́ти на́прям(ок); *срв.* **Направля́ть 1**. *В каком* **-нии** – в яко́му на́прямі (на́пря́мкові), кудо́ю, куди́; *срв.* **Куда́ 1**. *В том* **-нии** – в тому́ на́прямі (на́пря́мкові), тудо́ю, туди́; *срв.* **Туда́.** *В этом* **-нии** – в цьо́му (в цім) на́прямі (на́пря́мкові), сюдо́ю, сюди́; *срв.* **Сюда́**. *Во всех* **-ниях** – по всіх на́прямах. [Ви́ходили ліс по всіх на́прямах (Київщ.)]. *По* **-нию** *к чему* – в на́прямі (в на́пря́мкові) до чо́го. *По* **-нию** *голоса* – на го́лос. [Зирну́ла Окса́на на го́лос (Квітка)]. *По прямому* **-нию** (*прямиком*) – про́сто, на(в)просте́ць, на(в)пряме́ць, на(в)прямки́; [Іді́ть про́сто, ніку́ди не зверта́йте (Київщ.)]; 3) (*школа, течение*) на́прям (-му), на́пря́мок (-мку); прямува́ння, простува́ння (-ння), течія́, шко́ла. [Філо́соф Аристо́телевого на́пряму (Крим.). Він зда́вна був лі́вого на́прямку (Київ). В Росії нема́ одкри́тих політи́чних па́ртій, але є політи́чні на́прямки (Ленін). Шко́ла свої́м схоласти́чним прямува́нням не сприя́ла освіті (Кониськ.). Нові течії в зе́мстві (Грінч.)]. **-ние** *создаёт гений* – на́прям (шко́лу) тво́рить ге́ній. **-ние** *журнала, сочинения* – на́прям(ок) журна́ла, тво́ру. **-ния** *искусства, литературы, науки, философии* – мисте́цькі, літерату́рні, науко́ві, філосо́фські на́прями (на́пря́мки, шко́ли), на́прями (на́пря́мки, прямува́ння) в мисте́цтві, літерату́рі, нау́ці, філосо́фії. [Всіх надба́нь рі́зних мисте́цьких шкіл (Еллан)]. *Эволюция литературных течений и* **-ний** – еволю́ція літерату́рних течі́й і на́прямів (на́пря́мків). *Современные* **-ния** – суча́сні на́прями (прямува́ння); 4) (*наклонность, стремление*) на́прям, на́пря́мок,

прямува́ння, простува́ння. [Коли́-б усі́ були́ тако́го на́пряму, як я (Слов'яносербщ.). Які́ в їх ідеа́ли, які́ на́прямки? (Коцюб.). Я розгля́даю істори́чний на́прямок (tendance) капіталісти́чного нагрома́дження (Азб. Ком.). Революціоне́ри у свої́х політи́чних переконаннях, а не в мисте́цьких на́прямках (Еллан). Оце́ до́бре, що в вас таки́й на́прямок (Грінч.). Пова́жне прямува́ння його́ ро́зуму (Н.-Лев.)]. **-ние** (*образ*) *мыслей* – на́прям думо́к. *Человек известного* **-ния** – люди́на пе́вного на́пряму. *В этом обществе дурное* **-ние** – в цьому́ товари́стві лихи́й на́прям, це товари́ство лихо́го на́пряму; 5) (*руководство*) напра́ва, керу́нок (-нку), (*установка*) на́лад (-ду), настано́ва, на́прям, на́пря́мок. [Нема́ у їх напра́ви до́брої (Ніс). Він га́рної напра́ви і полі́тику життя́ тя́мить (Н.-Лев.). З батькі́в та матері́в і ді́тям напра́ва (Єл. Ум.). З усі́м на́прямком свого́ па́харського життя́ (Мирн.)]. *У него с детства дурное* (*худое*) **-ние** – у йо́го з дити́нства лиха́ напра́ва.

Направле́нческий – напрямко́вий; вузьки́й, тенденці́йний, небезсторо́нній.

Направле́нчество – напрямко́вість; ву́зькість, тенденці́йність, небезсторо́нність (-ости).

Напра́вливание – напра́влювання, наго́стрювання, наманта́чування. **-ние** *лезвия бритвы* – напра́влювання ле́за в бри́тви.

Направля́емость – спрямо́вуваність, напрямо́вуваність, скеро́вуваність (-ности).

Направля́ть, напра́вить – 1) (*давать направление*) спрямо́вувати, спрямува́ти, напрямо́вувати, напрямува́ти, направля́ти, напра́вити, напрямля́ти, напрями́ти, (*указывать путь*) справля́ти, спра́вити, напрова́джувати, напрова́дити кого́, що на ко́го, на що, до ко́го, до чо́го, випрямо́вувати, ви́прямувати що про́ти ко́го, про́ти чо́го, на ко́го, на що, накеро́вувати, накерува́ти, скеро́вувати, керува́ти, скерува́ти, кермува́ти, скермува́ти кого́, що на ко́го, на що, до ко́го, до чо́го *и* ким, чим, (*заправлять, распоряжаться*) ору́дувати ким, чим, (*о мног.*) поспрямо́вувати, понапрямо́вувати, понаправля́ти, понапрямля́ти, понапрова́джувати, повипрямо́вувати, понакеро́вувати, поскеро́вувати. [Ми направля́ли чо́вен на ті́ні, бо там ясні́ше горі́ли вогні́ (Коцюб.). Напра́вивши їх те́мними ліса́ми (Сторож.). Направля́в письме́нство на ві́льні просто́ри (Корол.). Дозві́лля вку́пі з допи́тливим ро́зумом напрями́ли ді́вчину на книжки́ (Коцюб.). Тре́ба його́ напрями́ти на ту сте́жку (Мирн.). Спра́вив його́ на би́тий шлях (Сл. Ум.). Девле́т-Ґіре́й спра́вив татарву́ на доро́гу ми́рного по́буту (Куліш). Справля́ють честь ї́ї на небезпе́чну путь (Самійл.). Прийдете оце́ до села́, а там вас спра́влять до шко́ли (Канівщ.). Сам го́ре до се́бе спра́влю (Франко). Накеро́вує їх до кра́щого життя́ (Рада). Провідни́к бра́вся за ланцю́г, щоб скерува́ти чо́вен (Коцюб.). Скеру́й полови́ми (вола́ми) до́бре, щоб ча́сом не зачепи́тися (Н.-Лев.). Я тя́млю, куди́ ти керму́єш (Кониськ.). Ска́зано: молода́ си́ла, ті́льки вмі́ло ору́дуй не́ю, вона́ тобі́ й зе́млю переве́рне (Кониськ.)]. *Меня к вам* **-вили** – мене́ до вас напра́вили (спра́вили, напрова́дили). [Там черни́чка мене́ до вас напра́вила (Кониськ.). Напрова́дьте його́ до ме́не (Крим.)]. **-ть** *корабль рулём и парусами* – направля́ти (скеро́вувати), напра́вити (скерува́ти) корабе́ль кермо́ю і вітри́лами. **-ть** *путь куда* – простува́ти, попростува́ти, прямува́ти, попрямува́ти куди́. *Куда путь* **-ете**? – куди́ просту́єте? куди́ вам доро́га?; 2) (*устремлять, обращать*) справля́ти, спра́вити, направля́ти, напра́вити, напрямо́вувати, напрямува́ти, напрямля́ти, напрями́ти, наверта́ти, наверну́ти, зверта́ти, зверну́ти, оберта́ти, оберну́ти, напрова́джувати, напрова́дити, скеро́вувати, скерува́ти, накеро́вувати, накерува́ти що на ко́го, на що, до ко́го, до чо́го, (*склонять*) приверта́ти, приверну́ти кого́ до чо́го, (*о мног.*) понаверта́ти *и т. п.*, поприверта́ти. [Направля́ючи свою́ ува́гу туди́, куди́ потребу́є революці́йна страте́гія (Еллан). Він силомі́ць напрями́в свої́ думки́ на щоде́нну робо́ту (Коцюб.). Чита́ння наверта́ло ї́ї думки́ на нови́й шлях (Грінч.). Наверни́ мене́ на їх ві́ру (Манж.). Зверну́ти свою́ ува́гу в і́нший бік (Коцюб.). До те́бе зверта́ю всі ду́ми свої́ (Самійл.). Оберта́ти все́нькі свої́ си́ли на розвива́ння нау́ки (Статут Ак. Н.). Така́ любо́в напрова́джує всі на́ші за́ходи ті́льки на одну́ то́чку (Крим.). Всі си́ли накерува́ли (Сл. Гр.)]; 3) (*наставлять*) направля́ти, напра́вити, напрямля́ти, напрями́ти, настановля́ти, настанови́ти, наверта́ти, наверну́ти, напрова́джувати, напрова́дити, (*о мног.*) понаправля́ти, понапрямля́ти *и т. п.* кого́ на що; (*руководить*) керува́ти, скерува́ти ким, води́ти кого́. [Ма́ючи ду́мку на че́сну пра́цю і діте́й напрями́ти (Мирн.). По́тяг до сві́тла води́в письме́нника в його́ шука́ннях правди́вого життя́ (Корол.)]. **-ть** *к добру, на путь правильный* (*спасительный*), *на путь истины* – направля́ти (наверта́ти), напра́вити (попра́вити, наверну́ти) до до́брого (на все до́бре, на добро́), на пра́ву путь (на доро́гу, на сте́жку), напу́чувати, напути́ти на путь спасе́нну, на путь і́стинну, наво́дити, навести́ на путтяя́ (на добро́, на до́брий лад). [Си́ла, що змогла́-б направля́ти всіх до до́брого (Грінч.). Се́рце наверну́ть на пра́ву, че́сну путь (Самійл.). Поможі́ть сино́чкові мо́єму та напуті́ть його́ (Тесл.). Вона́ тебе́, як ма́ти рі́дна, напути́ть (Кониськ.). Чому́ й на путтяя́ не наве́сти? (Свидн.). Учи́телька розу́мна наведе́ на

добро́ (Свидн.)]. **-ть** *на ложный, на гибельный путь* – справля́ти (напрова́джувати), спра́вити (напрова́дити) на хи́бну (помилко́ву, поми́льну) путь, на згу́бну путь; *срв.* **Заблужде́ние** (*Вводить в* **-ние**). [Напрова́див його́ на згу́бний шлях (Київщ.)]. **-ть** *на ум, см.* **Наставля́ть (4)** *на ум*. **-ть** *к лучшему* – направля́ти, напра́вити до кра́щого (на кра́ще). **-ть** *советами* – напу́чувати, напути́ти, наставля́ти, наста́вити пора́дами на пуття́; 4) (*нацеливать*) направля́ти, напра́вити що на ко́го, на що, про́ти ко́го, про́ти чо́го, що кому́ в що, справля́ти, спра́вити, націля́ти, наці́ли́ти що на що, спрямо́вувати, спрямува́ти, випрямо́вувати, ви́прямувати що про́ти ко́го, про́ти чо́го, скеро́вувати, скерува́ти, накеро́вувати, накерува́ти, вимі́рювати *и* виміря́ти, ви́міряти що про́ти ко́го, про́ти чо́го, на ко́го, на що, налуча́ти, налу́чити чим в що, (*орудие, войско ещё*) рих[ш]тува́ти, ви́рих[ш]тувати, нарих[ш]тува́ти, (*о мног.*) понаправля́ти, посправля́ти *и т. п.*; *срв.* **Наводи́ть 2**. [Тепе́р я зна́ю, куди́ сво́го кинджа́ла направля́ти (Куліш). Не налу́чу нія́к ни́ткою у ву́шко (Червоногр.). А своє́ ві́йсько на Львів рихту́є (Ант.-Драг.)]. **-ть** *оружие, ружьё на кого, на что* – направля́ти, напра́вити збро́ю, рушни́цю на ко́го, на що, про́ти ко́го, про́ти чо́го, націля́ти, наці́лити збро́ю, рушни́цю на ко́го, на що. **-ть** *шутку, насмешку на кого* – виміря́ти, ви́міряти жарт, по́сміх про́ти ко́го; 5) (*налаживать, исправлять*) ла́годити, пола́годити, нала́годжувати, нала́годити, ладна́ти, наладна́ти, направля́ти, напра́вити, налашто́вувати, налаштува́ти, справля́ти, спра́вити, (*пров.*) напосу́джувати, напосу́дити, (*о мног.*) понала́годжувати, понаправля́ти *и т. п.* що; *срв.* **Поправля́ть 1, Нала́живать 2**. [Взяли́ся ла́годити гру́бу (Кониськ.). Тре́ба напра́вити маши́ну (Звин.)]; 6) (*наострять*) направля́ти, напра́вити, наго́стрювати, нагостри́ти, (*косу правилкой*) манта́чити, наманта́чити, (*о мног.*) понаправля́ти, понаго́стрювати, поманта́чити що. **-ть** *бритву* – направля́ти (наго́стрювати), напра́вити (нагостри́ти) бри́тву. **-ть** *нож, топор* – наго́стрювати, нагостри́ти ножа́ (ніж), соки́ру; 7) (*изглаживать*) стира́ти, сте́рти, (*о мног.*) постира́ти що. [Чи́сто постира́в зубки́ в борони́ (Лубенщ.)]; 8) (*только сов.*) – а) (*науправлять*) накерува́ти ким, чим *и* кого́, що, напра́вити ким, чим *и* що *и т. п.*; б) (*некоторое время*) покерува́ти, попра́вити ким, чим *и т. п. Срв.* **Пра́вить.** [Недо́вго й попра́вив, – ті́льки ви́їхали, за́раз і переки́нув (Київщ.)]. **Напра́вленный** – 1) с[на]прямо́ваний, напра́влений, напря́млений, спра́влений, напрова́джений, ви́прямуваний, накеро́ваний, скер(м)о́ваний, поспрямо́вуваний *и т. п.* [Ще дити́ною напрямо́ваний по хліборо́бській доро́зі (Мирн.). Інсти́нкти, напра́влені до одніє́ї мети́ (Наш)]; 2) спра́влений, напра́влений, напрямо́ваний, напря́млений, наве́рнений, зве́рнений, обе́рнений, напрова́джений, скеро́ваний, накеро́ваний, приве́рнений, понаве́ртаний *и т. п.* [О́ко ні́би на те́бе спра́влене, а само́ ди́виться десь у глибі́нь безмі́рну (Стефаник). Всі думки́ напрямо́вані на добува́ння бі́льших доста́тків (Грінч.)]; 3) напра́влений, напря́млений, настано́влений, наве́рнений, напрова́джений, понапра́вляний *и т. п.*; скеро́ваний; напу́чений, наве́дений; 4) напра́влений, спра́влений, наці́лений, спрямо́ваний, ви́прямуваний, скеро́ваний, накеро́ваний, ви́мірений, налу́чений, ви́рих[ш]туваний, нарих[ш]то́ваний, понапра́вляний *и т. п.* [У порівня́нні з «Га́ртом», про́ти яко́го напра́влено вістря́ уда́ру (Еллан). З обу́рливою statте́ю, спрямо́ваною про́ти уря́ду (Пр. Правда). Бага́цько сатири́чної кусли́вости, ви́прямуваної про́ти клерика́лів і бага́тих кла́с (Крим.). Коли́ держа́ва буржуа́зна, то вона́ скеро́вана про́ти пролетарія́ту (Азб. Ком.). Нака́зи, скеро́вані на ви́власнення вели́ких книгозбі́рень (Азб. Ком.). Мо́ва, ви́мірена про́ти аристократи́зму (Крим.)]; 5) пола́годжений, нала́годжений, нала́днаний, напра́влений, налашто́ваний, спра́влений, напосу́джений, понала́годжуваний *и т. п.*; 6) напра́влений, наго́стрений, наманта́чений, поманта́чений *и т. п.*; 7) сте́ртий, пости́раний; 8) – а) накеро́ваний, напра́влений *и т. п.*; б) покеро́ваний, попра́влений.

Направля́ться, напра́виться – 1) спрямо́вуватися, спрямува́тися, поспрямо́вуватися; бу́ти спрямо́вуваним, спрямо́ваним, поспрямо́вуваним *и т. п.*; (*руководиться*) води́тися; *срв.* **Направля́ть.** [Вся жизнь старосві́тських пані́в води́лася ду́хом це́ркви (Куліш)]. *Корабль* **-ется** *по компасу* – кораблє́м кер(м)у́ють за ко́мпасом, кораблє́м кер(м)у́ється за ко́мпасом. *Глаза всех* **-вились** *на него* – усі́х о́чі (усі́ о́чі) оберну́лися (спра́вилися) на йо́го. *Политика партии* **-ется** *твёрдой рукой* – міцна́ рука́ спрямо́вує парті́йну полі́тику. *Мероприятия правительства* **-ля́лись** *к развитию страны* – держа́вні за́ходи були́ спрямо́вані (скеро́вані) на ро́звиток краї́ни. *Он увидел, что врагом* **-ется** *в его сердце кинжал* – він поба́чив, що во́рог направля́є йому́ в се́рце кинджа́л(а). *Бродяга* **-ется** *по месту жительства* – волоцю́гу відпрова́джують (відпрова́джується) на мі́сце прожива́ння (пробува́ння). *Преступник* **-ется** *в Нарым* – злочи́нця ви[за]сила́ють (*или* ви[за]сила́ється) до Нари́му. *Рабочими* **-ется** *селоско-хозяйственный инвентарь к весеннему севу* – робітники́ ла́годять сі́льсько-господа́рський ремане́нт до весня́ної сівби́. *Бритва* **-ля́ется** –

бри́тву направля́ють (наго́стрюють), бри́тва направля́ється (наго́стрюється). *Бритва* **-лена** – бри́тву напра́влено (наго́стрено). *Бритва* **-рилась** – бри́тва напра́вилася (нагостри́лася); 2) (*брать направление*) прямува́тися, попрямува́тися, правува́тися, пра́витися, поправува́тися, спрямо́вуватися, спрямува́тися, скеро́вуватися, скерува́тися, (*о мног.*) посспря́мовуватися, поскеро́вуватися; (*диал.*) напрямля́тися, напрями́тися куди́, до ко́го, до чо́го. [До пе́кла навпросте́ць пряму́йся (Котл.). А той прав́у́ється туди́ чума́к (Мартин.) Я до того́ ду́ба пра́влюся (Харк.). «А куди́ пра́витесь?» – «До Ки́їва!» (Сл. Гр.). Наро́ди скерува́лися на схід (Шахмат.). Напрями́лася в куто́к до пе́чи (Мирн.). Напрями́всь іти́ до шко́ли (Н.-Лев.)]; 3) (*держать путь*) простува́ти, попростува́ти, прямува́ти, попрямува́ти, проста́ти, попроста́ти, керува́ти, (*диал.*) прямцюва́ти, попрямцюва́ти, (*образно*) сте́жку гаптува́ти, шлях-доро́гу верста́ти; *срв.* **Идти́ 1, Пойти́ 1**. [Куди́ вони́ просту́ють? (М. Вовч.). Простува́ли вони́ до Лубе́нь (Сторож.). Пливе́ ві́йсько, просту́ючи уни́з до поро́гів (Мордовець). Глядів, куди́ це попросту́є хло́пець (Крим.). Він догада́вся, що й той туди́ прям́у́є (Н.-Лев.). Товари́ство на Січ прямува́ло (Шевч.). Прямува́в до старо́го бе́реста (Коцюб.). Мари́на була́ попрямува́ла до двере́й (Крим.). Проста́ли ми в Украї́ну во́льними нога́ми (Шевч.). Сам попроста́в до ха́ти (Г. Барв.). Зна́ти, куди́ ча́йка (*лодка*) но́сом керу́є (Звин.). У воро́та прямцю́є (Свидниц.). Куди́ прямува́ти, яки́м тра́хтом сте́жку гаптува́ти? (Сл. Гр.)]. **-ться** *дорогою* – простува́ти (прямува́ти), попростува́ти (попрямува́ти) шля́хом (доро́гою). *Вы в какую сторону* **-етесь**? – ви в яки́й бік (куди) просту́єте (прям́у́єте)? **-ться** *на огонь* – простува́ти, попростува́ти на сві́тло. *Мы* **-лись** *к пристани* – ми прямува́ли, попрямува́ли до при́стани; 4) (*пускаться, устремляться*) пуска́тися, пусти́тися, подава́тися, пода́тися, ударя́тися, уда́ритися, (*диал.*) простяга́тися, простягти́ся, хили́ти, похили́ти, наставля́тися, наста́витися, (*тяготеть*) тягну́ти *и* тягти́, (*пробираться*) бра́тися, побра́тися, (*о мног.*) попростяга́тися, понаставля́тися куди́, до чо́го, на що. [Пусти́лися пі́шки через верх (Франко). Пода́вся сте́жкою з лі́су на шлях (Коцюб.). Пода́вся вниз я́ром (Франко). Пода́вся додо́му (Крим.). Зна́є, куди́ вда́ритися, де чого́ шука́ти (Свидниц.). Васи́ль простя́гся на музи́ки під ве́рби (Н.-Лев.). Селя́ни-ра́таї тягли́ на Украї́ну (Куліш). Чу́ти, як щось бере́ться в ба́шті по схо́дах (Куліш). Побра́лися наливайці до Річиці (Куліш). Побра́вся Павло́ додо́му (М. Вовч.)]; 5) (*иметь направление, пролегать*) сла́тися, п(р)осла́тися, стели́тися п(р)остели́тися, держа́ти, лежа́ти, йти, впада́ти, впа́сти. [Шлях стели́вся помі́ж жита́ми (Київщ.). Ця ву́лиця держи́ть пря́мо, не кри́виться ніку́ди (Звин.). Куди́ та́я дорі́женька, куди́ вона́ впа́ла: чи в те́мний луг, чи у по́ле? (Метл.)]; 6) (*запасаться*) напаса́тися, напасти́ся, запаса́тися, запасти́ся, (*о мног.*) понапаса́тися, позапаса́тися. *На вас тетрадей не* **-вишься** – на вас зши́тків не напасе́шся (не наста́рчишся); 7) (*вдоволь, сов.*) накерува́тися, напра́витися, попокерува́ти, попопра́вити (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Пра́вить.**

Направля́ющая, *сщ. и* **-щая** *линия*, *геом.* – напрямна́ (-но́ї) (лі́нія). **-щая** (*конструкция*) – напрямни́ця.

Направля́ющий, *прлг.* – напрямни́й, направни́й.

Направно́й – 1) *см.* **Направля́ющий**; 2) гостри́льний.

Напра́во, *нрч.* – (*на вопрос*: *где*) право́руч, (*по правую руку*) по пра́ву ру́ку, по пра́ву́ руч; (*на вопр.*: *куда, в каком направлении*) право́руч, управо́руч, у пра́ву́ ру́ку, на пра́ву́ ру́ку (руч), (*редко*) напра́во; (*восклиц., которым погоняют* **-во** *волов, и перен. – шутл.*) цабе́, (*только в прям. знач., диал. зап.*) ча, чабала́, гейсь; (*то же – к лошадям*) гаття́, (*гал.*) гайта́, го́тьта, гайтта́, герта́; *срв.* **Нале́во.** [Две́рі про́сто глядача́, право́руч і ліво́руч (Грінч.). Стоя́ть по пра́ву руч (Тесл.). Ви́дно було́ на пра́ву руч мі́сто (Мирн.). Напра́во, налі́во мечі́ (П. Тичина). Держи́-бо цабе́! (Н.-Лев.). Цабе́, худи́й, у воро́та! (Номис)]. *Поворачивать, повернуть* **-во** – поверта́ти (зверта́ти, бра́ти), поверну́ти (зверну́ти, взя́ти) (у)право́руч (у пра́ву ру́ку, у пра́ву́ руч, *волами и перен. – шутл.*: цабе́). [І зверну́в у пра́ву ру́ку (Рудан.). На́ші студе́нти поверну́ли цабе́ (Н.-Лев.). Він узя́в цабе́ (Н.-Лев.)]. **-во** *кругом*! *полуоборот* **-во**! – право́руч (напра́во) навкру́г! право́руч півповоро́т! (Київ).

Напра́вочный, *см.* **Направно́й.**

Напра́вщик, -щица – напра́вник, -ниця, (*бритвы ещё*) гостр́ільник, -ниця.

Напра́здновать – насвяткува́ти, напразникува́ти. **-ться** – насвяткува́тися, напразникува́тися, попосвяткува́ти (досхочу́).

Напрактико́вывать, напрактикова́ть *кого* – напрактико́вувати, напрактикува́ти, вимуштро́вувати, ви́муштрувати, намуштро́вувати, намуштрува́ти, (*о мног.*) понапрактико́вувати *и т. п.* кого́. **Напрактико́ванный** – напрактико́ваний, ви́муштруваний, намуштро́ваний, понапрактико́вуваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) напрактико́вуватися, бу́ти наприко́вуваним, напрактико́ваним, понапрактико́вуваним *и т.*

п.; 2) (*возвр. з.*) напрактико́вуватися, напрактикува́тися, намуштро́вуватися, намуштрува́тися, нала́муватися, налама́тися *и* нало́млюватися, наломи́тися, набива́ти, наби́ти ру́ку до чо́го, (*о мног.*) понапрактико́вуватися *и т. п.* [Тепе́р я вмі́ю це й без те́бе: намуштрува́вся (Звин.). Попе́реду мені́ ва́жко було́ говори́ти по-па́нському, а тепе́р налама́всь (Звин.). Чита́ю шви́дко вже: тро́шки наби́в ру́ку (Крим.)].

Напрактикова́вшийся – що напрактикува́вся, напрактико́ваний *и т. п.*

Напра́сливость – напра́сливість, накле́пливість, покле́пливість, обмо́вливість (-вости).

Напра́сливый – напра́сливий, накле́пливий, покле́пливий, обмо́вливий.

Напра́слина – напра́сна обмо́ва, напра́сна (-ни), на́па́сть (-ти), напа́сниця, набала́чка, пеня́, ма́рний на́клеп, по́клеп (-пу), нагові́р (-во́ру); *срв.* **Поклёп, Клевета́**. [Все, що сві́дки ка́жуть, сама́ напа́сниця (Кониськ.). «Ти хіба́ не крав?» – «Ні, це на́пасть на ме́не!» (Звин.). «Чи пра́вда, що ти свекру́ху би́ла?» – «То набала́чка!» (Борзенщ.). Ма́мо, як ти мо́жеш таки́й на ме́не на́клеп допуска́ти? (Л. Укр.)]. *Взводить, взвести* **-ну** – наволіка́ти, наволокти́ напра́сну обмо́ву, зво́дити, зве́сти́ пеню́ на ко́го, пеню́ волокти́, наволокти́, прикида́ти, прики́нути пеню́ кому́, натяга́ти, натягти́ на́па́сть, клепа́ти, наклепа́ти, натяга́ти, натягти́ на ко́го. [На́пасть натяга́є на ме́не (Звягельщ.). А ви пеню́ на нас ізво́дите (Грінч.). Хіба́ я бу́ду на се́бе пеню́ волокти́? (Сл. Гр.). Прики́нуть пеню́, що й копо́ю не одбу́деш (Квітка). Лиси́ця на вівцю́ Петро́ву наклепа́ла, що, бу́цім, ні́ччю ку́ри кра́ла (Боров.). Хі́ба мо́жна таке́ натяга́ти на люди́ну? (Лубенщ.)]. *Выдумывать* **-ну** – вига́дувати напра́сну, виду́мувати на́па́сть. [Де-ж це ви́дано, щоб на Грицька́ таку́ напра́сну вига́дувати? (Грінч.)].

Напра́сно, *нрч.* – 1) (*тщетно, бесполезно*) даре́мно[е], ма́рно[е], надаре́мно[е], дарма́, ду́рно, заду́рно, да́ром, зада́ром, по[за]даре́мно[е], да́рмо, нада́рмо; *срв.* **Понапра́сну.** [Даре́мно Драгома́нов так напада́в на сервілі́зм у Костома́рова (Грінч.). Ота́к я сиді́в і даре́мне крути́в мо́зком (Крим.). Літа́ мої́ молоді́ї ма́рно пропада́ють (Шевч.). Ма́рно від ме́не ти ду́ми хова́єш, – ба́чу всю ду́шу твою́ (Крим.). Ой, пла́чу я, пла́чу, свої́ літа́ ма́рне тра́чу (Метл.). Не ма́рне гово́рять лю́ди: до щасли́вого всяк ли́не (Кониськ.). Надаре́мно намага́вся я розва́жити себе́ (Коцюб.). Надаре́мне бі́дні лю́ди плу́гом зе́млю ри́ли (Руданськ.). Дарма́ що-ніч дівчи́нонька його́ вигляда́є (Шевч.). Я ві́рив, що жив не дарма́ (Черняв.). Ду́рно жда́ла, а він не прихо́див (Н.-Лев.). Та й не ду́рно стари́й пла́че: його́ дружи́на у холо́дній я́мі (Грінч.). Я ті́льки грома́дський хліб ду́рно заїда́тиму (М. Вовч.). Позирну́ла на йо́го і відра́зу вгада́ла, що ду́рно він ходи́в (Грінч.). Вже не да́ром Левко́ ка́же (Квітка). Неха́й таки́ я не да́ром жи́тиму на сві́ті (Квітка). Ли́хо, зги́ну я зада́ром! (Самійл.). Але́ да́рмо стара́ не́нька свата́м відмовля́ла (Рудан.). Твоє́ю ди́вною красо́ю нада́рмо всіх мани́ш ти к со́бі (Франко)]. *Совершенно* **-но** – даремні́сінько, марні́сінько, дурні́сінько. [Даремні́сінько ви, па́нночко, боя́лися (К. Старина). Дяки́ дурні́сінько ї́здитимуть до ме́не (Н.-Лев.)]. **-но** *тратить что* – марнува́ти, гайнува́ти що. [Ті́льки час вона́ гайну́є (Крим.)]. **-но** *утруждать себя* – завдава́ти собі́ даре́мної пра́ці (робо́ти), (*беспокоить*) ма́рно (ду́рно) турбува́ти себе́, (*фамил.*) завдава́ти собі́ пра́ці на ві́тер; 2) несправедли́во, безви́нно, безневи́нно, даре́мно[е], ма́рно[е], дарма́, да́рмо. [Покри́вдити сильні́шого, хоча́ й безви́нно, то бу́де знак самості́йности (Крим.). Здава́тиметься мені́, ні́би я його́ ма́рне скри́вдив (Крим.). Тоді́-б не се́рдився дарма́ (Комар.). Знена́виділи мене́ да́рмо (Куліш)]. *Совершенно* **-но** – даремні́сінько, дурні́сінько (*фамил.*) га́рма-да́рма. [Так дурні́сінько ви́лаяла мене́ (Харківщ.). Ти дурні́сінько на ме́не се́рдишся (Н.-Лев.). Га́рма-да́рма заарештува́ли (Липовеч.). Причепи́вся га́рма-да́рма, задиви́вся, що я га́рна (Пісня)].

Напра́сный – 1) (*тщетный, бесполезный*) даре́мний, ма́рний, некори́сний, поро́жній, задаре́мний, надаре́мний, (*пропащий*) запропа́лий. [Ти все не йдеш, і за́клик наш даре́мний (Самійл.). Він ба́чив, що даре́мні бу́дуть всі його́ слова́ (Грінч.). У ме́не син ма́рного сло́ва не ска́же (Звягельщ.). І ба́чу, що ма́рні були́ всі замі́ри (Самійл.). Надаре́мна ту́га (Голов. I)]. **-ный** *вопрос* – даре́мне (ма́рне) пита́ння. [Не ра́див-би я вам завдава́тися ма́рними пита́ннями (Крим.)]. **-ное** *желание* – даре́мне (ма́рне) бажа́ння. [За́місь безсме́ртя лю́дям ти дала́ даре́мнеє бажа́ння (Самійл.)]. **-ная** *мечта* – ма́рна (даре́мна, поро́жня) мрі́я. **-ная** *надежда* – ма́рна (поро́жня) наді́я. [Поро́жня наді́я твоя́ (Вовчанщ.)]. **-ный** *страх* – даре́мний страх. [І поки́нь ти даре́мний свій страх (Грінч. I)]. **-ный** *труд* – даре́мна (ма́рна, запропа́ла) пра́ця (робо́та), дарма́-пра́ця, шко́да́ пра́ці, пра́ця на ві́тер. [Даре́мная робо́та! все вода́ змива́є (Рудан.). Нема́ло ма́рної пра́ці (Франко). Дурно́му про розу́мне бала́кати – запропа́ла пра́ця (Сл. Гр.). А він хо́че, щоб слу́хали, як старці́ співа́ють! – Дарма́ пра́ця, па́не бра́те! (Шевч.). О, й не кажі́ть проньо́го: шкода́ пра́ці! (Куліш)]. **-ные** *старания, усилия* – даре́мні (ма́рні) силкува́ння (з[на]мага́ння). [Лу́чче жме́ня в споко́ю над при́горщі, по́вні пра́ці й ма́рного силкува́ння

(Куліш)]. **-ная** *трата* – марнува́ння (-ння), даре́мна (ма́рна, непотрі́бна) ви́трата. *За* **-ный** *труд никто спасибо не скажет* – за даре́мну (непотрі́бну) пра́цю ніхто́ не подя́кує; 2) несправедли́вий, безви́нний, безневи́нний, даре́мний, (*безосновательный*) безпідста́вний; *срв.* **Безви́нный, Несправедли́вый. -ное** *обвинение* – несправедли́ве (даре́мне) обвинува́чення. **-ное** *оскорбление* – безневи́нна обра́за. **-ное** *подозрение* – даре́мна (безпідста́вна) підо́зра.

Напра́шивание – 1) напро́ш[х]ування; 2) накли́кування *и* накликáння; 3) набива́ння, накида́ння. *Срв.* **Напра́шивать, -ся.**

Напра́шивать, напроси́ть – 1) *чего* – напро́шувати, напроси́ти, напро́хувати, напроха́ти, (*о мног.*) понапро́ш[х]увати чого. [Напроси́в ці́лу то́рбу (Лубенщ.)]; 2) *кого* – напро́шувати, напроси́ти, напро́хувати, напроха́ти, наклика́ти, накли́кати, (*о мног.*) понапро́шувати, понапро́хувати, понаклика́ти кого́; *срв.* **Называ́ть 6**. [Понаклика́в госте́й, а гости́ти ні́чим (Київ)]. **Напро́шенный** – 1) напро́шений, напро́ханий, понапро́ш[х]уваний; 2) напро́шений, напро́ханий, накли́каний, понапро́шуваний, понапро́хуваний, понакли́куваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) напро́шуватися, бу́ти напро́шуваним, напро́шеним, понапро́шуваним *и т. п.*; 2) (*досыта*) напро́шуватися, напроси́тися, напро́хуватися, напроха́тися, (*о мног.*) понапро́ш[х]уватися. [І коли́ вже вона́ напро́ситься? усе́ па́пи та й па́пи (*хлебца*) (Лубенщ.)]; 3) (*навязываться*) набива́тися, наби́тися, накида́тися, наки́нутися, проси́тися, напро́шуватися, напроси́тися, напро́хуватися, напроха́тися, (*о мног.*) понапро́ш[х]уватися на що, до ко́го, з ким, з чим, (*иногда*) ким, чим. [Набива́ється на робо́ту (Київщ.). Раз-у-ра́з набива́вся до йо́го з свої́ми по́слугами (Корол.). Коли́ не тре́ба, – я не накида́юсь (Л. Укр.). Вона́ напро́шується на компліме́нти (Л. Укр.)]. *Выводы сами* **-ваются** – ви́сновки самі́ про́сяться (насува́ються, виника́ють, по(в)стаю́ть), ви́сновки щось само́ підка́зує.

Напре́в – 1) зопріва́ння, упріва́ння, *оконч.* зопріття́ (-ття́), зо́прів (-ву); 2) напріва́ння, накипа́ння, *оконч.* на́прів (-ву), накипі́ння. *Срв.* **Напрева́ть.**

Напрева́ние, *см.* **Напре́в**, *неоконч.*

Напрева́ть, напре́ть – 1) (*сопревать*) зопріва́ти, зопрі́ти, упріва́ти, упрі́ти, (*о мног.*) повпріва́ти, попрі́ти. *Каша* **-ре́ла** – ка́ша упрі́ла (умлі́ла). *У ребёнка подмышки* **-ре́ли** – в дити́ни пахви́ попрі́ли; 2) напріва́ти, напрі́ти, накипа́ти, накипі́ти, (*о мног.*) понапріва́ти, понакипа́ти. [Напрі́ло ли́стя за зи́му (Лубенщ.). Накипі́ло о́саду (Київщ.)]; 3) попрі́ти, посадни́ти, взя́тися ура́зками. *Лошадь* **-ре́ла**, *седлом напарило* – у коня́ попрі́ло (посадни́ло) (*или* у коня́ поробі́лися ура́зки), – сідло́м напа́рило. *Лошадь под седлом* **-ре́ла** – у коня́ під сідло́м взяло́ся ура́зками (поробі́лися са́дна (ура́зки)). **Напре́вший,** *см.* **Напре́лый.**

Напреде́льный – намі́жний, нагрaни́чний, накордо́нний.

Напре́дки, *нрч.* – напере́д, нада́лі. [Напере́д (нада́лі) ви тако́го не робі́ть (Богодух.)].

Напре́дь, *нрч.* – 1) *см.* **Напре́дки**; 2) пе́рш[е], спе́ршу́, попе́ре́ду, напере́д, пере́дше, давні́ш(е), рані́ш(е). [Перш ні́чо́го цьо́го не було́ (Київщ.). Напере́д то було́ й так, а тепе́р іна́к (Богодух.)].

Напрекосло́вить *кому, чему* – напере́чити, насупере́чити, наробит́и перекóру кому́, чому́. **-ться** – наспереча́тися, наперекоря́тися з ким.

Напре́лый – 1) зопрі́лий, упрі́лий; 2) напрі́лий, накипі́лий.

На́прель – на́прів (-ву), на́кип (-пу); (*на губах*) смага́.

Напре́ние, *см.* **Напре́в**, *оконч.*

Напресто́льный – напресто́льний.

Приклаа́д, *см.* **Наприме́р.**

Наприме́р, *нрч.* – напри́клад, при́кладом, при́мі́ром. [Наро́д дав бага́то талановитих і на́віть геніа́льних люде́й, – Шевче́нка, напри́клад (Грінч.). Хіба́ ти зна́єш, чо́го тобі бажа́тиметься, примі́ром, 1895 ро́ку? (Крим.)]. *Как* **-ме́р** – як о́т, як ото́, як от при́кладом, як от при́мі́ром, (*при перечислении иногда*) там. [І́нші по пу́щах се́лами сіда́ли, як от Деревля́ни (Куліш). Той пил не ру́хався, як примі́ром у бу́рю, але́ ви́сів у пові́трі (Крим.). Са́дять у нас найбі́льше ви́шні та сли́ви, а і́нші дерева́, там гру́ші, я́блуні, чере́шні, – ду́же рі́дко са́дять (Звин.)].

Напринима́ть *и* **Наприня́ть** – наприйма́ти, (*набрать*) понабира́ти кого́, чого́.

Наприпаса́ть *и* **Наприпасти́** – наприпасти́ чого́**.**

Напри́толочный – надгла́вньовий, надві́рковий; *срв.* **При́толока.**

Напри́хотничать – навига́дувати, напримхува́ти, напри́мхати, навередува́ти. **-ться** – навига́дуватися, напримхува́тися, навередува́тися, поповига́дувати, поповередува́ти (досхочу́).

Напричита́ть – наголоси́ти, натужи́ти. [Наголоси́ла повні́сіньку ха́ту (Богодух.)]. **-ться** – наголоси́тися, натужи́тися, попоголоси́ти, попотужи́ти (досхочу́).
Напричу́дничать – нахимерува́ти, нахиме́рити, нахиморо́дити, навитребе́нькувати; *срв.* **Причу́дничать.**
Напро́бовать – наспи́тувати, напро́бувати; накуштува́ти чого́. **-ться** – наспи́туватися, напро́буватися; накуштува́тися, попокуштува́ти чого́. [Попокуштува́ла я тих борщі́в (Лубенщ.)].
Напробо́с, Напробо́ску *и* **На́пробось**, *нрч.* – на бо́су но́гу, (на)босо́ніж.
Напро́бочный – (на)корко́вий.
Напрова́дить, -ся, *см.* **Напрова́живать, -ся.**
Напрова́дка, *см.* **Напрова́живание, Напрова́жение.**
Напрова́дчик, -чица – 1) напрова́джувач, -вачка, напрова́дник, -ниця; 2) паси́ла́ч (-ча́), -сила́чка.
Напрова́живание, Напрова́жение – 1) напрова́джування, напрова́дження, напрямо́вування, напрямува́ння, справля́ння, спра́влення; 2) насила́ння, насла́ння́. *Срв.* **Напрова́живать.**
Напрова́живать, напрова́дить – 1) *кого на что, куда* – напрова́джувати, напрова́дити, напрямо́вувати, напрямува́ти, справля́ти, спра́вити, (*о мног.*) понапрова́джувати *и т. п.* кого́ на що, куди́; *срв.* **Направля́ть 1**; 2) *чего кому* – насила́ти, насла́ти, (*о мног.*) понасила́ти чого́ кому́. [Йому́ з до́му як понасила́ють уся́кого добра́ (Лубенщ.)]. **Напрова́женный** – 1) напрова́джений, напрямо́ваний, спра́влений, понапрова́джуваний *и т. п.*; 2) на́сланий, понаси́ланий. **-ться** – напрова́джуватися, бу́ти напрова́джуваним, напрова́дженим, понапрова́джуваним *и т. п.*
Напрово́ривать, напрово́рить *что* – 1) (*делать проворно*) шви́дко (ха́пко, мото́рно) наро́блювати чого́, наробити що, чого́, (*о мног.*) понаро́блювати чого́; 2) нагото́влювати *и* наготовля́ти чого́, наготува́ти що, чого́, (*о мног.*) понагото́влювати, понаготовля́ти чого́; *срв.* **Настря́пывать**; 3) пустува́ти, напустува́ти, витворя́ти, навитворя́ти; *срв.* **Прока́зить, Напрока́зить. -ться** – намуштро́вуватися, намуштрува́тися, нала́муватися, налама́тися *и* нало́млюватися, наломи́тися, набива́ти, наби́ти ру́ку, (*о мног.*) понамуштро́вуватися *и т. п.*
Напрово́рчивый – необа́чний, нерозва́жливий; *срв.* **Опроме́тчивый.**
Напрогля́д, *нрч.* – на о́ко, о́ком; врі́вень, врі́вні. *Пройти* **-ля́д** – о́ком змі́ряти, (*пронивеллировать*) змі́ряти спади.
Напродё́р, *нрч.* – напроде́р, напро́тиск, про́тиском.
Напродо́льный – по(в)здо́вжній, (у)подо́вжній, уздо́вжній.
На́про́к, *нрч.* – про запа́с, на схов.
Напрока́зить *и* **Напрока́зничать** – напустува́ти, навитворя́ти, навитина́ти, наштука́рити, набро́їти, нако́їти пу́стощів, напроку́дити, (*о мног.*) понавитво́рювати, понаштука́рювати; понабро́ювати, понако́ювати пу́стощів. **-ться** – напустува́тися, надурі́тися, навитворя́тися, наштука́ритися, набро́їтися, нако́їтися пу́стощів, поповитворя́ти, попоштука́рити, попобро́їти, попоко́їти пу́стощів (досхочу́). [У два ти́жні тако́го набро́їв, що до́брому чолові́кові на ці́лий вік удоста́чу (М. Вовч.). Ма́бу́ть до́бре напроку́див, що вже й оче́й не поя́вить (Мова)].
Напрока́т, *нрч.* – на (пла́тне) кори́стува́ння, в зажи́ток, на-ви́наймі, на пла́тну пози́ку. *Брать, взять* **-ка́т** – бра́ти, взя́ти на кори́стува́ння винайма́ти, ви́найняти що, позича́ти, пози́чити в ко́го що за пла́ту (за гро́ші). *Отдавать* **-ка́т** – віддава́ти на кори́стува́ння (на-ви́наймі) що, позича́ти, пози́чити, кому́ що за пла́ту (за гро́ші).
Напроко́л, *нрч.* – напро́тик, на́скрізь, нави́літ; *срв.* **Насквозь.**
Напроку́дить *и* **Напроку́дничать** – 1) *см.* **Напрока́зить**; 2) (*напакостить*) нака́постити, нако́їти, нашко́дити, наробити збиткі́в (шко́ди), (*о мног.*) понака́пощувати, понаро́блювати зби́тків (шко́ди).
Напрола́з, *нрч.* – нави́лаз; навви́передки.
Напролё́т, *нрч.* – 1) на́скрізь, нави́літ, від кра́ю до кра́ю; *срв.* **Насквозь, Навы́лет.** [Проби́в ді́рку на́скрізь (Мирг.). Простре́лив го́лову нави́літ (Лубенщ.)]. *Пройти лес* **-лё́т** – перейти́ (пройти́) ліс на́скрізь, перейти́ (пройти́) крізь уве́сь ліс, перейти́ ліс від кра́ю до кра́ю. *Прочесть книгу* **-лё́т** – прочита́ти кни́жку від до́шки до до́шки (від поча́тку до кінця́, від кра́ю до кра́ю), прочита́ти кни́жку геть-чи́сто всю (від сло́ва до сло́ва); 2) (*о времени*) без пере́рви, аж до, (*зап.*) через що. *Просидели всю ночь* **-лё́т** – проси́діли без пере́рви всю ніч, проси́діли ці́лі́сіньку ніч (з ве́чора аж до ра́нку). *Не спать ночи* **-лё́т** – не спа́ти ці́лі́сінькі но́чі, (*зап.*) не спа́ти через ці́лу ніч (через ці́лі но́чі).

Напроло́м, *нрч.* – пробо́єм. [Пробо́єм вде́рлися в воро́же мі́сто (Київщ.)]. *Идти* **-лом** – іти́ пробо́єм.

Напромышля́ть *и* **Напромы́слить** – 1) *чего* – на(ро)здобува́ти чого́; (*рыбн. ловлей*) нalови́ти, (*охотой*) наполюва́ти чого́; 2) **-шля́ть** *чем* – напромишля́ти, надобуткува́ти чим. **Напромы́шленный** – на(ро)здобу́тий, нало́влений, наполько́ваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) бу́ти на(ро)здобу́тим; бу́ти нало́вленим, наполько́ваним; 2) (*вдоволь*) – а) на(ро)здобува́тися, налови́тися, наполюва́тися, пополови́ти, пополюва́ти (досхочу́); б) напромишля́тися, надобуткува́тися.

Напропалу́ю, *нрч.* – напропа́ле, навмі́[и́]р, (*отчаянно*) о(д)чайду́шно, запе́кло, шале́но, несамови́то, (*очертя голову*) на о[ві]дча́й. [Капу́сту напропа́ле їдя́ть (Звин.). Що ті́льки ба́чив, гра́бив напропа́ле (Рудан.). Ми́ску чи макі́тру ки́дає напропа́ле, щоб розби́лося (Звин.). Навмі́р б’є худо́бу (Липовеч.). Соло́дкий очере́т хло́пці навми́р їдя́ть (Чигиринщ.)]. *Он играет в карты* **-лу́ю** – він гра́є в ка́рти напропа́ле (на о[ві]дча́й). *Он пустился* **-лу́ю** – він пусти́вся бе́рега; він ки́нувсь на о[ві]дча́й. [На одча́й ки́нувсь тіка́ти (Київщ.)]. *Идти на приступ* **-лу́ю** – іти́ на при́ступ навмі́р (запе́кло, на о[ві]дча́й).

Напроро́чивание, Напроро́чение – напроро́чування, напроро́чення, пророкува́ння, напророкува́ння, віщува́ння, навіщува́ння, виві́щування, ви́віщування *и* ви́віщення.

Напроро́чивать, напроро́чить – напроро́чувати, напроро́чити що *и* чого́, пророкува́ти що, напророкува́ти що *и* чого́, віщува́ти що, навіщува́ти чого́, виві́щувати, ви́віщувати *и* ви́вістити що кому́. [Я мо́жу напророкува́ти вам (Крим.). Щоб воно́ на свою́ го́лову ви́віщувало! (Номис)]. **Напроро́ченный** – напроро́чений, напророко́ваний, навіщо́ваний, ви́віщуваний *и* ви́віщений. **-ться** – 1) напроро́чуватися, бу́ти напроро́чуваним, напроро́ченим *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) напророкува́тися, напроро́читися, навіщу́ватися.

Напроро́чка, *см.* **Напроро́чивание, Напроро́чение.**

Напро́с – напро́шування, напро́хування, *оконч.* напро́шення, напроха́ння; наклика́ння, *оконч.* накли́кання; *срв.* **Напра́шивать.**

Напроси́ть, -ся, *см.* **Напра́шивать, -ся.**

Напро́сный – напро́ш[х]уваний; (*напрошенный*) (на)про́шений, (на)про́ханий.

Напроста́ть – наспорожня́ти чого́, поспорожня́ти що.

Напро́стежь, *нрч.* – на́скрізь, напро́стіб, (*диал.*) напростьо́б.

Напрости́ть, *см.* **Напроща́ть.**

На́просто, *нрч.* – 1) ду́же (зо́всім) про́сто. *Просто* (*простым*) **-сто** – простí́сінько; 2) (*без прикрас*) про́сто, просте́нько, по-про́сту, по-про́стому, без прикра́с, без оздо́б.

Напросто́рить – зроби́ти про́стір, напросто́рити, (*убрать лишнее*) прибра́ти, забра́ти за́йве.

Напро́счивый – напро́сливий; (*навязчивый*) нав’я́зливий, насти́рливий, нала́[і́]зливий.

Напро́тив – 1) *предл. с род. п.* – навпро́ти, про́ти, напро́ти(в), насу́проти́(в), су́проти́(в), навпаки́, (*визави*) про́сто, напро́сто ко́го, чо́го; *срв.* **Про́тив.** [Стоя́ла вона́ про́ти мі́сяця молодика́ (М. Вовч.). Сі́ла собі́ напро́тив віко́нця (Чуб. V). Він сиді́в напро́сто ме́не (Звин.). Покоти́ла паляни́цю навпаки́ со́нця (Квітка)]. *Лежащий, находящийся* **-тив** – проти́вний, супроти́вний, протиле́жний. [Через сі́ни проти́вна ха́та (Квітка). З проти́вної ву́лиці доно́сився парубо́чий го́мін (Мирн.)]; 2) *союз* – а, ба (навпро́ти́, навпаки́). *Я тебя учу добру, ты* **-тив** *делаешь худо* – я тебе́ вчу до́брого, а ти (навпро́ти́, навпаки́) ро́биш лихе́; 3) *нрч.* – на(в)про́ти, про́ти, насу́проти, всу́переч, навпаки́, (*зап.*) проти́вно, (*диал.*) навпро́ть; (*наперекор*) наперекі́р; *срв.* **Вопреки́, Наоборо́т.** [Не ба́чите, що навпро́ти і́демо? – Зверта́йте! (Мирн.). Навпаки́, істо́рія сама́ дала́ нам зовсі́м і́нші при́клади (Грінч.). Я не гні́ваюсь, а навпаки́ раді́ю з то́го (Київщ.). Я зо́всім на́віть не розгні́вався на ньо́го: проти́вно, його́ по́гляд болі́в мене́ (Франко). Та не йді́ть бо навпро́ть (Київ)]. *Его там не было*! – **-тив**, *он там был*! – Його́ там не було́! – Навпаки́, він там був! (ба був!).

Напрохва́т, *нрч.* – на́скрі́зь (прошива́ючи, пробира́ючи). *Мороз меня* **-хва́т** *пробрал* – моро́з мене́ на́скрі́зь пробра́в.

Напрохо́д, *нрч.* – на́скрізь (прохо́дячи, пройшо́вши). *Прошёл лес* **-хо́д** – про[пере]йшо́в ліс на́скрізь. *Мы ночь* **-хо́д** *прошли* – ми йшли цілі́сіньку (всé́ньку) ніч (геть-чи́сто всю ніч, *зап.* через усю́ ніч).

Напрочё́т, *нрч.* – 1) пере́ліком, о́бліком. *Поверь деньги* **-чё́т** – переві́р гро́ші пере́ліком (полічи́вши); 2) на прочита́ння, чита́нням, чита́вши. *Об’явить указ* **-чё́т** – оголоси́ти ука́за чита́вши.

На́прочно, *нрч.* – ду́же мі́цно (крі́пко). *Прочным* **-но** – мі́цно-премі́цно, ве́льми (ду́же, геть) мі́цно.

На́прочь, *нрч.* – геть, пріч. *Отруби* **-рочь** – відруба́й геть.

Напроше́ние, *см.* **Напро́с**, *оконч.*
Напроща́ние, *нрч.* – на проща́нні, на розпроща́нні, на (роз)проща́ння; *см.* **Проща́ние.**
Напроща́ть *и* **Напрости́ть** *чего кому* – напроща́ти, надарува́ти, навибача́ти, напробача́ти кому́ чого́.
Напроща́ться – напроща́тися, попопроща́тися (досхочу́) з ким.
Напру́г *и* **Напру́га** – напру́жування, *оконч.* напру́ження, напру́га, напи́н (-ну).
Напру́гий – напру́жений; (*упругий*) пру́жний.
Напру́гость – напру́женість, напи́н (-ну); (*упругость*) пру́жність (-ности).
Напру́д – 1) (*действие*), *см.* **Напру́дка**; 2) окі́п (*р.* око́пу).
Напруди́ть, *см.* **I. Напру́живать.**
Напру́дка – нага́чування, *оконч*: нага́чення.
Напру́док – нага́тка; (*гать*) зага́та, га́тка; (*плотина*) гре́бля.
Напружа́ть, *см.* **1** *и* **2 Напру́живать.**
Напру́жение – напру́ження (-ння), напнуття́ (-ття́).
Напруже́ние, *см.* **Напру́дка**, *оконч.*
I. Напру́живание – нага́чування; *срв.* **I. Напру́живать.**
II. Напру́живание – напру́жування, напина́ння; *срв.* **II. Напру́живать.**
I. Напру́живать *и* **Напружа́ть, напруди́ть** – нага́чувати, нагати́ти, (*о мног.*) понага́чувати що *и* чого́. *На аршин* **-ди́ли** *плотину* – на арши́н нагати́ли гре́блю. *Он* **-ди́л** *прудов* – він нагати́в (накопа́в) став(к)ів. **Напружённый** – нага́чений, понага́чуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нага́чуватися, бу́ти нага́чуваним, нага́ченим, понага́чуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) нагати́тися, попогати́ти (досхочу́); б) натаба́нитися, попотаба́нити (досхочу́); в) нагальмува́тися, попогальмува́ти (досхочу́); г) набу́ритися, надзю́ритися, набі́гтися цюрко́м, попобу́рити *и т. п. Срв.* **Пруди́ть.**
II. Напру́живать *и* **Напружа́ть, напру́жить** – напру́жувати, напру́жити, (*напрягать*) напи́нати, напну́ти *и* нап'я́сти́, (*о мног.*) понапру́жувати, понапина́ти що. [Напни́ м'я́зи на руці́ (Канівщ.)]. **Напру́женный** – напру́жений, на́пну́тий *и* на́п'я́тий, понапру́жуваний, понапи́наний. **-ться** – напру́жуватися, напру́житися, понапру́жуватися; бу́ти напру́жуваним, напру́женим, понапру́жуваним *и т. п.* [Глянь, як жи́ли понапру́жувалися (Харк.)].
Напры́гивание, Напры́гание – настри́бування, настриба́ння, напли́гування, напліга́ння, наска́кування, наскака́ння.
Напры́гивать, напры́гать, напры́гнуть – 1) *куда, во что, на что* – настри́бувати, настриба́ти, настрибну́ти, напли́гувати, напліга́ти, наплигну́ти, наска́кувати, наскака́ти, наскакну́ти, наско́кнути, наскі́кнути, (*с силою*) настрибону́ти, наплигону́ти, наскакону́ти, (*о мног.*) понастри́бувати, понапли́гувати, понаска́кувати куди́, в що, на що. [Понастри́бували жа́би в сі́ни (Богодух.). Настрибну́в на ка́мінь (Київщ.)]; 2) (*наживать прыганием*) настри́бувати, настриба́ти, напли́гувати, напліга́ти, наска́кувати, наскака́ти, вистри́бувати, ви́стрибати *и т. п.* (собі́ що). **Напры́ганный** – настри́баний, напли́ганий, наска́каний, понастри́буваний *и т. п.* **-ться** – настри́буватися, настриба́тися, напли́гуватися, напліга́тися, наска́куватися, наскака́тися, (*о мног.*) понастри́буватися, понапли́гуватися, понаска́куватися, попостриба́ти, попопли́га́ти, попоскака́ти (досхочу́).
На́прыск – 1) (*действие*), *см.* **Напры́скивание, Напры́скание**; 2) (*крапины*) цят(к)ува́ння, цят(к)о́вання, крапки́ (-по́к), бри́зки (-зок), крапкува́ння, крапко́вання, по́крапка. [Берегі́ в кни́жки – з блаки́тною по́крапкою (Крим.)]; 3) *пчелов.* – на́приск (-ку).
Напры́скивание, Напры́скание – напри́скування, напри́скання, напи́[о́]рскування, напи́[о́]рскання, набри́зкування, набри́зкання.
Напры́скивать, напры́скать, напры́снуть – напри́скувати, напри́скати, (на)при́снути, напи́[о́]рскувати, напи́[о́]рскати, (на)по́рснути, набри́зкувати, набри́зкати, (на)бри́знути, (*о мног. или во мн. местах*) понапри́скувати *и т. п.* що, чого́, чим на що, на чо́му. [Набри́зкала на долі́вці, аж до поро́га потекло́ (Богодух.)]. **Напры́сканный** – напри́сканий, напи́[о́]рсканий, набри́зканий, понапри́скуваний *и т. п.* **-ться** – 1) напри́скуватися, напри́скатися, понапри́скуватися; бу́ти напри́скуваним, напри́сканим, понапри́скуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) напри́скатися, напи́[о́]рскатися, набри́зкатися, попопри́скати (досхочу́) *и т. п.* (*о мног.*) понапри́скуватися *и т. п.*
На́прытко, *нрч.* – ду́же пру́дко, ду́же шви́дко, ду́же мото́рно. *Прытким* **-ко** – пру́дко-препру́дко, шви́дко-прешви́дко, мото́рно-премото́рно, прудкі́сінько, швидкі́сінько, моторні́сінько.
Напры́тчиться – набра́тися пру́дкости (шви́дкости, мото́рности), нажваві́ти.
На́пряг – 1) (*действие*), *см.* **Напряже́ние 1**; 2) *см.* **Напряже́ние 2**; 3) (*снаряд*) на́пруг (-

га).

Напряга́й – прочуха́ка, прочуха́н (-на), нага́на; *срв.* **Нагоня́й, Взбу́чка.**

Напряга́ние – 1) *см.* **Напряже́ние 1**, *неоконч.*; 2) напряга́ння, запряга́ння, впряга́ння. *Срв.* **Напряга́ть.**

Напряга́ть, напря́чь – 1) *что* – напру́жувати, напру́жити, нату́жувати, нату́жити, (*натягивать*) натяга́ти, натяг(ну́)ти́, напина́ти, напну́ти *и* нап'ясти́, (*о мног.*) понапру́жувати *и т. п.* що. [Вас обійма́є міць напру́жує ва́ші жи́ли (Мирн.). Теме́ра си́льно нату́жував свої́ о́чі (Франко). Рома́н нату́жує всі свої́ си́ли (Коцюб.)]. **-га́ть** *зрение* – напру́жувати зір. **-га́ть** *память, ум* – напру́жувати па́м'ять, ро́зум, ду́мку (тя́мку). [Напру́жуючи ду́мку, все згада́ла (Грінч.). Напру́жуючи я́ко-мо́га цілу свою́ тя́мку (Крим.)]. **-га́ть, -ря́чь** *слух* – напру́жувати, напру́жити слу́х(и), (*навастривать уши*) нащу́лювати, нащу́лити ву́ха. [Хло́пець напру́жує слу́хи (Коцюб.)]. **-га́ть, -ря́чь** *последние силы* – напру́жувати, напру́жити оста́нню си́лу, змогти́ся на оста́ннє, (*собирать*) добува́ти оста́нніх сил. [Вона́ добува́є оста́нніх сил (Коцюб.)]; 2) *кого* – напряга́ти, понапряга́ти кого́, запряга́ти, запрягти́, упряга́ти, упрягти́, (*о мног.*) позапряга́ти, повпряга́ти бага́то кого́. **-ря́чь** *лошадей* – понапряга́ти ко́ней, позапряга́ти бага́то ко́ней. **Напряжё́нный** – 1) напру́жений, нату́жений, натя́гнений *и* натя́гнутий, на́пну́тий *и* нап'я́тий, понапру́жуваний *и т. п.*; нащу́лений; 2) понапря́ганий, запря́жений, упря́жений, позапря́ганий, повпря́ганий; 3) *прлг., см. отдельно.* **-ться** – 1) напру́жуватися *и* напружа́тися, напру́житися, понапру́жуватися; бу́ти напру́жуваним, напру́женим, понапру́жуваним *и т. п.* Все тіло ди́вно напру́жилось у його́ (Коцюб.). Ви́дко було́, як жи́ли напружа́лися (Сторож.)]. *Лук* **-ется** – лу́к(а) натяга́ють, лук натяга́ється; 2) (*силиться, жилиться*) напру́жуватися *и* напружа́тися, напру́житися, нату́жуватися, нату́житися, пну́тися, напина́тися, напну́тися *и* нап'ясти́ся, силкува́тися, в[по]силкува́тися (*диал.*) напомага́тися, напомогти́ся, змогти́ся, натяга́тися, натягти́ся, (*о мног.*) понапру́жуватися, понату́жуватися, понапина́тися. [Му́сіли ляхи́ до́бре напина́тися про́ти Литви́ (Куліш). Де вели́ке напне́ться, там мале́ спіткне́ться (Липовеч.). У плу́зі силкува́всь, копи́ці волочи́в (Гребінка). Як напомі́гся, – доні́с таки мішка́ (Липовеч.). Яко́сь таки́ змогла́ся та й ра́чки долі́зла до двере́й (Звин.). Коненя́та натяга́лися під усю́ си́лу (М. Лев.)]. **Напряга́ясь** – напру́жуючись, нату́жуючись, на́пруго, з напру́гою з на́пругом. [Мені не мо́жна на́пруго підніма́ти (Київщ.)].

На́пряд, *см.* **Напря́дка.**

I. Напряда́ть, -ся, *см.* **Напря́дывать, -ся.**

II. Напряда́ть, напря́сть – 1) (*известн. колич.*) напряда́ти, напря́сти, (*о мног.*) понапряда́ти що, чого́; (*часть или быть в состоянии* **-пря́сть** *ещё*) упряда́ти, упря́сти. [По два почи́нки напряда́ю (Чуб. V). То все вона́ понапряда́ла (Г. Барв.)]; 2) (*зарабатывать прядением*) запряда́ти, запря́сти, (*о мног.*) позапряда́ти, заробля́ти, зароби́ти пряді́нням (на пря́длі) що. **Напря́денный** – напря́дений, понапря́даний. **-ться** – напряда́тися, напря́стися, понапряда́тися; бу́ти напря́даним, напря́деним, понапря́даним; 2) (*вдоволь, сов.*) напря́стися, попопря́сти (досхочу́), (*о мног.*) понапряда́тися. [По́ки бага́тая наспа́лася, убо́гая напря́лася (Чуб. V)].

Напряде́ние – напряді́ння (-ння).

Напря́дка – 1) (*действие*) напряда́ння, *оконч.* напряді́ння; 2) (*напряденное*) на́пряд (-ду), (*прядево*) пря́ди[е]во, (*пряжа*) пря́жа.

Напрядно́й – напрядни́й; (*прядильный*) пря́дний, пряди́льний; (*напряденный*) напря́дений.

Напря́дчивый – напря́дливий.

Напря́дывать *и* **Напряда́ть, напря́дать, напря́нуть**; *см.* **Напры́гивать. -даться** – настриба́тися, наплига́тися, попостриба́ти, пополига́ти (досхочу́).

Напря́жение – напря́ження, насма́ження; *срв.* **Напря́жить.**

Напряже́ние – 1) (*действие*) напру́жування, нату́жування, натяга́ння, напина́ння, (*оконч.*) напру́ження, нату́ження, натя́гнення, напнуття́ (-ття́); *срв.* **Напряга́ть 1**. [З тако́го напру́жування о́чі йому́ ста́ли недобача́ти (Київщ.)]; 2) (*усилие*) напру́га (-ги, *ж. р.*) *и* (*реже*) на́пруг (-гу, *м. р.*), напру́ження, нату́га, нату́ження, зуси́лля (-лля), силкува́ння. [З вели́кої напру́ги він був уве́сь мо́крий (Коцюб.). Весь цирк замира́є в напру́женні (Л. Укр.). Лице́ його́ посині́ло з нату́ги (Франко). З вели́ким зуси́ллям ви́дерлася вона́ йому́ з рук (Київщ.)]. *От* **-ния** *мышцы лопнули* – з на́пругу (з напру́ги, з напру́ження) м'я́зи поло́палися. *Чрезмерное* **-ние** – надмі́рне напру́ження, надса́да, перенату́ження. [Хло́пець із надса́дою глитну́в той ковто́к (Крим.)]. **-ние** *требует отдыха* – напру́ження потребу́є відпочи́нку. **-ние** *всех сил* – напру́ження (напру́га) всіх сил.

Напряжё́нно, *нрч.* – напру́жено, з напру́гою *и* (*редко*) з на́пругом, з напру́женням,

напру́жившись, з нату́гою, на́пруго, на́пругом. [Вона́ приклада́ла до вікна́ ву́хо і напру́жено слу́хала (Коцюб.)].

Напряже̏нность – напру́женість (-ности); *срв.* **Натя́нутость.**

Напряже̏нный, *прлг.* – напру́жений. [Вся істо́та була́ яка́сь напру́жена (Грінч.). Оте́ напру́жене дожида́ння (Крим.). По мої́х напру́жених не́рвах уда́рила хви́ля згу́ків (Коцюб.). Стоя́в у госпо́ді напру́жений на́стрій (Васильч.). Слу́хав з напру́женою ува́гою (Київщ.)].

Напря́жить – напря́жити *и* напрягти́, насма́жити чого́. **-жить** *хворосту* – напря́жити (насма́жити) хру́сту (вергуні́в). **Напря́женный** – напря́жений, насма́жений.

Напря́жка, *см.* **Напряга́ние 2.**

Напряжно́й – напружни́й, напруго́вий.

Напрями́к, *нрч.* – 1) (*кратчайшим путём*) на(в)просте́ць, на(в)пряме́ць, про́сто, пря́мо, на(в)прямки́, прямце́м, на(в)прошки́, (*диал.*) простяко́м, навправці́, на́впрість. [Весні́є, і со́нце сві́тить навпросте́ць (Сосюра). Воро́на напросте́ць літа́є (Номис). Напряме́ць ті́льки воро́ни літа́ють (Номис). Як рі́чка заме́рзне, так хо́димо про́сто (Київщ.). Напрямки́ пі́деш, то ху́тко ді́йдеш (Звин.). Не спита́вшись бро́ду, не су́нься прямце́м у во́ду (Номис). Прямце́м до пе́кла (Котл.). Як пої́хав круго́м, так сього́дня бу́де, а як навпрошки́, то хі́ба́ за́втра (Основа 1861). Я побі́гла до крини́ці навпрошки́ горо́дами (Проскурівщ.). Він ї́хав до нас простяко́м (Новомосковщ.). Ішли́ пі́шки навправці́ (Франко). До ялі́ці було́ на́впрість кро́ків дві́сті (Франко)]. *Итти* **-ми́к** – іти́ навпросте́ць, простува́ти, прямува́ти; *срв.* **Направля́ться 3**. [Хто просту́є, той удо́ма не ночу́є (Приказка)]; 2) (*начистоту*) про́сто, пря́мо, на(в)просте́ць, на(в)пряме́ць, на(в)прямки́, на прямоту́, (откровенно) щи́ро, відве́рто, (*без стеснений, фамил.*) без сорома́ (со́рому) ка́зка. [Так про́сто йому́ й че́ше (Лубенщ.). Скажу́ тобі́ про́сто (щи́ро), що ти пога́но зроби́в (Мирг.). Ко́жен не хоті́в про́ти тих люде́й навпросте́ць виступа́ти (Грінч.). Кажи́ мені́ навпряме́ць (Мова). Смілі́ші – так ті так напросте́ць і ста́нуть каза́ти (Квітка). Я йому́ напрямки́ так і сказа́в (Звин.). Говори́ти на прямоту́ вигідні́ш (Крим.)]. *Резать, не стесняясь,* **-ми́к** – чеса́ти без сорома́ ка́зка, чеса́ти ру́ба. [Він ру́ба так і че́ше, до кра́ю догово́рює (Звин.)].

Напрями́ть, -ся, *см.* **Напрямля́ть, -ся.**

Напря́мка – 1) випро́стування, випрямля́ння, напро́стування, вирі́внювання, *оконч.* ви́простання, ви́прямлення, напроста́ння, ви́рівняння; *срв.* **Напрямля́ть 1**; 2) *см.* **Направле́ние 1 а.**

На́прямо, *см.* **Напрями́к.**

Напрямле́ние, *см.* **Напря́мка.**

Напрямля́ть, напрями́ть – 1) (*делать прямим*) випро́стувати, ви́простати, випрямля́ти, ви́прямити, напростува́ти, напроста́ти, (*выравнивать*) вирі́внювати, ви́рівняти, (*о мног.*) повипро́стувати, повипрямля́ти *и т. п.* що; 2) (*давать направление*), *см.* **Направля́ть 1**. **Напря́мленный** – 1) ви́простаний, ви́прямлений, напро́станий, ви́рівняний, повипро́стуваний *и т. п.*; 2) *см.* **Напра́вленный 1**. **-ться** – випро́стуватися, ви́простатися, повипро́стуватися; бу́ти випро́стуваним, ви́простаним, повипро́стуваним *и т. п.*

Напря́нить *пищу, лакомство* – присмачи́ти пря́нощами (корі́нням) стра́ву, ла́сощі.

Напря́нуть, *см.* **Напря́дывать.**

Напря́сть, -ся, *см.* **II. Напряда́ть, -ся.**

Напря́тание – нахова́ння, нахоро́нення *и* нахороні́ння.

Напря́тка, *см.* **Напря́тывание** *и* **Напря́тание.**

Напря́тчивый – охо́чий прихо́вувати, (*сщ.*) прихова́йко, захоро́нько; (*запасливый*) запа́сливий, запа́сний.

Напря́тывание – нахо́вування, нахоро́нювання.

Напря́тывать, напря́тать *чего* – нахо́вувати, нахова́ти, нахоро́нювати, нахорони́ти, (*о мног.*) понахо́вувати, понахоро́нювати чого́. [Два куски́ са́ла знайшла́, пшона́ ву́злик, – ма́буть неві́сточка понахо́вувала (Пирятинщ.)]. **Напря́танный** – нахо́ваний, нахоро́нений, понахо́вуваний, понахоро́нюваний. **-ться** – 1) нахо́вуватися, нахова́тися, понахо́вуватися; бу́ти нахо́вуваним, нахо́ваним, понахо́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нахова́ти́ся, попохова́тися (досхочу́), (*о мног.*) понахо́вуватися; (*натаиться*) накри́тися, ната́ї́тися.

Напря́чь, -ся, *см.* **Напряга́ть, -ся.**

Напса́рный – напся́рний, насобача́рний.

Напта́шить *и* **Напта́шничать** – нагоробцюва́ти, навітрого́нити, (*о мужч.*) нажевжикува́ти, (*о женщ.*) наві́яти. **-ться** – нагоробцюва́тися, навітрого́нитися, нажевжикува́тися, наві́ятися, попогоробцюва́ти, поповітрого́нити, попожевжикува́ти, попові́ятися (досхочу́).

Напу́г – 1) (*действие*), *см.* **Напу́гивание, Напуга́ние**; 2) (*испуг*) ляк, переля́к (-ку).

Напу́га, *см.* **Напу́г 1.**
Напу́гивание, Напуга́ние – наля́кування, наляка́ння, настра́шування, настра́шення, настраха́ння, наполо́хування, наполо́хання.
Напу́гивать, напуга́ть *кого чем* – наля́кувати, наляка́ти, страши́ти *и* настра́шувати, настраши́ти, страха́ти, настраха́ти, наполо́хувати, наполо́хати, (*немного*) поляка́ти, підляка́ти, (*о мног.*) поналя́кувати, понастра́шувати, понаполо́хувати, (*сильно*) пополяка́ти, завдава́ти, завда́ти ля́ку, наганя́ти, нагна́ти ля́ку (стра́ху́, ду́ху, хо́лоду) кому́ чим; *срв.* **Пуга́ть.** [Наляка́в міх, то й то́рби стра́шно (Номис). Вона́ була́ ді́вчина боязька́, ма́буть наляка́в її ба́тько-п'яни́ця (Грінч.). Вони́ свої́х діте́й ду́же поналя́кували то ци́ганом, то ді́дом з то́рбою (Богодух.). Цю ніч так мене́ настраши́ло (Черніг.). Як наполо́ха ку́ри, так вони́ по́летом (Борзенщ.). Поляка́й його́ тро́хи, щоб не ходи́в сюди́ (Сл. Гр.). Тако́го бі́дному хлоп'я́ті хо́лоду нагна́в, що ті́льки погля́не, так воно́ вже й тру́ситься (Квітка). А що, нагна́ла я вам хо́лоду? (Черніг.)]. **Напу́ганный** – наля́каний, настра́шений, настра́ханий, наполо́ханий, поля́каний, поналя́куваний *и т. п.* [Іде́ чолові́к, і таки́й наля́каний (Г. Барв.)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наля́куватися, бу́ти наля́куваним, наля́каним, поналя́куваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) наля́куватися, наляка́тися, поналя́куватися *и т. п.*, набира́тися, набра́тися, (*о мног.*) понабира́тися стра́ху́.
Напу́говичный – (на)ґу́дзиковий, що на ґу́дзикові.
Напу́делить, -ся, *охотн.* – надава́ти, -ся ма́ху.
Напу́дривание, Напу́дрение – пудрува́ння, напудро́вування, напудрува́ння.
Напу́дривать, Напу́дрить – 1) *кого, что* – пудрува́ти, напудро́вувати, напудрува́ти, (*о мног.*) понапудро́вувати кого́, що. **-вать** *лицо* – пудрува́ти обли́ччя; 2) *кого* (*перен.*: *намыливать голову*) – намина́ти (нагріва́ти), нам'я́ти (нагрі́ти) чу́ба, (чупри́ну) кому́, дава́ти, да́ти прочуха́нки (прочуха́на) кому́. **Напу́дренный** – напудро́ваний, понапудро́вуваний. **-ться** – 1) пудрува́тися, напудро́вуватися, напудрува́тися, понапудро́вуватися; бу́ти пудро́ваним, напудро́вуваним, напудро́ваним, понапудро́вуваним; 2) (*вволю, сов.*) напудрува́тися, попудрува́тися (досхочу́).
Напужа́ть, *народн., см.* **Напуга́ть** (*под* **Напу́гивать**).
Напуза́ниться – накла́сти (напакува́ти) че́рево, напакува́тися, насади́тися, ви́класти че́рево (ї́жею). [Йому́ аби́ ви́класти че́рево галушка́ми, а и́ншої ду́мки нема́ (Звин.)].
Напу́зник, *см.* **Набрю́шник.**
Напузы́рить – наду́ти що пузире́м. **-ться** – 1) наду́тися (зду́тися) пузире́м; 2) наду́длитися; *срв.* **Напи́ться 2** (*под* **Напива́ться**); 3) *см.* **Напуза́ниться.**
Напу́кать – напу́кати, наба́хкати, настріля́ти. **-ться** – напу́катися, наба́хкатися, попу́кати, поба́хкати (досхочу́).
Напу́льсник – напу́льсник (-ка).
Напу́пник, *см.* **Нагры́жник.**
Напу́пный *и* **Папупо́чный** – (на)пупови́й, (на)пупко́ви́й.
На́пуск – 1) (*действие*) – а) напуска́ння, *оконч.* напу́щення, на́пуск (-ку); б) напуска́ння, насо́вування, насува́ння, *оконч.* напу́щення, насу́нення; в) напуска́ння, пуска́ння, нацько́вування, *оконч.* напу́щення, пу́щення, нацькува́ння; спуска́ння, *оконч.* спу́щення, спуск; г) напуска́ння, налива́ння, наці́джування, нато́чування, *оконч.* напу́щення, налиття́ (-ття́), наці́дження *и* наці́діння, нато́чення *и* наточі́ння, ґ) завдава́ння, наганя́ння, *оконч.* завда́ння́; нагна́ння (стра́ху, ля́ку *и т. п.*); д) удава́ння, *оконч.* уда́ння́; е) пуска́ння, заклада́ння, *оконч.* пу́щення, закла́дення. *Срв.* **Напуска́ть 1 - 7**; 2) на́тиск (-ку), натиска́ння, напира́ння; *срв.* **На́тиск, Напо́р 1**; 3) (*складки на голенище*) бри́жі (-жів). *Голенища, сапоги с* **-ком** – халя́ви, чо́боти брижа́ті (у бри́жі); 4) ви́ступ (-пу). **-пуск** *в ларчике* – ви́ступи в скри́нці. **-пуск** *крыши* – причі́лок (-лка), (*соломенной*) острі́шок (-шка), стрі́ха, (*железной*) на́вис (-су), підда́шок (-шка); 5) **-пуски** (*в причёске*) – начо́си (-сів). [Начо́сів не напуска́й (Номис)].
Напуска́ние, *см.* **На́пуск 1**, *неоконч.*
Напуска́тель, -ница – напуска́ч (-ча́), -ка́чка; насила́ч (-ча́), -сила́чка; (*знахарь*) зна́хар (-ря), зна́харка.
Напуска́ть, напусти́ть – 1) *кого, чего* – напуска́ти, напусти́ти, (*о мног.*) понапуска́ти кого́, чого́; *срв.* **Напуска́ть 8**. [Висила́є крепакі́в лови́ти живи́х зайці́в і напуска́ти в садо́к (Мирн.). Хто це напусти́в соба́к у ха́ту? (Сл. Гр.). І щук звелі́в у став понапуска́ти (Глібів)]. *Он* **-ти́л** *жильцов, да и сам им не рад* – він понапуска́в пожильці́в, та й сам їм не ра́ди́й. *Не* **-ка́йте** *дыму в комнаты* – не напуска́йте ди́му до покоі́в; 2) *что* (*вниз*) *на что* – напуска́ти, напусти́ти, насо́вувати *и* насува́ти, насу́нути, (*о мног.*) понапуска́ти, понасо́вувати, понасува́ти що на що. [Насу́нула ху́стку на са́мі о́чі (Лубенщ.). Понапуска́ла

начо́си аж на бро́ви (Київщ.)]; 3) *кого, что на кого, на что* – напуска́ти, пуска́ти, напусти́ти, (*о мног.*) понапуска́ти кого́, що на ко́го, на що, (*натравливать*) нацько́вувати, нацькува́ти, (*о мног.*) понацько́вувати кого́ на ко́го, кого́ ким. [Нацькува́ла-б мене́ всіма́ соба́ками на селі́ (Н.-Лев.)]. **-ка́ть** *собак на зверя, охотн.* – спуска́ти соба́к (хорті́в) на звіра. **-ска́ть** *ястреба на утку* – пуска́ти я́струба на ка́чку. *Неприятель* **-ти́л** *на нас свою конницу* – во́рог пусти́в (ки́нув) на нас свою́ кінно́ту. **-ти́ли** *голодного на кашу* – пусти́ли голо́дного до ка́ші; 4) *чего во что и что* – напуска́ти, напусти́ти, налива́ти, нали́ти *и* (*зап.*) налля́ти, (*нацеживать*) наці́джувати, націди́ти, нато́чувати, наточи́ти, (*о мног.*) понапуска́ти, поналива́ти, понаці́джувати, понато́чувати чого́ в що *и* що; *срв.* **Налива́ть 1**. [Напусти́в повні́сіньку ку́хню води́ (Київ)]; 5) *что на кого* – завдава́ти, завда́ти кому́ чого́, наганя́ти, нагна́ти кому́, на ко́го чого́, (*о мног.*) позавдава́ти, понаганя́ти; *срв.* **Причиня́ть. -ть** *страх на кого* – завдава́ти, завда́ти кому́ стра́ху́ (ля́ку), наганя́ти, нагна́ти стра́ху́ (ля́ку) на ко́го, наганя́ти, нагна́ти ду́ху (хо́лоду) кому́; *срв.* **Напу́гивать. -ть** *болезнь, сон* – наганя́ти, нагна́ти, насила́ти, насла́ти х(в)оро́бу, сон на ко́го. [Напуска́є тума́ну на ва́рту, насила́є сон тверди́й на не́ї (Л. Укр.)]. **-ть** *порчу* – на́пуст напуска́ти, напусти́ти на ко́го, насла́ння́ насила́ти, насла́ти на ко́го, зуро́чувати, зуро́чити кого́; *срв.* **По́ртить 4**; 6) *на себя что* (*притворяться*) – удава́ти, уда́ти з се́бе кого́, яко́го, стро́їти з се́бе кого́, (*фамил.*) пришива́ти, приши́ти собі́ що. **-ть** *на себя дурь, болезнь* – удава́ти, уда́ти з се́бе ду́рня (ду́рника, дурно́го), х(в)о́рого, стро́їти з се́бе ду́рня (ду́рника, дурно́го), х(в)о́рого, (*фам.*) пришива́ти, приши́ти собі́ х(в)оробу; 7) (*у портных*) **-ть** *против мерки* – пуска́ти, пусти́ти бі́льше (ши́рше, до́вше) про́ти мі́р(к)и, припуска́ти, припусти́ти про́ти мі́р(к)и. **-ть** *складку* – заклада́ти (роби́ти), закла́сти (зроби́ти) зго́ртку; 8) (*только сов.*). – а) (*во множ.*) понапуска́ти, напусти́ти, (*о блохах*) понапру́джувати, напру́дити. *Собака* **-ка́ла** *блох* – соба́ка напусти́в (напру́див) бліх. *Собаки* **-ка́ли** *блох* – соба́ки понапуска́ли (понапру́джували) бліх; б) напуска́ти кого́, чого́; напуска́ти, наки́дати чого́ *и* чим в ко́го, в що *и т. п.*; *срв.* **Пуска́ть. Напу́щенный** – 1) напу́щений, понапу́сканий; 2) напу́щений, насу́нений *и* насу́нутий, понапу́сканий, понасо́вуваний; 3) напу́щений, пу́щений, нацько́ваний, понацько́вуваний; спу́щений; 4) напу́щений, нали́тий, на́ллятий, наці́джений, нато́чений, понали́ваний *и т. п.*; 5) за́вданий, на́гнаний, напу́щений; 6) уда́ний *и* уда́ваний; 7) пу́щений закла́дений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) напуска́тися, пуска́тися, бу́ти (на)пу́сканим, (на)пу́щеним, понапу́сканим *и т. п. Собаки* **-ются** *по сигналу* – соба́к спуска́ють на га́сло. *Вашими соседями скотина* **-ется** *в наши луга* – ва́ші сусі́ди пуска́ють худо́бу на на́ші лу́ки; 2) (*набрасываться на кого, на что*) накида́тися, ки́датися, наки́нутися на ко́го, на що, (*нападать*) напада́тися, напа́стися, насіда́тися, насі́стися, (*привязываться*) наскі́пуватися *и* наскіпа́тися, наскі́патися, присі́куватися, присі́катися, (*перен.*) накрива́ти, накри́ти мо́крим рядно́м кого́, (*на еду, питьё с жадностью*) допада́тися, допа́стися до чо́го, (*о мног.*) понакида́тися, понапада́тися, понасіда́тися; понаскі́пуватися, поприсі́куватися. [Наки́нувся на ме́не ваш соба́ка, тро́хи не порва́в (Лубенщ.). Напа́лась на ме́не, що я беру́ся до ви́щої нау́ки (Н.-Лев.). Чого́ ти насіда́єшся на ме́не? (Сл. Гр.). Наскі́пався мов на ба́тька (Номис). Присі́кався до чолові́ка, – як не б'є (Рудч.). Ті́льки я на две́рі, а ба́тько та і накри́в мене́ мо́крим рядно́м (Богодух.). Допа́вся як му́ха до ме́ду (Номис)]; 3) (*вволю, сов.*) напуска́тися; наки́датися; наруша́тися *и т. п.*; *срв.* **Пуска́ть, -ся.**

Напускно́й – 1) напускни́й, спускни́й; (*напущенный*) напу́щений. **-на́я** *затворка* – спускна́ за́ставка. **-на́я** *рыба* – напускна́ (напу́щена) ри́ба. **-но́й** *край крыши, см.* **На́пуск 4**. *Сапоги с* **-ны́ми** *голенищами* – брижа́ті чо́боти, чо́боти у бри́жі; 2) (*притворный*) уда́ваний, уда́ний, облу́дний, нещи́рий. **-на́я** *бодрость* – уда́вана (уда́на) бадьо́рість. **-на́я** *болезнь* – уда́вана х(в)оро́ба. **-на́я** *весёлость, веселие* – уда́вана (нещи́ра) весе́лість, уда́вані (нещи́рі) весе́лощі. **-на́я** *наивность* – уда́вана наї́вність. **-на́я** *непринужденность, развязность* – уда́вана неви́мушеність, розв'я́зність. **-на́я** *серьёзность* – уда́вана пова́жність. **-на́я** *смелость, храбрость* – уда́вана смі́ливість, хоро́брість.

Напусти́ть, -ся, *см.* **Напуска́ть, -ся.**

На́пусто, *нрч.* – 1) зо́всім пу́сто, зо́всім по́рожньо. *Пустым* **-сто** – пу́сто-препу́сто, по́рожньо-препо́рожньо, пусті́сінько, порожні́сінько; 2) ма́рно[е], даре́мно[е], надаре́мно[е], (*сильнее*) марні́сінько, даремні́сінько; *срв.* **Попусто́му.** [Марні́сінько зга́яв ці́лий день (Київщ.)].

Напустоба́ить, Напустозво́нить, *см.* **Напустоме́лить.**

Напустоме́лить – набазі́кати, наверзти́, напле́сти́, намоло́ти (язико́м), наторо́чити, напле́ска́ти, натереве́нити, наверзя́кати, наблягу́зкати. [Намоло́ла свої́м до́вгим язико́м (Богодух.)].

Напусторе́чить, *см.* **Напустосло́вить.**
Напустосло́вить – 1) напустосло́вити, намарносло́вити; 2) *см.* **Напустоме́лить.**
Напу́тание – наплу́тання (-ння).
Напу́тать, -ся; *см.* **Напу́тывать, -ся.**
Напутеше́ствовать – 1) наподоро́жува́ти, намандрува́ти, (*вдоволь*) попомандрува́ти; 2) *что* – намандрува́ти, ви́мандрувати (собі) що. **-ться** – наподоро́жуватися, намандрува́тися, попомандрува́ти (досхочу́), (*о мног.*) понамандро́вуватися.
Напутля́ть – наплу́тати; *срв.* **Напу́тать** (*под* **Напу́тывать**).
Напу́тное, *сщ., см.* **Напу́тье.**
Напу́тный – доро́жній, шляхови́й. **-ный** *столб* – доро́жній (шляхови́й) стовп.
Напу́тственный – виряджа́льний, напу́тній. **-ное** *слово* – напу́тнє сло́во, напу́чення, *и* напуті́ння (-ння). [Напу́тнє сло́во до «Повісто́к і ескі́зів» (Крим.)].
Напу́тствие – 1) (*действие*) – а) виряджа́ння, випроваджа́ння; б) напучу́вання; в) проваджа́ння напу́тньою моли́твою, чита́ння напу́тнього. *Срв.* **Напу́тствовать**; 2) (*наставление*) напу́чення *и* напуті́ння (-ння); 3) (*напутствие. молитва*) напу́тня моли́тва, напу́ття (-ття), напу́тнє (-нього).
Напу́тствование, *см.* **Напу́тствие 1.**
Напу́тствователь, -ница – 1) виряджа́льник, -ниця; напу́тник, -ниця, напуте́нник, -ниця. *Срв.* **Напу́тствовать 1** *и* **2.**
Напу́тствовать – 1) (*наделять кого чем в дорогу*) виряджа́ти, випроваджа́ти кого́ чим. [Я сиді́в уже́ на во́зі, а при́ятель виряджа́в мене́ пора́дами (Корол.)]; 2) (*наставлять*) напу́чувати кого́ на що. [Напу́чував синів свої́х на все до́бре (Ор. Левиц.)]; 3) *церк.* – проваджа́ти напу́тньою моли́твою, чита́ти напу́тнє, (*особ. с причащ.*) дава́ти напу́ття. **Напу́тствуемый** – 1) виря́джуваний, випрова́джуваний; 2) напу́чуваний.
Напу́тчик, -чица, *см.* **Напу́тствователь, -ница.**
Напу́тывание – наплу́тування (-ння).
Напу́тывать, напу́тать – наплу́тувати, наплу́тати, (*о мног.*) понаплу́тувати. [Наплу́тала нито́к та й пішла́, а мені́ – розплу́туй! (Харк.). Наплу́тав у цій спра́ві тако́го, що й не розбере́ш (Богодух.)]. **Напу́танный** – наплу́таний, понаплу́туваний. **-ться** – 1) наплу́туватися, наплу́татися, понаплу́туватися; бу́ти наплу́туваним, наплу́таним, понаплу́туваним; 2) заплу́туватися, заплу́татися, (*о мног.*) позаплу́туватися; *срв.* **Запу́тываться 1**; 3) (*вдоволь, сов.*) наплу́татися, попоплу́тати (досхочу́), (*о мног.*) понаплу́туватися *и т. п.*; *срв.* **Пу́тать, -ся.**
Напу́тье – припа́с (-су) (на доро́гу, у доро́гу) (*или просто*: на доро́гу), (*специальнее*: *с'естное*) харч (-чу, *м. р. и* -чи, *ж. р.*) на (у) доро́гу, харчі́ (-чі́в) на (в) доро́гу, (*дорожные вещи*) подоро́жні ре́чі. [А на доро́гу взяв з собо́ю? (Звин.)].
Напуха́ние – напуха́ння, набряка́ння.
Напуха́ть, напу́хнуть – напуха́ти, пу́хнути, напу́хнути, (*набухать*) набряка́ти, набря́кнути, (*о мног.*) понапуха́ти попу́хнути, понабряка́ти. [Наробилася, аж ру́ки попу́хли (Київщ.). Чи́рка (*веред*) ду́же боли́ть: бач, як рука́ набря́кла (Зміївщ.)]. **Напу́хший,** *см.* **Напу́хлый.**
Напу́хлина, *см.* **Напу́хлость.**
Напу́хлость – напу́хлість, набря́клість (-лости), пухли́на́, пухля́тина, пухлени́на; (*мед.* tumor) о́пух, на́пух (-ху); *срв.* **О́пухоль.**
Напу́хлый – напу́хлий, набря́клий. [Напу́хле ті́ло (Франко)].
Напу́хнуть, *см.* **Напуха́ть.**
Напучегла́зиться, *см.* **Наглазе́ться.**
Напу́чивание, Напу́чение – 1) надима́ння, надуття́, обдима́ння, обдуття́, здима́ння, здуття́ (-ття́); 2) витріща́ння, ви́тріщення, вилу́плювання, ви́луплення. *Срв.* **Напу́чивать.**
Напу́чивать, напу́чить – 1) надима́ти, наду́ти, обдима́ти, обду́ти, (*вздымать*) здима́ти, зду́ти, (*о мног.*) понадима́ти, пообдима́ти, поздима́ти що. **-чил** *себе горб* – зроби́в (настанови́в) собі горб(а́). **-чило** *живот мне* – мене́ обду́ло, мені́ обду́ло че́рево (живі́т). *Лёд на реке* **-чило** – лід на рі́чці зду́ло; 2) (*таращить глаза*) витріща́ти, ви́тріщити, (*грубо*) вилу́плювати, ви́лупити, (*о мног.*) повитріща́ти, повилу́плювати о́чі (*грубо*: баньки́). **Напу́ченный** – 1) наду́тий, обду́тий, зду́тий, понади́маний *и т. п.*; 2) ви́тріщений, ви́луплений, повитрі́щуваний, повилу́плюваний. **-ться** – 1) надима́тися, наду́тися, понадима́тися; бу́ти нади́маним, наду́тим, понади́маним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наобдима́тися *и т. п.*; *срв.* **Пу́чить, -ся.**
Напу́чка – 1) (*действие*), *см.* **Напу́чивание, Напу́чение**; 2) (*состояние*) на́дим, обди́м, здим (-му).
Напуша́ть, напуши́ть – 1) (*меховой и т. п. опушкой*) облямо́вувати, облямува́ти,

обшива́ти, обши́ти, (*о мног.*) пооблямо́вувати, пообшива́ти що чим; *срв.* **Опуша́ть** 1; 2) (*снегом и т. п.*) напу́шувати, напуши́ти, запу́шувати, запуши́ти, (*о мног.*) пона[поза]пу́шувати що чим; 3) **-ши́ть** *кого* – ви́лаяти, накарта́ти, напу́трити, нашпе́тити кого́; *срв.* **Пуши́ть 3**. **Напушённый** – 1) облямо́ваний, обши́тий, пооблямо́вуваний, пообши́ваний; 2) напу́шений, запу́шений, пона[поза]пу́шуваний; 3) ви́лаяний, нака́ртаний, напу́трений, нашпе́тений. **-ться** – 1) облямо́вуватися, облямува́тися, пооблямо́вуватися; бу́ти облямо́вуваним, облямо́ваним, пооблямо́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) напуши́тися, попопуши́ти (досхочу́); наоблямо́вуватися; нала́ятися, попола́яти (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Пу́шить.**

Напуше́ние, *см.* **Напу́шка 1.**

Напу́шка – 1) (*действие*) – а) облямо́вування, обшива́ння, *оконч.* облямува́ння, обшиття́ (-ття́); б) напу́шування, запу́шування, *оконч.* напу́шення *и* напуші́ння, запу́ше[і]ння; в) ви́лаяння, накарта́ння. *Срв.* **Напуша́ть**; 2) облямі́вка, лямі́вка, о́бши́вка; *срв.* **Опу́шка 1.**

Напушно́й – облямо́вувальний, облямівни́й; напушни́й, запушни́й; (*напушённый*) облямо́ваний, обши́тий; на[за]пу́шений; *срв.* **Напуша́ть.**

Напуща́ло, *см.* **Нали́в 4.**

Напуща́ть, *народн., см.* **Напуска́ть.**

Напуще́ние, *см.* **На́пуск 1**, *оконч.*

Напха́ть, -ся, *см.* **Напи́хивать, -ся.**

Напы́живание, Напы́жение – настовбу́рчування, напу́трювання, *оконч.* настовбу́рчення, напу́трення.

Напы́живать, напы́жить – 1) (*шерсть, перья*) настовбу́рчувати, настовбу́рчити, напу́трювати, напу́трити, (*о мног.*) понастовбу́рчувати, понапу́трювати що; 2) **-жить** *лошадь* – напі́жити (нахльо́стати, нах(а)ля́стати) коня́. **Напы́женный** – 1) настовбу́рчений, напу́трений, понастовбу́рчуваний, понапу́трюваний; 2) напі́жений, нахльо́станий, нах(а)ля́станий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) настовбу́рчуватися, бу́ти настовбу́рчуваним, настовбу́рченим, понастовбу́рчуваним *и т. п.*; 2) (*натопыриваться*) настовбу́рчуватися, настовбу́рчитися, наї́жуватися, наї́житися, напу́жуватися, напу́житися, надима́тися, наду́тися, (*спесиво*) напиндю́чуватися, пиндю́читися, напиндю́читися, набундю́чуватися, бундю́читися, набундю́читися, (*о мног.*) понастовбу́рчуватися *и т. п.*; *срв.* **Надува́ться 4**. [Шарава́ри напу́жилися (Квітка). Ї́хав напиндю́чившись (Свидниц.)]; 3) (*натужиться*) напина́тися, напну́тися *и* нап’я́сти́ся. [Нап’я́всь, за гілечку смикну́в (Котл.)]; (*вдоволь, сов.*) настовбу́рчити, -ся, напу́трити, -ся, попостовбу́рчити, -ся (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Пы́жить, -ся.**

Напыла́ться – напала́тися, напалахкоті́тися, напала́хкатися, напалахті́тися, напаломені́тися, попопала́ти (досхочу́) *и т. п. срв.* **Пыла́ть.**

Напыле́ние – напоро́шення *и* напороші́ння, наку́рення *и* накурі́ння, напи́лення; *срв.* **Напыли́ть 1.**

Напыли́ть – 1) *на что, во что* – напороши́ти, накури́ти, напили́ти, (*о мног.*) понапоро́шувати, понаку́рювати, понапи́лювати на що, в що. **-ли́ть** *на книги* – напороши́ти на книжки́. *Ветром* **-ли́ло** *в комнаты* – ві́тром напороши́ло до поко́їв; 2) (*поднять пыль*) зби́ти пил (по́рох, ку́ряву), напороши́ти, накури́[і]ти, напили́ти. [Вівці зби́ли таку́ ку́ряву, що й сві́та не ви́дно (Мирг.). Одійдіть, бо я тут накурі́в, – заміта́в мітло́ю (Звин.)]; 3) (*пустить пыль в глаза*) ману́ пусти́ти (напусти́ти), тума́н напусти́ти (*о мног.* понапуска́ти) кому́ *и* на ко́го; 4) (*накричать*) нагаласува́ти, нарепетува́ти, (*нагорячиться*) нагарячи́тися. **Напылённый** – напоро́шений, наку́рений, напи́лений. **-ться** – 1) напороши́тися; бу́ти напоро́шеним, понапоро́шуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) напороши́тися, накури́[і]тися, напили́тися; попокури́[і]ти, попопили́ти (досхочу́); назбива́тися ку́ряви, попозбива́ти ку́ряву *и т. п.*; *срв.* **Пыли́ть.**

Напы́льник – надчі́лок (-лка), наполо́минок (-нка).

Напы́рение – 1) напха́ння; 2) натичкува́ння; 3) наткнуття́ (-ття́), наса́дження. *Срв.* **I. Напы́ривать.**

I. Напы́ривание – 1) напиха́ння; 2) тичкува́ння, натичко́вування; 3) натика́ння, наса́джування. *Срв.* **I. Напы́ривать.**

II. Напы́ривание – наштурхування, набива́ння (рога́ми); *срв.* **II. Напы́ривать.**

I. Напы́ривать, напы́рить – 1) (*напихивать*) напиха́ти, напха́ти, (*о мног.*) понапиха́ти чого́ в що, куди́; 2) (*ставить тычины*) тичкува́ти, натичко́вувати, натичкува́ти, (*о мног.*) понатичко́вувати що. **-рить** *горох* – натичкува́ти горо́х, наста́вити (настанови́ти) тичо́к у горо́сі; 3) *что на что* – натика́ти, наткну́ти, наса́джувати, насади́ти, (*о мног.*) понатика́ти, понаса́джувати що на що; *срв.* **Натыка́ть. Напы́ренный** – 1) на́пханий, понапи́х(ув)аний;

2) натичкóваний; понатичкóвуваний; 3) нáткнýтий, насáджений, понатúкуваний, понасáджуваний. **-ться** – 1) напихáтися напхáтися, понапихáтися *и* понапúхуватися; бýти напúх(ув)аним, нáпханим, понапúх(ув)аним *и т. п.*; 3) (*напарываться на что*) натикáтися, наткнýтися, напóрюватися, напорóтися, настрóмлюватися, настромúтися, (*о мног.*) понатикáтися; понапóрюватися, понастрóмлюватися на що. [Корóва наткнýлася (напорóлася) на кілóк (Київщ.)]; 4) *см.* **Напы́живаться 1** (*под* **Напы́живать**).

II. Напы́ривать, напыря́ть *кому что* – наштýрхувати, наштýрхати, (*о мног.*) понаштýрхувати, (*бодать*) набивáти, набúти (рогáми) комý що *или* когó в що.

Напы́рка, *см.* **I. Напы́ривание** *и* **Напы́рение.**

Напыря́ние – наштýрхання, набиттé (-ттé) (рогáми).

Напыря́ться – наштирхáтися, наштиркáтися, наштрикáтися, наштýрхатися попоштирх[к]áти, попоштýрхати (досхочý); *срв.* **Пыря́ть.**

Напыта́ть – намордувáти, накатувáти когó. **-ться** – 1) (*пытая*) намордувáтися, накатувáтися, попомордувáти, попокатувáти (досхочý); 2) (*пытаясь*) наспúтуватися, напрóбувати(ся), насúлуватися *и т. п.*; *срв.* **Пыта́ться.**

Напы́ха́ть – 1) насáпати, насоптú, нахéкати, нахáкати; 2) *см.* **Напыша́ть 2**. **-ться** – 1) насáпатися, насоптúся, нахéкатися, нахáкатися, попосáпати (досхочý) *и т. п.*; 2) *см.* **Напыша́ться 2.**

Напыхте́ть – 1) напúхкати, напáхкати, набýхати; 2) напúхкати, напýхкати; насáпати, насоптú, нахáкати. *Срв.* **Пыхте́ть. -ться** – напúхкатися? попопúхкати (досхочý) *и т. п.*

Напыша́ть – 1) *см.* **Напы́ха́ть 1**; 2) (*о пламени, жáре*) напашíти, напалахкотíти; нашугáти; (*чувством*) напалахкотíти; *срв.* **Пыша́ть 2** *и* **3**. **-ться** – 1) *см.* **Напы́ха́ться 1**; 2) напашíтися, попопашíти (досхочý) *и т. п.*

Напы́шка – 1) (*действие*) насáпання, насопíння, нахéкання, нахáкання; 2) (*состояние*) засáпання (-ння), велúкий дух, багáто дýху. [От, якóго в грýдях дýху багáто, що й не оддúшуся (Лубенщ.)]. *От* **-ки** *лошадь голову понурила* – з велúкого дýху кінь аж гóлову похилúв.

На́пышно, *нрч.* – дýже (вéльми) пúшно (бýчно, бундю́чно, розкíшно), препúшно. *Пышным* **-но** – пúшно-препúшно.

Напыща́ть, напы́щить – набундю́чувати, набундю́чити, напиндю́чувати, напиндю́чити, (*о мног.*) понабундю́чувати, понапиндю́чувати когó. **-ться** – набундю́чуватися, набундю́читися, напиндю́чуватися, напиндю́читися, (*о мног.*) понабундю́чуватися, понапиндю́чуватися.

Напы́щенно, *нрч.* – 1) (*спесиво*) пихáто, пúшно, бундю́чно, пиндю́чно. *Держать себя* **-но** – повóдитися згóрда (зпúшна, з-вúсóка), повóдитися бундю́чно (пиндю́чно); 2) (*высокопарно*) пишномóвно, високомóвно, напýшисто, напýшено, звúсóка, високохмáрно. *Выражаться* **-но** – вислóвлюватися пишномóвно (високомóвно, напýшисто, високохмáрно). *Он любитель* **-но** *выражаться* – він охóчий до пишномóвних (напýшистих, напýшених) вúсловів (до пúшних слів), у йóго нáхил говорúти звúсóка (напýшисто), (*насм.*) у йóго нáхил говорúти висóким (високохмáрним) штúлем.

Напы́щенность – 1) (*спесивость*) пихáтість, пúшність, бундю́чність, пиндю́чність (-ости); 2) (*высокопарность*) пишномóвність, високомóвність, напýшистість, напýшеність, високохмáрність (-ости).

Напы́щенный, *прлг.* – 1) (*спесивый*) пихáтий, пúшний, бундю́чний, пиндю́чний; 2) (*высокопарный*) пишномóвний, високомóвний, напýшистий, напýшений, високохмáрний. **-ная** *фраза, речь* – пишномóвна фрáза, напýшиста (напýшена) мóва. **-ный** *стиль* – пишномóвний (напýшений) стиль.

Напья́нствовать – напиячити, нап'янчúти. **-ться** – напиячитися, нап'янчúтися, попопиячити (досхочý).

Напьянчу́жить *и* **Напьяню́жить** – нап'яню́жити, нап'янчúти. **-ться** – нап'яню́житися, нап'янчúтися.

Напя́л – 1) (*действие*), *см.* **Напя́лка 1**; 2) (*мера*) п'ядь (-ди).

Напя́ливание, Напя́ление – напинáння, напнуттé *и* нап'яттé (-ттé), натягáння, натéгнення; нацýплювання, нацýплення; *срв.* **Напя́ливать.**

Напя́ливать, напя́лить – 1) *что на кого, на что* – напинáти, напнýти *и* нап'ястú, натягáти, натяг(нý)ти, (*натаскивать*) нацýплювати, нацýпити, (*о мног.*) понапинáти, понатягáти, понацýплювати що на кóго, на що. [Сóня соромлúво напинáла щось на гóлі плéчі (Васильч.). Натáлка нап'ялá хýстку (Григор.). Скúнув із сéбе сúній жупáн та над ним і нап'яв (Чуб. V). Натяглá полотнó на п'яльця (Харк.). Постолú як-же позсихáлись, – насúлу нацýпив (Основа 1862)]; 2) **-лить** *глаза* – навитріщáти óчі. **Напя́ленный** –

на́пну́тий *и* на́п'я́тий, натя́гнений, нацу́плений, понапи́наний *и т. п.* [Ша́пка, на́п'ята на ву́ха (Васильч.)]. **-ться** – 1) напина́тися, напну́тися *и* нап'я́стися, понапина́тися; бу́ти напи́наним, на́пну́тим, понапи́наним *и т. п.*; 2) *на кого* – напада́тися, напа́стися, наскі́пуватися *и* наскіпа́тися, наскі́патися на ко́го, присі́куватися, присі́катися до ко́го; 3) (*вдоволь, сов.*) нап'я́сти́, -ся, попоп'я́сти́, -ся (досхочу́); *срв.* **Пя́лить, -ся. -ться** *на кого* (*натаращить глаза*) – навитріща́тися на ко́го.

Напя́лка – 1) *см.* **Напя́ливание, Напя́ление**; 2) (*палочка*) напина́лка.

Напя́лочный – напина́льний.

Напя́льщик, -щица – напина́льник, -ниця.

Напя́стать *кого* – нагодува́ти кого́ кулака́ми (бе́бехами, стусана́ми), відлупцюва́ти, віддухопе́лити кого́.

Напя́стный – нап'ястко́вий, нап'я́сний.

Напятери́ть – нап'ятери́ти.

На́пятеро, *нрч.* – нап'я́теро.

Напятна́ть – наплямува́ти, поплямува́ти, (*в игре*) наква́цати, поква́цати, нама́зати кого́. **Напя́тнанный** – наплямо́ваний, поплямо́ваний, наква́цаний, поква́цаний, нама́заний. **-ться** – наплямува́тися, напля́ми́тися, попоплямува́ти, попопля́ми́ти (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Пятна́ть.**

Напя́точный – нап'я́тний, п'ятови́й, що на п'яті.

Напя́ть, -ся, *см.* **Напина́ть, -ся.**

Напя́чивание, Напя́чение – посува́ння, посу́нення, подава́ння, пода́ння́ наза́д, збива́ння, збиття́ (-ття́), наштóвхування, наштóвхнення.

Напя́чивать, напя́тить – посува́ти, посу́нути що наза́д, подава́ти, пода́ти кого́; що наза́д, збива́ти, зби́ти кого́, що, (*наталкивать*) нашто́вхувати, наштовхну́ти кого́, що на ко́го, на що, (*о мног.*) позбива́ти, понашто́вхувати. **-ть** *лошадей* – подава́ти, пода́ти (наза́д), збива́ти, зби́ти ко́ні. **Напя́ченный** – посу́нений *и* посу́нутий, по́даний наза́д, зби́тий, нашто́вхнутий, позби́ваний, понашто́вхуваний. **-ться** – 1) посува́тися, посу́нутися наза́д; бу́ти посо́вуваним, посу́неним *и* посу́нутим наза́д *и т. п.*; 2) (*надвигаться задом*) насува́тися, насу́нутися за́дом на ко́го, на що; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) назадкува́тися, попозадкува́ти (досхочу́); б) навідступа́тися, навідкида́тися. *Срв.* **Пя́титься.**

Нараба́тывание, *см.* **Нарабо́тка**, *неоконч.*

Нараба́тывать, нарабо́тать – 1) (*дела, работы*) наробля́ти *и* наро́блювати, наробити (бага́то) чого́, зроби́ти (бага́то) чого́ *и* що, напрацьо́вувати, напрацюва́ти, (*успевать, быть в состоянии* **-тать**) уробля́ти, уроби́ти (бага́то) чого́ *и* що, (*о мног.*) понаро́блювати, понапрацьо́вувати. [За ці́лий день наробив бага́то (Сл. Ум.). Понаро́блювали бага́то коле́с (Сл. Ум.). Я сього́дні бага́то ді́ла вся́кого зроби́ла (Київщ.). Чи бага́то він напрацю́є? (Основа 1862). Ра́но вста́вши, бага́то вро́биш (Номис). Одни́ми рука́ми не бага́то вро́биш (Квітка). Пішо́в на по́ле подиви́тися, що вона́ вроби́ла (Рудч.)]; 2) (*зарабатывать*) заробля́ти, зароби́ти, запрацьо́вувати, запрацюва́ти, (*о мног.*) позаро́блювати, позапрацьо́вувати що *и* чого́. [Що ру́чки заро́блять, те спи́нка й зно́сить (Приказка)]; 3) (*наделать работой, сов.*) нароби́ти, напрацюва́ти. **Нарабо́танный** – 1) наро́блений, зро́блений, напрацьо́ваний, уро́блений, понаро́блюваний, понапрацьо́вуваний; 2) заро́блений, запрацьо́ваний, позаро́блюваний, позапрацьо́вуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наробля́тися *и* наро́блюватися, бу́ти наро́блюваним, наро́бленим, понаро́блюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нароби́тися напрацюва́тися, попороби́ти, попопрацюва́ти (досхочу́), (*о мног.*) понаро́блюватися, понапрацьо́вуватися. [За двана́дцять годи́н нароби́лася до́сить (Кониськ.). Хіба́ я ма́ло на тих пані́в напрацюва́всь? (Крим.)].

Нараболе́пствовать, -ся – наплазува́ти, -ся, наколінкува́ти, -ся перед ким.

Нарабо́тание, *см.* **Нарабо́тка**, *оконч.*

Нарабо́тать, -ся, *см.* **Нараба́тывать, -ся.**

Нарабо́тка – 1) наробля́ння *и* наро́блювання, напрацьо́вування, уробля́ння, *оконч.* наро́блення, напрацюва́ння, уро́блення; 2) заробля́ння, запрацьо́вування, *оконч.* заро́блення, запрацюва́ння. *Срв.* **Нараба́тывать 1** *и* **2.**

Нарабо́ток – на́рібок (-бку), наробі́ток (-тку).

Наравне́, *нрч.* – 1) на́рівно, рі́вно, порі́вну, зарі́вно[а]; *срв.* **По́ровну.** [Ко́ждого зі́лля взя́ти зарі́вно (Сл. Гр.). Уку́пі гра́лись і усе́ в них зарі́вна (Манж.)]; 2) *с кем, с чем* – на́рі́вні, врі́вні, врі́вень, рі́вно, зарі́вно, по́рівно з ким, з чим, (*рядом*) по́руч ко́го, чо́го *и* з ким, з чим. [Там нарі́вні з мужика́ми всі пані́ працю́ють щи́ро (Самійл.). Його́ науко́ва пра́ця поста́вила його́ врі́вні в найвидатні́шими уче́ними (Київ). Він не зостає́ться поза́ду, а вчи́ться врі́вні з і́ншими (Київ). Бува́ло так, що шовк у Ки́єві йшов урі́вень з льо́ном, а

пе́рець деше́вше од со́ли (Куліш). Оде́ржує все рі́вно з усіма́ (Київ). Украї́нські жінки́ переймáлись ти́ми-ж сáмими інтере́сами, як і їх чоловікі́ чи брати́, зарі́вно з ни́ми твори́ли чи до́бре, чи лихе́ (Ор. Левиц.). Не змагáла на найши́ршім загóні йти по́рівно з дру́гими (Франко). Квітка вже не написáв нічо́го, що мо́жна було́-б постáвити по́руч з «Мару́сею» (Грінч.)].

Нарáвнивать, наравня́ть – 1) (*выравнивать*) нарі́внювати, нарівня́ти що *и* чого́, вирі́внювати, ви́рівняти до, (*о мног.*) понарі́внювати, повирі́внювати; 2) (*сравнивать во множестве*) нарі́внювати, нарівня́ти кого́, чого́ *и* що.

Нараде́ть *кому* – надбáти, настарáтися (за-)для ко́го.

Нараде́ться – надбáтися, наклопотáтися за ко́го, за що.

Нарáдовать – нарáдувати, натíшити кого́.

Нарáдоваться *кому, чему и на кого, на что* – нараді́ти(ся), нарáдуватися, попораді́ти, попорáдуватися з ко́го, з чо́го, натíшитися, навтішáтися, попотíшитися ким; чим *и* з ко́го, з чо́го. [До́бра дити́на, – не нараді́юся з не́ї (Канівщ.). Та нехáй-же я пе́рше самá тобо́ю натíшусь, ри́бко, нехáй на те́бе надивлю́ся (М. Вовч.). Кому́ чим не далá форту́на навтішáтись, – терпі́нням мо́же він із не́ї насмія́тись (Куліш)].

Нарáдостях, *нрч.* – на рáдощах, з рáдощів, з рáдости. [Аж три пáри на рáдощах кумівназбирáли (Шевч.)].

Нараждáть, -ся, *см.* **Нарождáть, -ся.**

Наразбо́йничать, -ся – нарозбійникувáти, -ся, нарозбишакувáти, -ся.

Нарази́ть – наби́ти, напобивáти кого́.

Наразмёт, *нрч.* – 1) нáрізно, в рі́зні бо́ки, туди́ й сюди́ края́ми (кінця́ми), (*в противоположные стороны головами*) митусе́м, ми́тусь (*накрест*) нá(в)хрест; 2) *см.* **Нáискось.**

Нарáзно, *нрч.* – рі́зно, по-рі́зному, не однáково.

Наразноглáсить – нарізни́ти, наговори́ти, не в одно́, з ким; *см. ещё* **Наразноголо́сить.**

Наразноголо́сить, -ся (*в пении, музыке*) – нарізни́ти, -ся.

Наразумле́ние – нарозумля́ння, навчáння на (до́брий) ро́зум, напоумля́ння, *оконч.* нарозу́млення, нáвче́ння на (до́брий) ро́зум, напоу́млення.

Наразумля́ть *и* **Наразу́мливать, наразу́мить** – нарозумля́ти, нарозуми́ти, навчáти, навчи́ти на (до́брий) ро́зум, напоумля́ти, напоу́ми́ти кого́; *срв.* **Наставля́ть 4**. **Наразу́мленный** – нарозу́млений, нáвче́ний на (до́брий) ро́зум, напоу́млений. **-ться** – нарозумля́тися нарозуми́тися; бу́ти нарозу́млюваним, нарозу́мленим *и т. п.*

Наразу́мничать, -ся – нарозумувáти, -ся, (*насм.*) намудря́чити, -ся, намудраге́лити, -ся.

Нарáльник – нарáльник (-ка).

Нарáменный, *см.* **Напле́чный.**

Нарáмник, *церк.* – напле́[і́]чник, омофо́р (-ра).

Нарáмный – 1) *см.* **Напле́чный**; 2) нарá[я́]мний.

Нарáмочный – нарá[я́]мний, нарá[я́]мкови́й.

I. Нарáнивать, нарони́ть *что на что* – (у)пускáти, (у)пусти́ти, (*о мног.*) по(в)пускáти що на що. **Наронённый** – (у)пу́щений, по(в)пу́сканий. **-ться** – (у)пускáтися, бу́ти (у)пу́щеним, по(в)пу́сканим.

II. Нарáнивать, нароня́ть *чего* – нагу́блювати, нагуби́ти, наро́нювати, нарони́ти, (*о мног.*) понагу́блювати, понаро́нювати чого́. **Наронённый** – нагу́блений, наро́нений, понагу́блюваний, понаро́нюваний. **-ться** – нагу́блюватися, бу́ти нагу́блюваним, нагу́бленим, понагу́блюваним *и т. п.*

Нарáнить – 1) *кого* – нарáни́ти, (*о мног.*) понарáнювати кого́; 2) *что* – порáни́ти, (*разбередить*) розрáнити, роз'я́трити що. **Нарáненный** – 1) нарáнений, понарáнюваний; 2) порáнений, розрáнений, роз'я́трений.

Нарапортовáть, -ся – нарапортувáти, -ся, (*вульг.*) налепортувáти, -ся.

Нараспáшку, *нрч.* – наро́зхрист. [Чумарчи́на на йо́му наро́зхрист: і незасте́бнена, і непідпере́зана (Київщ.)]. *Окна и двери* **-ку** – ві́кна і две́рі нáвстяж. *Душа* **-ку** – непотайнá душá (*иронич.*) розхри́стана (розпере́зана) душá.

Нараспе́в, *нрч.* – з про́тягом, співу́че, співу́чим го́лосом. [Хло́пці вже починáли читáти склади́; вони́ по сто раз співу́чими голосáми повторя́ли: «а-ба-ба» (Франко)].

Нарассказывать – наоповідáти чого́. [Тако́го нам наоповідáв, що ввесь день слу́хали (Грінч.)].

Нарастáние, *см.* **Нарост́ание.**

Нарастáть, нарасти́, *см.* **Наростáть, нарости́.**

Нарасти́ть, -ся, *см.* **Наращáть, -ся.**

Нарасхва́т, *нрч.* – наза́хват. [Наза́хват розкупо́вувати (Н.-Лев.). Молоко́ сього́дні наза́хват (Київ)].
Нара́товать – 1) навоюва́ти(ся), насто́я́ти(ся) за що; 2) (*нажить ратуя*) заробúти (нажи́ти, набу́ти) воюючи(ся) (стоячи́) за що *или* обсто́юючи що. **-ться** – навоюва́тися, насто́ятися, поповоюва́ти, попосто́я́ти за що.
Наращáть *и* **Нара́щивать, наро[а]сти́ть** – 1) наро́щувати, нарости́ти чого́ *и* що, рости́ти, зро́щувати, зрости́ти, виро́щувати, ви́ростити, вико́хувати, ви́кохати, (бага́то) чого́ *и* що, зако́хувати, закоха́ти що, (*о мног.*) понаро́щувати, поз[пови]ро́щувати, повико́хувати. [Яке́ че́рево закоха́в (Полт.)]; 2) (*наставлять*) дото́чувати, доточи́ти, надто́чувати, надточи́ти, (*о мног.*) подо[понад]то́чувати що; 3) нагрома́джувати, нагрома́дити, акумулюва́ти, закумулюва́ти що; *срв.* **Накопля́ть.** [У нас ще ма́ло нагрома́джено знань і свідо́мости; подба́ймо, щоб нагрома́дити їх (М. Скрипн.)]. **Наро[а]щённый** – 1) наро́щений, зро́щений, ви́рощений, ви́кохаений, зако́ханий, понаро́щуваний *и т. п.* **-ный** *берег* – наро́щений бе́рег (-га); 2) дото́чений, надто́чений, подо[понад]то́чуваний; 3) нагрома́джений, закумульо́ваний. **-ться** – наро́щуватися, бу́ти наро́щуваним, наро́щеним, понаро́щуваним *и т. п.*
Наращéние – 1) (*действие*) – а) наро́щування, зро́щування, виро́щування, вико́хування, *оконч.* наро́щення, зро́щення, ви́рощення, ви́кохання; б) дото́чування, надто́чування, *оконч.* дото́че[і]ння, надто́че[і]ння; в) нагрома́джування, акумулюва́ння, *оконч.* нагрома́дження, закумулюва́ння; 2) *см.* **Наро́ст 2**; 3) *грам.* – на́росток (-стка).
Нара́щивание, *см.* **Наращéние 1**, *неоконч.*
Нара́щивать, -ся, *см.* **Наращáть, -ся.**
Нарва́л, *зоол.* Monodon monoceros – зуборі́г (-ро́га), нарва́л (-ла).
Нарва́ние, *см.* **Нары́вка**, *неоконч.*
Нарва́ть, -ся, *см.* **Нарыва́ть, -ся.**
Наргилé – наргіле (*нескл.*).
Нард, *бот.* Nardostachys Jatamansi – нард (-ду). [Кардамо́н зілля́вся з на́рдом (Крим.)].
Нардева́ние – 1) червоні́ння, (*в ещё большей мере*) червоні́шання; 2) *см.* **Назрева́ние 1** *и* **2.**
Нардева́ть, нардéть – 1) (*краснеть*) червоні́ти, почервоні́ти *и* (*ещё более*) червоні́шати, почервоні́шати, шарі́ти(ся), зашарі́тися; 2) *см.* **Назрева́ть 1** *и* **2**. **Нардéвший,** *см.* **Нардéлый.**
Нардéлость – 1) почервоні́лість (-лости), почервоні́ння (-ння); 2) (*о плодах*) дости́глість, доспі́лість; (*о нарыве*) на́браність, ви́спілість, ви́стиглість (-ости).
Нардéлый – 1) почервоні́лий; 2) *см.* **Назрéлый 1** *и* **2.**
Нардéть, *см.* **Нардева́ть.**
Нардéться – начервоні́тися, нашарі́тися.
На́рдный *и* **На́рдовый** – на́рдовий.
Нарéбренник (*в крыше*) – на́рі́жок (-жка), нарі́жник.
Наребёрный – наребе́рний, нарebро́вий.
Наребри́ть – наребрува́ти що. **Наребрённый** – нарebро́ваний.
Наребя́читься – надити́нитися, наблазни́тися, напустува́тися, надурі́ти.
Наревéть – наревти́, (*реже*) наревíти. [А нам про се поро́ги на́ші и́нші надії́ й міркува́ння наревли́ (Куліш)]. **-ться** – наревти́ся, наревíтися, попоревти́ (досхочу́).
Наревнова́ться – 1) *о чём* – надба́тися, наклопота́тися про що; 2) *к кому* – наревнува́тися до ко́го.
Наредéлый – (тро́хи) порідíлий, (тро́хи) зрідíлий.
Наредéть – (тро́хи) порідíти, зрідíти, обрідíти, (*ещё более*) (тро́хи) порі́дшати, порідíшати. **Наредéвший,** *см.* **Наредéлый.**
Нареди́ть – наріди́ти (що *и* чого́).
На́рéдко, *нрч.* – (ду́же) рі́дко, рідíсінько; о́брідь. [Сíяв не гу́сто, а о́брідь (Звин.)].
Нарéдкость, *нрч.* – як рі́дко до, як рі́дко коли́, як нечáсто; (*на диво*) нади́во, надивови́жу, напро́чуд, (*исключительно*) ви́ключно, виїмко́во; ви(й)нятко́во. **-кость** *хорошо* – нади́во (напро́чуд) га́рно; га́рно, як рі́дко де.
Нарéз – 1) *см.* **Надрéз**; 2) *см.* **Нарéзка 1** *и* **2**; 3) нарі́з (-зу), на́рі́зка; (*метка, знак*) карб (-ба́), (*на вальке для катанья белья и т. п.*) рубí[é]ж (-бежа́). [Знав ко́жен шажо́к (*каждую полушку*): де на йо́му пля́ма, де карб (Свидн.). Рубежí в рублі́ (Сл. Гр.)]. *Поля* **-зов** (*в огнестр. оружии*) – поля́ нарі́зів. *Делать* **-зы,** *см.* **Нарéзывать 3.**
Нареза́льный – нарі́зувальний; карбува́льний, карбівни́й.
Нареза́ние, Нарéзание, *см.* **Нарéзка 1.**

Нареза́ть, -ся, наре́зать, -ся, *см.* **Наре́зывать, -ся.**
Нарезви́ться – наба́витися, нагуля́тися, напустува́тися, надурі́ти, (*грубее*) нажирува́тися, (*напрыгаться*) настриба́тися.
На́резво, *нрч.* – ду́же жва́во, ду́же мото́рно, ду́же рі́зво, жваві́сінько, моторні́сінько, різві́сінько.
Наре́зка – 1) (*действие*) – а) *см.* **Надре́зка**; б) нарі́зування, накра́ювання, начикри́жування, нашмато́вування, набато́вування, накри́шування, натина́ння, напи́лювання, *оконч.* нарі́зання, начикри́ження, нашматува́ння, набатува́ння, накри́ше[і ́]ння, напиля́ння; в) нарі́зування, карбува́ння, накарбо́вування, закарбо́вування, зарі́зування (ка́рба), *оконч.* нарі́зання, накарбува́ння, закарбува́ння, зарі́зання (ка́рба); г) вирі́зування, карбува́ння, викарбо́вування, *оконч.* ви́різання, ви́карбування; ґ) нарі́зування, *оконч.* нарі́зання. *Срв.* **Наре́зывать 1 - 5**; 2) (*качество работы*) рі́зь (-зи, *ж. р.*) *и* різ (-зу, *м. р.*), на́різка; карбува́ння, карбо́вання. *Глубокая* **-ка** *винта* – глибо́ка різь (на́різка) ґвинта́; 3) *см.* **Наре́з 3**; 4) *см.* **Наре́зок**; 5) *см.* **На́резь 2.**
На́резко, *нрч.* – ду́же рі́зко, як[що]-найрізкі́ше.
Нарезно́й – 1) *см.* **Нареза́льный**; 2) (*нарезанный*) нарі́заний; накарбо́ваний; ви́карбуваний; (*резной*) карбо́ваний, різьбле́ний. [Сво́лок карбо́ваний (Сл. Гр.)]. **-но́е** *ружьё* – нарізна́ рушни́ця.
Наре́зок – нарі́зок (-зка), наді́л (-лу); *срв.* **Наде́л 2.**
Наре́зочка – на́рі́зочка, ка́рбик, карбо́к (-бка́), карбе́ць (-бця́), ка́рбичок (-чка); рубе́жик; *срв.* **Наре́з 3.**
Наре́зочный, *см.* **Нареза́льный.**
Наре́зчик, -чица – нарі́зувач, -вачка.
Наре́зывание, *см.* **Наре́зка 1**, *неоконч.*
Наре́зывать *и* **Нареза́ть, наре́зать** – 1) *см.* **Надре́зывать**; 2) (*во множестве чего*) нарі́зувати, нарі́зати, (*особенно о ткани, хлебе*) накра́ювати, накра́яти, (*кромсать*) начикри́жувати, начикри́жити, (*кусками*) нашмато́вувати, нашматува́ти, (*большими кусками*) набато́вувати, набатува́ти, (*мелко*) накри́шувати, накриши́ти, (*нарубливать*) натина́ти, натя́ти, (*напиливать*) напи́лювати, напиля́ти (*о мног.*) понарі́зувати, понакра́ювати, поначикри́жувати, понашмато́вувати, понабато́вувати, понакри́шувати, понатина́ти, понапи́лювати чого́. [Понарі́зують хлі́ба бага́то, а тоді́ й засиха́ють шматки́ (Київщ.). Хазя́йка накра́яла хлі́ба (Н.-Лев.). Одному́ карто́плі начи́стить, а дру́гому борщ накри́шить (Борз.)]; 3) (*делать нарезы*) нарі́зувати, нарі́зати що, (*делать пометки на чём*) карбува́ти, накарбо́вувати, накарбува́ти що, закарбо́вувати, закарбува́ти що на чо́му, зарі́зувати, зарі́зати карб (ка́рба) на чо́му, (*о мног.*) понарі́зувати, понакарбо́вувати *и т. п.* [Неписьме́нні лю́ди закарбо́вують на па́личці хре́щиками або́ карба́ми, скі́льки йому́ хто ви́нен (Крим.). Змі́ряв ку́пу буряків, та й зарі́зав на па́лиці мале́нького ка́рбика (Звин.)]. **-ть** *винт* – нарі́зувати, нарі́зати ґвинт(а́). **-ть** *зубцы на чём* – нарі́зувати зубці́ (зубки́, зу́б'я) на чо́му, зуби́ти, позуби́ти що; 4) (*узор на дереве, камне и т. п.*) вирі́зувати, ви́різати, карбува́ти, викарбо́вувати, ви́карбувати, різьби́ти, ви́різьбити, (*о мног.*) повирі́зувати, повикарбо́вувати що на чо́му; 5) (*землю*) нарі́зувати, нарі́зати, (*о мног.*) понарі́зувати землі́ (кому́). [Нарі́зали ві́сім десяти́н землі́ (Сл. Ум.)]; 6) (*на музык. инструменте, несов.*) тя́ти *и* тну́ти (тну, тнеш), затина́ти; *срв.* **Ная́ривать.** [Гульня́! весі́льної співа́ють, музи́ки тнуть (Грінч.)]. **Наре́занный** – 1) *см.* **Надре́занный**; 2) нарі́заний, накра́яний, начикри́жений, нашмато́ваний, набато́ваний, накри́шений, напи́ляний, понарі́зуваний *и т. п.*; 3) нарі́заний, накарбо́ваний, закарбо́ваний, зарі́заний понарі́зуваний, понакарбо́вуваний *и т. п.*; 4) ви́різаний, ви́карбуваний, ви́різьблений, повирі́зуваний, повикарбо́вуваний; 5) нарі́заний, понарі́зуваний. **-ться** – 1) нарі́зуватися, нарі́затися, понарі́зуватися; бу́ти нарі́зуваним, нарі́заним, понарі́зуваним *и т. п.*; 2) *на кого, на что* – напо́рюватися, напоро́тися, наража́тися, наразі́тися на ко́го, на що; *срв.* **Напа́рываться 2** (*под* **Напа́рывать**); 3) наду́ддюватися, наду́длитися, насмо́ктуватися, насмокта́тися; *см.* **Напива́ться 2**; 4) (*вдоволь, сов.*) нарі́затися, накра́ятися, начикри́житися, набатува́тися, попорі́зати (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Ре́зать.**
На́резь – 1) *см.* **Наре́з 3**; 2) різьба́, різь (-зи); *срв.* **Резьба́.**
Нарека́ние – 1) (*действие*) – а) нарі́ка́ння, назива́ння, на(й)мено́вування кого́, чого́ ким, чим; б) настановля́ння кого́ ким, за ко́го, на ко́го; в) нарі́ка́ння, ре́мствування на ко́го, дорі́ка́ння, докоря́ння кому́. *Срв.* **Нарека́ть**; 2) (*укоризна*) нарі́ка́ння, ре́мствування, ре́мство, дорі́ка́ння, докі́р (-ко́ру), жаль (-лю́), (*худая слава*) погові́р (-во́ру). [Го́ді тепе́ра! ні скарг, ані пла́чу, ні нарі́ка́ння на до́лю, – кіне́ць! (Л. Укр.). Ре́мства прости́ мені́ гріх! (Щогол.). Наро́д, те́мний і зату́рканий, бага́то справедли́вих жалі́в мо́же поста́вити в

рахýнок інтеліґéнції (Рада). Лíпше хай моє́ перéйде, та щоб не булó поговóру на мéне, що їх скри́вдив (Харк.)].

Нарекáть, нарéчь – 1) *кого, что* – нарікáти, наректи́, називáти, назвáти, на(й)менóвувати, на(й)менувáти когó, що ким, чим; *срв.* **Называ́ть 1**. [Твій бáтько звáвся Хýсою і си́на на честь йомý я нареклá так сáмо (Л. Укр.). Ви бáтенька свогó пови́нні вдовольни́ти, коли́-б і мáвпу він подружжя́м вам нарíк (Самійл.)]; 2) *кого во что* – настановля́ти, настанови́ти, стáвити, постáвити когó ким, за кóго, на кóго; 3) **-кáть** *на кого* – нарікáти, рéмствувати на кого, дорікáти, докоря́ти комý, (*пров., зап.*) марикувáти на кóго. [Я ви́бачив йомý, я вже не нарікáю (Самійл.). На йóго багáто людéй рéмствувало (Грінч.). Не тра марикувáти на свою́ дóлю (Бердич.)]. **Наречённый** – 1) нарéчéний, нáзвáний, на(й)менóваний. [Дали́ йомý ім'я́ Ісýс, нарéчене од áнгела (Біблія)]; 2) настанóвлений, постáвлений. **-ться** – 1) нарікáтися, наректи́ся, називáтися, назвáтися; бýти нарéчéним, нáзвáним; 2) (*безл.*) нарікáтися, рéмствуватися на кóго, дорікáтися, докоря́тися комý.

Наремéслить – 1) (*наделать ремеслом*) наремествувáти, (*занимаясь ремеслом*) наремісникувáти; 2) (*заработать ремеслом*) зароби́ти (нажи́ти, набýти) ремествóм (реміснику́ючи), зареміснича[и]ти що.

Нареми́зить – настáвити ремíзів. **-ться** – наремíзитися.

Наремонти́роваться – наремонтувáтися.

Наречéние – 1) нарéчéння, назвáння́, на(й)менувáння когó, чогó ким, чим; 2) настанóвлення, постáвлення когó ким, за кóго, на кóго. *Срв.* **Нарекáть 1** *и* **2.**

Наречённый – 1) *прлг.* – наречéний, назвáний; *см.* **Назвáнный.** [Рóбимо вкýпі, молóтимо і в гая́х рубáємо з наречéним тéстем (Г. Барв.)]; 2) *сщ.* – наречéний (-ного), жени́х (-хá), (*во время свадьбы*) молоди́й (-дóго), (*в свад. обряде*) князь (-зя). **-ная** – наречéна (-ної), (*во время свадьбы*) молодá (-дóї), (*в свад. обряде*) княги́ня. **-ные** – наречéні (-них), молоді́ (-ди́х), молодя́та (-дя́т), (*в свад. обряде*) князь і княги́ня, князі́ (-зів).

Нарéчие – 1) (*диалект*) нарíччя (-ччя), діялéкт (-ту); (*язык*) мóва, язи́к (-кá; *мн.* язи́ки). [Такóї фóрми не булó в атти́цькому нарíччі (Крим.). Пóділ украї́нської язиковóї теритóрії на півнíчну і на півдéнну грýпи нарíччів (В. Ганцов). Навкóло – незлічéнна юрбá: різні племéна, язи́ки, держáви, нарóди – діти всіх вікíв (М. Калин.)]; 2) *грам.* (*часть речи*) – прислíвник (-ка).

I. Нарéчный, *грам.* – прислівникóвий, адвербія́льний.

II. Нарéчный – (по)надрíчний, узрíчний, порíчний.

Нарéчье (*поречье*) – (по)надрíччя, узрíччя, порíччя (-ччя).

Нарешáть – (*дел*) нарішáти, навирішáти, (*зап.*) наухвáлювати (справ), (*вопросов, задач*) нарозв'я́зувати (питáнь, за(в)дáч *или* завдáнь).

Нарешéчивание, Нарешéчéние – латувáння, полатувáння, (*мелкое*) решéтіння, порешéтіння.

Нарешéчивать, нарешети́ть – латувáти, полатувáти, (*мелко*) решéтити, порешéтити, зарешéтити що. **Нарешéченный** – полатóваний, по[за]решéтений. **-ться** – латувáтися, полатувáтися; бýти латóваним, полатóваним *и т. п.*

Нареши́ть, *см.* **Нарешáть.**

Наржáветь – 1) заіржáвіти *и* заржавíти; *см.* **Заржáветь**; 2) *безл.* – наїржáвіти *и* наржавíти.

Наржáть – на(і)ржáти. **-ться** – на(і)ржáтися, попо(і)ржáти (досхочý).

Нарзáн – нарзáн (-ну).

Нари́нуться – наки́нутися, наскóчити, напáсти(ся) на кóго.

Нарисóвка, *см.* **Нарисóвывание, Нарисовáние.**

Нарисóвывание, Нарисовáние – намальóвування, намалювáння; нарисóвування, нарисувáння; *срв.* **Нарисóвывать.**

Нарисóвывать, нарисовáть – малювáти що, намальóвувати, намалювáти що *и* чогó, (*чертить*) рисувáти що, нарисóвувати, нарисувáти що *и* чогó, (*о мног.*) понамальóвувати, понарисóвувати що *и* чогó. **Нарисóванный** – намальóваний, понамальóвуваний, нарисóваний, понарисóвуваний. **-ться** – 1) намальóвуватися, намалювáтися, понамальóвуватися; бýти мальóваним, намальóвуваним, намальóваним, понамальóвуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*рисуя*) намалювáтися, нарисувáтися; б) (*рисуясь*) нахизувáтися, накрасувáтися, нафасувáтися.

Нарицáние, *см.* **Нарекáние 1а.**

Нарицáтельно, *нрч.* – 1) номінáльно; 2) загáльно. *Срв.* **Нарицáтельный.**

Нарицáтельный – 1) назовни́й, нáзваний, (*номинальный*) номінáльний. **-ная** *стоимость, цена* – назовнá (нáзвана, номінáльна) вáртість, цінá; 2) *грам. и перен.* – загáльний, (*только перен.*) прозивни́й. **-ное** *имя* – а) *грам.* – загáльне ім'я́; б) (*перен.*) загáльне (прозивнé)

ім’я́. *Это сделалось* **-ным** *именем* (*перен.*) – це зроби́лося (зага́льною) на́звою (прозивни́м ім’я́м), це ім’я́ ста́ло(ся) прозивни́м.
Нарица́ть, -ся, *см.* **Нарека́ть 1, -ся.**
Нарко́з – нарко́за (-зи, *ж. р.*) *и* (*реже, рус.*) нарко́з (-зу). *Общий, местный* **-ко́з** – зага́льна, місце́ва (лока́льна) нарко́за.
Нарко́м – нарко́м (-ма), наро́дній коміса́р (-ра).
Наркома́н, -нка – наркома́н, -ма́нка.
Наркома́ния – наркома́нія.
Наркома́т – наркома́т, наро́дній комісарія́т (-ту).
Наркомвнешто́рг – 1) (*комиссариат*) Наркомзовнішто́рг (-гу), Наро́дній комісарія́т зо́внішньої торгі́влі; 2) (*комиссар*) наркомзовнішто́рг (-га), наро́дній коміса́р зо́внішньої торгі́влі.
Наркомвнуде́л – 1) (*комиссариат*) Наркомвну(тр)спра́в (-ву *и нескл.*), Наро́дній комісарія́т вну́трішніх справ; 2) (*комиссар*) наркомвну(тр)спра́в (-ва), наро́дній коміса́р вну́трішніх справ.
Наркомвнуто́рг – 1) (*комиссариат*) Наркомвну(тр)то́рг (-гу), Наро́дній кокісарія́т вну́трішньої торгі́влі; 2) (*комиссар*) наркомвну(тр)то́рг (-га), наро́дній коміса́р вну́трішньої торгі́влі.
Наркомво́д – (*комиссариат*) Наркомво́д (-ду), Наро́дній комісарія́т во́дного тра́нспорту; 2) (*комиссар*) наркомво́д (-да), наро́дній коміса́р во́дного тра́нспорту.
Наркомвое́н, -военмо́р – 1) (*комиссариат*) Наркомві́йськ (-ку), Наркомвійськмо́р (-ру), Наро́дній комісарія́т військо́ви́х (і морськи́х) справ; 2) (*комиссар*) наркомві́йськ (-ка), наркомвійськмо́р (-ра), наро́дній коміса́р військо́ви́х (і морськи́х) справ.
Наркомздра́в – 1) (*комиссариат*) Наркомздоро́в’я (-в’я), Наро́дній комісарія́т охоро́ни здоро́в’я; 2) (*комиссар*) наркомздоро́в’я (*нескл.*), наро́дній коміса́р охоро́ни здоро́в’я.
Наркомзе́м – 1) (*комиссариат*) Наркомзе́м (-му), Наро́дній комісарія́т земе́льних справ; 2) (*комиссар*) наркомзе́м (-ма), наро́дній коміса́р земе́льних справ.
Наркоминде́л – 1) (*комиссариат*) Наркомзакспра́в (-ву *и нескл.*), Наро́дній комісарія́т закордонних (чужоземних) справ; 2) (*комиссар*) наркомзакспра́в (-ва), наро́дній коміса́р закордо́нних (чужозе́мних) справ.
Наркомлегпро́м – (*комиссариат*) Наркомлегпро́м (-му), Наро́дній комісарія́т легко́ї промисло́вости; 2) (*комиссар*) наркомлегпро́м (-ма), наро́дній коміса́р легко́ї промисло́вости.
Наркомле́с – 1) (*комиссариат*) Наркомлі́с (-су), Народній комісарія́т лісово́ї промисло́вости; 2) (*комиссар*) наркомлі́с (-са), народні́й коміса́р лісово́ї промисло́вости.
Наркомна́ц – 1) (*комиссариат*) Наркомна́ц (-цу), Наро́дній комісарія́т національних справ; 2) (*комиссар*) наркомна́ц (-ца), наро́дній коміса́р націона́льних справ.
Наркомпочте́ль – 1) (*комиссариат*) Наркомпоште́ль (-лю), Наро́дній комісарія́т по́шти і телегра́фа (пошт і телегра́фів); 2) (*комиссар*) наркомпоште́ль (-ля), наро́дній коміса́р телегра́фа (пошт і телегра́фів).
Наркомпро́д – 1) (*комиссариат*) Наркомха́рч (-чу), Комісарія́т наро́днього харчува́ння; 2) (*комиссар*) наркомха́рч (-ча), коміса́р наро́днього харчува́ння.
Наркомпро́с – 1) (*комиссариат*) Наркомо́с (-су), Наро́дній комісарія́т осві́ти; 2), (*комиссар*) наркомо́с (-са), наро́дній коміса́р осві́ти.
Наркомпути́, *см.* Наркомпу́ть.
Наркомпу́ть – 1) (*комиссариат*) Наркомшля́х (-ху), Наро́дній комісарія́т шляхів; 2) (*комиссар*) наркомшля́х (-ха), наро́дній коміса́р шляхів.
Наркомрабкри́н – 1) (*комиссариат НКРКИ*) Наркомробселі́н (-ну) (НКРСІ), Наро́дній комісарія́т робітни́че-селя́нської інспе́кції; 2) (*комиссар*) наркомробселі́н (-на), наро́дній коміса́р робітни́че-селя́нської інспе́кції.
Наркомсвя́зь[и] – 1) (*комиссариат*) Наркомзвязку́ (*нескл.*), Наро́дній комісарія́т зв’язку́; 2) (*комиссар*) наркомзв’язку́ (*нескл.*), наро́дній коміса́р зв’язку́.
Наркомсна́б – 1) (*комиссариат*) Наркомпостача́ння (*нескл.*), Наро́дній комісарія́т постача́ння; 2) (*комиссар*) наркомпостача́ння (*нескл.*) наро́дній коміса́р постача́ння.
Наркомсобе́с – 1) (*комиссариат*) Наркожсоцзабе́з (-зу), Наро́дній комісарія́т соція́льного забезпе́чення; 2) (*комиссар*) наркомсоцзабе́з (-за), наро́дній коміса́р соція́льного забезпе́чення.
Наркомто́рг – 1) (*комиссариат*) Наркомто́рг (-гу), Наро́дній комісарія́т торгі́влі; 2) (*комиссар*) наркомто́рг (-га), наро́дній коміса́р торгі́влі.
Наркомтру́д – 1) (*комиссариат*) Наркомпра́ці (*нескл.*), Наро́дній комісарія́т пра́ці; 2)

(*комиссар*) наркомпрáці (*нескл.*), нарóдній комісáр прáці.
Наркомтяжпрóм – 1) (*комиссариат*) Наркомважпрóм (-му), Нарóдній комісарія́т важкóї промислóвости; 2) (*комиссар*) наркомважпрóм (-ма), нарóдній комісáр важкóї промислóвости.
Наркомфи́н – 1) (*комиссариат*) Наркомфíн (-ну), Нарóдній комісарія́т фінáнсів (грошови́х справ); 2) (*комиссар*) наркомфíн (-на), нарóдній комісáр фінáнсів (грошови́х справ).
Наркомхóз – 1) (*комиссариат*) Наркомгóсп (-пу), Нарóдній комісарія́т комунáльного господáрства; 2) (*комиссар*) наркомгóсп (-па), нарóдній комісáр комунáльного господáрства.
Наркомю́ст – 1) (*комиссариат*) Наркомю́ст (-ту), Нарóдній комісарія́т юсти́ції; 2) (*комиссар*) наркомю́ст (-та), нарóдній комісáр юсти́ції.
Наркотизáция – наркотизáція, (*действие ещё*) наркотизувáння.
Наркотизи́ровать – наркотизувáти когó.
Наркоти́зм – наркоти́зм (-ну).
Наркóтик – наркóтик (-ку). **-ки** – наркóтики (-ків). [Забíйчі дóзи наркóтиків приголóмшували менé (Л. Укр.)].
Наркоти́н, *хим.* – наркоти́н (-ну).
Наркоти́ческий *и* **Наркоти́чный** – наркоти́чний, дурмáнний, дурманю́чий; *срв.* **Снотвóрный.** [Наркоти́чне питвó (Крим.)]. **-кое** *средство* – наркóтик (-ку).
Наробéлый – сторопíлий; (*робкий*) боязки́й, полохли́вий.
Наробéть – сторопíти, зроби́тися боязки́м (полохли́вим). **Наробéвший** – сторопíлий. **-ться** – наторопíтися, (*сильнее*) набоя́тися, налякáтися.
Наробрáз – наросвíта (-ти).
Наробрáзовец, -вка – наросвíтовець (-тівця), наросвíтівка.
Наробрáзовский – наросвíтівський, наросвітя́нський.
Нáровень, *нрч.* – врíвні, врíвень, рíвно з ким, з чим.
Нáровно; *нрч.* – нáрівно; *срв.* **Пóровну.**
Нарóд – 1) (*нация*) нарóд (-ду) *и* (*реже, гал.*) нáрід (-роду), (*часто*) люд (-ду), (*редко, устар.*) мир (-ру). [Назвáвся сей нарóд Русь (Куліш). Украї́нський нарóд (Н.-Лев.). Любíть-бо нáрід наш (Біблія). Слáва лю́дові украї́нському на многí літá (Дума). У кóждого лю́ду, у кóжній краї́ні живé таки́й спóгад (Л. Укр.). Увéсь рýський мир під ни́ми (князя́ми) збирáвся (Куліш)]. *Все земные* **-ды** – всі нарóди світу, (*торж.*) всі нарóди зéмні; 2) (*крестьянство*) нарóд *и* (*гал.*) нáрід, простóлюд (-ду), простóлюддя (-ддя), (прóсті) лю́ди (-дей), (прóстий) люд, простóта, (*гал.*) хлóпство, (*стар.*) посполи́ті (-тих), (прóсте) поспíльство, (мир) мир. [Міськи́й простóлюд знóву й тут не мав мíсця (Грінч.). Кни́жники й пани́ верховóдять в громáді нáшій, нáче бог злюби́в їх понад простóлюд (Л. Укр.). Диви́сь: пан, а балáка, як лю́ди (Номис). То пани́, а ми – лю́ди (Номис). Твої́ словá простóту тéмну на дóбрий рóзум наставля́ють (Куліш). Де менí порáди шукáти: чи межи князíвством, чи межи прóстим поспíльством? (Л. Укр.)]; 3) (*множество или группа людей*) нарóд *и* (*гал.*) нáрід, лю́ди, люд, мир. [Нарóду насхóдилося си́ла (Київ). Якóго нарóду зібрáлось там багáто! (Греб.). Мша скінчи́лась у костьóлі, люд порозсипáвся (Рудан.). На при́стані ми́ру такóго, що страх (Канівщ.)]. *При* **-де** – при лю́дях, прилю́дно. *Ну и* **-рóд**! – ну й лю́ди (нарóд)! **-рóд** *валом валит* – лю́ди як плав пливýть, нарóд (люд) сýне як хмáра (лáвою пре). *Мутить* **-рóд** – колоти́ти (баламýтити) людéй, колоти́ти ми́ром. *Глас* **-рóда***, глас божий* (*стар.*) – глас нарóду – глас бóжий; коли́ лю́ди брéшуть, то й я з ни́ми (Приказки); 4) (*всё, что народилось*) нáрідок (-дку), нáрід (-роду) *и* нарóд (-рóду). [А тут і вся́кого и́ншого нáрідку намножи́лось (К. Старина). Це я для собачні ї́дло несý; а ну, собáчий нарóде, сюди́! (Звин.)].
Нарóдец – нарóдець (-дця), (*ласк.*) нарóдонько, лю́донько, лю́доньки (-ків); *см. ещё* **Нарóдишка.** [Нарóдець воні́ (литвини́) булú невели́чкий (Куліш). Мій лю́доньку, в сльозáх живéш ти, в гóрі! (Грінч.)]. *Ну и* **-дец**! – ну й нарóдець! ну й людцí! ну й лю́доньки!
Народи́ть, -ся, *см.* **Нарождáть, -ся** *и* **Нарожáть.**
Нарóдишка – поганéнький (абú-який) нарóдець (-дця), (*людишки*) людцí (-цíв).
Нарóдник, -ница – нарóдник, -ниця, (*демократ*) народóвець (-вця), (*народолюбец, -бка*) народолюб, -лю́бка, народолю́бець (-бця), -лю́бниця. [Талановúтий татáрський поéт-нарóдник ногáєць Чергíєв (Крим.). Тéрмін «народóвець», коли́ він появи́вся в початкý 1860-тих рокíв, знáчив «демокрáт» (Драгом.). Ми – народóвці стаємó на бік нарóда (Н.-Лев.). Украї́нським народолю́бцям забороня́ли сповіщáти рíдний край про все, чи́м-би освіти́лась йогó тéмрява (Куліш)].
Нарóднический – нарóдницький, народóвський, народолю́бний, народоприхи́льний; *срв.*

Наро́дник. [Сентимента́льність наро́дницького та́бору (Виннич.). Народолю́бні ідеї (Грінч.). Народоприхи́льна інтеліге́нція (Грінч.)].
Наро́дничество – наро́дництво, (*гал.* народо́вство), народолю́бство. [Так са́ме було́ і з славе́тним толсто́вським наро́дництвом (Грінч.)].
Наро́дно, *нрч.* – 1) (*людно*) лю́дно, багато[велико,веле]лю́дно, (*массово*) грома́дно; 2) (*публично*) принаро́дно, прилю́дно, привселю́дно, при лю́дях.
Наро́дность – 1) (*свойство*) наро́дність; (*простонародность*) простонаро́дність, простолю́дність (-ности); 2) (*нация*) наро́дність, наро́д (-да) *и* (*реже, гал.*) на́рід (-роду), на́ція, націона́льність (-ности). [Не пото́не наро́д наш без слі́ду в наро́дностях и́нших (Самійл.)].
Народнохозя́йственный – народньогоспода́рчий.
Наро́дный – наро́дні[и]й, (*противопол. барскому*) лю́дський, (*всенародный*) всенаро́дні[и]й; (*простонародный*) простонаро́дні[и]й, простолю́дний, простолю́дський, людо́ви́й, (*стар.*) посполи́тий, (*государственный*) держа́вний. [Комісарія́т наро́дньої осві́ти (Харк.). Наро́дній суд (Київ). Наро́дні пісні́ (Рудан.). Наро́дні права́ борони́в (Самійл.). В його́ дух зовсі́м наро́дний (Самійл.). Людова́ фанта́зія залюдни́ла Бро́кен відьма́ми та чароді́ями (Калит.). То земля́ па́нська, а то лю́дська (Полтавщ.). Охоро́на добра́ всенаро́днього (Пр. Правда). Людові забобо́ни (Лепк.)]. **-ный** *быт* – наро́дній по́бут (-ту). **-ная** *Воля* (*партия*) – Наро́дня Во́ля. **-ный** *дом* – наро́дній дім. **-ное** *имущество* – (все)наро́днє (держа́вне) добро́ (майно́). **-ный** *комиссар* – наро́дній коміса́р (-ра). **-ное** *ополчение* – людове́ ві́йсько, (*стар.*) посполи́те ру́шення. **-ная** *перепись* – (все)наро́дній пере́пис (-су), пере́пис (о́пис) лю́дности; *срв.* **Народосчисле́ние. -ное** *представительство* – наро́днє засту́пництво. **-ная** *речь* – (просто)наро́дня (про́ста, простолю́дна) мо́ва. **-ный** *университет* – наро́дній університе́т. **-ное** *хозяйство* – наро́днє господа́рство.
Народове́д – народозна́вець (-вця), етно́граф.
Народове́дение – народозна́вство, (*редко людознавство*), етногра́фія.
Народове́дка – народозна́виця, (жі́нка-)етно́граф.
Народове́дческий – народозна́вський, народозна́вчий, етнографі́чний.
Народовла́стие, -вла́стный, *см.* **Народопра́вство, -пра́вный.**
Народово́лец – народово́лець (-льця).
Народодержа́вие, -жа́вный, *см.* **Народопра́вство, -пра́вный.**
Народолю́бец, -бка – народолю́бець (-бця), -бниця, народолю́б, -бка.
Народолю́бие – народолю́бність (-ности).
Народонаселе́ние – лю́дність (-ности); *см.* **Населе́ние 2.**
Народонача́лие *и* **-правле́ние,** *см.* **Народопра́вство.**
Народопра́вство – народопра́вство, народодержа́вство.
Народопра́вный – народопра́вний, народодержа́вний. [Народопра́вний лад (Куліш)].
Народосчисле́ние – пере́пис (спис) лю́дности, (все)наро́дній пере́пис (-су), ревізія, (*гал.*) конскри́пція. [Нови́х людей́ понаро́джувалося бага́то після́ ревізії, а землі не приба́вилося (Харк.)].
Нарожа́ть – народи́ти, наве́сти́, (*фам.*) наплоди́ти, (*о мног.*) понаро́джувати, понаво́дити, понапло́джувати кого́; *срв.* **Народи́ть 1** (*под* **Нарожда́ть**). **-ться** – народи́тися (досхочу́, доне́(с)хочу).
Нарожда́емость – наро́джуваність, нарожде́нність (-ности).
Нарожда́ть, народи́ть – 1) (*во множестве кого*) наро́джувати, народи́ти, (*о животн. и фам. о челов.*) напло́джувати, наплоди́ти, (*в особ. о животн.*) наво́дити, наве́сти́, приво́дити, приве́сти́, (*о мног.*) понаро́джувати, понапло́джувати, пона[попри]во́дити; наводи́ти кого́. [Народи́ла вона́ йому́ діточо́к аж тро́єчко (Брацл.). Ба́цько хло́пців там напло́дить (Котл.). Ні́где мені́ гніздо зви́ти, ні́где мені́ ді́ток наплоди́ти (Метл.). Соба́ка навела́ цуценя́т (Сл. Гр.). Вже вона́ й молоди́ця, вже й діточо́к наводи́ла (Квітка)]; 2) (*рождать кого*) наро́джувати, народи́ти, роди́ти, (с)породи́ти, зроджа́ти *и* зро́джувати, зроди́ти, випло́джувати, ви́плодити, приво́дити, приве́сти́, (*о мног.*) понаро́джувати, повипло́джувати кого́. [Так його́ ма́ма народи́ла (Номис). Вже дру́гого байстрюка́ привела́ (Звин.)]; 3) (*производить кого, что*) роди́ти, зроди́ти *и* породи́ти, плоди́ти, сплоди́ти кого́, що; (*о земле*) зроща́ти, зрости́ти що. **Нарождённый** – 1) наро́джений, напло́джений, наве́дений, приве́дений, понаро́джуваний *и т. п.*; 2) наро́джений, (с)поро́джений, зро́джений, ви́плоджений, понаро́джуваний, повипло́джуваний; 3) зро́джений, поро́джений, спло́джений; зро́щений. **-ться** – 1) (*в прям. и перен. знач.*) наро́джуватися, народи́тися, уро́джуватися, уроди́тися, (*только в прям. знач. фам.*) напло́джуватися,

наплоди́тися, (*о мног.*) понаро́джуватися, понапло́джуватися; бу́ти наро́джуваним, наро́дженим, понаро́джуваним, напло́джуваним, напло́дженим, понапло́джуваним. [Наро́джується українська інтеліге́нція (Крим.). З ко́жної кра́плі наро́джується га́спид (Грінч.). Нови́х люде́й понаро́джувалося бага́то (Харк.)]; 2) (*о луне*) наро́джуватися *и* народжа́тися, настава́ти, наста́ти. [Як мі́сяць народжа́ється, то він молоді́є (Март.). Як молоди́к настає́ з доще́м, то ці́лий мі́сяць бу́де дощ (Звин.)].
Нарожде́ние – наро́джування, *оконч.* наро́дження, нарожде́ння, народі́ння (Н.-Лев.). [Нарожде́ння нови́х сил пролетарія́ту (Доман.)]. **-ние** *луны* – наро́джування (настава́ння), наро́дження (наста́ння́) молодика́. *Сегодня* **-ние** *луны* – сього́дні молодика́, сього́дні молоди́к настає́.
Нарождённый, *прлг., см.* **Новоро́жде[ё]нный.**
Нароже́ние, *см.* **Нарожде́ние**, *оконч.*
I. Наро́жник, *см.* **Нали́чник 3.**
II. Наро́жник, *строит.* – нарі́жниця, (*пров.*) ключи́на.
Наро́знить – нарізни́ти чого́.
На́ро́зно *и* **На́рознь**, *нрч.* – рі́зно, на́різно, по́-різно. [Ой, ви, ту́чі громові́ї, розійді́тесь рі́зно! (Пісня). Плане́ти гурто́м бі́гають, а вро́зтіч, ко́жна собі по́різно (Комар)].
Нарозове́ть – порожеві́ти (тро́хи, зве́рху).
Нарои́ть, -ся – нароі́́ти, -ся, (*о мног.*) понаро́ювати, -ся. [Чи бага́то в те́бе сього́ лі́та роі́́в нароі́́лося? (Сл. Гр.)].
Наро́к – 1) докі́р (-ко́ру); *см.* **Уко́р**; 2) на́клеп (-пу), нагові́р (-во́ру), намо́ва, обмо́ва; *срв.* **Наве́т**; 3) (*порча*) причи́на; (*сглаз*) уро́ки (-ків), при́стріт (-ту).
Наро́ком, *нрч.* – навми́сне[о], уми́сне[о], наро́ком, (*пров.*) зна́рошна; *срв.* **Наро́чно.** [Чи ти вже узя́всь наро́ком занапасти́ти? (М. Вовч.)].
Нарони́ть, -ся, *см.* **I. Нара́нивать, -ся.**
Нароня́ть, -ся, *см.* **II. Нара́нивать, -ся.**
Наропта́ть, -ся – наре́мствувати, -ся, нанарі́ка́ти, -ся на ко́го, на що.
Наруси́ть – нароси́ти.
Нарско́шничать – нарозкошува́ти(ся), попорозкошува́ти (досхочу́).
Наро́слый – наро́слий.
На́рость – 1) (*всё, что наросло*) на́рість (-рости, *ж. р.*) *и* на́ріст (-росту, *м. р.*), на́рость (-сли), на́ростень (-тня); *срв.* **Наро́ст 2**; 2) (*молодняк*) молодня́[и́]к (-ку), на́молодь (-ди).
Наро́спуск, *нрч.* – наро́зпуск.
Наро́ст – 1) (*действие*) нароста́ння, на́рі́ст (-ро́сту); 2) (*наросшее*) на́ріст (-росту, *м. р.*) *и* (*реже*) на́рість (-рости, *ж. р.*) на́росля, (*часто*) на́ростень (-тня), (*на кости ещё*) накі́стник, (*на дереве ещё, диал.*) я́пина, (*в виде кольца, пров.*) пере́щик, (*на плоде ещё*) струп (-па); *специальнее*: (*шишка, преим. на теле*) ґ[г]у́ля, (*пров.*) морґу́ля, ґурґу́ля, (*мозольный*) мозо́ля (-лі), (*пров.*) могодзу́ля, мудзу́ля; (*на трубе*) на́липень (-пня). [Ме́ртва, для всіх ру́ських племе́н одна́кова чужа́ мо́ва, скі́льки вона́ не оживля́лась сві́жими місце́вими на́ростами (Р. Край). На нозі́ завела́сь яка́сь на́рість (Н.-Лев.). Кістяні́ на́ростні вкида́ються перева́жно у робо́чих ко́ней (Корольов). Вапняко́ві на́плави чи на́ростні звуть сталакти́тами (Троян.) Дуплина́сті з на́ростнями буряки́ (Урядж. Лабор.). Ба́чите, які́ в осоко́ра вітрови́ни скрізь та я́пини (Новомоск.)]. *Покрытый* **-тами** – вкри́тий на́ростами (на́ростнями *и т. п.*)]; (*диал.*) япинува́тий; струпува́тий; ґ[г]улюва́тий; 3) до́точка, на́дточка; *см.* **Надста́в 2 б**; 4) (*зародыш в яйце*) за́плід (-плоду), за́плідок (-дка).
Наро́ста́ние – нароста́ння; (*возростание*) зроста́ння; (*увеличение*) збі́льшування; (*капитала*) нароста́ння, нагрома́джування, акумуля́ція; *срв.* **Нароста́ть.** [Нароста́ння нови́х літерату́рних форм (М. Зеров). Зроста́ння революці́йних на́строїв (Короленко)].
Нароста́ть, нарости́ – 1) *на ком, на чём* – нароста́ти, нарости́, (*о мног.*) понароста́ти на ко́му, на чо́му. [Стрижи́ па́на як вівцю́, – на йо́му шерсть наросте́ (Сл. Гр.). У ха́ті во́гко, аж на сті́нах цвіль понароста́ла (Канівщ.)]; 2) (*вырастать во множестве*) нароста́ти, нарости́, вироста́ти, ви́рости, (*о мног.*) пона[пови]роста́ти. [І коли́ ці дівча́та понароста́ли? (Чернігівщ.)]; 3) (*возростать*) рости́, зроста́ти, зрости́, нароста́ти, нарости́; (*увеличиваться*) збі́льшуватися, збі́льшитися. [Зло про́ти па́на Бржозо́вського росте́ серед слухачі́в (Грінч.)]; 4) (*накопляться*) – а) (*о процентах, пене и т. п.*) нароста́ти, нарости́, (*диал.*) приве́ршуватися, приверши́тися. [Не спромо́жен я ви́платити бо́ргу: відсо́тків нарослo бага́то (Київ). Платі́ть шви́дше, бо пеня́-ж нароста́є (Київ). Що-ро́ку по рубле́ві приве́ршується (Звягельщ.)]; б) (*о капитале*) нароста́ти, нарости́, нагрома́джуватися, нагрома́дитися, акумулюва́тися, закумулюва́тися. [Нас тут не ціка́вить пита́ння, чи акумулю́ється ці́ла надва́ртість, чи лише́ части́на її́ (Екон. Наука)]. **Наро́сший** – що наріс

и т. п., нарóслий. [Росíйська дíйсність не давáла и́ншого ви́ходу, и́ншої підпóри нарóслому тим чáсом незадовóленню мас (Рада)].
Нáростень, *бот.* Agaricus L. – плати́нник (-ка).
Нарости́ть, -ся, *см.* **Наращáть, -ся.**
Нарóстка, *см.* **Нарóст 1.**
Нарóстовать(ся) – 1) (*о курах*), *см.* **Рóститься**; 2) (*о рыбе*) нерéсти́тися, викидáти ікрý, (*икриться*) тéртися.
Нарóстовина, *см.* **Нáрослъ 1.**
Наростовщи́чать – нажи́ти (набýти) лихвá[я́]рством, налихвáрити.
Нарóстовый – нáростóвий, наростнéвий.
Нáросток – 1) нáростень (-тня); *см.* **Нарóст 2**; 2) *см.* **Нарóст 3**; 3) *см.* **Нарóст 4.**
Нарóстчатый – 1) нáростóвий, наростнéвий, з нáроста (з нáростня) (зрóблений *и т. п.*); 2) (*наростообразный*) наростувáтий, наростнювáтий.
Нароти́ться – наклястися, наприсягáтися, (*набожиться*) набожи́тися, набíгматися, (*ц.-сл. и ирон.*) нароти́тися.
Наротозéить – налови́ти ґав (*реже* ви́порожнів), наґáвити(ся), напродавáти ви́трішків. **-ться** – налови́тися ґав (*реже* ви́порожнів), наґáвитися, напродавáтися ви́трішків, пополови́ти ґав.
Нарочи́то, *нрч.* – нарочи́то, (*умышленно*) на навми́сне[о], уми́сне[о]; (*подчёркнуто*) підкрéслено; (*многозначительно*) значýще, значли́во, багатознáчно; *срв.* **Нарóчно.**
Нарочи́тый – 1) нарочи́тий, (*умышленный*) навми́сний, уми́сний; (*подчёркнутый*) підкрéслений; (*многозначит.*) значýщий, значли́вий, багатознáчний; 2) *стар., см.* **Значи́тельный 1.**
Нарóчно, *нрч.* – навми́сне[о], уми́сне[о], зуми́сне[о], (*пров.*) знáрошна, знáрóшне, назнáрóшне, назнáрошки, нарочи́то; (*в шутку*) жáртом, жартомá, жартýючи, так. [Менí хтíлося допомогти́ їм, а тут, нáче навми́сне, грóшей у мéне не булó (Крим.). Оксáна булá пéвна, що він зроби́в це навми́сне (Васильч.). Читáла вонá навми́сне повíльно (В. Підмог.). Навми́сно підсувáвся Гéрманові перед óчі (Франко). Щоб вам сказáти це, уми́сне поспіши́вся наперéд (Грінч.). Уми́сно ши́роко ди́хаючи, перейшóв він клáптик безлíсного шля́ху (Грінч.). Нáче зуми́сне спиня́є менé на дорóзі (Н.-Лев.). На лóви і хорти́ булó зуми́сне взя́то (М. Рильськ.). Я знáрошна так кажý (Звин.). Се він знáрошне їх налякáв (Квітка). Такóї дрýгої пицюри не мóжна й знáрошне ви́гадати (Яворн.). Це назнарóшне такé ви́плели, щоб менé обдури́ти (Мирний). Вигóвський подáвся назáд та й почáв назнáрошки тікáти (Грінч.). Це вони́ нарочи́то так кáжуть, аби́ дражни́тися (Звин.)].
Нарóчный – 1) *прлг.* – навми́сний, уми́сний; (*обдуманный*) обміркóваний; 2) *сщ.* – послáнець, гінéць (-нця́), (*рус.*) нáрошний (-ного). [Послáв листá з нáрошним (Сл. Ум.)].
Нарощéние, *см.* **Наращéние 1**, *оконч.*
Нарпи́т – нархáрч (-чу).
Нарпи́товец, -вка – нархáрчовець (-чівця), нархáрчівка.
Нарпи́товский – нархáрчівський.
Нарсýд – нарсýд (-ду), нарóдній суд (-ду).
Нáрта *и* **Нáрты** – нáрти (*р.* нарт).
Нартýчивать, нартýтить – натирáти, натéрти живи́м срíблом (*диал.* ортýттю), живосрíбнити, поживосрíбнити. **Нартýченный** – натéртий живи́м срíблом (ортýттю), поживосрíбнений. **-ться** – натирáтися, бýти нати́раним, натéртим живи́м срíблом (ортýттю) *и т. п.*; 2) (*напитываться ртутью*) набирáтися, набрáтися живóго срíбла, (*диал.*) ортутнíти, наортутнíти.
Нарýб, *см.* **Нарýбка.**
Нарубáние, *см.* **Нарýбка 1**, *неоконч.*
Нарубáть *и* **Нарýбливать, наруби́ть** – 1) *что, см.* **I. Надрýбливать. -би́** *себе это на нос* – закарбýй собí це на нóсі; 2) *чего* – нарýбувати, нарубáти, натинáти, натя́ти, (*немного*) урýбувати, урубáти, утинáти, утя́ти, (*мелко*) насікáти, насíкти, нацюкувати, нацюкати, (*в добавл. к ранее нарубл.*) прирýбувати, прирубáти, (*о мног.*) понарýбувати, понатинáти, поврýбувати, повтинáти *и т. п.* чогó. [Немá чим запали́ти, – піди́ нарубáй дров (Брацл.). Дров нíкому врубáть (Кониськ.). Підíть ви, братоньки́, сóсноньки втніть (Гол. IV). Кабанóві кропи́ви насíкла (Г. Барв.). Нацюкай дровéць (Сл. Гр.). Прирубáй ще трóхи дровéць (Сл. Гр.)]. **Нарýбленный** – 1) *см.* **I. Надрýбленный**; 2) нарýбаний, натя́тий, урýбаний, утя́тий, насíчений, нацюканий, прирýбаний, понарýбуваний, поврýбуваний *и т. п.* **-ться** – 1) *см.* **I. Надрýбливаться**; 2) нарýбуватися, нарубáтися, понарýбуватися; бýти нарýбуваним, нарýбаним, понарýбуваним *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*рубя что*) нарубáтися, натя́тися.

[Нарубáвся за день, аж спúна не розгинáється (Брацл.)]; б) (*рубясь с кем*) нарубáтися, натя́тися, набúтися, настинáтися з ким.

Нарубáшень, *см.* **Молодúло 2.**

Нарубéжник – узгранúчник, узграничáнин (*мн.* -чáни, -чáн).

Нарубéжный – узгранúчний, прикордóнний.

Нарýбистый – нарýбистий.

Нарубúть, -ся, *см.* **Нарубáть, -ся.**

Нарýбка – 1) (*действие*) – а) *см.* **Надрýбка** 1; б) нарýбування, натинáння, урýбування, утинáння, насікáння, нацюкування, прирýбування, *оконч.* нарубáння, урубáння, насíчення, нацюкання, прирубáння. *Срв.* **Нарубáть**; 2) *см.* **Надрýбка 2.**

Нарублéние, *см.* **Нарýбка 1**, *оконч.*

Нарубнóй – 1) *см.* **Надрубнóй**; 2) нарубнúй; (*нарубленный*) нарýбаний.

Нарýбщик, -щица – 1) *см.* **Надрýбщик, -щица**; 2) нарýбувач, -вачка.

Наругáние, *см.* **Наругáтельство**; (*кощунство*) блюзнíрство.

Наругáтель, -ница – глумівнúк (-кá), -нúця, глумíй (-мія́), -мíйка, глузівнúк (-кá), -нúця, глузíй (-зія́), -зíйка, нарýгач, -гáчка, ганьбúтель, -лька, знущáйло (*м. р.*).

Наругáтельный – глумівнúй, глузівнúй, ганьблúвий, знущáльний.

Наругáтельство – нарýга, глумувáння, глум, пóглум (-му), глузувáння, знущáння з кóго, з чóго; *срв.* **Надругáтельство.**

Наругáть – налáяти, (дóбре) вúлаяти когó. [Не то що не вдáрив, а й не налáяв нікóго (Сл. Ум.)].

Наругáться – 1) *над кем, чем* – поглумúтися, наглумúтися, поглузувáти, наглузувáтися, назнущáтися з кóго, з чóго; *срв.* **Надругáться.** [Поглумúвся з дíвчини та й кúнув на пóсміх лю́дський (Київщ.). Знáю вáшу слáву, – поглузýють, покепкýють та й кúнуть під лáву (Шевч.)]; 2) (*вдоволь*) налáятися, пополáятися (досхочý) (з ким). [Лáялася, аж пóки налáялася досхочý (Богодух.). Налáєтеся з дітвóрою (Квітка)].

Наружéйный – нарушнúчний.

Нарýжи, *нрч.* – зóкóла, зокóлу, зовні́, знадвóру; (*под открытым небом*) надвóрі; *срв.* **Снарýжи.** [Оббúв (хáту) зóкола і з серéдини (Мирн.)].

Нарýжно, *нрч.* – зóкóла, зокóлу, звéрху, по(з)верхóво; зóвнішньо, назóвні, зовні́, надвíрно; (*на вид*) на пóгляд, з пóгляду, на взір, на óко, з позóру, з вúду; *срв.* **Внéшне** (*под* **Внéшность 5**). [Назóвні кóжен з них нíби й нія́к не змінúвся (В. Підмог.). Тон йогó мóви – лáгідний зовні́ (В. Підмог.)]. *Он только* **-но** *добродетелен* – він тíльки на пóгляд (назóвні) доброчéсний, він тíльки здаєтьcя доброчéсним.

Нарýжное, *сщ., см.* **Нарýжный** (**-ное** *лекарство*).

Нарýжность – 1) (*наружн. сторона, поверхность*) óколо, зóвнішність, поверхóвість, по(з)верхóвість (-ости), верх, пóверх (-ху). *По* **-сти** *дом хорош* – зóкóла (зокóлу, назóвні, зовні́, на пóгляд, на взір) будúнок (дім) гáрний; 2) (*человека*) – а) (*внешний вид*) (зóвнíшній) вúгляд (-ду), зóвнішність, звéрхній вúгляд, (*редко*) звéрхність, (*гал.*) поверхóвість (-ости), (*осанка*) постáва. [Булá це людúна привáбливого вúгляду (*с располагающей* **-ностью**) (Короленко). Постáва святá, а сумлíння злодíйське (Номис)]; б) (*физиономия*) врóда, подóба, прирóда. *Срв.* **Внéшность 4** *и* **5**. [Се був чоловíк і на врóду незгíрший, і на вдáчу (М. Вовч.). Дрýга лю́бого подóбу крáсну богúня прийнялá (Л. Укр.). Гáрна дíвчина, – такóї подóби і не бáчили в нас на Украї́ні (Стор.)]. *Счастливая* **-ность** – вдáтна врóда, щаслúва зóвнішність. *Счастливой* **-сти** – що вдáвся (вдáтний) на врóду. **-стью**, *по* **-сти** – назóвні, на вúгляд, на взір, на врóду, на облúччя. **-ность** *обманчива* – врóда (зóвнíшність) облýдна. *По* **-сти** *не суди* – не судú з óкола (з зóвнішнього *или* з околúшнього вúгляду).

Нарýжный – (*находящийся снаружи*) (з)околúшній, (з)окíльний, надвíрні[и]й, знадвíрні[и]й; (*наход. на поверхности тела, предмета*) звéрхній, (*поверхностный*) поверхóвий, позверхóвий; (*внешний*) зóвнíшній; *срв.* **Внéшний 1, 2** *и* **4**. [Околúшня мáзка (Сл. Левч.). Околúшній (надвíрній) бік хáти (Богодух.). Окíльні галерéї хрáму (Кониськ.). Після знадвíрнього дýже я́сного сóнця вонú нічóго не бáчили в тéмній крамнúці (Н.-Лев.). Надвíрня тéмрява (Київщ.). Душá жінóча щúра ся́є в звéрхній красотí (Франко). Запáлення копитíв мóже бýти позверхóве й глибóке (Корольов). Зóвнішній бік я́вищ (М. Грінч.)]. *С* **-ной** *стороны* – з околúшньою (зóвнíшнього) бóку, зóкóла, звéрху, знадвóру. [З околúшнього бóку гáрно (Короленко). Клепкú стрýжать з зóвнішнього бóку вíгнуто (Бонд. Виробн.). Бáчили ви, якá шкóла зóкола? (Грінч.)]. **-ная** *болезнь* – зовнішня (звéрхня) х(в)орóба. [Звéрхні хворóби (Корольов)]. **-ная** *дверь* – надвíрні двéрі (-рéй). **-ный** *диаметр* – зóвнíшній дія́метр (поперéчник). **-ное** *лекарство* – зóвнíшні (звéрхні) лíки (-ків),

(*надпись на аптек. этикетке*) зо́вні́шнє (-нього). **-ная** *линия* – зо́вні́шня лі́нія. **-ный** *надзор* – зо́вні́шній на́гляд. **-ная** *поверхность чего* – зо́вні́шній по́верх, зо́вні́шня пове́рхня, о́коло чого́. **-ный** *порядок* – зо́вні́шній поря́док (лад). **-ное** *почтение* – зо́вні́шня (зве́рхня, види́ма) поша́на. [Зве́рхні озна́ки поша́ни (Короленко)]. **-ная** *радость* – зо́вні́шня (зве́рхня) ра́дість. **-ная** *стена* – околи́шня (надві́рня) стіна́. **-ные** *стены* – околи́шні (надві́рні), сті́ни, о́коло. [Ма́зати о́коло (Полт.)]. **-ные** *укрепления* – околи́шні (зо́вні́шні) укрі́плення.

Нару́жу, *нрч.* – на-о́коло, наве́рх, на по́верх, (*не только во двор*) надві́р; (*со стороны двора*) знадво́ру; (*внешне*) назо́вні; *срв.* **Нару́жно.** [Важке́ стражда́ння, що не могло́ пробі́тись на-о́коло ру́хом або́ слова́ми (Короленко). Ця люди́на перетрави́ла в собі́ сті́льки багатю́щого матеріа́лу і так блиску́че ви́явила його́ наве́рх, що… (Рада). Всі його́ хи́трощі ви́йшли наве́рх (Київ). Соба́ка ви́йшов з халабу́ди надві́р (Брацл.). Две́рі відчиня́ються надві́р (на-о́коло) (Київ). Не зважа́ючи на показни́й спо́кій, щось гризе́ в сере́дині, щось пробива́ється надві́р (Короленко). Тин нахили́вся знадво́ру (Сл. Ум.). Коха́ння ніко́му, крім зако́ханих, неціка́ве; воно́ на́віть відража́є, коли́ десь необере́жно назо́вні ви́явиться (В. Підмог.)].

Нарука́вень, *см.* **Нарука́вник.**

Нарука́вить *что* – приточи́ти рука́ва до чо́го.

Нарука́вник – нарука́вник (-ка).

Нарука́вный – нарука́вний.

Нарукоде́лить *и* **-де́льничать** – 1) (*наделать рукоделием*) нарукоді́льнити, нарукоді́льствувати, наробити рукоді́льством; (*заработать рукодельем*) заробити (нажи́ти, набу́ти) рукоді́льством. **-ться** – нарукоді́льнитися, нарукоді́льствуватися.

На́руку, *нрч.* – на́руч, на ру́ку, на́ руку. *А ему это и* **-ку** – а йому́ це й на́руч (Сл. Гр.), (*шутл.*) йому́ й на́ руку ковінька.

Нару́льный – настерновий, накермовий.

Нарумя́нивание, Нарумя́нение – нарум'я́нювання, нарум'я́нення, начерво́нювання, начерво́нення.

Нарумя́нивать, нарумя́нить – нарум'я́нювати, нарум'яни́ти, начерво́нювати, начервони́ти, (*о мног.*) понарум'я́нювати, поначерво́нювати кого́, що. [Ви́добула з ша́хви рум'я́на, начервони́ла що́ки (Крим.)]. **Нарумя́ненный** – нарум'я́нений, начерво́нений, понарум'я́нюваний, поначерво́нюваний. **-ться** – 1) нарум'я́нюватися, нарум'яни́тися, понарум'я́нюватися; бу́ти нарум'я́нюваним, нарум'я́неним, понарум'я́нюваним *и т. п.*; (*накрашиваться*) накрасо́вуватися, накрасува́тися, (*о мног.*) понакрасо́вуватися. [Вони́ нарум'я́нені і набі́ляні (Крим.). У Ки́їві дівча́та накрасо́вуються, – така́ мо́да, ка́жуть, повела́ся (Канівщ.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) нарум'яни́тися, начервони́тися.

Нару́нный – нару́нний, наво́вняни́й.

Нарусáчиться, Нарусе́ть *и* **Наруси́ться** – набра́тися (*о мног.* понабира́тися) росі́йських (моско́вських) звича́їв, зруси́тися, зрусі́ти, (*устар.*) змоско́витися, (*о мног.*) помоско́витися.

Нару́хнуть(ся) – упа́сти, повали́тися, гу́нути на що; (*наброситься*) наки́нутися на ко́го, на що; *срв.* **Ру́хнуть.**

На́рухом, *нрч.* – знаско́ку, наско́ком, на́падом, на́валом; (*внезапно*) ра́птом, враз, нара́з, знена́цька.

Наруча́ться – наручи́тися.

Наруче́йный – наструмене́вий, наструмко́вий, наручає́вий.

На́ручень (*запястье*) – на́ручень (-чня), нару́ччя (-ччя).

Наручне́ть – присво́їтися, приручи́тися, приручні́ти, (*о мног.*) поприсво́юватися.

На́ручни – 1) *см.* **На́ручень**; 2) (*кандалы*) на́ручні (-нів), кайда́ни (на ру́ки, руча́ні), *зап.* кайда́нки (ків).

Нару́чник – нару́чник (-ка).

Нару́чный – нару́чний.

Наруша́тель, -ница, *см.* **Наруши́тель, -ница.**

Нару́шать *чего* – нарі́зати, накра́яти, (*о мног.*) понарі́зувати, понакра́ювати чого́; *срв.* **Наре́зать** (*под* **Наре́зывать**). **Нару́шанный** – нарі́заний, накра́яний, понарі́зуваний, понакра́юваний.

Наруша́ть, нару́шить – пору́шувати *и* поруша́ти, пору́шити, лама́ти, злама́ти, (*реже*) зломи́ти, полама́ти *и* (*редко, диал.*) поломи́ти що, (*преступать*) переступа́ти, переступи́ти що *и* через що; (*расстраивать, прерывать*) зру́шувати, зру́шити, розбива́ти, розби́ти, перебива́ти, переби́ти, збива́ти, зби́ти, руйнува́ти, зруйнува́ти що. [Це пору́шує на́ші виго́ди (Пр. Правда). Коли́ я пору́шу сю на́шу уго́ду, то… (Ор. Левиц.). Я стара́, щоб ма́ла

зви́чай ба́тьківський лама́ти (Л. Укр.). Ти злама́в нака́з (Грінч.). Не зло́мить ві́ри (Свидн.). Ти полама́в пункт на́шої прися́ги (Куліш). Грома́дську во́лю полама́ли (Мирний). Поломи́ла мату́сину во́лю (Чуб. V). Князькі́ старода́вні звича́ї переступа́ли (Куліш). Педаго́ги переступа́ють уся́ку справедли́вість (Крим.). Не люби́в, коли́ розбива́ли його́ самотину́ (Короленко). Ніхто́ не перебива́в тут на́шої самотини́ (Короленко). Суво́ра ді́йсність переби́ла фанта́зію (Крим.). Не хоті́лося руйнува́ти того́ ти́хого, ду́много на́строю (Василь.)]. **-ть** (*супружескую*) *верность* – лама́ти, злама́ти, пору́шувати, пору́шити (подру́жню) ві́рність. [Я не лама́ла ніко́ли ві́рности (Л. Укр.)]. **-ть** *владение* – пору́шувати, пору́шити володі́ння (посіда́ння), (*чужое земельное, стар.*) в чужи́й ґрунт вступа́ти, вступи́ти. **-шить** *границы земельного владения* – пору́шити ме́жі земе́льного володі́ння (земе́льної посі́лости), (*стар.*) зе́млю переступи́ти. **-шить** *граничные знаки* – пору́шити межові́ зна́ки, (*стар.*) зако́ни ру́шити. **-ть** *договор* – пору́шувати (лама́ти), пору́шити (злама́ти) догові́р (умо́ву, уго́ду). **-ть** *долг, обязанности службы* – пору́шувати, пору́шити обо́в’я́зок (пови́нність), службо́ві обо́в’я́зки. **-ть** *закон, заповедь, присягу* (*клятву*) – лама́ти, злама́ти (зломи́ти), пору́шувати (поруша́ти), пору́шити, переступа́ти, переступи́ти зако́н, за́повідь (запові́т), при́ся́гу, (*реже*) переступа́ти, переступи́ти через зако́н *и т. п.* [Не ду́майте, що я прийшо́в злама́ти зако́н або́ проро́ків (Біблія). Ви, святи́й зако́н гости́нности злама́вши, мене́ замкну́ли у темни́цю (Грінч.). Не зломлю́ зако́ну (Г. Барв.). Ми при́сяги не хо́чемо лама́ти (Л. Укр.). Поруша́ють суспі́льний та мора́льний зако́ни (Наш). Через зако́н переступлю́, а зроблю́ по-сво́єму (Квітка)]. **-ть** *интересы* – пору́шувати, пору́шити інтере́си. **-ть** *мир* – а) (*о покое*) пору́шувати, пору́шити, лама́ти, злама́ти, розбива́ти, розби́ти, руйнува́ти, зруйнува́ти спо́кій. [Не злама́ споко́ю за-для нас (Доман.) Прили́не щось пізно осі́нньої но́чи, розбу́дить, засму́тить, спо́кій зруйну́є (Васильч.)]; б) (*об отсутствии войны*) лама́ти, злама́ти, руйнува́ти, зруйнува́ти мир. **-ть** *обещание* – лама́ти, злама́ти, пору́шувати, пору́шити, схи́бити обіця́нку. [Схи́бить хоч малу́ части́ну обіцянки (Куліш)]. **-ть** *очарование* – руйнува́ти, зруйнува́ти ча́р(и) (о[з]чарува́ння). **-ть** *порядок, см.* **Поря́док 2**. **-ть** *право* – пору́шувати, пору́шити, лама́ти, злама́ти, переступа́ти, переступи́ти пра́во. [Лама́ючи права́ наро́дні (Грінч.)]. **-ть** *приличия* – переступа́ти, переступи́ти присто́йність, пору́шувати, пору́шити, зневажа́ти, знева́жити звича́й (звича́йність). **-ть** *равновесие* – пору́шувати, пору́шити, зру́шувати, зру́шити рівнова́гу. **-ть** *слово* – лама́ти, злама́ти (*редко* полама́ти, поломи́ти), пору́шувати, пору́шити сло́во, (*сов. ещё*) схи́бити (змили́ти) сло́во, змили́ти на сло́ві. [Хто лама́є сло́во, той ві́ру лама́є (Номис). Не злама́в Робе́рт свойо́го сло́ва (Л. Укр.). Не пору́шить сло́ва (Ор. Левиц.). Ви знайшли́ тепе́р, до чо́го причепи́тись, щоб сло́во схи́бить (Самійл.). Не ти змили́в сло́во, – я (Кониськ.). Коли́-б чого́ не було́ нам за те, що змилимо́ на сло́ві (Кониськ.)]. **-ть** *тишину* – пору́шувати (поруша́ти), пору́шити, зру́шувати, зру́шити, розбива́ти, розби́ти, перебива́ти, переби́ти, збива́ти, зби́ти ти́шу. [Напру́жену ти́шу ніщо́ не поруша́ло (Кодюб.). Гудо́к парово́за поруша́в и́ноді урочи́сту ти́шу но́чи (Черкас.). Затри́мував ди́хання, щоб не зру́шити ти́ші (Л. Укр.). Ти́шу перебива́ло ті́льки дзе́нькання дзво́ника (Короленко). Ті́льки крик шулі́ки рі́зко збива́в ти́шу (Короленко)]. **-ша́ть** *общественную тишину* – пору́шувати грома́дський спо́кій. **-ть** *ход работы* – перебива́ти, переби́ти робо́ту. **Нару́шенный** – пору́шений, зла́маний, пола́маний, пересту́плений; зру́шений, розби́тий, переби́тий, зби́тий, зруйно́ваний. [Охоро́на зла́маного пра́ва (Рада)]. **-ться** – пору́шуватися, пору́шитися, лама́тися, злама́тися; бу́ти пору́шуваним, пору́шеннм, ла́маним, зла́маним, пересту́пленим *и т. п.* [Си́ли небе́сні пору́шаться (Біблія)]. *Равновесие* **-шилось, -шено** – рівнова́га пору́шилася (зру́шилася), рівнова́гу пору́шено (зру́шено). *Законы природы не* **-ются** *безнаказанно* – зако́нів приро́ди не мо́жна злама́ти (пору́шити, переступи́ти) безка́рно.

Нару́шение – нарі́зання, накра́яння.

Наруше́ние – пору́шування, лама́ння, *оконч.* пору́шення, (*редко* пору́ха), злама́ння, полама́ння чого́, (*преступание*) переступа́ння, *оконч.* пересту́плення, пере́ступ (-пу) чого́ *и* через що; (*расстраивание, прерывание*) зру́шування, розбива́ння, перебива́ння, збива́ння, руйнува́ння, *оконч.* зру́шення, розбиття́, перебиття́ (-ття́), зруйнува́ння чого́; *срв.* **Наруша́ть.** [Пору́шення зако́ну приро́ди (Наш). Наклика́є гнів на тих, то-б насмі́лився вчини́ти хоч малу́ пору́ху її оста́нньої во́лі (Ор. Левиц.). Лама́ння умо́ви з ляха́ми (Куліш). Лама́ння прав української на́ції (Грінч.). Злама́ння при́сяги (Л. Укр.)]. **-ние** *владения* – пору́шування (пору́шення) володі́ння (посіда́ння). **-ние** *должностной тайны* – пору́шування (пору́шення) службо́вої таємни́ці. **-ние** *закона* – лама́ння (злама́ння), пору́шування (пору́шення), пересту́па́ння (пере́ступ) зако́ну, пересту́пство, (*преступление*) пере́ступ. [Що ти гріхи́ мої́ перебира́єш, пере́ступу дошу́куєшся грі́зно?

(Куліш)]. **-ние** *обязательного постановления* – пору́шування (пору́шення) обов'язко́вої постано́ви. **-ние** *порядка, см.* **Поря́док 2**. **-ние** *слова* – лама́ння (злама́ння), пору́шування (пору́шення) сло́ва. *В* **-ние** *слова* – лама́ючи (злама́вши), пору́шуючи (пору́шивши) сло́во.

Наруши́мый, *прлг.* – пору́шний.

Наруши́тель, -ница – пору́шник, -ниця, пору́шувач, -вачка, ламá́ч (-ча́), -ма́чка, перессту́пець (-пця), -сту́пниця. **-тель** *закона* – пору́шник (ламá́ч) зако́ну, правопору́шник. **-тель** *общественной тишины* – пору́шник (пору́шувач) грома́дського споко́ю.

Наруша́тельный – що пору́шує (ламá́є, переступá́є *и т. п.*) що; пору́шувальний, ламá́льний; *срв.* **Нару́шать.**

I. Нару́шить, *см.* **Нару́шать.**

II. Нару́шить, -ся, *см.* **Наруша́ть, -ся.**

Нарци́с(с), *бот.* Narcissus L. – нарци́с (-са). [Я – нарци́с, Саро́нська кві́тка (Біблія)].

Нарци́сный *и* **Нарци́с(с)овый** – нарци́совий.

На́ры – 1) (*в крестьянской избе для спанья*) – а) (*высокие*) помі́ст (-мо́сту); б) (*низкие*) піл (*р.* по́лу), *ум.* по́лик, поло́чок (-чка). [Че́тверо діте́й ла́годились уже́ ляга́ти спа́ти на полу́ (Грінч.). Під піл схова́вся (Рудан.). На одні́м з полі́в ви́значилась худорля́ва по́стать (Короленко)]. *Место под* **-ми** – підпі́лля (-лля); 2) (*носилки*) но́ші (-шів); (*похоронные*) ма́ри (*р.* мар). Несли́ труну́ на ма́рах боя́ри (Квітка)].

Нарыба́чить *и* **Нарыболо́вничать** – 1) (*наловить рыбы*) налови́ти, (*о мног.*) понало́влювати ри́би; 2) (*наделать рыболовством*) нариба́лчити, нарибалкува́ти. **-ться** – нариба́лчитися, нарибалкува́тися, попориба́лчити (досхочу́).

Нары́в – 1) (*действие*), *см.* **Нары́вка**; 2) *мед.* abscessus – гнойови́к, гнійни́к, гноя́к (-ка́), гноя́нка, нари́в (-ва *и* -ву), (*редко*) на́рва (-ви), (*в просторечии ещё*) боля́чка, боля́к (-ка́); (*вскрывшийся*) нори́ця. [Кле́чання ду́же помага́є від нари́ву: обрива́ють з нього листо́чки та кладу́ть до нари́ву (Звин.). Ви́разки, гноя́нки та болячки́ мину́вших часі́в (Н.-Лев.)].

I. Нарыва́ние, *см.* **Нары́вка**, *неоконч.*

II. Нарыва́ние – 1) нарива́ння; нако́пування; 2) нако́пування, уко́пування, нарива́ння. *Срв.* **II. Нарыва́ть.**

I. Нарыва́ть, нарва́ть – 1) *чего* – нарива́ти, нарва́ти, назрива́ти, надира́ти, наде́рти *и* (*реже*) надра́ти (-деру́, -ре́ш), (*фамил., пров.*) напо́рювати, напоро́ти, напеле́хати, (*на куски*) нашмато́вувати, нашматува́ти, (*надёргивать*) на(с)ми́кувати, на(с)ми́кати, наша́рпувати, наша́рпати, (*о мног.*) понарива́ти, понадира́ти, понапо́рювати, понашнато́вувати, пона(с)ми́кувати, понаша́рпувати чого́. [Ой, нарва́ла ді́вчина лободи́, лободи́! (Пісня). Фія́лочок на віно́чок назрива́ю (Метл.). По́вні па́зухи грушо́к понарива́ли (Драг.). Наде́рли собі мо́ху (Яворськ.). Нашматува́ли папе́ру (Київщ.). Понапо́рювавши горо́ху по́вні па́зухи (Свидн.). Напеле́хала ці́лу запа́ску я́блук (Н.-Лев.). Барві́нку ди́кого нами́чу (Федьк.)]; 2) (*о нарыве на теле*) нарива́ти, рва́ти, нарва́ти, набира́ти(ся), набра́ти(ся), (*пров.*) накру́чувати, накрути́ти, (*о мног.*) понарива́ти, понабира́ти(ся), понакру́чувати. [У ме́не но́гу рва́ло (Бердич.). Трі́снув струп пога́ний, що відда́вна набира́в (Франко). Пухирі́ набира́ються (Житом.). Понакру́чує ґу́льки (на ті́лі) (М. Милорад.)]. **На́рванный** – на́рваний, наде́ртий *и* (*реже*) на́драний, нашмато́ваний, на(с)ми́каний, наша́рпаний, понари́ваний *и т. п.* **-ться** – 1) нарива́тися, нарва́тися, понарива́тися; бу́ти нари́ваним, на́рваним, понари́ваним *и т. п.*; 2) *на кого, на что* – наска́кувати, наско́чити, натрапля́ти, натра́пити, наража́тися, наразі́тися, нахо́плюватися, нахопи́тися на ко́го, на що, здобува́тися, здобу́тися чого́. [Прийшо́в до не́ї та й натра́пив на Грицька́ (Грінч.). На небезпе́ку наража́тись (Л. Укр.). Бою́ся наразі́тися на при́крість (Київ). Здобу́вся кло́поту (Сл. Ум.)].

II. Нарыва́ть, нары́ть – 1) (*разрывая*) нарива́ти, нари́ти, (*о мног.*) понарива́ти, (*накапывать ям и т. п.*) нако́пувати, накопа́ти, (*о мног.*) понарива́ти, понако́пувати чого. [Кля́та свиня́ нари́ла тако́го на горо́ді, що хоч плач (Сл. Гр.). Накопа́ли бага́то ям (Сл. Ум.)]; 2) (*вырывая что из чего*) нако́пувати, накопа́ти, (*немного, успевать, быть в состоянии* **-ры́ть**) уко́пувати, укопа́ти, (*о свинье*) нарива́ти, нари́ти, (*о мног.*) понако́пувати, повко́пувати, понарива́ти чого́. [Накопа́ли ці́лий віз карто́плі (Сл. Ум.). Вкопа́й барабо́лі на борщ (Сл. Гр.). Свиня́ нари́ла пів горо́да карто́плі (Грінч.)]. **Нары́тый** – 1) нари́тий, нако́паний, понако́пуваний; 2) нако́паний, уко́паний, нари́тий, понако́пуваний, повко́пуваний. **-ться** – 1) нарива́тися, нари́тися, понарива́тися; бу́ти нари́ваним, нари́тим *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нари́тися, накопа́тися, попори́ти, попокопа́ти (досхочу́), (*о мног.*) понарива́тися, понако́пуватися.

Нары́вистый – гнояко́ви́тий, нари́вистий, болячи́стий.

Нары́вка – нарива́ння, надира́ння, *оконч.* нарва́ння́, надертя́ (-тя́) *и* надра́ння́;

(*надёргивание*) на(с)ми́кування, нашáрпування, *оконч.* на(с)ми́кання, нашáрпання; *срв.* **I. Нарывáть.**
Нарывнóй, *см.* **Нары́вный 1.**
Нары́вный – 1) (*относ. к нарыванию*) наривни́й. **-ное** *вещество* – наривнá речовинá (матéрія); 2) (*относ. к нарыву*) гвойовикóвий, гнійникóвий, гноякóвий, нари́вний, болячкóвий; 3) (*способств. нарыванию*) витяжни́й. [Витяжни́й пля́стер (Київ)].
Нары́вчатый (*похожий на нарыв*) – гнойовикувáтий, гноякувáтий, болячкувáтий.
Нары́вчивый, *см.* **Нары́вистый.**
Нарыгáть, -ся – наригáти, -ся, наблювáти, -ся.
Нарыдáть, -ся – нариди́ти, -ся, (*с причитаньями*) наголоси́ти, -ся.
Нарыжéть – *см.* **Надрыжéть.**
Нарыкáть, -ся – нарикáти, -ся, наричáти, -ся.
Нары́льник – нари́льник; *см.* **Намóрдник.**
Нары́ночный – (на)ринкови́й, (на)базáрний.
Нáрыск – слід (-ду) (ли́сячий, звіря́чий), слідки́ (-кíв).
Нары́скать – 1) набíгати, наганя́ти, нага(й)сáти, нanикáти; (*наследить*) наслíди́ти, натоптáти; 2) (*добыть рыская*) набíгати, ви́бігати що. **-ться** – набíгатися наганя́тися, нага(й)сáтися, наникáтися, попобíгати, попоганя́ти, попога(й)сáти, попоникáти (досхочý).
Нарыся́х, *нрч.* – вклус, клýсом, вристь.
Нары́тие – 1) нариття́ (-ття́); накопáння; 2 накопáння; нариття́. *Срв.* **II. Нарывáть.**
Нары́ть, -ся, *см.* **II. Нарывáть, -ся.**
Нарыхлéние – спýшування (звéрху), надпýшування, *оконч.* спýшення (звéрху), надпýше[і]ння.
Нарыхлéть – спухнíти (звéрху), надпухнíти.
Нарыхля́ть, нары́хлить – спýшувати, спуши́ти (звéрху), надпýшувати, надпуши́ти що. **Нары́хленный** – спýшений (звéрху), надпýшений. **-ться** – спýшуватися, спуши́тися; бýти спýшуваним, спýшеним (звéрху) *и т. п.*; *см. ещё* **Нарыхлéть.**
Нары́царить, -ся *и* **Нары́царствовать, -ся** –налицарювáти, -ся.
Нарычáжный – напідóймóвий, напідвáговий, наважелéвий.
Нарычáть – наричáти, нарикáти, (*о собаках и перен.*) нагарчáти. **-ться** – наричáтися, нарикáтися, нагарчáтися, попоричáти (досхочý) *и т. п.*
Нарю́мить – нарю́мсати, нарю́мати. **-ться** – нарю́м(с)атися, попорю́м(с)ати (досхочý).
Нарябéть – зрябíти, зроби́тися рябúм (трóхи, звéрху).
Наряби́ть – зряби́ти, поряби́ти, зроби́ти рябúм (трóхи, звéрху) що. **-ться,** *см.* **Нарябéть.**
Нáрябь – (дрíбні) бри́жі (-жів), (дрíбні) жмýри (-рів), бри́жики (-кiв), жмýрки (-рок).
Наря́вкать – наревти́, (*зап.*) нарéвáти; (*о человеке ещё*) нагáркати. **-ться** – наревти́ся, нарéвáтися, нагáркатися, попоревти́ (досхочý) *и т. п.*
Наря́д – 1) (*действие*), *см.* **Наряжáние** *и* **Наряжéние**; 2) (*приказ о посылке людей на работу*) зáгад (-ду), накáз (-зу), нáряд *и* (*рус.*) наря́д, ви́ряд (-ду), наря́дження, відря́дження. [Ци́ми дня́ми Союзхліб дасть пéрші нáряди Наркомзéму на відвантáження насíння (Пр. Правда). Ки́ївські підприéмства приймáють екскурсíйні грýпи за нáшими наря́дами (Пр. Правда). Кóні розíслані в наря́д (Івч.)]. *По* **-ду** – з накáзу, за нáря́дом, за на[від]ря́дженням; 3) (*отряд*) нáря́д (-ду). **-ря́д** *гарнизонный* – залóговий нáря́д. **-ря́д** *полицейский* – нáря́д (загíн) полíції. **-ряд** *рабочих* – нáря́д робíтникíв. **-ря́д** *суточный* – нáря́д добови́й; 4) (*роспись, список*) реéстр (-ру), спис (-су), спи́сок (-ску). **-ря́д** *приданому* – реéстр (спис) пóсагу (вíна); 5) (*одеяние*) убрáння, убíр (*р.* убóру), (*редко*) прибíр (-бóру), (*зап.*) стрій (*р.* стрóю), (*роскошный*) шáти (*р.* шат). [Знов фія́лочка на сéбе си́нє вбрáння надівá (Крим.). І пи́шно так гори́ть новé твоé убрáння, немóв ти під вінéць весíльний одяглáсь (Філян.). Ви́трусила до дна кешéні своґó чоловíка на убóри (Н.-Лев.). Жінóта закрашáла святни́ми стрóями сíре тло гóлого селá (Коцюб.)]. *В полном* **-де** – в усьомý (в пóвному) убóрі (стрóї); 6) (*у птиц*) убрáння; 7) (*избы*) опоря́дження; (*украшение*) оздóблення, оздóба; 8) (*инструментов*) справи́лля (-лля); *срв.* **Набóр 3.**
Наряди́ть, -ся, *см.* **Наряжáть, -ся.**
Наря́дка, *см.* **Наряжáние** *и* **Наряжéние.**
Наря́дливость – охóта (хіть, нáхил) (гáрно, пи́шно) убирáтися (прибирáтися, вистрóюватися, виряджáтися), одя́гливість, чепурли́вість (-вости).
Наря́дливый – охóчий (гáрно, пи́шно) убирáтися, прибирáтися, вистрóюватися, виряджáтися), одя́гливий, чепурли́вий, (*сщ.*) чепурýн (-на), -рýха.
Наря́дник, -ница – чепурýн (-нá), -рýха.
Наря́дно, *нрч.* – óдя́гно, óдíжно; прибíрно; ошáтно (*реже* шáтно), чéпурно, (*зап.*) стрíйно;

срв. **Наря́дный 4**. [Хоч не оша́тно, та зда́тно (Номис)].

Наря́дность – одя́гність, оді́жність; прибі́рність; оша́тність, (*реже* ша́тність), че́пурність, (*зап.*) стрі́йність (-ности); *срв.* **Наря́дный 4.**

Наря́дный – 1) (*относящ. к наряду*) – а) за́гадо́вий, наказо́вий, наря́до́вий; б) реєстро́вий, спис(к)ови́й; в) убранне́вий, убо́ровий, (*зап.*) строе́вий; 2) *см.* **Наря́дчик 1**; 3) *см.* **Наряжё́нный 2** (*под* **Наряжа́ть**); 4) (*щегольской*: *только о нарядно одетом*) одягни́й, зодягнени́й, оді́жний, (га́рно, пи́шно) убра́ний, (*только о наряде*) прибі́рний, бага́тий, пи́шний (*и о наряде и о нарядно одетом*) оша́тний, (*реже* ша́тний), чепурни́й, (*зап.*) стрі́йний; (*перен.*) чепурни́й, пи́шний. [Наро́д по тих хутора́х га́рний, одягни́й (Куліш). Тата́рки в черво́них ча́драх, одягні́ й кольори́сті (Корол.). Одягна́, як міща́нка (Квітка). Диві́тесь, лю́ди до́брі, яки́й я зодягни́й та оша́тний (Г. Барв.). Одібра́в кошови́й щонайкра́щий наро́д та оді́жни́й (Драг.). На тобі́ су́кні ду́же прибі́рні (Чуб. V). Бага́та су́кня (Брацл.). І сама́ не оша́тна хо́диш і нас, козакі́в, без сви́ти во́диш (Дума). Стрі́йні слу́ги (Франко). Чепурні́ ви́паси і пе́щені ни́ви, обса́джені шипши́ною (М. Калин.)]. **-ный** *дом* – чепурни́й (пи́шний) буди́нок. **-ная** *берёза* – оша́тна бере́за.

Наряду́, *нрч.* – по́ряд, по́руч ко́го, чо́го *и* з ким, з чим, по́біч ко́го, чо́го, по́спіль з чим, (*вместе*) ра́зом з ким, з чим, враз, вку́пі, врі́вні з ким. [По́руч цьо́го потрі́бно вжи́ти й и́нших за́ходів (Азб. Ком.). В де́яких держа́вах по́руч з циві́льним шлю́бом пови́нно бу́ти обов'язко́во й церко́вне ві́нчання (Доман.). По́біч вас усі́ – нікче́мне ті́льки смі́ття (Самійл.). Козаки́ коха́лися у торга́х по́спіль з війно́ю (Куліш)].

Наря́дчик – 1) зага́дник (-ка), наря́дни́к, виря́дни́к (-ка́); (*приказчик*) пригі́нчий (-чого), приго́нич (-ча), (*десятник*) деся́тник, деся́цький (-кого); 2) *стар., см.* **Дворе́цкий**; 3) *стар., см.* **Лазу́тчик 1.**

Наря́дчица – зага́дниця, наря́дни́ця, виря́дни́ця; пригі́нча (-чої).

Наряжа́ние – 1) зряджа́ння *и* зря́джування, (з)наряджа́ння, виряджа́ння, споряджа́ння, відряджа́ння кого́; нала́годжування, налашто́вування, нарих[ш]то́вування чого́; 2) уряджа́ння, признача́ння *и* призна́чування чого́; наряджа́ння, зряджа́ння кого́, ви[від]ряджа́ння кого́, чого́, ста́влення кого́ на що, до чо́го *и* що (з)роби́ти; зага́дування кому́ що (з)роби́ти *и* чого́, нака́зування кому́ чого́ *и* що (з)роби́ти; настановля́ння, ста́влення кого́ ким *и* на ко́го, за ко́го; 3) убира́ння, прибира́ння, прибі́р (-бо́ру), виряджа́ння, зряджа́ння, вистро́ювання; причепу́рювання, вичепу́рювання, прикуко́блювання кого́; 4) опоряджа́ння; оздобля́ння *и* оздо́блювання чого́. *Срв.* **Наряжа́ть.**

Наряжа́ть, наряди́ть – 1) (*сряжать, снаряжать кого*) зряджа́ти *и* зря́джувати, зряди́ти, (з)наряджа́ти, (з)наряди́ти, виряджа́ти, ви́рядити, споряджа́ти, споряди́ти, (*отряжать*) відряджа́ти, відряди́ти кого́; (*налаживать что*) нала́годжувати, нала́годити, налашто́вувати, налаштува́ти, нарих[ш]то́вувати, нарих[ш]тува́ти що. **-ди́ть** *ткацкий станок* – нала́годити (налаштува́ти) тка́цький верста́т; 2) (*назначать*) уряджа́ти, уряди́ти, признача́ти *и* призна́чувати, призначи́ти що, (*в дело, на роботу*) наряджа́ти, наряди́ти, зряджа́ти, зряди́ти, кого́, ви[від]ряджа́ти, ви́рядити, відряди́ти кого́, що, ста́вити, поста́вити, станови́ти, постанови́ти кого́ на що, до чо́го *и* що (з)роби́ти, (*делать распоряжение*) зага́дувати, загада́ти кому́ що (з)роби́ти *и* що, нака́зувати, наказа́ти кому́ що *и* що (з)роби́ти, (*назначать кого кем*) настановля́ти, настанови́ти, ста́вити, поста́вити, (*о мног.*) понастановля́ти кого́ ким *и* на ко́го, за ко́го. [За́раз наряди́ли верхово́го та й посла́ли у ту слободу́ (Рудч.)]. **-ди́ть** *подводу* – наказа́ти (загада́ти) ви́рядити підво́ду. **-ди́ть** *караул, людей в караул* – поста́вити, постанови́ти (призначи́ти; *зап.* ви́точити) ва́рту (сторо́жу), люде́й на ва́рту. **-ди́ть** *следствие* – уряди́ти (призначи́ти) слі́дство. **-ди́ть** *людей на работу* – загада́ти (наказа́ти), щоб лю́ди ви́йшли на робо́ту, поста́вити (зряди́ти, ви́рядити) люде́й на робо́ту. [На ту робо́ту зряди́ли два́дцять чолові́ка (Сл. Ум.)]. **-ди́ть** *войска в экпедицию* – ви́рядити ві́йсько в експеди́цію. **-ди́ть** *кого в выборные* – настанови́ти (поста́вити) кого́ ви́борни́м, на (за) ви́борно́го; 3) (*нарядно одевать*) (га́рно, пи́шно) убира́ти, убра́ти, прибира́ти, прибра́ти, виряджа́ти, ви́рядити, зряджа́ти, зряди́ти, (*зап.*) вистро́ювати *и* (*редко*) стро́їти, ви́строїти, (*прихорашивать*) причепу́рювати, чепури́ти, причепури́ти, вичепу́рювати, ви́чепурити, прикуко́блювати, прикуко́бити, (*о мног.*) повбира́ти, поприбира́ти, повиряджа́ти *и* повиря́джувати, позряджа́ти *и* позря́джувати, повистро́ювати, попричепу́рювати, повичепу́рювати кого́. [В я́сну оде́жу убра́ти (Л. Укр.). У мунди́р уберу́ть (Рудан.). Прибери́ пень, бу́де хороше́нь (*или* то й пень покра́щає) (Приказки). Ми звінча́ємося й принесе́мо (ма́тері) і хусто́к і золоти́х очі́пків; а що тебе́ вже ви́ряджу, так… (Квітка). Зряди́в його́ пан ласка́вий, як рі́дного бра́та (Куліш). Ви́строїла дочку́, як на баль (Волинь). Одягли́ (його́), причепури́ли (Рудч.). Спе́ршу він був

чепури́в її́, купу́ючи їй то те, то се з оде́жі (Грінч.). Ми такі́ його́ прикуко́били, прибра́ли (Борзенщ.)]; 4) (*отделывать начисто*) опоряджа́ти, опоряди́ти, (*украшать*) оздобля́ти, оздо́бити що (*напр.* ха́ту). **Наряжённый** – 1) зря́джений, (з)наря́джений, ви́ряджений, спора́джений, відря́джений; нала́годжений, налашто́ваний, нарих[ш]то́ваний; 2) уря́джений, призна́чений, наря́джений, зря́джений, ви́ряджений, відря́джений, поста́влений, постано́влений, зага́даний, нака́заний; настано́влений, поста́влений; 3) (га́рно, пи́шно) убра́ний, при́браний, ви́ряджений, зря́джений, ви́строєний, причепу́рений, ви́чепурений, прикуко́блений, пов[попри]би́раний, повиря́джаний *и* повиря́джуваний, повистро́юваний *и т. п.* [Сиди́ть на різьбле́ному стільці́, пи́шно вбра́на (Л. Укр.). Дівча́та га́рні, усі́ при́брані (Квітка). Парубо́чки повря́джані (Чуб. III)]; 4) опоря́джений, оздо́блений.

Наряжа́ться, наряди́ться – 1) зряджа́тися, зряди́тися; бу́ти зря́джуваним, зря́дженим; признача́тися, бу́ти призна́чуваним, призна́ченим *и т. п.*; *срв.* **Наряжа́ть 1, 2** *и* **4**. *Я сам* **-ди́лся** *в работу* – я сам зряди́вся (поряди́вся) працюва́ти. **-жа́ться** *в дорогу* – ви́рядитися в доро́гу. **-жа́ться** *дом строить* – збира́тися (ла́годитися) дім (ха́ту) будува́ти; 2) (*нарядно одеваться*) (га́рно, пи́шно) убира́тися, убра́тися, прибира́тися, прибра́тися, виряджа́тися, ви́рядитися, зряджа́тися, зряди́тися, уряджа́тися, уряди́тися, (*зап.*) вистро́юватися *и* (*редко*) стро́їтися, ви́строїтися, (*прихорашиваться*) причепу́рюватися, чепури́тися, причепури́тися, вичепу́рюватися, ви́чепуритися, прикуко́блюватися, прикуко́битися, ви́штатуватися, (*о мног.*) повбира́тися, поприбира́тися, повиряджа́тися *и* повиря́джуватися, поз[пов]ря́джуватися, повистро́юватися, попри[пови]чепу́рюватися; бу́ти (га́рно, пи́шно) уби́раним, прибі́раним, виря́джуваним, вистро́юваним, у́браним, при́браним, ви́рядженим, ви́строєним, повби́раним, поприби́раним, повиря́джуваним, повистро́юваним *и т. п.*; *срв.* **Наряжа́ть 3**. [Марну́єш гро́ші, вбира́єшся немо́в княги́ня (Самійл.). В неді́лю, прибра́вшись по-лі́тньому, не вважа́ючи на о́сінь, побі́гла до ньо́го (Н.-Лев.). Як у те́бе дочки́ виряджа́ються серед бу́дня! (Мова). Повиряджа́ються та йдуть удво́х на село́, ся́ючи нами́стом (Гр. Григор.). Ви́строїлася, як до шлю́бу (Липовеч.)]. **-ди́ться** *во что* – убра́тися в що *и* (*реже*) убра́ти що, прибра́тися, ви́рядитися, уряди́тися, повбира́тися *и т. п.* в що. [Вбери́сь у ша́ти пи́шні (Грінч.). Убра́вся в жупа́н і ду́ма, що пан (Номису). В голуби́й жупа́н прибери́ся (Макс.). Ви́рядивсь у са́му кра́сну оде́жу (Яворн.). У жупа́н си́ній уряджу́ся (Пісня)].

Наряже́ние – 1) зря́дження *и* зряді́ння, (з)наря́дження, ви́рядження, споря́дження, відря́дження кого́; нала́годження, налаштува́ння, нарих[ш]тува́ння чого́; 2) уря́дження, призна́чення чого́; наря́дження, зря́дження *и* зряді́ння кого́, ви́рядження, відря́дження кого́, чого́, поста́влення кого́ на що, до чо́го *и* що (з)роби́ти; загада́ння кому́ що (з)роби́ти *и* чого́, наказа́ння кому́ чого́ *и* що (з)роби́ти; настано́влення, наста́влення кого́ ким *и* на ко́го, за ко́го; 3) убра́ння, прибра́ння, прибі́р (-бо́ру), ви́рядження, зря́дження, ви́строєння; причепу́рення, ви́чепурення, прикуко́блення кого́; 4) опоря́дження; оздо́блення чого́. *Срв.* **Наряжа́ть.**

Наря́жен(н)ый, *прлг., см.* **Ря́женый.**

Нас (*род. и вин. п. мн. ч. от мест.* **Я**) – нас. [Пі́деш, мій си́ну, по Украї́ні, нас кленучи́ (Шевч.)]. *О* **нас**, *про* **нас** – про (за) нас.

Наса́бельный – нашабе́льний.

Наса́д – 1) (*действие*), *см.* **Наса́дка 1**; 2) *строит.* – на́сад (-ду), на́садка; (*лежень*) ле́жень (-жня), ле́г[ґ]ар, лі́г[ґ]ар (-ря).

Наса́дистый – місткий́, укла́дистий; просто́рий.

Насади́тель, -ница – наса́дни́к (-ка́), -ни́ця, (*м. р. ещё*) садівни́чий (-чого). [Наса́дник нево́лі (Федьк.). Садівни́чі зе́много ра́ю (Доман.)].

Насади́ть, -ся, *см.* **Насажда́ть, -ся** *и* **I. Наса́живать, -ся.**

Наса́дка – 1) (*действие*), *см.* **Наса́живание, Насаже́ние** *и* **Насажа́ние**; 2) *см.* **Наса́д 2**. **-ка** *каменная, кирпичная* – за́грузка; 3) (*в печи*) сльосни́к (-ка́); (*трубы*) па́трубок (-бка).

Наса́дковый – насад(к)о́вий.

Наса́днеть – насвербі́ти, напекти́, наболі́ти.

Наса́днить – зсадни́ти, наму́ля[и]ти, нашмугля́ти, нашмульга́ти, обшмо́ргати, нате́рти що. **-ться** – зсадни́ти, наму́ля[и]ти *и т. п.* собі́ що.

Насадно́й – насадни́й; (*насаженный*) наса́джений.

Наса́дный – 1) (*относ. к насаживанью*) наса́джувальний; 2) (*отн. к насаду*) насад(к)о́вий.

Насадо́вничать – 1) (*наделать садоводством*) насадівни́чити, насадівникува́ти; 2) (*заработать садовничеством*) зароби́ти (нажи́ти, набу́ти) садівни́цтвом (садівнику́ючи). **-ться** – насадівни́читися, насадівникува́тися.

Наса́док – 1) *см.* **Наса́д 2**; 2) (*в духов. инструм.*) на́сад (-ду), на́садка; 3) (*накипь*) на́кип (-пу).
Наса́дочка – на́са́дочка.
Наса́дочный – насад(к)о́вий.
Наса́дчик, -чица – наса́дни́к (-ка́), -ни́ця.
Насажа́ние – 1) насаджа́ння; 2) осе́лення, оса́дження. *Срв.* **II. Наса́живать 2** *и* **3**; 3) *см.* **Насаже́ние 4.**
Насажа́ть, -ся, *см.* **II. Наса́живать, -ся.**
Насажда́тель, -ница, *см.* **Насади́тель, -ница.**
Насажда́ть, насади́ть – 1) (*растенья*) наса́джувати, насади́ти (*реже*) насадови́ти, (*о мног.*) понаса́джувати що, чого́. [Насади́ли карто́плі, а вона́ й помéрзла (Сл. Ум.). Насадови́в ліщи́ни (Звин.). Се-ж він свої́ми рука́ми і дерева́ понаса́джував (Стор.)]; 2) (*перен.*) наса́джувати, (*ц.-слав.* насажда́ти), насади́ти, заво́дити, заве́сти́, запрова́джувати, запрова́дити, (*о мног.*) понаса́джувати, позаво́дити, позапрова́джувати що. [Тяжкі́ него́ди насажда́ють в ду́шах зло́бу (Франко). Почали́ нові́ поря́дки скрізь заво́дити (Сл. Ум.)]. **-жда́ть** *науки и искусства* – наса́джувати (заво́дити, запрова́джувати) нау́ки й мисте́цтва. **Наса́женный** *и* **Насаждённый** – 1) наса́джений, насадо́влений, понаса́джуваний; 2) наса́джений, заве́дений, запрова́джений, позаво́джений, позапрова́джуваний. **-ться** – 1) наса́джуватися, бу́ти наса́джуваним, наса́дженим, насадо́вленим, понаса́джуваним. [Підса́пували дерева́, що насадо́влено вподо́вж залізни́ці (Крим.)]; 2) наса́джуватися, заво́дитися, запрова́джуватися, бу́ти наса́джуваним, запрова́джуваним, наса́дженим, заве́деним, запрова́дженим, понаса́джуваним, позапрова́джуваним.
Насажде́ние – 1) (*действие*) наса́джування, *оконч.* наса́дження (росли́н); (*перен.*) наса́джування, заво́дження, запрова́джування, *оконч.* наса́дження, заве́дення, запрова́дження чого́; 2) (*посадка*) поса́дка. [Поса́дки понад чаву́нкою (Київщ.)].
Насаже́ние – 1) *см.* **Насажде́ние 1**, *оконч.*; 2) *см.* **Насажа́ние 1**; 3) наса́дження; набиття́ (-ття́); настро́млення, наштри́кнення, наткнуття́; загру́ження; *срв.* **Наса́живание 4**; 4) пришиття́; нашиття́; *срв.* **Наса́живание 5.**
Наса́живание – 1) (*растений*) наса́джування, саді́ння, са́дження; (*перен.*) наса́джування, заво́дження, запрова́джування чого́; 2) (*во множестве кого*) наса́джування кого́; 3) (*поселение*) осе́лювання, оса́джування, саджа́ння кого́; 4) (*надевание*) наса́джування, (*набивание*) набива́ння, (*на остриё, на макушку*) настро́млювання, наштри́кування, натика́ння чого́ на що; загружа́ння, загру́жування чого́; 5) (*пришивание*) пришива́ння чого́ до чо́го, (*нашивание*) нашива́ння чого́ на що.
I. Наса́живать, насади́ть – 1) *см.* **Насажда́ть**; 2) *см.* **II. Наса́живать 2**; 3) (*надевать что на что*) наса́джувати, насади́ти, (*набивать*) набива́ти, наби́ти, (*на остриё, на макушку*) настро́млювати, настроми́ти, наштри́кувати, наштрикну́ти, натика́ти, наткну́ти, (*о мног.*) понаса́джувати, понабива́ти, понастро́млювати, понаштри́кувати, понатика́ти що на що; (*кирпичным боем*, *строит.*) загружа́ти *и* загру́жувати, загрузи́ти ще. [Насади́в соки́ру на топори́ще (Сл. Ум.). Наби́ти соки́ру на де́ржално (Київщ.). Настроми́ли на віху́ його́ коза́цькую голо́вку (Котл.). Наштрикну́в картопли́ну на ціпо́к (Сл. Гр.). Наткну́ти хробака́ на гачо́к (ву́дки) (Канівщ.)]; 4) (*пришивать*) пришива́ти, приши́ти, (*нашивать*) нашива́ти, наши́ти, (*о мног.*) попришива́ти що до чо́го, понашива́ти що на що. **-дить** *пуговицы* – попришива́ти ґу́дзики до чо́го. **Наса́женный** – 1) наса́джений, понаса́джуваний; наби́тий, понаби́ваний; настро́млений, понастро́млюваний, наштри́кнутий, на́ткну́тий; 2) приши́тий, поприши́ваний; наши́тий, понаши́ваний. **-ться** – 1) наса́джуватися, насади́тися, понаса́джуватися; бу́ти наса́джуваним, наса́дженим, понаса́джуваним *и т. п.*; 2) *см.* **Наседа́ть**; 3) (*вдоволь, сов.*) насаджа́тися, насади́тися, насадови́тися.
II. Наса́живать, насажа́ть – 1) (*растений*) наса́джувати, насади́ти, насаджа́ти, понаса́джувати чого́; *срв.* **Насажда́ть 1**; 2) (*во множестве кого*) наса́джувати, саджа́ти *и* сади́ти, насади́ти, понаса́джувати, садови́ти, насадови́ти кого́. [Насадови́ла госте́й, що сі́сти не мо́жна (Сл. Гр.)]. **-жа́ть** *в тюрьму кого* – насади́ти, насаджа́ти, понаса́джувати насадови́ти, вки́нути, заки́нути, повкида́ти, позакида́ти у в'язни́цю кого́. **-жа́ть** *кур на яйца* – попідсипа́ти куре́й (квочо́к). **-ть** *рыбы в садок* – напуска́ти, напусти́ти, понапуска́ти ри́би в кіш (в саж, в са́джал[в]ку); 3) оселя́ти *и* осе́лювати, оселити, поосе́лювати, оса́джувати, осади́ти, саджа́ти, посади́ти, пооса́джувати кого́; *срв.* **Поселя́ть**; 4) **-жа́ть** *кого во что, на должность* – понастано́влювати *и* понастановля́ти, попризнача́ти кого́ ким *и* на ко́го, за ко́го; 5) **-жа́ть** *заплат, пуговиц* – понашива́ти (понаставля́ти) лато́к, пона[попри]шива́ти ґу́дзиків. **-жа́ть** *мушек* – поналі́плювати му́шок. **-жа́ть** *хлеба в печь* –

насаджа́ти (повса́джувати) хлі́ба в піч. **Наса́женный** – 1) наса́джений, понаса́джуваний; 2) наса́джений, насадо́влений, понаса́джуваний; вки́нутий, заки́нутий, повки́даний, позаки́даний; напу́щений; 3) осе́лений, оса́джений, поосе́люваний, поса́джений, поса́джуваний; 4) понастано́влюваний, попризна́чуваний; 5) понаши́ваний, попріши́ваний; поналі́плюваний. **-ться** – 1) наса́джуватися, бу́ти наса́джуваним, наса́дженим, понаса́джуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*: *сажая растенья, усаживая кого*; *сов.*) насаджа́тися, насади́тися, насадови́тися.

I. Наса́ливание, Наса́ление – наса́лювання, наса́лення, насмальцьо́вування, насмальцюва́ння, наяло́жування, наяло́ження, нало́ювання, нало́єння; *срв.* **I. Наса́ливать.**

II. Наса́ливание – насо́лювання; *срв.* **II. Наса́ливать.**

I. Наса́ливать, наса́лить – наса́лювати, наса́лити, (*жиром, особ. свиным ещё*) насмальцьо́вувати, насмальцюва́ти, наяло́жувати, наяло́зити, (*бараньим ещё*) нало́ювати, нало́їти, (*о мног.*) понаса́лювати *и т. п.* що. [Гу́би наса́лить (Номис)]. **Наса́ленный** – наса́лений, насмальцьо́ваний, наяло́жений, нало́єний, понаса́люваний *и т. п.* **-ться** – наса́люватися, наса́литися, понаса́люватися; бу́ти наса́люваним, наса́леним, понаса́люваним *и т. п.*

II. Наса́ливать, насоли́ть – 1) *что, чего* – насо́лювати, насоли́ти, (*о мног.*) понасо́лювати що, чого́; 2) *кому* – насо́лювати, насоли́ти, ка́постити, нака́постити, надолужа́ти, надолу́жити, шко́дити, нашко́дити, наробити шко́ди, допіка́ти, допекти́, упіка́тися, упекти́ся, надозоли́ти, дава́тися, да́тися в знаки́, зазлости́ти кому́. [Уже́ як він мені́ надолу́жив, то я ра́д-би його́ в ло́жці води́ втопи́ти (Київщ.). Він так зазлости́в грома́ді, що вона́ йому́ ні́чо́го не зро́бить, чого́-б він хоті́в (Черкащ.)]. **Насолённый** – насо́лений, понасо́люваний. **-ться** – насо́люватися, насоли́тися, понасо́люватися; бу́ти насо́люваним, насо́леним, понасо́люваним.

Насалото́пничать – 1) (*наделать салотопленьем*) насалганува́ти; 2) (*заработать салотопл.*) засалга́нити, заробити (нажи́ти, набу́ти) салга́нництвом (салгану́ючи). **-ться** – насалганува́тися.

Насамово́льничать, -ся *и* **-упра́вничать, -ся** – насамово́лити, -ся, насваво́лити, -ся.

Насанда́ливание, Насанда́ление – бразолюва́ння, набразолюва́ння, санта́ле[і]ння, насанта́ле[і]ння, кра́шення, покра́шення, ви́крашення, фарбува́ння, нафарбува́ння, нама́щування, нама́щення *и* намасті́ння бразолі́єю (санта́лом).

Насанда́ливать, насанда́лить – бразолюва́ти, набразолюва́ти, сантали́ти, насантали́ти, краси́ти, покраси́ти, ви́красити, фарбува́ти, пофарбува́ти, нама́щувати, намасти́ти бразолі́єю (санта́лом) що. **-лить** *нос, см. ниже* **Насанда́литься 2**. **Насанда́ленный** – набразольо́ваний, насанта́лений, покра́шений, ви́крашений, пофарбо́ваний, нама́щений бразолі́єю (санта́лом). **-ться** – 1) бразолюва́тися, бу́ти бразольо́ваним, набразольо́ваним *и т. п.*; 2) **-литься** – наду́длитися, наджули́тися; *см.* **Напи́ться 2** (*под* **Напива́ться**).

Насапа́теть – зсапа́тіти, засла́бнути (захво́ріти) на сап.

Насапо́жничать – 1) (*наделать сапожничеством*) начобота́рити, начоботарюва́ти, нашевцюва́ти; 2) (*заработать сапожнич.*) зачобота́рити, заробити (нажи́ти, набу́ти) чобота́рством (чоботарю́ючи, шевцю́ючи). **-ться** – начоботарюва́тися, нашевцюва́тися.

Насапо́жный – начобі́тний.

Наса́ривание – насмі́чування чим; напоро́шування чим; натру́шування чого́ *и* чим; *срв.* **Наса́ривать.**

Наса́ривать *и* **Насоря́ть, насори́ть** – насмі́чувати, насміти́ти чим, (*пылью*) напоро́шувати, напороши́ти чим, (*насыпать зерна, соломы и т. п.*) натру́шувати, натруси́ти чого́ *и* чим, (*о мног. или во мн. местах*) понасмі́чувати, понапоро́шувати, понатру́шувати. [Лу́зали насі́ння та скрізь насміти́ли (Звин.). Натруси́ла поло́вою (Брацл.)]. **Насорённый** – насмі́чений, напоро́шений, натру́шений, понасмі́чуваний *и т. п.* **-ться** – 1) насмі́чуватися, насміти́тися, понасмі́чуватися; бу́ти насмі́чуваним, насмі́ченим, понасмі́чуваним *и т. п.* [Бага́то зерна́ зо снопі́в натруси́лося (Сл. Ум.)] 2) (*вдоволь, сов.*) насміти́тися.

Наса́сывание, *см.* **Насо́ска**, *неоконч.*

Наса́сывать, насоса́ть – 1) (*ртом*) насмо́ктувати, насмокта́ти, насиса́ти, насса́ти, (*о мног.*) понасмо́ктувати, понасиса́ти що, чого́; 2) (*насосом*) напомпо́вувати, напомпува́ти, насмоко́вувати, насмокува́ти, натяга́ти, натяг(ну́)ти́, (*о мног.*) понапомпо́вувати *и т. п.* чого́. **Насо́санный** – 1) насмо́ктаний, на́ссаний, понасмо́ктуваний; 2) напомпо́ваний, насмоко́ваний, натя́гнений *и* натя́гнутий, понапомпо́вуваний *и т. п.* **-ться** – 1) насмо́ктуватися, насмокта́тися, понасмо́ктуватися, насиса́тися, насса́тися, понасиса́тися; бу́ти насмо́ктуваним, насмо́ктаним, на́ссаним, понасмо́ктуваним *и т. п.* [Дити́на

нассáлася (Брацл.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) насмоктáтися, нассáтися, понасмóктуватися, понасисáтися, попосмоктáти (досхочý); б) насмоктáтися, надýдлитися, наджули́тися; *см.* **Напи́ться 2** (*под* **Напивáться**).

Насатанéть – розсатаніти, осатаніти, посатаніти, збісíти.

Насатани́ть – розсатани́ти когó. **-ться,** *см.* **Насатанéть.**

Насафья́нивать, насафья́нить – насап'я́нювати, насап'яни́ти що. **Насафья́ненный** – насап'я́нений.

Насáхаривание, Насáхарение – нацукрóвування, нацукрувáння, насолóджування, насолóдження *и* насолодíння; *срв.* **Насáхаривать.**

Насáхаривать, насáхарить – 1) нацукрóвувати *и* цукрувáти, нацукрувáти, (*подслащать*) насолóджувати, насолоди́ти, (*о мног.*) понацукрóвувати, понасолóджувати що; 2) *кому* (*досаждать*) – давáти, дáти мéду комý; *см. ещё* **II. Насáливать 2**. **Насáхаренный** – нацукрóваний, насолóджений, понацукрóвуваний, понасолóджуваний. **-ться** – нацукрóвуватися, нацукрувáтися, понацукрóвуватися; бýти нацукрóвуваним, нацукрóваним, понацукрóвуваним *и т. п.*

Насáчивание – 1) натóчування, втóчування, нацíджування; 2) підсóчування; виживи́чування; 3) наклéпування, набрíхування. *Срв.* **Насáчивать.**

Насáчивать, насочи́ть – 1) (*нацеживать чего*) натóчувати, наточи́ти, втóчувати, вточи́ти, нацíджувати, нацíди́ти, (*о мног.*) понатóчувати, повтóчувати, понацíджувати чогó; 2) (*подсачивать деревья*) – а) (*для рубки*) підсóчувати, підсóчити, (*о мног.*) попідсóчувати що; б) (*добывать сок, смолу*) виживи́чувати, ви́живичити що; 3) *на кого* – наклéпувати, наклепáти, набрíхувати, набрехáти, (*о мног.*) понаклéпувати, понабрíхувати на кóго; *срв.* **Наговáривать 2**. **Насочённый** – 1) натóчений, втóчений, нацíджений; понатóчуваний, повтóчуваний, понацíджуваний; 2) підсóчений, попідсóчуваний; ви́живичений; 3) наклéпаний, набрéханий, понаклéпуваний, понабрíхуваний. **-ться** – натóчуватися, наточи́тися, понатóчуватися; бýти натóчуваним, натóченим, понатóчуваним *и т. п.*

Насбивáть – назбивáти, поназбивáти чогó.

Насбирáть – назбирáти, поназби́рувати чогó. [Поназби́рували слив (Лебединщ.)].

Насвáйник – напáльок (-лька), напáлля (-лля).

Насвáйный – (на)палéвий.

Насвáтать – насвáтати, (*о мног.*) понасвáтувати когó. **-ться** – 1) (*вдоволь*) насвáтатися; 2) (*навязаться в сваты*) присвáт(к)атися до кóго.

Насведомля́ться, насвéдомиться, *см.* **Осведомля́ться, освéдомиться.**

Нáсвеже, *нрч.* – дýже свíжо; дýже хóлодно, (*зап.*) дýже зи́мно. *Свежим* **-же** – свíжо-пресвíжо; холоднíсінько, (*зап.*) зимнíсінько.

Насвежевáть – набілувáти чогó.

Насвежéние – освíження *и* освіжíння, відсвíже[í]ння.

Насвежéть – похолодáти, схолодáти, (*ещё более*) похолоднíшати.

Насвежи́ть – освіжи́ти, відсвіжи́ти що. **Насвежённый** – освíжений, відсвíжений. **-ться** – освіжи́тися, відсвіжи́тися; бýти о[від]свíженим.

Насвербéть, -ся – насвербíти, -ся.

Насверкáть, -ся – набли́скати, -ся.

Насвéрливание, Насверлéние – 1) *см.* **Надсвéрливание, Надсверлéние**; 2) насвéрдлювання, насвéрдлення, навíрчування, навéрчення *и* навертíння.

Насвéрливать, насверли́ть – 1) *см.* **Надсвéрливать**; 2) насвéрдлювати, насвердли́ти, насвердлóвувати, насвердлувáти, навíрчувати, навертíти, (*о мног. или во мн. местах*) понасвéрдлювати, понасвердлóвувати, понавíрчувати що, чогó. **Насвéрле[ё]нный** – 1) *см.* **Надсвéрле[ё]нный**; 2) насвéрдлений, насвердлóваний, навéрчений, понасвéрдлюваний, понасвердлóвуваний, понавíрчуваний. **-ться** – 1) *см.* **Надсвéрдливаться**; 2) насвéрдлюватися, насвердли́тися, понасвéрдлюватися; бýти насвéрдлюваним, насвéрдленим, понасвéрдлюваним *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) насвердли́тися, навертíтися.

Насверхсы́та, *нрч.* – досхочý, до-нé(с)хочу, доневпóїду.

Насветáть – світáти, розвиднятися, на світ благословля́тися; *срв.* **Рассветáть.**

Насветёлковый *и* **-тёлочный** – насвітли́чний.

Насветли́ть – наґлянсувáти, ви́ґлянсувати, налощи́ти, ви́лощити що.

Нáсветло, *нрч.* – ужé я́сно. *Светлым* **-ло** – я́сно-прея́сно, яснíсінько.

Насвéтный – світови́й; *срв.* **Мирскóй 1.**

Нáсвист – ви́свист, свист (-ту).

Насвистáние – насвистíння, нáсвист (-ту).

Насвиста́[е́]ть, -ся, *см.* **Насви́стывать, -ся.**
Насви́стка, *см.* **Насви́стывание** *и* **Насвиста́ние.**
Насви́стывание – 1) насви́стування; 2) висви́стування. *Срв.* **Насви́стывать.**
Насви́стывать, насвиста́ть *и* **насвисте́ть** – 1) насви́стувати, насвисті́ти *и* (*реже*) насвиста́ти. [Наспіва́в, насвистів та й пішо́в (Київщ.)]. **-тать** *уши кому* – насвисті́ти по́вні ву́ха комý; 2) **-вать** (*песню*) – висви́стувати (пі́сню *и* пі́сні). [Поча́в висви́стувати пі́сню (Коцюб.). Ви́тяг з-за по́яса сопі́лку, висви́стує якої́ зна (Основа 1862)]. **Насви́станный** – насви́станий. **-ться** – насви́стуватися, бу́ти насви́стуваним, насви́станим; висви́стуватися, бу́ти висви́стуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) насвисті́тися, насвиста́тися, попосвисті́[а́]ти (досхочу́).
Насво́дничать, -ся – назво́дити, -ся, (*эвфем.*) насвашкува́ти, -ся.
Насво́дный – на(д)склепі́нний.
Насвоево́лить, -ся *и* **-во́льничать, -ся,** *см.* **Насамово́льничать, -ся.**
Насвятота́тствовать, -ся – начини́ти, -ся святокра́дства (святота́тства).
Насвя́точный – святкови́й, празнико́вий.
Насвяща́ть, насвяти́ть – насвя́чувати, насвяти́ти, (*о мног.*) понасвя́чувати кого́, чого́. **Насвячённый** – насвя́чений, понасвя́чуваний.
Насдава́ть *и* **Насда́ть** *карт* – наздава́ти, надава́ти, понадава́ти карт.
Насдира́ть – наздира́ти, поназдира́ти чого́; (*лыка ещё*) понадира́ти (ли́ка).
Насе́в – 1) (*действие*), *см.* **Насева́ние** *и* **Насе́яние**; 2) (*посев*) сів, за́сів, посі́в (-ву), за́сівок (-вку), сі́яття (-ття).
Насева́ние – 1) насіва́ння, засіва́ння; 2) насіва́ння, про[пере]сіва́ння, висіва́ння.
Насева́тель, -ница – насіва́ч (-ча́), -ва́чка,(*стар.*) насіве́ць (-вця́, *м. р.*).
Насева́ть, насе́ять – 1) (*засевать*) насіва́ти, насі́яти, засіва́ти, засі́яти, (*о мног. или во мн. местах*) понасіва́ти *и* понасі́ювати, позасіва́ти *и* позасі́ювати що *и* чого́. [Насі́яла василе́чків у зеле́ному саду́ (Пісня). Горобці́ що-лі́та повиклльо́вують усе́, що він понасіва́в (Квітка). Се все понаса́джував, понасі́ював діду́сь (Основа 1862)]; 2) (*просевать*) насіва́ти, насі́яти, просіва́ти, просі́яти, пересіва́ти, пересі́яти, висіва́ти, ви́сіяти, (*о мног. или во мн. местах*) понасіва́ти *и* понасі́ювати чого́. Насі́яла бо́рошна на хліб (Сл. Гр.). Тре́ба ви́сіяти землі́ на парни́к (Київщ.)]. **Насе́янный** – 1) насі́яний, засі́яний, пона[поза]сі́юваний; 2) насі́яний, просі́яний, пересі́яний, ви́сіяний, понасі́юваний. **-ться** – 1) насіва́тися, насі́ятися, понасіва́тися; бу́ти насі́юваним, насі́яним, понасі́юваним *и т. п.* [Поде́ртий мішо́к, – скі́льки бо́рошна насі́ялося! (Брацл.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) насі́ятися.
Насе́вка, *см.* **Насе́в.**
Насевно́й *и* **Насе́вный** – насівни́й; (*насеянный*) насі́яний.
Насе́вок – за́сівок (-вку).
Насе́д – (*осадок*) о́сад (-ду), на́сідок (-дку); 2) (*зародыш в яйце*) за́плід (-лоду), за́плідок (-дка). *Яйцо с* **-дом,** *см.* **Насе́дыш.**
Насе́дало, *см.* **Насе́ст.**
Наседа́ние – 1) насіда́ння; (*пыли и т. п.*) насіда́ння, наляга́ння; (*снега, грязи*) налипа́ння; 2) *на кого* – напосіда́ння, насіда́ння, наляга́ння, напира́ння на ко́го.
Наседа́ть, насе́сть – 1) (*садиться во множестве*) насіда́ти, насі́сти, (*о мног.*) понасіда́ти; (*о пыли и т. п.*) насіда́ти, осіда́ти, осі́сти, наляга́ти, налягти́, (*налипать*: *о грязи, снеге*) налипа́ти, нали́пнути, налі́плюватися, наліпи́тися, (*во мног. местах*) понасіда́ти, наосіда́ти, поналяга́ти, поналипа́ти, поналі́плюватися. [До йо́го сизокри́лі орли́ наліта́ли, в голова́х насіда́ли (К. Старина). Скі́льки їх (пані́в), – жмі́нька, а гляди́, як насі́ли землі́ на гру́ди (Коцюб.)]; 2) *на кого* – напосіда́ти, напосі́сти, насіда́ти, насі́сти на ко́го *и* (*реже*) кого́, наполяга́ти, наполягти́, напира́ти, напе́рти на ко́го, (*нападать*) напосіда́тися, напосі́стися на ко́го; *срв.* **Налега́ть 2**. [Де-да́лі ду́жче напосіда́в цар на ха́на (Леонт.). Редактори́ напосіда́ли на ме́не, проха́ючи odда́ти їм по́вість (Крим.). Я такí на йо́го напося́ду, то він одда́сть (Миргор.). До́ма насі́в жі́нку, чому́ не йшла борони́ти (Свидниц.). Якби́-що він тве́рдо сказа́в, що не дасть свого́ писа́ння, то та́то не ду́же бу́в-би й наполяга́в на йо́го (Крим.). Так і напосі́вся (на йо́го): не держи́ ку́чером Анто́на, та й не держи́! (Кониськ.)]; 3) (*поступать на должность*) сіда́ти, сі́сти на поса́ді, вступа́ти, вступи́ти на поса́ду.
Наседе́льный – насіде́льний, накульба́чний.
Наседе́ть – поси́віти (тро́хи, зве́рху).
Насе́дка – 1) кво́чка. [Повиво́дила в нас кво́чка курча́та (Крим.)]; 2) (*народн.*: *Плеяды*) Кво́чка (з курча́тами), Стожа́р, Волосожа́р (-ра).
Насе́дкин – кво́ччин (-на, -не).

Насе́дкин, *бот.* Ephedra L. – ефе́дра.
Насе́довать – сиді́ти на я́йцях, квочкува́ти. [Куре́й бага́то квочку́ють, тим і яє́ць ма́ло по гні́здах (Вовчанщ.)].
Насе́док, *см.* **Насе́д 1.**
Насе́дыш – за́сідок (-дка). [Дівча́там не мо́жна за́сідків ї́сти, щоб до́вго не заси́джувалися (Борзенщ.)].
Насе́к, *см.* **Насе́чка 1** *и* **3.**
Насе́ка – 1) *см.* **Насе́чка 3**; 2) (*инструм. для насек. жерновов*) оска́рд (-да, *м. р.*) *и* оска́рда (-ди, *ж. р.*); 3) (*кузнечное зубило*) шру́бель (-бля); 4) (*у казаков*) булава́.
Насека́льный – насіка́льний; карбува́льний; діркува́льний; *срв.* **Насека́ть.**
Насека́льщик – насіка́льник; (*жорнова*) карбува́льник (-ка), карбівни́к (-ка́).
Насека́ние, *см.* **Насе́чка 1**, *неоконч.*
Насека́ть, насе́чь – 1) *см.* **Надсека́ть**; 2) *что* – насіка́ти, насі́кти, (*о мног.*) понасіка́ти що; *специальнее*: (**жорнов**) накарбо́вувати, карбува́ти, накарбува́ти, (*напильник*) назу́блювати, зуби́ти, назуби́ти, (*картон*) діркува́ти, подіркува́ти, (*о мног.*) понакарбо́вувати, поназу́блювати що; 3) *чего* – насіка́ти, насі́кти, нару́бувати, наруба́ти, (*о мног.*) понасіка́ти, понару́бувати чого́. [Кабано́ві кропи́ви насі́кла (Г. Барв.). Наруба́й дров (Київщ.)]. **-се́чь** *капусты* – нашаткува́ти капу́сти; 4) **-се́чь** *кого* – наби́ти рі́зками, нашмага́ти, напа́рити, нашпа́рити, налупцюва́ти, (*настегать*) нахльо́стати, нах(а)ля́стати кого́. **Насе́че[ё]нный** – 1) *см.* **Надсе́че[ё]нный**; 2) насі́чений, накарбо́ваний, назу́блений, подірко́ваний, понасі́каний, понакарбо́вуваний, поназу́блюваний; 3) насі́чений, нару́баний, понасі́каний, понару́буваний; нашатко́ваний; 4) наби́тий рі́зками, нашма́ганий, на(ш)па́рений, налупцьо́ваний, нахльо́станий, нах(а)ля́станий. **-ться** – 1) *см.* **Надсека́ться**; 2) насіка́тися, насі́ктися, понасіка́тися; бу́ти насі́каним, насі́ченим, понасі́каним; нару́буватися, наруба́тися, понару́буватися; бу́ти нару́буваним, нару́баним, понару́буваним *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) насі́ктися, наруба́тися.
Насеко́мое, *энтом.* insectum – кома́ха, (*гал.*) насіко́мець (-мця), *ум.* кома́шка, *ласк.* кома́шечка, (*отдельное*) комаши́на, *ум.* комаши́нка, *соб.* комашня́ (-ні́). [Чима́ло комах і ку́зок вся́ких з'явля́лося пі́сля по́води Ні́лу (Л. Укр.). Чолові́к про́ти землі́ ме́нше, ані́ж са́ма ме́нша комаши́на про́ти чолові́ка здає́ться (Дещо)].
Насекомоя́дный – комахої́дний. [Комахої́дні твари́ни (Троян.)]. **-ные**, *энтом.* insectivora – комахої́ди (-дів). [Між ссавця́ми з'яви́лися не ті́льки торбуни́, а ще й гризачі та комахої́ди (Тутк.)].
Насекре́тничать – (*скрывая что-л.*) натаї́тися, накри́тися з чим; (*наделать тайно*) нароби́ти чого́ ни́шком (по́тай); (*наговорить утайкою*) наговори́ти ни́шком (по́тай, під секре́том, у секре́ті). **-ться** *с кем* – наговори́тися ни́шком (по́тай, секре́тно).
Насё́л, *см.* **Населе́ние 1.**
Населе́ние – 1) (*действие*) засе́лювання, обсе́лювання, залю́днювання, (*колонизации*) оса́джування, *оконч.* засе́лення, обсе́лення, залю́днення *и* залюдні́ння, оса́дження чого́ ким; 2) (*народонаселение*) лю́дність (-ности), (*книжн. слово, рус.*) насе́лення (-ння), (*люд*) люд (-ду), лю́ди (-де́й), края́ни (-я́н). [Тепе́р в А́нглії коло землі́ по́рається хіба́ во́сьма части́на усіє́ї лю́дности (Доман.). Мі́сто з числе́нною промисло́вою лю́дністю (Ор. Левиц.). Широ́кі ма́си лю́дности (Рада)]. *Городское* **-ние** – міська́ лю́дність, -ки́й люд, городя́ни (-дя́н). *Женское, мужское* **-ние** *страны* – жіно́ча, чолові́ча лю́дність (части́на *или* полови́на лю́дности) краї́ни; чолові́цтво, жіно́цтво. *Торговое* **-ние** – торго́ва лю́дність, торго́вий люд; кра́марство, купе́цтво.
Населе́нность – залю́дненість (-ности), залю́днення (-ння).
Населе́нный, *прлг.* – осе́лений, залю́днений. **-ное** *место*, **-ный** *пункт* – осе́лене (залю́днене) мі́сце, се́л(ьб)ище, осе́ля, оса́да.
Населе́нцы, *см.* **Насе́льники** (*под* **Насе́льник**).
Насели́тель, -ница – засе́лювач, -вачка, залю́днювач, -вачка.
Насели́ть, -ся, *см.* **Населя́ть, -ся.**
Насё́лок – новосе́лиця, ви́сілок, ху́тір (-тора), (*вблизи селенья*) присі́лок (-лка).
Насе́лый – осі́лий, (*во мног. местах*) понасіда́лий.
Насе́льник, -ница – осе́[і́]льник, -ниця, жи́тель (-ля), -телька, краяни́н (*мн.* края́ни, края́н), края́нка. **-ники** – осе́[і́]льники, населе́нці, жи́телі, края́ни, лю́дність (-ности); *срв.* **Населе́ние 2.**
Населя́ть, насели́ть – 1) (*водворять жителей*) заселя́ти *и* засе́лювати, засели́ти, обселя́ти, обсе́лювати, обсели́ти, залю́днювати *и* залюдня́ти, залюдни́ти, (*колонизовать*) оса́джувати, осади́ти, (*о мног.*) позаселя́ти *и* позасе́лювати, пообселя́ти *и* пообсе́лювати,

позалю́днювати, пооса́джувати що ким; *срв.* **Заселя́ть**; 2) **-ля́ть** *что* (*жить где*) – жи́ти, прожива́ти, сиді́ти де, оселя́ти *и* осе́лювати, залю́днювати *и* залюдня́ти що. [Молдова́ни оселя́ють части́ну Подо́лії понад Дністро́м (Сл. Ум.). Залюдня́ли її (подніпря́нську зе́млю) на́ші хліборо́бні пре́дки (Куліш)]. **Населённый** – засе́лений, обсе́лений, залю́днений, оса́джений, позасе́люваний, пообсе́люваний, позалю́днюваний, пооса́джуваний ким. **-ться** – 1) (*стр. з.*) заселя́тися, бу́ти засе́люваним, засе́леним, позасе́люваним *и т. п. Голландия густо* **-лена́** – Гола́ндія – гу́сто залю́днена краї́на. *Северо-западная Франция* **-лена́** *бретонцами* – північно-за́хідню Фра́нцію оселя́ють (залю́днюють, залюдня́ють) брето́нці, у півні́чно-за́хідній Фра́нції сидя́ть брето́нці, 2) (*поселяться*) оселя́тися, осели́тися, осіда́ти, осі́сти де.
Насемени́ть, -ся – надріботі́ти, -ся, надрібцюва́ти, -ся (нога́ми).
Насе́нный – надсі́нний.
Насерде́чный – на(д)серце́вий, на(д)серде́чний.
Насерди́ть – насе́рдити, розсе́рдити, розгні́вати *и* розгніви́ти кого́. **-ться** – насе́рдитися, нагні́ватися, попосе́рдитися, попогні́ватися (досхочу́).
На́сердка – зло́ба́, (*вражда*) ворожне́ча.
Насеребря́ть, насеребри́ть – насрі́бл[н]ювати, срібли́ти, насрібл[н]и́ти що. **Насеребрённый** – насрі́бл[н]ений. **-ться** – 1) насрі́бл[н]юватися, насрібл[н]и́тися; бу́ти насрі́бл[н]юваним, насрі́бл[н]еним; 2) (*вдоволь, сов.*) насрібли́тися.
Насе́рение – насіркува́ння (-ння).
Насе́рка – сіркува́ння, *оконч.* насіркува́ння.
Насеря́ть, насе́рить – сіркува́ти, насіркува́ти що. **Насе́ренный** – насірко́ваний. **-ться** – сіркува́тися, насіркува́тися; бу́ти сірко́ваним, насірко́ваним.
Насе́ст *и* **Насе́стка** – сі́дало. [Ку́рка де хо́дить, а на сі́дало йде (Приказка). Усі ку́ри на сі́далі, пі́вень на поро́зі (Метл.)].
Насе́стковый *и* **Насе́стный** – сі́даловий.
Насе́сток, *см.* **Насе́ст.**
Насе́сть – 1) *см.* **Насе́ст**; 2) (*в лодке*) при́лавок (-вка).
Насе́сть, *см.* **Наседа́ть.**
Насе́стье, *см.* **Насе́ст.**
Насе́товать – 1) нажури́тися, насумува́ти, натужи́ти; *см. ещё* **Посе́товать 1**; 2) *на кого* – наре́мствувати на ко́го. **-ться** – 1) нажури́тися, насумува́тися, натужи́тися, набі́дкатися; 2) наре́мствуватися, нажалкува́тися на ко́го.
Насече́ние, *см.* **Насе́чка 1**, *оконч.*
Насе́чина – зару́бина; *см.* **Насе́чка 3.**
Насе́чка – 1) (*действие*) – 1) *см.* **Надсе́чка 1**; б) насіка́ння, накарбо́вування, карбува́ння, назу́блювання, зу́блення *и* зубі́ння, діркува́ння, *оконч.* насі́чення, накарбува́ння, назу́блення, подіркува́ння; в) насіка́ння, нару́бування, *оконч.* насі́чення, наруба́ння. *Срв.* **Насека́ть 2** *и* **3**; 2) (*работа*) на́січка, на́сік (-ку), насі́чення; карбува́ння, карбо́вання; діркува́ння; 3) (*насеченное место*) на́січка, (*зарубка*) за́рубка, зару́бина, карб (-ба). [У зару́бини грязі́ понала́зило, так ні́як не витира́ється (Чернігівщ.)].
Насе́чковый – на́січко́вий.
Насе́чник – насіка́ч (-ча́).
Насечно́й – насічни́й; (*насеченный*) насі́чений.
Насе́чный – насіка́льний.
Насе́чь, -ся, *см.* **Насека́ть, -ся.**
Насе́яние – 1) насі́яння, засі́яння, на́сів, за́сів (-ву); 2) насі́яння, просі́яння, пересі́яння, ви́сіяння. *Срв.* **Насева́ть.**
Насе́ять, -ся, *см.* **Насева́ть, -ся.**
Наси́д – 1) *см.* **Наси́дка**; 2) *см.* **Насе́д 2.**
Насиде́ть, -ся, *см.* **Наси́живать, -ся.**
Наси́дка – 1) наси́джування, *оконч.* наси́дження; 2) виси́джування, *оконч.* ви́сидження; 3) наси́джування, виси́джування, *оконч.* наси́дження, ви́сидження; 4) вику́рювання, наку́рювання, *оконч.* ви́курення, наку́ре[і]ння. *Срв.* **Наси́живать.**
Наси́дчик – вику́рювач (-ча).
Наси́живание, *см.* **Наси́дка**, *неоконч.*
Наси́живать, насиде́ть – 1) (*долго сидеть на чём-л.*) наси́джувати, наси́діти що, на чо́му. **-де́ть** *место* – наси́діти (*опис.* нагрі́ти) мі́сце. *Блохи* **-де́ли** *бельё* – бло́хи засліди́ли біли́зну; 2) (*о птицах*: *сидя на яйцах*) виси́джувати, ви́сидіти, (*о мног.*) повиси́джувати що. [Кво́чка ви́сиділа курча́та (Сл. Ум.)]; 3) (*наживать сиденьем*) наси́джувати, наси́діти,

виси́джувати, ви́сидіти що. [День-у-де́нь сиді́в за робо́тою, то й наси́дів почечу́й (Сл. Ум.). Сиді́ли три дні, та й ви́сиділи злі́дні (Номис)]; 4) (*выкуривать вино, смолу, дёготь*) вику́рювати, гна́ти що, ви́курити, наку́рювати, накури́ти, ви́гнати, нагна́ти чого́.
Наси́женный – 1) наси́джений. **-ное** *место, см.* **Ме́сто 3**; 2) ви́сиджений, повиси́джуваний; (*о яйце*) заси́джений. [Цього́ яйця́ не варі́ть: воно́ заси́джене (Звин.)]; 3) наси́джений, ви́сиджений; 4) ви́курений, наку́рений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наси́джуватися, бу́ти наси́джуваним, наси́дженим *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) наси́джуватися, наси́дітися, виси́джуватися, ви́сидітися. [Коло не́ї не наси́диться (Мил.). Неха́й ви́сидиться (Сл. Гр.)].
Насизе́ть – посизі́ти, присиві́ти (тро́хи, зве́рху).
Наси́ление – си́лування, приму́шування, принево́лювання, *оконч.* присилування, приму́шення, приневолення.
Наси́ливать, *см.* **Наси́ловать 1.**
Наси́ливаться, наси́литься – силкува́тися, посилкува́тися, намага́тися, намогти́ся, напру́жуватися, напру́житися, нату́жуватися, нату́житися, напина́тися, напну́тися. [Намі́гся підня́ти мішка́, та й підвереди́вся (Київщ.)].
Наси́лие – 1) (*действие*), *см.* **Наси́лование**; 2) наси́льство, (*пров.* надси́льство), наси́лля (-лля), си́лування (-ння), си́ла, ґвалт (-ту), (*принуждение*) при́мус (-су); (*половое*) ґвалтува́ння (-ння), *оконч.* зґвалтува́ння. [Лама́ння прав української на́ції було́ ґва́лтом, наси́льством (Грінч.). В ко́жній краї́ні буржуазі́я за допомо́гою релі́гії тво́рить нечу́вані наси́льства над трудя́щими (Пр. Правда). Наси́лля люде́й над людьми́ (Франко.). Сі о́чі ба́чили скрізь ли́хо і наси́лля (Л. Укр.). Ті, з ким живемо́ з при́мусу і хто при́мусом накида́є нам свої́ зако́ни (Леонт.)]. *Физическое* **-лие** – фізи́чне наси́льство. *Грабёж с* **-лием** – грабі́ж з наси́льством. *Путём* **-лия** – наси́льством, си́лою, при́мусом, ґва́лтом. [Це не до́брою во́лею роби́лося, а наси́льством (Звин.). Ро́зумом, а не ґва́лтом му́симо ми лука́вство переважа́ти (Куліш)]. *Производить, произвести* **-лие** *над кем, чем* – роби́ти, зроби́ти, чини́ти, учиня́ти, учини́ти, зчиня́ти, зчини́ти наси́льство над ким, над чим; (*половое*) ґвалтува́ти, зґвалтува́ти, (*о мног.*) поґвалтува́ти кого́.
Наси́лить (*несов. и сов.*) – си́лувати, присилувати, приму́шувати, приму́сити, нево́лити, приневолювати, приневолити кого́; *срв.* **Наси́ловать 1.**
Наси́лком, *см.* **Наси́льно.**
Наси́лование – 1) си́лування, приму́шування, нево́лення, приневолювання; 2) (*половое*) ґвалтува́ння.
Наси́ловать – 1) си́лувати, приму́шувати, нево́лити, приневолювати, (*редко*) ґвалтува́ти кого́; *см. ещё* **Наси́лие 2** (*Производить* **-лие**). [Не хо́че роби́ти, – не си́луй, ї́сти не хо́че, – бий (Номис)]. **-луя** *себя, свою совесть* – си́луючи (приму́шуючи) себе́; через си́лу. [Ду́мала, ду́мала, і через си́лу намі́рилася сказа́ти (Квітка)]; 2) (*в половом отнош.*) ґвалтува́ти кого́. [Хто́-би ді́вку уси́льством зґвалтува́в (Стат. Лит.)]. **-ться** – 1) си́луватися, приму́шуватися, приневолюватися, бу́ти си́луваним, приму́шуваним, приневолюваним; 2) ґвалтува́тися, бу́ти ґвалто́ваним.
Наси́лу, Наси́лушку, *нрч.* – 1) (*через силу, с трудом*) наси́лу, всилу, на (пре)вели́ку си́лу, від си́ли, (*едва*) ле́две; *срв.* **Едва́ 2 б.** [Наси́лу но́ги волочу́ (Метл.). Всилу воло́че но́ги (Васильч.). Всилу доде́ржались, по́ки робо́та зно́ву у по́лі відкри́лася (Манж.). На вели́ку си́лу підвела́ся (Звин.). Ще так, мо́же, ро́ків з дво́є проде́ржиться, і то вже од си́ли (Звин.). Ле́две встиг утекти́ (Брацл.)]; 2) (*наконец-то*) наси́лу, наре́шті. [Наси́лу я вас дочека́вся (Київ)]; 3) **-си́лу** (*против желанья*) – про́ти во́лі; (*по принуждению*) з при́мусу; *срв.* **Наси́льно.**
Наси́льник – наси́льник, ґвалто́вник, ґвалтівни́к, (*притеснитель*) гноби́тель, (*обидчик*) кри́вдник, напа́сник; (*в половом отнош.*) ґвалтівни́к (-ка́).
Наси́льница – наси́льниця, ґвалто́вниця, ґвалтівни́ця, (*притеснительница*) гноби́телька, (*обидчица*) кри́вдниця, напа́сниця.
Наси́льничание – ґвалтівни́цтво.
Наси́льничать – ґвалтівни́чити, роби́ти (чини́ти) наси́льства; (*в половом отнош.*) ґвалтува́ти (жіно́к).
Наси́льнический – наси́льницький, наси́льничий, наси́льний, ґвалто́вний. [З рук наси́льних утекла́ (Франко). Невпокі́йні, ґвалто́вні часи́ (Куліш)].
Наси́льно, *нрч.* – си́лою, силомі́ць, силомі́ццю, живоси́лом, нево́лею, ґва́лтом, при́мусом, наси́льно, наси́льне, (*насильственно*) наси́льниче, (*пров.*) на́сильці, на́силко́м, сил(к)о́м, (*вульг.*) силопи́хом; (*по принуждению*) з при́мусу; (*принуждая себя*) через си́лу, над си́лу. [Люде́й гони́ли си́лою на при́сягу (ЗОЮР I). Хо́че силомі́ць її́ відда́ти за йо́го (Мирний). Почали́ напува́ти його́ силомі́ць (М. Левиц.). Селя́ни силомі́ццю поодбира́ють у панів ґрунт

(Крим.). Живоси́лом одволоклá Кáтрю од двере́й (М. Вовч.). Невóлею си́на ожени́ла (Гнід.). Взяв ґвáлтом (Сл. Аф.). Наси́льно їй заткáли рот (Франко). Мене́ мáти наси́льне жени́ла (Чуб. V). Слáбшу нáцію наси́льниче прие́днано до дýжчої (Азб. Комун.). Силопи́хом зáміж ви́турили (Старобільщ.)]. **-но** *мил не будешь* – на ми́лування немá си́лування.
Наси́льный – си́луваний, примýшений, поневі́льний, приневóлений, зневóлений; *срв.* **Наси́льственный.** [Си́луваний шлюб (Франко). Ой, шлю́бе, мій шлю́бе, примýшений шлю́бе! (Гол. I). Там дівчи́на поневі́льний шлюб брáла (Гол. I). Приневóлені адміністрати́вні переселі́ння (Н.-Лев.)].
Наси́льственно, *нрч.* – наси́льниче, силомі́ць, силомі́ццю, силомі́цно, самомі́цно, ґвалтóвно; *срв.* **Наси́льно.**
Наси́льственный – наси́льний, наси́льницький, наси́льничий, силомі́цний, самомі́цний, ґвалтóвний, си́луваний, примýшений, поневі́льний, приневóлений; *срв.* **Наси́льный.** [Чи ви яки́м наси́льним рóбом опанувáли, отруї́ли дýшу? (Куліш). Наси́льне обрусі́ння (Крим.). Наси́льницький переворóт із збрóєю в рукáх (Азб, Комун.). Наси́льниче скинуття́ капіталісти́чного лáду (Азб. Комун.). Самомі́цні єдини́телі Русі (Куліш). Ґвалтóвне ді́ло (Грінч.)]. **-ное** *лишение владения* – наси́льне позбáвлення (*неоконч.* позбавля́ння) володі́ння. **-ная** *смерть* – ґвалтóвна смерть, не своя́ смерть. *Умереть* **-ной** *смертью* – умéрти не своє́ю смéртю. [Він умéр не своє́ю смéртю, – йогó розбі́йники зарі́зали (Сл. Ум.)].
Наси́льство, *см.* **Наси́лие.**
Наси́льствование – наси́льництво, наси́льство, наси́лування, ґвалтівни́цтво.
Наси́льствовать – 1) *кого, см.* **Наси́ловать**; 2) (*быть насильником*) роби́ти (чини́ти) наси́льства; *см.* **Наси́льничать.**
Наси́льщик, -щица, *см.* **Наси́льник, -ница.**
Наси́льщина – наси́льство, наси́льництво.
Насинéние, *см.* **Наси́нька.**
Насинéть – посині́ти (трóхи, звéрху).
Наси́нивание, *см.* **Наси́нька**, *неоконч.*
Наси́нивать, *см.* **Насиня́ть, насини́ть** – наси́нювати, насини́ти, виси́нювати, ви́синити, (*слегка*) підси́нювати, підсини́ти, (*о мног.*) пона[пови]си́нювати, попідси́нювати що. **Насинённый** – наси́нений, ви́синений, підси́нений, понаси́нюваний *и т. п.* **-ться** – наси́нюватися, насини́тися, понаси́нюватися; бýти наси́нюваним, наси́неним, понаси́нюваним.
Нáсинь – прóсинява, си́нява.
Наси́нька – наси́нювання, виси́нювання, підси́нювання, *оконч.* наси́нення, ви́синення, підси́нення.
Насипéть – нахрипі́ти, нахарчáти.
Наси́пнуть – захри́п(ну)ти, охри́п(ну)ти.
Насиротéть – посироті́ти, посироти́тися.
Насироти́ть – насироти́ти, посироти́ти когó.
Насирóтствоваться – насиротувáтися.
Насия́ть, -ся – нася́яти, -ся, нася́ти, -ся, насі[и]я́ти, -ся, назорі́ти, -ся.
Наскáбливание – 1) надскрібáння, надшкря́бування, 2) наскрібáння, нашкря́бування, наскромáджування; (*настрагивание*) настрýгування. *Срв.* **Наскáбливать.**
Наскáбливать, наскобли́ть – 1) *что* – надскрібáти, надскребти́, надшкря́бувати, надшкря́бати, (*о мног.*) понадскрібáти, понадшкря́бувати що; 2) *чего* – наскрібáти, наскребти́, нашкря́бувати, нашкря́бати, наскромáджувати, наскромáдити, (*настрагивать*) настрýгувати, настругáти, (*о мног.*) понаскрібáти, понашкря́бувати, понаскромáджувати, понастрýгувати чогó. [Наскребти́ рéдьки (Сл. Ум.)]. **Наскоблённый** – 1) надскрéблений, надшкря́баний, понадшкря́буваний; 2) наскрéблений, нашкря́баний, наскромáджений, настрýганий, понашкря́буваний *и т. п.* **-ться** – 1) на(д)скрібáтися, на(д)скребти́ся, пона(д)скрібáтися, на(д)шкря́буватися, на(д)шкря́батися, пона(д)шкря́буватися; бýти на(д)шкря́буваним, на(д)скрéбленим, на(д)шкря́баним, пона(д)шкря́буваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наскребти́ся, нашкря́батися, наскромáдитися; настругáтися; попоскребти́ (досхочý) *и т. п.*
Наскáз – 1) (*действие*), *см.* **Наскáзывание** *и* **Насказáние**; 2) нáбрехи (-хів), нáклеп (-пу), обмóва; *срв.* **Наговóр 2.**
Насказáние – 1) наказáння, наговóре[і]ння, набалáкання; 2) набрехáння, наклепáння, наплéте[і]ння. *Срв.* **Наскáзывать.**
Насказáть, -ся, *см.* **Наскáзывать, -ся.**

Наска́зка, *см.* **Наска́з.**
Наска́зчик, -щица – 1) (*говорун, -нья*) балаку́н (-на́), говору́ха; 2) (*наговорщик, -щица*), набрі́хувач, -вачка, накле́пник, -ниця, обмо́вник, -ниця.
Наска́зывание – 1) нака́зування, наговóрювання, набала́кування; 2) набрі́хування, накле́пування, наплі́тання. *Срв.* **Наска́зывать.**
Наска́зывать, наказа́ть – 1) *кому* – нака́зувати, наказа́ти, наговóрювати, наговори́ти, набала́кувати, набала́кати, (*о мног.*) понака́зувати, понаговóрювати, понабала́кувати чогó комý. [Ти ті́льки слу́хай, – він тобі́ набала́кає такóго! (Брацл.)]. **-за́л** *с три короба* – наказа́в (наговори́в, набала́кав) три мішки́ греча́ної вóвни (Приказка); 2) *на кого* – набрі́хувати, набреха́ти, накле́пувати, наклепа́ти, наплі́та́ти, напле́сти́, (*о мног.*) понабрі́хувати, понакле́пувати, понаплі́та́ти на кóго; *срв.* **Нагова́ривать 2**. **Наска́занный** – 1) нака́заний, наговóрений, набала́каний, понака́зуваний *и т. п.*; 2) набре́ханий, накле́паний, напле́тений, понабрі́хуваний *и т. п.* **-ться** – нака́зуватися, бу́ти нака́зуваним, нака́заним, понака́зуваним *и т. п.*
Наскака́ние – 1) наскóчення, прискака́ння *и* прискóчення; 2) наскака́ння, настриба́ння, наплига́ння. *Срв.* **I. Наска́кивать.**
Наскака́ть, -ся, *см.* **I. Наска́кивать, -ся.**
I. Наска́кивание – 1) наска́кування, приска́кування; 2) наска́кування, настри́бування, напли́гування. *Срв.* **I. Наска́кивать.**
II. Наска́кивание – наска́кування, набіга́ння; *срв.* **II. Наска́кивать.**
I. Наска́кивать, наскака́ть – 1) (*набегать вскачь*) наска́кувати, наскóчити на кóго, на що, (*подскакивать*) приска́кувати, прискака́ти *и* прискóчити до кóго, до чóго; (*о мног.*) понаска́кувати, поприска́кувати. [Тут їм назу́стріч і кóні наскóчили (Стор.)]. **-ка́ть** *на мост* – прискака́ти (прискóчити) до мóсту; 2) (*во множестве*) наска́кувати, наскака́ти, (*напрыгивать*) настри́бувати, настриба́ти, напли́гувати, наплига́ти, (*о мног.*) понаска́кувати, понастри́бувати, понапли́гувати. [Аби́ болóто, а жаби́ наска́чуть (Номис)]. **-ка́ться** – наскака́тися, настриба́тися, наплига́тися, попоскака́ти (досхочу́) *и т. п.*
II. Наска́кивать, наскочи́ть, наскокну́ть – наска́кувати, наскóчити, скó[і́]кну́ти на що, (*набегать*) набіга́ти, набі́гти, нагаࣀня́тися, нагна́тися, (*наталкиваться*) нахóплюватися, нахопи́тися, натрапля́ти, натра́пити, наража́тися, narazи́тися на кóго, на що, (*о мног.*) понаска́кувати, понабіга́ти, понаганя́тися, понахóплюватися, понаража́тися на кóго, на що. [«Мовчи́!» – пи́снула па́ні, наска́куючи (М. Вовч.). Тре́ба бу́ти обере́жним, щоб не наскóчити на вóрога (Франко). Чогó ти не ди́вишся? набі́г на чолові́ка! (Сл. Гр.). Розпита́ти… на якé безголóв'я набі́г він (Потебня). За́дній віз нагна́вся на пере́дній (Н.-Лев.). Степа́н яки́йсь час мовча́в, нахопи́вшись в оповіда́нні на несподі́вану пере́тику (Короленко)]. **-чи́ть** *на беду* – наскóчити (нахопи́тися) на ли́хо.
Наска́лить *зубы* – 1) наскі́рити (навищіря́ти) зу́би; 2) (*насмехаясь над кем*) насмішкува́тися, наглузува́тися, наглуми́тися з кóго.
Наскалозу́бничать, *см.* **Наска́лить** *зубы* **2.**
Наскандáлить, -ся – наскандáлити, -ся, набешкетува́ти, -ся, напроку́дити, -ся. [Та ти-б ду́же напроку́дила, – ти-б і в ха́ту йогó полі́зла з ла́йкою (Мова)].
Наска́редничать – 1) (*наделать скаредничая*) наскнарува́ти, наскупи́тися; 2) (*нажить скаредничая*) нажи́ти (набу́ти) скна́рством. **-ться** – наскнарува́тися, наскупи́тися, (*фам.*) наскупа́ритися, наскупе́ндитися.
Наска́ть – насука́ти чогó.
Наскверне́ние – 1) паску́дження, пога́нення, *оконч.* напаску́дження, напога́нення; 2) с[за]пога́нювання, *оконч.* с[за]пога́нення. *Срв.* **Наскверня́ть.**
Наскверне́ть – с[за]погані́ти, с[за]пога́нитися, осквер ни́тися, сплюга́віти, сплюга́витися.
Наскверносло́вить, -ся – налихослóвити, -ся, наговори́ти, -ся сорoмі́тських (пога́них, плюга́вих) слів.
Наскверня́ть, наскверни́ть – 1) (*пакостить*) паску́дити, напаску́дити, пога́нити, напога́нити де; 2) (*осквернять*) с[за]пога́нювати, с[за]пога́нити, оскверня́ти, осквер ни́ти, плюга́вити, сплюга́вити що. **Наскверне́нный** – 1) напаску́джений, напога́нений; 2) с[за]пога́нений, оскве́рнений, сплюга́влений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) паску́дитися, бу́ти паску́дженим, напа́скудженим *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) с[за]пога́нюватися, с[за]пога́нитися, с[за]погані́ти, оскверня́тися, осквер ни́тися, сплюга́витися, сплюга́віти.
Насквóзь, *нрч.* – на́скрізь *и* (*диал.*) на́вскрізь; (*навылет*) нави́літ; на́вспіл чóго. [Ті́льки де ступне́ ногóю, – всю так зе́млю на́скрізь ба́чить (Грінч.). Ти́хі óчі прони́зують на́скрізь (Крим.). Прокопа́в (проби́в) на́вскрізь (Звин.). Ті ді́ри ви́копано нави́літ (Звин.). Ця пля́ма на́вспіл сукна́ пройшла́ (Сл. Гр.)]. *Пуля прошла* **-сквóзь** – ку́ля пройшла́ на́скрізь

(нави́літ). *Я его по глазам всего* **-скво́зь** *вижу* – я його́ по оча́х усього́ на́скрізь ба́чу. *Я* **-скво́зь** *промок* – я змок (ви́мок) до рубця́ (до ру́бчика). **-скво́зь** *прогнивший* – прогни́лий (протру́хлий) на́скрізь.
Наски́рдный – наск[т]и́ртови́й.
Наскита́ться – наблука́тися, натиня́тися, наве́штатися, поповблука́ти, попотиня́тися (досхочу́).
Наскобле́ние – 1) надскре́блення, надшкря́бання; 2) наскре́блення, нашкря́бання, наскрома́дження; (*настрогание*) наструга́ння. *Срв.* **Наска́бливать.**
Наско́блины – на́скрі[е]бки, на́шкрябки (-ків); (*стружки*) остру́жини (-жин), (о)стру́жки́ (-жо́к).
Наскобли́ть, -ся, *см.* **Наска́бливать, -ся.**
Насковоро́дный – насковорі́дний, напате́льняний.
Наско́к – 1) (*действие*), *см.* **II. Наска́кивание** *и* **Наскоче́ние**; 2) на́ско́к (-ко́ку); *срв.* **Налёт 2**. **-ком** – знаско́ку; 3) (*нахал*) наха́ба, харци́з (-за).
Наскокну́ть, *см.* **II. Наска́кивать.**
Наско́ль, *см.* **Наско́лько.**
Наскольза́ть, наскользну́ть – насува́тися *и* насо́вуватися, насу́нутися, (*о мног.*) понасува́тися *и* понасо́вуватися на що.
Наскользи́ть – наслиза́тися, находи́ти(ся), набі́гати(ся) по́ковзом, находи́ти(ся) ле́гко (безгу́чно); (*на коньках*) нако́вза́тися. [Наслиза́лися но́ги (М. Рильськ.)].
Наско́лько, *нрч.* – скі́льки, (*при нрч. и глаг.*) як, (*при прлг.*) яки́й (яка́, яке́, які́), (*канцел.*) наскі́льки, (*поскольку, зап.*) оскі́льки, (*в какой мере*) яко́ю мі́рою, вякі́й мі́рі, в яку́ мі́ру. [В цій спі́рці (вони́) стаю́ть при (його́) бо́ці (*на его стороне*), але́ скі́льки щи́ро, – то воно́ хто й зна (Грінч.). Перетвори́вшися з науко́вого ви́дання на живи́й, скі́льки це мо́жна було́ під цензу́рною до́вбнею, о́рган суча́сности (Рада). За орбі́тою Непту́на простяга́ється про́стір, так са́мо поро́жній, скі́льки мо́же пройня́ти лю́дське спостере́ження (Країна Сліпих). Такі́ статті́ зацікáвлювали ма́ло і ду́же не надо́вго; а я́к ма́ло, то се ви́дно з то́го, що… (Грінч.). Наскі́льки мо́жу я пригада́ти, це були́… (Крим.)]. **-ко** *возможно* – як(о)-мо́га, скі́льки мо́жна. [Бу́демо дба́ти, я́ко-мо́га, за добро́бут кра́ю й наро́да (Н.-Лев.)]. **-ко** *мне известно* – скі́льки я зна́ю. **-ко** *припоминаю* – скі́льки прига́дую. **-ко** – *настолько* – скі́льки – сті́льки, (*канцел.*) наскі́льки – насті́льки, (*зап.*) оскі́льки – ості́льки, (*в какой – в такой мере*) як (яка́, яке́, які́) – так (така́, таке́, такі́). **-ко** *она прежде была бледна, настолько вдруг покраснела* – яка́ вона́ пе́рше була́ блі́да́, така́ ра́птом зроби́лась черво́на.
Наскоморо́шить *и* **-ро́шничать** – нафіґлюва́ти, насміха́чити, наштука́рити, наштукарюва́ти, наструга́ти фі́ґлів; (*напаясничать*) наблазню[у]ва́ти, настро́їти (накле́їти) ду́рника. **-ться** – нафіґлюва́тися, наштукарюва́тися, наблазню[у]ва́тися.
Наскорбе́ть – натужи́ти, нажури́тися, насумува́ти, наскорбі́ти; (*наболеть от скорби*) наболі́ти з скорбо́ти (з ту́ги, з журби́, з жалю́). **-ться** – натужи́тися, нажури́тися, насумува́тися, наскорбі́тися.
Наскорби́ть (*бельё*) – накрохма́лити, покрохма́лити (білú́зну).
Наско́рблый – зашкару́блий, зашкарубі́лий.
Наско́рбнуть – зашкару́б(ну)ти, зашкарупи́тися, зашкару́біти.
На́скоре, *нрч.* – 1) (*второпях*) з-по́хвату, хапа́ючися; *см.* **На́скоро**; 2) (*вскоре*) незаба́ром.
Наскорлу́пный – нашкаралу́пний, нашкаралу́щовий.
Наскорня́ж[ч]ить – 1) (*наделать скорнячеством*) накушні́рюва́ти; (*наготовить кож*) навичиня́ти (нагарбува́ти) шкур; 2) (*нажить скорнячеством*) зароби́ти (нажи́ти, набу́ти) кушні́рством (кушні́рю́ючи).
На́скоро, *нрч.* – нашвидку́, на швидку́ (на ско́ру) ру́ку (ру́ч), швидкома́ (Сл. Ум.); (*торопливо*) по́хапцем, при́хапцем, при́хапці, по́хапки, по́хапком, хапко́м, хапкома́, хватко́м, хват(ь)кома́, нахватку́; *срв.* **Поспе́шно.** [Нашвидку́ вми́вшись (Грінч.). Обі́дать нашвидку́ (Греб.). Зроби́в сяк-так на швидку́ ру́ку (Сл. Ум.). На швидку́ ру́ч розгорну́в одно́ число́ газе́ти (Крим.). Поста́влять закуси́ти на ско́ру ру́ч чого-не́будь (Олекс.). Оле́ся хапко́м причеса́ла го́лову (Н.-Лев.). Ви́пив нахватку́ стака́н ча́ю (Мирний)]. *Скоро* (*Скорым*) **-ро** – ду́же шви́дко, як-найшви́дше, швиде́нько, (*духом*) (одни́м) ду́хом, за оди́н дух, (*шутл.*) хватопе́ком, за одни́м ма́хом-па́хом.
Наскороди́ть – наскоро́дити, наборонува́ти що, чого́.
Наскоти́ниться – стоваря́читися, збі́длитися, збидлі́ти, (*о мног.*) потоваря́читися, побі́длитися, побидлі́ти.
Наскоче́ние – наско́чення (-ння).
Наскочи́ть, *см.* **II. Наска́кивать.**

Наскрёб, *см.* **Наскрёбка.**
Наскребáние, *см.* **Наскрёбка**, *неоконч.*
Наскребáть *и* **Наскрёбывать, наскрести́** *и* **наскрéсть** – наскрібáти, наскребти́, нашкря́бувати, нашкря́бати, наскромáджувати, наскромáдити, (*о мног.*) понаскрібáти, понашкря́бувати, понаскрожáджувати чогó; (*немного*) ускрібáти, ускребти́, ушкря́бувати, ушкря́бати, ускромáджувати, ускромáдити чогó. **Наскребённый** – наскрéблений, нашкря́баний, наскромáджений, понашкря́буваний, понаскромáджуваний; ускрéблений, ушкря́баний, ускромáджений. **-ться** – наскрібáтися, наскребти́ся, понаскрібáтися, нашкря́буватися, нашкря́батися, понашкря́буватися; бýти нашкря́буваним, наскрéбленим, нашкря́баним, понашкря́буваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наскребти́ся, нашкря́батися, наскромáдитися, (*зап.*) наскрóбатися. [Наскрóбався в гóлову (Галич.)].
Наскрёбка – наскрібáння, нашкря́бування, наскромáджування, *оконч.* наскрéблення, нашкря́бання, наскромáдження; (*в небольш количестве*) ускрібáння, *оконч.* ускрéблення *и т. п.*
Наскребнóй – наскрібни́й; (*наскребённый*) наскрéблений, нашкря́баний, наскромáджений.
Наскрёбок – нáскребок (-рібка *и* -ребка), ви́шкрябок (-бка).
Наскрёбывать, -ся, *см.* **Наскребáть, -ся.**
Наскрёбыш, *см.* **Наскрёбок.**
Наскрести́, -сь, Наскрéсть, -ся, *см.* **Наскребáть, -ся.**
Наскрипéть, -ся – наскрипíти, -ся, нарипíти, -ся, (*преимущ. дверями, о дверях*) наскри́пати, -ся, нари́пати, -ся.
Наскрóзь, *вульг., см.* **Насквóзь.**
Наскря́жничать, -ся, *см.* **Наскáредничать, -ся.**
Наскудá[é]ть – зубóжіти, зубóжитися, збіднíти, (*диал.*) зматчíти, (*шутл.*) скапцанíти.
Наскудáться – набідувáтися, назлиднювáтися.
Нáскудно, *нрч.* – дýже вбóго (нуждéнно, мізéрно). *Скудно* (*Скудным*) **-но** – вбóго-превбóго, нуждéнно-пренуждéнно, мізéрно-премізéрно.
Наскýка – надокучáння, докучáння, (на)докýка, набридáння (-ння).
Наскупи́ться – наскупи́тися.
Нáскупо, *нрч.* – дýже скýпо. *Скупо* (*Скупым*) **-по** – скýпо-прескýпо.
Наскучáтель, -ница, *см.* **Надоедáла.**
Наскучáть, наскýчить – надокучáти, надокýчити, наскучáти, наскýчити, докучáти, докýчити, на(в)кучáти, на(в)кýчити, у(с)кучáтися, у(с)кýчитися, на(д)бридáти, на(д)бри́днути, обридáти, обри́днути, (*о мног.*) понабридáти комý чим; *срв.* **Надоедáть.** [Надокýчили мені йогó балачки́ (Київщ.), Да вже-ж мені наскýчило (Чуб.). Хібá ще не накýчило дóма сидíти? (Звин.). Я вам навкýчив (Крим.). Дóбре нікóли не укýчиться (Номис). Бíдний чоловíк ходи́в до ньóго (багачá) худóби позичáти, і йомý вкýчилося давáти (Драг.). Йомý набри́дла холóдна, порóжня самóтність (Черкас.)]. **Наскýчивший** – що надокýчив *и т. п.*, набри́длий. [Набри́дле життя́ (Грінч.)].
Наскýчливый, *см.* **Надокýчливый.**
Наслабевáть, наслабéть *и* **наслáбнуть** – ослабáти, ослáб(ну)ти, (*более прежнего*) слáбшати, પослáбшати.
Наслаби́, *нрч.* – на-ослáбі, на-óслаб. [Ланцю́г ви́сить на-ослáбі (Сл. Гр.). Як дéржиш на-óслаб чепíгу, то й ви́вернеться плуг (Вовчанц.)].
Наслаблéние – 1) (*от* **Наслабевáть**) ослабáння, *оконч.* ослáбнення, ослáба; 2) (*от* **Наслабля́ть**) попускáння, *оконч.* попýщення, пóпуск (-ку).
Наслабля́ть, наслáбить – 1) (*верёвку и т. п.*) попускáти, попусти́ти що; 2) **-бить** *кого, безл.* – дóбре пронéсти́ (прочи́стити, промкнýти) когó. **Наслáбленный** – попýщений. **-ться** – 1) попускáтися, попусти́тися; бýти попýсканим, попýщеним; 2) *см.* **Наслабевáть.**
Наслáвка, *см.* **Молвá 2.**
Наславля́ть, наслáвить – 1) вихваля́ти, хвали́ти, нахвали́ти, прославля́ти, прослáвити когó, що; (*ославлять*) ославля́ти, ослáвити, неслáвити, зне слáвити когó, поговíр (слáву) пускáти, пусти́ти про кóго; 2) (*зарабатывать славленьем*) виславля́ти, ви́славити що, (*колядой*) ви́колядувати, (*под новый год*) за[ви́]щедрувáти що. **Наслáвленный** – 1) нахвáлений, прослáвлений; ослáвлений, знеслáвлений; 2) ви́славлений, ви́колядуваний, защедрóваний, ви́щедруваний.
Наслаждáть, наслади́ть – тíшити, натíшити, усолóджувати, усолоди́ти когó, що чим, о[на]солоди́ти що чим; *срв.* **Услаждáть.** [Чи́м-же я вас нагороджý, вáші літá осолоджý? (Пісня)]. **-ди́ть** *слух музыкой* – натíшити слух (вýха) мýзикою, (о себе самом) натíшитися мýзикою.

Наслажда́ться, наслади́ться *чем* – ті́шитися, наті́шитися, утіша́тися, навтіша́тися, розкошува́ти, порозкошува́ти, розкошува́тися, нарозкошува́тися чим *и* з чо́го, втíхи (насоло́ди, ро́зко́ши *и* розко́шів) зазнава́ти, зазна́ти з чо́го, коха́тися в чо́му, насоло́джуватися, насолоди́тися з чо́го *и* чим, усолоди́тися чим, (*преимущ. о зрительн. впечатл.*) милува́ти(ся), любува́тися чим, в чо́му *и* з чо́го, (*преимущ. о вкусовых ощущениях*) смакува́ти що, насмакува́ти чого́, ла́сувати(ся), пола́сувати з чо́го *и* чим, (*упиваться*) упива́тися, упи́тися чим. [Душа́ його́ життє́вою гармо́нією ті́шиться що-найповні́ше (Крим.). Чи до́вго-ж ті́шився він тим ща́стям? (Коцюб.). Втіша́юся письме́нство та музи́кою (Крим.). Не дала́ форту́на навтіша́тись (Куліш). О, живі́те, коха́йтеся, пе́рвістки зрива́йте, розкошу́йте, танцю́йте, вино́ налива́йте! (Л. Укр.). Всіх більше розкошува́ла не́ю (о́перою) «молода́ княги́ня» (Куліш). Розкошу́ючи після́ смачно́го обі́ду, спокі́йно пи́хкав цига́ркою (Грінч.). Обі́дав шви́дко, не смаку́ючи та не розкошу́ючись (Франко). Нарозкошува́вся я за свій вік і коха́нням і всіма́ втíхами життьови́ми (М. Грінч.). Не мо́жу, як ви, коха́тися в цій ме́ртвій приро́ді (Грінч.). Моє́ життя́ склада́ється з то́го, що я насоло́джуюся нау́кою та пое́зією (Крим.). Ула́комимось, усолодимо́сь (я́годами) доне́хочу (М. Вовч.). Він (Котляре́вський) милу́ється в о́писах оціє́ї живо́тної сторони́, малю́ючи здебі́льшого пия́цтво, розпу́сту та чва́ри (Рада). Ніхто́ не міг любува́тися ві́льними думка́ми, бо його́ жда́ла ка́ра (Павлик). Я смакува́в нау́ку (Крим.). Ми й самі́ всього́ того́ дово́лі поначи́тувались і насмакува́лись (Куліш). Пан ла́сував з переваги своє́ї над убо́гим чолові́ком (Куліш). Ласу́йся, мов чи́стим ме́дом, соло́дкою росо́ю сну (Куліш). Хотів до́вше пола́сувати і почáв крути́ти бу́блик у рука́х, ню́хати, як він па́хне (Грінч.). Лежа́в у холодку́ під де́ревом, упива́ючися свíжим запашни́м повітрям (Грінч.)]. **-ди́ться** *жизнью* – наті́шитися життя́м (з життя́), (*диал.*) нажи́тися. [Ці́ле лі́то така́ га́рна пого́да, – мо́жна нажи́тись! (Звин.)].

Наслажде́ние – 1) (*действие по глаг.* **Наслажда́ть**) ті́шення, усоло́джування, *оконч.* натíшення, усоло́дження кого́, чого́ чим, о[на]соло́дження чого́ чим; 2) (*состояние по глаг.* **Наслажда́ться**) насоло́да, утíха з чо́го, ровкошува́ння чим *и* з чо́го, коха́ння в чо́му, милува́ння, любува́ння чим, в чо́му *и* з чо́го, ла́сування з чо́го *и* чим. [Розкошува́ння на́дбаним добро́м (Франко). Любува́ння з ідеа́льної краси́ душе́вної (Грінч.). До ла́сування ти йому́ на сте́жці (Куліш)]; 3) (*удовольствие*) насоло́да, (*редко осолода*), утíха, ро́зкіш (*р.* ро́зко́ши, *мн.* розко́ші, -шів), (*услады*) со́ло́доші (-щів *и* -щей). [Кра́ще не прив'я́зуватися до втíхи, не роби́тися рабо́м насоло́ди (Крим.). Ї́хні гу́би вже креса́ли болю́чі і́скри насоло́ди (В. Підмог.). Вся́ка пра́ця дає́ люди́ні вели́ку осоло́ду й забуття́ (Крим.). Ва́блять (морські́ царі́вни) до се́бе зеленува́тими очи́ма своїми, обіця́ючи ще нечу́вані втíхи (Леонт.). Що за втíха – з тобо́ю сиді́ти! що за втíха – на те́бе гляді́ти! (Крим.). Естети́чна втíха (М. Зеров). Ти ще не розумі́єш, яка́ се ро́зкіш – почуття́ своє́ї си́ли (Франко). Моє́ се́рце в ці́лім мо́рі ро́зкоши тону́ло (Рудан.). Розко́ші ра́ю (Франко). Дай мені́ лю́бощів, па́хощів, ча́рів-соло́дощів (Франко)]. *С* **-нием** – залюбки́, з утíхою, з насоло́дою, лю́бо. [Залюбки́ зга́дував, що сього́дні пі́де додо́му, обми́ється, відпочи́не й побу́де в своїй сім'ї (Грінч.). Не дві но́чі ка́рі о́чі лю́бо цілува́ла Шевч.). Нево́льники лежа́ть, простя́гшись лю́бо (Куліш)]. *От* **-ния** – з насоло́ди, з утíхи, з ро́зко́ши. *Светские, мирские* **-ния** – світові́ втíхи (розко́ші). [Світови́х не ві́давши утíх (Грінч.). За світови́ми розко́шами вганя́ли (Куліш)]. *Чувственное* **-ние** – почуттє́ва (змисло́ва) насоло́да (втíха). *Чувственные* **-ния** – почуттє́ві (змисло́ві) втíхи, (*любовные*) лю́бощі (-щів *и* -щей), любува́ння (-ння). *Исполненный* **-ния** – по́вний насоло́ди (угíхи), насоло́дний, розкі́шний. [В насоло́дній мло́сті ті́ла й душі́ (В. Підмог.). В ім'я́ любви́ й годи́н її розкі́шних (Куліш)]. *Доставлять, доставить* **-ние** *кому* – дава́ти, да́ти насоло́ду (втíху) кому́, ті́шити, поті́шити кого́. *Испытывать, испытать* **-ние** – зазнава́ти, зазна́ти насоло́ди (втíхи, ро́зко́ши); *срв.* **Наслажда́ться.** *Находить* **-ние** *в чём, с* **-нием** *предаваться чему* – коха́тися в чо́му, милува́тися в чо́му *и* чим, ті́шитися чим *и* з чо́го.

Насла́ивание, *см.* **Напласто́вка**, *неоконч.*

Насла́ивать *и* **Наслоя́ть, наслои́ть** – 1) (*накладывать слоями*), *см.* **Напласто́вывать**; 2) (*делить на слои*) верст(в)ува́ти, поверст(в)ува́ти що, діли́ти (рі́зати), поділи́ти (порі́зати) що на шари́ (на ве́рстви) *или* шара́ми (ве́рствами); 3) **-ить** *теста* – налистува́ти ті́ста. **Наслои́вшийся** – нашаро́ваний. **Наслоённый** – 1) *см.* **Напласто́ванный**; 2) поверст(в)о́ваний, поді́лений (порі́заний) на шари́ (на ве́рстви) *или* шара́ми (ве́рствами); 3) налисто́ваний. **-ться** – 1) *см.* **Напласто́вываться**; 2) верст(в)ува́тися, поверст(в)ува́тися; бу́ти верст(в)о́ваним, поверст(в)о́ваним *и т. п.*

Насла́ние – 1) (*действие*) насла́ння́; 2) на́сла́ння́ (-ння́); *срв.* **Наважде́ние 3**. [Наслання́ бо́же (Брацл.)].

Насла́стка – насоло́джування, *оконч.* насоло́дження *и* насолоді́ння, на́солод (-ду).

Насла́ть, -ся, *см.* **Насыла́ть, -ся.**
Насла́щивание, Наслаще́ние, *см.* **Насла́стка.**
Насла́щивать *и* **Наслаща́ть, насласти́ть** – насоло́джувати, насолоди́ти, (*о мног.*) понасоло́джувати що *и* чого́. [Ду́же насолоди́ли кисі́ль, – аж нудни́й (Богодух.)]. **Наслащённый** – насоло́джений, понасоло́джуваний. **-ться** – 1) насоло́джуватися, насолоди́тися, понасоло́джуватися; бу́ти насоло́джуваним, насоло́дженим, понасоло́джуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) насолоди́тися, (*о мног.*) понасоло́джуватися.
Насле́дие – спа́док (-дку) *и* (*мн.*) спа́дки (-ків), спа́дщина; *срв.* **Насле́дство.** [Ти, Промете́ю, спа́док нам поки́нув вели́кий, незабу́тній (Л. Укр.). Є ці́лі ви́рази – спа́дки тих часі́в, як семінари́сти му́сіли бала́кати по-лати́нськи (Свидниц.). Літерату́рна спа́дщина стари́х часі́в (М. Зеров). Війну́ і ві́йсько вважа́ли за пере́житок, за спа́дщину старо́го ла́ду (Рада)]. *В* **-дие** – у (на) спа́дщину, у (на) спа́док, у спа́дку, спа́дщиною, спа́дком. **-дие** *предков, дедов, отцов* – пре́дківські спа́дки (предкі́вщи́на), діді́вські (пра́діді́вські) спа́дки (діді́вщина, діди́зна, пра́діді́вщина), ба́тьківщи́на. [Ко́жна наро́дність живи́м сло́вом боро́нить пре́дківських спа́дків (Куліш). Сві́док сла́ви, дідівщи́ни з ві́тром розмовля́є (Шевч.). Ги́не сла́ва, батьківщи́на (Шевч.)].
Наследи́ть – 1) *где, на чём* – наслі́ди́ти, натопта́ти, нату́пати де, на чо́му. [У ха́ті чобі́тьми́ наслі́дить (Васильч.). Ті́льки помі́ст поми́ла, а ви вже й нату́пали (Богодух.)]; 2) *кого* – натра́пити на чий слід, ви́слідити кого́.
Наследи́ться – насте́житися; (*идя по следам*) наслі́дкува́тися.
На́следком, *нрч.* – слідко́м, слідо́м, услі́д, на́слідці, (*не выпуская из виду*) на́зирком, на́зирці за ким.
Насле́дник – 1) спадкое́мець (-мця), спадкое́мця (-ці, *м. р.*). [Батька́ми цивіліза́ції в Евро́пі були́ да́вні гре́ки, а спадкое́мцями ста́ли усі́ християя́нські наро́ди (Доман.). Ді́ти, вну́ки, небожа́та – все-ж то аде́пти, однoіде́йні спадкое́мці Кониськ.)]. *Законный* **-ник** – пра́вний (зако́нний) спадкое́мець. *Прямой* **-ник** – безпосере́дній (*по крови*: кре́вний) спадкое́мець; 2) (*преемник*) насту́пник. [Краї́на вся боя́лась, що вона́ (короле́ва) уме́рти мо́же без кре́вного насту́пника (Грінч.)]. **-ник** *престола* – насту́пник на престо́лі (на тро́ні, на ца́рстві); *срв.* **Престолонасле́дник.**
Насле́дников – спадкое́мців (-цева, -цеве); насту́пників (-кова, -кове).
Насле́дница – 1) спадкое́мниця; 2) (*преемница*) насту́пниця.
Насле́дницын – спадкое́мничин; насту́пничин (-на, -не).
Насле́днический – спадкое́мницький; (*преемнический*) насту́пницький.
Насле́дный – 1) спадко́ви́й, спадкое́мний; *срв.* **Насле́дственный.** [Спадко́вий трон (Крим.)]; 2) (*наследующий*) – (*м. р.*) насту́пник, (*ж. р.*) насту́пниця. **-ный** *принц* – принц-насту́пник.
Насле́дование – 1) *кому* – спадкое́мство, спадкува́ння по ко́му, дістава́ння, оде́ржування, *оконч.* діста́ння́, оде́ржання спа́дщини (спа́дку) по ко́му; 2) *чего* – дістава́ння, оде́ржування, відбира́ння, *оконч.* діста́ння́, оде́ржання, відібра́ння чого́ у (на) спа́дщину (у *и* на спа́док, у спа́дку, спа́дщиною, спа́дком), (*гал.*) одіди́чування, *оконч.* одіди́чення чого́; спадкое́мство (чого́), спадкува́ння. [В спадкое́мстві жі́нка за́вжди оде́ржує ме́ншу части́ну (Азб. Комун.)]. **-ние** *по завещанию, по закону* – спадкое́мство (спадкува́ння) за духівни́цею, за зако́ном (з пра́ва, пра́вом). **-ние** *чьего-л. имущества* – спадкое́мство (спадкува́ння) по ко́му. **-ние** *престола* – заступа́ння (спадко́ве́ перейма́ння, *оконч.* перейняття́) престо́лу. *Право* **-ния** – пра́во спадкое́мства, спадко́ве пра́во. [Ченці́в позба́влено пра́ва спадкое́мства (Київ)]. *Порядок* **-ния** – поря́док спадкое́мства.
Насле́довать – 1) *кому* – спадкува́ти по ко́му, достава́ти, оде́ржувати, *сов.* діста́ти, оде́ржати спа́дщину (спа́док) по ко́му. *Дети* **-дуют** *отцу* – спа́дщина по ба́тькові припада́є (спада́є) ді́тям; 2) *что* – дістава́ти, оде́ржувати, здобува́ти, перейма́ти, відбира́ти, *сов.* діста́ти, оде́ржати, здобу́ти, перейня́ти; відібра́ти у (на) спа́дщину (у *и* на спа́док, у спа́дку, спа́дщиною, спа́дком) що, (*гал.*) одіди́чувати, *сов.* одіди́чити що; спадкува́ти. **-вать** *родительский престол* – перейма́ти, *оконч.* перейня́ти в спа́дщину (заступа́ти, заступи́ти) ба́тьківський престо́л (трон), заступа́ти, заступи́ти ба́тька на престо́лі, (*гал.*) одіди́чувати, одіди́чити престо́л (трон). **-вать** *царство небесное, церк.* – осяга́ти, осягну́ти ца́рство небе́сне (Біблія). **Насле́дованный** – ді́станий (оде́ржаний, здобу́тий, перейня́тий, віді́браний) у (на) спа́дщину (у *и* на спа́док *и т. п.*), оді́ди́чений; ося́гнутий.
Наследода́тель, -ница – спадкода́вець (-вця), -да́вниця.
На́следом, *см.* **На́следком.**
Насле́дственно, *нрч.* – спадко́во, спа́дщиною, спа́дком.
Насле́дственность – спадко́вість, спа́дщинність, спадща́нність (-ости).

Наслéдственный – спадкóви́й, спадкоéмний, спáдщинний, спадщáнний, (*о недвиж. имуществе ещё*) діди́зний, діди́чний, (*от предков*) прéдківський, прáдідівський, (*по отцу*) бáтьківський, (*по матери*) матери́з(не)ний. [Завели́ся на Вкраї́ні сéла кня́жі і боя́рські спадкóві (Куліш). Держáвець спадкóвий (Грінч.). Вподóбала я в прóстій козáчці спадкóву пиху́ своїм повáжним рóдом (Г. Барв.). Князь князювáв я́ко самовлáдний пан на своє́му діди́зному пáнстві (Куліш). Це в мéне плáхта ще матери́знена (Вовчанщ.)]. **-ная** *болезнь* – спадкóвá (спáдщинна) х(в)орóба (слáбість). **-ная** *власть* – спадкóвá влáда. **-ный** *грех* – спадкóви́й (спадкоéмний) гріх. **-ное** *имение* – спадкóви́й (діди́зний) маéток, спáдщина, (*доставшеся от отца*) бáтькі́вщи́на, отці́вщина, (*от матери*) матери́зна *и т. п.*; *см.* **Наслéдство. -ное** *право* – спадкóвé прáво. **-ная** *правоспособность* – спадкóвá правоздáтність, прáво бу́ти спадкоéмцем.

Наслéдство – спáдщина, спáдок (-дку) *и* (*мн.*) спáдки (-ків), (*гал.*) діди́цтво; *специальнее*: (*от предков*) предкі́вщи́на, (*от деда*) діди́зна, дідівщи́на, (*от бабки*) баби́зна, бабі́вщина, (*от отца*) бáтькі́вщи́на, отці́вщина, (*от матери*) матери́зна, (*от брата*) братови́зна, браті́вщи́на, (*от сестры*) сестрі́вщи́на, (*от свёкра*) свекрі́вщи́на, (*от тестя*) тесті́вщи́на; *срв.* **Наслéдие.** [Після (Вóльфової) смéрти він зроби́вся пáном усієї йогó спáдщини (Франко). Я спáдок мав од бáтька: виногрáди, і ни́ву дóбру, і садóк, і дім (Л. Укр.). Спáдків по вас я не сподівáюся мáти (Харківщ.). Йому́, сироті́, ні́где узя́ти, ті́льки що спáдками живи́тись (Квітка). Малé діди́цтво, вели́ке головни́цтво (*уголовщина*) (Франко). Нам бáтьківщини не діли́ти (Приказка)]. *В* **-ство***, по* **-ству** – у (на) спáдщину, у (на) спáдок, у спáдку. [Мáли влáсну зéмлю і передавáли її в спáдщину (Доман.). Взялú собі у спáдок всі пісні́ йогó (Л. Укр.). По ньóму світ зостáвсь на спáдок и́ншим (Крим.)]. *Вступать вступить в* **-ство** – обіймáти, об(ій)ня́ти спáдщину. *Доставаться, достаться в* **-ство***, по* **-ству** *кому от кого* – припадáти, припáсти, спадáти, спáсти кому́ (спáдщиною, спáдком, у спáдщину, у спáдок, у спáдку), діставáтися, дістáтися кому́ спáдщиною *и т. п.* по кóму (*реже* після кóго). [Отéць умéр, на мéне спав маéток (Куліш). Од якóїсь ті́тки у спáдку йому́ дістáвся (М. Вовч.)]. *Лишать, лишить* **-ства** *кого* – позбавля́ти позбáвити спáдщини когó, не давáти, не дáти спáдку кому́, (*об отце по отнош. к сыну ещё*) висиновля́ти, ви́синовити когó. *Оставлять, оставить в* **-ство** – (за)лишáти, (за)лиши́ти спáдком (у спáдщину, у спáдок), (*завещать, словесно*) відкáзувати, відказáти, прикáзувати, приказáти, (*письменно*) відпи́сувати, відписáти кому́ що. [Вмирáючи, усé господáрство приказáла дочці́ (Квітка). Знай: спáдщини тобі я ввік не відпишу́ (Самійл.)]. *Отказ, отречение от* **-ства** – зрікáння, *оконч.* зрéчéння спáдщини (спáдку), відмовля́ння, *оконч.* відмóвлення (відмóва) від спáдщини. *Отказываться, отказаться от* **-ства** – зрікáтися, зректи́ся спáдщини (спáдку), відмовля́тися, відмóвитися від спáдщини. *Открытие* **-ства** – відкриття́ спáдщини. *Получать, получить* **-ство** – діставáти, дістáти, одéржувати, одéржати, відбирáти, відібрáти спáдщину (спáдок, спáдки). [Одéржавши невели́чку спáдщину від рóдича (Грінч.)]. *Получить в* **-ство** *что* – дістáти, одéржати, відібрáти, здобу́ти, прийня́ти, перейня́ти у (на) спáдщину (у *и* на спáдок, у спáдку, спáдщиною, спáдком) що, (*гал.*) одіди́чити що. [У́клад життя́, одíбраний од батькі́в у спáдщину (Рада). Перейня́ла добрó на спáдщину од своєї мáми (Н.-Лев.). Одéржаний у спáдку по бáтькові фільвáрочок (Франко). Одібрáв йогó (капітáл) в спáдку (Крим.)]. *Утверждение в правах* **-ства** – ствéрджування (*оконч.* ствéрдження) прáв(а) на спáдщину.

Наслежéние – 1) наслі́дження, натоптáння, нату́пання; 2) натрáплення на чий слід, ви́слідження когó. *Срв.* **Наследи́ть.**

Наслези́ть, -ся – насльози́ти, -ся, (*наплакать, -ся*) наплáкати, -ся.

Наслепи́ть – насліпи́ти, натемни́ти, посліпи́ти, потемни́ти (багáто) когó.

Наслесáрить *и* **-сáрничать** – 1) (*наделать слесарством*) наслюсарювáти; 2) (*заработать слес.*) заслюсарювáти, зароби́ти (нажи́ти, набу́ти) слюсáрством (слюсарю́ючи) що. **-ться** – наслюсарювáтися.

Насливáть – назливáти, поназливáти чогó.

Насли́знуть – ос(к)ли́знути, укри́тися (взя́тися) сли́зом (с(к)ли́ззю).

Насли́нивать, -ся, насли́нить, -ся, *см.* **Наслю́нивать, -ся.**

Наслоéние – 1) (*действие*), *см.* **Напластóвка**, *оконч.*; 2) (*слой*) нашарувáння, нашарóвання, наверст(в)увáння, наверст(в)óвання, нáшарок (-рку), шар (-ру), верствá.

Наслои́ть, -ся, *см.* **Наслáивать, -ся.**

Наслóй *и* **Наслóйка** – 1) (*действие*), *см.* **Напластóвка**; 2) *см.* **Наслоéние 2.**

Наслóйный – наверствови́й; нашарови́й; (*слоистый*) верствувáтий, шарувáтий; (*наслоённый*) наверст(в)óваний, нашарóваний.

Наслоня́ть, наслони́ть *что на что* – нату́лювати *и* натуля́ти, натули́ти, нахиля́ти,

нахили́ти що на що, приту́лювати *и* притуля́ти, притули́ти, прихиля́ти, прихили́ти що до чо́го. **Наслонённый** – нату́лений, нахи́лений, приту́лений, прихи́лений. **-ться** – нату́люватися, натули́тися; бу́ти нату́люваним, нату́леним *и т. п.*

I. Наслоня́ться, *см. под* **Наслоня́ть.**

II. Наслоня́ться – натиня́тися, наве́штатися, насновиґ[г]а́тися, наблука́тися.

Наслоя́ть, -ся, *см.* **Насла́ивать, -ся.**

На́слу́д – 1) (*вода поверх льда*) полі́й (-лію). [Не мо́жна рі́чку переї́хать: полі́й пішо́в по льоду́ (Новомоск.)]; 2) *см.* **Наст.**

Наслу́живать, наслужи́ть – 1) наслу́жувати, наслужи́ти, служи́ти, послужи́ти. [Не до́вго наслужи́в, – прогна́ли (Харківщ.). Не бага́то мені́ ці чо́боти послужи́ли, – підме́тки шви́дко попротира́лися (Київщ.)]; 2) (*зарабатывать службой*) вислу́жувати, ви́служити, заслу́жувати, заслужи́ти що.

Наслужи́ться – наслужи́тися, (*слугой*) наслугува́тися.

На́слух – по́голос (-су), погові́р (-во́ру), чу́тка; *см.* **Молва́ 2.**

На́слухом, *нрч., см.* **Наслы́шка** (*По* **-ке**).

Наслу́шать, *см.* **Наслы́шать.**

Наслу́шаться, *см.* **Наслу́шиваться** *и* **Наслы́шаться.**

Наслу́шивание – 1) прислуха́ння, дослуха́ння до чо́го; обслу́хування чого́; 2) нама́цування чого́. *Срв.* **Наслу́шивать.**

Наслу́шивать *что* – 1) (*слухом*) прислуха́тися *и* прислу́хуватися, дослуха́тися *и* дослу́хуватися до чо́го, на(д)слуха́ти(ся), прислуха́ти, дослуха́ти; (*выслушивая что-л. у больного*) обслу́хувати що; *срв.* **Прислу́шиваться**; 2) (*ощупью*) нама́цувати що.

Наслу́шиваться, наслу́шаться – наслу́хуватися, наслу́хатися, начува́тися, начу́тися, (*о мног.*) понаслу́хуватися, поначува́тися. [Не раз, наслу́хавшись сумни́х яки́х приго́д, ми ра́ді на́віть да́ти хлі́ба (Самійл.). Понаслу́хуються уся́ких бре́хень (Богодух.). Вже-ж я на по́лі набу́вся, бу́йного ві́тру начу́вся (Грінч. III)]. *Слушала и* **-шаться** *не могла* – слу́хала і наслу́хатися не могла́; слу́хала без на́ситу. [Хуте́нько впо́равшись, до нас верта́лась і слу́хала без на́ситу розмо́ву (Куліш)].

На́слыхом, *см.* **На́слухом.**

Наслы́шать *что* – наслу́хати про що, дочу́тися, почу́ти про що, прочу́ти, у[на]чу́ти що; *срв.* **Прослы́шать.**

Наслы́шаться – наслу́хатися, начу́тися. *Я* **-лся** *о нём много хорошего* – я за (про) йо́го бага́то га́рного наслу́хався (начу́вся).

Наслы́шка – чу́тка (-ки) *и* (*мн.*) чутки́ (-то́к), погові́р (-во́ру). *По* **-ке** – з чу́тки, з чуто́к, як від люде́й чув (чу́ла, чу́ли), з лю́дського погово́ру. [Ви́дко, що й Плато́н і Діоге́н лиши́лися для Хафи́за відо́мі хіба́ з чу́тки, та й край (Крим.)]. *Говорю об этом только по* **-ке** – кажу́ (говорю́) про (за) це ті́льки з чуто́к (так, як від люде́й чув). *Рассказы по* **-ке** – оповіда́ння з лю́дського пере́казу (з лю́дської поголо́ски, з чуто́к). *Петь, играть по* **-ке** – співа́ти, гра́ти з го́лосу (на слух).

Наслю́нивание, Наслю́нение – насли́нювання, насли́нення, засли́нювання, засли́нення.

Наслю́нивать, наслю́нить – насли́нювати, насли́нити, (*заслюнивать*) засли́нювати, засли́нити, (*о мног.*) понасли́нювати, позасли́нювати що. **Наслю́ненный** – насли́нений, засли́нений, пона[поза]сли́нюваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) – насли́нюватися, бу́ти насли́нюваним, насли́неним, понасли́нюваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) засли́нюватися, засли́нитися, позасли́нюватися.

Наслюня́вить *и* **Наслюнтя́ить** – насли́нити, напусти́ти сли́ни.

Насля́котить – набагни́ти, набрудни́ти, нане́сти́ (понано́сити) боло́та.

Насма́ливание, *см.* **Насмо́лка 1**, *неоконч.*

Насма́ливать, насмоли́ть – 1) *что* – насмо́лювати, насмоли́ти, висмо́лювати, ви́смолити, о(б)смо́лювати, о(б)смоли́ти, (*о мног.*) понасмо́лювати, повисмо́лювати, поо(б)смо́лювати що; 2) *чего* – насмо́лювати, насмоли́ти, (*о мног.*) понасмо́лювати чого́. **Насмолённый** – 1) насмо́лений, ви́смолений, о(б)смо́лений, понасмо́люваний *и т. п.*; 2) насмо́лений, понасмо́люваний. **-ться** – 1) насмо́люватися, насмоли́тися, понасмо́люватися; бу́ти насмо́люваним, насмо́леним, понасмо́люваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – насмоли́тися, (*о мног.*) понасмо́люватися.

Насма́нивать *и* **Насмани́ть** – назма́нювати, поназма́нювати, назна́джувати, поназна́джувати, назва́блювати, поназва́блювати кого́.

Насма́ркивание – 1) нашма́ркування, нася́кування; 2) нашма́ркування, нася́кування, вишма́ркування, вися́кування. *Срв.* **Насма́ркивать.**

Насма́ркивать, насморка́ть – 1) нашма́ркувати, нашма́ркати, нася́кувати, насяка́ти, (*о*

мног. или во мн. местах) понашма́ркувати, понася́кувати (на що); 2) (*высмаркивать*) нашма́ркувати, нашма́ркати, нася́кувати, насяка́ти, вишма́ркувати, ви́шмаркати, вися́кувати, ви́сякати, (*о мног.*) пона[пови]шма́ркувати, пона[пови]ся́кувати (бага́то) чого́. **Насморканный** – нашма́рканий, нася́каний, ви́шмарканий, ви́сяканий, понашма́ркуваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) нашма́ркуватися, бу́ти нашма́ркуваним, нашма́рканим, понашма́ркуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нашма́ркатися, насяка́тися, (*о мног.*) понашма́ркуватися, понася́куватися.

Насма́рку, *нрч.* – на загла́ду, на за́гладь, на ви́креслення, (*фам.*) на ви́ш[с]крібки. *Итти, пойти* **-ку** – йти, піти́ на загла́ду (на за́гладь, в непа́м'ять, *фам.* на ви́ш[с]крібки), загла́джуватися, загла́дитися за ким, за чим.

Насма́тривание, *см.* **Насмо́тр 1**, *неоконч.*

Насма́тривать, насмотре́ть – 1) *кого, что* – наглядáти, глядíти, нагля́[é]діти *и* нагля́нути, назирáти, нази́рити *и* назори́ти, визирáти, ви́зи[о]рити кого́, що, набачáти, набáчити що, доглядáтися, догля́[é]дітися чого́; *срв.* **Высма́тривать 3**. [Вона́ вже давно́ його́ нагля́діла (Мирний). Нагле́дів я ді́вчину га́рну, та не зна́ю чия́ (Харківщ.). Нази́рив він коненя́ на я́рмарку (Рудч.). Ви́зирала собі На́стя сла́вного па́рубка (Кониськ.)]; 2) *за* (*над*) *кем, чем* – глядíти, доглядáти, догля́[é]діти *и* догля́нути кого́, чого́ *и* за ким, за чим, пильнувáти кого́ *и* за ким, чого́, допильнувáти кого́, чого́ *и* що; *срв.* **Надсма́тривать** *и* **Присма́тривать 2**. [Ко́жен ро́бить одну́ яку́ робо́ту, одного́ чого́сь гляди́ть (Рада). Пильну́й курча́та, щоб шулі́ка не вхопи́в (Богодух.)]. **Насмо́тренный** – нагля́[é]джений, нази́рений, назо́рений, ви́зи[о]рений, наба́чений.

Насма́триваться, насмотре́ться – 1) (*стр. з.*) наглядáтися, назирáтися, бу́ти нагля́даним, нази́раним, нагля́[é]дженим, нази́реним *и* назо́реним *и т. п.*; *срв.* **Насма́тривать**; 2) *на кого, на что* – надивля́тися, надиви́тися, наглядáтися, нагля́[é]дітися, (*о мног.*) понадивля́тися, понаглядáтися на ко́го, на що; пáсти, напáсти очи́ма кого́, що, пáсти, напáсти о́чі (чим). [Го́ді надивля́тися на ньо́го (Пісня). Лист у не́ї в рука́х; не нади́виться на ньо́го, не начита́ється (Тесл.). Не напасу́ сво́їх оче́й, на їх глядячі́ (Г. Барв.)]; 3) **-тре́ться** *чего* – надиви́тися чого́ *и* на що, нагля́[é]дітися, наба́читися чого́. [Всього́ надиви́вся – і ща́стя, і го́ря (Глібів). На все надиви́всь я за днів ма́рного життя́ мого́ (Куліш). Я зма́лечку нагле́ділась тяжко́го (Грінч.). Та й сві́та таки́ наба́чився! (Квітка)].

Насмека́ть – наімка́ти (чого́).

Насмеле́ть – посмілі́шати, осмі́литися, набра́тися смі́лости (смілúвости).

Насмерде́ть – насмерді́ти.

На́смерть, *нрч.* – 1) (*до смерти*) до сме́рти, на сме́рть. [Би́тися до сме́рти (Київщ.). Поби́в до сме́рти (Сл. Ум.)]. *Убить* **-смерть** – уби́ти (заби́ти) на сме́рть; 2) (*очень*) до сме́рти. [До сме́рти ї́сти (спа́ти) хо́чу (Брацл.)]. *Он пьёт* **-смерть** – він п'є не прохмеля́ючись, він смерте́льно п'є.

Насмета́ть *и* **Насмести́** – назміта́ти, поназміта́ти, поназмі́тувати чого́.

На́смех, *нрч.* – на глу́м, на смі́х (на́сміх), на по́сміх. [Він сказа́в на глу́м, а ти бери́ на ум (Приказка). Я на́сміх сказа́ла, а ти вже й ві́ри поняла́ (М. Грінч.)]. *Такая работа только курам* **-смех** – це ку́рам на смі́х зро́блено; це не робо́та, а смі́х ку́рячий.

Насмеха́тельство – насміха́ння, глузува́ння, глумува́ння, глу́зи (-зів), глум, по́глум (-му), (*пров.*) кпи́ни (*р.* кпин) з ко́го; *срв.* **Издева́тельство.**

Насмеха́ться, насмея́ться *над кем, чем* – смія́тися, насміха́ти(ся) *и* (*редко*) насміва́тися, насмія́ти(ся) з ко́го, з чо́го, (*редко*) кому́, чому́, посмі́шкувати, посмішк(о́в)ува́тися, напосмішкува́тися, глузува́ти, поглузува́ти, глумува́ти, поглумува́ти, глуми́тися, наглу́митися, кепкува́ти, покепкува́ти (*пров.*) кпи́ти(ся), накпи́ти(ся), закпи́ти, (*редко*) шкилюва́ти, шки́лити з ко́го, з чо́го, (*поднимать на смех*) на глу́зи (на глум, на кпи́(ни), на смі́х) бра́ти, взя́ти кого́, що, смі́хи збива́ти, зби́ти з ко́го; смі́х собі роби́ти з ко́го. [Чи не люблю́ тебе́ щи́ро, чи з те́бе смія́вся? (Шевч.). Не чу́є, не ба́чить, як ворогі́ смію́ться їй (Шевч.). Мо́же де́мон яки́й насміха́ється з ме́не? (Франко). Знева́жливо насміва́ється з ньо́го (Крим.). Насмія́лась татарва́ з бі́дного Мики́ти (Шевч.). Щоб ви на́шому пісно́му борще́ві не насмія́лися (Зміївщ.). Ста́ли з їх сусі́ди насміха́ти (Метл.). З ме́ртвих насміха́ли (П. Тичина). Хоті́в я, ма́ти, з сироти́ насмія́ти (Чуб. V). З на́ших сліз вони́ глузу́ють (Самійл.). З хазя́їна кепку́є (Грінч. III). Було́ не кпи́ти з бі́дного Мики́ти (Номис). Хоч ти си́льний, а зі сме́рти ти даре́мно кпи́шся (Рудан.). Мару́ся з коза́ка накпи́ла (Грінч. III). З усі́х мо́їх фанта́зій ти гарне́нько вмів закпи́ти (Крим.). Люби́ла шкилюва́ти з школярі́в (Яворн.). Шки́лить та й шки́лить ці́лий ра́нок з ба́би (Чернігівщ.). Щоб сіячі́в тво́їх їх вла́сне поколі́ння на глум не бра́ло і на смі́х (Франко). Чого́ ти смі́хи зби́ла із мо́ єї ха́ти? (Гол. I)].

Насмеши́ть – насміши́ти, (*сильно*) засміши́ти кого́. **-ть** *собой* – сміху́ з се́бе нароби́ти.

Поспешить, людей **-ши́ть** – скóрий пóспіх – лю́дям пóсміх (Приказка).
Насме́шка (*над кем*) – нáсміх, нáсмішка, пóсміх (-ху), пóсмішка, глум, пóглум (-му), пóглумка, глузувáння, глумувáння, кепкувáння (-ння) (з кóго). [З очéй твоїх мигнé злий нáсміх, гóрдість, глум (Франко). З пóсміху лю́ди бувáють (Номис). Йогó словá він узя́в за пóсміх із сéбе і обýривсь (Крим.). Це пóсмішка з мéне (Грінч. I). Щасли́ва я, ти кáжеш? хібá не глум, не сóром на всі лю́ди, що ми в рукáх усі в нікчéмної приблýди? (Самійл.). З бóлізним глýмом вглядáється в мéне (Крим.). Йогó пóглумка гірш не те лáйки, – бíйки (М. Вовч.)]. **-ки** – нáсміхи, пóсміхи (-хів) *и* нáсміх, пóсміх (-ху), нáсмішки, пóсмішки (-шок), пóглумки (-мок), глýзи (-зів), глум, пóглум, глузувáння, глумувáння, кепкувáння (-ння, *соб. и* (*мн.*) -вання, -вáнь *и* -вáннів), (*пров.*) кпи́ни (*р.* кпин). [Вчóра ви балáкали без нáсміхів (Крим.). Не боячи́сь пóспіхів (Крим.). Мов горóх си́палися нáсмішки на (йогó) гóлову (Франко). Ости́гло й глýзи лю́дські терпíти (Грінч. II). Весéлий глум (Крим.). Жарт весéлий, пóвний глýму (Чупр.). Почали́ з нас сміятися; ми терпíли їх глузувáння дóвго (Грінч.). Поси́пались кепкувáння і нарікáння (Стор.). Доведéться зазнáти і перешкóд, і кпин, і ворожнéчі (Стебн.)]. *В* **-ку** – на глýм, на смíх (нáсміх); *срв.* **Нáсмех.** [Сказáти-б, що це на смíх напи́сано, так ні (Грінч.)]. *Делать* в **-ку** *что* – роби́ти на глýм (на смíх, на пóсміх) що. *С* **-кой** – глузли́во, глузýючи; *см.* **Насме́шливо.** *Это* **-ка** *судьбы над ним* – це дóля глузýє (поглузувáла) з йóго. *Не давать, не дать проходу* **-ками** – висмíювати *и* висмівáти, ви́сміяти óчі комý. *Подвергать* **-кам,** *см.* **Насмехáться.**
Насме́шливо, *нрч.* – глузли́во, глумли́во, насмíшкувато, (*гал.*) смішкóвато. [Поди́виться на йóго згóрда абó глузли́во (Мова). «А що, Охрíме?» – спитáвся глузли́во Петрéнко (Грінч.). Глумли́во усміхнýлася (Кониськ.). «Вас усé карáє», – сказáв Карпó насмíшкувато (Н.-Лев.). Явдóха насмíшкувато перекриви́ла йогó (Крим.). Йогó óчі спокíйно, трóхи нáвіть смішкóвато диви́лися на новóго арештáнта (Франко)].
Насме́шливость – глузли́вість, глумли́вість, насмішкувáтість (-ости).
Насме́шливый – глузли́вий, глумли́вий, насмíшкуватий, (*реже*) глуз[м]ови́тий. [Почувáв на собí глузли́ві пóгляди робітникíв (Черкас.). Глумли́ва усмíшка (Коцюб.). Насмíшкуваті óчі (Н.-Лев.). Насмíшкуватий гóлос (Л. Укр.). Іди́ звíдси, глузови́тий дя́дю! (Куліш)]. **-вое** *прозвище* – глузли́ве (глумли́ве) прíзвище (прíзвисько), при́кладка.
Насме́шник, -ница – глузівни́к (-кá), -ни́ця, глузíй (-зія́), -зíйка, глумли́вець (-вця), -ли́виця, насмíшник, -ниця, насмíшко (*общ. р.*). [Парубки́ глузівники́ все булó з старóго шкилю́ють (Харківщ.). Де багáто дýрнів, знáйдеться й насмíшник (Франко). Жени́ще мій, насмíшку мій, на сміх менé лю́биш! (Пісня)].
Насме́шничание – насміхáння, глузувáння, глумувáння, кепкувáння (з кóго).
Насме́шничать – (тíльки те й роби́ти, що) смія́тися (насміхáтися, глузувáти, глумувáти, кепкувáти) (з кóго).
Насмея́ться – 1) *см.* **Насмехáться**; 2) (*досыта*) – а) насмія́тися, попосмія́тися, (*нахохотаться*) нареготáтися, попореготáтися (досхочý). [Тії листи́ що-дня́ вичи́тує – і попоплáче над ни́ми, і попосміéться (М. Вовч.)]; б) (*издеваясь*) наглузувáтися, наглумувáтися, накепкувáтися, нареготáтися, попосмія́тися, попоглузувáти, попореготáти з кóго, з чóго. [Попосмія́лись же зате з Цьóмаха дóвго (Сим.)].
Насмóл, *см.* **Насмóлка.**
Насмолéние, *см.* **Насмóлка 1**, *оконч.*
Насмоли́ть, -ся, *см.* **Насмáливать, -ся.**
Насмóлка – 1) (*действие*) – а) насмóлювання, висмóлювання, о(б)смóлювання, *оконч.* насмóлення *и* насмолíння, ви́смолення, о(б)смóле[і]ння; б) насмóлювання, *оконч.* насмóле[í]ння. *Срв.* **Насмáливать**; 2) (*качество работы*) насмóле[í]ння, о(б)смóле[í]ння.
Нáсморк – нéжить (-тю, *м. р. и* (*реже*) -ти, *ж. р.*), нéжит (-ту, *м. р.*). [Нéжить сам собóю – хворóба легкá (Корольов). Напáла менé нéжить (Лебединщ.). Нéжиту здобýвся (Куліш). В мéне зáвжди нéжит у нóсі (Н.-Лев.)].
Насморкáние – 1) нашмáркання, насякáння; 2) нашмáркання, насякáння, ви́шмаркання, ви́сякання. *Срв.* **Насмáркивать.**
Насморкáть, -ся, *см.* **Насмáркивать, -ся.**
Насмóтр – 1) (*действие*) – а) наглядáння, назирáння, визирáння, *оконч.* нагля́[é]дження, нази́рення *и* назóрення, ви́зи[о]рення; б) доглядáння, пильнувáння, *оконч.* догля́[е ́]дження, допильнувáння. *Срв.* **Насмáтривать**; 2) *см.* **Надсмóтр 2.**
Насмотрéние, *см.* **Насмóтр 1**, *оконч.*
Насмотрéть, -ся, *см.* **Насмáтривать, -ся.**
Насмóтрщик, -щица, *см.* **Надсмóтрщик, -щица.**
Насмрáдить – насморóдити, насмердíти.

Насмугле́ть – насмугля́віти (тро́хи), присмугля́віти, (*загореть*) присмагли́тися, присмаглі́ти, причорня́віти.
Насму́тничать – набаламу́тити, наколоти́ти, (*насмутьянить*) наколотни́чати, наворохі[о ́]бничити, набунтівни́чити.
Насмя́г[к]нуть – присма́гнути. [У йо́го гу́би присма́гли (Сл. Гр.)].
Наснаряди́ть *и* **Наснаряжа́ть** – назряджа́ти, наспоряджа́ти, назнаряджа́ти, (*в дорогу*) навиряджа́ти кого́.
Наснежи́ть – 1) (*о снегопаде*) напа́дати, напороши́ти. **-жи́ло** – напа́дало (напороши́ло) сні́гу; 2) (*снегом*) нане́сти́ (понано́сити) сні́гу, натопта́ти сні́гом, нату́пати сні́гу. **-жи́ли** *в сенях сапогами* – нане́сли́ (понано́сили) в сі́ни сні́гу на чобо́тях.
Наснести́ (*яиц*) – нане́сти́ (яє́ць). [А наш ко́гут на шопі́ нані́с яє́ць три копі́ (Пісня)].
Наснима́ть *и* **Насня́ть** – наздійма́ти кого́, чого́.
Насно́се, *см.* **Насно́ся́х.**
Насноси́ть – назно́сити чого́.
Насно́ся́х, *нрч.* – на оста́нніх днях, в оста́нній наді́ї, (*пров.*) на-ви́скоці, (*зап.*) в ці́лові. [Я тоді́ оци́м хло́пцем ходи́ла, на оста́нніх днях була́ (Харківщ.). Жі́нка моя́ за́раз на-ви́скоці, то й не мо́же на суд ста́ти (Липовеч.). На́ша коро́ва в-ці́лові хо́дить (Огон.)].
Насня́ть, *см.* **Наснима́ть.**
Насоба́читься – насоба́читися.
Насобира́ть *и* **Насобра́ть** – назбира́ти, поназби́рувати, призбира́ти, попризби́рувати, (*накопить*) нагрома́дити, накопи́чити чого́. **-ться** – 1) назбира́тися, поназби́руватися, призбира́тися, попризби́руватися, (*накопиться*) нагрома́дитися, накопи́читися; бу́ти назби́раним, поназби́руваним, призби́раним, попризби́руваним, нагрома́дженим, накопи́ченим; (*о людях*) назбира́тися, настяга́тися, нагрома́дитися, нагуртува́тися. [Всі мої́ папе́ри і руко́писи, які́ в ме́не нагрома́дилися до 1847 ро́ку (Куліш). Як де лу́читься весі́лля, чи пра́зник, чи що, то госте́й настяга́ється, що й го́лці не впа́сти (Свидн.)]; 2) (*вдоволь*) назбира́тися *и т. п.*; *срв.* **Собира́ть, -ся.**
Насо́в, *см.* **Насо́вка.**
Насова́ние, *см.* **I. Насо́вка**, *оконч.*
Насова́ть, -ся, *см.* **I. Насо́вывать, -ся.**
Насоверши́ть – натвори́ти чого́.
Насове́товать *кому чего* – нара́дити, нара́яти кому́ чого́. **Насове́тованный** – нара́джений, нара́яний. **-ться** – нара́дитися, нара́ятися.
Насове́тывать *кого в чём* – дава́ти кому́ пора́ду що-до чо́го, ра́дити, ра́яти кого́ про що.
I. Насо́вка – насо́вування, напиха́ння, *оконч.* насо́вання, напха́ння́; *срв.* **I. Насо́вывать.**
II. Насо́вка – 1) (*действие*) насува́ння *и* насо́вування, *оконч.* насу́нення; *срв.* **II. Насо́вывать**; 2) (*насунутое*) на́сувка, на́сувок (-вка).
Насовокупи́ть *и* **-купля́ть** – 1) насполуча́ти, наз'є́днувати чого́; 2) назлуча́ти, напарува́ти кого́.
Насоврати́ть *и* **-враща́ть** – поприверта́ти кого́ до чо́го, понаверта́ти кого́ на що; (*наразвращать*) напсува́ти, (*наобольщать*) назво́дити, (*с пути*) навідверта́ти від путтяя́ кого́, попантели́чити кого́. [Скілько́х христия́н поприверта́ли вони́ до ісля́му (Крим.). Усі́х понаверта́ли вони́ на свою́ ві́ру (Крим.)].
Насо́вщик, -щица – насо́в(ув)ач, -вачка.
I. Насо́вывание, *см.* **I. Насо́вка**, *неоконч.*
II. Насо́вывание, *см.* **II. Насо́вка 1**, *неоконч.*
I. Насо́вывать, насова́ть *чего* – насо́вувати, насо́вати, (*напихивать*) напиха́ти, напха́ти, (*о мног.*) понасо́вувати, понапиха́ти чого́. **Насо́ванный** – насо́ваний, на́пханий, понасо́вуваний, понапи́х(ув)аний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) насо́вуватися, бу́ти насо́вуваним, насо́ваним, понасо́вуваним *и т. п.*; 2) (*набиваться толпой*) напиха́тися, напха́тися, напира́тися, напе́ртися, насу́нути. [Напе́рлося бага́то наро́ду (Сл. Гр.). А люде́й скі́льки насу́нуло до нас! (Звин.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*совая*) насо́ватися, нати́катися; б) (*соваясь*) насо́ватися, (*туда-сюда*) наметуши́тися, (*локтями*) напиха́тися *и т. п.*; *срв.* **Сова́ть, -ся.**
II. Насо́вывать, насу́нуть *что на что* – насува́ти *и* насо́вувати, насу́нути, (*о мног.*) понасува́ти *и* понасо́вувати що на що; *срв.* **Надвига́ть.** [Ша́пку на́ очі насу́нув (Котл.)]. **Насу́нутый** – насу́нутий *и* насу́нений, понасо́вуваний. **-ться** – 1) насува́ти(ся) *и* (*реже*) насо́вуватися, насу́нути(ся), понасува́ти(ся) *и* понасо́вуватися; бу́ти насо́вуваним, насу́нутим (насу́неним), понасо́вуваним; *срв.* **Надвига́ться.** [Мо́вчки насу́нули хма́ри (Грінч.)]; 2) (*наталкиваться*) нашто́вхуватися, наштовхну́тися, натика́тися, наткну́тися,

наражáтися, наразúтися, натрапля́ти, натрáпити на кóго, на що.
Насодóмить – збúти (зня́ти, зчинúти) бýчу, зчинúти (чúсту) содóму, зчинúти ґвалт (шáрварок, гармúдер), наґвалтувáти, нагаласувáти.
Насоздавáть *и* **Насоздáть** – натворúти чогó.
Насóл – 1) (*действие*), *см.* **Насóлка**; 2) (*засол*) засíл, насíл (-сóлу).
Насолáживание, *см.* **Насолóдка**, *неоконч.*
Насолáживать, насолодúть – 1) *что* – о[у]солóджувати, о[у]солодúти, насолóджувати, насолодúти, (*о мног.*) поо[пов]солóджувати, понасолóджувати що; 2) *чего* – насолóджувати, насолодúти, (*о мног.*) понасолóджувати чогó. **Насоложённый** – 1) о[у]солóджений, насолóджений, поо[пов]солóджуваний, понасолóджуваний; 2) насолóджений, понасолóджуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) о[у]солóджуватися, бýти о[у]солóджуваним, о[у]солóдженим, поо[пов]солóджуваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) о[у]солóджуватися, о[у]солодúтися; *срв.* **Насолодéть.**
Насолевáрить *и* **-вáрничать** – 1) (*наделать солевареньем*) насолярувáти; 2) (*заработать солевар.*) заробúти (нажúти, набýти), соля́рством (солярýючи). **-ться** – насолярувáтися.
Насолéние – насóлення *и* насолíння.
Насолúть, -ся, *см.* **II. Насáливать, -ся.**
Насóлка – насóлювання, *оконч.* насóле[í]ння.
Насоловéть – посоловíти (трóхи), присоловíти.
Насолодéлый – о[у]солодíлий, посолодíлий.
Насолодéть – о[у]солодíти, посолодíти.
Насолодúть, -ся, *см.* **Насолáживать, -ся.**
Насолóдка – о[у]солóджування, насолóджування. *оконч.* о[у]солóдження, насолóдження.
Насолонéть – присолóнути, посолонíти (трóхи).
Насóльный – солúльний, насóлювальний; засíльний, насíльний; *срв.* **Насóл.**
Насопéть, -ся – насоптú, -ся.
Насорéние – насмíчення чим; напорóшення чим; натрýшення чим *и* чогó; *срв.* **Насáривать.**
Насорúть, -ся, *см.* **Насáривать, -ся.**
Насóрливый – насмíтливий, (*легко сорящийся*: *о соломе и т. п.*) натрýсливий.
Насоря́ть, *см.* **Насáривать.**
Насóс – 1) (*действие*), *см.* **Насóска**; 2) смок *и* (*диал.*) цмок (-ка), пóмпа. [Смóками вúтягнуть вóду з шáхти (Грінч.). Десь дзюрчáла водá, стікáючи з усієї шáхти до цмóка (Черкас.). Повітря́на пóмпа (Троян.)]. **-сóс** *винный, см.* **II. Лúвер. -сóс** *водопод'ёмный* – смок водотя́жний, водотя́г (-га). **-сóс** *водяной* – смок водянúй, водосмóк. **-сос** *воздушный* – смок повітрянúй, повітросмóк. **-сóс** *двойного действия* – смок двочúнний. **-сóс** *масляный* – смок олíйний, олієсмóк, (*для смазки*) смок мастúльний. **-сóс** *нефтяной* – смок нафтóвий, нафтосмóк. **-сóс** *паровой* – смок паровúй, паросмóк. **-сóс** *пожарный* – смок пожéжний (*пров.*) прис (-са), сúкавка, (*насосная труба*) кúшка. [«У нас як займéться хáта, то горúть, аж пóки догорúть». – «А хібá у вас прúса немá?» – «Немá; прис єсть аж у Мостúщах, а у нас тíльки дві бóчки» (Сквирщ.)]. *Качать* **-сом,** *см.* **Качáть**; 3) *ветер.* – насóс (-са). [Кінь сапáтий, мýчать йогó насóси (Куліш)]. *Спускать, спустить* **-сóс** – скóлювати, сколóти насóс(а); 4) **-сóсы** (*детск. болезнь*), *см.* **Молóчница 2.**
Насосáние, *см.* **Насóска**, *оконч.*
Насосáть, -ся, *см.* **Насáсывать, -ся.**
Насóсец – 1) смочóк (-чкá), пóмпочка; 2) *зоол.* Siphunculus – смочóк (-чкá).
Насóсик, *см.* **Насóсец 1.**
Насóска – 1) насмóктування, насисáння, *оконч.* насмоктáння, нассáння́; 2) напомпóвування, насмокóвування, натягáння, *оконч.* напомпувáння насмокувáння, натя́гнення. *Срв.* **Насáсывать.**
Насóсный – смоковúй, помповúй. **-ная** *станция* – смокó[í]вня (-ні).
Насосýлить, *см.* **Насýслить.**
Насосýлиться, *см.* **Насосáться 2** (*под* **Насáсывать**).
Насóсчивый – насмóктливий.
Насóсы, *см.* **Насóс 4.**
Насóхлый – насóхлий, (*диал.*) нáсхлий.
Насóхнуть, -ся, *см.* **Насыхáть, -ся.**
Насочéние – 1) натóче[í]ння, втóче[í]ння, нацíдження; 2) підсóче[і]ння; вúживичення; 3) наклепáння, набрехáння. *Срв.* **Насáчивать.**
Насочетáть – насполучáти, напарувáти когó, накомбінувáти чогó.

Насочиня́ть – накладáти, накомпонувáти чогó; (*наврать*) наплéсти́ чогó, накладáти брéхéнь, казóк *и т. п.*, понавидýмувати чогó. [Нарóд накладáв си́лу силéнну казóк (М. Грінч.). Вам сто дурни́х казóк про йóго наплетýть (Самійл.)].
Насочи́ть, -ся, *см.* **Наса́чивать, -ся.**
Насо́чка, *см.* **Наса́чивание** *и* **Насоче́ние.**
Наспаса́ть – нарятувáти когó; наспасáти когó; *срв.* **Спаса́ть. -ться** – наспасáтися; (*наберечься*) наберегти́ся, настерегти́ся *и т. п.*; *срв.* **Спаса́ться.**
Наспа́ть, -ся, *см.* **I. Насыпа́ть, -ся.**
Наспева́ние – 1) наздоганя́ння, настигáння; 2) настигáння, наспівáння; приспівáння; 3) наставáння.
Наспева́ть, наспе́ть – 1) *за кем* – наздоганя́ти *и* наздогóнити, наздогнáти *и* наздогони́ти, настигáти, насти́г(ну)ти когó; *срв.* **Настига́ть**; 2) настигáти, насти́гти, наспівáти, наспíти наспíнути на що *и* до чóго; *срв.* **Поспева́ть 3**. [Насти́гли сáме на обíд (М. Грінч.)]; 3) (*назревать*) настигáти, насти́гти, наспівáти, наспí(ну)ти; (*приспевать*) приспівáти, приспíти. [За сьогóдні багáто динь насти́гло (Богодух.). Об'єкти́вні умóви соціялíзму цілкóм наспíли (Пр. Правда). Жи́то поспíло, приспíло дíло (Пісня)]. *Эк, тебе* **-пе́ло(сь)**! – ач, як тобí приспíло (закортíло)!; 4) наставáти, настáти; *срв.* **Настава́ть 1.**
Наспеси́веть – загордíти, запишáтися, зачвáнитися, запиндю́читися, (*о мног.*) погордíти.
На́спех, *нрч.* – пóспіхом, пóхапцем, при́хапцем, нашвидкý, на швидкý (скóру) рýку, на швидкý (скóру) руч, поспíшно, у пóспіху; *срв.* **На́скоро.** [Пóспіхом твóряться нові фóрми життя́ (Доман.). Пóхапцем (при́хапцем) роби́лося, тин не до ладý й ви́йшло (М. Грінч.). І в путь Марíя нашвидкý зібрáлась (Шевч.). На швидкý руч добудóвуються кам'яни́ці (Крим.). Довóдилось у пóспіху нервóво озивáтись на події (Рада)].
Наспи́нный – наспи́нний, нахребтóвий.
Наспи́нье – хребéт (-бтá).
Наспиртова́ние – наспиртувáння (-ння).
Наспирто́вка, *см.* **Наспирто́вывание** *и* **Наспиртование.**
Наспирто́вывание – наспиртóвування, спиртувáння.
Наспирто́вывать, наспиртова́ть – наспиртóвувати, спиртувáти, наспиртувáти, (*о мног.*) понаспиртóвувати що. **Наспирто́ванный** – наспиртóваний, понаспиртóвуваний. **-ться** – наспиртóвуватися, наспиртувáтися, понаспиртóвуватися; бýти наспиртóвуваним, наспиртóваним, понаспиртóвуваним.
Насплавля́ть – насплавля́ти, нагнáти чогó.
Наспле́тничать – наплéсти́, наплéскáти (язикóм), налихослóвити (на кóго), наказáти на кóго; (*лживо*) набрехáти, наклепáти (на кóго). [Так язики́-ж! такóго набрéшуть, такóго наплетýть! (Квітка). Нічóго тогó не булó: то люди налихослóвили на мéне (Богодух.). Дíдові накáже на мéне, а менí на дíда, щоб посвари́ти (Звин.)].
Наспло́шь, *нрч.* – пóспіль, сýспіль, геть-чи́сто ввесь (вся, все, всі); скрізь; *срв.* **Сплошь.**
Наспо́рить, -ся – насперечáтися, назмагáтися, наспóритися (з ким про що).
Наспоря́ть, наспори́ть *кому в чём* – підсобля́ти, підсоби́ти комý, підмагáти, підмогти́ комý *и* когó в чомý.
Наспотыка́ться – наспотикáтися.
Наспра́шивать, наспроси́ть – напи́тувати, напитáти, допи́туватися, допитáтися когó, чогó, розпи́туватися, розпитáтися про кóго, про що.
Наспуска́ть, -ся – наспускáти, -ся.
Насража́ться – наби́тися, настинáтися; навоювáтися; *срв.* **Сража́ться.**
Насрамле́ние – сорóмлення, осорóмлювання, гáньблення, *оконч.* насорóмлення, посорóмлення, осорóмлення, згáньблення.
Насрамля́ть, насрами́ть – сорóмити, насорóмити, посорóмити, попосорóмити, осорóмлювати, осорóмити когó, сóрому (сорому́) завдавáти, завдáти комý, гáньби́ти, згáньби́ти когó. **Насрамлённый** – насорóмлений, посорóмлений, осорóмлений, згáньблений. **-ться** – осорóмлюватися, осорóмитися, сóрому набирáтися, набрáтися; бýти сорóмленим, осорóмлюваним, насорóмленим, посорóмленим, осорóмленим.
Насрамосло́вить, -ся, *см.* **Наскверносло́вить, -ся.**
Насреди́, *предл. с род. п.* – насерéд, посерéд, серед чóго; *срв.* **Среди́.**
Нассо́риться – насвари́тися, попосвáритися.
Наст – снігова́ корá, сніголíд (-льóду), скрижанíлий (стужáвілий) сніг, (*рус.*) наст (-ту).
Настава́ние – наставáння, наступáння, настигáння, приспівáння; *срв.* **Настава́ть.**
Настава́ть, наста́ть – 1) (*во времени*) наставáти (-стаю́, -стаєш *и* (*редко, диал.*) -ставáю, -вáєш), настáти, ставáти, стáти, постáти, вставáти, встáти, (*реже*) наступáти, наступи́ти,

(*наспевать*) настига́ти, насти́гти, пристига́ти, присти́г(ну)ти, приспіва́ти, приспі́ти, (*подходить, наближаться, начинаться*) захо́дити, зайти́, надхо́дити, надійти́, прихо́дити, прийти́, (*о мног.*) понастава́ти. [Настава́ло різдво́ (Тесл.). Настає яка́сь мить байду́жости (В. Підмог.). Ти́ша настава́ла в кімна́ті (В. Підмог.). Що-да́лі на сві́ті, то бі́льша біда́ настава́є (Номис). Ось ско́ро молоди́к наста́не (Богодух.). Наста́ла розлу́ка (Крим.). (Такі) вче́ні понастава́ли, (що) все в їх дурни́ця (Грінч.). Гайдама́ки де́рли наро́д ро́ків мо́же з де́сять, аж по́ки Мандебу́рія ста́ла (ЗОЮР I). Після Тата́рщини нові поря́дки на Вкраї́ні поста́ли (Куліш). На мить поста́ла була́ ти́ша (Короленко). Вста́ла й весна́ (Шевч.). Подиви́сь: весна́ уста́ла (Грінч.). Пі́вніч наступа́є (Рудан.). Час наступа́є – ході́м! (Грінч.). Усьому́ наступа́є свій край (Грінч.). От і обі́дня пора́ насти́гла (Квітка). Насти́г день свято́ї во́лі (Кониськ.). Той час присти́г (Грінч.). О́сінь приспі́ла (Глібів). Було́ лі́то: са́ме жнива́ захо́дили (Звин.). Надхо́дить о́сінь (М. Вовч.) Десь надхо́дила весна́ (П. Тичина). Надхо́дить сце́на проща́ння (Грінч.). Тому́ раюва́нню надійшо́в шви́дко кіне́ць (Крим.). Надійшо́в день від'ї́зду (Франко). Як при́йде різдво́, вони́… (Крим.)]. **-тала** *ночь* – наста́ла (надійшла́, впа́ла, облягла́) ніч. [Ніч упа́ла (Сл. Гр.). Як облягла́ ніч, він і ви́їхав (Манж.)]. **-ло** *утро*, **-та́л** *вечер* – наста́в (прийшо́в) ра́нок, наста́в (надійшо́в, прийшо́в) ве́чір, прийшло́ на ра́но, на ве́чір (Гнатюк). **-та́ла** *зима* – наста́ла (зайшла́, надійшла́, впа́ла) зима́; 2) (*о местности*) настава́ти, наста́ти, почина́тися, поча́тися. *Здесь* **-таю́т** *пески* – тут настаю́ть (почина́ються) піски́.

Настави́тель, -ница – напу́тник, -ниця, напуте́нник, -ниця; *срв.* **Наста́вник, -ница.**

Настави́тельно, *нрч.* – навча́льно, напу́тливо, напуте́нно, напоу́мливо; *срв.* **Назида́тельно.**

Настави́тельность – навча́льність, напу́тливість, напуте́нність, напоу́мливість (-ости); *срв.* **Назида́тельность.**

Настави́тельный – навча́льний, напу́тливий, напуте́нний, напоу́мливий; *срв.* **Назида́тельный.**

Наста́вить, -ся, *см.* **Наставля́ть, -ся.**

Наста́вка – 1) *см.* **Наставле́ние 1**; 2) *см.* **Надста́в.**

Наставле́ние – 1) (*действие*) – а) наставля́ння, настановля́ння, *оконч.* наста́влення, настано́влення; б) *см.* **Надста́в 1**; в) наставля́ння; насторо́жування; наво́дження; ста́влення; *оконч.* наста́влення; насторо́ження; наве́дення; поста́влення; г) навча́ння, напу́чування, нарозумля́ння, напоумля́ння, *оконч.* на́вче́ння, напу́чення *и* напуті́ння, нарозу́млення, напоу́млення. *Срв.* **Наставля́ть**; 2) (*назидание*) нау́ка (*ед. и мн.*), навча́ння, напу́чування, напу́чення *и* напуті́ння (-ння), напра́ва, (*совет*) пора́да, ра́да. [А чом ти не слу́халась, я́к я тебе́ навча́ла? – Каза́ла: проси́! А ти слу́халась моє́ї нау́ки? (Тесл.). Бана́льна і нічи́м з ді́єю не зв'я́зана нау́ка в оста́нніх слова́хціє́ї дра́ми (Крим.). «Тре́ба каза́ти, що все є найкра́ще» – Канді́д ува́жно слу́хав цю нау́ку і безогля́дно ві́рив їй (Кандід). Доку́чили мені́ повсякча́сні навча́ння ті́тчині (Богодух.). Замо́вк і став слу́хати їх навча́ння (*р. п. ед. ч.*) (Країна Сліпих). Ба́тькового напу́чування не забува́й, си́ну! (Харківщ.). Вона́ давно́ зви́кла слу́хати такі напуті́ння од своє́ї ма́чухи і вже не огриза́лась (Н.-Лев.). Про́шу ва́шої напра́ви, як мені на суді́ каза́ти (Червоногр.)]. *Давать, дать, делать, сделать* **-ние** – дава́ти, да́ти нау́ку; *см.* **Наставля́ть, наста́вить 4**. [Наду́мав да́ти нау́ку свої́м ді́тям, як їм жи́ти (Н.-Лев.)]. *Я не нуждаюсь в ваших* **-ниях** – я не потребу́ю ва́шої нау́ки (напра́ви), ва́шого навча́ння; 3) (*инструкция*) інстру́кція, нака́з (-зу), (*руководство*) поря́дник; (*указание*) вказі́вка.

Наста́вливать, *см.* **Наставля́ть 1.**

Наставля́ть, наста́вить – 1) *чего* – наставля́ти, наста́вити *и* понаставля́ти, настановля́ти *и* настано́влювати, настанови́ти, понастановля́ти *и* понастано́влювати чого́. [Круго́м наста́вили ми́сок (Котл.). Понали́ва́ла у казани́ оли́ви і понаставля́ла у піч (Рудч.). Наї́дків, напи́тків понастано́влювала (М. Вовч.)]; 2) *см.* **Надставля́ть. -ть** *рога кому* – наставля́ти, наста́вити, ста́вити, поста́вити ро́ги кому́; 3) (*направлять, приготовлять постановкой*) наставля́ти, наста́вити, (*о мног.*) пона́ставля́ти що; *см.* **Наводи́ть 2**. **-ть** *западню* (*ловушку*) – наставля́ти, наста́вити па́стку. **-ть** *копьё* – наставля́ти, наста́вити, насторо́жувати, насторожи́ти спи́са. [Гайдама́ка стої́ть, ви́ставивши но́гу в сап'я́нці і насторожи́вши спи́са (Куліш)]. **-ть** *самовар* – ста́вити, поста́вити, наставля́ти, наста́вити, настановля́ти, настанови́ти самова́р(а). [Поста́в самова́р! (Брацл.). Самова́ри наставля́є (Звин.). Настанові-но самова́ра! (Липовеч.)]. **-ть** *уши, см.* **Нава́стривать** *уши*; 4) *кого* – нав[у]ча́ти, навчи́ти (на (до́брий) ро́зум) кого́, дава́ти, да́ти нау́ку кому́, напу́чувати, напути́ти, нарозумля́ти, нарозуми́ти, ра́дити, пора́дити, нава́жувати, настановля́ти, настанови́ти, наставля́ти, наста́вити, (*надоумлять*) напоумля́ти, напоу́ми́ти кого́. [А ма́ти

хóче научáти, так соловéйко не даé (Шевч.). Почнý на дóбрий рóзум навчáти, – як умíю, так і навчáю (М. Вовч.). Бáтько наýку менí давáв, щоб я худóбу жáлував (Харківщ.). «Ти не пови́нна ховáтися з ним по зáкутках», – напýчувала Наврóцька (Н.-Лев.). Не булó комý нарозуми́ти сиротý (Канівщ.). Це він так порáдив нас (Звин.). «Будь покíрна», – навáжують, – «та до робóти щи́ра» (М. Вовч.). Він там вас настанóве, що дáлі трéба роби́ти (Мирний)]. **-ть** *на что* – навчáти, навчи́ти на що *и* чогó, напýчувати, напути́ти, направля́ти, напрáвити, навертáти, навернýти, призвóдити, призвéсти́ на що. [Ви йогó на добрó навчитé (М. Вовч.). Лихóго на дóбре не нáвчиш (Приказка). Оддáм до шкóли, мóже там йогó на дóбре напрáвлять (Звин.). Вони́ сами́ менé на це призвóдили (Крим.). Якби́-ж ви на дóбре призвóдили, а то все на лихé (М. Грінч.)]. **-ть** *на ум* – настановля́ти, настанови́ти, наставля́ти, настáвити, навертáти, навернýти, навóдити, навéсти́, навчáти, навчи́ти на (дóбрий) рóзум, навчáти, навчи́ти рóзуму. [Настанови́ли на рóзум (Сл. Гр.). Хто йогó на рóзум дóбрий наставля́в? (М. Вовч.). На дóбрий рóзум навернýти (М. Вовч.). Нехáй прúйде, навчимó йогó на дóбрий рóзум! (Звин.). Я її́ рóзуму навчáла (М. Вовч.)]. **-ть** *на путь* (*истины, добродетели, спасения и т. п.*) – напýчувати, напути́ти на дóбру (спасéнну) путь, налóмлювати, наломи́ти на дóбру путь (дорóгу); *срв.* **Направля́ть** (**3**) *на путь.* [Він тебé годувáв, рости́в, на дóбру путь напýчував (Мирний). На спасéнну путь напути́в (Рада). Наломи́ти свогó вихóванка на дóбру дорóгу (Франко)]. **Настáвленный** – 1) настáвлений, настанóвлений, понастанóвлюваний; 2) *см.* **Надстáвленный**; (*о рогах*) настáвлений; 3) настáвлений; насторóжений; навéдений; постáвлений: (*об ушах*), *см.* **Навострённый** (*под* **Навáстривать**); 4) нáвчéний, наýчений, напýчений, нарозýмлений; напоýмлений. **-ться** – 1) наставля́тися, настáвитися, настановля́тися, настанови́тися, понаставля́тися, понастановля́тися; бýти настанóвлюваним, настáвленим, настанóвленим, понастанóвлюваним *и т. п.*; *срв.* **Наставля́ть 1** *и* **3**; 2) *см.* **Надставля́ться**; 3) навчáтися, навчи́тися, напýчуватися, напути́тися; бýти нáвчаним, напýчуваним, нáвчéним (наýченим), напýченим *и т. п.*

Настáвник, -ница – напýтник, -ниця, напутéнник, -ниця, (*рус.*) настáвник, -ниця; (*учитель, -ница*) учи́тель, -телька, навчи́тель, -телька, (*воспитатель, -ница*) вихова́тель, -телька. [Він невблагáнний напýтник і силкýється напути́ти брáта (Н.-Лев.). Порáдо ми́лая моя́, напýтнице моя́ і мáти! (М. Макар.). Ти все згáдуєш любóв, – вонá й моя́ настáвниця єди́на (Л. Укр.)]. *Классный* **-ник**, *классная* **-ница** – клáсний виховáтель, -на виховáтелька, (*гал.*) госпóдар (-ря), -ди́ня клáси.

Настáвников, Настáвницын – напýт(éн)ників (-кова, -кове), напýт(ен)ничин, у[нав]чи́телів, у[нав]чи́тельчин, виховáтелів (-лева, -леве), виховáтельчин (-на, -не).

Настáвнический – навчáльний. **-ким** *тоном* – навчáльним тóном, навчáльно. [Люби́в говори́ти навчáльним тóном (М. Грінч.). «Не умлівáйте!» – навчáльно вдáвся до мéне мій сусíда (Крим.)].

Настáвничество – напýтництво, (*рус.*) настáвництво. *Классное* **-во** – клáсне виховáтельство, (*гал.*) господарювáння над кля́сою.

Наставнóй, *см.* **Надставнóй.**

Настáвок, *см.* **Надстáв 2.**

Настáвщик, -щица, *см.* **Надстáвщик, -щица.**

Настáивание – 1) настóювання; 2) настóювання, вистóювання чогó, достóювання до чóго *и* чогó; 3) стоя́ння на чóму, обстóювання за чим, чого *и* (*редко*) за що, настóювання на чóму, обставáння за чим *и* (*реже*) за що, наполягáння, налягáння, напосідáння на що, домагáння, допоминáння, допевня́ння, намагáння чогó; прáвлення свогó, повертáння на своє́. *Срв.* **Настáивать 1 - 3.**

Настáиватель, -ница – настóювач, -вачка, настíйник, -ниця.

Настáивать, настоя́ть – 1) (*жидкость*) настóювати, настóяти що на чóму. [Горíлку на калганí настóюю (Канівщ.)]; 2) (*наживать стояньем, достаиваться до чего*) настóювати, настóяти, вистóювати, ви́стояти що, достóюватися, достóятися чогó *и* до чóго, достóювати, достóяти до чóго. **-ять** *противного ветру* – достóятися (су)проти́вного вíтру; 3) (*стоять на своём*) стоя́ти на чóму, обстóювати за чим, що *и* (*редко*) за що, обстóяти за чим *и* що, обставáти за чим *и* за що, (*реже*) настóювати, настóяти на чóму, (*редко*) устóювати за що, наставáти, (*усиленно просить, требовать, подчеркивать*) наполягáти, наполягти́ на що, налягáти, налягти́ на що *и* (*редко*) на чóму, напосідáти, напосíсти на що, (*добиваться*) домагáтися, домогти́ся, допоминáтися, допевня́тися, допéвнитися чогó, намагáтися, намогти́ся, (*твердить своё*) прáвити своє́, (*вульг.*) товкти́ своє́, (*делать по-своему*) повертáти, повернýти на своє́. [А ви не так гадáєте? на своїм стоїтé? (Крим.). Тепéр я сам обстóюю за тим, щоб ви́конати прúсуд той негáйно (Грінч.). «Трéба так зроби́ти, щоб

схотів», – обсто́ював за своє́ Рябче́нко (Грінч.). Че́мберлен обсто́ював у пала́ті грома́д, щоб Ге́ндерсон дав ві́дповідь на запита́ння (Пр. Правда). Вона́ все́ всто́ювала, щоб Терле́цька дала́ Оле́сі бага́то гусе́й (Н.-Лев.). «Чому́-ж Яри́на не черґу́ється з тобо́ю?» – настава́ла Ю́зя (Л. Укр.). Ді́вчинка наполяга́ла (**-вала** *на том, чтобы*) ви́нищити квітки́ (М. Вовч.). А я все наполяга́ю: «скажи́ та скажи́!» (М. Вовч.). «Дава́й хлі́ба!» – наляга́в упе́рто Бо́вдур (Франко). Стари́й поча́в був наляга́ти, щоб… (Кониськ.). Домага́ється, щоб було́ так, як він хо́че (Київщ.). Я на з'ї́зді допомина́вся, але не підтри́мано мене́ (Київщ.). «Ми приї́демо» – допомина́лася сва́ха (Н.-Лев.). Я такі́ допе́внюся свого́ (М. Грінч.). Жі́нка намага́лася, щоб Про́кіп ночува́в до́ма (Коцюб.). Він намі́гся, щоб я одягну́вся в його́ ху́тра (Корол.). Оле́ся й собі́ намогла́ся ї́хати (**-яла** *на том, что поедет*) на по́ле (Н.-Лев.). Я вже чого́ їй не каза́в, – не йме́ться, своє́ пра́вить (Кониськ.)]. *Он* **-вает, -я́л** *на своём* – він стої́ть на своє́му, він домага́ється (допомина́ється) свого́, він наляга́є на своє́, він обсто́ює своє́, він домі́гся (допе́внився) свого́, він поверну́в на своє́. [Газі́с заспоко́їв ха́на і такі́ поверну́в на своє́ (Леонт.)]. *Он* **-вает, -я́л***, на своём требовании* – він обсто́ює свою́ вимо́гу, він обстає́ за свої́м, він стої́ть на своє́му, він пра́вить своє, він обсто́яв свою́ ви́могу, він домі́гся того́, чо́го вимага́в (на чо́му настава́в), він допе́внився свого́ жада́ння, він свого́ жада́ння діп'я́в, (*фамил.*) він свого́ то́ргу доби́в; 4) *см.* **Настоя́ть 2** *и* **3**. **Насто́енный** – насто́яний. **-ная** *водка* – насто́яна горі́лка, насто́янка (*шутл.*) моче́на (-ної); *срв.* **Насто́йка 2**. [Бу́дем моче́ну пи́ти (Квітка)]. **Насто́янный** – насто́яний, ви́стояний. **-ться** – 1) (*о жидкости*) насто́юватися, насто́ятися, натяга́ти(ся), натяг(ну́)ти(ся); бу́ти насто́юваним, насто́яним. [Чай до́бре насто́юється Київ). Вишні́вка насто́ялася (Брацл.). Звари́ла сливо́к, та ще не натягну́лось до́бре (Київщ.). Поста́вте чай на самова́р, неха́й натя́гне (Київ.)]; 2) *см.* **Наста́ивать 3**. *На этом* **-ется** *в сферах* – на цьо́му стоя́ть (за цим обсто́юють *или* обстаю́ть) у сфе́рах (у ви́щих ко́лах); 3) (*вдоволь*) насто́юватися, насто́ятися, попосто́яти, висто́юватися, ви́стоятися, (*о мног.*) понасто́юватися, повисто́юватися. [Ми сього́дні в че́рзі насто́ялися до́бре (Київ). До́бре, що пе́рша прийшла́, а то-б попосто́яла (Г. Барв.). Ві́вці, ви́стоявшись за день, іду́ть шви́дко (Основа 1862)]. **Настоя́вшийся** (*о жидкости*) – (до́бре) насто́яний, ви́стояний, натя́глий.

Настака́ниться – начаркува́тися, налига́тися, насмокта́тися, наду́длитися, наджмули́тися.

Насталёвка, *см.* **Наста́лька.**

Наста́ливание, Настале́ние – ста́ле[і]ння, наста́лювання, наста́ле[і]ння, виста́лювання, ви́сталення (-ння).

Наста́ливать, насталить – стали́ти, наста́лювати, насталити, виста́лювати, ви́сталити, (*о мног.*) понаста́лювати, повиста́лювати що. [Прино́сить (до коваля́) соки́ру насталити (Грінч.). Ви́сталив ніж і став її́ рі́зать (Рудч.)]. **Насталённый** – наста́лений, ви́сталений, пона[пови]ста́люваний. **-ться** – наста́люватися, насталитися, понаста́люватися; бу́ти наста́люваним, наста́леним, понаста́люваним *и т. п.*

Наста́лкивать – наспиха́ти, назшто́вхувати кого́.

Наста́лька – 1) (*действие*), *см.* **Наста́ливание, Настале́ние**; 2) (*качество работы*) наста́ле[і]ння (-ння).

Наста́льщик, -щица – наста́лювач, -вачка, наста́льник, -ниця.

Настана́вливание – наставля́ння, настановля́ння.

Настана́вливать, -ся *и* **Настановля́ть, -ся, настанови́ть, -ся,** *см.* **Наставля́ть, -ся, наста́вить, -ся 1.**

Наста́ние – наста́ння́, надхі́д (-хо́ду); *см.* **Наступле́ние 2.**

Настано́вка, *см.* **Настана́вливание** *и* **Настановле́ние.**

Настановле́ние – наста́влення, настано́влення.

Наста́скивать – настяга́ти, понастяга́ти *и* понастя́гувати, назволіка́ти, поназволіка́ти кого́, чого́.

I. Наста́ть, *см.* **Настава́ть.**

II. Наста́ть, *нрч.* – 1) в лад, на лад; *см.* **Лад 1** (*На* **лад**); 2) на лад, на (к)шталт; *см.* **Лад 5**; 3) *см.* **Подста́ть.**

Наство́льный – 1) (*о стволе дерева*) насто́вбурний, настовбуро́вий; 2) (*о стволе ружья*) націвкови́й.

Насте́бельный – настеблови́й, настебе́льний.

I. Настега́ние*, см.* **Настёжка 1 а – г**, *оконч.*

II. Настега́ние*, см.* **Настёжка 1 ґ**, *неоконч.*

Настега́ть, -ся, *см.* **I. Настёгивать, -ся** *и* **II. Настёгивать.**

Настёгивание, *см.* **Настёжка 1**, *неоконч.*

I. Настёгивать, настега́ть – 1) (*нахлёстывать*) нахльо́стувати, нахльо́стати,

нах(а)ля́ствувати, нах(а)ля́стати, настьо́бувати, настьоба́ти, хво́[и́]ськати, нахво́[и́]ськати, (*кнутом*) бато́жи́ти, набато́жи́ти, (*сечь*) шмага́ти, нашмага́ти, чухра́ти, начухра́ти, би́ти, наби́ти кого́; 2) нафастриґо́вувати, нафастриґува́ти, (*о мног.*) понафастриґо́вувати що; *срв.* **I. Намётывать 3**; 3) (*подшивать ватой и т. п.*) підб[ш]ива́ти, підб[ш]и́ти, підштапо́вувати, підштапува́ти, (*о мног.*) попідб[ш]ива́ти, попідштапо́вувати ва́тою *и т. п.* що; 4) (*наготовлять стёг. товару*) настьо́бувати, настьоба́ти, наштапо́вувати, наштапува́ти, (*о мног.*) понастьо́бувати, понаштапо́вувати чого́. **Настёганный** – 1) нахльо́станий, нах(а)ля́станий, настьо́баний, нахво́[и́]ськаний, набато́жений, нашма́ганий, начу́храний, наби́тий; 2) нафастриґо́ваний, понафастриґо́вуваний; 3) підб[ш]и́тий, підштапо́ваний, попідб[ш]и́ваний, попідштапо́вуваний ва́тою *и т. п.*; 4) настьо́баний, наштапо́ваний, понастьо́буваний, понаштапо́вуваний. **-ться** – 1) нафастриґо́вуватися, нафастриґува́тися, понафастриґо́вуватися; бу́ти нафастриґо́вуваним, нафастриґо́ваним, понафастриґо́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*стегая кого*) нахльо́статися, нах(а)ля́статися, настьоба́тися, нахво́[и́]ськатися, набато́жи́тися, нашмага́тися, начухра́тися, наби́тися; б) (*стегая что*) настьоба́тися, наштапува́тися; в) *см.* **Назю́зиться.**

II. Настёгивать *и* **Настега́ть, настегну́ть** *что на что* – настіба́ти, настебну́ти, нащіба́ти, нащебну́ти що на що, пристіба́ти, пристебну́ти, прищіба́ти, прищебну́ти що до чо́го, (*о мног. или во мн. местах*) понастіба́ти *и т. п.* **Настёгнутый** – насте́бнений *и* насте́бнутий, наще́бнений *и* наще́бнутий, присте́бнений *и* присте́бнутий, прище́бнений *и* прище́бнутий, понасті́баний *и т. п.* **-ться** – настіба́тися, настебну́тися, понастіба́тися; бу́ти насті́баним, насте́бненим (насте́бнутим), понасті́баним *и т. п.*

Настёжка – 1) (*действие*) – а) нахльо́стування, нах(а)ля́стування, настьо́бування, хво́[и ́]ськання батожі́ння, шмага́ння, чухра́ння, *оконч.* нахльо́стання, нах(а)ля́стання, настьоба́ння, нахво́[и́]ськання, набатожі́ння, нашмага́ння, начухра́ння; б) нафастриґо́вування, *оконч.* нафастриґува́ння; в) підб[ш]ива́ння, підштапо́вування, *оконч.* підб[ш]иття́ (-ття́), підштапува́ння ва́тою *и т. п.*; г) настьо́бування, наштапо́вування, *оконч.* настьоба́ння, наштапува́ння. *Срв.* **I. Настёгивать**; ґ) настіба́ння, нащіба́ння, пристіба́ння, прищіба́ння, *оконч.* насте́бнення, наще́бнення, присте́бнення, прище́бнення; *срв.* **II. Настёгивать**; 2) на́стібка, на́стіжка; (*застёжка*) за́стібка за́стіжка.

Настёжковый – настібко́вий, настіжко́вий; застібко́вий, застіжко́вий.

Настежно́й – фастриґува́льний; настібни́й; (*настёганный*) нафастриґо́ваний; підб[ш]и́тий (підштапо́ваний) ва́тою; насте́бнений *и т. п. срв.* I *и* **II. Настёгивать.**

На́стежь, *нрч.* – на́встя́ж, на́(в)стіж, (*пров.* навстяжи́, на(в)стежи́, навстяже́нь, навсте́жень навстеже́й), наро́зтіж, (*зап.*) наро́зтвір, нао́твір. [На́встяж две́рі одчини́ли (Котл.). Две́рі поки́нули розчи́нені на́встяж (Крим.) І сіни й ха́та перед тобо́ю на́стіж (Куліш). Я две́рі на́встіж: – «Іди́!» (Кониськ.). Две́рі настежи́ розчи́нені (Л. Укр.). На́що две́рі одчини́ли навстяже́нь? (Київщ.). Две́рі у передпо́кій – наро́зтіж (Коцюб.). У ньо́го всі две́рі наро́зтвір (Франко). Поки́нуті нао́твір две́рі (Л. Укр.)]. *Открытый* **-стежь** – від[роз]чи́нений на́встяж, (*зап.*) розтво́ром, отво́ром. [Ха́та стоя́ла розтво́ром (Франко). Две́рі в возі́вню стоя́ть отво́ром (Коцюб.)].

Настеклова́ть *и* **-кля́нить,** *см.* **Намура́вить** (*под* **Намура́вливать**).

Настеко́лить – зароби́ти (нажи́ти, набу́ти) скля́рством (скляру́ючи).

На́стель, *см.* **Насти́л 2.**

Насте́нник – 1) насті́нник (-ка), насті́нний свічни́к (-ка́), насті́нна ля́мпа; 2) *см.* **Ма́уерлат.**

Насте́нный – стінни́й, насті́нний, надсті́нний. **-ная** *таблица* – стінна́ табли́ця.

Настервене́ть – озвірі́ти, (п)осатані́ти, розсатані́ти.

Настервеня́ть, настервени́ть – озвіря́ти, озві́рити, розлюто́вувати, розлютува́ти, розлю́чувати, розлю́ти́ти, розсатани́ти, роби́ти, зроби́ти кого́ несамови́тим (шале́ним). **Настервенённый** – озві́рений, розлюто́ваний, розлю́чений. **-ться** – озвіря́тися, озві́ритися, розлюто́вуватися, розлютува́тися, розлю́чуватися, розлю́ти́тися, става́ти, ста́ти несамови́тим (шале́ним); *см. ещё* **Настервене́ть.**

Настерега́ть, настере́чь – 1) *кого* – настеріга́ти, настерегти́, під[при,ви]стегріга́ти, під[при,ви́]стерегти́ кого́; *срв.* **Подстерега́ть**; 2) *что* – настерігати, настерегти, наберігати, наберегти що.

Настере́чься – настерегти́ся, наберегти́ся.

Настига́ние – наздоганя́ння, (з)доганя́ння, настига́ння, (с)постига́ння, спобіга́ння.

Настига́ть, насти́гнуть *и* **насти́чь** – наздоганя́ти *и* наздого́нити, наздогна́ти *и* наздогони́ти, (з)доганя́ти, (з)догна́ти, наганя́ти, нагна́ти, настига́ти, насти́г(ну)ти, (с)постига́ти, (с)пости́г(ну)ти, спобіга́ти, спобі́гти, наспіва́ти, наспі́ти, доступи́ти, надпа́сти

кого́, що. [Біжи́ть садко́м, чу́є, хтось наздоганя́ ї́ї (Грінч.). Запряга́йте, слу́ги мої́, ко́ні воронії, наздого́ньте літа́ мої́, літа́ молодії! (Метл.). Біг, бач, дак і не ви́передить і не наздожене́ (Рудч.). Нагна́в її аж геть за село́м (Сл. Гр.). В село́ із лі́су вовк забі́г… проклятий люд з соба́ками насти́г (Глібів). Його́ missing спости́гли, як він утіка́в (Борзенц.). Гуля́й, вороне́нький, гуля́й, врага́ постига́й! (Шашк.). Вже од'ї́хали, ве́рхами; якби́-ж то тепе́р спобі́гти! (Звин.). Життя́ недо́вго ті́шить нас, промине́, – тоді́ спобі́гти вже не час (Крим.). Лиси́ця де спобі́гла ку́рку, то – ї́ї (Канівщ.). Огляда́в, чи не наспіва́ пого́ня (Стор.). Ти му́сиш так заї́хати дале́ко, щоб тінь моя́ тебе́ не доступи́ла (Л. Укр.). Чи ти забу́в, що жанда́рі ле́да хви́ля надпаду́ть? (Франко)]. **Насти́гнутый** – наздо́гнаний, здо́гнаний, спости́гнений *и* спости́гнутий, спобі́гнений *и* спобі́гнутий.
Настиже́ние – наздогна́ння, (з)догна́ння, (с)пости́гнення, спобі́гнення.
Насти́жка, *см.* **Настига́ние** *и* **Настиже́ние.**
Насти́л – 1) (*действие*), *см.* **Насти́лка 1**; 2) на́сті[и]лка, (*из дерева или ровных плит*) помі́ст (-мо́сту), мости́ння (-ння), (*из камня*) брукува́ння, бруко́вання, брук (-ку); *срв.* **Насти́лка 2**. **-ти́л** *досчатый* – помі́ст дощани́й. **-ти́л** *плитный* – плит(к)ове́ брукува́ння (бруко́вання), ка́м'яни́й помі́ст.
Настила́ние, *см.* **Насти́лка 1**, *неоконч.*
Настила́ть, насти́лывать, настла́ть – настила́ти, насла́ти, настеля́ти *и* насте́лювати, настели́ти, (*о мног.*) понастила́ти, понасте́лювати що *и* чого́; (*намащивать*) намо́щувати, намости́ти що *и* чого́, мости́ти, змости́ти, помости́ти що, (*только камнем*) брукува́ти що, набруко́вувати, набрукува́ти що *и* чого́, (*вульг.*) буркува́ти, набурко́вувати, набуркува́ти, (*о мног.*) понамо́щувати, понабруко́вувати, (*вульг.*) понабурко́вувати. [Коро́вам у хліві́ соло́ми насте́лено то́всто (Харківщ.). Насте́лиш соло́ми в холо́дній, щоб було́ їм м'яке́нько (Коцюб.). Намости́в колючо́к під я́блунею (Рудч.). Мости́ли мости́ через рі́ченькі́ (Пісня). Висо́ку кро́вать змости́ла (Чуб. V). Прийшо́в у садо́к, помости́в на дереви́ні колючо́к і сів на їх (Рудч.)]. **-ть** *пол, потолок* – мости́ти, намо́щувати, намости́ти помі́ст (підло́гу), настила́ти, насла́ти помі́ст (підло́гу), сте́лю. **-ть** *мостовую* (*камнем*) – брукува́ти, вибруко́вувати, ви́брукувати що (*напр.* ву́лицю). **На́стланный** – на́сланий, насте́лений, понасти́ланий, понасте́люваний; намо́щений, змо́щений, помо́щений, понамо́щуваний; набруко́ваний, понабруко́вуваний, (*вульг.*) набурко́ваний, понабурко́вуваний. [Помі́ст, шклом насте́лений (Рудч.). Доро́га, з дощо́к намо́щена, що по їй ваго́нчики бі́гають (Грінч.)]. **-ться** – 1) настила́тися, насла́тися, понастила́тися; бу́ти насти́ланим, на́сланим, понасти́ланим *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) настели́тися, (*намоститься*) намости́тися, (*о мног.*) понасте́люватися, понамо́щуватися.
Насти́лка – 1) (*действие*) настила́ння, насте́лювання, *оконч.* насла́ння, насте́ле[і]ння; (*намащивание*) мості́ння, намо́щування, *оконч.* намо́щення *и* намості́ння, (*камнем*) брукува́ння, набруко́вування, (*вульг.*) буркува́ння, набурко́вування, *оконч.* набрукува́ння, (*вульг.*) набуркува́ння. **-ка** *пола, потолка* – мості́ння *и* намо́щування (намо́щення) помо́сту (підло́ги), настила́ння (насла́ння) помо́сту (підло́ги), сте́лі. **-ка** *мостовой* – брукува́ння, *оконч.* ви́брукування чого́ (*напр.* ву́лиці); 2) (*всё, что настлано или настилается*) на́сті[и]лка, (*из дерева или ровных плит*) помі́ст (-мо́сту), мости́ння (-ння); (*из соломы – для скота*) по́[і]дсті[и]лка, гайно́; (*стелька в обуви*) у́стілка.
Насти́лковый, *см.* **Насти́лочный.**
Насти́лок – на́сті[и]лка, (*подстилка*) по́[і]дсті[и]лка.
Насти́лочный – насти́льний, мостови́й, (*о настилке камнем*) брукува́льний, (*вульг.*) буркува́льний.
Насти́льность –назе́мність; (*прямизна*) про́стість (-ости).
Насти́льный – 1) *см.* **Насти́лочный**; 2) *воен.* – назе́мний; (*прямой*) про́стий. **-ный** *выстрел* – про́стий по́стріл (-лу). **-ная** *траектория* – назе́мна траєкто́рія; 3) (*о поле, потолке*) сте́лений.
Насти́льщик, -щица – насте́лювач, -вачка.
Настира́ние – напра́ння́ (-ння́).
Насти́рка – напира́ння, *оконч.* напра́ння́.
Насти́рывание – напира́ння (-ння).
Насти́рывать, настира́ть – напира́ти, напра́ти, (*о мног.*) понапира́ти чого́. [Напра́ла бага́то біли́зни (Київщ.)]. **Насти́ранный** – на́праний, понапи́раний. **-ться** – 1) напира́тися, напра́тися, понапира́тися; бу́ти напи́раним, на́праним, понапи́раним; 2) (*вдоволь, сов.*) напра́тися, попопра́ти, (*о мног.*) понапира́тися чого́.
Настихоплётничать – наба́зграти (написа́ти, понапи́сувати) нікче́мних ві́ршів, наліпи́ти ві́ршиків. **-ться** – наві́ршома́затися.

Насти́чь, *см.* **Настига́ть.**
Настла́ние, *см.* **Насти́лка 1**, *оконч.*
Настла́ть – помі́ст (-мо́сту), мости́ння (-ння).
Настла́ть, -ся, *см.* **Настила́ть, -ся.**
На́стов(н)ица, *пт.* Vanellus vanellus L. – ча́йка, лугови́ця, киби́ска.
На́стовый – із снігово́ї кори́, снігольодови́й, (*рус.*) на́сто́вий.
Насто́ечка – насто́яночка, ви́стоялочка.
Насто́ечный – насто́янковий, насто́йовий, (*рус.*) насто́йковий.
Настожный – настоговий, наск[т]иртний, настіжковий.
Насто́истый – настоїстий.
Насто́й – 1) насті́й (-то́ю); *срв.* **Насто́йка 1** *и* **2**; 2) (*молока*) вершо́к (-шка́). [Рідке́ молоко́ – вершка́ ма́ло (Богодух.)].
Насто́йка – 1) (*действие*) насто́ювання, *оконч.* насто́яння чого́; 2) насто́янка, ви́стоялка, (*рус.*) насто́йка; *специальнее*: (*анисовая*) ганусі́вка, (*на берёзовых почках*) бере́зівка, бруньќівка (Липовеч.), (*на горьких травах*) гірча́к (-ку́), (*имбирная*) інбері́вка, (*калганная*) калгані́вка, калга́нка, (*калиновая*) калині́вка, (*на кореньях*) корінько́ва (-вої), (*на перце*) перці́вка, перчакі́вка, (*полынная*) полині́вка, (*на травах*) травня́к (-ку́), (*чемеричная*) чемері́вка; *срв.* **Нали́вка 2**. [Живи́вся звича́йного ча́су сами́м коржe᷄м із насто́янкою з кирпи́чного ча́ю (Корол.)].
Насто́йковый, *см.* **Насто́ечный.**
Насто́йный – насто́йовий; (*настоенный*) насто́яний. **-ный** *осадок* – насто́йовий о́сад (-ду), гу́ща, фус (-су).
Насто́йчиво, *нрч.* – (*энергично, твёрдо*) завзя́то, (*упорно*) упе́рто, (*упорно, настоятельно*) притьмо́м, (*неотступно*) невідсту́пно, напосі́дливо, насті́йливо, (*навязчиво*) невідче́пно, (*назойливо*) насти́рливо, насти́рно, нава́жливо, навра́тливо. [Впевня́єте завзя́то, та хто-ж пові́рить вам? (Самійл.). «Ма́ю по́вне пра́во», – упе́рто сказа́в він собі́ за́друге (Крим.). Верзе́ притьмо́м, що… (Гул.-Артем.). Си́лувався зде́ржати щось, що притьмо́м ри́нуло з сере́дини (Черкас.). Притьмо́м про́сить (Квітка). Заздалегі́дь, напосі́дливо, збира́лися на сво́ї́й си́лі (Рідний Край). Усе́ частіш, усе́ напосі́дливіше й ду́жче прорива́лася яка́сь, що за са́му ду́шу бра́ла, но́та (Корол.). Спочa᷄тку ти́хо, мля́во, по́тім гли́бше, насти́рливіше (*ср. ст.*) (цілува́ла його́) (В. Підмог.). Життя́ насти́рливо вимага́є свого́ (М. Грінч.)]. **-во** *браться, взяться за что* – завзя́то (упе́рто) бра́тися до чо́го, за(по)взя́тися на що, (*пров.*) наповра́тититися. [Бува́ло, як на що завізьметься, то все поста́вить на сво́ї́м (Франко). Якби́ наповра́тився, то діста́в-би землі́ (Липовеч.)]. **-во** *стремиться к своей цели* – упе́рто йти (простува́ти, прямува́ти) до своє́ї мети́. **-во** *требовать* – притьмо́м (упе́рто, напосі́дливо, нава́жливо) вимага́ти.
Насто́йчивость – (*энергичность, твёрдость*) завзя́ття (-ття), завзя́тість, (*упорство*) упе́ртість, намогли́вість, (*неотступность*) невідсту́пність, напосі́дливість, насті́йливість, (*назойливая*) напосіда́ння (-ння), (*навязчивость*) невідче́пність, (*назойливость*) насти́рливість, насти́рність, нава́жливість, навра́тливість (-ости). [Одва́ги та завзя́ття з пра́ці він у мало́го павука́ навчи́вся (Л. Укр.). Щоб досягти́ чого́сь, тре́ба напосі́дливість ма́ти (М. Грінч.). Не люблю́ я його́ за оте́ його́ напосіда́ння (Звин.)]. **-вость** *в достижении цели* – упе́рте простува́ння (прямува́ння) до мети́, упе́рте досяга́ння мети́.
Насто́йчивый – 1) (*энергичный, твёрдый*) завзя́тий, (*упорный*) упе́ртий, намогли́вий, (*неотступный*) невідсту́пний, напосі́дливий, насті́йливий, (*навязчивый*) невідче́пний, (*назойливый*) насти́рливий, насти́рний, нава́жливий, навра́тливий. [Був завзя́тий у ко́жному ді́лі: як за що ві́зьметься, то не ки́не, а мудрува́тиме, по́ки таки́ зро́бить (Харківщ.). Я – люди́на впе́рта: сказа́в, що не пі́ду, по́ки не віддасте́ гро́шей, то й не пі́ду (Київ). Невідсту́пна ду́мка (Кінець Неволі). Не бу́дьте такі́ напосі́дливі, – все одно́ не відда́м (Київщ.). Невідче́пне бажа́ння (Київ). Під ти́ском насти́рного вимага́ння (Рада). Нава́жлива ду́мка. (Н.-Лев.). Навра́тливий чолові́к (Н.-Лев.)]. *Человек* **-вый** *в достижении цели* – люди́на, що впе́рто йде (просту́є, прямý́є) до мети́. *Он* **-чив** *в достижении цели* – він упе́рто йде (просту́є, прямý́є) до мети́; 2) (*легко настаивающийся*) насто́їстий.
Настолова́ться – настолува́тися, нахарчува́тися; (*напироваться за столом*) наконтентува́тися, начастува́тися.
Насто́лпие *и* **Насто́лпник** – капіте́ль (-лю, *м. р.*), на́головок (-вка).
Насто́лпный – насто́впний, (*зап.*) наслу́пний.
Насто́ль, *см.* **Насто́лько.**
Насто́лько, *нрч.* – сті́льки, (*при нрч. и глаг.*) так, (*при прлг.*) таки́й (така́, таке́, такі́), (*канцел.*) насті́льки, (*постольку, зап.*) ості́льки, (*в такой мере*) тако́ю мі́рою, в такі́й мі́рі,

так си́льно; *срв.* **Наско́лько.** [Тут не така́ щи́ра ляхва́ живе́ по селах, як на лівобере́жжі (Куліш). Вони́ такі́ відмі́нні (так різня́ться) між собо́ю, що… (Київ). Корабе́ль таки́й вели́кий і так оздо́блений ра́дощами, що… (М. Зеров). Боротьба́ нові́тніх при́нципів з пе́рвісними посильні́шала в ньо́го насті́льки, що він… (Крим.)]. *Он* **насто́лько** *ослабел что…* – він так осла́б (знеси́лився, занепа́в на си́лах), що… *Он не* **-ко** *беден, чтобы…* – він не таки́й бі́дний, щоб… *Не* **-ко** *уж* – не так (не таки́й, не така́, не таке́, не такі́) то вже, не з-так то вже. [Рим не таке́ то вже й прина́дне мі́сто, як про ньо́го ка́жуть лю́ди (Країна Сліпих). Письме́нство чима́ле й не з-так то вже й бі́дне, як на на́ші обста́вини (Рада)]. **-ко** – *насколько* – сті́льки – скі́льки, (*канцел.*) насті́льки – наскі́льки, (*зап.*) ості́льки – оскі́льки, (*в такой – в какой мере*) так (таки́й, така́, таке́, такі́) – як (яки́й, яка́, яке́, які́). *Он* **-ко** *же добр, насколько и справедлив* – він таки́й (-же) до́брий як і справедли́вий. *Она нравилась ему ровно* **-ко***, насколько отталкивала* – вона́ подо́балася йому́ рі́вно сті́льки(-ж), скі́льки й (як і) відража́ла (так си́льно, як і відража́ла).

Насто́льник – насті́льник (-ка), о́[у]бру́с (-са), ска́терка; *срв.* **Ска́терть.** [Стіл засте́лений чи́стим насті́льником (Основа 1862). Льонні́ї обру́си на столі́ (Основа 1862). А по тих стола́х тонкі́ убру́си (Гол.)].

Насто́льный – 1) насті́льник. **-ная** *книга* – підру́чна (насті́льна) кни́жка (кни́га). **-ный** *реестр* – насті́льний (підру́чний) рее́стр (-ру); 2) *см.* **Сто́льный.**

Настоля́рить *и* **-ля́рничать** – 1) (*наделать столярством*) настолярува́ти; 2) (*заработать стол.*) зароби́ти (нажи́ти, набу́ти) столя́рством (столяру́ючи) що. **-ться** – настолярува́тися.

Настона́ть – настогна́ти. **-ться** – настогна́тися, попостогна́ти.

Настора́живание – 1) (*стражи*) ста́влення (ва́рти, сторо́жі); 2) (*ушей*) насторо́чування, нашоро́шування, настру́нчування, нащу́лювання (вух); (*западни*) наставля́ння (па́стки).

Настора́живать, насторожи́ть – 1) (*стражу*) ста́вити, поста́вити ва́рту (сторо́жу); 2) (*уши, западню*), *см.* **Наставля́ть** (**3**) *уши, западню.* **-жи́ть** *ружьё* – насторожи́ти (наці́лити) рушни́цю, наці́литися (рушни́цею), намі́ритися з рушни́ці на ко́го, на що; 3) **-жи́ть** (*вдоволь*) – настерегти́, попостерегти́ кого́, що; навартува́ти, начатува́ти.
Насторожённый – 1) *см.* **Наста́вленный 3** (*под* **Наставля́ть**); 2) *см. отдельно* **Насторожённый 2**. **-ться** – 1) (*стр. з.*: *о западне*), *см.* **Наставля́ться 1** (*под* **Наставля́ть**); 2) (*стр. и возвр. з.*: *об ушах*) насторо́чуватися, насторо́чи́тися, нашоро́шуватися, нашоро́шитися, нащу́люватися, нащу́литися, настру́нчуватися, настру́нчитися, (*о мног.*) понасторо́чуватися *и т. п.*; бу́ти насторо́чуваним, настро́ченим, понасторо́чуваним *и т. п.* [Ву́ха мої́ нащу́лились (Крим.)]; 3) (*возвр. з.*) насторо́чуватися, насторо́чи́тися, нашоро́шуватися, нашоро́шитися, насторо́шуватися, насторо́шитися, (*о человеке ещё*) насторо́жуватися, насторожи́тися, (*о мног.*) понасторо́чуватися *и т. п.* [Насторочи́лися соба́ки, а по́тім ки́нулись на во́вчика гурто́м (Глібів). Хтось ішо́в; Ори́ся вся так і нашоро́шилась (Грінч.). Вже й Ко́рсунь су́против них насторо́шивсь (Куліш). Насторожи́вся, став придивля́тися, – здає́ться, біжи́ть соба́ка Васильч.)].
Насторожи́вшийся, *см.* **Насторожённый 2.**

Насторáниваться, насторони́ться – 1) *на кого, на что* – натика́тися, наткну́тися, нахо́плюватися, нахопи́тися, наража́тися, наразы́тися на ко́го, на що; 2) **-ни́ться** *кого* – надержа́тися о́сторонь, нацура́тися кого́.

Насторо́же, *нрч.* – на сторо́жі, на ва́рті, на ча́тах. [Ко́ні хотя́ть вкра́сти, то я вже на ча́тах (Липовеч.)]. *Стоять* **-же** – стоя́ти на сторо́жі (на ва́рті), (*пров.*) стоя́ти сторо́жки. [Ї́де́н кра́де, а дру́гий ча сторо́жі стої́ть (Липовеч.). Стою́ коло неї́ сторо́жки, бою́ся, щоб не впа́ла (Чигиринщ.)]. *Стоять* **-же** *чьих интересов* – пильнува́ти чиї́х інтере́сів, оберіга́ти чиї́ інтере́си.

Насторожé, *нрч. Быть* **-жé** – держа́тися сто́рожко, ма́ти себе́ на осторо́зі, бу́ти обере́жним, (*зап.*) ма́тися на ба́чності. [Він держа́всь чу́йно, сто́рожко (Корол.)].

Насторожéние – 1) (*стражи*) поста́влення (ва́рти, сторо́жі); 2) (*ушей*) насторо́чення, нашоро́шення, настру́нчення, нащу́лення (вух); (*западни*) наста́влення (па́стки).

Насторожённо, *нрч.* – нашоро́шено насторо́жено, (*сторожко*) сто́рожко, (*чутко*) чу́йно. [Чу́йно, насторо́жено слу́хав (Виннич.)].

Насторожённость – нашоро́шеність, насторо́женість, (*сторожкость*) сто́рожкість, (*чуткость*) чу́йність (-ости). [Зра́зу-ж помі́тив її́ насторо́женість (Виннич.)].

Насторожённый – 1) *прич., см. под* **Настора́живать**; 2) *прлг.* – нашоро́шений, насторо́жений, (*сторожкий*) сторожки́й, (*чуткий*) чу́йний. [До кімна́ти ра́птом прийшо́в знадво́ру те́плий і нашоро́шений ве́чір (В. Підмог.). Дейла́мці, наля́кані і сторожкі́, не дава́лися на розмо́ву (Леонт.)]. **-ный** *взгляд* – сторожки́й (чу́йний) по́гляд (-ду).

Насторожи́ть, -ся, *см.* **Настора́живать, -ся.**

Насторо́жка, *см.* **Настора́живание** *и* **Насторожéние.**
Насторонé, *нрч.* – не вдо́ма, на чужині́, між чужи́ми людьми́; на ві́дшибі; на заробі́тках; стороно́ю, побі́чно. *Он зарабатывает и на службе и* **-нé** – він заробля́є і на слу́жбі, і прива́тно (і побі́чно). *Гулять* **-нé** – гуля́ти з чужи́ми (сторо́нніми) жінка́ми (чоловіка́ми), (*насм.*) скака́ти в (чужу́) гре́чку з ким. *Узнать* **-нé** – дові́датися стороно́ю.
Настороні́ться, *см.* **Настора́ниваться.**
На́сторону, *нрч.* – 1) (*на-бок*) на́бік, на оди́н бік. *С[На]клоняться, с[на]клониться* **-ну** – похиля́тися, похили́тися (на́бік, на оди́н бік), (*пров.*) перехня́блюватися, перехня́битися. [Ни́зько-ни́зько похили́лась на́ша рі́дна ха́та (Грінч.). Ха́та стара́, вже аж перехня́билась (Харківщ.). Очі́пок їй на одно́ ву́хо перехня́бився (Богодух.)]; 2) на чужину́, між чужі́ лю́ди; на заробі́тки. *Идти, ходить зарабатывать* **-ну** – іти́, ході́ти на заробі́тки, ході́ти по заробі́тках, заробля́ти не вдо́ма.
Настоя́ние – 1) (*жидкости*) насто́яння; 2) (*настоятельное требование*) наполяга́ння, напосіда́ння, домага́ння (-ння), насті́йна (пи́льна) вимо́га; *срв.* **Наста́ивание 3** *и* **Насто́йчивость.** [Спе́ршу була́ опина́лася, алé по́тім здала́ся на ба́тькові напосіда́ння (Королл.)].
Настоя́тель – настоя́тель (-ля.), (*игумен*) ігу́мен (-на).
Настоя́тельница – настоя́телька, (*игуменья*) ігу́меня, гуме́нія, ста́рша ма́ти (-тери) (Куліш).
Настоя́тельно, *нрч.* – пи́льно, нага́льно, притьмо́м, (*крайне*) ко́нче; (*хоть караул*) про́бі, аж про́бі, аж ґвалт; *см. ещё* **Насто́йчиво.** [Мені́ пи́льно тре́ба його́ поба́чити (Харківщ.). Хтось мене́ нага́льно кли́че, хтось мене́ бажа́є пратьмо́м поба́чити (Крим.). Притьмо́м про́сить (Квітка). Притьмо́м наказа́в йому́, щоб він ї́хав (Кониськ.). А Саліє́нчисі аж ґвалт потрі́бні гро́ші (Крим.)]. **-но** *прошу вас* – проха́ю вас пи́льно.
Настоя́тельность – пи́льність, нага́льність, пеку́чість, (*крайность*) коне́чність, пи́льна (пеку́ча, коне́чна, ко́нча) потре́ба, (*неолог.*) насті́йність (-ости). [Чого́ така́ пи́льність? мо́жна-ж і зажда́ти (Харк.). Про пеку́чістьціє́ї спра́ви нема́ чого́ й говори́ти, це всі ви зна́єте (Київ)].
Настоя́тельный – пи́льний, нага́льний, пеку́чий, (*крайний*) коне́чний, ко́нчий, (*неолог.*) насті́йний; *см. ещё* **Насто́йчивый.** [Цю пи́льну потре́бу му́симо задовольни́ти (Київщ.). Ста́ла нага́льна потре́ба утвори́ти, свою́ організа́цію (Р. Край). Найпеку́чіші потре́би (Н.-Лев.). Т-ш Ч. у своїй до́повіді підкре́слив ко́нчу потре́бу самопере́вірки робко́рів (Пр. Правда). Насті́йна вимо́га (Київ)]. **-ные** *мольбы* – невідсту́пні блага́ння.
Настоя́тельский – настоя́тельський, (*игуменский*) ігу́менський. [Іди́ й ти з на́ми, настоя́тельський послу́шнику! (Королл.)].
Настоя́тельство – 1) (*сан*) настоя́тельство, (*игуменство*) ігу́менство; 2) (*пребывание в этом сане*) настоятелюва́ння, (*в игуменстве*) ігуменува́ння (-ння).
Настоя́тельствовать – бу́ти насто́ятелем (за настоя́теля), настоятелюва́ти, (*игуменствовать*) ігуменува́ти.
Настоя́ть – 1) *см.* **Наста́ивать 1 - 3**; 2) *см.* **Предстоя́ть 4**; 3) *чему, над чем* (*устар.*) – стоя́ти на чолі́ чого́, пра́вити, управля́ти, керува́ти, ору́дувати чим.
Настоя́ться, *см.* **Наста́иваться** (*под* **Наста́ивать**).
Настоя́щее, *сщ.* – суча́сність, тепе́рішність (-ности), тепе́рішнє (-нього), тепе́рішній час (-су), (*фамил.*) тепе́рішня часи́на. [Від то́го, як ми ди́вимось на мину́лість, у значні́й мі́рі зале́жить і те; як ми розумі́ємо суча́сність (Грінч.). Майбу́тність, ско́ро вона́ зроби́лася суча́сністю, тра́тить орео́л свій (Рада). Із ві́чности ніщо́ не вихо́дить: усе́ є тепе́рішність (Павлик). Гряду́щеє сяйне́ тобі́ полу́днем, тепе́рішнє ясні́тиме, як ра́нок (Куліш)]. *Украинский язык в прошлом и* **-щем** – украї́нська мо́ва в мину́лому і тепе́р.
Настоя́щий – 1) (*нынешний*) тепе́рішній, (*современный*) суча́сний, сьогоча́сний, (*этот*) цей, сей. [Ва́ша до́ля – це до́ля молоди́х че́сних люде́й тепе́рішнього ча́су (Н.-Лев.). Він уважа́в за профана́цію рівня́ти да́вніх аске́тів до тепе́рішніх черці́в (Крим.). Забува́єш про суча́сне життя́ (Крим.)]. *В* **-щее** *время* – тепе́р, (*пров.* тепе́речки), тепе́рішнього ча́су, в тепе́рішній час, в тепе́рішніх часа́х, за тепе́рішніх часі́в, в цей час, (*приблизит.*) під (на) цей час, (*ныне, зап.*) ни́ні. [Тепе́р я про це не ду́маю (Київ). Там тепе́речки нови́й база́р (Квітка). Не був ще тоді́ тим, чим був тепе́речки (Крим.). Ді́я, котра́ ді́ється в тепе́рішній час (Н.-Лев.). Нема́ кра́ще в тепе́рішніх часа́х, як бу́ти орендаре́м (Франко). Про о́діж ма́ло дба́ють ни́ні (Франко)]. *В* **-щее** *время я работаю на фабрике* – тепе́р (на цей час) я працю́ю на фа́бриці. *До* **-щего** *времени* – до цьо́го (до тепе́рішнього) ча́су, дотепе́р, до́сі, (*зап.*) дони́ні. [Довгота́ в цих склада́х заде́ржалася й до цьо́го часу (В. Ганцов). Біди́в я, та й дотепе́р біду́ю (Кам'янеч.)]. *До* **-щего** *времени бывший* (*сделанный и т. п.*) –

дотепе́рішній. [Всі дотепе́рішні до́сліди не дали́ вели́ких на́слідків (Крим.)]. *В* **-щем** *году* – цього́ (*в текущем*: пото́чного, біжу́чого) ро́ку. *В начале* **-щего** *года* – на (з) поча́тку цього́ (пото́чного, біжу́чого) ро́ку. **-щее** *положение* – тепе́рішній (суча́сний, сьогоча́сний) стан, -нє (-не) стано́вище. *В* **-щем** *своём виде эта вещь мне не нужна* – в тепе́рішньому (в цьому́) своє́му ви́гляді ця річ мені́ не потрі́бна; 2) *грам.* **-щее** *время* – тепе́рішній час (-су); 3) (*этот, находящийся перед кем*) цей, (*данный*) да́ний. *По* **-щему** *делу* – в цій (в да́ній) спра́ві. **-щий** *случай* – цей (да́ний) ви́падок (-дку). **-щим** *удостоверяется, что…* – цим сві́дчу (сві́дчимо), що..; 4) (*подлинный, истинный*) спра́вжній, правди́вий, справедли́вий, (*действительный*) ді́йсний, (*неподдельный*) щи́рий, (*сущий*) су́щий, су́тий, (*истый*) і́сний, і́стий, істо́тний, (*точь-в-точь, чистейший*) чи́стий, досто́тний, (*всамделишный*) справде́шній, пра́вий, прями́й; *срв.* **По́длинный.** [Се наш спра́вжній друг (Коцюб.). (Він) спра́вжній був пое́т (Самійл.). Тепе́р ви спра́вжнє своє́ обли́ччя показа́ли, до́сі-ж була́ то ма́ска (Грінч.). Коха́ння спра́вжнє соромли́ве (Тобіл.). Незаба́ром той шипу́чий ка́шель перехо́див у спра́вжній (Коцюб.). З весно́ю, коли́ розпочали́ся спра́вжні робо́ти (Коцюб.). Йшли відва́жно, як правди́вії геро́ї (Франко). Правди́ві воло́ські гарбузи́ (Сим.). Фальши́ве зо́лото – для вас правди́ві гро́ші (Самійл.). Знахо́дять своє́ правди́ве призна́чення (Корол.). Справедли́вий чума́к був (М. Вовч.). Хліб, оде́жа, па́ливо то́що, – оте́ все й є справедли́вий доста́ток, спра́вжнє бага́тство (Рада). Ді́йсна столи́ця Да́нії – не Копенга́ген а Га́мбург (Грінч.). Щи́рий коза́к зза́ду не напада́ється (Номис). Це не ка́зка, а щи́рая пра́вда (Чуб. II). Там упоко́ю люди́на зазна́є, ті́льки де во́ля є щи́ра (Грінч.). Красу́ня щи́рого класи́чного ти́пу (Н.-Лев.). Су́ща дра́ма, не ви́гадана, не підмальо́вана (Кониськ.). Су́ща причи́на супере́чки прояви́лася я́сно (Павлик). Ото́ було́ су́ще ща́стя моє́ (Кониськ.). І́сний моска́ль (М. Вовч.). На обли́ччя істо́тний Степа́н, але́ не він (Звягельщ.). Чи́стий ба́тько, – от як уда́вся сино́к! (Чигиринщ.). Ходи́в чи́стим босяко́м (Виннич.). Справде́шній коза́к (Сл. Гр.). Сиді́ла собі ві́льно, як справде́шня пта́шка (М. Вовч.). Відчу́ла справде́шній апети́т (Н.-Лев.). Я не міща́нка яка́сь там, а справде́шня па́ні (Н.-Лев.). Пра́вий ри́цар, ще молоди́й, а вже не ма́є рі́вні (Куліш). То моя́ пра́ва жі́нка (Яворськ.). Як поба́чиш, так прями́й запоро́жець! (Мирний). Пряме́є пе́кло там було́ (Греб.)]. *Самый* **-щий** – справжні́сінький, щирі́сінький, існі́сінький, чисті́сінький. [Щирі́сінький матеріялі́ст (Рада). Існі́сінька щи́рість (Основа 1862). Чисті́сіньке пе́кло (Крим.)]. **-щее** *золото* – щи́ре (су́те) зо́лото. **-щая** *стоимость* – ді́йсна (спра́вжня) ва́ртість. **-щая** *цена* – спра́вжня (правди́ва, справедли́ва) ціна́. *Теперь* **-щая** *пора садить деревья* – тепе́р са́ме час сади́ти (садови́ти) де́рево. *По* **-щему** – а) по-спра́вжньому, по пра́вді, спра́вді, (*искренно*) щи́ро, щиросе́рдно, по щи́рості; (*как следует*) як слід, наспра́вжкú, ді́йсно[е]. [Не вмі́є ніч́ого як слід зроби́ти (Київ). Посвари́тися наспра́вжки не могли́ (Крим.). Дові́даємось ді́йсне, поба́чимо його́ – яки́й (М. Вовч.)]. *Я вас по* **-щему** *люблю* – я вас правди́во люблю́ (коха́ю), я вас по пра́вді (такú спра́вді, щи́ро, щиросе́рдно) люблю́ (коха́ю); б) (*сказать правду*) напра́вду; пра́вду (напра́вду, по пра́вді) ка́жучи, по щи́рості, (*в сущности*) су́ще. [Напра́вду вам не тре́ба було́ втруча́тися в цю спра́ву (Київ). Вона́ су́ще не була́ черни́цею, по́стригу не бра́ла (Кониськ.). Продражни́ли його́ «Зимо́ю», а су́ще він прозива́вся Гу́ркалом (Кониськ.)]. **-щим** *образом* – по-спра́вжньому, як слід; *срв. выше По* **-щему** *а. Показать себя в* **-щем** *своём виде* – показа́ти себе́ в спра́вжньому своє́му ви́гляді.

Настра́гивание – настру́гування (-ння).

Настра́гивать, настрога́ть, настрогну́ть – настру́гувати, наструга́ти, настругну́ти, (*о мног.*) понастру́гувати чого́. **Настро́ганный** – настру́га́ний, понастру́гуваний. **-ться** – 1) настру́гуватися, наструга́тися, понастру́гуватися; бу́ти настру́гуваним, настру́ганим, понастру́гуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) наструга́тися, попоструга́ти (досхочу́), (*о мног.*) понастру́гуватися; (*рубанком*) нагемблюва́тися, попогемблюва́ти (досхочу́), (*о мног.*) понагембльо́вуватися.

Настрада́ть – настражда́ти, попостражда́ти.

Настрада́ться – настра́жда́тися, попостра́жда́ти, (*намучиться*) наму́читися, попому́читися, (*сильнее*) намордува́тися, (*натерпеться*) натерпі́тися. [О, скі́льки я намучи́вся із то́го! (Грінч.). Бага́то від ньо́го нате́рпілися (Кониськ.)].

На-стра́же, *см.* **Насторо́же.**

Настра́ивание – 1) *см.* **Надстро́й 1**, *неоконч.*; 2) набудо́вування, намуро́вування; 3) наро́блювання, нако́ювання (фі́ґлів, зби́тків, шко́ди, ка́постів), набро́ювання; 4) настро́ювання, нала́джування, ла́дження, нала́годжування, виладно́вування, вила́годжування, направля́ння; 5) – а) настро́ювання, нала́джування, направля́ння; б) намовля́ння, підмовля́ння, направля́ння, нара́ювання, настру́нчування, настре́нчування, під'ю́джування, підтрою́джування, нащу́ання, нацько́вування, підцько́вування; в)

настро́ювання, настру́[е́]нчування, підбу́рювання. *Срв.* **Настра́ивать.**
Настра́иватель, -ница, *см.* **Настро́йщик, -щица.**
Настра́ивать, настро́ить – 1) (*строение*), *см.* **Надстра́ивать**; 2) (*строений*) набудо́вувати, набудува́ти, наста́вити, (*каменных, кирпичных*) намуро́вувати, намурува́ти, (*во множестве, о мног. или во мн. местах*) понабудо́вувати, понамуро́вувати чого́. [Будува́в, будува́в, – ото́ й набудува́в (Брацл.). Понабудо́вував комі́р по́вен двір (Сл. Ум.). Понабудо́вували і понамуро́вували собі́ пани́ за́мочків (Куліш)]; 3) (*проказ*) наро́блювати, наробі́ти, нако́ювати, нако́їти (фі́ґлів, *вредных*: збі́тків, шко́ди; *пакостей*: ка́постів), набро́ювати, набро́їти; *срв.* **Напрока́зить**; 4) (*музык. инструмент*) настро́ювати, стро́їти, настро́їти (в лад, до ла́ду), нала́джувати, ла́дити, нала́дити, нала́годжувати, нала́годити, наладно́вувати, наладнува́ти, вила́годжувати, ви́лагодити, направля́ти, напра́вити, (*о мног.*) понастро́ювати *и т. п.* що. [Як ду́дку настро́їш, так вона́ гра́є (Чуб. I). Настро́їв лі́ру (Рудан.). Ой ти, Дави́де, свої́ гу́сла стрій! (Колядка). Ти теж (зозу́ле) стро́їла стру́ни моє́ї душі́ (Коцюб.). Нала́годжує свою́ скри́пку (Васильч.). Ви́лагодить скри́пку (Федьк.). Взяла́ гіта́ру, напра́вила її́, натя́гуючи стру́ни (Н.-Лев.)]. **-ть** *радио-антенну* – настро́ювати, настро́їти ра́діо-анте́ну; 5) (*перен.*) – а) *кого, что как, на какой лад* – настро́ювати, настро́їти, нала́джувати, нала́дити, направля́ти, напра́вити кого́, що як, на яки́й лад (тон). [Се вже при́ятелі Виго́вського про́стих козакі́в так нала́дили (Куліш)]. **-ить** *кого на враждебный лад* – настро́їти кого́ воро́же; б) *кого на что* – (*подговаривать*) намовля́ти, намо́вити кого на що *и* (*чаще*) що (з)роби́ти, підмовля́ти, підмо́вити, підбива́ти, підби́ти кого́ на що, до чо́го, що (з)роби́ти, (*направлять*) направля́ти, напра́вити кого́ на що, (*насоветывать*) нара́ювати, нара́яти, (*преимущ. на что-л. плохое*) настру́нчувати, настру́нчити, настре́нчувати, настре́нчити кого́ на що, що (з)роби́ти, (*подстрекать*) під'ю́джувати, під'ю́дити, підтрою́джувати, підтрою́дити, (*наущать*) наущ́ати, наусти́ти кого́ що (з)роби́ти, призво́дити, призве́сти́ кого́ на що *и* що (з)роби́ти, (*науськивать*) нацько́вувати, нацькува́ти, підцько́вувати, підцькува́ти кого́ що (з)роби́ти. [То він намо́вив (підмо́вив, напра́вив) її́ на це (Київщ.). Нара́яли люд на святе́ ді́ло (Стор.). То вони́ настру́нчують та підшпиго́вують, то бо їх ко́ристь (Мирний). Все Васю́ту настре́нчує, щоб із те́бе на ву́лиці знуща́вся (Грінч.). Не хто й наусти́в Ва́рку, як не Дми́трик (Кониськ.). То його́ пани́ч підтрою́див (Харківщ.)]. **-ить** *кого на тяжбу с кем* – намо́вити (нара́яти, настру́[е́]нчити, підби́ти) кого́ – позива́тися з ким; в) *кого против кого, чего* – настро́ювати, настро́їти, ста́вити, поста́вити кого́ про́ти ко́го, про́ти чого́, (*исподтишка*) настру́[е́]нчувати, настру́[е́]нчити кого́ про́ти ко́го, (*возбуждать*) підбу́рювати, підбу́рити кого́ про́ти ко́го, про́ти чо́го. [Не настру́нчуй дру́гих про́ти його́ (Мирний). Настре́нчила всіх діте́й про́ти ме́не (Грінч.)]. **Настро́енный** – 1) *см.* **Надстро́енный**; 2) набудо́ваний, наста́влений, намуро́ваний, понабудо́вуваний, понамуро́вуваний; 3) наро́блений, нако́єний, набро́єний; 4) настро́єний, нала́джений, нала́годжений, наладно́ваний, ви́лагоджений, напра́влений, понастро́юваний *и т. п.* [Стру́ни тугі́, нала́джені (Коцюб.)]; 5) – а) настро́єний, нала́джений, напра́влений. [Було́ тут бага́то мо́лоди, настро́єної романти́чно (В. Петров). Поети́чно напра́влена душа́ (Н.-Лев.)]; б) намо́влений, підмо́влений, підби́тий, напра́влений, нара́яний, настру́нчений, настре́нчений, під'ю́джений, підтрою́джений, нау́щений, нацько́ваний, підцько́ваний; в) настро́єний, настру́[е́]нчений, підбу́рений. **-ться** – 1) *см.* **Надстра́иваться**; 2) набудо́вуватися, набудува́тися, понабудо́вуватися; бу́ти набудо́вуваним, набудо́ваним, повабудо́вуваним *и т. п.*; 3) (*перен.*) настро́юватися, настро́їтися, настру́[е́]нчуватися, настру́[е́]нчитися; бу́ти настро́юваним, настро́єним, настру́[е́]нчуваним, настру́[е́]нченим *и т. п.*; (*собираться*) нала́годжуватися, нала́годитися, налашто́вуватися, налаштува́тися, збира́тися, зібра́тися, (*забрать себе в голову*) навра́титися, наповра́титися. [Знахо́дити шлях до і́ншого се́рця, що й само́ настро́юється в унісо́н до співця́ свого́ інти́много сві́та (Рада). Значні́ гру́пи украї́нського пролетарія́ту, селя́нства та ві́йська настро́єні по-більшови́цькому (Н. Рада). Коли́ думки́ настру́нчилися так, то їх не ле́гко зби́ти з тіє́ї сте́жки (Мирний). Уя́ва у Васи́лька настре́нчувалася вже заздалегі́дь (Корол.). Вже він навра́тився прода́ти свою́ тели́чку, – нічи́м його́ не перекона́єш (Звин.). Коли́ наповра́тилися вкра́сти, то вкраду́ть (Звин.)]. *Вы сегодня хорошо* **-ны** – ви сього́дні в га́рному (до́брому) на́строї (в до́брому гу́морі), ви сього́дні га́рно настро́єні. [О! ви настро́єні сього́дні га́рно (Куліш)]. *Всё общество явно было* **-но** *против этой авантюры* – усе́ суспі́льство (громадя́нство) я́вно ((в)очеви́дячки) було́ настро́єне (стоя́ло) про́ти ціє́ї аванту́[ю]ри; 4) (*вдоволь, сов.*) – а) (*строя здания*) набудува́тися, наста́витися, понабудува́ти (досхочу́), (*каменные, кирпичные*) намурува́тися, попомурува́ти (досхочу́), (*о мног.*) понабудо́вуватися, понамуро́вуватися; б) (*настраивая музык. инстр.*) настро́їтися, нала́дитися, нала́годитися, наладнува́тися, нанаправля́тися, попостро́їти (досхочу́) *и т. п.*, (*о мног.*) понастро́юватися *и т. п.*; в)

(*строя в ряды*) нашикува́тися *и т. п. Срв.* **Стро́ить.**

Настра́нничать – 1) надива́чити, нахимерува́ти; *срв.* **Начуда́чить**; 2) *см.* **Настра́нствовать.**

Настра́нствовать – намандрува́ти. **-ться** – намандрува́тися, попомандрува́ти, попоходи́ти (попоїздити) по світа́х (досхочу́).

Настрасти́ть, -ся, *см.* **Пристрасти́ть, -ся.**

Настра́стка – настра́шування, страха́ння, жаха́ння, наля́кування, ляка́ння, заля́кування, *оконч.* настра́ше[і]ння, настраха́ння, нажаха́ння, наляка́ння, заляка́ння кого́; завдава́ння, *оконч.* завда́ння́ стра́ху́ (жа́ху́) кому́; *срв.* **Настра́щивать.**

Настрахова́ть – настрахува́ти, (*о мног.*) понастрахо́вувати. **-ться** – настрахува́тися, попострахува́ти (досхочу́), (*о мног.*) понастрахо́вуватися.

Настраху́, *нрч.* – у страху́, під стра́хо́м. *Держать кого* **-ху́** – держа́ти (трима́ти) кого́ у страху́ (під стра́хо́м). *Сидеть* **-ху́** – сиді́ти у страху́ (наля́каним), сиді́ти потерпа́ючи (опа́суючись, побо́юючись) чого́.

Настра́чивание – 1) стебнува́ння, вистебно́вування; 2) настебно́вування, нашива́ння ви́стебом; 3) наче́ркування, нака́тування, нашпа́рювання. *Срв.* **Настра́чивать.**

Настра́чивать, настрочи́ть – 1) (*выстрачивать что*) стебнува́ти, вистебно́вувати, ви́стебнувати, (*о мног.*) постебнува́ти що. **-чи́ть** *спину кому* – відшмарува́ти (ви́шпарити) кого́, (зав)да́ти хло́сти (хло́сту) кому́; 2) *чего* – настебно́вувати, настебнува́ти, нашива́ти, наши́ти ви́стебом, (*о мног.*) понастебно́вувати, понашива́ти ви́стебом чого́; 3) (*начёркивать*) наче́ркувати, начерка́ти, напи́сувати, написа́ти (шви́дко, шпа́рко, шви́дко-пру́дко), (*накатывать*) нака́тувати, наката́ти, нашква́рювати, нашква́рити що. [Начерка́в чимале́нького листа́ до Кавка́зького кура́тора (Крим.)]. **Настрочённый** – 1) ви́стебнуваний, постебно́ваний; 2) настебно́ваний, наши́тий ви́стебом, понастебно́вуваний *и т. п.*; 3) наче́рканий, напи́саний (шви́дко, шпа́рко, шви́дко-пру́дко), нака́таний, нашква́рений. **-ться** – 1) (*выстрачиваться*) стебнува́тися, вистебно́вуватися, ви́стебнуватися, постебнува́тися; бу́ти стебно́ваним, вистебно́вуваним, ви́стебнуваним, постебно́ваним; 2) (*стр. з.*) настебно́вуватися, бу́ти настебно́вуваним настебно́ваним, понастебно́вуваним *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) настебнува́тися, попостебнува́ти (досхочу́), (*о мног.*) понастебно́вуватися; б) начерка́тися *и т. п.*; *срв.* **Строчи́ть.**

Настраши́ть, *см.* **Настраща́ть.**

Настраши́ться – настраха́тися, нажаха́тися, настраши́тися, попостраха́тися *и т. п.*, у страху́ побува́ти.

Настра́шливый – страшли́вий, лякли́вий, боязки́й; *см.* **Пугли́вый.**

На́страшно, *нрч.* – ду́же стра́шно. *Страшным* **-но** – стра́шно-престра́шно.

Настраща́ние, *см.* **Настра́стка**, *оконч.*

Настраща́ть, -ся, *см.* **Настра́щивать, -ся.**

Настра́щивание, *см.* **Настра́стка**, *неоконч.*

Настра́щиватель, -ница – настра́шувач, -вачка, страха́ч (-ча́), -ха́чка.

Настра́щивать, настраща́ть – настра́шувати, страши́ти, настраши́ти, страха́ти, настраха́ти, наля́кувати, ляка́ти, наляка́ти, жаха́ти, нажаха́ти, (*запугивать*) заля́кувати, заляка́ти кого́; (*наводить страх)* завдава́ти, завда́ти стра́ху́ (жа́ху́), нагна́ти стра́ху́ (хо́лоду) кому́. **Настра́щанный** – настра́шений, настра́ханий, наля́каний, заля́каний, нажа́ханий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) настра́шуватися, бу́ти настра́шуваним, настра́шеним *и т. п.*; 2) (*ср. з., сов.*), *см.* **Настраши́ться.**

Настрека́ние – 1) наштрика́ння, наштирх[к]а́ння, нашпига́ння, нашту́рхання; 2) нажа́лення; 3) наджиґа́ння, нахви́ськання, нахльо́стання, нах(а)ля́стання; 4) під'ю́дження. *Срв.* **Настрека́ть.**

Настрека́ть – 1) (*натыкать, наколоть*) наштрика́ти, наштирх[к]а́ти, нашпига́ти, нашту́рхати кого́. **-ка́ло** *в ухе* – наштрика́ло в у́сі; 2) (*нажалить*) нажали́ти кого́; 3) (*нахлестать*) наджиґа́ти, нахви́ськати, нахльо́стати, нах(а)ля́стати кого́; 4) (*подстрекнуть*) піджиґну́ти, підштрикну́ти, під'ю́дити кого́.

Настрека́ться – 1) (*напрыгаться*) настриба́тися, наплига́тися, наскака́тися, нациба́тися; (*наметаться*) нага(й)са́тися, наметуши́тися; 2) (*натыкаться, наколоться*) наштрика́тися, наштирх[к]а́тися, нашпига́тися, нашту́рхатися; 3) (*нажалиться*) нажали́тися; 4) (*нахлестаться*) наджиґа́тися, нахви́ськатися, нахльо́статися, нах(а)ля́статися. *Срв.* **Стрека́ть.**

Настрекота́ть, -ся – 1) (*о сороке*) наскрекота́ти (-кочу́, -ко́чеш), -ся, наскрекоті́ти (-кочу́, -коти́ш), -ся; (*о кузнечике, сверчке и т. п.*) насюрча́ти, -ся, нацві́ркати, -ся, нацвірча́ти, -ся, нацвірі́нькати, -ся; 2) (*о болтливом человеке*) нацокоті́ти, -ся, надзигорі́ти, -ся;

(*наболтать, -ся*) наторохті́ти, -ся.
Настре́ливание, *см.* **Настре́лка**, *неоконч.*
Настре́ливать, настреля́ть – настрі́лювати, настріля́ти, (*дичи ещё*) набива́ти, наби́ти, (*о мног.*) понастрі́лювати, понабива́ти чого́. [Наш стріле́ць сього́дні бага́то качо́к настріля́в (Сл. Гр.). Наби́в бага́то дичини́ (Сл. Ум.)]. **Настре́лянный** – настрі́ляний, наби́тий, понастрі́люваний, понаби́ваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) настрі́люватися, бу́ти настрі́люваним, настрі́ляним, понастрі́люваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) настріля́тися, попостріля́ти (досхочу́), (*о мног.*) понастрі́люватися.
Настре́лка – настрі́лювання, набива́ння, *оконч.* настріля́ння, набиття́ (-ття́); *срв.* **Настре́ливать.**
Настреля́ние, *см.* **Настре́лка**, *оконч.*
Настреля́ть, -ся, *см.* **Настре́ливать, -ся.**
Настрига́ние – настрига́ння (-ння).
Настрига́ть, настри́чь, настригну́ть – настрига́ти, настри́гти, (*о мног.*) понастрига́ти кого́, чого́. **Настри́женный** – настри́жений, понастри́ганий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) настрига́тися, бу́ти настри́ганим, настри́женим, понастри́ганим; 2) (*вдоволь, сов.*) настри́гтися, попостри́гти (досхочу́), (*о мног.*) понастрига́тися.
Настриже́ние – настри́ження (-пня).
Настри́жка – настрига́ння, *оконч.* настри́ження, на́стриг (-гу).
Настрога́ние – наструга́ння (-ння).
Настрога́ть, -ся, настрогну́ть, -ся, *см.* **Настра́гивать, -ся.**
На́строго, *нрч.* – ду́же суво́ро (го́стро). *Строго* **-го** – як[що]-найсуво́ріше, як[що]-найгостріше, як[що]-найтверді́ше, суво́ро-пресуво́ро, го́стро-прего́стро, тве́рдо-претве́рдо. *Строго* **-го** *запретить* – як-найсуво́ріше (як-найгострі́ше) заборони́ти.
Настрое́ние – 1) (*действие*), *см.* **Настро́йка 1**, *оконч.*; 2) на́стрій (-рою), (*очень редко*) напра́ва, (*расположение духа*) гу́мор (-ру), дух (-ху). [Цей на́стрій наре́шті й запанува́в над Лаго́вським (Крим.). Ходи́ли чутки́ про страйк і влива́ли яки́йсь нови́й на́стрій в те́мну заду́рену ма́су (Черкас.). У роже́вім на́строї (Франко). Су́тичка ви́йшла в на́строях роди́ни (Виннич.). Євре́ї, поярмаркува́вши, очеви́дячки ще булі́ в ярмарко́вій напра́ві: розка́зували усі́ заразо́м (Н.-Лев.). Почала́ розумі́ти ча́сті і на́глі змі́ни в її́ гу́морі, незрозумі́лу дражли́вість (Франко). Уже́ дух і так був на ме́не (**-ние** *против меня*) гірки́й (Борзенщ.)]. *Дурное* (*плохое*) **-ние** – пога́ний на́стрій. **-ние** *биржи* – на́стрій на бі́ржі. *Повышательное* **-ние, -ние** *на повышение* – росту́чий на́стрій (на бі́ржі), тенде́нція збі́льшувати. *Повышенное* **-ние** – підне́сений на́стрій. *Сдержанное* **-ние** – стри́маний на́стрій. *Хорошее* **-ние** – га́рний (до́брий) на́стрій, до́брий гу́мор. *Быть в плохом, хорошем* **-нии** – бу́ти в га́рному (в до́брому) на́строї, бу́ти в до́брому гу́морі (ду́сі), бу́ти в пога́ному на́строї (не в до́брому гу́морі). [Ви в до́брому гу́морі, як і за́вжди (Виннич.)]. *Быть в* **-нии** *делать что* – бу́ти в на́строї (ма́ти на́стрій) роби́ти що. [Я са́ме в на́строю з ким-не́будь говори́ть (Самійл.)]. *Быть не в* **-нии** – бу́ти не в до́брому на́строї (гу́морі, ду́сі), (*не в духе*) бу́ти не в гу́морі. [Володи́мир встав дру́гого дня не в гу́морі (Крим.)]. *Быть не в* **-нии** *делать что* – не ма́ти на́строю роби́ти що. **-ние** *умов* – на́стрій (лю́дських) дум.
Настрожи́ть (*уши*)**, -ся,** *см.* **Насторожи́ть 2, -ся 2** *и* **3.**
Настро́ить, -ся, *см.* **Настра́ивать, -ся.**
Настро́й – 1) (*действие*), *см.* **Настро́йка 1**; 2) *см.* **Надстро́й 2**; 3) *муз.* – лад (-ду).
Настро́йка – 1) (*действие*), *см.* **Настра́ивание 1, 2** *и* **4**; *оконч.* – а) *см.* **Надстро́й 1**, *оконч.*; б) набудува́ння, намурува́ння; в) настро́єння, нала́дження, нала́годження, ви́ладнування, ви́лагодження, напра́влення, напра́ва; 2) (*качество работы*) настро́єння, напра́ва. *Скрипка требует* **-ки** – скри́пка потребу́є напра́ви, скри́пку тре́ба настро́їти (нала́дити, напра́вити *и т. п.*); *срв.* **Настра́ивать 4**. **-ка** *чего плоха* – настро́єно (нала́джено *и т. п.*) що пога́но; 3) *см.* **Надстро́й 2.**
Настро́йный – настро́ювальний, настрі́йний, направни́й.
Настро́йщик, -щица – 1) (*музык. инструментов*) настро́ювач, -вачка, напра́вник, -ниця. [Приї́жджий з мі́ста напра́вник накру́чував ключе́м (фортепія́но) (Корол.)]; 2) намо́вник, -ниця, підмо́вник, -ниця, напра́вник, -ниця, призві́дник, -ниця; *срв.* **Подусти́тель, -ница.**
Настропи́ливать, настропи́лить *что* – ста́вити (зво́дити), поста́вити (зве́сти́) кро́кви на чо́му. **Настропи́ленный** – з поста́вленими (зве́деними) кро́квами.
Настропи́льный – накроквови́й.
Настропти́веть *и* **Настропти́виться** – зроби́тися (ста́ти) непокі́рним (перекі́рливим), зсупроти́витися.
Настроче́ние – 1) ви́стебнування; 2) настебнува́ння, нашиття́ (-ття́) ви́стебом; 3)

начеркáння, накатáння, нашкварення. *Срв.* **Настрáчивать.**
Настрочи́ть, -ся, *см.* **Настрáчивать, -ся.**
Настрóчка – 1) (*действие*), *см.* **Настрáчивание** *и* **Настрочéние**; 2) (*качество работы*) стебнувáння *и* стебнóвання.
Настрóчный – надрядкóвий.
Нáструг – струг (-га).
Настрýгивать, настругáть, *см.* **Настрáгивать, настрогáть.**
Настружи́ть – насмíтíти стрýжками (острýжками).
Наструпéть – взя́тися стрýпом, заструпи́тися.
Настря́нуть *и* **Настря́ть** – настря́г(ну)ти, понастрягáти. **Настря́вший** – настря́глий, понастрягáлий.
Настря́пание, *см.* **Настря́пка**, *оконч.*
Настря́пка – наготовля́ння, наготóвлювання, *оконч.* наготóвлення, наготувáння, наготíвля (-лі), навáре[í]ння й напéчення, навáрення-напéчення, напóрання; *срв.* **Настря́пывать.**
Настря́пывание, *см.* **Настря́пка**, *неоконч.*
Настря́пывать, настря́пать – 1) (*наготовлять стряпая*) наготовля́ти *и* наготóвлювати, наготóвити *и* наготувáти, (*описат.*) навари́ти й напекти́, (*пренебр.*) напóрати чогó. [Чи йти по дóбрих людéй – скликáти, щоб поїли те, що напóрали, чи собáкам віддáти? (Мирний)]; 2) (*накухарить, сов.*) накуховáрити, накухáрити, (*будучи поваром, поварихой*) накухарювáти; 3) (*напутывать*) наплýтувати, наплýтати; (*накаверзничать, напакостить*) накаверзувáти, наробúти кáверз (шкóди, збúтків), накáпостити, нашкóдити; (*накрючкотворить*) назагинáти крючкíв (карлючóк), нагнýти артикýлів (карлючóк); (*насплетничать*) наплéсти́ плітóк; (*намутить*) набаламýтити. **Настря́панный** – 1) наготóвлений, наготóваний, навáрений і напéчений, напóраний; 2) наплýтаний; наплéтений; набаламýчений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наготовля́тися *и* наготóвлюватися, бýти наготóвлюваним, наготóвленим; 2) (*вдоволь, сов.*) наготувáтися; накуховáритися, накухáритися, накухарювáтися; *срв.* **Стря́пать.**
Настря́ть, *см.* **Настря́нуть.**
Настряхáть *и* **Настря́хивать** – струси́ти, натруси́ти (багáто, си́лу) чогó, настрýшувати чогó.
Настýда*, см.* **Настýживание, Настужéние.**
Настужáть, настýживать, настуди́ть – настýджувати *и* настуджáти, настуди́ти, нахолóджувати, нахолоди́ти, (*остуживать*) остýджувати *и* остуджáти, остуди́ти, вистýджувати, ви́студити, охолóджувати, охолоди́ти, вихолóджувати, ви́холодити, (*о мног.*) понастýджувати *и т. п.* що. [Нахолоди́ли хáту (Сл. Ум.)]. **Настýженный** – настýджений, нахолóджений, остýджений, ви́студжений, охолóджений, ви́холоджений, понастýджуваний *и т. п.* **-ться** – 1) настýджуватися, настуди́тися, понастýджуватися; бýти настýджуваним, настýдженим, понастýджуваним *и т. п.*; 2) (*остывать*) остигáти, ости́г(ну)ти, простигáти, прости́г(ну)ти, прочахáти, прочáхнути, (*холодеть*) холóнути, прохолóнути, охолó(ну)ти, (*совсем*) вистигáти, ви́стиг(ну)ти, вичахáти, ви́чахнути, (*о мног.*) поо[попро]стигáти, похолóнути, повистигáти.
Настýживание, Настужéние – настýджування, настýдження, нахолóджування, нахолóдження *и* нахолодíння, остýджування, остýдження, вистýджування, ви́студження, охолóджування, охолóдження *и* охолодíння, вихолóджування, ви́холодження; *срв.* **Настужáть.**
Настýживать, -ся, *см.* **Настужáть, -ся.**
Настýкивание, Настýкание – 1) настýкування, настýкання, вистýкування, ви́стукання; 2) настýкування, настýкання; набивáння, набиття́ (-ття́). *Срв.* **Настýкивать.**
Настýкивать, настýкать – 1) *что* – настýкувати, настýкати, вистýкувати, ви́стукати, (*о мног.*) пона[пови]стýкувати що. **-кать** *трещину* – настýкати (ви́стукати) щíлину (розкóлину), достýкатися щíлини (розкóлини); 2) *чего, где* – настýкувати, настýкати чогó, де; (*набивать орехов*) набивáти, наби́ти, (*о мног.*) понабивáти (горíхів). **Настýканный** – 1) настýканий, ви́стуканий, пона[пови]стýкуваний; 2) настýканий; наби́тий, понаби́ваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) настýкуватися, бýти настýкуваним, настýканим, понастýкуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) настýкатися, попостýкати (досхочý), (*о мног.*) понастýкуватися; *см.* **Настучáться**; 3) (*напиться пьяным*) надýдлитися, насмоктáтися; *см.* **Нализáться 2** (*под* **Нали́зываться**).
Настýльный – (на)стільцéвий, (на)стільцьови́й.
Нáступ; *см.* **Наступлéние 1**. *Идти* **-пом** *на неприятеля* – іти́ нáступом, рушáти (наступáти) на вóрога.

Наступа́ние – наступа́ння, на́ступ на ко́го, на що, насто́птування на ко́го, на що *и* чого́ кому́; настоло́чування кого́, чого́; *срв.* **Наступа́ть** 1. **-ние** *ледника* – наступа́ння (на́ступ) льодовика́.
Наступа́тель, -ница – наступа́ч (-ча́), -па́чка, напа́да́ч (-ча́), -да́чка, напа́дник, -ниця.
Наступа́тельно, *нрч.* – на́ступом, на́ступцем, на́падом, напада́ючи, напа́дчим спо́собом. *Действовать* **-но** – ді́яти на́ступом, наступа́ти.
Наступа́тельный – наступо́вий, нападни́й, (*захватный*, *диал.*) забі́[о́]рчий, (*агрессивный*) агреси́вний, напа́дчий. [Забі́рча війна́ (Дніпропетр.). Забо́рча полі́тика (Львів)]. **-ный** *бой* – нападни́й бій. **-ная** *война* – нападна́ війна́. **-ные** *действия* – нападні́ ді́ї. *Переходить, перейти к* **-ным** *действиям* – перехо́дити, перейти́ до на́ступу (до напада́ння). **-ный** *марш* – наступо́вий рух. **-ным** *образом, см.* **Наступа́тельно.**
Наступа́ть, наступи́ть – 1) (*ногою на кого, на что*) наступа́ти, наступи́ти на ко́го, на що, насто́птувати, настопта́ти на ко́го, на що *и* що кому́; (**-пи́в***, раздавливать*) настоло́чувати, настоло́чити кого́, що. [Даю́ вам си́лу наступа́ти на гадю́ки (Куліш). Наступи́в мені́ на но́гу (Київщ.). Турн зло́бно си́льною п'ято́ю на труп Пала́нта настопта́в (Котл.). Настопта́ла Бала́бушисі закаблу́ком на па́льці з могодзу́лями (Н.-Лев.). Забрі́в у да́мське купе́ та й настопта́в но́ги аж двом да́мам одра́зу (Крим.). Ного́ю настоло́чив хробака́ (Верхр.)]; 2) (*вести наступление)* наступа́ти, наступи́ти, (*нападать*) напада́ти, напа́сти, (*производить нападение*) би́ти, ударя́ти, уда́рити на ко́го, на що. [Би́лись ви, як ли́чить римля́нам: наступа́ли без запа́лу, а відступа́ли сти́ха і без стра́ху (Куліш). Збира́йтеся, бі́дні лю́ди, всі до оборо́ни! – бо то на нас наступа́ють вели́кі нава́ли (Франко). Ворогі́ напа́ли на на́шу зе́млю (Київщ.). Це́зар би́ти хо́че на Александрі́ю (Куліш)]; 3) (*наседать на кого*) насіда́ти(ся), насі́сти(ся), напосіда́тися, напосі́стися на ко́го, обсіда́ти, обсі́сти кого́, (*о мног.*) понасіда́ти(ся), пообсіда́ти. *Кредиторы* **-па́ют** *на него* – кредито́ри (позича́льники, (*зап.*) віри́телі) насіда́ють (напира́ють) на йо́го (обсіда́ють, обпада́ють його́). **-ть** *на горло кому, с ножом к кому* – приступа́ти, приступи́ти з коро́ткими гужа́ми до ко́го, притьмо́м вимага́ти в (*или* від) ко́го чого́; 4) (*о времени, сроке*), *см.* **Настава́ть 1**; 5) (*на власть, стар.*) заступа́ти, заступи́ти уря́д, става́ти, ста́ти на уря́д(і), обійма́ти, обійня́ти вла́ду.
Наступа́ться, *безл.* – наступа́тися; (*нападаться*) напада́тися.
Наступа́ющий, *прлг.* – що настає́ (надхо́дить *и т. д.*; *см.* **Настава́ть 1**), надхо́жий, (*будущий*) насту́пний, майбу́тній. **-щий** *день* – насту́пний ((в)за́втрішній) день, надхо́жий день (Сл. пр. м.). **-щий** *год* – насту́пний рік; рік, що настає́ (ма́є наста́ти *и т. п.*).
Насту́пка, *см.* **Наступа́ние**; *оконч.* насту́плення, настопта́ння; настоло́чення.
Наступле́ние – 1) (*на кого, на что*) на́ступ (-пу), (*действие ещё*) наступа́ння; (*нападение*) на́пад (-ду), (*действие ещё*) напада́ння на ко́го, на що. [Тяжкі́ гріхи́ впини́ли пре́дків на́ших від на́ступу на християнські зе́млі (Куліш). На́ступ на всьому́ фро́нті на капіта́л (Пр. Правда). Не боя́лися наступа́ння зоко́лу (Рада)]. *При* **-нии***, во время* **-ния** – під час на́ступу, за на́ступу; наступа́ючи. *Вести, повести* **-ние** – наступа́ти, ве́сти́ (прова́дити, роби́ти), пове́сти́ на́ступ, (*начинать, начать*) почина́ти (розпочина́ти), поча́ти (розпоча́ти) на́ступ. *Переходить, перейти в* **-ние** *на кого, на что* – перехо́дити, перейти́ до на́ступу, почина́ти, поча́ти на́ступ, наступа́ти, руша́ти, ру́шити на ко́го, на що. *Переход в* **-ние** – перехі́д до на́ступу. *Генеральное* **-ние** – зага́льний на́ступ, зага́льна ата́ка [Ті́ні немо́в-би чека́ли га́сла, щоб поча́ти зага́льну ата́ку на ві́льні просто́ри сві́ту (Кінець Неволі)]; 2) (*о времени, сроке*) настава́ння, *оконч.* наста́ння́ (-ння́), (*редко*, *диал.*) настаття́ (-ття́), (*приход*) надхо́дження, *оконч.* надхі́д, прихі́д (-хо́ду), (*начало*) поча́ток (-тку). [В Йо́сифа-ж роди́лося два си́ни, до наста́ння семи́ год голо́дних (Біблія). Мрі́ї про настання́ на землі́ золото́го ві́ку (М. Калин.)]. *При* **-нии***, с***-нием** *чего* – коли́ (як) настає́ (надхо́дить, захо́дить, *в прошлом*: настава́ло, наста́ло *и т. п.*, *в будущем*: наста́не *и т. п.*; *срв.* **Настава́ть**) що, (*о времени, но не о сроке ещё*) з чим, з прихо́дом (*редко* з настава́нням, з наста́ння́м, з надхо́дом) чого́, (*с началом чего*) на (при) поча́тку чого́. *При* **-нии** *весны* – коли́ (як) настає́ *и т. п.* весна́, об весні́, (*с* **-нием**) з весно́ю, з прихо́дом весни́. *При* **-нии***, с* **-нием** *ночи* – коли́ (як) настає́ *и т. п.* ніч. *При* **-нии** *опасности* – коли́ захо́дить (настає́ *и т. п.*) небезпе́ка. *При* **-нии** *срока* – коли́ (як) настає́ *и т. п.* те́рмін (строк, речіне́ць).
Насту́пный, *см.* **Наступа́тельный.**
Насту́пчивость, *см.* **Напа́дчивость.**
Насту́пчивый, *см.* **Напа́дчивый.**
Насту́рция, *бот.* – 1) (Nasturtium R. Br.) насту́рція; (N. officinale R. Br.) насту́рція ліка́рська, ди́кий (водяни́й) хрін (-ну); 2) (Tropaeolum L.) красо́ля, насту́рція; (*садовая*, T. majus L.) красо́ля, красу́лі (-су́ль), красу́льки (-льок), капуци́ни (-нів), насту́рція, насту́рка, табачко́вий цвіт (-ту). [Мете́лик над квітка́ми літа́в, сіда́в то на красо́лю, то на мак

(Самійл.)].
Настуча́ть – насту́кати, (*дольше*) настукоті́ти (-кочу́, -коти́ш) *и* настукота́ти (-кочу́, -чеш), (*сильно*) нагрю́кати, нагрюкоті́ти, (*нагромыхать*) нагримі́ти, нагримоті́ти, нагуркоті́ти, наторохті́ти. **-ться** – насту́катися *и т. п.*, попосту́кати (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Стуча́ть.**
Настыва́ние – 1) холо́нення, холоді́ння; 2) застига́ння; намерза́ння. *Срв.* **Настыва́ть 1** *и* **2.**
Настыва́ть, насты́нуть *и* **насты́ть** – 1) (*охлаждаться*) вихоло́джуватися, ви́холодитися, висту́джуватися, ви́студитися, холо́нути нахоло́нути, ви́холонути, холоді́ти, нахоло́ді́ти, (*о мног.*) повихоло́джуватися, повисту́джуватися, похоло́нути. [Нахоло́нула ха́та (Сл. Ум.)]; 2) (*застывать*) застига́ти (де-да́лі більше), засти́г(ну)ти, (*о мног.*) позастига́ти; (*намерзать*), намерза́ти, наме́рз(ну)ти, (*о мног. или во мн. местах*) понамерза́ти. *Пенка* **-ва́ет** *на кипячёном молоке* – на па́реному молоці де-да́лі більше застига́є плі́вка (кожу́шок). *Грязь* **-ты́ла** *комьями* – грязь (грязю́ка) позастига́ла (стужа́віла) *или* боло́то позастига́ло грудка́ми; 3) **-ва́ть**, *безл.* – моро́зити, бра́ти моро́зом. *На дворе* **-ва́ет,** *см.* **Моро́зить 1** (*На дворе* **-зит**). **Насты́вший** – що ви́холодився *и т. п.*; *см. ещё* **Насты́лый.**
Настыди́ть, *см.* **Настыжа́ть.**
Настыди́ться – насоро́митися, на(в)стида́тися.
Настыжа́ть, настыди́ть – насоро́млювати, соро́мити, насоро́мити кого́, завдава́ти, завда́ти со́рому (сорома́) кому́, навстиджа́ти, (*насрамить*) настрами́ти кого́.
Насты́лый – 1) ви́холоджений, ви́холоділий, ви́студжений, нахоло́лий, нахолоді́лий; 2) засти́глий; наме́рзлий. *Срв.* **Настыва́ть 1** *и* **2.**
На́стыль – о́желедь (-ди), ожеле́диця, голощі́к (-що́ка, *м. р.*) *и* голощо́ка (-ки, *ж. р.*).
Насты́нуть, Насты́ть, *см.* **Настыва́ть.**
Насуда́риться – 1) насоба́читися; (*набраться плутней*) нашахрува́тися, намахо́ритися, намахлюва́тися; 2) наду́длитися; *см.* **Напи́ться 2** (*под* **Напива́ться**).
Насуда́чить – напересу́джувати, насуди́ти кого́, напащекува́ти на ко́го. **-ться** – напересу́джуватися, насуди́тися, напащекува́тися.
Насуди́ться – насуди́тися, напозива́тися, направува́тися, (*гал.*) напроцесува́тися з ким.
Насу́до́бить *чего* (*призапасти*) – призапа́сити, назапа́сити, наспо́рити, пристара́ти, прихова́ти чого́.
Насуему́дрствовать, -ся – намудраге́лити, -ся, намудрува́ти, -ся, нарозумува́ти, -ся.
Насуесло́вить, -ся – намарнosло́вити, -ся, напросторі́кувати, -ся *и* напросторі́кати, -ся.
Насуети́ться – наметуши́тися, попометуши́тися (досхочу́).
Насу́живать, насуди́ть – насу́джувати, насуди́ти, (*о мног.*) понасу́джувати кого́.
Насу́л – 1) (*действие*) ще́дре обі́цювання, *оконч.* наобіця́ння, (*вост.*) наобіща́ння чого́; 2) (*насулённое*) ще́дрі обіця́нки́ (-но́к), золоті́ го́ри.
Насуле́ние, *см.* **Насу́л 1**, *оконч.*
Насу́ливать, -ся, насули́ть, -ся, *см.* **Насуля́ть, -ся.**
Насу́лка, *см.* **Насу́л 1.**
Насу́льный – наобі́цяний, (*вост.*) наобі́щаний.
Насу́льщик, -щица – ще́дрий обі́цювач, ще́дра обі́цювачка, (*вост.*) обіща́льник, -ниця.
Насуля́ть, насу́ливать, насули́ть – (ще́дро) обі́цювати (бага́то), наобіця́ти, (*вост.*) наобіща́ти чого́ (золоти́х гір). **Насулённый** – наобі́цяний, наобі́щаний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) (ще́дро) обі́цюватися, бу́ти (ще́дро) обі́цюваним, наобі́цяним; 2) (*вдоволь, сов.*) наобіця́тися, наобітува́тися, наобіща́тися.
Насумасбро́дить, -ся, -сбро́дничать, -ся *и* **-сше́ствовать, -ся** – надурі́ти, -ся, нашалі́ти, -ся, нанавісні́ти, -ся, нанавіже́нствувати, -ся, нашурубу́рити, -ся, нашарабу́рити, -ся; нароби́ти, -ся, начини́ти, -ся безглу́здя.
Насу́мочный – наторби́нний; (*наход. на патронной сумке*) наладівни́чний.
Насу́мрачить, *безл.* – нахма́рити, за[при]хма́рити, насурме́нити. **-чило** – на[за]хма́рило, похма́рило, не́бо хма́рами заволокло́, насу́пило.
Насу́мрачиться – потьма́ри́тися, нахма́ритися, за[при]хма́ритися, похма́ріти, похмарні́ти, насу́питися; (*о небе*) потьма́ри́тися, за[при]хма́ритася, пови́тися в хма́ри, насу́питися.
Насунду́чный – наскри́нній, наскриньови́й.
Насу́нуть, -ся, *см.* **Насо́вывать, -ся.**
Насу́пистый – насу́пистий, насу́пуватий; (*насупленный*) насу́плений.
Насу́пливание, Насу́пление – насу́плювання, насу́плення.
Насу́пливать *и* **Насупля́ть, насу́пить** – насу́плювати, насу́пити (ло́б(а) *или* чоло́, бро́ви); (*о мног.*) понасу́плювати (лоби́ *или* чо́ла, бро́ви); *срв.* **Нахму́ривать. Насу́пленный** – насу́плений, понасу́плюваний. [Мені́ каза́ли, ти сварли́ва, злю́ща, насу́плена (Куліш).

Насу́плене лице́ (Н.-Лев.)]. **-ться** – насу́плюватися, су́питися, на[по]су́питися, (*диал.*) насу́мритися, (*о мног.*) понасу́плюватися, посу́питися; (*о небе*) насу́плюватися, насу́питися, засу́плюватися, засу́питися, за[при]хма́рюватися, за[при]хма́ритися, повива́тися, пови́тися в хма́ри; *срв.* **Нахму́риваться.** [Оди́н з троя́нської грома́ди, насу́пившися, все мовча́в (Котл.). Не су́пишся, не ди́вишся з-під ло́ба (Куліш). Насу́пивсь як той сич (Номис). Сиди́ть, насу́мривсь, – ото́ се́рдиться (Грінч.)]. *Небо* (*на небе*) **-пилось** – не́бо на[за]су́пилося. **Насу́пившийся** – що насу́пився *и т. п.*; насу́плений.

Насупо́р, *народн., см.* **Напереко́р.** *Делать что* **-по́р** – роби́ти що насукір (насупір, навкір, *на зло*: на злість) кому́.

Насу́против, *см.* **Напро́тив 1.**

Насургу́чивание, Насургу́чение, *см.* **Насургу́чка.**

Насургу́чивать, -ся, насургу́чить, -ся – насургу́чувати, -ся, насургу́чити, -ся, (*о мног.*) понасургу́чувати, -ся; бу́ти насургу́чуваним, насургу́ченим, понасургу́чуваним. **Насургу́ченный** – насургу́чений, понасургу́чуваний.

Насургу́чка – насургу́чування, *оконч.* насургу́чення.

Насуро́веть – 1) (*о ткани, коже*) нагру́бнути, загрубі́ти, зашкару́бнути, зашкару́біти, (*о мног.*) погру́бнути, пошкару́бнути; 2) (*о нраве, внешности*) посуво́ріти, (*больше прежнего*) посуворі́шати.

Насуро́виться – насу́питися, (*диал.*) насу́мритися, (*о мног.*) понасу́плюватися.

Насурьмле́ние – начо́рнювання, *оконч.* начо́рнення (антимо́ном, сюрмо́ю).

Насурьмля́ть, насурьми́ть – начо́рнювати, начорни́ти, (*о мног.*) поначо́рнювати, почорни́ти (бро́ви) (антимо́ном, сюрмо́ю). **Насурьмлённый** – начо́рнений, поначо́рнюваний, почо́рнений (антимо́ном, сюрмо́ю). **-ться** – 1) начо́рнюватися, начорни́тися, поначо́рнюватися; бу́ти начо́рнюваним, начо́рненим, поначо́рнюваним (антимо́ном, сюрмо́ю); 2) (**-ть** *самому себе брови*) начо́рнювати, начорни́ти бро́ви, (*о мног.*) поначо́рнювати, почорни́ти собі бро́ви (антимо́ном, сюрмо́ю). [Га́ндзю моя́, Га́ндзю ми́ла, чим ти бро́ви начорни́ла? (Пісня)].

Насуса́ливать, -ся, насуса́лить, -ся – визоло́чувати, -ся, ви́золотити, -ся, підзоло́чувати, -ся, підзолоти́ти, -ся; бу́ти визоло́чуваним, підзоло́чуваним, ви́золоченим, підзоло́ченим сухозлі́ткою (шуми́хою). **Насуса́ленный** – ви́золочений, підзоло́чений, пови[попід]золо́чуваний сухозлі́ткою (шуми́хою).

Насу́сливать, насу́слить, *см.* **Наму́сливать. -ться** – 1) *см.* **Наму́сливаться 1**; 2) наду́длюватися, наду́длитися; *см.* **Напива́ться 2.**

Насу́точный – добови́й, (що) на (одну́) добу́, (*дневной*) де́нний.

Насуту́ливать, насуту́лить – згo̕рблювати, го́рбити, згo̕рбити, пригo̕рблювати; пригo̕рбити кого́. **Насуту́ленный** – згo̕рблений, пригo̕рблений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) згo̕рблюватися, го́рбитися, бу́ти згo̕рблюваним, згo̕рбленим *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) згo̕рблюватися, го́рбитися, згo̕рбитися, пригo̕рблюватися, пригo̕рбитися.

Насутя́жить(ся) *и* **Насутя́жничать(ся)** – напозива́тися, насуди́тися, попозива́тися, попосуди́тися (досхочу́), (*гал.*) напроцесува́тися.

На́сухо, *нрч.* – на́сухо, до́суха. [Ви́тер до́суха (Сл. Ум.)].

Насу́чивание, Насуче́ние, *см.* **Насу́чка.**

Насу́чивать *и* **Насуча́ть, насучи́ть** – насу́кувати, насука́ти, (*немного*) всу́кувати, всука́ти, (*о мног.*) понасу́кувати, повсу́кувати чого́. [Із лик моту́зок насука́вши (Чуб. I). Всучи́ моту́зки зав'яза́ти воро́та (Брацл.)]. **Насучённый** – насу́каний, всу́каний, пона[пов]су́куваний. **-ться** – 1) насу́куватися, насука́тися, понасу́куватися; бу́ти насу́куваним, насу́каним, понасу́куваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) насука́тися, попосука́ти (досхочу́), (*о мног.*) понасу́куватися.

Насу́чка – насу́кування, всу́кування, *оконч.* насука́ння, всука́ння; *срв.* **Насу́чивать.**

Насушивание, Насушение, *см.* **Насушка.**

Насу́шивать *и* **Насуша́ть, насуши́ть** – насу́шувати, насуши́ти, (*немного*) всу́шувати, всуши́ти, (*о мног.*) понасу́шувати, повсу́шувати чого́. [Ми сухарі́в насуши́ли (Номис). Всуши́ сухарі́в (Брацл.). Я собі понасу́шувала і више́нь, і груш, і я́блук (Харківщ.)]. **Насу́ше[ё]нный** – насу́шений, всу́шений, пона[пов]су́шуваний. **-ться** – 1) насу́шуватися, насуши́тися, понасу́шуватися; бу́ти насу́шуваним, насу́шеним, понасу́шуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*суша*) насуши́тися, попосуши́ти (досхочу́), (*о мног.*) понасу́шуватися; б) (*сушась*) насуши́тися, попосуши́тися (досхочу́), (*о мног.*) понасу́шуватися.

Насу́шина – насо́хлина *и* (*диал.*) на́схлина, шкару́бли́на.

Насу́шка – насу́шування, всу́шування, *оконч.* насу́шення *и* насуші́ння, всу́шення; *срв.* **Насу́шивать.**

Насу́щий, *см.* **Насу́щный.**
Насу́щность – насу́щність; (*необходимость*) (до)коне́чна (ко́нча) потре́ба, потрі́бність; (*настоятельность*) (до)коне́чність, пеку́чість (-ости).
Насу́щный – 1) насу́щний, (*обыденный*) щоде́нний, (*житейский*) життьови́й, жите́йський; (*необходимый*) (до)ко́нче потрі́бний, найпотрі́бніший; (*настоятельный*) (до)коне́чний, ко́нчий, пеку́чий; (*неотложный*) невідкла́дний. *Хлеб* **-ный** – хліб щоде́нний (насу́щний), (*эллипт.*) насу́щний (-ного), (*сщ.*) насу́щник (-ка). [Хліб наш щоде́нний дай нам сього́дні (Куліш). Як то тя́жко той насу́щний лю́ди добува́ють! (Шевч.). Він кривави́цею добува́ той насу́щник (Сим.)]. **-ная** *потребность* – насу́щна (пеку́ча, (до)коне́чна, ко́нча) потре́ба. [Письме́нство зроби́лося тепе́р засту́пником і ре́чником насу́щних потре́б наро́да (Рада)]. *Забота о* **-ном** – турбо́та про хліб щоде́нний (насу́щний), турбо́та про щоде́нні (насу́щні) потре́би. *У них и* **-ного** *нет* – вони́ й найпотрі́бнішого (насу́щного) не ма́ють; 2) *см.* **Настоя́щий** 1.
Насчё́т, *нрч.* – (*относительно*) що-до ко́го, що-до чо́го, (*канцел.*) відно́сно кого́, відно́сно чого́, (о, об) про (за) ко́го, про (за) що.
Насчи́тывание, Насчита́ние – 1) нарахо́вування, нарахува́ння, налі́чування, налі́чення; 2) нарахо́вування, нарахува́ння, налі́чування, налі́чення, прирахо́вування, прирахува́ння, прилі́чування, прилі́чення, накида́ння, наки́нення. *Срв.* **Насчи́тывать.**
Насчи́тывать, насчита́ть *и* **наче́сть** – 1) *кого, чего, что* – нарахо́вувати, нарахува́ти, налі́чувати, налічи́ти, (*о мног.*) понарахо́вувати, поналі́чувати кого́, чого́, ще. [Нарахува́в де́сять карбо́ванців дрібни́х гро́шей (Київщ.). Од Війо́на до Оле́кси Влизька́, лише́ оди́н крок, хоч він і нарахо́вує кілька столі́ть (Ґ. Шкур.). Як вели́кий моро́з, тре́ба налічи́ти двана́дцять ли́сих (Номис)]; 2) *на кого что, чего* – нарахо́вувати, нарахува́ти, налі́чувати, налічи́ти на ко́го що, чого́, (*присчитывать*) прирахо́вувати, прирахува́ти, прилі́чувати, прилічи́ти, накида́ти, наки́нути кому́ що, (*о мног.*) понарахо́вувати *и т. п.* [Нарахува́ла бариша́ ці́лого коповика́ (Кониськ.). Поналі́чував на люде́й сті́льки до́вгу (ЗОЮР I)]. **Насчи́танный** *и* **Начтё́нный** – 1) нарахо́ваний, налі́чений, понарахо́вуваний, поналі́чуваний; 2) нарахо́ваний, налі́чений, прирахо́ваний, прилі́чений, наки́нутий *и* наки́нений, понарахо́вуваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) нарахо́вуватися, бу́ти нарахо́вуваним, нарахо́ваним, понарахо́вуваним *и т. п. В учреждении.* **-ется** *до тридцати служащих* – в устано́ві, є щось із три́дцять (бли́зько тридцятьо́х) службо́вців; 2) (*причисляя себя к кому, к чему*) зарахо́вувати, зарахува́ти, залі́чувати, залічи́ти себе́ до ко́го, до чо́го; (*навязываться, к кому*) набива́тися, наби́тися, нав'я́зуватися, нав'яза́тися до ко́го; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*считая*) нарахува́тися, налічи́тися, попорахува́ти, пополічи́ти (досхочу́), (*о мног.*) понарахо́вуватися, поналі́чуватися; б) (*считаясь*) нарахува́тися, попорахува́тися (досхочу́) з ким, з чим.
Насы́л, *см.* **Насы́лка.**
Насыла́ние, *см.* **Насы́лка 1**, *неоконч.*
Насыла́тель, -ница – наси́ла́ч (-ча́), -ла́чка; надси́ла́ч (-ча́), -ла́чка, надси́льник, -ниця; *срв.* **Насыла́ть.**
Насыла́ть, насла́ть – 1) *кого, что* – насила́ти, насла́ти, (*о мног.*) понасила́ти кого́, чого́. [Насла́ли бага́то гости́нців (Сл. Ум.). Понасила́ли сюди́ ду́рнів на слу́жбу (Київщ.). Понасила́ла їм уся́чини (Грінч.)]; 2) *что кому* – надсила́ти, надісла́ти, (*о мног.*) понадсила́ти що кому́. [Надісла́ли нака́за (Київщ.)]; 3) *что на кого, кому, на что* – насила́ти, насла́ти, (*о мног.*) понасила́ти що на ко́го, кому́, на що. [Насла́в на ньо́го сон (Рудан.). Прокля́ття, що він насла́в на смоко́вницю (Крим.)]. **На́сланный** – 1) на́сланий, понаси́ланий; 2) наді́сланий, понадси́ланий; 3) на́сланий, понаси́ланий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) насила́тися, бу́ти наси́ланим, на́сланим, понаси́ланим *и т. п.* [На́слано до нас чужи́х люде́й (Сл. Гр.). І в кана́ві у нас джмелі́, на́че на́слано (Борзенщ.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) напосила́тися. [По те́бе не напосила́єшся (Брацл.)].
Насы́лка – 1) (*действие*) – а) насила́ння, *оконч.* насла́ння́, на́си́л (-лу); б) надсила́ння, *оконч.* надісла́ння, на́дси́л (-лу); в) насила́ння, *оконч.* насла́ння́; 2) (*насланное*) – а) на́силка, на́слане (-ного); б) на́дсилка; в) (*наваждение*) на́сла́ння́ (-ння́), на́силка. *Срв.* **Насыла́ть**; 3) (*адрес*) адре́са.
Насы́лочный, *см.* **Насы́льный.**
Насы́льный – насильни́й; надсильни́й; (*насланный*) на́сланий; наді́сланий; *срв.* **Насыла́ть.**
Насы́льчивый – охо́чий насила́ти; охо́чий надсила́ти; *срв.* **Насыла́ть.**
Насы́льщик, -щица, *см.* **Насыла́тель, -ница.**
На́сып (*на мельнице*) – кіш (*р.* ко́шу *и* коша́).
Насы́п, *см.* **Насы́пка** 1.

Насыпáла, *см.* **Насыпáльщик, -щица.**
Насыпáльный – насипáльний.
Насыпáльщик, -щица – насúпач, -пáчка, насипáльник, -ниця, насипáйло (*м. р.*).
Насыпáние, Насы́пание – 1) насипáння, насúпання; натрýшування, натрýшення, напорóшування, напорóше[і]ння; вивéршування, вúвершення посипáння, посúпання; 2) насипáння, насúпання, висипáння, вúсипання. *Срв.* **II. Насыпáть.**
Насы́панка – знáчена кáрта.
I. Насыпáть, наспáть *что* – насипáти *и* насинáти, наспáти, висипáти *и* висинáти, вúспати що, досипáтися *и* досинáтися, доспáтися до чóго, (*о мног.*) понасип[н]áти *и т. п.* **Нáспанный** – нáспаний, вúспаний. **-ться** – насиплятися *и* насип[н]áтися, висиплятися *и* висип[н]áтися, попоспáти (досхочý), (*о мног.*) понасиплятися, понасип[н]áтися *и т. п.*
II. Насыпáть, насы́пать – 1) *что, чего на что, куда* – насипáти, насúпати, (*о мног.*) понасипáти *и* понасúпувати що, чогó на що, кудú; *специальнее*: (насаривать соломой *и т. п.*) натрýшувати, натрусúти, (*пылью, мукой и т. п. ещё*) напорóшувати, напорошúти чим, (*о мног.*) понатрýшувати, понапорóшувати. [Насúпав жúта в засíк (Київщ.). Пам'ятáтиме до сýдної дóшки, пóки аж пóроху на óчі насúплють (Номис). Дíти понасипáли піскý в сíнях (Брацл.)]. **-ть** *полный мешок чего* – насипáти, насúпати пóвний мішóк чогó, насипáти, насúпати мішóк чим. [Понасипáй мішкú прóсом (Грінч.)]. **-ть** *чего в уровень с краями* – насипáти, насúпати чого вщерть (вкрай), (*выше краёв*) насипáти, насúпати з нáспою чогó, вивéршувати, вúвершити, звершúти що. [Насúпав мíрку жúта та ще й звершúв (Сл. Гр.)]. **-ть** *зерна* (*домашней птице*) – насипáти, насúпати зéрна, посипáти, посúпати комý. [Вúмети хáту! внесú дрóва! посúп індúкам! (Шевч.)]; 2) (*вал, курган и т. п.*) насипáти, насúпати, висипáти, вúсипати, (*редко, зал.*) усипáти, усúпати, (*о мног.*) понасипáти *и* понасúпувати *и т. п.* що. [Насúпали край дорóги дві могúли в жúті (Шевч.). Та вúсип-же, мúла, висóку могúлу (Метл.). Давáй валú висипáти та канáви рúти (Рудан.). І могúлу вже усúпав (Федьк.)]. **Насы́панный** – 1) насúпаний, понасúп(ув)аний; натрýшений, напорóшений, понатрýшуваний, понапорóшуваний; 2) насúпаний, вúсипаний, усúпаний, понасúп(ув)аний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) насипáтися, бýти насúпуваним, насúпаним, понасúп(ув)аним *и т. п.* [Вúсипано висóку могúлу (М. Вовч.). І колú ті валú повисúпувані? (Драг.)]; 2) (*возвр. з.*) насипáтися, насúпатися, понасипáтися; натрýшуватися, натрусúтися, понатрýшуватися, напорóшуватися, напорошúтися, понапорóшуватися. [Скрізь понасипáлося бóрошна (Харківщ.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*сыпля*) насúпатися, попосúпати (досхочý), (*о мног.*) понасипáтися; б) (*сыплясь*) насúпатися, попосúпатися (досхочý), (*о мног.*) понасипáтися *и т. п. Срв.* **Сы́пать.**
Насы́пка – 1) (*действие*), *см.* **Насыпáние, Насы́пание**; 2) (*качество работы*) нáсипка, вúсипка; 3) (*насыпанное*) нáсипка, насúпане, вúсипка, вúсипане (-ного).
Насы́пковый, *см.* **Насы́почный.**
Насыпнóй – насипнúй; висипнúй; (*насыпанный*) насúпаний; вúсипаний; *срв.* **II. Насыпáть. -нáя** *почва, см.* **Насыпня́к.**
Насыпня́к – сипéць (-пцю), насипнúй ґ[г]рунт (-ту). [Землá – сипéць, сухá (**Сл. Гр.**)].
Насы́почный – насипнúй; (*развесной*) ваговúй, вáжений. [Ваговúй чай (Київ)].
Насы́пчато, *нрч.* – насúпчасто. [Як насúпчасто, то й накúпчасто (Номис)].
Насы́пчатый – насúпчастий.
Насы́пщик, -щица, *см.* **Насыпáльщик, -щица.**
Нáсыпь – 1) *см.* **Насы́пка 1** *и* **2**. *Грузить* **-пью** – вантáжити нáсипом; 2) нáсип, вúсип (-пу, *м. р.*), нáспа, нáспище, (*пересыпь*) перéсип, перéспа, (вал) вал (-лу), (*могильная, курган*) могúла, (*бугор, груда*) бýрта, (*канавная вместе с канавой*) окíп (*р.* окóпу), (*реже*) рів (*р.* рóву), (*межевая вместе с ямой*) копéць (-пця́). [Страх брав йогó, щоб не звалúтися десь з нáсипу (М. Левиц.). Живé за нáсипом (Кременчуч.). Тýрок наробúв такі висóкі вúсипи, от я́к-би хáта (Брацл.). Облúччя Украї́ни скрізь позначене нáспищами (Куліш). Із трýпів бýрти насипáє (Котл.)]. *Железнодорожная* **-сыпь** – залізнúч(н)ий нáсип; 3) (*крапины*) крапкú, цяткú (-тóк), цяткувáння *и* цяткóвання. *Золотая* **-сыпь** *по атласу* – золотé цятку[ó]вáння (золоті крапкú, золоті цяткú) на отлáсі; отлáс, поцяткóваний золотúми крапкáми.
Насырéть – звогчíти, відволóг(ну)ти, (*навлажиться*) наволóг(ну)ти, наволóжитися, (*намокнуть*) змокря́віти, змокрíти, (*о мног.*) понаволóжуватися, помокря́віти, помокрíти. **Насырéвший** – звогчíлий, наволóглий, змокря́вілий, змокрíлий.
Насытéлый – розситíлий, гладкúй.
Насы́теть – нагуля́ти сúти (сáла, *фам.* сальця́), розситíти, поглáдшати, розглáднути.
Насытúтель, -ница – нагодівнúк (-кá), -нúця, нагодóвувач, -вачка; насúщувач, -вачка,

(*возвыш.*) насити́тель, -лька; *срв.* **Насыща́ть.**
Насыти́тельный – 1) (*относ. к насыщению*) наси́щувальний *и* насища́льний; 2) наситни́й, наси́тливий, (*сытный*) си́тни́й, (*питательный*) пожи́вний.
Насы́тить, -ся, *см.* **Насыща́ть, -ся.**
Насыти́ть, -ся, *см.* **Насыча́ть, -ся.**
Насы́тка, *см.* **Насыще́ние.**
Насы́тки – недо́їдки (-ків), окру́шки (-шок).
Насы́тливый, *см.* **Насыти́тельный 2.**
Насы́тный, *см.* **Насыти́тельный.**
Насы́тчивый – наси́тистий.
На́сыть, *см.* **Насыще́ние.**
Насыха́ние – насиха́ння на чо́му, присиха́ння до чо́го.
Насыха́ть, насо́хнуть – насиха́ти, насо́х(ну)ти *и* (*диал.*) насхну́ти, (*о мног.*) понасиха́ти на чо́му, присиха́ти, присо́х(ну)ти *и* (*диал.*) присхну́ти, (*о мног.*) поприсиха́ти до чо́го; (*коркою, сов.*) накорі́ти на чо́му, прикорі́ти до чо́го, (*струпом*) наструпі́ти, нastру́пнути на чо́му; *срв.* **Присыха́ть.** [Понасиха́ло на сві́ті боло́та (Київщ.)]. **Насо́хший** – насо́хлий, на́схлий, присо́хлий, при́схлий, накорі́лий, прикорі́лий; наструпі́лий, настру́плий.
Насыха́ться, насо́хнуться – насиха́тися, насо́х(ну)тися, (*диал.*) насхну́тися, (*о мног.*) понасиха́тися.
Насыча́ть, насыти́ть – наси́чувати, насити́ти, насоло́джувати, насолоди́ти сито́ю, (*о мног.*) понаси́чувати, понасоло́джувати сито́ю що. **Насычённый** – наси́чений, насоло́джений сито́ю, понаси́чуваний, понасоло́джуваний сито́ю. **-ться** – наси́чуватися, насити́тися, понаси́чуватися; бу́ти наси́чуваним, наси́ченим, понаси́чуваним *и т. п.*
Насыче́ние – наси́чування, насоло́джування сито́ю, *оконч.* наси́чення, насоло́дження сито́ю.
Насы́шка – 1) (*состояние*), насиха́ння, *оконч.* насо́хнення на чо́му, присиха́ння, *оконч.* присо́хнення до чо́го; 2) (*действие*), *см.* **Насу́шка**; 3) (*насохшее*), *см.* **Насу́шина.**
Насыща́емость – 1) наси́ч[щ]уваність; 2) насища́льність (-ности). *Срв.* **Насыща́емый.**
Насыща́емый – 1) *прч.* – наси́ч[щ]уваний; 2) (*способный насыщаться*) насища́льний.
Насыща́тель, -ница, *см.* **Насыти́тель, -ница.**
Насыща́ть, насы́тить – 1) (*накармливать досыта*) нагодо́вувати, нагодува́ти (доси́та, досхочу́, до-не́(с)хочу), (*обычнее в возвыш. речи*) насища́ти *и* наси́щувати, сити́ти, насити́ти, (*о мног.*) понагодо́вувати, понасища́ти *и* понаси́щувати кого́ чим; *срв.* **Нака́рмливать.** [Жаднючого не нагоду́єш (Київщ.). Ста́ршого си́на сити́ть, жа́лує, поважа́є (Ант.-Драг.). Тру́пи-б тлі́ли та сити́ли і без то́го си́ту зе́млю (Мирний)]; 2) (*перен.*) насища́ти *и* наси́щувати, насити́ти кого чим; (*удовлетворять*) задовольня́ти *и* задово́л(ьн)ювати, задовол(ьн)и́ти, вдовольня́ти *и* вдово́л(ьн)ювати, вдовол(ьн)и́ти кого́ чим. [Срі́блом-зло́том пані́в насища́ти (ЗОЮР II). Думки́ насища́й мину́лим ща́стям (Куліш). Чита́ючи, ду́шу свою́ насища́є сло́вом (Грінч.). Є чим се́рце насити́ти (Федьк.). Не насити́в своє́ї по́мсти (Сторож.)]. **-тить** *любознательность чью* – вдовольни́ти допи́тливість (жадо́бу до знання́) чию́, насити́ти ззнаттє̇любі́вість (знаттєлю́бність) чию́; 3) *хим. и перен.* – наси́ч[щ]увати, насити́ти що чим. **Насы́щенный** – 1) нагодо́ваний, наси́щений, понагодо́вуваний, понаси́щуваний; 2) наси́щений; задово́л(ьн)ений, вдово́л(ьн)ений; 3) наси́ч[щ]ений. [Лю́бо їй ди́хати те́плим пові́трям, наси́ченим па́хощами (Франко)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нагодо́вуватися, бу́ти нагодо́вуваним, нагодо́ваним, понагодо́вуваним; наси́ч[щ]уватися *и* насища́тися, бу́ти наси́ч[щ]уваним, наси́ч[щ]еним, понаси́ч[щ]уваним *и т. п.* [Око́лишня ти́ша наси́чена була́ триво́гою (Коцюб.)]; 2) (*наедаться*) наїда́тися, наї́стися (доси́та, досхочу́, до-не́(с)хочу) чим, чого́ *и* з чо́го, заїда́тися (*редко*), заї́стися, доїда́ти (*редко*), доїсти, заживля́тися, заживи́тися, (*слегка*) оживля́тися, оживи́тися, (*обычнее в возвыш. речи*) насища́тися *и* наси́щуватися, насити́тися чим, (*о мног.*) понаїда́тися, позаїда́тися (*редко*), позаживля́тися, понасища́тися *и* понаси́щуватася; (*удовлетворяться*) вдовольня́тися, вдовол(ьн)и́тися; *срв.* **Наеда́ться 2**. [Я вже наї́вся, – не хо́чу бі́льше (Гайсинщ.). Сіда́й обі́дай, – грушка́ми (з грушо́к) не наїси́ся (Брацл.). Наш люд то́ї землі́ ніко́ли не наїда́ється: хоч-би й скі́льки мав, хо́четься ще бі́льше (Звин.). Не доїси́ стра́вою, то намага́й хлі́бом (Чуб. III). Що сама́ поїм-же (гру́ші), то не оживлю́ся, а ми́лому однесу́, сла́ви наберу́ся (Гнідич). «Їж», – ка́же, – «насища́йся!» (Свидн.). Ї́ли хліб і насити́лися (Морач.). Купи́ти хлі́ба до́сить, щоб насити́тись (Франко). І ї́ли і вдовольни́лись усі́ (Морач.)]; 3) (*перен.*) насища́тися *и* наси́щуватися, насити́тися чим, (*удовлетворяться*) задовольня́тися, задовол(ьн)и́тися, вдовольня́тися, вдовол(ьн)и́тися чим; (*наслаждаться*) ті́шитися, втіша́тися, наті́шитися

чим *и* з чо́го, (*преимущ. лицезрением*) напаса́тися, напа́стися чим. [Не насити́ться о́ко, ди́влячись, не напо́вниться у́хо, слу́хаючи (Куліш). Ті, що жада́ють пра́вди, задовольня́ться (Біблія). Як напасе́ться його́ ті́лом, поба́чить тоді́, що помили́лась ви́бором (Куліш)]; 4) *хим. и перен.* – наси́ч[щ]уватися, насити́тися.

Насыще́ние – 1) (*действие*) – а) нагодо́вування, насища́ння *и* наси́щування, *оконч.* нагодува́ння, наси́щення; б) насища́ння *и* наси́щування, *оконч.* наси́щення; задовольня́ння *и* задово́л(ьн)ювання, вдовольня́ння *и* вдово́л(ьн)ювання *оконч.* задово́л(ьн)ення, вдово́л(ьн)ення; в) наси́ч[щ]ування, *оконч.* наси́ч[щ]ення. *Срв.* **Насыща́ть**; 2) (*состояние*) – а) (*наевшегося, удовлетворённого и т. п.*) на́сит (-ту), наси́щення. [Та і́дольська ро́зкіш, що нема́ їй ні мі́ри, ні впи́ну, ні на́ситу (Куліш)]. *До* **-ния** – до на́ситу, до на́їдку, (*досыта*) доси́та, досхочу́, до-не́(с)хочу. [Аж досхочу́, до на́ситу слова́ми (Куліш). Не годува́ти-ж її́ спра́вді ку́рятиною – до на́їдку! (Богодух.)]; 3) *хим.* – наси́ч[щ]ення (-ння). *До* **-ния** – до наси́ч[щ]ення.

Насы́щенность – наси́ч[щ]еність (-ности).

Насягну́ть, *см.* **Насти́гнуть.**

Натаба́чить – прокури́ти тютюно́м, протютюни́ти, (*махоркой*) промахо́рити що.

Натаза́ть – (*нагонять*) наганя́ти, попоганя́ти кого́; (*набранить*) нала́яти, насвари́ти кого́; (*избить*) наби́ти кого́, полата́ти бо́ки, да́ти намина́чки кому́.

Натаза́ться – наборюка́тися, навовту́зитися, наби́тися, попоборюка́тися (досхочу́) *и т. п.* з ким.

Ната́ивание – 1) натава́ння (-ння); 2) нато́плювання. *Срв.* **Ната́ивать.**

Ната́ивать, ната́ять – 1) (*ср. з.*) натава́ти, ната́нути, (*о мног.*) понатава́ти; (*натапливаться*) нато́плюватися, натопи́тися, (*о мног.*) понато́плюватися. [Ната́нуло бага́то води́ з сні́гу (Київщ.)]; 2) (*действ. з.*) нато́плювати, натопи́ти, (*о мног.*) понато́плювати чого́. **Ната́янный** – нато́плений, понато́плюваний.

Натаи́мничать, -ся, *см.* **Насекре́тничать, -ся.**

Натаи́ть – натаї́ти, (*напрятать*) нахова́ти, (*о мног.*) поната́ювати, понахо́вувати чого́. **Натаённый** – ната́єний, нахо́ваний, поната́юваний, понахо́вуваний.

Натаи́ться – натаї́тися, накри́тися, (*напрятаться*) нахова́тися з чим.

Ната́йка, *см.* **Ната́ивание** *и* **Ната́яние.**

Ната́йничать, -ся, *см.* **Насекре́тничать, -ся.**

Ната́кать – 1) *кого на что, см.* **Наусти́ть**; 2) (*наговорить «так»*) на(так)та́кати; (*кому*) напритáкувати, напідта́кувати кому́.

Ната́каться – 1) на(так)та́катися; 2) *на кого, на что* – натра́пити на ко́го, на що, напита́ти (собі́) кого́, що.

Натала́нить *кому, безл.* – наталани́ти, нащасти́ти, поталани́ти, пощасти́ти кому́.

Ната́лкивание – 1) наштóвхування, нашту́рхування; наштри́кування; 2) напиха́ння, набива́ння, набига́ння, напако́вування. *Срв.* **I. Ната́лкивать**; 3) наштóвхування, натруча́ння *и* натру́чування; 4) наштóвхування, наверта́ння, натруча́ння *и* натру́чування; підка́зування, наві́ювання; 5) підштóвхування, підбива́ння. *Срв.* **II. Ната́лкивать.**

I. Ната́лкивать, натолка́ть – 1) *см.* **II. Ната́лкивать**; 2) *кого, что кому* – наштóвхувати, наштóвха́ти, нашту́рхувати, нашту́рхати, (*палкой, чем-л. острым*) наштри́кувати, наштрика́ти, (*усилит.*) попоштóвха́ти *и т. п.*, (*о мног.*) понаштóвхувати, понашту́рхувати, понаштри́кувати кого́, що кому́. [Наштóвхали мене́, наби́ли, – ле́две втік (Брацл.). До́бре попоштовха́ли мене́ в юрбі́ (Київщ.). На база́рі нашту́рхали мені́ бо́ки (Сл. Гр.). (Со́цькі) до́бре такі́ наштрика́ли старо́му бо́ки (Манж.)]; 3) *что, чего во что, куда* – напиха́ти, напха́ти, набива́ти, наби́ти, набига́ти, набга́ти, напако́вувати, напакува́ти, (*о мног.*) понапиха́ти, понабива́ти, понабига́ти, понапако́вувати що, чого́ в що, куди; *срв.* **Напи́хивать 1, Набива́ть 2** *и* **Натола́кивать.** [Напиха́й (набива́й, напако́вуй) білизну в чамада́на щі́льні́ше (Київ)]. **Натóлканный** – 1) *см.* **Натóлкнутый**; 2) наштóвханий, нашту́рханий, наштри́каний, попошту́рханий *и т. п.*, понаштóвхуваний, понашту́рхуваний, понаштри́куваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) – а) наштóвхуватися, бу́ти наштóвхуваним, наштóвханим, понаштóвхуваним *и т. п.*; б) напиха́тися, бу́ти напи́х(ув)аним, на́пханим, понапи́х(ув)аним *и т. п.*; 2) (*наталпливаться*) напиха́тися, напха́тися, набива́тися, наби́тися, натóвплюватися, натóвпитися; *срв.* **Набива́ться 3**; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*толкая*) наштóвха́тися, нашту́рхатися, наштрика́тися, попоштóвха́ти (досхочу́) *и т. п.*; (*о мног.*) понаштóвхуватися *и т. п.*; б) (*толкаясь*) наштóвха́тися, нашту́рхатися, попоштóвха́тися (досхочу́) *и т. п.*; в) (*толкаясь среди людей, по свету*) натиня́тися, наштóвха́тися, натовкти́ся, попотиня́тися (досхочу́) *и т. п.* між людьми́ (між люде́й), натиня́тися, находи́тися, попотиня́тися, попоходи́ти (досхочу́) по світа́х.

II. Ната́лкивать, натолкну́ть – 1) *кого, что на кого, на что* – нашто́вхувати, наштовхну́ти кого́, що на ко́го, на що, натруча́ти *и* натру́чувати, натру́тити кого́ на ко́го, на що, (*о мног.*) понашто́вхувати, понатруча́ти *и* понатру́чувати. [Обере́жно пересува́й стола́, щоб не наштовхну́ла-сь його́ на при́пічок (Брацл.). Не натруча́йте мене́ на поре́нча (Гайсинщ.)]; 2) *кого на что* (*перен.*) – нашто́вхувати, наштовхну́ти, наверта́ти, наверну́ти кого́ на що *и* що (з)роби́ти, (*неожиданно*) натруча́ти *и* натру́чувати, натру́тити кого́ на що, (*подсказывать*) підка́зувати, підказа́ти кому́ що, (*внушать*) наві́ювати, наві́яти кому́ що. [На цю ду́мку наштовхну́в мене́ несподі́ваний ви́падок (Київ). Приро́да наверну́ла окре́мі осо́би скла́сти суспі́льство (Наш). Іде́ю цього́ ви́находу наві́яла мені́ одна́ кни́жка (Київ)]; 3) (*подстрекать*) під[на]што́вхувати, під[на]штовхну́ти кого́ до чо́го *и* на що, підбива́ти, підби́ти кого́ на що *и* що (з)роби́ти. *Это* **-ну́ло** *его на преступление* – це наштовхну́ло (підби́ло) його́ на зло́чин, (*гал.*) це попхну́ло його́ до зло́чину. **Нато́лкнутый** – 1) нашто́вхнутий, натру́чений, понашто́вхуваний, понатру́чуваний; 2) нашто́вхнутий, наве́рнутий *и* наве́рнений, натру́чений; 3) під[на]што́вхнутий, підби́тий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нашто́вхуватися, бу́ти нашто́вхуваним, нашто́вхнутим, понашто́вхувавим *и т. п.*; 2) (*сталкиваться*) нашто́вхуватися, наштовхну́тися, натруча́тися *и* натру́чуватися, натру́титися, (*наскакивать*) наска́кувати, наско́чити *и* (*очень редко, безл.*) наска́куватися, наско́читися, (*нагоняться*) наганя́тися, нагна́тися, (*натыкаться*) натика́тися, наткну́тися, наража́тися, наразі́тися на ко́го, на що, (*встречать, нападать*) натрапля́ти, натра́пити (*в перен. знач. наиболее обычно*) на ко́го, на що *и* кого́, що, надиба́ти *и* нади́бувати, нади́бати на ко́го, на що *и* кого́, що, напада́ти, напа́сти на ко́го, на що, (*набраживать*) набро́дити, набре[й]сти́ ко́го, що *и* на ко́го, на що; *срв.* **Натыка́ться 2** (*под* **II. Натыка́ть**). [Нашто́вхуються одна́ на о́дну (Азб. Комун.). Тут тре́ба бу́ти обере́жним, щоб не наско́чити на во́рога (Франко). Та чи не наска́кується (*безл.*) тут на найповажні́ший за́кид? (Павлик). Ваго́н нагна́всь на ваго́н (Звин.). Нема́є про́стору думка́м; куди́ не ки́нуться, натика́ються на му́ри (Васильч.). Обере́жно тре́ба пово́дитися, щоб не наразі́тися на перешко́ду (Рада). Прийшли́ вони́ в село́ да й натра́пили як-ра́з на того́ ді́да (ЗОЮР II). Натра́пив на висо́кий мур бюрократи́чного ста́влення (Пр. Правда). Те ста́влення, що на нього́ натра́пили робітники́ підприє́мств (Пр. Правда). Кого́ він натрапля́в в твої́х пала́тах, – поодбива́в їм го́лови од ті́ла (Крим.). Ми смія́лись із ра́дощів, що натра́пили таки́х га́рних люде́й (Г. Барв.). Розгорта́ю оста́ннє число́ «Пра́вди», натрапля́ю статтю́: «Же́ртви...» (Крим.). Ходи́в, ходи́в і таки́ напа́в на таки́х (Сторож.). Підожди́, не гука́й, – ми його́ й так десь у рові́ або́ в бур'я́ні набредемо́ (Мирний)]. **-ться** *на след* – натрапля́ти, натра́пити на слід. **-ться** *на сопротивление* – наража́тися, наразі́тися на о́пір.

Ната́лпливаться, натолпи́ться – нато́вплюватися, нато́впитися, напиха́тися, напха́тися, набива́тися, наби́тися, (*о мног.*) понато́вплюватися *и т. п.*; *срв.* **Набива́ться 3**. [Нато́впилось у ха́ту люде́й; го́мін, голосьба́ (М. Вовч.). Люде́й нато́впилось повні́сінька ха́та (Н.-Лев.)].

Натанцова́ть, -ся, *см.* **Напляса́ть, -ся.**

I. Ната́пливание – напа́лювання, нато́плювання; 2) нато́плювання, напря́жування. *Срв.* **I. Ната́пливать.**

II. Ната́пливание – нато́плювання; *срв.* **II. Ната́пливать.**

I. Ната́пливать *и* **Натопля́ть, натопи́ть** – 1) (*печь, избу*) напа́лювати, напали́ти, нато́плювати, натопи́ти (піч, гру́бу, ха́ту *и* в печі́, в гру́бі, в ха́ті), (*о мног.*) понапа́лювати, понато́плювати (пе́чі, гру́би, хати́ *и* в печа́х, у гру́бах, у хата́х). [Напали́ли в гру́бці, що в ха́ті не вси́диш (Сл. Ум.). Натопи́ ха́ту (Номис)]; 2) (*жиру, воску и т. п.*) нато́плювати, натопи́ти, (*о мног.*) понато́плювати чого́; (*молока*) напря́жувати, напря́жити, (*о мног.*) понапря́жувати (молока́). [Понато́плювати сма́льцю (Богодух.)]. **Нато́пленный** – 1) напа́лений, нато́плений, понапа́люваний, понато́плюваний; 2) нато́плений, понато́плюваний; напря́жений, понапря́жуваний. **-ться** – 1) напа́люватися, напали́тися, понапа́люватися; бу́ти напа́люваним, напа́леним, понапа́люваним *и т. п.* [Напали́лася гру́ба до́бре (Сл. Гр.). Понато́плювалися хати́ (Сл. Гр.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) напали́тися, натопи́тися, попопали́ти, попотопи́ти (досхочу́), (*о мног.*) понапа́люватися, понато́плюватися; б) натопи́тися, попотопи́ти (досхочу́), (*о мног.*) понато́плюватися; напря́житися, попопря́жити (досхочу́), (*о мног.*) понапря́жуватися. *Срв.* **Топи́ть.**

II. Ната́пливать, натопи́ть (*в воде*) – нато́плювати, натопи́ти, (*о мног.*) понато́плювати, потопи́ти кого́. **Нато́пленный** – нато́плений, понато́плюваний, пото́плений. **-ться** – нато́плюватися, натопи́тися, понато́плюватися; бу́ти нато́плюваним, нато́пленим, понато́плюваним; 2) (*вдоволь, сов.*) натопи́тися, (*о мног.*) понато́плюватися.

Ната́птывание – 1) нато́птування чого́ *и* на чо́му, нано́шення (боло́та, грязю́ки, сні́гу); 2) нато́птування, вто́птування, прито́птування; намі́шування (гли́ни); 3) нато́птування; натоло́чування. *Срв.* **Ната́птывать.**

Ната́птывать, натопта́ть – 1) (*пол, избу*) нато́птувати, натопта́ти (помі́ст, підло́гу, долі́вку *и* на помо́сті, на підло́зі, на долі́вці, в ха́ті), нату́пувати, нату́пати, (*наносить грязи, снегу*), нано́сити, нане́сти́ (боло́та, грязю́ки, сні́гу), набагни́ти, (*о мног.*) понато́птувати, понано́сити. [Тако́го понато́птували, сті́льки грязю́ки понано́сили, що хоч бери́ та й лопа́тою чисть Грінч.)]; 2) *что, чего во что* – нато́птувати, натопта́ти що, чого́ в що, (*утаптывать*) вто́птувати, втопта́ти, (*притаптывать*) прито́птувати, притопта́ти що, (*о мног.*) понато́птувати *и т. п.* **-ть** *глины* – намі́шувати, намі́си́ти, (*о мног.*) понамі́шувати гли́ни (нога́ми); 3) (*растаптывать во множ.*) нато́птувати, натопта́ти, (*о травянистых растениях*) натоло́чувати, натоло́чити, (*о мног.*) понато́птувати, понатоло́чувати чого́. **Нато́птанный** – 1) нато́птаний, нату́паний, нане́сений, наба́гнений, понато́птуваний, понано́шений; 2) нато́птаний, вто́птаний, прито́птаний, понато́птуваний *и т. п.*; намі́шений, понамі́шуваний; 3) нато́птаний, натоло́чений, понато́птуваний, понатоло́чуваний. **-ться** – 1) нато́птуватися, натопта́тися, понато́птуватися; бу́ти нато́птуваним, нато́птаним, понато́птуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*топча*) натопта́тися, (*трав. раст.*) натоло́читися, попотопта́ти, попотоло́чити (досхочу́), (*о мног.*) понато́птуватися, понатоло́чуватися б) (*топчась*) натопта́тися, попотопта́тися (*досхочу*), (*о мног.*) понато́птуватися; (*находиться*) нату́патися, нату́пкатися, натупцюва́тися, натю́патися, попоту́пати (досхочу́) *и т. п.*, (*о мног.*) понату́пуватися *и т. п.*; (*натолктись*) натовкти́ся, попотовкти́ся (досхочу́) *и т. п. Срв.* **Топта́ть, -ся.** [Хіба́ ма́ло нату́паєшся за день! (Звин.)].

Натараба́рить, -ся – 1) набала́кати, -ся, напле́скати, -ся, набазі́кати, -ся, натереве́нити, -ся, наторо́чити, -ся, наверзти́, -ся, наверзя́кати, -ся; 2) (*напутать, -ся*) наплу́тати, -ся, наро́би́ти (начини́ти), -ся (вся́кого) безглу́здя. **Натараба́ренный** – 1) набала́каний, напле́сканий, набазі́каний, натереве́нений, наторо́чений, наве́рзений, наверзя́каний; 2) наплу́таний.

Натара́нить – натяга́ти, нати́рити, натараба́нити, натарга́нити чого́.

Натаранти́ть, -ся, *см.* **Натарато́рить, -ся.**

Натарато́рить, -ся – наторохті́ти, -ся *и* наторохта́ти, -ся, наторохкоті́ти, -ся, надріботі́ти, -ся, нацокоті́ти (-кочу́, -коти́ш), -ся *и* нацокота́ти (-кочу́, -чеш), -ся (*редко*) насвігота́ти, -ся. **Натарато́ренный** – наторо́хтаний, нацоко́таний, насвіго́таний.

Натара́щивание, Натара́щение – 1) (*глаз*) виря́чування, ви́рячення, витріща́ння, ви́тріщення, вилу́плювання, ви́луплення, вибалу́шування, ви́балушення; 2) *см.* **Натопы́ривание, Натопы́рение.**

Натара́щивать, натара́щить – 1) (*глаза*) виря́чувати, ви́рячити, витріща́ти, ви́тріщити, вилу́плювати, ви́лупити, вибалу́шувати, ви́балушити, (*о мног.*) повиря́чувати, повитріща́ти, повилу́плювати, повибалу́шувати (о́чі, *грубо*: баньки́, ба́лухи); 2) (*пальцы, шерсть и т. п.*), *см.* **Натопы́ривать 2** *и* **3**. **Натара́щенный** – 1) ви́рячений, ви́тріщений, ви́луплений, ви́балушений, повиря́чуваний *и т. п.*; 2) *см.* **Натопы́ренный. -ться** – 1) (*о глазах*) – а) (*стр. з.*) виря́чуватися, бу́ти виря́чуваним, ви́рятченим, повиря́чуваним *и т. п.*; б) (*возвр. з.*) виря́чуватися, ви́рячитися, витріща́тися, ви́тріщитися, вибалу́шуватися, ви́балушитися, визира́тися, ви́зиритися, (*о мног.*) повиря́чуватися, повитріща́тися, повибалу́шуватися на ко́го, на що; 2) *см.* **Натопы́риваться.**

Натаре́лочный – натарі́льний, натарілко́вий.

Ната́ривание – 1) наторо́вування, торува́ння, нако́чування, натира́ння; 2) призвича́ювання, принату́рювання, привча́ння, зуча́ння, нала́мування *и* нало́млювання. *Срв.* **Ната́ривать.**

Ната́ривать *и* **Наторя́ть, натори́ть** – 1) (*дорогу*) наторо́вувати, торува́ти, наторува́ти, (*накатывать*) нако́чувати, накоти́ти, (*полозьями*) натира́ти, нате́рти, (*о мног.*) понаторо́вувати, понако́чувати, понатира́ти що; 2) (*приучать*) призвича́ювати, призвича́їти, принату́рювати, принату́рити, привча́ти, привчи́ти, зуча́ти, зучи́ти, нала́мувати, налама́ти *и* нало́млювати, наломи́ти кого́ до чого. **-ри́ть** *рысака* – ви́їздити рисака́. **Наторённый** – 1) наторо́ваний, нако́чений, нате́ртий, понаторо́вуваний *и т. п.*; 2) призвича́єний, принату́рений, при́вчений, зу́чений, нала́маний *и* нало́млений. **-ться** – 1) наторо́вуватися, торува́тися, наторува́тися, понаторо́вуватися; бу́ти наторо́вуваним, торо́ваним, наторо́ваним, понаторо́вуваним *и т. п.*; 2) призвича́юватися, призвича́їтися; бу́ти призвича́юваним, призвича́єним *и т. п.* до чо́го; (*навастриваться*) нала́муватися, налама́тися *и* нало́млюватися, наломи́тися до чо́го, (*вульг., сов.*) насоба́читися в чо́му *и* на що, (*набивать руку*) набива́ти (нала́мувати, нало́млювати, нава́жувати), наби́ти (налама́ти,

наломи́ти, нава́жити) ру́ку до чо́го; *срв.* **Натере́ть.**

Натаск – 1) (*действие*), *см.* **Натаска**; 2) (*натасканное*) натяг (-гу), наволік (-локу), натаск (-ку), наніс (-носу); (дрязг) мотлох (-ху), хламіття (-ття).

Натаска – натяг (-гу); наволік (-локу); муштра; *см. ещё* **Натаскивание** *и* **Натаскание.**

Натаскание – 1) натягнення, напнуття (-ття), наволочення; 2) натягання, натаскання, натирення, натарабанення, натарганення, нанесення, наволочення, навитягання; 3) натягання, накрадення; 4) натаскання; натягання; 5) вимуштрування, намуштрування, призвичаєння, принатурення; намуштрування, натовкмачення, натоптання, наламання *и* наломлення. *Срв.* **Натаскивать.**

Натаскать, -ся, *см.* **Натаскивать, -ся.**

Натаскивание – 1) натягання, напинання, наволікання; 2) натягування, натаскування, натирювання, наношення, наволікання; 3) натягування, накрадання; 4) муштрування, призвичаювання, принатурювання; намуштровування, натовкмачування, натоптування, наламування *и* наломлювання. *Срв.* **Натаскивать** 1 – 3 *и* 5.

Натаскиватель, -ница – 1) натягач (-ча), -тягачка, натягувач, -вачка; 2) (*дрессировщик, -щица*) муштрувальник, -ниця, муштрій (-рія), -рійка, муштрівник (-ка), -ниця. [З його добрий муштрувальник: навчить найдурнішого (Київ)].

Натаскивать, натаскать *и* **натащить** – 1) *что* – натягати, натяг(ну)ти, напинати, напнути *и* нап'ясти, наволікати, наволокти, (*о мног.*) понатягати *и* понатягувати, понапинати, понаволікати що; *срв.* **Натягивать.** [Натягни на себе укривало (Київщ.)]; 2) (*во множестве*) натягувати, натягати (*сов.*), натаскувати, натаскати, натирювати, натирити кого, чого, натарабанити, натарганити, (*наносить*) наносити, нанести *и* наносити, (*наволакивать*) наволікати, наволокти *и* наволочити чого, (*о мног.*) понатягувати, понатаскувати, понатирювати, понаносити, понаволікати; (*вытаскивая отовсюду, сов.*) навитягати чого. [Нащо ти сюди мішків такого багато натягав? (Сл. Гр.). Повну холодну натирили людей (Квітка). Звідусіль понаносили харчів на ярмарок (Київщ.). Нащо то ти всякого ломаччя сюди понаволікав? (Харківщ.). Написати програму, навитягавши й насмикавши до неї звідусюди (Рада)]; 3) (*накрадывать*) натягувати, тягати, натягати, накрадати, накрасти, (*о мног.*) понатягувати, понакрадати чого; *срв.* **Натибрить**; 4) **-кать** *кого* – а) (*на руках, на плечах*) натаскати, попотаскати кого. **-кать** *кого по судам* – натягати кого по судах; б) (*задать потасовку*) (зав)дати прочуханки (*прочухана*) кому, (*с тасканьем за волосы*) натягати за чуба кого, нагріти чуба, дати чубійки (чубрія) кому; 5) **-вать, -кать** *кого* – а) (*собаку, охотн.*) муштрувати, вимуштрувати, намуштрувати (собаку), призвичаювати, призвичаїти, принатурювати, принатурити (собаку) до чого. [Свого собаку він сам вимуштрував (Звин.)]; б) (*ученика*) намуштровувати, намуштрувати, натовкмачувати, натовкмачити, натоптувати, натоптати, наламувати, наламати *и* наломлювати, наломити кого до чого. [Маєте за два місяці намуштрувати (наламати) мені сина до іспиту (Київ). Натовкмачте його добре, щоб не зрізався на іспиті (Київ)]. **Натасканный** – 1) натягнутий *и* натягнений, напнутий *и* нап'ятий, наволочений, понатяг(ув)аний, понапинаний, понаволіканий; 2) натяганий, натасканий, натирений, натарабанений, натарганений, нанесений наволочений, понатягуваний, понатаскуваний, понатирюваний, понаношений, понаволіканий) навитяганий; 3) натяганий, накрадений, понатягуваний, понакраданий; 4) натасканий, попотасканий; натяганий; 5) муштрований, вимуштруваний, намуштрований, призвичаєний, принатурений; намуштрований, натовкмачений натоптаний, наламаний *и* наломлений. [Тра це щенятко вимуштрувати, – буде муштрований (Звин.)]. **-ться** – 1) натягатися, натяг(ну)тися, понатягатися *и* понатягуватися; бути натяг(ув)аним, натягнутим *и* натягненим, понатяг(ув)аним *и т. п.*; натягуватися, натягатися (*сов.*), понатягуватися; бути натягуваним, натяганим, понатягуваним *и т. п.*; муштруватися, намушровуватися, бути муштрованим, намуштровуваним, вимуштруваним, намуштрованим *и т. п.*; 2) (*сходиться во множестве*) стягатися, настягатися, сходитися, насходитися, находити, найти, понаходити куди; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*таская*) натягатися, натаскатися, попотягати, попотаскати (досхочу), (*о мног.*) понатягуватися, понатаскуватися *и т. п.*; б) (*таская друг друга*) натягатися, попотягатися. [Натягалися за чуба (Сл. Гр.)]; в) (*слоняясь*) натягатися, наволочитися, натинятися, навештатися, наблукатися, попотягатися (досхочу) *и т. п.* *Срв.* **Таскать, -ся.**

Натаскной – натягальний; натягувальний; муштрувальний; (*натасканный*) натягнений; натяганий; муштрований, вимуштруваний, намуштрований; *срв.* **Натаскивать.**

Натасование, *см.* **Натасовка**, *неоконч.*

Натасовка – 1) натасовування, *оконч.* натасування; 2) підтасовування, підтальовування,

оконч. підтасування, підталювання, підталення. *Срв.* **Натасовывать.**
Натасовывание, *см.* **Натасовка**, *неоконч.*
Натасовывать, натасовать – 1) (*карт*) натасовувати, натасувати, (*о мног.*) понатасовувати (карт); 2) (*подтасовывать*) підтасовувати, підтасувати, підтальовувати, підталювати, підталити, (*о мног.*) попідтасовувати, попідтальовувати (карти). **Натасованный** – 1) натасований, понатасовуваний; 2) підтасований, підтальований, підталений, попідтасовуваний, попідтальовуваний. **-ться** – 1) натасовуватися, натасуватися, понатасовуватися; бути натасовуваним, натасованим, понатасовуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) натасуватися, наталюватися, попотасувати, попоталювати (досхочу), (*о мног.*) понатасовуватися, понатальовуватися.
Нататарить, -ся – (добре) статар(щ)ити, -ся. **Нататаренный** – (добре) статар(щ)ений.
Нататуировать – нататуювати кого, що. **Нататуированный** – нататуйований. **-ться** – 1) нататуюватися; бути нататуйованим; 2) (*вдоволь*) нататуюватися.
Натачание, *см.* **Натачка**, *оконч.*
Натачать, -ся, *см.* **I. Натачивать, -ся.**
I. Натачивание, *см.* **Натачка**, *неоконч.*
II. Натачивание, *см.* **Наточка**, *неоконч.*
I. Натачивать, натачать – 1) *чего* – нашивати, нашити, (*о мног.*) понашивати чого; 2) (наставлять тачкою) наштуковувати, наштукувати, на(д)точувати, на(д)точити, доточувати, доточити; (*о мног.*) понаштуковувати, пона(д)точувати, подоточувати що чим. **Натачанный** – 1) нашитий, понашиваний; 2) наштукований, на(д)точений, доточений, понаштуковуваний *и т. п.* **-ться** – 1) нашиватися, нашитися, понашиватися; бути нашиваним, нашитим, понашиваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нашитися, попошити (досхочу), (*о мног.*) понашиватися.
II. Натачивать, наточить – 1) (*наострять что, чего*) нагострювати що, чого, гострити що, нагострити що, чого, (на точиле) наточувати що, чого, точити що, наточити що, чого, *о мног.*) понагострювати, понаточувати що, чого; (косу) мантачити, намантачувати, намантачити (косу), (*о мног.*) понамантачувати (коси); 2) (*токарных изделий*) наточувати, наточити, (*о мног.*) понаточувати чого. **Наточе[ё]нный** – 1) нагострений, наточений, понагострюваний, понаточуваний; намантачений, понамантачуваний. [Стріла нагострена до бою (Франко). Наточений ніж (Коцюб.)]; 2) наточений, понаточуваний. **-ться** – 1) нагострюватися, гостритися, нагостритися, понагострюватися; бути нагострюваним, гостреним, нагостреним, понагострюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нагостритися, наточитися, попогострити, попоточити (досхочу), (*о мног.*) понагострюватися, понаточуватися *и т. п.*; *срв.* **Точить.**
Натачка – 1) нашивання, *оконч.* нашиття (-ття); 2) наштуковування, на(д)точування, доточування, *оконч.* наштукування, на(д)точе[і]ння, доточе[і]ння. *Срв.* **I. Натачивать.**
Натащить, -ся*, см.* **Натаскивать (1 – 3), -ся.**
Натаялый – ната(ну)лий, понатавалий.
Натаяние – 1) натанення; 2) натоплення. *Срв.* **Натаивать.**
Натаять, *см.* **Натаивать.**
Натверделый – натвердлий, затвердлий, затверділий, зашкарублий, зашкарубілий (зверху, з поверху), пришкарублий, пришкарубілий; натужавілий, затужавілий, притужавілий; *срв.* **Натвердеть.**
Натвердеть – натверднути, затверднути, затвердіти, (*заскорузнуть*) зашкарубнути, зашкарубіти (зверху, з поверху), (*слегка*) пришкарубнути, пришкарубіти, (*высыхая и плотнея*) натужавіти, затужавіти, (*слегка*) притужавіти. **Натвердевший,** *см.* **Натверделый.**
Натвердить, -ся, *см.* **Натверживать, -ся.**
Натвержение – натвердження, наказання; втовкмачення (в голову).
Натверживание – 1) натверджування, наказування; втовкмачування (в голову); 2) витверджування, затверджування, завчання, заучування. *Срв.* **Натверживать.**
Натверживать, натвердить – 1) натверджувати, твердити, натвердити, наказувати, наказати, натовкмачувати, натовкмачити чого кому (втемяшивать) втовкмачувати, втовкмачити (в голову) що кому; *срв.* **Натолковывать 1**; 2) **-вать** *урок* – витверджувати (затверджувати, завчати *и* заучувати) завдання (лекцію). **Натверженный** – натверджений, наказаний, натовкмачений, втовкмачений (у голову). **-ться** – 1) – а) (*стр. з.*) натверджуватися, наказуватися, бути натверджуваним, твердженим, наказуваним, натвердженим, наказаним; б) витверджуватися, затверджуватися, заучуватися, бути ви[за]тверджуваним, заучуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) натвердитися, направитися свого;

(заучивая напамять) натовктися, натрубитися *и т. п.*; *срв.* **Твердить** *и* **Зубрить 3.**
Натвор – 1) (*действие*), *см.* **Натворка**; 2) (*раствор*) розчин (-ну).
Натвораживание – наставляння молока на сир.
Натвораживать, натворожить *молока* – наставляти, понаставляти молока на сир. **Натвороженный** – наставлений на сир. **-ться** – наставлятися, бути наставлюваним, понаставлюваним на сир.
Натворение – 1) натворення *и* натворіння; 2) натворе[і]ння, нароблення, начинення, накоєння, наброєння, нашкодження; напустування, накуйовдження, наплатання штук, настроєпня фіґлів; 3) нарозчиняння. *Срв.* **Натворять.**
Натворить, -ся, *см.* **Натворять, -ся.**
Натворка – 1) розчиняння, розчин (-ну), *оконч.* нарозчиняння; 2) причиняння, *оконч.* причинення (дверима *и т. п.*) чого. *Срв.* **Натворять** 3 *и* 4.
Натворожение – наставлення молока на сир.
Натворожить, -ся, *см.* **Натвораживать, -ся.**
Натворять, натворить – 1) (*созидать во множестве*) натворювати, натворити, (*о мног.*) понатворювати чого; 2) (*наделывать*) натворювати, натворити, нароблювати *и* наробляти, наробити, начинити, (*скверного ещё*) накоювати, накоїти, наброювати, наброїти чого, нашкодити, (*о мног.*) понатворювати, понароблювати *и* понаробляти, понакоювати, понаброювати чого; (*проказить*) витворяти, навитворяти, напустувати, накуйовдити, наплатати штук, настроїти фіґлів. [Бачите ви, чого ви натворили (Шевч.). Наробила шкоди (Н.-Лев.). Великого бешкету накоїла (Кониськ.). На цім світі й вона накуйовдила таки чимало (Мова). Нових штук наплатав (Свидн.)]; 3) (*растворять во множестве*) розчиняти, нарозчиняти чого; 4) (*дверь, крышку и т. п. на что*) причиняти, причинити (дверима, на[по]кришкою *и т. п.*) що. **Натворённый** – 1) натворений, понатворюваний; 2) натворений, нароблений, начинений, накоєний, наброєний, нашкоджений, понатворюваний, понароблюваний, понакоюваний, понаброюваний; 3) нарозчиняний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) натворюватися, бути натворюваним, натвореним, понатворюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*творя*) натворитися, попотворити (досхочу), (*о мног.*) понатворюватися *и т. п.*; б) (*растворяя*) нарозчинятися *и т. п. Срв.* **Творить.**
Натёк – 1) (*действие*), *см.* **Натéчка**; 2) нáтік (теку), нáплив (-ву). *В подвале много* **-ку** – в підвáлі (в льохý) багáто понатікáло водú; 3) (*накапь*) нáкапок (-пка), (*сталактит*) сталактúт (-та); 4) *горн.* – окáпник (-ка).
Натёка – 1) *см.* **Натёк 2**; 2) *см.* **Натéчка 2.**
Натекáние, *см.* **Натéчка**, *неоконч.*
Натекáть, натéчь – 1) (*о жидкости*) натікáти, натектú, набігáти, набігти, напливáти, наплúнути, наплúстú *и* напливтú, нахóдити, найтú, наливáтися, налúтися, (*струёй, сов.*) надзюрúти, (*о мног.*) понатікáти, понабігáти, понапливáти, понахóдити, поналивáтися. [Водúця самá в хáту натечé (Чуб. V). Як ідé дощ, то набігáє водá в сіни (Звин.). Ненáче хвúлі напливáли (Шевч.). Водá нахóдить у колóдязь (Борзенщ.). Діжка течé, – глянь скільки надзюрúло (Сл. Гр.)]. **-кáть, -тéчь** *кровью* – запливáти, заплúстú (запливтú) крóв’ю. *Тучи* **-клú** – хмáри набігли (нарúнули, насýнули, надійшлú, надтяглú, наступúли); 2) (*о людях*) набігáти, набігти, наринáти, нарúнути; 3) **-тéчь** (*зверя, на зверя, охотн.*) – доскóчити когó. [Хортú доскóчили звíра (Крим.)]
Натёклый – натéклий, набіглий.
Нателéжный – навозовúй.
Нателúться – нателúтися.
Натéльный – натíльний. **-ная** *рубаха* – сорóчка, біла сорóчка.
Натемéнный – натім’янúй.
Натёмки, *см.* **Натёмок.**
Нáтемне, *нрч.* – смéркóм, коли (як) зóвсім смéрклося; (*впотьмах*) пóночі.
Натемнéть – потемнíти, стемнíти, (*больше прежнего*) потемнíшати.
Натемнúть – натемнúти, перетемнúти, на[по]клáсти забагáто (нáдто багáто) тéмної фáрби.
Нáтемно, *нрч.* – дýже (зóвсім) тéмно. *Темным* **-но** – тéмно-претéмно, темнíсінько.
Натёмок *и* **Натёмки** – прúсмерк (-ку), прú(с)мерки, сýтінки (-ків); *см.* **Сýмерки.**
Натемя́нный – натім’янúй.
Натемя́шить – натовкмáчити чогó комý; (*втемяшить*) втовкмáчити (в гóлову), вбúти в гóлову що комý.
Натенéтить – наснувáти (нитóк, павутúння).
Натеня́ть, натенúть – затíнювати *и* затіня́ти, затінúти що. **Натенённый** – затíнений.
Натеплéть – нагрíтися, (*о мног.*) понагрівáтися (звéрху, з пóверху, трóхи).

Naте́пливать *и* **Натепля́ть, нате́плить** – насві́чувати, насвіти́ти, (*о мног.*) понасві́чувати чого́. **Нате́пленный** – насві́чений, понасві́чуваний.
Натепли́чный – натепли́чний, тепли́чний.
На́тепло, *нрч.* – ду́же те́пло. *Теплым* **-ло** – те́пло-прете́пло, теплі́сінько.
Натепля́ть, *см.* **Нате́пливать.**
Натереби́ть, -ся, *см.* **Натере́бливать, -ся.**
Натерёбка, *см.* **Натере́бливание, Натеребле́ние.**
Натере́бливание, Натеребле́ние – 1) насми́кування, насми́кання; 2) насми́кування, насми́кання, насі́пування, насі́пання, наша́рпування, наша́рпання. *Срв.* **Натере́бливать.**
Натере́бливать *и* **Натеребля́ть, натереби́ть** – 1) *чего* – насми́кувати, насми́кати, (*о мног.*) понасми́кувати чого́; (*льна, конопли*) набира́ти, набра́ти, (*о мног.*) понабира́ти чого́; 2) *что кому* – насми́кувати, насми́кати, насі́пувати, насі́пати, наша́рпувати, наша́рпати кого́ за що. **-би́ть** *бока кому* – полата́ти бо́ки кому́, да́ти намина́чки кому́. **-би́ть** *чуб* – наску́бти (надра́ти, нам'я́ти) чу́ба кому́, начу́бити кого́. **Натереблённый** – 1) насми́каний, понасми́куваний; на́браний, понаби́раний; 2) насми́каний, насі́паний, наша́рпаний; пола́таний; наску́блений, на́драний, нам'я́тий. **-ться** – 1) насми́куватися, насми́катися, понасми́куватися; бу́ти насми́куваним, насми́каним, понасми́куваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) насми́катися, попосми́кати (досхочу́), (*о мног.*) понасми́куватися; насі́патися, попосі́пати (досхочу́), понасі́пуватися *и т. п.*; *срв.* **Тереби́ть.**
Натерёбный – сми́каний, насми́каний.
Натере́ть, -ся, *см.* **Натира́ть, -ся.**
Натерза́ть – 1) (*во множестве*) нарва́ти, наде́рти, нашматува́ти кого́; 2) (*намучить*) наму́чити, намордува́ти кого́.
Натерза́ться – 1) (*терзая*) нарва́тися, наде́ртися, нашматува́тися, попорва́ти (досхочу́) *и т. п.*; 2) (*терзаясь*) наму́читися, намордува́тися, попому́читися, попомордува́тися.
Натерпе́ться – нате́рпітися, набра́тися го́ря (ли́ха, біди́), (*претерпеть*), ви́терпіти. [Бага́то відньо́го нате́рпілися (Кониськ.). Всього́ нате́рпілася Пара́ска (Грінч.). Хоть набра́вшися го́ря, додо́му верну́тись (Потебня). Ввесь мій вік я за двох роби́в, да й ви́терпів таки́ чима́ло (Греб.)].
Нате́рпнуть – зате́рпнути, замлі́ти, (*о мног.*) поте́рпнути, помлі́ти. *Зубы* **-рпли** – на зуба́х оско́ма.
Натеря́ть, -ся – нагуби́ти, -ся, навтрача́ти, -ся.
Натёс – 1) (*действие*) натı́сування, *оконч.* натеса́ння; 2) (*натёсанное*) на́тіс (-тесу), нате́сане (-ного).
Натеса́ние – натеса́ння (-ння).
Натеса́ть, -ся, *см.* **Натёсывать, -ся.**
Натёска – 1) (*действие*) *см.* **Натёс 1**; 2) на́(д)тісок (-ска).
Натесне́ние, *см.* **I. Нати́скивание 1** *и* **Нати́скание 1.**
Натесня́ть, натесни́ть, *см.* **I. Нати́скивать.**
Натесня́ться, натесни́ться, *см.* **Нати́скиваться 1** *и* **2** (*под* **I. Нати́скивать**).
Натёсок – на́(д)тісок (-ска).
Натёсывание – натı́сування (-ння).
Натёсывать, натеса́ть – натı́сувати, натеса́ти, (*о мног.*) понатı́сувати чого́. [Бач, скі́льки трісо́к понатı́сували! (Богодух.)]. **Натёсанный** – нате́саний, понатı́суваний. **-ться** – 1) натı́суватися, натеса́тися, понатı́суватися; бу́ти натı́суваним, нате́саним, понатı́суваним; 2) (*затесаться во множестве*) нати́снутися, напе́ртися; 3) (*вдоволь, сов.*) натеса́тися, попотеса́ти (досхочу́), (*о мног.*) понатı́суватися.
На́тесь – на́(д)тісок (-ска).
Натесьми́ть – натасьмува́ти чого́.
Натече́ние, *см.* **Нате́чка 1**, *оконч.*
Нате́чка – 1) натіка́ння, набіга́ння, напли́ва́ння, *оконч.* нате́ча, на́тічка, на́біг (-гу), на́плив (-ву); 2) набіга́ння, нарина́ння, *оконч.* на́біг; 3) доско́чення. *Срв.* **Натека́ть.**
Нате́чный – 1) *см.* **Натёклый**; 2) *горн.* – ока́пнико́вий.
На́течь – 1) *см.* **Нате́чка 1**; 2) *см.* **Натёк 2.**
На́течь, *см.* **Натека́ть.**
Нате́шить, -ся – натı́шити, -ся, навтіша́ти, -ся, наба́вити, -ся. [Не мо́же натı́шитися, що вче́на дити́на (Рудан.). Неха́й-же я пе́рше сама́ тобо́ю натı́шусь (М. Вовч.). Та не до́вго навтіша́лась конва́лія бі́ла (Л. Укр.)].
Нати́брить – натяга́ти, натарга́нити, нахапа́ти, нацу́пити, нацо́брити чого́.
Нативи́зм – нативі́зм (-му).

Натира́ние – 1) (*действие*) – а) натира́ння; б) натира́ння; витира́ння; в) натира́ння; наму́лювання, нашму́глювання, о(б)шму́глювання, нашму́льгування, обшму́льгування, нашмо́ргування, натру́джування. *Срв.* **Натира́ть**; 2) (*мазь*) масть (*р.* ма́сти *и* масті́), мазь (*р.* ма́зи *и* мазі́), натира́ння.
Натира́нить *и* **Натира́нствовать** – натира́нити, (*изв. время ещё*) попотира́нити.
Натира́тель, -ница – нати́ра́ч (-ча́), -ра́чка, натира́льник, -ниця, (*пренебр.*) натира́йло (*м. р.*).
Натира́ть, нати́рывать, натере́ть – 1) *чего* – натира́ти, нате́рти, (*о мног.*) понатира́ти чого́. [Знайшла́ ріпу, нате́рла на те́ртушку (Мирний)]; 2) *кого, что чем* (*покрывать слоем чего-л.*) – натира́ти, нате́рти, (*о мног.*) понатира́ти кого́, що чим; (*больного*) витира́ти, ви́терти (хво́рого, слабо́го). [Натри́ мені бік шпигина́ром (Київщ.). Нате́рла підло́гу масти́кою (Київ)]; 3) *что* (*продолжительным трением*) – натира́ти, нате́рти, (*о мног.*) понатира́ти що; (*саднить*) наму́лювати *и* намуля́ти, наму́ляти *и* (*зап.*) наму́лити, нашму́глювати, нашмугля́ти, о(б)шму́глювати, о(б)шмугля́ти, нашму́льгувати, нашмульга́ти, обшму́льгувати, обшмульга́ти, нашмо́ргувати, нашмо́ргати що, (*утомлять работой*) натру́джувати, натруди́ти, (*о мног.*) понаму́лювати, помуля[и]ти, понашму́глювати, понашму́льгувати, понашмо́ргувати, понатру́джувати *и т. п.* що. [Ма́тірка з деся́тки (*грубое полотно*) натира́є ті́ло до розчо́су (Мирний). Машкара́ наму́ляла мені вже до́бре що́ки (Н.-Лев.). Мені паляни́ці (в торби́ні) наму́ляли пле́чі (Тесл.). Мо́туз ошмугля́в молоде́є ті́ло (Н.-Лев.). Кайда́ни ті́ло обшмульга́ли (Дума). Хоч ні́жку натруди́в (го́луб), одна́че ви́рвався і полеті́в (Глібів)]. **-ре́ть** *бока, перен.* – обте́ртися, обго́втатися, ви́гладитися, (*наловчиться*) налама́тися *и* наломи́тися, (*вульг.*) насоба́читися. **Натёртый** – 1) нате́ртий; понати́раний; 2) нате́ртий, понати́раний; ви́тертий; 3) нате́ртий, понати́раний; наму́ля[е]ний, о(б)шму́гляний, обшму́льганий, нашмо́рганий, натру́джений, понаму́люваний, пому́ля[е]ний, пообшму́глюваний, пообшму́льгуваний, понашмо́ргуваний, пошмо́рганий, понатру́джуваний. **-ться** – 1) натира́тися, нате́ртися, понатира́тися; бу́ти нати́раним, нате́ртим, понати́раним *и т. п.* [Ру́ки-б йому́ перецілува́ла, а більш, де пошмо́ргані залі́зом (Квітка)]; 2) (*наловчиться, сов.*), *см.* **Нава́стривать** (**-ри́ть** *к чему руку*). *Он в людях* **-тёрся** – між людьми́ він обте́рся; *см. выше* **-ре́ть** *бока*; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) нате́ртися, попоте́рти (досхочу́), (*о мног.*) понатира́тися; б) нате́ртися, попоте́ртися (досхочу́), (*о мног.*) понатира́тися *и т. п.*; *срв.* **Тере́ть, -ся.**
Нати́рка – 1) (*действие*), *см.* **Натира́ние 1**; *оконч.* натертя́ (-тя́); наму́ля[е]ння, нашмугля́ння, о(б)шмугля́ння, нашмульга́ння, обшмульга́ння, нашмо́ргання, натру́дження; 2) (*качество действия*) натертя́, на́тірка; 3) *см.* **Натира́ние 2.**
Нати́рный – натерни́й, нати́раний; (*натёртый*) нате́ртий.
Нати́рщик, -щица, *см.* **Натира́тель, -ница.**
Нати́рывать, *см.* **Натира́ть.**
На́тиск – 1) (*действие*) *см.* **Нати́скивание, Нати́скание** *и* **Нати́снутие**; (*давление*) на́тиск, тиск (-ку), (*не только нагнёт*) на́гніт (-ні́ту), (*напор*) на́вал (-лу) *и* нава́ла (-ли), (*стремительный*) і́мпет (-ту); (*только о толпе*) на́товп (-пу), (*диал.*) нало́га. [Міцни́й на́тиск бу́рі (Л. Укр.). Під на́тиском воро́жої си́ли (Доман.). Пе́рший на́гніт тяжко́ї ре́акції (Рада). Що ду́жчою стає́ нава́ла пролетарія́ту, то суцільні́шає згра́я капіталі́стів (Азб. Ком.). Пе́рший і́мпет ля́дський зупини́ти (Куліш). Радзиви́л поби́в козакі́в одни́м на́товпом і потя́г до Ки́їва (Куліш). Там нало́га така́, що тро́хи па́на не звали́ли, – так налягли́ (Черкащ.)]. *Буря и* **-тиск** (Sturm und Drang) – бу́ря і на́тиск.
Нати́скание – 1) напха́ння́, набга́ння, натопта́ння, напакува́ння, набиття́ (-ття́); *срв.* **I. Нати́скивать**; 2) *см.* **Натисне́ние**, *оконч.*
Нати́скать, *см.* **I** *и* **III Нати́скивать.**
Нати́скаться – 1) *см. под* **I** *и* **III. Нати́скивать**; 2) (*вдоволь*) – а) (*тискseparate, давя*) нати́скатися, нати́снутися, попоти́скати, попоти́снути (досхочу́); б) (*печатая*) надрукува́тися, поподрукува́ти (досхочу́); (*отпечатывая тиснение*) навідтиска́тися *и* навідти́скуватися, навідбива́тися; в) (*тискаясь*) нати́скатися, нати́снутися, попоти́скатися, попоти́снутися (досхочу́). *Срв.* **Ти́скать.**
Нати́скивание – 1) напиха́ння, набига́ння, нато́птування, напако́вування, набива́ння; *срв.* **I. Нати́скивать**; 2) натиска́ння *и* нати́скування, поти́скування, наду́шування, нада́влювання; *срв.* **II. Натискивать**; 3) *см.* **Натиснение**, *неоконч.*
I. Нати́скивать, нати́скать *чего во что* – напиха́ти, напха́ти, набига́ти, набга́ти, нато́птувати, натопта́ти, напако́вувати, напакува́ти, набива́ти, наби́ти, (*о мног.*) понапиха́ти *и* понапи́хувати, понабига́ти *и т. п.* чого́ в що; *срв.* **Набива́ть 2**. [Напха́в

чо́рної білі́зни в скри́ню (Київщ.)]. **-кать** *полный сундук добра* – (по́вно) натоптáти (напакувáти, наби́ти) скри́ню добро́м. **Нати́сканный** – нáпханий, нáбганий, нато́птаний, напако́ваний, наби́тий, понапи́х(ув)аний, понаби́ганий *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) напихáтися, бу́ти напи́х(ув)аним, нáпханим, понапи́х(ув)аним *и т. п.*; 2) натискáтися *и* нати́скуватися, нати́снутися, (*о мног.*) понатискáтися *и* понати́скуватися; *срв.* **Натáлпливаться.** [Нати́снулося людéй по́вна хáта (Київщ.)]; 3) (*наедаться до отвалу*) напако́вуватися, напакувáтися, напирáтися, напéртися, (*о мног.*) понапако́вуватися, понапирáтися чого́; 4) **-каться** (*вдоволь*), *см. отдельно* (**Нати́скаться 2**).

II. Нати́скивать, нати́снуть *что* – натискáти *и* нати́скувати, нати́сну́ти, поти́скувати, поти́сну́ти, наду́шувати, надуши́ти, надáвлювати, надави́ти, (*о мног.*) понатискáти *и* понати́скувати, понаду́шувати, понадáвлювати що; *срв.* **Нажимáть 1** *и* **Надáвливать 1**. **Нати́снутый** – нати́снений *и* нати́снутий, поти́снений *и* поти́снутий, наду́шений, надáвлений, понати́ск(ув)аний *и т. п.* **-ться** – натискáтися *и* нати́скуватися, нати́сну́тися, понатискáтися *и* понати́скуватися; бу́ти нати́ск(ув)аним, нати́сненим *и* нати́снутим, понати́ск(ув)аним *и т. п.*

III. Нати́скивать, -ся, нати́скать, -ся *и* **нати́снуть, -ся,** *см.* **Натисня́ть, -ся.**

Нати́скливый – нати́скливий.

Натискно́й – 1) (*относ. к натискиванию*) натисни́й, нáтиско́вий, нати́сканий. **-но́й** *удар войск* – натисни́й (нáтиско́вий, навáльний) удáр ві́йська; 2) (*натиснутый*) нати́снений *и* нати́снутий, наду́шений, надáвлений; (*оттиснутый*) відти́снений *и* відти́снутий, відби́тий, відби́ваний, ви́битий, виби́ваний. **-но́й** *узор* – виби́ваний узі́р (*р.* узо́ру).

Нáтисковый, *см.* **Натискно́й 1.**

Натиснéние – 1) ви[від]тискáння *и* ви[від]ти́скування, відбивáння, *оконч.* ви́тиснення, відти́снення, відбиття́ (-ття́), ві́дтиск (-ку); надруко́вування, видруко́вування, друкувáння, *оконч.* надрукувáння, ви́друкування; 2) ви[від]тискáння *и* ви[від]ти́скування, відбивáння, *оконч.* нави[навід]тискáння *и* нави[навід]ти́скування, навідбивáння; надруко́вування, *оконч.* надрукувáння. *Срв.* **Натисня́ть.**

Натисни́ть, -ся, *см.* **Натисня́ть, -ся.**

Нати́снутие – 1) нати́снення *и* натисні́ння, поти́сне[і]ння, наду́ше[і]ння, надáвлення; *срв.* **II. Нати́скивать**; 2) *см.* **Натиснéние**, *оконч.*

Нати́снуть, -ся, *см.* **II** *и* **III. Нати́скивать, -ся.**

Натисня́ть, натисни́ть – 1) *что на чём* – ви[від]тискáти *и* ви[від]ти́скувати, ви́тиснути, відти́снути, відбивáти, відби́ти, вибивáти, ви́бити, (*о мног.*) пови[повід]тискáти *и* пови[повід]ти́скувати, повідбивáти, повибивáти що на чо́му; (*печатая*) надруко́вувати, надрукувáти, видруко́вувати, друкувáти, ви́друкувати, (*о мног.*) пона[пови]друко́вувати що на чо́му; 2) *чего* – ви[від]тискáти *и* ви[від]ти́скувати (багáто), нави[навід]тискáти *и* нави[навід]ти́скувати, відбивáти (багáто), навідбивáти чого́; (*печатая*) надруко́вувати, надрукувáти, (*о мног.*) понадруко́вувати чого́. **Натиснённый** – 1) ви́тиснений *и* ви́тиснутий, відти́снений *и* відти́снутий, відби́тий, ви́битий, повити́ск(ув)аний, повід[пови]би́ваний; надруко́ваний, ви́друкуваний, пона[пови]друко́вуваний; 2) нави[навід]ти́ск(ув)аний, навідби́ваний; надруко́ваний. **-ться** – витискáтися *и* вити́скуватися, ви́тиснутися, повитискáтися *и* повити́скуватися; бу́ти вити́ск(ув)аним, ви́тисненим *и* ви́тиснутим, повити́ск(ув)аним *и т. п.*

Нáтишь – при́тишок (-шка), (види́ма, вдáвана) ти́ша (лáгода, злáгода), (види́ма, вдáвана) зáти́шність (-ности); (*спокойствие*) (види́ме, вдáване) тихоми́р’я (-р’я).

Нáтка, *см.* **II. На 1.**

Наткáние – наткання́ (-ння́).

Наткáть, -ся, *см.* **Натокáть, -ся.**

Наткну́тие – 1) наткнуття́ (-ття́), настро́млення, наштри́кнення, з[на]низáння; нашпи́лення *и* нашпилі́ння; 2) наштóвхнення, наткнуття́; навéдення, напровáдження. *Срв.* **II. Натыкáть.**

Наткну́ть, -ся, *см.* **II. Натыкáть, -ся.**

Натлевáть, натлéть – 1) (*сгорая*) натлівáти, натлі́ти, нажéвріти, (*о мног.*) понатлівáти; 2) (*нагнивать*) нагнивáти, нагни́ти, (*о дереве*) натрухáти, натру́хнути, (*о мног.*) понагнивáти, понатрухáти.

Натли́ть – 1) натли́ти, (*нагноить*) нагної́ти чого́, (*о мног.*) потли́ти, погної́ти що; 2) (*нагубить*) нани́щити, (*напортить*) напсувáти, нані́вечити, назбавля́ти кого́, чого́, (*о мног.*) пони́щити, попсувáти, поні́вечити, позбавля́ти кого́, що.

Натли́ться, *см.* **Натлéть** (*под* **Натлевáть**).

Натовáрный – натовáрний, накрáмни́й.

I. Нато́к, *см.* **Нате́чка 1.**
II. Нато́к – 1) (*действие*) тка́ння́ *и* (*малоупотр.*) натика́ння, *оконч.* натка́ння́; *срв.* **Натока́ть**; 2) (*натканное*) на́ткане (-ного), наткання́. *Много ли* **-ку**? – чи бага́то (скі́льки) на́ткано?
Нтока́рить *и* **Натока́рничать** – 1) *чего* – наточи́ти, (*о мног.*) понато́чувати чого́; 2) (*наделать токарничая*) натокарюва́ти; 3) (*заработать токарничая*) затокарюва́ти що. **-ться** – натокарюва́тися, попотокарюва́ти (досхочу́).
Натока́ть, натка́ть – тка́ти *и* (*малоупотр.*) натика́ти, натка́ти. **На́тканный** – на́тканий. **-ться** – 1) натика́тися (*малоупотр.*), натка́тися; бу́ти на́тканим; 2) (*вдоволь, сов.*) натка́тися, попотка́ти (досхочу́).
Натола́кивание – нато́птування, натоло́чування; наслі́джування *срв.* **Натола́кивать.**
Натола́кивать, натоло́чи́ть – нато́птувати, натопта́ти, (*трав. растений*) натоло́чувати, натолочи́ти, (*о мног.*) понато́птувати, понатоло́чувати що, чого́; (*наслеживать*) наслі́джувати, наслі́ди́ти, (*о мног.*) понаслі́джувати де; *срв.* **Ната́птывать.** **Натоло́че[ё]нный** – нато́птаний, натоло́чений, понато́птуваний, понатоло́чуваний; наслі́джений, понаслі́джуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нато́птуватися, бу́ти нато́птуваним, нато́птаним, понато́птуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) натоло́читися, попотоло́чити (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Толо́чи́ть.**
На́толк – 1) (*действие*), *см.* **Ната́лкивание** *и* **Натолка́ние**; 2) на́штовх (-ху); (*тумаки*) штовхани́, штурхани́ (-ні́в).
Натолка́ние – 1) наштовхнення, натру́чення; 2) наштовха́ння, нашту́рхання; наштри́кання; 3) напха́ння́, набиття́ (-ття́), набга́ння́, напакува́ння. *Срв.* **I. Ната́лкивать.**
Натолка́ть, -ся, Натолкну́ть, -ся, *см.* **I** *и* **II. Ната́лкивать, -ся.**
Натолкова́ние, *см.* **Натолко́вка**, *оконч.*
Натолкова́ть; -ся, *см.* **Натолко́вывать, -ся.**
Натолко́вка – втолко́вування, втлума́чування, втовкма́чування (в го́лову), вбива́ння в го́лову, *оконч.* втолкува́ння, втлума́чення, втовкма́чення.
Натолко́вывание, *см.* **Натолко́вка**, *неоконч.*
Натолко́вывать, натолкова́ть – 1) *что кому* – втолко́вувати, втолкува́ти, втлума́чувати, втлума́чити, (*втемяшивать*) втовкма́чувати, втовкма́чити (в го́лову), вбива́ти, вби́ти в го́лову що кому́; *срв.* **Натве́рживать 1**; 2) (*вдоволь, сов.*) а) (*об’ясняя*) натлума́чити, натовма́чити, натолкува́ти, (*напояснять*), наз’ясо́вувати, навиясня́ти *и* навия́снювати, напоясня́ти *и* напоя́снювати; б) (*разговаривая*) наговори́ти, набалака́ти, нагомоні́ти. **Натолко́ванный** – 1) втолко́ваний, втлума́чений, втовкма́чений (в го́лову), вби́тий в го́лову. **-ный** *ум* – на́вче́ний (нато́птаний) ро́зум. [Кра́ще ро́зум прирожде́нний, ніж навче́ний (Сл. Гр.)]; 2) натлума́чений, натовма́чений, наз’ясо́вуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) втолко́вуватися, бу́ти втолко́вуваним, втолко́ваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*об’ясняя*) натлума́читися, натолкува́тися, попотлума́чити (досхочу́) *и т. п.*; б) (*разговаривая*) наговори́тися, набала́катися, нагомоні́тися, попоговори́ти (досхочу́) *и т. п.* з ким.
Натолкти́, -сь, *см.* **Натоло́чь, -ся.**
Натолма́чивать, -ся, натолма́чить, -ся *и* **натолми́ть, -ся,** *см.* **Натолко́вывать 1** *и* **2 а, -ся.**
На́толока – на́толоч (-чи), по́толоч (-чи), натоло́ччя, потоло́ччя (-ччя), нато́птане (натоло́чене) (мі́сце, збі́жжя). [На́ша па́ні охо́ча, зібра́ла потоло́ччя, жи́тнеє й пшени́чнеє (Пісня)].
Натоло́чение – натопта́ння, натоло́чення; наслі́дження; *срв.* **Натола́кивать.**
Натоло́чи́ть, -ся, *см.* **Натола́кивать, -ся.**
На́толо́чка, *см.* **Натола́кивание** *и* **Натоло́чение.**
Натоло́чь *и* **Натолкти́** – натовкти́, (*о мног.*) понато́вкувати чого́. [Натовчи́ пе́рцю (Київщ.)]. **Натолчённый** – нато́вчений, понато́вкуваний. **-ло́чься** *и* **-лкти́сь** – 1) натовкти́ся; бу́ти нато́вченим, понато́вкуваним; 2) (*вдоволь*) – а) натовкти́ся, попотовкти́ (досхочу́) (чого́); б) (*наслоняться*) натовкти́ся, натиня́тися, наве́штатися, наволочи́тися, попотовкти́ся, попотиня́тися (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Натолка́ться 3** *в* (*под* **I. Ната́лкивать**).
Натолпи́ться, *см.* **Ната́лпливаться.**
На́толсто, *нрч.* – ду́же то́всто, ду́же гру́бо. *Толстым* **-то** – то́вст-прето́всто, гру́бо-прегру́бо, товсті́сінько, грубі́сінько.
Натолче́ние – нато́вчення *и* натовчі́ння.
Нато́лчка, *см.* **На́толк 1.**
Натомле́ние – 1) (*действие*) – а) натомля́ння *и* нато́млювання, намо́рювання, змо́рювання, *оконч.* нато́млення, намо́рення, змо́рення; пере(в)то́млювання, перенату́жування, *оконч.*

пере(в)то́млення, перенату́ження; б) натомля́ння *и* нато́млювання, натру́джування, насі́пування, *оконч.* нато́млення, натру́дження, насі́пання; в) нав'я́лювання, *оконч.* нав'я́лення; накрицьо́вування, *оконч.* накрицюва́ння. *Срв.* **Натомля́ть**; 2) (*состояние*) нато́ма, вто́ма, (*переутомление*) перевто́ма, перенату́га, перенату́ження.

Натомля́ть, натоми́ть – 1) *кого* – натомля́ти *и* нато́млювати, намо́рювати, намори́ти, змо́рювати, змори́ти (*переутомлять*) пере(в)то́млювати, пере(в)томи́ти, перенату́жувати, перенату́жити, (*о мног.*) понато́млювати, потоми́ти, понамо́рювати, позмо́рювати, помори́ти, попере(в)то́млювати, поперенату́жувати кого́; 2) *что* – натомля́ти *и* нато́млювати, натоми́ти, (*натружать*) натру́джувати, натруди́ти, (*дёрганием*) насі́пувати, насі́пати, (*о мног.*) понато́млювати, понатру́джувати, понасі́пувати що. [Натоми́в о́чі (Київ). Натруди́ла но́гу (Київщ.). Сми́каючи сі́но, насі́пав собі ру́ки (Сл. Гр.)]; 3) *чего* – а) (*дерева*) нав'я́лювати, нав'яли́ти (*о мног.*) понав'я́лювати (де́рева); б) (*стали*) накрицьо́вувати, накрицюва́ти, (*о мног.*) понакрицьо́вувати (ста́ли). **Натомлённый** – 1) нато́млений, намо́рений, змо́рений, пере(в)то́млений, перенату́жений, понато́млюваний *и т. п.*; 2) нато́млений, натру́джений, насі́паний, понато́млюваний *и т. п.*; 3) нав'я́лений, понав'я́люваний; накрицьо́ваний, понакрицьо́вуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) натомля́тися *и* нато́млюватися, бу́ти нато́млюваним, нато́мленим, понато́млюваним *и т. п.*; 2) (*утомляться*) натомля́тися *и* нато́млюватися, натоми́тися, намо́рюватися, намори́тися, (*переутомляться*) пере(в)то́млюватися, пере(в)томи́тися, перенату́жуватися, перенату́житися. [Напрацюва́вшись ці́лий день на по́лі, натоми́вшись, що й нога́ми не здвигну́, му́шу ме́рзнути на мо́крій землі́ (Коцюб.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*томя, изнуряя*) натоми́тися, намори́тися, (*мучая*) наму́читися; б) (*томя дерево*) нав'яли́тися; (*сталь*) накрицюва́тися; в) (*томясь*) натоми́тися, нану́ди́тися, нанудьгува́тися.

Натоне́ть, *см.* **Натони́ться.**

Натони́ть, -ся, *см.* **Натоня́ть, -ся.**

На́тонко, *нрч.* – ду́же то́нко, як[що]-найто́нше, тон(к)і́сінько.

Натончи́ть – наробити (наговори́ти) то́нкощів, (*перетончить*) перетон(ш)и́ти.

Натоня́ть, натони́ть, *см.* **Надтоня́ть.**

Натоня́ться, натони́ться – 1) *см.* **Надтоня́ться** (*под* **Надтоня́ть**); 2) **-ни́ться** – ви́тончитися, набра́тися сві́тських мане́р, обте́ртися (між людьми́), ви́гладитися; набра́тися то́ншого ро́зуму, похитрі́шати.

Нато́п, *см.* **I. Ната́пливание** *и* **I. Натопле́ние.**

Нато́пание – нату́пання; натупцюва́ння.

Нато́пать, -ся – нату́пати, -ся, (*сильнее*) натупоті́ти, -ся; (*притопывая на ходу*) натупцюва́ти, -ся.

Натопи́ть, -ся, *см.* **I** *и* **II. Ната́пливать, -ся.**

Нато́пка, *см.* **I. Ната́пливание** *и* **I. Натопле́ние.**

I. Натопле́ние – 1) напа́лення *и* напалі́ння, нато́плення, на́пал (-лу); 2) нато́плення; напря́ження. *Срв.* **I. Ната́пливать.**

II. Натопле́ние – нато́плення; *срв.* **II. Ната́пливать.**

Натопля́ть, -ся, *см.* **I** *и* **II. Ната́пливать, -ся.**

Натопо́рник – насоки́рок (-рка), насоки́рник (-на).

Натопо́рный – насоки́рний.

Натопо́рщивание, Натопо́рщение, *см.* **Натопы́ривание, Натопы́рение.**

Натопо́рщивать, -ся, натопо́рщить, -ся, *см.* **Натопы́ривать, -ся.**

На́топт, *см.* **Ната́птывание** *и* **Натопта́ние.**

Натопта́ние – 1) натопта́ння чого́ *и* на чо́му, нане́сення (боло́та, грязю́ки, сні́гу); 2) натопта́ння, втопта́ння, протопта́ння; намі́шення (гли́ни); 3) натопта́ння; натоло́чення. *Срв.* **Ната́птывать.**

Натопта́ть, -ся*, см.* **Ната́птывать, -ся.**

Натопты́жить, -ся, *см.* **Натопта́ть, -ся.**

Нато́пщик, -щица – напа́лювач, -вачка, нато́плювач, -вачка; (*истопник, -ница*) гру́бник, -ниця.

Натопы́ривание, Натопы́рение – 1) натяга́ння *и* натя́гування, натя́гнення, напина́ння, напнуття́ (-ття́); розтяга́ння *и* розтя́гування, розтя́гнення, розпина́ння, розіпнуття́; 2) розчепі́рювання, розчепі́рення; закопи́лювання, закопи́лення; 3) насто(в)бу́рчування, насто(в)бу́рчення, настовпу́жування, настовпу́ження. *Срв.* **Натопы́ривать.**

Натопы́ривать, натопы́рить – 1) (*натягивать*) натяга́ти *и* натя́гувати, натяг(ну́)ти́, напина́ти, напну́ти *и* нап'я́сти́, (*о мног.*) понатяга́ти *и* понатя́гувати, понапина́ти що; (*растягивать*) розтяга́ти *и* розтя́гувати, розтяг(ну́)ти́, розпина́ти, розіпну́ти *и* розіп'я́сти́,

(*о мног.*) понатяга́ти *и* понатя́гувати, порозпина́ти що. **-рить** *рядно на кольях* – на[роз]тяг(ну́)ти́ рядно́ на кола́х (між кола́ми). **-рить** *сапог* – натяг(ну́)ти́ чо́біт (чо́бота); 2) (*пальцы*) розчепі́рювати, розчепі́рити, (*о мног.*) порозчепі́рювати (па́льці); (*губы*) закопи́лювати, закопи́лити, (*о мног.*) позакопи́лювати (гу́би); 3) (*перья, шерсть*) настовбу́рчувати, настовбу́рчити, настовпу́жувати, настовпу́жити, (*о мног.*) понастовбу́рчувати, понастовпу́жувати що; *срв.* **Напы́живать 1**. [Каба́н настовбу́рчив щети́ну (Сл. Ум.)]. **-рить** *брови* – настовбу́рчити бро́ви. **Натопы́ренный** – 1) натя́гнений *и* натя́гнутий, на́пну́тий *и* на́п'я́тий, понатя́г(ув)аний, понапи́наний; 2) розчепі́рений, порозчепі́рюваний; 3) настовбу́рчений, понастовбу́рчуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) натяга́тися *и* натя́гуватися, бу́ти натя́г(ув)аним, натя́гненим *и* натя́гнутим, понатя́г(ув)аним *и т. п.*; 2) (*о человеке, животных*) наї́жуватися, наї́житися, напу́трюватися, напу́тритися, напу́жуватися, напу́житися, (*о мног.*) понаї́жуватися, понапу́трюватися, понапу́жуватися; 3) (*о перьях, шерсти*) настовбу́рчуватися, настовбу́рчитися, напу́жуватися, напу́житися, (*о мног.*) понастовбу́рчуватися, понапу́жуватися; *срв.* **Напы́живаться 2.**

Натопы́рка, *см.* **Натопы́ривание, Натопы́рение.**

Нато́р – 1) (*действие*), *см.* **Ната́ривание** *и* **Наторе́ние 1**; 2) (*состояние*) *см.* **Наторе́ние 2.**

Натора́чивать, наторочи́ть – 1) (*наготовлять тороча*) наторо́чувати, наторо́чити, налямо́вувати, налямува́ти, (*о мног.*) понаторо́чувати, поналямо́вувати чого́; 2) (*подвязывать в торока*) приторо́чувати, приторо́чити (бага́то) кого́, чого́ (до сідла́). **Наторочённый** – 1) наторо́чений, налямо́ваний, понаторо́чуваний, поналямо́вуваний; 2) приторо́чений.

Наторго́вывать, наторгова́ть – 1) (*наживать торговлей*) наторго́вувати, наторгува́ти, нажива́ти (набува́ти, заробля́ти), нажи́ти (набу́ти, зароби́ти, придба́ти) що то́ргом (торгу́ючи), (*выручать*) вторго́вувати, вторгува́ти що. [Продава́ла бу́блики козака́м, вторгува́ла, се́рденько п'ятака́ (Шевч.)]; 2) **-ва́ть** (*изв. время, наделать торгуя*) наторгува́ти, накрамарюва́ти, (*пренебр.*) нагандлюва́ти. **Наторго́ванный** – наторго́ваний, нажи́тий (набу́тий, заро́блений, при́дбаний) то́ргом, вторго́ваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наторго́вуватися, бу́ти наторго́вуваним, наторго́ваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*торгуя*) наторгува́тися, накрамарюва́тися, (*пренебр.*) нагандлюва́тися; попоторгува́ти (досхочу́) *и т. п.*; б) (*торгуясь*) наторгува́тися, попоторгува́тися (досхочу́).

Наторе́лость – нави́кліcть, зви́кліcть, призвича́єність, принату́реність, нала́маність *и* нало́мленість до чо́го, наста́леність у чо́му, (*искусность*) впра́вність у чо́му.

Наторе́лый – нави́клий, зви́клий, призвича́єний, принату́рений, нала́маний *и* нало́млений до чо́го, наста́лений у чо́му, (*искусный*) впра́вний у чо́му.

Наторе́ние – 1) (*действие*) – а) наторува́ння, нако́чення (*малоупотр.*), натертя́ (-тя́); б) призвича́єння, принату́рення, при́вчення, налама́ння *и* нало́млення. *Срв.* **Ната́ривать**; 2) (*состояние*) нави́кнення, зви́кнення, призвича́єння, призвича́єність, принату́рення, принату́реність, нала́маність *и* нало́мленість до чо́го, наста́леність (-ности) у чо́му, (*навык*) на́ви́чка, зви́чка до чо́го.

Наторе́ть – нави́кнути, зви́кнути, призвича́їтися, принату́ритися до чо́го, (*навостриться*) налама́тися *и* наломи́тися до чо́го, настали́тися в чо́му, (*набить руку*) наби́ти (налама́ти, наломи́ти, нава́жити) ру́ку до чо́го; *срв.* **Ната́риваться 2** (*под* **Ната́ривать**).

Нато́ристый – 1) (*о дороге*) второ́ваний, (*преимущ. колёсной*) нако́чений, (*санной*) нате́ртий; 2) (*о человеке*) нала́маний *и* нало́млений до чо́го, наста́лений у чо́му, (*искусный*) впра́вний у чо́му; (*сщ.*: *тёртый калач*) би́та голова́, би́тий жак, люди́на бува́ла.

Натори́ть, -ся, *см.* **Ната́ривать, -ся.**

Натормоши́ть, -ся – нато́рсати, -ся, натермоса́ти, -ся, натермо́сити, -ся, насі́пати, -ся, насми́кати, -ся, наша́рпати, -ся, нате́рзати, -ся.

Натoропи́ть – наква́пити, наприспіша́ти кого́.

Натoропи́ться – наква́питися, наспіши́тися, нахапа́тися.

Наторочи́ть, *см.* **Натора́чивать.**

На́торц, *и* **На́торцем**, *нрч.* – сторч, на́всторч, сто́рчки, сторчма́.

Нато́рщик, -щица – 1) уторівни́к (-ка́), -ни́ця, уторо́вувач, -вачка; 2) нала́мувач, -вачка. *Срв.* **Ната́ривать.**

Натoскова́ться – насумува́тися, натужи́тися, нажури́тися, нану́ди́тися, нанудьгува́тися.

Натoче́ние, *см.* **Нато́чка**, *оконч.*

Натoчи́ть, -ся, *см.* **Ната́чивать, -ся.**

Нато́чка – 1) наго́стрюваня, гострі́ння, *оконч.* наго́стре[і]ння; нато́чування, точі́ння,

оконч. натóче[і]ння; 2) натóчування, *оконч.* натóче[і]ння. *Срв.* **II. Натáчивать.**
Натóчливый – натóчливий, що дóбре гóстрить (тóчить).
Натóчный, *см.* **Натёклый.**
Натощáк, *нрч.* – на-тщé-сéрце, (*диал.* на-ще-сéрце), нáтще, натощакá, (*шутл.*) на гóлу печíнку. [На-тще-сéрце так і рýшила до пóшти (Г. Барв.). Пішóв на лéкції на-тще-сéрце (Яворн.). Чáю ще не пилú? – так ходíм скупáємося в ставкý: нáтще вонó дóбре (Кониськ.). Прирáяли пить óцет нáтще (Свидн.). З’ї́жте оцé на гóлу печíнку (Звин.)].
Натощáть – схýднути, охля́сти *и* охля́нути, захля́нути, спáсти з тíла, (*о мног.*) поохлявáти, позахлявáти, поспадáти з тíла.
Натр, *хим.* – натр (-ру). **Натр** *едкий* – їдкúй нáтрій (-рію), їдкúй сод (-ду).
Натравúть, -ся, *см.* **Натрáвливать, -ся.**
Натрáвка, *см.* **Натрáвливание** *и* **Натравлéние.**
Натравлéние – 1) нацькувáння, підцькувáння, зацькувáння, натю́кання; підбýрення, під’ю́дження; 2) наполювáння; 3) вúмуштрування, намуштрувáння, призвичáєння до (в)лóвів; 4) вúтравлення; 5) розразíння, роз’я́трення; 6) напсувáння *и* напсуття́ (-ття́), нанíвечення, перевéдення, звéдення, збáвлення, натрáвлення; спáшення, спáсення, спаш (-шу), натолóчення; згодувáння, вúгодування. *Срв.* **Натрáвливать.**
Натрáвливание – 1) нацькóвування, цькувáння, підцькóвування, зацькóвування; підбýрювання, під’ю́джування; 2) напольóвування; 3) муштрувáння, намуштрóвування, призвичáювання до (в)лóвів; 4) витравля́ння *и* витрáвлювання. *Срв.* **Натрáвливать.**
Натрáвливать *и* **Натравля́ть, натравúть** – 1) *кого на кого* – нацькóвувати, цькувáти, нацькувáти, підцькóвувати, підцькувáти когó на кóго *и* (*реже*) когó ким, зацькóвувати, зацькувáти когó ким, (*диал.*) наганя́ти *и* нагóнити, нагнáти когó на кóго, (*наатукать*) натю́кати когó ким, (*о мног.*) понацькóвувати, попідцькóвувати; (*перен. ещё*) підбýрювати, підбýрити, під’ю́джувати, під’ю́дити когó прóти кóго *и* на кóго. [Нацькóвуй твої́ хортú на мéне, як на зáйця (Куліш). Нацькувáти нарóд на інтелігéнцію (Коцюб.). А ви не нацькуєтé йогó собáками? (Звин.). Нáщо ти собáк цькуéш? (Звин.). Та я-ж самá бáчила, як ви нагóнили собáк на моїх курчáт (Бердянщ.). Натю́кав йогó собáками (Основа 1862). Під’ю́джує йогó прóти сúна (Кониськ.)]; 2) (*дичи*) напольóвувати, наполювáти когó; 3) (*приучать к травле*) муштрувáти, вúмуштрувати, намуштрóвувати, намуштрувáти, призвичáювати, призвичáїти когó до (в)лóвів; 4) (*вытравлять едкой жидкостью на чём-л.*) витравля́ти *и* витрáвлювати, (*о мног. или во мн. местах*) повитрáвлювати що; 5) **-вить** пáлец – розразúти (*разбередить*: роз’я́трити) пáлець (пáльця); 6) **-вúть** *чего* – а) (*напортить*) напсувáти, нанíвечити чогó, (*известú*) перевéстú, звéстú, збáвити (багáто), поперевóдити,назвóдити, назбавля́ти чогó; (*натравить*) натравúти чогó; б) (*полей, лугов*) спáшити, спáсти (багáто), наспасáти чогó; (*натолочить*) натолóчити чогó; в) (*скормить скоту*) згодувáти, вúгодувати (багáто) чогó. **Натрáвленный** – 1) нацькóваний, підцькóваний, зацькóваний, натю́каний, пона[попід]цькóвуваний; підбýрений, під’ю́джений; 2) напольóваний; 3) вúмуштруваний, намуштрóваний, призвичáєний до (в)лóвів; 4) вúтравлений, повитрáвлюваний; 5) розрáжений, роз’я́трений; 6) напсóваний *и* напсýтий, нанівéчений, перевéдений, звéдений, збáвлений; натрáвлений; спáшений, спáсений; натолóчений; згодóваний, вúгодуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нацькóвуватися, бýти нацькóвуваним, цькóваним, нацькóваним, понацькóвуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нацькувáтися, попоцькувáти (досхочý); натравúтися, попотравúти (досхочý) *и т. п.*; *срв.* **Травúть.**
Натрáвный – натрав’янúй.
Натрáвщик, -щица – нацькóвувач, -вачка, цькувáч (-чá), -вáчка, цькувáйло (*м. р.*); (*подстрекатель, -ница*) підбýрювач, -вачка, підбýрник, -ниця.
Натравянéть – задернúтися, замуравúтися, укрúтися дерникóм (моріжкóм), взя́тися моріжкóм.
Натрапéзник – настíльник, скáтерка.
Натрапéзничаться – натрапезувáтися, набен(ь)кетувáтися.
Натрапéзный – натрапéзний, настíльний.
Натрáчивать, натрáтить – натрачáти *и* натрáчувати, натрáтити чогó. **Натрáченный** – натрáчений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) натрачáтися *и* натрáчуватися, бýти натрáчуваним, натрáченим, понатрáчуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) натрáтитися.
Натрáщивать *и* **Натрощáть, натростúть** – 1) (*верёвок*) насýкувати, насукáти, (*о мног.*) понасýкувати (мотýзок, мотýззя); 2) **-тúть** *вздору, см.* **Наболтáть 2.**
Натрéбовать, -ся – напотребувáти, -ся чогó; нажадáти, -ся, навимагáти, -ся чогó; *срв.* **Трéбовать.**

Натрево́жить *кого* – натурбува́ти, натриво́жити кого́.
Натрево́житься – натурбува́тися, попотурбува́тися, натриво́житися, попотриво́житися.
Натрезвля́ть, натрезви́ть – витвере́жувати, ви́тверезити, протвере́жувати, протверезі́ти, (*о мног.*) повитвере́жувати, попротвере́жувати кого́.
Натрезво́нить, -ся – 1) надзвони́ти, -ся в усі́ дзво́ни, (*ирон.*) наба́мкати, -ся, набля́мкати, -ся; 2) наторохті́ти, -ся, наторо́чити, -ся, натереве́нити, -ся; *срв.* **Наболта́ть 2, -ся**; 3) (*наславить, -ся*) надзвони́ти, -ся.
Натрё́каться – нау́хатися, нагука́тися на по́вен го́лос (гурто́м).
Натре́лить, -ся – натрели́ти, -ся.
На́трень – три́на *и* (*мн.*) три́ни, (*соб.* три́ння), терту́ха, (*опилки*) ти́рса, (*металлич.*) ошу́рка.
Натре́нькать, -ся – набри́нькати, -ся, набре́нькати, -ся.
Натрепа́ние, *см.* **Натрё́пка**, *оконч.*
Натрепа́ть, -ся, *см.* **Натрё́пывать, -ся.**
Натрепа́ться – натріпоті́тися (-почу́ся, -поти́шся) *и* натріпота́тися (-почу́ся, -чешся); (*от страха*) натремті́тися, надрижа́тися, натруси́тися (із стра́ху́); *срв.* **Надрожа́ться.**
Натрё́пка – 1) наті́пування, *оконч.* натіпа́ння; 2) наша́рпання, насі́пання, насми́кання, натермоса́ння, натермо́шення, нато́ргання; начу́блення, наску́блення. *Срв.* **Натрё́пывать.**
Натрё́пывание (*пеньки, льну*) – наті́пування.
Натрё́пывать, натрепа́ть – 1) (*пеньки, льну*) наті́пувати, натіпа́ти, (*о мног.*) понаті́пувати (коноплі́ль, льо́ну); 2) **-па́ть** – а) (*надёргать*) наша́рпати, насі́пати, насми́кати, натермоса́ти, натермо́сити кого́, що, нато́ргати що. **-па́ть** *кого по плечу* – напле́ска́ти кого́ по плечі́ (*и* по плечу́). **-па́ть** *кому вихор* – нам'я́ти кому́ чу́ба, начу́бити (наску́бти) кого́; б) (*крыльями*) натрі́пати (кри́лами). **Натрё́панный** – 1) наті́паний, понаті́пуваний; 2) наша́рпаний, насі́паний, насми́каний, натермо́саний, натермо́шений, нато́рганий; напле́сканий; нам'я́тий; натрі́паний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наті́пуватися, бу́ти наті́пуваним, наті́паним, понаті́пуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – натіпа́тися, попотіпа́ти (досхочу́); наша́рпатися, попоша́рпати (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Трепа́ть, -ся.**
На́треск – на́тріск (-ку). *Говорить с* **-ком** – говори́ти тріску́чим го́лосом, тріскоті́ти.
Натре́скиваться, натре́скаться – натрі́скуватися, натрі́скатися, нало́пуватися, нало́патися, нажира́тися, наже́ртися, напако́вуватися, напакува́тися, напиха́тися, напха́тися, напира́тися, напе́ртися, налу́скуватися, налу́скатися, (*о мног.*) понатрі́скуватися *и т. п., срв.* **Нажира́ться.**
Натре́снуть – надтрі́снути; *см.* **Надтре́снуть** (*под* **Надтре́скиваться**).
Натреща́ть, -ся – 1) натріща́ти, -ся, (*сильнее*) натріскоті́ти (-кочу́, -коти́ш), -ся *и* натріскота́ти (-кочу́, -чеш), -ся, (*лопаясь*) налуща́ти, -ся, (*нахрустеть, -ся*) нахруща́ти, -ся. *Масло* **-ща́ло** *на огне* – ма́сло нашкварча́ло (нашкваркоті́ло) на огні́; 2) (*наговорить, -ся скороговоркой*) натріскоті́ти, -ся, наторохті́ти, -ся, нацокоті́[а́]ти, -ся, надренькоті́ти, -ся, (*редко*) насвігота́ти, -ся. **-ща́ть** *уши кому* – натріскоті́ти (наторохті́ти) по́вні ву́ха кому́.
Натре́щина – надко́лина, шпа́ра, шпари́на.
На́триевый – натрі́йний, со́до́вий. **-вое** (*натровое*) *мыло* – со́до́ве ми́ло. **-вая** *селитра, см.* **На́тровый.**
На́трий, *хим.* – на́трій (-рію), сод (-ду).
На́тровый – на́тро́вий. **-вое** *мыло, см.* **На́триевый. -вая** (*натриевая, натронная, чилийская*) *селитра* – чі́льська (со́до́ва) салі́тра. **-вая** *соль* – натрі́йна (со́до́ва) сіль. **-вое** *стекло* – натрі́йне (со́до́ве, бі́ле) скло.
Натро́гать (*больное место*) – ная́трити (роз'я́трити, розрази́ти) болю́че мі́сце).
Натро́гивать *что* – нама́цувати, нала́пувати, нато́ркувати що.
На́трое, *нрч.* – натро́є.
Натроли́т, *минер.* – натролі́т (-ту).
Натро́н, *хим.* – натро́н (-ну).
Натро́нный *и* **Натро́новый** – натро́новий. **-ная** *селитра, см.* **На́тровый.**
Натрости́ть, *см.* **Натра́щивать.**
Натрости́ться, *см.* **Наболта́ться 2.**
Натруби́ть, -ся – насурми́ти, -ся, натруби́ти, -ся; (*натараторить, -ся*) наторохті́ти, -ся, натуркота́ти, -ся, нату́ркати, -ся; (*натрезвонить, -ся*) надзвони́ти, -ся. **-би́ть** *уши, в уши кому* – натруби́ти (наторохті́ти, нату́ркати) по́вні ву́ха кому́.
Натру́бный – натру́бний.
Натруди́ть, -ся, *см.* **Натруж(д)а́ть, -ся.**
На́трудно, *нрч.* – ду́же ва́жко, ду́же тя́жко, ду́же тру́дно. *Трудным* (*Натрудным*) **-но** –

ва́жко-прева́жко, тя́жко-претя́жко, тру́дно-претру́дно, важкі́сінько, тяжкі́сінько, труднí́сінько.
Натрудчивый – сутужний, важкий, тяжкий; (*надсадный*) надсадний.
Натруж(д)а́ть, натруди́ть – 1) *кого, см.* **Натомля́ть 1**; 2) (*руку, ногу*) натру́джувати, натруди́ти, (*натирать*) натира́ти, нате́рти, (*намозоливать*) наму́лювати *и* намуля́ти, наму́ляти *и* (*зап.*) намулити (руку, ногу), (*о мног.*) понатру́джувати, понатира́ти, понаму́лювати, пому́ля[и]ти (ру́ки, но́ги). Камі́нчик, об яки́й могла́-б натруди́ти но́ги коня́ка (Коцюб.)]. **Натружё́нный** – 1) *см.* **Натомлё́нный 1**; 2) натру́джений, нате́ртий, наму́ля[е]ний, понатру́джуваний *и т. п.* **-ться** – 1) *см.* **Натомля́ться 1** *и* **2**; 2) натру́джуватися, бу́ти натру́джуваним, понатру́джуваним *и т. п.*; 3) (*вдоволь, сов.*) напрацюва́тися, попрацюва́ти (досхочу́, до-не́(с)хочу), (*наработаться*) наробú́тися (досхочу́, до-не́(с)хочу), натруди́тися, попотруди́тися, (*о мног.*) понапрацьо́вуватися, понаро́блюватися. [Кре́кче, нена́че-б то ду́же втоми́вся й напрацюва́вся (Н.-Лев.)]. **Натруди́вшийся** – що натоми́вся, нато́млений; що напрацюва́вся, напрацьо́ваний *и т. п.*; натру́джений. [Засну́в тверди́м сном натру́дженого робітника́ (Коцюб.)].
Натружде́ние – 1) *см.* **Натомле́ние 1а**; 2) натру́джування, натира́ння, наму́лювання *и* намуля́ння, *оконч.* натру́дження, натертя́ (-тя́), наму́ля[е]ння. *Срв.* **Натруж(д)а́ть.**
Натружё́нно, *нрч.* – нато́млено, намо́рено, (*с переутомлением*) пере(в)то́млено, перенату́жено.
Натружё́нность – нато́мленість, намо́реність, (*переутомлённость*) пере(в)то́мленість, перенату́женість (-ности) *и т. п.*; *срв.* **Натружё́нный** (*под* **Натруж(д)а́ть**).
Натру́нивать, натруни́ть – кепкува́ти, накепкува́ти, глузува́ти, наглузува́ти, смія́тися, насмія́тися, (*диал.*) шкилюва́ти, нашкилюва́ти *и* нашки́лити з ко́го, з чо́го; *срв.* **Насмеха́ться.**
Натруни́ться – накепкува́тися, наглузува́тися, нашкилюва́тися, насмія́тися, попокепкува́ти (досхочу́) *и т. п.* з ко́го, з чо́го.
Натру́с, *см.* **Натру́ска 1.**
Натруси́ть, *см.* **Натру́шивать.**
Натру́ситься – набоя́тися, наляка́тися, пополяка́тися, настраха́тися, нажаха́тися, попожаха́тися.
Натруси́ться, *см.* **Натру́шиваться** (*под* **Натру́шивать**).
Натру́ска – 1) (*действие*) натру́шування, *оконч.* натру́шення; (*действие и образ действия*) на́трус (-су); на́труска. *В* **-ку** – на́трусом, на́трускою. [На́трусом мі́ряти ове́с, жи́то (Сл. Гр.)]; 2) (*щепотка*) щи́пка, щи́почка, (*понюшка*) по́нюх (-ху); 3) (*пороховница*) на́труска.
Натрусно́й – натрусни́й; (*натрушённый*) натру́шений.
Натру́сочка – 1) щи́почка; 2) на́трусочка. *Срв.* **Натру́ска 2** *и* **3.**
Натру́счивый – натру́сливий, натру́систий.
Натруча́ть, -ся *и* **Натру́чивать, -ся, натрути́ть, -ся,** *см.* **Натруж(д)а́ть 2, -ся.**
Натру́чивание, Натруче́ние, *см.* **Натружде́ние 2.**
Натру́шивание, Натруше́ние, *см.* **Натру́ска 1.**
Натру́шивать, натруси́ть – натру́шувати, натруси́ти, (*о мног.*) понатру́шувати чого́. [Натруси́в з ріжка́ таба́ки (Сл. Закр.)]. **Натрушё́нный** – натру́шений, понатру́шуваний. **-ться** – 1) натру́шуватися, натруси́тися, понатру́шуватися; бу́ти натру́шуваним, натру́шеним, понатру́шуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) натрясти́ся, натруси́тися, (до́бре) попотрясти́ся, попотруси́тися; *срв.* **Натрясти́сь 2** (*под* **Натряса́ть**).
Натру́щик, -щица – натру́сник, -ниця, натру́шувач, -вачка.
Натря́с, *см.* **Натря́ска.**
Натряса́ние, *см.* **Натря́ска 1**, *неоконч.*
Натряса́ть, натря́сывать, натрясти́ – 1) *чего* – натру́шувати, натруси́ти, (*о мног.*) понатру́шувати чого́. [Натруси́в тро́хи груш та кисли́ць (Грінч.)]; 2) *кого, что* – натряса́ти, натрясти́ кого́, що. [Натря́с його́ за чу́ба (Сл. Гр.)]. **Натрясё́нный** – 1) натру́шений, понатру́шуваний; 2) натря́сений. **-са́ться, -сти́сь** – 1) (*стр. з.*) натру́шуватися, бу́ти натру́шуваним, натру́шеним, понатру́шуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) натрясти́ся, (до́бре) попотрясти́ся; (*от холода, страха и т. п. ещё*) натруси́тися, надрижа́тися, натремті́тися, (до́бре) попотруси́тися, поподрижа́ти, попотремті́ти (з хо́лоду, із стра́ху́ *и т. п.*); *см.* **Надрожа́ться.** [Та й натря́сся-ж я, ї́дучи до мі́ста літерняко́м! (Брацл.). Натруси́вся на моро́зі (Гайсинщ.)].
Натрясе́ние, *см.* **Натря́ска 1**, *оконч.*
Натря́ска – 1) (*действие*) – а) натру́шування, *оконч.* натру́шення; б) натряса́ння, *оконч.* натря́сення. *Срв.* **Натряса́ть**; 2) (*состояние*) на́трус, на́тряс (-су).

Натрясти́, -сь, *см.* **Натряса́ть, -ся.**
Натря́счивый – 1) натру́сливий; натря́сливий; 2) (*тряский*) тряськи́й, труськи́й.
Натря́сывание, *см.* **Натря́ска 1**, *неоконч.*
Натря́сывать, *см.* **Натряса́ть.**
Натря́х – натру́шування, *оконч.* натру́шення; на́трус (-су), на́труска.
Натряха́ние – натру́шування (-ння).
Натряха́ть, натря́хивать, натряхну́ть – 1) *что, чего на что* – натру́шувати, натруси́ти, (*насыпать*) насипа́ти, наси́пати що, чого́ на що, (*напылять*) напоро́шувати, напороши́ти (чим) на що, (*о мног.*) понатру́шувати, понасипа́ти, понапоро́шувати. [Не натруси́ по́роху (не напороши́) на хліб (Брацл.)]; 2) **-хну́ть** *кого на что* – натрусну́ти кого́ на що. **Натря́хнутый** – натру́шений, наси́паний, напоро́шений. **-ться** – натру́шуватися, бу́ти натру́шуваним, натру́шеним, понатру́шуваним.
Натря́хивание – натру́шування (-ння).
На́тряхом, *нрч.* – на́трусом, на́трускою.
На́туг – 1) *см.* **Нату́га**; 2) (*бастрык*) рубе́ль (-бля́); *см.* **Нажи́м 3**; 3) натя́гнутий мо́туз, натя́гнута моту́зка, (*у строителей*) шну́рка жи́ла; (*тетива*) тятива́.
На́туга – запертя́ (-тя́), затверді́ння (-ння), запре́т (-ту); *срв.* **Запо́р 2.**
Нату́га – 1) (*действие*), *см.* **Нату́живание, Нату́жение**; напру́га, нату́га; 2) (*состояние*) нату́га, напру́га. [З нату́ги (жа́ба) лу́снула та й одубі́ла (Глібів). Черво́не від нату́ги лице́ (Васильч.)].
На́туго, *нрч.* – ду́же ту́го, ду́же цу́пко. *Тугим* **-го** – ту́го-прету́го, цу́пко-прецу́пко, як[що]-найтугі́ше, як[що]-найцупкі́ше, тугі́сінько, цупкі́сінько.
Натужа́ние, *см.* **Нату́живание.**
Нату́живание, Нату́жение – 1) напру́жування, напру́ження, (туге́, цупке́, міцне́) натяга́ння *и* натя́гування, натя́гнення, напина́ння, напнуття́ (-ття́); 2) нату́жування, нату́ження; перенату́жування, перенату́ження; (*только неоконч.*) над[під]рива́ння, надса́джування. *Срв.* **Нату́живать.**
Нату́живать *и* **Натужа́ть, нату́жить** – 1) *что* – напру́жувати, напру́жити, нату́жувати, нату́жити, (ту́го, цу́пко, мі́цно) натяга́ти *и* натя́гувати, натяг(ну́)ти́, напина́ти, напну́ти *и* нап'я́сти́, (*о мног.*) понапру́жувати *и т. п.* що *срв.* **Напряга́ть 1**; 2) *кого* – нату́жувати *и* натужа́ти, нату́жити кого́ (над си́лу, над мі́ру), приму́шувати, приму́сити кого́ напру́жувати (напру́жити) всі свої́ си́ли (*перетуживать*) перенату́жувати, перенату́жити кого́, (*надрывать*) над[під]рива́ти, надса́джувати кого́. [Ми, ї́дучи, не натужа́ли коня́ (Вовчанц.)]. **Нату́женный** – 1) напру́жений, нату́жений, (ту́го, цу́пко, мі́цно) натя́гнутий *и* натя́гнений, на́пну́тий *и* на́п'я́тий, понапру́жуваний *и т. п.*; 2) нату́жений (над си́лу, над мі́ру), приму́шений напру́жувати (напру́жити) всі свої́ си́ли, перенату́жений. **-ться** – 1) напру́жуватися, напру́житися, понапру́жуватися; бу́ти напру́жуваним, напру́женим, понапру́жуваним *и т. п.*; 2) (*напрягать свои силы*) нату́жуватися, нату́житися, напру́жуватися, напру́житися, напина́тися, пну́тися, напну́тися *и* нап'я́сти́ся, натяга́тися, натяг(ну́)ти́ся, (*перетуживаться*) перенату́жуватися, перенату́житися, (*надрываться*) над[під]рива́тися, надса́джуватися, (*о мног.*) понату́жуватися *и т. п.* [Аж нату́жується, щоб не смія́тися, та ні́як не зде́ржиться (Мирний). Тре́ба було́ таки́ до́бре напина́тися, щоб перегу́куватись (Н.-Лев.). Черва́к плазу́є, аж напина́ється (Мирний). Натяга́ється, як пес до робо́ти (Номис)]; 3) (*вдоволь, сов.*) нату́житися, напру́житися, насилкува́тися, намоцува́тися, (*нажилиться*) наду́тися, нанадима́тися; *срв.* **Ту́житься.**
Нату́жина, *см.* **На́туг 2.**
Нату́жить, -ся, *см.* **Нату́живать, -ся.**
Натужи́ть – натужи́ти, нажури́тися, насумува́ти, попотужи́ти *и т. п.* за ким, за чим *и* по ко́му, по чо́му.
Натужи́ться – натужи́тися, нажури́тися, насумува́тися, попотужи́ти, попожури́тися, попосумува́ти за ким, за чим *и* по ко́му, по чо́му.
Нату́жка, *см.* **Нату́га.**
Нату́жливый *и* **Нату́жный** – суту́жний, важки́й, тяжки́й; (*надсадный*) надса́дний.
Натузи́ть – накула́чити, налупи́ти, наби́ти, намотло́ши́ти, наба́нити кого́, надава́ти стусані́в кому́. **-зи́ть** *шею кому* – надава́ти (за)поти́личників (наши́йників, бе́бехів) кому́, нагодува́ти (за)поти́личниками кого́.
Натузи́ться – накула́читися, налупи́тися, наби́тися (з ким).
Натума́нить – 1) *безл.* – натума́ни́ти; 2) напусти́ти тума́ну́.
Натума́ниться – натума́ни́тися, притума́ни́тися; (*затуманиться*) затума́ни́тися, затумані́ти, (*нахмуриться*) насу́питися.

Натупе́ть – 1) натупі́ти, натупи́тися, за[при]тупі́ти, за[при]тупи́тися; 2) (*перен.*) отупі́ти, ступі́ти.
Натупле́ние – натупля́ння *и* нату́плювання, на[при]тупля́ння *и* за[при]ту́плювання, *оконч.* нату́плення, за[при]ту́плення.
Натупля́ть, натупи́ть – натупля́ти *и* нату́плювати, натупи́ти, за[при]тупля́ти *и* за[при]ту́плювати, за[при]тупи́ти, (*о мног.*) пона[поза,попри]ту́плювати, потупи́ти що. **Натуплённый** – нату́плений, за[при]ту́плений, пона[поза,попри]ту́плюваний. **-ться** – натупля́тися, нату́плюватися, натупи́тися, понату́плюватися; бу́ти нату́плюваним, нату́пленим, понату́плюваним *и т. п.*
На́тупо, *нрч.* – ту́по; ду́же ту́по. *Тупы и* **-по** – ту́по-прету́по, як[що]-найтупі́ше, тупі́сінько.
Натупоу́мить *кого* – да́ти кому́ дурну́ пора́ду, нара́дити (нара́яти) кому́ дурно́го, навчи́ти на дурни́й ро́зум кого́.
Натупоу́миться – приду́мати (наду́мати) дурни́цю (дурне́), доду́матися дурни́ці (дурно́го).
Нату́ра – 1) (*природа*) нату́ра, приро́да; 2) (*врождённые свойства, наклонности*) нату́ра, (*ум.* нату́ронька), приро́да, (*естество*) єство́, (*сущность*) істо́та, (*характер*) вда́ча; *срв.* **Приро́да 2**. [Ма́єм ми нату́ру преледа́чу (Самійл.). То вже в них нату́ра ма́буть, щоб покепкува́ти (Рудан.). Ма́ло спі́льности, ма́ло соліда́рности: індивідуалісти́чна нату́ра перемага́є (Грінч.). Така́ вже вда́ча соба́ча (Номис). Ти моє́ї вдачі (*у тебя такая же* **-ра**, *как у меня*): не лю́биш ході́ти по го́стях (Звин.). Оригіна́льний, чутли́вої вда́чі (*с чуткой* **-рой**) поє́т (Рада)]. *Впечатлительная, нежная, сильная* **-ра** – вразли́ва (сприйня́тлива), ні́жна, сильна́ (поту́жна, *твёрдая*: тверда́) вда́ча (нату́ра). *По* **-ре** – а) (*по своим врождённым качествам*) з нату́ри, з приро́ди, зро́ду, нату́рою, приро́дою, на нату́ру. [Чи́стий лі́рик з нату́ри (Рада). Га́рний хло́пець на нату́ру (Пісня)]; б) (*по нраву кому*) до (по) ми́слі, під ми́слі кому́. **-ра** *хлебного зерна* – нату́ра (приро́да) зе́рна (збі́жжя, пашні́). *Привычка – вторая* **-ра** – зви́чка – дру́га нату́ра; 3) (*натуральная повинность, поставка вещами*) нату́ра. [Плати́ти робітника́м нату́рою (Пр. Правда)]. *Получать жалованье, квартиру* **-рою** – оде́ржувати (здобува́ти, дістава́ти) платню́ нату́рою (в нату́рі), ма́ти ква(р)ти́ру в нату́рі (нату́рою); 4) (*у художников*) нату́ра, живовзі́р (-зо́ру); (*натурщик, -щица*) нату́рник, -ниця. *Писать* (*красками*) *с* **-ры** – малюва́ти з нату́ри (з живовзо́ру). [Малюва́тиме з живовзо́ру, диву́ючи професорі́в і товаришí́в (Д. Пісочинець)].
Натурализа́ция – 1) (*действие*) натуралізува́ння, *оконч.* знатуралізува́ння; 2) (*и действие и результат*) натураліза́ція.
Натурализи́ровать, -ся, *см.* **Натурализова́ть, -ся.**
Натурали́зм – натуралі́зм (-му).
Натурализова́ть – натуралізува́ти, *сов.* знатуралізува́ти, (*о мног.*) понатуралізува́ти кого́. **Натурализо́ванный** – (з)затуралізо́ваний, понатуралізо́ваний. **-ться** – натуралізува́тися, знатуралізува́тися; бу́ти (з)натуралізо́ваним. [Ми опини́лися, та й уже́ зовсі́м ма́буть знатуралізува́лися, в стороні́ напівгре́цькій (Крим.)].
Натурали́ст, -ли́стка – натураліст, -лі́стка, природозна́вець (-вця), -зна́виця.
Натуралисти́ческий – натуралісти́чний.
Натура́льно, *нрч.* – 1) натура́льно, приро́дн(ь)о; 2) (*разумеется*) натура́льно, звича́йно, звича́йна (пе́вна) річ, звíсно; *срв.* **Коне́чно 2.**
Натура́льный – натура́льний, приро́дни[і]й, саморі́дний, роди́мий, прирожде́нний, приро́джений; *срв.* **Приро́дный.** [Натура́льна ба́рва (Л. Укр.). Натура́льний тон (Л. Укр.). Приро́дні зако́ни (Наш). Саморі́дна ві́спа (Полтавщ.)]. **-ная** *повинность* – відбу́ток (-тку), натура́льний відбу́ток, (*диал.*) відбу́ча, відбу́ч[т]ка, (*стар.*) роботи́зна. **-ное** *право* – натура́льне пра́во. **-ная** *философия* – натура́льна філосо́фія, натурфілосо́фія. **-ное** *хозяйство* – натура́льне господа́рство.
Нату́ре́чить, -ся – поту́рчити, -ря, сту́рчити, -ся. **Нату́ре́ченный** – поту́рчений, сту́рчений.
Нату́ривать *и* **Натуря́ть, натури́ть** – наганя́ти, нагна́ти, наго́нити, понаго́нити кого́, чого́. **Натурённый** – на́гнаний, понаго́нений.
Натурлы́кать, -ся, *см.* **Накурлы́кать, -ся.**
Нату́рный – нату́рний. **-ный** *класс* – нату́рна кла́са.
Натуру́сить – набаляндра́сити, натереве́нити.
Натурфилосо́фия – натурфілосо́фія.
Нату́рщик, -щица – нату́рник, -ниця, живовзі́р (-зо́ру). *Она ему служит* **-щицей** – вона́ йому́ пра́вить за живовзі́р.
Натускне́лый – приме́рк[х]лий, притьма́рений, притьмяні́лий.
Натускне́ть *и* **Нату́скнуть** – приме́рк[х]нути, притьма́ритися, притьмяни́тися,

притьмяні́ти, (*образно*) взя́тися ті́нню.
Нату́читься, *безл.* – нахма́рити, захма́рити, насу́пити.
Натучне́лый – розситі́лий, розгла́длий.
Натучне́ть – нагуля́ти си́ти (са́ла, *фам.* сальця́), набра́ти(ся) ті́ла, розситі́ти, розгла́днути; *см. ещё* **Натучни́ться 2** (*под* **Натучня́ть**).
Натучня́ть, натучни́ть – надо́брювати, добри́ти, надобри́ти, (*унаваживать*) нагно́ювати, нагної́ти, (*о мног.*) понадо́брювати, понагно́ювати що. **Натучнённый** – надо́брений, нагно́єний, понадо́брюваний, понагно́юваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) надо́брюватися, бу́ти надо́брюваним, надо́бреним, понадо́брюваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) надо́брюватися, надобри́тися, (*унаваживаться*) нагно́юватися, нагної́тися, (*о мног.*) понадо́брюватися, понагно́юватися; *см. ещё* **Натучне́ть.**
Натушева́ние, *см.* **Натушо́вка 1**, *оконч.*
Натуши́ть, -ся – 1) (*огней*) нагаси́ти, -ся (огні́в); (*ссор, восстаний*) навгамо́вувати, -ся, наприбо́ркувати, -ся (сваро́к, повста́нь); 2) (*мяса*) натушкува́ти, -ся. (*о мног.*) понатушко́вувати, -ся (м'я́са). **Нату́ше[ё]нный** – 1) нага́шений; навгамо́вуваний, наприбо́ркуваний; 2) натушко́ваний, понатушко́вуваний.
Нату́шный – натушови́й, тушови́й.
Натушо́вка – 1) (*действие*) натушо́вування, *оконч.* натушува́ння; відтушо́вування, відті́нювання, *оконч.* відтушува́ння, відті́нення; *срв.* **Натушо́вывать**; 2) (*качество действия*) натушува́ння *и* натушо́вання; відтушува́ння *и* відтушо́вання, відті́нення.
Натушо́вывание, *см.* **Натушо́вка 1**, *неоконч.*
Натушо́вывать, натушева́ть – натушо́вувати, натушува́ти, (*о мног.*) понатушо́вувати що; (*оттушовывать*) відтушо́вувати, відтушува́ти, відті́нювати *и* відтіня́ти, відтіни́ти, (*о мног.*) повідтушо́вувати, повідті́нювати *и* повідтіня́ти що. **Натушо́ванный** – натушо́ваний, понатушо́вуваний; відтушо́ваний, відті́нений, повідтушо́вуваний, повідті́нюваний. **-ться** – 1) натушо́вуватися, натушува́тися, понатушо́вуватися; бу́ти натушо́вуваним, натушо́ваним, понатушо́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) натушува́тися, попотушува́ти (досхочу́), (*о мног.*) понатушо́вуватися.
На́тык – 1) (*действие*), *см.* **I** *и* **II. Натыка́ние, Наты́кание** *и* **Наткну́тие**; 2) на́тик (-ку), на́тичка. *Водить* **-ком**, *по* **-ку** – води́ти на́тиком (на(в)по́мацки, нао́сліп).
Натыка́лень, -ка́лка, -ка́льница *и* **-ка́льня** – копирса́лка, копирса́чка, патичо́к (-чка́).
Натыка́льщик, -щица – натика́льник, -ниця, настро́млювач, -вачка; нако́пувач, -вачка; *срв.* **I. Натыка́ть.**
Наты́кание – 1) нати́кання, настромля́ння, наштрика́ння; напха́ння́, набга́ння́; 2) наштрика́ння, нако́лювання, нашпи́гування; *срв.* **I. Натыка́ть.**
I. Натыка́ние – 1) натика́ння, настро́млювання, наштри́кування; напиха́ння, набига́ння; 2) наштри́кування, нако́лювання, нашпи́гування. *Срв.* **I. Натыка́ть.**
II. Натыка́ние – 1) нати́кання, настро́млювання, наштри́кування, з[на]ни́зування, нашпи́лювання; 2) нашто́вхування, натика́ння, наво́дження, напрова́джування. *Срв.* **II. Натыка́ть.**
I. Наты́кать, -ся (*наговорить, -ся «ты»*) – нати́кати, -ся, (*шутл.*) нагуля́тися в ти́чки.
II. Натыка́ть, -ся, *см.* **I. Натыка́ть, -ся.**
I. Натыка́ть, наты́кать – 1) (*во множестве чего во что, куда*) натика́ти *и* нати́кувати, нати́кати, настро́млювати, настромля́ти, (*гроздей, иголок и т. п.*) наштри́кувати, наштрика́ти, (*о мног.*) понатика́ти *и* понати́кувати, понастро́млювати, понаштри́кувати чого́ в що, куди́; (*напихать*) напиха́ти, напха́ти, набига́ти, набга́ти, (*о мног.*) понапиха́ти, понабига́ти чого́ в що, куди́. [Нати́кує коло шля́ху тичо́к (Київщ.). Заду́мала вра́жа ба́ба молодо́ю бу́ти, нати́кала за намі́тку зеле́ної ру́ти (Пісня). Настромля́в палі́ччя в тин (Полтавщ.). Понастро́млювали кілкі́в, а пло́та не заплели́ (Брацл.). Наштрика́є скрізь у сті́ну голо́к, а тоді́ й сам не зна́йде, де воні́ (Сл. Гр.). Тре́ба бі́льше мо́ху понапиха́ти в щі́лини, щоб було́ теплі́ше (Гайсинщ.)]; 2) (*наделывать дыр*) наштри́кувати, наштрика́ти, (*накалывать*) нако́лювати, наколо́ти, нашпи́гувати, нашпига́ти, (*о мног.*) понаштри́кувати, понако́лювати, поколо́ти, понашпи́гувати що. [До́бре нашпига́й гав'я́дину, щоб кра́ще вмлі́ла (Брацл.)]. **-ты́чь** *лунок в грядку* – нароби́ (накопа́й) ямо́к (ду́чок, ку́бахів) у гря́дці; 3) **-ты́кать** *бока кому* – нашпига́ти (нашту́рхати, нашто́вха́ти) кого́, надава́ти штовхані́в (штурхані́в) кому́, полата́ти бо́ки кому́. **-ты́кать** *зубы кому* – да́ти зуботи́чки, надава́ти в зу́би кому́, (*фамил.*) пополічи́ти зу́би кому́ *или* чиї́. **Наты́канный** – 1) нати́каний, настро́мляний, наштри́каний понати́к(ув)аний, понастро́млюваний, понаштри́куваний; на́пханий, на́бганий, понапи́х(ув)аний, понаби́ганий; 2) наштри́каний, нако́лотий *и* нако́лений, нашпи́ганий, понаштри́куваний *и т. п.*; наро́блений, накопи́рсаний. **-ться** – 1)

натика́тися *и* нати́куватися, нати́катися, понатика́тися *и* понати́куватися; бу́ти нати́куваним, нати́каним, понати́к(ув)аним *и т. п.* [Понастро́млювалось у воло́сся сі́на (Канівщ.)]; 2) (*вдоволь, сов.*) нати́катися, настромля́тися, (*чем-л. острым*) наштýрхатися, наштрика́тися, нашпига́тися, попоти́кати (досхочý) *и т. п.*; *срв.* **Ты́кать.**

II. Натыка́ть, наткнýть – 1) *что, кого на что* – натика́ти, наткнýти, (*чаще*) настро́млювати, настроми́ти, наштри́кувати, наштрикнýти, з[на]ни́зувати, з[на]низа́ти, (*нашпиливать*) нашпи́лювати, нашпили́ти, (*о мног.*) понатика́ти, понастро́млювати, понаштри́кувати, поз[пона]ни́зувати, понашпи́лювати що, кого́ на що. [Діто́к мали́х на спи́си натика́ли (Київщ.). Риба́лка ýдочку заки́нув, наткнýвши на гачо́к чима́лий червячо́к (Боров.). Нена́че мене́ хто настроми́в на ви́ла (Н.-Лев.). Настроми́в на ýдочку ри́бу (Куліш). Понастро́млюйте на що́гли го́лови ранда́рські (Куліш). Наштрикнýв картопли́ну на ціпо́к, а тоді́ як ки́не не́ю! (Сл. Гр.). Возьмі́те Ба́йду, пові́сите і на о́стрий гак знижі́те (Ант.-Драг.). Мете́ликів нашпи́люють на при́шпильки (Київ)]; 2) *кого на кого, на что* – нашто́вхувати, наштовхнýти, (*реже*) натика́ти, наткнýти, (*наводить*) наво́дити, наве́сти́, напрова́джувати, напрова́дити, (*о мног.*) понашто́вхувати *и т. п.* кого́ на ко́го, на що. [Цього́ кота́ хоч мо́рдою наштовхни́ на ми́шу, все одно́ не спі́йма́є (Брацл.)]. **На́ткнýтый** – 1) на́ткнýтий, настро́млений, наштри́кнутий, з[на]ни́заний, нашпи́лений, понати́каний, понастро́млюваний, понаштри́куваний, поз[пона]ни́зуваний, понапши́люваний; 2) нашто́вхнутий, на́ткнýтий, наве́дений, напрова́джений, понати́каний *и т. п.* **-ться** – 1) натика́тися, наткнýтися, понатика́тися; бу́ти нати́каним, на́ткнýтим, понати́каним *и т. п.* *Насекомые* **-ются** *на шпильки* – кома́х нашпи́люють на при́пшильки; 2) (*наталкиваться*) натика́тися, наткнýтися на ко́го, на що, натрапля́ти, натра́пити на ко́го, на що *и* кого́, що, нахо́плюватися *и* нахопля́тися, нахопи́тися, наганя́тися, нагна́тися на ко́го, на що, (*на что-л. острое и перен.*) наража́тися, нарази́тися на ко́го, на що, (*только в прям. знач.*) настро́млюватися, настроми́тися, наштри́куватися, наштрикнýтися на що, (*напарываться*) напо́рюватися, напоро́тися, нарі́зуватися, нарі́затися на ко́го, на що, (*накалываться*) нако́люватися, наколо́тися, (*порезаться*) натина́тися, натя́тися чим (*напр.* ного́ю) на що, (*о мног.*) понатика́тися *и т. п.*; (*встречать, нападать*) напада́ти, напа́сти на ко́го, на що, надиба́ти *и* нади́бувати, нади́бати на ко́го, на що *и* кого́, що, здиба́ти, зди́бати, (*диал.*) наги́бувати, наги́бати кого́, що, впада́ти, впа́сти на ко́го, (*набегать*) набіга́ти, набі́гти на ко́го, на що *и* кого́, що, (*о мног.*) понапада́ти, понадиба́ти, понабіга́ти; *срв.* **Ната́лкиваться 2** (*под* **II. Ната́лкивать**). [Пле́нтавсь важки́ми нога́ми по ха́ті, натика́вся на сті́ни (Коцюб.). Наткнýвсь на таке́ пога́не, що… (Шевч.). Комуністи́чне перетво́рення суспі́льства натрапля́є на скаже́ну боротьбý (Азб. Комн.). Ми сміялись із ра́дощів, що натра́пили таки́х га́рних людéй (Г. Барв.). Нахопи́вся в лі́сі на вовкі́в (Сл. Гр.). Яки́йсь час мовча́в, нахопи́вшись в оповіда́нні на несподі́вану пере́тику (Корол.). (Слýхалися його́,) щоб не нарази́тися на при́крість (Остр. Скарбів). Настроми́вся на ніж (Київщ.). Наштрикнýвся на її́ (до́вгий) ніс (Н.-Лев.). Напоро́вся на ви́ла (Сл. Гр.). З розбі́гу напоро́вся в две́рях на кондýктора (Крим.). І́нший (черке́с) нарі́жеться на пластуна́, то й амі́нь йомý (Основа 1862). Натя́вся на ко́су (Сл. Гр.). По всіх книжка́х її́ о́чі нади́бували на сло́во «коха́ння» (В. Підмог.). Перегорта́ючи своє старе́ шпарга́лля, я знов нади́бав на той руко́пис (Крим.). По́ки-що він не знахо́див ніч́ого ціка́вого, аж ось нади́бав таке́… (Крим.). Лиси́ця набі́гла виногра́д (Біл.-Лос.)].

Наты́льник – напоти́личник (-ка).

Наты́нник, *см.* **Надты́нник.**

Наты́нный – (*на тыне*) нати́нний; (*вдоль тына*) надти́нний, понадти́нний.

На́тычень, *см.* **Натыка́лень.**

Натычи́нить – натичкува́ти що. **Натычи́ненный** – натичко́ваний.

Наты́чка – 1) (*действие*), *см.* **На́тык 1**; 2) *в* **-ку** *набитый* – до́бре (тýго, на́пхом, на́топтом) на́пханий (на́бганий), нато́птаний, начи́нений.

Натычно́й *и* **Наты́чный** – натика́льний, настро́млювальний; нашпи́лювальний; (*наткнутый*) на́ткнýтий, настро́млений; нашпи́лений; *срв.* **II. Натыка́ть.**

Натю́кивать, натю́кать – нацю́кувати, нацю́кати що, чого́; *срв.* **Натя́пывать.** **Натю́канный** – нацю́каний, понацю́куваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нацю́куватися, бу́ти нацю́куваним, нацю́каним, понацю́куваним; 2) (*только сов.*) – а) (*вдоволь*) нацю́катися, попоцю́кати (досхочý), (*о мног.*) понацю́куватися; б) *см.* **Наклю́каться.**

Натю́ривать, натю́рить *чего во что* – накри́шувати, накриши́ти, (*о мног.*) понакри́шувати чого́ в що. **Натю́ренный** – накри́шений, понакри́шуваний.

Натюр-мо́рт, *живоп.* – натюр-мо́рт (-та), ме́ртва (нежива́) приро́да, ти́хе життя́.

Натя́вкать, -ся – надзя́вкати, -ся, (*упорнее*) надзявкоті́ти, -ся, (*налаять, -ся*) нага́вкати,

-ся, нагавкотíти, -ся.
I. На́тя́г – 1) *бочарн., кузн.* – натягá́ч (-чá). [Для надівá́ння обручíв на бóчку вживá́ють особли́вого стру́мента, що звé́ться «натягá́ч» (Бонд. виробн.)]; 2) *бот.* – а) (Paris quadrifolta L.) ворóняче óко, воронíвка, хрещá́те зíлля, хрé́ст-травá́, волосíнник (-ку); б) *см.* **Мы́льник 1.**
II. Натя́г *и* **Натя́га,** *см.* **Натя́жка 1.**
Натяга́ться – 1) *с кем* (*в чём*) – назмагá́тися, наперемагá́тися, наспереча́тися, (*намеряться чем*) намíрятися, напрóбуватися, нарівновá́житися, попозмагá́тися (досхочу́) *и т. п.* з ким (чим); 2) (*судом*) напозивá́тися, попозивá́тися (досхочу́) з ким.
Натя́гивание – 1) натягá́ння, напинá́ння, напру́жування, нату́жування; накру́чування; 2) натягá́ння, напинá́ння; 3) натягá́ння, напинá́ння, нацу́плювання. *Срв.* **Натя́гивать.**
Натя́гивать, натяну́ть – 1) (*напрягать*) натягá́ти *и* натя́гувати, натяг(ну́)ти́, напинá́ти, напну́ти *и* нап'я́сти́, напру́жувати, напру́жити, (*натуживать*) нату́жувати, нату́жити, (*о мног.*) понатягá́ти *и* понатя́гувати, понапинá́ти *и т. п.* що. [Не натягá́й так вíжок! (Сл. Гр.). Як не натя́гнете свогó лу́ка, то становíться на батá́лію (ЗОЮР I). Увéсь свій вік я лу́ка напинá́в (Грінч.). Як напнé стрілéць тяти́вочку (Рудч.)]. **-ть** *струну* – натягá́ти (напинá́ти), натяг(ну́)ти́ (напну́ти), (*подкручивать*) накру́чувати, накрути́ти струну́; 2) *что над кем, чем, поверх чего, между чем* – натягá́ти *и* натя́гувати, натяг(ну́)ти́, напинá́ти, напну́ти *и* нап'я́сти́, (*о мног.*) понатягá́ти *и* понатя́гувати, понапинá́ти що над ким, над чим, поверх чóго, (по)між чим. [А паву́к собí швидéнько від верхá́ до спóду вхóду ни́тку натягá́в (Франко). Ски́нув з сéбе си́ній жупá́н та над ни́ми і нап'я́в (Чуб. V)]; 3) (*надевать с усилием*) натягá́ти *и* натя́гувати, натяг(ну́)ти́, напинá́ти, напну́ти *и* нап'я́сти́, (*о тесной одежде, обуви ещё*) нацу́плювати, нацу́пити, (*о мног.*) понатягá́ти *и* понатя́гувати *и т. п.* що на кóго, на що. [Ши́ну натягти́ на кóлесо (Сл. Гр.). Земля́ напну́ла бу́дéнну одéжу (Коцюб.). Сóня сoромли́во напинá́ла щось на гóлі плéчі (Васильч.). Нацу́пив на сéбе сорóчку (Коиськ.). Постоли́ я́к-же позсихá́лись!.. наси́лу нацу́пив (Основа 1862)]; 4) (*изв. время, сов.*) натяг(ну́)ти́, попотяг(ну́)ти́ (досхочу́) когó, що *и т. п.*; *срв.* **Тяну́ть**; 5) (*перен.*) **-вать** *дело* – навертá́ти спрá́ву, повертá́ти спрá́ву на чию́ кóри́сть, по-сторонни́чому (не по прá́вді, небезсторóнно) суди́ти, спри́ятельствувати (приязни́ти, догоджá́ти) кому́ в спрá́ві. **-вать** *на чью сторону* – тяг(ну́)ти́ за ким, (*реже*) за кóго. [Не тя́гнеш ти за беззакóнних, що прикривá́ються закóном (Куліш)]. **-ну́ть** *кому нос* – а) (*осадить*) утéрти нóса кому́, настá́вити (дóвгого) нóса кому́; б) (*отказать*) дá́ти відкошá́ кому́, вдá́рити по нóсі когó. *Как-нибудь да* **-нем** (*изворотимся*) – якóсь ви́крутимося. **Натя́нутый** – 1) натя́гнутий *и* натя́гнений, нá́пну́тий *и* нá́п'я́тий, напру́жений, нату́жений, понатя́г(ув)аний, понапи́наний *и т. п.*; накру́чений. [Мов стрíли з нá́п'ятого лу́ка – летíть! (Франко). Нéрви йому́ аж тріпотя́ть, нá́че накру́чені стру́ни (Крим.)]. **-тые** *нервы* – напру́жені нéрви; 2) натя́гнутий *и* натя́гнений *и т. п.*; 3) натя́гнутий *и* натя́гнений, нá́пну́тий *и* нá́п'я́тий, нацу́плений, понатя́г(ув)аний *и т. п.*; 4) *прлг., см. отдельно.* **-ться** – 1) натягá́тися *и* натя́гуватися, натяг(ну́)ти́ся, понатягá́тися *и* понатя́гуватися; бу́ти натя́г(ув)аним, натя́гнутим *и* натя́гненим, понатя́г(ув)аним *и т. п.* [Стру́ни ослá́бли, пошá́рпані гру́бими пу́чками, а тепéр натя́гуються знóву (Коцюб.). Струнá́ напинá́ється (Сл. Гр.)]; 2) насмóктуватися, насмоктá́тися, набирá́тися, набрá́тися; *см.* **Напива́ться 2**; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*тянучи*) натяг(ну́)ти́ся, попотяг(ну́)ти́ (досхочу́), (*о мног.*) понатягá́тися *и* понатя́гуватися; б) (*тянучись*) натяг(ну́)ти́ся, попотяг(ну́)ти́ся (досхочу́), (*о мног.*) понатягá́тися *и* понатя́гуватися *и т. п.*; *срв.* **Тяну́ть, -ся.**
Натя́гивающий, *прлг.* – натяжни́й.
На́тяговый – натягачé́вий.
Натяже́ние – 1) (*действие*) натягá́ння, напру́жування, *оконч.* натя́гнення, нá́тяг (-гу), напру́ження; *срв.* **Натя́гивать 1**; 2) (*качество действия; состояние*) нá́тяг (-гу), напру́га. *Искусственное* **-ние** – шту́чний нá́тяг. **-ние** *поверхности жидкости* – поверхнé́вий нá́тяг пли́ну.
Натяжённость – натя́гненість, напру́женість (-ности).
Натя́жка – 1) (*действие*), *см.* **Натя́гивание**; *оконч.* – а) натя́гнення, нá́тяг (-гу), напнуття́ (-ття́), напру́ження, нату́ження; накру́чення *и* накрутíння; б) натя́гнення, напнуття́; в) натя́гнення, напнуття́, нацу́плення; 2) *сапоги в* **-ку** – обли́плі (підли́пчасті, обли́пчасті, тісні́) чóботи; 3) натя́гування (-ння), нá́тяжка, (*принуждение*) си́лування; (*преувеличение*) прибíльшення. [Худóжник подá́в ру́ку громадя́нинові, і вку́пі вони́, без натя́гування й тенденці́йности, таку́ змалювá́ли карти́ну, якá́ вбирá́є óчі мистé́цьким ви́конанням (Єфр.)]. *Стихи с* **-ками** – ві́рші з нá́тяжками, си́лувані ві́рші. *Дело решено с* **-кой** – спрá́ву ви́рішено з нá́тяжкою (си́лувано). *С* **-кой** *можна предположить* – через си́лу (від си́ли,

натяга́ючи пра́вду, натяга́ючись) мо́жна припусти́ти. *С* **-кой** *концы свели* – через си́лу (від си́ли, си́луючись, натяга́ючись, ле́две) звели́ кінці́ з кінця́ми. *Вывод с* **-кой** – си́луваний ви́сновок.

Натяжно́й – натяжни́й, натяга́льний, натя́гувальний; натя́ганий; (*натянутый*) натя́гнутий *и* натя́гнений.

Натя́нуто, *нрч.* – натя́гнуто (*редко*); напру́жено; си́лувано; ви́мушено, примушено, неві́льно, ро́блено, вда́вано, вдаючи́; неприро́дн(ь)о, ненатура́льно; нещи́ро; непри́язно, воро́же; *срв.* **Натя́нутый**, *прлг. Держаться* **-то** – трима́тися (пово́дитися) напру́жено (неві́льно, невпе́внено).

Натя́нутость – натя́гнутість; напру́женість; си́луваність; ви́мушеність, приму́шеність, неві́льність, ро́бленість, вда́ваність; неприро́дність, ненатура́льність; нещи́рість, непри́язність, відчу́женість, воро́жість (-ости); *срв.* **Натя́нутый**, *прлг.*

Натя́нутый, *прлг.* – натя́гнутий *и* натя́гнений; (*напряжённый*) напру́жений; (*принуждённый*) си́луваний, ви́мушений, приму́шений, неві́льний, (*деланный*) ро́блений, (*притворный*) вда́ваний, вда́ний, (*неестественный*) неприро́дни[і]й, ненатура́льний; (*неискренний*) нещи́рий; (*неприязненный*) непри́язний, (*враждебный*) воро́жий. **-тая** *весёлость* – си́лувана (ро́блена, вда́вана, неприро́дна[я]) весе́лість. **-тые** *отношения* – напру́жені (нещи́рі, не на́дто при́язні, відчу́жені) відно́сини. **-тое** *сравнение* – натя́гнуте (си́луване, *грубо*: за ву́ха притя́гнуте) порівня́ння. [«Ля́лечка» (Коцюби́нського) наслі́дує Андре́єва з його́ ви́шуканими о́бразами, натя́гнутими порівня́ннями (Єфр.)].

Натяну́ть, -ся, *см.* **Натя́гивать, -ся.**

Натя́пание – нацю́кання (-ння).

Натя́пка – нацю́кування, *оконч.* нацю́кання.

Натяпно́й – нацю́куваний; (*натяпанный*) нацю́каний.

Натя́пывание – нацю́кування (-ння).

Натя́пывать, натя́пать, натя́пнуть – нацю́кувати, нацю́кати що, чого́, нацю́кнути що, (*о мног.*) понацю́кувати що, чого́. [Нацю́кав трісочо́к (Полтавщ.)]. **-пать** *капусты* – насі́кти (*нашинковать*: нашаткува́ти) капу́сти. **Натя́панный** – нацю́каний, понацю́куваний. **Натя́пнутый** – нацю́кнутий. **-ться** – 1) нацю́куватися, нацю́катися, нацю́кнутися, понацю́куватися; бу́ти нацю́куваним, нацю́каним, нацю́кнутим, понацю́куваним; 2) (*вдоволь, сов.*) нацю́катися, попоцю́кати (досхочу́), (*о мног.*) понацю́куватися.

Нау́быль, *нрч.* – на спад, (*реже*) на впа́док; *см.* **У́быль.** Итти, пойти **-быль** – іти́, піти́ на спад (на впа́док), (почина́ти) спада́ти, поча́ти спада́ти. [Так уже́ пішло́ воно́ на впа́док, ста́ли до́хти коро́ви (Кониськ.)]. *Вода пошла* **-быль** – вода́ пішла́ на спад, вода́ почала́ спада́ти.

Науга́д, *нрч.* – навга́д, (*реже* навга́дь), наздога́д, (*обычно*) навмання́, навманя[ь]ки́, (*диал.*) навгадьки́, навмана́, навманці́, (*наавось*) на ща́стя. [«А шрі́би де?» – спита́вся я, зовсі́м навга́д (Франко). Загуби́в мі́рку та так навга́дь і зроби́в (Кам'янеч.). Тро́хи посто́яв, поду́мав, одчини́в наздога́д две́рі напра́во (Н.-Лев.). Ми шля́ху цього́ не зна́ємо, ї́демо навмання́ (Звин.). Хло́пці тіка́ли з нево́лі сте́пом, через го́ри зовсі́м навмання́ (Дніпр. Ч.). Я подала́сь ву́лицею навмання́, сама́ не зна́ючи, куди́ я йду (Л. Укр.). Він неписьме́нний! я́к-же він бу́де чита́ти? мо́же навмання́, без кни́жки? (Квітка). Те́мно було́, пої́хав навманяки́ (Звин.)].

Науга́рить – начади́ти чим; (*шерстью*) насмали́ти (*шерстю*); (*при неодуш. суб'екте*) начаді́ти. [Ля́мпа начаді́ла (Київщ.)]. **Науга́ренный** – нача́джений; насма́лений. *Как тут* **-но**! – як тут начади́ли! яко́го тут ча́ду наро́блено!

Нау́глить, -ся – навугли́ти, -ся, нате́рти (начорни́ти), -ся ву́гіллям. **Нау́гленный** – наву́глений, нате́ртий (нача́рнений) ву́гіллям.

Наугнёт, *нрч.* – ту́го, щі́льно, (*битком*) на́пхом, на́топтом.

Науго́лок *и* **Науго́льник** – 1) (накладка, оковка) нарі́жник, на́ріжок (-жка); 2) (*плотн., чертёжн. инструмент*) коси́нець (-нця), кутівни́к (-ка́); 3) (*мебель*) коси́нець (-нця).

Науго́льничек – 1) нарі́жничок (-чка); 2) коси́нчик, кутівничо́к (-чка́); 3) коси́нчик. [В кутка́х (стоя́ли) ко́сі сто́лики, а над ни́ми вгорі́ коси́нчики з карні́зом на книжки́ (Н.-Лев.)]. *Срв.* **Науго́лок.**

Науго́льный – нарі́жний, кутови́й. [Нарі́жна крамни́ця (Сл. Ум.)].

Науго́н, *нрч.* – го́ном. **-го́н** *гнать* – го́ном гна́ти.

Наугоща́ть, -ся – навгоща́ти, -ся, нагости́ти, -ся, натрактува́ти, -ся, наконтентува́ти, -ся, (*питьём*) начастува́ти, -ся. [Начастува́лись ми так, що й посну́ли (Основа 1862)].

Наудалу́ю, *см.* **Науда́чу** *и* **Напропалу́ю.**

Науда́чу, *нрч.* – навмання́, навманя[ь]ки́, (*редко*) навдалу́, (*наавось*) на ща́стя, на

щасли́вого до́лю, на від[од]ча́й, (*наобум, фамил.*) на гала́й – (на) бала́й, (*куда глаза глядят*) світ за́ очі, світ за очи́ма. [Заблуди́в, доро́ги не зна́ю, і́ду навманяки́ (Звин.). У султа́на навдалу́ він пусти́в свою́ стрілу́ (Чупр.). Поїхав на гала́й-на бала́й (Липовеч.)].

Нау́ди́ть, -ся, *см.* **Нау́живать, -ся.**

Нау́дник *и* **Нау́дочник** – наву́дник, наву́дничок (-чка).

Нау́живание, Науже́ние – на(в)у́джування, на(в)у́дження *и* на(в)уді́ння, нало́влювання, нало́влення на ву́дку (ву́дкою), нана́джування, нана́дження.

Нау́живать, науди́ть – на(в)у́джувати, на(в)уди́ти, нало́влювати, налови́ти, вលови́ти, нана́джувати, нана́дати, (*о мног.*) пона(в)у́джувати, понало́влювати на ву́дку (ву́дкою), понана́джувати чого́. **Нау́же[ё]нный** – на(в)у́джений, нало́влений, вло́влений на ву́дку (ву́дкою), нана́джений, пона(в)у́джуваний, понало́влюваний на ву́дку (ву́дкою), понана́джуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) на(в)у́джуватися, бу́ти на(в)у́джуваним, на(в)у́дженим *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) на(в)уди́тися, попо(в)уди́ти (досхочу́), нана́дитися, (*о мног.*) пона(в)у́джуватися, понало́влюватися ву́дкою, понана́джуватися чого́.

Нау́жинаться – навече́рятися, до́бре (всмак) (по)повече́ряти, заживи́тися вече́рею. [А чом не вече́ряєш? чи вже десь-и́нде навече́рявсь? (Звин.)].

На́уз (*колдовской*) – за́крутка, ву́злик (замо́вний).

На́уза – сухи́й (поро́жній) щільни́к (-ка́).

На́узень – бучо́к (-чка́), ройови́к (-ка́), *срв.* **У́лей.**

На́узить – 1) (*соты*) підрі́зувати щільники́; 2) (*колдовать*) крути́ти закрутки́, чаклува́ти, відьмува́ти, (*знахарить*) знахарюва́ти, (*ворожить*) ворожи́ти.

На́узник – 1) *см.* **На́узень**; 2) *см.* **Колду́н.**

Нау́ка – 1) (*система однородных знаний*) нау́ка. *Прикладная, точная* **-ка** – прикладна́ (застосо́вна), то́чна нау́ка. *Врачебная, медицинская* **-ка** – лі́карство, медици́на. *Социально-экономические, естественно-исторические* **-ки** – соція́льно-економі́чні, природни́чо-істори́чні нау́ки. *Изучать* **-ки**, *обучаться* **-кам** – вивча́ти (студіюва́ти) нау́ки, вчи́тися нау́к; 2) (*изучение, знание*) нау́ка; (*познания*) знання́ (-ннів). [Га́слом ста́ло: «осві́та й нау́ка» (Вороний). Ціка́вий до вся́ких знаннів (Грінч.)]; 3) (*учёба*) нау́ка, вчі́[е́]ння *и* (*диал.*) вчиття́ (-ття́), навча́ння. [В шко́лу хло́пця одвела́… в нау́ку (Шевч.). Він до хазя́йства більше ма́є охо́ти, ніж до вчі́ння (Васильч.)]; 4) (*поучение, урок*) нау́ка. [Це тобі нау́ка – не ході́ в ліс без дрю́ка! (Приказка)]. *Вперёд* **-ка** – оце́ тобі (вам) нау́ка, нада́лі нау́ка. *Давать, дать* **-ку** *кому* – дава́ти, да́ти нау́ку (на́учку) кому́. [Аж до божеві́лля бажа́лося да́ти Лаго́вському до́бру на́учку: бажа́лося зроби́ти так, щоб він слі́зно блага́в у не́ї коха́ння (Крим.)].

Наукла́живать, наукла́дить, *см.* **Нава́ривать 2.**

Нау́личный – ву́личний, наву́личний.

Нау́личье – ву́лиця *и* (*мн.*) ву́лиці (-лиць), (*заворотье*) заворі́ття (-ття).

Наума́х, *нрч.* – по́думки, в ду́мці, в думка́х.

Нау́мка *и* **Наумле́ние** – 1) нарозумля́ння, наумля́ння, настановля́ння на (до́брий) ро́зум, навча́ння, напу́чування *и* напуча́ння, *оконч.* нарозу́млення, нау́млення, настано́влення на до́брий) ро́зум, на́вче́ння, напу́чення *и* напуті́ння; 2) нага́дування, *оконч.* нагада́ння. *Срв.* **Наумля́ть.**

Наумля́ть, науми́ть – 1) нарозумля́ти, нарозуми́ти, наумля́ти, науми́ти, настановля́ти, настанови́ти на (до́брий) ро́зум кого́, (*научать*) навча́ти, навчи́ти кого́, (*надоумливать*) напоумля́ти, напоу́ми́ти кого́, (*наставлять*) напу́чувати *и* напуча́ти, напути́ти кого́; 2) *см.* **Напомина́ть. Наумлённый** – нарозу́млений, нау́млений, настано́влений на (до́брий) ро́зум, на́вче́ний, напоу́млений, напу́чений. **-ться** – 1) нарозумля́тися, нарозуми́тися, наумля́тися, науми́тися, навча́тися, навчи́тися; бу́ти нарозу́млюваним, нарозу́мленим *и т. п.*; 2) (*вспоминать*) зга́дувати, згада́ти, прига́дувати, пригада́ти що.

Наумы́к, Наумы́чку *и* **Науно́с**, *нрч.* – несучи́, но́сячи, поні́сши. *Лошади* **-мы́к** *пошли* – ко́ні поне́сли́.

Наупражня́ться – 1) *в чём* – навправля́тися в чо́му, (*натренироваться*) намуштрува́тися в чо́му, (*навостриться*) налама́тися *и* наломи́тися, до чо́го, насталі́тися в чо́му, наби́ти (налама́ти *и* наломи́ти, нава́жити) ру́ку до чо́го; (*о мног.*) понамуштро́вуватися, понала́муватися *и* понало́млюватися; 2) (*вдоволь*) навправля́тися, намуштрува́тися, поповправля́тися, попомуштрува́тися (досхочу́).

Наура́, *нрч.* – на-ура́, (*вульг.*) навра́; (*дружно*) дру́жно, ра́зо́м, враз. *Взять* **-ра** – взя́ти на-ура́, взя́ти знаско́ку (наско́ком, на́валом) що. *Лезть* **-ра́** – лі́зти на-ура́.

Науре́зывать – наврі́зувати, навтина́ти чого́.

Наурыв, *нрч.* – ури́вом, ви́рвом; (*урывкой*) ури́вце́м, (*поспешно*) при́хапцем, при́хапці.

Насти́тель, -ница – призві́дник *и* призво́[і]дець (-ві́дця), -ві́дниця, підмо́вник, -ниця, напра́вник, -ниця, (*редко*) наущáтель, -телька.
Насти́ть, -ся, *см.* **Наущáть, -ся.**
Наусторо́ньи, *нрч.* – на ві́дшибі, на-у́збіч, (*всторо́не*) о́сторонь (чого́).
Нау́ськание – нацькува́ння; *см.* **Натравле́ние 1.**
Нау́ськивание – 1) (*действие*) нацько́вування, цькува́ння; *см.* **Натра́вливание 1**; 2) цькува́ння (-ння, *ед. и мн. ч.*), (*редко*) підцько́вини (-вин, *мн. ч.*). [Серед нарікáннів, доко́рів та цькува́ння з воро́жого та́бору (Рада). Се він сам бунту́ється, не з на́ших підцько́вин (Куліш)].
Нау́ськивать, нау́ськать *кого на кого* – нацько́вувати, цькува́ти, нацькува́ти, (*о мног.*) понацько́вувати кого́ на ко́го *и* (*реже*) кого́ ким; *см.* **Натра́вливать 1**. [Нацькую соба́к на те́бе (Звин.). Нацькува́ла-б мене́ всіма́ соба́ками на селі́ (Н.-Лев.)]. **Нау́ськанный** – нацько́ваний, понацько́вуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нацько́вуватися, бу́ти нацько́вуваним, цько́ваним, нацько́ваним, понацько́вуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) нацькува́тися, (*о мног.*) понацько́вуватися.
Наутёк, *нрч.* – навті́ки, навте́ки *и* (*диал.*) навтьо́ки, навтікачá, (*пров.*) вте́ки, вте́ком, усте́ч, (*вульг.*) навдьо́ри, навде́ри, навде[и]ра́нці. [Не ви́тримали туре́цькі гале́ри коза́цького на́паду і ки́нулися навті́ки (Загірня). Ки́нулися навте́ки (Коцюб.). А ти злякáвся, та мерщі́й навтьо́ки! (Тобіл.). Я навтікачá додо́му (Глібів). Го́сті прожо́гом ки́нулися навтікачá (Н.-Лев.). Стара́ вте́ки, а він до ме́не (Франко). Біжи́ уте́ком, а я таки́ твою́ вполю́ю шку́ру (Куліш). Ми усте́ч… вже нао́чно, що не втекти́, а таки́ втікáємо (М. Вовч.). Грицько́ погна́вся, Васи́ль потя́г навдьо́ри (Мирний). Ки́нула і барана́ того́ та навде́ри (Рудч.)].
Наутешáться – навтішáтися, наті́шитися чим *и* з чо́го.
На́утилус, *зоол.* Nautilus (pompilius L.) – кора́блик (-ка) (перли́стий).
Нау́тро, *нрч.* – дру́гого ра́нку, дру́гого дня (на дру́гий день) ра́нком (вра́нці); (*завтра*) взáвтра ра́нком (вра́нці).
Наха́живать *за кем* – 1) ходи́ти, попоходи́ти коло ко́го *и* за ким, навпада́ти коло ко́го; (*навозиться*) напа́нькатися, попопа́нькатися з ким *и* коло ко́го; 2) (*с амурными целями*) налиця́тися, назалиця́тися, пополиця́тися до ко́го, навпада́ти біля ко́го.
Наха́живаться *за кем* – 1) находи́тися, попоходи́ти (досхочу́) коло ко́го *и* за ким, навпада́ти коло ко́го; (*навозиться*) напа́нькатися, попопа́нькатися (досхочу́) з ким *и* коло ко́го; 2) (*с амурными целями*) налиця́тися, назалиця́тися, пополиця́тися (досхочу́) до ко́го, навпада́ти (досхочу́) біля ко́го.
Нау́хать, Нау́хнуть – набу́хати, набу́рити, вбу́хнути чого́. [Вона́ туди́ дьо́гтю набу́рила (Манж.)].
Научáть, научи́ть – 1) (*обучать кого чему*) навча́ти, (*реже*) науча́ти *и* нау́чувати, навчи́ти *и* (*реже*) научи́ти, вивча́ти *и* (*реже*) виу́чувати, ви́вчити, (*приучать*) зуча́ти *и* зу́чувати, зучи́ти, (*о мног.*) понавча́ти *и* понау́чувати; повивча́ти *и* повиу́чувати кого́ чого́ *и* що роби́ти. [Навчáє чужи́х мов (Київ). Я ду́рно гро́ші беру́, а вас ні́чо́го не навча́ю (Крим.). Звідки знáєш, чого́ там научáють? (Л. Укр.). Ви, кáже, діте́й не нау́чуєте стра́ху (Стефаник). Хто мовчи́ть, той двох навчи́ть (Приказка). Він і сам чита́ти вміє і діте́й усі́х понавча́в (Пирят.). Всіх сама́ навча́ла пісе́нь (Харківщ.). Важка́ робо́та в убо́зтві зучи́ла їх труси́тися над ко́жною кри́хтою (Грінч.)]; 2) (*наставлять*) нав[у]ча́ти, навчи́ти (на ро́зум, на до́брий ро́зум) кого́, дава́ти, да́ти нау́ку кому́, настановля́ти, настанови́ти (на ро́зум, на до́брий ро́зум), напу́чувати *и* напуча́ти, напути́ти, нарозумля́ти, нарозуми́ти (*диал.*) нагрущ́ати, нагрусти́ти кого́, (*советовать*) ра́дити, нара́дити, ра́яти, нара́ювати, нара́яти кого́ *и* кому́, пора́дити кого́. [Як жи́ти він пови́нен, його́ научáє (Рудан.)]. **-чи́ть** *уму-разуму* – навчи́ти (настанови́ти, наве́сти́) на (до́брий) ро́зум. [Неха́й при́йде, навчимо́ його́ на до́брий ро́зум (Звин.). Скорі́ш ду́рень оду́рить розу́много, як розу́мний ду́рня на ро́зум наведе́ (Номис)]; 3) (*подучать*) навча́ти, навчи́ти, намовля́ти, намо́вити, наущ́ати, настиги́ти кого́; *см.* **Наущáть.** [Ви навчáєте його́, щоб він мене́ ла́яв (Крим.)]. **Нау́че[ё́]нный** – 1) на́вче́ний *и* (*реже*) нау́чений, ви́вчений, понау́чуваний, повиу́чуваний. **-ный** *горьким опытом* – гірки́м до́свідом на́вче́ний; 2) на́вче́ний, нау́чений, настано́влений (на ро́зум, на до́брий ро́зум), напу́чений, нарозу́млений, нагру́щений; 3) на́вче́ний, нау́чений, намо́влений, нау́щений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) навча́тися, (*реже*) науча́тися *и* нау́чуватися, бу́ти на́вчаним *и* нау́чуваним, на́вче́ним *и* (*реже*) нау́ченим, понау́чуваним чого́ *и т. п.*; *срв.* **Научáть**; 2) (*возвр. з.*) навча́тися, (*реже*) науча́тися *и* нау́чуватися, навчи́тися, вивча́тися *и* (*реже*) виу́чуватися, ви́вчитися, (*о мног.*) понавча́тися *и* понау́чуватися, повивча́тися *и* повиу́чуватися чого́ *и* що роби́ти. [В школі вони́ знання́ навча́ються (Звин.). В ко́го ти навчи́вся тіє́ї пісні? (Грінч.). В панів навча́лись (Квітка). І від ко́го вони́

понавча́лись так роби́ти! (Грінч.). Понау́чувались вони́ уся́ку пашню́ сі́яти (Дещо). Зві́дки лю́ди виу́чуються пісе́нь? (Крим.). Став усьо́го вчи́тися і за рік усього́ ви́вчився (Рудч.)]; **-чи́ться** *уму-разуму* – ви́вчитися на до́брий ро́зум (Крим.), навчи́тися ро́зуму, настанови́тися на (до́брий) ро́зум; 3) (*вдоволь, сов.*) навчи́тися, поповчи́тися (досхочу́).

Науче́ние – 1) на́вче́ння *и* навчі́ння, ви́вчення; 2) на́вче́[і]ння, настано́влення (на ро́зум, на до́брий ро́зум), напу́чення *и* напуті́ння, нарозу́млення, нара́яння; 3) на́вче́[і]ння, намо́влення, нау́щення. *Срв.* **Науча́ть.**

Нау́чка, *см.* **Науще́ние 2.**

Нау́чно – 1) *нрч.* – науко́во; 2) (*в сложении*) науко́во-.

Нау́чно-иссле́довательский – науко́во-дослі́дчий. [Науко́во-дослі́дчий інститу́т мовозна́вства (Київ)].

Нау́чность – науко́вість (-вости).

Нау́чный – науко́вий. [Науко́ві до́сліди (Грінч.). Науко́вих книжо́к він ніко́ли в ру́ки не брав (Н.-Лев.)]. **-ная** *организация труда* – науко́ва організа́ція (*действие ещё*: науко́ве організува́ння, *оконч.* зорганізува́ння) пра́ці; *срв.* **НОТ. -ный** *работник* – науко́вий робітни́к.

Нау́шина – 1) (*у шлема*) наву́шок (-шка), наву́шник (-ка); 2) (*в машинах*) хли́павка, хлипа́к (-ка́).

Нау́шник – 1) (*у шапки*) наву́шок (-шка), наву́шник, (*завязываемый под подбородком, диал.*) ка́пель (-пля); 2) (*для слушания радио*) наву́шник; 3) (*шептун*) шепоти́нник, шепоті́льник, шепту́н (-на́), шептуне́ць (-нця́), ухоше́пт (Куліш), (*шутл.*) навуходоно́сор (-ра), (*наговорщик*) обмо́вник, (*клеветник*) накле́пник. [Він в уря́дника на́шого за шепоти́нника, – що ті́льки почу́є, за́раз йому́ в у́ха вно́сить (Нониськ.)].

Нау́шница – шепоти́нниця, шепоті́льниця, шепту́нка, шептю́ха, (*наговорщица*) обмо́вниця, (*клеветница*) накле́пниця.

Нау́шничание – 1) нашíптування, підші́птування, на́шепти, ше́пти (-тів); 2) *см.* **Нау́шничество 2.**

Нау́шничать – 1) шепта́ти, наші́птувати, підші́птувати (кому́ на ко́го); нату́ркувати (кому́ про ко́го); (*наговаривать*) накле́пувати, набрі́хувати на ко́го, обмовля́ти, оббрі́хувати кого́; 2) (*заниматься наушничеством*) шепотинникува́ти, бу́ти шепоти́нником (шепоті́льником, шептуно́м), -ницею (-ту́нкою, шептю́хою), бу́ти за шепоти́нника (шепоті́льника, шептуна́), -ницю (-ту́нку, шептю́ху).

Нау́шничество – 1) *см.* **Нау́шничание 1**; 2) (*занятие*) шепоти́нництво.

Науща́ть, насти́ть – науща́ти, наусти́ти, (*чаще*) намовля́ти, намо́вити, підмовля́ти, підмо́вити, призво́дити, призве́сти́ кого́, дава́ти, да́ти при́(з)від (-воду) кому́ на що, до чо́го *и* що (з)роби́ти, направля́ти, напра́вити кого́ на що *и* що (з)роби́ти, (*о мног.*) понауща́ти, понамовля́ти, попідмовля́ти, попризво́дити, понаправля́ти. [Наусти́в його́ і помі́г йому́ (Основа 1862). Намовля́ють дити́ну кра́сти в ма́тери (Проскурівщ.). Не вона́, а вони́ мене́ на це призвели́ (Звин.). До лука́вства призво́дите (Крим.). Ти пови́нен ви́казати товаришів, бо напе́вне тебе́ хтось призво́див (вкра́сти кожу́ха) (Звин.). Не той зло́дій, хто рука́ми бере́, а той, хто при́звід дає́ (Звин.). Напра́вив його́ вкра́сти (Канівщ.)]. **Наущённый** – нау́щений, намо́влений, підмо́влений, призве́дений, напра́влений, понау́щуваний, пона[попід]мо́влюваний, понапра́вляний. **-ться** – науща́тися, намовля́тися, бу́ти нау́щуваним, нау́щеним, намо́влюваним, намо́вленим, понау́щуваним, понамо́влюваним *и т. п.*

Наще́ние – 1) (*действие*) науща́ння, намовля́ння, підмовля́ння, призво́дження, направля́ння, *оконч.* нау́щення, намо́влення, підмо́влення, призве́дення, напра́влення; *срв.* **Науща́ть**; 2) (*подговор*) на́уст (-ту), науша́ння, (*обычно*) намо́ва, намо́вка, (*ум.* намо́вонька), підмо́ва, при́(з)від (-воду), напра́ва, (*тайное*) на́шепт (-ту). [То намо́ва була́, бо він сам не го́ден те зроби́ти (Кам'янеч.). Не здава́йся на підмо́ву (Чуб. V). Ду́мають, що то з ме́не вся напра́ва, щоб не оддава́в бома́ги (Козелеч.). Од Рома́на вся напра́ва (Гнід.)]. *По* **-нию** – з намо́ви, з підмо́ви, (*реже*) з на́усту, (*реже*) за намо́вою *и т. д.*, за при́(з)водом (Нониськ.). [Усе́ оце́ я чини́ла з намо́ви і підгово́ру злих люде́й (Ор. Левиц.). Знева́жа́ли князі́ грома́ду, за на́устом духове́нства (Куліш)].

Нафа́бривание, Нафа́брение – нафарбо́вування, нафарбува́ння, чорні́ння, начо́рнення.

Нафа́бривать, нафа́брить – нафарбо́вувати, нафарбува́ти, чорни́ти, начорни́ти, (*о мног.*) понафарбо́вувати що. [Бува́ло нама́стить го́лову оли́вою, а ву́са начо́рнить са́жею (Звин.)]. **Нафа́бренный** – нафарбо́ваний, начо́рнений, понафарбо́вуваний. [Фесе́нко з нафарбо́ваними ву́сиками (Н.-Лев.)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нафарбо́вуватися, бу́ти нафарбо́вуваним, нафарбо́ваним, понафарбо́вуваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*)

нафарбо́вуватися, нафарбува́тися, нафарбо́вувати, нафарбува́ти собі́ що, (*о мног.*) понафарбо́вуватися, понафарбо́вувати собі́ що *и т. п.*
Нафанфаро́нить(ся) – навелича́тися, начва́нитися, назадава́тися.
Нафарисе́ить, -ся, *см.* **Налицеме́рить, -ся.**
Нафарси́ть, -ся – нафарсува́ти, -ся, напустува́ти, -ся, надурникува́ти, -ся.
Нафарширова́ние – начи́нення, нафаршува́ння.
Нафарширо́вка, *см.* **Нафарширо́вывание** *и* **Нафарширова́ние.**
Нафарширо́вывание – начиня́ння, нафаршо́вування, (*зап.*) наді́ва́ння.
Нафарширо́вывать, нафарширова́ть – начиня́ти, начини́ти, нафаршо́вувати, нафаршува́ти, (*зап.*) наді́ва́ти (*несов.*), (*о мног.*) поначиня́ти, понафаршо́вувати що чим. **Нафарширо́ванный** – начи́нений, нафаршо́ваний, (*зап.*) наді́ваний, (*о мног.*) поначи́нюваний, понафаршо́вуваний. [Пече́не порося́ начи́нене (Свидн.). Щупа́к наді́ваний (Балтщ.)]. **-ться** – 1) начиня́тися, начини́тися, поначиня́тися; бу́ти начи́нюваним, начи́неним, поначи́нюваним *и т. п.*; 2) (*наедаться*) напако́вуватися, напакува́тися, (*о мног.*) понапако́вуватися чого́ *и* чим.
Нафинти́ть, -ся – нафинти́ти, -ся, навиля́ти, -ся, накрути́ти, -ся, (*нахитрить, -ся*) нахитрува́ти, -ся.
Наформова́ние – наформува́ння.
Наформо́вка – наформо́вування, *оконч.* наформува́ння.
Наформо́вывать, наформова́ть – наформо́вувати, наформува́ти, (*о мног.*) понаформо́вувати чого́. **Наформо́ванный** – наформо́ваний, понаформо́вуваний. **-ться** – наформо́вуватися, наформува́тися, понаформо́вуватися; бу́ти наформо́вуваним, наформо́ваним, понаформо́вуваним.
Нафтали́н, *хим.* – нафталі́на (-ни).
Нафтали́нный *и* **Нафтали́новый** – нафталі́новий.
Нафто́л, *хим.* – нафто́л (-лу).
Нафуфу́, *нрч.* – натютю́, надю́дю, нашар(о)мака́, на-дурни́чку. *Поддеть* **-фу́** *кого* – підве́зти́ во́за кому́, (хоч у кеше́ні дю́дя свисти́ть,) об[під]дури́ти кого́.
Нафуфы́ривание, Нафуфы́рение – набундю́чування, набундю́чення, напиндю́чування, напиндю́чення.
Нафуфы́ривать, -ся, нафуфы́рить, -ся – набундю́чувати, -ся, набундю́чити, -ся, напиндю́чувати, -ся, напиндю́чити, -ся. **Нафуфы́ренный** – набундю́чений, напиндю́чений.
Нафы́ркать, -ся – напи́рхати, -ся, напри́хкати, -ся, напри́хати, -ся, нафо́ркати, -ся, напи́рскати, -ся, напри́скати, -ся, напо́рс(ь)кати, -ся, начми́хати, -ся. **Нафы́рканный** – напи́рханий, напри́хканий, напри́ханий, нафо́рканий, напи́рсканий, напри́сканий, напо́рс(ь)каний, начми́ханий.
I. Наха́живание – ча́сте знахо́дження; *см.* **Нахожде́ние 1**, *неоконч.*
II. Наха́живание – 1) рівчакува́ння, нажоло́блювання, вижоло́блювання; 2) нахо́джування, вихо́джування; 3) накру́чування. *Срв.* **II. Наха́живать.**
I. Наха́живать – ча́сто (часте́нько) знахо́дити; *см.* **I** *и* **II. Находи́ть.**
II. Наха́живать, находи́ть – 1) (*доски, тёс*) рівчакува́ти, нарівчакува́ти, порівчакува́ти, нажоло́блювати, нажоло́бити, вижоло́блювати, ви́жолобити, (*о мног.*) пона[пови]жоло́блювати що; 2) (*изв. расстояние*) нахо́джувати, находи́ти, вихо́джувати, ви́ходити що; (*изв. время, сов.*) находи́ти, попоходи́ти. [Чима́ло ми сього́дня находи́ли (Брацл.). Версто́в по п'ятдесят за день вихо́джуємо (Гайсинщ.). Ходи́в, ходи́в, – ото́ й находи́в (Київщ.). Попоходи́в по сві́ті (Брацл.)]; 3) **-вать** *воду* – накру́чувати води́. **Нахо́женный** – 1) на[по]рівчако́ваний, нажоло́блений, пона[пови]жоло́блюваний; 2) нахо́джений, ви́ходжений; нахо́джений, попохо́джений.
I. Наха́живаться, *см.* **I. Находи́ться 1** *и* **2.**
II. Наха́живаться, находи́ться – 1) (*стр. з.*) рівчакува́тися, бу́ти рівчако́ваним, на[по]рівчако́ваним *и т. п.*; *срв.* **II. Наха́живать 1**; 2) (*вдоволь, сов.*) нахо́дитися, попоходи́ти (досхочу́), (*о мног.*) понахо́джуватися *и т. п.*; *срв.* **Ходи́ть.** [По сві́тлонці хо́джу, та й не находжу́ся (Шоня). Та вже-ж мої́ ні́женьки находи́лися (Сл. Гр.). Поляга́ли дівча́та зара́ння, бо за день до́бре понахо́джувались (Полтавщ.)].
Наха́л, -ха́лка – наха́ба (*общ. р.*), наха́бник, -ниця, безчі́льник, -ниця. [Одмо́вити сьому́ наха́бі (Виннич.). Спри́тним ру́хом ви́бравшись з рук наха́бника, (ба́ба) дала́ йому́ до́брого стусана́ (Черкас.)].
Наха́лить(ся), *см.* **Наха́льничать.**
Наха́лом, *нрч., см.* **Наха́льно.**

Нахальё́, *см.* **Наха́льщина 1.**
Наха́льник, -ница, *см.* **Наха́л, -ха́лка.**
Наха́льничание – наха́бничання (-ння).
Наха́льничать – наха́бничати, наха́бити.
Наха́льно, *нрч.* – наха́бно, (*нагло*) зухва́ло, зухва́льно, безчі́льно. [Зазира́ючи наха́бно провінція́лці в лице́ (Л. Укр.). Наха́бно регота́вся (Черкас.)].
Наха́льность – наха́бність, (*наглость*) зухва́лість, зухва́льність, безчі́льність (-ости); *срв.* **Наха́льство.**
Наха́льный – наха́бний, (*наглый*) зухва́лий, зухва́льний, безчі́льний. [Став наха́бний таки́й: ніко́ли не змо́вчить (Крим.). Не сте́рпів я його́ наха́бних слів (Грінч.)].
Наха́льство – наха́бство, наха́бність, наха́ба, (*наглость*) зухва́льство, зухва́лість, зухва́льність, безчі́льство, безчі́льність (-ости). [Се-ж надзвича́йне наха́бство, нетакто́вність! (Черкас.). Тро́хи пука́ті, через те з ви́разом наха́бства, о́чі його́ диви́лися пря́мо (Виннич.). Ба́чити, куди́ його́ ще занесе́ наха́бність (Самійл.) Безкра́я наха́бність (Крим.). Козаки́ не зоста́вили слі́ду па́нської наха́би (Куліш)].
Наха́льствовать, *см.* **Наха́льничать.**
Наха́льщина – 1) (*нахалы*) нахабня́, наха́би (-ха́б), наха́бники (-ків); 2) *см.* **Наха́льство.**
Наха́миться – набра́тися ха́мських звича́їв, наха́митися.
Нахандри́ть – нанудьгува́ти, нану́ди́ти (сві́том). **-ться** – нанудьгува́тися, нану́ди́тися (сві́том), попонудьгува́ти, попону́ди́тися (сві́том) (досхочу́, до-не́(с)хочу).
Наханжи́ть – навдава́ти (з се́бе) свято́го, насвятобо́жити, (*шутл.*) наматкобо́жити. **-ться** – поповдава́ти (з се́бе) свято́го (досхочу́), насвятобо́житися, (*шутл.*) наматкобо́житися.
Наха́нствовать – наханува́ти, (*вдоволь ещё*) попоханува́ти (досхочу́, до-не́(с)хочу). **-ться** – наханува́тися, попоханува́ти (досхочу́, до-не́(с)хочу), попанува́ти на ха́нстві.
Наха́п – 1) (*действие*), *см.* **Наха́пка**; 2) (*нахапанное*) наха́пане, нага́рбане (-ного).
Наха́пание, *см.* **Наха́пка**, *оконч.*
Наха́пка – наха́пування, нага́рбування, *оконч.* нахапа́ння, нага́рбання, на́хап (-пу); хапани́на, хапатня́, ха́панка.
Нахапно́й – нахапни́й; (*нахапанный*) (на)ха́паний, нага́рбаний. [Кра́ще своє́ ла́тане, ніж чуже́ ха́пане (Приказка)].
Наха́пщина – наха́пане (нага́рбане) добро́, наха́пані (нага́рбані) гро́ші.
Наха́пывание, *см.* **Наха́пка**, *неоконч.*
Наха́пывать, нахапа́ть – наха́пувати, нахапа́ти, нага́рбувати, нага́рбати, (*о мног.*) понаха́пувати, понага́рбувати чого́. [Нахапа́в гро́шиків дово́лі (Київщ.)]. **Наха́панный** – наха́паний, нага́рбаний, понаха́пуваний, понага́рбуваний. [Помру́ть, – та нічо́го нага́рбаного не ві́зьмуть із собо́ю (Мирний)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наха́пуватися, бу́ти наха́пуваним, наха́паним, понаха́пуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нахапа́тися, нага́рбатися, попохапа́ти, попога́рбати (досхочу́) (*о мног.*) понаха́пуватися, понага́рбуватися.
Наха́ркивание, Наха́ркание – наха́ркування, наха́ркання, нахря́кування, нахря́кання, вихáркування, ви́харкання, вихря́кування, ви́хрякання; *срв.* **Наха́ркивать.**
Наха́ркивать, наха́ркать – наха́ркувати, наха́ркати, нахря́кувати, нахря́кати, (*о мног.*) понаха́ркувати, понахря́кувати (чого́); (*выхаркивать ещё*) виха́ркувати, ви́харкати, ви́харкнути, вихря́кувати, ви́хрякнути що. [Ото́ понаха́ркували, хоч візьми́ піско́м позасипа́й (Богодух.)]. **Наха́рканный** – наха́рканий, нахря́каний, понаха́ркуваний, понахря́куваний; ви́харканий, ви́харкнутий, ви́хряканий, ви́хрякнутий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наха́ркуватися, бу́ти наха́ркуваним, наха́рканим, понаха́ркуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наха́ркатися, нахря́катися, попоха́ркати, попохря́кати (досхочу́, до-не́(с)хочу), (*о мног.*) понаха́ркуватися, понахря́куватися.
Нахва́л – 1) (*действие*), *см.* **Нахва́ливание, Нахвале́ние**; 2) (*хвала*) хвала́, похвала́, хвалі́ння; (*похвальба*) хвальба́, по[на]хвальба́, вихваля́ння (-ння).
Нахва́ливание, Нахвале́ние – нахва́лювання *и* нахваля́ння, нахва́лення *и* нахвалі́ння, вихва́лювання *и* вихваля́ння, ви́хвалення.
Нахва́ливать, нахвали́ть – нахва́лювати *и* нахваля́ти, нахвали́ти, вихва́лювати *и* вихваля́ти, ви́хвалити, (*о мног.*) пона[пови]хва́лювати кого́, що. [Нахвали́ли його́, а тепе́р він і несе́ться ви́соко (Брацл.). Ач як вихваля́є свій крам! (Сл. Ум.)]. **Нахва́ле[ё]нный** – нахва́лений, ви́хвалений, понахва́люваний, повихва́люваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нахва́люватися, бу́ти нахва́люваним, нахва́леним, понахва́люваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) нахвали́тися, попохвали́тися (досхочу́); *срв.* **Нахва́статься** (*под* **Нахва́стывать**); б) (*кем, чем*) нахвали́тися ким, чим. *Не* **-ли́ться** *кем, чем* – не нахвали́тися ким, чим, не

схвали́тися ким. [Так до́бре жи́ти, – не нахва́литься (Сл. Ум.). Не схвали́лись (*не могли* **-ли́ться**) ним (Грінч. I)].
Нахва́льный – вихвальни́й; (*нахвалённый*) нахва́лений, ви́хвалений.
Нахва́льщик, -щица – 1) нахва́лювач, -вачка, вихва́лювач, -вачка, хвалі́й (-лія́), -лі́йка; 2) (*самохвал, -хвалка*) хвалько́, чванько́ (*общ. р.*).
Нахва́рываться, нахвора́ться – наслабо́вуватися, наслабува́тися, нанеду́жуватися, нанеду́жатися, нахво́рітися, нахорува́тися.
Нахва́стание – нахва́стання, начва́нення.
Нахва́стка – нахва́стування, начва́нювання, *оконч.* нахва́стання, начва́нення.
Нахва́стывание – нахва́стування, начва́нювання.
Нахва́стывать, нахва́стать – нахва́стувати, нахва́стати, начва́нюватися, начва́нитися, (*обычно*) нахва́люватися, нахвали́тися. **Нахва́станный** – нахва́станий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нахва́стуватися, бу́ти нахва́стуваним, нахва́станим, понахва́стуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) нахва́статися, (*обычно*) нахвали́тися; попохва́стати, попохвали́тися (досхочу́); (*натщеславиться*) навихваля́тися, навелича́тися, начва́нитися, нахизува́тися (ким, чим). [По́ки хвалько́ нахва́литься, будько́ набу́деться (Номис)].
Нахва́т – 1) (*действие*), *см.* **Нахва́тка**; 2) (*нахватанное*) – а) наха́пане, нала́пане (-ного); *срв.* **Нахва́тывать 1**; б) *см.* **Наха́п 2**; 3) *см.* **Наси́лие 2.**
Нахвата́ние *см.* **Нахва́тка**, *оконч.*
Нахва́тка – 1) наха́пування, нахо́плювання, нала́пування, *оконч.* нахапа́ння, нала́па́ння, на́хап (-пу); 2) *см.* **Наха́пка.** *Срв.* **Нахва́тывать.**
Нахватно́й, *см.* **Нахапно́й.**
Нахва́тщина, *см.* **Наха́пщина.**
Нахва́тывать, нахвата́ть – 1) наха́пувати, нахапа́ти, нахо́плювати (*только несов.*), (*о людях ещё*) нала́пувати, нала́па́ти, (*о мног.*) понала́пувати, понахо́плювати, понала́пувати кого́, чого́. [Нахапа́в чужи́х гусеня́т за па́зуху (Г. Барв.)]; 2) *см.* **Наха́пывать.** **Нахва́танный** – 1) наха́паний, нала́паний, понаха́пуваний, понахо́плюваний, понала́пуваний; 2) *см.* **Наха́панный. -ться** – 1) (*стр. з.*) наха́пуватися, бу́ти наха́пуваним, наха́паним, понаха́пуваним *и т. п.* [А хіба́-ж то їх (су́ддів) з просто́люду наха́пано? (Л. Укр.)]; 2) (*вдоволь*) наха́пуватися, нахапа́тися, (*о мног.*) понаха́пуватися, понахо́плюватися (чого́). [Нахапа́всь як Марти́н ми́ла (Приказка). Нахапа́всь сами́х вершків, а до ді́ла не дійшо́в (Київщ.)].
Нахва́щивание, *см.* **I. Нахлёстывание.**
Нахва́щивать, нахвоста́[и́]ть, *см.* **Нахвора́щивать.**
Нахвора́ться, *см.* **Нахва́рываться.**
Нахвора́щивание, *см.* **I. Нахлёстывание.**
Нахвора́щивать, нахворости́ть – 1) *см.* **I. Нахлёстывать**; 2) **-сти́ть,** *см.* **Насплé́тничать. -сти́ться,** *см.* **Нахлеста́ться 2** (*под* **I. Нахлёстывать**).
На́хворост *и* **На́хворостка,** *см.* **I. Нахлёстывание** *и* **Нахлеста́ние.**
На́хворость – 1) *нрч.* – на злість, на при́крість, на зби́тки, (*наперекор*) навкі́р(ки), насукі́р (кому́); 2) *см.* **Сплé́тня.**
Нахворощé́ние, *см.* **Нахлеста́ние.**
Нахвоста́[и́]ть, *см.* **Нахва́щивать.**
Нахво́стка, *см.* **На́хворост.**
Нахвощé́ние, *см.* **Нахлеста́ние.**
Нахé́рить – 1) закрé́сли́ти, ви́креслити (бага́то), назакрé́слювати, навикрé́слювати, (*о мног.*) позакрé́слювати, повикрé́слювати, покрé́сли́ти (бага́то) чого́; 2) занеха́(я)ти (бага́то), назанеха́ювати, (*о мног.*) позанеха́ювати (бага́то) кого́, чого́. *Срв.* **Хé́рить.** **Нахé́ренный** – закрé́слений, ви́креслений, наза[нави]крé́слюваний, поза[пови]крé́слюваний; 2) занеха́яний, позанеха́юваний. **-ться** – назакрé́слюватися, навикрé́слюватися.
Нахилé́ть – похирі́шати, покволі́шати, змарні́ти, занепа́сти, зми́ршавіти; *срв.* **Захилé́ть.**
Нахилé́ться – нахи́рітися, накволі́тися, накво́литися, нахво́рітися.
Нахища́ть, нахи́тить – накрада́ти, накра́сти, натяга́ти, натягти́, (*о мног.*) понакрада́ти, понатяга́ти чого́. **Нахи́щенный** – накра́дений, натя́гнутий *и* натя́гнений, понакра́даний, понатя́ганий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) накрада́тися, бу́ти накра́даним, накра́деним, понакра́даним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) накра́стися, попокра́сти (досхочу́), (*о мног.*) понакрада́тися. [Наї́лися, накра́лись обо́є (Шевч.)].
Нахищé́ние – накрада́ння, натяга́ння, *оконч.* накра́дення, натя́гнення.
Нахла́мить *и* **Нахламости́ть** – намотлоши́ти, наки́дати (навé́ргати) мо́тлоху, (*насорить*)

насміти́ти.
Нахлеба́й – дармої́д (-да), дармої́дник, мисколи́з (-за).
Нахлеба́ние – насьо́рбання, нахлеп[б]та́ння; *срв.* **I. Нахлёбывать.**
Нахлеба́ть, -ся, *см.* **I. Нахлёбывать, -ся.**
Нахле́бник, -ница – 1) (*приживалец, -валка*) нахлі́бник, -ниця, прийма́к (-ка́), -ма́чка, (*квартирант, -рантка*) комі́рник, -ниця; 2) (*дармоед, -едка*) дармої́д (-да), -ї́дка, дармої́дник, -ниця; 3) (*из платы*) столо[і]вни́к (-ка́), -ни́ця. [Вона́ столовникі́в держи́ть і з то́го живе́ (Харківщ.)]; 4) (*батрак, -рачка*) на́ймит, -мичка.
Нахле́бников – 1) нахлі́бників (-кова, -кове), приймакі́в (-ко́ва, -ко́ве), комі́рників (-кова, -кове); 2) столо[і]вникі́в (-ко́ва, -ко́ве); 3) на́ймитів (-това, -тове). *Срв.* **Нахле́бник.**
Нахле́бницын – 1) нахлі́бничин, прийма́ччин, комі́рничин; 2) столо[і]вни́чин; 3) на́ймиччин (-на, -не). *Срв.* **Нахле́бница.**
Нахле́бничание – 1) нахлібникува́ння, комірникува́ння; приймакува́ння, життя́ (-ття́) в при́ймах; 2) столува́ння (харчува́ння) не вдо́ма (в чужи́х люде́й). *Срв.* **Нахле́бничать.**
Нахле́бничать – 1) нахлібникува́ти, приймакува́ти, у при́ймах жи́ти, комірникува́ти; 2) столува́тися (харчува́тися) не вдо́ма (в чужи́х люде́й).
Нахле́бничество – 1) нахлі́бництво, при́йми (-мів), комі́рництво; (*дармоедство*) дармої́дство; *см. ещё* **Нахле́бничание 1**; 2) *см.* **Нахле́бничание 2**; 3) *биол.* – коменсалі́зм (-му).
Нахле́бничий – 1) нахлі́бницький, прийма́цький, комі́рницький; 2) дармої́дський. *Срв.* **Нахле́бник 1** *и* **2.**
Нахлебну́ть, *см.* **II. Нахлёбывать.**
Нахле́бный – 1) нахлі́бний; назбіжже́вий, напаше́нний; *срв.* **Хлеб**; 2) столува́льний, харчува́льний. **-ные** *деньги* – гро́ші за столува́ння (харчува́ння), харчове́ (-во́го).
Нахле́бство, *см.* **Нахле́бничество 1** *и* **2.**
Нахлёбчивый – насьо́рбливий, нахле́п[б]тливий.
I. Нахлёбывание – насьо́рбування, нахле́п[б]тування; *срв.* **I. Нахлёбывать.**
II. Нахлёбывание – заче́рпування; *срв.* **II. Нахлёбывать.**
I. Нахлёбывать, нахлеба́ть – насьо́рбувати, насьо́рбати, (*налакивать*) нахле́п[б]тувати, нахлеп[б]та́ти, (*о мног.*) понасьо́рбувати, понахле́п[б]тувати чого́. **Нахлёбанный** – насьо́рбаний; нахле́п[б]таний, понасьо́рбуваний, понахле́п[б]туваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) насьо́рбуватися, бу́ти насьо́рбуваним, насьо́рбаним, понасьо́рбуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) насьо́рбатися, нахлеп[б]та́тися, попосьо́рбати, попохлеп[б]та́ти (досхочу́, доне́(с)хочу), (*о мног.*) понасьо́рбуватися, понахле́п[б]туватися.
II. Нахлёбывать, нахлебну́ть – заче́рпувати, зачерпну́ти чого́. **Нахлёбнутый** – заче́рпнутий.
Нахлёст – 1) (*действие*) – а) *см.* **I. Нахлёстывание** *и* **Нахлеста́ние**; б) *см.* **II. Нахлёстывание**; *оконч.* зашмо́ргнення, наки́нення за́шморга; наве́дення (відбиття́) пру́га; надовба́ння пере́кладки (попере́чки, попере́чного бру́са). *Закинуть верёвку* **-том** *на что* – заки́нути мо́туз(а) за́шморгом (на́включки) на що; 2) хло́ста (-ти) *и* хлост (-ту); *срв.* **Нахлёстка 6.**
Нахлеста́ние – нахльо́стання, нах(а)ля́стання, нахви́ськання, нашмага́ння, напі́рення, настьо́бання, набичува́ння; *срв.* **I. Нахлёстывать.**
Нахлеста́ть, -ся, *см.* **I. Нахлёстывать, -ся.**
Нахлёстка – 1) (*действие*), *см.* **Нахлёст 1**; 2) (*заплата*) ла́тка (шкуратяна́); 3) (*плотн., стол. прибор*) на́відка; 4) *строит.* – пере́кладка, попере́чка, попере́чний брус, (*переводина*) слиж (-жа); 5) (*в телеге*) полу́драбок (-бка); 6) прочуха́нка, на́труска, на́пірка; *см.* **Нагоня́й.**
Нахлестно́й – зашмо́ргуваний; (*нахлёстнутый*) нашмо́ргнутий. **-ной** *брус* – надо́вбаний брус.
I. Нахлёстывание – нахльо́стування, нах(а)ля́стування, нахви́ськування, настьо́бування, набичо́вування; *срв.* **I. Нахлёстывать.**
II. Нахлёстывание – 1) зашмо́ргування, накида́ння за́шморга; 2) наво́дження (відбива́ння) пру́га; 3) надо́вбування пере́кладки (попере́чки, попере́чного бру́са). *Срв.* **II. Нахлёстывать.**
I. Нахлёстывать, нахлеста́ть *кого, что* – нахльо́стувати, нахльо́стати, нах(а)ля́стувати, нах(а)ля́стати кого́, що, по чо́му, нахви́ськувати, нахви́ськати, шмага́ти, нашмага́ти, пі́рити, напі́рити, (*настёгивать*) настьо́бувати, настьо́бати, (*бичом*) набичо́вувати, набичува́ти, (*о мног.*) понахльо́стувати *и т. п.* кого́, що. [Нахльо́став коня́ (Брацл.). Нахви́ськує ко́ні (Київщ.). Твар мені́ ві́тром нашмага́ло (Липовеч.). До́бре напі́рив

хлопчи́ну (Київщ.). Підня́в пу́гу з види́мим бажа́нням набичува́ти коня́ку (Корол.)]. **Нахлёстанный** – нахльо́станий, нах(а)ля́станий, нахви́ськаний, нашма́ганий, напі́рений, настьо́баний, набичо́ваний, понахльо́стуваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) нахльо́стуватися, бу́ти нахльо́стуваним, нахльо́станим, понахльо́стуваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) нахльо́стуватися, нахльо́статися, понахльо́стуватися *и* (*чаще*) нахльо́стувати, нахльо́стати, понахльо́стувати себе *и т. п.*; 3) нахли́стуватися, нахлиста́тися, нахлю́щуватися, нахлю́щитися, наду́длюватися, наду́длитися; *см.* **Напива́ться 2**; 4) (*вдоволь, сов.*) нахльо́статися, попохльо́стати (досхочу́), (*о мног.*) понахльо́стуватися *и т. п.*; *срв.* **Хлеста́ть.**

II. Нахлёстывать, нахлесну́ть *кого, что* – 1) (*петлёй*) зашмо́ргувати, зашморгну́ти кого́, що чим, накида́ти, наки́нути за́шморг на ко́го, на що. [Зашморгни́ слу́па мо́тузом й тягни́ додо́лу! (Брацл.)]; 2) (*плотн., стол.*: *отбивать черту шнуром*) наво́дити (відбива́ти), наве́сти́ (відби́ти) пруг на чо́му; 2) (*строит.*: *нарубать перекладину на столбы*) надо́вбувати, надовба́ти пере́кладку (попере́чку, попере́чний брус) на чо́му; 4) (*наплескивать*) наплі́скувати, наплесну́ти, нахлю́пувати, нахлю́пати, нахлю́пнути чого́ в що. **Нахлёснутый** – зашмо́ргнутий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) зашмо́ргуватися, бу́ти зашмо́ргуваним, зашмо́ргнутим *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) зашмо́ргуватися, зашморгну́тися. *Нитка* **-ну́лась** *на пуговицу* – ни́тка зашморгну́лася на ґу́дзикові (навко́ло ґу́дзика). *Доска* **-ну́лась** – на до́шці відби́вся пруг (відби́лася лі́нія).

Нахли́паться – нахли́патися, попохли́пати (досхочу́, до-не́(с)хочу), (*о мног.*) понахли́пуватися; *см. ещё* **Нахны́каться.**

Нахлобу́чивание, Нахлобу́чение – насува́ння *и* насо́вування, насу́нення, (*диал.*) нахлу́чування, нахлу́чення, наплю́скування, наплю́снення; (*бровей*) насува́ння (насу́плювання), насу́нення (насу́плення) (брів).

Нахлобу́чивать, нахлобу́чить – насува́ти *и* насо́вувати, насу́нути, (*о шапке ещё, диал.*) нахлу́чувати, нахлу́чити, наплю́скувати, наплю́снути, (*о мног.*) понасува́ти *и* понасо́вувати що на що. [Насу́нув ша́пку на са́мі о́чі (Сл. Ум.). На чуб нахлу́чив каплау́х (Біл.-Нос.). Наплю́снув ша́пку на го́лову (Квітка)]. **-ть** *горшки на плетень* – настро́млювати, настроми́ти, (*о мног.*) понастро́млювати го́рщики на пліт. **-чить** *брови* – насу́нути (насу́пити) бро́ви, насу́питися. **Нахлобу́ченный** – насу́нутий *и* насу́нений, нахлу́чений, наплю́снутий, понасо́вуваний; настро́млений, понастро́млюваний; насу́плений. [Ни́зько на о́чі насу́нутий капелю́х (Васильч.)]. **-ться** – насува́тися *и* насо́вуватися, бу́ти насо́вуваним, насу́нутим *и* насу́неним, понасо́вуваним *и т. п.*

Нахлобу́чка – 1) (*действие*), *см.* **Нахлобу́чивание, Нахлобу́чение**; 2) прочуха́нка, на́труска, перегі́н (-го́ну), на́пі́рка; *см.* **Нагоня́й.** [Від ко́го прочуха́нки сподіва́тись? (Самійл.). Бу́де йому́ за те од ба́тька на́труска! (Звин.)]; 3) стуса́н (-на́) по голові́; 4) (*шапчонка*) шапчи́на.

Нахло́пание – 1) напле́ска́ння, наля́скання, наля́пання; 2) напле́ска́ння; 3) напле́ска́ння, наля́скання; набиття́ (-ття́), налопоті́ння; нагрю́кання; нахльо́стання, нахво́стання; наклі́пання, налу́пання; нахля́пання; наполоска́ння, налопоті́ння. *Срв.* **I. Нахло́пывать.**

Нахло́пать, -ся, *см.* **I. Нахло́пывать, -ся.**

Нахло́пнуть, -ся, *см.* **II. Нахло́пывать, -ся.**

Нахлопота́ть – 1) (*наделать хлопотами*) наклопота́ти(ся), (*дохлопотаться*) доклопота́тися (чого́, до чо́го); 2) (*выхлопотать*) ви́клопотати що. **-та́ть** *себе беду* – напита́ти (наклопота́ти) собі́ біди́ (ли́ха), набра́тися кло́поту.

Нахлопота́ться – наклопота́тися, попоклопота́ти(ся) (досхочу́, до-не́(с)хочу) про ко́го, про що *и* за ко́го, за що; (*навозиться*) напо́ратися коло ко́го, коло чо́го *и* з ким, з чим, нановту́зитися, попововту́зитися (досхочу́, до-не́(с)хочу) з ким, чим.

I. Нахло́пывание – 1) напле́скування, плеска́ння, наля́скування, ля́скання, ля́пання; 2) напле́скування. *Срв.* **I. Нахло́пывать 1** *и* **2.**

II. Нахло́пывание – 1) присту́кування, накля́пування, гучне́ причиня́ння, захрьо́пування; 2) запопада́ння, засту́кування, заска́кування. *Срв.* **II. Нахло́пывать.**

I. Нахло́пывать, нахло́пать – 1) *кого* – напле́скувати, плеска́ти, напле́ска́ти, наля́скувати, ля́скати, наля́скати, ля́пати, наля́пати, (*о мног.*) понапле́скувати, поналя́скувати кого́ (по чо́му). **-пать** *кого по плечу* – напле́ска́ти (наля́пати) кого́ по плечі́ (по плечу́) *и* кому́ плече́; 2) *что* – напле́скувати, напле́ска́ти, (*о мног.*) понапле́скувати що. [Наплеска́в доло́ні, що й до́сі боля́ть (Сл. Ум.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*в ладони*) напле́ска́ти (наля́скати) (в доло́ні); б) (*крыльями*) наби́ти (налопоті́ти) (кри́лами); (*дверью*) нагрю́кати (двери́ма); (*кнутом*) нахльо́стати (нахво́стати) (батогом); (*глазами*) наклі́пати (налу́пати) (очи́ма); (*ушами*) нахля́пати (ву́хами, уши́ма); (*о парусе*) наполоска́ти (налопоті́ти, нахлюпо(с)та́ти).

Нахло́панный – 1) напле́сканий,наля́сканий, наля́паний, понаплі́скуваний, поналя́скуваний; 2) напле́сканий, понапле́скуваний; 3) напле́сканий, наля́сканий; наби́тий; нагрю́каний; нахльо́станий, нахво́станий; наклі́паний, налу́паний; нахля́паний; наполо́сканий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) напле́скуватися, бу́ти напле́скуваним, напле́сканим, понапле́скуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) напле́скуватися, напле́ска́тися, попопле́ска́ти (досхочу́), (*о мног.*) понапле́скуватися *и т. п.*; *срв.* **Хло́пать.**

II. Нахло́пывать, нахло́пнуть – 1) (*крышку*) присту́кувати, присту́кнути, накля́пувати, накля́пнути, причиня́ти, причини́ти (гу́чно, з грю́котом), захрьо́пувати, захрьо́пнути що; 2) *кого* – запопада́ти, запопа́сти, засту́кувати, засту́кати, заска́кувати, заско́чити кого́ (на чо́му). **Нахло́пнутый** – 1) присту́кнутий, накля́пнутий, причи́нений (гу́чно, з грю́котом), захрьо́пнутий; 2) запопа́дений, засту́каний, заско́чений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) присту́куватися, бу́ти присту́куваним, присту́кнутим *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) присту́куватися, присту́кнутися, накля́пуватися, накля́пнутися, причиня́тися, причини́тися (з грю́котом) захрьо́пуватися, захрьо́пнутися.

Нахлупе́ниться – на[по]тютю́ритися, нахню́питися; *см. ещё* **Пригорю́ниться.**

Нахлу́чка – шапчи́на.

Нахлы́нуть – 1) (*о воде, волне*) нари́нути *и* (*редко*) нарну́ти, напли́нути, напли́сти́, *и* напливти́. [Нари́нуло бага́то води́ (Сл. Ум.). Нари́нула на ме́не хви́ля ща́стя (Велз). Як нарну́ло води́ з мо́ря, весь день не спада́є (Мил.). Здава́лося – в те́мну ка́меру напли́нуло бага́то весня́ної неспокі́йної води́ (Васильч.)]; 2) (*о людях, животных и перен.*) нари́нути, нали́нути, напли́нути, напли́сти́ *и* напливти́, насу́нути, (*нагрянуть*) пригроми́ти(ся), (*налететь*) налеті́ти. [Наро́ду нари́нуло – тьма тем (Мова). На бульва́р нали́нула пу́бліка, нена́че полили́сь хви́лі з мо́ря (Н.-Лев.). Ці́ле мо́ре спо́гадів нали́нуло до ме́не (Васильч.). Нали́нули (на нього́) ти́хі мрії (Васильч.). Наплило́ по́льської мо́ви на Украї́ну (Куліш). Насу́нуло госте́й, що і сі́сти ні́де (Богодух.). Як пригромля́ть лю́ди до коло́дязя, дак дото́впу нема́ (Сл. Гр.). Хма́рою налеті́ла сарана́ (Херсонщ.)].

На́хлынь – 1) на́пли́в (-ву), на́плин (-ну); 2) *см.* **Конге́стия.**

Нахлю́стывать, нахлю́стать – нахлю́стувати, нахлю́стати, нахлю́пувати, нахлю́пати, наля́пувати, наля́пати, (*нагрязнять*) набру́днювати, набрудни́ти, накаля́ти. **-статься** – нахлю́щитися, наду́длитися; *см.* **Напи́ться 2** (*под* **Напива́ться**).

Нахму́ривание, Нахму́рение – нахму́рювання, нахму́рення, похму́рення, схму́рювання, схму́рення, насу́мрювання, насу́мрення, насу́плювання, насу́плення, посу́плення; нахма́рювання; нахма́рення; насува́ння, насу́нення; *срв.* **Нахму́ривать.**

Нахму́ривать, нахму́рить – нахму́рювати, нахму́рити, похму́рити, схму́рювати, схму́рити, насу́мрювати, насу́мрити, (*насупливать*) насу́плювати, насу́пити, посу́пити що, (*только о бровях*) насува́ти, насу́нути (бро́ви), (*о мног.*) понахму́рювати, посхму́рювати, понасу́мрювати, понасу́плювати, понасува́ти. **-ть** *брови* – нахму́рювати (схму́рювати, насу́мрювати, нахма́рювати, насу́плювати, напуска́ти, насува́ти), нахму́рити (похму́рити, схму́рити, насу́мрити, нахма́рити, насу́пити, посу́пити, напусти́ти, насу́нути) бро́ви. [Схму́ривши чо́рні бро́ви, сти́снувши уста́ (М. Вовч.). Нахма́ривши бро́ви (Крим.). Грі́зно насу́пила свої́ тонкі́ бро́ви (Н.-Лев.). Посу́пив бро́ви (Крим.). Напусти́ла бро́ви, як сова́ (Сл. Гр.)]. **Нахму́ренный** – нахму́рений, похму́рений, схму́рений, насу́мрений, насу́плений, посу́плений, насу́нутий *и* насу́нений, понахму́рюваний, посхму́рюваний, понасу́мрюваний, понасу́плюваний, понасо́вуваний; (*о человеке ещё*, *прлг.*) охма́рений, похму́рий, хму́рий, охму́рий. [Нахму́рене обли́ччя (Київ). Нахму́рені (насу́плені, насу́нуті) бро́ви (Київ)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нахму́рюватися, бу́ти нахму́рюваним, нахму́реним, понахму́рюваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) – а) (*о человеке и перен.*) нахму́рюватися, нахму́ритися, похму́ритися, схму́рюватися, схму́ритися, похмурі́ти, похмарні́ти, насу́мрюватися, насу́мритися, (*образно*) заворси́тися, (*насупливаться*) насу́плюватися, насу́питися, (*только о бровях*) насува́тися, насу́нутися, (*о мног.*) понахму́рюватися, посхму́рюватися, понасу́мрюватися, понасу́плюватися, понасува́тися. [Нахму́рився, насу́пився, – мовчи́ть, ані па́ри з уст (Київщ.). Височе́нні кру́чі понахму́рювались (Свидн.). Не міг розхму́рити брову́, що сама́ собо́ю була́ похму́рилася (Крим.). Усі похмурі́ли, зажури́лися (Мирний). Він похмарні́в (Крем.). Полко́вник насу́мрився (Корол.). Слобі́дка потемні́ла і вся насу́мрилась поню́ро й сумови́то (Корол.). Всміхну́вся, але́ за́раз-же заворси́лося його́ лице́ (Франко). Ні́чо́го не ка́же, ті́льки ще гі́рше насу́плюється (Л. Укр.). Бро́ви насу́пились (Н.-Лев.). Хма́ра насу́пилась (Г. Барв.). Сті́ни понасу́плювались (Тесл.). Заха́рко посу́пився (Крим.). Бро́ви насу́нулись, о́чі ви́котились (Стор.)]; б) (*о небе*) нахму́рюватися, нахму́ритися, захма́рюватися, захма́ритися, насу́плюватися, насу́питися, засу́плюватися, засу́питися, смутні́ти, посмутні́ти, (*безл.*) нахму́рити, нахма́рити, захма́рити, насу́пити(ся). [Не́бо

засу́питься (Свидн.). На не́бі нахму́рило (Полтавщ.). Насу́пило, – аж сві́ту бо́жого не ви́дно (Сл. Гр.)]. **Нахму́рившийся** – нахму́рений, насу́плений *и т. п.*; *см. выше* **Нахму́ренный.**

Нахму́рка, *см.* **Нахму́ривание, Нахму́рение.**

Нахны́кать, -ся – нарю́м(с)ати, -ся, напхи́кати, -ся, напхи́нькати, -ся.

Нахо́д – 1) *см.* **Нахожде́ние 2**; 2) (*нападение*) на́хід (-хо́ду), на́пад (-ду), на́ско́к (-ку), на́біг (-гу); *срв.* **Наше́ствие**; 3) (*временное пребывание*) на́хід, на́ї̈зд (-ду), на́ско́к, на́біг. [Періоди́чні нахо́ди до готе́лів тури́стів (Кінець Неволі)].

I. Находи́ть, наха́живать, найти́, *действ. з.* – 1) знахо́дити (*в песнях и* знаходжа́ти) знайти́, нахо́дити (*в песнях и* находжа́ти), найти́, (*о мног.*) познахо́дити, понахо́дити кого́, що, (*редко*) повизнахо́дити що; *специальнее*: (*отыскивать*) нашу́кувати, нашука́ти, відшу́кувати, відшука́ти, вшука́ти що; (*приискивать*) винахо́дити, ви́найти що; (*натыкаться*) натрапля́ти, натра́пити кого́, що *и* на ко́го, на що, надиба́ти *и* нади́бувати, нади́бати, (*диал.*) наги́бувати, наги́бати що. [Там вто́млені знахо́дять опочи́вок (Куліш). Умі́ла ти ма́тір поки́нути, умі́й-же й знайти́ її̈! (Квітка). Хоч ти зна́йдеш з ру́сою косо́ю, та не зна́йдеш з тако́ю красо́ю (Метл.). Блука́в, доро́ги не знайшо́в (М. Вовч.). Я знайшо́в буди́нок, де він живе́ (Коцюб.). Якби́ то дали́ся орли́нії кри́ла, за си́нім-би мо́рем мило́го знайшла́ (Шевч.). У Назо́на теж ти про риба́лку спо́гади знайде́ш (М. Рильськ.). Не могла́ найти́ для ме́не сло́ва потіхи (Франко). Ста́ли ті́ї сині́ до ро́зуму доходжа́ти, ста́ли собі́ молоді́ подру́жжя знаходжа́ти (Метл.). На труп поби́тий… шука́ли, та тре́тього дні находжа́ли (Март.). Однослужи́вців не мо́жна було́ познахо́дити (Крим.). Де що було́ діді́вське, – повизнахо́дила (Г. Барв.). По́тім він нашука́в свій портмоне́т і подиви́вся, що́ в нім є (Крим.). Шука́йте скі́льки хо́чете, не вшука́єте (Звин.). Коли́-б нам слу́шну ви́найти годи́ну, то ми поговори́ли-б про сю спра́ву (Куліш). Не встиг ви́найти собі які́йсь відповідний ґешефт (Франко). Шука́є живу́щої води́ і не зна́є, де її̈ натра́пити (Мирний). Чув які́сь незадово́лення, мов не натра́пивши на те, що пови́нно бу́ти його́ заня́ттям (Франко). Не міг нади́бать гарні́шого собі́ зя́тя (Федьк.). Чудо́ві були́ пу́щі, – тепе́р таки́х і не нади́баєш (М. Вовч.). Якби́ ти скарб наги́бав, то ходи́в-би ти в сає́тах (*тонких сукнах*) (Грінч.)]. **-ди́ть, -ти́** *вкус, приятность в чём* – набира́ти, набра́ти смаку́ до чо́го, розбира́ти, розібра́ти смак у чо́му, знахо́дити, знайти́ прие́мність у чо́му; *срв.* **Вкус 4**. [Зача́в набира́ти смаку́ до ліни́вства (Франко). Люди почина́ють розбира́ти смак в і́нших про́мислах (Звин.). Дали́ мені́ щось скуштува́ти; не розібра́в я смаку́ в то́му (Звин.). Я не знахо́джу прие́мности в цього́ ро́ду спо́рті (В. Гжицьк.)]. **-ди́ть, -ти́** *по вкусу кого, что* – знахо́дити (добира́ти), знайти́ (добра́ти) (собі́) до смаку́ (до вподо́би), уподо́бати кого́, що. **-ди́ть, -ти́** *вновь* (*потерянное*) – віднахо́дити, віднайти́, (*о мног.*) повіднахо́дити (загу́блене). **-ди́ть, -ти́** *для себя выражение в чём* – знахо́дити, знайти́ собі́ ви́раз у чо́му, вилива́тися, ви́литися в чо́му. [Цей на́стрій найкра́ще ви́лився в організа́ції бра́тства (Рада)]. **-ди́ть, -ти́** *выход* (*исход*) *в чём* – знахо́дити, знайти́ ви́хід (порятý́нок, ра́ду) у чо́му, дава́ти, да́ти собі ра́ду (пора́ду) з чим; *срв.* **Исхо́д 2**. [Знахо́дить собі ра́ду зо́всім реа́льну, життьову́ (О. Пчілка)]. **-ти́** *в ком друга* – знайти́ в ко́му при́ятеля (дру́га). **-ди́ть, -ти́** *себе место* – знахо́дити, знайти́ собі мі́сце; притика́тися, приткну́тися. [Молода́ не сіда́є за стіл, а де-не́будь приткне́ться (Полтавщ.)]. *Он не* **-дит** *себе места* – він не знахо́дить собі мі́сця; він не зна́є, де приткну́тися (де приткну́ти себе́); він хо́дить, як неприка́яний; він мару́диться, він по́пору не зна́йде. [Ну́дився, мару́дився; чого́сь хоті́лося – і сам не знав чого́ (Свидн.)]. **-ти́** *кого своими милостями* – вдарува́ти (обдарува́ти) кого́ своє́ю ла́скою. **-ди́ть, -ти́** *ощупью* – нама́цувати, нама́цати, нала́пувати, нала́пати, (*о мног.*) понама́цувати, понала́пувати кого́, що. [Нама́цав сві́чку і встроми́в її̈ в свічни́к (Велз)]. **-ди́ть, -ти́** *приют кому, себе* – знахо́дити, знайти́ приту́лок (за́хист, за́хисток) кому́, собі́, притуля́ти, притули́ти кого́, (*себе ещё*) притуля́тися, притули́тися. [Де сирота́ безрі́дний приту́литься? де за́хисток собі́ зна́йде? (Сл. Гр.)]. **-ди́ть, -ти́** *путём расспросов* – напи́тувати, напита́ти кого́, що, допи́туватися, допита́тися кого́ *и* до ко́го, чого́. [Приї̈хали ми, напита́ли адвока́та (Франко). Мо́же-б ви – напита́ли мені́ па́ру куре́й? (Кролевеч.). Допита́вся до того́ бага́того купця́ (Грінч. II)]. **-ди́ть, -ти́** *в себе силу для чего* – знахо́дити, знайти́ в собі́ си́лу на що, здобува́тися, здобу́тися на що. [Не раз ми здобува́лися колоса́льну руї̈нницьку ене́ргію (Ніков.)]. *Не* **-ду́** *слов, чтобы выразить своё возмущение* – слів не доберу́, щоб ви́словити своє́ обу́рення. **-ди́ть, -ти́** *удовольствие* (*наслаждение*) *в чём* – знахо́дити, знайти́ втíху (насоло́ду) в чо́му, коха́тися (милува́тися), закоха́тися (замилува́тися) в чо́му, ті́шитися (втіша́тися), втíшитися чим *и* з чо́го. **-шёл** *у кого спрашивать*! – знайшо́в, у ко́го (кого́) пита́тися! було́ (мав, не мав) у ко́го (кого́) пита́тися! *Вот* **-шёл** *кого*! – от знайшо́в кого́! *Не знаешь, где* **-дёшь**, *где потеряешь* – не зна́єш, де заро́биш, де проро́биш; хі́ба́ хто зна́є, де він що зна́йде, де втеря́є. *За чем пойдёшь, то и*

-дёшь – чого́ шука́єш, те й напита́єш. *Лучше с умным потерять, чем с дураком* (*глупым*) **-ти́,** *см.* **Потеря́ть.** *Дай бог с умным* **-ти́** *и потерять* – дай бо́же з розу́мним загуби́ти, а з дурни́м не найти́; з ду́рнем ні найти́, ні поділи́ти; з ду́рнем зна́йдеш, то й не поді́лишся (Приказки). *По лесу ходит, дров не* **-дёт** – по лі́сі товче́ться, а до дров не допаде́ться; по го́рло в воді́, а шука́в, де напи́тися; 2) (*открывать*) знахо́дити, знайти́, відкрива́ти, відкри́ти, відшу́кувати, відшука́ти що, (*выявлять*) віднахо́дити, віднайти́ що, (*обнаруживать, изобретать*: *о научн. данных, открытиях*) винахо́дити, ви́найти що, (*преступника, преступное*) викрива́ти, ви́крити кого́, що. [Спро́би віднайти́ маніві́ці, яки́ми відбува́вся перехі́д від багатобо́жжя Вед до пантеї́зму Упаніша́д (М. Калин.). Порі́внюючи о́пис Моско́вського ца́рства з тво́ром Йо́вія, мо́жна ви́найти де́які пара́ле́лі (Україна). Ви́найти таку́ мо́ву, що-б була́ зрозумі́ла ру́ському й украї́нцеві (Ґ. Шкур.)]. **-ди́ть, -ти́** *поличное* – витру́шувати, ви́трусити, (*о мног.*) повитру́шувати кра́дене. **-ди́ть, -ти́** *способ* (*средство*) – знахо́дити (винахо́дити), знайти́ (ви́найти) спо́сіб, (*в просторечии обычно*) добира́ти (прибира́ти), добра́ти (прибра́ти) спо́собу (ро́зуму, ума́). [Ви пови́нні добра́ти спо́собу, щоб цього́ не було́ (Грінч.). Тамте́шні мудреці́ не добра́ли спо́собу попереди́ти руї́ну (Кандід). Прибра́ли лю́ди спо́собу літа́ти (Дещо). Отама́н чума́цький собі́ ума́ прибира́є, що йому́ роби́ть (ЗОЮР I)]. *Русские мореплаватели* **-шли́** *несколько неизвестных островов* – російські морепла́вці знайшли́ (відкри́ли) кі́лька (де́кілька) невідо́мих островів. *Ревизор* **-шёл** *много упущений* – ревізо́р знайшо́в (ви́крив) бага́то, недо́глядів (хиб); 3) (*определять*) визнача́ти *и* визна́чувати, ви́значити, (*вычислять*) обчисля́ти, обчи́слити, вирахо́вувати, ви́рахувати що. *По радиусу круга* **-дят** *длину його окружности* – за ра́діюсом кру́га обчисля́ють довжину́ його́ ко́ла; 4) (*заставать*) знахо́дити, знайти́, застава́ти, заста́ти, (*встречать*) зустрів[ч]а́ти, зустрі́ти, стріча́ти, стрі́нути, стріва́ти, стрі́ти кого́, що. [Забрі́в до бра́та, знайшо́в його́ вдо́ма (Звин.). Поверну́вшися з мандрі́вки додо́му, він заста́в усі́х ро́дичів живи́х і здоро́вих (Київ). Заста́в його́ за обі́дом (Сл. Ум.). Заста́в до́ма цілкови́тий бе́злад (Брацл.). Прийшо́в до ньо́го, зустрі́в його́ в садку́ (Київ). Рішу́чости тако́ї не стріча́в ніко́ли у ді́вчини (Франко)]. **-шёл** *её в хлопотах* – знайшо́в (заста́в) її заклопо́тану (в кло́поті); 5) (*видеть, усматривать*) ба́чити, вбача́ти, добача́ти, поба́чити в чо́му що. [Не ба́чу в твої́й, си́нку, робо́ті нія́кої ко́ристи (Сл. Ум.). Приро́да була́ вели́чна і благоді́йна, – за́хват по́ета поба́чив у ній неперевéршене (М. Калин.)]. *Не* **-хожу́** *в этом ничего остроумного* – не ба́чу (не вбача́ю, не добача́ю) в цьо́му ні́чо́го доте́пного; 6) (*полагать*) уважа́ти (кого́, що за ко́го, за що *и* (*реже*) ким, чим), (*думать*) гада́ти, ду́мати, поду́мати (що), (*считать*) визнава́ти, ви́знати кого́, що за ко́го, за що, (*казаться кому*) здава́тися, зда́тися, видава́тися, ви́датися кому́; (*называть*) назива́ти, назва́ти кого́, що ким, чим; (*приходить к заключению*) прихо́дити, прийти́ до ви́сновку. [Я вважа́ю, що він ма́є ра́цію (Київ). Я зовсі́м не вважа́ю, що мої́ одмі́тки були́ пога́ні (Крим.). Уважа́ю тебе́ за люди́ну розу́мну (Харківщ.). Він уважа́в мене́ ду́же га́рною (Кандід). Я поду́мав собі́, що вона́ ду́же змарні́ла (Київ). Він не ви́знав мої́х аргуме́нтів за слу́шні (Київ). Ті ши́беники, здає́ться йому́ (**-дит** *он*), нена́виділи ввесь світ (Кінець Неволі). Скі́льки він міг змалюва́ти їм не́бо, воно́ видава́лося їм (*они* **-ди́ли** *его*) жахли́вою порожне́чею (Країна Сліпих). Було́ в йо́му де́що таке́, що во́рог назва́в-би ферті́вством (Кінець Неволі). Я перегля́нув його́ статтю́ і прийшо́в до ви́сновку, що друкува́ти її́ не мо́жна (Київ)]. **-ди́ть, -ти́** *возможным, нужным* – уважа́ти (визнава́ти), ви́знати за можли́ве за потрі́бне. [Не вважа́ла за потрі́бне кри́ти своє́ї втíхи з того́ від'ї́зду (Л. Укр.). Ви́ща си́ла ви́знала за потрі́бне не лиши́ти йому́ ні́чо́го (Кінець Неволі)]. **-ди́ть, -ти́** *кого невиновным* – уважа́ти (визнава́ти), ви́знати кого́ за невинува́того (за без(не)ви́нного). **-ди́ть, -ти́** *хорошим, плохим* – визнава́ти, ви́знати за га́рне (за до́бре), за пога́не (за ке́пське, за лихе́). Я **-хожу́** *это странным* – мені́ це здає́ться (видає́ться) ди́вним (чудни́м), я вважа́ю це за ди́вну річ. **Находи́мый** – що його́ (її́, їх) знахо́дять *и т. п.*; знахо́джений, нахо́джений. **На́йденный** – 1) зна́йдений, на́йдений, познахо́джений, понахо́джений; нашу́каний, відшу́каний; ви́найдений; натра́плений, нади́баний, наги́баний; нама́цаний, нала́паний, понама́цуваний, понала́пуваний; напи́таний; ді́браний, при́браний; 2) зна́йдений, відкри́тий, відшу́каний; ви́найдений; ви́критий; ви́трушений, повитру́шуваний; 3) ви́значений, обчи́слений, ви́рахуваний; 4) зустрі́нутий, стрі́нутий; 5) поба́чений; 6) ви́знаний; на́званий.

II. Находи́ть, наха́живать, найти́, *ср. з.* – 1) (*наталкиваться*) нахо́дити, найти́, натрапля́ти, натра́пити, тра́пити, (*наскакивать*) наганя́тися, нагна́тися, наска́кувати, наско́чити, (*набегать*) набіга́ти, набі́гти, (*нападать*) напада́ти, напа́сти, (*напарываться*) напо́рюватися, напоро́тися на ко́го, на що. [За на́ші гріхи́ нахо́дять ляхи́ (Номис). Бода́й на те́бе лиха́ годи́на найшла́! (Брань). Хто зна, щоб ча́сом на якого во́рога не (на)тра́пив

(Брацл.). Тра́пила (Натра́пила) коса́ на ка́мінь (Приказка). Пароплáв нагна́вся на мілину́ (Київ)]. *Не на такого* **-шёл**! – не на тако́го напа́в (натра́пив, наско́чив)!; 2) (*о тучах, облаках*) наступа́ти, наступи́ти, надхо́дити, надійти́, набіга́ти, набі́гти; *срв.* **Надвига́ться 2**. [Набі́гла хма́ра, мов чума́цьке ряде́нце (Коцюб.)]. **-шёл** *туман* – запа́в (упа́в, насу́нув, налі́г, наполі́г) тума́н. **-шёл** *шквал* – зірва́вся (зня́вся, схопи́вся) шквал, зірва́лася (знялáся, схопи́лася) бу́ря; 3) (*натекать*) набира́тися, набра́тися, набіга́ти, набі́гти, натіка́ти, натекти́, нахо́дити, найти́, (*усилит.*) понабира́тися, понабіга́ти, понатіка́ти, понахо́дити. [В чо́вен набра́лося (набі́гло) бага́то води́ (Київщ.)]; 4) (*о людях*: *собираться во множестве*) нахо́дити, найти́, понахо́дити, збира́тися, зібра́тися, назбира́тися, (*наталпливаться*) нато́вплюватися, нато́впитися; понато́вплюватися. [Найду́ть ку́пою у ха́ту (М. Вовч.). Найшло́ до ши́нку бага́то люде́й (Сл. Ум.). На я́рмарок бага́то люде́й понахо́дило з око́лишніх сіл (Київщ.). До збо́рні бага́то люде́й зібра́лося (Сл. Ум.)]; 5) (*перен.*: *нападать на кого*) нахо́дити, найти́ на ко́го, напада́ти, напа́сти на ко́го *и* кого́, опада́ти, опа́сти кого́, спада́ти, спа́сти на ко́го; *срв.* **Напада́ть 4**. [На ме́не таке́ нахо́дить, що сам не тя́млю, що чиню́ (Кониськ.). На ме́не нахо́дить щось, від чо́го все навкруги́ тьмари́ться (Країна Сліпих). Це на ме́не ча́сом напада́є, – ось ні́чо́го не хо́чу роби́ти, та й вже! (Гр. Григор.). На нього спада́ла байду́жість (Стефаник)]. *На меня* **-шёл** *такой стих* – таки́й стих на ме́не найшо́в (*накатил*: насу́нув, нари́нув), таки́й ві́тер на ме́не війну́в, таке́ на ме́не найшло́.

III. Находи́ть, *см.* **II. Наха́живать.**

I. Находи́ться, наха́живаться, найти́сь – 1) (*стр. з.*) знахо́дитися (*в песнях и* знаходжа́тися), бу́ти знахо́дженим, зна́йденим, познахо́дженим *и т. п.*; *срв.* **I. Находи́ть.** [Кістки́ тії знахо́джено ду́же гли́боко під земле́ю (Л. Укр.)]. *Встарину тут* **-вались** *клады* – за стари́х часів тут знахо́джено скарби́. *Широта места* **-дится** *по высоте солнца* – широту́ мі́сця (місце́вости) визнача́ють (*реже*: відшу́кують) за висото́ю со́нця. *Всё* **-дено** *в наилучшем порядке* – все зна́йдено в найкра́щому поря́дку. *Виновный не* **-ден** – винува́того (ви́нного) не зна́йдено (не ви́крито, не знайшли́, не ви́крили). *При обыске* **-дены** *компрометирующие документы* – під час тру́су зна́йдено (ви́трушено, ви́крито) компроміто́вні докуме́нти. *Не* **-ден** *способ полного обесцвечивания тканей* – не зна́йдено спо́собу (спо́сіб) цілкови́того знеба́рвлювання ткани́н (*обычнее*: зо́всім *или* цілко́м знеба́рвлювати ткани́ни); 2) (*возвр. з.*) знахо́дитися (*в песнях и* знаходжа́тися), знайти́ся, нахо́дитися (*в песнях и* находжа́тися), знайти́ся, (*о мног.*) по(з)нахо́дитися; *специальнее*: (**-ди́ться** *вновь*) віднахо́дитися, віднайти́ся; (*отыскиваться*) відшу́куватися, відшука́тися, (*о мног.*) повідшу́куватися; (*выискиваться, сыскиваться, как исключение*) вийма́тися, ви́(й)нятися, обира́тися, обібра́тися *и* обра́тися, (*с трудом, диал.*) ви́рискатися; (*встречаться, попадаться, случаться*) трапля́тися, тра́питися, нагоджа́тися, нагоди́тися, вибира́тися, ви́братися; (*быть*) бу́ти, (*существовать*) існува́ти. [Побúть, то й аби́-хто зна́йдеться (Номис). Як ноже́м пробúто, то зна́йдуться ліки (Чуб. V). Вслуго́вують їм слу́ги, – от пани́ в нас такі́ знахо́дяться! (М. Вовч.). Мо́же на́йдеться діво́че се́рце, ка́рі о́чі (Шевч.). Познахо́дилися такі́ жінки́, що ба́чили, як він цілува́в її́ (Грінч.). Усе́ познахо́дилося, що в їх покра́дено (Чернігівщ.). «Чи понахо́дились-же ко́ні?» – «Понахо́дились» (Київщ.). На ці́лий світ ви́нявся оди́н таки́й дід (Кониськ.). Ви́нявся там таки́й чолові́к, що за вбо́гих люде́й обстава́в (Грінч.). Тре́ба ті́льки, щоб ви́йнявся енергі́йний ініція́тор (Грінч.). Такі́ пішли́ дощі́, що й дня не ви́нялося пого́жого (Грінч.). Обібра́вся таки́й-то хазя́їн (Драг.). Неха́й між ва́ми обере́ться хто сміливий та піде вночі́ на грі́шну моги́лу (Г. Барв.). Десь ви́рискався ми́ршавий чолові́чок (Мирний). Моя́ дочка́ удови́ця, їй лю́ди трапля́ються; не сього́дні-за́втра хтось посва́тає (Коцюб.). (Хоті́ли) затри́мати (ні́мку), по́ки наго́диться францу́зка (Л. Укр.). Якщо́ не наго́диться ні́чо́го (слу́жби), він бу́де зму́шений узя́ти з її гро́шей (Кінець Неволі). Як ті́льки було́ ви́береться у його слобо́дна годи́на (Сим.)]. *Виновный* **-шёлся** – винува́тий (ви́нний) знайшо́вся, -ого зна́йдено (ви́крито). *Не* **-дётся** *ли у вас листа бумаги*? – чи нема́(є) (не бу́де, не зна́йдеться) у вас (чи не ма́єте ви) а́ркуша папе́ру? *В мире такого другого не* **-дётся** – у (на) (всьо́му) сві́ті тако́го дру́гого не зна́йдеться, світ його́ (тако́го, тако́го дру́гого) не пока́же. [Удава́в із се́бе тако́го лю́того звіря́ку, що його́ і світ не пока́же (Яворн.)]. *Вот* **-шёлся** *приятель*! – от знайшо́вся при́ятель! *Вишь, какой* **-шёлся**! – ач яки́й ви́(й)нявся (ви́рискався, обібра́вся, ви́брався)! [Чи ти бач, яки́й багати́р ви́нявся! (Грінч.)]; 3) **-ди́ться** (*не теряться*) – добира́ти, добра́ти ро́зуму, дава́ти (знахо́дити), да́ти (знайти́) собі ра́ду, (*догадываться*) дога́дуватися, догада́тися, (*выпутываться*) викру́чуватися, ви́крутитися, (*не растеряться*) не втра́тити (не втеря́ти) ро́зуму, не збенте́житися, не сторопі́ти, не стеря́тися. [Не стеря́всь: добра́в ро́зуму (Полтавщ.). Він дасть собі ра́ду: бува́в у бува́льцях

(Харківщ.). Догада́вся, що роби́ти (Київщ.). Не стеря́вся і так все розпояснив, що по його́ ста́лося (Сл. Ум.)]. *Его не озадачишь, всегда* **-дётся** – його́ не зі́б'єш з пантели́ку (не спантели́чиш), за́вжди дасть собі ра́ду (ви́крутиться *или* зна́тиме, що роби́ти). *Он везде* **-дётся** – він скрізь (в усьо́му) дасть собі ра́ду (зна́тиме, що роби́ти), він з усього ви́крутиться. *Он ловко* **-шёлся**, *ответил хорошо* – він спри́тно ви́крутився, відказа́в до́бре; він не збенте́жився (не сторопі́в, не стеря́всь) і до́бре (доте́пно, ме́тко) відказа́в. *Он* **-шёлся** *и отвечал ему сейчас же* – він дав собі ра́ду (не збенте́жився, не сторопі́в, не стеря́вся) і відказа́в йому́ нега́йно. *Он* **-шёлся** *и умел выпутаться из затруднения* – він дав собі ра́ду (не збенте́жився, не сторопі́в) і зумі́в ви́плутатися (ви́борсатися) із скрутно́го стано́вища. *Не* **-шёлся**, *что сказать* – не знайшо́в (не добра́в ро́зуму, не догада́вся), що́ сказа́ти; збенте́жився (сторопі́в, стеря́вся) і не зміг ніко́го сказа́ти; він не здобу́вся на сло́во (Крим.); 4) **-ди́ться** (*только несов.*) – а) (*быть, пребывать*) бу́ти (*сов.* пробу́ти, *многокр.* бува́ти), перебува́ти (*сов.* перебу́ти), пробува́ти (*сов.* пробу́ти), (*в просторечии редко, в научном языке обычно*) знахо́дитися, (*иметь жилище, обитать*) домува́ти, (*жить*) жи́ти, (*зап.*) ме́шкати, (*обретаться*) оберта́тися, (*редко*) поверта́тися, пово́дитися, ма́тися, (*зап.*) ме́шкати, промешка́ти, (*постоянно быть, не покидать*) держа́тися, (*помещаться, содержаться*) місти́тися; (*на складе*: *об имуществе, товарах*) бу́ти, перебува́ти, лежа́ти; (*стоять*) стоя́ти, (**лежать**) лежа́ти, (*сидеть*) сиді́ти, (*висеть*) висі́ти *и т. п.*; *срв.* **Быть.** [Яки́йсь час він лежа́в долі́лиць, диву́ючись, де він (*где он* **-дится**) і що з ним скоїлось (Країна Сліпих). Ко́нон за́вжди був при госпо́ді, Грицько́ при скла́ді (Сл. Ум.). Де тепе́р (перебува́є, пробува́є) ваш брат? (Київ). Де він тепе́р мо́же перебува́ти? (Крим.). За капіталі́зму все перебува́є в рука́х буржуазії (Азб. Комун.). Робітники́ й капіталі́сти перебува́ють зовсі́м не в одна́кових умо́вах (Азб. Комун.). Як тя́жко на безві́дді ри́бі пробува́ти, так тя́жко на чужині безрі́дному пробува́ти (Метл.). Дунка́нів син пробува́є в свято́го Едуа́рда (Куліш). Для то́го прожива́в Квітка в манастире́ві, щоб бли́жче знахо́дитись коло до́ма бо́жого (Куліш). З а́ктових кни́гах знахо́диться таки́й ціка́вий докуме́нт (Україна). Матро́на ри́мська у тюрмі́ дому́є! (Л. Укр.). Стах бере́ за ро́зум і чесно́ту мого́ па́на, коли́ такі́ тара́нтули отру́тні дому́ють вку́пі з ним (Л. Укр.). Він там у Пісках ме́шкає (Мирний). Не раз у ха́ті оберта́вся тоді́ його́ лаке́й (Крим.). Мирові́ перегово́ри оберта́ються по́ки-що в ста́дії підгото́вчій (Н. Рада). Вона́ сама́, одни́м одна́ душе́ю, бу́де поверта́тися у тако́му вели́кому го́роді (Квітка). Зна́є, де він пово́диться (Квітка). А тре́тя (части́на ві́йська) де ся ма́є? (Ант.-Драг.). Пору́баний, на ра́ни смерте́льнії знемага́є, а коло його́ джу́ра Яре́ма промешка́є (Ант.-Драг.). Зимо́ю ри́ба де́ржиться на дні (Сл. Гр.). Напро́сто Лаго́вського місти́вся за столо́м ко́нсул (Крим.). Пра́во на кінці́ меча́ мі́ститься (Вороний). В цих збі́рниках місти́лись короте́нькі оповіда́ння (Рада). Цу́кор лежи́ть у комо́рі (Київ). З одного́ бо́ку рядка́ стоя́ла да́та (Остр. Скарбів). Він угля́дів, що лежи́ть біля до́лішньої межі́ снігів (Країна Сліпих)]. **-ться** *в бегах, см.* **Бег 2**. **-ться** *в бедности* – жи́ти (перебува́ти) в (при) зли́днях (убо́го, при вбо́зстві), (*образно*) (голо́дні) зли́дні годува́ти. **-ться** *в беспамятстве* – бу́ти непритомним. **-ться** *в ведении, подчинении чьём* – бу́ти (перебува́ти) у віда́нні чийо́му, у во́лі чиїй (під ору́дою чиє́ю), підляга́ти кому́, чому́. [Акаде́мія Нау́к перебува́є в безпосере́дньому віда́нню верхо́вної вла́ди (Стат. Ак. Н.)]. **-ться** *вне себя от чего* – (аж) нетя́митися (*сов.* нестя́митися) з чо́го. **-ться** *дома* – бу́ти вдо́ма, (*домовничать*) домува́ти. [На́ша па́ні дому́є, вече́ряти готу́є (Чуб. III)]. **-ться** *в заблуждении* – помиля́тися, ма́ти помилко́ву ду́мку, бу́ти оми́леним. [Чи спра́вді я ви́рвалася на во́лю, чи мо́же я ті́льки оми́лена? (Кониськ.)]. **-ться** *в* (*полной*) *зависимости от кого, чего* – бу́ти (перебува́ти) в цілкови́тій зале́жності, (цілко́м) зале́жати від ко́го, від чо́го. **-ться** *в добром здоровьи* – бу́ти живи́м-здоро́вим (*фам.* в до́брому здоро́в'ячку), ма́тися до́бре, почува́ти себе́ до́бре. **-ться** *в опасности* – бу́ти (перебува́ти) в небезпе́ці (під небезпе́кою). *Он* **-дится** *в опасности* – він у небезпе́ці, йому́ загро́жує небезпе́ка. **-ться** *в затруднении* (*в затруднительном положении*) – бу́ти в скрутно́му стано́вищі, бу́ти заклопо́таному (в кло́поті), (*редко*) стоя́ти зле, (*безл.*) кому́сь кло́піт, (*шутл.*) непере́ливки (дово́дитися) кому́. [В його́ приро́дне ща́стя, що тебе́ побо́ре, хоч я́к-би зле стоя́в він (Куліш). Тепе́р я в кло́поті (мені́ кло́піт): що-ж да́лі ді́яти (Звин.). Заморга́в очи́ма, як за́вжди, коли́ дово́дилося непере́ливки (Корол.)]. **-ться** *на пользовании в лечебном заведении* – перебува́ти на лікува́нні – (лікува́тися; *зап.* курува́тися) в ліка́рні. **-ться** *в равновесии с чем* – ма́ти рівнова́гу (рівнова́житися) з чим. **-ться** *в верных руках* – бу́ти (перебува́ти) в пе́вних (ві́рних, наді́йних) рука́х. **-ться** *в связи с чем* – бу́ти зв'я́заним (пов'я́заним) з чим, бу́ти (перебува́ти, стоя́ти) в зв'язку́ з чим. [З оци́м семі́тським ко́ренем чи не перебува́є ча́сом в етимологі́чному зв'язку́ слов'я́нське «хма́ра»? (Крим.)]. **-ться** *на службе* – бу́ти

(перебува́ти, пробува́ти) на слу́жбі; (*служить*) служи́ти. **-ться** *в соответствии с чем* – відповіда́ти чому́. [Приско́рений темп пое́зій Оле́ся відповіда́є поді́ям гаря́чого ча́су (Рада)]. **-ться** *на сохранении* – бу́ти на схо́ві (на схо́ванці), перехо́вуватися. **-ться** *в тревоге* – бу́ти (перебува́ти) в триво́зі. **-ться** *при этом, при том* – бу́ти при цьо́му, при то́му. *Рука его* **-лась** *на столе* – рука́ його́ лежа́ла на столі́. *Его имя не* **-дится** *в списке* – його́ ім'я́ нема́(є) в спи́скові, його́ ім'я́ не стої́ть у спи́скові. *Он* **-дится** *за границей* – він (перебува́є, пробува́є, живе́) за кордо́ном. *Если* **-ду́тся** *желающие* – якщо́ зна́йдуться (бу́дуть, тра́пляться) охо́чі. **-дятся** *люди, осмеливающиеся мечтать* – є (існу́ють, трапля́ються, знахо́дяться) лю́ди, що з[на]ва́жуються мрі́яти; б) (*о местоположении*) бу́ти, місти́тися, (*только о географ.*) знахо́дитися, (*лежать*) лежа́ти, розлягти́ся (*в прош. вр. глагола*), (*стоять*) стоя́ти; (*простираться*) простяга́тися (*сов.* простягти́ся), стели́тися, простеля́тися (*сов.* простели́тися) (-лю́ся, -лишся), простила́тися (*сов.* просла́тися (-стелю́ся, -сте́лешся)); *срв.* **Лежа́ть 4**. [Навпро́ти його́ кају́ти була́ комо́ра (Кінець Неволі). В попере́чній стіні́ буди́нку були́ две́рі (Олм. Примха). Навпро́ти буди́нку місти́лася (стоя́ла) ста́йня (Київщ.). Наспо́ді горта́ни мі́ститься персне́вий хрящ (М. Калин.). Кварти́ра місти́лася в найни́жчому по́версі (Крим.). Ця устано́ва (мі́ститься) в Ки́їві (Київ). Осно́ва лежи́ть під самим Ха́рковом (Куліш). Склепі́ння лежа́ло гли́боко під пове́рхнею землі́ (Едґ. По). Пода́вся до ї̈да́льні, що лежа́ла в кідьканадцятьо́х кро́ках (В. Гжицьк.). Де на́ше село́? – а ї́дьте про́сто шляхо́м, дої́дете до ста́ву – то на́ше село́ розлягло́ся понад ста́вом (Звин.). Одна́ з подо́вжніх стін буди́нку стоя́ла про́сто ворі́т огоро́жі (Олм. Примха). Перед ґа́нком стели́вся моріжо́к (Київщ.)]. *Остров Мадагаскар* **-дится** *вблизи восточного берега Африки* – о́стрів Мадаґаска́р (знахо́диться *или* лежи́ть) бли́зько схі́дного бе́рега А́фрики. *Город* **-дится** *на берегу реки* – мі́сто лежи́ть (розлягло́ся, розгорну́лося) над рі́кою. *Между Африкой и Южной Америкой* **-дится** *Атлантический океан* – (по)між А́фрикою й Аме́рикою простяга́ється (простя́гся) Атланті́йський океа́н. **Находя́сь** – бу́вши (*многокр.* бува́ючи), перебува́ючи, пробува́ючи *и т. п.* [Пробува́ючи на слу́жбі (Н.-Лев.)]. **Находя́щийся, Находи́вшийся** – що є (перебува́є, пробува́є *и т. п.*), що був (перебува́в, пробува́в *и т. п.*), (**-щийся** *ещё*) су́щий. [До всіх землякі́в, на Украї́ні су́щих (Шевч.)]. **-щийся** *близко* – близьки́й, по́близький. **-щийся** *вверху, внизу* – горі́шній, до́лішній. **-щийся** *далее* – да́льший. [Сі́ра мря́ка, що залягла́ да́льшу, безлі́сну доли́ну (Франко)]. **-щийся** *на таком-то расстоянии от чего* – дале́кий на сті́льки то від чо́го. [Одно́ моє́ по́ле дале́ке від дру́гого на го́нів дво́є (Звин.)]. **-щийся** *вне себя от чего* – нестя́мний з чо́го. **-щийся** *на учёте* – облі́ко́вий; *см. ещё* **Состоя́щий** (*под* **Состоя́ть**).

II. Находи́ться, *см.* **II. Наха́живаться 2.**

Нахо́дка – 1) (*действие*), *см.* **Нахождение 1** а – в; *оконч.* – а) зна́йдення, зна́хід (-ходу), на́йдення; нашука́ння, відшука́ння; ви́найдення, натра́плення, нади́бання, (*диал.*) наги́бання; відна́йдення; нама́цання, нала́пання; напита́ння. [Щасли́ве натра́плення на спо́сіб приско́рювати темп життя́ (М. Калин.)]; б) зна́йдення, відкриття́ (-ття́), відшука́ння; ви́найдення; викриття́; ви́трушення; в) ви́значення, обчи́слення, ви́рахування; 2) (*найденное*) зна́хідка, на́хідка, зна́хід (-ходу), (*редко, обыкнов. найденный*) зна́йда, (*диал.*) на́гибка. [Вряди́-годи́ трапля́ється знайти́ нові пам'ятки́ тогоча́сної літерату́ри; можли́вість таки́х зна́хідок не ви́ключена й нада́лі (Рада). Учи́сь си́ну, – на ста́рість бу́де як на́хідка (Приказка). Станови́й приї́хав ті́льки на дру́гий день після́ зна́йди (М. Левиц.). «Йду до па́на зна́йду продава́ти». – «Що за зна́йда! покажи́-но!» (Рудан.)]. *Удачная* -ка – щасли́ва зна́хідка; 3) (*открытие*) відкриття́ (-ття́); (*изобретение*) ви́найдення (-ння), ви́нахід (-ходу).

Нахо́дковый – знахідко́вий.

Нахо́дник – за́йда, заволо́ка. [І́нші істо́рики вважа́ють ляхі́в заволо́ками, що прийшли́ та й насі́ли на висля́н (Куліш)].

Находно́й, *см.* **Нахо́жий.**

Нахо́дный – 1) (*найденный*) зна́йдений, натра́плений, нади́баний; 2) *см.* **Нахо́жий**; 3) (*временно приходящий*) нахожа́лий. [Він не туте́шній; се так яки́йсь нахожа́лий, – хто його́ зна, відкіля́ він (Київщ.)].

Нахо́дочный – знахідко́вий; (*находимый*) знахо́джений.

Находу́, *нрч.* – серед хо́ду, серед ру́ху, на-всьо́му хо́ді, (*только о человеке*) по́ходя, (*мимоходом*) мимохі́дь, за одни́м хо́дом, (*бегло, вскользь*) побі́жно. [Хіба́-ж мо́жна посмарува́ти ваго́н серед хо́ду? (Київ). «Ти-ж і то́рбу не зав'яза́в!» – «Та це я по́ходя зроблю́» (Кониськ.). Біжу́ мерщі́й на робо́ту, хліб по́ходя їм (Н.-Лев.). «Увечері буду», – шепну́в він мені́ мимохі́дь (Крим.). Побі́г і, за одни́м хо́дом, сіпну́в мене́ за рука́в: «примі́ча́й!» мовля́в (Крим.)].

Нахо́дчиво, *нрч.* – спри́тно, доте́пно, ме́тко, бистроду́мно; (*удачно*) вда́ло; *срв.* **Нахо́дчивый 2.**
Нахо́дчивость – бистроду́мність, би́стрий ро́зум (-му), бистроу́мність, доду́мливість, спри́тність, доте́пність, ме́ткість (-ости); *срв.* **Нахо́дчивый.**
Нахо́дчивый – 1) (*счастливый на находки*), знахі́дливий; 2) (*умеющий найтись*) бистроду́мний, би́стрий на ро́зум, би́стрий на сло́во, бистроу́мний, доду́мливий, спри́тний, (*остроумный*) бистроу́мний, доте́пний, (*ловкий*) метки́й. [Ого́нь вига́дливого та бистроу́много гу́мору не згаса́в у йо́му (Н.-Лев.). Не ду́же доте́пний (Київ). Перо́ метко́го публіци́ста (Рада). О, метки́й хло́пець! ніко́ли не стеря́ється – зна́йде, що́ одмо́вить (Сл. Ум.)].
Нахо́дчик, -чица – знахі́дник, -ниця.
Находя́щийся, *см.* **I. Находи́ться.**
Нахожда́ть – (з)находжа́ти; *см.* **I. Находи́ть 1.**
Нахожде́ние – 1) (*действие*) – а) знахо́дження, нахо́дження; нашу́кування, відшу́кування; ви́нахо́дження, натрапля́ння, надиба́ння *и* нади́бування, (*диал.*) нагибування; віднахо́дження; нама́цування, нала́пування; напи́тування. *Арестовать на месте* **-ния** – (*в будущем*) заарештува́ти, де зна́йдено (зна́йдений, -на, -не) бу́де (де зна́йдуть); (*в прошлом*) заарештува́ти, де зна́йдено (було́) (*или* де знайшли́). *В случае* **-ния** – якщо́ зна́йдено (зна́йдений, -на, -не) бу́де, якщо́ зна́йдеться; б) знахо́дження, відкрива́ння, відшу́кування; винахо́дження; викрива́ння; витру́шування; добира́ння; в) визнача́ння, обчисля́ння, вирахо́вування; *оконч. см. под* **Нахо́дка 1**; г) застава́ння, зустріч[в]а́ння, стріча́ння, стріва́ння. *Срв.* **I. Находи́ть 1 - 4**; 2) (*наход*) – а) нахо́дження, натрапля́ння, наска́кування, набіга́ння, нападання; *см. ещё* **Нахо́д 1** *и* **Наше́ствие**; б) наступа́ння, надхо́дження, надхід (-хо́ду), набіга́ння; (*о тумане*) запада́ння, упада́ння, наляга́ння, наполяга́ння; в) набіга́ння, натіка́ння, нахо́дження, на́хід (-хо́ду); г) нахо́дження, на́хід; ґ) нахо́дження, на́хід, напада́ння, на́пад (-ду), опада́ння, спада́ння. *Срв.* **II. Находи́ть 1 - 5**; 3) (*пребывание*) буття́ (-ття́); перебування, пробування; *срв.* **I. Находиться 4**; 4) родовище; *см.* **Месторождение 2.**
Нахо́жий – нахо́жий, на́йшлий, за́йшлий. [Чужі́, нахо́жі лю́ди хтять у нас верхово́дити (Звин.)].
Нахозя́йничать – 1) (*наделать хозяйничая*) нагосподарюва́ти, нахазяї[й]нува́ти, (*гал.*) наґаздува́ти. [Ота́к, кажу́, нахазяйнува́в сино́чок! (Тесл.)]; 2) (*заработать хозяйничая*) загосподарюва́ти *и* загосподарити, пригосподарюва́ти *и* пригоспода́рити що. **Нахозя́йничанный** – 1) нагосподарьо́ваний, нахазяї[й]но́ваний, наґаздо́ваний; 2) за[при]господарьо́ваний, за[при]господа́рений. **-ться** – нагосподарюва́тися нахазяї[й]нува́тися, наґаздува́тися, попогосподарюва́ти (досхочу́) *и т. п.*
Нахола́живание, *см.* **Насту́живание.**
Нахола́живать, -ся, нахолоди́ть, -ся, *см.* **Насту́живать, -ся.**
Нахо́литься – напе́сти́тися, напе́стуватися, попопе́сти́ти (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Хо́лить.**
Нахо́лкать *шею кому* – надава́ти (за)поти́личників (наши́йників) кому́, нагодува́ти (за)поти́личниками кого́.
Нахолми́ть – (*землю*) напа́горити, нагорбува́ти, насуго́рбити, погорбува́ти, пого́рбити, посуго́рбити (зе́млю), (*песок, снег*) накучугу́рити, скучугу́рити (пісо́к, сніг). **Нахолмлённый** – напа́горений, на[по]горбо́ваний, на[по]суго́рблений, на[с]кучугу́рений. **-ться** – ви́пнутися горбо́м.
Нахолода́ть, *см.* **Насты́ть 1** (*под* **Настыва́ть**).
Нахолода́ться – наме́рз(ну)тися, (*о мног.*) понамерза́тися; *см.* **Наме́рзнуться** (*под* **Намерза́ться**).
Нахолоде́лый, *см.* **Насты́лый 1.**
Нахолоде́ть, *см.* **Нахолода́ть.**
Нахолоди́ть, -ся, *см.* **Нахола́живать, -ся.**
Нахоложе́ние, *см.* **Настуже́ние.**
Нахоло́нуть, *см.* **Нахолода́ть.**
Нахомута́ние – 1) намота́ння, наго́рнення; наки́нення, нава́лення; 2) наклепа́ння, набреха́ння; 3) наве́рзе[і]ння, наторо́чення, напле́ска́ння, наля́пання язико́м. *Срв.* **Нахому́чивать.**
Нахомута́ть, *см.* **Нахому́чивать.**
Нахому́тник – нахому́тник (-ка).
Нахому́чивание – намо́тування, нагорта́ння; накида́ння, нава́лювання: *срв.* **Нахому́чивать 1.**

Нахому́чивать, нахомута́ть – 1) *что на кого* – а) (*накутывать*) намо́тувати, намота́ти, нагорта́ти, нагорну́ти, (*о мног.*) понамо́тувати, понагорта́ти що на ко́го; б) (*наваливать работу*) накида́ти, наки́нути, нава́лювати, навали́ти бага́то (си́лу) пра́ці (робо́ти) на ко́го, до́бре впрягти́ кого́ в робо́ту; 2) **-та́ть** *на кого* – наклепа́ти, набреха́ти на ко́го; *срв.* **Наклевета́ть**; 3) **-та́ть** – наверзти́, наторо́чити, натереве́нити, напле́ска́ти, наля́пати язико́м; *см.* **Наболта́ть 2**. **Нахому́танный** – 1) намо́таний, наго́рнений *и* наго́рнутий, понамо́туваний, понаго́ртаний; наки́нутий *и* наки́нений; нава́лений, понаки́даний, понава́люваний; 2) накле́паний, набре́ханий; 3) наве́рзений, наторо́чений, натереве́нений, напле́сканий, наля́паний язико́м.

Нахорони́ть – 1) (*напрятать*) нахова́ти, понахо́вувати чого́. [Скрізь понахо́вував добра́ (Київщ.)]; 2) (*напогребать*) нахова́ти, попохова́ти кого́. [Хіба́ ма́ло я попохова́в ро́дичів! (Звин.)].

Нахорони́ться – нахова́тися, попохова́ти (досхочу́, до-не́(с)хочу).

Нахорохо́риться – 1) *см.* **Нахо́хлиться** (*под* **Нахо́хливать**); 2) (*вдоволь*) накостри́читися, найо́ржитися; напри́ндитися, накомизи́тися, налама́тися, назадава́тися, попокостри́читися (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Хорохо́риться.**

Нахоте́ться – нах(о)ті́тися, набажа́тися.

Нахохла́чивать *голову кому* – нако́шлати, накуйо́вдити, скуйо́вдити го́лову (волосся́, чу́ба) кому́, наї́жити, наїжа́чити чупри́ну кому́.

Нахо́хливание, Нахо́хление – настовбу́рчування, настовбу́рчення, настовпу́жування, настовпу́ження, наї́жування, наї́ження, напу́трювання, напу́трення.

Нахо́хливать, нахо́хлить – настовбу́рчувати, настовбу́рчити, настовпу́жувати, настовпу́жити, наї́жувати, наї́жити, напу́трювати, напу́трити, (*о мног.*) понастовбу́рчувати, понастовпу́жувати, понаї́жувати, понапу́трювати що; *срв.* **Наёживать. Нахо́хленный** – настовбу́рчений, настовпу́жений, наї́жений, напу́трений, понастовбу́рчуваний *и т. п.* **-ться** – настовбу́рчуватися, настовбу́рчитися, понастовбу́рчуватися; бу́ти настовбу́рчуваним, настовбу́рченим, понастовбу́рчуваним *и т. п.*; *срв.* **Наёживаться** *и* **Надува́ться 4**. [Кво́чка, наду́вшись і настовбу́рчившись рябе́ньким пі́р'ячком, води́ла курча́т (Коцюб.). Инди́чка настовбу́рчилась (Хорольщ.). Як напу́тривсь! диві́ть! воло́сся догори́! (Звин.)].

Нахохота́ть, -ся – нарегота́ти (-гочу́, -чеш), -ся, нареготі́ти (-гочу́, -готи́ш), -ся. [По́вну ха́ту нарегота́ла (Київщ.). Нарегота́лась, аж кишки́ боля́ть (Канівщ.)].

Нахо́хрить, -ся, *см.* **Нахо́хлить, -ся** (*под* **Нахо́хливать**).

Нахрабри́ть – нахоробри́ти, (*подбодрить*) підбадьори́ти кого́.

Нахрабри́ться – нахоробри́тися, нахрабрува́тися, (*подбодриться*) підбадьори́тися.

Нахра́мывание – наку́льгування, припада́ння (наляга́ння) на но́гу.

Нахра́мывать – наку́льгувати, припада́ти (наляга́ти) на но́гу.

I. На́хра́п – ґвалт (-ту), на́хра́п (-пу); *Срв.* **Наси́лие 2**. **-пом,** *см. отдельно.*

II. Нахра́п – 1) *см.* **Нахра́пник**; 2) сплюх (-ха), сплю́ха (-хи), сонько́, соню́га; *срв.* **Со́ня.**

Нахрапе́ть, -ся – нахропти́, -ся, нахропі́ти, -ся.

Нахра́пистый – ґвалтівни́чий, нахра́пистий.

Нахрапки́, *нрч.* – наха́бно, наві́сом. **-ки́** *лезть* – осо́ю лі́зти у ві́чі кому́, насі́куватися на ко́го, сі[и́]катися до ко́го.

Нахра́пник – 1) ґвалтівни́к (-ка́), нахра́пник (-ка); *срв.* **Наси́льник**; 2) (*часть узды*) нахра́пник (-ка).

Нахра́пный – ґвалтівни́й, нахра́пний.

Нахра́пом, *нрч.* – живоси́лом, ґва́лтом, на́хра́пом, нало́пом, наві́сом, на́падом, самопи́хом, на-самопи́х. [Човна́ взяв живоси́лом (Корол.). Нало́пом увійшли́ у ха́ту (Сл. Гр.). Наві́сом не мо́жна роби́ти (Чернігівщ.). На́падом до ме́не лі́зе (Тобіл.). Лі́зуть у ха́ту самопи́хом (Зміївщ.). Як я до їх піду́ на-самопи́х? (Чернігівщ.)].

Нахребе́тник – 1) дармої́д (-да), похлі́бець (-бця); 2) (*в шлее*) накри́жник (-ка).

Нахребе́тничать – дармої́дно жи́ти, об'їда́ти кого́.

Нахребе́тный – нахребто́вий.

Нахрипе́ть, -ся – нахрипі́ти, -ся, нахарча́ти, -ся.

Нахристо́соваться – нахристува́тися, нахристо́с(ув)атися з ким.

Нахрома́ться – накульга́тися, нашкандиба́тися, нашку[а]тильга́тися, нашкатульга́тися.

На́хрупко, *нрч.* – на́крихко, аж до кри́хкости.

Нахрусте́ть – нахрусті́ти, нахруща́ти, нахрумті́ти, нахрумча́ти, нахрупо(с)ті́ти.

Нахрю́кать, -ся – наро́хкати, -ся, нарохкоті́ти, -ся, нахр(ь)о́кати, -ся, нахру́нькати, -ся.

Нахули́ть, -ся – нага́нити, -ся, нага́ньби́ти, -ся, нагу́дити, -ся, напога́нити, -ся.

Наца́пать, *см.* **Наха́пать.**
Нацара́пание – 1) надря́пання, нашкря́бання, надертя́ (-тя́) *и* надра́ння́; 2) нариґува́ння *и* нариґлюва́ння. *Срв.* **Нацара́пывать.**
Нацара́пка, *см.* **Нацара́пывание** *и* **Нацара́пание.**
Нацара́пывание – надря́пування, нашкря́бування, надира́ння.
Нацара́пывать, нацара́пать, нацара́пнуть – 1) надря́пувати, надря́пати, надряпну́ти, нашкря́бувати, нашкря́бати, надира́ти, наде́рти *и* надра́ти, (*о мног.*) понадря́пувати, понашкря́бувати, понадира́ти що. [Нашкря́бав собі ру́ку (Сл. Гр.)]; 2) **-пать** (*написать*) – надря́пати, нашкря́бати, нариґува́ти *и* нариґлюва́ти, (*о мног.*) понадря́пувати, понашкря́бувати, понариґо́вувати що. [Надря́пає що по-українському (Грінч.). Тако́го тут нашкря́баю, що й сам опісля́ не розберу́ (Тобіл.). Бач, як нариґлюва́в письмо́! (Вовчанц.)]. **Нацара́панный** – надря́паний, нашкря́баний, понадря́пуваний, понашкря́буваний; нариґо́ваний, нариґльо́ваний, понариґо́вуваний. [Надря́пана рука́ (Канівщ.). Надря́паний на папе́рі вірш (Київ)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*) надря́пуватися, бу́ти надря́пуваним, надря́паним, понадря́пуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) надря́патися, нашкря́батися, поподря́пати, попошкря́бати (досхочу́).
Нацвести́, Нацве́сть, *см.* **Нацвета́ть.**
Нацвести́сь – нацві́сти́ся, наквітнутися, попоцві́сти, (*о злаках*) наквітува́тися, попоквітува́ти *и т. п.*; *срв.* **Цвести́.**
Нацве́т – 1) *см.* **Налёт 4** б *и* в; 2) (*цвель*) цвіль (-ли); *срв.* **Пле́сень.**
Нацве́т – 1) (*действие*), *см.* **Нацве́тка**; 2) (*на мехе*) сідь (-ди), сивина́.
Нацвета́ние – 1) нацвіта́ння, зацвіта́ння, розцвіта́ння: 2) нацвіта́ння. *Срв.* **Нацвета́ть.**
Нацвета́ть, нацвести́ *и* **нацве́сть** – 1) (*о цветах*) нацвіта́ти, нацві́сти́, позацвіта́ти, (*зацветать*) зацвіта́ти, зацві́сти́, позацвіта́ти, (*расцветать*) розцвіта́ти, розцві́сти́, порозцвіта́ти; 2) (*о плесени*) нацвіта́ти, нацві́сти́, понацвіта́ти.
Нацвете́ние – нацвіті́ння.
Нацвети́ть, -ся, *см.* **Нацве́чивать, -ся.**
Нацве́тка – розмальо́вування, *оконч.* розмалюва́ння.
Нацветно́й – 1) насі́лий, понасіда́лий; 2) нацві́лий. *Срв.* **На́цвет.**
Нацве́чивание, Нацвече́ние, *см.* **Нацве́тка.**
Нацве́чивать *и* **Нацвеча́ть, нацвети́ть** – розмальо́вувати, розмалюва́ти що; *см.* **Расцве́чивать. -ти́ть** *нос* – наду́длитися, насмокта́тися; *см.* **Напи́ться 2** (*под* **Напива́ться**). **Нацвечённый** – розмальо́ваний; (*цветистый*) квітча́стий, (*с цветками*) цвітко́ваний. [Гале́ра цвітко́вана, мальо́вана (Дума)]. **-ться** – 1) розмальо́вуватися, розмалюва́тися; бу́ти розмальо́вуваним, розмальо́ваним. **-ти́ться** *румянами* – нарум'яни́тися, нашмінкува́тися, намалюва́тися (намасти́тися) рум'я́нами (рум'янце́м). **-ти́ться** *нарядами* – ви́цяцькуватися (ви́чепуритися) квітча́сто (строка́то). *Луга* **-ти́лись** *цветами* – лу́ки ви́мережилися (заба́рвилися, заясні́ли, вкри́лися) квітка́ми; 2) **-ти́ться,** *см. выше* **-ти́ть** *нос.*
Наце́д, *см.* **Наце́дка.**
Нацеди́ть, -ся, *см.* **Наце́живать, -ся.**
Наце́дка – 1) (*действие*), *см.* **Наце́живание, Нацеже́ние**; 2) (*нацежённая жидкость*) на́цідка, наці́джене (-ного). *В кринках* **-ка** *не полна* – гле́чики наці́джені не по́вно.
Наце́дчик, -чица – наці́дник, -ниця, наці́джувач, -вачка, циді́й (-дія́), -ді́йка.
Нацежа́ть, *см.* **Наце́живать.**
Наце́живание, Нацеже́ние – 1) наці́джування, наці́дження; 2) наці́джування, наці́дження, вці́джування, вці́дження, нато́чування, нато́чення *и* наточі́ння, вто́чування, вто́че[і]ння; підці́джування, підці́дження, підто́чування, підто́ч[і́]ння. *Срв.* **Наце́живать.**
Наце́живать *и* **Нацежа́ть, нацеди́ть** – 1) (*процеживать известное количество чего*) наці́джувати, націди́ти чого́. **-ди́ть** *сквозь зубы* – націди́ти крізь зу́би; 2) (*наливать во что*) наці́джувати, націди́ти, вці́джувати, вціди́ти чого́ в що, (*из крана, из затыкаемого сосуда ещё*) нато́чувати, наточи́ти, вто́чувати, вточи́ти чого́ в що з чо́го, (*о мног.*) понаці́джувати, повці́джувати, понато́чувати, повто́чувати; (*вдобавку к ранее нацежённому*) підці́джувати, підціди́ти, підто́чувати, підточи́ти чого́. [Націди́ молока́ в пля́шку (Київщ.). В таку́ мале́ньку ква́рту бага́то не вці́диш (Брацл.). Веде́ його́ до бочо́к та й то́чить пів ква́рти, але́ ті́льки наточи́в, – аж чопа́ чорт ма́є! (Рудан.). Ході́м, ме́ду вто́чим! (Тобіл.). Підточи́ нали́вки в пля́шку! (Сл. Гр.)]. **Наце́же[ё]нный** – 1) наці́джений, понаці́джуваний; 2) наці́джений, вці́джений, нато́чений, вто́чений, понаці́джуваний *и т. п.*; підці́джений, підто́чений. **-ться** – 1) наці́джуватися, націди́тися, понаці́джуватися; бу́ти наці́джуваним, наці́дженим, понаці́джуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) націди́тися,

попоціди́ти (досхочу́), (*о мног.*) понаці́джуватися *и т. п.*; *срв.* **Цеди́ть.**

Наце́л, *см.* **Наце́ливание, Наце́ление.**

Наце́ливание, Наце́ление – наці́лювання *и* націля́ння, наці́лення, налуча́ння, налу́чення; нарих[ш]то́вування, нарих[ш]тува́ння, вимі́рювання *и* виміря́ння, ви́мірення; *срв.* **Наце́ливать.**

Наце́ливать *и* **Нацеля́ть, наце́лить** – наці́лювати *и* націля́ти, наці́лити що *и* чим на (в) ко́го, в (на) що *и* кого́, що, (*удачно*) налуча́ти, налу́чити чим в ко́го *и* кого́, (в) що, (*преимущ. о пушке ещё*) нарих[ш]то́вувати, нарих[ш]тува́ти, вимі́рювати *и* виміря́ти, ви́мірити (гарма́ту) на що, (*о мног.*) понаці́лювати *и* понаціля́ти, повимі́рювати, понарих[ш]то́вувати; *срв.* **Наво́дить 2** *и см. ещё ниже* **-ться 2**. [До́бре націля́й (у я́блуко), щоб збив за пе́ршим ра́зом (Грінч.). Не налу́чу нія́к ни́ткою у ву́шко (Червоногр.)]. **Наце́ленный** – наці́лений, налу́чений, нарих[ш]то́ваний, ви́мірений, понаці́люваний, повимі́рюваний, понарих[ш]то́вуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наці́люватися, бу́ти наці́люваним, наці́леним, понаці́люваним *и т. п.*; 2) націля́тися *и* наці́люватися чим на (в) ко́го, в (на) що, наміря́ти(ся), намі́ритися ким на (в) ко́го. [Що тільки наці́литься (стріле́ць), за́яць і є (ЗОЮР I). Ноже́м у гру́ди він ді́вчині наміря́є (Грінч.). Стріле́ць ще намі́рився в тре́тій раз (Рудч.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) націля́тися, наці́литися, налу́читися на (в) ко́го, в (на) що, намі́ря[и]тися на (в) ко́го, попоціля́ти (досхочу́) *и т. п.*

Наце́лка, *см.* **Наце́ливание, Наце́ление.**

На́цело, *нрч.* – наці́ло, без оста́чі.

Нацелова́ть, *см.* **Нацело́вывать.**

Нацелова́ться – 1) (*целуя*) націлува́тися, попоцілува́ти (досхочу́), (*о мног.*) понаціло́вуватися; 2) (*целуясь*) націлува́тися, попоцілува́тися (досхочу́), (*о мног.*) понаціло́вуватися. [Націлува́вшись, наговори́вшись, пішли́ (Квітка). Навздогі́нці не націлува́тися (Номис)].

Нацело́вывать, нацелова́ть – націло́вувати, націлува́ти, (*о мног.*) понаціло́вувати кого́. [Ач, як понаціло́вували собі гу́би, – аж попу́хли! (Полтавщ.)]. **Нацело́ванный** – націло́ваний, понаціло́вуваний.

Наце́льщик, -щица – наці́лювач, -вачка.

Нацеля́ть, -ся, *см.* **Наце́ливать, -ся.**

Наценя́ть, нацени́ть – наці́нювати, націни́ти, націно́вувати, націнува́ти, (*о мног.*) понаці́нювати, понаціно́вувати чого. **Наценённый** – наці́нений, націно́ваний, понаці́нюваний, понаціно́вуваний.

На́цеп – начі́пок (-пка); *срв.* **Приве́ска 2.**

Нацепи́ть, -ся, *см.* **I. Нацепля́ть, -ся.**

Наце́пка – 1) (*действие*), *см.* **Нацепле́ние**; 2) *см.* **Наце́пок.**

Нацепле́ние – начі́[е́]плювання, *оконч.* наче́плення, поче́плення.

Нацепля́ние – начіпля́ння (-ння).

I. Нацепля́ть (*несов.*), **нацепи́ть** – начі́[е́]плювати, начепи́ти, почепи́ти, (*о мног.*) поначі́[е ́]плювати, почіпля́ти що на ко́го, на що. [Начепи́ла ланцюжо́к (Котл.). Почепи́в собі сакви́ на пле́чі (Греб.). Взяла́ землі́ під ви́шнею, на хрест почепи́ла (Шевч.)]. **Наце́пленный** – наче́плений, поче́плений поначі́[е́]плюваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) начі́[е́]плюватися, бу́ти начі́[е́]плюваним, наче́пленим, поначі́[е́]плюваним. [Поначі́плювано гу́сто стру́ни золоті́ї (Куліш)]; 2) (*возвр. з.*) начі́[е́]плюватися, начепи́тися, поначі́[е́]плюватися. **-пи́ться** *на кого* (*перен.*) – причепи́тися до ко́го; 3) (*вдоволь, сов.*) а) (*цепляя*) начіпля́тися, попочіпля́ти (досхочу́); б) (*цепляясь*) начіпля́тися, попочіпля́тися (досхочу́).

II. Нацепля́ть (*сов.*) – начіпля́ти, поначі́[е́]плювати чого́ на ко́го, на що. [Начіпля́є кора́ликів, щоб її́ люби́ти (Пісня). Ти ті́льки придиви́сь, чого́ вони́ поначі́плювали на се́бе (Н.-Лев.)]. **Наце́плянный** – начі́пляний, поначі́[е́]плюваний.

Нацепно́й – начіпни́й, начі́[е́]плюваний; (*нацепленный*) наче́плений.

Наце́пок – ка́пиця.

Наце́пчивый – наче́пистий, приче́пистий.

Наце́пщик, -щица – начі́[е́]плювач, -вачка.

Национализа́тор, -торка – націоналіза́тор (-ра), -торка.

Национализа́торский – націоналіза́торський.

Национализа́ция – 1) (*действие*), *см.* **Национализи́рование**; 2) (*и действие и результат*) націоналіза́ція.

Национализи́рование – націоналізува́ння, *оконч.* знаціоналізува́ння.

Национализи́ровать – націоналізува́ти, *сов.* знаціоналізува́ти кого́, що. **Национализи́рованный** – (з)націоналізо́ваний. **-ться** – націоналізува́тися, *сов.*

знаціоналізува́тися; бу́ти (з)націоналізо́ваним.
Национали́зм – націоналі́зм (-му). [Прихи́льник зоологі́чного націоналі́зму (О. Пчілка)].
Национали́ст, -ли́стка – націоналі́ст, -лі́стка, (*устар.*) націона́л (-ла), -на́лка. [Націоналі́сти рі́зних та́борів (Пр. Правда). Украї́нські націона́ли (Грінч.). Ви космополі́тка чи націона́лка? (Н.-Лев.)]. *Узкий* **-лист** – вузьки́й націоналі́ст.
Националисти́чески, *нрч.* – націоналісти́чно.
Националисти́ческий – націоналісти́чний. [Боротьба́ па́ртії проти націоналісти́чних збо́чень (М. Скрипн.)].
Национа́л-либера́л – націона́л-лібера́л (-ла).
Национа́л-фаши́ст – націона́л-фаши́ст (-та).
Национа́льно, *нрч.* – націона́льно. **-но** *сознательный* – націона́льно свідо́мий.
Национа́льность – 1) (*принадлежность к нации*) націона́льність (-ности). [Дороге́ пра́во своє́ї націона́льности (Куліш)]. *Ваша* **-ность**? – ва́ша націона́льність?; 2) націона́льність, на́ція, (*народность*) наро́дність (-ности); *срв.* **На́ция.** [До́ки бу́де на світі хоч одна́ пригні́чена націона́льність (Грінч.). Панува́ла зве́рху (по́льщина), поня́вши саму́ шля́хту ру́ську, а внизу́ – яка́ була́ наро́дність у хліборо́бів, така́ й зоста́лась (Куліш)].
Национа́льный – націона́льний. [Націона́льний гімн (Куліш). Націона́льний убі́р (Н.-Лев.). Націона́льна епопе́я (Крим.)]. **-ный** *вопрос* – націона́льне пита́ння, -на спра́ва. [Боротьба́ на тере́ні націона́льного пита́ння (М. Скрипн.)]. **-ная** *гвардия* – націона́льна гва́рдія. **-ный** *конвент* – націона́льний конве́нт, Конве́нт (-ту). **-ное** *собрание* – націона́льні збо́ри (-рів). **-ное** *угнетение* – націона́льне пригно́блення, -ний у́тиск (гніт).
На́ция – на́ція. [Вважа́ючи свою́ наро́дність за украї́нську на́цію (Грінч.)].
Нацме́н – нацме́ншість (-шости). **-ны** – нацме́ншості (-тей *и* -тів).
Нацо́кать, -ся – нацо́кати, -ся.
Нацыга́нить, -ся – 1) (*наканючить, -ся*) нациганити, -ся; 2) (*набарышничать, -ся*) намі[е]нжува́ти, -ся, (*диал.*) наменджува́ти, -ся чим (*напр.* кі́ньми).
Нача́вкать, -ся – напля́мкати, -ся, наця́мкати, -ся, начва́[я́]кати, -ся, нажва́[я́]кати, -ся.
Начади́ть – начади́ти, наробити ча́ду, (*при неодуш. суб'екте*) начаді́ти. [Так начади́ла молоко́м, що й не продихне́ш (Київщ.). Наробила ча́ду (Брацл.)]. **-ться** – начади́тися, (*при неодуш. суб'екте*), начаді́тися.
Нача́йничаться – начаюва́тися, попочаюва́ти (досхочу́).
Нача́йный – чаркови́й, (на)чайови́й; *срв.* **Наво́дочный.**
Начакры́жить – начикри́жити, накре́мсати, (*о мног.*) поначикри́жувати, понакре́мсувати чого́. **Начакры́женный** – начикри́жений, накре́мсаний, поначикри́жуваний, понакре́мсуваний. **-ться** – 1) начикри́житися, поначикри́жуватися; бу́ти начикри́женим, поначикри́жуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) начикри́житися, накре́мсатися, попочикри́жити, попокре́мсати (досхочу́), (*о мног.*) поначикри́жуватися, понакре́мсуватися.
I. Нача́л, *см.* **Нача́лка.**
II. Нача́л (*у раскольников*) – поча́ток (-тку) молі́ння, первомоли́тва, первомолі́ння, (*рус.*) нача́л (-ла). *Великий, малый* **-ча́л** – вели́ке, мале́ первомолі́ння, (*рус.*) вели́кий, мали́й нача́л. *Класть, положить* **-ча́л** – моли́тися, помоли́тися, справля́ти (відбува́ти), спра́вити (відбу́ти) нача́л.
Нача́ла, *см.* **Нача́ло 5** *и* **10.**
Нача́ливание, Нача́ление – 1) дото́чування, дото́чення *и* доточі́ння, на(д)то́чування, на(д)то́че[і́]ння, підто́чування, підто́че[і]ння, наштуко́вування, наштукува́ння; 2) прив'я́зування, прив'яза́ння. *Срв.* **Нача́ливать.**
Нача́ливать, нача́лить – 1) *что чем* – дото́чувати, доточи́ти, на(д)то́чувати; на(д)точи́ти, підто́чувати, підточи́ти, наштуко́вувати, наштукува́ти, (*о мног.*) подото́чувати *и т. п.* що чим; 2) *что к чему* – прив'я́зувати, прив'яза́ти, (*о мног.*) поприв'я́зувати що до чо́го. **Нача́ленный** – 1) дото́чений, на(д)то́чений, підто́чений, наштуко́ваний, подото́чуваний *и т. п.*; 2) прив'я́заний, поприв'я́зуваний. **-ться** – 1) дото́чуватися, доточи́тися, подото́чуватися; бу́ти дото́чуваним, дото́ченим, подото́чуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нав'яза́тися, попов'яза́ти (досхочу́), (*о мног.*) понав'я́зуватися *и т. п.*; *срв.* **Ча́лить.**
Нача́лие, *стар., см.* **Нача́льство 1.**
I. Нача́лить, -ся, *см.* **Нача́ливать, -ся.**
II. Нача́лить, *см.* **Нача́льствовать.**
Нача́лишко – погане́нький (аби-яки́й) поча́ток (-тку).
Нача́лка – 1) (*действие*), *см.* **Нача́ливание, Нача́ление**; 2) (*качество действия; началенное*) до́точка, на́(д)точка, пі́дточка; при́в'язка; *срв.* **Нача́ливать.**
Нача́лковый – доточко́вий, на(д)точко́вий, підточко́вий; прив'язко́вий; *срв.* **Нача́лка 2.**

Нача́ло – 1) (*в пространстве*) піча́ток (-тку) *и* (*зап.*) почато́к (-тку́). [От почáток до́шки, а от кіне́ць її́ (Київщ.). Нитки́ так попереплу́тувалися, що й не зна́йдеш ні почáтку, ні кінця́ (Київщ.). Почáток (Шевче́нкової) пое́ми «Княжна́» (Доман.)]. *В* **-ле** *книги* – на почáтку кни́жки (кни́ги). *От* **-ла** *до конца* – від почáтку (від кра́ю) до кінця́ (до кра́ю). [Перейді́мо по́ле від почáтку до кінця́ (від кра́ю до кра́ю) (Київщ.)]. **-ло** *долины* – верхів'я (почáток) доли́ни. *Брать* **-ло** – починáтися, (*реже*) зачинáтися. [На́ша рі́чка зачинáється десь ду́же дале́ко (Звин.)]; 2) (*во времени*) почáток *и* (*зап.*) почато́к, почи́н (-ну), почи́нок (-нку), начáток (-тку), (*зачало*) зачáло, зачáток (-тку). [Почáток і не мо́жна знать, відкіля́ взя́вся (Номис). Був почáток о́сени (Грінч.). Перед почáтком уче́ння (Васильч.). Ти́хо ли́ну до я́сного кра́ю, де немá ні сме́рти, ні почи́ну (Грінч.). Почи́нок слове́сности ру́ської (Куліш)]. *Не иметь ни* **-ла**, *ни конца* – не мáти ні почáтку (ні почи́ну), ні кінця́ (ні краю, ні кінця-краю). *Нет ни* **-ла**, *ни конца* – немá(є) ні почáтку (ні почи́ну), ні кінця́ (ні кра́ю, ні кінця́-кра́ю), немá(є) почáтку (почи́ну) і кінця́ (кра́ю, кінця́-кра́ю). [Душі́ почи́ну і кра́ю немáє (Шевч.)]. *В* **-ле,** *см.* **Внача́ле.** *В* **-ле** *чего* – на почáтку чого́. [На почáтку ново́го семе́стру (Київ)]. *В самом* **-ле** *чего* – а) на сáмому почáтку, наприпочáтку чого́; б) з почи́ну, з почи́нку; *срв. ниже С самого* **-ла** а *и* **Снача́ла**; в) (*в зародыше*) в зáродку, в зáроді, (*в корне*) в ко́рені. [Удáр, що мав їх усі́ (надії) в зáроді розби́ти (Франко)]. *В* **-ле** *жизни* – на почáтку (свого́) життя́. *В* **-ле** *своего поприща* – на почáтку свого́ життьово́го шля́ху (своє́ї кар'є́ри). **-ло** *весны* – почáток весни́, про́весна, про́весень (-сни). *В* **-ле** *весны* – на почáтку весни́, на про́весні. **-ло** *года* – почáток ро́ку. *В* **-ле** *года, месяца* – на почáтку ро́ку, мі́сяця. **-ло** *мира* – почáток (первопочáток) сві́ту. [До почáтку сього́ сві́та, ще до чолові́ка (Рудан.). Допи́тувався про первопочáток сві́ту (Крим.)]. *От* **-ла** *мира* – від почáтку сві́та, відко́ли світ настáв (зачáвся). **-ло** *пятого* (*часа*) – почáток на п'я́ту (годи́ну). *В* **-ле** *пятого* – на почáтку п'я́тої. *Для* **-ла** (*для почина*) – на почáток, на почи́н, для почи́ну. [Дав йому́ п'ятсо́т карбо́ванців на почáток господáрства (Грінч.). Дáйте нам на почи́н (Грінч. III). Коли́ до́сі не бив ні рáзу, то ви́б'ю для почи́ну (Мова)]. *О* **-ле** *этого ещё и не думали* – про почáток цього́ ще й не ду́мали, ще й заво́ду того́ немá(є) (не було́). *От* **-ла** – з почáтку, з почи́ну; *срв.* **Искони́**. [Не зáповідь нову́ пишу́ вам, а зáповідь стару́, котру́ мáєте з почи́ну; зáповідь старá, се сло́во, котре́ ви чу́ли з почи́ну (Біблія)]. *От* **-ла** *до конца* – від (з) почáтку (з почи́ну) до кінця́, (*диал.*) з почáтку до остáнку. [Чолові́кові не зрозумі́ти всього́ з почи́ну та й до кінця́ (Куліш). З почáтку до остáнку він ці́лий вік не вилáзить з чужо́ї робо́ти (Звин.)]. *По* **-лу** – з почáтку, з почи́ну. [З почи́ну знáти, яки́х нам тре́ба ждáти справ (Самійл.)]. *Судить по* **-лу** *о чём* – роби́ти з (на підстáві) почáтку ви́сновок про що, висно́вувати (*сов.* ви́снувати) з (на підстáві) почáтку що. *С* **-ла** *существования чего* – відко́ли існу́є що. *С* **-ла** *существования мира* – відко́ли існу́є світ, як світ стої́ть (настáв), як світ сві́том. *С самого* **-ла** – а) з (від) сáмого почáтку (почи́ну), з почи́ну, з почи́нку, з (сáмого) зачáла, з сáмого пе́ршу; *см. ещё* **Снача́ла.** [З сáмого почáтку ви́явився іроні́чний по́гляд на дія́чів у коме́дії (Грінч.). Російська держáва від сáмого почи́ну булá заразо́м азі́йською держáвою (Куліш). З почи́ну були́ самови́дцями (Куліш). Він щось почáв був говори́ти, да су́дді річ його́ з почи́нку переби́ли (Греб.). Тре́ба усе́ з зачáла і до ладу́ вам розказáти (М. Вовч.). Якби́ я знав (це) з сáмого пе́ршу, то я-б тоді́ сказáв (Квітка)]; б) (*прежде всего*) з сáмого почáтку, насáмперед, всáмпере́д, передусі́м, передовсі́м. [Насампере́д я перекажу́ вам зміст кни́жки (Київ)]; в) (*сразу, немедленно*) з сáмого почáтку, зрáзу, відрáзу. [Ми ті́льки-що наткну́лись, він тáк-таки зрáзу і почáв лáятись (Новомоск.)]. *Начать с самого* **-ла** – почáти з сáмого почáтку (від сáмого кра́ю). [Я почну́ від сáмого кра́ю (Кониськ.)]. *С* **-лом** *двадцатого столетия* – з почáтком двадця́того столі́ття (Вороний). *Брать* (*вести*) **-ло** – брáти почáток (почи́н), (роз)починáтися. *Иметь* **-ло** *в чём* – мáти почáток (почи́н) у чо́му, починáтися в чо́му *и* з (від) чо́го. *Полагать, положить, давать, дать* **-ло** *чему* – покладáти (роби́ти), поклáсти (зроби́ти) почáток чому́ *и* чого́, давáти, дáти почáток (почи́н) чому́, (*редко*) склáсти (заклáсти, зложи́ти) почáтки чого́, (*основывать*) засно́вувати, заснувáти, закладáти, заклáсти що; (*показывать пример*) давáти, дáти при́від. [Шекспі́р поклáв почáток сьогочáсної коме́дії (Рада). Я не скупи́й на подя́ку і, щоб зроби́ти почáток, порáджу… (Куліш). Ле́ся Украї́нка дає́ почи́н індивідуалісти́чній пое́зії (Рада). Я ді́ла влáсного зложи́в почáтки (Біл.-Нос.). Дру́гу ти́сячу доклáв, а хліб продáм, то з бариші́в закладу́ тре́тю (Тобіл.). Як ви дасте́ при́від, то й і́нші ся́дуть на ко́ней (Н.-Лев.)]. *Получать, получить* **-ло** *от чего* – починáтися, почáтися, ставáти, стáти з (від) чо́го, похо́дити, піти́, вихо́дити, ви́йти, по(в)ставáти, по(в)стáти з чо́го; *срв.* **Происходи́ть 2**. [З то́ї коня́ки і почали́ся нáші ко́ні (Рудан.). Як і від чо́го все стáло? (Самійл.)]. **-ло** *этого идёт от чего* – це бере́ почáток (почи́н) (це починáється) з (від) чо́го. **-ло** *этого рода идёт от такого-то* – цей рід похо́дить (іде́) від тако́го-то.

Доброе **-ло** *полдела откачало* (– *половина дела*) – до́брий поча́ток – полови́на спра́ви (ді́ла); до́брий поча́ток (почи́н) до кінця́ доведе́; до́бре поча́в, добре́ й скінчи́в. *Не дорого* **-ло***, а похвален конец* – не хвали́сь починаю́чи, а похвали́сь кінча́ючи. *Лиха беда* **-ла** – ва́жко розгойда́тися, а да́лі ле́гко; 3) (*причина*) поча́ток, причи́на, (*источник*) джерело́. [В цих оповіда́ннях зе́млю пока́зано, як невиче́рпне джерело́ ві́чної астрономі́чної ка́зки (М. Калин.)]. **-ло -ча́л** – поча́ток поча́тків, причи́на причи́н, джерело́ джере́л, первопоча́ток (-тку), первопричи́на, перводжерело́. **-ло** *света* (*оптич.*) – (перво)джерело́ сві́тла. *Вот* **-ло** *всему злу* – от поча́ток (причи́на, ко́рінь) всього́ ли́ха (зла); 4) (*основа*) осно́ва, (*возвыш.*) нача́ло, (принцип) при́нцип (-пу), заса́да. [Життьова́ осно́ва люди́ни є той са́мий при́нцип, що надиха́є приро́ду (М. Калин.). Охопи́ти в статті́ ці́нності вели́кої культу́ри, щоб у ти́сячі рядкі́в нерозри́вно сплели́ся порі́знені нача́ла (М. Калин.)]. *Доброе, злое* **-ло** – до́бра, недо́бра осно́ва, (*возвыш.*) до́бре, недо́бре нача́ло. *Духовное и плотское* **-ло** – ду́хо́ва (духо́вна) і матеріа́льна осно́ва, ду́хо́вий (духо́вний) і матеріа́льний при́нцип. **-ла** *жизни* – життьові́ осно́ви (заса́ди). **-ло** *возможных перемещений* – при́нцип можли́вих перемі́щень; 5) **-ла** (*мн. ч.*) – а) (*основные принципы науки, знания*) осно́ви, заса́ди чого́. **-ла** *космографии, математики* – осно́ви (заса́ди) космогра́фії, матема́тики. *Основные* **-ла** – основні́ заса́ди (при́нципи); б) (*первые основания, элементы*) поча́тки (-ків) чого́; *срв.* **Нача́тки 2 а. -ла** *знания* – поча́тки знання́; в) (*основания*) осно́ви, підста́ви (-та́в), заса́ди (-са́д), при́нципи (-пів). [Перебудува́ння сві́ту на розу́мних осно́вах (М. Калин.). Ми збудува́ли нову́ а́рмію на нови́х заса́дах, для нови́х завда́нь (Азб. Комун.)]. **-ла** *коллегиальные, комиссионные, компанейские, корпоративные, паритетные, полноправные* – заса́ди (*реже* підста́ви) колегія́льні, комісі́йні, компані́йські (товари́ські), корпорати́вні, парите́тні (рі́вні, одна́кові), повнопра́вні. *На коллегиальных, комиссионных* **-лах** – на колегія́льних заса́дах (колегія́льно), на комісі́йних заса́дах. *На* **-лах** *хозрасчета* – на підста́ві госпрозрахýнку. *Вести дело на компанейских* **-лах** – прова́дити підприє́мство (спра́ву) на компані́йських заса́дах; 6) (*коренное вещество*) осно́ва, (*материя*) речовина́, мате́рія, наді́б’я (-б’я). *Горькое* **-ло** – гірка́ осно́ва (речовина́), гіркота́. *Красящее* **-ло** – фарбовина́, фарбни́к (-ка́ *и* -ку́), краси́ло. *Коренное* **-ло** *кислоты* – корі́нна́ осно́ва кислоти́; 7) (*химич. элемент*) елеме́нт (-та); 8) – а) (*власть*) вла́да, уря́д (-ду), зве́рхність (-ности); *срв.* **Нача́льство 1**. *Быть, находиться под* **-лом** *кого, чьим* – бу́ти (перебува́ти) під вла́дою (руко́ю) в ко́го, чиє́ю, бу́ти під уря́дом (про́водом) чиї́м, бу́ти під зве́рхністю чиє́ю, бу́ти під ким. *Держать* **-ло**, *править* **-лом** – пере́д вести́; (*править*) керува́ти, пра́вити ким, чим, де, старшинува́ти над ким, над чим, де; *см.* **Нача́льствовать 1**; б) *см.* **Нача́льник**; 9) *церк.* – а) (*начальные слова, -ные молитвы*) поча́ток моли́тви, початко́ві моли́тви́, (*возвыш.*) нача́ло. *Творить* **-ло** – пра́вити нача́ло; б) (*первая ступень иночества*) новонача́ло, новопоча́ток (-тку). *Положить* **-ло** – закла́сти новопоча́ток, взя́ти по́стриг, постри́гтися в ченці́ (*о женщ.*: в черни́ці). *Быть под* **-лом** – бу́ти (перебува́ти) під чиє́ю руко́ю, бу́ти під керува́нням (під на́глядом) у ко́го, чиї́м, бу́ти на поку́ті. [Під руко́ю того́ ста́рця перебува́ло тро́є послушникі́в (Крим.)]. *Отдать кого под* **-ло** кому́ – зда́ти кого́ під чию́ ру́ку (під чиє́ керува́ння); 10) **-ла** (*чин ангельский*) *церк.* – нача́ла (-ча́л), поча́тки (-ків).

Началобы́тный – 1) (*первобытный*) пе́рві́сний, первобу́тній, (*исконный*) споконві́чний, (с)праві́чний, відві́чний; 2) (*безначальный*) безпочатко́вий, ві́чний.

Нача́ловать – 1) заклада́ти, засно́вувати, розпочина́ти що; 2) *см.* **II. Нача́л** (*Класть* **-ча́л**).

Нача́лок, *см.* **Нача́лка 2.**

Началоро́дный – 1) *см.* **Родонача́льный**; 2) (*исконный*) споконві́чний, (с)праві́чний, відві́чний.

Началосчисле́ние – літочислі́ння, літочи́слення; е́ра; поча́ток (-тку) е́ри.

Нача́льник – нача́льник; (*заведующий, председатель, предводитель*) голова́; (*старшой, шеф*) старши́й (-шо́го); (*власть имущий*) зве́рхник. [Ти чув, що говори́в оту́т нача́льник? (Л. Укр.). Та то-ж посла́в намі́сник, нача́льник ваш (Грінч.). Чолові́к, що ма́ла його́ бі́льша части́на (козакі́в) собі́ за го́лову; закли́кав сього́ ново́го зве́рхника Зборо́вський у свій курі́нь (Куліш). Хто тебе́ наста́вив старши́м над на́ми? (Брацл.)]. **-ник** *гарнизона* – нача́льник зало́ги. *Земский* **-ник** – зе́мський (-кого) (нача́льник). [Хіба́ йому́ зе́мський не ви́бив зу́ба? (Коцюб.)]. *Караульный* **-ник** – нача́льник сторо́жі. *Непосредственный* (*прямой*), *низший* **-ник** – безпосере́дній, ни́жчий нача́льник. **-ник** *отделения* – нача́льник (голова́) ві́дділу. **-ник** *связи, снабжения* – нача́льник зв’язку́, постача́ння. **-ник** *станции* – нача́льник ста́нції. **-ник** *школы* – нача́льник (заві́дувач) шко́ли. **-ник** *штаба* – нача́льник шта́бу. *Отношения между* **-ком** *и подчинённым* – відно́сини (по)між нача́льником і підле́глим (підвла́дним), відно́сини ста́ршого до підле́глого (підвла́дного). *Быть* **-ком** –

бу́ти нача́льником (за нача́льника *и т. п.*); *см. ещё* **Нача́льствовать 2.**

Нача́льников – нача́льників; голови́н (-на́, -не́), голові́ (старшо́му) нале́жний, голови́, старшо́го; зве́рхників (кова, -кове).

Нача́льница – нача́льниця; голова́; ста́рша (-шої); зве́рхниця; *срв.* **Нача́льник. -ца** *училища* – нача́льниця (заві́дувачка) шко́ли.

Нача́льницын – нача́льничин; голови́н (-на́, -не́); голові́ (ста́ршій) нале́жний, голови́, старшо́ї, зве́рхничин (-на, -не).

Нача́льничать – пога́но (свaві́льно) урядува́ти (начальникува́ти).

Нача́льнически, *нрч.* – по-нача́льницькому.

Нача́льнический – нача́льницький. [Репету́є з пова́жною нача́льницькою мі́ною (Н.-Лев.). Нача́льницький тон (Крим.)].

Нача́льничий, *см.* **Нача́льников** *и* **Нача́льнический.**

Нача́льничишка – нача́льничок (-чка), погане́нький (паршиве́нький) нача́льник.

Нача́льный – 1) початко́вий. [Ріка́, де-да́лі од початко́вих джере́л свої́х, усе́ більшої набира́є си́ли (Рада)]. **-ные** *буквы* – початко́ві бу́кви (лі́тери). **-ная** *скорость* – початко́ва шви́дкість. **-ное** *состояние системы* – початко́вий стан систе́ми; 2) (*первобытный*) пе́рві́сний, (перво)початко́вий. [Пе́рвісна прирожде́нна мора́ль (Наш)]. **-ные** *силы* – пе́рві́сні си́ли; 3) (*первоначальный, исходный*) пе́рві́сний, пе́рший. **-ное** *намерение* – пе́рший (пе́рві́сний) на́мір. **-ная** *ссора* – пе́рша сва́рка; 4) (*основной*) основни́й. **-ные** *вещества* – основні́ речови́ни, елеме́нти. **-ные** *основания науки* – (основні́) заса́ди нау́ки, осно́ви нау́ки; (*элементарный*) початко́вий, елемента́рний, пе́рві́сний. [Початко́ві шкільні́ книжечки́ (Куліш)]. **-ное** *обучение* – початко́ве навча́ння. **-ные** *правила* – початко́ві (елемента́рні) пра́вила. **-ное** *училище*, **-ная** *школа* – початко́ва шко́ла. [Посла́в си́на до початко́вої шко́ли (Грінч.)]; 6) (*правящий*) керівни́й, керівни́чий, владу́щий. **-ные** *власти* – керівна́ вла́да; *см.* **Нача́льство 2.**

Нача́льственный, *см.* **Нача́льнический.**

Нача́льство – 1) (*власть*) вла́да, зве́рхність (-ности), (*реже*) нача́льство, (*правительственное*) уря́д (-ду), (*управление*) керува́ння, порядкува́ння, урядува́ння, ору́дування, ору́да, (*командование*) кома́ндування. *Под* **-ством** *кого, чьим* – під вла́дою в ко́го, чиє́ю, під уря́дом (про́водом) чиї́м під оду́дою (зве́рхністю) чиє́ю, (*под предводительством*) за при́водом чиї́м, (*стар.*) за голово́ю чиє́ю. [Під його́ уря́дом було́ бага́то сі́льськи́х шкіл (Рідний Край). Украї́нське театра́льне товари́ство під ору́дою Садо́вського (Афіша). Поля́ки ходи́ли за при́водом князя по чужи́х зе́млях (Куліш). Щоб ми за твоє́ю (,гетьма́не Хмельни́цький,) голово́ю пили́ та гуля́ли (Ант.-Драг.)]. *Главное* **-ство** – головна́ вла́да; (*командование*) головне́ кома́ндування. *Главное* **-ство** *над войском* – головне́ кома́ндування (над) ві́йськом. *Поручать, поручить* **-ство** *над городом кому* – доруча́ти, доручи́ти вла́ду (зве́рхність) над мі́стом кому́, доруча́ти, доручи́ти керува́ти (пра́вити) мі́стом (урядува́ти над мі́стом) кому́. *Поручить* **-ство** *над армией кому* – доручи́ти кома́ндувати (кома́ндування) а́рмією кому́. *Принимать, принять* **-ство** *над кем, над чем* – перейма́ти, перейня́ти (на се́бе) про́від (вла́ду) над ким, над чим, (*над войском*) перейма́ти, перейня́ти (на се́бе) кома́ндування ві́йськом; 2) *см.* **Нача́льствование 1** *и* 2; 3) – а) нача́льство, нача́льник; *срв.* **Нача́льник.** [Тебе́ ви́брано за нача́льство (Рудч.)]. *Это моё* **-ство** – це моє́ нача́льство, це мій нача́льник; б) (*начальники*) нача́льство, нача́льники, (*старшие*) старші́ (-ши́х), (*преимущ. военное, устар.*) старши́на, (*власть*) вла́да, уря́д; (*власть имущие*) зве́рхники (-ків), владу́щі ко́ла. [Ті часи́, як голоси́ нача́льство ті́льки ма́ло (Самійл.). Поліція́нт ла́явся, бо був гні́вний: від старши́х йому́ сього́дні до́бре впа́ло (Грінч.). Військо́ва старши́на (Стор.). Те, що спада́є від ро́та на́шим зве́рхникам, нам ви́стачило-б на життя́ (Куліш)]. *Высшее* **-ство** – ви́ще нача́льство, ви́ща вла́да, ви́щий уря́д. *Докладывать, доложить по* **-ству** *о чём* – доповіда́ти, доповісти́ нача́льству що, (*сообщать*) повідомля́ти, повідо́мити нача́льство про що, подава́ти, пода́ти до ві́дома нача́льству що; 4) (*круг власти, сан*) нача́льство, зве́рхність (*подвластная сфера*) нача́льство, (*подначалие*) підвла́дність, підру́чність (-ности). [Він зве́рхности дost́оєн (Куліш)].

Нача́льствование – 1) керува́ння, пра́влення, порядкува́ння, правува́ння, старшинува́ння, урядува́ння, ору́дування, верхово́дження; кома́ндування; отаманува́ння. [Неси́тая жадо́ба старшинува́ння (Куліш)]; 2) начальникува́ння, головува́ння, старшинува́ння, урядува́ння. *Срв.* **Нача́льствовать.**

Нача́льствовать – 1) *над кем, над чем, где* (*управлять*) – керува́ти ким, чим, пра́вити ким, чим, де, порядкува́ти, правува́ти, старшинува́ти, урядува́ти, стоя́ти над ким, над чим, де, ору́дувати чим, (*не только верховодить*) верхово́дити ким, чим *и* над ким, над чим, де,

(*командовать*) комáндувати ким, чим, (*предводительствовать*) отамануватúти над ким, (*быть во главе*) бýти на чолí когó, чогó, (*властвовать*) пануватúти над ким. [Нáшою окрýгою керувáв тодí Волúнець (Брацл.). Озарíф, що старшинувáв над нúми, зрíкся свогó ймéння (Л. Укр.). Хто бíльше з нас їстиме, так той над нáми бýде старшинувáть (Рудч.). Вонú в клáсі старшинýють і їм ніхтó нічóго, бо кóжен боїться (Свидн.). Ватáга вáша велúка, а чи розýмний хто стоїть над вáми? (Звив;). Немá Сíчи, пропáв і той, хто всім верховóдив (Шевч.). Колú я змій, а ти прóзмій, так ти над нáми бýдеш верховóдить (Рудч.). Отаманýє нáша пáнночка над дівчáтами (Квітка)]. **-вать** *над войском* – комáндувати вíйськом; 2) (*быть начальником*) начальникувáти, головувáти, старшинувáти, урядувáти, бýти начáльником, (за начáльника) *и т. п.*; *срв.* **Начáльник.** [Вже дрýгий рік старшинóю, а начальникувáти не навчúвся (Грінч.)].

Начáльствующий, *прлг.* – начáльницький, керівнúй, (*командный*) комáндний. **-щий** *состав* – начáльницький (комáндний) склад.

Начáльщик, -щица – дотóчувач, -вачка; прив'я́зувач, -вачка; *срв.* **Начáливать.**

Начáнник – кружáло (вíко, нáкривка) на кáдіб (на брáжник *и т. п.*; *срв.* **Чан**).

Начáнный – накáдібний, набрáжниковий *и т. п. срв.* **Чан. -ный** *круг, см.* **Начáнник.**

Начáс, *нрч.* – на (якý) часúну (хвилúну).

Начасáх, *нрч.* – (*с часу на час*) що-чáсу, з годúни на годúну; (*вскоре*) незабáром, от-óт, дáлі-дáлі, тут-тýт.

Начасóк, *нрч.* – на (якý) часúнку (хвилúнку).

Начастúть – 1) (*в шитье*) начастúти; 2) (*насеменить*) надріботíти, надрібцювáти, надробúти.

Начáтель, -ница – почáтник, -ниця; ініція́тор, -торка.

Начáтие – 1) (*действие*) початтяя́ (-ттяя́), розпочúн (-ну). **-тие** *дела в суде* – почаття́ (розпочúн) спрáви в судí; 2) *см.* **Начáло 2**; 3) *см.* **Начинáние 2.**

Начáтковый – початкóвий.

Начáток – 1) *см.* **Начáло 2**; 2) **-тки** (*мн. ч.*) – а) (*первые основания, элементы*) початкú (-кíв) (чогó). [Украї́нський нарóд появúв почáтки влáсної культýри (Рада)]. **-ки** *науки* – почáтки наýки; б) (*задатки*) нáхили (-лів), пóчúни (-нів). [Гóрдість у душí людськíй всі дóбрі пóчини викоріня́є (Франко)]; (*первые плоды*) первопочáтки, новúнкú (-нóк), (*соб.*) новинá.

Начáточный – початкóвий.

Начáть, -ся, *см.* **Начинáть, -ся.**

Начáяться – (*надеясь*) насподівáтися когó, чогó; (*ожидая*) начекáтися, наждáтися когó, чогó.

Начвáкать, -ся, *см.* **Начáвкать, -ся.**

Начвáниться – начвáнитися, навеличáтися, напиндю́читися, набундю́читися, напрúндитися, попочвáнитися (досхочý) *и т. п.*

Начекáнивание, Начекáнение – 1) накарбóвування, накарбувáння, набивáння, набиття́ (-ття́), вибивáння, вибиття́; 2) викарбóвування, вúкарбування, вибивáння, вибиття́. *Срв.* **Начекáнивать.**

Начекáнивать, начекáнить – 1) *чего* – накарбóвувати, накарбувáти, (*о монете ещё*) набивáти, набúти чогó, вибивáти, вúбити (багáто) чогó, (*о мног.*) понакарбóвувати, понабивáти, повибивáти; 2) *что на чём* – викарбóвувати, вúкарбувати, вибивáти, вúбити, (*о мног.*) повикарбóвувати, повибивáти що на чóму. **Начекáненный** – 1) накарбóваний, набúтий, вúбитий, понакарбóвуваний, понабúваний, повибúваний; 2) вúкарбуваний, вúбитий, повикарбóвуваний, повибúваний. **-ться** – 1) накарбóвуватися, накарбувáтися, понакарбóвуватися; бýти накарбóвуваним, накарбóваним, понакарбóвуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) накарбувáтися, попокарбувáти (досхочý), (*о мног.*) понакарбóвуватися *и т. п.*; *срв.* **Чекáнить.**

Начекáнка, *см.* **Начекáнивание, Начекáнение.**

Начекмáрить – набúти, (*о мног.*) понабивáти (дóвбнею) когó.

Начекры́жить, -ся, *см.* **Начакры́жить, -ся.**

Начекý, *нрч.* – 1) напоготóві; *см.* **Наготóве.** *Быть* **-ку** – бýти напоготóві; 2) *быть* **-кý,** *см.* **Насторожé** (*Быть* **-жé**).

Начекýшить, *см.* **Начекмáрить.**

Начéльник – начíлок (-лка), начíльник; *см.* **Налóбник 1.**

Начéльный – начíльний, налóбний.

Начéлюстный – нащéлепний.

Начепéчный – (на)чепцéвий, (на)чепцьовúй, (на)чéпчиковий.

Начервля́ть, начерви́ть (*улей*) – начéрвлювати, начерви́ти (ву́лик(а)), (*о мног.*) поначéрвлювати (ву́лики). **Начервлённый** – начéрвлений, поначéрвлюваний. **-ться** – начéрвлюватися, начерви́тися, поначéрвлюватися; бу́ти начéрвлюваним, начéрвленим, поначéрвлюваним.

Начерéвный – начерéвний, наживі́тний.

Начéрить, *см.* **Начерви́ть** (*под* **Начервля́ть**).

На́черк – 1) (*действие*), *см.* **Начёркивание, Начёркание**; 2) на́черк (-ку); *см.* **По́черк.**

Начёркивание, Начёркание – начé[í]ркування, черка́ння, начерка́ння, накрéслювання, накрéслення.

Начёркивать, начёркать, начеркну́ть *что* – начé[í]ркувати, черка́ти, начерка́ти, накрéслювати, накрéсли́ти, (*о мног.*) поначé[í]ркувати, понакрéслювати що. [Що начерка́в, то так в друка́рню і несé (Основа 1861)]. **Начёрканный** – начéрканий, накрéслений, поначé[í]ркуваний, понакрéслюваний. **Начёркнутый** – начéркнутий. **-ться** – 1) (*стр. з.*) начéркуватися, бу́ти начé[í]ркуваним, начéрканим, начéркнутим, поначé[í]ркуваним *и т. п.* [На пéршому а́ркушику начéркано перо́м, без ко́льору, костéл (Куліш)]; 2) (*вдоволь, сов.*) начерка́тися, попочерка́ти (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Чёркать.**

Начернéние – 1) начо́рнювання, вичо́рнювання, *оконч.* начо́рнення, почо́рнення, ви́чорнення; 2) нама́зування, нама́щування, набру́днювання, забру́днювання, *оконч.* нама́зання, нама́щення *и* намасті́ння, набру́днення, забру́днення. *Срв.* **Начерня́ть 1** *и* **2.**

Начернéть, -ся – начорні́ти, -ся.

Начéрнивать, -ся, начерни́ть, -ся, *см.* **Начерня́ть, -ся.**

На́черно́, *нрч.* – на́чорно. *Написать* **-но** – написа́ти на́чорно. *Написанный* **-но** – напи́саний на́чорно, (що) в чернéтці.

Начерня́ть *и* **Начéрнивать, начерни́ть** – 1) начо́рнювати, начорни́ти, чорни́ти, почорни́ти, вичо́рнювати, ви́чорнити, (*о мног.*) поначо́рнювати, повичо́рнювати що. [Чим ти бро́ви начорни́ла? (Чуб. V)]; 2) (*намазывать*) нама́зувати, нама́зати, нама́щувати, намасти́ти, (*нагрязнять*) набру́днювати, набрудни́ти, забру́днювати, забрудни́ти, (*о мног.*) понама́зувати *и т. п.* що; 3) (*набрасывать начерно*) начéркувати (накида́ти), начéрка́ти (наки́дати) на́чорно що. **Начернённый** – 1) начо́рнений, почо́рнений, ви́чорнений, поначо́рнюваний, повичо́рнюваний; 2) нама́заний, нама́щений, набру́днений, забру́днений, понама́зуваний *и т. п.*; 3) начéрканий (наки́даний) на́чорно. **-ться** – начо́рнюватися, начорни́тися, поначо́рнюватися; бу́ти начо́рнюваним, начо́рненим, поначо́рнюваним *и т. п.*

На́черп – 1) (*действие*) *см.* **Начéрпка**; 2) (*черпак*) черпа́к (-ка́), черпа́ло, коря́к (-ка́).

Начéрпание – начерпа́ння (-ння).

Начéрпка – начéрпування, *оконч.* начерпа́ння.

Начерпно́й – начерпни́й, начéрпуваний; (*начерпанный*) начéрпаний.

Начéрпывание – начéрпування (-ння).

Начéрпывать *и* **Начерпа́ть, начéрпать, начерпну́ть** – начéрпувати, начерпа́ти, начерпну́ти *и зап.*) начéрпти́, (*о мног.*) поначéрпувати чого́. [Прихо́дить жі́нка начерпа́ти води́ (Куліш)]. **Начéрпанный** – начéрпаний, поначéрпуваний. **Начéрпнутый** – начéрпнутий. **-ться** – 1) начéрпуватися, начерпа́тися, начерпну́тися *и* (*зап.*) начéрпти́ся, поначéрпуватися; бу́ти начéрпуваним, начéрпаним, начéрпнутим, попачéрпуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) начерпа́тися, попочерпа́ти (досхочу́), (*о мног.*) поначéрпуватися.

Начерствéлый – начерстві́лий, зачерстві́лий.

Начерствéть – начéрстві́ти, наскори́ніти, зачéрстві́ти, заскори́ніти (тро́хи, звéрху, зо́кола). **Начерствéвший** – що начéрствів *и т. п.*; *см. ещё* **Начерствéлый.**

Начерта́ние – 1) (*действие*) накрéслення, нарисува́ння, начéрка́ння, наки́дання; *срв.* **Начéртывать**; 2) на́рис (-су), на́черк (-ку). **-ние** *всемирной истории* – на́рис всесві́тньої істо́рії.

Начерта́тельный – нарисо́вий. **-ная** *геометрия* – нарисо́ва геомéтрія. **-ные** *исскуства* – нарисо́ві мистéцтва.

Начерта́ть, -ся, *см.* **Начéртывать, -ся.**

Начерти́ть, -ся, *см.* **Начéрчивать, -ся.**

Начéртывание – накрéслювання, нарисо́вування; начéркування, накида́ння; *срв.* **Начéртывать.**

Начéртывать, начерта́ть – накрéслювати, накрéсли́ти, (*начерчивать*) нарисо́вувати, нарисува́ти, (*набрасывать очерк*) начéркувати, начéрка́ти, накида́ти, наки́дати, (*о мног.*) понакрéслювати, понарисо́вувати, поначéркувати що. **Начéртанный** – накрéслений, нарисо́ваний, начéрканий, наки́даний. **-ться** – накрéслюватися, бу́ти накрéслюваним,

накре́сленим, понакре́слюваним *и т. п.*

Начертыха́ть, -ся – наче́ркати, -ся, начорти́ти, -ся, начортя́кати, -ся.

Наче́рчивание, Начерче́ние – нарисо́вування, рисува́ння, нарисува́ння; нацирк(у)льо́вування, нацирк(у)люва́ння; накре́слювання, накре́слення; *срв.* **Наче́рчивать.**

Наче́рчивать, начерти́ть – нарисо́вувати, рисува́ти, нарисува́ти, (*о мног.*) понарисо́вувати що; (*циркулем*) нарисо́вувати, нарисува́ти ци́ркулем, нацирк(у)льо́вувати, нацирк(у)люва́ти що; (*перен.*) накре́слювати, накре́сли́ти що. [Нарисува́в план Замгла́ївського торфовика́ (Київ). Узя́в він ци́ркуля та й на пісо́чку нацирклюва́в зразо́к на булаву́ (Крим.)] – **Начерче[ё]нный** – нарисо́ваний, понарисо́вуваний; нацирк(у)льо́ваний. **-ться** – 1) нарисо́вуватися, рисува́тися, бу́ти нарисо́вуваним, рисо́ваним, нарисо́ваним, понарисо́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нарисува́тися, попорисува́ти (досхочу́), (*о мног.*) понарисо́вуватися.

Начё́с – 1) (*действие*), *см.* **Начё́сывание** *и* **Начеса́ние**; (*почёсывание*) чу́хання, (*усилит.*) чухани́на; 2) (*добытое чёской*) на́чіс (-чосу); 3) (*начёсанное место*) наче́сане, нашкря́бане, надря́пане, начу́хане (-ного); 4) **-сы** (*в прическе*) – начо́си (-сів), (*диал.*) му́ськи (-сьок). [Начо́сів не напуска́й (Номис). Му́ськи попуска́ла на ло́ба (Липовеч.)].

Начеса́ние – 1) начеса́ння; начухра́ння; напа́чесува́ння; 2) начеса́ння, нашкря́бання, надря́пання, начу́хання. *Срв.* **Начё́сывать.**

Начеса́ть, -ся, *см.* **Начё́сывать, -ся.**

Начё́ска, *см.* **Начё́сывание** *и* **Начеса́ние.**

Начё́ски – на́чіски (-ків); (*очёски*) па́чо́си (-сів), па́чіски́ (-со́к); (*пеньковые*) валови́на; (*шерстяные*) вовни́ння (-ння).

Начесно́й – начісни́й; (*начёсанный*) наче́саний.

Начё́сок – на́чісок (-ска); *срв.* **Начё́с 2** *и* **4.**

Начести́ть, -ся – 1) нашанува́ти, -ся, начести́ти, -ся; 2) (*набранить, -ся*) нала́яти, -ся, накарта́ти, -ся, набе́штати, -ся, нашпе́тити, -ся.

На́честно, *нрч.* – цілко́м че́сно, (*безукоризненно*) бездога́нно.

Наче́сть, *см.* **Насчи́тывать** *и* **I. Начи́тывать.**

Начё́сывание – 1) начі́сування; 2) начі́сування, нашкря́бування, надря́пування, начу́хування. *Срв.* **Начё́сывать.**

Начё́сывать, начеса́ть – 1) *чего* – начі́сувати, начеса́ти, (*о мног.*) поначі́сувати чого́; (*шерсти ещё, сов.*) начухра́ти (во́вни); (*льна, пряжи ещё, сов.*) напа́чесува́ти (льо́ну, пря́дива). [Ти́хо дівча́ ко́су че́ше; що наче́ше, на Дуна́й не́се (Чуб. V). Начухра́в во́вни (Сл. Гр.)]; 2) *что* – начі́сувати, начеса́ти, нашкря́бувати, нашкря́бати, надря́пувати, надря́пати, начу́хувати, начу́хати, (*о мног.*), поначі́сувати *и т. п.* що. [На ті́м'ї начеса́в аж струп (Котл.). Не шкря́байся так, – ще коро́сту нашкря́баєш! (Брацл.). Начу́хав ру́ку, тро́хи не поздира́в (Сл. Ум.)]. **Начё́санный** – 1) наче́саний, поначі́суваний; начу́храний, напа́чесуваний, напачесо́ваний; 2) наче́саний, нашкря́баний, надря́паний, начу́ханий, понашкря́буваний *и т. п.* **-ться** – 1) начі́суватися, начеса́тися, поначі́суватися; бу́ти начі́суваним, наче́саним, поначі́суваним *и т. п.*; нашкря́буватися, бу́ти нашкря́буваним, нашкря́баним, понашкря́буваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*чеша*) начеса́тися, попочеса́ти (досхочу́), (*о мног.*) поначі́суватися; б) (*чешась*) начі́суватися, попочеса́тися (досхочу́), (*о мног.*) поначі́суватися *и т. п.*; *срв.* **Чеса́ть, -ся.**

I. Начё́т – 1) (*действие*) нарахо́вування, налі́чування, *оконч.* нарахува́ння, налі́чення; *срв.* **I. Начи́тывать**; 2) нарахува́ння *и* нарахо́вання (-ння), на́лік (-ку), на́лічка; (*недочёт*) недо́лік (-ку), недо́лічка. *На нём* **-ту** *сто рублей* – за ним недо́ліку сто карбо́ванців. *Делать, сделать* **-чёт** *на кого* – роби́ти, зроби́ти нарахува́ння (нарахо́вання) на ко́го, нарахо́вувати, нарахува́ти на ко́го.

II. Начё́т – при́мовка *и* при́мовки (-вок), при́казка *и* при́казки (-зок), при́кладка *и* при́кладки (-док); *см.* **Прибау́тка.**

Начетвере́ньках, *нрч.* – на чотирьо́х (нога́х), ра́чки, (*раскарячившись*) ра́ком, ра́ка. [Ану́-но, су́нься! полі́зеш од ме́не на чотирьо́х! (Звин.). Роби́ти хоч ки́єм би́ти, а ї́сти хоч ра́чки лі́зти (Номис). Ева́ндр у ха́ту ра́чки ліз (Котл.). Не всім туди́ ра́ком лі́зти, де зозу́ля кує́ (Номис). Став на две́рях ра́ком (Грінч. II)]. *Ползать* **-ках** – рачкува́ти, (*диал.*) рачкува́тися. [Ді́вчина кропи́ву шатку́є, а за не́ю дити́на рачку́є (Чуб. V)].

На́четверо, *нрч.* – наче́тверо. [Наче́тверо розпа́лася розри́та моги́ла (Шевч.)].

Начё́тистый – утра́тний, неви́гідний.

Начё́тный – нарахівни́й, налічни́й; (*начтённый*) нарахо́ваний, налі́чений.

Начё́тчик, -чица – 1) нарахівни́к (-ка́), -ни́ця, налічі́льник, -ниця; 2) (*чтец, чтица*) чите́ць

(-тця́), чита́льник, -ниця, (*ирон.*) чита́йло (*м. р.*); 3) (*начитанный, -ная*) начи́танець (-нця), -танка, очита́нець (-нця, *м. р.*), начи́тник, -ниця. [Одна́ ті́льки слуха́чка його́ ціка́вила, – його́ начи́тниця, його́ молито́вниця непокі́рлива (Корол.)].

Начешу́йный – налускови́й.

Начиги́риться – насмокта́тися, наду́длитися; *см.* **Напи́ться 2** (*под* **Напива́ться**).

Начи́н – поча́ток (-тку), почи́н (-ну), почи́нок (-нку); *см.* **Нача́ло 2** *и* **Почи́н 1.**

Начина́ние – 1) (*действие*) починна́ння, розпочина́ння, зачина́ння; 2) почи́н (-ну), почина́ння, (*редко*) зачина́ння (-ння), (*мероприятие*) за́хід (-ходу), (*чаще во мн. ч.*) за́ходи (-дів). [На́ші га́рні почина́ння кінча́ються здебі́льшого нічи́м (Грінч.). В усі́х практи́чних почина́ннях віддава́в пе́ред Ма́ркові (Корол.). Зачина́нню його́ прихо́див край (Корол.). Спра́ва ця важка́, шкода й за́ходу! (Звин.). Ма́си трудя́щого лю́ду даю́ть життя́ всім за́ходам рук лю́дських (Рада). Культу́рні за́ходи (Пр. Правда). За́ходи просві́тні (Вороний)]. *Благое* **-ние** – до́брий почи́н, до́бре почина́ння. *Благие* **-ния** – до́брі за́ходи (почи́ни, почина́ння). **-ния** *в области чего* – за́ходи коло чо́го. [За́ходи коло наро́дньої просві́ти (Грінч.)].

Начина́тель, -ница – почина́льник, -ниця, почина́ч (-ча́), -на́чка, (роз)почи́нник, -ниця, почина́тель, -тельца, (*насм.*) (роз)почина́йло (*м. р.*); (*основатель, -ница*) фунда́тор, -торка. [П'я́тниця – почина́льниця (Мил.). Почина́телі че́ського націона́льного ру́ху (Стебниц.). Ох ти, розпочина́йло-некінча́йло! (Звин.)].

Начина́тельный – почина́льний, розпочи́нний; (*начальный*) початко́вий. **-ный** *глагол, грам.* – почина́льне дієсло́во.

Начина́ть, нача́ть – 1) почина́ти, поча́ти, розпочина́ти, розпоча́ти, зачина́ти, зача́ти, (*редко*) начина́ти, нача́ти, (*редко, диал.*) розчина́ти, розча́ти, започина́ти, започа́ти що *и* що роби́ти, (*очень редко*) вчина́ти, вча́ти що роби́ти; (*ставать*) става́ти, ста́ти що роби́ти, (*приниматься*) бра́тися, взя́ти *и* (*реже*) взя́тися, піти́ що роби́ти, захо́джуватися *и* захо́дитися, (*сов.*) заходи́тися що роби́ти *и* коло чо́го, (*о мног.*) поропочина́ти, позачина́ти, позахо́джуватися. [Я знав кіне́ць, іще́ й не почина́вши (Самійл.). Життя́ свого́ я не почну́ як ді́ти (Грінч.). Го́сті почали́ проща́тися (Коцюб.). Со́нце почало́ поверта́ти на вечі́рній пруг (Н.-Лев.). Ки́ньмо же́реб, хто резпочина́ти му́сить (Куліш). Тро́хи одди́хавши, зно́ву розпочина́є (Мирний). Тепе́р-би нам з ворога́ми бі́йку розпоча́ти (Рудан.). Па́ртія ви́знала за потрі́бне розпоча́ти рішу́чу боротьбу́ з пра́вим у́хилом (Пр. Правда). Стари́й розпоча́в нову́ ха́ту будува́ти (Мирний). Кардина́л каза́ння зачина́є (Самійл.). Ка́шель зачина́є души́ти його́ слабі́ гру́ди (Франко). Зачина́є із ним розмовля́ти (Рудан.). До́бре зача́в, ли́хо скінчи́в (Франко). Зача́в був його́ соро́мити (Грінч.). Зачне́ крича́ти (Звин.). Як начне́ш пости́ть, то ні́чого бу́де хрести́ть (Номис). Співа́ли га́рні пісні́, а да́лі й казки́ розчали́ (Біл.-Нос.). Розчали́ роби́ти ха́ту (Червоногр.). Заходи́тись коло тіє́ї пра́ці, що започали́ на́ші пре́дки (Куліш). Прибі́г до нас та й стає́ нам розка́зувати, що йому́ тра́пилося (Звин.). Став до ме́не ходи́ти (М. Вовч.). Бра́вся він голоси́ти (Крим.). Взяв він ла́ятися (Звин.). Погла́дить по голо́вці, а сам ві́зьме ходи́ть по садку́ (М. Вовч.). Учо́ра взяла́ за щось супере́читися зо мно́ю (Крим.). Взяли́ся стреля́ти (Гол. I). Пішли́ старі́ про Ка́м'янець розпи́туватись (Свидн.). Пообі́дав і роби́ти заходи́вся (Грінч.)]. **-ть** *говорить* – почина́ти, поча́ти говори́ти, здійма́ти (зніма́ти), зня́ти мо́ву, заговори́ти про (за) ко́го, про (за) що. *Ребёнок* **-на́ет** *говорить* (*впервые*) – дити́на почина́є говори́ти (лепеті́ти), (*диал.*) дити́на наріка́є. [«А що мали́й, ще не гово́рить?» – «Та ні, потро́ху вже наріка́» (Бердянщ.)]. **-ть** *год, день* – почина́ти (розпочина́ти), поча́ти (розпоча́ти) рік, день. **-ть** *дело* – а) (*судебное*) почина́ти (розпочина́ти, заво́дити), поча́ти (розпоча́ти, заве́сти́) спра́ву (ді́ло). [Я тобі́ й ко́ні подару́ю і ді́ла нія́кого не заведу́ (Тобіл.)]; б) (*исковое, тяжбу*) заклада́ти, закла́сти (*реже* заложи́ти) по́зов; в) (*предприятие*) почина́ти (розпочина́ти), поча́ти (розпоча́ти) ді́ло; заклада́ти, закла́сти підприє́мство, (*зап.*) підніма́тися, підня́тися (яко́їсь спра́ви). **-ть** *драку, ссору и т. п. с кем* – почина́ти, поча́ти бі́йку, сва́рку *и т. п.* з ким, заво́дитися, заве́сти́ся (би́тися, свари́тися *и т. п.*) з ким. [На́що ти з ді́тьми заво́дишся? знов почну́ть пла́кати через те́бе (Звин.). Завели́ся, як той каза́в: бага́тий за бага́тство, а вбо́гий – бо-зна й за ві́що вже (Номис). Завели́сь князі́ поміж собо́ю би́тись (Куліш)]. **-ть** *жизнь* – почина́ти (розпочина́ти), поча́ти (розпоча́ти) життя́. [Мо́жна було́ нове́ життя́ по-кра́щому розпоча́ти (Доман.)]. **-ть** *от* (*с*) *Адама* – почина́ти, поча́ти від Ада́ма (від ба́тькового ба́тька). **-ть** *переговоры* – почина́ти (розпочина́ти), поча́ти (розпоча́ти) перемо́ви (переспра́ви). **-ть** (*затягивать*) *песню* – заво́дить, заве́сти́ пі́сні *и* пі́сню. [Вночі́ заво́див свої́х чарівни́х пісе́нь (Гр. Григор.). Без ме́не не зна́єш, як і пі́сню завести́ (Стор.)]. **-ть** *пирог, хлеб* – почина́ти, поча́ти, (*слегка*) надпочина́ти, надпоча́ти пирі́г (пирога́), хліб. **-ть** (*заводить*) *разговор* – почина́ти (розпочина́ти), поча́ти (розпоча́ти) розмо́ву, здійма́ти

(знімáти), зня́ти розмóву (бéсіду, балáчку, мóву, (*диал.*) річ, завóдити, завéсти́ (мóву), забалáкувати, забалáкати про (за) кóго, про (за) що. [Ти дарéмно сам знов розпочинáєш ту розмóву (Л. Укр.). Не здіймáймо журли́вих розмóв! (Л. Укр.). Самá вонá таки́х розмóв не знімáла, – все він починáв (Грінч.). Коли́-б не хотíв, то-б і бéсіди оціє́ї не здіймáв (Кониськ.). «Брáтіки мої́!» – здіймáє річ оди́н (Коцюб.). Не здіймáла бíльше рéчи про свою́ дýмку (Кониськ.). Не хтів їй казáти всьогó про сéбе одрáзу і завíв про дрýге (Гр. Григор.)]. **-ть** *сначала* – починáти, почáти спочáтку. [Почнíть спочáтку, а то я вас переби́ла (Л. Укр.)]. **-чáть** *поддакивать* – почáти притáкувати (підтáкувати), затáкати. **-ть** *разглагольствовать* – починáти, почáти (зачáти) просторíк(ув)ати, запросторíкати, розпускáти, розпусти́ти патя́ки. **-ть** *танец* – починáти (завóдити), почáти (завéсти́) тáнéць (танóк). **-чáть** *читать* – почáти читáти, зачитáти. [Пи́сьма принесли́ і всі тихéнько зачитáли (Шевч.)]. *Как* **-чал***, как* **-нёт** *читать*! *и т. п.* – як почáв (зачáв), як (не) почнé (зачнé) читáти! *и т. п. Опять* **-чал** *своё* – знóву завíв своє́ї. *Не с чем* **-чáть** – немá з чим (ні з чим) почáти (підня́тися), (*образно*) немá за що рук зачепи́ти. *Не знаю, что и* **-чáть** – не знáю, що й почáти (що йогó й роби́ти). [Я не знáю, що мені роби́ти, що мені почáти (Сл. Гр.)]. *Не торопись* **-нáть***, спеши кончать* – не шви́дко починáй, а шви́дко кінчáй. **-нáй***, да о конце помышляй* – починáй, та про кінéць дбай. *Ни* **-чáть***, ни кончать пришло* – ані сюди́, ані туди́, Мики́то! (Приказка); 2) *безл.* – починáти, почáти, (*становиться*) ставáти, стáти. [Починáло ставáти дýшно (Грінч.). Почалó йомý згáдуватися все, що тоді булó (Грінч.). Стáло на світ займáтися (Квітка)]. **-нáет** *идти дождь* – починáє йти дощ, зривáється дощ (іти́). [Зривáється дóщик іти́ (Звин.)]. **-нáет** *теплеть* – починáє теплíти, (*больше прежнего*: теплíшати), забирáється на теплó. **Начинáя** – 1) починáючи, розпочинáючи *и т. п.*; 2) *нрч.* – починáючи, почáвши з (від) кóго, з (від) чóго. **-нáя** *с этого времени* – починáючи з цьогó чáсу, з цьогó чáсу почáвши. **-нáя** *с этого места* – починáючи від цьогó мíсця, від цьогó мíсця почáвши. **Нáчатый** – почáтий, розпочáтий, зачáтий, начáтий, розчáтий, започáтий, вчáтий, порозпочи́наний, позачи́наний; завéдений; надпочáтий; зня́тий. [Почáті в дев'ятнáдцятому вíці спрóби (Крим.). Кінчáли розпочáту бéсіду (Коцюб.). Надпочáтий хліб (Франко)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*) починáтися, розпочинáтися, бýти почи́наним, розпочи́наним, почáтим, розпочáтим, порозпочи́наним *и т. п.* [Прáцю тíльки розпочáто (Самійл.)]. **-чат** *судебный процесс* – почáто (розпочáто) судóви́й процéс (судóвý спрáву); 2) (*в пространстве*) починáтися, почáтися, (*реже*) зачинáтися, зачáтися. [Там, де гóри вкри́ті туманáми, мій рíдний крáю, – там, почáвся ти (Грінч.). Оби́два ярí зачинáються коло лíса (Звин.)]; 3) (*во времени*) починáтися, почáтися, розпочинáтися, розпочáтися, зачинáтися, зачáтися, (*редко*) начинáтися, начáтися, (*редко, диал.*) починáти, почáти, розчинáтися, розчáтися, зачинáти, зачáти; (*наступать*; *появляться*; *возникать*) захóдити, зайти́; (*возникать, брать начало*) ставáти, стáти, вставáти, встáти, по(в)ставáти, по(в)стáти, іти́, піти́ з чóго, від кóго; (*подниматься*: *о крике, шуме, ссорах и т. п.*) зчиня́тися, зчини́тися, учиня́тися, учини́тися, зчинáтися, зчáтися, (*также о разговоре*) здіймáтися *и* знімáтися, зня́тися. [Дія починáється з тóго, що… (О. Пчілка). Незабáром почнéться дíло (Рудан.). Коли́ вонó (нéбо) почалóсь, тогó ми не знáєм (Рудан.). Коли́ розпочинáлося на Україні якé дóбре дíло, то зáвжди… (Рада). Розпочáвшися р. 1901 боротьбóю за український університéт, ця тендéнція невпи́нно йде вперéд (Рада). Бéнкет розпочáвсь (Самійл.). Розпочалáся нудьгá за Україною (Крим.). Небáвом розпочнéться наýка в шкóлі (Кониськ.). Новé життя́ зачалóся (Мирний). Закінчи́ти ту спрáву, що зачалáсь у березóлі (Куліш). Рóжа одцвілáся, а кали́на началáся (Метл.). На Чóрному мóрі все недóбре починáє (Пісня). Як зачинáє звáда, не помóже й рáда (Номис). Прийшли́ морóзи, ви́пав сніг; зайшлá и́нша робóта (Васильч.). Свáрка зайшлá із-за яки́хось ви́плат (Франко). Стáла слáва, стáли й поговóри, ой на тýю дівчи́ноньку, що чóрнії брóви (Метл.). Встає життя́ новé (Грінч.). Повстáла боротьбá націонáльности за своє́ націонáльне «я» (Грінч.). Все вонó з свáрки постáло (Грінч.). Такá дрýжба, такé товари́ство пішлó між ни́ми! (Мирний). Зав'язáлася балáчка, пішлá обмíна думкáми (Крим.). Зчиня́ється дóсить палкá спíрка (Грінч.). Вчини́вся нарáз крик (Франко)]. **-ется** *день* – починáється (настає́) день. **-ется** *жатва* – починáються (захóдять) жнивá. **-лóсь** *ненастье* – почалáся негóда, занепогóдилося. **-ется** *ночь* – починáється (настає́, заступáє, западáє) ніч. **-ется** *осень* – починáється óсінь, осеніє. **-ется** *праздник* – починáється (захóдить) свя́то. **-лóсь** *с пустяков* – почалóся (зайшлó) з дурни́ці. **-ется, -чался́** *разговор* – починáється (здіймáється), почалáся (знялáся) розмóва (бéсіда). [Розмóва на яки́й час затнýлася, а там знóву знялáсь (Мирний). Знялáся в нас бéсіда про книжки́ (Кониськ.)]. **-ется** *рассвет* – починáє світáти (розви́днюватися, на світ благословля́тися, днíти). *Список* **-ется** *его именем* – спи́сок починáється йогó ім'я́м (з

його́ ім'я́). *Не нами* **-ло́сь**, *не нами и окончится* – не від нас повело́ся – не з на́ми й мине́ться; не від нас ста́ло, не на́ми й скі́нчиться (Приказки).
Начина́ющий, *прлг.* – початку́ючий, (*сщ.*) початкі́вець (-вця). [Молода́ шко́ла початку́ючих письме́нників (Крим.)].
Начине́ние, *см.* **I. Начи́нка**, *оконч. и* **II. Начи́нка 1.**
Начи́нивание, *см.* **I. Начи́нка**, *неоконч.*
Начи́нивать, начини́ть – 1) нала́годжувати, нала́годити, (*заплатами*) нала́тувати, налата́ти; (*о мног.*) понала́годжувати, понала́тувати чого́; 2) (*карандашей*) застру́гувати, застругáти, підстру́гувати, підструга́ти, заго́стрювати, загостри́ти що, бага́то чого́, назастру́гувати, напідстру́гувати, назаго́стрювати чого́, (*о мног.*) позастру́гувати *и т. п.* що, бага́то чого́. **Начинённый** – 1) нала́годжений, нала́таний, понала́годжуваний, понала́туваний; 2) застру́ганий, назастру́гуваний, підстру́ганий, напідстру́гуваний, заго́стрений, назаго́стрюваний, позаго́стрюваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) нала́годжуватися, бу́ти нала́годжуваним, нала́годженим, понала́годжуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) нала́годитися, попола́годити (досхочу́), (*о мног.*) понала́годжуватися; налата́тися, пополата́ти (досхочу́), (*о мног.*) понала́туватися; б) назастру́гуватися *и т. п.*; *срв.* **Чини́ть.**
Начини́ть, *см.* **Начи́нивать** *и* **Начиня́ть.**
I. Начини́ться, *см.* **Начи́ниваться** (*под* **Начи́нивать**) *и* **Начиня́ться** (*под* **Начиня́ть**).
II. Начини́ться – наманí́ритися, наманí́житися, напиша́тися; (*ломаясь*) налама́тися, навила́муватися; (*упрямясь*) накомизи́тися, (*вульг.*), накоцю́битися; (*важничая*) навелича́тися, начва́нитися, напри́ндитися; попоманí́ритися (досхочу́) *и т. п.*
I. Начи́нка – 1) нала́годжування, *оконч.* нала́годження; нала́тування, *оконч.* налата́ння; 2) застру́гування, підстру́гування, заго́стрювання, *оконч.* застругá́ння, підструга́ння, заго́стрення *и* загострі́ння. *Срв.* **Начи́нивать.**
II. Начи́нка – 1) (*действие*) начиня́ння *и* начи́нювання, *оконч.* начи́нення; *срв.* **Начиня́ть.** **-ка** *бомбы* – начиня́ння (набива́ння, напако́вування), *оконч.* начи́нення (набиття́ (-ття́), напакува́ння) бо́мби; 2) на́чинка, (*диал.*) осере́док (-дку). [З на́чинкою пироги́ (Глі́бів). Нали́сник з осере́дком і без осере́дку (Лохвич.)].
Начи́нковый – на́чинко́вий, (*диал.*) осередко́вий.
Начи́нный – початко́вий.
Начи́нок – на́чинок (-нку).
Начи́ночный, *см.* **Начи́нковый.**
I. Начи́нщик, -щица – 1) *см.* **Начина́тель, -ница**; 2) призві́дник, -ниця; *см.* **Зачи́нщик, -щица.**
II. Начи́нщик, -щица – начиня́льник, -ниця.
Начи́ныш – на́чинок (-нку); (*о человеке*) черева́нь (-ня́), (*о ребенке*) черева́нчик, опе́цьок (-цька), (*в сказках*) теле́сик; *срв.* **Буту́з.**
Начиня́ть, начини́ть – начиня́ти *и* начи́нювати, начини́ти, (*о мног.*) поначиня́ти що чим. [Порося́ начиня́ють ка́шею (Київщ.). Ве́чері поначиня́ю ковба́си (Брацл.)]. **-ть** *бомбу* – начиня́ти (набива́ти, напако́вувати), начини́ти (наби́ти, напакува́ти) бо́мбу, (*о мног.*) поначиня́ти (понабива́ти, понапако́вувати) бо́мби. **Начинённый** – начи́нений, поначи́нюваний; наби́тий, напако́ваний, понаби́ваний, понапако́вуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) начиня́тися, бу́ти начи́нюваним, начи́неним, поначи́нюваним *и т. п.* [Під цим куще́м карто́плі як начи́нено (Харківщ.)]; 2) (*наедаться*) напако́вуватися, напакува́тися, (*о мног.*) понапако́вуватися чого́ *и* чим; 3) (*набивать себе голову*) начиня́ти (набива́ти), начини́ти (наби́ти) собі́ го́лову чим; 2) (*вдоволь, сов.*), наначиня́тися, попоначиня́ти (досхочу́).
Начире́ть – набра́ти, нарва́ти, ви́спіти, ви́стигти.
Начири́кать, -ся – нацвірі́нькати, -ся, нацвірі́ньча́ти, -ся, начи́ркати, -ся, (*с писком*) наці́пкати, -ся.
Начисле́ние – 1) (*действие*) нарахо́вування, налі́чування, *оконч.* нарахува́ння, налі́чення. *Путём* **-ния** – нарахо́вуючи, нарахува́вши, шляхо́м (через) нарахува́ння; 2) *см.* **Начёт 2.**
Начисля́ть, начи́слить – нарахо́вувати, нарахува́ти, налі́чувати, налічи́ти, (*о мног.*) понарахо́вувати, поналі́чувати що, чого́; *срв.* **II. Начи́тывать.** **Начи́сленный** – нарахо́ваний, налі́чений, понарахо́вуваний, поналі́чуваний. **-ться** – нарахо́вуватися, бу́ти нарахо́вуваним, нарахо́ваним, понарахо́вуваним *и т. п.*
Начи́стить, -ся, *см.* **Начища́ть, -ся.**
Начи́стка, *см.* **Начище́ние, Начи́щение.**
На́чисто, *нрч.* – 1) (*набело*) на́чи́сто. *Переписать* **-то** – переписа́ти на́чисто. *Дом вчерне достроен, но ещё не отделан* **-то** – буди́нок на́чорно добудо́вано, але́ ще не опоря́джено

(не улашто́вано, не обро́блено) на́чисто; 2) (*наотрез*) навідрі́з, (*решительно*) рішу́че, (*совершенно*) цілко́м. **-то** *отказать кому в его просьбе* – цілко́м відмо́вити кому́ на його́ проха́ння; 3) (*напрямик*) на(в)пряме́ць, навпрямки́, прямце́м, навпросте́ць. *Скажу тебе* **-то***, что ты поступил дурно* – скажу́ тобі́ навпряме́ць (навпрямки́), що ти вчини́в пога́но; 4) (*дочиста*) на́чисто, геть-чи́сто, геть усе́, усе́ чи́сто, (*дотла*) до ре́шти, до-ногі́, у-пе́нь, до-що́а́(д)ку, (*полон.*) до-ще́нту, (*без остатка*) без оста́чі. [Ви́губили їх усі́х на́чисто (до-ноги́) (Київщ.). Ви́їв борщ на́чисто (без оста́чі) (Київщ.)]. *Всё* **-то** *с'едено* – геть усе́ (усе́ чи́сто) поі́д(ж)ено. **-то** *разорить кого* – до-що́а́дку (у-пе́нь, до-ще́нту) зруйнува́ти кого́.

Начистоту́ *и* **Начисту́ю,** *см.* **На́чисто 3** *и* **4.**

Начита́ние – 1) начита́ння; 2) начи́тання, ви́читання. *Срв.* **II. Начи́тывать.**

Начи́танность – начи́таність, начи́тання (-ння), очи́таність (-ности). [Його́ начи́тання ті́льки йшло на шко́ду (Крим.)].

Начи́танный, *прлг.* – начи́таний, очи́таний.

Начита́ть, -ся, *см.* **II. Начи́тывать, -ся.**

I. Начи́тывание, *см.* **I. Начёт 1**, *неоконч.*

II. Начи́тывание – 1) начи́тування; 2) начи́тування, вичи́тування; 3) прока́зування (як *или* мов (з кни́жки) чита́ння); 4) вичи́тування. *Срв.* **II. Начи́тывать.**

I. Начи́тывать, наче́сть – нарахо́вувати, нарахува́ти, налі́чувати, налічи́ти, (*о мног.*) понарахо́вувати, поналі́чувати що, чого́; *срв.* **Насчи́тывать.** *При проверке счетов на него* **-чли́** *сто рублей* – перевіря́ючи раху́нки (під час пере́вірки раху́нків) на йо́го нарахо́вано (нарахува́ли, налі́чено, налічи́ли) сто карбо́ванців. **Начтённый** – нарахо́ваний, налі́чений, понарахо́вуваний, поналі́чуваний. **-ться** – нарахо́вуватися, бу́ти нарахо́вуваним, нарахо́ваним, понарахо́вуваним *и т. п.*

II. Начи́тывать, начита́ть – 1) (*изв. количество*) начи́тувати, начита́ти, (*о мног.*) поначи́тувати чого́; (*быть в состоянии* **-та́ть**, *особ. при отрицании*) вчи́тувати, вчита́ти. [Бага́то начита́в ціє́ї зими́ (Київ). Хіба́ цього́ бага́цько вчита́єш? (Звин.). Цього́ бага́то не вчита́єш (Брацл.)]; 2) (*вычитывать*) начи́тувати, начита́ти, вичи́тувати, ви́читати, (*о мног.*) поначи́тувати, повичи́тувати що. [Мо́же й спра́вді не так со́нце схо́дить, як письме́нні начита́ли (Шевч.). Ви́читав з кни́жки (Сл. Ум.)]; 3) (*произносить*) прока́зувати що (як *или* мов (з кни́жки) чита́ти), проказа́ти що (як *или* мов (з кни́жки) прочита́ти). **-ва́ть** *сказки* – прока́зувати казки́, як (мов) з кни́жки чита́ти; 4) *кому* (*отчитывать*) – вичи́тувати, ви́читати кому́. **Начи́танный** – 1) начи́таний, поначи́туваний; 2) начи́таний, ви́читаний, поначи́туваний, повичи́туваний; 3) прока́заний (як *или* мов (з кни́жки) прочи́таний); 4) ви́читаний; 5) *прлг., см. отдельно.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) начи́туватися, бу́ти начи́туваним, начи́таним, поначи́туваним *и т. п.*; 2) *чего* (*набираться чего из книг*) – начи́туватися, начита́тися (*о мног.*) поначи́туватися чого́. [Начита́всь філоло́гії (Крим.)]; 3) (*вдоволь, сов.*) начита́тися, попочита́ти (досхочу́), (*о мног.*) поначи́туватися; (*в некоторой степени*) почита́тися чого́. [Лист у не́ї в рука́х; не нади́виться на йо́го, не начита́ється (Тесл.). Украї́нський письме́нник пови́нен почита́тися путя́щих за́писів з наро́дніх уст (Грінч.)].

Начиха́ть, -ся – начха́ти, -ся, начиха́ти, -ся; *срв.* **Начха́ть. Начи́ханный** – на́чханий, начи́ханий.

Начища́ть, начи́стить – 1) *чего* – начища́ти, начи́стити, (*о мног.*) поначища́ти чого́; *специальнее*: (*очищая от шелухи картофель, фасоль и т. п.*) оббира́ти, обібра́ти бага́то чого́, наоббира́ти чого́; (*налущивать*) налу́щувати, налу́щити, (*о мног.*) поналу́щувати чого́ *и т. п.*; *срв.* **Чи́стить.** [Начи́стила ри́би на обі́д (Брацл.). Наоббира́й барабо́лі (Гайсинщ.). Налу́щив ква́рту горі́ху (Вінниччина)]; 2) *что* – начища́ти, начи́стити (*налащивать*) наґлянсо́вувати, наґлянсува́ти, виґлянсо́вувати, ви́ґлянсувати, (*о мног.*) поначища́ти, понаґлянсо́вувати, повиґлянсо́вувати що. [Ач як начи́стив чо́боти! – лища́ть, як со́нце (Київщ.)]. **-тить** *пряжку кому, перен.* – зми́ти кому́ (му́дру) голо́воньку, нагрі́ти чу́ба кому́, нала́яти, насвари́ти кого́; 3) **-тить** (*вдоволь*) – начи́стити, попочи́стити *и т. п.* кого́, що, чого́; (*наделать чисткой*) начи́стити *и т. п.* **Начи́щенный** – 1) начи́щений, поначи́щуваний; обі́браний, наобби́раний; налу́щений, поналу́щуваний; 2) начи́щений, наґлянсо́ваний, ви́ґлянсуваний, понаґлянсо́вуваний, повиґлянсо́вуваний. **-ться** – 1) начища́тися, начи́ститися, поначища́тися; бу́ти начи́щуваним, начи́щеним, поначи́щуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь*) – а) (*чистя*) начи́ститися, попочи́стити (досхочу́), (*о мног.*) поначища́тися; б) (*чистясь*) начи́ститися, попочи́ститися (досхочу́), (*о мног.*) поначища́тися *и т. п.*; *срв.* **Чи́стить, -ся.**

Начище́ние, Начи́щение – 1) начища́ння, начи́щення; оббира́ння, обібра́ння, наоббира́ння; налу́щування, налу́щення; 2) начища́ння, начи́щення, наґлянсо́вування,

наґлянсува́ння, виґлянсо́вування, ви́ґлянсування. *Срв.* **Начища́ть 1** *и* **2.**
Начка́нц – завка́нц (-ца), заві́дувач, -вачка канцеля́рії.
Начми́л – начмі́л (-ла), нача́льник despite міліції.
Начмо́кать, -ся – 1) (*погоняя коня; от удовольствия*) нацмо́кати, -ся; 2) (*целуя, -сь*) нацмо́кати кого́, нацмо́катися з ким, (*о мног.*) понацмо́кувати, -ся. **Начмо́канный** – нацмо́каний, понацмо́куваний.
Начо́лок, *см.* **Наче́льник.**
Начсоста́в – начсклад́, комсклад́, нача́льницький (кома́ндний) склад (-ду).
Начто́, *нрч.* – 1) (*зачем*) на́що, наві́що, (*с раздражением*) на бі́са, яко́го ді́дька. [На́що мені́ чо́рні бро́ви, на́що ка́рі о́чі, на́що літа́ молоді́ї? (Шевч.). Наві́що було́ бра́ти? (Брацл.)]; 2) (*как*) як, (*какой*) яки́й. *Уж* **-то́** *высоко там, он и туда взобрался* – вже я́к там ви́соко, а він і туди́ ви́дерся. *Уж* **-то́** *он хитёр, но и его обманули* – вже яки́й він хи́трий, а таки́ й його́ о(б)ду́рено.
Начуда́чить, -ся – надива́чити, -ся; *срв.* **Начуди́ть.**
Начуде́сить, -ся, *см.* **Начуди́ть** *и* **Начуди́ться 1.**
Начуди́ть – (*начудачить*) надива́чити, (*напричудничать*) нахимерува́ти, нахиме́рити, (*начудотворить*) начудоді́яти, (*напроказничать*) наштука́рити, напустува́ти, наколобро́дити, набро́їти, нашурубу́рити, (*дурачась*) надурі́ти, (*надурить*) надурува́ти.
Начуди́ться – 1) надива́читися, поподива́чити (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Начуди́ть**; 2) *на кого, чему* – надивува́тися з ко́го, з чо́го *и* кому́, чому́.
На́чудно, *нрч.* – ду́же чу́дно, ду́же ди́вно. *Чудным* **-но** – чу́дно-пречу́дно, ди́вно-преди́вно.
Начудотво́рить, -ся – начудоді́яти, -ся; *срв.* **Начуди́ть** *и* **Начуди́ться 1.**
Начха́ть, *см.* **Начиха́ть. -ха́л** *я на него*! – начха́в я на йо́го!
Наш, *мест. прит.* – наш (*ж.* на́ша, *ср.* на́ше; *р.* на́шого, на́шої, на́шого), (*нам свойственный, у нас принятый, обычный*: *обычнее русского «нашинский»*) на́ський (*ж.* на́ська, *ср.* на́ське). [На́ша ду́ма, на́ша пі́сня не вмре, не заги́не (Шевч.). На́ських (*таких, как у нас*) пирогі́в ляхи́ не печу́ть (Номис). Сви́ні не на́ські, а які́сь нові́ (Кониськ.)]. *Это не ваше дело, а* **-ше** – це не ва́ша спра́ва, а на́ша. *Не* **наш** – не наш; (*чужой*) нена́ський, чужи́й. [Цього́ тепе́р не мо́жна сказа́ти, бо в ха́ті є нена́ські лю́ди (Козелеч.)]. *По* **-му** – а) (*как у нас*) по-на́шому, по-на́ському, по-на́ськи. [Убра́на не по-на́ськи (Л. Укр.)]; б) (*по нашему мнению*) на на́шу га́дку (ду́мку), як на нас; в) (*на нашем языке*) по-на́шому, на́шою мо́вою, по-на́ському, по-на́ськи. [По́ки, ба́тько вста́не та розка́же по-на́шому про свої́ гетьма́ни (Шевч.). Не по-ара́бськи виплива́ють оповіда́ння з-під мого́ пера́, а по-на́ському таки́, рі́дною моє́ю мо́вою украї́нською (Крим.)]. *Вот это по* **-му**! – оце́ по-на́шому (по-на́ському, по-на́ськи)! *По* **-му** *вышло, выйдет* – на на́ше ви́йшло, ви́йде. **-ша** *взяла*! – на́ше зве́рху! *За кем* **-ше** *не пропадает, не пропадало* – де на́ше не пропада́є, не пропада́ло. **Наш** *брат* – наш брат (бра́тчик); *см.* **Брат.** *Не* **-му** *брату чета* – не нам грі́шним па́ра (рі́вня). **На́ши** (*близкие, земляки и т. п.*) – на́ші. [Моги́ли… пита́ють у бу́йного (*ветра*): «Де на́ші пану́ють?» (Шевч.). Пішли́ на́ші вго́ру! (Номис)]. *И вашим и* **-шим** – і ва́шим і на́шим. *Знай* **-ших**! – знай на́ших! отакі́ на́ші! *Увидите ваших, так кланяйтесь* **-шим** – поба́чите ва́ших, – віта́йте на́ших.
Нашаба́шиться – нашабашува́тися, нашаба́шитися.
Нашага́ться – намарширува́тися, находи́тися (ши́роко ступа́ючи), нади́батися, нацsiба́тися, попомаршируува́ти, попоходи́ти, поподи́бати, попоциба́ти (досхочу́, чима́ло), (*шутл.*) попосо́вати нога́ми; (*взад и вперёд*) находи́тися туди́ й сюди́; *срв.* **Шага́ть.**
Нашалбе́рить, -ся, *см.* **Нашали́ть, -ся.**
Нашали́ть – напустува́ти, нажирува́ти, начмутува́ти, (*дурачась*) надурі́ти.
Нашали́ться – напустува́тися, нажирува́тися, начмутува́тися, (*дурачась*) надурі́ти, (*набеситься*) наказі́тися; (попожирува́ти (досхочу́, до-не́(с)хочу) *и т. п.*
Нашá́мкать, -ся – нахама́ркати, -ся, нашавкоті́ти, -ся, напля́мкати. -ся.
Нашá́почный – нашапкови́й.
Нашá́рить, -ся – нани́шпорити, -ся, нашука́ти, -ся.
Нашá́ркать, *см.* **Нашá́ркивать.**
Нашá́ркаться – начо́вгатися, насо́вгатися, попочо́вгати, попосо́вгати (досхочу́, до-не́(с)хочу), (*о мног.*) поначо́вгуватися, понасо́вгуватися.
Нашá́ркивать, нашá́ркать – начо́вгувати, начо́вгати, насо́вгувати, насо́вгати, (*нашуршать*) нашаруді́ти, (*о мног.*) поначо́вгувати, понасо́вгувати.
Нашаромы́гу, *см.* **Нашаромы́жку.**
Нашаромы́жить, -ся, *см.* **Нашаромы́жничать, -ся.**
Нашаромы́жку, *нрч.* – нашар(о)мака́, на-дурни́чку; *срв.* **Нафуфу́**. [Роби́ти не хо́че: хті́в-би

все нашармака́ ма́ти (Херсонщ.). Пообі́дав нашармака́ (Брацл.). Го́ді вам на-дурни́чку жи́ти! (Київщ.)].

Нашаромы́жничать – 1) (*наплутовать*) нашахрува́ти, намахлюва́ти, намахля́рити, намахо́рити; 2) *что* – нажи́ти (набу́ти) що нашар(о)мака́ (на-дурни́чку).

Нашаромы́жничаться – нашахрува́тися, намахлюва́тися, намахля́ритися, намахо́ритися, попошахрува́ти (досхочу́, до-не́(с)хочу) *и т. п.*

Наша́т – 1) (*действие*), *см.* **Наша́тывание 1**; *оконч.* нахита́ння, розхита́ння, ви́хитання; 2) на́хит, ро́зхит, ви́хит (-ту). *Вали* **-том** – вали́ (зва́люй) на́хитом (ро́зхитом, розхи́туючи).

Нашата́ть, -ся, *см.* **Наша́тывать, -ся.**

Наша́тка, *см.* **Наша́т 1.**

Нашатно́й – 1) (*о людях*) на́йшлий, за́йшлий, нахо́жий, нахожа́лий; 2) (*о скоте*) приблу́дний.

Нашатну́ть, -ся, *см.* **II. Наша́тывать, -ся.**

I. Наша́тывание – 1) нахи́тування, розхи́тування, вихи́тування; 2) нахи́тування. *Срв.* **I. Наша́тывать.**

II. Наша́тывание – нахи́тування, нахиля́ння; *срв.* **II. Наша́тывать.**

I. Наша́тывать, нашата́ть – 1) *чего* – нахи́тувати, нахита́ти, (*диал.*) нахили́тувати, нахилита́ти чого́, (*расшатывать*) розхи́тувати, розхита́ти, вихи́тувати, ви́хитати, (*диал.*) роз[ви]хили́тувати, розхилита́ти, ви́хилитати бага́то чого́, (*о мног.*) понахи́тувати, порозхи́тувати *и т. п.* [Ви́хитав бага́то слу́пів (Брацл.)]; 2) *кем, чем, кого, что* – нахи́тувати, нахита́ти ким, чим, кого́, що. **Наша́танный** – 1) нахи́таний, нахили́таний, розхи́таний, розхили́таний, ви́хитаний, ви́хилитаний, понахи́туваний *и т. п.*; 2) нахи́таний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нахи́туватися, бу́ти нахи́туваним, нахи́таним, понахи́туваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*шатая*) нахита́тися, попохита́ти (досхочу́, до-не́(с)хочу), (*о мног.*) понахи́туватися; б) (*шатаясь от ветра, усталости и т. п.*) нахита́тися, попохита́тися (досхочу́, до-не́(с)хочу); в) (*слоняясь*) наве́штатися, натиня́тися, намота́тися, нашала́тися, попове́штатися (досхочу́) *и т. п. Срв.* **Шата́ть, -ся.**

II. Наша́тывать, нашатну́ть – нахи́тувати, нахитну́ти кого́, що на ко́го, на що, (*наклонять*) нахиля́ти, нахили́ти що на ко́го, на що, (*о мног.*) понахи́тувати, понахиля́ти.

I. Наша́тываться, нашата́ться, *см.* **I. Наша́тывать.**

II. Наша́тываться, нашатну́ться – 1) нахи́туватися, нахитну́тися, (*наклоняться*) нахиля́тися, нахили́тися, (*о мног.*) понахи́туватися, понахиля́тися на ко́го, на що; 2) натика́тися, наткну́тися на ко́го, на що; *см.* **Натыка́ться 2** (*под* **II. Натыка́ть**).

Нашаты́рный – амонія́ко́вий, (*вульг.*) салм'яко́вий, нашади́ровий. **-ный** *спирт* – амоніяко́вий (салм'яко́вий, нашади́ровий) спирт, амоніяко́ва вода́.

Нашаты́рь, *хим.* – амонія́к, (*вульг.*) салм'я́к (-ку́), нашади́р (-ру).

На́швы – 1) *см.* **Набо́й 3**. *Лодка с* **-вами** – чо́ве́н-наши́ваник; 2) (*переды у сапог*) при́шви (-шов *и* -швів), переди́ (-дів), передки́ (-кі́в).

На́швыр – 1) (*действие*), *см.* **Нашвы́рка**; 2) на́шпур (-ру), на́шпурка, на́швирг (-гу), на́кид (-ду), на́кидка. **-ром** – на́шпуром, на́швиргом, на́кидом.

Нашвы́ривание, *см.* **Нашвы́рка 1**, *неоконч.*

I. Нашвы́ривать, нашвырну́ть – нашпу́рювати, нашпурну́ти, нашви́ргувати, нашвирг(о)ну́ти, накида́ти, наки́нути, (*о мног.*) понашпу́рювати, понашви́ргувати, понакида́ти що на ко́го, на що; *срв.* **II. Наки́дывать. Нашвы́рнутый** – нашпу́рнутий, нашви́ргнутий, наки́нутий *и* наки́нений, понашну́рюваний, понашви́ргуваний, понаки́даний. **-ться** – нашпу́рюватися, нашпурну́тися, понашпу́рюватися; бу́ти нашпу́рюваним, нанашпу́рнутим, понашпу́рюваним *и т. п.*

II. Нашвы́ривать, нашвыря́ть – нашпу́рлювати, нашпурля́ти, нашви́ргувати, нашвирга́ти, наве́ргувати, наве́ргати, накида́ти, наки́дати, (*о мног. или во мн. местах*) понашпу́рлювати, понашви́ргувати, понаве́ргувати, понаки́дати *и* понаки́дувати чого́; *срв.* **I. Наки́дывать. Нашвы́рянный** – нашпу́рляний, нашви́рганий, наве́рганий, наки́даний, понапшу́рлюваний, понашви́ргуваний, понаве́ргуваний, понаки́д(ув)аний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нашпу́рлюватися, бу́ти нашпу́рлюваним, нашпу́рляним, понашпу́рлюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нашпурля́тися, нашвирга́тися, наве́ргатися, наки́датися, попошпурля́ти (досхочу́) *и т. п.*; (*о мног.*) понашпу́рлюватися *и т. п.*; *срв.* **Швыря́ть.**

Нашвы́рка – 1) (*действие*) – а) (*от* **I. Нашвы́ривать**) нашпу́рювання, нашви́ргування, накида́ння, *оконч.* нашпу́рнення, нашви́ргнення, наки́нення, на́шпур (-ру), на́швирг (-гу), на́кид (-ду); б) (*от* **II. Нашвы́ривать**) нашпу́рлювання, нашви́ргування, наве́ргування, наки́дання, *оконч.* нашпурля́ння, нашвирга́ння, наве́ргання, наки́дання; 2) *см.* **На́швыр 2.**

Нашыря́ние, *см.* **Нашвы́рка 1** б, *оконч.*
Нашыря́ть, -ся, *см.* **II. Нашвы́ривать, -ся.**
Нашеве́ливать, нашевели́ть – 1) *кого, что* – навору́шувати, наворуши́ти кого́, що; (*нащупывать*) нама́цувати, нама́цати, нала́пувати, нала́пати кого́, що; 2) (*изв. время, сов.*) наворуши́ти, поповоруши́ти (досхочу́, до-не́(с)хочу). **Нашевелённый** – 1) навору́шений; нама́цаний, нала́паний; 2) навору́шений, поповору́шений.
Нашевели́ться – наворуши́тися, навору́хатися, (*надвигаться*) нару́хатися; поповоруши́тися досхочу́) *и т. п.*
На́шевни – чо́боти (-біт) з при́швами, пришвяники́ (-ків).
Наше́ек – заши́йок (-йка), (*затылок*) поти́лиця; (*загривок у лошади*) загри́вок (-вка).
Нашезе́мец, -зе́мка – земля́к (-ка́), земля́чка, наш чолові́к (*мн.* на́ші *или* на́ськi лю́ди), (наш) краяни́н (*мн.* на́ші крaя́ни), (на́ша) кpая́нка.
Нашезе́мный – (з) на́шої землі́ (ба́тьківщини), (з) на́шого кра́ю, (*нашинский*) на́ський.
Наше́йник – 1) наши́йник; (*ожерелье*) нами́сто, (*зап.*) ґерда́н (-ну); (*галстук*) крава́тка; 2) (*ошейник*) наши́йник.
Наше́йный – наши́йний.
Нашелесте́ть, -ся – нашелесті́ти, -ся, нашамоті́ти, -ся, нашаруді́ти, -ся, (*налепетать, -ся*) налопоті́ти, -ся.
Нашело́мник, -ный, *см.* **Нашле́мник, -ный.**
Нашелуди́веть – нашолуді́ти, зашолуди́віти, спарши́віти.
Нашелу́шивание, Нашелуше́ние – налу́щування, налу́щення, налу́скування, налу́скання, налу́зування, налуза́ння; влу́щування, влу́щення; *срв.* **Нашелу́шивать.**
Нашелу́шивать, нашелуши́ть – налу́щувати, налу́щити, (*нащёлкивать орехов, подсолн. семячек и т. п.*) налу́скувати, налу́скати, налу́зувати, налуза́ти, (*о мног.*) поналу́щувати, поналу́скувати, поналу́зувати чого́; (*часть чего-н. ещё*) влу́щувати, влу́щити чого́ (в що). [Налу́щила горо́ху (Брацл.). Влу́щити горо́ху до борщу́ (Гайсинщ.)]. **Нашелушённый** – налу́щений, налу́сканий, налу́заний, поналу́щуваний *и т. п.*; влу́щений. **-ться** – 1) налу́щуватися, налу́щитися, поналу́щуватися; бу́ти налу́щуваним, налу́щеним, поналу́щуваним *и т. п.*; 2) (*наедаться шелуша*) налу́щуватися, налу́щитися, (*о мног.*) поналу́щуватися *и т. п.* чого́; 3) (*вдоволь, сов.*) – а) (*шелуша*) налу́щитися, пополу́щити (досхочу́), (*о мног.*) поналу́щуватися *и т. п.*; б) (*шелушась*) налу́щитися, пополу́щитися (досхочу́), (*о мног.*) поналу́щуватися *и т. п.*; *срв.* **Шелуши́ть, -ся.**
Нашепеля́вить, -ся *и* **Нашепеля́ть, -ся** – нашепеля́ти, -ся, нашепеля́вити, -ся.
На́шепт – 1) (*действие*), *см.* **Нашёптывание** *и* **Нашепта́ние**; 2) на́шепт (-ту), ше́піт (-поту). [Зави́дливий на́шепт (Куліш)]. **-ты** – на́шепти, ше́поти *и* ше́пти (-тів). [А про що ви ше́поти ведете́ з найми́чкою? (Сам.). Ба́б'ячі ше́пти (Черкащ.). «Коли́-б так пошепта́ти...» – «Ну, ма́тінко, не помогли́-б ті ше́пти» (Л. Укр.)].
Нашепта́ние – 1) нашепта́ння; 2) нашепта́ння, нату́ркання; 3) нашепта́ння, зашепта́ння, замо́влення, заворо́ження *и* заворожі́ння. *Срв.* **Нашёптывать 1, 3** *и* **4.**
Нашёптывание – 1) нашіптування; 2) нашіптування, нату́ркування; 3) нашіптування, зашіптування, замовля́ння, заворо́жування. *Срв.* **Нашёптывать 1, 3** *и* **4.**
Нашёптыватель, -ница – нашіптувач, -вачка; (*наушник, -ница*) шепту́н (-на́), -ту́нка, шепоти́нник, -ниця, шепоті́льник, -ниця.
Нашёптывать, нашепта́ть – 1) *кому что* – нашіптувати, нашепта́ти, підшіптувати, підшепта́ти, (*о мног.*) понашіптувати що, чого́. [Плескотли́ві хви́лі нашіптували мені́ яку-не́будь екзоти́чну пое́зію (Крим.). Співа́ти тобі́ (мі́сяцеві) ду́му, що ти-ж нашепта́в (Шевч.). «Тебе́ обкрада́ють» – десь у глибу́ душі́ підшіптував яки́йсь го́лос (Крим.)]; 2) **-та́ть** – а) (*наделать шептаньем*) нашепта́ти, нашепоті́ти (-почу́, -поти́ш), нашепота́ти (-почу́, -по́чеш); б) (*пошептать изв. время*) нашепта́ти, нашепоті́[а́]ти, попошепта́ти (досхочу́) *и т. п.*; 3) *кому на кого* – нашіптувати, нашепта́ти, нату́ркувати, нату́ркати, (*о мног.*) понашіптувати, понату́ркувати кому́ на ко́го; *срв.* **Нагова́ривать 2** *и* **Нау́шничать.** [Нашіптують на ме́не, що я і таки́й і сяки́й (Полтавщ.). Шайта́н нату́ркував їм у ву́ха облу́дні думки́ (Леонт.)]; 4) *что и на что* (*навораживать*) – нашіптувати, нашепта́ти, зашіптувати, зашепта́ти, замовля́ти, замо́вити, заворо́жувати, заворожи́ти що. **Нашёптанный** – 1) наше́птаний, підше́птаний, понашіптуваний; 2) наше́птаний, попоше́птаний; 3) наше́птаний, нату́рканий, понашіптуваний, понату́ркуваний; 4) наше́птаний, заше́птаний, замо́влений, заворо́жений. [Наше́птана вода́ (Київщ.)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нашіптуватися, бу́ти нашіптуваним, наше́птаним, понашіптуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) – а) (*шепча*) нашепта́тися, нашепоті́[а́]тися, попошепта́ти (досхочу́) *и т. п.*, (*о мног.*) понашіптуватися; б) (*шепчась*) нашепта́тися, нашепоті́[а́]тися, ви́шептатися,

попошептáтися, попошепотí[á]ти (досхочý), (*о мног.*) понашíптуватися. [Ви ще шепóчетесь! невжé не нашепотíлися? (Брацл.)].

Нашеромы́жку, Нашеромы́жничать, -ся *и т. п., см.* **Нашаромы́жку, Нашаромы́жничать, -ся** *и т. п.*

Нашерсти́ть – наворсувáти що. **-ться** – наворсувáтися; бýти наворсóваним.

Нашéствие – нашéстя (-тя), (*обычно*) нáхíд (-хóду), нáвáл (-ду), навáла (-ли), нáпад (-ду), (*редко*) нáтовп (-пу). [Перед татáрським нáходом Кúївська держáва зовсíм ослáбла (Крим.). Люди в городáх од нахóду ворогíв сидíли (Куліш). Двíсті рóків пройшлó од пéршого нахóду Русí до Нéсторового писáння (Куліш). Пострáждав од монгóльського нáвалу (Крим.). Найгíрша річ – це ворóжа навáла (Азб. Комун.). Се плéм'я жилó своїм держáвним життя́м до татáрського нáпаду (Грінч.). Впáла князькá сúла під татáрським нáтовпом (Куліш)].

Нашибá́ривать – напровóрювати грóшей, прýдко (швúдко, шпáрко) напихáти (набигáти, напакóвувати) (грошúма) кешéню.

Нашибáть, нашиби́ть *что на кого, на что* – збивáти, збúти, звáлювати, звалúти, (*о мног.*) позбивáти, позвáлювати що на кóго, на що; *см. ещё* **I. Нашвы́ривать. Наши́бленный** – збúтий, звáлений, позбúваний, позвáлюваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) збивáтися, бýти збúваним, збúтим, позбúваним *и т. п.*; 2) (**налетать**) налітáти, налетíти, (*наскакивать*) наскáкувати, наскóчити, наганя́тися, нагнáтися, (*наталкиваться*) наштóвхуватися, наштовхнýтися, (*напарываться*) напóрюватися, напорóтися, наражáтися, наразúтися на кóго, на що.

Нашибéнивать, *см.* **Нашибáть.**

Нáшибко, *нрч.* – дýже прýдко, дýже швúдко, дýже шпáрко.

Нáшибом, *нрч.* – з рóзмаху, з розгóну.

Наши́в (*в лодке*) – нáшва *и* (*мн.*) нáшви (-шов *и* -швів).

Нáшивание – чáсте носíння, чáсте нóшення; *см.* **Ношéние.**

Нашивáние – 1) нашивáння, пришивáння; налáтування; прибивáння; 2) нашивáння, справля́ння. *Срв.* **Нашивáть.**

Нашивáтель, -ница – нашивáльник, -ниця, нашúвáч (-чá), -шивáчка, пришивáльник, -ниця, пришивáч, -шивáчка; *срв.* **Нашивáть.**

Нáшивать – чáсто (частéнько) носúти; *см.* **Носи́ть.**

Нашивáть, наши́ть – 1) *что* – нашивáти, нашúти що на що, пришивáти, пришúти що до чóго, (*о мног.*) понашивáти, попришивáти; (*заплату ещё*) налáтувати, налатáти, (*о мног.*) поналáтувати що чим. [Нашúв стьóжку на бриль (Сл. Ум.)]. **-ть** *лодку* – пришивáти (прибивáти), пришúти (прибúти) нáшви до чóвнá; 2) *чего* – нашивáти, нашúти, понашивáти, (*одежды себе, своим*) справля́ти багáто чогó, насправля́ти, (*о мног.*) посправля́ти чогó. [Ти собí понашивáєш дорогúх сýконь (Н.-Лев.). Насправля́ла собí всякої одéжі (Мирний)]. **Наши́тый** – 1) нашúтий, пришúтий, понашúваний попришúваний; налáтаний, поналáтуваний; прибúтий; 2) нашúтий, понашúваний, спрáвлений, наспрáвлюваний, понаспрáвлюваний. **-ться** – 1) нашивáтися, нашúтися, понашивáтися; бýти нашúваним, нашúтим, понашúваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нашúтися, попошúти (досхочý), (*о мног.*) понашивáтися.

Наши́вка – 1) (*действие*), *см.* **Нашивáние** *и* **Наши́тие**; 2) (*нашитое сверху*) нáшивка, нáшва, (*узор*) нашúванка.

Наши́вковый – нашивкóвий.

Нашивнóй – нашивнúй, нашúваний; пришивнúй, пришúваний; (*нашитый*) нашúтий; пришúтий; *срв.* **Нашивáть.**

Наши́вок – нáшивка, (*заплата*) лáтка; *срв.* **Наши́вка 2.**

Наши́вщик, -щица, *см.* **Нашивáтель, -ница.**

Наши́кать, -ся – нашúкати, -ся.

Наши́льник – 1) (*в упряжи*) нашúльник. [Дíвчина закúнула на брúчку шлéї і нашúльники (Свидн.)]; 2) (*чехол на шило*) нашúльник (-ка).

Наши́льничать, -ся – напронóзити, -ся, нашахрувáти, -ся, нашахраювáти, -ся, намахлювáти, -ся, намахля́рити, -ся, намахóрити, -ся.

Нашинковáние – нашаткувáння.

Нашинкóвка – нашаткóвування, *оконч.* нашаткувáння.

Нашинкóвывание – нашаткóвування (-ння).

Нашинкóвывать, нашинковáть – нашаткóвувати, нашаткувáти, (*о мног.*) понашаткóвувати чогó. [По дíжці капýсти понашаткóвували (Сл. Гр.)]. **Нашинкóванный** – нашаткóваний, шаткóваний, понашаткóвуваний. **-ться** – 1) нашаткóвуватися, нашаткувáтися, понашаткóвуватися; бýти нашаткóвуваним, нашаткóваним,

понашатко́вуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) нашаткува́тися, попошаткува́ти (досхочу́), (*о мног.*) понашатко́вуватися.
На́шинский, *см.* **Наш.**
Нашипе́ть, -ся – нашипі́ти, -ся, нашипоті́ти, -ся, (*только о человеке и животн.*) насича́ти, -ся, (*на огне*) нашкварча́ти, -ся, нашкваркоті́ти, -ся.
Наши́пник, *техн.* – начі́пник (-ка).
Наширя́ться – наширя́тися, накружля́тися, набуя́тися, попоширя́ти (досхочу́) *и т. п.*
Наши́тие – 1) нашиття́, пришиття́; налата́ння; прибиття́ (-ття́); 2) нашиття́, насправля́ння. *Срв.* **Нашива́ть.**
Наши́ть, -ся, *см.* **Нашива́ть, -ся.**
Нашко́ливание, Нашко́ление – намуштро́вування, намуштрува́ння, вимуштро́вування, ви́муштрування, вишко́лювання, ви́школення.
Нашко́ливать, нашко́лить – намуштро́вувати, намуштрува́ти, вимуштро́вувати, ви́муштрувати, вишко́лювати, ви́школити, (*о мног.*) понамуштро́вувати *и т. п.* кого́. **Нашко́ленный** – намуштро́ваний, ви́муштруваний, ви́школений, понамуштро́вуваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) намуштро́вуватися, бу́ти намуштро́вуваним, намуштро́ваним, понамуштро́вуваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) намуштро́вуватися, намуштрува́тися, вимуштро́вуватися, ви́муштруватися, вишко́люватися, ви́школитися, (*о мног.*) пона[пови]муштро́вуватися, повишко́люватися; (*навастриваться*) нала́муватися, налама́тися *и* нало́млюватися, наломи́тися, набива́ти, наби́ти ру́ку до чо́го.
Нашле́мник – нашоло́мок (-мка), нашоло́мник (-ка).
Нашле́мный – нашоло́мний, нашоло́мовий.
Нашлёп, *см.* **Нашлёпка 1.**
Нашлёпание, *см.* **Нашлёпка 1** а, *неоконч.*
Нашлёпать, -ся, *см.* **Нашлёпывать, -ся.**
Нашлёпка – 1) (*действие*) – а) (*от* **I. Нашлёпывать**) напле́скування, наля́скування; нашльо́пування, наля́скування, нах(а)ля́стування, наля́пування, накле́пування; *оконч.* напле́ска́ння, наля́скання; нашльо́пання, наля́скання, нах(а)ля́стання, наля́пання, наклепа́ння, надава́ння шльопанці́в (ля́панці́в); б) (*от* **II. Нашлёпывать**) накля́пування, нахрьо́пування, *оконч.* накля́пнення, нахрьо́пнення; 2) шльопанці́, ляпанці́ (-ці́в), (*диал.*) лопоца́нка. *Дать* **-ку** *кому* – надава́ти шльопанці́в (ля́панці́в) *и* (*диал.*) да́ти лопоца́нки кому́, нах(а)ля́стати кого́; 3) (*синяк*) сине́ць (-нця́), синя́к (-ка́), шму́гля, шму́льга, (*с шишкой*) ґу́ля.
Нашлёпнуть, -ся, *см.* **II. Нашлёпывать, -ся.**
На́шлепом, *нрч.* – на́кляпом, на́хрьопом; (*внезапно*) знена́цька, несподі́вано.
Нашлёпывание, *см.* **Нашлёпка 1**, *неоконч.*
I. Нашлёпывать, нашлёпать – 1) *что* – напле́скувати, напле́ска́ти, попле́ска́ти, наля́скувати, наля́скати, поля́скати, (*о мног.*) понапле́скувати, поналя́скувати що. [Не ви́прала білі́зни, а лише́ наплеска́ла її́ пра́ником (Брацл.)]; 2) *кого* – нашльо́пувати, нашльо́пати, наля́скувати, наля́скати, нах(а)ля́стувати, нах(а)ля́стати, наля́пувати, наля́пати, накле́пувати, наклепа́ти кого́ по чо́му, надава́ти шльопанці́в (ля́панці́в) кому́, (*диал.*) дава́ти, да́ти лопоца́нки кому́ (Звин.), (*о мног.*) понашльо́пувати *и т. п.* [Нашльо́пав по губа́х (Полтавщ.). По пи́ці наля́скала (Куліш). Нахаля́став по мордя́ці (Звин.). Наклепа́й його́ по морда́сам (Борзенщ.)]. **-пать** *кого по плечу* – напле́ска́ти (наля́пати) кого́ по плечі́ (*и* по плечу́); 3) **-пать** *губами* – нашльо́пати губа́ми. **Нашлёпанный** – 1) напле́сканий, наля́сканий, понапле́скуваний, поналя́скуваний; 2) нашльо́паний, наля́сканий, нах(а)ля́станий, наля́паний, накле́паний, понашльо́пуваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) напле́скуватися, бу́ти напле́скуваним, напле́сканим, понапле́скуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) напле́ска́тися, попопле́ска́ти (досхочу́), (*о мног.*) понапле́скуватися *и т. п.*; (*шлёпая ногами*) нашла́патися, нача́патися, (*по грязи, по жидкому*) начала́патися, начала́пкатися, нальо́патися, набрьо́хатися; попочала́пати (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Шлёпать.**
II. Нашлёпывать, нашлёпнуть *кого, что чем* – накля́пувати, накля́пнути, нахрьо́пувати, нахрьо́пнути кого́, що чим; *срв.* **II. Нахло́пывать. Нашлёпнутый** – накля́пнутий, нахрьо́пнутий. **-ться** – накля́пуватися, бу́ти накля́пуваним, накля́пнутим, понакля́пуваним *и т. п.*
Нашля́ться – нашве́нда[я]ти(ся), наве́штатися, натиня́тися, нашля́тися, попошве́нда[я]ти(ся) (досхочу́) *и т. п.*
Нашны́рить, -ся *и* **Нашныря́ть, -ся** – нашмигля́ти, -ся, наника́ти, -ся, нани́шкати, -ся, попошмигля́ти (досхочу́) *и т. п.*
Нашпа́жный – нашпа́дний.

Нашпаклева́ние – нашпаклюва́ння (-ння).
Нашпаклёвка – 1) (*действие*) шпаклюва́ння, нашпакльо́вування, *оконч.* нашпаклюва́ння; 2) (*качество действия*) шпаклюва́ння *и* шпакльо́вання, нашпаклюва́ння *и* нашпакльо́вання.
Нашпаклёвывание, *см.* **Нашпаклёвка 1**, *неоконч.*
Нашпаклёвывать, нашпаклева́ть – шпаклюва́ти що, нашпакльо́вувати, нашлаклюва́ти, (*о мног.*) понашпакльо́вувати що, чого́. **Нашпаклёванный** – нашпакльо́ваний, понашпакльо́вуваний. **-ться** – шпаклюва́тися, нашпакльо́вуватися, нашпаклюва́тися, понашпакльо́вуватися; бу́ти шпакльо́ваним, нашпакльо́вуваним, нашпакльо́ваним, понашпакльо́вуваним.
Нашпа́льник – назле́жник (-ка).
Нашпа́ривание, Нашпа́рение – нашпа́рювання, нашпа́рення.
Нашпа́ривать, нашпа́рить – нашпа́рювати, нашпа́рити, (*о мног.*) понашпа́рювати кого́, чого. **Нашпа́ренный** – нашпа́рений, понашпа́рюваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нашпа́рюватися, бу́ти нашпа́рюваним, нашпа́реним, понашпа́рюваним; 2) (*вдоволь, сов.*) нашпа́ритися, попошпа́рити (досхочу́), (*о мног.*) понашпа́рюватися.
Нашпа́рка – нашпа́рювання, *оконч.* нашпа́рення.
Нашпикова́ние – нашпиґува́ння (-ння).
Нашпико́вка – 1) (*действие*) шпиґува́ння, нашпиґо́вування, *оконч.* нашпиґува́ння; 2) (*качество действия*) (на)шпиґува́ння *и* (на)шпиґо́вання.
Нашпико́вывание, *см.* **Нашпико́вка 1**, *неоконч.*
Нашпико́вывать, нашпикова́ть – шпиґува́ти що, нашпиґо́вувати, нашпиґува́ти, (*о мног.*) понашпиґо́вувати що, чого́. [Са́лом шпиґува́ти (Куліш). За́ячину тре́ба до́бре нашпиґува́ти са́лом (Сл. Ум.)]. **Нашпико́ванный** – нашпиґо́ваний, понашпиґо́вуваний. **-ться** – 1) нашпиґо́вуватися, нашпиґува́тися, понашпиґо́вуватися; бу́ти шпиґо́ваним, нашпиґо́вуваним, нашпиґо́ваним, понашпиґо́вуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) нашпиґува́тися, попошпиґува́ти (досхочу́), (*о мног.*) понашпиґо́вуватися.
Нашпи́ливание, Нашпи́ление – 1) нашпи́лювання, нашпи́лення *и* нашпилі́ння; 2) пришпи́лювання, пришпи́ле[і]ння. *Срв.* **Нашпи́ливать.**
Нашпи́ливать, нашпи́лить – 1) (*насаживать на шпильку*) нашпи́лювати, нашпили́ти, (*о мног.*) понашпи́лювати кого́, що на що; *срв.* **Нака́лывать 2**; 2) (*пришпиливать*) пришпи́лювати, пришпили́ти, (*о мног.*) попришпи́лювати що на що; *срв.* **Нака́лывать 3**. **Нашпи́ленный** – 1) нашпи́лений, понашпи́люваний; 2) пришпи́лений, попришпи́люваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нашпи́люватися, бу́ти нашпи́люваним, нашпи́леним, понашпи́люваним *и т. п.*; 2) (*натыкаться на острее*) нашпи́люватися, нашпили́тися, (*о мног.*) понашпи́люватися на що.
Нашпи́лька, *см.* **Нашпи́ливание, Нашпи́ление.**
Нашпио́нить, -ся *и* **Нашпио́нничать, -ся** – нашпигува́ти, -ся, нашпигу́нити, -ся.
Нашпо́рник – наостро́[і́]жник (-ка).
Наштемпелева́ние, *см.* **Наштемпелёвка**, *оконч.*
Наштемпелёвка – штемплюва́ння, наштемпльо́вування, штампува́ння, наштампо́вування, *оконч.* наштемплюва́ння, наштампува́ння.
Наштемпелёвывание, *см.* **Наштемпелёвка**, *неоконч.*
Наштемпелёвывать, наштемпелева́ть – штемплюва́ти що, наштемпльо́вувати, наштемплюва́ти що, чого́, штампува́ти що, наштампо́вувати, наштампува́ти що, чого́, (*о мног.*) поштемплюва́ти, поштампува́ти що, понаштемпльо́вувати, понаштампо́вувати що, чого́. **Наштемпелёванный** – наштемпльо́ваний, наштампо́ваний, поштемпльо́ваний, поштампо́ваний, понаштемпльо́вуваний, понаштампо́вуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) штемплюва́тися, наштемпльо́вуватися, бу́ти штемпльо́ваним, наштемпльо́ваним, поштемпльо́ваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наштемплюва́тися, наштампува́тися, попоштемплюва́ти, попоштампува́ти (досхочу́), (*о мног.*) понаштемпльо́вуватися, понаштампо́вуватися.
Нашто́пывание, Нашто́пание – нацеро́вування, нацерува́ння, нашто́пування, нашто́пання.
Нашто́пывать, нашто́пать – нацеро́вувати, нацерува́ти, нашто́пувати, нашто́пати, (*о мног.*) понацеро́вувати, понашто́пувати чого́. **Нашто́панный** – нацеро́ваний, нашто́паний, понацеро́вуваний, понашто́пуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нацеро́вуватися, бу́ти нацеро́вуваним, нацеро́ваним, понацеро́вуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нацерува́тися, нашто́патися, попоцерува́ти, попошто́пати (досхочу́), (*о мног.*) понацеро́вуватися, понашто́пуватися.

Наштука́рить, -ся – 1) наштука́рити, -ся, наплата́ти, -ся штук, настро́їти, -ся фі́ґлів (фі́ґлів-ми́ґлів) навитворя́ти, -ся; 2) *см.* **Начуди́ть** *и* **Начуди́ться 1.**
Наштукату́ривание, Наштукату́рение – 1) тинькува́ння, натинько́вування, натинькува́ння, (*реже*) штукату́рення, наштукату́рення; 2) нашмінко́вування, намальо́вування, нама́зування, *оконч.* нашмінкува́ння, на[по]малюва́ння, нама́зання. *Срв.* **Наштукату́ривать.**
Наштукату́ривать, наштукату́рить – 1) тинькува́ти, натинько́вувати, натинькува́ти, (*реже*) штукату́рити, наштукату́рити, (*о мног.*) потинькува́ти, понатинько́вувати, поштукату́рити що; 2) **-рить** (*наработать штукатуря*) натинькарюва́ти; 3) (*лицо косметиками*) нашмінко́вувати, нашмінкува́ти, намальо́вувати, на[по]малюва́ти, нама́зувати, нама́зати, (*о мног.*) понашмінко́вувати *и т. п.* що. **Наштукату́ренный** – 1) натинько́ваний, наштукату́рений, потинько́ваний, понатинько́вуваний, поштукату́рений; 2) нашмінко́ваний, на[по]мальо́ваний, нама́заний, понашмінко́вуваний *и т. п.* **-ться** – 1) (*стр. з.*) тинькува́тися, натинько́вуватися, бу́ти тинько́ваним, натинько́вуваним, натинько́ваним, потинько́ваним, понатинько́вуваним *и т. п.*; 2) (*косметиками, возвр. з.*) нашмінко́вуватися, нашмінкува́тися, намальо́вуватися, намалюва́тися, нама́зуватися, нама́затися, (*о мног.*) понашмінко́вуватися *и т. п.*
Наштукату́рка, *см.* **Наштукату́ривание, Наштукату́рение.**
Наштукова́ние – наштукува́ння (-ння).
Наштуко́вка – 1) (*действие*) наштуко́вування, *оконч.* наштукува́ння; 2) (*качество действия*) наштукува́ння *и* наштуко́вання.
Наштуко́вывание – наштуко́вування (-ння).
Наштуко́вывать, наштукова́ть – наштуко́вувати, наштукува́ти, (*о мног.*) понаштуко́вувати що чим. **Наштуко́ванный** – наштуко́ваний, понаштуко́вуваний. **-ться** – 1) наштуко́вуватися, наштукува́тися, понаштуко́вуватися; бу́ти наштуко́вуваним, наштуко́ваним, понаштуко́вуваним; 2) (*вдоволь, сов.*) наштукува́тися, попоштукува́ти (досхочу́), (*о мног.*) понаштуко́вуватися.
Наштурмова́ть, -ся – наштурмува́ти, -ся.
Наштыки́, *нрч.* – на-багне́ти. [Т-ша Л., що поткну́вся був із своі́м о́рдером на одну́ кімна́ту, взяли́ на-багне́ти (Пр. Правда)].
Наштычник – набагне́тник (-ка), піхви (-хов) на багне́т.
Нашу́лерить *и* **Нашу́лерничать** – нашахрува́ти, нашахраюва́ти, намахлюва́ти, намахля́рити, намахо́рити.
Нашуме́вший, *прлг.* – нашумі́лий, нагомоні́лий, (*громкий молвою*) розголо́сний, що набра́в ро́зголосу. **-шее** *событие* – подія не абі́-яко́го (широ́кого) ро́зголосу, розголо́сна поді́я.
Нашуме́ть – 1) (*о неодушевл. предметах*) нашумі́ти, нашелесті́ти, (*о людях*) нагаласува́ти, наробити га́ласу (ше́лесту), (*о толпе*) нагомоні́ти, наробити го́мону. [Прийшо́в, наробив ше́лесту та й пішо́в (Полтавщ.). Нагомоні́ли вам по́вну ха́ту (Глібів)]; 2) (*перен.*: *наделать шуму*) наробити (вели́кого) ше́лесту, наробити (далекося́жного) ві́дгомону (ві́дголосу), прогусти́ (на ввесь світ). *Это событие весьма* **-ло** – ця подія набра́ла вели́кого ро́зголосу, ця подія наробила вели́кого ше́лесту (далекося́жного ві́дгомону, -ного ві́дголосу), ця подія прогула́ на ввесь світ.
Нашуме́ться – нашумі́тися, нашелесті́тися; нагаласува́тися; нагомоні́тися; попошумі́ти (досхочу́) *и т. п.*; *срв.* **Нашуме́ть.** [Нашумі́лося (нашелесті́лося) ли́стя за лі́то (Київ)].
Нашурша́ть, -ся – нашаруді́ти, -ся, нашурхоті́ти, -ся, нашороші́ти, -ся, нашамоті́ти, -ся, (*налепетать, -ся*) налопоті́ти, -ся.
Нашу́стрить – намуштрува́ти, (*с побоями*) начу́стрити кого́; *см.* **Нашко́лить** (*под* **Нашко́ливать**).
Нашу́стриться, *см.* **Навостри́ться 2.**
Нашути́ть, *см.* **Нашу́чивать.**
Нашути́ться – нашуткува́тися, нажартува́тися, (по)пошуткува́ти, (по)пожартува́ти (досхочу́).
Нашу́точный, *см.* **Шу́точный.**
Нашу́чивать, нашути́ть – шуткува́ти, нашуткува́ти, жартува́ти, нажартува́ти.
Нашушу́кать – нашушу́кати.
Нашушу́каться – нашушу́катися, нашепта́тися, (*шушукая ещё*) (по)пошушу́кати (досхочу́) (*шушукаясь ещё*) попошушу́катися (досхочу́).
Нащебета́ть, -ся – 1) (*о птицах*) нащебета́ти, -ся; 2) (*о людях*) нащебета́ти, -ся, нацокоті́ти (-кочу́, -коти́ш), -ся, нацокота́ти (-кочу́, -ко́чеш), -ся, наляскоті́ти, -ся.
Нащеголя́ть(ся) – накрасува́тися, нахизува́тися, начепури́тися.

Нащёка – 1) (*пощечина*) ля́пас (-са), ля́панець (-нця), лящ (-ща́); 2) (*румянец*) рум'я́нець (-нця); 3) (*заплата на обуви*) ла́тка; 4) (*в санях*) копи́л (-ла́).
Нащёкий *и* **Нащёковатый** – набо́куватий, кривобо́кий.
Нащекота́ть, -ся – 1) налоскота́ти, -ся; 2) *см.* **Настрекота́ть, -ся.**
Нащеле́ние – надко́лювання, *оконч.* надко́лення.
Нащели́ть, -ся, *см.* **Нащеля́ть, -ся.**
Нащёлка – надко́лина.
Нащёлкание – 1) налу́скання, налуза́ння; 2) наля́скання, налящання, накла́(н)цання, нацо́кання; накло́кання, накла́(н)цання; натьо́хкання, налящання; надава́ння щи́гликів (лускані́в, клаці́в). *Срв.* **Нащёлкивать.**
Нащёлкивание – налу́скування, налу́зування.
Нащёлкивать, нащёлкать – 1) (*орехов, семячек*) налу́скувати, налу́скати, налу́зувати, налуза́ти, (*о мног.*) поналу́скувати, поналу́зувати (горі́хів, насі́ння); 2) **-кать** – (*кнутом, языком*) наля́скати, наляскоті́ти, налящати, (*зубами*) накла́(н)цати, нацо́кати, (*пальцами*) накло́кати, накла́(н)цати; (*о пении соловья*) натьо́хкати, налящати; (*надавать щелчков*) надава́ти щи́гликів (лускані́в, клаці́в). **Нащёлканный** – 1) налу́сканий, налу́заний, поналу́скуваний, поналу́зуваний; 2) наля́сканий; накла́(н)цаний, нацо́каний; накло́каний, накла́(н)цаний; натьо́хканий, наля́щаний. **-ться** – 1) налу́скуватися, налу́скатися, поналу́скуватися; бу́ти налу́скуваним, налу́сканим, поналу́скуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) налу́скатися, пополу́скати (досхочу́), (*о мног.*) поналу́скуватися *и т. п., срв.* **Щёлкать.**
Нащёлочивание, Нащелоче́ние – налу́жування, налу́ження.
Нащёлочивать, нащелочи́ть – налу́жувати, налу́жити, (*о мног.*) поналу́жувати що. **Нащелочённый** – налу́жений, поналу́жуваний. **-ться** – налу́жуватися, налу́житися, поналу́жуватися; бу́ти налу́жуваним, налу́женим, поналу́жуваним.
Нащеля́ть, нащели́ть – надко́лювати, надколо́ти, (*о мног.*) понадко́лювати що. **Нащелённый** – надко́лений *и* надко́лотий, понадко́люваний. **-ться** – надко́люватися, надколо́тися, понадко́люватися; бу́ти надко́люваним, надко́леним *и* надко́лотим, понадко́люваним.
Нащемле́ние – 1) витиска́ння *и* вити́скування, *оконч.* ви́тиснення; 2) наду́ше[і]ння, нада́влення. *Срв.* **Нащемля́ть.**
Нащемля́ть, нащеми́ть – 1) *что на чём* – витиска́ти *и* вити́скувати, ви́тиснути, (*о мног.*) повити́скувати що на чо́му; 2) **-ми́ть** – а) (*орехов*) надуши́ти (надави́ти) (горі́хів); б) (*о сердце*) нащемі́ти, наскимі́ти, нани́ти. **Нащемлённый** – 1) ви́тиснений *и* ви́тиснутий, повити́скуваний; 2) наду́шений, нада́влевий. **-ться** – витиска́тися *и* вити́скуватися, бу́ти вити́скуваним, ви́тисненим *и* ви́тиснутим, повити́скуваним *и т. п.*
Нащепа́ние – наскіпа́ння, нако́лення.
Нащепа́ть – наскіпа́ти, наколо́ти, (*о мног.*) понаскі́пувати, понако́лювати чого́. [Наколи́ трісо́к (Сл. Ум.)]. **Наще́панный** – наскі́паний, нако́лений *и* нако́лотий, понаскі́пуваний, понако́люваний. **-ться** – наскіпа́тися; бу́ти наскі́паним, понаскі́пуваним *и т. п.*
Нащепи́ть – 1) *см.* **Нащепа́ть**; 2) *что кому* – нащепну́ти що кому́.
Наще́пка, *см.* **Нащепа́ние.**
Нащети́нивать, -ся, нащети́нить, -ся – наї́жувати, -ся, наї́жити, -ся, нагорої́жувати, -ся, нагорої́жити, -ся, настовбу́рчувати, -ся, -настовбу́рчити, -ся; *срв.* **Наёживать, -ся.** **Нащети́ненный, Нащети́нившийся** – наї́жений, нагорої́жений, настовбу́рчений. [Ярі́, нагорої́жені, мов щети́ною, гострове́рхими ли́ственицями (Корол.)].
Нащёчина, *см.* **Нащёка 1.**
Нащёчить *кого* – наби́ти по пи́ці (по пи́ску) кого́, наля́скати по пи́ці (по пи́ску) кому́, нах(а)ля́стати по пи́ці кого́, ля́пасами (ляпанця́ми, лящами) нагодува́ти кого́.
Нащёчный – нащокови́й, налицьови́й.
Нащипа́ние – 1) нащипа́ння; 2) нащипа́ння, нарва́ння, наску́бання *и* наску́блення, надертя́ (-тя́); назбира́ння, насми́кання. *Срв.* **Нащи́пывать.**
Нащи́пка, *см.* **Нащи́пывание** *и* **Нащипа́ние.**
Нащипно́й – нащипни́й; (*нащипанный*) нащи́паний.
Нащипо́к, *нрч.* – че́пурно, о́дягно. *Одеться* **-по́к** – убра́тися як на весі́лля (як на пока́з).
На́щипом, *нрч.* – на́щипом, у́щипом.
Нащи́пывание – 1) нащи́пування; 2) нащи́пування, нарива́ння, наску́бування, надира́ння. *Срв.* **Нащи́пывать.**
Нащи́пывать, нащипа́ть – 1) *кого, что* – нащи́пувати, нащипа́ти, (*о мног.*) понащи́пувати кого́, що. [Нащипа́ла йому́ ру́ку (Брацл.). Гірчи́чник до́бре нащипа́в мені́ бік (Київ). Моро́з

нащипа́в що́ки (Київ)]; 2) *чего* – нащи́пувати, нащипа́ти, (*нарывать*) нарива́ти, нарва́ти, (*преимущ. о волосах, перьях*) наску́бувати, наску́бати *и* наску́бти́, (*перьев ещё*) надира́ти, наде́рти, (*о мног.*) понащи́пувати, понарива́ти, понаску́бувати, понадира́ти чого́. [Наску́бала (нарва́ла) сала́ти (Гайсинщ.)]. **-па́ть** *грибов* – назбира́ти грибі́в. **-па́ть** *корпии* – насми́кати (наску́бати) шарпи́ни (пони́тчини). **Нащи́панный** – 1) нащи́паний, понащи́пуваний; 2) нащи́паний, на́рваний, наску́баний *и* наску́блений, наде́ртий, понащи́пуваний, понаску́бований, понади́раний; назби́раний; насми́каний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нащи́пуватися, бу́ти нащи́пуваним, нащи́паним, повищи́пуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нащипа́тися, попощипа́ти (досхочу́), (*о мног.*) понащи́пуватися *и т. п.*; *срв.* **Щипа́ть.**

На́щит – щито́к (-тка́); (*козырёк*) дашо́к (-шка́).

Нащи́тный – нащи́тний, нащитови́й.

Нащо́ка, *см.* **Нащёка.**

На́щуп, *см.* **Нащу́пывание** *и* **Нащу́пание.**

Нащу́пание – нама́цання, нала́пання.

На́щупом, *нрч.* – на(в)по́мацки, по́мацки, навпо́лапки, по́лапки; *см.* **О́щупью** (*под* **О́щупь**).

Нащу́пывание – нама́цування, нала́пування.

Нащу́пывать, нащу́пать – (*в прямом и перен. знач.*) нама́цувати, нама́цати, (*только в прям. знач.*) нала́пувати, нала́пати, (*о мног.*) понама́цувати, понала́пувати кого́, що. [Оби́дві сто́рони нама́цують той ґрунт, на яко́му вони́ могли́-б стрі́нутися (Рада). Почала́ ма́цати у пітьмі́ і нама́цала яки́йсь тин чи по́ручні (Грінч.). Винниче́нко вже нама́цав тверди́й ґрунт під нога́ми (Рада). Як почне́ ма́цати, то скрізь усе́ понама́цує, де що лежи́ть (Харківщ.). Нала́пала по́ночі за́сув (Квітка). Нала́пав під ска́тертею її́ ру́ку (Н.-Лев.)]. **Нащу́панный** – нама́цаний, нала́паний, понама́цуваний, понала́пуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) нама́цуватися, бу́ти нама́цуваним, нама́цаним, понама́цуваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) нама́цатися, нала́патися, попома́цати, попола́пати (досхочу́), (*о мног.*) понама́цуватися, понала́пуватися.

Наэконо́мливание, Наэконо́мление – наеконо́млювання, наеконо́млення, наоща́джування, наоща́дження, наберега́ння, набере́ження.

Наэконо́мливать, наэконо́мить – наеконо́млювати, наеконо́мити, наоща́джувати, наоща́дити, наберега́ти, наберегти́, (*о мног.*) понаеконо́млювати, понаоща́джувати, пона(з)берега́ти що, чого́. **Наэконо́мленный** – наеконо́млений, наоща́джений, набере́жений, понаеконо́млюваний, понаоща́джуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) наеконо́млюватися, бу́ти наеконо́млюваним, наеконо́мленим, понаеконо́млюваним *и т. п.*; 2) (*вдоволь, сов.*) наеконо́митися, наощаджа́тися *и* наоща́джуватися, попоеконо́мити (досхочу́) *и т. п.*, (*о мног.*) понаеконо́млюватися *и т. п.*

Наэлектризова́ние – наелектризува́ння (-ння).

Наэлектризо́вка – 1) (*действие*) наелектризо́вування, *оконч.* наелектризува́ння; 2) (*качество действия*) наелектризува́ння *и* наелектризо́вання.

Наэлектризо́вывание – наелектризо́вування (-ння).

Наэлектризо́вывать, наэлектризова́ть (*в прямом и перен. знач.*) – наелектризо́вувати, наелектризува́ти, (*о мног.*) понаелектризо́вувати кого́, що. **Наэлектризо́ванный** – наелектризо́ваний, понаелектризо́вуваний. **-ться** – наелектризо́вуватися, наелектризува́тися, понаелектризо́вуватися; бу́ти наелектризо́вуваним, наелектризо́ваним, понаелектризо́вуваним.

Наэски́зить – наескізува́ти *и* (*зап.*) наскицува́ти, нарисува́ти що.

Наюли́ть(ся) – наго́рзатися, най́орзатися, насо́ватися, (насуетиться) наметуши́тися, (*навертеться*) наверті́тися, накрути́тися; попого́рзатися (досхочу́) *и т. п.*

Наюру, *нрч.* – 1) (*на возвышенном месте*) на белебні, на голотечі. [Хата стоїть на белебні (Сл. Гр.). Розу́мна голова́: на бе́лебні за́тишку хо́че! (Комар)]; 2) (*наветру*) на пові́трі, (*на сквозняке*) на про́тягу, на (крізно́му) пові́трі. [Не стій на (крізно́му) пові́трі (Київ)].

Ная́бедничание – ная́бедіння, наклепа́ння, напле́ска́ння, набреха́ння.

Ная́бедничать, -ся – ная́бедити, -ся, наклепа́ти, -ся, напле́ска́ти, -ся, набреха́ти, -ся, попоя́бедити (досхочу́) *и т. п.* (на ко́го).

Ная́блонный – ная́блуньовий, наяблуне́вий.

Ная́блочный – ная́блучний.

Наявля́ть, наяви́ть – появля́ти, появи́ти що.

Наявля́ться, наяви́ться – з'явля́тися, з'яви́тися, об'явля́тися, об'яви́тися, від'явля́тися, від'яви́тися.

Наяву́, *нрч.* – увіч, наяві́, наяву́, в'я́ві, явма́, ная́в, у нату́рі, (*воочию, наглядно*) на́віч, уя́вки́,

перед (живи́ми) очи́ма. [Присни́лись йому́ ті карлючки́, що назива́ються лі́терами, і Семе́н кра́ще ви́вчив їх уві сні, ніж уві́ч (Коцюб.). Я слабу́ю на галюцина́ції: передо мно́ю уві́ч постає́ засму́чений ма́терин о́браз (Крим.). Тужу́ за не́ю що-дня́, що-но́чи, уві сні́ й наяві́ борю́ся (Пачов.). Чи то йому́ сни́лось, чи спра́вді наяву́ усе́ те ді́ялося (Сторож.). Ма́рення в'я́ві (Едґ. По). Та чи воно́ мені́ усе́ оце́ явма́ ді́ється, а чи уві сні́ уздріва́ється? (Мова). «Чи це вам так сни́лось?» – «Еге́, сни́лось! – у нату́рі!» (Любеч.). Ще й до́сі мов на́віч їх ба́чу (Крим.)]. *Во сне ли это или* **-ву**? – чи це вві сні́, чи уві́ч (наяві́, наяву́, в'я́ві, явма́, у нату́рі)? чи це сон, чи нату́ра? (Яворн.).

Ная́да – 1) ная́да. [Ная́да серед водогра́їв (Едґ. По)]; 2) *зоол.* Unio – скó́йка. **-ды** (Unionidae) – скойкува́ті (-тих).

Ная́довые, *бот.* Najadaceae – різухува́ті (-тих).

Ная́древать, ная́дреть, наядрене́ть *и* **наядри́ться** – 1) (*о нарыве*) набира́ти(ся), набра́ти(ся), нарива́ти, нарва́ти, виспіва́ти, ви́спіти, вистига́ти, ви́стигти; *срв.* **Назрева́ть 2**; 2) (*об овощах, плодах*) набира́тися, набра́тися (со́ку, м'якушу́), налива́тися, нали́тися *и* (*зап.*) налля́тися, сповня́тися *и* спо́внюватися, спо́вни́тися, виповня́тися *и* випо́внюватися, ви́повнитися, (*о мног.*) понабира́тися (со́ку, м'якушу́), поналива́тися, пос[пови]по́внюватися; 3) (*о бродящем напитке*) набира́тися, набра́тися си́ли (мі́цности). **Ная́древший, Наядрене́вший** *и* **Наядри́вшийся** – що набра́в(ся) *и т. п., см. ещё* **Наядрене́лый.**

Наядрене́лый – 1) на́браний, ви́спілий, ви́стиглий; 2) на́браний, нали́тий, спо́внений, ви́повнений; (*сочный*) сокови́тий; (*ядрёный*) яде́рний; 3) міцни́й. *Срв.* **Ная́древать.**

Наязы́читься – навчи́тися, (*о мног.*) понавча́тися чужи́х мов.

Наякша́ться – наводи́тися, поповоди́тися, набрата́тися, натоваришува́тися з ким.

Ная́миться – наямли́тися, наста́(р)читися чого́, наямли́ти (досхочу́) чого́.

Ная́н, -я́нка – (*нахал, -халка*) наха́ба (*общ. р.*), наха́бник, -ниця; (*назойник, -ница*) насти́ра, приче́па, назо́ла (*общ. р.*); (*попрошайка*) каню́ка (*общ. р.*), лабзю́к (-ка́), -зю́чка, ци́ган, циѓанка.

Ная́нистый; *см.* **Ная́нливый.**

Ная́нить – (*нахальничать*) нахабува́ти, наха́бничати; (*назойничать*) настиря́тися, насти́рливо (насти́рно) чіпля́тися (до ко́го), сліпи́цею (сльото́ю) у ві́чі лі́зти (кому́), (*попрошайничать*) каню́чити, лабзю́кати, цига́нити.

Ная́нливо, *нрч.* – наха́бливо, наха́бно; насти́рливо, насти́рно, приче́пливо, назо́листо, нав'я́зливо; *срв.* **Ная́нливый.**

Ная́нливость – наха́бливість, наха́бність; насти́рливість, насти́рність, приче́пливість, нав'я́зливість (-ости); *срв.* **Ная́нливый.**

Ная́нливый – наха́бливий, (*нахальный*) наха́бний; (*назойливый*) насти́рливий, насти́рний, приче́пливий, назо́листий, (*навязчивый*) нав'я́зливий; охо́чий каню́чити, (*сщ.*) каню́ка (*общ. р.*) *и т. п., срв.* **Ная́н.**

Ная́нный, *см.* **Ная́нливый.**

Ная́новатый – наха́бкуватий; насти́ркуватий; *срв.* **Ная́нливый.**

Ная́нство – наха́бство, наха́бність (-ности); *см.* **Ная́нливость.**

Наяре́ние – роз'я́рення *и* роз'ярі́ння, розлютува́ння.

Ная́ривание – шква́рення, нашква́рювання, жа́рення, нажа́рювання, сма́ле[і]ння, насма́лювання, чеса́ння, чухра́ння, затина́ння, витина́ння, рі́зання, нарі́зування, вигрва́ння; *срв.* **Ная́ривать.**

Ная́ривать – (*жарить*) шква́рити, нашква́рювати, жа́рити, нажа́рювати, смали́ти, насма́лювати, чеса́ти, чухра́ти, тя́ти *и* тну́ти; (*на музык. инструм.*) затина́ти, витина́ти, тя́ти *и* тну́ти, рі́зати, нарі́зувати, виграва́ти на чо́му. [В шинку́ хтось так на бу́бні витинає́, що аж стрі́ха хо́дором хо́дить (Кониськ.). Музи́ки тя́ли з усіє́ї си́ли (Грінч.). А за мно́ю молодо́ю сім кіп хло́пців чередо́ю в цимба́лоньки тнуть (Пісня). Два скри́пники рі́жуть на ни́тяних стру́нах щось таке́, що й розібра́ти не мо́жна (Квітка)].

Наяри́ть – роз'яри́ти, розлю́ти́ти, розлютува́ти кого́. **Наярённый** – роз'я́рений, розлю́чений, розлюто́ваний. **-ться** – роз'яри́тися, розлюти́тися, розлютува́тися; бу́ти роз'я́реним, розлю́ченим, розлюто́ваним.

Не – 1) *отриц. частица* – не. [Не руса́лонька блука́є: то ді́вчина хо́дить (Шевч.). Ще тре́ті пі́вні не співа́ли, ніхто́ ніде́ не гомоні́в (Шевч.). Не ходи́, не люби́, не залицяя́йся, не люблю́, не піду́, не сподіва́йся! (Пісня). Не рі́дний він, хоч водяно́го ро́ду (Л. Укр.). Не за-для со́болів, не для казни́ пода́вся на Москву́ небі́жчик ба́тько! (Л. Укр.)]. **Не́** *был*, **не́** *дали* – не був, не дали́. **Не** *пьёт,* **не** *ест* – не п'є, не їсть. **Не** *будь этих звуков, вокруг царила бы мёртвая тишина* – коли́-б (якби́) не ці зву́ки (коли́-б *или* якби́ не було́ цих зву́ків), навко́ло

(навкруги́) панува́ла-б ме́ртва ти́ша. **Не** *будь я* – а) (*пусть я не буду*) (не)ха́й я не бу́ду; б) (*если бы я не был*) коли́-б (якби́) я не був. **Не** *без греха* – не без гріха́. *Он сердит и* **не** *без причины* – він серди́тий, і (та й) ма́є ра́цію (*или* та й не без ра́ції). **Не** *в под'ём и т. п., см.* **Невпод'ём** *и т. п.* **Не** *так глуп* – не таки́й дурни́й. **Не** *так скоро* – не так шви́дко. **Не** *слишком много* – не на́дто бага́то, не на́дто. *Она была* **не** *недовольна* – вона́ була́ не незадово́лена. *Я* **не** *мог* **не** *засмеяться* – я не міг не засмія́тися. *Брат* **не** *брат, а сродни* – брат не брат, а (але́) ро́дич. *Воз* не *воз; дерево* **не** *дерево, а, кажется, что-то шевелится* (Пушкин) – віз не віз, де́рево не де́рево, а, здає́ться, щось вору́ши́ться. *Кум* **не** *кум, а в горох* **не** *лезь* – чи (хоч) кум, чи не кум, а в горо́х не лізь. *Идёт-нейдёт, да и едет-***не** *едет* – йти (йде)-не йде, та й ї́хати (ї́де)-не ї́де. *Лай* **не** *лай, а хвостом виляй* – хоч (чи) га́вкай, хоч (чи) не га́вкай, а хвосто́м крути́ (маха́й). *Рад* **не** *рад, а...* – ра́дий чи не ра́дий, а...; чи ра́дий, чи не ра́дий, а... *Шить* **не** *шьёт, а только иглой тычет* – ши́ти не ши́є, а тільки (*зап.* а лише́) го́лкою ти́кає. *Праздник* **не** *в праздник* – свя́то не (в) свя́то. *Сон* **не** *в сон* – сон не (в) сон. *Вовсе* **не** – зо́всі́м не, ані. [Ані ду́мав цьо́го роби́ти (Звин.)]. *Если* **не** – коли́ (як, якщо́) не. *Если бы* **не** – коли́-б (якби́, якби́-що) не. *Ещё* **не** – ще не. *Когда бы* **не,** *см.* **Когда́ 4.** *Кто бы* **не** – хто-б не. *Неужели* **не**? – невже́ не? *Пока* **не** – а) (*если в аподосисе тоже есть* **не**) по́ки не; до́ки не. [До́ки він не при́йде, не прийду́ й я (Київ)]; б) (*если аподосис не содержит отрицания*) по́ки, до́ки. [Не дві но́чі ка́рі о́чі любо цілува́ла, по́ки сла́ва на все село́ недо́брая ста́ла (Шевч.). Ні, я ще побу́ду, по́ки ви заспоко́їтесь (В. Підмог.)]. *Разве* **не**? – хіба́ не? *Что бы* **не** – що-б не. *Чтобы* **не** – щоб не. **Не** *кто,* **не́** *на кого,* **не́** *от кого,* **не́** *у кого,* **не́** *к кому,* **не́** *с кем и т. п.*; *см.* **Некто́**. **Не** *что,* **не́** *из чего,* **не́** *от чего,* **не́** *за что,* **не́** *к чему,* **не́** *о чем,* **не́** *с чем и т. п., см.* **I. Нечто́**. **Не** *кто иной, как* – не хто (и́нший), як; *см.* **Кто 3**. **Не** *что иное, как* – не що (и́нше), як. **Не** – *ли* – чи не. [Горпи́на огля́ділася, чи не ви́дко де дочки́ (Крим.)]. **Не** *вы ли взяли книгу*? – чи не ви взяли́ кни́жку? **Не** – *ни* – не – ні (ані, не). **Не** *от тучи, ни от грома, ни от солнышка* – не від хма́ри, ні (не) від гро́му, ні (ані, не) від со́нечка. **Не** – *но* (*а*) – не – а, не – ба. **Не** – *а наоборот* – не – а навпа́ки, не – ба. [Ці слова́ не підбадьори́ли його́ товаришів, а навпаки́ ще додали́ їм страху́ (Остр. Скарбів). І́спити змину́ли для Х. не нещасли́во, ба де́які на́віть з ви́блиском (Крим.)]. **Не** *только* – *но и* – не тільки – а й (ба й). *Приходите,* **не** *то я обижусь* – прихо́дьте, а то я обра́жуся. **Не** *то, чтобы* – не то, щоб (що). **Не** *то, чтобы* – **не** *то, чтобы* – не то (щоб, що) – не то (щоб, що). [Ву́лиця не то ду́же крива́, не то ду́же й рівна, – та́к собі (Звин.)]. **Не** *сегодня, так завтра* – (як) не сього́дні, то (в)за́втра. **Не** *столько из любви к вам, сколько из тщеславия* – не стільки (не так) з любо́ви до вас, скільки (як) через пиху́. *Сам* **не** *свой* – сам не свій, (*исступлённый*) несамови́тий. **Не** *в себе* – сам не свій. **Не** *по себе* – а) *см. выше* **не** *в себе*; б) *чувствовать себя* **не** *по себе* – почува́ти себе́ ні́яково. *Мне как-то* **не** *по себе* – мені́ яко́сь ні́яково; (*жутко*) мені́ яко́сь мо́торошно. **Не** *тут то было* – де там; *срв.* **Куда́** (**5**) *там.* **Не** *наша сила* – нечи́ста си́ла; 2) (*в сложении*) – а) (*отрицание признаков, обознач. простыми словами*) не, (*спорадически*) без, безне, *напр.*: **Не***доверие* – недовіра, недовір'я. **Не***винный* – неви́нний, без(не)ви́нний; б) (*противоположение этим признакам*) не, *напр.*: **Не́***друг* – непри́ятель. **Не***погода* – него́да; в) (*сходство с ними, но как бы с из'яном*) па, *напр.*: **Не***клен* – па́клен. **Не***сын* – па́синок; г) (*в составе неопредел. местоим.*) ні, нема́(є), *напр.*: **Не́***где* – ні́де, нема́(є) де; 3) *нрч.* (*народн.*) – ні, (*диал., зап.*) нє; *см.* **Нет 2.**

Неабсолю́тность – неабсолю́тність (-ности).

Неаванта́жный – неаванта́жний, (*незначительный*) незначни́й (*жалкий*) мізе́рний, (*нехороший*) пога́ний, ке́пський, благе́нький; *срв.* **Плохо́й** *и* **Плохова́тый.**

Неавтомати́ческий – неавтомати́чний.

Неадеква́тно, *нрч.* – неадеква́тно; нерівнозмі́рно; непо́вно; *срв.* **Неадеква́тный.**

Неадеква́тность – неадеква́тність; нерівнозмі́рність; непо́вність (-ности); *срв.* **Неадеква́тный.**

Неадеква́тный – неадеква́тний, (*несоразмерный*) нерівнозмі́рний, (*неполный*) непо́вний.

Неакадеми́ческий – неакаде́мічний; (*ненаучный ещё*) ненауко́вий.

Неаккура́тно, *нрч.* – 1) неакура́тно, недба́ло, нерете́льно, несправно; неакура́тно, неоха́йно, нече́пурно; *срв.* **Неаккура́тный**; 3) (*неумеренно*) над міру. **-но** *выпить* – над міру ви́пити, перебра́ти міру.

Неаккура́тность – 1) неакура́тність, недба́лість, нерете́льність, несправність; 2) неакура́тність, неоха́йність, нечепу́рність (-ости). *Срв.* **Неаккура́тный.**

Неаккура́тный – 1) неакура́тний, (*небрежный*) недба́лий, (*неточный*) нерете́льний, (*неисправный*) несправний. [Неакура́тний чолові́к, несправний: ніко́ли гро́шей у строк не пла́тить (Київ). Неакура́тне (недба́ле) вико́нування своїх обо́в'язків (Київ)]; 2)

(*неопрятный*) неакура́тний, неоха́йний, нечепурни́й.
Неакти́вно, *нрч.* – неакти́вно, недія́льно.
Неакти́вность – неакти́вність, недія́льність (-ности).
Неакти́вный – неакти́вний, недія́льний.
Неандерта́льский – неандерта́льський. **-кий** *человек* – неандерта́льська люди́на.
Неаполита́нский – неаполіта́нський, неа́польський. **-кий** *донник*, *бот.* Melilotus neapolitanus Ten. – неаполіта́нський бурку́н (-ну́). **-кий** *лук*, *бот.* Allium neapolitanum – неаполіта́нська цибу́ля. **-кая** *желть* (*желчь*), *техн.* – неаполіта́нська жо́вта фа́рба, неаполіта́нська жовтя́нка (жо́втка).
Неаппети́тный – неапети́тний, (*невкусный*) несмачни́й; (*противный*) оги́дний.
Неаркти́ческий – неаркти́чний.
Неарома́тный – неарома́тний, незапашни́й, непаху́ч[щ]ий.
Неартро́з, *мед.* – неартро́за (-зи).
Неассимили́руемый – що не асимілю́ється, неасимільо́в(а)ний, (*неусвояемый*) незасво́юваний, незасві́йний.
Не-ахти́, *нрч.* – не ду́же, не на́дто, не ве́льми.
Неахти́тельно, *нрч.* – не ду́же (не ве́льми) до́бре (га́рно), погане́нько, аби́-як.
Неахти́тельный – не ду́же (не ве́льми) до́брий (га́рний), погане́нький, аби́-яки́й, благе́нький, ледаче́нький, (*жалкий*) мізе́рний, мізерне́нький; *срв.* **Плохова́тый.**
Небаснoсло́вный – 1) немітологі́чний, немiті́чний; 2) (*правдоподобный*) небайкови́й, (нене)звича́йний, (нене)ймовíрний, ненебува́лий.
Небди́тельность – непи́льність, недба́йливість (-ости).
Небди́тельный – непи́льний, недба́йли́вий, (*сщ.*) недба́ха, недба́йлиця (*общ. р.*).
Небе́гло, *нрч.* – нешви́дко; (*неповерхностно*) непобіжно.
Небеглый – нешвидкий; (*неповерхностный*) непобі́жний. **-лое** *чтение* – нешвидке́ чита́ння.
Небе́дный – небі́дний, невбо́гий. [Він люди́на небі́дна (Київщ.). Улашту́єш цю ва́лку невбо́гу (Крим.)].
Небезбе́дный (*бедный*) – до́сить (дово́лі) убо́гий (бі́дний, нужде́нний, злиде́нний), незамо́жний.
Небезвре́дный – до́сить (дово́лі, тро́хи) шкідли́вий (вадли́вий).
Небезвы́годно, *нрч.* – не без зи́ску (ко́ри́сти), небеззиско́вно. **-но** *продать* – не без зи́ску (ко́ри́сти) прода́ти.
Небезвы́годность – небеззиско́вність, небезкори́сність (-ности).
Небезвы́годный – небеззиско́вний, небезкори́сний, не без зи́ску (ко́ри́сти), до́сить (дово́лі) зиско́вний (кори́сний, баришови́тий, ви́гідний, пожи́тний). [Небеззиско́вна спра́ва (Київ.). Це ді́ло не без кори́сти (Київщ.)]
Небезгре́шно, *нрч.* – небезгрі́шно, небезгріхо́вно, не без гріха́.
Небезгре́шность – небезгрі́шність, небезгріхо́вність (-ности).
Небезгре́шный – небезгрі́шний, небезгріхо́вний, не без гріха́. [Небезгрі́шні прибу́тки (Київ). Там спра́ва не без гріха́ (Київ)].
Небезда́рный – ненезда́рний, небезда́рний, ненезді́бний, до́сить (дово́лі) таланови́тий (зді́бний).
Небезде́нежный – до́сить (дово́лі) грошови́тий, не без гро́шей, (*шутл.*) небезгрі́шний. [Люди́на він не без гро́шей (Київщ.)].
Небезде́тный – небезді́тний.
Небеззабо́тный – небезтурбо́тний, небезжу́рний.
Небеззащи́тный – небеззахи́сний, небезоборо́нний, небеззасту́пний.
Небезнадёжный – небезнаді́йний.
Небезнача́льность – небезпочатко́вість (-вости).
Небезнача́льный – небезпочатко́вий.
Небезоби́дный – до́сить (дово́лі, тро́хи) обра́зливий, небезкри́вдний.
Небезопа́сно, *нрч.* – небезпе́чно. [(Йому́) пі́сля його́ промо́в на мі́тинґах небезпе́чно сиді́ти вдо́ма (Коцюб.)].
Небезопа́сность – небезпе́чність (-ности), небезпе́ка. [Види́ма небезпе́чність спра́ви (Київ)].
Небезопа́сный – небезпе́чний. [Ма́ти кни́жку наро́дню в рука́х я призна́в небезпе́чною рі́ччю (Самійл.)].
Небезоснова́тельно, *нрч.* – небезпідста́вно, не без підста́ви, не без ґ[г]ру́нту.
Небезоснова́тельный – небезпідста́вний, небезґ[г]рунто́вний.

Небезрazли́чный – 1) небайду́жий; 2) (*не без выражения*) небезвира́зний, небайду́жний.
Небезрассу́дный – небезрозсу́дливий, небезрозва́жливий, до́сить (дово́лі) розсу́дливий (розва́жливий).
Небезрассчётный – небезраху́бний, не без розраху́нку; (*небескорыстный*) небезкори́сли́вий, (*не без задней мысли*) не без прихо́ваної (потає́нної) ду́мки.
Небезрезульта́тно, *нрч.* – небезрезульта́тно, не без на́слідку, (*недаром*) недаре́мно, неду́рно, нема́рно; *срв.* **Небезуспе́шно.**
Небезрезульта́тный – небезрезульта́тний, небезна́слі́дний, недаре́мний, нема́рний.
Небезукори́зненно, *нрч.* – небездога́нно, не без дога́ни.
Небезукори́зненный – небездога́нний, не без дога́ни.
Небезупре́чно, *см.* **Небезукори́зненно.**
Небезупре́чность – небездога́нність (-ности).
Небезупре́чный, *см.* **Небезукори́зненный.**
Небезуспе́шно, *нрч.* – небезуспі́шно, не без у́спіху, ненадаре́мне[о], недаре́мно, нема́рно.
Небезуспе́шность – небезуспі́шність (-ности).
Небезуспе́шный – небезуспі́шний, не без у́спіху, не(на)даре́мний, нема́рний.
Небезуте́шный – небезуті́шний, небезпоті́шний.
Небезуча́стный – небайду́жий.
Небезызве́стный – неневідо́мий, до́сить (дово́лі) відо́мий.
Небезынтере́сный – до́сить (дово́лі) ціка́вий, не без ціка́вости.
Небелёный – небі́лений, (*диал.*) небі́ляний. [Небі́лене полотно́ (Брацл.)].
Небереже́ние – 1) *см.* **Небережли́вость**; 2) (*неосторожность*) необере́жність (-ности).
Небережли́во, *нрч.* – неоща́дливо, неоща́дно.
Небережли́вость – неоща́дливість, неоща́дність (-ности).
Небережливый – неощадливий, неощадний.
Небе́режно, *нрч.* – 1) необере́жно, необа́чно; 2) неоха́йно. *Срв.* **Небе́режный.**
Небе́режность – 1) необере́жність, необа́чність, (-ности); 2) неоха́йність (-ности). *Срв.* **Небе́режный.**
Небе́режный – 1) (*неосмотрительный*) необере́жний, необа́чний; 2) (*неряшливый*) неоха́йний.
Небеса́, *см.* **Не́бо.**
Небесконе́чный – небезкра́їй (-кра́я, -кра́є, *р.* -кра́його, -кра́йої), небезкра́йній, небезме́жний, (*во времени ещё*) недові́чний.
Небескоры́стный – 1) *см.* **Небызвы́годный**; 2) (*алчный*) небезкори́сли́вий.
Небе́сно, *нрч.* – 1) небе́сно; (*по-небесному*) по-небе́сному; (*восхитительно*) чарівли́во, чарі́вно, чудо́во; 2) (*в сложении*) небе́сно.
Небе́сно-голубо́й – блаки́тний (як не́бо).
Небе́сный – небе́сний, (*диал.*) небе́ський; (*неземной*) надзе́мний. [Мі́сяць зник з оче́й у небе́сному ся́йві (Країна Сліпих). Блага́ти му́сять си́лу ту небе́сну (Л. Укр.). Було́ йому́ прі́звище «небе́ський», бо він усе́ вго́ру, на́че на не́бо, диви́всь (Звин.). В алла́ховій оби́телі надзе́мній (Куліш)]. **-ная** *империя* – небе́сна імпе́рія, Кита́й (-та́ю). **-ная** *красота* – небе́сна краса́, надзе́мна краса́ (Франко). *Круг* **-ный** – небе́сне ко́ло, (*горизонт*) небокру́г (-гу), (*небо*) не́бо. **-ная** *лазурь* – небе́сна блаки́ть. **-ная** *любовь* – небе́сна любо́в. *Птицы* **-ные** – пта́ство небе́сне (Куліш). **-ный** *свод* – небе́сне склепі́ння; *см.* **Небосво́д 1**. *Твердь* **-ная** – (види́ме) не́бо. **-ное** *тело* – ті́ло небе́сне, (*светило*) світи́ло. **-ный** *цвет* – небе́сний (блаки́тний) ко́лір. *Царь* **-ный**! (*устар.*) – ца́рю (*ц.-слав.* ца́рю) небе́сний! бо́же сві́те! *Царство ему* **-ное** (*устар.*) – ца́рство йому́ небе́сне (Номис), неха́й царству́є (Шевч.).
Небеспе́чный – небезтурбо́тний.
Небеспло́дно, *нрч.* – небезплі́дно, недаре́мно, нема́рно.
Небеспло́дный – небезплі́дний, недаре́мний, нема́рний.
Небесповоро́тный – небезповоро́тний.
Небесполе́зный – небезкори́сний, не без ко́ри́сти, до́сить (дово́лі) кори́сний (пожито́чний, спожито́чний).
Небеспреде́льный – небезме́жний, небезкра́їй (-кра́я, -кра́є, *р.* -кра́його, -кра́йої), небезкра́йній, небезмі́рний.
Небеспристра́стие – небезсторо́нність (-ности).
Небеспристра́стно, *нрч.* – небезсторо́нн(ь)о.
Небеспристра́стность – небезсторо́нність (-ности).
Небеспристра́стный – небезсторо́нній.
Небессерде́чный – небезсе́рд(н)ий, не без се́рця.

Небеccлáвно, *нрч.* – небезслáвно.
Небеccлáвный – небезслáвний.
Небеcслéдно, *нрч.* – небезслíдно, не без слíду.
Небеcслéдный – небезслíдний.
Небеccознáтельный – 1) ненесвідóмий; 2) ненепритóмний. *Срв.* **Бессознáтельный.**
Небеccомнúтельный – дóсить (довóлі, трóхи) сумнíвний, небезсумнíвний, ненепéвний, такú непéвний.
Небеccпóрность – небезперéчність; небезспíрність (-ности).
Небеccпóрный – небезперéчний; небезспíрний; *срв.* **Бесспóрный.**
Небеccчáстный – небезщáсний, небезталáнний, небездóльний.
Небесталáнный – небезталáнний; *см. ещё* **Небеccчáстный.**
Небесталáнтный – дóсить (довóлі) талановúтий, не без талановúтости (хúсту).
Небеструдный – небезтрýдний, дóсить (довóлі) труднúй (важкúй).
Небéсчего, *нрч.*, *народн.* – 1) (*не без того*) не без тóго; нíде (немá де) гріхá дíти (потаї́ти); 2) (*притом*) до тóго, до тóго-ж; (*ещё*) ще; 3) *см.* **Небóсь.**
Небесчéстный – небезчéсний, дóсить (довóлі) чéсний.
Небúтый – небúтий.
Неблаговúдно, *нрч.* – негóже, негáрно, непристóйно, малопристóйно.
Неблаговúдность – 1) немиловúдість, негóжість; 2) негóжість, негáрність, непристóйність, малопристóйність (-ости). *Срв.* **Неблаговúдный.**
Неблаговúдный – 1) немиловúдий, негóжий; *срв.* **Невзрáчный**; 2) (*предосудительный*) негóжий, негáрний, непристóйний, малопристóйний. **-ный** *поступок* – негóжий (негáрний) учúнок. **-ный** *предлог* – непристóйний (малопристóйний) прúвід.
Неблаговолéние – 1) (*нерасположение*) нелáска, неприхúльність (-ности), неприхúлля (-лля) до кóго; (*неприязнь*) неприязнь (-ни) до кого. *Питать* **-ние** *к кому* – почувáти непрúязнь до кóго, не любúти когó; 2) (*неудовольствие*) незадовóлення з кóго, з чого *и* ким, чим. *Выразить кому своё* **-ние** – вúявити (вúказати, *словами*: вúсловити) комý своє́ незадовóлення.
Неблаговолúтельный – непрúязний.
Неблаговолúть – бýти неласкáвим до кóго, не мáти лáски до кóго, неприя́ти (добрá) комý (Звин.).
Неблаговоспúтанность – невúхованість, невúховання (-ння), (*невежливость*) незвичáйність, неґрéчність, нечéмність (-ности).
Неблаговоспúтанный – невúхований, не вúхований дóбре, недóброго вúховання, (*невежливый*) незвичáйний, неґрéчний, нечéмний.
Неблаговрéменно, *нрч.* – невчáсно, невчáс, не начáс, не в свій час, невпóру.
Неблаговрéменность – невчáсність, несвоєчáсність (-ности).
Неблаговрéменный – невчáсний, несвоєчáсний.
Неблагоговéйно, *нрч.* – непобóжно, без побóжности.
Неблагоговéйность – непобóжність (-ности).
Неблагоговéйный – непобóжний, без побóжности.
Неблагодáрно, *нрч.* – невдя́чно.
Неблагодáрность – 1) невдя́чність (-ности), невдя́ка. [Він бажáв Дóрі добрá, а зáмість тóго дістáв невдя́чність (Коцюб.). Не сказáти вам – булá-б до вас невдя́чність (Самійл.) Ранúла моіó дýшу їх невдя́ка (Франко)]. *Чёрная* **-ность** – чóрна невдя́чність (невдя́ка). [Називáють моіó вдя́ку чóрною невдя́кою (Рудан.)]; 2) невдя́чливість, невіддя́чливість; 3) невдя́чність, невдя́чливість, невіддя́чливість. *Срв.* **Неблагодáрный.**
Неблагодáрный – 1) (*не чувствующий благодарности*) невдя́чний (до кóго, прóти (сýпроти) кóго *или* для кóго). [Невдя́чна звірю́ка! – забýв, скíльки я на тéбе працювáв? (Крим.)]. **-ный** *человек*, **-ная** *женщина* – невдя́чна людúна, невдя́чна жíнка, (*сщ.*) невдя́чник, -ниця, невдя́ка (*общ. р.*); 2) (*по своей природе*) невдя́чливий, невіддя́чливий; 3) (*невознаграждающий за труд*) невдя́чний, невдя́чливий, невіддя́чливий. **-ная** *почва* – невдя́чний (невдя́чливий) ґ[г]рунт. **-ная** *роль* – невдя́чна (нев[невід]дя́члива) рóля. **-ная** *тема* – невдя́чна (нев[невід]дя́члива) тéма. **-ный** труд – невдя́чна (нев[невід]дя́члива) прáця.
Неблагодáтный – неблагодáтний, неблагодáтній.
Неблагожелáтель, -ница, *см.* **Недоброжелáтель, -ница.**
Неблагожелáтельно, -ность, -ный, *см.* **Недоброжелáтельно, -ность, -ный.**
Неблагозвýчие *и* **-звýчность** – недоброзвýчність, нелегкозвýчність, негармонíйність (-ности).

Неблагозву́чный – недоброзву́чний, нелегкозву́чний, негармоні́йний. [Негармоні́йний го́лос (Крим.)].
Неблаголе́пие – 1) неблагоподо́бність, него́жість (-ости); *срв.* **Неблаголе́пный**; 2) (*неу́стройство*) безла́ддя (-ддя).
Неблаголе́пный – неблагоподо́бний, нега́рний на ви́гляд (*о человеке ещё*: на вро́ду), (*неизящный*) него́жий.
Неблагомы́слие – недобродýмність, недоброми́сність (-ности), недо́брі ду́ми (*р.* -дум).
Неблагомы́слящий – недобродýмний, недоброми́сний.
Неблагонадёжно, *нрч.* – неблагонаді́йно, (*обычно*) непе́вно; (*ненадёжно*) ненаді́йно.
Неблагонадёжность – неблагонаді́йність, (*обычно*) непе́вність; (*ненадёжность*) ненаді́йність (-ности). *Политическая* **-ность** – політи́чна неблагонаді́йність (непе́вність).
Неблагонадёжный – неблагонаді́йний, (*обычно*) непе́вний; (*ненадёжный*) ненаді́йний. [Ху́тко збі́льшуються й міцні́шають гуртки́ сих «непе́вних» (шахтарі́в) (Черкас)].
Неблагонаме́ренно, *нрч.* – недоброми́сно, не з до́брими за́мірами.
Неблагонаме́ренность – недоброми́сність (-ности).
Неблагонаме́ренный – недоброми́сний, не з до́брими за́мірами, недо́брих за́мірів.
Неблагонра́вие – не(добро)звича́йність (-ности), недо́брі зви́ча́ї (-ча́їв).
Неблагонра́вно, *нрч.* – не(добро)звича́йно.
Неблагонра́вный – не(добро)звича́йний, з недо́брими зви́ча́ями.
Неблагообра́зие – немилови́дість (-дости); *срв.* **Неблаголе́пие.**
Неблагообра́зно, *нрч.* – нега́рно.
Неблагообра́зность, *см.* **Неблагообра́зие.**
Неблагообра́зный – нега́рний на ви́гляд (*о человеке ещё*: *на вроду*); немилови́дний; *срв.* **Неблаголе́пный.**
Неблагополу́чие – 1) недо́бра до́ля, неща́стя (-тя), негара́зд (-ду); 2) (*опасность*) небезпе́ка, небезпе́чність (-ности).
Неблагополу́чно, *нрч.* – негара́зд; нещасли́во; небезпе́чно; непе́вно, нела́дно; *срв.* **Неблагополу́чный.** [Вихо́дить, що й у вас в роди́ні негара́зд стає́, не з ме́дом? (Кониськ.). У нас негара́зд: Пахо́менко фе́ршалку вбив (Кониськ.). Боїмо́ся, що в ка́сі на́шій тро́хи непе́вно (Звин.)]. **-но** *упасть* – нещасли́во (небезпе́чно, недо́бре) впа́сти. **-но** *обстоит дело с чем* – негара́зд стої́ть спра́ва (ді́ється) з чим. [Негара́зд ді́ється с символі́змом Я́цкова (Рада)]. **-но** *окончиться* – недо́бре (с)кінчи́тися, ви́йти на зле (не на гара́зд).
Неблагополу́чность – 1) нещасли́вість; 2) небезпе́чність (-ности). *См. ещё* **Неблагополу́чие.**
Неблагополу́чный – 1) (*неудачный, неблагоприятный*) нещасли́вий. **-ный** *исход дела* – нещасли́вий кіне́ць спра́ви. *Случилось что-то* **-ное** – ста́лося щось недо́бре (нела́дне), ста́лося яке́сь неща́стя. [Щось нела́дне йому́ ста́лося (Звин.)]; 2) (*опасный*) небезпе́чний, (*рус.*) неблагополу́чний, (*сомнительный*) непе́вний. [Що там неблагополу́чного в жита́х? жук? му́ха? чи що? (Кониськ.)]. *Местность* **-на** *по холере* – міс́це́вість небезпе́чна на холе́ру (холе́рно непе́вна). **-ный** *в отношении эпидемии* – небезпе́чний від по́шести, по́шесно непе́вний; 3) (*о человеке*: *несчастный*) нема́сний, нещасли́вий, безтала́нний.
Неблагопристо́йно, *нрч.* – недобропристо́йно, не(добро)звича́йно, (*предосудительно*) него́же.
Неблагопристо́йность – 1) недобропристо́йність, не(добро)звича́йність, (*предосудительность*) него́жість (-ости); 2) (*неблагопристойный поступок*) недобропристо́йність, недобропристо́йний (него́жий) учи́нок (-нку); 3) (*неблагоприст. выражение*) непристо́йність, соромі́тський ви́слів (-слова), соромі́тське сло́во; *срв.* **Непристо́йность.**
Неблагопристо́йный – недобропристо́йний, не(добро)звича́йний, (*предосудительный*) него́жий; (*непристойный*) непристо́йний, (*о выражении, слове ещё*) соромі́тський.
Неблагоприя́тель, -ница, *см.* **Недоброжела́тель, -ница.**
Неблагоприя́тно, *нрч.* – 1) несприя́тливо, недо́бре, нега́рно, пога́но; 2) непри́язно, неприхи́льно, неласка́во; 3) неприхи́льно, непохва́льно; 4) недо́бре, пога́но, нещасли́во. *Срв.* **Неблагоприя́тный 1** *и* **4 - 6.**
Неблагоприя́тность – 1) несприя́тливість, (*неудобство*) недогі́дність; непого́жість, непогі́дність, непого́дливість; 2) непого́жість, (су)проти́вність; 3) недогі́дність; неслу́шність; 4) непри́язність, неприхи́льність, неласка́вість; 5) неприхи́льність, непохва́льність; 6) недо́брість, нещасли́вість (-ости). *Срв.* **Неблагоприя́тный.**
Неблагоприя́тный – 1) (*не благоприятствующий*) несприя́тливий, несприя́тний кому́ *и* для ко́го, чому́ *и* на що, недо́брий, нега́рний, пога́ний на що, (*неудобный, неподходящий*)

недогі́дний; (*о погоде ещё*) непого́жий, непогі́дний, непого́дливий. [Не ди́влячись на ни́зку несприя́тливих умо́в, дитя́чих садкі́в уже́ функціонува́ло бага́то (Азб. Комун.). На́ші національ́ні скарби́, не зважа́ючи на несприятну́ до́лю істори́чну, захова́лися в Ки́їві (Рада). Під ти́ском недогі́дних обста́вин життя́ (Доман.)]. **-ная** *обстановка* – несприя́тливі умо́ви (обста́вини), несприя́тлива обстано́ва, несприя́тливе ото́чення. **-ная** *погода* – непогі́дна (непого́жа) годи́на, (*для растительности*) недо́бра (нега́рна, пога́на) пого́да (годи́на) на що (*напр.* на я́блука). **-ное** *лето* – непогі́дне (непого́же) лі́то, (*для растительности*) недо́бре (пога́не) полі́ття, недо́брий (пога́ний) полі́ток (-тку) на що; 2) (*о ветре*) непого́жий, (*противный*) (су)проти́вний; 3) (*о поре, времени*) недо́брий, недогі́дний, несприя́тливий, (*неподходящий*) неслу́шний. **-ное** *время* – недо́брий (лихи́й) час, недо́бра (лиха́, тяжка́) годи́на, лихолі́ття (-ття), знегі́ддя, безгі́ддя (-ддя), знего́да; (*неподходящее*) неслу́шний час. *В* **-ное** *время* – не в до́брий час, не в до́бру годи́ну, в недо́брий час, в недо́бру годи́ну, недо́брої годи́ни, під злу годи́ну; (*в неподходящее*) в неслу́шний час, неслу́шного ча́су, в неслу́шну годи́ну, неслу́шної годи́ни; 4) (*неприязненный*) непри́язний, неприхи́льний, неласка́вий до ко́го; 5) (*неодобрительный*) неприхи́льний до ко́го, непохва́льний. **-ный** *ответ* – неприхи́льна ві́дповідь, (*письменный*) неприхи́льний ві́дпис. **-ный** *отзыв о ком, о чём* – неприхи́льна ду́мка, неприхи́льний ві́дзов про ко́го, про що; 6) (*неудачный, неприятный*) недо́брий, нелю́бий, пога́ний, лихи́й, нещасли́вий. **-ное** *впечатление* – недо́бре (нелю́бе, пога́не, несприя́тливе) вра́же[і]ння. **-ное** *известие* – недо́бра (лиха́) (з)ві́стка (новина́). **-ный** *исход дела* – нещасли́вий кіне́ць спра́ви.

Неблагоразу́мие, *см.* **Неблагоразу́мность 1.**

Неблагоразу́мно, *нрч.* – 1) нерозва́жливо, нерозва́жно, нерозсу́дливо; 2) нерозу́мно. *Срв.* **Неблагоразу́мный.**

Неблагоразу́мность – 1) нерозва́жливість, нерозва́жність, нерозсу́дливість; 2) нерозу́мність (-ости). *Срв.* **Неблагоразу́мный.**

Неблагоразу́мный – 1) (*о человеке*) нерозва́жливий, нерозва́жний, нерозсу́дливий; 2) нерозу́мний, необере́жний, недо́брий. **-ный** *поступок* – нерозу́мний учи́нок. **-ный** *совет* – нерозу́мна (недо́бра, необере́жна) пора́да.

Неблагорасположе́ние *и* **-располо́женность** – непри́язнь (-ни), неприхи́льність (-ности), неприхи́лля (-лля), нела́ска до ко́го.

Неблагорасполо́женный – непри́язний, неприхи́льний, неласка́вий до ко́го.

Неблагоро́дно, *нрч.* – неблагоро́дно, (*зап.*) нешляхе́тно.

Неблагоро́дность, *см.* **Неблагоро́дство.**

Неблагоро́дный – 1) (*по характеру, по нравственной оценке*) неблагоро́дний, (*зап.*) нешляхе́тний, (*нечестный*) нече́сний, (*неджентльменский*) нелица́рський. **-ный** *поступок* – неблагоро́дний (нешляхе́тний) учи́нок; 2) (*по происхождению*) неблагоро́дний, непа́нський, нешляхе́тський, невельмо́жний, про́стий, (*недворянский*) недворя́нський; (*неблаговоспитанный*) неви́хований, недо́бре ви́хований; 3) (*низший по породе, по достоинству*) про́стий, звича́йний. **-ный** *метал* – про́стий мета́л(ь). **-ный** *сокол* – про́стий (звича́йний) со́кіл.

Неблагоро́дство – неблагоро́дність, неблагоро́дство, (*зап.*) нешляхе́тність (-ности).

Неблагоскло́нно, *нрч.* – неприхи́льно, неласка́во, не(добро)зичли́во.

Неблагоскло́нность – неприхи́льність, неприхи́лля (-лля), неласка́вість, нела́ска, недоброзичли́вість (-ости) до ко́го, до чо́го. [Ся неприхи́льність старши́х до виста́в зале́жала від нещасли́вого добо́ру п'єс (Грінч.)].

Неблагоскло́нный – неприхи́льний, непри́язний, неласка́вий, недоброзичли́вий до ко́го, до чо́го. [Во́рога мого́ я чу́ю в слова́х, цих неприхи́льних (Грінч.). Не бу́дьте-ж до мого́ дару́нку неласка́ві (Самійл.)].

Неблаготво́рно, *нрч.* – недобротво́[і]рно, недобровпливо́во, недо́бре; (*вредно*) шкідли́во.

Неблаготво́рный – недобротво́[і]рний, недобротві́рчий, недобровпливо́вий, недо́брий; (*вредный*) шкідли́вий. **-ное** *влияние* – недо́брий (шкідли́вий) вплив.

Неблагоуспе́шный – недоброуспі́шний, (*неудачный*) невда́лий.

Неблагоустрое́ние, *см.* **Неблагоустро́йство.**

Неблагоустро́енность – невпоря́дженість, невпорядко́ваність (-ности).

Неблагоустро́енный – невпоря́джений, невпорядко́ваний, недо́бре впоря́джений, недо́бре впорядко́ваний.

Неблагоустро́йство – невпоря́дженість, невпорядко́ваність (-ности), невпорядко́вання (-ння), недо́брий лад (-ду), недо́брий поря́док (-дку). **-во** *города* – невпоря́дженість (невпорядко́ваність) мі́ста, міське́ невпорядко́вання.

Неблагочести́вый – неблагочести́вий, небогочести́вий, непобо́жний.
Неблагоче́стие – неблагоче́стя (-тя), непобо́жність (-ности).
Неблагочи́ние – не(добро)присто́йність (-ности), (*беспорядок*) недо́брий лад (-ду), безла́ддя (-ддя).
Неблагочи́нный – не(добро)присто́йний.
Небла́зный – неспоку́сний; (*невинный*) небла́зний; (*беспорочный*) бездога́нний, безва́дний.
Небле́[ё]кнущий – небля́клий, нескоробля́клий, (*неотцветающий*) незідцвітний, неперецвітний, неоцвітний, (*неточно*) невмиру́щий; *срв.* **Неувяда́емый.**
Неблестя́ще, *нрч.* – неблиску́че, без ви́блиску.
Неблестя́щий (*в прямом и перен. знач.*) – неблиску́чий. [Неблиску́чі у́спіхи (Київ)].
Небли́жний – небли́зькии, непо́близький.
Небли́зкий – небли́зький, непо́близький, далече́нький. **-кий** *лес* – неблизьки́й (непо́близький) ліс. **-кий** *путь* – неблизька́ путь (доро́га), неблизьки́й шлях. **-кий** *родственник* – неблизьки́й ро́дич.
Небли́зко, *нрч.* – небли́зько, непоблизу́, далече́нько.
Неблиста́тельно, *нрч.* – неблиску́че.
Неблиста́тельный – неблиску́чий.
Нёбно-верхнече́люстный, *анат.* – піднебінно-горішньоще́лепний.
Нёбно-гло́точный, *анат.* – піднебінно-горлови́й, піднебінно-пролиго́вий.
Нёбно-зубно́й, *лингв.* – зубо-піднебінний.
Нёбность, *лингв.* – піднебінність (-ности).
Нёбно-чё́люстный, *анат.* – піднебінно-ще́лепний.
Нёбный – піднебінний. **-ная** *дуга*, *анат.* – піднебінна дуга́. **-ная** *завеса* (*занавеска*), *анат.* – м'яке́ піднебіння. **-ные** *звуки*, *лингв.* – піднебінні зву́ки.
Не́бо – 1) (*мн.* **небеса́**) не́бо (-ба; *во мн. ч. употребл. редко, преимущ. в поэзии: им.* небеса, *р.* небе́с *и т. д.*). [Сіло со́нце, з-за діброви не́бо червоніє (Шевч.). Те не́бо (невиди́ме) зве́ться небеса́ми (Рудан.)]. *Горнее* **-бо** – ви́шнє не́бо. *Мрачное* **-бо,** *см.* **Мра́чный 1**. *Облачное* **-бо** – хма́рне (захма́рене) не́бо. *Отверстое* **-бо**, *церк.* – відкри́те не́бо. *Открытое* (*вольное*) **-бо** – го́ле не́бо, чи́сте не́бо. *Под открытым* **-бом** (*При вольном* **-бе**), *см.* **Откры́тый 2**. *Родное, чужое* **-бо** – рі́дне, чуже́ не́бо. *Чистое, ясное* **-бо** – чи́сте, я́сне́ не́бо. *В* **-бе** (*В* **-са́х**), *на́* **не́бе** (*на* **-са́х**) – в не́бі, на не́бі (*поэтич. ещё*) на небеса́х. [Не перезо́рять в не́бі зо́рі (Філян.). В дале́кому не́бі вибли́скують зо́рі (Черняв.). А зірочо́к, зірочо́к блискоті́ло-горі́ло на не́бі! (М. Вовч.)]. *На́* **небо** (*на* **-са́**) – на не́бо. *По́* **не́бу** (*по* **-са́м**) – не́бом, по не́бі, (*в поэзии ещё*) небеса́ми, по небеса́х. [Не́бом блаки́тним хмари́нки леге́сенькі ли́нуть (Грінч.). Хма́ра наступи́ла і по не́бі розвину́ла свої чо́рні кри́ла (Рудан.). Хмарки́ на пі́вдень небеса́ми летя́ть (Грінч.). У всіх ко́льорах весе́лки ко́тяться по небеса́х (Франко)]. *На краю* **-ба** – край (по́кра́й) не́ба, на крайне́бі. *Зерк[ц]ало* **-ба** (**-бе́с**) (*перен.*) – зерца́ло не́ба. *Лазурь* **-ба** (**-бе́с**) – небе́сна блаки́ть. *Свод* **-ба** (**-бе́с**) – небе́сне склепі́ння, небозві́д (-во́ду), небосхи́л (-лу), (*купол*) небе́сна ба́ня; *срв.* **Небосво́д 1**. **-бо** *и земля* – не́бо і земля́. *Как* **-бо** *от земли* (*Как земля от* **-ба**) – як не́бо від землі́, як від землі́ до не́ба. *Далеко до этого, как* **-бо** *от земли* – дале́ко до цьо́го, як від землі́ до не́ба (як до зір небе́сних). *Возносить* (*превозносить, расхваливать*), *вознести* (*превознести, расхвалить*) *до* **-бе́с** (*до седьмого* **-ба**) – підно́сити (вихваля́ти, сла́вити), підне́сти́ (ви́хвалити) до не́ба (аж понад зо́рі), вихваля́ти над со́нце й мі́сяць. *Жить между* **-бом** *и землёй* (*меж землёй* **-са́ми**) – жи́ти між не́бом і земле́ю, жи́ти в пові́трі. *Коптить* **-бо** – копти́ти не́бо; *см. ещё* **Копти́ть.** *С* **-ба** *пасть* (*упасть, свалиться*) – з не́ба впа́сти (спа́сти). *Попасть пальцем в* **-бо** – попа́сти па́льцем у не́бо. *Призывать* **-бо** *в свидетели, клясться* **-бом** – не́бом сві́дчитися, присяга́ти(ся) (заприсяга́тися, кля́сти́ся) не́бом. *Быть, чувствовать себя на седьмом* **-бе** *от чего* – бу́ти, почува́ти себе́ щасли́вим аж до не́ба з чо́го. [Ба́тько, щасли́вий аж до не́ба, переказу́є свое́му Петрусе́ві вчи́тельські компліме́нти (Крим.)]. *Хватать звёзды с* **-ба,** *см.* **Звезда́ 1**. **-бо** *видно* (*видать*) (*о худой крыше*) – не́бо сві́тить (висві́чує, ви́дно). **-бу** *жарко будет, стало и т. п.* – аж не́бо заже́вріє, заже́вріло *и т. п.* **-бо** *с овчинку показалось* – аж не́бо за ма́кове зе́рнятко здало́ся. *Против* **-ба** *на земле* – про́сто не́ба на землі́. *Под* **-бо** (*перен.*) – під не́бо. [Хо лі́зе по сту́панці ви́соко аж «під не́бо» (Коцюб.)]. *Под* **-бом** (*в прямом и перен. знач.*) – під не́бом. [Мале́нька кімна́та «під не́бом» (Коцюб.)]. *Все мы под* **-бом** *ходим* – усі́ ми під не́бом хо́димо; усі́ ми ряст то́пчемо. *За волоса, да под* **-са** – за чу́ба (*о женщ.*: за ко́си), та надві́р; за чу́ба, та й до ду́ба; (*шутл.*) за волосне́ правлі́ння, та в зе́мський суд (Квітка); 2) **-бо** *и* **-са́** (*перен.*: *бог, боги*) не́бо, небеса́, бог (-га), боги́ (-гі́в). *Слава* **-са́м** – сла́ва бо́гу (бо́гові). *О* **-бо**! – о, не́бо! о, бо́же (з не́ба)! бо́же сві́те!; 3) (*потолок*) сте́ля; 4) (*в берлоге*)

верх (-ху); 5) *стар.* (*балдахин*) – намéт (-та).
Нёбо – 1) піднебíння (-ння). [Вúпила гаря́чого молокá, спеклá собí піднебíння (Звин.)]. *Мягкое* **-бо**, *анат.* palatum molle (velum palati) – м'якé піднебíння. *Твёрдое* **-бо**, *анат.* palaturum durum – твердé піднебíння. *Переднее, среднее* **-бо**, *лингв.* – перéднє, серéднє піднебíння; 2) (*в печи*) піднебíння.
Небогáтенький – небагатéнький.
Небогáто, *нрч.* – 1) небагáто, не по-багáцькому; 2) небагáто, непúшно, нерозкíшно; нещéдро. *Срв.* **Небогáтый.**
Небогáтство – небагáтство, нестáтки (-ків), бíдність (-ности), убóзтво.
Небогáтый – 1) небагáтий на що, (*неденежный*) негрошовúтий, (*малосостоятельный*) малозамóжний. [Небагáті пáнії частувáли її в покóях (Н.-Лев.). Зінькó, негрошовúтий чоловíк, не здолáє тут нічóго пособúти (Грінч.)]; 2) (*нероскошный*) небагáтий, непúшний, нерозкíшний; (*нещедрый*) нещéдрий, не нáдто щéдрий, (*необильный*) нерясні́й. **-тый** *выбор* – небагáтий (нерясни́й) вúбір.
Небогобоя́зненный – небогобоязлúвий, небогобоя́зний.
Небогомóльный – небогомíльний.
Небогослужéбный – небогослужбóвий, небогослужéбний.
Небогоугóдный – небоговгóдний.
Небоеспосóбность – небоєздáтність (-ности).
Небоеспосóбный – небоєздáтний.
Небожéственность – небожественність (-ности).
Небожéственный – небожествéнний.
Небожúтель, -ница – небожúтель (-ля), -лька.
Небозóр, *ихтиол.* Uranoscopus scaber L. – зіркогля́д (-дá), мóрська корóва.
Небóйкий – 1) неметкúй, нежвáвий, немотóрний, небадьорúстий, несмíливий; 2) нелюднúй, малолю́дний. **-кая** *улица* – нелюднá (малолюдна) вýлиця.
Небóйсь, *см.* **Небóсь.**
Небокоптúтель, -ница – небокоптíй (-тія́), -тíйка.
Небокрáй – крайнéбо (-ба), нéба край (*р.* крáю), óбрій (-рію); *см.* **Горизóнт.** [Аж і пóки нéба край зачервоніє (Шевч.)].
Небокрýг – небокрýг (-гу), óбрій (-рію); *см.* **Горизóнт.**
Небольнóй – неслабúй, нех(в)óрий.
Небольшóй – 1) (*по протяжению, об'ёму*) невелúкий, (*поменьше*) невелúчкий, (*малый*) малúй, малéнький, (*мелкий*) дрібнúй. [Невелúка хáта (Київщ.). Серед невелúчкої міськóї світлúчки (Грінч.). Якá шúя! а головá невелúчка (М. Вовч.). Невелúчкий ще я (Тесл.). Ще немá двох малéньких коробочóк (Н.-Лев.). Дрібні́ рéчі (Київщ.)]; 2) (*по числу, по стоимости*) невелúкий, невелúчкий. [Хúтро, мýдро та невелúким кóштом (Котл.). Зійшлóся невелúке товарúство (Ґ. Шкур.). Невелú(ч)ка кíлькість людéй (Київ). Невелúчка сýма (Крим.)]; 3) (*недолгий*) недóвгий. *Сказать после* **-шóго** *молчания* – сказáти (мóвити) після недóвгого мовчáння (недóвгої мóвчáнки); 4) (*незначительный*) невелúкий, невелúчкий, малúй, малéнький, незначнúй. [Це бідá невелúка (Київщ.). Невелúчка (незначнá) розмóва (Київ). Хоч він малúй серед панів чоловíк, та велúкий рóзум мáє (Сл. Гр.)]. **-шóй** *барин* – невелúкий пан. **-шáя** *барыня* – невелúка пáні. **-шóй** *голос* – невелú(ч)кий гóлос. **-шóе** *дело* – невелú(ч)ка спрáва. **-шúм** *делом* – трóхи, тро[і]шки, потрóху. **-шóй** *души человек* – невелúкої душí людúна. **-шóй** *любитель* – невелúкий (несильнúй) аматор. **-шóй** *охотник до чего* – не дýже охóчий до чóго, не дýже лáсий на що. **-шóй** *праздник* – невелú(ч)ке свя́то, прúсвяток (-тка). **-шáя** *просьба* – невелúчке прохáння. **-шóй** *ум* – невелúкий (малúй, обмéжений) рóзум. **-шóе** *усилие* – невелú(ч)ке зусúлля. *С* **-шúм** – з чимсь, (*с лишним*) з лúшкою, з гáком; *срв.* **Лúшнее** (*С* **-ним**). [Заплатúв три карбóванці з чимсь (Київ). Їй двáдцять з чимсь рóків (Київ)]. *С* **-шúм** *три года* – три рóки з чимсь. *Дело за* **-шúм** *стало* – спрáва за малúм стáла.
Небо(о)писáние – небóпис (-су), небоопúсування, уранографíя.
Небо(о)писáтель – небоопúсувач, уранóграф.
Небо(о)писáтельный – небоопúсувальний, небопúсний, уранографíчний.
Небосвóд – 1) небозвíд (-вóду), (*небосклон*) небосхúл (-лу). [Сíрі хмáри небозвíд весь залягли́ (Франко). Зéмлю мла вечíрня вкрúла, небозвíд темніє (Черняв.). Гóрді смерéки-гігáнти простяглúся гілля́м в небосхúл (Чупр.)]; 2) (*край неба*) крайнéбо (-ба), край (*р.* крáю) нéба, нéба край. [Чóрні хмáри рослú на крайнéбі (Коцюб.). Над горóю край нéба палáв, мов пожéжа далéка (Франко)].
Небоскáт, *см.* **Небосклóн 1.**

Небоскло́н – 1) небосхи́л (-лу), (*небосвод*) небозві́д (-во́ду). [Небосхи́л нерухо́мо схили́всь, і пливло́ я́сне со́нце горо́ю (Грінч.). На пів́де́нно-за́хідньому краю́ небозво́ду ви́сіла чо́рна хма́ра (Франко)]. *Литературный, политический и т. п.* **-скло́н** – літерату́рний, політи́чний *и т. п.* небосхи́л (о́брій, *гал.* о́вид). [Оповіда́ння Ма́рка Вовчка́ бли́снули на на́шому літерату́рному небосхи́лі (Рада). Хма́ри на на́шому політи́чному о́виді (Діло)]; 2) (*горизонт*) крайне́бо (-ба), о́брій (-рію), (*гал.*) о́вид (-ду), (*реже*) небосхи́л. [Чо́рна хма́ра обійма́ла крайне́бо (Коцюб.). О́ко бі́гло сніга́ми аж до крайне́ба і не ма́ло на чо́му спини́тись (Коцюб.). Те́мна хма́рка на о́брії, тонка́ ку́рява ди́му, таємни́че росла́ з поро́жняви в я́сне не́бо (Кінець Неволі). В кві́тах пала́є небосхи́л (Олесь). Небосхи́л гори́ть і ві́ти золоти́ть (М. Рильськ.)].
Небоскло́нный – небосхи́льний.
Небоскрё́б – хмарочо́с (-са), небося́г (-га), хмароде́р (-ра), хмародря́п (-па). [(Нордо́ст) злітав́ до тре́тього по́верху хмарочо́са (Влизько)].
Небосты́к – о́брій -рію), крайне́бо (-ба); *см.* **Горизо́нт.**
Небо́сь, *нрч.* – 1) (*должно быть*) ма́бу́ть, либо́нь, либо́нь-таки, пе́вно, пе́вне, десь-пе́вно, десь; (*вероятно*) наді́сь, не бі́йсь, здоро́в (-ва, -ві), а йди, (*гал.* аді́), а диві́; (*ведь*) адже́, адже́ж, таж; (*кажется*) здає́ться. [«Рего́четься… Га́рно, не бі́йсь! – ті́льки візьму́ та на твоє́му барано́ві ве́рхи й ся́ду!» – грози́вся Іва́сь (Мирний). Бо сам, здоро́в, зна́єш (Шевч.)]. **-бо́сь** *ты устал*? – ма́бу́ть (пе́вно[е], десь-пе́вно) ти втоми́вся? *Рада,* **-бо́сь** – радіє́ш, ма́бу́ть (пе́вно[е], десь-пе́вно). **-бо́сь**, *по-немецки не сделает орфографической ошибки*! – наді́сь (не бі́йсь), по-німе́цькому не зро́бить правопи́сної по́милки! *Ноги* **-бо́сь** *свои, не купленные* – адже́(ж) (таж, ма́бу́ть, либо́нь-таки) но́ги свої́, не купо́вані. **-бо́сь** *это он* – ма́бу́ть (здає́ться), це він; гляді́, це він. **-бо́сь** *не пойду*? – гада́єш, не піду́? *А ты* **-бо́сь** *был там*? – а ти, ска́жеш, був там? **-бо́сь**, *не даст он тебе ни гроша* – не сподіва́йся, не дасть він тобі́ ні шага́; 2) (*конечно*) так *и* (*диал.*) дак, звича́йно, зві́сно, пе́вна річ. [Сам так не хо́че роби́ти, а тому́ вели́ть (Грінч.)]; 3) (*не бойся*) не бі́йся[ь]. **-бо́сь**, *собака моя не кусается* – не бі́йся, соба́ка мій не куса́є. *Авось да* **-бо́сь** *до добра не доведут* – мабу́ть та неха́й – недо́брії лю́ди (Приказка), неха́й та мабу́ть до добра́ не доведу́ть.
Небо́ська – мабу́тько, неха́йко (-ка).
Небо́ськать – мабу́тькати, неха́йкати.
Небоязли́вость – небо́язкість, небоязли́вість, нелякли́вість, неполохли́вість (-ости).
Небоязли́вый – небоязки́й, небоязли́вий, нелякли́вий, неполохли́вий. [Він у нас небоязки́й був (Кониськ.)].
Небоя́зненно, *нрч.* – безбо́язно, безстра́шно, небо́язно, небо́язко.
Небоя́зненный – безбо́язний, безстра́шний, небо́язний, небоязки́й.
Небоя́знь – небо́ясть (-ти), небоя́ння (-ння).
Небра́вый – небра́вий, неголі́нний, нежва́вий, немолоде́цький.
Небра́жник – негуля́ка, (*непьющий*) непиту́щий (-щого), непиту́ха.
Небра́ние – небра́ння́ (-ння́).
Небратолю́бие – небратолю́бство, небратолю́бність (-ности).
Небра́тский – небрате́рський, небрате́рній, небра́тній, (*не принадлежащий к братству*) небра́тський.
Небра́чие – безшлю́бність, безшлю́б'я (-б'я), (*только о мужч.*) безже́нність, безже́нство, нежона́тість, (*только о женщ.*) безму́жність (-ости), незамі́жжя, беззамі́жжя (-жжя).
Небра́чно, *нрч.* – нешлю́бно, позашлю́бно, поза шлю́бом, (*только о мужч.*) безже́нно, (*только о женщ.*) безму́жньо.
Небра́чный – безшлю́бний, (*только о мужч.*) безже́нний, (*только о женщ.*) безму́жній. *Одеяние* **-ное** – невесі́льне вбра́ння, невесі́льний о́дяг.
Небреже́ние – 1) (*действие*) – а) не́хтування, занеха́ювання, зане́дбування, недба́ння́; гайнува́ння; б) недба́ння́, не́хтування. *Срв.* **Небре́чь**; в) (*неохранение*) неохоро́на, необоро́на, (*несохранение*) незберега́ння, (*недосмотр*) недо́гляд (-ду); 2) *о ком, о чём, к кому, к чему* (*нерадение, незаботливость*) – недба́ння́ про ко́го, про що, не́хтування (*оконч.* зне́хтування) ким, чим *и* кого́, чого́, занеха́ювання (*оконч.* занеха́яння), зане́дбування (*оконч.* занедба́ння) кого́, чого́, (*невнимание*) неува́жність, неува́га до ко́го, до чо́го, (*равнодушие*) байду́ж(н)ість; (*небрежность*) недба́лість, недба́льство, (*редко*) недба́йність (-ости) (про ко́го, про що). [Не́хтування наро́днім добро́м (Київ). Неува́жність до свого́ наро́ду (Доман.). Недба́йність про наро́д і держа́ву (Л. Укр.)]. *С* **-нием** *делать что* – недба́ло (недба́йливо, неува́жно) роби́ти що; 3) (*состояние*) зане́дбаність, занеха́яність, зане́дба́ння, занеха́яння. *Оставлять, оставить в* **-нии** *кого, что* – занеха́ювати (зане́дбувати, не́хтувати), занеха́я(я)ти (занедба́ти) кого́, що. [Не́хтував своє́

ті́ло (Грінч.)]. *Оставаться* (*быть*)*, остаться в* **-нии** – занеха́юватися, зане́дбуватися, бу́ти занеха́юваним, занеха́яним, зане́дбуваним, зане́дбаним. [Занеха́ювались старі́ звича́ї (Грінч.)]. *Приводить, привести в* **-ние** *что* – занеха́ювати (зане́дбувати), занеха́(я)ти (занедба́ти) що; 4) (*пренебрежение, презрение*) знева́га, пого́рда до ко́го, до чо́го.

Небрежи́тельно, *нрч.* – недба́ло; *см.* **Небре́жно.**

Небрежи́тельный – недба́лий; *см.* **Небре́жный.**

Небре́жить, *см.* **Небре́жничать.**

Небрежли́вец – недба́йло, недба́ха, недба́йлиця.

Небре́жливый – недба́лий; *см.* **Небре́жный.**

Небре́жничать – недба́лити, недба́льствувати, ви[по]явля́ти недба́лість (недба́льство), бу́ти недба́лим (до ко́го, до чо́го), пово́дитися недба́ло; (*притворяться небрежным*) вдава́ти недба́лого (недба́йлицю).

Небре́жно, *нрч.* – 1) недба́ло, недба́йли́во; (*невнимательно*) неува́жно; (*равнодушно*) ба́йду́же, байду́жно; (*пренебрежительно*) знева́жливо. [Што́льні були́ оцямро́вані до́сить недба́ло (Франко). Грома́дські зако́ни встано́влено недба́ло (Л. Укр.). Сторі́нка папе́ру, недба́ло спи́саного (Крим.). Красо́ Украї́ни, Поді́лля! – розки́нулось ми́ло, недба́ло (Л. Укр.). Недба́ло відпові́в (Грінч.). Недба́ло підспі́вував (Черкас.). Спокі́йно та недба́ло пішо́в із світли́ці (Грінч.). Приві́та́лася ба́йдужно й недба́йливо (Н.-Лев.). Говори́ла про своє́ скоро́чення недба́йливо (В. Підм.). Працю́є хло́пець неува́жно (Загірня)]. *Он* **-но** *относится к своим обязанностям* – він недба́ло (недба́йли́во, неува́жно) ста́виться до свої́х обо́в’я́зків; 2) (*в сложении*) недба́ло-, недба́йли́во-; неува́жно-; знева́жливо-.

Небре́жность – 1) (*свойство небрежного*) недба́лість, недба́льство, недба́йли́вість; (*невнимательность*) неува́жливість, неува́жність (-ости); 2) (*нерадение, небрежное исполнение*) недба́лість, недба́льство. [Гудза́н через свою́ недба́лість програ́в (Куліш). В ї́хніх (шахтарі́в) ру́хах помі́тно було́ недба́лість (Черкас.). Через твоє́ недба́льство дожили́ся до то́го, що ні́чого й ї́сти (Основа 1862)]. *Какая* **-ность**! – яка́ недба́лість! яке́ недба́льство! *Преступная* **-ность** – злочи́нна недба́лість, хлочи́нне недба́льство. *Сплошная* **-ность** – цілкови́те недба́льство, саме́ (самі́сінькe) недба́льство. *Явная* **-ность** – види́ме (я́вне) недба́льство; 3) (*необработанность*) недба́лість. **-ность** *языка* (*слова*) – недба́лість мо́ви; 4) (*невнимательность*) недба́лість, неува́жність; (*равнодушие*) байду́ж(н)ість; (*пренебрежительность*) знева́жливість. [Недба́лість (знева́жливість) в пово́дженні з усіма́ (Крим.)].

Небре́жный – 1) (*о человеке*: *нерадивый*) недба́лий, недба́йли́вий (до ко́го, до чо́го), (*сщ.*) недба́йло (*м. р.*), недба́ха, недба́йлиця (*общ. р.*). [Недба́лий (недба́йливий) у́чень (Київ). Ви́пестили їх чужі́, недба́лі ру́ки (Куліш). Ой, на́ші хло́пці – недба́йлиці: не ви́рубали купа́йлиці (Пісня)]; 2) (*исполняемый небрежно, необработанный*) недба́лий. [Недба́ла пра́ця (Київ). Золота́ ро́та та́я ні́вечила лу́ки недба́лим косі́нням (Корол.). Наближа́вся до нас своє́ю недба́лою ходо́ю (Л. Укр.). Недба́лий костю́м (Крим.). Недба́ла за́чіска (Київ)]; 3) (*невнимательный*) недба́лий, неува́жний (до ко́го, до чо́го); (*равнодушный*) байду́ж(н)ий; (*пренебрежительный*) знева́жливий (до ко́го, до чо́го). [Недба́лим по́глядом чита́в ї́ї́ пису́льку (Крим.)]. **-ное** *обращение с кем* – недба́ле (неува́жне, знева́жливе) пово́дження з ким. **-ный** *тон* – недба́лий (неува́жний, знева́жливий) тон.

Небре́чь – 1) *кем, чем и что* – не́хтувати ким, чим *и* кого́, що, занеха́ювати, неха́яти, зане́дбувати *и* занедбо́вувати кого́, що, не зважа́ти на ко́го, на що, не дба́ти про ко́го, про що; (*растрачивать*) гайнува́ти що; *срв.* **Пренебрега́ть. -бре́чь** *нужными людьми* – не́хтувати потрі́бними людьми́. **-бре́чь** *делом* – не́хтувати спра́вою (спра́ву), занеха́ювати (зане́дбувати) спра́ву, не дба́ти про спра́ву. **-бре́чь** *своей внешностью* – не дба́ти про свій зо́внішній ви́гляд (про свою́ зо́вні́шність); 2) *о ком, о чём* – не дба́ти про ко́го, про що, не́хтувати ким, чим *и* кого́, що. **-бре́чь** *о своей собственной жизни* – не дба́ти про своє́ вла́сне життя́, не́хтувати свої́м вла́сним життя́м (своє́ вла́сне життя́). **Небрего́мый**, *стар.* – не́хтуваний, занеха́юваний, неха́яний. **-чься** – не́хтуватися, занеха́юватися, зане́дбуватися, бу́ти не́хтуваним, занеха́юваним, зане́дбуваним.

Небри́тие – 1) (*действие*) него́лення *и* неголі́ння, (*реже*) небриття́ (-ття́); 2) (*состояние*) него́леність, (*реже*) небри́тість (-ости).

Небри́тый – него́лений, (*реже*) небри́тий. [Него́лена борода́ (Коцюб.)].

Неброниро́ванный – 1) (*о судне, автомобиле и т. п.*) непанцеро́ваний, неброньо́ваний; 2) (*о деньгах, местах*) незабезпе́чений, незаброньо́ваний.

Небу́дничный – небуде́нний, небу́дній.

Небу́йный – небу́йний.

Небу́йственность – небуйли́вість (-вости).

Небу́йственный – небуйли́вий.
Небуля́рный – небуля́рний.
Небу́рный – (*неподверженный бурям*) небурхли́вий, (*тихий*) ти́хий.
I. Не́[ё]бушно (*ум. от* **Нёбо**) – не́бонько.
II. Нёбушко (*ум. от* **Нёбо**) – піднебі́ннячко.
Небыва́ло, *нрч.* – небува́ло, (*необычайно*) незвича́йно, надзвича́йно, (*неслыханно*) нечу́вано. *По -ло дешёвой цене* – за небува́ло деше́ву ці́ну, нечу́вано де́шево.
Небыва́лость – небува́лість, (*неслыханность*) нечу́ваність (-ости).
I. Небыва́лый, *прлг.* – 1) (*не бывший прежде*) небува́лий. [Ще небува́лая поді́я (Київ)]. **-лый** *в чём* – небува́лий у чо́му. [Небува́лий в істо́рії факт (Пр. Правда)]. *Как ни в чём* **-лый** – на́че й (мов і) не було́ нічо́го, любе́нько, любі́сінько; 2) (*необыкновенный*) небува́лий, (*о чувствах, характере и т. п. ещё*) несві́тський, несві́тній; (*неслыханный*) нечу́ваний; (*странный*) химе́рний. [Серед фіоле́тових спо́лохів бли́скавки і небува́лого гра́ду (Країна Сліпих). Обра́за здава́лася їй тако́ю вели́кою, несві́тською, що… (Грінч.). Дізна́в він несві́тського одча́ю (Л. Укр.)]; 3) (*вымышленный*) небува́лий, ви́гаданий; 4) (*не бывший где, неопытный*) небува́лий, що не був(а́в) у бува́льцях. [Люди́на з його́ небува́ла (Бриж.)].
II. Небыва́лый, *сщ.* – небува́лий (-лого), небува́лець (-льця).
Небыва́льщина, *см.* **Небыли́ца 1 - 3**. *Понести* **-ну** – поча́ти верзти́ небува́льщину (небили́ці, нісені́тницю).
Небыли́ца – 1) (*чего не было, что не соответствует действительности*) небува́льщина, небили́ця. [Розка́зує вся́кі небува́льщини (Київ)]. *Быль и* **-ца** – бува́льщина й небува́льщина, били́ця й небили́ця. [Пое́т тво́рчою фанта́зію уявля́є собі́ били́ці й небили́ці (Рада)]; 2) (*вымысел*) небили́ця, ви́гадка, ба́йка. [Бала́дою зве́ться таки́й епі́чний твір, в яко́му переважа́є ви́гадка, фанта́зія, небили́ця (Р. Край). Що ті лю́ди нерозу́мні се пле́щуть за небили́цю про княги́ню ту прекра́сну? (Федьк.). Ні про ко́го не склада́лось сті́льки байо́к, ви́гадок, як про Макара́ Мусі́йовича (Яворн.)]. **-ца** *в лицах* – а) (*сказка с картинками*) ка́зка (ба́йка) з малю́нками; б) (*выдумка*) небили́ця, ви́гадка, (*вздор*) нісені́тниця; в) бреху́н (-на́), брехуха; *см.* **Враль, -ли́ха**; 3) (*сплетня*) небили́ця, (*клевета*) на́клеп (-пу). *Взводить, вмести* (*всклепать*) **-цу** *на кого* – вига́дувати, ви́гадати небили́цю про (на) ко́го, клепа́ти, наклепа́ти на ко́го. [Тепе́р-же я, голу́бчику, віддячу́ тобі́ за всі твої́ малюва́ння та небили́ці, що вига́дував на нас, чорті́в! (Гоголь)]; 4) (*вздор*) небили́ця, нісені́тниця.
Небыли́чка – небили́чка, небува́льщинка.
Небыло́й – небува́лий; (*ложный*) неправди́вий, брехли́вий. **-лое** *дело* – небува́ла річ. **-лые** *слова* (*речи*) – непра́вда, брехня́, бре́хні; (*сплетни*) плітки́; (*клевета*) на́клеп (-пу).
Не́быль, *см.* **Небыва́льщина.**
Небы́стрый – нешвидки́й, (*медленный*) пові́льний.
Небы́тие, *см.* **Небы́тность.**
Небытие́[ё] – небуття́ (-ття́). [З небуття́ страшно́ї но́чи встає́ найпе́рший чолові́к (Грінч.). У небуття́ пішла́ так ра́но (Самійл.)]. *Воздвигать, воздвигнуть кого из* **-тия** – підійма́ти (підніма́ти, підно́сити), під(ій)ня́ти (підне́сти́) кого́ з небуття́.
Небы́тность – відсу́тність, небу́тність (-ности); *см.* **Отсу́тствие 1**. *В* **-ность** *мою дома* – коли́ (як) я не був (у)до́ма, коли́ (як) мене́ не було́ вдо́ма.
Небы́тный – небува́лий.
Небью́щийся – небитки́й; (*прочный*) міцни́й. **-щийся** *стакан* – небитка́ скля́нка.
Нева́жно, *нрч.* – погане́нько, та́к собі, аби́-як. [Ши́ла вона́ погане́нько (Грінч.). Погане́нько (Та́к собі) співа́є (Київ)].
Нева́жность – незна́чність, (*реже*) неважли́вість, нева́жність, (*маловажность*) малозна́чність, малова́жність (-ости).
Нева́жный – 1) (*не имеющий значения*) незначни́й, (*реже*) неважли́вий, нева́жний, (*маловажный*) малозна́чний, малова́жний. [Поста́вили на поря́док де́нний кі́лька незначни́х пита́нь (Київ). По ді́лу я нева́жному (Виннич.)]. **-ная** *должность* – незначна́ поса́да. **-ное** *знакомство* – незначна́ знайо́мість. **-ная** *особа* – невели́кої руки́ (незначна́) люди́на. **-ная** *птица* (*ирон.*) – невели́ке цабе́, невели́ка маця́ (моція́); 2) (*не особенно хороший*) незначни́й; (*незамысловатый*) нему́дрий, (*плохой*) пло́хий, аби́-яки́й, таки́й собі́, (*плоховатый*) погане́нький, плохе́нький. [З його́ мите́ць незначни́й (Крим.). Нему́дрий мур (Франко). Цього́ ро́ку пло́хий хліб (Звин.). Полі́тниця з те́бе аби́-яка́ (Л. Укр.). Погане́нький крам (Київщ.)].
Неваре́ние (*желудка*) – нетра́вність (-ности) (шлу́нку), нетра́влення (-ння) (шлу́нку),

(*диспепсия*) диспе́псія.
Неварёный – невар́ений.
Невда́вне *и* **Невдавня́х**, *нрч.* – неда́вно, нещодавно́.
Невдалеке́, *нрч.* – 1) (*вблизи*) (десь) поблизу́ (кого́, чого́), недале́ко (кого́, чого́ *и* від ко́го, від чо́го), недале́чко, недалече́нько (кого́, чого́ *и* від ко́го, від чо́го), (*несколько подальше*) віддалі́к, віддалеки́. [З гущавини́ ча́сом чу́ти було́ ро́хкання: десь поблизу́ броди́в ди́кий вепр (Крим.). Мо́тря нена́че стоя́ла тут на току́, недале́чко від його́ (Н.-Лев.). А я ста́ла собі́ оддалі́к та придивля́юся (Звин.)]; 2) *см.* **Невдо́лге.**
Невдале́чке, *нрч.* – недале́чко, недалече́нько (кого́, чого́ *и* від ко́го, від чо́го); *см.* **Невдалеке́ 1.**
Невдали́, *см.* **Невдалеке́ 1.**
Невдога́д, *см.* **Невдомёк.**
Невдо́лге, *нрч.* – незаба́ром, неба́вом, незаба́вом; невдо́взі. [Незаба́ром після сього́ верну́вся з війни́ мій ба́тько (Стор.). Неба́вом ти́хий сон госте́й нато́млених забра́в у свій поло́н (М. Рильськ.). Незаба́вом при́йде й Семе́н (Звягельщ.). Пишу́ вам лист, невдо́взі бу́ду сам (Київ)].
Невдомёк, *нрч.* – невдога́д, невтямки́, невтямку́, ба́йду́же. [Мені́ й невдога́д, що клю́чниця зво́дницею була́ (Кониськ.). Се йому́ було́ невтямки́; навдога́д йому́ й те, що… (Куліш). Дали́ йому́ со́тню; і ніко́му невтямки́, що то ді́дові гро́ші (Кониськ.). А мені́ й зовсі́м невтямку́, що тудо́ю не мо́жна ходи́ти (Липовеч.). І на сього, і на то́го ду́маємо, а про Іва́на Дра́нку і ба́йдуже (Кониськ.)].
Невдохнови́тельный – ненадхну́щий, недухозбу́дний.
Неве́данность – незна́ність, неві́даність, (*неведомость*) невідо́мість (-ости).
Неве́данный – незна́ний, неві́даний, (*неведомый*) невідо́мий.
Неве́дающий – нетяму́ч[щ]ий, (*реже*) незнаю́чий (у чо́му), невіду́щий (чого́), (*сщ.*) неві́да. (*общ. р.*); (*несознательный*) несвідо́мий.
Неве́дение – незна́нн́я (кого́, чого́ *и* про ко́го, про що), неві́дання (чого́), (*неизвестность*) невідо́мість (чого́), (*редко*) недовідо́мість, (*несознательность*) несвідо́мість (-ости) (чого́); (*неумение*) невмі́ння, незна́ння *и* незнаття́ (-ття́) (що роби́ти *и* чого́). [Спро́би (познайо́мити Евро́пу з на́ми,) які́ потопа́ли в мо́рі европе́йського незнання́ про нас (Грінч.). Гріхи́ лю́дські, ві́льні й неві́льні, я́же ві́данням і неві́данням (М. Левиц.). Невідо́мість гріха́ не чи́нить (Номис). Тут пану́є по́вна недовідо́мість, а тимча́сом наро́д пови́нен зна́ти, що́ роби́ло його́ прави́тельство (Доман.). Вона́ не хотіла чу́да поворо́ту до дитя́чої несвідо́мости (Л. Укр.)]. **-ние** *стыда* – незна́нн́я (неві́дання) со́рому (сти́ду *или* стида́), (*иногда*) безсоро́мність (-ности). [Молоді́ ли́пи стоя́ли го́лі, мов ді́ти у свої́й безсоро́мності (Коцюб.)]. **-ние** *чтения и письма* – невмі́ння чита́ти й писа́ти. *По* **-нию** – з незна́нн́я, з невідо́мости, не зна́ючи; з несвідо́мости. [В чі́м-же я з незна́ння грі́шна? (Куліш)]. *В блаженном* **-нии** – в блаже́нному (щасли́вому) неві́данні (незна́нні). *В* **-нии** *своём, я…* – у свої́й несвідо́мості (у своє́му неві́данні), я… *В* **-нии** *значения чего, я…* – несвідо́мий (не зна́ючи) ваги́ (зна́че[і]ння) чого́, я… *Быть* (*пребывать, находиться*), *оставаться в* **-нии** *относительно чего, насчёт чего* – не зна́ти чого́, про що, бу́ти (перебува́ти, пробува́ти) в незна́нні (в неві́данні, в несвідо́мості), бу́ти, зостава́тися несвідо́мим (нетяму́щим) чого́. *Воспитывать, держать, оставлять кого в* **-нии** *чего* – вихо́вувати, трима́ти, залиша́ти кого́ в незна́нні (в неві́данні, в несвідо́мості) чого́. *Мрак* (*тьма*) **-ния** – те́мрява (тьма, пітьма́) незна́нн́я (неві́дання).
Неведо́мка (*общ. р.*) – невідо́мий, -ма, незна́ний (-ого), -на (-ої), невідо́ма (незна́на) люди́на. **-кою** *сделать что* – інко́гніто (непі́знано, непі́знаним, -ною *и т. п.*) зроби́ти що.
Неве́домо, *нрч.* – 1) (*как сказ. безл. предл.*) невідо́мо, не зна́ти. [Ота́к і невідо́мо, чого́ він хоті́в (Київ). Не зна́ти, що рік дівча́м ска́же (Рудан.)]. **-мо** *кто, что, какой, куда и т. п.* – невідо́мо (не зна́ти[ь]) хто, що, яки́й, куди́ *и т. п.*; *срв.* **Не́ве́сть**; 2) невідо́мо, незна́но; (*непонятно*) недовідо́мо; (*бессознательно*) несвідо́мо; (*без ведома*) без ві́дома; 3) (*в сложении*) невідо́мо-, незна́но-; недовідо́мо-; несвідо́мо-. *Срв.* **Неве́домый.**
Неве́домое, *сщ.* – невідо́ме, незна́не, (*чаще*) недовідо́ме (-ого). [Ві́рить в невідо́ме (Франко). «L'inconnu» (Фляммаріо́на) – «Невідо́ме» (Крим.)].
Неве́домость – 1) (*неизвестность*) невідо́мість, незна́ність; (*непонятность, непостижимость*) недовідо́мість (-ости); 2) (*неизвестное*) невідо́ме, незна́не; (*непостижимое*) недовідо́ме (-ого).
Неведо́мщина, *см.* **Неве́домость 2.**
Неве́домый – 1) (*неизвестный*) невідо́мий, незна́ний, (*изредка*) незві́сний, (*редко*) недовідо́мий, несвідо́мий (кому́); (*малоизвестный*) маловідо́мий, малозна́ний. [В рука́х

невідо́мих браті́в ста́неш ти (збро́я) кра́щим мече́м на каті́в (Л. Укр.). В ньо́му живе́ щось вели́ке, невідо́ме (Коцюб.). Із дале́кої, невідо́мої краї́ни (Васильч.). Невідо́ме йому́ життя́, незна́ні краї́ни (Грінч.). Лечу́ в краї̈ тає́мні і незна́ні (Олесь). Шука́ння незна́ного ща́стя (Дніпр. Ч.). Не суму́й, що ти мали́й, поміж людьми́ незна́ний (Грінч.). В тобі́, мисте́цтво, є за́хист: у красі́ незна́них слів (М. Рильськ.). Незві́сне до́сі (йому́) чуття́ любо́ви (Франко). Ті недовідо́мі до́бре часи́, як Украї́на поміж татарво́ю й Литво́ю хиля́лася (Куліш). Недовідо́ма далечі́нь (Корол.). Це ді́ло мені́ о́всі несвідо́ме (Сл. Гр.)]. **-мая** *даль* – невідо́ма (незна́на, недовідо́ма) далечі́нь, бе́звість (-ти), (*реже*) бе́звісті (-тей *и* -тів). **-мое** *место, см.* **Ме́сто 1**; 2) (*непонятный, непостижимый*) недовідо́мий (кому́), (*таинственный*) таємни́чий. [Сла́вили недовідо́мого їм бо́га (Куліш). Мене́ яка́сь недовідо́ма си́ла одверну́ла од йо́го (Кониськ.). Яки́йсь та́йний, недовідо́мий го́лос ше́пче йому́, що... (Франко). Лечу́ в таємни́чу безо́дню (Франко)].

Неве́дреный – непого́жий, непогі́дний; *см.* **Нена́стный.**

Неве́дущий, *см.* **Неве́дающий.**

Неве́дь, *см.* **Не́ве́сть.**

Неве́жа (*общ. р.*) – 1) неввічливий, -ва, нече́мний, -на, нече́ма (*общ. р.*), незвича́йний, -на, неґре́чний (-ого), -на (-ої), (*мужлан*) мужла́й (-лая́), мугі́р (-ря́), -гі́рка, ґе́вал, -валка, мурло́ (*общ. р.*), мурля́ка (*общ. р.*). [Бджо́ли догляда́ла так, аж, незвича́йні, куса́ли її̈ (М. Вовч.)]; 2) *см.* **Неве́жда.**

Неве́жда (*общ. р.*) – (*м. р.*) не́ук, неві́глас *и* (*реже*) неві́голос, (*ж. р.*) не́учка, неу́ка, неві́гласка *и* (*реже*) неві́голоска. [Хіба́-ж мо́жна вести́ бала́чку з таки́м не́уком? (Київ). Це-ж не́уки, неві́гласи, з яки́ми й не мо́жна пово́дитись кра́ще (Леонт.). З грі́шми ду́рня-неві́гласа почи́тують (Номис)]. **-жда** *в чём* – не́ук (неосві́чений, нетяму́ч[щ]ий) у чо́му, в ца́рині чого́, неві́ду́щий чого́.

Неве́жествен(ен), *см.* **Неве́жественный 2.**

Неве́жественность – не́уцтво, неві́гла́ство, (*неведение*) неві́дання, (*необразованность*) неосві́ченість (-ности), неосві́та.

Неве́жественный – 1) (*свойственный невежде, относящ. к невежеству*) не́уцький, неві́гла́сний *и* (*реже*) невіголо́сий, (*редко*) неві́жий, неу́кий. **-ная** *самонадеянность* – не́уцька (неві́гласна, невіголо́са) самовпе́вненість; 2) **-ный** *и* **Неве́жествен(ен)** (*необразованный*) – неосві́чений, неві́гла́сний (*реже*) невіголо́сий, неві́жий, неедуко́ваний (*вульг.* неодуко́ваний), (*тёмный*) те́мний, (*простой*) про́стий. [Украї̈на те́мна й неосві́чена (Р. Край). Волхва́м невіголо́сим тя́жко було́ своє́ї сла́ви збу́тися (Куліш). Крепа́к, неодуко́ваний сіря́к (Шевч.). Твої̈ слова́ просто́ту те́мну на до́брий ро́зум наставля́ють (Куліш)].

Неве́жество – 1) не́уцтво, неві́гла́ство, (*гал.*) іґнора́нція, (*необразованность*) неосві́ченість, (*неведение*) неві́дання, (*темнота*) те́мність (-ности), темно́та, те́мрява, (*простота*) просто́та. [Ретрогра́дство та не́уцтво (Грінч.). Темно́та, неві́гластво (Доман.). Вбача́лись йому́ мілійо́ни голо́ти, і те́мність, і вбо́жество їх (Самійл.). Зли́дні, темно́та, чва́ри, наси́льство (Р. Край)]. **-ство** *в чём* – не́уцтво (неосві́ченість) у чо́му, в ца́рині чого́. *Из* **-ства**, *по* **-ству** – з не́уцтва (з неосві́чености *и т. п.*). *Мрак* (*тьма*) **-ства** – те́мрява не́уцтва, те́мна неосві́та. *Историческое* **-ство** – не́уцтво (неосві́ченість) в ца́рині істо́рії. *Крайнее* **-ство** – кра́йнє (надмі́рне) не́уцтво (неві́гластво). *Учёное* **-ство** – науко́ве не́уцтво (неві́гла́ство). *Коснеть, закоснеть* (*закоренеть*) *в* **-стве** – скні́ти (животі́ти, ни́діти, дубі́ти), задубі́ти (загру́знути, зашкару́бнути) в не́уцтві (в те́мряві); 2) (*соб.: невежды*) не́уцтво, неві́гла́ство, не́уки (-ків), неві́гласи (-сів), темно́та, просто́та. [Дику́нство та не́уцтво бра́лися до свої̈х справ (Велз)]; 3) (*невежливость, невежл. поступок*) неввічливість, незвича́йність (-ости); *см.* **Неве́жливость 2.**

Неве́жествовать, *см.* **Неве́жество 1** (*Коснеть в* **-стве**).

Неве́жливо, *нрч.* – неввічливо; незвича́йно, нече́мно, неґре́чно. [Пово́дитися неввічливо (нече́мно) (Київ). Се-ж на́віть незвича́йно (Л. Укр.)].

Неве́жливость – 1) (*свойство, неучтивость*) неввічливість, незвича́йність нече́мність, неґре́чність (-ости). [У розмо́ву з їми підбавля́в чима́лу до́зу неввічливости (Крим.)]. *Верх* **-ти** – найви́ща (кра́йня, надмі́рна) неввічливість *и т. п.*, верх неввічливости *и т. п.*; 2) (*невежливый поступок*) неввічливість, неввічливий учи́нок (-нку) *и т. п.* [Вели́ку незвича́йність серед люде́й учини́ла (Куліш)].

Неве́жливый – неввічливий, незвича́йний, нече́мний, неґре́чний. [Неввічлива люди́на (Київ). Нече́мний учи́нок (Шухевич). Ви зана́дто незвича́йні, – що смі́єте тут говори́ти ви? (Л. Укр.)]. *Быть* **-вым** – бу́ти неввічливим *и т. п.*, не зна́ти звича́ю; не зна́ти, що́ годи́ться.

Неве́жничать – пово́дитися неввічливо (незвича́йно, нече́мно, неґре́чно), розво́дити

неввíчливість.
Невезéние – нещастíння, неталанíння, неталáн (-нý) нефортýна (в чóму).
Невейка – 1) (*невеянное зерно*; *мука, хлеб из него*) невíянка; 2) *бот.* Briza media L. – трясýчка.
Невéйкий – невійки́й.
Невéйница, *см.* **Невéйка 1.**
Невели́кий – 1) (*не выдающийся*) невели́кий. **-кий** *человек* – невели́ка люди́на; 2) **-кий** *и* **Невели́к** – невели́кий; *см.* **Небольшóй.** [Невели́ку й небагáту чоловíк постáвив хáту (Щог.)]. **-ли́к** *кто*, **-ликó** *что* – невели́кий хто, невели́ке що, (*не больно велик, -ко*) не яки́й, не якé, не нáдто вели́кий, -ке. [На рік надíя не якá (М. Макар.)]. **-ликá** *беда* – а) невели́ка (малá, не якá, аби́-якá) бідá: б) (*пустяки*) дармá, бáйдýже, дурни́ця. **-ли́ко(е)** *дело* – а) невели́ка (*неважное*: незначнá, *пустячное*: пустá) спрáва; б) (*о человеке*) невели́ке цабé, невели́ка маця́ (моція́). **-ли́к** *ростом* – невисóкий (невели́кий) на зріст.
Невеликодýшно, *нрч.* – невеликодýшно.
Невеликодýшный – невеликодýшний.
Невели́конький – невеличéнький, невели́чечкий.
Невели́чек, *см.* **Невели́чкий.**
Невели́чка (*сщ. общ. р.*) – невели́чкий, -ка, -ке; *срв.* **Кáрлик, Кáрлица.** *Он птичка* **-ка** – з йóго пти́чка невели́чка.
Невели́чкий *и* **Невели́чек** – невели́чкий. *Ростом* **-чек** – на зріст невели́чкий. **-ка** *птичка, да коготок остёр* – мали́й птáшок-неборáк, а сіпнé – бýде знак. **-ка** *синичка, да та же птичка* – птáшка-сини́ця – такá сáма пти́ця.
Невельмóжный – невельмóжний, неможновлáдний.
Невенчáльный – 1) невінчáльний, невесíльний; 2) *см.* **Невéнчанный.**
Невенчáние – нéвíнчання; (*небрачие*) безшлю́бність (-ности), безшлю́б’я (-б’я). *Жить в* **-нии** – жи́ти невíнчаним (невíнчаною), жи́ти на вíру.
Невéнчанный – 1) невíнчаний; (*небрачный*) нешлю́бний. [Кохáються невíнчані (Шевч.). Нешлю́бна дружи́на (Франко)]; 2) (*некоронованный*) некоронóваний.
Невéр – 1) нéвір (-ра), невíра; *срв.* **Невéрующий 1**. [Нéвір нéвіром і бýде (Проскурівщ.)]; 2) (*недоверчивый*) невíра, неймовíра.
Невéра, *см.* **Невéр** *и* **Невéрка.**
Невéривший, *прлг.* – недовíрливий; *срв.* **Недовéрчивый.**
Невéрие – 1) (*безверие*) невíрство, невíра, безвíр’я (-р’я), безвíрство. [Спихáли все невíрство тих часів на арáбського філóсофа (Павлик). Впáло в молодý дýшу пéрше насíння безвíрства (Крим.)]; 2) (*недоверие*) невíра, недовíра, недовíрство. [Дивýюсь на такý невíру превели́ку (Самійл.). Отакá невíра розійшлáся по світу! (Гоголь)].
Невéрка – 1) нéвірка, невíра; *срв.* **Невéрующий 1**; 2) (*недоверчивая*) невíра, неймовíра.
Невéрно, *нрч.* – 1) невíрно. [Невíрно він живé з жíнкою (Сл. Гр.)]; 2) неправди́во, невíрно; несправедли́во, неправильно, непопрáвно; неслýшно; хи́бно, помилкóво; фальши́во. [Цю подíю перекáзано неправди́во (Київ)]. **-но** *написано*: *есть ошибки* – непопрáвно напи́сано: є помилки́. **-но** *понятый* – неправди́во зрозумíлий. **-но** *петь* – фальши́во співáти; 3) непéвно, невпéвнено. [Непéвно свíчка миготи́ть (М. Рильськ.)]. *Срв.* **Невéрный 1 - 3.**
Невéрность – 1) невíрність; непéвність; зрадли́вість (-ости). *Супружеская* **-ность** – подрýжня невíрність (зрáда). *Делать* **-ности**, *сделать* **-ность** – порýшувати, порýшити (подрýжню) вíрність; 2) неправди́вість, невíрність; несправедли́вість, неправильність, непопрáвність; неслýшність; хи́бність, помилкóвість; фальши́вість (-ости); (*ошибка*) пóмилка; 3) непéвність, невпéвненість; хи́ткість, хи́сткість (-ости); 4) непéвність. *Срв.* **Невéрный 1 - 4.**
Невéрный – 1) (*вероломный, изменяющий*) невíрний, (*сщ.*) невíрник, (*ненадёжный*) непéвний, (*склонный к изменам*) зрадли́вий, зрáдний; (*непостоянный: о состояниях, чувствах*) непéвний. [З невíрною дружи́ною куди́ підý, то заги́ну (Пісня). Невíрний (непéвний) при́ятель (Київ). Чóвен непéвний воді доручи́в (Л. Укр.). Зрадли́вий чоловíк (Київ)]. **-ная** *женщина* – невíрна (зрадли́ва) жíнка (жéнщина), невíрниця. **-ное** *счастье* – непéвне щáстя. **-на** *их любовь* – непéвна (зрадли́ва, зрáдна) їх любóв, непéвне (зрадли́ве, зрáдне) їх кохáння; 2) (*ложный*) неправди́вий, невíрний, (*неправильный*) несправедли́вий, неправильний, непопрáвний, (*неосновательный*) неслýшний, (*ошибочный*) хи́бни́й, помилкóвий, (*фальшивый*) фальши́вий. [Неправди́ве змалювáння подíї (Київ). Несправедли́ве (неслýшне) зауважéння (Київ). Чи вíрна нáша, чи хибнá дорóга? (Франко)]. **-ный** *вес* – неправди́ва (несправедли́ва) вагá. **-ный** *взгляд* (*в перен. знач.*) – неправди́вий (хи́бни́й, помилкóвий) пóгляд. **-ное** *вычисление* – неправильне (невíрне) обчи́слення. **-ный**

(*фальшивый*) *голос* – фальши́вий го́лос. **-ное** *известие* – неправди́ва (помилко́ва, *грубо*: брехли́ва) (з)ві́стка. **-ный** *ответ* – неправди́ва (хи́бна́, помилко́ва) ві́дповідь. **-ный** *перевод* – непра́вильний (непопра́вний, неві́рний) пере́клад. **-ный** *путь* – непе́вна (хи́бна́) путь (доро́га). **-ный** *слух* (*молва*) – неправди́ва (*грубо*: брехли́ва) чу́тка. **-ный** *счёт* (*бухг.*) – непра́вильний (неві́рний) раху́нок. **-ные** *часы* – непра́вильний (неві́рний) годи́нник; 3) (*нетвёрдый, неустойчивый*) непе́вний, невпе́внений; (*колеблющийся*) хитки́й, хисткий́; (*капризный*) химе́рний. [Дрібни́м, непе́вним кро́ком пішо́в бічно́ю ву́лицею (Коцюб.). Бли́має непе́вний о́гник (Р. Край)]. **-ный** *взгляд* (*в прям. знач.*) – непе́вний (невпе́внений) по́гляд, непе́вне о́ко. **-ный** (*неуверенный*) *голос* – непе́вний (невпе́внений) го́лос. **-ная** *походка* – непе́вна (невпе́внена, хитка́) хода́. **-ный** *свет, блеск* – непе́вне (химе́рне) світло, непе́вний (химе́рний) блиск. **-ные** *тени* – непе́вні (хисткі́, химе́рні) ті́ні; 4) (*сомнительный, ненадёжный*) непе́вний. **-ное** *дело* – непе́вна спра́ва; 5) (*не исповедующий господств. веры*) неві́рний, (*сщ.*) не́вір (-ра, *м. р.*), неві́ра (-ри, *общ. р.*), неві́рник, -ниця, (*соб.*) неві́рство; (*язычник, -ница*) пога́нин (*стар.*) пога́н (*мн.* -га́ни) пога́нка, (*соб.*) пога́нство; (*басурманский*) бузуві́рний, (*сщ.*) бузуві́р (-ра), -ві́рка; *срв.* **Неве́рующий 1**. [Абдулла́ су́мно диви́вся на цього́ неві́рного, з котри́м так до́вго змага́вся (Олм. Примха). Ця, ба́чте, неві́ра, то й темни́ці доладу́ не вміє змурува́ти, – не то що ми, християни (М. Вовч.). Християни става́ли ученика́ми неві́рника (Павлик). Бо незря́чий сей пога́нин був, ще ві́рив непохи́тно в честь і в ві́рність (Крим.)]; 6) (*недоверчивый*) неві́рний, неймові́рний. *Фома* **-ный** – Хома́ неві́рний, Хома́ неймові́рний (Д. Укр.). [Знайшо́вся таки́ оди́н Хома́ неві́рний, та так Хомо́ю і зва́вся (Франко)].

Неве́рование – неві́рування, неві́ра (в ко́го, в що).

Неверои́мный – 1) *см.* **Неверо́ятный 1**; 2) *см.* **Недове́рчивый.**

Неверои́мчивый, *см.* **Недове́рчивый.**

Невероподо́бный, *см.* **Невероя́тный 1.**

Невероterпи́мый – невіротерпний, нетолера́нтний.

Невероя́тие, *см.* **Невероя́тность.**

Невероя́тно, *нрч.* – 1) неймові́рно, неправдоподі́бно; 2) неймові́рно, надзвича́йно. *Срв.* **Невероя́тный 1** *и* **2.**

Невероя́тность – 1) неймові́рність, неправдоподі́бність (-ности); неймові́рна, неправдоподі́бна річ (*р.* ре́чи). **-ти** – неймові́рності, неправдоподі́бності, неймові́рні ре́чі; 2) неймові́рність, надзвича́йність. *До* **-ти,** *см.* **Невероя́тный 2** (*до* **-го**).

Невероя́тный – 1) (*неправдоподобный*) неймові́рний, неправдоподі́бний. [Слова́, дале́кі й неймові́рні, як у ка́зці (Коцюб.). Се неймові́рним вам зда́ється? (Самійл.)]. **-ное** *дело* – неймові́рна (*несообразное*: неподо́бна, *неслыханное*: нечу́вана) річ. *Это* **-но** – це неймові́рна річ. *Рассказывать* **-ные** *вещи* – розповіда́ти неймові́рні ре́чі (щесь неймові́рне); 2) (*чрезвычайный*) неймові́рний, надзвича́йний. [Мені́ огне́м уда́рило в лице́, коли́ почу́в бли́зько таку́ неймові́рну си́лу (Васильч.). Зчиня́ючи неймові́рний га́лас (Епік)]. *До* **-ной** *степени*, *до* **-ного** – до неймові́рної мі́ри, до неймові́рности (неймові́рно, аж ві́ри не мо́жна по(й)ня́ти). [Ви таки́ до неймові́рности жа́лісливі (Л. Укр.)]. *В* **-ном** *количестве* – в неймові́рній кі́лькості, в неймові́рнім числі́; *см. ещё* **Мно́жество 2** (*Во* **-ве**); 3) *см.* **Недове́рчивый.**

Неве́рственный – неві́рницький.

Неве́рство, *стар., см.* **Неве́рие 1.**

Неве́рствовать – неві́рствувати, безві́рствувати.

Неве́рующий – 1) (*безбожник*) неві́рний, безві́рний, (*в бога*) небогові́рний, безбо́жний, (*сщ.*) не́вір (-ра, *м. р.*), неві́ра (*общ. р.*), (*пренебр.* невіря́ка), неві́рець (-рця), неві́рник, -ниця, безві́рник, -ниця, (*басурман*) бузуві́р (-ра), -ві́рка; *срв.* **Неве́рный 5**. [Хова́ють бруд душі́ за ре́вністю до ві́ри, безві́рні, лицемі́рні! (Самійл.). Та ти, звісно, небогові́рна (Київ). Це од неві́рців усе́ (Тесл.)]; 2) (*не верящий чему*) хто (що) не ві́рить (не йме ві́ри) (чому́, на що) неві́рний. [Вложи́ (ру́ку) в ре́бра, і не будь неві́рним, а ві́рним (Морач.)]; 3) *см.* **Неве́рный 6.**

Неве́рящий, *см.* **Неве́рующий 1** *и* **Недове́рчивый.**

Неве́село, *нрч.* – неве́село, нера́дісно, невті́шно.

Невесёлость – невесе́лість, нера́дість (-ости), нера́дощі (-щів), невті́ха.

Невесёлый – невесе́лий, (*нерадостный*) нера́дісний, невті́шний, (*грустный, печальный*) смутни́й, сумни́й. [Чого́-ж смутна́, невесе́ла? (Шевч.). Невесе́лі го́сті (М. Вовч.). Думки́ нера́дісні (Мирний)].

Неве́ский – 1) (*нетяжёлый*) неваговитий, неважки́й, незава́жний; 2) (*перен.*) непова́жний.

Невесо́мость – 1) безва́жність, безва́гість; 2) незва́жність; непомі́тність (-ости). *Срв.*

Невесо́мый.

Невесо́мый – 1) (*не имеющий веса*) безва́жний, безва́гий; 2) (*не могущий быть взвешенным, в прям. и перен. знач.*) незва́жни́й, незва́жений, невагови́й, (*перен. ещё*: *незаметный*) непомі́тний. [Згу́сток незва́женої потенція́льної ене́ргії (Рада). Щось невло́вне, невагове́ (Н.-Лев.)].

Неве́ста – 1) (*сговорённая замуж*) наре́че́на, засва́тана (-ної), (*обрученица*) зару́чена (-ної), зару́чениця, (*во время свадьбы*) молода́ (-до́ї), (*в свад. обряде*) княги́ня, молоду́ха. [Одчиня́йте две́рі – нарече́на йде! (П. Тичина). Чого́ ти сиди́ш, ру́ки згорну́вши, мов засва́тана? (Звин.). Не дали́ попроща́тися з зару́ченицею (М. Вовч.). Молоду́ в весе́лий час дівки́ до шлю́бу убира́ли (Рудан.). Розстелі́те кожу́ха, щоб ста́ла молоду́ха (Пісня)]. *Красная* **-та** – кра́сна молода́. *Нареченная* (*об'явленная, устар.*: *от'явленная*) **-та** (*устар.*) – нарече́на. *Христова* (*божья, господня*) **-та** (*устар.*) – христо́ва нарече́на (молода́), христо́ва засва́таниця. [Христо́ві хо́чеш молодо́ю бу́ти (Грінч.)]. **-та** *неневестная, церк.* – нарече́на ненарече́ная, без жениха́ нарече́ная, неві́ста неневі́сная. **-та** *без места* – молода́ без поса́ду, (*ирон.*) пере́ста́рок (-рка), злиде́нниця. **-та** *без места, жених без ума, см.* **Ме́сто 1**. *Быть* **-той** – бу́ти нарече́ною (засва́таною), (*во время свадебных торжеств*) бу́ти молодо́ю, молоді́ти, княгинюва́ти. [Чи давно́ сама́ молоді́ла, а це вже й неві́стку взяла́ (Янов.)]. *Высватать, сосватать* **-ту** *кому, за кого* – ви́сватати ді́вчину (нарече́ну) кому́. *Прочить кого в* **-ты** *кому* – добира́ти (прибира́ти, ладна́ти, намі́ча́ти, назнача́ти) кого́ до па́ри кому́, ла́дити кого́ за ко́го, ворожи́ти (собі́) кого́ за дружи́ну для ко́го *или* кому́. [Я ще нарубча́к був, а ма́ти вже Окса́ну добира́ли до па́ри мені́ (Звин.). А ти-ж хіба́ за ко́го її́ ла́диш? (Мова). За не́люба мене́ вже прибира́є (М. Вовч.). За дружи́ну для свого́ Пана́са воні́ собі́ ворожи́ли Марі́йку (Крим.)]; 2) (*девушка в брачном возрасте*) відда́ниця, ді́вчина (*барышня*: па́нна) на відда́нні (*ум.* на відда́ннячку). [Бага́та відда́ниця за ним пішла́ (Л. Укр.). Вона́ в ме́не па́нна на відданню́ (Л. Укр.)]. *Достигнуть возраста девушки* **-ты** – на порі́ ста́ти. [Росла́ собі́ і виростá́ла, і на порі́ Марі́я ста́ла (Шевч.)]. *Иметь дочь* **-ту** – ма́ти дочку́ на відда́нні (на порі́).

Неве́стин – нарече́ної, засва́таної, зару́ченої, молодо́ї, молоду́шин, княги́нин; відда́ничин (-на, -не); *срв.* **Неве́ста.**

Неве́стить – (*кого*) сва́тати кого́, (*девицу*) прибира́ти собі́ нарече́ну.

Неве́ститься – 1) (*достигать брачного возраста*) става́ти на порі́; 2) (*показываться, как невеста*) пока́зувати себе́ жениха́м; 3) (*считать себя невестой*) вважа́ти себе́ за ді́вчину на відда́нні (на порі́), пово́дитися як ді́вчина на відда́нні (на порі́), вдава́ти з се́бе ді́вчину на відда́нні (на порі́); 4) (*молодиться*) молоди́тися; 5) (*стыдиться*) соро́мотися, стида́тися, (*жеманиться*) мані́ритися, мані́житися (як засва́тана, як ді́вчина на відда́нні); 6) *за кого* – присва́туватися до ко́го, збира́тися (ладна́тися, рихтува́тися) (іти́) за́між за ко́го (одружи́тися ким).

Неве́стка – неві́стка, (*диал.*) неві́хна (-ни), (*жена сына ещё*) синова́, (*жена брата*) братова́ (-во́ї), (*жена мужнина брата*) ятрі́вка. [Неві́стка – чужа́ кі́стка (Приказка). Прийшла́ свекру́ха неві́хну побужа́ти (Метл.). З бра́том я помирю́ся, а з братово́ю – ніко́ли (Звин.)]. *Быть* **-кой** – бу́ти неві́сткою, неві́стчити. [Сімна́дцять ро́ків я коло не́ї неві́стчила (Липовеч.)].

Неве́сткин – неві́стчин (*нескольких невесток*: неві́стча́ний), (*диал.*) неві́хнин; синово́ї; братово́ї; ятрі́вчин (-на, -не), (*нескольких*) ятрівча́ний; *срв.* **Неве́стка.** [Як не неві́стка (ви́нна), то неві́стчина пла́хта (Приказка). У нас три неві́стки, так то неві́стча́на худо́ба (Грінч.)].

Неве́сточка, Неве́стушка (*ум. от* **Неве́стка**) – неві́сточка, неві́стонька, (*диал.*) неві́хночка, неві́хнонька.

Не́ве́сть, *нрч.* – *и* зна́ти *и* не зна́ть, невідо́мо, не́відь *и* (*диал.*) не́віть, (*пренебр.*) бо́-зна, ка́-зна, ка́т-зна, чо́рт-зна, чо́рт-відь. **-весть** *кто, что, какой, куда и т. п.* – не зна́ти[ь] (не зна-) хто, що, яки́й, куди́, не́від[т]ь -хто, -що, -яки́й, -куди́, (*пренебр.*) бо́-зна (ка́-зна, ка́т-зна *и т. п.*) -хто, -що, -яки́й, -куди́; аби́-хто, аби́-що, аби́-яки́й, аби́-куди́ *и т. п.* [Наві́в на гу́лянку не зна́ти кого (Н.-Лев.). Та го́ді бо, верзе́ не зна́ти що! (Гоголь). Не зна́ти чим підпере́заний (Квітка). Заберу́ться не зна́ти куди́ та й видира́йся до них! (Васильч.). Що вам з то́го при́йде, як бу́дете по-яко́мусь там, не́відь-яко́му зна́ти (чужі́ мо́ви)? (Л. Укр.). Бур'я́н, – таке́ не́відь-що! (Борз.). Ті́льки язико́м чо́рт-зна-що верзе́те (Н.-Лев.). Мов за́яць той, поло́хається аби́-чого́ (Коцюб.)].

Неветви́стый – негілля́стий, негільча́стий.

Неветвя́щийся – нерозгалу́жений, нерозвітві́лий; *см. ещё* **Неветви́стый.**

Невечере́ющий – невечорі́лий; *срв.* **Невече́рний.**

Невече́рний – невечі́рній, (*невечереющий*) невечорі́лий, (*непомеркающий*) непотьма́рний, (*не имеющий вечера*) безвечі́рній. [І світ я́сний, невечі́рній тихе́нько зася́є (Шевч.)].
Невеще́ственно, *нрч.* – нематерія́льно; нетіле́сно; ду́хово, духо́вно; *срв.* **Невеще́ственный.**
Невеще́ственность – нематерія́льність; неречови́нністть, нетіле́сність; ду́ховість, духо́вність; нерече́вість (-ости); *срв.* **Невеще́ственный.**
Невеще́ственный – 1) (*нематериальный*) нематерія́льний, неречови́нний, (*бестелесный*) нетіле́сний; (*неплотский*) непло́тський, нетіле́сний, нематерія́льний, (*духовный*) ду́ховий, духо́вний; 2) (*о доказательствах, уликах и т. п.*) неречови́й, нерече́вий.
Неве́щность, -ный, *см.* **Невеще́ственность, -ный.**
Неве́яница, *см.* **Неве́йка.**
Неве́янный – неві́яний.
Невзачё́т, *нрч.* – не в лічбу́, не в раху́нок, понад раху́бу.
Невзби́тый – 1) (*о белке, сливках и т. п.*) непідби́тий; 2) (*о подушке, постели и т. п.*) неперееби́тий.
Невзбо́лтанный – невбо́втаний, непобо́втаний, неперебо́втаний.
Невзви́деть – не поба́чити, невба́чити, не уздрі́ти чого́. *Сделалась такая метель, что он ничего не* **-дел** (Пушкин) – закрути́ла така́ мете́лиця, що йому́ ні́чо́го не було́ ви́дно (перекл. А. Харченка). *Он земли под собою* **-дел** – він землі́ не відчу́в під нога́ми, йому́ аж земля́ пішла́ хо́дора (хо́дором) під нога́ми. *Он не* **-дел** *света* (*дня*) – йому́ світ потьма́ри́вся, йому́ потемні́ло в оча́х (в очу́), голова́ йому́ пішла́ о́бертом.
Невзго́да – 1) него́да, знего́да, невго́да, лиха́ годи́на, (*житейская буря*) лиха́ (зла) хуртови́на. [Ніхто́ вас не лю́бить, не ма́єш на кім опе́ртися в хви́лі него́ди (Франко). Одві́дай мене́ в чужі́й стороні́, при лихі́й хуртови́ні (Метл.)]. **-ды** – него́ди, знего́ди (*соб.* знегі́ддя), невго́ди (-гі́д), (*бедствия, тяжёлые годины*) злиго́дні, зли́дні (-нів), (*житейские бури*) лихі́ (злі) хуртови́ни (-ви́н). [Боротьба́ з него́дами життя́ (Олесь). Життьові́ него́ди (Рада). До́вго ду́мала Окса́на про свої́ него́ди (Гр. Григор.). Него́ди сих хитки́х обста́вин (Куліш). Всі зли́годні на ме́не оберну́лись (Куліш). Головні́ причи́ни всі́х зли́днів України (Крим.). Бага́то ще промчи́ть злих хуртови́н над голово́ю в ме́не (Л. Укр.)]; 2) нела́ска, неприхи́льність (-ности); *см.* **Неми́лость**; 3) него́да; *см.* **Нена́стье.**
Невзго́душка – него́донька, лиха́ годи́нонька.
Невзго́дье, *см.* **Невзго́да 1** *и* **3.**
Невзира́я *на что, нрч.* – не вважа́ючи (*не обращая внимания*: не зважа́ючи) на що, без о́гляду на що; попри що; *срв.* **Несмотря́**. [Попри всі́ньку охо́ту ні́чо́го не вді́яв (Крим.). А попри все те ні́чо́го не ви́йшло (Діло)]. **-ра́я** *на то, что* – не вважа́ючи (не зважа́ючи) на те, що; дарма́ що. [Дарма́ що й зубі́в недо́лік, він ще до дівча́т залиця́ється (Звин.)].
Невзлюби́ть – незлюби́ти, незалюби́ти, не полюби́ти кого́, що. [Ма́ти чого́сь незлюби́ла (його́) (Рудан.)].
Невзлюби́ться – не полюби́тися, (*не понравиться*) не с[в]подо́батися кому́.
Невзлю́бчивый – незлю́бливий, незалю́бливий.
Невзнача́й, *нрч.* – 1) (*неожиданно*) несподі́вано, знена́цька. [Несподі́вано набрі́в на той буди́нок, що до́вго не міг його́ відшука́ти (Київ). Ві́тер знена́цька наліта́в на ві́йсько вра́же (Галуз.). Як ви́глянув в вікно́ знена́цька, прийшо́в Лати́н в вели́кий страх (Котл.). За́здрість знена́цька десь ворухну́лась гли́боко (Ледянко)]; 2) (*вдруг*) ра́птом, рапто́во, знена́цька, на́гло, як стій. [Чи не здурі́в ти ра́птом? (Київ). І́спити призначи́ли ра́птом (знена́цька), без попере́дження (Київ). Ще ча́сом помре́ш на́гло! (Київ). Я до вас сама́ ладна́лася занести́ гро́ші, але́-ж як стій занеду́жала (Крим.)]; 3) (*неумышленно*) невми́сне[о], ненавми́сне[о], (*пров.*) незна́рошна. [Я не(на)вми́сне сказа́в це (Київ). Незна́рошна сту́кнули лі́ктем об ши́бку (Звин.). «Від ко́го-ж я ті́ка́ла? – так бі́гла, та на старо́го па́на й наско́чила.» – «Так незна́рошна-б то?» (Мирний)]; 4) (*случайно*) випадко́во, ви́падком, знена́цька, (*диал.*) невбача́й, (*ненароком*) ненаро́ком. [Я зустрі́вся з ним випадко́во (Київ). Він натра́пив знена́цька на своє́ відкриття́ (Кінець Неволі). Бач, невбача́й, та й попа́в (Номис). Чудна́ приго́да з чолові́ком, що ненаро́ком загру́з у меду́ (Україна)].
Невзно́с *и* **Невзно́ска** – невно́шення, *оконч.* невне́сення; (*неплатёж*) неплаті́ж (-тежу́), несплá́та, неви́плáта, *неоконч.* несплá́чування чого́.
Невзну́зданный – незагну́зданий, незану́зданий.
Невзоше́дший (*о посевах*) – що не зі́йшо́в, незі́йшлий, (*диал.*) несхо́джений. [Тре́ба дощу́, – ще є́сть жи́то несхо́джене (Борз.)].
Невзра́чие, *см.* **Невзра́чность.**
Невзра́чно, *нрч.* – ми́ршаво; непока́зно; мізе́рно, нужде́нно, злиде́нно, (*бедно*) убо́го; *срв.*

Невзра́чный.

Невзра́чность – 1) ми́ршавість; щу́плість; непока́зність; 2) мізе́рність, нужде́нність, злиде́нність; 3) мізе́рність, нужде́нність, жалюгі́дність (-ости). *Срв.* **Невзра́чный.**

Невзра́чный – 1) (*о человеке и животных*) ми́ршавий, (*худосочный*) щу́плий, щупля́вий, (*невидный*) непока́зни́й, (*лицом*) поганкува́тий. [Таки́й він із се́бе ми́ршавий, нікче́мний (Грінч.). А сам він мале́нький, ми́ршавий, куце́нький (Гр. Григор.). Па́ра мале́ньких ми́ршавих коненя́т (М. Левиц.). Ви не диві́ться на ме́не, що я таки́й непоказни́й (Київ). Солове́йко – пта́шка непока́зна, а як співа́є! (Звин.). Ді́вка вже дохожа́ла, ті́льки поганкува́та і до робо́ти ліни́ва (Основа, 1862)]. **-ное** *лицо* – нега́рне (невира́зне) обли́ччя (лице́). **-ная** *наружность* – непока́зна́ зо́вні́шність. **-ной** *наружности* – ми́ршавий (непока́зни́й) на ви́гляд. *Делаться* (*становиться*)*, сделаться* (*стать*) **-ным** – ми́ршавіти, з[по]ми́ршавіти, зами́ршавіти; 2) (*о вещах*) ми́ршавий (*редко*); (*жалкий*) мізе́рний, нужде́нний, злиде́нний, (*хилый*) щу́плий, замі́ркуватий. [Мізе́рне пальто́ (Київ). Нужде́нна (злиде́нна) халу́па (Київ). Щу́плий колосо́к (Звягельщ.). Колосо́к замі́ркуватий (Звин.). Щу́пле будува́ння (Котл.)]; 3) (*об отвлеч. понятиях*) мізе́рний, нужде́нний, жалюгі́дний, благе́нький. **-ное** *впечатление* – мізе́рне вра́же[і]ння.

Невзро́слый – недоро́слий, неді́йшлий.

Невзращённый – незро́щений, неви́коханий.

Невзрыва́ющийся – неви́бухли́вий, нерозривни́й.

Невзры́вчатый – невибухо́вий.

Невзыска́ние (*налога*) – неспра́влення, непобра́ння, (*устар.*) нестя́гнення (пода́тку).

Невзыска́тельность – невимогли́вість; невиба́гливість, невига́дливість; про́стість (-ости).

Невзыска́тельный – 1) (*по отнош. к другим*) невимогли́вий, (*нестрогий*) несуво́рий. [Я люди́на невимогли́ва (Київ)]; 2) (*по отношению к своим нуждам*) невимогли́вий, (*некапризный*) невиба́гливий, невига́дливий. [Невиба́гливий смак (Л. Укр.)]; 3) (*простой*) про́стий, просте́нький, нему́дрий.

Невзя́тие – невзяття́; (*крепости*) нездобуття́ (-ття́).

Невзя́точник – нехаба́рник, (*с вымогательством*) незди́рщик, незди́рця (-ці).

Не́видаль *и* **Невида́льщина** – дивови́жа, (*диво*) ди́во, проди́во, (*диковинка*) дивина́, дико́вина, (*новинка*) новина́. [Що-ж тут за дивови́жа? де́сять раз на день, трапля́ється, ба́чиш це зі́лля, – яке́-ж тут чу́до? (Гоголь). Ото́ іще́ ди́во, за до́зволом сказа́вши! (Корол.). Яка́ дико́вина, що свиня́ неко́вана! (Приказка). Не яка́ там і дико́вина старшинува́ти (Кониськ.)]. *Какая* (*эка, экая, что за*) **-даль** (**-щина**)! – яка́ (оце́ так) дивови́жа (дивина́, новина́)! ото́ не ба́чили! овва́, яке́ невида́льце! (Свидн.) (*насм.*) вели́ке ді́ло опе́ньки! [Оце́ так новина́! а хто́-ж таки на віку́ та не зна́вся з нечи́стою си́лою? (Гоголь)]. *Что за* **-даль** *такая ваш сын*! – а що то за ди́во таке́ (за ця́ця така́) ваш син!

Неви́данность – неба́ченість, неви́даність; небува́лість; дивови́жність (-ости); *срв.* **Неви́данный.**

Неви́данный – неба́чений, (*реже*) неви́даний, (*диал.*) невида́лий; (*небывалый*) небува́лий, (*дивный, чудной*) дивови́жний, чудни́й. [Оле́ся гля́нула в вікно́ на неба́чену карти́ну (Н.-Лев.). На су́днах метуши́лися якісь неба́чені лю́ди в ди́вному вбра́нні (Загірня). До́вго диви́лася Робінзо́н та П’я́тниця на неба́чене ди́во (Грінч.). Присни́лось (мені) неви́дане ща́стя ди́вне (Л. Укр.). Нови́й, нечу́ваний і неви́даний спо́сіб поети́чної тво́рчости (Рада). Ви́жени мені звіря неслу́ханого й неви́даного (Рудч.)]. *Давно, раньше* **-ный** – давно́, пе́рше не ба́чений. *Неслыханное,* **-ное** *дело* – нечу́вана, неви́дана (неба́чена) річ.

Неви́ден, *см.* **Неви́дный.**

Неви́дение – неба́чення (-ння).

Невиди́м, *см.* **Невиди́мка.**

Невиди́мка – невиди́мко (*м. р.*), невиди́мець (-мця, *м. р.*), невиди́мка (*общ. р.*), (*о человеке чаще*) невиди́мий (-мого), -ди́ма (-мої). [Чарівни́й камі́нчик, що гріє й світить невиди́мкою на весь світ (Васильч.). Сиди́ть на тій бри́чці, що невиди́мкою її прозва́ли (Свидн.). «The Invisible Man» (Г. Велза) – «Невиди́мий» (М. Калин.)]. *Летать, ходить и т. п.* **-кой** – літа́ти, ходи́ти *и т. п.* невиди́мкою. [(Кома́р) невиди́мкою літа́ (Біл.-Нос.). Поміж ним (де́ревом) хо́дить щось невиди́мкою (Васильч.)]. *Он прошёл* **-кой** (*о человеке*) – він пройшо́в невиди́мкою (неба́чений). *Шапка* **-ка** – ша́пка невиди́мка.

Неви́димо, *нрч.* – невиди́мо, незри́мо; непомі́тно; *срв.* **Неви́димый.** [Став їх невиди́мо кара́ти (Март.). Незри́мо лю́дям (*для людей*) труї́ли моє́ ща́стя (Кониськ.)]. *Видимо* **-мо** – си́ла силе́нна, хма́ра-хма́рою, тьма-тьму́ща, види́мо-невиди́мо; *см. ещё* **Мно́жество 2** (*Великое* **-ство**).

Неви́димость – невиди́мість, незри́мість; неви́дність; непомі́тність (-ости); *срв.*

Неви́димый.

Неви́димый – 1) (*скрытый от глаз*) невиди́мий, (*не только незримый*) незри́мий, (*невидный*) неви́дний, (*никем не замеченный*) неба́чений. [Замо́вкли музи́ки, співці́ невиди́мі співа́ють (Л. Укр.). Немо́в вела́ розмо́ву з яки́мись невиди́мими сусі́дами (Франко). Ми несли́ кайда́ни невиди́мі (Л. Укр.). Я поба́чив, що стою́ ни́шком, незри́мий, у його́ кімна́ті (Крим.). Ти здéржуєш усю́ будо́ву на́шу, хоч сам неви́дний (Л. Укр.). Проща́лися ми без сльози́ни, а неба́чені сльо́зи дави́ли (Грінч.)]. **-мый** *спектр* – невиди́мий спектр. **-мые** *чернила* – невиди́ме чорни́ло. **-мый** *глазом* – неви́дний на о́ко; недосту́пний о́кові (зо́рові). [За́хисток, недосту́пний лю́дському о́кові (Грінч.)]. *Отдалённые звёзды* **-мы** *простым глазом* – дале́ких (відда́лених) зір не ви́дно го́лим (про́стим) о́ком (на го́ле о́ко); 2) (*недоступный зрению*) невиди́мий, незри́мий. [З рече́й види́мих лю́ди почали́ перено́сити озна́ки на ре́чі невиди́мі (Рада). Ві́тер бив по поля́х свої́ми невиди́мими кри́лами (Грінч.). Немо́в міцна́, невиди́ма рука́ вхопи́ла його́ за гру́ди (Франко). Спіши́ть до незри́мої ці́ли (Франко)]. **-мый** *мир* – невиди́мий (незри́мий) світ. **-мая** *сила* – невиди́ма (незри́ма) си́ла; 3) (*незамечаемый*) непомі́тний, неприми́тний; *срв.* **Незаме́тный.** [Огне́нне ко́ло со́нця си́пле непримі́тними і́скорками жа́ру (Мирний)]. **-мые** *миру слезы* – непомі́тні (невиди́мі, неви́дні) для сві́ту сльо́зи.

Неви́дно, *глаг. нрч.* – не ви́дно, не ви́дко; (*не видать*) не ба́чити, (*нельзя различить*) не зна́ти. [Ми прийшли́, а господа́ря щось не ви́дно (не ви́дко, не ба́чити) (Звин.). Коле́са замуро́вані так боло́том, що не зна́ти шпиць (М. Левиц.). Уроди́ли полуни́ці, аж сте́пу не зна́ти (Пісня)].

Неви́дность – неви́дність; непомі́тність; незна́чність; непока́зність; *срв.* **Неви́дный.**

Неви́дный – 1) (*скрытый от глаз*) неви́дний. [Пої́деш да́лі, – поба́чиш неви́дний зві́дси ліс (Брацл.)]. *Киев отсюда* **-ден** – Ки́їва зві́дси не ви́дно (не ви́дко, не ба́чити); 2) (*незаметный*) непомі́тний. *Наша работа* **-ная** – на́ша пра́ця (робо́та) непомі́тна; 3) (*незначительный*) незначни́й, (*невыдающийся*) невидатни́й. **-ная** *должность* – незначна́ поса́да. **-ный** *человек* – невидатна́ (незначна́) люди́на; 4) (*неказистый*) непока́зни́й, (*невзрачный*) ми́ршавий. [Непоказни́й він із се́бе (Мова)].

Неви́дящий – 1) (*слепой*) невидю́щий, невидю́чий, незря́чий; 2) (*не воспринимающий видимого*) невидю́щ[ч]ий. **-ими** *глазами* – невидю́щ[ч]ими очи́ма, невидю́щ[ч]им о́ком. [Диви́всь о́ком на все невидю́щим (Коцюб.)].

Неви́нен, *см.* **Неви́нный.**

Неви́нно, *нрч.* – 1) (*без вины, напрасно*) неви́нно, безви́нно, безневи́нно. [Страждáєш ти неви́нно (Л. Укр.). Близьки́х сусі́дів хлі́ба й со́ли безневи́нно збавля́в (Ант.-Драг.)]; 2) (*непорочно, простодушно*) неви́нно, безви́нно, безневи́нно. [Юна́к неви́нно поцілува́в па́нночці ру́ку (Кандід)]; 3) (*безобидно*) неви́нно, (*скромно*) скро́мно. [Гра́ли неви́нно в ка́рти (Коцюб.)]; 4) (*в сложении*) неви́нно-, безви́нно-, безневи́нно-.

Неви́нность – 1) (*невиновность*) – а) неви́нність, безви́нність, безневи́нність (-ности); б) *см.* **Невино́вность 2**; 2) (*непорочность, простодушие*) неви́нність, неви́ннощі (-щів *и* щей), безви́нність, безневи́нність. [Блиск неви́нности сніжно́ї (Франко). Ду́мка пое́това блука́ла ще в пе́рвісній неви́нності (Рада). Ві́риться у мо́лодість жіно́к, у їх неви́ннощі (М. Рильськ.)]. *Аркадская* **-ность** – аркаді́йська неви́нність. *В* **-ти** *души* – в душе́вній неви́нності, в неви́нності своє́ї душі́; 3) (*физическая девственность*) неви́нність, небла́зність, неза́йманість (-ности), (*о девушке ещё, устар.*) паня́нство, (*девственность*) діво́цтво. [Принести́ на гру́ди до пові́ї неви́нність молоду́ (Крим.). Це́рква вчить, що й шлюб і діво́цтво, неви́нність, одна́ково припу́щені бо́гом (Безвірник 1930). Здéржувати полову́ жадо́бу та найдо́вше шанува́ти свою́ небла́зність (Наш)]. *Лишить* **-ти** (*о девушке*) – позба́вити неви́нности (*устар.* паня́нства), (*стар.*) справи́чити, (*описат., устар.*) з паня́нством розлучи́ти кого́, (*в народн. творч., поэзии*) розви́ти (зірва́ти, з(дій)ня́ти) віно́к кому́, вінця́ позба́вити кого́, розчеса́ти ко́су кому́. *Лишиться* **-ти**, *потерять* **-ность** – втра́тити неви́нність (*о девушке ещё, устар.* паня́нство), (*в народн. творч., поэзии о девушке*) загуби́ти (згуби́ти, втеря́ти) віно́к (віно́чок), кали́ну стра́тити; 4) (*безобидность*) неви́нність, (*скромность*) скро́мність (-ности).

Неви́нный *и* **Неви́нен** – 1) (*невиновный*) – неви́нний (*в сказуемом и* неви́нен), безви́нний (*в сказ. и* безви́нен), безневи́нний, (*неповинный*) непови́нний (*в сказ. и* непови́нен). [Суд не страшни́й для то́го, хто неви́нний (Л. Укр.). Безу́мства сліпо́го неви́нная же́ртво! (Грінч.). О, скі́льки спа́лено неви́нних! (Сосюра). За лихи́й язи́к сестри́ дурно́ї скара́єте безви́нну? (Куліш). Я – безви́нний (Кониськ.). Сей чолові́к безви́нен (Куліш). Безневи́нних б'ють (Мирний). Безневи́нні лю́ди стражда́ють (Київщ.). Чи вона́-ж його́ непови́нного оборони́ла? (Грінч.)]. **-ный, -нен** *в чём* – неви́нний (*и* неви́нен) у чо́му. *Он* **-нен** *в этом, в*

том – він неви́нний (не ви́нен) у цьо́му (*и* цьому́), у то́му (*и* тому́). *Кровь* **-ная** – кров неви́нна (Л. Укр.), кров непови́нна (Грінч.); б) *см.* **Невино́вный 2**; 2) (*непорочный, простодушный*) неви́нний, безви́нний, безневи́нний. [Ви неви́нна душе́ю дити́на (Крим.). Во́рог неви́нні ду́ші побива́в (Рудан.). Чужи́нець в доли́ни ці прийшо́в щасли́ві, ти́хі, і зви́чаї неви́нні полама́в! (Грінч.). Я над безви́нне немовля́ простí́ший (Куліш). (Квітки́) білі, чи́сті, як безви́нні панні́ (Н.-Лев.). Засмути́в я ду́шу ще безви́нну (Самійл.). Ско́рчив безневи́нну грима́ску (Крим.)]. **-ный** *взгляд, голос* – неви́нний (безви́нний) по́гляд, го́лос. **-ная** *дружба, ласка, любовь, радость* – неви́нна (безви́нна) при́язнь, ла́ска, любо́в (-не коха́ння), ра́дість (-ні ра́дощі). *С* **-ным** *видом* – з неви́нним (з без(не)ви́нним) ви́глядом; 3) (*физически девственный*) неви́нний, небла́зний, неза́йманий, чи́стий. **-ная** *девушка* – неви́нна (небла́зна, неза́ймана, чи́ста) дівчина; 4) (*безобидный*) неви́нний, (*безвредный*) незава́дний, нешкідли́вий, (*скромный*) скро́мний. [Неви́нна ба́йка, надруко́вана у неви́нному «Дзвінку́» (Грінч.). Перевів розмо́ву на ина́кші те́ми, пустяко́винні й зовсі́м неви́нні (Крим.)]. **-ный** *вздор* – неви́нні дурни́ці (нісенітниці), неви́нна всяя́чина (пустячи́на). **-ная** *игра* – неви́нна гра. **-ное** *средство* (*лекарство*) – неви́нні ліки, неви́нний спо́сіб (лік). **-ное** *тщеславие* – неви́нна амбітність (пустосла́вність), неви́нний (нешкідли́вий, незава́дний) го́нор, неви́нна (нешкідли́ва, незава́дна) пи́ха. **-ные** *увеселения* – неви́нні (просте́нькі, скро́мні) за́бавки (втіхи, розва́ги).

Невинова́тость – неви́нність, невинува́тість; *см.* **Неви́нность 1 а.**

Невинова́тый *и* **Невинова́т** *в чём* (*чему*), *перед кем* – неви́нний, невинува́тий у чо́му *и* чому́, су́проти (про́ти) ко́го *и* кому́; *см.* **Неви́нный 1 а.** *Он в этом, в том* **-ва́т** – він у цьо́му (*и* цьому́), у то́му (*и* тому́) не ви́нний (не ви́нен). *Я ничем перед вами* **-ва́т** – я нічо́го вам не ви́нний (не ви́нен), я нічо́го (нічи́м) вам не завини́в. *Я же* **-ва́т**, *что так случилось* – я-ж не ви́нний (не ви́нен, я-ж не причи́ною), що так ста́лося (тра́пилося, ско́їлося).

Невино́вность – 1) *см.* **Невинова́тость.** *В виду* **-ти** *кого* – вважа́ючи (*принимая во внимание*: зважа́ючи, з о́гляду) на неви́нність (невинува́тість, без(не)ви́нність) кого́ *и* чию; 2) неви́нність, неприви́нність, непричи́нність (-ности). *Срв.* **Невино́вный 2.**

Невино́вный *и* **Невино́вен** – 1) *см.* **Невинова́тый**; 2) (*не служащий причиной*) неви́нний, неприви́нний, непричи́нний у чо́му; *срв.* **Вино́вный 2.**

Невключе́ние – 1) (*в список*) незаво́дження, незано́шення, *оконч.* незаве́дення, незане́сення чого́ (до спи́ску, до реє́стру); невпи́сування, *оконч.* невписа́ння чого́; 2) (*в электр. сеть*) невмика́ння, *оконч.* невві́мкнення (до електри́чної мере́жі).

Невку́сно, *нрч.* – 1) несма́чно, недо́бре; 2) не до смаку́, не до вподо́би, не до ду́мки, не до ми́сли. [Мабу́ть йому́ таке́ сло́во не до ду́мки спа́ло (Рудан.)]. *Срв.* **Невку́сный.**

Невку́сность – несма́чність, несмакови́тість (-ости).

Невку́сный – 1) несмачни́й, несмакови́тий, недо́брий (на смак), (*нелакомый*) нела́сий. [Несмачни́й (недо́брий) борщ (Брацл.)]; 2) (*перен.*: *неприятный*) нелю́бий, при́крий. *Ему это было* **-но** – йому́ це було́ не до смаку́ (не до вподо́би, не до ду́мки, не до ми́сли).

Невкуша́емый – 1) (*о пище*) неспожи́ваний, незажи́ваний, неїстівни́й; 2) (*перен.*) недізна́ваний, незазна́ваний, некушто́ваний.

Невкуше́ние – неспожива́ння (*оконч.* неспожиття́ (-ття́)), незажива́ння, неїді́ння, неї́дження, неї́жа чого́.

Невла́д, *нрч.* – не в ла́д. [Коли́ на́ше не в лад, то ми й наза́д (Приказка)].

Невладе́ние – 1) (*имуществом*) неволоді́ння чим, непосіда́ння чого́, (*недвиж. имущ. ещё*) недержа́ння чого́. [Практи́чні виго́ди неволоді́ння нічи́м (Крим.)]; 2) (*своими чувствами и т. п.*) неволоді́ння, невлада́ння чим; (*собой*) невлада́ння (некерува́ння) собо́ю; непанува́ння над собо́ю, несамоопанува́ння; 3) (*орудием, органом*) неору́дування, неволода́ння чим. **-ние** *языком* – а) (*органом*) неволода́ння язико́м; б) (*какого-л. народа*) неору́дування мо́вою, незна́ння́ мо́ви.

Невладе́ющий *собой* – що не ма́є вла́ди над собо́ю, що не влада́є (не керу́є) собо́ю, несамоопано́ваний, не пан собі́; (*сам не свой*) несамови́тий. [Люди́на нестри́мана, несамоопано́вана (Крим.). А се́рце ти́хо ше́пче: ти вже собі́ не пан! (Крим.)].

Невла́жность – неволо́гість; нево́гкість (-ости).

Невла́жный – неволо́гий, (*несырой*) нево́гкий.

Невла́стный – 1) (*не имеющий власти над кем, чем*) невла́дний, що не ма́є вла́ди (си́ли, во́лі) над ким, над чим, незве́рхній над ким, над чим. *Я* **-тен** *над собой* – я не пану́ю (не ма́ю вла́ди) над собо́ю, я над собо́ю (собі́) не пан (не воло́дар). *Я* **-тен** *в этом* – це не в мо́ї́й во́лі, не моя́ на це си́ла (вла́да), це не від ме́не зале́жить; 2) (*не имеющий возможности распоряжаться кем, чем*) неспромо́жний, незда́тний, нездо́льний (з)роби́ти що. [Неві́льники життя́, нездо́льні да́ти о́дсіч (М. Калин.)]; 3) (*не обладающий большой*

властью) маловла́дний, маломо́жний; 4) (*не властительный*) невла́дний, невлада́рський, невластели́вий.

Невмене́ние – 1) (*в вину*) неста́влення, *оконч.* непоста́влення за прови́ну (вину́), неприви́нювання, *оконч.* неприви́нення кому́ чого́; 2) *см.* **Невменя́емость.**

Невмени́мый, *см.* **Невменя́емый 1.**

Невменя́емо, *нрч.* – 1) невсу́дно, неосу́дно; (*непроизвольно несознательно*) мимово́лі, мимохі́ть, несвідо́мо; 2) неосу́дно; 3) несамови́то, (*диал.*) непритама́нно. *Срв.* **Невменя́емый.**

Невменя́емость – 1) невсу́дність, неосу́дність; 2) неосу́дність; 3) несамови́тість, (*диал.*) непритама́нність (-ости). *В состоянии* **-ти** – а) *юрид.* – в неосу́дному ста́ні; б) в несамови́тому ста́ні, в нестя́мі. *В состоянии полной* **-ти** – в ста́ні цілкови́тої несамови́тости (непритама́нности). *До состояния* **-ти** – до несамови́того ста́ну, до нестя́ми. [Бра́лися змага́тись кулака́ми, у спо́рі грі́зному дійшо́вши до нестя́ми (М. Рильськ.)]. *Срв.* **Невменя́емый.**

Невменя́емый – 1) (*в вину*: *о поступке*) невсу́дний, неосу́дний; (*непроизвольный, несознательный*) мимові́льний, несвідо́мий; 2) (*неподлежащий ответственности, осуждению: о человеке, состоянии*) неосу́дний. [Суд ви́знав Фро́ла неосу́дним, і він зно́ву поверну́вся в грома́ду (Корол.). Він неосу́дний, він за́вжди п'я́ний і ніко́ли не вихмеля́ється (Черкас.)]; 3) (*не облад. полным сознанием: о человеке, состоянии*) несамови́тий; (*ненормальный*) несамови́тий, (*только о человеке, диал.*) непритама́нний. [Як осла́вили його́ несамови́тим, так з то́го ча́су я опа́суюся, щоб не напа́вся він на тако́го, що не тя́мить його́ вда́чі (Кониськ.). Я хво́рий, несамови́тий, і мої́ слова́ й учи́нки теж несамови́ті (Київ). Не тре́ба уважа́ти на Анто́нову ла́йку, бо він люди́на непритама́нна (Кониськ.)].

Невме́ру, *нрч.* – 1) понад мі́ру, (*чересчур*) зана́дто, через край, через лад; 2) (*не под силу*) не під си́лу.

Невмести́мость – невмі́стність, невміще́нність (-ности).

Невмести́мый – невмі́стний, невміще́нний.

Невмести́тельность – не(в)мі́сткість, мала́ мі́сткість; (*о зданиях*) непросто́рість, ті́сність (-ости).

Невмести́тельный – не(в)містки́й; *специальнее*: (*для твёрдых тел*) неукла́дистий, (*для сыпучих тел*) ненаси́пчастий; (*о здании*) непросто́рий, тісни́й.

Невме́стно, -ность, -ный, *см.* **Неуме́стно, -ность, -ный.**

Невмеша́тельство – невтруча́ння, невплу́тування, *оконч.* невтру́чення, невплу́тання в що, (*в постороннее дело, фам.*) невстрява́ння (-ння) до чо́го. *Политика* **-ства** – полі́тика невтруча́ння, (*фам.*) полі́тика: моя́ ха́та з кра́ю.

Невмеще́ние – невміща́ння *и* невмі́щувавнн, *оконч.* невмі́щення.

Невмоготу́, *см.* **Могота́** (*Не в* **-ту́**).

Невмо́чь, *см.* **I. Мочь** (*Не в* **мочь**) *и* **Невмоготу́.**

Невнесе́ние – 1) (*в список*), *см.* **Невключе́ние 1**; 2) (*денег*), *см.* **Невзно́с.**

Невнима́ние – 1) *кому, чему* (*действие*) – неслу́хання кого́, чого́, невчува́ння чого́; 2) неува́га; *см.* **Невнима́тельность.**

Невнима́тельно, *нрч.* – неува́жно, (*реже*) неува́жливо (до ко́го, до чо́го), (*без внимания*) безува́жно. [Карпо́ Петро́вич неува́жно їх слу́хав (Коцюб.). Кива́ла голово́ю неува́жливо (М. Вовч.). Я су́мно слу́хала това́ришки розпо́відь і безува́жно торочки́ сплíта́ла на обру́сі (Л. Укр.)].

Невнима́тельность – неува́жність *и* (*реже, преим. как постоянное свойство*) неува́жливість (-ости), неува́га (до ко́го, до чо́го). [Через коре́кторову неува́жність у кни́жці бага́то помило́к (Київ). Неува́жність до свого́ наро́ду (Рада). Не вважа́в на ува́гу чи на неува́гу свої́х слухачів (Н.-Лев.). Через неува́гу нади́бав на глибі́нь і шубо́всну у ню (Франко)].

Невнима́тельный – неува́жний *и* (*реже, преим. как о постоянном свойстве*) неува́жливий (до ко́го, до чо́го), безува́жний. [Неува́жний у́чень (Київ). Його́ неува́жне, нері́вне і ча́сто згі́рдне пово́дження з не́ю (Раїсою) (Коцюб.). Він бага́то разі́в зніма́в про се розмо́ву з не́ю, але́ що-ра́зу була́ вона́ до ньо́го неува́жна (Грінч.). Не слу́хав, прики́нувся неува́жливим (Крим.)].

Невнуши́тельность – непока́зність, неімпоза́нтність, неімпоне́нтність, (*незначительность*) незна́чність (-ности).

Невнуши́тельный – непока́зни́й, неімпоза́нтний, неімпоне́нтний, (*незначительный*) незначни́й. **-ный** *голос* – неімпоне́нтний го́лос. **-ная** *наружность* – непока́зна́ (неімпоза́нтна) зо́внішність.

Невня́тно, *нрч.* – невира́зно, нерозбі́рно, нерозбі́рливо; (*неясно*) нея́сно. [Ча́сом крізь сон говори́в він скоре́нько й невира́зно (Васильч.). Невира́зно бубоні́в яку́сь наду́ману промо́ву (Крим.)].

Невня́тность – невира́зність, нерозбі́рність, нерозбі́рливість, мала́ розбі́рність; (*неясность*) нея́сність (-ости). **-ность** *произношения* – невира́зність (мала́ розбі́рність) вимо́ви.

Невня́тный – 1) (*неясный для слуха*) невира́зний, нерозбі́рний, нерозбі́рливий. [Слова́ злива́лись у не́ї в го́рлі в невира́зний крик (Коцюб.). Яки́йсь невира́зний го́мін розлі́гся в кав'я́рні (Коцюб.). Ворко́че щось невира́зне (Л. Укр.). Лі́стя і́ноді, чутли́во стрепену́вшись, шепоті́ло щось нерозбі́рне (Корол.)]; 2) (*перен.*) невира́зний, нея́сний. **-ная** *ласка* – невира́зна (нея́сна) ла́ска; 3) (*непонятный*) незрозумі́лий, нея́сний. *Им* **-тен** *этот язык* – їм незрозумі́ла (ні́чо́го не промовля́є) ця мо́ва. **-ное** *содержание читаемого* – незрозумі́лий (нея́сний) зміст чи́таного.

Не во́-время, *нрч.* – невча́с, невча́сно, не в свій час, невпо́ру, (*в неподходящее время*) неслу́шно. [Невча́сно) ви прийшли́ (Київ). Прийшо́в до його са́ме неслу́шно (Кониськ.)].

Нево́гнутый – невгну́тий, неввігну́тий.

Не́вод – не́від (-вода). [У наме́тах риба́лки проки́нулись, з кі́лля не́від зняли́, в чо́вни ве́сла несу́ть (Самійл.). Напере́д не́вода ри́бою не хвали́сь (Номис)]. *Ловить* **-дом** *рыбу* – лові́ти не́водом (*редко* в не́від) ри́бу. [Ви ло́вите бі́лу ри́бку в шовко́вий не́від (Федьк.)]. *Вытягивать, вытянуть* **-вод** *из воды* – вибира́ти, ви́брати, тягти́, ви́тягти (*из проруби, испода льда*: ви́тонити) не́від (не́вода). *Закидывать, закинуть* **-вод** – закида́ти (заво́дити, розсипа́ти), заки́нути (заве́сти́, розси́пати; *в прорубь, под лёд*: затони́ти) не́від. [«Пора́ уже́ нам не́від завести́». – Хло́пці взяли́сь; скла́ли не́від на шлю́пки, розси́пали в мо́ре (Март.)].

Нево́д *кому, чему* – 1) (*о деньгах*) неві́д (-во́ду) на що. *У нас денежкам* **-во́д** – у нас грошеня́та (гро́шики) не веду́ться; 2) (*о домашних животных*) неві́д, непло́д (-ло́ду) на ко́го (*напр.* на ку́ри).

Не́води́ть – лови́ти не́водом (ри́бу).

Не́води́шко – (погане́нький, аби́-яки́й) неві́до́к (-дка́), неведе́ць (-відця́).

Нево́дкий – неплодю́ч[щ]ий, непло́дни́й.

I. Не́водни́к (*лодка*) – чо́ве́н під не́від, невідня́к (-ка́).

II. Неводни́к (*рыбак*) – не́відник (*ум.* неві́дничок (-чка)), невідни́чий (-чого). [Звели́ ти сво́ї́м невідни́чим; – хай ло́влять ри́бу (Манж.)].

Неводно́й – 1) *прлг.* – невідни́й; 2) *сщ.* – невідни́чий (-чого); *срв.* **II. Неводни́к.**

Не́водный – невідни́й.

Неводо́к – невідо́к (-відка́).

Неводчи́к – 1) (*рыбак*) не́відник-ватажо́к (-жка́), ва́та́жко (ота́ман, старши́й) над невідника́ми; 2) *орнит.* Nyroca Fuligula L. – чернь (-ни) (чуба́та), черну́шка.

Невоёванный – невойо́ваний.

Невое́нный, *прлг. и сщ.* – невійсько́ви́й (-во́го), невоє́нний (-ного).

Невозбрани́мость – незаборо́нність, непідле́глість (-ости) заборо́ні.

Невозбрани́мый – незаборо́нний, непідле́глий заборо́ні.

Невозбра́нно, *нрч.* – безборо́нно, беззаборо́нно, без перешко́ди, без перепо́ни, ві́льно. *Можно было* **-но** *делать что* – мо́жна було́ безборо́нно (*или* ві́льно було́) роби́ти що.

Невозбра́нность – безборо́нність, беззаборо́нність; незаборо́неність (-ности); *срв.* **Невозбра́нный.**

Невозбра́нный – (*беспрепятственный*) безборо́нний, беззаборо́нний, (*незапрещённый*) незаборо́нений, ві́льний. [Безборо́нний (ві́льний) до́ступ (Київ). Беззаборо́нний про́даж тютюну́ (Київ)].

Невозбуди́мость – незбудли́вість, невразли́вість, (*нечувствительность*) нечутли́вість (-вости).

Невозбуди́мый – незбудли́вий, невразли́вий, (*нечувствительный*) нечутли́вий.

Невозбужда́емость, -мый, *см.* **Невозбуди́мость, -мый.**

Невозбужде́ние – 1) (*вопроса*) непору́шування, *оконч.* непору́шення (пита́ння); 2) (*дела*) непору́шування, нерозпочина́ння, *оконч.* непору́шення, нерозпочаття́ (-ття́) (спра́ви).

Невозведе́ние (*о постройках*) – неспору́джування, незво́дження, невиво́дження, небудува́ння, *оконч.* неспору́дження, незве́дення, неви́ведення, незбудува́ння чого́.

Невозврати́мо, -мость, -мый, *см.* **Невозвра́тно, -ность, -ный.**

Невозвра́тно, *нрч.* – безповоро́тно, без вороття́, без поворо́ту. [Весна́ на́шої при́язни промину́ла безповоро́тно (Крим.)].

Невозвра́тность – безповоро́тність (-ности).

Невозвра́тный – безповоро́тний. [Безповоро́тне ща́стя (Грінч.). Поспіша́в ви́користати оста́нню, безповоро́тну хвили́ну (Крим.). Безповоро́тна мо́лодість (Тесл.). Безповоро́тне мину́ле (Корол.)].
Невозвраще́ние – 1) *чего* – неповерта́ння, *оконч.* непове́рнення чого́. *В случае* **-ния** *им денег* – якщо́ він не пове́рне гро́шей; 2) *кого* – невороття́ (-ття́), неповоро́т (-ту). *В случае* **-ния** *его из отпуска* – якщо́ він не пове́рнеться з відпу́стки.
Невозгора́емость – незапа́льність, незапали́мість, негорю́чість (-ости).
Невозгора́емый – незапа́льни́й, незапали́мий, негорю́чий.
Невозде́ланность – необро́бленість, невпо́раність невпра́вленість, невро́бленість (-ности).
Невозде́ланный – необро́блений, невпо́раний, невпра́влений, невро́блений. **-ное** *поле* – необро́блене (невпо́ране *и т. п.*) по́ле, (*давно не паханное, заброшенное*) о́бліг (-логу). *Оставаться* (*лежать*)*, остаться* **-ным** (*о поле*) – лежа́ти необро́бленим (невпо́раним *и т. п.*, обло́гом, обло́га́ми), вакува́ти, облогува́ти, заоблогува́ти. [Земе́лько моя́ рі́дна, ти-ж нео́рана-невпо́рана лежи́ш! (Грінч.). Тре́тє лі́то вже оці́ дві десяти́ні облогу́ють (Харківщ.)].
Невоздержа́ние – 1) *см.* **Невозде́ржанность**; 2) *чего* – нестри́мання, незде́ржання чого́.
Невозде́ржанно, *нрч.* – незде́ржливо, (*зап.*) непозде́ржливо; (*несдержанно*) нестри́мано; (*неумеренно*) непомірко́вано, непомі́рно, не до мі́ри. [Хоч хто і сто літ проживе́ безче́сно, непозде́ржливо, – волі́в-би… (Франко)].
Невозде́ржанность – незде́ржливість, (*зап.*) непозде́ржливість; (*несдержанность*) нестри́маність; (*неумеренность*) непомірко́ваність, непомі́рність (-ости) (у чо́му).
Невозде́ржанный – незде́ржливий, (*зап.*) непозде́ржливий; (*несдержанный*) нестри́маний; (*неумеренный*) непомірко́ваний, непомі́рний (у чо́му), недомі́рний. [Нестри́мана вда́ча (Київ)]. **-ный** *в пище* – непомірко́ваний у ї́жі, непозде́ржливий на ї́жу. **-ная** *жизнь* – непомірко́ване (непомі́рне, непозде́ржливе) життя́. **-ный** *язык* – нестри́маний язи́к. **-ный** *на язык* – незде́ржливий на язи́к, (*чаще*) язика́тий, (*болтливый*) слабки́й на язи́к (Крим.), (*не умеющий держать в секрете*) слизькоязи́кий. [Непосидя́чої вда́чі був дід, і на язи́к незде́ржливий (Кониськ.). Ти ду́же язика́та: сваво́лі йămі́лости в тобі́ як-ра́з до ка́та (Самійл.)].
Невозде́ржно, -ность, -ный, *см.* **Невозде́ржанно, -ность, -ный.**
Невозмо́жно, *нрч.* – 1) *глаг. нрч.* – неможли́во, (*нельзя*) не мо́жна, (*нет возможности*) не змо́га, не спромо́га, не мо́га, нема́(є) змо́ги (спромо́ги), неспромо́[і]жно, не си́ла, (*никак* **-но**) ні́як, (*зап.*) го́ді. [Неможли́во переказа́ти слова́ми те стано́вище (Кониськ.). Скі́льки я о́сів полама́в через ту го́ру, то й полічи́ти не мо́жна (Н.-Лев.). Не змо́га мені́ поклоня́тися їй (Крим.). Не спромо́га мені́ се зроби́ти (Сл. Гр.). Лю́дям заборони́ти не си́ла, щó хо́чуть ду́мати (Грінч.). Той крам, що без його ні́як прожи́ти на сві́ті (Н. Громада). Гу́дзя го́ді було́ спиниті: він гнав, на́че з горба́ (Коцюб.)]; 2) (*чрезвычайно*) неможли́во, надзвича́йно, на́дто, (*чересчур*) зана́дто, (*до невозможности*) до незмо́ги, до неспромо́ги, (*сил нет выдержать*) аж неви́держка. **-но** *упрям* – неможли́во (надзвича́йно, на́дто) впе́рта люди́на; 3) (*в сложении*) неможли́во-; надзвича́йно-, на́дто-.
Невозмо́жное, *сщ.* – неможли́ве (-вого). [Неможли́ве – се те, що не вді́яв ще смі́лий (Грінч.)]. *Требовать* **-го** – вимага́ти неможли́вого. *До* **-го,** *см.* **Невозмо́жность 1** (*До* **-ти**).
Невозмо́жность – 1) неможли́вість (-вости). [Тре́ба перемогти́ неможли́вість (Київ). Неможли́вість да́льшої пра́ці за таки́х умо́в (Київ). Неможли́вість цього́ стано́вища (Київ)]. *До* **-ти** – до неможли́вости, до незмо́ги, до неспромо́ги, (*свыше всякой меры*) над уся́ку мі́ру, понад уся́ку спромо́гу, до оста́ннього, до оста́нку, (*дальше некуда*) да́лі нема́ куди́, (*фам.*) аж-а́ж; *срв.* **Доне́льзя.** *До* **-ти** *обнажённая* – до неможли́вости (над уся́ку мі́ру, до оста́ннього, до оста́нку) ого́лена. *Глуп до* **-ти** – дурни́й до оста́ннього (до оста́нку); дурни́й, як (не) тре́ба; дурни́й, аж неви́держка; 2) (*сделать что-л.*) неможли́вість, (*бессилие*) неспромо́жність, неспромо́га, неси́ла, незмо́га, (*неспособность*) незда́тність, незді́бність, нездо́льність (-ости) зроби́ти що. [Неможли́вість встанови́ти хроноло́гію веді́йських гі́мнів (М. Калин.). Почува́лася неси́ла щось поді́яти, щось допомогти́ (Р. Край)]. *В случае* **-ти** – якщо́ не мо́жна (бу́де), коли́ нема́(є) (не бу́де) змо́ги. *При* **-ти** *немедленного оповещения* – якщо́ не мо́жна (бу́де) нега́йно сповісти́ти. *Отговариваться* **-тью***, приносить* **-ти** – відмовля́тися, посила́ючись на неможли́вість; вимовля́тися неможли́вістю (неспромо́гою); відмага́тися тим, що не мо́жна (неможли́во, нема́(є) змо́ги) зроби́ти що. *Ставить, поставить кого в* **-ность** *сделать что* – унеможли́влювати, унеможли́вити кому́ що; 3) (*невозможное*) неможли́ве (-вого).
Невозмо́жный – 1) (*превосходящий возможность*) неможли́вий, (*редко, архаич.*) немо́жні[и]й. [Ніч́ого неможли́вого в на́ші часи́ нема́є (Р. Край). Зви́кла до ду́мки, що йти за Гна́том в дале́кий Сибі́р – річ неможли́ва (Коцюб.). Немо́жня річ, не допуска́є ро́зум

(Куліш)]. *Делать, сделать* **-ным** *что* – роби́ти, зроби́ти неможли́вим, унеможли́влювати, унеможли́вити що. *Хочешь, захотелось* **-ного** – хо́чеш, зах(о)ті́лося (замані́лося) неможли́вого, (*насм.*) зах(о)ті́лося пече́ного льо́ду (сні́гу) (Приказки)]. *Это* **-но** – це неможли́ва річ. *Это физически* **-но** – це фізи́чно неможли́ве, це річ фізи́чно неможли́ва; 2) (*неестественный*) неможли́вий, неприро́дні[и]й, ненатура́льний. *Самым* **-ным** *образом* – як-найнеможли́віше, як-найнеприро́дніше, як-найненатура́льніше; 3) (*недопустимый; невыносимый*) неможли́вий. [Що вона́ гово́рить? Щось неможли́ве, безглу́зде! (Коцюб.). Чванли́вість неможли́ва (Самійл.)]. **-ное** *положение, состояние* – неможли́ве стано́вище, неможли́вий стан. **-ный** *человек* – неможли́ва (нестерпу́ча) люди́на. *В* **-ном** *виде* – в неможли́вому ви́гляді.

Невозмути́мо, *нрч.* – 1) незвору́шно, без (найме́ншого) звору́шення, (*спокойно*) спокі́йно, супокі́йно, ла́гідно, (*беззаботно*) безжу́рно, безтурбо́тно, (*равнодушно*) ба́йду́же, байду́жно. [Ба́тько без найме́ншого звору́шення спусти́в ру́ку і заспокі́йливо поплеска́в дити́ну по поти́лиці (Кінець Неволі)]; 2) непору́шно. *Срв.* **Невозмути́мый.**

Невозмути́мость – 1) незвору́шність, незру́шливість, (*спокойствие*) спо́кій, супокі́й (-ко́ю), ла́гідність, (*беззаботность*) безжу́рність, безтурбо́тність (*равнодушие*) байду́ж(н)ість (-ости). [Не ви́держав рі́вної Тимо́шиної незру́шливости (Корол.). Диви́вся на хло́пця мо́вчки, ніби милу́ючись його́ споко́єм (Васильч.). Супокі́й спра́вжнього філо́софа (Доман.)]; 2) непору́шність (-ности). *Срв.* **Невозмути́мый.**

Невозмути́мый – 1) (*неспособный к волнению*) незвору́шний, незру́шливий, (*спокойный*) спокі́йний, супокі́йний, ла́гідний, (*беззаботный*) безжу́рний, безтурбо́тний, (*равнодушный*) байду́жий, байду́жний. [Джім-Енґ поясни́в йому́ одномані́тним, байду́жим го́лосом завзя́того курця́ о́пію, що його́ ха́та піду́па́ла (Олм. Примха)]; 2) (*ничем не нарушаемый*) непору́шний, спокі́йний, супокі́йний; я́сни́й. [Німо́тна рі́чка, затінена і супокі́йна, мов лісова́ сте́жка (Кінець Неволі)]. **-мое** *здоровье, спокойствие* – непору́шне здоро́в'я, непору́шний спо́кій.

Невозмуща́емо, -мость, -мый, *см.* **Невозмути́мо, -мость, -мый.**

Невозмущённый – 1) нескаламу́чений, незбаламу́чений; необу́рений *и т. п.*; *срв.* **Возмуща́ть**; 2) *см.* **Невозмути́мый.**

Невознагради́мо, *нрч.* – невідпла́тно.

Невознагради́мость – невідпла́тність, незапла́тність, невіджа́луваність; невідшко́дність (-ности); *срв.* **Невознагради́мый.**

Невознагради́мый – невідпла́тний, (*реже*) незапла́тний, (*зап.*) невіджа́луваний; (*об убытках*) невідшко́дний. [Ви прино́сите мені невідпла́тні же́ртви (Л. Укр.). Втра́та незапла́тна (Павлик). Невіджа́лувані стра́ти (Франко). Ко́жна річ нага́дувала вдові невіджа́лувану для не́ї стра́ту (Кониськ.)].

Невозобновле́ние – непоно́влювання, невідно́влювання, *оконч.* непоно́влення, невідно́влення чого́.

Невозобновля́емость – непоно́влюваність, невідно́влюваність (-ности).

Нево́зрастный – неповнолі́тній, недолі́тній; *срв.* **Несовершенноле́тний.**

Невои́нственность – невойовни́чість (-чости).

Невои́нственный – невойовни́чий.

Нево́ленье – 1) нево́лення, принево́лювання, си́лування, приму́шування, зму́шування; 2) нево́лення, утісня́ння, утиска́ння *и* ути́скування; стиска́ння; понево́лювання. *Срв.* **Нево́лить.**

Нево́лить – 1) (*принуждать к чему*) нево́лити, принево́лювати, (*чаще*) си́лувати, приму́шувати, зму́шувати кого́ до чо́го *и* що роби́ти. [Тебе́ я не нево́лив, та міг іти́ додо́му, якби́ хтів (Л. Укр.). Рі́дний ба́тько – во́рог мені: нево́лить іти́ за нелюбо́го (Гоголь). Не тре́ба їй торгува́ти, – не нево́лив її́ до цьо́го Ду́вид (Васильч.). А ти-ж чому́ заблука́в до на́шої ха́ти? хіба́ тебе́ хто си́лував? (Коцюб.). Та я-ж її́ не си́лувала позича́ти в ме́не гро́ші (Крим.). Си́лують його́ в одну́ ду́шу: ви́пий ще (М. Левиц.)]; 2) (*притеснять*) нево́лити, (*утеснять*) утісня́ти, утиска́ти *и* ути́скувати, (*стеснять*) стиска́ти, (*порабощать*) понево́лювати кого́. **-ться** – 1) (*стр. з.*) принево́люватися, приму́шуватися, бу́ти принево́люваним, си́луваним, приму́шуваним. *Он* **-тся** *родными* – його́ принево́люють (нево́лять) ро́дичі; 2) (*возвр. з.*) нево́лити, принево́лювати, си́лувати, приму́шувати себе́.

Невольго́тно, *нрч.* – (*несвободно*) неві́льно; (*непривольно*) непривільно, недо́звільно, непро́сто́ро, нерозкішно.

Невольго́тный – (*несвободный*) неві́льний, (*непривольный*) неприві́льний, недозві́льний, нерозкі́шний.

Нево́лье, *см.* **Нево́ля.**

Нево́лька – 1) *см.* **Нево́люшка**; 2) (*инструмент*) – а) (*тиски*) ле́щата (-щат); б) (*стяжка*) стя́гель (-ля).
Нево́льник, -ница – 1) (*раб, рабыня – в прямом и перен. знач.*) невільник, -ниця, раб (-ба́), раби́ня. [Віл, неві́льник лю́дський, що гне в ярмо́ покі́рно ши́ю (Грінч.)]. **-ки** *жизни* – неві́льники (рабі́) життя́; 2) (*содержащ. под стражей*) неві́льник, -ниця, (*узник, -ница*) в'я́зень (-зня), ув'я́знений (-ного), ув'я́знена (-ної); (*пленник, -ница*) полоне́ний (-ного), полоне́на (-ної), полоня́нин, полоня́нка, полоне́ник, -ниця, бра́нець (-нця), бра́нка. [Як неві́льник, плазу́є він (ві́льний дух) у по́росі й те́мряві (Коцюб.)].
Нево́льников, -ницын – неві́льників (-кова, -кове), неві́льничин (-на, -не).
Нево́льничек – неві́льничок (-чка).
Нево́льнический – неві́льницький. [Неві́льницька пое́зія Шевче́нка (Доман.). Неві́льницька ту́га (Васильч.)].
Нево́льничество – 1) (*состояние*) неві́льництво; 2) (*рабство*) нево́ля.
Нево́льничий – неві́льничий, неві́льницький. [Га́сне все в душі́ неві́льничій у вас (Л. Укр.)].
Нево́льно, *нрч.* – 1) (*против воли*) про́ти во́лі, ми́мо во́лі, про́ти бажа́ння; 2) (*непроизвольно, неумышленно*) мимово́лі, (*реже*) мимові́льно *и* (*редко*) мимові́ль, мимохі́ть, несамохі́ть, не́хотячи́, (з)не́хотя. [Мимово́лі ви́котилися у ме́не з оче́й сльо́зи (Кониськ.). Мимово́лі закрада́ється ду́мка, що… (Доман.). О́чі (його́) мимові́льно зупини́лися на о́бразі (Франко). И́нколи таке́ сплете́, що мимові́ль розрего́чешся (Мова). Мимохі́ть зга́дувався їй той ра́дісний тре́пет, з яки́м… (Коцюб.). Ната́лка мимохі́ть озирну́лась (Гр. Григор.). Сагайда́чний несамохі́ть здригну́вся (Загірня). Ді́вчина несамохі́ть зверну́ла на його́ ува́гу (Грінч.). Несамохі́ть жваві́ше роби́в (Ледянко). Не́хотячи почина́в ду́мати про то́го, хто чита́в цю кни́жку (Крим.). И́нколи зне́хотя розсе́рдишся (Мова). Всі жахну́лися зне́хотя (Н.-Лев.). Не́хотя переййма́єшся ду́мкою про смерть (Кониськ.)].
Нево́льность – 1) неві́льність, (*неволя*) нево́ля; 2) підневі́льність; 3) мимові́льність (-ности), несамохі́ття (-ття). *Срв.* **Нево́льный.**
Нево́льный – 1) (*несвободный*) неві́льний, без во́лі. *Гость* – **-ный** *человек, – где посадят, тут и сядет* – гість – неві́льник: де поса́дять, там і сиди́ (Номис); 2) (*подневольный*) підневі́льний, поневі́льний, приневі́льний, неві́льний, (*вынужденный*) си́луваний, (*принудительный*) примусо́вий. **-ный** *брак* – поневі́льний (си́луваний, приму́шений) шлюб; *срв.* **Наси́льный. -ная** *работа* – підневі́льна (приневі́льна, си́лувана, примусо́ва) пра́ця, пра́ця з при́мусу; 3) (*действующий без намерения*; *непроизвольный*) мимові́льний, несамохі́тні[и]й, (*неумышленный*) невми́сний, ненавми́сний, незуми́сний. [Свою́ мимові́льну дрож він склада́в на зму́чене і осла́блене ті́ло (Франко). Мимові́льна у́смішка (Крим.). Несамохі́тний рух (Корол.). Невми́сна хи́ба (Куліш). Моє́ стано́вище незуми́сного підгля́дача здало́ся мені́ не зо́всім зру́чним (Корол.)]. **-ный** *вздох* – мимові́льне зідха́ння. **-ная** *досада* – мимові́льна доса́да. **-ный** *свидетель* – мимові́льний сві́док.
Нево́люшка – нево́ленька, нево́лечка. [Попа́лась я в нево́лечку (Чуб. V)].
Нево́ля – 1) (*рабство, плен*) неволя. [Бі́дні нево́льники у тяжкі́й нево́лі запла́кали (Ант.-Драг.). Ви́вів ти мене́ з нево́лі си́льною руко́ю (Рудан.). Ставо́к під кри́гою в нево́лі (Шевч.). Коли́-б ти зна́ла, коли́-б собі́ ти уявля́ла тяжку́ нево́лю міст нудни́х! (Пушкін, перекл. М. Драй-Хмари)]. *Быть* (*находиться*) *в* **-ле** – бу́ти в нево́лі (в ко́го, чиї́й), (*реже*) бу́ти під нево́лею (в ко́го), бу́ти піднево́леним кому́. [Був у нево́лі туре́цькій (Грінч.). Не на те ми царе́ві присяга́ли, щоб у свої́х мужикі́в під нево́лею бу́ти (Куліш)]. *Отдавать, отдать в* **-лю** *кого* – завдава́ти, завда́ти (*реже* віддава́ти, відда́ти) в нево́лю кого́. [Знуща́лись над на́ми, завдава́ли в нево́лю з жінка́ми та ді́тьми (Л. Укр.)]. *Попадать, попасть в* **-лю** – попада́ти(ся), попа́сти(ся) (*редко* упа́сти) в нево́лю; *срв.* **Попада́ть 1**; 2) (*власть обстоятельств, нужда*) нево́ля, (*принуждение*) си́лування (-ння), при́мус (-су), прину́ка. [Нево́ля приму́шує мене́ працюва́ти з ра́ння до смерка́ння (Київ). У на́шій спра́ві при́мусу (си́лування) не пови́нно бу́ти (Київ)]. **-лею[й]**, *за* **-лю**, *по* **-ле,** *из-под* **-ли** – (*против воли*) нево́лею; (*по принуждению*) з нево́лі, (*чаще*) з при́мусу, з прину́ки; (*путём принуждения*) си́луванням, при́мусом; (*невольно*) мимово́лі, несамохі́ть. [Хазя́йка му́сіла нево́лею годи́ть (Біл.-Нос.). З нево́лі він не ро́бить (Червоногр.). Все в них си́лою та при́мусом (Київщ.)]. *Волею и* (или) **-лею** – (своє́ю) во́лею та й (чи) нево́лею, по во́лі і (чи) з нево́лі, хотячи́ й (чи) не хотячи́. *От одного удара смычком музыканта всё обратилось, волею и* **-лею**, *к единству* (Гоголь) – від одного́ зма́ху смичка́ музи́ки, все наверну́лось, по во́лі і з нево́лі, до односта́йности (А. Харченко). *Волей* **-лей** – а) во́лею-нево́лею, (*фам.* во́ленькою-нево́ленькою), по во́лі чи з нево́лі, самохі́ть чи несамохі́ть; б) (volens-nolens) хо́чеш-не-хо́чеш, (*сокращ.* хоч-не-хо́ч), хіть або́ й не́хіть, (*невольно*) мимово́лі. *Какая* -ля! *что за* **-ля**!

была **-ля**! – (*охота*) яка́ охо́та!, (*нужда*) яка́ потре́ба! хто нево́лить (нево́лив)! хто си́лує (си́лував)!, (*с какой стати*) з яко́ї ре́чи! з яко́ї нево́лі! *Какая мне* **-ля** *итти за него замуж*? – а хто (що) мене́ нево́лить (принево́лює, си́лує, приму́шує) іти́ за його за́між? *Охота пуще* **-ли** – охо́та гірш від нево́лі, своя́ охо́та гі́рша за нево́лю (Приказки); 3) (*неохота*) неохо́та, не́хіть (-хоти).

Невообрази́мо, *нрч.* – неуявле́нно; (*чрезвычайно*) надзвича́йно.

Невообрази́мый – неуявле́нний: (*чрезвычайный*) надзвича́йний; (*сумбурный*) неподо́бний. [У голові́ хо́дором хо́див сього́днішній день, таки́й неподо́бний, таки́й сум'ятли́вий (А. Любч.)].

Невооружённость – неозбро́єність (-ности), неозбро́єння (-ння).

Невооружённый – неозбро́єний. **-ный** *глаз* – го́ле (про́сте) о́ко. **-ным** *глазом* – го́лим (про́стим) о́ком, на го́ле о́ко.

Невоплоти́мо, *нрч.* – невтіле́нно.

Невоплоти́мость – невтіле́нність (-ности).

Невоплоти́мый – невтіле́нний.

Не́вороть – нелицьо́ванка, (ще) не лицьо́вана оде́жа (ткани́на).

Неворо́ченый – нелицьо́ваний.

Невоскреси́мый – невоскресе́нний, невоскре́сний, невоскреси́мий.

Невоскре́сный (*день*) – бу́дній (буде́нний) (день). *Лишь бы в* **-ный** *день* – аби́ не в неді́лю, аби́ в бу́день.

Невоспе́тый – неоспі́ваний, неви́співаний, невсла́влений пісня́ми (в пісня́х).

Невоспита́ние – невихо́вування, *оконч.* неви́ховання; *см. ещё* **Невоспи́танность.**

Невоспи́танность – неви́хованість, (*неучтивость*) незвича́йність (-ности).

Невоспи́танный – неви́хований, (*неучтивый*) незвича́йний. [Ви неви́хований ду́рень (Виннич.)].

Невоспламеня́емость, -мый, *см.* **Невозгора́емость, -мый.**

Невоспрещённый – незаборо́нений.

Невосприи́мчивость – 1) несприйня́тливість до чо́го *и* на що, (*непонятливость*) непохіплі́вість, непохі́пність, нетямови́тість; (*нечувствительность*) невразли́вість на що, нечу́лість, нечу́ткість (-ости) до чо́го; 2) (*к заболеванию*) невразли́вість на що, несприйня́тливість до чо́го, (*иммунитет*) імуніте́т (-ту).

Невосприи́мчивый – 1) несприйня́тливий до чо́го *и* на що, (*непонятливый*) непохіпли́вий, непохіпни́й, нетямови́тий; (*нечувствительный*) невразли́вий на що, нечу́лий, нечутки́й до чо́го. **-вый** *ребёнок* – несприйня́тлива (непохіпна́, нетямови́та) дити́на. **-вый** *к чужой мысли* – несприйня́тливий до чужо́ї ду́мки; 2) (*к заболеванию*) невразли́вий на що, несприйня́тливий до чо́го. *Он* **-чив** *к болезням* – він невразли́вий на х(в)оро́би, (*в обиходе*) його́ х(в)оро́ба не бере́, до його х(в)оро́ба не пристає́, він не ско́ро сла́бне, він на х(в)оро́би не слабки́й.

Невоспроизводи́мый – невідтво́рний.

Невосстанови́мость – невідно́вність, непоно́вність (-ности).

Невосстанови́мый – невідно́вний, непоно́вний.

Невосстановля́емый – 1) невідно́влюваний, непоно́влюваний; 2) *см.* **Невосстанови́мый.**

Невосто́рженный – неперейня́тий за́хватом, незахо́плений, (*непылкий*) незапальни́й.

Невостре́бование – 1) неза́пит (-ту); 2) невіді́брання. *Срв.* **Невостре́бованный.**

Невостре́бованный – 1) (*о письме, товаре*) незапи́таний; 2) (*о денежн. сумме*) невіді́браний.

Невосхище́ние – незахо́плення (-ння).

Невою́ющий – що не вою́є, що не бере́ у́части в війні́, невойо́вий.

Невпод'ём, *нрч.* – не під си́лу (кому́). *Ему это* **-ём** – це йому́ не під си́лу, він цьо́го не піднесе́ (не піді́йме), (*о предприятии*) він цьо́го не піді́йметься.

Невполне́, *нрч.* – не цілко́м, не цілкови́то, не зо́всім, неспо́вна.

Невпопа́д, *нрч.* – 1) (*некстати, не к делу*) не до ре́чи, не до ладу́, невла́д, невгара́зд, (*неудачно*) невлу́чно, (*не во-время*) невча́с, невча́сно, невпо́ру, (*шутливо*) як Пили́п з конопе́ль, (*в неподходящее время*) не в слу́шний час, (*не к слову*) не до сло́ва. *Отвечать* **-па́д** *на вопросы* – відповіда́ти не до ладу́ (невла́д) на (за)пита́ння. *Петь* **-па́д** (*не в такт*) – співа́ти не в лад. *Притти* **-па́д** – прийти́ невча́с(но) (невпо́ру). *Ваши догадки всегда* **-па́д** – ва́ші (з)до́гадки за́вжди невлу́чні (недоре́чні).

Не́впору, *нрч.* – невпо́ру; *см.* **Не во́-время.** *Сапоги мне* **-ру** – чо́боти не на ме́не (не на мою́ но́гу, не до моє́ї ноги́).

Невприме́р, *нрч.* – 1) (*несравненно*) незрівня́нно, без порівня́ння, (*вне сравнения*)

над(уся́ке) порівня́ння; (*при сравн. степ. обычно*) бага́то, бага́цько, дале́ко, зна́чно, куди́, (*редко*) невзамі́ру. [Товари́ства зібра́лося невзамі́ру більш (Сл. Гр.)]; 2) (*в виде исключения*) як ви́(й)няток, (*в противоположность*) на протиле́жність. **ме́р** *другим* (*прочим*) – як ви́(й)няток про́ти і́нших (про́ти ре́шти), не то що і́нші, не так як і́нші. *Он* **-ме́р** *своему брату послушен* – він протиле́жно своє́му бра́тові слухня́ний, він на відмі́ну від свого́ бра́та слухня́ний, він не так як його́ брат – слухня́ний.
Невприме́т(у), *см.* **Невдомё́к.**
Невпроворо́т, *нрч.* – невпрогó́рт, бе́зліч, си́ла силе́нна, що й не перего́рнеш (не перегребе́ш); *см.* **Множе́ство 2** (*Великое* **-ство**). *Чертям* **-ро́т** – чорта́м ті́сно (ні́як поверну́тися).
Невпрогрё́б, *см.* **Невпроворо́т.**
Невпрое́д, *нрч.* – невпо́їд. [Було́ торі́к карто́плі невпо́їд (Вовчанщ.)].
Невпрочё́т, *нрч.* – 1) (*нечётко*) нечи́тко, нерозбі́рно; 2) (*незаметно*) непомі́тно, неви́дно. *Этот почёт людям* **-чё́т** – тако́ї поша́ни ніхто́ в сві́ті не розгля́не.
Невпуска́ние – невпуска́ння, непуска́ння.
Невражде́бность – неворо́жість (-жости).
Невразуми́тельно, *нрч.* – неврозу́мливо, незрозумі́ло, нея́сно. [Говори́в неврозу́мливо (Яворн.)].
Невразуми́тельность – неврозу́мливість, незрозумі́лість, нея́сність (-ости).
Невразуми́тельный – неврозу́мливий, (*непонятный*) незрозумі́лий, нея́сний (кому́). [Незрозумі́лі за́головки (Крим.)].
Невралги́ческий *и* **-ги́чный** – невралгі́чний.
Невралги́я – невралгі́я.
Неврасте́ник – неврасте́ник, (*гал.*) невро́тик. [Бала́кати з тим неврасте́ником не си́ла (Крим.)].
Неврастени́ческий – неврастені́чний.
Неврастени́чка – неврастени́чка.
Неврасте́ни́я – неврасте́ні́я.
Невреди́мо, *нрч.* – ці́ло, без пошко́ди, без (у)шко́ди. [Ті́льки люд збро́йний і смі́ливий, як козаки́, здола́в візи́ й во́лі од на́пасти оберега́ти і ці́ло до городі́в верта́тися (Куліш)].
Невреди́мость – ці́лість, непошко́дженість, невшко́дженість (-ости).
Невреди́мый – ці́лий, непошко́джений, невшко́джений, здоро́вий. [(Ви) (*об одном лице*) сміючись наза́д прихо́дили невшко́джений із западні́ мирсько́ї (Куліш)]. *Жив* (*здрав, цел*) *и* **-ди́м** – живи́й (ці́лий) і здоро́вий. [Наре́шті він ці́лий і здоро́вий поверну́вся до госпо́ди (Крим.)].
Невреди́тельно, -ный, *см.* **Невре́дно 1, -ный 1.**
Невре́дненький – нічоге́нький. [Нічоге́нька нали́вка (Київ)].
Невре́дно, *нрч.* – 1) (*безвредно*) нешкідли́во, невадли́во, нева́дко; 2) (*недурно*: *как безл. сказуемое*) не пога́но, не зле, (*не мешает, не мешало бы*) не ва́дить, не зава́дить, не пошко́дить, не ва́дило-б, не зава́дило-б, не пошко́дило-б.
Невре́дный – 1) (*безвредный*) нешкідли́вий, невадли́вий, нешкідни́й, невадки́й; 2) (*недурной*) непога́ний, (*ничего себе*) нічоге́нький, незгі́рший.
Невре́менный – нетимчасо́вий; (*неминутный*) нехвильови́й, нехвили́нний.
Неври́т, *мед.* – неври́т (-та).
Невробиологи́ческий – невробіологі́чний.
Невробиоло́гия – невробіоло́гія.
Невробла́ст, *гистол.* – невробла́ст (-ту).
Невро́з, *мед.* – невро́за.
Невро́лиз, *мед.* – невролі́за.
Невролити́ческий – невроліти́чний.
Невро́лог – невро́лог (-га).
Неврологи́ческий – неврологі́чний.
Невроло́гия – невроло́гія, нервозна́вство.
Невро́ма, *мед.* – невро́ма.
Невроме́р, *биол.* – невро́мер (-ра).
Невро́н, *биол.* – невро́н (-ну).
Неврона́л, *фармак.* – неврона́л (-лу).
Невропа́т, -па́тка – невропа́т (-та), -па́тка; (*в обиходной речи ещё*: *ненормальный, -ная*) причи́нний, -на, божеві́льний (-ного), -на (-ної).
Невропа́тик – невропа́т (-та).

Невропати́ческий – невропати́чний.
Невропа́тия, *мед.* – невропа́тія.
Невропато́лог – невропато́лог (-га).
Невропатологи́ческий – невропатологі́чний.
Невропатоло́гия, *мед.* – невропатоло́гія.
Невропсихо́з, *мед.* – невропсихо́за.
Неврото́м, *хирург.* – невродо́м (-ма), невротомі́чний ніж (*р.* ножа́).
Невротоми́я, *мед.* – невротомі́я.
Невруче́ние – невру́чення чого́.
Неврučённый – невру́чений.
Невру́чный – незру́чний.
Невса́сываемость – невсмо́ктуваність (-ности).
Невскры́тый – нерозкри́тий, (*о письме, конверте*) нерозпеча́таний, (*о конверте ещё*) нерозрі́заний, (*о посылке*) нерозпако́ваний.
Невспа́ханный – не(з)о́раний, (*о мног. ещё*) непоо́раний.
Невступле́ние – 1) (*в должность*) необійма́ння, *оконч.* необ(ій)нятття́ (поса́ди), незаступа́ння, *оконч.* незасту́плення (уря́ду); 2) (*в брак*) неодру́ження, неодружі́ння, невзяття́ шлю́бу з ким.
Невсту́пно, *народн., нрч.* – неспо́вна, не зо́всім, не цілко́м, (*безл.*) добира́ється, от-о́т бу́де, (*почти*) ма́ло не, бе́змаль, ма́йже, сливе́; (*неполномерно*) непо́вною мі́рою, не на по́вну (ці́лу) мі́ру, не вще́рть. *Ему* **-но** *двадцать лет* – йому́ до двадцятьо́х (літ) добира́ється, йому́ от-о́т два́дцять бу́де.
Невсту́пный, *народн.* – тро́хи неповномі́рний, тро́хи непо́вний.
Невсхо́д (*о посевах*) – несхі́д (-хо́ду), непро́ріст (-росту), (*неоконч. ещё*) несхо́дження, непророста́ння (-ння).
Невсхо́жесть – 1) незіхо́жість, непро́рісність, непро́ріст (-росту); 2) невисхо́жість (-жости). *Срв.* **Невсхо́жий.**
Невсхо́жий – 1) (*о семенах*) незіхо́жий, незіхідни́й, непро́рісний; 2) (*о тесте*) невисхо́жий. [Ті́сто невисхо́же, бо дрі́жджі недо́брі (Звин.)].
Невтерпёж, *нрч.* – не си́ла терпі́ти (кому́ що), неви́держка (терпцю́ нема́) (кому́ що роби́ти). [Неви́держка в ха́ті сиді́ти (Чигиринщ.). От неви́держка тобі́: корти́ть напи́тись? (Звин.). Пусти́ли тихце́м чу́тку про не́ї, що їй вже неви́держка чека́ти (Рада). Уже́ й неви́держка серця́м воя́цьким (Крим.)]. **-пёж** *было* – не си́ла (неви́держка) була́ (роби́ти що), не було́ си́ли (роби́ти що). *Ему уже было* **-пёж** *дожидаться* – йому́ вже не си́ла (неви́держка) була́ дожида́тися (чека́ти). *Ему становится* **-пёж** – йому́ не стає́ си́ли (снаги́) терпі́ти, бере́ його́ нетерпля́чка (Мирний), бере́ його́ нетерпля́ча (Основа 1862), йому́ терпе́ць урива́ється, йому́ нетерпі́й. [Як оце́ у шинку́ сидя́ть та п'ють горі́лку лю́ди, то вже йому́ нетерпі́й, – і собі́ купе́ (Вовчанщ.)]. *По ночам становилось* **-пёж** *от холода* – ноча́ми аж не си́ла була́ терпі́ти хо́лод, ноча́ми става́ла вже неви́держка з холодне́чі. *Украинцам становилась* **-пёж** *от татар* – украї́нцям уже́ й снаги́ не става́ло терпі́ти від тата́р, украї́нцям тата́ри в знаки́ дава́лися аж до неви́держки. **-пёж** *стало* (*сделалось, пришло*) – не ста́ло си́ли терпі́ти що, терпе́ць у(ві)рва́вся на що. **-пёж** *стало делать что* – не ста́ло си́ли (снаги́, терпцю́) роби́ти що.
Невтя́гивающийся *и* **Невтяжно́й** – невтя́гливий. [Па́льці в не́ї закі́нчуються тупи́ми невтя́гливими кі́гтями (Троян.)].
Невулкани́ческий – невулкані́чний.
Невхо́д *и* **Невхожде́ние** – невхі́д (-хо́ду), невхо́дження, невсту́п (-пу), невступа́ння кого́ до чо́го, куди́. **-ние** *в состав чего* – невхо́дження (невсту́п) до скла́ду чого́.
Невхо́жий – 1) (*запрещённый для входа*) невхідни́й, куди́ заборо́нено в(ві)хо́дити (захо́дити), (*недоступный*) непристу́пний. *Этот сад* **-хо́ж** *для публики* – в цей сад(о́к) заборо́нено (не ві́льно) захо́дити пу́бліці, цей садо́к для пу́бліки невхідни́й; 2) (*в дом к кому*) невхо́жий. [В твій дім Арде́нт невхо́жий (Л. Укр.)].
Невы́веренный – неви́вірений, незві́рений; (*о весах*) неви́важений, неви́тарований.
Невы́вод – неви́від (-воду), (*оконч. ещё*) неви́ведення (-ння).
Невы́воз – неви́віз (-возу), (*оконч. ещё*) неви́везення (-ння).
Невы́говоренный – 1) (*невысказанный*) неви́мовлений, неви́словлений; 2) (*по договору*) незастере́жений.
Невы́года – неви́года, неко́ри́сть (-ти); (*убыток*) утра́та; *см. ещё* **Невы́годность.**
Невы́годно, *нрч.* – 1) неви́гідно, незиско́вно, некори́сно; утра́тно, з утра́тою; 2) неви́гідно, неприя́тливо; неприхи́льно; нега́рно, пога́но. *Срв.* **Невы́годный.**

Невы́годность – 1) неви́гідність, незиско́вність, некори́сність; утра́тність (-ности); 2) неви́гідність, несприя́тливість; неприхи́льність; нега́рність (-ости). *Срв.* **Невы́годный.**
Невы́годный – 1) неви́гідний, некори́сний, незиско́вний; (*убыточный*) утра́тний. [Ба́тько був про́ти забасто́вки, вважа́ючи її́ неви́гідною для робітникі́в (Виннич.). Неви́гідна (утра́тна) умо́ва (Київ)]; 2) (*неблагоприятный*) неви́гідний, несприя́тливий, (*неодобрительный*) неприхи́льний, (*дурной*) нега́рний, пога́ний. **-ное** *заключение* (*вывод*) – неви́гідний (неприхи́льний) ви́сновок. **-ное** *мнение* – неви́гідна (неприхи́льна) ду́мка (га́дка), неви́гідний (неприхи́льний) по́гляд. **-ная** *наружность* – неви́гідна (неви́грашна) зо́внішність. **-ное** *положение* – неви́гідний (несприя́тливий) стан, неви́гідне (несприя́тливе) стано́вище. **-ный** *свет* (-ное *освещение*) – неви́гідне сві́тло (осві́тлення). *Показать себя с* **-ной** *стороны* – показа́ти себе́ з нега́рного (неви́гідного) бо́ку.
Невы́дача – невидава́ння, *оконч.* неви́дання; (*денег*) неви́пла́та, несплá́та.
Невы́деланный – неви́роблений, невро́блений; (*о коже*) неви́чинений.
Невы́держанность – 1) неви́триманість, неви́держаність; 2) неви́триманість; недоде́ржаність; 3) нестри́маність, неврівнова́женість (-ности). *Срв.* **Невы́держанный.**
Невы́держанный – 1) (*о продуктах, товарах*) неви́триманий, неви́держаний, невста́рений. [Неви́триманий тютю́н (Київщ.). Не ї́жте цього́ са́ла, ще з ньо́го ропа́ тече́, воно́ невста́рене (Звин.)]; 2) (*неровный*) неви́триманий, неви́держаний; (*о стиле, тоне и т. п.*) недоде́ржаний; (*невышколенный*) неви́муштруваний; 3) (*о человеке*: *несдержанный*) нестри́маний, (*неуравновешенный*) неврівнова́жений.
Невы́держка – 1) (*о продуктах, товарах*) неви́тримання, неви́держання (-ння), неви́держка; 2) (*о характере*) невитрива́лість (-лости).
Невы́езд – неви́ї́зд (-ду). *Подписка о* **-де** – пі́дпис (підпи́ска) про неви́ї́зд.
Невы́езженный – неви́ї́жджений, непринату́рений до ї́зди́.
Невызрева́ние – недостига́ння, недоспіва́ння.
Невы́зревший – недости́глий, надоспі́лий; недосто́яний.
Невыключа́емый – невими́каний.
Невыла́зный – невила́зний. [Невила́зне боло́то (Черкащ.). Невила́зні довги́ (Куліш)].
Невы́мытый – неви́митий, неми́тий.
Невыноси́мо, *нрч.* – несте́рпно, нестерпу́че, (*реже*) непереносно, (*зап.*) незно́сно. [Несте́рпно го́рдий (Франко). Від не́ї нестерпу́че тхну́ло по́том (Черкас.). Як бу́де зовсі́м неперено́сно, тоді́ ви́їдете звідси (Стебн.)].
Невыноси́мость – несте́рпність, нестерпу́чість, (*реже*) неперено́сність, (*зап.*) незно́сність (-ости).
Невыноси́мый – несте́рпний, нестерпу́чий, (*реже*) неперено́сний, (*зап.*) незно́сний. [Від них на сто кро́ків ві́є несте́рпний дух не́чисти (Франко). Йно́коли його́ про́сто ґедз напада́в, і тоді́ він става́в нестерпу́чим (Коцюб.). Нестерпу́чий біль (В. Підмог.). Нестерпу́ча спе́ка (Крим.). Наро́дові незно́сні кри́вди чини́ли (К. Старина)].
Невыно́сливый – невитрива́лий, невино́сли́вий.
Невыно́сный – невино́сни́й.
Невы́печен(н)ый – неви́печений, (*недопеченный*) недопе́чений, (*вязкий, сыроватый*) глевки́й.
Невы́печка – невипіка́ння, *оконч.* неви́печення.
Невы́писавшийся (*о почерке*) – неви́писаний.
Невы́плаканный – неви́плаканий, несплá́каний.
Невы́плата – неви́пла́та, неви́плат (-ту), несплá́та.
Невы́плаченный – неви́плачений, незапла́чений, несплá́чений, непла́чений. [Банк спро́дав дім за непла́чені довги́ (Н.-Лев.)].
Невыполнение – невико́нування, *оконч.* неви́конання (*условия, договора и т. п. ещё*) недоде́ржування, *оконч.* недоде́ржання. [Неви́конання промфінпля́ну (Пр. Правда). Недоде́ржання шлю́бної умо́ви (Доман.)].
Невыполни́мость – нездійсне́нність (-ности).
Невыполни́мый – нездійсне́нний.
Невы́пуск – неви́пуск (-ку), (*действие ещё*); невипуска́ння, *оконч.* неви́пущення.
Невы́работанность – неви́робленність (-ности). [Неви́робленість на́ших національ́них по́глядів (Грінч.)].
Невы́работанный – неви́роблений. [Неви́роблена термінолo̐гія (Київ)].
Невы́работка – невиро́блювання *и* невиробля́ння, *оконч.* неви́роблення.
Невырази́мо, *нрч.* – невимо́вно, невисло́вно, (*не только несказанно*) несказа́нно, невиповідно. [Невимо́вно лю́бо ба́чити вас (Грінч.). Я невимо́вно зраді́ла (Кониськ.).

Несказа́нно тя́жко слу́хати, як пла́че оттаки́й чолові́к (Сим.)].

Невырази́мость – невимо́вність, невисло́вність (-ности).

Невырази́мые, *сщ.* – неназивані (-них), штани́ (-нів), (*кальсоны*) підшта́нки (-ків), спо́дні (-день), спі́дні (-ніх) (штани́).

Невырази́мый – невимо́вний, невисло́вний, (*не только несказанный*) несказа́нний, невипові́дний. [(Сказа́в) з невимо́вною пого́рдою (Франко). Невимо́вний жах (Самійл.). Невимо́вне ща́стя (Тобіл.). Коло уст лягли́ в не́ї скла́дки невимо́вного бо́лю (Коцюб.). Несказа́нна ту́га охопи́ла його́ (Мирний). Він був у несказа́нному го́рі (Олесь). Несказа́нний га́лас (Коцюб.)]. *Нечто* **-мое** – щось невимо́вне (невисло́вне).

Невырази́тельно, *нрч.* – безвира́зно, без ви́разу, непромо́висто, (*неотчётливо*) непрозі́рно. **-но** *читать* – безвира́зно (без ви́разу, непрозі́рно) чита́ти. [Степа́н кни́жку чита́в, та непрозі́рно, ні́чо́го ніхто́ не розбира́в (Звин.)].

Невырази́тельность – безвира́зність, непромо́вистість (-ости).

Невырази́тельный – безвира́зний, невира́зний, без ви́разу, непромо́вистий, (*преимущ. о глазах*) невирази́стий. [Сере́днього ві́ку чолові́к з невира́зним обли́ччям (М. Левиц.)]. **-ный** *голос* – безвира́зний го́лос.

Невы́сказанный – неви́словлений, неви́мовлений. [Неви́словлена ду́мка (Коцюб.)].

Невыска́зываемый – невисло́влюваний, невимо́влюваний, невипові́даний.

Невысо́кий – 1) (*физически*) невисо́кий, (*реже*) невели́кий. [Невисо́ка (невели́ка) гора́ (Київщ.)]. **-кий** *ростом* – невели́кий (невисо́кий, низьки́й) на зріст. **-кий** *голос* – невисо́кий го́лос; 2) (*по количеству*) невели́кий, (*реже*) невисо́кий. **-кая** *цена* – невели́ка (невисо́ка) ціна́. **-кий** *процент* – невели́кий відсо́ток (про́це́нт); 3) (*по качеству*) невисо́кий. **-кое** *мнение о ком* – невисо́ка ду́мка про ко́го. **-кого** *рода* (*о происхождении*) – невисо́кого (невели́кого, незначно́го) ро́ду (колі́на).

Невысо́ко, *нрч.* – неви́соко.

Невы́спавшийся – неви́спаний. [Неви́спані обли́ччя визира́ли неживи́м камі́нням (Васильч.). Степа́н знерво́ваний і неви́спаний, тиня́вся по подві́р'ї (В. Підмог.)].

Невы́спанный – неви́спаний.

Невы́ставка – 1) *см.* **Невыставле́ние**; 2) (*недоставка*) неприставля́ння, непостача́ння, *оконч.* неприста́влення, непоста́чення.

Невыставле́ние – невиставля́ння, *оконч.* неви́ставлення.

Невыставно́й – невиставни́й.

Невы́стоявшийся – неви́стояний, неви́стоялий.

Невысыха́ющий – що не висиха́є (не со́хне), несхну́чий, (*нескоровысыхающий*) нескоросо́хлий. [У вибо́їнах асфа́льту стоя́ли несхну́чі калю́жі (В. Підмог.)].

Невы́танцовавшийся – неви́танцюваний. **-шаяся** *любовь* – неви́танцюване коха́ння. **-шаяся** *повесть* – неви́танцювана по́вість.

Невы́ход – 1) неви́хід (-ходу); [З трудово́ю дисциплі́ною негара́зд: кі́лькість неви́ходів про́тягом дека́ди станови́ла 7,6% (Комуніст)]; 2) *хим.* – недобу́ток (-тку).

Невыходно́й – 1) *см.* **Невыхо́дный**; 2) (*о платье*) невихідни́й; 3) (*о дне*) невихідни́й.

Невы́ходный – безви́хідний, безпора́дний.

Невы́цветший – неви́цвілий.

Невы́чет, *мат.* – нели́шка.

Невы́чистка – невичища́ння, *оконч.* неви́чищення.

Невы́шлифованный – неви́шліфуваний, невідшліфо́ваний.

Невы́щелоченный – (*о белье*) неви́золений, неви́лужений; (*о почве*) неви́лугуваний, неви́полосканий.

Невы́ясненность – неви́світленість, нез'ясо́ваність, неви́ясненість (-ности).

Невы́ясненный – неви́світлений, нез'ясо́ваний, неви́яснений.

Невы́яснившийся – 1) *см.* **Невы́ясненный**; 2) (*неясный*) нея́сний.

Невью́щийся – (*о растении*) невитки́й, (*о волосах*) некучеря́вий.

Невя́жущийся – незв'я́заний, беззв'язко́вий, безла́дний; таки́й, що ку́пи не де́ржиться; (*несогласованный*) непого́джений.

Невя́зка – 1) незв'я́заність, беззв'язко́вість, безла́дніть, (*неувязка*) непого́дженість непоє́днаність (-ости), непоє́днання (-ння); 2) *топогр.* нев'я́зка.

Невя́нущий, *см.* **Неувяда́емый.**

Не́га – 1) (*действие*), *см.* **Не́жение**; 2) (*полное довольство*) ро́зкіш (*р.* ро́зко́ші) *и* (*чаще мн.*) розко́ші (-шів). [Шко́да мені́ Окса́ночки: вдо́ма в ме́не їй була́ ро́зкіш, а в чужи́х лю́дях не те (Звин.)]. *Жить в* **-ге** – жи́ти в ро́зкоші (*чаще* в розко́шах), розкошува́ти, купа́тися в ро́зкоші (в розко́шах), (*переносно*) панува́ти. [На́ше цуценя́тко живе́ у вас в ро́зкоші

(Звин.). На́ші коти́ живу́ть у таки́х розко́шах, як рі́дні ді́ти (Звин.). Ді́йна коро́ва у ро́зкоші купа́ється (Шевч.). Він бага́тий, одино́кий, бу́деш панува́ти (Шевч.)]. *Содержать скот в* **-ге** – держа́ти (купа́ти) това́р у ро́зкоші (у розко́шах); 3) (*упоение, услада*) ро́зкіш *и* розко́ші, пе́стощі (-щів *и* -щей), насоло́да, (*очень редко*) ніга́; (*разнеженность*) розні́женість (-ности); (*сладостное изнеможение*) (соло́дка) знемо́га, (*истома*) мло[і]сть (*р.* мло́сти) *и* (*мн.*) мло́сті (-тів). [Хоті́лося мовча́ти, щоб не зме́ншувати почуття́ ро́зкоши (А. Чайківський). Вся ніга́ мине́ться – з льо́дом води́ нап’є́ться (Пісня). Все навко́ло, поблизу́ і дале́ко, мллі́ло в соло́дкій знемо́зі (Кінидь Неволі)].

Нега́дан(н)о, *нрч.* – несподі́вано, (*реже*) нега́дано; (*вдруг*) ра́птом, враз, нара́з, знена́цька. [Лю́ди ло́вляться в лиху́ годи́ну, як вона́ при́йде нега́дано до них (Куліш)].

Нега́дан(н)ый – несподі́ваний, (*реже*) нега́даний. *Недуманный* **-ный** – неду́маний-нега́даний.

Негади́н, -ди́новый – негади́н (-ну), негади́новий.

Негаранти́ро́ванный – не(в)гаранто́ваний, незагаранто́ваний, незабезпе́чений.

Негармони́чески, *нрч.* – негармоні́йно, негармоні́чно.

Негармони́ческий – негармоні́йний, негармоні́чний.

Негармони́чность – негармоні́йність, негармоні́чність (-ности).

Негармони́чный, *см.* **Негармони́ческий.**

Нега́рный – недоку́рений, неді́гнаний. **-ный** *спирт* – спирт недогі́[о́]н (-го́ну).

Не́га́рь (*прошлогодняя трава*) – не́жер (-ри, *ж. р. и* -ру, *м. р.*), не́жар (-ра, *м. р.*). [Коси́ть було́ ду́же тру́дно, бо між траво́ю була́ не́жер (Драг.)].

Негаси́мо, -мый, *см.* **Неугаси́мо, -мый.**

Негати́в, *фотогр.* – негати́ва (-ви, *ж. р.*) *и* (*рус.*) негати́в (-ва, *м. р.*).

Негативи́зм, *мед.* – негативі́зм (-му).

Негати́вный – 1) (*относ. к негативу)* негати́вний; 2) (*отрицательный*) негати́вний.

Нега́шеный – нелюсо́ваний. **-ная** *известь* – нелюсо́вана ва́пна, нелюсо́ване вапно́.

Не́где, *нрч.* – нема́(є) де, ні́де, (*диал.*) ні́где. [Ги́не сла́ва, батьківщи́на; нема́є де ді́тись (Шевч.). Нема́ де прихили́тись в сві́ті одино́ким (Шевч.). Ні́де поді́тись (Київщ.). Ні́где пра́вди ді́ти (Шевч.)]. *Мне* **-де** *сесть* – мені́ ні́де (я не ма́ю де) сі́сти. *Достать воды было* **-где** – (роз)добу́ти (діста́ти) води́ не було́ де. **-где** *яблоку упасть* – нема́ де (ні́де) я́блукові впа́сти.

Негеро́йский – негеро́йський, негеро́ї́чний.

Неги́бкий – негнучки́й, негну́чий.

Неги́бко, *нрч.* – негну́чко.

Неги́бкость – негну́чкість, негну́чість (-ости).

Неги́бнущий – неги́блий, непропа́щий, що не ги́не (не пропада́є), невмиру́щий, (*вечный*) ві́чний, дові́чний.

Негигиени́ческий – негіґієні́чний.

Негигиени́чно, *нрч.* – негіґієні́чно.

Негигиени́чность – негіґієні́чність (-ности).

Негигиени́чный – негіґієні́чний.

Негла́дкий – нері́вний, негладе́нький, неви́гладжений; (*о речи, выражении и т. п.*) коструба́тий. [У нас земля́ нері́вна (Рудан.)]. **-кая** *речь*, **-кий** *стих* – коструба́та мо́ва, коструба́тий вірш. **-док** *лицом кто* – ма́є нечи́сте обли́ччя хто, нечи́сте обли́ччя в ко́го.

Негла́дко, *нрч.* – нері́вно, негладе́нько; коструба́то; (*неладно*) негара́зд, недо́бре, пога́но, зле; *срв.* **Негла́дкий.**

Негла́дкость – нері́вність, негладі́нь (-ни), неви́гладженість, коструба́тість (-ости); *срв.* **Негла́дкий.**

Неглазиро́ванный – 1) (*неглянцевитый*) неґлянсо́ваний, неґлянцьо́ваний; 2) *кулин.* – неглазуро́ваний.

Неглазуро́ванный (*о керамич. изделиях*) – неполи́ваний, неполи́в’яний.

Негла́сно, *нрч.* – нея́вно; неприлю́дно, (*тайно*) тає́мно, ни́шком, (*секретно*) секре́тно.

Негла́сность – нея́вність, неприлю́дність; тає́мність; секре́тність (-ности); *срв.* **Негла́сный.**

Негла́сный – нея́вний, неприлю́дний, (*редко, рус.*) негла́сний, (*тайный*) тає́мний, (*секретный*) секре́тний. **-ный** *надзор* – тає́мний (нея́вний) до́гляд (на́гляд). **-ным** *образом* – тає́мно, ни́шком, секре́тно; (*неофициально*) неофіці́йно. **-ный** *редактор* – неофіці́йний (невідповіда́льний) реда́ктор.

Неглиже́ – 1) *сщ.* – негліже́ (*ср. р. нескл.*); 2) *нрч.* – недба́ло; *см.* **Небре́жно.**

Неглижи́рование – не́хтування ким, чим *и* кого́, чого́, легкова́ження чого́. **-ние** *службой* –

не́хтування службо́вими обо́в'язками, недба́ння́ про слу́жбу.
Неглижи́ровать – 1) (*быть невнимательным*) бу́ти недба́лим, недба́льствувати; 2) *кем, чем и что* – не́хтувати ким, чим *и* кого́, що, легкова́жити що, не дба́ти про що.
Неглижиро́вка, *см.* **Неглижи́рование.**
Неглижо́р, -жо́рка – не́хтувач, -вачка (ким, чим *и* кого́, чого́); недба́йло (*м. р.*), недба́ха, недба́йлиця (*общ. р.*).
Неглубо́кий – неглибо́кий, (*мелкий*: *о реке, посуде и т. п. ещё*) мілки́й. [Мілки́й мішо́к (Київщ.)].
Неглубо́ко́, *нрч.* – негли́боко.
Неглубо́кость – неглибо́кість, неглибі́нь (-ни), (*мелкость*) мі́лкість (-кости).
Неглу́пый – недурни́й, недурноголо́вий, небезголо́вий, (дово́лі, до́сить) розу́мний. **-пый** *совет* – (дово́лі, до́сить) розу́мна пора́да. **-пый** *человек* – недурна́ люди́на, люди́на з голово́ю, не ду́рень. *Очень* (*весьма*) **-пый** – аж на́дто недурни́й, розу́мний, (*фам.*) розу́мний нівро́ку, мудря́чий, (*сщ.*) розума́ха (*общ. р.*).
Негля́дя́, *нрч.* – не ди́влячись; (*не обращая внимания*) не зверта́ючи ува́ги; (*уверенно*) впе́внено; (*небрежно*) недба́ло.
Неглянцеви́тый – неґлянсува́тий, неґлянцюва́тий, нелиску́чий.
Негнездово́й *и* **Негнездя́щийся** – негніздови́й.
Негние́ние – негниття́ (-ття́), (*незагнивание*) незагнива́ння.
Негнию́чка, *бот.* – 1) (Thuja occidentalis L.) ту́я (америка́нська), жистя́к (-ку́); 2) (Taxus baccata L.) тис (-су), негні́й-де́рево.
Негнию́щий – негнию́ч[щ]ий.
Негну́щийся (*негибкий*) – негнучки́й, негну́чий.
Него́ (*род. и вин. п. ед. ч. м. и ср. р. от мест.* **Он** *после предлогов*) – (в, до, з, за, коло, на, про, через *и т. п.*) йо́го (*реже* ньо́го). [Нема́ в йо́го ні осе́лі, ні са́ду, ні ста́ву (Шевч.)].
Не́го́д – 1) (*неблагоприятное время*) недо́брий (лихи́й) час, недо́бра (лиха́, тяжка́) годи́на, знегі́ддя (-ддя), (з)него́да; 2) (*недород*) недорі́д (-ро́ду), (*неурожай*) невро́жа́й (-жа́ю).
Негоди́вец, *см.* **Него́дник.**
Него́дник, -ница – 1) леда́що (*общ. р.*) *и* ледащи́ця (*общ. р.*), (*сильнее*) ледацю́га (*общ. р.*), непо́трі́б (-ба, *м. р.*) *и* непо́трі́б (-би, *общ. р.*), (*сорванец*) ла́нець (-нця, *м. р.*); (*негодяй, -дяйка*) негі́дник, -ниця, пога́нець (-нця), пога́нка; (*повеса*) гультя́й (-тяя́), -тя́йка. [Зав'яза́ла собі світ за таки́м леда́щом: рябі́й, гугня́вий та ще й зло́дій (Коцюб.). Від тако́го ледацю́ги на все мо́жна сподіва́тись (Мова). Через те́бе, ледацю́го, мо́же й мене́ лю́ди заплюю́ть (Васильч.). Ах, ти непо́трібе, нézда́ро, ну́ждо моя́ несосвіте́нна! (Франко). Обо́м непо́трібам горі́ло се́рце, щоб шви́дше змить з оче́й уся́кий со́ром (Крим.). Мовча́ла-б уже́ кра́ще така́ непо́трі́б! Хіба́ ду́маєш, я не зна́ю, що до те́бе дяк що-вечо́ра хо́дить? (Гоголь)]; 2) неприда́тний, -да́тна, негодя́щий (-ого), -дя́ща (-ої) до чо́го; (*никудышный, -ная*) нікче́ма (*общ. р.*), нікче́мник, -ниця, (*бездарь*) нézда́ра (*общ. р.*); *см.* **Него́дный 1 в.**
Него́дничать – негі́дничати.
Него́дно, *нрч.* – пога́но, ке́псько, зле, недо́бре.
Него́дность – 1) неприда́тність, нézда́тність, (*зап.* нézда́лість), неспосі́бність; нікче́мність (-ости). **-ность** *для питья* – неприда́тність до (для) питтяя́, непи́тність (-ности). **-ность** *к употреблению* – неприда́тність до вжива́ння, неужи́тність (-ности). *Приводить, привести в* **-ность** *что* – дово́дити (призво́дити), дове́сти́ (призве́сти́) до неприда́тности що. *Приходить, притти в* **-ность** – роби́тися, зроби́тися неприда́тним (нézда́тним, неспосі́бним), (*о человеке ещё*) нікчемні́ти, знікчемні́ти, ледащі́ти, зледащі́ти (*прич.* знікчемні́лий, зледащі́лий); *см.* **Приходи́ть 1**; 2) негі́дність, паску́дність (-ности). *Срв.* **Него́дный.**
Него́дный – 1) (*непригодный*) – а) (*о вещах, неодуш. предметах*) неприда́тний, негодя́щий, леда́чий, (*реже*) нézда́тний, неспосі́бний. [Цьо́го чо́бота я ви́кину, бо він негодя́щий (Звин.). Залежа́лий та негодя́щий крам (Рада). Таку́ негодя́щу ха́ту, що вже й гі́ршої не бува́є, мо́же шви́дше даду́ть (Грінч.). Сукно́ леда́че, розла́зиться (Звин.). Мені́ ці халя́ви нézда́тні, бо малі́ (Кам'янеч.). Гвіздо́к уже неспосі́бний, – без голо́вки (Чигиринщ.)]. **-ная** *вещь* – неприда́тна (негодя́ща) річ; *см. ещё* **Не́годь 1**. **-ная** *трава* – бур'я́н (-ну́); б) (*о животных*) неприда́тний, негодя́щий, несудни́й, (*зап.*) нézда́лий, (*вредный*) шкідли́вий. [Несу́ (пса) в ліс заби́ти, бо вже коло ха́ти нézда́лий (Яворськ.)]; в) (*о людях*) неприда́тний, нézда́тний, негодя́щий, непутя́щий, неспосі́бний, (*зап.*) нézда́лий; (*никудышный*) нікче́мний. [В вас оди́н не́крут негодя́щий (Свидн.). З вимо́ги сільра́ди звільнено непутя́щого агроно́ма (В. Підмог.). У рай його́ не прийняли́, бо неспосі́бний, і пішо́в він у пе́кло (Гр. Григор.)]. **-ный** *поэт* – нікче́мний (нézда́тний) поет; г) (*об отвлеч. понятиях*)

непридáтний, (*ничтожный*) нікчéмний. *Покушение с* **-ными** *средствами* – зáмах з нікчéмними зáсобами. **-ный** *к чему, для чего, на что* – непридáтний, causeздáтний, (*зап.*) нездáлий до чóго *и* робúти що. **-ный** *к военной службе* – непридатний до військової служби (до війська), негодящий до призову. **-ный** *для питья* – непридáтний до (для) питтÿ, непитнúй. **-ный** *к употреблению* – непридáтний до вживáння, неужúтний, неспосíбний. [Ця дíжка вже неспосíбна: дві клéпки геть погнилú (Звин.)]. *Язык*, **-ный** *для выражения отвлечённых мыслей* – мóва, непридáтна (нездáтна) вислóвлювати абстрáктні думкú. *Ни на что* (*никуда, ни к чему*) **-ный** – ні до чóго непридáтний (нездáтний, нездáлий), (*эллиптич.*) ні до чóго, (*диал.*) нікýди не суднúй, (*ничего не стоящий*) нічóго не вáртий, (*ничтожный*) нікчéмний, (*о человеке ещё, сщ.*) нікчéма (*общ. р.*), нікчéмник, -ниця. [Чоловíк нездáлий до нічóго (Стефаник). Цей кінь нікýди не суднúй (Сл. Гр.). Так і зріс він ні до чóго (Свидн.). Навíщо сей нікчéмний жарт? (Самійл.). Нікчéмні вíрші (Грінч.)]; 2) (*дурной, скверный*) негíдний, погáний, (*сильнее* препогáний), паскýдний, ледáчий, негóжий; (*о людях ещё, сщ.*) погáнець (-нця, *м. р.*), погáнка (*ж. р.*), ледáщо (*общ. р.*); *срв.* **Негóдник, -ница.** [Бодáй лиш не мáти негíдну дитúну (Гол. III). Пізнáв препогáний, пізнáв тії кáрі óчі (Шевч.). Ах ти зрáдник паскýдний! (В. Підмог.). Сам признáвсь, ледáчий, в зрáді (Грінч.). Я створíння зле, негóже (Самійл.)]. *Самый* **-ный** *человек* – найпаскýдніша людúна, найгíрший непóтріб.

Негодовáние – обýрення (-ння). [Вся ця сцéна викликáє обýрення (Грінч.)]. **-ние** *на что и против чего* – обýрення прóти чóго. [Обýрення прóти кривд і непрáвди (Доман.)]. *Приводить, привести в* **-ние** *кого* – обýрювати, обýрити когó. [Москвá почалá мене сéрдити та обýрювати (Крим.)]. *Приходить, притти в* (*крайнее*) **-ние** – починáти (дýже) обýрюватися *и* (дýже) обýрюватися, (дýже) обýритися. *Исполненный* **-ния** – пóвний обýрення, обýрений. *Он говорил в* **-нии***, что…* – він говорúв пóвний обýрення (обýрений, з обýренням), що…

Негодовáть – обýрюватися, бýти обýреним. [Колú не хóчете обýрюватись, то кúньте кнúжку й не читáйте дáлі (Крим.)]. **-вáть** *на кого* – обýрюватися, бýти обýреним на кóго. [Вонá то плáче, то стрáшно обýрюється на людéй (Грінч.)]. **-вáть** *на что и против чего* – обýрюватися, бýти обýреним прóти чóго. [Обýрені булú ці прóсті дýші прóти новúх порÿдків і невóлі (Грінч.)]. **-вáть** *за что* – обýрюватися, бýти обýреним за що, (*вследствие чего*) з чóго. [Обýрюються на Гéслера за накáз клáнятися брилéві (Грінч.). Обýрюється з тóго, що йогó однодýмців не розумíють (Р. Край)].

Негодýюще, *нрч.* – обýрено, з обýренням; обýрений. [«Непрáвда!» – обýрений казáв він (Крим.)].

Негодýющий, *прлг.* – обýрений. [У кімнáтах лящáв йогó обýрений гóлос (Васильч.)].

Нéгодь – 1) (*о вещах*) – (*соб.*) нéгідь (-годи), непóтріб (-би, *ж. р. и* -бу, *м. р.*), (*отброс*) пóкидь (-ди), (*об одном предмете*) непóтріб, покúдьок, (-дька, *м. р.*), покúдька (-ки, *ж. р.*), покúдище, нікчéмниця, (*шутл.*) надíбок (-бка) у піч. [Покúнули вонú, ÿко нéгідь, багáтства свої̂ (Куліш). В редáкцію не прийнялú йогó твóрів, як непóтріб (Н.-Лев.). Вúкинув геть цей непóтріб (кохáння) (В. Підмог.). Вважáти українську мóву за мóву, а не за покúдьок (Грінч.). Що я вам за покúдище?! (Звин.)]; 2) (*о людях*) – (*соб.*) нéгідь (-годи), непóтріб (-би), (*об одном человеке*) покúдьок. [Чи давнó покúдьком був, ба – зéмлю вже купúв! (Грінч.)].

Негодÿй, -дÿйка – негíдник, -ниця, поганéць (-нця), погáнка, (*грубее*) паскýдник, -ниця, (*об одном лице и соб.*) пóгань (-ни), паскýда. [Такóго негíдника ще світ не бáчив (Київ). Плáче та ридáє, як рúбонька б'éться, а над нéю молодóю погáнець сміéться (Шевч.)].

Негодÿйский – негíдницький.

Негодÿйство – негíдництво, паскýдство; (*гнусность*) пóгань (-ни); *срв.* **Мéрзость 1.**

Негодÿщий – негодÿщий.

Негóже, *безл.* – не годúться, негóже, не лúчить, не слíд, не чля.

Негóжий – 1) негóжий, негодÿщий, непридáтний; *см.* **Негóдный 1**. [На тобí, небóже, що менí (нам) негóже (Приказка). Ой, негóжа в куткý водá (Чуб. V)]; 2) (*плохой*) поганúй, кéпський, недóбрий; (*непристойный*) негóжий.

Негорáздо, *нрч.* – 1) (*нехорошо*) негарáзд, недóбре, погáно; 2) (*не очень*) не дýже, не вéльми.

Негорáздый – нездáтний, нездíбний, недотéпний, невмíлий, нетямýщий. **-рáзд** *на что* – нездáтний, незугáрний, недотéпний, не мáйстер (*м. р.*), не майстéрниця (*ж. р.*) на що, до чóго, що робúти. **-рáзд** *чему* – не знáє, не вміє чогó; не мáйстер на що, до чóго, що робúти.

Негóрдый – негóрдий, негордовúтий, непúшний.

Негородскóй – неміськúй, (*реже*) негородськúй.

Негорю́честь – негорю́чість, незапа́льність (-ости).
Негорю́чий – негорю́чий, незапа́льни́й.
Негоря́чий – негаря́чий; (*нежаркий*) нежаркий́, (*непылкий*) непалки́й, незапальни́й; (*о лошади*) небаски́й.
Негоси́ровать, *бухг.* – перепро́дувати, відпро́дувати, (*о векселе ещё*) пережиро́вувати, *сов.* перепро́дати, відпро́дати, пережирува́ти що. **Негоси́рованный** – перепро́даний, відпро́даний, пережиро́ваний.
Негостеприи́мно, *нрч.* – негости́нно. [Негости́нно стріва́є культу́ра свої́х моло́дших сесте́р (Рада)].
Негостеприи́мность – негости́нність, (*о человеке ещё*) негостелю́бність (-ности).
Негостеприи́мный – негости́нний, (*о человеке ещё*) негостелю́бний. [Поки́нув негости́нну краї́ну (Загірня)].
Негото́вность – негото́вість; (*неохота*) неохо́та, неохо́чість (-ости); (*неподготовленность*) непідгото́ваність (-ности).
Негото́вость – негото́вість (-вости).
Негото́вый – негото́вий. [Заста́в нас со́нних, негото́вих його́ призи́в (Франко)]. **-вый** *к чему, что делать* – негото́вий, (*о человеке ещё*) ненагото́влений до чо́го, на що, що роби́ти.
Негоциа́нт – негоція́нт, (*купец*) купе́ць (-пця́), (*торговец*) кра́мар (-ря).
Негоциа́нтка – негоція́нтка; кра́марка.
Негоциа́ция – негоція́ція. **-ции** – перемо́ви (-мо́в), переспра́ви (-ра́в).
Негоции́ровать – прова́дити перемо́ви (переспра́ви), трактува́ти, пактува́ти з ким.
Негоци́ровать, *см.* **Негоси́ровать.**
Него́ция – (*сделка*) обору́дка, зла́да, (*условие*) умо́ва, (*соглашение*) уго́да; (*дело*) спра́ва.
Негр – негр, (*стар. и зап.*) му́рин. [Товсті́, як у не́грів, гу́би (Н.-Лев.). Як му́рин бі́лим, так ду́рень розу́мним ніко́ли не бу́де (Приказка)].
Неграммати́ческий – неграмати́чний.
Неграмоте́й – неписьма́к (-ка́), неграмоті́й (-ті́я), (*неграмотный*) неписьме́нний, (*сщ., гал.*) анальфабе́т (-та); (*невежда*) не́ук, неві́глас.
Негра́мотно, *нрч.* – безгра́мотно, негра́мотно.
Негра́мотность – 1) неписьме́нність, (*реже*) негра́мотність (-ности). *Ликвидация* **-ти** – ліквіда́ція (*действие ещё*: ліквідува́ння, *оконч.* зліквіду́вання) неписьме́нности, (*сокр.*) лікне́п (-пу); 2) безгра́мотність, негра́мотність (-ности). *Срв.* **Негра́мотный.**
Негра́мотный – 1) (*не умеющий читать и писать*) неписьме́нний, (*реже*) негра́мотний, (*сщ., гал.*) анальфабе́т (-та), (*описат.*) те́мний на письмо́. [Нам дово́дилося чита́ти неписьме́нним і письме́нним слухача́м (Грінч.). На Піріне́йськім піво́строві 70% лю́дности анальфабе́ти (Калит.). Хоч те́мний на письмо́, да ду́же розу́мний (Основа 1862)]; 2) (*безграмотный*) безгра́мотний, негра́мотний.
Неграцио́зно, *нрч.* – неграціо́зно, неграці́йно, без гра́ції.
Неграцио́зность – неграціо́зність, неграці́йність (-ности).
Неграцио́зный – неграціо́зний, неграці́йний.
Негрёнок, *см.* **Негритёнок.**
Негре́тый – негрі́тий, (*неподогретый*) непідігрі́тий, нерозігрі́тий.
Негре́шный – негрі́шний.
Негре́ющий – що не грі́є (не вигріва́є), нете́плий, негрі́йний. **-щее** *солнце* – негаря́че (непалке́, непалю́че, холо́дне) со́нце. **-щая** *одежда* – нете́плий о́дяг.
Негри́т, *см.* **Негрито́с.**
Негритёнок – негреня́, (*стар. и зап.*) мурина́ (-ня́ти).
Негрито́с – негри́т. [Австра́льські негри́ти (Калит.)].
Негритя́нка – 1) негритя́нка, (*стар. и зап.*) му́ринка; 2) *бот.* Sorghum vulgare Pers. – туре́цьке (тата́рське) про́со, со́рго, ду́рра.
Негритя́нский – не́грський, негритя́нський, (*стар. и зап.*) му́ринський.
Негро́мкий – неголосни́й, негучни́й, (*неслышный*) нечутни́й; (*перен.*) негучни́й, незначни́й, (*скромный*) скро́мний.
Негро́мко, *нрч.* – него́лосно, невго́лос, негу́чно, (*тихо*) ти́хо, сти́ха. [Него́лосио сказа́в (Виннич.)].
Негро́мкость – него́лосность, негу́чність (-ности).
Негропромы́шленник *и* **-торго́вец** – негропромисло́вець, негроторго́вець. (-вця), (*зап.*) торгове́льник му́ринів.
Негру́бо, *нрч.* – негру́бо, не по-грубія́нському, не по-гру́бо́му, небрута́льно.

Негру́бый – 1) (*нежёсткий наощупь*) нешорсткий, нецупкий; 2) (*на слух*) негру́бий, (*о голосе ещё*) нетовстий; (*о вкусе и т. п.*) негру́бий; 3) (*о человеке, обращении*) негру́бий, небрута́льний, (*только об обращении*) негрубія́нський.
Не́гу́с – неґу́с (-са).
Негу́сто, *нрч.* – 1) негу́сто; 2) (*немного*) не гу́сто, не (ду́же) гу́сто, то́нко. [У ме́не гро́шей то́нко (не гу́сто) (Звин.)].
Негусто́й – негустий, (*редкий или жидкий*) рідкий; (*о голосе*) негру́бий, нетовстий, (*слабый*) кво́лий. [Рідкий ліс (Брацл.). Рідка́ ка́ша (Звин.)].
Недава́ние – недава́ння (-ння).
Неда́вний – неда́вній, нещода́вній; (*свежий*) свіжий. [Неда́вні ще сльо́зи на ли́ченьку зна́ти (Грінч.). «Так ти ще й би́тись!» – скри́кнула кра́марка на неда́вню свою това́ришку (Мирний). Нещода́вні при́ятелі посвари́лися (Франко). Я́сно встава́ла перед не́ю нещода́вня розмо́ва у садку́ (А. Любч.)]. **-нее** *время* – неда́вній час, неда́вні часи́. *В* **-нее** *время, в* **-нем** *времени* – неда́вніми часа́ми, неда́внім ча́сом, (за) неда́вніх часів, неда́вно, нещодавно́. [Неда́вніми часа́ми за Ки́ївом, Ба́ром і Бра́цлавом простяга́лась пусти́ня (Куліш). Ото́ раз, неда́вніх часів, свя́то наступи́ло (Рудан.)]. *До* **-него** *времени* – до неда́внього часу, донеда́вна. [Донеда́вна хазяїнува́ли вони́ ко́жен у сво́му має́тку (Леонт.)]. *С* **-него** *времени, с* **-ней** *поры* – знеда́вна. [Я поміча́ю знеда́вна, що ви не зо́всім до́бре почува́єте себе́ (Кінець Неволі)]. **-нее** *прошлое* – неда́внє (свіже) мину́ле, неда́вня (свіжа) мину́вшина.
Неда́внишний, *см.* **Неда́вний.**
Неда́вно, *нрч.* – неда́вно, (*ум.* неда́внечко), нещодавно́; (*только что, свежо*) свіжо. [Неда́вно я по-за Ура́лом блука́в (Шевч.). Я тут сиді́в під ли́пою неда́вно (Грінч.). З ба́тьком неда́внечко посвари́вся (Грінч.). Селя́нство, свіже увільнене з-під па́нщини (Франко)].
Неда́вность – неда́вність, нещода́вність (-ности).
Не да́лее, как, *см.* **Не да́льше, как.**
Недалё́кий – 1) (*в пространстве*) недале́кий, (*ум.* недале́чкий), по́близький. [Недале́ка доро́га (Сл. Ум.). Місяць зайшо́в на шпиль по́близької гори́ (Корол.)]; 2) (*во времени*) недале́кий, по́близький; (*о прошлом*) неда́вній. [Пе́рший по́від по́близької весни́ (Корол.)]. **-кое** *будущее* – недале́ке майбу́тнє, недале́ка прийде́шність. *В* **-ком** *будущем* – в недале́кому майбу́тньому, (*вскоре*) незаба́ром. *В самом* **-ком** *будущем* – в найбли́жчому майбу́тньому, (*образно*: *вот-вот*) от тільки неви́дно, (*зап.*) що́-йно неви́дно. [Леге́нда, що, от тільки неви́дно, манасти́р ма́є спітка́ти до́ля Содо́ма та Гомо́ри (Корол.)]. **-кое** *прошлое* – неда́внє мину́ле; 3) (*по степени родства, в духовном отношении*) недале́кий, (*близкий*) бли́зький. **-кий** *родственник* – недале́кий ро́дич; 4) (*по уму*) нему́дрий, благе́нький, недоу́мкуватий, невели́кого (невисо́кого, недале́кого) ро́зуму, бідний на ро́зум, (*рус.*) недале́кий, (*сщ.*) недо́умок (-мка, *м. р.*), (*дураковатый*) пришеле́пуватий, (*ограниченный*) обме́жений. [Ве́рхня плівка громадя́нства, благе́нька собі нівро́ку, не розуміє елемента́рної ду́мки (Рада). Це (*о преподавании*) було́ щось тупе́, ду́же нудне́, недоу́мкувате (Яворн.). Недале́ка вона́, не несе́ться ви́соко вго́ру, – за те слухня́на (Мирний)]. *Он очень* **-лёк** – він ду́же невели́кого (неви́сокого, недале́кого) ро́зуму.
Недалё́ко *и* **Недалеко́**, *нрч.* – 1) недале́ко, (*ум.* недале́чко), неподалеку́, (*ум.* неподале́чку), (*пров.*) неподалеці́, неподале́ць, (*вблизи*) поблизу́, (*близко*) бли́зько. [Він живе́ недале́ко (Київ). До́вбишів двір був недале́ко (Н.-Лев.). Махніть навпрошки́, – це недале́чко (А. Любч.). Тут поблизу́ лежи́ть люди́на (Крим.). Поба́чивши так бли́зько бе́рег той (Грінч.)]. **-ко́** *от кого, от чего* – недале́ко (*ум.* недале́чко) від ко́го (*редко кого*), чого́ (*редко* від чо́го), неподалеку́ (*ум.* неподале́чку) кого́, чого́, (*пров.*) неподалеці́ від ко́го, від чо́го, (*друг от друга ещё*) неподале́ць з ким, (*вблизи*) бли́зько, поблизу́ кого́, чого́. [Недале́ко Староду́ба ста́ли відпочи́ти (Рудан.). Став во́зик недале́чко од ме́не (М. Вовч.). Недале́чко села́ пасе́ться свиня́ (Рудч.). Неподале́чку нас майну́ла по́стать (Корол.). Той дру́гий дуб, – од пе́ршого неподалеці́, – і той обтру́шено (Борз.). Ми неподале́ць з ни́ми живемо́ (Новомоск.). Бли́зько ліжка не́ньки спа́ли в коли́сці (діти) (Л. Укр.)]. **-ко** *уйти* (*уехать*) (*перен.*) – недале́ко заї́хати; 2) *сказ. безл. предл.* – недале́ко. [Недале́ко до кінця́ (П. Тичина). До Жиля́нської ву́лиці було́ недале́ко (В. Підмог.)]. *До берега* **-ко́** – до бе́рега недале́ко. **-ко́** *от счастья, от тюрьмы* – недале́ко від (до) ща́стя, від (до) в'язни́ці. **-ко́** *и праздник* – ско́ро (незаба́ром) і свя́то. **-ко́** *ходить за примером* – недале́ко йти (ходи́ти) по при́клад; недале́ко шука́ти при́кладу.
Недалё́кость – 1) недале́кість, по́близькість; бли́зькість (-кости); 2) нему́дрість, недоу́мкуватість; невели́кий (невисо́кий, недале́кий) ро́зум (-му), -обме́женість (-ости). *Срв.* **Недалё́кий.**

Недале́че, *см.* **Недалёко.**
Недалёчко, *нрч.* – недале́чко, неподале́чку; *срв.* **Недалёко.** [Сказа́в-би слове́чко, та вовк недале́чко (Номис)].
Неда́льний – 1) *см.* **Недалёкий**; 2) *см.* **Недальнови́дный.**
Недальнобо́йность – короткобі́йність (-ности).
Недальнобо́йный – короткобі́йний.
Недальнови́дно, *нрч.* – недалекогля́дно, короткозо́ро, непередба́чливо, необа́чно; *срв.* **Недальнови́дный.**
Недальнови́дность – недалекогля́дність, короткозо́рість, близькоо́кість, низькоо́кість (-ости); *срв.* **Недальнови́дный.** [Сліпо́та й низькоо́кість – немину́ча ри́са ма́ло не ко́жної люди́ни (Доман.)].
Недальнови́дный – недалекогля́дний, (*близорукий*) короткозо́рий, близькоо́кий, низькоо́кий, непрозорли́вий, непрозі́рливий, (*непредусмотрительный*) непередба́чливий, (*неосмотрительный*) необа́чний.
Недальнозо́ркий – 1) (*близорукий*) короткозо́рий, близькоо́кий, низькоо́кий; 2) *см.* **Недальнови́дный.**
Неда́льность, *см.* **Недалёкость.**
Не да́льше, как, *нрч.* – на давні́ш(е), як; не да́льше (не да́лі), як. **-ше, как** *сегодняшней ночью* – не давні́ш (не да́льше, не да́лі), як сього́дні вночі́; оце (*или* всього́) ті́льки вчо́ра вночі́.
Недарови́тость – неталанови́тість, необдаро́ваність (-ости) (хи́стом).
Недарови́тый – неталанови́тий, необдаро́ваний (хи́стом).
Недарово́й – недаро́ваний, недарови́й.
Неда́ровый, *см. под* **Мат 5.**
Неда́ром, *нрч.* – неду́рно, неда́рма, неда́ром. [Неду́рно ка́жуть, що як ма́є скла́стися ли́хо, то… (Коцюб.). Тобі там бу́де до́бре цари́цею у Лі́дії бага́тій, – її́-ж неда́рма золото́ю звуть (Л. Укр.)].
Недаю́щийся – нейня́тливий, неподáтливий, непідда́тливий, що не йме́ться кому́, що не дає́ться до рук кому́.
Недви́жи́мо, *нрч.* – непору́шно, нерухо́мо, (*реже*) неповору́шно, не(з)ру́шно, недви́жно. [Непору́шно стоя́ть дерева́ (Коцюб.) Сиді́ла непору́шно, як кам'яна́ (Грінч.). Сиді́ла неповору́шно на одному́ мі́сці (Н.-Лев.). Недви́жно те́мні дерева́ стоя́ть (Франко). Пил висі́в у пові́трі недви́жно (Крим.)].
Недви́жимое, *сщ., см.* **Недви́жимость.**
Недви́жимость – нерухо́мість (-мости), нерухо́ме добро́ (майно́), (нерухо́мий) маєток; *см.* **Недви́жимый 2.**
Недвижи́мость – непору́шність, нерухо́мість (-ости). [Одві́чні го́ри, що в своі́й непору́шності ба́чили сла́ву вели́кого наро́ду (Коцюб.). Земну́ю нерухо́мість вони́ бажа́ють зворуши́ть (Чупр.)].
Недви́жимый – 1) (*неподвижный*) непору́шний, нерухо́мий, (*реже*) неповору́шний, не(з)ру́шний, недви́жний; (*перен.*: *незыблемый*) непору́шний. [Ске́лі стоя́ли непору́шні над водо́ю (Н -Лев.). З цього́ серпа́нку сві́тла виступа́в непрозо́рою, непору́шною тверди́нею лиш найбли́жчий край бе́рега (Кінець Неволі). Андрі́й вмер мо́же – он лежи́ть до́вгий і нерухо́мий (Коцюб.). Це́ля стоя́ла бліда́, холо́дна, недви́жна (Франко). Недви́жні ті́ні (М. Рильськ.)]; 2) (*об имуществе*) нерухо́мий. **-мое** *имущество* – нерухо́ме добро́ (майно́), (нерухо́мий) маєток, нерухо́мість. [Брати́ зоста́вили (йому́) все нерухо́ме добро́ (Н.-Лев.). Ко́жного неві́льного вважа́ти за ві́льного з усі́м його́ маєтком рухо́мим та нерухо́мим (Доман.)].
Недвижи́мый, *см.* **Недви́жимый 1.**
Недви́жно, -ность, *см.* **Недви́жи́мо, -жи́мость.**
Недви́жный, *см.* **Недви́жимый 1.**
Недворя́нский – недворя́нський, нешляхе́тський, (*небарский*) непа́нський.
Недвусмы́сленно, *нрч.* – недвозна́чно.
Недвусмы́сленность – недвозна́чність (-ности).
Недвусмы́сленный – недвозна́чний.
Недееспосо́бность – недієзда́тність (-ности).
Недееспосо́бный – недієзда́тний.
Неде́йственность – нечи́нність, недію́щ[ч]ість (-ости).
Неде́йственный – нечи́нний, недію́щ[ч]ий.
Недействи́тельно, *нрч.* – 1) неді́йсно, нереа́льно; неправди́во; 2) неді́йсно, нечи́нно; ма́рно,

даре́мно. *Срв.* **Недействи́тельный.**

Недействи́тельность – 1) неді́йсність, нереа́льність; неправди́вість; 2) неді́йсність, нечи́нність; нева́жність; ма́рність, даре́мність (-ости). *Срв.* **Недействи́тельный.**

Недействи́тельный – 1) (*нереальный*) неді́йсний, нереа́льний, (*неистинный*) несправ́жній, несправде́шній, неправди́вий. [Це неді́йсна поді́я (Київ). Усі́ незрозумі́лі я́вища раціоналі́зм визнає́ за нереа́льні, за неправди́ві (Доман.). Зроби́ так, щоб те, що мину́ло, було́ неправди́вим! ((Крим.)]; 2) (*не имеющий силы, значения*) неді́йсний, нечи́нний, (*юрид. ещё*) нева́жний, неправоси́льний; (*тщетный*) ма́рний, даре́мний. **-ный** *голос* (*при голосовании*) – неді́йсний (нева́жний) го́лос. **-ный** *закон* – нечи́нний (неправоси́льний) зако́н. **-ное** *лекарство* – непомічні (нечи́нні) ліки; ліки, що не ма́ють си́ли. [Дали́ пи́ти яку́сь трави́ну, вона́ не ма́є си́ли (Звин.)]. **-ные** *меры* – неді́йсні (ма́рні) за́ходи. *Это удостоверение* **-но** – ця по́свідка неді́йсна. *Признать завещание* **-ным** – ви́знати духівни́цю (духо́вну) за неді́йсну (нечи́нну, нева́жну). *Просьбы мои* **-ны** – проха́ння (про́сьби) мої ма́рні (даре́мні, не ма́ють си́ли).

Неде́йствующий – недію́щ[ч]ий, нечи́нний, недійови́й. **-щий** *вулкан* – недію́щий вулка́н. **-щая** *машина* – нечи́нна маши́на. *Это* **-щий** *телеграф* – цей телегра́ф не працю́є.

Неделание, *см.* **Ничегонеделание.**

Неделечка – тижничок (-чка).

Неделикатно, *нрч.* – неделікатно, (*невежливо*) неввічливо, незвичайно, нечемно, неґречно.

Неделикатность – 1) неделікатність, (*невежливость*) неввічливість, незвичайність, нечемність, неґречність (-ости); 2) (*неделикатный поступок*) неделікатність, неделікатний учинок (-нку) *и т. п.*

Неделикатный – неделікатний, (*невежливый*) неввічливий, незвичайний, нечемний, неґречний.

Неделимое, *сщ.* – 1) *биол.* – особень (-бня), особина: 2) *хим.* – атом (-ма).

Неделимость – неподільність, (*реже*) нероздільність (-ности). [Цілість і неподільність особи (Рада)].

Недели́мый – неподі́льний, (*реже*) нерозді́льний. [Дені́кинське га́сло; «єди́на неподі́льна» (Пр. Правда). Нерозді́льна ці́лість (Доман.)].

Неде́лить – працюва́ти по че́рзі ти́ждень, тижни́ти.

Неде́ловать – 1) *см.* **Неде́лить**; 2) (*проживать где-л. неделю*) тижнюва́ти.

Неде́лька – ти́жник (-ка).

I. Неде́льно, *нрч.* – не до ді́ла, не до ладу́, не до путтяґ; *срв.* **I. Неде́льный.**

II. Неде́льно, *нрч.* – тижне́во, тиже́нно, потиже́нно; *срв.* **II. Неде́льный 1.**

I. Неде́льный (*неосновательный*) – недоді́льний, не до ді́ла, недола́дні[и]й, не до ладу́, непутя́щий, непу́тній, не до путтяґ. [Він люди́на не до ді́ла (Звин.)].

II. Неде́льный – 1) (*относ. к неделе*) тижне́вий, тижньови́й, тиже́нний, (*понедельный*) потижне́вий, потиже́нний, (*на целую неделю, длящийся целую неделю*) цілотижне́вий. [Тижне́вий речіне́ць (Київ). Поде́нна та потижне́ва платня́ (Екон. Наука.). То́рба з хлі́бом і цибу́лею – це його́ цілотижне́ва пожи́ва (Франко)]. **-ный** *заработок* – тижне́вий (тижньови́й) заробі́ток; 2) (*воскресный*) неді́льний, неді́лішний. *День* **-ный** – неді́лішний день, неді́ля.

Неде́льски, Неде́льский, *см. под* **Неде́ля 1.**

Неде́льщик – 1) (*чередной в неделю*) тижньови́й (-во́го); 2) *см.* **Понеде́льщик.**

Неде́льщина – 1) *см.* **Понеде́льщина**; 2) (*плата*) тижне́ва (тиже́нна) пла́та (платня́).

Неде́ля – 1) ти́ждень (*р.* ти́жня), (*редко*) неді́ля (*р. мн.* не́діль). [Ти́ждень проле́жала Оле́ся в посте́лі (Н.-Лев.). Більш неді́лі, як нема́ їх до́ма (Квітка). І мину́ло не́діль кі́лька, кі́лька літ мина́є (Рудан.)]. *На прошлой, на этой* **-ле** – на тому́ (тім), на цьому́ (цім) ти́жні, того́ (мину́лого), цього́ ти́жня. *С будущей* **-ли** – знеді́лі. *На будущей* (*следующей*) **-ле** – на тому́ (тім) ти́жні, дру́гого ти́жня, знеді́лі, (*диал.*) назнеді́лі. [Пе́вно на тім ти́жні приї́де (Кониськ.) Дру́гого таки́ ти́жня ми захті́ли знов зроби́ти те са́ме (Крим.). Знеді́лі почну́ть ора́ти (Київщ.). Назнеді́лі поїду до Ки́їва (Липовеч.)]. *За* **-лю** – за (у) ти́ждень. [Не скі́нчить у ти́ждень ціє́ї робо́ти (М. Вовч.)]. *Через* **-лю** – за (через) ти́ждень. [За ти́ждень вели́кдень (Приказка). Через ти́ждень у неді́лю (*в воскресенье*) (Гнід.)]. **-ли** *через две* – ти́жнів за (через) два. *Каждую* **-лю** – що-ти́жня, ко́жного ти́жня. *Каждые две, три* -ли – що-дру́гого, що-тре́тього ти́жня. **-лю неде́льски** (**неде́льску, неде́льскую**) – ці́лий (цілі́сінький) ти́ждень, (*грубо*) ці́лу тижня́ку. *Проводить, провести* **-лю** *где* – тижнюва́ти, перетижнюва́ти де. *Семь пятниц на* **-ле,** *см.* **Пя́тница.** *Мели, Емеля, твоя* **-ля** – мели́, Іва́не, до́ки ві́тер не ста́не (ві́тру ста́не); 2) (*в назв. церк. седмиц*) ти́ждень, (*редко*) неді́ля.

Вербная **-ля,** *см.* **Ве́рбный.** *Крестопоклонная* **-ля,** *см.* **Крестопокло́нный.** *Светлая* -ля – велико́дні свя́та (*р.* свят). *Страстная* **-ля** – бі́лий ти́ждень. *Фомина* **-ля** – провідни́й ти́ждень, про́води (-водів *и* -від).
Недемократи́чески, *нрч.* – недемократи́чно, не по-демократи́чному.
Недемократи́ческий – недемократи́чний.
Недемократи́чно, -ный, *см.* **Недемократи́чески, -ский.**
Недержа́ние – 1) недержа́ння, нетрима́ння; (*слова*) недоде́ржування; 2) *мед.* – нетрима́ння. **-ние** *мочи* – нетрима́ння се́чі.
Неде́ржан(н)ый – невжи́ваний, нови́й; (*об одежде, обуви*) нено́шений, нехо́джений.
Неде́ржкий – 1) (*о земле*) недержки́й; (*о человеке*) слаб(к)и́й на вто́ри.
Неде́тский – недитя́чий. [Недитя́ча любосні́сть у дити́ні (В. Підмог.)].
Недё́шево, *нрч.* – неде́шево.
Недешё́вый – недеше́вий.
Неде́ятельность – неді́яльність, неакти́вність (-ности).
Неде́ятельный – неді́яльний, неакти́вний. [Хто цього́ не зро́бить, того́ вважа́тимуть за неді́яльного (М. Левиц.)].
Недисциплини́ро́ванность – недисциплíно́ваність (-ности).
Недисциплини́ро́ванный – недисциплíно́ваний, (*о человеке, животном ещё*) неви́дисциплінуваний, неви́муштруваний.
Недифференци́рованный – не(з)диференційо́ваний.
Недли́нный – недо́вгий.
Не́длячего, *см.* **Не́кчему.**
Недо (*в сложении*) – недо.
Недобе́г – недо́біг (-гу).
Недобе́л – недо́біл (-лу); *см.* **Недобе́лка.**
Недобелё́н(н)ый – недобі́лений.
Недобе́лка – недобі́лювання, *оконч.* недобі́лення, недо́біл (-лу).
Недобе́лок – недобі́лений віск (*р.* во́ску), недо́білок (-лку).
Недобива́ть, недоби́ть – недобива́ти, недоби́ти кого. **Недоби́тый** – недоби́тий.
Недоби́ток *и* **Недоби́тыш** – недо́биток (-тка).
Недобо́й – недобі́й (-бо́ю).
Недобо́р – недобі́р (-бо́ру); (*недоимка*) недопла́та (-ти), недо́плат (-ту), недо́платка.
Недобо́рка – недобі́р (-бо́ру).
Недобо́рщик, -щица – недобі́рник, -ниця.
Недобра́живать, недоброди́ть – недограва́ти, недогра́ти, не вигрáва́ти(ся), не ви́грати(ся) до́бре, (*с образованием пены*) недошумо́вувати, недошумува́ти. **Недоброди́вший** – що недогра́в (не ви́грав(ся) до́бре), неви́граний, недошумо́ваний.
Недо́бранный – неді́браний.
Недобра́сывание – недокида́ння (-ння).
Недобра́сывать, недобро́сить – недокида́ти, недоки́нути що. **Недобро́шенный** – недоки́нутий *и* недоки́нений.
Недобро́ – недобро́, ли́хо, зло. *Поминать* **-ро́м** *кого* – зга́дувати ли́хом (лихи́м сло́вом) кого́.
Недоброво́льно, *нрч.* – недобровíльно, не з до́брої (не з своє́ї во́лі), не своє́ю охо́тою (во́лею), недоброхі́ть, несамохі́ть.
Недоброво́льный – недобровíльний, недоброхі́тній, несамохі́тній.
Недобро́д – недогра́ння, недошумува́ння (-ння), недо́шум (-му); *срв.* **Недобра́живать.**
Недоброди́ть, *см.* **Недобра́живать.**
Недо́брое, *сщ.* – недо́бре (-рого) *и* недобро́ (-ра́), лихе́, зле (-о́го), ли́хо, зло. *Замышлять* **-рое** – замишля́ти (заміря́ти) лихе́ (зле), замишля́ти лихе́ (недо́бре) ді́ло. *Чуять* **-рое** – чу́ти (передчува́ти) (яке́сь) ли́хо (недобро́) *или* (яку́сь) біду́.
Недоброжела́тель, -ница – недоброзичли́вець (-вця), -виця, недоброхі́т (-хо́та), -хі́тка, неприхи́льник, -ниця, (*злобствующий, -щая*) зло́сник, -ниця, злоби́тель, -телька, (*враг*) во́рог (*общ. р.*), (*о женщ. изредка*) во́рожка.
Недоброжела́тельно, *нрч.* – недоброзичли́во, незичли́во, неприхи́льно; (*враждебно*) воро́же.
Недоброжела́тельность – недоброзичли́вість, неприхи́льність (-ости); *см.* **Недоброжела́тельство.**
Недоброжела́тельный – недоброзичли́вий, незичли́вий, неприхи́льний; (*враждебный*) воро́жий. [Співа́ють на́ші селя́ни про таємни́чу, ча́сом незичли́ву до́лю (Г. Барв.)].
Недоброжела́тельство – недоброзичли́вість, незичли́вість, неприхи́льність, неприхи́лля (-

ляя), недоброхі́тство; (*враждебность*) воро́жість (-ости), ворожне́ча. **-ство** *к кому* – неприхи́льність, неприхи́лля до ко́го.

Недоброжела́тельствовать *кому, чему* – не зи́чити добра́, ли́ха (зла) зи́чити, ми́слити зло кому́, не(с)прия́ти кому́, чому́, ста́витися неприхи́льно (воро́же) до ко́го, до чо́го. [Яка́сь недо́бра люди́на ми́слить зло мені́ й вам (Н.-Лев.)].

Недоброка́чественность – недобро́тність, недо́бра (пога́на) я́кість (-ости), недо́брі прикме́ти (-мет).

Недоброка́чественный – недобро́тний, недо́брий, недо́брої (пога́ної) я́кости, недо́брих прикме́т, пога́ний.

Недобропоря́дочность – непоря́дність, непу́тність, непутя́щість, (*беспутность*) безпу́тність (-ости).

Недобропоря́дочный – непоря́дний, непу́тній, непутя́щий, (*беспутный*) безпу́тній.

Недобро́с – недо́кид (-ду).

Недобросо́вестно, *нрч.* – несо́вісно, несумлі́нно.

Недобросо́вестность – несо́вісність, несумлі́нність (-ности). [Баришівни́цтво вимага́є не лише́ несумлі́нности, але́ тако́ж знання́ психоло́гії (Франко)].

Недобросо́вестный – несо́вісний, несумлі́нний. [Несо́вісна шовіністи́чність (Крим.). Несумлі́нні конкуре́нти (Франко)]. **-ное** *владение, приобретение* – несо́вісне володі́ння, придба́ння́.

Недоброта́ – недо́брість (-рости).

Недоброхо́т, -хо́тка, -хо́тно, -хо́тный, -хо́тство, -хо́тствовать, *см.* **Недоброжела́тель, -ница, -но, -ный, -ность, -ствовать.**

I. Недо́брый, *прлг.* – 1) недо́брий (для ко́го, до ко́го), (*злой*) лихи́й, злий; (*негуманный, бесчеловечный*) нелю́дяний (для ко́го); (*неприязненный*) недо́брий, непри́язний (до ко́го). [В (його́) го́лосі забриніло щось жорстке́, недо́бре (Л. Укр.). Лиха́ люди́на (Київщ.). Яки́й він до́брий був для вас, а ви для його́ сирі́т такі́ нелю́дяні (Свидн.). Хто (з нас був) непри́язний, – щоб до́брости вчи́вся (Самійл.)]; 2) (*дурной*) недо́брий, лихи́й, (*нехороший*) нега́рний, пога́ний; (*неблагоприятный*) недо́брий, лихи́й, злий. [Прийшли́ ві́сті недо́брі (Шевч.). Сла́ва на все село́ недо́брая ста́ла (Шевч.). Наді́йде годи́на зла́я (Рудан.)]. **-рый** *глаз* – лихе́ (пристрі́тне, навро́чливе, урі́чливе, урі́чне) о́ко. [Лихи́м о́ком гля́нули на нас (Гоголь)]. **-рое** *дело* (*о грабеже, разбое*) – лихе́ ді́ло, лихи́й учи́нок, злочи́нство. **-рые** *люди* (*молодцы*) – недо́брі лю́ди (хло́пці). **-рое** *место* – нечи́сте мі́сце. **-рый** *товар* – недо́брий (недобро́тний, пога́ний) крам. *В* **-рый** *час* – в недо́бру (лиху́) годи́ну, в недо́брий час, недо́брої (лихо́ї) годи́ни. [Шану́йтеся в недо́бру годи́ну (Шевч.). В недо́брий час з того́ нері́вні ти насмія́лась (Шевч.)].

II. Недо́брый, *сщ.* – 1) недо́брий (-рого), лихи́й, злий (-о́го). [З лихи́ми я лиха́, а з до́брими до́бра (Кониськ.)]; 2) (*чорт*) лихи́й, нечи́стий (-ого), нечи́ста си́ла, ді́дько. [Прині́с його́ лихи́й (Київщ.)].

Недобу́дчивый – 1) (*о человеке*) недобу́дливий таки́й, що й не добу́дишся його́; 2) (*о сне*), *см.* **Непробу́дный.**

Недобы́чливый – 1) (*неприбыльный*) неви́гідний, незиско́вний, непожи́тний; 2) (*непредприимчивый*) нездобі́чливий, непромітни́й, неметки́й.

Недобы́чный, *см.* **Недобы́чливый 1.**

Недова́л – 1) (*недогрузка*) недованта́жування, *оконч.* недованта́ження; 2) (*недостаточная обработка при валянии*) недова́лювання, *оконч.* недоваля́ння; 3) (*недовалянное*) недо́ва́л (-лу).

Недова́лка, *см.* **Недова́л 1.**

Недова́лянный – недова́ляний.

Недова́р – 1) (*действие*) недова́рювання, *оконч.* недова́рення *и* недоварі́ння; 2) недо́вар (-ру), недо́ва́рок (-рк).

Недоваре́ние – недова́рення *и* недоварі́ння.

Недова́ре[ё]нность – недова́реність (-ности).

Недова́ривание – недова́рювання (-ння).

Недова́ривать, недовари́ть – недова́рювати, недовари́ти що. **Недова́ре[ё]н(н)ный** – недова́рений.

Недова́рка, *см.* **Недова́р.**

Недова́рный – недова́рений.

Недовезённый – недове́зений.

Недове́рие – недові́ра, (*реже*) недові́р'я (-р'я), недові́рство, неві́ра, неві́рство, неймові́ра, неймові́рство, (*потеря веры*) знев́іра, зневі́р'я (-р'я). [Він з недові́рою подиви́вся на Они́сю

(Н.-Лев.). Берý з недовір'ям кни́жку (Васильч.). Я не сказáв «будь вíрна» з недовíрства (Куліш). До панів нарóд наш мáє дáвню істори́чну невíру (Основа 1862). Зни́кне та сумнá проміж їх невíра, якá гальмýє пóступ (Грінч.). Усí з неймовíрою стéжили за кóжним моїм рýхом (Коцюб.). Зни́кне все неймовíрство з-межи двох нарóдів (Грінч.)]. **-рие** *к кому, чему* – недовíра, недовíр'я, невíра до кóго, до чóго, зневíра, зневíр'я до кóго, до *и* прóти чóго. [Розпáлений невíрою до жíнки, не давáв їй прóсвітку (Грінч.). Надхóдить розчаровáння, зневíра до сéбе (Крим.). Зневíр'я прóти нещи́рих зáходів до кріпáцької рефóрми (Доман.)]. *С* **-рием** – з недовíрою *и т. п.*; *см. ещё* **Недовéрчиво.** *Возыметь* **-рие** – запали́тися (перейня́тися) недовíрою. *Иметь* (*питать*) **-рие** *к кому* – не мáти довíри до кóго; *см.* **Недоверя́ть.**

Недовéрок – 1) (*недоверчивый*) неймовíра, невíра; 2) (*иноверец*) недóвірок (-рка).

Недовéрчиво, *нрч.* – недовíрливо, неймовíрно, неймовíрливо. [«Пли́тко»? – спитáв недовíрливо Мирóн (Франко). Стоїть на бéрезі і якóсь неймовíрно поглядáє на вóду. (Мирний). Неймовíрно похитáв головóю (Крим.). «Хібá й ви з нáми?!» – неймовíрливо звернýвся до ньóго мýляр (Васильч.)].

Недовéрчивость – недовíрливість, неймовíрність неймовíрливість, недовíрство, неймовíрство. [Нехáй хоч раз Касáндра не скáржиться на лю́дську неймовíрність (Л. Укр.)].

Недовéрчивый – недовíрливий, (*диал.* недовíркуватий), неймовíрний, неймовíрливий. [Які тепéр лю́ди поставáли недовíрливі! (Київщ.). У мéне чоловíк неймовíрний (Гуманщ.). Неймовíрний чоловíк, що не йме вíри нікóму (Н.-Лев.). Бáба глянула (на йóго) неймовíрним пóглядом (Грінч.)].

Недовершённый – недовéршений, недокíнчений, неви́кінчений, недорóблений, недовéдений до кінця́ (до крáю).

Недоверя́ть – не мáти вíри до кóго, не йня́ти (не діймáти) вíри, не довіря́ти, не вíрити комý, чомý, не ввіря́ти комý *и* на кóго, на що, не ввіря́ти на кóго; *срв.* **Доверя́ть.** [Ще й вíри не йме, що в мéне єсть дéрево на хáту (Рудч.). З брехні не мруть, та вдрýге вíри не йму́ть (Номис). А козáк на жíнку не потурáє, жíнці вíри не діймáє (Дума)].

Недовéс – 1) (*действие*) недовáжування, *оконч.* недовáження; 2) (*неполный вес*) недовáга, непóвна вагá.

Недовéсить, -ся, *см.* **Недовéшивать, -ся.**

Недовéска, *см.* **Недовéс.**

Недовéсный – недовáжний.

Недовéсок – 1) *см.* **Недовéс 2**; 2) (*неполновесная вещь*) недóважок (-жка).

Недовéсчик, -чица – недовáжник, -ниця.

Недовéшивание, Недовéшение – недовáжування, недовáження.

Недовéшивать, недовéсить – недовáжувати, недовáжити що, чого. **Недовéшенный** – недовáжений. **-ться** – недовáжуватися, бýти недовáжуваним, недовáженим.

Недови́деть – недобачáти. [Моя́ старá недобачáє й недочувáє (Брацл.)].

Недови́тый *и* **Недовитóй** – недови́тий; (*о клубке ниток*) недомóтаний.

Недовóд – недовíд (-вóду), (*действие ещё*) недовóдження, *оконч.* недовéдення.

Недовóз – недовíз (-вóзу), (*действие ещё*) недовóження, *оконч.* недовéзення.

Недовóльно, *нрч.* – 1) незадовóлено, невдовóлено, (*как прлг.*: незадовóлений, невдовóлений), (*зап.*) нерáдо, (*как прлг.*) нерáдий. [Мáрфа Галактióнівна незадовóлено дри́ґає ногóю (М. Хвильов.). «Чия́ це дити́на?» – невдовóлено спитáв Ю́рій (В. Підмог.). Пан Ручи́цький невдовóлений здвигнýв плечи́ма (Крим.). Не вáжко булó помíтити, що дирéктор нерáдо слýхав йогó увáги (Кониськ.)]; 2) (*недостаточно*) недовóлі, недóсить, мáло.

Недовóльный – 1) незадовóлений, невдовóлений, (*зап.*) неконтéнтний, нерáдий, (*неудовлетворённый*) незадовóльнений, невдовóльнений. [Коли́ ви незадовóлені, мóжете оскáржити цю постанóву (Київ). Фортунáт (невдовóлений): – «Ну, а навíщо се?» (Л. Укр.). «Чогó вам трéба?» – верескли́во почалá невдовóлена дóнька (Крим.). «Не те, все не те!» – бубонíв серди́то неконтéнтний Менáндр (Дніпр. Ч.). Сестрá приїхала в гóсті до йóго, а він таки́й нерáдий (Кониськ.). Були́ дýже незадовóльнені, що оповідáння уривáється (Грінч.). Ути́скування і карáння невдовóльнених робітникíв (Азб. Комун.)]. **-ный** *кем* (*на кого*) – незадовóлений, невдовóлений з кóго, ким, на кóго. [Незадовóлений Гнат із Грицькá (Ледянко)]. **-ный** *собой, самим собой* – незадовóлений (невдовóлений) з сéбе (собóю, на сéбе), з самóго себé (сами́м собóю, на сéбе самóго). [Си́лувався, на сéбе невдовóлений, одки́нути те чужé почувáння (Крим.)]. **-ный** *чем* (*в чём, на что*) – незадовóлений (невдовóлений) з чóго, чим. [Раз-у-рáз із чóгось незадовóлений (Кониськ.)]. **-ный** *взгляд,*

голос – незадово́лений (невдово́лений) по́гляд, го́лос. [«Ну, от знов!» – загомоні́в Зінько́ невдово́леним го́лосом (Грінч.)]; 2) (*недостаточный*) недоста́тній.
Недово́льство – незадово́лення, невдово́лення (з ко́го *и* ким, з чо́го *и* чим). [Незадово́лення ді́йсністю (Рада). В його́ го́лосі Ма́рко почу́в яку́сь но́тку невдово́лення (Грінч.)]. *С* **-ством** – з незадово́ленням; *см. ещё* **Недово́льно 1.**
Недовоспита́ние – недови́ховання (-ння), недови́хованість (-ности).
Недовоспи́танный – недови́хований.
Недовы́полнить – недови́конати що. **Недовы́полненный** – недови́конаний.
Недовы́пуск – недови́пуск (-ку), (*действие ещё*) недовипуска́ння, *оконч.* недови́пущення.
Недовы́работать – недови́робити що, чого. **Недовы́работанный** – недови́роблений.
Недовы́работка – недови́ріб (-робу), недови́роблення (-ння).
Недовы́ручить – недо[і]бра́ти, (*торгуя ещё*) недовторгува́ти що, чого́. **Недовы́рученный** – неді́браний, недовторго́ваний.
Недовы́ручка – недобі́р (-бо́ру), (*в торговле ещё*) недовторгува́ння, недовто́рг (-гу).
Недовя́занный – недов'я́заний, (*о чулках, сети и т. п.*) недопле́тений.
Недовя́лка – недов'я́лювання, *оконч.* недов'я́лення *и* недов'яли́ння.
Недога́д *и* **Недога́да** – недога́дько (*общ. р.*).
Недога́дка – 1) *см.* **Недога́дливость**; 2) (*неясность*) нея́сність (-ности), (*недоразумение*) непорозумі́ння (-ння).
Недога́дливость – не(з)дога́дливість; (*несообразительность*) нетя́мкість, нетямови́тість (-ости).
Недога́дливый – не(з)дога́дливий; (*несообразительный*) нетямки́й, нетямови́тий.
Недога́р – недогі́н (-го́ну), недо́кур (-ру).
Недога́рный, *см.* **Нега́рный.**
Недога́рок – недо́гарок (-рка), недо́палок (-лка). [З ди́мом іду́ть недо́палки культу́ри (Доман.)].
Недогло́док *и* **Недогло́дыш** – недо́гло[и]док (-дка), недо́гризок (-зка).
Недогля́д – недо́гляд (-ду).
Недогляде́ние – недогля́нення, недо́гляд (-ду).
Недогля́дка – недо́гляд (-ду).
Недогля́дчивый – недогля́дливий, неува́жливий.
Недогля́дывание – недогляда́ння, недо́гляд (-ду).
Недогля́дывать, недогляде́ть – 1) (*не замечать при просмотре*) недогляда́ти, недогля́нути *и* недогля́[е]діти, недодивля́тися, недодиви́тися чого́, промина́ти, промину́ти, (*фам.*) проґа́влювати, проґа́вити що. [Бага́то помило́к він недогля́дів (Київ)]; 2) (*невнимательно наблюдать*) не догляда́ти, не догля́нути кого́, чого́ *и* за ким, за чим, не досте́жити чого́, (*не стеречь*) не пильнува́ти кого́ *и* за ким, чого́, не допильнува́ти кого́, чого́.
Недогно́й – недогні́й (-гно́ю).
Недогова́ривание – недогово́рювання, недо(с)ка́зування, недобала́кування.
Недогова́ривать, недоговори́ть – недогово́рювати, недоговори́ти, недо(с)ка́зувати, недо(с)каза́ти, недомовля́ти, недомо́вити, недобала́кувати, недобала́кати що, чого́. [«А там… а там… си́ну, си́ну!» – та й не доказа́ла (Шевч.)]. **Недоговорённый** – недогово́рений, недо(с)ка́заний, недомо́влений. **-ться** – недогово́рюватися, бу́ти недогово́рюваним, недогово́реним *и т. п.*
Недогово́р, *см.* **Недомо́лвка.**
Недоговорённость – 1) недогово́реність, недо(с)ка́заність, недомо́вленість (-ности); 2) (*недоговорённое*) недогово́рене, недо(с)ка́зане, недомо́влене (-ного), недо́мо́вка, недо́сказ (-зу).
Недоговорённый – 1) *см. под* **Недогова́ривать**; 2) (*не условленный в договоре*) недогово́рений, неумо́влений, (*невыговоренный*) незастере́жений.
Недогово́рка, *см.* **Недомо́лвка.**
Недого́н – 1) (*спирта, смолы и т. п.*) недогі́н (-го́ну), недо́кур (-ру); 2) (*бесплодный колос*) поро́жній ко́лос (-са), стоя́н (-на́).
Недого́нный – нездогна́нний.
Недогоре́вший – недогорі́лий, (*диал.* недого́рений), недопа́лений.
Недогру́живать, недогрузи́ть – недованта́жувати, недованта́жити що, чого́. **Недогру́же[ё]нный** – недованта́жений.
Недогру́з *и* **Недогру́зка** – недованта́жування, *оконч.* недованта́ження. [Лісорганіза́ції форсу́ють перевіз лі́су ко́штом недованта́ження попере́дніх мі́сяців (Комуніст)]. *Судно с*

-кой – недовантáжене суднó.
Недогýл – недогýл (-лу).
Недодавáть, недодáть – недодавáти, недодáти що, чогó; (*о зараб. плате ещё*: *вычитывать*) вивертáти, ви́вернути що. [Карбóванця ви́вернув за те, що ви́ла залізні загуби́в (Кубань)]. **Недóданный** – недóданий, ви́вернутий. **-ться** – недодавáтися, бýти недóданим. [Мені недóдано два карбóванці (Київ)].
Недодáток, *см.* **Недодáча 2.**
Недодáча – 1) (*действие*) недодавáння, *оконч.* недодáння́; 2) недодáча; (*недоплата*) недоплáта (-ти), недóплат (-ту).
Недодéл, *см.* **Недодéлка.**
Недодéланность – недорóбленість, недокінченість, неви́кінченість (-ности).
Недодéланный – недорóблений, недокінчений, неви́кінчений. [Мої́ «Неофíти» неви́кінчені (Шевч.)].
Недодéлка – 1) (*действие*) недорóблювання, недокінчування, неви́кінчування, *оконч.* недорóблення, недокінчення, неви́кінчення; 2) (*недоделанное*) недорóбок (-бка), недорóблене, недокінчене (-ного).
Недодéлок – недорóбок (-бка).
Недодёр – недодертя́ (-тя́).
Недодéрживание, *см.* **Недодéржка**, *неоконч.*
Недодéрживать, недодержáть – недодéржувати, недодéржати, недотри́мувати, недотри́мати що, чогó. **Недодéржанный** – недодéржаний, недотри́маний. **-ный** *снимок, фотогр.* – недодéржаний знíмок (зня́ток), -на світли́на.
Недодéржка – недодéржування, недотри́мування, *оконч.* недодéржання, недотри́мання.
Недоди́р, *см.* **Недодёр.**
Недодóй – недодíй (-дóю).
Недодóйка – 1) (*действие*) недодíй (-дóю); (*нетель*) я́лівка, я́ловиця.
Недодýманность – недодýманість (-ности).
Недодýманный – недодýманий. [Усé недодýмане з Шевчéнкової пісні щéзло (Куліш)].
Недоедáние – 1) недоїдáння (-ння); недóсит (-ту). [Зли́дні, недоїдáння поклáли таврó своє́ на ли́ця (Ледянко). Рýки попýхли з недóситу (Чигиринщ.)]. *Ослабеть от* **-ния** – охля́сти (охля́нути, захля́сти, знеси́литися, ви́снажитися) з (через) недоїдáння, захарчувáтися (*прич.* захарчóваний). [Геть-чи́сто захля́в за зи́му, захарчувáвся (Коцюб.)]; 2) недоїдáння. *Срв.* **Недоедáть.**
Недоедáть, недоéсть – 1) (*есть впроголодь*) недоїдáти, недоі́́сти. [Чогó ізмарнíло твоє́ ли́ченько? чи недопивáла, чи недоїдáла? (Чуб. V). Як недоїси́, то й святóго продаси́ (Номис)]; 2) (*не сʼедать всего*) недоїдáти, недоі́́сти, (*диал.*) недобирáти, недобрáти що, чогó. [Нáщо булó починáти, щоб поки́нути, недоі́́вши? (Брацл.)]. **Недоéденный** – недоі́́д(ж)ений.
Недоéдки – недóїдки (-ків), (*огрызки*) недóгризки, недóкуски, (*ед.*) недóїдок (-дка), недóгризок (-зка), недóкусок (-ска); (*от сена, соломы*) зʼї́ди, перéїди (-дів), перéїдки (-ків). [Недóїдки багáтої жéртви, що не вспíли пожéрти боги́ (Васильч.). Недóгризок з огіркá (Н. Громада)].
Недожáренный – недосмáжений, недопря́жений, недопéчений.
I. Недожáтый (*не вполне выдавленный*) – недочáвлений, недодýшений, недодáвлений, недóбре (не зóвсім) ви́чавлений (ви́душений, ви́давлений).
II. Недожáтый (*серпом*) – недожáтий.
Недожёванный – недожóваний *и* недожýтий, (*грубее*) недожвáканий.
Недожи́г – недóпал (-лу).
Недожигáть, недожéчь – (*об угле, извести и т. п.*) недопáлювати, недопали́ти, (*о клейме ещё*) недопікáти, недопекти́ що, чого. **Недожжён(н)ый** – недопáлений, недопéчений.
Недожи́н – недóжин (-ну); (*недожатое*) недожáте (-того). **-ну** *десятина* – недóжину десяти́на, недожáто десяти́ну.
Недожóг – недóпал (-лу).
Недозволéние – недозволя́ння, *оконч.* недозвóлення, недóзвіл (-волу), (*запрещение*) заборóна.
Недозвóленный – недозвóлений, (*запрещённый*) заборóнений, невíльний. [Уживáння недозвóлених спóсобів пропагáнди (Пр. Правда). Магíчне кóло, за якé вхід був для і́нших невíльний (Рада)]. **-ный** *брак* – недозвóлений шлюб. **-ное** *время* – недозвóлений (заборóнений) час; час, коли́ заборóнено (невíльно) роби́ти що.
Недозволи́тельный – недозволéнний; (*недозволенный*) недозвóлений, (*запрещённый*)

заборо́нений.
Недозрева́ние – недостига́ння, недоспіва́ння.
Недозрева́ть, недозре́ть, *см.* **Недогля́дывать 1.**
Недозре́вший, *см.* **Недозре́лый.**
Недозре́л *и* **Недозре́лка**, *бот.* Hieracium Pilosella L. – нечу́й-ві́тер (-тра *и* -тру) (волоси́стий).
Недозре́лость – недости́глість, недоспі́лість (-лости).
Недозре́лый – недости́глий, недоспі́лий, недосто́яний, (*зелёный*) зеле́ний, (*зеленоватый*) зелен(к)ува́тий, (*только о злаках*) сви́довий, свидни́й, у свиду́, (*несколько*) свидува́тий, евидови́тий. [Недости́глі я́годи (Брацл.). Недоспі́лий каву́н (Сл. Ум.). Дитя́ моє́ недоспі́ле! (Рудан.). Хло́пці геть обірва́ли гру́ші, хоч і недосто́яні (Звин.). Зеле́ні гру́ші (Сл. Ум.). Я́блука ще зеленкува́ті (Звин.). Жи́то ще свидне́ (Гайсинщ.)]. **-лым** (*в недозрелом виде*), *см.* **Зелёный 3**. **-лый** *ум* – недости́глий (недоспі́лий, неді́йшлий, зеленкува́тий) ро́зум.
Недои́грывать, недоигра́ть (*на сцене*) – недограва́ти, недогра́ти.
Недо́и́мка – 1) недопла́та (-ти), недо́плат (-ту), недо́платок (-тку), зале́глість (-лости), недо́їмка. [За дя́дьком було́ бага́то недо́платку (Грінч.)]. *Взыскивать, взыскать, выколачивать выколотить* **-ку, -ки** *с кого* – пра́вити (виправля́ти, *устар.* стяга́ти, вибива́ти), ви́правити (*устар.* стягти́, ви́бити) недо́платок, недо́платки з ко́го. [Ті гро́ші пра́влять з мужика́ я́ко недо́платок (Грінч.)]; 2) (*недобор*) недобі́р (-бо́ру).
Недои́мный, *см.* **Недои́мочный.**
Недои́мок, *см.* **Недо́и́мка.**
Недои́мочка – мале́нька недо́платка, недо́пла́точка.
Недои́мочник, *см.* **Недои́мщик.**
Недои́мочность – недопла́тність (-ности); (*недоимки*) недо́платки (-ків).
Недои́мочный – 1) (*относ. к недоимке*) недо́пла́тний, недоплатко́вий; 2) (*недоплаченный*) зале́глий, недопла́чений; (*недобранный*) неді́браний. **-ные** *проценты* – зале́глі проце́нти (відсо́тки).
Недои́мщик, -щица – недопла́тник, -ниця.
Недо́йка – 1) (*нетель*) я́лівка, я́ловиця, (*гал.*) неді́йка (-ки); 2) (*трудно доящаяся корова*) недійка́ коро́ва.
Недо́йкий – 1) недійки́й; 2) *см.* **Недо́йный.**
Недо́йный – неді́йний. **-ная** *корова* – неді́йна коро́ва, (*нетель*) я́лівка, я́ловиця.
Недока́занность – недове́деність, (*неподтверждённость*) недока́заність (-ности).
Недока́занный – недове́дений, (*неподтверждённый данными*) недока́заний.
Недоказа́тельность – недово́дливість, недові́дність, недока́зність; (*неосновательность*) неслу́шність (-ости).
Недоказа́тельный – недово́дливий, недові́дни́й, недока́зни́й; (*неосновательный*) неслу́шний.
Недоказу́емость – недово́дженість (-ности).
Недоказу́емый – недово́джений.
Недока́л – 1) (*действие*) недогарто́вування, *оконч.* недогартува́ння; 2) (*состояние, качество работы*) недо́гарт (-ту), недогартува́ння *и* недогарто́вання; 3) *электр.* – недо́жар (-ру).
Недокалённый (*недостаточно закалённый*) – недогарто́ваний.
Недока́лка, *см.* **Недока́л.**
Недока́льный – недогарто́ваний.
Недока́рмливание – недогодо́вування (-ння), недогоді́вля.
Недока́т – 1) недо́кі́т (-ко́ту), недоко́чення (-ння); 2) *см.* **Недока́тка.**
Недока́тка (*белья*) – недока́чування, *оконч.* недокача́ння; (*на станке*) недомаґльо́вування, *оконч.* недомаґлюва́ння.
Недоква́ска – недоква́шування, *оконч.* недоква́шення, недо́квас (-су).
Недоква́шивать, недоква́сить – недоква́шувати, недоква́сити що. **Недоква́шенный** – недоква́шений. **-ться** – недоква́шуватися, недоква́ситися; бу́ти недоква́шуваним, недоква́шеним.
Недоки́сленный – недоки́слений.
Недо́кись, *хим.* – недо́кис (-су), окси́д (-ду).
Недоклёпанный – недокле́паний.
Недоклёпка – недо́клеп (-пу), (*действие ещё*) недокле́пування, *оконч.* недоклепа́ння.
Недоко́в *и* **Недоко́вка** – недоко́вування, *оконч.* недокува́ння *и* недокуття́ (-ття́).
Недоко́лок *и* **Недоко́лыш** – недо́колок (-лка).

Недоко́нченность – недокі́нченість, недоро́бленість, невикінченість; недоговореність (-ности); *срв.* **Недоконченный.**

Недоко́нченный – недокі́нчений, (*недоделанный*) недоро́блений, неви́кінчений; (*недоговорённый*) недогово́рений *и т. п.*; *срв.* **Дока́нчивать.**

Недоко́рм – недогодо́вування, *оконч.* недогодува́ння, недогоді́вля; (*недоедание*) недоїда́ння.

Недоко́рмленный – недогодо́ваний; (*ослабевший от недоедания*) захарчо́ваний.

Недоко́рмок *и* **Недоко́рмыш** – (*м. р.*) недогодо́ванець (-нця), недогодо́ванок (-нка), (*ж. р.*) недогодо́ванка, (*заморыш*) замі́рок (-рка, *общ. р.*), (*прлг.*) замі́ркуватий.

Недоко́с – недо́кіс (-ко́су).

Недокреще́нец – недо́хре[и]сток (-тка); (*недоверок*) недо́вірок (-рка).

Недоку́пка – недокупо́вування, недокупля́ння, недокупа́ння, *оконч.* недоку́плення, недо́куп (-пу).

Недоку́р, *см.* **Недого́н 1.**

Недоку́ренный – недоку́рений, недопа́лений. [Ціга́рки па́лим недоку́рені (П. Тичина)].

Недоку́рка, *см.* **Недого́н 1.**

Недола́вливать, недолови́ть *чего* – недоло́влювати, недолови́ти чого́, не нало́влювати, не налови́ти дово́лі (до́сить, скі́льки тре́ба) чого́.

Недолга́, *нескл. Вот* (*вот тебе, да*) *и вся* **-га́** – та й край, та й го́ді, та й по всій спра́ві, та й квит, та й конт.

Недо́лгий – недо́вгий. [Пряму́є со́нце ти́хою ходо́ю до роздорі́жжя вечорі́в смутни́х, недо́вгий час спиня́ється у них (П. Филип.)].

Недо́лго, *нрч.* – недо́вго.

Недолгове́чность – недовгові́чність (-ности).

Недолгове́чный – недовгові́чний (*преимущ. живущий недолго*) недовгові́кий, (*только живущий недолго*) слабові́кий. [Се́рце розцвіта́лося, як квітка па́пороти, недовгові́чним цві́том (Коцюб.). Знайшла́ся дити́нка, та таке́-ж воно́ слабе́ та недовгові́чне було́ (Звин.). Недовгові́ка ця сва́рка: загри́злись тро́хи та й поми́ряться (Звин.). Дити́на ця слабові́ка: хто зна, чи ви́живе (Звин.)]. *Быть* **-ным** – бу́ти недовгові́чним *и т. п.*, ко́ротко жи́ти, ма́ти коро́ткий вік.

Недолговре́менность – недовгоча́сність (-ности).

Недолговре́менный – недовгоча́сний.

Недолёживать, недолежа́ть – недоле́жувати, недоле́жати.

Недолёжка – недоле́жування, *оконч.* недоле́жання.

Недолёт – недо́літ (-ле́ту *и* -льо́ту).

Недолета́ние – недоліта́ння (-ння).

Недолётный – недолі́тний.

Недоле́ток *и* **Не́долеть** – недо́літок (-тка); *срв.* **Подро́сток.**

Недоле́чивание – недоліко́вування (-вня).

Недоле́чивать, недолечи́ть – недоліко́вувати, недоліку́вати кого́. **Недоле́ченный** – недоліко́ваний.

Недо́лжный – 1) (*чего не следует делать*) що (чого́) не слід (не тре́ба, не годи́ться) роби́ти, ненале́жний, неподо́бний; 2) (*не имеющий денежного долга*) неви́нний.

Недоли́в – недо́лив (-ву), (*действие ещё*) недолива́ння, *оконч.* недолиття́ (-ття́).

Недолива́ние – недолива́ння (-ння).

Недоли́вок – недо́ливок (-вка).

Недо́лисок *и* **Не́долись** – недо́лисок (-ска), молоди́й лис, лис-линя́к (-ка).

Недоли́ток – недо́ливок (-вка).

Недоло́в – недо́лов (-ву).

Недолови́ть, *см.* **Недола́вливать.**

Недоло́вщик – недоло́вник (-ка).

Недолу́пок – недо́лупок (-пка).

Недолю́бливать – неполюбля́ти, не ду́же люби́ти кого́. [Він щось його́ неполюбля́є (Грінч.)].

Недо́ля – недо́ля, нетала́н (-ну́).

Недома́шка – недо́мах (-ху).

Недоме́р – 1) недо́мі́р (-ру); 2) (*недомерок*) недо́мірок (-рка).

Недоме́ривание – недомі́рювання (-ння).

Недоме́ривать *и* **Недомеря́ть, недоме́рять** *и* **недоме́рить** – недомі́рювати, недомі́ряти що, чого́. **Недоме́ря[е]нный** – недомі́ряний. **-ться** – недомі́рюватися, недомі́рятися; бу́ти

недомі́рюваним, недомі́ряним.
Недоме́рка, *см.* **Недоме́р.**
Недоме́рный – недомі́рний, неповномі́рний.
Недоме́рок – недо́мірок (-рка).
Недоме́с *и* **Недоме́ска** – 1) (*действие*) недомі́шування. *оконч.* недомі́шення *и* недомісі́ння, недо́міс (-су); 2) (*недомешенное*) недо́місок (-ска).
Недоми́н *и* **Недоми́нка** – недомина́ння, *оконч.* недом'яття́ (-ття́); (*о льне, конопле*) недотира́ння, недоті́пування, *оконч.* недотертя́ (-тя́), недотіпа́ння.
Недомога́ние – (легке́) нездУ́жання (недУ́гування), невели́(ч)ка (легка́) недУ́га (не́міч (-мочи)). [Не мо́жна вважа́ти за хворо́бу ті невели́чкі не́мочі, що шви́дко зника́ють (Корольов)].
Недомога́ть – тро́хи нездУ́жати, тро́хи недУ́гувати, кво́литися, (*хиреть*, *диал.*) ги́біти. [Я щось недУ́гую тро́хи (Л. Укр.). В ме́не син чого́сь кво́литься, жалі́ється на го́лову все (М. Вовч.). Ліг він на мо́крій траві́, занедУ́жав од то́го і все ги́біє з того́ ча́су (Лубенщ.)].
Недомога́ться, *безл.* – тро́хи нездУ́жатися, тро́хи немогти́ся.
Недомо́л – недо́ме́л (-лу) *и* недо́міл (-молу), (*действие ещё*) недоме́лювання, *оконч.* недоме́лення.
Недомо́лвка – недо́мо́вка, недомо́ва, недо́сказ (-зу). [Вони́ зрозумі́ли невира́зні його́ оповіда́ння, недо́мовки (Доман.)].
Недомоло́т – недо́моло́т (-ту), (*действие ещё*) недомоло́чування, *оконч.* недомоло́чення.
Недомо́т *и* **Недомо́тка** – недо́мо́т (-ту), (*действие ещё*) недомо́тування, *оконч.* недомота́ння.
Недомо́чка – недомо́чування. *оконч.* недомо́чення *и* недомочі́ння.
Недомы́л *и* **Недомы́лка** – недо́мил (-лу), (*действие ещё*) недоми́лювання, *оконч.* недоми́лення.
Недомы́сленный – недоми́слений, (*чаще*) недодУ́маний.
Недомы́слие – 1) недоми́слення, недодУ́мання, недоро́зум (-му), (*чаще*) недоу́мство. [Не з зло́ї во́лі він це зроби́в, а з недоми́слення (Крим.). От що вихо́дить із ма́териного недоро́зуму, що не вчи́ла ма́ти ді́лечка роби́ти (Г. Барв.)]. Неха́й жінки́ еманципу́ються з усі́х свої́х сла́бостей, з темно́ти і недоу́мства (Франко). Політи́чне недоу́мство (Пр. Правда)]; 2) *см.* **Недоразуме́ние, Недоуме́ние.**
Недона́шивание – недоно́шування (-ння).
Недона́шивать, недоноси́ть – недоно́шувати, недоноси́ти, (*диал.*, *сов.*) пороні́ти (дити́ну). [Ма́ти пороні́ла (Кременчуч.)]. **Недоно́шенный** – недоно́шений. **-ться** – недоно́шуватися, бу́ти недоно́шуваним, недоно́шеним.
Недонесе́ние *кому о чём* – несповіща́ння, неповідомля́ння, *оконч.* неспові́щення, неповідо́млення кого́ про що, недоне́сення кому́ про що; (*невыдача кого, чего*) невика́зування, *оконч.* неви́казання, неви́каз (-зу) кого́, чого́.
Недонима́ть, недоня́ть – недобира́ти, недо[і]бра́ти що, чого́. **Недо́нятый** – неді́браний.
Недоно́с – 1) (*преждеврем. роды*) недо́но́с (-су). [Руса́лки мстя́ться над людьми́ за недо́нос, за те, що їх ма́ти зве́ргла (Г. Барв.)]; 2) *см.* **Недо́имка 1**; 3) *см.* **Недонесе́ние.**
Недоноси́тель, -ница – несповісник, -ниця, неповідо́мник, -ниця; невика́зник, -ниця; *срв.* **Недонесе́ние.**
Недоноси́тельство – невика́зництво; *см.* **Недонесе́ние.**
Недоноси́ть, *см.* **Недона́шивать.**
Недоно́ска – 1) (*действие*) недоно́шування, *оконч.* недоно́шення; 2) *см.* **Недоно́сок.**
Недоно́сок – 1) (*недоразвитый физически*) недоно́сок (-ска, *общ. р.*), (*женск. пола ещё* недоно́шениця), недо́рі́д (-ро́да), недо́рі́док (-дка), (*диал.*) поро́н(ен)ник, (*бранно, диал.*) ви́пор(о)ток (-тка), (*о ребёнке ещё*) недоно́шена (нечасова́, не(в)часна́) дити́на, (*о яйце и перен. о ребёнке*) ви́ливок (-вка); (*о животном, растении и перен.*) недоно́сок. [Ах ти ви́портку пога́ний! (Липовеч.)]; 2) (*об одежде, обуви*) недоно́сок. **-ски** – недоно́ски, (*одежды*) ви́носки (-ків), (*обуви*) шкарбани́ (-ні́в).
Недоно́сочек – недоно́сочок (-чка), недоніща́ (-ща́ти).
Недоно́сыш, *см.* **Недоно́сок.**
Недоня́ть, *см.* **Недонима́ть.**
Недообложе́ние – недооподатко́вування, *оконч.* недооподаткува́ння.
Недообразо́ванность – недоосві́ченість (-ности), недоосві́та.
Недообува́ние – недовзува́ння, недообува́ння (-ння).
Недоодева́ние – недоо[в]дяга́ння (-ння).
Недооце́нивание – недо(о)ці́нювання, легкова́ження; *срв.* **Недооце́нивать.**

Недооце́нивать, недооцени́ть – недо(о)ці́нювати, недо(о)ціни́ти кого́, що *и* чого́, не склада́ти, не скла́сти спра́вжньої ціни́ кому́, чому́, (*не придавать значения*) легкова́жити, злегкова́жити що. [Їх (ворогів) си́ла – вели́ка: не тре́ба легкова́жити тієї лихо́ї си́ли (Р. Край)]. **Недооценённый** – недо(о)ці́нений, злегкова́жений. **-ться** – недооці́нюватися, бу́ти недо(о)ці́нюваним, недо(о)ці́неним *и т. п.*
Недооце́нка – 1) (*действие*), *см.* **Недооце́нивание**; *оконч.* недо(о)ці́нення, злегкова́ження; 2) недоо́ці́нка, недо́ці́н (-ну).
Недопа́й *и* **Недопа́йка** – недолюто́вування, *оконч.* недолютува́ння.
Недопа́с – недо́пас (-су).
Недопа́шка – 1) (*действие*) недоо́рювання, *оконч.* недоора́ння; 2) (*невспаханная полоса*) недо́орок (-рка).
Недопёк – 1) (*состояние*) недо́пік (-ку), недопе́чення (-ння), недопе́ченість (-ности); 2) (*невыход должного количества хлеба*) недо́пічка.
Недопёка – 1) (*действие*) недопіка́ння, *оконч.* недопе́чення, недо́пік (-ку); 2) (*недопеч. хлеб*) недо́пічок (-чка) *и* недо́пічка (-ки), (*сыроватый, клейкий*) глевтя́к, глевтю́к (-ка́).
Недопека́ние – недопіка́ння (-ння).
Недопека́ть, недопе́чь – недопіка́ти, недопекти́ що. **Недопечённый** – недопе́чений; (*о хлебе ещё*: *сыроватый, клейкий*) глевки́й; *срв.* **Недопёка 2**. **-ться** – недопіка́тися, недопекти́ся; бу́ти недопе́ченим.
Недопёклость – недопе́ченість (-ности).
Недопёклый – недопе́чений.
Не́допесец, -пёсок *и* **-песь** – недо́песець (-сця), молоди́й песе́ць (-сця́), песе́ць-линя́к (-ка́).
Недопе́тый – недоспі́ваний. [Пісні недоспі́вані (Філян.). Недоспі́вані спі́ви (Сосюра)]. **-тое** – недоспі́ване (-ного), (*сущ.*) недо́спів (-ву). [Недо́спів твій доспі́вую, мій бра́те! (Куліш)].
Недопеча́тка – недодруко́вування, *оконч.* недодрукува́ння, недо́друк (-ку).
Недопеча́тывать, недопеча́тать – недодруко́вувати, недодрукува́ти що. **Недопеча́танный** – недодруко́ваний. **-ться** – недодруко́вуватися, бу́ти недодруко́вуваним, недодруко́ваним.
Недопе́чка – 1) *см.* **Недопёк 1**; 2) *см.* **Недопёка 1.**
Недопива́ть, недопи́ть – 1) (*недосыта пить*) недопива́ти, недопи́ти. [Чи я перепи́в, чи я недопи́в? (Київщ.)]; 2) *что* – недопива́ти, недопи́ти що, чого. **Недо́пи́тый** – недопи́тий. [Недопи́те вино́ (Грінч.)].
Недопи́вок – недо́пивок (-вка), недо́питок (-тка).
Недопи́лка – недопи́лювання, *оконч.* недопиля́ння, недо́пил (-лу).
Недописа́ние – недописа́ння (-ння).
Недописа́ть, *см.* **Недопи́сывать.**
Недопи́ска – 1) (*действие*) недопи́сування, *оконч.* недописа́ння; 2) (*пропуск в письме*) недо́пис (-су), недо́писка.
Недопи́сывание – недопи́сування (-ння).
Недопи́сывать, недописа́ть – недопи́сувати, недописа́ти що. **Недопи́санный** – недопи́саний. **-ться** – недопи́суватися, бу́ти недопи́суваним, недопи́саним.
Не́допись – недо́пис (-су).
Недопи́тки – недо́пивки, недо́питки (-ків). [В пляшка́х недо́пивки (Г. Барв.)].
Недопи́ть, *см.* **Недопива́ть.**
Недопла́та – 1) (*действие*) недопла́чування, *оконч.* недопла́чення, недопла́та (-ти), недо́плат (-ту); 2) (*недоплаченное*) недопла́та, недо́пла́тка, недо́платок (-тку).
Недопла́тчик, -чица – недопла́тник, -ниця.
Недопла́чивание – недопла́чування (-ння).
Недопла́чивать, недоплати́ть – недопла́чувати, недоплати́ти що, чого́. **Недопла́ченный** – недопла́чений. **-ться** – недопла́чуватися, бу́ти недопла́чуваним, недопла́ченим.
Недопо́й *и* **Недопо́йка** – недопі́й (-по́ю).
Недопока́занный – недопока́заний.
Недополуча́ть, недополучи́ть – недооде́ржувати, недооде́ржати, недобира́ти, недо[і]бра́ти що, чого́. **Недополу́ченный** – недоодержаний, неді́браний. **-ться** – недоодержуватися, бу́ти недоодержуваним, недоодержаним *и т. п.*
Недополу́чка – 1) (*действие*) недоодержування, недобира́ння, *оконч.* недоодержання, недо[і]бра́ння́; 2) (*недополученное*) недоодержане (-ного), недоодержані гро́ші (-шей *и* -шів), недоодержана платня́; (*причитающийся долг*) зале́глість (-лости).
Недопродава́ть, недопрода́ть – недопро́дувати, недопро́дати що, чого́, не все випродава́ти, ви́продати, (*о мног.*) не все попродава́ти, попро́дати. [Я ще не всі я́блука

ви́продала (Київ)]. **Недопро́данный** – недопро́даний. **-ться** – недопро́дуватися, бу́ти недопро́дуваним, недопро́даним.
Недопрода́жа – недопро́даж (-жу), (*действие ещё*) недопро́дування, *оконч.* недопро́дання.
Недопро́дыш – недо́продок (-дка).
Недопроизво́дство – недовиробля́ння, *оконч.* недови́роблення, недопродукува́ння, недови́ріб (-робу) чого́.
Недо́пуск – 1) *см.* **Недопуще́ние**; 2) *см.* **Недода́ча**; 3) *см.* **Недополу́чка 1.**
Недопуска́ние – 1) *куда, к кому, чему* – не(до)пуска́ння куди́, до ко́го, до чо́го; 2) *чего* – неприпуска́ння, недозволя́ння чого́.
Недопуска́емый – недозво́люваний, (*недопустимый*) недозволе́нний, непри[недо]пуще́нний, неприпусти́мий.
Недопусти́мо, *нрч.* – недозволе́нно, непри[недо]пуще́нно, неприпусти́мо, (*запрещённо*) недозво́лено. [Неприпуще́нно рівня́ти жі́нку до буди́нку (В. Підмог.)].
Недопусти́мость – недозволе́нність, непри[недо]пуще́нність, неприпусти́мість, (*запрещённость*) недозво́леність (-ости).
Недопусти́мый – недозволе́нний, непри[недо]пуще́нний, неприпусти́мий, (*запрещённый*) недозво́лений. **-мый** *поступок* – неприпуще́нний (неприпусти́мий, недозволе́нний) учи́нок. *Это* **-мо** – це неприпуще́нна (неприпусти́ма, недозволе́нна) річ.
Недопуще́ние – 1) *куда, к кому, чему* – не(до)пуска́ння, *оконч.* не(до)пу́щення, недо́пуст (-ту), недо́пуск (-ку) куди́, до ко́го, до чо́го; 2) *чего* – недозволя́ння, неприпуска́ння, *оконч.* недозво́лення, неприпу́щення, недо́звіл (-волу) чого́, (*запрещение*) заборо́на чого́.
Недорабо́тка – 1) (*действие*) недоро́блювання, *оконч.* недоро́блення; 2) (*неоконченная работа*) недоро́блене (-ного), недо́ріб (-ро́бу), недоро́бок (-бка).
Недоражда́ть, *см.* **Недорожда́ть.**
Недоразвива́ть, недоразви́ть – недорозвива́ти, недорозви́нути *и* недорозви́ти чого́. **Недоразви́вшийся** *и* **Недора́зви́тый** – недорозви́нений *и* недорозви́тий. **-ться** – недорозвива́тися, недорозви́нутися *и* недорозви́тися; бу́ти недорозви́неним *и* недорозви́тим.
Недоразви́тие – недорозви́нення (-ння), недорозви́неність (-ности), недорозвиття́ (-ття́), недоро́зви́ток (-тку).
Недора́зви́тость – недорозви́неність (-ности), недоро́зви́ток (-тку).
Недоразумева́ть, недоразуме́ть – (не цілко́м, не зо́всім) розумі́ти, зрозумі́ти, недорозу́млюватися, недорозумі́тися, недоду́муватися, недоду́матися; *см. ещё* **Недоумева́ть.**
Недоразуме́ние – непорозумі́ння (-ння). [Те, що межи на́ми зайшло́, не було́ непорозумі́ння (Л. Укр.). Коли́ в йо́го й були́ з мужика́ми непорозумі́ння, то вони́ кінча́лися ладо́м (Грінч.). Це попро́сту непорозумі́ння, я-ж бо не так каза́в (Крим.)]. *По* **-нию** – через непорозумі́ння, з непорозумі́ння. *Вышло* **-ние** – ста́лося непорозумі́ння.
Недоразуме́ньице – непорозумі́ннячко.
Недораста́ние – недороста́ння (-ння), недорі́ст (-ро́сту).
Недоре́з *и* **Недоре́зка** – 1) (*действие*) недорі́зування, *оконч.* недорі́зання; 2) (*недорезанное*) недорі́зане (-ного), недорі́з (-зу).
Недоре́занный – недорі́заний. [Недорі́зані курча́та (Микит.)].
Недорисо́ванный – (*о рисунке*) недорисо́ваний, (*красками*) недомальо́ваний.
Недо́рого, *нрч.* – недо́рого, (*сходно*) поці́нно. [Поці́нно купи́в (Черкащ.)].
Недорого́й – недорогий, (*сходный*) поці́нний.
Недоро́д – недорі́д (-ро́ду) (на що). [Цьо́го ро́ку недорі́д на сливки́ (Брацл.)].
Недоро́дный (*неурожайный*) – недорі́дний.
Недородо́к – недо́рідок (-дка).
Недорожда́ть, недороди́ть – недоро́джувати, недороди́ти.
Недоро́слый – недоро́слий. [Невже́ його́ причарува́ла так та́я недоро́сла Гаї́нка? (Грінч.)].
Не́доросль – 1) (*недоросток: о человеке, животн.*) недо́рісток, недо́ро́сток (-тка), (*о растении*) недогі́н (-го́ну), недо́гінок (-нка), (*пренебр.*) недоросля́к (-ка́). [Оддала́ мене́ ма́ти за недоро́стка (Гнід.). Лю́дськість уже́ ви́росла над звірино́ю, але́ мов недоро́сток той не розумі́ла ще, як іде́ життя́ на сві́ті (Рада). Буряки́ ці недого́ни (Сл. Ум.). Недо́гінків бага́то в ва́шій пшени́ці (Липовеч.)]; 2) (*не достигший совершеннолетия*) недо́лі́ток (-тка). [Пани́ч-недолі́ток (Шевч.)]; 3) (*перен.*) недо́рідок, (*недоучка*) недо́ук (-ка).
Недоро́ст – недо́рі́ст (-ро́сту); недороста́ння (-ння).
Недороста́ние – недороста́ння (-ння).
Недоро́сток, *см.* **Не́доросль 1.**

Недоро́сточек – недоро́сточок (-чка).
Недоро́сший – недоро́слий. [Паня́т недоро́слих (Шевч.)].
Недору́б *и* **Недору́бка** – 1) (*действие*) недору́бування, *оконч.* недоруба́ння; 2) (*неполный разруб*) недо́руб (-бу).
Недору́бленный – недору́баний.
Недоса́ливание – недосо́лювання (-ння).
Недоса́ливать, недосоли́ть – недосо́лювати, недосоли́ти що. **Недосо́ленный** – недосо́лений. **-ться** – недосо́люватися, бу́ти недосо́люваним, недосо́леним.
Недосе́в – недосів (-ву), (*действие ещё*) недосіва́ння, *оконч.* недосіяння. [Руї́на сільсько́го господа́рства призвела́ до постійного недосіву (Азб. Комун.)].
Недосева́ть, недосе́ять – недосіва́ти, недосіяти що, чого́. **Недосе́янный** – недосіяний. **-ться** – недосіва́тися, бу́ти недосіяним.
Недоси́д – 1) недоси́джування, *оконч.* недоси́дження *и* недосидіння; 2) *см.* **Недого́н 1.**
Недосиде́ться – недоси́дітися; (*ожидая*) недочека́тися кого́.
Недоси́дка, *см.* **Недоси́д.**
Недоси́док *и* **Недоси́дыш** – недо́сидок (-дка), недоси́джене яйце́.
Недоси́живать, недосиде́ть – недоси́джувати, недоси́діти. **Недоси́женный** – недоси́джений. **-ное** *яйцо* – недоси́джене яйце́, недо́сидок (-дка).
Недоси́лок – 1) незмужнілий (-лого), -ніла (-лої), що не вби́вся, не вби́лася в си́лу; 2) (*бессильный*) недоси́лкуватий (-того), -вата (-тої), безси́лок (-лка), недолу́га (-ги, *м. р.*), недолу́гий (-гого), -лу́га (-гої), (*тщедушный*) ми́рша (*общ. р.*) щупля́к (-ка́, *м. р.*).
Недоска́занный, *см.* **Недоговорённый** (*под* **Недогова́ривать**).
Недо́сланный – недісланий.
Недосла́стка – недосоло́джування, *оконч.* недосоло́дження *и* недосолодіння, недосоло́да.
Недослу́га *и* **Недослу́жка** – недослу́жування *оконч.* недослу́ження, недослу́га.
Недо́слух, *см.* **Недослы́шка.**
Недослы́шать – недочува́ти, *сов.* недочу́ти. [І но́ги не де́ржать, і недочува́ю, і недобача́ю (Стор.). Що він сказа́в, я недочу́в (Київ)].
Недослы́шка – недочува́ння. *По* **-шке** – через недочува́ння; недочува́ючи, недочу́вши.
Недосма́тривать, недосмотре́ть – недогляда́ти, недогля́нути *и* недогля́[é]діти що, чого́, недобача́ти, недоба́чити чого́, недодивля́тися, недодиви́тися; *см.* **Недогля́дывать 1**. **Недосмо́тренный** – недогля́нутий, недогля́[é]джений, недоба́чений, недоди́влений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) недогляда́тися, бу́ти недогля́нутим *и т. п.*; 2) (*недождаться высматривая, сов.*) недоглядітися, недочека́тися вигляда́ючи кого́.
Недосмо́тр – недо́гляд (-ду). [Його́ недо́гляд, – не пильнува́в (Кониськ.). Реда́кторський недо́гляд (О. Пчілка)]. *По* **-тру** – через недо́гляд, з недо́гляду. [Цензу́ра, через недо́гляд, пусти́ла цю кни́жку на світ (Крим.)].
Недосмотре́ние – недогля́[é]дження (-ння), недо́гляд (-ду).
Не́дособоль – молоди́й со́боль (-ля), со́боль-линя́к (-ка́).
Недосо́л – недосіл (-со́лу). [Недосіл на столі – пересіл на голові (Номис)].
Не́досоль – просіл (-со́лу). *Рыба* **-соль** – просіл, малосільна (малосо́льна) ри́ба.
Недосо́льный – недосо́лений, (*малосольный*) малосільний, малосо́лоний.
Недосо́хлый – недосо́хлий; (*недосушенный*), недосу́шений.
Недоспа́ть, *см.* **I. Недосыпа́ть.**
Недоспе́лка – (*о плодах*) зелене́ць (-нця), (*ум.*) зелено́чок (-чка), зеле́нух (-ха), (*о хлебах*) свид (-ду), свидне́ (сви́дове́) збіжжя; *срв.* **На́дзелень.**
Недоспе́лый, *см.* **Недозре́лый.**
Недостава́ть, *безл. гл.* – нестава́ти, невистача́ти чого́ кому́, чому́, в чо́му, (*чаще зап.*) бракува́ти кого́, чого́ *и* (*редко*) бра́кнути чого́ кому́ *и* (*реже*) в ко́го, чому́, в чо́му, (*при отрицании ещё, гал.*) хибува́ти *и* хи́бнути чого́, кого́ кому́; *срв.* **Нехвата́ть.** [І чого́ їм нестає́! (Звин.). Невистача́є двох копійок (Київщ.). Село́ чимале́, але́ якéсь невесе́ле: дере́в браку́є (Кониськ.). Як рости́нам браку́є життя́ в во́гкій тьмі, так обо́м нам браку́є просто́ра (Л. Укр.). Дівча́т у нас браку́є, а хло́пців си́ла (Сл. Левч.). Коли́ в те́бе браку́є того́ насіння, пози́ч його́ (Стор.). В їх місті браку́є до́брих адвока́тів (Грінч.). Личи́ла ра́нком військо, і бага́то найкра́щих вояків у ньо́му бракува́ло (Л. Укр.). Бра́кне копійки (Сл. Гр.). Не бра́кло Охрімові розва́ги (М. Вовч.). Не бага́то йому́ хибува́ло, аби́ всі хати́ обчита́ти (Стефаник). Йому́ ніко́ли слів не хи́бло (Франко)]. *Чего тебе* **-таёт**? – чого́ тобі нестає? чого́ тобі недоста́ча? (Звин.). **-таёт** *двух рублей до полной суммы* – нестає́ (невистача́є) два карбо́ванці (двох карбо́ванців) до по́вної су́ми. *Только этого* **-ва́ло** – тільки цього́ (того́) (й) нестава́ло (бракува́ло). [Мені тільки цього́ бракува́ло (Н.-Лев.)].

Недо́сталь, *см.* **Недоста́ча.**

Недоста́ток – 1) *кого, чего* – (*отсутствие*) брак (-ку) кого́, чого́, (*нехватка*) недоста́ча, неста́ча кого́, чого́. [Брак фарб на своїй палітрі поет надолу́жує зву́ками (Рада). Брак відпові́дної літерату́ри (Наш). Недоста́ча досві́дчених робітників (Пр. Правда). Недоста́ча сві́жого пові́тря (Франко). На всьо́му (у світли́ці) є слід недоста́чі пильнува́ння (Л. Укр.). Неста́чу вну́трішнього змі́сту силку́ється надолу́жити на самі́ не́рви розрахо́ваними слова́ми (Рада)]. *Вследствие* **-тка***, по* **-тку** *чего* – через брак чого́, за бра́ком чого́, через те що браку́є чого́, бо браку́є чого́. [Через брак гро́шей му́сили спини́тися вся́кі спра́ви (Доман.). Неможли́вість да́ти мі́сце пе́вній осо́бі через брак вака́нсії (Коцюб.)]. **-ток** *воды, хлеба* – брак (недоста́ча) води́, хлі́ба, безві́ддя (-ддя), безхлі́б'я (-б'я). [Де́котрі од безві́ддя та безхлі́б'я по степу́ па́дали (Куліш)]. **-ток** *надлежащего надзора* – брак нале́жного до́гляду, мали́й до́гляд. **-ток** *памяти, ума* – брак па́м'яти, ро́зуму. **-ток** *средств* – а) брак за́собів; б) (*бедность*) неста́тки; *см. ниже под* 3); 2) *в чём* – недоста́ча чого́ *и* в чо́му, брак чого́. [Ну, кажи́: чого́ тобі́ недоста́ча? (Звин.). Нам недо́бре: в нас хлі́ба недоста́ча (Звин.). Сього́-того́ тре́ба, жі́нка не вважа́є: ті́льки чого́ недоста́ча, – в ба́тька-ма́тір ла́є (Грінч. III). Коли́ в манастиря́х був папіру́су брак, ченці́ з руко́пису старе́ письмо́ змива́ли (Вороний). Купи́в-би всього́, та брак гро́шей (Сл. Гр.)]. *Есть* **-ток** *в чём* – браку́є чого́, є недоста́ча в чо́му (чого́), (*описат.*) ску́по (то́нко) на що *и* чого́, (*шутл.*) посу́ха на що. [Ску́по в ме́не на гро́ші (Кониськ.). В ме́не гро́шей то́нко (Васильч.). Знать у вас на честь посу́ха, в нас – на копі́йки́ (Рудан.)]. *Нет, не было* **-тка** *в ком, в чём* – не браку́є, не бракува́ло кого́, чого́, нема́(є), не було́ недоста́чі в ко́му, в чо́му, (*гал.*) не хибу́є, не хи́бне, не хибува́ло, не хи́бло кого́, чого́. [В збі́рці пое́зій він показа́в і свої га́рні прикме́ти, яки́х у його́ бага́то, так і хи́би, яки́х йому́ теж не браку́є (Н. Громада). Ні в чім не було́ недоста́чі (Квітка). Коли́ вже да́но при́клад, не хи́бло й наслі́дувачів (Павлик)]. *Окажется* **-ток** *в чём* – ви́явиться, що браку́є (неста́є, невистача́є чого́); забра́кне що *и* чого́. *Испытывать* (*терпеть*), *испытать* **-ток** *в чём* – зазнава́ти (*при отрицании ещё знати*), зазна́ти недоста́чі (*нужды*: ну́жди́) в чо́му, (*иногда*) нужда́тися чим, бідува́ти на що, голодува́ти на що. [Не зазна́ли вони́ ні в чо́му недоста́чі (Коцюб.). Не зна́є душа́ його́ недоста́чі в нічо́му, чого́ бажа́є (Куліш). Злида́р Макси́м полі́ном дров нужда́вся (Боров.). Найпа́че біду́є на штани́ (Корол.). На гребі́нці я не голодува́ла (Житом.)]; 3) (*нужда*) неста́ток, недоста́ток (-тку), (*чаще мн.*) неста́тки, недоста́тки (-ків), (*редко*) неста́чі (-та́ч), (*нищета, убожество*) зли́дні (-нів). [Прийшо́в неста́ток, забра́в і оста́ток (Приказка). Товариші́ наскла́да́ли з неста́тків своїх грошеня́т (Р. Край). Ці́ле його́ життя́ пройшло́ в бі́дності і недоста́тку (Франко). Вироста́в у зли́днях та недоста́чах (Мирний)]. *Жить в* **-тке** – жи́ти в (при) зли́днях (при вбо́зтві, убо́гого), злиднюва́ти; 4) (*дефект, порок*) ва́да, хи́ба, (*из'ян*) ґа́нджа (*ж. р.*), ґандж (-джу, *м. р. и* -джи, *ж. р.*) *и* ґанч (-чу, *м. р. и* -чи, *ж. р.*), дога́на, приға́на. [В не́ї були́ свої ва́ди, – напри́клад, вона́ була́ ду́же го́рда (Грінч.). Не вважа́ючи на дрі́бні́ ва́ди в його́ тво́рах, Шевче́нко єсть ге́ній (Грінч.). Недо́брий, ка́жеш, борщ? а яка́-ж йому́ ва́да? (Звин.). Не бу́демо випра́вдувати хиб на́шого наро́ду (Грінч.). До́брість – на́ша пе́вна хи́ба (Самійл.). Це в йо́му мале́нька хи́ба, мале́нька ґа́нджа (Н.-Лев.). Кінь – як со́кіл, і ґа́нчу не ма́є (Рудан.). Сви́та до́бра, ніде́ дога́ни в ній нема́ (Звин.)]. *Пороки и* **-тки** – хи́би й ва́ди. *Душевный* **-ток** – душе́вна ва́да. *Органический, природный* **-ток** – органі́чна, приро́дна ва́да (ґа́нджа). *Телесный* **-ток** – тіле́сна ва́да, (*увечье*) калі́цтво. *Находить, найти* **-тки** *в ком, чём* – знахо́дити, знайти́ ва́ди (хи́би, ґа́нджу, ґандж, ґанч) в ко́му, в чо́му, ґанчува́ти кого́, що, дава́ти, да́ти дога́ну (приға́ну, га́ньбу́) кому́, чому́. [Ді́вчина вереду́є з жениха́ми, ґанчу́є (Гуманщ.). Сви́та до́бра, ніхто́ дога́ни не дасть (Чигиринщ.)].

Недоста́точно, *нрч.* – не до́сить, не до́сталь, (*мало*) ма́ло. [Як ко́жний з нас помили́вся, чи не до́сить був завзя́тий, ми… (Самійл.)].

Недоста́точность – 1) недоста́тність (-ности), (*недостача*) недоста́ча, брак (-ку), (*недостаточное количество*) недо́сталь (-ли) чого́. **-ность** *доказательств* – недоста́тність (недо́сталь) до́казів (Сл. пр. м.). **-ность** *питания* – недоста́тність харчува́ння, недоста́тнє (злиде́нне, мізе́рне) харчува́ння; 2) (*малосостоятельность*) незамо́жність, малозамо́жність (-ности).

Недоста́точный – 1) недоста́тній, (*малый*) мали́й. [Недоста́тня успі́шність у́чнів (Київ). Недоста́тні підста́ви (Київ)]. **-ное** *количество чего* – недоста́тня кі́лькість, недо́сталь (-ли) чого́; 2) (*малосостоятельный*) незамо́жний, малозамо́жний.

Недоста́ча – брак (-ку), недоста́ча, неста́ча, (*диал.*) неви́стачка чого́; *срв.* **Недоста́ток 1** *и* **2**. [Як неви́стачка дров, то я дам ху́ру (Канівщ.)]. *При* **-че**, *в случае* **-чи** – коли́ (якщо́) неста́є (невистача́є, браку́є), (*в будущем*) коли́ (якщо́) нестава́тиме (невистача́тиме, бракува́тиме).

Недостаю́щий – відсу́тній, недохва́тний, неви́стачений, (*недополученный*) неді́браний, (*зап.*) браку́ючий, (*нехватавший*) забра́клий, (*обычно*) яко́го нестає́ (невистача́є, браку́є). **-щее** – відсу́тнє *и т. п.*; недобі́р (-бору). *Пришлите мне всё* **-щее** – надішлі́ть мені́ весь мій недобі́р (все, чого́ мені́ нестає́ *и т. п.*).

Недостига́емость, -мый, *см.* **Недостижи́мость, -мый.**

Недостижи́мо, *нрч.* – недося́жно.

Недостижи́мость – недося́жність (-ности).

Недостижи́мый – недося́жний, (*редко*) неося́жний, недося́глий; *срв.* **Недосяга́емый.** [Недося́жний ідеа́л (Крим.). Хто наш проводи́р? – Та дале́ка мрі́я, недося́жна, як ма́рево пусти́ні (Л. Укр.). Ту́га за чимсь дале́ким і неося́жним (Франко)].

Недости́жность, -ный, *см.* **Недостижи́мость, -мый.**

Недостове́рно, *нрч.* – непе́вно, не цілко́м пе́вно, неправди́во, не цілко́м правди́во, невіро[и]гі́дно.

Недостове́рность – непе́вність, нецілкови́та пе́вність, неправди́вість, нецілкови́та правди́вість, невіро[и]гі́дність (-ости).

Недостове́рный – непе́вний, не цілко́м пе́вний, неправди́вий, не цілко́м правди́вий, не гі́дний ві́ри, невіро[и]гі́дний. [Істо́рик пови́нен усі́ джере́ла переві́рити, одки́нути все ві́ри негі́дне (Рада)].

Недосто́ин – негі́дний *и* (*им. ед. м. р.*) него́ден, нева́ртий *и* (*им. ед. м. р.*) нева́рт, (*ц.-слав.*) недосто́йний. *Он* **-ин**, *она* **-йна** *этой чести* – він него́ден (нева́рт), вона́ негі́дна (нева́рта) ціє́ї че́сти.

Недосто́й *и* **Недосто́йка** – недості́й (-то́ю).

Недосто́йно, *нрч.* – негі́дно, (*ц.-слав.*) недосто́йно.

Недосто́йность – негі́дність, (*ц.-слав.*) недосто́йність (-ности).

Недосто́йный – негі́дний, (*ц.-слав.*) недосто́йний кого́, чого́. [Негі́дні його́ чуття́ (Франко). Підмовля́ти на негі́дне, на гане́бне ді́ло (Франко). Як блага́ти ма́ю я негі́дний пречи́стую тебе́? (Л. Укр.). Звика́є до ду́мки, що його́ мо́ва – щось низьке́, недосто́йне (Крим.)].

Недостро́енный – недобудо́ваний, (*о каменном, кирпичном строении*) недомуро́ваний. [Недобудо́вана хати́на (Куліш)].

Недо́ступ – непри́ступ, недо́ступ (-пу).

Недосту́пно, *нрч.* – непристу́пно, недосту́пно, (*недосягаемо*) недося́жно; *срв.* **Недосту́пный.** [Мріє зда́лека мої́м оча́м так непристу́пно, як і тії го́ри (Л. Укр.)].

Недосту́пность – непристу́пність, недосту́пність, (*недосягаемость*) недося́жність (-ности); *срв.* **Недосту́пный.** [В непристу́пності суво́рій в глибина́х землі́ (Чупр.)].

Недосту́пный – непристу́пний, недосту́пний, (*недосягаемый*) недося́жний кому́ *и* (*реже*) (за-)для ко́го, чому́ *и* (*реже*) (за-)для чо́го. [Непристу́пна форте́ця (Київ). Він (чолові́к) мені́ здава́вся суво́рим, непристу́пним (Кониськ.). Закордо́нні вида́ння тоді́ зовсі́м за-для нас непристу́пні були́ (Грінч.). Там йому́ зати́шне мі́сце, непристу́пне дла люде́й (Крим.). За́хисток, недосту́пний лю́дському о́кові (Грінч.). В них недосту́пне ці́ну найви́щу ма́є (Куліш). Чванькува́ті та недося́жні лю́ди (Яворн.). Не бу́дьте недося́жні, як ске́ля (Грінч.). Ви́ща осві́та роби́лася недося́жною для кля́си труда́щих (Азб. Комун.). То річ недося́жна за-для звича́йного робітника́ (Черкас.)]. **-ный** *злобе, сознанию* – непристу́пний (недосту́пний) зло́бі *и* для зло́би́, непристу́пний (недосту́пний, недося́жний) свідо́мості *и* для свідо́мости. [Се́рце в вас злобі́ недосту́пне (Самійл.)].

Недосу́г – 1) *сщ.* – брак (-ву) ча́су, ні́кольство, недозві́лля (-лля). [Та все, бач, ні́кольство трикля́те – за́йвого ча́су не було́ (Мова). Як до ці́па, так і ні́кольство у його́, а до дівча́т… (Кониськ.)]. *За* **-гом**, *по* **-гу** – за бра́ком ча́су, за ні́кольством. [В не́ї, за ні́кольством, назбира́лася си́ла неми́тої біли́зни (Загірня)]; 2) *нрч.* – ні́коли, нема́(є) колі́, нема́(є) ча́су, (*диал.*) нема́(є) впра́вки, невпра́вка. [Ні́коли усма́к засну́ти, ні́коли борщу́ сьорбну́ти (Котл.). Не то що ви́спатись, а й попої́сти нема́ впра́вки (Кролевеч.). Я-б давно́ була́ прийшла́ до вас, дак усе́ невпра́вка, своє́ї робо́ти бага́цько (Борз.)]. *Мне* **-су́г** – мені́ ні́коли, я не ма́ю ча́су.

Недосу́житься – ні́колитися.

Недосу́жно, *нрч., см.* **Недосу́г 2**. **-но** *стало кому* – ста́ло ні́коли, зані́колилося кому́. [Чого́ тобі́ так зані́колилось? (Липовеч.)].

Недосу́жный – (*о человеке*) неві́льний, заклопо́таний (спра́вами), обтя́жений (обо́в'я́зками, пра́цею); (*о дне*) неві́льний, гаря́чий, по́вний пра́ці.

Недосу́л – недообі́ця́нка, (*действие ещё*) недообі́ця́ння.

Недосу́шка – 1) (*действие*) недосу́шування, *оконч.* недосу́шення *и* недосуші́ння; 2) (*состояние*) недосо́хнення (-ння), недосо́хлість (-лости).

Недосчи́тывать, недосчита́ть *и* **недоче́сть** – недолі́чувати, недолічи́ти кого́, чого́, до чо́го. **Недосчи́танный** – недолі́чений. **-ться** – недолі́чуватися, недолічи́тися чого́.
Недосчи́тывающийся, *прлг.* – недолі́чений, неді́браний; *см. ещё* **Недостаю́щий.**
Недосы́л *и* **Недосы́лка** – 1) (*действие*) недосила́ння, *оконч.* недосла́ння́ *и* неді́сла́ння, недо́сил (-лу); 2) (*недосланное*) неді́слане (-ного), недо́силка.
Недосы́льный – неді́сланий.
Недосы́льщик, -щица – недоси́ла́ч (-ча́), -сила́чка.
I. Недосыпа́ние – недосипа́ння *и* недосипля́ння, недо́сип (-пу); *срв.* **I. Недосыпа́ть.** [Чи ти з недо́сипу забу́в, хто сам єси́? (М. Левиц.)].
II. Недосыпа́ние – недосипа́ння (-ння); *срв.* **II. Недосыпа́ть.**
I. Недосыпа́ть, недоспа́ть – недосипа́ти *и* недосипля́ти, недоспа́ти. [Дово́дилося недосипля́ти й недоїда́ти (Брацл.)].
II. Недосыпа́ть, недосы́пать – недосипа́ти, недоси́пати чого́. **Недосы́панный** – недоси́паний. **-ться** – недосипа́тися, бу́ти недоси́паним.
Недосы́пка – недосипа́ння, *оконч.* недоси́пання, недо́сип (-пу).
Не́досыть – 1) (*состояние*) нена́сит (-ту), нена́їсть (-ти), (*грубо*) нена́же[и]р (-ру). [Нена́жир напа́в (Номис)]; 2) нена́ситний (-ного), -ситна (-ної), (*обжора*) ненаже́ра, обже́[и́]ра (*общ. р.*).
Недосы́шка, *см.* **Недосу́шка 2.**
Недосяга́емо, *нрч.* – недося́жно.
Недосяга́емость – недося́жність (-ности).
Недосяга́емый – недося́жний; *срв.* **Недостижи́мый** *и* **Недосту́пный.** [Дрижа́ли зо́рі у недося́жній вишині́ (Черняв.)].
Недотёпа – недоте́па, нетіпа́ка (*общ. р.*) (*головотяп, -тяпка*) головоте́с, -те́ска, головоте́са (*общ. р.*), бара́няча голова́. [Ба́чу, що писа́в яки́йсь недоте́па (Мова). Чого́ він таки́й бідо́вий зроби́вся? то нетіпа́ка така́ була́, а то хоч на ножа́ гото́в лі́зти (Борз.)].
Недотле́вший – недотлі́лий, (*о горящем ещё*) недоже́врілий.
Недотро́га – 1) (*общ. р.*) недото́рка, недоти́ка, незайма́й-мене́, (*пренебр.*) нечіпа́ха, нечіпа́йло, незайма́йло, (*м. р.*) недото́рканий, недото́ркливий (-ого), (*ж. р.*) недото́ркана, недото́рклива (-ої). [Диви́сь, яка́ недото́рка! і пожартува́ти не мо́жна (Сл. Ум.). Ото́ яка́ недоти́ка! (Шевч.). Чи ти ба, яка́ нечіпа́ха! (Мова). Така́ недото́ркана звича́йно, вона́ става́ла щи́рою до то́го, до ко́го схиля́лось її се́рце (Грінч.). Оце́ недото́рканий дя́дько, нена́че молоди́ця (Н.-Лев.). Він недо́гує усе́, то недото́ркливий таки́й (М. Вовч.)]; 2) *бот.* Impatiens noli tangere L. – розри́в-трава́, не-ру́ш-мене́, не-зачіпа́й-мене́, недоти́ка.
Недоты́ка, *см.* **Недотро́га 1.**
Недоты́комка – недоти́ка, недото́рка; *срв.* **Недотро́га 1.**
Недоу́гливание, Недоу́гление – недову́глювання, недову́глення, нецілкови́те зву́глювання, зву́глення.
Недоу́гливать, недоу́глить – недову́глювати, недову́глити, не зо́всі́м (не цілко́м) зву́глювати, зву́глити що. **Недоу́гленный** – недову́глений, не зо́всі́м (не цілко́м) зву́глений. **-ться** – недову́глюватися, недову́глитися; бу́ти недову́глюваним, недову́гленим *и т. п.*
Недоу́здковый – недоу́здковий, обро́тяний, обро́тьковий, кантарко́вий, кантаро́вий; *срв.* **Недоу́здок.**
Недоу́здок – недо́уздок (-дка), (*обычно*: *обро́ть*) обро́ть (-ти), обро́тька, (*пров.*) канта́рка (-ки), (*реже*) ка́нтар (-ру), канта́рок (-рка). [Ба́тько веде́ того́ коня́ за недо́уздок (Рудч.) Бода́й-же тії ко́ні воронії да й обро́тей не зноси́ли (Грінч. III). Моя́ коби́льчина зорну́ла (*высвободила голову*) з канта́рки і як у во́ду впа́ла (Канівщ.)].
Недоук *и* **Недоу́ка,** *см.* **Недоу́чка.**
Недоукраинизи́ровавшийся *и* **Недоукраинизо́ванный** – недоукраїнізо́ваний. [Недоукраїнізо́вані урядо́вці (Ґ. Шкур.)].
Недоу́лок – сліпи́й за(в)у́лок (-лка), сліпа́ ву́личка, за́зубень (-бня).
Недоумева́ть – недоми́слюватися *и* недомисля́тися, недомірко́вуватися, недорозумі́ва́тися, (*не понимать*) не розумі́ти, (*грубее*) не тя́мити, не могти́ втя́мити, (*колебаться*) вага́тися, (*быть неуверенным*) бу́ти непе́вним, (*не знать, что делать, сказать и т. п.*) не зна́ти, що роби́ти, сказа́ти *и т. п.*, (*быть в нерешительности*) (бу́ти) ні в сих, ні в тих; (*изумляться*) дивува́тися, чудува́тися; (*чаще как песенный оборот*) не зду́мати ду́мки, не зми́слити ми́сли. [Коха́ння своє́ він зустрі́в, як рапто́ву катастро́фу; спочáтку він ні́чо́го не міг утя́мити й запи́тував себе́, що-ж вла́сне з ним ро́биться (В. Підмог.)]. *Что же вы* **-ва́ете**? *всё ясно* – чого́-ж ви не розумі́єте (не (в)тя́мите, вага́єтеся, втя́мити не мо́жете)? все я́сно.

-ва́ю, *что бы это значило* – не мо́жу зрозумі́ти (втя́мити) (*или* не врозумі́ю), що-б це ма́ло зна́чити (визнача́ти, означа́ти). *Оставалось только* **-ва́ть** *и удивляться* – лиша́лося ті́льки дивува́тися і чудува́тися. **Недоумева́я** – недоми́слюючись, недомірко́вуючись; не розумі́ючи, не тя́млячи; вага́ючись; *см. ещё* **Недоуме́нно** *и* **Недоуме́ние** (*В* **-нии**). [Недоми́слюючись, я пита́ю себе́: «Як се ста́лося?» (Крим.). «Терори́зм не здає́ться мені́ чимсь ди́ким», – каза́в я, все недомірко́вуючись, куди́ це він гне (Крим.)].

Недоумева́юще, *нрч.* – недомисле́нно; (*нерешительно*) нерішу́че; *срв.* **Недоуме́нно.** [Полко́вник подиви́всь на йо́го недомисле́нно (Корол.)].

Недоумева́ющий, *прлг.* – недомисле́нний, *(не понимающий*) нетяму́щ[ч]ий; (*нерешительный*) нерішу́чий. [Він гля́нув на ме́не недомисле́нним по́глядом (Корол.). Гнат звів о́чі на ба́тька й позирну́в нетяму́щим по́глядом, ні́би не розібра́в, чого́ ба́тько хо́че (Крим.)].

Недоуме́ние – недо́мисл (-лу), (*непонимание*) нерозумі́ння *и* (*реже*) непорозумі́ння, (*оконч.* незрозумі́ння), невтя́ма, недоміркува́ння, (*грубо*) невторо́пання, (*колебание*) вага́ння, (*неуверенность*) непе́вність (-ности), (*сомнение*) су́мнів (-ву), недому́дрення. [О́тже глиби́ни всі розга́дано, о́тже з'ясо́вано всі недому́дрення (П. Тичина). В його́ оча́х відбива́ється недо́мисл: «що це?» (Корол.). «Не зна́ю – це не зна́чить, що їх не було́», – справедли́во кінча́є: він свої́ недо́мисли (Рада). Немо́в яке́сь ві́чне непорозумі́ння стої́ть в душі́ у письме́нниці (Рада)]. *Быть в* **-нии** (*не понимать*) – не розумі́ти, (*колебаться*) вага́тися, (*быть в нерешительности*) бу́ти ні в сих, ні в тих. *В* **-нии** – недомисле́нно, не доми́слюючись, в недо́мислі; (*в нерешительности*) ні в сих, ні в тих; *см. ещё* **Недоуме́нно** *и* **Недоумева́я** (*под* **Недоумева́ть**). [Я спини́вся й стоя́в у недо́мислі (Н.-Лев.). Він стоя́в ні в сих, ні в тих, бо не міг зорієнтува́тися (Київ)]. *С* **-нием** – недомисле́нно, з недо́мислом, з не(по)розумі́нням; *см. ещё* **Недоуме́нно.** [«Ви-ж погоди́лися в при́нципах», – сказа́ла з недо́мислом Са́ня (Н.-Лев.). Спочა́тку з непорозумі́нням, а по́тім з чуття́м стра́ху став диви́тися на ба́тька (Виннич.)]. *Полное* (*полнейшее*) **-ние** – цілкови́те не(по)розумі́ння. *В полном, полнейшем* **-нии** – ніч́ого, нічогі́сінько не розумі́ючи (не тя́млячи, не розбира́ючи). *Быть в полнейшем* **-нии** – нічогі́сінько не розумі́ти (не тя́мити), нічогі́сінько не могти́ з[в]розумі́ти (втя́мити). *Я в полнейшем* **-нии** – я нічогі́сінько не (в)розумі́ю (не (в)тя́млю, не розбира́ю), я й думо́к не зберу́, я нічогі́сінько втя́мити не мо́жу, (*в песнях*) не зду́маю ду́мки, не зми́слю я ми́сли. *Я пришёл в* **-ние** – я (того́, ніч́ого) втя́мити не (з)міг, я аж знерозумні́в, я запантели́чився; я став ні в сих, ні в тих; мене́ посі́ло (обгорну́ло) вага́ння; мене́ посі́ла (взяла́) непе́вність, мене́ посі́в (взяв) су́мнів (недо́мисл).

Недоуме́нно, *нрч.* – недомисле́нно, (*с недоумением*) незрозумі́ло, непорозумі́ло; *срв.* **Недоумева́юще.** [Він недомисле́нно гля́нув на ме́не (Корол.). Стурбо́ваний, пово́дячи круго́м незрозумі́ло очи́ма, сиді́в у кабіне́ті (Васильч.). Ма́ти закри́ла о́чі й непорозумі́ло сти́снула плечи́ма (Виннич.)].

Недоуме́нность – недомисле́нність (-ности).

Недоуме́нный – недомисле́нний; (*непонятный*) непорозумі́лий, недорозумо́ваний. [Серед товари́ства запанува́ла пова́жна ти́ша, під яко́ю почува́ється так виразно недомисле́нний ляк (Корол.)]. **-ный** *вопрос* – недорозумо́ване (непорозумі́ле, нерозв'я́зне) пита́ння.

Недоу́мие – недоу́мство.

Недоу́мный – недоу́мкуватий.

Недоу́мок – недо́у́м (-ма), недо́умок, недоу́мко, недо́тямок (-мка), недотя́ма. [Недоу́ми! занапасти́ли бо́жий рай! (Шевч.). Всі ті лю́ди, чи воні́ розу́мні чи недо́тямки, диви́лися на ме́не (Кониськ.)].

Не́доуч *и* **Недоу́ченка,** *см.* **Недоу́чка.**

Недоучи́вшийся – недовче́ний. [Недовче́ний корпуся́нський вихова́нець (Мова)].

Недоу́чка – недо́у́к (*м. р.*), (*диал.*) недову́чка[о] (*общ. р.*). [Ще недо́ук, не все зна (М. Вовч.). По се́лах ковалі́ – самі́ недову́чки (Звин.)].

Недохва́л *и* **Недохва́лка** – недохва́лювання, *оконч.* недохва́лення *и* недохвалі́ння, недохва́ла.

Недохва́тка – недоста́ча, недо́хват (-ту), (*недочёт*) недо́лік (-ку).

Недохва́тки – недо́хапки, недо́хватки (-ків); (*недоедки*) недо́їдки (-ків).

Недохо́д – недохо́дження (-ння), неприхі́д (-хо́ду); (*неприбытие*) неприбуття́ (-ття́).

I. Недоче́сть, -ся, *см.* **Недосчи́тывать, -ся.**

II. Недоче́сть, *см.* **Недочи́тувать.**

Недочёт – 1) (*недостача*) недо́лік (-ку), (*дефицит*) недобі́р (-бо́ру). [Ду́мав, зароби́в на я́рмарку, аж вихо́дить, що гро́шей недо́лік (Звин.). Прода́в на де́сять карбо́ванців, а в

кеше́ні ті́льки ві́сім: два карбо́ванці недобо́ру (Крим.)]; 2) (*недостаток, порок*) хи́ба, ва́да. [Грома́дські хи́би (Рада)]; 3) (*в работе*) хи́ба, о́гріх (-ху).
Недочё́тный – недо́ліко́вий, недобо́ровий; (*недосчитывающийся*) недолі́чений, неді́браний; *см. ещё* **Недостаю́щий. -ная** *ведомость* – відо́мість недобо́ру.
Недочи́тывать, недочита́ть *и* **недоче́сть** – недочи́тувати, недочита́ти що. **Недочи́танный** – недочи́таний. **-ться** – недочи́туватися, бу́ти недочи́туваним, недочи́таним.
Недошиба́ть, недошиби́ть, *см.* **Недобра́сывать.**
Недоши́тый – недоши́тий. [Недоши́та блю́зка (Л. Укр.)].
Недо́шлый – 1) (*недоразвившийся*) неді́йшлий, недоспі́лий. [Ще ти дитя́ молоде́, ро́зумом неді́йшле (Метл.)]; 2) (*о хлебе на корню*), *см.* **Недозре́лый**, 3) (*о хлебе печёном*), *см.* **Невы́печенный**; 4) (*не мастер*) невмі́лий, невпра́вний, (*сщ.*) не ма́йстер (-тра, *м. р.*), не майстри́ня (*ж. р.*), нетяму́ха, (*пров.*) неті́ма́ха (*общ. р.*), (*с ирон. оттенком*) недо́йда (*общ. р.*).
Недрема́нный *и* **Недре́млющий** – недрімли́вий, недріма́нний, (*обычно*: *неусыпный*) невсипу́щий. [На за́мку є недрімли́ві о́чі, що не допу́стять лихо́го во́рога (Ор. Левиц.). Наді́юся на се́бе й на свої́ оби́два невсипу́щі о́ка (Грінч.)].
Не́дро *и* (*обычно мн.*) **Не́дра** – на́дро (-ра) *и* (*мн.*) на́дра (-дер *и* -дрів); *срв.* **Ло́но.** [Що в земні́м глибо́кім на́дрі захова́лося від о́ка (Грінч.). Прийня́в чумака́ ві́льний степ у своє́ на́дро (Коцюб.). Вода́ просяка́є до на́дрів землі́ (Троян.)]. *В* **-рах** *земли* – в на́драх землі́, в зе́мних на́драх. *Материнские* **-ра** – а) (*утроба*) ма́тірнє на́дро, ма́тірні на́дра; б) (*лоно*) ма́тірнє ло́но.
Не́дровый – на́дровий.
Не́друг – непри́ятель (-ля), не́друг, (*обычно*) во́рог (-га). [Круго́м непри́ятелі; нема́ на ко́го зда́тися (Київщ.). Підня́всь на всіх не́другів отчи́зни ба́тько Хмельни́цький (Куліш). Ві́зьме ві́дра опі́вночі, пі́де за водо́ю, щоб ворогі́ не ба́чили (Шевч.)].
Недру́жба – непри́язнь (-ни).
Недружелю́бие – непри́язнь (-ни), непри́язність (*недружественность*) недру́жність; (*неблагосклонность*) непри́язнь, неприхи́льність, неприхи́лля (-лля), неласка́вість (-ости) до ко́го.
Недружелю́бно, *нрч.* – непри́язно, (*недружественно*) недру́жньо; (*неблагосклонно*) непри́язно, неприхи́льно, неласка́во. [Непри́язно пово́дишся ти, згó́рда (Л. Укр.). «Ти́хше, а то ще почу́ють», – сказа́в він неприхи́льно (Грінч.). «Хіба́ я вмліва́ю?» – неласка́во одгризну́вся я (Крим.)].
Недружелю́бность – непри́язність (-ности); *см.* **Недружелю́бие.**
Недружелю́бный – непри́язний, (*недружественный*) недру́жній; (*неблагосклонный*) непри́язний, неприхи́льний, неласка́вий до ко́го. [Проща́й, зе́мле, непри́язний кра́ю! (Шевч.)].
Недру́жеский *и* **Недру́жественный** – непри́язний, непри́ятельський, недру́жній.
Недру́жественно, *нрч.* – непри́язно, не по-при́ятельському, недру́жньо, не по-дру́жньому.
Недру́жний – непри́ятельський, недру́жній.
Недру́жно, *нрч.* – 1) (*не в одно время*) недру́жно, не враз, не ра́зо́м, неодноста́йно, (*пров.*) невдру́жку; 2) (*не в ладах*) недру́жно, не в (до́брій) (з)ла́годі, не в ладу́ (з ким).
Недру́жный – недру́жний *и* (*реже*) недру́жній, неодноста́йний. [Ї́хні голоси́, висо́кі, неодноста́йні, рі́зали ву́хо (Микит.)].
Неду́г – неду́га (-ги, *ж. р.*), не́дуг (-гу, *м. р.*), сла́бість (-бости), х(в)оро́ба, х(в)о́рість (-рости), не́міч (-мочи). [Не смерть страшна́, а неду́га (Номис). За́роди смерте́льної неду́ги (Франко). (Пу́бліка) прибула́ сюди́, щоб ви́зволитись від свої́х не́дугів (Л. Укр.). Со́нце гої́ть усі́ сла́бості ті́ла і ду́ха (Л. Укр.). Сон то, чи дру́га, страшні́ша, не́міч вас похили́ла (Мирний)].
Неду́гование – нezду́жання, недугува́ння, неду́жання, слабува́ння, х(в)орува́ння на що.
Неду́говать – незду́жати, неду́гувати, неду́жати, слабува́ти, х(в)орува́ти на що.
Неду́жливый – неду́жливий, слабови́тий, х(в)орови́тий, х(в)оробли́вий, (*хилый*) хи́рий, хи́рний, хи́рявий, кво́лий.
Неду́жный – неду́жний, неду́жий, неду́гий, слаби́й, х(в)о́рий. [Всі, в ко́го булі́ неду́жні на вся́кі хворо́би, приво́дили до йо́го (Куліш). Неду́же се́рце моє́ (П. Тичина). Я же́нчик (*жнец*) неду́гий (Макс.)].
Неду́рненький – нічоге́нький, байдуже́нький. [Чобітки́ – байдуже́нькі (Звин.)].
Неду́рно, *нрч.* – непога́но, незле́, (*диал.*) незгі́рш(е), несугі́рш(е), (*ничего себе*) нічоге́нько. [Співа́є непога́но (Київщ.). Робо́та зро́блена незгі́рше (Липовеч.). Живе́ться мені́ несугі́рш (Липовеч.). Озимина́ нічоге́нько пока́зує на цей рік (Коцюб.)].

Недурно́й – непога́ний, (*диал.*) незгі́рший, несугі́рший, (*ничего себе*) нічоге́нький, байдуже́нький. [На се́лі в нас є непога́ні шевці́ (Житом.). Що-ж, і го́рщик непога́на річ в потре́бі (Рада). На́че незгі́рші оселе́дці (Борз.). Чолові́к він несугі́рший (Липовеч.). Нічоге́нький тютю́н (Свидн.). Борщ байдуже́нький (Звин.)]. **-рён** *собой* – непога́ний з се́бе (з лиця́, на вро́ду, *по виду*: на ви́гляд), незгі́рший на вро́ду. [Чолові́к ро́ків 35, непога́ний з се́бе (Грінч.). Вона́ непога́на на вро́ду (Звин.). Се був чолові́к і на вро́ду незгі́рший і на вда́чу (М. Вовч.)]. **-но** *было бы пообедать* – не пога́но (не зле) було́-б пообі́дати, не зава́дило-б пообі́дати.

Недю́жинный – незвича́йний, небуде́нний, не аби́-яки́й. [Пое́т небуде́нної си́ли (Н. Громада)].

Неё (*род. и вин. п. ед. ч. ж. р. от мест.* **Он** *после предлогов*) – 1) *с род. п.* – (без, в, до, з, коло *и т. п.*) не́ї. [Без не́ї в ха́ті яко́сь су́мно (Шевч.)]; 2) *с вин. п.* – (в, за, на, про, через *и т. п.*) не́ї (*зап. и правобер.* ню). [Гля́нув круго́м се́бе і на не́ї (Шевч.). Я-ж вам про ню каза́в (Звин.). Подиві́ться на ню, – яка́ вона́ га́рна! (Брацл.)].

Нестесте́ственно, *нрч.* – неприро́дн(ь)о, ненатура́льно; (*искусственно*) штý́чно. [«Чи це ти облама́вся в доро́зі?» – спита́ла вона́ ненатура́льно висо́ким то́ном (Н.-Лев.)].

Нестесте́ственность – неприро́дність, ненатура́льність; (*искусственность*) шту́чність (-ности). [Ненатура́льність мої́х відно́син до вас (Франко). Сю ненатура́льність помі́тили (Грінч.)].

Нестесте́ственный – неприро́дни[і]й, ненатура́льний, (*противоестественный*) протиприро́дній. [Чудне́, неприро́дне сві́тло (Коцюб.). «Неприро́дньо все це», – зідхну́в Степа́н (В. Підмог.). Вона́ лежи́ть, простя́гши го́лі ру́чки, ви́тягнена й ненатура́льна, як воскова́ ля́лька (Коцюб.)]. **-ные** *уклонения* – протиприро́дні збо́чення.

Нежда́н(н)о, *нрч.* – несподі́вано, (*редко*) нежда́но, (*вдруг*) ра́птом, знена́цька, враз, нара́з, як стій. [Ми верта́ли додо́му пово́лі, манівця́ми, щоб де несподі́вано не попа́лися в ру́ки жанда́рам (Франко)]. **-н(н)о**-*негадан(н)о* – (цілко́м) несподі́вано, нежда́но-нега́дано, знена́цька. [Нежда́но-нега́дано їй упа́ла з не́ба уда́ча (Виннич.)].

Нежда́н(н)ый – несподі́ваний, (*редко*) нежда́ний. [Сказа́ла ти мені своє́ нежда́не сло́во (М. Рильськ.)]. **-н(н)ый**-*негадан(н)ый* – несподі́ваний, нежда́ний-нега́даний.

Нежела́ние – неба́жа́ння, нехоті́ння (-ння), (*неохота*) не́хіть (-хоти), неохо́та. *При* **-нии** *кого* – коли́ (як, якщо́) не хо́че (не схо́че, не захо́че) хто.

Нежела́тельный – неба́жа́ний. **-но** *было бы* – неба́жано було́-б, неба́жана річ була́-б, не хоті́лося-б.

Не́жели, *союз* – ніж, ані́ж, як; (*в сравнении при именах и местоим.*) ніж (ані́ж) (*с им. п.*), від (*с род. п.*), над, за (*с вин. п.*). [Пі́вень бі́льше начита́в, ніж ти (Коцюб.). Любі́ше їм заги́нути, ані́ж без во́лі жи́ти (Грінч.). Іти́ теплі́ше, як ї́хати (Проскурівщ.). Нема́ сильні́шого від (над) ме́не (Київщ.). Розумні́ший за сестру́ (Звин.). За нас розумні́ший (Чуб.)]. *Прежде* **-ли** – пе́рш(е) ніж (як), перед тим як, (*реже*) передні́ше (пере́дше) як (ніж).

Нежена́тый – нежона́тий, (*безбрачный*) безже́нний. [Ой, я в те́бе, моя́ ма́ти, нежона́тий хо́джу (Грінч. III). У нього тро́є синів: усі́ живу́ть безже́нні (Слов'яносербщ.)]. **-тый** *молодой человек* – молоди́к (-ка́), (*парень*) па́рубок (-бка).

Не́жение – пе́щення, пе́стіння, пе́стування, голу́блення, милува́ння; коха́ння, вико́хування, плека́ння; *срв.* **Не́жить.** [Не зазна́ла вона́ ма́тчиного голу́блення (Кониськ.)].

Не́женка – 1) (*м. р.*) песту́н (-на́), пе́щений (-ного), (*зап.*) пестí́й (-тія́), (*маменькин сынок*) мамі́й (-мія́), (*баловень*) мазу́н (-на́), пле́канець (-нця); *ум.* песту́нчик, мазу́нчик. [З тих одинакі́в-пле́канців і вихо́дять злодії (Звин.)]; 2) (*ж. р.*) песту́ха, пе́щена (-ної), (*зап.*) пестí́йка *и* (*реже*) пестí́нка, коха́нка, (*баловница*) мазу́ха; *ум.* песту́шка, мазу́шка. [Вона́ була́ в їх така́ коха́нка, що ви́росла, а не вмі́ла ді́ла роби́ти (Рудч.)].

Не́жень, *см.* **Не́женка 1.**

Неживо́й – неживи́й, (*мёртвый*) ме́ртвий. [Хі́ба́ квітки́ чу́ють? адже́ вони́ неживі́ (Грінч.)].

Нежиле́ц – нежите́ць (-тця́); *срв.* **Жиле́ц 2.**

Нежили́ца – неживу́ща (-щої); *срв.* **Жиле́ц 2.**

Нежило́й – 1) (*о доме, где не живут*) нежили́й. **-лой** *дом* – нежили́й (пусти́й) буди́нок, пу́стка. [Пу́стку затопи́ти нема́ кому́ (Шевч.)]; 2) (*о строении, где нельзя жить*) нежитлови́й, неприда́тний щоб жи́ти (ме́шкати).

I. Не́жить, *сщ.* – нечи́ста си́ла, не́чисть (-ти), по́гань (-ни).

II. Не́жить, *глаг.* – пе́сти́ти (пещу́, пе́стиш), пе́стувати, голу́бити, милува́ти, (*редко*) ні́жити, (*зап.*) ніжи́ти, (*холить*) коха́ти, вико́хувати, плека́ти кого́, що, (*перен.*) в ро́зкоші купа́ти; *срв.* **Леле́ять.** [Його́ (мо́ре) со́нечко пе́стить коха́но (Л. Укр.). Су́мно пе́стила їх нічка

осі́ння (Чупр.). Вла́сне безси́лля колиса́ло й пе́стило Ма́рту (В. Підмог.). Га́ля його́ заспоко́ювала, голу́била (Мирний). О́браз за о́бразом прохо́дили йому́ в голові́, голу́блячи його́ ві́дблиском перебу́того ща́стя (Грінч.). Бу́ду тобі́ годи́ти, бу́ду тебе́ ніжи́ти (Квітка). Як я́гідку, як пта́шечку, коха́ла, рости́ла (дочку́) (Шевч.)]. **-жить** *слух* – голу́бити (ті́шити) слух ((в)у́хо). **Не́жащий** – що пе́стить *и т. п.*; пест(л)и́вий, приголу́бливий. **Не́женный** – пе́щений, голу́блений; коха́ний, пле́каний. [Пе́щена Катери́на не була́ слухня́на (Грінч.)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*) пе́сти́тися, голу́битися; бу́ти пе́щеним, голу́бленим; коха́тися, вико́хуватися, плека́тися, бу́ти коха́ним, пле́каним; 2) (*возвр. з.*) пе́сти́тися, пе́стуватися; розкошува́ти, (*редко*) ніжи́тися; (*в постели*) виле́жуватися, (*валяться*) вика́чуватися. [У спе́ці опівде́нній так со́лодко пе́ститись у воді́ (Грінч.). Хло́пчик пе́ститься на зеле́ній шовко́вій трави́ці (Грінч.). На со́нці і пе́ститься й мліє переспі́ло-соло́дка мали́на (М. Рильськ.). Чому́ не йде до свого́ ді́ла? що вона́ ні́житься мов па́ні? (М. Вовч.). Ми ро́бимо, а вона́ на подушка́х вика́чується (Звин.)]; 3) (*взаимн. з.*) голу́битися, голу́бкатися, милува́тися, пе́сти́тися, пе́стуватися (з ким); *срв.* **Ласка́ться 2.**

Нежне́йший – найніжні́ший, (*сильнее*) як[що]найніжні́ший *и т. п.*; *срв.* **Не́жный.** [Найніжні́ші квітки́ (Вороний)].

Не́жненький – ніжне́нький, делікатне́нький, тендітне́нький; лагідне́нький; *срв.* **Не́жный.** [Голосо́чок у не́ї ніжне́нький (Мова)].

Нежне́нько, *нрч.* – ніжне́нько, делікатне́нько, тендітне́нько; лагідне́нько; *срв.* **Не́жный.** [Усе́ в не́ї вихо́де якось леге́нько та тендітне́нько (Мова)].

Нежнёхонький – ніжне́сенький; (*самый нежный*) ніжні́сінький.

Нежнёхонько, *нрч.* – ніжне́сенько, ніжне́нько; ніжні́сінько; *срв.* **Нежнёхонький.**

Не́жничание – 1) па́нькання, мані́ження; марципа́нство; 2) упада́ння, примиля́ння; залиця́ння, лиця́ння, жениха́ння; 3) милува́ння, голу́блення. *Срв.* **Не́жничать.**

Не́жничать *с кем* – 1) (*возиться*) па́нькатися, мані́житися, (*деликатничать*) делі́ка́тність розво́дити, (*миндальничать*) марципа́нитися, марципа́ни розво́дити з ким; 2) (*любезничать*) упада́ти коло ко́го, примиля́тися до ко́го, мастити ме́дом кого́; (*волочиться*) залиця́тися, лиця́тися до ко́го *и* з ким, жениха́тися з ким; розво́дити ні́жні розмо́ви з ким; 3) (*миловаться*) милува́тися, голу́битися, голу́бкатися з ким.

Не́жно, *нрч.* – 1) ні́жно, делі́ка́тно, тенді́тно; ла́гідно; (*чувствительно*) чу́ло; *срв.* **Не́жный.** [Хтось гла́див ни́ви, так ні́жно гла́див (П. Тичина). Піскова́ земля́ його́ гойда́є ні́жно, мов коли́ска (М. Рильськ.). На се дівча́ диви́лись ви так ні́жно (Куліш). Не го́лосно, – лагі́дно, ні́жно грай (Л. Укр.). Він її так ла́гідно пожа́лував, що вона́ зарасі́сінько втихоми́рилася (Звин.). Ніхто́ Ганну́сі щи́ро й чу́ло не люби́в (Ор. Левиц.). «Се́стро моя́ ми́ла!» – чу́ло промо́вив він (Стор.)]; 2) (*в сложении*) ні́жно-, ні́жно, *напр.*: ні́жно-си́ній, ніжномрі́йний.

Нежнова́тый – до́сить *или* на́дто ні́жний (делі́ка́тний *и т. п.*); *срв.* **Не́жный** *и* **Не́жненький.**

Не́жность – 1) (*свойство, качество*) ні́жність, делі́ка́тність, тенді́тність; м'я́кість; ла́гідність; чу́лість (-ости); *срв.* **Не́жный.** [(Цей моти́в) ри́тмом ні́жности й химе́ри ще на́ших не́ньок весели́в (М. Рильськ.)]; 2) (*чувство нежной любви*) ні́жність, (*ласка*) ла́ска, прихи́лля (-лля), чу́лість (-лости). [Оле́ся до маму́ні почува́ла вдя́чну ні́жність (Виннич.). Не одра́зу розпізна́єш, у ко́го в се́рці є ла́ска, а в ко́го нема́ (Звин.). Вона́ з ма́тернім прихи́ллям цілува́ла й голу́била мене́ (Крим.). Стрі́ньмо (їх) се́рцем одве́ртим і чу́лости по́вним (Самійл.). Плач Яросла́вни ди́хає глибо́кою чу́лістю (Рудан.)]; 3) **-сти** (*мн. ч.*: *изъявления* **-ти**) – ні́жності (-стей), пе́стощі (-щів *и* -щей), пе́стування, пе́щення, пе́сті́ння, ла́щення, (*с подольщением*) примиля́ння (-ння, *ед. ч.*). [Га́ні таке́ ста́ло гидке́ те лука́ве пестіння, що вона́... (Н.-Лев.). Не могла́ його́ звесели́ти ні́яким своїм прихиля́нням та щебета́нням (Грінч.)]. *Говорить* **-сти** – говори́ти ні́жності; розво́дити ні́жні розмо́ви; *см. ещё* **Любе́зничать 2**. *Телячьи* **-сти** – теля́чі ні́жності, теля́че ла́щення.

Не́жный – 1) (*негрубый*) ні́жний, делі́ка́тний; тенді́тний; (*мягкий*) м'яки́й; (*ласковый, кроткий*) ла́гідний. [Ні́жна Навзіка́я, струнка́ дочка́ феа́кського царя́ (М. Рильськ.). Розби́ті ні́жні ворогі́ (П. Тичина). Ні́жний звук (Франко). Ні́жний ше́лест молоди́х розмо́в (М. Рильськ.). Бу́дем іти́ ми з тобо́ю в ні́жному вітрі́ до ра́ння (Сосюра). Хо́лод торка́ється делі́ка́тного ді́тського ті́ла (Коцюб.). Делі́ка́тні ри́си жі́нчиного обли́ччя (Грінч.). Кущ чере́мхи з медо́вим за́пахом бі́лих делі́ка́тних ки́тиць (Коцюб.). Показа́в мені́ трьох діте́й, чисте́ньких, тенді́тних (Грінч.). Бі́лі тенді́тні ру́ки (Мирний). О́сінь тенді́тна (Сосюра). Зо́рі лагі́дні, як о́чі діво́чі (Л. Укр.)]. **-ный** *взгляд* – ні́жний (прихи́льний, ла́гідний) по́гляд. **-ный** *вкус* – ні́жний (делі́ка́тний, тонки́й) смак. **-ный** *голос* – ні́жний (делі́ка́тний) го́лос. **-ная** *работа* – делі́ка́тна (тонка́) пра́ця (робо́та). **-ные** *речи* – ні́жні слова́, ні́жні розмо́ви, ні́жна мо́ва. **-ные** *слова* – ні́жні (ми́лі) слова́. **-ная** *улыбка* – ні́жна (ла́гідна) у́смішка

(по́смі́шка). **-ные** *чувства* – ні́жні почуття́. *Лебяжий пух* **-нее** *всякой шерсти* – лебеди́ний пух ніжні́ший (делікатні́ший, м'я́кший) за вся́ку шерсть; 2) (*слабый, хрупкий, требующий бережного обращения*) ні́жний, тенді́тний, делікáтний, (*диал.*) (в)у́тлий. [Прибúта грáдом ні́жна квітка (Л. Укр.). Ні́жне корі́ння водá з йогó рі́дного лі́жка ви́рвала (Грінч.). Нерухóмо стоя́ли стрункі́ берéзи, мов тенді́тні панночки́ в бі́лих су́коньках (Черкас.). Ля́мпа – річ тенді́тна: торкнéш вóзом – нарóбиш шкла (Васильч.). Тенді́тна лі́рика (О. Пчілка). Чи ти ба, яки́й делікáтний, – йому́ й слóва не мóжна сказáти! (Брацл.). Грéчка ву́тла – бої́ться морóзу (Лебединщ.). Ду́же ву́тла жі́нка: аж кричи́ть-розривáється за рóдивом (Бердянщ.)]. **-ный** *возраст*, **-ные** *лета* – ні́жний (делікáтний) вік, ні́жні літá. **-ный** *пол* – ні́жний (тенді́тний) рід, жінóцтво. **-ное** *растение* – тенді́тна росли́на, ні́жна росли́на. **-ное** *телосложение* – тенді́тна будóва ті́ла, тенді́тна стату́ра; 3) (*чувствительный, чуткий*) ні́жний, чу́лий. [Ні́жна душá (Крим.). З ні́жним сéрцем, самóтнім і чу́лим, до селá я прии́ду (Сосюра). Ні́жна лі́рика (Влизько). Матери́нські óчі чу́лі (Франко). Лунáла журли́вая, чу́ла музи́ка (Л. Укр.). З потóку гу́ків чу́лих серенáда виринáла (Л. Укр.)]. **-ный** *слух* – чу́лий (ні́жний) слух; 4) (*любящий*) ні́жний. **-ная** *мать* – ні́жна мáти.

Незабве́нно, *нрч.* – незабу́тн(ь)о, вікопóмно, вікопáм'ятно.

Незабве́нность – незабу́тність, вікопóмність, вікопáм'ятність (-ности).

Незабве́нный – незабу́тній, (*редко* незабу́тний), вікопóмний, вікопáм'ятний; (*незабытый*) незабу́тий. [Микóла Дми́трієв – незабу́тній пéрший редáктор «Рі́дного Крáю» (Рі́дний Край). Незабу́тня порá! (Коцюб.). Мару́сенько мóя незабу́тная! (Квітка). 60-ті рoки́ мину́лого столі́ття – то вікопóмні рoки́ в істóрії просві́ти (Яворн.). О, вікопáм'ятна святá хвилинá! (Куліш). О, дру́же, мій дóбрий, дру́же незабу́тий! (Шевч.)].

Незаборо́нный, *см.* **Невозбра́нный.**

Незабо́тливо, *нрч.* – недбáйливо, недбáло; (*нестарательно*) нестарáнно.

Незабо́тливость – недбáйливість, недбáлість; (*нестарательность*) нестарáнність (-ности).

Незабо́тливый – недбáйливий, недбáлий, (*сщ.*) недбáха, недбáйлиця (*общ. р.*); (*нестарательный*) нестарáнний. [Вонá недбáла тобі́ бу́де жі́нка (Грінч.)].

Незабрако́ванный – незабракóваний, незбракóваний, незґандж[ч]óваний.

Незаброни́ро́ванный (*о деньгах, местах*) – незабезпéчений, незаброньóваний.

Незабу́дка, *бот.* Myosotis L. – незабу́дька; (M. palustris L.) незабу́дька (болóтяна), незабу́дь-мéне́, пави́ні ві́чки. [Бáчив її́ си́ні óчі, я́сні ку́чері, обви́ті блаки́тними незабу́дьками (Н.-Лев.)].

Незабыва́емый – незабу́тній; *срв.* **Незабве́нный.** [Ху́тко-ху́тко усé «незабу́тнє» забувáється в сві́ті отсі́м (Л. Укр.). Незабу́тнє врaжі́ння (Рада)].

Незабы́вный, *см.* **Незабве́нный.**

Незабы́тый – незабу́тий.

Незаве́де[ё]нный (*о часах*) – ненакру́чений. [Годи́нник чудóво йшов, алé кооперáторові зненáцька в гóлову впáло об'яви́ти йогó ненакру́ченим (В. Підмог.)].

Незаверше́нный – незавéршений, недовéршений, неви́вершений, (*незаконченный*) незакі́нчений, неви́кінчений.

Зави́дно, *нрч.* – незáздро, незáвидно, незáздрісно.

Незави́дность – незави́дність (-ности).

Незави́дный – незави́дний, негі́дний зáздрости. [Незави́дна чекáє йогó дóля (Франко)].

Незави́симо, *нрч.* – 1) незалéжно від кóго, від чóго; (*неподвластно*) непідлéгло, непідвлáдно кому́, чому́; (*свободно*) ві́льно; (*самостоятельно*) самості́йно. [Зáраз знáти, що живé чоловік незалéжно (Кониськ.). При́язнь прихóдить незалéжно од нас (Крим.). Незалéжно від йогó вóлі (Виннич.)]; 2) (*помимо*) незалéжно від чóго, поза чим, (по)минáючи, помину́вши що; (*кроме*) крім, окрім, опрі́ч чóго. [Все, що друку́ється в мéжах Украї́ни, засилáється в одному́ примі́рникові до Акадéмії, незалéжно від тих примі́рників, що надхóдять до Національної Бібліóтеки (Стат. Ак. Н.)]. **-мо** *от наказания виновный подвергается лишению прав* – окрі́м (опрі́ч) кáри винувáтий підпадáє позбáвленню прав. **-мо** *от этого* – крім (окрі́м) тóго (цьóго), поза тим (цим). [Пови́нен заплати́ти рáту (*плату*) за ці́лий рік і окрі́м цьóго ще й штраф (Сл. Ум.)].

Незави́симость – незалéжність від кóго, від чóго; (*неподвластность*) непідлéглість, непідвлáдність кому́, чому́; (*свобода*) вóля, ві́льність; (*самостоятельность*) самості́йність (-ости). [Незалéжність од бу́дь-чиї́х пóглядів (Крим.). Ті́льки однá незалéжність є – незалéжність нáшого життя́ від нас (В. Підмог.). Козаки́ допевня́лись своє́ї непідвлáдности старостáм (Куліш). Національна самості́йність (Грінч.)]. *Материальная* **-мость** – матеріяльна незалéжність. **-мость** *суждений* – незалéжність пóглядів.

Незави́симый – незале́жний від ко́го, від чо́го; (*неподвластный*) непідле́глий, непідвла́дний кому́, чому́; (*свободный*) ві́льний; (*самостоятельный*) самості́йний. [Ві́льний я тепе́р і незале́жний (Самійл.). Самані́дська дина́стія си́лувалася бу́ти незале́жною од багда́дських халі́фів (Крим.). Незале́жний від чужи́х впли́вів (Л. Укр.). Непідле́гла во́ля ду́ха (Куліш). Непідле́гла адвокату́ра (Грінч.). Почува́в себе́ непідле́глим ба́тькові (Крим.). Жи́ти не рабо́м злиде́нним, а ві́льним, непідвла́дним (Л. Укр.). Ві́льний дух лю́дський (Коцюб.). Ко́жний вели́кий пан ма́вся собі́ мов самості́йний коро́ль (Куліш)]. **-мое** *мнение* – незале́жна (ві́льна) ду́мка. **-мое** *положение* – незале́жне стано́вище, незале́жний стан. **-мое** *состояние* (*имущество*) – незале́жний доста́ток, незале́жна ма́є́тність.

Незави́стливый – неза́здрий, неза́здрісний, незавидю́щий, незави́дливий.

Незави́сящий, *см.* **Незави́симый.** *По* **-щим** *обстоятельствам* – через незале́жні обста́вини, з незале́жних причи́н (обста́вин).

Незагла́ди́мый – (*нестираемый*) незати́раний, нести́раний *и* несте́ртий; (*непоправимый*) непопра́вний; (*невознаградимый*) невідшко́дний; (*о вине, грехе*) неспоку́туваний. [Оце́-ж мій гріх, неспоку́туваний! (Звин.)].

Незаглуши́мый – незаглу́шний, неприглу́шний; (*о чувствах, боли*) невгамо́вний.

Незагрязнённость – незабру́дненість (-ности).

Незагрязнённый – незабру́днений *и* незабру́джений, незаги́джений, незака́ляний, невма́заний, незаба́гнений, непова́ляний, (*чистый*) чи́стий; *срв.* **Загрязня́ть.**

Незадава́ться, незада́ться, *безл. гл.* – не щасти́ти, не пощасти́ти.

Незада́ча – невда́ча, нещ́астя (-та); *см.* **Неуда́ча, Неуспе́х.**

Незада́чливо, *нрч.* – невда́ло, нещасли́во.

Незада́чливый *и* **Незада́чный** – невда́лий, нещасли́вий. **-вый** *день* – нещасли́вий день.

Незадо́лго, *нрч.* – неда́вно, (*ум.* неда́внечко), нещодавно́. **-го** *до чего* – не(за)до́вго до чо́го *и* перед чим, неда́вно (нещодавно́) перед чим. [Нещодавно́ перед поча́тком мого́ оповіда́ння, він посели́вся на кваті́рі в свого́ това́риша (Кониськ.)].

Незажи́точный – незамо́жний, незасі́бний, недоста́тній.

Незаземлённый – невзе́млений.

Незазо́рно, *нрч.* – 1) негане́бно, нести́дко, без га́ньби́, без со́рому; 2) (*сказ. безл. предл.*) негане́бно, несо́ромно, нести́дно, не га́ньба́, не со́ром (роби́ти що).

Незазо́рность – негане́бність, несоро́мність (-ности).

Незазо́рный – негане́бний, несоро́мний, нестидни́й, нестидки́й.

Незаинтересо́ванный – незаціка́влений, незаінтересо́ваний чим, у чо́му. [То була́ чи́ста, незаціка́влена любо́в (В. Підмог.)].

Незакле́енный – незакле́єний, незалі́плений. [Хо́лод прола́зив крізь незалі́плене вікно́ (В. Підмог.)].

Незако́нно, *нрч.* – незако́нно, непра́вно, не по зако́ну. [Вона́ непра́вно володі́є чужи́м добро́м (Ор. Левиц.)].

Незаконноро́жде[ё]нный, *устар.* – нешлю́бний, позашлю́бний, неправонаро́джений, непра́вого ло́жа, неправоло́жний, незако́нний, (*устар.*: *грубо, вульг.*) жирови́й, прижитни́й, нажитни́й, добутни́й, саморі́дний, самосі́йний, па́даличний. **-ный** *ребёнок* – неправонаро́джена (незако́нна *и т. д.*) дити́на, (*сщ.*) безба́тченко, покри́тченко (*м. р.*), (*устар.*: *крайне грубо, вульг.*) (*общ. р.*) байстря́ (-ря́ти), байстрючення́ (-ня́ти), (*м. р.*) байстрю́к (-ка́), (*ж. р.*) байстрю́чка.

Незако́нность – незако́нність, непра́вність (-ности).

Незако́нный – незако́нний, непра́вний, (*перен.*) несправедли́вий. [Ми не раз чини́ли незако́нні ре́чі (Крим.). Ми – лю́ди убо́гії, і тако́го тягару́ непра́вного знести́ не мо́жемо (Ор. Левиц.). Несправедли́ва вимо́га (Київ)]. **-ное** *действие* – незако́нний учи́нок. **-ная** *жена*, **-ный** *муж* – нешлю́бна (непра́вна, незако́нна) жі́нка, нешлю́бний (непра́вний, незако́нний) чолові́к. **-ный** *брак* – непра́вний (незако́нний) шлюб. **-ный** *ребёнок, см.* **Незаконноро́жде[ё]нный.**

Незако́нченность – незакі́нченість, неви́кінченість (-ности).

Незако́нченный – незакі́нчений, неви́кінчений. [(Ціє́ї по́вісти,) я́ко ре́чи неви́кінченої, ми ніко́му не чита́ли (Грінч.)].

Незакра́шенный – незаба́рвлений; (*краской*) незафарбо́ваний, незакра́шений.

Незалечи́мый – незаго́йни́й, (*неисцелимый*) незціле́нний.

Незалу́па, *мед.* phimosis – незалу́па, фімо́за.

Незама́йка, *см.* **Недотро́га 1.**

Незама́ть, *народн.* – не займа́ти, не чіпа́ти, не ру́шати кого́, чого́. **Незама́й, -те** – не

займа́й, -те, не чіпа́й, -те, не ру́ш, -те, неха́й, -те. [Чужи́х груш не ру́ш (Приказка). Неха́йте його́! (М. Вовч.)].

Незамедли́тельно, *нрч.* – нега́йно, не га́ючись, (*немешкотно*) незага́йно, незаба́рно. [Приїзди́ нега́йно (Сл. Ум.)].

Незамедли́тельный – нега́йний, (*немешкотный*) незага́йний, незабарни́й.

Незамени́мо, *нрч.* – незамі́нно.

Незамени́мость – незамі́нність (-ности).

Незамени́мый – незамі́нний. [Незамі́нний що-до товари́ської ві́рности (Корол.). Він був доте́пний, впра́вний, скрізь незамі́нний (В. Підмог.)].

Незамерза́ющий – незамерзу́щий, що не замерза́є.

Незаме́тно, *нрч.* – 1) непомі́тно, непримі́тно (кому́, чому́ *и* (за-)для ко́го, (за-)для чо́го), (*редко*) незавва́жно. [Зверну́вши з доро́ги, непомі́тно підійшо́в до ти́ну й став прислуха́тися (Васильч.). Непомі́тно здобува́в що-дня́ бі́льше прав (В. Підмог.). Це лиша́ло слід у се́рці – непомі́тно їм сами́м, а таки́ лиша́ло (Грінч.). Ве́чір надійшо́в непомі́тно (Епік). Він, сливе́ непримі́тно, усміхну́вся (Кониськ.). Незавва́жно помили́вся (Свидн.)]. **-но** *для* (*самого*) *себя* – непомі́тно для се́бе (само́го), (*пров.*) невза́мітку *и* невза́міту собі (само́му). [Профе́сор невза́мітку собі тро́шки розвесели́вся (Крим.)]. *Проходить, пройти* **-но** (*о времени*) – мина́ти, мину́ти непомі́тно; *см.* **Проходи́ть 10**; 2) (*сказ. безл. предл.*) непомі́тно, не ви́дн[к]о; не зна́ти. [Ви́лася холо́дною водо́ю, щоб не зна́ти було́ сліз (Грінч.)].

Заме́тность – непомі́тність, непримі́тність; (*незначительность*) незна́чність (-ности).

Незаме́тный – непомі́тний, непримі́тний (кому́, чому́ *и* (за-)для ко́го, (за-)для чо́го), (*редко*) незавва́жний, (*с трудом распознаваемый*) незнатни́й, (*невидный*) неви́дний; (*незначительный*) незначни́й. [Я́уза була́ коли́сь прудко́ю рі́чкою, а не тако́ю непомі́тною течі́йкою, як тепе́р (Крим.). Ба́чив себе́ непомі́тним хліборо́бом (В. Підмог.). Непомі́тна (незначна́) люди́на (Київ). Ви – части́на сві́ту, непримі́тний куто́чок його́ безмі́рної душі́ (Мирний). Незавва́жні ві́дтінки (Павлик)]. **-ным** *образом* – непомі́тно; *срв.* **Незаме́тно 1.**

Незамеча́емый – незаува́жуваний, непомі́тний, незавва́жний. [Упа́док температу́ри, пові́льний, незавва́жний у малі́ пері́оди (Павлик)].

Незамеча́ние – непоміча́ння кого́, чого́.

Незаме́ченный – непомі́чений, не(с)постере́жений, незаува́жений. *Сделать что* **-ным** (*не будучи замеченным*) – зроби́ти що непомі́тно (непостере́жено). [Я тільки намага́вся, щоб ви́йти непостере́жено (Корол.)].

Неза́мкнутый – неза́мкнений *и* неза́мкнутий; (*о человеке*) неза́мкнутий *и* неза́мкнений, неприхо́ваний у собі, незакритни́й.

Незамо́жник (*украин.*) – незамо́жник (-ка).

Незамоли́мый – незамоле́нний, (*неискупимый*) неспокутни́й, неспоку́туваний.

Незаму́жний – незамі́[у́]жній.

Незаму́жняя, *сщ.* – незамі[у]жня́ (-ньо́ї), неодру́жена, невідда́на (-ної), (*девушка*) ді́вчина.

Незанима́тельный – нецікавий, неінтере́сний.

Незаноси́мость – (*снегом*) незаме́тність; (*илом*) незаму́льність (-ности).

Незаноси́мый – (*снегом*) незаме́тний; (*илом*) незаму́льний.

Незанято́й, *см.* **Неза́нятый 3.**

Неза́нятость – поро́жність, ві́льність; незапоро́жненість; неза́(й)ня́тість; непози́ченість; незапози́ченість (-ости); *срв.* **Неза́нятый.**

Неза́нятый – 1) (*пустой*) поро́жній, пусти́й, ві́льний, гуля́щий, не в робо́ті, (*незаполненный*) незапоро́жнений; (*о земле*: *пустующий*) ваканце́[ьо́]вий, (*диал.*) забильни́й. [Чи нема́ де поро́жнього мі́сця сі́сти? (Чигиринщ.). Коро́ль дові́дався, що вдо́ма його́ престо́л поро́жній (Куліш). Було́ тоді́ бага́то мі́сця ві́льного (Грінч.). Мо́жна знайти́ яку́ гуля́щу буді́влю (Грінч.). Під олі́ю ві́зьми́ шкля́нку, вона́ не в робо́ті (поро́жня) (Звин.). Ваканцьо́ва земля́ (Звин.). Землі́ забильно́ї скі́льки хо́чеш, аби́-б здола́в обробля́ти (Новомоск.)]. **-тый** *стул* – ві́льний стіле́ць. *Быть* **-тым** – бу́ти поро́жнім *и т. п.*, порожнюва́ти, пустува́ти, по́рожнем стоя́ти, гуля́ти, не в робо́ті бу́ти; (*о земле*) ваканцюва́ти; *см. ещё* **Пустова́ть**; 2) (*о времени*) ві́льний, гуля́щий. [Ча́су ві́льного бага́то (Грінч.). Сумні́ часи́ гуля́щі в тюрмі́ (Грінч.)]; 3) (*о человеке*) неза(й)ня́ти́й (коло чо́го), ві́льний (від чо́го), гуля́щий. [Незайня́ті візники́ пово́лі роз'їзди́лися (В. Підмог.). Прикида́ється таки́й час, що вони́ й гуля́щі бува́ють і одпочи́нуть таки́ як слід (Драг.)]. *Ничем* **-тый** – нічи́м не за(й)ня́тий, ві́льний від уся́кої пра́ці; 4) (*незаимствованный*) непози́чений в ко́го; (*неперенятый*) незапози́чений в ко́го, непере(й)ня́тий від ко́го.

Незапа́мятный – не(за)па́м'ятни́й, (*неизведанный*) неза́знаний, (*изначальный*)

предковíчний, споконвíчний, (с)правíчний, (*извечный*) відвíчний; *срв.* **Дáвний.** [Наслíддя незáзнаної старосвíтчини (Куліш)]. *В* **-ные** *времена* – за не(за)пáм'ятних часíв, незапáм'ятни́ми часáми, за незапáм'ятнóї (дáвньої-предáвньої) старовинí. *С* **-ных** *времён* – з не(за)пáм'ятни́х часíв, з найдавнíших (несказáнних) давéн, з дáвнього дáвна. **-ная** *старина* – незапáм'ятнá старовинá, старовинá днедáвня.

Незапáсливый – незапáсливий, малозапáсний.

Незаплáтанный – нелáтаний. [Шинéль моя́ нелáтана (Сосюра)].

Незапломби́рóванный – незапломбóваний.

Незапóлненность – незапóвненість, неви́повненість, незапорóжненість (-ности).

Незапóлненный – незапóвнений (чим), неви́повнений, незапорóжнений чим; *срв.* **Заполня́ть. -ная** *анкета*, **-ный** *бланк* – незапóвнена анкéта, незапóвнений блáн(о)к (-нка).

Незапрещённый – незаборóнений, вíльний, (*незаказанный*) незакáзаний.

Незапя́тнанный – незаплямóваний, незапля́млений, несплямóваний, непоплямóваний, непопля́млений. **-ная** *репутация* – неза[нес]плямóвана репутáція (слáва).

Незарази́тельность – незарáзливість, (*редко*) незамéтливість (-вости).

Незарази́тельный – незарáзливий; незаразни́й, (*редко*) незамéтливий; *срв.* **Зарази́тельный** *и* **Прили́пчивый.**

Незарóсший – незарóслий, непорóслий, неврóслий (чим); (*чистый*) чи́стий. [Свíжі, непорóслі дві чóрні моги́лі (Федьк.)]. **-шее** *место, местечко* (*в лесу, среди пруда, пров.*) – чистинá, чисти́нка. [Серед óзера є дві чистинí (Сл. Гр.)].

Незасáженный – незасáджений (чим), непосáджений чим; (*лесом*) незалíснений.

Незаселённый – незалю́днений, незасéлений, нео(б)сéлений, (*гал.*) незамéшканий (ким, чим). [Мрíя про незасéлену людьми́ краї́ну (Л. Укр.)]. **-ное** *место* – незалю́днене (незасéлене) мíсце. **-ная** *местность* – незалю́днена (незасéлена) місцéвість, пустовщи́на, пу́стка, (*стар.*) пусти́зна, (*зап.*) бéзвини (-вин); (*поля, степь*) гуля́й-пóле, (*стар.*) ди́ке пóле.

Незасéянный – незасíяний, несíяний, (*пустующий*) гуля́щий. [Земля́ несíяна (Черняв.). Гуля́ще пóле (Черкащ.)].

Незаслонённый – незаслóнений, незату́лений, незастáвлений.

Незаслу́женно, *нрч.* – незаслу́жено, не по заслу́зі; (*ни за что*) ні зá що, (*без вины*) без(не)ви́нно.

Незаслу́женность – незаслу́женість (-ности).

Незаслу́женный – незаслу́жений. [Незаслу́жений комплімéнт (Виннич.)].

Незаслу́живающий *чего* – негíдний, невáртий чогó. **-щий** *внимания, доверия* – невáртий увáги, негíдний довíри (вíри), невіро[и]гíдний.

Незасорённый – незасмíчений; (*о желудке*) незаби́тий, незахарáщений; *срв.* **Засорённый** (*под* **Засáривать**).

Незастёгнутый – незастéбнений *и* незастéбнутий, незащéбнений *и* незащéбнутий; (*открытый на груди*; *с открытой грудью*) розхри́станий. [Розхри́стана сорóчка (Кониськ.). Без шáпки хóдить, розхри́станий (М. Вовч.)].

Незастеклённый – незáсклéний, (*о мног.*) непосклéний.

Незастрахóванный – незабезпéчений, невбезпéчений, незастрахóваний, (*гал.*) незаасекурóваний (від чóго).

Незастрóенный – незабудóваний.

Незасчи́танный – незарахóваний, незалíчений.

Незатвердéлый – незатвéрдлий, незатвердíлий, (*о земле*) незабучáвілий, (*слабее*) незатужáвілий.

Незатéйливо, *нрч.* – невигáдливо; нехи́тро, нему́дро; невибáгливо; прóсто, простéнько, плохéнько, скрóмно, абú-як; *срв.* **Незатéйливый.**

Незатéйливость – невигáдливість; нехи́трість, нему́дрість; невибáгливість; прóстість, скрóмність (-ости); *срв.* **Незатéйливый.**

Незатéйливый – невигáдливий, (*незамысловатый*) нехи́трий, нему́дрий, нехимéрний, (*нетребовательный*) невибáгливий, (*простой, скромный*) прóстий, простéнький, плохéнький, скрóмний, аби́-яки́й. [Невигáдливі рéчі пасажи́рів четвéртої клáси (Черкас.). Нехи́тре існувáння (Корол.). Сільські нему́дрі лáсощі (Корол.). Йогó бухгалтéрія булá невибáглива (Франко). Простéньке плáття (Мова). Чарíвно брини́ть нáвіть аби́-яки́й оркéстр (Корол.)].

Незатемнённый – незатéмнений, незатьмáрений; незатумáнений; *срв.* **Затемнённый** (*под* **Затемня́ть**).

Незатенённый – незатíнений.
Незатопля́емость – незатóплюваність, незали́ваність, незатóпність, незали́вність (-ности).
Незатопля́емый – незатóплюваний, незали́ваний, незатопни́й, незаливни́й.
Незатре́бованный (*о письме, багаже*) – незапи́таний, невзя́тий.
Незатро́нутый – нетóркнутий, недíткнений, незаче́плений, непору́шений. [Почуття́ а́втора зоста́лось незаче́плене йогó те́мою (Л. Укр.)].
Незауря́дность – непересíчність, незвича́йність, неповсякде́нність, небуде́нність, неордина́рність (-ности).
Незауря́дный – непересíчний, незвича́йний, неповсякде́нний, небуде́нний, не абú-якúй, неордина́рний, незгíрший. [Небуде́нна си́ла (Крим.). Не абú-якúй мисте́ць (Київ). Йогó пóстать виявля́є не абú-яку́ си́лу (Корол.). Незгíрший бу́в-би з ньóго пропові́дник (Л. Укр.)]. **-ная** *женщина* – незвича́йна (неордина́рна, непересíчна) жíнка.
Незахва́танный – незаха́паний, незама́цаний, незала́паний.
Незаходи́мый, -хо́дный *и* **-ходя́щий** – незахíдни[і]й, незаходи́мий, незахóджений. [Сóнце моє́ незахíднеє (Свидн.)]. *Страна* **-щего** *солнца* – краї́на сóнячного неза́ходу.
Не́зачем, *нрч.* – нема́ чогó; (*не надо*) не тре́ба, (*не следует*) не слід. [Нема́ чогó розбива́ти собі лóба на поклóнах (О. Пчілка)]. **-чем** *было, будет* – не булó, не бу́де чогó; не тре́ба булó, бу́де, не слід булó, бу́де. *Дальше* **-чем** *было оставаться* – да́лі не булó чогó (за)лиша́тися. **-чем** *было говорить так* – не тре́ба (не слід) булó каза́ти (говори́ти) так.
Незаштемпелёванный – незаштемпльóваний, незаштампóваний.
Незащити́мый – беззахи́сний.
Незащищённый – незахи́щений, необорóнений; неза́хисний; *срв.* **Защищённый** (*под* **Защища́ть** *и отдельно*).
Незаявле́ние – 1) незаявля́ння, *оконч.* незая́влення, незая́ва; (*о своём присутствии или готовности*) незголóшування, *оконч.* незголóшення; 2) (*документа*) незасвíдчування, *оконч.* незасвíдчення.
Незая́вленный – 1) (*о жильце*) незая́влений, (*редко*) незголóшений; 2) (*о документе*) незасвíдчений.
Незва́н(н)ый – некли́каний, (*редко*) незва́ний, (*непрошенный*) непрóшений, непрóханий. [Прийшóв некли́каний (Л. Укр.). Захища́й-же край од ли́ха, од незва́них ворогíв (Сосюра). Притараба́нився непрóханий (Н.-Лев.)]. **-ный** *гость хуже татарина* – непрóханий гість гíрший від (за) тата́рина, непрóхані гóсті гíрші за тата́р.
Незде́шний – нетуте́шній *и* (*зап.*) нетуте́йший, чужосторóнній, (*не односельчанин*) чужосíльний, (*в более широком смысле*: *неестественный, нелюдский*) несьогосвíтній, несвíтній, несвíтський. [Ми нетуте́шні (Брацл.). Чи то я якúй чужосíльний, чи що? (Франко). Несьогосвíтній спóсіб (Куліш). Несвíтська му́ка (Грінч.)].
Нездоро́веть, *см.* **Недомога́ть, Неду́говать.**
Нездоро́виться, *безл. гл.* – нездýжатися, недобри́тися. *Мне* **-тся** – я нездýжаю, мені́ нездýжається, мені́ недóбре, мені́ недобри́ться. [Так щось нездýжається мені́ (Сл. Гр.). «Чогó се ти сумýєш?» – «Мені́ якóсь недóбре» (Л. Укр.). Недобри́ться, так вонó таке́ сни́ться (Борз.)].
Нездо́ро́во, *нрч.* – нездóрово; непожи́тóчно; х(в)оробли́во, бóлісно; *срв.* **Нездоро́вый.**
Нездоро́вость – нездорóвість; непожи́тóчність; х(в)оробли́вість, бóлісність (-ости); *срв.* **Нездоро́вый.**
Нездоро́вый – 1) (*больной*) нездорóвий, слабúй, х(в)óрий, недýжий. [А хоч ра́на й загоїлась, – він… нездорóв (Франко)]. *Быть* **-вым** – нездýжати, бýти слабúм (х(в)óрим). [Він і фізи́чно ще трóхи нездýжав (Виннич.)]; 2) (*слабый*) нездорóвий, квóлий, мля́вий, (*хилый*) хи́рий, хи́рний, хи́рявий. [Хи́рне, мля́ве та квóле поколíння інтеліге́нції (Крим.)]; 3) (*вредный для здоровья*) нездорóвий, непожи́тóчний, шкідли́вий, вадли́вий; (*неполезный*) непожи́тóчний; (*о воде*) нездорóвий, негóжий. **-вый** *климат* – нездорóвий (шкідли́вий, вадли́вий) клíмат, нездорóве (шкідли́ве, вадли́ве) підсóння, (*воздух*) -ве повíтря. **-вая** *местность* – нездорóва місце́вість. **-вая** *пища* – нездорóва (непожи́тóчна) ї́жа; 4) (*перен.*: *болезненный*) нездорóвий, х(в)оробли́вий, бóлісний. **-вое** *любопытство* – нездорóва (х(в)оробли́ва) ціка́вість. **-вое** *явление* – х(в)оробли́ве я́вище.
Нездоро́вье – нездорóв'я, нездорóвість (-вости), безздорóв'я (-в'я), брак здорóв'я, недýжість (-жости); (*болезнь*) сла́бість, х(в)орóба, х(в)óрість (-ости), недýга (-ги, *ж. р.*), не́дуг (-гу, *м. р.*), не́міч (-мочи). [Моя́ дочка́ нікóли тебе́ обіжа́ти не бýде: се вона́ так щось із нездорóв'я (М. Вовч.)].
Неземно́й – неземни́й, надзе́мний. [Неземне́ ся́йво (Крим.). Спів неземнóго коха́ння (Вороний). Я приколóв тобі на грýди троя́нди чóрні, неземні́ (М. Рильськ.). Надзе́мна краса́

(Франко)].
Незло́би́во, *нрч.* – незлоб(л)и́во, незлосли́во, незлости́во.
Незло́би́вость – незлоб(л)и́вість, незлосли́вість, незлости́вість (-вости); *см. ещё* **Незло́бие.**
Незло́би́вый – незлоб(л)и́вий, незлосли́вий, незлости́вий; *см. ещё* **Незло́бный.** [Добря́ча, незлости́ва люди́на (Корол.)].
Незло́бие – незлоба́, незлоб(л)и́вість, незлосли́вість, незлости́вість, незло́бність, незлі́сність, (*добродушие*) доброду́шність, (*кротость*) ла́ѓідність (-ости). [Через свою́ незлосли́вість здобу́в собі прі́звище «мо́крої ку́рки» (Яворн.). Незло́бність душі́ (Самійл.)].
Незло́бно, *нрч.* – незло́бно, незлоб(л)и́во, незлосли́во, незлости́во, незлі́сно.
Незло́бность – незло́бність, незлоб(л)и́вість, незлосли́вість, незлости́вість, незлі́сність (-ости); *см. ещё* **Незло́бие.**
Незло́бный – незло́бний, незлоб(л)и́вий, незлосли́вий, незлости́вий, незлі́сний.
Незло́й – незли́й, нелихи́й; *срв.* **Злой.**
Незлопа́мятно, *нрч.* – незлопам'ятли́во, незлопо́мно, нелихопо́мно.
Незлопа́мятность – незлопам'ятли́вість, незлопо́мність, нелихопо́мність (-ости).
Незлопа́мятный – не(зло)пам'ятли́вий, незлопо́мний, нелихопо́мний, непам'яту́щий зла.
Незна́емо, *нрч.* – незна́но, неві́до́мо, не зна́ти; *срв.* **Неве́домо, Неизве́стно.**
Незна́емость – незна́ність, невідо́мість (-ости): *срв.* **Неве́домость, Неизве́стность.**
Незна́емый – 1) незна́ний, невідо́мий, незнайо́мий; *срв.* **Неве́домый, Неизве́стный.** **-мый** *мною* – незна́ний (невідо́мий) мені́; 2) *см.* **Незнако́мый 1.**
Незна́йка – незна́йко (-ка, *общ. р.*), незна́й (-ная́, *м. р.*). [Зна́йко біжи́ть, а незна́йко лежи́ть (Номис)].
Незнако́мец – незнайо́мець (-мця), незнайо́мий, незнайо́мий чолові́к, (*редко*) незнако́мий (-мого). [Стрів її́ чужозе́мець, – чужозе́мець, незнайо́мець (Гол. I)].
Незнако́мка – незнайо́мка, незнайо́миця, незнайо́ма (-мої), незнайо́ма жі́нка (ді́вчина). [Серпа́нок оку́тує прекра́сну незнайо́мку (Наш). «Незнайо́ма» О. Бло́ка (О. Бургардт)].
Незнако́мство – 1) *с кем* – незнайо́мість, (*редко*) незнако́мість (-мости) з ким; 2) *с чем* – необі́знаність, незнайо́мість (-ости), необізна́ння (-ння) з чим, незна́ння́ чого́.
Незнако́мый – 1) – (*незнакомец*) незнайо́мий, (*редко*) незнако́мий, незна́ний, (*чужой*) чужи́й. [В незнайо́мих ча́сом кра́ще жи́ти, ніж у знайо́мих (Київ). Ми розста́лись мов незна́ні (Франко)]. *Быть* **-мым** *с кем* – бу́ти незнайо́мим з ким; (*не иметь ничего общего*) не зна́тися з ким; 2) (*неизвестный*) незнайо́мий, (*редко* незнако́мий), незна́ний, невідо́мий, несвідо́мий (кому́). [Яки́йсь незнайо́мий чолові́к (Звин.). Незнайо́ма мені́ люди́на (В. Підмог.). Серед суво́рих незнайо́мих малю́нків (Васильч.). Незнако́мі мені́ місця́ (М. Вовч.). Поба́чив незна́ну землячку (Самійл.). Незна́на мо́за (Крим.). Це ді́ло мені́ о́всі несвідо́ме (Сл. Гр.)]. *Быть* **-мым** *кому* – бу́ти незнайо́мим *и т. п.* кому́, (*редко*) бу́ти не по знаку́ кому́. [Таки́й тон ба́тькові ще новина́ й не по знаку́ (Крим.)]; 3) (*неознакомленный с чем*) необі́знаний, незнайо́мий з чим. *Быть* **-мым** *с чем* – бу́ти необі́знаним (незнайо́мим) з чим, не зна́тися на чо́му, (*не смыслить*) не тя́мити чого́.
Незна́мо, -мый, *см.* **Незна́емо, -мый.**
Незна́ние – незна́ння́, незнаття́ (-ття́) чого́, (*вульг.*) незна́йство, (*неведение*) неві́дання чого́, (*отсутствие сведений*) невідо́мість про що, (*неумение*) незнаття́ чого́, невмі́ння чого́ *и* що роби́ти. [Незнання́ звича́їв (Київ). Незнаття́ істо́рії (Крим.). Невідо́мість гріха́ не чи́нить (Номис)]. *По* **-нию** – з (через) незнання́, не зна́ючи, (*пров.*) з не́знавки (Н.-Лев.), з нетя́ми. *Полное* **-ние** *дела* – цілкови́те незнання́ спра́ви.
Незна́тный – незначни́й, невельмо́жний; *срв.* **Зна́тный.**
Незна́чащий – незначу́щий, (*малозначащий*) малозна́чний, малова́жний. *Ничего* **-щий** *человек* – без ні́якої ваги́ люди́на.
Незначи́тельно, *нрч.* – незна́чно.
Незначи́тельность – незна́чність; малозна́чність, малова́жність; мізе́рність (-ности); *срв.* **Незначи́тельный.** [Мале́нькій осо́бі, вже хо́ч-би через її́ незна́чність, ле́гше наблі́зитися до селяни́на (Коцюб.)].
Незначи́тельный – 1) (*по размеру, количеству, стоимости*) незначни́й, невели́кий, невели́чкий, (*малый*) мали́й. [Розсипа́лась та вели́ка і́скра на іскорки́ мале́сенькі, незна́чні (Л. Укр.). Мали́й, незначни́й дару́нок (Крим.). Де́в'ять робітникі́в діста́ли незначні́ пошко́дження (Ледянко). В ньо́го була́ невели́чка су́ма (Грінч.)]. **-ное** *большинство* – незначна́ бі́льшість. *В* **-ной** *степени* – в незначні́й (в невели́кій) мі́рі; 2) (*по значению*) незначни́й, (*малозначительный*) малозна́чний, малова́жний, (*мелкий*) дрібни́й, дрібне́нький, (*жалкий*) мізе́рний. [Незначна́ люди́на, поса́да (Київ). Яка́сь малова́жна спра́ва (Ор. Левиц.). Пісні́ ті здаю́ться дрібни́ми (Самійл.). Дрібне́нька півде́нна варія́ція

моско́вського наро́ду (Грінч.). Ці ске́лі страше́нні приму́шують вас що-хвили́ни розумі́ти, що ви мале́нькі, мізе́рні (Грінч.)]. **-ная** *поправка* – незначна́ по́правка.

Незна́ющий – незнаю́чий, (*непонимающий*) нетяму́ч[щ]ий у чо́му, нетя́ма (*общ. р.*). [Та що вам кло́піт? – то кло́піт нетяму́чому та незнаю́чому (Мирний)].

Незре́лость – 1) недости́глість, нести́глість, недоспі́лість, неспі́лість, недозрі́лість, неді́йшлість; зеле́ність; 2) неді́йшлість, недоро́слість, недоспі́лість, недозрі́лість; зеле́ність (-ости). *Срв.* **Незре́лый.**

Незре́лый – 1) (*неспелый в прямом знач.*) недости́глий, нести́глий, недосто́яний, (*и в прям. и в перен. знач.*) недоспі́лий, неспі́лий, недозрі́лий, неді́йшлий, (*зелёный*) зеле́ний; *см. ещё* **Зелёный 2**. [Недости́глі (зеле́ні, недосто́яні) гру́ші (Брацл.). Все мля́ве або́ недоспі́ле я геть одкида́ю (Куліш)]. **-лый** *плод* – недости́глий *и т. п.* плід (о́воч), зелене́ць (-нця́), (*преимущ. о ягодах*) зеле́пух (-ха). [Пообрива́ли чере́шні ще зеле́пухами (Брацл.)]. *В* **-лом** *виде* – за́зелень, зеленце́м, на́дзелень. **-лый** *умом* – ро́зумом неді́йшлий, на ро́зум неспі́лий; 2) (*невозмужалый*) неді́йшлий, недоро́слий, недоспі́лий, недозрі́лий, (*зелёный*) зеле́ний. [Таки́х молоди́х та зеле́них дово́диться одсила́ти на тяжку́ пра́цю (Васильч.)].

Незри́мо, *нрч.* – незри́мо, (*чаще*) невиди́мо; *срв.* **Неви́димо.** [О Це́зарю! твій дух незри́мо мечі́ нам в се́рце на́ше направля́є (Куліш)].

Незри́мость – незри́мість, (*чаще*) невиди́мість (-мости); *срв.* **Неви́димость.**

Незри́мый – незри́мий, (*чаще*) невиди́мий; *срв.* **Неви́димый.** [І зроби́вся я зно́ву незри́мий (Шевч.). На вії вже сіявся незри́мий по́піл сме́рти (Микит.). Чия́сь невиди́ма рука́ ти́хо зво́дила полови́нки віко́нниці (Коцюб.)].

Незря́чий – невидю́ч[щ]ий, незря́чий, небачу́чий. [Ти – те́мний, невидю́щий (Коцюб.). Шку́ру дерете́ з браті́в незря́чих, гречкосі́їв (Шевч.). Живе́є го́ре усі́м оча́м незря́чим показа́в (Самійл.)].

Незы́блемо, *нрч.* – не(по)ру́шно, непохи́тно, несхи́тно, (*устойчиво, прочно*) ста́ло, тве́рдо, нехи́бко. [На верху́ гори́ спокі́йно та неру́шно пиша́вся храм (Дніпр. Ч.). (Він) на своі́м держи́ться непохи́тно (Куліш)].

Незы́блемость – непору́шність, непохи́тність, несхи́тність, (*устойчивость, прочность*) ста́лість, тве́рдість, нехи́бкість (-ости).

Незы́блемый – непору́шний, непохи́тний, несхи́тний, (*устойчивый, прочный*) ста́лий, церди́й, нехибки́й. [Істо́тна приро́да украї́нського письме́нства ли́шиться непору́шна (Н. Громада). Непохи́тна ві́ра (Франко). Тут, на світі на́шому, є тверде́ щось і непору́шне, ста́ле й непохи́тне (Корол.)].

Неиду́щий – (*неподходящий*) непідхо́жий; (*не к делу*) недоді́льний, недоре́чний, недола́дни[і]й, що не йде, що не стосу́ється до чо́го; (*неотносящийся, гал.*) недоти́чний; (*не к лицу)* (що) не до лиця́, що не ли́чить (не лицю́є) кому́. **-щие** *к делу ссылки* – посила́ння, що не стосу́ються до спра́ви.

Неизбе́жно, *нрч.* – немину́че, (*редко*) немину́ще, (*непременно*) ко́нче, коне́чне. [Нове́ життя́ немину́че при́йде (Грінч.). Перешко́ди, що немину́че ста́нуть нам на доро́зі (Коцюб.). Ворогі́ немину́че потопа́ли в Дніпрі́ (Дніпр. Ч.). Немину́че тре́ба зе́млю прода́ти (Грінч.). Вже-ж його́ немину́ще оддава́ти (Харьк. Сб.). (Ці пита́ння рі́зні,) але́ ко́нче зв'я́зані доку́пи (Грінч.). Нове́ розумі́ння світово́ї систе́ми коне́чне приво́дить до ново́ї мора́ли (Л. Укр.)].

Неизбе́жность – немину́чість, (*необходимость*) коне́чність, (*в филос. яз.*) необхі́дність (-ости). [Жах, як немину́чість, стис се́рце (Черкас.). З немину́чістю до́лі насува́ється реа́кція (Наш). З коне́чности бере́ арти́ст робо́ту, яка́ прийде́ться (Л. Укр.)].

Неизбе́жный – немину́чий, (*редко*) немину́щий, (*необходимый*) коне́чний, (*в филос. яз.*) необхі́дний, (*неизбывный*) невідбутни́й, невідбу́тній. [Завча́су привика́ти до немину́чого (Л. Укр.). Немину́ча біда́ (Грінч.). Смерть приня́ти немину́чу (Самійл.). Немину́чий хід поді́й (Пр. Правда). Немину́ча потре́ба (Грінч.). Все немину́че мене́ обу́рює (В. Підмог.). Передмо́ва бу́ла немину́ча (Грінч.). Смерть – немину́ща доро́га (Номис). Нема́ боротьби́, ціє́ї коне́чної умо́ви життя́ (Л. Укр.)].

Неизбира́емость – необи́раність (-ности).

Неизбира́емый – необи́раний.

Неизбира́тельный – невибо́рчий, необира́льний.

Неизбра́ние – необра́ння́, необібра́ння, неви́бір (-бору) кого́, чого́.

Не́избранный – не́обраний, необі́браний, неви́браний; (*не отборный*) неви́браний, неви́бо́рний; недобі́рний.

Неизбы́вность – невідбу́тність, неперебу́тність, невиво́дність; непогамо́вність (-ности).

Неизбы́вный – невідбутни́й, невідбу́тній, неперебутни́й, неперебу́тній, непозбутни́й,

непозбу́тній, невиво́дни́й, (*неутешимый*) непогамо́вний. [Смерть невідбутна́ (Кролевеч.). Йому́ оця́ неду́га ма́буть неперебутна́ (Кролевеч.). Непозбутне́ го́ре (Куліш). Невиво́дне го́ре жіно́че (Корол.). Ли́хо непогамо́вне (М. Вовч.)].

Неизбы́тность, -ный, *см.* **Неизбы́вность, -ный.**

Неизве́данность – неза́знаність, неді́знаність, неспро́буваність (-ности); *срв.* **Неизве́данный.**

Неизве́данный – неза́знаний, неді́знаний, (*неиспытанный*) неспро́буваний, незна́ний, невідо́мий. [Неза́знане ща́стя (Л. Укр.). Неді́знане прова́лля (Загірня). Неді́знане так ва́бить і так лякає! (А. Любч.). Нове́, неспро́буване ще почуття́ (Корол.). Пе́рший поцілу́нок, незна́ний і ра́дісний (Дніпр. Ч.)].

Неизве́стен, *см.* **II. Неизве́стный.**

Неизве́стно, *сказ. безл. предл.* – невідо́мо, не зна́ти, (*невесть*: не зна́ти[ь], незві́сно, нема́(є) ві́дома. [Втік невідо́мо куди́ (М. Вовч.). Що то було́ за божи́ще, – невідо́мо (Л. Укр.). Ну, не, зна́ти ще, що воно́ бу́де (Франко). Що з їм ста́лося, – не зна́ти (Грінч.). Не зна́ти, скі́льки в цих оповіда́ннях було́ пра́вди (Грінч.). Не зна́ти куди́ пої́хав (Вінниччина). Не зна́ти в яку́ по́ру (Рудан.). Не знать по-яко́му гово́рять (Сл. Гр.). Незві́сно, чи бага́то люде́й прихили́лося до шту́нди (Крим.). Обцілува́ла мене́, незві́сно чому́ диву́ючись (Крим.). Нема́є ві́дома, чим вам годи́ти! (Л. Укр.)]. **-но**, *кто, что* – невідо́мо, хто, що; невідо́ма річ, хто, що. [Невідо́мо, хто спра́вжній руші́й життя́ (В. Підмог.)].

Неизве́стное, *сщ.* – невідо́ме, незна́не, бе́звість (-ти) *и* (*мн.*) бе́звісті (-тей), (*непостижимое*) недовідо́ме (-ого); *срв.* **Неве́домое, Неизве́стность 2**. [Ві́рить в недовідо́ме (Франко)].

Неизве́стность – 1) (*состояние*) а) (*неизвестного*) невідо́мість, незна́ність, незві́сність, безві́сність; незнайо́мість; недовідо́мість; *срв.* **Неизвестный 1**. [Нема́ у сві́ті гі́рше, як та невідо́мість, непе́вність (М. Вовч.). Ко́жна хвили́на наближа́ла страшну́ невідо́мість (Коцюб.). Жах, болю́чий, як невідо́мість (Черкас.). Накипі́ло на се́рці у купця́ з недовідо́мости й го́ря (Корол.)]. *Полная* **-ность** – цілкови́та невідо́мість. **-ность** *о чём* – невідо́мість про (за) що. *Быть в* **-ти** *о чём* – бу́ти в невідо́мості, (ні́чо́го) не зна́ти про (за) що, (*пров.*) бу́ти незві́сним (невідо́мим) про (за) що. *Жить в* **-ти** – жи́ти в невідо́мості. [Невідо́мість, що в їй живемо́ (Грінч.)]; б) (*незнаменитого*) невідо́мість, незна́ність (-ости). *Жить в* **-ти** – жи́ти в невідо́мості, жи́ти (ніко́му) невідо́мим (незна́ним); 2) (*неизвестное*) невідо́мість, невідо́ме, незна́не (-ого), бе́звість (-ти) *и* (*мн.*) бе́звісті (-тей). [Ли́не в бе́звість чолові́к (Вороний). «Куди́ ти йдеш?» – «Не зна́ю. Так, на бе́звість» (Л. Укр.). Пра́вда й си́ла в бе́звістях пропа́ли (Млака)].

I. Неизве́стный, *сщ.* – невідо́мий, незна́ний, (*незнакомый*) незнайо́мий (-ого), незнайо́ма люди́на. [Зако́н не вимага́є одвіча́ти незна́ному на ви́зов (Куліш)].

II. Неизве́стный *и* **Неизве́стен**, *прлг.* – 1) невідо́мий, незна́ний, незві́сний, беззві́сний, (*незнакомый*) незнайо́мий, несвідо́мий (кому́), (*преимущ. непостижимый*) недовідо́мий; *срв.* **Неве́домый.** [Що там, на тих невідо́мих річка́х, яки́ми пливе́ чужи́й тобі наро́д? (Коцюб.). Зо́всім невідо́мий мені́ чолові́к (Кониськ.). Пе́рша причи́на рече́й нам невідо́ма (В. Підмог.). Незна́ні таємни́ці (Дніпр. Ч.). До́ля незна́на (Л. Укр.). Я приї́хав у незна́ний край (М. Рильськ.). Незна́ні до́сі тво́ри Шевче́нка (Доман.). Незві́сне до́сі чуття́ любо́ви (Франко). Диви́вся на незнайо́му йому́ молоди́цю (Кониськ.). Манасти́р той недале́чко, а доро́га несвідо́ма, стежка́ми (М. Вовч.). Ді́ло нове́, або́ й зовсі́м недовідо́ме (Куліш)]. **-ное** *будущее* – невідо́ме (недовідо́ме) майбу́тнє, (*описат.*) бе́звість (-ти) вікі́в. **-ная** *величина, мат.* – невідо́ма величина́. **-ное** *время* – невідо́мий час. **-ный** *народ* – невідо́мий наро́д (*гал.* на́рід). *Он никому* **-тен** – його́ ніхто́ не зна́є, він ніко́му невідо́мий. *Мне это* **-но** – мені́ це невідо́мо, я цього не зна́ю, (*пров.*) я про (за) це (те) не (з)ві́стен (не зві́сний, не відо́мий). [Чи вона́ їх зні́вечила, – я про те не ві́стен (Кониськ.). Мо́же хто і вбив, а ми про те не відо́мі (Кониськ.)]. *Мне* **-но** *это дело* – мені́ невідо́ма ця спра́ва, я не зна́ю ціє́ї спра́ви. *Имя его* **-но** – ім'я́ його́ невідо́ме (незна́не); 2) (*незнаменитый*) невідо́мий, незна́ний. [Не суму́й, пое́те безтала́нний, що ти мали́й, помі́ж людьми́ незна́ний (Грінч.). Брут скорі́ше бу́де незна́ним селюхо́м, ніж... (Куліш)].

Неизвеще́ние – неповідомля́ння, несповіща́ння, неоповіща́ння, (*оконч.*) неповідо́млення, неспові́щення, неопові́щення.

Неизвини́мость, -мый, *см.* **Неизвини́тельность, -ный.**

Неизвини́тельно, *нрч.* – 1) невиба́чно, непроба́чно; 2) (*непростительно*) непроще́нно, непрости́мо.

Неизвини́тельность – 1) невиба́чність, непроба́чність; 2) (*непростительность*) непроще́нність, непрости́мість (-ости).

Неизвини́тельный – 1) невиба́чний, непроба́чний; 2) (*непростительный*) непроще́нний, непрости́мий. [Непроще́нний гріх (Наш). Бува́є гріх прости́мий, а бува́є непрости́мий (Звин.)]. *Ему это* **-но** – йому́ цьо́го не мо́жна ви́бачити (проба́чити; прости́ти), йому́ це річ непроще́нна.
Неизворо́тливый – невиверткі́й, невикрутні́й, (*непроворный*) неметкі́й, непромі́тний.
Неизглаго́ланный – незглаго́ланий; *см. ещё* **Неизрече́нный.**
Неизглади́мо, *нрч.* – незгла́дно, незагла́дно, невиво́дно, невитра́вно; несте́рто; незабу́тн(ь)о; *срв.* **Неизглади́мый.**
Неизглади́мость – незгла́дність, незагла́дність, невиво́дність, невитра́вність; несте́ртість; незабу́тність (-ости); *срв.* **Неизглади́мый.**
Неизглади́мый – незгла́дний, незагла́дний, невиво́дні́й, невитра́вний; (*нестирающийся*) несте́ртий, незате́ртий; (*незабвенный*) незабу́тній. [Невиво́дна пля́ма (Сл. Ум.). Невиво́дними ри́сами записа́лися ті зву́ки в душі́ письме́нника (Корол.). Невитра́вне вра́ження (Сл. Ум.). Ця траге́дія наложи́ла на не́ї свої́ несте́рті сліди́ (Н. Громада). Йме́ння ва́ші в па́м’яті люде́й зоста́нуться наві́ки незате́рті (Самійл.)].
Неи́зданный – неви́даний, неопублікóваний.
Неизживно́й – непережи́тній, неперебу́тній; *срв.* **Неизбы́вный.**
Неизлечи́мо, *нрч.* – невиго́йно, (*неисцелимо*) незціле́нно, незці́льно.
Неизлечи́мость – невиго́йність, (*неисцелимость*) незціле́нність, незці́льність (-ности).
Неизлечи́мый – невиго́йний, (*неисцелимый*) незціле́нний, незцільни́й. [Невиго́йна ра́на (Куліш). Незціле́нна сла́бість (Київ)].
Неизмени́мость, -мый, *см.* **Неизменя́емость, -мый.**
Неизме́нно, *нрч.* – 1) незмі́нно, беззмі́нно, незмінли́во, невідмі́нно, без змі́ни, без відмі́ни, (*непоколебимо*) непору́шно, непохи́тно. [Все знов незмі́нно воскреша́ю тебе́ я в спо́минах свої́х (Черняв.). Со́лодко пла́чуть в сада́х солов’ї́, так як і за́вжди незмі́нно (Сосюра)]; 2) незрадли́во, незра́дно. *Срв.* **Неизме́нный.**
Неизме́нность – 1) незмі́нність, беззмі́нність, незмінли́вість, невідмі́нність, (*непоколебимость*) непору́шність, непохи́тність (-ости). [Все ті-ж незмі́нні думки́ снува́лися в голові́ і втомля́ли своє́ю незмі́нністю (Грінч.). Незмі́нність на́шої пози́ції (Доман.)]; 2) незрадли́вість, незра́дність (-ости). *Срв.* **Неизме́нный.**
Неизме́нный – 1) (*неизменяющийся*) незмі́нний, беззмі́нний, незмінли́вий, невідмі́нний, (*непоколебимый*) непору́шний, непохи́тний. [Права́ дові́чні, незмі́нні на́че зо́рі (Грінч.). Основна́ моя́ те́за лиша́ється цілко́м незмі́нна (В. Підмог.). Чуття́ незмі́нне (Вороний). На сві́ті нема́ незмінли́вого буття́ (Н.-Лев.). Приро́да ді́є за невідмі́нними зако́нами (Павлик). Неодмі́нним зостає́ться лиш невпи́нний ві́чний рух (Самійл.)]; 2) (*несклонный к изменам*) незрадли́вий, незра́дний. [Віта́ю знов това́ришку незрадли́вую мою́ (Крим.). Бе́ріг тверди́й, незрадли́вий (Грінч.). Незрадли́ве коха́ння (Самійл.). Любо́в незра́дную, поба́чить ва́ша ха́та (Самійл.)].
Неизменя́емо, *нрч.* – незмі́нно. [(Душа́ ло́вить) ко́жну мить і все незмі́нно відбива́є (Олесь)].
Неизменя́емость – незмі́нність (-ности). [Мені́ здава́лося, що сі́ре, непору́шне камі́ння – то емблє́ма дові́чности, незмі́нности (Грінч.)].
Неизменя́емый – незмі́нний, незмі́нюваний. **-мая** *часть речи, грам.* – незмі́нна части́на мо́ви.
Неизменя́ющийся – незмі́нний, незмі́нюваний.
Неизмери́мо, *нрч.* – невимі́рно; незмі́рно, безмі́рно, (*реже*) незмі́ряно, неомі́рно; незгли́бно; *срв.* **Неизмери́мый.** [Го́голь перері́с його́ (М. Вовчка́) незмі́рно (Куліш). Роби́в-би незмі́рно кра́ще, якби́ був ві́льний (Л. Укр.). Люби́в ти її́ безмі́рно бі́льше, ніж мене́ (Л. Укр.). Авто́ сте́ле доро́гу, незмі́ряно прекра́сну (Микит.)].
Неизмери́мость – невимі́рність; незмі́рність, (*реже*) незмі́ряність, неомі́рність, (*безмерность*) безмі́рність, бе́змір (-ру), безмі́р’я (-р’я); незгли́бність (-ности); *срв.* **Неизмери́мый.** [У блаки́тному безмі́р’ї со́нце пли́не і пала́є (Щогол.)].
Неизмери́мый – 1) (*научн., техн.: о величине, числе и т. п.*) неви́мірний. **-мая** *величина* – невимірна́ величина́; 2) незмі́рний, незмі́ренний, (*реже*) незмі́ряний, неомі́рний, нео(б)мі́ряний, (*безмерный*) безмі́рний; (*в глубину*) незгли́бний. [Життя́ лю́дське обме́жене й коро́тке, а робо́та нескінче́нна й незмі́рна (В. Підмог.). Я́вище незмі́рної ваги́ (Грінч.). Весня́ну ра́дість незмі́рну віщу́є со́нячний спів (П. Филип.). Незмі́ренні че́реди ове́ць (Маков.). Плуг кра́є незмі́ряні ни́ви (Коцюб.). Твій дух сяга́є понад хма́ри, туди́, в незмі́ряний про́стір (Вороний). Округ со́нця шлях широ́кий в неомі́ряних края́х (Самійл.). Необмі́ряна глиб океа́ну (Влизько). Мі́ряли й ви її́ (Украї́ни) безмі́рні шляхи́ (Мирний).

Незгли́бна безо́дне, безме́жний просто́ре! (Вороний). Незгли́бне чуття́ (В. Підмог.)]. **-мое** *количество* – незмі́рна кі́лькість, бе́змір (-ру).
Неизмеря́емость, -мый, *см.* **Неизмери́мость, -мый.**
Неизноси́мый – незно́шуваний, незно́сний, без зно́су, (*пров.*) несходи́мий. [Цю́ю сви́ту ти й за де́сять год не схо́диш, мате́рія несходи́ма (Звин.)].
Неизобрази́мо, *нрч.* – незмальо́в(а)но, незо́бразно; невисло́вно, невимо́вно; несказа́нно; невідтво́рно, невідворе́нно; *срв.* **Неизобрази́мый.**
Неизобрази́мость – незмальо́в(а)ність, незо́бразність; невисло́вність, невимо́вність; несказа́нність; невідтво́рність, невідтворе́нність (-ности); *срв.* **Неизобрази́мый.**
Неизобрази́мый – незмальо́вни́й, незмальо́ваний, незо́бразни́й, (*невыразимый*) невисло́вний, невимо́вний, (*несказанный*) несказа́нний, (*невоспроизводимый*) невідтво́рний, невідтворе́нний.
Неизобрета́тельный – невинахі́дливий; невига́дливий, невими́сливий; *срв.* **Изобрета́тельный.**
Неизрасхо́дованный – неви́трачений, непотра́чений; (*непотреблённый*) незужитко́ваний.
Неизрече́нно, *нрч.* – невимо́вно, несказа́нно.
Неизрече́нность – невимо́вність, несказа́нність (-ности).
Неизрече́нный – невимо́вний, несказа́нни́й; *срв.* **Несказа́нный.**
Неизуро́дованный – нескалі́чений, незні́вечений, (*о мног.* непоні́вечений), несспотво́рений, незнекра́шений.
Неизуча́емый – невиу́чуваний, нестудійо́ваний.
Неизу́ченный – неви́вчений, неви́студіюваний.
Неиз’явле́ние – невиявля́ння, невика́зування, *оконч.* неви́явлення, неви́казання, неви́яв (-ву).
Неиз’ясни́мо, *нрч.* – нез’ясо́вно, нез’ясне́нно, невиясне́нно, (*обычно*: *невыразимо*) невимо́вно; невисло́вно, (*несказанно*) несказа́нно. [Потягло́ мене́ туди́ невимо́вно (Кониськ.). Невимо́вно сумна́ пі́сня (Крим.)].
Неиз’ясни́мость – нез’ясо́вність, нез’ясне́нність, невиясне́нність, (*обычно*: *невыразимость*) невимо́вність, невисло́вність, (*несказанность*) несказа́нність (-ности).
Неиз’ясни́мый – нез’ясо́вний, нез’ясне́нний, невиясне́нний, (*обычно*: *невыразимый*) невимо́вний, невисло́вний, (*несказанный*) несказа́нний. [(Цей о́браз) стоя́в йому́ в ду́мці, спо́внюючи його́ вели́кою нез’ясо́вною ра́дістю (В. Підмог.). Чарівни́й по́гляд, що невимо́вним яки́мсь ща́стям ду́шу обвива́є (Тобіл.). З невимо́вною знева́гою погля́нув на ме́не (Крим.)].
Неизя́щно, *нрч.* – него́же, нече́пурно, незгра́бно, нехудо́жньо, неелега́нтно.
Неизя́щность – него́жість, нече́пурність, незгра́бність, немайсте́рність, нехудо́жність, неелега́нтність (-ости).
Неизя́щный – него́жий, некра́сний, нечепурни́й, неви́бо́рний, незгра́бний, (*нехудожественный*) немайсте́рний, нехудо́жній, (*неэлегантный*) неелега́нтний; *срв.* **Изя́щный.**
Неима́ть, -ся, *см.* **Неня́ть, -ся.**
Неиме́ние – брак (-ку), не(до)ста́ча чого́, (*отсутствие*) відсу́тність (-ности); (*необладание*) неволоді́ння чим, непосіда́ння чого́. *За* **-нием** *чего* – через брак (недоста́чу), за бра́ком за не(до)ста́чею, не ма́ючи, не ма́вши, бо нема́(є), бо не було́, бо не бу́де чого́; (*в случае* **-ния**) якщо́ (коли́, як) нема́(є) чого́. *За* **-нием** *средств* (*материальных*) – через брак (недоста́чу) ко́штів, не ма́ючи (не ма́вши) ко́штів. *За* **-нием** *лучшего* – через брак кра́щого, за недостаче́ю кра́щого, не ма́ючи (не ма́вши) кра́щого; якщо́ (коли́, як) нема́(є) (не було́, не бу́де) кра́щого.
Неимове́рно, -ность, -ный, *см.* **Невероя́тно, -ность, -ный.**
Неимове́рство, *см.* **Недове́рчивость.**
Неиму́щество – бі́дність (-ности), убо́зство, не(до)ста́тки (-ків), зли́дні (-нів); *срв.* **Нужда́ 2.**
Неиму́щий – бі́дний, убо́гий, незамо́жний, незасі́бний, недоста́тній, немаю́чий, (*ц.-слав.*) нейму́щий. [Най бага́тий немаю́чим помо́же (Франко). Ба́гацько роздава́в я старця́м, бі́дним, нейму́щим (Стор.)].
Неиндоевропе́йский – неіндоевропе́йський. **-кое** *языковедение* – неіндоевропе́йське мовозна́вство.
Неинтеллиге́нтность – неінтеліге́нтність (-ности).
Неинтеллиге́нтный – неінтеліге́нтний.
Неинтере́сно, *нрч.* – нецікаво, неінтере́сно; малоприна́дно.
Неинтере́сность – неціка́вість, неінтере́сність; мала́ прина́дність (-ости).

Неинтере́сный – 1) нецікáвий, неінтерéсний. [Хотíв перебалáкати про щось своé, зовсíм нецікáве для мéне (Крим.). Писáння з нарóдного життя́ здаю́ться сільськóму читачéві нудни́ми, неінтерéсними (Грінч.)]; 2) (*некрасивый*) негáрний, неінтерéсний, малопринáдний.
Неинфекцио́нный – неінфекцíйний; *см.* **Незара́зный.**
Неискажённый – неспотвóрений, непокалíчений; *срв.* **Искажённый** (*под* **Искажа́ть**).
Неискале́ченный – нескалíчений, непокалíчений, нез[непо]нíвечений; *срв.* **Искале́ченный** (*под* **Искале́чивать**).
Неисключе́ние – невиключáння, невилучáння, невиймáння, *оконч.* неви́ключення, неви́лучення, невийняття́ (-ття́).
Неискове́рканный – незнíвечений, нескалíчений, неперекру́чений, непокру́чений. **-ный** *язык* – нескалíчена (нелáмана) мóва. [Зверну́лася до дітéй чи́стою, нелáманою мóвою (Коцюб.)].
Неискорени́мо, *нрч.* – невикорíнно, невикорінéнно, невивóдно, невитрáвно.
Неискорени́мость – невикорíнність, невикорінéнність, невивóдність, невитрáвність (-ности).
Неискорени́мый – невикорíнний, невикорінéнний, невивóдни́й, невитрáвний.
Нейскренний – нещи́рий, нещиросéрд(н)ий, (*лукавый*) лукáвий, (*фальшивый*) фальши́вий. [Нещи́ре сéрце (Франко)].
Нейскренно, *нрч.* – нещи́ро, нещиросéрд(н)о, (*лукаво*) лукáво, (*фальшиво*) фальши́во.
Нейскренность – нещи́рість, нещиросéрд(н)ість, (*лукавство*) лукáвість, (*фальшивость*) фальши́вість (-ости). [Вам не до лиця́ нещи́рість (Л. Укр.). Відчу́в фальш своí̈х слів і нещи́рість своéї цікáвости (В. Підмог.)].
Неискупи́мо, *нрч.* – неспоку́тно.
Неискупи́мость – неспоку́тність (-ности), неспоку́та.
Неискупи́мый – неспоку́тний, неспоку́туваний, (*о грехе ещё*) неспасéнний. [Неспоку́туваного гріхá завдáсть це дíло (Безвірник 1930). Гріхá неспасéнного доку́пишся (Стефаник)].
Неискуплённый – неспоку́туваний *и* (*редко*) неспоку́таний, невідпоку́туваний, неви́куплений, невідку́плений. [Поки́нув на мені вели́кий неспоку́туваний гріх (Грінч.)].
Неиску́сно, *нрч.* – 1) невмíло, немайстéрно, невпрáвно, недотéпно; 2) нему́дро, нехи́тро; (*нехудожественно*) не по-мистéцькому. *Срв.* **Неиску́сный.**
Неиску́сность – 1) *см.* **Неиску́сство**; 2) нему́дрість, нехи́трість (-ости); *срв.* **Неиску́сный 2.**
Неиску́сный – 1) *в чём* – невмíлий, немайстéрний у чóму, до чóго, (*ненамётанный*) невпрáвний у чóму, (*несметливый*) недотéпний на що, до чóго, в чóму, (*не мастер*) не мáйстер (-тра), не митéць (-тця́) на що, до чóго, що роби́ти. **-ная** *рука* – невпрáвна рукá; 2) (*не мастерски сделанный*) невмíлий, нему́дрий, нехи́трий, (*нехудожественный*) немистéцький. [Мармурóві нехи́трої робóти фонтáни (Леонт.)]. *Срв.* **Иску́сный.**
Неиску́сство – невмíлість, немайстéрність, невпрáвність, недотéпність; немайстéрність (-ости); *срв.* **Неиску́сный 1.**
Неискушённый *в чём* – неви́пробуваний, (*неопытный*) недосвíдчений, (*ненамётанный*) невпрáвний, (*незакалённый*) незагартóваний у чóму. [Недосвíдчена в цій спрáві люди́на не дасть собі рáди (Київ)].
Неискушённость – неви́пробуваність, недосвíдченість, невпрáвність, незагартóваність (-ности); *срв.* **Неискушённый.**
Неисповеди́мо, *нрч.* – недовідóмо.
Неисповеди́мость – недовідóмість (-мости).
Неисповеди́мый – недовідóмий, (*неизреченный*) несказáнний, невимóвний. [Куди́ женé їх таємни́ча дóля, предвíчного недовідóма вóля? (Куліш)].
Неисполне́ние – невикóнування *и* невиконáння, несправля́ння, *оконч.* неви́конання, несправлення чогó; (*воли, желания*) невволя́ння *и* неввóлювання, невикóнування, невчи́нювання, *оконч.* неввóлення *и* невволíння, неви́конання, невчи́нення (вóлі, бажáння); (*неотбывание*) невідбувáння, *оконч.* невідбуття́ (-ття́) чогó; (*неосуществление*) нездíйснювання, несправджування, *оконч.* нездíйснення, несправдження чогó; (*несоблюдение*) недодéржування, *оконч.* недодéржання чогó; *срв.* **Исполне́ние 1**. [Неви́конання накáзів (Сосюра)].
Неиспо́лненный – неви́конаний, несправлений, невідбу́тий, нездíйснений, несправджений, неспóвнений; (*о воле, желании*) неввóлений, неви́конаний, невчи́нений; (*несоблюдённый*) недодéржаний; *срв.* **Испо́лненный 1** (*под* **Исполня́ть**).

Неисполни́мость – невикона́нність, (*неосуществимость*) нездійсне́нність (-ности).
Неисполни́мый – невикона́нний, (*неосуществимый*) нездійсне́нний. [Нездійсне́нні пла́ни (Корол.)]. *Это* **-мо** – цього́ не мо́жна ви́конати (здійсни́ти), це річ нездійсне́нна.
Неиспо́льзование – неви́користання кого́, чого́, неспожиткува́ння, незужиткува́ння чого́, нескориста́ння з чо́го, (*непотребление*) не(с)пожиття́, незужиття́ (-ття́) чого́, незужи́ток (-тку). **-ние** *профессионального отпуска* – неви́користання професі́йної відпу́стки.
Неиспо́льзованный – неви́користаний, нескори́станий, неспожитко́ваний, незужитко́ваний, не(с)пожи́тий, не(з)ужи́ваний, не(з)ужи́тий. [Неви́користана можли́вість (Київ). Неви́користана відпу́стка (Київ). Всі неужи́вані і пригоно́мшені зді́бності дити́ни заніміють (Франко). Підпали́в у гру́бі, поба́чивши кі́лька незужи́тих дрови́н (В. Підмог.)].
Неиспо́рченность – незіпсо́ваність *и* незіпсу́тість, непопсо́ваність, незба́вленість, (*неискалеченность*) нез[непо]ні́веченість (-ости).
Неиспо́рченный – незіпсо́ваний *и* незіпсу́тий, непопсо́ваний, незба́влений, (*неискалеченный*) нез[непо]ні́вечений.
Неисправи́мо, *нрч.* – непопра́вно, ненапра́вно.
Неисправи́мость – непопра́вність, ненапра́вність; нерозка́яність (-ности); *срв.* **Неисправи́мый.**
Неисправи́мый – непопра́вний, (*о поступке ещё*) ненапра́вний; (*отчаянный, от’явленный*) неприторе́нний, (*нераскаянный*) нерозка́яний. [Вчини́в непопра́вну по́милку (Азб. Комун.). Непопра́вний злочи́нець (Пр. Правда). Неприторе́нний зло́дій (Номис). «Ви-ж розумі́єте інтере́си правосу́ддя й зако́нности», – вки́нув такі́ гадю́чку нерозка́яний смотри́тель (Корол.). Нерозка́яною совісли́вістю повіва́є з його́ тво́рів (Корол.)].
Неиспра́вленный – неви́правлений; ненапра́влений *и т. п.*; *срв.* **Испра́вленный** (*под* **Исправля́ть**).
Неиспра́вно, *нрч.* – 1) неспра́вно, неакура́тно, негара́зд; недба́ло, нерете́льно; 2) неспра́вно. *Срв.* **Неиспра́вный.**
Неиспра́вность – 1) неспра́вність, неакура́тність; недба́лість, нерете́льність (-ости); (*неуправка*) неспра́в(к)а. [Попоси́де він на ве́жі за свої́ неспра́вки (Васильк.)]; 2) неспра́вність (-ности). *В* **-ти** *что* – неспра́вне, без напра́ви що. [Маши́на і до́сі стої́ть без напра́ви (Коцюб.)]. *Всё в* **-ти** – все неспра́вно (негара́зд). *Срв.* **Неиспра́вный.**
Неиспра́вный – 1) неспра́вний, (*неаккуратный*) неакура́тний, (*небрежный*) недба́лий, нерете́льний. **-ный** *плательщик налогов* – неспра́вний (неакура́тний) платни́к пода́тків. **-ное** *ведение конторских книг* – недба́ле (неспра́вне) прова́дження (веді́ння) конто́рських книжо́к; 2) (*об инструменте, вещи, тексте и т. п.*) неспра́вний. [«Сло́во о полку́ І́гореві» дійшло́ до нас у ду́же неспра́вній реда́кції (Крим.)]. **-ный** *телефон* – неспра́вний телефо́н.
Неиспро́бованный – неспро́буваний; нескушто́ваний *и т. п.*; *срв.* **Испро́бованный** (*под* **Испро́бовать**).
Неиспы́танный – 1) неви́пробуваний, неспро́буваний, неви́вірений; 2) (*неизведанный*) неза́знаний, неді́знаний *и т. п. Срв.* **Испы́танный** (*под* **Испы́тывать**).
Неиссле́дованиость – недослі́дженість (-ности).
Неиссле́дованный – недослі́джений, (*непрослежённый*) неви́слiджений, (*неузнанный*) неді́знаний, (**неразведанный**) нерозві́даний, (*необследованный*) необслі́джений, (*неосмотренный*: *о больном*) неогля́нутий. [Недослі́джені психологі́чні зако́ни телепа́тії (Крим.)].
Неиссяка́емо, *нрч.* – невиче́рпно, невичерпа́нно.
Неиссяка́емость – 1) несхну́чість, невиси́ханість (-ости), невисиха́ння (-ння); 2) невиче́рпність, невичерпа́нність (-ности). *Срв.* **Неиссяка́емый.**
Неиссяка́емый – 1) (*невысыхаемый*) несхну́чий, невиси́ханий. [Твій о́браз чи́стий несхну́чі сльо́зи туманя́ть (Самійл.)]; 2) (*неисчерпаемый*) невиче́рпний, невичерпа́нний, (*редко*) незся́кний, незся́клий (*неистощимый*) безпереводний, невиво́дни́й; *срв.* **Неисчерпа́емый.** [Невиче́рпний запа́с ене́ргії (Київ). Невиче́рпна любо́в (А. Любч.). Плита́ та при́мус, – невиче́рпні джере́ла колотне́чі (В. Підмог.). Невичерпа́нний запа́с потенція́льної си́ли (Крим.). Незся́кле джерело́ весе́лости (Н.-Лев.)].
Неи́стово, *нрч.* – несамови́то, нестя́мно, безтя́мно, навіже́но, нетя́млячись, шале́но, скаже́но, лю́то; *срв.* **Неи́стовый.** [«Що це ви ви́гадали?» – загри́мав несамови́то прокуро́р (М. Левиц.). Почали́ несамови́то верещáти (Корол.). Се́рце трі́пається в гру́дях несамови́то (Франко). «Ти цілува́в її́?» – «Так, цілува́в!» – кри́кнув він жі́нці нестя́мно (Коцюб.). Би́вся шале́но (струмо́к) (Дніпр. Ч.). Влетíла в сере́дину кімна́ти і лю́то ри́нулась до столі́в

(Яворн.)].
Нейстовость – несамови́тість, нестя́мність, навіже́ність, шале́ність, скаже́ність (-ости); **Нейстовый.**
Нейстовство – несамови́тість, нестя́мність, нестя́ма (-ми, *ж. р.*) *и* не́стям (-му, *м. р.*), навіже́ність, шале́ність, шале́нство, шал (-лу), скаже́ність, лю́тість (-ости), лютува́ння (-ння); *срв.* **Нейстовый.** [Ще́зла свідо́мість; по́вна нестя́ма; шале́ність (Коцюб.). Яке́сь шале́нство всіх охопи́ло (Коцюб.). Лю́тість одняла́ у нього тя́му (Коцюб.)]. *В* **-стве** – несамови́то, нестя́мно *и т. п.*; *см. ещё* **Нейстово.** [Ха-ха-ха! – несамови́то зареготáвсь він (Крим.)]. *Приходить, притти в* **-ство** – сатані́ти, по[роз]сатані́ти, шалені́ти, розшалені́ти, скажені́ти, оскажені́ти, кази́тися, сказ́итися, розпасіюва́тися; *срв.* **Нейстовствовать.**
Нейстовствовать – шалені́ти, шалі́ти, скажені́ти, лютува́ти, кази́тися, сатані́ти, в па́сію ки́датися. [Даль шалі́є, все шви́дше кру́титься земля́ (Сосюра). Насмія́тись з дощу́ й вітрі́в, що ди́ко скажені́ють (Куліш). Я, мов безу́мний, лютува́в (Франко). Неха́й він (солове́йко) люту́є, по́ки сам заги́не (Шевч.). Дзвіно́к скака́в, хрипі́в, кази́вся (Коцюб.)].
Нейстовый – несамови́тий, нестя́мний, безтя́мний, навіже́ний, навісни́й, шале́ний, (*бешеный*) скаже́ний, оскажені́лий, (*яростный, дикий*) лю́тий. [Ле́мент несамови́тий, лю́тий (Л. Укр.). З гущавини́ доно́силося нестя́мне щебета́ння солове́йків (Мирний). Нестя́мний ве́реск розлю́ченої юрби́ (Франко). Безтя́мні ви́крики тих, що би́ли (Франко). Він яки́йсь навіже́ний, репету́є і слу́хати ніч́ого не хо́че (Брацл.). Ох, б'є́ться воно́ невгамо́вно, те се́рце моє́ навісне́ (Л. Укр.). Гнів шале́ний (Коцюб.). Зареве́ шале́ний тромбо́н (А. Любч.). Улягли́сь вітри́ скаже́ні (Франко). Скаже́ний ду́шу роздира́є крик (Вороний). Хуртови́на оскажені́лих зву́ків (А. Любч.)]. **-вый** *Роланд* – несамови́тий (шале́ний) Рола́нд.
Неистори́ческий – неістори́чний. [Неістори́чна на́ція (М. Скрипн.)].
Неистощи́мо, *нрч.* – невиче́рпно, невичерпа́нно, безпереводно; невисна́жно; *срв.* **Неистощи́мый.** [Усе́ в те́бе бу́дуть гро́ші безперево́дно (Квітка)].
Неистощи́мость – невиче́рпність, невичерпа́нність, безперево́дність; невисна́жність (-ности); *срв.* **Неистощи́мый.**
Неистощи́мый – невиче́рпний, невичерпа́нний, безперево́дний; (*о почве и перен.*) невисна́жни́й; *срв.* **Неиссяка́емый 2**. **-мое** *воображение* – невиче́рпна (невисна́жна́) уя́ва. **-мый** *рудник* – невисна́жна́ (невиче́рпна) копа́льня.
Неистра́ченный – неви́трачений, непотра́чений, (*попусту*) незмарно́ваний, незба́влений, неперевéдений, незгайно́ваний (ма́рно).
Неистреби́мость – невигу́бність, невиво́дність, невиба́вність (-ности).
Неистреби́мый – невигу́бни́й, невиво́дни́й, невиба́вний, (*непропадающий*) непропа́щий. [Непропа́ща ене́ргія (Крим.)].
Неистре́бование – 1) *см.* **Невзыска́ние**; 2) *см.* **Невостре́бование.**
Неистре́бованный – 1) *см.* **Невзы́сканный**; 2) *см.* **Невостре́бованный.**
Неисхода́тайствование – неви́клопотання, неви́старання чого́ в ко́го.
Неисходи́мый, *см.* **Неисхо́дный 1.**
Неисхо́дный – 1) несходи́мий, (*непроходимый*) непрохідни́й. [Шумі́ли несходи́мі пу́щі (Куліш). Там за моря́ми та за глибо́кими, ще й за шляха́ми несходи́мими (П. Тичина)]; 2) (*безысходный*) безви́хідний, (*неизбывный*) невиво́дни́й. [Невиво́дне го́ре (Корол.)].
Неисцелённый – незці́лений, неви́лікуваний, неви́гоєний.
Неисцели́мо, *нрч.* – незціле́нно, незці́льно, (*неизлечимо*) невиго́йно.
Неисцели́мость – незціле́нність, незці́льність, (*неизлечимость*) невиго́йність (-ности).
Неисцели́мый – незціле́нний, незці́льни́й, (*неизлечимый*) невиго́йни́й. [Сліпота́ її дити́ни ста́ла і їй ві́чною незціле́нною неду́гою (Корол.)].
Неисчерпа́емо, *нрч.* – невиче́рпно, невичерпа́нно.
Неисчерпа́емость – невиче́рпність, невичерпа́нність (-ности). [Невичерпа́нність артезі́йської води́ (Тутк.)].
Неисчерпа́емый – невиче́рпний, невичерпа́нний; *срв.* **Неиссяка́емый 2**. [Запа́с його́ жа́ртів невиче́рпний (Н.-Лев.). Його́ вибага́нки були́ невиче́рпні (В. Підмог.). Його́ тягло́ до землі́, невичерпа́нної скарбни́ці бага́тства (Франко). Єги́пет є і ни́ні кра́єм невнчерпа́нної плодови́тости (Калит.)].
Неисче́рпанный – неви́черпаний, (*о воде, деньгах и т. п. ещё*) неви́браний. [В ме́не був неви́черпаний фонд почуття́, неви́трачений на своє́ вла́сне життя́ (Л. Укр.). Неви́брані креди́ти (Київ)].
Неисче́рпывающий – невиче́рпливий, невичерпни́й. [Дав ду́же невиче́рпливу ві́дповідь (Київ)].

Неисчисли́мо, *нрч.* – незліче́нно, незчисле́нно.
Неисчисли́мость – незліче́нність, незчисле́нність (-ности).
Неисчисли́мый – незліче́нний, незчисле́нний. [Розби́ли воро́же ві́йсько й зага́рбали усі́ його́ незліче́нні скарби́ (Н.-Лев.). Огні́ незліче́нні до мо́ря спуска́ються з мі́ста (Л. Укр.). Була́ вдя́чна йому́ за незчисле́нні дрібні́ послу́ги (Коцюб.). Со́нця незчисле́нні (Самійл.)]. **-мое** *количество* – незліче́нна (незчисле́нна) кі́лькість, незліче́нне число́, бе́зліч (-чи).
Ней (*дат., твор. и предл. п. ед. ч. ж. р. от мест.* **Она́** *после предлогов*) – 1) *дат. п. К ней* – до не́ї; 2) *твор. п.* – (з, за, над, під *и т. п.*) не́ю. [Петро́ стої́ть перед не́ю (Шевч.)]; 3) *предл. п.* – (в, на, по, при) ній (їй). [На землі́ го́ре, бо на їй, широ́кій, куто́чка нема́ тому́, хто все зна́є (Шевч.)].
Нейзи́льбер – нове́ срі́бло, мельхіо́р (-ру).
Неймё́т, -ся, *см.* **Неня́ть, -ся.**
Нейро́н, *анат.* – невро́н (-на).
Нейти́ – не йти́; *см.* **Идти́**. *Эта шляпа вам* **нейдё́т** – цей капелю́х вам не до лиця́ (не ли́чить, не лицю́є). *Это* **нейдё́т** *к делу* – це не до ді́ла, це до ді́ла не стосу́ється.
Нейтрализа́ция – 1) (*действие*) нейтралізува́ння, *оконч.* зневтралізува́ння; 2) (*и действие и результат*) невтраліза́ція.
Нейтрализи́рование – невтралізува́ння (-ння).
Нейтрализи́ровать – невтралізува́ти, *сов.* зневтралізува́ти кого́, що. **Нейтрализи́рованный** – (з)невтралізо́ваний. **-ться** – невтралізува́тися, *сов.* зневтралізува́тися; бу́ти невтралізо́ваним, *оконч.* зневтралізо́ваним.
Нейтрализи́рующий, *прлг.* – невтралізни́й.
Нейтрализова́ние – невтралізува́ння (-ння).
Нейтрализова́ть, -ся, *см.* **Нейтрализи́ровать, -ся.**
Нейтралите́т – невтраліте́т (-ту). *Соблюдать* (*сохранять*) **-те́т** – доде́ржувати невтраліте́ту.
Нейтра́льно, *нрч.* – невтра́льно; (*беспристрастно*) безсторо́нньо.
Нейтра́льность – 1) невтра́льність; (*беспристрастность*) безсторо́нність (-ности); 2 невтра́льність. *Срв.* **Нейтра́льный.**
Нейтра́льный – 1) невтра́льний; (*беспристрастный*) безсторо́нній. [Невтра́льна па́ртія (Крим.)]; 2) *хим.* – невтра́льний. [Невтра́льна реа́кція (Мінц.)].
Нейтроди́н, *радио* – невтроди́н (-на).
Некази́сто, *нрч.* – непока́зно, нега́рно (на ви́гляд).
Некази́стость – непока́зність (-ности).
Некази́стый – непока́зни́й; *срв.* **Неви́дный 4**. [Таке́, ба́чте, воно́ непоказне́: ні з оче́й, ні з плече́й (Кониськ.). В його́ непоказні́й по́статі не було́ ні́чо́го визначно́го (Ор. Левиц.)]. **-тый** *с виду* (*на вид*) – з се́бе (на ви́гляд) непоказни́й.
Нека́к, *нрч.* – нена́че, на́че, на́че-б то, либо́нь; (*должно быть*) ма́бу́ть, десь, (*вероятно*) пе́вно, десь-пе́вно. [Нена́че хтось іде́ (Грінч.). Та ти, либо́нь, блу́диш? (Рудан.). Семе́н закри́вся руко́ю від со́нця. – «Либо́нь Мо́тря», – поду́мав він. – «Вона́» (Коцюб.)].
Не́кала – ні́кало; *см. ещё* **Не́кальщик, -щица.**
Не́кальщик, -щица – ні́кальник, -ниця, ні́кало (*общ. р.*).
Не́кание – ні́кання (-ння).
Неканонизи́рованный – неканонізо́ваний.
Неканони́ческий – неканоні́чний.
Некапиталисти́ческий – некапіталісти́чний.
Некара́емый – нека́раний.
Некаталогизи́рованный – не(за)каталогізо́ваний, незаве́дений до ката́логу, (*о мног. ещё*) непокаталогізо́ваний.
Не́кать – ні́кати; (*отказываться*) відмовля́тися, (*не соглашаться*) не зго́джуватися.
Неквалифици́рованный – некваліфіко́ваний, неза[нес]кваліфіко́ваний. **-ный** *рабочий* – некваліфіко́ваний робітни́к. **-ный** *труд* – некваліфіко́вана пра́ця.
Не́кем, *см.* **Некто́ 2.**
Не́кий, *мест. неопр.* – 1) (*какой-то*) яки́йсь, де́який(сь), яки́йсь-то, котри́й(сь), оди́н, (*с оттенком пренебрежения*) яки́йсь-там, котри́йсь-там, (*при имени, фамилии ещё*: *некто*) таки́й (собі́), яки́йсь собі́; оди́н яки́йсь (таки́й), на ім'я́; оди́н яки́йсь (таки́й), на прі́звище. [Прихо́див до вас яки́йсь Шмідт (оди́н якийсь, на прі́звище Шмідт), ду́же хоті́в ба́чити вас (Київ). Таки́й собі́ Х. розповіда́в мені́, що… (Брацл.). Бага́то літ тому́ я мав за близько́го при́ятеля тако́го м-ра Ві́льяма Леґра́на (Едґ. По)]. *В* **-коем** *царстве* – в яко́мусь (де́якімсь) ца́рстві; 2) (*известный*) де́який, (*определённый*) пе́вний. **-кое** *дело* – де́яка спра́ва. **-кая**

истина – де́яка (пе́вна) і́стина.
Неки́слый – неки́слий.
Некла́ссный – 1) (*о школе*) некла́сний, позакла́сний. **-ное** *время* – некла́сний (позакла́сний, ві́льний) час; 2) (*о чине, службе*) неранґо́ви́й.
Не́клен, *бот.* Acer tataricum L. – чорно́клен, па́клен (-ну); *срв.* **Па́клен.**
Некле́тчатый – 1) некарта́тий, некарта́[и́]стий, неґратча́стий; 2) (*о растении*) неклiти́нний.
Неключи́мый – (*негодный*) негодя́щий, неспосі́бний; (*неисправимый*) непопра́вний, (*от’явленный*) о(д)чайду́шний, неприторе́нний; (*погибший*) пропа́щий; (*распутный*) розпу́сний, розпу́тний, (*блудный*) блу́дний, блудя́щий; (*горемычный*) бідола́шний; (*бесовский*) вра́жий. **-мая** *сила* – нечи́ста (вра́жа) си́ла. **-мое** *дитя* – розпу́сна дити́на, (*о сыне*) блу́дний син.
Некни́жный – невче́ний, малогра́мотний, малописьме́нний, (*сщ.*) некни́жник (-ка), некни́жна люди́на, неписьма́к (-ка́), неграмоті́й (-ті́я); *см. ещё* **Негра́мотный 1.**
Неко́вкий – нековни́й, нековки́й.
Неко́вкость – неко́вність, неко́вкість (-ости).
I. Не́когда, *нрч.* (*нет времени*) – ні́коли, нема́(є) коли́, нема́(є) ча́су, (*диал.*) нема́ впра́вки; *срв.* **Недосу́г 2**. [Ні́коли і вме́рти бу́де (Приказка). Так ні́коли? ще молоди́й, а ма́ло так ма́єш ти ча́су! (Грінч.). Ні́коли їм за дівча́тами бі́гати (Квітка). Нема́ коли́ й пообі́дати (Брацл.). Нема́ ча́су, бо бага́цько ма́ю робо́ти (Н.-Лев.)]. *Мне* **-да** – мені́ ні́коли, я не ма́ю ча́су, (*вопросит.*) є(сть) мені́ коли́? **-да** *было* – ні́коли було́, не було́ коли́.
II. Не́когда, *нрч.* (*когда-то*) – коли́сь, коли́сь-то, (*в прошлом ещё*) коли́сь було́. [Було́ коли́сь, мину́лося, не ве́рнеться зно́ву (Шевч.). Забу́ли рід і ха́ти відрекли́сь, що годува́ла їх коли́сь (Самійл.). Ли́хо коли́сь спітка́є його́ (Грінч.). Коли́сь-то було́, та тепе́р загуло́ (Приказка). Коли́сь було́, жив оди́н чолові́к (Звин.)].
Некогда́шний – неколи́шній, (*недавний*) неда́вній, нещода́вній.
Не́кого, *см.* **Некто́ 2.**
Некодифици́рованный – не(с)кодифіко́ваний.
Некозы́рный – некози́рний.
Некоке́тливый – некоке́тний, некоке́тливий.
Неколлективизи́рованный – не(с)колективізо́ваний.
Неколонизи́рованный *и* **-зо́ванный** – не(с)колонізо́ваний.
Неколори́тный – некольори́тний.
Некомме́рческий – некомерці́йний.
Некоммуни́ст, -нисти́ческий – некомуні́ст, -ністи́чний.
Некомпане́йский – некомпані́йський, нетовари́ський.
Некомпенси́рованный – не(с)компенсо́ваний.
Некомпете́нтность – некомпете́нтність (-ности).
Некомпете́нтный – некомпете́нтний.
Некомпле́кт – недобі́р (-бо́ру), некомпле́кт *и* (*гал.*) некомпле́т (-ту); ро́збить (-ти).
Некомпле́ктность – некомпле́ктність, непо́вність (-ности).
Некомпле́ктный – некомпле́ктний, непо́вний.
Не́кому, *см.* **Некто́ 2.**
Некомфорта́бельно, *нрч.* – некомфорта́бельно, невигі́дно.
Некомфорта́бельность – некомфорта́бельність, невигі́дність (-ности).
Некомфорта́бельный – некомфорта́бельний, невигі́дний.
Неконгруэ́нтный – неконґруе́нтний.
Неконденси́ро́ванный – не(с)конденсо́ваний, незгу́щений.
Неконкретизи́рованный – не(с)конкретизо́ваний.
Неконсерви́ро́ванный – не(с)консерво́ваний, незаконсерво́ваний.
Неконсолиди́ро́ванный – не(с)консолідо́ваний, нееску́пчений.
Неконстати́рованный – не(с)констато́ваний.
Неконституцио́нный – неконституці́йний.
Неконтракти́рованный *и* **-то́ванный** – не(за)контракто́ваний.
Неконтрассигни́рованный *и* **-но́ванный** – не(за)контрасигно́ваний.
Неконфирмо́ванный – неконфірмо́ваний, незатве́рджений, нескрі́плений.
Неконфиско́ванный – не(с)конфіско́ваний.
Неконцентри́рованный – несконцентро́ваний, незосере́джений, неску́пчений.
Неконча́емый – некінче́нний; (*нескончаемый*) нескінче́нний.
Неко́нченный – не(с)кі́нчений, недокі́нчений, (*часто*) недоро́блений.

Некоопери́рованный – не(с)кооперо́ваний.
Некоопти́рованный – не(за)коопто́ваний.
Некоордини́рованный – не(с)координо́ваний.
Неко́рмле[ё]нный – негодо́ваний.
Некорректи́рованный – не(с)кориго́ваний, нескоректо́ваний, непра́влений, неви́правлений.
Некорре́ктно, *нрч.* – некоре́ктно, незвича́йно, нече́мно.
Некорре́ктность – 1) (*свойство*) некоре́ктність, незвича́йність, нече́мність (-ности); 2) (*некорр. поступок*) некоре́ктність, некоре́ктний учи́нок (-нку) *и т. п.*
Некорре́ктный – некоре́ктний, незвича́йний, нече́мний.
Некоры́стно, *нрч.* – 1) некори́сли́во, некористолю́бно; 2) незиско́вно, некористо́вно. *Срв.* **Некоры́стный 1** *и* **2.**
Некоры́стность – 1) некори́сли́вість, некористолю́бність; 2) незиско́вність, некористо́вність (-ости). *Срв.* **Некоры́стный 1** *и* **2.**
Некоры́стный – 1) (*некорыстолюбивый*) некори́сли́вий, некористолю́бний; 2) (*неприбыльный*) незиско́вний, небаришівни́й, некористо́вний; 3) (*плохонький*) плохе́нький, (*негодный*) негодя́щий.
Некорыстолюби́вый, *см.* **Некоры́стный 1.**
Не́кось – неко́шена лука́; *см. ещё* **Не́гарь.**
Не́который, *мест. неопр.* – 1) (*какой-то*) яки́йсь, де́який(сь), котри́йсь, оди́н, (*с оттенком пренебрежения*) яки́йсь-там, котри́йсь-там. **-рый** *человек* – яка́сь (котра́сь, одна́, яка́сь-там, котра́сь-там) люди́на. **-рое** *время* – яки́й(сь) (де́який, *реже* котри́йсь) час, яка́(сь) часи́на. [Коло цього́ тво́ру яки́йсь час крути́лася ува́га громадя́нства (Крим.). Мовчи́ть яки́й час, да́лі не виде́ржує (Л. Укр.). Через яки́й час полі́чить (гро́ші) і перехова́ у дру́ге мі́сце (Грінч.). Жде до котро́гось ча́су (Номис). Молоди́ця спини́лася; яку́сь часи́ну вона́ придивля́лась (Коцюб.)]. *В продолжении* **-рого** *времени* – яки́й(сь) (де́який) час, яку́(сь) (де́яку) часи́ну. *На* **-рое** *время* – на яки́й(сь) (де́який) час, на яку́(сь) (де́яку) часи́ну. *В* **-ром** *царстве, в* **-ром** (*не в нашем, в тридесятом*) *государстве* – в де́якімсь ца́рстві, в де́якімсь госуда́рстві (Рудч.); не в на́шій землі́ – в дале́кій стороні́; в яко́мусь ца́рстві, тридеся́тому держа́встві. [Приго́ди в Ґрю́невальді, – яко́мусь ца́рстві, тридеся́тому держа́встві, – при́нця О́тто (М. Калин.)]; 2) (*кое-какой, известный*) де́який (*р.* де́якого, до де́якого *и* (*редко*) де́ до якого *и т. п.*), де́котрий; (*известный, определённый*) пе́вний; (*кое-какой*) де-не́-який, яки́й-не-яки́й, (*пренебр.*) яки́й-таки́й, таки́й-сяки́й, сяки́й-таки́й; (*пустячный*) яки́йсь. [Забра́вши де́яких троя́нців, п'ята́ми з Тро́ї накива́в (Котл.). Де́які варя́ги з гре́цького царя́ служи́ть найма́лися (Куліш). Де́які і́доли бро́нзового пері́оду ма́ють ви́гляд до́сить га́рний (Л. Укр.). Де́який матеріа́л до міркува́ннів про се (Грінч.). На́віть і в ві́рі була́ де́яка одмі́на у нас про́ти їх (Грінч.). Со́нечко підли́зує сніг де́ з яких го́рбиків на піску́ (Квітка). Де́котрі гре́цькі купці́ (Крим.). Не міг втри́мати ду́мки про потво́рність де́котрих бі́лих люде́й (Кінець Неволі). Я прига́дую ті́льки де́котрі його́ жа́рти (Н.-Лев.). З ним Лаго́вський мав де́котру знайо́мість (Крим.). Пе́вну кі́лькість книжо́к про́дано (Київ). З того́ завзя́ття було́-б ні́чо́го не ви́йшло, коли́-б не щасли́вий ви́падок, що показа́в яки́й-таки́й заро́бок (Франко)]. **-рое** *количество* – де́яка (пе́вна, яка́сь) кі́лькість, де́яке числó, скі́льки(сь), (*пренебр.*) скі́льки(сь)-там. [Да́йте йому́ скі́льки-там гро́шей, – і неха́й собі́ йде (Звин.)]. *В* **-рых** *случаях* – в де́яких ви́падках, (*изредка*) коли́-не-коли́. **-рым** *образом* – де́яким чи́ном (ро́бом), (*в известной степени*) до пе́вної мі́ри, в де́якій (в які́йсь) мі́рі; 3) (*иной, который*) і́нший, де́котрий, ко́три́й *и* (*редко*) кото́рий, яки́й; *см.* **Кото́рый 4**. [В і́нших губе́рніях, напр. на півночі Росі́ї, тако́ї землі́ нема́є (Доман.). Ти-ж не така́, як і́нші жінки́: ти розумі́єш, що… (Грінч.). Кото́рі селя́ни вже й па́стки станови́ли на тхора́, – так ні, не ло́виться (Остерщ.). До нас ча́сом і дохо́дять які́ чутки́, але́ запі́зно (Брацл.)]; 4) **-рые** (*в значении сщ.*) – де́хто (*р.* де́кого, де́ до кого *и* до де́кого *и т. п.*), де́котрі (-рих), де́які (-ких), (*кое-кто*) де́нехто (*р.* де́некого). [Де́хто брав чита́ти (Грінч.). Тро́шки згóдом верну́лись до Бру́са де́хто і посіда́ли край йо́го (Квітка). Позбира́в де́кого та й учини́в про́ти ляхів триво́гу (Сніп). Не всі сплять, що хропля́ть, – лиш де́котрі (Кам'янеч.). Всі сплять, хропу́ть, а де́які сопу́ть (Гул.-Артем.)]. **-рые** *подумают, что…* – де́хто поду́має (поду́має де́хто), що…, де́котрі (де́які) поду́мають, що… **-рые** *из них* – де́хто (де́котрі, де́які) з них; 5) **-рые** – **-рые** (*одни-другие*: *из неопр. количества*) – де́які – де́які, де́котрі – де́котрі, які́ – які́, котрі́ – котрі́ *и* (*редко*) кото́рі-кото́рі, і́нші-і́нші, які́-ті, і́нші – а де́котрі, і́нші – а де́які. [Де́які оповіда́ння були́ друко́вані, де́яких ще й не було́ тоді́ (Грінч.). Які́ лежа́ть, які́ сидя́ть, які́ снови́ґають по кутка́х (Грінч.). Кото́рі пристаю́ть на се, а кото́рі ка́жуть – ні (Грінч.). Ко́ні та воли́ – які́ пасу́ться, ті – ляглИ́ (Грінч.). І́нші

гомоня́ть, а де́котрі пону́рі сидя́ть М. Вовч.)].
Некра́ден(н)ый – некра́дений.
Некраси́во, *нрч.* – нега́рно, пога́но, (*зап. и поэт.*) некра́сно; него́же, нечепу́рно; *срв.* **Некраси́вый.**
Некраси́вость – нега́рність, некраса́, (*зап. и поэт.*) некра́сність; него́жість, нече́пурність (-ости); *срв.* **Некраси́вый.** [Аполло́ном Бельведе́рським вас не назву́, але й особли́вої некраси́ теж не ба́чу (Крим.)].
Некраси́вый – нега́рний, пога́ний, (*ув.* поганю́чий), (*зап. и поэт.*) некра́сний, (*о внешности ещё*) него́жий, нечепурни́й. [Та й нега́рна! – і руда́ і нечупа́рна (Грінч.). Не жаль мені того́ во́за, коли́-б ді́вчина го́жа, а то руда́ та пога́на, та й та во́за полама́ла (Пісня). Некра́сні квітки́ вночі́ (Л. Укр.). Ва́ська була́ него́жа, мізе́рна ді́вка (М. Левиц.). У такі́ хвили́ни його́ нечепурне́ обли́ччя става́ло га́рним (Грінч.)]. **-вая** *история* – нега́рна (пога́на) істо́рія.
Некрасноречи́во, *нрч.* – некрасномо́вно, непромо́висто.
Некрасноречи́вость – некрасномо́вність, непромо́вистість (-ости).
Некрасноречи́вый – некрасномо́вний, непромо́вистий.
Некра́ткий – некоро́ткий, (*несжатый*) нести́слий.
Некра́тко, *нрч.* – неко́ротко, (*несжато*) нести́сло.
Некра́тность – некра́тність (-ности).
Некра́тный, *мат.* – некра́тний.
Некра́шен(н)ый – не(по)мальо́ваний, не(по)фарбо́ваний; незаба́рвлений, незакра́шений; *срв.* **Кра́шенный** (*под* **Кра́сить**). [Про́сті непомальо́вані стільці́ (Н.-Лев.)]. **-ные** *волосы* – непофарбо́ване (незакра́шене) воло́сся.
Некредитоспосо́бность – некредитоспромо́жність, некредитозда́тність (-ности).
Некредитоспосо́бный – некредитоспромо́жний, некредитозда́тний.
Некре́пкий – (*непрочный*) неміцни́й, некрі́пки́й, нетривки́й, недебе́лий, некреме́зни́й, некрем'язни́й; (*невыносливый*) неміцни́й, некрі́пки́й *и т. п.*; *срв.* **Кре́пкий. -кий** *чай* – неміцни́й (*слабый*, *диал.*: негусти́й, тонки́й) чай. [Мені́ налива́йте ча́ю тонко́го, негусто́го (Звин.)].
Некрещён(н)ый – нехреще́ний. [Мене́ ма́ти породи́ла, нехреще́ну положи́ла (Шевч.)].
Некристаллизацио́нный – некристалізаці́йний.
Некристалли́ческий – некристалі́чний.
Некрити́чески, *нрч.* – некрити́чно, безкрити́чно.
Некрити́ческий – некрити́чний, безкрити́чний.
Некрити́чность – некрити́чність, безкрити́чність (-ности). [Хлоп'я́ча безкрити́чність (в істо́рії) (Куліш)].
Некробио́з, *биол.* – некробіо́за (-зи).
Некро́вный – некре́вний, непокре́вний. **-ные** *родственники* – некре́вні ро́дичі, некре́вні (-них), некре́вна роди́на.
Некрогра́фия – некрогра́фія.
Некро́з, *мед.* – некро́за (-зи).
Некро́лог – некро́ло́г (-га).
Некрологический *и* **-логичный** – некрологі́чний.
Некрома́нт, -тка – некрома́нт, -ма́нтка.
Некроманти́ческий – некроманти́чний.
Некрома́нтия – некрома́нтія.
Некро́поль – некро́піль (-поля).
Некроти́ческий, *мед.* – некроти́чний.
Некрото́мия – некрото́мія.
Некрофо́бия – некрофо́бія.
Некру́пный – невели́кий, мали́й, (*мелкий*) дрібни́й; (*незначительный*) незначни́й, несильни́й); *срв.* **Кру́пный.** [Пое́т в нього́ несильни́й (Крим.)].
Некруто́й – некрути́й; *срв.* **Круто́й.**
Некручёный – некру́чений, неви́тий, несу́каний. **-ный** *шёлк* – несу́каний шовк.
Некруши́мый, *см.* **Несокруши́мый.**
Некры́тый – некри́тий.
Некста́ти, *нрч.* – не до ре́чи, (*не к делу*) не до ді́ла, (*не к месту, не в лад*) не до ладу́, не влад, (*вульг.*) не до шми́ги, (*не к слову*) не до сло́ва, (*невпору*) невча́с, невча́сно, невпо́ру; *срв.* **Кста́ти.** [Ва́ші слова́ тут не до ре́чи (Київ). Мені́ воно́ зо́всім не до ді́ла! (Н.-Лев.). Ці хатки́ стоя́ть тут понад ву́лицею зовсі́м не до ладу́ (Звин.). До чо́го не ки́неться, – усе́ не

так, усé не до шми́ги (Квітка)]. **-ти** *сделанный, сказанный и т. п.* – недорéчний, недоді́льний, недолáдни[і]й.
Нéктар – 1) *миф.* – нéктар (-ру). [Втішáйся нéктаром, амбрóзії глитáй! (Самійл.)]; 2) *бот.* nectar – нéктар (-ру).
Нектáрий, *бот.* nectarium – нектáрій (-рія).
Нектáрник, *бот.* – нектáрник (-ка).
Нектáрница, *орнит.* Nectarinia – нектáрниця.
Нéктарный – нéктарóвий.
Нéкто, мест, *неопр.* – хтось, (*при имени, фамилии ещё*) таки́й (собі́), яки́йсь собі́; оди́н яки́йсь (таки́й), на ім'я́; оди́н яки́йсь (таки́й), на прі́звище; *срв.* **Нéкий 1**. [Бáйку украї́нську пі́сля Гребі́нки репрезентýють провінці́яли: таки́й собі́ Мазюкéвич в 50-х рокáх у Ки́єві ви́дав чотирнáдцять байóк Крилóва в украї́нському перéкладі (М. Зеров)]. **-то** *Шмидт рассказывал мне, что…* – таки́й (собі́) Шмі́дт (оди́н таки́й (яки́йсь), на прі́звище Шмі́дт,) розповідáв мені́, що… **-то** *в сером* – хтось у сі́рому. [Андрéєв полюбля́є схемати́чні персонáжі: Хтось у сі́рому, Той, що дістáє полі́чинки, – такі́ ї́х іменá (М. Зеров)].
Нектó (**Не ктó**), *мест. указат.-отриц.* – 1) (*никто не*) ніхтó не; (*не кто иной*) не хто(сь) и́нший, ніхтó и́нший. **-тó** *тебя просил* – ніхтó тебé не проси́в. **Не когó** *зовут, – тебя* – не когó(сь) и́ншого кли́чуть (ні́кóго и́ншого не кли́чуть), а тебé; не когó(-ж) кли́чуть, як тебé. **Не комý** *говорят, что не тебе* – не комý(сь) и́ншому кáжуть (нікóму и́ншому не кáжуть), а тобі́; 2) (*с переносом удар. на отрицание – в косв. пад.*). **Нéкого** – немá(є) (*прош. вр.*: не булó, *буд.*: не бýде) когó, ні́кого. *Мне* **-го** *просить об этом* – мені́ ні́кого (мені́ немá когó, я не мáю когó) проси́ти про це. **Нéкому** – немá(є) комý, ні́кому. [Немá комý запитáти, за що ї́х уби́то (Шевч.). Розкри́в-би я своє́ сéрце, та ні́кому (Куліш)]. **Нéкем** – немá(є) ким, ні́ким. **Нé** *за* **кого** – немá(є) за кóго, ні за кого. **Нé** *к* **кому** – немá(є) до кóго, ні до кого. **Нé** *на* **ком** – немá(є) на кóму, ні на кому. **Нé** *о* **ком** – немá(є) про (за) кóго, ні про кóго, ні за кого. **Нé** *от* **кого** – немá(є) від кóго, ні від кого. [Ні від кого мені́ піти́ з дóму, бо самá (однá) дóма (Вовчанц.)]. **Нé** *при* **ком** – немá(є) при кóму (кім), ні при кім. [Трýдно; немá при кім нам жи́ти (Л. Укр.)]. **Нé** *с* **кем** – немá(є) з ким, ні з ким. [Ні з ким бýде поплáкати (Шевч.)]. **Нé** *у* **кого** – немá(є) в кóго, ні в кого. [Ні в кого булó спитáть (П. Тичина)].
Нектóн – нектóн (-ну).
Нéкуда, *нрч.* – немá(є) куди́, ні́куди, (*иногда*) немá(є) де, ні́де, (*диал.*) ні́где; (*никаким путём*) немá(є) куди́, ні́куди, (*иногда*) ні́кудою. [Тя́жко, вáжко в світі жи́ти сироті́ без рóду: немá куди́ прихили́ться, хоч з гори́ та в вóду (Шевч.). Проки́нулись ляшки́-пáнки́ – ні́куди втікáти! (Шевч.). Наставля́й ши́рше, а то, бач, ні́куди си́пать (Номис). Дáлі ні́куди іти́ (М. Рильськ.). Йомý ні́де ді́тись (Сл. Гр.). Ні́где Домáсі ді́тись (Квітка). От ти вже назáд не ви́йдеш, бо ні́кудою (Рудч.)]. *Мне* **-да** *итти* – мені́ ні́куди (мені́ немá куди́, я не мáю куди́) йти. **-да** *было* – не булó куди́, ні́куди булó. *По самое* **-да** – по сáме ні́куди, по сáму зáв'язку.
Некультýрно, *нрч.* – некультýрно.
Некультýрность – 1) (*состояние*) некультýрність (-ности); 2) (*некульт. поступок*) некультýрність, некультýрний учи́нок (-нку).
Некультýрный – некультýрний.
Некуря́щий – некурéць (-рця́). *Для* **-щих** – для некурці́в.
Нéкчему, *нрч.* – немá чогó, немá пóщó; (*не надо*) не трéба, (*не следует*) не слі́д; *см.* **Нéзачем.**
Нелáдица – не(з)лáгода; *см.* **Нелады́.**
Нелáдно, *нрч.* – негарáзд, не до ладý *и* (*реже*) нелáдно, недóбре, не як слі́д, (*зап.*) нелі́пше. [З теáтром спрáвді у нас негарáзд (Еллан). Зізвáли вони́ ахáйців усі́х до громáди поквáпно, та не до ладý вже надвéчір, к зáходу сóнця (Потебня). Я давнó помічáв, що у йóго, отýт, щось нелáдно (Васильч.). Ой, кýмо, коло вас рóбиться нелі́пше, ви сьогóдні заслáбнете (Звин.)]. **-но** *скроён, да крепко сшит* – хоч не глáдко, та мі́цно (Приказка).
I. Нелáдный, *прлг.* – негарáзд (не до ладý) зрóблений, (*плохой*) погáний, лихи́й, (*нехороший*) недóбрий, (*скверный*) кéпський, злий, (*редко*) нелáдний, (*зап.*) нелі́пший; *срв.* **Плохóй.** *Будь ты* **-ден**! – безголóв'я на тéбе! *Здесь что-то* **-но** – тут щось негарáзд (недóбре), тут щось не так. *Это* **-но** – це негарáзд (не до ладý); так не годи́ться.
II. Нелáдный, *сщ.* – нечи́стий (-того), чорт (-та), (*эвфем.*) той, що не при хáті згáдувати; *срв.* **II. Нечи́стый.**
Неладýха, *см.* **Нелады́.**
Нелады́, Нéладь – не(з)лáгода, незгóда, нéлад (-ду), нелáгоди (-год), різнотá; *срв.* **Лад 2, Раздóр.** [Із своїм ми́лим незлáгода (Пісня). Ой ти стари́й, я молодá – чом між нáми нелáгода? (Метл.). Тепéр між нáми чáсто булá незгóда (Коцюб.). Ті́льки й тя́мить, що в

сім'ї́ не́лад роби́ти (Крим.). Почали́ся на землі́ сва́ри, нела́годи (Крим.). «Обри́дла мені́ та різнота́!» – ка́же ба́тько (Хорольщ.)]. *У них в доме* **-ды** – у їх у ха́ті не(з)ла́года (незго́да). *У них между собою* **-ды́** – воні́ між собо́ю не ладна́ють (не ми́ряться), воні́ не в зла́годі живу́ть, у їх між собо́ю не(з)ла́года (незго́да). *Пошли* **-ды́** – зайшла́ не(з)ла́года (незго́да).

Нела́сково, *нрч.* – неласка́во, неприхи́льно, непривíтно, непри́язно. [Сказа́в він неприхи́льно (Грінч.)].

Нела́сковость – неласка́вість, неприхи́льність, непривíтність, непри́язність (-ости).

Нела́сковый – неласка́вий, неприхи́льний, непривíтний, непри́язний до ко́го, з ким; *срв.* **Ла́сковый.** [Го́мін був неласка́вий, серди́тий (Грінч.)]. **-вый** *к кому, с кем* – неласка́вий (непривíтний, непри́язний) до ко́го, з ким. [Яка́ ти неласка́ва з людьми́! (В. Гжицьк.)]. **-вая** *встреча* – непривíтна зу́стріч. **-вый** *приём* – неласка́ве прийма́ння (прийняття́), непри́язне віта́ння. **-вый** *ребёнок* – непривíтна дити́на.

Нелега́льно, *нрч.* – нелега́льно, (*незаконно*) незако́нно.

Нелега́льность – нелега́льність, (*незаконность*) незако́нність (-ности).

Нелега́льный – нелега́льний, (*незаконный*) незако́нний. [Чоти́ри нелега́льні брошу́ри та з де́сятеро проклама́цій (Доман.)].

Нелега́льщина – нелега́льщина. [Це не яка́сь нелега́льщина (Крим.)].

Нелё́гкий – 1) нелéгки́й, важки́й, трудни́й, сутýжний; *срв.* **Тяжё́лый, Тру́дный.** *Это* **-кий** *труд* – це нелéгка́ (важка́) пра́ця, це трудна́ робо́та. **-кое** *дело*, **-кая** *задача* – нелéгка́ (важка́) спра́ва, нелéгке́ (важке́) завда́ння; 2) вра́жий, ді́дьчий, чортя́чий, бісíвський, га́спидський; *срв.* **Бесо́вский.** **-кая** (*сила*) – нечи́ста (вра́жа) си́ла, враг, нечи́стий (-того), ді́дько, мара́, (*перен.*) лиха́ годи́на, х(в)оро́ба. [Нечи́ста си́ла з'ї́ла (ЗОЮР II.)]. **-кая** *меня угораздила* (*дёрнула*) *сказать* – і надало́-ж мені́ (і нада́в-же мені́ ді́дько (враг, нечи́стий)) сказа́ти. *Зачем меня туда* **-кая** *понесёт*? – яка́ мара́ (х(в)оро́ба, лиха́ годи́на) мене́ туди́ потя́гне? і чого́-б мене́ туди́ поне́сло́ (нечи́ста си́ла поне́сла́ *или* нечи́стий (враг, ді́дько) поні́с)? *Понесла его* **-кая** – поне́сло́ його́ (безголо́в'я, чортів'я́), поне́сла́ його́ нечи́ста (вра́жа) си́ла (лиха́ годи́на, х(в)оро́ба), поні́с його́ нечи́стий (ді́дько, враг), поне́сли́ його́ чорти́. *Эк его* **-кая** *куда угораздила*! – ач (ба, чи ба) куди́ його́ нечи́ста (вра́жа) си́ла (лиха́ годи́на, зла мара́, х(в)оро́ба) поне́сла́ (чорти́ поне́сли́)! *Пуститься во все* **-кие** – зо́всім бе́рега пусти́тися, піти́ всіма́ крути́ми манівця́ми, пусти́тися на бездорі́жжя (на всі чоти́ри ві́три).

Нелени́вый – нелíни́вий, неледа́чий, (*работящий*) роботя́щий, працьови́тий. [І заклика́ на пра́цю нелíни́ву (Грінч.)].

Неле́пица, *см.* **Неле́пость 1.**

Неле́по, *нрч.* – 1) безглу́здо, нісенíтно, неподо́бно, по-дурно́му. [Се ди́ко, се безглу́здо! (Коцюб.). На́товп яко́сь по-дурно́му зареґота́вся (Рада)]; 2) неподо́бно, нега́рно, недола́дн(ь)о, нечупа́рно. [Лако́вані халя́ви яко́сь неподо́бно зсу́нулися до ни́зу (Корол.)]. *Срв.* **Неле́пый.**

Неле́пость – 1) безглу́здя (-дя), безглу́зде (-дого), (*вздор*) нісенíтниця, дурни́ця, (*деликатнее*) марни́ця, пустячина́, (*белиберда*) аби́-що, ка́-зна-що, не́відь-що, курзу́-верзу́. [Я не опра́вдуюсь про́ти безглу́здя (Л. Укр.). Тако́го абсолю́тного безглу́здя, як за́клик до «держа́ви» (Ленін). Се щось таке́ безглу́зде, що не ва́рте відповіди пова́жної (Л. Укр.). Доно́с по́вний нісенíтниць та обмо́вних ви́гадок (Гр. Думка). Оте́ курзу́-верзу́ їм ду́же до вподо́би (Крим.)]. *Говорить* **-ти** – нісенíтниці (дурни́ці) говори́ти (моло́ти, пле́сти́, верзти́, плеска́ти), говори́ти *и т. п.* не́відь-що (ка́-зна-що; таке́, що й ку́пи не держи́ться), прова́дити не зна́ти[ь] що. [Ніхто́ не зва́житься, не бу́вши спеціялíстом, плеска́ти нісенíтниці (Крим.). Не́відь-що верзе́ш ти, Опана́се! (Кониськ.). Ат, верзе́ щось таке́, що й ку́пи не держи́ться (Н.-Лев.)]. *Принимать* **-пость** *всерьёз*, *верить* **-ти** – бра́ти нісенíтниці за пра́вду, ня́ти ві́ри нісенíтниці (нісенíтницям); 2) неподо́бність, недола́дність, нечупа́рність, бри́дкість (-ости). *Срв.* **Несура́зица.**

Неле́пый – 1) безглу́здий, нерозу́мний, пусти́й, дурни́й, нісенíтний, неподо́бний, недоте́пний. [Без те́бе жить – безглу́здий жарт, і світ весь порожне́ча (Франко). Безглу́зді цензу́рні заборо́ни (Гр. Думка). Через яку́сь нісенíтну леге́нду (Коцюб.). Ка́жеш, Іва́не, щось неподо́бне (Яворн.). Циркуля́р недоте́пний (Усенко)]. **-пые** *затеи, мечтания* – безглу́зді (нерозу́мні, пусті́, дурні́) ви́гадки (ви́тівки), мрії; 2) неподо́бний, нега́рний, недола́дні[и]й, нечупа́рний, бридки́й. **-пая** *фигура* – неподо́бна (недола́дня) по́стать, (*чучело*) чупера́дло. *Срв.* **Несура́зный.**

Неле́стный – 1) *см.* **Нельсти́вый**; 2) (*неприятный*) нелю́бий, невті́шний; (*незаманчивый*) неприна́дний; (*непочётный*) непоче́сний; (*неодобрительный*) не(по)хва́льний, непідхва́льний, недо́брий, неприхи́льний. **-ный** *отзыв*, **-ное** *мнение* – не(по)хва́льний

(непідхва́льний, недо́брий) ві́дзов, неприхи́льна (непідхва́льна, недо́бра) ду́мка.
Нелету́честь, -чий – неле́ткість (-кости), нелетки́й.
Нелжи́вый – ненеправди́вий, небрехли́вий, нефальши́вий, необлу́дний, чужи́й непра́вді.
Нелибера́льно, *нрч.* – нелібера́льно.
Нелибера́льность – нелібера́льність (-ности).
Нелибера́льный – нелібера́льний.
Неликви́дность – неліквíдність (-ности).
Неликви́дный – неліквíдний. **-ный** *баланс* – неліквíдний бала́нс. **-ное** *имущество* – неліквíдне майно́ (добро́).
Нелине́йный – нелінíйний.
Нелицеме́рно, *нрч.* – нелицемíрно, нефальши́во, нелука́во.
Нелицеме́рный – нелицемíрний, нефальши́вий, нелука́вий. [І нову́ю сла́ву воспое́м чесни́м собо́ром се́рцем нелука́вим (Шевч.)].
Нелицеприе́мно, -ный, *см.* **Нелицеприя́тно, -ный.**
Нелицеприя́тие – несторонни́чість, безсторо́нність; справедли́вість, правди́вість (-ости).
Нелицеприя́тно, *нрч.* – несторонни́че, не по-сторонни́чому, безсторо́нно; справедли́во, правди́во, по пра́вді.
Нелицеприя́тный – несторонни́чий, безсторо́нній; справедли́вий, правди́вий. **-ный** *суд* – безсторо́нній (справедли́вий) суд.
Не́личь – непока́зне́, непоказне́ньке, пога́не, погане́ньке (-ого). *Клячёнка* **-личь**, *а неистомчива* – непоказна́ (ми́ршава) шкапи́на, а везу́ча; непоказне́ коненя́, а везу́че.
Нело́вкий – 1) несприи́тний, (*неуклюжий*) незгра́бний, (*диал., вульг.*) неокови́рний, невкови́рний, (*мешковатый*: *об одежде*) бахма́тий, (*о человеке*) вайлува́тий, (*непроворный*) немото́рний, неметки́й *и т. п.*; (*робкий*) ні́яковий; *срв.* **Ло́вкий 1**. [Став на поро́зі сíрий і незгра́бний у своїх до́вгих шта́нях (Коцюб.). Був у вдови́ хло́пчик, та таки́й неокови́рний (Манж.). Таке́ воно́ яке́сь невкови́рне та неговірке́ (Полт.). Я таки́й смугля́вий і ні́яковий, а вона́ мені́: «Конва́ліє!» (Сосюра)]. **-кие** *манеры* – незгра́бні мане́ри. **-кий** *человек* – несприи́тна (незгра́бна *и т. п.*) люди́на, (*увалень*) незгра́ба, вайло́. [«Чому́-ж ви руки́ не подає́те?» У, незгра́ба, не ча́сто, пе́вне, дово́диться ходи́ти під ру́ку (Черкас.)]; 2) (*неумелый*) невпра́вний. [У йо́го ще невпра́вні ру́ки, допíро став до ціёї робо́ти (Київщ.)]; 3) (*неудобный*: *о вещи*) незру́чний, невигíдний, непохватни́й, (*неметкий*) незамашни́й, некидки́й. [Незамашна́ ги́лка (Луб.)]; 4) (*неудобный*: *о положении, обращении и т. п.*) ні́яковий, незру́чний. [Прока́зував він із ні́яковою фамільа́рністю (Корол.)]. *Оказаться в* **-ком** *положении, попасть в* **-кое** *положение* – опини́тися в ні́яковому стано́вищі, потра́пити в ні́якове стано́вище. *Поставить в* **-кое** *положение кого* – поста́вити в ні́якове стано́вище, зні́яковити, (*сконфузить*) засоро́мити, заклопота́ти кого́. [«Чому́-ж ви не же́нитесь?» – Макси́ма це пита́ння види́мо зні́яковило (В. Підмог.)]. *Чувствовать себя в* **-ком** *положении* – почува́ти себе́ ні́яково (ні в сих, ні в тих), ні́яковíти (*оконч.* зні́яковíти), (*шутл.*) почува́ти себе́ як у сли́вах; 5) (*неметкий*) невлу́чли́вий, невлучки́й; невлу́чни́й. [Яки́й-же до́теп ваш невлу́чний! (Київ)]. **-кий** *стрелок* – невлу́чливий (невлучки́й) стріле́ць. *Быть* **-ким** *кому* – бу́ти незру́чним (невигíдним, ні́яковим *и т. п.*) кому́.
Нело́вко, *нрч.* – 1) несприи́тно, (*неуклюже*) незгра́бно, (*диал., вульг.*) неокови́рно, невкови́рно, (*мешковато*: *об одежде*) бахма́то, (*о человеке*) вайлува́то, (*непроворно*) немото́рно, неме́тко, (*неумело*) невпра́вно; *срв.* **Ло́вко.** [Тро́хи незгра́бно гла́див її̈ доло́нею по білій голо́вці (Л. Укр.)]. *Вы всё делаете* **-ко** – ви все ро́бите (у вас всé ро́биться) незгра́бно (немото́рно, невпра́вно). *Он* **-ко** *танцует* – він незгра́бно танцю́є; він невпра́вно танцю́є; 2) (*неудобно*: *о вещи*) незру́чно, не з руки́, невигíдно, непохва́тно, (*немётко*) неза́машно, неки́дко. [Підмости́ сíна, бо невигíдно сидíти (Звин.). Сіда́йте в крíсло, – на тому́ стільці́ невигíдно вам бу́де (Київ). Непо́хватно склав, то й незру́чно нести́ (Мирг.)]. **-ко** *сделанный, пошитый* – недола́дно (не до ладу́) зро́блений, поши́тий. *Платье* **-ко** *сидит* – вбра́ння лежи́ть нега́рно (не до ладу́, недола́дно, *неуклюже*: незгра́бно, *мешковато*: бахма́то); 3) (*неудобно*: *о положении и т. п.*) ні́яково, незру́чно, нега́рно, недо́бре, (*диал.*) ні́яко, якову́сь, ва́рівко. [Синя́вський ні́яково посміхну́вся (Ле). Розмо́ву почина́є незру́чно яки́мись ури́вками (Грінч.)]. *Делается, сделалось* **-ко** – ро́биться (стає́), зроби́лося (ста́ло) ні́яково (незру́чно, недо́бре). [Тому́ й зовсíм ні́яково ста́ло (Номис). Рома́нові ро́биться ні́яково (Васильч.)]. *Он чувствует себя* **-ко** – він себе́ почува́є ні́яково (ні в сих, ні в тих), він ні́яковíє. *Он почувствовал себя, ему стало* **-ко** – йому́ ста́ло ні́яково, він зні́яковíв. *Вы поступили* **-ко** – ви зроби́ли (вчини́ли) негара́зд (недо́бре, нега́рно); 4) (*неметко*) невлу́чно; невлу́чли́во, невлу́чко. [І зно́ву невлу́чно уда́рив (Київ)];

5) (*сказ. безл. предл.*) – а) ні́яково, незру́чно, нега́рно, недо́бре, (*диал.*) ні́яко, якові́сь, ва́рівко. [Андрі́єві було́ ні́яково (Коцюб.). Спочатку було́ яко́сь ва́рівко: чужа́ люди́на, очеви́дно, тро́хи псува́ла на́стрій (Коцюб.)]. *Ему здесь как-то* **-ко** – йому́ тут яко́сь ні́яково (недо́бре). *Ему* **-ко** *встречаться с вами* – йому́ ні́яково (*образно*: не ви́дне о́ко) зустрів[ч]а́тися з ва́ми; б) (*не годится, не подобает*) не ли́чить, не годи́ться, не випада́є, ні́яково, незру́чно, нега́рно, недо́бре, не до ладу́, неподо́ба, (*диал.*) нечля́, ні́яко, якові́сь, (*неприлично*) непристо́йно, (*зап.*) непризво́їто. [Ні́яково мені з старця́ми зна́тися (Мартин.). Він почува́в себе́ ні́яково (Полт.). Ні, Ма́рку, ні́яко мені́ ма́тір'ю сидіти (Шевч.). Іски́нь, іски́нь, бо неподо́ба, не пристає́ хусти́на до ло́ба (Пісня). Нечля́ в день коло це́ркви блука́ти (Н.-Лев.). Тепе́р вже мені́ якові́сь іти́ по во́ду (Кременч.). Яко́сь на́віть непризво́їто самі́й прохо́джуватися (Л. Укр.)]. *Как-то* **-ко** *хвалить своих* – яко́сь-то не випада́є вихваля́ти свої́х (Л. Укр.).

Нело́вкость – 1) неспри́тність, незгра́бність, (*диал., вульг.*) неокови́рність, невкови́рність; вайлува́тість, немото́рність, невпра́вність; 2) незру́чність, невигі́дність, непо́хватність; 3) ні́яковість, незру́чність, (*замешательство*) зні́яковіння, (*беда*) ха́лепа. [Він, щоб не збільшувати ні́яковости, спита́вся (Н.-Лев.). Па́нна Ю́зя була́ ні в сих, ні в тих, але́ покої́вка переби́ла ту ні́яковість (Л. Укр.). Ви́раз зні́яковіння та разо́м і впе́ртости (Корол.). Сам у ха́лепу вско́чив (Кирил.)]. *С чувством* **-ти** – з почуття́м ні́яковости, ні́яково. [«Я розійшо́вся з ї́ми», – ні́яково ви́мовив Лаго́вський (Крим.)]; 4) невлу́чли́вість, невлу́чність (-ости). *Срв.* **Нело́вкий.**

Нелоги́чески, -кий, *см.* **Нелоги́чно, -ный.**

Нелоги́чно, *нрч.* – нелогі́чно.

Нелоги́чность – нелогі́чність (-ности). [Цілкови́та нелогі́чність (Грінч.)].

Нелоги́чный – нелогі́чний.

Нело́жный – ненеправди́вий, нефальши́вий, правди́вий, (*устар.*) нело́жний, неолжи́вий; (*неошибочный*) нехи́бни́й, непомилко́вий. [Учи́ нело́жними уста́ми сказа́ти пра́вду (Шевч.). Учи́тель був нело́жний (Франко). Сло́во неолжи́ве (Куліш)].

Нело́мкий – неламки́й, (*нехрупкий*) некрихки́й.

Нель, *нрч.* – не то́ що, не ті́льки.

Не́льзя. *До* -зя, *см.* **Доне́льзя.**

Нельзя́ – 1) *глаг. нрч.* – а) (*невозможно*) не мо́жна, не си́ла, не ві́льно, ні́як, (*зап.*) го́ді, (*диал.*) нільга́. [Скі́льки я о́сів полама́в, то й полічи́ти не мо́жна (Н.-Лев.). Не си́ла забу́ти (Грінч.). За людськи́м гудінням, одна́ково їх не си́ла було́-б чу́ти (Крим.). Люблю, люблю дівчи́ноньку, та не ві́льно взя́ти (Пісня). Поті́шити-б її́, попе́стити, та ні́як увійти́ (Коцюб.). Для їх усе́ дарма́ і го́ді їх спини́ти (Вороний). Є ре́чі, що го́ді їх обмину́ти мо́вчки (Павлик). Одно́ я се́рце ма́ю, – нільга́ ним діли́тися (Макар.). Ні так, ні сяк нільга́ оберну́тися (Куліш)]. **-зя́** *ли вам замолвить за меня словцо*? – чи не мо́жна-б вам (чи не могли́-б ви) заки́нути за ме́не слівце́? **-зя́** *упросить кого* – не мо́жа упроси́ти кого́, (*диал.*) нема́є впро́су в ко́го. [У не́ї нема́є впро́су (Федьк.)]. *Здесь одному* **-зя́** *управиться* – тут само́му не мо́жна (не си́ла) впо́ратися, тут сам оди́н не впо́раєшся. *Как* **-зя́** *лучше, хуже, более* – як-найкра́ще, як-найгі́рше, як-найбі́льше, як(о)-мо́га кра́ще, гі́рше, бі́льше. [Цензу́рна пра́ктика довела́ це як-найкра́ще (Гр. Думка)]. *Никак, никоим образом* **-зя́** – ні́як (*отнюдь не*: аж ні́як) не мо́жна, ні́якою си́лою не мо́жна, (ні) жа́дною мі́рою не мо́жна, ані спо́собу. [Проси́ли мене́ до се́бе, так мені́ ні́як не мо́жна, поспіша́юся ду́же (М. Вовч.). Дозво́лити цього́ аж ні́як не мо́жна (Київ). Ні жа́дною мі́рою не мо́жна, – ба́ба ду́же завзя́та (Квітка). Ані спо́собу ра́зом поскла́да́ти (Рудан.)]. *Против этого* **-зя́** *ничего сказать* – про́ти цього́ не мо́жна (го́ді) щось сказа́ти. *Сказать* **-зя́** – не мо́жна сказа́ти, сказа́ти не мо́жна, не сказа́ти. [Не сказа́ти, щоб він цура́вся жіно́чого товари́ства (Грінч.)]. *Этого* **-зя́** *сделать* – цього́ не мо́жна (не си́ла) зроби́ти. *Этой беды* **-зя́** *исправить* – цього́ ли́ха не напра́вити (не мо́жна, не си́ла *или* го́ді напра́вити); б) (*запрещено*) не ві́льно, не мо́жна, заборо́нено. [Увійти́ в місте́чко не ві́льно було́ козако́ві, як не пока́же біле́та від со́тника (Куліш). По па́сіці бі́гати не ві́льно, – діду́сь не веля́ть (Грінч.)]. *Здесь* **-зя́** *курить, плевать, ходить* – тут пали́ти (кури́ти) плюва́ти, ходи́ти не ві́льно (не мо́жна). [«Не кури́!» – «А хіба́ не ві́льно?» (Грінч.)]. *Мало ли что можно бы, да* **-зя́** – чого́-б не схоті́лось, тав не мо́жна. *Чего* **-зя́***, того не можно* – чого́ не ві́льно, того́ й не мо́жна. *Чего* **-зя́***, того и хочется* – чого́ не ві́льно (що заборо́нено), того́ й корти́ть; 2) (*в качестве междом.*: *не сметь*! *дудки*!) зась! за́сі!, (*диал.*) за́ськи! (а)дзу́ськи! [Очи́ма їж, а рука́ми зась! (Номис). Що па́нові мо́жна, то дяко́ві зась (Номис). Горі́лка не ді́вка, а козако́ві зась (Млр. лит. сб.). За́ськи до мое́ї запа́ски (Харк.)].

Не́льма, *ихтиол.* Salmo nelma Pallas – білу́ха-не́льма.

Не́льмина – не́льмина.
Нельсти́вый – нелести́вий, непідле́сливий, необле́сливий, невле́сливий, необле́сний, (*искренний*) щи́рий, (*прямой*) про́стий, прями́й, нелука́вий. [Нелести́ві ре́чі (М. Вовч.)].
Не́люб, *прлг.* – нелю́бий, неми́лий. **-люб** *он мне* – не лю́бий (не ми́лий) він мені́, він мені́ не до вподо́би, він мені́ осору́жний. **-ба́** *кума, немилы и гостинцы* – нелю́ба кума́, неми́лі й гости́нці.
Нелюбе́зный *и* **-зен** – 1) нелаcка́вий, непри́язний неприхи́льний, непривітний, нелю́б'язний; (*невежливый*) неввічливий, нече́мний, неґре́чний; 2) нелю́бий, неми́лий. [Дружи́на неми́ла (Луб.)].
Нелюби́мый – нелю́бий, неми́лий. [Похова́ю си́на та під це́рквою, нелю́бу неві́стку під дзвіни́цею (Пісня). Я кона́в у ярмі́ неми́лої робо́ти (Чернявськ.)]. **-мый** (*муж, жених*) – не́люб (-ба), нелю́бий, неми́лий (-ого). [Хо́че мене́ ма́ти за не́люба да́ти (Пісня). Віддава́ла себе́ не́любу (Квітка). Життя́ за не́любом (Крим.). Зав'я́зує дочці́ з нелю́бим світ (Самійл.)].
Не́любо, *нрч.* – нелю́бо, неми́ло, не до вподо́би, не вподо́ба. [На́що й худо́ба, коли́ жи́ти не вподо́ба (Номис)].
Нелюбо́вь – нелюбо́в, не́хіть (-хоти). [Нелюбо́в і пого́рда про́ти поля́ків (Крим.)]. *У него какая-то* **-бо́вь** *ко мне* – у йо́го яка́сь нелюбо́в (не́хіть) до (про́ти) ме́не.
Нелюбозна́тельный – незнаттєлюби́вий, незнаттєлю́бний, недопи́тливий, недові́дливий.
Нелюбо́й – 1) нелю́бий, неми́лий. *Не свой глаз,* **-бо́й** *товар* – не сам брав, не до вподо́би крам; 2) не аби́-яки́й, не пе́рший-лі́пший.
Нелюбопы́тный – нецікáвий.
Не́люд, Не́люди, *см.* **Не́людь.**
Нелюди́м – відлю́док (-дка), відлю́дник, відлю́дько, безлю́дько, безлю́док (-дка), нелю́дько, нелю́да, бе́злюдень (-дня), (*детск.*: *бука*) во́ва. [Я щодня́ – відлю́док ди́кий – тіка́в у ліс (Франко). Він був відлю́дько вели́кий (Грінч.). Він зрі́кся всього́, став дивако́м і відлю́дьком (В. Підмог.). Ото́ безлю́дько, не хо́че з людьми́ й ви́пити (Звягельщ.). Не люблю́ я йо́го́, оту́ во́ву (Крим.)]
Нелюди́мка – відлю́дниця, відлю́док (-дка), відлю́дько, нелю́да. [Вона́ жила́ собі́ відлю́дьком із своє́ю журбо́ю (Грінч.)].
Нелюди́мость – 1) відлю́дкуватість, відлю́дність, вовкува́тість. [Я через свою́ кабіне́тну вда́чу та відлю́дність не люби́в вихо́дити з ха́ти (Крим.)]; 2) (*безлюдность*) безлю́дність (-ости).
Нелюди́мство, *см.* **Нелюди́мость 1.**
Нелюди́мый – 1) відлю́дкуватий, відлю́дний, вовкува́тий. [Мару́ся була́ неговірка́, відлю́дкувата (Корол.). У ме́не хло́пці вовкува́ті, а дівча́тко так до вся́кого присту́пне (Вовчанщ.)]; 2) (*безлюдный*) безлю́дний.
Нелюди́ться – цура́тися люде́й (товари́ства), хова́тися від люде́й, бу́ти відлю́д(ь)ком (безлю́д(ь)ком), відлю́дитися.
Нелю́дность – нелю́дність (-ности).
Нелю́дный – нелю́дний.
Нелю́дски, *нрч.* – не по-лю́дському; не так, як у люде́й, (*фамил.*) в півтора́ лю́дського. [У те́бе все не по-лю́дському, – череви́к он на столі́! (Мирг.). Спра́вив собі́ в півтора́ лю́дського кожу́ши́ну (Полт.)]. **-ски́** *живут, – день-деньской содом* – не по-лю́дському живу́ть (у їх не так, як у люде́й), – день-у-де́нь сва́рка (колотне́ча, содо́ма).
Нелюдско́й – 1) нелю́дський. [Таке́ яке́сь нелю́дське вроди́лося в нас це хлоп'я́ (Лубенщ.)]. **-ко́е** *житьё* – нелю́дське життя́. **-ко́й** *народ, см.* **Не́людь**; 2) несві́тський, незвича́йний, надзвича́йний, (*уродливый*) нелю́дський, (*фамил.*) в півтора́ лю́дського. [Незвича́йні (надзвича́йні) моро́зи (Київ). Нелю́дська (в півтора́ лю́дського) піджачи́на (Лубенщ.)].
Нелю́дскость – нелю́дськість (-кости).
Не́людь – лихі́ лю́ди (-де́й).
Нелю́дье – безлю́дство, безлю́ддя (-ддя).
Нем, *см.* **Немо́й.**
Нём (*местн. п. ед. ч. м. и ср. р. от мест.* **Он** *после предлогов*) – (в, на *и т. п.*) йо́му (*реже*: ньо́му). *О* **нём** – про (за) йо́го (цьо́го).
Нема́ло, *нрч.* – нема́ло, (*изрядно, порядочно*) чима́ло, чимале́нько, багате́нько, читро́хи, не пома́лу, (*значительно*) бага́то, ве́льми, (*книжн.*) зна́чно, (*очень*) ду́же. [Нема́ло пра́ці покла́в він на цю спра́ву (Київ). Чима́ло літ переверну́лось, води́ чима́ло утекло́ (Шевч.). Нас було́ таки́ чима́ло, всі були́ ми патріо́ти (Самійл.). Мару́ся вже чима́ло чита́ла (Грінч.). Та й ви́кине на ве́сну полоте́нця шматкі́в чимале́нько (Головко). Ціка́вого в Су́харівських букіні́стів мо́жна знайти́ багате́нько (Крим.). А да́лі і терні́вки покуштува́ли читро́хи

(Квітка). Украї́нські письме́нники спричини́лися на́віть не пома́лу до виро́блювання літерату́рної мо́ви на півночі (Рада). Вони́ зна́чно пособля́ли тому́, що украї́нство перево́дилося на шовінізм (Грінч.)].

Немалова́жный – немалова́жний, не аби́-яки́й, вели́кий, немалозна́чний, значни́й, не мало́ї (не аби́-яко́ї) ваги́. **-ное** *событие* – вели́ка (значна́) подія, подія не мало́ї (не аби́-яко́ї) ваги́.

Нема́лый – нема́лий, (*изрядный, порядочный*) чима́ли́й, (*довольно большой*) чимале́нький, досить великий, величенький, (очень большой) вельми (дуже) великий, величезний, превели́кий; *срв.* **Грома́дный.** [Горо́дець чима́лий (Рудч.). У розмо́ву підбавля́в чима́лу до́зу неввічливости (Крим.). Усього́ придба́ли – і хазя́йство чимале́ньке, і садо́к, і по́ля (Грінч.)]. **-лый** *долг* – чима́ли́й борг (довг), вели́кий борг. **-лая** *радость* – немала́ (вели́ка) ра́дість, величе́зна (превели́ка) ра́дість.

Немаркси́ст – немаркси́ст (-та).

Немаркси́стский – немаркси́стський, немарксі́вський. [Немарксі́вське розуміння соція́льних співвідно́син (М. Скрипн.)].

Немато́да (*свекловичная*), *энтом.* Heterodera schachti Schm. – різноши́йка (буряко́ва). **-ды**, *энтом.* Nematodes – нитяки́ (-кі́в).

Нема́ч, *см.* **Немты́рь.**

Неме́дленно, *нрч.* – нега́йно, (*без промедления, не мешкая*) не га́ючись, не га́ючи ча́су, без зага́яння, незаба́рно, необа́рно, (*вскоре, скоро*) незаба́ром, незадо́вго, невзаба́рі, неба́вом, (*стар.*) вбо́рзі, (*вот-вот*) ось-о́сь, от-о́т, зато́го, (*сейчас*) за́раз, зарази́сінько, (*мигом*) ми́ттю, притьмо́м, як стій. [Гото́витись в похі́д нега́йно (Куліш). Ви́конати при́суд той нега́йно (Грінч.). І велів він бра́нця перед се́бе привести́ нега́йно (Франко). З райо́ну про́сять набо́їв, нега́йно про́сять (Кирил.). Ски́нути його́, аби́ сами́м не га́ючись Собіському скори́тись (Грінч.). Смерть хапа́є незаба́рно (Біл.-Нос.). Сена́т постановля́є, щоб ви́конать сей ви́рок необа́рно (Л. Укр.). Роди́на недале́чко, – незаба́ром і ра́ду зна́йдеш і пора́ду (М. Вовч.). Грома́дка опри́шків щез́ла неба́вом на горбка́х (Маковей). Потре́ба пи́льна, про́сить бу́ти вбо́рзі (Куліш). Скажи́, що за́раз прийду́ (Харк.). За́раз Іва́на зв'яза́ли, ви́вели його́ в чи́сте по́ле (Чуб. V). Герш за́раз перені́сся (*перешёл*) з жінкою на и́нше приміщення (Франко). І ми́ттю осідла́вши ра́ка; схвати́всь на йо́го як бурла́ка (Котл.). Щоб притьмо́м було́ зро́блено (Київщ.). Зня́вся-б як сті́й і пішо́в на робо́ту (Коцюб.). На со́нце не тре́ба диви́тися, бо мо́жна о́чі зба́вити як сті́й (Звин.)].

Неме́дленность – 1) нега́йність, незаба́рність, необа́рність; 2) невідкла́дність (-ности). *Срв.* **Неме́дленный.**

Неме́дленный – 1) (*скорый*) нега́йний, незаба́рний; необа́рний. **-ная** *помощь* – нега́йна допомо́га; 2) (*неотложный*) невідкла́дний, невід[неод]воло́чний. [Вимага́ючи відповіди нега́йної й неодволо́чної (Рада)]. **-ный** *от'езд* – нега́йний (невідкла́дний) від'ї́зд.

Неме́для, *см.* **Неме́дленно.**

Неме́йский – неме́йський. **-кие** *игры* – неме́йські (і)гри (гри́ща).

Неме́ньший – неме́нший. *С* **-шим** *успехом* – з неме́ншим (не з ме́ншим) у́спіхом.

Немерти́ны, *энтом.* Nemertini – тясемники́, шнурчаки́ (-кі́в), немерти́ни (-нів).

Немерца́ющий – немиготли́вий, немерехтли́вий, немінли́вий, немигкотю́чий.

Неме́рянный – немі́ряний. [Ті доро́ги немі́ряні (Федьк.). Залюдня́ли немі́ряні пусти́ні (Куліш)].

Неме́ткий – невлу́чни́й, невлу́чли́вий, невлучки́й, нецілки́й. [Невлу́чний по́стріл (Київщ.). Не влу́чите, – невлучка́ в вас рука́! (Н.-Лев.)].

Немёткий – 1) (*некидкий*) некидки́й; 2) (*непроворный*) неметки́й, немото́рний.

Неме́ть – 1) німі́ти, става́ти німи́м. [Уста́ не вміють розімкну́ти, німі́ють (М. Вовч.)]; 2) (*терпнуть*) те́рпнути, потерпа́ти, мліти, (*цепенеть*) колі́ти, дубі́ти, дерев'яні́ти, (*от холода*) кля́кнути. [Холо́дним по́том облива́лась Мала́нка, вся те́рпла (Коцюб.). Потерпа́є шку́ра, як поду́маєш собі, до чо́го воно́ йде́ться (Коцюб.)]; 3) (*замирать, утихать*) німі́ти. [До́вго, до́вго, ті́льки – «се́рце!» та й зно́ву німі́ли (Шевч.). Гай похили́вся, німі́є (Грінч.). По́ле німі́є (Шевч.). Біль німі́є тро́хи (Сл. Гр.)]. **-ме́ть** *от ужаса, от злости, от испуга* – німі́ти з жа́ху, із (від) зло́сти, з переля́ку. [Ма́ти ди́виться на не́ї, од зло́сти німі́є (Шевч.)]; 4) (*заглушаться*) німі́ти, бу́ти заглу́шуваним. *При этой буре живой голос* **-ме́ет** – під цю бу́рю живи́й го́лос німі́є (живо́го го́лосу не чу́ти).

Не́мец – ні́мець (-мця), (*стар.*) ні́мчин, (*насмешл.*) шваб, (*бранно*) німчура́, німчу́р (-ра́), німцю́га, (*редко*) німча́к (-ка́), німча́й (-чая́), (*образно*) німи́й язи́к, (*соб.*) німо́та. [І на Січі му́дрий ні́мець карто́пельку са́дить (Шевч.). З ким я бу́ду сю ніч ночува́ти? чи з ту́рчином, чи з ні́мчином, ой чи з поляко́м? (Чуб. V). Ой, дай жі́нко нагая́, проучи́ти німчая́ (Номис).

Таќа пі́сня, що вже пан, – німи́й язи́к, – та й той плáкав (Номис). Булó коли́сь шляхéтчина, вельмóжная пáні, мі́рялася з москаля́ми, з німóтою (Шевч.). Повели́ся ледáчі звичáї від німóти (Куліш)].

Немéцкий – німéцький, (*насмешл.*) швáбський, (*немцев*) ні́мців (-цева, -цеве). [Тут є якáсь німéцька штýка (Рудч.). Коли́сочка швáбська (Максим.)]. **-кая** *земля* – німéцька земля́ (сторонá), Німéччина. [Ой, хмáри, хмáри з німéцької землі́ (П. Тичина). Мабýть в Німéччині, а мóже і в Китáю (Гребінка)]. **-кое** *платье* – європéйське вбрáння. **-кий** *имбирь*, *бот.* Arum maculatum L. – кліщинéць (-нця́) (пля́ми́стий), кóзяча борóда, сухóтний кóрінь (-реня).

Немéчение – ні́мчення, зні́мчування.

Немéчить – ні́мчити, зні́мчувати когó.

Немéшкотный – незагáйний, незагáйливий.

Немилосéрдие – немилосéрдя, немилосéрд(н)ість, безмилосéрдя (-дя), безмилосéрд(н)ість, (*беспощадность*) нещáдність, безщáдність (-ости).

Немилосéрдно, *нрч.* – немилосéрд(н)о, безмилосéрдно, (*беспощадно*) нещáдно, нещади́мо. [Немилосéрдно сóнце пеклó-пали́ло (Мирний). Би́ла в обли́ччя кулакáми лю́то, немилосéрдо (Шиян). У тéбе чабани́ нещади́мо рі́жуть овéць (Мова)].

Немилосéрдность – немилосéрд(н)ість (-ости); *см.* **Немилосéрдие.**

Немилосéрдный – немилосéрдний, немилосéрдий, безмилосéрдний, (*беспощадный*) нещáдний, безщáдний до, для, сýпроти кóго. [Немилосéрдні, кóтрі нас розлýчать (Чуб. V). Такé молодé, а такé немилосéрдне (М. Вовч.). Гáйневе немилосéрдне глузувáння (Н. Громада). Він безмилосéрдний чоловíк, а ви кáжете дóбрий (Олександрівщ.)].

Немилосéрдствовать – бýти немилосéрдним (безмилосéрдним), це мáти милосéрдя до, для, сýпроти кóго; немилосéрдувати.

Неми́лостивый – неми́лости́вий, неласкáвий до, для, сýпроти кóго. [Сéрце в йóго такé неми́лостиве (Полт.). Не бýдьте-ж до могó дарýнку неласкáві (Самійл.)].

Неми́лость – 1) неми́лість, неласкáвість (-ости); 2) нелáска. *Срв.* **Ми́лость.** *Быть в* **-ти** – бýти (жи́ти) в нелáсці, лáски не мáти в кóго. [Я чув, Мандóф живé вже у нелáсці (Куліш). Через дóбрих людéй у йóго лáски не мáє (Рудан.)]. *Попасть в* **-лость** *у кого* – потрáпити в нелáску в кóго, (*потерять милость*) збýтися лáски чиє́ї, втрáтити лáску чию, відпáсти лáски чиє́ї.

I. Неми́лый, *прлг.* – нелю́бий, неми́лий, (*нелюбезный*) нелю́б'язний, неґрéчний, (*неблагосклонный*) неласкáвий, неприхи́льний; *срв.* **I. Ми́лый.** [Світ мені́ став неми́лий (Сл. Гр.). Гуля́є Васи́ль з товари́ством своїм, черкáють нелю́бії твóри (Самійл.)].

II. Неми́лый, *сщ.* – неми́лий, нелю́бий (-ого), нéлюб (-ба). [Лýчче-ж умéрти, ніж з неми́лим жи́ти (Метл.). Ї́ї за нéлюба приси́лувано піти́ (Грінч.)]. **Неми́лая**, *сщ.* – неми́ла (-лої), нелю́ба (-бої *и* -би). [Він не мóже жи́ти з нелю́бою (Коцюб.)].

Немимохóдный – 1) неперехíдний, немимохíдний; 2) *см.* **Неминýемый.**

Неминýемо, *нрч.* – неминýче, неминýще, конéчне[о]. [Перешкóди, що неминýче стáнуть нам на дорóзі (Коцюб.). Неминýче стáнеться катастрóфа (Ле). Вже-ж йогó неминýще оддавáти (Харьк. Сб.)].

Неминýемость – неминýчість, неминýщість (-ости).

Неминýемый – неминýчий, неминýщий. [Неминýча смерть (Мирг.). Неминýчі грабýнки та бéшкети (Кирил.)].

Неминýчесть, -чий, *см.* **Неминýемость, -мый.**

Нéмир, *см.* **Неми́рье.**

Немирнóй – незами́рений.

Немирóванный – немирóваний. [Тýрок ти немирóваний (Коцюб.)].

Неми́рье – 1) не(з)лáгода, незгóда, нéлад (-ду); *срв.* **Нелады́, Ссóра**; 2) неспокíйні часи́, воє́нні часи́ (-сів).

Нéмка – 1) німкé[и́]ня, (*редко*) ні́мка, (*насмешл.*) швáбка. [Я казáла і пáні, і німкéні (Кониськ.). Францýзьку вимóву ні́мка нáвіть попсувáла її́ (Л. Укр.)]; 2) німá (-мóї), (*редко*) ні́мка, німкéня; *срв.* **Немóй** (**-мáя** *женщина*).

Нéмкин – німкé[и́]нин, (*редко*) ні́мчин (-на, -не).

Немнóгий – мáло-хтó, небагáто-хтó (*м. и ж. р.*), мáло-щo, небагáто-щó (*ср. р.*), мáло-яки́й, мáло-котри́й, небагáто; *срв.* **Мнóгий.** *Счастье* **-гим** *служит* – мáло-хто те щáстя мáє, небагатьóм сприя́є дóля. **-гих** *учи, а многих слушай* – багатьóх не вчи, а багатьóх слýхай. **-гие** *его понимали* – мáло-хто (небагáто-хто) йогó розумі́в. *Он писал для* **-гих** – він писáв для небагатьóх. *Это удовольствие для* **-гих** – це втíха про (для) небагатьóх. *В* **-гих** *словах* – в небагатьóх словáх, небагать(о)мá словáми, кóротко кáжучи. *Сказать много в* **-гих**

словах – ви́словити бага́то кількома́ слова́ми (в небагатьо́х слова́х). **-гое** *понравилось мне из его произведений* – ма́ло-що сподо́балося (припа́ло до вподо́би) мені́ з його́ тво́рів (писа́ннів). **-гим** *могу вас порадовать* – ма́ло-чим (небага́то-чим) мо́жу вас поті́шити. *Без* **-гого** – бе́змаль, бе́змаль не, без тро́шки, без тро́шки не, без ма́лого (не); *срв.* **Ма́лый 1** (*Без* **малого**). [Шість ти́жнів без тро́шки (Звин.). Без ма́лого два ме́три (Полт.)]. *За* **-гим** *остановка* – дрібни́ці браку́є (нестає́). **-гим** *более* (*больше*) *чего* – не (на) бага́то (на небага́то, тро́хи) бі́льше, ніж (як) що; (*около*) бли́зько чого́.

Немно́го, *нрч.* – небага́то, тро́хи, (*редко, зап.* тро́ха), ма́ло(-що), (*устар.*) немно́го, (*кое-что*) де́що, щось, (*малость*) де́щиця, (*не так много*) не скі́льки, (*маловато*) о́бмаль, не гу́рт, (*диал.*) не з гу́рта, (*перен.*) ка́пля, жме́ня, дроби́нка, (*зап.*) дрі́бка; *срв.* **Мно́го 1** (*Не* **-го**). [Ті́льки ба́чив, а прочита́в ду́же небага́то (Шевч.). Літерату́рних тво́рів Ле́ніна ма́ємо ду́же небага́то (Еллан). Ма́ємо й горо́дчик і пашні́ тро́хи (М. Вовч.). А згада́ймо! мо́же се́рце хоч тро́хи спочи́не (Шевч.). Та я коли́сь тро́хи пла́вав (Мирний). Я таки́ тро́хи задріма́в, щоб хоч ма́ло голові́ ле́гше було́ (Квітка). За царя́ Горо́ха, як люде́й було́ тро́ха (Номис). Лиш да́ми тро́ха кри́вляться (Франко). А Перебийні́с про́сить немно́го (Пісня). Люди́на без суспі́льства ма́ло-що спромо́жна осягну́ти (Наш). Зароби́в де́що гро́шей (Франко). Тютюну́ вкрав щось, так його́ й прогна́ли (Тесл.). Грошеня́т де́щицю приніс (Кониськ.). Ді́ла не скі́льки (Сл. Гр.). Хоч і не скі́льки, а й На́стя бере́ во́ду (Борзенщ.). Нові́тніх оса́д іще́ тут о́бмаль (Крим.). У передмі́ськім ліску́ лю́ду о́бмаль (Крим.). Худо́бу забра́в, не гу́рт тіє́ї й худо́би було́ (Загірня). У сами́х у їх не гу́рт чого́ є (Грінч.). На світі страв було́ тоді́ не гу́рт, бо м'я́сива тоді́ іще́ не ї́ли (Крим.). Писа́в горопа́ха, щоб присла́ли гро́шей, – дак і ту́т-же не з гу́рта (Борзенщ.). За старо́го Хме́ля люде́й було́ жме́ня (Номис). Стої́ть хати́на, коло не́ї жме́ня горо́да (Н.-Лев.). Зачне́ сірі́ти, так що мо́жна бу́де хоч дрі́бку ба́чити в лі́сі (Франко). Дрі́бку посто́яти і поговори́ти (Верхр.). Дрі́бку води́ в скляня́тко взяв (Яворськ.)]. **-го** *погодя* – тро́хи згодом, по малі́й годи́ні. [Коли́ тро́хи зго́дом дзвоно́к: дзеле́нь-дзеле́нь (Рудч.). Коли́ по малі́й годи́ні і він прихо́дить наза́д (Новомосковщ.)]. **-го** *не два метра* – бе́змаль (без тро́шки) (не) два ме́три; *срв.* **Немно́гий** (*Без* **-гого**). **-го** *взял* – небага́то поживи́вся, (*грубо*) поживи́вся, як пес му́хою. **-го** *пользы от этого* – з цьо́го небага́то кори́сти. **-го** *поправился* – тро́хи очу́няв (оду́жав, окли́гав). **-го** *лучше, больше* – не бага́то (не на бага́то, тро́хи) кра́ще, бі́льше. *Ещё* **-го** *и конец* – ще тро́хи та й край.

Немно́гое, *см.* **Немно́гий.**

Немногочи́сленность – нечисле́нність (-ности).

Немногочи́сленный – нечисле́нний, мали́й лічбо́ю. [Нечисле́нні ві́домості (Грінч.)].

Немно́жечко, *нрч.* – небага́течко, тро́шечки, (*редко, зап.* тро́шечка), (*диал.*) трі́шечки, (*детск.*) трі́сі, трісю́ні, трі́ньки, трі́ню́ні, тріню́сі, трі́сі-трісю́ні, (*перен.*) ка́пелечку, капели́[ю]ночку, кри́хточку, жмі́нечку, на ма́кове зе́рно (зе́рня, зе́рнятко), на мачи́ночку дрібню́ню, з комаре́ву ні́жку. [Небага́течко є до́ма трави́чки (Тесл.). Я-б хоті́в хоч тро́шечки поговори́ти з ва́ми (Грінч.). Ні, я тро́шечки, трі́сі-трісю́ні повірила, – як на мачи́ночку дрібню́ню (Грінч.). Го́лос баритоно́вий, тро́шечка хрипува́тий (Франко). Ще є гро́шей трі́шечки (Звин.). Хо́ч-би тобі́ на ма́кове зе́рно що зроби́в, – анічогі́сінько! (Кониськ.). Підсу́неться хлоп'я́ на ма́кове зе́рня (Основа 1862)]. *Дайте коть* **-ко** – да́йте хоч тро́шечки (небага́течко, капели́ночку).

Немно́жко, *нрч.* – тро́шки, (*диал.*) трі́шки, (*чуть-чуть*) ма́ло-небага́то, ма́ло-ма́ло, (*перен.*) кап(е)ли́ну, капели́нку, ка́пельку, дрі́бочку, жмі́[е́]ньку, (*диал.*) ка́почку. [Ви́пий тро́шки цього́ зі́лля (Шевч.). Тро́шки того́ ві́ку, а як його́ ва́жко прожи́ти (Коцюб.). Молоди́ця га́рна, тро́шки кирпате́нька (Квітка). Парубки́ були́ русяві з тро́шки горба́тиминоса́ми (Н.-Лев.). За таку́ ла́ску, щоб хоч ма́ло-ма́ло прислужи́тись (Квітка). Тре́ба-ж таки́ хоч ма́ло-небага́то зна́ти істо́рію (Грінч.). Ка́пельку там було́ си́ру (Сл. Гр.). Ка́почку чого́сь (Сл. Желех.)].

Не́мо, *нрч.* – ні́мо, безмо́вно; оте́рпло, замлі́ло; него́лосно, недзві́нко; *срв.* **Немо́й.** [Ма́ти пригляда́ється, на́че що випи́тує ні́мо (Г. Барв.). У ха́ті су́мно, ні́мо (Мирний). Ні́мо шепоті́ли його́ гу́би (Крим.). І ні́мо – мо́же, хви́льку – диви́лися мо́вчки оди́н на о́дного (Головко)].

Немова́ние – 1) німува́ння; 2) гарка́влення, лепета́ння, белькоті́ння. *Срв.* **Немова́ть.**

Немова́то, *нрч.* – німува́то; гаркотли́во, лепетли́во; него́лосно, недзві́нко; *срв.* **Немова́тый.**

Немова́тость – німува́тість; гаркотли́вість, лепетли́вість; него́лосність, недзві́нкість (-ости); *срв.* **Немова́тый.**

Немова́тый – німува́тий, (*о человеке*) гаркотли́вий, лепетли́вий, (*о колоколе*) неголосни́й, недзвінки́й.

Немова́ть – 1) (*быть немым*) німува́ти, бу́ти німи́м; 2) гарка́вити, лепета́ти, белькота́ти;

срв. **Карта́вить, Лепета́ть 2.**

Немо́га, *см.* **Не́мочь.**

Немо́глый, *см.* **Немо́щный.**

Немогузна́йка – незна́йко, (*бестолочь*) безтя́мко.

Немогута́, *см.* **Не́мочь.**

Немогу́щий – що не мо́же; що не ма́є змо́ги (спромо́ги), неспромо́жний, нездо́льний, (*неспособный*) нezда́тний зроби́ти що.

Неможе́ние – нездýжання, кволі́ння, х(в)орі́ння, слабува́ння; *срв.* **Не́мочь.**

Немо́жется, *см.* **Немо́чься.**

Немо́й *и* **Нем** – 1) (*лишённый речи и перен.*) німи́й, (*ласк.* німе́нький), безмо́вний, (*стар.* безмо́вий, немо́вний), без'язи́кий; *срв.* **Бесслове́сный, Безгла́сный.** [Він німи́й, як твари́на (Луб.). Ді́вчинка допомага́ла сво́їй глухі́й і німі́й ба́бі (Михайлич.). Кіно́ німе́, звукове́ та говорю́че (Пр. Правда). Поділю́ся мо́їми сльоза́ми, та не з бра́том, не з сестро́ю, – з німи́ми стіна́ми (Шевч.). Ой по́стіль біле́нька, а стіна́ німе́нька (Чуб. V). Ніч́ого не мо́вить, як мрець безмо́вний (Г. Барв.). Син його́ недо́росток безмо́вий (Куліш). Твари́на немо́вна (Київщ.). І всі уря́д постава́ли, на́че без'язи́кі (Шевч.). Шевче́нко, ви́йшовши ди́вом яки́мсь із ті́ї темно́ти прито́птаної, похи́лої, без'язи́кої (Основа 1861)]. **-мая** *азбука* – німа́ абе́тка. **-мо́е** *вино* – німе́ (ме́ртве) вино́. **-мо́й** *восторг* – німи́й за́хват. [Уве́сь зворýшений, у за́хваті німі́м (Вороний)]. **-ма́я** *карта* – німа́ (сліпа́) ма́па (ка́рта). **-мо́й** *приказ* – німи́й нака́з. [Такі́, щоб зрозумі́ть німи́й нака́з умі́ли (Грінч.)]. **-ма́я** *скорбь* – німа́ ту́га (скорбо́та). [Де поді́лися ви, голосні́ї слова́, що без вас моя́ ту́га німа́? (Л. Укр.)]. **-мо́й** *страх, упрёк* – німи́й страх, до́кір. [Німи́й страх диви́вся на не́ї вели́кими як те́мрява очи́ма (Грінч.). Дале́ко десь з німи́м доко́ром в тій хви́лі зга́дуєш мене́? (Франко)]. **-мо́й** *человек* – німи́й (-мо́го); *срв.* **Немты́рь.** [Глухо́го та німо́го спра́ви не допита́єшся (Номис)]. **-ма́я** *женщина* – німа́ (-мо́ї), (*редко*) ні́мка, німке́ня. **-мы́е** *люди* – німі́ (-ми́х) (лю́ди), (*соб.*) німо́та. *Быть* **-мы́м** – бу́ти німи́м, німува́ти; *срв.* **Немо́тствовать.** *Делаться* **-мы́м** – става́ти німи́м, німі́ти; *срв.* **Неме́ть.** *Стать* **-мы́м** – ста́ти німи́м, оніміти, заніміти, знімі́ти, (*о мног.*) понімі́ти; *срв.* **Онеме́ть.** [Чому́-ж уста́ не занімі́ли? (Вороний). Мов понімі́ли всі (Мирний)]. *Сделать* **-мы́м** – оніми́ти, зніми́ти. [Сам не оглу́х, други́х не оніми́в (Боровик.)]. *Он глух и* **нем** *к просьбам* – він глухи́й і німи́й на проха́ння (до проха́ннів); 2) (*утративший чувствительность*) зате́рплий, оте́рплий, замлі́лий, (*о мног.*) поте́рплий, помлі́лий; 3) неголосни́й, недзвінки́й. **-мо́й** *колокол* – неголосни́й (глухи́й) дзвін.

Немолодо́й – немолоди́й, (*пожилой*) лі́тній, підста́ркуватий, (*шутл.*) підто́птаний. [Він уже́ чолові́к немолоди́й (Полт.). Коро́ва моя́ вже лі́тня, та я ї́ї й на молоду́ не проміня́ю (Остерщ.)]. **-ды́х** *лет*, **-до́го** *возраста* (*человек*) – немолодо́го (лі́тнього) ві́ку (люди́на), в літа́х (люди́на).

Немо́лчность – безуга́вність, невгамо́вність (-ности).

Немо́лчно, *нрч.* – не вгава́ючи, без уга́ву, не вщуха́ючи, не в[при]мовка́ючи, без уста́нку.

Немо́лчный – безуга́вний, неуга́вний, невгамо́вний; *срв.* **Неумо́лчный.** [Неуга́вний го́мін пташні в саду́ (Ле). Я забу́ду рі́дне беске́ття, музи́ку невгамо́вного го́вору водоспа́дів (Ле)]. **-ный** *ропот волн* – безуга́вний го́мін хвиль.

Немоля́ха – немоля́ка, немо́ла.

Неморождённый – німи́й зро́ду. [У їх па́рубок зро́ду німи́й (Полт.)].

Немость, *см.* **Немота́.**

Немота́ – німо́та́. [Німота́ ко́жного гніти́ть (Мирний). Скара́й уста́ воро́жі німото́ю сме́рти (Л. Укр.)].

Немотова́ть, *см.* **Немова́ть.**

Немо́тствование – німо́тствування, німува́ння.

Немо́тствовать – німо́тствувати, німува́ти. [Німу́є все, моги́ла моги́лою (Г. Барв.). Німу́є ро́зум, се́рце замира́є (Куліш)].

Немофи́ла, *бот.* Nemophila insignis Dougl. – немофі́ля (визначна́).

Не́мочь, *сщ.* – не́міч (-мочи), не́мощі (-щів), слабоси́лля, безси́лля (-лля), х(в)оро́ба, неду́га; *срв.* **Боле́знь, Не́мощность.** [Я-б і роби́ла, та ли́хо тяжке́ – не́міч моя́ (Кобел.). Ну, а по́тім, як ста́рість та не́міч ві́зьмуть своє́? (Мирний). Ви, лю́бощі, ви, не́мощі, ху́же то́ї ви бо́лещи (Чуб. V). У йо́го жі́нка в неду́зі лежа́ла (М. Вовч.)]. **-чи** *одолевают, одолели* – не́моч[щ]і (х(в)оро́би) змага́ють (посіда́ють), змогли́ (посі́ли). *Бледная* (*девичья*) **-мочь**, *мед.* chlorosis – хлоро́за, блідни́ця, бі́ла не́міч. *Дурная* **-мочь** – пога́на х(в)оро́ба, пра́нці (-ців); *см.* **Си́филис.** *Злая* **-мочь** *бьёт его* – чо́рна не́міч (паду́ча) б'є його́.

Немо́чь, *глаг.* – нездýжати, кволі́ти, хворі́ти, слабува́ти, неду́жати; *срв.* **Боле́ть 1**.

[Нездýжає Катери́на, лéдве-лéдве ди́ше (Шевч.). Я не нездýжаю, – ніврóку (Шевч.)]. **-жет***, а косточку гложет* – на вмирýще лежи́ть, а без пáм’яти хліб їсть (Приказка).

Немóчься, *безл. гл.* – 1) нездýжатися. *Ему* **-тся** – він нездýжає, йомý нездýжається. *Ему тогда* **-моглóсь** – він тоді́ нездýжав, йомý тоді́ нездýжалося; 2) не мóжна, не си́ла, не ві́льно; *срв.* **Нельзя́.** *И хочется, да* **-тся** – і хóчеться (корти́ть), та не мóжна (не ві́льно). *Неправдою жить не хочется, правдою жить* **-тся** – непрáвдою жи́ти не охóта, а прáвдою – незмóга (немá змóги); до непрáвди неохóта, а до прáвди немогóта.

Не́мощен, *см.* **Не́мощный.**

Немоществовáние, *см.* **Неможéние.**

Немоществовáть, *см.* **Немóчь.**

Не́мощно, *нрч.* – нéмічно, нéмощно; квóло, слабоси́ло; безси́ло, безвлáдно, недолýго; недолýжно, х(в)орови́то, недýжно, слабови́то, хи́рно, хи́ряво. [Рáптом стри́мався і забелькоті́в не в мíру нéмощно Ле)].

Немощнóй, *см.* **Не́мощный.**

Не́мощность – нéмічність, нéміч (-мочи), нéмощність; квóлість, слабоси́лість; безси́лість, безвлáдність, недолýгість; хвóрість, недýжість, слáбість; х(в)орови́тість, нед(ол)ýжність, слабови́тість, хи́рність, хи́рявість (-ости); *срв.* **Не́мощный.** [Тут перед нáми нéміч і си́ла душí людськóї (Куліш)].

Не́мощный *и* **Не́мощен** – нéмічни́й, нéмощни́й, (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* нéмощен), нездýжалий, (*диал.*) нéмощни́й, (*слабый*) квóлий, благи́й, слабоси́лий, (*бессильный*) безси́лий, безвлáдний, недолýгий, (*больной*) хвóрий, недýжий, слаби́й, (*болезненный*) х(в)орови́тий, нед(ол)ýжний, слабови́тий, хи́рний, хи́рявий. [Я нéмічна, зчорнíла від прáці (Коцюб.). Почувáє себé порохнóм, нéмічною руї́ною (Коцюб.). І нéмощну мою́ дýшу за світ посилáю (Шевч.). Рýки у нас нéмощні ужé, – не працю́ють, як колú́сь (Г. Барв.). Думки́ підрíзують нéмощну си́лу (Мирний). Я стар був, нéмощен (Шевч.). Сльóзи нарóдів Росíї: удóв, сирíт, батькíв нездýжалих (Ледянко). Хи́рного, мля́вого та квóлого поколíння російської інтелігéнції (Гр. Думка). Се Мойсéй, позабýтий прорóк, се дідýсь слабоси́лий (Франко). І склáвши рýки, стої́ш безвлáдна перед тим приви́ддям страшнóї прáвди (Л. Укр.). А котрí старí, недолýгі, то й навíки пропадáли (Пісня). Був недолýжний, – усé: «кахи́, кахи́!» (Кониськ.)]. *Дух бодр, а плоть* **-на** – тíло нéмощне (нéмічне), та душá си́лу мáє (Грінч.).

Не́мощь, *см.* **Не́мочь.**

Немсти́тельный – немсти́вий.

Немты́рка – німтýрка, німгурá (-ри́), безрíка (*редко*) нíмка, німкéня.

Немты́рь – німтýр (-рá), німтурá (-ри́), німчáк (-кá), німчáй (-чая́), безрíка.

Немý (*дат. п. ед. ч. м. и ср. р. от мест.* **Он** *после предлога к*) – (до) йóго (*реже* ньóго).

Немудрёный, *см.* **Немýдрый 2.**

Немýдро, *нрч.* – немýдро, нерозýмно, недоýмкувато; немудря́че, нехи́тро; невáжко; поганéнько, аби́-як; *срв.* **Немýдрый.**

Немýдрый – 1) немýдрий, нерозýмний, (*глуповатый*) недоýмкуватий; *срв.* **Мýдрый**; 2) немýдрий, немудря́чий, нехи́трий; (*нетрудный*) неважки́й, (*плоховатый*) поганéнький, аби́-яки́й; *срв.* **Мудрёный.** [Немýдра річ, а не вмíючи не зрóбиш (Луб.). Прийми́ мою́ мóву, немýдру та щи́ру, – прийми́, привітáй (Шевч.). Нап’я́в такý собí немудря́чу повíточку аби́ од дощý (Мирг.)].

Немýжний – незамí[ý]жній. [Незамíжня дочкá (Київщ.)]. **-няя** (*женщина*) – незамі[у]жня́ (-ньóї), (*специальнее*) удовá, розвí[ó]дка, дíвчина.

Немýтка, Немýть – вíдмуть (-ти), нескаламýчена рідинá (водá), некаламýття (-ття), (*отстоявшаяся*) устóяна (устóяла, відмýчена) рідинá (водá).

Не́мцев – нíмців (-цева, -цеве).

Не́мчик – нíмчик, (*ребёнок*) німчá (-чáти). [Пожáр погаси́ли, а нíмчики пожáрище й сирíт поділи́ли (Шевч.)].

Не́мчин – нíмчин; *срв.* **Не́мец.**

Немчурá – 1) німчурá; *срв.* **Не́мец.** [Хтось рáло ви́думав, запéвне німчурá (Боровик.)]; 2) *см.* **Немты́рь.**

Немшёный – немшéний, неконопáчений мóхом.

Немы́слимо, *нрч.* – немислú́мо, неможли́во, не мóжна, не си́ла; *срв.* **Невозмóжно.** [Немóжня річ, – сьомý не мóжна стáтись (Куліш)]. *Это* **-мо** *исполнить* – це не си́ла (неможли́во) ви́конати, це зроби́ти немá чогó й дýмати, це ви́конати – річ немисли́ма.

Немы́слимый – немисли́мий, неможли́вий, (*устар.*) немóжні[и]й; *срв.* **Невозмóжный.** **-мая** *вещь* – немисли́ма (немóжня[а]) річ; *срв.* **Немы́слимо.** [Немóжня річ, щоб Вóльськи

збунтува́лись (Куліш)].
Немы́тик, *см.* **Неумыва́ка.**
Немы́тый – немú́тий, (*неумытый*) невми́ваний, невми́тий. [Брудні́, по три мі́сяці немú́ті хло́пці (Кирил.). Припа́в поцілу́нком до те́плої, мо́же й невми́ваної ще руки́ (Ле)].
Немы́тыш, *см.* **Неумыва́ка.**
Ненаве́тный – ненакле́пний, необмо́вний.
Ненави́деть – нена́видіти кого́, що, злість на ко́го ма́ти, ди́хати важки́м (лихи́м, злим) ду́хом, ди́хати чо́ртом, горі́ти на ко́го. [Намі́сник цей нена́видить тебе́ (Грінч.). Вона́-ж про́ста ді́вчина, яка́ нічо́го не вмі́є, не вмі́є на́віть нена́видіти (Михайлич.). За́що вони́ нена́видять цей наро́д? (Ле). Ой він на дити́ну важки́м ду́хом ди́ше (Пісня). Її́ й за рі́дну не прийма́ють, чо́ртом ди́хають на не́ї (Мирний). Ви-ж ба́чите, вона́ гори́ть на ме́не (Звин.)].
Ненави́дящий, *см.* **Ненави́стный 2.**
Ненави́стен, *см.* **Ненави́стный.**
Ненави́стливый – нена́видливий, нена́висливий.
Ненави́стник – нена́видник, нена́видець (-дця). [Він нена́видник наро́ду (Куліш). Прихили́ть до нас ду́ші нена́видців на́ших (Куліш)]. *Это мой* **-ник** – це мій нена́видник, це во́рог мені́. *Я* **-ник** *квасного патриотизма* – я нена́видник (во́рог) галушко́вого патріоти́зму.
Ненави́стница – нена́видниця.
Ненави́стничать – зло́стува́ти, злости́тися, горі́ти на ко́го, про́ти ко́го; *срв.* **Зло́бствовать.**
Ненави́стно, *нрч.* – нена́видно, нена́висно, зне́на́висно, осору́жно. [Нена́видно ні́жне віта́ння (Куліш). Як не́ю він нена́висно горду́є! (Куліш). Холо́дний ві́тер, мов звір у байра́ці, ви́є осору́жно (Вороний)].
Ненави́стность – нена́видність, нена́ви́сність, зне́на́висність, осору́жність (-ности).
Ненави́стный *и* **Ненави́стен** – 1) (*ненавидимый*) нена́видний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* нена́виден), нена́ви́сний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* нена́вистен), зне́на́висний, зне́на́ви́джений кому́ *и* (*реже*) для ко́го, (*постылый*) осору́жний, оги́дний, обри́дливий, відра́зливий. [Нена́видна йому́ лести́вість (Куліш). Ти мені́ бридки́й, нена́видний душі́ мої́й і се́рцю (Л. Укр.). Нена́видна мені́ побо́жність для люде́й, збудо́вана з брехні́ (Самійл.). Погляда́в, куди́ пішли́ нена́видні для його́ люди (Шиян). Нена́виден той нам, хто нас підві́в на гріх (Куліш). Зоста́лося ті́льки нена́висне життя́ (Сторож.). Не хо́чу на́шої зрива́ти дру́жби, за вас нена́висну дочку́ відда́вши (Л. Укр.). Геть ду́ми! Геть нена́висні! (Франко). Неха́й-же на голлі́ тім го́рлом зви́сне чуже́, нері́дне, ненави́сне (П. Тичина). Із не́любом зне́на́висним звінча́тись (Грінч.). Зо́ня не зва́лася зне́на́ви́дженим сло́вом «гуверна́нтка» (Л. Укр.). Неха́й вони́ бу́дуть розу́мні, бага́ті, та коли́ вони́ мені́ осору́жні! (Котл.). Осору́жна я тобі́, як смерть (Л. Укр.)]; 2) (*ненавидящий*) нена́висний, по́вний (спо́внений) нена́висти (зло́сти) до ко́го *и* про́ти ко́го. [Не бу́дьте ворогі́ нена́висні до то́го, хто в се́рці за́мірів влада́рних не здійма́ (Л. Укр.)].
Не́нависть – нена́висть, зне́на́висть (-ти), (*редко*) нена́вищі (-щів) до ко́го *и* про́ти ко́го. [Що-ж, ті́льки той нена́висти не зна́є, хто ці́лий вік ніко́го не люби́в (Л. Укр.). І гніт чужи́нців, і нена́висть, і вла́сна кво́лість, і одча́й (П. Тичина). Хлоп'я́ забу́де свою́ нена́висть про́ти ба́тька (Крим.). Вона́ лише́ рида́є з нена́висти (Михайлич.). Я почина́ю чу́ти зне́на́висть до не́ї (Коцюб.). Звена́висть узяла́ го́ру над коха́нням (Грінч.). Забрені́ли но́тки тако́ї огне́вої зне́на́висти, що моро́з пішо́в за спи́ною (Васильч.). Тут упе́рше ба́тько його́ вчив зне́на́висти до поліца́їв (Ле). О́чі заогни́лися нена́вищами (Васильч.)]. *Питать* **-висть** *к кому* – плека́ти (ма́ти) (з)нена́висть до ко́го, про́ти ко́го. *Проникнутый* **-тью** – про́(й)ня́тий, пере́(й)ня́тий, напо́єний (з)нена́вистю. [По розбу́рканих зе́млях грими́ть нога́ напо́єних звена́вистю пролетарі́в (Влизько)]. *По* **-ти** – з нена́висти, через нена́висть.
Ненагля́да – 1) *см.* **Ненагля́дный 2**; 2) чу́до, ди́во, дивови́жа; *срв.* **Не́видаль.**
Ненагля́дность – 1) ненагля́дність, лю́бість (-ости); 2) незрозумі́лість, нея́сність; ненао́чність (-ости). *Срв.* **Ненагля́дный.**
Ненагля́дный – 1) *прлг.* – ненагля́дний, ми́лий, лю́бий, коха́ний; *срв.* **I. Ми́лый.** [Нічо́го бі́льше, як життя́м оща́дним сей скарб свій ненагля́дний побільша́ти (Франко)]. *Дитятко моё* **-ное**! – дити́нко моя́ лю́ба! оче́й мої́х утíхо! 2) *сщ.* – ми́лий (-лого), лю́бий (-бого), коха́ний (-ного); *срв.* **II. Ми́лый. -ная**, *сщ.* – ми́ла (-лої), лю́ба (-бої), коха́на (-ної); 3) ненао́чний; (*непонятный*) незрозумі́лий, (*нечёткий*) невира́зний, (*неясный*) нея́сний. **-ный** *пример* – ненао́чний (нея́сний) при́клад.
Ненагля́дчивый – ненагля́дливий; (на́дто) пи́льний.
Ненагля́дье, *см.* **Ненагля́да.**
Ненагради́мый – ненагоро́джуваний, невинагоро́джуваний; (*невознаградимый*)

невідпла́тний, незапла́тний, (*зап.*) невіджа́луваний; (*об убытках*) невідшко́дний. **-мое** *самоотвержение* – невідпла́тне *и т. п.* самозре́че́ння (самовідда́ння́). **-мая** *потеря* – невідшко́дна (невіджа́лувана) втра́та.

Ненагры́за – 1) луза́н (-на́), -за́нка, луща́й (-щая́), -ща́йка, луща́йко (*общ. р.*), (*шутл.*) дзьоба́р (-ря), -ба́рка. [От іще́ з цими́ лузана́ми, понал́узують, – хоч лопа́тою горни́! (Луб.)]; 2) бурку́н, буркоту́ха, ворку́н (-на́), воркоту́ха; *срв.* **Брюзга́.**

Ненадё́жно, *нрч.* – ненаді́йно, непе́вно, неві́рно; неґрунто́вно, нетрива́ло, нетри́вко, немі́цно, неста́ло; хи́тко; хи́бко, сла́бко; нестате́[о́]чно; *срв.* **Ненадё́жный.**

Ненадё́жность – ненаді́йність, непе́вність, неві́рність; неґрунто́вність, нетрива́лість, нетри́вкість, немі́цність, неста́лість; розхи́таність, хи́ткість; хи́бкість, сла́бкість; занепа́лість; нестате́[о́]чність (-ости). [Того́ душа́ боли́ть, що зна непе́вність ра́дощів свої́х (Самійл.). Непе́вність лю́дського ща́стя (Л. Укр.)]. *Здание снесли вследствие* **-ти** – буді́влю розі́брано через її́ хи́бкість (сла́бкість, занепа́лість, *литер.*: ненаді́йність, *в обиходе чаще*: бо могла́-б завали́тися *или* запа́стися). *Уволили служащего по* **-ти** – звільни́ли службо́вця через непе́вність (ненаді́йність, нестате́[о́]чність).

Ненадё́жный – ненаді́йний, непе́вний, неві́рний; (*неосновательный*) неґрунто́вний, (*непрочный*) нетрива́лий, нетривки́й, немі́цни́й, неста́лий, (*исшатавшийся*) розхи́таний, хитки́й, (*слабо держащийся*) хибки́й, слабки́й, (*в упадке*) занепа́лий; (*несолидный*: *о человеке*) нестате́[о́]чний, неста́лий. [Тепе́р ні́чки да темне́нькії, доріженьки да непе́внії (Метл.). Ще й козаки́ реєстро́ві не всі перебра́лися через ті неві́рні гре́блі (Куліш). Не ході́тьціє́ю кла́дкою, вона́ слабка́ (Звин.). Сті́ну цю ва́рто підпе́рти, бо й завали́тися мо́же: хибка́ (Звин.). Одна́ сте́ля ці́ла, а дру́га занепа́ла, – доведе́ться підва́жити або розібра́ти (Звин.)]. *Его слово* **-но** – його́ (у йо́го) сло́во хитке́ (непе́вне, неста́ле). *Его речи* **-ны** – його́ мо́ва непе́вна. *Это человек* **-ный** – це люди́на непе́вна (ненаді́йна, нестате́[о́]чна). [Ні́би ненаді́йний чолові́к із йо́го (Корол.)]. **-ный** *больной* – ненаді́йний (малонаді́йний, *сильнее*: ма́бу́ть безнаді́йний) х(в)о́рий (слаби́й). **-ный** *долг* – ненаді́йний (непе́вний) борг (довг).

Ненадлежа́ще, *нрч.* – нenале́жно, неслу́шно, невідпові́дно, негара́зд, не до ді́ла, не до ладу́, не до путтяʹ, непутя́ще, не по-путя́щому.

Ненадлежа́щий – нenале́жний, неслу́шний, невідпові́дний, непутя́щий, зро́блений (вчи́нений) негара́зд (не до ді́ла, не до ладу́, не до путтяʹ); *срв.* **Надлежа́щий. -щим** *образом, см.* **Ненадлежа́ще.**

Нена́добность – непотрі́бність, непотре́ба, некори́сність, за́йвість (-ости). *По* **-ти** *продаются вещи* – через (з о́гляду на) непотрі́бність продаю́ть ре́чі. *Упразднён за* **-тью** – скасо́ваний через (з о́гляду на) непотрі́бність.

Нена́добный – непотрі́бний, некори́сний, (*лишний*) за́йвий; *срв.* **Нену́жный.** [Дармої́ди мені́ непотрі́бні (Л. Укр.)].

Ненадо́лго, *нрч.* – ненадо́вго, не на до́вгий (на недо́вгий) час.

Ненае́да, *см.* **Не́насыть.**

Ненае́дный, Ненае́дчивый, *см.* **Ненасы́тный.**

Ненажи́ра, *см.* **Ненажо́ра.**

Ненажи́рный, *см.* **Ненажо́рливый.**

Ненажо́ра – нена́же́[и́]ра[я], нена́ї́да, заже́[и́]ра, зажира́ка (*общ. р.*), жереті́й (-тія́), -ті́йка, жереті́я́ка (*общ. р.*), жеру́н (-на), жеру́ха, (*зап., образно*) неза́ткана я́ма. [Ненаже́ря, – скі́льки йому́ не дай, ніко́му не зоста́вить (Новомосковщ.). Спів побіде́нний заже́р-глитаї́в (Черняв.). То ще неза́ткана я́ма! (Франко)].

Ненажо́рливость – ненаже́рливість, ненаже́[и́]рність, нена́ї́дність, заже́рливість, зажира́куватість, ненажеру́щість, ненажере́нність (-ости). [Тре́ба тині́в та рові́в, щоб ва́шу ненаже́рливість спини́ти (Мирний)].

Ненажо́рливый – ненаже́рливий, нена́же́[и́]рний, нена́ї́дний, заже́рливий, зажира́куватий, (*сильнее*) ненажеру́щий, ненажере́нний; *срв.* **Ненасы́тный.** [Скатерти́на – душа́ ненаже́рлива (Номис). Ма́є о́чі ненаже́рливі (Мирний). Своє́му ненаже́рному се́рцеві вгоди́ти (Г. Барв.)].

Нена́зва – (*м. р.*) неназва́нець (-нця), безі́менко (-ка), (*ж. р.*) неназва́нка, безі́менка (-ки). *Побывать* **-вой** – побува́ти неназва́нцем (неназва́нкою, інко́гніто, непі́знано).

Нена́званный – нена́званий, ненайменоʹваний.

Неназы́вный – неназивни́й, неназо́вний.

Нена́игранный – 1) щи́рий, неро́блений, невда́ваний, нефальши́вий; *срв.* **И́скренний.** *Настоящее,* **-ное** *чувство* – спра́вжнє, щи́ре (невда́ване) почуття́; 2) неви́граний, необгра́ний. **-ная** *скрипка* – неви́грана (необгра́на) скри́пка.

Ненака́занность – непока́раність, (*безнаказанность*) безка́рність (-ности).

Ненака́занный – непока́раний, (*безнаказанный*) безка́рний. **-ное** *преступление* – непока́раний зло́чин.
Ненаказу́емость – нека́раність (-ности).
Ненаказу́емый – нека́раний. **-мый** *поступок* – нека́раний вчи́нок.
Ненала́женность – неналаго́дженість, ненастро́єність, ненапра́вленість (-ности).
Ненала́женный – неналаго́джений, ненастро́єний, ненапра́влений; *срв.* **Нала́женный** (*под* **Нала́живать**).
Ненало́говый – неподатко́вий. **-вое** *поступление* – неподатко́ве оде́ржання.
Ненаме́ренно, *нрч.* – без на́міру, не(на)вми́сне[о]; *срв.* **Ненаро́чно.**
Ненаньı́ра – (*м. р.*) невто́мний порина́йло, упірна́йло, (*ж. р.*) невто́мна порина́льниця.
Ненападе́ние – нена́пад (-ду), (*действие ещё, неоконч.*) ненапада́ння (-ння) на ко́го, на що. [Догові́р про невтралі́тет і нена́пад (Пр. Правда)].
Ненапеча́танный – не(на)друко́ваний, неви́друкуваний.
Нена́пляс – невто́мний танцю́ра, (*прыгун*) стрибу́н (-на), го́пкало, гопцюва́ка.
Ненапо́лненный – неспо́внений, ненапо́внений, неви́повнений чим, непо́вний чого́ *и* (*реже*) чим.
Ненапра́сно, *нрч.* – недаре́мно[е], нема́рно.
Ненаро́ком, *нрч., см.* **Ненаро́чно.**
Ненаро́чно, *нрч.* – ненавми́сне[о], невми́сне[о], незуми́сне[о], (*пров.*) нена́рошне, незна́рошна, незна́ро́шне, (*ненароком*) ненаро́ком, (*ненамеренно*) без на́міру, нехотячи́; *срв.* **Нечаянно 2**. [Я це зроби́в невми́сне, – присяга́юсь (Грінч.). Мо́же й мене́ ненаро́ком ді́точки згада́ють (Шевч.). Чу́ли ненаро́ком розмо́ву ва́шу (Л. Укр.). Нехотячи́ штовхну́в його́ (Гуманщ.)].
Ненаро́чный – ненавми́сний, невми́сний, незуми́сний, зро́блений (учи́нений) без на́міру (ненаро́ком, нехотячи́).
Ненаруша́емый – непору́шуваний; *срв.* **Ненаруши́мый.**
Ненару́шенность – непору́шеність, неру́шеність (-ности).
Ненару́шенный – непору́шений, неру́шений.
Ненаруши́мо, *нрч.* – непору́шно, неруше́нно, не(з)руши́мо, незла́мно. *Свято и* **-мо** – свя́то й неруши́мо (непору́шно).
Ненаруши́мость – непору́шність, неруше́нність, не(з)руши́мість, незла́мність (-ости). [Непору́шність зв'язкі́в (Гр. Думка)].
Ненаруши́мый – непору́шний, неруше́нний, не ру́шений ніко́ли, не(з)руши́мий, незла́мний. [Непору́шний спо́кій (Коцюб.). Нака́з його́ – непору́шний зако́н (Кирил.). Права́ дові́чні, неруше́нні, незмі́нні на́че зо́рі (Грінч.). Серед не ру́шеної ніко́ли ти́ші пролину́в яки́йсь звук (Грінч.). Дай мені́ пору́ку пе́вну, незруши́му (Франко)]. **-мая** *клятва* – неруши́ма (незла́мна) кля́тьба́ (при́ся́га).
Ненаря́дно, *нрч.* – нео́дягно, нео́ді́жно, неоша́тно; *срв.* **Наря́дно.** [І сама́ (ко́рчмо) єси́ неоша́тно хо́диш, і нас козакі́в нетя́г під случа́й без свито́к во́диш (ЗОЮР І)].
Ненаря́дный – неодягни́й, незодягни́й, неодіжни́й, неоша́тний; *срв.* **Наря́дный 4.**
Нена́ститься – него́дитися, непого́дитися, сльоти́тися, дощи́тися. **-тся** *на дворе* – надво́рі непого́диться (сльоти́ться), надво́рі чви́ря (пого́да) б'є.
Нена́стливо, *нрч.* – непого́[і]дливо, непогі́дно, сльотли́во; *срв.* **Нена́стно.**
Нена́стливость – непого́[і]дливість, непого́да, сльотли́вість (-вости).
Нена́стливый – непого́[і]дливий, непогі́дний, сльотли́вий; *срв.* **Нена́стный.** [Ніч те́мна непогі́длива (Корол.). У сі́ру сльотли́ву по́ру (Крим.)].
Нена́стно, *нрч.* – непогі́дно, него́дяно, сльота́во. *У него на сердце* **-но** – у йо́го на се́рці сум, у йо́го се́рце невесе́ле (него́дяне).
Нена́стность – непогі́дність, него́дяність, сльота́вість (-ости). **-ность** *надокучила* – непогі́дність обри́дла.
Нена́стный – непогі́дний, непого́жий, него́дяний, сльота́вий, (*зап.*) слота́вий. [Вре́м'я й годи́на течу́ть і через непогі́дну дни́ну (Куліш). Вихо́дила хма́ра чо́рная і друга́я непого́жая (Чуб. V). Него́дяна о́сінь (Васильківщ.). Ніч захо́дила сльота́ва та бурли́ва (Корол.). У слота́ву осі́нню дни́ну йшов сте́жкою понад ріко́ю (Франко)].
Нена́стовать, *см.* **Нена́ститься.**
Ненастоя́щий – несправжні́й, неправди́вий, нещи́рий *и т. п.*; *срв.* **Настоя́щий.** [Нещи́ре те зо́лото, хоч і сві́титься (Гр. Сл.)].
Нена́стье – него́да, непого́да, не́погі[о]дь, не́гі[о]дь (-годи), него́диця, (*слякоть*) сльота́ *и* (*мн.*) сльо́ти (*р.* сльот), (*зап.*) слота́, сло́ти, (*диал.*) слякота́, плю́та, чви́ря, пого́да, *ум.* него́дка, него́донька. [Без приго́ди, мов него́да, мину́ла мо́лодость моя́ (Шевч.). На него́ду

дим сте́леться по землі́ (Звин.). Дуби́ до него́ди та бо́рвію зви́клі (Л. Укр.). У таку́ не́погодь Гриць лежа́в у свої́й пу́стці (Яворн.). Підско́чила не́годь: уночі́ лину́в вели́кий холо́дний дощ (Кониськ.). Ти йшов у вир, на тьму і сльо́ту (Сосюра). Чи в пого́ду, чи в сло́ту весе́лий іду́ на робо́ту (Чуб. V). Плю́та така́, що хоч за́раз гинь (Франко). У горо́ді су́хо, бо не було́ ще чви́рі (Основа 1862). І сніг іде́, і него́донька (Грінч. III)]. *Будет, наступает, собирается* **-тье** – на него́ду бере́ться (кладе́ться, йде́ться), зане(по)го́джується. *Наступило* **-тье** – наста́ла него́да, пішли́ него́ди, зане(по)го́дилося, сльо́ти взяли́ся, засльоти́лося; *срв.* **Занена́ститься.** [Наста́в хо́лод, сльота́ та него́да не ті́льки в приро́ді, а й у се́рці (Коцюб.). Пішли́ него́ди, уда́рили холоди́ (Васильківщ.). Сльо́ти взяли́ся (Житомирщ.). Засльоти́лося, та й не на коро́ткий либо́нь час (Липовеч.)]. **-тье** *прекратилось* – не(по)го́да перейшла́, пересльоти́лося, (*распогодилось*) ви́годинилося, розгоди́нилося, ви́погодилося. **-тье** *стояло* – не(по)го́да була́, чви́ря би́ла. *Быть бы* **-тью**, *да дождь помешал* – на него́ду бра́лося, та сльота́ переби́ла. *К* **-тью** *соль волгнет* – на него́ду сіль мокріє (вогчіє). *Надоедлив, как* **-тье** – в'ї́дливий, як (на́че) сльота́. *Наше счастье – дождь да* **-тье** – на́ше ща́стя, як (та́я) тря́сця (Приказка). *Не всё по* **-тью**, *будет и вёдро* – не все него́да, бу́де й пого́да. *Сей в* **-тье**, *а убирай в вёдро* – сій за него́ди (у него́ду), а збира́й за пого́ди (у пого́ду).

Ненасыти́мо, *нрч.*, **-мость, -мый** – невсити́мо, невсити́мість (-мости), невсити́мий; *срв.* **Ненасы́тно, -ность, -ный.**

Ненасы́тник, -ница – ненаси́тник, -ниця; *см.* **Не́насыть 1.**

Ненасы́тно, *нрч.* – нена́ситно, неси́то, невсити́мо, нена́тло, захла́нно, заже́рливо, жаде́нно, нена́їдно, нена́їсно, проже́рливо, на́жерливо, про́їсно, ненаже́рливо, нена́же[и]рно; *срв.* **Ненасы́тный.**

Ненасы́тность – нена́ситність, неси́тість, нена́сить, невсити́мість, нена́тлість, нена́тля (-лі), захла́нність, заже́рливість, жаде́нність, жадню́чість нена́їдність, нена́їсність, нена́їсть (-ти), проже́рливість, па́жерливість, про́їсність, ненаже́рливість, нена́же[и]рність (-ости); *срв.* **Ненасы́тный.** [Допа́лася вона́, як ужа́ка до молока́ – сві́те мій, яка́ нена́сить! (М. Вовч.). Що то ро́блять за́здрощі на світі і нена́тля голо́дная! (Шевч.). Рубе́ць зверта́в те ска́рження на лю́дську ненаже́рливість (Мирний)].

Ненасы́тный – нена́ситний, неси́тий, невсити́мий, (*алчный*) нена́тлий, захла́нний, (*жадный*) заже́рливий, жаде́нний, жадню́чий, (*ненаедчивый*) нена́їдний, нена́їсний, (*прожорливый*) проже́рливий, па́жерливий, проїсни́й, (*ненажорливый*) ненаже́рливий, нена́же́[и́]рний. [О́чі його́ нена́ситні на бага́тство (Куліш). В її кро́ві горі́ла нена́ситна жадо́ба життьово́ї ро́зкоши (Франко). Розпаде́ться лу́да на очах ва́ших неси́тих (Шевч.). Неси́тії ксьондзи́, магна́ти нас роз'єдна́ли, розвели́ (Шевч.). Чому́-ж його́ злоба́ неси́та їсть (Самійл.). О, га́дино! моє́ї му́ки тобі, неси́та, ще не до́сить? (Л. Укр.). Жадо́ба та́я неси́та: все-б заже́р собі (Грінч.). Невсити́ме бажа́ння (Крим.). Нена́тлому чолові́кові дай хоч уве́сь мир, то ма́ло (Мирг.). Оце́й піп у нас ду́же захла́нний (Кобеляч.). Щоб своє́му нена́жерному се́рцеві вгоди́ти, він із сві́ту хо́че звести́ дві душі́ (Г. Барв.). Ненаже́рливою па́м'яттю письме́нника вси́чує в се́бе всю цю карти́ну (Коцюб.). Ненаже́рливе мусулма́нське духівни́цтво (Крим.)]. **-ная** *утроба* – нена́ситна утро́ба, (*глотка, грубо*) нена́тла (ненаже́рлива) пе́лька. **-ный** *человек* – нена́ситна (невсити́ма) люди́на, ненаже́ра; *срв.* **Ненажо́ра, Не́насыть.**

Ненасы́тство – нена́ситство, неси́тство, нена́сить, не́сить (-ти), нена́тля, заже́рство, нена́їдство, проже́рство, па́жерство, нена́жерство.

Не́насыть – 1) нена́сить, не́сить (-ти), нена́тля, нена́їда, нена́же́[и́]ра[я], (*образно, грубо*) во́вча пе́лька, (*зап.*) неза́ткана я́ма; *срв.* **Ненажо́ра**; 2) (*волчий голод*) нена́сит (-ту), нена́же[и]р (-ру).

Ненасы́щенность – ненаси́ч[щ]еність (-ности).

Ненасы́щенный – ненаси́ч[щ]ений. [Ненаси́чене пові́тря (Троян.)].

Ненатура́льно, *нрч.* – ненатура́льно, неприро́дн(ь)о, шту́чно, ро́блено. [Якось шту́чно, ро́блено, ду́же низе́нько й химе́рно поклони́вся (Н.-Лев.)].

Ненатура́льность – ненатура́льність, неприро́дність, шту́чність, ро́бленість (-ности).

Ненатура́льный – ненатура́льний, неприро́дни[і]й, (*искусственный*) шту́чний, (*деланный*) ро́блений. [Резонува́ння здава́лося мені ро́бленим, шту́чним (Грінч.)].

Ненау́чность – ненауко́вість (-вости).

Ненау́чный – ненауко́вий. [Безпідста́вна, ненауко́ва та нелогі́чна тео́рія (Грінч.)].

Ненахо́дчивость – незнахі́дливість; неспри́тність; недоте́пність, неме́ткість; незара́дливість (-ости).

Ненахо́дчивый – незнахі́дливий; неспри́тний; недоте́пний; неметки́й; нетямки́й;

незара́длавий; *срв.* **Нахо́дчивый.**
Ненахожде́ние – незнахо́дження, *оконч.* незна́йдення. *В случае* **-ния** *адресата* – не знайшо́вши адреса́та, якщо́ не (бу́де) зна́йдено адреса́та.
Неначá́сте, *нрч.* – по́рідку, вряди́-годи, коли́-не-коли́; *срв.* **Неча́сто.**
Нена́чатый – непоча́тий, непочи́наний.
Не́начем, Не́начто, *см.* **I. Нечто́ 2.**
Ненашу́тку, *нрч.* – не в жа́рт, не жа́ртом, (*в самом деле*) наспра́вжки́, (*серьёзно*) серйо́зно.
Ненаэлектризо́ванный – ненаелектризо́ваний.
Ненае́миться *чего на что* – не наямли́тися, не напасти́ся, не наста́(р)читися, не наготува́тися чого́ на що. *На мир хлеба* **-ться** – на грома́ду хлі́ба не напасе́шся.
Не́нии – не́нії (-ній), голосі́ння (-ння), (*зап.*) за́води (-дів).
Ненорма́льно, *нрч.* – ненорма́льно.
Ненорма́льность – ненорма́льність; (*психич. ещё*) непритама́нність (-ности).
Ненорма́льный – ненорма́льний; (*психич. ещё*) непритама́нний. [Та що там у нього пита́ти? Він непритама́нний! (Мирг.). Сновиґа́є, немо́в непритама́нний (Кониськ.)].
Ненў́женый – неси́луваний; *срв.* **Ну́женый** (*под* **Ну́дить**).
Нену́жное, *сщ.* – непотрі́бне (-ного), за́йве (-вого), (*негодь*) непо́тріб (-рібу), (*сильнее*) по́кидь (-ди); *срв.* **Отбро́с 1.**
Нену́жность – непотрі́бність (-ности). [Від папірці́в пові́яло давнино́ю, непотрі́бністю (Ле)].
Нену́жный – непотрі́бний, безпотрі́бний, (*непригодный*) неприда́тний, (*ничего не стоящий*) ма́рний, пусти́й, нікче́мний, (*излишний*) за́йвий, (*свободный*) гуля́щий, (*редко*) забильни́й; *срв.* **Пусто́й 4, Ли́шний.** [Хто бі́дний, той ніко́му непотрі́бний (Номис). Поліцме́йстер стри́маним ба́сом роби́в якісь непотрі́бні нака́зи (Коцюб.). Непотрі́бна респу́бліці, в радя́нських шта́нях ба́ришня лі́зе з фальши́вим «маркси́змом» (Влизько). Га́яти час на таку́ ма́рну річ, як вивча́ти мо́ву (Грінч.)]. *Быть* **-ным** – бу́ти непотрі́бним, бу́ти без ді́ла, бу́ти не до ді́ла. [Коли́ деше́ві робо́чі ру́ки були́, капіталі́стові маши́ни були́ без ді́ла (Азб. Комун.). Зни́кла, зна́чить, і держа́ва: вона́ тут без ді́ла (Азб. Комун.)]. *Ни к чему, ни на что* **-ный** – ні на що́ непотрі́бний, (*никудышный*) нідочо́гий. [Ні на що́ непотрі́бний екіпа́ж (Н.-Лев.). Як обжа́вся, хоч полама́й ру́ки, бо непотрі́бні-ж ні на що́ (Головко)].
Нення́ть, -ся – не ня́ти (йму, ймеш), -ся, не бра́ти, -ся. *Он* **неймёт** *веры* – він не йме (не дійма́є, не дає́) ві́ри. *Ему веры* **нейму́т** – йому́ ві́ри не ймуть. *Глаз видит, да зуб* **неймёт** – ба́чить о́ко, та зуб не йме. **Неймётся** *кому, безл.* – корти́ть кого́ *и* кому́, неви́держка кому́, бере́ нетерпля́чка кого́.
Необве́нчанный – неві́нчаний, що без шлю́бу (не бра́вши шлю́бу, на ві́ру) живе́.
Необгони́мый – необігна́нний, невипередни́й; неперевéршений, неперевйщений.
Необде́ланный – необро́блений, (*необработанный*) неопрацьо́ваний, (*о дереве, камне ещё*) необте́саний, нете́саний, необто́чений, (*о пашне ещё*) невпо́раний, (*сырой*) сирови́й, (*неоправленный*) неопра́влений. [Невпо́рана ни́ва (Полт.). Ске́ля нете́сана (Куліш). Сирови́й матеріа́л (Київ)]. **-ный** *перевод* – необро́блений (неви́гладжений, неви́кінчений) пере́клад.
Необделённый – непокри́вджений, нескри́вджений, необми́нутий (як наділя́ли, в ділини́ні).
Необду́манно, *нрч.* – нерозва́жно, без розва́ги, необміркo ́вано, незміркo ́вано, необду́мано, (*нерассудительно*) нерозсу́дливо, нерозва́жливо, (*неосторожно*) необере́жно (*наавось*) навмання́, на гала́й – (на)бала́й, (*попусту, зря*) по-дурно́му, ду́рно. [Нерозва́жно ки́нув ущи́пливе сло́во (Крим.). Нерозва́жно віді́пхну́в її́ тепе́р (Куліш). Ба́ба-диплома́тка така́ хи́тра, що й слове́чка по-дурно́му не ска́же (Грінч.)]. **-но** *поступать* – роби́ти (чини́ти) нерозва́жно (без розва́ги). **-но** *сказать* – бо́вкнути, бе́лькнути, ля́пнути (язико́м); *срв.* **Сболтну́ть.** [Язи́к бе́лькне та в кут, а спи́ну ви́ставлять – б’ють (Номис)].
Необду́манность – нерозва́жність, нерозва́женість, незва́женість, необміркo ́ваність, незміркo ́ваність, необду́маність, (*нерассудительность*) нерозсу́дливість, нерозва́жливість, (*неосторожность*) необере́жність (-ости).
Необду́манный – нерозва́жний, нерозва́жений, незва́жений, необміркo ́ваний, незміркo ́ваний, необду́маний, (*нерассудительный*) нерозсу́дливий, нерозва́жливий, (*неосторожный*) необере́жний. [Наш нерозва́жений при́говор (Кониськ.). Упе́рше чу́ла такі́ незва́жені ре́чі (Г. Барв.)]. **-ный** *поступок* – нерозва́жний (необду́маний) учи́нок.
Необерега́емый – нестере́жений, небере́жений, непильно́ваний. [Із непильно́ваним Дунка́ном (Куліш)].
Необеспе́чение, *юрид.* – незабезпе́чування, *оконч.* незабезпе́чення. **-ние** *иска* –

незабезпе́чення по́з(о)ву.

Необеспе́ченный – 1) незабезпе́чений, невбезпе́чений чим, негаранто́ваний від чо́го; 2) (*несостоятельный*) незабезпе́чений, (*незажиточный*) незамо́жний. [Незабезпе́чений землеро́б небезпе́чніший за пролетаря́ (Ледянко)].

Необе́щанный – необі́цяний, (*зап.*) необі́щаний.

Необжа́лование – неоска́ржування, *оконч.* неоска́рження. **-ние** *решения, приговора* – неоска́рження ви́рішення, ви́року.

Необжа́лованный – неоска́ржений. **-ное** *решение*, **-ный** *приговор суда* – неоска́ржене ви́рішення судо́ве́, неоска́ржений ви́рок судо́ви́й.

Необжа́ренный – необсма́жений, неприсма́жений, невсма́жений, невпря́жений, невпе́чений; *срв.* **Недожа́ренный.**

Необину́ясь (*в знач. нрч.*) – прямце́м, пря́мо, про́сто, на(в)просте́ць, на(в)пряме́ць, (*не колеблясь*) не вага́ючись, без ваѓа́ння, без ваѓа́ннів, (*без стеснений*) без сорома́ ка́зка; *срв.* **Напрями́к 2**. [Прямце́м каза́ли (Куліш)].

Необита́емость – незасе́леність, незалю́дненість, (*пустынность*) безлю́дність (-ости).

Необита́емый – незасе́лений, незалю́днений, (*пустынный*) пусти́й, безлю́дний. [Безлю́дна сторона́ пів́острова (Калит.)]. **-мый** *дом* – неосе́лений (незасе́лений, незалю́днений) буди́нок, (*пустующий*) пу́стка. **-мый** *остров* – незасе́лений (безлю́дний, пусти́й) о́стрів.

Необихо́дный – 1) нещоде́нний, небуде́нний, не з (повсякча́сної) обихі́дки, незвича́йний; *срв.* **Необы́чный**; 2) безла́дний; (*непроворный*) немото́рний; (*неопрятный*) неоха́йний. **-ная** *хозяйка* – немото́рна (неоха́йна) господи́ня.

Необлага́емость – необкла́дуваність, (*налогом, налогами*) неоподатко́вуваність *и* неоподаткува́ння, непідляга́ння (-ння) пода́ткові (пода́ткам), ві́льність (-ности) від пода́тку.

Необлага́емый – необкла́дуваний, (*налогом, налогами*) неоподатко́вуваний, ві́льний (зві́льнений) від пода́тку (пода́тків). **-мый** *минимум дохода* – неоподатко́вуваний (ві́льний від пода́тку) мі́німум добу́тку.

Обла́женный – необла́годжений, невладно́ваний, невлашто́ваний, (*необставленный*) неустатко́ваний, необладо́ваний, неопоря́джений.

Необла́сканный – неприголу́блений, необмило́ваний, (*не знавший привета*) неприві́таний. [Гордови́то умира́є неприві́таний співе́ць (Глібів)].

Необле́нный – нелінува́тий, нелінкува́тий, (*зап.*) нелін(т)юхува́тий, непо́лінкий. **-ный** *работник* – нелінкува́тий робітни́к.

Необличённый – неви́казаний, неви́явлений. **-ный** *не вор* – не впійма́в за ру́ку, не кажи́, що зло́дій (Приказка).

Необмо́ка, *бот.* Adiantum Capillus Veneris L. – кудри́чка (ні́жна).

Необнаро́дованный – неоголо́шений, неопублі́ко́ваний, (*стар.*) неознаймо́ваний. **-ный** *декрет* – неоголо́шений декре́т. **-ный** *манифест* – неоголо́шений (неознаймо́ваний) маніфе́ст.

Необнару́жение – невиявля́ння, *оконч.* неви́явлення, (*нераскрытие*) невикрива́ння, *оконч.* невикриття́ (-ття́).

Необнару́женный – 1) неви́критий, невідкри́тий, незна́йдений; (*при обыске*) неви́трушений; *срв.* **Необличённый.**

Необожжённый – неви́палений, непа́лений. [Неви́палений го́рщик (Полт.)].

Необозри́мо, *нрч.* – неогля́дно, неозо́рно, нео(б)ся́жно, безме́жно, без кра́ю. [Го́ря того́ за не́ю і поперед не́ю – неозо́рно, неогля́дно (Мирний). За́йвої землі́ лежа́ло неозо́рно (Мирний)].

Необозри́мость – неогля́дність, неозо́рність, нео(б)ся́жність, безме́жність, безкра́йність (-ности), бе́зкрай (-краю). [Степи́ безкра́ї й до́сі ллють у твою́ широ́ку розхри́стану ду́шу свою́ неося́жність, безме́жність, стихі́йність (Кирил.)].

Необозри́мый – неогля́дний, неозо́рний, (*необ'ятный*) нео(б)ся́жний, (*беспредельный*) безме́жний, безкра́йній, безкра́їй, (*неисходимый*) несходи́мий. [Широче́зні неогля́дні просто́ри степові́ (Головко). Ше́лест шовко́вий степі́в неогля́дних (Олесь). Неогля́дне мо́ре книг (Крим.). На ни́ві неозо́рній хліб дороги́й нали́вшися зросте́ (Грінч.). На уве́сь необся́жний і неогля́дний мир (Яворн.). Черво́не со́нце в безкра́їх степа́х (П. Тичина). База́р сього́дні несходи́мий (Звин.)]. **-мые** *горизонты* – неогля́дні (неося́жні) о́брії. **-мые** *просторы* – неогля́дні (безме́жні) просто́ри (о́бшири). **-мый** *путь* – безме́жна (несходи́ма) путь. [Перед ним сте́леться несходи́ма путь, а він за вся́ку ці́ну му́сить ї́ї пройти́ (Кирил.)].

Необори́мый – непобо́рний, необо́рний; *срв.* **Непобеди́мый.**

Необорони́тельный – необоро́нний. **-ная** *постройка* – необоро́нна будівля.

Необосно́ванный – необґрунто́ваний, невґрунто́ваний, (*несостоятельный*) несті́йний.

-ная *теория* – необґрунто́вана (не до́сить обґрунто́вана, нічи́м не підпе́рта) тео́рія; несті́йна тео́рія.

Необрабо́танный – необро́блений, неопрацьо́ваний, (*особ. о пашне*) невпо́раний, (*сырой*) сирови́й; *срв.* **Необде́ланный.** [Неопрацьо́ваний вірш (М. Зеров)]. **-ный** *доклад*, **-ная** *лекция* – неопрацьо́вана (необро́блена) до́повідь, ле́кція. **-ный** *продукт* – необро́блений (сирови́й) проду́кт. **-ное** *сырьё* – необро́блена сировина́.

Необразо́ванность – неосві́ченість, неосві́та, неписьме́нність, невче́ність, темно́та, (*зап.*) неедуко́ваність (-ности), неедука́ція. [У не́ї всé́нька прови́на – її́ темно́та, несвідо́мість та неосві́та (Крим.). Без просві́ти в темно́ті сиді́ти (Франко)].

Необразо́ванный – неосві́чений, (*неграмотный*) неписьме́нний, невче́ний, те́мний, (*зап.*) неедуко́ваний. [Єсть спра́вді кошто́вні тво́ри світово́ї літерату́ри, що їх мо́же розумі́ти й неосві́чений селяни́н (Грінч.). Не приста́ло ві́рити в сни, як ві́рить у їх те́мна, неосві́чена ба́ба на селі́ (Коцюб.). Литва́ була́ земля́ малолю́дня, неписьме́нна (Куліш). До́бре вам, уче́ним, – всього́ ви дові́далися, а ми те́мні лю́ди, то як у лі́сі (М. Вовч.)].

Необрати́мость, -мый – беззворо́тність (-ности), беззворо́тний.

Необращённый – незве́рнений *и* незве́рнутий, неපове́рнений *и* непове́рнутий, (*в веру*) ненаве́рнений. [Ба́ба така́ як і вона́ ві́дьма, а дочка́ ще ненаве́рнена (Манж.)].

Необре́занный – необрі́заний.

Необременённый – необтя́жений. **-ный** *обязанностями* – необтя́жений обо́в'я́зками.

Необстоя́тельно, *нрч.* – 1) недокла́дно, неґрунто́вно, аби́-як, погане́нько; 2) нестате́[о́]чно, нерозва́жно, нерозсу́дливо. *Срв.* **Необстоя́тельный.**

Необстоя́тельный – 1) недокла́дний, неґрунто́вний, на швидку́ ру́ку (ру́ч) зро́блений, (*плоховатый*) аби́-яки́й, погане́нький. **-ное** *исследование* – недокла́дна (погане́нька, слабка́) ро́звідка; 2) нестате́[о́]чний, нерозва́жний, нерозсу́дливий. **-ный** *человек* – нестате́[о́]чна люди́на, (*легкомысленный*) легкоду́х; *срв.* **Легкомы́сленный** (**-ный** *человек*).

Необсуждённость – необміркова́ність, необговорe ́ність (-ности) *и* необміркува́ння, необговоре́ння (-ння). *Полнейшая* **-ность** *этого вопроса* – цілкови́та необмірко́ваність (*невыясненность*: нез'ясо́ваність) цього́ пита́ння.

Необузда́ние – неприбо́ркання, (*потачка*) потура́ння, попуска́ння; *срв.* **Потво́рство.**

Необу́зданник, -ница – неприбо́ркана люди́на, сваві́льник, -ниця, своєво́лець (-льця), своєві́льник, -ниця.

Необу́зданно, *нрч.* – неприбо́ркано, невгамо́вно, непогамо́в(а)но, сваві́льно, своєві́льно.

Необу́зданность – 1) незагну́зданість; 2) неприбо́рканість, невгамо́вність, непогамо́в(а)ність, нестри́м(а)ність, неспи́нність, сваві́льність, своєві́льність (-ности), самово́ля. *Срв.* **Необу́зданный.**

Необу́зданный – 1) незагну́зданий. [Незагну́зданий кінь (Полт.)]; 2) неприбо́рканий, невгамо́вний, непогамо́в(а)ний, нестри́м(а)ний, неспи́нний, (*образно*) незагну́зданий, сваві́льний, своєві́льний; *срв.* **Неукроти́мый, Своево́льный.** [Ста́вити ме́жі й перешко́ди про́ти непогамо́ваної самово́лі (Гр. Думка). То́плять у нестри́мній розпу́сті своє́ го́ре (Ле). І га́рний хло́пець, та незагну́зданий (Кобеляч.). Він сам терпі́в од незагну́зданого па́нського но́рову (Грінч.)]. **-ная** *страсть* – невгамо́вна (неприбо́ркана) жага́ (при́страсть). **-ные** *поступки* – сваві́льні (своєві́льні) вчи́нки.

Необусло́вленный – необме́жений умо́вою (умо́вами), неумо́влений, незумо́влений, (*невыговоренный вперёд*) незастере́жений.

Необу́тик (*м. р.*), **Необу́тка** (*ж. р.*), **Не́обуть** (*общ. р.*) – невзу́тько, необу́тько (*общ. р.*), (*пренебр.*) невзува́ка (*общ. р.*).

Необу́тый – невзу́тий, необу́тий, невбу́тий, (*диал.*) незобу́тий, (*босой*) бо́сий, (*ненадетый*) ненабу́тий, неназу́тий. [Невзу́тий я туди́ не піду́ (Звин.). Чи бач, по́гань розхри́стана, байстря́ необу́те! (Шевч.). Аж тут ле́ґінь набіга́є обде́ртий, невбу́тий (Федьк.). Посила́є ра́но по во́ду – незобу́ту, незодя́гнену (Метл.)].

Необу́ченный *чему* – нена́вчений, неви́вчений чого́, що не вміє чого́, що не вміє що робити.

Необходи́мо, *нрч.* – 1) ко́нче, доко́нче, коне́чно, доконе́чно, невід[од]мі́нно, немину́че, (*в филос. яз.*) необхі́дно. **-мо** *нужно* – ко́нче (доко́нче, немину́че, невідмі́нно, при́крo) тре́ба, (*крайне* **-мо**) до скру́ту тре́ба, немину́ча потре́ба. [Вида́ння книжо́к для наро́днього чита́ння, яки́х при́кро було́ тре́ба (Грінч.). Туди́ він не ча́сто забіга́в: хіба́ вже до скру́ту чого́ тре́ба (Мирний)]; 2) (*сказ. безл. предл.*) немину́че, коне́чно, доконе́чно, (*в филос. яз.*) необхі́дно, (*нужно*) тре́ба, потрі́бно. [Бо немину́че – ї́хати туди́ (Крим.). Вам тепе́р схова́тися коне́чно (Самійл.). Хоч хо́чете, не хо́чете, – тре́ба привика́ти (Пісня). Свобо́да

мо́же співіснува́ти з абсолю́тною необхі́дністю, бо необхі́дно, щоб ми булѝ ві́льні (Кандід)]. *Кроме того* **-мо** *заметить, что…* – крім то́го тре́ба (потрі́бно) зазначѝти, що… *Мне* **-мо** *его видеть* – мені́ немину́че (ко́нче) тре́ба його́ ба́чити. **-мо***, чтобы он здесь остался* – тре́ба (коне́чно), щоб він тут зоста́вся (залишѝвся). **-мо** *представить сведения* – тре́ба (ко́нче тре́ба) пода́ти відо́мості.

Необходѝмое, *сщ.* – потрі́бне, (*в филос. яз.*) необхі́дне (-ного). *Он небогат, но всё* **-мое** *имеет* – він небага́тий, але́ все потрі́бне він ма́є (але все, що тре́ба, він ма́є). *Он не имеет самого* **-мого** – він не ма́є (у йо́го нема́(є)) найпотрі́бні́шого, (*ровно ничего нет*) він нічогі́сінько не ма́є, у йо́го нічогі́сінько нема́(є). *Только* **-мое** *бери с собою* – ті́льки те, що потрі́бне (ко́нче потрі́бне), берѝ з собо́ю. *Это не* **-мое** – це не (ко́нче) потрі́бне, (*лишнее*) це вже за́йве (за́йва річ).

Необходѝмость – коне́чність, доконе́чність, потрі́бність, невід[од]мі́нність, немину́чість, (*в филос. яз.*) необхі́дність (-ости), (*нужда*) потре́ба. [Доконе́чність заду́маної робо́ти (Н.-Лев.). Жене́ мене́ до то́го немину́чість (Грінч.). Щѝро ві́руючи в їх необхі́дність, людѝна вико́нує но́рми мора́ли (Наш). Ге́ґель був пе́рший, що пра́вильно вѝзначив відно́шення між свобо́дою й необхі́дністю; для його́ свобо́да є розумі́ння необхі́дности (Азб. Ком.). Пора́ жорсто́ка й потре́ба вимага́ від ме́не слу́жби (Куліш)]. *Крайняя* **-мость** – кра́йня (коне́чна, немину́ча, необхі́дна) потре́ба, кра́йня коне́чність, коне́чна необхі́дність, коне́чна річ (*р.* ре́чи). [Так схоті́лося а́второві, але́ коне́чної потре́би в цьо́му нема́ нія́кої (Гр. Думка). Немину́чая потре́ба та, що і держа́вців вололда́рську во́лю лама́ (Грінч.). Вимага́ того́ потре́ба необхі́дна (Грінч.). Ніхто́ не осмі́лювався без кра́йньої коне́чности взя́ти на се́бе ту страшну́ гі́дність (Франко)]. *Настоятельная* **-мость** – пеку́ча потре́ба. [Відчува́ємо аж на́дто пеку́чу потре́бу ма́ти свій університе́т (Діло)]. *Иметь* **-мость** *в чём* – потребува́ти чого́, ма́ти потре́бу чого́. *Имеется* **-мость** *в чём* – є потре́ба на що́. *Нет* **-ти** – нема́(є) потре́би; не тре́ба. *По* **-ти** – з коне́чности, з потре́би, (*по принуждению*) з при́мусу, (*диал.*) з му́су. [З коне́чности бере́ артѝст робо́ту (Л. Укр.)]. *Покориться* **-ти** – скорѝтися коне́чності (немину́чій потре́бі, *диал.* му́сові). *Поставить в* **-мость** *кого* – зму́сити, приму́сити, принево́лити кого́. *Предметы первой* **-ти** – ре́чі (най)пе́ршої потре́би. *При* **-ти***, в случае* **-ти** – в потре́бі, якщо́ є потре́ба.

Необходѝмый – 1) коне́чний, доконе́чний, (*нужный*) потрі́бний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* потрі́бен), (*непременный*) невід[од]мі́нний, (*неизбежный*) немину́чий, (*в филос. яз.*) необхі́дний. [Коне́чна (неодмі́нна) умо́ва у́спіху – витрива́лість (Київ). Мені́ само́му ця кнѝжка потрі́бна (Харк.). Робо́чий час, потрі́бний для підде́ржання існува́ння само́го робітника́, Маркс зве потрі́бним робо́чим ча́сом (Екон. Наука). Немину́чі на́слідки (Харк.). Те са́ме каза́в і Кулі́ш, дово́дячи мора́льно-необхі́дну потре́бу (Грінч.). Це була́ немину́ча річ у найкра́щому із світі́в, необхі́дний його́ інгредіє́нт (Кандід)]. *Крайне* **-мый** – ко́нче (доко́нче, немину́че, невідмі́нно, тя́жко) потрі́бний. *Самый* **-мый** – найконе́чніший, найпотрі́бніший, як-найконе́чніший, як-найпотрі́бніший. **-мое** *зло* – немину́че лѝхо. **-мая** *оборона* – коне́чна оборо́на, потрі́бний за́хист (-ту). *Ваше присутствие* **-мо** – ва́ша прису́тність коне́чна (невідмі́нна). *Кислород* **-дѝм** *для человека* – кѝсень ко́нче потрі́бний (потрі́бен) людѝні. *Не только нужный, но даже* **-мый** *расход* – не ті́льки потрі́бна, а на́віть коне́чна вѝтра́та. *Я считаю* **-мым** – а вважа́ю за потрі́бне (за коне́чне, за ко́нче потрі́бне); 2) необходѝмий, немину́ч[щ]ий, необійде́нний. [Як піду́ть дощі́, так грязь бу́де необходѝма (Борзенщ.)]. *Мель эта* **-ма** – ця мілина́ немину́ча (необійде́нна),ціє́ї мілинѝ нія́к не минýти (не мо́жна мину́ти).

Необходѝтельность – неввічливість, необіхі́дливість (-вости).

Необходѝтельный – неввічливий, необіхі́дливий. [Невві́чливий продаве́ць (Київ)].

Необшѝрный – невелѝкий, неширо́кий, непросто́рий; (*поменьше*) невелѝчкий, мале́нький.

Необшѝтый – необшѝтий, (*каймою*) необлямо́ваний.

Необщежѝтельность – негуртожѝтність (-ности).

Необщежѝтельный – негуртожѝтний.

Необще́ственный – негрома́дський, (*лишённый чутья общественности*) негромадя́нський. [Негрома́дські гро́ші (Київщ.)].

Необщѝтельно, *нрч.* – відлю́дкувато, не по-товарѝському; нетоварѝсько, не по-компанні́йському, некомпані́йсько.

Необщѝтельность – відлю́дкуватість, нетоварѝськість, негрома́дськість (-ости).

Необщѝтельный – відлю́дкуватий, нетоварѝський, негрома́дський, некомпані́йський.

Необ'е́денный – необ'ї́дений, необ'ї́джений; необі́браний; *срв.* **Об'еда́ть.**

Необ'единённый – необ'є́днаний, нез'є́днаний; незгурто́ваний. [Необ'є́днані думкѝ (Київщ.). Незгурто́вані ремісникѝ (Луб.)].

Необ’е́зженный – нев’ї́жджений, неви́їжджений. **-ная** *лошадь* – нев’ї́жджений (неви́їжджений) кінь, кінь-не́ук.
Необ’ё́мистый – 1) необсягови́тий, невели́кий о́бсягом, (*нетолстый*) негру́бий; 2) немісткú́й, неукла́дистий. [Неукла́дистий ко́шик (Полт.)].
Необ’е́млемый, *см.* **Необ’я́тный.**
Необ’явле́ние – неоголо́шування, неоповіща́ння, *оконч.* неоголо́шення, неоповіщення; (*незаявка*) незголо́шування, *оконч.* незголо́шення.
Необ’я́вленный – неоголо́шений, неоповіщений. **-ное** *решение* – неоголо́шений ви́рок.
Необ’яснё́нный – неви́яснений, непоя́снений, нез’ясо́ваний.
Необ’ясни́мо, *нрч.* – нез’ясо́вно, нез’ясне́нно; незрозумі́ло.
Необ’ясни́мость – нез’ясо́вність, нез’ясне́нність; незрозумі́лість (-ости).
Необ’ясни́мый – нез’ясо́вний, нез’ясне́нний, що не мо́жна (не нада́ється) з’ясува́ти; (*непонятный*) незрозумі́лий. **-мым** *образом* – незрозумі́лим (нез’ясо́вним, нез’ясне́нним) чи́ном (ро́бом), (яко́сь) незрозумі́ло (нез’ясо́вно, нез’ясне́нно); *срв.* **Необ’ясни́мо.**
Необ’я́тно, *нрч.* – неося́жно; необся́жно; безме́жно, необме́жно, неомі́рно; незбагне́нно; *срв.* **Необ’я́тный.**
Необ’я́тность – неося́жність, необся́жність; безме́жність, необме́жність, неомі́рність; незбагне́нність (-ности); *срв.* **Необ’я́тный.** [Яка́ вели́чність і неося́жність ця бе́зліч зо́ряних світі́в (Вороний)]. **-ность** *вселенной* – неося́жність (безме́жність) все́світу.
Необ’я́тный – неося́жний, необся́жний; безме́жний, необме́жний, неомі́рний; незбагне́нний; *срв.* **Безграни́чный, Непостижи́мый.** [Він цілко́м знайшо́в себе́ і на неося́жні о́брії розгорну́в ря́мці украї́нського письме́нства (Гр. Думка). Висо́кий чо́рний мур неося́жний (Кониськ.). Коли́ так, леті́мо ра́зом в неося́жні високо́сті (Вороний). Широ́кий, необме́жений, неза́йманий степ (Коцюб.). Земля́ лежи́ть величе́зна, неомі́рна (Корол.). Уве́сь необся́жний і неогля́дний світ (Яворн.)]. **-ное** *пространство* – неося́жний (безме́жний) про́стір, неося́жні просто́ри.
Необы́де[ё]нный – нещоде́нний, небуде́нний, неповсякде́нний; *срв.* **Необы́чный.**
Необы́кло, *нрч.* – незви́кло, непризвича́єно.
Необы́клость – незви́клість, непризвича́єність (-ости) до чо́го.
Необы́клый – незви́клий, непризвича́єний до чо́го.
Необыкнове́нно, *нрч.* – незвича́йно, надзвича́йно, незви́чно, надзви́чай, вида́тно, неордина́рно, непересі́чно, надприро́дньо, нечу́вано, несві́тсько, несосвіте́нно, ди́вно, чу́дно, химе́рно, особли́во; *срв.* **Необыкнове́нный.** [В той день незвича́йно хо́лодно було́ (Кониськ.). Був незвича́йно холо́дний ра́нок (Коцюб.). Слу́хають надзвича́йно ува́жно (Грінч.). Пое́т, надзвича́йно популя́рний у свої́й рі́дній Пе́рсії (Крим.). Її ті лі́ки надзви́чай помічні́ (Л. Укр.). Я говіркú́й надзви́чай, серденя́тко, від ща́стя сам себе́ не пам’ята́ю (Куліш)].
Необыкнове́нное, *сщ.* – незвича́йне, надзвича́йне, незви́чне, надприро́дне[є], ди́вне, небува́ле, нещоде́нне (-ого). [Коли́ так душа́ бажа́ла надзвича́йного, ди́вного, я люби́ла вік лица́рства (Л. Укр.)]. *Он любит всё* **-ное** – він коха́ється у всьому́ незви́чному (небува́лому, нещоде́нному).
Необыкнове́нность – незвича́йність, надзвича́йність, незви́чність, вида́тність, неордина́рність, непересі́чність, надприро́дність, нечу́ваність, ди́вність, химе́рність (-ности); *срв.* **Необыкнове́нный. -ность** *этого явления бросается в глаза* – незвича́йність (надприро́дність, ди́вність) цього́ я́вища впада́є в о́чі.
Необыкнове́нный – незвича́йний, (*чрезвычайный, выдающийся*) надзвича́йний, видатнú́й, неордина́рний, непересі́чний, (*необычный*) незви́чний, (*сверх’естественный*) надприро́дни[і]й, (*неслыханный*) нечу́ваний, несві́тський, несві́тній, (*от’явленный*) несосвіте́нний, (*странный*) ди́вний, чуднú́й, химе́рний, (*особенный*) особли́вий, (*необыденный*) нещоде́нний, небува́лий. [Та короле́м коверзу́є, – не кажу́ Степа́ном або́ Я́ном Собіє́ським, ті два незвича́йні, а и́ншими (Шевч.). Яка́сь незвича́йна смі́ливість і ду́хова міць (Мирний). Честь надзвича́йна (Р. Край). При кому́ні бу́де надзвича́йна те́хніка (Кирил.). Вона́ чу́ла все з надприро́дньою вразли́вістю (Виннич.). Само́му Куліше́ві ся́єво Шевче́нкового ду́ха було́ чимсь надприро́днім (Грінч.). Це визнача́є ті́льки, що обли́ччя в тії́ люди́ни розу́мне або видатне́ (Крим.). Це вже несві́тський со́ром сиді́ти в остро́зі (Харк.). Ото́ ще ду́рень несосвіте́нний! (Звин.). Кость засмія́вся, але́ яки́мсь особли́вим, чудни́м growі́хом (Крим.)]. **-ный** *талант* – надзвича́йний (видатнú́й) тала́нт. **-ный** *человек* – незвича́йна (непересі́чна) люди́на. **-ное** *явление* – незвича́йне я́вище, надприро́дне[є] я́вище, феномена́льне я́вище. [Ба́чимо в Шевче́нкові феномена́льне, мо́же єди́не я́вище у всесві́тній істо́рії (Грінч.)]. *Случилось что-то* **-ное** – ста́лося щось надзвича́йне

(незвичáйне).
Необычáйно, *нрч.* – 1) *см.* **Необынновéнно**; 2) *см.* **Необы́кло.**
Необычáйность – 1) *см.* **Необыкновéнность**; 2) *см.* **Необы́клость.**
Необычáйный – 1) *см.* **Необыкновéнный. -ный** *случай* – незвичáйний (нечýваний) ви́падок. **-ное** *явление* – незви́чне (ди́вне) я́вище, ди́во, ди́во ди́вне, дивови́жа; 2) *стар., см.* **Необы́клый.**
Необы́чливость, -вый, *см.* **Необходи́тельность, -ный.**
Необы́чно, *нрч.* – 1) незвичáйно, нечýвано, ди́вно; *срв.* **Необыкновéнно. -но** *ранняя весна* – незвичáйно (нечýвано) рáння веснá; 2) незви́кло, незви́чно, непризвичáєно; 3) незви́чно, незвичáйно; 4) незвичáйно, екстравагáнтно, ексцентри́чно, нáдто ві́льно, неподóбно. *Срв.* **Необы́чный.** *Он* **-но** *ведёт себя* – він повóдиться незви́чно (не по-звичáйному, ексцентри́чно, нáдто ві́льно).
Необы́чность – 1) незвичáйність, незви́чність, нечýваність, ди́вність; *срв.* **Необыкновéнность**; 2) незви́клість, незви́чність, непризвичáєність; 3) незви́чність, незвичáйність; 4) незвичáйність, екстравагáнтність, ексцентри́чність, неподóбність (-ости). *Срв.* **Необы́чный.**
Необы́чный – 1) незвичáйний, незви́чний, нечýваний, ди́вний; *срв.* **Необыкновéнный. -ное** *веселье*, **-ный** *разгул* – нечýвані весéлощі, нечýвана гульня́. **-ной** *формы дерево* – ди́вної фóрми дéрево; 2) *к чему* (*ненавыкший*, *стар.*) – незви́клий, незви́чний, непризвичáєний до чóго. [Ще незви́клий до новóго (Київщ.)]. *Он ещё к этому делу* **-чен** – він до ціє́ї робóти (спрáви, до цьогó ді́ла) ще незви́чний (не звик, не призвичáївся, не наломи́вся); 3) незви́чний, незвичáйний; *срв.* **Непривы́чный 1**. [Що за незвичáйні гóсті? (Франко). Ді́ти, здивóвані незвичáйною обстанóвою, шептáлися помі́ж сéбе (Коцюб.)]. *В* **-ный** *час, в* **-ную** *пору* – у незви́чну годи́ну, у незви́чну пóру, незви́чної порú, незви́чної доби́; 4) незвичáйний, екстравагáнтний, ексцентри́чний, нáдто ві́льний, неподóбний. **-ное** *поведение* – незви́чне повóдження, нáдто ві́льна (ексцентри́чна) поведі́нка.
Необя́зан – непови́нен. [Я цьогó роби́ти непови́нен (Луб.)].
Необя́занный – незобов'я́заний, ві́льний від зобов'я́зання (від зобов'я́зань), ві́льний від обóв'язку (від обóв'язків). **-ные** *платить налог* – незобов'я́зані плати́ти подáток. **-ные** *присутствовать могут покинуть собрание* – ві́льні від обóв'язку бýти присýтніми мóжуть залиши́ти збóри.
Необязáтельно, *нрч.* – 1) необов'язкóво, (по)надобов'язкóво, (по)наднормóво; 2) непослýжливо, неу[в]слýжливо; нелю́б'язно. *Срв.* **Необязáтельный.**
Необязáтельность – 1) необов'язкóвість, (по)надобов'язкóвість, (по)наднормóвість; 2) непослýжливість, неу[в]слýжливість; нелю́б'язність (-ости). *Срв.* **Необязáтельный.**
Необязáтельный – 1) необов'язкóвий, (*не входящий в обязанности*) (по)надобов'язкóвий, (*сверхурочный*) (по)наднормóвий. [Плáта булá необов'язкóва, алé хто хоті́в, той давáв (Грінч.)]. **-ный** *взнос* – необов'язкóвий внéсок (-ску). **-ный** *предмет* – надобов'язкóвий прéдмет, надобов'язкóва наýка, факультати́вна дисциплі́на. [Росі́йська мóва зроби́лася наýкою надобов'язкóвою (Крим.)]. **-ная** *работа* – понаднормóва прáця; 2) непослýжливий, неу[в]слýжливий; нелю́б'язни́й; *срв.* **Неуслýжливый, Нелюбéзный.**
Неовитали́зм – неовіталі́зм (-му).
Неогéн, Неогéновый – неогéн, неогéновий.
Неоглашённый – неоголóшений, неопові́щений, неопублікóваний. **-ное** *решение* – неоголóшений ви́рок. **-ная** *резолюция* – неопублікóвана резолю́ція.
Неогля́д, Неогля́да – необáчний, неогля́дний (-ного); *срв.* **Неогля́дчивый.**
Неогля́дка – 1) безогля́дність (-ности), бéзстрах (-ху); 2) *см.* **Неогля́дчивость 1** *и* **2.**
Неогля́дность – неогля́дність, неозóрність (-ности); *срв.* **Необозри́мость.**
Неогля́дный – неогля́дний, неозóрний; *срв.* **Необозри́мый.**
Неогля́дчивость – 1) необерéжність, необáчність, безогля́дність, (*фам.*) неоглядáння на зáдні (колéса); *срв.* **Неосмотри́тельность**; 2) нерозсýдність, нерозсýдливість; (*поспешность*) сквапли́вість (-ости).
Неогля́дчивый – 1) необерéжний, необáчний, безогля́дний; *срв.* **Неосмотри́тельный**; 2) нерозсýдний, нерозсýдливий; (*поспешный*) сквапли́вий.
Неогорóженный – необгорóджений, необплéтений, необти́нений, (*о здании ещё*) обхі́дча(с)тий, обхідни́й. [Необгорóджена сади́ба (Полт.). Обхі́дчаста хáта, – ні́де й коня́ прив'язáти (Мартин.)].
Неограни́ченно, *нрч.* – необмéжено, (*реже*) необмежóвано; пóвно, цілкови́то, безмéжно; *срв.* **Безграни́чно, Ввóлю.** [Цé-ж нáша незнáна культýра, що з вікáми ідé необмéжено (Усенко)].

Неограни́ченность – необме́женість, (*реже*) необмежо́ваність; повнота́, цілкови́тість, безме́жність (-ости). **-ность** *власти* – необме́женість вла́ди, необме́жена вла́да, абсолюти́зм (-му).
Неограни́ченный – необме́жений, (*реже*) необмежо́ваний; (*полный*) по́вний, цілкови́тий, (*безграничный*) безме́жний. **-ная** *власть* – необме́жена (абсолю́тна) вла́да; безме́жна вла́да. **-ное** *доверие* – необме́жена (по́вна) (до)ві́ра. **-ное** *количество* – необме́жена кі́лькість (-ости), необме́жене число́. *В* **-ном** *количестве* – у необме́женій кі́лькості, необме́жено; *срв.* **Во́лю. -ный** *кредит* – необме́жений креди́т. **-ная** *монархия* – необме́жена (абсолю́тна) мона́рхія. **-ный** *простор* – необме́жений (цілкови́тий, безме́жний) про́стір. **-ное** *пространство* – необме́жена (необмежо́вана) про́сторінь, (*беспредельное*) бе́змір (-ру), безме́жна (необме́жна) про́сторінь (-рони). **-ная** *свобода* – необме́жена во́ля. **-ное** *честолюбие* – безме́жне шанолю́бство (честолю́бство), безме́жний го́нор.
Неоде́тый – невдя́гнений, не(з)одя́гнений, невбра́ний.
Неоди́м – неоди́м (-му).
Неодина́кий – неодна́кий, неодна́ковий.
Неодина́ково, *нрч.* – неодна́ково, рі́зно; неодноста́йно, неоднобі́рно; *срв.* **Неодина́ковый.** [Уче́ні рі́зно ду́мали над ци́ми слова́ми (Рудан.)].
Неодина́ковый – неодна́ковий, рі́зний; (*неоднородный*) неодноста́йний, неоднобі́рний (Рудан.). [Вона́ яка́сь неодна́кова: ча́сом сумна́, а і́нколи на́дто весе́ла (Полт.). Неодна́кова пра́вда; до ді́вчини така́, а до па́рубка і́нша (Грінч.). У йо́го о́чі рі́зні – одно́ ка́ре, дру́ге зеле́не (Київщ.)].
Неодино́кий – несамо́[і]тний, несамо́[і]тній, неодино́кий. [Там неодино́кий з не́ю бу́в-би я (Шевч.)].
Неодновре́менно, *нрч.* – неодноча́сно, нерівноча́сно, не вра́з, не ра́зом, не заразо́м, не водно́час, не водно́раз.
Неодновре́менность – неодноча́сність, нерівноча́сність (-ности).
Неодновре́менный – неодноча́сний, нерівноча́сний.
Неоднокра́тно, *нрч.* – не раз, кі́лька разі́в.
Неоднокра́тный – неодноразо́вий, кількаразо́вий. [Неодноразо́ві нага́дування лиша́ються без на́слідків (Київ)].
Неодноро́дный – неодноста́йний, неодноці́льний, (*неоднообразный*) неодномі́рний (Рудан.).
Неодноцве́тный – неоднoко́лірний, неодвокольоро́вий, неоднoба́рвний, не одного́ ко́льору, не одніє́ї ба́рви, (*диал.*) терка́тий, тарклни́стий.
Неодобре́ние – неприхва́ла, не(по)хвала́, о́суд (-ду); *срв.* **Порица́ние.** *Послышался гул* **-ния** – почу́вся неприхва́льний (нехва́льний, осудни́й) го́мін.
Неодо́бренный – неухва́лений, несхва́лений; непохва́лений; *срв.* **Одобря́ть.** [З при́воду неухва́лених руко́писів реда́кція не листу́ється (В. Підм.)].
Неодобри́тельно, *нрч.* – неприхва́льно, не(по)хва́льно, о́судно.
Неодобри́тельный – неприхва́льний, не(по)хва́льний, осудни́й. **-ный** *отзыв* – не(по)хва́льний ві́дзов, не(по)хва́льна́ ду́мка.
Неодожди́мый – незро́шуваний, неполи́ваний (дощáми).
Неодолжи́тельность, -ный, *см.* **Необяза́тельность 2, Необяза́тельный 2.**
Неодоли́мо, *нрч.* – неперемо́жно, не(п)обо́рно, необори́мо, нездола́нно, незло́[а́]мно. [Горизо́нт почина́в мене́ ва́бити неперемо́жно (Л. Укр.)].
Неодоли́мость – неперемо́жність, не(п)обо́рність, необори́мість, нездола́нність, незло́[а ́]мність (-ости).
Неодоли́мый – неперемо́жний, не(п)обо́рний, необори́мий, нездола́нний, незло́[а́]мний; *срв.* **Непобеди́мый.** [І потягло́ йoго́ в по́ле неперемо́жною могу́чою си́лою (Грінч.). Економі́чні умо́ви – то вже нездола́нна стихі́я (Г. Думка)].
Неодряхле́вший – незістарі́лий, неспорохні́лий, (*диал.*) невдряглі́лий, (*сщ., диал.*) несухогри́б (-ба). [Нові́ тво́ри своє́ї незістарі́лої му́зи (Крим.)].
Неодушевлённость – нежи́вість, неживо́тність, безду́шність, безжи́вність (-ости).
Неодушевлённый – 1) неживи́й, неживо́тни[і]й, безду́шний. [Я-ж мов де́рево безду́шне, мов глухи́й не чу́ю (Куліш)]. **-ный** *предмет* – нежива́ річ, безду́шний пре́дмет. [Оберну́ся тоді́ у безду́шний пре́дмет (Коцюб.)]; 2) *грам.* – неживи́й.
Неожида́емо, -мость, -мый – неочі́кувано, неочі́куваність (-ности), неочі́куваний; *срв.* **Неожи́данно, -несть, -ный.**
Неожи́данно, *нрч.* – несподі́вано, несподі́ванкою, (*редко*) неспога́дано, (*невзначай*)

знена́цька, зні[е]че́в'я, невбача́й, ненаро́ком, неча́йно, (*врасплох*) ненаді́йно, (*диал.*) знео́бачки[а], зне́знанки, зне́знямки, знена́знімка, зне́тельки, зне́телька, (*вдруг*) ра́птом, рапто́во, на́гло, спрожо́гу. [«Скажі́ть: ви в полі́тиці радика́л?» – несподі́вано спита́в мене́ він (Крим.). Десь бере́зи хвартушо́к; і несподі́вано пти́чка (П. Тичича). Він не помі́тивши несподі́вано наткну́вся на Храпко́вих (Ле). Нахо́дить на йо́го несподі́ванкою і неможли́во попереди́ти (Корол). Соба́ка, га́вкнувши знена́цька, прожо́гом ки́нувся до бра́ми (Кониськ.). Коли́ знена́цька чу́ю: «Ось Байда́ри!» (Л. Укр.). Ли́хо так знена́цька підкра́лося (Коцюб.). Як ось знече́в'я вбіг Мерку́рій заса́павшися до богі́в (Котл.). Ненаро́ком ака́ція зацвіла́ вдру́ге (Звин.). Міцна́ рука́ його́ плеча́ неча́йно дотули́лась (Франко). Ненаді́йно у ночі́ напа́ли на ча́ту опри́шки (Маковей). Знео́бачка На́стин ре́гіт почу́вся (М. Вовч.). Струнка́ тінь зне́знанки спини́лася (Васильч.). Зне́телька шурхну́ла мале́нька сіре́нька пта́шка (Основа 1863). Яке́сь так зне́телька верть на закаблу́ках та зирк на па́рти (Яворн.). Аж ра́птом її́ чолові́к верта́ється додо́му (Липовеч.). Ра́птом дощ! А ми з тобо́ю йшли бульва́ром через лу́ку (Крим.). Рапто́во спита́ла їх па́ні Висока (Н.-Лев.)].

Неожи́данность – 1) (*свойство, качество*) несподі́ваність, (*редко*) неспога́даність, (*внезапность*) рапто́вість, на́гліcть (-ости); 2) (*неожиданное событие сюрприз*) несподі́ванка. [Прие́мна несподі́ванка: не ждав тебе́ з свої́й до́мі ба́чити (Л. Укр.). Хоті́в тебе́ несподі́ванкою здивува́ти (Грінч.). Не тре́ба каза́ти, неха́й це несподі́ванкою бу́де (Коцюб.). Розгу́блений і спантели́чений несподі́ванкою ви́пустив з рук рушни́цю (Кирил.)]. *От* **-ти** – з несподі́ванки, (*диал., собств., исподтишка*) спо́тання. [Тро́хи почервоні́вши з несподі́ванки (Грінч.). «Ой!» – тихе́нько з несподі́ванки (Головко). Схва́чується мов опе́чений, – він спота́ння не добра́вся до правди́вої тя́ми того́ жа́рту (Н. Лев.)].

Неожи́данный – несподі́ваний, (*редко*) неспога́даний, нежда́ний, (*внезапный*) рапто́вий, на́глий. [Несподі́ване ли́хо (Номис). Перо́м не списа́ти тіє́ї несподі́ваної краси́, якою до вас усміхну́лася доли́на (Мирний). Тут тра́пився зо́всім несподі́ваний ви́падок (Грінч.). Ста́ла на Єги́пет несподі́вана біда́ (Л. Укр.). Кіне́ць нара́ди таки́й несподі́ваний (Ле). Луча́ються й рапто́ві дощі́ (Основа 1861). На́гла пере́рва його́ сві́тлих мрій (Леонт.)]. **-ное** *нападение, происшествие* – несподі́ваний на́пад, несподі́вана поді́я (приго́да). **-ная** *смерть* – несподі́вана смерть, (*скоропостижная*) на́гла смерть.

Неозабо́ченный – незаклопо́таний, незатурбо́ваний, (*беззаботный*) безжу́рний, безтурбо́тний, (*безмятежный*) тихоми́рний.

Неознако́мленность – необі́знаність (-ности).

Неознако́мленный – необі́знаний в чо́му *и* з чим. [Вона́ в цій спра́ві необі́знана (Київ)].

Неозо́йский, *геол.* – неозо́йський.

Неоказа́ние – неподава́ння, *оконч.* непода́ння́. **-ние** *помощи* – непода́ння́ допомо́ги.

Неокантиа́нец, -нство – неокантія́нець (-нця), неокантія́нство.

Неока́танный – незакру́глений.

Неокато́лик – неокато́лик, новокато́лик.

Неокатолици́зм – неокатолі́цтво, новокатолі́цтво.

Неокислённый – незаки́слений.

Неокисля́емость – незаки́слюваність, незаки́сність (-ности).

Неокисля́емый – незаки́слюваний, незакисни́й.

Неокла́дный – безподатко́вий, посере́дній. **-ные** *сборы* – посере́дні пода́тки.

Неокла́ссик – неокла́сик (-ка).

Неоклассици́зм – неокласици́зм (-му).

Неоклассический – неокласичний.

Неоко́ванный – нео(б)ко́ваний, нео(б)ку́тий, неко́ваний, неку́тий, (*о колёсах ещё*) нешино́ваний, небушо́ваний, (*и о повозке, редко*) бо́сий. [Бо́сими воза́ми загоро́дить тісни́ну в не́трах (Куліш). Бо́сі коле́са (Кам'янеч.)].

Неоколе́сица, Неоколёсная – нісені́тниця, дурни́ця; *срв.* **Околе́сная.**

Неоконча́тельный – 1) неостато́чний, некінце́вий, (*непоследний*) неоста́нній. **-ный** *вывод* – неостато́чний ви́сновок. **-ный** *приговор* – неостато́чний при́суд. **-ное** *решение* – неостато́чне ви́рішення; неостато́чний ви́рок; 2) *грам.* – недоко́наний; *срв.* **Несоверше́нный. -ный** *вид глагола* – недоко́наний вид дієсло́ва. **-ное** *наклонение* – дієйме́нник.

Неоко́нченный – нескі́нчений, недокі́нчений, незакі́нчений, неви́кінчений, недове́дений до кінця́; (*с отглагольными существительными обычно передаётся страд. причастием глагола, напр.*: **-ный** *печатанием* – недодруко́ваний; **-ный** *в работе* – недоро́блений; **-ный** *в разговоре* – недока́заний; **-ная** *песня* – недоспі́вана пі́сня; **-ное** *письмо* – недопи́саний лист). [Нескі́нчена розмо́ва (Л. Укр.). Craft Синя́вський проковтну́в нескі́нчену

фрáзу й сів (Ле). З недокíнченою пíснею на устáх (О. Пчілка). До стóлу знов сíли старí; точи́ли незакíнчену за вечéрею балáчку (Головко). Пóстаті богів з неви́кінченими емблéмами (Л. Укр.)].

Неокрáшенный – 1) непокрáшений, неви́крашений, нефарбóваний, непофарбóваний чим *и* в що. [Ще й дóсі непокрáшений помíст (Полт.). Нефарбóвана підлóга (Київ)]; 2) (*не имеющий окраски*) незабáрвлений, незакрáшений, (*бесцветный*) безбáрвний, безкольорóвий. [Безбáрвна ріди́нá (Київ)].

Неокрéпший – незміцнíлий. [Кóжна новá дýмка виклика́ла цíлу бýрю в молодíй незміцнíлій ще душí (Коцюб.)].

Неоли́т – неолíт (-ту).

Неолити́ческий – неолíти́чний. **-кая** *эпоха* – неолíти́чна добá.

Неологи́зм – неологíзм (-му), (мóвний) новотвíр (-вóру). [Довóдити красý цих неологíзмів тут зóвсім не випадáє (Крим.)].

Неологи́ческий – неологíчний, новоутвóрений, новотвíрний. **-кое** *выражение* – новоутвóрений ви́слів.

Неомальтузиáнство – неомальтузія́нство.

Неомрачённый – непотьмáрений, незахмáрений, незакаламýчений. [Уя́ва малювáла перед ним карти́ни ти́хого, незакаламýченого щáстя (Коцюб.)].

Неóн, *хим.* – неóн (-на).

Неопáвший – неопáлий. [Сухý неопáлую листвý (Сторож.)].

Неопали́мость *и* **Неопаля́емость** – неспали́мість, неспалéнність (-ости).

Неопали́мый *и* **Неопаля́емый** – неспали́мий, неспалéнний. **-мая** *купина*, *церк.* – неспали́ма купинá.

Неопасéние, *см.* **Неогля́дка.**

Неопáсно, *нрч.* – 1) безпéчно, ненебезпéчно. *Он* **-но** *заболел* – він невáжко (нетя́жко, ненебезпéчно) захворíв (заслáб, занедýжав), він лéгко занедýжав, у йóго неважкá (легкá) х(в)орóба (слáбість, недýга). *Здесь тебе* **-но** – тут тобí безпéчно (немá небезпéки); 2) необерéжно, необáчно, без оберéжности, без обáчности. *Срв.* **Неопáсный.**

Неопáсный – 1) безпéчний, ненебезпéчний. **-ная** *болезнь*, **-ное** *заболевание* – неважкá (нетяжкá, незагрóзлива, ненебзпéчна) х(в)орóба (слáбість), неважкé (нетяжкé, незагрóзливе) захворíння (занедýжання), легкé захворíння; 2) необерéжний, необáчний; *срв.* **Неогля́дчивый 1.**

Неопекáемый – неопíкуваний.

Неоперациóнный – неоперацíйний. **-ное** *время* – неоперацíйний час.

Неоперённый – нео(б)пéрений, необпíрений.

Неопери́вшийся – безпéрий, гóлий; *срв.* **Неоперённый.** [Та дéколи я́струб на кáмінь сідáє, щоб гáдину дíткам безпéрим піймáть (Морд.). Рот мав як у гóлого вороня́ти (Свидн.)]. **-шийся** *птенец* – безпéре пташеня́, голя́ (-ля́ти), голя́тко, голеня́ (-ня́ти), голеня́тко, голóпірка, голопірчá (-чáти), голопýцьок, голоцю́цьок (-цька), голоцвáнок (-нка), пýцьвіринок (-нка). [Та вонó ще голеня́ (Карк.). Пóвне гніздó гороби́них голоцю́цьків (Н.-Лев.). Вони́ дрáли по гнíздах пýцьвіринків (Сторож.)].

Неопи́санный – 1) несписаний, нео(б)пи́саний; непоцінóваний; *срв.* **Опи́санный** (*под* **Опи́сывать**); 2) *см.* **Неописýемый.**

Неописýемо, *нрч.* – несписáнно, неопи́сано, неви́писано, невимóвно, несказáнно, нескáзано, що й списáти (описáти) не мóжна (не си́ла). [Ки́нувши таки́м неопи́сано згíрдним пóглядом, якóго я зрóду не бáчив (Франко). Я був невимóвно щасли́вий (Київ)].

Неописýемость – несписáнність, неопи́саність, (*несказанность*) невимóвність, несказáнність (-ности).

Неописýемый – несписáнний, (*редко*) неопи́саний, неви́писаний, (*несказанный*) невимóвний, невислóвний, несказáнний; що й списáти (описáти, ви́мовити) не си́ла (не мóжна). [Шкýни під усімá вітри́лами з несписáнним вантажéм консéрвів, джи́ну… (М. Калин.). Побáчив молодý дíвчину такóї неопи́саної врóди, що не булó нідé їй пáри (Франко). Він зроби́вся крáсенем неви́мовленим, неви́писаним (М. Вовч.). Невимóвний цензýрний гніт (Гр. Думка). Пихá булá в обóзі несказáнна (Куліш)].

Неоплáканный – неоплáканий. [І, неоплáканий своїми, в невóлі плáчучи умрý (Шевч.). Нехáй я неоплáканим не зги́ну (Л. Укр.)].

Неоплáта – неоплáта, несплáта, несплáчення (*неоконч.* несплáчування), (*неплатёж*) неплатíж (-тежý).

Неоплати́мый, *см.* **Неоплáтный 2.**

Неоплáтно, *нрч.* – 1) неви́плáтно; 2) неоплáтно, неоплати́мо, невідплáтно, незаплáтно,

неви́пла́тно, неспла́тно, (*невознаградимо*) невіджа́лувано, невідшко́дно. *Срв.* **Неопла́тный.**

Неопла́тность – 1) неспромо́жність, неви́пла́тність; 2) неопла́тність, неоплати́мість, невідпла́тність, незапла́тність, неви́пла́тність, неспла́тність, (*невознаградимость*) невіджа́луваність, невідшко́дність (-ости). *Срв.* **Неопла́тный.**

Неопла́тный – 1) (*о должнике*) неспромо́жний, неви́пла́тний; (*о долге*) неспла́тний, неви́пла́тний. **-ный** *должник* – невипла́тний винува́тець (довжни́к) (Сл. пр. м.); 2) (*неоплатимый*) неопла́тний, неоплати́мий, невідпла́тний, незапла́тний, неви́пла́тний, неспла́тний, (*невознаградимый*) невіджа́луваний, невідшко́дний. [Скільки ми втра́тили неоплати́мої си́ли (Куліш). Ви прино́сите мені́ невідпла́тні же́ртви (Л. Укр.)]. **-ная** *потеря* – незапла́тна втра́та (Павлик), (*невознаградимая*) невіджа́лувана втра́та.

Неоплатони́ческий – неоплатоні́чний. [Філо́соф неоплатоні́чного на́прямку (Крим.)].

Неопла́ченный – неопла́чений, неспла́чений, неви́плачений, (*о мног.*) непопла́чений. [Неопла́чений довг (Н.-Лев.). Неспла́чений пода́ток (Київщ.). Непопла́чені борги́ (Київ)].

Неоплодотворённый – незаплі́днений.

Неопра́вданный – 1) неви́правданий. [Він на́ша неви́правдана наді́я (Київ)]. **-ный** *документом* – неви́правданий (нестве́рджений) докуме́нтом; 2) *см.* **Неосуществлённый.**

Неопра́вдываемый – невипра́вдуваний, неопра́вдуваний; невиправда́нний, невиправдни́й.

Неопра́вленный – неопра́влений, невпра́влений.

Неопределённо, *нрч.* – неозна́чено, неви́значено, неокре́слено; невира́зно, непе́вно; *срв.* **Неопределённый.** [Чле́ни комісії висло́влювались на́дто ввічливо й невира́зно що-до ви́сновків (Ле)]. **-но** *выражаться* – невира́зно висло́влюватися. **-но** *отвечать на вопрос* – невира́зно відповіда́ти на пита́ння.

Неопределённость – неозна́ченість, неви́значеність, неокре́сленість; нез'ясо́ваність, невира́зність, непе́вність (-ности); *срв.* **Неопределённый. -ность** *положения* – невира́зність (непе́вність) стано́вища (ста́ну).

Неопределённый – 1) неозна́чений, неви́значений, неокре́слений; (*неясный*) нез'ясо́ваний, невира́зний, (*сомнительный*) непе́вний. [Ме́тод вирахо́вування неозна́чених кількостей (Павлик). В житті нові фо́рми ма́ють ще зо́всім невира́зний і неокре́слений хара́ктер (Гр. Думка). Па́нна Кла́ва мовча́ла, по́вна невлови́мих, нез'ясо́ваних пережива́нь (Черкас.). Ді́яльність Шевче́нкова ви́вела спра́ву з невира́зного стано́вища (Рада). Невира́зною по́статтю уявля́ється той «Нови́й рік» (Р. Край). Глухі́ невира́зні звістки́ доли́нули й до його́ (Грінч.). Їй му́лило се́рце яке́сь невира́зне почуття́ (Л. Укр.). Зві́дти несли́сь якісь невира́зні, змі́шані згу́ки (Коцюб.)]. **-ное** *местоимение, грам.* – неозна́чений займе́нник. **-ное** *наклонение, грам.* – дієйме́нник. **-ное** *положение* – невира́зне стано́вище, непе́вне стано́вище, невира́зний (непе́вний) стан. [Мо́же-б ми до́вго перебува́ли в тако́му непе́вному ста́ні, колі́-б на нас не почали́ зверта́ти ува́гу робітники́ (Кирил.)]. **-ное** *уравнение, мат.* – неозна́чене рівня́[а́]ння. **-ный** *член, грам.* – неозна́чений член. *На* **-ный** *срок, на* **-ное** *время* – на неозна́чений (неви́значений) те́рмін (строк, речіне́ць), час. *Человек* **-ного** *возраста* – люди́на неви́значеного (невира́зного) віку; 2) *см.* **Неопредели́мый.**

Неопредели́мость – неозна́чність; нез'ясо́вність, нез'ясне́нність (-ности).

Неопредели́мый – невизна́чний, неозна́чний; нез'ясо́вний, нез'ясне́нний; *срв.* **Необ'ясни́мый.**

Неопроверга́емо, -мость, -мый, *см.* **Неопровержи́мо, -мость, -мый.**

Неопрове́ргнутый – неспросто́ваний, незапере́чний, незби́тий, невідпе́ртий. **-тое** *обвинение* – неспросто́ване обвинува́чення, неспросто́ваний за́кид. **-тые** *практикой утверждения* – незби́ті пра́ктикою тве́рдження; тве́рдження, що їх пра́ктика не зби́ла.

Неопровержи́мо, *нрч.* – незапере́чно, незаперечи́мо, незапере́чно, незби́то, неруши́мо, (*неотразимо*) невідпо́рно, (*безусловно*) безумо́вно, безпере́чно. [Незаперечи́мо справедли́вий (Крим.)].

Неопровержи́мость – незапере́чність, незаперечи́мість, незапере́ченність, незби́тість, неруши́мість, невідпо́рність, (*безусловность*) безумо́вність, безпере́чність (-ости).

Неопровержи́мый – незапере́чний, незаперечи́мий, незапере́ченний, незби́тий, неруши́мий, (*неотразимый*) невідпо́рний, (*безусловный*) безумо́вний, безпере́чний. [Життя́ дава́ло незби́ті до́кази невмиру́щої ене́ргії (Гр. Думка). Печа́тають між неруши́мими фа́ктами такі́ паду́щі фа́кти, як те, що М. Яво́рський святи́в гайдама́цькі ножі́ (Куліш). До́кази проти́вників ста́ли невідпо́рні (Павлик)]. **-мая** *истина* – незапере́чна і́стина.

Неопроме́тчивый – нехапли́вий, (*нелегкомысленный*) нелегкова́жний, (*осторожный*)

обáчний, оглядний, обере́жний, (*осмотрительный*, *диал.*) опантрóв(а)ний, (*рассудительный*) розвáжливий, розвáжний.

Неопря́тно, *нрч.* – неохáйно, неохáйливо, нечéпурно, нечупáрно, нехáрно, нехлю́йно, непри́брано; *срв.* **Неопря́тный.** [У хáті булó нечéпурно (Грінч.)].

Неопря́тность – неохáйність, неохáйливість, нечéпурність, нечупáрність, нехáрність, нехлю́йність, нéхар (-ри), непри́браність (-ости), (*неряшество*) неохáйство, нечупáрство, нехáрство; *срв.* **Неопря́тный.** [Хáта вдáрила Чіпці в вічі своє́ю неохáйністю (Мирний.)].

Неопря́тный – неохáйний, неохáйливий, нечепурни́й, нечупáрний, нехáрний, нехлю́йний, (*диал.*) зачуму́заний, (*неубранный*) непри́браний. [Чистоти́ не лю́бить… неохáйна, – у ку́хні порозвóдила таргани́ (Крим.). Шкóла булá в невели́чкій неохáйній, необмáзаній будíвлі (Грінч.). Розпáтлана, в заялóзеній спідни́ці нагадáла Гнáтові йогó нечепурну́ жíнку (Коцюб.). І Трахтеми́рів геть горóю нечепурні́ свої́ хатки́ розки́дав з дóлею лихóю (Шевч.). Мéрзла в обíдраній, нечупáрній хáті (Грінч.). Там хати́ старí, зачуму́зані, – немá охóти й диви́тися на їх (Звин.)]. **-ный** *человек* – неохáйна люди́на, (*неряха*) нечепу́ра, нечупáра, нечупáйда, невмивáка, невтирáка, замазу́ра, заму́рза (*общ. р.*), неохáйник (*м. р.*), не(о)хáя (*ж. р.*), нéхлю́й (-лю́я, *м. р.*), нехлю́я (*ж. р.*), шмаровóз (*м. р.*), нетіпáха, нетьопу́ха, задри́па (*ж. р.*), задри́панка, забовтю́ха, забóвтянка (*ж. р.*). [Ах ти-ж, шмаровóзе! (Васильч.). Топи́, нетіпáхо! (Рудч.). Там дíвчина нетьопу́ха запáску згуби́ла (Милор.). А ти, задри́панко, шинкáрко, перéкупко п’я́на! (Шевч.)].

Неóпытность – 1) недосвíдченість, недóсвідність, недóсвід (-ду), брак (-ку) дóсвіду, несвідóмість (-ости). [Ради нажи́ви з лю́дського недóсвіду і легкоду́мства (Куліш)]. *По* **-ти** – з недосвíдчености, з недóсвіду, через недосвíдченість (недóсвід), через брак дóсвіду; 2) *в чём* – недосвíдченість, невпрáвність у чóму, несвідóмість чогó. *Вследствие* **-ти** *в этом деле* – через недосвíдченість (невпрáвність) у цій спрáві (в цін дíлі, в цій робóті).

Неóпытный – 1) (*лишённый житейского опыта*) недосвíдчений, недóсвідний, несвідóмий, небувáлий, (*зелёный*) зелéний. [Старé, а недосвíдчене, як дити́на (Київщ.). На що вже я молодé, недóсвідне (Кониськ.). Де дíлись ті пóриви щи́рі, гаря́чі, та вíра недóсвідних літ? (Маковей). Котóрий молоди́к не спрóбував стоя́нки узграни́чної, тогó вважáли на Русí несвідóмим домонтарéм (Куліш). Я-ж, хлопчи́на небувáлий, взяв до сéрця ця́цю ту́ю (Зеркало). То яки́йсь зовсíм ще зелéний «фрáєр» (Франко)]; 2) *в чём* – недосвíдчений, невпрáвний у чóму, несвідóмий чогó. [Пéрші спрóби недосвíдченого перá (Крим.). Нови́й управи́тель з несвідóмим господáрства хазя́їном (Грінч.)]. **-ная** *рука* – недосвíдчена (невпрáвна) рукá.

Неорганизóванно, *нрч.* – незорганізóвано, необ’є́днано, незгуртóвано; *срв.* **Неорганизóванный.** **-но** *вести собрание* – незорганізóвано (*беспорядочно*: безлáдно, без ладу́) провáдити збóри. *Идти* **-но** – йти незорганізóвано, (*вразброд*) йти врóзтіч, (*толпою, стадом*) йти юрбóю, йти табунóм (отáрою). [Шику́йтеся лáвою, не йдіть юрбóю (Київ)].

Неорганизóванность – незорганізóваність, необ’є́днаність, незгуртóваність (-ности); *срв.* **Неорганизóванный.**

Неорганизóванный – 1) незорганізóваний, невпорядкóваний, невпоря́джений, невлаштóваний. **-ное** *производство, дело* – незорганізóване (невпорядкóване) виробни́цтво, незорганізóвана (невлаштóвана) спрáва; 2) незорганізóваний, незгуртóваний, необ’є́днаний. **-ное** *выступление* – незорганізóваний (*беспорядочный*: безлáдний) ви́ступ. [Не безлáдними ви́ступами буду́ється життя́, а організóваною си́лою (Пр. Правда)]. **-ные** *выступления на собрании* – незорганізóвані (необ’є́днані) ви́ступи на збóрах, ви́ступи на збóрах урóзтіч.

Неоргани́ческий – неорганíчний. **-кая** *природа* – неорганíчна прирóда. **-кая** *химия* – неорганíчна хéмія.

Неороманти́зм – неороманти́зм (-му).

Неоромáнтик – неоромáнтик (-ка).

Неороманти́ческий – неороманти́чний.

Неорошённый – незрóшений, неполи́тий, (*ирригацией*) незавóднюваний, незавóднений, (*безводный*) безвóд(н)ий.

Неосвéдомле[ё]нность – 1) *в чём* – несвідóмість чогó, необíзнаність *и* необізнáння в чóму *и* (*реже*) з чим, (*сильнее*) нетяму́щ[ч]ість у чóму *и* (*реже*) чогó. *Вследствие (по)* **-ти** – з несвідóмости (необíзнаности), через несвідóмість (необíзнаність, необізнáння); 2) *о чём* – непоінформóваність, несповíщеність (-ости) про що. *Полнейшая* **-ность** – цілкови́та непоінформóваність. *Вследствие* **-ти** – через непоінформóваність, з нéзнавки. [Тíльки з нéзнавки та з нетяму́чости мóжна стáвити украї́нському письмéнству на раху́нок

«национальную узость» (Грінч.)].

Неосве́домле[ё]нный – 1) *в чём* – несвідо́мий чого́, необі́знаний в чо́му *и* (*реже*) з чим, нетяму́щ[ч]ий у чо́му *и* (*реже*) чого́; *срв.* **Несмы́слящий. -ный** *в этом человек* – несвідо́ма цього́ люди́на, необі́знана в цьо́му (з цим) люди́на, люди́на в цьо́му нетяму́ща, (*профан*) нетя́ма, нетяму́ха. [Освідо́млювали нетяму́щих (Київ)]. *Быть* **-ным** *в чём* – бу́ти несвідо́мим чого́ (необі́знаним у чо́му, з чим), (*быть профаном*) бу́ти нетяму́щим у чо́му, бу́ти нетя́мою (нетяму́хою) в чо́му; 2) *о чём* – непоінформо́ваний, неспові́щений про що.

Неосвеща́емый – неосві́тлюваний.

Неосвещённый – неосві́тлений.

Неосё[е́]дланный – не(о)сі́дланий, (*реже*) неокульба́чений, (*о мног.*) непосі́дланий, непокульба́чений. **-ная** *лошадь* – не(о)сі́дланий кінь. *Ехать, сидеть на* **-ной** *лошади* – ї́хати, сиді́ти на не(о)сі́дланому коне́ві, (*ехать, сидеть без седла*) ї́хати, сиді́ти о́хляп. [На коні́ сиди́ть о́хляп (Шевч.)].

Неосе́длый – неосі́лий, (*кочевой*) кочови́й, мандрі́вний.

Неоскверне́нный – 1) неспога́нений, неопога́нений; 2) незнева́жений, незбезче́щений, неоскве́рне́ний. *Срв.* **Оскверне́нный** (*под* **Оскверня́ть**).

Неоскорби́тельный, Неоскорбля́ющий – необра́зливий, незнева́жливий.

Нескудева́емость – 1) *см.* **Неоскуде́лость**; 2) невичерпа́нність, невиче́рпність, невисиха́нність, невиси́ханість, невисна́жність, невиси́льність, неви́рі[о́]бність (-ности); *см.* **Неоскудева́емый.**

Неоскудева́емый, Неоскудева́ющий, Неоску́дный – 1) *см.* **Неоску́делый**; 2) (*неисчерпаемый*) невичерпа́нний, невиче́рпний, (*неиссякаемый*) невисиха́нний, невиси́ханий, (*неистощимый*) невиснажни́й, (*не знающий усталости*) невисильни́й, невирі[о́]бни́й, що не зна́є ви́робу, що на йо́го (й) ви́робу нема́(є). [Невичерпа́нне джерело́ надхне́ння (Київ)].

Неоскуде́вший, *см.* **Неоскуде́лый.**

Неоскуде́лость – незубожі́лість, незбідні́лість; непідупа́лість, незматчі́лість; неосла́блість; доста́тність; надмі́рність (-ости); *срв.* **Неоскуде́лый.**

Неоскуде́лый – незубожі́лий, незбідні́лий; непідупа́лий, незматчі́лий; неосла́блий; (*изобильный*) бага́тий на що, (*достаточный*) доста́тній на що, (*избыточный*) надмі́рний. [Незбідні́лий хазя́їн (Полт.). Непідупа́ле господа́рство (Лубенщ.). З неосла́блою витрива́лістю (Київ). Бага́тий на ла́ти та на дрібні́ сльо́зи (Шевч.)].

Неосла́бно, *нрч.* – неосла́бно, непосла́бно, неослаба́ючи; щи́ро, пи́льно, запопа́дливо; постійно, повсякча́сно, невпи́нно, безупи́нно, безнаста́нно, без пере́стану, незмі́нно; суво́ро; (*без поблажки*) без по́пуск[т]у, без потура́ння, (*редко*) без по́туру; (*неутомимо*) невто́мно; *срв.* **Неосла́бный.** *Она* **-но** *следит* (*смотрит*) *за ним* – вона́ неосла́бно (пи́льно, постійно, суво́ро) пильну́є, догляда́є його́. *Филёр* **-но** *следил за рабочим* – шпиг (філе́р) запопа́дливо (безупи́нно, без пере́стану) сте́жив (слідкува́в, зори́в) за робітнико́м.

Неосла́бность – неосла́бність, непосла́бність; щи́рість, пи́льність, запопа́дливість, постійність, повсякча́сність, невпи́нність, безупи́нність, безнаста́нність, незмі́нність; суво́рість (-ости); *срв.* **Неосла́бный. -ность** *присмотра* – неосла́бність (пи́льність, постійність, суво́рість) до́гляду. **-ность** слежки – запопа́дливість (безупи́нність, неосла́бність) слідкува́ння (сте́ження, сте́жі).

Неосла́бный – неосла́бний, непосла́бний, (*усердный*) щи́рий, пи́льний, запопа́дливий, (*постоянный*) постійний, повсякча́сний, невпи́нний, безупи́нний, безнаста́нний, незмі́нний, (*строгий*) суво́рий, (*неутомимый*) невто́мний. **-ный** *надзор* – неосла́бний (пи́льний, постійний, суво́рий) до́гляд за ким, за чим. **-ное** *наблюдение*, **-ная** *слежка* – запопа́дливе (безупи́нне) слідкува́ння (сте́ження), запопа́длива, (безупи́нна) сте́жа за ким. **-ное** *попечение* – неосла́бне (щи́ре, незмі́нне) піклува́ння, повсякча́сні турбо́ти про (за) ко́го, про (за) що.

Неослеплённый – 1) неослі́плений, неоте́мнений; 2) незаслі́плений. [Це тепе́р ви́дко ко́жному незаслі́пленому о́кові (Грінч.)].

Неосложнённый – неускла́днений.

Неосмотри́тельно, *нрч.* – необа́чно, необа́чливо, неогля́дно, необере́жно, необере́жливо, неопа́сливо, нерозва́жливо, нерозва́жно, недбайли́во, недба́ло, неува́жливо, (*диал.*) неопантро́в(а)но; *срв.* **Беспе́чно.** [Живе́ хто в світі необа́чно, тому́ ніге́ не бу́де сма́чно (Котл.). Тільки-ж і пусти́ти непе́вного чужи́нця – необа́чно (Л. Укр.). Нерозва́жно ки́нув ущи́пливе сло́во (Крим.)].

Неосмотри́тельность – необа́чність, необа́чливість, неогля́дність, необере́жність, необере́жливість, неопа́сливість, нерозва́жливість, нерозва́жність, недба́йли́вість,

недба́лість, неува́жливість, (*диал.*) неопантро́в(а)ність (-ости), необа́чка. [По-мо́йому це про́сто необа́чність (Самійл.). Що то за неопантро́вність, – переї́хав гу́ску! (Могилівщ.)]. *По* **-ти** – з необа́чности, через необа́чність (недба́лість), з необа́чки. [Гудза́н через свою́ недба́лість програ́в (Куліш)].

Неосмотри́тельный – необа́чний, (*редко* невба́чний), необа́чливий, неогля́дний, необере́жний, необере́жливий, неопа́сливий, нерозва́жливий, нерозва́жний, недба́йливий, недба́лий, неува́жливий, (*диал.*) неопантро́в(а)ний; *срв.* **Беспе́чный.** [Прости́ їй раз, вона́ і вдру́ге бу́де тако́ю необа́чною (Кониськ.). Віск розта́нув, і безкри́лий впав ти, хло́пче необа́чний! (Вороний). Схамени́сь, дівчи́но необа́чна! (Франко). Невба́чний, не знав він того́, що Ате́на не да́сться вблага́ти (Потебня). Герць скінчи́вся для неогля́дних ідеалі́стів ду́же нещасли́во (Грінч.)]. **-ный** *человек* – необачна людина, необачний чоловік, необачна жінка, необачний (-ного), необачна (-ної), недбайлиця, недбальниця, недбаха (*общ. р.*); *срв.* **Нерадивец.** *Быть* **-ным** – бу́ти необа́чним, (*зап.*) не ма́тися на ба́чності.

Неосмы́сленный – несвідо́мий, несмисле́нний, необмірко́ваний, (*неумный*) нерозу́мний, (*глуповатый*) дурнува́тий, недоу́мкуватий, (*непонятный*) незрозумі́лий. [Лепе́че якісь незрозумілі слова́ (Звин.)].

Неоснащённый – неопоря́джений, ненаря́джений, непристро́єний, неосна́щений. **-ный** *корабль* – неосна́щений (непристро́єний, ненаря́джений) корабе́ль.

Неоснова́тельно, *нрч.* – неґрунто́вно, необґрунто́вано, безґрунто́вно, безпідста́вно, безосно́вно, (*несостоятельно*) несті́йно, (*неправильно*) неправди́во, неслу́шно, (*непрочно*) нетрива́ло, нетри́вко, немі́цно, неста́ло, хи́тко, хи́бко, сла́бко, (*несолидно*) непова́жно, нестате́[о́]чно, недола́дно; *срв.* **Неоснова́тельный.**

Неоснова́тельность – неґрунто́вність, необґрунто́ваність, безґрунто́вність, безпідста́вність, безосно́вність; несті́йність; неправди́вість, неслу́шність; нетрива́лість, нетри́вкість, немі́цність, неста́лість, хи́ткість, хи́бкість, сла́бкість; непова́жність, нестате́[о ́]чність, недола́дність (-ости); *срв.* **Неоснова́тельный.** [Позити́вна нау́ка вже ні́би довела́ всю безпідста́вність націона́льних змага́ннів (Грінч.). Несті́йкістьціє́ї гіпо́тези ле́гко довести́ (Київ)].

Неоснова́тельный – неґрунто́вний, (*необоснованный*) необґрунто́ваний, (*несостоятельный*) несті́йний, (*беспочвенный*) безґрунто́вний, безпідста́вний, безосно́вний, (*несправедливый*) неправди́вий, неслу́шний, (*непрочный*) нетрива́лий, нетривки́й, немiцни́й, неста́лий, (*неустойчивый*) хиткий́, (*шаткий*) хибки́й, (*слабый*) слабки́й, (*несолидный*) непова́жний, (*о челов.*) нестате́[о́]чний, недола́дни[і]й; *срв.* **Легкомы́сленный, Неосмотри́тельный, Пове́рхностный.** [Не тре́ба бага́то дово́дити, яка́ ця тео́рія безпідста́вна, ненауко́ва та нелогі́чна (Грінч.). Я не кажу́, що а́второва гіпо́теза безпідста́вна (Грінч.). Зо́всім несті́йна тео́рія (Крим.). Неслу́шний за́кид (Київ). Неміцна́ робо́та (Лубенщ.). Хибка́ підста́ва до таки́х широ́ких узага́льнень (Київ). Час за́між, та все якісь недола́дні лю́ди трапля́ються (Н.-Лев.)]. **-ные** *предположения* – безпідста́вні (неслу́шні) припу́щення (здо́гади). **-ные** *претензии* – безпідста́вні прете́нсії (ви́мо́ги).

Неосновно́й – неосновни́й, незасно́вний; неголовни́й, непровідни́й, (*второстепенный*) другоря́дний, побі́чний.

Неосо́бенно, *нрч.* – не на́дто, не ве́льми, не ду́же, не геть то, не з-так то, не як (яки́й, яка́, яке́) там. [Люди блягу́зкають, та я не ве́льми прислуха́юся (Кониськ.). Не геть то й полі́пшало мені́ (Кониськ.). Не яка́ там і стара́ (Кониськ.)].

Неосо́знанный – неусвідо́млений. **-ное** *заблуждение* – неусвідо́млена по́милка.

Неоспори́мо, *нрч.* – 1) незапере́чно, безпере́чно; *срв.* **Бесспо́рно**; 2) *см.* **Неопровержи́мо.**

Неоспори́мость – 1) незапере́чність, безпере́чність; *срв.* **Бесспо́рность**; 2) *см.* **Неопровержи́мость.**

Неоспори́мый – 1) незапере́чний, безпере́чний; *срв.* **Бесспо́рный.** [З незапере́чною пе́вністю мо́жна сказа́ти (Київ). Їх кри́тика, ро́бить безпере́чну кори́сть украї́нській спра́ві (Грінч.). Я ма́ю безпере́чні да́ні (Доман.). Я був свідо́мим того́ безпере́чного фа́кту (Крим.)]; 2) *см.* **Неопровержи́мый.**

Неоста́рок – нестари́й (-ро́го), непри́старий (-рого), не дід. [Він нестари́й (не дід), – за молодо́го зду́жає і з косо́ю, і за плу́гом (Лубенщ.)].

Неосторо́жно, *нрч.* – необере́жно *и* (*реже*) необере́жливо, нестo̗рожко, без осторо́ги, без о́гляду; *срв.* **Неосмотри́тельно.** [«Ти́хше! – говорю́ я, – не збуди́ її́!» – Як необере́жно дзво́нять солов'ї́! (Олесь)]. **-но** *обращаться с машиною* – необере́жно пово́дитися з маши́ною, нестo̗рожко (без осторо́ги) ходи́ти коло маши́ни.

Неосторо́жность – необере́жність *и* (*реже*) необере́жливість, несто́рожкість; *срв.* **Неосмотри́тельность.** [Копа́ч заги́нув через вла́сну необере́жність, – чому́ не сигналізува́в шви́дше (Франко)].
Неосторо́жный – необере́жний *и* (*реже*) необере́жливий, несторожки́й; *срв.* **Неосмотри́тельный. -ное** *обращение с огнём* – необере́жне пово́дження з огне́м. **-ный** (*сщ.*) – необере́жний (-ного). [Руса́лки залоско́чуть необере́жного (Г. Барв.)].
Неостроу́мно, *нрч.* – недоте́пно. [Той геть уве́сь спалахну́в: – «Недоте́пно!» – нерво́во відказа́в він (Крим.)].
Неостроу́мный – недоте́пний. [Недоте́пний жарт (Грінч.)].
Неосуди́мость – неосу́дність; незасу́дженість; бездога́нність; незлочи́нність (-ости); *срв.* **Неосуди́мый.**
Неосуди́мый – неосу́дний; (*неосуждённый*) незасу́джений; (*безукоризненный*) бездога́нний; (*непреступный*) незлочи́нний.
Неосу́дливый – неосу́дливий. [Неосу́дливий чолові́к (Яворн.)].
Неосу́дность, -ный, *см.* **Неосуди́мость, -мый.**
Неосу́дчивый, *см.* **Неосу́дливый.**
Неосуши́мый, Неосу́шный – невисушни́й. **-мое** *болото* – невисушне́ боло́то.
Неосуществи́мость – нездійсне́нність, нездійсни́мість; неможли́вість; неймові́рність; небува́лість; казко́вість, міти́чність (-ости); *срв.* **Неосуществи́мый.** [Істо́рія капіталі́зму дово́дить нездійсни́мість за буржуа́зного ладу́ військово́ї програ́ми соціялісти́чних па́ртій (Азб. Комун.)].
Неосуществи́мый – нездійсне́нний, нездійсни́мий; (*невозможный*) неможли́вий; (*невероятный*) неймові́рний, (*небывалый*) небува́лий, (*мифический*) казко́вий, міти́чний. [Іде́я засе́лення Голо́дного сте́пу нездійсне́нна (Ле)].
Неосуществлённый – незді́йснений, неспра́вджений. [Незді́йснений план (Київ)].
Неосяза́емо, *нрч.* – невідчу́тно на до́тик, неді́ткне́нно; непомі́тно; невпійма́нно; нечу́тно; *срв.* **Неосяза́емый.**
Неосяза́емость – невідчу́тність на до́тик, неді́ткне́нність, недоти́каність, недотика́льність; непомі́тність; невпійма́нність; нечу́тність (-ности); *срв.* **Неосяза́емый.**
Неосяза́емый – невідчу́тний на до́тик, неді́ткне́нний, недоти́каний, недотика́льний; (*незаметный*) непомі́тний; (*неуловимый*) невпійма́нний; (*неслышный*) нечу́тний.
Неота́пливаемый – неопа́люваний, нето́плений. [Вча́ться в нето́пленій хаті (Грінч.)].
Неотверга́емый – невідки́дуваний, незапере́чуваний, (*приемлемый*) при(й)ня́тни́й.
Неотве́ргнутый – невідки́нутий *и* невідки́нений, непоки́нутий *и* непоки́нений, (*незабракованный*) небрако́ваний, незґанджо́ваний.
Неотверждённый – нестве́рджений; назабезпе́чений; *срв.* **Отверждённый** (*под* **Отвержда́ть**).
Неотве́тственно, *нрч.* – невідповіда́льно, безвідповіда́льно.
Неотве́тственность – невідповіда́льність, безвідповіда́льність (-ности).
Неотве́тственный – невідповіда́льний, безвідповіда́льний. **-ный** *работник* – невідповіда́льний робітни́к.
Неотврати́мо, *нрч.* – невідхи́льно, невідворо́тно, неперебо́рно, неперемо́жно; немину́че; фата́льно; непозбу́тно; *срв.* **Неотврати́мый.**
Неотврати́мость – невідхи́льність, невідворо́тність, непереб́о́рність, неперемо́жність; немину́чість; призна́ченість до́лею, фата́льність; непозбу́тність (-ости); *срв.* **Неотврати́мый. -мость** *бедствия не утешение* – невідхи́льність (немину́чість) ли́ха не потíха.
Неотврати́мый – невідхи́льний, невідворо́тний, непереб́о́рний, неперемо́жний, (*неизбежный*) немину́чий, (*роковой*) призна́чений до́лею, фата́льний, (*неустранимый*) непозбу́тній. [Це непереб́о́рний зако́н істо́рії (Доман.)]. **-мое** *бедствие* – невідхи́льне (немину́че) ли́хо. **-мая** *ошибка* – непозбу́тня по́милка. **-мое** *последствие*, **-мый** *результат* – немину́чий (невідворо́тний) на́слідок.
Неотвя́зно, *нрч.* – невідче́пно, невідв'я́зно, невідкли́чно, невідзи́вно, насти́рливо, насти́рно. [Хоч сам мовчи́ть, але́ своі́м то́ном невідче́пно прига́дує читаче́ві про своє́ а́вторське «я» (Крим.). Га́дка почала́ неодв'я́зно му́ляти хлопчака́ (Крим.). Ри́му за́мість асона́нсу ро́дить невідкли́чно (Кулик)].
Неотвя́зность – невідче́пність, невідв'я́зність, невідкли́чність, невідзи́вність, насти́рливість, насти́рність (-ости).
Неотвя́зный – невідче́пний *и* (*реже*) невідчіпни́й, невідв'я́зний, невідкли́чний, невідзи́вний, насти́рливий, насти́рний. [Невідче́пне ли́хо (Короленко). Невідче́пна ду́мка

(Грінч.). Біль у се́рці перестає́ бу́ти невідчіпни́м (Крим.). Неодв'я́зна наді́я шматува́ла се́рце (Звин.). Всі ті прихи́льні слова́ роди́ли в його́ голові́ ті́льки одну́ невідкли́чну га́дку (Р. Край.). Профе́сора не ки́дала невідзи́вна ду́мка (Крим.)].

Неотвя́зчивость – невідче́пливість, невідче́пність, в'ї́дливість, насти́рливість, насти́рність (-ости); *срв.* **Неотвя́зность.** [Згада́вши чудну́ в'ї́дливість, з якóю вони́ ї́хали слі́дом за мнóю (Корол.)].

Неотвя́зчивый – невідче́пливий, невідчіпни́й, в'ї́дливий, насти́рливий, насти́рний; *срв.* **Неотвя́зный.** [Не будь в'ї́дливий, як та оса́ (Гул.-Артем.)].

Неотга́данный – невідга́даний; невга́даний.

Неотга́дный – невідга́дний. **-ная** *тайна* – невідга́дна та́йна (таємни́ця).

Неотдалённый – недале́кий, неда́льній.

Неотдели́мо, *нрч.* – невідді́льно, невідлу́чно, невідри́вно, неділи́мо. [Цей дух невідлу́чно товаришу́є їм (Крим.)].

Неотдели́мость – невідді́льність, невідлу́чність, невідри́вність, неділи́мість (-ости).

Неотдели́мый – невідді́льний, невідлу́чний, невідри́вний, неділи́мий. [Здава́лося, ні́би Русь єсть неділи́ма часть Ре́чи Посполи́тої пóльської (Куліш)].

Неотёса – (*невежа*) не(о)те́са, нескре́ба, неви́глада, нече́ма (*общ. р.*), (*неуч*) не́ук (*м. р.*) проста́к (-ка́) (*соб.* простá́ччя), -ста́чка, (*пренебр.*) сліпа́к (-ка́, *м. р.*), (*увалень*) вайло́, товпи́га, маку́ха, хамло́ (*общ. р.*), чвала́й (-лая́, *м. р.*), (*вахлак*) мурло́, мурля́ка, (*соб.* мурля́ччя), мурми́ло (*общ. р.*), ґе́вал (*м. р.*), (*зап.*) мудь, вахла́й (-лая́), книп, кни́поть, кабро́, кабря́ка, квак (*м. р.*), (*байбак*) тюхті́й (-тія́), -ті́йка, (*болван, дубина*) бо́вдур, ло́бур (-ра) (*соб.* лобуря́ччя, лобурня́), -бурка, лобуря́ка (*м. р.*), йо́лоп, бевзь (-зя), ло́боз, бе́цман (*м. р.*), незгра́ба, одоро́б(а)ло, доро́бало, бамбу́ла, маму́ла, машту́ла, мачу́ла, марму́за (*общ. р.*), мармо́с (*м. р.*), (*мужлан, пренебр.*) мугир (-ря́) (*соб.* мугиря́ччя), -ги́рка, мугиря́ка (*м. р.*) мужла́й (-лая́, *м. р.*); *срв. ещё* **Неуклю́жий.** [Яка́ була́ неоте́са, тако́ю й зоста́лась (Мова). Ой, ви́йду я за воро́та – нема́ мого́ зло́та, ті́льки стої́ть той нескре́ба, що мені́ не тре́ба (Пісня). Чвалая́ми хо́дять, а бісів прово́дять (Номис). Він таки́й хамло́, поки дочвала́, то й со́нце за́йде (Сл. Гр.). Прова́дячи розмо́ву, цей мурло́ ле́дві поверта́є язико́м (Н.-Лев.). Там таки́й тобі́ мурля́ка, що й сло́ва по-лю́дському не ска́же (Звин.). Чи чу́єш, ти, мурми́ло? (Гул.-Арт.). Ґе́вали, ґе́вали, їм що не ля́пати язико́м, аби ля́пати (Васильч.). Та що й говори́ти з таки́ми му́дями! (Н.-Лев.). Там ходи́ло два: подиви́тись – кни́пи, а як загра́! (Лебед.). Чо́ртів кни́поть, туди́-ж таки́ до пані́в те́шеться (Новомоск.). Чо́ртів кабро́ (Харк.). Хто-ж їй бі́льше лю́бий – пан чи квак? (Хорольщ.). Цить лише́нь, гультя́ю! не зна́єш ша́ни, ди́кий лобуря́ко! (Куліш). А вони́ лобурня́, як одвезу́ть (*сболтнут*) що-не́будь, то за їх зчервоні́єш (Васильч.). Бі́сова ти бамбу́ла, не підбі́жи́ш! (Канівщ.). Не ко́жен ба́чив отаку́ машту́лу, як ото́ був у бу́рсі Мака́р Мусі́йович (Яворн.). Нема́ мого́ марму́зи (Пісня). Там таки́й мачу́ла (Яворн.). Що це за мугиря́ка? (Звин.)].

Неотёсанность – 1) необте́саність *и* (*зап.*) необте́сання, нете́саність, колодува́тість; 2) неоте́саність, невигла́да, нескре́бе[а]ність, простакува́тість, простува́тість, вайлува́тість, маку́хуватість, хамлува́тість, мурлякува́тість, тюхтіюва́тість, лобурюва́тість, незгра́бність, маму́луватість, лома́куватість, брусо́ватість, неокови́рність, мугирність, мугирюва́тість, мугиря́куватість, (*сиволапость*) ре́паність (-ости). *Срв.* **Неотёсанный.**

Неотёсанный – 1) необте́саний, некряжо́ваний, небрусо́ваний, нете́саний, коло́дуватий. [Необте́саний і тяжки́й яре́м мужи́цького бага́тства (Стефаник). Об цю ске́лю нете́сану розби́лося вельмо́жне па́нство (Куліш)]; 2) *перен.* – неоте́саний, неви́гладжений, нескре́бе[а]ний, простакува́тий, простува́тий, про́стий, вайлува́тий, маку́хуватий, хамлува́тий, мурлякува́тий, мурми́луватий, тюхтіюва́тий, лобурюва́тий, незгра́бний, маму́луватий, лома́куватий, брусо́ватий, неокови́рний, муги́рний, мугирюва́тий, мугиря́куватий, (*сиволапый*) ре́паний; *срв.* **Неотёса.** [Звідки він – борода́тий, маму́луватий? (Хвильовий)]. **-ное** (*сиволапое*) *мужичьё* (*пренебр.*) – ре́пана мужва́ (Полт.).

Неотзы́вный – невідкли́чний. **-ный** *друг* – невідгукни́й (скупи́й на ві́дгук) друг, друг без ві́дгуку; друг, що не подає́ ві́стки про се́бе.

Неотклони́мый – невідхи́льний, немину́чий, непозбу́тній; *срв.* **Неотврати́мый. -мый** *удар* – невідхи́льний (немину́чий, непозбу́тній) уда́р.

Неотко́рмленный – негодо́ваний, невгодо́ваний, невідгодо́ваний. **-ный** *кабан* – негодо́ваний *и т. п.* каба́н, (каба́н-)надвірня́к (-ка́). [Негодо́ваний каба́н (Полт.). «А в вас що, каба́н годо́ваний?» – «Ні, надвірня́к!» (Звин.)].

Неоткрове́нность – невідве́ртість, (*неискренность*) нещи́рість; (*скрытность*) прихо́ваність (-ности).

Неоткрове́нный – невідве́ртий, (*неискренний*) нещи́рий, (*скрытный*) прихо́ваний. **-ный**

характер – нещи́ра (прихо́вана) вда́ча.

Неоткры́тый – невідкри́тий, невідчи́нений; неви́явлений, неви́критий; незна́йдений; неви́найдений; (*неведомый*) незна́ний, невідо́мий, (*непубличный*) неприлю́дний; *срв. ещё* **Неоткрове́нный.** [Неприлю́дне засі́дання (Київ)].

Не́откуда, *нрч.* – ні́звідки, ні́звідкіль, ні́звідкіля, ні́відкіль, ні́відкіля, нема́(є) звíдки, нема́(є) звíдкіль *и т. п.* [Ні́звідки ста́ло пра́вди дізна́тися (Грінч.). Ні́звідкіль жда́ти мені́ запомо́ги (Крим.). Рятý нку сподіва́тися було́ ні́звідкіль (Ледянко). Нам ні́звідкіля сподіва́тися гро́шей вели́ких (Основа 1862)].

Неотлага́тельно, -ность, -ный, *см.* **Неотло́жно, -ность, -ный.**

Неотло́жно, *нрч.* – невідкла́дно, невідволо́чно, невідга́йно; пи́льно, притьмо́м, нага́льно; нега́йно; коне́чно[е]; *срв.* **Неотло́жный.** [Доми́ невідкла́дно бу́дуть збудо́вані (Н.-Лев.). Щоб невідкла́дно, яки́й-би суд ми не дали́, сповни́вся (Куліш). Хтось мене́ нага́льно кли́че, хтось мене́ бажа́є притьмо́м поба́чити (Крим.)]. **-но** *нужно* – нега́йно (ко́нче, при́кро, до скру́ту) тре́ба.

Неотло́жность – невідкла́дність, невідволо́чність, невідга́йність; пи́льність, нага́льність; нега́йність; пеку́чість; коне́чність (-ости); *срв.* **Неотло́жный.** [Да́ти ві́льний пляц власти́телеві до́му зо все́ю пи́льністю, в неодволо́чний час (Самійл.)]. **-ность** *этих мероприятий совершенно очевидна* – невідкла́дність (пи́льність) цих за́ходів цілко́м нао́чна (очеви́ста).

Неотло́жный – невідкла́дний, невідволо́чний, невідга́йний, (*настоятельный*) пи́льний, нага́льний, (*немедленный*) нега́йний, (*жгучий*) пеку́чий, (*крайний*) коне́чний. [Невідкла́дна потре́ба (Гр. Думка). Мо́же зага́яти цю невідкла́дну спра́ву (Рада). Вимага́ючи ві́дповіди нега́йної й неодволо́чної (Гр. Думка). Прихо́дьте за́втра, а кому́ пи́льна нужда́, подава́йте бума́ги (Квітка). Іді́ть додо́му, я зна́ю, що у вас є пи́льна робо́та (Н. Гром.). З нетерпля́чкою відрива́ється від ду́же пи́льного ді́ла (Коцюб.). Кого́сь посла́ти в дале́ку доро́гу у пи́льній спра́ві (Коцюб.). У тяжкі́й нага́льній робо́ті (Мирний). Завсігди́ докоря́тиму на́шим уче́ним, що вони́ бага́то копа́ються по архі́вах, забува́ючи про живу́ нага́льну потре́бу (Грінч.). За и́ншою нага́льною робо́тою (Грінч.). Зага́єшся в нега́йнім ді́лі, – за́раз насу́неться на те́бе небезпе́чність (Куліш). Пеку́ча потре́ба (Крим.). Про вся́кі сьогоча́сні пеку́чі спра́ви (Грінч.)].

Неотлу́чка – невідлуча́ння, *оконч.* невідлу́чення. **-ка** *подсудимого, поднадзорного с места пребывания* – невідлуча́ння підсу́дного, піддо́глядного з мі́сця, де він пості́йно перебува́є.

Неотлу́чно, *нрч.* – невідлу́чно, невідсту́пно, невідхі́дно, невідкли́чно, невідзи́вно.

Неотлу́чность – невідлу́чність, невідсту́пність, невідхі́дність, невідкли́чність, невідзи́вність (-ности).

Неотлу́чный – невідлу́чний, невідсту́пний, невідхі́дний, невідкли́чний, невідзи́вний. [Пля́шка з вино́м – його́ невідзи́вний това́риш (Франко)]. **-ный** *глаз, надзор, надзиратель* – невідлу́чне (пи́льне) о́ко, невідлу́чний (невідсту́пний) до́гляд, невідлу́чний (невідхі́дний) догля́дач.

Неотменённый – нескасо́ваний, не(з)анульо́ваний, незне́сений. **-ное** *решение* – нескасо́вана постано́ва (ухва́ла), (*юрид.*) нескасо́ваний ви́рок.

Неотмени́мый, Неотме́нный, *см.* **Неотменя́емый.**

Неотме́нчивый – що не лю́бить касува́ти (скасо́вувати) свої́ постано́ви, твердо́го сло́ва. [Це твердо́го сло́ва люди́на (Полт.)].

Неотменя́емо, *нрч.* – нескасо́вно, невідкли́чно; обов'язко́во, невідмі́нно, коне́чно[е]; невідхи́льно; *срв.* **Неотменя́емый.**

Неотменя́емость – нескасо́вність, невідкли́чність; обов'язко́вість, неві́дмінність; невідхи́льність (-ости); *срв.* **Неотменя́емый.**

Неотменя́емый – нескасо́вний, невідкли́чний; (*обязательный*) обов'язко́вий, (*непременный*) невідмі́нний; невідхи́льний; *срв. ещё* **Неотврати́мый.**

Неотмолённый – невідмо́лений, (*неискупленный*) неспоку́туваний, неспоку́таний.

Неотмоли́мый – невідмоли́мий, невідблага́нний; (*неискупимый*) неспоку́тний. **-мый** *грех* – неспокутни́й гріх.

Неотмщённый – невідо́мщений, непо́[і]мщений. **-ный** *злодей* – непо́мщений лиході́й. **-ное** *злодеяние* – невідо́мщений зло́чин.

Неотмыва́емый – невідми́ваний, (*неотстирываемый*) невідпирни́й, що не мо́жна віді́пра́ти. **-мое** *пятно* – неввідпирна́ пля́ма; пля́ма, що її́ не мо́жна віді́пра́ти.

Неотмы́тый – невідми́тий, незми́тий, (*неотстиранный*) невіді́праний. **-тая** *грязь* – невіді́праний бруд.

Неотнося́щийся *к делу* – сторо́нній, ненале́жний, нестосо́вний, що не нале́жить, що не

стосу́ється до спра́ви, чужи́й спра́ві, (*гал.*) недоти́чний.
Неотожжённый – невідпа́лений. **-ная** *проволока* – невідпа́лений дріт.
Неотпо́йный – ненапі́йливий, ненапите́нний. **-ный** *пьяница* – ненапите́нний п'я́ниця (*пьянчуга*: п'янюга), опия́цький (невсити́мий) п'яни́ця (п'янюга), заливни́й п'яни́ця (Звин.).
Неотпра́вленный – невідпрова́джений, неви́ряджений, невідря́джений, неви́правлений; невіді́сланий, непо́сланий, неви́сланий. **-ное** *письмо* – невіді́сланий (непо́сланий) лист. **-ная** *экспедиция* – невідря́джена експеди́ція.
Неотпу́щенный – невідпу́щений; неви́даний; нерозгрі́шений; неви́гострений, ненаго́стрений, некле́паний; *срв.* **Отпу́щенный** (*под* **Отпуска́ть**). [Неви́даний крам (Полт.). Нерозгрі́шена душа́ (Київщ.). Неви́гострена соки́ра (Луб.). Над голово́ю вже несе́ свою́ некле́пануюко́су коса́р непе́вний (Шевч.)].
Неотрази́мо, *нрч.* – невідпо́рно, невідхи́льно, невідворо́тно, неперебо́рно, неперемо́жно; незапере́чно, незби́то, не(по)хи́бно, (*зап.*) неоми́льно; фата́льно; *срв.* **Неотрази́мый.** *Это лекарство действует* **-мо** – ці лі́ки ма́ють неперемо́жну (чудо́ву) си́лу, ці лі́ки ді́ють (вплива́ють) неперемо́жно (чудо́во, непохи́бно).
Неотрази́мость – невідпо́рність, невідхи́льність, невідворо́тність, неперебо́рність, неперемо́жність; незапере́чність, незби́тість, не(по)хи́бність; фата́льність (-ости); *срв.* **Неотрази́мый.** *Слушателей поражала* **-мость** *его логики* – слухачів вража́ла неперемо́жність його́ ло́гіки.
Неотрази́мый – невідпо́рний, невідхи́льний, невідворо́тний, неперебо́рний, непобо́рний, неподола́нний, неперемо́жний; незапере́чний, незби́тий, (*без промаха, верный*) не(по)хи́бний; (*роковой*) призна́чений до́лею, фата́льний. [Змалюва́ти ді́вчину фа́рбами, створи́ти з не́ї ди́вний, невідпо́рний портре́т, що перед ним ко́жен тремті́в-би (В. Підмог.). Як зберегла́ ти цю непобо́рну ні́жність? (В. Підмог.)]. **-мый** *довод* – незапере́чний (незби́тий) до́каз. **-мый** *красавец* – неперемо́жний (*поразительный*: надзвича́йний, ди́вний) кра́сень. **-мое** *средство против чего* – не(по)хи́бний (неоми́льний) спо́сіб на що. [Я зна́ю нехи́бний (неоми́льний) спо́сіб на щури́ (Зеркало)]. **-мый** *рок* – неперемо́жна (немину́ча) до́ля, (*в выражениях*: так на віку́ (немину́че) суди́лося). **-мый** *удар* – невідхи́льний (неперемо́жний, фата́льний) уда́р. *Его речь производила* **-мое** *впечатление* – його́ мо́ва справля́ла неперемо́жне (непобо́рне) вра́же[і]ння.
Неотрезви́мый – 1) невитверезни́й; безпро́си́пний, раз-у-ра́з п'я́ний. **-мый** *пропойца* – невитверезни́й (непросипе́нний, мо́крий) п'янюга; п'янюга раз-у-ра́з (як дим, як ніч) п'я́ний; 2) незціле́нний, невиго́йний, непопра́вний; *срв.* **Неизлечи́мый. -мый** *мечтатель* – непопра́вний мрі́йник.
Неотреша́емость – невідлу́чуваність, невідді́люваність, (*несменяемость*) незмі́нність (-ности).
Неотреша́емый – невідлу́чуваний, невідді́люваний, (*несменяемый*) незмі́нний.
Неотреши́мость, -мый, *см.* **Неотреша́емость, -мый.**
Неотрица́емый – 1) незапере́чуваний; невідки́д(ув)аний; 2) незапере́чний; *срв.* **Неопровержи́мый.**
Неотры́вно, *нрч.* – невідри́вно, невідсту́пно. [Душа́ моя́ – аж ди́вно – до не́ї, на́че той полі́п, присса́лась невідри́вно (Франко). Невідсту́пно води́в за ним очи́ма з яки́мось ди́ко-пону́рим по́глядом (Франко)].
Неотры́вный – невідри́вний, невідсту́пний. **-ный** *взгляд* – невідри́вний по́гляд.
Неотряся́, *нрч.* – без о́бтрусу, не відтяга́вши, не потяга́вши. **-ся́** *не заплатит* – не відтяга́вши (без недо́плату) не запла́тить. *Кошка* **-ся́** *не с'ест* – кіт не потяга́вши не з'ї́сть; кіт, до́ки не обваля́є, не з'ї́сть (Звин.).
Неотси́дный – невідси́дний, неперечі́куваний; незбути́й, непозбу́тній. **-ная** *беда* – непозбу́тнє ли́хо.
Неотсрочи́мый *и* **Неотсро́чный** – невідкла́дний, (*зап.*) невідрочни́й. [Це пеку́че, невідкла́дне ді́ло (Крим.)].
Неотсту́пно, *нрч.* – невідсту́пно, не відступа́ючи, невідхі́дно, невідкли́чно, невідче́пно, безвідхі́дно, на́висом; *срв.* **Неотвя́зно.** [Йду. Невідсту́пно за мно́ю хма́рка дрібне́ньких му́шок (Коцюб.). Хли́пання обде́ртого чолові́ка, що все ще невідсту́пно стоя́в під двери́ма (Франко). Щур ки́нувся мерщі́й одяга́тись; това́риш не одступа́ючи наганя́в його́ (Васильч.). Ті́шиться тим, що він усе́ тут невідхі́дно (М. Вовч.). Єзуї́ти невідхі́дно оточа́ли лі́жко своє́ї добро́дійки (Ор. Левиц.). Стоя́ла безодхі́дно коло панща́нних люде́й (Н.-Лев.). На́висом хо́дить: «Що я бу́ду роби́ти?» (Липовеч.). Хо́дить на́висом коло не́ї (Звягельщ.)]. **-но** *следить за кем* – невідсту́пно сте́жити (слідкува́ти) за ким.
Неотсту́пность – невідсту́пність, невідхі́дність, невідкли́чність, безвідхі́дність (-ности).

[Невідсту́пністю сво́го проха́ння (Куліш)].

Неотсту́пный – невідсту́пний; невідхі́дний, невідкли́чний, невідче́пний, беввідхі́дний; *срв.* **Неотвя́зный.** [Моя́ розкі́шна, невідсту́пна мрі́є! (Франко). Ти́хий сон іде́ за мно́ю, невідсту́пний, неути́шний (Вороний). Ду́шу гри́зло невідкли́чне каяття́ (Крим.)]. **-ный** *докучала* – невідсту́пний насти́ра, насти́рливий доку́чник.

Неотто́ргнутый – невіді́рваний. **-тые** *земли* – невіді́рвані зе́млі.

Неотхо́дно, *нрч.* – невідхі́дно, безвідхі́дно, не відхо́дячи; *срв.* **Неотлу́чно** *и* **Неотсту́пно.**

Неотхо́дность – 1) невідхі́дність, безвідхі́дність (-ности); *срв.* **Неотлу́чность** *и* **Неотсту́пность**; 2) (*неотчуждаемость*) невідчу́жуваність, невивла́снюваність (-ности).

Неотхо́дный – 1) невідхі́дний, безвідхі́дний; *срв.* **Неотлу́чный** *и* **Неотсту́пный**; 2) (*неотчуждаемый*) невідчу́жуваний, невивла́снюваний.

Неотхо́дчивый – невідхі́дливий, (*сильнее*) запе́клий. **-вое** *сердце* – запе́кле (невідхі́дливе) се́рце, запе́кла душа́.

Неотцве́тший – невідцві́лий, невідкві́тлий. [Напої́ти його́ ду́шу неодкві́тлою свіжино́ю (Ле)].

Неотчё́тливо, *нрч.* – невира́зно, (*о письме, печати*) нечи́тко, (*неразборчиво*) нерозбі́рно, нерозбі́рливо; *срв.* **Нечё́тко.** [Щось вона́ ще говори́ла, та вже невира́зно, ни́шком (М. Вовч.)]. **-во** *говорящий* – невира́зний у вимо́ві, (*лепечущий*) лепетли́вий, белькотли́вий, болботли́вий, (*сщ.*) лепету́н (-на́, *м. р.*), (*ж. р.*) лепе́тя.

Неотчё́тливость – невира́зність, (*о письме, печати*) нечи́ткість, (*неразборчивость*) нерозбі́рність, нерозбі́рливість (-ости); *срв.* **Нечё́ткость.**

Неотчё́тливый – невира́зний, (*о письме, печати*) нечитки́й, (*неразборчивый*) нерозбі́рний, нерозбі́рливий; *срв.* **Неразбо́рчивый** *и* **Нечё́ткий. -вое** *произношение* – невира́зна (нерозбі́рна) вимо́ва. **-вая** *речь* – невира́зна (нерозбі́рна) мо́ва; лепетли́вість, белькотли́вість (-ости).

Неотчужда́емость – невідчу́жуваність, невивла́снюваність (-ности).

Неотчужда́емый – невідчу́жуваний, невивла́снюваний. **-мое** *имение* – невідчу́жуваний мае́ток.

Неотчуждё́нный – невідчу́жений, неви́власнений.

Неот'е́млемость – невіді́йманість, невідня́тність, невідбі́рність, невідби́раність, невідмі́нність, невідкли́чність, невідлу́чність (-ности).

Неот'е́млемый – невіді́йманий, невідня́тни́й, невідбі́рний, невідби́раний, невідмі́нний, невідкли́чний, невідлу́чний; *срв.* **Непреме́нный. -мый** *признак* – невідмі́нна (невідлу́чна, невіднятна́, неминý́ча) озна́ка (прикме́та). **-мое** *условие* – невідмі́нна умо́ва.

Неот'е́мный – невідні́маний, невіднятни́й; *срв.* **Неот'е́млемый.**

Неотыска́ние – незна́хід (-ходу), незна́йдення (-ння), неро́зшук (-ку).

Неоты́сканный – незна́йдений, нерозшу́каний.

Неофи́т – неофі́т (-та), новонаве́рнений (-ного); новохри́ще́нець (-нця).

Неофициа́льно, *нрч.* – неофіці́йно; (*частным образом*) прива́тно.

Неофициа́льный – неофіці́йний; (*частный*) прива́тний.

Неофо́бия – неофо́бі́я, страх перед нови́м.

Неофо́рмленный – неофо́рмлений. [Неофо́рмлені пра́гнення (В. Підмог.)].

Неохо́та – неохо́та, знеохо́та до чо́го, (*нерасположение*) не́хіть (-хоти) до чо́го *и* (*реже*) про́ти чо́го, відра́за до чо́го; *срв.* **Отвраще́ние 2**. [Неохо́та яка́сь напа́ла бала́кати (Крим.). Знеохо́та опанува́ла (його́) (Коцюб.). Він з не́хіттю це ро́бить (Сл. Гр.). Не́хіть до пра́ці (Франко). Не́хіть про́ти то́го, щоб виступа́ти привселю́дно (Крим.). Почува́ла відра́зу до невдя́чних (Коцюб.)]. **-та** *есть* – не хо́четься ї́сти, нема́(є) охо́ти до ї́жі. *Он пошёл с большой* **-тою** – він пішо́в ду́же неохо́че (з вели́кою неохо́тою). *Такая на меня* **-та** *напала* – така́ мене́ не́хіть узяла́.

Неохо́тно, *нрч.* – неохо́че, не́хотя, зне́хотя, зне́хочу, (*диал.*) неохі́тно, (*с неудовольствием*) нера́до. [Він якось неохо́че бала́кав з ни́ми (Кониськ.). Неохо́че й ко́ротко відповіда́ла своє́му го́стеві (Коцюб.). Неохо́че, а обира́ли між се́бе мира́бів (Ле). Не́хотя пани́ ляхи́ до мирово́ї вмо́ви Хмельни́цькому у́хо нахиля́ли (Куліш). Не́хотя відірва́вся Панько́ від свої́х мрій (Грінч.). Хло́пці послу́хались, але́ зне́хотя (Грінч.). «Давно́!» – зне́хотя промо́вив Сухобру́с і замо́вк (Н.-Лев.). Тро́хи зго́дом одпові́в яко́сь зне́хочу (Корол.). Так яко́сь неохі́тно й сади́ть, як воно́ хо́лодно (Борзенщ.). Фі́рмани нера́до вози́ли де́рево (Франко)].

Неохо́тный – неохо́чий. [До гові́рки неохо́чий (Франко). Не бу́дьте-ж ви такі́ до зго́ди неохо́чі (Самійл.)].

Не́охоть – 1) неохо́та, не́хіть (-хоти), небажа́ння (-ння); *срв.* **Неохо́та, Неуслу́жливость**; 2) лі́нощі (-щів *и* -щей), лі́ньки (-ків); *срв.* **Лень 1**; 3) (*человек*) лін(т)ю́х (-ха́), ле́дар (-ря),

ледáщо (*ср. р.*); *срв.* **Лентя́й.**
Неохо́чий, *см.* **Неохо́тный.**
Неохраня́емый, *см.* **Необерегáемый.**
Неоценённость – 1) неоцíненість, неоцінóваність, (*зап.*) неотаксóваність; 2) неоціне́нність, кохáність, лю́бість (-ости). *Срв.* **Неоценё[é]нный.**
Неоценённый – 1) неоцíнений, неоцінóваний, що йомý ціни́ не склáдено, (*зап.*) неотаксóваний. **-ная** *лошадь* – неоцíнений кінь; кінь, що йомý ціни́ не склáдено; 2) **-не́нный** (*дорогой*, *ласк.*) – неоціне́нний, дороги́й, кохáний, ми́лий, лю́бий, що йомý (й) ціни́ немá(є). **-ный** *друг* – дороги́й (неоціне́нний) друг; друг, що йомý (й) ціни́ немá(є).
Неоцени́мость – 1) неоціне́нність, неоцíнність, (*драгоценность*) коштóвність, дорогоцíнність (-ности); 2) *см.* **Неоценённость.**
Неоцени́мый – 1) неоціне́нний, неоцíнний, (*драгоценный*) коштóвний, дорогоцíнний. **-мое** *сокровище* – неоціне́нний скарб; 2) *см.* **Неоценё[é]нный 2.**
Неочереднóй – нечергóви́й, (*внеочередной*) понадчергóви́й, позачергóви́й, що понад (поза) чéргóю; безчерéжний.
Неочерчённый – необчéркнутий *и* необчéркнений, необвéдений, (*неопределённый*) неокрéслений, неви́значний. [Почуття́ неокрéслені словáми (Л. Укр.)].
Неочи́щенный, *хим.* – нечи́щений, нерафінóваний.
Неошибáющийся – безпоми́льний, непоми́льний, неоми́льний.
Неощути́мый, Неощути́тельный – невідчýтний, непомíтний. **-мая** *перемена климата* – непомíтна змíна клíмату (підсóння). *Почти* **-мая** *боль* – мáйже непомíтний (невідчýваний) біль.
Неощущáемый – невідчýваний, що не відчувáють.
Непáдкий *на что* – нелáсий до чóго, на що, неохóчий до чóго, нежадíбний на що.
Непáмятливый – непам’ятки́й, непам’ятли́вий, непам’ятýщий.
Непáмятность – 1) безпáм’ятність, нетя́мкість; непáм’яткість, непам’ятли́вість; 2) непáм’ятність (-ости). *Срв.* **Непáмятный.**
Непáмятный – 1) (*беспамятный*) безпáм’ятний, нетямки́й; непам’ятки́й, непам’ятли́вий. **-ный** *человек* – непам’яткá (*туповатый*: нетямкá) люди́на, забýдько, нетя́мко; 2) (*недостопамятный*) непáм’ятний. **-ный** *случай* – непáм’ятний ви́падок (-дку).
Непамятозлóбивый, -злóбный – незлопóмний, незлопам’ятли́вий; *срв.* **Незлопáмятный.**
Непамятозлóбие – незлопóмність, незлопам’ятли́вість (-ости).
Непáмятство – непритóмність, безтя́мність (-ности); *срв.* **Беспáмятство.**
Непарáдный – непарáдний; прóстий, звичáйний. **-ная** *одежда* – непарáдна (звичáйна, будéнна) одéжа.
Непараллéльный – непаралéльний, нерівнобíжний.
Непáрно, *нрч.* – непари́сто, непáрно.
Непарнокопы́тный – непаристокопи́тий.
Непáрность – непари́стість, непáрність; розпарóваність (-ости).
Непáрный – непари́стий, непáрний, не до пáри; розпарóваний. [Непари́сті чóботи (Лубенщ.). Сідлó з розпарóваними стремéнами (Куліш)]. **-ные** *волы* – непари́сті воли́ (воли́-)рóзпарки (-ків).
Неparти́йность – непартíйність, позапартíйність; (*беспристрастие*) безсторóнність (-ности).
Непарти́йный – непартíйний, позапартíйний; (*беспристрастный*) безсторóнній.
Непасёный – несподíваний, неготóвлений. **-ный** *пир* – несподíваний (неготóвлений) бéнкéт.
Непáханный – неóраний. [Ни́ву неóрану дóщик поли́в (Чупр.)].
Непáхотный – неробóчий, не під ріллю. **-ная** *земля* – неробóча земля́; неóрна земля́.
Непахотоспосóбный – неóрний.
Непахýчий – непахýчий, непахýщий, незапашни́й, непахню́чий.
Непáч – непáч (-ча); *срв.* **Нэ́пман.**
Нéпашь – неóрана земля́; цілинá, ціли́к, перелíг, облíг (-лóгу); (*подсека*) зруб, ви́руб (-бу). [Лежи́ть облóгом лан ширóкий твій (Франко)].
Непервоклáссный – 1) непершоря́дний, другоря́дний; 2) неперш[в]оклáсний. *Срв.* **Первоклáссный.**
Непервостепéнный – непершоря́дний; неособли́вий *и* (*зап.*) неособли́вший, поганéнький, аби́-яки́й. **-ный** *музыкант* – поганéнький (аби́-яки́й) музи́ка.
Непереборчивый – невередли́вий, неперебíрливий.

Неперводи́мый – неперекладáнний, неперекла́дний, чужи́й для перéкладу, що не піддаєтся перéкладові (перекладáнню).
Неперево́дный – 1) неперевéдений; 2) неперекладни́й, неперекла́даний. *Срв.* **Перево́дный.**
Непереводя́щийся – невивíдни́й. [У йóго грóші невивідні (Звин.)].
Неперевози́мый – неперевíзни́й.
Непередава́емость – 1) невіддáваність, несказáнність, невимóвність (-ности); *срв.* **Невырази́мость**; 2) *см.* **Неотчужда́емость.**
Непередава́емый – 1) невіддáваний, несказáнний, невимóвний; *срв.* **Невырази́мый**; (*невоспроизводимый*) невідтворéнний. [Пихá булá в обóзі несказáнна (Куліш). З невимóвною зневáгою поглянув на мéне (Крим.)]; 2) *см.* **Неотчужда́емый.**
Непередвижно́й – непересувни́й, непереставни́й; нерухóмий; постíйний.
Непережжённый – неперепáлений.
Непережига́емый – неперепáлюваний.
Непере́лива – неперéливки (-вків). *Пришла пиву* **-ва** – трáпилися неперéливки.
Неперноси́мый – неперенóшуваний; нестéрпний, нестерпу́чий, (*зап.*) незнóсний. **-мая** *боль* – нестерпу́чий (нестéрпний) біль.
Непересека́ющийся – неперехрéсний.
Неперехо́дный – неперехідни́й. **-ный** *глагол, грам.* – неперехіднé дієслóво.
Непеча́тный – таки́й, що не до дру́ку; нецензу́рний; непристóйний; соромíтський, соромíтний. **-ная** *брань*, **-ное** *выражение*, **-ное** *словцо* – непристóйна (соромíтська) лáйка, непристóйний ви́раз, ви́раз не до дру́ку, соромíтне (не до дру́ку) слівцé.
Непиво́ха, *см.* **Непью́щий.**
Нупи́санный – 1) непи́саний, незапóвнений, чи́стий, бíлий. [Час – то бíлий лист папéру, виж – на кáртці письменá (Франко)]. **-ная** *грамота* – непи́сана (чи́ста) грáмота. **-ный** *вексель* – незапóвнений вéксель; 2) у́сний, словéсний, непи́саний; *срв.* **Изу́стный.** [Непи́сана словéсність нарóду українського (Куліш). Се був сам закóн непи́саний (Ле)].
Непита́тельность – непожи́вність, нежи́вність (-ности).
Непита́тельный – непожи́вни́й, нежи́вни́й, (*реже*) нетривни́й. [Пожи́вок несмачни́й, нетривни́й (Н.-Лев.)].
Непиту́щий, *см.* **Непью́щий.**
Непла́вкий – нетопки́й.
Непла́вкость – нетóпкість (-кости).
Непла́вный – неплавки́й, неплáвний, рвачки́й, ури́вчастий, пори́вчастий. **-ная** *речь* – неплавкá (рвачкá) мóва.
Непла́новый – неплáнóвий, позапланóвий; безпланóвий.
Непланоме́рно, *нрч.* – безпланóво.
Непланоме́рность – безпланóвість.
Непланоме́рный – безпланóвий.
Неплатёж – неплатíж (-тежу́), несплáта, несплáчення, неви́плáта, неви́плат (-ту).
Неплатежеспосо́бность – неплатоспромóжність, платíжна неспромóжність (-ности).
Неплатежеспосо́бный – неплатоспромóжний, неспромóжний плати́ти.
Неплатёжный – неоплáчуваний, невиплáчуваний, неплатíжний. **-ный** *рост* – невиплáчувані відсóтки. **-ное** *взыскание* – неплатíжне справля́ння, справля́ння за неплатíж.
Неплате́льщик, -щица – неплáтни́к (-кá), -ни́ця, неплатíжник, -ниця, недоплáтник, -ница, неплатíй (-тія́), -тíйка. **-щик** *злостный* – зловми́сний неплáтник (неплатíй).
Неплате́льщиков – неплáтникíв (-кóва, кóве), неплатíжникíв (-кова, -кове).
Неплате́льщичий – неплáтни́цький, неплатíжницький.
Неплатя́щий – 1) неоподаткóваний; 2) *сщ., см.* **Неплате́льщик.**
Неплеменно́й – незавідськи́й, неплеме[і]нни́й, нерасóвий, нерозплідни́й; прóстий, звичáйний. [Незавідськи́й кабáнчик (Лубенщ.). Прóсті ку́ри (Мирг.)].
Непло́д, Непло́да – 1) недорíд (-рóду), невражáй (-жáю); *срв.* **Непло́дие.** *На груши* **-да** – на гру́ші недорíд, гру́ші не вроди́ли, груш не вроди́ло. *У нас деньгам* **-ло́д** – у нас грóші не вóдяться, (*шутл.*) у нас на грóші недорíд (посу́ха); 2) **-да** – неплíдниця; *срв.* **Непло́дный** (**-ная** *женщина*).
Непло́дие – 1) неплíддя (-ддя), неплíдність (-ности), (*недород*) недорíд (-рóду); *срв.* **Непло́дность.** *На овощи* **-дие** – на горóдину недорíд, горóдина не вроди́ла, горóдини не вроди́ло.
Непло́дливость – 1) непло[і]дли́вість, неплодови́тість, (*о земле*) нехлíбність,

нехліборо́дність, неврожа́йність (-ости); 2) *см.* **Непло́дность.**
Непло́дли́вый – 1) непло[і]дли́вий, неплодови́тий, (*о земле, стране*) нехлі́бний, нехліборо́дний, неврожа́йний; 2) *см.* **Непло́дный.**
Непло́дность – неплі́дність, неплодю́ч[щ]ість, неродю́чість, я́ловість (ости); *срв.* **Непло́дный.**
Непло́дный – (*обыкнов. о женщине*) неплі́дний, (*о самке животн. ещё*) неплодю́ч[щ]ий, (*о земле, растениях*) неродю́чий, я́ловий. [Пе́рва його́ жі́нка була́ неплі́дна (Г. Барв.). Камі́ння скрізь понад шля́хом нави́сло неплі́дне та го́ле (Л. Укр.)]. **-ная** *женщина* – неплі́дна жі́нка, неплі́дниця, непло́да, безді́тниця, (*диал.*) бездітки́ня. **-ная** *корова* – я́лівка, я́ловиця; *срв.* **Не́тель. -ные** *овцы, коровы*, *соб.* – ялівни́к (-ку́). *Оставаться, остаться* **-ной** (*о самке животн.*) – я́ловіти, зая́ловіти. *Сделаться, стать* **-ной** – з'я́ловіти.
Неплодо́вый – неплодови́й, неовоче́вий, неродю́ч[щ]ий. [Верба́ – неродю́че де́рево (Полт.)]. **-вый** *сад* – неовоче́вий сад(о́к).
Неплодоро́дка – неродю́чість, неплодю́ч[щ]ість (-ости).
Неплодоро́дный (*о земле*) – неродю́чий, неплодю́ч[щ]ий. [Неродю́чий ґрунт (Лубенщ.). Їх неродю́ча земля́ ви́гнала з сво́го кра́ю (Грінч.)].
Непло́дство, *см.* **Непло́дие.**
Непло́дствование – 1) перебува́ння (пробува́ння) неплі́дним *и т. п.* (*срв.* **Непло́дный**), неплодува́ння; 2) *см.* **Непло́дие.**
Непло́дствовать – бу́ти неплі́дним *и т. п.* (*срв.* **Непло́дный**), неплодува́ти. *Нива* **-вует** – ни́ваваку́є (обло́гом лежи́ть). *Его разум* **-вует** – його́ ро́зум марну́ється (дарму́ється).
Непло́тно, *нрч.* – нещі́льно, нести́сло, на-о́слаб. [Че́рез нещі́льно причи́нені віко́нниці просми́кувались сму́ги сві́тла (Н.-Лев.)].
Непло́тный – 1) нещі́льний, нести́слий, негусти́й, (*пористый*) дірча́стий, шпари́стий. [Нещі́льний ґрунт (Київ)]; 2) (*о челов. и животн.*) негладки́й, (*только о челов.*) неогрядни́й. *Срв.* **Пло́тный, Доро́дный.**
Непло́хо, *нрч.* – непога́но, незле́, неке́псько, незгі́рш(е), (*диал.*) несугі́рш. [Непога́но намальо́ваний (Крим.). Пое́тові жило́сь між ни́ми незгі́рш (Куліш). І жило́сь тоді́ незгі́рше (Франко). Живе́ться мені́ несугі́рш (Липовеч.)].
Неплохо́й – непога́ний, незли́й, неке́пський, незгі́рший, (*диал.*) несугі́рший, (*хороший*) до́брий, га́рний; *срв.* **Плохо́й.** [Робі́тник з йо́го непога́ний (Звин.). На́че незгі́рші оселе́дці (Борзенщ.). Чолові́к він несугі́рший (Липовеч.)].
Не́плошь – тяму́ха (*общ. р.*), спри́тник, мотору́н (-на́), мите́ць (-тця́); *срв.* **Ловка́ч, Маста́к.**
Не́пман *и т. д., см.* **Нэ́пман.**
Непобеди́мо, *нрч.* – неперемо́жно, непобо́рно, непobори́мо, нездола́нно, (*устар.*) незвитя́жно, необо́рно, необори́мо. [Туди́ мене́ потягну́ло неперемо́жно (М. Левицьк.)].
Непобеди́мость – неперемо́жність, непобо́рність, непобори́мість, нездола́нність, неподола́нність, (*устар.*) незвитя́жність, необо́рність, необори́мість (-ости). [Водоспа́ди тільки шу́мом дава́ли зна́ти про свою́ неперемо́жність (Ле)].
Непобеди́мый – неперемо́жний, непобо́рний, непобори́мий, нездола́нний, неподола́нний, (*устар.*) незвитя́жний, необо́рний, необори́мий; *срв.* **Неодоли́мый.** [Нікче́мні за́ходи доктрине́рства перед неперемо́жною си́лою фа́ктів (Грінч.). Неперемо́жною си́лою ві́яло від ціє́ї ма́си живи́х тіл (Кирил.). Го́рдую, неперемо́жну си́лу рука́ підсту́пна жі́нки подола́ла (Л. Укр.). Зи́чили, щоб він був щасли́вий та неперемо́жний (Крим.). Непобо́рна завзя́тість (Н.-Лев.). Куди́ мою́ ду́шу ки́нуть о́чі тво́ї непобо́рні (Грінч.). Самсо́на ру́ки непобо́рні (Л. Укр.). Кого́-ж тепе́р нам стра́шно, нам непобо́рним, недося́жним (Усенко). Вона́ непобори́ма па́ні (Куліш). Між на́ми сто́їть яки́йсь нездола́нний мур (Корол.). За незвитя́жних себе́ козаки́ вважа́ли (Куліш). Вого́нь дмухну́в га́дом, а да́лі ви́скочив ще потужні́ший, ще могутні́ший, як незвитя́жний перемо́жець (Коцюб.). Чоло́м тобі́, си́нє, широ́кеє мо́ре. Міцне́, необо́рне! (Вороний). Не подола́ти ї́ї необо́рну (Л. Укр.). Коза́цтво ди́хало необори́мим ду́хом руї́ни (Куліш)].
Непобеждённый – неперемо́жений, неподо́ланий, нездо́ланий, незвитя́жений.
Непобори́мый, Непобо́рный – непобо́рний, непобори́мий; *срв.* **Непобеди́мый.**
Непова́дно, *нрч.* – неу[в]на́дно, неу[в]на́дливо, незна́дно. *Чтобы* **-но** *было* – щоб неуна́дно (незна́дно) було́, щоб не корті́ло.
Непова́дный – 1) нела́сий, нелако́мий, незвабли́вий, незна́дни́й, неприна́дний, неприва́бний. **-ный** *кусок* – нела́сий (нелако́мий, неприва́бний) шмато́к (-тка́); 2) (*непотачливый*) непобла́жливий, непопу́скливий, непоту́рливий, що не дає по́пуску (по́туру).

Непови́нно, *нрч.* – неви́нно, безви́нно, безневи́нно. [Безви́нно гна́ли мене́ ду́ки (Куліш)].
Непови́нность – 1) невинува́тість, неви́нність, непови́нність, безви́нність, безневи́нність у чо́му *и* чому́; 2) непідле́глість (-ости).
Непови́нный – 1) невинува́тий, неви́нний (*в сказ. и* неви́нен), непови́нний, безви́нний, безневи́нний у чо́му *и* чому́; *срв.* **Неви́нный 1 а.** [Я в тім неви́нен (Звин.). Неви́нен я тому́, що су́мно співа́ю (Франко). Кара́йте мене́, а непови́нного пусті́ть на во́лю (Сторож.). Погиба́є безви́нна люди́на (Грінч.)]. *Ни в чём* **-ный** – ні в чо́му невинува́тий (неви́нний); 2) непідле́глий, що не підляга́є.
Неповинове́ние – непокі́рливість, непокі́рність, неслухня́ність (-ости), непо́слух (-ху), неслухня́нство; *срв.* **Непослуша́ние.** [Кость пе́рший показа́в сте́жку до неслухня́ности (Крим.). (Шко́ла) була́ б гніздо́м крамо́ли і неслухня́ности рабі́в (Самійл.). Каза́в стра́тити слуг за неслухня́ність (Л. Укр.)]. **-ние** *закону* – непо́слух зако́нові (перед зако́ном).
Неповину́ющийся – непокі́рливий, непокі́рний, неслухня́ний, (*стар.*) непослу́шний; *срв.* **Непослу́шный.** [Учини́вся пра́ву посполи́тому непослу́шний (Ор. Левиц.)].
Неповоро́та (*общ. р.*) – неповерта́йло, вайло́, вайлю́ка *и* (*диал.*) вахло́, маку́ха, хаму́ла, маму́ла, мни́ха, лемі́шка, банду́ра, зателе́па, нестеле́па, (*диал.*) нени́ла, гаме́ла, базала́, баланда́, ко́вба, кню́хало, ки́па, пу́хтя, розсоло́да, розтяпа́ка, торо́па, торо́пало, то́вба (*общ. р.*). [Ма́ня була́ непрово́рна і таке́ неповерта́йло, як і її̂ ба́тько (Н.-Лев.). Вайло́ дурне́ (М. Вовч.). От іще́ вахло́ (Полт.). Що ти за чолові́к? ти маку́ха! (Мирний). А цар був ма́буть не маку́ха (Гребінка). Іде́ штри́ха-мни́ха з обі́дом нера́но (Грінч. III). Така́ уже́ зателе́па! – по́ки пове́рнеться! (Дніпропетр.). Така́ вже вдала́сь нестеле́па, роззя́ва (Г. Барв.). Зна́ю я тебе́ базалу́, розтяпа́ку (Яворн.). «Хто пішо́в?» – «Та це та ко́вба посу́нулась!» (Харківщ.). Оце́ ще ки́па сиди́ть!(Чуб VII). Ич яки́й розсоло́да! (Дніпропетр.). Ото́ з те́бе то́вба! (Шейк.)].
Не́поворо́тень – бе́цма́н (-на), леге́йда, сто́вбур (-ра), бре́ус, кнюх, бутурли́н, базалі́й, пухті́й (-ія́), ре́птух, кле́вцур, (*зап.*) маку́х, ла́нтух, ле́мех; *см. ещё* **Неповоро́та.**
Неповоро́тливость – немото́рність, неме́ткість, невору́шкість, неповоро́тність, непо́вороткість, неповоро́тли́вість, неповерта́йливість, не́мність; вайлува́тість, маку́хуватість, хаму́луватість, маму́луватість, маку́луватість, лантухува́тість, ле́мехува́тість, глевтякува́тість, ведме́дкуватість, банду́рува́тість, валькува́тість, зава́лькуватість, зателе́пуватість (-ости); *срв.* **Неповоро́тливый.**
Неповоро́тливый – (*нерасторопный*) немото́рний, неметки́й, неворушки́й, неповоротни́й, неповоротки́й, неповоро́тли́вий, неповерта́йливий, не́мни́й, (*неуклюжий*) вайлува́тий, маку́хуватий, хаму́луватий, маму́луватий, маку́луватий, лантухува́тий, лемі́шкуватий, лемехува́тий, глевтякува́тий, ведме́дкуватий, банду́рува́тий, валькува́тий, зава́лькуватий, зателе́пуватий, зава́лий, зава́жуватий, (*диал.*) заглеме́здий. [Він не ду́же охо́чий до розмо́ви та яки́йсь неворушки́й (Н.-Лев.). Неповоротни́й, як пень (Кониськ.). Таке́ неповоротке́, ведме́дкувате (Запоріжжя). Отаки́й неповоротки́й, та ота́к пла́ва (Мирний). Неповороткі́, як воли́, ми́слі (Кирил.). Свири́д неповерта́йливий, мов віл (Н.-Лев.). Яка́ ти не́мна! (Номис). Чолові́к хаму́луватий (Сл. Гр.). Кінь і до́брий та яки́йсь хаму́луватий (Н.-Лев.). Ото́ ще Андрі́й – лантухува́тий (Черкащ.). Ста́ла така́ лемехува́та (Г. Барв.). Глевтякува́та дити́на (Сл. Гр.). Він хло́пець-би й ні́чо́го, та ду́же ведме́дкуватий (Дніпропетр.). Хло́пець несмі́ливий, банду́руватий (Свидн.). Він яки́йсь валькува́тий, неповоротки́й (Хорольщ.). Зава́лькуватий дід (Г. Барв.)].
Неповрежде́нный – непошко́джений, невшко́джений, невра́жений, непопсо́ваний, (*целый*) ці́лий, ціле́нький, (*совершенно*) цілі́сінький.
Неповреме́нный – неперіоди́чний. **-ное** *издание* – неперіоди́чне вида́ння.
Неповтори́мо, *нрч.* – неповто́рно, (*невозобновимо*) непоно́вно, невідно́вно.
Неповтори́мость – неповто́рність, (*невозобновимость*) непоно́вність, невідно́вність (-ности).
Неповтори́мый *и* **Неповторя́емый** – неповто́рюваний, неповто́рний, (*невозобновимый*) непоно́вний, невідно́вний.
Неповя́занный – незав'я́заний, непов'я́заний, (*платком ещё*) неза́пну́тий *и* неза́пнений, (*с открытой головой*) простоволо́сий. [Убі́гла в ха́ту бо́са й простоволо́са (Полт.)].
Непога́шенный – 1) непога́шений. [Непога́шене сві́тло (Полт.)]; 2) несплачений, неви́плачений. [Неспла́чений борг (Київ)].
Непоги́бший – нез(а)ги́блий, незаги́нулий; непропа́щий, нестра́чений.
Непого́да – него́да, непого́да, (*слякоть*) сльота́; *срв.* **Нена́стье.** [Нена́че со́нце ви́йшло з-за хмар після до́вгої него́ди та сльоти́ (Н.-Лев.). У дощ, у него́ду змо́кне було́ (Коцюб.). Не вважа́ючи на будь-яку́ спе́ку, будь-яку́ него́ду (Крим.). Насти́гне ніч та него́да серед го́лого

сте́пу (Васильч.)]. *В* **-ду** – під него́ду. [Під ві́тряну жорстку́ него́ду, як Тибр кипі́в і би́вся з берега́ми (Куліш)]. *От* **-ды** – від него́ди, з него́ди. [Верства́ вся почорні́ла від него́ди (Мирний)].

Непого́диться – не(по)го́дитися, сльоти́тися; *срв.* **Нена́ститься.** [Сльоти́ться та й сльоти́ться, і кінця́ не ви́дко (Липовеч.)].

Непого́дица – него́диця, него́донька, него́дочка.

Непого́дливый, Непого́дный – непого́жий, него́дяний, непогі́дний, не(по)го́дливий, сльо́тавий; *срв.* **Нена́стный, Нена́стливый.**

Непого́душка, *см.* **Непого́дица.**

Не́погодь, Непого́дье – не́годь *и* не́гідь, не́погідь (-годи), него́ди (*р.* него́д), него́дяний час, сльо́ти (*р.* сльот), (*мокредь*) мокре́ча. *Нам нынче что-то,* **-дье** – нам сього́дні щось не щасти́ть (нема́є ща́стя).

Непого́жий, *см.* **Непо́годливый.**

Непогребённый – непохо́ваний.

Непогреши́мо, *нрч.* – непохи́бно, непоми́льно, непогрі́шливо, непогрі́шно, непохи́бливо; безпохи́бно, без помило́к, без по́милки.

Непогреши́мость – непохи́бність, непоми́льність, непогрі́шливість, непогрі́шність, непохи́бливість; безпохи́бність (-ости). [З рішу́чістю життє́вого до́свіду і непохи́бности (Франко). Сподіва́юся, що ви в цій спра́ві не втілена непоми́льність (Грінч.). Католи́цька це́рква проголоси́ла безпохи́бність па́пи (Павлик)].

Непогреши́мый – непохи́бний, непоми́льний, непогрі́шливий, непогрі́шний, непохи́бливий; безпохи́бний. [Одна́ нау́ка непохи́бна (Куліш). Ка́же, що він (па́па) безпохи́бний (Павлик)].

Непогреши́тельный, *см.* **Непогреши́мый.**

Неподалёку, *нрч.* – недале́ко (кого́, чого́ *и* від ко́го, від чо́го), невдалеку́, неподалеці́, непоо́даль (від ко́го, від чо́го), (*поблизости*) поблизу́, бли́зько, (*зап.*) близь (кого́, чого́); *срв.* **Недалёко 1**. [На́ша ха́та недале́ко шко́ли (Звив.). Ми сидимо́ (*живём*) недале́ко вас (Крим.). І дру́гий дуб од йо́го неподалеці́ (Борз.). Тут непоо́даль від порохо́вні дімо́к сто́яв (Свидн.). Бли́зько лі́жка своє́ї поме́рлої не́ньки (Л. Укр.). Стари́й зупини́вся близь не́го (Франко)].

Непода́тливость – непідда́тливість, непода́тливість, незда́тливість; непосту́пливість, незгі́дливість (-ости); *срв.* **Непода́тливый.**

Непода́тливый – непідда́тливий, непода́тливий, незда́тливий; (*неуступчивый*) непосту́пливий, незгі́дливий; *срв.* **Упо́рный.** [З його люди́на непідда́тлива (Крим.). Незда́тливий чолові́к (Н.-Лев.)].

Неподатно́й – неподатко́вий; неоподатко́ваний, ві́льний від пода́тків. **-но́е** *сословие* – неоподатко́ваний стан.

Непода́ча – неподава́ння, *оконч.* непода́ння́, не(по)да́ча. *По* **-че** *заявления в срок в просьбе отказать* – че́рез по́дану несвоєча́сно (після те́рміну, після стро́ку) зая́ву (через непода́ння́ своєча́сно зая́ви) в проха́нні відмо́вити. **-ча** *вагонов в срок повлекла срыв снабжения* – че́рез несвоєча́сно (невча́сно) по́дані ваго́ни (через несвоєча́сне пода́ння́ ваго́нів) зі́рвано постача́ння.

Неподве́домственность – непідуря́дність, непідле́глість, (*специальнее*) непідвідо́мність (-ости).

Неподве́домственный – непідуря́дний, непідле́глий, (*специальнее*) непідвідо́мний; *срв.* **Неподчинённый.** [Устано́ви непідле́глі Районо́вому Викона́вчому Комі́те́тові (Вісті)].

Неподве́рженность – непідпа́лість, непідда́тливість; чу́жість, незда́тність (-ости); *срв.* **Неподве́рженный.**

Неподве́рженный – непідпа́лий під що, непідда́тливий, чужи́й чому́, незда́тний до чо́го, на що *и* що роби́ти, неско́рий на що. *Он* **-жен** *простуде* – він не ле́гко засту́джується (неско́рий на засту́ду, не піддає́ться засту́ді). **-ный** *ошибкам* – ві́льний від помило́к, чужи́й помилка́м, незда́тний помиля́тися (на помилки́). **-ный** *тлению* – нетлі́нний. **-ный** *гниению* – негни́льний.

Неподви́га – недви́га, (*шутл.*) недвижи́мко, недвижи́мка, неповору́шко; *срв.* **Лежебо́к, У́вален.**

Неподви́жно, *нрч.* – нерухо́мо, непору́шно, (*редко*) неру́шно, неповору́шно, недви́жно. [Ціл́ісінький день проле́жить нерухо́мо (М. Вовч.). Ти́хо, нерухо́мо, на́че шкло, стої́ть на Десні́ вода́ (Кониськ.). Її́ о́чі нерухо́мо диви́лись на дрібне́ньку кві́точку (Л. Укр.). Сидів нерухо́мо, аж до́ки прийшла́ на змі́ну ва́рта (Кирил.). І я у знемо́зі лежу́ непору́шно (Вороний). Мовча́ла і сиді́ла непору́шно, мов кам’яна́ (Грінч.). Непору́шно стоя́ть дерева́

(Коцюб.). Саї́д-Алі́ непору́шно сиді́в (Ле). Сиді́ла непору́шно на одному́ мі́сці (Н.-Лев.). Вуста́ німі́ють згóрнені неру́шно (Дніпр. Ч.). Недви́жно тéмні дерева́ стоя́ть (Франко). Нічóго не говори́в, си́дячи недви́жно, покі́рно (Виннич.)].

Неподвижнóй – 1) нерухóмий, непересувни́й; глухи́й. **-на́я** *гайка* – глуха́ га́йка; 2) нерухли́вий, неповорушни́й недвижи́мий, (*застывший*) засти́глий; *срв.* **Неподви́жный.** [Óчі вели́кі і нерухли́ві (Франко). З мéртвим, засти́глим обли́ччям (Коцюб.). Засти́гла душа́ узбéчки (Ле)].

Неподви́жность – нерухóмість, непору́шність, (*редко*) неповору́шність, недви́жність, недвижи́мість (-ости). [Украї́на вóлею й невóлею з нерухóмости ви́йшла (Куліш). Зоста́лося вражі́ння пóвної нерухóмости (Л. Укр.). Ру́ки втра́тили важку́ непору́шність (Коцюб.)].

Неподви́жный – нерухóмий, непору́шний, (*редко*) неру́шний, неповору́шний, недви́жний, недвижи́мий; *срв.* **Неподвижнóй 2**. [Біля стóлу сиді́ла нерухóма (Грінч.). Берéз плаку́чих нерухóмі ві́ти (Л. Укр.). Ліс стоя́в нерухóмий, мов мéртвий (Коцюб.). Сиди́ть, як гора́ кам'яна́я, нерухóмая, в пова́жному спокóю (Васильч.). Дóвго ди́виться в яку́сь вітри́ну нерухóмий, моноліт́ний (Кирил.). Óчі тéмні й блиску́чі і нерухóмі, мов скам'яні́лі (Головко). Я прийшóв, щоб ста́ти дозóром непору́шним, незлóмним, як мур (Терещенко). Якéсь опу́дало стоя́ло за вікнóм, нена́че мéртве, непору́шне (Н.-Лев.). Мра́ка непору́шна ви́сить у вóздусі (Стефаник). Непору́шне камі́ння – емблéма дові́чности, незмі́нности (Грінч.). Над ти́хим, неру́шним дівча́тком (Грінч.). Вéлетень недви́жний (Куліш). Сиди́ть він, ску́лившись від хóлоду, недви́жний (Франко). До тóго дочастува́лися, що він недвижи́мий зроби́вся (Мартин.)]. **-ная** *звезда* – нерухóма (недви́жна) зоря́. **-ное** *существо* – нерухóма (неповору́шна) істóта, недви́га; *срв.* **Неподви́га.** *Делаться сделаться* **-ным** – роби́тися (ставáти), зроби́тися (ста́ти) нерухóмим, дерев'яні́ти, задерев'яні́ти, (*зап.*) дереві́ти, задереві́ти; *срв.* **Окоченева́ть.** [Шéпти стиха́ють, ли́ця дереві́ють (Стефаник)]. *Остаться* **-ным** – лиши́тися непору́шним (нерухóмим), (*образно*) прикипі́ти (на мі́сці); *срв.* **Оцепенéть.** [Так і прикипі́в на мі́сці (М. Вовч.)].

Неподвла́стность – непідвла́дність, (*неподчинённость*) непідлéглість (-ости).

Неподвла́стный – непідвла́дний, (*неподчинённый*) непідлéглий. [Здола́ю жи́ти не рабóм злидéнним, а ві́льним, непідвла́дним (Л. Укр.)].

Неподготóвленность – непідготóваність до чóго, ненаготóвленість, неготóвість, неналáгодженість.

Неподготóвленный – непідготóваний до чóго, ненаготóвлений, неготóвий, неналáгоджений. [Аж на́дто непідготóвана слуха́чка (Крим.). Схопи́ли йогó непідготóваним (Виннич.). Раптóві події́ застава́ли Саї́да зненá́цька, непідготóваним (Ле). До рефóрми неготóві (Павлик)].

Неподда́тный, Неподда́точный, Неподдаю́щийся – непідда́тний, непідда́тливий; (*несклонный*) несхи́льний; (*упорный*) упéртий. **-ный** *спорщик* – упéртий (непідда́тливий) суперéчник. **-щаяся** *лечению болезнь* – х(в)орóба (неду́га) упéрта прóти лі́ків (непідда́тлива для лі́ків); х(в)орóба (неду́га), що не даéться ви́лікувати.

Неподдéльно, *нрч.* – непідрóблено, не(з)фальшóвано, нефальши́во; невда́вано, нелука́во, правди́во, щи́ро; *срв.* **Неподдéльный.**

Неподдéльность – непідрóбленість, не(з)фальшóваність, нефальши́вість; невда́ваність, нелука́вість, спра́вжність, правди́вість, справдéшність, щи́рість (-ости); *срв.* **Неподдéльный.**

Неподдéльный – непідрóблений, не(з)фальшóваний, нефальши́вий, (*непритворный*) невда́ваний, нелука́вий, (*истинный*) спра́вжній, правди́вий, справдéшній, (*чистый*) щи́рий, (*сильнее*) су́то-щи́рий. [З непідрóбленим здивува́нням (Крим.). Му́жність правди́ва (Грінч.). Щи́ре зóлото (Полт.). Це не ка́зка, а щи́рая пра́вда (Чуб. II)]. **-ное** *вино* – непідрóблене (натура́льне) винó.

Неподéлу, Неподéльно, *нрч.* – не ді́ло, не до ді́ла, не до путтья́, не розсу́дливо. **-лу** *говоришь* – не до ді́ла говóриш, (*ирон.*) дурни́ці (нісені́тницю) речéш (*ерунду порешь*) нісені́тницю верзéш (плетéш), ка́-зна-що верзéш.

Неподéльчивый – неподі́льчивий.

Неподéржанный – невжи́ваний, невжиткóваний, (*об одежде*) ненóшений, (*новый*) нови́й.

Неподкóванный – некóваний, непідкóваний, непідку́тий, (*о лошадях иногда ещё*) бóсий. [Бóсі кóні (Франко)].

Неподкреплённый – непідси́лений, непоси́лений, непідпéртий, (*пищею*) непідживлений.

Неподку́па – непідпла́тна (непрода́жна, пéвна, чéсна) люди́на, (*редко*) незаку́па, (*образно*) непрода́жна душа́ (сóвість).

Неподкупнóй, *см.* **Неподку́пный.**

Неподку́пность – непідку́пність, незаку́пність, непідпла́тність; некори́стливість (-ости).
Неподку́пный – непідку́пний, незаку́пний, непідпла́тний, непрода́жний; некори́стливий. [Там уся́к гово́рить пра́вду непідку́пними уста́ми (Самійл.). З ме́не люди́на непрода́жна, вся́кому скажу́ пра́вду в ві́чі (Звин.)].
Неподла́д, *нрч.* – не в лад, не до ладу́, не під ла́д, не рука́, не на ру́ку, не підхо́же ді́ло. [Коли́ на́ше не в лад, то ми й наза́д (Приказка)].
Неподлежа́ние – неналéжність, (*неподверженность*) непідляга́ння (-ння), непідле́глість (-ости); *срв.* **Неподлежа́щий.**
Неподлежа́щий – неналéжний до чо́го, непідле́глий чому́; *срв.* **Подлежа́щий. -щий** *уплате* – неналéжний до ви́пла́ти.
Непо́дметённый – непідме́тений, неви́метений, незаме́тений, незамі́таний. [На підло́зі лежа́ло незамі́тане сміття (В. Підмог.)].
Неподо́ба – неподо́ба, неподо́бне (-ного), неподо́бна річ (*р.* ре́чи). [Неподо́ба зі́рці про́ти мі́сяця зіхо́дити, неподо́ба ді́вці до козака́ та вихо́дити (Пісня). Горду́ючи мно́ю, воні́ неподо́бнеє ро́блять (Потебня)].
Неподоба́ющий – неподо́бний; (*неприличный*) непристо́йний. **-щее** *дело, см.* **Неподо́ба. -щим** *образом* – неподо́бно. [І що за ди́кий зви́чай – виявля́ти так неподо́бно ту́гу (Л. Укр.)].
Неподо́бие, Неподо́бное, *см.* **Неподо́ба.**
Неподража́емость – ненаслідо́вність; невідтворе́нність; незрівня́нність; нечу́ваність; недося́жність (-ности); *срв.* **Неподража́емый.**
Неподража́емый – ненаслідо́вний, (*невоспроизводимый*) невідтворе́нний, (*несравненный*) незрівня́нний, (*неслыханный*) нечу́ваний, (*недостижимый*) недося́жний. [Ненаслідо́вна своєрі́дність його́ пое́зії (М. Зеров)].
Неподста́ть, *нрч.* – не до ді́ла, не ли́чить, не годи́ться, не до ро́сту, не до мі́ри, не до па́ри, не рука́; *срв.* **Неподла́д, Подста́ть.**
Неподсту́пность – недосту́пність, непристу́пність (-ности).
Неподсту́пный – недосту́пний, непристу́пний.
Неподсу́дность – непідсу́дність, непідле́глість (-ости) су́до́ві.
Неподсу́дный – непідсу́дний, непідле́глий су́до́ві.
Неподхо́дчивый – 1) неметки́й, непромітни́й, неспри́тний; *срв.* **Нело́вкий**; 2) незвича́йний, неввí́чливий, нече́мний; *срв.* **Неве́жливый**; 3) недосту́пливий, непристу́пливий, недоступни́й, неприступни́й. [Поведі́ть мене́ до лі́каря, бо я сама́ не зва́жуся, – а така́ неприступна́ (Борзенщ.)]; 4) неу[в]ле́сливий, непідле́сливий, незакра́дливий; *срв.* **Вкра́дчивый.**
Неподходя́щий – непідхо́жий, негодя́щий; (*несогласный*) незгі́дний, не до па́ри; (*несоответственный*) невідповідний; *срв.* **Подходя́щий.** [Оди́н молоди́к старо́му жалі́всь на незгі́дную па́ру (Крим.)]. **-щее** *дело* – непідхо́же ді́ло, не рука́, не на ру́ку, не спо́сіб. [На́що добро́ псує́ш? це не спо́сіб! (Звин.)]. **-щая** *вещь* – непідхо́жа (негодя́ща) річ, непідхо́же (-жого). **-щая** *пора* – неслу́шний час, (*с оттенком суеверия*) недо́брий час. **-щий** *по цене* – непоці́нний, на́дто дорогий. *Это для меня* **-щий** *товар* – цей крам мені́ непідхо́жий.
Неподчине́ние – непоко́ра, непокі́рність, непокі́рливість (-ости) перед ким, непо́слух (-ху) кому́ *и* перед ким; *срв.* **Неповинове́ние.**
Неподчинённость – непідле́глість, непідвла́дність, непідру́чність, непідпорядко́ваність (-ости).
Неподчинённый – непідле́глий, непідвла́дний, непідру́чний, непідпорядко́ваний, непідхи́лений, (*неподчинимый*) непідхи́льний. [Чу́ючи себе́ непідле́глим ба́тькові (Грінч.). Ніко́му непідвла́дні ору́дували (Куліш)].
Непозаи́мствованный – непози́чений, незаж[з]и́чений; (*собственный*) вла́сний, свій вла́сний, (*зап.*: *оригинальный*) собі́ свій. [Сюже́т непози́чений (Крим.). Всі його́ те́ми до́сить собі́ свої́ (Маковей)].
Непозво́ленный – недозво́лений.
Непозволи́тельно, *нрч.* – недозволе́нно, неприпусти́мо, недопуще́нно; недозво́лено, неві́льно; непристо́йно, незвича́йно; *срв.* **Непозволи́тельный.**
Непозволи́тельность – недозволе́нність, неприпусти́мість, недопуще́нність; недозво́леність, неві́льність; непристо́йність, незвича́йність (-ости); *срв.* **Непозволи́тельный.**
Непозволи́тельный – (*недопустимый*) недозволе́нний, неприпусти́мий, недопуще́нний, (*неразрешённый*) недозво́лений, неві́льний; (*непристойный*) непристо́йний, незвича́йний.

Он допустил **-ную** *ошибку* – він допусти́вся недозволе́нної по́милки.
Непоздоро́виться *кому* – не на здоро́в'я піти́, не до́бре (не гара́зд, не щасли́во) пове́сти́ся, зава́дити кому́; *срв.* **Поздоро́виться. -тся** *от этаких похвал* – такі́ хвали́ не піду́ть на здоро́в'я, щоб не зава́дило з таки́х похва́л.
Непознава́емость – не(с)пізна́нність (-ности).
Непознава́емый – не(с)пізна́нний, що не мо́же бу́ти (с)пізнаний.
Непо́знанный – не(с)пізнаний, недíзнаний.
Непозна́тельный – непомі́тний, невпозначни́й.
Непоимено́ванный – нена́званий, непо[нена]йменó́ваний, незга́даний, незазна́чений.
Непока́зываемый – непока́зуваний, невия́влюваний.
Непока́янность – нерозка́яність, запе́кліcть, непопра́вність (-ости).
Непока́янный – нерозка́яний, запе́клий, непопра́вний. **-ный** *грешник* – нерозка́яний грі́шник. **-ный** *злодей* – запе́клий злочи́нець.
Непокла́дистый – непокла́дливий, незгі́дливий, сперечли́вий, неува́жливий, (*зап.*) непоту́льний, неми́рний.
Непокла́дный – невто́мний, запопа́дливий, (*усердный*) щи́рий, пи́льний.
Непоко́й – неспо́кій, невпо́кій, несупокі́й (-ко́ю), (*мятеж*) за́колот; *см. ещё* **Волне́ние 2** *и* **3**, **Сму́та.** [Вое́нні несупоко́ї (Павлик). Чу́ємо про за́колот на дале́кому кордо́ні (Пр. Правда)].
Непоко́йный – неспокі́йний, невпокі́йний, несупокі́йний, (*беспокойный*) турбо́тний, турботли́вий. [В ті невпокі́йні, ґвалто́вні часи́ понад Балти́цьким узбере́жжям ору́жні хижаки́ куйо́вдились (Куліш). Турботли́ва вда́ча (Київ)]. **-ный** *человек* – неспокі́йна люди́на; баламу́тна люди́на, баламу́тник; *срв.* **Смутья́н.**
Непоколеби́мо, *нрч.* – непохи́тно, несхи́тно, несхи́бно, незло́[а́]мно, незби́то; міцно, тве́рдо. [Непохи́тно спокі́йний (Н.-Лев.). На сво́їм держи́ться непохи́тно, не зру́шиться нічи́м (Куліш). Пильнува́ли щи́ро, непохи́тно, невто́мно (Грінч.). Як із ка́меню із кри́ці, непохи́тно я стою́ (Олесь). Сергі́й незла́мно стоя́в на своє́му (Кирил.)].
Непоколеби́мость – непохи́тність, несхи́тність, несхи́бність, незло́[а́]мність, незби́тість; міцність, тве́рдість (-оств). [Незло́мність ду́ха (Грінч.). Вони́ йшли обороня́ти свою́ честь з незла́мністю Яйли́ (Коцюб.). Гли́боко вще́плені забобо́ни що-до незби́тости буржуа́зних прав (Азб. Комун.)].
Непоколеби́мый – непохи́тний, несхи́тний, несхи́бний; незло́[а́]мний, незби́тий; міцни́й, тверди́й. [Звідси з непохи́тною логічністю вихо́дить потре́ба (Грінч.). Непохи́тний у найбі́льших неща́стях (Н. Громада). Непохи́тна сла́ва гумори́ста (Доман.). Був несхи́тний у вигна́нні (Куліш). Незло́мний тон перемо́жця (Крим.). Незло́мний на́мір (Франко). Незби́та і́стина (Крим.). Підма́йстер був тверди́й, як ка́мінь (Франко)].
Непокорённый – непідхи́лений, неупоко́рений, непідби́тий, неподо́ланий, незвойо́ваний, незнево́лений, непонево́лений.
Непоко́рливый – непокі́рливий; *срв.* **Непоко́рный.**
Непоко́рник, -ница – непокі́рник, -ниця, (*мятежник, -ница*) ворохі́[о́]бник, -ниця.
Непоко́рно, *нрч.* – непокі́рно, непокі́рливо, неслухня́но. [Непокі́рно дмухну́в ві́тер (Васильч.)].
Непоко́рность – непокі́рність, непокі́рливість, непоко́ра, неслухня́ність (-ости). [Я тебе́ скара́ти сме́ртю мо́жу за непокі́рність (Л. Укр.). Мужики́ почали́ виявля́ти ще бі́льшу непокі́рливість (Грінч.). Пе́рший показа́в сте́жку до неслухня́ности (Крим.)].
Непоко́рный – непокі́рний, непокі́рливий, неслухня́ний. [Не чу́тно бря́зкоту кайда́нів, ні стогна́ння, ні непокі́рних слів (Л. Укр.). Тру́їла його́ ці́лий рік непокі́рливою вда́чею (Коцюб.). Прогнівати непокі́рливим сло́вом (Основа 1862). Хова́ла під очі́пок неслухня́не руся́ве воло́сся (Грінч.)].
Непоко́рство – непоко́ра, непокі́рність (-ности).
Непоко́рствовать – бу́ти непокі́рним (непокі́рливим, неслухня́ним), чини́ти непо́слух, (*смутьянить*) ворохо́бити; *срв.* **Крамо́льничать.**
Непоко́рщина – непокі́рництво; ворохі́[о́]бництво; *срв.* **Непоко́рник, -ница.**
Непокры́тый – непокри́тий, невкри́тий, неокри́тий, ненакри́тий, (*крышей*) безве́рхий. [Тя́жко ма́тір покида́ти у безве́рхій ха́ті (Шевч.)]. **-тая** *головушка* – непокри́та (нескри́та) голо́вонька (ді́вчина). **-тая** *бедность* – го́ле злида́рство, зли́дні злиде́нні, (*соб.*) бі́дна голо́та. *С* **-той** *головой* – простоволо́сий, непокри́тий. [Го́ле, бо́се й простоволо́се (Номис). Вене́ра без спідни́ці, бо́са, в хала́тику, простоволо́са (Котл.). Ле́две не зби́вши з ніг непокри́тої на цей раз, біловоло́сої Адоля́т-Хон (Ле)]. *Ходить с* **-той** *головой* (*о женщине*) – ходи́ти простоволо́сою (неза́пнутою, без очі́пка), (*насм.*) воло́ссям (голово́ю) світи́ти. [«А

дружи́ну ба́чив?» – «Ба́чив: вибача́йте, воло́ссям сві́тить, простоволо́са хо́дить, нена́че ді́вка!» (Н.-Лев.)].

Непокупно́й – некупо́ваний, (*о материи*) некрамни́й, (*кустарный*) доморо́бний, домотка́ний. [Некупо́ваний ро́зум (Куліш). Домотка́не полотно́ (Полт.). Доморо́бне сукно́ (Лубенщ.)].

Непола́дка – 1) нела́года, неполадна́ння, незго́да, (*ссора*) сва́рка, чва́ри (*р.* чвар), зва́да; *срв.* **Ссо́ра.** [Ой ти стари́й, я молода́, чим між на́ми нела́года? – Тим між на́ми нела́года, що ти стари́й, я молода́ (Пісня)]; 2) не́лад, непо́лад, негара́зд (-ду), негаразди́ (-ді́в), недола́дності (-тів). **-ки** *на производстве* – не́лад (негаразди́) на виробни́цтві, (*беспорядки*) безла́ддя на виробни́цтві.

Неполити́чно, *нрч.* – неполіти́чно.

Неполити́чность – неполіти́чність; простакува́тість, нехи́трість, нему́дрість (-ости); *срв.* **Неполити́чный.**

Неполити́чный – неполіти́чний; простакува́тий, нехи́трий, нему́дрий; *срв.* **Простова́тый.**

Непо́лно, *нрч.* – непо́вно, неспо́вна́; недове́ршено, незаве́ршено; (*невсецело*) нецілкови́то.

Неполнове́сность – непо́вна вага́, неправди́ва вага́, недова́жність *и* (*недовес*) недова́га, (*невескость*) наваговитість (-ости).

Неполнове́сный – непо́вної ваги́, несповна́ ваги́, неправди́вої ваги́; недова́жний, (*невеский*) неваговитий. **-ная** *монета* – недова́жна (неправди́вої ваги́, не повна́ ваги́) моне́та (гроши́на).

Неполнозу́бые, *зоол.* Edentata – щербуни́ (-ні́в), (*зап.*) несповназу́бі (-бих).

Неполнопра́вность – неповнопра́вність; обме́женість у права́х; *срв.* **Неполнопра́вный.**

Неполнопра́вный – неповнопра́вний, (*ограниченный в правах*) обме́жений у права́х.

Неполнота́ – непо́вність; неці́лість; недове́ршеність, незаве́ршеність; (*невсецелость*) нецілкови́тість (-ости); *срв.* **Непо́лный.**

Непо́лный – непо́вний; (*умалённый*) неці́лий, не (в)весь; (*незаконченный*) недове́ршений, незаве́ршений; (*невсецелый*) нецілкови́тий; *срв.* **По́лный.** *Ей* **-ных** *пятнадцать лет* – їй непо́вних п’ятна́дцять ро́ків (літ), їй неспо́вна́ п’ятна́дцять ро́ків (літ), їй добира́ється п’ятна́дцять ро́ків. **-ное** *зерно* – непо́вне (неядéрне, мо́рхле, послідува́те) зе́рно́. **-ное** *представление* – непо́вне (нецілкови́те, незаве́ршене) уя́влення. **-ное** *сходство* – нецілкови́та схо́жість (поді́бність). **-ный** *цветок* – непо́вна квітка, неповноцві́т (-та). **-ный** *экземпляр издания* – неці́лий (дефе́ктний) примі́рник вида́ння.

Неполо́женный – неналéжний, непризна́чений, неви́значений; невстано́влений, (*обиходн. ещё*) не свій. [Чого́ ти прихо́диш в не свою́ по́ру? (Звин.)].

Неположи́тельный – 1) нестатковитий, неста́лий, непе́вний, нестате́[о́]чний. **-ный** *человек* – нестаткови́та (неста́ла, нестате́[о́]чна) люди́на, (*редко*) неста́ток (-ка). [Нехазяїнови́та й нестаткови́та люди́на (Н.-Лев.). Дала́ ма́тка за неста́тка, та й наві́ки-м пропа́ла (Грінч. III)]; 2) непозити́вний, недода́тній, (*отрицательный*) негати́вний, від’є́мний, запере́чний.

Неполуче́ние – неоде́ржування, нездобува́ння, *оконч.* неоде́ржання, нездобуття́ (-ття́). [Неоде́ржання нале́жних ко́штів (Київ)].

Непоме́рно, *нрч.* – непомі́рно, незмі́рно, (*чрезмерно*) надмі́рно, над мі́ру, на́дто. [В непомі́рно вели́кім машта́бі (Тутк.)]. **-но** *мал, велик* – над мі́ру (на́дто) мали́й, вели́кий. *Он глуп* **-но** – він дурни́й аж на́дто, (*безмежно*) він несосвіте́нно дурни́й, з його́ ду́рень по са́ме ні́куди; *срв.* **Непроходи́мый.**

Непоме́рность – непомі́рність, незмі́рність, надмі́рність (-ности). **-ность** *наших желаний* – надмі́рність на́ших бажа́нь (пра́гнень).

Непоме́рный – непомі́рний, незмі́рний, (*чрезмерный*) надмі́рний; *срв.* **Чрезме́рный.** [Непомі́рним гні́вом (Франко)]. **-ная** *гордость* – надмі́рні го́рдощі, надмі́рна пиха́.

Непо́мнящий – непам’ят́ущий, забу́дько, (*насмешл.*) незгада́йло. **-щий** *родства* – безрі́дний (-ного), безро́дич (-ча); (*бродяга*) волоцю́га, заволо́ка. *Иван* **-щий** – Іва́н Безро́дич, (*шутл.*) Миха́йло Незгада́йло.

Непомрачённый – непотьма́рений, незатьма́рений, незате́мнений, (*с незабитой головою*) незаморо́чений; незапа́моречений.

Непомутне́вший – непомутні́лий, нескаламу́чений. **-ший** *взгляд* – непомутні́лий (непригáслий, нестьмяні́лий) по́гляд. **-ший** *источник* – нескаламу́чене джерело́.

Непонима́ние – нерозумі́ння, нерозбира́ння, *оконч.* незрозумі́ння, невторо́пання, (*неуменье понять*) не́тям (-му), (*незнание*) нетя́ма, (*несознавание*) несвідо́мість (-мости). [На́пади від чужи́х і нерозумі́ння від свої́х (Грінч.). Мрачи́ть їм не́тям па́м’ять (Куліш). Яки́й ди́вний не́тям (Грінч.). Нау́ка, із невдя́чности ослі́пши, з нетя́мою по-бра́тськи

обняла́сь (Куліш). Несвідо́мість сво́го катастрофі́чного стано́вища (Київ)]. *Взаимное* **-ние** – взає́мне (обопі́льне) нерозумі́ння.
Непонима́ющий – нетямý́ч[щ]ий, нетямки́й, нетя́мливий, безтя́мний, нерозýмний; *срв.* **Непоня́тливый, Неспосо́бный.** [То кло́піт нетяму́чому та незнаю́чому, а вам… (Мирний). Звів о́чі й позирну́в нетяму́щим по́глядом (Крим.). Хто поклопо́че за нас нетяму́щих? (Мирний). Пита́юся, ди́влячись на його́ нетя́мливими вели́кими очи́ма (Кониськ.). Я нерозу́мними очи́ма диви́всь на його́, бо нічо́го второ́пати не міг (Крим.)].
Непоня́тливость – нескóре (з)розумі́ння, невтя́мливість, нетяму́ч[щ]ість, безтя́мкість, нетя́мкість, нетямови́тість (-ости). [Нетяму́чість їх тупа́ (Франко)].
Непоня́тливый – нескóрий (неби́стрий) на (з)розумі́ння, невтя́мливий, нетяму́ч[щ]ий, безтямки́й, нетямки́й, нетямови́тий. [Невтя́мливий чолові́к (Н.-Лев.). Е, яки́й-же ти, хло́пчику, безтямки́й! (Корол.)]. **-вый** *человек* – неби́стра на розумі́ння (нетямка́, нетяму́ча) люди́на, безтя́мко, невтя́мко, невторо́па.
Непонятно, *нрч.* – незрозуміло, невтямно, темно; недовідомо, незбагненно, (*невдомёк*) невтямки, невтямку, не до тями, не до тямку; (невнятно) нерозбірно. [Невже вам невтямку, що я вважаю це собі за образу? (Крим.)].
Непоня́тность – незрозумі́лість, невтя́мність, те́мність; недовідо́мість, незбагне́нність; нерозбі́рність (-ости); *срв.* **Непоня́тный.**
Непоня́тный – незрозумі́лий, невтя́мний, те́мний, (*непостижимый*) недовідо́мий, незбагне́нний, (*неясный*) нерозбі́рний. [Ста́лося щось ди́вне, незрозумі́ле (Коцюб.). Говори́в якийсь европе́єць незрозумі́лою для Гасанба́я мо́вою (Ле). Жо́дного сло́ва незрозумі́лого для їх, жо́дної ду́мки плу́таної (Кирил.). Цей спо́сіб розмо́ви був невтя́мний для дівча́т (Н.-Лев.). Про́слідки слов'я́нської дохристия́нщини уже́ те́мні наро́дові (Куліш). Не зна́ючи, чим заспоко́їти свою́ недовідо́му для ро́зуму триво́гу (Куліш). Крута́ мо́ва, нерозбі́рна (Звин.)].
Непополни́мый, Непополня́емый – непоповне́нний, непопо́внюваний, неспо́внюваний, (*невозместимый*) ненадолу́жний.
Непоправи́мо, *нрч.* – непопра́вно, несправи́мо.
Непоправи́мость – непопра́вність, несправи́мість (-ости).
Непоправи́мый – непопра́вний, несправи́мий. [Учини́в непопра́вну по́милку (Азб. Комун.). Превели́ке несправи́ме ли́хо (Сторож.)].
Непопра́вно, -ность, -ный, *см.* **Непоправи́мо, -мость, -мый.**
Непопуля́рно, *нрч.* – непопуля́рно.
Непопуля́рность – непопуля́рність (-ности).
Непопуля́рный – непопуля́рний.
Непопу́тный (*ветер*) – несприя́тливий, проти́вний, неходови́й, неподоро́жній (ві́тер).
Не́пора – 1) не час, не свій час, (на́дто) пізній (ра́нній) час, (на́дто) пізня (ра́ння) доба́; 2) *см.* **Непого́да.**
Непо́ристый – недірча́стий, нешпари́стий, непо́ристий, (*плотный*) густи́й, щільни́й.
Непори́стый – невча́сний, несвоєча́сний, передча́сний, на́дто ра́нній (пізній).
Непоро́жний – непоро́жній, важки́й. **-няя** – непоро́жня, важка́; *срв.* **Бере́менная.**
Непоро́чно, *нрч.* – непоро́чно, неви́нно, чи́сто, непла́зно.
Непоро́чность – непоро́чність, неви́нність, чи́стість, (*девственность*) непла́зність (-ости), (*о девушке ещё, устар.*) паня́нство.
Непоро́чный – непоро́чний, неви́нний, чи́стий, чи́стий се́рцем, (*девственный*) непла́зний. [Непоро́чними уста́ми (Шевч.). Пе́ред ним я непоро́чна, чи́ста (Куліш). Непоро́чная, мов чи́стая ліле́я (Чернявськ.). Чи́стий се́рцем това́риш для її́ непоро́чних синів (Крим.). Так вона́ непла́зною і звікува́ла (Кониськ.)].
Непору́шный, *см.* **Неруши́мый, Ненаруши́мый.**
Непоря́дки – 1) *см.* **Непоря́док**; 2) ро́зрухи (-хів), за́колот (-ту). *Пошли* **-ки** – почали́ся ро́зрухи (за́колоти), почала́ся колотне́ча.
Непоря́дком, *нрч.* – не гаразд, не як слі́д; непоря́дно; *срв.* **Непоря́дочно.**
Непоря́док – бе́злад (-ду), безла́ддя (-ддя), непоря́док (-дку), нела́года; *срв.* **Поря́док, Беспоря́док 1**. [Куди́ не поткни́сь, усю́ди бе́злад (Мова). Без жі́нки не збу́дешся нела́годи в до́мі (Мова)]. *Это* **-док** – це безла́ддя; це не гара́зд, це не спо́сіб, так не годи́ться (роби́ти).
Непоря́дочно, *нрч.* – непоря́дно, нестате́[о́]чно, (*неприлично*) непристо́йно. [Пово́дився з жі́нкою нестате́чно (Ор. Левицьк.)].
Непоря́дочность – непоря́дність, нестате́[о́]чність, (*неприличие*) непристо́йність (-ности).
Непоря́дочный – непоря́дний, нестате́[о́]чний, непу́тній, непутя́щий, (*неприличный*)

непристóйний; *срв.* **Беспýтный.** [Вчи́нки непýтні (Н.-Лев.)].

Непосвящённый – 1) непосвя́чений, неви́свячений, (*сщ., пренебр.*) несвячéна головá; (*в тайну*) невтаємни́чений; (*недостойный*) негíдний свя́тощів, святи́лища негíдний, (*чуждый святыне, профан*) чужи́й для святи́ні, свя́тощам чужи́й, далéкий від святи́ні (від святóго); (*религ. и перен., соб.*) несвячéний люд (-ду), (*пренебр.*) несвячéне кóдло. [Тікáйте всі чужї́ї для святи́ні! (Крим.). Ненáвидим той люд, що свя́тощам чужи́й (Крим.)]. **-ным** *этого не понять* – невтаємни́ченим цьогó не зрозумíти (не збагнýти); 2) *кому, чему* – неприсвя́чений комý, чомý. [Нікóму неприсвя́чені вíрші (Київ)].

Непосéда – непоси́да, непосидя́чка, (*юла*) дзи́ґа, (*редко*) гайсáло, гайсýха, гайсáра (*общ. р.*), побігáйко, *ласк.* побігáйчик (*м. р.*), побігáйка (*ж. р.*), (*вертушка*) гомзи́ло (*общ. р.*), вертýн (-нá), крутькó (*м. р.*). [Нáвіть ось ця непоси́да і та примóвкла, сорóчку менí дошивáє (Васильч.). Ну, та й непосидя́чка з тéбе! тíльки прийшóв, ужé й біжи́ть (Сл. Гр.). Оди́н син плохи́й, а дрýгий гайсáра (Конотіпщ.). От гомзи́ло, ніяк не вси́дить на мíсці! (Конотіпщ.). Там таки́й вертýн: так і крýтиться, як тáя дзи́ґа (Харківщ.)].

Непосéдчивость – непосидя́чість, непосидю́ч[щ]ість, непосидýщість, непоси́дливість, (*суетливость*) метушли́вість (-ости).

Непосéдчивый – непосидя́чий, непосидю́ч[щ]ий, непосидýщий, непоси́дливий, (*суетливый*) метушли́вий; *см. ещё* **Непосéда.** [Микóла дýже непосидя́чий, раз-у-рáз зривáється з мíсця (Грінч.). Непосидющий, як чорт (Номис). Зáмість жвáвого й непосидю́чого фрáнта – насýпроти сидíв тепéр покíйник (Васильч.)].

Непосещáемый – невідвíдуваний, мáло (рíдко) відвíдуваний.

Непосещéние – невідвíдування, *оконч.* невідвíдання; (*нехождение*) неходíння. [За неходíння до цéркви кáрано (Грінч.)].

Непоси́льно, *нрч.* – понадси́льно, надси́льно *и* (*реже*) непоси́льно, надмíрно, понад си́лу.

Непоси́льность – понадси́льність, надси́льність, непоси́льність, надмíрність (-ности).

Непоси́льный – понадси́льний, надси́льний *и* (*реже*) непоси́льний, надмíрний. [Дитя́ча голíвка працювáла коло надси́льного завдáння (Корол.)]. *От* **-ного** *труда, от* **-ной** *работы* – з надмíрної (надси́льної) прáці.

Непослéдовательно, *нрч.* – непослідóвно, (*зап.*) неконсеквéнтно.

Непослéдовательность – непослідóвність, (*зап.*) неконсеквéнтність (-ности) *и* неконсеквéнція.

Непослéдовательный – непослідóвний, (*зап.*) неконсеквéнтний.

Непослушáние – непóслух (-ху), неслухня́ність, неслухня́нство; (*часто о детях*) непокíрливість (-ости); *срв.* **Непокóрность.** [За непóслух заберé тебé той, що ж скалí сиди́ть (Л. Укр.). Тáтко вичи́тує їй за неслухня́ність (Л. Укр.)].

Непослýшник – нéслух (-ха), непослýшник.

Непослýшница – неслухня́нка, непослýшниця.

Непослýшность – неслухня́ність (-ности); *срв.* **Непослушáние.**

Непослýшный – неслухня́ний, (*зап.*) непослýшний, (*часто о детях*) непокíрливий, непокíрний; *срв.* **Непокóрный.** [Коли́-ж лінувáтиметься або неслухня́на бýде, так на те є батíг (Кониськ.). З величéзною тóрбою за плечи́ма, пóвною неслухня́них дітéй (Коцюб.). Перó непослýшне крути́лося в пáльцях (Франко). Ня́нька кáже, що дíвчинка покíрна, а хлóпчик непокíрний (Звин.)]. **-ный** *человек* – неслухня́на люди́на, нéслух (-ха).

Непособи́мый, Непосóбный – безрáдний, безпорáдний, безпомíчни́й, непособни́й. **-ая** *беда* – безпорáдне (невідхи́льне) ли́хо. **-ое** *горе* – безпорáдне (безпомíчнé, непособнé) гóре.

Непосóл – незасíл, недосíл (-сóлу).

Непóсолонь, *нрч.* – навпаки́ сóнця, не за сóнцем.

Непоспéлый – не(до)сти́глий, не(до)спíлий, недостóяний, (*о злаках*) свидови́й; неготóвий; *срв.* **Недозрéлый.** *Поспелый* **-лого** *не ждёт* – готóвий неготóвого не жде.

Непосрéдственно, *нрч.* – безпосерéдньо, прóсто, пря́мо, (*зап.*) впрост; нештýчно, незрóблено; неси́лувано, неви́мушено; *срв.* **Непосрéдственный.** [Похвáли, заадресóвані безпосерéдньо на ім'я́ Махмýда Інджý (Крим.). Природа та істóрія могýтньо й безпосерéдньо впливáють на рóзвиток нáції (Наш)]. *Обратитесь* **-но** *к нему* – удáйтеся безпосерéдньо (прóсто) до йóго.

Непосрéдственность – безпосерéдність; нештýчність, нерóбленість; неси́луваність, неви́мушеність (-ности); *срв.* **Непосрéдственный.** [У Кулішá сáме цієї безпосерéдности й булó мáло (Грінч.). Панýє здорóва безпосерéдність і простотá в стосýнках (Крим.)].

Непосрéдственный – безпосерéдній, (*безыскусственный*) нештýчний, нерóблений, (*непринуждённый*) неси́луваний, неви́мушений. [Украї́нська Акадéмія Наýк перебувáє в безпосерéдньому вíданню верхóвної влáди (Статут Ак. Наук). В безпосерéднім сусíдстві

(Франко). Вони́ про́сті, безпосере́дні ді́ти приро́ди (Крим.). В щи́рій, нешту́чній фо́рмі (Коцюб.)].
Непостига́емый, *см.* **Непостижи́мый.**
Непости́гнутый – незба́гнений, незба́гнутий.
Непостижи́мо, *нрч.* – незбагне́нно, (*неисследимо*) незгли́бно, (*неисповедимо*) недовідо́мо.
Непостижи́мость – незбагне́нність, (*неисследимость*) незгли́бність, (*неисповедимость*) недовідо́мість (-ости).
Непостижи́мый – незбагне́нний, (*неисследимый*) незгли́бний, (*неисповедимый*) недовідо́мий. [Зухва́льство незбагне́нне (Самійл.)].
Непости́жность, -ный, *см.* **Непостижи́мость, -мый.**
Непостоя́нник, -ница – непості́йник, -ниця, легкоду́м, легкоду́х; *срв.* **Ве́треник, -ница** *и* **Непосе́да.**
Непостоя́нничать, *см.* **Непостоя́нствовать.**
Непостоя́нно, *нрч.* – непості́йно, неста́ло; неповсякча́сно; переми́но, змі́нно, мінли́во, хитли́во, хи́тко, нетве́рдо, нері́вно; *срв.* **Непостоя́нный.**
Непостоя́нный – 1) непості́йний, неста́лий, (*невсегдашний*) neза́всі́дній, неповсякча́сний; (*изменчивый*) переми́нний, змі́нний, мінли́вий, (*нестойкий*) хитли́вий, хитки́й, нетверди́й; (*неровный*) нері́вний, (*диал.*) перепа́дистий, (*неверный*) зрадли́вий; *срв.* **Легкомы́сленный.** [Лю́дська до́ля – непості́йна, лю́дське ща́стя – зрадли́ве (Крим.). Люди́на неста́лих по́глядів, неста́лої вда́чі (Київ). Ні́чо́го не ва́ртий, хисткий та мінли́вий лібералі́зм (Грінч.). Вони́ мінли́ві в своїх по́глядах, хитли́ві в пересві́дченнях (Грінч.). Нері́вна температу́ра (Київ). Перепа́диста зима́: то сніг, то дощ (Сл. Гр.). Зрадли́ва дружи́на (Полт.)]. *Быть* **-ным** *в любви* – бу́ти непості́йним у коха́нні (зрадли́вим коха́нцем); 2) рухо́мий, переставни́й, пересувни́й, переїзни́й; *срв.* **Передвижно́й**; 3) неста́лий, непості́йний, неперіоди́чний, (*не ограниченный сроком*) нечеречі́нце́вий, необме́жений речінце́м, (*книжн.*) нетерміно́вий, нетерміно́ваний, не обме́жений те́рміном (те́рмінами), не на пе́вний те́рмін, не до пе́вного те́рміну. **-ный** *выход издания* – неста́лий (неперіоди́чний) ви́хід вида́ння. **-ный** *взнос* – непості́йна вкла́дка, нечеречі́нце́вий (нетерміно́вий) вне́сок; 4) мандрі́вний, кочови́й, кочівни́й, роз'їзни́й. [Мандрі́вне життя́ (Лубенщ.)]; 5) (*суетливый*) метушли́вий, (*разбросанный*) розки́даний; *срв.* **Рассе́янный 3**. **-ная** *жизнь* – метушли́ве життя́.
Непостоя́нство – непості́йність, неста́лість, neза́всі́дність, неповсякча́сність; переми́нність, змі́нність, мінли́вість, хитли́вість, хи́ткість, нері́вність; зрадли́вість; рухо́мість; нечеречі́нце́вість, нетерміно́в(ан)ість; мандрі́вність; метушли́вість, розки́даність (-ости); *срв.* **Непостоя́нный.** [Неста́лість лю́дської ве́личи (Павлик)].
Непостоя́нствовать – бу́ти непості́йним (неста́лим, неста́лої вда́чі), бу́ти легкоду́мним (легкоду́хим), (*ветренничать*) вітрого́нити; бу́ти метушли́вим; коха́тися у світови́х розко́шах, коха́тися у світови́х уті́хах.
Непоступа́тельный – непоступни́й. **-ное** *движение* – непоступни́й рух, (*вращательный*) обкружни́й рух (на то́му са́мому мі́сці).
Непоступа́ющий *и* **Непоступно́й** – ненадхі́дний. **-но́й** *счет* – ненадхі́дний раху́нок (-нка).
Непосту́пный – 1) *см.* **Непоступа́тельный**; 2) *см.* **Непоступа́ющий.**
Непосты́дный – негане́бний, несоромі́тний, несоромо́тній.
Непотерпе́вший – (*необиженный*) нескри́вджений, (*неповреждённый*) непошко́джений, невшко́джений. **-шая** *сторона* – нескри́вджена сторона́.
Непоти́зм – непоти́зм (-му).
Непотопля́емость – непото́плюваність, незато́плюваність; нетону́щість, невто́пність (-ости); *срв.* **Непотопля́емый.**
Непотопля́емый – непото́плюваний, незато́плюваний, (*нетонущий*) нетону́щий, невто́пни́й.
Непотре́бник, -ница – розпу́с[т]ник, -ниця, (*м. р.*) ба́хур (-ра), (*диал.*) завія́куватий чолові́к, (*ж. р.*) повія; *срв.* **Развра́тник, -ница.** [Оди́н завія́куватий чолові́к та пия́чив у ши́нку (Грінч. II)].
Непотре́бничать – розпу́с[т]но жи́ти, (*о мужч.*) бахурува́ти, (*о женщ. и реже о мужч.*) ві́ятися. [Мабу́ть назва́в десь повію всесві́тню та й ві́ється (Мирний)].
Непотре́бно, *нрч.* – 1) непотрі́бно; 2) розпу́с[т]но, непотре́бно.
Непотре́бность – 1) непотрі́бність; 2) розпу́с[т]ність, непотре́бність (-ности).
Непотре́бный – 1) непотрі́бний, негодя́щий, за́йвий; *срв.* **Нену́жный**; 2) розпу́сний, розпу́тний, непотре́бний, (*кабацкий*) корче́мний [Пі́дла чернь корче́мна (Куліш)]. **-ный** *дом* – непотре́бний дім, дім розпу́сти. **-ная** *женщина* – розпу́с[т]на жі́нка, повія. **-ные**

слова – непотре́бні (неподо́бні) слова́. [Парубо́чі голоси́, ре́гіт, непотре́бні слова́ (Васильч.). Ви́лаявся неподо́бним сло́вом (Добровольськ.)].
Непотре́бство – розпу́ста, розпу́с[т]не життя́, непотре́бство *и* непотрі́бство (Федьк.).
Непохва́льно, *нрч.* – нехва́льно, непохва́льно, (*нелестно*) непідхва́льно.
Непохва́льный – нехва́льний, непохва́льний, (*нелестный*) непідхва́льний.
Непохо́же, *нрч.* – несхо́же, непохо́же, неподі́бно, (*отлично*) відмі́нно, відмі́тно, (*особо*) опрі́чно, осі́бно. **-же** *ни на что* – не зна́ти що. **-же***, чтобы он это сделал* – не здає́ться (не впада́є, не пови́нно), щоб він це зроби́в (щоб це була́ його́ робо́та).
Непохо́жий *на кого, на что* – несхо́жий, непохо́жий на ко́го, на що, неподі́бний до ко́го, до чо́го, (*отличный*) відмі́нний, відмі́тний, (*особый, отдельный*) опрі́чний, осі́бний від ко́го, від чо́го. [За́раз постереже́ш, що пішла́ перед тобо́ю відмі́нна від на́шої сторона́ (Куліш). Мій ба́тько був чолові́к ду́же відмі́нний від і́нших на́ших селя́н (Грінч.). Нас врази́в його́ світо́гляд, осі́бний від кла́сного (Крим.)]. *Становиться, стать* **-жим** *на кого, на что* – става́ти (роби́тися), ста́ти (зроби́тися) несхо́жим (непохо́жим) на ко́го, на що (неподі́бним до ко́го, до чо́го, відмі́нним від ко́го, від чо́го), відмі́нюватися, відміни́тися від ко́го, (*между собою, друг на друга*) різни́тися, порізни́тися (між собо́ю). [Розби́лися лю́ди на рі́зні поро́ди, або́ ра́си, і мо́вою порізни́лися (Крим.)].
Непоча́тый – непоча́тий, нерозпоча́тий, непочи́наний. [Почу́вши душе́ю в про́стому і невче́ному сло́ві селя́н сві́жу си́лу, мов непоча́ту во́ду (Куліш). На селі́ пра́ці для парті́йця непоча́тий край (Головко)].
Не́почем, *см.* **Не́почто.**
Непоче́стливый; *см.* **Непочти́тельный.**
Непочёт, *см.* **Непочте́ние 2.**
Непочита́ние – нешанува́ння, неповажа́ння.
Непочте́ние – 1) (*действие*) непошанува́ння, невшанува́ння; 2) (*отсутствие чувства уважения*) непошана, нешаноба, неповага, не(по)шану[о]вання, неповажання до кого, до чого, зневага до кого, до чого *и* (*реже*) кому, чому. [Скарати вчителя за його непошану до свого начальства (Грінч.). Щоб за неповагу до старших була зараз кара (Грінч.). Побачив Турн собі зневагу (Котл.)]. *С* **-нием** *относиться к кому* – ставитися без пошани (поваги, шани, (по)шану[о]вання, поважання) до кого, не шанувати, не поважати кого, ставитися зневажливо до кого. *Оказать кому* **-ние** – ви́явити до ко́го (вчини́ти кому́) непоша́ну *и т. п.*, не пошанува́ти кого́.
Непочти́тельно, *нрч.* – нешанобли́во, нешановли́во, без шано́би, без поша́ни, непова́жливо, (*пренебрежительно*) знева́жливо. **-но** *относиться к кому, см.* **Непочте́ние** (*С* **-нием** *относиться*).
Непочти́тельность – нешанобли́вість, нешановли́вість, непова́жливість, (*пренебрежительность*) знева́жливість (-вости).
Непочти́тельный – нешанобли́вий, нешановли́вий непова́жливий, (*пренебрежительный*) знева́жливий. [Нешановли́вий тон тіє́ї розмо́ви (Крим.)]. **-ное** *отношение* – нешанобли́ве ста́влення, непоша́на; *срв.* **Непочти́тельность.**
Не́почто, Не́почем, *нрч.* – нема́(є) чого́, ні́чого. [Ні́чого туди́ ходи́ти (Полт.). Нема́ чого́ жури́тися (Київ)]. *Горе, что горевать* **-чем** – го́ре, що горюва́ти нема́ чого́.
Непра́вда – 1) (*неистина*) непра́вда (*ум.* непра́вдонька), (*устар.*) олжа́; *срв.* **Ложь.** [А непра́вда-ж! я того́ не каза́в! (Сл. Гр.). Здало́ся Саї́дові, що тут десь єсть непра́вда (Ле). Непра́вдонька ва́ша (Рудч.)]. *Это* **-да** – це непра́вда, цьому́ непра́вда; 2) непра́вда, кри́вда, неправди́вість, несправедли́вість (-вости). [Щемі́ла та непра́вда на се́рці в ру́ських люде́й (Куліш). Ні, не хо́чу бі́льш терпі́ти на землі́ непра́вди зло́ї (Самійл.). Най се́рце за непра́вду боли́ть зма́лечку (Головко). На вся́кі кри́вди від пані́в не було́ су́ду, ні упра́ви (Доман.). Розумі́ння всіє́ї кри́вди світово́го й на́дто російського ладу́ (Гр. Думка)]. *Лучше умереть, чем* **-ду** *терпеть* – кра́ще вме́рти, як кри́вду терпі́ти до сме́рти. **-дой** *жить* – на непра́вді жи́ти, неправдува́ти, кривдува́ти, жи́ти кри́вдою (непра́вдою); *срв.* **Непра́вдовать.** [З да́внього-да́вна пану́є, бо неправду́є (Сл. Гр.)].
Неправди́во, *нрч.* – неправди́во, неправдомо́вно, (*грубее*) брехли́во, (*устар.*) олжи́во; криводу́шно, кривосу́дно, несправедли́во; фальши́во, нещи́ро; *срв.* **Неправди́вый.**
Неправди́вость – неправди́вість, неправдомо́вність, брехли́вість, (*устар.*) олжи́вість; криводу́шність, кривосу́дність, несправедли́вість; фальши́вість, нещи́рість (-ости); *срв.* **Неправди́вый.**
Неправди́вый – неправди́вий, неправдомо́вний, (*грубее*: *лживый*) брехли́вий, (*устар.*) олжи́вий; криводу́шний, кривосу́дний, несправедли́вий; фальши́вий, нещи́рий; *срв.* **Непра́ведный.** [Чванькови́тих і нещи́рих ма́териних слів. (Н.-Лев.)]. **-вые** *деньги* –

фальши́ві (підро́блені) гро́ші. **-вый** *паспорт* – фальши́вий (підро́блений, *вульг.* ли́повий) па́спорт. **-вое** *раскаяние* – нещи́ре каяття́.
Непра́вдовать *над кем* – неправдува́ти над ким, кривдува́ти кого́.
Неправдоподо́бие – неправдоподі́бність, (*невероятность*) неймові́рність, (*невозможность*) неможли́вість (-ости).
Неправдоподо́бно, *нрч.* – неправдоподі́бно, (*невероятно*) неймові́рно, (*невозможно*) неможли́во.
Неправдоподо́бность, *см.* **Неправдоподо́бие.**
Неправдоподо́бный – неправдоподі́бний, (*невероятный*) неймові́рний, (*невозможный*) неможли́вий. **-ная** *вещь* – неймові́рна річ, неможли́ва річ.
Неправдосло́в – неправдомо́вець (-вця), (*архаич.*) неправдомо́вця (-ці).
Неправдосло́вие – неправдомо́ва; неправдомо́вність (-ности).
Неправдосло́вить – неправдомо́вити.
Неправдо́[у]ха, (*общ. р.*) – (*м. р.*) неправдомо́вець (-вця), (*ж. р.*) неправдомо́виця, (*общ. р.*) неправду́ха, *ласк.* неправду́шка. [Ти, ма́мо, неправду́шка! (Мирг.)].
Непра́вдошний, *народн.* – неспра́вжній, не(с)правде́шній, неправди́вий; *срв.* **Ло́жный, Подде́льный.**
Непра́ведник, -ница – непра́ведник, -ниця.
Непра́ведность – непра́ведність; несправедли́вість, непра́вість (-ости).
Непра́ведный – непра́ведний; несправедли́вий, непра́вий, криви́й. [Криви́ми доро́гами ходи́ти (Франко)]. **-ный** *судья* – непра́ведний суддя́, кривосу́д, кривосу́дець (-дця), (*устар.*) кривосу́дця. [Кривосу́дця ти, небо́же! (Голов. I)].
Непра́вильно, *нрч.* – непра́вильно; неправди́во, несправедли́во, непопра́вно, неслу́шно; нenale ́жно; неві́рно; хи́бно, помилко́во; неви́рівняно, неви́рихтувано; нерегуля́рно; *срв.* **Непра́вильный.** [Висло́влювався так те́мно, що слуха́ч його́ розумі́в хи́бно (Крим.)].
Непра́вильность – непра́вильність; неправди́вість, несправедли́вість, непопра́вність, неслу́шність; нenale ́жність; неві́рність; хи́бність, помилко́вість; неви́рівняність, неви́рихтуваність; нерегуля́рність (-ости); *срв.* **Непра́вильный.**
Непра́вильный – 1) (*отступающий от правил, от нормы*) непра́вильний, (*несоответств. правильности*) неправди́вий, несправедли́вий, непопра́вний, неслу́шний, (*ненадлежащий*) нenale ́жний, (*неверный*) неві́рний, (*ошибочный*) хи́бни́й, помилко́вий; *срв.* **Превра́тный 2**. [Недо́бре стилізо́вана фра́за, мо́же да́ти при́від до зо́всім неправди́вого розумі́ння тво́ру (Грінч.). Несправедли́вий по́діл ці́ло́го «Сло́ва» (Рудан.)]. **-ный** *вес* – неправди́ва (несправедли́ва) вага́. **-ный** *взгляд на вещи* – неслу́шний (неправди́вий) по́гляд на ре́чі, помилко́вий (хи́бний) по́гляд на ре́чі. **-ный** *глагол, грам.* – непра́вильне дієсло́во. **-ная** *дробь, мат.* – дріб (*р.* дро́бу) неї́стий (непра́вильний). **-ное** *заключение, догадка, замечание* – неслу́шний (неві́рний, неправди́вий) ви́сновок, здо́гад, неслу́шна (неві́рна, неправди́ва) ува́га. **-ное** *исполнение приговора* – непра́вильне вико́нування (викона́ння, *оконч.* ви́конання) при́суду. **-ный** *подход* – нenale ́жний (неві́рний, непра́вильний) підхі́д. **-ное** *понимание, представление* – неправди́ве (нenale ́жне), хи́бне (помилко́ве) розумі́ння, уя́влення. **-ное** *требование* – несправедли́ва вимо́га. **-ный** *треугольник* – непра́вильний (різнобі́чний) трику́тник. **-ный** *стиль, перевод, язык* – недо́брий (непра́вильний) стиль, неві́рний (неправди́вий) пере́клад, непра́вильна (неві́рна, недола́дня) мо́ва, (*неряшливый язык*) неоха́йна мо́ва. **-ное** *уравнение* – непра́вильне рі́вня́ння. **-ная** *форма* – непра́вильна фо́рма. **-ные** *черты лица* – непра́вильні (нері́вні) ри́си обли́ччя; 2) (*неурегулированный*) неви́рівняний, неви́вірений, неви́рихтуваний, (*нерегулярный*) нерегуля́рний, (*неверный*) неві́рний. [Неви́вірений годи́нник (Полт.). Нерегуля́рний плодозмі́н (Київ)]. **-ные** *весы* – неві́рна (неправди́ва, несправедли́ва) вага́. **-ный** *ход* – неви́рівняний (неви́рихтуваний) хід.
Непра́во, *нрч.* – 1) непра́во, непра́вдою, не по пра́вді, несправедли́во, неправди́во, непра́ведно, кри́вдою, кри́вдно, кри́во, неслу́шно. **-во** *судить* – (*букв. и переносно*) кри́во суди́ти; (*мыслить*) неправди́во гада́ти. **-во** *нажил состояние* – несправедли́во (непра́вдою, кри́вдою) нажи́в (набу́в) ма́є́тність (добро́); 2) (*незаконно*) непра́вно, не на пра́вних підста́вах.
Неправове́рие – неправові́рність, неправові́рство, кривові́рність (-ности), кривові́рство, крива́ ві́ра.
Неправове́рный – неправові́рний, кривові́рний, криво́ї ві́ри. [Кривові́рні ляхи́ (Куліш)].
Неправоме́рный – 1) непра́вний, неправомі́рний, незгі́дний із пра́вом (із зако́ном), незако́нний; 2) *см.* **Несоразме́рный.**
Неправомо́чный – неправоси́льний.

Неправоси́льный – неправоси́льний, нева́жний. **-ный** *документ* – нева́жний докуме́нт. *Об'явить доверенность* **-ной** – оголоси́ти дові́реність за нева́жну, (*уничтожить*) скасува́ти дові́реність.
Неправосла́вие – неправосла́вність (-ности), неправосла́в'я (-в'я).
Неправосла́вный – неправосла́вний, (*стар.*: *во времени унии*) неблагочести́вий.
Неправоспосо́бность – неправозда́тність (-ности).
Неправоспосо́бный – неправозда́тний.
Непра́вость – 1) непра́вість, несправедли́вість, неправди́вість, кри́вдність, неслу́шність; 2) непра́вність (-ости). *Срв.* **Непра́вый 1** *и* **2.**
Неправосу́дие – неправосу́дність (-ности), непра́вий (криви́й, несправедли́вий) суд (-ду), (*реже*) неправосу́ддя, кривосу́ддя (-ддя). [Де-б бу́ти правосу́ддю, там кривосу́ддя (Куліш)].
Неправосу́дный – неправосу́дний, кривосу́дний, (*неправый*) несправедли́вий, непра́ведний.
Неправота́ – 1) неправота́, непра́вість, (*неправда*) непра́вда, (*неправильность*) неправди́вість (-вости). **-та́** *его очевидна* – неправота́ його́ очеви́дна; (2) *см.* **Непра́вда 2.**
Непра́вщина – 1) *см.* **Непра́вда 2**; 2) (*собир.*) винува́ті, ви́нні (-их); (*обидчики*) кри́вдники, напа́сники (-ків).
Непра́вый – 1) непра́вий, несправедли́вий, неправди́вий, непра́ведний, кри́вдний, криви́й, неслу́шний. [Непра́вим сві́дченням себе́ він ду́мав обрятува́ти (Грінч.). В мої́х слова́х не зна́йдете лука́вства, я зна́ю й сам, що про́сте, що криве́є (Куліш). Так и́ншого-ж ти спо́собу найди́ держа́ву рятува́ть, бо стра́тити Стюа́рт – непра́вий спо́сіб: ти не ма́єш пра́ва каза́ти при́суд їй, бо не підда́на вона́ тобі́ (Грінч.)]. *Дело твое* **-вое**, *иск* **-вый**, *обвинение* **-вое** – спра́ва твоя́ несправедли́ва, непра́вий (кри́вдний) по́зов, непра́ве (несправедли́ве, кри́вдне) винува́чення. **-вая** *жизнь* – непра́ведне життя́. *Я* **-пра́в** – я непра́вий, я не ма́ю ра́ції, моя́ непра́вда. *Вы оба* **-вы** – ви обо́є (оби́два) непра́ві (не ма́єте ра́ції); 2) (*незаконный*) непра́вний. **-вое** *владение* – непра́вне володі́ння; 3) *сщ.* – винува́чений, винува́тий, ви́нний (-ого) в чо́му; *срв.* **Обвиня́емый, Вино́вный.**
Непра́здничный – несвятни́й, несвятко́вий, непразнико́вий, (*будничный*) буде́нний, бу́дній.
Непразднолюби́вый – неохо́чий гуля́ти, негульли́вий, неледа́чий, роботя́щий, працьови́тий.
Непраздносло́вный – немарносло́вний, непустосло́вний. *Человек* **-ный** – люди́на немарносло́вна (непустосло́вна), немарносло́вець, непустосло́вець (-вця).
Непра́здный – 1) негуля́щий, (*сщ.* негультя́й (-тяя́)), трудя́щий, роботя́щий. [Роботя́щим рука́м – перело́ги ора́ть (Шевч.)]; 2) (*занятый*) непоро́жній, негуля́щий. [Непоро́жнє примі́щення (Київ). Негуля́ща земля́ (Звин.)]; 3) (*о берем. женщине*) непоро́жня, важка́, вагі́тна, (*эвф.*) в наді́ї, у пова́жному ста́ні; *срв.* **Бере́менная.**
Непракти́чность – непракти́чність (-ности).
Непракти́чный – непракти́чний.
Непревзойде̃нный – неперевéршений, (*недостижимый*) недося́жний. [Неперeве́ршені шеде́ври (Крим.). Перед ким ми пови́нні схиля́тись, як перед недося́жним і до́сі ге́нієм (Грінч.)].
Непреврати́мый – неперетво́рний, незмі́нний.
Непревраща́емый – неперетво́рюваний, незмі́нюваний; *срв.* **Непреврати́мый.**
Непредвзя́тость – неупере́дженість (-ности), неупере́дження (-ння).
Непредвзя́тый – неупере́джений.
Непредви́денный – непередба́чений. [Ново́го фа́кта, непередба́ченого за стари́х політи́чних умо́в (Гр. Думка)].
Непреднаме́ренный – невми́сний, ненавми́сний, незуми́сний, необміркo̍ваний.
Непредосуди́тельный – негі́дний осуду, нева́ртий дога́ни (доко́ру), недога́нний, неогу́дний, (*неплохой*) непога́ний.
Непредполага́емый – нега́даний, напере́д нега́даний, (*неожиданный*) несподі́ваний.
Непредположи́тельный – нездо́гадний, негіпотети́чний.
Непредприи́мчивый – незаповзя́тливий, непідприє́мливий, непромітни́й, неметки́й.
Непредстави́тельный, *см.* **Непрезента́бельный.**
Непредубежде̃нный – неупере́джений.
Непредуга́данный – незавба́чений, напере́д невга́даний.
Непредумы́шленный, *см.* **Непреднаме́ренный.**
Непредупрежде̃нный – непопере́джений; неперестере́жений, незастере́жений.
Непредусмо́тренный – непередба́чений.

Непредусмотри́тельность – непередба́чливість, непередба́чність, недоба́чливість (-ости).
Непредусмотри́тельный – непередба́чливий, непередба́чний, недоба́чливий; *срв.* **Недальнови́дный.**
Непрезента́бельный – непока́зний, (*о фигуре*) непостатни́й, нестату́рний, (*диал.*) некорпуле́нтний; *срв.* **Некази́стый.** [У йо́го жі́нка некорпуле́нтна (Полт.)].
Непрекло́нность – непохи́тність, незла́[о́]мність, тве́рдість, (*неумолимость*) невблага́нність (-ости).
Непрекло́нный – непохи́тний, незла́[о́]мний, тверди́й, (*неумолимый*) невблага́нний. [Непохи́тна во́ля (Коцюб.). Незло́мний тон перемо́жця (Крим.)]. *Человек* **-ного** *характера* – люди́на твердо́ї вда́чі.
Непрекосло́вный – неперекі́рний, неперекі́рливий, неспере́чли́вий, несупере́чливий; *срв.* **Беспрекосло́вный.**
Непрекраща́емый – неприпи́нюваний, неприпи́нний, неспи́нний.
Непрекраща́ющийся – безнаста́нний, безпереста́нний, (*бесконечный*) нескінче́нний, (*беспрерывный*) безпере́рвний, безупи́нний, (*неизбывный*) невиво́дни́й; *срв.* **Непреры́вный.** [Невиво́дна сва́рка в ха́ті (Звин.)].
Непрело́жность – 1) невідмі́нність, безвідмі́нність, тве́рдість; 2) немину́чість, пе́вність, ві́рність (-ости).
Непрело́жный – 1) невідмі́нний, безвідмі́нний, (*твёрдый*) тверди́й, (*непоколебимый*) непохи́тний; *срв.* **Непреме́нный.** [Невідмі́нні зако́ни приро́ди (Павлик). Неодмі́нний зако́н (Куліш). Це моє́ тверде́ бажа́ння (Полт.)]; 2) немину́чий, пе́вний, ві́рний.
Непреломля́емость – неперело́млюваність, неперела́муваність, неперело́мність (-ности).
Непреломля́емый, Непреломля́ющийся – неперело́млюваний, неперела́муваний, неперело́мни́й.
Непреме́нно, *нрч.* – невідмі́нно, безвідмі́нно, безпереміі́нно, (*диал.*) непремі́нно, безпре́мі́нно, небезпре́мі́нно, (*неизбежно*) немину́че; (*необходимо*) ко́нче, доко́нче, коне́чне, доконе́чне, (*диал.*: *безотлагательно*) притьмо́м, (*караул*) аж ґвалт, про́бі. [Невідмі́нно заведе́ в шко́лі рі́зки, а то страху́ нема́ (Кониськ.). А де му́сить упа́сти шмато́к, там впаде́ неодмі́нно (Франко). Їй неодмі́нно тре́ба йти додо́му (Ле). Селю́к яки́йсь прийшо́в і хо́че ба́чить твою́ царську́ю ми́лость безодмі́нно (Куліш). Уночі́ безпереміі́нно бу́ду (Основа 1862). Сказа́ли, щоб безпереміі́нно зроби́в, або́ неха́й і не прихо́дить (Звин.). В Чорномо́рію за́втра, непремі́нно (Тесл.). Хтось безпремі́нно бу́де в го́сті (Чуб. I). Відда́й безпремі́нно Василя́ в шко́лу (Мирний). В-осені́ безпремі́нно відвезу́ вже Ма́сю, а ті ще підо́ждуть (Свидн.). І положи́в він собі́ дові́датись небезпре́мі́нно (Гр. Григор.). А немину́че, немину́че тре́ба Зінько́ві си́на! (Грінч.). На́що це вам його́ так ко́нче тре́ба? (М. Вовч.). Тре́ба було́ ко́нче, щоб він зго́дився (Грінч.). Він так ко́нче зро́бить (Коцюб.). З яко́го бо́ку не ї́хати в Ка́м'янець, ко́нче тре́ба че́рез во́ду (Свидн.). Доко́нче привезу́ книжо́к (Н.-Лев.). І ти коне́чне му́сиш буть на збо́рі (Л. Укр.). Доко́нче тре́ба (Основа 1861). А той доконе́чне, щоб співа́ти (Чуб.). Коли́ лю́ди ко́сять, – йому́ притьмо́м у шино́к тре́ба йти (Г. Барв.). Щось ві́льно розмовля́ть тобі́ притьмо́м корти́ть (Самійл.). Аж ґвалт йому́ гро́шей тре́ба (Звин.). Про́бі тре́ба (Полт.)].
Непреме́нность – невідмі́нність, безвідмі́нність; безпереміі́нність, (*диал.*) непремі́нність, безпре́мі́нність; (*неизбежность*) немину́чість (-ости); (до)коне́чна потре́ба.
Непреме́нный – невідмі́нний, безвідмі́нний, безпереміі́нний, (*диал.*) непремі́нний, безпре́мі́нний; (*неизбежный*) немину́чий; (до)коне́чний. [Невідмі́нний секрета́р (Київ)].
Непреобори́мо, -мость, -мый, *см.* **Непреодоли́мо, -мость, -мый.**
Непреодоли́мо, *нрч.* – непереміо́жно, непобо́рно, непербо́рно, нездола́нно, (*устар.*) необори́мо. [Ді́вчина така́ бага́та на ту прина́дну жіно́чість, що неперемо́жно ва́бить до се́бе мужчи́н (Грінч.). Туди́ мене́ притягну́ло неперемо́жно (М. Левицьк.). Його́ непобо́рно тягло́ до грома́дської ді́яльности (Франко). Ти стережи́сь! сильни́й він непобо́рно (Крим.)].
Непреодоли́мость – неперемо́жність, непобо́рність, неперебо́рність, нездола́нність, (*устар.*) необори́мість (-ости).
Непреодоли́мый – неперемо́жний, непобо́рний, неперебо́рний, нездола́нний; (*устар.*) необори́мий, незбори́мий (Франко), *срв.* **Непобеди́мый.** [Шале́ний, неперемо́жний, ди́кий гнів (Коцюб.). Вона́ не могла́ зде́ржати смі́ху неперемо́жного, п'я́ного, що клекоті́в у гру́дях (Коцюб.). Музи́ка дратува́ла безси́лі старе́чі но́ги своє́ю неперемо́жною, ди́кою си́лою (Л. Укр.). Вона́ іде́! Неперемо́жна си́ла мене́ приму́шує за не́ю простува́ти (Л. Укр.). Неперемо́жні обста́вини (Рада). Непобо́рна завзя́тість (Н.-Лев.). Непобо́рні перепо́ни (Павлик). Непобо́рні життьові́ обста́вини (Грінч.). Непобо́рний жах (Г. Григор.). Коза́цтво ди́хало необори́мим ду́хом руї́ни (Куліш). Нездола́нний дух (Крим.)].

Непрекáемость – незаперéчність *и* (*зап.*) незаперечи́мість, безперéчність (-ости).
Непрекáемый – незаперéчний *и* (*зап.*) незаперечи́мий, безперéчний; *срв.* **Бесспóрный.** [Незаперечи́ма прáвда (Франко). Це безперéчна прáвда, безперéчний факт (Київ)].
Непреры́вка – безперéрвка, безперéрвна п'ятидéнка, (*неделя*) безперéрвник, безперéрвний ти́ждень (-жня). [Цьогó рóку хлібозаготівни́й апарáт працювáв, цілкóм зрозумíло, за безперéрвною (Безвірник 1930)]. *Наш завод перешёл на* **-ку** – наш завóд перейшóв на безперéрвну п'ятидéнку (на безперéрвний ти́ждень), на нáшому завóді запровáджений безперéрвник.
Непреры́вно, *нрч.* – безперéрвно; *срв.* **Непрестáнно.**
Непреры́вность – безперéрвність, безперепи́нність (-ности); *срв.* **Непрестáнность.**
Непреры́вный – безперéрвний, безперепи́нний, (*сплошной*) суцíльний; *срв.* **Непрестáнный. -ная** *величина* – величинá неперéрвна. **-ная** *дробь* – дріб (*р.* дрóбу) ланцюгóвий (безперéрвний). **-ная** *линия* – лíнія суцíльна (неперéрвна). **-ная** *неделя* – безперéрвний ти́ждень (-жня), безперéрвник (-ка); *срв.* **Непреры́вка.**
Непрестáнно, *нрч.* – безупи́нно, без упи́ну, невпи́нно, безнастáнно, ненастáнно, безустáнно, безперестáнно, без перéстáн(к)у, (*диал.*) безперéстанці, безперéстань, безперéсталь, (*не успокаиваясь*) неу[в]гáвно, безугáвно, без угáву, невгавýще, не вгавáючи, (*постоянно*) повсякчáсно, по всяк час, раз-у-рáз, раз-пó-раз, (*реже*) раз поз рáз. [У головí все: стук, стук, стук! – безупи́нно (Гр. Григор.). Індивíдууми невпи́нно і повсякчáсно відміня́ються (Грінч.). Крутoróгі, бедрáті воли́ жую́ть безустáнно жýйку (Коцюб.). Обóє плáкали безперестáнно (Квітка). Музи́ка безперестáнно гримíла (Кирил.). Панни́ безперéстанку реготáлися (Н.-Лев.). Ходи́в по хáті, безперéстану чóвгаючи (Н.-Лев.). Водá лилáся безперéстань (Комар). Коси́ли безперéсталь сім день (Мавжура). Водá раз-у-рáз неугáвно крáпала крáплями додóлу (Грінч.). Струмóк туркóче без угáву десь за кущéм (Васильч.)].
Непрестáнность – безупи́нність, невпи́нність, безнастáнність, ненастáнність, безустáнність, безперестáнність; неу[в]гáвність, безугáвність невгавýщість; повсякчáсність (-ости); *срв.* **Непрестáнный.**
Непрестáнный – безупи́нний, невпи́нний, безнастáнний, ненастáнний, безустáнний, безперестáнний, (*немолчный*) неу[в]гáвний, безугáвний, невгавýщий, (*всегдашний*) повсякчáсний, зáвсіднíй, разурáзний; *срв.* **Безостанóвочный.** [Безупи́нне шукáння люди́ни (Крим.). У безупи́нній боротьбí (Пр. Правда). Гудíння роби́лося рíвним, безупи́нним (Корол.). Я всю си́лу, що мав я і мáю, на робóту невпи́нную клав (Грінч.). А надвóрі, ненáче потóп, – дощ невпи́нний (Л. Укр.). Безнастáнний біль (Київ). Ненастáнні розмóви (Франко). Ненастáнний рух людéй (Павлик). Безустáнна війнá (Куліш). Він аж зблід від безустáнного зворýшення (Коцюб.). Серед неугáвної робóти (Грінч.). То до нéба посилáє гíмни степ свої́ нíчні – гармонíйні, безугáвні, невимóвно чарівні (Чернявськ.). Тодí напáла на мéне тýга рéвная, невсипýща, невгавýща (М. Вовч.). Украї́на колóтиться невгавýщим кóлотом бýнту (Куліш). Повсякчáсне гóре (Крим.)].
Непреткновéнный – незблýдний, без óгріху, негрішýщий, безгрíшний, чи́стий; *срв.* **Непорóчный.**
Непреувели́ченный – неперебíльшений, неприбíльшений; (*без утрировки*) без пересáди.
Непреходя́щий – неминýщий, непропáщий, тривки́й, непорýшний, навíки нерýшний, перманéнтний. [Неминýще знáчення (Київ). Непропáща енéргія (Корол.). Істóтна йогó прирóда ли́шиться навіки нерýшна (Крим.). Тривкé значíння (Доман.)].
Неприбóрчивый – непопря́тливий, неприбíрливий; (*неряшливый*) неохáйний, (*беспорядочный*) безлáдний. **-вый** *слуга* – непопря́тливий служни́к.
Неприбыльнóй – неприбуткóвий.
Неприи́быльный – незискóвний, неви́гідний, (*неполезный*) некори́сний.
Неприбы́тие – неприбуття́ (-ття́). **-тие** *в суд* – неприбуття́ (нестання́) до сýду (на суд). [За нестання́ до сýду (Ор. Левиц.)].
Неприветливо, *нрч.* – непривíтно, непривíтливо, (*неприязненно*) непри́язно, нелаcкáво, неприхи́льно.
Привéтливость – непривíтність, непривíтливість, (*неприязненность*) непри́язність, неласкáвість (-ости), неприхи́лля (-лля).
Непривéтливый – непривíтний, непривíтливий (*неприязненный*) непри́язний, неласкáвий, неприхи́льний. [Тíльки всі вони́ якíсь непривíтні (Л. Укр.). Дави́де, чогó ти сьогóдні таки́й непривíтний? (Головко). День був сíрий, холóдний, непривíтний (Крим.). Прощáй, похмýрий непривíтний крáю! (Вороний). Йогó неласкáві тéмні óчі зáвсігди так диви́лися, мóв-би він усé гнíвавсь (Грінч.). Такá вже в йóго неприхи́льна вдáча (Звин.)]. **-вая**

(*женщина*) – непривітниця.
Неприве́тный, *см.* **Неприве́тливый.**
Непривилегиро́ванный – непривілейо́ваний, неупривілейо́ваний.
Непривлека́тельно, *нрч.* – неприна́дно, неприва́бно, неприна́дливо, неприва́бливо, нелю́бо, (*не маня взора*) не на о́чі.
Непривлека́тельность – неприна́дність, неприва́бність, неприна́дливість, неприва́бливість, нелю́бість (-ости).
Непривлека́тельный – неприна́дний, неприва́бний, неприна́дливий, неприва́бливий, нелю́бий, (таки́й,) що не притяга́є (до се́бе), (*не манящий взора*) не на о́чі, (*невзрачный*) непока́зни́й. [Для о́ка неприна́дний (Куліш). Розумо́ва пра́ця була́ мені́ зо́всім нелю́ба (Крим.). Прине́сли свіже́нького хлі́ба, але́ й він мені́ не на о́чі (Звин.). Така́ робо́та мене́ не притяга́ла (Крим.)].
Непривы́клый – незви́клий, неприви́клий, незви́чний, неприви́чний, (*неосвоившийся*) непризвича́єний, необви́клий; *срв.* **Непривы́чный 1.**
Непривы́чка – незви́чка, непризвича́єність, (*диал.*) непризви́ченість, (-ности); *срв.* **Непривы́чность. -ка** – *в работе помеха* – незви́чка – в робо́ті перепо́на (зава́да).
Непривы́чность – 1) незви́чність, незви́клість, незви́чка, ненави́клість, неприви́чність, непризвича́єність, (*диал.*) непризви́ченість до чо́го *и* що роби́ти; 2) незвича́йність, незви́чність, неприви́чність (-ости). *Срв.* **Непривы́чный.**
Непривы́чный – 1) (*необыклый*) незви́чний, незви́клий, ненави́клий, неприви́чний, непризвича́єний, (*диал.*) непризви́чений до чо́го *и* що роби́ти. [Писа́в хтось незви́клий писа́ти (Л. Укр.). Незви́кла до думо́к голова́ її́ яко́сь недо́бре працюва́ла (Коцюб.). Нату́жував свої́ неприви́чні о́чі (Франко)]; 2) незвича́йний, незви́чний, неприви́чний; *срв.* **Необы́чный.** [Нато́млений незви́чною пра́цею на парово́зі (Микит.). Чу́лася сконфу́женою неприви́чними для не́ї об́'явами чу́лости і співчуття́ (Франко)].
Непригля́дно, *нрч.* – непока́зно, нече́пурно, (*жалко*) мізе́рно, жалюгі́дно. [Вони́ живу́ть ду́же нече́пурно та неоха́йно (Звин.)].
Непригля́дный – непока́зни́й, нечепурни́й, (*жалкий*) мізе́рний, жалюгі́дний.
Непри́гнанный – неприпасо́ваний, недопасо́ваний, неприлашто́ваний, (*диал.*) неприде́ртий. [Не мо́жна цвяха́ми забива́ти непри́де́рті до́шки (Звин.)].
Пригóда, *см.* **Не́годь 1** *и* **2.**
Непригóдность – неприда́тність, незда́тність, (*ни к чему*) незда́тність ні до чо́го *и* ні на що́, нікче́мність (-ости).
Непригóдный – неприда́тний, незда́тний, негодя́щий, неспосі́бний до чо́го *и* на що; *срв.* **Него́дный 1**. [Маніфе́ст що? Тьху! Папе́ру кла́птик неприда́тний (Ледянко). Ця до́шка вже неспосі́бна (Звин.)]. **-ный** *ни к чему* – ні до чо́го (ні на що́) не зда́тний (не спосі́бний *и т. п.*), нікче́мний, (*диал.*) нідочо́гий, ніку́ди не судни́й; *срв.* **Ничто́жный 2**. [Зра́дниці нікче́мне життя́ (Грінч.). Ніку́ди не судни́й вда́вся хло́пець (Липовеч.)].
Непригоже, *нрч.* – (*некрасиво, в прямом и перен. знач.*) него́же, негара́зд, неприго́же, (*не подобает*) не годи́ться, непристо́йно, незвича́йно, неподо́ба; *срв.* **Неприли́чно.** [Него́же так чини́ти (Звин.). Ой негара́зд запоро́жці, негара́зд зроби́ли (Пісня). Не годи́ться си́нові ла́яти ба́тька (Звин.)].
Неприго́жество, Неприго́жесть – него́жість, неприго́жість, невродли́вість, нече́пурність, непока́зність (-ости).
Неприго́жий – 1) нега́рний, него́жий, неприго́жий, невродли́вий, нечепурни́й, непока́зни́й; *срв.* **Некраси́вый, Некази́стый.** [Нега́рна ді́вчина (Полт.)]; 2) него́жий, неприго́жий, непристо́йний, незвича́йний; *срв.* **Неприли́чный.**
Непригото́вленный – непригото́ваний, непригото́влений, ненагото́ваний, ненагото́влений, неви́готуваний, неви́готовлений, негото́вий, ненала́годжений. [Заста́в нас со́нних, негото́вих (Франко)].
Неприе́млемо, *нрч.* – неприйня́тно.
Неприе́млемость – неприйня́тність (-ости).
Неприе́млемый – неприйня́тни́й. [Це неприйнятна́ гіпо́теза (Київ)].
Призна́ние – 1) неви́зна́ння, (*обычно*: *непризнательность*) непризна́ння. [За неви́знання власте́й його́ за́слано (Корол.)]; 2) (*неузнание*) не(в)пізна́ння.
Непри́знанный – 1) неви́знаний, (*обычно*: *не заслуживший признательности*) непри́знаний. [Неви́знаний проро́к (Київ). Непри́знані заслу́ги (Франко)]; 2) (*неузнанный*) не(в)пізнаний.
Неприкладно́й – неприкладни́й, незастосо́вний.
Неприкла́дный – 1) недоре́чний. **-ный** *пример* – недоре́чний при́клад; 2) безпри́кладний,

небува́лий, нечу́ваний. **-ный** *случай* – нечу́ваний ви́падок.
Неприкоснове́нно, *нрч.* – непору́шно, неруши́мо, недоторка́нно, (*зап.*) недотика́льно. [Дру́га мо́ва держа́лася неруши́мо в те́мній просто́ті (Куліш)].
Неприкоснове́нность – 1) непору́шність, неруши́мість, недоторка́нність, (*зап.*) недотика́льність (-ости). [Недоторка́нности стату́ти хтось хо́че занести́ в наш край (Самійл.). Пра́во на недотика́льність (Доман.)]. *В* **-ти** – в непору́шності, в неруши́мості, непору́шно, неруши́мо; *срв.* **Неприкоснове́нно**; 2) (*непричастность*) неприче́тність (-ности).
Неприкоснове́нный – 1) непору́шний, неруши́мий, недоторка́нний, (*зап.*) недотика́льний. [Що батьки́ кро́в'ю здобули́, те неруши́ме (Коцюб.)]. *Депутатская личность* **-на** – посо́льська осо́ба недоторка́нна (*зап.* недотика́льна); 2) *к чему* – неприче́тний до чо́го, чужи́й чому́; *срв.* **Неприча́стный. -ный** *к делу* – неприче́тний до спра́ви.
Неприкра́шенный – неприкра́шений, непідмальо́ваний, безокра́сний. [З деся́точок про́стих, неприкра́шених істо́рій життя́ і горюва́ння сільсько́го (Куліш). Прихилі́те милости́ве у́хо до безокра́сного оповіда́ння (Куліш)].
Неприкры́тый – неприкри́тий, відкри́тий; неокри́тий, неопови́тий; непричи́нений; незасло́нений, незату́лений, незахи́щений, безза́хи́сний; неприхо́ваний; *срв.* **Прикры́тый** (*под* **Прикрыва́ть**). [Неприхо́вана знена́висть одби́лась на його́ обли́ччі (В. Підмог.)].
Неприку́чливый – ненабри́дливий, необри́дливий, недоку́чливий, недоку́чний, невку́чний. **-вое** *дело* – необри́длива (недоку́члива) робо́та.
Неприла́женный – неприлашто́ваний, неприла́днаний *и* неприладно́ваний; *срв.* **Непри́гнанный.**
Неприлега́ющий – неприле́глий, неприле́жний до чо́го, несумі́жний, несусі́дній з чим.
Неприли́пчивый – неприче́пливий, нечіпки́й, неприли́пчастий, нелипки́й; незара́зливий. [Незара́злива хворо́ба (Лубенщ.)].
Неприли́чие – 1) непристо́йність, незвича́йність, него́жість, неподо́бність, (*непотребство*) непотре́бність, (*срамота*) сороми́тність, соро́мність, (*вульг.*) стра́мність (-ости); *срв.* **Срам.** [Дово́дять особи́сті раху́нки до спра́вжньої непристо́йности (Грінч.)]; 2) (те,) що не ли́чить (не годи́ться), непристо́йність, ненале́жність, непідхо́жість, неслу́шність (-ости) для ко́го, для чо́го. *Срв.* **Прили́чие.**
Неприли́чно, *нрч.* – 1) непристо́йно, незвича́йно, него́же, неподо́бно; 2) (*сказ. безл. предл.*) непристо́йно, не годи́ться, него́же, неподо́бно, неподо́ба, не ли́чить, не випада́є, (*диал.*) якові́сь, нечля́. [Із ста́ршими людьми́ так бала́кати не годи́ться (Звин.). В неді́леньку прийти́ та до те́бе него́же (Грінч. III). Неподо́ба ді́вці до козака́ та вихо́дити (Пісня). Мені́ не випада́є так каза́ти (Волинь). І не хоті́лось-би йти в го́сті, та якові́сь, бач (Кобеляч.). За їх нечля́ на́віть говори́ти з поря́дними людьми́ (Н.-Лев.)].
Неприли́чность – 1) *см.* **Неприли́чие 1** *и* **2**; 2) (*неприличное выражение, -ный поступок и т. п.*) непристо́йність (-ности), непристо́йний ви́слів (ви́раз), учи́нок *и т. п.* [Смаку́ючи гово́рять непристо́йності (Київ)].
Неприли́чный – 1) непристо́йний, незвича́йний, него́жий, неподо́бний, (*непотребный*) непотре́бний, (*срамной*) сороми́тний, сороми́цький, соро́мний, стидни́й, (*вульг.*) страмни́й. [Це-ж усе́ слова́ непристо́йні (Крим.). Чу́ти було́ голосні́ незвича́йні ре́чі (Грінч.). Ла́ється неподо́бними слова́ми (Мирг.). Ганьби́в бридки́ми, сороми́тними слова́ми рі́дного бра́та (Ор. Левиц.). Сороми́цькі пісні́ співа́ (Квітка). Ті, для реа́льного ґешефтсмана на́віть соро́мні дурни́ці (Франко). Не слу́хайте, це стидна́ пі́сня (Звин.)]. **-ное** – незвича́йне, непристо́йне (-ного), (*вульг.*) страмне́ (-но́го) *и т. п.* [Та й дочита́лись-же до тако́го страмно́го (Основа 1862)]; 2) (*несоответственный*) непристо́йний кому́, чому́ *и* для ко́го, для чо́го, непідхо́жий, ненале́жний, неслу́шний для ко́го, для чо́го.
Неприложи́мость – неприкла́дність, неприклада́нність (-ности).
Неприложи́мый – неприкла́дни́й, неприклада́нний до ко́го, до чо́го.
Неприма́нчивый – неприва́бливий, неприна́дливий, неприва́бний, неприна́дний; *срв.* **Непривлека́тельный.**
Непримени́мость – непристосо́вність, незастосо́вність, неприда́тність, нezда́тність (-ности) до чо́го.
Непримени́мый – непристосо́вний, незастосо́вний, неприда́тний, нezда́тний до чо́го; *срв.* **Неприложи́мый, Неприго́дный. -мое** *сравнение* – неприда́тне (непристосо́вне) порівня́ння.
Непримени́емый – неприкла́даний, непристосо́вуваний, (*неупотребляемый*) невжи́ваний.
Неприме́тливый – некмітли́вий.
Неприме́тно, *нрч.* – непомі́тно, не зна́ти, (*пров.*) невза́мітку, невза́мі́ту, невга́дно,

незавва́жно. [Діте́й невга́дно в ха́ті (Сл. Гр.). Тут і незавва́жно, що ї́деш над безо́днею (Свиди.)].

Неприме́тный – непомі́тний.

Непримирённость – непого́дженість, непоє́днаність; непоми́реність (-ости).

Непримирённый – непого́джений, непоє́днаний; непоми́рений з ким, з чим. [Одна́ково справедли́вим бу́ти до обо́х непого́джених (Грінч.)].

Непримири́мо, *нрч.* – непримире́нно, непримири́мо, непримирно; запе́кло; *срв.* **Непримири́мый.** [У ме́не ці слова́ іду́ть уро́зтіч і ста́вляться, як два мечі́ на ге́рці, одно́ напро́ти о́дного, так го́стро, непримире́нно (Л. Укр.)].

Непримири́мость – непримире́нність, непримири́мість, неприми́рність, (*закоренелость*) запе́клість (-ости).

Непримири́мый – непримире́нний, непримири́мий, неприми́рний, (*закоренелый*) запе́клий. [Вказівки́ природни́чих нау́к перебува́ють у непримире́нній ворожне́чі з усякими релігійними (Азб. Комун.). Зро́бишся непримире́нною, – сама́ своє́ життя́ отру́їш (Кониськ.). Б'ють на нас і я́вно й та́йно ворогі́ непримири́мі (Франко). Запе́клий во́рог фальши́вої мора́ли (Київ)].

Непримири́тельный – неприми́рний; неприми́рливий, незго́дливий; *срв.* **Примири́тельный. -ный** *нрав* – неприми́рлива вда́ча.

Неприноровлённый – непринату́рений, неприладно́ваний *и* неприла́днаний, неприпасо́ваний, неприлашто́ваний, непристосо́ваний; незастосо́ваний.

Непринуждённо, *нрч.* – 1) неви́мушено, неси́лувано, (*естественно*) приро́дн(ь)о, натура́льно, (*свободно*) ві́льно, (*развязно*) смі́ливо, (*просто*) про́сто; 2) (*не путём принуждения*) не з при́мусу, не при́мусом, не си́лою.

Непринуждённость – 1) неви́мушеність, неси́луваність; приро́дність, натура́льність; ві́льність; смі́ливість (-ости); 2) неприму́шеність, незму́шеність, неприси́луваність, неприневоленість, незнево́леність (-ности). *Срв.* **Непринуждённый.**

Непринуждённый – 1) неви́мушений, неси́луваний, (*естественный*) приро́дни[і]й, натура́льний, (*свободный*) ві́льний, (*развязный*) смі́ливий, (*простой*) про́стий. [Розмо́ва була́ жва́ва, весе́ла, неси́лувана (Н.-Лев.). Підбавля́в чима́лу до́зу неввічливости, гру́бости та смі́ливого то́ну (Крим.)]. **-ные** *манеры*, **-ное** *обращение* – неви́мушені мане́ри, неви́мушене (про́сте) пово́дження; 2) неприму́шений, незму́шений, неприси́луваний, неприневоле́ний, незнево́лений до чо́го.

Неприня́тие – неприйняття́ (-ття́).

Неприня́то, *нрч.* – непри́(й)нято; незвича́йно, незаве́дено, (*неупотребительно*) невжи́вано. **-то** *у нас так обращаться* – незвича́йно (нема́ зви́чаю) в нас так пово́дитись, в нас так не пово́дяться.

Неприня́тый – непри́(й)нятий; незвича́йний, незаве́дений, невжи́ваний.

Неприобщённый – неприлу́чений, недолу́чений, неприє́днаний. **-ный** *к делу* – неприлу́чений до спра́ви.

Неприобы́клый – незви́клий, непривиклий, ненави́клий; *срв.* **Непривы́чный 1.**

Неприрождённый – неприро́джений, невро́джений, неприрожде́нний, неприро́дни[і]й.

Неприруча́емый – неосво́юваний; неосвійни́й, неприручни́й.

Неприручённый – неосвоє́ний, неприсво́єний, неприру́чений, ди́кий.

Неприсоедине́ние – неприєдна́ння, *неоконч.* неприє́днування.

Неприспосо́бленный – неприла́днаний, непристосо́ваний; *срв.* **Неприла́женный. -ный** *к борьбе* – непристосо́ваний до боротьби́.

Непристо́йность – непристо́йність (-ности); *срв.* **Неприли́чность 1** *и* **2.**

Непристо́йный – непристо́йний; *срв.* **Неприли́чный 1** *и* **2.**

Пристра́стный – несторонни́чий, (*реже*) несторо́нни́цький, (*беспристрастный*) безсторо́нній, (*об'ективный*) об'єкти́вний.

Непристу́па – непристу́па, недото́рка (*общ. р.*), недото́рканий (-ного), недото́ркана (-ної).

Непристу́пно, *нрч.* – непристу́пно, недосту́пно; (*надменно*) го́рдо, гордови́то. [Мріє здале́ка моїм оча́м так непристу́пно, як і тії го́ри, що я на їх лиш мрі́єю літа́ю (Л. Укр.)].

Непристу́пность – непристу́пність, недосту́пність; (*надменность*) го́рдість, гордови́тість (-ости). [В непристу́пності суво́рій (Чупр.)].

Непристу́пный – непристу́пний, недосту́пний; (*надменный*) го́рдий, гордови́тий. [Непристу́пна па́нна сама́ запобігла Четверти́нського (Сторож.). Непристу́пні, величе́зним камі́нням зава́лені де́брі (Франко). Недосту́пний, колю́чий, немо́в колючки́ ті терно́ві (Франко)].

Непрису́тственный – неурядо́вий, неслужбо́вий, (*праздничный*) святни́й, святко́вий,

ві́льний від пра́ці, неробі́тний. **-ный** *день*, **-ное** *время* – неурядо́вий (неслужбо́вий, святко́вий, ві́льний від уря́ду (від урядува́ння)) день, час. **-ное** *место* – неурядо́ве мі́сце, неурядо́ва устано́ва.

Непрису́тствующий – 1) *прлг.* – непрису́тній, відсу́тній; 2) *сщ.* – непрису́тній (-нього), неуча́сник (-ка).

Непритво́рно, *нрч.* – невда́вано, невда́но, непідро́блено, (*искренно*) щи́ро, правди́во. [Він зо́всім щи́ро забува́в, що працю́ючи для діте́й, він за́всігди мав їх за тяга́р (Крим.). Пла́кали вони́ гі́рко й правди́во (Яворн.)].

Непритво́рный – 1) невда́ваний, невда́ний, непідро́блений, (*искренний*) щи́рий, правди́вий. [Скри́кнула з невда́ною при́крістю в го́лосі (Франко). З непідро́бленим здивува́нням запита́вся він (Крим.)]; 2) ненаві́шений, (*специальнее*) засувни́й, заставни́й, спускни́й, підно́сний. **-ная** *дверь* – засувні́ *и т. п.* две́рі.

Непритёртый – непритертий. **-тая** *пробка* – непритерта за́тичка, -тий ко́рок.

Непритёсанный – непритесаний; *см. ещё* **Непри́гнанный.**

Неприто́мный – непрису́тній, відсу́тній, (*непричастный*) непричетний, (*посторонний*) сторо́нній.

Неприто́мчивый – неприто́мливий, невто́мний, що не зна́є вто́ми (не пристає́), (*специальнее*) везу́чий. [Коби́ла, хоч і шкапува́та, та проте́ везу́ча (Ніженщ.)].

Непритуплённость – неприту́пленість *и* непритупі́ння (-ння); свíжість, го́стрість (-ости).

Непритуплённый – неприту́плений; свíжий, го́стрий. **-ное** *восприятие* – свíже (го́стре сприйма́ння (*оконч.* сприйняття́).

Непритяза́тельный – невиба́гливий, невимогли́вий; непретенсі́йний, непретенціо́зний, безпретенсі́йний. [Невиба́глива пу́бліка (Крим.). Непретенсі́йний тон (Маковей). Безпретенсі́йні оповіда́ння (Дорошкев.)].

Непритя́нутый – непритя́гнений, непритя́гнутий. *Держать, висеть* **-тым** – держа́ти, ви́сіти на-о́слаб(і).

Неприукра́шенный – неприкра́шений, (*подлинный*) щи́рий, щирі́сінький. [Неприкра́шена пра́вда (Київ)].

Неприучённый – непри́вчений, незу́чений, непризвича́єний, напринату́рений до чо́го. [Ді́ти вироста́ють непризвича́єними зма́лку до боротьби́ (Наш)].

Неприхотли́вый – невига́дливий, невиба́гливий, непримхли́вий, невередли́вий; (*незатейливый*) нехиме́рний, про́стий, просте́нький (собі́), безпретенсі́йний; *срв.* **Непритяза́тельный.**

Неприча́стность – непричетність (-ности).

Неприча́стный – 1) *прлг.* – непричетний до чо́го. [Він до вби́вства непричетний (Л. Укр.)]. *Оставаться* **-ным** – зоставатися (лишатися) непричетним (збоку, убоці, набоці), не брати участи; 2) *сщ.* – непричетний (-ного). [Вони сами крали, а возили сюди непричетні (Міющ.)].

Непричёсанный – незаче́саний, неприче́саний, нече́саний. [У две́рі кабіне́ту загля́нула неприче́сана Мар'я (Ле)].

Непричита́ющийся – неналежний кому́. [Неналежні йому́ су́ми (Київ)].

Неприя́зненно, *нрч.* – непри́язно, нела́ска́во, неприхи́льно, нелю́бо, (*враждебно*) во́ро́же. [Непри́язно пово́дився ти, згі́рда (А. Укр.). «Хіба́ я вмліва́ю?» – неласка́во огризну́вся я (Крим.). «Чого́-ж то так?» – спита́в неприхи́льно Дени́с (Грінч.). Увiхо́дить Васи́ль, почоло́мкався з Гри́щенком, а на Оле́нку ті́льки нелю́бо так гля́нув (Тесл.)]. *Смотреть* **-но** – непри́язно (неприхи́льно, неласка́во) диви́тися, (*образно*) диви́тися за́шморгом (сторч, зи́зом, криви́м о́ком), (*коситься*) бочи́тися; *срв.* **II. Коси́ться 1**. [Ди́виться сторч (Тесл.). І ко́со, за́шморгом диви́сь (Котл.). Бочи́ться на ме́не, як би-м йому́ ма́му зарі́зав (Франко)].

Неприя́зненность – непри́язність, неласка́вість, неприхи́льність, неприхи́лля (-лля), (*враждебность*), воро́жість (-ости), ворожне́ча. [Розставля́є свої́ сі́льця чия́сь підсту́пна ворожне́ча (Крим.)].

Неприя́зненный – непри́язний, неласка́вий, неприхи́льний, нелю́бий, (*враждебный*) воро́жий. [Де вона́ й уроди́лася така́ непри́язна? (М. Вовч.). – «Ач, гладу́ха – трясе́ са́лом!» – прово́дила вона́ ковали́ху непри́язною ду́мкою (Коцюб.)]. *Питать* **-ные** *чувства к кому* – ма́ти непри́язні (неприхи́льні, неласка́ві) почуття́, ма́ти неприхи́льність до ко́го і про́ти ко́го, (*образно*) важки́м ду́хом ди́хати, пе́клом ди́хати на ко́го, лихо́ї во́лі бу́ти на ко́го.

Неприя́знь – непри́язнь (-ни), нела́ска, нелюбо́в (-бо́ви), неприхи́лля (-лля), неприхи́льність (-ности). [Неба́вом почу́в я ту непри́язнь (Франко). Нелюбо́в і пого́рда про́ти поля́ків (Крим.)].

Неприя́телев – неприя́телів, супроти́вників, кри́вдників, напа́сників, во́рогів (-ова, -ове).
Неприя́тели́шка – неприятелю́жка, неприятельчи́на, аби-яки́й (погане́нький, дрібни́й) во́рог.
Неприя́тель – 1) неприя́тель (-теля), супроти́вник, (*обидчик*) кри́вдник, напа́сник, (*враг*) во́рог, *ум.* воріженько; *срв.* **Не́друг.** [Не так тії вороги́, як до́брії лю́ди (Шевч.). Щоб було́ так ва́жко проти́вникам, ненави́сникам і усім ворога́м мої́м (Чуб. I)]; 2) неохо́чий, неголінний до чо́го, що не ма́є охо́ти до чо́го, що ма́є відра́зу до чо́го, неприхи́льник чому́. *Он* **-тель** *книге, печатному слову* – він не охо́чий (не ма́є охо́ти) до кни́жки, до друко́ваного сло́ва, він кни́жці неприхи́льник (не(с)прия́є); 3) (*внешн. враг*) не́прия́тель, во́рог. [Борони́ти нас від не́приятеля (Квітка). Страше́нна си́ла не́приятеля (Куліш)]. **-тель** *дрогнул* – во́рог похитну́вся (пода́вся). **-тель** *налегает* – во́рог наляга́є (натиска́є).
Неприя́тельница – неприя́телька, (*реже*) ворогиня, (*зап.*) ворожи́ця, (*обидчица*) кри́вдниця, напа́сниця.
Неприя́тельницын – неприя́тельчин, кри́вдничин, напа́сничин (-на, -не).
Неприя́тельски, *нрч.* – по-неприя́тельському, по-кри́вдницькому, по-напа́сницькому, во́ро́же.
Неприя́тельский – неприя́тельський, кри́вдницький, напа́сницький, воро́жий. [Суспільність і ї́хня сім'я́ – це ніби два воро́жі та́бори (Крим.). І ни́кнуть воро́жії си́ли (Грінч.)]. *У друга пить воду лучше* **-кого** *мёду* – кра́ще у дру́га напи́тись води́, ніж попива́ти воро́жі меди́.
Неприя́тельствовать *кому* – ворогува́ти з ким, бу́ти неприя́телем (во́рогом) з ким, (*неблагоприятствовать*) не(с)прия́ти кому́, не прия́ти добра́ кому́.
Неприя́тно, *нрч.* – неприє́мно, нелю́бо, неми́ло, при́кро; (*досадно*) доса́дно; (*противно*) проти́вно. [Він почува́в себе́ ду́же неприє́мно (Полт.). Повз це́ркву як прохо́див, неприє́мно врази́ло Дави́да: па́хло фа́рбою сві́жою (Головко). Нелю́бо й болюче́ було́ мені́ подиви́тися на того́ бідола́ху (Крим.). Нелю́бо врази́ло ду́шу (Крим.). Мо́же вам і при́кро бу́де слу́хати те, що почу́єте (Кониськ.). При́кро ста́ло мені́ (Лохвич.). «А тобі́ що, при́кро?» – «Ну, та все-ж неприє́мно!» (Франко). Вона́ помі́тила, що йому́ це при́кро (Грінч.). Нема́ в їх ні́чо́го того́, що ча́сом так при́кро вража́є в де́яких людей́ (О. Пчілка) Дзвіно́к при́кро вда́рив його́ по напру́жених не́рвах (Коцюб.)].
Неприя́тность – 1) неприє́мність, при́крість (-ости). [Доно́си були́ причи́ною вели́ких неприє́мностей для йо́го (Доман.). Со́ром перед тіє́ю півсо́тнею культу́рних люде́й, що через його́ відсу́тність зазна́ли таки́х неприє́мностей (Ле). Йому́ тра́пилася при́крість (Грінч.). Тоді́-б я була́ не дочека́лася нія́ких при́кростей од вас (Крим.)]. *Причинять, причинить* **-ность** – роби́ти (чини́ти), зроби́ти (вчини́ти) неприє́мність (при́крість), (*образно*) підве́зти́ во́за (візка́) кому́. [Не роби́ при́кроси (Волинь). Заборо́на ба́витися з селя́нськими дівча́тами дратува́ла Яри́нку, роби́ла їй на́віть при́крість (Коцюб.). Я зна́ю, хто підві́з візка́! (Мирний)]. *Нажить* **-ность** (*беду*) – набра́тися при́крости (при́кростей, неприє́мности, неприє́мностей, ли́ха), (*испытать*) зазна́ти при́кроси; *срв.* **Нажива́ть 1** (**-жи́ть** *беду*); 2) неприє́мність, нелю́бість, неми́лість, при́крість, доса́дність (-ости). **-ность** *положения усилилась* – неприє́мність стано́вища погі́ршала (збільшилася), стано́вище сприкрі́шало. **-ность** *его обращения известна* – неприє́мність (неприя́зність) його́ пово́дження відо́ма.
Неприя́тный – неприє́мний, нелю́бий, неми́лий, при́крий, (*досадный*) доса́дний; (*противный*) проти́вний. [Саї́д розумі́в, що в Наманга́ні ко́їться щось неприє́мне, несподі́ване (Ле). Тра́пилася йому́ неприє́мна істо́рія (Київ). Запанува́ло між ни́ми нелю́бе мовча́ння (Крим.). При́крі, пога́ні слова́ (Н.-Лев.). Мені́ не при́крий зміст його́ промо́ви, лиш спо́сіб (Куліш). Засмія́лася свої́м при́крим смі́хом (Л. Укр.). Я почу́в на́віть при́крий холодо́к у лі́кті (Коцюб.). При́крий дух (Київ). Мене́ гри́зла при́кра ду́мка (Крим.). Я не хтів ні́чо́го при́крого сказа́ти (Звин.). Доса́дні́ї звістки́ (Грінч. III). Проти́вна, як ста́рцеві гри́вня (Номис)]. **-ный** *вкус* – неприє́мний смак, не́смак (-ку). *Сделать* **-ным** (*немилым*) – зроби́ти неприє́мним, спри́крити, знеми́лити. [Світ мені́ знеми́лила (Г. Барв.)]. *Сделаться, стать* **-ным** – зроби́тися (ста́ти) неприє́мним (неми́лим, нелю́бим, при́крим), спри́кріти, спри́критися, знеми́літи, знеми́литися. [Сам зму́чився і лю́дям при́крий став (Крим.). Ге́рманові спри́крилося те ремесло́ (Франко)]. *Этот человек мне* **-тен** – ця люди́на мені́ неприє́мна (неми́ла, нелю́ба, при́кра, проти́вна).
Неприя́тство, *см.* **Неприя́знь.**
Неприя́тствовать – неприхи́льно ста́витися до ко́го, до чо́го, не(с)прия́ти кому́, чому́.
Не́пробель – недо́біл (-лу). *Воск* **-бель** – віск-недо́біл.
Непроби́тый – непроби́тий, ці́лий.

Не́пробуд – непробу́да, со́ня (*общ. р.*), сонько́, сплюх (-ха, *м. р.*); ле́жень (-жня), лежебо́ка, полежа́й; *срв.* **Лежебо́к.**
Непробу́дно, *нрч.* – непробу́дно, безпробу́дно, безпроси́пно, незбу́дно, непробуди́мо.
Непробу́дность – непробу́дність, безпробу́дність, безпроси́пність, незбу́дність, непробуди́мість (-ости).
Непробу́дный – непробу́дний, безпробу́дний, безпроси́пний, незбу́дний, непробуди́мий. [Опочива́в сном ти́хим, безпробу́дним (Куліш). В непробуди́мому Кита́ї (Шевч.)]. **-ный** *пьяница* – безпроси́пний (непросипу́щий, ме́ртвий, заливни́й) п'яни́ця. **-ный** *сон* (*летаргия*) – летаргі́я, обмира́ння. **-ный** *сон* (*смерть*) – непробу́дний (ві́чний) сон. [Засну́в ві́чним сном (Полт.)].
Непрова́р – недо́вар (-ру); недо́гарт (-ту). *Мясо жёстко от* **-ру** – м'я́со тверде́, бо недова́рене (через недо́вар). **-ва́р** *железа* – недо́гарт залі́за.
Непрова́рок – недо́ва́рок (-рку), недо́варки (-ків). **-ком** *кормить* – годува́ти недо́варками.
Непрове́ренный – неперевірений, неви́вірений, незві́рений, (*на весах ещё*) неви́важений. [Тягарці́ без шта́мпа, неви́важені (Звин.)].
Непрове́тренный – непрові́трений, неви́вітрений.
Непрове́шенный – 1) ві́рно (то́чно) зва́жений; 2) недова́жений; 3) неви́вірений (виско́м); 4) непров'я́лений. *Срв.* **Прове́шенный** (*под* **Прове́шивать, прове́сить**); 5) неви́тичений; *срв.* **Прове́шенный** (*под* **Прове́шивать, прове́шить**).
Непроводни́к – непровідни́к (-ка́). **-ни́к** *тепла, электричества* – непровідни́к тепла́, еле́ктрики.
Непроводя́щий – непровідни́й.
Непрово́рный – немото́рний, неметки́й, непрово́рний, (*нескорый*) нешвидки́й, непрудки́й, (*медлительный*) пові́льний, заба́рливий, (*вялый*) мля́вий, (*о жив. сущ. ещё*) покво́лий, (*пров.*) мни́х[к]уватий, ле́мехува́тий, не́мний. [Серед діте́й він несмі́лий і непрово́рний (Франко). Мни́куватий ду́же (Борзенщ.)].
Непрогла́женный – 1) неви́прасуваний, непрасо́ваний. [Непрасо́вані сорочки́ (Київ)]; 2) неви́гладжений. [Неви́гладжений стиль (Київ)].
Непрогля́дный – непрогля́дний, неви́дний, непрозо́рий, безпросві́тни[і]й.). [З-за висо́ких непрогля́дних борі́в (Васильч.). У непрогля́дній те́мряві спини́всь (Ле). В безбере́жнім непрозо́рім тума́ні (Франко). Усе́ порину́ло в сі́рому, холо́дному, безпросві́тньому для оче́й тума́ні (Корол.)]. **-ная** *ночь* – ніч те́мная (неви́дная), (*хоть глаз выколи*) безо́ка ніч. [Ніч те́мная і неви́дная (Рудан.). В до́вгу, те́мную ні́чку неви́дну (Л. Укр.). В безо́ку ніч, в незви́чну по́ру (Куліш)]. **-ная** *тьма*, **-ный** *мрак* – непрогля́дна те́мрява, теме́нна те́мрява (Федьк.), непрогля́дний мо́рок.
Непрода́жный – непрода́жни[і]й. **-ный** *человек* – непрода́жна люди́на.
Непродолжи́тельно, *нрч.* – недо́вго, недовгоча́сно, нетрива́ло, недовготрива́ло.
Непродолжи́тельность – недо́вгість, недовгоча́сність, непротя́жність, нетрива́лість, недовготрива́лість (-ости).
Непродолжи́тельный – недо́вгий, недовгоча́сний, непротя́жний, нетрива́лий, недовготрива́лий, коро́ткий. [Те́пла й непротя́жна зима́ (Звин.). Коро́ткі зу́стрічі (Грінч.)]. *В* **-ном** *времени* – не в до́вгім ча́сі, незаба́ром, неба́вом, невзаба́рі, невдо́взі, незадо́вго; *срв.* **Вско́ре.**
Непродо́р – непрола́з (-зу), непро́дра (-ри), (*чаща*) гущина́, гущавни́к (-ку́), ха́щі, (дебри) не́трі (-ів).
Непродо́рный – непрола́зний, непроде́рний, густи́й. **-ный** *лес*, **-ные** *трущобы* – непрола́зний (непроде́рний, непрогля́дний) ліс, непрохі́дни́й гущавни́к; *срв.* **Непродо́р, Ча́ща.**
Непродукти́вно, *нрч.* – непродукти́вно, неплі́дно.
Непродукти́вность – непродукти́вність, неплі́дність (-ности).
Непродукти́вный – непродукти́вний, неплі́дний. [Непродукти́вна пра́ця (Київ)].
Непроду́манный – непроду́маний, необмірко́ваний, недоду́маний (до кінця́). [Непроду́мані по́клики (Рада). Необмірко́ваний ви́сновок (Київ). Шко́да було́ покида́ти щось необмірко́ване, недоду́ману до кінця́ ду́мку (В. Підмог.)].
Непроездно́й – непереїзни́й, непроїзни́й. **-но́й** *проулок* – глухи́й (сліпи́й) заву́лок (-лка); *срв.* **Тупи́к.** *Зимник у нас летом* **-но́й**, – *летником ездим* – у нас зимня́к улі́тку непереїзни́й (непроїзни́й), – ї́здимо літняко́м.
Непрое́здный, Непрое́зжий – непроїзни́й. **-ная** *грязь* – непроїзне́ (невила́зне) багно́ (боло́то). **-ная** *дорога* – непроїзна́ (*о зимн. пути*: заби́та) доро́га.
Не́проем – непро́стрім (-ро́му), непро́кіл (-ко́лу).

Непрожа́ренный – неви́печений, непропе́чений, неви́смажений, непросма́жений, (*недожаренный*) недопе́чений, недосма́жений.
Непрожёванный – непережо́ваний, нерозжо́ваний.
Непрозра́чность – непрозо́рість, непрозо́[і]рність, непрозі́[о́]рчастість (-ости).
Непрозра́чный – непрозо́рий, непрозо́[і]рний, непрозі́[о́]рчастий. [Крізь тьму непрозо́ру скрізь зазира́йте (Кулик)].
Непроизводи́тельно, *нрч.* – непродукти́вно, неплі́дно; непродукці́йно, невиро́бно; недоці́льно; *срв.* **Непроизводи́тельный.** [Гуля́щий час ги́не ду́же непродукти́вно (Грінч.)]. **-но** *тратить, расходовать* – непродукти́вно (недоці́льно) витрача́ти, марнува́ти. **-но** *проводить время* – ма́рно га́яти (гайнува́ти) час.
Непроизводи́тельность – непродукти́вність; непродукці́йність; недоці́льність (-ности); *срв.* **Непроизводи́тельный.**
Непроизводи́тельный – (*непродуктивный*) непродукти́вний; (*непроизводящий*) непродукці́йний, нетво́рчий, невиробни́й; (*нецелесообразный*) недоці́льний. **-ная** *трата*, **-ное** *расходование времени, энергии* – непродукти́вна (недоці́льна) ви́тра́та ча́су, ене́ргії (си́ли), марнува́ння ча́су, ене́ргії.
Непроизво́дственный – невиробни́чий, непродукці́йний.
Непроизво́льно, *нрч.* – мимохі́ть, мимово́лі, мимові́льно, несамохі́ть. [Мимово́лі смі́ється (Звин.). І я оди́н, без тя́ми, мимохі́ть, немо́в зате́рплий весь, іду́ байду́жно (Вороний)].
Непроизво́льный – мимові́льний, несамові́льний, несамохі́тній. [Мимові́льне, важке́ зідха́ння злетіло з Ге́рманових груде́й (Франко). Профе́сор з мимові́льним у́сміхом ви́писав цю тира́ду (Крим.)]. **-ное** *движение* – мимові́льний рух.
Непроизноси́мый – невимо́влюваний, непрока́зуваний; *срв.* **Неудобопроизноси́мый.**
Не́прок (*м. р.*), **Непро́ка** (*общ. р.*) – непу́тній, безпу́тній (-нього), непу́тня, безпу́тня (-ньої), гуля́щий (-того), гуля́ща (-щої), гультя́й (-тяя́, *м. р.*), мандрьо́ха, повія (*ж. р.*); *срв.* **Непутёвый.**
Непрокипячённый – непрокипі́лий, непроки́плений; (*о молоке ещё*) не(с)па́рений, (*о воде ещё*) неперева́рений. [Йому́ неспа́рене молоко́ ва́дить (Звин.)].
Непроки́слый, Непроки́сший – непроки́слий, невки́слий, непрокваснí́лий, нескв́ашений.
Непрокопчённый – непроко́пчений, непроку́рений, непроди́млений.
Непрола́зный – непрола́зний, невила́зний. [З комишів непрола́зних (Коцюб.). Невила́зна борода́ (Микит.)].
Непролета́рский – непролета́рський. **-ого** *происхождения* – непролета́рського похо́дження (ро́ду).
Не́про́мах, Непро́маш – не ду́рень, не в ті́м'я би́тий. *Он парень* **-ма́х** – він хло́пець не ду́рень, він ма́ху не дасть, він хло́пець не в ті́м'я би́тий, з йо́го до́брий мите́ць; *срв.* **Ловка́ч.** *Он выпить* **-мах** – він ви́пити не ду́рень; він (не п'ють) не пролива́є.
Непрома́шный – нехи́бний, влу́чни́й, цілки́й, цільни́й; *срв.* **Ме́ткий. -ный** *выстрел* – нехи́бний (влу́чни́й) (по́)стріл.
Не́промет – обере́жний, оба́чний (-ного); *срв.* **Не́прома́х.**
Не́промок, Непромо́ка, *см.* **Непромока́шка 1.**
Непромока́емость – непромока́льність (-ности).
Непромока́емый – непромока́льний, непромокни́й. [Чо́боти булі́ зо́всім непромока́льні (В. Підмог.)]. **-мый** *суб'ект* – недошкуле́нний (товстошку́рий, *шутл.* непромокни́й) суб'є́кт, непромо́ка (*общ. р.*), суб'є́кт, що його́ нічи́м не ді́ймеш (не дошку́лиш).
Непромока́шка – 1) (*ткань*) непромока́нка, непромока́йка; 2) (*плащ*) непромока́йка, непромока́льний плащ, непромока́чка (Звин.).
Непромы́шленный – непромисло́вий.
Непроника́емость – непрося́кність, непрося́клість (-ости); *см.* **Непроница́емость** *и* **Непромока́емость.**
Непроника́емый – непрося́кний, непрося́клий; *см.* **Непроница́емый** *и* **Непромока́емый.**
Непроница́емость – 1) непрони́кливість, непроникне́нність, непропуска́льність, непропу́скність (-ости); 2) незбагне́нність, непрозі́рність (-ности). *Срв.* **Непроница́емый.**
Непроница́емый – 1) непрони́кливий, непроникне́нний, непропуска́льний, непропускни́й. [Вода́ затри́мується на непрони́кливих ске́лях (Тутк.). Він ма́є си́лу, щоб бу́ти непроникне́нним для всіх оче́й (В. Підмог.). Стінки в я́мах тре́ба роби́ти непропуска́льні (Київ). Вода́, що спини́лася на непропускні́й верстві́, зве́ться ґрунтово́ю (Герин.)]; 2) незбагне́нний, непрозірни́й; *срв.* **Непостижи́мый. -мая** *тайна* – незбагне́нна (непрозірна́) таємни́ця.
Непроно́за, *см.* **Не́проем.**

Непропёка – непропе́чене, невпе́чене, неви́печене, недопе́чене (-ного); (*вязкий, сыроватый хлеб)* глевтя́к (-ка́).
Непропе́тый – непроспі́ваний, неви́співаний. [Неви́співані пісні́ (Франко)].
Непропечённый – непропе́чений, невпе́чений, неви́печений, недопе́чений; (*вязкий, сыроватый*) глевки́й.
Непрописа́ние – непрописа́ння, незаписа́ння; *срв.* **Непропи́ска.**
Непропи́санный – непропи́саний, незапи́саний, ненапи́саний.
Непропи́ска – непро́пис, неза́пис (-су); *срв.* **Непрописа́ние, Непропи́сывание.** *За* **-ку** *жильцов полагается штраф* – за непро́пис пожильців нале́жить (беру́ть) штраф (пеню́).
Непропи́сывание – непропи́сування, незапи́сування; *срв.* **Непропи́ска.**
Непропи́танный – ненаси́чений, ненапо́єний, непересяклий чим.
Непропорциона́льно, *нрч.* – непропорці́йно.
Непропорциона́льность – непропорці́йність (-ности).
Непропорциона́льный – непропорці́йний.
Непро́пуск – 1) непро́пуск, непере́пуск (-ку), за́тримка. *Для* **-ка** – щоб не пусти́ти, щоб затри́мати; 2) *см.* **Заста́ва 2**; 3) *см.* **Перека́т 2.**
Непропуска́ющий, *см.* **Непроница́емый 1, Непроника́емый.**
Непрорабо́танный – неопрацьо́ваний. **-ные** *тезисы* – неопрацьо́вані те́зи.
Непросвещённость – неосві́ченість, непросві́ченість, неосві́та, (*перен.*) незря́чість (-ости) темно́та. [В не́ї все́нька прови́на – її темно́та, несвідо́місь та неосві́та (Крим.)].
Непросвещённый – неосві́чений, непросві́чений, (*перен.*) незря́чий, те́мний. [Тут ба́чив Украї́ну те́мну й неосві́чену (Крим.). Ми й просві́чених умі́єм просвіча́ти (Самійл.). Шку́ру дерете́ з браті́в незря́чих, гречкосі́їв (Шевч.). Ми те́мні лю́ди, – то як у лі́сі (М. Вовч.)].
Непросе́янный – непросі́яний, непересі́яний.
Непрослежённый – непросте́жений, недосте́жений, непрослі́джений, непрослідко́ваний.
Непросмолённый – непросмо́лений, незасмо́лений, неви́смолений.
Непросмо́тренный – неперегля́нутий.
Непросо́хший – непросо́хлий, (*неподсохший*) непротря́хлий, нестря́хлий. [Непротря́хлий шлях (Брацл.). Схова́ла до шухля́ди нестря́хлого рушника́ (Звин.)].
Непросро́ченный – непростро́чений, незада́внений, непереда́внений. [Непереда́внені права́ (Франко)].
Непрости́тельно, *нрч.* – непроще́нно, непрости́мо, непроба́чно. [Всі лати́нці непроще́нно грі́шні перед людьми́ (Куліш). Непрости́мо ке́пські ві́рші (Л. Укр.)].
Непрости́тельный – непроще́нний, непрости́мий, непроба́чний. [Непроще́нна кри́вда (Грінч.). Непрости́ма гидо́та (Крим.)]. **-ный** *поступок* – непроще́нний учи́нок.
Непро́сто, *нрч.* – непро́сто, не по-про́сту, не по-про́стому.
Непросто́й – непро́стий, незвича́йний.
Непростра́нный – непросто́рий; неширо́кий, нешироко́мо́вний, коро́ткий, короте́нький, (*сжатый*) сти́слий. **-ное** *изложение* – нешироко́мо́вний (сти́слий) ви́клад. **-ная** *речь* – неширо́ка (короте́нька, сти́сла) (про)мо́ва.
Непросы́пный – безпроси́пний, (*усилит.*) непросипу́щий, непросипе́нний; *см. ещё* **Непробу́дный. -ная** *соня* – безпроси́пна со́ня, безпроси́пний сонько́ (сплюх).
Непрося́, *нрч.* – не спита́вши(сь) *и* не пита́ючись, без до́зволу.
Непротёка – 1) (*вода, река*) не́теч (-чи), нете́ча; 2) (*бумага*) непромока́льний папі́р (-пе́ру).
Непротивле́ние – непроти́влення чому́. [Непроти́влення злу (Виннич.)].
Непроти́вный – 1) непроти́вний, несупроти́вний; 2) негидки́й, неоги́дний, небридки́й, неосору́жний. *Срв.* **Проти́вный.**
Не́протиск – густи́й тиск (-ку), сильна́ тісно́та, (*шутл.*) чо́ртів тиск, бі́сова тісно́та. [І па́нства чо́ртів тиск (Греб.)].
Непроторённый – непроторо́ваний, невторо́ваний, непроте́ртий, непроби́тий, непрото́птаний, невто́птаний; *срв.* **Проторённый** (*под* **Прота́ривать**).
Непрото́чный – нетеку́чий, небігу́чий, незбігу́щий, непливу́чий. **-ная** *вода* – нетеку́ча вода́, не́теч (-чи), нете́ча, незбігу́ща вода́; вода́, що не збіга́є (Звин.); *срв.* **Непротёка.**
Непрофессиона́л, -льный – непрофесіона́л, непрофесіона́льний, непрофесі́йний.
Непрофильтро́ванный – непрофільтро́ваний, непроці́джений, неперефільтро́ваний, неперецí́джений.
Непроходи́мость – непрохі́дність, неперехі́дність; (*непроходность*) непрохо́жість; (*непролазность*) невила́зність, непрола́зність (-ности). *По* **-ти** – через непрохі́дність.
Непроходи́мый – непрохі́дни́й, неперехі́дни́й; (*непроходный*) непрохо́жий; (*непролазный*) невила́зний, непрола́зний. [На зва́лищах росли́ непрохідні́ ха́щі (Маковей). Доро́ги були́

більшу части́ну ро́ку непрохідні (Павлик). Між непрохідни́ми боло́тами заціліли де-не-дé стоянки́ й майсте́рні доісторичної люди́ни (Тутк.). Довело́ся пересíкти впо́перек го́стру непрохідну́ ске́лю (Ле). Неперехідні го́ри (Франко). Невила́зне боло́то (Київщ.). Живé орангута́н по густи́х, непрола́зних ліса́х (Троян.)]. **-мый** *дурак*, **-мая** *дура* – непроторе́нний (несосвіте́нний) ду́рень, непроторе́нна (несосвіте́нна) ду́рка; дурни́й, дурна́, як пень (як коло́да, як сту́па).

Непроходно́й – неперехíдни́й, непрохíдни́й. **-но́й** *двор*, **-на́я** *комната* – неперехідни́й двір, непрохідна́ (неперехідна́) кімна́та (ха́та). **-но́й** *переулок* – сліпи́й (глухи́й, непроїзни́й, безвихідни́й) заву́лок; *срв.* **Тупи́к.**

Непрохо́дный, *см.* **Непроходи́мый.**

Не́проходь – не́прохідь (-ходи), непрохíдна́ місци́на, непрохíдне́ мíсце, (*специальнее*: *чаща*) не́трі, ха́щі (-ів), (*болота*) ба́гнища (-нищ).

Непрочи́танный – непрочи́таний, неперечи́таний, (*из-за трудности*) невчи́таний, невідчи́таний. [Ще *и* до́сі невідчи́тані те́ксти (Крим.)].

Непро́чно, *нрч.* – немíцно, некрíпко, нетрива́ло, нетри́вко; неста́ло; *срв.* **Непро́чный.**

Непро́чность – немíцність, некрíпкість, нетрива́лість, нетри́вкість; неста́лість (-ости); *срв.* **Непро́чный.**

Непро́чный – немíцни́й, некрíпки́й, нетрива́лий, нетривки́й, (*непостоянный*) неста́лий, (*плохой*) лихи́й, леда́чий, недобро́тний. [Наслíдування «Уто́пії» То́маса Мо́ра, якщо́ й ма́ли часа́ми у́спіх, то ду́же нетривки́й (Н. Громада). Нетривкі фо́рми життя́ (Гр. Думка). З нетрива́лого сукна́ (Діло). А яке́-ж леда́че, так і тя́гнеться за па́льцями, так і лíзе! (*о ткани*) (Свидн.)].

Непро́чь, *нрч.* – не від то́го, не про́ти то́го; *срв. Не* **прочь** (*под* **Прочь 2**). *Я от доброго дела* **-про́чь** – я не від до́брого ді́ла (вчи́нку). *И я* **непро́чь** *бы там побывать* – і я не від то́го, щоб там побува́ти. *Он* **-про́чь** *выпить* – він не від то́го, щоб ви́пити; він ча́рці не во́рог, він ча́рки не цура́ється (не пролива́є).

Непро́шенный – 1) (*незванный*) непро́шений, непро́ханий, некли́каний, незва́ний. [Прийшли́ непро́хані, пішли́ недя́кувані (Приказка). Непро́ханий гість гíрше як тата́рин (Приказка). Там, де вла́сні чоловіки́ бува́ють непро́ханими гістьми́ (Ле). Незва́ному го́стю мíсце за двери́ма (Приказка)]; 2) (*без припросу*) непро́ханий, непро́шений. [Гуса́ри, непро́хані, сами́ налива́ли горíлку й пили́ (Н.-Лев.)].

Непро́ща – 1) (*о положении*) непроще́ння (-ння); 2) (*о человеке*) немилосе́рд(н)ий, злопам'яту́щий, злопо́мний, лихопо́мний (-ого), немилосе́рд(н)а, злопам'яту́ща, злопо́мна, лихопо́мна (-ої), немилосе́рдна (злопо́мна, лихопо́мна) люди́на.

Непрощё́н(н)ый – непроще́нний, непрости́мий, непроба́чний, невідпуще́нний. [Непроще́нний гріх (Вовчанщ.). Щоб твоя́ кість непроще́нна була́! (Номис)].

Не́проявь – ди́во, чу́до, дивови́жа; *срв.* **Не́видаль.**

Непру́да – не́загать (-ти).

Не́пря, Непрядо́ха, *см.* **Непря́ха.**

Непрямо́й – непрями́й, непро́стий; (*неискренний*) нещи́рий, непрямоду́шний, криводу́шний.

Непря́ха – непря́ха; недба́ха, недба́лиця; *срв.* **Нерадм́вица.**

Нептуни́зм, Нептуни́ст – нептунíзм (-му), нептунíст (-та).

Нептуни́ческий – нептунíчний.

Непустя́чный – непустяко́винний, непусти́й, не аби́-яки́й, (*фам.*) небайдуже́нький, (*значительный*) значни́й, важли́вий. **-ное** *событие* – не дрібна́ (не аби́-яка́, значна́) подія.

Непутево́й, *см.* **Непутё́вый.**

Непутё́вый – непу́тній, непутя́щий, леда́чий, (*беспутный*) безпу́тній. [Що-ж він, кого́ чужо́го взя́вся прово́дити, кого́ непу́тнього? (Мирний). Неха́й, ка́жуть, ги́не леда́ча дити́на, коли́ не зумíла себе́ шанува́ть (Шевч.). Тако́му молодо́му, як ти, воно́ не приста́ло-б те роби́ти, що дру́гі безпу́тні заво́дять Мирний)]. **-вая** *женщина* – непутя́ща жíнка; *см. ещё* **Потаску́ха. -вый** *человек* – непутя́ща люди́на, безпу́тник, гультя́й (-тяя́); *см. ещё* **Беспу́тник.**

Непутё́м, Непу́тно, *нрч.* – непу́тньо, по-непутя́щому, непутя́ще, пога́но, недо́бре, безла́дно, недола́дн(ь)о, негара́зд. [Все в ньо́го ро́биться по-непутя́щому (Звин.)].

Непу́тный, Непутя́щий, *см.* **Непутё́вый.**

Непью́щий – 1) *прлг.* – непиту́щий. [Він був непиту́щий, працьови́тий госпо́дар (Грінч.)]; 2) *сщ.* – непиту́щий (-щого), непите́ць (-тця́), непиту́ха (*общ. р.*). [Непиту́щий зро́ду (Мирний). Упе́рше ба́чу стíльки непиту́щих (Л. Укр.)].

Нерабо́тливый – нероботя́щий, непрацьови́тий, нетрудя́щий; *срв.* **Лени́вый. -вый**

человек – непрацьови́та люди́на, неро́ба (*общ. р.*), неробітни́ця (*ж. р.*) (*диал.*) байта́ло (*общ. р.*). [Ой, неро́бо моя́, не пила́, не ї́ла худо́ба твоя́ (Звин.). І ти прийшла́ обі́дати, моя́ неро́бо (Звин.). Ой п’яни́ця та й неробітни́ця і день, і ніч п’є (Пісня)].

Нерабо́тничий, *см.* **Нерабо́чий 3.**

Нерабо́тный, *см.* **Нерабо́чий 1.**

Работоспосо́бность – непрацезда́тність (-ности).

Неработоспосо́бный – непрацезда́тний, незда́тний до пра́ці.

Нерабо́чий – 1) неробі́тний, неробо́чий, (*свободный от работы*) ві́льний від пра́ці, (*выходной*) вихідни́й, (*неприсутственный*) неурядо́вий, неслужбо́вий, (*праздничный*) святни́й, святко́вий. [Неробо́чий день (Полт.). Була́ п’я́тниця, неробо́чий день – неді́ля мусулма́нська (Ле). У ме́не за́втра ві́льний (від пра́ці) (вихідни́й) день (Київ). В неурядо́ві годи́ни про́сять не турбува́ти (Київ)]; 2) неробі́тний, неробо́чий, (*зап.*) неробу́чий, (*праздный*) гуля́щий, ві́льний (від пра́ці), (*не знающий, не знавший труда*) нетру́джений, що пра́ці не зна́є (не знав), (*барский*) па́нський, (*нежный*) ні́жний, деліка́тний; *срв.* **Гулево́й.** [Гуля́щий чолові́к (Чуб. V). Все те́є гуля́ще, дак таке́ ви́пещене (Основа 1862)]. **-чие** *руки* – неробі́тні (неробо́[у́]чі, нетру́джені, па́нські, деліка́тні) ру́ки. [Наготува́ла і пря́дива, і ткання́, щоб неві́стонька не скла́ла ру́ки свої́ неробо́чі (Ле). Ви парази́ти з водяни́стим мі́зком, ви неробу́чі, загрібу́щі ру́ки (Франко). Білі неробу́чі ру́ки (Коцюб.)]; 3) неробі́тний, неробо́чий, неробітни́чий, неробітни́цький, не робо́чого ро́ду, па́нського ро́ду. **-чее** *происхождение* – неробі́тне (неробітни́че) похо́дження. **-чий** *состав, сектор правления* – неробітни́чий склад, се́ктор (неробітни́ча части́на) упра́ви; 4) *см.* **Нерабо́тливый**; 5) *сщ.* – неробітни́к (-ка́), неробо́чий (-чого).

Нера́венство – нері́вність (-ности), нері́венство, нері́вня. [Шко́ла стира́є нері́вність доста́тків економі́чних (Кониськ.). Я́к-же ви мо́жете терпі́ти таку́ нері́вність між ва́ми та ї́ми? (Крим.). Зни́щення оста́нніх слі́дів нері́венства жі́нки (Азб. Комун.)].

Неравно́ – 1) *нрч.* – неодна́ково (*усилит.* неоднакові́сінько), не все одно́, не те са́ме, не так са́мо. *Это всё равно*! – *Нет,* **-но́**, *а делай, как велят*! – це те са́ме (одна́ков(і́сіньк)о! – Ні, не одна́ков(і́сіньк)о (не те са́ме), а роби́, як ка́жуть (веля́ть)!; 2) *союз* (*народн.*) – як, а я́к, коли́, а коли́, що як, а що́ як, а ну́, а мо́же, нена́че, немо́в, ча́сом, чи не. **-но́** *кто спросит меня, так скажи, что скоро буду* – як (коли́, ча́сом) хто мене́ пита́тиме, так ска́жеш, що незаба́ром бу́ду. **-но́** *дождь будет, захвачу плащ* – нена́че (немо́в) дощ бу́де (чи не бу́де дощу́, коли́-б (якби́) ча́сом дощу́ не було́), візьму́-но плаща́. **-но́** *кто-то идёт* – немо́в хтось іде́, ма́бу́ть чи не йде хтось.

Неравнобе́дренный – нерівнораме́нний.

Неравноду́шие – небайду́ж(н)ість, (*влюблённость*) зако́ханість (-ости).

Неравноду́шный – небайду́жий, небайду́жний до ко́го, до чо́го, (*влюблённый*) зако́ханий в ко́го *и* в ко́му.

Неравноме́рность – нерівномі́рність, нері́вність (-ости).

Неравноме́рный – нерівномі́рний, нері́вний.

Неравнопра́вие, Неравнопра́вность – нерівнопра́вність (-ности).

Неравнопра́вный – нерівнопра́вний.

Неравноси́льный – нерівноси́льний, нерівнопоту́жний, не рі́вної (не одна́кової) си́ли (поту́ги).

Неравносторо́нний – нерівнобі́чний. [Нерівнобі́чний трику́тник (Мат. Сл.)].

Нера́вный – нері́вний, неодна́ковий. [Переломи́в на дві нері́вні части́ни (Полт.). Я́сно, що «бій» на́дто нері́вний (Еллан)]. **-ный** *брак* – нері́вний шлюб, шлюб із нері́внею (*не под стать*: не до па́ри). *И худо худу* **-но́** – і ли́хо ли́хові нері́вне.

Нераде́льник, *см.* **Неради́вец.**

Нераде́льщина – недба́йлицтво, ле́дарство, неро́бство. *У вас народ всё* **-щина** – у вас лю́ди все недба́(й)лиці, ва́ші лю́ди само́ ле́дарство.

Нераде́ние – недба́льство, недба́лість (-лости), недба́ння́ (-ння́), ле́дарство. [Хай зги́не шляхе́тська нату́ра стара́, шляхе́тське недба́льство й неро́бство! (Франко). Через твоє́ недба́льство дожили́ся до то́го, що ні́чого й ї́сти (Основа 1862)].

Нераде́тельный, *см.* **Неради́вый.**

Нераде́ть *о чём, к чему* – не дба́ти про що, не пильнува́ти чого́, не впада́ти, (*реже*) не падкува́ти коло чо́го, неха́яти що.

Неради́вец – недба́(й)лиця, недба́льниця, недба́лець льця), недба́ха, недба́йло, ледащи́ця, не́гляд (-да), *ум.-ласк.* недба́йличка, недба́йличок (-чка), ледащи́ченька, ледащи́чка. [Ой, на́ші хло́пці недба́йлиці (Пісня). Оддала́ за́між за п’я́ницю, за недба́льницю (Чуб. V). Я вас, мо́лодь, зна́ю – недба́льці ви. За що ві́зьметеся, все в вас так, як мо́кре гори́ть (М. Вовч.).

Бідо́ю й го́лодом недба́х вона́ кара́є (Куліш). На́ші багатирі́ осла́вили його́ недба́хою (Кониськ.). Ничи́порів ба́тько та був собі вели́кий ледащи́чка: спи́вся і зві́вся ні на́ що (Квітка). Аж він са́мий п'яни́ченька й вели́кая ледащи́ченька (Грінч. III)].

Ниради́вица – недба́(й)лиця, недба́льниця, недба́ля, недба́ха, ледащи́ця, не́глядка, некукі́бниця, *ум.-ласк.* ледащи́чка, ледащи́ченька. [Неха́я! Недба́ля! Все-б ті́льки неха́яти та гайнува́ти! (Мирний). Була́ собі непря́ха й недба́ха, що ма́тка дала́, поноси́ла усе́ чи́сто і придба́ти нічо́го не придба́ла (Рудч.). Ходи́ла-б у бі́лому, дак ска́жуть – чепури́ться, ходи́ла-б у чо́рному, дак ска́жуть – ледащи́ця (Метл.). Узя́в неві́стку та й ка́ється, що вона́ него́жа, що вона́ не́глядка та й ледаче́нька (Новомосковщ.). Вона́ така́ нехлю́я, некукі́бниця (Л. Укр.)].

Ниради́во, *нрч.* – недба́ло, недба́йли́во, нестара́нно, непи́льно, непадкови́то.

Ниради́вость – недба́лість, недба́йливість, недба́йність, недба́льство, недба́ння́ (-ння́), нестара́нність, непи́льність, непадкови́тість, леда́чість (-ости), ле́дарство. [Адже́-ж Петро́ своє́ю недба́лістю пропа́в (Канівщ.). Од лі́нощів похи́литься буді́вля, а через недба́лість текти́ме дощ у ха́ту (Куліш). Ми вже зана́дто до́вгий час випра́вдуємо свої́ лі́нощі, своє́ недба́льство, свою́ гане́бну байду́жість (Грінч.). Помпе́я недба́ння на́ше ті́льки підкрепля́є (Куліш). Ся леда́чість дохо́дить на́віть аж до куме́дного (Грінч.). Ле́дарством свої́м вони́ його́ гніви́ли (Куліш)].

Ниради́вый – недба́лий, недба́йли́вий, нестара́нний, непи́льний, непадкови́тий. **-вый** *человек* – недба́ла *и т. п.* люди́на; *см.* **Ниради́вец, Ниради́вица.**

Нера́достно, *нрч.* – нера́дісно, невідра́дісно, невті́шно. [Нера́дісно й сму́тно гляді́ла стара́ на свого́ си́на (Сторож.). Колі́ на душі́ ва́жко та нера́дісно, то жа́рти і спі́ви не ми́лі (Мирний). Тобі́ су́мно? та й мені́ невті́шно (Крим.)].

Нера́достный – нера́дісний, невідра́дісний, невті́шний; *срв.* **Печа́льный.** [Невідра́дісна ду́мка (Корол.). І в го́лову ду́мка невті́шна іде́, і мрі́ю весе́лу вбива́є (Чупринка). Невті́шні перспекти́ви ціє́ї кампа́нії (Київ)].

Нераду́шный – неприві́тний, нещи́рий, (*негостеприимный*) негости́нний, негост(е)ли́вий.

Нера́же, *нрч.* – 1) недо́бре, не до ладу́, негара́зд; гру́бо. **-же** *обтесал* – недо́бре (гру́бо) обтеса́в; 2) нега́рно, него́же, нехо́роше́, нече́пурно. **-же** *вырядилась* – нега́рно (нехо́роше́) убра́лася (прибра́лася).

Нера́жий – 1) него́жий, непока́зни́й, нега́рний; *срв.* **Несура́зный 1, Неуклю́жий**; 2) безси́лий, недолу́гий, кво́лий, хи́рний, хи́рявий; *срв.* **Сла́бый.**

Нера́з *и* **Не ра́з**, *нрч.* – не ра́з, не оди́н раз, чи ра́з, не одного́ ра́зу. [Бі́лі виряджа́ли ці́лі полки́ про́ти його́, але́ не раз їм дово́дилося верта́ти до мі́ста потро́щеними, без кулеме́тів (Кирил.). Станови́й був лю́тий, кляв їх на всі вкри́ви; чи раз було́ й стусанів надає́ (М. Левиц.)].

Неразба́вленный – нерозве́дений, нерозвідни́й, чи́стий. [«А горі́лка нерозвідна́?» – «Ні, до́бра горі́лка» (Раєвськ.)]. *Он пьёт* **-ный** *спирт* – він п'є чи́стий (го́лий) спирт.

Неразбери́ха – (невила́зна) плутани́на, плу́тани́ця, закрутани́на, мі́шма, (*сумятица*) сум'ятня́, метушня́, гарми́дер (-деру). [Украї́нці кіне́ць-кінце́м му́сіли зректи́ся свого́ старо́го істори́чного наймє́ння «ру́ські», – щоб не плоди́ти непорозумі́ннів та плутани́ни в своїх націона́льно-грома́дських стосу́нках (Крим.). Ця плу́таниця була́ зо́всім не така́, щоб з не́ї ле́гко мо́жна було́ ви́плутатись (Грінч.). Їх бе́сіда злива́лася в яку́сь куме́дну мі́шму (Коцюб.)].

Неразбива́емый – нерозби́вний, (*об оковах*) нерозри́вний. [А смі́ливий наща́док Промете́я знахо́див сму́тну до́лю свого́ пре́дка: вигна́ння, му́ка, нерозри́вні пу́та (Л. Укр.)].

Неразбитно́й – нетямки́й, недоте́пний; немото́рний, неметки́й, нежва́вий, вайлува́тий.

Неразби́тый – нерозби́тий, (*о мног.*) непоби́тий; (*непобеждённый*) неперемо́жений, неподу́жаний, неподо́ланий.

Неразбо́лтанный – 1) нерозбо́втаний, нерозколо́чений, нерозмі́шаний. [Нерозмі́шані ви́сівки (Полт.)]; 2) (*неразглашённый*) нерозголо́шений, нероздзво́нений, нерозбо́вканий, нерозбре́ханий, нерозля́паний (язико́м).

Неразбо́рный – нерозбірни́й. **-ная** *модель* – нерозбірни́й моде́ль, -на́ моде́ля.

Неразбо́рчиво, *нрч.* – 1) нерозбі́рно, невира́зно, (*о письме, печати*) нечи́тко. [І знов по-сво́єму забала́кала, нерозбі́рно (Корол.). Невели́чка сторі́нка папе́ру, недба́ло й нечи́тко напи́саного (Васильч.)]; 2) нерозбі́рливо безрозбі́рно, безрозбі́рливо, (*некапризно*) неперебі́рливо, невередли́во, непримхли́во, (*небрезгливо*) негидли́во, небридли́во.

Неразбо́рчивость – 1) нерозбі́рність, невира́зність; нечи́ткість (-ости); 2) нерозбі́рливість, безрозбі́рність, безрозбі́рливість; неперебі́рливість *и* неперебира́ння (-ння), невередли́вість, непримхли́вість; негидли́вість *и* негидува́ння, небридли́вість (-ости). *Срв.*

Неразбо́рчивый.
Неразбо́рчивый – 1) нерозбі́рний, невира́зний, (*о письме, печати*) нечитки́й. [Солове́й захарама́ркав щось нерозбі́рне (Васильч.)]. **-вая** *рука*, **-вое** *письмо* – нерозбі́рна (нечитка́) рука́, нерозбі́рне (нечитке́) письмо́. **-вая** *печать* – нерозбі́рний (нечитки́й) друк; 2) нерозбі́рливий, безрозбі́рний, безрозбі́рливий, (*некапризный*) неперебі́рливий, невередли́вий, непримхли́вий, (*небрезгливый*) негидли́вий, небридли́вий. [Таки́й собі́ – безрозбі́рний: що подаси́, усе́ ї́стиме (Новомосковщ.)]. **-вый** *в средствах* – нерозбі́рливий (неперебі́рливий, негидли́вий) у за́собах (на за́соби, що-до за́собів).
Неразве́де[ё]нный – 1) нерозчи́нений; *см. ещё* **Неразба́вленный**; 2) нерозлу́чений, нерозве́дений. **-ная** *жена* – нерозлу́чена жі́нка (дружи́на), нерозві́дка, нерозвідни́ця (Звин.).
Неразвёрнутый – нерозго́рнений *и* нерозго́рнутий. [Нерозго́рнена диску́сія (Київ). Нерозго́рнутий паку́нок (Полт.)].
Неразвёрстанный – нерозкла́дений. **-ный** *продналог* – нерозкла́дений продпода́ток (продово́льчий пода́ток).
Неразвито́й, *см.* **Нера́звитый.**
Нера́зви́тость – нерозви́неність, нерозви́тість (-ости), неро́зви́ток (-тку).
Нера́звитый – нерозви́нений, нерозви́тий. [Тоне́нький, нерозви́нений стан (Л. Укр.). Нерозви́та ма́са дави́ла свою́ му́скульну пра́цю (Грінч.)].
Неразви́тый – нерозго́рнений *и* нерозго́рнутий, нерозкру́чений. [Нерозго́рнений суві́й (Полт.). Нерозкру́чений кіне́ць моту́зочки (Мирг.)].
Неразвя́зка – неви́в'язка, (нерозплу́тна) закрутани́на; незго́да, непого́дженість (-ности).
Неразвя́зность – несмі́ливість, нерозв'я́зність (-ости).
Неразвя́зный – несмі́ливий, (*в разгов. ещё* несміле́нький), нерозв'я́зний; *срв.* **Неразбитно́й, Ро́бкий.**
Неразвя́зчивость – невідче́пливість, нав'я́зливість, приче́пливість, уче́пливість; химе́рність; хитрому́дрість, вузлува́тість (-ости); *срв.* **Неразвя́зчивый.**
Неразвя́зчивый – невідче́пливий, нав'я́зливий, приче́пливий, уче́пливий, уче́пистий; (*странный*) химе́рний; (*мудрёный*) хитрому́дрий, вузлува́тий. **-вый** *человек* – невідче́плива (нав'я́злива, приче́плива) люди́на, невідче́па, приче́па, (*иносказ.*) пеня́, сльота́.
Неразга́да – нездога́дько, нездога́дливий (-вого), нездога́длива (-воï).
Неразга́данность – 1) нерозга́даність; 2) невгада́нність; нез'ясо́вність; невідга́дність, загадко́вість; недовідо́мість (-ости). *Срв.* **Неразга́данный.**
Неразга́данный – 1) нерозга́даний. [На його́ чолі́ відзнача́лася му́ка нерозга́даного пита́ння (Васильч.)]; 2) невгада́нний; (*необ'яснимый*) нез'ясо́вний, (*загадочный*) невідга́дний, загадко́вий; (*непостижимый*) не(до)відо́мий, незрозумі́лий. [Стоя́в нена́че в легкі́й заду́мі після ди́вного й неодга́дного сну (Яворн.). Тає́мний і неодга́дний Чума́цький шлях (Яворн.). Недовідо́ма за́гадка (Крим.)].
Неразга́дный, Неразга́дочный, *см.* **Неразга́данный 2.**
Неразгово́рчивость – негові́ркість, небалаку́чість, небалакли́вість, нерозмо́вність, маломо́вність; немо́вність (-ости); *срв.* **Неразгово́рчивый.**
Неразгово́рчивый – неговірки́й, небалаку́чий, небалакли́вий, нерозмо́вний, маломо́вний, (*молчаливый*) немо́вний, мовчу́щий, мовчазни́й. [Пара́ска ці́лий ве́чір була́ неговірка́, невесе́ла (Мирний). Був він маломо́вний і немо́в сумови́тий (Франко). Това́риш тра́пився мені́ немо́вний (Крим.)]. **-вый** *человек* – неговірка́ люди́на, мовчу́н, мовча́н (-на́), мовча́к (-ка́), (*угрюмый*) пону́ра (*общ. р.*).
Нераздвижно́й – нерозсувни́й.
Нераздвоённость – 1) нероздво́єність, неподі́леність; (*недвойственность*) недвоі́стість; 2) неподі́льність, ці́лість, монолі́тність (-ости).
Нераздвоённый – 1) нероздво́єний, неподі́лений; (*недвойственный*) недвоі́стий; 2) неподі́льний, ці́лий, монолі́тний, одноли́тий.
Неразде́л – неро́зділ, непо́діл (-лу). *Они живут в* **-ле** – вони́ живу́ть нерозді́лені.
Неразделённый – неподі́лений; що не ма́є ві́дповіди; (*необоюдный*) необопі́льний.
Неразделимость, -мый, *см.* **Неразде́льность, -ный.**
Неразде́льно, *нрч.* – неподі́льно, нерозді́льно, суку́пно, ці́ло. [Дра́ма неподі́льно зв'я́зується з теа́тром (Крим.). Боя́ри за царя́ присягли́, що бу́де цар ці́ло всю Украї́ну по оби́два бо́ки Дніпра́ держа́ти (Куліш)].
Неразде́льность – неподі́льність, нерозді́льність (-ности). [Ці́лість і неподі́льність осо́би лю́дської (Н. Громада)].

Неразде́льный – неподі́льний, нерозді́льний, (*редко*) суку́пний, (*целый*) ці́лий. [В одну́ неподі́льну ці́лість (Крим.). В одну́ зілле́мось ду́шу єди́ну, неподі́льну і щасли́ву (Л. Укр.). Одини́ці, що є нерозді́льні ці́лості (Доман.). Ой лу́чче нам, подру́жечки, суці́льного п'ятака́ ма́ти (Милор.)].
Нераздроблённость – неподрі́бненість, нерозби́тість, непотро́щеність, нерозпоро́шеність, неподі́льність (-ости).
Нераздроблённый – неподрі́бнений, нерозби́тий, непотро́щений, нерозпоро́шений неподі́льний.
Неразжо́га – гарку́ша (*общ. р.*), гарка́вець (-вця), гарка́вий (-вого), гарка́ва (-вої); *срв.* **Карта́ва, Мя́мля.**
Неразлага́емость – нерозкла́дність (-ности).
Неразлага́емый – нерозкладни́й.
Неразлага́ющийся – нерозкладни́й; негни́льний, нерозпа́дни́й.
Неразлича́емый – невідрі́знюваний.
Неразличи́мый – нерозрізне́нний, (*неразличаемый*) нерозрі́знюваний; (*невидный*) нерозгля́дний, неви́дний, невиди́мий.
Неразложи́мость – 1) нерозкла́дність; 2) *мат.* – нерозви́вність (-ности).
Неразложи́мый – 1) нерозкладни́й; 2) *мат.* – нерозви́вний.
Неразлучи́мость – нерозлуче́нність, нерозлучи́мість, нерозділи́мість (-ости).
Неразлучи́мый – нерозлуче́нний, нерозлучи́мий, нерозділи́мий. [Окса́нка й киценя́ – це при́ятелі нерозділи́мі (Звин.)].
Неразлу́чка – неро́злучень (-чия). *Птица* **-ка** – птах (пти́ця)-неро́злучень.
Неразлу́чно, *нрч.* – нерозлу́чно. [Ці́лий рік я нерозлу́чно ї́здив з повста́нським заго́ном (Кирил.)].
Неразлу́чность – нерозлу́чність (-ности).
Неразлу́чный – нерозлу́чний, (*зап.*) невідкли́чний, невідзо́вний. [Моя́ па́м'ять, той нерозлу́чний секрета́р мій (Коцюб.). Карти́ни, по́вні худо́жньої пра́вди і нерозлу́чної з не́ю краси́ (Н. Громада). Невідкли́чний мій супу́тник (Франко). Невідзо́вний атрибу́т (Діло)]. **-ные** *друзья* – нерозлу́чні (нерозділи́мі) при́ятелі.
Неразлу́чье – нерозлу́ка, нерозлу́ччя (-ччя), нерозлу́чне життя́.
Неразмельчённый – непокри́шений; непото́вчений, *срв.* **Нераздроблённый.** [Непото́вчена сіль (Звин.)].
Неразме́нный – нерозмі́нний. **-ный** *рубль* – нерозмі́нний карбо́ванець.
Неразме́ренный – нерозмі́ряний, (*немерный*) неритмо́ваний, неритмови́й. **-ная** *речь* – неритмо́вана (неритмова́) мо́ва.
Неразмягчённый – нерозм'я́кшений.
Нерозни́мок – нерозні́мок (-мка).
Нерозно́шенный – нерозно́шений, нерозхо́джений. [Нерозхо́джені череви́ки (Київ)].
Неразрабо́танный – нерозро́блений, необро́блений, неопрацьо́ваний.
Неразрешённость – 1) недозво́леність; 2) нерозв'я́заність, нерозга́даність, незба́гнутість (-ости). *Срв.* **Неразрешённый.**
Неразрешённый – 1) (*запрещённый*) недозво́лений. [Недозво́лені тво́ри (Полт.)]; 2) (*неразгаданный*) нерозв'я́заний, нерозга́даний, незба́гнутий. [Поéт незба́гнутих за́гадок (Н. Громада)].
Неразреши́мость – 1) нерозв'я́зність, нерозга́дність, незбагне́нність; 2) непроще́нність (-ости). *Срв.* **Неразреши́мый.**
Неразреши́мый – 1) нерозв'я́зний, нерозга́дний, незбагне́нний; *срв.* **Непостижи́мый. -мый** *вопрос* – нерозв'я́зне пита́ння. **-мая** *тайна* – нерозв'я́зна (незбагне́нна) та́йна (таємни́ця); 2) непроще́нний, нерозгрі́шний; *срв.* **Непрости́мый. -мый** *грех* – непроще́нний (нерозгрі́шний) гріх.
Неразро́д – неро́зрі́д (-ро́ду), важке́ (тяжке́) ро́диво, важкі́ поло́ги (-гів).
Неразруша́емость – незруйно́вність, нерозва́льність, неруї́нність, незруйно́вуваність (-ости).
Неразруша́емый – незруйно́вний, нерозва́льний, неруї́нний, незруйно́вуваний.
Неразру́шенный – незруйно́ваний, нерозва́лений, (*о мног.*) непоруйно́ваний.
Неразруши́мо, *нрч.* – незруйно́вно, нерозва́льно, (*прочно*) мі́цно, три́вко, трива́ло, (*непоколебимо*) непохи́тно.
Неразруши́мость – незруйно́вність, нерозва́льність, (*прочность*) мі́цність, три́вкість, трива́лість, (*непоколебимость*) непохи́тність (-ости).
Неразруши́мый – незруйно́вний, нерозва́льний, (*прочный*) мі́цни́й, тривки́й, трива́лий,

(*непоколебимый*) непохи́тний; (*не подлежащий разрушению*) не призна́чений до зруйнува́ння, що не ма́є бу́ти зруйно́ваний.
Неразру́шный, *см.* **Неразруши́мый.**
Неразры́вно, *нрч.* – нерозри́вно. [Так у душі́ зіллю́ться нерозри́вно враже́ння ті, любо́в і біль, що ди́вно, спра́вді ди́вно (Франко)].
Неразры́вность – нерозри́вність (-ности).
Неразры́вный – нерозри́вний. [Нерозри́вні у́зи (Корол.). Нерозри́вная фала́нга (Франко). Нерозри́вний зв'язо́к збро́йної си́ли з організа́ціями пролетарія́ту (Азб. Комун.)].
Неразуме́ние – нерозумі́ння, не́тям (-му, *м. р.*), нетя́ма (-ми, *ж. р.*); *срв.* **Непонима́ние.** [Бага́то було́ хвали́ й цита́т з мої́х писа́ннів, але́-ж яки́й ди́вний не́тям! (Грінч.)].
Неразу́мие – неро́зум, недоро́зум, не́тям (-му). [При́казки про ро́зум і неро́зум (Крич.). Ма́терин недоро́зум (Г. Барв.)].
Неразу́мливый – нерозу́мний, (*глупый*) дурни́й, (*непонятливый*) нетямки́й, нетяму́ч[щ]ий, нетямови́тий. **-вый** *человек* – нетямка́ люди́на.
Неразу́мно, *нрч.* – нерозу́мно, безтя́мн[к]о, безу́мно, (*диал.*) незмисле́нно; нерозсу́дливо, нерозва́жно; *срв.* **Неразу́мный.**
Неразу́мность – нерозу́мність, безтя́мн[к]ість, безу́мність, (*диал.*) незмисле́нність; нерозсу́дливість, нерозва́жність; безрозу́мність, божеві́лля (-лля), божеві́льність, навіже́ність (-ости), навіже́нство; *срв.* **Неразу́мный.**
Неразу́мный – нерозу́мний, безтя́мн[к]ий, безу́мний, (*диал.*) незмисле́нний; (*безрассудный*) нерозсу́дливий, нерозва́жний; (*безумный*) безрозу́мний, божеві́льний, навіже́ний. [Сини́ мої́ невели́кі, нерозу́мні ді́ти (Шевч.). Най розу́мний нерозу́мних на ро́зум наво́дить (Франко). Хоті́лося розцілува́ти Альо́шу, як малу́ нерозу́мну дити́ну (Кирил.). Мов ді́тям безу́мним я вам розпові́м одну́ ка́зку (Франко). Прости́ свою́ дочку́ безтя́мну і зрадли́ву (Олесь). Де він добу́де той хлі́ба шмато́к за-для мали́х незмисле́нних діто́к? (Манж.). Нерозсу́длива я, невдя́чна, от що! (Франко)].
Неразу́ченный – неви́вчений, неза́вчений. **-ная** *роль* – неви́вчена ро́ля.
Неразыска́ние – нерозшука́ння, неро́зшук (-ку). *За* **-нием** – через нерозшука́ння.
Неразы́сканный – нерозшу́каний.
Нерайони́рованный – не(з)районо́ваний.
Нера́ненный – непора́нений, незра́нений. [Ду́жчий і непора́нений Преображе́нський намага́вся злови́ти за го́рло те́хніка (Ле)].
Нера́нний – нера́нній, пізній; *срв.* **По́здний.**
Нера́но, *нрч.* – нера́но, пізно.
Нераска́янно, *нрч.* – нерозка́яно, запе́кло, непока́яно.
Нераска́янность – нерозка́яність, запе́клість, непока́яність (-ости).
Нераска́янный – нерозка́яний, запе́клий, непока́яний.
Нераскипа́ющий – нерозкипни́й, невкипу́щий.
Нераскры́тый – нерозкри́тий; неви́критий; нерозго́рнений; нерозчи́нений *и т. п.*; *срв.* **Раскры́тый** (*под* **Раскрыва́ть**).
Нераспако́ванный – нерозпако́ваний.
Нераспеча́танный – нерозпеча́таний. **-ный** *конверт* – нерозпеча́таний ковéрт.
Нераспла́та – нерозпла́та, неви́пла́та, (*неплатёж*) неплаті́ж (-тежу́).
Нераспознава́емый – нерозпізна́нний; (*неразборчивый*) нерозбі́рний.
Нерасположе́ние, Нерасполо́женность *к кому, к чему* – неприхи́льність (-ности), неприхи́лля (-лля), не́хіть (-хоти), неохо́та до ко́го, до чо́го. [Неприхи́льність ста́рших до виста́в зале́жала від нещасли́вого добо́ру п'єс (Грінч.). Не́хіть до Гаші́ци зроста́ла у се́рці Йо́новім (Коцюб.). Він пе́рше мав до християнства неохо́ту (Л. Укр.)]. *Вызывать, вызвать* **-ние, -ность** – знеохо́чувати, знеохо́тити, виклика́ти, ви́кликати неохо́ту (не́хіть, неприхи́льність). [Самі́ дрібни́ці мо́жуть геть знеохо́тити вас до як-найбі́льш таланови́тої люди́ни (Крим.)].
Нерасполо́женный – неприхи́льний, неохо́чий до ко́го, до чо́го, що ма́є неохо́ту (не́хіть, неприхи́льність) до ко́го, до чо́го, проти́вний чому́. **-ный** *к кому* – неприхи́льник чий. [З неприхи́льників Зінько́вих був ті́льки оди́н чолові́к, що му́чився ду́мкою про Зінько́ву нево́лю (Грінч.)].
Нераспоряди́тельность – нерозпоря́дливість (-вости).
Нераспоряди́тельный – нерозпоря́дливий.
Нераспределённый – нерозподі́лений, нерозкла́дений.
Нераспределяемый – нерозподілюваний, нерозкладаний.
Нераспря́женный – нерозпря́жений, неви́пряжений; *см. ещё* **Нерассёдланный.**

Нераспу́щенный – нерозпу́щений; нерозго́рнений *и* нерозго́рнутий; нерозчи́нений, нерозве́дений, нерозто́плений; нерозпу́клий, нерозпу́кнутий; нерозпу́с[т]ний; *срв.* **Распу́щенный** (*под* **Распуска́ть**).
Нерассё́дланный – нерозсі́дланий, нерозкульба́чений.
Нерассле́дованный – нерозслі́дуваний, неді́знаний, недосте́жений; неви́явлений, неви́критий.
Нерассуди́мость – нерозсу́дність (-ности).
Нерассуди́мый – нерозсудни́й.
Нерассуди́тельность – нерозсу́дливість, нерозва́жливість, нерозва́жність, непоміркко́ваність (-ости). [Ніхто́ не міг обвинува́тити його́ в нерозсу́дливості (Епік). Ніхто́ в то́му не ви́нен, ніхто́ крім його́ необа́чности, нерозва́жливости (Крим.)].
Нерассуди́тельный – нерозсу́дливий, нерозва́жливий, нерозва́жний, (*редко*) незва́жений, непоміркко́ваний; *срв.* **Неразу́мный, Неосмотри́тельный.** [А ти, вра́жа до́чко, така́ непоміркко́вана, що ста́виш го́рщик на са́мому крає́чку (Н.-Лев.). Впе́рше чу́ла такі́ незва́жені ре́чі (Г. Барв.)]. **-ный** *человек* – нерозсу́длива люди́на, нерозсу́да.
Нерассу́дливый, Нерассу́дный, *см.* **Нерассуди́тельный.**
Нерассчё́тливый, *см.* **Нерасчё́тливый.**
Нераство́р – неро́зчин (-ну).
Нераствори́мо, *нрч.* – 1) нерозчи́нно, нерозпу́скно, нерозпуска́льно; 2) невідчи́нно, нерозчи́нно, на-глу́хо; *срв.* **На́глухо.**
Нерастворимость – нерозчи́нність, нерозпу́скність, нерозпуска́льність (-ности).
Нерастворимый – 1) нерозчи́нний, нерозпускни́й, нерозпуска́льний. [Нерозпускні́ части́ни (Герин.). Нерозпуска́льні сполу́ки (Сл. хем. терм.)]; 2) *см.* **Нераство́рный.**
Нераство́рный – невідчи́нний, нерозчи́нний, нерозімкне́нний, що не розчиня́ється (не відчиня́ється, не розмика́ється). **-ная** *дверь* – невідчи́нні (невідчи́нювані, нерозімкне́нні) две́рі; две́рі, що не відчиня́ються (не розмика́ються); на-глу́хо заби́ті две́рі.
Нераство́рчатый, *см.* **Нераство́рный.**
Нерастё́л – неро́зрі́д (-ро́ду), неоте́лення (-ння). *Корова от* **-лу** *издохла* – коро́ва з нерозро́ду (з неоте́лення) пропа́ла.
Нерастле́нный – нерозтлі́нний, нерозпу́с[т]ний, чи́стий.
Нерасторжи́мо, *нрч.* – нерозри́вно; непору́шно, незло́[а́]мно.
Нерасторжи́мость – нерозри́вність; непору́шність, незло́[а́]мність (-ности). **-мость** *брака* – нерозри́вність шлю́бу. **-мость** *договора* – непору́шність умо́ви (догово́ру).
Нерасторжи́мый – нерозри́вний; непору́шний, незло́[а́]мний.
Нерасторо́пно, *нрч.* – немото́рно, нежва́во, неме́тко, непрово́рно, (*зап.*) нерозторо́пно.
Нерасторо́пность – немото́рність, нежва́вість, неме́ткість, непрово́рність, (*зап.*) нерозторо́пність (-ости).
Нерасторо́пный – немото́рний, нежва́вий, неметки́й, непрово́рний, (*зап.*) нерозторо́пний, (*сщ.*) нерозторо́па (*общ. р.*); *срв.* **Медли́тельный 1.**
Нерасцве́тший – нерозцві́лий, нерозквітлий.
Нерасчё́са – нечо́са, розтрі́па (*общ. р.*), кудла́й (-лая́), кудла́нь, патла́нь (-ня́, *м. р.*), коструба́ха, косма́чка (*ж. р.*); *срв.* **Косма́ч, -чка.** [Потьо́мкина козаки́ назва́ли Грицько́ Нечо́са (Яворн.)].
Нерасчё́санный – нерозче́саний, нече́саний, (*косматый*) пелеха́тий, кудла́тий. **-ный** *мужчина*, **-ная** *женщина* – нече́саний чолові́к, нече́сана жі́нка, нечо́са (*общ. р.*); *срв.* **Нерасчё́са.**
Нерасчё́тливо, *нрч.* – неоща́дливо, неоща́дно, безраху́бно; необрахо́вано; неогля́дно, нерозва́жливо; *срв.* **Нерасчё́тливый.**
Нерасчё́тливость – неоща́дливість, неоща́дність, безраху́бність, необрахо́ваність; неогля́дність, нерозва́жливість (-ости); *срв.* **Нерасчё́тливый.**
Нерасчё́тливый – неоща́дливий, неоща́дний, безраху́бний, необрахо́ваний; (*неосмотрительный*) неогля́дний, нерозва́жливий. [Пое́т люди́на безраху́бна, не розумі́є, що́ то берегти́ гро́ші (Грінч.). Так гро́ші й ки́да безраху́бний (Червоногр.). Був необрахо́ваний, ще́дрий (Маковей)].
Нерасчленё́нность – нерозчлено́ваність (-ности).
Нерасчленё́нный – нерозчлено́ваний.
Нерасширя́емость – нерозши́рюваність, нерозши́рність, нерозширя́льність (-ности).
Нерасширя́емый – нерозши́рюваний, нерозши́рний, нерозширя́льний.
Нерациона́льность – нераціона́льність, (*нецелесообразность*) недоці́льність (-ности).
Нерациона́льный – нераціона́льний, (*нецелесообразный*) недоці́льний.

Нерачение, *см.* **Нерадение.**
Нерачивый, *см.* **Нерадивый.**
Нерачительно, *нрч.* – недбало, недбайливо.
Нерачительность – недбання (-ння), недбалість, недбайливість (-ости), недбальство; *срв.* **Нерадивость.** [Через твоє недбальство дожились до того, що нічого й їсти (Основа 1862)].
Нерачительный – недбалий, недбайливий; *срв.* **Нерадивый.**
Нерв – 1) *анат.* nervus – нерв (-ва), (*соб.*, *фам.*) нерва́ (*ж. р.*). [Не́рви Приходе́нков да́лі не ви́держали, він поча́в рида́ти (Кониськ.). Мої́ не́рви, немо́в чу́ли зда́лека до́тик оливця́ (Франко). По моЇх напру́жених не́рвах уда́рила хви́ля рі́дних, близьки́х мені́ зву́ків (Коцюб.). Під грім од повста́нь од всіх своЇх не́рвів у степ посила́ю – пое́те, уста́нь! (П. Тичина). Нерва́ розходи́лася, нерва́ мене́ му́чить (Київ)]. **Нерв** *глазной* (n. ophthalmicus) – о́чний нерв. **Нерв** *лицевой* (n. facialis) – лицеви́й нерв. **Нерв** *лучевой* (n. radialis) – промене́вий (радія́льний) нерв. **Нерв** *оптический* (n. opticus) – зорови́й (опти́чний) нерв. **Нерв** *седалищный* (n. ischiadicus) – сідни́чний нерв. *Возбуждать, дразнить* **-вы** – звору́шувати (дратува́ти, дражни́ти) не́рви кому́, нервува́ти кого́. [Зеле́на цибу́ля дражни́ла наркоти́чно не́рви й апети́т (Н.-Лев.)]. *Воспаление* **-вов** – неври́т (-та); *см.* **Неври́т.** *Расстраивать, расстроить* **-вы** – псува́ти, зіпсува́ти (собі́) не́рви. *Расстройство* **-вов** – знервува́ння, знерво́вання. [Му́сів через малярі́ю й болю́че знервува́ння поки́нути те́пле Туапсе́ (Крим.)]. *Человек с расстроенными* **-вами** – люди́на з зіпсо́ваними (хво́рими) не́рвами, знерво́вана люди́на, (*с расстроенными в конец, совершенно* **-вами**) люди́на укра́й (геть) знерво́вана. [Геть знерво́ваний Хи́мченко не міг працюва́ти гара́зд (Крим.)]; 2) (*перен.*) нерв (-ва), (*букв. пульс*) жи́вчик (-ка). [О, Агаме́мноне, вели́кий, ду́ко! ти, не́рве й ко́сте гре́цької краї́ни, ти се́рце на́ших військ! (Куліш)]. *Движущий* **нерв** – руші́йний нерв; 3) *бот.* – жи́лка, (*диал.*) хробор (-ра), жига́ль (-ля́).
Нерва́ция, *бот.* – нерва́ція, жилко́вання.
Нерви́ровать – нервува́ти кого́. [Оте́ напру́жене дожида́ння нервува́ло профе́сора (Крим.)].
Нерви́ческий, Нерви́чный, *см.* **Не́рвный 2** *и* **4.**
Не́рвничать – нервува́тися, (*редко*) нервува́ти. [Інспе́ктор почина́в нервува́тися (Васильч.). Він нервува́в і зо́всім не знав, що йому́ ді́яти (Епік)].
Не́рвно – 1) *нрч.* – нерво́во, (*диал.*) не́рвено, (*устар.*) не́рвно, нерво́зно. [Все оце́ говори́в, нерво́во маха́ючи рука́ми (Кониськ.). Походе́нко якóсь нерво́во стре́льнув очи́ма на Голі́нного (Кониськ.). Нерво́во крути́в він свої́ па́льці (Крим.). І бала́кає якось не́рвено (Звин.)]; 2) (*в сложении*) нерво́во-. **-но**-*расстроенный*, **-но**-*больной* – знерво́ваний, нерво́во-хво́рий.
Нервному́скульный – нерво́во-му́скульний, нерво́во-м’язови́й.
Не́рвность, *мед.* nervositas – нерво́вість, (*устар.*) не́рвність, нерво́зність (-ости). [В ру́хах ЇЇ пробива́лася апа́тія, в го́лосі нерво́вість (Л. Укр.)].
Не́рвный – 1) *анат.* – нерво́вий. [Нерво́ва ткани́на (Троян.)]. **-ное** *волокно* – нерво́ве воло́конце, нерво́ва волокни́н(к)а. **-ная** *оболочка* – нерво́ва оболо́нка, неврилéма. **-ные** *окончания* – нерво́ві кі́нчики. **-ная** *система* – нерво́ва систе́ма. **-ный** *узел*, **-ное** *утолщение* – нерво́вий ґудзь, ґа́нґлій. **-ные** *центры* – нерво́ві це́нтри (осере́дки); 2) *мед.* – нерво́вий. **-ная** *боль* – нерво́вий біль. **-ный** *больной* – нерво́во-хво́рий, нерво́вий хво́рий, хво́рий на не́рви. *Лечебница для* **-ных** *больных* – ліка́рня для нерво́во-хво́рих (для хво́рих на не́рви). *Врач по* **-ным** *болезням* – лі́кар (від) нерво́вих х(в)оро́б. **-ное** *заболевание* – а) (*процесс*) – нерво́ве захво́рювання (*оконч.* захворі́ння); б) (*болезнь*) нерво́ва х(в)оро́ба. **-ный** *припадок* – нерво́вий на́пад, нерво́ва ата́ка. **-ное** *расстройство, страдание* – знервува́ння, знерво́вання, нерво́вий ро́зстрій (-рою), нерво́ве страждáння, невропа́тія; 3) *фармак.* – нерво́вий. **-ные** *средства* – нерво́ві лі́ки; 4) (*о свойстве характера*) нерво́вий, (*диал.*) не́рвений, (*устар.*) не́рвний, нерво́зний. [Че́сний, смі́ливий, ду́же нерво́вий на вда́чу (Н.-Лев.). ЇЇ ру́хи зроби́лися жва́вими, нерво́вими (Коцюб.). Нерво́вим хо́лодом полоска́ла його́ зга́дка про робо́ту (Ле). Дід був ду́же не́рвений (Звин.). «А чи не пра́вду говорю́?» – «Розумі́ється, що непра́вду!» – з не́рвним при́тиском відказа́ла Це́ля (Франко). Стари́й був не́рвний і серди́тий (Н.-Лев.). Безси́лий, нерво́зний П’єро́ куса́є свою́ по́душку (Р. Край)].
Нерво́з – нерво́за (-зи), нерво́ве напру́ження; несанови́тість (-тости).
Нерво́зность, *см.* **Не́рвность.**
Нерво́зный, *см.* **Не́рвный 4.**
Нервораздража́ющий, Нервораздражи́тельный – нерводратівни́й, нервозвору́шний, нервозбу́дний.

Нервоусыпи́тельный – нервозаспокі́йливий.
Нервю́ра – нервю́ра, ребро́. [Нервю́ри (ае́ро) визира́ли з-під мате́рії, як по́гнуті ре́бра люди́ни, заму́ченої від каті́в (Кузьмич)].
Нереа́льность – нереа́льність (-ности).
Нереа́льный – нереа́льний.
Неревни́вый – неревни́вий, (*зап.*) неза́здрісний.
Нереволюцио́нный – нереволюці́йний.
Нерегуля́рный – нерегуля́рний, непості́йний, неста́лий.
Нере́дко, *нрч.* – нері́дко, часте́нько, не ра́з, (*порою*) ча́сом. [Добро́ не раз псує́ люди́ну (Самійл.)].
Нере́дкость – нері́дкість (-кости); не ди́во.
Нерё́дник, *см.* **Нерё́тчик.**
Нере́зкий – него́стрий, нерізки́й, негру́би́й, м’яки́й.
Нереи́да, *зоол.* Nereis pelagica L. – роба́к (-ка́) мо́рський, боги́нька мо́рська. **-ды**, *зоол.* Nereidae – робакува́ті мо́рські, нереї́ди (-ї́д), боги́ньки (-ньок), мо́рські че́рви.
Нерелигио́зный – нерелігі́йний. [Я скажу́ про село́ – мо́лодь зо́всім нерелігі́йна (В. Підмог.)].
Нерента́бельный – нерента́бельний.
Не́рест – не́рест (-ту, *м. р.*) *и* не́ресть (-ти, *ж. р.*).
Нерести́лище – терло́.
Нерё́тный – нере́товий.
Нерё́то – не́рет (-та), ве́рша.
Нерё́товый – нере́товий.
Нерё́тчик – нере́тник (-ка).
Неречи́стый – непромо́вний, непромо́вистий, немо́вний, непроре́чистий, недомо́вний, маломо́вний, мовчазни́й, мовчазли́вий, мовчу́щий. [Недомо́вна вона́, – й сло́ва з не́ї не ви́тягнеш (Звин.)].
Нерешё́нность – неви́рішеність, нерозв’я́заність (-ности).
Нерешё́нный – неви́рішений, нерозв’я́заний. [Неви́рішене пита́ння (Київ)].
Нереши́мость – 1) невирішéнність, нерозв’я́зність (-ности); 2) *см.* **Нереши́тельность.**
Нереши́мый – 1) невирішéнний, нерозв’я́зний. [Невирішéнне завда́ння (Київ)]; 2) *см.* **Нереши́тельный.**
Нереши́тельно, *нрч.* – нерішу́че, (*несмело*) незважли́во, ненава́жливо, несмі́ливо, невідва́жно; (*колеблясь*) вага́ючись. [Гафі́йка нерішу́че мовча́ла (Коцюб.). «Мо́же й була́-б!» – нерішу́че, без уся́кої пе́вности промо́вила Ю́зя (Л. Укр.). Ге́ншель пома́лу підхо́дить до сто́лу, озира́ється незважли́во наза́д (Грінч.). Та й пішла́, – і так несмі́ливо, що сту́пить, та й придивля́ється з-за вишеньо́к і то побілі́є, то почервоні́є (Тесл.). Ка́же вага́ючись, чи то іроні́чно, чи то похваля́ючи (Грінч.)].
Нереши́тельность – нерішу́чість, (*несмелость*) незважли́вість, ненава́жливість, несмі́ливість, невідва́жність (-ости); (*колебание*) вага́ння (-ння); *срв.* **Колеба́ние 2**. [А я диву́юся з того́ вага́ння (Л. Укр.)]. *Быть в* **-ти** – вага́тися *срв.* **Колеба́ться 2.**
Нереши́тельный – нерішу́чий, (*несмелый*) незважли́вий, ненава́жливий, несмі́ливий, невідва́жний. [Со́нце стоя́ло яке́сь безпо́мічне й нерішу́че (Коцюб.). Нерішу́чі кро́ки нена́че ступа́ли ра́зом з приплі́вом кро́ви в го́лову те́хніка (Ле)].
Нержаве́ющий – нержаві́лий, неіржа́вілий, що не іржа́віє, що не ржавіє.
Неритми́чный – неритмі́чний, безритмі́чний.
Нерифмо́ванный – неримо́ваний. [Неримо́вані пое́зії (Франко). Неримо́ваний вірш (Київ)].
Неро́бкий – небоязки́й, неполохли́вий, смі́ливий, смі́лий. [Він у вас і небоязки́й був, та хіба́ на смі́лого соба́ки не напада́ють? (Кониськ.)]. *Он* **-кого** *десятка* – він не з боязки́х; він не з того́ гу́рту, що ляка́ються.
Неро́вно, *нрч.* – 1) нері́вно; коря́во, корцю́бисто, горба́сто; пагі́рчасто, пого́ристо; 2) нері́вно, нерівномі́рно; 3) нері́вно. *Срв.* **Неро́вный.**
Неро́вность – 1) нері́вність; коря́вість; горба́стість. **-ность** *почвы* – нері́вність ґ[г]ру́нту; 2) нері́вність, нерівномі́рність; 3) нері́вність (-ости). **-ти** *характера* – нері́вності вда́чі. *Срв.* **Неро́вный.**
Неро́вный – 1) (*о поверхности*) нері́вний, (*корявый*) коря́вий, (*диал.*) корцю́бистий, (*холмистый*) горба́стий, пагі́рчастий, пого́ристий. [У нас земля́ нері́вна (Рудч.). Рево́люція од вас, як од нері́вного ґно́тика, ті́льки чади́ть (П. Тичина). Саї́д ру́шив за ним по нері́вних верхі́в’ях (Ле). Сті́ни булі́ такі́ коря́ві, на́че сухоре́бра коня́ка (Кониськ.). Земля́ яка́сь корцю́биста, нері́вна (Дніпропетрівщ.)]. **-ная** *дорога* – нері́вна (*кочковатая*: грудкува́та)

доро́га. **-ный** *пол* – нері́вний помі́ст, нері́вна підло́га; 2) нері́вний, нерівномі́рний; *срв.* **Неравноме́рный.** [Перерива́лося нері́вне ди́хання (Ле)]. **-ное** *движение* – нерівномі́рний рух; 3) *перен.* – нері́вний. **-ный** *характер* – нері́вна вда́ча. **Неро́вен** *час* – уся́ко бува́(є), трапля́ється ча́сом.

Неро́вня – нері́вня (*общ. р.*), (*редко*) не́рівень (-вня, *м. р.*). [Звя́же ру́ки з Опана́сом, хоч йому́ й нері́вня (Макар.). Я тобі нері́вня, бо ти ткач, ниткоплу́т, а я бондарі́вна (Пісня). Парті́йні, грома́дські обо́в'язки проміня́в на яку́сь розма́зану верти́хвістку міща́нську… Кла́сова нері́вня (Ле). Вельмо́жная па́ні не́рівня коха́ла (Чуб. V)].

Неро́д – недорі́д (-ро́ду) (чого́ *и* на що́).

Неродѝвшийся, *см.* **Нерождённый.**

Неродно́й – нері́дний, (*зап.*) некре́вний. [Молода́ дружи́на, тро́хи ме́нша на зріст за свою́ нері́дну дочку́ (Ле)].

Неродово́й – неродови́й.

Нерождённый – ненаро́джений, неро́джений, незро́джений. [Ненаро́джених на сві́т (Куліш). У за́родку незро́джених убийте (Грінч.)].

Неро́жистый – невродли́вий, непока́зни́й з лиця́.

Не́розень – 1) рі́вня (-ні), рі́вень (-вня). *Братья* **-зни** – брати́ мов близня́та (мов дві кра́плі води́). *Холст этот* **-зень** *от образца* – це полотно́ таке́ самі́сінько, як зразо́к; 2) неро́злучень (-чня); *срв.* **Неразлу́чка.**

Нерозна́к – нерізна́к (-ка́).

Неро́зыск – нерозшука́ння (-ння), неро́зшук (-ку).

Не́рой – бе́зматень (-тня).

Не́рпа, *зоол.* Phoca groenlandica fabr. – тюле́нь (-ня) гренля́ндський, лису́н (-на), (*рус.*) не́рпа; *срв.* **Тюле́нь.**

Не́рповый – тюле́нячий, (*рус.*) не́рп'ячий.

Нерпя́тина – тюлени́на, тюленя́тина, тюле́няче (*рус.* не́рп'яче) м'я́со.

Нерпя́чий, *см.* **Не́рповый.**

Нерука́, *нрч.* – не з руки́, не рука́, не по доро́зі, (*диал.*) невзаворо́ті. [Мені́ до вас заїзди́ти не з руки́ (Мирг.)].

Нерукотворённый, Нерукотво́рный – нерукотво́рний.

Не́русь – неросія́ни (-я́н), неросі́йщина, чужолю́д (-ду), чужи́нці (-ців); *срв.* **Чужестра́нец.**

Не́ручь – незру́чне (-ного).

Неруши́мо, *нрч.* – непору́шно, неруши́мо.

Неруши́мость – непору́шність, неруши́мість (-ости).

Неруши́мый – непору́шний, неруши́мий, незби́тий; *срв.* **Незы́блемый.** [Істо́тна приро́да його́ на ві́ки ли́шиться непору́шна (Крим.). І та стіна́ зве́ться неруши́ма (Казка). Незби́та підста́ва до всього́ на́шого існува́ння (Корол.)].

Неру́шно, *см.* **Неруши́мо.**

Нёршиться – нерести́тися. [До вели́кодня забороня́ють лови́ти ри́бу, бо вона́ тоді́ нере́ститься (Київ)].

Неря́дность – безла́дність, непоря́дливість (-ости), бе́злад (-ду).

Неря́дный – безла́дний, непоря́дливий.

Неря́жий – безтурбо́тний, безжу́рний; *срв.* **Беззабо́тный.**

Неря́ха – неоха́йний (-ного), неоха́йна (-ної), неоха́я (*ж. р.*), нечупа́ра, нечепу́ра, (*диал.*) нечупа́йда (*общ. р.*), не́хлю́й (-люя́, *м. р.*), нехлю́я (-лю́ї, *ж. р.*), нетіпа́ха, нетьопу́ха, нетіпа́нка, підтіпа́нка, (*замарашка*) таля́палка, таля́пало, зателе́па (*общ. р.*), зателе́панка (*ж. р.*), затьо́па, задри́па (*общ. р.*), задри́панець (-нця, *м. р.*), задри́панка (*ж. р.*), дри́павка, захвойда́ха, замазу́ра, замазу́ха, заму́рза, жма́йло, шльо́ндра, шлю́ндра, шли́нда, розстьо́ба (*общ. р.*), (*растрёпа*) патла́нь, пелеха́нь (*м. р.*), пелеха́ня (*ж. р.*), патла́ч (-ча́), -ла́чка, кудла́нь, пе́лех, косма́ч (-ча́, *м. р.*), -ма́чка, косматі́й (-тія́), -ті́йка, ко́струб, кострубáнь; *срв.* **Замара́шка, Косма́ч.** [Ка́ра бо́жа, не ді́вка! Ти я́к го́лову ви́чесала? Хто тебе́ ві́зьме таку́ нечупа́ру? (Коцюб.). Та то, ка́же, така́ нетіпа́ха; нечепу́ра – куди́ їй! (Рудч.). Я не ба́чив її в бу́день до́ма, але́ каза́ли, що вона́ хо́дить вели́кою нехлю́єю (Грінч.). Топи́, нетіпа́хо! (Рудч.). Там дівчи́на нетьопу́ха запа́ску згуби́ла (Милор.). Нетіпа́нка – оде́жу на се́бе наче́пить та ви́возить-ви́ялозить так, що й свого́ до́брого не пізна́єш! (Мирний). Оце́ ще зателе́па, все в не́ї чорт зна́є як: соро́чка от-от опаде́, по́яс аж по землі́ воло́читься (Брацл.). Уже́ й ве́чір мина́є, зателе́пи нема́є, а як ве́чір промину́в, зателе́па прилину́в (Грінч. III). Не розумі́ла Мо́тря сама́ себе́, як вона́ могла́ полюби́ти ото́ тако́го не́хлюя, задри́пу, затьо́пу (Гр. Григор.). І хто її ві́зьме, таку́ задри́панку? – на ву́лиці як приберу́ться, та й то на їй скрізь ви́сить, а вже коли́ до́ма по́рається, то й гля́нути ги́дко

(Бердянщ.). Дри́павко, ти! (Липовеч.). Де це ти так зателіпа́лася, як свиня́ закалю́жена? от захвойда́ха! (Зміївщ.). Хоч у неді́лю причепури́лася-б, замазу́ро! (Хорольщ.). Мені́ ті́льки доса́дно, що він мене́ заста́в тако́ю шли́ндою, – в капо́ті, нече́сану (Л. Укр.). Відібра́ла пелеха́ня со́кола від ме́не (Голов. IV). Бач, яка́ косма́чка! ти хо́ч-би па́льцями пригла́дила свою́ го́лову! (Новомоск.)].

Неря́шество – нечупа́рство, не́хлюйство, не́харство; *см. ещё* **Неря́шливость.** [Нехлю́йства, нечепурно́ї обро́бки в літерату́рі він не терпі́в (Н. Громада). Свої́м не́харством, свое́ю нелю́дською по́ганню (Фанко)].

Неря́шиться – ходи́ти неоха́йно (нечупа́рно *и т. п.*), ходи́ти неоха́йним (нечупа́рою, неоха́єю *и т. п.*; *срв.* **Неря́ха**).

Неря́шливо, *нрч.* – неоха́йно, нечупа́рно, нече́пурно, не́хлюйно, неха́рно.

Неря́шливость – неоха́йність, нечупа́рність, нече́пурність, не́хлюйність, неха́рність, (*забрызганность*) зателе́паність, задри́паність, захво́йданість, заму́рзаність (-ности); *срв.* **Запа́чканность.**

Неря́шливый – неоха́йний, нечупа́рний, нечепурни́й, не́хлюйний, неха́рний, (*забрызганный, запачканный*) зателе́паний, задри́паний, захво́йданий, заму́рзаний, зашльо́ндраний; *срв.* **Зама́ранный** (*под* **Зама́рывать**), **Косма́тый.** [І чистоти́ не лю́бить… неоха́йна, – у ку́хні порозво́дила таргани́ (Крим.). Я-б її́ й забра́в за се́бе, так вона́ ду́же нечупа́рна (Кобеляч.). Ви́йшов сто́рож, яки́йсь дід нечупа́рний (Н.-Лев.). Розпа́тлана, в заяло́зеній спідни́ці вона́ нагада́ла Гна́тові його́ нечепурну́ жі́нку (Коцюб.)]. **-вый** *человек* – неоха́йна люди́на; *срв.* **Неря́ха.**

Неря́шничать – бу́ти неоха́йним (нечепурни́м, нечупа́рою *и т. п.*; *срв.* **Неря́шливый**).

Несамобы́тный – несамобу́тні[и]й.

Несамоли́чный – неособи́стий, несамоособо́вий.

Несамостоя́тельность – несамості́йність, (**зависимость**) зале́жність, (*подчиненность*) підле́глість (-ости).

Несамостоя́тельный – несамості́йний, зале́жний, підле́глий; *срв.* **Несамостоя́тельность.**

Несбо́йливо, *нрч.* – неде́ржко, немі́цно, некрі́пко.

Несбывно́й – 1) непозбу́тній; 2) неходови́й. **-но́й** *товар* – неходови́й крам (-му).

Несбы́вшийся – несправджений, нездійснений, що не справди́вся, що не зді́йсни́вся.

Несбытной, *см.* **Несбывной.**

Несбытный, *см.* **Несбыточный.**

Несбыточность – незбутність, нездійсненність, несправдженність; неможливість, неймовірність (-ости); *срв.* **Несбыточный.**

Несбыточный – незбутній, незбутний, нездійсненний, несправдженний; (*невозможный*) неможливий, (*невероятный*) неймовірний. **-ное** *дело* – неможлива річ.

Несварение (*желудка*), *мед.* dispepsia – нетравлення (шлунку).

Несваримый – нестравний; важкий до травлення.

Несведомый – недовідомий, загадковий, таємний, незрозумілий.

Несведущий *в чём* – нетяму́щ[ч]ий чого́ *и* в чо́му, незнаю́чий. [Рябче́нко репетува́в, що Зінько́ нетяму́щий опіку́нства (Грінч.). То кло́піт нетяму́щому та незнаю́чому, а вам… Ви ті́льки гля́нули… (Мирний)].

Несве́жий – несві́жий. **-жее** *мясо* – несві́же (да́внє) м'я́со. **-жие** *новости, известия* – несві́жі (старі́, да́вні) нови́ни, відо́мості (звістки́). **-жая** *память* – несві́жа (замо́рена) па́м'ять. **-жая** *рыба* – несві́жа ри́ба; (*солёная*) соло́на ри́ба.

Несвёртывающийся – незсідни́й, непрокисни́й. **-щееся** *молоко* – незсідне́ молоко́.

Несве́тский – несві́тський; неви́лощений, неви́гладжений. **-кий** *человек* – несві́тська люди́на. **-кие** *манеры*, **-кое** *обращение* – несві́тські (неви́гладжені) мане́ри, несві́тське пово́дження.

Несвобо́да – нево́ля, неві́льність; зале́жність; обме́женість (-ности); *срв.* **Несвобо́дный.**

Несвобо́дный – неві́льний; (*зависимый*) зале́жний; (*ограниченный*) обме́жений. [Ві́льну ду́шу скува́ли життя́м неві́льним, а життя́ – зви́чаями (Мирний). Зале́жне стано́вище (Київ). Обме́жений ви́бір (Полт.)].

Несвоевре́менно, *нрч.* – несвоєча́сно, невча́сно, невча́с, не в слу́шний час, безчасу́. [Тепе́р про їх (права́) невча́сно міркува́ти: вели́кії події ма́ють ста́тись (Грінч.). Даре́мно вме́рло домага́ння го́рде невча́с розквітлого, розпа́леного се́рця (Грінч.). Вона́ безчасу́ дити́ну привела́ (Звягельщ.)].

Несвоевре́менность – несвоєча́сність, невча́сність; неслу́шність (-ности). [Несвоєча́сність за́ходів (Павлик)].

Несвоевре́менный – несвоєча́сний, невча́сни[і]й; неслу́шний. [О, невча́сня бо́лість! колі́-б

тепе́р ти, бра́вий Ка́ю, зду́жав! (Куліш). Невча́сні тут жалі́ усі́ жіно́чі (Грінч.)].
Несво́йский – несві́й (-вого́), нена́ський.
Несво́йственно, *нрч.* – невласти́во, (*диал.*) непритама́нно.
Несво́йственность – невласти́вість, (*диал.*) непритама́нність (-ности).
Несво́йственный – невласти́вий, (*диал.*) непритама́нний. [Поки́нула невласти́ву їй пова́жність (Крим.). Екску́рси в цілко́м непритама́нну сфе́ру (Н. Громада)].
Несвя́зица – нісені́тниця; таке́, що ку́пи не держи́ться; *срв.* **Ерунда́.**
Несвя́зно, *нрч.* – незв'я́зано; нескла́дно, недола́дн(ь)о; непоє́днано.
Несвя́зность – незв'я́заність; нескла́дність, недола́дність; непоє́днаність (-ности). **-ность** *изложения* – нескла́дність (незв'я́заність) ви́кладу.
Несвя́зный – незв'я́заний; нескла́дний, недола́дни[і]й; непоє́днаний. **-ная** *речь* – нескла́дна (недола́дня) мо́ва.
Несгара́емость, -мый, *см.* **Несгора́емость, -мый.**
Несгиба́емый – негнучки́й, негну́чий.
Несгово́рчиво, *нрч.* – незгові́рливо, незгові́рно; незгі́дли́во; непідда́тливо, несхи́льчиво; упе́рто, затя́то, ту́го; кру́то; *срв.* **Несгово́рчивый.**
Несгово́рчивость – незгові́рливість, незгові́рність незмо́вність; незгі́дли́вість; непідда́тливість, несхи́льчивість; упе́ртість, затя́тість, ту́гість; кру́тість (-ости); *срв.* **Несгово́рчивый.**
Несгово́рчивый – незгові́рливий, незгові́рний, незмо́вний, (*обычно*: *неуступчивый*) незгі́дливий, (*неподатливый*) непідда́тливий, несхи́льчивий, (*упрямый*) упе́ртий, затя́тий, тугі́й, (*крутой*) круті́й. [Той Бори́с таки́й упе́ртий, пе́вно, і незгові́рний бу́де (В. Підмог.). Я чолові́к не тугі́й: дасте́ 25 карбо́ванців, то й ваш кінь (Кам'янеч.)].
Несго́да *и* **Несго́дица** – 1) *см.* **Невзго́да**; 2) (*немилость*) не ла́ска, неми́лость (-лости) до ко́го, про́ти ко́го; (*гнёт*) гніт (*р.* гні́ту), при́гніт (-ніту) над ким.
Несго́дова́ть, *народн.* – не мину́ти ли́ха (біди́), доско́чити ли́ха (біди́). **-ва́ть** *тебе*, **-ду́ешь** *ты* – доско́чиш ти ли́ха (біди́), не мине́ тебе́ ли́хо (біда́), не мину́ти тобі́ ли́ха (біди́).
Несгора́емость – неспале́нність, неспали́мість, негорю́ч[щ]ість; огнетрива́лість, огнетри́вкість (-ости); *срв.* **Несгора́емый.**
Несгора́емый – неспале́нний *и* (*реже*) неспали́мий, негорю́ч[щ]ий, (*огнеупорный*) огнетрива́лий, огнетривкі́й. **-мая** *касса*, **-мый** *шкаф* – огнетрива́ла (негорю́ща) ка́са, огнетрива́ла (негорю́ща) ка́са (*зап.* ша́фа).
Несда́ча – нездава́ння, *оконч.* нezда́ння́ (-ння́).
Несде́ржанно, *нрч.* – нестри́мано, незде́ржливо, невтри́мливо. [Вступи́вся зана́дто рі́зко, па́лко й нестри́мано (Виннич.). «А які́й во́рог позива́в, як не ти?» – незде́ржливо озва́вся дід Васи́ль (Кониськ.). Звісно, по-жіно́чому вона́ невтри́мливо з тобо́ю говори́ла (Л. Укр.)].
Несде́ржанность – нестри́маність, незде́ржливість, невтри́мливість (-ости).
Несде́ржанный – нестри́маний, незде́ржливий, невтри́мливий, (*вульг.*) слаб(к)и́й на уто́ри. [Він був ду́же правди́вий, але́ вда́чу мав запальну́, нестри́ману (Загірня). Непосидя́чої вдачі був дід, – на язи́к незде́ржливий (Кониськ.). Боги́ні в гні́ві тії-ж ба́би і та́к-же на уто́ри сла́бі (Котл.)].
Несдоброва́ть, *см.* **Сдоброва́ть** (*Не* **-ва́ть**).
Несдру́жливый – нездру́жливий, (*неуживчивый*) не(з)ла́гі́дний, не(з)ла́гі́дної вда́чі, (*фам.*) йоржува́тий, (*нелюдимый*) відлю́дкуватий, (*сщ.*) відлю́дько.
Несе́ние – 1) несі́ння кого́, чого́; 2) держа́ння, трима́ння (на собі́) чого́, зде́ржування чого́; 3) відбува́ння чого́; зазнава́ння чого́; прийма́ння чого́, поку́тування чого́; піклува́ння ким, чим *и* про ко́го, про що; відповіда́ння за що; 4) верзі́ння, плеті́ння (нісені́тниці, нісені́тниць, дурни́ць, ка́-зна чого́). *Срв.* **Нести́.**
Несерде́чность – несерде́чність, нещи́рість (-ости).
Несерде́чный – несерде́чний, нещи́рий. [У вас бе́зліч фальши́вого, нещи́рого, несерде́чного (Виннич.)].
Несерди́тый – несерди́тий, негнівли́вий.
Несердобо́льный – що не вболіва́є се́рцем, нежалісли́вий, (*безжалостный*) немилосе́рд(н)ий, безжа́льний, немилости́вий.
Несерьёзно, *нрч.* – несерйо́зно, непова́жно.
Несерьёзность – несерйо́зність, непова́жність (-ости).
Несерьёзный – несерйо́зний, непова́жний. [Несерйо́зна люди́на (Київ). Несерйо́зне ста́влення до робо́ти (Ле). Непова́жна причи́на (Київ)].
Несессе́р – несесе́р (-ра).
Несессе́рчик – несесе́рик (-ка).

Несе́янный – несі́яний; (*непросеянный*) непросі́яний, непересі́яний.
Несжа́тость – нести́слість (-лости). [Нести́слість ви́кладу (Київ)].
Несжима́емость – нести́сливість, нести́сність, нестиска́льність (-ости).
Несжима́емый – нести́сливий, нести́сний, нестиска́льний.
Несиде́ние – несидіння, неси́дження, (*шутл.*) несиде́ньки (-ньок).
Несиду́ха – несидю́ха, кво́чка-відки́да, недо́квочка.
Неси́женный – негна́ний, неку́рений. **-ная** *смола* – неку́рена (жива́) смола́, смола́-самото́ка, живи́ця.
Неси́льный – несильни́й, неду́жий, неміцни́й, малоси́лий; (*немощный*) непоту́жний; (*незначительный*) незначни́й; *срв.* **Си́льный.**
Несимметри́ческий – несиметри́чний.
Несимметри́чно, *нрч.* – несиметри́чно.
Несимметри́чность – несиметри́чність (-ности).
Несимметри́чный – несиметри́чний.
Несимметри́я – несиметрі́я, несиметри́чність (-ности).
Несимпати́ческий – несимпаті́йний. [Здебі́льша в нас на селі лі́ки симпаті́йні, а несимпаті́йних, що з апте́ки, в нас нема́ (Звин.)].
Несимпати́чно, *нрч.* – несимпати́чно; нелюбо, неприє́мно, при́кро; не до вподо́би, не до сподо́би; *срв.* **Несимпати́чный.**
Несимпати́чность – несимпати́чність; нелю́бість, неприє́мність, при́крість; невподі́бність, несподі́бність (-ости); *срв.* **Несимпати́чный.**
Несимпати́чный – несимпати́чний, (*неприятный*) нелю́бий, неприє́мний, при́крий, (*не по вкусу, не по нраву*) невподі́бний, несподі́бний, не до вподо́би, не до сподо́би. [В його́ оча́х було́ щось при́кре (Крим.)].
Несказа́нно, *нрч.* – несказа́нно, невимо́вно, невисло́вно, незмовле́нно. [Сей ліс густи́й був, несказа́нно (Котл.). Сіда́йте, дорогі́ го́сті! я ра́да невимо́вно (Кониськ.)].
Несказа́нность – несказа́нність, невимо́вність, невисло́вність, незмовле́нність (-ности).
Неска́занный – неска́заний, непромо́влений, неви́мовлений. [В душі́ далéкі го́ни, і со́лодко цвіту́ть неска́зані слова́ (Сосюра). Слів непромо́влених луна́ (М. Рильськ.)].
Несказа́нный – несказа́нний, невимо́вний, невисло́вний, незмовле́нний *и* незмо́влений. [Як мовля́в Гоме́р: сміх несказа́нний зчини́вся тоді́ у богів прещасли́вих (Крим.). З невимо́вним інтере́сом заходи́всь чита́ти ті книжки́ (Р. Край). Ходжу́ я з бо́лем та з журбо́ю, і з невимо́вним каяття́м (М. Рильськ.)].
Несква́жистость – нешпари́стість, (*непористость*) недірча́стість, непо́ристість (-тости).
Несква́жистый – нешпари́стий, (*непористый*) недірча́стий, непо́ристий.
Нескла́дица – нескла́дність, недола́дність (-ности); (*бестолочь*) ні склад, ні лад; безла́ддя (-ддя) розгардія́ш (-шу́); *срв.* **Несвя́зица.**
Нескла́дно, *нрч.* – 1) незгра́бно, нескла́дно. **-но** *сложённый* – незгра́бно (нескла́дно) збудо́ваний; 2) нескла́дно, недола́дн(ь)о, не до ладу́, незгра́бно. [Бре́ше так нескла́дно (Сл. Гр.). Квітка по-росі́йськи писа́в нескла́дно (Куліш)]. **-но**, *да прикладно* – не до ладу́, та до при́кладу (Приказка); нескла́дно, та ла́дно; *срв.* **Нескла́дный.**
Нескладно́й – нескла́да́ний, несту́льний.
Нескла́дность – 1) незгра́бність, нескла́дність; 2) нескла́дність, недола́дність, незгра́бність (-ности). *Срв.* **Нескла́дный.**
Нескла́дный – 1) незгра́бний, нескла́дний, (*неповоротливый, угловатый*) неповоротни́й, неповоротки́й, (*диал.*) клинцюва́тий, (*несоразмерно высокий и худой*, *диал.*) гандраба́(с)тий; *срв.* **Неуклю́жий.** [Важка́ ґа́ва переліта́ла двір, маха́ючи свої́ми незгра́бними кри́лами (Грінч.). (Со́нце) незгра́бні яри́ проміж скель запина́ло синя́стим серпа́нком (Дніпр. Ч.). Нескла́дна по́стать (Звин.). Той чолові́к – які́йсь клинцюва́тий, нена́че із кли́нців сту́лений (Павлогр.). Дочка́ у йо́го була́ нега́рна – гандраба́ста яка́сь, до́вга та худа́ (Звин.)]; 2) нескла́дний, недола́дни[і]й, незгра́бний; *срв.* **Несвя́зный.** [Нескла́дні (незгра́бні) ві́рші (Київ). Нескла́дні зву́ки соба́чого ро́зпачу з дале́ких ву́лиць (Микит.). Недола́дні старі́ ві́рші (Куліш). За́мість гі́мну тане́ць недола́дний зачу́в (Самійл.). Недола́дня мо́ва (Корол.)].
Нескла́дывающийся (*нескладной*) – нескла́да́ний, несту́льний.
Нескло́нность – несхи́льність до чо́го *и* що роби́ти, ненахи́льність, неприхи́льність, неохо́чість (-ости) до чо́го, не́хіть (-хоти) до чо́го *и* про́ти чо́го. [Не́хіть про́ти то́го, щоб виступа́ти привселю́дно (Крим.)].
Нескло́нный – несхи́льний, ненахи́льний, неприхи́льний, неохо́чий до чо́го.
Несклоня́емость – невідмі́нюваність (-ности).

Несклоня́емый, *грам.* – невідмі́нюваний.
Не́сколько – 1) *мест. неопр.* – кі́лька *и* кі́льки, де́кілька *и* де́кільки, скі́лька *и* скі́льки (-кóх, -кóм, -комá), скі́лькись *и* кі́лькись, (*зап.*) кількóро, скількóро (*употр. в им. и вин. пад.*); (*какие-то* **-ко**) (с)кі́лька[и]-там; (*свыше десяти*) кільканáдцять (-тьóх, -тьóм, -ть(о)мá). [Кі́лька пар хлóпців та дівчáт (Н.-Лев.). Напиши́ хоть кі́лька слів (Рудан.). Разі́в кі́лька позіхну́в (Рудан.). Занесé з собóю на чужи́й край кі́лька рі́зних пісéнь (Р. Край). Сорочóк спрáвила кі́льки (М. Вовч.). Днів через кі́льки (Грінч.). Спéршу їх гурт ще трóхи побі́льшав, алé пóтім кі́льки чоловíка відрізни́лося (Загірня). Коли́-б спромóга кількóх збуди́ти, а ті вже и́нших (Коцюб.). Я кількóм казáв, – коли́ не хотя́ть (Звягельщ.). Є такі́ ли́пи, що з кількомá ду́плами (Кониськ.). Коли́ де́кілька чоловíка однý рóблять робóту, то пі́сня помагáє їм (Рада). (Вонá) бу́де тут за де́кільки хвили́н (Грінч.). Уся́ ця поді́я скóїлася в де́кільки момéнтів (Крим.). Ку́па книжóк на столі́ і на де́кількох стільця́х (Крим.). Дóдано скі́лька фотогрáфій кобзарі́в (Р. Край). Вже скі́льки днів пóїть громáду (Тобіл.). На токý скі́льки стогі́в ще торі́шнього хлі́ба (Свидн.). У нас арті́ль збирáється: я з брáтом та ще чоловíка скі́льки бу́де (Грінч.). Дав йомý скі́лькись шагі́в грóшей (Сторож.). Скі́лькись разі́в поцілувáв йогó (Крим.). Мину́ло кі́лькись чáсу (Г. Барв.). Кількóро людéй побі́гло ву́лицею (Маков.). Нарóду не ду́же багáто: панів кількоро та пáній двóє (Грінч.). Ви́йшло скількóро чоловíка копáти буряки́ (Брацлавщ.). Ви́пив скі́льки-там, чáрок та й кáже (Куліш). Назу́стріч Мику́лі ви́бігло кільканáдцять мужчи́н (Маковей). Кільканáдцять десяти́н землі́ мáють (Доман.)]. *Рассказать в* **-ких** *словах* – переказати (розказáти, розповісти́) в кількóх (в де́кількох, в скількóх) словáх. *В* **-ких** *шагах от кого, чего* – за кі́лька[и] (за де́кілька[и], за скі́лькись) крóків (ступені́в) від кóго, від чóго. *По* **-ко** – по кі́лька[и], по скі́лька[и], по де́кілька[и], по скі́лькись, (*редко*) по (с)кількóро. [Стари́й знéхотя ки́дав йомý по кі́льки слів (Н.-Лев.). (Ді́ти) до вікнá по кількóро пну́ться (Рудан.)]; 2) *нрч.* – трóхи, трó[і́]шки, дéщо, дéнещо. [Трóхи впéрта люди́на (Загірня). Спомі́гся трі́шки Трохи́м (Квітка). Дéщо передні́ше трáпилася ще однá пригóда (Р. Край)]. **-ко** *обескураженный* – трóхи (трóшки, дéщо) збентéжений.
Нескончáемо, *нрч.* – нескінчéнно, без крáю, без кінця́-крáю.
Нескончáемость – нескінчéнність (-ности), безкрáїсть (-рáйости).
Нескончáемый – нескінчéнний, (*редко* нескінчи́мий), безкрáїй (-крáя, -крáє). [Нескінчéнні розмóви (Київ). Нескінчéнна (безкрáя) путь (Київ). Нескінчи́ма путь, куди́ нам трéба йти (Сосюра). Безкрáї свої́ думки́ ду́має-гадáє (Л. Укр.)].
Нескóрый – нешвидки́й, нехутки́й, нескóрий.
Нескрóмно, *нрч.* – нескрóмно, (*зап.*) недискрéтно; (*неучтиво*) незвичáйно; (*нестыдливо*) несоромли́во. [З-під корóткої спідни́ці несоромли́во визирáла гóла ногá (Крим.)].
Нескрóмность – 1) (*качество, свойство*) нескрóмність, (*зап.*) недискрéтність; незвичáйність; несоромли́вість (-ости); *срв.* **Нескрóмный**; 2) (*нескромный поступок и т. п.*) нескрóмність, незвичáйність, нескрóмний (незвичáйний, *зап.* недискрéтний) учи́нок (-нку) *и т. п.* [Прості́ть за незвичáйність, – чи не дозвóлите дові́датися, як вáше прі́звище? (Крим.)].
Нескрóмный – нескрóмний, (*зап.*) недискрéтний; (*неучтивый*) незвичáйний; (*нестыдливый*) несоромли́вий.
Нескрывáемый – неприхóваний, невтáєний, (*редко*) невкри́тий, [Неприхóваний протéст (Доман.). В ї́хніх очáх горі́ла неприхóвана цікáвість (Микит.). Сказáв з невкри́тою холóдністю (Крим.)].
Нескры́тный – непотайни́й, неприхóваний (у собі́). [Вонá люди́на правди́ва, щи́ра, непотайнá (Н.-Лев.)].
Неслáва – неслáва. [Погу́биш їх, і їх слáва стáне їм в неслáву (Шевч.)].
Неслáдкий – несолóдкий; (*незаманчивый*) нелáсий. [Нелáсий шматóк хлі́ба (Коцюб.)].
Неслáдко, *нрч.* – несóлодко. **-ко** *пришлось кому* – несóлодко довелóся (ви́пало, дійшлóся) кому, не мед комý. [Став до и́ншого хазя́їна, та й там йомý не мед (Звин.)].
Неслáженность – незлáднаність, незлáгодженість, неспасóваність; (*несогласованность*) непогóдженість (-ности). [Неспасóваність суспі́льства (Азб. Комун.)].
Неслáженный – незлáднаний, незлáгоджений, неспасóваний; (*несогласованный*) непогóджений.
Несловоохóтливость – несловоохóчість, негові́ркість, небалаку́чість (-ости).
Несловоохóтливый – несловоохóчий, неговірки́й, небалаку́чий; *срв.* **Неразговóрчивый.** [В знóсинах з людьми́ Коцюби́нський був оберéжний та неговірки́й (Рада)].
Неслоговóй, *грам.* – нескладови́й.
Неслоёный – нелистóваний.

Несло́жно, *нрч.* – нескла́дно, про́сто; (*немудрёно*) нему́дро, нехи́тро; (*непритязательно*) невиба́гливо.
Несло́жность – нескла́дність, про́стість; (*немудрёность*) нему́дрість, нехи́трість; (*непритязательность*) невиба́гливість (-ости).
Несло́жный – нескладни́й, про́стий; (*немудрёный*) нему́дрий, нехи́трий; (*непритязательный*) невиба́гливий. [Нескладне́ виробни́цтво (Бонд. виробн.). Це робо́та про́ста, і без стру́мента мо́жна зроби́ти (Канівщ.). Нему́дре життя́ (Доман.). Ра́ло ду́же нехи́тра шту́ка, його́ бу́дь-який чолові́к зро́бить (Звин.). Його́ бухгальте́рія була́ невиба́глива, – вся в його́ голові́ (Франко)].
Несло́истость – неверствува́тість, нешарува́тість (-тости).
Неслои́стый – неверствува́тий, нешарува́тий; (*неслоёный: о тесте*) нелисто́ваний.
Несло́мленный – незла́маний, незло́млений.
Не́слух – не́слух (-ха), неслухня́ний (-ного).
Неслуча́йный – невипадко́вий.
Неслу́шка – непо́слух (-ху).
Неслы́ханно, *нрч.* – нечу́вано. [Нечу́вано мене́ оду́рено (Грінч.). Проспіва́йте (пі́сню) нечу́вано-со́лодко (Олесь)].
Неслы́ханность – 1) (*качество*) нечу́ваність (-ности); 2) (*неслыханное дело*) нечу́вана річ (*р.* ре́чи).
Неслы́ханный – нечу́ваний, нечу́тий; (*небывалый, необыкновенный*) несві́тський, несві́тній; (*непроходимый*, *перен.*) несосвіте́нний. [Ща́стя нечу́ване (Самійл.). Нечу́вана сваво́ля ди́ка (Грінч.). Марш нечу́ваних столі́ть (Бажан). У той ве́чір нечу́ване почу́ли шахтарі́ (Ледянко)]. Несві́тський со́ром (Куліш). Несві́тній ба́тько (М. Вовч.). Отó ще ду́рень несосвіте́нний! (Крим.). **-ное** *дело* – нечу́вана (нечу́та) спра́ва, (*небывалое, невиданное*) нечу́вана річ. [Дожида́тися таки́х нечу́тих справ, щоб си́на рі́дного з осе́лі він прогна́в (Самійл.). Оце́ ще нечу́вана річ: ми чу́ли, що… (Грінч.)].
Неслы́шка – 1) *см.* **Недослы́шка**; 2) *см.* **Тугоу́хость.**
Неслы́шно, *нрч.* – нечу́тно. [Чо́рні по́статі нечу́тно ступа́ли по гаря́чій землі́ (Коцюб.). Ввесь край нечу́тно пла́че (Олесь). Ве́чір нечу́тно спада́є з ли́стям на зе́млю (Сосюра)].
Неслы́шность – нечу́тність (-ности).
Неслы́шный – нечу́тний. [Легки́м нечу́тним кро́ком помандрува́ти в далечі́нь (Коцюб.). Зірочки́ на́че співа́ли нечу́тних пісе́нь (Гр. Григор.)].
Несме́жно, *нрч.* – несумі́жно.
Несме́жность – несумі́жність (-ности).
Несме́жный – несумі́жний.
Несме́ло, *нрч.* – несмі́ливо, несмі́ло; (*робко*) ні́яково. [Несмі́ливо підхо́дила до йо́го (Грінч.). Раї́са несмі́ливо пита́ла: «Мо́же почита́ємо?» (Коцюб.). «Тепе́р добива́ють!» – шепну́ла несмі́ло сама́ до се́бе А́нна (Франко). «Мо́же він міг-би ма́ти які́йсь заробі́ток?» – несмі́ло доки́нув він (Л. Укр.). Чи підійдеш коли-не́будь до ме́не ніяково, як Форнарі́на до Рафае́ля? (Влизько)].
Несме́лость – несмі́ливість, несмі́лість, неосмі́леність (-ости).
Несме́лый – несмі́ливий, несмі́лий, неосмі́лений; (*робкий*) ні́яковий. [Хоро́ша на вро́ду, та ще й до то́го сми́рна, несмі́лива (Ор. Левиц.). Несмі́ливі наді́ї на ви́зволення (Доман.). Тихе́сенький, несмі́лий голосо́к (Франко). Чому́ я несмі́лий до те́бе (*перед тобой*), коха́на? (Пачов.). Неосмі́лений хло́пець (Звин.)]. Де-ж ти, мій ні́яковий Воло́дю, з золоти́ми очи́ма, як став? (Сосюра)]. **-лый** *человек* – несмі́лива (несмі́ла) люди́на, (*сщ.*) несміля́к (-ка́).
Несменя́емость – незмі́нність, незміне́нність (-ности).
Несменя́емый – незмі́нний, незміне́нний.
Несмеси́мый – незмісни́й, незмі́шуваний.
Несме́тливость – неімкли́вість, недога́дливість (-вости).
Несме́тливый – неімкли́вий, недога́дливий; *срв.* **Несообрази́тельный.**
Несме́тно, *нрч.* – незліче́нно, незчисле́нно, без лі́ку, бе́зліч, (*фам.*) до чо́рта, до бі́са. **-но** *богатый* – без лі́ку (без ви́гребу, *фам.* до бі́са) бага́тий. [Він був без ви́гребу бага́тий чолові́к (Яворн.)].
Несме́тность – незліче́нність, незчисле́нність (-ности).
Несме́тный – незліче́нний, незчисле́нний; *срв.* **Несчётный.** [Незліче́нні скарби́ (Н.-Лев.)]. **-ное** *количество* (*число, множество*) – незліче́нна (незчисле́нна) кі́лькість (си́ла, бе́зліч), бе́зліч, без лі́ку, си́ла силе́нна. [Незчисле́нна си́ла публіцисти́чних праць (Крим.). Уря́д ри́мський держа́в бе́зліч шпигі́в (М. Левиц.)].
Несмея́н – несмішко́, несмію́н (-на́), (*в сказках ещё*) несмія́н (-на).

Несмея́на – несміюха, несміяни́ця. **-на** *царевна* – королі́вна-несміяни́ця.
Несмолка́емый – невгаву́щ[ч]ий, неу[в]га́вний, безуга́вний, невгамо́вний, невгава́ний; (*срв.*) **Неумо́лчный.** [Ці́ла хуртови́на невгаву́чих, оскажені́лих зву́ків (А. Любч.). В цьому́ буди́нку стоя́в пості́йний, невга́ваний гул (Микит.)].
Несмотря́ *на*, *нрч.* – не вважа́ючи на, не зважа́ючи на; (*вопреки*) всу́переч чому́, наперекі́р чому́, (*при всём желании и т. п.*) попри що; *срв.* **Невзира́я.** [Не вважа́ючи на пі́зню по́ру, його́ прийня́в смотри́тель (Коцюб.). Не вважа́ючи на вели́ку си́лу праць з і́сторії письме́нства, ми все-ж не ма́ємо… (Н. Громада). Всу́переч усі́м тру́днощам, тре́ба зорганізува́ти промисло́вість (Азб. Комун.). Ця тенде́нція невпи́нно йде впе́ред наперекі́р о́дсічі пану́ючого по́льського елеме́нту (Рада). По́при всі тру́днощі перемо́га бу́де на́ша (Пр. Правда)]. **-ря́** *на то, что* – дарма́ що, не в[з]важа́ючи на те, що; (*хотя*) хоч. [Ща́стя моє́ було́-б ве́льми худорля́ве, дарма́ що моє́ життя́ було́-б страше́нно си́те (Куліш). Оповіда́ння, дарма́ що не ся́є мисте́цькою красо́ю, так приподо́балося, що… (О. Пчілка). Хоч повзу́ть тут скрізь по го́рах стежечки́, та проте́ не оживля́є їх розмо́ва (Франко)]. **-ря́** *на это* – проте́, а проте́, а втім, але́, але́-ж, одна́к, одна́че. [Ло́гіка ка́же, що не ва́рто сумува́ти про це, а доко́ри со́вісти, проте́, мене́ гризу́ть (Крим.)]. **-ря́** *на всё это* – не в[з]важа́ючи на все це (те), з усі́м тим, попри все це (те). **-ря́** *ни на что* – не в[з]важа́ючи ні на що́ (на будь-що́); (*что бы ни было*) хо́ч-би там що́.
Несмыва́емость – незми́вність, незми́ваність (-ности).
Несмыва́емый – незми́вни́й, незми́ваний. **-мый** *позор* – незми́вна́ га́ньба́. **-мое** *пятно* – незми́вна́ (невідпирна́) пля́ма.
Несмыка́ние – 1) (*несоединение*) незлуча́ння, нез'є́днування, незмика́ння; 2) (*глаз*) нестуля́ння, несплю́щування (оче́й).
Несмы́сленность – 1) (*бессмысленность*) безглу́здя (-дя); 2) *см.* **Несмышлёность 2.**
Несмы́сленный – 1) (*бессмысленный*) безглу́здий, нісені́тний; 2) *см.* **Несмышлёный 2.**
Несмыслёныш – неро́зум (-ма), (*ум.* нерозуменя́ (-ня́ти)), нетя́ма. [Ді́тям воно́ й лю́бо, – зві́сно, – неро́зуми (Корол.). Ой, дитинча́та-нерозуменя́та! (Звин.)].
Несмышлёность – 1) *см.* **Несме́тливость**; 2) нетяму́щість, нетяму́чість; безтя́мність, безтя́мкість (-ости). *Срв.* **Несмышлёный.**
Несмышлёный – 1) *см.* **Несме́тливый**; 2) (*несмыслящий*) нетяму́щий, нетяму́чий (у чо́му *и* чого́), (*несообразительный*) безтя́мний, безтя́мкий. [Хто-ж напи́ше все те, хто похлопо́че за нас, нетяму́щих? (Мирний). Молоди́й метафі́зик, ду́же нетяму́щий у спра́вах цього́ сві́ту (Кандід)]. **-лящий** *человек* – нетяму́щ[ч]а люди́на, (*сщ.*) нетя́ма (*общ. р.*).
Несно́сно, *нрч.* – неперено́сно, несте́рпно, нестерпу́че.
Несно́сность – неперено́сність, несте́рпність, нестерпу́чість (-ости).
Несно́сный – неперено́сний, несте́рпний, нестерпу́чий; *срв.* **Невыноси́мый. -ная** *жара* – несте́рпна (нестерпу́ча, неперено́сна) спе́ка. **-ный** *человек* – неперено́сна люди́на.
Несоблюда́емый – недоде́ржуваний; (*неисполняемый*) невико́нуваний.
Несоблюде́ние – недоде́ржування, недотри́мування, *оконч.* недоде́ржання, недотри́мання; (*неисполнение*) невико́нування *и* невикона́ння, *оконч.* неви́конання. [Недоде́ржання шлю́бної умо́ви (Доман.). Умо́ви тяжкі́, а їх недотри́мання грози́ть руї́ною (Франко)].
Несоверше́нно, *нрч.* – недоскона́ло; неви́кінчено; *срв.* **Несоверше́нный.** [Найбі́льша части́на люде́й ви́хована недоскона́ло (Павлик)].
Несовершенноле́тие – неповноліття, недоліття (-ття), неповнолі́тність, недолі́тність (-ности), неповнолі́тство, недолі́тство, недоро́слість (-лости).
Несовершенноле́тний – неповнолі́тній, недолі́тній, недоро́слий, непо́вних літ, недоро́слого (непо́вного) ві́ку, (*сщ.*: *о мужч. и женщ.*) недо́лі́ток (-тка). [Він іще́ неповнолі́тній, не ма́є по́вних вісімна́дцять ро́ків (Київ). Призначи́в його́ опікуно́м над своє́ю недоро́слою до́нькою (Ор. Левиц.). Я, хоч рі́вний лі́тами йому́, немо́в недо́літок, не ма́ю во́лі (Грінч.). Те́кля ще недо́літок (Свидн.)].
Несоверше́нный – 1) недоскона́лий; (*необработанный*) необро́блений, неви́кінчений, неви́вершений, недове́ршений. [Недоскона́ла фо́рма (Грінч.). Недоскона́ле пізна́ння (Павлик). Як він помéр, недруко́вані пое́зії його́ ви́дано в світ в їх необро́бленій, неви́кінченій фо́рмі (Крим.). Стиль неви́вершений (Крим.)]; 2) *грам.* – недоко́наний. **-ный** *вид* – недоко́наний вид; 3) *биол.* – непо́вний. **-ный** *гриб* – непо́вний гриб.
Несовершённый – незро́блений, невчи́нений, незаподі́яний; (*неисполненный*) неви́конаний; (*об условии*: *незаключённый*) нескла́дений; *срв.* **Совершённый** (*под* **Соверша́ть**).
Несоверше́нство – недоскона́лість, (*необработанность*) необро́бленість, неви́кінченість, неви́вершеність, недове́ршеність (-ости); (*из'ян*) ва́да, (*недостаток*) хи́ба. [Мене́ вража́ла

недоскона́лість бра́тня (Л. Укр.). Недоскона́лість цукрова́рницьких лаборато́рій (Мінц.). Неви́вершеність сти́лю й фо́рми (Крим.). Я люблю́ цю по́вість, з усіма́ її́ ва́дами й хи́бами (Грінч.)].
Несовестли́вый – несо́вісний, несумлі́нний.
Несове́т, *см.* **Несогла́сие 1.**
Несове́тский – нерадя́нський.
Несовмести́мо, *нрч.* – несполу́чно.
Несовмести́мость – 1) несполу́чність; 2) незбі́жність, розбі́жність; 3) непристá́йність; 4) незгі́дність (-ности). *Срв.* **Несовмести́мый.**
Несовмести́мый – 1) несполу́чний. [Несполу́чні поса́ди, поня́ття (Київ)]; 2) (*несовпадающий*) незбі́жний, розбі́жний; 3) *геом.* – неприста́йний; 4) *мат.* – незгі́дний.
Несовме́стность – 1) несумі́сність; (*необщность*) неспі́льність (-ности); 2) *см.* **Несовмести́мость 1.**
Несовме́стный – 1) несумі́сний; (*необщий*) неспі́льний; 2) *см.* **Несовмести́мый 1.**
Несовмеще́ние – 1) несполуча́ння, *оконч.* несполу́чення, несполу́ка; 2) *геом.* – непристава́ння.
Несовпада́ющий – незбі́жний, розбі́жний.
Несовпаде́ние – незбі́г (-ту), незбі́жність чого́ (*расхождение*) розбі́жність чого́, у чо́му, (по)між чим; (*противоречие*) супере́чність (-ности). [Розбі́жність у по́глядах (по́глядів) (Київ). Розбі́жність помі́ж двома́ раху́нками (Київ). Супере́чність (розбі́жність) інтере́сів (Пр. Правда)].
Несоврати́мость – 1) незводи́мість, ненаворо́тність, незатягне́нність (-ости); 2) невідхи́льність, незбі́чність (-ности); *см. ещё* **Неукло́нность.**
Несоврати́мый – 1) незводи́мий, ненаворо́тний, незатягне́нний; 2) невідхи́льний, незбі́чний; *см. ещё* **Неукло́нный.**
Несогла́сен, *см.* **Несогла́сный.**
Несогла́сие – 1) (*нелады*) незго́да, незла́года, нела́года, не́лад (-ду), розра́да, різнота́, (*раздор*) зва́да, ро́збрат (-ту), (*ссоры*) сва́рка, чва́ри (*р.* чвар), (*спор*) супере́чка, супере́ка. [Погоди́ся з жі́нкою, щоб не було́, межи ва́ми незго́ди (Коцюб.). Між ним та Саму́ї́лом почала́ся незго́да (Л. Укр.). Повста́ла у сім’ї́ сва́рка та незла́года (Грінч.). З тобо́ю не бу́де нела́год і сва́рок у ме́не (Крим.). Помі́ж товариша́ми був не́лад, непорозумі́ння (Грінч.). Нема́ то́ї ха́ти, щоб не було́ ча́сом зва́ди (Приказка). Сва́рка та ро́збрат межи людьми́ (Рада). Зго́ди нема́є, пану́є розра́да (Л. Укр.). Зайшла́ різнота́ між брата́ми (Хорольщ.). Межи на́ми на ту по́ру ви́йшла супере́чка (Рудан.)]; 2) (*противность мнения, разность убеждений*) незго́да з ким, з чим. *Вследствие* **-сия,** *по* **-сию** – через незго́ду; 3) незгі́дність чого́ (*расхождение*) розбі́жність чого́, в чо́му, (по)між чим. [Незгі́дність хара́ктерів (Франко). Розбі́жність думо́к (Київ)]; 4) (*в звуках, в голосах*) різноголо́сиця; *см. ещё* **Несозву́чность**; 5) *геол.* – незгі́дність (-ности).
Несогласи́мость – непоєдна́нність, (*непримиримость*) непримире́нність (-ности).
Несогласи́мый – непоєдна́нний, (*непримиримый*) непримире́нний.
Несогла́сица, *см.* **Несогла́сие 1** *и* **4.**
Несогла́сно, *нрч.* – 1) різноголо́со, несу́голосно, не в ла́д, не до ла́ду. [Співа́ють не в ла́д Київ)]; 2) незла́гідно, не в зла́годі, не в ладу́. [Живу́ть не в ладу́ (Київ)]; 3) незгі́дно з чим. [Незгі́дно з пра́вдою (Самійл.)]. *Срв.* **Несогла́сный 1, 2** *и* **4.**
Несогла́сность – 1) різноголо́сість; 2) незла́гідність; 3) незгі́дність (-ости), незго́да. *Срв.* **Несогла́сный.**
Несогла́сный *и* **Несогла́сен** – 1) (*о звуках, пении*) різноголо́сий, не в ла́д, не до ла́ду; 2) (*о жизни в несогласии*) незла́гідний, не в зла́годі, не в ладу́. [Незла́гідне життя́ (Київ)]; 3) (*несоглашающийся*) незгі́дний, (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.*) незго́ден з ким, з чим, на що. *Я* **-сен** *с вами* – я не зго́ден (не зго́джуюся, не пого́джуюся) з ва́ми. *Я* **-сен** *на это* – я незго́ден на це; 4) (*противный чему-л.*) незгі́дний з чим. [Всі зако́ни, незгі́дні з інтере́сами суспі́льства, му́сять бу́ти скасо́вані (Павлик)]; 5) *геол.* – незгі́дний.
Несогласова́ние – непого́дження (-ння).
Несогласо́ванно, *нрч.* – непого́джено.
Несогласо́ванность – 1) непого́дженість (-ности), непого́дження (-ння); 2) *мат.* – незгі́дність, супере́чність (-ности).
Несогласо́ванный – 1) непого́джений; 2) *мат.* – незгі́дний, супере́чний.
Несоглаша́ющийся – що не зго́джується, що не пого́джується; *см. ещё* **Несогла́сный 3.**
Несоглаше́ние – 1) незго́да; *срв.* **Несогла́сие 2**; 2) *см.* **Несогла́сие 3.**
Несоде́йный – нездійсне́нний.

Несозву́чно, *нрч.* – несу́голосно, неспівзву́чно.
Несозву́чность – несу́голосність, несу́голос (-су), неспівзву́чність (-ности).
Несозву́чный – несу́голосний, неспівзву́чний.
Несозна́тельно, *нрч.* – несвідо́мо.
Несозна́тельность – несвідо́мість (-мости). [Через несвідо́мість свою́ він на́віть го́лосу про́ти цьо́го не подава́в (Н. Громада)].
Несозна́тельный – несвідо́мий. [Несвідо́мий громадя́нин (Пр. Правда)].
Несозре́лость – недости́глість, недоспі́лість, недозрі́лість, неді́йшлість (-лости).
Несозре́лый – недости́глий, недоспі́лий, неді́йшлий, недозрі́лий.
Несоизмери́мость – неспільномі́рність, неспівмі́рність, неодномі́рність, різномі́рність (-ности).
Несоизмери́мый – неспільномі́рний, неспівмі́рний, неодномі́рний, різномі́рний.
Несократи́мость – 1) невкоро́тність, невкороти́мість; 2) *мат.* – неспрости́мість (-ости).
Несократи́мый – 1) невкоротни́й, невкороти́мий; 2) *мат.* – неспрости́мий.
Несокруши́мо, *нрч.* – незла́мно, незло́мно, некруши́мо, (*непоколебимо*) непохи́тно.
Несокруши́мость – незла́мність, незло́мність, некруши́мість, (*непоколебимость*) непохи́тність (-ости). [Незло́мність ду́ху (Р. Край)].
Несокруши́мый – незла́мний, незло́мний, некруши́мий, (*непоколебимый*) непохи́тний, неруши́мий. [Тьми незла́мна гать (Сосюра). Незло́мна во́лею і ві́рою люди́на (Вороний). Незло́мна си́ла (Л. Укр.). Незло́мна наді́я (Грінч.). Некруши́мі ґра́ти нево́лі (Куліш). Непохи́тна си́ла (Доман.)].
Несолёность – несоло́ність (-ности).
Несолёный – несоло́ний. *Сделаться* (*стать*) **-ным** – зроби́тися (ста́ти) несоло́ним, ви́солоніти. [Коли́ сіль ви́солоніє, то чим осоли́ти її́? (Морач.)].
Несоли́дно, *нрч.* – несолі́дно, непова́жно, нестате́[о́]чно, нестатковито.
Несоли́дность – несолі́дність, непова́жність, нестате́[о́]чність, нестатковитість (-ости).
Несоли́дный – несолі́дний, непова́жний, нестате́[о́]чний, нестатковитий. [Несолі́дна (непова́жна) люди́на (Київ). Нестате́чні ви́брики (Куліш)].
Не́со́лоно, *нрч.* – несоло́но. **-но** *хлебавши* – ши́лом па́токи вхопи́вши (закоштува́вши).
Несомнева́емость *в ком, в чём* – несу́мнів (-ву), (цілкови́та) пе́вність (-ности) у ко́му, у чо́му.
Несомне́нно, *нрч.* – 1) безпере́чно, безсумні́вно. [Життя́ свого́ за те́бе не покладу́ть, тільки-ж тебе́ лю́блять безпере́чно (Крим.)]; 2) безпере́чно, нема́(є) су́мніву, понад уся́кий су́мнів, (*конечно*) звича́йно, пе́вна річ, види́ма річ, пе́вне[о], напе́вне[о], запе́вне[о], звісно. [«По пра́вді?» – «Безпере́чно. Обра́нню ва́шому звіря́йтеся безпе́чно» (Самійл.). Безпере́чно, осно́ва цьо́го тво́ру – яка́сь за́хідньо-европе́йська космогра́фія (Україна). Пе́вна річ, бу́дуть читачі́, що не вподо́бають ціє́ї п'є́си (Грінч.)].
Несомне́нность – безпере́чність, безсумні́вність, несумні́вність, (цілкови́та) пе́вність; очеви́дність, види́мість (-ости); *срв.* **Несомне́нный.** [Довів з пе́вністю, що ця спра́ва шкідли́ва (Крим.)].
Несомне́нный – безпере́чний, безсумні́вний, несумні́вний, (*совершенно определённый*) (зо́всім, цілко́м) пе́вний; (*очевидный*) очеви́дний, види́мий. [У то́му, що каза́в Кулі́ш, була́ безпере́чна пра́вда (Грінч.). Безпере́чна перева́га ро́зуму над надхне́нням (Грінч.). Безсумні́вна і́стина (Р. Край.). Для ме́не тепе́р зо́всім пе́вна річ, що я був тоді́ причи́нний (Крим.). Це в не́ї, кажу́, тиф, види́мий тиф (Борзенщ.)].
Несомни́тельный – несумні́вний, пе́вний.
Несообрази́тельность – неметикува́тість, неби́стрий ро́зум (-му), недоте́пність, нетя́мкість, нетяму́щість, нетяму́чість, безтя́мність, безтя́мкість, недога́дливість, невторо́пність, незміркóваність (-ости).
Несообрази́тельный – неметикува́тий, неби́стрий на ро́зум, недоте́пний, нетямки́й, нетяму́щий, нетяму́чий, безтя́мний, безтя́мкий, недога́дливий, невторо́пний, незміркóваний. [Е, яки́й-же ти хло́пчику, безтя́мкий! (Корол.)].
Несообра́зно, *нрч.* – 1) *с чем* – невідповідно до чо́го, (*несогласно*) незгі́дно з чим; 2) *см.* **Несура́зно 2.**
Несообра́зность – 1) *с чем* – невідпо́відність до чо́го, (*несогласность*) незгі́дність з чим; 2) *см.* **Несура́зица 2.**
Несообра́зный – 1) *с чем* – невідпові́дний до чо́го, (*несогласный*) незгі́дний з чим; 2) *см.* **Несура́зный 2.**
Несообщи́тельность – за́мкнутість, за́мкненість; прихо́ваність (у собі); неговіркість; нетовари́ськість; відлю́дкуватість, відлю́дність; *срв.* **Несообщи́тельный.**

Несообщи́тельный – (*замкнутый*) за́мкнутий, за́мкнений, (*скрытный*) прихо́ваний (у собі), (*неразговорчивый*) неговірки́й, (*необщительный*) нетовари́ський, (*нелюдимый*) відлю́дкуватий, відлю́дний, вовкува́тий, (*сщ.*) відлю́док (-дка), відлю́дько.
Несоотве́тственно, *нрч.* – невідповідно до чо́го.
Несоотве́тственность *чему* – невідпові́дність (-ности) до чо́го.
Несоотве́тственный – невідпові́дний до чо́го.
Несоотве́тствие *с чем* – невідпові́дність (-ности) до чо́го.
Несоотве́тствующий – невідпові́дний до чо́го.
Несоразме́рно, *нрч.* – 1) непомірно, недомірно, не в міру до чо́го. [Стро́їть пла́ни не в міру до сил (Франко)]; 2) (*несоответственно*) невідпові́дно до чо́го, нерозмірно з чим.
Несоразме́рность – 1) непомі́рність, недомі́рність (-ности); 2) (*несоответствие*) невідпові́дність до чо́го, нерозмі́рність з чим.
Несоразме́рный – 1) непомі́рний, недомі́рний, не в мі́ру до чо́го; 2) (*несоответственный*) невідпові́дний до чо́го, нерозмі́рний з чим.
Несосве́тный *и* **Несосвети́мый** – несосвіте́нний, несві́тський, несві́тній; *см. ещё* **Небыва́лый** 2.
Несостоя́вшийся – 1) що не відбу́вся, невідбу́тий. [Невідбу́тий торг (Сл. пр. м.)]; 2) (*неосуществлённый*) незді́йснений. **-шийся** *акт* – незді́йснений акт.
Несостоя́тельность – 1) (*материальная, физическая, моральная*) неспромо́жність, неспромо́га; (*долговая*) неви́пла́тність (-ности). *Злостная* **-ность** – зловми́сна неви́пла́тність; 2) (*бедность*) неспромо́жність, незамо́жність, неста́ток (-тку) *и* (*чаще мн.*) неста́тки (-ків). [Неспромо́жність гірка́я! (М. Вовч.)]. *По* **-ти** – через неспромо́жність, через незамо́жність, через неста́тки; 3) (*неосновательность*) неслу́шність, несті́йність, (*неудачность*) невлу́чність (-ности).
Несостоя́тельный – 1) (*о должнике*) неспромо́жний, неви́пла́тний. [Невипла́тний винува́тець (довжни́к) (Сл. пр. м.)]; 2) (*неимущий*) незамо́жний; 3) (*физически, морально*) неспромо́жний, (*неосновательный*) неслу́шний, несті́йний, (*неудачный*) невлу́чний, (*ничтожный*) нікче́мний. [Всі релігійні систе́ми му́сять бу́ти неспромо́жні (Павлик). Неслу́шний аргуме́нт (Київ). Несті́йна гіпо́теза (Київ)].
Несострада́тельный – нежалісли́вий.
Несотворённый – нестворе́ний.
Неспе́лость, -лый, *см.* **Незре́лость, -лый.**
Неспеша́, *нрч.* – не поспіша́ючи, не хапа́ючись; *см.* **Неторопли́во.**
Неспод́ручно, *нрч.* – незру́чно, не з руки́, не рука́. [Мені́ з ним не рука́ (Звин.)].
Неспод́ручность – незру́чність (-ности).
Неспод́ручный – незру́чний, не з руки́, не рука́.
Неспоко́йно, *нрч.* – неспокі́йно, невпокі́йно; (*от забот*) кло́пітно. [Неспокі́йно спить дити́на (Брацл.). «Хіба́ яке́ ді́ло є?» – спита́в Зінько́, почува́ючися невпокі́йно (Грінч.). Оста́пові чого́сь було́ тро́хи кло́пітно на душі́ (Грінч.)].
Неспоко́йность – неспокі́йність, невпокі́йність (-ности).
Неспоко́йный – неспокі́йний, невпокі́йний. [Цілі́сінький день він був неспокі́йний (М. Вовч.). Диви́лися на мо́ре, що було́ неспокі́йне того́ дня (Л. Укр.). Невпокі́йне обли́ччя (М. Вовч.). Спо́гади зри́нули в невпокі́йній голі́вці (Черкас.)].
Неспоко́йствие – неспо́кій, невпо́кій (-ко́ю).
Неспори́ть – не на ко́ристь іти́, (*зап.*) не способува́ти; (*быть помехой*) не́путити.
Неспо́риться – не в лад іти́, неспі́рно йти (Сл. Ум.), (*зап.*) неспо́ро йти. [Робо́та не в лад іде́ (Київщ.)].
Неспо́рный – неспі́рний, несупере́чний.
Неспо́ро, *нрч.* – неспі́рно, (*зап.*) неспо́ро, (*медленно*) заба́рно, зага́йно.
Неспо́рый – 1) (*о работе*) неспі́рний, (*зап.*) неспо́рий, (*медленный*) забарни́й, зага́йний, (*пров.*) пи́нявий. [Робо́та неспі́рна (Сл. Гр.)]; 2) (*о работнике*), *см.* **Медли́тельный 1**; 3) (*недобротный*) недобро́тний, недо́брий; 4) *см.* **Несы́тный.**
Неспосо́бность – 1) нezда́тність, нezді́бність, незуга́рність, недоте́пність; нездо́льність, неспромо́жність; 2) нezді́бність, недоте́пність (-ности). *Срв.* **Неспосо́бный.**
Неспосо́бный *и* **Неспосо́бен** – 1) *к чему* – нezда́тний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* нezда́тен) до чо́го, на що *и* що (з)роби́ти, нezді́бний до чо́го, незуга́рний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* незуга́рен) до чо́го *и* що (з)роби́ти, (*несообразительный*) недоте́пний до чо́го *и* чого́; (*бессильный сделать что-л.*) нездо́льний, неспромо́жний що (з)роби́ти. [«Пiвде́нно-ру́ське пле́м'я» довело́, що воно́ нezда́тне до держа́вного життя́ (Грінч.). На тво́рчу синте́зу він нezда́тний (Рада). О́чі здава́лися нezда́тними на щось пога́не (Ледянко).

Нездáтен рóзум, незугáрні рýки знайти́ чогóсь такóго, що-б… (Л. Укр.). Хібá вонá незугáрна до чéсної прáці? (Мирний). Він незугáрен роби́ти (Звин.). Я по-росíйськи незугáрна говори́ти (Н.-Лев.). Недотéпні воні́ до сьогó дíла (Кониськ.). Е, бíсів си́ну, і тогó недотéпний! (Рудч.)]; 2) (*недаровитый*) нездíбний, недотéпний; (*сщ.*: *бездарный*) нездáра, (*недотёпа*) недотéпа. [Учи́в недотéпних гімнази́стів (Грінч.)]; 3) (*неудобный*) неспосíбний, (*несподручный*) незрýчний; (*о времени*) неслýшний.

Несправедли́во, *нрч.* – несправедли́во, не по прáвді, (*реже*) непрáведно, неправди́во; (*обидно*) кри́вдно; (*неосновательно*) неслýшно. [Обвинувáтив не по прáвді (Грінч.). Все воні́ непрáведно рóблять, такí вже люди (Звин.)]. *Поступать, поступить* **-во** *с кем, по отношению к кому* – чини́ти (роби́ти), учини́ти (зроби́ти) не по прáвді з ким, кри́вдити, скри́вдити (укри́вдити), (*о мног.*) покри́вдити когó. [Зроби́ли не по прáвді ви зо мнóю (Грінч.). Співáли про те, як її́ скри́вдили сéстри (Грінч.)].

Несправедли́вость – 1) (*свойство, качество*) несправедли́вість, непрáвда, (*реже*) неправди́вість; (*обидность*) кри́вдність; (*неосновательность*) неслýшність (-ости). [Ми прóсто йшли, у нас немá зернá непрáвди за собóю (Шевч.)]; 2) (*несправедливый поступок*) несправедли́вість, непрáвда, (*обида*) кри́вда. [Оповідáння про старí часи́, старí непрáвди (Рада). Щимíла та непрáвда на сéрці (Куліш). Якý ганéбну кри́вду терпимó! (Грінч.). Він захисти́ть арештáнтів од кри́вди (Коцюб.)]. *Совершать* **-вость** *по отношению к кому* – заподíювати (чини́ти, роби́ти), заподíяти (вчини́ти, зроби́ти) кри́вду комý, кри́вдити, скри́вдити (укри́вдити), (*о мног.*) покри́вдити когó. [Плáче з тієї кри́вди, якý заподíяв (Крим.). Лю́дям кри́вди не робíте (Рудан.)].

Несправедли́вый – несправедли́вий, (*реже*) непрáведний, неправди́вий; (*обидный*) кри́вдний; (*неосновательный*) неслýшний. [Несправедли́ве дíло (Доман.). Несправедли́ва злобá (Виннич.). Суд непрáведний (Звин.). Суддя́ неправди́вий (Морач.). Я проклинáю ту юрбý неправди́ву (Л. Укр.)]. *Вы* **-вы** *к нему* – ви несправедли́ві до йóго (прóти йóго), ви неправди́ві до йóго (Н. Лев.).

Непростá, *нрч.* – недýрно. [Недýрно їй цей сон сни́вся (Грінч.)].

Неспрягáемый, *грам.* – невідмíнюваний.

Неспя́чка – несплячки (-чок), неспáння́, нічни́ці (-ни́ць), безсóння (-ння).

Несравнéнно, *нрч.* – незрівня́нно, над уся́ке порівня́ння, безмíрно. *Он* **-но** *красивее её* – він над уся́ке порівня́ння (безмíрно) крáщий від (за) нéї.

Несравнéнность – незрівня́нність (-ности).

Несравнéнный – незрівня́нний, (*бесподобный*) безподíбний. [Незрівня́нний лíрик (М. Зеров)].

Несравни́мо, -мость, -мый, *см.* **Несравнéнно, -ность, -ный.**

Несрóдность – неспорíдненість, (*иногда*) нерíдність, (*несходство*) несхóжість (-ости). [Гніти́ть менé нерíдність нáших душ (Загірня)].

Несрóдный – неспорíднений з чим, (*иногда*) нерíдний чомý, (*несходный*) несхóжий з чим.

Несговáть, нестáть – неставáти, нестáти, невистачáти, неви́стачити, бракувáти, забрáкнути, забракувáти; *срв.* **Недоставáть** *и* **Нехватáть.** [Тут нестає́ багáто чогó (Звин.)].

Нестарáтельно, *нрч.* – нестарáнно, недбáло, недбайли́во, непи́льно, негорли́во (до прáці).

Нестарáтельность – нестарáнність, недбáлість, недбайли́вість, непи́льність, негорли́вість (-ости) (до прáці).

Нестарáтельный – нестарáнний, недбáлий, недбáйли́вий, непи́льний, негорли́вий (до прáці), (*сщ.*) недбáха, недбáйлиця (*общ. р.*).

Нестарéлка *и* **Нестáрка**, *бот.* Ageratum L. – пахýчка.

Нестáть, *см.* **Неставáть.**

Нестепéнный – нестатé[ó]чний, нестаткови́тий, неповáжний.

Нестерпи́мо, *нрч.* – нестéрпно, нестерпýче, до-нéстерпу, до нестерпýчости. [Нестéрпно гóрда (Франко). Боли́ть сéрце, нестерпýче боли́ть (Грінч.). Я гидýю до-нéстерпу дурни́м їх величáнням своє́ю влáстю (Куліш). Світло до нестерпýчости я́сне (Коцюб.)].

Нестерпи́мость – нестéрпність, нестерпýчість (-ости).

Нестерпи́мый – нестéрпний, нестерпýчий. [Нестéрпний біль (Грінч.). З шкіряно́го завóду вáлить нестéрпний дух (Микит.). Нестерпýча спéка (Грінч.). Він ставáв нестерпýчим, глузувáв з її екзальтáції (Коцюб.). Нестерпýчий гніт безси́лої лю́ти (В. Підмог.)].

Нести́ – 1) нéсти́ когó, що. [Молоди́ця нéсла на рукáх двóє своїх дітéй (Коцюб.). Чобіткú в рукáх несé (Метл.). Несíмо-ж світло аж туди́, де зóрі (Самійл.). Несéм ми дíю скрізь, співці́ гудкá й нагáна (Сосюра)]. *Ноги не* **-сýт**, *не* **-сли́** – нóги не несýть, не несли́. [Менé нóги не несли́ ані до нéї, ані від нéї (М. Вовч.)]; 2) (*быть в состоянии* **-ти́**, *подымать*) нéсти́,

носи́ти, могти́ не́сти́ (на собі) що *и* скі́льки чого́. *Слон* **-сёт** *свыше ста пудов* – слон мо́же не́сти́ на собі понад сто пуд(ів); 3) (*держать на себе*) не́сти́ (на собі), держа́ти, трима́ти (на собі) що здéржувати що. [Мо́ре несе́ на собі кораблі́ (Київ). Ця коло́на здéржує (держи́ть) вели́ку вагу́ (Київ)]. *Лёд не* **-сёт** – лід не держи́ть, лід не держки́й; 4) (*перен.*; *бремя и т. п.*) не́сти́ що; (*обязанности, убытки и т. п.*) відбува́ти що; зазнава́ти чого́ *и т. п.* [Він ле́гко ніс свій вік (*свои годы*) (Кінець Неволі). Його́ пле́чі не почува́ли тягара́, яки́й йому́ ви́пало нести́ від коли́ски до домови́ни (Кінець Неволі)]. **-ти́** *бремя работы* (*труд*) – не́сти́ тяга́р пра́ці, відбува́ти робо́ту, прийма́ти труд. [Атмосфе́ра порожне́чі, в які́й дово́диться одбувати́ свою́ робо́ту комі́сії (Рада)]. **-ти́** *возмездие за что* – поку́тувати що, кара́тися за що. **-ти́** *высоко себя* (*голову*) – не́сти́ (носи́ти) ви́соко (вго́ру, го́рдо) го́лову, ви́соко не́сти́ся; *срв.* **Нести́сь 4**. [Шлях коха́ння дивови́жний, ди́вний із шляхі́в: го́рдо го́лову там но́сить, хто її́ згуби́в (Крим.)]. **-ти́** *заботы о ком, о чём* – піклува́тися ким, чим *и* про ко́го, про що. **-ти́** *издержки* – плати́ти ви́тра́ти. **-ти́** *наказание за что* – прийма́ти (*отбывать*: відбува́ти) ка́ру за що, (*за грехи, проступок*) прийма́ти поку́ту за що, поку́тувати що; *см.* **Наказа́ние 2**. [Ти ще бу́деш поку́тувать гріхи́ на сім сві́ті (Шевч.). Щоб ти де́в'ять літ поку́тував свою́ го́рдість (Рудч.)]. **-ти** *ответственность за что* – відповіда́ти, бу́ти відповіда́льним, не́сти́ відповіда́льність за що, (*принимать на себя ответственность*) бра́ти на се́бе відповіда́льність за що. [Педагогі́чний склад на́ших ВИШ'ів несе́ відповіда́льність за я́кість майбу́тніх ка́дрів (Пр. Правда)]. **-ти́** *последствия* – (*отвечать*) відповіда́ти за на́слідки; (*платиться*) плати́тися за на́слідки, (*искупать*) поку́тувати на́слідки. **-ти́** *службу, служебные обязанности* – відбува́ти (не́сти́) слу́жбу, відправля́ти слу́жбу *и* слу́жби, (*устар.*) пра́вити (справля́ти) слу́жбу, відбува́ти (вико́нувати) службо́ві обо́в'язки. [Дру́гий мі́сяць одбува́є слу́жбу (Сл. Ум.). Жінки́ га́рно несу́ть сторожову́ слу́жбу (Комуніст). Ой пішо́в він до ля́шеньків слу́жби відправля́ти (Пісня). Ви, козаки́, сторожову́ слу́жбу нам пра́вте (Куліш). Вони́ справля́ють за жа́лування держа́вну слу́жбу (Корол.)]. *Он* **-сёт** *тяжёлую службу* – він на важкі́й (тяжкі́й) слу́жбі, він ма́є важку́ (тяжку́) слу́жбу. **-ти́** *труды и заботы* – ма́ти бага́то пра́ці і кло́поту, не́сти́ вели́кий (важки́й) тяга́р пра́ці і кло́поту. **-ти́** *убытки* – зазнава́ти втрат, ма́ти (терпі́ти, *редко* поно́сити) втра́ти, утрача́тися; (*при работе*) проробля́ти. [Вели́ку від цьо́го втра́ту поно́сить на́ша культу́ра (Рада). Де заро́биш, а де проро́биш (Приказка)]. **-ти́** *на сердце* – ма́ти (*редко* носи́ти) на се́рці; терпі́ти мо́вчки; 5) (*увлекать*: *о ветре, течении и перен.*) не́сти́, (*мчать*) мча́ти, (*гнать*) гна́ти кого́, що. [Клено́вий ли́стоньку, куди́ тебе́ ві́тер несе́? (Метл.). Ти́хо, ти́хо Дуна́й во́ду несе́ (Пісня). Вода́ несе́ кри́гу (Сл. Ум.). Осі́нній ві́тер мчав жо́вті хма́ри (Коцюб.). Серди́та ріка́, збу́рена грозо́ю, мча́ла свої́ хви́лі, до мо́ря (Олм. Примха)]. *Куда* (*тебя*) *бог* **-сёт** (*устар.*) – куди́ (тебе́) бог прова́дить? (Звин., Франко). *Куда* **-сёт** *тебя нелёгкая*? – куди́ несе́ тебе́ лиха́ годи́на (х(в)оро́ба, враг, вра́жа ма́ти, нечи́ста си́ла, нечи́стий)?; 6) (*о поре, о времени: приносить*) не́сти́, прино́сити (з собо́ю). [Неха́й я ща́стя не найшо́в того́, – його́ весна́ несе́ струнка́ (М. Рильськ.). О́сінь і зима́ несу́ть Німе́ччині політи́чні бу́рі (Пр. Правда). Що то нам нови́й рік несе́? (Київ)]; 7) (*вздор, дичь, околёсную, чепуху, чушь*) верзти́ (пле́сти́) нісені́тницю (нісені́тниці, дурни́ці, ка́-зна-що), нісені́тниці (терев́ені) пра́вити, прова́дити (пле́ска́ти) не зна́ти[ь] що; *см.* **Вздор, Околёсная 2, Чепуха́**. **-ти́** *небылицы* – верзти́ (прова́дити) неби́лиці. **-ти́** *своё* – прова́дити (пра́вити, *грубо*: торо́чити, товкти́) своє́ї, своє́ пра́вити; 8) (*о птицах*: *яйца*) не́сти́ (я́йця), не́сти́ся. [Ку́ри несу́ть я́йця (Сл. Ум.)]; 9) (*о лошадях*) не́сти́, носи́ти. *Лошади* **-су́т** – ко́ні но́сять; 10) (*о метели*) ме́сти́, би́ти, кури́ти, куйо́вдити, хурде́лити; *срв.* **Мести́ 2**. [Завірю́ха б'є (Грінч. II)]; 11) *безл.* – а) не́сти́. *По реке* **-сёт** *лёд* – ріко́ю (рі́чкою) несе́ лід (кри́гу). *Пар* **-сёт** *из бани* – па́ра шуга́є (вихо́плюється, вибива́ється) з ла́зні; б) (*о неприятном запахе*) тхну́ти ким, чим від ко́го, від чо́го, (*отдавать*) відго́нити, (*редко*) ві́яти чим від ко́го, від чо́го, (*быть слышным*) чу́ти чим від ко́го; (*тянуть*) не́сти́ -чим. [Од старо́го ні́мця ду́же тхну́ло таба́кою (Н.-Лев.). Від на́ймички тхну́ло пека́рнею й по́том (Черкас.). Тхне св́іжою фа́рбою (Васильч.). Од те́бе часнико́м одго́нить (Звин.). Від них на сто кро́ків ві́є несте́рпний дух не́чисти (Франко). Від те́бе тютюно́м чу́ти (Свидн.). И́ноді ї́дко несло́ га́ром з обі́дніх о́гнищ (Олм. Примха)]; в) (*о токе воздуха*) тягти́, протяга́ти. *Из-под пола* **-сёт** – з-під помо́сту (підло́ги) тя́гне (ві́є, *дует*: дме). **-сёт** *тепло*(*м*) *из печи* – тя́гне (ві́є) тепло́м з пе́чі (*комнатной*: з гру́би); г) (*слабить*) проно́сити, прочища́ти, промика́ти. **Не́сенный** – не́сений; відбу́ваний; зазна́ваний; при́йманий; поку́туваний; вико́нуваний; гна́ний, го́нений; що його́ несе́ (ніс) *и т. п.* **-ти́сь** *и* **ти́ся** – 1) (*стр. з.*) не́сти́ся, бу́ти не́сеним, відбува́тися *и т. п.*; 2) не́сти́ся, (*мчаться*) мча́ти(ся), гна́ти(ся); (*бежать*) бі́гти; (*лететь*) леті́ти, ли́нути; (*плыть*) пли́сти́, пливти́, пли́нути; (*об эхе*) коти́тися, розляга́тися, йти; *срв.* **Мча́ться.** [Мов ви́хор не́слася чві́рка (Франко). З ку́зні

ні́сся пеке́льний сту́кіт (Коцюб.). «Іва́сю! Іва́сю!» – гука́в Грицько́, несучи́сь по́лем до бу́рти (Мирний). До со́нця несемо́ся (М. Хвильов.). Ко́ні мчать, аж іскря́ть ного́ми (Боров.). Зві́стка мча́ла збу́дженими ву́лицями (Країна Сліпих). Мчать життя́м, як розло́гими степа́ми, на́ші буйногри́ві мі́сяці (А. Любч.). Вчвал жене́ по вто́птаній доро́зі чві́рка (Франко). Чого́ лети́ш, як скаже́ний? (Волинь). Дале́ко ли́нув думо́к легки́й рій (Л. Укр.). Ли́нув до нас за ґра́ти весня́ний ві́тер (Васильч.). «Іва́на Купа́йла!» ли́не по пові́трю (Крим.). Хропе́, аж луна́ по ха́ті ко́титься (Борз.). Аж по ха́ті луна́ йде (Пісня)]. *Всадник* **-тся** *на коне* – верхіве́ць (ве́ршник) мчить на коні́. *Корабль* **-тся** *по ветру* – корабе́ль ли́не за ві́тром. *Лёд* **-тся** *по реке* – лід (кри́га) жене́ (пли́не) ріко́ю (рі́чкою). *Молва* (*слух*) **-тся** – по́голос (по́голо́ска, чу́тка) ли́не. **-тся** *молва, что…* – чу́тка йде, що… *Облака* **-тся** – хма́ри мчать (несу́ться, летя́ть, ли́нуть). *Куда ты так* **-шься**? – куди́ ти так жене́шся (біжи́ш, лети́ш, несе́шся)?; 3) (*о птицах*: *нести яйца*) не́сти́ся. [Кому́ веде́ться, то й пі́вень несе́ться (Приказка)]; 4) (*много о себе думать*) (ви́соко) не́сти́ся (літа́ти). [Ви́соко літа́є; та ни́зько сіда́є (Номис)].

Нестира́емый *и* **-ра́ющийся** – нести́раний, незати́раний, несте́ртий, незате́ртий; *срв.* **Неизглади́мый.**

Нестиха́ющий – нести́шний, неприти́шний, невти́шний, невтиши́мий, (*неунимающийся*) нев[у]га́вний. [Чу́ти було́ невга́вний га́лас лю́дського сто́впища (Грінч.)].

Несто́йкий – нестійки́й; (*шаткий*) хитки́й; (*колеблющийся*) хитли́вий.

Несто́йко, *нрч.* – несті́йко; хи́тко; хитли́во; *срв.* **Несто́йкий.**

Несто́йкость – несті́йкість; хи́ткість; хитли́вість (-ости); *Срв.* **Несто́йкий.**

Несториа́нец *и* **Несториа́нин, -нка** – несторія́нин (*мн.* -рія́ни, -рія́н), -я́нка.

Несториа́нский – несторія́нський.

Несториа́нство – несторія́нство.

Несто́ящий – нева́ртий, без ва́ртости, безва́рт(н)ий, (*ничтожный*) нікче́мний. **-щая** *вещь* – ніч́ого не ва́рта річ, нікче́мна річ, нікче́мниця.

Нестроево́й – 1) *воен.* – немуштрови́й. **-ва́я** *должность* – немуштрова́ поса́да. **-ва́я** *команда* – немуштрова́ кома́нда. **-во́й** *солдат* – немуштрови́й солда́т; 2) (*о лесе*) небудіве́льний, небудівни́й. **-вой** *лес* – небудіве́льне (небудівне́) де́рево.

Нестрое́ние – не́лад, бе́злад (-ду), безла́ддя (-ддя), безла́дність (-ности), (*неустроенность*) невпорядко́ваність; (*разруха*) ро́зрух (-ху). [Грома́дський не́лад (Пр. Правда). Безви́хідне ли́хо соція́льного не́ладу (Доман.). На́ше вну́трішнє безла́ддя (Р. Край)].

Нестро́йно, *нрч.* – 1) нестру́нко; нескла́дно; безла́дно. [Чолові́ка де́сять козакі́в безла́дно йдуть, співа́ючи (Грінч.)]; 2) безла́дно, нескла́дно; 3) незгі́дно, безла́дно, нескла́дно; незгра́йно; негармоні́йно. [Чого́сь на́ші дівча́та сього́дні співа́ють нескла́дно (Звин.). Непе́вно, незгра́йно, переганя́ючи оди́н о́дного, пурхну́ли зву́ки (А. Любч.)]. *Срв.* **Нестро́йный.**

Нестро́йность – 1) нестру́нкість, безла́дність; нестату́рність, неста́вність; нескла́дність; 2) безла́дність, нескла́дність; 3) незгі́дність, безла́дність, нескла́дність; незгра́йність; негармоні́йність (-ности). *Срв.* **Нестро́йный.**

Нестро́йный – 1) (*о стане, человеке, рядах и т. п.*) неструнки́й; (*о рядах ещё*) безла́дний; (*нестатный*) нестату́рний, неста́вни́й, (*нескладный*) нескла́дний. [Ішли́ неструнки́ми ла́вами (Київ)]. **-ный** *рост* – неструнки́й (нескла́дний) (з)ріст; 2) (*беспорядочный*) безла́дний, нескла́дний. [Усі́ сумні́ фа́кти арешта́нтського життя́ несли́ся в його́ думка́х яко́юсь безла́дною мете́лицею (Франко). Нескла́дне оповіда́ння (Звин.)]; 3) (*о звуках*) незгі́дний, безла́дний, нескла́дний, незгра́йний, (*негармоничный*) негармоні́йний. [Нескла́дний спів (Звин.)].

Нестыдли́вый – несоромли́вий, несором’язли́вий, не(в)стидли́вий.

Нестяжа́ние – ненабу́тливість, непридба́йливість, незаже́[и́]рливість, (*некорыстолюбивость*) некористолю́бність, некори́сли́вість, (*бескорыстие*) безкори́сли́вість (-ости).

Нестяжа́тельность, *см.* **Нестяжа́ние.**

Нестяжа́тельный – ненабу́тливий, незаже́[и́]рливий, (*некорыстолюбивый*) некористолю́бний, некори́сли́вий.

Несуди́мость – 1) несу́дженість, несуди́мість; 2) непідсу́дність; 3) невсу́дність (-ости). *Срв.* **Несуди́мый.**

Несуди́мый – 1) несу́джений, несуди́мий; (*неосуждаемый*) негу́джений, нега́ньблений; 2) (*неподсудный*) непідсу́дний. **-мый** *кем* – непідсу́дний кому́. **-мая** *грамота*, *стар.* – гра́мота про непідсу́дність; 3) (*невменяемый в вину*) невсу́дний.

Несудохо́дность – несудноплáвність, несуднохі́дність (-ности).

Несудохо́дный – несудноплáвний, несуднохíдний.
Несуеве́рный – немарновíрний, незабобóнний.
Несуетли́вый – неметушли́вий.
Несу́женный – несýджений. [Ой пiдý я над бéрегом-лýгом, зустрíнуся з несýдженим дрýгом (Пiсня)].
Несура́зица – (*нелепость*) недолáднiсть, (*несообразность*) неподóбна рiч (*р.* рéчи), неподóбнiсть, (*бессмыслица*) безглýздя (-здя), нiсенíтниця, (*глупость*) дурни́ця, (*опис.*) (такé,) що й кýпи не держи́ться. [Всякi недолáдностi в кни́зi (Крим.). Комíсiї пощасти́ло ви́крити си́лу дрiбни́х недолáдностей (Пр. Правда). Види́ма нiсенíтниця (Грiнч.). Плéще всякi нiсенíтницi (Крим.). Говóриш, що й кýпи не держи́ться (Звин.)].
Несура́зно, *нрч.* – 1) нескладно, незгрáбно; безглýздо; 2) недолáдн(ь)о, неподóбно, безглýздо; незгрáбно. *Срв.* **Несура́зный.**
Несура́зность – 1) (*качество*) – а) нескладнiсть, незгрáбнiсть; безглýздiсть; б) недолáднiсть, неподiбнiсть, безглýздiсть; незгрáбнiсть (-ости). *Срв.* **Несура́зный**; 2) *см.* **Несура́зица.**
Несура́зный – 1) (*о внешности*) нескладний, (*неуклюжий*) незгрáбний; (*бестолковый*) безглýздий; 2) (*нелепый*) недолáдни[i]й, (*несообразный*) неподóбний, (*бессмысленный*) безглýздий, нiсенíтний; (*неуклюжий*) незгрáбний. [Помíтив, що починáється щось недолáдне, i шви́дко зник з свiтли́цi (Н.-Лев.). Бó-зна-що кáжеш, Iвáне, неподóбне! (Лохв.). Безглýзда етимолóгiя: «я узкá» – «рíчка Я́уза» (Крим.). Силабíчне вiршувáння вихóдило важки́м, кострубáтим та незгрáбним (Рада)].
Несусве́тный – 1) **Несосве́тный**; 2) **Нестерпи́мый.**
Несу́чая *курица и* **Несу́ч[ш]ка** – несýща кýрка, несý[ю]чка. [Несýщi цi кýри придали́сь (Червоногр.)].
Несуще́ственный – неiстóтни[i]й, (*не по существу*) непосýтнiй, несуттєвий. **-ное** *замечание* – непосýтня увáга, непосýтнє заувáження. **-ная** *поправка* – неiстóтна[я] (малознáчна) пóправка.
Несуществу́ющий – що не iснýє, неiснýючий. **-щий** *на свете* – нíде (на свiтi) не сýщий, (*неестественный*) несвiтови́й, (*не бывавший*) небувáлий.
Несхо́дно, *нрч.* – 1) несхóже, неподiбно, неоднáково, вiдмíнно; 2) непоцíнно, недéшево, дóрого, неви́гiдно. *Срв.* **Несхо́дный.**
Несхо́дность – 1) несхóжiсть, неподiбнiсть, неоднáковiсть, вiдмíннiсть, (*различие*) рiзни́ця, (*расхождение*) розбíжнiсть; 2) непоцíннiсть; неви́гiднiсть (-ости). *Срв.* **Несхо́дный.**
Несхо́дный – 1) (*несхожий*) несхóжий з ким, з чим, неподiбний до кóго, до чóго, (*неодинаковый*) неоднáковий, (*отличный*) вiдмíнний вiд кóго, вiд чóго, (*различный*) рíзний, (*расходящийся*) розбíжний. [Вони́ мiж собóю несхóжi (Київ). Розбíжнi думки́ (Пр. Правда)]; 2) (*по цене*) непоцíнний, не по грóшах; (*дорогой*) недешéвий, дорогúй; (*о цене*) непомíрний, вели́кий, висóкий; (*о деле*) неви́гiдний, непiдхóжий.
Несхо́дство, *см.* **Несхо́дность 1**. **-ство** *характеров* – несхóжiсть (вiдмíннiсть) вдáчi. **-ство** *во взглядах* – рiзни́ця в пóглядах (в думкáх), розбíжнiсть пóглядiв (думóк).
Несхо́жий, *см.* **Несхо́дный 1.**
Несчастли́вец, -вица – нещасли́вий (-вого), -ва (-вої), нещасли́вець (-вця), -виця, нещáсник, -ниця (*ум.* нещáсничка), безщáсник, -ниця, (*неудачник, -ница*) station бездóлець (-льця), бездóльник, -ниця (*ум.* бездóльничка), безталáнник, -ниця (*ум.* безталáнни[о]чка); *срв.* **Несча́стный** (*как сщ.*). [Ти – нещáсник вели́кий (Конись.). Не скажý, що я нещáсниця, – довелóся i щáстя зазнáти (Самiйл.). Ой десь нáша безщáсниця на чужíй сторонí (Чуб. V). Сльóзи найбíльшого бездóльця (Леонт.). Вiн марнíв, марнíв, бездóльник (Крим.). Моя́ дочкá безталáнничка i бездóльничка (Чуб. V)].
Несча́стли́во, *нрч.* – нещасли́во, (*бесталанно*) безталáнно. [Коли́ хто, хоть нещасли́во, впéрше лю́бить… (Грiнч.)].
Несча́стли́вый – нещасли́вий, (*бездольный*) бездóльний, (*бесталанный*) безталáнний; *срв.* **Несча́стный.** [Прости́ менé нещасли́ву, я од тéбе одрiкáюсь (Стор.)].
Несча́стно, *нрч.* – нещáсно, безщáсно, (*не только несчастливо*) нещасли́во, (*бесталанно*) безталáнно, (*жалко*) мiзéрно, нуждéнно, злидéнно, жалюгíдно.
Несча́стный – нещáсний, безщáсний, (*не только несчастливый*) нещасли́вий, (*бездольный*) бездóльний, (*бесталанный*) безталáнний, (*горемычный*) бiдолáшний, (*диал.*) горопáшний, (*злополучный*) сердéшний, (*жалкий, убогий*) мiзéрний, нуждéнний, злидéнний, жалюгíдний. [Ой, я нещáсний, що мáю дiяти? (Пiсня). Iдíть на фáбрики й завóди, нещáснi торбарí! (П. Тичина). Прийдуть безщáсним щасли́вiї днi (Грiнч.). Не забýли вони́ нас безщáсних (Днiпр. Ч.). Безщáсний чоловíк той, хто не знáє лати́ни

(Яворн.). Хло́пці з гілля́м обдира́ють безща́сні дерева́ (Грінч.). Леті́м у край мій нещасли́вий (Олесь). Що-ж я, бездо́льна, при ста́рощах мої́х, роби́тиму? (Грінч.). Для і́нших це осо́ба нена́видна, а мені́ він видає́ться ті́льки ду́же безтала́нною люди́ною (Крим.). Лю́ди до́брі, пожалі́йте бідола́шного пії́ту! (Самійл.). Почала́ бідола́шна Русь нову́ крива́ву війну́ (Куліш). Серде́шна дити́на, обі́драна, ле́две-ле́две несе́ ноженя́та (Шевч.). Госте́й зачи́нених свої́х серде́шним ча́єм напува́ли (Шевч.). Од жа́ху горопа́шна дити́на заби́лась у са́му глибиню́ пече́ри (Яворн.). Мій повели́тель на всіх мізе́рних пролива́є ми́лость (Куліш). Прии́хало сюди́ воно́ таке́ ми́ршаве, обша́рпане, мізе́рне (Н.-Лев.). Приня́в злиде́нного, як бра́та (Самійл.)]. **-ный, -ная** (*как сщ.*) **-ный** *человек*, **-ная** *женщина* – неща́сний, -на, нещасли́вий, -ли́ва, бідола́шний, -на, серде́шний (-ого), -на (-ої), (*сщ.*) неща́сник, -ниця (*ум.* неща́сничка), безща́сник, -ниця, бідола́ха, біда́ха, серде́га, горопа́ха (*общ. р.*), небо́га (*ж. р.*); *срв.* **Несчастли́вец, -вица.** [Руса́лоньки взяли́… її́, серде́шную, та й залоскота́ли (Шевч.). Так би́ли і товкли́, аж ко́сті хру́скали в небо́ги (Самійл.)]. **-ная** *головушка* – бі́дна голо́вонька. **-ный** *день* – нещасли́вий (недо́брий) день. **-ный** *случай* – нещасли́вий ви́падок, приго́да, лиха́ приго́да, (*диал.*) лихови́на. **-ная** *судьба* – лиха́ (нещасли́ва, безща́сна, щерба́та, нужде́нна, гірка́) до́ля, недо́ля, бездо́[і]лля (-лля), безтала́ння (-ння). *Куда тебе* **-ному**! – де (куди́) тобі́ неща́сному (мізе́рному, грі́шному)! *Делать, сделать* **-ным** *кого* – роби́ти, зроби́ти неща́сним кого́, унещасли́влювати, унещасли́вити кого́.

Несча́стье – неща́стя (-тя); (*неблагоприятная судьба*) недо́ля, безща́стя, безтала́ння (-ння), бездо́[і]лля (-лля), (*невезение*) натала́н (-ну́), (*бедствие, погибель*) безголо́в’я (-в’я), (*беда*) ли́хо, біда́, лиха́ годи́на, причи́на, (*беда, несчастный случай*) приго́да, лиха́ приго́да, (*напасть*) ха́лепа; *ум.* недо́ленька, лиха́ годи́нонька, приго́донька. [Бага́тство дме, а неща́стя гне (Номис). По́вен світ неща́стів (Грінч.). Його́ боля́ть неща́стя Украї́ни (Франко). Поодино́кі неща́стя тво́рять зага́льне ща́стя (Кандід). Коли́ я тут недо́лі до́сить ма́ю, хай бу́ду я щасли́ва там, у і́ншім кра́ю! (Л. Укр.). На́що вам суди́лось тут заги́нути в недо́лі? (Рудан.). Усі́м лю́дям ща́стя, до́ля, – мені́-ж безтала́ння (Метл.). У тім селі́, на безтала́ння та на поги́бель, ви́ріс я (Шевч.). Нам на здоро́в’я, а тобі́ на безголо́в’я (Номис). Сам собі́ накли́кав безголо́в’я (Крим.). За́вжди нарі́ка́ла на своє́ безголо́в’я (Черкас.). Ли́хо знена́цька підкра́лося (Коцюб.). Ста́лась мені́ причи́на: жі́нка вме́рла, зоста́лась дити́на (Пісня). Чому́ не зарятува́ти, коли́ чолові́к у приго́ді (*человека постигло* **-тье**)? (Мирний). Ха́лепи які́ї щоб не напита́ть (М. Левиц.). Я́к-би то її́ ви́зволити з тако́ї ха́лепи та журби́? (Кониськ.)]. *Это верх* **-тья** – це найбі́льше неща́стя (ли́хо). *К* (*по*) **-тью** – (як) на неща́стя, (*чаще*) (як) на біду́, як на ли́хо. [На біду́, ці дурні́ лю́ди ма́ли си́лу (Крим.). Талановитий, на ли́хо доча́сно поме́рлий публіци́ст (Рада). Тре́ба, ду́маю, зайти́ прові́дати хреще́ників, та, як на ли́хо забу́в (Васильч.)]. *К моему* **-тью** – на моє́ неща́стя, на мою́ біду́, на моє́ ли́хо, мені́ на неща́стя *и т. п.* *К вящему* **-тью** – на ще бі́льше неща́стя (ли́хо); ще й (ба й) гі́рш(е) від то́го, ще й гі́рше ли́хо. *На* **-тье** *чьё* – на неща́стя, на ли́хо чиє́, кому́, на біду́ чию́, кому́, на безголо́в’я чиє́, на го́лову чию́. [Упаду́ собі́ на ли́хо (Л. Укр.). Зака́явся жени́тись, щоб знов не взя́ти лихо́ї (жі́нки) на своє́ безголо́в’я (Коцюб.). Чим-же я ви́нна, що ту́ю ду́му постанови́ли на на́ше безголо́в’я? (М. Левиц.). Неха́й горшки́ б’ю́ться на ганчаре́ву го́лову (Номис)]. *В* **-тьи** – у неща́сті, у (лихі́й) приго́ді, при лихі́й годи́ні. [Не годи́ться жури́тись в приго́ді такі́й, адже́ і́ншим ще гі́рше бува́є (Л. Укр.). Я́к-би їм запомогти́ Ме́ндля в його́ лихі́й приго́ді? (Франко). Та нема́ гірш ніко́му, як тій сироти́ні: ніхто́ не приго́рне при лихі́й годи́ні (Пісня)]. *Мне* **-тье** *в картах* – мені́ не щасти́ть (не талани́ть) у ка́ртах, мені́ ка́рта не йде. *Впадать, впасть в* **-тье** – потра́пити (попа́сти(ся)) в біду́, зазнава́ти, зазна́ти неща́стя (недо́лі, безтала́ння, ли́ха, біди́), схо́дити, зійти́ на біду́, знедо́люватися, знедо́литися, знедолі́ти, збезтала́нити, знещасли́влюватися, знещасли́витися. *Приносить, принести* **-тье** *кому* – прино́сити, прине́сти́ неща́стя кому́, завдава́ти, завда́ти ли́ха (біди́) кому́, (*пров.*) ви́падком ви́пасти кому́. [Сльо́зи мої́ ви́падком йому́ ви́пали: вона́ (його́ коро́ва) здо́хла (Кониськ.)]. *С ним случилось* **-тье** – його́ спітка́ло (поби́ло) ли́хо, з ним ста́ла(ся) приго́да, на його́ (впа́ла) приго́да, на його́ впа́ло безголо́в’я. [На козака́ – приго́донька; коза́к зажури́вся (Пісня)]. *Не бывать бы счастью, да* **-тье** *помогло* – коли́-б (якби́) не неща́стя, не було́-б і ща́стя. *Счастье одного основано на* **-тьи** *другого* – на безтала́нні одного́ виростає́ ща́стя дру́гого (Тобіл.).

Несчё́тно, *нрч.* – незлі́че́нно, незчисле́нно, без лі́ку.

Несчё́тность – незлі́че́нність, незчисле́нність (-ности).

Несчё́тный – незлі́че́нний, незчисле́нний, (*редко*) незрахо́ваний. [Скарб незлі́че́нний лю́дської мо́ви (Крим.). Скарб вели́кий, незрахо́ваний (Куліш)]. **-ное** *количество* (*множество*) – незлі́че́нна (незчисле́нна) кі́лькість (си́ла, бе́зліч), бе́зліч (-чи), без лі́ку,

си́ла силе́нна. [Незчисле́нна си́ла дичини́ (Крим.)].
Нес’едо́бность – неїсті́вність, (*непитательность*) непожи́вність (-ности).
Нес’едо́бный – неїстівни́й, неїди́мий (Рудч.), (*непитательный*) непожи́вни́й.
Несы́тно, *нрч.* – неси́тно, (*непитательно*) непожи́вно, нена́їдно, нетри́вно.
Несы́тность – неси́тність, (*непитательность*) непожи́вність, нена́їдність, нетри́вність (-ности).
Несы́тный – неси́тний, (*непитательный*) непожи́вни́й, нена́їдний, нетривни́й. [Пожи́вок несмачни́й, нетривни́й (Н.-Лев.)].
Несы́тость – 1) неси́тість, голо́дність; (*ненасытность*) нена́ситність, ненаже́рливість (-ости); 2) *народн., см.* **Несы́тность.**
Несы́тый – 1) неси́тий, (*голодный*) голо́дний; (*ненасытный*) нена́ситний, ненаже́рливий; 2) *народн., см.* **Несы́тный.**
Не́сыть – 1) (*волчий голод*) нена́сит (-ту), нена́же[и]р (-ру); 2) (*обжора*) нена́же́[и]ра[я] (*общ. р.*), нена́ситна (ненаже́рлива) люди́на.
Нет – 1) *безл. глаг.* – нема́, нема́є (*ум.* нема́єчки), (*очень редко, зап.*) ніт, (*в детск. языке*) ма; (**нет** *и в помине, народн.*) біг-ма́(є), (*грубо*: **нет** *ни черта*) чорт-ма́(є), кат-ма́(є), біс-ма́(є), дідько ма́є. [Нема́ в саду́ солове́йка, нема́ щебета́ння; нема́ моró миле́нького, – не бу́де й гуля́ння (Пісня). Бага́то є люде́й, нема́ люде́й-браті́в (Грінч.). Сме́рти нема́ для творці́в (Сосюра). Шука́ коза́к свою́ до́лю, – а до́лі нема́є (Шевч.). Нема́ оче́й, що ба́чити хоті́ли, нема́є ро́зуму, що зна́ння пра́гнув, нема́є на́віть самого́ бажа́ння (Самійл.). Там лю́ди до́брі, де мене́ ніт (Гол. III). Де сніг упа́де, квіточо́к вже ніт (Пісня). Гро́шей біг-ма́ (Рудан.). Землі́ вла́сної у його́ біг-ма́ (Кониськ.). «Є гро́ші?» – «Чорт-ма́ й копі́йки» (Сл. Гр.). Всі ми тут б’ємо́сь, а ді́ла все чорт-ма́є (Грінч.). Бага́то ума́, та в кеше́ні кат-ма́ (Номис). Своє́ї землі́ кат-ма́ (Васильч.)]. *У меня, у него и т. п.* **нет** – я не ма́ю, в ме́не нема́(є), (*иногда, преимущ. о членах тела и психич. явлениях*: мені́ нема́), він не ма́є, в його́ нема́(є), (*иногда*: йому́ нема́) *и т. п.* [В ме́не ба́тька нема́є (Пісня). Придиви́лися: аж одного́ ву́ха йому́ нема́ (Звин.). Стида́ тобі́ нема́! (Звин.)]. *Его* **нет** *дома* – його́ нема́(є) вдо́ма. **Нет** *ли у тебя денег*? – чи нема́ в те́бе гро́шей? чи ти (ча́сом) не ма́єш гро́шей? **Нет** *ничего* – нема́(є) ні́чо́го. **Нет** *решительно ничего* – нічогі́сінько нема́. *Совершенно* **нет** *чего* – зо́всім нема́(є) чого́, нема́ й кри́хти чого́, і зва́ння́ (заво́ду) нема́ чого́, (*диал.*) нема́ ані ги́ч, (*зап.*) і на позі́р нема́ чого́. **Нет** *ни души, см.* **Душа́ 2.** *и* **Ни 1** (**Ни** *души*). **Нет** *времени* – нема́(є) ча́су, нема́(є) коли́, ні́коли. *У меня* **нет** *времени* – я не ма́ю ча́су, мені́ ні́коли, мені́ нема́ коли́. *Дела* **нет** *кому до чего* – ба́йду́же кому́ про що. [(Пташки́) цвірі́нькають так, мов їм про зи́му ба́йдуже (Л. Укр.)]. *Дня* **нет**, *чтобы я об этом не думал* – дня (тако́го) (*или* дни́ни тако́ї) не бува́є, щоб я не ду́мав про це. **Нет** *сил (с)делать что* – не си́ла (нема́(є) си́ли) (з)роби́ти що. [Не си́ла ту кри́вду сло́вом розби́ти (Рада)]. **Нет** *ничего легче, как…* – нема́(є) ні́чо́го ле́гшого, як… **Нет** *ничего выше, лучше и т. п., как…* – нема́(є) ні́чо́го ви́щого, кра́щого *и т. п.*, як…; нема́ в сві́ті, як…; нема́ (в сві́ті) над що; *срв.* **Лу́чше 1**. [Нема́ в сві́ті, як у зла́годі жи́ти (Сл. Гр.). Нема́ цві́ту бі́льшого та над ожи́ноньку, нема́ ро́ду рідні́шого та над дружи́ноньку (Пісня)]. *Где только его* **нет** – де ті́льки його́ нема́, (*везде он вмешается*) де не посі́й, то вро́диться (Приказка). **Нет** *как (да)* **нет** – нема́ та й нема́; як нема́, так (*диал.* дак) нема́; як відрі́зано. [А в неді́леньку пора́не́ньку ко́зочки як нема́, дак нема́ (Метл.). То було́ що-дня́ вчаща́є, а тепе́р і не поба́чиш: як одрі́зано (Сл. Гр.)]. *Слова* **нет** – нема́ що каза́ти, шко́да й сло́ва, ані сло́ва, про те й мо́ви нема́, (*конечно*) звича́йно, пе́вна річ, звісно, (*правда*) пра́вда. [Мужи́к аж міни́ться: – «Та то, па́не, ані сло́ва! – що кому́ годи́ться!» (Рудан.)]. *На* **нет** *и суда* **нет** – на нема́ й су́ду нема́. **Нет-нет** *да и* – коли́-не-коли́ (та й); коли́-не-коли́, а; вряди́-годи́ (та й); а коли́сь-і́нколи; нема́-нема́, та й, (*в прошлом*) нема́-було́, нема́, та й; було́-не-було́ (,та й); ба́йдуже-ба́йдуже, та й; ні, ні, та й. [Він коли́-не-коли́ та й ска́же щось ду́же пу́тнє (Звин.). Він уже́ був заспоко́ївся, але́ ча́сом виника́ли су́мніви: коли́-не-коли́, а набіжи́ть ду́мка, що він хво́рий (М. Зеров). А вона́ вряди́-годи́ та й зазирне́ до його́ (Крим.). А в голові́ нема́-нема́, та й майне́ яка́сь розу́мна га́дка (Крим.). Нема́-нема́, та й щось даду́ть (Гуманщ.). Він нема́-було́, нема́, та й наві́дається до свої́х ро́дичів (Звин.). І брат тоді́ ще не вмер, і ті́тка було́-не-було́ (,та й) заско́чить до нас і посо́бить (Звин.). Не лащі́ть цього́ соба́ку, бо він ба́йдуже-ба́йдуже, та й кусне́ за па́лець (Звин.). А він ні, ні, та й бо́вкне таке́, що ку́пи не де́ржиться (Крим.)]; 2) *нрч. отриц.* – ні, (*зап., нелитер.*) нє, (*очень редко*) ніт. [Люблю́ тебе́, доба́ переходо́ва, за вла́дне «так» і непокі́рне «ні» (Сосюра). «Піде́ш ти до його́?» – «Ні» (Сл. Гр.). Скажи́ пра́вду ти мені́, а чи лю́биш мене́, чи ні (Пісня). Мо́же син мій бу́де у кому́ні, а як ні, то, мо́же, мій ону́к (Сосюра). «Хо́чеш?» – «Нє, не хо́чу» (Брацл.). Оде́н брат був бага́тий, а дру́гий нє (Звин.). Мо́же ви́йде, а мо́же й ніт (Свидн.). Каза́в, ду́рню, мовчи́;

ніт, патя́кає? (Мирний)]. *Да или* **нет**? – так чи ні? *Ни да, ни* **нет** – ні так і не ні; ні так, ні сяк. *Ан* **нет**! – ба ні! *Да* **нет** – та ні, ба ні. [«Здає́ться, дзво́нять». – «Та ні, то лю́ди гомоня́ть» (Шевч.). «А що се га́лас на́че?» – «Ба ні, се спів» (Грінч.). Ти смі́єшся, а я пла́чу; ба ні, не пла́чу – регочу́сь (Шевч.)]. *Да* **нет** *же* – та ні-ж, та-ж ні, так (*диал.* дак) ні; (*ни в каком случае*) аніже́, ані́ж, аж нія́к, (*диал.*) аж ні́куди. [«Хіба́ тобі́ тако́го ба́тька?» – «Аніже́! Аніже́! не тако́го» (Грінч.)]. *Ну*, **нет**! – е, ні! ба ні́! ну, ні́! Е, ні! цього́ я тобі не дам (Брацл.). «Ході́м погуля́ймо!» – «Ба ні! тре́ба працюва́ти» (Липовеч.)]. *Так* **нет** *же* – т[д]ак ні(-ж). **Нет** *ещё* – ні ще, (*эллиптич.*) ще. [«А ви його́ ще не ба́чили?» – «Ще!» (Звин.)]. *А почему* (*бы*) *и* **нет**? – а чо́м би й ні? а чом(у́) не так? *Может быть да, может быть* **нет** – мо́же так, а мо́же (й) ні; або́ так (воно́), або́ ні. [«Мо́же так, а мо́же ні» – пам'ята́єте є таки́й рома́н д'Анну́нціо (В. Підмог.)]. *Никак* **нет** – ні, аніже́, аж ніяк, (*диал.*) аж ні́куди; 3) *на* **не́т**, *нрч.* – а) кли́ном, скі́сно, спохо́ва. [Візьми́ лопа́ту та підструга́й оту́т зе́млю, щоб було́ спохо́ва (*сведено на* **нет**) (Звин.)]. *Стёсывать на* **нет** – сті́сувати скі́сно (спохо́ва). *Жила* (*горная*) *сходит, сошла на* **не́т** – жи́ла виклино́вується, ви́клинувалася; б) (*перен.*) на ні́вець, на ніщо́, ні на́ що. *Сводить, свести на* **не́т** *что* – зво́дити, зве́сти́ що на ні́вець (на ніщо́). [Ти звів на ніщо́ всю на́шу спра́ву (Остр. Скарбів)]; *см.* **Ничто́** (*Обращать в* **-то́**). *Сходить, сойти на* **не́т** – схо́дити, зійти́ на ні́вець, зво́дитися (переводи́тися), зве́сти́ся (переве́сти́ся) ні на́ що (на ніщо́), перево́дитися, переве́сти́ся, (*итти прахом*) іти́, піти́ в ні́вець; (*исчезать*) зника́ти, зни́кнути. [Двоєду́шницька та́ктика ППС довела́, що вплив ППС'ців зійшо́в на ні́вець (Пр. Правда). Під ля́дським панува́нням звела́сь би ні на́ що на́ша наро́дність (Куліш). Бува́ють такі́ часи́, коли́ письме́нство занепада́є й перево́диться (Крим.). Пішло́ все бага́тство в ні́вець (Крим.)]. *Конкуренция сошла на* **не́т** – конкуре́нція зійшла́ на ні́вець; 4) *сщ.* – ні (*нескл.*). *Пироги с* **нетом** – пироги́ з та́ком (Поділля), нізчи́мні пироги́ (Сосн.). *Есть лучше* **нета** – «є» кра́ще ніж (за, від) «нема́(є)», так кра́ще за ні. **Неты́** *считать* – недо́ліки лічи́ти.

Нетакти́чно, *нрч.* – 1) нетакти́чно; 2) (*бестактно*) нетакто́вно.

Нетакти́чность – 1) (*качество*) – а) нетакти́чність; б) нетакто́вність (-ности). *Срв.* **Нетакти́чный**; 2) (*бестактность*) нетакто́вність, (*бестактный поступок*) нетакто́вний учи́нок (-нку).

Нетакти́чный – 1) нетакти́чний; 2) (*бестактный*) нетакто́вний.

Нетала́, *бот.* Salix repens L., var. rosmarinifolia W. et Gr. – ницелі́з (-ло́зу), нетала́; *см. ещё* **Ло́зка** (*Песчаная* **-ка**).

Нетвё́рдо, *нрч.* – нетве́рдо; неде́ржко; нестíйко, неста́ло; хи́(с)тко, хитли́во, хи́бко; непе́вно, невпе́внено; *срв.* **Нетвёрдый. -до** *знать* – нетве́рдо (недо́бре) зна́ти. **-до** *отвечать* – невпе́внено відповіда́ти. **-до** *стоять на ногах* – нетве́рдо стоя́ти на нога́х.

Нетвё́рдость – нетве́рдість; неде́ржкість; нестíйкість, неста́лість; хи́(с)ткість, хитли́вість, хи́бкість; непе́вність, невпе́вненість (-ости); *срв.* **Нетвё́рдый.**

Нетвё́рдый – 1) (*жидкий, неплотный, нежёсткий*) нетверди́й. [Це де́рево нетверде́ (Київщ.)]; 2) (*непрочный*) нетверди́й, (*о снежном насте, льде и т. п.*) недержки́й; (*неустойчивый*) нестійки́й, неста́лий, (*колеблющийся*) хитки́й, хистки́й, хитли́вий, хибки́й; (*неуверенный, ненадёжный*) непе́вний, (*неуверенный в себе*) невпе́внений. **-дый** *курс* – нетверди́й (неста́лий) курс. **-дая** *память* – нетверда́ (недо́бра, недержка́, слабка́) па́м'ять. **-дая** *походка* – нетверда́ (хитка́, хибка́, непе́вна) хода́. **-дыми** *шагами* – хитки́ми крока́ми, непе́вним кро́ком, нетвердо́ю ходо́ю. [Дрібни́м, непе́вним кро́ком пішо́в бічно́ю ву́лицею (Коцюб.)]. **-дая** *почва* – нетверди́й (недержки́й) ґ[г]рунт. **-дый** *духом* – хи(с)тки́й (хибки́й, хитли́вий) ду́хом. [Я ду́хом хитки́й (Вороний)]. **-дый** *нравом* – хи(с)тки́й (хибки́й, хитли́вий) на вда́чу. **-дый** *в своих ответах* – невпе́внений (хи(с)тки́й, хибки́й, хитли́вий) у своḯх відповідях.

Нетё́л – 1) (*качество, состояние*) нете́лення, нетелі́ння; 2) *соб.* – ялівни́[я́]к (-ку).

Не́тель – я́лівка, я́ловиця.

Нетеплопрово́дный – нетеплопровідни́й.

Нетеплопрозра́чный – нетеплопрони́кливий.

Нетё́плый – нете́плий.

Нетерпё́ж – нетерпе́ць (-пця́), нетерпля́чка, (*диал.*) нетерпі́й (-пія́); *срв.* **Нетерпе́ние.** [Нетерпі́й напа́в (Брацл.)]. **-пёж** *берёт кого* – бере́ нетерпля́чка кого́, неви́держка кому́, корти́ть кому́ *и* кого́.

Нетерпели́во, *нрч.* – нетерпля́че, (*редко*) нетерп(е)ли́во, нетерпу́че. [Ко́ні нетерпля́че пи́рхали перед ґа́нком (Грінч.). «Нічо́го ви не зна́єте» – нетерпля́че переби́ла вона́ (Л. Укр.). Лист, про котри́й він так нетерпли́во допи́тувався (Франко). Ко́жного нетерпу́че пита́в: «Пійма́ли?» (Стор.)].

Нетерпели́вость – нетерпля́чість, (*редко*) нетерп(е)ли́вість, нетерпу́чість (-ости). [Почека́йте! – звідки така́ нетерпля́чість? (Київ). (Вона́) горі́ла нетерпли́вости огне́м пеке́льним (Франко)].

Нетерпели́вый – нетерпля́чий, (*диал.* нетерплячки́й), (*редко*) нетерп(е)ли́вий, нетерпу́чий. [Які́ бо ви швидкі́ та нетерпля́чі! (Самійл.). Нетерпля́ча ру́чка (Коцюб.). Нетерпля́чий го́лос (Васильч.). Пу́бліка зди́ймає нетерпля́чий го́мін (Коцюб.). Яка́-ж ти нетерплячка́! (Бердич.). Альо́ша сидів у нетерпу́чім чека́нні (Микит.)].

Нетерпе́ние – 1) нетерпля́чка, (*реже*) нетерпі́ння (-ння), (*нетерпеливость*) нетерп(е)ли́вість (-вости); (*нетерпёж*) нетерпе́ць (-пця), *и* (*диал.*) нетерпі́й (-пія́), неви́держка; (*не дающее усидеть на месте*) непосидя́чка. [Андрія́ же́рла нетерпля́чка (*снедало* **-ние**) (Коцюб.). Нетерпля́чка Лаго́вського росла́ (Крим.). В'їжджа́є в двір – і по́вен нетерпі́ння прямує до двере́й (М. Рильськ.). Жанда́рм аж затремтів з нетерпели́вости (Франко). Од неви́держки втік з ха́ти (Чигиринщ.)]. *От* (*с*) **-ния** – з нетерпля́чки. [Са́вка аж гори́ть з нетерпля́чки і ціка́вости (Франко). Нетя́мивсь з нетерпля́чки (Самійл.)]. *С* **-нием** – нетерпля́че, (*с таким* **-нием**) так нетерпля́че, (*с большим и т. п.* **-нием**) з вели́кою *и т. п.* нетерпля́чкою; *срв.* **Нетерпели́во.** [«Зовсім тут не в одини́ці си́ла», – нетерпля́че одказа́в мені́ Р. (Крим.). Тепе́р му́сить поча́тися а́кція, так нетерпля́че очі́кувана (Коцюб.). Зо́ся з вели́кою нетерплячкою диви́лась на гай (Н.-Лев.). З які́юсь несвідо́мою нетерпля́чкою (Крим.)]. *Быть в* **-нии** – нетерпели́витися, нетерпля́че роби́ти що, (*опис., диал.*) (аж) вари́тися. *В* **-нии** *ждать* – нетерпля́че чека́ти; чека́ти аж вари́тися. *Выказывать* (*выражать проявлять*) **-ние** – нетерпели́витися, виявля́ти нетерпля́чку (нетерпі́ння). [Го́сті нетерпели́вилися, щоб ви́дше поча́ти та́нці (О. Пчілка). Джіафе́р види́мо нетерпели́вився, очі́куючи Русте́ма (Коцюб.). До вас депута́ція прийшла́; біжі́ть шви́дше, вони́ нетерпели́вляться (Виннич.)]. **-ние** *охватывает* (*одолевает, разбирает*), *охватило* (*одолело, разобрало*) *кого* – нетерпля́чка бере́, взяла́ (напа́ла) кого́, (*не терпится*) корти́ть, закорті́ло, свербі́ть, засвербі́ло кому́ *и* кого́; (*невтерпёж*) неви́держка кому́. [Макси́ма бра́ла нетерпля́чка: йому́ аж ру́ки свербі́ли до бі́йки (Коцюб.). Розмовля́ть тобі́ притьмо́м корти́ть (Самійл.). Корти́ть побі́гти подиви́тися (Сл. Гр.). Йому́ була́ неви́держка, і, звівшись з посте́лі, він пішо́в... (Корол.)]; 2) (*недопущение чего, ненависть к чему*) нетерпі́ння чого́.

Нетерпе́ться, *см.* **Терпе́ть** (*Не* **-ться**).

Нетерпи́мо, *нрч.* – 1) нестéрпно, нестерпу́че, неперено́сно; 2) нетерпи́мо, (*редко*) нетерпли́во, (*нетолерантно*) нетолера́нтно. *Срв.* **Нетерпи́мый.**

Нетерпи́мость – 1) нестéрпність, нестерпу́чість, неперено́сність; 2) нетерпи́мість, (*редко*) нетерпли́вість, (*нетолерантность*) нетолера́нтність (-ости). [При́клад сектáнтської ву́зькости і нетерпи́мости (Рада). Католи́чка, по́вна надмі́рного фанати́зму й нетерпли́вости до людéй і́ншої ві́ри (Ор. Левиц.)].

Нетерпи́мый – 1) (*невыносимый, нестерпимый*) нестéрпний, нестерпу́чий, неперено́сний. **-мый** *в обществе* – нестéрпний (неперено́сний) у товари́стві; 2) нетерпи́мий, (*редко*) не терпли́вий, (*нетолерантный*) нетолера́нтний. [Християнство – ду́же фанати́чна, нетерпи́ма релі́гія (Крим.)].

Нетерпя́щий *отлагательства* – невідкла́дний.

Нетёс *и* **Не́тесь** – 1) не(об)тéсаний ка́мінь (*р.* ка́меню *и* -меня), (*соб.*) нетéсане камі́ння, (*дикий камень*) дика́р (-ря́), ка́мінь-дика́р; не(об)тéсане дéрево *и т. п.*; 2) *см.* **Неотёса.**

Не́ти. *Быть в* **-тя́х** – бу́ти відсу́тнім, не бу́ти прису́тнім, бу́ти в неприхо́[і]дьках, (*шутл.*) в нету́течках хова́тися.

Нетитуло́ванный – нетитуло́ваний, безтиту́льний, (*незнатный*) незначни́й, невельмо́жний, (*простой*) про́стий. [Безтиту́льні гетьма́ни: Свірго́вський, Скалозу́б (Куліш)].

Нетка́лья *и* **Нетка́ха** – нетка́ля, нетка́ха, пога́на (аби́-яка́) тка́ля. [Мару́сенька непря́ха, а ма́тінка (в) Мару́сеньки нетка́ха (Маркев.)].

Не́ткать(ся) – ні́кати(ся). [Підли́зливі сі волоцю́ги підта́кують і ні́кають до ре́чи (Куліш)].

Нетле́ние – нетлі́ння (-ння); (*нетленность*) нетлі́нність (-ности).

Нетле́нно, *нрч.* – нетлі́нно.

Нетле́нность – нетлі́нність (-ности). [Ди́вна нетлі́нність (безсме́ртної цари́ці) (Л. Укр.)].

Нетле́нный – нетлі́нний.

Нето́, *союз* – 1) чи то́, чи мо́же. **-то** – **-то** – чи то́ – чи то́ (а чи); 2) а як ні, то; а ні, то; а то; *срв.* **Не 1** (**не** *то*). [Тіка́й, а то би́тиму (Звин.)].

Нетожде́ственно, *нрч.* – нетото́жньо, неіденти́чно.

Нетожде́ственность – нетото́жність, неіденти́чність (-ности).

Нетожде́ственный – нетото́жній, неідентй́чний, не той са́мий.
Нето́нущий – що не то́не (не потопа́є), нетону́щий, невто́пний.
Нето́пленный – непа́лений, нето́плений. [Вночі́ в нето́пленій хати́ні дріма́є бі́дний кагане́ць (М. Рильськ.)].
Нетопы́рий – кажа́нячий, кажано́вий, ли́ликовий, нічви́довий.
Не́топырь – 1) *зоол.* Vespertilio – кажа́н (-на́), ли́лик (-ка), нічви́д (-да). **-пырь** *большой* (Myotis myosotis Borkh.) – нічви́д звича́йний (сі́рий). **-пырь** *карлик* (*малый*) (Papistrellus papistrellus Schreb.) – не́топир (-ра) мали́й. **-пыри** (Vespertilionidae) – кажанува́ті (-тих); 2) *ихтиол.* Malthe vespertilio – не́топир (-ра).
Нетороплй́во, *нрч.* – непоспі́шно, непоспі́шливо, не(с)квапли́во, несква́пно, непоква́пно, нехапли́во, непоха́пливо, непохопли́во, не поспіша́ючи, не хапа́ючись, (*медленно*), пово́лі, пові́льно, зві́льна пома́лу, по́ва́гом, прокві́льно, спрокво́ла́. [Небо́жа приві́та́в Сопли́ця нехапли́во (М. Рильськ.). Твердо́ю ходо́ю, непоха́пливо йшов капіта́н надбере́жною ву́лицею (Кінець Неволі). Ходжу́ непохопли́во я по тобі́ (по са́ду) в вечі́рній час (Черняв.). Рома́н собі́ пово́лі гризе́ гру́шу (Васильч.). Ось па́нство зві́льна при столі́ сіда́є (Франко)].
Нетороплй́вость – непоспі́шність, непоспі́шливість, не(с)квапли́вість, несква́пність, непоква́пність, нехапли́вість, непоха́пливість, непохопли́вість, непохі́пність, (*медленность*) пові́льність, (с)прокві́льність (-ости).
Нетороплй́вый – непоспі́шний, непоспі́шливий, не(с)квапли́вий, несква́пний, непоква́пний, нехапли́вий, непоха́пливий, непохопли́вий, непохі́пний, (*медленный*) пові́льний, (с)прокві́льний, (*медлительный*) пові́льний. [Па́рубок пова́жний, непоспі́шний (Грінч.). Ру́хи його́ були́ пові́льні й по́вні рішу́чости (Корол.)].
Торопя́сь, *нрч.* – не поспіша́ючи, не хапа́ючись; *см.* **Нетороплй́во.**
Нето́чно, *нрч.* – 1) нето́чно, (*не точь-в-точь*) недоста́тно, не досто́ту, недостеме́нно, (*неверно*) непе́вно, неправди́во; (*о часах*) нето́чно, неправди́во, неві́рно; 2) непунктуа́льно; несправ́вно, нерете́льно. *Срв.* **Нето́чный.**
Нето́чность – 1) (*качество*) – а) нето́чність; недоста́тність, недостеме́нність; непе́вність, неправди́вість, неві́рність; б) непунктуа́льність; неспра́вність, нерете́льність (-ости). *Срв.* **Нето́чный**; 2) (*неточное*) нето́чність, нето́чне (-ного). *В этом произведении много* **-тей** – в цьому́ тво́рі бага́то нето́чного.
Нето́чный – 1) нето́чний, (*не точь-в-точь*) недосто́тний, недостеме́нний, (*неверный*) непе́вний, неправди́вий; (*о часах*) нето́чний, неправди́вий, неві́рний; 2) (*о человеке*) непунктуа́льний, (*неисправный*) неспра́вний, нерете́льний.
Нетре́бовательно, *нрч.* – невимогли́во, (*непритязательно*) непретенсі́йно, (*неприведредливо*) невиба́гливо.
Нетре́бовательность – невимогли́вість, (*непритязательность*) непретенсі́йність, (*неприведредливость*) невиба́гливість (-ости).
Нетре́бовательный – невимогли́вий, (*непритязательный*) непретенсі́йний, (*неприведредливый*) невиба́гливий. [Невиба́гливий смак (Л. Укр.). Популя́рність серед невиба́гливої пу́бліки (Крим.)].
Нетре́зво, *нрч.* – нетвере́зо.
Нетре́звость – нетвере́зість (-зости).
Нетре́звый – нетвере́зий; (*подвыпивший*) підпи́лий. [Дя́дько Влас, крути́й, нетвере́зий чолові́к (А. Любч.)]. *В* **-вом** *виде* – нетвере́зий, нетвере́зим бу́вши, (*подвыпивший*) на підпи́тку (бу́вши).
Нетро́нутость – нето́рканість; незаче́пленість, не(по)ру́шеність, незру́шеність, непору́шність; непоча́тість; неза́йманість (-ости); *срв.* **Нетро́нутый.** [Душа́ виявля́лася тако́ю, яко́ю її́ створи́ла приро́да, в усі́й її́ просто́ті і непоча́тості (Н.-Лев.)].
Нетро́нутый – нето́ркнутий, нето́рканий, неді́ткнений, (*незадетый*) незаче́плений, (*несдвинутый, недвижный, непотревоженный*) непору́шений, (*диал.* неру́шений), незру́шений, непору́шний, неру́шний, неруши́мий, (*неначатый, непочатый, девственный*) непоча́тий, (*часто*: *девственный*) неза́йманий, (*о земле ещё*) ціли́нний, цілико́вий. [По́слана на куше́тці й нето́ркана по́стіль особли́во ріже о́ко (Коцюб.). На Дніпрі́ ще лід неру́шений лежи́ть (Київщ.). Земля́ несі́яна, незру́шена плуга́ми (Черняв.). Все (в кімна́ті) було́ ці́ле й непору́шне (Ор. Левиц.). Межа́ стої́ть неру́шною тро́хи не два́дцять літ (Кониськ.). Сю о́сінь до́вго лист неруши́мий стої́ть (Борз.). Широ́кий, необме́жений, неза́йманий степ (Коцюб.). Жде давно́ її́ неза́йманa тарі́лка (М. Рильськ.)]. **-тый** *морозом* – нето́ркнутий (неприби́тий) моро́зом, неприморо́жений. **-тая** *душа* – неза́ймана (неви́нна) душа́.
Нетро́нь-меня́, *см.* **Недотро́га.**

Нетру́дно, *нрч.* – нетя́жко, нева́жко, нетру́дно.
Нетру́дность – нетя́жкість, нева́жкість, нетру́дність (-ости).
Нетру́дный – нетяжки́й, неважки́й, нетру́дни́й.
Нетрудово́й – 1) (*о хозяйстве, доходе*) нетрудови́й; (*не трудом добытый*) нетру́джений; (*о жизни*) нетрудови́й, без робо́ти, (*редко*) безробі́тни[і]й. [Живе́ на нетрудові до[при]бу́тки (Київ). У йо́го хліб нетру́джений (Сл. Гр.). Безробі́тнє життя́ на до́вгий вік зберегло́ її си́ли (Н.-Лев.)]; 2) (*о соц. классах*) нетрудя́щий, нетрудови́й. [Пра́цею робітникі́в жи́вляться всі нетрудя́щі лю́ди (Рада)]. **-вой** *элемент* – нетрудови́й еле́ме́нт.
Нетрудолюби́вый – непрацьови́тий, нероботя́щий, нетрудови́тий, неробо́чий.
Нетрудолю́бие – непрацьови́тість, нероботя́щість, нетрудови́тість (-ости).
Нетрудоспосо́бность – непрацезда́тність (-ности).
Нетрудоспосо́бный – непрацезда́тний. [Вла́да не шкоду́є за́собів, щоб допомогти́ непрацезда́тним (Азб. Комун.)].
Нетрудя́щийся – нетрудя́щий, неробо́чий, (*зап.*) неробу́чий. [Нетрудя́щим нема́ мі́сця в на́шій краї́ні (Пр. Правда). Неробу́чі ру́ки (Франко)].
Не́тто – не́тто (*нескл.*), чи́сто, чи́стої ваги́.
Не́ту, *см.* **Нет 1.**
Нетупо́й – нетупи́й.
Не́тчик, -чица – неприхо́[і]дько, відсу́тній (-нього), -ня (-ньої).
Нетыча́нка – біда́, двоколі́сна бри́чка, найтича́нка.
Нетягу́честь – нетягу́чість, нетягли́стість; нерозтя́гливість (-ости).
Нетягу́чий – нетягу́чий, нетягли́стий; нерозтя́гливий.
Нетяжёлый – нетяжки́й, неважки́й.
Нетя́жкий – нетяжки́й, неважки́й. [Ка́рцер був їм щось зовсі́м неважке́ (Крим.)].
Неубеди́тельно, *нрч.* – недо́ві́дно недово́дливо, непереко́нливо.
Неубеди́тельность – недові́дність, недово́дливість, непереко́нливість (-ости).
Неубеди́тельный – недові́дни́й, недово́дливий, непереко́нливий.
Неубо́ристо, *нрч.* – нести́сло, (*размашисто*) розго́нисто. [Він пи́ше ду́же розго́нисто (Звин.)].
Неубо́ристый – нести́слий, (*размашистый*) розго́нистий.
Неу́бранный – 1) (*о хлебе*) незі́браний; 2) (*о помещении*) непри́браний.
Неубы́точно, *нрч.* – невтра́тно.
Неубы́точность – невтра́тність (-ности).
Неубы́точный – невтра́тний.
Неуваже́ние – непова́га, непоша́на, (*невнимание*) неува́га, (*не только пренебрежение*) знева́га до ко́го, до чо́го. [За непова́гу до старши́н була́ ка́ра (Грінч.). Непоша́на до бу́дь-яких авторите́тів (Крим.). Знева́га до найкра́щого її почуття́ болі́ла Раїсу (Коцюб.)]. *Оказывать, оказать* **-ние** *кому* – чини́ти, вчини́ти знева́гу кому́, зневажа́ти, знева́жити кого́. [Го́ре тому́, хто вдову́ знева́жить (Франко)]. *Относиться, отнестись с* **-нием** *к кому, чему* – ста́витися, поста́витися з непова́гою (з непоша́ною) до ко́го, до чо́го, зневажа́ти, знева́жити кого́, що. [Він узя́в зневажа́ти вся́ке decorum (Крим.)].
Неуважи́тельно, *нрч.* – 1) нешаноб[в]ли́во, знева́жливо, знева́жно, без пова́ги, без поша́ни; 2) непова́жно, неслу́шно, без пова́жної (важли́вої, слу́шної) причи́ни. *Срв.* **Неуважи́тельный.**
Неуважи́тельность – 1) нешаноб[в]ли́вість, знева́жливість, знева́жність; 2) непова́жність, неважли́вість, неслу́шність (-ости). *Срв.* **Неуважи́тельный.**
Неуважи́тельный – 1) (*неуважающий*) нешаноб[в]ли́вий, знева́жливий, знева́жний (до ко́го, до чо́го); *срв.* **Непочти́тельный.** [Нешановли́вий тон розмо́ви (Крим.)]; 2) (*недостойный уважения*) непова́жний, неважли́вий, неслу́шний, не ва́ртий ува́ги. **-ная** *причины* – непова́жна (неважли́ва, неслу́шна) причи́на.
Неуве́ренно, *нрч.* – невпе́внено, непе́вно. [«Бу́ду па́ном панува́ти?» – поспита́в співе́ць непе́вно (Л. Укр.)].
Неуве́ренность – невпе́вненість, непе́вність (-ности). [Його́ напа́ла непе́вність, чи туди́ він попа́в, куди́ слід (Крим.)]. **-ность** *в завтрашнем дне* – непе́вність (що-до) (в)за́втрішнього дня.
Неуве́ренный – невпе́внений у ко́му, у чо́му, непе́вний у ко́му, у чо́му *и* чого́, про ко́го, про що, що-до ко́го, що-до чо́го. [Самсо́н зняв річ до не́ї го́лосом непе́вним (Л. Укр.). Дрібни́м, непе́вним кро́ком пішо́в бічно́ю ву́лицею (Коцюб.). З прези́рливим і непе́вним ви́разом на виду́ (Кінець Неволі). Недо́бре ро́биш ти, що ти непе́вна в тім (Самійл.). Цього́ я непе́вний (Київ). Про чесноту́ мою́ непе́вним бу́ти ві́льно (Самійл.)].

Неувяда́емо, *нрч.* – 1) невідцві́тно, неоцві́тно; 2) невмиру́ще, непропа́ще, немину́ще. *Срв.* **Неувяда́емый.**
Неувяда́емость – 1) невідцві́тність, неоцві́тність; 2) невмиру́щість, непропа́щість, немину́щість (-ости). *Срв.* **Неувяда́емый.**
Неувяда́емый – 1) (*о цветах*) невідцві́тний, неоцві́тний, нев'яну́щий, (*зап.*) нев'яду́щий, нев'я́лий; 2) (*перен.*) нев'яну́щий, (*зап.*) нев'яду́щий, (*неумирающий*) невмиру́щий, (*негибнущий*) непропа́щий, (*непреходящий*) немину́щий. [Краса́ моя́ нев'яну́ща (Свидн.). Нев'яну́щі зразки́ літерату́рної тво́рчости (Рада). Невмиру́щий о́браз борця́ (Рада). Непропа́щі ці́нності вели́кої культу́ри (М. Калин.). В цьо́му його́ немину́ща заслу́га (Рада)].
Неувяда́лка, *бот.* – сухо́цві́т (-ту), безсме́ртка, безсме́ртник, іморте́ля, іморте́лька.
Неувя́занность – непого́дженість, непоє́днаність (-ности).
Неувя́занный – непого́джений, непоє́днаний.
Неувя́зка – непого́дженість, непого́дження, непоє́днаність (-ности), непоєдна́ння (-ння), не́в'язь (-зи), (*рус.*) неув'я́зка. [Колі́-б у зв'язка́х не було́ неув'я́зки (Влизько)].
Неугаса́емый, *см.* **Неугаси́мый.**
Неугаси́мо, *нрч.* – незга́сно, невга́сно, непога́сно, невгаси́мо, незгаси́мо, (*зап.*) невга́сло. [Гори́ш ти в ме́не в се́рці невгаси́мо (Л. Укр.)].
Неугаси́мость – незга́сність, невга́сність, непога́сність, нев[з]гаси́мість (*зап.*) невга́слість (-ости).
Неугаси́мый – незга́сний, невга́сний, непога́сний, невгаси́мий, незгаси́мий, (*зап.*) невга́слий. [Рома́н Г. Ве́лза «Незга́сний ого́нь» (М. Калин.). Невга́сне ся́йво су́му (Едґ. По). Невгаси́ме порива́ння до пра́вди (Наш). Невгаси́мий ого́нь (П. Тичина). Невгаси́ме о́гнище життя́ (В. Підмог.)].
Неуга́сший – незга́слий, непога́слий, неви́гаслий. [В його́ се́рці тліє неви́гасла і́скра любо́ви (Франко)].
Неуго́дливость – 1) *см.* **Неуслу́жливость**; 2) недогі́дливість, незапобі́гливість, (*нельстивость*) непідле́сливість (-вости).
Неуго́дливый – 1) *см.* **Неуслу́жливый**; 2) недогі́дливий, незапобі́гливий, (*нельстивый*) непідле́сливий.
Неуго́дность – невго́дність, недого́дність, нелю́бість (-ости).
Неуго́дный – невго́дний, недого́дний, нелю́бий кому́. [Серди́та хазя́йка – тіка́ю, невго́дна – ки́даю (Номис). Вона́ йому́ недого́дною ста́ла (Н.-Лев.)].
Неугомо́н – 1) невгомі́н (-мо́ну); невпи́н (-ну); невпокі́й (-ко́ю); *см. ещё* **Неугомо́нность**; 2) *см.* **Неугомо́нник, -ница.**
Неугомо́нник, -ница – невгомо́[і́]нний (невгамо́вний, неспокі́йний, непосидю́щий) чолові́к. -на (-ща) жі́нка; -ний, -на, -щий (-ого), -ща (-ої); (*дебошир, -рка*) гарми́дерник, -ниця.
Неугомо́нно, *нрч.* – невгамо́вно, невгомо́[і́]нно, нев[у]га́вно, невгаву́че; (*безостановочно*) безуга́вно, без уга́ву, безупи́нно, без упи́ну, невпи́нно, безнаста́нно. [В голові́ все: стук, стук, стук… безупи́нно, невгамо́вно (Гр. Григор.). Струмо́к, що турко́че без уга́ву десь за куще́м (Васильч.)].
Неугомо́нность – невгамо́вність, невгомо́[і́]нність, нев[у]га́вність, невгаву́щ[ч]ість; (*безостановочность*) безуга́вність, безупи́нність, невпи́нність, безнаста́нність; (*непоседливость*) непосидю́щ[ч]ість, непосидя́чка; (*неусыпность*) невсипу́щість; (*беспокойность*) невпокі́йність, неспокі́йність (-ости).
Неугомо́нный – невгамо́вний, невгамо́ваний, невгомо́[і́]нний, нев[у]га́вний, невгаву́щ[ч]ий, (*диал.*) безгаму́льний; (*безостановочный*) безуга́вний, безупи́нний, невпи́нний, безнаста́нний; (*непоседливый*) непосидю́щ[ч]ий; (*неусыпный*) невсипу́щий; (*беспокойный*) невпокі́йний, неспокі́йний. [Ти́хе мо́ре спокою́ навчи́ло невгамо́внеє се́рце моє́ (Л. Укр.). «Яки́м спо́собом ви гада́єте досягти́ свого́?» – допи́тувався невгамо́вний Стемпко́вський (Ор. Левиц.). Він невгамо́ваний, що стосу́ється до ви́гадок у жа́ртах (Н.-Лев.). А-а, та й невгомо́нний-же яки́й! (Мирний). «Окса́но! не спи!» – гука́ невгомо́нний нагля́дач (Крим.). Невгомо́нна щебету́шка (Франко). Невга́вні ко́ники завели́ у траві́ таке́ сюрча́ння, аж у ву́хах ляскоти́ть (Мирний). Чув розмо́ву невгаву́щу (М. Вовч.). (До бе́рега) біжа́ть хлоп'я́та невгаву́чі – і сміх, і гук, і га́лас навкруги́ (Грінч.). От-то́ яки́й безгаму́льний! – та сядь, та хоч тро́хи поси́дь! (Яворн.). Невпи́нний мо́ря шум (Франко). Безтала́ння невсипу́ще і нам усміхне́ться (Шевч.)]. **-ный** *человек* – невгомо́[і́]нна (невгамо́вна, неспокі́йна, непосидю́ща) люди́на; *срв.* **Неугомо́нник, -ница.**
Не́угомо́нь, *см.* **Неугомо́н.**
Неугрожа́ющий – незагро́зливий, що не загро́жує кому́, чому́.
Неуда́вшийся – що не вда́вся, невда́лий. **-шееся** *покушение* – невда́лий за́мах.

Неудале́ние – 1) (*зуба*) невирива́ння, *оконч.* неви́рвання чого́; 2) (*от должности*) неусува́ння, *оконч.* неусу́нення кого́.
Неудалённый – 1) (*о зубе*) неви́рваний; 2) (*от должности*) неусу́нений.
Неуда́ло, *нрч.* – несмі́ло, несмі́ливо, невідва́жно, незважли́во.
Неудало́й – несмі́лий, несмі́ливий, невідва́жний, незважли́вий.
Неуда́лость – несмі́лість, несмі́ливість, невідва́жність, незважли́вість (-ости).
Неуда́лый, *см.* **Неудало́й.**
Неу́даль, *см.* **Неуда́лость.**
Неударя́емость – ненаголо́шеність (-ности).
Неударя́емый, *грам.* – ненаголо́шений. **-мый** *слог* – ненаголо́шений склад.
Неуда́ча – невда́ча; (*невезение*) нещасті́ння, неталані́ння, невда́ча, невда́ч, невда́ч, невда́ча, невда́ча, невда́ча.
Неуда́ча – невда́ча; (*невезение*) нещасті́ння, неталані́ння, нетала́н (-ну́). [Мазе́па… невда́чу тя́жкую полта́вську проклина́є (Черняв.). Де ві́ра кріпи́ла завзя́ття, бува́ло, там по́вно розпу́ки, невда́ч (Маковей). Тре́ба скориста́тися з невда́ч вое́нних (Ледянко). Хо́ч-би що поча́в, – скрі́зь нетала́н (Київщ.)]. *Мне во всем* **-ча** – мені́ в усьо́му (ні в чо́му) не щасти́ть, мені́ в усьо́му (скрізь) нетала́н (не щасти́ть, не талани́ть). *Терпеть* (*испытывать*), *потерпеть* (*испытать*) **-чу** *в чём* – зазнава́ти, зазна́ти невда́чі в чо́му, (*насм.*) пійма́ти (вхопи́ти, з'ї́сти) о́близня; *см.* **Потерпе́ть 1**. *Он потерпел* **-чу** *в чём* – йому́ не пощасти́ло (не поталани́ло) в чо́му, (*реже*) він зазна́в невда́чі в чо́му, (*насм.*) він пійма́в (ухопи́в, з'їв) о́близня.
Неуда́чливо, *нрч.* – безтала́нно, нещасли́во.
Неуда́чливость – безтала́нність, безтала́ння (-ння), нещасли́вість (-ости). [Що поду́жає у Винниче́нкові, – чи тала́нт худо́жника, чи безтала́ння моралі́ста, – таке́ пита́ння… (Рада)].
Неуда́чливый – безтала́нний, нещасли́вий, (*редко*) невда́чливий. [Саморо́дні ви́роби безтала́нних пії́тів (Рада)]. **-вый** *человек* – безтала́нна (нещасли́ва) люди́на; *см. ещё* **Неуда́чник, -ница.**
Неуда́чник, -ница – невда́ха (*общ. р.*), (*ум. ж. р.* невда́шечка), невда́тник, -ниця, безтала́нник, -ниця, бездо́лець (-льця), бездо́льник, -ниця. [Невда́ха безтала́нний (Сл. Гр.). Га́рний був, че́сний собі́, хоч і невда́ха (Корол.) У нього була́ вели́ка сім'я́ доро́слих паничі́в і панночо́к невда́тників і невда́тниць (Яворн.)].
Неуда́чно, *нрч.* – невда́ло, невда́тно; нещасли́во; недола́дн(ь)о; невлу́чно; недоте́пно; *срв.* **Неуда́чный.**
Неуда́чность – невда́лість, невда́тність; нещасли́вість; недола́дність; невлу́чність; недоте́пність (-ости); *срв.* **Неуда́чный.**
Неуда́чный – невда́лий, невда́тний, (*редко*) невда́чний; *специальнее*: (*несчастливый*) нещасли́вий, (*зап.*) нефорту́нний; (*нескладный*) недола́дни[і]й; (*неметкий*) невлу́чний, (*неостроумный*) недоте́пний. [З його́ терори́ст ви́йшов-би погане́нький, невда́лий (Крим.). Не ли́хо жу́рить і чужа́ сторона́, а невда́ла жі́нка (Номис). Невда́ла бата́лія (Л. Укр.). Невда́лі бу́лочки (Сл. Ум.). Невда́тний був хан з Магоме́та Оглі́ (Леонт.). Невда́тна зу́стріч (Крим.). Ся пое́ма – невда́тне наслі́дування Шевче́нка (Грінч.). Напечу́ хлі́ба – невда́чний, наварю́ борщу́ – несма́чний (Харк. Збірн.). Нещасли́вий добі́р п'єс на пе́ршу виста́ву (Грінч.). Той рома́н ви́дався мені́ ду́же недола́днім (Крим.)]. **-ный** *исход* – невда́лий (нещасли́вий) кіне́ць. **-ное** *сравнение* – невда́ле (невлу́чне) порівня́ння. **-ная** *шутка* – невда́лий (недоте́пний, невлу́чний) жарт.
Неудержи́мо, *нрч.* – невтри́мно, нестри́мно, (*реже*) невтри́мливо, невде́ржно, незде́ржно, (*преимущ. безостановочно*) невпи́нно, безупи́нно; (*непреодолимо*) непобо́рно, неперемо́жно, (*неукротимо*) невгамо́вно. [Лю́ди неду́жні просту́ють нестри́мно, сум і хворо́би до їх (хвиль животво́рчих) несучі́ (Дніпр. Ч.). Уся́ ту́га невтри́мливо, рапто́во ви́лилася разо́м і нада́лі її́ не ста́ло (Л. Укр.). Його́ невдово́лення і гнів гото́ві були́ невде́ржно ви́бухнути наве́рх (Крим.). Зацько́ваного во́вка потягло́ до рі́дного лі́гва, потягло́ стихі́йно, неперемо́жно (Черкас.)].
Неудержи́мость – невтри́мність, нестри́мність, (*реже*) невтри́мливість, невде́ржність, незде́ржність, (*преимущ. безостановочность*) невпи́нність; (*непреодолимость*) непобо́рність, неперемо́жність, (*неукротимость*) невгамо́вність (-ности).
Неудержи́мый – невтри́мний, нестри́мний, (*реже*) невтри́мливий, невде́ржний, незде́ржний, (*преимущ. безостановочный*) невпи́нний, неспи́нний, (*непреодолимый*) непобо́рний, неперемо́жний, (*неукротимый*) невгамо́вний, невгамо́ваний, непогамо́в(а)ний. [Невтри́мне бажа́ння (Крим.). В гні́ві нестри́мний (струмо́к) по́рухом го́рдим ки́дався з кру́чі (Дніпр. Ч.). Весе́лий нестри́мний ре́гіт (Черкас.). Як зберегла́ ти оце́й ти́хий нестри́мний за́пал? (В. Підмог.). В огні́ нестри́мної нава́ли руба́ли, рі́зали наш сад (Сосюра). Сльоза́ в не́ї в оча́х брині́ла від гаря́чих невтри́мливих слів (Л. Укр.). Сліпа́

невде́ржна си́ла (Стебн.). Го́мін незде́ржного, мов стихі́я, пото́ку лю́дського (Корол.). Ще хвили́на – і кри́ком, як невпи́нна стихі́я, поли́не куди́сь неві́льницька ту́га (Васильч.). Невпи́нні сльо́зи залива́ли її обли́ччя (Коцюб.). Неспи́нний по́тяг (*поезд*) (В. Підмог.). Жадо́ба невгамо́вна по́мсти (Франко). Душа́ стрепене́ться від дум невгамо́вних (Самійл.). Іду́ть поту́жні голоси́, як ла́ви невгамо́вні (Бажан). Непогамо́ваний по́тяг (*порыв*) куди́сь дале́ко (Корол.)].

Неудиви́тельно, *сказ. безл. предл.* – неди́вно, не ди́во, не дивни́ця, не диво́та. [І не ди́во: що інтере́сно чолові́кові, не мо́же бу́ти зо́всім не до вподо́би об'є́ктові його́ сту́дій (Грінч.). Ви занеду́жали… перевто́ма… – се й не дивни́ця (Л. Укр.)]. **-но**, *что…* – неди́вно (не ди́во, не дивни́ця, не диво́та), що… [Він встав ра́зом з курми́; йому́ то й не диво́та, – уньо́го робо́та (В. Гжицьк.)].

Неудиви́тельный – неди́вний, нева́ртий по́диву. [Неди́внимреча́м не диву́йся (Номис)].

Неудо́бно – 1) *нрч.* – невигі́дно, (*чаще неподручно*) незру́чно; 2) (*сказ. безл. предл.*) – а) невигі́дно *и* (*редко*) (є) невиго́да, неспосі́бно, (*чаще неподручно*) незру́чно, (*зап.* ненару́чно), не з руки́, не від руки́, (*неприятно*) при́кро, (*плохо, круто*) му́лько. [Одному́ ле́гше тіка́ти ти́ми ліса́ми, а двом невигі́дно (Франко). Мені́ є невиго́да тут сиді́ти (Л. Укр.). Ї́хати цим во́зом неспосі́бно (Звин.). Лі́вою руко́ю незру́чно роби́ти (Київ). Ненару́чно йому́ верта́тися доро́гою, котро́ю прийшо́в (Маковей). Сиді́ти було́ при́кро, бо скри́нька була́ перев'я́зана гудзо́ватим мотузко́м (М. Левиц.). І в того́ (си́на) старо́му ху́тко ста́ло му́лько (Драг.)]. *Сидеть в этом кресле* **-но** – сиді́ти в цьо́му крі́слі невигі́дно. *Нести это ведро* **-но** – не́сти́ це відро́ незру́чно; б) (*неловко*) незру́чно, ні́я́ково, (*диал.*) якові́сь; (*не пристало*) не випада́є. [Тепе́р їй незру́чно було́ зустріча́тися з цим учи́телем (Васильч.). Незру́чно було́ нага́дувати нача́льникові про його́ обо́в'язки (М. Левиц.). Мені́ чого́сь ні́яково було́ проси́ти його́ про це (Крим.). І не хоті́лось-би йти в го́сті, та якові́сь, бач (Кобеляч.). Яко́сь-то не випада́є вихваля́ти свої́х (Л. Укр.)].

Неудо́бность – 1) невигі́дність, (*чаще неподручность*) незру́чність; 2) неприда́тність, неспосі́бність; 3) невигі́дність; непідхо́жість; 4) незру́чність, ні́я́ковість скру́тність; при́крість, неприє́мність (-ости). *Срв.* **Неудо́бство** *и* **Неудо́бный.**

Неудо́бный – 1) невигі́дний, (*редко*) недогі́дний, (*очень редко*) непридо́бний, (*чаще неподручный*) незру́чний, не з руки́, (*зап.*) ненару́чний, (**-ный** *для пользования вследствие громоздкости и т. п.*) неповороткий, (**-ный** *для взятия, в работе*) непохватни́й; неспосі́бний. [Почина́лася до́вга та вто́млива доро́га з невигі́дними ночі́влями (Корол.). Невигі́дне лі́жко (Київ). Непридо́бне крі́сло (М. Вовч.). Яка́сь незру́чна ло́жка (Київ). Лице́ (його́) ле́две витика́лось із ко́ваних, бага́тих риз, важки́х і незру́чних (Коцюб.). У націона́льностях ба́чать вони́ незру́чну перешко́ду за-для сьогоча́сних інторе́сів (Грінч.). Ви́ла неповороткі́, бо ду́же до́вгі й товсті́ (Вовч.). Ва́ша коцю́бка ду́же непохватна́,— верні́ть мені́ мою́ (Звин.)]. **-ное** *время* – неслу́шний (незру́чний) час, невча́сна доба́. *Притти в* **-ное** *время* – прийти́ невча́с(но) (неслу́шного ча́су). **-ная** *дорога* – невигі́дна (неспосі́бна, пога́на) доро́га. **-ная** *обувь* – невигі́дне взуття́, -ні череви́ки, -ні чо́боти. **-ная** *одежда* – невигі́дна (*реже* незру́чна) оде́жа, -ний о́дяг. **-ное** *положение* (*по отнош. к окруж. местности*) – невигі́дне стано́вище, -на пози́ція. *Лежать в* **-ном** *положении* – невигі́дно лежа́ти, (*неловко*) незру́чно лежа́ти. **-ный** *стул* – невигі́дний стіле́ць; 2) (*непригодный*) неприда́тний, негодя́щий, неспосі́бний, (*для постройки ещё, диал.*) неприютни́й (Кролевеч.). **-ная** *земля* – неприда́тна земля́, -ний ґ[г]рунт, невжи́тки (-ків). [Ліс займа́є 39% про́стору, сіно́жаті і толо́ки 16%, невжи́тки 19% (Калит.)]; 3) (*о человеке*) невигі́дний, (*очень редко*) непридо́бний. [Невигі́дний пожиле́ць (Київ). З яку́тських «при́їсків» бі́льшість цих непридо́бних грома́дя́н наза́д не поверта́ється (Корол.)]; 4) (*неловкий*) незру́чний, ні́я́ковий, (*затруднительный*) скрутни́й, (*неприятный*) при́крий, неприє́мний. **-ное** *положение* – ні́я́кове (незру́чне, скрутне́, при́кре) стано́вище.

Неудобовари́мость – нестра́вність, нелегкотра́вність (-ности).

Неудобовари́мый – нестра́вний, нелегкотра́вний.

Неудобовразуми́тельно, -ность, -ный, *см.* **Неудобопоня́тно, -ность, -ный.**

Неудобоисполни́мость – незру́чність (неле́гкість) для(до) ви́кона́ння, нелегкоздійсне́нність (-ости), неле́гке́ вчи́нення.

Неудобоисполни́мый – незру́чний (неле́гки́й) для (до) ви́кона́ння, нелегкоздійсне́нний, що неле́гко вчини́ти.

Неудобопонима́емый, *см.* **Неудобопоня́тный.**

Неудобопоня́тно, *нрч.* – незрозумі́ло, нелегкозрозумі́ло, не до тя́ми; (*неразборчиво*) нерозбі́рно.

Неудобопоня́тность – незрозумі́лість, неле́гка́ (важка́) зрозумі́лість, неле́гкість для (до) зрозумі́ння; (*неразборчивость*) нерозбі́рність (-ости).
Неудобопоня́тный – незрозумі́лий, нелегкозрозумі́лий, неле́гки́й (важки́й) для (до) зрозумі́ння; (*неразборчивый*) нерозбі́рний; *срв.* **Невразуми́тельный.**
Неудобопостижи́мость – невразумі́лість, неле́гка́ (важка́) врозумі́лість, неле́гка́ (важка́) збагне́нність (-ости).
Неудобопостижи́мый – неврозумі́лий, нелегковрозумі́лий, нелегкозбагне́нний, нелегковтя́мний, що не ле́гко мо́жна збагну́ти.
Неудобоприложи́мый *и* **-примени́мый** – нелегкоприкла́дни́й; нелегковжи́тний, нелегкопри[за]стосо́вний до чо́го; *срв.* **Применя́ть.**
Неудобопроизноси́мость – нелегковимо́вність, неле́гкість для (до) вимо́ви (для вимовля́ння); (*непристойность*) непристо́йність, неподо́бність (-ости); *срв.* **Неудобопроизноси́мый.**
Неудобопроизноси́мый – нелегковимо́вний, важки́й (неле́гки́й) для (до) вимо́ви, (*диал.*) крути́й; (*непристойный*) непристо́йний, неподо́бний, крутий, (*похабный*) сороміцький. [«Агата́нгел?» – круте́ ймéння (Звин.). Вона́ йому́ ка́же: «Ду́рень»; а він їй таке́ круте́ сло́во загну́в, що й сказа́ти не мо́жна (Звин.). Соромі́цькі слова́ (Київщ.)].
Неудобопроходи́мый – нелегкопрохі́дний, непрохі́дни́й.
Неудобочита́емрсть – неле́гкість (-ости) для (до) чита́ння, неле́гка́ чи́таність.
Неудобочита́емый – неле́гки́й для (до) чита́ння, нелегкочи́таний.
Неудо́бренный – невгно́єний, нездо́брений.
Неудо́бство – невиго́да, незру́чність, (*редко*) недого́да, недогі́дність (-ности); (*недостаток*) хи́ба, ва́да; *см. ещё* **Неудо́бность.** [Ара́би кори́стуються чужо́ю моне́тою і не добача́ють собі в тім ні́якої невиго́ди (Крим.). Гото́вий поділя́ти з своє́ю добродíйкою всі невиго́ди вигна́ння (Ор. Левиц.). Вла́сними бока́ми зазна́ти всіх невиго́д містечко́вого балагу́ли (М. Левиц.). Жи́ти в таки́х невиго́дах так до́вго – без те́плої стра́ви, у безнаста́нній журбі (Маковей). Місто найшви́дше денаціоналізу́ється; коли́ ця незру́чність є в нас, то… (Грінч.). Недого́да (недогі́дність) централіза́ції – в то́му, що… (Н.-Лев.)]. *Не испытывать ни малейшего* **-ства** – не зазнава́ти (не відчува́ти) (ані) найме́ншої невиго́ди (незру́чности). *Причинять, причинить* **-ство** *кому* – завдава́ти, завда́ти невиго́ди (незру́чности) кому́, наробити невиго́ди кому́. *Представлять* (*иметь*) *свои* **-ства** – ма́ти свою́ невиго́ду (незру́чність), ма́ти свої́ невиго́ди (незру́чності). *Это представляет большие* **-ства** – це чи́нить вели́кі невиго́ди, в цьо́му є вели́ка невиго́да (незру́чність).
Неудовлетворе́ние – 1) (*действие*) незадовольня́ння, невдовольня́ння, незаспоко́ювання, *оконч.* незадово́л(ьн)ення, невдово́л(ьн)ення, незаспоко́єння кого́, чого́. [Незаспоко́єння пеку́чих потре́б – річ ненорма́льна (Доман.)]; 2) *см.* **Неудовлетворённость.**
Неудовлетворённо, *нрч.* – незадово́лено, невдово́лено, без заспоко́єння.
Неудовлетворённость – незадово́лення, невдово́лення (-ння), незадово́леність, невдово́леність (-ности) (з ко́го, з чо́го *и* ким, чим); *срв.* **Недово́льство.** [Незадово́лення із мину́лого (Крим.). Незадово́лення ді́йсністю (М. Зеров). Він ну́дився, почува́в невдово́лення (Леонт.)].
Неудовлетворённый – незадово́л(ьн)ений, невдово́л(ьн)ений (з ко́го, з чо́го *и* ким, чим), незаспоко́єний чим. [Були́ ду́же незадово́льнені, що оповіда́ння урива́ється (Грінч.). Невдово́лені бажа́ння (Самійл.). Невдово́лене се́рце в гру́дях нам обо́м рида́ло (Грінч.). Незаспоко́єні потре́би (Доман.)].
Неудовлетвори́тельно, *нрч.* – незадові́льно, (*устар.*) незадовольня́юче. **-но** *отвечать* – незадові́льно відповіда́ти. *Получить* **-но** *по математике* – діста́ти «незадові́льно» з матема́тики.
Неудовлетвори́тельность – незадові́льність (-ности). **-ность** *упаковки* – незадові́льність (у)пакува́ння ((у)пако́вання).
Неудовлетвори́тельный – незадові́льний, (*устар.*) незадовольня́ючий; (*отрицательный*) негати́вний. [Незадові́льний хід осі́нньої сівби́ (Пр. Правда)]. **-ный** *ответ* – а) незадові́льна ві́дповідь; б) (*отрицательный*) негати́вна ві́дповідь. *Работа* **-на** – робо́та незадові́льна, робо́та не задовольня́є.
Неудово́льствие – незадово́лення, невдово́лення; *срв.* **Недово́льство.** [Обу́рилась і ви́явила йому́ своє́ незадово́лення (Коцюб.). В його́ го́лосі Ма́рко почу́в но́тку чи то невдово́лення, чи то роздратува́ння (Грінч.)]. *С* **-ствием** – з незадово́ленням, з невдово́ленням, незадово́лено, невдово́лено, (*обычно передаётся конструкцией с прлг.* незадово́лений, невдово́лений). *К великому* (*моему*) **-ствию** – (мені́) на превели́кий жаль, на вели́ке моє́ незадово́лення. *Возбуждать, возбудить* **-ствие** *чьё* – виклика́ти,

ви́кликати незадово́лення (невдово́лення) чиє́. *Иметь* **-ствие** *на кого* – бу́ти незадово́леним (невдово́леним) з ко́го *и* ким, (*нарекать*) ре́мствувати, (*диал.*) ма́ти ремсть (*зуб*: храп) на ко́го. [Він на ме́не ремсть ма́є та через те й коня́ не дав до мі́ста (Канівщ.)]. *Навлекать, навлечь на себя* **-ствие** *чьё* – стяга́ти, стягти́ на се́бе незадово́лення чиє́ (*диал.* жалі́ чиї́), виклика́ти, ви́кликати до се́бе незадово́лення (невдово́лення) чиє́. *Подавать, подать повод кому к* **-ствию** – дава́ти, да́ти при́від кому́ до незадово́лення (до невдово́лення, до жалі́в), спричи́нюватися, спричи́нитися до чийо́го незадово́лення (невдово́лення), призво́дити, призве́сти́ кого́ до незадово́лення (до невдово́лення).

Неуё́м, *см.* **Неугомо́н 2.**

Неуё́мный – невгамо́вний, непогамо́вний; *срв.* **Неукроти́мый** *и* **Неугомо́нный.**

Неуже́ли, *нрч.* – невже́, (*усилит.*) невже́-ж, чи вже́-ж, чи вже́ (таки), чи то́-ж, (*разве*) хіба́, чи-ж; (*в самом деле*?) спра́вді?, (*диал.*: ну?) йо? [Невже́ не ки́нем ми й тепе́р свій сон глибо́кий? (Самійл.). Невже́ боя́тися кого́ сина́м Черво́ного Теро́ру? (Сосюра). Через що воно́ так? невже́-ж через те, що?.. (Крим.) Чи вже-ж ти мене́ забу́ла? (Рудан.). Чи вже-ж і він мене́ не оборо́нить? (Грінч.). Чи вже́ таки не розва́жусь я? (М. Вовч.). Чи то-ж вони́ там, у Ки́їві то́му, всі та́кі? (Київщ.). Хіба́ таки́ спра́вді він приїзди́в? (Сл. Ум.). Чи-ж мо́жна (чи мо́жна-ж) таке́ каза́ти? (Канівщ.). Чи-ж ви́ходу нема́? (Франко). Щось хотів сказа́ти та й не зміг, а тільки, силку́ючись, ле́две-ле́две промо́вив: «йо?» (Квітка). Страше́нно здивува́в (хло́пця), сказа́вши, що вміє поши́ти чо́боти. – «Йо поши́єте?» – спита́вся диву́ючись хло́пець (Грінч.)]. *Да* **-ли**? **-ли** *же*? – (та) невже́? та невже́-ж? хіба́-ж? та хіба́-ж?, (*только в ответе, диал.*) але́? [Невже́-ж (хіба́-ж) ви не чу́ли? (Київщ.). Та невже́-ж та Україна ще для ме́не не чужа́? (Франко). «Піде за́між за нього!» – «Але́?» (Липовеч.)].

Неужи́вчиво, *нрч.* – неми́рно, несуми́рно, не(з)ла́гідно, невжи́тно; сварли́во.

Неужи́вчивость – неми́рність, несуми́рність, незла́гідність, нела́гідність, невжи́тність, (*склонность спорить*) сперечли́вість, сварли́вість (-ости); (*неуживчивый характер*) неми́рна (не(з)ла́гідна, невжи́тна, тяжка́, важка́) вда́ча.

Неужи́вчивый – неми́рний, несуми́рний, незла́гідний, нела́гідний, неми́рної (не(з)ла́гідної, невжи́тної, тяжко́ї, важко́ї) вда́чі, невжи́тний, (*непокладистый*) непоту́льний, (*спорщик*) сперечли́вий, (*сварливый*) сварли́вий.

Неу́жли́, Неу́жто, *см.* **Неуже́ли.**

Неузнава́емость – не(в)пізна́нність, не(в)пізна́ння (-ння), непізна́ваність (-ности). *До* **-ти** – до не(в)пізна́ння. [Він зміниться та спотво́риться до непізна́ння (Л. Укр.)].

Неузнава́емый – не(в)пізна́нний, непізна́ваний, до не(в)пізна́ння змінений; таки́й, що й пізна́ти ва́жко (не мо́жна).

Неуи́мчивый, *см.* **Неуё́мный.**

Не́ук – (*о лошади*) не́ук, (*диал.* не́вук), неви́їжджений кінь (*р.* коня́).

Неуказа́ние – невказа́ння; (*адреса*) незазна́че[і]ння.

Неука́танный (*о дороге*) – (*колёсами*) ненако́чений, (*полозьями*) ненате́ртий, невте́ртий, непроте́ртий, (*неуторённый*) невторо́ваний.

Неукла́дчивый – невкла́дистий; *срв.* **Громо́здкий.**

Неукло́нно, *нрч.* – неухи́льно, невідхи́льно, (*безошибочно*) несхи́бно, непохи́бно, несхи́блено, (*непоколебимо*) непохи́тно, (*несокрушимо*) незла́[о́]мно, (*не медля*) не відтяга́ючись. [Він неухи́льно просту́є до своє́ї мети́ (Виннич.). На́ші збро́йні си́ли неухи́льно міцні́тимуть (Комуніст). Несхи́блено, неперемо́жно, пря́мо у да́льню даль просту́ють юнаки́ (М. Рильськ.). Тве́рдо, непохи́тно прова́дити свою́ полі́тику (Черкас.)].

Неукло́нность – неухи́льність, невідхи́льність, (*безошибочность*) непохи́бність, несхи́бність, несхи́бленість, (*непоколебимость*) непохи́тність, (*несокрушимость*) незла́[о ́]мність (-ности).

Неукло́нный – неухи́льний, невідхи́льний, (*безошибочный*) несхи́бний, непохи́бний, несхи́блений, (*непоколебимый*) непохи́тний, (*несократимый*) незла́[о́]мний. [Неухи́льна правди́вість та со́вісливість (Корол.). Тверда́, незло́мна віра (Франко)].

Неукло́нчивость – неуни́кливість (-вости).

Неукло́нчивый – неуни́кливий.

Неуклю́же, *нрч.* – незгра́бно, нескла́дно, (*неловко*: *о человеке*) вайлува́то, (*диал., вульг.*) неокови́рно, невкови́рно. [Убра́на до́сить незгра́бно (Л. Укр.). (Блю́зку) тро́хи незгра́бно поши́то (Л. Укр.). Незгра́бно підступи́в до скри́ні (Корол.). Уря́д то́пчеться на одному́ мі́сці безси́ло і невкови́рно (Рада). Андрі́й Іва́нович яко́сь невкови́рно воруши́вся (Корол.)].

Неуклю́жесть – незгра́бність, нескла́дність, (*пров.*) невклюж[г]ість, (*зап.*) неклю́жість, (*неловкость*: *о человеке*) вайлува́тість, (*диал., вульг.*) неокови́рність, невкови́рність (-ости). [Авто́бус, яки́й ми зва́ли «бульдо́гом» за його́ невкови́рність (Епік)].

Неуклю́жий – незгра́бний, нескла́дний, (*пров.*) невклю́жий; невклю́гий, (*зап.*) неклю́жий, (*неловкий*: *о человеке*) вайлува́тий, (*неповоротливый, угловатый*) неповоротни́й, неповоротки́й, ведме́дкуватий, валькува́тий, хаму́луватий, пентюхува́тий, (*диал., вульг.*) неокови́рний, невкови́рний. [Незгра́бна по́стать, ви́лізши із кобеняка́, ста́ла висо́ким, гнучки́м хло́пцем (Васильч.). Незгра́бне інсценува́ння, що ма́є захова́ти сліди́ за́маху на на́ше повпре́дство (Пр. Правда). Нескла́дний він яки́йсь, і поверну́тися не вмі́є (Звин.). І в ко́го цей хло́пець уда́вся таки́й вайлува́тий? (Харківщ.). Він яки́йсь валькува́тий, неповоротки́й (Хорольщ.). Неповоротка́ ду́мка ні́би з'явля́ється йому́ в чолові́чках (Микит.). Серед кімна́ти стоя́в ду́же до́вгий і ду́же широ́кий, ведме́дкуватий стіл (Яворн.). Хаму́луватий чолові́к, кінь (Н.-Лев.). А яки́й-же ти невкови́рний! (Борз.). Здорове́нний, міцни́й, невкови́рний, він схо́жий був на товсте́ корячкува́те бере́вело (Яворн.)]. **-жий** *человек* – незгра́бна *и т. п.* люди́на, (*сщ.*) незгра́ба, хаму́ла (*общ. р.*), неповерта́йло (*м. р.*), неповоро́тниця (*ж. р.*) (*пров.*) невклю́га (*общ. р.*), (*увалень*) тюхті́й (-тія́), -ті́йка. [Чому́-ж ви руки́ не дає́те? У-у, незгра́ба! (Черкас.)]. **-жее** *существо* – незгра́бна істо́та, (*сщ.*) незгра́ба. [Недале́ко від чайо́к, з мо́ря вирина́ли якісь чо́рні незгра́би (Загірня).]

Неукори́зненно, *нрч.* – бездога́нно.

Неукори́зненность – бездога́нність (-ности).

Неукори́зненный – бездога́нний.

Неукосни́тельно, *нрч.* – рете́льно; нега́йно, незага́йно, без зага́яння, незаба́рно; невідкла́дно, не відклада́ючи; то́чно; *срв.* **Неукосни́тельный.**

Неукосни́тельность – рете́льність; нега́йність, незага́йність, незага́яння, незаба́рність; невідкла́дність, невідклада́ння (-ння); то́чність (-ности); *срв.* **Неукосни́тельный.** *С* **-тью** – з рете́льністю, рете́льно; без зага́яння.

Неукосни́тельный – (*тщательный*) рете́льний; (*немедленный*) нега́йний, незага́йний, незаба́рний; (*неотложный*) невідкла́дний; (*точный*) то́чний. **-ное** *исполнение* – рете́льне (незага́йне, незаба́рне) вико́нування, (викона́ння, *оконч.* ви́конання).

Неукраинизи́ровавшийся – що не зукраїнізува́вся, незукраїнізо́ваний, (*о мног.*) непоукраїнізо́ваний.

Неукраинизи́рованный – неукраїнізо́ваний, *оконч.* (*о мног.*) непоукраїнізо́ваний.

Неукреплённый (*в военном отнош.*) – неукрі́плений.

Неукроти́мо, *нрч.* – неприборка́нно, неприбо́ркно, неприбо́ркливо, (*чаще*) невгамо́вно, (*неудержимо*) невпи́нно, невтри́мно, нестри́мно, (*неодолимо*) нездола́нно; (*упорно, отважно*) завзя́то.

Неукроти́мость – неприборка́нність, неприбо́ркність, неприбо́ркливість, (*чаще*) невгамо́вність, (*неудержимость*) невпи́нність, невтри́мність, нестри́мність, (*неодолимость*) нездола́нність; (*упорство, отважность*) завзя́тість (-ости), завзя́ття (-ття).

Неукроти́мый – неприборка́нний, неприбо́ркний, неприбо́ркливий, (*чаще*) невгамо́вний, невгамо́ваний, непогамо́вний, непогамо́ваний, (*неудержимый*) невпи́нний, невтри́мний, нестри́мний, (*необузданный*) незагну́зданий, (*неодолимый*) нездола́нний; (*упорный, отважный*) завзя́тий. [Невгамо́вне обу́рення про́ти пра́ва одніє́ї люди́ни над життя́м та добро́м дру́гої (Рада). Під невгамо́вним по́дихом вітрі́в (П. Филип.). Я ки́даюсь по ха́ті, як зра́нений звір, і в непогамо́ваній злобі́ розпиха́ю ме́блі (Коцюб.). Сів на коня́ невпи́нного, прудко́го (Крим.). Мене́ порива́ло безпосере́днє, незагну́здане чуття́ (Крим.). Звідки набра́вся того́ нездола́нного ду́ху Шевче́нко, де черпа́в він си́лу держа́тись так ви́соко над людьми́ та обста́винами? (Рада). Наш ота́ман Гамалі́я, ота́ман завзя́тий (Шевч.)].

Неукрощённый – неприбо́рканий.

Неула́женный – непола́годжений, невла́годжений, незала́годжений, непола́днаний.

Неулови́мо, *нрч.* – невпійма́нно, (*реже*) невло́вно, (*устар.*) невлови́мо; (*незаметно*) непомі́тно; (*неслышно*) нечу́тно, (*еле слышно*) ле́две чу́тно. [Швидка́, невлови́мо пливе́ годи́на за годи́ною (Франко)].

Неулови́мость – невпійма́нність, (*реже*) невло́вність, (*устар.*) невлови́мість; (*незаметность*) непомі́тність; (*неслышность*) нечу́тність (-ости). [Невлови́мість ща́стя (Рада)].

Неулови́мый – невпійма́нний, неспійма́нний, (*реже*) невло́вний, (*устар.*) нев[у]лови́мий; (*незаметный*) непомі́тний; (*неслышный*) нечу́тний, (*еле слышный*) ле́две чу́тний. [Ніч брини́ть неспійма́нними ше́потами (В. Підмог.). Яки́йсь чудни́й, невло́вний і невимо́вний ви́крик (Н.-Лев.). Щось лоско́че се́рце і тремти́ть біля ву́ха чимсь невлови́мим (Коцюб.). Невлови́мий го́лос луна́ то тут, то там (Дніпр. Ч.). Летя́ть пісе́нь неулови́мі згра́ї (М. Рильськ.)].

Неуме́ло, *нрч.* – невмі́ло, не вмі́ючи, (*неискусно*) недоте́пно, (*без навыка*) невпра́вно.
Неуме́лость – невмі́лість, (*неискусность, неспособность*) недоте́пність, (*вследствие отсутствия, навыка*) невпра́вність (-ости).
Неуме́лый – невмі́лий (чого́ *и* в чо́му), (*неискусный, неспособный*) недоте́пний, (*без навыка*) невпра́вний. [У невмі́лого ру́ки болять (Номис). Струну́ заче́плено невмі́лою руко́ю (Крим.). Невмі́ле по́рання біля пе́чи (Мирний). Для недоте́пного, незру́чного то воно́ до́бре (діли́тися з компаньйо́нами своїм заробі́тком) (Франко). Обло́га ся – через його́ упе́ртість та через те, що недоте́пний він (Грінч.). Красу́ її̈ списа́ти мое́ перо́ невпра́вне не здола́є (Крим.). Невпра́вною руко́ю взяв соки́ру (Звин.)]. **-лое** *пение* – невпра́вний спів.
Неуме́ние – невмі́ння (-ння), (*вследствие отсутствия навыка*) невпра́вність (-ности). [За невмі́ння деру́ть ремі́ння (Приказка). Невмі́ння вико́хувати діте́й (Куліш)].
Неуме́ренно, *нрч.* – непомі́рно, (*преимущ. невоздержанно*) непомірко́вано, невмірко́вано, (*не в меру*) не до мі́ри; (*сверх меры*) над мі́ру, (*чересчур*) на́дто, зана́дто, через край, через лад, (*свыше всякой меры*) (по)над уся́ку мі́ру.
Неуме́ренность – непомі́рність, (*преимущ. невоздержанность*) непомірко́ваність, невмірко́ваність; (*чрезмерность*) надмі́рність; (*неумер. употребление чего, пользование чем*) надужива́ння чого́. [Надужива́ння святи́х любо́ви прав (Куліш)]. **-ность** *в еде* – непомірко́ваність у ї̈жі, надужива́ння ї̈жі.
Неуме́ренный – непомі́рний, (*преимущ. невоздержанный*) непомірко́ваний, невмірко́ваний; (*чрезмерный*) надмі́рний. [Непомірко́вана самості́йність (Доман.)]. **-ный** *едок* – непомірко́ваний їде́ць; *срв.* **Обжо́ра. -ный** *климат* – невмірко́ваний (непомірко́ваний) клі́мат. **-ное** *прилежание* – непомі́рна (надмі́рна) запопа́дливість (пи́льність). **-ное** *употребление чего* (*пользование чем*) – непомі́рне (надмі́рне) вжива́ння чого́, надужива́ння чого́. **-ное** *употребление алкоголя* – непомі́рне (непомірко́ване, надмі́рне) вжива́ння алкого́лю, надужива́ння алкого́лю.
Неуме́стно, *нрч.* – 1) недоре́чно, недола́дн(ь)о, недоді́льно, не до ре́чи, не до ладу́, не до ді́ла; 2) (*сказ. безл. предл.*) не до ре́чи, не до ладу́, не до ді́ла, не спо́сіб; (*не подобает*) не годи́ться, не ли́чить, не випада́є, не впада́(є), не приста́ло, неподо́ба. **-но** *вам так говорить* – не годи́ться (не ли́чить, не випада́є, не приста́ло) вам так(е́) каза́ти.
Неуме́стность – недоре́чність, недола́дність, недоді́льність (-ности).
Неуме́стный – недоре́чний, недола́дни[і]й, недоді́льний, не до ре́чи, не до ладу́, не до ді́ла. [Усе́, що хоті́ла каза́ти Га́нна, здало́ся їй таки́м недоре́чним тепе́р, як вона́ гля́нула на скри́влене з му́ки Горді́єве обли́ччя (Грінч.). Недоре́чні дорі́ка́ння кри́тиків (Крим.). Що-ж ви ні́чо́го не ка́жете? невже́ се недоре́чне пита́ння? (Л. Укр.). За́місьць гі́мну тане́ць недола́дний зачу́в (Самійл.). Варня́каєте все таке́, що воно́ зо́всім не до ді́ла (Васильч.)]. **-ное** *замечание* – недоре́чна (недола́дна[я], недоді́льна) ува́га, -не заува́ження. *Ваши слова здесь* **-ны** – ва́ші слова́ тут не до ре́чи (не до ладу́, не до ді́ла).
Неумира́ющий – невмиру́щий, несме́ртний. [Я ві́чний о́браз ваш, я дух ваш невмиру́щий (Куліш)].
Неу́мно́, *нрч.* – 1) нерозу́мно, (*немудро*) нему́дро, (*глупо*) по-дурно́му; (*некстати*) не до ре́чи, не до ладу́, не до ді́ла; 2) (*сказ. безл. предл.*) нерозу́мно, нему́дро. [Жури́тись через край і непракти́чно й нерозу́мно (Самійл.)].
Неу́мный – нерозу́мний, (*немудрый*) нему́дрий, убо́гий на ро́зум, (*глупый*) дурни́й, (*бестолковый*) безголо́вий. [Най розу́мний нерозу́мних на ро́зум наво́дить (Франко). Прему́дрих нему́дрі засу́дять (Шевч.). Су́дді ті такі́ вбо́гі на ро́зум були́, що… (Доман.). Із таки́м обли́ччям найбі́льш бува́ють лю́ди безголо́ві (Куліш)].
Неумо́й (*м. р.*), **Неумо́йка** (*общ. р.*), *см.* **Неумыва́ка.**
Неумоли́мо, *нрч.* – невблага́нно, (*редко*) невпроха́нно, (*устар.*) невмоли́мо. [Життя́ безупи́нно і невблага́нно йде на ме́не, як хви́ля на бе́рег (Коцюб.). За рі́ко́ю ві́тер невблага́нно нагина́ дуго́ю дерева́ (Сосюра)].
Неумоли́мость – невблага́нність (-ности). [Невблага́нність сме́рти (Коцюб.)].
Неумоли́мый – невблага́нний, (*редко*) невпроха́нний, (*устар.*) нев[у]моли́мий. [Невблага́нна Мо́йра (Л. Укр.). Невблага́нний, суво́рий го́лос (Грінч.). Невблага́нна зима́ (Франко). Невблага́нна ді́йсність (Пр. Правда). Невблага́нний хід істо́рії (Доман). Невпроха́нний, невблага́нний час (Н.-Лев.). Як до́ля, невмоли́мий (Л. Укр.). Усі́х погли́не те́мним ро́том неумоли́мий крокоди́л (М. Рильськ.)].
Неумолка́емый, *см.* **Неумо́лчный** *и* **Несмолка́емый.**
Неумолка́ющий – немовчу́щий; *см. ещё* **Неумо́лчный.** [Жарту́н немовчу́щий (Крим.)].
Неумо́лчно, *нрч.* – не вгава́ючи, без уга́ву, безуга́вно, неуга́вно, не втиха́ючи, не вмовка́ючи, не вщуха́ючи.

Неумо́лчность – безуга́вність, неуга́вність, невгаву́щ[ч]ість, невгамо́вність (-ости).
Неумо́лчный – безуга́вний, неуга́вний, невгаву́щ[ч]ий, невгамо́вний. [Безуга́вний пі́нявий го́мін прибо́ю біля ри́фів (М. Калин.). Чув розмо́ву невгаву́щу (М. Вовч.). Ноча́ми над заво́дом луна́в невгаву́чий соловйо́вий за́хлин (А. Любч.). Невгамо́вний джеркотли́вий крик (О. Пчілка)].
Неумыва́ка – невмива́ка, (*неточно*) невтира́ка, (*замарашка*) му́рза, заму́рза (*общ. р.*). [У, ти, невмива́ка, невтира́ка! (Звин.)].
Неумы́вкою, *нрч.* – не вмива́ючись, не вми́вшись, невми́ваний, невми́тий, заму́рзаний, мурза́тий. [Пішла́ з ха́ти невми́вана (Київщ.)].
Неумы́тик, *см.* **Неумыва́ка.**
Неумы́тность, *см.* **Нелицеприя́тие.**
Неумы́тный, *см.* **Нелицеприя́тный.**
Неумы́тый – невми́ваний, невми́тий. [Хапа́ючись, невми́ваний, одягну́вся (Свидн.). І не́бо невми́те, і за́спані хви́лі (Шевч.)]. **-тая** *рожа* (*бранно*) – невмива́ка (*общ. р.*). [Ти бре́шеш, ле́дарю кудла́тий, невмива́ко! (Куліш)].
Неумы́шленно, *нрч.* – невми́сне[о], ненавми́сне[о], незуми́сне[о], (*пров.* незна́рошна, незна́ро́шне), ненаро́ком, без на́міру, не́хотячи́, (*невольно*) мимово́лі, мимохі́ть, несамохі́ть; *срв.* **Ненаро́чно.**
Неумы́шленность – невми́сність, ненавми́сність, незуми́сність (-ности).
Неумы́шленный – невми́сний, ненавми́сний, незуми́сний, (*о поступке ещё*) зро́блений без на́міру (не́хотячи́). [Остерега́в я свої́м пере́днім сло́вом кри́тику од невми́сної хи́би (Куліш). Незуми́сний підгля́дач (Корол.)].
Неунаво́женный – невгно́єний.
Неуничтожи́мость – незни́щуваність, незнище́нність, (*зап.*) незнищи́мість, (*неразрушимость*) неруши́мість, незруйно́вність; (*неистребимость*) невиво́дність (-ости). [Незнищи́мість мате́рії та си́ли (Павлик)].
Неуничтожи́мый – незни́щуваний, незнище́нний, (*зап.*) незнищи́мий, (*неразрушимый*) неруши́мий, незруйно́вний; (*неистребимый*) невиво́дни́й, (*негибнущий*) непропа́щий. [Си́ла в незнищи́ма і ві́чна (Павлик)].
Неунываю́щий – безжу́рний, безсу́мний, незажу́рений, несумли́вий, несмутли́вий, (*беззаботный*) безтурбо́тний. **-щий** *россиянин* – безжу́рний (безтурбо́тний) росія́нин.
Неупла́та – несплáта, неви́пла́та, неви́плат (-ту), (*действие ещё*) несплáчування, *оконч.* несплáчення чого́, (*неплатёж*) неплаті́ж (-тежу́), непла́та.
Неупла́тный – несплáтний, неви́пла́тний. **-ный** *долг* – несплáтний (неви́пла́тний) борг.
Неупла́тчик, -чица – непла́тни́к (-ка́), -ни́ця.
Неупоря́доченность – невпорядко́ваність, невпоря́дженість (-ности).
Неупоря́доченный – невпорядко́ваний, невпоря́джений.
Неупотреби́тельность – невжи́ваність (-ности).
Неупотреби́тельный – невжи́ваний, що не вжива́ється.
Неупотребле́ние – невжива́ння, *оконч.* невжиття́ (-ття́) чого́.
Неупра́вка – невпо́рання (-ння), невпо́ранка, невпра́вка. [Ї́й уже́ самі́й невпра́вка, тре́ба на́ймички (Мирний)]. *В виду* **-ки** – (через те,) що не впо́ралися (не впо́рався *и т. п.*), бо не впо́ралися (не впо́рався *и т. п.*), (*реже*) через невпо́рання.
Неуправля́емость – некеро́ваність (-ности).
Неуправля́емый – некеро́ваний. **-мый** *летательный аппарат* – некеро́ваний літа́льний (літни́й) апара́т, некеро́ваний літа́к.
Неупра́вный – що не мо́же впо́ратися (впра́витися, да́ти собі́ ра́ду), невпра́вний.
Неупроси́мость – невпроха́нність (-ности); *см.* **Неумоли́мость.**
Неупроси́мый – невпроха́нний; *см.* **Неумоли́мый.**
Неупру́гий – непружи́стий, непружни́й, нееласти́чний.
Неупру́го, *нрч.* – непружи́сто, непру́жно, нееласти́чно.
Неупру́гость – непружи́стість, непру́жність, нееласти́чність (-ости).
Неуравни́тельность – невирівня́льність, незрівня́льність (-ности).
Неуравни́тельный – невирівня́льний, незрівня́льний.
Неуравнове́шенно, *нрч.* – неврівнова́жено, незрівнова́жено; *срв.* **Неуравнове́шенный.**
Неуравнове́шенность – неврівнова́женість, незрівнова́женість (-ности); *срв.* **Неуравнове́шенный.**
Неуравнове́шенный – (*в прям. и перен. значении*) неврівнова́жений, (*только в прям. знач.*) незрівнова́жений. [Неврівнова́жена люди́на (Київ)].
Неурегули́рованность – неврегульо́ваність, невпорядко́ваність, непола́днаність (-ности).

Неурегули́рованный – неврегульо́ваний, невпорядко́ваний, непола́днаний.
Неурожа́й – невврожа́й (-жа́ю), (*недород*) недорі́д (-ро́ду). [Все невврожа́й та невврожа́й, – зведу́ться лю́ди ні на що (Грінч.). Ставсь недорі́д, усю́ди дорожне́ча (Грінч.)]. **-жа́й** *чего* – невврожа́й на що, недорі́д чого́ *и* на що, не вроди́ло (не зароди́ло) що. [Невврожа́й на я́блука (Брацл.). Цьо́го ро́ку я́блука не вроди́ли (не зароди́ли) (Звин.)].
Неурожа́йность – 1) невврожа́йність, недорі́дність; 2) неродю́чість, недорі́дність (-ости). *Срв.* **Неурожа́йный.**
Неурожа́йный – 1) невврожа́йний, недорі́дни[і]й. [Невврожа́йний рік (Пр. Правда). Недорі́дний рік (Грінч.)]; 2) (*неплодородный*) неродю́чий, недорі́дни[і]й. [Недорі́дня ни́вка (Манж.)].
Неуроже́нец, -нка – ненаро́дженець (-нця), -нка, ненарожде́нець, -нка, ро́дом не (зві́дки). **-нец** *этой страны* – не з ціє́ї краї́ни ро́дом, (*не туземец*) не тубі́лець (-льця), нетуте́шній краяни́н, -ня кра́янка.
Неуро́чный – 1) (*о времени*) неви́значений, непризна́чений; (*ненадлежащий*) неналє́жний, невідпові́дний; (*несвоевременный*) невча́сний; неслу́шний; (*незаконный*) незако́нний, (*недозволенный*) недозво́лений; (*для работы*) неви́значений, непризна́чений, (*сверхурочный*) позанормо́вий, (по)наднормо́вий, позачерго́вий. *В* **-ное** *время* – а) неви́значеного (непризна́ченого) ча́су, в неви́значений (непризна́чений) час; (*не во-время*) невча́с(но). [Непризна́ченого ча́су залі́з був на дзвіни́цю та й ну калата́ти (Корол.)]. *Притти в* **-ное** *время* – прийти́ невча́сно (в неслу́шний час); б) недозво́леного ча́су, в недозво́лений час. *Охотиться в* **-ное** *время* – полюва́ти в недозво́лений час; в) (*для работы*) позанормо́вого ((по)наднормо́вого) ча́су, в позанормо́вий ((по)наднормо́вий) час; 2) (*о работе*) незага́даний, ненормо́ваний, (*сверхурочный*) (по)наднормо́вий, позачерго́вий.
Неуро́чье – (*неудача*) нетала́н (-ну); (*недобрая пора*) лиха́ годи́на.
Неуря́дица – безла́ддя (-ддя), не́лад, бе́злад (-ду), (*несогласие*) не(з)ла́года, (*устар.*) неря́д (-ду), неря́дність (-ности), (*разлад*) ро́збрат (-ту), ро́зтіч (-течи), (*разруха*) ро́зрухи (-хів), ро́зрух (-ху), (*смута*) колотне́ча, за́колот (-ту), (*замешательство, путаница*) за́мішка, (*бестолочь*) розгардія́ш (-шу́). [В Ізра́елі в той час було́ по́вне безла́ддя в уря́ді (Л. Укр.). Страшна́ ніч безла́ддя і самово́лі (Стебн.). Націона́льний не́лад в А́встрії (Грінч.). Соція́льний не́лад (Пр. Правда). Го́ді стерегти́ся мале́ньких нела́год, коли́ все так пога́но (Леонт.). Війна́ не переста́є і неря́д в отчи́зні все ще тя́гнеться (Ор. Левиц.). Політи́чні триво́ги та неря́ди в кра́ї (Ор. Левиц.). Розгардія́ш у господа́рстві (Київ)].
Неуря́дливо, *нрч.* – безла́дно; нерозпоря́дливо; недба́ло; безтурбо́тно; *срв.* **Неуря́дливый.**
Неуря́дливость – безла́дність; нерозпоря́дливість; недба́лість, недба́льство; безтурбо́тність (-ости); *Срв.* **Неуря́дливый.**
Неуря́дливый – (*беспорядочный, бестолковый*) безла́дний; (*нераспорядительный*) нерозпоря́дливий; (*небрежный*) недба́лий; (*беззаботный*) безтурбо́тний.
Неуси́дчивость – невси́дливість; непоси́дливість, непосидю́щ[ч]ість; невитрива́лість (-ости); *срв.* **Неуси́дчивый.**
Неуси́дчивый – невси́дливий, (*непоседливый*) непоси́дливий, непосидю́щ[ч]ий, (*невыносливый*) невитрива́лий.
Неусло́вленный – неумо́влений, (*необусловленный*) необумо́влений.
Неуслу́жливо, *нрч.* – непослу́жливо.
Неуслу́жливость – непослу́жливість (-вости).
Неуслу́жливый – непослу́жливий.
Неусоверше́нствованность – невдоскона́леність (-ности).
Неусоверше́нствованный – невдоскона́лений.
Неуспева́емость – неуспі́шність (-ности).
Неуспева́ющий – що не встига́є; неуспі́шний.
Неуспе́х – неу́спіх (-ху), (*неудача*) невда́ча. *В случае* **-ха** – коли́ (якщо́, як) не вдає́ться (*в прошл.*: не пощасти́ло, не вдало́ся; *в буд.*: не пощасти́ть, не вда́сться).
Неуспе́шно, *нрч.* – неуспі́шно, без у́спіху, (*неудачно*) невда́ло; (*тщетно*) ма́рно, даре́мно.
Неуспе́шность – неуспі́шність, (*неудачность*) невда́лість; (*тщетность*) ма́рність, даре́мність (-ости).
Неуспе́шный – неуспі́шний, (*неудачный*) невда́лий; (*тщетный*) ма́рний, даре́мний.
Неуспокои́тельный – незаспокі́йливий.
Неуста́нно, *нрч.* – невпи́нно, безупи́нно, без упи́ну, ненаста́нно, безпереста́нно, без пере́стан(к)у, безпере́стань, безнаста́нно, безуста́нно, безуга́вно, без уга́ву, (*диал.*) безвідга́лу; (*неутомимо*) невто́мно. [Шука́ла пра́вди невпи́нно (Грінч.). Не змо́жу на сла́ву

тобі́ пісе́нь уклада́ти невпи́нно (Франко). І плач, і сміх, мов ці́лий світ грими́ть розри́вами невпи́нно (Сосюра). Ми́ші ненаста́нно гризу́ть корі́ння (Франко). Безуста́нно кружля́ють світи́ла (Черняв.)].

Неуста́нный – невпи́нний, безупи́нний, ненаста́нний, безпереста́нний, безнаста́нний, безуста́нний, безуга́вний, невгаву́щ[ч]ий, нев[у]га́вний; (*неутомимый*) невто́мний. [І дові́чні, і невпи́нні, хвилюва́тимуть вони́ (хви́лі) (Грінч.). Ненаста́нне, кипу́че розумо́ве життя́ (Крим.). Невга́вна робо́та (Грінч.)].

Неустанови́вшийся – неста́лий, (*неустановленный*) нев[у]ста́лений, (*колеблющийся*) хитки́й, хисткий, хибки́й; (*изменчивый*) мінли́вий; *срв.* **Неусто́йчивый. -шийся** *характер* – неста́ла (хитка́, хистка́, нетверда́) вда́ча. **-шаяся** *погода* – неста́ла (мінли́ва) пого́да. **-шиеся** *цены* – нев[у]ста́лені (неста́лі) ці́ни.

Неустано́вленность – 1) (*срока и т. п.*) невстано́вленість, неви́значеність; 2) (*недоказанность*) недове́деність (-ности).

Неустано́вленный – 1) (*о сроке и т. п.*) невстано́влений, неви́значений; 2) (*недоказанный*) недове́дений.

Неусто́й – 1) (*жидкости*) невсто́яність, невстоя́лість (-ости). *Квас мутен от* **-то́ю** – квас мутни́й, бо (через те, що) не всто́явся; 2) невсто́яння (-ння). *Мост сорвало от* **-то́я** *ледорезов* – міст (моста́) зірва́ло через те, що не всто́яли (не вде́ржалися) льодорі́зи (кригорі́зи).

Неусто́йка – 1) *см.* **Неусто́й 2**; 2) (*неисполнение условия*) недоде́ржування, *оконч.* недоде́ржання умо́ви. *При* **-ке** – якщо́ (коли́, як) не доде́ржано (було́, бу́де) умо́ви, якщо́ (коли́, як) не доде́ржить (не доде́ржать *и т. п.*) умо́ви; 3) недоде́ржка, (*стар.*: *гарантия*) зару́ка, (*пеня*) пеня́. [Коли́ я пору́шу сю на́шу уго́ду, то пови́нен бу́ду плати́ти зару́ку проти́вній стороні́ п’ятсо́т кіп (*250 рублей*) гро́шей лито́вських (Ор. Левиц.)]. *Условие заключено с* **-кою** *в сто рублей* – умо́ву скла́дено з недоде́ржкою в су́мі сто карбо́ванців.

Неусто́йчиво, *нрч.* – несті́йко; неста́ло, нетри́вко; хи́тко, хи́стко, хи́бко; мінли́во; нетве́рдо; непе́вно; *срв.* **Неусто́йчивый.**

Неусто́йчивость – 1) несті́йкість; неста́лість, нетри́вкість; хи́ткість, хи́сткість, хи́бкість; мінли́вість; нетве́рдість; непе́вність (-ости); *срв.* **Неусто́йчивый.**

Неусто́йчивый – 1) (*нестойкий*) нестійки́й; (*неустановившийся, непостоянный*) неста́лий, нетривки́й; нестано[і]вки́й; (*колеблющийся*) хитки́й, хистки́й, хибки́й; (*изменчивый*) мінли́вий, (*нетвёрдый*) нетверди́й, (*ненадёжный*) непе́вний. [Хитка́ кла́дка через рі́чку (Липовеч.). Мо́ре хитке́ (Вороний). Хиткі́ суспі́льні елеме́нти (Пр. Правда). Хибки́й місто́к (Г. Барв.). (У лілеї) стебло́ тоне́ньке, хибке́ (Куліш). В ме́не се́рце хибке́ (М. Вовч.). Мінли́ві естети́чні по́гляди (М. Зеров). Нетверди́й політи́чний курс (Пр. Правда). Чудне́, хибке́, непе́вне сло́во в йо́го (Куліш). Краса́ твоя́ непе́вна, як тума́н (Вороний)]. **-вая** *лодка* – хи(с)тки́й (хибки́й, переки́дистий, вертки́й) чо́ве́н. [Ду́ма в йо́го гойда́лась, як хибки́й чо́вен на мо́рі (Коцюб.)]. **-вая** *погода* – неста́ла (мінли́ва) пого́да. **-вое** *равновесие* – нестійка́ (хистка́) рівнова́га. **-вый** *столб* – нестійки́й (хитки́й) стовп. **-вые** *цены* – хиткі́ (неста́лі) ці́ни. **-вый** *человек* – неста́ла (нестійка́, хитка́, хистка́) люди́на; 2) *хим.* – нетривки́й.

Неустрани́мость – неусу́вність, невідво́дність, невідворо́тність; непобо́рність, неперемо́жність; немину́чість (-ости); *срв.* **Неустрани́мый.**

Неустрани́мый – неусувни́й, (*неотвратимый*) невідво́дний, невідворо́тний; (*непреодолимый*) непобо́рний, неперемо́жний; (*неминуемый*) немину́чий.

Неустраши́мо, *нрч.* – нестрашли́во; безбо́язно, небо́язно, небо́язко, безстра́шно; сміливо; відва́жно.

Неустраши́мость – нестрашли́вість, (*бесстрашие*) безбо́язність, небо́язність, небо́язкість, безстра́шність, (*смелость*) сміливість, (*отважность*) відва́жність (-ости). [Андрі́й Іва́нович нові пока́зував при́клади нестрашли́вости (Корол.)].

Неустраши́мый – нестрашли́вий, (*бесстрашный*) безбо́язний, небо́язний, небоязки́й, безстра́шний, (*смелый*) сміливий, (*отважный*) відва́жний.

Неустро́енный – невпорядко́ваний.

Неустро́й *и* **Неустро́йство** – невпорядко́ваність (-ности), безла́ддя (-ддя), бе́злад, не́лад (-ду); *см.* **Нестрое́ние** *и* **Неуря́дица.**

Неусту́пчиво, *нрч.* – непосту́пливо, незгі́дли́во, незда́тливо, непокі́рливо, (*упрямо*) упе́рто, завзя́то, затя́то, запе́кло.

Неусту́пчивость – непосту́пливість, незгі́дли́вість, незда́тливість, непокі́рливість, (*упрямство*) упе́ртість, завзя́тість, затя́тість, запе́клість (-ости).

Неусту́пчивый – непосту́пливий, незгі́дли́вий, незда́тливий, непокі́рливий, (*упрямый*)

упе́ртий, завзя́тий, затя́тий, запе́клий, (*спорщик*) сперечли́вий. [Пога́но, коли́ чолові́к непокі́рливий та серди́тий (Н.-Лев.)].
Неусы́пно, *нрч.* – невсипу́щ[ч]е; (*неутомимо*) невто́мно. [Жоре́с невсипу́ще працюва́в, щоб оби́дві держа́ви одну́ до о́дної набли́зити (Грінч.)].
Неусы́пность – невсипу́щ[і]сть; (*неутомимость*) невто́мність (-ости).
Неусы́пный – невсипу́щ[ч]ий; (*неутомимый*) невто́мний. [Вона́ хазя́йка невсипу́ща (Квітка). Невсипу́ща пра́ця (Кониськ.). Турбо́ти невсипу́щі (Куліш). Журба́ невсипу́ща (Л. Укр.)].
Неутверди́тельно, *нрч.* – негати́вно, запере́чно, відмо́вно.
Неутверди́тельность – негати́вність, запере́чність, відмо́вність (-ости).
Неутверди́тельный – негати́вний, запере́чний, відмо́вний. **-ный** *ответ* – негати́вна (запере́чна, відмо́вна) ві́дповідь.
Неутвержде́ние – незатве́рджування, *оконч.* незатве́рдження кого́, чого́.
Неутверждённый – незатве́рджений.
Неуте́рпный – несте́рпний, нестерпу́чий; *см.* **Нестерпи́мый.**
Неуте́рпчивый – нетерпля́чий; *см.* **Нетерпели́вый.**
Неутеши́мо, *см.* **Неуте́шно 1.**
Неутеши́мость, *см.* **Неуте́шность.**
Неутеши́мый, *см.* **Неуте́шный 1.**
Неутеши́тельно, *нрч.* – невті́шливо, непоті́шливо, (*невесело*) невті́шно, неве́село, (*печально*) су́мно.
Неутеши́тельность – невті́шливість, непоті́шливість, (*невесёлость*) невті́шність, невесе́лість, (*печальность*) су́мність (-ости).
Неутеши́тельный – невті́шливий, непоті́шливий, (*невесёлый*) невті́шний, невесе́лий, (*печальный*) сумни́й. [Невті́шні вра́ження від важко́ї селя́нської до́лі (Доман.)]. **-ные** *известия* – невті́шні (невті́шливі, сумні́) звістки́.
Неуте́шно, *нрч.* – 1) безуті́шно; (*беспомощно*) безпора́дно; (*горько*) гі́рко; 2) *см.* **Неутеши́тельно.**
Неуте́шность – безуті́шність, нерозва́жність; (*беспомощность*) безпора́дність (-ности).
Неуте́шный – 1) безуті́шний, нерозва́жний, нерозва́жений; (*беспомощный*) безпора́дний; (*горький*) гірки́й. [О, влади́ко безуті́шних! (Куліш). Нерозва́жна ту́га вника́є в се́рце (Л. Укр.). Нерозва́жний сум огорта́є мене́ (Кониськ.). Пла́кав в журбі́ нерозва́жній (Черняв.). Пла́кала нерозва́жними дрібни́ми сльоза́ми (Мирний). Жаль нерозва́жений (Л. Укр.)]; 2) *см.* **Неутеши́тельный.**
Неутилизи́рованный – незутилізо́ваний, незужитко́ваний, неви́користаний.
Неутиха́ющий, *см.* **Нестиха́ющий.**
Неутиши́мо, *нрч.* – невти́шно, невтиши́мо, нести́шно, невгамо́вно; *срв.* **Неутоли́мо.**
Неутиши́мость – невти́шність, невтиши́мість, нести́шність, невгамо́вність (-ости); *срв.* **Неутоли́мость.**
Неутиши́мый – невти́шний, невтиши́мий, нести́шний, невгамо́вний; *срв.* **Неутоли́мый.** [Невтиши́ма ту́га (Франко)].
Неути́шный, *см.* **Неутиши́мый.**
Неутолённый – невгамо́ваний, непогамо́ваний, незаспоко́єний. [Невгамо́вана потре́ба (Корол.). Незаспоко́єний го́лод (Київ)].
Неутоли́мо, *нрч.* – невсити́мо, невгамо́вно; ненаже́рливо, нена́же[и]рно; *срв.* **Неутоли́мый.**
Неутоли́мость – невсити́мість, невгамо́вність; ненаже́рливість, нена́же[и]рність (-ости); *срв.* **Неутоли́мый.**
Неутоли́мый – невсити́мий, невгамо́вний, невти́шний, невтихоми́рний, (*ц.-слав.*) нев[у]толи́мий, (*ненажорливый*) ненаже́рливий, ненаже́[и́]рний. [Невсити́ме бажа́ння (Доман.). До всьо́го почува́в невсити́му ціка́вість, невти́шну жадо́бу зна́ти (В. Підмог.). Пряму́є тінь неутоли́ма Григо́рія Сковороди́ (М. Рильськ.)]. **-мый** *голод* – невсити́мий (невгамо́вний) го́лод. **-мая** *жажда* – невти́шна (невгамо́вна, невтоли́ма) спра́га. **-мая** *печаль* – невтихоми́рна журба́, невтихоми́рний сум. **-мая** *потребность* – невгамо́вна потре́ба.
Неутоми́мо, *нрч.* – невто́мно; (*неусыпно*) невсипу́щ[ч]е. [Працюва́в невто́мно він (Грінч.)].
Неутоми́мость – невто́мність; (*неусыпность*) невсипу́щ[ч]ість (-ости).
Неутоми́мый – невто́мний, (*устар.*) невтоми́мий; (*неусыпный*) невсипу́щ[ч]ий. [З йо́го коса́р таки́й жва́вий, таки́й робо́чий – невто́мний (Мирний). Невто́мні ру́ки (Грінч.). Невто́мна пого́ня за бага́тством (Франко). Невто́мний рух пра́ці (А. Любч.) Невсипу́ща з

не́ї хазя́йка була (М. Вовч.). Невсипу́ща революці́йна кров бурли́ва (Франко)].
Неуто́мчивость – невто́мливість (-вости).
Неуто́мчивый – невто́мливий.
Неутрамбо́ванный – невтрамбо́ваний.
Не́уч – 1) не́ук, неві́глас; *срв.* **Неве́жда.** [Хіба́-ж мо́жна вести́ бала́чку з таки́м не́уком? (Крим.)]. **-уч** *из* **-чей** – не́ук неу́кий (Федьк.); 2) *см.* **Неве́жа.**
Неуча́стие – 1) неу́часть (-ти), неуча́сництво 2) (*безучастие*) байду́жість (-жости).
Неучё́ность – 1) невче́ність; неосві́ченість, неосві́та; 2) ненауко́вість (-ости). *Срв.* **Неучё́ный.**
Неучё́ный – 1) невче́ний, (*необразованный*) неосві́чений. [Бу́ду вчи́тися, бо невче́ному тя́жко живе́ться (Епік)]; 2) (*ненаучный*) ненауко́вий.
Неуче́нье – невче́[і]ння; (*необучение*) ненавча́ння. *Ученье – свет,* **-нье** – *тьма* – нау́ка – сві́тло, не́уцтво – пі́тьма; нау́ка – все я́сне, без нау́ки все га́сне.
Неучи́тывание – неврахо́вування, (*оставление без внимания*) незважа́ння на що, небра́ння́ до ува́ги (на ува́гу) чого́.
Неучтё́нный – 1) (*не взятый на учёт*) неврахо́ваний, не взя́тий на о́блік, необлі́чений; 2) (*о векселе*) не(з)дисконто́ваний; 3) (*не принятый во внимание*) не взя́тий до ува́ги (на ува́гу).
Неучти́вец, -вица, *см.* **Неве́жа 1.**
Неучти́во, *нрч.* – неввічливо, незвича́йно, нече́мно, неґре́чно.
Неучти́вость – 1) (*свойство*) невві́чливість, незвича́йність, нече́мність, неґре́чність (-ости); 2) (*неучтивый поступок*) неввічливість (-вости), неввічливий учи́нок (-нку) *и т. п.* [Мо́вчки кивну́в їй голово́ю, і з тако́ї невві́чливости ба́ба Явдо́ха аж затремті́ла (Кониськ.). Прості́ть за незвича́йність, – як ва́ше прі́звище? (Крим.)].
Неучти́вый – невві́чливий, незвича́йний, нече́мний, неґре́чний. [Ви зана́дто незвича́йні, ло́рде, – що смі́єте тут говори́ти ви! (Грінч.)].
Не́учь – не́уцтво, неві́гластво, не́уки (-ків), неві́гласи (-сів).
Неую́тно, *нрч.* – неза́ти́шно, неприту́льно; невигі́дно; некомферта́бельно; *срв.* **Неую́тный.**
Неую́тность – незати́шність, неприту́льність; невигі́дність; некомферта́бельність (-ности); *срв.* **Неую́тный.**
Неую́тный – незати́шни́й, неприту́льний, (*неудобный*) невигі́дний, (*некомфортабельный*) некомферта́бельний.
Неуязви́мость – невразли́вість, неділткне́нність (-ости).
Неуязви́мый – невразли́вий, неділткне́нний.
Неф, *архит.* – неф (-фа), корабе́ль (-бля́).
Нефели́н, *минер.* – нефелі́н (-ну).
Нефилосо́фский – нефілосо́фський, нефілософі́чний, антифілософі́чний.
Нефоло́гия – нефоло́гія, хмарозна́вство.
Нефорома́льно, *нрч.* – неформа́льно.
Нефорома́льность – неформа́льність (-ности).
Нефорома́льный – неформа́льний.
Нефо́рменный – нефо́рмений.
Нефранки́ро́ванный *и* **-ко́ванный** – нефранко́ваний, неопла́чений.
Нефри́дии, *зоол.* – нефри́дії (-діїв).
Нефри́т – 1) *мед.* nephritis – нефри́т (-ту), запа́ленняниро́к; 2) *минер.* – нефри́т (-ту).
Нефри́товый – нефри́товий.
Нефроге́нный – нефроге́нний.
Нефролитиа́з, *мед.* nephrolithiasis – нефролітіа́за (-зи, *ж. р.*).
Нефронтово́й – 1) *строит.* – нефронтови́й; 2) *воен.* – нефронтови́й; (*нестроевой*) немуштрови́й.
Нефрорра́гия, *мед.* nerhrorrhagia – нефрора́гія, кровоте́ча з ниро́к.
Нефросто́м, *зоол.* – нефросто́ма, лі́йка нирко́ва́.
Нефрото́м – нефрото́м (-му), па́смо пе́рвісної ни́рки.
Нефтаги́л, *минер.* – нафтагі́л (-лу).
Нефтегру́з – нафтованта́ж (-жу́).
Нефтедобы́ча – 1) (*действие*) нафтоздобува́ння, нафтовидобува́ння, *оконч.* нафтоздобуття́, нафтовидобуття́ (-ття́); 2) (*добытое*) нафтоздобу́ток, нафтови́добуток (-тку).
Нефтека́чка – нафтотя́г (-га).
Нефтеналивно́й – нафтоналивни́й.
Нефтено́сный – нафтоно́сний, нафтовмі́сний.

Нефтеперего́нный – нафтоперегі́нний. **-ный** *завод* – нафтодестиля́рня (-ні).
Нефтепрово́д – нафтогі́н (-го́ну), нафтопро́ві́д (-во́ду).
Нефтепрово́дный – нафтогі́нний, нафтопрові́дни́й.
Нефтепроду́кт – нафтопроду́кт (-ту).
Нефтепромы́шленник – нафтопромисло́вець (-вця), нафтяни́к (-ка́), нафтя́р (-ра́).
Нефтепромы́шленность – нафтопромисло́вість (-вости), нафтя́рство. [Ле́кція з нафтя́рства (Франко)].
Нефтехрани́лище – (*бассейн*) нафтозбі́р (-збо́ру), (*большая цистерна*) нафтозбі́рня.
Нефть – на́фта, (*диал.*) на́хта, не́хта, (*образно, народн.*) земляна́ олі́я, (*гал.*) ропа́, теку́чка. [Вихо́дила на́фта жовта́ва, каламу́тна, небезпе́чна в своḯх ви́бухах (Франко)]. *Белая, красная* **нефть** – бі́ла, черво́на на́фта. *Неочищенная* **нефть** – неочи́щена на́фта, (*зап.*) кип'я́чка. [Мага́зини, зава́лені бочка́ми кип'я́чки (Франко)]. *Очищенная* **нефть** – очи́щена на́фта. *Сырая* **нефть** – сирова́ на́фта. *Месторождение* **-ти** – нафто́вище, нафто́ве родо́вище, (*гал.*) ро́пище. *Сосуд для хранения* **-ти** – нафтя́нка.
Нефтя́ник – нафтови́к (-ка́).
Нефтяно́й – на́фто́вий, нафтяни́й, (*диал.*) на́хто́вий, нехтяни́й. [Нафто́ві ви́пари (Франко). Набра́лася нехтяно́го ду́ху (Стор.)]. **-но́й** *амбар* – нафтозбі́р (-збо́ру). **-но́й** *двигатель* – нафто́вий руші́й (двигу́н). **-но́й** *дух* – нафто́вий со́пух. [Уду́шливі нафто́ві со́пухи (Франко)]. **-но́й** *источник* – нафто́ве джерело́. **-ной** *колодезь* – нафто́вий коло́дязь. **-но́й** *насос, см.* **Насо́с 2**. **-но́й** *промысел* – нафтя́рство, нафто́ва промисло́вість, нафтопромисло́вість (-вости). **-но́й** *фонтан* – нафтогра́й (-гра́ю).
Нехаракте́рность – нехарактеристи́чність, нехаракте́рність (-ности).
Нехаракте́рный – нехарактеристи́чний, нехаракте́рний.
Нехвата́ть, нехвати́ть – недостава́ти, неста́ти, невистача́ти, неви́стачити, бракува́ти, забра́кнути, забракува́ти, (*гал.*) хибува́ти, хи́бнути (*несов.*); *срв.* **Недостава́ть.** [Дві копі́йки до карбо́ванця неста́є (невистача́є) (Київщ.). В степово́му селі де́рев браку́є (Кониськ.). Ча́су все браку́є (Кониськ.). Бракува́ло ті́льки ха́ти переночува́ти (Рудан.). Під час бата́лії забра́кло набо́їв (Н. Громада). Забракува́ло мені́ гро́шей, а нема́ де роздобу́ти (Липовеч.)]. **-та́ть** *чего кому* – неставати, бракува́ти чого́ кому́. [Йому́ бракува́ло відва́ги (Грінч.)]. *Только этого и* **-та́ло** – ті́льки цьо́го (того́) (й) нестава́ло (бракува́ло).
Нехва́тка (*чего, в чём*) – недоста́ча, неста́ча, брак (-ку) (чого́). [В нас хлі́ба недоста́ча (Звин.). Ну, кажи́: чого́ тобі недоста́ча? (Звин.). Недоста́ча популя́рної літерату́ри про протиповітря́ну оборо́ну (Пр. Правда). Неста́ча вну́трішнього змі́сту (Н. Громада)].
Не́хворощь, *бот.* Artemisia L. – поли́н (-ну́), чорно́биль (-лю); (A. campestris L.) (чо́рна, бі́ла) не́хворощ (-щи), (польові́) ві́нички (-ків).
Нехи́тростный – 1) (*о человеке, поступке*) нехи́трий, (*нелукавый*) нелука́вий; 2) (*немудрёный*) нехи́трий, нему́дрий, нехитрому́дрий.
Нехи́трый, *см.* **Нехи́тростный.**
Нехожде́ние – неході́ння до чо́го, на що. [Неході́ння до шко́ли (Грінч.)]. **-ние** *на лекции* – неході́ння на ле́кції, невідві́дування ле́кцій.
Нехозя́йственно, *нрч.* – негосподарно, безгоспода́рно, нехазяї[й]нови́то, не по-господа́рському, не по-хазя́йському.
Нехозя́йственность – негоспода́рність, безгоспода́рність, нехазяї[й]нови́тість (-ости). [Безплано́вість, нехазяйнови́тість, невмі́ння працюва́ти (Пр. Правда)].
Нехозя́йственный – негоспода́рний, безгоспода́рний, нехазяї[й]нови́тий, негоспода́рський, нехазя́йський.
Не́холость – покла́дена (неви́кладена, неви́валашена, нечи́щена) твари́на (*напр.* -ний кінь); *специальнее*: (*о кабане ещё*) кнур (-ра́); (*о коне ещё*) жеребе́ць (-бця́). [Кінь некла́дений (Сл. Гр.)].
Нехоро́ший – недо́брий, нега́рний, нехоро́ший, (*плохой*) пога́ний, (*ум.* погане́нький), ке́пський, злий, (*диал.*) зле́цький, (*мерзкий*) мерзе́нний, паску́дний, парши́вий; *см.* **Плохо́й** *и срв.* **Хоро́ший.** [Нега́рний знак або́ недо́брий час (Самійл.). Чи́м-же Вівдя нега́рна? – гово́рить тонíсінько, ти́ха, як ягни́ця (Н.-Лев.). Ті́льки о́чі (в йо́го) нехоро́ші (М. Вовч.). Тре́ба одверну́ти його́ (си́на) од бу́дь-чого пога́ного (Крим.). Дире́ктор сказа́в із усмі́шкою погане́нькою (Ледянко). Чи спра́вді-ж нова́ літерату́ра була́ така́ ке́пська? (Грінч.). Ой, дити́но моя́ ми́ла, що ти зло́го учини́ла? (Чуб. III). Злі думки́ зала́зять мені́ в го́лову (Крим.). Злий жупа́н (Чуб. V). Зле́цький чолові́к (Липовеч.). Зле́цька озимина́ вроди́ла (Липовеч.)]. **-шее** *дело* – недо́бра (нега́рна, пога́на) спра́ва. **-шая** *слава* – недо́бра сла́ва. *Это* **-шо́** – це недо́бре (нега́рно, пога́но, негара́зд).
Нехорошо́ – 1) *нрч.* – недо́бре, нега́рно, негара́зд, него́же, (*плохо*) пога́но, ке́псько, зле,

злéцько, (*не по-хорошему*) не по-добрóму, по-недóброму, не по-гáрному, по-негáрному. [Недóбре стилізóвана фрáза (Грінч.). А негарáзд, недóбре! – зібрáлася громáда, дожидá, а він там десь ще для́ється (Грінч.). Злéцько їй живéться у сватíв (Липовеч.). Óчі ди́вляться по-негáрному (Крим.)]. **-шó** *жить с кем* – не в злáгоді (в незлáгоді) жи́ти, не ладнáти з ким. *Оканчиваться, окончиться* **-шó** – кінчáтися (кінчи́тися), (с)кінчи́тися недóбре (погáно, зле, негарáзд), (*для кого, чего*) вихóдити, ви́йти на зле. *Поступать, поступить* **-шó** – роби́ти (чини́ти), зроби́ти (вчини́ти) недóбре (негарáзд, негáрно, погáно, зле), (*с кем*) повóдитися, повéсти́ся недóбре *и т. д.* з ким. [Ой негарáзд запорóжці, негарáзд вчини́ли: степ ширóкий, край весéлий та й занапасти́ли (Пісня)]. *Чувствовать себя* **-шó** – почувáти себé (*зап.* почувáтися) недóбре (погáно, зле, негарáзд, кéпсько). [Вонá почувáє себé трóхи зле сьогóдні (Олесь)]. *Почувствовать себя* **-шó** – почýти себé (*зап.* почýтися) недóбре (негарáзд). *Он почувствовал себя* **-шó** – йомý стáло недóбре (погáно, негарáзд, зле). *Здесь* **-шó** *пахнет* – тут тхне (чýти) чимсь погáним (недóбрим), (*реже*) тут погáно пáхне, (*грубо*) тут чимсь (щось) смерди́ть; 2) (*сказ. безл. предл.*) недóбре, негáрно, (*скверно*) негóже, (*плохо*) погáно, кéпсько, зле; (*не следует*) не годи́ться, не ли́чить. [Недóбре, як на сóнних дітéй місяць си́пле промíнням (М. Вовч.). Негáрно (не годи́ться) такé роби́ти (Київщ.). Чи булó нам так негóже, як тепéр ми дожили́сь? (Самійл.). Зле без дружи́ни жи́ти (Чуб. V)]. **-шó** *кому, сделалось* (*стало*) *кому* – недóбре (погáно, негарáзд, зле) комý, стáло комý, завáдило комý. [З твáри знáти булó, щоЯвдóсі спрáвді негарáзд (Кониськ.). Поїхав я на я́рмарок, та як мені завáдило, так я у тóй-же день і вернýвсь (Квітка)]. **-шó** *на душе* – недóбре (зле) на душí. [Мене мýчила сóвість, на душí булó зле (Крим.)]. **-шó** *с вашей стороны* – негарáзд ви чи́ните (вчини́ли); як на вас, негáрно, що ви…, (*книжно*) недóбре (негáрно, негарáзд) з вáшого бóку.

Нехотéние – нехотíння, (*нежелание*) небажáння.

Нéхоть – 1) нéхіть (-хоти), знеохóта, знеохóчення; *срв.* **Неохóта**; 2) (*лень*) лíньки (-ків). **-хоть** *напала на кого* – лíньки (баглаї́) напáли (обсíли) когó; 3) лéдар (-ря); *см.* **Лентя́й.**

Нéхотя, *нрч.* – 1) (*против воли*) не хотячи́, нéхотячи́, (*реже*) нéхотя, мимовóлі, мимохíть, несамохíть, (*ненарочно*) ненавми́сне[о], невми́сне[о]. [Хібá я зуми́сне йогó бив у ніс? – нехотячи́ (Канівщ.). Щоб нéхотя на ввесь світ почýли, що дíялось в Украї́ні (Шевч.). П’я́ні і діти і нéхотя прáвду скáжуть (Номис)]; 2) (*с неохотой*) знéхочу, знéхотя, нéхотя; (*лениво*) ліни́во. [Антóсьо усміхнýвся якóсь нáче знéхочу (Свидн.). Дід трóхи згóдом одповíв якóсь знéхочу (Корол.). Знéхотя ки́дав йомý по кíльки слів (Н.-Лев.). Берéться за робóту знéхотя (Липовеч.). Трóхи нéхотя відірвáвся Панькó від свої́х мрій (Грінч.)].

Нехристиáнский – нехристия́нський; *см. ещё* **Невéрный 5.**

Нéхристь – нéхрист (-та); *см. ещё* **Невéр 1.**

Нехудóжественно, *нрч.* – нехудóжньо.

Нехудóжественность – нехудóжність (-ности).

Нехудóжественный – нехудóжній, немистéцький.

Нецелесообрáзно, *нрч.* – недоцíльно. [Недоцíльно ви́трачені кóшти (Пр. Правда)].

Нецелесообрáзность – недоцíльність (-ности).

Нецелесообрáзный – недоцíльний. [Недоцíльно перенéсення в мíсто ни́зки продýкція (Азб. Комун.)].

Нецелóванный – нецілóваний. [Ще-ж нáша Оксáна нецілóвана (Пісня)].

Нецеломýдренно, *нрч.* – невинно, ненепорóчно; недоброчéсно, нечеснóтно, нечеснотли́во; розпýс[т]но; *срв.* **Нецеломýдренный.**

Нецеломýдренность – невинність, ненепорóчність, зáйманість; недоброчéсність, нечеснóтність, нечеснотли́вість; розпýс[т]ність (-ости); *срв.* **Нецеломýдренный.**

Нецеломýдренный – невинний, ненепорóчний, зáйманий; (*недобродетельный*) недоброчéсний, нечеснóтний, нечеснотли́вий; (*распутный*) розпýс[т]ний.

Нецензурно, *нрч.* – нецензýрно, (*непристойно*) непристóйно. **-но** *выражаться* – нецензýрно вислóвлюватися, (*вульг.*) нецензýрно загинáти, нецензýрності пускáти.

Нецензурность – нецензýрність, (*непристойность*) непристóйність (-ности).

Нецензурный – нецензýрний, (*непристойный*) непристóйний, (*похабный*) соромíцький, соромíтний. **-ное** *выражение* – нецензýрний *и т. д.* ви́слів.

Нецéнный – нецíнний, безцíнний, безвáртний, (*о вещи ещё*) некоштóвний.

Нецентрализóванность – не(з)централізóваність, незосерéдженість (-ности).

Нецентрализóванный – не(з)централізóваний, незосерéджений.

Нецеремóнно, *нрч.* – нецеремóнно, (*бесцеремонно*) безцеремóнно.

Нецеремóнность – нецеремóнність, (*бесцеремонность*) безцеремóнність (-ности).

Нецеремóнный – нецеремóнний, (*бесцеремонный*) безцеремóнний.

Неча́емый – несподі́ваний; *см.* **Неча́янный 1.**
Неча́сто, *нрч.* – неча́сто, (*иногда*) негу́сто, не ча́сто-гу́сто, (*редко*) рі́дко, рі́дко коли́, ма́ло коли́. [Такі́ поді́ї трапля́ються в нас неча́сто (негу́сто) (Київ). Рі́дко коли́ про це й зга́дую (Брацл.). Усе́ лі́то він жив на па́сіці, ма́ло коли́ й наві́дуючись додо́му (Грінч.)].
Неча́стый – неча́стий. [Неча́стий ви́падок (Київ)].
Неча́яние – нечека́ння, нежда́ння́, неочі́кування кого́, чого́ *и* на ко́го, на що; несподіва́ння чого́; *срв.* **Неожида́ние.**
Неча́янно, *нрч.* – 1) (*неожиданно*) несподі́вано; (*внезапно*) на́гло, нага́льно; 2) (*нехотя*) не хотячи́, не́хотячи́, (*редко*) не́хотя, (*ненарочно*) ненавми́сне[о], невми́сне[о], незуми́сне[о], (*пров.*) незна́рошна, нена́рошне, незна́ро́шне, ненаро́ком, (*случайно*) випадко́во, ви́падком, (*непреднамеренно*) без на́міру. [Нехотячи́ розби́в ми́ску (Звин.). Поправля́ючи су́кню, вона́ ні́би незуми́сне огля́нулась на́бік (Н.-Лев.). Незна́рошна пхнув її́ (Звин.). Я йшов через лід та ненаро́шнеували́вся (Васильч.). Ось ви незна́рошне при́снули (водо́ю), – весе́лка знял́ася біля вас (Мирний). Я знов, мов ненаро́ком, гля́нув на не́ї (Васильч.). Про ві́що ті́льки ненаро́ком мені́ дізна́тись довело́сь (Самійл.)].
Неча́янность – 1) (*качество, свойство*) – а) несподі́ваність; на́глість; б) ненавми́сність, невми́сність, незуми́сність (-ости). *Срв.* **Неча́янный**; 2) (*неожиданный случай, -ное обстоятельство*) несподі́ванка. [На таку́ несподі́ванку не наста́чимся (Київщ.)]. *По* **-ти,** *см.* **Неча́янно 2.**
Неча́янный – 1) несподі́ваний; (*внезапный*) на́глий, нага́льний; *см.* **Неожи́данный. -ный** *гость* – несподі́ваний гість. **-ная** *радость* – несподі́вана ра́дість. **-ная** *смерть* – несподі́вана (на́гла, нага́льна) смерть; 2) (*ненарочный*) ненавми́сний, невми́сний, незуми́сний.
Не́чего – 1) *мест., см.* **I. Нечто́ 2**; 2) *нрч.* – нема́ чого́, нема́ що, ні́чого, (*редко*) ні́що. [Перед на́ми нема́ чого́ кри́тися: ми зна́єм усе́ ді́ло (Грінч.). Нема́ чого́ заздалегі́дь горла́ти (Грінч.). Нема́ чого́ ляка́тись ворогі́в (Крим.). Зіма́ – кожу́ха нема́, чо́боти леда́що, – і йти нема́ що (Сл. Гр.). Все пропа́ло, – а пропа́ле ні́що в пі́сні й спомина́ти (Франко)]. *Вам* **-го** *бояться меня* – вам нема́ чого́ боя́тися мене́. *Этим* **-го** *шутить* – цим нема́ чого́ жартува́ти. **-го** *говорить* – нема́ що (шко́да, нема́ чого́, *редко* ні́що) й каза́ти, шко́да й сло́ва, нема́ (й) сло́ва, ні́(г)де пра́вди ді́ти, (*упоминать*) шко́да й зга́дувати. [Шко́да вже й говори́ти про це (Грінч.). Що вже повиро́блювано горорі́зьбою, то ні́що й каза́ти (Свидн.). Шко́да й зга́дувати, що той моря́к не дава́в мені́ спокі́йно спа́ти (Остр. Скарбів)]. **-го** *говорить, он молодец* – нема́ що каза́ти (нема́ сло́ва), він (з його́) молоде́ць. **-го** *много говорить* – нема́ чого́ розво́дитися (розбала́куватися). **-го** *сказать* – нема́ що (нема́ чого́) каза́ти, ні́чого сказа́ти. [Ну, і ро́лька, ні́чого сказа́ти! (Кирил.)]. **-го** *и думать* – а) *о ком, о чём* – нема́ чого́ (ні́чого) й ду́мати (гада́ти) про ко́го, про що, нема́ чого́ (ні́чого) й міркува́ти про що; б) шко́да й га́дки (про що), шко́да́, го́ді ((з)роби́ти що). *Срв.* **Ду́мать 1**. [Шкода́ було́ (**-го** *было и думать*) шля́хтичеві роздобу́тків сподіва́тися (Куліш)]. *И думать* **-го** (*тебе*) – і га́дки (ду́мки) (тако́ї) не май, і ду́мати не гада́й, і ду́мку поки́нь. *Да тут и думать* **-го** – та тут і ду́мати (гада́ти) нема́ чого́ (ні́чого).
Нечелове́чески, *нрч.* – нелю́дськи, не по-лю́дському.
Нечелове́ческий – нелю́дський, (*сверхчеловеческий*) надлю́дський, (*сверх’естественный*) несві́тський, несві́тній. [Кри́ком нелю́дським озва́лася враз нещáсна (Грінч.). Сти́снувши ру́ки з нелю́дської му́ки (Вороний). Гру́ди несли́ нелю́дську жагу́ (М. Рильськ.). Нелю́дський зойк (Стефаник). Но́сить несві́тський жах в душі́ своїй (Черкас.)]. **-кие** *усилия* – нелю́дські (надлю́дські) зуси́лля, нелю́дське (надлю́дське) силкува́ння.
Нечелове́чно, *нрч.* – нелю́дяно, негума́нно.
Нечелове́чность – нелю́дяність, негума́нність (-ности).
Нечелове́чный – нелю́дяний, негума́нний.
Не́чем, Не́чему, *см.* **I. Нечто́ 2.**
Нечёса – нечо́са (*общ. р.*) ку́дла (*общ. р.*), кудла́й (-лая́, *м. р.*), патла́нь (-ня), патла́ч (-ча́), -ла́чка, пе́лех (*м. р.*); (*неряха*) нечупа́ра, не́хлюй (-люя́, *м. р.*), нехлю́я (*ж. р.*).
Нече́ствовать – жи́ти нечести́во, жи́ти в нече́сті, жи́ти грі́шно.
Нечести́вец, -вица – нечести́вець (-вця), -виця; *см. ещё* **Неве́р 1.**
Нечести́во, *нрч.* – нечести́во; (*безбожно*) безбо́жно.
Нечести́вость – нечести́вість; (*безбожность*) безбо́жність (-ости).
Нечести́вый – нечести́вий; (*безбожный*) безбо́жний. [А лука́вих, нечести́вих і слід пропада́є (Шевч.)].
Нече́стие – нече́стя (-тя), нечести́вість (-вости); *см. ещё* **Нечести́вость.** [Срі́бний мі́сяць з тако́го нече́стя розколо́всь на шма́тки (Крим.)].

Нече́стно, *нрч.* – нече́сно.
Нече́стность – нече́сність (-ности).
Нече́стный – нече́сний. [Хазяйки́ мебльо́ваних кімна́т жадню́чі, несо́вісні, нече́сні (Кінець Неволі)].
Не́честь – 1) *см.* **Нече́стие**; 2) не́честь (-ти), непоша́на, непова́га. *Быть, жить в* **-ти́** *у кого* – бу́ти, жи́ти в непоша́ні в ко́го; 3) *соб.* – не́віри, недо́вірки, бузуві́ри (-рів), безбо́жники (-ків).
Не́чет *и* **Нечётка** – непари́сте (непа́рне) число́, непа́ра; (*в игре*) ли́шка. [Чи чіт, чи ли́шка? (Номис)]. *Играть в чёт и* **-чет** – гра́ти (гуля́ти) в чіт чи ли́шку.
Нечёткий – нечітки́й, (*неразборчивый*) нерозбі́рний, нерозбі́рливий, (*о почерке, печати ещё*) нечитки́й, невчита́нний, невчитни́й, (*о речи*) невира́зний, нерозбі́рний, нечітки́й. [Глухи́й, нечітки́й звук (В. Підмог.)].
Нечётко, *нрч.* – нечі́тко, нерозбі́рно, нерозбі́рливо; нечи́тко, невчита́нно, невчи́тно; невира́зно, нерозбі́рно, нечі́тко; *срв.* **Нечёткий.** [Сторі́нка папе́ру, недба́ло й нечи́тко напи́саного (Крим.)].
Нечёткость – нечі́ткість, нерозбі́рність, нерозбі́рливість; нечи́ткість, невчита́нність, невчи́тність; невира́зність, нерозбі́рність, нечі́ткість (-ости); *срв.* **Нечёткий.**
Нечётность – непари́стість, непа́рність (-ости).
Нечётный – непари́стий, непа́рний. **-ное** *число* – непари́сте (непа́рне) число́; (*в игре*: *нечет*) ли́шка.
Нечи́нно, *нрч.* – 1) нецеремо́нно, про́сто, по-про́стому, просте́нько; 2) непристо́йно, незвича́йно, по-просте́цькому; бе́шкетно. *Срв.* **Нечи́нный.**
Нечи́нность – 1) нецеремо́нність, про́стість; 2) непристо́йність, незвича́йність, проста́цтво; бе́шкетність (-ости). *Срв.* **Нечи́нный.**
Нечи́нный – 1) нецеремо́нний, (*простой*) про́стий, просте́нький. **-ное** *обращение* – нецеремо́нне (про́сте) пово́дження; 2) непристо́йний, незвича́йний, проста́цький; (*бесчинный*) бе́шкетний.
Нечи́сткий – нечистки́й.
Нечи́сто, *нрч.* – нечи́сто, (*грязно*) бру́дно, (*неопрятно*) неоха́йно. *Комната* **-то** *выметена* – кімна́ту нечи́сто заме́тено. **-то** *действовать* – нечи́сто ору́дувати, крути́ти; (*искать отговорок, зап.*) мики́тити. **-то** *ходить* – нечи́сто (бру́дно, неоха́йно) ходи́ти.
Нечистокро́вность – нечистокро́вність (-ности).
Нечистокро́вный – нечистокро́вний.
Нечистопло́тно, *нрч.* – неоха́йно, (*рус.*) нечистопло́тно.
Нечистопло́тность – неоха́йність, (*рус.*) нечистопло́тність (-ности).
Нечистопло́тный – неоха́йний, (*рус.*) нечистопло́тний. [Чистоти́ не лю́бить, – неоха́йна (Крим.)].
Нечистота́ – 1) (*свойство*) нечи́стість (-тости), нечистота́. **-та** *печати* – нечи́стість дру́ку; 2) (*грязь*) не́чисть (-ти), бруд (-ду), брудо́та. [В ха́ті по́вно не́чисти (Кониськ.). Скрізь така́ не́чисть у ха́ті, що ги́дко й диви́тися (Грінч.). Любо́в моя́ без бру́ду (Вороний). З душі́ брудо́ту й по́гань виміта́є (Франко). Ви́зволив (їх) з гріхо́вної брудо́ти (Крим.)]. *Душевная* **-та́** – душе́вна брудо́та, бруд (брудо́та) душі́. **-то́ты** – нечисто́ти (-то́т), не́чисть, бруд. [Лопа́тою не́чисть відкида́ють (Номис)]. *Городские* **-то́ты** – міські́ нечисто́ти, міськи́й бруд.
I. Нечи́стый, *прлг.* – 1) (*с примесью*) нечи́стий. [Нечи́ста пшени́ця, нечи́ста олі́я (Сл. Ум.)]. **-тая** *масть* – нечи́ста масть. **-тая** *кровь* – нечи́ста кров; 2) нечи́стий, (*грязный*) брудни́й, (*особ. с жидкой грязью*) кальни́й, (*загрязнённый*) занечи́щений, (*о мутной воде ещё*) каламу́тний, (*неопрятный*) неоха́йний. [Нечи́ста (брудна́) оде́жа) (Київщ.). Не шука́є по́мислу брудно́го (Франко). Би́дло те брудне́ (Франко). Спа́ли ме́ртвим сном на кальні́м помо́сті в каза́рмі (Черкас.). Занечи́щена (каламу́тна) вода́ (Київщ.)]. **-тое** *бельё* – брудна́ (нечи́ста, чо́рна, кальна́) білі́зна. [Хо́дить у чо́рній соро́чці, бо не ма́є в що зміни́тися (Звин.)]. **-тое** *дело* – нечи́ста (*грязное*: брудна́) спра́ва. **-тое** *лицо* – нечи́сте обли́ччя (лице́). **-тая** *совесть* – нечи́ста со́вість, нечи́сте сумлі́ння. **-тый** *на руку* – на ру́ку нечи́стий, хапки́й, хапови́тий. [На па́сіку тре́ба чолові́ка, щоб не хапки́й (Черкащ.). У нас лю́ди хапови́ті (Вовчанщ.)]. *Быть* **-тым** *на руку* – ма́ти нечи́сті (не зо́всім чи́сті) ру́ки (па́льці), бу́ти хапки́м (хапови́тим), ма́ти до́вгу ру́ку (ла́пу). [Гнат не зо́всім ма́є чи́сті па́льці: не ра́з там крізь них і де́що чуже́ прослизне́ться (Франко)]; 3) (*скверный, дурной*) нечи́стий. **-тый** *воздух* – нечи́сте пові́тря. **-тый** *выговор* – нечи́ста вимо́ва. **-тый** *дух* – нечи́стий (дух); *см. ещё ниже* **-тая** *сила* б. **-тое** *животное* – нечи́ста твари́на. **-тая** *сила* – а) (*соб.*) нечи́ста (вра́жа) си́ла; б) (*бес*) нечи́стий (-того), (*реже*) нечи́ста (си́ла); (*сбивающая с пути*) блуд (-ду); *срв.* **II. Нечи́стый.** [Блуд напа́в (Брацл.)]. *У нас* **-то**

(*устар.*) – в нас нечи́ста си́ла во́диться (завела́ся), в нас нечи́сте мі́сце.
II. Нечи́стый, *сщ.* – нечи́стий (-того), лихи́й (-хо́го), (*реже*: *нечистая сила*) нечи́ста (си́ла), (чорт) чорт, ді́дько; *срв.* **I. Нечи́стый 3** (**-тая** *сила* б). *Знаться с* **-тым,** *см.* **Зна́ться.**
Не́чисть – 1) *см.* **Нечистота́ 2**; 2) (*всё нечистое*) не́чисть (-та), (*погань*) по́гань (-ни), (*мерзость*) гидь, бридь (-ди), не́гідь (-годи); (*насекомые*) не́чисть, (*вши*) вошва́, ну́жа (*блохи*) блошня́, блошва́. [(Свиня́) уся́ку не́чисть жере́ (Манж.). Пеке́льна не́чисть (М. Вовч.). Блощи́ці і вся́ка и́нша не́чисть (Звин.)]; 3) (*грязь на теле и перен.*) леп (-пу), (*диал.*) тури́ця; (*сыпь*) ви́сип (-пу), ви́сипка; (*чесотка*) коро́ста; (*сифилис*) пра́нці (-ців). [Леп брудно́го життя́ (Коцюб.). Тури́ця чорномо́рська покри́ла вид (Чорном.)].
Нечле́нистый – 1) *зоол.* (*о ноге*) – непочлено́ваний; 2) *бот.* (*о мицелии*) – неперегоро́дчастий.
Нечленоразде́льно, *нрч.* – 1) нерозчлено́вано; 2) нерозбі́рно, невира́зно. *Срв.* **Нечленоразде́льный.**
Нечленоразде́льность – 1) нерозчлено́ваність; 2) нерозбі́рність, невира́зність (-ности). *Срв.* **Нечленоразде́льный.**
Нечленоразде́льный – 1) нерозчлено́ваний. **-ная** *речь* – нерозчлено́ва мо́ва; 2) (*перен.*) – (*неразборчивый*) нерозбі́рний, (*неясный*) невира́зний; (*несуразный*) нісені́тний, неподо́бний, безглу́здий; *срв.* **Несура́зный 2**. *Несёт что-то* **-ное** – белько́че щось нерозбі́рне, верзе́ (плете́) щось нісені́тне (яку́сь нісені́тницю).
I. Не́что, *мест. неопр.* – щось, (*кое-что*) де́що, (*как сщ.*) де́щиця. [Я ма́ю сказа́ти вам щось (де́що) (Київ). Мо́же в цій кни́жці є щось пу́тнє (Кандід). Я ма́ю де́що бра́тові пересла́ти (М. Вовч.). Ми хо́чемо розказа́ти де́щицю про мі́сяць (Дещо)]. **-то** *весьма удивительное* – щось ве́льми ди́вне. **-то** *невообразимое* – щось неуявле́нне. **-то** *поразительное* – щось разю́че, (*невероятное*) щось неймові́рне. *Взгляд и* **-то** – по́гляд і де́що. **-то** *иное* – що (щось) и́нше. [Ра́дить йому́ зо́всім що и́нше, ніж до́сі пра́вив (Кониськ.)].
II. Не́что, *см.* **Не́што.**
I. Нечто́ (**Не что́**), *мест. указат.-отриц.* – 1) (*ничто не*) нішо́ не; (*не что иное*) не що(сь) и́нше, нішо́ и́нше. **-то́** *в лесу трещит, что не медведь ломится* – не що(сь) и́нше в лі́сі тріщи́ть (нішо́ и́нше в лі́сі не тріщи́ть), а ведмі́дь пре́ться (су́не). **-то́** *возьмёшь* – ні́чого не ві́зьмеш. **-то́** *ему сделаешь* – ніч́ого йому́ не зро́биш, (*ничего с ним не поделаешь*) ніч́ого з ним не вді́єш; 2) (*с переносом удар. на отрицание – в косв. пад.*). **Не́чого** – нема́(є) (*прош. вр.*: не було́, *буд.*: не бу́де) чого́, нема́ що, ні́чого; *срв.* **Не́чего 2** (*отдельно*). [Нема́ чого́ відпи́сувати їм (Грінч.). Ні́чого з чужо́ї мо́ви на на́шу переклада́ти (Крим.)]. *Мне* **-го** *дать вам* – мені́ ні́чого (мені́ нема́ чого́, я не ма́ю що *или* чого́) да́ти вам. **-го** *делать* – а) нема́ чого́ (ні́чого) роби́ти. *Мне* **-го** *делать* – я не ма́ю що роби́ти; б) ні́чого роби́ти, (*ничего не поделаешь*) ніч́ого не вді́єш. *От* **-го** *делать* – зні[е]че́в'я, від (з) ні́чого роби́ти. [Зніче́в'я на́віть зго́дилась диви́тись, як розпина́ли трьох злочи́нців (Л. Укр.)]. **-го** *сказать*! – нівро́ку! нема́ що (й) каза́ти! [До́бра компа́нія бу́де, нівро́ку! (М. Левиц.)]. *Больше* (*дальше*) **-го** *сказать* – бі́льше нема́ чого́ (ні́чого) сказа́ти; (*да и всё тут*) та й го́ді! го́ді! [Сміх, та й го́ді! (Шевч.). До́бре мені́ так, що го́ді! (М. Вовч.)]. **Не́чему** – нема́(є) чому́, ні́чому. **-му** *удивляться* – нема́ з чо́го (на що) дивува́тися, (*незачем*) нема́ чого́ дивува́тися. **Не́чем** – нема́(є) чим, ні́чим. **Не́** *за что* – нема́(є) за що, ні за що. **Не́** *к чему* – нема́(є) до чо́го, ні до чо́го. **Не́** *на чем* – нема́(є) на чо́му, ні на чому. **-чем** *сесть* – нема́ на чо́му (ні на чому) сі́сти. «*Спасибо*!» – «**-чем**» – «Дя́кую!» – «Нема́ за що (ні за що)». **Не́** *на что* – нема́(є) на що, ні на що, нема́(є) за що, ні за що. **-что** *купить хлеба* – нема́(є) за (на) що (ні за (на) що) купи́ти хлі́ба. **Не́** *от чего* – нема́(є) від чо́го, ні від чого, нема́(є) з чо́го, ні з чого. **Не́** *с* **чем** – нема́(є) з чим, ні з чим.
II. Нечто́, *нрч.* (*народн.*) – (*ничего*) ніч́ого; (*вестимо*) звича́йно, звісно, а звісно, авже́ж; (*пожалуй*) (не)ха́й і так; (*ладно*) гара́зд, ну-ну́. *Дать то бы* **-то́***, да было бы за что* – да́ти не ва́жко (не стра́шно), аби́ було́ за́ що. «*Бывал ли ты в Москве*?» – «**-то́**» – «Чи ти бува́в у Москві́?» – «Звича́йно (Авже́ж, Звісно)». «*Берёшь, что ли, полтину*?» – «**-то́***, давай*» – «Бере́ш півкарбо́ванця,чи що?» – «Гара́зд (Ну-ну́), дава́й».
Нечу́вственность – непочутте́вість, несенсуа́льність (-ости).
Нечу́вственный – непочутте́вий, несенсуа́льний.
Нечувстви́тельно, *нрч.* – 1) нечутли́во, нечу́ло; 2) непомі́тно; недіткли́во; безбо́лісно. *Срв.* **Нечувстви́тельный.**
Нечувстви́тельность – 1) нечутли́вість, нечу́лість; 2) непомі́тність; недіткли́вість; безбо́лісність (-ости). *Срв.* **Нечувстви́тельный.**
Нечувстви́тельный – 1) нечутли́вий, нечу́лий. **-ный** *к чему* – нечутли́вий, нечутки́й до чо́го. [Нечутли́вий до вся́кої втіхи світово́ї (Л. Укр.). Потрі́бно, щоб шко́ла роби́ла

нечутли́вою свідо́мість діте́й до релігі́йних казо́к (Азб. Комун.)]. **-ный** *к боли* – нечутли́вий до бо́лю; невразли́вий, безбо́лісний. [Таки́й безбо́лісний чоловік, що йому́ до чужо́го ли́ха ба́йдуже (Сл. Гр.)]; 2) (*незаметный*) непомі́тний; (*не резко ощутительный*) недіткли́вий; (*безболезненный*) безбо́лісний. [Покара́в його́ ду́же недіткли́вим спо́собом (Маковей)].
Нечу́вствование – непочува́ння чого́. [Нічо́го непочува́ння (Виннич.)].
Нечу́й, *см.* **Метли́ца 2 в.**
Нечу́й-ве́тер, *бот.* Hieracium Pilosella L. – нечу́й-ві́тер (-тра *и* -тру).
Нечу́ткий – нечутки́й, нечутли́вий, нечу́йний, нечу́лий. **-кий** *к чему* – нечутли́вий, нечутки́й до чо́го.
Нечу́тко, *нрч.* – нечу́тко, нечутли́во, нечу́йно, нечу́ло.
Нечу́ткость – нечу́ткість, нечутли́вість, нечу́йність, нечу́лість (-ости).
Не́што, *нрч.* (*народн.*) – (*разве*) хіба́, чи-ж, (*неужели*) невже́, (*будто*) або́, або́-ж. [Чи-ж я не ма́ю пра́ва на це? (Крим.). «А на́що-ж усі вча́ться?» – «Або́ я ві́даю?» (Л. Укр.)].
Нешто́, *см.* **II. Нечто́.**
Нешу́точность – нежарто́вість, нежартли́вість, (*не шутка*) не жа́рт (-ту), (*серьёзность*) серйо́зність, пова́жність (-ости).
Нешу́точный – нежартови́й, нежартли́вий, (*серьёзный*) серйо́зний, пова́жний. **-ное** *дело* – не жа́рти, непере́ливки; [Та це-ж непере́ливки: зароби́в хлі́ба, а довезти́ не мо́жна (Бердянщ.)].
Нешутя́, *нрч.* – не жарту́ючи, не в жа́рт, без жа́рту, (*в самом деле*) наспра́вжки, (*серьёзно*) серйо́зно, пова́жно.
Неща́дно, *нрч.* – неща́дно, безща́дно, без поща́дку, безпоща́дно, нещади́мо, немилосе́рдно, без жалю́, лю́то. [Ма́ти взяла́ її лупцюва́ти неща́дно (Крим.). Чабани́ нещади́мо ріжуть ове́ць (Мова)]. *Бить* **-но** *кнутом* (*стар.*) – без поща́дку би́ти батога́ми.
Неща́дность – неща́дність, безща́дність, безпоща́дність, немилосе́рдність (-ности).
Неща́дный – неща́дний, безща́дний, безпоща́дний, немилосе́рдний.
Не́щечко, *народн.* – де́щиця; *срв.* **I. Не́что.**
Неэконо́мно, *нрч.* – неекон́омно, неоща́дно.
Неэконо́мность – неекон́омність, неоща́дність (-ности).
Неэконо́мный – неекон́омний, неоща́дний.
Неэлега́нтно, *нрч.* – неелега́нтно.
Неэлега́нтность – неелега́нтність (-ности).
Неэлега́нтный – неелега́нтний, (*зап.*) неелега́нтський.
Неэнерги́чно, *нрч.* – неенергі́йно.
Неэнерги́чность – неенергі́йність (-ности).
Неэнерги́чный – неенергі́йний.
Неэстети́ческий – неестети́чний.
Неэстети́чно, *нрч.* – неестети́чно.
Неэстети́чность – неестети́чність (-ности).
Неэстети́чный – неестети́чний.
Неэти́чно, *нрч.* – нееті́чно, немора́льно.
Неэти́чность – нееті́чність, немора́льність (-ности).
Неэти́чный – нееті́чний, немора́льний.
Неэффе́ктно, *нрч.* – неефе́ктно.
Неэффе́ктность – неефе́ктність (-ности).
Неэффе́ктный – неефе́ктний.
Не́ю, *см.* **Ней 2.**
Нея́ (*по стар. правоп.*), *см.* **Неё.**
Неяви́вшийся – неприбу́лий. **-шаяся** *сторона*, *юрид.* – неприбу́ла сторона́; сторона́, що не з'яви́лася (не ста́ла на суд).
Нея́вка – 1) (*неприбытие*) неприбува́ння, *оконч.* неприбуття́ (-ття́); (*неприход*) неприхі́д (-хо́ду); нестава́ння, *оконч.* неста́ння́. **-ка** *в суд* – неприбуття́ (неста́ння́) на суд. **-ка** *на работу* – неприбуття́ (неста́ння́) на робо́ту. *За* **-кой** *кого* – через неприбуття́ *и т. п.* кого́, (через те,) що не з'яви́вся (не прибу́в) хто; бо не з'яви́вся (не прибу́в) хто. *При* **-ке** *кого* – в ра́зі неприбуття́ *и т. п.* кого́, якщо́ (коли́, як) не з'я́виться (не прибу́де, *в наст.*: не з'явля́ється, не прибува́є, *в прошл.*: не з'яви́вся, не прибу́в) хто; 2) (*непред'явленце*) неподава́ння, *оконч.* непода́ння́ (-ння́), непо́каз (-зу) чого́.
Нея́вленный – нея́влений; (*незаявленный*) незая́влений.
Нея́вный – нея́вний, невиди́мий, неочеви́дний.
Нея́вственно, *нрч.* – нея́сно, невира́зно, нерозбі́рно, нерозбі́рливо.

Нея́вственность – нея́сність, невира́зність, нерозбі́рність, нерозбі́рливість (-ости).
Нея́вственный – нея́сни́й, невира́зний, нерозбі́рний, нерозбі́рливий.
Нея́де́ние – неїді́ння, неї́дження, неї́жа. [Фізи́чні му́ки від неїді́ння (Крим.)].
Неядови́тость – 1) неотру́йність, неотру́тність; 2) (*перен.*) нев[у]щи́пливість (-ости).
Неядови́тый – 1) неотру́йний, неотру́тний; 2) (*перен.*) нев[у]щи́пливий.
Нея́ркий – неяскра́вий, (*реже*) неяркий, (*неясный*) нея́сни́й, (*неблестящий*) неблиску́чий, (*нежаркий, беспламенный*) нея́рий.
Нея́рко, *нрч.* – неяскра́во, (*реже*) нея́рко; нея́сно; неблиску́че; нея́ро; *срв.* **Нея́ркий.**
Нея́ркость – неяскра́вість, (*реже*) нея́ркість; нея́сність; неблиску́чість; нея́рість (-ости); *срв.* **Нея́ркий.**
Нея́сно, *нрч.* – 1) нея́сно, (*тускло*) тьмя́но; (*(с)мутно*) каламу́тно, му́тно. [Со́нце сві́тить яко́сь нея́сно (Брацл.). На столі́ каламу́тно біліли дві тарі́лки (Коцюб.). В голові́ каламу́тно зача́в виринáти яки́йсь невідо́мий вірш (Крим.)]; 2) невира́зно; нерозбі́рно; нея́сно. [Щось шепо́чуть удво́х, та невира́зно так, ні́чо́го не чу́ти мені́ (Кониськ.). Крізь сон гово́рить він скоре́нько й невира́зно (Васильч.). Невира́зно мелька́ли ве́рби й телегра́фні стовби́ (Коцюб.). В а́втора про це ви́словлено невира́зно (Грінч.)]; 3) нея́сно, не вира́зно, незрозумі́ло. *Срв.* **Нея́сный**; 4) (*сказ. безл. предл.*) нея́сно. *Мне* **-но** – мені́ нея́сно.
Нея́сность – 1) (*качество, свойство*) – а) нея́сність, (*тусклость*) тьмя́ність; (*(с)мутность*) каламу́тність, му́тність (-ности). [Ве́чір мрі́йно обійма́в си́нє не́бо, все обертáючи на нея́сність і мрі́ння (Гоголь)]; б) невира́зність; нерозбі́рність; нея́сність (-ности). [Невира́зність політи́чного стано́вища в Німе́ччині, нея́сність у спра́ві пози́ки (Пр. Правда)]; в) нея́сність, невира́зність, незрозумі́лість (-ости). *Срв.* **Нея́сный**; 2) (*неясное*) нея́сність, невира́зність, незрозумі́лість, нерозбі́рність, (*чаще*) нея́сне́ (-но́го), невира́зне, незрозумі́ле, нерозбі́рне (-ного). *В этом произведении много* **-тей** – в цьому́ тво́рі бага́то нея́сного (невира́зного, *сомнительного*: непе́вного).
Нея́сный – 1) (*несветлый, нечистый*) нея́сни́й, (*тусклый*) тьмя́ний, (*сумрачный*) те́мрявий; (*(с)мутный*) каламу́тний, му́тни́й. [Нея́сни́й день (Брацл.). Нея́сне сві́тло (Київ). Те́мрявий світ зимово́го дня (Грінч.). Лі́ни́ва па́м’ять, важка́ й каламу́тна (Коцюб.)]; 2) (*неотчётливый, невнятный*) невира́зний, (*неразборчивый*) нерозбі́рний, (*неопределённый*) нея́сний; (*неверный, безотчётный*) непе́вний. [О́браз людéй, блі́ди́х, невира́зних, як з гобеле́нів (Коцюб.). Їй мули́ло се́рце яке́сь невира́зне почуття́ (Л. Укр.). Чу́ти було́ які́сь невира́зні спі́ви (Грінч.). Глухі́, невира́зні чутки́ (Грінч.). Невира́зні хоті́ння та неофо́рмлені пра́гнення (В. Підмог.). Нея́сні о́бриси яру́ги (Велз). Нея́сний ше́піт (Едґ. По). Пливу́ть які́сь нея́сні сни (Сосюра)]. **-ные** *мечты* – невира́зні (непе́вні) мрі́ї. [Стою́ я у мрі́ях непе́вних (Л. Укр.)]; 3) (*непонятный*) нея́сний, невира́зний, незрозумі́лий. **-ное** *выражение* – нея́сний (непе́вний) ви́слів. **-ное** *значение слова* – нея́сне (невира́зне) зна́чення сло́ва.
Нея́сыть – 1) Strix aluco L. – сі́ра сова́; 2) *см.* **Не́насыть 1.**
Ни – 1) *союз* – а) ні, (*экспрессивнее*) ані. [Круго́м ні били́ни! (Шевч.). На не́бі нема́ ні зорі́ (Л. Укр.). На си́ньому не́бі ані хмари́ночки (Н.-Лев.)]. *У него* **ни** *копейки денег* – у йо́го ні ше́ляга (гро́шей), (*шутл.*) у йо́го ані копі́я. **Ни** *даже* – ні (ані) на́віть. [А що він за це оде́ржував? – Ні на́віть нале́жної поша́ни (Кінець Неволі)]. **Ни** *души* – ні ду́ха (живо́го), ні (живо́ї) душі́, ні люди́ни. [Добіга́ до полони́ни ві́ла… ле́ле бо́же! там нема́ ні ду́ха, ті́льки чо́рна вся трава́ од кро́ви (Л. Укр.). Ні душі́ ні в ві́кнах, ні круг ха́ти не ви́дно (М. Рильськ.). Нігде́ ні живо́ї душі́ (Н.-Лев.). Ні люди́ни круго́м (Остр. Скарбів)]. *На улице* **ни** *души* – на ву́лиці (а)ні душі́ ((а)ні ду́ха живо́го, нікогі́сінько, (*фам.*) ані ля́лечки). **Ни** *духу* (*нет*) – нічогі́сінько (нема́). **Ни** *капли, см.* **Ка́пля 2**. **Ни** *крошки, см.* **I. Кро́шка 1**. **Ни** *малейшей надежды и т. п.* – (ані) найме́ншої наді́ї *и т. п.*; *срв.* **Мале́йший.** **Ни** *с места, см.* **Ме́сто 1**. **Ни** *слова* – а) ні (ані) сло́ва, (*как в рот воды набрал*) (а)ні па́ри з уст. [Ні сло́ва не мо́вить, мовчи́ть (Л. Укр.). Вона́-ж ні па́ри з уст – і гля́нула знена́цька (М. Рильськ.)]. *Не произнёс* **ни** *слова* – ні (і) сло́ва не промо́вив (не ви́мовив), і па́ри з уст не пусти́в. [Ніхто́ й сло́ва не промо́вить (Шевч.)]; б) (*молчать*!) ні сло́ва!; *см. ещё* **Нигугу́**. *Не говоря* **ни** *слова* – не мо́влячи й сло́ва. **Ни** *боже мой*! – далебі́, ні! бігме́, ні!, (*и думать нечего*) і га́дки (ду́мки) (тако́ї) не ма́й, і ду́мати не гада́й, і ду́мку поки́нь. **Ни** *гугу, см.* **Нигугу́**. **Ни** *в жизнь*, (*народн.*) **ни** *в жисть, см.* **Ничто́** (**Ни** *за* **что**). **Ни** *в зуб не знать* – нічогі́сінько (ні бе, ні ме) не зна́ти. **Ни** *один не* – жа́дний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* жа́ден) не, (*значительно реже*) жо́дний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* жо́ден) не *и* (*очень редко*) ні жа́[о́]дний (ні жа́[о́]ден) не, ні оди́н не; (*никто*) ніхто́ не; *срв.* (*ниже*) **Ни** *единый и см.* **Оди́н.** [Ласка́ве теля́тко дві ма́тки ссе, а лихе́ жа́дної (Номис). З го́рла мого́ не вихо́дить і жа́дного зву́ка (Дніпр. Ч.). Обле́сник жа́ден не знав тебе́ (Грінч.). (Ві́тер) жо́дного села́,

хати́нки не мина́є (П. Тичина). Без брехні́ ні жо́ден чолові́к не сва́тався (Квітка). Ніко́ли ні жо́дної душі́ не обі́див (ЗОЮР І). Ні одна́ ще зоря́ не була́ така́ га́рна (Л. Укр.). Ні оди́н співе́ць її не всла́вив і ні оди́н мисте́ць не змалюва́в (Л. Укр.)]. **Ни** *один этого не говорит* – ніхто́ (жа́дний, жа́ден) цьо́го не ка́же. *У него много книг, но он не прочёл* **ни** *одной* – в йо́го (він ма́є) бага́то книжо́к, але́ (та) він не прочита́в жа́дної (ні о́дної, і о́дної). **Ни** *единый* – жа́дний, жадні́сінький, ні одні́сінький, (*шутл. или торж., напыщ.*) ніже́ єди́ний. [Всіх пере́різали, не втік ніже́ єди́ний католи́к (Шевч.)]. **Ни** *на кого*, **ни** *на ком*, **ни** *с кем и т. п., см.* **Никто́**. **Ни** *на что*, **ни** *на чём*, **ни** *с чем и т. п., см.* **Ничто́**. **Ни** *за что* (*на свете*), *см.* **Ничто́**. **Ни** *к чему, нрч., см.* **Никчему́**. **Ни** – **ни** (*при перечислении*) – ні – ні, ні – ані, ані – ні, ані – ані, ні (ані) – (а) ніже́. [Ні ба́тька, ні не́ньки: одна́, як та пта́шка в дале́кім краю (Шевч.). Ні ру́ху, ні люде́й (М. Рильськ.). Ні бо́га, ні чо́рта (П. Тичина). Як не було́ ще ні́чо́го: буття́ й небуття́, ні ете́ру, ні не́ба (Л. Укр.). Ні на землі́, ні в пе́клі, ні в раю́ він (Да́нте) не забу́в своє́ї Беатрі́че (Л. Укр.). Він не забу́в його́ (со́нце) ні в те́мряві пону́рій, ані при ха́тньому бага́тті (Л. Укр.). Ані би́тись, ні втекти́ (Рудан.). Ані зу́стрічи, ні про́воду, без мети́ і навмання́ (М. Рильськ.). Не дошкуля́ють тут нас ані А́встер, ні те честолю́бство, ані пропа́сниці лю́ті, ні сме́рти осі́нній ужи́нок (М. Зеров). Ані вста́ти, ані сі́сти (Сл. Гр.). Я ні тро́хи не хо́чу запере́чити ані висо́кої літерату́рної ва́ртости (цих) тво́рів, ані ваги́ їх в істо́рії на́шого літерату́рного ру́ху, ані їх вели́ких за́слуг (Грінч.). Не мина́йте ані ти́тла, ні́же тії́ ко́ми (Шевч.)]. **Ни** *этот*, **ни** *никакой* – ні цей і нія́кий. **Ни** *он*, **ни** *никто* – ні він і ніхто́. **Ни** *тебе*, **ни** *никому* – ні тобі́ і ніко́му; ні тобі́, ні кому́. **Ни** *да,* **ни** *нет, см.* **Нет 2**. **Ни** *так,* **ни** *сяк* – ні так, ні сяк; ні сяк, ні так. **Ни** *так,* **ни** *сяк,* **ни** *этак* – ні сяк, ні так, ні о(н)та́к; ні сяк, ні та́кечки (ні онта́кечки). **Ни** *тот,* **ни** *другой* – ні той, ні той. **Ни** *туда,* **ни** *оттуда* – ні туди́, ні звідти. **Ни** *туда,* **ни** *сюда* – ні туди́, ні сюди́. **Ни** *дать,* **ни** *взять какой кто* – досто́ту (достеме́нно, достеменні́сінько, існі́сінько, точні́сінько) яки́й хто, і спе́реду й збо́ку яки́й хто, чисті́сінький, достеменні́сінький, існі́сінький, точні́сінький, (*вылитый*) ви́капаний хто. [У жупа́ні – круго́м па́ні і спе́реду й збо́ку (Шевч.)]. **Ни** *кожи,* **ни** *рожи, см.* **Ко́жа 1**. **Ни** *из короба,* **ни** *в короб, см.* **Ко́роб 1**. **Ни** *рыба,* **ни** *мясо, см.* **Мя́со.** **Ни** *к селу,* **ни** *к городу* – ні до ладу́, ні до при́кладу; ні сі́ло, ні впа́ло, (*грубо*) ні к лі́су, ні к бі́су; ні для на́шої вну́чки, ні для ба́биної су́чки; (*некстати*) не до ре́чи, недоре́чно; як Пили́п з коноп́ель, як соба́ці п'я́та нога́. **Ни** *то,* **ни** *сё* – ні те, ні се; ні сяко́ї, ні тако́ї; (*шутл.*) ні те́є, ні оне́є. [Ви така́ ось, – ні те, ні се (Влизько)]. **Ни** *с того,* **ни** *с сего* – ні з то́го, ні з сьо́го; ні сі́ло, ні впа́ло; з до́брого ди́ва. [Він ра́птом ні з то́го, ні з сьо́го здрига́вся (М. Хвильов.). А він – ні сі́ло, ні впа́ло – причепи́вся до ме́не (Грінч.). Одного́ ра́зу сей ду́рень їй ка́же так – ні сі́ло, ні впа́ло: «чи ви-б мене́ не одружи́ли?» (Грінч.)]. **Ни** *за что,* **ни** *про что* – ні за́ що, ні про́ що; дарма́, ду́рно; б) (*перед сказ. в уступит. предлож.*) (*изредка*) не, (*обычно конструкции с*) хоч. *Где* **ни** – хоч де, хоч-би де́, хоч де́-б, (*изредка*) де не. [І де вже я не ходи́в, де вже не моли́вся, але́, ви́дно, жа́ден бог не змилосерди́вся (Рудан.)]. *Где бы* **ни** – хоч би де́, хоч де́-б, (*изредка*) де-б не. *Где бы вы* **ни** *были, я вас найду* – хоч-би де́ ви були́, я вас знайду́. *Где бы то* **ни** *было, где* **ни** *есть* – аби́-де, бу́дь-де, (*диал.* бу́длі-де), де припаде́, де тра́питься. *Как* **ни,** *как бы* **ни,** *как* **ни** *попало, см.* **Как 4.** *Как он* **ни** *умён, как он* **ни** *был умён* – хоч яки́й він розу́мний, хоч яки́й він був розу́мний. *Как вы* **ни** *остерегайтесь* – хоч-би я́к ви стерегли́ся (берегли́ся). *Уж как* **ни**, *как бы ни* (*было*), *а..., см.* **Как 2**. *Как бы то* **ни** *было* – хоч-би (там) я́к, хоч-би (так) що́, бу́дь-як-бу́дь, бу́дь-що-бу́дь. [Бу́дь-що-бу́дь, це́рква мі́сце публі́чне (Франко)]. *Какой* **ни** – хоч яки́й, хоч-би яки́й, хоча́-б яки́й, (*изредка*) яки́й не. *Какой* **бы** *ни, какой бы то* **ни** *было, см.* **Како́й 2**. *Без какого и т. п. бы то* **ни** *было* – без бу́дь-яко́го, без нія́кого *и т. п.* [На́ша боротьба́ про́ти націоналі́зму му́сить бу́ти безумо́вна і без нія́ких застере́жень (М. Скрипн.)]. *Какой* **ни** *есть* – аби́-яки́й, бу́дь-яки́й, (*диал.* бу́длі-який), яки́й припаде́, яки́й тра́питься, (*раскакой*) пере́який. *Когда* **ни** – хоч коли́, хоч-би коли́, хоч коли́-б, (*изредка*) коли́ не. [Хоч коли́ прии́ду, до те́бе, тебе́ вдо́ма нема́ (Київ). Коли́ не прии́деш до те́бе, то пуття́ не ба́чиш (Мова)]. *Когда бы* **ни,** *см.* **Когда́ 3**. *Когда бы то* **ни** *было* – аби́-коли́, бу́дь-коли, (*диал.* бу́длі-коли), коли́ припаде́, коли́ тра́питься. *Который бы* **ни** *было, см.* **Кото́рый-нибу́дь.** *Кто* **ни** – хоч хто́, хоч-би хто́, хоч хто́-б, (*изредка*) хто-б не. *С кем* **ни** *говорил, к кому* **ни** *обращался, все отвечали мне одно и то же* – з ким (ті́льки) я не говори́в (не розмовля́в), до ко́го не зверта́вся (не вдава́вся), всі відповіда́ли мені́ те са́ме. *Кто бы* **ни**, *кто бы то* **ни** *было, см.* **Кто 3**. *Куда* **ни** – хоч куди́, хоч де́, хоч-би куди́, хоч-би де́, хоч куди́-б *и т. п.*, (*изредка*) куди́ не, де не; (*каким путём*) хоч кудо́ю, хоч куди́; хоч-би кудо́ю, хоч-би куди́, (*изредка*) кудо́ю не, куди́ не. [Хоч куди́-б пішо́в я, всі думки́ – про те́бе (Крим.). Де не піду́ я, всю́ди твій розу́мний лю́бий по́гляд ся́є (Л. Укр.)]. *Куда* **ни** *пойду, где* **ни** *бываю, я встречаю этого человека* – хоч-би куди́ пішо́в, хоч-би де́

був, я зустріча́ю цю люди́ну. *Куда бы* **ни,** *куда бы то* **ни** *было, куда* **ни** *есть, куда* **ни** *кинься, куда* **ни** *шло, см.* **Куда́ 3**. *Сколько* **ни** – хоч скі́льки, хоч-би скі́льки, хоч скі́льки-б, (*изредка*) скі́льки не. [Скі́льки літ не пройде́, – під осі́нніми зо́рями умира́тиме в ща́сті пливе́ць (М. Рильськ.)]. *Сколько бы* **ни** – хоч-би скі́льки, хоч скі́льки-б, (*изредка*) скі́льки-б не. [Скі́льки-б те́рну на тії вінки́ не стяли́, ще зоста́неться ці́ла дібро́ва (Л. Укр.)]. *Сколько бы то* **ни** *было*, *сколько* **ни** *есть* – аби́-скільки, бу́дь-скільки, скі́льки є, скі́льки припаде́, скі́льки тра́питься. *Что* **ни** – хоч що́, хоч-би що́, хоч що́-б, (*изредка*) що не. *Что* **ни** *сделает, всё неудачно* – хоч що́ зро́бить (хоч-би що́ зроби́в), усе́ невда́ло. *Кто что* **ни** *говори* – хоч-би хто́ що каза́в. *Что он* **ни** *говорил, его не послушали* – хоч що́ (вже) він каза́в (говори́в) *или* чого́ (вже) він не каза́в (не говори́в), його́ не послу́хали. *Что бы* **ни** – хоч-би що́, хоч що́-б, (*изредка*) що-б не. [Спра́вжніх чуд не бува́є, хоч-би що́ там ви говори́ли (Велз)]. *Что бы то* **ни** *было* – аби́-що, бу́дь-що, (*диал.* бу́длі-що), хоч що́, хоч-би що́, що припаде́, що тра́питься. *Во что бы то* **ни** *стало* – хоч-би (там) що́, хоч-би що́ там було́, хоч що-бу́дь, бу́дь-що-бу́дь. [По́льський уря́д ухвали́в хоч що-бу́дь поверну́тися «лице́м до мо́ря» (Пр. Правда)]. *Что* **ни** *на есть лучший* – як-найкра́щий, що-найкра́щий, як-найлі́пший, що-найлі́пший; 2) *нрч.* – ні, (*зап., нелитер.*) нє; *срв.* **Нет 2**. **Ни-ни** – ні-ні́, анін́і, аніже́. [Ті́льки щоб свої зна́ли: щоб нача́льство ні-ні́ (Ледянко). Не руш! анін́і! (Липовеч.). «Із-за Німа́ну ви отрима́ли щось?» – «Нічо́го, анін́і!» (М. Рильськ.). Сиди́ ти́хо! аніже́! (Липовеч.)].

Нибу́дь, *част. Где***-нибу́дь** – де, десь, де-не́будь, (*где бы то ни было*) бу́дь-де. *Как***-нибу́дь,** *см.* **Как 4** *и* **5**. *Какой***-нибу́дь,** *см.* **Како́й 2**. *Когда***-нибу́дь,** *см.* **Когда́ 2**. **Кото́рый-нибу́дь,** *см.* **Кото́рый-нибу́дь.** *Кто***-нибу́дь,** *см.* **Кто 3**. *Куда***-нибу́дь,** *см.* **Куда́ 3**. *Сколько***-нибу́дь** – скі́лькись, скі́льки-не́будь, скі́льки; *см.* **Ско́лько.** *Что***-нибу́дь** – що, щось, що-не́будь; *см.* **Что.**

Ни́ва – (*в прямом и перен. знач.*) ни́ва, (*только в прям. знач., соб.*) нив'я́ (-в'я́), (*побольше, только в прям. знач.*) лан (-ну), (*отдельная полоса, редко*) лани́на, (*поле, участок*) по́ле, (*вспаханная пашня*) ріллі́ (-ллі́). [Ори́ся-ж ти, моя́ ни́во, до́лом та горо́ю (Шевч.). Он ла́тані ни́ви, на́че плахти́, – навкруги́ розляглі́сь (Л. Укр.). Гей, дзвін гуде́ – izда́леку, думки́ пряде́ – над ни́вами (П. Тичина). На літерату́рній ни́ві (М. Зеров). Дале́кий гай, що важко́ю сму́гою сині́в на тлі жо́втого нив'я́ (Корол.). Ході́м на лан жи́то жа́ти (Шевч.). Рі́дний лан (Філян.). Іду́ть вони́ те́мним лі́сом, бу́йними ланами́ (Рудан.). Тума́н, тума́н по лани́ні (Лукаш.). Оце́ – моє́ по́ле, а це – його́ (Брацл.). На по́лі украї́нського письме́нства (Коцюб.). Став чолові́к над чо́рною рілле́ю, як не́бо, го́рдий, си́льний, як земля́ (П. Филип.)]. *Красная* **-ва** (*перен.*) – Черво́на Ни́ва.

Нивел(л)и́р – нівелі́р, спадомі́р (-ра).

Нивел(л)и́рный – нівелі́рний, спадомі́рний.

Нивел(л)и́рование – нівелюва́ння, зрі́внювання (-ння); *срв.* **Нивел(л)и́ровать.**

Нивел(л)и́ровать – нівелюва́ти, *сов.* знівелюва́ти кого́, що; (*сравнивать, уравнивать*) рівня́ти, зрі́внювати, *сов.* зрівня́ти кого́, що. [Знівелюва́ти всі підвла́дні на́ції (Крим.)]. **Нивел(л)ированный** – (з)нівельо́ваний; зрі́вняний. **-ться** – нівелюва́тися, бу́ти нівельо́ваним, *оконч.* знівельо́ваним *и т. п.*

Нивел(л)иро́вка – 1) (*действие*) нівелюва́ння, *оконч.* знівелюва́ння; рівня́ння, зрі́внювання, *оконч.* зрівня́ння; *срв.* **Нивел(л)и́ровать**; 2) (*качество действия*) нівелюва́ння, нівельо́вання.

Нивел(л)иро́вщик – 1) нівелі́рник, спадомі́рник; 2) *см.* **Нивел(л)я́тор.**

Ниве(л)ля́тор – нівеля́тор (-ра).

Нивел(л)я́торский – нівеля́торський.

Нивел(л)яцио́нный – нівеляці́йний.

Нивел(л)я́ция – 1) (*действие*), *см.* **Нивел(л)иро́вка**; 2) (*и действие и результат*) нівеля́ція.

Ни́весть, *см.* **Не́ве́сть.**

Ни́вка – ни́вка, лано́к (-нка́), пі́льце, польце́, по́лечко, (*зап.*) пі́лько; *срв.* **Ни́ва.** [Ой ми ни́вку ви́орем, ви́орем! (Метл.). Присі́яв і гре́чки лано́к (Манж.). Засі́яв чолові́к про́сом польце́ (Основа 1862). Не плач, не плач, перепі́лко, вже не пі́демо в твоє́ пі́лько (Голов.)].

Ни́вный – ни́в'яний, ланови́й, польови́й, пі́льний; *срв.* **Ни́ва.**

Ниво́з – ніво́з (-за), сні́жень (-жня).

Ни́воросль, *см.* **Злак. -ли** – пашня́, па́шні (-шень).

Ни́вочка – ни́вочка, ни́вонька, лано́чок (-чка), по́лечко, по́ленько; *срв.* **Ни́ва.**

Нивяни́к, *бот.* Chrysanthemum Leucanthemum L. – короли́ця, (бі́лий) рома́н (-ну́), роме́н-зі́лля (-лля), Іва́н-трава́, мару́на (польова́), со́нечко, золотоцві́т (-ту), тарі́лочка.

Нивя́нка, *бот.* Dryas octopetala L. – курі́п'яча трава́.
Ни́вяный, *см.* **Ни́вный.**
Нигде́, *нрч.* – ніде́, (*зап.*) нігде́. [Ще тре́ті пі́вні не співа́ли, ніхто́ ніде́ не гомоні́в (Шевч.). Ніде́ він не міг знайти́ споко́ю (Грінч.). Ніщо́ ніде́ не пропада́є (Самійл.). Нема́ нігде́ прої́зду (Рудан.). На землі́ нігде́ нема́ святи́ні (Л. Укр.). Він нігде́ не ба́чив гадю́ки (Мирний)]. *Решительно* **-де́** – аніде́. [Аніде́ йому́ не талани́ло (Крим.)].
Нигили́зм – нігілі́зм (-ну).
Нигили́ст, -стка – нігілі́ст, нігілі́стка.
Нигилисти́чески, *нрч.* – нігілісти́чно. [Люксембурґія́нство нігілісти́чно ста́вилося до націона́льного пита́ння (М. Скрипн.)].
Нигилисти́ческий – нігілісти́чний. [Нігілісти́чне весі́лля тим до́бре, що воно́ деше́ве (Н.-Лев.)].
Нигугу́, *междом.* – ні чичи́рк, (а)ні чичи́рк, (а)ні па́ри з уст, ані мур-му́р, (*зап.* ані мру-мру́), ані теле́нь. [Кажи́ ти, Яре́мо, а ти, Хо́мо, ні чичи́рк! (Костомар.). Ні чичи́рк! і дух притаї́в (Номис). Я ніко́му ні чичи́рк (Крим.). Буржуа́зні льока́ї похова́лись, ані чичи́рк (Сосюра). Мовчи́ мені́! ані мур-му́р! (Липовеч.). І всі уря́д постава́ли, ні́би без'язи́кі, ані теле́нь (Шевч.)].
Нижа́йше, *нрч.* – найни́жче, (*сильнее*) як-найни́жче, (низе́нько) низе́нько; найпокі́рні́ше, найуклі́ні́ше; *срв.* **Нижа́йший.** [Її́ ми віта́ли й низе́нько вклоня́лись (Л. Укр.)].
Нижа́йший – 1) найни́жчий, (*сильнее*) як-найни́жчий. **-ший** *поклон* – найни́жчий (низе́нький) поклі́н (-ло́ну); 2) (*наипокорнейший*) найпокі́рні́ший, найуклі́ні́ший. **-шее** *почтение*! *моё* **-шее**! – моє́ пова́жання! найуклі́нніше пова́жання! **-ший** *слуга* – найпокі́рні́ший слуга́.
Ни́же – 1) (*сравн. ст. от прлг.* **Ни́зкий**) – а) ни́жчий від ко́го, від чо́го, за ко́го, за що, ніж (як) хто, що; (*меньше*) ме́нший; (*о голосе*) ни́жчий, товсті́ший, гру́бший. *Он* **-же** *меня ростом* – він ни́жчий (ме́нший) за (від, про́ти) ме́не на зріст. *Суммы* **-же** *ста рублей* – су́ми ме́нші, як сто карбо́ванців. *Температура* **-же** *нуля* – температу́ра ни́жча від нуля́ (*и* ни́жче нуля́). *Цены на хлеб ещё* **-же** – ці́ни на хліб ще ни́жчі (ме́нші). *Это* **-же** *его достоинства* – це ни́жче (від) його́ гі́дности. *Это* **-же** *всякой критики* – це (стої́ть) поза вся́кою кри́тикою, це ни́жче за вся́ку кри́тику. *Всё* **-же** *и* **-же** – (все) ни́жчий та (і) ни́жчий, (*с каждым разом*) що-ра́з(у) (чим-ра́з, де-да́лі) ни́жчий (-ча, -че; *мн.* -чі) *и т. п.* *Становиться всё* **-же** *и* **-же** – що-ра́з (чим-раз, де-да́лі) ни́жчати *и т. п.* **-же** *всех* – ни́жчий за всіх, від усі́х; найни́жчий, (*сильнее*) як-найни́жчий, що-найни́жчий *и т. п.* *Становиться, стать* **-же** – ни́жчати, пони́жчати, (*уменьшаться*) зме́ншуватися, зме́ншитися; роби́тися ни́жчим, ме́ншим *и т. п.* (*в определённой глаг. форме предпочтительнее им. п.*: ро́биться ни́жчий, ни́жча *и т. п.*); б) ни́жчий, (*меньше*) ме́нший, (*хуже*) гі́рший, (*проще*) прості́ший, (*незнатнее*) незначні́ший, (*вульгарнее*) вульга́рні́ший; в) ни́жчий, ниці́ший, (*недостойнее*) негі́дні́ший, (*подлее*) підлі́ший, (*позорнее*) гане́бні́ший. *Срв.* **Ни́зкий**; 2) (*сравн. ст. от нрч.* **Ни́зко**) – а) ни́жче; (*о рубке, стрижке ещё*) прикрі́ше. *О чём сказано* **-же** – про що ска́зано ни́жче (*и* по́нижче). *Смотри* **-же** – диви́ся ни́жче. *Тоном* **-же** – на (оди́н) тон ни́жче. **-же** *взять* (*прицеливаясь*) – пони́зи́ти. [На два ца́лі лиш пони́зив, та й і ша́пки не ізби́в (Рудан.)]. *Всё* **-же** *и* **-же** – все ни́жче та (і) ни́жче, (*с каждым разом*) що-ра́з(у) (чим-ра́з, де-да́лі) ни́жче. *Как можно* **-же** – як-найни́жче *и т. п.*; як(о)-мо́га ни́жче *и т. п.* **-же** *травы, тише воды* – а) *нрч.* – ни́жче (від) трави́, ти́х(і)ше (від) води́; б) *прлг.* – ни́жчий від трави́, тих(і)ший від води́; б) ни́жче, (*вульгарнее*) вульга́рні́ше; в) ни́жче, ниці́ше, (*недостойнее*) негі́дні́ше, (*подлее*) підлі́ше, (*позорнее*) гане́бні́ше. *Срв.* **Ни́зко**; 3) *предл. с род. п.* – ни́жче кого́, чого́. [Ни́жче поро́га, серед збу́рених хвиль (Загірня)]. **-же** *колена* – ни́жче колі́на. *Продавать вещь* **-же** *её стоимости* – продава́ти річ деше́вше (ни́жче) від її́ ва́ртости. *Ртуть упала в градуснике* **-же** *нуля* – живе́ срі́бло спусти́лося (*диал.* орту́ть спусти́лася) в гра́дуснику ни́жче (від) нуля́. **-же** *точки замерзания* (*на термометре*) – ни́жче (від) ри́си (лі́нії) замерза́ння. **-же** *Киева* (*по течению Днепра*) – ни́жче Ки́їва, по́нижче Ки́їва; 4) (*в сложении*) ни́жче.
Ниже́, *союз* (*стар.*) – ніже́, аніже́, (а)ні, (*ни даже*) ні (ані) на́віть; *срв.* **Ни 1.**
Нижеизло́женный – нижчеви́кладений, нижчеперека́заний, нижчепо́даний, ви́кладений *и т. п.* ни́жче (да́лі).
Нижеиз'ясне́нный – нижчез'ясо́ваний, з'ясо́ваний ни́жче (да́лі).
Нижеимено́ванный – нижчена́званий, нижченайменов́аний, на́званий, наймено́ваний ни́жче (да́лі).
Нижеисчи́сленный – нижчезлі́чений, нижчезрахо́ваний, (*перечисленный*) нижчеперелі́чений, нижчеперерахо́ваний, (*о мног.*) нижчеполі́чений, нижчепорахо́ваний;

злі́чений *и т. п.* ни́жче (да́лі).
Нижележа́щий (*о месте*) – ни́жчий, по́нижчий.
Нижена́званный – нижчена́званий, на́званий ни́жче (да́лі).
Нижenапи́санный – нижче(на)пи́саний, (на)пи́саний ни́жче (да́лі).
Нижеоб'ясне́нный – нижчепоя́снений, нижчез'ясо́ваний, нижчеви́яснений, поя́снений *и т. п.* ни́жче (да́лі).
Нижеозна́ченный – нижчеза́значений, зазна́чений ни́жче (да́лі).
Нижеподписа́вшийся – нижчепідпи́саний, що підписа́вся ни́жче (да́лі).
Нижепоимено́ванный – нижчепоймено́ваний, нижчена́званий, поймено́ваний, на́званий ни́жче (да́лі).
Нижеприве́денный – нижченаве́дений, нижчепо́даний, наве́дений, по́даний ни́жче (да́лі). [Нижченаве́дених при́кладів задо́сить (Пр. Правда)].
Нижепропи́санный – нижче(на)пи́саний, (на)пи́саний ни́жче (да́лі).
Нижеска́занный – нижческа́заний, ска́заний ни́жче (да́лі).
Нижесле́дующее, *сщ.* – таке́, отаке́, так. *Он пишет мне* **-щее** – він пи́ше мені́ ((о)таке́, так).
Нижесле́дующий – 1) нижченаве́дений, нижчепо́даний, наве́дений, по́даний ни́жче (да́лі), да́льший; 2) (*перед двоеточием, при перечислении*) таки́й, отаки́й. *Я получил от него* **-щее** *письмо* – я оде́ржав (діста́в) від йо́го (о)тако́го листа́.
Ниже́ть – ни́жчати.
Нижеука́занный – нижчевка́заний, нижчепока́заний, вка́заний, пока́заний ни́жче (да́лі).
Нижеупомя́нутый – нижчезга́даний, нижчезазна́чений, зга́даний, зазна́чений ни́жче (да́лі).
Нижнебо́йное *колесо* – підсубі́йне ко́лесо.
Нижне-неме́цкий – до́лішньоніме́цький. **-кий** *язык* – до́лішньоніме́цька мо́ва.
Нижнетрети́чный – долішньотрети́нний.
Нижнече́люстный – спідньоще́лепний, спідньощелепо́вий.
Ни́жний – 1) (*находящийся внизу, на низу, идущий по низу*) до́лішній, (*редко*) ни́жній. [До́лішня части́на п'єдеста́лу (Л. Укр.). Го́сті іду́ть у дім до́лішнім вхо́дом (Л. Укр.). До́лішня часть села́ (Франко). Ембле́ми горі́шнього і до́лішнього Єги́пту (Л. Укр.). Не ви́прохав ни́жнього, не ви́просиш ви́щого (Номис)]. **-ний** *конец стола* – до́лішній кіне́ць (край) сто́лу (стола́). **-няя** *конечность* – до́лішня кінце́вина (кінці́вка). **-ний** *Новгород* – Ни́жній Но́вгород. *Гласные* **-него** *под'ёма* – голосні́ до́лішнього підняття́ (підне́сення). **-нее** *окно* – до́лішнє вікно́. **-няя** *палата* (*в англ. парламенте*) – ни́жня (ни́жча) пала́та. **-няя** *полка шкафа* – до́лішня поли́ця ша́хви (*зап.* ша́фи). **-ний** *Рейн* – до́лішній Райн. *Верхнее, среднее и* **-нее** *течение реки* – го́рішній, сере́дній і до́лішній біг рі́ки́ (рі́чки). **-ний** *этаж* – до́лішній по́верх; 2) (*находящийся под низом, исподний*) спі́дній. [Спі́днє жо́рно (Франко). Слабе́нький промі́не́ць висві́чує на підло́зі крізь спі́дню щі́лину зачи́нених двере́й (Крим.). Закопи́лила спі́дню гу́бу (Н.-Лев.)]. **-нее** *бельё, см. ниже* **-нее** *платье* б. **-нее** *платье* – а) (*брюки*) штани́ (-ні́в), (*юбка*) спідни́ця; б) (*исподнее*) спі́дня оде́жа; (*кальсоны*) спі́дні (-ніх) (штани́), спо́дні (день), підшта́нки (-ків). **-ние** *слои почвы* – спі́дні шари́ ґ[г]ру́нту. **-няя** *челюсть* – спі́дня ще́лепа; 3) (*низовой*) низови́й. **-ние** *города* – низові́ міста́, міста́ в пони́ззі (рі́ки́, рі́чки). **-няя** *путина* – плав (плавба́) за водо́ю; 4) (*низший*) ни́жчий. **-ние** *присутственные места* – ни́жчі уря́до́ві устано́ви. **-ний** *чин, устар.* – ни́жчий чин (-на), (*рядовой*) рядови́й (-вого), рядови́й (про́стий) солда́т, (*унтер-офицер*) у́нтер-офіце́р, (*зап.*) підофіце́р (-ра). **-ние** *чины* – ни́жчі чини́.
Ни́жник – 1) (*всё исподнее*) спідня́к (-ка́); 2) *строит.* – спідня́к; 3) (*нижний жорнов*) спідня́к; 4) (*нижний пильщик*) спідня́к.
Нижня́к, *см.* **Ни́жник 3.**
Нижу́тка (*общ. р.*) – малю́та, маля́вка (*общ. р.*), малю́к (-ка́, *м. р.*), призе́мок (-мка), (*насм.*) курду́пель (-пеля), каба́к (-ка́), кабачо́к (-чка́, *общ. р.*).
Нижу́ха (*ж. р.*) – малю́та, маля́вка, курду́пель (-пеля).
Низ – 1) (*нижняя часть предмета*) низ (-зу), доли́на, (*испод*) спід (*р.* спо́ду). [Сті́ни всі од ви́шки до ни́зу розмальо́вані черво́ними пташка́ми (М. Вовч.). Я подаю нота́тки не в те́ксті, а в доли́ні під те́кстом (Франко). Підпали́ли со́сну від спо́ду до ве́рха (Чуб. V)]. **Низ** *и верх строения* – низ і верх будівлі. **Низ** *горы* – низ гори́, підгі́р'я (-р'я), підгі́рок (-рка). **Низ** *подсвечника* – низ (спід) свічника́. *В самом* **-зу́** – на са́мому спо́ді (низу́). [У бри́чці, десь аж на са́мому спо́ді цвірча́в цвірку́н (Яворн.)]. *На* **низ** – наспі́д. *Под* **низ** – під спід, наспі́д. [Підве́рне всіх собі під спід (Котл.). Схова́ла в скри́ню аж наспі́д (Сл. Гр.)]. *Под* **-зом** – наспо́ді, під спо́дом. *Станови тюк* **-зом** – став па́ку спо́дом; 2) (*нижний этаж*) діл (*р.*

до́лу), до́лішній по́верх (-ху). [Ви, мату́сю, каза́ли-б лі́жко перене́сти в діл, бо вам суту́жно ла́зити на схо́ди (Л. Укр.). На Москві не зви́чай, щоб жі́нка ме́шкала на до́лі (Л. Укр.)]; 3) (*фундамент*) фунда́мент (-ту), (*каменный ещё*) підму́рок (-рка), підмурі́вок (-вка); 4) (*низина*) низ (-зу), низькоді́л (-до́лу), (*дол*) діл (*р.* до́лу), доли́на. [Над доли́ною, ни́зом – со́нце горо́ю! (П. Тичина). Пішли́ низа́ми (Сл. Гр.). Скрізь уже ви́сохло, а по низа́х вода́ стої́ть (Кролевеч.). Я чвала́в низькодо́лом, натрапля́ючи на кущі́ (Остр. Скарбів). Неси́ мене́, си́вий ко́ню, гора́ми, дола́ми (Грінч. III). Що на го́рах та все снігй лежа́ть, по доли́нах во́ди стоя́ть (Гнід.)]. **Низ** *реки* – пони́ззя (низ) ріки́ (рі́чки); *см.* **Низо́вье.** *Было, да на* **низ** *сплыло* – було́, та за водо́ю пішло́; 5) *Ходить, пойти на* **низ** – випорожня́тися, ви́порожнитися, (*эвфем.*) ходи́ти, піти́ до ві́тру (до дво́ру), (*о больных*) сіда́ти на го́рщик (горня́). *Было на* **низ** *у кого* – випорожня́вся хто, (*эвфем.*) ходи́в до ві́тру (до дво́ру) хто; сіда́в на го́рщик (горня́) хто. *Проглоченная монета вышла* **-зом** – проко́втнута моне́та ви́йшла відхо́дом; 6) низові́ но́ти, (*бас*) бас (-са), низи́ (-зі́в). *Бери* **-зом**, *а я верхом* – бери́ ба́сом (низа́ми), а я горо́ю (верха́ми), (*в обиходе*) бери́ то́всто, а я то́нко; 7) **-зы́** (*мн.*) – ни́жчі (*неимущие*: незамо́жні) кла́си (ве́рстви), спід (суспі́льства); низ (-зу) *и* низи́ (-зі́в); (*чернь*) низо́та; (*подонки*) поде́нки (по́толоч) (суспі́льства). [Ви́йшов із са́мого спо́ду соція́льної пiра́міди (Рада). Із спо́ду, з наро́дніх мас ви́йшов Шевченко (Р. Край). Я прийшо́в із мас, із по́ля, з ни́зу (Сосюра)].

Низа́льный – низа́льний, нани́зувальний.

Низа́льщик, -щица – низа́льник, -ниця, нани́зувач, -вачка.

Низа́м – низа́м (-му).

Низа́ние – 1) (*действие*) низа́ння, нани́зування, (*длительное*) низани́на, (*продевание*, *зап.*) силя́ння; 2) (*низанный убор*) низа́ння, ни́зка (нами́ста).

Низа́тель, *см.* **Низа́льщик. -тель** *рифм* – віршома́з (-за).

Низа́ть, ни́зывать – 1) низа́ти (нижу́, -жеш), нани́зувати, (*продевать*, *зап.*) силя́ти що, що на що. [Са́ме кінча́ла низа́ти нами́сто, а ни́тка й урва́лася (Канівщ.). У свої́х пое́зіях він ни́же перли́ни незрівня́нної лі́рики (Р. Край). Ни́тка ду́же гру́ба, – ва́жко силя́ти кора́лі (Брацл.)]. *Рыбу* **-жут** *на кукан* – ри́бу нани́зують на кука́н; 2) (*пронизывать*) низа́ти, прони́зувати, пройма́ти, прошива́ти кого́, крізь що. [Хо́лод мене́ ни́же (Щогол.)]. **Ни́занный** – ни́заний, *оконч.* нани́заний, (*о мног.*) пони́заний, понани́зуваний. **-ться** – 1) (*стр. з.*) низа́тися, нани́зуватися, бу́ти ни́заним, нани́зуваним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) низа́тися, нани́зуватися, силя́тися.

Низбега́ющий (*лист*) – збіжни́й лист (листо́к).

Низведе́ние – зво́дження, *оконч.* зве́дення; (*выведение*) виво́дження, *оконч.* ви́ведення.

Ни́зверг – ви́бруд (-ду) (во́ску).

Низверга́ние, *см.* **Низверже́ние 1**, *неоконч.*

Низверга́ть, низве́ргнуть – скида́ти, ски́нути, зва́лювати, звали́ти, повали́ти, (*о мног.*) поскида́ти, позва́лювати кого́, що. [Оди́н твій по́гляд ски́не лжепроро́ків (Л. Укр.)]. **-га́ть** *каменья с горы* – скида́ти камі́ння з гори́. **-нуть** *кого с высоты величия* – ски́нути кого́ з високо́стей (з височини́) вели́чности. **-нуть** *в прах* – звали́ти (повали́ти) в по́рох (в порохи́). **Низве́ргнутый** – ски́нутий *и* ски́нений, зва́лений, пова́лений, поски́даний, позва́люваний. [Лежа́тимуть ме́ртві, пова́лені в по́рох мона́рхії (М. Калин.)]. **-ться** – 1) (*стр. з.*) скида́тися, бу́ти ски́даним, ски́нутим *и* ски́неним, поски́даним *и т. п.*; 2) (*возвр. з.*) па́дати, впасти (вниз); (*сваливаться*) зва́люватися, звали́тися, (*ниспадать*) спада́ти, спа́сти, (*бросаться*) ки́датися, ки́нутися; (*о мног.*) попа́дати (вниз), позва́люватися, поспада́ти. [Прудкі́ струмки́, вищё́рблюючи ка́мінь, спада́ють на діл водоспа́дами (М. Калин.)]. *Он* **-ве́ргся** *в пропасть* – він ки́нувся (упа́в, звали́вся) у безо́дню (прі́рву, прова́лля). *Водопад* **-ется** – водоспа́д спада́є, водоспа́д ри́не (вниз).

Низверже́ние – 1) (*действие*) скида́ння, зва́лювання, *оконч.* ски́нення, зва́лення, пова́лення; 2) (*состояние*) спад (-ду); (*провал*) прова́л (-лу). [Прова́л Ро́ни під зе́млю (Р. Край)].

Низводи́ть, низвести́ – зво́дити, зве́сти́, (*о мног.*) позво́дити кого́ з чо́го в що, куди́; (*выводить*) виво́дити, ви́вести, (*о мног.*) повиво́дити кого́ з чо́го в що, куди́. **Низве́де[ё ́]нный** – зве́дений; ви́ведений. **-ться** – зво́дитися, бу́ти зве́деним *и т. п.*

Ни́зень (*м. р.*), *см.* **Нижу́тка.**

Ни́зенький *и* **Низе́нек** – низе́нький, (*маленький*) мале́нький. [Низе́нький на зріст (*ростом*) (Кирил.)].

Ни́зе́нько, *нрч.* – низе́нько. [Зелене́нький барві́ночку, стели́ся низе́нько (Пісня)].

Низё́хонький *и* **Низё́хонек** – низе́сенький; (*совсем низкий*) низі́сінький; (*малёхонький*) мале́сенький.

Низёхонько, *нрч.* – низе́сенько; (*совсем низко*) низі́сінько. *Низким* **-ко** – ни́зько-низі́сінько, ни́зько-прени́зько.
Низина́ – 1) (*низкость*) ни́зкість (-кости.) низина́, низькота́. *Комната такая* **-на́***, что сидеть душно* – кімна́та така́ низька́, що (*или* аж) сиді́ти ду́шно; 2) низина́, низькоді́л (-до́лу), низовина́, низ (-зу); *срв.* **Низ 4** *и* **Ни́зменность 1**. [Ліво́руч, в тума́ні горі́ла низина́ Подо́лу (В. Підмог.). За висо́кими гора́ми, десь на низькодо́лі (М. Макар.). Набрі́в оце́й низькоді́л, де тепе́р село́ (М. Вовч.)]; 3) (*перен.*) низина́ (*мн.* -зи́ни). [З низи́н тих мра́чних і лячни́х я хоті́в їх підве́сти… до сві́тлих висо́т (Франко)].
Низи́нка – низи́нка, низови́нка.
Ни́зить – ни́зити, пони́жувати, зни́жувати що; *срв.* **Понижа́ть.**
Ни́зиться – ни́жчати, пони́жуватися, зни́жуватися; (*о воде*) спада́ти; *срв.* **Понижа́ться.**
Ни́зка – 1) (*действие*), *см.* **Низа́ние 1**; 2) ни́зка, ни́занка, (*зап.*) си́лянка, лу́чка, (*мониста, бус и т. п. и перен. обычно*) разо́к (-зка́), (*реже*) ста́лька, (*диал.*) ста́ля, сталь (-ли), (*вязанка*) в'я́зка, (*рыбы и перен.*) ме́тка, (*грибов ещё*) со́тка. [Ма́ю де́сять ни́зок кора́лів (Брацл.). Гру́ди так і обни́зані до́брим нами́стом, – разкі́в два́дцять бу́де (Квітка). Спокі́йна зато́ка наді́ва́ла на ши́ю разо́к дорого́го нами́ста – неаполіта́нських вогні́в (Коцюб.). Купи́ла собі ста́льку нами́ста (Козелеч.). Приві́з ді́тям з мі́ста в'я́зку бу́бликів (Гайсинщ.). В'юні́в метка́ми продаю́ть (Богодух.). Стари́й Криви́нський з ці́лою ме́ткою стари́х до́чок (Мирний). Со́тка грибі́в (Радом.)].
Ни́зкий *и* **ни́зок** – 1) низьки́й, (*невысокий*) невисо́кий; (*малый*) мали́й. [Низька́ ха́та (Сл. Ум.). Низьки́й тин (Номис). Низькі́ ві́кна (Сл. Ум.). Низьки́й бе́рег (Кінець Неволі)]. **-кий** *голос* – низьки́й (*редко* низови́й, *преимущ. грубый*: товсти́й, гру́бий) го́лос. [Серди́тий товсти́й го́лос (Грінч.). М'яки́й низови́й барито́н (Н.-Лев.)]. **-ким** *голосом* – низьки́м (товсти́м) го́лосом, то́всто. **-кий** *звук* – низьки́й звук. **-кое** *место* (*местность*) – низи́нне (низови́нне) мі́сце, низькоді́л (-до́лу), низина́, низовина́, низь (-зи) (Франко); *срв.* **Ни́зменность 1**. **-кие** *ноты* – низькі́ (низові́) но́ти. **-кий** *поклон* – низьки́й поклі́н. **-кий** *потолок* – низька́ сте́ля. **-кий** *разрыв* (*арт. снаряда*) – низьки́й ро́зрив (гарма́тня). **-кий** *рост* – низьки́й (мали́й) зріст. **-кого** *роста кто* – низьки́й (мали́й, невисо́кий) на зріст хто, низькоро́слий хто. [Поба́чила по́стать люди́ни не на́дто висо́кої і не низько́ї на зріст (Олм. Примха). Він був мали́й на зріст (Морач.)]. **-кая** *температура* – низька́ температу́ра. **-кая** *цена* – низька́ (мала́, невисо́ка) ціна́. **-ное** *чутьё собаки* – низьки́й нюх (у) соба́ки; 2) (*по качеству, по достоинству*) низьки́й, (*малый*) мали́й, (*невысокий*) невисо́кий, (*плохой*) пога́ний, недо́брий, (*простой*) про́стий, (*незнатный*) незначни́й, (*простонародный*) простонаро́дні[и]й, (*простецкий*) проста́цький, (*вульгарный*) вульга́рний. **-кое** *выражение* – вульга́рний (проста́цький) ви́слів. **-кая** *доброта товара* – невисо́ка (мала́) добро́тність кра́му. **-кое** *золото, см.* **Низкопро́бный** (**-ное** *золото*). **-кая** *проба* – низька́ (мала́, невисо́ка) про́ба. **-кое** *происхождение* (*устар.*) – невисо́ке (про́сте, незначне́) похо́дження, низьки́й (невисо́кий) рід. **-кого** *происхождения*, **-кий** *родом кто* – невисо́кого (про́стого, низько́го) ро́ду (колі́на) хто; *срв.* **Происхожде́ние 2**. **-кий** *разбор* – невисо́кий (про́стий, пі́длий) ґату́нок (розбі́р). **-кий** *слог* (*язык*) – простолю́дна (простонаро́дня[а], проста́цька, *вульгарный*: вульга́рна) мо́ва, простолю́дний (вульга́рний *и т. д.*) стиль. **-кое** *сословие* – низьки́й (незначни́й, про́стий) стан; 3) (*в нравств. смысле*) низьки́й, ни́ций, (*недостойный*) негі́дний, (*подлый*) пі́длий, підло́тний, падлю́ч(н)ий, падлю́цький, (*позорный*) гане́бний. [Низьки́й спо́сіб ми́слення (Франко). Се лиш зло́ба низька́ (Франко). Селяни́н звика́є до ду́мки, що його́ мо́ва щось низьке́, недосто́йне (Крим.). Нава́живсь на таке́ низьке́ ді́ло (Тесл.). Ви́раз низько́ї хи́трости на обли́ччі (Едґ. По). Ни́ца душа́ (Куліш). Се́рце ни́це (Куліш). Ни́ций страх (Грінч.). Почува́ння нечи́сті і ни́ці (Грінч.). Пі́дла чернь корче́мна (Куліш). В душі́ свої́й були́ і те́мні й пі́длі (Куліш). Падлю́чна уле́сливість (Яворн.)]. **-кий** *поступок* – низьки́й (ни́ций, негі́дний, підло́тний) учи́нок. [Безчі́льний, ни́ций вчи́нок (Л. Укр.)]. **-кий** *человек* – низька́ (ни́ца, пі́дла) люди́на, ница́к (-ка) (Куліш).
Низки́м, *см.* **Низёхонько.**
Ни́зко, *нрч.* – 1) ни́зько, (*о рубке, стрижке ещё*: *при корне, близко к краю*) при́кро. [Голова́ йому́ ни́зько похили́лась на гру́ди (Кінець Неволі). При́кро одруба́в де́рево (Хорольщ.). На́що ти так при́кро його́ підстри́гла? (Борз.)]. *Инструмент настроен* **-ко** – інструме́нт(а) настро́єно (нала́(го)джено) ни́зько. *Поклониться* **-ко** *кому* – вклони́тися ни́зько кому́. *Очень, весьма* **-ко, -ко-ко** – ду́же, ве́льми ни́зько, ни́зько-ни́зько, низе́нько(-низе́нько). [Со́нце низе́нько, ве́чір близе́нько (Пісня). Прикрути́ли низе́нько ля́мпу (Васильч.)]; 2) ни́зько, (*простецки*) по-про́стому, по-проста́цькому, (*вульгарно*) вульга́рно. **-ко** *выражаться* – вульга́рно висло́влюватися; 3) (*в нравств. смысле*) ни́зько, ни́цо,

(*недостойно*) негі́дно, (*подло*) пі́дло, підло́тно, падлю́чно, по-падлю́цькому, (*позорно*) гане́бно. **-ко** *мыслить* – ни́зько (*вульгарно*: вульга́рно) ми́слити (ду́мати). **-но** *пасть* – ни́зько впа́сти, зледащі́ти, пусти́тися бе́рега. **-ко** *поступать* – пово́дитися ни́зько (підло́тно, пі́дло, негі́дно, гане́бно, ни́цо). **-ко** *поступить* – пове́сти́ся підло́тно (пі́дло, негі́дно, гане́бно, ни́цо), зроби́ти (вчини́ти) низьки́й (ни́ций, негі́дний, підло́тний, пі́длий) учи́нок.

Низкова́то, *нрч.* – низькува́то, по́низько, низе́нько.

Низкова́тость – низькува́тість, пони́зькість; (*маловатость*) по́малість (-ости).

Низкова́тый – низькува́тий, по́низький, низе́нький, (*маловатый*) невели́чкий, по́малий. **-тый** *ростом* – на зріст по́низький (невели́чкий). [Оби́два вони́ були́ по́низькі на зріст (Кониськ.)].

Низково́дица – низькові́[о́]ддя, малові́[о́]ддя, мілкові́[о́]ддя (-ддя), низька́ (мала́, мілка́) вода́.

Низково́дный – низьково́д(н)ий, малово́д(н)ий, мілково́д(н)ий.

Низково́дье, *см.* **Низково́дица.**

Низково́льтный – низьково́льтовий.

Низкоде́л *и* **Низкодо́лье** – низькоді́л (-до́лу); *см.* **Низина́ 2.**

Низкоза́дый – низькоза́дий.

Низкопере́дый – низькопере́дий.

Низкопокло́нливо, *нрч.* – низьковклі́нливо; *см.* **Низкопокло́нно.**

Низкопокло́нливость – низьковклі́нливість (-вости); *см.* **Низкопокло́нство 1.**

Низкопокло́нливый – низьковклі́нливий; *см.* **Низкопокло́нный.**

Низкопокло́нник, -ница – низьковклі́нник, -ниця, плазови́тий (плазува́тий) чолові́к, плазу́н (-на), плазуне́ць (-нця́), плазови́та (плазува́та) жі́нка, (*льстец, -тица*) підле́сник, -ниця, обле́сник, -ниця, (*подлиза*) підлабу́зник, -ниця.

Низкопокло́нничание – шапкува́ння, плазува́ння, колінкува́ння, па́дання (перед ким).

Низкопокло́нничать – ни́зько кла́нятися (кому́), шапкува́ти, плазува́ти, колінкува́ти, па́дати, стели́тися, простеля́тися, (*образно*) ка́рка вигина́ти (перед ким); *срв.* **Пресмыка́ться 2**. [Він мені́ все здава́вся єхи́дним, – щось ду́же вже па́дав передо мно́ю (Мирний)].

Низкопокло́нничество, *см.* **Низкопокло́нство.**

Низкопокло́нно, *нрч.* – низьковклі́нно, (*образно*) шапку́ючи, (*пресмыкаясь*) плазови́то, плазува́то, плазу́ючи, колінку́ючи, простеля́ючися, (ни́зько) хи́лячи спи́ну, вигина́ючи ка́рка, (*льстиво*) підле́сливо, обле́сливо, обле́сно, (*подлизываясь*) підлабу́зливо.

Низкопокло́нный – низьковклі́нний, (*образно*) шапкогну́чий, шапкови́тий, (*пресмыкающийся*) плазови́тий, плазува́тий, (*льстивый*) підле́сливий, обле́сливий, обле́сний, (*подлизывающийся*) підлабу́зливий. [Ска́зано лях: таки́й обле́сливий, шапкови́тий (Поділля). Обле́сні панегі́рики (Доман.)].

Низкопокло́нство – 1) (*качество, свойство*) низьковклі́нність, (*образно*) шапкогну́чість, (*пресмыкательство*) плазови́тість, плазува́тість, (*льстивость*) підле́сливість, обле́сливість, обле́сність; підлабу́зливість (-ости). [Уся́ його́ по́стать виявля́ла підле́сливість і запобі́гливість (Черкес.)]; 2) (*действие, поступок*) плазува́ння, (*подлизывание*) підлабу́знювання.

Низкопоро́дый – низькопоро́дий, простопоро́дий, невисо́кою (про́стого, низько́го) ро́ду (пло́ду).

Низкопро́бно, *нрч.* – низькопро́бно.

Низкопро́бность – низькопро́бність, низька́ (мала́, невисо́ка) про́ба.

Низкопро́бный – низькопро́бний, малопро́бний, низько́ї (мало́ї, невисо́кої) про́би. **-ное** *золото* – низькопро́бне (малопро́бне) зо́лото, низько́ї (мало́ї, невисо́кої) про́би зо́лото. **-ная** *шутка* – низькопро́бний жарт, жарт невисо́кої ма́рки.

Низкоро́слость – низькоро́слість (-лости).

Низкоро́слый – низькоро́слий, низьки́й, (*низкого роста*) низьки́й (мали́й) на зріст, (*карликовый*) карлува́тий, ка́рловий, (*о растениях ещё, диал.*) пі́ший. [Коми́ш низькоро́слий (Основа 1862). Карлува́ті волошки́ на низьки́х ні́жках (Коцюб.). Пі́ша квасо́ля (Липовеч.)].

Низкосо́ртность – низькоґатунко́вість, низькосо́рт(н)ість, низькорозбі́рність (-ости).

Низкосо́ртный – низькоґатунко́вий, низькосо́рт(н)ий, низько́го розбо́ру.

Низкоство́льник – низьколі́сся (-сся); *срв.* **Низкоство́льный** (**-ный** *лес*).

Низкоство́льность – низькосто́вбурність (-ности).

Низкоство́льный – низькосто́вбурний. **-ный** *лес* – низькосто́вбурний ліс, низьколі́сся (-

ся).
Ни́зкость – 1) ни́зькість, (*невысокость*) невисо́кість; (*голоса*) ни́зькість, то́встість, гру́бість; (*местности*) низи́нність, низови́нність (-ости). **-кость** *роста* – ни́зькість зро́сту, низькоро́слість (-лости), низьки́й (мали́й) зріст; 2) ни́зькість, (*невысокость*) невисо́кість; (*простота*) про́стість; (*вульгарность*) вульга́рність. *Срв.* **Ни́зкий 1** *и* **2**. **-кость** *происхождения* (*устар.*) – невисо́кість (ни́зькість, про́стість, незна́чність) похо́дження, невисо́ке (низьке́, про́сте, незначне́) похо́дження, низьки́й рід (*р.* ро́ду); 3) *см.* **Ни́зость** 2.
Низкосу́чный – низькосу́кий.
Низлага́ть, низложи́ть – скида́ти, ски́нути, зса́джувати, зсади́ти кого́ (з чо́го), позбавля́ти, позба́вити кого́ чого́ (тро́ну, престо́лу), (*о мног.*) поскида́ти, позса́джувати. [Ро́ку 1917 царя́ Мико́лу II ски́нули з ца́рства (Київ)]. **Низло́женный** – ски́нутий *и* ски́нений, зса́джений, позба́влений (тро́ну, престо́лу), поски́даний, позса́джуваний. **-ться** – скида́тися, бу́ти ски́даним, ски́нутим *и* ски́неним, поски́даним *и т. п.*
Низлива́ть, низли́ть – злива́ти, зли́ти *и* (*зап.*) зілля́ти, вилива́ти, ви́лити *и* (*зап.*) ви́лляти, пролива́ти, проли́ти *и* (*зап.*) пролля́ти що на що. [Злива́є вино́ і олі́й на вого́нь (Л. Укр.). Кана́л вибри́зкував водоспа́дом струмків, вилива́ючи за́йву во́ду в глибі́нь прова́лля (Країна Сліпих)].
Низложе́ние – скида́ння, зса́джування, *оконч.* ски́нення, зса́дження кого́ (з чо́го); позбавля́ння, *оконч.* позба́влення кого́ чого́ (тро́ну, престо́лу).
Низложи́тель, -ница – скида́ч (-ча́), -да́чка.
Низложи́ть, *см.* **Низлага́ть.**
Ни́зменно, *нрч.* – ни́зько, (*неблагородно*) нешляхе́тно; *срв.* **Ни́зко 3.**
Ни́зменность – 1) (*о местности*) низина́, низовина́, низькоді́л, (*подолье*) поді́л (-до́лу), поді́лля (-лля), (*диал.*) під (*р.* по́ду; *мн.* поди́, -ді́в), поди́на, при́падь (-ди), (*у реки*) по́ліг (-ло́гу) *и* (*мн.*) поло́ги (-гів). [За низину́ вважа́ється таки́й край, яки́й не підно́ситься понад мо́ре ви́ще, як на 200 ме́трів (С. Я. Геогр. Укр.). Багни́стий по́яс Гімала́я – низина́ пе́рших джу́нглів (М. Калин.). Повільні змі́ни морі́в та суходо́лів, гір та низови́н (Тутк.). Сніг ті́льки де-не-де́ на низькодо́лі позостава́вся (Васильк.). Ой ходи́ла подру́женьки, з гір на поді́л (Метл.). Скрізь було́ ви́дко се́ла на поло́гих лу́ках, на подо́лі та рівнині́ (Н.-Лев.). Ли́ну сте́пом та поді́ллям та дібро́вою (Філян.). Перепели́ця сі́ла на поду́ (Харківщ.). Ой ви́йду я на моги́лу, та погля́ну на поди́ну (Пісня)]; 2) (*в нравств. смысле*) ни́зькість, ни́цість, (*неблагородство*) нешляхе́тність, низькоду́хість (-ости); *срв.* **Ни́зость 2.**
Ни́зменный – 1) (*о местности*) низи́нний, низови́нний, низьки́й, до́лішній, низькоді́льний, ді́льний, подо́листий, (*диал.*) прина́дливий, прина́дистий. [Уздо́вж низи́нних берегі́в (Ставн.). Низови́нне побере́жжя (Герин.). Геть та геть поміж низьки́ми берега́ми пробива́лась устрі́ч течії́ «Софа́ла» (Кінець Неволі). У нас всі горо́ди понад бе́регом, подо́листі (Чигиринщ.). Припа́длива земля́ у доли́нах ро́дить у посу́ху, а в мочли́ве лі́то ні (Сл. Гр.)]. **-ная** *местность* – низи́нна (низови́нна) місце́вість, низина́, низовина́, низькоді́л (-до́лу); *срв.* **Ни́зменность 1**; 2) (*низкорослый*) низькоро́слий, низьки́й; 3) (*в нравств. смысле*) низьки́й, ни́ций, (*неблагородный*) нешляхе́тний, низькоду́хий; *срв.* **Ни́зкий 3.** *Из* **-ных** *побуждений* – з низьки́х моти́вів.
Низмя́нка – 1) *бот.* Centunculus minimus L. – недо́ро[і]сток (-тку) (найме́нший); 2) (*лесок*) дрібно́ліс (-су), (*кустарник*) чага́р (-ря́) *и* чагарі́ (-рів), чагарни́к (-ка́), кущі́ (-щів).
Ни́знуть – ни́жчати; *см.* **Низе́ть.**
Ни́зовина, *см.* **Низина́ 2.**
Низо́вка – 1) (*хлеб с низовья*) пашня́ (пшени́ця *и т. п.*) з пони́ззя; 2) (за)меті́ль (-те́ли), за́меть (-ти); *срв.* **Мете́ль** (**-те́ль** *нижняя*).
Низово́й – 1) низови́й. [Оле́г позаймა́в усі низові́ зе́млі аж до Во́лги (Куліш). Низові́ парто́ргани (Пр. Правда)]. **-во́й** *аппарат* – низови́й апара́т. **-во́й** *ветер* – низови́й (південносхі́дній) ві́тер, нижня́к (-ка́), (*южный*) полуде́нник (-ка). [Леге́нький по́дих низово́го ві́тру (Коцюб.)]; 2) (*нижний*) до́лішній, (*исподний*) спі́дній. **-вы́е** *огни* – до́лішні огні́. **-во́е** *брожение*, *хим.* – спі́днє ферментува́ння.
Низо́вщи́к – низови́к (-ка), робітни́к з пони́ззя.
Ни́зо́вый – низови́й; *см.* **Низово́й 1.**
Низо́вье – пони́ззя (-ззя), низ (-зу), (*устар.*) низов'я́ (-в'я́). [Пони́ззя Дніпра́ (Київ). Ой попливли́ на́ші сла́вні запоро́жці та понад низов'я́ми широ́кими та глибо́кими (Пісня)]. *В* **-вьях** *реки* – в пони́ззі ріки́ (рі́чки).
Низого́рье – низькогі́р'я, (*подгорье*) підгі́р'я (-р'я).
Низойти́, *см.* **Нисходи́ть.**
Ни́зок, *см.* **Ни́зкий.**

Ни́зом, *нрч.* – ни́зом, спо́дом; *срв.* **Низ 1** *и* **2**. [Ве́рхом іде́ і ни́зом во́рог на нас (Влизько)].
Низоме́жек *и* **Низоме́жье** – пере́балок, ви́балок (-лку), ви́долинок (-нка), падь (-ди), пади́на (між *или* поміж го́рами).
Ни́зость – 1) *см.* **Ни́зкость 1** *и* **2**; 2) (*в нравств. смысле*) – а) (*качество, свойство*) ни́зькість, ни́цість, (*подлость*) підло́тність, підло́та, пі́длість, (*позорность*) гане́бність (-ости). [Ді́вчині мо́торошно ста́ло від безсоро́мности, ни́цости її̈ су́ддів (В. Підмог.)]; б) (*низкий поступок*) ни́зькість, низо́та, ни́цість, низьки́й (ни́ций, негі́дний, підло́тний) учи́нок (-нку), (*подлость*) підло́та, (*мерзость*) мерзо́та, гидо́та, бридо́та. [Яка́ ганьба́! ни́цість, бридо́та! (В. Підмог.)].
Низри́нуть – ски́нути, звали́ти, (*ц.-слав.*) низри́нути, (*о мног.*) поскида́ти, позва́лювати кого́, що; *срв.* **Низве́ргнуть** (*под* **Низверга́ть**). [Мене́ низри́не з не́ба (Куліш)]. **Низри́нутый** – ски́нутий *и* ски́нений, зва́лений, поски́даний, позва́люваний.
Низри́нуться – (*броситься*) ки́нутися, (*упасть*) впа́сти, (*свалиться*) звали́тися, (*рухнуть*) гу́ну́ти з чо́го в що, куди́.
Ни́зший – ни́жчий. **-шая** *геодезия* – ни́жча геоде́зія. **-шая** *должность* – ни́жча поса́да. **-ши́й** *начальник* – ни́жчий нача́льник.
Низы́, *см.* **Низ 7.**
Низь – 1) *см.* **Ни́зменность 1**; 2) *см.* **Ни́зка 2.**
Ник – поти́лиця, карк (-ку); *см.* **Заты́лок.**
Ни́ка, *см.* **Ничёк.**
Ника́к, *нрч.* – 1) нія́к, (*отнюдь не*) аж нія́к, (*никоим образом*) жа́дним (нія́ким) спо́собом (чи́ном, по́бутом, ро́бом) (ні) жа́дною мі́рою, (*ни в коем случае*) в жа́дному ра́зі, (*никогда*) зро́ду-(з)ві́ку, (*ничего*) нічо́го. [Не розберу́ нія́к, про ві́що мо́ва (Грінч.). Сього́дні він у Бро́дських нія́к не змо́же бу́ти (М. Хвильов.). Нія́к не второ́паю оціє́ї ва́шої ма́нії (Кінець Неволі). Приста́ти на це я аж нія́к не зго́ден (Київ). Жа́дною мі́рою не вде́ржиш їх (Куліш). Зро́ду-ві́ку з цим не погоджу́ся (Київ). Я її ла́ю, ла́ю на три по́верхи, – нічо́го не пособля́є (Крим.)]. *Я этого* **-ка́к** *не желаю* – я цього́ аж нія́к (в жа́дному ра́зі) не бажа́ю (не хо́чу). *Я этого* **-ка́к** *не ожидал* – я цього́ аж нія́к (зро́ду-(з)ві́ку) не сподіва́вся. **-ка́к** *нельзя, см.* **Нельзя́ 1**. **-ка́к** *нет, см.* **Нет 2**; 2) *см.* **Нека́к.**
Никако́й – нія́кий, жа́дний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* жа́ден), (*значительно реже*) жо́дний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* жо́ден), (*ровно* **-ко́й**, *диал.*) нікото́рий, (*ни малейший*) найме́нший. [Не бу́де з цього́ пи́ва нія́кого ди́ва (Номис). Нія́кий цар не мо́же дарува́ти того́, що на́ше (Грінч.). О́тже (не є́сть він) нія́кий фантасти́чний ли́цар, а звича́йний… (О. Пчілка). Ко́нтівська соціоло́гія нія́кого серйо́зного впли́ву від Ге́ґеля не зазна́ла (С. Оран.). Нія́кої аналізи за стве́рдження ціє́ї те́зи у т. Р. абсолю́тно нема́ (М. Скрипн.). Нема́ нія́ких підста́в не припуска́ти, що… (В. Підмог.). Жа́дних прав! (Франко). Я не ба́чу жа́дних причи́н, щоб і в нас не було́ так са́мо (Доман.). Не пока́зували жа́дної ворожне́чі (М. Рильськ.). Не почу́єш від ме́не і жо́дного гру́бого сло́ва (Квітка). Не пота́ю ні ду́моньки, ні ру́ху жо́дного в собі (Олесь). Нікото́рого путтья́ з нього не бу́де (Звин.)]. *Не иметь* **-ко́го** *представления о чём* – не ма́ти найме́ншого уя́влення (*вульг.* жа́дної *или* найме́ншої тя́ми) про що, нічо́го не тя́мити в чо́му. *Не обращать* **-ко́го** *внимания на кого, на что* – не зверта́ти жа́дної ува́ги на ко́го, на що, не надава́ти жа́дної ува́ги чому́. [Вона́ не надава́ла цьому́ жа́дної ува́ги (Коцюб.)]. **-ки́м** *образом* – жа́дним (нія́ким) спо́собом (чи́ном, по́бутом, ро́бом), (ні) жа́дною мі́рою, аж нія́к, *диал.*) аж ні́куди; *срв.* **Ника́к 1**. **Ни** *за какой и т. п.* – ні за яки́й, за жа́дний *и т. п.* [Цю ні́шу не признача́лося ні для яки́х завда́нь (Едґ. По). До́ма його́ не кара́ли за жа́дні па́кості (Франко)]. **Ни** *за* **-ки́е** *блага* – ні за які́ бла́га, ні за що в світі, (*никогда*) зро́ду-(з)ві́ку. *Ни в* **-ко́м** *случае, см.* **Нико́й** (**Ни** *в* **ко́ем** *случае*). *Без* **-ки́х** – без нія́ких, без нікото́рих, (*да и всё тут*) та й го́ді, та й край, (*зап.*) та й конт. *Решительно* **-ко́й** – жадні́сінький, ніякі́сінький. [Нема́є жадні́сінької робо́ти (Н.-Лев.). Привіле́їв для се́бе я ніякі́сіньких не ма́ю (Крим.)].
Нике́м, *см.* **Никто́.**
Ники́тки, *народн., см.* **Мики́тки.**
Ни́ккелевый – ні́кльовий, ніклéвий.
Никкелирова́ние – ніклюва́ння (-ння).
Никкелирова́ть – ніклюва́ти, *сов.* поніклюва́ти, ви́ніклювати що. **Никкелиро́ванный** – ні́кльо́ваний, *оконч.* поні́кльо́ваний, ви́ніклюваний. **-ться** – ніклюва́тися, бу́ти нікльо́ваним, поні́кльо́ваним, ви́ніклюваним.
Никкелиро́вка – 1) (*действие*) ніклюва́ння, *оконч.* поніклюва́ння, ви́ніклювання; 2) (*наложенный слой никкеля, качество работы*) ніклюва́ння *и* нікльо́вання (-ння).
Никкелиро́вочный – ніклюва́льний. **-ная** *мастерская* – ніклюва́льня (-ні).

Никкелиро́вщик, -щица – ніклюва́льник, -ниця, нікля́р (-ра́), -ля́рка.
Ни́ккель – ні́кель (*р.* ні́клю). **-кель** *сернистый* – сірча́к (-ку́) нікли́стий. **-кель** *хлористый* – хлора́к (-ку́) нікли́стий.
Ни́клый – ни́клий, пони́клий, (*наклонившийся*) похи́лий, похи́лений; *срв.* **Пони́клый** (*под* **Поника́ть**).
Ни́кнуть – ни́кнути, (*клониться*) хили́тися, (*наклоняться*) похиля́тися, (*склоняться*) схиля́тися. [Ни́кли тра́ви жа́лощами (Куліш). Ни́кнув аж до землі́ з ту́ги (Г. Барв.). Від ся́йва його́ (бо́га Агні́) ни́кне те́мрява (Л. Укр.). Бліди́й мі́сяць ни́кне в знемо́зі (Сосюра). Ни́кнуть ду́ми, ти́хнуть му́ки (Чупр.). Під їх хуртови́нним го́ном ліси́ схиля́ються на го́рах (М. Калин.)].
Никогда́, *нрч.* – ніко́ли, (*диал., зап.*) ні́гди, ні́ґди[е], (**-да́** *в жизни, в век, во веки*) зро́ду, зро́ду-(з)ві́ку, ні з ро́ду, ні зро́ду-(з)ві́ку, ніко́ли в світі, ні в світі, (*до смерти*) дові́ку, пові́к, уві́к, по́ки ві́ку, до су́ду-ві́ку, до ві́ку-су́ду, по́ки сві́та, по́ки світ-со́нця, (*диал.*) аж ні́куди. [Ніко́ли ми нево́лі не терпі́ли (Грінч.). Не забува́й мене́ ніко́ли (Грінч.). Ю́зя її́ ніко́ли не люби́ла (Л. Укр.). Він ніко́ли не бува́є до́ма (Київ). Хто росте́ в на́ші роки́, той до старо́го ніко́ли вже не ве́рнеться (Епік). Бі́дному ні́гди нічо́го не ма́ти (Номис). З ля́хом ні́ґди не діли́тись (Рудан.). Це де́рево ні́ґде не цвіте́ (Житом.). Копі́єчки грома́дської зро́ду не заня́в (Грінч.). Я ще зро́ду тако́го не чув (Тобіл.). Хто не зна́є, зро́ду-ві́ку не поду́має, що вони́ наймити́ (Кониськ.). Зро́ду-зві́ку коза́к не був і не бу́де ка́том (Номис). Зро́ду-зві́ку не пойму́ ві́ри, що він ізра́див (Грінч.). За гро́ші ні зро́ду так жва́во не роби́тимуть (Кониськ.). Ніко́ли в світі я Цвіте́цькою не була́! (Крим.). Щоб я свого́ не доказа́в? – ні в світі! (Куліш). Не забу́ти вам того́ дові́ку (Мирний). Її слави коза́цької пові́к не забу́дем (Шевч.) Раз добро́м нали́те се́рце ввік не прохоло́не (Шевч.). До ві́ку-су́ду не ви́платили-б (проце́нту) (Кониськ.). Поки світ-со́нця ворогі́-б Ки́їва не доста́ли (ЗОЮР I). Хіба́-ж він коли́ жі́нку послу́хав? – аж ні́куди! (Звин.)]. **-да́** *ещё* – ніко́ли ще; зро́ду, зро́ду-(з)ві́ку. [Зро́ду-ві́ку не було́ тако́го (Поділля)]. **-да́** *уже* – ніко́ли вже, дові́ку (вже).
Никого́, *см.* **Никто́.**
Нико́й. -ко́им *образом* – жа́дним (нія́ким) спо́собом (чи́ном, по́бутом, ро́бом), (ні) жа́дною мі́рою; *срв.* **Ника́к 1**. **Ни** *в* **ко́ем** *случае* – в жа́дному ра́зі, ні в я́кому ра́зі, (*никогда*) (ні) зро́ду-(з)ві́ку. [Щоб з нату́ри своє́ї лю́ди були́ лихі́, – ні в я́кому ра́зі! (Кінець Неволі). «Чи то-ж пусти́ти з рук таки́й шмато́к землі́?» – «Ні зро́ду зві́ку!» (Грінч.)].
Нико́ла – Мико́ла. **-ла** *зимний*, *устар.* – осі́нній Мико́ла. [Коло осі́ннього Мико́ли (Шевч.)].
Нико́лин *день*, *устар.* – Мико́ли. *В* (*На*) **-лин** *день* – на Мико́ли. [На Мико́ли, та й ніко́ли (Приказка)]. *До* **-на** *дня, перед* **-ным** *днём, после* **-на** *дня* – до Мико́ли, перед Мико́лою, після Мико́ли.
Никому́, *см.* **Никто́.**
Никотиди́н, *хим.* – нікотиди́н (-ну).
Никоти́н, *хим.* – нікоти́н (-ну).
Никоти́новый – нікоти́новий.
Никото́рый – нікотри́й, (*диал.*) нікото́рий, (*никакой*) ніякий, жа́дний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* жа́ден), (*значительно реже*) жо́дний (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.* жо́ден).
Никтита́ция, *мед.* nictitatio – ніктита́ція, (ча́сте, спазмати́чне) морга́ння.
Никто́, *мест.* – ніхто́; (*ровно*, *решительно* **-то́**) аніхто́, ані будь-хто́, (*диал.*) ніхтогі́сінько. [Зі́йде со́нце – утру́ сльо́зи, ніхто́ не поба́чить (Шевч.). Ніхтогі́сінько не чув і не ба́чив тако́го (Стародуб)]. **-то́** *из них* – ніхто́ з них, жа́дний (жа́ден) з них. **-то́** *в мире* (*на свете*) – ніхто́ в світі. [Кого́ я? – де? – коли́ люби́в? Кому́ яке́ добро́ зроби́в? – Ні́кого в світі, ніко́му в світі (Шевч.)]. **Никого́** – ніко́го. [Я так вас коха́ю, як до́сі ніхто́ ніко́го не вмів ще коха́ти (Самійл.)]. *Решительно* **-го** – аніко́го, (а)нікогі́сінько, (*ни души, фам.*) ані ля́лечки. [Я не коха́в ще аніко́го всім па́лом ду́ху молодо́го (Черняв.). В розпра́ві нікогі́сінько (Кониськ.). На ву́лиці – ані ля́лечки (Звин.)]. **Никому́** – ніко́му, (*решительно* **-му́**) аніко́му. [Бода́й-же вас, чо́рні бро́ви, ніко́му не ма́ти (Шевч.). Ма́рних мук моі́х ніко́му не помі́тить (М. Рильськ.)]. **Нике́м** – ніки́м. **Ни** *за* **кого́**, *ни к* **кому́**, *ни на* **кого́** *и т. п.* – ні за ко́го, ні до ко́го, ні на ко́го *и т. п.*, (*решительно ни за кого и т. п.*) ані за ко́го *и т. п.*
Никуда́, *нрч.* – 1) ніку́ди, (*никаким путём*) нікудо́ю, ніку́ди. [Він ніку́ди не ходи́в (Грінч.). «Кудо́ю мені́ йти до вокза́лу?» – «Тут нікудо́ю не про́йдете» (Київ)]; 2) (*никчему*) ніку́ди ні до чо́го, ні на що, ні на ві́що. [Ніку́ди не годи́ться (Сл. Ум.). Ні на що воно́ не зда́сться (Сл. Ум.)]. **-да́** *не годный* – ні до чо́го (ніку́ди) не зда́тний (не прида́тний, не спосі́бний).
Никуды́шность – нікче́мність, (*диал.*) нідочо́гість (-ости).
Никуды́шный – нікче́мний, (*диал.*) нікчема́шний, нідочо́гий; *см.* **Никче́[ё]мный.**
Никче́[ё]мность – нікче́мність (-ности).

Никче́[ё]мный – нікче́мний, (*диал.*) нікчема́шний. [Я легкоду́ха, нікче́мна істо́та (Коцюб.). Життя́ на́ше нікче́мнеє (Манж.). Нікчема́шний чолові́к (Київщ.)]. **-ный** *человек* – нікче́мна люди́на, (*сщ.*) нікче́ма (*общ. р.*).
Никчему́, *нрч.* – ні до чо́го, (*зап.* до нічо́го), ні на́ що́, ні на ві́що, ніку́ди. [Ви це ні до чо́го ро́бите, – все одно́ з цьо́го не бу́де пуття́ (Київщ.). Сей квас до нічо́го, ми лі́пший п'ємо́ (Маковей). Оддасте́ мені́ те, що вам у дворі́ ні на ві́що не потрі́бне (Г. Барв.)].
Ним (*твор. п. ед. ч. м. и ср. р. и дат. п. мн. ч. всех р. от мест.* **Он** *после предлогов*) – 1) *твор. п. ед. ч.* – (з, за, над, під *и т. п.*) ним. [Ти з ним розмовля́єш (Шевч.). Бу́де над ним його́ ми́ла квіткою стоя́ти (Шевч.)]; 2) *дат. п. мн. ч. К* **ним** – до них, до їх. *По* **ним** – по них (по їх), з них (з їх) *и т. п.*; *см.* **По.**
Нима́ло, *см.* **Ниско́лько 2.**
Нимб – німб (-бу), (*сияние, ореол*) ся́йво, авреóля. [Сві́тло од гру́би золо́тить протиле́жну сті́ну і круг Ста́сикової голови́ сія́є німб (Коцюб.)].
Ни́ми (*твор. п. мн. ч. всех р. от мест.* **Он** *после предлогов*) – (з, за, над, під *и т. п.*) ни́ми. [Ба́тько-ма́ти – чужі́ лю́ди, тя́жко з ни́ми жи́ти (Шевч.)].
Ни́мфа – ні́мфа. [Ні́мфа Егері́я (Шевч.)].
Нимфе́я, *см.* **Кувши́нка.**
Нимфома́ния, *мед.* nymphomania – німфома́нія.
Ни на есть, *см.* **Ни 1 б.**
Нио́бий, *хим.* – ніо́бій (-бію).
Ниоби́т, *минер.* – ніобі́т (-ту).
Ниотко́ле *и* **-ко́ль,** *см.* **Ниотку́да.**
Ниотку́да, *нрч.* – нізві́дки, нізвідкія́. [Нізві́дки немá ряту́нку (Коцюб.). Смерть нізві́дки не прихо́дить (В. Підмог.)]. *«Вести ниоткуда» В. Морриса* – «Ві́сті нізві́дки» В. Мо́рріса.
Нипочё́м, *нрч.* – 1) (*дёшево*) ні по чо́му, за-півда́рма, за бе́зцінь (продає́ться). *У нас огурцы* **-чё́м** – в нас огірки́ за-півда́рма (продаються); 2) (*безразлично, всё равно*) ба́йдуже, да́рма, ані́ га́дки. [Що там не ка́жуть про його́, йому́ ба́йдуже (Сл. Ум.). Дарма́ йому́, що й чо́боти в дірка́х! (Грінч.). Хоч гори́ усе́, йому́ ані га́дки (Сл. Ум.)]; 3) (*плёвое дело*) недо́рого, за íграшку, (*пустяковина*) дурни́ця, дрібни́ця. *Ему солгать* **-чё́м** – збреха́ти йому́ не до́рого (за íграшку, дурни́ця, дрібни́ця).
Нипо́что, *нрч.* – ні по́ що, (*попусту*) ду́рно й да́рма.
Ни́ппель, *техн.* – ні́пель (-пля).
Нира́л, *морск.* – ніра́л (-ла).
Нирва́на – нірва́на. [Смерть дасть щá́стя зни́кнути наза́вжди, розчини́вшись у світові́й душі́, дасть, як зго́дом ска́же Бу́дда, нірва́ну (М. Калин.)]. *Достигать, достичь* **-ны** – дохо́дити, дійти́ нірва́ни.
Ниско́лько, *нрч.* – 1) ніскі́льки. [«Скі́льки заплати́в за чо́боти?» – «А тобі́ що? – ніскі́льки!» (Брацл.)]; 2) (*ничуть*) (а)ні́ тро́хи, (а)ні тро́[і]шки, і тро́хи, ані скі́лечки, (*фам.*) ані ги́ч, (*совсем не*) зо́всім не, (*отнюдь*) аж нія́к, (*диал.*) аж ні́куди, (*вовсе нет*) зо́всім ні, (*никак*) нічо́го, анíні́. [Не справди́лись ані тро́хи ті надії (Доман.). Тобі́ смі́шки, а мені́ ні трі́шки (Приказка). Мені́ зо́всім не жаль його́ (Сл. Ум.). Ні в мо́ві, ні в пово́дженні він аж нія́к не зміни́вся до не́ї (В. Підмог.). Всі ці за́ходи аж нія́к не помо́жуть (Пр. Правда). «А сам він чи ві́рить тому́?» – «Аж ні́куди!» (Звин.). Це йому́ нічо́го не пошко́дить (Київщ.). А диви́сь: сама́ маши́на анíні́ не зва́бить о́чі (Крим.)]. *Это меня* **-ко** *не касается* – це мене́ ані тро́хи (і тро́хи, ані тро́шки, зо́всім) не обхо́дить. **-ко** *не отличается от чего* – ані тро́хи не відрізня́ється від чо́го. *Я* **-ко** *не хочу оскорбить вас* – я (а)ні (і) тро́хи не хо́чу обра́зити вас. «*Вы ошибаетесь*!» – «**-ко**!» – «Ви помиля́єтесь!» – «Ані тро́хи (Ані тро́шки, Зо́всім ні, Аж нія́к)!»
Ниспада́ть, ниспа́сть – спада́ти, спа́сти, опада́ти, опа́сти. [Мірія́ди дрібни́х кра́пель спада́ють додо́лу (Коцюб.). Хви́лі шовко́ві пи́шного воло́сся спада́ли на пле́чі (Грінч.). Я́сне со́няшне промі́ння золоти́м доще́м спада́є (Вороний). Хви́лі со́няшного сві́ту перелива́ються, то здійма́ючись вго́ру, то опада́ючи вниз (Мирний)].
Ниспаде́ние – спада́ння, опада́ння.
Ниспа́сть, *см.* **Ниспада́ть.**
Ниспосыла́ние, Ниспосла́ние – посила́ння, посла́ння́, зсила́ння, зісла́ння́, приппосила́ння, припосла́ння.
Ниспосыла́ть, ниспосла́ть – посила́ти, посла́ти, зсила́ти, зісла́ти, припосила́ти, припосла́ти, (*ц.-слав.*) низпосила́ти, низпосла́ти кого́, що. [Що на ме́не бог зісла́в, те бу́ду суми́рно терпі́ти (Франко). І в пе́клі му́ку не зсила́й мені́ таку́ (Франко). Дити́на не вбира́ється в си́лу, ані в рум'я́нці, ...мо́же ще усе́ те госпо́дь припошле́ (М. Вовч.). Робо́чим

го́ловам, рука́м свою́ ти си́лу низпошли́! (Шевч.)]. **Ниспо́сланный** – по́сланий, зі́сланий, припо́сланий. [При́суд, од бо́га зі́сланий (Грінч.)]. **-ться** – посила́тися, бу́ти поси́ланим, по́сланим *и т. п.*

Ниспроверга́ть, ниспрове́ргнуть – вали́ти, повали́ти, зва́лювати, звали́ти, (*низвергать*) скида́ти, ски́нути, (*опрокидывать, повергать*) перекида́ти, переки́нути, (*о мног.*) позва́лювати, поскида́ти, поперекида́ти що. [Револю́ція 1917 ро́ку повали́ла цара́т (Київ). «Промпа́ртія» пра́гнула повали́ти Радвла́ду (Пр. Правда). Звали́ти «єрети́цьку» ду́мку про куля́стість землі́ (Павлик). Ді́йсність перекида́є ці мрії (Драгом.)]. **Ниспрове́ргнутый** *и* **Ниспрове́рженный** – пова́лений, зва́лений, ски́нутий *и* ски́нений, переки́нутий *и* переки́нений, позва́люваний, поски́даний, поперекі́даний. [Ски́нені тира́ни (Комуніст). Пова́лене пригно́блення дрібні́ших на́цій (Доман.). Переки́нені це́зарів тро́ни (Л. Укр.)]. **-ться** – вали́тися, зва́люватися, бу́ти ва́леним, зва́люваним, пова́леним, зва́леним, позва́люваним *и т. п.*

Ниспроверже́ние – ва́лення *и* валі́ння, зва́лювання, скида́ння, перекида́ння, *оконч.* пова́лення, зва́лення, ски́нення, переки́нення; *срв.* **Ниспроверга́ть.** [Пова́лення цара́ту (Київ). Зва́лення азія́тського християя́нства пе́рсами (Павлик)]. **-ние** *самодержавия* – пова́лення самодержа́вства.

Ниспуска́ние – спуска́ння, пуска́ння вниз.

Ниспуска́ть, ниспусти́ть – спуска́ти, спусти́ти, пуска́ти, пусти́ти вниз кого́, що. **Ниспу́щенный** – спу́щений, пу́щений вниз. **-ться** – 1) (*стр. з.*) спуска́тися, бу́ти спу́щеним, пу́щеним уни́з; 2) (*возвр. з.*) спуска́тися, спусти́тися, (*слетать*) зліта́ти, злеті́ти, зли́нути на ко́го, на що, куди́.

Ниспуще́ние – спу́щення, спуск (-ку) уни́з.

Ниста́гм, *мед.* nystagmus – ниста́гм (-му).

Нисходи́ть, низойти́ – схо́дити, зійти́ (вниз), (*ц.-слав.*) низхо́дити, низійти́, (*спускаться*) спуска́тися, спусти́тися, (*свыше – при абстрактном суб'екте*) сплива́ти, спли́сти́ *и* спливти́; (*о ночи ещё*) схо́дити, зійти́, запада́ти, запа́сти, (*наступать*) надхо́дити, надійти́. [Пома́лу спо́кій став схо́дити до ньо́го (Васильч.). На ти́хий бе́рег ніч зійшла́ (Грінч.). З висо́кости сплива́ла на одино́ке се́рце ла́ска (Коцюб.). Ніч запада́ла над староді́внім Ри́мом (М. Левиц.)]. **-ди́ть** *с горы* – схо́дити (спуска́тися) з гори́. *Солнце* **-дит** *к закату* – со́нце схиля́ється на за́хід. **-ди́ть, -ти́** *к нуждам ближнего* – зглядá́тися, згля́нутися на потре́би бли́жнього, прихиля́тися се́рцем (ма́ти прихи́льне о́ко), прихили́тися се́рцем до потре́б бли́жнього. **Нисходя́** *к мольбам чьим* – прихиля́ючися до блага́нь чиї́х, (*образнее*) прихиля́ючи ву́хо до блага́нь чиї́х, зглядá́ючися (згля́нувшися) на блага́ння чиї́. **-дя́** *к человеческой слабости* – зглядá́ючися (згля́нувшися, зважа́ючи, зва́живши) на лю́дську слабоси́льність, потура́ючи лю́дській слабоси́льності.

Нисходя́щий, *прлг.* – низови́й, низобі́жний, (*направляющийся книзу*) доді́льний, (*к земле*) дозе́мний; (*понижающийся*) паду́чий. [Лі́нія верхобі́жна і низобі́жна (Крим.)]. **-щая** *гамма* – низобі́жна (паду́ча) га́ма. *Дифтонги восходящие и* **-щие** – дифто́нги (дво́звуки) підносні́ і спадні́ (Укр. Правопис), дифто́нги (дво́звуки) росту́чі й паду́чі. **-щи́й** *дымоход* – доді́льний димохі́д. **-щая** *линия родства* – низобі́жна лі́нія спорі́днення, низове́ колі́но ро́ду, (спорі́днення). *По* **-щей** *линии* – за низобі́жною лі́нією, за низови́м колі́ном. **-щая** *прогрессия*, *мат.* – спадна́ (паду́ча) прогре́сія. **-щий** *ток*, *бот.* – дозе́мна течія́. *Ударение восходяшее и* **-щее** – на́голос підносни́й і спадни́й (Укр. Правопис), на́голос росту́чий і паду́чий.

Нисхожде́ние – схід (*р.* схо́ду), схо́дження (вниз), (*спуск*) спуск (-ку), спуска́ння; сплива́ння; запада́ння; *срв.* **Нисходи́ть. -ние** *в ад* – хід (спуск) до пе́кла. **-ние** *с горы* – схід (схо́дження, спуск, спуска́ння) з гори́. *«Нисхождение в Мальстрем» Эдг. По* – «Спуск у Мальстре́м» Едґ. По. **-ние** *к кому* (*поблажка*) – потура́ння кому́.

Нисше́ствие – зіше́стя, (*ц.-слав.*) низше́стя (-тя), схід (*р.* схо́ду) (вниз), (*спуск*) спуск (-ку).

Ни́т, Ни́та, *см.* **Ни́тченки.**

Нитеви́дный, -обра́зный *и* **-подо́бный** – ниткува́тий. [Ниткува́ті бічні́ корі́нці (Beta vulg.)].

Нитево́й – нитко́ви́й.

Ни́тина, Ни́тинка – нити́на, нити́нка; (*грубая толстая из пакли*) нити́на з ва́лу, вали́на, вали́нка; (*шёлковая*) шовко́вина, шовко́винка, шовчи́на, шовчи́нка.

Ни́тище – нити́сько.

Ни́тка – 1) ни́тка; (*специальнее*: *грубая толстая из пакли*) ни́тка з ва́лу, валова́ ни́тка, вали́на; *срв.* **Нить 1**. [Батіг не ни́тка, не вві́рветься (Номис). Тоне́ньке, мов шовко́ва ни́тка (Н.-Лев.)]. **-ки** – нитки́ (-то́к), *соб.* ниття́ (-ття́), нить (-ти); *специальнее*: (*грубые толстые*

из пакли) вал (*р.* ва́лу); (*цветные бумажные для вышиванья*) за́полоч (-чи); (*окрашенные шерстяные*, *диал.*) цвіт (-ту); (*пеньковые или льняные в шерст. материи, в сукне*) порт (-ту, *м. р.*) *и* порть (-ти, *ж. р.*); (*кручёные*) су́кані нитки́, (*грубые*, *соб.*, *диал.*) суч (-чи); (*белые для шитья*) бі́лі нитки́, біль (-ли); (*чёрные*) чо́рні нитки́, чернь (-ни). [Вал – от як шпага́т; з нього́ мішки́ ро́блять (Звин.). У ко́сах за́мість кісни́ків моту́зочка з ва́лу (Мирний). Тре́тю (шири́ночку) поши́ла та за́полоччю (Чуб. III). Кра́йка з цві́ту (Лохв.). Це не чи́сте сукно́, а з по́ртом (Чернігівщ.). Та й приши́в-же цига́нською го́лкою й су́ччю (Свидн.). Ши́є вона́ шо́вком-бі́ллю (Пісня)]. **-ка** *бумажная, вышивальная, швейная* – ни́тка баво́вняна, вишива́льна, шва́цька. *Катушка* **-ток** – шпу́лька (шпу́ля, кото́чок) ниток. *Клубок* **-ток** – клубо́к нито́к. *Моток* **-ток** – мо́ташка нито́к; *см.* **Мото́к 1**. *Жизнь висит на* **-ке** – життя́ на волоси́нці (на ни́точці) ви́сить. *На живую* **-ку** – а) на живу́ ни́тку. *Шить, пришивать, пришить на живую* **-ку** *что* – ши́ти, пришива́ти, приши́ти на живу́ ни́тку, фастриґува́ти, прифастриґо́вувати, прифастриґува́ти що; б) нашвидку́, на швидку́ ру́ку (ру́ч), по́хапцем; *см.* **На́спех** *и* **На́скоро.** *Сметать дело на живую* **-ку** – змайструва́ти (стули́ти, зіп'я́сти́) щось на живу́ ни́тку (на швидку́ ру́ку). **-ки** *живой не оставить* – живо́ї ни́тки не лиши́ти; *см. ещё ниже Обирать, обобрать кого до* **-ки.** *Вдевать, вдеть* **-ку** – засиля́ти (заси́лювати, всиля́ти, всі́лювати, наживля́ти), заси́лити (всі́лити, наживи́ти) ни́тку. [Наживи́в ни́тку і поча́в ши́ти (Київщ.)]. *Вытянуться в* **-ку** – а) (охля́нути, аж) ви́тягнутися як шну́рка, схуднути як волоси́нка, ста́ти як соломи́нка, переве́сти́ся на соломи́нку, (*грубо*) ви́тягтися як гли́ста; *срв.* **Исхуда́ть**; б) (*стать гуськом*) ста́ти (ви́шикуватися) ключе́м (ни́зкою). *Вытянуться по* **-ке** – ви́тягтися як шну́рка (як струна́). *Обирать, обобрать кого до* (*последней*) **-ки** – обдира́ти (оббира́ти), обде́рти *и* обідра́ти (обібра́ти) кого́ до (оста́нньої) ни́тки (до шерсти́ночки, до цу́рки, до шнири́н(к)и, до шни́рочки, до шнири́ночки). [Обдере́ до шнири́ночки – до шерсти́ночки (Номис). Обі́брано до цу́рки (М. Хвильов.)]. *Подымать клубок за* **-ку** (*перен.*) – підійма́ти клубо́к (клубка́) за ни́тку, без ладу́ (нави́ворі[о]т) роби́ти що, (*зап.*) капа́рити що. *Промокнуть, промочить до* **-ки** – промо́к(ну)ти (ви́мок(ну)ти, змо́к(ну)ти), промочи́ти (змочи́ти, намочи́ти) до рубця́ (до ру́бчика, геть до ру́бчика). *Этой* **-ке** (*канители*) *конца не будет* – ціє́ї ни́тки не пересота́єш, цій тягани́ні кінця́(-кра́ю) не бу́де. *Тонкую* **-ку** *вести* – тонку́ ни́тку виво́дити (ве́сти́, пря́сти, сука́ти, сота́ти). *Куда иголка, туда и* **-ка** – куди́ го́лка, туди́ й ни́тка. *По* **-ке** *дойдёшь до клубочка* – ді́йдеться ни́точка до клубо́чка (Номис), по ни́тці ді́йдеш до клубо́чка (Сл. Гр.). *По* **-ку** *рубеж* – по цей дуб ми́ля (Приказка). *С миру по* **-ке** – *голому рубашка, см.* **II. Мир 5**; 2) *см.* **Ни́зка 2.**

Нитковщи́к, -щи́ца – нитка́р (-ря́), -ка́рка.

Ниткоплу́т – ниткоплу́т. [Ой ти ткач, ниткоплу́т (Пісня)].

Ниткосшива́тельный – ниткозшива́льний. **-ная** *машина* – ниткозшива́лка.

Ни́тный, *см.* **Ни́тченковый.**

Нитовьё, *см.* **Нитьё.**

Нито́н, *хим.* – ніто́н (-ну).

Ни́точка – ни́точка, ниті́ночка. [Не стежи́ночка, а, сказа́ти, нити́ночка (М. Вовч.)]. *Висеть на* **-ке** – ви́сіти на волоси́нці (на ни́точці). *Ходить по* **-ке** – по стру́нці ходи́ти.

Ни́точник, -ница – нитка́р (-ря́), -ка́рка.

Ни́точный – нитко́ви́й. **-ное** *производство* – нитка́рство, ви́роб нито́к. **-ная** *фабрика* – нитка́рня (-ні).

Нитра́т, *хим.* – нітра́т (-ту).

Нитра́тный – нітра́тний.

Нитра́ция – нітра́ція, нітрува́ння (-ння).

Нитри́л, *хим.* – нітри́л (-лу).

Нитри́т, *хим.* – нітри́т (-ту).

Нитрифика́ция – нітрифіка́ція, (*действие ещё*) нітрифікува́ння.

Нитрифици́ровать – нітрифікува́ти, *оконч.* знітрифікува́ти що. **Нитрифици́рованный** – (з)нітрифіко́ваний.

Нитроальдеги́д, *хим.* – нітроальдегі́д (-ду).

Нитроами́н, *хим.* – нітроамі́н (-ну).

Нитробакте́рия – нітробакте́рія.

Нитробензо́л, *хим.* – нітробензо́л (-лу).

Нитрова́ние – нітрува́ння (-ння), нітра́ція.

Нитрова́ть – нітрува́ти, *оконч.* знітрува́ти що. **Нитро́ванный** – (з)нітро́ваний.

Нитроглицери́н, *хим.* – нітрогліцери́н (-ну).

Нитроглицери́новый – нітрогліцери́новий.

Нитрози́л, *хим.* – нітрози́л (-лу). **-зи́л** *хлористый* – хлорнітрози́л.
Нитрозосоедине́ние, *хим.* – нітрозосполу́ка, нітро́зова сполу́ка.
Нитрои́л, *хим.* – нітроі́л (-лу). **-и́л** *хлористый* – хлорнітроі́л.
Нитрокарбо́л, *см.* **Нитромета́н.**
Нитроклетча́тка, *хим.* – нітроцелюльо́за, стрільна́ баво́вна.
Нитрокрахма́л, *хим.* – нітрокрохма́ль (-лю).
Нитроманни́т, *хим.* – нітроманні́т (-ту).
Нитромета́н, *хим.* – нітромета́н (-ну).
Нитро́метр, *хим.* – нітро́метр (-ра).
Нитросоедине́ние, *хим.* – нітросполу́ка, ні́тро́ва сполу́ка.
Нитротолуо́л, *хим.* – нітротолуо́л (-лу).
Нитроуглеводоро́д, *хим.* – нітровуглево́день (-дня).
Нитроцел(л)уло́за, *см.* **Нитроклетча́тка.**
Ни́тчанка *и* **Нитча́тка**, *бот.* Conferva – конфе́рва; (C. bombycina Wille) жабури́ння, багови́ння, куши́р (-ру́). [Яки́й у нас став, саме́ жабури́ння (сами́й куши́р) (Брацл.). Бода́й та́я рі́чка куширо́м заросла́ (Пісня)].
Нитча́тковый – конфе́рвовий, куширо́вий. **-вые**, *бот.* Confervaceae – конфервува́ті (-тих).
Ни́тчатый – 1) (*нитевидный*) ниткува́тий, нитча́стий; 2) (*нитяный*) ни́тяний.
Ни́тченка – гру́ба ни́тка; (*для рыболовных сетей*) су́канка, *соб.* (*диал.*) суч (-чи), (*дель*) ді́ль (-ли).
Нитчёнка – нитчи́на.
Ни́тченки (*в ткацком станке*) – ни́чениці (-ниць), нити́ (-ті́в). [Тобі́, ма́ти, нити́ й бе́рдечко, мені́ дава́й полоте́нечко (Метл.)].
Ни́тченковый – ни́ченичний.
Ни́ты, *см.* **Ни́тченки.**
Нить – 1) ни́тка; (*шнур*) шнур (-ра); (*волокно*) волокно́; (*в лампочке накаливания*) волоси́н(к)а; (*прядь*) па́смо, ста́л(ь)ка; *срв.* **Ни́тка 1**. [Уві́рветься життя́ коро́тка ни́тка (Самі́йл.) Дія́ментова ни́тка (Франко). Все нове́, що він ба́чив, ле́гко вклада́лося йому́ в го́лову, зв'я́зуючись ти́сячами нито́к з тим, що він чита́в (В. Підмог.). Золоти́й шнур, протя́гнутий між хвили́нним і ві́чним (М. Калин.). Не́рви ма́ють ви́гляд тонки́х воло́кон (Київ)]. **-ти** – нитки́ (-то́к) *и т. д.*; (*пряди*) па́сма (*р.* па́сем), стал(ь)ки́ (-л(ь)о́к). [Зі́брано всі нитки́ до викриття́ зло́чину (Пр. Правда). Золоти́сті па́сма со́няшного ся́йва (Черкас.). Баті́г у чоти́ри ста́лки (Манж.). Широколи́сте лата́ття вкри́ло во́ду ли́стом в три ста́лки (Н.-Лев.)]. **Нить** *Ариадны* – Арія́днина (провідна́) ни́тка. *Вольфрамовая* **нить** – во́льфрамова волоси́н(к)а. *Красная* **нить** (*иноск.*) – черво́на ни́тка. *Путеводная* **нить** – провідна́ ни́тка; *см.* **Путево́дный. Нить** *пыльника, бот.* filamentum – піляко́ва ни́тка. **Нить** *разговора* – ни́тка розмо́ви. *Овладеть* **-тью** *разговора* – опанува́ти розмо́ву, запанува́ти в розмо́ві, захопи́ти (взя́ти) в свої́ ру́ки ни́тку розмо́ви. *Тянется* **нить** *разговора* – сота́ється (плете́ться) розмо́ва (бала́чка). **Нить** *мысли, рассказа* – ни́тка ду́мки, оповіда́ння. [Слу́хала ува́жно до́повідь, боячи́сь розі́рва́ти ни́тку сміливої ду́мки (Епік). Жаді́бно сте́жу за ни́ткою його́ оповіда́ння (Крим.)]. *В одну* **нить** – в одну́ ни́тку, в одну́ ста́л(ь)ку, в-одно́сталь; 2) *см.* **Ни́зка 2.**
Нитьё – ниття́ (-ття́), нить (-ти), нитки́ (-то́к). [Хай (риба́лки) з тії́ ни́ти та ви́в'яжуть не́від (Манж.)].
Ни́тяник – плоскі́нний капта́н (-на́), плоскі́нна чума́рка, (*летник*) літни́к (-ка́).
Ни́тяницы, *см.* **Ни́тченки.**
Ни́тяный – ни́тяний; (*специальнее*) валови́й, валов'я́ний; за́полочни́й; більови́й; *срв.* **Ни́тка 1**. [Ни́тяна панчо́ха (Куліш)].
Них (*р., в. и предл. п. мн. ч. всех родов от мест.* **Он** *после предлогов*) – (в, з, за, на *и т. п.*) них (їх). [Не чва́ньтесь: з вас деру́ть ремі́нь, а з їх, бува́ло, й лі́й топи́ли (Шевч.). Неха́й (лю́ди) бенкету́ють! – у їх до́ля дба́є (Шевч.)].
Ниц, *нрч.* – ниць, (*вниз*) додо́лу, до́лі, (*вниз лицом*) долі́лиць. [Він так ниць і ге́пнувся (Манж.). Хи́литься ниць голова́ (Черняв.)]. *Падать, (у)пасть* **ниц** – па́дати, впа́сти, (*о мног.*) попа́дати ниць; *см.* **Па́дать 2**. [Лежа́в, упа́вши обли́ччям ниць на стіл (Грінч.)].
Ницшеа́нец, -анка – ніцшеа́нець (-нця), -а́нка.
Ницшеа́нский – ніцшеа́нський.
Ницшеа́нство – ніцшеа́нство.
Ничего́ – 1) *мест., см.* **Ничто́**; 2) *нрч.* – а) (*сносно*) ні́чо́го, (*не плохо*) не пога́но, не зле. [Якби́ сама́ (ги́нула), ще-б нічо́го, а то й стара́ ма́ти… му́сить погиба́ти (Шевч.)]. «*Каковы дела*?» – «**-го**» – «Як спра́ви?» – «Нічо́го (собі).» *Он ведёт себя* **-го́** – він нічо́го собі́ (не

пога́но, не зле) пово́диться. *Это вино* **-го́** – це вино́ нічо́го собі́ (нічоге́ньке, нічоге́ньке собі́). **-го́** *себе* – нічо́го собі́, нічоге́нько, ниврóку, (*прлг.*) нічоге́нький (собі́). [Озимина́ нічоге́нько пока́зує (Коцюб.). Ач яке́ (немовля́), – ниврóку! (Шевч.). Дочка́ у йо́го нічоге́нька собі́ ді́вчина була́ (Гуманщ.)]; б) (*пустяки*) дарма́, пусте́, дурни́ця. [«Це дале́ко?» – «Дарма́!» (Грінч.). Дарма́, ді́тки, потерпі́ть ще (Загірня). Ну, це – дарма́, це про́йде (Гр. Григор.)]; в) дарма́, ба́йдуже; *см.* **Нипочём 2.**

Ничегонеде́лание – нічогонеро́блення, (*бездельничание*) неро́бство, байдикува́ння. [Соло́дке нічогонеро́блення (dolce far niente) (Крим.). Та хоч-би від чо́го це неро́бство зале́жало, але́ воно́ факт (Рада)].

Ниче́й – нічи́й (*ж.* нічия́, *ср.* нічиє́, *р.* нічийо́го, нічиє́ї, *мн.* нічиї́, нічиї́х). [Знай: або́ твоя́, або́ нічия́ (Грінч.)]. **Ни** *в* **чьём**, **ни** *на* **чьи́** *и т. п.* – ні в чийо́му (в чиї́м), ні на чиї́ *и т. п.*

Ничёк – ви́ворі[о]т (-роту), спід (*р.* спо́ду), спі́дка, низ (-зу); *см.* **Изна́нка. -чко́м** – а) нави́ворі[о]т, ви́воротом; б) *см. отдельно* **Ничко́м**, *нрч.*

Ниче́м, *см.* **Ничто́.**

Ничему́, *см.* **Ничто́.**

Ни́ченицы *и* **Ни́ченки,** *см.* **Ни́тченки.**

Ни́чка, *см.* **Ничёк.**

Ничко́м, *нрч.* – ни́цьма, ниць, (*диал.*) ни́чма, (*вниз лицом*) долі́лиць, лице́м до землі́. [Лежа́ти на землі́ ни́цьма (Новомоск.). Воні́ лежа́ть ни́цьма, оди́н на о́дному (Л. Укр.). Впав голово́ю на ріжо́к скри́ні, вда́рився об йо́го, і тоді́ зсу́нувся вниз, додо́лу, лі́гши ниць (Грінч.). Зачепи́вшись, ге́пнув ниць у калю́жу (М. Левиц.). Він ви́тягнувся на ко́вдрі ни́чма (В. Підмог.). Упа́в долі́лиць (Київщ.)].

Ничто́, *мест.* – ніщо́, (*диал.*) нічо́го; (*ровно, решительно* **-то́**) аніщо́. [Ніщо́ не діли́ло те́мної но́чи від я́сного дня (Л. Укр.). Ніщо́ не забороня́є ва́шим оча́м виміря́ти їх (степи́) і вздовж і вшир (Мирний). Йому́ нічо́го не ва́дить (Звин.)]. *Это* **-то́** *в сравнении с чем* – це ніщо́ про́ти чо́го (порі́внюючи, в порівня́нні з чим). *Этому* **-то́** *не мешает* – цьому́ ніщо́ не заважа́є (не перешкоджа́є, не стої́ть на перешко́ді *или* на зава́ді, не перебива́є). *Ему* **-то́** *не удаётся* – йому́ не щасти́ть (не талани́ть) ні в чо́му, йому́ ніщо́ не йде в ла́д (до путтяя́). *Обращать, обратить что, кого в* **-то́** – оберта́ти, оберну́ти що, кого́ в ніщо́ (в ні́вець), поверта́ти (пуска́ти, переверта́ти), поверну́ти (пусти́ти, переверну́ти) що в ні́вець, поверта́ти, поверну́ти кого́ в ніщо́, зво́дити, зве́сти́ що на ні́вець (на ніщо́, ні на́ що), перево́дити, переве́сти́ що на ні́вець; (*уничтожать*) ни́щити, зни́щити що. [Оберну́вши в ні́вець могу́ще королі́вство (Куліш). Та си́ла, що чолові́ка стопта́ла, у ні́вець оберну́ла (Грінч.). Пан та ні́мець усе́ пове́рнуть у ні́вець (Приказка). Старшина́ хо́че пи́саря у ні́вець поверну́ти (Харківщ.). Час мене́ в ніщо́ пове́рне (Самійл.). Вона́ сті́льки клопота́лася, сті́льки плати́ла, а тепе́р усе́-б то те пусти́ти в ні́вець? (Коноськ.). Всі вели́кі страхи́ переве́рне в ні́вець (Куліш). Життя́ звело́ сті́льки зако́нів на ні́вець (Н. Громада). Ту «по́правку», що міг я йому́ да́ти мої́ми лі́ками, на ні́вець перево́дила тяжка́ пра́ця (Н.-Лев.)]. *За* **-то** (*продавать и т. п.*) – за ніщо́ (ні за ві́що, *за бесценок*: за-півда́рма, за так-гро́шей, за так-гро́ші). [Старі́ гро́ші піду́ть ні за ві́що (Лебединщ.). Пороздава́ла порося́та за так-гро́ші (Борз.)]. **Ничего́** – нічо́го. [«Що хто тобі́ зро́би́в?» – «Ніхто́ нічо́го» (Л. Укр.). Секрета́р нічо́го не ві́дав про сю спра́ву (Кониськ.). Спервові́ку не було́ нічо́го (П. Тичина)]. *Абсолютно, положительно, решительно, ровно, совершенно* **-го́**, **-го́** *то* – нічогі́сінько, (*экспрессивнее*) анічогі́сінько, (*зап., полон.*) ніц нічо́го; (*ни-ни*) аніже́. [Нічогі́сінько не ба́чу! (Н.-Лев.) «Що-ж у нас ста́лося?» – «Нічо́го… анічогі́сінько!» (Грінч.). Це не ма́є анічогі́сінько спі́льного з тим розумі́нням, яко́го… (А. Любч.). Ніц нічо́го не зна́ю! (Брацл.). Не чу́ю аніже́! (Куліш)]. *Всё или* **-го́** – все або́ нічо́го. **-го́** *не видно, неслышно* – нічо́го не ви́дн[к]о (не зна́ти), не чу́ти. *Нет* **-го́** *выше, лучше и т. п., как…, см.* **Нет 1**. *Нет* **-го́** *легче, как…* – нема́(є) нічо́го ле́гшого, як… **-го́** *подобного* – нічо́го поді́бного́ (схо́жого, підхо́жого, тако́го); *см.* **Подо́бный. -го́** *в мире* (*на свете*) – нічо́го в сві́ті. [Нічо́го в сві́ті не було́ тако́го прекра́сного, як ці дві а́рмії (Кандид)]. *Не иметь* **-го́** *общего с кем, чем* – не ма́ти нічо́го спі́льного з ким, з чим. *Из-за* **-го́** – (*из-за пустяков*) за дурни́цю, за нікче́мницю, (*из-за выеденного яйца*) за ма́сляні ви́шкварки, за ону́чу, (*от нечего делать*) зні[е]че́в'я. [За ону́чу зби́ли бу́чу (Приказка)]. *Из этого* **-го́** *не вышло* – з цьо́го нічо́го не ви́йшло. *Выходить, выйти в люди из* **-го́** – вибива́тися, ви́битися в лю́ди з нічо́го. **-го́** *не значит* (*пустяки*) – дарма́, пусте́, дурни́ця. [Мо' то й не ва́ше, та дарма́, бері́ть уже́ (Сл. Гр.)]. **-го́** *не поделаешь* – нічо́го не вді́єш; *см.* **Поде́лать 2**. **-го́** *не стоит* – нічо́го не кошту́є; нічо́го не ва́рт(ий); *см.* **Сто́ить.** *Создать то из* **-го́** – створи́ти що з нічо́го. **Ничему́** – нічо́му. **Ниче́м** – нічи́м. [Нічи́м не ви́явив свої́х почутті́в (Велз)]. *Я* **-че́м** *не болен* – я ні на що́ не хво́рий (не слаби́й, не слабу́ю). *Он* **че́м** *не доволен* – він нічи́м (ні з

чо́го) не задово́лений. *Ни в* **чём***, ни на* **чём***, ни во* **что́***, ни на* **что́** *и т. п.* – ні в чо́му (чі́м) *и* (*реже*) в нічо́му, ні на чо́му (чі́м) *и* (*реже*) на нічо́му, ні в що́, ні на що́ *и т. п.* [Це ні на що́ не схо́же (Коцюб.)]. **Ни** *во* **что́** *не ставить кого* – ні за що́ (за нішо́) ма́ти кого́, не поважа́ти, не шанува́ти кого́. **Ни** *за* **что́** – (*ни за какие блага*) ні за що́ (в сві́ті), ні за́ що, (*ни в коем случае*) зро́ду, зро́ду-(з)ві́ку, (*никак*) нія́к. **Ни** *за* **что́**, **ни** *про* **что́,** *см.* **Ни 1а.** *Остаться* **ни** *при* **чём**, **ни** *с* **чём** – зоста́тися ні при чо́му (чі́м), зоста́тися ні з чи́м, (*в дураках*) опини́тися в ду́рнях, поши́тися в ду́рні, о́близня пійма́ти (з'ї́сти), (*шутл.*) вхопи́ти ши́лом па́токи.

Ничто́жество – 1) (*качество, свойство*) нікче́мність, мізе́рність, мізе́рія, (*редко*) нікче́мство, мізе́рство, (*тщета*) ма́рність (-ности), марно́та. [Нікче́мність на́шого життя́ (М. Левиц.). Ва́ша нікче́мність рости́ме з літа́ми (Куліш). Дай мені́ моє́ безси́лля і мізе́рність зрозумі́ти (Куліш)]; 2) (*состояние*) нікче́мність, мізе́рність, (*убожество*) мізе́рія, убо́ство, нужде́нність, (*ничтожная жизнь*) нікче́мне (мізе́рне, злиде́нне) життя́ (животі́ння). *Впадать* (*обращаться, превращаться*)*, впасть* (*обратиться, превратиться*) *в* **-ство** – нікче́мні́ти, знікче́мні́ти, зво́дитися (переводи́тися), звести́ся (перевести́ся, зійти́) ні на́ що (на нішо́, *шутл., зап.*: на пси). [До́блесть нікче́мніє в хуртовині́ форту́ни (Куліш). На́ші пре́дки знікче́мніли (Куліш). Був коли́сь госпо́дар, тепе́р зійшо́в на пси (Зеркало)]. *Выводить, вывести кого из* **-ства** *в люди* – виво́дити, ви́вести кого́ з нікче́мности (з мізе́рії, з убо́зства, з нікче́много *или* мізе́рного животі́ння, *из нищеты*: із зли́днів) в лю́ди; 3) (*всё ничтожное*) нікче́мниця, мізе́рія, (*пустяк*) марни́ця, дрібни́ця, дрібни́чка; *срв.* **Ме́лочь 6**; 4) (*ничтожный человек*) нікче́мність, нікче́ма, нікче́мство, нікче́мник, -ниця, мізе́рія, мізе́ра, (*бездарь*) нездáра. [Кри́тики до́сить ма́ю, щоб зрозумі́ти, що я нікче́мність (Крим.). Я нікче́мою сиджу́ в свої́х мае́тках, марну́ючи весну́ життя́ (Грінч.). Яки́йсь кра́мар, тонконо́ге нікче́мство (В. Підмог.). Рушни́ці звільни́ли найкра́щий із світі́в від десяти́ ти́сяч нікче́м (Кандід). Мізе́рія, мізе́рія мені́ ім'я́! (Крим.). Зійді́ть на хвили́ну з парна́ських сфер, із га́музу муз і музе́йних мізе́р! (Влизько)]. *Абсолютное* (*полное, полнейшее, совершенное, сплошное*) **-ство** – цілкови́та нікче́мність.

Ничто́жить – ни́щити що; *см.* **Уничтожа́ть.**

Ничто́жно, *нрч.* – (ду́же, зо́всім) ма́ло (незна́чно); нікче́мно, мізе́рно, злиде́нно, нужде́нно; *срв.* **Ничто́жный.**

Ничто́жность – 1) незна́чність, мізе́рність (-ности); 2) *см.* **Ничто́жество 1.** *Срв.* **Ничто́жный.**

Ничто́жный – 1) (*крайне малый*) ду́же (зо́всім) мали́й, (*незначительный*) (ду́же, зо́всім) незначни́й, (*мелкий*) дрібни́й, (*скудный*) мізе́рний. [Все, що я повиві́дував, булі́ ду́же незначні́ дрібни́ці (Крим.). (Як) ста́ну рівня́ти (тебе́) з пісня́ми мої́ми, – яки́ми-ж пісні́ ті здаю́ться дрібни́ми! (Самійл.). Задовольня́ються мізе́рними заробі́тками (Франко). Доста́тки мої́ такі́ мізе́рні! (Кониськ.). Наймізерні́ше (*превосх. степ.*) сві́дчення мене́ зіпхну́ть з моє́ї високо́сти може (Грінч.)]. **-ное** *большинство* – (ду́же) невели́ка (незначна́) бі́льшість. **-ный** *спрос* – зо́всім (ду́же) мали́й (незначни́й) по́пит, мізе́рний по́пит. **-ная** *цена* – зо́всім мала́ (мізе́рна) ціна́. *Я – человек* **-ный** (*не имеющий веса*) – я люди́на мале́нька (незначна́). **-ное** *количество*, **-ная** *сумма и т. п.* – мізе́рна кі́лькість, мізе́рна су́ма *и т. п.*, мізе́рія. [Робітни́к на́віть тіє́ї мізе́рії не дістає́, що умо́вився (Рада)]; 2) (*никчемный*) нікче́мний, (*жалкий, презренный*) мізе́рний, злиде́нний, нужде́нний, хи́рний, хире́нний, хирю́щий, (*гнусный*) плюга́вий, (*пустячный*) ма́рний. [Чи до́вго бу́де ще мені́ понад оци́м нікче́мним мо́рем нуди́ти сві́том? (Шевч.). І всі ми нікче́мні, і всі ми хвили́нні (Черняв.). Наро́д нікче́мний (Самійл.). Нікче́мне життя́ (Грінч.). Нікче́много ви ро́ду (Номис). Візьми́ твій дар нікче́мний! (Самійл.). Ви мале́нькі, мізе́рні (Грінч.). Мізе́рні втíхи (Р. Край). У клопо́тах мізе́рних та ма́рних слова́х красномо́вних лю́ди топи́ли свій дух (Самійл.). Марну́й життя́ своє́ злиде́нне (Вороний). А його́ мрії – це щось таке́ плитке́ й нужде́нне! (Франко). Мовчи́, хи́рний! (Номис). Га? гм? що таке́? га́рна люди́на цей хи́рний чех? (Н.-Лев.). Вереду́є, як той пани́ч… І де взяло́сь таке́ хире́нне? (Шевч.). Каза́в, що все вволи́ш, про що-б я не проси́ла питаю́-ж я таку́ дрібни́цю ма́рну! (Л. Укр.)]. **-ная** *вещь, причина и т. п.* – нікче́мна (мізе́рна) річ, причи́на *и т. п.*, нікче́мниця, (*пустяк*) марни́ця, дрібни́ця. [Він не ра́з люти́вся за марни́цю (Франко). Для твого́ слу́ху сі слова́ – марни́ця (Л. Укр.)]. **-ный** *человек* – нікче́мна люди́на, нікче́ма; *см. ещё* **Ничто́жество 4**. *Делаться* (*становиться*)*, сделаться* (*стать*) **-ным** – роби́тися, зроби́тися нікче́мним, нікче́мні́ти, знікче́мні́ти.

Ничу́ть, *нрч.* – (а)ні тро́хи, (*фам.*) ані гич; *см.* **Ниско́лько 2**. [Чи се зме́ншує вагу́ Шевче́нкової пое́зії? – Ані тро́хи! (Грінч.)].

Ничья́ – 1) *мест., см.* **Ниче́й**; 2) *сщ.* – нічия́ (*р.* нічиє́ї). *В* **-чью́** – в нічию́, в поро́жнє, на

нічи́й ви́граш, з нічиї́м на́слідком. [Матч кома́нд радторгслужбо́вців Ки́їв-Ха́рків з нічиї́м на́слідком: 3 – 3 = 0 (Глобус)]. *Игра в* **-чью́** – гра в нічию (з нічиї́м на́слідком, в поро́жнє) (*розыгрыш*) ро́зигри (-рів), (*диал.*) ро́зигр (-ру). [Ці су́тички за́вжди кінча́лись в нічию́ (В. Підмог.). «А хто ви́грав?» – «Ніхто́: ро́зигр» (Звин.)]. *Сыграть в* **-чью́** – загра́ти в нічию (в поро́жнє).

Ни́ша – ніша. [У за́дній стіні́ був широ́кий межи́стінок (*простенок*); за ним, у загли́бині, ви́дно було́ вели́ку ні́шу (Корол.)].

Нишкну́ть – мовча́ти, (а)ні па́ри з уст не пусти́ти, (а)ні пи́снути, (а)ні пікнути. **-ни́**! – мовчи́! цить! мовчи́ та диш! (а)ні па́ри з уст! ні пи́сни! ні пікни! ані чичи́рк! **-ну́ть**, *вы*! – мовчі́ть (ци́тьте, ти́хо), ви!

Нища́ть – бідні́ти, убо́жіти, (*диал.*) ни́щіти (Мирний), голі́ти, мізерні́ти, (*насмешл., зап.*) капцані́ти, (*более прежнего*) бідні́шати, убо́гшати.

Нища́ться, *см.* **Ни́щиться.**

Ни́щая, *сщ., см.* **II. Ни́щий.**

Нищебро́д, -дка, *см.* **II. Ни́щий.**

Нищебро́дничать, *см.* **Ни́щенствовать.**

Ни́щев – ста́рців (-цева, -цеве), старча́чий; *см.* **Ни́щенский 1.**

Нищелю́б(**ец**) – старцелюб, старцелю́бець (-бця), *ласк.* старча́чий ба́тько.

Нищелюби́вый – старцелю́бний.

Нищелю́бие – старцелю́бність (-ности).

Нищелю́бица – старцелю́бка, старцелю́биця, *ласк.* старча́ча ма́ти.

Ни́щенка, *см.* **II. Ни́ций** (**Ни́щая**).

Ни́щенкин – старчи́шин, жебра́ччин, прош[х]а́ччин (-на, -не).

Ни́щенски, *нрч.* – 1) по-старча́чому, по-жебра́чому, по-жебра́цькому; по-бідня́цькому, (*пренебр.*) по-злидня́цькому, по-злида́рському, по-харпа́цькому; 2) злиде́нно, мізе́рно. [Злиде́нно мала́я пла́та (Крим.)]. *Срв.* **Ни́щенский.**

Ни́щенский – 1) (*свойств., принадлеж. нищему*) старча́чий, ста́рчий, старе́цький, жебра́чий, жебра́цький, проха́цький, діді́вський, (*бедняцкий*) бідня́цький, (*пренебр.*) злидня́цький, злида́рський, харпа́цький, убо́зький. [Сліпці в старча́чій оде́жі (Корол.). Кори́стуючись старча́чою пла́тою за свою́ каторжа́нську пра́цю (Яворн.). Повода́тар хоч молоди́й, та вже зна́є всі ста́рчі пісні́ (Звин.). Жебра́цька то́рба (Франко)]. **-кая** *жизнь* – злидня́цьке (злида́рське, харпа́цьке) життя́. [До пів-сме́рти працюва́ло, щоб убезпе́чити своє́ життя́ злида́рське (Кониськ.)]. **-кий** *хлеб* – же́браний (про́шений, про́ханий) хліб. [Ходи́ти за же́браним хлі́бом (Л. Укр.)]; 2) (*скудный, убогий*) злиде́нний, мізе́рний, убо́гий. [За се їм харч злиде́нну висталча́ють (Куліш). Все на нім брудне́, злиде́нне (Крим.)]. **-кое** *угощение* – злиде́нне (мізе́рне) частува́ння.

Ни́щенство – 1) (*действие*), *см.* **Ни́щенствование**; 2) (*состояние*) старе́цтво, жебра́цтво, проха́цтво, (*бедность*) бідня́цтво, (*пренебр.*) злидня́цтво, злида́рство, харпа́цтво; *см. ещё* **Нищета́**. [Щоб він не ви́бився ніко́ли із жебра́цтва (Франко). Си́мволи проха́цтва та черне́цтва Бу́дди (Н.-Лев.). Що мені́ з тобо́ю бі́дність та харпа́цтво? (Крим.)]; 3) (*занятие*) старцюва́ння (-ная), жебра́цтво, же́бри (-рів), (*редко*) нищу́нство. [Я нищуно́м при це́ркві був; поки́нув і я своє́ нищу́нство, та на Січ (Куліш)]. *Заработать* **-ством** *что* – застарцюва́ти, ви́жебрати, наже́брати що.

Ни́щенствование – старцюва́ння, жебра́чення, жебрува́ння, же́брання, жебру́ще життя́, (*усилит.*: *попрошайничество*) жебрани́на. [Старцюва́ння на ста́рість (Васильч.)].

Ни́щенствовать – старцюва́ти, жебра́чити, же́брати, жебрува́ти, (*о нищем ещё*) дідува́ти, (*ходить по миру*) з торба́ми (з то́рбою, з до́вгою руко́ю, по же́брах, на же́бри, за про́шеним *или* про́ханим хлі́бом) ходи́ти, попідвіко́нню ходи́ти; (*жить в нищете*) злиднюва́ти, голо́дні злиді́ні годува́ти (Шевч.), за про́ханим хлі́бом жи́ти. [(Хоч які́ вони́) злидарі́, а старцюва́ти не пі́де жо́ден (М. Левиц.). Пішо́в уже́ жебрува́ти (Номис)].

Ни́щенствующий, *прлг.* – жебру́щий, жебру́чий. [До чо́го я дожи́вся! – жебру́щим ді́дом… став (Л. Укр.). Жебру́чі ордени́ (Павлик)]. **-щий** *монах* – жебру́щ[ч]ий черне́ць. [Жебру́чі черці́ (Павлик)].

Нищета́ – (*в прямом и перен. знач.*) убо́зство, (*сильнее* го́ле вбо́зство), убо́гість, нужде́нність, бі́дність, мізе́рність (-ости), мізе́рія, (*редко, ц.-слав.*) нищо́та́, (*только в прям. знач.*) зли́дні (-нів); *см. ещё* **Ни́щенство 2**. [Всю́ди розко́ші, бага́тство безме́жне і ту́т-же страше́нне убо́зтво (Загірня). Я запоможу́ твою́ мізе́рність оста́нками мого́ бага́тства (Куліш). Оповіда́ли про свою́ дома́шню мізе́рію (Франко). Насміха́ються сусі́ди з на́ших зли́днів (Куліш). До́ма зли́дні зоста́лися зли́днями, але́ хоч голо́дні не сиді́ли (Грінч.). Хо́че із до́му ви́гнати (мене́) і в зли́дні ки́нути (Самійл.).]. *Жить в* **-те́** – жи́ти

(*влачить существование*: животíти, ни́дiти) в (при) зли́днях (при вбóзтвi, убóго), злиднювáти. [Ни́діють у тéмряві та зли́днях (Коцюб.)]. *Впадать, впасть в* **-тý** – дохóдити, дiйти́ до вбóзтва, бiднíти, збiднíти, убóжiти, зубóжiти, мiзернíти, змiзернíти, перевóдитися, перевéсти́ся на зли́днi, озлиднíти, оголíти, (*редко*) ни́щiти, зни́щiти, (*о мног.*) позлиднíти, поголíти. [Були́ коли́сь замóжнéнькi, а тепéр озлиднiли (Радом.). Не тим нáшi дiти поголiли, що сóлодко пили́ й ї́ли (Номис). Як Вáсиль збiднiв, так i Они́сько зни́щiв (Мирний)]. *Впавший в* **-тý** – зубóжiлий, озлиднiлий. *Доводить, довести кого до* **-ты́** – довóдити (призвóдити), довéсти́ (призвéсти́) когó до (гóлого) вбóзтва (до жебрáцтва, до жéбрiв), (*ввергать*) вкидáти, (в)ки́нути когó в зли́днi, (*делать нищим*) убóжити, зубóжити, зголи́ти когó. *«Нищета философии» К. Маркса* – «Убóзтво фiлосóфiї» К. Мáркса.

I. Ни́щий, *прлг.* – убóгий, бiдний, злидéнний, нуждéнний, (*ц.-слав.*) ни́щий; *см. ещё* **II. Ни́щий.** [Все злодiї забрáли, – тепéр я гóлий i вбóгий (Брацл.). Хто врóдиться тогó дня, вмре ни́щим (Кулiш)]. **-щий** *студент* – бiдний (злидéнний) студéнт, студéнт-злидáр (нуждáр) (-ря́). **-щая** *братия* – жебрýщ[ч]i брáтчики (люди), жебрýща братвá, жебрýщ[ч]е брáття, *соб.* старéцтво, старчóта, жебрáцтво, жебрóта, дiдовá; *см. ещё* **II. Ни́щий** (**Ни́щие**). [Жебрýщi лю́ди (Рудан.). Найзлидéннiша старчóта (Кулiш). То ще жебрóта з-пiд плóта (Приказка)]. **-щий** *духом* – убóгий дýхом, убогодýхий, душев[у]бóгий, ни́щий душéю. [Блажéннi вбóгi дýхом (Кулiш). Рáдуйтеся, вбогодýхi! (Шевч.). Ученики́ нетвердiї, душеубóгi (Шевч.). Не вас менi, сердéчних, жаль, слiпцi ви, ни́щiї душéю (Шевч.)]. **-щий** *умом* – бiдний (убóгий) на рóзум. *Делать, сделать* **-щим** *кого* – убóжити, зубóжити, збiдни́ти, зголи́ти, пусти́ти на жéбри когó. **-щая** *трава*, *бот.* Clematis vitalba L. – ломи́нiс (-носу) (звичáйний).

II. Ни́щий, *сщ.* – стáрець (*р.* стáрця), жебрáк (-кá), (*реже*) жебрáн (-нá) *и* (*редко*) жебрáнник (-ка), прошáк (-кá) *и* (*реже*) прохáч (-ча), дiд (*р.* дiда), дiдови́н (-на), торбáнь (-ня́), торбiй (-бiя́), нищýн (-нá) (Кулiш), (*диал.*) рахмáн (-на), ли́гир (-ря), ли́бець (-бця), *ум.-ласк.* стáрчик, *ув.-презр.* старцю́га, (*ребёнок* **-щий**) старчá (-чáти), старченя́ (-ня́ти); (*перен.*: *бедняк*) бiдня́к, (*пренебр.*) злидня́к (-ка), злидáр, нуждáр (-ря́), зли́день (-дня), харпáк, голя́к (-кá), голодрáб, голоколiнок (-нка). [«Гей, старченя́! Стривáй лишéнь!» – «Я не стáрець, пáне!» (Шевч.). Вiн стáрця перéбраний тихцéм прийшóв до мéне (Франко). Отсé вам дар, старцю́ги! (Млака). Простя́гнута рукá жебракá (Рада). Жебрáн хóдить, хлiба прóсить (Чуб. V). Називáється жебрáнник: хóде вiн собi, жéбрає (Мартин.). «Чогó так собáки гáвкають?» – «Та там прошáк прийшóв» (Липовеч.). Ки́ївськi прохачi (Н.-Лев.). Набрáв, як дiд у тóрбу (Приказка). Захтiв у дiда ви́просить хлiба (Приказка). За дiдови́ном, за йогó си́ном, тра рáно вставáти, торби́ латáти (Гол. II). Дáйте цьомý голоколiнку хоч iз хлiба скори́нку (Чуб. V). Пóти рахмáн (стáрець) плóхий, пóки собáки не обстýплять (Номис). А, сяки́й-таки́й, землi хотiв харпакáм, слобóди! (Тесл.)]. **Ни́щая**, *сщ.* – старчи́ха, жебрáчка, прош[х]áчка, бáба, *ум.-ласк.* старчи́шка; (*перен.*: *беднячка*) бiдня́чка, (*пренебр.*) злидня́чка, харпáчка. [Прийшлá якáсь старчи́ха, одрiжте ски́бку хлiба (Звин.). Нам сами́м хлiба не стáне, як кóжнiй жебрáчцi давáти (Брацл.). Ти нас хóчеш поробити черни́цями, прохачкáми! (Н.-Лев.). Бáба в тóрбу вiзьме (*так пугают детей*) (Номис). Ач яки́й! йомý харпáчки жáлко! (Грiнч.)]. **Ни́щие**, *сщ.* – старцi (-цiв) *и* (*соб.*) старéцтво, жебраки́ (-кiв) *и* (*соб.*) жебрáцтво *и т. п.*, (*ц.-слав.*) ни́щi (-щих), нищуни́ (-нiв); *см. ещё* **I. Ни́щий** (**-щая** *братия*). [Слýхали, як старцi спiвáють (Шевч.). Старцi для усiх одчиня́ють пофарбóванi двéрi «ларкá» (Сосюра). Голóднi жебраки́ (Самiйл.). Оддáй ни́щим, а собi нi з чим (Номис)].

Ни́щиться – бiдни́тися, збiднюватися, прибiднюватися, вдавáти бiдного. [Вони́ тiльки бiдняться, а в ïх грóшей до чóрта! (Полтавщ.)].

Но, *союз* – алé, (*зап.*) áле, (*усилит.*) алé-ж, (*шире русского «да», часто, особ. вост.*) та, (*да, а*) а, (*всё же*) протé, а протé, алé-ж, (*впрочем*) а втiм, (*однако*) однáче, однáк, (*диал.*) óтже ж, (*да только*) так, (*диал.*) дак, (*да, однако*) тáлé (*из* «та» *и* «áлé»), (*диал.*) дáлé, (*усилит.*) тáлé-ж, (*диал.*) дáлé-ж, (*ан*) аж. [Хотiла спать, алé не спáла (Шевч.). Читáють, алé не дýже хвáлять (Грiнч.). Ми хоч бiднi, алé чéснi (Коцюб.). Пробáчте, алé я вас не питáю (М. Хвильов.). (Немáє) нiчóго новóго в її кохáннi, алé-ж тодi (немá) нiчóго ви́ключного в її́ чуттi (В. Пiдмог.). Кунiгýнда помéрла. О, найкрáщий iз свiтiв, де ти? Алé-ж на якý недýгу вонá помéрла? (Кандiд). Дармá! нехáй умрý, та дýмка не умрé (Л. Укр.). Вiн дóбре допiк їм, та то булá малá втiха (Кiнець Неволi). Покiрно гадáв: «я не звiльнюся вiд нéї нiкóли». Та не рóзкiш, а насолóда брáлася в нiм з тóї гáдки (В. Пiдмог.). Хотiв, вiн прогнáть з-перед очéй ту мрiю, а мрiя все стоя́ла й мани́ла йогó (Н.-Лев.). З-пiд бiлих, кострубáтих брiв визирáють дóбрi, а (*хотя и добрые,* **но**) лукáвi óчi (Коцюб.). Вони́ (блуднi вóгники) мáнять, а гýблять (В. Пiдмог.). Бáтько мiй зáвжди говори́в, що (через старóго морякá) наш заї́зд при́йде до

руї́ни.. Проте́ (**но** *всё же*) мені́ здає́ться, що пробува́ння у нас старо́го моряка́ вихо́дило нам на ко́ристь. Була́, проте́, одна́ річ, що й спра́вді могла́ призвести́ нас до руї́ни (Остр. Скарбів). Робо́та була́ ча́сом важка́, а проте́ зви́чна (Коцюб.). На́віть для коха́ння він ви́значив час, а втім (**но** *впрочем*) він спра́вді зако́ханий (В. Підмог.). Якби́ ми́лий, чорнобри́вий, – умів-би спини́ти (ворогів). – Так дале́ко чорнобри́вий (Шевч.). І не був там, та́ле зна́ю (Звин.). Ожени́тись, я-б ожени́вся, тале́-ж з пога́ною-б не одружи́вся (Вороний). Не няв ві́ри, аж ви́йшло усе́ пра́вда (Сл. Левч.)]. **Но** *более того* – ба бі́льше. [Бага́то чита́ю, ба бі́льше: ду́же люблю́ теа́тр (В. Підмог.)]. **Но** *ведь* – але́-ж, але́-ж бо, та-ж, адже́-ж. [«Ти заї́деш (до хво́рого) з візи́тою.» – «Але́-ж він цілко́м здоро́вий!» (В. Підмог.). Та-ж ти ба́чила, що купува́ла! (Брацл.). Адже́-ж ви самі́ не зна́єте, – на́що-ж пита́єте? (Київщ.)]. **Но** *вот* – аж от (ось), (*реже*) та (але́) от (ось). [Ніхто́ їх не турбува́в; аж ось несподівано простя́гся до них пе́рший по́мацок зо́внішнього світу (В. Підмог.)]. **Но** *всё же* – а все-ж (таки́). [«Ви лю́бите шоколя́ду?» – «Не ду́же.» – «А все́-ж та́ки?» (В. Підмог.)]. **Но** *и* – але́ (та) й, але́-ж і. [Вона́ була́ вже не молода́, але́ й не стара́ (Н.-Лев.)]. *Не только…* **но** *и…* – не ті́льки… – а (*усилит.*: ба) й:..; не то… – а (ба, та) й… [Слу́жки вона́ не ма́ла не ті́льки тому́, що їй бракува́ло ко́штів, а й тому́, що… (М. Хвильов.). Ціка́во не ті́льки селя́нам, ба й інтеліге́нтам (Крим.). Не встережу́ться мене́ не то вночі́, а й серед дня (Мова). Страх безси́лими ро́бить не то поодино́ких люде́й, ба й цілі наро́ди (Коцюб.). Князькі́ не то самі́ староде́вні звича́ї переступа́ли, та й свої́х підру́чних до то́го призвича́їли (Куліш)].

Нобилите́т – нобіліте́т (-ту); (*дворянство*) шляхе́тство, шля́хта.

Нобль – 1) (*аристократ*) нобль (-ля), люди́на значно́го ста́ну; (*дворянин*) шля́хтич, *соб.* шляхе́тство, шля́хта; 2) (*монета*) нобль (-ля).

Нова́тор, -торка – нова́тор (-ра), -торка. [Щи́рим нова́торам, ща́стя фунда́торам бу́дуть вінки́ (Чупр.)].

Нова́торский – нова́торський.

Нова́торство – нова́торство. [Пое́т у свої́м нова́торстві не вду́мувався в украї́нську мо́ву (Н. Громада)].

Нова́ция, *юр.* – нова́ція.

Нове́йший – 1) (*превосх. степ.*) найнові́ший. **-шие** *известия* – найнові́ші (найсвіжі́ші, *последние*: оста́нні) звістки́ (ві́сті); 2) (*ближайший к современности, современный*) нові́тній, (*нового времени*) новоча́сний; (*модерн*) моде́рний. [Зале́жність на́ших нові́тніх авторі́в від староде́вніх (Л. Укр.). Єгиптя́ни не зна́ли тако́ї хроноло́гії, як нові́тні наро́ди (Л. Укр.). Видава́ння пам'ято́к нові́тньої украї́нської літерату́ри (Стат. Ак. Н.). Новоча́сні за́хідньо-европе́йські держа́ви (Доман.)]. *В* **-шее** *время* – за нові́тніх часі́в, за нові́тнього ча́су, за нові́тньої доби́, в нові́тні часи́, в нові́тній час, нові́тніми часа́ми. **-шие** *философы* – нові́тні (найнові́ші, нові́ші) філо́софи.

Нове́лла – 1) (*лит. произв.*) нове́ла (-ли, *мн.* -ве́ли, -ве́л), (*ум.* нове́лька), (*рассказ*) оповіда́ння (-ння). [Коро́тенькі, весе́лі, чи трагі́чні нове́ли розважа́ли буржуа́зне суспі́льство доби́ відро́дження (Ст. Савч.)]; 2) **-ве́ллы**, *юр., ист.* нове́ли (-ве́л).

Новелли́ст, -ли́стка – новелі́ст, -лі́стка, дрібни́й повістя́р (-ра́), -на́ -тя́рка.

Но́венький – 1) (*о вещах*) нове́нький. [У нове́нькій хусти́ночці в вікно́ вигляда́є (Шевч.)]; 2) (*новичок*) нове́нький (-кого), -ве́нька (-кої), (*сщ.*) нова́к (-ка́, *о мужч. и женщ.*) новачо́к (-чка́, *м. р.*), нова́чка (*ж. р.*), (*шутл.*) новобра́нець (-нця), -бра́нка (-ки). [Дітво́ра сипну́ла з ха́ти зустріча́ти новобра́нку-това́ришку (Свидн.)].

Нове́ть – нові́ти, нові́шати, о(б)новля́тися, поновля́тися; *срв.* **Нови́ться.** *Весной вся природа* **-ве́ет** – на (по, об) весні́ вся приро́да обновля́ється.

Новё́хонький *и* **Новё́хонек** – нові́сінький, (*диал.*) нові́ненький. [Нові́сінька су́кня (Київщ.). Нові́ненький віз (Бердич.)]. *Новым* **-кий** – нови́й-нові́сінький. [Оде́жина уся́ нова́-нові́сінька (М. Вовч.)].

Но́вец, *см.* **Нови́к 5**. *На* **-еце,** *см.* **Намо́лоду́.**

Новё́шенький *и* **Новё́шенек,** *см.* **Новё́хонький.**

Новизна́ – 1) (*состояние*) но́вість, нові́тність (-ости), новина́, (*реже*) нови́зна. [Ко́жне сло́во Пи́сарева ди́хало прина́дою нові́тности (Крим.). Особли́вою новино́ю ця тео́рія не визнача́ється (М. Калин.). Там невідо́ме, небезпе́чне, але́ прина́дно-прекра́сне в свої́й нови́зні (А. Любч.)]; 2) (*новшество*) новина́, нови́зна. [В усі́й тій нови́зні давнина́ вчува́ється (Рада)]. *Страсть к* **-не́** – при́страсть до всього́ ново́го.

Нови́зник, -ница – ама́тор (-ра), -торка всього́ ново́го, охо́чий (-чого), охо́ча (-чої) до всього́ ново́го, (*новщик, -щица*) нови́нник, -ниця.

Новизно́й – новакі́вський; (*вкупной*) вступни́й, вписови́й. **-ны́е** *деньги* – вступні́ (вписові́) гро́ші (-шей *и* -шів).

Нови́к – 1) *см.* **Новина́ 2**; (*о квасе, хлебе и т. п.*) нови́й квас, -ви́й хліб *и т. п.*; 2) (*стар.*: *паж*) джу́ра, (*устар.*) чу́ра; 3) *см.* **Новичо́к**; 4) *см.* **Новобра́нец**; 5) (*новый месяц*) молоди́к, нови́к, нова́к (-ка́).

Новина́ – 1) *см.* **Новизна́ 2**; 2) (*новый хлеб в году, -вые овощи, -вый холст и т. п.*) новина́, нови́й хліб, нова́ горо́дина, нове́ полотно́ *и т. п.*, (*первина*) перш[в]ина́, перваки́ (-кі́в), (*ед.* перва́к (-ка́)); *срв.* **Нови́нка.** [«Пози́чений?» – ка́же Павло́, кра́ючи хліб. – «Оддамо́, се́рце, оддамо́ новино́ю» (М. Вовч.). «Новина́! а йді́ть-но сюди́!» – «Яка́ там новина́?» – «Каву́н, ди́ня» (Свидн.). Гру́ші перваки́ (Сл. Ум.)]; 3) *см.* **Новь 1**; 4) (*диал.*: *крестьянский холст*) – (*суровый*: гребі́нне, *небелёный*: небі́лене) полотно́.

Нови́нка – 1) (*новость*) новина́, нови́нка; (*первинка*) перш[в]и́нка. [Хтось розста́вся з сві́том – це щоде́нна новина́ (Франко). Це для ме́не новина́ (Звин.). Нови́ни поети́чного ска́рбу Шевче́нка (Доман.). Побі́г по книгарня́х подиви́тися, чи нема́ яки́х нови́н літерату́рних (Грінч.). Газетя́рські новинки́ (Франко). А хіба́ мені́ не перши́нка? (Крим.)]. *В* **-ку** *что кому* – новина́ (нови́нка, перши́нка) що кому́; 2) нови́нка, первачо́к (-чка́); *срв.* **Новина́ 2**. [Ба́чить, вишеньки́ доспіва́ють, – хо́четься поку́шати нови́нки (Звин.)]; 3) (*обновка*) нови́нка, обно́ва; 4) **-ви́нки** (*мн.*) – а) *см.* **Новосе́лье 1**; б) *см.* **Новосёлки.**

Нови́нный – 1) нови́нний; *срв.* **Новина́ 2**. **-ный** *сбор* – пода́ток з новини́ (з ново́го хлі́ба *и т. п.*); 2) *см.* **Новно́й.**

Нови́ть – нови́ти, о(б)новля́ти, поновля́ти що, роби́ти щось нове́. *Рой* **-ви́т** – нови́й рі́й ста́вить вощи́ни. **Новлёный** – о(б)но́влений, поно́влений.

Нови́ться – нови́тися, о(б)новля́тися, поновля́тися; нові́шати; *срв.* **Нове́ть.** [Як уся́кому свою́ оде́жу дава́ти, так вона́-ж не новиться (Чернігівщ.)].

Нови́ца – нови́ця, (*белица*) білиця, (*послушница*) послу́шниця.

Новициа́т – нові́ція́т (-ту).

Нови́чка – 1) нови́чка, білі́чка; *см. ещё* **Нови́ца**; 2) нове́нька (-кої), нова́чка; *срв.* **Новичо́к.**

Новичо́к – нова́к (-ка́, *о мужч. и женщ.*), (*ум.* новачо́к (-чка́, *м. р.*)), нова́чка (*ж. р.*), нове́нький (-кого), -ка (-кої), (*шутл.*) новобра́нець (-нця), -бра́нка (-ки); *срв.* **Но́венький 2**. [Нова́к наска́кував на стари́х майстрі́в (Франко). Вступи́в до на́шої кла́си нова́к, на прі́звище Р. (Крим.)].

Новно́й – цілі́нний, нови́нний. [Цілі́нна земля́ (Сл. Ум.). Нови́нне по́ле (Сл. Гр.)].

Новобра́нец – новобра́нець (-нця), (*ласк.* новобра́нчик), ре́крут, (*вульг.*) не́крут. [Гей ти, ми́ла, рученя́ток не лама́й, що іде́ твій новобра́нець за Дуна́й (Щогол.). Як ча́сом не́крутові гово́рять: бу́деш полко́вником (М. Вовч.)].

Новобра́нный – свіжобра́ний, новобра́ний, (*только что*, *зап.*) що́йно бра́ний. [Що́йно бра́на пло́скінь (Могилівщ.)].

I. Новобрачнный, *прлг.* (*устар.*) – кня́зький, княже́цький, княжене́цький. [Вже й корова́й спекли́ княже́цький кала́ч на столі́ (Основа, 1862)]. **-ный** *князь* – молоди́й князь. **-ный** *стол* – князьки́й (княже́цький) стіл.

II. Новобра́чный, *сщ.* – молоди́й (-до́го), (*в свад. обряде*) князь (-зя), (*молодожён*) новоже́нець (-нця), молодожо́н, молода́н, (-на); *срв.* **Молодожён. Новобра́чная**, *сщ.* – молода́ (-до́ї) (*в свад. обряде*) княги́ня. **Новобрачны́е**, *сщ.* – молоді́ (-ди́х), молодя́та (-дя́т), молодожо́ни (-нів), (*в свад. обряде*) князь і княги́ня, князі́ (-зі́в). [На весі́ллі бриня́ть чарочки́, – хай здоро́ві живу́ть молодя́та! (Л. Укр.)].

Нововве́дение – 1) (*действие*) заво́дження (запрова́джування) ново́го, новозаво́дження, новозапрова́джування, заво́дження (запрова́джування) впе́рше, *оконч.* заве́дення (запрова́дження) ново́го, новозаве́дення, заве́дення (запрова́дження) впе́рше. *Путём* **-ния** – шляхо́м новозаво́дження (новозаве́дення *и т. п.*), впе́рше заво́дячи (запрова́джуючи); 2) новозаве́дення, новозапрова́дження, (*новшество*) новина́, но́вість (-вости), (*новый обычай*) нови́й звича́й, (*новый порядок*) нови́й поря́док (лад); *срв.* **Но́вшество.** [В на́шій устано́ві бага́то новозаве́день (Київ). З нови́м заві́дувачем почали́ся нові́ поря́дки (звича́ї) (Київ)]. *Делать* **-ния** – заво́дити (запрова́джувати) нові́ звича́ї (поря́дки).

Нововведённый – новозаве́дений, новозапрова́джений.

Нововводи́мый – новозаво́джений, новозапрова́джуваний.

Новове́рец, -ве́рка – новові́рець (-рця), -ві́рниця, новові́р (-ра), -ві́рка.

Новове́рие – новові́рство, новові́ра. [Прозелі́ти че́сько-німе́цького новові́рства (Куліш)].

Новове́рный – новові́рний, ново́ї ві́ри.

Нововы́пущенный – новови́пущений.

Нововы́строенный – новозбудо́ваний, новови́будуваний, новопоста́влений, (*из камня, кирпича*) новозмуро́ваний, новови́мурований.

Нововы́шедший – свіжови́йшлий, новови́йшлий, що неда́вно ви́йшов; *см. ещё* **Нови́зданный.**
Новогóдие – новорі́ччя (-ччя).
Новогóдний – новорі́чний. [Новорі́чним фельєтóном газéта зустріча́ла рік (Самійл.)].
Новограммати́ческий – новограмати́чний, неограмати́чний.
Новогрéческий – новогрéцький.
Новодéлок – новови́ріб (-робу), річ новóго ви́робу, новорóбка.
Новодéльный – новорóбний, новови́роблений, новóго ви́робу.
Новодéльщина, *см.* **Новодéлок.**
Новожён *и* **Новожéнец** – новожéнець (-нця); *см.* **II. Новобра́чный.**
Новожи́л – новожи́л[т]ець (-тця), нови́й пожилéць (-льця́), нови́й житéць (-тця́), (*зап.*) нови́й мéшканець (-нця).
Новозаведённый – новозавéдений, новозапрова́джений.
Новозавéтный – новозаповíтний, новозавíтний, новóго заповíту (завíту).
Новозакóние – новозакóння (-ння), нови́й закóн (-ну).
Новозакóнник, -ница – новозакóнник, -ниця.
Новозакóнный – новозакóнний.
Новозаселённый – новозалю́днений, новозасéлений.
Новозда́нный – новостворéний.
Новозела́ндский *лён*, *бот.* Phormium tenax Forst. – новозела́ндський льон (-ну).
Новози́мье – первóзимки (-ків).
Нови́збра́нник, -ница – новообра́нець (-нця), -бра́ниця.
Нови́збранный – новови́браний, (*сщ.*) новообра́нець (-нця), -бра́ниця.
Нови́зданный – новови́даний.
Новоизобрéтение – новови́нахід (-ходу), новови́найдення (-ння), нови́й ви́нахід, новé ви́найдення.
Новоизобрéтенный – новови́найдений.
Новоиспéченный – новоспéчений, (*нововыпущенный*) новови́пущений, (*новоназначенный*) новопризна́чений, (*новейший*) новíтній. [Не поїхав Гóленц, дирéктор новоспéчений, у Носíвку (Ледянко)].
Новокантиа́нец – неокантія́нець, новокантія́нець (-нця).
Новокантиа́нство – неокантія́нство, новокантія́нство.
Новокрéщенец, -щенка – новохри́щéнець (-нця), -щéниця.
Новокрещён(н)ый – новохри́щéний, (*сщ.*) новохри́щéнець (-нця), -щéниця.
Новолати́нский – новолати́нський, неолати́нський.
Новолéтний – сьоголíтній, новолíтній.
Новолу́ние – (*когда луна обращена к земле неосвещ. стороной*) нів (*р.* нóву), новомíсяччя (-ччя); (*первая четверть*) молоди́к, нови́к, нова́к (-ка́), нови́й (молоди́й) мíсяць. *В* **-ние** – на нову́, в новомíсяччя; на молодику́. *Сегодня* **-ние** – сьогóдні молоди́к настає́.
Новолу́нный – новомíсячний; молодикóвий, нови[а]кóвий; *срв.* **Новолу́ние.**
Новомéсячие, *см.* **Новолу́ние.**
Новомóдничание – модникува́ння, додéржування новóї мóди (нови́х мод).
Новомóдничать – модникува́ти, додéржувати(ся) новóї мóди (нови́х мод).
Новомóдно, *нрч.* – новомóдно, по-новомóдному *и* (*часто*) по-новомóдньому, за новóю мóдою.
Новомóдность – новомóдність (-ности).
Новомóдный – новомóдний, новомóдній.
Новонабóрный – 1) (*о войске*) новона́браний, новонабíрни́й, новóго набóру (при́зову); *см. ещё* **Новона́бранный 1**; 2) (*о типогр. наборе*) новóго склáда́ння (набóру); *см. ещё* **Новона́бранный 2.**
Новона́бранный – 1) (*о войске*) новона́браний, новонавербóваний; 2) (о *типогр. наборе*) новосклáдений, новона́браний.
Новоназна́ченный – новопризна́чений, новонаста́влений *и т. п.*; *срв.* **Назна́ченный 3** (*под* **Назнача́ть**).
Новона́йденный – ново(з)на́йдений, (*новоизобретенный*) новови́найдений, (*новооткрытый*) нововідкри́тий. [Новозна́йдений текст (Доман.). Новона́йдений рай (Чупр.)].
Новонаречённый, *см.* **Новоназна́ченный.**
Новонасажда́емый – новонаса́джуваний.
Новонасаждéние – новонаса́дження (-ння).

Новонасаждённый – новонаса́джений; (*нововведённый*) новозаве́дений, новозапрова́джений.
Новонаселённый – новозалю́днений, новозасе́лений.
Новонаселя́емый – новозалю́днюваний, новозасе́люваний.
Новона́чатый – ново(роз)поча́тий.
Новообразова́вшийся – новопо(в)ста́лий, неда́вно (нещодавно́, що́йно) по(в)ста́лий; *см. ещё* **Новообразо́ванный.**
Новообразова́ние – 1) (*процесс*) новотво́рення, новоутво́рювання, новоформува́ння, *оконч.* новоутво́рення, новозформува́ння; 2) (*результат процесса*) новотві́р (-тво́ру), новови́твір (-твору), новоутво́рення; (*нарост*) на́ріст (-росту); (*наслоение*) нашарува́ння *и* нашаро́вання (-ння). [В суча́сній украї́нській мо́ві бага́то новотво́рів (Київ). В інфініти́ві з'явля́ються новови́твори на -ти (Шахм.). З'явля́ються такі́ новоутво́рення, як хо́дю, но́сю (Шахм.)]; 3) *мед.* neoplasma – новотві́р (-тво́ру).
Новообразо́ванный – новоутво́рений, новозформо́ваний, неда́вно (нещодавно́, що́йно) утво́рений (зформо́ваний). [Новоутво́рена комі́сія (Київ). Новозформо́вана держа́ва (Рада)].
Новообрати́вшийся *и* **-обращённый** – новонаве́рнений *и* новонаве́рнутий на що, в що.
Новоосно́ванный – новозасно́ваний, новозакла́дений *и* (*редко*) новозало́жений, неда́вно (нещодавно́, що́йно) засно́ваний *и т. п.*, (*сооружённый*) новоспору́джений, неда́вно (нещодавно́, що́йно) спору́джений.
Новооткры́тый – нововідкри́тий, (*новонайденный*) ново(з)на́йдений, (*новоизобретенный*) новови́найдений; (*новозаведённый*) новозаве́дений, новозапрова́джений; (*новоначатый*) ново(роз)поча́тий; *срв.* **Новона́йденный.**
Новопифагореи́зм – новопітагоре́ї́зм, неопітагоре́ї́зм (-му).
Новоплатони́зм – новоплатоні́зм, неоплатоні́зм (-му).
Новопоселе́нец, -ле́нка, *см.* **Новосёл, -сёлка.**
Новопоселённый – новопосе́лений, новоосе́лений, новоосаджений.
Новопоселя́емый – новоосе́люваний, новоосаджуваний.
Новопостро́енный, *см.* **Нововы́строенный.**
Новопреста́вленный – новопоме́рлий, неда́вно (нещодавно́, що́йно) поме́рлий (уме́рлий), (*обычно*: *покойник*) небі́жчик, (*ж. р.*) небі́жка.
Новопри́бывший – новоприбу́лий, (*сщ.*) новоприбу́лець (-льця). [Цілу́ється з новоприбу́лою (Л. Укр.)].
Новопридуманный – новопридуманий, нововигаданий, (*измышленный*) нововимудруваний.
Новоприе́зжий – новоприї́жджий, новоприбу́лий.
Новоприобре́тенный – новонабу́тий, новона́дбаний, новопри́дбаний *и т. п.*; *срв.* **Приобре́тенный** (*под* **Приобрета́ть**). [Новона́дбане майно́ (Київ). Новона́дбані по́гляди (Крим.)].
Новопри́нятый – новопри́йнятий. [Новопри́йняті чле́ни правлі́ння (Комуніст)].
Новоприсоединённый – новоприє́днаний, новоприлу́чений.
Новопришелец – новоприбу́лець (-льця), новоприхо́[і]дько.
Новопроизведённый – новозро́джений; новостворений; нововироблений; новопереве́дений *и т. п.*; *срв.* **Произведённый** (*под* **Производи́ть**).
Новорожде́[ё]нный – новонаро́джений, (*реже*) ново(на)рожде́нний, наро́джений, нарожде́нний, (*сщ.*) новорожде́нець, -рожде́ниця, нарожде́нець (-нця), -ниця. [Новонаро́джені ді́ти (Корол.). Новорожде́нному дали́ ім'я́ Семе́н (Квітка). Була́ я в той час новонарожде́нна і кри́ком бо́лю світ нови́й стріча́ла (Л. Укр.). В кімна́ті пролуна́в пе́рший крик нарожде́нного (Корол.). Де́які дикуни́ вбива́ють слабоси́лих нарожде́нних (Наш). Кла́няюсь… си́ном новорожде́нцем (Чуб. V)].
Новосёл, -сёлка – новосе́лець (-льця), новосе́л(ьн)иця.
Новосе́лица, *см.* **Новосе́лье 3.**
Новосёлки, *см.* **Новосёлок.**
Новосёлок – новосе́лиця, новосі́лка, ви́сілок *и* (*чаще*) ви́сілки (-ків), (*вблизи села*) присі́лок (-лку), (*хутор*) ху́тір (-тора).
Новосе́лье – 1) (*новое жильё*) нова́ осе́ля, (*новая квартира*) нова́ кварти́ра (квати́ра), (*зап.*) нове́ поме́шкання; 2) (*поселение в новом жилье*) новосі́лля (-лля); 3) (*пирушка на* **-лье**) вхі́дчини, вхо́дини (-дин). [Чайче́нкова ма́ти купи́ла ха́ту; нас зва́но, то ми усі́ на вхі́дчинах тих були́ (М. Вовч.)]. *Праздновать, отпраздновать* **-лье** – справля́ти, спра́вити вхі́дчини.
Новосе́льщина, *см.* **Новосе́лье 3.**
Новосо́зданный – новостворений, новоутво́рений. [Новоутво́рений вид пшени́ці (*Пр.*

Правда)].

Новостро́йка – 1) (*действие*) новобудува́ння; 2) (*здание*) новобуді́вля (-лі), новобудо́ва. [Задові́льний стан новобудо́в (*Пр.* Правда)].

Новостро́чие – нови́й рядо́к (-дка́), абза́ц (-ца).

Но́вость – 1) (*новизна*) но́вість (-вости). **-вость** *дела* – но́вість спра́ви; 2) (*новый случай, новое явление*) новина́, (*редко*) нови́на; (*новинка*) нови́нка; (*первина*) перш[в]ина́. [Ма́ти почала́ розмовля́ти рі́дною мо́вою; мені́ ця новина́ ду́же припа́ла до вподо́би (Крим.). Ой у нас на селі́ нови́на: зацвіла́ у лу́зі кали́на (Пісня). Весна́ нам принесла́ нови́ни невесе́лі (Л. Укр.). Чого́ нам, лю́ди до́брі за нови́нами впада́ти? (Л. Укр.). Овва́! хай б'ють! чи то мені́ первина́! (Свидн.)]. *Это для меня* **-вость** – це для ме́не (мені́) новина́; 3) новина́, но́вість (-вости); *см.* **Но́вшество**; 4) (*весть, первое известие о чём-л.*) новина́, нови́нка. [Ма́ти, почу́вши страшну́ новину́, заніміла (Грінч.). Став пи́во, скажу́ новину́ (Коцюб.). Коли́ ще ма́тимеш які́ нови́ни, звели́ й мене́ оповісти́ти (Куліш). Ти на ста́нції був, чи не чув ча́сом нови́нки яко́їсь? (Кирил.)]. *Приятная* **-вость** – прие́мна (втішна) новина́. *Какие* **-ти**? – які́ нови́ни? які́ новинки́?

Новоуме́рший – новопоме́рлий, неда́вно (нещода́вно) поме́рлий (уме́рлий).

Новоустро́енный – нововлашто́ваний; нововпоря́джений *и т. п.*; *срв.* **Устро́енный** (*под* **Устра́ивать**).

Новоя́вленный – новоя́влений, (*новейший*) нові́тній, (*нового времени*) новоча́сний, (*возникший внове*) новонаста́лий, новопо(в)ста́лий, новонаро́джений, новонарожде́нний. [Новоя́влена па́ртія (Пр. Правда). Нові́тній святи́й (Коцюб.) Він дасть землі́, Мику́ла новоча́сний (М. Рильськ.). Новонарожде́нний автократи́зм (Рада)].

Новцо́вый – молодико́вий, нови[а]ко́вий.

Но́вшество – новина́, но́вість (-вости), (*новый обычай*) нови́й зви́ча́й, (*новый порядок*) нови́й поря́док (лад); *срв.* **Нововведе́ние 2**. [Почало́ й добро́ з то́ї новини́ виника́ти (Куліш). В сво́їм гурто́чку він заві́в новину́ – гуртову́ пра́цю (Коцюб.). Се була́ тоді́ но́вість у Галичині́ і збуди́ла зага́льну гуті́рку (Франко)]. *Составляющий* **-ство**, *являющийся* **-ством** – нови́нний. [Циві́льний шлюб для лю́ду украї́нського не нови́нне та нечу́ване щось, а ці́нна спа́дщина з попере́дніх часі́в (Доман.)].

Но́вщик, -щица – нови́нник (-ка), -ниця, (*редко*) нови́к (-ка́), -ви́чка. [Бач, яки́й нови́к об'яви́вся! старе́ хо́че лама́ть, а нове́ заво́дити! (Кониськ.)].

Но́вый *и* **Нов** – нови́й; (*поновее, поближе к современности*) нові́тній; (*нового времени*) новоча́сний. [Мо́же ви́кую я з його́ (сло́ва) до старо́го плу́га нови́й лемі́ш і чересло́ (Шевч.). Вступа́є в вік нови́й душа́ чи́ста (П. Тичина). Скажі́ть яко́ї нові́тньої ка́зки (Звин.). Нові́тня су́кня (Крим.). Привезли́ саркофа́г до бра́ми нові́тнього хра́му (Л. Укр.). Нові́тні співці́ відгукну́лись на го́лос той (Вороний). Страшна́ була́ лю́дям яка́сь нові́тня, невідо́ма міць (Дніпр. Ч.). Знайшли́ собі́ нові́тнє ща́стя (Крим.)]. **-вые** *века* – нові́ віки́, нова́ доба́. **-вый** *год* – нови́й рік. *Встречать* **-вый** *год* – зустріча́ти нови́й рік. *С* **-вым** *годом*! – з нови́м ро́ком! *Поздравлять с* **-вым** *годом, см.* **Поздравля́ть. -вый** *завет* – нови́й заповіт (завіт). **-вая** *Зеландия*, **-вая** *Каледония и т. п.* – Нова́ Зела́ндія, Нова́ Каледо́нія *и т. п.* **-вые** *лица* (*особы*) – нові́ лю́ди. **-вый** *мир* – нови́й світ. [Світ нови́й, багря́ний (Сосюра)]. **-вая** *неделя*, *церк.* – провідни́й ти́ждень, про́води (-від *и* (*реже*) -дів). **-вый** *порядок, режим* – нови́й поря́док (лад), режи́м. **-вый** *Свет*, *геогр.* – Нови́й Світ. **-вое** *серебро* – нове́ срі́бло, мельхіо́р (-ру). **-вое** *слово* (*неологизм*) – нове́ сло́во, новотві́р (-тво́ру). **-вый** *стиль* – а) (*летоисчисления*) нови́й стиль; б) (*в искусстве*) нови́й стиль, (*модерн*) моде́рний стиль, стиль-моде́рн. **-вый** *человек* – нова́ люди́на; (*новичок*) нова́к (-ка́). *Что* **-вого**? – що (чу́ти) ново́го? *Пока* **-во** *что кому* – поки́ новина́ (нови́нка) що кому́. *Совершенно* **-вый** – нові́сінький. *По* **-му** – по-ново́му; по-нові́тньому. *Старый друг лучше* **-вых** *двух* – за старо́го при́ятеля двох нови́х даю́ть, (та й то не беру́ть). **-вая** *метла чисто метёт, см.* **Мести́ 1.**

Новы́м, *см.* **Новӗхонький.**

Новь – 1) (*непашь, целина*) цілина́, нови́на́, (*диал.*) ці́льник, цілик (-ку́), ціле́ць (-льця́) (Франко), ціли́ця, (*перелог*) перелі́г, облі́г (-ло́гу). [Де був коли́сь пуста́р одвічноди́кий, він бо́розну найпе́ршу прора́в, і цілини́ вели́кі ски́би чо́рні ляглі́ в степу́ (Грінч.). Ора́в ми́лий на цілині́ (Пісня). На новині́ хліб сі́яли (Липовеч.). От борона́! тако́ю бороно́ю мо́жна і цілик волочи́ти (Звин.). Ора́ли ми цілицю, сі́яли ми пшени́цю (Макс.)]; 2) *см.* **Новина 2**; 3) (*перен.*: *новые силы*) нові́ си́ли (*р.* сил), цілина́, новина́. [Рома́н Турґе́нєва «Нові́ си́ли» (М. Зеров). Бага́то ще в нас сокови́тої цілини́ (А. Любч.)]; 4) *месяц на* **-ви** (*в* **-ви**) – молоди́к (-ка); *см.* **Нови́к 5.**

Ного́ – 1) (*вместе со ступнёй или без ступни*) нога́ (*мн.* но́ги, ніг); (*ступня*) нога́, (*зап.*)

стопá. [Тýпне кінь ногóю (Шевч.). Хлóпчик стої́ть на одні́й нозí (М. Вовч.). Вóвка нóги годýують (Номис). Стéжка засúпана снíгом, і ані óдного слíду стопú лю́дської не вúдно на йогó бíлій скáтерті (Франко)]. *Две, обе* **-гú** – дві, обúдві ногú (нозí). [Стає́ на рукáх, одкидáє обúдві нозí назáд, ненáче брикáє нúми (Н.-Лев.)]. *Левая, правая* **-га** – ліва, прáва ногá. *Задние, передние* **-ги** – зáдні, перéдні нóги. *Деревянная* **-га** – дерев’я́на ногá, (*деревяшка*) дерев’я́нка, (*костыль*) мúлиця. *Вверх* **-гáми** – а) (*в прямом знач.*) догорú ногáми, горíніж, сторч головóю; б) (*перен.*: *вверх дном*) догорú ногáми, догорú кóренем, шкерéберть. [Все він переверну́в догорú кóренем (Звин.)]. **-гáми** *вниз* (*к земле*) – долíніж. *Босыми* **-гáми** – бóсими ногáми, (*босиком*) босóніж. *В* **-гáх** – в ногáх. *Пусть не путается в* **-гáх** *партии* – (не)хáй не плýтається під ногáми в пáртії. *На босую* **-гу** – на бóсу нóгу, (на-)босóніж, на-бóсе. *Лёгкий на* **-гу,** *см.* **Лёгкий 7**. *Он на* **-гáх** (*ходит, здоров*) – він ужé підвíвся (став) на нóги, він ужé хóдить, він ужé здорóвий (одýжав, вúчуняв, *диал.* оклúгав *и* оклúгнув). *Он уже опять на* **-гáх** – він ужé знóв(у) на ногáх. *В грехах, да на* **-гáх** – у гріхáх, та на ногáх. *Быть весь день на* **-гáх** – бýти цíлий день на ногáх, цíлий день не сíсти (не присідáти). [Я-ж цíлий день не ся́ду! (Звин.)]. *Под* **-гáми** – під ногáми, (*изредка*) під ногóю. [Ви підіймáєтесь схóдами; вонú рипля́ть під вáшою ногóю (Микит.)]. *С головы до* **ног***, с* **ног** *до головы* – від головú до ніг (*зап.* до стіп), від ніг (*зап.* від стіп) до головú. [Обмíряв її́ велúчним пóглядом од головú до ніг (Крим.)]. *Вооружённый с головы до* **ног** – озбрóєний від головú до ніг (до п’ят). *Со всех* **ног** – що-дýху (в тíлі), що є (єсть) дýху, скíльки дýху, що-дýх у тíлі (М. Вовч.), що нóги несýть (неслú), (*во всю прыть*) чим-дýж, (*во все лопатки*) на всі зáставкú, на всю вúтягу, (*опрометью*) прожóгом. *С руками и* (*с*) **-гáми** – з рукáми й (з) ногáми. *У чьих* **ног** – коло (біля) чиї́х ніг (*зап.* стіп), (*зап.*) у чиї́х стіп. [У стіп твоїх (душá) весь свій тягáр скидáє (Франко)]. *Ни* **-гóю** (*к кому*) – (а)ні крóку (ні ногóю) (до кóго). **-гú** *не клади* (*не ставь, не заноси*) *куда* – і ступнýти (і ходúти) не дýмай кудú, (а)ні крóку (ні ногóю) кудú. **-гú** *моей не будет у тебя* – ногú моє́ї не бýде в тéбе. *Бросаться, броситься кому в* **-ги** – кúдатися, кúнутися комý в нóги (під нóги, до ніг), пáдати, впáсти комý в нóги (під нóги, до ніг). [Упáв фараóну під нóги (Франко). Він упáв до ніг милосéрдного анабаптúста (Кандід)]. *Быть на короткой* (*дружеской*) **-гé** *с кем, см.* **Корóткий 4**. *Быть* (*стоять*) *одной* **-гóй** *в могиле* – бути однóю ногóю в труні́ (в домовúні), стоя́ти однóю ногóю над грóбом (у грóбі, в домовúні). *Валиться, свалиться с* **ног** – на ногáх не стоя́ти (не встóяти), валúтися (пáдати), звалúтися (з ніг). [Вúйду за ворóта, від вíтру валю́ся (Метл.)]. *Вставать с левой* **-гú**, *левою* **-гóю** (*с постели)* – вставáти на ліву нóгу (лíвою ногóю) (з постéлі, з лíжка). *Давай бог* **-ги** – хóду, хóда, дрáчки, навті[é]ки, навтікачá; *срв.* **Наутёк.** [Як побáчив це я, кúнув мерщí́й кавýн, та хóду (Звин.). Я, не дóвго дýмавши, зáраз навтíки, кудú óчі зирнýли, а нóги понеслú (М. Вовч.)]. *Держать свой дом на приличной* **-гé** – держáти (тримáти) свою госпóду на поря́дній (пристóйній) стопí (на пристóйній лíнії, як у (дóбрих) людéй, як поря́дним лю́дям годúться). *Держаться, удержаться на* **-гáх** – тримáтися (держáтися), втрúматися, (вдéржатися) на ногáх. *Жить на широкую* (*на большую, на барскую*) **-гу** – жúти на ширóку стопý (в розкóшах, на всю гýбу, по-пáнському, *диал.* вéлико), розкошувáти, панувáти. [Захотíв він вéлико жúти і аж три кімнáти собі найня́в (Лубенщ.)]. *Итти* (**-гá**) *в* **-гу** – ітú (ступáти) (ногá) в нóгу, ітú (ступáти) ступíнь у ступíнь, (*держать шаг*) тримáти крок. [В мéне дóнька в нóгу з Жóвтнем зáвжди йде (Влизько). Він так ступíнь у ступíнь ступáє, нáче мíря, як тра ступáти (Канівщ.). Жовня́рський крок тримáти (Франко)]. *Не в* **-гу** *итти*, *сбиваться* (*сбиться*) *с* **-гú** – ітú не в нóгу. *Итти* **-гá** *зá* **-гу** (**-гá** *пó* **-гу**) – ітú ногá за ногóю; *см. ещё* **Мéдленно 1** (*Итти* **-но**) *и* **Плестúсь 2**. [Ішóв захóжий тúхо, ногá за ногóю (Мирний)]. *Кидать, кинуть что под* **-ги** *кому* – кидáти, кúнути що під нóги комý. *Кланяться, поклониться в* **-ги** – клáнятися (вклоня́тися), вклонúтися в нóги. [Вклонúлася низéнько, аж в сáмії нóзі (Сл. Закр.)]. *Класть* (*слагать*), *положить* (*сложить*) *что к* **-гáм** *чьим* – клáсти (складáти), поклáсти (склáсти) що до ніг чиї́х. [До ніг нарóдженої з піни складáйте… ліхтáр мій… і кий (М. Зеров)]. **-ги** *носят* – нóги нóсять. *Куда* **-ги** *понесут* – кудú нóги понесýть, (*куда глаза глядят*) світ зá очі (за очúма), кудú гля́дя, навмання́, навманя[ь]кú. *Отбиваться от чего руками и* **-гáми** – відбивáтися від чóго рукáми й ногáми, (*сопротивляться*) пручáтися прóти чóго рукáми й ногáми, опинáтися (огинáтися) (що-сúли) прóти чóго. *Переваливаться с* **-гú** *на* **-гý** – перехиля́тися (перехня́блюватися) з бóку на бік, коливáти з ногú на нóгу; *см.* **Перевáливаться 3**. *Переминаться с* **-гú** *нá* **-гу** – переступáти з ногú на нóгу (*фам.* з однієї на дрýгу), (*топтаться*) тупцювáтися, тýпцятися, топтáтися. *Плясать в три* **-гú** – витанцьóвувати на всі зáставкú. **-ги** *не повинуются* (*не слушаются*) – нóги не слýхають(ся) (не х(о)тя́ть слýхатися). **-ги** *подкашиваются, подкосились* – нóги підлóмлюються (підтинáються, млíють), підламáлися (підтялúся, помлíли). *Поднимать,*

поднять (*поставить*) *кого на́* **-ги** – а) (*больного*) зво́дити, зве́сти́ кого́ на но́ги, на світ пусти́ти кого́. [Хто мене́ на світ пусти́в? – Я тепе́р здоро́ва (Мартинов.)]; б) (*перен.*) зво́дити (ста́вити), зве́сти́ (поста́вити) кого́ на но́ги; *срв.* **Поста́вить 1**. *Подставлять* **-гу,** *см.* **Но́жка** (*Подставлять* **-ку**). *Положить* **-гу** *на* **-гу** – закла́сти но́гу на но́гу. *Поставить войска на военную, на мирную* **-гу** – переве́сти́ ві́йсько на вое́нне, на ми́рне стано́вище. *Протянуть* **-ги** – а) (*в прямом знач.*) простягти́ (ви́тягти) но́ги, (*о мног.*) попростяга́ти (повитяга́ти) но́ги; б) (*умереть*) простягти́ся, ви́простатися, (*вульг.*) заде́рти но́ги, ду́ба да́ти, ґи́ґнути, освіжи́тися, переки́нутися. *См.* **Протя́гивать 1** (**-ну́ть** *ноги*). *Сбивать, сбить с* **ног** *кого* – збива́ти (вали́ти, зва́лювати), зби́ти (звали́ти) з ніг кого́; *см. ещё* **Заморо́чить** *кого. Связать кого по рукам, по* **-га́м** – зв'яза́ти кому́ ру́ки й но́ги, (*сделать жизнь несчастной*) зав'яза́ти кому́ світ. *Срезать кого с* **ног** – знесла́вити, зга́ньби́ти, зганьбува́ти кого́. *Ставать* (*вставать, становиться*), *стать* (*встать*) *на́* **-ги** – а) (*в прямом знач.*) зво́дитися (здійма́тися, спина́тися), зве́сти́ся (зня́тися, с[зі]п'я́сти́ся) на но́ги, (*порывисто*) схо́плюватися (зрива́тися), схопи́тися (зірва́тися) на (рі́вні) но́ги; б) (*перен.*) спина́тися (зво́дитися, здійма́тися), с[зі]п'я́сти́ся (зве́стися, зня́тися) на но́ги (*на собственные* **-ги**: на вла́сні но́ги), (*диал.*) оклига́ти, окли́гати *и* окли́гнути. *Срв.* **Поднима́ться.** [Коли́ довело́ся спина́тися на вла́сні но́ги, то обста́вини ду́же змінй́лися на гі́рше (Н. Громада). Він до́вго біду́ва́в; оце́ окли́гав, як зроби́вся заві́дуючим ремо́нтами (Лубенщ.)]. *Ставать* (*вставать, становиться подниматься*), *стать* (*встать, подняться*) *на задние* **-ги** – става́ти, спина́тися, зво́дитися, здійма́тися), ста́ти (с[зі]п'я́сти́ся, зве́сти́ся, зня́тися), (*о мног.*) постава́ти (поспина́тися, позво́дитися, поздійма́тися) на за́дні но́ги, (*на дыбы*) става́ти, ста́ти, (*о мног.*) постава́ти ца́па (ца́пки, цапко́м, ста́вма, ду́ба, ди́бки дибка́, го́пки). *Не знает, на какую* **-гу**, *стать* – не зна́є, на котру́ ступи́ти (ступну́ти). *Стать без* **ног** – позбу́тися ніг, втра́тити но́ги, зроби́тися безно́гим, збезно́жіти. *Еле* **-ги** *унести откуда* – ле́две но́ги ви́нести, ле́две втекти́ (*диал., зап.* ви́втекти) зві́дки. *Унеси бог* **-ги** – аби́ ті́льки (лищ(е́)) втекти́; *см. ещё выше Давай бог* **-ги.** *Руками и* **-га́ми** *упираться* – упира́тися рука́ми й нога́ми; *см. ещё выше Отбиваться руками и* **-га́ми.** *Хромать на одну* **-гу** – кульга́ти (шкандиба́ти, шкатульга́ти) на одну́ но́гу. **Ног** *под собою не чувствовать* (*не чуять*) – землі́ (ніг) під собо́ю не чу́ти. [Землі́ під собо́ю не чув: як той ві́тер мчавсь (Мирний)]. *Шаркать* **-га́ми** – чо́вгати (со́вгати) нога́ми. *Одна* **-га́** *тут другая там* – одна́ нога́ тут, дру́га там; (*реже*) на одні́й нозі́. [«Ху́тче-ж!» – «На одні́й нозі́» (Свидн.)]. *За глупой головой и* **-гам** *непокой* – за дурно́ю голово́ю і нога́м ли́хо (Приказка). *Баба-яга, костяная* **-га́** – ба́ба-ягá нога́-костюга́, ба́ба-ягá костяна́ нога́ (ЗОЮР II); 2) (*подставка, стойка*) нога́; *срв.* **Но́жка 2**; 3) *строит., техн.* – (*крана, копра, циркуля*) нога́; (*наслонная*) нарі́жник (-ка); (*стропильная*) кроквина; 4) (*у сапожников*) копи́л (-ла́); *см.* **Коло́дка 3**; 5) (*снопов*) ряд (-ду), рядо́к (-дка).

Ногави́ца – ногави́ця, (*штанина*) холо́ша.

Ногави́чный – ногави́чний; холо́шний, холоше́вий; *срв.* **Ногави́ца.**

Нога́вка – 1) (*подвёртка под лапоть*) підмотка, (*онуча*) ону́ча; 2) *см.* **Ногави́ца**; 3) (*повязка на ногу*) та́сьмочка.

Нога́йка, Нога́йская *овца* – нога́йка, нога́йська вівця́.

Нога́стый – нога́тий.

Ноголо́м – ноголі́м (-ло́му), ноголо́мицця, ломо́та, ломе́ць (-мця́), госте́ць (-стця́) у нога́х; (*как сказ. безл. предлож.*) кру́тить у нога́х, ло́мить (лама́є) но́ги.

Ногопёрые, *ихтиол.* Pediculati – ногопе́рі (-рих).

Ногоро́тые, *зоол.* Merostoma – ногоро́ті (-тих).

Ноготки́, *бот.* Calendula L. – нагі́дки́ (-до́к); (*ед. ч.*) нагі́дка, *ум.* нагі́дочка; (C. officinalis) нагі́дки́ горо́дні. [На горо́ді під чина́ром я угле́дів нагідки́ (Олесь)]. *Дикие* **-ки́** (C. arvensis L.) – ди́кі нагі́дки́.

Ного́тница – зані́гтиця; *см.* **Ногтое́д.**

Ноготно́й, *см.* **Ногтево́й.**

Ногото́к – 1) ні́гтик; (*коготок*) пазуре́ць (-рця́), пазу́рик; *срв.* **Но́готь.** *Мал* **-то́к***, да остёр* – ні́гтик мале́нький, та до́бре гостре́нький. **-то́к** (*лепестный*), *бот.* unguis – пазуре́ць (пелюстко́вий); 2) *см.* **Ноготки́.**

Ногото́чек – ні́гтичок (-чка).

Но́готь – ні́готь (*р.* ні́гтя), (*зап., собств. коготь*) па́гніcть (-ностя); (*у животных*) па́зур (-ра). [Пра́вда на ні́готь, а приба́виться на лі́коть (Номис). Тонкі́ ні́гті в маніки́рі (Сосюра). У ме́не па́гніcть заломи́вся (Брацл.)]. *Грязные* **-ти** – брудні́ (чо́рні) ні́гті. *Под* **-тя́ми** *траур* (*шутл.*) – під ні́гтями чо́рна жало́ба, ні́гті в чо́рну жало́бу вбра́ні. *Щётка для* **-те́й** – щі́тка (щі́точка) до ні́гтів, нігті́вка. *С младых* **-те́й** (*шутл.*) – з жо́втого дзю́ба, з пу́п'яночку, з

зеленóчку, змáлку, з малóго мáлку, змáлечку, з-зáмолоду, змóлоду. *Нос с локоть, а ума с* **-готь** – ви́ріс (висóкий) до нéба, а дурни́й як (не) трéба; боро́дá ви́росла, рóзуму не ви́несла; під нóсом гу́сто, над нóсом пу́сто (Приказки). **-ти** *грызть* (*острить*) *на кого* – гостри́ти кíгті (зу́би) на кóго. *Обрезывать* (*стричь, остригать*), *обрезать* (*остричь*) **-ти** – обтинáти (стри́гти, обстригáти), обтя́ти (обстри́гти), (*о мног.*) пообтинáти (пообстригáти, постри́гти) нíгті. *Прибирать* (*прижимать*), *прибрать* (*прижать*) *что к* **-тю** – гáрбати до сéбе що, загáрбувати, загáрбати (собí) що. *Прижимать, прижать кого к* **-тю** – прибирáти, прибрáти когó до рук, прибóркувати, прибóркати когó, (*образно*) в шóри брáти, взя́ти (убрáти) когó. *На* **-тя́х** *беляки* (**-ти** *цветут*) *у кого* – нíгті цвіту́ть у кóго. [У кóго нíгті цвіту́ть, той мáє щáстя (Етн. Збірн. V)]. *По* **-тю** (**-тя́м**) *и зверя знать* (ex ungue leonem) – знáти лéва по пáзурах; по пáзурах (з пáзурів) звíра знáти; ви́дно пáна по халя́ві (Приказка).

Ногохвóстка, *энтом.* Podura – стрибохвíстка.

Ногохвóстые, *энтом.* Poduridae – стрибохвíстки (-сток), стрибохвостувáті (-тих).

Ногочéлюсти, *зоол.* – ногощéлепи (-пів). [Звéрху рот у рáка затуля́ється ще трьомá пáрами ногощéлепів (Троян.)].

Ногтеви́дный – нігтювáтий; (*когтевидный*) пазурувáтий; *срв.* **Нóготь.**

Ногтевóй – нігтьови́й. **-вая** *трава*, *бот.* Diajthus deltoides L. – гвозди́ки (-ків) (рябí), дівóча кров (-ви).

Ногтеобрáзный, *см.* **Ногтеви́дный.**

Ногтестри́жка – нóжички до нíгтів.

Ногти́стый – нігти́стий; (*когтистый*) пазури́стий; *срв.* **Нóготь.**

Ногти́ще – нігтя́ка, нігти́ще, нігти́сько.

Ногтоéд, -éда *и* **-éдица**, *мед.* saranitium – нігтьоїда, вóлос (-са), занíгтиця, піднíгтиця.

Ногтоéдный – нігтьоíдний. **-ная** *трава*, *бот.* Pirola rotundifolia L. – грушáнка (круглоли́ста), дібрó[í]вка.

Ногтянóй – нігтяни́й.

Нодóид, *мат.* – нодóїд (-да).

Нож – ніж (*р.* ножá); *специальнее*: (*большой нескладной с дерев. рукояткой*) колодáч (-чá), колодíй (-дія́); (*кузнечный для отсекания копыт*) обтинáч; (*короткий сапожный*) ґнип, ґни́пéць, книп (-па), кни́пéць (-пця́); (*мездрильный*) штри́холь; (*кессона, колодца*) різáк (-кá); (*в трепалке и электрич.*) мéчик; (*запоясный*) запоя́сник; (*запоясный казацкий из меди вроде булавы*) топу́з; (*засапожный*) захаля́вник, (*иносказ., в разб. языке*) товáриш; (*с отломанным кончиком*) чепéль; (*из обломка косы*) скíсок (-ска), кíска, косáр (-ря́); (*резец*) різéць (-зця́). [Ви́йде злóдій на шлях погуля́ть з ножéм у халя́ві (Шевч.). Гóстрі, як ніж, óчі (Н.-Лев.). По сáму колóдку так і всади́ла йому́ колодáч (Кониськ.). Всі лáски моí, нíби ніж-колодíй, в сéрце рíзались їй (Черняв.). Мéчик тéрниці (Н.-Лев.). Бли́снув перед очи́ма турéцьким запоя́сником (Куліш). Ой ви́гострю товáриша, засу́ну в халя́ву (Шевч.)]. *Вращающийся* **нож** – обертóвий ніж. *Вспомогательный* **нож**, *электр.* – допомíчни́й мéчик. *Гладильный* **нож** – глади́льний ніж, прави́ло. *Жатвенный* **нож** – жнивáрний ніж. *Контактный* **нож**, *электр.* – дотичкóвий мéчик. *Кухонный* (*поварской, приспешный*) **нож** – кухéнний (кухня́ний, куховáрський) ніж. *Луговой* **нож** (*в культиваторе*) – лукови́й ніж. *Мясничий* **нож** – різни́чий (різни́цький) ніж, (*секач*) сікáч (-ча), сікáчка. *Окулировочный* **нож** – очкувáльний ніж. *Плужной* (*сабанный*) **нож** – чересло́. *Полольный* **нож** – полíльницький (полíтницький) ніж. *Пчеловодный* **нож** – бджільни́цький ніж. *Садовой* **нож** – садови́й (садівни́цький) ніж. *Сахароварный* **нож,** *см.* **Мешáлка 1**. *Свекловичный* **нож** – буря́чний ніж. *Складной* **нож** – склáдáний (*гал.* бгáний) ніж, (*карманный, гал.*) забигáч (-чá), (*привешиваемый на поясе, плохонький*) чепéлик. *Соломорезный* **нож** – січкáрний ніж. *Тупой* **нож** – тупи́й ніж, тупáк (-кá), тупéць (-пця́), тупи́ця. *Фальцовочный* **нож** – фальцівни́й ніж, прави́ло. *Финский* **нож** – фíнський ніж, фíнка. [В руцí йому́ бли́снула фíнка (Микит.)]. *Без* **-жá** *зарезать кого* – без ножá зарíзати когó. *Быть на* **-жáх** *с кем* – бу́ти на ножáх, ворогувáти з ким. *Всадить* **нож** *кому во что* – встроми́ти (застроми́ти, загнáти, вгороди́ти) ножá (ніж) кому́ в щó. [Мов ніж менí встроми́в у сéрце він (Грінч.)]. *Лезть* (*приставать*) *с* **-жóм** *к горлу к кому* – лíзти з ножéм до гóрла кому́, приставáти з корóткими гужáми до кóго; *срв.* **Приставáть 4**. *Точить* **нож** *на кого* – гостри́ти ніж на кóго. *Дело дошло до* **-жéй** – дійшлóся до ножíв. *Как* **-жóм** *отрезало* – як ножéм (різцéм) відрíзало (відтя́ло). *Как* **-жóм** *отрезать* – як ножéм (різцéм) відрíзати (відтя́ти); (*отказать*) відмóвити як відрíзати. *Это мне как* **нож** *в сердце* – це менí як ніж у сéрце.

Ножеви́ще – (ножовé) залíзо, залíзце (ножовé, в ножá), ножóвище, ножи́ло, (*лезвие*) лéзо. [Колóдка в ножá поламáлася, алé залíзо ще путя́ще (Звин.)].

Ножёвка, *см.* **Ножо́вка.**
Ожевщи́к – ніжівни́к (-ка́), ножа́р (-ря́), ножоро́б, ножови́й ма́йстер (-тра).
Но́женки – но́жички (-чок).
Но́женька, Но́жечка – ні́женька, ні́жечка. [Ні́женьками все по́ле сходи́ли (Грінч.)]. **-ньки** *подкосились* – ні́женьки підломи́лися (підтяли́ся).
Но́жечный – ніжкови́й; пенькови́й; *срв.* **Но́жка.**
Но́жик – но́жик. *Перочинный* **-жик** – скла́да́ний но́жик, склада́ник, кешенько́вий но́жик, (*зап.*) цизо́рик. [Склада́єшся, як цизо́рик (Стефаник). Дай сюди́ цизо́рика (Липовеч.)].
Но́жичек – но́жичок (-чка).
Ножища – ножи́ще, ножи́сько; *см. ещё* **Ла́пища[е].**
Ножи́ще – ножа́ка. [Ріжуть мене́ ножа́кою (Номис)].
Но́жка – 1) ні́жка, ноженя́ (-ня́ти), (*в детск. языке*) но́зя. [В во́ду ступи́ла ного́ю: спи́тує ні́жка, чи те́пла вода́ (Грінч.). І го́лос твій глибо́кий, і ні́жок ле́гкий стук (М. Рильськ.). Наси́лу стоя́в на тоне́ньких, як цівки́, ноженя́тах (Васильч.)]. *Подставлять, подставить* **-ку** *кому* – підставля́ти, підста́вити но́гу комў, підчі́плювати, підчепи́ти кого́, (*описат.*) підставля́ти, підста́вити сті́льчика комў. [Тепе́реньки він підста́вить мені́ сті́льчика (Н.-Лев.)]. *По одёжке протягивай* **-ки,** *см.* **Одё́жда**; 2) (*стула, рюмки и т. п.*) ні́жка. **-ка** *циркуля* – ні́жка ци́ркля, (*которой проводят окружность*) околи́чник (Шух.); 3) (*бот.*: *черешок*) ні́жка. *Заячьи* **-ки** (Trifolium arvense L.) – ко́тики (-ків), котя́чі лапки́ (-по́к); 4) *зоол., анат.* – ні́жка, пеньо́к (-нька́). *Брюшная* **-ка** – черевни́й пеньо́к. *Мозговые* **-ки** – мо[і]зкові ні́жки; 5) *см.* **Клин 3.**
Но́жницы – 1) но́жиці (-жиць). [Каса́ндра бере́ но́жиці і обрі́зує ко́си Поліксе́ні (Л. Укр.)]. *Железорезные* **-цы** – залізорі́зні но́жиці, залізорі́зки (-зок). *Кровельные* **-цы** – вкрива́льницькі (*и* бляха́рські) но́жиці. **-цы** *для резки жести* – бляха́рські но́жиці, но́жні (-нів). *Рычажные* **-цы** – ва́жільні но́жиці. *Садовые* **-цы** – садові́ (садівни́цькі) но́жиці. *Стригальные* **-цы** (*для стрижки овец*) – сти́ски (-ків); 2) (*перен.*) но́жиці, (на́дто) вели́кий ро́зпір (-пору). **-цы** *между заработной платой и производительностью труда* – но́жиці між заробі́тною пла́тою і продукці́йністю пра́ці.
Но́жничный – но́жичний.
Ножно́й – ножани́й. [Ножана́ сту́па (Сим.)]. **-на́я** *ванна* – ножана́ ва́нна. **-ные** *пальцы* – ножані́ па́льці, па́льці на нога́х. **-ная** *швейная машина* – ножана́ краве́цька (шва́цька) маши́на.
Ножны́ – 1) пі́хва (-ви) *и* (*чаще мн.*) пі́хви (*р.* пі́хов). [Чи ти грізни́й свій меч схова́єш в пі́хву? (Куліш). Ра́тище пола́мане, пі́хви без ша́блі була́тної (Метл.). Меч, полі́тий кро́в'ю, бряжчи́ть у пі́хвах (Л. Укр.)]. *Влагать, вложить что в* **-ны** – вклада́ти, вкла́сти що в пі́хви. *Вынимать, вынуть что из* **-жён** – виййма́ти (видобува́ти, добува́ти, витяга́ти), ви́йняти (ви́добути, добу́ти, ви́тягти) що з пі́хов.
Ножо́вка – 1) (*пила*) (пи́лка-)ножі́вка; 2) (*скос доски*) косі́вка.
Ножо́вщик, *см.* **Ножевщи́к.**
Ножо́вый – ножови́й; різако́вий; ме́чико́вий; *срв.* **Нож. -вое** *производство* (*ремесло*) – ножівни́цтво, ножа́рство. **-вый** *товар* – ножови́й крам.
Ножо́нка – ноженя́ (-ня́ти). [Ле́две-ле́две несе́ ноженя́та (Шевч.). Малі́ бо́сі ноженя́та (Коцюб.)].
Ножо́нки – пі́ховки (-вок).
Ноздрева́теть – ніздря́віти, (*обычно*) дірча́віти, діркува́тіти. [Сніг мня́кшає, лід дірча́віє… весно́ю ди́ше (Мирний)].
Ноздрева́тик, *минер.* – ніздря́стий, дірча́стий вапня́к (-ку́).
Ноздрева́тость – ніздря́стість, ніздрюва́тість (*обычно*) дірча́стість, діркува́тість, дірча́вість, поді́ркуватість, шпари́стість (-ости).
Ноздрева́тый – ніздря́стий, ніздрюва́тий, (*обычно*) дірча́стий, діркува́тий, дірча́вий, поді́ркуватий, шпари́стий, (*о камне ещё, диал.*) маку́хува́тий. [Хліб таки́й ніздрюва́тий (Сл. Гр.). До́брі млинці́, – дірча́сті (Хорольщ.). Ду́же діркува́тий хліб з се́ї муки́ (Кам'янеч.). Чого́сь хліб у не́ї вихо́дить дірча́вий (Звин.)].
Ноздреви́на, Ноздреви́нка, *см.* **Ноздри́на, Ноздри́нка.**
Ноздрево́й – ніздряни́й.
Ноздри́на, Ноздри́нка – ніздри́на, ніздри́нка, (*по́ра*) шпа́ра, шпари́нка.
Ноздри́стый – 1) *см.* **Ноздря́стый**; 2) *см.* **Ноздрева́тый.**
Ноздря́ – ні́здря (-рі, *мн.* ні́здрі, *р.* -рів *и* -дер); (*у животных*) храп (-па, *мн.* хра́пи). [Делі́ка́тний ніс з ніжне́нькими ні́здрями (Грінч.). Так з ні́здер по́лум'я і па́ше (Номис)]. *Подвижные* **-ри** – рухли́ві ні́здрі. **-ри** *раздуваются* – ні́здрі роздима́ються.

Ноздря́вый, *см.* **Ноздрева́тый.**
Ноздря́к – 1) ніздря́тий (-того), -та (-тої); *срв.* **Ноздря́стый**; 2) ніздря́стий, -та, дірча́стий (-того), -та (-тої); *срв.* **Ноздрева́тый.** *Сыр* **-ря́к** – ніздря́стий (дірча́стий) си́р.
Ноздряни́к, *см.* **Ноздрева́тик.**
Ноздря́нка, *зоол.* Madrepora – мадрепо́ра (-ри).
Ноздряно́й – ніздряни́й.
Ноздря́стый – ніздря́тий. [Його́ прозва́ли ніздря́тий, бо вели́кі ні́здрі ма́є (Звин.)].
Ной – 1) *см.* **Нытьё**; 2) *см.* **Но́ющий** (**-щая** *боль*).
Но́йка – 1) *см.* **Нытьё**; 2) бага́ття (-ття), о́гнище, жа́риво; *см.* **Костёр 1.**
Нойко́м *и* **Но́йма**, *нрч., см. под* **Ныть.**
Нок, *морск.* – нок (-ка). [Нок – кіне́ць або́ вся полови́на ре́ї (Остр. Скарбів)].
Нока́ут, *спорт.* – нока́вт (-та).
Нокта́ли, *морск.* – нокта́лі (-лів).
Ноктю́рн, *муз.* – ноктю́рн, (*герм.*) нокту́рно (-на).
Нолёвка – ну́лька. [У ме́не бо́рошно-ну́лька (Звин.)].
Нолево́й – нульови́й.
Но́лик – ну́лик (-ка). **-ки** *и крестики* (*игра*) – ну́лики і хре́стики.
Ноли́ще – нуля́ка, нули́ще, нули́сько.
Ноль – нуль (-ля), (*редко, гал.*) зе́ро́ (-ра́), (*шутл.*) бу́блик. [Нулі́ мина́ються при склада́нні (Куліш)].
Но́ма, *мед.* noma – но́ма, во́гкий рак обли́ччя.
Нома́д – нома́д (-да), (*кочевник*) кочови́к (-ка́). **-ды** – нома́ди, (*кочевники*) кочовики́, (*кочевой народ, -вые народы*) кочови́й (бродя́чий, мадрі́вний) наро́д, кочові́ (бродя́чі, мандрі́вні) наро́ди.
Нома́рхия – нома́рхія.
Номенкла́тор – номенкла́тор (-ра).
Номенклату́ра – номенклату́ра.
Но́мер – 1) (*счётная цифра*) ну́мер (-ра; *мн.* -мери́, -рів), (*число*) число́, (*сокр.*) №, Ч°. [Да́вши відби́тки свої́х па́льців і дові́давшись, за яки́м ну́мером ці відби́тки заве́дено до спи́сків, вони́… (Велз). Буди́нок число́ (*реже* ну́мер) ві́сім (Київ). Ва́ші кімна́ти не тут: кварта́л Га́йбері, Дев'яно́сто сьо́ма ву́лиця, число́ дві ти́сячі сімна́дцять (Велз)]. *Бумага* **-мер** *пятый* – папі́р ну́мер п'я́тий. **-мер** *входящий, исходящий* – вступне́, вихідне́ число́, вступни́й, вихідни́й ну́мер. **-мер** *газеты, журнала* – число́ (*редко* ну́мер) газе́ти (часо́пису), журна́ла. [Пе́рше число́ тижне́вика «Рі́дний Край» (Р. Край). В найбли́жчому числі́ журна́ла «Кри́тика» (Критика). Нови́й ну́мер газе́ти (Франко)]. **-мер** *по журналу* (*канцел.*) – журна́льний ну́мер. **-мер** *галош, перчаток* – ну́мер кало́ш (гальо́ш), рукави́чок. *Личный* **-мер** – особи́стий ну́мер. **-мер** *порядковый* – порядко́вий (рядови́й) ну́мер, порядко́ве (рядове́) число́. *По порядку* **-ро́в** – за поря́дком нумері́в, за че́ргою. *Счастливый* **-мер** – щасли́вий ну́мер, щасли́ве число́. *За* **-ром** *четвёртым* – під ну́мером (число́м) четве́ртим, число́ четве́рте, ну́мер четве́ртий; 2) (*программы, в концерте и т. п.*) но́мер, число́. [Сього́дні «Сме́ртний но́мер» (Кіноафіша)]. *Лучший* **-мер** *представления* – найкра́щий но́мер (найкра́ща части́на, найкра́ще мі́сце) виста́ви (у виста́ві). *Сольный* **-мер** – со́льо, со́льовий но́мер, (*зап.*) одно́спів (-ву). *Вот так* **-мер**! – от так шту́ка! оце́ так раху́ба! *Этот* **-мер** *не пройдёт* – цей но́мер не про́йде (не пере́йде); ціє́ї не поспіва́єш!; 3) (*в гостинице*) кімна́та, но́мер (-ра). [Найня́в кімна́ту (но́мер) в готе́лі (Київ). Кімна́ти в готе́лі були́ висо́кі (Кінець Неволі)]. **-ра́** *для приезжающих* – кімна́ти (номери́) для приї́жджих.
Номера́нт, -ра́нтка – служни́к (-ка́), слу́жка, служни́ця (в готе́лі), номерни́й (-но́го), номера́нт, -ра́нтка, (*в постоялом дворе*) заїздо́вий (-вого) (на́ймит), (*зап.*) мишу́рис (*м. р.*).
Номера́тор – нумера́тор (-ра).
Номерацио́нный, Номера́ция, *см.* **Нумерацио́нный, Нумера́ция.**
Но́мерник, *электр.* – нумерни́к (-ка́).
Номерно́й – 1) (*отмосящ. к номеру*) нумерни́й, нумеро́вий; 2) (*нумерованный*) нумерни́й, нумеро́ваний, занумеро́ваний. **-на́я** *ложа* – нумеро́вана ло́жа; 3) (*слуга в гостинице*) служни́к (-ка́), слу́жка (в готе́лі), номерни́й (-но́го), номера́нт, (*в постоялом дворе*) заїздо́вий (-вого) (на́ймит), (*зап.*) мишу́рис. [Роби́ла свою́ туале́ту за допомо́гою не служни́ці, а заїздо́вого на́ймита (Крим.)].
Но́мерный, *см.* **Номерно́й 1** *и* **2.**
Номерова́ние, Номерова́ть, Номеро́вка, *см.* **Нумерова́ние** *и т. д.*
Номеровщи́к – нумерува́льник (-ка).

Номеро́к – 1) нумеро́к (-рка́), нумере́ць (-рця́); 2) кімна́тка, номеро́к (-рка́), поко́їк. *Срв.* **Но́мер.**
Номина́л – номіна́л (-лу). *По* **-лу** – за номіна́лом.
Номинали́зм – номіналі́зм (-му).
Номинали́ст – номіналі́ст (-та).
Номина́льно, *нрч.* – номіна́льно.
Номина́льность – номіна́льність (-ности).
Номина́льный – номіна́льний; *срв.* **Нарица́тельный. -ная** *стоимость* – номіна́льна ва́ртість, номіна́л (-лу). *Выше, ниже* **-ной** *стоимости* – ви́ще (доро́жче), ни́жче (деше́вше) від номіна́льної ва́ртости. *По* **-ной** *стоимости* – за номіна́льною ва́ртістю, за номіна́лом. **-ная** *цена* – номіна́льна ціна́, номіна́л.
Номогене́з – номогене́за.
Номогра́мма – номогра́ма.
Номографи́ческий – номографі́чний.
Номогра́фия – номогра́фія.
Номокано́н, *церк.* – номокано́н, (-на), ко́рмча кни́га.
Но́на, *муз.* – но́на. [Кра́ють се́рце не окта́ви, – нони (П. Тичина)].
Но́не, *народн., см.* **Ны́не.**
Ноне́т, *муз.* –ноне́тто (-та).
Но́нешний, *народн., см.* **Ны́нешний.**
Но́ний *и* **Но́ниус**, *техн.* – но́ній (-нія).
Нонконформи́ст – нонконформі́ст (-та).
Нонпаре́ль, *типогр.* – нонпаре́ля (-лі).
Нонпаре́льный – нонпаре́льний, нонпаре́льовий.
Но́нсенс – но́нсенс (-су), нісені́тниця.
Но́нче, *народн., см.* **Ны́нче.**
Но́ны, *ист.* – но́ни (*р.* нон), дев'яти́ни (-ти́н).
Нопа́л, *бот.* Opuntia coccinellifera – нопа́ль (-лю), опу́нція червце́ва, кошені́льний ка́ктус (-су).
Нора́ – 1) нора́; *специальнее*: (*берлога, логово и змеиная* **-ра́**) ско́та, ско́тище; (*подводная в береге*) нора́, пече́ра; (*кротовина*) кротови́на. [Пташи́на гніздо́ своє́ ма́є, лиси́ця теж но́ру (Самійл.). Ході́м шука́ти за́ячих нір (Звин.). Гадюки збира́ються у свої́ ско́ти (Грінч. I). Во́вче ско́тище (Мордовець). Ра́ки живу́ть по пече́рах (Сл. Гр.)]. *Лисья* **-ра́** – лиси́ча нора́, лиси́ча ско́та (Грінч. II); *срв.* **Ли́сий.** *Изрывать, изрыть* **-рами** *что* – нори́ти, (і)зនори́ти, понори́ти що; *срв.* **II. Изрыва́ть**; 2) (*перен.*) нора́, (*медвежий угол*) за́куток (-тка), заку́тина, глухи́й кут, глухи́й світ, за́стум (-му), (*закоулок*) закама́рок (-рка), закапе́лок (-лка); *срв.* **Захолу́стье.**
Нора́вливать, *см.* **Норови́ть.**
Норве́гий, *хим.* – норве́гій (-гію).
Норд, *морск.* – 1) (*север*) норд (-да), пі́вніч (-ночи); 2) (*северный ветер*) норд (-да), півні́чний (верхови́й, горови́й) ві́тер (-тру), верхови́к (-ка́).
Норд-вест, *морск.* – 1) (*северо-запад*) норд-ве́ст (-та), півні́чний за́хід (-ходу); 2) (*северо-западный ветер*) норд-ве́ст (-та), півні́чно-за́хідній ві́тер (-тру).
Но́рдный *и* **Но́рдовый** – но́рдовий, півні́чний. **-вый** *ветер* – півні́чний ві́тер, норд (-да); *срв.* **Норд 2.**
Норд-о́ст, *морск.* – 1) (*северо-восток*) норд-о́ст (-та), півні́чний схід (*р.* схо́ду), 2) (*северо-западный ветер*) норд-о́ст (-та), (*вульг., черномор.* нордо́с (-са)), півні́чно-схі́дній ві́тер (-тру). [Рего́четься норд-о́ст: «ця ніч для вас оста́ння» (Влизько)].
Нори́ло – пригорта́чка (для во́лока під льо́дом).
Нори́стый – нори́стий.
Нори́т, *геол.* – нори́т (-ту).
Нори́ть – нори́ти що.
Нори́ца – 1) *ветер.* – нори́ця; 2) *см.* **Но́рка 2**; 3) *см.* **Нори́чник.**
Нори́чка, *см.* **Нори́чник.**
Нори́чник, *бот.* – 1) (Scrophularia L.) ра́нник (-ку); (Scr. nodosa L.) ра́нник бульби́стий, підти́нник, семиси́льник (-ку); 2) (Gentiana L.) терли́ч (-чу́), генція́на, гірчави́ця; (G. cruciata L.) лихома́нник (-ку).
Нори́чниковый – ра́нниковий; тирличе́вий; *срв.* **Нори́чник, -вые**, *бот.* Scrophulariaceae – ранникува́ті (-тих).
Нори́чный – ра́нниковий, з ра́ннику. **-ная** *трава, см.* **Нори́чник.**

Нори́шка – нірчи́на, нори́на, нори́нка.
Нори́ща – нори́ще, нори́сько, (*редко*) норо́ха. [Силкува́лась не пусти́ти пацюка́ в норо́ху, звідкіля́ він ви́скочив (Яворн.)].
Но́рия, *механ.* – но́рія.
Но́рка – 1) (*ум. от* **Нора́**) нірка. [(Лиса́) брала́ся ни́щечком у нірку до байра́ка (Біл.-Нос.)]; 2) *зоол.* Lutreola lutreola L. – но́рка, ну́рка, нури́ця, нуре́ць (-рця́).
Но́рковый – но́[у́]рковий, з но́[у́]рки.
Но́рма – но́рма; (*мера*) міра; (*образец*) зразо́к (-зка́), взіре́ць (-рця́). [Мора́льні но́рми (Наш). Яку́-ж ліпи́ти но́рму на се́рце молоде́? (Влизько). На підста́ві статисти́чних до́слідів мо́жна встанови́ти но́рму (міру) спожива́ння для одного́ робітника́ (Пр. Правда)]. *Возрастная* **-ма́** – но́рма літ (віку). **-ма** *выработки* – но́рма ви́робу (виробля́ння). *Душевная* **-ма** – поду́шна но́рма, но́рма на ду́шу. *Количественные* **-мы** – кількісні но́рми, но́рми кількости. *Средняя* **-ма** – пересі́чна но́рма. *Урочная* **-ма** – робітна но́рма. *По* **-ме** – за но́рмою. *Сверх* (*Свыше*) **-мы** – понад но́рму. *Входить, войти в* **-му** (*становиться* **-мой**) – става́ти, ста́ти но́рмою (за но́рму), роби́тися, зроби́тися но́рмою. *Приходить, притти в* **-му** – прихо́дити, прийти́ до но́рми (до норма́льного ста́ну, до норма́льного стано́вища).
Нормализа́тор, -рка – нормалізá́тор (-ра), -торка.
Нормализацио́нный – нормалізаці́йний.
Нормализа́ция – нормалізá́ція, (*действие ещё*) нормалізува́ння (-ння). [Норма́льність є на́слідок тради́ції, нормаліза́ція – озна́ка по́ступу (В. Підмог.)].
Нормализова́ть – нормалізува́ти, *оконч.* з[в]нормалізува́ти що. **Нормализо́ванный** – нормалізо́ваний, з[в]нормалізо́ваний. **-ться** – нормалізува́тися, з[в]нормалізува́тися, бу́ти нормалізо́ваним, знормалізо́ваним.
Нормализо́ванно, *нрч.* – нормалізо́вано. [Ми пови́нні жи́ти не норма́льно, а нормалізо́вано (В. Підмог.)].
Нормализо́ванность – нормалізо́ваність, з[в]нормалізо́ваність (-ности).
Норма́ль, *мат.* – норма́ля (-лі).
Норма́льная, *сщ., см.* **Норма́ль.**
Норма́льно, *нрч.* – норма́льно (*обычно*) звича́йно. *Совершенно* **-но** – цілко́м норма́льно, нормальні́сінько. *Он ведёт себя совершенно* **-но** – він пово́диться цілко́м норма́льно (нормальні́сінько), він пово́диться, як цілко́м норма́льна (нормальні́сінька) люди́на.
Норма́льность – норма́льність -ности).
Норма́льный – 1) норма́льний; (*обычный*) звича́йний; (*образцовый*) зразко́вий, взірце́вий; (*полагающийся по норме*) но́рмовий. [Норма́льне стано́вище літерату́ри (Грінч.)]. **-ный** *рабочий день* – норма́льний робо́чий (робі́тний) день. **-ная** *температура* – норма́льна температу́ра. **-ный** *устав* – норма́льний (зразко́вий) стату́т. **-ная** *школа* – норма́льна шко́ла. *Совершенно* **-ный** – цілко́м норма́льний, нормальні́сінький. [Нормальні́сінький результа́т розумо́вої пра́ці (Крим.)]; 2) (*психически*) норма́льний. [Норма́льна люди́на (Київ)]; 3) (*средний*) норма́льний, пересі́чний. **-ный** *урожай* – норма́льний (пересі́чний) врожа́й.
Нормати́вно, *нрч.* – нормати́вно.
Нормати́вность – нормати́вність (-ности).
Нормати́вный – нормати́вний. [Нормати́вна грама́тика (Київ)].
Норми́рова́ние – нормува́ння, унормо́вування.
Норми́рова́ть – нормува́ти, унормо́вувати, *сов.* унормува́ти що. **Норми́рованный** – нормо́ваний, *оконч.* унормо́ваний; (*прлг.*: *полагающийся по норме*) но́рмовий. **-ться** – нормува́тися, бу́ти нормо́ваним, унормо́ваним.
Нормиро́вка – нормува́ння, унормо́вування, *оконч.* унормува́ння.
Нормиро́вочный – нормува́льний.
Нормиро́вщик – нормува́льник (-ка).
Но́рна, *миф.* – но́рна.
Но́рный – норови́й, но́ряний.
Но́ров – 1) (*обычай*) зви́ча́й (-ча́ю). *Что город, то* **-ров** – що край, то й звича́й; що кринйця, то й води́ця; всяк молоде́ць на свій взіре́ць; у вас, у Ки́їві, мруть, – до нас хова́ти не везу́ть (Приказки); 2) (*характер*) но́ров (-ва) *и* (*мн.*) но́рови́ (-вів), (*обычно*) вда́ча; *срв.* **Нрав 1**. [(Жінка) но́ровом страше́нно непокі́рна (Куліш). В удови́ два норови́, а в удівця́ – нема́є й кінця́ (Приказка)]. *Крут* **-вом** *кто* – круту́ (суво́ру) вда́чу ма́є хто; *срв.* **Норови́стый.** *Вести* (*подводить*), *подвести кого под свой* **-ров** – натяга́ти, натягти́ кого́ на свій копи́л, підтяга́ти (перегина́ти), підтягти́ (перегну́ти) кого́ під свій но́ров. **-ров** *не боров, на убой не откормишь* – хоч яка́ лиха́ люди́на, та тобі не скоти́на: на заріз не відгоду́єш. **-ров** *на*

-ров *не приходится* – но́ров на но́ров не при́йдеться; 3) (*у лошади и перен.*) но́ров. [Но́ров – не хворо́ба, а ті́льки хи́ба де́яких ко́ней (Корольов)]. *Лошадь с* **-вом** – норови́стий кінь. *Женщина с* **-вом** – жі́нка з но́ровом, норови́ста жі́нка, норівни́ця (М. Вовч.).

Норове́ц, *см.* **Норово́к.**

Норови́стый – норови́стий, норовли́вий; *срв.* **Но́ров 3**. [Норови́стий кінь (Сл. Гр.). Чорня́вая дівчи́нонька норови́стая (Пісня)].

Норови́ть, нора́вливать – 1) *кому* – а) (*давать потачку*) потура́ти, попуска́ти кому́, по́пуск (по́тур, *пров.* пото́лю) дава́ти кому́; б) (*угождать*) догоджа́ти, годи́ти, (*лицеприятствовать*) спри́ятельствувати кому́. *Сроду я никому не* **-вал***, а жил по правде* – зро́ду (зро́ду-віку, ніко́ли) я ніко́му не догоджа́в, а жив по пра́вді; в) (*заботиться, о ком, стараться для кого, о ком, за кого*) дба́ти, клопота́тися про (за) ко́го, піклува́тися про ко́го, добра́ прия́ти кому́; *см. ещё ниже* **-ви́ть 2**. **-ровя́** *себе, понорови и людям* – про се́бе дба́ти дбай, але́ й люде́й не забува́й; дба́ючи про се́бе, подба́й і про люде́й. *Всяк Демид себе* **-ви́т** – всяк Івване́ць дба́є в свій гамане́ць; 2) (*искать, выжидать случая*) шука́ти (чека́ти, вичі́кувати) наго́ди ((щоб *или* я́к-би) зроби́ти що), пильнува́ти (щоб *или* я́к-би зроби́ти що), (*стремиться, силиться*) силкува́тися, намага́тися, вціля́ти ((я́к-би) зроби́ти що), гну́ти, (*исподтишка*) кра́стися (я́к-би зроби́ти що), (*реже*) гноби́ти ((щоб *или* я́к-би) зроби́ти що), (*пров.*) ца́хати (щоб зроби́ти що). [Він так і гне, щоб йому́ доста́лось (Сл. Ум.). У нас теля́ таке́, що краде́ться сса́ти; як не доди́вишся, геть ви́ссе молоко́ (Звин.). Я-ж так і вціля́в, щоб красі́ння було́ сіре́ньке (Звин.). Так і гоно́бить кінь дремену́ти до лі́са (Корол.). Так і гоно́бить, щоб де-не́будь укра́сти (Сл. Ум.). Таки́й вре́дний мужчи́на, – за́вжди гоно́бить, я́к-би чолові́ка зні́вечити (Корол.). Оце́-ж він і ца́хає, щоб що-не́будь прода́ти (Сл. Гр.)]. *Он* **-ви́т** *захватить всё*, *он себе* **-ви́т** – він шука́є (чека́є, вичі́кує) наго́ди захопи́ти (зага́рбати) все, він силку́ється (намага́ється) захопи́ти (зага́рба́ти) все; він так і гне (гоно́бить), щоб усе́ захопи́ти (зага́рбати); 3) (*целить*) ці́лити(ся), націля́ти(ся) *и* наці́лювати(ся), лу́чити на (в) ко́го, в (на) що; *срв.* **Ме́тить 2 а.** [Ці́лив (лу́чив) у воро́ну, а попа́в у коро́ву (Номис)]. *Он* **-ви́т** *в головы* – він націля́ється (наставля́ється, ва́жить) на головува́ння, (*лезет*) він пне́ться в го́лови.

Норови́ться, *безл.* – потура́тися, догоджа́тися, спри́ятельствуватися; *срв.* **Норови́ть 1**. *В суде никому не* **-ви́тся** – в суді́ ніко́му не спри́ятельствують (не догоджа́ють, не потура́ють), суд ніко́му не спри́ятельствує (не догоджа́є, не потура́є).

Норови́ще – норови́ще, норови́сько.

Норо́вка *и* **Норовле́ние** – 1) потура́ння, попуска́ння, по́пуск (-ку), по́тур (-ру); догоджа́ння, спри́ятельствування, спри́ятельство; 2) дба́ння́, клопота́ння, піклува́ння; 3) шука́ння (чека́ння, вичі́кування) наго́ди, пильнува́ння, силкува́ння, намага́ння, гоно́блення; 4) ціля́ння, ці́лення, націля́ння *и* наці́лювання, лу́чення. *Срв.* **Норови́ть.**

Норовни́к, -ни́ца – потура́льник, -ниця, потура́ч (-ча́); **-**ра́чка, (*пренебр.*) потура́йло (*общ. р.*).

Норово́й – норови́й.

Норово́к – норове́ць (-вця́). *С* **-вко́м** *кто* – норови́стий, норови́стенький хто.

Норо́вчатый – норови́стий, норовли́вий: (*упрямый*) упе́ртий, нату́ристий; (*капризный*) примхли́вий, комизи́стий.

Норовщи́к, -щи́ца, *см.* **Норовни́к, -ни́ца.**

Норок, *см.* **II. Ла́ска.**

Норости́ться – нере́ститися, те́ртися.

Но́рость – 1) (*лягушачья икра*) клек (-ку), (*диал.*) жабури́ння (-ння), (*зап.*) жаби́ни (-би́н); 2) (*время метанья икры*) не́рест (-ту, *м. р.*) *и* не́ресть (-ти, *ж. р.*).

Норохти́ться – 1) (*собираться*) збира́тися, ла́годитися, ладна́тися, лаштува́тися, ті́яти, (*замышлять*) заміря́тися; (*бодриться*) бадьори́тися; 2) (*домогаться*) домага́тися, намага́тися, допевня́тися; (*приставать*) в'я́знути, в'яза́тися, чіпля́тися, сі́катися, присі́куватися до ко́го.

Но́рочка – но́рочка, но́ронька.

Но́рчатый, *см.* **Но́рковый.**

Нос – 1) ніс (*р.* но́са). [У йо́го ніс, зу́би і борода́, як у и́нших людей (М. Вовч.)]. **Нос** *баклушей* – товсти́й ніс, (*насм.*) ку́шка, курдю́к (-ка). *Вздёрнутый* **нос** – кирпа́тий (*слегка*: кирпа́тенький) ніс, (*насм.*) ки́рпа. [Очка́ми ки́рпу осідла́в (Котл.)]. *Горбатый* **нос**, **нос** *с горбинкой* – горбува́тий (горбо́ватий) ніс, ніс з горбо́чком. **Нос** *картошкой* (*луковкою, пяткою*) – ніс карто́пелькою, ніс-бурульба́шка, бу́льба. *Крючковатый* **нос**, **нос** *крючком* – карлючкува́тий (закарлю́чений, закандзю́блений, заклю́чений, *реже* крюка́стий) ніс. *С крючковатым* **-сом,** *см.* **Крючкова́тый 1**. *Мясистый* **нос** – м'яси́стий (м'ясни́стий,

товсти́й) ніс, (*насм.*) курдю́к (-ка́). *Орлиный* **нос** – орли́ний (орля́чий) ніс. *Острый* **нос** – го́стрий ніс. **Нос** *пуговкой* – пли[е]ска́тий ніс, (*насм.*) пи́пка. *Сизый* **нос** (*у пьяницы*) – си́ній ніс. *Тупой* **нос** – тупи́й ніс. *Человек с длинным, кривым, острым, толстым* **-сом** – довгоні́с, кривоні́с, гостроні́с, товстоні́с (-но́са), довгоно́сий *и т. п.*, люди́на з до́вгим *и т. п.* но́сом. *Болезни* **-са** – носові́ хворо́би, хворо́би но́са. *Бить, ударить в* **нос** (*о сильном запахе*) – би́ти, вда́рити в ніс (*реже* до но́са). *Бормотать* (*говорить*), *пробормотать* (*проговорить, произнести*) *под* **нос** – мурмоті́ти (бурмоті́ти, ми́мрити, бубоні́ти), промурмоті́ти (пробурмоті́ти, проми́мрити, пробубоні́ти) собі́ під ніс; *срв. ниже Говорить в* **нос.** *Водить за* **нос** *кого* – води́ти за но́са, дури́ти кого́, (*диал.*) моту́зити кого́, (*фам.*) плести́ сухо́го ду́ба кому́. [Вона́ ві́рить сьому́ шарлата́нові а він їй плете́ сухо́го ду́ба (Франко)]. *Воротить* **нос** *от чего* – верну́ти но́са (ніс), від чо́го, (*отворачиваться*) відверта́ти но́са (ніс) від чо́го. *Встретиться, сойтись* **-со́м** *к* **-су** – зустрі́тися, зійти́ся но́сом до но́са. *Говорить, проговорить* (*произнести*) *в* **нос** – говори́ти гугня́во, гугня́вити, прогугня́вити, гугни́ти, прогугни́ти. [«Спаси́бі» – прогугни́в Кривоні́с, гля́нувши з-під ло́ба (Стор.)]. *Дать по* **-су**, *щелчка в* **нос** *кому* – да́ти по но́сі, да́ти носака́ (щигля́), да́ти пи́нхви (цибу́льки) кому́, вда́рити по но́сі кого́, (*осадить*) уте́рти но́са, пихи́ зби́ти кому́; (*отказать*) да́ти відкоша́ кому́, (*при сватанье*) да́ти гарбуза́ кому́. *Держать* **нос** *по ветру* – трима́ти но́са за ві́тром; лови́ти но́сом, куди́ (кудо́ю) ві́тер віє (дме), (*шутл.*) нале́жати до па́ртії к. в. д. (куди́ ві́тер дме). *Заложило* **нос** *кому* – закла́ло в но́сі кому́, (*диал.*) ніс залі́г у ко́го. [Уже́ три дні, як у ме́не ніс залі́г (Харківщ.)]. *Запороть* **-сом** – заора́ти (запоро́ти) но́сом. [Пхнув його́, а він так но́сом і заора́в (Сл. Ум.)]. *Зарубить себе* (*у себя*) *на* **-су́**, *себе на* **нос** (*что*) – закарбува́ти собі́ на но́сі (що), затя́мити (собі́) (що). [Ти розмовля́тимеш ввічливо і не напива́тимешся, аж по́ки я не скажу́ свого́ сло́ва, – закарбу́й це собі на но́сі (Остр. Скарбів)]. *Из-под* **-са** *у кого* – з-під (з-перед) но́са в ко́го *и* кому́; *см.* **Из-под** (*под* **Из**). *Клевать* **-сом**, **-сом** *окуней ловить, см.* **Клева́ть.** *На* **-су** – (*совсем близко*) близе́нько, коло но́са, під но́сом, над но́сом, (*за плечами*) за плечи́ма; (*скоро*) ско́ро, незаба́ром, (*не за горами*) не за горо́ю, (*вот-вот*) от-о́т, да́лі, да́лі-да́лі, тут-ту́т, ті́льки не ви́дно. *Беда на* **-су́** – біда́ (ли́хо) вже коло но́са (над голово́ю, коло двере́й). *Конец месяца на* **-су́** – ско́ро (незаба́ром, от-о́т, да́лі, да́лі-да́лі, над но́сом) кіне́ць мі́сяця. *Неприятель у него на* **-су́** – во́рог коло його́ но́са, во́рог ди́виться в ві́чі. *Смерть на* **-су́** – смерть за плечи́ма (*грубее*: коло но́са). *Наклеить* **нос** *кому, см.* **Накле́ивать.** *Не видеть дальше своего* **-са** – не ба́чити поза сво́їм но́сом (да́льше від свого́ но́са). *Не по* **-су** *нам это* – це не для на́шого но́са, ще не вми́лися ми до цьо́го, (*вульг.*) це не для ри́ла на́шого Гаври́ла, (*не по карману*) не по на́ших гро́шах (доста́тках) це, не з на́шими гро́шиками (на це *или* це). *Не тычь* **-са** *в чужое просо* – не сунь но́са до чужо́го про́са (Приказка). *Опустить* **нос** – спусти́ти (похню́пити) но́са. *Остаться с* **-сом**, *получить* **нос** – о́близня пійма́ти (спійма́ти, з'ї́сти, вхопи́ти), (*при сватанье*) гарбуза́ з'ї́сти (вхопи́ти). *Оставить кого с* **-сом**, *приставить кому* **нос** – наста́вити (припра́вити, натягти́) кому́ но́са, (*оставить в дураках*) поши́ти кого́ в ду́рні. *Отойти с* **-сом** – піти́ з но́сом (з о́близнем). [Почу́хається (що ба́тько не хо́че його́ жени́ти), та з тим но́сом і пі́де (Квітка)]. *Перед самым* **-сом** – перед са́мим но́сом, коло са́мого но́са. *Повесить* **нос** – похню́пити (посу́пити) но́са (ніс), похню́питися, посу́питися, (*пров.*) потютю́ритися. *Повесить* **нос** *на квинту* – похню́пити (посу́пити) но́са, повісити но́са на кві́нту. *Под* (*самым*) **-сом** – під (са́мим) но́сом. [Чужé ба́чить під лі́сом, а свого́ не ба́чить під но́сом (Приказка)]. *Под* **-сом** *взошло, а в голове и не посеяно* – під но́сом насі́ялося, в го́лову й не завіялося; під но́сом ко́сить пора́, а в голові́ й не сі́яно; вже й борі́дка ви́росла, а глу́зду не ви́несла (Приказки). *Поднимать* (*задирать, драть*), *поднять* (*задрать*) **нос** (*перед кем*) – підво́дити (задира́ти), підвести́ (заде́рти, задра́ти) но́са, ви́соко трима́ти ніс (но́са), (*о мног.*) попідво́дити (позадира́ти) носи́, (*голову*) підво́дити, підвести́ го́лову (*о мног.* попідво́дити го́лови), почина́ти, поча́ти ви́соко нести́ся, (*грубо*) ки́рпу гну́ти (де́рти, дра́ти, задира́ти), заде́рти (задра́ти), гу́бу копи́лити, закопи́лити (про́ти ко́го). [Почина́в ходи́ти туди́ й сюди́ по па́лубі, підві́вши згі́рда го́лову (Остр. Скарбів). Він так ви́соко трима́в ніс, що… (Кандід). Ти, до́чко, не ду́же ки́рпу гни та мерщі́й вихо́дь до го́стя (Н.-Лев.). Ти не смі́єш про́ти ма́тери ки́рпу гну́ти! (Крим.). Ки́рпу про́ти люде́й так драв, що й кочерго́ю не доста́неш (Кониськ.). Є в них щось таке́, що да́є їм пра́во задира́ти ки́рпу (Микит.). Про́ти всіх гу́бу копи́лить (Мова)]. *Показывать, показать длинный* **нос** *кому* – пока́зувати, показа́ти до́вгого но́са кому́; *см. ещё выше Оставить кого с* **-сом.** *И* **-са** *не показывать, не показать кому* – і но́са не потика́ти (не появля́ти, не явля́ти), не поткну́ти (не появи́ти) до ко́го. [Не зва́живсь-би й но́са поткну́ти до ме́не (Мова)]. *И* **-са** *к ним показать нельзя* – і но́са до їх поткну́ти не мо́жна, і поткну́тися до їх не мо́жна. *И* **-са** *не показывать, не*

показать откуда, из чего – і но́са не витика́ти (не ви́ткнути) зві́дки, з чо́го. *Потягивать, потянуть* **-сом** – шмо́ргати, шмо́ргнути но́сом, (*пыхтеть*) чми́хати, чми́хнути (но́сом). [Не шмо́ргай но́сом! (Брацл.). Поки́нь чми́хати! візьми́ ху́стку та ви́сякайсь (Звин.)]. *Совать* (*свой*) **нос** *во что, всюду, лезть* **-сом** *куда* – стромля́ти (*или* встромля́ти, пха́ти, ти́кати) (свого́) но́са до чо́го, всю́ди (скрізь, до всьо́го), куди́. [Куди́ тільки він не стромля́є свого́ но́са! (Брацл.). На що було́ пха́ти но́са до чужо́го ті́ста? (Пісня). Не пхай свого́ но́са туди́, де не твоє́ ді́ло! (Звин.)]. *Утереть* **нос** *кому* (*в прямом и перен. знач.*) – уте́рти но́са кому́. **Нос** *не по чину у кого* – ніс не дорі́с у ко́го *или* кому́, ви́соко несе́ться хто, зано́ситься хто. *Чуять, почуять* **-сом** *что* – чу́ти но́сом, заню́хати що. [Но́сом чу́є, де що лежи́ть (Приказка). Заню́хає ковбасу́ в борщі́ (Номис)]. *У него идёт кровь из* **-су** (*или* **-сом**) – у йо́го (*и* йому́) кров іде́ (*сильнее*: юши́ть) з но́са. *Кровотечение и́з* **-су** – кровоте́ча з но́са, з но́са кров іде́. *У него течёт и́з* **-су** – у йо́го ка́пає з но́са; (*сопли из* **-са**) йому́ ніс ві́скриться, (*шутл.*) йому́ ко́зи з но́са ди́вляться, (*насм.*) дядьки́ з но́са аж пища́ть (Рудан.); 2) (*у птиц*: *клюв*) дзюб, дзьоб (-ба), (*редко*) ніс (*р.* но́са); 3) (*у судна*) ніс (*р.* но́са) (*у лодки ещё*: носо́к (*р.* носка́)), пе́ре́д (-да) (у судна́), про́ва (*англ.* prow); (*специальнее*: у дубаса, *диал.*) чердак (-ка). [Гори́ть сві́тло коло но́са (на кораблі́) (Рудан.). Диви́лась на хви́лю, що гнав своїм но́сом пароплав́ (В. Підмог.). Вітри́ла на фордеві́нд! но́са на хви́лю! (Влизько). Помічни́к капіта́на забари́вся на но́сі (Кінець Неволі). Носо́к човна́ ви́ткнувся біля коло́ди (Олм. Примха). Переся́дьте з корми́ на пере́д (Київ). Про́ва, як меч, розсіка́є зеле́ную хви́лю (Дніпр. Ч.)]; 4) (*выдающаяся часть предмета*) ніс (*р.* но́са), ріг (*р.* ро́га). **Нос** *машины* – ніс маши́ни. **Нос** *наковальни* – ріг кова́дла; 5) *геогр.* – (*мыс*) ріг (*р.* ро́га), ви́ступ (-па), (*коса*) коса́, (*стрелка*) стрі́лка.

Носа́рь, *ихтиол.* Acerina rossica – носа́р (-ря́).

Носа́стеть – носа́тіти, роби́тися (става́ти) носа́тим.

Носастить *кого* – носатити кого.

Носастый – носатий, *ум.* носатенький; (о птицах) дзюбатий, дзьобатий. [Яка ти носата! (Грінч. III)].

Носа́тик – 1) (*о человеке*) *см.* **Носа́ч 1**; 2) (*о жуке*) носа́й (-сая́), носа́ль (-ля); (*энтом.* Curculio: *долгоносик*) сви́нка, довгоно́сик.

Носа́тить *кого* – наставля́ти (приправля́ти, натяга́ти) но́са кому́.

Носа́тиха *и* **Носа́тка,** *см.* **Носа́чка.**

Носа́тый, *см.* **Носа́стый.**

Носа́ч – 1) (*о человеке*) носа́ч (-ча́), носа́тий (-того), носа́р (-ря́),носа́нь (-ня); 2) (*о сосуде*) носа́тка, носа́тий гле́чик, -тий чайни́к *и т. п.* [Бари́льця, пляшечки́, носа́тку, – все ви́сушили без оста́тку (Котл.). Носа́тий гле́чик (Звин.)].

Носа́чка – носа́чка, носа́та (-тої), носа́ля (-лі).

Но́сик – 1) но́сик, (*реже*) носо́к (-ска́), *ласк.* носеня́ (-ня́ти), (*в детск. языке*) но́ся (-сі); *срв.* **Нос 1** *и* **2**. [В не́ї но́сик тоне́нький (Київщ.). Кирпа́тенький носо́к (М. Вовч.). Носо́к невели́чкий, щі́чки кругле́сенькі (Тесл.)]; 2) *см.* **Носо́к 3**; 3) *Комаровы* **-ки**, *бот.* Delphinium consolida L. – сокі́рки (-рок) (польові́), комаре́ві но́сики (-вів).

Носи́ла, *см.* **Носи́лки.**

Носи́лки – но́ші (-шів), (*реже*) носи́лки́ (-ло́к), (*диал.*) носи́ли (-си́л); (*похоронные*) ма́ри (*р.* мар). [На но́шах несу́ть чолові́ка до шпита́лю (Кониськ.). Рабі́ проно́сили у но́шах патри́ція (М. Левиц.). На дерев'я́них носилка́х двига́ють це́глу (Франко). В ліка́рню! кладі́ть на носи́лки (Микит.). Ле́две на носи́лах донесли́ (Сл. Гр.). Зроби́ли ма́ри з гіло́к і понесли́ ті́ло додо́му (Грінч.)].

Носи́лочный – ноше́вий, (*реже*) носи́лко́вий.

Носи́льный – носи́льний, до (для) носі́ння; (*обиходный*) щоде́нний, повсякде́нний, (*будничный*) буде́нний. **-ное** *бельё, см.* **Ни́жний 2** (**-ное** *бельё*). **-ная** *одежда* (**-ное** *платье*) – повсякде́нна (буде́нна) оде́жа, повсякде́нний (буде́нний) о́дяг; (*для слуги*: *платье и обувь*) дохі́д (-хо́ду). [Дасте́ мені́ со́рок карбо́ванців за рік та сви́ту, а дохі́д – мій (Звин.)].

Носи́льщик, -щица – 1) носи́льник, -ниця, носі́й (-сія́ *м. р.*), носія́ (-сії́, *ж. р.*), тягоно́ша (*общ. р.*). [Візни́к черкну́в ди́шлем носи́льника, що ніс яко́гось тягаря́ на спи́ні (Крим.)]; 2) (*на вокзале*) носи́льник, -ниця, носі́й; 3) (*на стройке*) підно́сець (-сця), підно́сник, -ниця.

Носи́льщиков, Носи́льщицын – носи́льників (-кова, -кове), носи́льничин, носії́в (-сіє́ва, -сіє́ве), носії́н (-на́, -не́), підно́сників, підно́сничин (-на, -не).

Носи́льщичий – носи́льницький.

Носи́мость – 1) но́шеність (-ности); 2) *см.* **Но́скость.**

Носи́на, *см.* **Носи́ще.**

Носи́тель, -ница – носі́й (-сія́, *м. р.*), носія́ (-сії́, *ж. р.*), носи́тель, -лька. [Носії́ нови́х ідє́й (Пр. Правда). Носи́телі європе́йської культу́ри (Доман.). Носи́телькою цих ідє́й була́ інтеліге́нція (Р. Край)]. **-тель** *фамилии* – вла́сник (носі́й) пр́ізвища.

Носи́ть – 1) носи́ти кого́, що. [Катери́на по садо́чку хо́дить, на ру́ченьках но́сить си́на (Шевч.). Хто-ж тобі́, моє́ се́рденько, обі́дати носи́в? (Пісня). Чуже́ ярмо́ наро́ди и́нші но́сять (Грінч.). Його́ зна́ють лю́ди, бо но́сить земля́ (Шевч.). На собі́ носи́в ти (, Дні́пре,) ле́гкими човна́ми славе́тного Святосла́ва (М. Вербицьк.)]. **-си́ть** *на руках кого* (*в прямом и перен. знач.*) – носи́ти на рука́х кого́; 2) *см.* **Нести́ 2**; 3) (*о волосах, предм. туалета, очках и т. п.*) носи́ти що; (*одеваться ещё*) о[в]дяга́тися, вбира́тися в що, (*об одежде и одуви ещё*) ходи́ти в чо́му. [Одна́ його́ до́ля – чо́рні бровеня́та, та й тих лю́ди за́здрі не даю́ть носи́ть (Шевч.). Носи́ ство́рено для окуля́рів – і тому́ ми но́симо окуля́ри; но́ги, очеви́дячки, призна́чено для то́го, щоб їх узува́ти, і от ми но́симо череви́ки (Кандід). Ку́ртку мою́ шкіряну́ю но́сить яки́йсь спекуля́нт (Сосюра). Капіта́н ніко́ли не носи́в мо́дних корко́вих шоло́мів (Кінець Неволі)]. **-си́ть** *траур по ком* – носи́ти жало́бу, ходи́ти в жало́бі по ко́му. **-си́ть** *чёрное* – о[в]дяга́тися (убира́тися) в чо́рне, ходи́ти в чо́рному; 4) (*перен.*: *имя, характер и т. п.*) ма́ти, носи́ти що. **-си́ть** *имя* – зва́тися, ма́ти (*реже* носи́ти) ім'я́. **-си́ть** *славное имя* – ма́ти (носи́ти) славе́тне ім'я́. **-си́ть** *название* – зва́тися, ма́ти (*реже* носи́ти) на́зву. **-си́ть** *звание* – ма́ти зва́ння (ступі́нь, гі́дність); *срв.* **Зва́ние. -си́ть** *печать, отпечаток чего* – ма́ти на собі́ печа́ть, позна́ку чого́, бу́ти позна́ченим чим. *Его наружность* **-си́ла** *отпечаток той самоуверенности, которая…* – на його́ зо́внішності (зо́внішньому ви́гляді) познача́[и́]лася та самовпе́вненість, що… **-си́ть** *характер* – ма́ти хара́ктер чого́; 5) (*быть беременной*) носи́ти (дити́ну), на дити́ну захо́дити, ходи́ти дити́ною, ходи́ти важко́ю (непоро́жньою); *срв.* **Бере́менная** (*Быть* **-ой**) *и* **Бере́менеть**; 6) (*о лошадях: нести*) носи́ти. [Мене́ ко́ні не раз носи́ли (Звин.)]; 7) *безл.* – носи́ти. *Корабль долго* **-си́ло** *по волнам* – корабе́ль до́вго носи́ло на (по) хви́лях. **-си́ть** *кого* – носи́ти кого́. [Сті́льки ро́ків вони́ не ба́чились: де, спра́вді, його́ носи́ло? (Кінець Неволі)]. *Где его нелёгкая* **-сит**? – де його́ лиха́ (тяжка́) годи́на (нечи́ста си́ла, нечи́стий) но́сить? **Носи́мый** – що його́ но́сить (носи́в) *и т. п.*; но́шений. *Корабль, бурею* **-мый** – корабе́ль, що бу́ря ки́дає всю́ди; корабе́ль, що бу́ря скрізь (його́) бурха́є. **Но́шенный** – 1) но́шений; 2) *прлг., см. отдельно* **Но́шеный. -ться** – 1) (*стр. з.*) носи́тися, бу́ти но́шеним. *Провизия* **-тся** *в корзине* – харч (харчі́, жи́вність) но́сять у ко́шику; 2) носи́тися; (*гоняться*) ганя́ти, вганя́ти, (*метаться*) га(й)са́ти, (*слоняться*) ми́катися, віятися; (*летать в прям. и перен. знач.*) літа́ти, (*шумно*) шуга́ти, (*о ветре ещё*) гуля́ти, (*вихрем*) вихри́ти, (*парить*) буя́ти, ширя́ти, (*кружиться в воздухе*) кружля́ти (в повітрі); (*витать*) вита́ти. [Мошка́ хма́рами носи́лась (Мирний). По шляха́х носи́лися ці́лі хма́ри ку́ряви (Коцюб.). Перед ним носи́вся о́браз Га́лі (Васильч.). Ті інтеліге́нтні лю́ди, що ма́ють матерія́льну змо́гу носи́тися в емпіре́ях абстра́ктности (Крим.). Ганя́є сі́рим во́вком через го́ри, я́ри (Рудан.). Вона́ ганя́ла по світа́х за проро́ком (Л. Укр.). Хма́ри так і ганя́ли по не́бу (Теол.). А ві́тер ганя́є, а ві́тер гаса́є (Васильч.). Вганя́в по ліса́х (Франко). Гаса́в по по́лю, мов навіже́ний (Звин.). (Мару́ся) ми́калась то в кімна́ту, то в ха́ту (Квітка). Ві́тер, весе́лий і ду́жий, шуга́в між блаки́тним не́бом і зеле́ним мо́рем (Грінч.). Мисль космополі́та ві́льна, як пти́ця: шуга́є над моря́ми, над го́рами (Н.-Лев.). Він шуга́в ву́лицями, мов Тамерла́н той (Корол.). По дібро́ві ві́тер віє, гуля́є по по́лю (Шевч.). Се́рце пра́гне буя́ть на просто́рі (Л. Укр.). Вітере́ць доли́ною леге́сенько вита́є (Філян.)]. *В воздухе* **-тся** *испарения* – в повітрі но́сяться ви́пари. **-ться** *на коне* – ганя́ти на коні́ (коне́м). *Корабель* **-тся** *по волнам* – корабе́ль но́ситься на (по) хви́лях. *Собака* **-тся** *по двору* – соба́ка ганя́є (га(й)са́є) по подві́р'ї. **-тся** *слухи, что…* – ши́ряться (йдуть) чутки́ (ши́риться, йде чу́тка), що…; 3) (*о предм. туалета*) носи́тися. *Эта материя долго* **-тся** – ця мате́рія (ткани́на) до́вго но́ситься; 4) *с кем, с чем* – носи́тися з ким, чим, (*ирон.*: *няньчиться с кем*) па́нькатися, ця́цькатися з ким. [Но́ситься, як ду́рень з сту́пою (Номис). А вб'є в го́лову сло́во яке́, – де й тре́ба, де й не тре́ба но́ситься з ним (Тесл.). Ця́цькається з ним (Сл. Ум.)]. **-тся**, *как курица с яйцом, см.* **Ку́рица.**

Но́сичек – но́сичок, (*реже*) носо́чок (-чка).

Носи́шко – носюри́на, носи́сько.

Носи́ще – нося́ка, нося́ра.

Но́ска – носі́ння; *срв.* **Ноше́ние.** *Ведро для* **-ки** *воды* – відро́ (щоб) носи́ти во́ду. *Материя прочная в* **-ке** – міцна́ мате́рія, що не шви́дко зно́шується; мате́рія, що дає́ться до́вго носи́ти; довготрива́ла мате́рія.

Носки́ – 1) *см.* **Носо́к 4**; 2) *см.* **Носо́к 6**; 3) (*карт. игра*) ніс (*р.* но́са), носо́к (*р.* носка́). [Гра́ли в но́са (Брацл.)].

Но́ский – 1) (*об одежде, ткани*) міцни́й, довготрива́лий, тривки́й, держки́й, добро́тний;

срв. **Про́чный.** [Міцна́ мате́рія, – до́вго но́ситься (Київ). Чо́боти шкапо́ві добро́тні (Сл. Гр.)]; 2) (*о птицах*) несу́щий. [Ку́рка була́ ду́же несу́ща, – що-дня́ з яйце́м (Звин.)].
Носко́вый – шкарпе́тковий; *срв.* **Носо́к 6.**
Но́скость – 1) міцність, (довго)трива́лість, три́вкість, де́ржкість, добро́тність; 2) несу́щість (-ости). *Срв.* **Но́ский.**
I. Носово́й, *прлг.* – 1) носови́й. [Носови́й го́лос (Франко). Спі́льно-слов'я́нські носові зву́ки (Шахм.)]. **-во́й** *платок* – ху́сточка (*реже* ху́стка) (*до носа*), носови́к (-ка́), носі́вка (Чигиринщ.), (*поменьше*) носовичо́к (-чка́), носі́вочка. [Загуби́ла ху́сточку, – ні́чим но́са вте́рти (Київ). Виймáю ху́стку і обтира́ю лице́ (Коцюб.)]. **-во́е** *произношение* – носова́ (наза́льна) вимо́ва; 2) (*относ. к носу судна*) носови́й. **-ва́я** *часть корабля* – носова́ (пере́дня) части́на корабля́. [Вони́ сиді́ли на носові́й части́ні корабля́ (Остр. Скарбів)]. **-во́й** *гребец* – носови́й весля́р (гребе́ць). **-во́й** *парус* – клі́вер (-вера).
II. Носово́й, *сщ., см.* **Носовщи́к.**
Носовщи́к, *морск.* – носови́й (-во́го), носови́к (-ка́), *специальнее*: (*баковый*) ба́кови́й (-во́го); (*гребец*) носови́й весля́р (-ра́), -ви́й гребе́ць (-бця́).
Носогло́тка, *анат.* nasopharynx – носопро́лиг (-га).
Носогло́точный – носопролиго́вий.
Носогре́йка – носогрі́йка, (лю́лька-)буру́нька. [У глибо́кій кеше́ні лю́лька-буру́нька (Метл.)].
Носо́к – 1) (*ум. от* **Нос**) – а) *см.* **Но́сик 1**; б) дзюбо́к, дзьобо́к (-бка́), (*реже*) носо́к (*р.* но[і]ска́); *срв.* **Нос 2**. [Ра́ння пта́шка носо́к чи́стить (Чуб. I)]. *С воробьиный* **-со́к** – з комаре́ву ні́жку; 2) (*предмета, орудия*) носо́к, ріжо́к (-жка́); (*кончик*) кі́нчик; (*острый конец яйца*) носо́к *и* но́сик; 3) (*посуды*) носо́к, но́сик, пи́птик, пи́пка, (*диал.*) ципли́к (-ка́), ру́лька. [Чайни́к з відби́тим пи́птиком (Брацл.). Ципли́к у лі́йки, в самова́рі (Липовеч.). Хто се одби́в ру́льку? (Київщ.)]; 4) (*обуви*) носо́к, (*редко* ніс (*р.* но́са)), нося́к; (-ка́), (*диал.*) ви́сп'яток (-тка), (*перед*) пе́ре́д (-да), передо́к (-дка́). [Вда́рив його́ носако́м (Сл. Гр.)]. **-ски́** – носки́, (*переды*) переди́ (-дів), передки́ (-ків). [Перебу́йся наза́д носка́ми (Номис). Ви́сп'ятками би́ти (Драг.). В чобо́тях старі́ халя́ви, а переди́ і підо́шви нові́ (Звин.). Диви́вся на передки́ своі́х череви́ків (Васильч.)]. *Бить мяч с* **-ска́** – би́ти м'яч(а́) носко́м (передко́м). *Бороться с* **-ска́** – боро́тися нога́ об но́гу; 5) (*чулка*) носо́к. *Навязать у чулок* **-ски́** – доплести́ до панчі́х носки́; 6) (*короткий чулок*) шкарпе́тка. **-ски́** – шкарпе́тки (-ток). [Му́сів ски́нути чо́боти і пішо́в на баштáн в сами́х шкарпе́тках (Н.-Лев.)]; 7) (*гарпун*) гарпу́на (-ни).
Носологи́ческий – носологі́чний.
Носоло́гия, *мед.* – носоло́гія, хворобозна́вство.
Носоро́г – 1) *зоол.* Rhinoceros – носорі́г (-ро́га). **-ги** (Rhinoceridae) – носорогува́ті (-тих); 2) *орнит.* Buceros bicornis – рогодзю́б (-ба); 3) *энтом.* Oryctes nasicornis L. – одноpі́жок (-рі́жка), однорі́г (-ро́га).
Носоро́говый – носоро́говий.
Носо́чек – но́сичок; носо́чок; дзюбо́чок, дзьо́бо́чок; ріже́чок; пи́птичок; передо́чок (-чка); шкарпе́точка; *срв.* **Носо́к.**
Ностальги́я – ностальгі́я, ту́га за ба́тьківщиною: *срв.* **Тоска** *по родине.*
Носу́лька – 1) носю́рка; 2) (*колючий намордник, не позволяющий сосать*) їжа́к (-ка́).
Носу́ля – 1) носю́ра; 2) *см.* **Носу́ха.**
Носу́рик, *см.* **Носа́рь.**
Носу́ха, *зоол.* Nasua rufa L. – носа́й (-ся́) (руди́й), носу́ха, коа́ті (*нескл.*).
Но́счик – 1) носі́й (-сія́), ноша́к (-ка́), (*дрягиль*) тяга́ль (-ля́); 2) (*подносщик у каменщиков*) підно́сець (-сця), підно́сник.
НОТ – НОП, науко́ва організа́ція пра́ці; *срв.* **Нау́чный.**
Но́та – 1) *муз.* – но́та. [В повсякде́нній му́зиці (мі́ста) вчува́лись якісь нові но́ти (Кирил.)]. **-ты** – а) но́ти (*р.* нот); б) (*записанные или отпечатанные*) но́ти. *Брать, взять* **-ту** – бра́ти (виво́дити), взя́ти (ви́вести) но́ту. [Чудо́ву но́ту, ви́вів (Яворн.)]. *Брать, взять высокую* **-ту** – бра́ти, взя́ти висо́ку но́ту, бра́ти, взя́ти горо́ю, заво́дити, завести́ вго́ру. [Як заведе́ оце́ він вго́ру, то… (Яворн.)]. *Играть, петь по* **-там** – гра́ти, співа́ти по но́тах. *Разыгрывать, разыграть, как по* **-там** – роз[від]грава́ти, ров[від]гра́ти як по но́тах. *Класть, положить на* **-ты** *что* – заво́дити, завести́ в но́ти що, кла́сти, покла́сти на но́ти що; 2) (*дипломатическая*) но́та. [Но́та Радя́нського уря́ду спра́вила скрі́зь за кордо́ном вели́ке вра́ження (*Пр.* Правда)]; 3) (*заметка*) нота́тка.
Нотабе́на[е] – нотабе́на (-ни), нотабе́не (*нескл.*).
Нота́бль – нота́бль (-ля).
Нотариа́льный – нотарія́льний. **-ный** *акт* – нотарія́льний акт. **-ное** *духовное завещание* –

нотарія́льна духівни́ця. **-ное** *заявление* – зая́ва через нотаря́, нотарія́льна зая́ва. **-ная** *контора* – нотарія́льна конто́ра. **-ным** *порядком* – нотарія́льним поря́дком, нотарія́льно, через нотаря́. **-ный** *сбор* – нотарія́льна опла́та.

Нотариа́т, *юр.* – нотарія́т (-ту).

Нота́риус – нота́р (-ря́). [Був у нотаря́ та нача́льника по́шти (Коцюб.)]. *Профессия* **-са** – нота́рство. *Быть* **-сом** – бу́ти нотаре́м, нотарюва́ти.

Нота́ция – нота́ція, вимо́ва. [Frl. Therese розточи́лась у до́вгій нота́ції про Ю́зину «неви́хованість» (Л. Укр.)]. *Читать, прочитать* **-цию** *кому* – чита́ти, прочита́ти нота́цію кому́, вичи́тувати, ви́читати кому́. [Ви́читавши всьому́ гу́ртові, дире́ктор поча́в бра́ти в шо́ри поодинці (Васильч.)].

Нотида́нус, *ихтиол.* Notidanus – нотида́н (-на).

Нотифика́ция – повідомля́ння, сповіща́ння, *оконч.* повідо́млення, спові́щення.

Но́тка – но́тка, но́та. [Оле́сі почу́лись в його́ го́лосі но́тки за́хвату (Виннич.) Приглу́шені, непе́вні но́ти гнило́ї мора́льної нау́ки (Рада)].

Но́тный – но́тний. [Но́тні за́писи (Р. Край)]. **-ный** *ключ* – но́тний ключ.

Нотопеча́тание – нотодрукува́ння, нотодру́к (-ку).

Нотопеча́тающий – нотодрукі́вни́й.

Но́ты, *см.* **Но́та 1.**

Ноу́мен, *см.* **Ну́мен.**

Но́чва *и* **Но́чвы** – но́чви (*р.* но́чо́в, *д.* но́чвач), (*поменьше*) ночо́вки (-вок).

Ночебро́д – ночебро́дник, (нічни́й) снови́да; (*гуляка*) (нічни́й) волоцю́га; (*привидение*) мара.

Ночева́льщик, -щица – ночува́льник, -ниця, (*пров.*) ночува́ка (*м. р.*); *срв.* **Ночле́жник, -ница.** [В шко́лі був учи́тель і тро́є хло́пців ночува́льників (Грінч.). Тепе́р злоді́йства си́ла, – тре́ба, щоб коло комо́ри ночува́ка був (Звин.)].

Ночева́ние – ночува́ння; *см. ещё* **Ночле́жение.**

Ночева́ть, ночёвывать – ночува́ти; *см. ещё* **Ночле́жить.** [Попідти́нню сірома́ха і дню́є й ночу́є (Шевч.). Пита́ється сон в дрімо́ти: «де ти бу́деш ночува́ти?» (Метл.)]. *Ночь, ночку* **-ва́ть** – ніч, нічку ночува́ти. [Ні з ким нічки ночува́ти (Гнід.)].

Ночева́ться, *безл.* – ночува́тися.

Ночева́я – 1) нічлі́г, (*редко*) ночлі́г (-лі́гу). *Итти на* **-ву́ю** – а) (*на ночлег*) іти́ на́ ніч (на нічлі́г); б) (*ложиться спать*) ляга́ти спа́ти, ляга́ти; 2) (*ночной промысел*) нічкува́ння, нічлі́ги (-гів), (*редко* ночлі́ги), нічлігува́ння, (*редко* нічлігува́ння), нічна́ (вночі́шня) пра́ця (робо́та), (*охота*) нічні́ (вночі́шні) (в)ло́ви (-лів), нічне́ (вночі́шнє) полюва́ння, (*ловля*) нічна́ (вночі́шня) ло́вля (лови́тва).

Ночёвка – 1) (*действие*) ночува́ння; 2) *см.* **Ночле́г.**

Ноче́вни́к – 1) *см.* **Ночле́жник**; 2) *см.* **Ночебро́д.**

Ночёвывать, *см.* **Ночева́ть.**

Ночевьё, *см.* **Ночле́г.**

Ночеде́нно, *нрч.* – (і) день і ніч, (і) вдень і вночі́, (*ц.-слав.*) де́нно і но́щно, днено́щно.

Ночеде́нный – і вночі́шній і вде́нішній, цілоні́чний і цілоде́нний, ночеде́нний, (*ц.-слав.*) днено́щний; (*беспрестанный*) безнаста́нний, повсякча́сний.

Но́ченски, *см.* **Но́чь-но́ченски.**

Но́ченька – ні́ченька. [Так ось де ти ні́ченьками ході́в ти́ми! (Мирний)].

Ноче́сь, *нрч.*, *народн.* – вчора́шньої (мину́лої) но́чи, тіє́ї но́чи, ту ніч, сю ніч.

Ноче́шний, *народн.* – що (був, ста́вся *или* тра́пився) вчора́шньої (мину́лої, тіє́ї) но́чи, сьогоні́чний.

Ночи́ща – ночи́ще, ночи́сько.

Но́чка – ні́чка. [Що кого́ втоми́ло – кого́ ща́стя, кого́ сльо́зи, – все ні́чка покри́ла (Шевч.). Може й спра́вді в ні́чку ту єди́ну я люби́в? (М. Рильськ.)].

Ночле́г – нічлі́г, (*редко*) ночлі́г (-лі́гу), (*действие ещё*) нічлігува́ння, (*редко* ночлігува́ння) ночі́вля; (*приют для* **-га**) ночі́вля, (*реже*) нічлі́г. [Ідуть собі парубки́ на нічлі́г до га́ю (Рудан.). Десь ворохну́лася триво́жна ду́мка за свій ночлі́г (Микит.). Това́риш огле́дів у ко́рчмі хати́ну про на́ше ночлігува́ння (Г. Барв.). Со́нце встає́, понад по́лем блищи́ть, десь за мо́рем ночі́влю поки́нуло (Самійл.)]. *Останавливаться, остановиться на* **-ле́г** – зупиня́тися (става́ти), зупини́тися (ста́ти), (*о мног.*) постава́ти на́ ніч (на ночі́влю *и* на ночі́вля), става́ти, ста́ти ночува́ти, заночува́ти, обночува́тися. [Ідуть вони́ аж до лі́са, стаю́ть ночува́ти, – постава́ли на́ ніч (Рудан.) Обночува́вся в Дрого́бичі у старо́го Туртельта́вба (Франко)]. *Принимать, принять на* **-ле́г** *кого* – прийма́ти (пуска́ти), прийня́ти (пусти́ти) на́ ніч кого́, (*давать, дать* **-ле́г** *кому*, *диал.*) ночува́ти, переночува́ти,

заночува́ти кого́. [Я вас не мо́жу ночува́ти, бо я ду́же ра́но ї́ду (Яворськ.). Згоди́вся переночува́ти його́ в се́бе (Франко)]
Ночле́говать, *см.* **Ночле́жить.**
Ночле́жение – нічлігува́ння, нічлі́ження, (*редко* ночлігува́ння, ночлі́ження), підночо́вування, ночува́ння.
Ночле́жить – нічлігува́ти, нічлі́жити, (*редко* ночлігува́ти, ночлі́жити), підночо́вувати, ночува́ти. [Ди́ко й су́мно нам було́ в доро́зі; ще ди́кше й сумні́ше було́ ночлігува́ти (Г. Барв.). До N. дої́демо, а там і нічлі́жити мо́жна (Корол.). Таки́й заї́зд, що там усе́ пани́ става́ли, підночо́вували (Грінч. II). Ї́хав я день і ніч – серед сте́пу ночува́в (М. Вовч.)].
Ночле́жка – нічліжо́к (-жка́), нічлі́жка; *срв.* **Ночле́жный** (**-ный** *дом*).
Ночле́жник, -ница – нічліжа́нин, -жа́нка, (*редко* ночліжа́нин, -жа́нка) (*мн.* -жа́ни, -жа́н), нічлі́жник, -ниця, (*редко*) ночлі́жник, -ниця; *срв.* **Ночева́льщик, -щица.** [Наказа́ла свої́м нічліжа́нам, щоб того́ дня прихо́дили ночува́ти зара́ні (Васильч.). Понад шля́хом ночліжа́ни чу хаки постали (Куліш)].
Ночле́жное, *сщ.* – пла́та за нічлі́г, пла́та за ночі́влю (за ночі́вля, за переночува́ння), ночува́льне (-ного).
Ночле́жный – нічлі́жний. **-ный** *дом* – нічлі́жний дім, нічлі́г (-лі́гу), ночі́вля; *см.* **Дом 2.**
Ночни́к – 1) (*ночная лампочка*) кагане́ць (-нця́). [Дрижи́ть, ізігну́вшися над каганце́м, лі́чить гро́ші (Шевч.). Убо́ге сві́тло каганця́ (Васильч.)]; 2) *артиллер.* – нічни́к (-ка́); 3) (*ночная птица*) нічни́ця, нічни́й (вночі́шній) птах (-ха), нічна́ (вночі́шня) пта́ха (пта́шка); 4) (*ночной мотылёк*) не́тля; *см.* **Ночно́й** (**-на́я** *бабочка*); 5) (*ночной извозчик, сторож и т. п.*) нічни́й візни́к (-ка), нічни́й сто́рож *и т. п.*, нічня́к, нічня́ник, нічни́к (-ка); 6) (*ночное стойло*) нічне́ сті́йло.
Ночнико́вый – каганце́вий.
Ночни́на, *см.* **Ночно́е.**
Ночни́ца – 1) (*сиделка*) нічна́ догляда́чка, нічни́ця; 2) *см.* **Не́топырь** (**-пырь** *большой*); 3) *орнит.* Caprimulgus europaeus – дрімлю́га, сплю́ха; 4) (*бессонница*) нічни́ці (-ни́ць), безсо́ння (-ння), неспа́ння́ (-ння́), неспля́чки (-чок). [Нічни́ці напа́ли, та каза́в-би ніч, дві, а то ось ти́ждень вже зато́го бу́де (Сл. Гр.)].
Ночни́чать – працюва́ти вночі́ (ноча́ми), нічкува́ти.
Ночничо́к – кага́нчик, (*шутл.*) морґу́нчик. [Кага́нчик все миго́че в ха́ті вбо́гій на столі́ (Грінч.). Гори́ть у ха́ті ті́льки морґу́нчик (Звин.)].
Но́чно, *см.* **Но́чь-но́ченски.**
Ночно́е, *сщ.* – нічлі́ги (-гів), (*редко* ночлі́ги), нічлігува́ння (-ння), (*редко* ночлігува́ння), нічне́ (вночі́шнє) пасі́ння (попаса́ння). [То хло́пці на ночлі́гах ого́нь розклада́ють (Київщ.)]. *В* **-но́е** – на нічлі́ги, на нічлігува́ння. [Пі́демо на ночлі́ги (Сл. Гр.)]. *Я нынче в* **-но́м** – я сього́дні (сю ніч, *зап.* ни́нькн) нічлігу́ю.
Ночно́й – нічни́й, (*происход. ночью, свойственный* **-чи** *ещё*) вночі́шній. [По́гляд звів геть на не́бо нічне́є (Л. Укр.). В те́мряві нічні́й (Вороний). Калата́ло нічно́го сто́рожа (Коцюб.). Гудо́к прорі́зав пові́тря; кінча́лася нічна́ змі́на (Ледянко). Холо́дне вночі́шнє пові́тря (Грінч.) Серед вночі́шньої ти́ші (Корол.). Цвірча́ли вночі́шні цвіркуни́ (Загірня)]. **-на́я** *бабочка*, **-но́й** *мотылёк* – не́тля, нічни́й мете́лик. [В гнівли́ве се́рце по́мисл злий, як не́тля в сві́тло, ли́не (Франко)]. **-ны́м** *бытом* – вночі́; *см. ниже* **-но́й** *порой.* **-но́е** *время*, **-на́я** *пора* – нічни́й (вночі́шній) час, нічна́ доба́, (*редко*) нічна́ діб (*р.* доби́); *см.* **Пора́ 1**. *В* **-но́е** *время*, **-но́й** *порой*, *в* **-ну́ю** *пору* – вночі́, за но́чи, нічно́го (вночі́шнього) ча́су, нічно́ї доби́, нічно́ю добо́ю, (*диал.*) уні́чпори (Біл.-Нос.); *срв.* **Но́чью. -но́й** *горшок* – нічни́й го́рщик, нічни́й горще́чок, (нічне́) горня́(тко), урина́л (-ла), нічна́ ва́за, (*эвфем.*) генера́л. [Переда́йте мені́, будь ла́ска, нічни́й го́рщик (М. Хвильов.). Карло́ Іва́нович увійшо́в з поро́жнім «генера́лом» і поста́вив його́ обере́жно під кро́вать (М. Хвильов.). Шви́дше посади́ дити́ну на горня́тко! (Звин.)]. **-но́й** *дозор* – нічни́й дозі́р, нічна́ ва́рта (ча́та). **-на́я** *красавица*, *бот.* – а) (Hesperis matronalis L.) вечерни́ці (-ниць) (паху́чі), вечі́рня (нічна́) фія́лка, вечі́рня (нічна́) доба́; б) **-на́я** *красавица и* **-на́я** *красота* (Mirabilis Jalappa L.) нічна́ краса́; в) **-на́я** *красавица и* **-ны́е** *духи* (**-но́й** *дух*) (Platanthera bifolia Rchb.) любка (дволиста), нічна́ фія́лка. **-но́й** *мрак*, *см.* **Мрак**. **-но́й** *отдых* – нічни́й відпочи́нок (-нку), спокі́йне ночі́вля (-ля, *ср. р.*). [Як тебе́ забра́ли в москалі́, – ні одного́ спокі́йного ночі́вля не ма́ли ми (Г. Барв.)]. **-но́й** *пастух* – нічни́й пасту́х, нічлі́жник, (*редко* ночлі́жник), нічліжа́нин, (*редко*) ночліжа́нин (*мн.* -жа́ни, -жа́н). [Ночлі́жники ба́чили, що такі́-то коло ї́х ко́ней ворожи́ли (Номис)]. **-ная** *птица* – нічни́й (вночі́шній) птах, нічна́ (вночі́шня) пта́ха (пта́шка), нічни́ця. **-на́я** *работа* – нічна́ (вночі́шня) робо́та; нічкува́ння. **-ная** *рубашка* – нічна́ соро́чка, соро́чка на́ ніч. **-но́е** *светило* – нічне́ світи́ло, мі́сяць (-ця), мі́сяць

яснорóгий, нічнúк (-кá) (Чуб. I), (*поэт., аллег.*) золотá діжá. **-нáя** *тень* – нічнá (вночíшня) тінь; (*видение*) нічнúй прúвид.

Ночня́нка – нéтля; *см.* **Ночнóй** (**-нáя** *бабочка*).

Нóчушка – нíченька.

Ночь – 1) ніч (*р.* нóчи, *тв.* нíччю, *зв.* нóче, *мн.* нóчі, ночéй, нóчáми). [На майдáні пил спадáє. Замовкáє річ… Вéчір. Ніч (П. Тичина). Смерть – се ніч, спокíйна, тúха (Л. Укр.). Пóдих тропíчної тьмя́ної, п’я́ної нóчи (М. Рильськ.)]. *Апрельская* **ночь** – квітнéва ніч, ніч квітнíвка (Васильч.). *Варфоломеевская* **ночь**, *истор.* – Бартоломéєва ніч. *Воробьиная* **ночь** – горобúна ніч. *Глубокая* (*Глухая*, *Полная*) **ночь** – глýпа (глухá) ніч (*полночь*: північ, опівніч), (*раньше полночи*) пізні вля́ги (-гів). [Вже булá глухá ніч, опівніч (Франко). Після пізніх влягів у нас кáжуть: це булó опівночі (Звин.)] *Глубокой* **-чью**, *в глухую* **ночь** – глýпої нóчи, (*реже*) у глýпу ніч. [Колú це глýпої нóчи прилітáє сóкіл (Рудч.). Глýпої нóчи на їх і óгнищах нікóли не спалáхував жар (Кінець Неволі). Зостáлася Оксáна самá собі, у тéмну, глýпу ніч, як пáлець (Квітка)]. *Звёздная ночь* – зóряна ніч, (*в поэзии ещё*) ніч яснозóра (Грінч.). *Купальская* **ночь**, *см.* **Купáльский.** *Майская* **ночь** – травнéва (майовá, маєва, мáйська) ніч, ніч травнíвка (Васильч.); *срв.* **Мáйский 1**. [Мáйська ніч або утóплена (Гоголь)]. *Поздняя* **ночь** – пізня ніч, (*раньше полночи*) пізні вля́ги. *Поздней* **-чью** – пізньої нóчи, пізніми вля́гами, (*поздно ночью*) пізно вночí; *см. ещё выше Глубокой* **-чью.** *До поздней* **-чи** – до пізньої нóчи, до-пізна, до пізнього-пізна. [Ми сиділи до-пізна (Звин.)]. *В* **-чи** (*ед. ч.*) – в нóчі, (*ночью*) вночí. [Огнянóго коня́ вітер гнав – огнянóго коня́ – в нóчі (П. Тичина)]. *В* **ночь** – а) в ніч. [Вдивля́вся в ніч стурбóваним пóглядом (М. Калин.)]; б) (*ночью*) вночí. *В* **ночь** *не естся* – вночí не ї́сться; в) (*зá* **ночь**) за ніч. *В одну* **ночь** *этого не сделаешь* – за однý ніч цьогó не зрóбиш. *В одну из* **-чéй** – однóї нóчи, (*однажды ночью ещё*) якóсь уночí, одногó рáзу вночí. *В* **ночь** *на*, *в* **ночь** *с – на*, *см.* **I. На 1 в.** *В весеннюю, тёплую и т. п.* **ночь** – літньої, тéплої *и т. п.* нóчи, у літню, у тéплу *и т. п.* ніч. [Плáчуть мої́ óчі темнéнької нóчи (Метл.). Тоді-ж таки, тéплої весня́ної нóчи двóє йшли і… (Гр. Григор.). В ніч осінню пісковá земля́ йогó гойдáє ніжно, мов колúска (М. Рильськ.)]. *В ту, в эту* **ночь** – тієї, цієї нóчи, ту, цю (сю) ніч, в ту, в цю ніч. [Тієї нóчи він спав міцнúм сном (Олм. Примха). Ту ніч зóвсім не спав (Сл. Ум.). Пéрший раз по смéрті брáта він заснýв цю ніч (Франко). Марíя Стюáрт булá-б, якбú не я, на вóлі сю ніч (Грінч.)]. В **-чи** (*мн. ч.*) – в нóчі, за ночéй. [Поéте, будь собі суддéю, і в нóчі тьми і самотú спинúсь над влáсною душéю (М. Рильськ.). Де, в які дні, в які нóчі (не лилúся ви), сльóзи жінóчі! (Франко)]. *Всю ночь* (*напролёт*), *в продолжение* (*втечение*) *всей* (*целой*) **-чи** – всю ніч, цілу (цілíсіньку) ніч, прóтягом усієї (цілої) нóчи, (*зап.*) через усю́ (цілу, цілíсіньку) ніч; *срв.* **Напролёт 2** *и* **Нóчь Нóченски.** [Не спав цілíсіньку ніч (Київ). Через усю́ ніч палúли вóгнище (Ор. Левиц.)]. *Продолжающийся всю* (*целую*) **ночь** – цілонíчний. *В продолжение* (*втечение*) *долгих* **-чéй** – дóвгими ночáми. [Дóвгими ночáми не спáла вонá і дýмала (Грінч.)]. *Зá* **ночь** – за ніч. [За ніч дої́демо (Брацл.)]. *За* **нóчь** *до этого* – ніч перед цим (тим). **Ночь** *за* **-чью** – ніч по нóчі, ніч за нíччю. [Ніч за нíччю й дóвгі дні я нудьгувáв (Велз)]. *К* **-чи** – прóти (*реже* навпрóти) нóчи, (*реже*) під ніч. [Вúїхали прóти нóчи (Яворн.). Не розкажý прóти нóчи, а то ще приснúться (Шевч.). Ти кудú йдеш під ніч? (Франко)]. *Не к* **-чи** *будь помянут* (*помянута и т. п.*) – не прóти нóчи згáдуючи. [Він був, не прóти нóчи згáдуючи, висóкий, як товкáч (Яворн.)]. *Каждую* **ночь** – що-нóчи, що-ніч, кóжної нóчи, кóжну ніч, ніч-у-ніч, ніч крізь ніч. [Що-нóчи йде на рíчку до тéмного гáю (Л. Укр.). Дармá що-ніч дівчúнонька йогó взглядáє (Шевч.). Мені кóжної нóчи сня́ться шляхú, деревá (М. Ввч.). День-у-дéнь (*изо дня в день*), ніч-у-ніч не переставáла мáти плáкати (Мирний)]. *Каждые две, каждые три* **-чи** – що дві нóчі, що три нóчі. *Нá* **ночь** – нá ніч. [Вúкинь кúцьку нá ніч надвíр (Брацл.). Бéзліч пташóк, злітáючись згрáями нá ніч на окóлишні скéлі… (Кінець Неволі)]. *Нá* **ночь** *глядя* – прóти нóчи. *На следующую* **ночь** – другóї нóчи, на другу ніч. *По* **-чáм** – ночáми, вночí. *Работать по* **-чáм** – працювáти ночáми (вночí). **Ночь** *под что* – ніч прóти чóго. [Ніч прóти неділі (Кандід)]. **Ночь** *под новый год* – новорíчна ніч, ніч прóти новóго рóку. *В* **ночь** *под* – вночí прóти, прóти нóчи. [Прóти нóчи Маковíя (Шевч.)]. *В* **ночь** *под новый год* – новорíчної нóчи, вночí прóти новóго рóку. *Под покровом* **-чи** – під покрóвом (під накриття́м, під керéєю) нóчи, під вночíшнім покрóвом. *При наступлении*, *с наступлением* **-чи**, *см.* **Наступлéние 2**. *Среди* **-чи** – серед (*реже* посеред) ночи. *Той, эточ, весенней и т. п.* **-чью**, *см. выше В ту, в эту, в весеннюю* **ночь.** *Тёмной* **-чью** – тéмної (*ум.* темнéнької) нóчи, (*впотьмах*) пóночі. [На тéмній одéжі світúлися рýки, прозóрі й молóчні, як пóночі порохнó (Коцюб.)]. *День и* **ночь** (*днём и* **-чью**) – (і) день і ніч, (і) вдень і вночí. [(Химéри чóрні) дрáжнять нас і день і ніч (Л. Укр.)]. *На дворе* **ночь** – надвóрі ніч, (*наступает ночь, темнеет*) надвóрі поночíє (сутенíє). *Нас застигла* **ночь** –

нас спости́гла (присти́гла, засти́гла, зу́спіла, захопи́ла, засту́кала) ніч; *см.* **Застига́ть.** [Аж засти́гла її ні́чка в доро́зі (Рудч.)]. **Ночь** *коротать* – ніч корота́ти. **-че́й** *недосыпать* – ноче́й недосипа́ти (недосипля́ти). *Проводить, провести* **ночь** – перебува́ти, перебу́ти ніч, (*ночевать, переночевать*) ночува́ти, переночува́ти (ніч); *срв.* **Прово́дить 4**. [Ніч на перебули́ ве́село (Київ). Аби́ день переднюва́ти, аби́ ніч переночува́ти (Франко)]. *Хорошо ли вы провели* **ночь**? – чи до́бре ви перебули́ ніч? чи здоро́ві ночува́ли? (Основа 1862). *Спокойной* (*покойной, доброй*) **-чи** – на добра́ніч!, (*реже*) добра́ніч! до́брої но́чи! здоро́ві ночу́йте! [На добра́ніч, голу́бко коха́на! (Грінч.). Добра́ніч! у ви́рій ми, гу́си, простягли́ся (М. Хвильов.). Здоро́ві почу́йте! (Франко)]. *Желать, послать спокойной* **-чи** – на добра́ніч каза́ти (віддава́ти, дава́ти), сказа́ти (відда́ти, да́ти). [Горді́й, хоч за́вше люби́в поговори́ти на́ ніч з учи́телем, став каза́ти на добра́ніч (Васильч.). Прихо́дить Ста́сикродда́ти на добра́ніч (Коцюб.)]; 2) (*темень*) те́мрява, те́мнява, пітьма́; (*нрч.*: *темно*) по́ночі. [Та й по́ночі! не вздриш ніч́ого, хоч о́ко ви́коли (Кобеляч.)]. *В лесу* **но́чь-но́чью** – в лісі тьма тьме́нна (те́мно-прете́мно); 3) (*невежество*) те́мрява, темно́та. *Жить в* **-чи́** – жи́ти (*коснеть*: животі́ти, скні́ти, ни́діти) в те́мряві (в темно́ті); 4) (*север*) північ (-ночи), холо́дний край (*р.* кра́ю).

Ночь-и-де́нь, *бот.* Parietaria erecta Mert. et Koch – по́мур (-ру) (прями́й, ліка́рський), стінни́ця (пряма́).

Но́чь-но́ченски, Но́чь-но́чно, *нрч.* – 1) (*ночь, ночи напролёт*) ніч-ні́цьку, всю (ці́лу, цілі́сіньку, все́ньку) ніч, цілі́сінькі но́чі, (*зап.*) через усю́ (ці́лу, цілі́сіньку, все́ньку) ніч, через ці́лі (цілі́сінькі) но́чі. [І сиди́ть він собі так на при́зьбі, ча́су не мі́ряючи, – коли́ сиди́ть годи́ну, а коли́ і ніч-ні́цьку (М. Вовч.)]; 2) (*еженочно*) що-но́чи, що-ніч, ко́жної но́чи, ко́жну ніч, ніч крізь ніч.

Но́чью, *нрч.* – вночі́; (*ночной порой*) нічно́ї доби́, нічно́ю добо́ю, нічно́ї пори́, (*пров.*) уніч-порц (Біл.-Нос.); (*среди ночи*) веред (*реже* посеред) но́чи; (*до окончания ночи*) за но́чи, по́ки ніч. [Ні вдень йому́ споко́ю, ні вночі́ (Грінч.). Його́ збуди́ли вночі́ (Коцюб.). (Оди́н коза́к) нічно́ю добо́ю нена́че нудьгу́є, нена́че суму́є (Грінч.). О́чі йому́ аж світя́ться, на́че серед но́чи у во́вка (Кониськ.). Ми-б полеті́ли до не́ньки, хоч посеред но́чи (Мартин.). Ще за́ ночи й на мо́ре! (Куліш)].

Но́ша – но́ша, но́шанка; (*тяжесть, бремя*) тяга́р (-ря́), вага́, (*увязанная*) па́ка, паку́нок (-нка), (*охапка*) обере́мок (-мка) (чого́). [Підхопи́в мішо́к з сі́ллю, ки́нув собі на плече́ і поні́с на бе́рег; але́ ски́нув на пісо́к свою́ но́шу (Коцюб.). Носи́льник, що ніс був яко́гось тягаря́ на спи́ні (Крим.)]. *Вы с* **-шею**? – ви щось несете́ (з собо́ю)? *Без* **-ши** – по́рожнем, без но́ші. **-ша** *дров* – обере́мок дров. *Брать людей под* **-шу** – найма́ти носи́льників (носі́їв), найма́ти люде́й не́сти́ що. *Своя* **-ша** *не тянет* – свій тяга́р не тяжи́ть. *Чужая* **-ша** *не тянет* – чужи́й тяга́р не тяжи́ть, чужи́й кло́піт не боли́ть.

Ноша́к, *см.* **Но́счик.**

Ноша́тай – 1) *см.* **Но́счик**; 2) (*разносчик*) розно́сник; (*письмоносец*) листоно́ша; 3) (*торговец вразнос*) кра́мар (-ря)-розно́сник, крамоно́ша, дрібноно́ша, бродя́чий торгове́льник.

Ноша́чка – 1) носія́, ноша́чка; підно́сниця; *срв.* **Но́счик**; 2) кра́марка (пере́купка)-розно́сниця, крамоно́ша, дрібноно́ша.

Ноше́ние – носі́ння, но́шення чого́; ході́ння в чо́му; *срв.* **Но́сить.**

Но́шеный, *прлг.* – но́шений, (*слегка поношенный*) прино́шений, (*заношенный*) зано́шений, зами́зканий. [Не нова́, – но́шена оде́жа (Київ)].

Но́шица – обере́мок (-мка), (*поменьше*) обере́мочок (-чка), но́шаночка.

Но́щно, *нрч.* – вночі́. *Денно и* **-но** – (і) день і ніч, (і) вдень і вночі́, (*ц.-слав.*) (і) де́нно і но́щно. [Вартові́ стоя́ть і де́нно і но́щно, – то в селі́ чума́ на това́рі (Марков.)].

Но́ю, *см.* **І. Ныть.**

Но́ющий, *прлг.* – вию́чий, скимни́й. [Ни́ючий спів (Васильч.). Скимни́й на́стрій (Крим.)]. **-щая** *боль* – скимі́ння (-ння), скимни́й (тупи́й, терпки́й, нудни́й) біль. **-щее** *создание*, *см.* **Ны́тик.**

Ноя́брь – листопа́д (-да), (*зап.*) падоли́ст (-та). [На ско́шених осі́нніх ни́вах вітра́ми тру́бить Листопа́д (Вергарн, перекл. М. Терещ.). «Життя́ й Револю́ція», кни́жка XI, листопа́д 1929 (Ж. й Р.)]. *В* **-ре́** – в листопа́ді. *Первого* **-ря́** – пе́ршого листопа́да.

Ноя́брьский – листопа́довий, (*зап.*) падоли́стовий. [Все коро́тшали дні листопа́дові (Крим.). Падоли́стове число́ «Наро́да» (Павлик)].

Нрав – 1) (*характер*) вда́ча, (*натура*) нату́ра, (*норов*) но́ров (-ва) *и* (*мн.*) но́рови́ (-ві́в); (*у животных*) нату́ра; *срв.* **Но́ров 2**. [Ти-ж зна́єш мою́ вда́чу; ні́як не вси́дю, щоб не поговори́ти з ким (Васильч.). Хоч і царе́м зро́биться, одна́ково своє́ї вда́чі не позбу́деться

(Крим.). Пангло́с був ора́кулом до́му, і мали́й Канді́д слу́хав його́ ле́кції з по́вним дові́р'ям, власти́вим ві́кові і вда́чі (Кандід). То вже в ме́не така́ нату́ра, щоб з усього́ кепкува́ти (Брацл.). З лю́тим та скаже́ним но́ровом (люди́на) (Яворн.). Та й но́рови-ж у те́бе! (Н.-Лев.). А в його́ но́рови такі́ става́ли, що от було́ приче́питься до ра́тника яко́гось, та й ві́зьме вб'є (Крим.)]. *Буйный, весёлый, вспыльчивый, кроткий, крутой, тихий* **нрав** – буйна́, весе́ла, гаря́ча (палахка́, запальна́, запа́льчаста), ла́гідна (сумі́рна), крута́ (суво́ра), ти́ха (ми́рна, спокі́йна) вда́ча. **-вом** *какой*, **-ва** *какого* – на вда́чу яки́й, (*реже*) вда́чі яко́ї. [Ва́ська була́ на вда́чу заля́кана та зашто́вхана (М. Левиц.)]. *Крутого* **-ва** – крути́й (-та, -те, -ті) *или* суво́рий (-ра, -ре, -рі) на вда́чу, круто́ї (суво́рої) вда́чі. **-вом** *хорош, да норовом негож* – на вда́чу добря́чий, та но́ров леда́чий. **Нрав** *на* **нрав** *не приходится* – вда́ча на вда́чу (но́ров на но́ров) не при́йдеться. *Моему* **-ву** *не препятствуй* – нату́ру мою́ не спиня́й; мої́й нату́рі доро́гу не заступа́й; (*иногда*) гуля́й душа́ без кунтуша́! *У оленя* **нрав** *кроткий* – оле́нь ма́є нату́ру ла́гі́дну; 2) *по* **-ву** *кому* – до вподо́би (до сподо́би, *по сердцу*: до се́рця, до лю́бости, до любо́ви, до ми́сли, під ми́слі, *по душе*: до душі́, *по вкусу*: до смаку́) кому́, до вподо́би (до сподо́би) чиє́ї; *срв.* **Вкус 4**. [«Ох, дити́но моя́! чи то-ж до па́ри?» – кажу́. – «До па́ри, до лю́бої вподо́би!» (М. Вовч.). Дружи́ни шука́ють, дружи́ни тако́ї, до сподо́би мо́ї (Чуб. V). Не до ми́сли жону́ взяв (Гнід.)]. *Быть по* **-ву** *кому* – бу́ти до вподо́би (до сподо́би) кому́ (чиє́ї) *и т. п.*, бу́ти вподі́бним (споді́бним, в уподо́бі) кому́, (*нравиться*) подо́батися кому́. [З тим життя́ своє́ ділі́, хто се́рденьку до вподо́би (Чупр.). Що́-йно ті́льки пока́же, все то цари́ці до сподо́би (Рудан.). Мені́ й само́му, не все одна́ково до лю́бости з то́го, що попе́реду писа́лося (Грінч.). Ті́льки-ж мені́ до любо́ви, що чо́рнії бро́ви (Метл.). Скажі́ть-же ви про його́, що він до ми́сли вам (Самійл.). Вибира́й, молода́ дівчи́но, котри́й під ми́слі (Метл.). Тобі, невісточко, така́ балакани́на, види́мо, до смаку́ (Самійл.). Бага́то мене́ сва́тало, та ніхто́ мені́ не був у такі́й уподо́бі, як оди́н па́рубок. (Г. Барв.)]. *Быть более по* **-ву** *кому* – бу́ти вподібні́шим (сподібні́шим) кому́, (*реже*) бу́ти бі́льш(е) до в[с]подо́би (до лю́бости) кому́ (чиє́ї) *и т. п.*, (*более нравиться*) бі́льш(е) подо́батися кому́. [Прийма́ючи життя́, вирізня́в, він те, що йому́ бі́льш було́ до лю́бости (Рада)]. *Быть не по* **-ву** *кому* – бу́ти не до в[с]подо́би (не до любо́ви) кому́ (чиє́ї) *и т. п.*, бу́ти невподі́бним (несподі́бним) кому́, (*не нравиться*) не подо́батися кому́. [Я з не́ю не мо́жу жи́ти, вона́ мені́ не до любо́ви (Коцюб.). Они́сі та гордови́та по́за чому́сь була́ несподі́бна (Н.-Лев.)]. *Приходиться, приттись по* **-ву** *кому* – припада́ти, припа́сти до вподо́би (до сподо́би *и т. п.*) кому́, підхо́дити, підійти́ під ми́слі (до ду́мки) кому́, (*нравиться, понравиться*) подо́батися, сподо́батися кому́; *срв.* **Приходи́ться 1**. [Моя́ мо́ва, ви́мірена про́ти аристократи́зму, ду́же їй припа́ла до вподо́би (Крим.). Хоро́шая дочка́ твоя́ під ми́слі підхо́дить (Чуб. V)]. *Приходящийся, пришедшийся по* -ву – уподі́бний, споді́бний. *Неприходящийся, непришедшийся по* **-ву** – невподі́бний, несподі́бний; 3) **-вы** (*обычаи*) – звича́ї (-ча́їв), (*реже*) но́рови (-вів); (*привычки*) зви́чки; (*быт*) по́бут (-ту). [Яки́й наро́д! які́ лю́ди! які́ звича́ї! (Кандід). Ну́ньєс вчи́вся по́буту та звича́їв Краї́ни Сліпи́х (Країна Сліпих). У нас нові́ лю́ди, нові́ но́рови (М. Вовч.). Заде́ржали чорного́рці да́вню суво́рість но́ровів (Калит.). Ну, й зви́чки туте́шні! (Звин.)]. *Добрые* **-вы** – до́брі звича́ї. *Зверские* **-вы** – звіря́чі звича́ї. *Современные* **-вы** – суча́сні (сьогоча́сні) звича́ї; як тепе́р веде́ться. *Старинные* **-вы** – старови́нні (старосві́тські) звича́ї, старосві́тчина; як воно́ вело́ся (пово́дилося) за да́вніх часі́в. [Держа́вся старосві́тчини (Свидн.)]. *Испорченность* **-вов** – зіпсу́тість (зіпсуття́) звича́їв. *Простота* **-вов** – про́стість (просто́та) звича́їв. *Растление* **-вов** – розтлі́ння звича́їв. *Обычаи и* **-вы** – звича́ї і по́бут. **-вы** *животных* – по́бут твари́н.

Нра́вен, *см.* **Нра́вный.**

Нра́вить *кого*, *народн.* – полюбля́ти кого́. [Всі Тетя́ну полюбля́ють (Котл.)]. *Он её* **-вит** – вона́ йому́ подо́бається, вона́ йому́ до вподо́би (припада́є).

Нра́виться – подо́батися, (*очень редко*) люби́тися, (*быть по нраву*) бу́ти до вподо́би (до сподо́би) кому́ (чиє́ї), бу́ти уподі́бним (споді́бним) кому́, (*по душе*) бу́ти до ми́сли, бу́ти га́рним кому́; (*по вкусу*) бу́ти до сма́ку, смакува́ти кому́; *см.* **Нрав 2** (*Быть, приходиться по* **-ву**) *и* **Вкус 4** (*Быть, приходиться по* **-су**). [Ніхто́ не вмів-би так, як він, подо́батись дівча́там (Самійл.). Їй подо́бається чорня́вий сусі́д (Коцюб.). Він мені́ почина́є подо́батись (Коцюб.). А що, ха́та лю́биться? (Лебединщ.). Невже́ оці́ пісні́ вам такі́ га́рні? (Звин.). Лю́ди зви́кли (до карто́плі) і тепе́р вона́ всім смаку́є (Наш). Пова́жна розмо́ва їй смаку́є (М. Вовч.). Мені́ життя́ іще́ смаку́є (Стар.-Чернях.)]. **-тся** *ли он вам*? – чи він важ подо́бається? чи він вам до вподо́би? чи він вам уподі́бний? *Как вам это* **-тся**? – як вам це подо́бається? *Ему* **-тся** *в деревне* – йому́ до вподо́би (подо́бається) на селі́ (село́, жи́ти на селі́). *Здесь всем* **-тся** – тут усі́м подо́бається, тут усі́м до вподо́би, (*редко*) тут усі́ прилюбля́ються. [Пари́ж га́рний і усі́ тут прилюбля́ються (М. Вовч.)]. *Что кому* **-тся** – що кому́ до вподо́би

(до смаку́), що кому́ подо́бається. *Больше* **-ться**, *чем кто, что* – бі́льш(е) подо́батися (бу́ти вподібні́шим, бу́ти бі́льш(е) до вподо́би), ніж хто, ніж що; бу́ти кра́щим за ко́го, за що, від ко́го, від чо́го. [До́вший батіжо́к цьому́ хло́пчикові вподібні́ший, ніж коро́ткий (Н.-Лев.). Мені́ ка́вун кра́щий за ди́ню (Харківщ.)]. *Перестать* **-ться** (*разнравиться*) – переста́ти подо́батися, ста́ти не до ми́сли, розлюби́тися. [Незаба́ром три факульте́т мені́ розлюби́вся (Крим.)]. *Не* **-ться** – не подо́батися, (*быть не по нраву*) бу́ти не до вподо́би (не до сподо́би; бу́ти невподі́бним (несподі́бним); (*не по вкусу*) бу́ти не до смаку́, не смакува́ти. [Йому́ не подо́баються на́ші го́рниці (Черкас.)]. *Не* **-тся** *он мне* – не до вподо́би (не подо́бається, невподі́бний) він мені́. **Нра́вящийся** – що подо́бається, (що) до вподо́би *и т. п.*, уподі́бний, споді́бний, га́рний кому́.

Нра́вность – 1) уподі́бність, споді́бність (-ности); 2) норови́стість, норовли́вість, нату́ристість, комизи́стість, примхли́вість (-ости). *Срв.* **Нра́вный.**

Нра́вный *и* **Нра́вен** – 1) (*народн.*: *нравящийся*) уподі́бний, споді́бний. **-вен** *ли тебе жених*? – чи до вподо́би (чи уподі́бний, чи подо́бається) тобі нарече́ний (молоди́й?); 2) (*своенравный*) норови́стий, норовли́вий, з но́ровом, з но́рова́ми, (*упрямый*) нату́ристий, комизи́стий, (*капризный*) примхли́вий.

Нравоописа́ние – о́пис (-су) звича́їв, звичае́пис (-су), (*действие ещё*) опи́сування звича́їв, звичаєписа́ння; (*этнография*) етногра́фія, (*этнология*) етноло́гія.

Нравоописа́тель – опи́сувач звича́їв, звичаєопи́сувач, (*этнограф*) етно́граф, (*этнолог*) етно́*лог.*

Нравоописа́тельный – звичаєпи́сний, (*этнографический*) етиографі́чний, (*этнологический*) етнологі́чний. **-ный** *роман* – звичаєпи́сний (побуто́вий, етнографі́чний) рома́н.

Нравоуче́ние – 1) *филос.* – е́тика, мора́льна (ети́чна) філосо́фія, нау́ка до́брих звича́їв; 2) (*мораль*) мора́ль (-ли), (*назидание*) (мора́льна) нау́ка, навча́ння, напу́чення *и* напуті́ння (-ння); (*нотация*) нота́ція, вимо́ва; *срв.* **Мора́ль 2**. [Мора́ль, яку́ силомі́ць чіпля́є він до своі́х тво́рів, як *напр.* надзвича́йно бана́льна нау́ка в оста́нніх слова́х тіє́ї-ж дра́ми (Рада). В кни́жці мої́ читачі́ шука́ють мора́льної нау́ки (Грінч.)]. *Читать, прочитать* **-ние**, *см.* **Нота́ция** (*Читать, прочитать* **-цию**).

Нравоучи́тель, -ница – мораліст, -лі́стка, навчи́тель, -лька до́брих звича́їв, (*назидатель, -ница*) навча́льник, -ниця, напу́тник, -ниця, мораліза́тор, -торка. [Навчи́тель до́брих звича́їв, що сам зблуди́в (Крим.)].

Нравоучи́тельно, *нрч.* – моралісти́чно, моралізаці́йно, по-мораліза́торському, (*сентенциозно*) сентенці́йно, (*зап.*) сентенціона́льно, (*назидательно*) навча́льно, напу́тливо.

Нравоучи́тельность – моралісти́чність, моралізаці́йність, (*сентенциозность*) сентенці́йність, (*назидательность*) навча́льність, напу́тливість (-ости).

Нравоучи́тельный – моралісти́чний, моралізаці́йний, мораліза́торський (*напр.* тон), (*сентенциозный*) сентенці́йний, (*зап.*) сентенціона́льний, (*назидательный*) навча́льний, напу́тливий. **-ный** *роман* – моралізаці́йний (моралісти́чний) рома́н.

Нра́вственно, *нрч.* – мора́льно, ети́чно, доброзвича́йно. [Люди́на вчиня́є мора́льно тоді́, коли́ свідо́мо ро́бить так, як цього́ вимага́ють од не́ї її по́гляди (Наш). Пово́дитися ети́чно (Р. Край)]. **-но** *разбитый* – мора́льно розби́тий.

Нра́вственность – мора́льність, ети́чність, доброзвича́йність (-ности), (*мораль*) мора́ль (-ли), (*состояние* **-ти**) до́брі звича́ї (-ча́їв). [(Ця) від усі́х шано́вана, (жі́нка) була́ це́нзором мора́льности на селі́ (Грінч.). Дитя́чі часи́ – це часи́ несвідо́мої нату́ри, без розумі́ння мора́льности (Н.-Лев.). До́бре зна́ю чистоту́ мора́льности (Кониськ.). Грома́дська мора́льність (Доман.). Ети́чність ціє́ї люди́ни за́вжди виклика́ла су́мнів (Крим.). Но́рми мора́ли ча́сто міня́ються (Наш). На до́світках були́ до́брі звича́ї (Звин.)]. *Человек высокой* **-ти** – високомора́льна люди́на, люди́на висо́кої доброзвича́йности (е́тики). *Человек доброй, дурной* **-ти** – люди́на до́брої, недо́брої е́тики, люди́на че́сних, нече́сних звича́їв.

Нра́вственный – 1) мора́льний, ети́чний. [Є лю́ди, що стоя́ть свої́м ро́зумом і мора́льним ро́звитком ви́ще від і́нших (Грінч.). Мора́льне те, що випра́вдується бажа́нням добра́ лю́дям (Наш). Не домага́йсь од діте́й чого́сь тако́го, на що не ма́єш ети́чного пра́ва (Крим.)]. **-ный** *долг* – мора́льна (ети́чна) пови́нність, мора́льний (ети́чний) обо́в'язок. [Хло́пець, здає́ться, ста́вив собі́ за мора́льну пови́нність не люби́ти ба́тька (Крим.)]. **-ное** *утомление* – мора́льна вто́ма. Од мора́льної вто́ми він не зміг стоя́ти (Н.-Лев.)]. **-ная** *философия* – мора́льна (ети́чна) філосо́фія, е́тика; 2) (*о человеке*) мора́льний, (*добронравный*) доброзвича́йний [Не мо́жна сказа́ти, щоб побо́жність роби́ла наро́д моральні́шим (*ср. ст.*) (Грінч.)].

Ну, *междом. и част.* – 1) (*для выраж. побуждения, убеждения, ободрения, поощрения к действию и т. п.*) ну; *специальнее*: (*давай*) дава́й, (*мн.*: ну́те) ну́те, дава́йте, (*при обращение в 1-м лице мн.*) ну́мо, нум. [Ну, йди вже, го́ді бари́тися! (Брацл.). Чого́-ж ти мовчи́ш? ну, скажи́-ж, това́ришу! (М. Хвильов.). «Ну, Гала́кточко, а що там узагалі́ гово́рять про ме́не?» – «Се́б-то де гово́рять?» – «Ну, взагалі́» (М. Хвильов.). Ну, Раку́ло, ти-ж сам зна́єш, що без контра́кту нічо́го не ро́биться (Гоголь). Ну що ж, Тара́се! – рад єси́, не рад – диви́сь, яки́й в госпо́ді на́шій лад (П. Тичина). Ну, так що ж роби́ти? (М. Хвильов.). Гей, ну́те, косарі́ (Номис). Дава́йте йти! **Ну**, *пойдём*! (Сл. Гр.). Ну́мо в доро́гу! (Дніпр. Ч.). Ну́мо до пра́ці мерщі́й! (Грінч.). Нум ора́ть мерщі́й! (М. Терещ.)]. **Ну**, *Солопий, вот, как видиш, я и дочка твоя полюбили друг друга так…* (Гоголь) – от що, Солопію, ото́, як ба́чиш, я й дочка́ твоя́ та й покоха́ли одне́ о́дного так… (перекл. А. Харч.). **Ну**, *говорите*! – ну, кажі́ть! кажі́ть-бо! **Ну́те**, *рассказывайте*! – ну, розповіда́йте! **Ну**, *пожалуйста* – ну, будь ла́ска (бу́дьте ласка́ві). **Ну**, *полно тебе упрямиться* – ну, го́ді тобі́ упира́тися. **Ну**-*с, что скажете*? – ну, добро́дію (па́не), що ска́жете? *Вон он*, **ну** *его бить*! – ось він, ну́мо (нум, дава́йте) його́ би́ти! **Ну** *да* **ну**, *а всё на одном месте* – ну та ну, а все на тім са́мім мі́сці (а все ні з мі́сця). *А* **ну** – ану́; ану́те, ану́мо; *срв.* **Ну́-ка.** [Ану́, заведи́-но пі́сні! (Остр. Скарбів). Ану́: гоп трала́, гоп трала́, гоп, гоп, гоп! (Гоголь)]. *А* **ну**, *тебе говорят*! – ану́, тобі́ ка́жуть! **Ну** *же* – ну́-бо, ну-ж. *Да* **ну** – ну́-бо. [Ну́-бо не пусту́й! (Вороний)]. *Да* **ну**, *иди, что ли*! – та ну́-бо йди, чи що! *Да* **ну** *же* – та ну́-бо, (та) ну-ж бо; 2) (*в выраж. угрозы, вызова*) ну, (*усилит.*) ну-ну́, (*грозя пальцем*) ну-ну-ну́. [Ну, я-ж тобі́, почека́й! (Брацл.). Ну-ну-ну́! я-ж тобі́ зада́м, бу́деш ти мене́ пам'ята́ти! (Вінниччина)]. **Ну**, *смотри же*! – ну, диви́ся! *А* **ну** – ану́! [Ану́ вдар! (Сл. Гр.). Ану́, вихо́дь, котри́й! (Остр. Скарбів)]. *А* **ну-ну́** *ударь*! – ану-ну́ вдар!; 3) (*в бранных выраж., проклятьях*) – ну, ану́. **Ну** *тебя*! – цур тобі́! цур тобі́, пек (тобі́)! (а) бода́й тебе́! а йди ти (собі́)!, (*отвяжись*) відчепи́сь! [Цур тобі́ (бода́й тебе́), яки́й ти дурни́й! (Номис). Цур тобі́, пек! (Сл. Гр.)]. **Ну** *его*! – цур йому́! цур йому́, пек (йому́)!; (*нужды нет*) дарма́! [Цу́р-же йому́ з лі́сом! (Шевч.). Таке́ роби́ли, що цур йому́ вже і каза́ть! (Котл.)]. *А* **ну** *его*! – та цур-йому́!, (*пропади он пропадом*) (та) ха́й-же він зги́не (зслі́зне)! **Ну** *тебя к лешему, см.* **Ле́ший.** **Ну** *вас*! – цур вам! (а) бода́й вас! [А бода́й вас та цу́р-же вам! (Шевч.)]. **Ну** *вас всех к чорту (к богу)*! – ану́ вас усі́х к чо́рту (к бі́су, до ді́дька, к бо́гу)! а йді́ть ви всі до чо́рта (до бі́са, до ді́дька)! **Ну** *вас всех к семи чертям*! – а йді́ть ви всі під три чорти́!; 4) (*в выраж. удивления*) ну. [Ну, їсть! нівро́ку! (Номис). Ну, хло́пче, та й утя́в-же ти шту́ку! (Київщ.). «А от за да́внього ча́су, коли́…» – «Ну, сва́те, згада́в часи́!» (Гоголь). Ну, та й ніч же була́! (Велз)]. **Ну**, *кто-бы мог это подумать*! – ну, хто-б міг це поду́мати! «*Слышал ли ты, что поговаривают в народе*?» – «**Ну**?» – «**Ну**, *то-то*, **ну**!» (Гоголь) – «Ти чув, що поде́йкують лю́ди?» – «Ну?» – «От тобі́ й ну!» (перекл. А Харч.). **Ну** *что вы*! – ну що́ ви! [Ну що ви, Лі́но, я ду́же вам вдя́чна (В. Підмог.)]. *Да* **ну**?! – та невже́? та ну? **Ну** *уж обед*! – ну (та) й обі́д. **Ну** *и* – ну й, та й. [Ну й дива́чка ви, Ма́рто! (В. Підмог.). Та й тюхті́й-же я підто́птаний! (Остр. Скарбів)]. **Ну-ну́**, *какой сердитый*! – ну-ну́, яки́й серди́тий! *Такой, что* **ну**! – таки́й, що ну-ну́!, (*зап.*) таки́й що раз! [Вона́ така́ кра́сна, така́ кра́сна, що раз! (Стефаник)]; 5) (*в выраж. согласия, уступки*) ну; (*ладно*) гара́зд, до́бре. [Нема́, ну, то й нема́! (Л. Укр.). «Ну, там поба́чимо» – сказа́в він ла́гідно (В. Підмог.). А я був поду́мав, що ти й спра́вді зна́єш пра́вила; ну, та коли́ ти їх не зна́єш, то я зна́ю (Остр. Скарбів). Гара́зд, диви́сь-же, ти заско́чив мене (Остр. Скарбів)]. **Ну** *что же, приходите* – ну що-ж, прихо́дьте. **Ну**, *конечно, очевидно и т. п.* – ну, звича́йно (звісно); а звісно; ну, види́ма річ *и т. п.* [Сподіва́єтесь, що уря́д спла́тить ваш борг, га? а звісно, спла́тить (Кінець Неволі). «Я неві́льна!» – «Ну, види́ма річ!» (В. Підмог.)]. **Ну** *да* – авже́ж; *см.* **Коне́чно 2**. **Ну**, *ладно*! – ну, до́бре! гара́зд! ну-ну́! **Ну**, *и ладно* – то й гара́зд, то й до́бре. [«Наро́ду бага́то, дру́же?» – Ба́тько відпові́в, що ні, – люде́й, на жаль, ду́же о́бмаль. – «То й гара́зд» (Остр. Скарбів)]; 6) (*в выраж. несогласия, неудовольствия*) ну. [«За пора́ду все, що хо́чеш, дам тобі́ я в нагоро́ду». – «Ну, на се» – пое́т відмо́вив – «не наді́юся я зро́ду» (Л. Укр.)]. **Ну**, *нет*! – е, ні! ба ні! [Ба ні! не пі́ду до ньо́го (Липовеч.)]. **Ну,** *вот ещё*! – ну, о́т іще! (ну,) ще́ що (ска́жеш, ска́жете)!, (*ах, оставь*) ат! ет! [«Та ну-бо, розкажи́!» – «Ат, одчепи́сь!» (Сл. Гр.). «Поси́дьте, по́ки я хоч з жі́нкою та з ді́тьми попроща́юсь». – «Ет, ще ви́гадав проща́ться! ході́м» (Рудч.)]. **Ну**, *вот, ещё что скажеш*! – ну, от іще́ що ска́жеш! **Ну**, *где таки*! – де то вже таки́! [Де то вже таки́ він так сказа́ти мо́же! (Рудан.)]. **Ну**, *знаете* – ну, зна́єте. [Я ось яки́й, а ви така́ ось – ну, зна́єте, ні те, ні се (Влизько)]; 7) (*в вопросит. предлож.*) ну; (*неужели*? *в самом деле*?, *ого*?!, *диал.*) йо? [«Ну, чи не каза́в-же я?» – поду́мав собі́ Чуб (Гоголь). Ну, а все́-ж таки́, чи́м-же соціялі́зм відрізня́ється від комуні́зму? (М. Хвильов.). «А що ти ду́маєш запропонува́ти?» – «А як ти гада́єш? Ну?… от тобі́ й ре́бус!» (М. Хвильов.). «Від ко́го-ж лист?» – «Від ге́тьмана

Хане́нка?» – «Хане́нка? йо?» (Стар.-Чернях.)]. **Ну**, *а вы*? – ну, а ви? **Ну** *так что же*? – ну то що-ж?, (*что из того*?) ну то що з то́го? **Ну** *что с ним делать*? – ну що з ним роби́ти?; 8) (*в повествовании – как связка между предложениями*) ну, (**ну**, *вот*) ну та, (ну) ото́, ото́ж, (ну) так от. [Був собі́ одва́жний ли́цар, нам його́ згада́ть до ре́чи… Ну, та сей одва́жний ли́цар я́кось ви́брався до бо́ю (Л. Укр.). Бага́то слів було́ уньо́го в кни́жці, ну, й каза́в-би собі́ яке́ хоті́в (Л. Укр.). Уря́дники все роби́ли спра́вно; пашпорти́ там, ну й хто бунтівни́к – зна́ли (Ледянко)]. **Ну** *вот он говорит* – ото́(ж) він і ка́же; 9) (*в выраж. многократного действия*) дава́й, ну. [Зборо́в його́ та й дава́й би́ти (Київщ.). Пішла́ вона́, – я дава́й паску́дити Насту́ню (Крим.). Обняли́ся і дава́й цілува́тися (Сл. Ум.). З переполо́ху ну втіка́ть (Шевч.)]. *Да и* **ну** – та й дава́й, та й ну. [Зібра́в шля́хту всю доку́пи та й ну частува́ти (Шевч.)]; 10) (*окрик на лошадей*) но, ньо, (*зап.*) вйо, вйо-гей, (*направо*) гаття́ (*гал.*) гайта́, го́тьта, гайтта́, герта́ (*налево*) вістя́, (*гал.*) вісьта́. [Но, була́ні! (Гайсинщ.). Ньо, ньо,ураго́ва! (Костомар.)].

Нувори́ш – нуворі́ш (-ша), нови́й багаті́й (-тія́), новобага́тько. [Го́рдість си́того нуворі́ша (А. Любч.)].

Нуга́ – нуга́ (-ги́). [Да́йте мені́ півкіла́ нуги́ (Київ)].

Нуд – нуд (-ду) на се́чу.

Ну́да – 1) *см.* **Нужда́ 4**; 2) *см.* **Нужда́ 2**; 3) (*тошнота*) нуд (-ду), ну́да́. [Шви́дко ки́нувся із ха́ти, щоб холо́дною водо́ю нуд угамува́ти (М. Макар.)].

Нуда́ (*общ. р.*) – прину́ка (*общ. р.*) нуди́ло (*общ. р.*), приму́шувач, -вачка, (с)пону́кувач, -вачка.

Ну́дитель, -ница, *см.* **Нуда.**

Нуди́тельный – (*понудительный*) приму́шувальний, (с)пону́кувальний; (*принуждённый*) примусо́вий, приневі́льний.

Ну́дить, ну́живать – ну́ди́ти, (*редко*) нужди́ти, (*неволить*) нево́лити, (*принуждать*) си́лувати, приму́шувати, принево́лювати, (*понуждать*) понука́ти, (с)пону́кувати *и* спонука́ти, (*понукать*) підганя́ти кого́. [Ну́дили хло́пців, щоб призна́лися, хто вкрав гро́ші (Вовчанщ.). Коли́ схо́че син жени́тись, то нужди́ть його́ не бу́дем (Макар.)]. **Ну́женный** – си́луваний, з при́мусу (з му́су, з прину́ки) (з)ро́блений, приму́шений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) си́луватися, приму́шуватися, принево́люватися, бу́ти си́луваним, приму́шуваним, принево́люваним; 2) (*возвр. з.*) си́лувати себе́, приму́шувати себе́.

Ну́ди́ть, *безл.* – ну́ди́ти; *см.* **Тошни́ть, -ться** – 1) *мне* **-ди́тся** – мене́ ну́дить, мло́сно мені; 2) (*томиться*) ну́ди́тися, ну́ди́ти сві́том; 3) **Нужда́ться 2.**

Ну́дник, -ница, *см.* **Нуда́.**

Ну́дно, *нрч.* – ну́дно, нудо́тно.

Ну́дность – ну́дність, нудо́тність (-ности).

Ну́дный – нудни́й, нудо́тний. [Нудна́ моя́ у по́лі робо́та (Грінч. III). І те, що в снах вам увижа́лось, зроби́лось бли́зьким і нудни́м (М. Рильськ.). Нудна́ (нудо́тна) люди́на (Київщ.)].

Ну́дьма, *нрч.* – (*принудительно*) нудьма́, примусо́во, при́мусом, си́лою, (*гал.*) прину́дою; (*по принуждению*) з при́мусу, з му́су, з прину́ки (*гал.*) з прину́ди.

Ну́жа – 1) **Нужда́ 2**; 2) **Нужда́ 4**. *За* **-жу** – з при́мусу, з му́су з прину́ки, (*поневоле*) знево́лі, мимово́лі, несамохі́ть; 3) (*потребность*) потре́ба. *Денег с* **-жу** – гро́шей (як) на (свою́) потрі́бку гро́шей скі́льки тре́ба (потре́ба, *вульг.*: тра); *см.* **Ну́жно** (*Сколько* **-но**).

Нужаться, *народн.*, *см.* **Нужда́ться.**

Ну́жбица, *см.* **Ну́ждочка.**

Нужда́ *и* **Ну́жда** – 1) потре́ба, (*изредка, ц.-слав.*) ну́жда́, (*потребность*) потре́бина, (*редко*) по́тріб (-си), тре́ба; *срв.* **На́добность.** [Вже яка́ потре́ба, – ні до ко́го не йду, – вона́ заряту́є (Г. Барв.). Наду́мались збира́ти гро́ші про таку́ наро́дню ну́жду (Куліш)]. **-да́** *в чём* – потре́ба чого́ *или* в чо́му, на що, ну́жда́ в чо́му; *срв.* **Потре́бность.** *Иметь* **-ду́** *в чём* – ма́ти потре́бу (ну́жду́) в чо́му, потребува́ти чого́; *срв.* **Нужда́ться 1**. *А тебе какая* **-да́** *до этого дела*? – а тобі́ яке́ ді́ло до ціє́ї спра́ви? а тобі́ що до цьо́го (до то́го)?, (*фам.*) а тобі до цьо́го яко́го ба́тька го́ре? **-да́** *в ком* – потре́ба в ко́му, на ко́го. *Ему* **-да́** *в нём* – йому́ він потрі́бний (потрі́бен), він ма́є ді́ло (спра́ву, *зап.* інте́рес) до його́. **-да́** *к кому, до кого* – ді́ло (спра́ва, *зап.* інте́рес) до ко́го. [Є в ме́не ді́ло до вас (Київ)] *Какая мне* **-да́** *до тебя*? – яке́ мені́ ді́ло (яка́ мені́ ну́жда́) до те́бе? [Яка́ мені́ нужда́ до те́бе? (Квітка)]. *Мне до них* **-ды** *мало* – мені́ про них (їх) мали́й кло́піт (ба́йдуже). *Не твоя* **-да́**, *не заботься* – не твій кло́піт, не турбу́йся. *Что* **нужды**? – яка́ потре́ба?, (*какой смысл*?) яка́ ра́ція?, (*зачем*?), на́що? наві́що?, (*пустое*!) дарма́! *Велика* **-да́**! – вели́ка вага́! овва́! вели́ке ді́ло опе́ньки!, (*пустое*!) дарма́. *Что за* **-да́** (*Какая* **-да́**) *знать это*? – яка́ потре́ба (на́що тре́ба) зна́ти це? *Нет* **ну́жды́** *говорить об этом* – нема́ потре́би говори́ти про це. *Нет* **ну́жды́** (*кому до чего*) –

ба́йду́же (байду́жки, байду́же́чки) (кому́ про (за) що), дарма́ (кому́), (*и горя жало*) мале́ го́ре (кому́), ні га́дки (га́дки ма́ло) кому́ про (за) що, і га́дки не ма́є хто про (за) що, (*шутл.*) і за ву́хом не сверби́ть кому́. [Недо́ля жарту́є над старо́ю голово́ю, а йому́ байду́же (Шевч.) Дити́на кричи́ть, як не розі́рветься, а їй і ба́йдуже (Сл. Ум.). «Ба́йдуже!» – сказа́ла: «не жури́сь, коха́ний!» (Дніпр. Ч.). А мені про те й байдуже́чки (Кролевеч.). Хай світ зава́литься, – дарма́ мені! (Грінч.). «Піду́, тільки неха́й об о́сени!» – «Дарма́, й підожде́мо» (Квітка)]. *Тебе, небось, и* **нужды** *нет* (Гоголь) – тобі, ба́читься, й за ву́хом не сверби́ть (перекл. М. Рильськ.). **Ну́жды́** *нет, что* – дарма́ що. [Дарма́ що стари́й, аби́ бага́тий Приказка)]. *Без видимой* **-ды́** – без види́мої (я́вної, очеви́дної) потре́би. *В случае* **-ды́**, *при* **-де́** – в потре́бі, під ну́жду; *см. ещё* **На́добность** (*В случае* **-сти**). [Що-ж, і го́рщик річ непога́на в потре́бі (Рада). Ви постерегли́ що і під нужду́, як ва́шої запобіга́в він ла́ски (Куліш)]. *Крайняя* (*неотложная*) **-да́** *в чём* – вели́ка (коне́чна, пи́льна) потре́ба в чо́му й чого́; скру́та на що. *Я имею крайнюю* **-ду́** *в деньгах* – мені аж на́дто (ко́нче, до скру́ту) тре́ба гро́шей, мені аж на́дто (ко́нче, до скру́ту) тре́ба (потрі́бно) ма́ти гро́ші. *Я имею крайнюю* **-ду́** *видеть его, см.* **Кра́йний 3**. *По* **-де́** *от* **-ды́** – з потре́би, через потре́бу. *По крайней* (*неотложной*) **-де́** – з вели́кої (коне́чної) потре́би, через вели́ку (коне́чну, пи́льну) потре́бу. *Испытывать* **-ду́** *в чём* – зазнава́ти не доста́чі, (нужди́) в чо́му, (*нуждаться*) потребува́ти чого́, нужда́тися чим. [Роздава́ти хліб не ті́льки своі́м підда́нцям, а й і́ншим, хто його́ потребува́в (Ор. Левиц.). Злида́р Макси́м полі́ном дров нужда́вськ (Боров.)]. *Он не испытывает* **-ды́** *ни в чём* – він не зна́є нужди́ ні в чо́му, він нічи́м не нужда́ється, йому́ нічо́го не браку́є. **-ды** – потре́би (-тре́б), ну́жди (*р.* нужд), (*редко*) потреби́ни (-бин). [Уста́ми письме́нників наро́д гово́рить про своє́ життя́ і потре́би (Н. Громада). Се не мо́же перешко́дити нам писа́ти про свої потре́би (Грінч.). Ну́жди у вся́кого є: кому́ хлі́ба, кому́ до хлі́ба (Кониськ.). Опла́чували пода́тки, ми́та і і́нші рядові потре́бини (Куліш)]. *Повседневные, текущие* **-ды** – повсякде́нні (щоде́нні), пото́чні потре́би, (*фам.*) потрі́бка. *На все* **-ды** *не запасёшься* – на всі потрі́бки не наста́(р)чишся; і не тре́ба, і те тре́ба, і тому́ тре́бові кінця́ нема́є (Приказка). *Отправлять свои* **-ды** – відбува́ти свої (приро́дні) потре́би. *Удовлетворение* **нужд** – задово́л(ьн)ювання (заспоко́ювання), *оконч.* задово́л(ьн)ення (заспоко́єння) потре́б. *Большая, малая* **-да́** (*естественная надобность*) – вели́ка, мала́ потре́ба, вели́ке, мале́ ді́ло. [Тре́ба на часи́ночку спини́тися, за мали́м ді́лом (Звин.)]; 2) (*недостаток*) ну́жда́, неста́ток (-тку) *и* (*чаще мн.*) неста́тки (-ків), (*реже*) недоста́ток *и* (*чаще мн.*) недоста́тки, недоста́ча *и* недоста́чі (-та́ч), (*нищета*) зли́дні (-нів), убо́зтво, (*реже*) убо́жество, (*стеснённое матер. положение*) скрут (-ту, *м. р.*) *и* скру́та (-ти, *ж. р.*). [Нужда́ зако́н зміня́є (Приказка). Гна́ла козакі́в ну́жда і жадо́ба во́лі на Низ (*земли войска запорожского*) (Куліш). По́ки був живи́й ба́тько, ми нужди́ й не зна́ли (Мирний). Він, як і всі, з хати́н убо́гих, пови́тих мо́роком нужди́ (Сосюра). І го́лодом не раз намлі́вся і вся́кої нужди́ натерпі́вся (Свидн.). Прийшо́в неста́ток, забра́в і оста́ток (Приказка). Неста́тки йму́ть (**-да́** *одолевает*) (М. Вовч.). А чи ві́даєш ти, що то недоста́тки, ти, що зросла́ в розко́шах? (Коцюб.). Зіста́рена тяжко́ю пра́цею та недоста́тками жі́нка (Грінч.). Її́ вро́да кра́сна, змарніє у злі́днях та недоста́чах (Мирний). Я побоя́лася злі́днів, звича́йного матеріа́льного вбо́жества (Л. Укр.)]. **-да́** *всему научит* – ну́жда́ (біда́) всього́ на́вчи́ть, неста́тки (зли́дні) всього́ на́вча́ть, нужда́-му́ка – до́бра нау́ка (Приказка). *По* **-де́** – через ну́жду́ (неста́тки, зли́дні, убо́зство). *Жить в* **-де́**, *терпеть* **-ду́** – жи́ти в нужді́ (в не(до)ста́тках, в зли́днях, в убо́зтві, при зли́днях, при вбо́зтві, серед зли́днів, серед нужди́), жи́ти вбо́го (нужде́нно, злиде́нно, скру́тно), терпі́ти нужду́ (зли́дні), (*бедствовать*) (ду́же) бідува́ти, злиднюва́ти. [Вони́ живу́ть скру́тно (Звин.)]. *Жить без* **-ды́** – жи́ти без нужди́ (без недоста́тків, несуту́жно, безну́ждно, невбо́го). *Денег наживёшь, без* **-ды** *проживёшь* – гро́шей здобу́деш, життя́-вік перебу́деш (*или* біду́ перебу́деш). *Крайняя* **-да́** – як-найбі́льша (кра́йня, оста́ння) нужда́, зли́дні злиде́нн, оста́нні (вели́кі) зли́дні, вели́ке вбо́зтво. *Быть, нах(о)диться в крайней* **-де́** – бу́ти в як-найбі́льшій (кра́йній) нужді́, терпі́ти як-найбі́льшу (кра́йню) нужду́, жи́ти у вели́ких зли́днях (недоста́тках, у вели́кому вбо́зтві), си́льно бідува́ти. *Испытывать, испытать* **-ду́** – зазнава́ти, зазна́ти нужди́ (недоста́тків, зли́днів, убо́зтва), (*бедствовать*) бідува́ти. [Зма́лечку зазна́в нужди́ та бідува́ння (Васильч.)]. *Про* **-ду́** *закон не писан* – як нема́ нічо́го, то й зако́н ні до чого; на поро́жню кеше́ню й зако́н не ва́жить. *Он близок к* **-де́** – йому́ недале́ко до зли́днів. **-да́** *скачет,* **-да́** *плачет,* **-да́** *песенки поёт* – зли́дні на́вча́ть співа́ти й скака́ти. **-да́** *горемычная* – зли́дні злиде́нні, (*голь перекатная*) голо́та нещади́ма. **-да́**-*птица* – пу́гач (-ча). **-да́**-*хлеб* – голо́дний хліб; 3) ну́жда́, (*затруднительное положение*) скрут (-ту, *м. р.*) *и* скру́та (-ти, *ж. р.*), скрутне́ стано́вище, (*стеснённое положение*) суту́га, (*реже* приту́га), суту́жне стано́вище, тісно́та, (*бедствие*) біда́, ли́хо, ха́лепа, (*горе*) го́ре. *Быть, находиться*

в **-де́** – бу́ти в нужді́, бу́ти в скрутно́му стано́вищі, бу́ти в скру́ті (в тісно́ті, в біді́, в приту́зі), зазнава́ти (*сов.* зазна́ти) ха́лепи. [Хіба́ ви ніко́ли не чита́ли, що вчини́в Дави́д, коли́ був у нужді́ і зголодні́в? (Морач.)]. *Кто в море не бывал, тот* **-ды** *не знал* – хто на мо́рі не і бува́в, той ли́ха не зазна́в; 4) (*неволя*) нево́ля, (*принуждение*) си́ла, при́мус, мус (-су), прину́ка. **-до́ю** – а) (*поневоле*) знево́лі, мимово́лі, несамохі́ть; б) (*принудительно*) си́лою, примусо́во, при́мусом; в) (*по принуждению*) з при́мусу, з му́су, з прину́ки, нево́лею.

Нужда́рь – золота́р (-ря́); *см.* **Золота́рь 3.**

Нужда́ть, *народн.*, *см.* **Ну́дить.**

Нужда́ться – 1) *в ком, в чём* – потребува́ти кого́, чого́, ма́ти потре́бу в ко́му, в чо́му *и* кого́, чого, нужда́тися ким, чим, (*редко, диал.*) тре́бувати чого́. [Ми нови́х богів не потребу́ємо (Етн. Зб.). Стара́ люди́на тепла́ потребу́є, споко́ю (М. Левиц.). Сто́млене ті́ло потребу́є відпочи́нку (Черкас.). Потребува́ла учи́телька дров на зи́му (Коцюб.). Є́дности, яка́-б роби́ла нас незла́маною си́лою, потребу́ємо й ми (Коцюб.). Парубки́ вдають, бу́цім-то вони́ не нужда́ються дівка́ми (Звіш.). Вони́ ба́бою нужда́ються (Вінниччина). Я ва́шою робо́тою не нужда́юся (Звин.). Він таки́й сильни́й, що не тре́бує на́шої по́мочи (Звин.). Весільні пісні́ – не для конце́ртів; вони́ немо́в требу́ють і всього́ ото́чення весільного (Ол. Пчілка)]. **-ться** *в деньгах* – ма́ти потре́бу (ну́жду́) в гро́шах, нужда́тися грі́шми (гроши́ма), (*жалуясь*) бі́дкатися грі́шми (гроши́ма). [В Пе́рсію збира́юсь, то й бі́дкаюсь гроши́ма на доро́гу (Куліш)], *Он крайне* **-ется** *в деньгах* – йому́ аж на́дто (до скру́ту, ко́нче, аж-а́ж) потрі́бні гро́ші, він ма́є як-найбі́льшу (кра́йню) нужду́ (потре́бу) в гро́шах, йому ду́же (аж на́дто, аж-аж) скру́тно (суту́жно) на гро́ші. *Он* **-дался** *в ста рублях* – він не ма́в і ста[о] карбо́ванців, він нужда́вся ст(ом)а́ карбо́ванцями, йому́ бракува́ло (нестава́ло) сто карбо́ванців; (*очень нужны были*) йому́ були́ ду́же (аж на́дто, ко́нче, до скру́ту) потрі́бні сто карбо́ванців. *Он* **-ется** *во всём* – він терпи́ть нужду́ і в усьо́му, він усі́м нужда́ється, йому́ всього́ браку́є (неста́є). *Он ни в чём не* **-ется** – він не зна́є нужди́ ні в чо́му, він нічи́м не нужда́ється, йому́ нічо́го не браку́є (не тре́ба). *Обувь* **-ется** *в починке* – взуття́ потребу́є (*ботинки*: череви́ки *и т. п.* потребу́ють) (по)ла́годження (пола́годи); (*фам.*) чо́боти (череви́ки) про́сять попра́ви. *Это не* **-ется** *в комментариях* – це не потребу́є (не вимага́є, *изредка*: не ва́рте) коментарі́в (поя́снення, поя́снень), до цьо́го коментарі́ непотрі́бні (за́йві). *Я не* **-даюсь** *в ваших советах* – я не потребу́ю ва́ших пора́д, мені́ непотрі́бні (без потре́би) ва́ші пора́ди. *Я в нём не* **-даюсь** – мені́ він непотрі́бний (без потре́би); 2) (*материально*) терпі́ти ну́жду́ (злидні, недоста́тки), прийма́ти (зазнава́ти) ну́жди́, (*бедствовать*) бідува́ти, злиднюва́ти. *Они очень* **-ются** – вони́ ду́же біду́ють. **Нуждающийся** *в ком, в чём* – що потребу́є кого́, чого́ *и т. п.*: бідний на що, (*диал.*: *испытывающий недостачу, не имеющий*) жадни́й чим, чого́ *и* на що. [А скільки є сирі́т, бідних і на хліб і на прихи́льне сло́во! (Звин.). Коли́ це бува́ло, щоб ми хлі́бом жадні́ були́? (Ржищівщ.). На карто́плю ми не жадні́ (Звин.). У сусі́да до́ньок сім, та й є до́ля всім, а в ме́не одна́, та й та до́лі жадна́ (Приказка)].

Нужда́ющийся, *прлг.* (*находящийся в нужде, жалкий, несчастный*) – нужде́нний, (*диал.*) ну́ж(д)ний, (*сщ.*) нужда́р (-ря́), нужде́нник, -ниця. [Нужде́нні ста́ни лю́дности (Наш). Засту́пниця нужде́нних всіх (Стар.-Черних.). Го́ре мені́ ну́жному, що я ви́нен ко́жному (Сл. Гр.)].

Ну́ждица – потрі́бка; (*дельцо*) ді́льце, ору́дочка, справу́ночок (-чка).

Ну́ждич – нужда́р (-ря), нуждаре́нко.

Нужди́шка – (така́-сяка́) потрі́бка; *срв.* **Ну́ждица.**

Нужди́ща – злидо́та, зли́дні злиде́нні, (*голь перекатная*) голо́та нещади́ма.

Ну́ждочка – ну́ждонька, ну́ждочка, (*бедствие*) ли́шенько, ли́шечко, (*горюшко*) го́ренько, го́речко.

Ну́-же, *см.* **Ну 1.**

Ну́жен, *см.* **Ну́жный.**

Ну́живать, *см.* **Ну́дить.**

Ну́жливый, *народн.*, *см.* **Нужда́ющийся. -вое** *житьё* – злиде́нне життя́, злиднюва́ння (-ння).

Нужне́е – 1) (*ср. ст. от прлг.* **Ну́жный**) потрібні́ший від ко́го, від чо́го, за ко́го, за що, ніж (як) хто, що; 2) (*ср. ст. от глаг. нрч.* **Ну́жно**) потрібні́ш(е).

Нужне́йший – найпотрі́бніший. **-шие** *дела* – (ду́же, ве́льми) пи́льні (найпильні́ші) спра́ви. [І найпильні́ші спра́ви занедба́в він! (Крим.)].

Нужне́нький – миршаве́нький, хир(н)е́нький, кволе́нький.

Нужненько, *глаг. нрч.* – ду́же (ко́нче) тре́ба, потрібні́сінько.

Ну́жник – ну́жник, відхо́док, ви́ходок (-дка), паску́дник (-ка), (*звфем.*) куто́к для пи́льної

потре́би, ретира́да, клозе́т (-ту), (*шутливо*) для люде́й сі́дало, канцеля́рія, кабіне́т, приту́лок (-лку). [У нас на все село́ оди́н ну́жник – коло шко́ли (Брацл.). Живі́т боли́ть! де у вас приту́лок? (де у вас ви́йти?) (Звнн.)].

Ну́жно, *глаг. нрч.* – тре́ба (*в разговоре, пров.* тра *и* тре), потрі́бно; (*редко*: *должно*) пови́нно, (*следует*) слід, нале́жить, (*имеется потребность*) потре́ба, до потре́би; *срв.* **II. На́до.** [Тре́ба со́ли, тре́ба горшкі́в, тре́ба смоли́ (Н.-Лев.). Хоч хо́чете, не хо́чете, – тре́ба привика́ти (Пісня). Хи́трощів зажи́ти тре́ба ї́м (Грінч.). Тра на база́р ї́хати (Звин.). Тра кому́сь ї́хати в дуби́ну (Рудан.). Тре тим ро́гом чеса́тися, котри́м мо́жна діста́тися (Шейк.). Хіба́ потрі́бно було́ все це розка́зувати? (Київ). На стосу́нки суспі́льства з собо́ю пови́нно диви́тися, як на ві́льну умо́ву (Наш). А оцього́ гвіздка́ вам потре́ба? (Звин.). Ча́рка-дру́га – до потре́би (Стариц.)]. *Что* (*чего*), *кого вам* **-но**? – що (чого́), кого́ вам тре́ба? *Мне* **-но** *итти* – мені́ тре́ба йти. *Это* **-но** *делать осторожно* – не тре́ба роби́ти обере́жно. *Если будет* **-но** – якщо́ (коли́, як) тре́ба бу́де. *Сколько* **-но** – скі́льки тре́ба (потрі́бно), скі́льки потре́ба. [Хай ві́зьме їх (гро́ші) або́ всі, або́ скі́льки потре́ба (Грінч.)]. *Всё, что* **-но** *для писанья* – все потрі́бне до (для) писа́ння (щоб писа́ти). *Как раз то, что* **-но** – са́ме (як-ра́з) те, що (чого́) тре́ба. **-но** *же было мне встретить его!* – тре́ба-ж було́ (надало́-ж) мені́ зустрі́ти (спітка́ти) його́! *Так* **-но** – так тре́ба, так му́сить бу́ти, (*подобает*) так годи́ться. *Не* **-но** – не тре́ба (*в разгов.*: не тра, не тре), не потрі́бно, нема́(є) потре́би. *Мне это ни на что не* **-но** – мені́ цього́ ні на що́ не тре́ба, мені́ це ні на що́ (ні до чо́го) не потрі́бне, мені́ це без потре́би (ні до чо́го). **-но** *бы* – тре́ба-б, (*следовало б*) слі́д-би, випада́ло-б.

Нужнова́то, *глаг. нрч.* – дово́лі (до́сить) потрі́бно, потрібне́нько, воно́ треба́-б таки́.

Нужнова́тый – дово́лі (до́сить) потрі́бний, потрібне́нький, (*не излишний*) не за́йвий.

Ну́жный *и* **Ну́жен** – 1) потрі́бний, (*усеч. форма им. п. ед. ч. м. р.*) потрі́бен (кому́, для ко́го, на що, до чо́го, для чо́го), (*пригодный для чего*) спосі́бний, зда́тний, прида́тний до чо́го, на що. [Ла́зар розумі́в, що йому́ го́дять,що він потрі́бний (Коцюб.). Бабу́ся знайшла́ потрі́бне вбра́ння (Л. Укр.). Ти ду́маєш, що всім язи́к потрі́бний твій (Самійл.). Ба́чу, що воно́ таки́ на щось потрі́бне (Липовеч.). Мені́ потрі́бні були́ науко́ві дода́тки францу́зького перекла́дача (Крим.). На що воно́ спосі́бне, це залі́зо? (Поділля)]. *Всё* **-ное** *кому* – все потрі́бне кому́; все, чого́ тре́ба (потре́ба) кому́ (потребу́є хто). **-ное** *место*, *см.* **Ну́жник. -ный** *человек* – потрі́бна люди́на, спосі́бна люди́на. [Частува́ли її́ в поко́ях, як потрі́бну люди́ну (Н.-Лев.). Він мені́ чолові́к спосі́бний, бо він лі́су стереже́, то й дров дасть (Кам’янеч.)]. *Быть* **-ным** *кому для чего* – бу́ти потрі́бним кому́ на що, до чо́го, для чо́го, (*пригодным*) здава́тися (*сов.* зда́тися), придава́тися (*сов.* прида́тися) кому́ до чо́го, на що. [На що здало́сь мені́ моє́ життя́? (Самійл.). «Я хо́чу бу́ти вели́ким чолові́ком». – «Не зна́ю, на що се тобі́ прида́сться» (Франко)]. *Мне* **-но** *платье* – мені́ потрі́бне вбра́ння (*женское ещё*: мені́ потрі́бна су́кня), мені́ тре́ба вбра́ння (су́кню). *Находить, считать* **-ным** – вважа́ти (ма́ти) за потрі́бне. *Очень* **-ный** – дуже потрі́бний; (*безотлагательный, спешный*) (ду́же, ве́льми) пи́льний. *Очень* **-ное** *дело* – (ду́же, ве́льми) пи́льна спра́ва. *Не* ну́жен – не потрі́бний, не потрі́бен. *Мне это не* **-но** – мені́ цього́ не тре́ба (не потрі́бно). *Ни на что не* **-ный** – ні на що́ (ні до чо́го) не потрі́бний, (*непригодный*) ні до чо́го (ні на що́) не спосі́бний (не зда́тний, не прида́тний); 2) *устар., см.* **Нужда́ющийся**; 3) (*истощалый, хилый*) ми́ршавий, хи́р(н)ий, кво́лий. **-ный** *год* – голо́дний (недорі́дний, неї́лий) рік, (*голодовка*) голод(н)і́вка.

Ну́-ка, *а* **ну́-ка**, *междом.* – ану́-но, ану́-лиш, ану́ лише́нь, ану́, ось ну́ лише́нь, (*ну же*) ну́-бо; *специальнее*: (*давай*) дава́й (-же), (*мн.*) ну́те (-ж), ану́те, дава́йте (-ж), (*при обращении в 1-м лице мн.*) ну́мо (-ж), ану́мо, нум (-же), (*вульг.*) ке, ке́ лиш, ось ке́ лише́нь, (*мн.*) ке́(ть)те, а ке́(ть)те; *срв.* **Ну 1**. [Ану́-но підійди́! (Звин.). Ану́ лиш, го́ді тобі́ лежа́ти! (Сл. Гр.). Ану́ лиш, новобра́ний зя́тю, став могорича́! (Гоголь). Ану́, злазь з де́рева! (Брацл.). Ось ну́ лишень, я́гідко моя́, благослови́ по́пліч сі́сти! (Кониськ.). Ну́-бо, чолові́че вила́зь-но з мішка́! (Гоголь). Ану́те, ще по-на́шому (почита́йте), ну́те! (Тесл.). Ану́те, хлоп’я́та, на байдаки́! (Шевч.). Ну́мо, дру́зі, ще по ча́рці? (Вороний). Ну́м-же! до пра́ці бери́сь! (Грінч.). А перед чи́танкою ке́ лиш ви́п’ємо (Мова). Ось ке́ лише́нь ви́п’ємо! (Мова). А ке́те, при́ймемось і ми за те-ж (Квітка)].

Ну́кала (*общ. р.*)**, Ну́кальщик, -щица** – ну́кало, (*на лошадей*) н(ь)о́кало, вйо́йкало (*общ. р.*), (*понукала*) поганя́йло, підганя́йло (*общ. р.*).

Ну́кание – ну́кання; но́кання, ньо́кання, вйо́кання; *срв.* **Ну́кать.**

Ну́кать, ну́кивать, ну́кнуть – ну́кати, ну́кнути, (*погоняя лошадей ещё*) но́кати, но́кнути, ньо́кати, ньо́кнути, (*зап.*) вйо́кати, вйо́кнути. [Не запрі́г, що ну́каєш (Номис). Ньо́кни на сі́ру, бо зо́всім не везе́ (Сл. Гр.)].

Нуклеи́н, *биол., мед.* – нуклеї́на (-ни).

Ну́-ко, *см.* **Ну́-ка.**
Нулево́й, Ну́лик, Нули́ще, *см.* **Нолево́й** *и т. д.*
Нуллипо́ровый – нуліпо́ровий.
Нуллифика́ция – нуліфіка́ція, (*действие ещё*) нуліфікува́ння, *оконч.* зануліфікува́ння, (*упразднение*) касува́ння, скасо́вування, *оконч.* скасува́ння.
Нуль – нуль (-ля́); *см.* **Ноль.** *Этот человек полнейший* **нуль** – ця люди́на цілкови́тий нуль (*гал.* компле́тне зе́ро́).
Ну́мен, *филос.* – ноу́мен, ну́мен (-на).
Нуме́р, *см.* **Но́мер.**
Нумера́тор – нумера́тор (-ра).
Нумерацио́нный – нумераці́йний.
Нумера́ция – 1) (*действие*), *см.* **Нумеро́вка 1**; 2) (*и действие и результат*; *система*) нумера́ція. *За* **-циею** – за нумера́ми (за чи́слами). **-ция** *страниц* – пагіна́ція; (*действие*) нумерува́ння сторіно́к.
Нумерова́льный – нумерува́льний. **-ная** *машина* – нумерува́льна маши́на, нумерува́лка.
Нумерова́ние – нумерува́ння (-ння).
Нумерова́ть – нумерува́ти, (*пагинировать*) пагінува́ти що. **Нумерованный** – нумеро́ваний, *оконч.* занумеро́ваний, (*о мног.*) понумеро́ваний; (*о страницах*) пагіно́ваний, запагіно́ваний. **-ться** – нумерува́тися, бу́ти нумеро́ваним, занумеро́ваним, понумеро́ваним *и т. п.*
Нумеро́вка – 1) (*действие*) нумерува́ння, *оконч.* занумерува́ння; (*пагинация*) пагіна́ція, пагінува́ння, *оконч.* запагінува́ння; 2) (*качество работы*) нумерува́ння, нумеро́вання; пагінува́ння, пагіна́ція.
Нумизма́т *и* **Нумизма́тик, -ма́тка** – нумізма́т, -ма́тка, монетозна́вець (-вця), -виця.
Нумизма́тика – нумізма́тика, монетозна́вство.
Нумизмати́ческий – нумізмати́чний, моне́тний. **-кий** *кабинет* – нумізмати́чний кабіне́т, монетозбі́рня.
Нуммули́товый – нумулі́товви.
Нуммули́ты, *геол.*, *палеонт.* Nummulites – нумулі́ти (-тів).
Ну́нций – ну́нцій, (па́пський) послане́ць (-нця́).
Ну́рить – хню́пити, похню́плювати, (*зап.*) пону́рювати (го́лову).
Ну́риться – хню́питися, похню́плюватися.
Нутацио́нный – нутаці́йний.
Нута́ция, *астр.* – нута́ція.
Ну́те, *см.* **Ну 1.**
Ну́тко, *см.* **Ну́-ка.**
Ну́тник, -ница, *см.* **Ну́кала.**
Нутр, *см.* **Нутро́ 1.**
Нутрене́ть – 1) *см.* **Нутре́ть**; 2) (*перен.*) духо́віти.
Нутрени́к – нутряни́к (-ка́), нутряни́й парази́т (-та).
Нутрено́й, *см.* **Нутряно́й. -но́й** *замок*, *см.* **Нутряни́к.**
Нутрепло́дник, *бот.* endocarpium – середоплодень (-дня).
Нутре́ть – 1) (*о животных*) дебелі́ти, гла́дшати, то́вщати, набира́тися ті́ла (*фам.* сальця́), (*наливаться*) налива́тися; 2) (*об овощах, плодах*), *см.* **Ная́древать 2.**
Нутре́ц – 1) (*человек или животное со скрытым внутри семенным ядром*) нутря́к (-ка), (*редко*) нутр (-ра). [Жеребе́ць-нутря́к (Манж.)]; 2) (*нутровая болезнь у лошадей*) нутре[я]ни́ця, нутре́ць (-ця́); 3) (*глиста*) ну́триця, глист (-та́, *м. р.*) *и* гли́ста (-ти, *ж. р.*), глистю́к (-ка́); 4) (*червь*) черва́к-домонта́р (-ря́) гроба́к-домонта́р, (*диал.*) роба́к, (*зап.*) хроба́к (-ка́) (плодови́й, овоче́вий); 5) жураве́ль (-вля́), гуса́к (-ка), легку́ша; *см.* **I. Ли́вер.**
Нутреци́вый – 1) нутреце́вий; 2) журавле́вий, гусако́вий. *Срв.* **Нутре́ц 2** *и* **5.**
Нутри́на́ – по́трох (-ху), по́трошок (-шку), те́льбухи, бе́бехи (-хів); *срв.* **По́трох.**
Нутри́ться – надима́тися, напру́жуватися (всім нутро́м).
Ну́трия, *зоол.* – ну́трія.
Нутро́ – 1) (*внутренность*) сере́дина, нутро́. [Щоби загля́нути в нутро́ яски́ні (*пещеры*), він му́сів аж прикля́кнути (Франко)]; 2) (*утроба*) нутро́, утро́ба; *срв.* **Вну́тренность 2**. [Нена́че залі́зом пали́ли моє́ нутро́ (Стор.). Го́стрий біль проши́б його́ (Ка́їна) нутро́ (Франко). Хлі́ба шмато́к, со́ли дрібо́к (з'ї́сти), аби́ в утро́бі не скі́глило (Кониськ.)]; 3) (*перен.*) нутро́. [Го́рда душа́, що ніко́го не пу́стить до свого́ нутра́ (Франко)]. *По* **-ру́** – до ми́сли, до ду́мки, до смаку́, до вподо́би, до сподо́би; *срв.* **Нрав 1** (*По* **-ву**). *Не по* **-ру́** – не до ми́сли, не до ду́мки, не до смаку́, не до вподо́би, не до сподо́би. [Ма́буть йому́ таке́ сло́во

не до ду́мки підійшло́ (Рудан.)].
Нутрово́й – 1) середи́нний, нутрови́й; 2) (*нутряной*) нутряни́й, (*внутренний*) середи́нний, вну́трішній. **-во́е** *животное*, *см.* **Нутрени́к.**
Нутрозё[е́]м – середо́зем (-му).
Нутрозё[е́]мный – середозе́мний.
Нутрь, *см.* **Нутро 1.**
Нутря́к, *см.* **Нутрени́к.**
Нутряни́к – вну́трішній замо́к (-мка).
Нутря́нка – (ди́ня-)дубі́вка.
Нутряно́й – нутряни́й, (*внутренний*) середи́нний, вну́трішній. [Нутряну́ кров замо́вить (Манж.)].
Нутря́чка – 1) нутря́чка, біль у сере́дині; вну́трішня х(в)оро́ба; 2) (*лихорадка*) нутрови́ця.
Ныва́ть, *см.* **Ныть.**
Ны́не, *нрч.* – 1) (*теперь*) тепе́р, (*зап.*) ни́ні, (*в настоящее время*) (за) тепе́рішнього ча́су, в тепе́рішній час, в тепе́рішніх часа́х, за тепе́рішніх часі́в, в цей час, (*приблизит.*) під (на) цей час, (*в наше время*) за на́шого ча́су, за на́ших часі́в, в наш час, в на́ші часи́, на́шими часа́ми; *срв.* **Ны́нче 1** *и* **Настоя́щий 1** (*В* **-щее** *время*). [Я тепе́р неві́льник Хло́ї, що пісня́ми ду́шу го́їть (Франко). Наро́д, що й тепе́р визнача́ється сво́ї́м ро́зумом, що живе́ на терито́рії, од приро́ди ще́дро обдаро́ваній, – цей наро́д ни́ні те́мний (Н. Громада). Прига́дуючи пе́ршу на́шу зу́стріч і той промі́нчик я́сної надії, що блис мені́ тоді́, прися́г-би ни́ні, що се був сон (Франко)]; 2) (*в этом году*) цього́ ро́ку, цей рік. [Цього́ ро́ку (цей рік) жи́то до́бре вроди́ло (Брацл.)]; 3) (*сегодня*) сього́дні *и* сього́дня, (*зап.*) ни́ні. [Сього́дні ми вкри́ємось зо́ряним не́бом, а со́нце – під го́лови нам! (Я. Савч.). Сього́дня ки́даю і́скру повста́ння для всіх (М. Сем.). Соро́чка вся на ньо́му бі́ла, мо́в-би ті́льки ни́ні ра́но вбра́на (Франко)]. *Срв.* **Ны́нче 1 - 3.**
Ны́нешний – 1) (*теперешний, настоящий*) тепе́рішній, (*современный*) суча́сний, сьогоча́сний, (*новейший*) нові́тній, (*этот*) цей; (*этого года*) цьогорі́чний, сього́річний, (*этого лета*) цього́літній; *срв.* **Настоя́щий 1**. [Тепе́рішнє життя́ (Франко). Не тепе́рішніх люде́й був Шво́ра Йо́сип (Сл. Гр.). Не чита́є суча́сної белетри́стики (Крим.)]. **-ние** *времена* – тепе́рішні часи́, тепе́рішній час. *В* **-ние** *времена* – за тепе́рішніх часі́в, тепе́рішніми часа́ми. *По* **-ним** *временам* – як на тепе́рішній час, як на тепе́рішні часи́, (*фам.*) як на тепе́речки. **-нее** *лето* – цьогорі́чне лі́то, це́(є) лі́то. *В* **-нее** *лето* – цього́ (цьогорі́чного) лі́та. *В* **-нем** *году, месяце* – цього́ (*в текущем*: пото́чного) року, мі́сяця. **-няя** *молодёжь* – тепе́рішня (суча́сна, сьогоча́сна, нові́тня) мо́лодь. **-ние** *нравы* – тепе́рішні (суча́сні, сьогоча́сні) звича́ї. *При* **-них** *обстоятельствах* – за тепе́рішніх (суча́сних, сьогоча́сних) обста́вин (умов); 2) (*сегодняшний*) сього́днішній, (*зап.*) ни́нішній. **-ний** *день* – сього́днішній (ни́нішній) день, сього́днішня (ни́нішня) дни́на; (*сегодня*) сього́дні *и* сього́дня. [Неха́й од ни́нішньої дни́ни нале́жу я до ва́шої дружи́ни (Федьк.)]. *До* **-него** *дня* – до сього́дні[я]. **-ней** *ночью* – сього́дні[я] вночі́, ціє́ї но́чи.
Ны́нче, *нрч.* – 1) (*теперь*) тепе́р, (*пров.* тепе́речки, тепе́реньки), (*зап.*) ни́ні, ни́ньки, *срв.* **Ны́не 1**. [Ми ни́ньки в упа́дку подві́йно тяжкі́м (Франко)]; 2) *см.* **Ны́не 2**; 3) (*сегодня*) сього́дні *и* сього́дня, (*зап.*) ни́ньки, ни́ні. [І учо́ра горо́х, і сього́дні горо́х (Пісня). Згада́й, кого́ ти посила́в сього́дні до Морга́ни! (Л. Укр.). Сього́дня не пра́зник, а ти не вка́зник (Номис). Прийді́ть сього́дня: в ме́не вдо́ма лиш я сама́ та кві́ти (П. Тичина). Ни́нька ро́диться на го́ре, зва́втра умира́є (Рудав.). Ще неда́вно, ще позавчо́ра вигляда́ла його́, а ни́ні – не ра́да (Коцюб.). Ни́ні тяжка́я біда́, але́ ра́дість наза́втра ясна́ (Грінч.)].
Ныр – 1) (*действие*), *см.* **Ныря́ние, -ром**, *см.* **Ныркóм**; 2) *см.* **Лазе́йка.**
Ны́ра – проно́за, проля́за.
Ныре́ц – 1) *см.* **Ныря́льщик**; 2) *см.* **Но́рка 2**; 3) *орнит.* Podiceps L. – пірни́коза, нире́ць (-рця́), пога́нка.
Ны́ривать, *см.* **Ныря́ть.**
Ны́рище, *стар.* – 1) руї́ни (зва́лища) тайнико́вої (тайни́цької) ве́жі (ба́шти), руї́ни (зва́лища) за́мкового тайника́ (за́мкової кри́ївки); 2) (*каземат*) казе[а]ма́та; (*подземелье*) підла́зи (-зів), підземе́лля (-лля), склеп (-пу), льох (-ху), (*гал.*) сутере́ни (-нів); 3) (*логово, берлога*) лі́гво, ско́та, ско́тище, барлі́г (-ло́гу); 4) (*лачуга*) халу́па, халабу́да, (*землянка*) земля́нка; 5) (*буерак*) яр (*р.* я́ру), яру́га.
Нырко́вый – 1) ну[и]рко́вий; 2) нурце́вий. *Срв.* **Ныро́м 1** *и* **5а.**
Нырко́м, *нрч.* – ну[и]рце́м; (*ныряя и выныряя в другом месте*) навви́ринки. [На той бік рі́чки я перепливу́ під водо́ю, навви́ринки (Звин.). Ни́жче поро́га, серед збу́рених хвиль, навви́ринки крути́вся байда́к (Загірня)].

Нырну́ть, *см.* **Ныря́ть.**
Нырó͏к – 1) (*однократное погружение в воду*) ну[и]ро́к (-рка́). [Нурка́ да́ти (піти́) (Сл. Желех., Сл. Кміцикевича). Нирка́ да́ти (Сл. Гр.)]; **-рко́м**, *см. отдельно*; 2) (*ухаб*) ви́бій (-бо́ю), вибо́їна; 3) *см.* **Лазе́йка**; 4) *см.* **Ныря́лка**; 5) *орнит.* – а) (Mergus albellus) нуре́ць (-рця́); б) (Nyroca nyroca Güld.) чурнь (-ни) (зірка́та), че́рник, черну́шка, ниро́к (-рка́), ріне́ць (-нця́); в) (Podiceps cristatus) пірни́коза; г) (Netta rufina Pall.) чернь (червонозу́ба), го́тка.
Нырь, *стар.* – ве́жа (ба́шта) тайнико́ва (тайни́цька, з тайнико́м), за́мковий тайни́к, за́мкова криї́вка, (*стар.*) таї́лище.
Ны́рью, *см.* **Нырко́м.**
Ныря́ла, *см.* **Ныря́льщик, -щица.**
Ныря́лка – (цу́рка-)вирина́чка.
Ныря́ло, *механ.* – пірна́ло, пори́нач (-ча).
Ныря́льный – порина́льний, пірна́льний. **-ный** *сняряд* – норе́цький (водола́зний) при́стрій (при́лад).
Ныря́льщик, -щица – норе́ць (-рця́), порина́ч (-ча́), -на́чка, порина́йло (*м. р.*), порина́льник, -ниця. [Норе́ць в глибині порина́є кипу́чій (Грінч.)].
Ныря́ние – порина́ння, пірна́ння, (*диал.* пурина́ння), ну[и]ря́ння; зарина́ння; *срв.* **Ныря́ть 1 - 3.**
Ныря́ть, ны́ривать, нырну́ть – 1) (*в воду, в воде, под воду и перен.*) порина́ти *и* (*реже*) впорина́ти, порину́ти, пірна́ти, впірна́ти, впірну́ти, (*диал.* пурина́ти, пурну́ти), ну[и]ря́ти, ну[и]рну́ти в що, під що, куди́ *и* де, ну[и]рка́ да́ти, нурка́ піти́, (*погружаться*) зарина́ти, зарину́ти *и* (*диал.*) зарну́ти, зануря́тися, зану́ри́тися в що, (*юркнуть*) гу́лькнути в що; (*в воздухе*: *об аэроплане*) ну[и]ря́ти, ну[и]рну́ти, ну[и]рка́ да́ти. [В хви́лі чо́вен порина́ (Шевч.). Порина́в і вирина́в, мов шука́ючи щось у воді́ (Л. Укр.). Бляша́ний пароходи́к ви́слизнув з рук і попли́в по помо́сті, порина́ючи но́сом, немо́в на хви́лях (Коцюб.). Лю́бо мі́сяцю з зоря́ми в во́ду порина́ти (Куліш). На ста́ві пи́шно ле́бідь плив, а гу́си сі́рії край його́ порина́ли (Греб.). Од стра́ху жа́ба впорина́є (Рудан.). Замо́вкла руса́лочка, в во́ду порину́ла (Шевч.). Оде́жу зрива́є, у во́ду пірна́є (Грінч.). Жа́ба пірна́ла, вирина́ла (Н.-Лев.). Са́ни пірна́ють у вибо́ях (Коцюб.). Вихо́див з конто́ри, пірна́в у гу́щу осі́нньої но́чи (Коцюб.). Як пішла́ за ме́не, то так як під во́ду пірну́ла (Стефаник). Ри́би і пти́ці пірну́ли і ви́несли хло́пця (з дна морсько́го) (Дніпр. Ч.). Диви́, як дівки́ впірна́ють у во́ду! (Звин.). Впірну́в Сатанаї́л у у са́мую безо́дню (Рудан.). Бу́ду пла́вать, пурина́ти (Метл.). Зірочки́ пурну́ли у си́ню безо́дню не́ба (Мирний). То пурне́, то ви́рне (Мирний). Нирну́ла в Бере́зину да й утекла́ (Борзенщ.). На лата́тті бува́ють вели́кі бурульки́; ми за ї́ми зарина́ємо (Звин.). Зари́ну аж до дна (Звин.). Так і гу́лькнув у во́ду (Сл. Гр.)]; 2) (*в нору, подполье и т. п.*) ниря́ти, нирну́ти, (*обычно*: *юркнуть*) гу́лькнути; (*шмыгнуть*) шмигну́ти в що, куди́; 3) *подо что* – пірна́ти, пірну́ти, (*шмыгнуть*) шмигну́ти під що. [Га́нна пірну́ла під ко́вдру, прон́изливо скри́кнувши (Черкас.)]; 4) **-ря́ть** *по дому* – скрізь ла́зити (мота́тися, шала́тися, шиба́тися, шва́ргатися) по ха́ті.
Ныря́ться, *безл.* – порина́тися, пірна́тися.
Ны́тик – скиглі́й (-лія́), скисля́к (-ка́), скулі́й (-лія́), скаву́ла, плакуне́ць (-нця́), плаксі́й (-сія́) нудь (-дя). [Скиглії́ і паніке́ри (*Пр.* Правда)].
Ны́тить, *см.* **I. Ныть 2.**
I. Ныть, ныва́ть – 1) ни́ти, занива́ти, скимі́ти, млі́ти, млої́ти; (*ломить*) ломи́ти що, ломоті́ти в чо́му; (*болеть*) болі́ти. [Гру́ди не ни́ють мої́ (Грінч.). Нато́млені прие́мно ни́ють но́ги (М. Рильськ.). Го́ді ома́ною ни́ти, се́рце мое́ молоде́! (Сосюра). Се́рце сто́гне, душа́ млі́є (Метл.). Голова́ болі́ла, скимі́ла (Крим.)]. *Зуб* **но́ет** – в зу́бі скими́ть, зуб ни́є (скими́ть). [Скими́ть у зу́бі (Верхр.)]. *Сердце* **-ет** – се́рце ни́є (занива́є, млі́є, скими́ть). [Ви́йшла з села́ – се́рце ни́є (Шевч.). Десь поїхав мій миле́нький, десь поїхав і нема́є, мое́ се́рце занива́є (Пісня). Чого́-ж у ме́не се́рденько і млі́є, і боли́ть? (Глібів). Се́рце сто́гне, скими́ть і рида́ (Крим.)]. *Сердце* **-ет** *по родимой сторонке* – се́рце ни́є-нудьгу́є за рі́дним кра́єм. **Ныть** *от времени до времени, слегка* – понива́ти. [Понива́ло сти́ха в гру́дях (Васильч.)]; 2) (*хныкать, уныло жаловаться*) ски́гляти, скі́млити, скавулі́ти, (*зап.*) скулі́ти. [Ски́глить, мов криви́й цу́цик (Номис). Не ски́гли, бо ти всіх побудиш (Шевч.). Повіто́ві Га́млети, що ски́глили по своїх кутка́х (Крим.). Чого́ скі́млиш? аж набри́дло слу́хати! (Звин.)].
II. Ныть, *сщ., см.* **Но́ющий** (**-щая** *боль*).
Нытьё – 1) ниття́ (-ття́), занива́ння, скимі́ння, млі́ння; (*ломота*) ломо́та. [Почу́в ниття́ в ку́льші (Яворн.). Ві́чне в се́рці занива́ння (Крим.)]; 2) ски́глення, скі́млення, скавулі́ння, (*зап.*) скулі́ння.
Нэп – неп (-пу, *м. р.*) *и* (*реже*) не́па (-пи, *ж. р.*), нова́ економі́чна полі́тика. [Па́ніка перед

не́пою (Епік)].
Нэпа́ч – непа́ч (-ча́). [Геть непачі́в! (Епік)].
Нэ́пман, -нка – не́пман, не́пма́нка *и* (*редко*) непія́ (*ж. р.*). [Не́пман і буржуа́зна івтеліге́нція ти́снуть на пролетарія́т (*Пр.* Правда). Непма́нки піяні́но крізь сті́ни чу́ю я (Сосюра). До́чку капіталі́ста, непі́ю, в І; в комсомо́л прима́ють! (Епік)].
Нэ́пмановский – не́пманівський.
Нэ́пманствовать – непманува́ти. **Нэ́пманствующий** – непману́ючий; (*о внешнем виде, прлг.*) непманува́тий. **-щий** *обыватель* – непману́ючий обива́тель.
Нэ́повский – не́півський.
Нюа́нс – нюа́нс (-су).
Нюи́ (*вино*) – нюї́ (*нескл.*).
Ню́ни – ва́рги (*р.* варг). **-ни** *повесить* – похню́пити (посу́пити) но́са. **-ни** *развесить* – розква́сити гу́би (ва́рги). [Чого́-к ти розква́сив гу́би? (Грінч.)]. **-ни** *распустить* – а) *см. выше* **-ни** *развесить*; б) розрю́м(с)атися, розве́сти́ рю́м(с)и, розревти́ся, розре́ватися; кисли́ці розси́пати. [Ре́ва, – кисли́ці розси́пала! (Звин.)].
Ню́нить – рю́мати, рю́мсати, квилі́ти, квили́ти. [Та го́ді тобі́ рю́мати! (Сл. Гр.)].
Ню́ня (*общ. р.*) – рю́ма, рю́мса, рю́мсало (*общ. р.*), ре́ва, кви́сля, ква́ша, (*плакса*) плаксі́й (-сія), -ксі́йка *и* -ксу́ха, тонкослі́зка (*общ. р.*).
Нюх – 1) (*чутьё*) нюх (-ху), (*образно*) ніс (*р.* но́са). [Філо́лог з тонки́м лінгвісти́чним ню́хом (Крим.). Не обду́риш! розка́зуй тому́, хто но́са не ма́є! (Приказка)]. **Нюх** *на что* – нюх на що. *Иметь* **нюх** *на что* – ма́ти нюх на що, (*фам.*) ма́ти до́брий ніс на що; но́сом (ню́хом) чу́ти що. [Він ла́сий до гро́шей; ню́хом їх чу́є, мов та соба́ка дичину́ (Кониськ.)]. *У него хороший* **нюх** – він до́брий нюх (ніс) ма́є, у його́ до́брий нюх (ніс). [Ніс у ме́не до́брий, – чу́ю недба́льство на́віть там, де його́ нема́! (Ж. й *р.*)]. *Заслышать* (*почуять*) **-хом** *что* – занюхати що. [За сім миль занюхає ковбасу́ в борщі (М. Вовч.)]; 2) *см.* **Ню́хало**; 3) (*понюшка*) нюх, по́нюх (-ху), поню́ха (-хи).
Ню́хала, *см.* **Ню́хатель, -ница**; (*ищейка*) ни́шпорка (*общ. р.*).
Ню́хало – ню́хало, вюх (-ха), (*шутл.*) посу́дина (на таба́ку), чха́ло. [Як дам тобі в ню́хало, – аж переки́нешся! (Брацл.). Бережи́ ню́ха! (Номис). А носа́того у нас дра́жнять: «і таба́ки не ню́хає, дарма́ що таку́ чудо́ву посу́дину ма́є» (Звин.)].
Ню́хальный, *см.* **Ню́хательный.**
Ню́хальщик, -щица (*табака*) – нюха́ч (-ча), -ха́чка, нюха́р (-ря́), -ха́рка (таба́ки), таба́чник, -ниця, (*от’явленный*) табача́р (-ря́), -ча́рниця. [Нюхачі́в бага́цько, а таба́ки нема́ (Номис)].
Ню́хание – 1) ню́хання; 2) виню́хування, ни́шпорення, вю́шення, (*зап.*) нюхті́ння, нюхнюва́ння. *Срв.* **Ню́хать.**
Ню́хатель, -ница – 1) ню́хальник, -ниця; *см. ещё* **Ню́хальщик**; 2) (*вынюхиватель, -ница*) нюшко́, (*зап.*) нюхті́й (-тія, *м. р.*), нюхті́я (-тії́, *ж. р.*).
Ню́хательный – ню́хальний, для ню́хання. **-ная** *соль* – ню́хальна сіль, сіль для ню́хання. **-ный** *табак* – ню́хальний тютю́н, таба́ка, (*диал.*) нюха́чка. [Це тютю́н не таки́й, щоб кури́ти: це – ню́хальний (Звин.). Од старо́го ні́мця ду́же тхну́ло таба́кою (Н.-Лев.). Таба́ка – га́рна, те́рла жі́нка Га́нна (Приказка). Ню́хачки із бади́лля нароби́ла (Борзенщ.)].
Ню́хать, ню́хивать, нюхну́ть – 1) ню́хати, нюхну́ти що. [Ню́хала квітку (Сл. Гр.). Ті́льки що нюхну́в – та ачхи́! (Рудч.)]. **-хать** *табак* – ню́хати таба́ку, зажива́ти таба́ки, (*зап.*) таба́чити. [Я здо́рово ню́хав таба́ку (Квітка). На́що мені́ табати́рка? я-ж таба́ки не зажива́ю (Звин.)]; 2) (*по ветру*: *о животных*) ню́шити, вітри́ти, нюшкува́ти, (*зап.*) нюхті́ти, нюхцюва́ти; (*вынюхивать*) виню́хувати, ни́шпорити. [Соба́ка нюши́ть (Черкащ.). Соба́ка вітри́ть, ма́буть за́йця чу́є (Харківщ.). Нюшку́є пес (Кам’янеч.)]. **-ться** – 2) *стр. з.* – ню́хатися. *Табак* **-ется** *с кончика пальца* – таба́ку ню́хають (приню́хують) з кі́нчика па́льця (з пу́чки); 2) *вз. з.* – ню́хатися, обню́хуватися, ню́хати, обню́хувати одно́ о́дного; 3) *безл.* – ню́хатися.
Нюхну́ть, *см.* **Ню́хать.**
Ня́мкать – га́мати, га́мкати, га́мсати.
Ням-ня́м, *междом.* – гам-га́м. **-ням** дать – гам-га́м (ї́стоньки) да́ти.
Ня́нечка – ня́ньочка.
Ня́нин – ня́ньчин, *ласк.* ня́нин (-на, -не).
Ня́нька, *см.* **Ня́ня.** *У семи* **-нек** *дитя без глаз* – де сто догляда́чок, там дити́на крива́; де бага́то баб, там дити́на без пу́па (дитя́ безпу́пе) (Приказка).
Ня́нькин, *см.* **Ня́нин.**
Ня́ньчение – ня́ньчення; пе́стування; ба́влення, ті́шення; (*излишняя возня*) па́нькання; *срв.* **Ня́ньчить** *и* **Ня́ньчиться.** [Коло не́ї тре́ба па́нькання та бі́гання (Н.-Лев.)].

Ня́ньчить – ня́ньчити кого́; (*пестовать*) пе́стувати кого́; (*забавлять*) ба́вити, ті́шити кого́. [Ді́ток ва́ших ня́ньчу (Кониськ.). Дід ба́вить своє́ мале́ньке внуча́ (Шевч.). Ду́мала рі́дних ону́ків діжду́, ті́шитиму їх (Кониськ.)].

Ня́ньчиться – ня́ньчитися; (*пестоваться*) ня́нькатися, пе́стуватися, (*возиться*) па́нькатися, ця́цькатися, цяцькува́тися з ким, з чим. [От тобі́, ма́мо, Ми́трик, ня́ньчись з ним, тіш його́! (Квітка). Тре́ба мені́ роби́ти, а не з дити́ною па́нькатися (М. Вовч.). Не ма́ю ча́су па́нькатися з ва́ми (Крим.)]

Ня́нюшка – ня́ня, ня́нька.

Ня́нюшкин – ня́нин, ня́ньчин (-на, -не).

Ня́ня – 1) ня́нька, *ласк.* ня́ня – (*дядька-пестун*) ня́ньо (-ня). [Ме́ншу, по дру́гій весні́ ді́вчину, забавля́є ня́нька (Коцюб.). «Ня́ню, лю́ба ня́ню, розкажи́ ка́зку!» – «Пе́трику! тре́ба ня́ню слу́хати» (Звин.)]. *Быть* **-ней** – бу́ти ня́нькою, (*по профессии*) нянькува́ти. [Нянькува́ла у нас коло ме́ншого бра́та (Сим.)]; 2) (*сосец груди*) пи́нка, *ум.* пи́ночка. [Дити́на пла́че, бо пи́почки хо́че (Звин.)].

Нятой, *стар.* – поняти́й (-то́го).

Нять, -ся – ня́ти (йму, ймеш), -ся, бра́ти, -ся.

О *или* **об** *и* **о́бо**, *пред.* – 1) *с вин. п.* – об, в, на. *Разбиться* **о** *камень* – розби́тися об ка́мінь. **Об** *землю,* **о** *стену* – о́б землю, в зе́млю, об мур, в мур. *Биться головою* **о** *стену* – об мур (об стіну) голово́ю би́тися (товкти́). *Опереться* **о** *стол,* **о** *перила* – спе́ртися на стіл, на пору́ччя. *Споткнуться* **о** *порог,* **о** *камень* – спіткну́тися на порі́г, на ка́мінь. *Исколоть ноги* **о** *жнитвину* – на стерню́ но́ги поколо́ти. [На бі́ле камі́ння, на сі́ре корі́ння свої̂ но́ги побива́є (Дума)]. *Стена* **о** *стену, двор* **о** *двор, межа* **о** *межу* – стіна́ повз (крізь) сті́ну *и* опо́стінь, двір повз (крізь) двір, межа́ об межу́. [Похова́ли його́ трупа́ об труну́ з Степа́новою (Кониськ.)]. *Рука* **о́б** *руку, бок* **о** *бок* – руко́ю до руки́, по́руч, по́біч; 2) *с вин. и предл. п. п.* (*для обозн. времени*) – об, на, за. **О** *Пасху* (**о** *Пасхе*), **о** *Покров*, **о** *Рождество*, **о** *полночь* (**о** *полночи*) – об Вели́кодні *и* на Вели́кдень, об Покро́ві *и* на Покро́ву, об Різдві́ *и* на Різдво́, опі́вно́чі. **О** *Троице* – об Зеле́ній (Клеча́льній) неді́лі, на Зеле́ну неді́лю. **О** *святках* – святка́ми. **Об** *эту* (*ту*) *пору* – об ці́й (ті́й) порі́, на цю (ту) по́ру, на цей (той) час, під цей (той) час. *Это было* **о** *прошлое воскресенье* – це було́ мину́лої неді́лі. **О** *семидесятых годах* – за семидеся́тих рокі́в *и* семидеся́тих рокі́в; 3) *с предл. п.* – за, про, (*реже*) на (*с вин. п.*). *Думать, знать, слышать, говорить, петь* **о** *ком,* **о** *чём* – ду́мати, зна́ти, чу́ти, говори́ти, співа́ти за ко́го, за що *и* про ко́го, про що. *Я часто* **об** *этом думаю* – я ча́сто про (за) це ду́маю. *Я давно слыхал* **о** *вас* – я давно́ за (про) вас чув. *Спрашивать, вспоминать, помнить, забыть* **о** *ком,* **о** *чём* – пита́ти(ся), зга́дувати, пам'ята́ти, забу́ти(ся) за ко́го, за що, про ко́го, про що *и* (*реже*) на ко́го, на що. [Не все-ж бог дару́є, про що люд мірку́є. Я йому́ за свій на́мір нічо́го не каза́ла (Неч.-Лев.). Він за ню не знав, вона́ за ньо́го не зна́ла. За ми́лого як співа́ти – лю́бо й потужи́ти (Шевч.). Хто-ж за ме́не спогада́є (Рудан.)]. *Дума* **о** *трёх братьях Азовских* – ду́ма про трьох браті́в Озі́вських. *Рассказы* **о** *животных* – оповіда́ння про звірі́в. **Об** *этом* – за це, про це. *Беспокоиться, заботиться* **о** *ком,* **о** *чём* – турбува́тися, пеклува́тися, дба́ти за ко́го, за що, про ко́го, про що, (*гал.*) дба́ти о що. **О́бо** *мне не беспокойтесь* – за ме́не не турбу́йтесь. *Довольно* **об** *этом* – го́ді про це. *Донести* **о** *происшествии* – доповісти́ (сповісти́ти) за приго́ду. *Переговариваться* **о** *мире* – умовля́тися за мир. *Просить, ходатайствовать* **о** *ком,* **о** *чём* – проха́ти (проси́ти), клопота́тися за ко́го, за що. *Жалеть* **о** *ком,* **о** *чём* – жа́лувати, жалкува́ти, шкодува́ти за ким, за чим. *Не* **об** *одном хлебе живы будем* – не сами́м хлі́бом жи́ві бу́демо. **О** *сыне только на свете живу* – си́ном (за́-для си́на) ті́льки й живу́ на сві́ті; 4) (*с качеств. прил. и числительными*) – на, з. *Дом* **о** *трёх этажах* – буди́нок на три по́верхи (на три оса́ди). *Изба* **о** *двух горницах* – ха́та на дві світли́ці. *Стол* **о** *трёх ножках* – стіл на трьох ні́жках, з трьома́ ні́жками. *Храм* **о** *золотой голове* – це́рква з золоти́м ве́рхом. *Храм* **о** *трёх главах* – це́рква з трьома́ ба́нями (верха́ми), на три ба́ні. *Ведь ты не* **о** *двух головах* – у те́бе-ж не дві голови́, ти-ж не з двома́ го́ловами. *Птица* **о** *восьми ногах* – (*в сказке*) птах об восьми́ нога́х.

О, *межд.* – о! ой! ну й…! [О, бо́же мій ми́лий! О, дру́же мій до́брий! (Шевч.). Ой, ли́шечко мені́! (*о, горе мне*!)]. **О** *времена*, **о** *нравы*! – ну й час, ну й лю́ди! **О-о** – ого́, еге́. **О-о***, брат, это уж слишком*! – ого́ (еге́), бра́те, це вже зана́дто!

Оа́зис – оа́за (-зи).

Оа́зисный – оа́зний, оа́зовий.

О́ба, о́бе – оби́два, оби́дві, обо́є (*об. р.*) (*р. для всех родов* обо́х, обидво́х), (*ум.*) обо́йко. *С* **обе́их** *сторон, по* **обе́им** *сторонам и по* **о́бе** *стороны* – з обо́х бокі́в, по оби́два бо́ки, оба́біч, оба́поли. [Оба́поли Дніпра́]. *Находящийся по* **обе́им** *берегам реки* – обобі́чний.

Обе́ими *руками* – обіру́ч, обома́ (обидвома́) рука́ми. [За гаря́чий ка́мінь обіру́ч хапа́йся]. **Обо́его** *пола* – одніє́ї і дру́гої ста́ти. *Глядеть, смотреть в* **о́ба** – бу́ти на осторо́зі, ма́тися на обере́жності, взя́ти о́чі в ру́ки. *Уписывает за* **о́бе** *щеки* – умина́є так, ща аж за уши́ма лящи́ть. **О́ба** *лучше* – обо́є рябо́є.

Оба́бить – 1) (*ирон.*) ожени́ти, одружи́ти, опе́ньгати; 2) зба́бити. **-ться** – 1) ожени́тися, одружи́тися, опе́ньгатися, обенбе́ритися; 2) збабі́ти, зба́битися.

Оба́бок (*гриб,* Boletus scaber) – ба́бка.

Обагре́ние (*кровью*) – закрива́влення, скрива́влення, покрива́влення.

Обагря́ть, обагри́ть – червони́ти, почервони́ти. **-ть** *кровью* – крива́вити, (*сов.*) закрива́ви́ти, скрива́ви́ти, покрива́ви́ти, окрови́ти, покрови́ти. **-и́ть** *руки кровью* – покрива́ви́ти ру́ки, ру́ки в крові́ вмочи́ти. **Обагрённый** – почерво́нений, (*кровью*) закрива́влений, покрива́влений.

Обагря́ться, обагри́ться (*кровью*) – крива́ви́тися, закрива́ви́тися, покрива́ви́тися.

Обаку́ливать, *см.* **Обма́нывать.**

Обалде́лый – здурі́лий, сторопі́лий, запа́морочений, очмані́лий.

Обалде́ть – одурі́ти, здурі́ти, сторопі́ти, очмані́ти. *Срв.* **Одуре́ть.**

Обанкру́теть – збанкрутува́ти, збанкру́титися.

Обанкру́чивать, обанкру́тить – збанкру́чувати, збанкру́тити, призво́дити, призве́сти́ кого́ до банкру́тства. **-ться,** *см.* **Обанкру́теть. -вшийся** – збанкруто́ваний. **-ченный** – збанкру́чений.

Обасурма́нить – побусурме́[а́]нити.

Обасурма́ниваться, обасурма́ниться – бусурме́[а́]нитися, побусурме́[а́]нитися. [Вже я поту́рчилась, побусурме́нилась].

Оба́укивать, оба́укать – обаго́вкувати, обаго́вкати, обгу́кувати, обгука́ти, вигу́кувати, ви́гукати. [Обаго́вкав уже́ ввесь ліс, та ніхто́ не відгу́кується].

Обахро́миться – обторо́читися, обтрі́патися.

Обая́ние – зачаро́вання; ча́ри. [Він був немо́в у зачаро́ванні].

Обаятельность – чарівність, чарівливість, принадність (-ности).

Обая́тельный – чарівни́й, чаро[і]вли́вий, прина́дний, обворо́жливий. **-но** – чарі́вно, чаро[і]вли́во, обворо́жливо.

Обая́ть *кого* – вчарува́ти кого́, обворожи́ти кого́.

Оббега́ть, оббежа́ть, *см.* **Обега́ть, обежа́ть.**

Обва́живать – 1) *см.* **Обводи́ть**; 2) *см.* **Обвози́ть.**

Обва́л – 1) *см.* **Обва́лка**; 2) зава́л(а), обру́шина, прова́лля. *Снежный* **-ва́л** – сніговина.

Обва́ливание – 1) обва́лювання, зава́лювання, розва́лювання; 2) обсипа́ння, обклада́ння.

Обва́ливать, обвали́ть – 1) обва́лювати, обвали́ти, зава́лювати, завали́ти, обру́шувати, обру́шити, (*во множ.*) пообва́лювати, позава́лювати, пообру́шувати; 2) обсипа́ти, обси́пати, обклада́ти, обкла́сти, обложи́ти, пообсипа́ти, пообклада́ти. **Обва́ленный** – 1) обва́лений, зава́лений *и т. д.*; 2) обси́паний, обкла́дений, пообкла́дуваний.

Обва́ливаться, обвали́ться – 1) обва́люватися, обвали́тися, зава́люватися, завали́тися, западатися, запа́стися, (*о горе*) обсува́тися, обсу́нутися, (*во множ.*) пообва́люватися, позава́люватися, позапада́тися, пообсува́тися. [Гли́нище завали́лось, і гли́на вби́ла ді́вку (Неч.-Лев.)]; 2) бу́ти обси́паним, обкла́деним.

Обва́ливать, обваля́ть *что в чём* – обка́чувати, обкача́ти, пообка́чувати (*о мн.*) вка́чувати, вкача́ти, повка́чувати (*о мн.*) що в що, вика́чувати, ви́качати що в чо́му. **Обва́лянный** – обка́чаний, вка́чаний, ви́качаний.

Обва́ливаться, обваля́ться – обка́чуватися, обкача́тися, пообка́чуватися, вка́чуватися, вкача́тися, повка́чуватися в що, вика́чуватися, ви́качатися, повика́чуватися в чо́му.

Обва́листый – зава́листий, прова́листий.

Обва́лка – обклада́ння, обсипа́ння. *Срв.* **Обва́ливать 2.**

Обва́льчивый – ру́хлий. [Ру́хлий бе́рег].

Обва́льный – завало́вий, обвало́вий.

Обва́ра – опа́ра, запа́ра.

Обва́ривание – о(б)па́рювання, о(б)шпа́рювання; обва́рювання.

Обва́ривать, обвари́ть – о(б)па́рювати, о(б)па́рити, о(б)шпа́рювати, о(б)шпа́рити, обва́рювати, обвари́ти, (*во множ.*) поо(б)па́рювати, поо(б)шпа́рювати, пообва́рювати. **Обвари́л** *руку кипятком* – ошпа́рив ру́ку окро́пом. **-ть** *тесто* – запа́рювати, запа́рити ті́сто. **Обва́ренный** – о(б)па́рений, о(б)шпа́рений, обва́рений.

Обва́риваться, обвари́ться – о(б)па́рюватися, о(б)па́ритися, о(б)шпа́рюватися, о(б)шпа́ритися, обва́рюватися, обвари́тися. [Як опа́ришся на молоці́, ду́тимеш і на холо́дну

во́ду]. **-ться** *щёлоком* (*о белье*) – па́золитися, опа́золитися.
Обва́рка – о(б)па́рювання, о(б)шпа́рювання, обва́рювання.
Обва́рный *и* **обварно́й** – обва́рений, запа́рений. [Обва́рені бу́блики. Запа́рене ті́сто].
Обва́стривать, -ся, обостри́ть, -ся – заго́стрювати, -ся, загостри́ти, -ся, наго́стрювати, -ся, нагостри́ти, -ся.
Обва́щивать, обвощи́ть – воскува́ти, навоскува́ти, повоскува́ти, наво́щувати, навощи́ти що. **Обвощённый** – навоскований, навощений.
Обва́щиваться, обвощи́ться – воскува́тися, навоскува́тися, наво́щуватися, навощи́тися.
Обвева́ть, обве́ять – 1) обвіва́ти, обві́ювати, обві́яти, обма́ювати, обма́яти, опаха́ти, опахну́ти. **-ть** *ветром* – обві́трювати, обві́трити; 2) (*зерно*) ві́яти, пові́яти, пала́ти, опала́ти, попала́ти. **Обве́янный** – 1) обві́яний, обма́яний, обві́трений; 2) пові́яний, попа́лаений.
Обведе́ние – обве́дення, обгоро́дження. **-ние** *забором* – обпарка́нення.
Обвезти́, -ся, *см.* **Обвози́ть, -ся.**
Обве́нчивать, обвенча́ть – вінча́ти, (*сов.*) звінча́ти, перевінча́ти, (*о многих*) повінча́ти, поперевí́нчувати. *Срв.* **Венча́ть. Обве́нчанный** – звíнчаний, перевíнчаний, повíнчаний.
Обве́нчиваться, обвенча́ться – вінча́тися, (*сов.*) звінча́тися, перевінча́тися, повінча́тися, поперевíнчуватися з ким, шлюб узя́ти з ким, ста́ти на рушнику́ з ким.
Оберну́ть, обверте́ть, *см.* **Обвёртывать.**
Обвёртка – 1) *см.* **Обвёртывание**; 2) обго́ртка, окла́дина, окла́динка, паля[і]ту́рка; 3) *бот.* Involucrum – окри́ва, о́кривка, покрі́вець (-вця).
Обвёрток – ве́рчик (-ка).
Обвёрточный, *см.* **Обёрточный.**
Обвёртывание – обгорта́ння, обвива́ння, завива́ння, обмо́тування.
Обвёртывать, обверте́ть, оберну́ть – обгорта́ти, обгорну́ти, обвива́ти, обвину́ти що чим *или* в що, угорта́ти, угорну́ти, увива́ти, увину́ти, завива́ти, завину́ти в що. **Обверте́ть** (**обве́рчивать**) *винт* – обкрути́ти (обкру́чувати) ґвинт. **Обвёрнутый** – обго́рнутий, обго́рнений, зави́нутий, зави́нений *и т. д. Срв.* **Обёртывать.**
Обвёртываться, обверте́ться *и* **оберну́ться** – обгорта́тися, обгорну́тися, обвива́тися, обвину́тися, завива́тися, завину́тися, увива́тися, увину́тися. **-ну́ться** *шубою* – загорну́тися, уку́татися в шу́бу. *Возжи* **-те́лись** *вокруг колеса* – ві́жки вкрути́лися в ко́лесо.
Обверте́ться (*на свете*) – о(б)го́втатися, осві́йчитися (в світі). *Срв.* **Обёртываться.**
Оберша́ть, оберши́ть *что* – заве́[í]ршувати, заверши́ти що. **-и́ть** *избу* – укри́ти (заверши́ти) ха́ту. **-ить** *стог* – виве́[í]ршувати, ви́вершити стіг (стіжо́к).
Обве́ршка – 1) заве́[í]ршування, виве́[í]ршування, (*крышею*) укрива́ння (да́хом); 2) (*кровля над ч.-л.*) повíтка, острі́ха, острі́шок (-шка), дашо́к (-шка́), обо́ріг (-ро́га). *Плетень, колодец с* **-шкой** – лі́са з острі́шком, коло́дязь під дашко́м.
Обве́с – 1) обва́жування, обду́рювання на вазі́; 2) неві́рна вага́, недо́важка.
Обвесе́нница – про́весна, про́весень (-весни).
О́бвесень – на про́весні.
Обве́сить, *см.* **Обве́шивать.**
Обвести́, -ся, *см.* **Обводи́ть, -ся.**
Обвести́ть, *см.* **Обвеща́ть.**
Обве́тривать, обве́трить – запа́лювати, запали́ти ві́тром кого́, що, обві́трювати, обвітри́ти кого́, що. **Обве́тренный** – запа́лений ві́тром, обві́трений.
Обветша́лость – ве́тхість, ста́рість, занепа́лість, бла́гість, тря́хлість (-ости).
Обветша́лый – ве́тхий, стари́й, занепа́лий, благи́й, тря́хлий. **-лое** *строение* – ве́тха, стара́ будо́ва. **-лая** *одежда* – блага́, тря́хла оде́жина.
Обветша́ние, *см.* **Обветша́лость.**
Обветша́ть – застарі́тися, постарі́тися, занепа́сти.
Обвеша́ть, обвеши́ть *дорогу* – обтика́ти, обти́кати, пообтика́ти ви́тичками доро́гу (шлях).
Обве́шивать, обве́сить *кого* – обва́жувати, обва́жити, (*во множ.*) пообва́жувати кого́. [На три ху́нти мене́ обва́жив]. **-ться** – помили́тися ва́живши. **Обве́шенный** – обва́жений.
Обве́шивать, обве́шать – обві́шувати, обві́шати, обчі́плювати, обчепля́ти, (*во множ.*) пообві́шувати, пообчі́плювати. **-ть** *стену картинами* – пообві́шувати сті́ну́ карти́нами.
Обве́шанный – обві́шаний, обче́пляний, пообві́шуваний, пообчі́плюваний.
Обве́шиваться, обве́шаться – обві́шуватися, обві́шатися, обчі́плюватися, обчепля́тися, (*во множ.*) пообві́шуватися, пообчі́плюватися. [Ста́рець пообві́шувався торба́ми].
Обвеще́ние, обве́стка – 1) опові́щення; 2) опові́стка.
Обвеща́ть, обвести́ть – оповіща́ти, оповісти́ти, обвіща́ти, обвісти́ти.
Обвива́льница, *бот., см.* **Вьюно́к.**

Обвива́ние – обвива́ння, повива́ння, обповива́ння, опліта́ння; (*обматывание*) обмо́тування, обкру́чування, обсу́кування.

Обвива́ть, обви́ть – обвива́ти, обви́ти (*и* обви́ну́ти) чим, (с)повива́ти, (с)пови́ти, о(б)повива́ти, о(б)пови́ти в що, обгорта́ти, обгорну́ти чим *и* в що, о(б)пліта́ти, о(б)плести́ чим; (*обматывать*) обмо́тувати, обмота́ти, обкру́чувати, обкрути́ти, обсу́кувати, обсука́ти чим. [Хміль обпови́в де́рево]. *Она* **обвила́** *руки вокруг шеи его* – вона́ обняла́ (обхопи́ла) його́ ши́ю рука́ми. **Обви́тый** – обви́тий, (о)пови́тий в що, обмо́таний чим *и т. д.* [Коза́цькеє біле ті́ло в кита́йку пови́те (Шевч.)].

Обвива́ться, обви́ться *чем или вокруг чего* – обвива́тися, обви́(ну́)тися, о(б)повива́тися, о(б)пови́тися, (с)повива́тися, (с)пови́тися, обгорта́тися, обгорну́тися; (*обматываться*) обмо́туватися, обмота́тися, обкру́чуватися, обкрути́тися, обві́рчуватися, обверті́тися чим *или* круг (навко́ло) чо́го. [До́вга коса́ обвива́ється круг тонко́го ста́ну (Стор.)]. *Басовые струны* **-ва́ются** *тонкой медной нитью* – басо́ві стру́ни обкру́чуються (обмо́туються) тоне́ньким мі́дяним дро́том.

Обви́вка – обви́нення, зави́нення, пові́й (-во́ю).

Обвивно́й – обвивни́й, о(б)повивни́й.

Обвине́ние – (об)винува́чення, обви́на. *Ложное* **-ние** – на́клеп, обвинува́чення облу́дне. *Взводить, взвесть* **-ние** *на кого* – обвинува́чувати, обвинува́тити кого́, (*пред судом*) оска́ржувати, оска́ржити, позива́ти, позва́ти кого́. *Он судится по* **-нию** *в измене* – його́ су́дять, обвинува́чуючи в зра́ді. *Свидетели со стороны* **обвине́ния** – сві́дки з поводо́вої сторони́.

Обвини́тель – обви́нник, виновщи́к, винува́ч.

Обвини́тельница – обви́нниця, виновщи́ця.

Обвини́тельный – обви́нний, винува́льний. **-ный** *акт* – акт обвинува́чення. **-ная** *речь* – обви́нне сло́во. **-ный** *приговор* – за́суд (-ду).

Обвиня́емость – винува́ченість, обвинува́ченість.

Обвиня́емый – винува́чений, обвинува́чений, по́званий, відпо́рна сторона́. [По́званий не запере́чував своє́ї прови́ни].

Обвиня́ть, обвини́ть *кого в чём* – вини́ти, обвини́ти, винува́тити, обвинува́чувати, обвинува́тити кого́ в чо́му; (*пред судом*) оска́ржувати, оска́ржити кого́. *В чём вы меня* **-ня́ете**? – в чо́му ви мене́ винува́тите (обвинува́чуєте)? *Он* **-нён** *за злоупотребления и предан суду* – його́ оска́ржено за зловжива́ння і да́но (поста́влено) на суд. *Суд* **-ни́л** *его* – суд ви́знав його́ за ви́нного. **-ня́ть** *во лжи кого* – брехню́ завдава́ти кому́. *Напрасно* **-ня́ть, -ни́ть,** *подозревая кого-л. в чём* – гріхува́ти, погріхува́ти на ко́го за що. [Погріхува́ли на його́ ду́рно, що він я́блука покра́в]. **Обвинённый** – 1) обвинува́чений, оска́ржений; 2) засу́джений.

Обвиня́ться, обвини́ться – винува́титися, обвинува́чуватися, обвинува́титися.

Обвиса́ть, обви́снуть – обвиса́ти, обви́снути, звиса́ти, зви́снути, (*о мног.*) пообвиса́ти, позвиса́ти. *Потолок* **обви́с** – сте́ля зви́сла.

Обви́слость – обви́слість, зви́слість, зві́шеність (-ости).

Обви́слый – обви́слий, зви́слий, зві́шений.

Обви́снуть, *см.* **Обвиса́ть.**

Обви́ть, -ся, *см.* **Обвива́ть, -ся.**

Обво́д *и* **обво́дка** – 1) обво́джування, обво́дження; 2) (*очерк, контур*) обві́д (-во́ду), о́брис (-су), обві́дка.

Обводи́ть, обвести́ – 1) обво́дити, обве́сти́, (*о мног.*) пообво́дити *и* пообво́джувати. **-сти́** *жениха и невесту вокруг налоя* – обве́сти́ молоди́х круг стільця́; 2) (*очерчивать*) обво́дити, обве́сти́, пообво́дити, обрисо́вувати, обрисува́ти, пообрисо́вувати. **-сти́** *круг циркулем вокруг чего* – обцирклюва́ти що. **-ди́ть, -сти́** *оградою что-л.* – обгоро́джувати, обгороди́ти що. **-сти́** *город стеною, валом, рвом* – обгороди́ти (обмурува́ти) мі́сто му́ром, обси́пати ва́лом, обкопа́ти ро́вом. **-сти** *глазами, взором* – обве́сти́ о́ком (очи́ма), по́глядом, перебі́гти очи́ма. *Его вокруг пальца не* **-дёшь** – його́ не оду́риш спло́ха. **Обведённый** – обве́дений, пообво́джуваний.

Обводи́ться, обвести́сь – 1) обво́дитися, обве́сти́ся; 2) (*забором*) обгоро́джуватися, обгороди́тися.

Обво́дка, *см.* **Обво́д.**

Обводне́ние, *геол.* – обво́днення, уво́днення.

Обво́дный – обвідни́й, обхідни́й, кругови́й, навко́лишній. **-ный** *канал* – кругови́й кана́л.

Обводня́ть, обводни́ть – обводня́ти, обводни́ти, уводня́ти, уводни́ти.

Обво́з – обво́жування.

Обвози́ть, обвезти́ – обво́зити, обве́зти́, пообво́зити. **Обвезённый** – обве́зений.
Обвози́ться, обвезти́сь – обво́зи́тися, бу́ти обве́зеним.
Обво́й, обво́йка, *см.* **Обви́вка.**
Обвола́кивание – обволіка́ння, обтяга́ння, обпина́ння, заволіка́ння.
Обвола́кивать, обволо́чь – 1) *что вокруг чего* – обволіка́ти, обволокти́, пообволіка́ти що круг чо́го; 2) *что чем* – обтяга́ти, обтягти́, обпина́ти, обіпну́ти *и* обіп'я́сти. *Барабан* **-кивают** *телячьей шкурой* – тарабáн обпина́ють (обтяга́ють) теля́чою шку́рою; 3) укрива́ти, укри́ти, затяга́ти, затягти́, заволіка́ти, заволокти́. *Небо* **-кло́** *тучами* – не́бо вкри́ло(ся) (завезло́ся) хма́рами. *Поле* **-кло́** *туманом* – по́ле вкри́лося тума́ном.
Обвора́живать, обворожа́ть, обворожи́ть *кого, что* – обворо́жувати, обворожи́ти, чарува́ти, обчарува́ти, зачаро́вувати, зачарува́ти, (*пленить*) вчарува́ти, очарува́ти, обійти́ ча́ром (ча́рами) кого́. [Ой, ти дівчи́но, чарівниче́нько, очарува́ла моє́ серде́нько]. **Обворожённый** – обворо́жений, зачаро́ваний, вчаро́ваний, обі́йдений ча́ром.
Обвора́чивание, *см.* **Обёртывание.**
Обвора́чивать, -ся, обвороти́ть, -ся – 1) *см.* **Обвёртывать, -ся** *и* **Обёртывать, -ся**; 2) *см.* **Обора́чивать, -ся, обороти́ть, -ся.**
Обворо́вывание – обкрада́ння.
Обворо́вывать, обворова́ть – обкрада́ти, (*сов.*) обкра́сти *и* обікра́сти кого́, що. **-ать** *понемногу* – підкрада́ти. **Обворо́ванный** – об(і)кра́дений.
Обвороже́ние – зачарува́ння, очарува́ння.
Обворожи́тель, -ница – чарівни́к, чарівни́ця, чарі́вка.
Обворожи́тельно – чарі́вно, чаро[і]вли́во, чарівни́чо.
Обворожи́тельный – чарівни́й, чарівки́й, чарівни́чий, чаро[і]вли́вий. [Чо́рні брі́вки чарівкі́. Ли́чко чарівни́че].
Обворожи́ть, *см.* **Обвора́живать.**
Обвостри́ть, Обво́стренный, *см.* **Обва́стривать.**
Обвощить, Обвощенный, *см.* **Обва́щивать.**
Обвы́к, обвы́чка – зви́чка, зави́чка.
Обвыка́ть, обвы́кнуть – обвика́ти, обви́кнути, обго́втуватися, обго́втатися. **-ть** *к чему-л.* – звика́ти, зви́кнути, призвича́юватися, призвича́їтися до чо́го.
Обвыка́ться, обвы́кнуться – осві́йчуватися, осві́йчитися з ким, з чим. *Срв.* **Привы́кнуть.**
Обвя́зка – 1) *см.* **Обвя́зывание**; 2) по́в'язка, по́в'язь (-в'язи), о́бв'язка, у́в'язка.
Обвя́зочный – ув'я́зувальний, на обвя́зування.
Обвя́зывание – обвя́зування, ув'я́зування.
Обвя́зывать, обвяза́ть – обвя́зувати, обвяза́ти, ув'я́зувати, ув'яза́ти, зав'я́зувати, зав'яза́ти, пообвя́зувати, поув'я́зувати, позав'я́зувати що чим. **-за́ть** *тюк* – ув'яза́ти паку́нок. **-за́ть** *голову, руку платком* – зав'яза́ти (звяза́ти) го́лову ху́сткою, зав'яза́ти ру́ку ху́сткою. [Звяжи́ мені голо́воньку, най не боли́ть ду́же]. **Обвяза́ть** *деревья соломой* (*на зиму*) – повку́тувати дере́ва́ соло́мою. **Обвя́занный** – обвя́заний, ув'я́заний, зав'я́заний. *С* **-ной** *головой* – з зав'я́заною головою́.
Обвя́зываться, обвяза́ться – обвя́зуватися, обвяза́тися, ув'я́зуватися, ув'яза́тися, зав'я́зуватися, зав'яза́тися, обпина́тися, обіпну́тися *и* обп'ясти́ся.
Обвя́ливать, обвяли́ть – в'яли́ти, пов'яли́ти. **-ть** *несколько* – прив'яли́ти.
Обга́живать, обга́дить – обгиджувати, обги́дити, обпога́нювати, обпога́нити, обпаску́джувати, обпаску́дити, обпа́костити, (*о многих*) пообги́джувати, пообпога́нювати, пообпаску́джувати. *Срв.* **Зага́живать. Обга́женный** – обги́джений, обпога́нений, обпаску́джений, обе́йканий. [Коро́ва обе́йкана в гною́].
Обга́живаться, обга́диться – обги́джуватися, обги́дитися, обпога́нюватися, обпога́нитися, обпаску́джуватися, обпаску́дитися, обе́йкатися, (*во множ.*) пообги́джуватися, пообпога́нюватися пообпаску́джуватися. *Ребёнок* **-дился** – дити́на обпаску́дилася. *Срв.* **Зага́живаться.**
Обга́нивать, *см.* **Обгоня́ть.**
Обги́б *и* **оги́б** – 1) обгина́ння, обхі́д (-хо́ду); 2) криви́й обві́д (-во́ду), криви́й о́брис; 3) (*изгиб реки*) за́ворот, за́крут, колі́но, лука́. **Оги́б** *берега* – залі́м (-ло́му) бе́рега.
Обгиба́ть, обогну́ть – 1) *что вокруг чего* – обгина́ти, обігну́ти. [Бо́ндар обгина́є обручі́ на діжка́х]; 2) обмина́ти, обмину́ти, обхо́дити, обійти́, об'їзди́ти, об'ї́хати, обплива́ти, обпливти́ що *и* навко́ло (окру́г) чо́го. **-гну́ть** *мыс, остров* – обпливти́ (обмину́ти) ріг (ви́ріжок), о́стрів, навко́ло ро́га (ви́ріжка), о́строва. *Дорога* **-гну́ла** *гору* – доро́га обійшла́ го́ру (окру́г гори́). **Обогну́тый** – обі́гнутий, обі́гнений, обі́йдений.
Обгиба́ться – обгина́тися, обігну́тися. [Це де́рево ду́же прида́тне на обручі́, бо до́бре

обгинáється].
Обглáдывать, обглодáть, *см.* **Оглáдывать.**
Обглáживать, обглáдить, *см.* **Оглáживать.**
Обглáживаться, обглáдиться, *см.* **Оглáживаться.**
Обглодáть, *см.* **Обглáдывать.**
Обглóдыш (*остаток обглоданного*) – недóгризок, обгри́зений маслáк.
Обгля́дывать, обглядéть, обглянýть, *см.* **Огля́дывать, оглядéть, оглянýть.**
Обгля́дываться, обглядéться, *см.* **Огля́дываться.**
Обгнивáть, обгни́ть – обгнивáти, обгни́ти, (*во множ.*) пообгнивáти. *Столбы* **-ли** *с концов в земле* – стовпи́ пообгнивáли з крáю в землí.
Обговáривать, обговори́ть, *см.* **Оговáривать.**
Обговóр, *см.* **Оговóр.**
Обгóн, обгóнка – 1) обгíн (-гóну), обгóнення; 2) ви́передження, перебíг (-гу). *Срв.* **Обгоня́ть**; 3) *см.* **Слýчка.**
Обгоня́ть, обогнáть – 1) *кого вокруг чего* – обганя́ти, *и* обгóнити, обігнáти когó круг чóго; 2) випереджáти, ви́передити когó, попереджáти, попереди́ти, упереджáти, упереди́ти, перебігáти, перебíгти, переганя́ти, перегнáти когó, (*превзойти*) перевищáти, переви́щити когó, взя́ти гóру над ким, взя́ти над ким. *Он всех* **-гнáл** – усíх він ви́передив (попереди́в), над усімá він (гóру) узя́в. [Хлóпці то перебігáли дíда, то лишáлися ззáду]. **Обгоня́ться** – бíгати на(в)ви́передки.
Обгорáживать, -ся, обгороди́ть, -ся, *см.* **Огорáживать, -ся, огороди́ть, -ся.**
Обгорáть, обгорéть – обгоря́ти, обгорíти, о(б)паля́тися, о(б)пали́тися. **-рáть, -рéть** *несколько* – обсмáлюватися, обсмали́тися. *Деревня* **-рéла** – селó погорíло.
Обгорéлый – обгорíлий, обпáлений, обсмáлений.
Обгружáть, обгрузи́ть, *см.* **Огружáть, огрузи́ть.**
Обгрызáть, обгры́зть, *см.* **Огрызáть, огры́зть.**
Обгры́зок, *см.* **Огры́зок.**
Обдавáние – обливáння, зливáння.
Обдавáть, обдáть – обливáти, обли́ти *и* обілля́ти, зливáти, зли́ти. [Так гля́не, ненáче холóдною водóю зіллє́]. **-ть** *варом* – о(б)пáрити, о(б)шпáрити. **Обдáло** *морозом, холодом* – морóз пройня́в, морóзом (хóлодом) пройнялó, хóлодом звíяло, **-дáло** *жаром, огнём* – в жар ки́нуло, огнéм вси́пало (сипнýло).
Обдавáться, обдáться – обливáтися, обли́тися *и* обілля́тися чим, зливáтися, зли́тися чим.
Обдáривание – обдарóвування, обдáрювання, обділя́ння подарýнками.
Обдáривать, обдари́ть – обдарóвувати, обдарувáти, обдаря́ти *и* обдáрювати, обдари́ти, (*во множ.*) пообдарóвувати, пообдáрювати когó чим. *Срв.* **Оделя́ть.**
Обдáриваться, обдари́ться (*взаимно*) – дарувáтися, обдарóвуватися, (*сов.*) обдарувáтися, обдаря́тися, обдари́тися. *На свадьбе* **обдáриваются** – на весíллі дарýються.
Обделéние – недóділ (-лу).
Обдéлка – 1) *см.* **Обдéлывание**; 2) обрóбка, обрóба, опрáва, (*в одежде*) óбшивка.
Обдéлывание – обрóблювання; врóблювання, оправля́ння.
Обдéлывать, обдéлать – 1) обробля́ти, оброби́ти, пообробля́ти. *Срв.* **Обрабáтывать. -ать** *камень* – обробля́ти, обтóчувати кáмінь. *Пашня* **обдéлана** – рілля́ упóрана. **-ать** *дело* – оборýдувати спрáву; 2) оправля́ти, опрáвити в що *и* чим, врobля́ти, вроби́ти в що. *Кубок* **обдéлан** *чёрным серебром* – кýбок опрáвлено в чóрне срíблó; 3) (*обмошенничать*) обмахóрити, обмахлярувáти. **Обдéланный** – обрóблений, упóраний, опрáвлений.
Обдéлываться – 1) обрóблюватися; оборýдуватися; 2) оправля́тися.
Обделя́ть, обдели́ть *кого* – обминáти, обминýти когó обділя́ючи, кри́вди́ти, покри́вди́ти когó обділя́ючи, недоділя́ти, недоділи́ти. **Обделённый** – покри́вджений, обми́нутий при наділя́нні.
Обделя́ться, обдели́ться – обмиля́тися, обмили́тися обділя́ючи, не дáти комý обділя́ючи и́нших.
Обдёргивание – обшмóргування, обсми́кування, обсíпування.
Обдёргивать, обдёргать, обдёрнуть – (*обрывать*) обшмóргувати, обшмóргати, обшморгнýти, (*отеребливать, оправлять*) обсми́кувати, обсми́кати, обсмикнýти, обсíпувати, обсíпати, (*о многих*) пообшмóргувати, пообсми́кувати, пообсíпувати. **-ать** *колосья* – обшмóргувати колóсся. **-ать** *воз с сеном, стог* – обсми́кати віз із сíном, стіжóк. **Обдёрни** *на себе платье* – обсми́ч на собí одéжу, обсми́кайся. *Я те виски* **обдёргаю** – я тобí чýба обскубý. **Обдёрганный** *и* **обдёрнутый** – обшмóрганий, обсми́каний, обсíпаний.
Обдёргиваться, обдёргаться *и* **обдёрнуться** – 1) обшмóргуватися, обшмóргатися,

обшморгну́тися, обсми́куватися, обсми́катися, обсмикну́тися, обсі́пуватися, обсі́патися, [Обсми́калася, тоді́ й ви́йшла]; 2) (*в картах*) помили́тися й покла́сти не ту ка́рту.
Обдержа́ние – посіда́ння, правува́ння.
Обде́рживать, обдержа́ть – 1) обтира́ти, огла́дити, (*об одежде*) прино́шувати, приноси́ти; 2) посіда́ти, правува́ти, опосі́сти, засі́сти.
Обде́рживаться, обдержа́ться – обтира́тися, огла́дитися; прино́шуватися, прино́ситися. **Обде́ржанный** – обте́ртий, огла́джений, прино́шений. [Прино́шена оде́жа].
Обдерне́лый – задерні́лий.
Обдерне́ть – задерні́ти, порости́ чим.
Обдерно́вка – дернува́ння.
Обдерня́ть, обдерни́ть – дернува́ти, задернува́ти, подернува́ти.
Обдира́ла – зди́рщик, зди́рник, зди́рця (-рці) дері́й, драпу́га, драпі́жник, драпі́ка, обдери́луп, дери́люд.
Обдира́ние – обдира́ння, здира́ння, (*кожи, коры и др.*) луплі́ння.
Обдира́тельство – зди́рство, зди́рництво, драпі́жництво, лупі́жство.
Обдира́ть, ободра́ть – 1) (снимать кору, кожу) обдира́ти, обде́рти *и* обідра́ти, пообдира́ти, лупи́ти, облу́плювати, облупи́ти, пооблу́плювати, білува́ти, оббіло́вувати, оббілува́ти, пооббіло́вувати; (*зерно от шелухи*) лущи́ти, лу́скати, облу́щувати, облущи́ти, обшу́гувати, обшуга́ти, шеретува́ти, обшеретува́ти, пошеретува́ти. **-дра́ть** *деревцо* – обде́рти, облупи́ти дере́вце. **-а́ть** *лошадь, животное* – облупи́ти, оббілува́ти коня́, звіри́ну. **-дира́ть** *ячмень, гречу на крупу* – обшу́гувати ячмі́нь, гре́чку на крупи́; 2) (*оцарапать*) обдря́пувати, обдря́пати, подря́пати, обшмо́ргувати, обшморгну́ти. **-дра́л** *себе руки* – подря́пав собі́ ру́ки; 3) *см.* **Обобра́ть. -дра́ть** *как липку* – живце́м облупи́ти. *Морозом всё лицо* **-дра́ло** – від моро́зу чи́сто вид полупи́вся. **Обо́дранный** – обі́драний, обде́ртий, облу́плений *и т. д.*
Обдира́ться, ободра́ться – 1) обдира́тися, обде́ртися *и* обідра́тися, облу́плюватися, облупи́тися, облу́щуватися, облущи́тися, обшу́гуватися, обшуга́тися, шеретува́тися, обшеретува́тися, пошеретува́тися. *Сырое зерно плохо* **обдира́ется** – сире́ зе́рно пога́но облу́щується (лу́щиться); 2) обдира́тися, обде́ртися *и* обідра́тися, подра́тися, обша́рпуватися, обша́рпатися. *В дороге обносился,* **-дра́лся** – в доро́зі обноси́вся, обша́рпався (обідра́вся).
Обди́рный (*о зерне*) – (об)лу́щений, (об)шу́ганий, шерето́ваний.
Обдува́ла – шахра́й, дури́світ, дури́люд, баламу́т. *Срв.* **Обма́нщик.**
Обдува́ние – 1) обдува́ння, обдима́ння, обсту́джування; 2) обду́рювання.
Обдува́ть, обду́ть – 1) обдува́ти *и* обдима́ти, обду́ти, обсту́джувати, обстуди́ти. **-а́ть** *пыль с чего-л.* – обдму́хувати по́рох з чо́го; 2) дури́ти, обду́рювати, обдури́ти, зво́дити, зве́сти кого́. *Срв.* **Обма́нывать.**
Обду́тый – обду́тий, пообду́ваний.
Обду́манно – розва́жно, розва́жливо, з розва́гою, розмірко́вано.
Обду́манность – обмірко́ваність, розмірко́ваність, обду́маність, розва́жність (-ости), розва́га.
Обду́мывание *и* **Обду́мание** – обмірко́вування, обміркува́ння, розмірко́вування, розміркува́ння, обду́мування, обду́мання, розважа́ння.
Обду́мывать, обду́мать – обду́мувати, обду́мати, обмірко́вувати, обміркува́ти що, розмірко́вувати, розміркува́ти, розважа́ти, розва́жити, обрахо́вувати, обрахува́ти що, мізкува́ти про що, обмізко́вувати, обмізкува́ти що. *Я долго* **-вал** *этот план, вопрос* – я до́вго обду́мував (обмірко́вував) цей план, це пита́ння. *Прежде чем приступить к делу, нужно* **-мать** *все возможные последствия* – пе́ред тим як почина́ти спра́ву, тре́ба обрахува́ти (зва́жити) всі можли́ві на́слідки. **Обду́манный** – обду́маний, обмірко́ваний, розмірко́ваний *и т. д. Заранее* **-ное** *намерение* – напере́д повзя́тий на́мір. *С заранее* **-ным** *намерением* – напере́д (завчасу́) зміркува́вшись.
Обега́ть, обежа́ть *и* **Оббега́ть, оббежа́ть** – 1) *вокруг чего-л.* – оббіга́ти, оббі́гти, пооббіга́ти; 2) (*обогнать*) випереджа́ти, ви́передити, обганя́ти, обігна́ти, перебіга́ти, перебі́гти; 3) (*избегать*) оббіга́ти, відбіга́ти, уника́ти. **Об(б)е́гать** (*сов.*) – оббі́гати, ви́бігати, обганя́ти, обгаса́ти. [Ви́бігав усе́ село́, до ко́жної ха́ти захо́див].
Обе́д – обі́д (-ду). *Званый* **обе́д** – про́ханий обі́д. *Прощальный* **обе́д** – відхідни́й обі́д. *Торжественный* **обе́д** – бе́нькет (-ту). *Поминальный* **обе́д** – хавту́р(а), гаря́чий обі́д. *Давать* **обе́д** – справля́ти, ста́вити обі́д. *Подавать* **обе́д** – дава́ти обі́дати. *До* **-да** – до обі́д(у). *После* **-да**, *по* **-де** – по обі́ді, по обі́д, пі́сля обі́д, по обі́дах. *Время перед* **-дом** – підобі́дання, передобі́дня годи́на. *Во время* **-да** – під час обі́ду. *Срв. В* **обе́денное** *время* (**Обе́денный**). *В самый* **обе́д** – са́ме в обі́д. *Просить, звать на* **обе́д** – запро́шувати,

запроха́ти на обі́д. *Пригласить к* **-ду** – запроха́ти, покли́кати до обі́ду, до сто́лу. **Обе́д** *из двух, из трёх блюд* – обі́д на дві, на три стра́ви[і], обі́д із двох, із трьох страв.
Обе́дание – обі́дання.
Обе́дать – обі́дати, трапе́зува́ти.
Обе́денный, обе́дный – обі́дній, (*оставшийся от обеда*) обі́дняшній. **-ная** *пора* – обі́ди, обі́дній час, обі́дня пора́, обі́дня годи́на. *В* **-ное** *время* – в обі́ди.
Обе́дец – обі́дець (-дця).
Обедне́лый, обедня́лый – збідні́лий, зубожі́лий, зубо́жений, підупа́лий, зматчі́лий. **-лые** *люди* – збідні́лі лю́ди. **-лое** *хозяйство* – підупа́ле, зматчі́ле господа́рство. **-лая** *шляхта* – ходачко́ва, сірячко́ва, (*ирон.*) нешерето́вана шля́хта.
Обедне́ние – збідні́ння, зубо́ження, зматчі́ння.
Обедне́ть – збідні́ти, забідні́ти, збідни́тися, збідні́шати, побідні́шати, зубо́жіти, завбо́жіти, зубо́житися, занепа́сти, зматчі́ти, позлидні́ти, схудобні́ти, скапцані́ти; (*оскудеть чем*) звести́ся, ви́вестися з чо́го. *Совершенно* **-не́ть** – зве́сти́ся (переве́сти́ся) ні на що (на зли́дні), ви́пустіти, зійти́ на пси, зійти́ на зли́дні, на біду́. *Несколько* **-не́ть** – прибідні́ти, підупа́сти. *Люди* **-не́ли** *скотом, лошадьми* – люди звели́ся (ви́велися) з худо́би, з ко́ней. *Некогда богатое, хозяйство* **-не́ло** – коли́сь-то бага́те господа́рство зматчі́ло (занепа́ло, збідні́ло).
Обе́дница – мала́ відпра́ва, мала́ слу́жба.
Обе́дня – відпра́ва, слу́жба бо́жа, обі́дня. **-дня** *католическая* – мша. *Большая* **-дня** – вели́ка відпра́ва, вели́ка слу́жба. *Малая* **-дня,** *см.* **Обе́дница.** *Служить* **обе́дню** – пра́вити слу́жбу (бо́жу).
Обедня́ть, обедни́ть – збідня́ти, збідни́ти, (*сов.*) зубо́жити.
Обедня́лый, *см.* **Обедне́лый.**
Обежа́ть, *см.* **Обега́ть.**
Обезбо́ливание – знечу́лювання, анестезува́ння.
Обезбо́ливать – знечу́лювати, анестезува́ти.
Обезве́реть – зневі́ритися, втра́тити ві́ру.
Обезво́ливать, обезво́лить – 1) во́лі позбавля́ти, позба́вити; 2) знево́лювати, (*сов.*) знево́лити.
Обезвре́живание, обезвре́жение – знешко́джування, знешко́дження, знева́джування, знева́дження.
Обезвре́живать, обезвре́дить – знешко́джувати, знешко́дити, знева́джувати, знева́дити, нешкодли́вим роби́ти (зроби́ти).
Обезгла́вливание, обезгла́вление – відтина́ння, відтя́ття голови́, стина́ння, стя́ття голови́.
Обезгла́вливать, обезгла́вить *кого* – стина́ти, стя́ти *и* зітну́ти кому́ го́лову, відтина́ти, відтя́ти кому́ го́лову, (*во множ.*) постина́ти, повідтина́ти го́лови кому́. **Обезгла́вленный** – безголо́вий, з відтя́тою голово́ю. [Безголо́вий труп].
Обезде́нежеть – згро́шитися, ви́битися, зве́сти́ся з гро́шей.
Обездо́ливать, обездо́лить *кого* – 1) позбавля́ти, позба́вити кого́ його́ ча́стки, па́ю, па́йки; 2) знедо́лювати, знедо́лити, збезтала́нювати, збезтала́нити, знещасли́влювати, знещасли́вити кого́, зав’я́зувати, зав’яза́ти світ кому́. **Обездо́ленный** – знедо́лений, збезтала́нений, знещасли́влений.
Обеззабо́чивать, обеззабо́тить *кого* – убезпеча́ти, убезпе́чити, забезпеча́ти, забезпе́чити кого́. **Обеззабо́ченный** – убезпе́чений, забезпе́чений.
Обеззара́живание – знезара́жування.
Обеззара́живать, обеззара́зить – знезара́жувати, знезара́зити кого́, що. **Обеззара́женный** – знезара́жений.
Обеззара́живающий – знезара́жувальний.
Обезземе́ление – збезземе́лення.
Обезземе́ливать, обезземе́лить – збезземе́лювати, збезземе́лити, побезземе́лити. **Обезземе́ленный** – збезземе́лений, побезземе́лений. **-ное** *крестьянство* – побезземе́лене селя́нство.
Обеззу́беть – збеззу́біти.
Обезле́сение – збезлі́сіння.
Обезле́сеть – збезлі́сіти, (*о мног.*) побезлі́сіти. [Наш край геть збезлі́сів].
Обезле́сить – збезлі́сити, (*о мног.*) побезлі́сити.
Обезли́ствение (*действ. от гл.* **Обезли́ствить**) – збезли́стення, позба́влення ли́сту; (*от гл.* **-ли́ственеть**) – збезли́стіння.

Обезли́ственеть – збезли́стіти, позбу́тись ли́сту.
Обезли́ствить – збезли́стити, позба́вити ли́сту (ли́стя).
Обезли́чение – знеосо́блення, позба́влення особи́стости, індивідуа́льности.
Обезли́чивать, обезли́чить – знеосо́блювати, знеосо́бити, позбавля́ти (*сов.* позба́ви́ти) кого́ особи́стости, індивідуа́льности.
Обезлю́дение – збезлю́д(н)ення, злю́днення, ви́люднення.
Обезлю́деть – злюдні́ти, збезлю́д(н)іти, ви́люднiти, (*о мног.*) побезлю́д(н)іти.
Обезлю́дить – збезлю́дити, ви́люднити.
Обезнадёживать, обезнадёжить – позбавля́ти, позба́вити надії́ кого́, зневіря́ти, зневі́рити кого́. **Обезнадёженный** – позба́влений надії́, зневі́рений.
Обезнадёживаться, обезнадёжиться – тра́тити (*сов.* втра́тити, стра́тити) наді́ю, позбавля́тися, позба́витися надії́, зневіря́тися, зневі́ритися.
Обезнаро́деть, -дить, *см.* **Обезлю́деть, -дить.**
Обезнача́лить *кого* – позба́вити уря́ду, ладу́ кого́.
Обезно́жить – збезно́жити кого́, (*о мног.*) побезно́жити, позба́вити ніг, залиши́ти без ніг, ноги́. **Обезно́женный** – збезно́жений, позба́влений ніг (ноги́).
Обезобра́жение – спога́нення, спотво́рення, знекра́са.
Обезобра́живание – знекра́шування, спога́нювання, спотво́рювання.
Обезобра́живать, обезобра́зить – знекра́шувати, знекраси́ти кого́, спога́нювати, спога́нити кого́, спроти́вити, спотво́рювати, спотво́рити, покази́ти, споневіря́ти, споневі́рити (Фр.), пошпе́тити, ошпе́тити. **Обезобра́женный** – спога́нений, знекра́шений, спотво́рений, споневі́рений.
Обезобра́живаться, обезобра́зиться – знекра́шуватися, знекраси́тися, спога́нюватися, спога́нитися, споневіря́тися, споневі́ритися.
Обезопа́сить – забезпе́чувати, забезпе́чити кого́, що, убезпеча́ти, убезпе́чити, заспоко́ювати, заспоко́їти, (*себя*) убезпе́читися. **Обезопа́сенный** – забезпе́чений, убезпе́чений.
Обезору́жение – обеззбро́їння. **Обезору́живание** – обеззбро́ювання.
Обезору́живать, -ру́жить – обеззбро́ювати, обеззбро́їти кого́. **Обезору́женный** – обеззбро́єний, роззбро́єний. **-ся** – обеззбро́юватися, обеззбро́їтися.
Обезу́меть – збожево́літи, збезглу́здіти, здурі́ти, одурі́ти, подурі́ти (*о мног.*), знавісні́ти, збезу́митися, стеря́тися, скрути́тися, с[за]тумані́ти [Ди́кий люд затуманів: лю́ди різались, руба́лись (Грінч.)], з глу́зду зсу́нутися (з'ї́хати), зверете́нитися з чо́го. *Он* **обезу́мел** – він збожево́лів *и т. д.*, наві́ди́ло його́. **Обезу́мевший** – збожеволі́лий, знавісні́лий. **Обезу́меть** *от ужаса, боли* – збожево́літи з жа́ху, з бо́лю.
Обезумля́ть, обезу́мливать, обезу́мить *кого* – збавля́ти (*сов.* зба́вити) ро́зуму кого́, позбавля́ти (*сов.* позба́вити) ро́зуму кого́, зво́дити; зве́сти з ро́зуму кого́.
Обезья́на, Simia – ма́в[л]па, *ум.* ма́в[л]почка, (*бранно*) мацапу́ра. **Обезья́на**-*ревун* – ма́в[л]па-рева́к. *Человекообразная* **-на** – мавполю́д (-да).
Обезьянёнок, обезья́нченок – мав[л]пеня́ (-ня́ти), мав[л]пеня́тко (-ка).
Обезья́нин, -ний – ма́в[л]пин (-на, -не), ма́в[л]п'ячий. [Ма́впине гніздо́]. **Обезья́ньи** *ухватки* – ма́в[л]п'ячі ви́тівки, фі́ґлі.
Обезья́нить, *см.* **Обезья́нничать.**
Обезья́нничанье – мав[л]пува́ння.
Обезья́нничать, обезья́нствовать, обезья́нить – мав[л]пува́ти за ким.
Обезья́нный (*населённый обезьянами*) – мав[л]пи́ний, ма́в[л]п'ячий. [Ма́в[л]п'ячі сто́рони].
Обезья́ночка, *см.* **Обезья́на.**
Обезья́нский – ма́в[л]п'ячий. [Ма́в[л]п'ячі зви́чки].
Обезья́нство, *см.* **Обезья́нничанье.**
Обе́л, обеле́ние, *см.* **Обе́лка.**
Обе́ливание – оббі́лювання кого́, чого́.
Обе́ливать, обеля́ть, обели́ть – оббі́лювати, оббіли́ти, (*о мног.*) пооббі́лювати кого́, що. **Обелённый** – оббі́лений.
Обе́ливаться, обели́ться – оббі́люватися, оббіли́тися.
Обели́ск – обелі́ск (-ка). **-сковый** – обелі́сковий.
Обе́лка – оббі́лення, оббі́лка.
Обелова́ть (*убитое животное*) – о(б)білува́ти; (*несов.*) **белова́ть** – білува́ти кого́. [Зарі́зав чолові́к ягня́, ті́льки-що зібра́всь білува́ти].
О́бер – о́бер (*нем.*); *в словах*: **о́бер**-*аудитор* – о́бер-авди́тор; **о́бер**-*гофмаршал* – о́бер-

гофма́ршал; **о́бер**-*гофмейстер* – о́бер-гофма́йстер (-стра́); **обер**-*егермейстер* – о́бер-єгерма́йстер – (-стра); **о́бер**-*кондуктор* – о́бер-конду́ктор; **о́бер**-*офицер* – о́бер-офіце́р; **о́бер**-*полицийместер* – о́бер-поліційма́йстер (-стра); **о́бер**-*прокурор* – о́бер-прокуро́р; **о́бер**-*секретарь* – о́бер-секрета́р (-ря́); **-рский** – о́бер-секрета́рський *и т. д.*

I. О́берег – 1) *см.* **Обереже́ние**; 2) *см.* **Гарнизо́н, Охра́на**; 3) *см.* **За́говоры, Талисма́н, Ла́данка.**

II. О́берег, о́бережь (*близ берега*) – край бе́рега. *Держись* **о́берег (о́бережь)** – трима́йсь, держи́сь, бе́рега.

Оберёга, -рёжка, *см.* **Оберега́ние.**

Оберега́ние – оберега́ння, стере́ження, вартува́ння.

Оберега́тель – оберега́ч, охоро́нець (-нця), охоро́нник. *Срв.* **Охрани́тель, Защи́тник, Страж.**

Оберега́тельница – оберега́чка, охоро́нниця.

Оберега́тельный, *см.* **Охра́нный.**

Оберега́тельство – 1) охоро́на; *см. ещё* **Оберега́ние**; 2) (*осторожность*) обере́жність (-ности).

Оберега́ть, обере́чь – оберега́ти, оберегти́ кого́, що від ко́го, чо́го, стерегти́, устерегти́ кого́, чого́ *и* що від ко́го, чо́го, *несов.* щити́ти від ко́го, чо́го. **-га́йте** *поля от вредителей* – стережі́ть полі́в (поля́) від шкідникі́в. *Срв.* **Охраня́ть, Защища́ть. Обережённый** – обере́жений, устере́жений.

Оберега́ться, обере́чься – оберега́тися, берегти́ся, оберегти́ся від ко́го, від чо́го, *несов.* щити́тися від чо́го. [Лі́том у кожу́сі ходи́в: щити́вся все від хоро́би].

Обере́менеть, *см.* **Забере́менеть.**

Обере́менить, *см.* **Обременя́ть.**

Обёртка – 1) *см.* **Обвёртка, Обёртывание**; 2) обго́ртка [Цуке́рок у розмальо́ваній обго́ртці (Коцюб.)]; (*обложка в книге*) обго́ртка, окла́динка. *См.* **Обло́жка.**

Обёрточный – обгортко́вий, обго́ртний. **-ная** *бумага* – обгортко́вий папі́р (-пе́ру), папі́р до обгорта́ння. *Толстая* **-ная** *бумага* – бібу́ла.

Обёртывание – обгорта́ння, перевертання, оберта́ння.

Обёртывать, оберну́ть – 1) *см.* **Обвёртывать, оберну́ть. -ну́ть** *книгу в бумагу* – обгорну́ти (*несов.* обгорта́ти) кни́гу (кни́жку) в папі́р, папе́ром; 2) (*перевёртывать*) оберта́ти, оберну́ти, поверта́ти, поверну́ти, перегорта́ти, перегорну́ти. [Тре́ба оберну́ти то́ншим бо́ком]. *См. ещё* **Обора́чивать. -ну́ть** *страницу в книге* – перегорну́ти (*несов.* перегорта́ти) лист(о́к) у кни́зі; 3) (*о пути*: *сходить или с'ездить туда и обратно без отдыха*) оберта́ти, -ся, оберну́ти, -ся. [Три́чі оберну́вся з снопа́ми до обі́д]; 4) (*поворачивать, заворачивать на лошадях*) оберта́ти, оберну́ти. [Тут не обе́рнеш во́за з кі́ньми, бо ті́сно]; (*возвращать*) поверта́ти, поверну́ти що кому́; 5) (*превращать*) оберта́ти, оберну́ти кого́, що ким, чим, на ко́го, на що, перекида́ти, переки́нути кого́ ким, чим, в ко́го, в що. *См. ещё* **Превраща́ть. Обёрнутый** – обе́рнутий, обе́рнений, пове́рнутий, пове́рнений, перего́рнутий, -нений.

Обёртываться, оберну́ться – 1) *см.* **Обвёртываться, оберну́ться**; 2) (*обращаться назад, другой стороной, быть обращаему в иную сторону*) оберта́тися, оберну́тися; (*возвращаться*) оберта́тися, оберну́тися. [На́че на кри́лах оберну́вся]. *См.* **Возвраща́ться**; 3) (*оглядываться*) оберта́тися, оберну́тися на ко́го, до ко́го. [Оберні́мось тро́шки на се́бе та помірку́ймо]. *См. ещё* **Огля́дываться**; 4) (*изворачиваться, обходиться*) оберта́тися, оберну́тися чим [Яко́сь оберну́вся і ци́ми грі́шми], обкру́чуватися, обкрути́тися. *См. ещё* **Обходи́ться**; 5) (*превращаться*) оберта́тися, оберну́тися ким, чим, в ко́го, в що, на ко́го, на що, перекида́тися, переки́нутися ким, чим, в ко́го, в що, скида́тися, ски́нутися ким, чим. [Оберни́ся поро́ся на карася́. Знов переки́нувся в люди́ну. Скида́йся ти гадю́кою, а я бі́лим ка́менем ста́ну].

Обёрток, *см.* **Свёрток.**

Обёртыш, о́бертень, *см.* **О́боротень.**

Обёртчик, -чица – обго́ртач, -ачка, обго́ртник, -ниця.

Обескура́живать, обескура́жить – бенте́жити, збенте́жувати, збенте́жити кого́ [Збенте́жила ця річ Лати́на (Котл.)], (*некоторое время*) побенте́жити. **Обескура́женный** – збенте́жений; (*в знач. прилаг.*) як непи́шний (*гал.*).

Обеспа́мятеть – стра́тити па́м'ять, позбу́тися па́м'яти; (*лишиться сознания*) знеприто́мніти, стра́тити прито́мність (-ности).

Обеспа́мятить *кого* – 1) позба́вити (*о мног.* позбавля́ти) па́м'яти кого́; 2) (*лишить сознания*) позба́вити свідо́мости, прито́мности.

Обеспече́ние – (*действие, предмет, слово*) забезпе́чення, убезпе́чення, забезпе́ка, запе́внення, застере́ження; (*залог*) зару́ка, заста́ва, убезпе́ка. *Срв.* **Гара́нтия.** *Давать всевозможные* **-ния** – дава́ти уся́кі-можли́ві забезпе́чення, запе́внення. *Представить что-л. в* **-ние** – покла́сти (да́ти) що-не́будь у (на) забезпе́чення.
Обеспече́нность – забезпе́ченість, убезпе́ченість чим, запе́вненість, упе́вненість (-ности) у чо́му.
Обеспе́чивание – забезпе́чування кого́ чим, за[у]пе́внювання в чо́му.
Обеспе́чивать, обеспе́чить *кого чем или в чём* – забезпе́чувати, забезпеча́ти, безпе́чити, (*сов.*) забезпе́чити кого́ чим, кому́ що, у[о]безпе́чувати, у[о]безпеча́ти, (*сов.*) у[о]безпе́чити кого́ чим, кому́ що, за[у]пе́внювати, за[у]певня́ти, за[у]пе́внити кому́ що, кого́ в чо́му, застерега́ти, застерегти́ кому́ що, захища́ти, захисти́ти що, обми́слити (*снабдить*) кого́ чим. *Срв.* **Гаранти́ровать. Обеспе́чить** *себя куском хлеба* – прийти́ до хлі́ба. **Обеспе́чить** *материально* (*дать кусок хлеба*) – забезпе́чити матеріа́льно, настанови́ти на хліб. **Обеспе́чивающий** – забезпеча́льний; той, що забезпе́чує, запевня́є. **Обеспе́ченный** – забезпе́чений, у[о]безпе́чений, за[у]пе́внений; (*прил.*: *состоятельный*), *см.* **Состоя́тельный.** *Мне это* **обеспе́чено** – мені́ це запе́внено. **Обеспе́чиваемый** – забезпе́чуваний, обезпе́чуваний.
Обеспе́чиваться, обеспе́читься – за[у]безпе́чуватися, за[у]безпе́читися, застерега́тися, застерегти́ся. **-читься** *запасами* – зафундува́тися.
Обеспло́деть – знеплі́дніти, ви́яловіти. [Земля́ ви́яловіла, без гно́ю ніч́ого не ро́дить].
Обеспло́жение – знеплі́днення; (*о корове*) з'я́ловіння.
Обеспло́живание – знеплі́днювання.
Обеспло́живать, обеспло́дить – знеплі́днювати, знеплі́днити, роби́ти (*сов.* зроби́ти) неплі́дним, -ною, *сов.* з'я́ловити. **Обеспло́женный** – знеплі́днений; (*о корове*) я́ловий.
Обеспоко́ивать, обеспоко́ить – непоко́їти, занепоко́ювати, занепоко́їти кого́, бенте́жити, турбува́ти, потурбува́ти, стурбува́ти кого́ чим. *См.* **Трево́жить, Докуча́ть.** [Це його́ занепоко́їло. Не турбу́й мене́ свої́ми проха́ннями (*просьбами*)]. **Обеспоко́енный** – занепоко́єний, стурбо́ваний, збенте́жений.
Обеспоко́иваться, обеспоко́иться – занепоко́юватися, занепоко́їтися; **-ся** *чем-либо, см.* **Забо́титься, Трево́житься.**
Обеспра́вдеть – знепра́вдіти. [Знепра́вділи лю́ди з за́здрощів].
Обеспра́вдить – знепра́вди́ти кого́. [Знепра́вдило суддю́ зо́лото].
Обезры́беть – збезри́біти. [Збезри́біла на́ша рі́чка].
Обесси́левать, обесси́леть – зне[збез]си́люватися, зне[збез]си́литися, зне[збез]си́літи, побезси́літи (*о мног.*), висна́жуватися, ви́снажитися, занепада́ти, занепа́сти від чо́го, упада́ти, упа́сти на си́лі, хля́ти, хля́нути, (*сов.*) за[о]хля́ти, за[о]хля́нути, за[о]хля́сти, (*о мног.*) похля́нути, ота́ти (*сов.*). [Занепа́в од ран наш ба́тько. Як поко́ситься до півдня Хведь, то вже й ота́в-ота́в, ляга́ й спить]. *См.* **Ослабева́ть, Изнемога́ть, Истоща́ться. -леть** *от работы* – ви́робитися. **Обесси́левший** – знеси́лений, ви́снажений, занепа́лий, охля́лий.
Обесси́ление – зне[збез]си́лення, ви́снаження, виси́лювання, ви́силення.
Обесси́леть, *см.* **Обесси́левать.**
Обесси́ливание – зне[збез]си́лювання, висна́жування.
Обесси́ливать, обесси́лить – знеси́лювати, знеси́лити [Не знеси́люймо одне́ о́дному ду́ші (Грінч.)], збезси́лювати, збезси́лити, висна́жувати, ви́снажити, висиля́ти, ви́силити, (*о мног.*) познеси́лювати, повисна́жувати кого́. *См.* **Ослабля́ть, Изнуря́ть, Истоща́ть. Обесси́ленный** – зне[збез]си́лений, ви́снажений.
Обесси́ливаться, обесси́литься – знеси́люватися, знеси́литися, висна́жуватися, ви́снажитися, висиля́тися, ви́силитися.
Обесси́льчивый – виснажни́й, знеси́льливий. [Виснажна́ пра́ця].
Обессла́вливать, обессла́вить – знесла́влювати, знесла́вити, збезсла́влювати, збезсла́вити, осла́влювати, осла́вити (о *мн.* поосла́влювати), уво́дити в сла́ву, обно́сити, обне́сти. [Не вво́дьте в сла́ву (Котл.). Я-ж тебе́ обнесу́ на ввесь пові́т (Н.-Лев.)]. *См. ещё* **Опозо́рить, Осрами́ть, Обесче́стить.** *Меня* **-вили** – на ме́не несла́ву зложи́ли, увели́ мене́ в сла́ву. **Обессла́вленный** – зне[збез]сла́влений, осла́влений. *Быть* **-ным** – у несла́ві бу́ти.
Обессла́вливаться, обессла́виться – зне[збез]сла́влюватися, зне[збез]сла́витися, осла́влюватися, осла́витися, увійти́ в несла́ву.
Обессме́рчивать, -ся, обессме́ртить, -ся – роби́ти, -ся (зроби́ти, -ся) безсме́ртним, унесмерте́льнювати, -ся, унесмерте́льнити, -ся, зне[збез]сме́ртити, -ся.

Обессмы́сливать, обессмы́слить – позбавля́ти, позба́вити глу́зду кого́.
Обессу́живать, обессу́дить – осуджа́ти, осуди́ти. [Не осуді́ть, що ждать себе́ заста́вив (Куліш)]. *См.* **Осужда́ть, Порица́ть.** *Не* **обессу́дьте** *на слове, на угощении* – проба́чте (дару́йте) за сло́во (на сло́ві), за частува́ння.
Обесхво́стить – позба́вити хвоста́. **-теть** – позбу́тися хвоста́.
Обесхле́бить *кого* – позба́вити хлі́ба кого́. **-еть** – позбу́тися хлі́ба.
Обесцве́тить, *см.* **Обесцве́чивать.**
Обесцве́чение – позба́влення ко́льору, фа́рби, (*гал.*) відба́рвлення.
Обесцве́чивание – позба́влювання, позба́влення ко́льору, фа́рби, відба́рвлення.
Обесцве́чивать, обесцве́тить – 1) позбавля́ти (*сов.* позба́вити) ко́льору, фа́рби, (*гал.*) відба́рвлювати, відба́рвити; (*о растен.*) позбавля́ти цві́ту, знецві́чувати, знецві́тити; 2) (*делать пошлым*), *см.* **Опошля́ть. Обесцве́ченный** – позба́влений ко́льору, фа́рби.
Обесцве́чиваться, обесцве́титься – позбавля́тися, позба́витися, позбу́тися ко́льору, фа́рби.
Обесце́нение – збезці́нення, знеці́нення.
Обесце́нивание – збезці́нювання, знеці́нювання.
Обесце́нивать, обесце́нить – збезці́нювати, збезці́нити, знеці́нювати, знеці́нити. [Збезці́нюють саму́ пра́вду життя́ (Єфр.)]. **Обесце́ненный** – збезці́нений, знеці́нений.
Обесце́ниваться, обесце́ниться – збезці́нюватися, збезці́нитися, знеці́нюватися, знеці́нитися.
Обесча́стить – знещасли́вати кого́. **-ла** *меня судьба* – знещасли́вила мене́ до́ля.
Обесча́ститься, -теть – знещасли́віти.
Обесче́щивать, обесче́стить – безче́стити, збезче́стити, га́ньби́ти, зга́ньби́ти, ганьбува́ти, зганьбува́ти. **Обесче́щенный** – збезче́щений, зга́ньблений, зганьбо́ваний.
Обесче́щиваться, обесче́ститься – безче́ститися, збезче́ститися, га́ньби́тися, зга́ньби́тися.
Обе́т, *см.* **Обеща́ние 1** *и* **2**. *Давать, дать* **обе́т** – дава́ти (да́ти) обі́тницю, обіця́нку, зарі́к (-ро́ку), зарі́ка́тися, заректи́ся, обрі́ка́тися, обректи́ся (обі́том), поміни́тися (*сов.*), заклада́тися, закла́стися. *Давший* **обе́т,** *см.* **Обе́тник.**
Обе́тник, -ница, обе́тчик, -чица – зарі́каний (-ного), зарі́кана (-ної), зарі́канець (-нця), зарі́канка, *стар.* обро́чник (Куліш).
Обе́тный (*к обету, обещанию относящийся*) – обіця́нковий, обі́тничий.
Обетова́ние – 1) (*действие*) обітува́ння; *ещё* **Обеща́ние 1**; 2) обі́тниця; *см. ещё* **Обеща́ние 2**. **Обетова́нный** – обітова́ний, обі́цяний. **-ная** *земля* – обітова́на, обі́цяна земля́, обітова́ний, обі́цяний край. [Не ввійде мій наро́д в обітова́ну зе́млю (Л. Укр.). Чудо́вий обі́цяний край вже ось-ось за горо́ю (Франко)].
Обетова́ть – обітува́ти. *См.* **Обеща́ть.**
Обеча́йка – оби[е]ча́йка. [Си́то ці́ле, та обеча́йка злама́лася (Крим.)]; (*в решете*) – решети́ще (-ща) (*ср. р.*).
Обече́йка, *см.* **Ячея́.**
Обеща́ние – 1) (*действ.*) обіця́нка, обіща́ння, об[за]рі́ка́ння; 2) (*обещан. предмет, дан. слово*) обіця́нка, обі́тниця, обрі́ка, зарі́к (-ро́ку), обрі́к (-ро́ку). *Давать кому* **обеща́ние** – обі́тницю кому́ чини́ти. *Дать друг другу клятвенное* **-ние** – сприсягти́ся. *Исполнить* **-ние** – спра́вити обіця́нку, встоя́ти на сло́ві, доде́ржати сло́ва. *Не сдержать* **-ния** – схиби́ти обіця́нку, відско́чити від сло́ва, не доде́ржати сло́ва.
Обеща́ник, -нец, -ница, *см.* **Обе́тник, -ница.**
Обеща́тель – обі́цювач. **-тельница** – обі́цювачка.
Обеща́ть – обіця́ти кому́ що, (*несов.* обі́цювати) обіща́ти, обітува́тися, прирі́ка́ти кому́ що, поміни́ти, поступа́ти, поступи́ти. [Прирі́ка́ю тобі́ свою́ поша́ну. Та вона́ мені́ поміни́ла подару́нок да́ти. Поступи́ йому́ борг відда́ти]. **Обеща́ть** *непременно исполнить* – завіря́тися. **Обеща́ть** *и не исполнить* – (*насм.*) халя́ву з гу́би (з ро́та) роби́ти. **-ща́ть** *невозможное* – (*насм.*) пока́зувати грушки́ (ду́лі) на вербі́. **Обе́щанный** – обі́цяний, обі́щаний.
Обеща́ться – обі́цюватися, обіця́тися, обіща́тися, обі́щуватися, за[об]рі́ка́тися, поміни́тися, заповіда́тися, поступа́тися, поступи́тися. [Макси́м поступи́вся везти́ ху́ру (М. Вовч.)]. **-ща́ть** *не делать чего-л.* – зарі́ка́тися роби́ти щось.
О́бжа, *мн.* **о́бжи** (*держальни, рукоятки плужные, сошные*) – чепі́га, *мн.* чепі́ги (*р.* чепі́г), чепі́я́ (-ії́), *мн.* чепії́ (-пі́й).
Обжа́лование – о[за]ска́рження, ре́курс (*гал.*).
Обжа́ловать – оска́ржити (*несов.* оска́ржувати), заска́ржити кого́, що, рекурсува́ти (*гал.*).

Обжа́лованный – оска́ржений, заска́ржений.
Обжа́ривать, обжа́рить – 1) (*пожарить хоророшо снаружи*) обсма́жувати, обсма́жити що (курча́, ри́бу); 2) (*изжарить*) засма́жувати, засма́жити, пекти́, спекти́; (*на жару*) пря́жити, упря́жити, пекти́, спекти́ (*напр.*, карто́плю, горо́х). *Срв.* **Изжа́рить**; 3) (*о солнце*) пекти́, обпіка́ти, об[по]пекти́, смали́ти, об[по]смали́ти, жа́рити, об[на]жа́рити кого́, що.
Обжа́ренный – обсма́жений, засма́жений, с[об]пе́чений, обсма́лений *и т. д.*
Обжа́риваться, обжа́риться – 1) засма́жуватися, засма́житися. *См.* **Изжа́риться.** *Хорошо ли* **-рилось** *жаркое*? – чи до́бре засма́жилась пече́ня?; 2) (*на солнце*) обсма́люватися, обсмали́тися, обшква́рюватися, обшква́ритися, обпекти́ся. **-рился** *на солнце порядком* – обсмали́вся на со́нці дово́лі; 3) **-риться** *на солнце, у печи* (*привыкнуть*) – зви́кнути до со́нця, до пе́чи, вжа́ритися на со́нці, обжа́ритися ко́ло (біля́) пе́чи; 4) (*сильно обмануться*) обпекти́ся на чо́му.
Обжа́ристый – гаря́чий. **-тая** *баня* – гаря́ча ла́зня (па́рня, ми́льня).
I. Обжа́ть (**обожму́**), *см.* **Обжима́ть.**
II. Обжа́ть, -ся (**обожну́, -ся**), *см.* **Обжина́ть.**
О́бжвенный (*к обже относящийся*) – чепі́жний.
Обжёвывать, обжева́ть – обжо́вувати, обжува́ти, обжма́кувати, обжма́кати.
Обжести́ть – оббляхува́ти, (*несов.*) оббляхо́вувати. [Оббляхува́в скри́ню жо́втою бля́хою].
Обжива́ть, обжи́ть – обжива́ти, обжи́ти, обси́діти (*сов.*). **Обжи́тый** – обжи́тий, наси́джений.
Обжива́ться, обжи́ться – обжива́тися, обжи́тися, (*сов.*) обси́дітися. [Він уже там, на ново́му мі́сці, обси́дівся].
Обжи́г, *см.* **Обжига́ние, Обжо́г.**
Обжига́ние – 1) обпіка́ння, обпа́лювання, обсма́лювання, о(б)шпа́рювання; 2) випа́лювання, ви́пал.
Обжига́льня (*устройство с печью для обжога*) – випа́лювальня.
Обжига́тель, -ница, обжига́льщик, -щица – випа́лювач, -вачка, випа́льник, -ниця.
Обжига́тельный – випа́лювальний, випальни́й. [Випа́лювальна піч].
Обжига́ть, обже́чь – 1) о(б)піка́ти, о(б)пекти́ кого́, що [Обпі́к ру́ку пра́скою], упіка́ти, упекти́ [Не впечи́ руки́ ко́ло жа́ру], обпа́лювати, обпаля́ти, обпали́ти що; (*волосы, шерсть, свинью и т. д.*) обсма́лювати, обсмали́ти; (*кипятком и т. п.*) о(б)шпа́рювати, о(б)шпа́рити. [Геть обшпа́рив ру́ку]; 2) (*кирпич, горшки, угли, руду и т. п.*) випа́лювати, ви́палити.
Обожжённый – 1) обпе́чений, обпа́лений, обсма́лений, о(б)шпа́рений; 2) ви́палений.
Обжига́ться, обже́чься – 1) о(б)піка́тися, о(б)пекти́ся, упіка́тися, упекти́ся, о(б)па́люватися, о(б)пали́тися, обсма́люватися, обсмали́тися; (*кипятком*) о(б)шпа́рюватися, о(б)шпа́ритися; 2) випа́люватися, ви́палитися.
Обжида́ть, обожда́ть – обжида́ти, жда́ти, зажда́ти, пожда́ти кого́, чого́, на ко́го, чека́ти, зачека́ти кого́, на ко́го, почека́ти, трива́ти. *Срв.* **Ждать. Обожди́** – трива́й, стрива́й, пострива́й. **-жди** *меня* – за[по]жди́ (на) мене́, за[по]чека́й (на) мене́. **-жди́** *час, другой* – по[за]жди́ (по[за]чека́й) годи́ну, дру́гу. *См.* **Выжида́ть, Поджида́ть.**
Обжима́ть, обжа́ть, *см.* **Сжима́ть, сжать.**
Обжи́мок, *мн.* **Обжи́мки,** *см.* **Вы́жимки.**
Обжина́ть, обжа́ть – 1) обжина́ти, обжа́ти, (*о мног.*) пообжина́ти. [Де-де на стерні́ і будя́к стоя́в сирото́ю: обжа́ли бідола́ху (Свид.)]; 2) **-ать** *кого* (*опереживать жатьём*) обжина́ти, обжа́ти. [Вона́ не ху́тко жне, – я її на ві́сім снопі́в за день обжина́ла]. **Обжа́тый** – обжа́тий, (*о мног.*) пообжи́наний.
Обжина́ться, обжа́ться – обжина́тися, обжа́тися, (*о мног.*) пообжина́тися.
Обжи́н, обжина́ние – обжина́ння.
О́бжинный, *см.* **О́бжвенный.**
Обжира́ние – обжира́ння.
Обжира́ть, обожра́ть – обжира́ти, обже́рти кого́. [Ці проже́ри геть нас обжеру́ть]; (*опережать едою*) пережира́ти, переже́рти.
Обжира́ться, обожра́ться – обжира́тися, обже́ртися, (*о мног.* пообжира́тися), обтрі́скуватися, (*сов.*), обтрі́скатися, обло́патися.
Обжи́ться, *см.* **Обжива́ться.**
Обжо́[ё]га, *см.* **Обжига́ние.**
Обжо́[ё]г (*действ. от гл.* **обже́чь**) – 1) обпе́чення, обпа́лення, обсма́лення, о(б)шпа́рення; 2) ви́па́лення; 3) *см.* **Ожо́г.**
Обжо́ра – обже́[и́]ра (*общ. р.*), ненаже́ра[я] (*общ. р.*), про́жер, проже́ра. *См.* **Прожо́ра.**
Обжо́ристый (*обжорливый в высшей степени*) – на́дто обже́[и́]рливий, ненажиру́щий,

ненажире́нний.
Обжо́рливость – обже́[и́]рливість, обжи́рність (-ности). *См.* **Прожо́рливость, Жа́дность.**
Обжо́рливый – обже́[и́]рливий, ненаже́рливий. *См.* **Прожо́рливый, Жа́дный.**
Обжо́рливо – обже́[и́]рливо, ненаже́рливо.
Обжо́рный – обже́рний.
Обжо́рство – обже́[и́]рливість, обже́рність (-ности). *См.* **Прожо́рство.**
Обжу́ливать, -лить – обшахро́вувати, обшахрува́ти кого́, обкру́чувати, обкрути́ти. [Чи я арши́ном обмі́рюю, чи ти векселя́ми обкру́чуєш (Мирн.)].
Обзаведе́ние, обзаво́д, обзаво́дка – 1) (*действие*) заво́дження, (*оконч.*) заве́дження, справля́ння, (*оконч.*) спра́влення; 2) (*всё чем обзаводятся*) заво́дини, заві́д (-во́ду). [Що заро́бимо, те проїмо́, нія́к не зі́б'ємо́сь на заво́дини (Кониськ.)].
Обзаводи́ть, обзавести́ *кого чем* (*снабжать всем нужным для хозяйства*) – облашто́вувати, облаштува́ти, справля́ти, спра́вити господа́рство, хазя́йство кому́, (*сов.*) охазяїнува́ти кого́, (*вообще*) устаткува́ти кого́ чим, кому́ що. **Обзаведённый** – спра́влений.
Обзаводи́ться, обзавести́ся – заво́дитися, завести́ся (*о мног.* позаво́дитися) ким, чим [Ні́коли заво́дитися спра́вжнім хазя́йством], заво́дити, завести́ що, справля́ти, спра́вити що, придба́ти що [Худо́би діждали́ся – придба́ли ху́тір, став і млин (Шевч.)], хвирува́тися чим [Тре́ба було́ на́ново хвирува́тися хазя́йствечком (Васильч.)], (*хозяйством*) охазяїнува́тися, оґрунтува́тися. **-ди́ться, -вести́сь** *женой, детьми* – придба́ти жі́нку, ді́ти (діте́й).
Обзаво́дливый, обзаво́дчивый (*хороший хозяин*) – хазяїнови́тий, господа́рний, падкови́тий.
Обзаконя́ть, обзако́нить, *см.* **Узаконя́ть, узако́нить.**
Обзелени́ть – 1) (*украсить зеленью, цветами*) замаї́ти, (*о мног.*) позама́ювати, (*несов.*) зама́ювати; 2) (*запачкать зеленью*) обзелени́ти, взелени́ти.
О́бзничь, *см.* **На́взничь.**
Обзира́ть, -ся, *см.* **Озира́ть, -ся.**
Обзо́р – 1) (*действ. от гл.* **о(б)зира́ть, обозре́ть**) о(б)зира́ння, огляда́ння, (*сов.*) о́гляд; 2) (*изложение обозрения*), о́гляд, пере́гляд. [Журна́л подає́ о́гляди украї́нського письме́нства]. *Делать* (*сделать*) **обзо́р** *чего* – огляда́ти, огля́нути, озира́ти, озирну́ти що, *см.* **Обозрева́ть.**
Обзо́рщик – огля́дач, обзо́рець, обзо́рця (*м. р.*). **-щица** – огля́дачка.
Обзо́ристый, *см.* **Обзо́рный 1.**
Обзо́рный – 1) (*видный со всех сторон*) огля́дни́й, ви́дний; 2) (*для обзора служащий*) оглядни́й. **-ная** *башня* – оглядна́ ба́шта, ве́жа.
Обзо́рчивый, *см.* **Обзо́рный.**
Обзы́в – 1) (*действ. от гл.* **обзыва́ть**), *см.* **Обзыва́ние**; 2) (*от* **обзыва́ться**) озива́ння.
Обзыва́ние – узива́ння, прозива́ння, назива́ння. **Обозва́ние** (*сов.*) – узва́ння, прозва́ння, назва́ння.
Обзыва́тель, обзыва́ла (*общ.*) (*кто кого обзывает*) – узива́ч. **-тельница** – узива́чка.
Обзыва́ть, обозва́ть *кого как, чем* – узива́ти, узва́ти; прозива́ти, прозва́ти, назива́ти, назва́ти кого́ чим, як. *Срв.* **Прозыва́ть, Называ́ть, Обруга́ть.**
Обзыва́ться – 1) про[на]зива́тися, про[на]зва́тися; 2) (*откликаться на зов*) озива́тися, озва́тися; 3) обмиля́тися, обмили́тися, (п)омиля́тися, (п)омили́тися в найме́нні, у пр́ізвищі.
Обзы́вчивый (*эхо и т. п.*) – відголо́сний, відзо́вний.
Обива́ние – оббива́ння, укрива́ння, обкле́ювання, шалюва́ння, обшальо́вування, драчкува́ння, решетува́ння, цвяхува́ння.
Обива́ть, оби́ть – 1) оббива́ти, обби́ти, (*о мног.*) пооббива́ти що. [Ві́тер пооббива́в усі́ я́блука]. **-ва́ть, оби́ть** (*тряской*) – обтру́шувати, обтруси́ти, (*о ветре*) обшу́гувати, обшуга́ти. [Обтруси́ли я́блуню. Ві́тер обшуга́в ли́стя]; 2) **-ва́ть** *чем* – оббива́ти, обби́ти, (*материей*) укрива́ти, укри́ти, (*обоями снаружи*) обкле́ювати, обкле́їти що (шпале́рами); (*внутри*) виkле́ювати, ви́клеїти шпале́рами. [Ви́клеїв кімна́ту шпале́рами]; (*тёсом*) шалюва́ти, обшальо́вувати, обшалюва́ти; (*дранкой под штукатурку, решетить*) драчкува́ти, подрачкува́ти, решетува́ти, решети́ти, ви́решетувати; (*гвоздями для украшения*) цвяхува́ти, об[по]цвяхува́ти, ви́цвяхувати; 3) (*избить носкою, затаскать*), *см.* **Зата́скивать. Обива́ть** *пороги* (*часто ходить*) учаща́ти до ко́го, (*докучать*) обту́пувати (*сов.* обту́пати, сту́пати, (*о мног.*) пообту́пувати) поро́ги кому́, обтира́ти, обте́рти (*о мн.*) пообтира́ти одві́рки кому́, оббива́ти, (*о мн.*) пооббива́ти поро́ги кому́. [Скрізь ходи́в, пообту́пував усі́м поро́ги і нічо́го не ви́ходив]. **Оби́ть** *у кого крылья* – прибо́ркати, підтя́ти

кого́. **Оби́тый** – обби́тий, укри́тий, обкле́єний, обшальо́ваний, подрачко́ваний, ви́решетуваний, цвяхо́ваний, об[по]цвяхо́ваний.
Обива́ться, оби́ться – 1) оббива́тися, обби́тися, обтру́шуватися, обтруси́тися, обшу́гуватися, обшуга́тися; укрива́тися, укри́тися. *Комната* **обива́ется** *обоями* – кімна́ту виклею́ють шпале́рами *и т. п.*; 2) *см.* **Изна́шиваться, Истаска́ться.**
Оби́вка – 1) оббиття́, укриття́, обкле́їння, обшалюва́ння *и т. д.*; 2) (*сам материал*) обби́вка, покриття́. *Шёлковая* **-вка** – шовко́ве покриття́.
Обивно́й – оббивни́й.
Оби́вщик, обива́льщик – обби́вач, оббива́льник. **-щица** – обби́вачка, оббива́льниця. **Обива́ла** (*общ. р.*) – оббива́ло (*бранно*).
Оби́да – обра́за, у[в]ра́за *и* ура́з (*м. р.*), кри́вда, (*ум.* кри́вдонька, -дочка, кри́вдиця, ура́зка), покри́вда, на́па́сть (-сти), оби́жа (-жі), оскорбно́та. [Со́кіл не дасть гніздá в оби́жу (Рудан.). На нас оскорбно́та – ми роби́ли, а нам не запла́чено (Вол. г.)]. *Жестокая, кровная* **-да** – тяжка́ обра́за, кри́вда. *Кровавая* **-да** – крива́ва обра́за, ура́за́. *В* **-ду** *давать* – в обра́зу (кри́вду) пуска́ти. *Не дать себя в* **-ду** – не да́ти се́бе скри́вдити. *Нанести, причинить* **-ду** *кому* – скри́вдити, покри́вдити кого́, кри́вду заподі́яти (вчини́ти) кому́. *Творить* **-ды** – напа́стувати на ко́го. *Считать за* **-ду** – вважа́ти за обра́зу, кри́вду. *Выносить* **-ды** – кри́вду терпі́ти. *Не в* **-ду** *вам будь сказано* – не обража́ючи вас скажу́.
Оби́деть, *см.* **Обижа́ть.**
Оби́дливый. *см.* **Оби́дчивый.**
Оби́дно – обра́зливо, ура́зливо, кри́вдно, закри́вдно, при́кро, ошку́льно.
Оби́дность – обра́зли́вість, кри́вдність, при́крість, ошку́льність (-ости).
Оби́дный – обра́зли́вий, ура́зли́вий, кри́вдний, при́крий, ошку́льний.
Оби́дчивость – обра́зли́вість, ура́зли́вість (-вости).
Оби́дчивый – обра́зли́вий, ура́зли́вий.
Оби́дчик – кри́вдник, покри́вдник, напа́сник, напра́сник. **-чица** – кри́вдниця, покри́вдниця, напа́сниця напра́сниця.
Обижа́ть, оби́деть – ображáти, обра́жувати, обра́зити, ура́зити кого́, кри́вдити, с[у]кри́вдити, покри́вдити кого́, окривджа́ти, окри́вдити кого́, чини́ти кри́вду кому́, зобіж(д)а́ти, зобі́дити кого́. **Оби́женно** – обра́жено, ура́жено, с[по]кри́вджено. **Оби́женный** – обра́жений, скри́вджений, покри́вджений, ура́жений.
Обижа́ться, оби́деться – обража́тися, обра́зитися, уража́тися, ура́зитися, кри́вдитися кривдува́тися, с[по]кри́вдитися на ко́го, з чо́го, за що. [Чи кри́вдитися з його́ слів, чи смiя́тися? (Крим.)].
Оби́лие – 1) доста́ток (-тку), доста́ча, розко́ші (-шів), рясо́та́, рясно́та́ (*плодов, цветов, листьев*), щерть (-рти), на́дмір (Фр.); 2) (*хлеб, огородина*) пашня́, горо́дина.
Оби́ловать – бу́ти бага́тим на що. *См.* **Изоби́ловать, Избы́точествовать.**
Оби́льничать – 1) (*жить в обилии*) розкошува́ти, жи́ти в доста́тках (в розко́ші, в розко́шах); 2) (*мотать*), *см.* **Мота́ть.**
Оби́льно – ря́сно [Ря́сно у вас, бабу́сю, више́нь (Кониськ.)], гу́сто [Гу́сто сльо́зи ллю́ться (Млак.)], ще́дро [Ціка́ве вида́ння, ще́дро ілюстро́ване], зава́льно. **-но** *грибами* – гри́бно. **-но** *рыбою* – ри́бно. *Ум.* рясне́нько, рясне́сенько, густе́нько, густе́сенько.
Оби́льность – ря́сність, доста́тність (-ности).
Оби́льный – рясни́й, бу́йний, доста́тній, розкі́шний, су́тий [Споряди́ли обі́д су́тий (Рудан.)], густи́й, ва́льний. [Ва́льний сніг на доро́зі]. *См.* **Изоби́льный. -ный** *грибами* – грибни́й; (*зверями*) звірни́й; (*источниками*) джереля́стий; (*лесами*) лісни́й; (*мёдом*) медни́й; (*молоком*) моло́чний, молочли́вий; (*морозами*) моро́зяний, морозо́вий; (*семенами*) сім'яни́стий; (*травой*) травни́й, травни́стий; (*цветом*) рясноквітний.
Оби́льствовать, *см.* **Оби́льничать 1.**
Обинова́ться, обину́ться – 1) вага́тися, вагува́тися, варува́тися (*стесняться*). [Кому́сь тре́ба лі́зти, всі вага́ються (Рудч.)]. *См.* **Сомнева́ться, Недоверя́ть**; 2) (*скрывать, умалчивать из опасения*) кри́ти, -ся, укри́ти, -ся, таї́ти, -ся, потаї́ти, -ся; 3) (*говорить намёками загадочно*) натяка́ти, натякну́ти кому́, говори́ти, каза́ти (сказа́ти) на(з)дога́д, нау́верти. *Говорить не* **обину́ясь** – каза́ти (говори́ти) пря́мо, про́сто, навпросте́ць.
Обиня́к (*намёк, иносказание*) – натя́к (-ку). **-няки́** – маніввці (-ців). **Обиняко́м, -ка́ми** (*говорить*) – на(з)дога́д, нау́верти, манівце́м, -я́ми (каза́ти, говори́ти). *Без* **обиняко́в** – пря́мо, про́сто, навпросте́ць, без со́рома ка́зка.
Обиня́чить, *см.* **Обинова́ться 3.**
Обира́ла[о] (*общ. р.*) – зди́рця (-ці), драпі́жник, дряпі́ка, (*плут*) шахра́й (-ая́), (*взяточник*) хаба́рник (-ка).

Обира́льщик, -тель – обби́рач, оббира́льник; *см.* **Граби́тель, -щица, -телька** – оббира́чка, оббира́льниця.
Обира́ние – збира́ння, зрива́ння, обрива́ння, відбира́ння, обира́ння, обдера́ння, ску́ба́ння. *Оттенки, см.* **Обира́ть.**
Обира́тельство – зди́рство, зди́рщина, обдера́ння. *См.* **Граби́тельство.**
Обира́ть, обобра́ть – 1) (*собирать*) збира́ти, зібра́ти що; (*о плодах*) зрива́ти, зірва́ти, обрива́ти, обірва́ти. [Зрива́ти я́блука. Обірва́ли ви́шню]; 2) **-а́ть** *что у кого* – відбира́ти, відібра́ти; 3) **-а́ть** *кого* – оббира́ти, обібра́ти, обдира́ти, обде́рти, обідра́ти кого́, облу́плювати, облупи́ти, обго́лювати, обголи́ти кого́, оббілува́ти. *См.* **Гра́бить**; 4) (*ощипывать*) ску́бти, ску́бати, обску́бти. **Обо́бранный** – зі́браний, зі́рватий, зі́рваний, обі́рваний, віді́браний, обі́браний, обде́ртий, облу́плений, обску́блений.
Обира́ться (*обирать что-л. с себя*) – обира́тися, обчища́тися, обчи́ститися. **Обери́сь***, ты весь в репьях, в пуху* – обери́ся з реп'яхів, з пу́ху. *Дела, хлопот, неприятностей, родни и т. д. не* **оберёшься** – ді́ла, кло́поту, неприє́мностей, рідні не обки́даєшся (П. Мирн.). *Беды не* **-рёшься** – біди́ не обжене́шся (не скара́скаєшся).
Оби́рка – 1) *см.* **Обира́ние**; 2) (*обшивка со складками*), *см.* **Обо́рка.**
Оби́рки – ви́бірки (-рок), (*остатки*) ли́шки, за́лишки (-шок), брак.
Обиро́ха, *см.* **Обира́ла.**
Обита́емость – 1) засе́леність, залю́дненість, заме́шканість, мешка́льність (-ности); 2) (*пригодность, удобство к житью*) прида́тність до засе́лення, до залю́днення, до ме́шка́ння.
Обита́емый – засе́лений, залю́днений, заме́шканий, житлови́й, мешка́льний. **Необита́емый** *остров* – незасе́лений, безлю́дний о́стрів (-рова).
Обита́лище – 1) жи́тло, госпо́да, домі́вка, осе́ля; 2) *см.* **Оби́тель.**
Обита́ние – 1) о[за]се́лювання, залю́днювання, життя́, ме́шка́ння, пробува́ння. *Земное* **обита́ние** – пробува́ння на землі́; 2) *см.* **Оби́тель.**
Обита́тель – ме́шка́нець (-нця), жите́ць (-тця́). *См.* **Жи́тель. -ница** – ме́шканка.
Обита́ть *что* – о[за]се́лювати, залю́днювати. *Россию* **обита́ют** *разноплеменные народы* = Росі́ю о[за]се́люють (залю́днюють) різноплеме́нні наро́ди. **-а́ть** *где* – жи́ти (живу́, -ве́ш), ме́шкати, сиді́ти. [Сижу́ на ху́торі]; (*пребывать*) пробува́ти де.
Оби́тель – 1) жи́тло́, госпо́да, осе́ля, домі́вка, ме́шка́ння, поме́шка́ння. *См.* **Жили́ще**; 2) манасти́р (-ря́); 3) *см.* **Гости́ница.**
Оби́тельский – манасти́рський.
Оби́ть, *см.* **Обива́ть.**
Обихо́д – 1) (*употребление*) обіхі́дка, обіхі́д (-хо́ду), обіхі́дність (-ности), ужи́ток (-тку), (*текущая потребность*) потре́ба, обіхі́дка. *Для своего* **обихо́да** – для вла́сного вжи́тку (-ної потре́би, обіхі́дки). *Для домашнего* **-да** – для ха́тнього вжи́тку (-ньої потре́би, обіхі́дки). *Вошедший в* **-хо́д** – звича́йний; 2) (*хозяйство*) господа́рство, хазя́йство.
Обихо́дный – 1) щоде́нний, повсякде́нний, звича́йний; 2) потрі́бний, необхі́дний; 3) *см.* **Хозя́йственный, Опря́тный.**
Обка́живать, обкади́ть – обка́джувати, обкади́ти.
Обка́лывание – 1) обко́лювання, обру́бування; 2) обшпи́лювання.
Обка́лывать, обколо́ть – 1) обко́лювати, обколо́ти, обру́бувати, обруба́ти, (*о мног.*) пообко́лювати, пообру́бувати; 2) обшпи́лювати, обшпили́ти, (*о мног.*) пообшпи́лювати. **Обко́лотый** – обко́лений, обшпи́лений.
Обка́лываться, обколо́ться – 1) обко́люватися, обколо́тися, обру́буватися, обруба́тися; 2) обшпи́люватися, обшпили́тися.
Обка́пывать, -ся, обка́пать, -ся – обка́пувати, -ся, обка́пати, -ся, обкра́пувати, -ся, обкра́пати, -ся. [Обка́пав мене́ во́ском].
Обка́пывать, -ся, обкопа́ть, -ся – обко́пувати, -ся, обкопа́ти, -ся, (*о мног.*) – пообко́пувати, -ся. [З неді́лі бу́демо лева́ду обко́пувати].
Обка́рмливать, обкорми́ть – обгодо́вувати, обгодува́ти кого́ чим. **Обко́рмленный** – обгодо́ваний.
Обка́рмливаться, обкорми́ться – обгодо́вуватися, обгодува́тися.
Обка[о]рна́ть – обчикри́жувати, обчикри́жити, (*во множестве*) пообчикри́жувати. [Рука́ва тро́хи обчикри́жу (Глі́б.)]; (*о крыльях*) прибо́ркувати, прибо́ркати. [Прибо́ркаю усі́м орля́там кри́ла (Куліш)]; (*уши, хвост*) обру́бувати, обруба́ти.
Обка́т, обка́тка – 1) *см.* **Обка́тывание**; 2) (*д. оконч.*) обка́чення, ука́чення, об'ї́зджения, обко́чення.
Обка́тывание (*действ. от гл.* **Обка́тывать**) – обка́чування, у[ви]ка́чування, обко́чування,

об'ї́зджування.

Обка́тывать, обката́ть – 1) (*катать до округления*) обка́[о́]чувати, обкача́ти, обкру́глювати, обкру́гли́ти; (*сглаживать катанием*) ука́чувати, укача́ти (*каток*), вика́чувати, ви́качати; 2) (*обвалять*) обка́чувати, обкача́ти. [Обкача́ти ті́сто в муці́, в цу́крі]; 3) (*обновлять*) об'[в']їзджа́ти, об'їзди́ти, об'[в']ї́здити (во́за, ши́ну, ко́лесо); 4) **-тывать, -тить** *что вокруг чего* – обко́чувати, обкоти́ти. [Обкоти́в ко́лесо (обру́ч) навкру́г ха́ти]; 5) **-тывать, -та́ть** *и* **-ти́ть** (*об'ехать*) – об'їзджа́ти, (*сов.*) об'ї́хати, об'ї́здити. *Он обката[и]л весь свет* – він уве́сь світ об'ї́здив; 6) **-та́ть** *кого в дележе* (*обделить*) – обду́ти. **Обка́танный** – обка́чений, ука́чений, об'[в']ї́зджений. **Обка́ченный** (*от* **Обката́ть**) – обко́чений.

Обка́тываться, обката́ться – обка́чуватися, обкача́тися, у[ви]ка́чуватися, укача́тися, ви́качатися, об'ї́зджуватися, об'ї́здитися. [Віз об'ї́здивсь]; (*обваляться*) обка́чуватися, обкача́тися. [Обкача́вся в піску́. Свиня́ обкача́лася в грязю́ці]; (*двигаться вокруг*) обко́чуватися, обкоти́тися. [Земля́ обко́чується (*обкатывается*) круг со́нця. М'я́чик обкоти́вся круг сто́лу (навкру́г стола́)].

I. Обкати́ть, *см.* **Обка́тывать 4** *и* **5.**

II. О[б]кати́ть, *см.* **Ока́чивать.**

О(б)ка́чивать, -ся, о(б)кати́ть, -ся, *см.* **Ока́чивать, -ся, окати́ть, -ся.**

Обка́чивать, обкача́ть *и* **обкачну́ть** – 1) (*на качелях*) обго́йдувати, обгойда́ти, обгойдну́ти, (*о мног.*) пообго́йдувати кого́; 2) (*качать воду насосом взапуски*) перепомпо́вувати, перепомпува́ти. [Хто кого́ перепомпу́є?]; 3) (*ветром деревья*) обтру́шувати, обтруси́ти, (*о мног.*) пообтру́шувати.

Обка́шивание – обко́шування, вико́шування.

Обка́шивать – 1) (*луга*) вико́шувати, ви́косити; 2) (*косить вокруг*) обко́шувати, обкоси́ти. [Траву́ коси́, а пеньки́ обко́шуй]; 3) (*косить взапуски*) обко́шувати, обкоси́ти, перeко́шувати, перекоси́ти кого́. [Ну́мо коси́ти, хто кого́ обко́сить?]. **Обко́шенный** – ви́кошений, обко́шений.

Обка́шиваться, обкоси́ться (*оканчивать косьбу*) – обко́шуватися, обкоси́тися, (*о мног.*) пообко́шуватися. [Я вже обкоси́вcь. У нас усі́ пообко́шувалися].

О(б)ки́дывать, -ся, о(б)кида́ть, -ся, *сов.* **о(б)ки́нуть, -ся, о(б)ки́дать, -ся** – обкида́ти, -ся, обки́дати, -ся. [Обки́дали мене́ боло́том]. *См.* **Оки́дывать, -ся.**

Обкла́дывание – обкладá́ння, обмо́щування, викладá́ння, вимо́щування, обшивá́ння, облямо́вування.

Обкла́дывать, обкла́сть *и* **обложи́ть** – 1) (*класть вокруг*) обклада́ти, об(і)кла́сти, обложи́ти, обмо́щувати, обмости́ти. [Посади́в у во́зик, обмости́в (обкла́в) подушка́ми]. **-вать** (*камнем, дёрном*) виклада́ти, ви́ложити що (камі́нням, де́рном), (*камнем*) вимо́щувати, ви́мостити; (*дёрном*) дернува́ти, обдернува́ти; 2) (*обшивать*) обшива́ти, обши́ти, облямо́вувати, облямува́ти; 3) (*налагать подати*), *см.* **Облага́ть. -жи́ть** (*крепость*), *см.* **Облега́ть. Обкла́денный, обло́женный** – обкла́дений, обло́жений, обмо́щений, ви́ложений, ви́мощений, обши́тий, облямо́ваний.

Обкла́дываться, обложи́ться *и* **обкла́сться** – 1) обклада́тися, об(і)кла́стися, обложи́тися, (*о мног.* пообклада́тися), обгорта́тися, обгорну́тися, (*о мног.*) пообгорта́тися. [Обложи́лася круго́м се́бе клу́нками (Кониськ.). Пообго́ртавсь тепе́р уся́кими словаря́ми (Крим.)]; 2) (*покрываться чем-л. вокруг*), *см.* **Покрыва́ться.** *Небо* **-вается** *тучами* – хма́ри облягá́ють не́бо; 3) *см.* **Обложи́ться** (*под* **Облага́ться 3**).

Обклева́ть, *см.* **Обклёвывать.**

Обклёвывать, обклева́ть – обдзьо́[ю́]бувати, обдзьо́[ю́]ба́ти, (*о мног.*) пообдзьо́бувати, обкльо́вувати, обклюва́ти, пообкльо́вувати. **Обклёванный** – обдзьо́баний, обкльо́ваний.

О(б)кле́ивать, о(б)кле́ить – обкле́ювати, обкле́їти, (*о мног.*) пообкле́ювати що чим, облі́плювати, обліпи́ти, (*о мног.*) пооблі́плювати що чим; (*внутри*) викле́ювати, ви́клеїти що. [Ви́клеїв кімна́ту шпале́рами]. **Обкле́енный** – обкле́єний, облі́плений, ви́клеєний. *Срв.* **Окле́ивать.**

О(б)кле́иваться, о(б)кле́иться – обкле́юватися, обкле́їтися, облі́плюватися, обліпи́тися. [Уве́сь обліпи́вся пля́страми, лежи́ть та о́хає].

О(б)кле́йка – 1) обкле́ювання, облі́плювання; 2) (*чем обклеивают*) обкле́йка.

Обко́вывать, обкова́ть, *см.* **Око́вывать, окова́ть.**

Обковыля́ть – обшкандиба́ти, обшкутильга́ти. [Обшкандиба́в усе́ село́].

Обковы́ривать, обковыря́ть – обколу́пувати, обколупа́ти; (*обмазку*) облу́пувати, облупи́ти, (*о мног.*) пообколу́пувати, пооблу́пувати, пооблупа́ти.

Обко́л, *см.* **Обка́лывание.**

Обкола́чивать, обколоти́ть – оббива́ти, оббі́ти, збива́ти, збі́ти. **Обколоти́ть** *колышками* – обкілкува́ти, обпалькува́ти (Фр.), (*несов.*) обкілко́вувати.
Обкола́чиваться, обколоти́ться – 1) оббива́тися, оббі́тися; 2) (*отряхивать с себя снег, пыль*) обтру́шуватися, обтруси́тися.
Обколо́ть, *см.* **Обка́лывать.**
О(б)конопа́чивать, о(б)конопа́тить – обпакльо́вувати, обпаклюва́ти що.
Обкопа́ть, *см.* **Обка́пывать.**
Обкорми́ть, -ся, *см.* **Обка́рмливать, -ся.**
Обкоси́ться, *см.* **Обка́шиваться.**
Обкра́дывание – обкрада́ння, краді́жка.
Обкра́дывать, обкра́сть *и* **обокра́сть** – обкрада́ти, об(і)кра́сти, (*о мног.*) пообкрада́ти, (*понемногу*) підкрада́ти. *Срв.* **Обворо́вывать. Обкра́сться** *вокруг кого, чего* – обійти́ кого́, що крадькома́ (крадучи́сь). **Обкра́денный** *и* **обокра́денный** – окра́дений, об(і)кра́дений. [Її́ (Украї́ну) окра́деную збу́дять (Шевч.)].
Обкургу́зить (*одежду*) – обчикри́жити, врі́зати, обрі́зати. *См.* **Окороти́ть.**
Обку́рювать, обкури́ть – обку́рювати, обкури́ти що, кого́ чим [Хіба́ обкури́ли або́ обпоїли чим вра́жі до́чки], проку́рювати, прокури́ти що. [Тре́ба на зи́му льох (*погреб*) прокури́ти]. **-ри́ть** *ладаном обдымить* – зладани́ти. [Свій те́рем зладаню́ (Пачовський)].
Обку́риваться, обкури́ться (*окуривать себя, выкурить лишнее*) – обку́рюватися, обкури́тися. [Обсі́явся ма́ком свяче́ним, обкури́вся ла́даном (Рудч.). Обкури́вся аж голова́ боли́ть]. *Он порохом* **-ри́лся** (*бывал в сражениях*) – він ню́хав, поню́хав по́роху.
Обку́сывание – обку́шування.
Обку́сывать, обкуса́ть – обку́шувати, обкуса́ти, (*о мног.*) пообку́шувати. *Срв.* **О(б)грыза́ть, Об'еда́ть. Обку́санный** – обку́саний.
Обку́тывать, обку́тать – обку́тувати, обку́тати, обпина́ти, обіпну́ти кого́, що чим.
Обку́шать *кого,* **-ся,** *см.* **Об'еда́ть, -ся.**
Обла́ва – 1) обла́ва, о́блав (-ву), опла́ва, ла́ва [Зимо́ю у нас на вовкі́в що-дня́ ла́ва (Крим.)], гін (*р.* го́ну); 2) (*толпа*) обла́ва, (*множество*) си́ла, бе́зліч (-чи). [Жінки́ обла́вою його́ обступи́ли (Г. Барв.)]. **Обла́ва** *грибов, хоть косой пусти* – си́ла грибі́в, хоч коси́.
Обла́вный – обла́вний, обла́во́вий.
Обла́вщик – заго́нич (*загонщик*), гучо́к (-чка́) (*гикала, -льщик*); *крайний* **-щик** – закри́льщик (Черк. п.).
Облага́ние – обклада́ння, облята́ння, ото́чування, обступа́ння, (*взыскивание*) наклада́ння на ко́го. **-а́ние** *податью* (*налогом*) оподатко́вування кого́. **-а́ние** *пошлиной чего* – наклада́ння ми́та на що. *Срв.* **Обложе́ние.**
Облага́ть, обложи́ть – 1) *кого чем* – обклада́ти, об(і)кла́сти, обложи́ти. *См.* **Обкла́дывать. Обложи́ть** *книгами* – обкла́сти кого́ кни́гами. **-жи́ть** *пластырями* – обкле́їти пля́страми кого́; 2) (*окружать*) облята́ти, облягти́, ото́чувати, оточа́ти, оточи́ти, обступа́ти, обступи́ти. [Розбі́йники облягли́ навко́ло та́бір (Коцюб.). А козаки́, як та хма́ра, ляхі́в обступи́ли (Шевч.)]. *Срв.* **Окружа́ть**; 3) (*налагать*) наклада́ти, накла́сти, наложи́ти, (*о налоге*) накида́ти, наки́нути на ко́го. **-га́ть, -жи́ть** *податью* (*налогом*) оподатко́вувати, оподаткува́ти кого́; (*пошлиной*) обми́тити; 4) *охотн.* – обступа́ти, обступи́ти, ото́чувати, оточи́ти, облята́ти, облягти́, обложи́ти. [Кабані́в я охо́тниками (мисли́вцями) обступлю́ (обложу́) і поб'ю́ (Чуб.)]. **-жи́ть** *медведя в лесу* – обступи́ти (*несов.* обступа́ти), оточи́ти (ото́чувати) ведме́дя в лі́сі. **Облага́емый** – ото́чуваний, оподатко́вуваний, кого́ (що) ото́чують, облята́ють, обступа́ють, оподатко́вують. **Обло́женный** – обло́жений, обкла́дений, обля́жений, обсту́плений, оподатко́ваний.
Облага́ться, обложи́ться (*взв.*) – 1) обклада́тися, об(і)кла́стися, обложи́тися, ото́чуватися, оточа́тися, *сов.* оточи́тися; 2) (*покрываться*), *см.* **Покрыва́ться.** *Небо* **обложи́лось** (*стало пасмурным*) – не́бо похма́ріло, -рилось, похмарні́ло, завезло́ся хма́рами; 3) (*ошибиться, не туда положить вещь*) обмили́тися, не туди́ покла́сти, покла́сти по-за що (по-за кеше́ню *и т. д.*).
Облагоде́тельствование – обдарува́ння кого́ ла́скою, добро́м (*милостями*), благоді́йством, оласка́влення.
Облагоде́тельствовать – бага́то добра́ кому́ зроби́ти, облагоді́яти кого́, обдарува́ти кого́ ла́скою, добро́м (*милостями*), благоді́йством, оласка́вити. **Облагоде́тельствованный** – обблагоді́яний, кому́ (що йому́) бага́то добра́ зро́блено, обдаро́ваний ла́скою, добро́м (*милостями*) від ко́го, оласка́влений.
Облагоро́жение – ушляхе́тнення; (*о поводе*) полі́пшення.
Облагоро́живание – ушляхе́тнювання; полі́пшування.

Облагоро́живать, облагоро́дить – ушляхе́тнювати, ушляхе[о]тня́ти, ушляхе́тнити кого́ чим. [Ушляхотня́ли її польщи́ною (Кул.)]; (*о породе*) полі́пшувати, полі́пшити. [Полі́пшити де́рево, росли́ну]. **Облагоро́женный** – ушляхе́тнений; полі́пшений. **Облагора́живаемый** – ушляхе́тнюваний; полі́пшуваний.

Облагоро́живаться, облагоро́диться – шляхетні́ти, ушляхе́тнюватися, ушляхе́тнитися; (*о породе*) полі́пшуватися, полі́пшитися.

Облада́ние – посіда́ння чого́, обла́дування, обла́да, володі́ння, влада́ння чим. **Самооблада́ние** – самообла́да. *Достичь* **облада́ния** *чем* – осягну́ти що.

Облада́тель – посіда́ч (-ча́), воло́да́р, влада́р (-ря́). [Посіда́ч єди́ного на ці́ле село́ коня́ (Коцюб.)]. *Срв.* **Власти́тель, Владе́тель.**

Облада́тельница – посіда́чка, воло́да́рка, влада́рка, облада́рка.

Облада́тельство – 1) *см.* **Облада́ние**; 2) *см.* **Госуда́рство.**

Облада́ть – посіда́ти що, володі́ти, обла́дувати, влада́ти, володі́ти ким, чим, ма́ти си́лу над чим.

О́блажь, *см.* **Блажь.**

Обла́живать, обла́дить – обла́джувати, обла́годити, обла́дити, уладно́вувати, уладна́ти, уладнува́ти, улашто́вувати, улаштува́ти що. [Вже й са́ни обла́годив, а снігу й до́сі нема́ (Грінч.). Нія́к не владна́ють (Лохв.)]. **Обла́женный** – облаго́джений, уладно́ваний, улашто́ваний.

Обла́живаться, обла́диться – обла́джуватися, обла́годитись [Нема́ за що обла́годитися], уладнува́тися, уладна́тися, улашто́вуватися, улаштува́тися. [Спра́ва на́ша уладна́лася (улаштува́лася)]; **-иться** – попра́витися. *Брат не* **обла́дился** *ещё после хвори* – брат не попра́вився (не окли́гав) ще пісня́ хоро́би.

Обла́живать, обла́зить – обла́зювати, обла́зити, вила́зювати, ви́лазити. [Скрізь ви́лазили]. *Срв.* **Изла́зить.**

Обла́ивать, -ла́ять *кого* – 1) (*о собаке*), *см.* **Ла́ять**; 2) (*бранить кого*) обла́ювати, обла́яти, ви́лаяти кого́, як, чим. *См.* **Обруга́ть, Брани́ть. Обла́явшись** *со всеми, он ушёл с собрания* – пола́явшись з усіма́, він пода́вся із збо́рів.

О́блако – хма́ра, хмари́на (*ум.* хма́рка, -рочка, -ронька), о́болоко, о́болок (*мн.* о́болока *и* -ки, *а также* – оболо́ки, обло́ки (*иногда в знач. небесная лазурь*), (*ум.* оболо́чки). [Хма́рки, як ягня́тка біжа́ть (Грінч.). Горі́ло, сніпки́ аж під о́болоки таска́ло (Липов.). Сиди́ть Христо́с на святи́х обло́ках (Грінч.)]. *Перистые* **-ка** – пір'я́сті хма́ри, (*волнистые*) баранці́. *Кучевые* **-ка** – купча́сті хма́ри. *Небольш. бел.* **-чка** – мо́лоди(і), по́молодки (*гал.*). *Покрыть* **-ками** – за[по]хма́рити, заоболо́чити. *Покрыться* **-ками** – за[по,на]хма́рити, -ся, заоболо́читися. *Покрыться тонк. бел.* **-ками** – помолоди́тися (*гал.*), заоболо́чити. **О́блако** *омрачило что* – хма́ра зави́сла на чо́му. **О́блако** *дыму, пыли* – ку́рище. *Витать в* **-ках** – захо́дити в хма́ру.

Обла́мывание – обла́мування, обло́млювання, чухра́ння, пасинкува́ння, за[об]ва́лювання.

Обла́мыватель, обло́мщик – обла́мувач. **-телька, -щица** – обла́мувачка.

Обла́мывать, облома́ть, обломи́ть – 1) обла́мувати, облама́ти, обло́млювати, обломи́ти, (*о многих* пообла́мувати, пообло́млювати); (*ветви*) чухра́ти, обчухра́ти, обчи́мхати; (*побеги на стеблях табаку, кукурузы и т. п.*) пасинкува́ти, обпасинкува́ти; 2) (*приучать к чему-л.*), *см.* **Приуча́ть**; 3) (*уломать, уговаривать*), *см.* **Угова́ривать**; 4) (*обрушивать*) за[об]ва́лювати, за[об]вали́ти. [Сніг завали́в дах]. **Обло́манный** – обла́[о́]маний, обло́млений, обчу́храний, обпасинко́ваний, за[об]ва́лений.

Обла́мываться, облома́ться, обломи́ться – обла́муватися, облама́тися, обло́млюватися, обломи́тися, (*о льде*) ломи́тися, заломи́тися, проломи́тися, (*о доске и т. п.*) зла́муватися, лама́тися, злама́тися, зломи́тися.

Обла́мыш, *см.* **Обло́мок.**

Обла́па, обла́пник, *бот.* Asarum europeum – ко́питень (-тня), копи́тник, копитня́к, копите́ць (-тця́), копитці́ (*мн.* -ці́в).

Обла́пить – 1) (*охватить лапами, руками кого*) обхопи́ти (*несов.* обхо́плювати) кого́ ла́п[б]ами, рука́ми, (*по-медвежьи*) об(ій)ня́ти (*несов.* обійма́ти) кого́ по-ведме́жому, як ведмі́дь, (*насм.*) обла́пувати, обла́пати. [Обхопи́ла його́ рука́ми. Ведмі́дь обхопи́в ла́пами мисли́вця – *медведь* **обла́пил** *охотника*]; 2) (*ощупать кругом*) обла́пати (*несов.* обла́пувати), обма́цати (обма́цувати) що, кого́. [Став він обла́пувати (обма́цувати) круг се́бе]. *См. ещё* **Ощу́пывать.**

Обла́питься – 1) обма́цатися (*несов.* обма́цуватися). [Обма́цавсь – ши́ло ко́ло ме́не]; 2) обня́тися. *Новые друзья* **обла́пились** – нові́ при́ятелі обняли́сь по-ведме́жому.

Облапо́шивание – ошука́ння, ошуканство, обду́рювання, обма́нювання, обли́гування.

Облапóшивать, облапóшить – ошу́кувати, ошука́ти, обли́гувати, облига́ти, обду́рювати, обдури́ти, обма́нювати, обмани́ти, пошива́ти, поши́ти у ду́рні когó. **Облапóшенный** – ошу́каний, обду́рений, обма́нений, обли́ганий.
Обла́скивать, обласка́ть – милува́ти, обмилува́ти, приголу́блювати, приголу́бити когó. [Обцілува́в, обмилува́в мене́ (Васильч.)]; (*обходиться ласково*) пово́дитися з ким ласка́во. **Обла́сканный** – обмилува́ний, приголу́блений.
Областенача́льник – нача́льник кра́ю, краї́ни, краєви́й нача́льник.
Областнóй – краєви́й, краї́нний. **-ное** *самоуправление* – краєве́ самоврядува́ння.
Óбласть – 1) край, краї́на; 2) (*переносно*) ца́рина, óбсяг (-гу), круг, ді́лянка, сфе́ра, (*гал.*) тере́н. [В óбсягові на́шого мисте́цтва ба́чимо… В ца́рині наукóвій – *в научн.* **óбласти**]. *Неизведанные* **óбласти** – простóри. **Óбласть** *действия* – óбсяг ді́яння. **Óбласть** *источников* – джерелóви́ще. **Óбласть** *стока* (*геол.*) – стóчище, стокови́ще. *В* **óбласти** *чего-л.* – кóло чóго. [Дóсліди кóло старóго письме́нства (Єфр.)]. *Исследование в* **-сти** *чего-либо* – дóслід над чим.
Обла́тка – опла́тка.
Обла́точный – опла́тковий. [Опла́ткове ті́сто].
Облача́льный, *церк.* – одяга́льний.
Облача́[и́]тель, -ница – одяга́ч, одяга́чка.
Облача́ть, облачи́ть – о[в]дяга́ти, о[в]дяг(ну́)ти́, при[у]бира́ти, при[у]бра́ти когó, що в що. [Любóв свою́ до лю́ду прибира́є в пи́шні ша́ти (Ворон.)]. **Облачённый** – о[в]дя́гнений, у́браний.
Облача́ться, облачи́ться – о[в]дяга́тися, о[в]дягти́ся, убира́тися, убра́тися в що. **Облачи́ться** *во что* – прибра́ти на се́бе що.
Облаче́ние – 1) (*действие*) о[в]дяга́ння, убира́ння (в ри́зи); 2) церкóвний óдяг (-гу), -ний убі́р (-бóру), -на оде́жа, а[о]пара́т церкóвний. *В* **-че́нии** *каком* – під óдягом яки́м. [Під óдягом белетристи́чним (Єфр.)].
Óблачко, *см.* **Óблако.**
Óблачно – хма́рно, хму́рно. *Сделалось* **óблачно** – по[на,за]хма́рило, по[на,за]хма́рилось, похмарі́ло, похмарні́ло.
Óблачность – хма́рність (-ности), захма́рення.
Óблачный – 1) хма́рний, хму́рний. [Хма́рне не́бо]; 2) хмарови́й, хма́ряний, хмари́ний. [Хмарови́й дощ. Хмарові́ (хма́ряні) я́вища. Блиск хмари́них крил (Тичина)].
Обла́щивать, облощи́ть *что* – обполірóвувати, обполірува́ти, обглянцóвувати, обглянцува́ти що.
Облёвывать, облева́ть – об[у]бльóвувати, об[у]блюва́ти, обри́гувати, обрига́ти що, когó. **Облёванный** – обри́ганий, об[у]бльóваний.
Облева́ться – об[у]блюва́тися, обрига́тися.
Облега́ть *и* **Облежа́ть, обле́чь** – облига́ти, облягти́, отóчувати, оточа́ти, оточи́ти, обгорта́ти, обгорну́ти. [Ой облягли́ запорі́жців москалі́, та всіма́ сторона́ми (*со всех сторон*). Не́бо хма́ри обгорну́ли]. *Войска* **облегли́** *крепость* – ві́йсько облягло́ (оточи́ло) форте́цю. **Облёглый** – облéглий, обгóрнутий, отóчений.
Облегча́ть, облегчи́ть *кого что* – 1) поле́гч[кш]увати *и* полегч[кш]а́ти, полегч[кш]и́ти, обле́гч[кш]увати, облегч[кш]а́ти, облегч[кш]и́ти, у[з]ле́гчувати, у[з]легча́ти, у[з]легчи́ти когó, що, комý що, відволóжувати, відволóжити; (*льготить*) пільгува́ти, попі́льжити; (*утешать*) розважа́ти, розва́жити; (*убавлять вес*) поле́гчувати, полегча́ти, полегчи́ти від ваги́. **Облегча́ть, -чи́ть** *сердце, совесть* – дава́ти (да́ти) поле́гкість се́рцеві, сумлі́нню, розважа́ти, розва́жити се́рце (сум). *Время* **-ча́ет** *печаль* – час поле́гчує сум. **-чи́ть** *подати* – полегчи́ти пода́тки. **-чи́ть** *вступл. в партию* – полегчи́ти вступ до па́ртії. *Болезнь моя несколько* **-чи́лась** – мені́ трóхи поле́гчало, попусти́ло; 2) (*о животных*: *холостить*) легчи́ти, злегчи́ти. *См.* **Валóшить. Облегчённый** – поле́гчений, об[з]ле́гчений, розва́жений. **Облегча́емый** – по[об]ле́гчуваний.
Облегча́ться, облегчи́ться – обле́гчуватися, облегчи́тися, улегча́тися, улегчи́тися, бу́ти об[по]ле́гчуваним.
Облегче́ние – поле́гч[кш]ення, поле́гчі́ння, уле́кшення, поле́гкість (-ости), (на кóго) поле́кша, пі́льга, у́льга. **-ние** *совести* – поле́гкість сумлі́нню. *Почувствовать* **-ние** *от болезни* – ста́ти ле́гше, поле́гшати, попусти́ти комý. [Йомý поле́гшало, попусти́ло]. **-ние** *обстоятельств* – вольгóта, пі́льга. **-ние** *мороза* – одли́га. **-ние** *налогов* – зме́ншення пода́тків. *Давать, дать* **-ние** – дава́ти, да́ти поле́гкість, пі́льгу комý. *Получать, -чить* **-ние** – дізнава́ти, дізна́ти поле́гкости, пі́льги.
Облегчи́тельный – поле́кшливий, попі́льжливий.

Облегчи́ть, *см.* **Облегча́ть.**
Облегше́ть (*о болезни*) – полéгч[кш]ати. [Йому́ полéгчало]; (*о морозе*) пересі́стися. [Моро́з пересі́вся].
Обледене́лость – обме́рзлість (-лости). *См.* **Обледене́ние 2.**
Обледене́лый – обме́рзлий, вкри́тий кри́гою, льо́дом.
Обледене́ние – 1) (*действ. от гл.* **обледени́ть**) обморо́ження, (*длит.*) обморо́жування; 2) (*сост. от гл.* **-не́ть**) обме́рзлість (-лости), обме́рзнення. *Срв.* **Оледене́ние.**
Обледене́ть (*покрыться ледяной корою*) – обме́рзнути *или* узя́тися (вкри́тися) льо́дом, кри́гою. [Ву́си й борода́ взяли́ся кри́гою (Васильч.)]. *Срв.* **Оледене́ть.**
Обледени́ться, *см.* **Обледене́ть.**
Обледе́ница, *см.* **Гололе́дица.**
Обледеня́ть, обледени́ть – обморо́жувати, обморо́зити, вкрива́ти, вкри́ти льо́дом, кри́гою. *Ребятишки* **обледеня́ют** *луб для катанья* – дітвора́ обморо́жує луб, щоб ско́взáтися.
О́бледь, обле́дье, *см.* **Гололе́дица.**
Облёживать, облежа́ть (*место*) – об[ви]ле́жувати, обле́жа́ти, ви́лежати, уле́жувати, уле́жа́ти. **Облёжанный** – обле́жаний, ви́лежаний, в[у]ле́жаний. *На* **-ом** *месте теплее* – на ви́лежанім (в[у]ле́жанім) мі́сці теплі́ше.
Облёживаться, облежа́ться (*привыкнуть лежать*) – обле́жуватися, обле́жа́тися, уле́жуватися, уле́жа́тися. [Ведмі́дь ще не об[у]ле́жався в своєму́ лі́гві].
Облеза́ть, обле́зть – 1) (*вокруг чего*) обла́зити, облі́за́ти, облі́зти; 2) (*о шерсти, мехе, коже*: *линять*) обла́зити, облі́за́ти, облі́зти. [Шерсть на соба́ці облі́зла]; 3) (*голеть, лысеть*) обла́зити, облі́за́ти, облі́зти [Голова́ пі́сля гаря́чки облі́зла], лисі́ти, ви́лисіти. [Ша́пка ви́лисіла]. **Обле́злый** – облі́злий, ви́лисілий.
Облека́ть, обле́чь – о[в]дяга́ти, о[в]дяг(ну́)ти́, убира́ти, убра́ти, прибира́ти, прибра́ти кого́ в що. [Убира́є мене́ в ша́ти тради́цій (Коцюб.)]. **Облека́ть, -ле́чь** *властью* – надава́ти (нада́ти) вла́ду, пра́во кому́. **-ка́ть, -ле́чь** *что-л. в одеяние* – прибира́ти (прибра́ти) чо́му о́дяг. **-ка́ть** *в человеческие формы* – чолові́чити. **Облечённый** – одя́гнений, одя́гнутий, у́браний, при́браний в що. **-ный** *властью* – наді́лений вла́дою від ко́го. **Облечённое** *ударение, см.* **Ударе́ние.**
Облека́ться, обле́чься – о[в]дяга́тися, о[в]дяг(ну́)тися, у[при]бира́тися, у[при]бра́тися в що. **-ка́ться** (**-чься**) *в плоть и кровь* – набира́ти (набра́ти) пло́ти і кро́ви. **Обле́чься** *в лёгкие одеяния* – одягти́ ле́гке вбра́ння́, одягти́ся в ле́гкі вбра́ння́.
Облени́ться – зледащі́ти, заледащі́ти, обледащі́ти, (*о мног.*) поледащі́ти; (*описат.*) пусти́тися в ле́дачі. [А це й ти в ле́дачі пусти́вся?]. **Облени́вшийся** – зледащі́лий.
Облепи́ха, *бот.* Hippophaë rhamnoides – плохо́вник.
Обле́пливание – облі́плювання.
Обле́пка – 1) (*действ. длит.*), *см.* **Обле́пливание**; (*окон.*) облі́плення; 2) (*чем облеплено*) облі́пка; 3) (*что налипло*) на́лип (-липу), леп (-пу).
Обле́пки – ога́рки (-ків).
Облепля́ть, обле́пливать, облепи́ть – облі́плювати, облі́пи́ти, (*о мног.*) пооблі́плювати. **Обле́пленный** – облі́плений.
Облепля́ться, обле́пливаться, облепи́ться – облі́плюватися, облі́пи́тися. **Облепи́ться** *чем* – залої́тися. [Залої́вся ка́мінь, бо зе́рно було́ сире́].
Обле́пщик, -щица – облі́плювач, -вачка.
Облесе́ние – залі́сення. [Залі́сення сте́пу].
Облеси́ть – залі́си́ти. [Я ціє́ї гори́ і не пізна́в: бач, як ви ї́ї залі́си́ли].
Облесни́ть, *см.* **Ослепи́ть** (**Ослепля́ть**).
Обле́сье (*края леса*) – узлі́сся, облі́сся.
Облета́ть, облете́ть – 1) а) *летать кругом*; б) *мимо*; в) (*перебывать во мн. местах*) облі́та́ти, (*сов.*) облеті́ти *и* облі́тати. [Я-ж-би ту́ю Украї́ну круго́м облі́та́ла. Сторожка́ пті́ця облі́та́є сі́тку. Облі́та́в уве́сь світ]; 2) (*опережевать на лету*) переганя́ти (перегна́ти), випереджа́ти (ви́передити) кого́ (летючи́, в лету́, в літа́нні). [Цей го́луб летючи́ перегна́в усі́х]; 3) о(б)пада́ти, о(б)па́сти (*о мног.* пообпада́ти), обсипа́тися, обси́патися, облі́та́ти, облеті́ти. [Ли́стя вже обпада́є. Грушки́ обси́палися]. Га́сне день, облі́та́є мов мак (Тичина)].
Облета́ться, облете́ться (*привыкнуть к летанию*) – облі́та́тися (*несов. и сов.*). [Бджо́ли ще не облі́та́лися].
Обле́ц, обе́л – 1) вал, цилі́ндер (-дра); 2) коло́да; (*дрова кругляки, не плахами*) кругля́ччя.
Облеща́ть, облести́ть – обле́щувати, облести́ти кого́.
Обли́в, -ка – 1) (*действ.*) облиття́; 2) по́ли́вка; *см.* **Подли́вка, Со́ус**; 3) (*мурава*) поли́ва.
Обли́ва (*мурава*) – поли́ва.

Облива́нец (*крещён. без погружения*) – облúва́нець (-нця). **Облива́нка** – облúва́нка.
Облива́ние – облива́ння. *Через* **-ние** *крестить* – хрестúти обливáючи.
Облива́тель, -щик – облива́льник, облива́ч (-ча́). **-тельница, -щица** – облива́льниця, облива́чка.
Облива́тельный – облива́льний. **-ное** *крещение* – облива́льне хре́ще́ння.
Облива́ть, облúть – облива́ти, облúти, (*о мног.* пообливáти), обіллятú, зливáти, злúти, зілля́ти що, його́. **Облива́ть** *водою для приведения в чувство* – відливáти (*сов.* відлúти) кого́. **Облива́ть** *кипятком* – обва́рювати (*сов.* обварúти). *См.* **Опа́ривать. -ва́ть, -úть** *кровью кого* – об'ю́шувати, об'юшúти кого́, кров (мазку́, па́соку) кому́ спустúти. **Облúтый** – облúтий, обіллятúй; злúтий, улúтий.
Облива́ться, облúться – облива́тися, облúтися *и* обілля́тися, улива́тися, улúтися, злива́тися, злúтися чим, (*о слезах*) зроша́тися, зросúтися. [Вона́ все сльоза́ми влива́лася (М. В.). Слізьмú так і зроша́ється (М. В.)]. **Облива́ться** *кровью* – крива́витися, скрива́витися, об'ю́шуватися, мазко́ю, па́сокою вмúтись. *Сердце* **-ется** *кровью* – се́рце кро́в'ю (кривле́ю) обкипа́є. *Он* **-ва́ется** *потом* – йому́ піт о́чі залива́є, його́ піт злива́є.
Облúвина – оба́пол, оба́полок, опíлок (-лка).
Облúвистый (*горбылястый*) – оба́польний, оба́полкуватий.
Обливно́й. -но́й *дождь* – ливнúй, зливнúй дощ. **-на́я** *говядина* – 1) (*жирная*) сúте м'я́со, сúта гов'я́дина; 2) м'я́со з по́лúвкою (*с соусом*).
Облигацио́нный – облігацíйний.
Облига́ция – облíга́ція (-ції).
Облúз, облúзка – облúзування, облиза́ння. *С* **о́блúзом** *отойти* – пiйма́ти, вхопúти, з'ї́сти о́близня, облиза́ти макогíн, макого́на.
Облúзывание – облúзування.
Облúзывать, облиза́ть – облúзувати, облиза́ти, (*во множ.* пооблúзувати); (*обсасывать*) обсмо́ктувати, обсмокта́ти. **Облúзанный** – облúзаний.
Облúзываться, облиза́ться – облúзуватися, облиза́тися. [Соба́ка облúзується]. **Облúзываться** *часто* – язикува́ти.
О́блик – (*лицо*) облúччя; (*отвлечённо*) о́браз; подо́ба, лик (-ку), вúгляд (-ду). [Бережу́чи свій націона́льний о́браз (Грінч.). Кулíш – це дві людúні в однíй подо́бі (Єфр.). Узяла́ на се́бе лик прудко́го хлопчúка (М. В.)].
Облимо́нить, *см.* **Обману́ть.**
Облине́ить *и* **Облинева́ть** – облінíювати, (*соверш.*) облінюва́ти. [Облінюва́ти сторíнку].
Облиня́ть – вúлиняти, полиня́ти, (*о мног.*) повилúнювати [Повилúнювали ко́ні], облíзти. **Облиня́лый** – вúлинялий, полиня́лий, облíзлий. *См.* **Линя́ть.**
Облипа́ние – облипа́ння.
Облипа́ть, облúпнуть *и* **обольну́ть** – облипа́ти, облúпнути, облúпти чим, залипа́ти, залúпнути, (*о мног.*) пооблипа́ти, позалипа́ти. [Оде́жа ко́ло вас облúпла. Коле́са пооблипа́ли глúною].
Облипно́й – липкúй. **-ная** *грязь* – липка́ грязю́ка.
Облúпчивый – чіпкúй. [Чіпкí реп'яхú].
Облиствене́ние – вкрива́ння лúстом.
Облиственé́ть – в[по]крúтися лúстом.
Облúть, *см.* **Облива́ть.**
Облихова́ть – облихосло́вити. [Вонú мене́ облихосло́вили, хто його́ зна за вíщо і про що].
Облицо́вка – 1) (*действ.*) облицюва́ння, (*длит.*) облицьо́вування 2) (*одежды, здания – обшивка*) облямíвка.
Облицо́вывать, облицева́ть – облицьо́вувати, облицюва́ти. **Облицо́ванный** – облицьо́ваний.
Облича́ть, обличúть – 1) (*выказывать, обнаруж. кого, что*) вика́зувати, вúказати, виявля́ти, вúявити кого́, що, дово́дити, дове́сти що; 2) **-ча́ть, -чúть** *кого в чём* (*уличать, изобличать*) – вика́зувати, вúказати, виявля́ти, вúявити, дока́зувати, доказа́ти кому́ що, виво́дити, вúвести кого́, спiйма́ти кого́сь на чо́му. **-ча́ть (-чúть)** *кого во лжи, в воровстве, измене и т. д.* – виявля́ти (вúявити), виво́дити (вúвести) вика́зувати (вúказати) чию́сь брехню́, чиє́сь злодíйство, чию́сь зра́ду *и т. д. Судья* **-чúл** *преступника во лжи* – суддя́ вúявив злочúнцеві його́ брехню́. **Обличё́нный** – вúказаний, вúявлений, вúведений (на чúсту во́ду); 3) (*хулить*), *см.* **Осужда́ть 2.**
Облича́ться, обличúться – виявля́тися, вúявитися. [Ось як вúявилась ця за́гадка (Стор.). Уся́кий зло́чин вúявиться]. *Виновный* **-ча́ется** *всем ходом дела* – винува́тця вика́зує (виявля́є) уве́сь хід спра́ви.

Обличе́ние – вика́зування, вия́влювання.
Обличи́тель – вика́зувач, вия́вник, дока́жчик, (*стар.*) обличи́тель. [Посла́в тебе́ нам, обличи́теля жесто́ких (Шевч.)].
Обличи́тель, -ница – (*осудитель*) огу́дник, огу́дниця.
Обличи́тельница – вика́зувачка, вия́вни́ця, дока́жчиця.
Обличи́тельный – виявни́чий, виявни́й.
Обличи́тельный – (*осудительный*) огу́дний, угруща́льний.
Облобыза́ть – поцілува́ти, почоло́мкати.
Облобыза́ться – поцілува́тися, почоло́мкатися.
Обло́г – 1) обло́г. [Обло́г (*облог, налог*) таки́й бу́де: на десяти́ну бра́тимуть зе́рна оди́н пуд (Борз. п.)]. *См.* **Обложе́ние**; 2) *см.* **Обшла́г.**
Обложе́ние – обкла́дення, обло́ження, ото́чення, обсту́плення, накла́дення (пода́тків, ка́ри і т. и.), оподаткува́ння. *Оттенки см.* **Облага́ть**. **-ние** *крепости* – обло́га форте́ці. *Косвенное* **-ние** – посере́днє оподаткува́ння. *Сверхсметное* **-ние** – на́кидка.
Обло́жка – 1) (*кайма*) облямі́вка; 2) (*обёртка*) обго́ртка, о(б)кла́динка; (*футляр книжн.*) шабату́рка.
Обло́жковая *бумага* – обгортко́вий папі́р (-пе́ру).
Обло́й – 1) (*поём*) пі́йма; 2) ожеле́да, ожеле́диця, о́желедь (-ди).
Облока́чиваться, облокоти́ться – обпира́тися, обпе́ртися на що, на ко́го, спира́тися, спе́ртися *и* зіпе́ртися (лі́ктем, лі́ктями) на ко́го, на що, зляга́ти, злягти́ на що. **Облокотя́сь** – обпе́ршись, спе́ршись, на зло́гах. [Сиди́ть бі́ля сто́лу на зло́гах, го́лову підпе́р]. **-чиваться, -ти́ться** *на* (*об*) *стол* – спира́тися (спе́ртися) лі́ктем (лі́ктями) на стіл.
Обло́м – 1) (*действ. оконч.*) облама́ння, обло́млення, обчухра́ння; обпасинкува́ння; за[об]ва́лення; (*длит.*), *см.* **Обла́мывание.** (*Оттенки см.* **Обла́мывать**); 2) (*всё, что обломано*) лі[о]м (*р.* ло́му), обло́ма (-ми); 3) *см.* **Усту́п, Обры́в.**
Обло́мник, *см.* **Хво́рост, Сушня́к.**
Обло́мок – ула́мок (-мка), відла́мок, зло́мок, вло́мок, недо́ло́мок, окру́шина. **-мок** *палки, сухой ветки, стебля* – цуру́палок, цурпа́лок (-лка). **-мок** *сух. ветки* – оскоме́лок. *Ум.* ула́мочок, відла́мочок, зло́мочок, оскоме́лочок, цуру́па́лочок. **Обло́мки** – ула́мки; (*остатки*) недо́битки (*напр.*, ві́йська), ре́штки; (*лом*) лім (*р.* ло́му). **-ки** *палок, ветвей* – цуру́палля, цурпа́лля. **-ки** *скал* – скалля́. **-ки** *старины* (*развалины*) – руї́ни, руйно́вище, румо́вище, зва́лище (-ща) (*ср. р.*).
Обло́паться – 1) потрі́скати круго́м; 2) (*обожраться*) обло́патися, обпе́ртися, обтрі́скатися.
Облопо́шить, *см.* **Облапо́шивать.**
Облоу́х, облоу́хий, *см.* **Вислоу́хий 1.**
Облощи́ть, *см.* **Обла́щивать.**
Облу́дить (*посуду*) – ви́білити (*напр.*, самова́р).
Облу́к, *см.* **Облучо́к. Облуко́вый** – передко́вий (той, що на передку́).
Облука́вить – обле́стити кого́, (*обмануть коварно*) обмани́ти, обдури́ти підсту́пно, пі́дступом.
Облу́па – 1) облу́плене мі́сце, -на річ; 2) зди́рщик, шахра́й. *См.* **Обдира́ла, Плут, Обма́нщик.**
Облупа́ла, *см.* **Обдира́ла.**
Облупа́ние, *см.* **Облу́пливание.**
Облупа́ть, -лу́пливать, -лупля́ть, -лупи́ть – 1) облу́плювати, облупи́ти, (*о мног.*) пооблу́плювати, полупи́[а́]ти. [Дав яє́чко та ще й облупи́в. Волі́ла я, волі́ моḯ, вас всіх полупи́ти (Руд.)], лу́щити, облу́щити; 2) (*обобрать*) облупи́ти кого́. **Облу́пливаемый** – облу́плюваний. **-ленный** – облу́плений, (*о мног.*) полу́плені. [Облу́плена коза́. Даю́ть мені́ барабо́лі не лу́плені ї́сти].
Облупа́ться, -лу́пливаться, -лупля́ться, -лупи́ться – облу́плюватися, облупи́тися, лу́щитися, злу́щитися, обла́зити, облі́зти (*о мног. или местами*) пооблу́плюватися, полупи́тися, полу́щитися, пообла́зити. [Кора́ пооблу́плювалась. Зеле́на покрі́вля злу́щилась (Мирн.)].
Облу́пливание – облу́плювання. **-ливать,** *см.* **Облупа́ть.**
Облу́пливый, -пистый – облу́пистий, що ле́гко облу́плюється (лу́питься).
Облу́пок, облу́пыш (*облуплен. вещь*) – облу́пок.
Облучо́к – передо́к (-дка́).
Облу́щивать, облущи́ть – лу́щити, ви́лущити, (*о мног.*) полу́щити. [Полу́щили горо́х].
Облыга́ть, оболга́ть – оббрі́хувати, оббреха́ти кого́, обмовля́ти, обмо́вити. **Обо́лганный, -лжо́нный** – оббре́ханий, обмо́влений. **-лга́ться** – забреха́тися.

Облы́жливый – брехли́вий. **-вый** *человек* – брехли́ва люди́на.
Облы́жник – брех́ун (-на́), обмо́вник (-ка). **-ница** – брехýха, обмо́вниця. *См.* **Лгун, Клеветни́к.**
Облы́жно – брехли́во, (*коварно*) підсту́пно, пі́дступом.
Облы́жный – брехли́вий, обмо́вний.
О́блыжь, *см.* **Ложь, Лука́вство.**
О́блый – 1) кру́глий, закру́глений. **-лые** *дрова* – кругляки́ (-кі́в); 2) *см.* **Пло́тный, То́лстый**; 3) (*рельефный*), *см.* **Вы́пуклый.**
Облысе́ть – по[об]лисі́ти, ви́лисіти, злисі́ти. **Облысе́лый** – по[об]лисі́лий, ви́лисілий, злисі́лий.
Облы́сить *кого* – зроби́ти ли́сим кого́, (*вульг.*) па́тли кому́ обірва́ти.
Облюби́ть, облюбова́ть – уподо́бати, обмилува́ти що, кого́, ви́брати до лю́бости собі́ кого́, улюби́ти, ухвали́ти що. [Уподо́бав собі́ ді́вчину. От і вхвали́в я весе́лощі (Кн. Еккл.)]. **Облюбо́ванный** – уподо́баний, обмило́ваний, ви́браний до лю́бости собі́, улю́блений.
Облюби́ться – злюби́тися. *См.* **Слюби́ться.**
Обма́зень, *см.* **Замара́шка.**
Обма́зка – 1) (*действ. оконч.*) об[у]ма́зання, об[у]ма́щення, обшмарува́ння, обвапнува́ння, обкаля́ння; (*длит.*) *см.* **Обма́зывание**; 2) *см.* **Зама́зка.**
Обмазо́к, *см.* **Помазо́к.**
Обма́зчик (*смазчик*) – шмарово́з.
Обма́зывание – обма́зування, обма́щування, ума́зування, ума́щування, обшмаро́вування, обка́лювання.
Обма́зывать, обма́зать – обма́зувати, обма́зати, обма́щувати, обмасти́ти що, кого́ чим, (*о мног.* пообма́зувати, пообма́щувати), ума́зувати, ума́зати, ума́щувати, умасти́ти що, кого́ в що, (*известью*) вапнува́ти, обвапнува́ти, (*дёгтем, чем-л. жирным*) обшмаро́вувати, обшмарува́ти, (*опачкивать*) обка́лювати, обкаля́ти що, кого́ чим, ука́лювати, укаля́ти що, кого́ в що. [Жартовли́во обма́зала його́ бі́лою гли́ною (Коц.). Умасти́в чо́біт у грязю́ку]. **Обма́занный** – об[у]ма́заний, об[у]ма́щений, обшмаро́ваний, обвапно́ваний, об[у]ка́ляний.
Обма́зываться, обма́заться – обма́щуватися, обмасти́тися чим, ума́зуватися, ума́затися, ума́щуватися, умасти́тися в що, обка́люватися, обкаля́тися чим, ука́люватися, укаля́тися в що.
Обма́кивание, обмака́ние – у[в]мо́чування, мача́ння.
Обма́кивать, обмакну́ть – умоча́ти, умока́ти, умо́чувати, умочи́ти, умокну́ти в що, (*зап.*) мача́ти. [Хоч у по́піл кусо́к умочу́, та со́лодко з'їм. Умочи́в перо́ в чорни́ло]. **Обма́кнутый** – умо́чений.
Обма́киваться, обмакну́ться – 1) бу́ти умо́чуваним, умо́ченим; 2) (*попадать, макая не туда*) не туди́ мача́ти, мака́ти, умочи́ти, (у)ма[о]кну́ти.
Обмале́ть – змалі́ти, (*о мног.*) помалі́ти.
Обма́лывание – обме́лювання; виме́лювання.
Обма́лывать, обмоло́ть (*жернова*) – обме́лювати, обмоло́ти, заме́лювати, замоло́ти. [За[об]моло́в ка́меня]; (*зерно*) виме́лювати, ви́молоти, моло́ти, зме́лювати, змоло́ти. *По многу ли в сутки* **-ваете**? – чи бага́то вдень виме́люєте (ме́лете)? (*Обогнать в молотье*) переме́лювати, перемоло́ти. [Наш млин усі́ млини́ переме́лює]. **Обмо́лотый** – обме́ля[е]ний, зме́лений.
Обма́лываться, обмоло́ться – обме́люватися, обмоло́тися. [Ка́мінь у млині́ вже обмоло́вся. Ми обмоло́лися (*окончили молотьё*)].
Обма́н – обма́на, мана́, ома́на, облу́да, злу́да (*гал.*), ошука́нство, ошука́ння, о́шук, ошу́ка, дури́світство, о́бдур (-ру *и* -ри) (*м. и ж. р.*). [Не ві́рте, це все обма́на. О́бдур'ю ти зо мно́ю жи́ла (Г. Барв.)]. *Явный* **обма́н** – види́ма облу́да, -ме ошука́нство, -мий о́щук *и т. д.* **Обма́ном** – о́шуком, обма́ною. *Добыть* **-ном** – ви́туманити, ви́дурити. *Без* **обма́на** – без о́шуку. **Обма́н** *чувств* (*призрак*) – мана́, ома́на, мара́. [Усе́нький світ – мана́ (Крим.)]. **Обма́н** *зрения, оптич.* **-ма́н** – ома́на, мана́ для о́ка, м. опти́чна. *Вводить* (*ввести*) *в* **-ма́н** *кого* – призво́дити (призве́сти) кого́ до облу́ди, до о́шуку *и т. д.*, підво́дити, підве́сти кого́ на облу́ду, на о́шук *и т. д.*, зво́дити, зве́сти кого́; *в заблуждение* – омиля́ти, омили́ти кого́. *Вдаваться, вдаться* (*впадать, впасть*) *в* **-ма́н** – захо́дити (зайти́) в облу́ду, в о́шук *и т. д.*, допуска́тися, допусти́тися облу́ди, о́шуку *и т. д.*
Обма́нка – 1) (*действ. дл.*) *см.* **Обма́нывание**; (*оконч.*) обма́нення, обду́рення, ошука́ння; 2) *см.* **Обма́н**; 3) *хим.* – світня́.
Обма́нно – облу́дно, обма́нно, о́шуком.
Обма́нный – облу́дний, обма́нний, підма́нний. **Обма́нным** *образом* – підма́ною.

Обма́нчиво – обма́нно, облу́дно.
Обма́нчивость – об[з]лу́дність, обма́нність, ошука́нство, зво́дність, оми́льність (-ности).
Обма́нчивый – обма́нний, манли́вий, облу́дний, злу́дний, підрадли́вий, зво́дний, оми́льний, (*льстивый*) ле́сний. [Облу́дне ма́рево огорта́є всіх (Коцюб.). Підрадли́ва річ].
Обма́нщик – ошука́нець (-нця), ошука́ч, обма́нник, дури́світ, дури́люд, дури́людок (-дка), обма́на (*общ. р.*), зво́дник, мантя́р (-ра), дурли́га. [Ото́ з дурли́гою не зна́йтесь і у ведме́дика не гра́йтесь (Глібов)].
Обма́нщица – ошука́чка, обма́нниця, обма́на (*общ. р.*), дури́світка.
Обма́нщический, обма́нщичий – ошука́нський, дури́світський, шахра́йський.
Обма́нывание – обма́нювання, обду́рювання, підма́нювання, ошу́кування.
Обма́нывать, обману́ть – обма́нювати, обмани́ти (*о мног.* пообма́нювати), обду́рювати, обдури́ти, здури́ти, підма́нювати, підмани́[у́]ти, підду́рювати, піддури́ти [Воні́ нас піддури́ли та водо́ю напої́ли], ошу́кувати, ошука́ти, о(б)[за]тума́нювати, о(б)[за]тума́нити, з(а)во́дити, з(а)ве́сти, омиля́ти, омили́ти, обли́гува́ти, облига́ти, налига́ти. [Мене́ до́ля омили́ла. Він нас налига́в (Лохв. п.)]; (*описат.*) зво́дити з ро́зуму кого́, пуска́ти тумана́ кому́, убира́ти (убра́ти) в шо́ри кого́, у ду́рні пошива́ти (поши́ти) кого́, москаля́ підво́зити (підве́зти́) кому́, підпуска́ти (підпусти́ти) -ля́ кому́, підво́зити (підве́зти́) во́за, прове́зти попа́ в ре́шеті кому́. **-ну́ть** *чьи-л. надежды* – не справди́ти чиї́хсь наді́й, омили́ти чиї́ наді́ї. *Он сам себя* **-вает** – він сам себе́ ду́рить. *Дать себя* **-ну́ть** – да́тися на підмо́ву кому́. **Обма́нываемый** – об[під]ма́нюваний, об[під]ду́рюваний, ошу́куваний, о(б)[за]тума́нюваний. **Обма́нутый** – об[під]ду́рений, об[під]ма́нений, ошу́каний, о(б)[за]тума́нений, зве́дений, обли́ганий. **-тое** *ожидание, надежда* – обду́рена (ошу́кана) наді́я.
Обма́нываться, обману́ться – 1) ошу́куватися, ошука́тися, обма́нюватися, обману́тися, обду́рюватися, обдури́тися, омиля́тися, омили́тися; (*насмеш.*) вхопи́ти ши́лом па́токи, о́близня пійма́ти; 2) бу́ти обду́рюваним, обма́нюваним *и т. д.* **Обману́ться** *в своих надеждах* – омили́тися на своїх наді́ях, (*гал.*) завести́ся. **-ться** *в ком* – омили́тися на ко́му. *Я* **-ну́лся** *в нём* – я омили́вся на йо́му.
Обма́рка – 1) *см.* **Обма́рывание**; 2) (*оконч.*) обкаля́ння, обпаску́дження чим, уваля́ння у що, обма́зання чим, ума́зання у що.
Обма́рчивый, *см.* **Ма́ркий.**
Обма́рывание – обка́лювання,обпаску́джування, об[у]ма́зування.
Обма́рывать, обмара́ть – обка́лювати, обкаля́ти, обпаску́джувати, обпаску́дити чим, уваля́ти в що, обма́зувати чим, ума́зувати, ума́зати в що. **Обма́ранный** – обка́ляний, обпаску́джений чим, ува́ляний в що, обма́заний чим, ума́заний у що.
Обма́рываться, обмара́ться – обка́люватися, обкаля́тися, обпаску́джуватися, обпаску́дитися чим, уваля́тися в що, обма́зуватися, обма́затися чим, ума́зуватися, ума́затися в що.
Обма́рыш, обмару́ша, -шка (*общ.*), *см.* **Замара́шка.**
Обма́сливать, обма́слить – 1) (*обмазать маслом*) обма́слювати, обма́слити, обмасльо́нити що, обма́щувати, обмасти́ти, (*о мног.*) пообма́слювати, пообма́щувати; 2) (*обсалить, засалить*), *см.* **Обса́ливать, Заса́ливать. Обма́сленный** – обма́слений, обмасльо́нений, обма́щений.
Обма́сливаться, обма́слиться – 1) обма́слюватися, обма́слитися, масти́тися, обма́щуватися, обмасти́тися; 2) *см.* **Обса́ливаться, Заса́ливаться.**
Обма́тывание – обмо́тування, обвива́ння, обкру́чування, за[у]мо́тування, завива́ння, заві́рчування, змо́тування.
Обма́тывать, обмота́ть – 1) *вокруг чего-л.* – обмо́тувати, обмота́ти що чим, круг чо́го, обвива́ти, обви́нути, обви́ти, обкру́чувати, обкрути́ти, (*о мног.*) пообмо́тувати, пообвива́ти, пообкру́чувати що чим, круг чо́го; (*заматывать, завёртывать что-л.*) замо́тувати, замота́ти що чим *и* в що, умо́тувати, умота́ти що в що *и* чим, за[об]вива́ти, завину́ти, за[об]ви́ти в що, чим, уповива́ти, уපови́ти в що *и* чим, заві́рчувати, заве́ртáти, заверті́ти кого́ що в що *и* чим; 2) (*кончить что-л. моткою*) змо́тувати, змота́ти. **Обмо́танный** – 1) обмо́таний, обви́нений, обкру́чений, об[за]мо́таний, упови́тий, о(б)[за]ви́нений; 2) змо́таний.
Обма́тываться, обмота́тися – обмо́туватися, обмота́тися чим, круг чо́го, обвива́тися, обви́тися, обви́нутися, обкру́чуватися, обкрути́тися чим, круг чо́го, обкрутну́тися; замо́туватися, замота́тися чим, в що, умо́туватися, умота́тися в що, завива́тися, зави́тися, завину́тися в що *и* чим, заві́рчуватися, заверті́тися в що *и* чим. *Он* **-а́лся** *на свете* – він побува́в у бува́льцях. **-вшийся** (*бывалый*) – обме́таний, хо́дяний.

Обма́хивание – обма́хування чим.
Обма́хивать, обмахну́ть – 1) обма́хувати, обмахну́ти що, кого́ чим (*о мног.*) пообма́хувати. **-вать** *мух* – обма́хувати му́хи. -вать *пыль* – обміта́ти порохи́; 2) обгаса́ти. [Обгаса́в уве́сь двір]. *Я ныне успел* **-ха́ть** *всех именинниц* – я сього́дні встиг усі́х імени́нниць обгаса́ти; (*обойти, об'ехать кругом*) махну́ти круго́м, навкруги́.
Обма́хиваться, обмахну́ться – 1) обма́хуватися, обмахну́тися чим. [Обма́хуються віялами (*опахалами*) (Л. Укр.)]; 2) *см.* **Прома́хиваться.**
Обма́чивание – обмо́чування, замо́чування.
Обма́чивать, обмочи́ть – 1) (*кругом*) обмо́чувати, обмочи́ти що, кого́; (*во мног. местах*) замо́чувати, замочи́ти. [І ри́би не зло́вив, собі штани́ замочи́в]; (*о мног.*) пообмо́чувати, позамо́чувати. **-чить** *слезами* – засльози́ти. [Засльози́в по́душку]. **-чи́ть** *бочку* – замочи́ти бо́чку. **-вать, -чи́ть** *уриной* – усцика́ти, (*сов.*) усці́кати, усця́ти, обісця́ти, заберб́ерити, (*детск.*) упі́сювати, упі́сяти, обпі́сяти, запі́сювати, запі́сяти, зацю́няти; 2) (*погружать в воду*), *см.* **Окуна́ть. Обмо́ченный** – обмо́чений, замо́чений; (*уриной*) усця́ний, обі́сцяний, упі́сяний, запі́сяний.
Обма́чиваться, обмочи́ться – об[за]мо́чуватися, об[за]мочи́тися, (*о мног.*) пообмо́чуватися; (*уриной*) усцика́тися, (*сов.*) усці́катися, усця́тися, заберб́еритися, упу́дитися, (*в кровати*) налови́ти ри́би, (*детск.*) упі́сюватися, упі́сятися, усю́сятися.
Обмачтова́ние – общоглува́ння.
Обмачто́вывать, обмачтова́ть – общогло́вувати, общоглува́ти. **Обмачто́ванный** – общогло́ваний.
Обма́щивать, обмости́ть – (*замостить*) замо́щувати, замости́ти; (*досками*) засте́лювати, застели́ти; (*камнем*) забру[ур]ко́вувати, забру[ур]кува́ти що чим.
Обма́щиваться, обмости́ться – (*вокруг себя*) обмо́щуватися, обмости́тися; (*досками*) обсте́люватися, обстели́тися; (*камнем*) оббру[ур]ко́вуватися, оббру[ур]кува́тися чим.
О(б)меблирова́ние, о(б)меблиро́вка – обмеблюва́ння. **О(б)меблиро́вка** – ме́блі (-лів).
О(б)меблирова́ть, -ся – обмеблюва́ти, -ся. **-ро́ванный** – обмебльо́ваний.
Обме́жник, обме́жек – обм[н]і́жок (-жка).
Обме́жный – обмі́жний.
Обмежо́вывать, обмежева́ть – обмежо́вувати, обмежува́ти, (*о мног.*) пообмежо́вувати; (*отделить чертою*) розмежо́вувати, розмежува́ти. **-жо́ванный** – обмежо́ваний, розмежо́ваний.
Обмежо́вуваться, -жева́ться – обмежо́вуватися, обмежува́тися, розмежо́вуватися, розмежува́тися.
О́бмежу, о́бмеж, *нар.* – о́бміж, по́між з ким, з чим, межа́, з меже́ю.
Обмеле́ние – змілі́ння, помілі́ння, помілі́шання. **-ние** *Днепра* – змілі́ння Дніпра́.
Обмеле́ть – змілі́ти, помілі́ти, помілі́шати. **Обмеле́лый** – змілі́лий, помілі́лий.
Обмельча́ть, обмельчи́ть – 1) (*землю*), *см.* **Обрыхли́ть** (**Обры́хливать**); 2) *см.* **Измельча́ть** (*о реке*), *см.* **Обмеле́ть.**
I. Обмеля́ть, обмели́ть – по[з]мі́льшувати, по[з]мі́льшити. *Засухи временно* **-ля́ют** *реки* – посу́ха на яки́й(сь) час по[з]мі́льшує рі́ки.
II. Обмеля́ть, обмели́ть – (*очертить мелом*) обво́дити, обвести́ кре́йдою, обче́ркувати, обчеркну́ти кре́йдою; (*намелить, замелить*) ма́зати, зама́зати кре́йдою.
Обме́н – о́бмін (-ну), обмі́на, міньба́, замі́н (-ну), замі́на, ви́мін (-ну), (*гал.*) вимі́на. *В* **обме́н** – на замі́ну, на замі́н, на о́бмін, міньма́. **Обме́н** *мыслей, мнений* – о́бмін думка́ми. **Обме́н** *веществ* – о́бмін речови́н. *Торговый* **обме́н** – торгове́льний о́бмін, -на міньба́.
Обме́на, *см.* **Обме́н, Обме́нивание.**
Обме́нивание – обмі́нювання, замі́нювання, вимі́нювання.
Обме́нивать, -ня́ть *и* **-ни́ть** – обмі́нювати, обміня́ти *и* (*реже*) обміни́ти кого́, що на що, замі́нювати, заміня́ти *и* зміня́ти кого́, що на ко́го, на що, вимі́нювати, ви́міняти що на що, промі́нювати, проміня́ти що на що, (*о мног.*) поміня́ти, позамі́нювати, повимі́нювати. *Сапоги тесны, надо* **обменя́ть** – чо́боти тісні́, тре́ба заміня́ти (на хліб, то́-що), (*заменить другими*) обмі́нювати, обміня́ти на і́нші. **-ни́ть** *червонец на мелочь* – розміня́ти (розби́ти) черві́нця на дрібні́. **Обме́ненный** – обмі́няний, замі́няний, змі́няний, ви́міняний.
Обме́ниваться, обменя́ться *и* **обмени́ться** – обмі́нюватися, обміня́тися, замі́нюватися, заміня́тися *и* заміни́тися на що (*страд.*) *и* чим (*взаим.*). **-ня́[и́]ться** *словом* – переки́нутися сло́вом. **-ниваться, -ня́ться** *мыслями* – обмі́нюватися (обміня́тися), ділитися (поділи́тися) думка́ми. **-ниваться** *письмами* – міня́тися листа́ми. **-ня́[и́]ться** *улыбками* – пересміхну́тися. **-ня́ться** *поклонами* – привіта́тися.
Обме́нный – обмі́нний, на о́бмін призна́чений.

Обме́нщик, *см.* **Меновщи́к.**
Обме́ныш (*бранно*), *см.* **Подки́дыш.**
Обме́р – 1) о́бмір, ви́мір (-ру), *см.* **Обмере́ние** *и* **Обме́ривание. Обме́р** *предмета* – о́бмір, ви́мір ре́чи; 2) (*мера*) міра.
Обмере́ние, обме́ряние – обмі́рення, ви́мірення.
Обмере́ть, *см.* **Обмира́ть.**
Обмерза́ть, -знуть – обмерза́ти, обме́рзнути, обме́рзти, (*о мног.*) пообмерза́ти. [Ву́са пообмерза́ли]. **Обмёрзший, обмёрзлый** – обме́рзлий, приме́рзлий.
Обме́ривание – обмі́рювання, вимі́рювання.
Обме́ривать, обме́рять *и* **обме́рить** – 1) обмі́рювати *и* обміря́ти, обмі́ряти, вимі́рювати *и* виміря́ти, ви́міряти що, (*о мног.*) пооб[ви]мі́рювати. [Обмі́ряв ха́ту навкруги́. Ви́міряв рі́чку], 2) *кого* – обмі́рювати *и* обміря́ти, обмі́ряти кого́. [Чи я арши́ном та хунта́ми обмі́рюю та обві́шую? (П. Мирн.)]. *Меня* **-ряли** *полуаршином, или на пол-аршина* – мене́ обмі́ряли (обдури́ли, обману́ли) на пів-арши́на. **Обме́риваемый** – обмі́рюваний, вимі́рюваний. **Обме́рянный** – обмі́ря[е]ний, ви́міря[е]ний.
Обме́риваться, -ряться *и* **-риться** (*обмануться в мере*) – обмі́рюватися *и* обміря́тися, обмі́рятися. *Земля наша* **-вается** *землемером* – на́шу зе́млю мі́ряє (вимі́рює) землемі́р.
Обме́ристый – вели́кий (на о́бмір), чима́ли́й. *Срв.* **Об’ёмистый.**
Обме́рок – недо́мірок (-рка).
Обме́рочный – обмі́рчастий, шахра́йський.
Обмерщвля́ть, обмертви́ть, *см.* **Омерщвля́ть.**
Обмеря́ла, обме́рщик – обміря́ка (*общ. р.*).
I. Обмёт, обмётка – 1) *см.* **I. Обмета́ние**; 2) **Обмёт,** *см.* **Обме́тица.**
II. Обмёт; обмётка – 1) *см.* **II. Обмета́ние**; 2) **обмёт,** *см.* **Омёт**; 3) **обмётка** (*всякий шов через край*) обру́бка; 4) **-ты** *заячьи, волчьи* – тене́та на за́йців, на вовкі́в.
I. Обмета́ние – обміта́ння, зміта́ння, обтира́ння.
II. Обмета́ние – обки́дання, (*длит.*) обкида́ння.
Обме́тина, *см.* **Оме́тина.**
Обме́тица, обмётки – обме́тиця. [У млині́, як жи́то млинку́ють, послі́д – ото́ж і є обме́тиця (Звин.). Де вже їм до пшени́чного ті́ста, коли́ й обме́тиці нема́].
Обме́тище – підсто́жище (Звин.).
I. Обмётка, *см.* **I. Обмёт.**
II. Обмётка, *см.* **II. Обмёт.**
I. Обмётывать, обмета́ть, обмести́ – обміта́ти, обме́сти́, (*о мног.*) пообміта́ти що; (*мести долой с чего-либо*) зміта́ти, зме́сти з чо́го; (*пыль*) обтира́ти, обте́рти, (*о мн.*) пообтира́ти. [Візьми́ ві́ник та обмети́ бі́ля ха́ти]. **Обмети́** *статуэтки осторожнее* – пообтира́й (обітри́) обережне́нько ста́туйки. **-та́ть, -мести́** *стены* – обтира́ти, обте́рти *и* пообтира́ти сті́ни; (*веником, метёлкой*) обміта́ти, обме́сти, пообміта́ти (сті́ни). **Обметённый** – обме́тений, зме́тений, обте́ртий. **Обмётываться, обмета́ться, обмести́ся** – обміта́тися, обме́сти́ся, зміта́тися, зме́сти́ся, обтира́тися, обте́ртися.
II. Обмётывать, обмета́ть *и* **обметну́ть** – 1) (*окидывать что чем*) обкида́ти, обки́дати, (*о мног.*) пообкида́ти що чим; 2) (*обносить, окружить*) обкида́ти, обки́дати, обно́сити, обне́сти, ото́чувати, оточи́ти що чим. **Обмета́ть** *окопом* – обкопа́ти; 3) (*обшивать через край*) обкида́ти, обки́дати [Обки́дай ко́мір за́полоччю], зариго́вувати, заригува́ти. **-тывать, -та́ть** *петли* – обкида́ти, обки́дати пе́тлі; 4) (*безл.*), *см.* **Осыпа́ть, Оки́дывать, -тало** *лицо, губы* – ви́сипало на лиці́ (на виду́), на губа́х. **-та́ло** *тело* – ви́сипало на ті́лі. **Обмётанный** – обки́даний. **Обмётываться, обмета́ться, обметну́ться** – 1) обкида́тися, обки́датися; 2) *см.* **Промахну́ться. Обметну́лся** *да попал в окно* – про[об]махну́всь та й влу́чив у вікно́.
Обмилова́ть – 1) обмилува́ти. [Обцілува́в, обмилува́в та й поки́нув (Васильч.)]; 2) *см.* **Облюбова́ть. Обмило́ванный** – обмило́ваний.
Обмилова́ться – 1) *см.* **Облобыза́ться**; 2) *см.* **Слюби́ться.**
Обмина́ть, обмину́ть *и* **обминова́ть** – обмина́ти, обмину́ти кого́, що.
Обмина́ть, обмя́ть – (*вокруг*) обмина́ти, обім’я́ти; (*всё*) м’я́ти, зім’я́ти; (*снег, землю и т. д.*) уто́птувати, утопта́ти; (*траву*) толочи́ти, ви́толочити; (*конопли*) тіпа́ти, потіпа́ти. **-на́ть, обмя́ть** *бока* – лата́ти, по[об]лата́ти бо́ки, дава́ти, да́ти намина́чки кому́. **-на́ть, об(о)мя́ть** *лошадь, -дей* – проїжджувати, проїзди́ти, проїхати коня́, ко́ні (ко́ней). **Обмя́тый** – обім’я́тий, зім’я́тий, уто́птаний, потіпаний.
Обмина́ться, обмя́ться – 1) обмина́тися, обім’я́тися, м’я́тися, зім’я́тися, уто́птуватися, утопта́тися; 2) (*слеживаться*) зле́жуватися, злежа́тися; 3) (*не решаться*) м’я́тися.

Обми́нка – 1) обмина́ння, уто́птування; 2) *см.* **Отрёпки.**
Обмира́ние – завмира́ння, обмира́ння; умліва́ння, зомліва́ння.
Обмира́ть, обмере́ть – 1) завмира́ти, завме́рти, замира́ти, заме́рти, (*реже*) обмира́ти, обме́рти, обмертві́ти. [Не дай спа́ти ходя́чому, се́рцем замира́ти (Шевч.)]. **-ре́ть** *от страху, ужаса* – завме́рти з стра́ху, з жа́ху. *Я так и* **обмерла́** – я так і обме́рла (обмертві́ла); 2) (*впадать в обморок*) обмира́ти, обме́рти, умліва́ти, умлі́ти, зомліва́ти, зомлі́ти. [Як почне́ па́ні обмира́ти та стогна́ти (М. Вовч.). З жа́лю умліва́є]. **Обме́рший** – за(в)ме́рлий, об[при]ме́рлий; умлі́лий, зомлі́лий.
Обмирща́ться, обмирщи́ться – зми́рщуватися, зми́рщитися, обмиря́нитися, (*о мн.*) поми́рщитися, помиря́нитися.
Обмише́ниваться, обмише́ниться – 1) не влуча́ти, не влу́чи́ти, не по[у]ці́лити в що, не попада́ти, не попа́сти; 2) *см.* **Ошиба́ться.**
Обмога́ться, -мо́чься – 1) (*перебиваться*) перемага́тися, перемогти́ся, перебива́тися, переби́тися, бі́дкатися, перебі́дкатися, перебува́тися, перебу́тися; 2) *см.* **Оправля́ться, Выздора́вливать.**
Обмозго́вывать, обмозгова́ть – обмізко́вувати, обмізкува́ти, обмірко́вувати, обміркува́ти що. **Обмозго́ванный** – обмізко́ваний, обмірко́ваний.
Обмока́ть, обмо́кнуть – обмока́ти, обмо́кнути, змо́кнути, (*о мног.*) пообмока́ти. *Сильно* **-кнуть** – обкиса́ти, обки́снути, (*о мн.*) пообкиса́ти. [Пообмока́ли, пообкиса́ли на дощі]. **Обмо́кший, обмо́клый** – обмо́клий.
Обмокре́ть – змокра́віти, змокрі́ти, обмо́кнути. **Обмокре́лый** – змокра́вілий, змокрі́лий, обмо́клий.
Обмо́л (*д. от гл.* **Обмоло́ть**) – обме́лення. *Велик ли на мельнице* **-мо́л**? – чи бага́то млин ме́ле?
Обмола́чивание – обмоло́чування, околотува́ння.
Обмола́чивать, обмолоти́ть – обмоло́чувати, обмолоти́ти, (*о мног.*) пообмоло́чувати; (*не развязывая снопов*) околотува́ти, околоти́ти, обкала́тувати, обкалата́ти. **Обмоло́ченный** – обмоло́чений (*о мног.* пообмоло́чувані), около́чений, обкала́таний.
Обмола́чиваться, обмолоти́ться – обмоло́чуватися, обмолоти́тися, (*о мног.*) пообмоло́чуватися. [Снопи́ мо́крі – пога́но обмоло́чуються].
Обмо́лвить *кого* (*оговорить*) – обмо́вити, (*несов.*) обмовля́ти кого́. [Не по пра́вді мене́ обмовля́єте! Я не зло́дійка (М. Вовч.)]. *Срв.* **Оговори́ть, Очерни́ть.**
Обмо́лвка – по́милка на сло́ві, по́милка на (в) реча́х.
Обмо́лвливаться, -мо́лвиться – прохо́плюватися, прохопи́тися, помиля́тися, помили́тися на сло́ві. [Живучи́ між людьми́ – я́к-же його́ встерегти́ся щоб і «по-про́стому», мовля́в, и́ноді не прохопи́тись (Єфр.)]. **-виться** *словом* – прохопи́тися сло́вом.
Обмо́листый (*о зерне*) – уме́льний.
Обмо́лка – обме́лення.
Обмоло́т, -ка – 1) (*действие длит.*), *см.* **Обмола́чивание**; (*оконч.*) обмоло́чення; 2) (*окончание молотьбы*) обмоло́т (-ту); (*окончание м-бы и угощение*) обмоло́тини (-тин).
Обмоло́тины, обмоло́тки (*обивки, остатки от м-бы*) – недо́молотки, ви́молотки (-ків).
Обмоло́ть, -ся, *см.* **Обма́лывать, -ся.**
Обмо́р (*сост. по гл.* **Обмере́ть**) – завмертя́ (*ср. р.*), зомлі́ння.
Обмора́живание – обморо́жування, заморо́жування.
Обмора́живать, обморо́зить – (*кругом*) обморо́жувати, обморо́зи́ти, (*сплошь*) заморо́жувати, заморо́зити. **-живать** *рыбу* – заморо́жувати (*сов.* заморо́зити) ри́бу. **Обморо́женный** – обморо́жений, заморо́жений.
О́бморозь (*изморозь*) – па́морозь (-зи).
О́бморок – млі́сть *и* млость (*р.* мло́сти), мло́сті (-тів), умліва́ння, умлі́ння, зомлі́ння, непа́м'ять (-ти), неприто́мність, (*гал.*) зі́млість (-лости). *Падать, упасть в* **-рок** – умліва́ти, млі́ти, умлі́ти, зо[і]мліва́ти [Ка́тря стої́ть бі́ля стіни́, сама́, як стіна́ бі́ла: ба́чу – зомліва́є (М. В.)], зо[і]млі́ти, омлі́ти, неприто́мніти, знеприто́мніти, впада́ти, впа́сти в непа́м'ять. *Он упал в* **-рок** – він зомлі́в, його́ обняли́ мло́сті. *В* **-роке** – неприто́мний, зо[і]млі́лий, омлі́лий, без душі́, неприто́мним бу́вши. [Упа́в і зомлі́лий лежа́в (Грінч.). До́вго лежа́ла неприто́мною]. *Начинается* **-рок** – почина́є обій[ні]ма́ти млость. *В полу***обмороке** – напівприто́мний. *Очнуться от* **-рока** – оприто́мніти, проки́нутися, очу́титися, прийти́ до па́м'яти. [Незаба́ром вона́ очу́тилась]. *Срв.* **Очну́ться.**
Обморо́чивание – обморо́чування, за[о]тума́нювання, обма́рювання.
Обморо́чивать, обморо́чить – 1) обморо́чувати, обморо́чити, отума́нювати, отума́нити, затума́нювати, затума́нити кого́, тума́н (туману́) наво́дити, наве́сти на ко́го, обма́рювати,

обма́ри́ти кого́, напуска́ти, напусти́ти ману́ на ко́го, забива́ти, заби́ти ба́ки кому́. [Нена́че нечи́ста си́ла обмари́ла мене́]; 2) (*обманывать*), *см.* **Обма́нывать. Обморо́ченный** – обморо́чений, отума́нений, затума́нений, обма́рений.
О́бморочливый (*склонный к обморокам*) – мля́вий. [Вона́ й на по́ле не хо́дить жа́ти – бо за́раз млі́є, – така́ мля́ва (Звин.)].
О́бморочно – мло́сно, па́морочно.
О́бморочный – мло́сний, па́морочний. **-ное** *состояние*, *см.* **Обморок.**
Обмоско́вить (*обрусить*) – змоско́вити кого́. **Обмоско́вленный** – змоско́влений, змоска́лений. **-ся** (*обрусеть*) – змоско́витися, змоска́литися, (*о мног.*) помоско́витися, помоска́литися.
Обмости́ть, *см.* **Обма́щивать.**
Обмо́т, обмо́тка – 1) (*действие длит.*), *см.* **Обма́тывание**, (*оконч.*) обмота́ння, умота́ння, замота́ння; 2) **обмо́тка, -ки** (*что намотано*) – обмо́тка, обмо́тки.
Обмота́ть, *см.* **Обма́тывать.**
Обмочи́ть, -ся, *см.* **Обма́чивать, -ся.**
Обмоше́нничать – обшахрува́ти, обшахра́ти, о(б)шахра́їти, обмахлярува́ти, обмахо́рити, огу́лити, обкрути́ти, зманти́ти кого́, (*описат.*) обу́ти в при́шви кого́, візка́ підве́зти кому́, ви́вести на сухе́ньке кого́. *См. ещё* **Обману́ть.** [Він мене́ зо́всім обмахо́рив. Гада́в ті́льки, я́к-би кого́ обійти́, окрути́ти (Мирн.)].
Обмужа́ть, *см.* **Возмужа́ть.**
Обмундиро́вка *и* **Обмундирова́ние** – умундирува́ння, припоря́дження, споря́дження.
Обмундиро́вывать, обмундирова́ть – умундиро́вувати, умундирува́ти, припоряджа́ти, припоряди́ти. **Обмундиро́ванный** – умундиро́ваний, припоря́джений. [Так га́рно припоря́джені (полоне́ні) в си́ні жупа́ни (Борзен. п.)].
Обмундиро́вываться, -роваться – умундиро́вуватися, умундирува́тися, припоряджа́тися, припоряди́тися.
Обму́сливать, обму́слить – (*опачкать слюной*) обсли́нювати, обсли́нити, (*о мн.*) пообсли́нювати що. **Обму́сленный** – обсли́нений.
Обмучни́ть *кого* – за[у]борошни́ти кого́.
Обмучни́ться – уборошни́тися, заборошни́тися, убра́тися в бо́рошно, в муку́.
Обмы́в – 1) *см.* **Обмывка**; 2) *см.* **Водомо́ина.**
Обмыва́ние – обмива́ння, миття́.
Обмыва́ть, обмы́ть – обмива́ти, обми́ти (*о мног.* пообмива́ти), омива́ти, оми́ти, змива́ти, зми́ти, ми́ти, поми́ти (*горяч. водой*) обба́нювати, обба́нити. [Жі́нка обши́є, обми́є. Дощ бі́ле ті́ло зми́є]; (*о дожде*) полоска́ти, сполоска́ти; *см.* **Опола́скивать**; (*доёнку*) поко́чувати, покоти́ти. **-ва́ть** *столы, окна* – ми́ти столи́, ві́кна. **Обмой** *сливы* – поми́й сливки́. **Обмы́тый** – обми́тий, оми́тий, по[з]ми́тий, (*дождём*) споло́сканий.
Обмыва́ться, обмы́ться – обмива́тися, обми́тися, (*о мног.*) пообмива́тися, (*слегка*) обполі́скуватися, обполоска́тися; обба́нитися.
Обмы́вка, *см.* **Обмыва́ние**; (*оконч.*) обмиття́.
Обмы́вок – 1) *см.* **Голы́ш 3**; 2) *см.* **Обмы́лок. Обмы́вки** – 1) брудна́ вода́; 2) *см.* **Обмы́лки.**
Обмыка́ть, -ся, обомкну́ть, -ся, *см.* **Огора́живать, -ся, Окружа́ть, -ся.**
Обмы́кивать, обмы́кать – 1) (*лён, пеньку*) обті́пувати, обті́па́ти 2) (*одежду*: *обносить*) обтрі́пувати, обтрі́пати, обша́рпувати, обша́рпати, (*сов.*) обідра́ти; 3) **-кать** *весь свет* – скрізь побува́ти, уве́сь світ сходи́ти.
Обмы́киваться, обмы́каться – 1) обте́ртися в світі, між людьми́, ви́людніти; 2) (*об одежде*) обтрі́пуватися, обтрі́патися, обша́рпуватися, обша́рпатися, обідра́тися.
Обмы́ливание, *см.* **Намы́ливание.**
Обмы́ливать, обмы́лить, *см.* **Намы́ливать, намы́лить.**
Обмы́лки – зми́лини (-ин), зми́лки (-лок), ми́лини (-ин), зми́йки (-йок).
Обмы́лок – зми́лок, недо́милок (-ка).
Обмы́ть, *см.* **Обмыва́ть.**
Обмышля́ть, обмы́слить – обмірко́вувати, обміркува́ти що. **Обмы́сленный** – обмірко́ваний.
Обмягча́ть, обмягчи́ть – м’якши́ти, зм’якши́ти (круго́м, навкруги́). **Обмягчё́нный** – зм’я́кшений (круго́м, навкруги́).
Обмягча́ться, обмягчи́ться, *см.* **Смягча́ться.**
Обмяка́ть, обмя́кнуть – м’я́кшати, зм’я́кнути, пом’я́кнути, пом’я́кшати (круго́м, навкруги́). *Кирпич на дожде* **обмяка́ет** – це́гла на дощі́ м’я́кшає.

Обмя́клость – зм’я́клість, пом’я́клість (-лости).
Обмя́ть, *см.* **Обмина́ть.**
Обнагле́ть – знахабні́ти, ста́ти (зроби́тися) наха́бним, безчі́льним, (*о мног.*) постава́ти наха́бними, -ні, безчі́льними, -ні.
Обнадёживание – убезпеча́ння, подава́ння надії, запе́внювання, запевня́ння.
Обнадёживать, обнадёжить *кого чем, в чём* – убезпеча́ти, безпеча́ти, убезпе́чити, запевня́ти, запе́внити кого́ чим, в чо́му, мани́ти кого́ чим, подава́ти, пода́ти наді́ю кому́ чим, в чо́му. *Судья* **-живает** *его скорым концом дела* – суддя́ подає́ йому́ наді́ю (запевня́є його́), що спра́ва шви́дко (ско́ро) скінчи́ться. **Обнадёженный** – убезпе́чений, запе́внений, обдаро́ваний наді́єю від ко́го.
Обнадёживаться, обнадёжиться – 1) убезпеча́тися, убезпе́читися; 2) (*полагаться на что-л.*), *см.* **Полага́ться.**
Обна́добиться, *безл.* – знадоби́тися кому́. *Эта вещь* **-билась** *ему* – йому́ ця річ знадоби́лася.
Обнажа́ть, обнажи́ть – 1) ого́лювати, оголя́ти, оголи́ти. [О́сінь оголи́ла по́ле]. **-жа́ть, -жи́ть** *голову* – здійма́ти, зня́ти, скида́ти, ски́нути ша́пку (*о мног.*) поздійма́ти, поскида́ти шапки́. **-жа́ть** *снизу, поднимая одежду вверх или засучив, рукава* – заго́лювати, заголи́ти. [Заголи́в но́ги, ру́ки]; (*нижнюю часть тела*) заду́блювати, задуби́ти. **-жа́ть** *какую-л. часть тела, показывать к.-л. обнажённую часть тела* – світи́ти чим. [Дівко, май со́ром! Не світи́ клу́бами. Сві́тить си́вою голово́ю]. **-жа́ть** *саблю, меч* – добува́ти, добу́ти, ви́добути, вийма́ти, ви́йняти (з пі́хов = *ножен*) ша́блю, меча́ або меч. [Хапа́є його́ за гру́ди, добува́ючи ша́блю. Дай бо́же воюва́ти, та шабе́ль не виййма́ти]; 2) *см.* **Раздева́ться**; 3) *см.* **Открыва́ть, Обнару́живать. Обнажу́** *тебе сердце и душу свою* – розгорну́ тобі́ се́рце й ду́шу свою́. **Обнажённый** – ого́лений, го́лий, (*о голове*) непокри́тий, (*снизу*) заго́лений, заду́блений, (*о сабле или мече*) добу́тий, го́лий, ви́йнятий. **-нный** *берег* (*геол.*) – ли́сий бе́рег, лися́к. **-нная** *гора* – ли́са гора́, лисо́го́ра. **-нная** *степь*, **-нный** *лес* – го́лий степ, г. ліс. **-нное** *дерево, поле* – го́ле де́рево, г. по́ле. *Крестьяне* **-жены́** (*обнищали*) – селя́ни го́лі.
Обнажа́ться, обнажи́ться – 1) ого́люватися, оголя́тися, оголи́тися, голі́ти, обголі́ти, заго́люватися, заголи́тися; (*о нижней части тела*) заду́блюватися, задуби́тися, підійма́тися, підня́тися; (*о сабле или мече*) добува́тися, добу́тися, виййма́тися, ви́йнятися. [Оголи́лось по́ле од серпа́ й коси́ (Щог.). Ві́тер – аж пісо́к голі́є. Оголі́ли дере́ва в-осени́ (Грінч.). Вона́ лежи́ть заголи́вшись]; 2) *см.* **Обедне́ть, Обнища́ть.**
Обнаже́ние – ого́лювання, заго́лювання, добува́ння; (*оконч.*) ого́лення, заго́лення, добуття́, вийма́ння. *Оттенки см.* **Обнажа́ть.**
Обнаро́дование (*д. оконч.*) – оголо́шення, опові́щення. *Торжественное* **-ние** – ознаймува́ння.
Обнаро́дывание (*действ. длит.*) – оголо́шування (привселю́дне), опові́щування (привселю́дне) чого́, про що, ознаймо́вування.
Обнаро́дывать, обнаро́довать – оголо́шувати, оголоси́ти (привселю́дно) що, про що кому́, оповіща́ти, оповісти́ти (привселю́дно) що, про що, кому́, перед ким, знаймува́ти, ознаймо́вувати, ознаймува́ти, ознайми́ти кого́ про що, що кому́. [Посла́ли нака́з ознайми́ти про зни́щення ха́нської вла́ди (Леонт.)]. **Обнаро́дованный** – оголо́шений, опові́щений, ознаймо́ваний. *Декрет о призыве* **обнаро́дован** – декре́т(а) про при́зов оголо́шено. *Манифест* **-ван** – маніфе́ст опові́щено. *См. ещё* **Оглаша́ть, Об’явля́ть, Опублико́вывать.**
Обнаро́дываться, обнаро́доваться – оголо́шуватися, оголоси́тися, оповіща́тися, оповісти́тися; бу́ти оголо́шеним, опові́щеним, ознаймо́ваним.
Обнаруже́ние – відкриття́; 2) ви́явле́ння, ви́яв (-ву), ви́ява, ви́явок (-вка), ви́каз (-зу), викриття́, ви́найдення. **-ние** *тайны* – ви́явле́ння (ви́яв) таємни́ці. **-ние** *виновников* – викриття́ винува́тців (ви́нних).
Обнару́живание – 1) відкрива́ння; 2) виявлювання, вика́зування; викрива́ння.
Обнару́живать, обнару́жить – 1) (*открывать, устранять то, что закрывает предмет*) відкрива́ти, відкри́ти що. *Для осмотра дерева нужно* **-жи́ть** *корни* – щоб огля́нути де́рево, потрі́бно корі́ння відкри́ти; (*находить*) (з)нахо́дити, знайти́. **Обнару́жить** *большие залежи каменного угля* – знайти́ вели́кі по́клади кам’яно́го (земляно́го) ву́гля (ву́гілля); 2) (*выводить наружу, делать явным*) виявлювати *и* виявля́ти що (*редко* явля́ти), ви́явити (*о мног.* повия́влювати) що, вика́зувати, ви́казати що (*реже* на що), викрива́ти, ви́крити (*преим. о чём-л. нежелательном, отрицательн.*), появля́ти, появи́ти що, ви́нести на я́вність що, дава́ти, да́ти озна́ку чого́; (*о своих чувствах, мыслях*) виявлюватися,

виявля́тися, ви́явитися з чим. [Тут він вия́влював ро́зум прони́кливий (Куліш). Украї́нська наро́дність придба́ла змо́гу виявля́ти своє́ «я» (Грінч.). Сього́дні тре́ба всю пра́вду ви́явити (М. В.). Мо́тря зго́джувалась, але́ не вика́зувала цього́ (Коц.). Украї́нський наро́д появи́в поча́тки вла́сної культу́ри (Єфр.)]; (*о преступлениях*) викрива́ти, ви́крити, виво́дити, ви́вести на світ; (*преим. о научн. данных*) винахо́дити, ви́найти що. [Порі́внюючи, мо́жна ви́найти де́які пара́ле́лі]. **-жить** *себя* – об'яви́тися чим, ви́значити себе́, зра́дитися з чим перед ким. [Ході́мо звідси, щоб ти не об'яви́вся доса́дним сло́вом (Кул.). Скільки обере́жности тре́ба, щоб не зра́дитися перед ворога́ми (Коцюб.)]. **-жить** *свои чувства, мысли* – ви́явити (*несов.* виявля́ти) свої́ почуття́. **-жи́ть** *преступление, заговор* – ви́крити зло́чин, змо́ву. **-жить** *противоречие в чём-л.* – ви́крити супере́чність чого́сь. **-жить** *тайные замыслы врагов* – ви́крити таємні за́міри ворогів. **-жить** *чьё-л. намерение* – ви́казати, ви́явити чийсь на́мір. *Эти памятники* **-вают** *весьма развитую цивилизацию* – ці па́м'ятки́ даю́ть озна́ку ду́же розви́неної цивіліза́ції. **Обнару́живаемый** – 1) відкри́ваний; 2) вия́влюваний, вика́зуваний, викри́ваний. **Обнару́женный** – 1) відкри́тий, зна́йдений; 2) ви́явлений, ви́казаний, ви́критий, ви́найдений. **-жены** *нелегальные собрания* – ви́крито нелега́льні зі́бра́ння́. *Не* **об-ные** *преступления* – неви́криті злочи́нства.

Обнару́живаться, обнару́житься – 1) відкрива́тися, відкри́тися; 2) вия́влюватися, виявля́тися, ви́явитися, про[об']я́влюватися, про[об']явля́тися, про[об']яви́тися, пока́зуватися, показа́тися, викрива́тися, ви́критися, познача́тися, позначи́тися, визнава́тися, ви́знатися, викида́тися, ви́кинутися, віднахо́дитися, віднайти́ся, заповіда́тися. *Оттенки см.* **Обнару́живать.** [Усе́ це тепе́р ви́явилось. У селі́ прояви́лася новина́ (Чуб.). Допі́ру по жнива́х показа́лося, що зима́ бу́де холо́дна (Коцюб.). Зняла́-ж бу́чу Пилипиха, як ви́зналась ба́тькова поді́я (М. Вовч.). Юмор позна́ча́ється в опові́дача́ десь ті́льки у ви́разі (Єфр.). Почали́ стерегти́, чи не ви́кинеться де-не́будь чума́ (Яворн.). Не тепе́р, то в четве́р, а все ви́кри́ється]. *Тайна* **-жилась** – таємни́ця вия́вилась. *В городе* **-жилась** *холера* – в місті прокинулась (ви́кинулась) холе́ра. *При ревизии* **-жились** *большие злоупотребления чиновников* – ревізія ви́крила вели́кі надужива́ння урядо́вців.

Обна́шивание – обно́шування.

I. Обна́шивать, обноси́ть (*обувь, одежду*: *разнашивать*) – обно́шувати, обноси́ти, розно́шувати, розноси́ти. [Обноси́ мої́ чо́боти, бо на ме́не вони́ тісні́]. **Обно́шенный** – обно́шений.

I. Обна́шиваться, обноси́ться – 1) (*о новой одежде или обуви*) обно́шуватися, обноси́тися; 2) (*совершенно износить платье*) обно́шуватися, обноси́тися, доно́шуватися, доноси́тися до чо́го, обдира́тися, обідра́тися, обде́ртися, обша́рпуватися, обша́рпатися, (*о мног.*) пообно́шуватися, пообдира́тися. [Доноси́лась до то́го, що зв'я́зує рубе́ць до рубця́ (Рудч.). Як старці́ пообша́рпувалися, а спра́вити одежу́ ні за що]. **Обноси́лись** – (*опис.*) з одежі всі повили́нювали.

II. Обна́шивать *и* **обноси́ть, обнести́** *и* **обне́сть** – 1) (*носить кругом*) обно́си́ти, обне́сти, (*яства, вина*) обно́сити, обне́сти що кому́ *или* кого́ чим. [Почали́ обно́сити корова́й го́стям. Він так щи́ро всіх обно́сить горі́лкою]; 2) (*миновать, обходить кого при угощении*) проно́сити, проне́сти, мина́ти, мину́ти кого́. [Не пронесе́ ніко́го і себе́ не забува́є (Кв.). Як горі́лку п'ють, то мене́ мина́ють, а як ся б'ють, то від ме́не почина́ють (Ном.)]. *Его* **-несли́** *жарким* – його́ мину́ли пече́нею; 3) *что чем* (*огораживать, окружать*) – обво́дити, обве́сти, обклада́ти, об(і)кла́сти, обкида́ти, обки́дати що чим; (*камен. стеной*) обмуро́вувати, обмурува́ти (му́ром), (*о мног.*) пообмуро́вувати; (*оградою, плетнём*) обгоро́джувати, обгороди́ти, обтини́ти чим, упаркани́ти, заділува́ти; (*окопами*) ошанцюва́ти. [Хоч-би ла́тами було́ обки́дати лева́ду. Обмурува́в місто (*город*) му́ром]. **-нести́** *сад забором* – обгороди́ти сад. *Город* **обне́сен** *рвом* – місто обве́дено ро́вом; 4) (*оклеветать, очернить кого*) клепа́ти, оклепа́ти, обплеска́ти кого́ перед ким, облихосло́вити кого́, обно́сити, обне́сти, (*гал.*), ви́славити кого́ чим. *См.* **Оклевета́ть, Очерни́ть, Огова́ривать**; 5) (*обобрать*) обне́сти що, (*о мног.*) пообно́сити. [Горо́жу (*ограду*) круго́м обне́сено на то́пливо (Конис.). Діти́ська усі́ садки́ пообно́сили], *см.* **Обира́ть**; 6) *безл. Небо* **обно́сит, обнесло́** – обклада́є, обкла́ло не́бо. **Обнесённый** – обне́сений; проне́сений, проми́нутий; обве́дений, обкла́дений, обмуро́ваний, обгоро́джений; окле́паний, обпле́сканий.

Обна́шиваться *и* **Обноси́ться, обнести́сь** – 1) (*вокруг*) обноси́тися, обне́стися (круг, навкруги́ чо́го); 2) (*при угощении*) проно́сити, проне́сти, мина́ти, мину́ти кого́. *Досель и я не* **обна́шивался** *в людях* – до́сі й ме́не не мина́ли в (на) лю́дях; 3) обво́дитися, обве́сти́ся, обклада́тися, об(і)кла́стися чим, (*камен. стеной*) обмуро́вуватися, обмурува́тися,

обмуровýватися мýром, (*оградою, плетнём*) обгородѝтися чим, (*окопами*) ошанцювáтися чим. *Небо* **-сится** *тучами* – хмáри нéбо облягáють. *Крыльцо* **-сётся** *ещё перилами* – ґáнок бýде ще обвéдено порýччями.

Обневóливать, обневóлить *кого* – поневолѝти, поневóлити когó. **Обневóленный** – поневóлений.

Óбневоль, обневóлю, *см.* **Поневóле.**

Обнесéние – обнéсення; обвéдення; обгорóдження; обмурувáння.

Обнестѝ, *см.* **Обнáшивать.**

Обнижáть, обнѝзить – знижáти, знѝзити, понижáти, понѝзити що. **-женный** – знѝжений, понѝжений. **-ная** *артикуляция* – знѝжена артикуля́ція.

Обнижáться, обнѝзиться – з[по]нижáтися, з[по]нѝзитися.

I. Обнѝз (*оконч. д. от* **Обнѝзить**) – знѝження, понѝження.

II. Обнѝз, *см.* **Обнѝзка.**

Обнизéть – знѝзитися, понѝзитися.

Обнѝзить, -ся, *см.* **Обнижáть, -ся.**

Обнѝзка – 1) (*д. оконч.*) обнизáння; 2) пó[óб]милка в низáнні.

Обнѝзок – нѝзана облямíвка.

Обнѝзывание – обнѝзування.

Обнѝзывать, обнизáть – 1) обнѝзувати, обнизáти що чим. [Усí грýди так і обнизáла намѝстом з червíнцями]; 2) (*опередить в низаньи*) перенѝзувати, перенизáти, переганя́ти, перегнáти когó нѝжучи. **Обнѝзываемый** – обнѝзуваний. **Обнѝзанный** – обнѝзаний.

Обнѝзываться, обнизáться – 1) обнѝзуватися, обнизáтися; 2) (*сделать ошибку в низке*) по[об]миля́тися, по[об]милѝтися нѝжучи.

Обнимáние – обій[ні]мáння, пригортáння, о(б)гортáння, о(б)хóплювання.

Обнимáть, обня́ть (**об'я́ть**) – 1) обій[ні]мáти, обійня́ти, обня́ти, (*о мног.*) пообіймáти, пригортáти, пригорнýти когó, що, (*о мног.*) попригóртáти; 2) (*охватывать*) о(б)гортáти, о(б)горнýти, (о)повивáти, (о)повѝти що чим, обій[ні]мáти, обійня́ти, обня́ти, о(б)хóплювати, о(б)хопѝти що чим. [Надíя на щáстя усé повивáє (Грінч.). Принцѝпом красѝ не мóжна охопѝти всіх потрéб людського дýху (Єфр.)]; 3) (*умом, мыслями*), *см.* **Постигáть**; 4) (*о поре*), *см.* **Заставáть**; 5) (*о пространстве*), *см.* **Занимáть. Обня́ть** *друга* – об(ій)ня́ти прѝятеля. *Мрак* **-ня́л** *землю* – мóрок о(б)горнýв (оповѝв) зéмлю. *Философия* **-мáет** *все науки* – філосóфія охóплює усí наýки. *Меня* **об'я́л** *ужас* – жах охопѝв мене́. *Этого дерева в три обхвата не* **обоймёшь** – цьогó дéрева не охóпиш у трѝ обíйми(ща). **Об'я́ть** *необ'ятное* – осягтѝ неося́жне. **Óбнятый** – 1) óб(ій)ня́тий, пригóрнутий; 2) о(б)гóрнутий, (о)повѝтий, óб(ій)ня́тий, охóплений.

Обнимáться, обня́ться – обій[ні]мáтися, об(ій)ня́тися (*о мног.* пообіймáтися), обгортáтися, обгорнýтися, о(б)хóплюватися, о(б)хопѝтися. **-ться** *пламенем* – вогнéм узя́тися.

Обнищáние (*сост.*) – озлиднíння, зубóження, зубóженість (-ности).

Обнищáть – озлиднíти (*о мног.* позлиднíти) зубóжіти, зубóжитися, знѝщитися, (*до крайности*) обголíти (*о мног.* поголíти), зголодрáбіти, (*описат.*) перевéстѝся на злѝдні, пітѝ на жéбри, пітѝ на жéбраний хліб. [Країни всьогó світу цілкóм озлиднíли. Не тим нáші дідѝ поголíли, що сóлодко пѝлѝ й ї́ли (Ном.)]. *Срв.* **Обеднéть. Обнищáлый** – озлиднíлий, зубóжілий. **-áлый** *народ* – озлиднíлий нарóд.

Обнóва, обнóвка – 1) (*действ.*) *см.* **Обновлéние**; 2) (*новая вещь, чаще об одежде, обуви*) обнóва, спрáвка. [Любить спрáвки Палáжка (Тесл.)].

Обновѝмый – понóвнѝй.

Обнóвины (*празднование обновы, спрыски*) – понóвини (-вин).

Обновѝтель – о(б)[по]нóвник, о(б)[по]новѝтель.

Обновѝтельница – о(б)[по]нóвниця, о(б)[по]новѝтелька.

Обновлéние – о(б)нóвлéння, понóвлення, поновлíння, принóвлення, понóвини (-ин) чогó *и* чомý. [Мóже чáєш оновлéння? (Шевч.). Оновлéння душí. Обновлéння сѝлі молодíй (Л. Укр.)].

Обновля́ть, обновѝть – о(б)новля́ти, о(б)новѝти, поновля́ти, поновѝти, приновля́ти, приновѝти, новѝти що. [І хóчеться знов її (душí) себé обновѝть (Самійл.). Комý слóво рятувáть, слáву прéдків поновля́ть (Куліш)]. *Срв.* **Возобновля́ть. -вѝть** *дом* – відбудувáти дім, будѝнок. **-вѝть** *платье* – по[при]новѝти одéжу. **-вѝть** *знакомство* – поновѝти знайóмість. **Обновлённый** – о(б)нóвлений [Онóвлена земля́], понóвлений, принóвлений, (*о доме*) відбудóваний.

Обновля́ться, обновѝться – о(б)новля́тися, о(б)новѝтися, поновля́тися, поновѝтися,

приновля́тися, принови́тися, нови́тися. [Ділá дóбрих обновля́ться, ділá злих заги́нуть (Шевч.). Як уся́кому свою одéжу давáти, так вонá-ж не нови́ться].
Óбножь – óбніж (-ножи), обні́жжя, медівни́ця. [Вже бджолá за óбніжжю летíла, гудучи́ (М. В.)].
Обнóс – 1) *см.* **Обнесéние**; 2) *см.* **Огрáда, Пери́ла**; 3) *см.* **Клеветá**; 4) *см.* **Покрáжа.**
Обноси́ть, -ся, *см.* **Обнáшивать, -ся.**
Обнóсный. -ные *речи, см.* **Лóжный, Клеветни́ческий.**
Обнóсок – недóносок (-ска), (*одежды*) лахмани́на, ви́носки (-ків), (*обуви*) шкарбани́ (-нів), (*меховой одежды*) шкарýпіль (-ли).
Обночевáть – обночувáти. [Ні в кого обночувáти].
Обношéние – обносíння; минáння; обвóдження, обкладáння, обгорóджування, (*камен. стеной*) – обмурóвування. *Оттенки см.* **Обнáшивать.**
Обнóщик, *см.* **Клеветни́к.**
Обнуздáть, *см.* **Зануздáть.**
Обню́хивать, обню́хать – обню́хувати, обню́хати, (*о мног.*) пообню́хувати що.
Обню́хиваться, обню́хаться – обню́хуватися, обню́хатися.
Óбо (*предл.*), *см.* **О.**
Обобрáть, *см.* **Обирáть.**
Оброрóчивать, обобрóчить *кого* – очиншувáти, на чинш посади́ти. **Обобрóченный** – чиншови́й, чиншови́к.
Обобрóчка – очиншувáння, чинш (-шу).
Обобщáть, -щи́ть – узагáльнювати *и* узагальня́ти, узагáльни́ти що. **Обобщённый** – узагáльнений. **-ный** *вывод* – узагáльнений ви́сновок.
Обобщáться, обобщи́ться – узагáльнюватися *и* узагальня́тися, узагáльни́тися. *Частные законы не могут* **-щáться** – поодинóких закóнів (-нóкі закóни) не мóжна узагáльнювати.
Обобщéние – узагáльнення. **-ние** *целого ряда действительных фактов* – узагáльнення цíлої ни́зки дíйсних фáктів. *Логическое* **-ние** – логíчне узагáльнення.
Обобществлéние – усуспíльнення.
Обобществля́ть, обобществи́ть – усуспíльнювати, усуспíльнити. **Обобществлённый** – усуспíльнений. **-лённый** *труд* – усуспíльнена прáця.
Обобществля́ться, обобществи́ться – усуспíльнюватися, усуспíльнитися.
Обобщи́тельный – узагáльнювальний.
Обогатéть – з(а)багатíти, забагати́тися, збагáтшати на що.
Обогати́тель – збáгáчувач. **-ница** – збагáчувачка.
Обогати́тельный (*обогащающий*) – той, що збагáчує, збагáчливий.
Обогащáть, обогати́ть – збагáчувати, збагачáти, багати́ти, (*сов.*) збагати́ти когó, що чим. [Він збагати́в йогó. Прáця багати́ть людúну. Збагáчувати наýку нови́ми відкриття́ми]. **Обогащáемый** – збагáчуваний. **-щённый** – збагáчений.
Обогащáться, обогати́ться *чем* – збагáчуватися, збагачáтися на що, багати́тися з чóго *или* чим, багатíти на що, з чóго (*на счёт чего*), забагатíти чим *или* на що, багáтшати на що, багатíшати, золотíти, наскарбля́тися, (*о мног.*) позбагáчуватися, побагатíти, побагáтшати. [Письмéнство нáше збагати́лося на нові твóри (Єфр.). Багатíють з Украї́ни (*на счёт Укр.*) й не дбáють за украї́нський нарóд (Н.-Лев.)]. **-щáться** *на чей счёт* – багатíти чиї́м кóштом [Багатíти нáшим кóштом бýде (Грінч.)], багатíти з кóго, з чóго.
Обогащéние – з[у]багáчення, багатíння.
Обогнáть, *см.* **Обгоня́ть.**
Обогнивáть, обогни́ть – обгнивáти, обгни́ти, (*о мног.*) пообгнивáти, погни́ти. **-вший** – об[по]гни́лий.
Обогнýть -ся, *см.* **Огибáть, -ся.**
Обоготворéние, -рство – у[о]бóжування, убожéствлення, бóження. *Сущность мифологии в* **-нии** *явлений природы* – сýтність мітолóгії в убóжуванні я́вищ прирóди (яви́щ у прирóді).
Обоготворя́ть, обоготвори́ть – у[о]бóжувати, у[о]бóжити, божестви́ти, убожестви́ти когó, вважáти за бóга когó. *Срв.* **Боготвори́ть.** *Римляне* **-ря́ли** *императоров* – ри́мляни божестви́ли імперáторів. **Обоготворённый** – у[о]бóжений, убожéствлений. **-ря́емый** – убóжуваний.
Обоготворя́ться, обоготвори́ться – у[о]бóжуватися, у[о]бóжитися, божестви́тися, убожестви́тися.
Обогревáние – огривáння.
Обогревáтельный – огривáльний. **-ная** *печка* – огривáльна грýбка.
Обогревáть, обогрéть – о[у]грівáти, о[у]грíти, перегрівáти, перегрíти когó, що чим, (*о*

мног.) поо(б)гріва́ти, повгріва́ти. [Теплота́ огрі́ла ті́ло (Франко). Були́-б поме́рли, коли́-б не перегрі́ла нас до́бра люди́на (Грінч.)]. **Обогре́тый** – огрі́тий.

Обогрева́ться, обогре́ться – о[у]гріва́тися, о[у]грі́тися чим, перегріва́тися, перегрі́тися в чо́му, вигріва́тися, ви́грітися на чо́му, (о миог.) поо(б)гріва́тися, повигріва́тися. [Пусти́ у ха́ту перегрі́ться (Грінч.). Неха́й земля́ тро́хи вигріва́ється (Звиног.)]. *Земля* **-ва́ется** *солнцем* – зе́млю огріва́є со́нце. *Комната* **-ва́ется** *электрической печкой* – кімна́ту огріва́є електри́чна гру́бка.

О́бод – 1) о́бід (*р.* о́боду; *мн.* обі́ддя), *ум.* обіде́ць (-дця́), обідо́к (-дка́); 2) (*дранковый* **о́бод**, *обечайка*) обі[и]ча́йка, дороба́дло; (*в решете*) решети́ще (-ща) (*ср. р.*); 3) (*обвод*) обві́д (-во́ду). *Делающий* **обо́дья** – ободня́к (-ка́).

Ободве́рина (*дверн. косяки*) – одві́рки (-ків).

Ободво́р – суме́жно, двір з дворо́м, двір коло дво́ру.

Ободнева́ть – 1) переднюва́ти. [Аби́ день переднюва́ти, а ніч переночува́ти]; 2) *безл., см.* **Ободня́ть, ободне́ть.**

Ободня́ть, ободне́ть – дні́ти, обви́дніти, розвидня́тися, розви́днитися. [Дні́є – вже все ви́дно. Уже́ обви́дніло тро́хи надво́рі (Квіт.)]. *См.* **Рассвета́ть.**

Ободо́вый, -дно́й – ободо́вий, обідни́й. **-о́вый** *лес* – ліс на обі́ддя. **-о́вое** *колесо* – обідне́ ко́лесо.

Ободо́к – обідо́к (-дка́), обіде́ць (-дця́), каблу́чка; (*каёмка*) обві́дка. [Па́лиця обко́вана залі́зними обідка́ми. Це каблу́чка од ножа́ (Звиног.)].

Ободо́чек – обідо́чок (-чка).

Ободо́чный – обідко́вий. **-чная** *кишка* (*анат.*) – товста́ ки́шка.

Ободра́ть, *см.* **Обдира́ть.**

Ободре́ние – підбадьо́рення, осмі́лення, заохо́чення, заохо́та, похвала́; (*длит.*) підбадьо́рювання, (з)осмі́лювання, заохо́чування.

Ободри́тель – підбадьо́рювач, заохо́чувач, заохо́тник, осмі́лювач.

Ободри́тельница – підбадьо́рювачка, заохо́тниця, осмі́лювачка.

Ободри́тельно – підбадьо́рливо, заохо́чуюче, заохо́тливо, похва́льно, з похвало́ю.

Ободри́тельный – підбадьо́рливий, заохо́тливий, похва́льний. **-ный** *отзыв о ком* – похва́льна ду́мка про ко́го. *Срв.* **Одобри́тельный.**

Ободря́ть, ободри́ть – підбадьо́рювати, бадьори́ти, підбадьо́ри́ти, осмі́лювати *и* осміля́ти, осмі́лити, зосмі́лювати, зосмі́лити кого́, заохо́чувати, заохо́тити кого́ до чо́го, похваля́ти, похвали́ти кого́, додава́ти, дода́ти ду́ху, си́ли, відва́ги кому́, ду́ху на[під]дава́ти, нада́ти, підда́ти кому́. [Учи́тель бадьори́в школярі́в (Васильч.). А він його́ осмі́лює (Звин.). Пана́с їй ду́ху надає́, щоб не жури́лась (Тобіл.)]. **-дря́ть** *воинов* – підбадьо́рювати вояків, ду́ху (відва́ги) додава́ти вояка́м. **Ободрённый** – підбадьо́рений, (з)осмі́лений, насмі́лений, заохо́чений. [Хло́пець, осмі́лений то́ю ла́скою, за́раз і прибі́г (Крим.)].

Ободря́ться, ободри́ться – підбадьо́рюватися, підбадьо́ритися, прибадьо́рюватися, прибадьо́ритися, збадьорі́ти, зосмі́люватися, зосмі́литися, набира́тися (набра́тися) ду́ху, си́ли, відва́ги.

Обо́е – обо́є (обо́х, обо́м, обома́, обо́х), обидво́є, *ум.* обі́[о́]йко. [Обо́є вони́ – і чолові́к, і жі́нка, людьми́ лихи́ми не були́ (Кон.)]. *Срв.* **О́ба.**

Обоео́стрый, *см.* **Обою́дуострый.**

Обоепо́лый – двопо́лий. [Двопо́ла кві́тка].

Обоесторо́нний – обопі́льний. *См.* **Двусторо́нний, Двули́чный 3.**

Обожа́ние – 1) *см.* **Обоготворе́ние**; 2) ре́вне (палке́) коха́ння.

Обожа́тель – 1) о[у]бо́жувач, убоже́ственник; 2) ре́вний, палки́й закоха́нець.

Обожа́тельница – 1) о[у]бо́жувачка; 2) ре́вна, палка́ закоха́нка.

Обожа́ть – 1) *см.* **Обоготворя́ть**; 2) люби́ти, коха́ти як бо́га, коха́ти ре́вне, па́лко. **Обожа́емый** – 1) о[у]бо́жуваний; 2) ре́вне (па́лко) коха́ний, ко́ханий як бог.

Обожа́ться, *см.* **Обоготворя́ться.**

Обожда́ть, *см.* **Обжида́ть.**

Обожествле́ние, *см.* **Обоготворе́ние.**

Обожествля́ть, -ся, *см.* **Обоготворя́ть, -ся.**

Обожжённый, *см.* **Обжига́ть.**

Обожра́ть, -ся, *см.* **Обжира́ть, -ся.**

Обо́з – 1) (*множество повозок или саней гуськом*) ва́лка, ху́ра. [Заку́реним шля́хом ти́хо посува́ється ва́лка (Коц.). Через місто́к ху́ра йшла, так що возі́в два́дцять (Квітка)]. *Запорожский* **обо́з** *в'ючных лошадей* – батівня́, бато́ва́; 2) (*сборище путевых, кладных повозок*) ва́лка, та́бір (*р.* та́бору). *Стать* **-зом** *в поле* – ста́ти та́бором у по́лі. *Военный* **обо́з**

– військо́ва́ ва́лка, військо́ви́й обо́з.
Обозва́ние, *см.* **Обзыва́ние.**
Обозва́ть, -ся, *см.* **Обзыва́ть, -ся.**
Обо́зец – 1) ва́лочка, ху́рка; 2) табо́ре́ць (-бірця́).
Обозли́ть – озли́ти кого́. *См.* **Озли́ть, Разозли́ть.**
Обозли́ться – озли́тися на ко́го, в’ї́стися на ко́го.
Обознава́ться, обозна́ться *в ком* – помиля́тися, помили́тися на ко́му.
Обознача́ть, обозна́чить *или* **Означа́ть, озна́чить** – 1) *что* (*отмечать*) визнача́ти, визна́чувати, ви́значити, зазнача́ти, зазна́чувати, зазна́чи́ти, о(б)зна́чувати, о(б)знача́ти, о(б)зна́чи́ти, на[по]зна́чувати, на[по]знача́ти, значи́ти, на[по]значи́ти, позначкува́ти (Н.-Лев.), назнаменува́ти, назнамена́ти що, (*о мног.*) повизна́чувати, позазна́чувати, поо(б)зна́чувати, поназнача́ти, поназна́чувати що. [Грани́цю ви́значив. Зазначи́ цього́ ду́ба, щоб ізнайти́ по́тім (Грінч.). Щоб означи́ти си́лу, почали́ малюва́ти орла́ або́ ле́ва (Єфр.). Він назнаменува́в шляхи́ майбу́тнього]. **-чить** *пути* – назначи́ти стежки́. **-чить** *колышками* – обпал(ь)кува́ти що (Франко). **-ча́ть** (**-чить**) *дорогу вехами* – познача́ти (-чити) доро́гу (шлях) тичка́ми, ви́тичити доро́гу (шлях) (Франко). **-чить** *приметы в паспорте* – по[за]значи́ти на (в) па́шпорті прикме́ти; 2) (*значить, знаменовать*) визнача́ти, означа́ти, з’явля́ти. [Меридія́н по-на́шому визнача́є півде́нник. Те дру́ге йме́ння ма́є з’явля́ти си́на Да́рієвого (Л. Укр.)]. *Срв.* **Зна́чить. Обозна́ченный** – ви́значений, зазна́чений, о(б)зна́чений, назна́чений, позна́чений, зна́чений, назнамено́ваний. **Обознача́емый** – за[ви]зна́чуваний, по[на]зна́чуваний.
Обознача́ться, обозна́читься – визна́чуватися *и* визнача́тися, ви́значитися, зазна́чуватися, зазнача́тися, зазначи́тися, відзна́чуватися, відзнача́тися, відзначи́тися, назна́чуватися, назнача́тися, назначи́тися, позна́чуватися, познача́тися, значи́тися, (*сов.*) позначи́тися. [Ї́х га́рні по́статі рі́зко визнача́ються в мі́сячному сві́тлі (Л. Укр.). Вира́зно зазна́чується дві гру́пи (Єфр.)]. *Всходы начинают* **-ча́ться** – про́ріст почина́є познача́тися.
Обозначе́ние – ви́значення, о[за]зна́чення, назна́чення, позна́чення, зна́чення.
Обо́зник – ху́рщи́к, пого́нець (-нця).
Обо́зничий – обо́зний, обозо́вий. **Обо́зный** (*начальник обоза*) – обо́зний (-ного); (*воен.*) вагма́йстер (-тра).
Обо́зный – 1) *см.* **Обо́зничий**; 2) **-ная** *лошадь* – тяглови́й кінь. **-ная** *прислуга* – пого́нці (-ців), ху́рщики́.
Обозрева́ние – огляда́ння, озира́ння.
Обозрева́тель – огля́дач, огля́дник. **-тельница** – огля́дачка, огля́дниця.
Обозрева́ть, обозре́ть – озира́ти, озирну́ти, огляда́ти, огля́нути, огляді́ти що. *Срв.* **Осма́тривать, -ре́ть** *город* – огля́нути мі́сто.
Обозрева́ться, обозре́ться (*оглядываться*) – озира́тися, озирну́тися, огляда́тися, огля́нутися.
Обозре́ние (*действие и описание обозрённого*) – о́гляд, пере́гляд (-ду). [Коро́ткий о́гляд істо́рії украї́нського письме́нства].
Обо́зрины (*смотр невесты*) – огля́дини (-дин).
Обо́и – шпале́ра (-ле́р). *Бумажные* **обо́и** – папер́ові шпале́ри. *Обить, оклеить комнату* **-ями** – ви́клеїти кімна́ту (ха́ту) шпале́рами. *См.* **Обива́ть.**
Обо́й – па́далиця, па́далишні гру́ші, -шні я́блука.
Обо́йма – 1) обі́йма, обі́ймище; 2) (*железная скоба*) вірва́нт, урва́нт.
Обо́ймица – 1) гніздо́ (*в котором вертится блок*); 2) (*железный обруч, набиваемый временно на голову сваи*) обру́ч (-ча́).
Обо́ина – (*гарь*) жу́желиця; (*щебень*) груз (-зу).
Обо́йный – шпале́рний. **-ная** *фабрика* – шпале́рня, шпале́рна фа́брика. **-ный** *ветер* – оббивни́й ві́тер.
Обойти́, -сь, *см.* **Обходи́ть, -ся.**
Обо́йщик, -щица – 1) (*выделыв. обои, торговец ими*) шпале́рник, -ниця; 2) (*обивщик*) obби́вач, оббі́вачка.
О́бок – о́бік[ч], по́бік[ч], су́біч кого́, чого́; (*под боком*) під бо́ком. [О́біч ме́не. Ліс по́бік (о́біч, су́біч) по́ля. На́ше по́ле під бо́ком]. *См. ещё* **Во́зле.**
Обокра́сть, *см.* **Обкра́дывать.**
Обо́л (*древне-греч. монета*) – обо́л (-ла).
Обола́кивание – обволіка́ння.
Обола́кивать, оболо́чь – обволіка́ти, обволокти́, заволіка́ти, заволокти́ що чим. *См.* **Облека́ть.**

Обола́киваться, оболо́чься – обволіка́тися, обволокти́ся чим. *См.* **Облека́ться.**
Оболва́нивание – 1) обті́сування; 2) (*шутл. о стрижке*) обмакого́нювання, обмакоти́рювання, (*оконч.*) обмакого́нення, обмакоти́рення; 3) заду́рювання, затума́нювання, (*оконч.*) заду́рення, затума́нення; 4) *см.* **Обмоше́нничивание.**
Оболва́нивать, оболва́нить – 1) (*грубо отделать и в переносном смысле*) обті́сувати, обтеса́ти. [Обті́сую ка́мінь. Хоч так-сяк обтеса́ти хло́пців, щоб вони́ на екза́мені не стовпця́ми стоя́ли (Грінч.)]; 2) (*шутливо*: *обстричь очень низко*) обмакого́нювати, обмакого́нити, обмакоти́рювати, обмакоти́рити. *См.* **Остригáть**; 3) (*делать, сделать болваном в перен. смысле*) заду́рювати, задури́ти, затумани́ти. [Пожи́в серед ду́рнів, то вони́ й його́ затумани́ли]; 4) *см.* **Обма́нывать, Обмоше́нничать. Оболва́ненный** – обте́саний.
Оболга́ть – оббреха́ти, оклепа́ти кого́, (*о мног.*) пооббрі́хувати. [Він оклепа́є нас перед царе́м (Л. Укр.)]. *См.* **Облыга́ть. Оболжо́нный** – оббре́ханий, окле́паний.
Оболде́ть, *см.* **Обалде́ть.**
Обо[а]лду́й, *см.* **Обо́лтус, Болва́н.**
Оболо́нка, оболо́нок, *см.* **Горбы́ль.**
Оболо́чка (*всё, что кроет, оболокает*) – оболо́на, оболо́нка, оболо́ка, обго́ртка, за́гортка, обсло́на. [Розрі́зав обго́ртку (за́гортку) на паку́нкові]. (*Кожица ягоды, яблока*) облу́дка, шку́рка, кожури́нка. [Сік з виногра́ду висмо́ктуй, а облу́дку (шкурки́) викида́й]. *Твёрдая* **-чка,** *см.* **Скорлупа́**. **-чка** *вши* – кожу́шок. **-чка** *рака* – тулубе́ць (-бця́). **-чка** *книги* – обго́ртка, окла́динка. *Слиз.* **-чка** – слю[и]зі́вка. *Роговая* **-чка** *глаза* – рогі́вка, рогови́ця. *Сетчатая* **-чка** *глаза* – сітікі́вка. **-чка** *мозга, лёгких, кишок, одевающая их кожица* – плі́ва́, плі́вка. *Белковая* **-чка** – білко́виця.
Обо́лтус – те́лепень (-пня), бовт, одоро́бло (-бла).
Обольсти́тель – 1) (*обманывающий лестью*) обле́сник; (*прельщающий чем-либо*) споку́сник, зводи́тель; 2) (*соблазнитель*) баламу́т (-та), баламу́та (-ти) (*м. р.*). *Срв.* **Соблазни́тель**; 3) (*пленяющий собою*) чарівни́к (-ка́).
Обольсти́тельница – 1) обле́сниця; 2) споку́сниця; 3) баламу́тка; 4) чарівни́ця.
Обольсти́тельность – звабли́вість, зна́дність, чарівли́вість (-ости).
Обольсти́тельный – 1) (з)вабли́вий, знадни́й, чарівни́й, чарівли́вий; 2) (*обманчивый, мнимый*) ома́нний. **Обольсти́тельно** – звабли́во, вабли́во, зна́дно.
Обольща́ть, обольсти́ть – 1) (*обманывать лестью*) уле́щувати, улеща́ти, лести́ти, улести́ти, обле́щувати, обле́стити кого́ чим, слова́ми масти́ти. *См.* **Облеща́ть.** [Лести́в моє́ се́рце найкра́щими реча́ми (Куліш). Як ста́ли говори́ти, слова́ми масти́ти, – му́сів-же я з коня́ вста́ти, горі́лки купи́ти]. **-ща́ть** *ласковыми словами* – голу́бити слова́ми, реча́ми ласка́вими; 2) (*заманывать, соблазнять*), зва́блювати, ва́бити, зва́бити, зна́джувати, зна́дити, спокуша́ти, спокуси́ти, мани́ти, змани́ти, підма́нювати, підмани́ти, ома́нювати, омани́ти, підхо́дити, підійти́, зво́дити, зве́сти кого́. [Зва́бив (спокуси́в) він мене́ грі́шми вели́кими. Зна́джує бага́тством та життя́м у розко́шах. Мани́в наді́ями. Ома́нює люде́й нездійсне́нними мрі́ями. Підійшо́в мене́ слова́ми лести́вими. Чорт не спить, а люде́й зво́дить]. **-ща́ть, -сти́ть** *девушку* – зво́дити, зве́сти́, підма́нювати, підмани́ти ді́вчину; (*переносно*) зави́ти, покри́ти ді́вчину; (*вообще женщину*) спокуша́ти, спокуси́ти; призво́дити, призве́сти́ до гріха́ з ким. **Обольщённый** – 1) у[об]ле́щений; 2) зва́блений, зна́джений, споку́шений, зма́нений, підма́нений, ома́нений, зве́дений. **-ная** *девушка* – зведени́ця, по́критка. *Быть* **-ной** *кем* – покри́тися з ким.
Обольща́ться, обольсти́ться – (*надеждами, мечтами*) мани́ти (ва́бити) себе́ наді́ями, мрі́ями. [Не мані́ть себе́ наді́ями – вони́ не зді́йсняться].
Обольще́ние – 1) улеща́ння, обле́щування, зва́блювання, зна́джування. **-ние** *девушки* – зво́діння (*оконч.* зведе́ння) ді́вчини; 2) зва́ба, прина́да, ома́на. [Прина́да бага́тства. Не тре́ба ілю́зій, не тре́ба ома́ни (Коцюб.)].
Обомлева́ть, обомле́ть – 1) (*падать в обморок*) зомліва́ти, млі́ти, зомлі́ти, у[о]мліва́ти, у[о]млі́ти. *См.* **О́бморок**; 2) (*обомлевать, замирать от горя, страха…*) млі́ти, омліва́ти, омлі́ти (о *мн.* поомліва́ти, помлі́ти), обімліва́ти, обімлі́ти, потерпа́ти, те́рпнути, оте́рпнути, сте́рпнути, отетері́ти з чо́го. [Я так і обімлі́в зо страху́. Аж потерпа́ю, як згада́ю, що могло́ ста́тися. Я оте́рп зо страху́]; 3) (*тёрпнуть*) млі́ти, зомлі́ти, те́рпнути, о[с]те́рпнути, зате́рпнути, (*о мног.*) помлі́ти, поте́рп(ну)ти. *См.* **Тёрпнуть. Обомле́лый, обомле́вший** – зомлі́лий, у[о]млі́лий, помлі́лий, обімлі́лий, оте́рплий, поте́рплий, сте́рплий, зате́рплий з чо́го.
Обомле́ние – зімлі́лість, омлі́лість (-лости).
Обомша́веть – замши́тися. **Обомша́лый** – замши́лий, мохови́тий.

Обоня́ние (*чувство*) – нюх (-ху); (*действие*) ню́хання. *Воспринимать, воспринять* **-ем** – чу́ти, почу́ти, зачу́ти (но́сом), заню́хати.
Обоня́тельный – нюхови́й, ню́хальний. **-ный** *нерв, анат.* – ню́хальний нерв.
Обоня́ть – 1) чу́ти (но́сом). [Не́жит (*насморк*) у ме́не – не чу́ю но́сом]; 2) ню́хати, па́хати. [Нахили́лась над квітнико́м і па́хала квіти]. *Срв.* **Ню́хать**; 3) (*о собаке*) нюши́ти; (*по ветру*) ві́трити.
Обо́р, обо́рыш – ви́бірок (-рка), послі́док (-дка). [Кра́щі я́блука попро́дала, ви́бірки позоставали́сь. Хіба́ це пе́рві я́годи? – це вони́ послі́дку дали́].
Обо́ра – воло́ка, у́в'язка.
Обора́чивание – поверта́ння, переверта́ння; (*листков книги*) перегорта́ння; *во что* – перекида́ння, поверта́ння, оберта́ння на ко́го, на що, чим.
Обора́чивать, оборoти́ть – 1) (*поворачивать*) поверта́ти, поверну́ти, оберта́ти, оберну́ти, зверта́ти, зверну́ти, верну́ти; 2) (*переворачивать на другую сторону*) переверта́ти, переверну́ти. **-вать** *страницы* – перегорта́ти, перегорну́ти сторі́нки; 3) **-вать** *вокруг чего* – оберта́ти, оберну́ти; 4) (*превращать во что*) перекида́ти, переки́нути на ко́го, на що, ким, чим, оберта́ти, оберну́ти ким, чим, поверта́ти, поверну́ти на ко́го, на що. [Він зна́є перекида́ти люде́й на вовкула́ків. Оберну́в його́ о́зером, а її ка́чкою. Повойо́ваних поверта́ли собі на рабі́в]. *См.* **Обёртывать, Обраща́ть. Оборо́ченный** – пове́рнений, пове́рнутий; перего́рнений; обе́рнений, переки́нений, переки́нутий, пове́рнений, обе́рнений на ко́го, на що, ким, чим.
Обора́чиваться, оборoти́ться – 1) поверта́тися, поверну́тися, оберта́тися, оберну́тися. **-ся** *к кому спиной* – показа́ти спи́ну ко́му́; 2) *вокруг чего* – крути́тися, оберта́тися, оберну́тися окру́ги (навкруги́, навко́ло) чого́; (*о листках книги*) перегорта́тися; 3) *во что* – переверта́тися, переверну́тися, перекида́тися, переки́нутися на ко́го, на що, ким, чим, скида́тися, ски́нутися ким, чим, поверта́тися, поверну́тися у що; 4) (*изворачиваться*) собі ра́ду дава́ти. *См.* **Обраща́ться 4, Обёртываться 5.**
Оборва́нец – обі́рванець, обі́дранець, дра́нець, голодра́н[б]ець, обша́рпанець (-нця).
Оборва́нка – обі́рванка, обі́дранка, голодра́н[б]ка, обша́рпанка.
Обо́рванность – обі́драність, обша́рпаність (-ности).
Обо́рванный – обі́драний, обша́рпаний, обде́ртий, лахманува́тий, (*о мног.*) пообша́рпувані, пообди́рані; (*шутл.*) сороколáтий.
Оборва́ть, -ся, *см.* **Обрыва́ть, -ся.**
Обо́рвыш, *см.* **Оборва́нец.**
I. Обо́рка – 1) (*ягод, фруктов*) обрива́ння; 2) *мн.* **Обо́рки** – ви́бірки. [Га́рні дівча́та усі́ повіддава́лися, зоста́лися самі́ ви́бірки].
II. Обо́рка – 1) (*у лаптя*), *см.* **Обо́ра**; 2) (*у платья*) шля́рка, (*только внизу юбки*) пі́дчинка (*гал.*), (*у ворота и рукавов*) бри́жі (-жів), шля́рка.
Оборо́на, *см.* **Защи́та 2**. *Стать в* **-ну** *кого, чего* – заступи́тися, вступи́тися, оступи́тися за ко́го, за що, за ким, за чим. [За не́ї ніхто́ не всту́питься. Він оступа́ється за ді́тьми].
Оборони́тель – оборо́нець (-нця), оборо́нця (-ці) (*м. р.*), засту́пник, захи́сник.
Оборони́тельница – оборо́нниця, засту́пниця, захи́сниця.
Оборони́тельный, оборо́ночный – оборо́нний, оборо́нчий. **-ное** *положение* – стан оборо́нний. *Держать себя в* **-ном** *положении* – бу́ти в ста́ні оборо́нному.
Обороноспосо́бность – обороноздáтність, здáтність до оборо́ни, обороноспромо́жність, спромо́жність (-ности) до оборо́ни.
Оборо́нческий – оборо́нський.
Оборо́нчество – оборо́нчість (-чости).
Обороня́ть, оборони́ть – о[у]бороня́ти, борони́ти, о[у]борони́ти кого́ від чо́го, відбороня́ти, відборони́ти. **-ся** – о[від]бороня́тися, борони́тися, о[від]борони́тися від ко́го, від чо́го. *См.* **Защища́ть, -ся, защи́тить, -ся. Оборо́ненный** – оборо́нений, відборо́нений, обрято́ваний.
Оборо́т – 1) о́біг (-гу), оборо́т, оберта́ння. *Срв.* **Обраще́ние 3**. *Лежать без* **-та** – дармува́ти. **-ты** *денежные, торговые* – оборо́ти грошо́ві́, торго́ві (торгове́льні). *Пускать капитал в* **-ро́т** – пуска́ти гро́ші в о́біг; 2) (*головы и т. п.*) пово́рі́т (-ро́ту). *В пол* **-та** – упівповоро́та; 3) (*изнанка ткани, бумаги и т. п.*) ви́ворі́т (-роту), зворо́тний бік. [Перегорну́в листо́к і став писа́ти на зворо́тному бо́ці]. *Смотри на* **-ро́те** – диви́сь на зворо́тному (на то́му, дру́гому) бо́ці, див. на зворо́ті; 4) (*выражение*) зворі́т (-ро́ту), ви́раз, ви́слів (-лову). [Лю́бить щиронаро́дніх слів та зворо́тів ужива́ти (Єфр.). Мо́ва ко́жного наро́ду багаті́є на слова́ й ви́рази (Єфр.)]; 5) (*дела, разговора*). *Дело приняло хороший* (*дурной*) **-ро́т** – спра́ва поверну́ла на до́бре (на лихе́). *Дать делу другой* **-ро́т** – поверну́ти спра́ву іна́кше.

Разговор принял такой **-ро́т** – розмо́ва зверну́ла в таки́й бік (на таке́). *Дать разговору иной* **-ро́т** – поверну́ти (зверну́ти) розмо́ву на и́нше; 6) (*при поездке*). *В течение недели я сделал два* **-та** *из Полтавы в Киев* – за ти́ждень я двічі зверну́вся з Полта́ви в Ки́їв; 7) (*колеса*) поворі́т (-ро́ту); (*ключа в замке*) спуст. [Ця коло́дка замика́ється на два спу́сти]; 8) (*времён года*) чергува́ння змін ро́ку.

О́боротень – пере́вертень (-тня), (*в виде волка*) вовкула́ка (-ки) (*м. р.*), вовкула́к (-ка), вовку́н. *Быть* **-тнем**, *принявшим вид волка* – вовкулакува́ти. *Жизнь такого* **-ня** – вовкулакува́ння, вовкула́цтво.

Оборо́тистый, *см.* **Оборо́тливый.**

Обороти́ть, -ся, *см.* **Обора́чивать, -ся.**

Оборо́тливость – спри́тність, зру́чність, ме́ткість.

Оборо́тливый – мітки́й, спри́тний, зру́чний, зворо́тливий. **Оборо́тливо** – спри́тно, зру́чно.

Оборо́тный – 1) оборо́тний. [Оборо́тний капіта́л]; 2) відворо́тний. [Відворо́тний бік меда́лі].

Обору́дывание, обору́дование – 1) (*какого-либо дела*) обору́дування,obла́годжування, обла́годження; 2) (*завода, мастерской больницы, хозяйства и т. п.*) опоря́джування, устатко́вування, (*оконч.*) опоря́дження, устаткува́ння. [За до́бро́го механі́чного устаткува́ння ко́жен робітни́к дав-би в со́тні раз бі́льше ви́робів]. *Предметы* **-ния** – ста́ток (-тку), на́дібок (-бку). [Уве́сь ше́вський на́дібок].

Обору́дывать, обору́довать – 1) (*какое-либо дело*) обору́дувати, обла́годжувати, обла́годити. [У-мент обору́дував ді́ло Наза́рко (М. Вовч.). Мо́жна впроха́ти ті́тку Мо́трю, вона́ це ді́ло обла́годить (Коцюб.)]; 2) (*снабдить всем нужным*) опоря́джувати, опоряди́ти, устатко́вувати, устаткува́ти що чим. [Ми свою́ майсте́рню вже зо́всім опоряди́ли]. **Обору́дованный** – 1) обору́дуваний, обла́годжений; 2) опоря́джений, устатко́ваний.

Обо́рыш, *см.* **Обо́р.**

Обо́рышный – послiду́щий.

Обосла́ть, *см.* **Обсыла́ть.**

Обосно́вывание, обоснова́ние – уґрунто́вування, обґрунто́вування, (*оконч.*) об[у]ґрунтува́ння. [Це було́ іде́йне уґрунтува́ння тіє́ї політи́чної боротьби́. Теорети́чне обґрунтува́ння].

Обосно́вывать, -ва́ть *что чем* – уґрунто́вувати, уґрунтува́ти що на чо́му, обґрунто́вувати, обґрунтува́ти чим, виво́дити, ви́вести з чо́го, підпира́ти, підпе́рти чим, опира́ти, опе́рти на чо́му. [Кри́тика про́бує уґрунтува́ти і́нші сто́рони літерату́рного життя́]. **-но́ванный** – об[у]ґрунто́ваний, підпе́ртий чим, опе́ртий на чо́му.

Обосно́вываться, обоснова́ться – 1) *на чём* – ґрунтува́тися, обґрунтува́тися на чо́му, спира́тися, спе́ртися на що; 2) *где* – оселя́тися, осели́тися, загні́зджуватися, загнізди́тися, (*ирон.*) окуко́блюватися, окуко́битися. [Скуко́бились по реда́кціях бутербро́дних газе́т. Він тут до́бре загнізди́вся – і ку́рищем не ви́куриш].

Обособле́ние – відокре́млювання, відрі́знювання, (*оконч.*) відокре́млення, відрі́знення.

Обосо́бленность – окре́мішність, опрі́чність (-ности), відрі́зненість, відру́бність (-ности).

Обособлённый – відокре́млений, відрі́знений, відмежо́ваний, відосо́блений, відру́бний. **-ная** *жизнь* – відлю́дне життя́. **Обособлённо** – відокре́млено, відрі́знено, відмежо́вано, відру́бно. *Жить* **-но** – жи́ти відлю́дно, відлю́дьком.

Обособля́ть, обосо́бливать, обособи́ть – відокре́млювати, відокре́мити, відрізня́ти, відрізни́ти, відмежо́вувати, відмежува́ти що, кого́ від чо́го, від ко́го. [Уря́д силку́ється відокре́мити культу́рні кла́си від наро́дніх мас (Грінч.). Лю́дність тепе́рішньої Украї́ни раз-у-ра́з одмежо́вувала себе́ од і́нших наро́дів (Єфр.)]. **Обособля́емый** – відокре́млюваний, відрі́знюваний, відмежо́вуваний.

Обособля́ться, -би́ться – відокре́млюватися, відокре́митися, відрі́знюватися, відрізни́тися, відмежо́вуватися, відмежува́тися від ко́го, від чо́го. *Он от всех* **-би́лся**, *не бывает нигде* – він став відлю́дьком (самі́тником), ніку́ди не хо́дить.

Обостре́ние – заго́стрювання, (*оконч.*) заго́стрення. **-ние** *болезни* – роз'я́трення хоро́би.

Обострённость – заго́стреність (-ности). **-ность** *отношений* – заго́стреність у взає́минах, у відно́синах.

Обостря́ть, обостри́ть – заго́стрювати, загостри́ти, гостри́ти, роз'я́трювати, роз'ятри́ти. **Обостря́емый** – заго́стрюваний, роз'я́трюваний. **Обострённый** – заго́стрений, го́стрий, роз'я́трений. **-ное** *чувство* – заго́стрене (роз'я́трене) почуття́.

Обостря́ться, обостри́ться – гострі́шати, заго́стрюватися, загостри́тися, роз'я́трюватися.

Обо́чина – 1) (*дороги, моста*) узбі́ччя. [Ї́хали не би́тим шля́хом, а узбі́ччям]; (*скат насыпи*) у́збіч (-бочи); 2) *см.* **Пери́ла.**

Обою́дно – 1) двосторо́ннє, двобі́чно, з обо́х бокі́в; 2) обопі́льно, взає́мно, навза́ї[є]м; 3)

двозна́чно.
Обою́дность – 1) двосторо́ність, двобі́чність (-ности); 2) обопі́льність, взає́мність; 3) двозна́чність (-ности).
Обою́дный – 1) двосторо́нній, двобі́чний. **-ный** *меч, нож* – дволе́зий, двосі́чний меч, ніж. *См.* **Обоюдуо́стрый**; 2) обопі́льний, взає́мний. [Обопі́льна зго́да]. *По* **-ному** *соглашению* – за обопі́льною зго́дою; 3) двозна́чний. [Двозна́чне ре́че́ння].
Обою́ду, *см.* **Обою́дно.**
Обоюдуо́стрый – двосі́чний, обосі́чний, го́стрий з обо́х бокі́в. [Двосі́чний меч. Ся пі́сня двосі́чна, мов збро́я: і бу́дить одва́гу й жалю́ завдає́ (Л. Укр.)].
Обоя́кий, *см.* **Двоя́кий, Обою́дный.**
Опа́лывать, обполо́ть, *см.* **Опа́лывать, ополо́ть.**
Обпа́хивание – обо́рювання.
Обпа́хивать, -ся, обпаха́ть, -ся – обо́рювати -ся, обора́тися. **Обпа́ханный** – обо́раний. *Срв.* **Обраба́тывать** *землю.*
Обпа́чкать, -ся, *см.* **Опа́чкать, -ся.**
Обплеска́ть, -ся, *см.* **Оплеска́ть, -ся.**
Обплета́ть, -ся, *см.* **Оплета́ть, -ся.**
Обплыва́ть, обплы́ть, *см.* **Оплыва́ть, оплы́ть.**
Обпола́скивать, *см.* **Опола́скивать.**
Обраба́тывание – обро́блювання, обро́блення; о(б)працьо́вування; (*земли*) по́рання, об[у]ро́блювання.
Обраба́[о́]тывать, обрабо́тать – 1) обробля́ти, обро́блювати, оброби́ти; (*улучшать работой*) опрацьо́вувати, опрацюва́ти; (*землю*) по́рати, упо́рати, обробля́ти, обро́блювати, оброби́ти, уробля́ти, уроби́ти, роби́ти зе́млю, (*о мног.*) пообро́блювати, пооброблю́ти, попо́рати. [Ра́зом по́ле обробля́ли (Руд.). По́рали ярину́ (Г. Барв.). Уро́блений ґрунт]; 2) (*обделывать дела*) – кінча́ти, покінча́ти (спра́ви), упо́ратися. *Он хорошо* **-тал** *это дело* – до́бре з цим упо́рався; 3) (*уговорить, обобрать*), *см.* **Угова́ривать, Обира́ть**; 4) *см.* **Отколоти́ть**; 5) *см.* **Обма́нывать. Обраба́тываемый** – обро́блюваний, опрацьо́вуваний. **Обрабо́танный** – обро́блений, опрацьо́ваний; упо́раний, уро́блений.
Обраба́[о́]тываться, обрабо́таться – 1) обробля́тися, обро́блюватися, оброби́тися; по́ратися, упо́ратися; бу́ти обро́блюваним, обро́бленим, опрацьо́ваним. *Мрамор легко* **-вается** – ма́рмур ле́гко обробля́ти; 2) (*привыкнуть к работе*) упрацюва́тися, втягти́ся в робо́ту. [Вони́ ще не впрацюва́лися].
Обраба́тыватель – обро́блювач, обро́бник. **-ница** – обро́блювачка, обро́бниця.
Обраба́[о́]тывающий – обро́бний, оброблни́чий. **-щая** *промышленность* – обро́бна промисло́вість.
Обраби́ть – знево́лити кого́.
Обрабо́тка (*д. оконч.*) – обро́бка, обробі́ток, обро́блення, опрацюва́ння; (*длит.*), *см.* **Обраба́тывание.**
Обра́внивать, обравня́ть – обрі́внювати, обрівня́ти, зрі́внювати, зрівня́ти, (*о мног.*) пообрі́внювати. [Пообрі́внюй кінці]. **Обра́вниваемый** – обрі́внюваний, зрі́внюваний. **Обравнённый** – обрі́вняний, зрі́вняний.
Обраде́ть, *см.* **Обра́доваться.**
Обра́довать – зра́дувати, ура́дувати, у[по]ті́шити, по[з]весели́ти кого́ чим. **Обра́дованный** – зра́дуваний, уті́шений чим.
Обра́доваться – зраді́ти, з[у]ра́дуватися кому́, чому́ *и* з чо́го, звеселі́ти, звесели́тися чим, сті́шитися з чого. **Обраде́вший** – зрад(н)і́лий, звеселі́лий.
О́браз – 1) (*вид, фигура, подобие, внешность*) о́браз (-зу), подо́ба, по́стать (-ти), поста́ва; (*изображение рисованное, лепное и т. п.*) о́браз, по́добізна. **О́браз** *человеческий* – о́браз лю́дський, подо́ба лю́дська. *На нём нет* **о́браза** *человеческого* – він не ма́є о́бразу лю́дського (подо́би лю́дської). *Принимать* **о́браз** *кого, чего* – бра́ти (взя́ти) на се́бе о́браз чий, подо́бу чию́ *и т. д.*; 2) (*способ*) лад (-ду́), спо́сіб (-собу), чин, роб, по́бит, по́бут. *В выражениях*: *таким* **-зом**, *следующим* **-зом** – таки́м чи́ном (ро́бом, ладо́м, по́битом), ота́к, по-тако́му, ото́ж, о́тже. *Каким* **-зом** – яки́м чи́ном (спо́собом, ладо́м, по́битом, ро́бом), як, по-яко́му. *Никаким* **-зом** – нія́к, нія́ким сві́том, жа́дним спо́собом (по́битом, чи́ном), жа́дною мі́рою, зро́ду-зві́ку. *Некоторым* **-зом** – де́яким чи́ном (ро́бом, по́битом). *Каким-то* **-зом** – я́кось, яки́мсь ро́бом (чи́ном). *Равным* **-зом** – рі́вно-ж, зарі́вно. *Известным* **-зом** – пе́вним ладо́м (ро́бом, чи́ном). *Главным* **-зом** – перева́жно, головни́м чи́ном, головно́, найпа́че, здебі́льшого. *Наилучшим* **-зом** – що-найкра́ще, як найкра́ще, як найлі́пше. *Надлежащим* **-зом** – гара́зд. *Ненадлежащим* **-зом** – неналеже́жно. *Частным* **-зом** –

привáтно, привáтним рóбом (чи́ном). *Обыкновенным* **-зом** – звичáйно, звичáйним ладóм (рóбом, чи́ном), як завéдено. *Незаметным* **-зом** – непомíтно. *Иным* **-зом** – інáкше, інáково, и́ншим ладóм (рóбом, чи́ном, спóсобом). *Тем или иным* **-зом** – так чи и́нак (інáкше, інáково), тим чи и́ншим рóбом (чи́ном, спóсобом, пóбитом). *Осторожным* **-зом** – ти́хим (оберéжним) чи́ном (ладóм). *Делать по чьему-л.* **-зу** – роби́ти (ходи́ти) чиї́м рóбом (ладóм). **Óбраз** *действия* – повóдження, повóдіння, поступувáння. **Óбраз** *правления* – систéма (спóсіб) урядувáння, ýря́д. *Здесь* **óбраз** *правления республиканский* – тут ýря́д республікáнський. **Óбраз** *жизни* – пóбит, пóбут. **Óбраз** *мыслей* – нáпрям думóк; 3) *См.* **Икóна.** *Лежать под* **-зами** (*умирать*) – конáти, дохóдити.

Образéц – зразóк (-зкá), зразéць (-зця́), взір (*р.* взóру), взірéць (-рця́), взóрець (-рця), при́клад; (*только модель*) мóдло, манíр, штиб, штем. *Взять кого на* **-зéц** – взя́ти когó за зразóк (взірéць *и т. д.*). *Ставить кого за* **-зéц** – станови́ти когó за зразóк (взір, взірéць *и т. д.*). *Он является* **-цóм** *всем своим товарищам* – йогó мáють собí за зразóк (взір, взірéць, при́клад) усí йогó товари́ші. *По* **-зцý** – на зразóк (зразкóм) чогó, на взір (взóром) чогó, на взірéць (взірцéм, взóрцем) чогó, на штиб, (шти́бом), (к)штáлтом чогó. [На зразóк класи́чних поéм (Єфр.) Твори́лися легéнди на прадáвній взірéць. Зроби́ мені на таки́й штиб. Напи́сано кштáлтом стародáвнього письмá]. **-зéц** *квитанции, условия и т. п.* – зразóк (взір, взірéць) квиткá, умóви *и т. п.*

Образи́на – личи́на, пи́ка, мацапýра, (*шутл.*) кýряча вóва. *См.* **Рóжа.**

Образки́, *бот.* – кóзяча бородá.

Образнáя – божни́ця.

Образни́к – 1) богомáз; 2) *торгующий* **-ми** – ікóнник, божни́к.

Образни́ца – 1) бі[о]жни́к, божничóк, божни́ця; 2) (*часовенка*) капли́ця, капли́чка.

Образнóй – образóвий.

Óбразность – óбразність (-ности).

Óбразный – óбразний, мальовни́чий. [Óбразна мóва, уя́ва, óбразний стиль]. **-но** – óбразно.

Образовáние – 1) (*созидание, формирование*) утвóрювання, твóрення, витвóрювання, формувáння, нарострáння, (*оконч.*) утвóрення, ви́творення, зформувáння. [Це підготóвлювало утвóрення сíльськóго пролетарíяту. Новí держáвні формувáння бýвшої Росíї. Витвóрювання держáвних і громáдських форм. Нарострáння нови́х літератýрних форм (Єфр.)]. **-ние** *новых учреждений* – (з)формувáння нови́х установ. **-ние** *складок* (*геол.*) – фалдувáння, зфалдувáння; 2) (*продукт процесса*) ви́твір, ýтвір (-вору); 3) освíта, наýка. *Получать* **-ние** – освíчуватися, освíту (наýку) здобувáти (одéржувати, відбирáти, побирáти), дохóдити, дійти́ освíти (наýки), учи́тися, ви́вчитися. *Иметь* **-ние** – мáти освíту, посідáти наýку. **-ние** *начальное, среднее, высшее* – наýка (освíта) початкóва, серéдня, ви́ща. **-ние** *общее* – загáльна освíта.

Образóванность – освíченість (-ности).

Образóванный (*о человеке*) – освíчений. *См. ещё* **Образóвывать.**

Образовáтель, -ница – 1) заснóвник, -ниця, фундáтор, -торка; 2) навчи́тель, -телька.

Образовáтельный – 1) формувáльний, утвóрювальний, створювальний, твóрний. [Твóрна ткани́на]; 2) освíтній. **-ный** *ценз* – освíтній ценз.

Образóвывать, образовáть – 1) (*устраивать, учреждать*) витвóрювати, ви́творити, утвóрювати, утвори́ти, формувáти, зформувáти, складáти, склáсти. [Він ви́творив був оригінáльний лад (Єфр.). Сусíди встигáли склáсти міцні політи́чні організáції (Єфр.). Три лíнії утвóрюють трикýтник]. **-вать** *в совокупности, вместе что-л.* – складáтися рáзом на що. [Експлуатáція, шахрáйство й злочи́нства складáються разóм на скажéний шум життя́ (Єфр.)]. **-вать** *собою что-л.* – витвóрювати, утвóрювати з сéбе що, формувáтися, складáтися в що, станови́ти собóю що. [Ця наýка покáзує, яки́ми бувáють і яки́ми пови́нні бýти твóри, що складáються в письмéнство (Єфр.). Сей горб станóвить собóю підмурíвок (Л. Укр.)]; 2) освíчувати, освíти́ти когó, давáти, дáти наýку комý. **Образóванный** – 1) ви́творений, утвóрений, зформóваний, склáдений. *Вновь* **-ный** – новоутвóрений; 2) освíчений.

Образóвываться, образовáться – 1) *из чего* – утвóрюватися, утвори́тися, витвóрюватися, ви́творитися, зформóвуватися; зформувáтися, складáтися, склáстися, зложи́тися, учини́тися, повставáти, повстáти з чогó. [Із струмкíв повстають рíки. Нíби яки́йся осóбний нарóд серéд лю́ду украї́нського з них учини́вся (Кулíш)]; (*о сырости, плесени, рже*) завóдитися, завести́ся; (*о нарыве, прыще*) наряди́тися. **-вáлась** *течь* – почалó текти́. **-вáлись** *рытвины* – пороби́лися рівчаки́. **Образовáться** *вследствие чего* – ви́йти з чóго; 2) освíчуватися, освіти́тися. *См. ещё* **Образовáние**, *получать* **-ние.**

Образумлéние – опам'ятáння.

Образу́мливать, образу́мить – напоумля́ти, напоу́мити кого́, хамени́ти, охану́ти кого́. **Образу́мленный** – напоу́млений.
Образу́мливаться, образу́миться – до ро́зуму (до глу́зду) прихо́дити, прийти́, хамену́тися, схамену́тися, охану́тися, с[о]тя́митися, опам'ята́тися.
Образцо́вый – зразко́вий, взірце́вий, зразце́вий.
Обра́зчик – 1) *см.* **Образе́ц**; 2) (*частица продаваемого товара*) зразо́к (-зка́). [Подивіться оці́ зразки́ пшени́ці та ячме́ню – мо́же ку́пите]. *Для* **-чика** – на зразо́к.
Обра́мливать, обрамля́ть, обра́мить *окна* – обрямо́вувати, обрямува́ти, вставля́ти, вста́вити ря́ми; (*картину*) обрямо́вувати, обрямува́ти, заво́дити, заве́сти́ в ря́мці, оправля́ти, опра́вити; (*окаймлять*) облямо́вувати, облямува́ти. [Невели́ка борода́ га́рно облямо́вувала йому́ обли́ччя]. **Обра́мленный** – обрямо́ваний, заве́дений у ря́мці, опра́влений, облямо́ваний.
Обра́нивать, оброни́ть – губи́ти, загуби́ти, упуска́ти, упусти́ти. **-ни́ть** *замечание* – ки́нути ува́гу. **Обро́ненный** *и* **обронённый** – загу́блений, упу́щений.
Обраста́ние – оброста́ння.
Обраста́ть, обрасти́, *см.* **Оброста́ть.**
Обра́тно – наза́д, поворітьма́, навспа́к, наві́дворі́т(ь). [Верта́юсь наза́д. Ї́дучи поворітьма́, до вас заї́ду. Не потече́ Дніпро́ навспа́к. Він подарува́в мені́ лошачка́, а я йому́ навідворі́т сво́го]. **-но** *движению солнца* – навпаки́ со́нця. **-но** *пропорциональный* – зворо́тно-пропорці́йний. *Получать деньги* **-но** – оде́ржувати гро́ші наза́д. *Отсылка* **-но** – відсила́ння наза́д. *Итти* **-но** – верта́тися.
Обра́тный – поворо́тни́й, зворо́тний, відворо́тний. [Я хтів зберегти́ си́ли на поворо́тну путь. Зворо́тні хви́лі. Світ верта́ється наза́д, прохо́дить одворо́тну еволю́цію]. *На* **-ном** *пути* – поворітьма́, наповорітьма́. **-ные** *лошади* – поворо́тні ко́ні. **-ный** *ямщик* – ямщи́к з поворо́том. *В* **-ную** *сторону* – назопа́к, навпаки́, взадгу́зь. [Писа́в взадгу́зь від пра́вої руки́ до лі́вої. Коли́ со́нечко назопа́к зі́йде, тоді́ до те́бе бра́тік при́йде. Покрутни́ навпаки́]. **-ной** (*тыльной*) *стороной руки* – навідворі́ть руки́. [Помащу́ тіє́ю ма́стю, та й розтира́ю навідворі́ть руки́].
Обраща́емость – обе́ртаність, пове́ртаність; ужи́ваність (-ности). *Срв.* **Оборо́т.**
Обраща́тель (*колеса и т. п.*) – поверта́льник; (*идейный*) наверта́льник.
Обраща́тельный – 1) поверта́льний, наверта́льний; 2) *см.* **Враща́тельный.**
Обраща́ть, обрати́ть – 1) (*направлять*) поверта́ти, поверну́ти, оберта́ти, оберну́ти, зверта́ти, зверну́ти, наверта́ти, наверну́ти, напрямля́ти, напрями́ти (куди́, до чо́го). [Це наверта́ло її́ думки́ на і́нший шлях]. **-щать** *оружие против врага* – поверта́ти (оберта́ти, скеро́вувати) збро́ю на во́рога. **-тить** *неприятели в бегство* – погна́ти во́рога. **-ща́ть, -ти́ть** *разговор на иной предмет* – перево́дити, переве́сти́, зверта́ти, зверну́ти розмо́ву на і́нше; заговори́ти про і́нше. **-щать** *взор вверх, в сторону* – зво́дити (зверта́ти) о́чі (по́гляд) угóру, убі́к. **-ща́ть** *внимание, см.* **Внима́ние. -ща́ть, -ти́ть** *на что-либо свои старания, усилия* – захо́джуватися, заходи́тися коло чо́го пи́льно. *См. ещё* **Обора́чивать 1**; 2) *на что* – поверта́ти, поверну́ти, ужива́ти, вжи́ти що на що. [Всю си́лу ро́зуму свого́ поверну́в (ужи́в) на це. Всі гро́ші поверну́в на буди́нок]; 3) *во что* – перево́дити, переве́сти на що, поверта́ти, поверну́ти на що, у що, оберта́ти, оберну́ти на що, у що. [Свої́ до́бра нерухо́мі переві́в на гро́ші. Поверну́в свою́ му́зу на знаря́ддя тіє́ї сліпо́ї знена́висти (Єфр.)]. **-ти́ть** *в деньги* – переве́сти на гро́ші, згроши́ти. [Як ї́хатимуть на переселе́ння, то цей садо́к згроша́ть]. **-ща́ть** *в ничто* – у ні́вець, у ніщо́ поверта́ти, поверну́ти, пусти́ти в ніве́ць, зве́сти́ на ні́ве́ць. [Усю́ попере́дню робо́ту зве́дено на ні́ве́ць]. **-ти́ть** *разговор в шутку* – поверну́ти розмо́ву; на жа́рти, на смі́шки; 4) (*превращать кого во что, чем*), *см.* **Превраща́ть, Обёртывать, Обора́чивать 4**. **-ща́ть, -ти́ть** *кого в веру* (*в как.-л. учение, направление*) – наверта́ти, наверну́ти кого́ до ві́ри, вверта́ти, вверну́ти в ві́ру. **-ща́ть, -ти́ть** *кого в социализм, марксизм* – наверта́ти, наверну́ти кого́ до соціялі́зму, маркси́зму. **-ща́ть, -ти́ть** *кого в социалиста, марксиста* – поверта́ти, поверну́ти, оберта́ти, оберну́ти кого́ на (в) соціялі́ста, маркси́ста. **Обраща́емый** – пове́ртаний, обе́ртаний на що, у що; ужи́ваний на що. **Обращённый** – 1) пове́рнутий, пове́рнений, зве́рнений; 2) ужи́тий; 3) переве́дений нащо, обе́рнутий (-нений) на що, у що, по[ва]ве́рнутий (-нений) на що, у що. [Ли́цями обе́рнені до со́нця (Стеф.). По́гляд зве́рнений був про́сто до йо́го (Єфр.). Наве́рнений на католи́цтво. Ба́ба тако́ж ві́дьма, а дочка́ ще не наве́рнена].
Обраща́ться, обрати́ться – 1) *см.* **Обора́чиваться, обороти́ться. -ща́ться, -ти́ться** *в бегство* – ки́датися, ки́нутися, пуска́тися, пусти́тися навті́ки, навтікача́, (*насм.*) п'я́ти показа́ти, п'я́тами накива́ти. **-ща́ться** *вспять* – поверта́ти, -ся, поверну́ти, -ся назу́сп'ять, назу́спіт. *См.* **Вспять.** *Кровь* **-ется** *в жилах* – кров кружля́є (циркулю́є) по (в) жи́лах; 2)

(*вокруг чего*), *см.* **Обора́чиваться 2**; 3) *к кому, чему* – зверта́тися, зверну́тися до ко́го, вдава́тися, вда́тися, пода́тися до ко́го, ударя́тися, уда́ритися до ко́го, ки́датися, ки́нутися до ко́го, приверта́тися, приверну́тися до ко́го, до чо́го. [Зверта́ється до рі́зних устано́в. Жінки́ вдава́лись одна́ до одніє́ї слова́ми (Грінч.). Вона́ вда́рилась до зна́харки. Си́ла люде́й приверну́лось до украї́нства]. **-ся** *к кому по делу* – вда́тися до ко́го з спра́вою, у спра́ві. **-ся** *с речью* (*словами*) *к кому* – зверта́тися, зверну́тися (з) сло́вом (слова́ми) до ко́го, вдава́тися, вда́тися слова́ми до ко́го, озива́тися, озва́тися до ко́го; 4) *во что, см.* **Обора́чиваться 4**, *а также* – поверта́тися, поверну́тися на ко́го, на що. [Невже́ за́тишне за́ймище на о́зері пове́рнеться на комо́ру кра́дених рече́й?], бра́тися, взя́тися чим. **-ти́ться** *в кого* – оберну́тися, поверну́тися (*несов.* оберта́тися, поверта́тися), (*о мног.*) пооберта́тися на (у) кого́ *или* ким. **-ти́ться, -ща́ться** *в пламя* – взя́тися (бра́тися) по́лум'ям. **-ти́ться** *в пар* – узя́тися (*несов.* бра́тися) па́рою; (*в воду*) взя́тися (поня́тися) водо́ю. [Сніг поня́вся (взя́вся) водо́ю. Сіль узяла́ся водо́ю]; (*в дым*) здимні́ти; (*в прах*) спорохна́віти; (*в камень*) скам'яні́ти, бру́сом побра́тися, взя́тися. [Од його́ ліка́рства усе́ в животі́ бру́сом побра́лось (Г. Барв.)]. **-ся** *во что* (*худшее*) – зіхо́дити, зійти́ на ко́го, на що, перево́дитися, переве́стися на що. [І ми коли́сь булú до́брі, а ось-же довело́сь зійти́ на леда́що (М. Вовч.). Як поча́в пи́ти горі́лку, то й переві́вся на ка́-зна-що]. **-ся** *в ничтожество* – зве́сти́ся ні на́ що. *См. ещё* **Превраща́ться**; 5) *с кем* – пово́дитися, повести́ся, об(і)хо́дитися, обійти́ся, захо́дити, поступува́ти з ким, трактува́ти кого́. *Не уметь* **-ться** *в обществе* – не зна́ти звича́ю до́брого, не вмі́ти пово́дитися сере́д люде́й.

Обраще́ние – 1) (*поворачивание куда*) оберта́ння, поверта́ння, скеро́вування. [Поверта́ння (скеро́вування) збро́ї про́ти ворогі́в]. **-ние** *внимания* – уважа́ння, зверта́ння ува́ги на що; 2) **-ние** *вокруг чего-либо* – кружля́ння, оберта́ння навко́ло (навкругú, округú, круг) чо́го, циркулюва́ння. [Кружля́ння (оберта́ння) землі́ навко́ло со́нця. Кружля́ння (циркулюва́ння) кро́ви́ в жи́лах]. **-ние** *около* (*вокруг*) *общего центра* – кружля́ння (циркулюва́ння) навко́ло спі́льного осере́дку; 3) (*денег, товаров*) о́біг, о́ббіг, циркуля́ція, обхі́д (-хо́ду), оборо́т, оберта́ння. [Цьо́го мо́жна досягти́ шляхо́м переда́чі за́собів проду́кції й о́бігу до рук пролета́рської держа́ви]. **-ние** *денежное* – грошо́ви́й о́біг, оборо́т. *См.* **Оборо́т.** *Из'ять из* **-ния** – ви́вести з ужи́тку, з о́бігу. *Из'ять из* **-ния** *бумажные деньги* – ви́вести з ужи́тку паперо́ві гро́ші; 4) *с кем* – пово́дження, пово́діння, поведі́нка, поступува́ння з ким, трактува́ння кого́ (Франко). *Вежливое* **-ние** – звича́йне (че́мне) пово́дження *и т. д.*; звича́йність, ви́хованість, лю́дськість. [Неха́й лю́дськости вчи́ться (Поділ.)]. *Грубое* **-ние** – незвича́йність, неви́хованість (-ности). *Хорошее* **-ние** *с чем* – пошані́вок (-вку), пошані́вля. [Це́ю бо́чкою мо́жна вози́ти ро́ків з ві́сім, а в до́брий пошані́вок (*при хорошем* **-нии**) то й на де́сять ста́не]; 5) *к кому* (*за делом*) – зверта́ння, вдава́ння до ко́го в спра́ві, за спра́вою; (*с речью*) о́клик, по́клик до ко́го; (*старое*) ора́ція. *См. ещё* **Воззва́ние. -ние** *с разговором к кому* – забала́кування, загово́рювання до ко́го; 6) *во что* – поверта́ння, переверта́ння, оберта́ння в що, на що; (*в веру*) наверта́ння, (*оконч.*) наве́рнення кого́ на ві́ру. [Наве́рнення на у́нію]. *См. ещё* **Превраще́ние.**

Обра́щик, *см.* **Обра́зчик.**

Обревизова́ние, -зо́вка – обревізува́ння, ревізія.

Обревизо́вывать, -зова́ть – ревізува́ти, обревізува́ти кого́, що. **Обревизо́ванный** – обревізо́ваний.

Обре́з – 1) (*грань, ребро*) край, бе́рег. *С золотым* **-зом** – з золоти́ми берега́ми; 2) (*нож для обрезки книг*) ніж (*р.* ножа́), різа́к; 3) (*полубочье*) пере́різ (-рі́зу), зрі́зок (-зка), шапли́к, ширі́твас; 4) *рана от* **обре́за** – урі́з, урі́зане. *В* **обре́з** – без ли́шку. *Было в* **обре́з** (*чего-либо*) – було́ без ли́шку, ті́льки ви́стачило, наси́лу ви́стачило.

Обре́занец – обрі́за́нець (-нця), обрі́за́н.

Обреза́ние, *см.* **Обре́зывание.**

Обреза́ние (*обряд*) – обрі́за́ння.

Обреза́нчик (*обрезан. монета*) – обрі́за́нець (-нця). [Карбо́ванці – не обрі́за́нці, а по́вні].

Обреза́ть, обре́зать, *см.* **Обре́зывать, обре́зать.**

Обрезно́й – обрі́заний, обтя́тий, обкра́яний. **-ная** *земля* – відрі́зана, відмежо́вана земля́. **-но́й** *окорок* – ши́нка без са́ла.

Обре́зок – окра́вка, окра́вок (-вка), окра́йка, окра́йок (-йка), зрі́зок (-зка), зрі́зочок (-чка), ути́нок (-нка). **-зки** *кожи, мездры, склеенные и крепко сбитые в бруски, употребляются и для каблуков* – компли́к, бутурма́.

Обре́зывание – 1) обкра́[о́]ювання, (*оконч.*) обкро́єння; 2) урі́зування, обкра́[о́]ювання *и т. д., см.* **Обре́зывать 2**; 3) *см.* **Обреза́ние.**

Обре́зывать, обреза́ть, обре́зать – обкра́[о́]ювати, обкро́їти. [Обкро́їв кру́жальце на

денце́]; 2) *укоротить,* **-зать** *меньшую часть чего* – надрі́зувати, надрі́зати, урі́зувати, урі́зати, зрі́зувати, зрі́зати, обкра́[о́]ювати, обкрава́ти, окра́яти, обтина́ти, об(і)тя́ти; (*шутл.*) обчи́крижувати, обчикри́жити, обч[щ]и́кувати, обч[щ]и́кати. [Урі́зав во́вкові хвіст. Надрі́зав ціпка́, бо до́вгий. Рука́ва тро́хи обчикри́жу (Глібів). Обчи́кала капта́нок: став на кі́шку вели́кий, на соба́ку мали́й]. **-ать** *волосы, перья* – обтина́ти, об(і)тя́ти. [Обтина́ють кри́льця пташечка́м. Ко́ли-б хто міг ті ку́чері обтя́ти (Л. Укр.)]. **-ать** *мелкие ветви и листья с ветвей* – обчу́хрувати, чухра́ти, обчухра́ти, обчи́мхувати, обчи́мхати, обче́мсати; чу́стрити, обчу́стрити. [Обчухра́в ли́пку. Обчи́мхує гілля́ку. Обчу́стрює мітлу́]. **-ать** *побочные побеги и листья на трав. раст.* – пасинкува́ти, обпасинкува́ти. [Тютю́н тре́ба пасинкува́ти і со́нячники]. **-вать** *концы ботвы арбузной, чтобы разрасталась в ширину* – валаша́ти. **-зать** *руку, палец* – урі́зати ру́ку, па́лець, па́льця. [Сього́ па́льця вріж – боли́ть і того́ вріж – боли́ть]; 3) (*о рел. обряде*) обрі́зувати, обрі́зати. **Обре́занный** – 1) урі́заний, зрі́заний, надрі́заний; окра́яний, обітя́тий; (*шутл.*) обчикри́жений, обч[щ]и́каний; (*о деревьях*) обчу́храний, обчи́мханий, обче́мсаний, обчу́страний; (*о руке, пальце*) урі́заний; 2) обрі́заний.

Обре́зываться, обре́заться – 1) обкра́[о́]юватися, обкро́їтися; 2) урі́зуватися, урі́затися *и т. д., см.* **Обре́зывать, обре́зать. -ся** *чем* – урі́затися. [Урі́зався ноже́м].

Обрека́ть, обре́чь *и* **обрещи́** *кого на что* – рокува́ти на що, признача́ти, призначи́ти, засу́джувати, засуди́ти, прирі́ка́ти, приректи́ кого́ на що. [Я, мов ідоля́нин, діте́й свої́х на же́ртву рокува́в (Л. Укр.). Прирі́к на ско́ру смерть без боротьби́ (Самійл.)]. **Обрека́емый** *на что* – засу́джуваний, прису́джуваний, призна́чуваний до чо́го. **Обречённый** – роко́ваний на що, прису́джений, засу́джений, призна́чений, прирі́ченний, на що. [За жри́цею роко́вана йде же́ртва (Л. Укр.). Наро́д, засу́джений на заги́н (Крим.). Доверши́ти прирі́ченну до́лю засу́дженої Ніневії (Кор.)]. **-ный** *на смерть* – роко́ваний на згу́бу (на стра́ту), засу́джений на стра́ту.

Обрека́ться, обре́чься *и* **обрещи́ся** – обріка́тися, обректи́ся, поміни́тися [Обрекла́ся (поміни́лася) ввесь вік слугува́ти хо́рим та не́мічним]; бу́ти роко́ваним, прису́дженим, прирічє́нним.

Обремене́ние – (*д. длит.*) обтяжа́ння, обтя́жування, (*оконч.*) обтя́ження.

Обременённость – обтя́женість, обва́женість (-ности) чим.

Обремени́тельный – обтя́жливий, утя́жливий, суту́жний, приту́жний. [До́сить утя́жлива слу́жба (Єфр.). Суту́жні о́платки]. **Обремени́тельно** – обтя́жливо, утя́жливо, суту́жно, приту́жно.

Обременя́ть, обремени́ть *кого, что* – обтяжа́ти, обтя́жити, о(б)тягча́ти, о(б)тя́гчити, обва́жувати, обва́жити, обва́жнювати, обва́жнити, обнату́жувати, обнату́жити кого́, що чим. [Не ду́же обтяжа́в їх да́нями та відбу́тками (Ор. Левиц.). Не обва́жуй їх: бики́ третякі́. Обнату́жили його́ робо́тою. Коли́-б ча́сом не обва́жнити та не розсе́рдити люде́й (Неч.-Лев.)]. **Обременя́емый** – обтя́жуваний, обва́жуваний, обнату́жуваний. **-нённый** – обтя́жений, о(б)тя́гчений, обва́жений, обнату́жений. [Обтя́жений сім'є́ю, борга́ми]. *Срв.* **Отягоща́ть.**

Обременя́ться, обремени́ться – обтяжа́тися, обтя́житися, о(б)тягча́тися, о(б)тягчи́тися, обнату́жуватися, обнату́житися, обтяжі́ти, завагоні́ти. [Сама́ моло́діж що ще не обтягчи́лась жі́нкою та ді́тьми (Куліш). Верта́лась Орда́ у свої́ улу́си, завагоні́вши здо́биччю (Куліш)].

Обрета́ть, -ся, обрести́, -ся, обре́сть, -ся – знахо́дити, -ся, знайти́, -ся. **Обрета́емый** – знахо́джуваний. **Обретённый** – зна́йдений.

Обрете́ние – зна́йдення, знахі́д (-хо́ду).

Обрече́ние – рокува́ння на що, прирі́ка́ння на що.

Обрешётка – ґ[к]ратува́ння, поґ[к]ратува́ння.

Обреше́чивать, -ше́тить (*строение*) – ґ[к]ратува́ти, поґ[к]ратува́ти. **Обреше́ченный** – поґ[к]рато́ваний.

Обреше́чиваться, обреше́титься – бу́ти ґ[к]рато́ваним, поґ[к]рато́ваним.

Обрива́ть, обри́ть – (*кругом*) обго́лювати, обголи́ти, (*сплошь*) обго́лювати, обголи́ти, виго́лювати, ви́голити, (*о мн.*) поголи́ти, пообго́лювати. **Обри́тый** – обго́лений, зго́лений.

Обрива́ться, обри́ться – обго́люватися, обголя́тися, об[по]голи́тися, ви́голитися.

Обрисо́вка – 1) обмалюва́ння; 2) обчерка́ння.

Обрисо́вывание – 1) обмальо́вування; 2) обче́ркування.

Обрисо́вывать, обрисова́ть – обмальо́вувати, обмалюва́ти, обче́ркувати, обчеркну́ти. **-ва́ть** *в общих чертах* – зачеркну́ти. [Так умів обмалюва́ти слова́ми, що на́че ба́чиш його́. Кулі́ш про́бував зачеркну́ти вже й ме́жі украї́нської кри́тики (Єфр.)]. **Обрисо́ванный** –

обмальо́ваний, обче́ркнутий.
Обрисо́вываться, обрисова́ться – обмальо́вуватися, обмалюва́тися; *на чём* – вимальо́вуватися; ви́малюватися. [Висо́кі го́ри вимальо́вувалися на си́ньому не́бі].
Обри́ть, -ся, *см.* **Обрива́ть, -ся.**
Обровня́ть, *см.* **Обра́внивать.**
Оброди́ться – оброди́нитися.
Обро́к – чинш (-шу), пода́ча (-чі).
Оброни́ть, *см.* **Обра́нивать.**
Обро́сить – занеха́ти, занеха́яти, занедба́ти. **Обро́шенный** – зане́ханий, занеха́яний, зане́дбаний.
Оброста́ть, оброcти́ – (*сплошь*) оброста́ти, оброcти́, (*кругом*) пороста́ти, порости́, уроста́ти, урости́ чим. **-та́ть** *волосами, шерстью, мхом* – мохна́тіти, помохна́тіти. **Обро́сший** – обро́слий, поро́слий, уро́слий. **Обро́сший** *волосами, перьями* – волоха́тий, пелеха́тий.
Обро́тный – обро́тьковий.
Обро́ть – обро́ть (-ти), обро́тька.
Обро́чник – чиншови́к (-ка́).
Обро́чный – чиншови́й. **-ная** *статья* – 1) (*доход*) чиншове́ (-во́го); 2) (*об имуществе*) нерухо́ме майно́ (добро́) на чиншу́.
Обру́б *и* **О́брубь** – ця́мрина, цебри́на, зруб. *Срв.* **Сруб.**
Обруба́ние – обру́бування, обтина́ння.
Обруба́ть, обруби́ть – обру́бувати, обруба́ти, обтина́ти, обтя́ти, обсіка́ти, обсікти́. [Обтяли́ всі гілки на топо́лі. Тре́ба обруба́ти кри́гу на коло́дязі]. **-ба́ть, -би́ть** *от мелких ветвей, сучьев* – обчу́хрувати, обчухра́ти, (*во множ.*) почухра́ти. **-би́ть** *только нижние ветви* – підчухра́ти, (*во множ.*) попідчу́хрувати. [Попідчу́хрував дубо́чки, – які́ рівне́нькі стоя́ть]. **-би́ть** *лёд вокруг чего-либо вмёрзшего в лёд* – ополо́нити що. **Обру́бленный** – обру́баний, обтя́тий; обчу́храний.
Обру́бливать, обрубля́ть, обруби́ть – підру́блювати, руби́ти, підруби́ти. [Шо́вком ши́ла, зо́лотом руби́ла]. **Обрублённый** – підру́блений.
Обру́бок – оцу́пок (-пка), оцу́палок (-лка), обру́бок (-бка), ру́банець (-нця), оцве́нок, недо́рубок; цур(у)па́лок (-лка). [Попроси́ оцу́пок бере́зини на верете́на (Г. Барв.). Ти́кав па́льцем гру́бим, як цурупа́лок (Коцюб.)].
Обру́быш, *см.* **Обру́бок.**
Обруга́ть – нала́яти, ви́лаяти, зла́яти кого́. [Одчепи́сь од ме́не, бо знов нала́ю (Глібов)]. **Обру́ганный** – нала́яний, ви́лаяний, зла́яний від ко́го.
Обрусева́ть, обрусе́ть – змоско́влюватися, змоско́витися (*о мног.* помоско́витися), змоскалі́ти, обрутися́тися, руси́тися, зруси́тися, зрусі́ти. **Обрусе́лый** – змоско́влений, помоско́влений, змоска́лений, зрусі́лий.
Обрусе́лость, *см.* **Обрусе́ние.**
Обрусе́ние – змоско́влювання, русифіка́ція, (*оконч.*) змоско́влення, помоско́влення.
Обруси́тель – змоско́влювач, обруси́тель, русифіка́тор.
Обру́сить – обтеса́ти на брус.
Обруся́ть, -си́ть – змоско́влювати, змоско́вити, змоска́лювати, змоска́лити, помоска́лити, русифікува́ти.
О́бруч – обру́ч; (*широкий обруч, в котором бочар собирает первоначально клёпки посуды*) склада́ч; (*железный, надеваемый на колодку колеса при забивании в неё спиц*) бруштин́; (*железный, обхватывающий что-либо для скрепления*) ри́хва, вірва́нт; (*из нерасщепленного орешника*) ві́блий обру́ч; (*из сплетенных прутьев*) каблу́чка, ви́тка.
Обруча́льный – зару́чний. **-ный** *обряд* – зару́чини (-чин). **-ное** *кольцо* – обру́чка.
Обруча́ть, -ся, обручи́ть, -ся *с кем* – заруча́ти, -ся, заручи́ти, -ся за ко́го, з ким. **Обру́ченный** – зару́чений, зруко́ваний (*гал.*).
Обруче́ние – зару́чини (-чин), заруча́ння. *Разорвать* **-ние** – розручи́тися.
Обруче́ник – зару́чений. **-ница** – зару́чена.
Обру́чик – обру́чик, (*у замка*) ду́жка.
Обручи́ть, -ся, *см.* **Обруча́ть, -ся.**
Обручи́ще – обручи́ще, обручи́сько.
О́бручник – обру́чник.
О́бручный – обру́чний.
Обру́шивание – обва́лювання, зава́лювання, обу́рювання.
I. Обру́шивать, обруша́ть (*зерно на крупу*) – де́рти, поде́рти. [Він мі́рочки не бере́, як на крупи́ подере́].

II. Обру́шивать, обру́шить (*ниспровергать, обваливать*) – вали́ти, повали́ти, зава́лювати, завали́ти, обва́лювати, обвали́ти, обу́рювати, обу́рити. [Обу́рені лавки́ лежа́ли до́лі (Осн.)]. **-ваемый** – зава́люваний, обва́люваний, обу́рюваний. **-шенный** – зава́лений, обва́лений, обу́рений. **Обру́шиваться, обру́шиться** – зава́люватися, завали́тися, обва́люватися, обвали́тися, обу́рюватися, обу́ритися. [Завали́лася сте́ля, тро́хи люде́й не подави́ла. Дах обу́рився]. **-ся** *на кого* (*переносно*) – спада́ти, спа́сти, впа́сти, намогти́ся на ко́го, окоши́тися на ко́му, спа́сти на чию́ го́лову. [Нещ́астя намогло́ся (Мирн.)].

Обру́шина, *см.* **Обва́л.**

Обры́в – кру́ча (-чі), у́рви́ще, у́рви́сько, строма́, беске́т[д] (*соб.* беске́ття).

Обрыва́ние – 1) (*действие от гл.* **I Обрыва́ть**) обко́пування; 2) (*д. от гл.* **II Обрыва́ть**) обрива́ння, зрива́ння; обно́сіння, обскуба́ння, обску́бування, обми́кування, обша́рпування, обшмато́вування, обшмо́ргування. **-ние** *разговора* – урива́ння розмо́ви.

I. Обрыва́ть, обры́ть – обрива́ти, обри́ти, обко́пувати, обкопа́ти. [Сви́ні обри́ли гря́дку навкруги́]. **Обры́тый** – обри́тий, обко́паний.

II. Обрыва́ть, оборва́ть – (*плоды, ягоды, цветы*) обрива́ти, обірва́ти, зрива́ти, зірва́ти, (*воровским образом, дочиста*) обно́сити, обне́сти́, (*о мн.*) пообно́сити, (*волосы, перья*) обскуба́ти, обску́б(а)ти, обдже́ркати (*гал.*); (*только волосы*) обми́кати (*гал.*). **-ва́ть** *бородки перьев* – де́рти пір'я. **-ва́ть** *клочьями одежду, шкуру на ком* – обша́рпувати, обша́рпати, обшмато́вувати, обшматува́ти. **-ва́ть** *разговор, смех* – урива́ти, увірва́ти, урва́ти (розмо́ву, сміх). **-ва́ть** *кого в разговоре* – урва́ти мо́ву кому́. **Обо́рванный** – обі́рваний, обску́баний, обми́каний; (*об одежде*) обша́рпаний, обшмато́ваний, обі́драний, обде́ртий. **-ная** *женщина* – обі́дранка, оті́панка. **-ный** *разговор* – уві́рвана розмо́ва.

Обрыва́ться, оборва́ться – 1) урива́тися, увірва́тися, урва́тися, рва́тися, порва́тися, зрива́тися, зірва́тися; 2) (*откуда*) урива́тися, урва́тися, обрива́тися, обірва́тися. [Урва́лася з драби́ни]; 3) (*о голосе, песне, смехе, разговоре*) урива́тися, урва́тися, рва́тися, порва́тися, перетина́тися, перетя́тися, зрива́тися, зірва́тися. [Розмо́ва рва́лася]; 4) обдира́тися, обідра́тися, обде́ртися, обша́рпуватися, обрива́тися, обірва́тися. [Чи ба́чиш, як ми обідра́лись? (Котл.). Пообша́рпувалися, пообрива́лися, як старці́].

Обры́вистый – кручува́тий, стрімки́й, крутобо́кий, зарви́стий, урви́стий. [Зарви́стий бе́рег]; (*ещё о береге*) крутобере́жжя, кру́ча (-чі). *С* **-ми** *берегами* – крутобере́гий, крутобере́жний. *С* **-ми** *горами* – крутого́рий. **Обры́висто** – стрі́мко, кручува́то, крутобере́жно, крутобере́жисто, зарви́сто, відру́бом. [Покрі́вля на ха́ті з двох бокі́в спу́ском, а з двох одру́бом (Тесл.)].

Обры́вок – ури́вок, обри́вок (-вка).

Обры́вочный – уривко́вий, ури́ваний, ури́вчастий. **-ные** *известия* – уривко́ві звістки́.

Обры́згивание – оббри́зкування, обля́пування. *Срв.* **Бры́згание.**

Обры́згивать, обры́згать *и* **обры́знуть** – оббри́зкувати, оббри́зкати, побри́зкати, спри́скувати, спри́скати, спри́сну́ти, спо́рськувати, спо́рськати, (*грязью*) обля́пувати, обля́пати; (*жидкостью иного цвета*) поцяткува́ти. **Обры́зганный** – оббри́зканий, побри́зканий, спри́сканий, спо́рськаний, спо́рснутий; обля́паний.

Обры́згиваться, обры́згаться *и* **обры́знуться** – оббри́зкуватися, оббри́зкатися, побри́зкатися, спри́скуватися, спри́сну́тися, обля́пуватися, обля́патися.

Обрю́зглость – бре́зкліcть, оду́тлість (-ости).

Обрю́зглый – бре́зклий, набре́зклий, брезки́й, брезьки́й, заду́тий, оду́т(л)ий, бря́клий, набря́клий. [Оду́тий, аж поси́нів (Шевч.). Оду́тла пи́ка (Грінч.). Бря́кле обли́ччя (Грінч.). Диви́вся на його́ заду́ту пи́ку]. **-лый** *от сна* – за́спаний.

Обрю́згнуть – забре́зкнути, обре́зкнути, набря́кти; (*о многом*) понабрякáти.

Обря́д – (*обиход*) обря́д, зви́ча́й, зако́н, чин, поря́док, обхі́д (-хо́ду), обхо́дини; (*церковный*) відпра́ва, обхі́д; (*религиозный*) обря́д, обря́док.

Обря́дливый – зако́нистий. [То зако́ниста ба́ба: чи то весі́лля, чи хрести́ни, чи по́хорон – вона́ скрізь поря́док дає́].

Обря́дник – кни́га обрядо́ва.

Обря́дность – обрядо́вість (-вости).

Обря́дный, обря́до́вый – обрядо́вий, ритуа́льний.

Обряжа́ть, обряди́ть – 1) (*мёртвого*) ряди́ти, наряди́ти, споряджа́ти, споряди́ти, обряджа́ти, обряди́ти (покі́йника). [У холо́дну моги́лу споряджа́ють його́ (Тесл.)]; 2) (*приводить что в должный вид, состояние*) по́рати, упо́рати, попо́рати що, по́ратися коло чо́го, попо́ратися, упо́ратися коло чо́го, з чим. [Упо́рав ни́вку. Корови́ подої́ла, худо́бу попо́рала. В ха́ті і в дво́рі з усі́м упо́ралась]. **-ди́ть** *убитую на бойне скотину* – оббілува́ти і розібра́ти.

Обса́да, *см.* **Обса́живание.**
Обса́живание – обса́джування; заса́джування, обступа́ння.
Обса́живать, обсажа́ть, обсади́ть – 1) обса́джувати, обсади́ти, (*о мног.*) пообса́джувати що чим. [Ой, обсади́, мила, вишенька́ми двір]; 2) (*засаживать сплошь*) заса́джувати, засади́ти що чим, ким; 3) (*окружать войском*), *см.* **Осажда́ть**; 4) (*приступать толпою*) обступа́ти, обступи́ти (юрбо́ю, обла́вою), обсіда́ти, обсі́сти кого́. **Обса́женный** – обса́джений, заса́джений, обсту́плений.
Обса́живаться, обсажа́ться, обсади́ться – обса́джуватися, обсади́тися чим, ким. [Набра́ла горі́лки, чумака́ми обсади́лася. Обсади́вся са́дом].
Обса́ливание – обса́лювання.
Обса́ливать, обса́лить – обса́лювати, обса́лити, (*замарать*) заяло́жувати, заяло́зити, обсмальцьо́вувати, обсмальцюва́ти, обма́щувати, обмасти́ти кого́, що чим. **Обса́ленный** – обса́лений, заяло́жений, обсмальцьо́ваний.
Обса́ливаться, обса́литься – обса́люватися, обса́литися; заяло́жуватися, заяло́зитися, обсмальцьо́вуватися, обсмальцюва́тися чим.
Обса́сывание – обсиса́ння, обсмо́ктування.
Обса́сывать, обсоса́ть – сса́ти круго́м, обсиса́ти, обісса́ти; обсмо́ктувати, обсмокта́ти. [З па́льців тече́, ті́льки знай обсмо́ктує (Квітка)]. **Обсо́санный** – обі́ссаний, обсмо́ктаний.
Обса́сываться, обсоса́ться (*пососать лишку*) – обсиса́тися, обісса́тися. [Дити́на блює́, то воно́ обісса́лось].
Обса́харивание – обцукро́вування, об[по]сипа́ння цу́кром.
Обса́харивать, обса́харить – обцукро́вувати, обцукрува́ти, обцукри́ти, об[по]сипа́ти, об[по]сипа́ти цу́кром що. **Обса́харенный** – обцукро́ваний, об[по]си́паний цу́кром.
Обса́хариваться, -риться (*засахариться снаружи*) – бра́тися (*сов.* взя́тися) цу́кром.
Обсе́в, обсе́вка – (*длит.*), *см.* **Обсева́ние**; (*оконч.*) обсі́яння, засі́яння.
Обсева́ние – обсіва́ння, засіва́ння.
Обсева́ть, обсе́ять – обсіва́ти, обсі́яти, (*сплошь*) засіва́ти, засі́яти що чим. **-ва́ть** *поля* – засіва́ти поля́. **Обсе́янный** – обсі́яний, засі́яний.
Обсева́ться, обсе́яться (*окончить посев*) – обсіва́тися, обсі́ятися, (*о мног.*) пообсіва́тися. [Ми вже обсі́ялись. Лю́ди давно́ пообсіва́лись].
Обсе́вки – (*отруби*) ви́сівки (-сівок), (*остатки зерна*) послі́д (-ду).
Обсевно́й – обсівни́й.
Обсе́вок – обсі́в (-сі́ву), о́гріх (-ху).
Обседа́ние – обсіда́ння.
Обседа́ть, обсе́сть – 1) обсіда́ти, обсі́сти [Обсі́ли мене́, як дрібні́ пташеня́та], усіда́ти, усі́сти. [Га́йворо́ння чи́сто всі́ло де́рево]; 2) (*обложить город*) обсіда́ти, обсі́сти. *См.* **Осажда́ть.** *Мать* **обсе́лась** *детками* – ма́ти ді́тками (діточка́ми) обсади́лась.
Обсека́ть, обсе́чь – обсіка́ти, обсі́кти, обтина́ти, обтя́ти. **Обсе́чь** (*насечь*) *камень* – насікти́ ка́мінь (-меня). **Обсечённый** – обсі́чений, обтя́тий.
Обсека́ться, обсе́чься – 1) обсіка́тися, обсі́ктися, обтина́тися, обтя́тися; 2) (*о волосах, нитках*: *сечься, рваться*) сі́ктися. [Коса́ моя́ січе́ться]. *См. ещё* **Осека́ться.**
Обселя́ть, обсели́ть – обселя́ти, обсели́ти що ким, заселя́ти, засели́ти що ким, оса́джувати, осади́ти що чим, залю́днювати, (*о мног.*) пообсе́лювати, позасе́лювати, позаселя́ти, пообса́джувати, позалю́днювати. [Наш край людьми́ осади́ли]. **Обселённый** – обсе́лений, засе́лений, оса́джений, залю́днений.
Обселя́ться, обсели́ться – обселя́тися, обсели́тися [Степ обсели́всь], заселя́тися, засели́тися, залю́днитися, залюдні́ти.
Обсемене́ние, *см.* **Обсева́ние.**
Обсеменя́ть, обсемени́ть (*землю*) – засіва́ти, засі́яти; *см.* **Обсева́ть.**
Обсерва́тор – обсерва́тор, спостерега́ч.
Обсервато́рия, *астр.* – обсервато́рія.
Обсервацио́нный, *астр. и воен.* – обсерваці́йний, наглядни́й. **-ное** *войско* – чатове́ ві́йсько.
Обсерва́ция, *астр.* – обсерва́ція, спостере́ження.
Обсе́сть, *см.* **Обседа́ть.**
Обсе́чка – 1) обсіка́ння, обтина́ння; 2) *см.* **Оши́бка, Про́мах.**
Обска́бливать, обскобли́ть – обскрома́джувати, обскрома́дити, обскріба́ти, обскребти́. **Обскоблённый** – обскрома́джений, обскре́бений.
Обска́кивание – обска́кування.
Обска́кивать, обскака́ть – 1) обска́кувати, обскака́ти; 2) (*опередить, едучи конём*) випере́джувати, ви́передити кого́.

Обскура́нт, -ка – обскура́нт, -ка.
Обскуранти́зм – обскуранти́зм, обскура́нтство.
Обскура́нтный – обскура́нтний, (*гал.*) обску́рний.
Обсле́дование – дослі́джування, дохо́дження чого́.
Обсле́дование (*дейст. оконч.*) – обслі́дження, о́бслід (-ду) кого́, чого́. **Обсле́дывание** (*дейст. неок.*) – обслі́джування, обслі́дування, о́бслід. [Обслі́дування безробі́тних, коопера́ції].
Обсле́дователь, -ница – дослі́дувач, -ка.
Обсле́дователь, -ница – обслі́дник, -ниця, обслі́дувач, -чка.
Обсле́довательский – обслі́дний; обслі́дницький.
Обсле́дывать, обсле́довать – обслі́джувати, обслі́дувати, (*с знач. несов. и сов.*), обсліди́ти, (*о мн.*) пообслі́джувати (бага́то, все). **Обсле́дованный** – обслі́джений. **-ться** – обслі́джуватися, бу́ти обслі́дженим.
Обслу́живание – обслуго́вування, обслугува́ння, обслу́га.
Обслу́живать, обслужи́ть – обслуго́вувати, обслугува́ти кого́, що, служи́ти кому́, послу́ха́ти кого́ в чо́му. **Обслу́женный** – обслуго́ваний. **Обслу́живающая** *чем станция* – постача́льня (-ні).
Обслю́нивать, -ся, обслю́нить, -ся – обсли́нювати, -ся, обсли́нити, -ся, засли́нювати, -ся, засли́нити, -ся. **Обслю́ненный** – обсли́нений, засли́нений.
Обсоса́ть, -ся, *см.* **Обса́сывать, -ся.**
Обсо́хнуть, *см.* **Обсыха́ть.**
Обста́вливать *и* **Обставля́ть, обста́вить** – 1) обставля́ти, обста́вати, обстановля́ти, обстанови́ти; (*снабжать обстановкой*) опоряджа́ти, опоря́джувати, опоряди́ти, уряджа́ти, уряди́ти кого́, що чим. *См.* **Обноси́ть, Окружа́ть**; 2) (*уставлять сплошь*), *см.* **Заставля́ть.** *Стол* **обста́влен** *яствами* – стіл (стола́) заста́влено наї́дками; 3) *см.* **Обду́ть, Обмоше́нничать, Обману́ть, Накры́ть. Обста́вленный** – обста́влений, обстано́влений. *Хорошо* **-нный** (*снабжённый обстановкой*) – опоря́джений, уря́джений. [Вчи́ли вони́ у вели́кій, опоря́дженій га́рно шко́лі].
Обста́вливаться *и* **Обставля́ться, обста́виться** – обстановля́тися, обстанови́тися, обставля́тися, обста́витися; (*всем необходимым*) опоряджа́тися, опоряди́тися; (*лесами при постройке*) обришто́вуватися, обриштува́тися; (*пушками*) гарма́тами обриштува́тися.
Обста́ивать, обстоя́ть – обсто́ювати, обсто́яти кого́, що (*и* за ко́го, за що), стоя́ти за ко́го, заступа́тися, заступи́тися за ко́го.
Обстано́вка – обста́ва, обста́вини, спря́ток (*гал.*) [Перед мої́ми очи́ма вста́ла вся обста́ва да́вніх ді́дових поко́їв (Неч.-Лев.). У теа́трі обста́вини (**обстано́вка**) ду́же га́рні (Кониськ.)]; (*переносно, абстрактно*) обста́вини (-вин). *Окружающая, внешняя домашняя* **обстано́вка** – наокру́жні, зве́рхні, ха́тні обста́вини, ото́чення. [Світ розбу́рканих люде́й, що задиха́ються серед стари́х обста́вин (*старой* **-вки**) (Єфр.)]. *Жить при неблагоприятной* **-ке** – жи́ти в несприя́тливих умо́вах (обста́винах, ото́ченні). *Совместная жизнь при такой* **-ке** *была ужасна* – спі́льне життя́ за таки́х обста́вин жахли́ве було́.
Обстоя́тельность – 1) докла́дність, ґрунто́вність (-ности); 2) (*положительность*) стате́чність.
Обстоя́тельный – 1) докла́дний; ґрунто́вний, широ́кий, просто́рий, дрібни́й. [Дав докла́дну ві́дповідь на моє́ пита́ння]; 2) (*о человеке*) стате́чний. **Обстоя́тельно** – докла́дно, ґрунто́вно, ши́роко, про́сторо, дрі́бно. [Я вам про все дрібне́нько розкажу́].
Обстоя́тельственный, *грам.* – обставни́й.
Обстоя́тельство – обста́вина, (*чаще во мн.*) обста́вини (-вин), (*реже*) річ (*р.* ре́чи), окoли́чність (-ности). *При каких* **-вах** – за яки́х обста́вин. *При теперешних, при благоприятных* **-вах** – за сьогоча́сних (за на́ших) обста́вин, за сприя́тливих обста́вин, при до́брій годи́ні, за до́брої наго́ди. *При плохих* **-вах** – за лихи́х обста́вин, при лихі́й годи́ні. [При до́брій годи́ні і чужі́ побрати́ми, при лихі́й годи́ні нема́ і роди́ни]. *Лучшие, более благоприятные* **-ва** – кра́щі обста́вини, кра́ща до́ля. *Он в стеснённых* **-вах** – йому́ ті́сно (до скру́ту) прийшло́ся. *Поправить свои* **-ва** – свою́ до́лю полі́пшити, підмогти́ся. [Підмогла́ся грі́шми (Криж.)]. *Взвесить* **-ва** – обміркува́ти, зва́жити обста́вини, обчи́слитися. **-ва** *места и времени* – обста́вини мі́сця й ча́су. *Смотря по* **-вам** – як до обста́вин, зважа́ючи на обста́вини. *По личным, домашним* **-вам** – через особи́сті, через ха́тні обста́вини. *По независящим* **-вам** – через незале́жні обста́вини. **-ва**, *увеличивающие* (*уменьшающие, смягчающие*) *вину* – обста́вини, що збі́льшують (зме́ншують) прови́ну.
Обстоя́ть. *Дело* **обстои́т** – спра́ва стої́ть з ким, з чим. *Всё* **обстои́т** *благополучно* – усе́

гара́зд, усе́ до́бре.
Обстра́гивать, -ся, обстрога́ть, -ся – обстру́гувати, -ся, обструга́ти, -ся. **Обстро́ганный** – обстру́ганий.
Обстра́ивать, -ся, обстро́ить, -ся – оббудо́вувати, -ся, оббудува́ти, -ся, будува́ти, -ся, побудува́ти, -ся. [Вже побудува́лися тро́хи лю́ди після поже́жі]. **Обстро́енный** – оббудо́ваний. [Уве́сь двір оббудо́ваний хлівця́ми та повітками].
Обстра́чивать, обстрочи́ть – обстебно́вувати, обстебнува́ти, обштапо́вувати, обштапува́ти. **Обстро́ченный** – обстебно́ваний, обштапо́ваний.
Обстре́л – о́бстріл (-лу). *Взять под* **-ре́л** *кого, что* – узя́ти під о́бстріл кого́, що.
Обстре́ливание – обстре́[і́]лювання.
Обстре́ливать – обстре́[і́]лювати. **Обстре́лянный** – обстре́[і́]ляний.
Обстре́ливаться – бу́ти обстре́[і]люваним. *Город* **-ется** *двадцатью пушками* – мі́сто двацятьо́х гарма́т обстрі́люють.
Обстрига́ть, -ся, обстри́чь, -ся, *см.* **Острига́ться, остри́чься.**
Обстрога́ть, *см.* **Обстра́гивать.**
Обстро́ить, *см.* **Обстра́ивать.**
Обструкциони́зм – обструкціоні́зм (-му).
Обстру́кция – обстру́кція (-ції).
Обступа́ть, обступи́ть – о(б)ступа́ти, о(б)ступи́ти, обляга́ти, облягти́, обгорта́ти, обгорну́ти, оточа́ти, оточи́ти, обста́ти що, поста́ти круг ко́го, круг чого. [Ту́рки, тата́ри го́род оступи́ли (облягли́). Круг його́ поста́ли]. **Обсту́пленный** – о(б)сту́плений, обго́рнений, ото́чений.
Обступа́ться, обступи́ться – бу́ти о(б)сту́пленим, обго́рненим, ото́ченим.
Обсуди́ть, обсужда́ть, *см.* **Обсу́живать.**
Обсу́живание, обсужде́ние – обмірко́вування, обрахо́вування, (*совместное*) обра́да, обгово́рювання, (*оконч.*) обміркува́ння, обрахува́ння, обгово́рення. *Приниматься за* **-ние** *чего* – бра́ти що до розва́ги.
Обсу́живать *и* **обсужда́ть, обсуди́ть** – обмірко́вувати, обміркува́ти, зміркувати що, поміркува́ти про що, розмірко́вувати, розміркува́ти, розважа́ти, розва́жити, зва́жити що, обрахо́вувати, обрахува́ти, бра́ти, взя́ти до розва́ги (під розва́гу) що. **Обсуди́** *хорошенько* – обміркуйся гара́зд. *Совместно* **обсуди́ть** – ра́дитися, обра́дитися про що, ра́ду ра́дити, обгово́рювати, обговори́ти що. **-ди́ть** *всесторонне* – обміркува́ти з усі́х бо́ків, усіма́ сторона́ми. **Обсу́женный** – обмірко́ваний, обгово́рений, обрахо́ваний.
Обсу́живаться *и* **обсужда́ться, обсуди́ться** – обмірко́вуватися, обгово́рюватися, обрахо́вуватися, (*сов.*) бу́ти обмірко́ваним, обгово́реним, обрахо́ваним.
Обсу́шивание – обсу́шування.
Обсу́шивать, обсуши́ть – обсу́шувати, обсуши́ти, (*о многом*) пообсу́шувати. **-ный** – обсу́шений.
Обсу́шиваться, -ши́ться – обсу́шуватися, обсуши́тися, пересу́шуватися, пересуши́тися, (*о многих*) пообсу́шуватися, попересу́шуватися. [По́ки попересу́шувались після то́го дощу́, то вже й ве́чір].
Обсчи́тывание – о́бми́лка, оду́рювання (в раху́нках).
Обсчи́тывать, обсчита́ть *и* **обче́сть** – о(б)ду́рювати, о(б)дури́ти кого́, огу́лювати, огули́ти (в раху́нках). **-ный** – оду́рений, огу́лений у раху́нках.
Обсчи́тываться, обсчита́ться *и* **обче́сться** – обмиля́тися, обмили́тися, помиля́тися, помили́тися на чо́му, огу́люватися, огули́тися (в раху́нках), перечи́слитися, залічи́тися в чо́му. [Я тро́хи перечи́слився в ча́сі (Франко)].
Обсыла́ть, обосла́ть – обсила́ти, обісла́ти, пообсила́ти.
Обсыла́ться – обсила́тися, обісла́тися.
Обсыпа́ние – обсипа́ння, обсіва́ння, обтру́шування.
Обсыпа́ть, обсы́пать *чем* – обсипа́ти, обси́пати, обсіва́ти, обсі́яти, обтру́шувати, обтруси́ти чим. [Молоди́х обсипа́ють зе́рном. Обтруси́в таба́кою соро́чку]. **Обсы́панный** – обси́паний, обсі́яний, обтру́шений чим.
Обсыпа́ться, обсы́паться – 1) обсипа́тися, обси́патися; (*о многом, местами*) пообсипа́тися. [Обсипа́ється ли́стя з де́рева. Гли́на пообсипа́лась]; 2) **-паться** *чем* – обсипа́тися, обси́патися, обсіва́тися, обсі́ятися чим.
Обсыха́ть, обсо́хнуть – обсиха́ти, обсо́х(ну)ти. **-нувший** – обсо́хлий.
Обта́ивание – обтава́ння.
Обта́ивать, обта́ять – обтава́ти, обта́(ну)ти. [І став він обтава́ть, аж па́ра з ше́рсти йде (Греб.)]. **Обта́явший** – обта́лий.

Обта́птывать, обтопта́ть – обто́птувати, обтопта́ти.
Обтача́нье, обта́чка (*у шорн., сапожн.*) – обшива́ння, обстебно́вування.
Обта́чивание (*на ток. станке*) – обто́чування.
Обта́чивать, обтача́ть (*у шорн., сапожн.*) – обшива́ти, обши́ти, обстебно́вувати, обстебнува́ти. **Обта́чанный** – обши́тий, обстебно́ваний.
Обта́чивать, обточи́ть (*на токарн. станке*) – обто́чувати, обточи́ти. **-ченный** – обто́чений.
Обтека́ть, обте́чь (*о реке, ручье*) – обтіка́ти, обтекти́, оббіга́ти, оббі́гти що *и* круг чо́го. [Смо́трич обтіка́є го́род круго́м (Свидн.)].
Обтере́ть, -ся, *см.* **Обтира́ть, -ся.**
Обтерпе́ться – обви́кнути(ся) терпі́ти.
Обтерха́ться – обша́рпатися. *см.* **Оборва́ться. Обтёрханный** – обша́рпаний.
Обтеса́ть, *см.* **Обтёсывать.**
Обтёска, обтёсывание – теса́ння, обті́сування, кряжува́ння, брусува́ння. *Срв.* **Обтёсывать.**
Обтёсывать, обтеса́ть – теса́ти, обті́сувати, обтеса́ти. **-вать** *дерево* – (*в форме цилиндра*) кряжува́ти; (*в форме четырегранника*) брусува́ти. **Обтёсанный** – обте́саний, кряжо́ваний, брусо́ваний.
Обтёсываться, обтеса́ться – бу́ти обті́суваним, обте́саним. *Дерево* **обтёсывается** *сверху до низу* – дереви́ну обті́сують з верши́ни до ни́зу. *Здесь* **обтёсываются** *брусья* – тут бру́си брусу́ють. *Переносно*: *о человеке* – обтеса́тися. [Серед люде́й пожи́в, то обтеса́вся тро́хи].
Обтира́ние – обтира́ння.
Обтира́ть *и* **отира́ть, обтере́ть** *и* **отере́ть** – 1) обтира́ти, обте́рти (*б. вр.* обітру́), утира́ти, уте́рти, (*о многих*) пообтира́ти, повтира́ти. [Обте́р сльо́зи. Обітри́ чо́боти. Утри́ но́са]; 2) (*трением*) обтира́ти, обте́рти. **-тёртый** – обте́ртий, уте́ртий.
Обтира́ться *и* **отира́ться, обтере́ться** *и* **отере́ться** – 1) обтира́тися, обте́ртися, пообтира́тися, утира́тися, уте́ртися, повтира́тися. [Обте́рся рушнико́м. Уми́вся, уте́рся]; 2) (*стереться*) обтира́тися, обте́ртися. [Обте́рлася срі́бна каблу́чка та й ста́ла мі́дяна].
Обти́рка – 1) *см.* **Обтира́ние**; 2) (*тряпка*) сти́рка, сти́рок (-рка).
Обтово́й, Обтовщи́к, *см.* **Опто́вый, Оптовщи́к.**
Обтола́кивать, обтоло́чь (*в ступе*) – опи́хувати, опиха́ти, обто́вкувати, обтовкти́. **Обтолчённый** – опи́ханий, обто́вчений. [Опи́ханий (обто́вчений) ячмі́нь].
О́бтом, *см.* **О́птом.**
Обтопта́ть, *см.* **Обта́птывать.**
Обточи́ть, *см.* **Обта́чивать.**
Обтыка́ть, обты́кать – обтика́ти, обти́кати, затика́ти, зати́кати, обстро́млювати, обстромля́ти що чим. [І барві́нком обплете́, і ру́точкою обти́че]. **-кать** *себя* – обти́катися, зати́катися. [Налама́в ко́люхів, обти́кався та й сиди́ть. Ой, нарве́мо чорнобри́вців та й зати́чемося]. **Обты́канный** – обти́каний, зати́каний, обстро́мляний.
Обтя́гивать, обтяну́ть – 1) обтя́гувати *и* обтяга́ти, обтягти́ що чим; (*проволокою для скрепы*) задротува́ти. **-ть** *колёса шинами* – бушува́ти (побушува́ти), шинува́ти (пошинува́ти) коле́са. **-ну́ть** *колесо ободом* – нахвасува́ти ко́лесо; 2) (*тяжестью*) обтяга́ти, обтягти́, відтяга́ти, відтягти́. [Сорочо́к бага́то наві́шала, обтягли́ бечі́вку. Дити́на важка́ – ру́ки відтягла́]. **-нутый** – обтя́гнений, відтя́гнений. **-тое** *шиной колесо* – бушо́ване, шино́ване ко́лесо.
Обтя́гиваться, обтяну́ться – обтяга́тися, обтягти́ся.
Обтя́жка – обтяга́ння. *В* **обтя́жку** (*об одежде*: *обтяжной*) – обли́плий, підли́пчастий, обле́пчастий. [Халя́ви обле́пчасті. Обли́пле оді́ння].
Обтяжно́й, *см.* **Обтя́жка.**
Обува́льный – взува́льний, обува́льний. **-ный** *ремень* – воло́ка. **-ный** *рог, рожок* – ріжо́к (*р.* ріжка́).
Обува́ние – взува́ння, обува́ння.
Обува́ть, обу́ть – (з)обува́ти, (з)обу́ти, взува́ти, взу́ти, набува́ти, набу́ти, назува́ти, назу́ти що (на но́ги).
Обува́ться, обуться *во что* – (з)обува́тися, (з)обу́тися, взува́тися, взу́тися в що, назува́ти, назу́ти, набува́ти, набу́ти що (на но́ги). *Не* **-ва́вшийся** (*об обуви*) – не назу́ваний. [Череви́чки нові́, ще не назу́вані (Свидн.)]. **Обу́тый** – (з)обу́тий, узу́тий.
Обу́вный – (з)обувни́й, (з)обу́в'яний, взувни́й.
О́бувь – взуття́, обуття́, (з)обу́в'я, зо́бува. *Перемена* **о́буви** – перезува́ння, перебува́ння. *Переменять, -нить* **о́бувь,** *см.* **Переобува́ть, -ся.**

Обу́гливание – обу́глювання, зву́глювання.
Обу́гливать, -ся, обу́глить, -ся – обу́глювати, -ся, обу́глити, -ся, обуглі́ти; (*пережечь, -ся в уголь*) зву́глювати, -ся, зву́глити, -ся; звуглі́ти. **-вшийся** – обу́глений. **-ленный** – зву́глений.
Обу́живать, обу́зить – зву́жувати, звузи́ти, повузи́ти. **Обу́женный** – зву́жений.
Обу́за – тяга́р, кло́піт, глоба́. [Оце́ мені́ глоба́ на ши́ю з оціє́ю робо́тою]. *Сделаться, быть* **обу́зою** *для кого* – ста́ти, бу́ти кому́ за тяга́р.
Обу́здывание. обузда́ние – 1) загну́здування, загнузда́ння; 2) прибо́ркування, прибо́ркання, гамува́ння, угамува́ння, прискро́млювання, прискро́млення, уко́ськування, уко́ськання, уго́вкування, уго́вкання. *Срв.* **Обу́здывать.**
Обу́здывать, обузда́ть – 1) загну́здувати, загнузда́ти; 2) (*укрощать*) прибо́ркувати, прибо́ркати, гамува́ти, угамува́ти, прискро́млювати, прискроми́ти, уко́ськувати, уко́ськати, уго́вкувати, уго́вкати, убира́ти, убра́ти в шо́ри. [Розсе́рдивсь, то вже його́ нічи́м не загнузда́єш (Куліш). Уберемо́ ми вас у шо́ри, мужлани́ (Грінч.)]. **Обу́зданный** – 1) загну́зданий; 2) прибо́рканий, прискро́млений, уко́ськаний, уго́вканий.
Обу́здываться, обузда́ться – 1) загну́здуватися, загнузда́тися, бу́ти загну́здуваним, загну́зданим; 2) прибо́ркуватися, прибо́ркатися, гамува́тися, угамува́тися, прискромля́тися, прискроми́тися, уко́ськуватися, уко́ськатися, уго́вкуватися, уго́вкатися.
Обу́зить, *см.* **Обу́живать.**
Обурева́ть *кого, что* – порива́ти, хвилюва́ти кого́. *Меня* **-ва́ет** *злость* – зло мене́ порива́є. **Обурева́ем** *кто чем* – порива́є кого́ що, опано́вує кого́ що.
Обусло́вливать, обусло́вить – 1) обме́жувати, обме́жити умо́вою. *Он ничем не* **обусло́вил** *своего содействия* – він ніяко́ю умо́вою не обме́жив своє́ї допомо́ги; 2) станови́ти підста́ву, ставáти, ста́ти за підста́ву. **-вать, вить** *собой что-либо* – спричиня́тися, спричи́нитися до чо́го. [Во́гкість спричиня́ється до то́го, що лю́ди части́ше нездý́жають]; 3) (*договором*) вимовля́ти, ви́мовити. [Умо́вився за два́цять рублі́в гро́шей, та ще ви́мовив собі́ кожу́х та чо́боти]. **Обусло́вленный** – 1) обме́жений умо́вою, умо́влений; 2) зале́жний від чо́го.
Обусло́вливаться *чем* – зале́жати від чо́го, вихо́дити з чо́го. *Это* **-вается** *многими причинами* – це від багатьо́х причи́н зале́жить, з багатьо́х причи́н це вихо́дить.
Обу́х (*топора*) – обу́х. [Бий не гостріє́м, а обу́хом]. **Обу́х** *молотка* – обу́шок (-шка), бойо́к (*р.* бойка́). **Обу́х** *ножа бритвы* – тупі́й (-ія́). *Срв.* **Тупеё**. *Плетью* **обу́ха** *не перешибёшь* – голово́ю му́ру не проб'є́ш.
Обуча́ть, -ся, обучи́ть, -ся *чему* – учи́ти, -ся, навча́ти, -ся, навчи́ти, -ся, вивча́ти, -ся, ви́вчити, -ся чого́. **-и́ть** *кого чтению и письму* – навчи́ти кого́ чита́ти й писа́ти. **-и́ться** *музыке и пению* – навчи́тися му́зики і спі́вів. **-а́ть** *муштре* – муштрува́ти кого́. **Обу́ченный** *чему* – на́вчений, ви́вчений чого́.
Обуче́ние *чему* – навча́ння чого́, вчиття́, нау́ка. *Быть в* **-нии** – бу́ти в нау́ці. **-ние** *ремеслу* – навча́ння ремества́. **-ние** *в сельской школе его не удовлетворило* – вчиття́ в сі́льській шко́лі не задовольни́ло його́. *Начальное* **обуче́ние** – початко́ве навча́ння.
Обуя́ть – обхопи́ти, обня́ти, поня́ти, обгорну́ти, посі́сти кого́, опанува́ти кого́. [Мене́ обня́в страх. Обгорну́ла мене́ нудьга́. Лю́тість його́ опанува́ла].
Обха́живать, обходи́ть – 1) обхо́дити, обійти́, пообхо́дити; ви́ходити, обходи́ти. [Всі заходе́ньки (*закоулки*) обходи́ла. Ви́ходив усі́ крамни́ці і не купи́в чого́ хоті́в]; 2) **-вать** *кого, см.* **Обу́здывать 2**; 3) *кого* (*подольщаться*) – упада́ти коло ко́го.
Обха́ивать, обха́ять – гу́дити, огу́дити. **Обха́янный** – огу́джений.
Обха́ркивать, обха́ркать – обха́ркувати, обха́ркати, заха́ркувати, заха́ркати. **Обха́рканный** – обха́рканий, заха́рканий.
Обхва́т *и* **Охва́т** – обі́ймище, о́бмах, обі́йми (*мн.*). *В* **-а́т** – в обі́ймище, на о́бмах. [Клен у півтора́ обі́ймища. Дуб уто́вшки на о́бмах. Таки́й товсти́й – у три обі́йми бу́де]. **-ат** *талии* – перехва́т. [Вона́ тонка́ у перехва́ті (Свид.)].
Обхва́тывание – обхо́плювання, обійма́ння.
Обхва́тывать, обхвати́ть – обхо́плювати, обхопи́ти, обійма́ти, об(ій)ня́ти (обійму́, -ме́ш…).
Обхо́д – обхі́д (-хо́ду), обми́нка. *В* **обхо́д** – в обхі́д, околя́са, околя́сом. *Пошёл не прямо, а в* **обхо́д** – пішо́в не про́сто, а в обхі́д (околя́сом). *Делать* **обхо́д** (*в пути*) – кру́гу накида́ти, надава́ти. *Большой* **обхо́д** *в пути* – ду́же обхі́дно. [З-під Хва́стова під Хоти́н через Сте́панці ду́же обхі́дно]. *Войско выступило в* **обхо́д** *неприятеля* – ві́йсько ви́рушило в обхі́д во́рогові. *Докторский* **обхо́д** *больных* (*в больнице*) – лі́карський обхі́д хо́рих (у лі́карні), лі́карська ревізія хо́рих (у лі́карні). *Полицейский* **обхо́д,** *см.* **Дозо́р.**
Обходи́тельность – ввічливість, обіхі́дливість.
Обходи́тельный – ввічливий до ко́го, обіхі́дливий з ким. [Вона́ обіхі́длива з людьми́].

-тельно – ввíчливо, обіхíдливо.

Обходи́ть, обойти́ – 1) обхóдити, обіхóдити, обійти́ що *и* круг чóго. [Обійшóв двір, садóк і нікóго нідé не побáчив. Обійшли́ хáту навкруги́]. **-ди́ть** *круг* – кружля́ти. [Чáрка кружля́ла по чéрзі]; 2) обминáти, обминýти, оминáти, оминýти, поминáти, поминýти, оббігáти, оббíгти, відбігáти когó. [Обминáйте цей двір деся́тою вýлицею. Лю́ди йогó оббігáють]. **Обходи́ть, обойти́** *закон* – розминáтися, розминýтися з закóном; знéхтувати закóн; 3) **обходи́ть, обойти́** *кого чем-либо* – минáти, обминáти, обминýти когó чим. [Як горíлку п'ють, то менé (об)минáють, а як ся б'ють, то від мéне починáють. Чи́ном йогó поминýли]; 4) **обойти́** (*обмануть*) – о(б)дури́ти, піддури́ти когó. **Обойдённый** – обми́нутий, поми́нутий; о(б)дýрений, піддýрений.

Обхóдиться, обойти́сь – 1) обхóдитися, обіхóдитися, обійти́ся, перебувáтися, перебýтися. [Обхóдимося тим, що мáємо. Я́кось перебýдемося без грóшей, пóки зарóбимо]; 2) повóдитися, повéсти́ся, об(і)хóдитися, обійти́ся з ким. *Хорошо* **-ться** *с кем, с чем* – гáрно поводитися з ким, з чим, шанувати кого, що. *Плохо* **-ться** – негарно поводитися з ким, з чим, не шанувати, кривдити кого, що. *Жестоко* **-ться** *с кем* – збиткуватися з кого, жорстоко повóдитися з ким. [Він з нéї збиткýється, що вонá йомý не вíнчана жíнка]; 3) (*стоить*) коштувáти, ви́йти, стáти в що. *Сапоги* **обошли́сь** *мне в пять рублей* – чóботи ви́йшли (стáли) мені в п'ять карбóванців. *Постройка дома* **обошлáсь** *очень дорого* – збудувáти (постáвити) буди́нок дýже дóрого ви́йшло.

Обхóдный – обхідни́й. **-ная** *тропинка* – манівéць (-вця́). [Ой, ти пíдеш дорóгою, а я підý манівцéм]. **-ная** *стража, см.* **Дозóр.** **-ное** *движение, см.* **Обхóд 1.**

Обхождéние – 1) обхíд (-хóду); 2) повóдження, поведíнка.

Обцелóвывать, обцеловáть – вицілóвувати, ви́цілувати, обцілóвувати, обцілувáти. [Припáв до неї, ви́цілував їй рýки (Квітка)].

Обчё[ó]сывать, обчесáть – обчíсувати, обчесáти когó. [Що-субóти ми́ла нам усíм гóлови, обчíсувала, видавáла сорочки́ (Н.-Лев.)].

Обчéсться, *см.* **Обсчи́тываться.** *Раз, два и* **обчóлся** (*немного*) – оди́н, два і край (і усé, і усí).

Обчёт – пóми́лка, óбмилка (в лічбí, в рахýнках).

Обчищáть, обчи́стить – обчищáти, обчи́стити. **-тить** *от мелких ветвей, листьев* – обчухрáти. **Обчи́щенный** – обчи́щений, обчýхраний. *Срв.* **Очищáть.**

Обчищáться, обчи́ститься – обчищáтися, обчи́ститися.

Обчищéние – обчи́щення.

Обшанцевáть, -ся – обшанцювáти, -ся.

Обшáривание – ни́шпоріння, вини́шпорювання.

Обшáривать, обшáрить – ни́шпорити, ви́нишпорити, ви́нирити. [Всі кутóчки ви́нирила, – нідé нема]. **Обшáренный** – ви́нишпорений, ви́нирений.

Обшáстать (*зерно*) – обшугáти, стовкти́.

Óбшевни, *см.* **Рóзвальни.**

Обшелуши́ть (*зерно*) – облýщити, (*на мельнице*) обшеретувáти.

Обшибáть, обшиби́ть – оббивáти, обби́ти, (*во множ.*) пооббивáти. [У всіх кýхлів вýшка пооббивáли].

Обшивáние – 1) обшивáння; 2) (*окаймливание*) облямóвування, лямувáння. **-ние** *бахромой* – обторóчування, торóчення. **-ние** *кузова телеги лубом* – ушивáння вóза лýбом. **-ние** *тёсом* – шалювáння, хутрувáння, обшальóвування, підшальóвування.

Обшивáть, обши́ть – 1) обшивáти, обши́ти, пообшивáти. [Трéба всю сім'ю обши́ти, облатáти]; 2) (*окаймлять*) лямувáти, облямóвувати, облямувáти. [Облямувáла спідни́цю пли́сом]. **-ть** *бахромой* – торочи́ти, обторочи́ти. **-ть** *кузов телеги лубом* – ушивáти, уши́ти вóза лýбом. **-ть** *тёсом* – шалювáти, обшалювáти, хутрувáти, обхутрувáти, підшальóвувати, підшалювáти що. **Обши́тый** – обши́тий, лямóваний, облямóваний, (об)торóчений *и т. д.*

Обшивáться, обши́ться – обшивáтися, обши́тися, (*о многих*) пообшивáтися.

Обши́вка – 1) *см.* **Обшивáние**; 2) óблямка, облямíвка, óбшивка. **-вка** *меховая* – брам. [Кожушáнка си́вим брáмом облямóвана].

Обши́вки (*сани*) – глáбці (-ців).

Обшивнóй – 1) (*обшитый*) облямóваний, торóчений; 2) обшивáльний.

Обши́кать *кого* – обши́кати, (*гал.*) ви́псикати когó.

Обши́рность – ширóкість, простóрість, розлóгість (-ости).

Обши́рный – ширóкий, простóрий, розлóгий, широкопóлий, широкопростóрий, ширококрáїй. [Ширóка ни́ва. Розлóгі поля. Лани́ широкопóлі (Шевч.). Ширóка держáва (Куліш)]. **-ный** *комментарий* – ширóкий коментáр. *Становиться* **обши́рнее** – ши́ршати.

Обши́рно – ши́роко, про́сторо, розло́го.
Обши́ть, *см.* **Обшива́ть.**
Обшла́г – закавра́ш, (за)карва́ш, вило́га. [Пальто́ з чо́рними оксами́товими закарва́шами на рука́вах (Неч.-Лев.)].
Обща́ться – єдна́тися, єдини́тися, води́тися, зна́тися, захо́дити з ким, товаришува́ти з ким.
О́бще – спі́льно, вку́пі, гурто́м.
Общеарме́йский – загально[все]військо́вий.
Общеде́йствующая – спільноді́йна (-ної).
Общедосту́пность – загальнопристу́пність (-ности).
Общедосту́пный – загальнопристу́пний. [Зага́льнопристу́пна літерату́ра].
Общежи́тельный – спі́льний (у ме́шканні). **-ный** *монастырь* – бра́тський манасти́р.
Общежи́тельно – спі́льно.
Общежи́тие – 1) (*интернат*) бу́рса, (*в монастыре*) бра́тство; 2) вжи́ток; *срв.* **Обихо́д**; а) (*общ. помещение*) спі́льне поме́шкання, гурто́жит; б) (*в отвл. знач.*) гурто́жит (-ту).
Общеизве́стность – загально[все]відо́мість, популя́рність (-ости).
Общеизве́стный – загально[все]відо́мий, всім відо́мий (зна́ний), популя́рний.
Общенаро́дный – всенаро́дній, цілонаро́дній.
Обще́ние – єдна́ння, стосу́нки з ким, зно́сини з ким, спілкува́ння, товаришува́ння. [Товари́ське єдна́ння. Межинаро́днє єдна́ння]. *Иметь* **-ние** *с кем, см.* **Обща́ться.**
Общеобразова́тельный – загальноосвітній. [Шко́ли загальноосвітні].
Общеобяза́тельный – загальнообов’язко́вий.
Общеполе́зность – загальноко́ри́сність (-ности).
Общеполе́зный – загальноко́рисний.
Общепоня́тность – загальнозрозумі́лість (-лости).
Общепоня́тный – загальнозрозумі́лий, всім зрозумі́лий.
Общепри́знанный – загально[все]ви́знаний.
Общепри́нятость – загальновжи́ваність (-ности).
Общепри́нятый – загальновжи́ваний, світови́й. **-тое** *мнение* – зага́льна ду́мка.
Общепри́нято – звича́йно. *Это здесь* **общепри́нято** – це тут звича́йне, це тут світова́ річ, так тут заве́дено (веде́ться).
Общераспространённый – загальнопоши́рений. *Это мнение становится* **-ным** – ця ду́мка стає́ зага́льною.
Общеру́сский – спі́льний ру́ський, (*общий для всей России*) загальнросі́йський, всеросі́йський. **-кий** *праязык* – спі́льна прару́ська мо́ва. **-кие** *государственные законы* – всеросі́йські держа́вні зако́ни.
Обще́ственник, -ница – (*член общества*) громадя́нин, громадя́нка, (*член братства*) брат, бра́тчик, бра́тчиця, сестра́.
Обще́ственность – грома́дськість, (-кости), суспі́льність (-ности). [Еволю́ція грома́дськості (Л. Укр.). Яка суспі́льність, таки́й уря́д (Грінч.)]. *Срв.* **О́бщество.**
Обще́ственный – 1) грома́дський, громадя́нський, суспі́льний. **-ная** *жизнь* – грома́дське (суспі́льне) життя́. **-ное** *движение* – грома́дський рух. **-ная** *польза* – грома́дська (суспі́льна) ко́ри́сть. **-ное** *мнение* – грома́дська (суспі́льна) ду́мка. **-ная** *должность* – грома́дський (суспі́льний) уря́д. **-ное** *имущество* – добро́ грома́дське. **-ное** *положение* – грома́дське (суспі́льне) стано́вище. **-ная** *обязанность* – грома́дська (громадя́нська) пови́нність; 2) (*принадлежащий обществу*) грома́дський. [Грома́дська земля́. Грома́дські гро́ші].
О́бщество – 1) грома́да, громадя́нство, суспі́льство, суспі́льність, зага́л; 2) (*крестьянский мир*) грома́да. [Грома́да – вели́кий чолові́к]; 3) (*ассоциация, класс*) товари́ство. *Научное* **-ство** – науко́ве товари́ство. *Просветительное* **-ство** – просві́тнє товари́ство. *Высшее, порядочное* **-ство** – ви́ще, порядне товари́ство. *Собралось большое* **-ство** – вели́ке товари́ство зійшло́ся. *Бывать в* **-стве** – на лю́дях бува́ти. *Не люблю бывать в* **-стве** – не лю́блю бува́ти в товари́стві (серед люде́й, на лю́дях). *Перестал бывать в* **-стве** – не став ходи́ти між лю́ди (на грома́ду). *Выходить в* **-ство** – на лю́ди вихо́дити; 4) (*компания*) товари́ство. *Мне неприятно его* **-ство** – його́ товари́ство мені́ неприє́мне (відворо́тне).
Общеуважа́емый – загальношано́ваний.
Общеукраи́нский – всеукраї́нський.
Общеупотреби́тельность – загальновжи́ваність.
Общеупотреби́тельный – загальновжи́ваний.
Общечелове́ческий – вселю́дський, загальнолю́дський.
О́бщий – 1) (*совместный*) спі́льний, гуртови́й, суку́пний, (*редко*) єди́ний. [Спі́льне

володі́ння землє́ю. Спі́льна кімна́та. Спі́льна мо́ва. Гуртова́ пра́ця. Моя́ земля́ суку́пна з сестрино́ю. Ідеа́л єди́ного ща́стя (Єфр.)]. **О́бщее** *собрание* – спі́льне зі́брання. **О́бщими** *силами* – спі́льно, гурто́м. **О́бщий** *стол* (table d’hôt’e) – спі́льний обі́д (вече́ря, сніда́нок). **О́бщая** *собственность* – спі́льна (гуртова́, суку́пна) вла́сність; 2) зага́льний, поспі́льний. **-щее** *благо* – зага́льне добро́. **-щий** *план работы* – зага́льний план робо́ти. **-щее** *предисловие* – зага́льна передмо́ва. **-щее** *образование* – зага́льна осві́та. **О́бщая** *печаль* – поспі́льне горюва́ння (Куліш). *В* **о́бщем** – у ці́лому, взагалі́, загало́м, на зага́л. *В* **о́бщей** *сложности* – загало́м беручи́. *В* **о́бщих** *чертах* – зага́льно. **О́бщее** *место, выражение* (*в речи*) – зага́льник. **О́бщая** *сумма* – зага́льна (ці́ла) су́ма, зага́л (*р.* зага́лу). **О́бщий** *залог* – зага́льний стан.

О́бщина – грома́да, товари́ство. **-на** *церковная* – бра́тство. **-на** *красного креста* – товари́ство (бра́тство) черво́ного хреста́. **-на** *сестёр милосердия* – товари́ство (бра́тство) се́стер-жалібни́ць. **-на** *еврейская* – кага́л. *Член* **о́бщины** – брат, бра́тчик, (*женщина*) сестра́, бра́тчиця.

Общи́нник – спі́льник, това́риш, ся́бер (-бра), сябро́.

О́бщинность – грома́дськість (-кости). [Моско́вське пле́м’я силкува́лось погли́нути індиві́дуума в грома́дськості].

О́бщинный – грома́дський, спілкови́й, сябри́нний. **О́бщинное** *начало, см.* **О́бщинность.**

Общи́пывание – общи́пування, обску́бування.

Общи́пывать, общипа́ть – общи́пувати, общипа́ти, (*перья, волосы*) обску́бувати, обску́бти́. **Общи́панный** – общи́паний, обску́баний.

Общи́тельность – товари́ськість (-кости).

Общи́тельный – товари́ський, грома́дський, компані́йський. [З йо́го товари́ський хло́пець. Балакли́вий був чолові́к, весе́лий, грома́дський].

Общи́ть *кого с кем* – една́ти кого́ з ким.

О́бщник, *см.* **Общи́нник.**

О́бщница – спі́льниця, това́ришка.

О́бщность – спі́льність, поспі́льність (-ности). **-ность** *интересов* – спі́льність інтере́сів. **-ность** *физических законов* – поспі́льність фізи́чних зако́нів.

Об’его́ривание – обду́рювання, обшахра́ювання, обшахро́вування.

Об’его́ривать, об’его́рить – обду́рювати, обдури́ти, обшахра́ювати, обшахра́яти, обшахро́вувати, обшахрува́ти. **Об’его́ренный** – обду́рений, обшахра́яний, обшахро́ваний.

Об’еда́ло, *общ. р.* – 1) нена́жера. [Хіба́ цьо́го нена́жеру нагоду́єш?]; 2) да́рмої́д (-да), дармої́дка.

Об’еда́ние – об’їда́ння, оббира́ння.

Об’еда́ть, об’е́сть – 1) об’їда́ти, об’ї́сти. [До́ки ти, дармої́де, нас об’їда́тимеш?]; 2) об’їда́ти, об’ї́сти, оббира́ти, обі́бра́ти. [Гу́сінь ли́стя на капу́сті об’ї́ла. Сиди́ть хло́пець коло сто́лу, курча́ оббира́є]. **Об’е́денный** – об’ї́дений, об’ї́джений, обі́браний.

Об’еда́ться, об’е́сться – 1) об’їда́тися, об’ї́стися, обжира́тися, обже́ртися, налига́тися. **Об’е́вшийся** – ду́же наї́дений, (*грубо*) наже́ртий, нали́ганий. **-шийся** *до вспучения живота* (*преимущ. о детях*) обде́мок (-мка); 2) бу́ти об’ї́даним, об’ї́деним.

Об’е́ди, об’е́дья, об’е́дины (*остатки скотского корма*) – з’ї́ди, пере́їди (-дів).

Об’едине́ние – об’є́днування поє́днування, гуртува́ння, (*оконч.*) об’єдна́ння, поєдна́ння, згуртува́ння. [Об’єдна́ння робітникі́в].

Об’едини́тель – об’є́днувач, з’є́днувач, едини́тель.

Об’единя́ть, об’едини́ть – об’є́днувати, об’єдна́ти, поє́днувати, поєдна́ти, една́ти, з’єдна́ти, едини́ти, з’едини́ти, едно́чити, з’єдно́чити, гуртува́ти, згуртува́ти, зво́дити, зве́сти до о́дного гу́рту, потовариши́ти кого́. **Об’единя́емый** – об’є́днуваний, поє́днуваний, з’єдно́чуваний. **Об’единённый** – об’є́днаний, поє́днаний, з’є́днаний, з’єдно́чений, згурто́ваний.

Об’единя́ться, об’едини́ться – об’є́днуватися, об’єдна́тися, поє́днуватися, поєдна́тися, една́тися, з’єдна́тися, едини́тися, з’едини́тися, едно́читися, з’єдно́читися, гуртува́тися, згуртува́тися, злуча́тися, злучи́тися до о́дного гу́рту. [Там я́снії зо́рі і ти́хії кві́ти една́ються в ди́вній розмо́ві (Л. Укр.). Пролетарі́ всього́ сві́ту, една́йтеся. Не дає́ з’єдно́читися ца́рству (Куліш). Се́ла скрізь гурту́ються в спілки́ (Коцюб.)].

Об’е́док (*ещё с’едомый*) – недо́їдок (-дка), окру́шка. **-дки** *нес’едомые* – пере́їди. [Дзюба́ли виногра́д і, об’ї́вши ґро́ну, або́ склада́ли пере́їди на вікно́, або́ ки́дали через го́лову (Свцдн.)]. **Об’е́док** *мышиный* – мишої́д.

Об’е́зд – 1) об’ї́зд, колува́ння. [Хто колува́ння не боїться, той шви́дче доїде]; 2) (*место, путь, дорога, служащие для об’езда*) о́б’їздка, о́бминка. [Ра́яв ї́хати о́б’їздкою, до́сі-б

давно́ приї́хали (Конис.). Вода́ на ввесь шлях, і о́бминки нема́]. *В* **об’е́зд** *ехать, см.* **Об’езжа́ть 1**; 2) (**об’е́зд** *плугом или ралом при паханьи нивы от периферии к срединной линии*) ого́нь (-ни), ого́ня (-ні); 3) (**об’е́зд** *чего с целью ревизии, ознакомления и т. д.*) об’ї́зд, об’ї́здка; 4) *срв.* **Дозо́р.**

Об’е́здить, *см.* **Об’е́зживать.**

Об’е́здка *лошади* – виї́жджування, принату́рювання (*сов.* принату́рення) коня́ до їзди́.

Об’е́здник, *см.* **Об’е́здчик.**

Об’ездно́й – 1) *см.* **Об’е́здчик**; 2) **-но́й** *путь, см.* **Об’е́зд 2.**

Об’е́здчик – об’їзни́й (-но́го).

Об’езжа́ть, об’е́хать – 1) (*в об’езд ехать*) об’їзди́ти, об’їжджа́ти, об’ї́хати, колува́ти, обколува́ти кого́, що; (*что-либо, едущих или идущих*) обмина́ти, обмину́ти, помина́ти, помину́ти; 2) *вокруг чего* – об’їзди́ти, об’ї́хати що. [Об’ї́хав зе́млю навкруги́].

Об’е́зживать *и* **об’езжа́ть, об’е́здить** – 1) об’їзди́ти, об’ї́здити, ви́їздити, з’ї́здити. [Об’ї́здив усі́х ро́дичів, порятý нку прохáв – не порятувáв ніхтó. Ви́їздив я на своє́му віку́ чима́ло по сві́ту (Квітка). З’ї́здив з ним бага́то чужи́х краї́в, ба́чив бага́то сві́та (Мирн.)]; 2) **-ать** *лошадь* – виїжджа́ти, ви́їздити коня́, принату́рювати, принату́рити коня́ до їзди́. [Сиди́ть мале́ циганя́, коня́ виїжджа́є (Рудан.)]. **Невы́езженный** (*о лошади*) – неїзджа́лий, не́ук, неу́кий (-кого). [Ко́ничок неу́кий ви́рве мі ся з ру́ки. Ніякий кінь-не́ук не ски́не його́ з се́бе]. **Об’е́зженный** (*о лошади*) – їзджа́лий, уї́жджений, принату́рений до їзди́. [Уї́жджена коня́ка везе́ не зупиня́ючись].

Об’е́зжий, *см.* **Об’ездно́й 2.**

Об’е́кт – об’є́кт.

Об’екти́в – об’єкти́в.

Об’екти́вность – об’єкти́вність (-ности).

Об’екти́вный, -но – об’єкти́вний, об’єкти́вно.

Об’ём – 1) о́бсяг (-гу), о́бшир (-ру). [Пое́ма бува́є звича́йно вели́ка о́бсягом (Єфр.). Наро́дню мо́ву не жарт осягну́ть усю́ в її́ о́бширі]; 2) *см.* **Обхва́т.** *Увеличиваться в* **об’ёме** – бі́льшати, ши́ршати, то́вщати.

Об’ёмистый – 1) заса́дний, спо́рний. [Не тре́ба ду́же заса́дні снопи́ в’яза́ти, бо не ви́садиш і на ви́ла (Могил.)]; 2) (*вместительный*) укла́дистий. [Укла́дистий у йо́го візо́к (Липовецьк. п.)].

Об’ёмный – обсяго́вий.

Об’е́сть, -ся, *см.* **Об’еда́ть, -ся.**

Об’и́грывать, *см.* **Обы́грывать.**

Об’инозе́миться – почужи́тися, почужи́нитися.

Об’яви́тель – 1) *см.* **Возвести́тель**; 2) об’я́вник, ознайми́тель.

Об’яви́тельница – 1) *см.* **Возвести́тельница**; 2) об’я́вниця, ознайми́телька.

Об’яви́тельный – об’я́вочний, оповіща́льний.

Об’явле́ние *и* **Об’я́вка** – опові́щення, опові́стка, оголо́шення, об’я́вка. [В газе́ті було́ опові́щення про його́ смерть. Єсть оголо́шення (опові́стка) од видавни́цтва про нові́ кни́ги. Пішо́в чолові́к дава́ти об’я́вку у во́лость, що в йо́го коня́ вкра́дено]. **Об’явление** *войны кому* – опові́щення (оголо́шення) війни́ кому́. **Об’явле́ние** *приказа* – опові́щення (оголо́шення) нака́зу.

Об’явля́ть, об’яви́ть – оповіща́ти, оповісти́ти, повісти́ти, обвіща́ти, обвісти́ти, оголо́шувати *и* оголоша́ти, оголоси́ти, оглаша́ти, огласи́ти, ознаймува́ти, ознайми́ти, ясува́ти, з’ясува́ти, освідча́ти, осві́дчити, об’явля́ти, об’яви́ти що, про що. [Про це опові́щено в газе́ті. Ознайму́ємо цим на́шим універса́лом. Ми ясу́ємо ім’я́м наро́ду й на́шого уря́ду, що Ма́рцій заслужи́в кара́ння сме́ртю (Куліш)]. **-ля́ть** *устно* – виклика́ти. **-ля́ть, -ви́ть** *себя сторонником кого, чего* – признава́тися до ко́го, до чо́го. **-ви́ть** *себя чем* – об’яви́тися чим. [Чи не хті́в він в той ве́чір неофі́том об’яви́тись? (Л. Укр.)]. **-ви́ть** *о себе* – оповісти́тися. [Піду́ оповіщу́ся у во́лость]. **-ви́ть** *о выходе книги* – оповісти́ти, що кни́га ви́йшла з дру́ку. **-ви́ть** *кому свои намерения, цель, мнение, волю* – з’ясува́ти кому́ свої́ за́міри, мету́, ду́мку, во́лю. **-ви́ть** *амнистию* – ознайми́ти амнесті́ю. **-ви́ть** *приказ* – оповісти́ти нака́з(а). **Об’явля́емый** – опові́щуваний, оголо́шуваний. **Об’я́вленный** – опові́щений, оголо́шений, обві́щений, озна́ймлений, осві́дчений.

Об’явля́ться, об’яви́ться – з’явля́тися, з’яви́тися, об’явля́тися, об’яви́тися, да́тися чу́ти, ба́чити. [З’яви́вся в лі́сі пусте́льник. Бач яки́й но́вик (*новатор*) об’яви́вся (Кониськ.). Ро́дичі молодо́го, да́йтеся чу́ти, щоб міг я вам корова́ю уділи́ти. Да́йся нам ба́чити, щоб зна́ли ми, яки́й ти]. **Об’яви́ться** *чем* – ознаймува́ти, ознайми́ти себе́ чим, озва́тися. [Аж ось озва́вся які́сь коза́цьким ге́тьманом Петро́ Конаше́вич-Сагайда́чний (Куліш)].

Об’ягни́ться – окоти́тися; (*о многих*) покоти́тися. [Чо́рна вівця́ окоти́лась. Чи всі ві́вці покоти́лися?].
Об’яде́ние – 1) *см.* **Обжо́рство**; 2) сами́й смак, ро́зкіш. *Пирог* (*борщ и т. п.*) *просто* **об’яде́ние** – пирі́г (борщ і т. и.) таки́й смачни́й, що язика́ з ним проковтну́ти мо́жна; таке́ смачне́: їси́ й не наїси́ся.
Об’я́рь, об’яри́нный, *см.* **Муа́р, муа́ровый.**
Об’яса́чивать, об’яса́чить – накида́ти, наки́нути данину́ на ко́го.
Об’ясне́ние – поя́сне́ння, ви́ясне́ння, з’ясо́вування, з’ясува́ння. **-ние** *в любви* – осві́дчення.
Об’ясни́мый – з’ясо́вний, ви[по]ясне́нний.
Об’ясни́тель – поя́снювач (-ча).
Об’ясни́тельница – поя́снювачка.
Об’ясни́тельный – поя́снювальний, з’ясува́льний. **-ное** *чтение* – поя́снювальне чита́ння.
Об’ясня́ть, об’ясни́ть – виясня́ти, ви́яснити, поясня́ти, поясни́ти, ясува́ти, з’ясо́вувати, з’ясува́ти, ясни́ти що кому́. [Поча́в виясня́ти, як ста́лося, і ви́яснив докла́дно. Я вам залюбки́, поясню́. Дава́й ясни́ти нам та ба́ба – як і що, і до чо́го, – аж набри́дла]. **Об’яснённый** – ви́яснений, поя́снений, з’ясо́ваний.
Об’ясня́ться, об’ясни́ться – виясня́тися, ви́яснитися, поясня́тися, поясни́тися, з’ясо́вуватися, з’ясува́тися. [Незаба́ром ви́ясниться, че́рез ві́що це ста́лося. Спра́ва поясня́ється ду́же про́сто]. **Об’ясня́ться, об’ясни́ться** *с кем* (*по поводу недоразумения, несогласия в чём*) – порозуміва́тися, порозумі́тися з ким, виясня́ти, ви́яснити непорозумі́ння. **-ся** *в любви* – освідча́тися, осві́дчитися кому́, признава́тися кому́ про коха́ння. **-ся** *знаками* – порозуміва́тися на ми́ґах.
Об’я́тие – 1) *см.* **Обнима́ние**; 2) **об’я́тия** – обі́йми. [Сиді́ла на ла́ві хита́ючи в обі́ймах неду́жу свою́ дити́ну (М. Вовч.)].
Об’я́тность – 1) ося́жність, широ́кість (-ости), про́стір (-то́ру); 2) *см.* **Об’ём, Окру́жность.**
Об’я́тный – ося́жний.
Об’я́ть – об(ій)ня́ти, обгорну́ти, опови́ти, пови́ти, осяга́ти, осягну́ти що, зсягну́ти. [Умо́м обня́в зе́млю (Крим.). І світ у те́мряві сві́тить, і те́мрява не обгорну́ла його́ (Єв. І.). Густи́й мо́рок опови́в (пови́в) зе́млю. Тобі́ ще й очи́ма не зсягну́ть на́шого ли́ха (М. Вовч.)]. *Всё было* **об’я́то** *пламенем* – усе́ взяло́ся по́лум’ям (вогне́м). **Об’я́тый** – пови́тий, опови́тий, [Прислуха́юсь до диха́ння сном пови́тої землі́ (Грінч.)].
Обыва́тель – обива́тель, ме́шканець (-нця), земля́нин. [У земля́ни пи́шемося любчі́вські (М. Вовч.)].
Обыва́тельница – обива́телька, ме́шканка, земля́нка.
Обыва́тельский – обива́тельський.
Обыва́тельщина – обива́тельство.
Обы́грывание – обграва́ння.
Обы́грывать, обыгра́ть – обграва́ти, обігра́ти, спогра́ти, погра́ти кого́. [Одра́зу був програ́всь, а да́лі як поча́в обграва́ти того́ майо́ра. А котри́й котро́го спогра́в? Погра́ю його́, дарма́ що в йо́го тузи́ та королі́]. **Обы́гранный** – обгра́ний, спогра́ний.
Обыгрыва́ться, обыгра́ться – виграва́тися, ви́гратися. [Скри́пка ви́гралася, тепе́р до́бре гра́є].
Обыдёнками, обыдёнкою, обыдённо – оби́день, обі́ддень, обиде́нкою. [Він оби́день і туди́ й відтіля́. Як обі́ддень схо́четься з’ї́здити в Борзну́, дак устаю́ удо́світа. Обиде́нкою справля́юсь: ура́нці поїду, а на ніч додо́му].
Обыдённость – буде́нщина, щоде́нщина, повсякде́нщина, звича́йність. [Письме́нство скрізь виступа́є утíхою од життьово́ї буде́нщини (Єфр.). І се не здає́ться ніко́му ди́вним – се у нас щоде́нщина (Грінч.). Схо́дили з громохма́рної гори́ у ю́доль повсякде́нщини (Куліш)].
Обы́дённый – 1) обиде́нний. [Зробі́ть ви обиде́нну сіть, таку́, щоб ув оди́н день і пря́лась, і сука́лась, і мота́лась і щоб із ни́ти і сі́тка плела́сь]; 2) щоде́нний, звича́йний, буде́нний, повсякде́нний. *Срв.* **Обыкнове́нный.**
Обыдёнщина – щоде́нщина, буде́нщина. [І знов мене́ ого́рне щоде́нщина й ли́хо назе́мне (Л. Укр.)].
Обыка́ть, обы́кнуть – звика́ти, зви́кнути, ого́втуватися, ого́втатися, призвича́юватися, призвича́їтися до ко́го, до чо́го.
Обы́клый – зви́клий, зви́чний, ого́втаний, призвича́єний.
Обыкнове́ние – зви́ча́й, устано́ва, поведі́нка, поведе́нція, обича́й. [У йо́го звича́й – спа́ти по обі́ді. У нас така́ вже устано́ва зда́вна]. *По* **-нию** – звича́йно, зви́чма, як звича́йно. *По своему* **-нию** – своїм звича́єм. *Было* **-ние** – пово́дилось, було́ заве́дено, був звича́й. [У старі́й бу́рсі пово́дилось пуска́ти додо́му бурсаків на всю ма́сницю]. *Нарушить* **-ние** –

зламáти звичáй, обичáй, устанóву. *По заведенному* **-нию** – завéденим звúчáєм. *Сверх* **-ния** – над звичáй. *Здесь такое* **-ние** – тут так ведéться, повóдиться, тут такúй звúчáй. *Вошло в* **-ние** – повелóся. *Вышло из* **-ния** – вúвелося. *Там это в большом* **-нии** – там цьóго дýже додéржують. *Против* **-ния** – прóти звичáю, прóти звúчки. *По* **-нию** *этой страны* – звúчáєм цьогó крáю, цієї країни.

Обыкновéнность – звичáйність (-ности).

Обыкновéнный – звичáйний, звúчний. [Звичáйна пýбліка зáвсідú вíрить тóму чи úншому авторитéтові]. *Самый* **-ный** – звичайнíсінький. [А блищúть з-під тéї прáвди звичайнíсінька брехнá (Крим.)]. **-ным** *образом* – звичáйно. **-но** – звичáйно, звúчне, звúкле. [Нарóд звичáйно не цікáвиться авторáми (Грінч.). Привітáв йогó дýже ласкáво, не так, як звúчне].

Óбыск – 1) (*для обнаружения украденного, запрещённого*) трус (-су), трусенúця, (*гал.*) ревíзія; (*о многих*) трусанúна. [У йóго був трус і знáйдено чимáло нелегáльщини. Трусанúна по селý: шукáють покрáдене добрó]. *Личный* **óбыск** – особúсте обшýкування, особúстий трус. *Домовый* **óбыск** – хáтній трус. *Поголовный* **óбыск** – загáльний трус. *Делать, производить* **óбыск,** *см.* **Обы́скивать.** *Находить, найти при* **óбыске** – витрýшувати, вúтрусити. [Трýшено йогó й вúтрушено крáдене полотнó]; 2) **óбыск** *при браке* – зáпис у шлю́бну мéтрику; 3) **обыск** *повальный для получения сведений о ком или о чём* – вселю́дний дóпит, загáльний дóпит.

Обы́скивание – обшýкування. *См.* **Óбыск 1.**

Обы́скивать, обыскáть – трусúти, потрусúти, струсúти, обшýкувати, обшукáти когó, що, (*гал.*) трястú. **-ать** *тщательно* – трусúти, потрусúти пúльно. **Обы́скивающий** – трусíй (-сія́). **Обы́сканный** – потрýшений. **-емый** – трýшений.

Обы́скиваться, обыскáться – робúти, зробúти трус у сéбе, трусúти, потрусúти себé, шукáти, перешукáти в сéбе.

Обыскнóй – притрýсний. **Обыскнáя** *церковная книга* – шлю́бна кнúга метрúчна, шлю́бна мéтрика.

Обы́чай, *см.* **Обыкновéние.**

Обычáйный, -но, *см.* **Обыкновéнный, -но.**

Обы́чливый – обичáйний.

Обы́чность, *см.* **Обыкновéнность.**

Обы́чный – 1) *см.* **Обыкновéнный**; 2) звичаєвий. **-ное** *право* – звичаєве прáво. **-ная** *вещь* – звичáйна річ. *Самая* **-ная** *вещь* – звичайнíсінька річ. *Быть* **-ным** *делом* – за звúчай бýти. **Обы́чно,** *см.* **Обыкновéнно.**

Обы́щик – трусíй (-сíя).

Обя́зан *кто* – повúнен, мýсиш, мýсить. [Що я робúти повúнен, те я й роблю́]. **Обя́зан** *кому, чему* – завдя́чений комý, чомý, вúнен за що комý, чомý, повúнен (мýсить) дя́кувати (бýти вдя́чним) комý, чомý. [Завдя́чений поéтові, щó він квіткáми душí своєї уквітчáв йогó щáстя, не знав він, як вúсловити свою́ дя́ку (Куліш). Булá щаслúва й почувáла, що вúнна за це щáстя йомý].

Обя́занность – обов'я́зок (-зку), повúнність (-ности). *Считать своею* **-стью** – мáти за свій обов'я́зок, мáти собі за обов'я́зок *Считать своей священной* **-стью** – мáти собі за святý повúнність, за святúй обов'я́зок. *Исполнять свои* **-сти** – викóнувати свої́ обов'я́зки пильнувáти своїх обов'я́зків. *По* **-сти** – з повúнности. *Возлагать* **-ность**, *вменять в* **-ность** – накладáти обов'я́зок, повúнність. [Дóсвід минýлого накладáє повúнність на прийдýщі часú (Єфр.)]. *Ему вменено в* **-ность** – на йóго наклáдено обов'я́зок, повúнність. *Срв.* **Долг.**

Обя́занный, *см.* **Обя́зан, Обя́зывать.**

Обязáтельность – 1) обов'язкóвість (-вости). [Закóн про обов'язкóвість цивíльного шлю́бу Доман.)]; 2) готóвість (-вости), охóчість до послýги комý.

Обязáтельный – 1) обов'язкóвий, доконéчний, невідмíнний. [Мáю обов'язкóву робóту. Той звúчай не був доконéчний. Красý мáю за невідмíнний складовúй елемéнт усякої пáрости в мистéцтві (Єфр.)]. **-ная** *одновременная дляг всех работа* – шáрварок (-рку). [Як уся́ громáда рýшить шáрварком, то і недóвго тривáтиме та прáця (Л. Укр.)]; 2) **-ный** *человек* – готóвий, охóчий до послýги комý, ладéн до послýги комý. **Обязáтельно** – 1) обов'язкóво, докóнче, доконéчне, невідмíнно. [Докóнче мýшу в три годúни там бýти]; 2) лю́б'язно. [Лю́б'язно пояснúв мені все].

Обязáтельство – зобов'я́зування, *сов.* зобов'я́зáння. [Їй надається прáво… вступáти в зобов'я́зання]. **-во** *письменное* – зобов'я́зання на письмí, пúсане зобов'я́зання. **-во** *долговое* – зобов'язáння боргове́. **-ва** *взаимные* – зобов'язáння взаємні, обопíльні. *Принять на себя* **-ва** *по отношению к кому* – взя́ти на сéбе зобов'язáння до кóго. *Исполнить свои* **-ва** – вúконати свої́ зобов'язáння, додéржати своїх зобов'язáннів. *Давать*

-во, *брать* **-во,** *см.* **Обя́зываться.**
Обя́зывать, обяза́ть – обов'я́зувати, обов'яза́ти, зобов'я́зувати, зобов'яза́ти. *Это ни к чему не* **обя́зывает** – ні до чо́го це не обов'я́зує. *Договор* **обя́зывает** – умо́ва зобов'я́зує. *Вы меня много* **обя́жете***, исполнив мою просьбу* – бу́ду вам ду́же вдя́чний, якщо задово́льните моє́ проха́ння. **Обя́занный** – обов'я́заний, зобов'я́заний. *См.* **Обя́зан.**
Обя́зываться, обяза́ться – зобов'я́зуватися, зобов'яза́тися, обов'я́зуватися, обов'яза́тися, бра́ти, взя́ти на се́бе обов'я́зок. **-ся** *письменно* – законтрактува́тися, підписа́тися. [Законтрактува́вся дово́зити будіве́льне де́рево (Франко). Підписа́лися (ту́рки) до Почаї́ва що-го́ду дань дава́ти].
Ова́л – ова́л (-лу).
Ова́льность – ова́льність, окру́гла довгова́тість, яйцева́тість (-ости).
Ова́льный – ова́льний, круглодовга́стий (довгова́стий, яйцеви́тий.
Ова́ция – ова́ція.
Овдове́ть – завдові́ти, повдові́ти, овдові́ти. **Овдове́лый** – завдові́лий, повдові́лий, овдові́лий.
О́вен – 1) бара́н; 2) *астр., созв.* **овна́** – бара́н.
Ове́ршивать, оверши́ть – виве́ршувати, ви́вершити. [Ви́вершили стіжо́к].
Ове́ршка – виве́ршування.
Ове́ршье (*стога*) – верх (-ха́).
Овёс, *бот.* – ове́с (*р.* вівса́, *д.* вівсо́ві, *мн.* ві́вса). *Метёлка* **овса́** – во́лот. *Одно зерно* **овса́** – вівси́на. **Овёс** *для корма лошадям* – обрі́к.
Ове́чий – ове́чий, ове́чачий. **Ове́чье** *стадо* – ота́ра. **-чий** *хлев* – коша́ра. **-чья** *шкура* – смух, линтва́р. **-чье** *мясо* – ове́чина, бара́нина.
Ове́чка – ове́чка, ягни́чка.
Ове́ять – обві́яти, ові́яти кого́, що чим.
Ови́н – клу́ня, стодо́ла.
Ови́нец – клу́нька, стодо́лка.
Ови́нный – клу́нний, стодо́льний.
Овладева́ние – опано́вування; запано́вування; посіда́ння.
Овладева́ть, овладе́ть *кем, чем* – опано́вувати, опанува́ти кого́, що, запано́вувати, запанува́ти над ким, посіда́ти, посі́сти кого́, що, обсіда́ти, обсі́сти, наляга́ти, налягти́ на ко́го, перейма́ти, переня́ти кого́, заполоня́ти, заполони́ти кого́, що, заволоді́ти ким, чим. [Опанува́ла Зінька́ одна́ ду́мка не дава́ла йому́ споко́ю (Грінч.). Діте́й посіда́ло почуття́ жа́ху та ціка́вости]. **-де́ть** *производством* – опанува́ти виробни́цтво. **-ва́ть, -де́ть** *собой* – опано́вувати, опанува́ти себе́, запано́вувати, запанува́ти над собо́ю; перемага́ти, перемогти́ се́бе, перемогти́ся. **-ва́ть, -де́ть** *чьим вниманием* – опано́вувати, опанува́ти чию́ ува́гу. **-де́ть** *нитью разговора* – опанува́ти розмо́ву; запанува́ти в розмо́ві. *Горе, тоска* **овладе́ла** *им* – го́ре, ту́га посі́ла його́. **Овладе́ло** *желание кем* – обгорну́ло бажа́ння кого́, взя́ла хіть кого́, забажа́лося, заба́глося кому́. **-ва́ть, -де́ть** *крепостью, городом, позицией и т. п.* – здобува́ти, здобу́ти форте́цю, мі́сто, пози́цію і т. п. **-ва́ть, -де́ть** *землёй, имуществом чьим* – посіда́ти, посі́сти чию́сь зе́млю, майно́, добро́, до́бра, заволоді́ти земле́ю, майно́м.
Овладе́ние – опанува́ння кого́, чого́, заволоді́ння ким, чим.
О́вод – дрік (*р.* дро́ку), ґедзь (-дзя), ґедз (-дза), о́водень (-дня), о́ві[а]д, (*соб.* оводня́), дзиз (-за), (*гал.*) бурчиму́ха.
О́водистый – дрокови́стий. **-стое** *время* – дрокови́ця. [Було́ це са́ме в дрокови́цю: теля́та мов подурі́ли].
Оводяне́ть – зві[о]дні́ти.
Овоще́нный, *см.* **О́вощный.**
О́вощ, *чаще мн.* **о́вощи** – горо́дина, (*редко*) грядовина́. **О́вощи***, заготовленные в прок для варки* – ва́ри[е]во. [Уже́ впра́вилася з ва́ривом – усе́ покла́ла]. *Всякому* **о́вощу** *своё время* – свій час на вся́ку спра́ву.
О́вощник – горо́дник.
О́вощница – горо́дниця.
О́вощный – овоче́вий. **-ная** *лавочка* – крамни́чка з горо́диною, крамни́чка овоче́ва. *У нас пища главным образом* **о́вощная** – ми году́ємось перева́жно горо́диною.
Овра́г (*обрывистый*) – яр (*р.* я́ру, *ув.* яру́га), звір (*р.* зво́ру), прова́лля (*ср. р.*), (*очень глубокий и обрывистый, почти непроходимый, преимущ. горный*) бескє́д[т]; (*соб.* беске́ддя, беске́ття), (*поросший лесом*) байра́к; (*степной, с пологими стенками*) ба́лка (*ув.* ба́лище); (*неглубокий*) ви́балок (-лка), ви́долинок (-нка). *Отрог* **-га** – при́ярок (-рка).

Начало **-га** – верши́на.
Овра́жек – яро́к (*р.* ярка́), яро́чок (-чка), байрачо́к (-чка́), ба́лочка, (*поперечный*) пере́ярок (-рка).
Овра́жистый – яркува́тий, крутоя́рий, байра́чний. [Яркува́те по́ле зелені́є молоди́ми хліба́ми. Повила́ся в Лубе́нь крутоя́рих доро́га розло́га (Куліш)].
Овра́жка, *зоол. см.* **Су́слик.**
Овра́жный – яро́вий, яри́стий.
Овся́ник – вівся́ник.
Овся́ница, овся́нишник, *бот.* Festuca elatior L. – мітли́ця, кустри́ця.
I. Овся́нка – 1) (*суп из овсяной крупы*) вівся́нка; 2) (*пойло из овс. муки для собак*) вівся́ник, вівся́на бе́вка.
II. Овся́нка, *зоол.* – жовто́брюшка, жовто́грудка.
Овся́ный – вівся́ний. **-ный** *хлеб* – вівся́ник. **-ная** *солома* – вівся́нка, вівся́ниця. **-ное** *поле* (*по снятии овса*) – вівси́ще. **-ный** *кисель* – жур, джур.
Овца́, *зоол.* – вівця́; (*до году*) ягни́ця, ягни́чка (*годовалая*) я́рка; (*трёхлетняя*) ма́тка; (*дойная*) ді́йна вівця́; (*бесплодная*) шті́ря; (*с торчащей шерстью*) штимува́та; (*стриженная*) стри́жка; (*испанская*) шпа́нка; (*крымская*) кри́мка; (*силезская*) шльо́нка.
Овцево́д – вівча́р (-ря́).
Овцево́дный – вівча́рський.
Овцево́дство – вівча́рство.
Овча́р – чаба́н, вівча́р (-ря́).
Овча́рка, *зоол.* – ку́ндель (-ля), чаба́нський соба́ка.
Овча́рник, *см.* **Овча́рня.**
Овча́рный – коша́рний.
Овча́рня – коша́ра. **-ня** *в степи*: *помещение для овец и для находящихся при них пастухов* – чаба́рня.
Овча́рский – чаба́нський, вівча́рський.
Овчи́на, овчи́нка – смух, сму́шок (-шка); (*длинношерстая*) сакса́к; (*рыжеватая с грубой шерстью*) орди́нка; (*крымская белая с сероватым оттенком*) кри́мка; (*такая же грубошерстая, крупная*) воло́шка, качава́нка; (**-на** *курдючной овцы*) чунту́к; (*старой овцы*) ста́риця, ста́рник; (*пристриженная*) пере́стрига. **Овчи́нка** *не стоит выделки* – не варт шку́рка за ви́чинку.
Овчи́нник – кушні́р (-ра).
Овчи́нный – сму́ше́вий, смушко́вий, смухо́вий, линтваре́вий, кожуша́ний. [Смуше́ва ша́пка. Кожуша́ні рукави́ці].
Овши́веть – завоши́вiти.
Ога́живать, -ся, ога́дить, -ся – опога́нювати, -ся, опога́нити, -ся, за(о)ги́джувати, -ся, за(о)ги́дити, -ся, о(б)паску́джувати, -ся, о(б)паску́дити, -ся. **Ога́женный** – обпаску́джений, за(о)ги́джений.
Ога́р, ога́рина – 1) при́гар; 2) жу́желиця, ві́пса. [На ві́псу залі́зо перепали́в]; 3) *см.* **Зага́р.**
Ога́рки, *см.* **Огар 1** *и* **2.**
Ога́рок – недо́гарок, зга́рок (-рка), недо́палок (-лка).
Ога́рочный – недо́гарний, ві́псовий.
Огиба́ние – обгина́ння.
Огиба́ть, обогну́ть – 1) (*гнуть одну вещь вокруг другой*) обгина́ти, обігну́ти; 2) (*обходить*) обхо́дити, обмина́ти, обкру́чувати. *Дорога* **-ба́ет** *гору* – доро́га обійшла́ го́ру (по-за горо́ю). *Судно* **-ну́ло** *мыс* – судно́ обійшло́ ріг.
Огла́вие, *архит., см.* **Капите́ль.**
Оглавле́ние (*книги*) – о́глав, зміст (-ту).
О́главль (*часть узды*) – наголо́вач (-ча).
Оглавля́ть, оглави́ть – писа́ти, написа́ти о́глав, зміст.
Огла́дывать, оглода́ть – обгриза́ти, обгри́зти, пообгриза́ти.
Огла́живать, огла́дить – 1) обгла́джувати, обгла́дити, обто́чувати, обточи́ти, (*о мн.*) пообгла́джувати, пообто́чувати; 2) (*утюгом*) обпрасо́вувати, обпрасува́ти, пообпрасо́вувати. [Роди́на ду́же вели́ка, одна́ всіх не обпрасу́єш]; 3) *см.* **Обобра́ть.** **Огла́женный** – 1) обгла́джений, обто́чений; 2) обпрасо́ваний; 3) *см.* **Обо́бранный.**
Огла́живаться, огла́диться – обгла́джуватися, обгла́дитися, обто́чуватися, обточи́тися, пообгла́джуватися, пообто́чуватися. [Камі́ння пообгла́джувалося від повсякча́сного прибо́ю води́].
Оглазу́ривать, *см.* **Глазирова́ть.**

Оглаcи́тель – опові́сник, оголо́сник, розголо́сник, окли́чник.
Оглаcи́тельный – опові́сний, оголо́сний, розголо́сний.
Огласи́ть, *см.* **Оглаша́ть.**
Огла́ска – оголо́шення, опові́щення, опублікува́ння, оголо́ска, ро́зголос, сла́ва, (*стар.*) ясá, ясинá. *Пустинь в* **-ску** *что* – оголоси́ти, розголоси́ти що, да́ти ро́зголос (оголо́ску) чому́. *Не пускайте в* **-ску** *этого дела* – не дава́йте ро́зголосу (оголо́ски) цій спра́ві. *Получить* **-ску** – набу́ти ро́зголосу. *Для избежания* **-ски** – щоб уни́кнути ро́зголосу, сла́ви.
Огласо́вка – о́голос (-су).
Оглаша́ть, огласи́ть – 1) оголо́шувати, оголоси́ти, розголо́шувати, розголоси́ти, оповіща́ти, оповісти́ти, о[роз]публіко́вувати, о[роз]публікува́ти, ясува́ти, яси́ти. [Зібра́в усі́х коло се́бе та й оголоси́в, що бу́де роздава́ти хліб голо́дним. Газе́ти розголоси́ли по всьо́му сві́ту про події. Що хоч зо мно́ю роби́, тільки ба́тькові не яси́]. **Оглаша́ть, -си́ть** *чету, вступающих в брак* – оклика́ти, окли́кнути, виклика́ти, ви́кликати молоди́х, заповіда́ти, заповісти молоди́х, за́повіді дава́ти молоди́м; 2) розтина́ти, розітну́ти (*и* розтя́ти), сповня́ти, спо́внити що, луна́ти, залуна́ти в чо́му. **-а́ть** *воздух воплями, стенаниями* – розтина́ти пові́тря ле́ментом, голосі́нням. *Радостные крики* **-си́ли** *воздух* – ра́дісні по́крики залуна́ли в пові́трі. **Оглашённый** – о[роз]голо́шений, опові́щений, о[роз]публіко́ваний.
Оглаша́ться, огласи́ться – 1) о[роз]голо́шуватися, о[роз]голоси́тися, оповіща́тися, оповісти́тися, о[роз]публіко́вуватися, о[роз]публікува́тися; 2) луна́ти, залуна́ти чим *и* від чо́го, оголоси́тися, озва́тися чим. [Ліс оголоси́вся (залуна́в) пташи́ним спі́вом. Гаї́ всі і лу́ки пісня́ми озва́лись].
Оглаше́ние – 1) *см.* **Огла́ска**; 2) (*о браке*) ви́кличка, о́клик, о́глас, о́повідь, за́повідь (-ди), заповіддя́.
Оглашённый, -ная – 1) (*церк.*) оглаше́ний, -на; 2) (*бран.*) оглаше́нний, торопле́ний, навіже́ний, причи́нний.
Огло́бельный – голобе́льний.
Огло́бля – голо́бля, *ум.* голо́белька, *ув.* голо́блище, голобля́ка.
Оглода́ть, *см.* **Огла́дывать.**
Огло́дыш *и* **Огло́док** – недо́гризок, обгри́зений масла́к.
Огло́хлый – оглу́хлий.
Огло́хнуть – оглу́х(ну)ти, поглу́х(ну)ти, (*редко*) занечу́ти. *Несколько* **-нуть** – приглу́х(ну)ти. *Аль ты* **огло́х**? *аль вы* **огло́хли**? – чи ти (не) оглу́х? чи тобі́ (не) позакладáло? чи ви (не) поглу́хли? чи вам (не) позакладáло?
Оглупе́ть – одурі́ти, здурі́ти, збезглу́здіти, з глу́зду з'ї́хати, з глу́зду зсу́нутися, обара́ніти.
Оглуша́ть, оглуши́ть – глуши́ти, оглуши́ти, поглуши́ти, приглу́шувати, приглуши́ти, (*ударом*) приголо́мшувати, приголо́мшити, заголо́мшувати, заголо́мшити, придовбе́шити. **-ть** *рыбу* – глуши́ти, пліши́ти ри́бу. **Оглушённый** – оглу́шений, поглу́шений, приглу́шений, приголо́мшений. [Поглу́шена ри́ба]. **Оглуша́ющий,** *см.* **Оглуши́тельный.**
Оглуше́ние – глуші́ння, приглу́шення, приголо́мшення.
Оглуши́тельный – оглу́шливий, оглу́шний, заглу́шливий, приголо́мшливий. **-но** – оглу́шливо, заглу́шливо. *Издать* **-ный** *крик* – вере́снути.
Огляде́ться, *см.* **Огля́дываться.**
Огля́дка, огляде́нье – о́гляд. *С* **-дкой** (*осторожно*) – з о́глядом, з осторо́гою. *Без* **-дки** – нео́гля́дки, нео́гля́дком, нео́бзир, нео́бзирці. *Бежать без* **-дки** – тіка́ти нео́глядки, без очей, тіка́ти не озира́ючись.
Огля́дчивость – оба́чність, огля́дність, обере́жність.
Огля́дчивый – оба́чний, огля́дний, обере́жний.
Огля́дывание – огляда́ння, розгляда́ння, озира́ння, роззира́ння.
Огля́дывать, огляде́ть, огляну́ть – огляда́ти, огля́діти, огля́нути, о(б)зира́ти, о(б)зирну́ти, обво́дити, обве́сти́ очи́ма. **-де́ть** *кого с головы до ног* – озирну́ти (обвести́ очи́ма) кого́ від голови́ до п'ят.
Огля́дываться, огляну́ться – огляда́тися, огля́нутися, озира́тися, озирну́тися. *Итти не* **-ваясь** – іти́ не огляда́ючись, не озира́ючись. **-ни́сь** *на себя, каков ты сам* – подиви́ся в во́ду на свою́ вро́ду. **-ваться** *вокруг, по сторонам* – розгляда́тися, розгля́нутися, роздивля́тися, роздиви́тися, озира́тися, озирну́тися, роззира́тися, роззирну́тися, навкруги́, на всі бо́ки. [Він розгля́нувся по ха́ті]. *Не успеть* **-ну́ться** – не зчу́тися, не зогля́дітися, не згле́дітися. *Срв.* **Опо́мниться.** *И* **-ну́ться** *не успели, как лето прошло* – і не зчу́лися, як лі́то мину́лося. **Огляде́ться** – огля́[е́]дітися, розгля́[е́]дітися, роздиви́тися.
Огневи́дный – огни́стий.

Огневи́к – 1) кре́мінь (-меня); 2) чиря́к, бокорва́н.
Огневи́ца (*болезнь*) – огневи́ця, гаря́чка.
Огнёвка – ли́сяче ху́тро огни́стого ко́льору.
Огнево́й – (в)огневи́й, (в)о́гнявий.
Огнеды́шущий – (в)огнеди́шний, (в)огнеджере́лий, (в)огнедиха́тий. **Огнеды́шащая** *гора* – вулка́н, огнева́ гора́, горі́ла гора́, горі́ла моги́ла.
Огнеме́тный – огнеки́дний.
Огнеме́р – огнемі́р (-мі́ру).
Огненножи́дкий – (в)огнеплі́нний, огнянорі́дкий.
Огне́нный – огне́нний, огне́ви́й, о́гняний, (в)огни́стий, огня́стий, полом'яни́й, палки́й, жарки́й. **-ный** *шар* – о́гняна ку́ля. **-ная** *волна* – о́гняна хви́ля. **-ное** *слово* – огне́ве сло́во. **-ные** *глаза* – огни́сті о́чі. **-ный** *язык* – о́гняний, полом'яни́й язи́к. **-ный** *цвет* – жарки́й, огни́стий ко́лір. **-ный** *нрав* – палка́, огне́ва вда́ча.
Огнено́сный – огнено́сний, огня́стий.
Огнеопа́сный – огненебезпе́чний, небезпе́чний від огню́.
Огнепоклоне́ние, *см.* **Огнепокло́нничество.**
Огнепокло́нник – огнепокло́нець (-нця), огнехва́лець (-льця).
Огнепокло́ннический – огнехва́льчий.
Огнепокло́нничество – огнехва́льство.
Огнепостоя́нный, *см.* **Огнеупо́рный.**
Огнестре́льный – огнепа́льний, огни́стий. **-ное** *оружие* – огнепа́льна, огни́ста збро́я, стрі́льна, па́льна збро́я, стрільба́. **-ная** *рана* – стрі́ляна (стрі́льна) ра́на.
Огнеупо́рность – огнетрива́лість (-лости).
Огнеупо́рный – огнетрива́лий.
Огнецве́т, огнецве́тник, *бот.* Melampyrum nenorosum – бра́тки, брат і сестра́.
Огнецве́тный – огнистоба́рвий, огни́стий.
Огни́вный – креса́льний.
Огни́во – креса́ло, креси́ло, креси́во.
Огни́стый – огни́стий, поломи́стий.
Огнища́нин, *стар.* – огнища́нин.
О́гнище – о́гни́ще.
Огня́нка, *см.* **Огнёвка.**
Огова́ривать, оговори́ть – 1) (*делать оговорку*) застерега́ти, застерегти́, зазнача́ти, зазна́чи́ти, завважа́ти, затва́жити; 2) (*оклеветать, опорочить*) о(б)гово́рювати, о(б)говори́ти, обмовля́ти, обмо́вити, ославля́ти, осла́вити, обгу́джувати, обгу́дити, обно́сити, обне́сти́ кого́; (*обвинить*) підска́ржувати, підска́ржити, оклепа́ти кого́ перед ким. [Він оклепа́є нас перед царе́м (Л. Укр.)]; 3) (*испортить наговором*) зуро́чити, навро́чити кого́. **Оговорённый** – 1) застере́жений; 2) о(б)гово́рений, обмо́влений, осла́влений *и т. д.*
Огова́риваться, оговори́ться – 1) застерега́тися застерегти́ся. *Я наперёд* **оговори́лся***, что...* – я напере́д застері́гся, що..; 2) *см.* **Обмо́лвиться**; 3) (*оправдываться*) вимовля́тися, ви́мовитися.
Огово́р – обмо́ва, осу́да, набала́чка. *Срв.* **Нагово́р, Наклёп.** [Втра́тила до́бру сла́ву че́рез обмо́ву. Смерть не така́ страшна́, як осу́да лю́дська].
Огово́рка – 1) *см.* **Огова́ривание**; 2) застере́ження, завва́ження, ува́га, за́значка. *Принимая, моё предложение, он сделал* **огово́рку** – пристаючи́ на мою пропози́цію, він зроби́в застере́ження (застері́гся). *Внести* **огово́рку** *в протокол* – заве́сти (вписа́ти) ува́гу до протоко́ла. *Он отделывается* **огово́рочками** – він сяк-так вимовля́ється.
Огово́рный – 1) обмо́вний. **-ные** *речи* – обмо́вні слова́, на́брехи; 2) *см.* **Огово́рочный.**
Огово́рочный – застере́жний, застерега́льний. **-ная** *вставка в условии* – застере́жна вста́вка (застере́ження) в умо́ві.
Огово́рщик, -щица – обмо́вник, обмо́вниця.
Оголе́лый – зголі́лий, обголі́лий, (*о мног.*) поголі́лий. [Поголі́лі лю́ди].
Оголе́ние – 1) обго́лювання, обголі́ння, заго́лювання, заголі́ння; 2) (*от* **Оголе́ть**) зголі́ння.
Оголе́ть – обголі́ти, зголі́ти, поголі́ти. *Срв.* **Обнища́ть.**
О́головь (*в уздечке*) – наголо́вач.
Оголода́ть – зголодні́ти, зголоди́тися, ви́голодатися.
Оголте́лый – бісни́й, розбе́щений, розгу́каний, нала́зливий.
Оголте́ть – збісі́ти, одурі́ти, здича́віти, розпаску́дитися, розбе́ститися. *Срв.* **Обнагле́ть.**
Оголя́ть, оголи́ть – 1) о(б)голя́ти, о(б)голи́ти, заголя́ти, заголи́ти, (*о мног.*) пообго́лювати,

позаго́лювати; 2) (*обрить*) голи́ти, ви́голити. **Оголённый** – 1) обго́лений, заго́лений; 2) ви́голений.

Оголя́ться, оголи́ться – о(б)голя́тися, о(б)голи́тися, заголя́тися, заголи́тися, (*о мног.*) пообго́люватися, позаго́люватися.

Ого́нь, огонёк – 1) (в)ого́нь (-гню́) (*ум.* о́гник, о́гничок), бага́ття, (*гал.*) ва́тра (*ум.* бага́ттячко, ва́терка), (*костёр, очаг*) о́гни́ще, ва́трище; (*детск.*) жи́ж(к)а, жижи́йка. *Высечь* **ого́нь** – ви́кресати огню́. *Развести* **огонь** – розве́сти́, розгніти́ти, розікла́сти ого́нь (бага́ття, ва́тру). *Не дали ли бы вы мне* **огоньку́**? – чи не дали́-б ви мені́ вогню́, бага́ття (багачу́, при́ску, ва́терки)? *Заимствовать* **-ньку́** *на трубку* – залю́лювати. *Кузница на четыре* **огня́** – ку́зня на чоти́ри о́гнища. *Живой* **ого́нь** (*вытертый из дерева*) – жива́ ва́тра. *Предать* **огню́** *и мечу* – спусти́ти на пожа́р (на ого́нь) і під меч положи́ти, огне́м спали́ти і кіньми стопта́ти. *Подлить масла в* **ого́нь** – дода́ти га́рту. *Нет дыму без* **огня́** – ди́му без огню́ не бува́є. *Пройти сквозь* **ого́нь** *и воду* – бу́ти на коні́ і під коне́м, на во́зі й під во́зом, і в сту́пі і за сту́пою, пройти́ Рим і Крим. *Из* **огня́** *да в полымя* – з дощу́ та під ри́нву, з огню́ та в по́ломінь. *Попасть меж двух* **огне́й** – попа́сти в ле́щата, потра́пити межи́ мо́лот і кова́дло. *Гореть как в* **огне́** – горі́ти як жар (як ув огні́), мов на кір горі́ти. **Ого́нь** *без пламени* – (сами́й) жар. *Глаза горят словно* **ого́нь** – о́чі горя́ть як жар. *Всё как* **огнём** *взяло* – огне́м все пішло́. *Дом сразу был охвачен* **огнём** – буди́нок відра́зу взя́вся огне́м, по́лум'ям. *Дышущий* **огнём** – огнедиха́тий. [Огнедиха́тий драко́н]. *См.* **Анто́нов** *огонь*, **Блужда́ющий** *огонь*. *Пушечный* **ого́нь** – гарма́тний ого́нь, гарма́тна стрільба́. *Он не был ещё под* **огнём** – він не ню́хав ще по́роху, він не був ще в бою́. *Беглый* **ого́нь** – перебіжни́й (розбивни́й) ого́нь; 2) ого́нь, жар, пал, за́пал. *Творческий* **ого́нь** – тво́рчий ого́нь. *В нём много* **огня́** – в ньо́му бага́то огню́ (жа́ру, за́палу); 3) сві́тло (*им. мн.* світла́), *ум.* сві́телко, по́світ (-ту). *Зажигать, зажечь* **ого́нь** (**огни́**) – світи́ти (засві́чувати), засвіти́ти ого́нь, посвіти́ти (позасві́чувати) світла́, посвіти́тися. [Всі лю́ди вже посвіти́лися]. *Потушить* **ого́нь** – погаси́ти сві́тло. *Подайте* **огня́** – принесі́ть світло́, да́йте сві́тла. *Сидеть при* **огне́** – сиді́ти при сві́тлі.

Огора́живание – обгоро́джування.

Огора́живать, огороди́ть – обгоро́джувати, обгороди́ти, (*гал.* обцарко́вувати, обцаркува́ти). **-и́ть** *что плетнем, тыном, забором, частоколом, жердями* – обгороди́ти лі́сою (пло́том), ти́ном, парка́ном, частоко́лом, вір'я́м *или* обплести́, обтини́ти, обпарка́нити, обчастоко́ли́ти, обвори́ти що *и т. п.* **Огоро́женный** – обгоро́джений *и т. д.*

Огора́живаться, огороди́ться – обгоро́джуватися, обгороди́тися, (*гал.* обцарко́вуватися, обцаркува́тися), о(б)плі́та́тися, о(б)плести́ся, обти́нюватися, обтини́тися, обпарка́нюватися, обпарка́нитися, обво́рюватися, обвори́тися *и т. п. Срв.* **Огора́живать. -ться** *осеком, засекою, см.* **Осека́ться.**

Огоре́лыш, *см.* **Ога́рок.**

Огоро́д, огоро́дец – (о)горо́д, *ум.* горо́дець (-дця), горі́дчик. *Пустить козла в* **огоро́д** – приста́вити во́вка до ота́ри. *Бросить камешек в чей-л.* **огоро́д** – водо́ю бри́знути на ко́го, кві́тку кому́ приши́ти.

Огороди́ть, *см.* **Огора́живать.**

Огоро́дишко – городи́сько, городе́ць (-дця́).

Огоро́дник – горо́дник. *Быть* **-ком** – городникува́ти.

Огоро́дничество – горо́дництво. *Заниматься* **-ством** – городникува́ти.

Огоро́дничий – городни́цький.

Огоро́дный – горо́дній *и* горо́дний. **-ные** *овощи*, **-ная** *зелень* – горо́дина, горо́довина́, грядовина́.

Огоро́шить – ошара́шити, зби́ти з пантели́ку кого́, приголо́мшити кого́, по ті́м'ю вда́рити.

Огорча́ть, огорчи́ть *кого* – завго́рювати, завго́рити кому́, загорча́ти, загорчи́ти кому́, смути́ти, засму́чувати, засмути́ти кого́, жалю́, ту́ги кому́ завдава́ти, завда́ти, при́крості чини́ти кому́. *Чем он её* **-чи́л**? – чим він її завго́рив (загорчи́в)? *Меня очень* **-ча́ют** *эти ссоры* – мене́ ду́же боля́ть оці́ сва́рки, вели́кого жалю́ завдаю́ть мені́ оці́ сва́рки. **Огорчённый** – засму́чений, зажу́рений, вра́жений.

Огорча́ться, огорчи́ться – смути́тися, засму́чуватися, засмути́тися, в жаль, в ту́гу вдава́тися, вда́тися, вража́тися, вра́зи́тися. *Он очень* **огорчён** *этой новостью* – він ду́же засмути́вся (він ду́же вра́жений) ціє́ю новино́ю.

Огорче́ние – жаль (-лю́), сму́ток (-тку), скорбо́та, гризо́та, при́крість (-рости). *Причинять* **-ния** *кому* – завдава́ти кому́ при́кростей (жалю́, ту́ги, скорбо́ти), чини́ти кому́ при́крості, роби́ти кому́ гризо́ту. [Та не роби́ гризо́ти, моє́му се́рденьку скорбо́ти].

Огорчи́тельный – при́крий, сумни́й. **-но** – при́кро, су́мно.

Ого́рьклый – згíрклий.
Ого́рькнуть – згíркнути.
Огра́бить – пограбува́ти, зрабува́ти, обрабува́ти. *Срв.* **Обобра́ть. Огра́бленный** – пограбо́ваний, зрабо́ваний, обрабо́ваний.
Ограбле́ние – пограбува́ння, зрабува́ння, обрабува́ння.
Ограбля́ть – грабува́ти, обрабо́вувати кого́; *см.* **Огра́бить, Гра́бить.**
Огра́да – 1) (о)горо́жа, обгоро́да, *ум.* обгоро́дка, загоро́да. *Каменная* **-да** – мур; 2) *см.* **За́города**; 3) (*защита*) оборо́на, засту́па, зату́ла, засло́на, за́хист (-сту). *Худ муженёк, да* **огра́да** *моя* – чолові́к як воро́на, а все жі́нці оборо́на.
Огради́тель – захи́сник, засту́пник, (старин.) за́ступ.
Огра́дный – горо́жний.
Огражда́ть, огради́ть – 1) *см.* **Огора́живать. -ть** *каменной стеной* – обмуро́вувати, обмурува́ти; 2) захища́ти, захисти́ти, заступа́ти, заступи́ти, забезпеча́ти, забезпе́чити, убезпеча́ти, убезпе́чити кого́ від ко́го, від чо́го. **Огражде̋нный** – 1) *см.* **Огоро́женный**; 2) захи́щений, забезпе́чений, убезпе́чений.
Огражда́ться, огради́ться – 1) *см.* **Огора́живаться. -ться** *каменной стеной* – обмуро́вуватися, обмурува́тися; 2) захища́тися, захисти́тися, забезпеча́тися, забезпе́читися, убезпеча́тися, убезпе́читися, захища́ти, захисти́ти себе́, забезпеча́ти, забезпе́чити себе́ від ко́го, від чо́го.
Огражде́ние – 1) *см.* **Огора́живание**; 2) за́хист (-сту), захи́щення, забезпе́чення, охоро́на. **-ние** *прав трудящихся* – забезпе́чення (охоро́на) прав трудя́щим.
Огражда́нить, -ся – помиря́нити, -ся.
Огра́нивать, огра́нить – обгранко́вувати, обгранкува́ти, обшліхто́вувати, обшліхтува́ти. **Огране̋нный** – обгранко́ваний, обшліхто́ваний.
Ограни́чивание, -чение – 1) обмежо́вування, обмежува́ння; 2) обме́жування, обме́ження. **-ние** *прав женщин* – обме́ження жіно́к у пра́ві.
Ограни́ченно – обме́жено, обмежо́вано.
Ограни́ченность – 1) обмежо́ваність; 2) обме́женість (-ности).
Ограни́ченный – обмежо́ваний, обме́жений. **-ное** *пространство* – обмежо́вана про́сторонь. **-ная** *власть* – обме́жена (*и* обмежо́вана) вла́да. **-ное** *количество* – обме́жене число́, обме́жена (невели́ка) кі́лькість. *Давать в* **-ном** *количестве* – видавце́м дава́ти (видава́ти). **-ный** *ум, кругозор* – тісни́й ро́зум, кругови́д. **-ный** *человек* – обве́дена голова́, дрібноголо́ва люди́на.
Ограни́чивать, ограни́чить – 1) (*полагать границы*) обмежо́вувати, обмежува́ти, (*о мног.*) пообмежо́вувати. **-чить** *поля* – пообмежо́вувати поля́; 2) (*стеснять, умерять*) обме́жувати, обме́жити, (*о мног.*) пообме́жувати. **-чить** *власть* – обме́жити вла́ду. **-чить** *свои желания, расходы* – обме́жити свої́ бажа́ння, вида́ткі́. **Ограни́чивать, -чить** *себя чем* – обме́жувати, обме́жити себе́ на чо́му.
Ограни́чиваться, ограни́читься *чем* – 1) бу́ти обмежо́ваним чим. *С двух сторон поле* **-валось** *лесом* – з двох бокі́в по́ле було́ обмежо́ване лі́сом; 2) бу́ти обме́женим, обме́жуватися, обме́житися чим *и* на чо́му. *Власть короля была* **ограни́чена** *сеймом* – вла́да короля́ була́ обме́жена (*и* обмежо́вана) се́ймом. *Я* **ограни́чусь** *лишь краткими замечаниями* – я обме́жуся на самі́-но короте́нькі ува́ги *или* сами́ми короте́нькими ува́гами. *Я* **-ваюсь** *половиною этой суммы* – я обме́жуюсь на полови́ні ціє́ї су́ми, я задовольня́юся полови́ною ціє́ї су́ми. *Он этим не* **-чился** – на цьому́ він не обме́жився, на цьому́ він не став. *Этим дело и* **-чилось** – на цьому́ все й ста́ло (скінчи́лося).
Ограничи́тельный – обме́жний, обме́жувальний. *Это нужно понимать* **-но** – це розумі́ти тре́ба обме́жно. **-ные** *постановления* – обме́жні постано́ви.
Огра́нка – 1) обгранкува́ння, обшліхтува́ння; 2) шліхтува́ння.
Огреба́ние – огріба́ння.
Огреба́ть, -ся, огре́сть, -ся – обгріба́ти, -ся, обгребти́, -ся. **-сти́** *снег вокруг чего-л.* – обки́дати (обки́нути) сніг ко́ло чо́го. **-сти** *стог* – обгребти́, оскрома́дити скі́рту.
Огрёбки, огре́бье (*возле стогов и т. п.*) – па́толоч (-чи), по́терть (-рти).
Огрева́ть – 1) *см.* **Обогрева́ть**; 2) (*ударить*) опереза́ти, опері́щити, упа́рити чим. [Тупако́м до́бре в啪а́рив по пле́чах].
Огре́х (*в пашне*) – огрі́х, сказ (-зу).
Огро́мность – вели́кість, величе́зність, величе́нність, надмі́рність, безмі́рність (-ости).
Огро́мный – величе́зний, величе́нний, велико́нний, здорове́нний, здорове́зний, надмі́рний, безмі́рний. **-ное** *состояние* – величе́зний ста́ток, величе́зні ста́тки-мае́тки. **-ные** *суммы, средства* – величе́зні су́ми, ко́шти. **-ные** *пространства* – величе́зні, безмі́рні про́сто́ри.

-ное *большинство* – величе́зна бі́льшість. **-ная** *величина* – безмі́рна вели́кість (величина́). **-ная** *потеря* – величе́зна (безмі́рна) втра́та. **-ное** *честолюбие* – надмі́рна честолю́бність (амбіція). **-ная** *тыква* – здорове́нний гарбу́з. **-ная** *муха* – здорове́нна му́ха. **-ный** *человек* – здорове́нний чолов'я́га. *Срв.* **Большу́щий, Грома́дный, Грома́дина.**

Огрубева́ть, огрубе́ть – гру́бнути, грубі́шати, гру́бшати, (*сов.*) згру́бнути, загру́бнути, (*о мног.*) погру́бнути, (*о коже*) шкару́бнути, зашкару́бнути. *Срв.* **Жё́сткнуть.**

Огрубе́лый – згру́блий, загру́блий, погру́блий, (*о коже*) зашкару́блий, закацу́блий.

Огрубе́ние – згрубі́ння, загрубі́ння, погрубі́ння, (*нравов*) здича́віння.

Огруза́ть, огру́знуть – 1) гру́знути, загру́знути, затопля́тися, затопи́тися; 2) обважні́ти. [Пообі́давши обважні́єш].

Огры́за (*общ. р.*) – сварли́вець (-вця), (*ж. р.*) сварли́виця.

Огрыза́ть, огры́зть – обгриза́ти, обгри́зти, (*о мног.*) пообгриза́ти. **Огры́зенный** – обгри́зений.

Огрыза́ться, огры́зться – огриза́тися, огри́зтися, відгриза́тися, відгри́зтися, відгризну́тися, осва́рюватися, осва́ри́тися, відсва́рюватися, відсвари́тися, відла́юватися, відлайну́тися.

Огры́зливый – сварли́вий.

Огры́зок – недо́гризок (-зка).

Огрыза́ть, *см.* **Огры́зть.**

Огрязни́ть, -ся – обкаля́ти, -ся, забрудни́ти, -ся.

Огу́зок – (*туши*) оза́док (-дка), оза́ддя, (*часть кожи от хвоста*) хоз. **-ок** *снопа* – гузи́р.

Огу́зье (*задняя часть шор*) – підхві́стя.

Огу́лом – гурто́м, загало́м, навгу́л, о́блом, му́сом, по́спіль. *Всё* **-ом** – усе́ гурто́м, усе́ по́спіль.

Огуме́нник, *см.* **Гуме́нник.**

Огуре́ц, огу́рчик – (о)гіро́к, (*диал.*) гуро́к, гоїро́к (-рка́), *ум.* (о)гіро́чок, гуро́чок, гоїро́чок.

Огуре́чник, *бот.* Borrago officinalis – огіро́[е́]чник, огіро́чна трава́.

Огуре́чный – огіро́чний, огірко́вий. **-ные** *стебли* – огірчи́ння, (о)гу́дина, (о)гу́диння. **-ная** *трава, см.* **Огуре́чник.**

Огу́рчик, *см.* **Огуре́ц.**

Огустева́ть, огусте́ть – гу́с(к)нути, загуса́ти, загу́с(к)нути, (*о грязи*) тужа́віти, затужа́віти, ше́рхнути, заше́рхнути.

Огусте́лый – загу́с(к)лий, затужа́вілий, заше́рхлий.

Огуща́ть, огусти́ть, *см.* **Сгуща́ть, сгусти́ть.**

О́да – о́да. *Автор* **од** – оди́ст (-та).

Ода́бривать, *см.* **Одобря́ть.**

Одали́ска – одалі́ска.

О́даль *и* **Поо́даль** – віддалеки́, віддалі́к, віддаля́, о́сторонь від ко́го, від чо́го.

Одарё́нность – обдаро́ваність (-ности), хист.

Ода́ривание – обдаро́вування, обда́рювання.

Ода́ривать *и* **одаря́ть, одари́ть** – обдаро́вувати обдарува́ти, обда́рювати, обдари́ти, надаря́ти, надари́ти кого́ чим, наділя́ти, наділи́ти кому́ що *и* кого́ чим. *Природа* **-ри́ла** *его большими способностями к науке* – приро́да обдарува́ла (надари́ла, наділи́ла) його́ вели́ким хи́стом (вели́кою зда́тністю) до нау́ки. **Одарё́нный** – обдаро́ваний.

Ода́риваться *и* **одаря́ться, одари́ться,** *см.* **Обда́риваться.**

Одве́рье – одві́рок (-рка), (*чаще во мн.*) одві́рки.

Одева́ние – (з)одяга́ння, вдяга́ння, убира́ння, прибира́ння. *Срв.* **Одё́вка.**

Одева́ть, оде́ть – 1) (з)одяга́ти, (з)одягти́, вдяга́ти, вдягти́, убира́ти, убра́ти, прибира́ти, прибра́ти, стро́їти, пристро́їти, ви́проїти, (*о многих*) по(з)одяга́ти, повдяга́ти, повбира́ти, поприбира́ти, попристро́ювати. *Я её кормлю, я её* **одева́ю** – я її́ году́ю, я її́ зодяга́ю. **Оде́ть**-*обуть кого* – (з)одягти́-(з)обу́ти кого́, споряди́ти, поспоряджа́ти [-ря́джувати] кого́. [Ді́ток так га́рно поспоря́джував: і свиточки́ в ко́жного, і кожушо́к, і чобітки́ (Київщ.)]. *Мать* **оде́ла** *и умыла меня* – ма́ти вдягли́ (одягли́) та вми́ли мене́. *Он* **оде́л** *пальто и вышел на улицу* – він вдяг пальто́ й ви́йшов на ву́лицю. **Оде́ть** (*на себя*) *что, см.* **Оде́ться** *во что. Вы слишком легко* **оде́ты** – ви зана́дто ле́гко вдя́гнені. *Невесту* **одева́ют** *к венцу* – молоду́ вбира́ють (прибира́ють) до вінця́ (до шлю́бу). **Оде́ну** *тебя в шёлк и золото* – уберу́ тебе́ в шовк і в зо́лото, води́тиму тебе́ в шовка́х та в зо́лоті. *Родители нас хорошо* **одева́ли** – батьки́ нас га́рно води́ли. **-ва́ть** *покойника* – обряджа́ти покі́йника. **Оде́ть** *землю в камень и железо* – одягти́ (вдягти́) зе́млю в ка́мінь і залі́зо. **Оде́ть** *дёрном* – подернува́ти, вкри́ти де́рном. **Оде́тый** – (з)одя́гнений, вдя́гнений, вбра́ний, при́браний, пристро́єний, повдя́ганий, повби́раний, поприби́раний, попристро́юваний. *Быть* **-тым** *к*

лицу – бу́ти при́браним (вбра́ним) до лиця́. *Хорошо* **-тый** – га́рно (хо́роше) вбра́ний (при́браний, вдя́гнений), одягни́й, оді́жний, стрі́йний. *Бедно* **-тый** – бі́дно вбра́ний (одя́гнений), неодягни́й, неоді́жний. **-тый** *в чёрное* – чо́рно одя́гнений.

Одева́ться, оде́ться – (з)одяга́тися, (з)одягти́ся, вдяга́тися, вдягти́ся, убира́тися, убра́тися, прибира́тися, прибра́тися, стро́їтися, ви́строїтися, пристро́їтися, ряди́тися, уряди́тися, (*о многих*) по(з)одяга́тися, повдяга́тися, повбира́тися, поприбира́тися, попристро́юватися. *Он встал и* **-ва́ется** – він уже́ встав і одяга́ється (вбира́ється). **-ва́йся** *скорее и идём* – одяга́йся (убира́йся) шви́дше та й ході́м. **Оде́нься** *в новое платье* – убери́ся в нове́ убра́ння. **Оде́нься** *потеплее* – вдягни́ся теплі́ше, уку́тайся гарне́нько. **Оде́ться** *в праздничное платье* – убра́тися (прибра́тися, уряди́тися) в святну́ оде́жу (в святне́ убра́ння). *Каждый* **-ва́ется** *насколько может лучше* – ко́жен прибира́ється (стро́їться) якнайкра́ще. **Оде́лась** *как куколка* – прибра́лася (ви́строїлась) як ля́лечка. *Она так бедна, что ей не во что* **оде́ться** – вона́ така́, бі́дна, що ні́чим груди́ни прикри́ти. **-ва́ться** *в лохмотья* – ходи́ти в ла́таній оде́жі, в дра́нці. *Он хорошо* **-ва́ется** – він хо́роше (га́рно) хо́дить. *Она со вкусом* **-ва́ется** – вона́ зна́є смак одягти́ся (прибра́тися), вона́ хо́роше прибира́ється. *Лечь в постель и* **оде́ться** *одеялом* – лягти́ в лі́жко і обгорну́тися лі́жником (вку́татися в лі́жник). *Деревья* **оде́лись** *цветами* (*зеленью*) – дерева́ вбра́лися (вкри́лися, вку́талися) цві́том (ли́стом). *Небо* **оде́лось** *тучами* – не́бо вкри́лося (вку́талося) хма́рами.

Одёвка – о́діг, (з)о́дів, оді́ва. [Хліб на їду́ й оде́жа на о́діг].

Оде́жда *и* **одёжа** – оде́жа (-жі), о́діж (-жи), о́дяг, о́діг (-гу), (з)о́дяга, (з)о́дів, оді́ва, оді́ння, ша́ти (*мн.*), (*костюм*) убра́ння, убі́р (*р.* убо́ру), стрій (*р.* стро́ю). *Праздничная* **-жда** – святне́ убра́ння. *Одна штука* **-жды** – оде́жина. *Приличная* **-жда** – га́рне убра́ння. *По* **одёжке** *протягивай ножки* – по своє́му лі́жку простяга́й ні́жку.

Одеколо́н – одеколо́нь, вода́ коло́нська.

Оделе́ние – обділя́ння, обді́лення, обдаро́вування, обдарува́ння.

Оделя́ть, одели́ть – обділя́ти, обділи́ти, обдаро́вувати, обдарува́ти кого́ чим. **Оделённый** – обді́лений, обдаро́ваний.

Одёр (**одра́**) *и* **одёра** – шка́па, шкапи́на, шкапі́йка.

Одёргивать, *см.* **Обдёргивать.**

Одеревяне́лость – здереві́лість, здерев'яні́лість (-лости); (*оцепенелость*) задубі́лість, зате́рплість, закля́клість (-лости).

Одеревяне́лый – здереві́лий, здерев'яні́лий, задубі́лий, зате́рплий, закля́клий.

Одеревяне́ние, *см.* **Одеревяне́лость.**

Одеревяне́ть – здереві́ти, здерев'яні́ти, (*о теле*) задубі́ти, заду́бнути, зате́рп(ну)ти, закля́кнути, (*о мног.*) подубі́ти, поду́бнути, поте́рпнути, покля́кнути, позакляка́ти. [Ру́ки поте́рпли, поду́бли]. *См.* **Остолбене́ть, оцепене́ть.**

Одержа́ние, *см.* **Удержа́ние. -ние** *победы* – здобуття́ перемо́ги.

Оде́рживать, одержа́ть, *см.* **Уде́рживать. Оде́рживать** *верх* – бра́ти, взя́ти го́ру над ким, над чим. **Оде́рживать** *победу над кем* – перемо[а]га́ти, перемогти́ кого́, здобува́ти, здобу́ти перемо́гу, здобува́тися, здобу́тися на перемо́гу над ким, над чим. **Оде́ржанный** – здобу́тий.

Оде́рживаться, одержа́ться, *см.* **Обде́рживаться.**

Одержи́мость – опано́ваність (-ности).

Одержи́мый – опано́ваний, одержи́мий. **-мый** *болезнью* – слаби́й, х(в)о́рий на що. **-мый** *бесом* – біснува́тий, забісо́ваний, бісни́й, одержи́мий бі́сом.

Одерне́лый, одерне́ть, *см.* **Обдерне́лый, обдерне́ть.**

Одерня́ть, одерни́ть, *см.* **Обдерня́ть, обдерни́ть.**

Одёрнуть, *см.* **Обдёргивать.**

Одесну́ю, *церксл.* – одесну́ю, право́руч, оде́сьбіч.

Оде́сса – Оде́са. **Одесси́т** – оде́сець (-сця).

Одея́ло – лі́жник, укрива́ло, окрива́ло, (*грубое самотканное*) ко́вдра, (*бумажное тканое*) рядно́, ряде́нце. **-ло** *для ног* (*полость в санях*) – барани́ця.

Одея́льный – лі́жнико́вий, укрива́льний, ко́вдряний, рядня́ний.

Одея́ние – оді́ння, о́дяг, (з)о́дів, убра́ння, ша́ти. *Срв.* **Оде́жда.**

Оди́н, одна́, одно́, *числ.* – оди́н, одна́, одно́ *и* одне́ (*мн.* одні́, одни́х), їде́н, їдна́, їдно́ *и* їдне́ (*мн.* їдні́, їдни́х). **Одни́м** *пирогом не наешься* – одни́м пирого́м не наї́си́ся. **Одни́м** *словом* – одно́ сло́во. [Одно́ сло́во, робітни́к пови́нен жи́ти в доста́тку (Єфр.)]. *Семь бед,* **оди́н** *ответ* – чи ра́з, чи два́ – їдна́ біда́. *Не* **оди́н** *десяток песен* – не одно́десять пісе́нь. *Все его в* **один** *голос осуждают* – всі в одно́ (за одно́, всі як оди́н) його́ су́дять. **Оди́н** *раз куда ни шло* – ра́з ма́ти породи́ла. **Одна́** *беда не ходит* – біда́ не хо́дить сама́, нещáстя ніко́ли само́

не прихо́дить.

Оди́н, одна́, одно́, *прил. и мест.* – оди́н, одна́, одно́ *и* одне́, їде́н, їдна́, їдно́ *и* їдне́ (*ум.* одне́нький, їдне́нький); сам, сама́, само́, сами́й, сама́, саме́ (*ум.* – саме́нький). [Був собі на світі їде́н чолові́к і була́ в ньо́го їдна́ дити́на]. **Одно́** *из двух* – одно́ з двох. *Сосредоточение власти в* **одни́х** *руках* – зосере́дження вла́ди в одні́й руці́. **Оди́н**-*единственный* – одни́м-оди́н, одни́м-одна́, одни́м-одне́, оди́н-одні́ський (одні́сінький) *и т. д.* [Одні́ське до́бре сло́во ча́сом примирить лю́тих ворогі́в (Млака)]. *Вот я и* **оди́н**, *кругом ни души* – от я і сам, навкруги́ ні душі́ (ні ля́лечки). *Дети остались дома* **одни́** – ді́ти зоста́ли́ся вдо́ма самі́. *Не я* **одна́**, *а все это говорят* – не я сама́, а всі це ка́жуть (гово́рять). *При* **одно́й** *мысли об этом…* – на саму́ зга́дку про це… *Уже* **одно́** *то, что он это сделал, доказывает* – вже саме́ те, що він це зроби́в, дово́дить… *Только ты* **оди́н**, *только он* **оди́н** *и т. п.* – сам ті́льки ти, сам ті́льки він *и т. д.* **Оди́н** *только*, **оди́н** *лишь* – оди́н ті́льки, одна́ ті́льки, одно́ ті́льки, одні́сінький, одні́сінька, одні́сіньке; сами́й (ті́льки), сама́ (ті́льки), саме́ (ті́льки), самі́сінький, самі́сінька, самі́сіньке. *В* **одно́м** *только окне и виднелся свет* – в одно́му ті́льки вікні́ й світи́лося. **Одно́** *только и беспокоит меня, это…* – одна́ річ ті́льки й турбу́є мене́, це… *В* **одно́й** *только рубахе* – у самі́й соро́чці. *Это* **одни́** *лишь слова* – це самі́ ті́льки слова́ (самі́сінькі слова́). *Не* **одно́** *только богатство составляет счастье, но и спокойная совесть* – не саме́ бага́тство стано́вить (дає́) ща́стя, а ще й чи́сте сумлі́ння. *Совершенно* **оди́н** – сам-оди́н, сам-самі́сінький. [Зостала́сь я сама́-самі́сінька]. **Оди́н**-*одинёшенек* – сам (сама́, само́) душе́ю. *Исключительно* **оди́н** (**одни́**), *как есть* **оди́н** (**одни́**) – сам за се́бе, самі́ за се́бе, сами́й, сама́, саме́. *Хлеба нет, едим исключительно* **оди́н** *картофель* – хлі́ба нема́, їмо́ саму́ (за се́бе) карто́плю. *Все, как* **оди́н**, *все* **оди́н** *в* **оди́н**, **оди́н** *к* **одному́** – всі як оди́н, всі оди́н в о́дного, всі голова́ в го́лову, всі одни́м лице́м, всі як переми́ті. [Ві́йсько у ла́ву ста́ло як переми́те. Геро́ї його́ оповіда́ннів теж одни́м лице́м безпора́дна, те́мна сіро́ма (Єфр.)]. *Все до* **одного́** – всі до о́дного. **Оди́н** *на* **оди́н** – сам-на-са́м, віч-на́-віч. *Мы остались с ним* **оди́н** *на* **оди́н** – ми зоста́лися з ним віч-на́-віч (сам-на-са́м). **Оди́н** *по* **одному́**, **оди́н** *за* **одни́м**, **оди́н** *за другим* – оди́н по о́дному, оди́н за о́дним *и* оди́н за ’дни́м. [Варя́ги, Ли́тва, Ляхи́, Москва́ – оди́н за ’дним накида́ли Украї́нській Ру́сі свої́ поря́дки (Куліш)]. **Оди́н** *за другим присутствующие оставляли зал* – оди́н по о́дному прису́тні залиша́ли за́лю. *Подходите по* **одному́** – підхо́дьте по-оди́нці. *Шли узкою тропинкою* **оди́н** *за другим* – йшли́ вузе́нькою сте́жечкою оди́н за о́дним. *Хвастаются* **оди́н** *перед другим* – вихваля́ються оди́н перед о́дним, оди́н поперед о́дного. *Спрашивают* **оди́н** *другого* (**одни́** *других*) – пита́ють оди́н о́дного (о́дні о́дних), пита́ються оди́н в о́дного (одні́ в о́дних). **Оди́н** *другого стоит* – оди́н о́дного варт. *Поставь тарелки* **одну́** *на другую* – поста́вляй тарілки́ одну́ на о́дну. *Выходит* **одно́** *на другое* – вихо́дить одно́ на одно́ (на ’дно́). *Дело всегда есть*: *не* **одно́**, *так другое* – ді́ло за́всігди зна́йдеться: не те, так те (так і́нше). *То* **одно́**, *то другое* – то те́, то те́. **Оди́н** *другой*, **одни́** *другие* (*из двух или определённого числа лиц, предметов или групп как двух противоположностей*) оди́н – дру́гий, одні́ – дру́гі, (*из неопределённого числа или предметов*) яки́й – яки́й, кот(о ́)ри́й – кот(о́)ри́й, той-той, і́нший – і́нший. **Оди́н** *брат был богат, а другой беден* – оди́н брат був бага́тий, а дру́гий бі́дний. **Одни** *люди живут в роскоши, а другие изнывают в бедности* – одні́ лю́ди в розко́шах коха́ються, а дру́гі в зли́днях пропада́ють. **Одни́** *учёные разделяют это мнение, а другие нет* – одні́ вче́ні поділя́ють цю ду́мку, а дру́гі не поділя́ють. [Дивлю́ся – в моги́лі усе́ козаки́: яки́й безголо́вий, яки́й без руки́, а хто по колі́на нена́че одтя́тий (Шевч.)]. **Одни́** *сели на скамье, а другие стоят* – які́ (котрі́) поcіда́ли на ла́ві, а які́ (котрі́) стоя́ть. *Говорит* **одно́**, *а думает, другое* – на язиці́ одно́, а на ду́мці і́нше. *Переходить от* **одно́й** *мысли к другой* – від одніє́ї ду́мки до дру́гої перехо́дити. **Оди́н** *и тот же* – оди́н, їде́н, той(-же) са́мий. [Не одні́ права́ всі ма́ють]. *В* **одно́** *и то же время* – в оди́н час, в той са́мий час, в о[ї]дни́х часа́х. *Срв.* **Одновре́мённо.** *Жить в* **одно́м** *доме* – жи́ти в то́му са́мому буди́нку. *Это* **одно́** *и то же* – це те са́ме. *Твердить* **одно́** *и то же* – пі́сля тіє́ї та й знов тіє́ї(-ж) співа́ти. *Всё* **одно́** *и то же* (*делать, говорить*) – як те́-ж, так те́ (роби́ти, говори́ти). *В* **одно́** *из воскресений* – котро́їсь неді́лі, одно́ї неді́лі. *Срв.* **Одна́жды. Оди́н** *раз* – раз. [Раз люди́на ро́диться, раз і вмира́є]. *За* **одно́,** *см.* **Заодно́**. *Слиться в* **одно́** – до ку́пи зілля́тися (зли́тися). *Ни* **один** *не…* – жа́ден, жа́дний (жа́дна, жа́дне) не…, жо́ден, жо́дний (жо́дна, жо́дне) не…, ні жо́ден, ні жо́дна *и т. д.* не…, нікото́рий, -а, -е не… [Ла́ври стоя́ть зачаро́вані, жа́ден листо́к не тремти́ть (Л. Укр.)]. *У неё двенадцать детей, и ни* **одно́** *не умерло* – у не́ї двана́цятеро діте́й і жа́дне не вме́рло. *Решительно* (*положительно*) *ни* **одного́** – жадні́сінького, ні одні́сінького, ніже́ єди́ного. [Жадні́сінької кри́вди я тобі́ не заподі́яла. Звікува́ла-б я за ним, не зазна́вши ні́же єди́ної хма́рної годи́ни (Конис.)]. *Ни на* **одного́** (*ни на* **одну́**) *не взгляну* – на жа́дного (на

жа́дну) не гля́ну.
Оди́нажды, *см.* **Одна́жды.**
Одина́кий – 1) одна́кий, їдна́кий. [Ра́ду ра́дили, не їдна́кую, не їдна́кую, а троя́кую]. **-кий** *нож складной* – склада́ний ніж однолє́зий. **-кая** *одежда* (*без подкладки*) – оде́жа односта́льна (водно́сталь); 2) *см.* **Одина́ковый.**
Одина́ко – 1) водно́сталь; 2) *см.* **Одина́ково.**
Одина́ковый – одна́ковий, одна́кий, їдна́ковий, їдна́кий; рі́вний. [Їх тро́є, а всім суди́лась одна́кова до́ля (Коцюб.). Приї́хали два коза́ки, оби́два їдна́кі. Із дука́тів шти́ри ку́пи рі́вних нагорта́є (Рудан.)]. *Весь* **одина́ковый** (*однородный*) – односта́[о́]йний; одноли́чній. [Пря́жа односто́йна, рі́вно напря́дена. Одноли́чня трава́ на цій десяти́ні: сами́й пері́й]. *Совершенно* **одина́ковый** – однакові́сінький. *В* **-вой** *степени* – за́рівно. [Усі́м вам за́рівно добра́ ми́слю]. *Все они* **одина́ковы** (*шутл.*) – усі́х їх одни́м ми́ром ма́зано, усі́ вони́ в одну́ ду́дочку гра́ють. *Оба* **одина́ковы** – обо́є-рябо́є, оди́н біс, оди́н кат. **Одина́ково** – одна́ково, одна́ко, їдна́ково, їдна́ко, за́рівно, на́рівно; в-одно́. *Совершенно* **-во** – однакові́сінько. *Не* **одина́ково** – не одна́ково, рі́зно. [Рі́зно бува́є].
Одина́кость *и* **одина́ковость** – одна́кість (-кости), одна́ковість (-вости).
Одина́чка, *общ.* – о[є]дине́ць (-нця́), о[є]дини́ця, о[є]дина́к (-ка́), о[є]дина́чка; безпа́рий. *См.* **Одино́чка.**
Одина́чный – непари́стий, неодна́ковий.
Одинёхонек *и один*-**одинёхонек** – самі́сінький, сам-самі́сінький, сам душе́ю. [Сам самі́сінький у лі́сі живе́. Сама́ душе́ю живу́, і сло́вом нема́ до ко́го озва́тися].
Одинёшенек, *см.* **Одинёхонек.**
Оди́ннадцатый – одина́цятий. *На* **-тый** (*день, год и т. д.*) – одина́цятого (дня, ро́ку *и т. д.*).
Оди́ннадцать – одина́цять (-тьох). [Яви́вся він одинацятьо́м їм (Єв. Мр.)]. **-цать** *штук, душ и т. п.* – одина́цятеро. [Одина́цятеро ко́ней ма́ю].
Одино́кий – само́[і]тний, само́[і́]тній. **-кий** *человек* – самі́тник. *Ставший* **-ким** – осамо́тнений, осамотні́лий. **Одино́ко** – само́[і]тно, самото́ю.
Одино́чество – самота́, самоти́на́, само́[і]тність (-ности). *В* **-ве** – в самоти́ні, самото́ю, на самоті́. *В полном* **-ве** – одинце́м само́тним. *Остаться в* **-ве** – осамоті́ти.
Одино́чествовать – жи́ти самото́ю, жи́ти без сім'ї́.
Одино́чка – 1) (*единств. сын*) о[є]дине́ць (-нця́); 2) (*бессемейный*) одине́ць. *По* **-ке** – поoди́нцю[і], поодино́ко, по о́дному. *В* **-ку** – самото́ю; 3) *запрячь в* **-ку** (*о лошади*) – запрягти́ одни́м коне́м; (*о воле*) запрягти́ бовкуно́м. [Запрі́г він вола́ бовкуно́м]; 4) **-ка** *в тюрьме* – опрі́чна[я] ка́мера.
Одино́чный – одини́чний, поoди́нчий. [Бади́лля склада́ється з поoди́нчих бадили́н (Неч.-Лев.)]. **-ное** *дерево, оставляемое при порубке леса* – мая́к. **-ное** *заключение* – само́тнє ув'я́знення, самоти́нне ув'я́знення.
Одинцо́вый (*о пуске ткани*: *цельный, не составной*) – суці́льний.
Одиссе́я – одисе́я.
Одича́вший, *см.* **Одича́лый.**
Одича́лость, *см.* **Одича́ние.**
Одича́лый – здичі́лий, здича́вілий. **-лые** *люди* – подичі́лі, подича́вілі лю́ди, (*образно*) ди́ча (-чі). [Замча́но кобзаря́ на край сві́ту між азія́тську ди́чу (Куліш)].
Одича́ние – дича́віння, *сов.* здича́віння, здичі́ння. *Довести до* **-ния** – дове́сти до здичі́ння, здичи́ти, (*о многих*) подичи́ти кого́.
Одича́ть – здичі́ти, здича́віти, здичи́тися, (*о многих*) подичі́ти, подича́віти, подичи́тися. [Подичі́ли гу́си, що й додо́му не хотя́ть. Самото́ю живу́ і так здича́віла, що люде́й уника́ю].
Одна́жды – раз, одного́ ра́зу, одного́ ча́су, одного́ дня, я́кось. **-жды** *утром, вечером* – одного́ ра́нку, одного́ ве́чора. **-жды** *в воскресенье* – одно́ї неді́лі.
Одна́ко *и* **одна́коже** – проте́, а проте́, (а) втім, але́, але́-ж, одна́к, одна́че, о́тже-ж.
Одно́, *см.* **Оди́н.** *Всё к* **одному́** *сведётся* – все на одно́ ви́йде. *Быть за* **одно́** – за одно́ стоя́ти, в оди́н гуж тягти́.
Одноа́томный – одноато́мовий.
Однобо́кий – однобо́кий, набо́куватий.
Однобо́ртный (*об одежде*) – одноря́дний.
Однобра́чие, *см.* **Единобра́чие.**
Однове́рец, *см.* **Единове́рец.**
Однове́рный, *см.* **Единове́рный.**
Одновесе́льный – одновесло́вий.
Одновре́ме́нность – одноча́сність, рівноча́сність (-ности).

Одновре́ме́нный – одноча́сний, рівноча́сний. **-ме́нно** – одноча́сно, рівноча́сно, в о[ї]дни́х часа́х, враз, ра́зом, заразо́м, водно́раз. [Яку́ хоч при́ся́гу склада́й, тільки ра́зом ду́мкою навпаки́ поверта́й].
Однови́язный, *муз.* – однов'я́зний, одноребе́рний.
Одногла́вый – одноголо́вий. **-вая** *церковь* – однобаа́нна, одноверха це́рква.
Одногла́зый – одноо́кий, однозі́р (-зо́ру).
Одногла́сный – одноголо́сий.
Одногнё́здный, *бот.* – одногні́зд[н]ий. [За́в'язок у плідника́ ча́сом, як у ви́шні, бува́є одногні́зний].
Одного́дки, одного́дни – одно́літки; *см.* **Одного́док 1.**
Одного́дный – одно́лі́тній, одно́рі́чний; *см.* **Годова́лый.**
Одного́док – 1) (*сверстник*) одно́літок (-тка), переве́сник; (*о женщ.*) одно́літка, переве́сниця. [Наш син із ва́шим одно́літки – одного́ ро́ку народи́лися. Вона́ моя́ переве́сниця]; 2) годови́к, одно́літок; (*только о животн.*) річня́к, нази́мок (-мка), бу́зивок (-вка). [Хло́пчик – годовичо́к. Баранця́-річняка́ вовки́ з'ї́ли. Забра́ли за ви́куп мого́ нази́мка]. *Срв.* **Годова́лый**; 3) (*о растении*) одно́літок (-тка), літоро́слий. [Гнучки́й одно́літок лози́ (Шевч.). Дубки́ літоро́слі (Свидн.)].
Одного́рбый – одного́рбий.
Однодво́рец – однодві́рець (-рця).
Однодво́рческий – однодві́рський.
Однодне́вный – одноде́нний; (*о поездке, сделанной работе*) обиде́нний. [Обиде́нна борона́ (*сделанная в течение одного дня*)].
Однодо́льный, *бот.* – однопрозябце́вий, одночастко́вий. [Односім'ячастко́ві або одночастко́ві росли́ни].
Однодо́мный, *бот.* – однопе́нний. [Росли́ни однопе́нні й двопе́нні].
Одноже́нство – одношлю́бність (-ности).
Однозву́чие – однозву́чність (-ности).
Однозву́чный – однозву́чний, одногу́чний. **Однозву́чно** – однозву́чно, одногу́чно. [Одногу́чно мо́ре ду́же в те́мні му́ри плюскоти́ть].
Одноземе́ц, *см.* **Единозе́мец.**
Однозна́чащий – рівнозна́чний.
Однозна́чный, *мат.* – одноци́ферний.
Однозу́бый – однозу́бий.
Одноиме́нность – одноймé́нність (-ности).
Одноиме́нный – однойме́нний.
Однокали́берный – однокалі́берний, одного́ калі́бру.
Однока́шник – односу́м.
Однокле́точный, *бот.* – одноклíти́нний.
Одноколе́йный – однопу́тній. [Однопу́тня доро́га].
Одноколе́нный – 1) *см.* **Одноплеме́нный**; 2) *см.* **Одноколе́нчатый.**
Одноколе́нчатый, *бот.* – одноколі́нцевий, одноколі́нчастий.
Одноколё́ска, *см.* **Одноко́лка.**
Одноколё́сный – одноко́лий. [Одноко́ла граба́рка].
Одноко́лка, *ум.* **-лочка** – біда́, бі́дка, біда́рка, вигі́дка. [Бі́дкою ї́хав, а тепе́р спи́на боли́ть. Приїзди́в вигі́дкою].
Одноко́лочный – бідкови́й.
Одноко́лый, *см.* **Одноколё́сный.**
Одноконе́чный – однокінце́вий, однокінча́стий.
Одноко́нка – однокі́нка. [Він був міня́йло: ї́здив однокі́нкою по се́лах (Франко)].
Одноко́нком (*в одну лошадь*) – одно́кінь.
Одноко́нный – однокі́нний.
Однокопы́тный – однокопи́тий.
Однокоры́тник, *см.* **Однока́шник.**
Однокра́тный – одноразо́вий.
Однокра́тно – одноразо́во, раз.
Однокро́вный – однокро́вник. *См.* **Единокро́вный.**
Однолепестко́вый, однолепе́стный, *бот.* – однопелюстко́вий.
Одноле́тний, *см.* **Годова́лый, Одного́дный** *и* **Одного́док 2**. **-нее** *растение* – одно́літня (літоро́сла) росли́на.
Одноле́ток, *см.* **Одного́док.**

Одноли́чный, *грам.* – одноособо́вий.
Однома́стность – одномáсніcть, одномáстість (-ости).
Одномáстный – одномáстий, однóї мáсти.
Одномáчтовый – однощóглий.
Одномéстный (*об экипаже*) – одномісцéвий, на однé місце, на однé си́діння, поодинóкий. [Хтось в'їжджáє до нас на подвір'я поодинóкими саночкáми сірою коня́чкою].
Одноно́гий – однонóгий.
Однообрáзие – одноманітність, однáковість, одностáйність, (*редко*) одномáсність (-ости).
Однообрáзный – одноманітний, одностáйний. [Одноманітне життя́. Одностáйний плю́скіт насти́рного осіннього дощу́ (Грінч.)]. *Сделать* **-ным** – зодноманітнити. **Однообрáзно** – одноманітно, одностáйно.
Однооо́кий, *см.* **Одноглáзый.**
Одноплемéнный, *см.* **Единоплемéнный.**
Однополéнный. ные *дрова* – шуркові дрóва.
Однополчáнин – однополчáнин, одногó пóлку.
Однопóлый, *бот.* – односнáстий.
Одноро́г, *зоол., см.* **Единорóг.**
Однорóгий – однорóгий, однорóжець (-ріжця).
Однорóдец, *см.* **Одноплемéнный.**
Однорóдность – одностáйність, одноцільність (-ности).
Однорóдный – одностáйний, одноцільний.
Однору́кий – одноруќий, однору́к; *общ.* однору́чка.
Однору́чный – однору́чний.
Односéлье – ху́тір (-тора).
Односельчáнин – односі[é]лець (-льця).
Односемьяни́н – сім'яни́н. [Як я за йóго дочку́ давáв, то ду́мав: бу́де сім'яни́н, то вже до свóго діла й прихилю́ йогó (Грінч.)].
Односемянодóльный, *бот.* – однопрозябцéвий, односім'ячасткóвий.
Однослóжность – односкладність (-ности), односкладóвість (-вости).
Однослóжный – односкладний, односкладóвий. [Словá бувáють односкладні, як вони́ мáють оди́н склад (Неч.-Лев.)]. **Однослóжно** – односкладно, односкладóво.
Односпáльный. -ная *кровать* – ліжко на одногó.
Однoствóльный – (*о дереве*) однопéнний, (*о травах, злаках*) одностéблий, одностéблиця [Пшени́ця одностéбла. Та посіємо я́ру пшени́цю-одностéблицю], (*о ружье*) однору́льний.
Одностворчатый – (*о дверях, окнах*) суцільний. **-тая** *раковина* – одночерéпка.
Одности́шие – однóвірш (-шу).
Одностóпный – одностінний.
Односторóнний – однобічний. [Виробля́лись однобічні інтерéси]. **Односторóнно** – однобічно.
Односторóнность – однобічність (-ности). [Ви́явив однобічність свої́х пóглядів].
Однотёс, *см.* **Гвоздь.**
Однотóнность – однотóнність (-ности).
Однотóнный – однотóнний. **-но** – однотóнно.
Одноу́хий – одно(в)у́хий, одно(в)у́х.
Однофами́лец, однофами́лица – однофамільця (*общ. р.,* -ці), однопрізвищний з ким. [Він зо мнóю однопрізвищний].
Однофами́льный – однопрізвищний.
Одноцвéтность – однобáрвність, одноколірність (-ности).
Одноцвéтный – однобáрвний, одноколірний.
Одночлéнный – одночлéновий.
Одношéрстный – одношéрстий, одномáстий.
Одноэтáжный – одноповéрхóвий [Дерев'я́ний одноповéрхóвий дім (Ор. Левиц.)], на оди́н пóверх, на одну́ осáду.
Одобрéние – 1) (*хвала*) хвалá, похвалá, хвáління. *Книга пользуется* **-нием** *читателей* – кни́гу хвáлять читачі. *Заслужить* **-ние** – заробити хвали́, похвали́, хвáління; 2) (*дозволение, разрешение*) ухвáла. [На це моéї ухвáли не бу́де]. *С* **-ния** *цензуры* – цензу́ра ухвали́ла, за цензу́рною ухвáлою. *Сделано с общего* **-ния** – зрóблено за спільною ухвáлою.
Одóбривать, *см.* **Одобря́ть.**
Одобри́тель, -ница – ухвáльник, ухвáльниця, ухвáлювач, ухвáлювачка, хвали́тель, хвали́телька.

Одобри́тельный – ухва́льний, похва́льний, хва́льний. [По ха́ті пішо́в ухва́льний го́мін. Похва́льна ува́га. Хва́льна реце́нзія]. **Одобри́тельно** – похва́льно, хва́льно.
Одобря́ть *и* **одо́бривать, одо́брить** – 1) (*хвалить*) ухва́лювати *и* ухваля́ти, хвали́ти, ухвали́ти, похваля́ти, похвали́ти. [Ви, до́чко, му́сите хвали́ти за́мір мій (Самійл.)]; 2) (*разрешать, дозволять*) ухва́лювати *и* ухваля́ти, ухвали́ти. **Одо́бренный** – похва́лений, ухва́лений. [Ухва́лено мій прое́кт].
Одобря́ться *и* **одо́бриваться, -бриться** – бу́ти хва́леним, бу́ти ухва́леним.
Одолева́ть, одоле́ть – перемага́ти, перемогти́, замага́ти, замогти́, боро́ти, зборо́ти, побо́рювати, поборо́ти, посіда́ти, посі́сти, ду́жати, поду́жати, перевaжа́ти, перева́жити, здолі́ти, здола́ти, подо́ла́ти кого́, бра́ти, взя́ти го́ру над ким, підверта́ти, підверну́ти кого́ під се́бе. [Перемага́є си́ла на́ше пра́во (Куліш). Змогла́ їх ста́рість. Що за люте го́ре тебе́, си́ну, бо́ре? (Рудан.). Харци́з поду́жав, пану́є над на́ми (Грінч.). Палі́й посів того́ ли́царя, звяза́в його́. А дівчину ду́ми лю́тії посіли. Раби́ пітьми́, вони́ її не подола́ють (Самійл.). Не перева́жить його́ во́рог (Куліш). Тяжке́ ли́хо її не здолі́ло (Грінч.). Не змогла́ польщина́ взя́ти го́ру над ру́счиною (Куліш)]. **-а́ть, -е́ть** *в битве* – воюва́ти, звоюва́ти, повоюва́ти, побива́ти, поби́ти, звитя́жити кого́. [Мале́ ві́йсько воює вели́ке, – ото́ ди́во. Я його́ війно́ю повоюю. Во́рога ми подолі́ли. Звитя́жили ми їх в оста́ннім бо́ї]. **-е́ть** *в драке* – поби́ти, переби́ти. [Як я тебе́ переб'ю, то я бу́ду ста́рша]. *Сон* **-а́ет, -е́л** *кого* – сон змага́є, зміг кого́, наляга́є, налі́г на ко́го. *Печаль, скука* **-а́ет** *кого* – журба́, нудьга́ посіда́є, бере́ кого́, наляга́є на ко́го. *Нетерпение* **-а́ет** *кого* – нетерпля́чка бере́ кого́. *Думы* **-а́ют** – думки́ (гадки́) обсіда́ють, обійма́ють го́лову. *Зевота* **-е́ла** – по́зіхи напа́ли. *Бедность* **-е́ла** – злидні посі́ли, обсі́ли. *Страх* **-е́л** – страх (о́страх) посі́в кого́. *Беда* **-а́ет** – ли́хо намогло́ся. **Одолённый** – подо́ла́ний, поду́жаний, перемо́жений, змо́жений, звитя́жений.
Одоле́ние – перемо́га, перева́га, звитя́га.
Одоле́нь, *бот.* Nimphaea alba L. – лата́ття жіно́че, бі́ле.
Одоле́ть, *см.* **Одолева́ть.**
Одолжа́ть, одолжи́ть *кому, у кого* – позича́ти, пози́чити, визича́ти, ви́зичити кому́, у ко́го, боргува́ти, поборгува́ти кого́ *и* кому́, зазича́ти, зази́чити кого́ чим, спосуджа́ти, спосу́ди́ти кому́. [Волів спосуджа́ли перево́зити бідним пашню]. **Одолжи́ть** *кого чем* – пози́чити, ви́зичити кому́ що; зроби́ти послу́гу кому́. *Этим вы очень* **одолжи́те** *меня* – ви цим зро́бите мені вели́ку послу́гу (ла́ску).
Одолжа́ться, одолжи́ться *у кого* – по[за]зича́тися, заратува́тися в ко́го, спосу́дитися в ко́го. [Це я у чолові́ка зарахува́вся та й оплати́в по́дать. Така́ сусі́да, вже у не́ї ніч́о́го не спосу́дишся]. *Не хочу* **одолжа́ться** *у него* – не хо́чу кори́стува́тися з його́ ла́ски (з його́ по́слу́г).
Одолже́ние – ла́ска, по́слу́га. *Делать* **одолже́ние** *кому* – роби́ти, чини́ти ла́ску (по́слу́гу) кому́. *Сделайте* **одолже́ние** – зробі́ть ла́ску, бу́дьте ласка́ві.
Одолжи́тельность – услу́жність, послу́жність.
Одолжи́тельный – услу́жний, послу́жний.
Одолжи́ть, *см.* **Одолжа́ть.**
Одо́метр – годо́метр, шляхомі́р (-мі́ру).
Одо́нье – підсто́жище.
Одопи́сец – оди́ст.
Одр – одр, ло́же, посте́ля. *Смертный* **одр** – бо́жа посте́ля, смерте́льна посте́ля. *Лежать на смертном* **одре́** – лежа́ти на [при] смерте́льній посте́лі, бу́ти (стоя́ти) на бо́жій доро́зі.
Одряхле́ть – одря́хнути, спорохні́ти, поста́рі́тися. [Одря́х стари́й (Шевч.)].
Оду́бина – зду́биця.
Одува́нчик, *бот.* – ку́льбаба.
Одува́ть, оду́ть (*пыль*) – обдму́хувати, обдмухну́ти.
Оду́мываться, оду́маться – розду́муватися, розду́матися, оду́муватися, оду́матися, охану́тися, схамену́тися.
Одура́чивание, одура́чение – о(б)ду́рювання, о(б)ду́рення, одурма́нювання, одурма́нення, отума́нювання, отума́нення, затума́нювання, затума́нення, обморо́чування, обморо́чення, оступа́чування, оступа́чення, забаламу́чування, забаламу́чення.
Одура́чивать, одура́чить – о(б)ду́рювати, о(б)дури́ти, одурма́нювати, одурма́нити, отума́нювати, отума́нити, затума́нювати, затума́нити, обморо́чувати, обморо́чити, оступа́чувати, оступа́чити, забаламу́чувати, забаламу́тити, підма́нювати, підмани́ти кого́, тума́ну напуска́ти, тума́ну напусти́ти кому́, тумана́ перед ким пе́рти, поши́ти в ду́рні кого́, (*о многих*) поо(б)ду́рювати, поодурма́нювати *и т. д.* **Одура́ченный** – о(б)ду́рений, одурма́нений, отума́нений, обморо́чений, оступа́чений.

Одура́чиваться, одура́читься – пошива́тися, поши́тися в ду́рні.
Одурева́ть, одуре́ть – 1) (*от физических причин*) дурі́ти, одурі́ти, ч(у)маніти, оч(у)маніти, чумі́ти, очумі́ти, тумані́ти, о[с]тумані́ти, чемері́ти, очемері́ти, очмарі́ти, очмелі́ти, запа́морочуватися, запа́морочитися, заморо́чуватися, заморо́читися. *Голова* **-ла** – голова́ запа́морочилася (одурі́ла); 2) **-ре́ть** – здурі́ти, зцапі́ти, знавісні́ти, з глу́зду з'ї́хати, дурману́ об'ї́стися. *См.* **Дуре́ть.** *Что делаешь,* **одуре́л***, что ли*? – що ти ро́биш, чи ти здурі́в (зцапі́в, з глу́зду з'ї́хав)?
Одуре́лый – одурі́лий, очмані́лий, с[о]тумані́лий, с[о]тетері́лий, з[о]чемері́лий, зачу́млений, здурі́лий, з[о]цапі́лий, торопле́ний.
Одуре́ние – дур (-ру), о́дур (-ру), ду́рість (-рости), заморо́ка, запа́морочення, очмані́лість (-лости). [Дур напа́в від хме́лю (Мирн.)].
Одури́ть, *см.* **Одуря́ть.**
Одурма́нивание – одурма́нювання, задурма́нювання, запа́морочування, заморо́чування.
Одурма́нивать – одурма́нювати, задурма́нювати.
Одурма́ниваться – одурма́нюватися, задурма́нюватися.
Одурма́нивающий – заду́рливий, дурма́нний, запа́морочливий, запа́морочний.
Оду́рник, *бот.* Atropa belladonna – во́вчі я́годи, по́кшик, матриґа́н.
О́дурь – дур (-ру), о́дур (-ру), запа́морочення. *Аль на тебя* **о́дурь** *нашла*? – чи тебе́ дур напа́в? чи ти дурману́ об'ї́вся? чи ти з глу́зду з'ї́хав? *Сонная* **о́дурь** – сонно́та, *см.* **Оду́рник.**
Одуря́ть, одури́ть – заду́рювати, задури́ти, обморо́чувати, обморо́чити, запа́морочувати, запа́морочити, стума́нювати, стума́нити, дурма́нити, здурма́нити, п'яни́ти, сп'яни́ти. **Одуря́ющий** – заду́рливий, дурма́нний, запа́морочний, запа́морочливий. **Одуря́ющее** *средство* – оду́ра, дурма́н.
Оду́тловатость, *см.* **Оду́тлость.**
Оду́тловатый, оду́тловый *и* **оду́тлый** – оду́тлий, оду́тий, пухлува́тий, (о)бре́зклий, (о)пу́хлий.
Оду́тлость, оду́тловатость – оду́тлість, оду́тість, опу́хлість, обре́зклість (-ости).
Оду́тыш – опе́цьок, окле́цьок, (*пышка*) пухте́лик, пухті́й (-ія́), пу́хтик, пухтя́, (*ирон.*) пухля́тина.
Оду́ть, *см.* **Одува́ть.**
Одухотворе́ние, -рённость – одухотво́рення, одухотво́реність.
Одухотворя́ть, одухотвори́ть – духотвори́ти, одухотвори́ти; надиха́ти, надихну́ти кого́; (*воодушевить*) підно́сити, підне́сти кого́. **Одухотворённый** – одухотво́рений, на́дхнений.
Одушеви́тельный – живлю́щий, животво́рчий, животво́рний.
Одушевле́ние – ожи́влювання, ожи́влення.
Одушевля́ть, одушеви́ть – оживля́ти, оживи́ти, опоживля́ти, опоживи́ти, одушевля́ти, одушеви́ти кого́, додава́ти, дода́ти ду́ху (си́ли) кому́, надиха́ти, над(и)хну́ти кого́, що чим, підно́сити, підне́сти кого́. [Надихну́в гні́вом спі́ви, а ма́рмур життя́м]. **Одушевлённый** – жи́вий, живо́тній; підне́сений. **-ный** *предмет* – жива́ річ. **-ный** *разговор* – жива́, жва́ва, підне́сена розмо́ва.
Одушевля́ться, одушеви́ться – оживля́тися, оживи́тися, опоживля́тися, опоживи́тися, набира́тися, набра́тися ду́ху (си́ли).
Оды́шка – ди́хавиця, я́ду́ха (*чаще во мн.* я́духи), за́дих (-ху), заду́ха, задиха́ння. *См.* **А́стма.**
Оды́шливый – дихави́чний, яду́шливий, я́ду́шний, зади́шливий, заду́шливий. *См.* **Астма́тик.**
Оды́шный, *см.* **Оды́шливый.**
Оевропе́иться – зевропе́їтися.
Ожёг, *см.* **Ожо́г.**
Ожёга, ожо́га – о́пік, опе́чене, опа́лене, ошпа́рене (мі́сце), о́пар, опа́рилина.
Ожени́ть *кого на ком* – ожени́ти, одружи́ти кого́ з ким.
Ожереби́ться – ожереби́тися, (*о многих*) пожереби́тися, поожере́блюватися.
Ожере́лок, -очек – наши́йник, наши́йничок.
Ожере́лочный – нашийнико́вий.
Ожере́лье – нами́сто, (*из кораллов*) до́бре нами́сто, кора́лі, (*из монет и крестиков*) зґа́рда, лу́чка, у́клад.
Ожере́льице – нами́стечко, кора́лики.
Ожере́льный – нами́стовий, нами́стяний, від (для, з) нами́ста. **-ный** *мастер* – намистя́р (-ра́).
Ожесте́ть, *см.* **Ожёсткнуть.**

Ожесте́лый – затве́рд(і)лий, зашкару́блий, затужа́вілий.
Ожесте́ние – затверді́ння, зашкару́бнення, затужа́віння.
Ожё́стклый – зашкару́блий, затве́рдл(і)лий. *Срв.* **Жё́сткий.**
Ожё́сткнуть – затве́рднути, затверді́ти, зашкару́бнути, затужа́віти.
Ожесточа́ть, ожесточи́ть – роби́ти (зроби́ти) жорсто́ким, озвіря́ти, озвіри́ти кого́, знемилосе́рджувати, знемилосе́рдити кого́. *Несчастье* **-ча́ет** *людей* – нещáстя ро́бить люде́й жорсто́кими (знемилосе́рджує люде́й).
Ожесточа́ться, ожесточи́ться – роби́тися (зроби́тися) жорсто́ким, знемилосе́рджуватися, знемилосе́рдитися, озвіря́тися, озві́ри́тися, запекти́ся, завзя́тися на ко́го. [В ме́не се́рце вже так запекло́ся, що я-б і вбі́ла її́ тут на мі́сці].
Ожесточе́ние – жорсто́кість, немилосе́рдність, запе́клість, зажéртість, озві́реність (-ости).
Ожесточё́нность, *см.* **Ожесточе́ние.**
Ожесточё́нный – немилосе́рдний, запе́клий, озві́рений, лю́тий, зажéртий. **-ное** *сердце* – запе́кла душа́.
Ожéчь, *см.* **Ожига́ть.**
Ожива́ние – ожива́ння.
Ожива́ть, ожи́ть – ожива́ти, ожи́ти, віджива́ти(ся), віджи́ти, прокида́тися, проки́нутися, *сов.* відживі́ти, (*о многих*) пооживáти, повіджива́ти. [Ожива́ють десь у гру́дях свíжі струмо́чки, підво́дяться зів'я́лі надії (Васильч.). Весно́ю усé віджива́ється знов (Л. Укр.). Чу́є Мари́на, що вона́ ожива́є, молоді́є, одхо́дить (Неч.-Лев.)]. *В нём* **-ло** *подавленное чувство* – в ньо́му проки́нулося при́спане почуття́.
Оживи́тельный – живлю́щий, живу́щий. [Живу́ща вода́].
Оживле́ние – 1) ожи́влення, оживі́ння, віджи́влення; 2) жва́вість (-вости). *Срв.* **Оживлё́нность.**
Оживлё́нность – жва́вість, жи́вість (-вости).
Оживля́ть, оживи́ть – 1) (*воскрешать*) оживля́ти, оживи́ти, відживля́ти, відживи́ти, (*о многих*) пооживля́ти, повідживля́ти кого́; 2) (*сообщать бодрость*) підживля́ти, підживи́ти, ожва́влювати, ожва́вити, розбу́ркувати, розбу́ркати кого́, живи́ти кого́, що. *Это несколько* **-ви́ло** *его* – це тро́хи відживи́ло, підживи́ло його́. **-ви́ть** *себя едою, водою и пр.*– підживи́ти себé ї́жею, закропи́ти, проквасити ду́шу. **Оживля́ющий** – живлю́щий, живу́щий. **-щее** *средство* – живлю́ще на́дíб'я. **Оживлё́нный** – оживле́ний, віджи́влений; ожва́влений, жва́вий, живи́й. **-ный** *разговор* – жва́ва розмо́ва.
Оживля́ться, оживи́ться – ожива́ти, ожи́ти, віджива́ти, віджи́ти, жваві́ти, пожваві́ти, ожва́витися. *Глаза* **-ви́лись** – о́чі загра́ли.
Оживотворе́ние – 1) (*природы*) в[ід]жи́влювання (приро́ди), надава́ння життя́ (приро́ді); 2) *см.* **Оживле́ние 1.**
Оживотворя́ть, оживотвори́ть – 1) живи́ти, оживля́ти, оживи́ти, животвори́ти, оживотворя́ти, оживотвори́ти, надава́ти, нада́ти життя́; 2) *см.* **Оживля́ть 1**. **Оживотворё́нный** – 1) наді́лений життя́м; 2) *см.* **Оживлё́нный.**
Ожига́ть, ожéчь – обпіка́ти, обпекти́, обпа́лювати, обпали́ти, (*волоса, шерсть*) обсма́лювати, обсмали́ти, (*обварить*) ошпа́рювати, ошпа́рити. **-а́ть** *кирпич, горшки* – випа́лювати, ви́палити цé́глу, го́рщики.
Ожида́ние – дожида́ння, ждання́, чека́ння, очі́кування чого́ *и* на що; сподіва́ння, надія́ння, спо́ді́ванка. *После долгого* **-ния** – по до́вгому чека́нні (дожида́нні). *Мы потеряли много времени в напрасном* **-нии** – ми змарнува́ли бага́то ча́су в даре́мному чека́нні (дожида́нні), даре́мно чека́ючи (дожида́ючи). *В* **-нии** (*в надежде*) *чего* – сподіва́ючись, жду́чи кого́, чека́ючи кого́, чого́ *и* на ко́го, на що. *Быть в* **-нии** *родов* – бу́ти при наді́ї. *Сверх нашего* **-ния** – над на́ше сподіва́ння, несподі́вано, нега́дано для нас. *Он обманул мои* **-ния** – він не справди́в мої́х сподіванок. *Жить* **-нием** – жи́ти сподіва́нням (сподіва́нками), (*шутл.*) жда́никами годува́тися.
Ожида́ть *кого, чего* – жда́ти, дожида́ти(ся), зажида́ти кого́, чого́, чека́ти, очі́кувати, сподіва́тися кого́, чого́ *и* на ко́го, на що; (*подстерегать*) чига́нити, чига́ти на ко́го, на що. *Мне долго пришлось его* **-да́ть** – мені́ його́ до́вго довело́ся жда́ти (дожида́тися, чека́ти), мені́ до́вго довело́ся на йо́го чека́ти. *Я этого никак не* **-да́л** – цього́ (на це) я нія́к не сподіва́вся. **-да́ть** *очереди* – засто́ювати (заси́джувати) черги́, жда́ти на че́ргу. **-да́ть** *удобного времени* – жда́ти (до́брої) наго́ди, ча́су вигляда́ти. **-да́ть** *беды, мести и пр.* – начува́тися біди́, по́мсти. [Так і начува́йся, що яки́й-не́будь шпирнé ножé́м]. *И кто бы от неё этого* **-да́л**? – і хто-б того́ по їй сподіва́вся? *От него всего можно* **-да́ть** – по нім усього́ наді́йся. *Нет оснований* **-да́ть** (*надеяться*) – шкода́ сподіва́тися. **Ожида́емый** *и* **ожи́данный** – споді́ваний, очі́куваний. **-мый** *урожай* – сподіваний урожа́й.

Ожида́ться – жда́тися. [Мо́же, жда́вся (ма́тері) таки́ й зять (Шевч.). Не таку́ неві́стку жда́лось ба́тькові (Мирн.)].
Ожидове́ть, ожидови́ться – зжидові́ти, зажидові́ти, пожидові́ти, пожиди́тися. **-ве́вший, -ожидове́лый** – зжидові́лий, зжидо́влений.
Ожижа́ться – краплі́ти.
Ожиже́ние – краплі́ння, скраплі́ння.
Ожима́ть, ожа́ть – нада́влювати, надави́ти, прида́влювати, придави́ти, натиска́ти, натисну́ти.
Ожина́ть, ожа́ть (*кругом*) – обжина́ти, обжа́ти що. *Срв.* **Обжина́ть, обжа́ть.**
Ожире́лость – розгла́длість (-лости).
Ожире́лый – розгла́длий, (*насмешливо*) кабанкува́тий.
Ожире́ние – розгла́днення.
Ожире́ть – розгла́днути, вгла́днути, обрости́ са́лом, набра́тися са́ла.
Ожи́ть, *см.* **Ожива́ть.**
Ожо́г – (*от огня*) о́пік (о́піку), опе́чення, о́пал, (*от воды, пара*) ошпа́рення, о́пар, опа́рення.
Озабо́тить, *см.* **Озабо́чивать.**
Озабо́чение – заклопо́тання, затурбо́вання, стурбо́вання.
Озабо́ченно – заклопо́тано, затурбо́вано, клопотли́во.
Озабо́ченность – заклопо́таність, затурбо́ваність.
Озабо́чивать, озабо́тить – клопота́ти, заклопота́ти *и* склопота́ти, турбува́ти, затурбува́ти кого́ чим, завдава́ти, завда́ти кло́поту кому́. **Озабо́ченный** – заклопо́таний, затурбо́ваний, (*сильно*) прибитий кло́потом. *Быть* **-ным** *вследствие чего и чем* – жури́тися чим *и* за чим. [Не жури́сь ти на́ми].
Озабо́чиваться, озабо́титься *чем* – клопота́ти(ся), поклопо́тати(ся), турбува́тися, потурбува́тися про що, за що *и* чим.
Озагла́вливать, озагла́вить – дава́ти, да́ти на́зву (за́голо́вок), назива́ти, назва́ти, затитуло́вувати, затитулува́ти. **Озагла́вленный** – на́званий, затитуло́ваний. *Книга* **-влена** – кни́жці да́но за́голо́вок, на́зву.
Озада́чивать, озада́чить – заморо́чувати, заморо́чити, збива́ти, зби́ти з пантели́ку, спантели́чувати, спантели́чити кого́, завдава́ти, завда́ти моро́ки кому́. **Озада́ченный** – спантели́чений, зби́тий з пантели́ку, заморо́чений.
О́задь *чего* – ізза́ду, поза́д, поза́ду́ чого́, за чим.
Озаре́ние – осява́ння, ося́яння, зася́яння, осві́тлення, проя́снення.
Оза́рный – осяйни́й.
Озаря́ть, озари́ть – ося́ювати *и* осява́ти, ося́(я)ти, осия́ти, осяйну́ти, осві́тлювати, освіти́ти. *Меня* **-ри́ла** *блестящая мысль* – пройняла́ мене́ блиску́ча ду́мка, сяйну́ла мені́ в голові́ ду́мка. **-ри́ть** *кого светом истины* – просвіти́ти кого́ сві́тлом пра́вди. **-ря́ть, -ри́ть** *лучами* – опромі́нювати, опромі́нити. **Озарённый** – ося́яний, осві́тлений, обси́паний ся́йвом, сві́т(л)ом. **-ный** *улыбкой* – усмі́хнений. [Усмі́хнені уста́].
Озаря́ться, озари́ться – осві́тлюватися, освіти́тися, осява́тися, ося́ятися, заясні́ти, зазорі́ти. [О́чі зазорі́ли]. **-ри́ться** *улыбкой* – усміхну́тися, осміхну́тися.
Озвере́лый, -вший – озвірі́лий, озві́рений, несамови́тий, оскажені́лий, осатані́лий.
Озвере́ние – озві́рення, лю́тість, несамо́витість (-тости).
Озвере́ть – озвірі́ти, озві́ритися, зби́длитися.
Озверя́ть, озвери́ть – озві́рювати, озвіри́ти кого́.
Озверя́ться, озвери́ться – 1) *см.* **Озвере́ть**; 2) (*рассвирепеть*) розлютува́тися, осатані́ти, ви́звіритися на ко́го. [Чого́ ти ви́звірився на діте́й? (М. Лев.)].
Оздора́вливать, оздорове́ть – оздоровля́тися, оздорови́тися, оздорові́ти, оду́жувати, оду́жати, виду́жувати, ви́дужати, обмага́тися, обмогти́ся, вичу́нювати, ви́чуняти, вихо́джуватися, ви́ходитися, *сов.* окли́гати *и* окли́гнути.
Оздора́вливать, оздоровля́ть, оздоро́вить – оздоровля́ти, оздорови́ти, уздоровля́ти, уздорови́ти. **Оздоро́вленный** – оздоро́влений, уздоро́влений.
Оздоровле́ние – 1) оздоро́влення, уздоро́влення; 2) оду́жання, ви́дужання.
О́земь – о́б землю, в зе́млю.
Озери́на, -и́ще (*место, где было озеро*) – озеря́вина, озери́ще.
Озери́стый – озери́стий, бага́тий на озе́ра.
Озёрко – озе́рце, озе́ре́чко.
Озёрный *или* **озерно́й** – озе́[і]рний. **-ная** *впадина* – озеровина́. **-ная** *соль* – озерни́ця, озі́рка.
О́зеро – о́зеро. *Соляное* **-ро** – солонча́к, солотвина́, шот. *Высохшее* **-ро** – озеро́вище. *См.*

Плёсо.
Озерови́дный, -обра́зный – озерува́тий.
Ози́мица, *см.* **О́зимь.**
Ози́мовый *и* **ози́мый** – ози́мовий, ози́мий, нази́мий, ози́мний (-ій).
О́зимь – ози́мина́.
Озира́ние – огляда́ння, озира́ння, розгляда́ння, роззира́ння.
Озира́ть, озре́ть – огляда́ти, огля́діти, огля́нути, озира́ти, озирну́ти (очи́ма). *Срв.* **Огля́дывать, Осма́тривать.**
Озира́ться, озре́ться – озира́тися, озирну́тися, огляда́тися, огля́ну́тися, роззира́тися, роззирну́тися, розгляда́тися, розгля́нутися, обдивля́тися, обдиви́тися, роздивля́тися, роздиви́тися (навкруги́). *Срв.* **Огля́дываться, Осма́триваться.**
Озлаща́ть, -ся, озлати́ть, -ся – золоти́ти, -ся, обзоло́чувати, -ся, обзолоти́ти, -ся, узоло́чувати, -ся, узолоти́ти, -ся, позоло́чувати, -ся, позолоти́ти, -ся. **Озлащённый** – обзоло́чений, позоло́чений, позоло́чуваний.
Озли́ть, -ся, *см.* **Злить, -ся.**
Озло́бить, -ся, *см.* **Озлобля́ть, -ся.**
Озлобле́ние – зло, злоба́, злість, лю́тість (-ости).
Озлобля́ть, озло́бить – озля́ти, озли́ти, розлю́чувати, розлюти́ти, роз’я́трювати, роз’ятри́ти, розпаля́ти, розпали́ти кого́. **Озлоблённый** – розлю́чений, роз’я́трений.
Озлобля́ться, озло́биться – озля́тися, озли́тися, узли́тися, злобу́ взя́ти на ко́го.
Озлосло́вить – облихосло́вити кого́.
Озмеи́ться – огадю́читися, згадю́чіти.
Ознакомле́ние – о(б)знайо́млювання, о(б)знайо́млення, обізнава́ння, обізна́ння з чим.
Ознако́мливать, ознако́мить – 1) *кого с чем* – знайо́мити, ознайо́млювати, ознайо́мити кого́ з чим; 2) знайо́мити, познайо́мити кого́ з ким. **Ознако́мленный** – о(б)знайо́млений, обі́знаний, знайо́мий із чим.
Ознако́мливаться, ознако́миться *с кем, с чем* – знайо́митися, ознайо́млюватися, обізнава́тися, обізна́тися, спізнава́тися, спізна́тися, розпізнава́тися, розпізна́тися з ким, з чим. [Я з своі́м ро́дом не обізна́лася].
Ознаменова́ние – знак, озна́ка, відзна́ка; усла́влення. *В* **-ние** *чего* – на знак, в озна́ку чого́, на па́м’ятку про що. *В* **-ние** *дружбы* – на знак при́язни. *Памятник в* **-ние** *победы* – па́м’ятник на всла́влення (на знак) перемо́ги.
Ознамено́вывать, -менова́ть – відзнача́ти, відзначи́ти, познача́ти, позначи́ти; усла́влювати, усла́вити. **Ознамено́ванный** – відзна́чений, позна́чений; усла́влений.
Ознамено́вываться, -менова́ться – познача́тися, позначи́тися, відзнача́тися, відзначи́тися. *Прошедший год* **-ва́лся** (*был* **-ван**) *великими событиями* – мину́лий рік позначи́вся (був позна́чений) *или* відзначи́вся (був відзна́чений) вели́кими поді́ями.
Означа́ть, озна́чить – 1) *см.* **Обознача́ть, обозна́чить**; 2) визнача́ти, зна́чити. *Что это* **-ча́ет**? – що це зна́чить (визнача́є)? *Зелёный цвет* **-ча́ет** *надежду* – зеле́ний ко́лір визнача́є наді́ю. *Срв.* **Зна́чить**; 3) пока́зувати, виявля́ти що, сві́дчити про що. *Все эти памятники* **-ча́ют** *высокий уровень культуры* – всі ці па́м’ятки́ сві́дчать про висо́кий рі́вень культу́ри (виявля́ють висо́кий рі́вень культу́ри). **Озна́ченный** – 1) *см.* **Обозна́ченный** (**Обознача́ть**); 2) (*упомянутый*) зга́даний, на́званий, наве́дений, зазна́чений.
Означа́ться, озна́читься – визнача́тися, ви́значитися, виявля́тися, ви́явитися. *См.* **Обознача́ться.**
Означе́ние, *см.* **Обозначе́ние.**
Озно́б – 1) (*состояние*) хо́лод, моро́з, осту́да; 2) (*ознобл. место*) осту́да, за́морозень. *У него* **-но́б** – його́ моро́зить (холоди́ть). *Лихорадочный* **-но́б** – дригота́ (від пропа́сниці), тря́сця, трясави́ця.
Ознобле́ние, *см.* **Озно́б 1.**
Ознобля́ть, ознobи́ть – заморо́жувати, заморо́зити, осту́джувати, остуди́ти. **Озно́бленный** – заморо́жений, осту́джений.
Озокери́т – віск земни́й.
Озола́чивать, -ся, озолоти́ть, -ся, *см.* **Озлаща́ть, -ся.** *Я тебя* **-чу́** – я тебе́ озолочу́, вберу́ в зо́лото.
Озо́н, *хим.* – озо́н (-ну).
Озорни́к – ши́беник, шиба́йголова, пали́вода, пали́світ, обія́сник, бешке́тник, галабу́рдник, шко́да, урви́тель. *Срв.* **Прока́зник.**
Озорни́ца – ши́бениця, бешке́тниця, коло́тниця, галабу́рдниця, шко́да.

Озорни́чать – бешкетува́ти, галабу́рдити, збива́ти бу́чу, колотне́чу, шко́дити.
Озорни́ческий – бешке́тницький, галабу́рдницький.
Озорни́чество – пу́стощі, бешке́тництво, галабу́рдництво.
Озо́рный – бешке́тний, галабу́рдний.
Озоро́к, -ро́чек – зіро́к. *См.* **Зрачо́к.**
Озорство́, *см.* **Озорни́чество.**
Озяба́ть, озя́бнуть – ме́рзнути, зме́рз(ну)ти, приме́рз(ну)ти. *Руки, ноги* **-зя́бли** – ру́ки, но́ги поме́рзли.
Озя́блый – зме́рзлий.
Ой, *межд.* – ой! йой! [Ой, стра́шно! Ой, боляче́!]. **Ой-ой-ой**! – аж-аж-аж! [Хо́лодно – аж-аж-аж! Вона́ до хло́пців аж-аж-аж!].
О́йкать, о́йкнуть – (й)о́йкати, (й)о́йкнути; ойо́йкати, ойо́йкнути.
Ой-ли? – хіба́? ой, чи так? чи-ж так? чи спра́вді? невже́? чи вже?
Окаблу́чить (*сапоги*) – підби́ти підбо́ри (до чобі́т).
Оказа́ние – 1) ви́явлення; 2) (*помощи и т. п.*) пода́ння (допомо́ги *и т. п.*).
Оказа́чивать, -ся, -чить, -ся – скоза́чувати, -ся, скоза́чити, -ся, покоза́чити, -ся, скозачі́ти. **Оказа́ченный** – скоза́чений, покоза́чений, скозачі́лий.
Ока́зия – 1) ока́зія, на́го́да. *По первой* **-зии** – при пе́ршій наго́ді. *При сей верной* **-зии** – при цій до́брій ока́зії, при цій наго́ді; 2) приго́да, прити́чина. *Эка* **-зия**! – от так прити́чина! от так шту́ка! от тобі́ й ма́єш!
Ока́зывать, оказа́ть – 1) (*обнаруживать*) виявля́ти, ви́явити. **Он -за́л** *большие успехи* – він вели́кі ви́явив у́спіхи. **-вать** *своё расположение к кому* – виявля́ти свою́ до ко́го прихи́льність; 2) (*воздавать, делать*) дава́ти, да́ти, подава́ти, пода́ти, учиня́ти, учини́ти, роби́ти, зроби́ти. **-вать** *внимание кому* – ува́гу дава́ти (да́ти) кому́. **-вать** *доверие* – ві́ру дава́ти (да́ти) кому́, звіря́тися на ко́го. **-вать** *предпочтение кому* – дава́ти (да́ти) *и* надава́ти (нада́ти) перева́гу кому́ над ким. **-вать** *уважение, почтение кому* – дава́ти ша́ну (шано́бу) кому. **-вать** *честь, почести кому* – давати (дати) честь, хвалу кому, честь, повагу учинити кому́. **-ать** *неуважение, непочтение, пренебрежение* – знева́гу да́ти (вчини́ти) кому́, зневажа́ти, знева́жити кого́. [Ма́тері знева́гу да́ти]. *Не* **-а́ть** *должного уважения кому* – ле́гко пова́жити кого́. [Ви так ле́гко пова́жили його́ (короля́) в його́ посло́ві (Куліш)]. **-вать** *милость, любезность, одолжение, снисхождение кому* – ла́ску роби́ти (зроби́ти), ла́ску чини́ти (вчини́ти) кому́, ла́ску (*милость*) кла́сти (покла́сти) на ко́го, допомогти́ ла́скою кому́, згля́дь ма́ти на ко́го, згля́нутися на ко́го. [Згля́ньтесь на ме́не, бі́дну сироти́ну]. **-вать** *защиту, покровительство кому* – дава́ти (да́ти) за́хист кому́, взя́ти кого́ під свою́ ру́ку. **-вать** *услугу* – зроби́ти послу́гу кому́, прислужи́тися кому́, ста́ти кому́ в приго́ді. **Окажи́те** *мне услугу* – зробі́ть мені́ послу́гу, ста́ньте мені́ в приго́ді. *Он* **-за́л** *великие услуги своему отечеству* – він ду́же прислужи́вся своі́й ба́тьківщині, у вели́кій приго́ді став своі́й ба́тьківщині. **-вать** *содействие, помощь* – става́ти (ста́ти) в приго́ді кому́, (по)дава́ти, (по)да́ти по́мочи, пора́ди кому́, підмогти́, запомогти́ кого́ чим, призволя́ти по́міч кому́, (*редко*) підложи́ти ру́ки під ко́го. **-вать, -за́ть** *сопротивление кому, чему* – опира́тися, опе́ртися про́ти чо́го, о́пір кому́ ста́вити, о́пором стоя́ти, ста́ти проти ко́го, проти чо́го, о́дсіч да́ти кому́. [Ро́ків сто або́ й більш опира́лись громадя́ни про́ти хи́жої си́ли (Куліш)]. **-вать** *влияние, действие* – роби́ти, зроби́ти вплив на ко́го, на що, вплива́ти, ді́яти на ко́го, на що. *Тепло и холод* **-вают** *различное влияние на тела* – тепло́ і хо́лод рі́зно ді́ють на ре́чі. *Действие, которое* **-вают** *на наше тело изменения температуры* – ді́яння (вплив), що на на́ше ті́ло справля́ють змі́ни в температу́рі.
Ока́зываться, оказа́ться – 1) (*безл.*) виявля́тися, ви́явитися, пока́зуватися, показа́тися, вихо́дити, ви́йти, (*реже*) виявля́ти, ви́явити себе́, пока́зувати, показа́ти себе́ яки́м. *Он* **-за́лся** *неспособным к серьёзной работе* – він ви́явив (показа́в) себе́ нezда́тним до серйо́зної робо́ти (пра́ці). **Ока́зывается, -за́лось,** *что…* – виявля́ється, ви́явилось, що…, вихо́дить, ви́йшло, що… **-вается,** *что это была ложь* – виявля́ється (вихо́дить), що це була́ брехня́. *У него* **-за́лась** *лихорадка* – ви́явилось, що в нього пропа́сниця. *Он* **-за́лся** *невинным* – ви́явилось, що він неви́нний. *Он* **-вается** *очень честным человеком* – вихо́дить, що він ду́же че́сна люди́на. [Оста́пові ні́яково, що його́ зять вихо́дить душогу́б-остро́жник (Грінч.)]. *Не* **-зыва́ться**, *не* **-за́ться** *налицо* – не става́ти, не ста́ти. [Там з ве́чора було́ скі́лькись срі́бних дрібнякі́в, а тепе́р не ста́ло (Крим.)]. *Его це* **-за́лось** *дома* – його́ не було́ до́ма. **-ва́ться** *вредным, полезным* – ви́йти на шко́ду, на ко́ри́сть (на пожи́ток). *Это может* **-за́ться** *очень вредным* – на ду́же вели́ку шко́ду мо́же це ви́йти. **-за́ться**, *как исключение* – ви́(й)нятися. [Люде́й було́ ду́же ма́ло, і з них ви́нявся ті́льки оди́н курі́й (Грінч.)]. **-за́ться** *подходящим* (*делом*)*, кстати* – прийти́ся до ладу́, до ді́ла.

-за́ться *к чему-либо годным, способным, см.* **Годи́ться**, **Спосо́бный. -за́ться** *в силах, в состоянии, см.* **Си́ла, Состоя́ние**; 2) (*очутиться*) опиня́тися, опини́тися. *Где был, а где* **-за́лся** – де був, а де опини́вся. **-за́ться** *в безвыходном положении* – опини́тися в скрутно́му стано́вищі. **-за́ться** *в дураках* – в ду́рнях опини́тися, в ду́рні поши́тися.

Окаймле́ние – облямо́вування, облямува́ння, обрамо́вування, обрамува́ння, о(б)торо́чування, о(б)торо́чення. *См.* **Кайма́.**

Окаймля́ть, окайми́ть – лямува́ти, облямо́вувати, облямува́ти, обрамо́вувати, обрамува́ти, обрамля́ти, обво́дити, обве́сти́, (*обшить каймой*) о(б)торо́чувати, о(б)торо́чи́ти, обклада́ти, обложи́ти. **Окаймлённый** – облямо́ваний, обрамо́ваний, обве́дений, обло́жений, о(б)торо́чений. [Спідни́ця дорога́, три́чі пли́сом обло́жена. Дівка́м кожухи́ нові бабако́м оторо́чені (Квітка-Осн.)]. **Окаймля́ющая** *линия* – обвідна́ лі́нія.

Ока́кать – обка́кати, обкаля́ти.

Ока́каться – обка́катися, обкаля́тися, нароби́ти під се́бе.

Окале́чить – скалі́чити, покалі́чити, зні́вечити, поні́вечити.

Окале́читься – скалічі́ти, скалі́читися, покалі́читися. *См.* **Кале́чить, Кале́читься.**

Ока́лина – жу́желиця, жу́жіль (-жели), ци́ндра, ві́пса, брусли́на. **-лина** *меди, получаемая при выделке медных котлов* – коте́лка.

Ока́лывать, *см.* **Обка́лывать, обколо́ть.**

Окаменева́ть, -не́ть – кам'яні́ти, закам'яні́ти, скам'яні́ти *и* камені́ти, закамені́ти, скамені́ти, скам'яні́тися, (*о многих*) покам'яні́ти, покамені́ти, (*образно*) камі́нням скамені́ти, ка́менем ста́ти, ка́менем сі́сти. **Окамене́вший,** *см.* **Окамене́лый.**

Окамене́лость, *мин.* – (*состояние*) скамені́лість, скам'яні́лість (-лости); (*предмет*) кам'яни́на.

Окамене́лый – скам'яні́лий, закам'яні́лий, покам'яні́лий *и* скамені́лий, закамені́лий, покамені́лий. *Стоит* (*сидит*)*, точно* **-лый** – стої́ть (сиди́ть), як камі́нний, як у ка́мені, мов з ка́меню те́саний.

Окамене́ние – скам'яні́ння. *Срв.* **Окамене́лость.**

Окаменя́ть, окамени́ть – кам'яни́ти, скам'яни́ти, закам'яни́ти *и* камени́ти, скамени́ти, закамени́ти, (*о мног.*) покам'яни́ти, покамени́ти кого́, що. **Окаменённый** – скам'я́нений, закам'я́нений, на ка́мінь пове́рнутий.

Окаменя́ться, окамени́ться, *см.* **Окаменева́ть, окамене́ть.**

Ока́нчивание – кінча́ння, докі́нчування, закі́нчування, викі́нчування. *См.* **Оконча́ние.**

Ока́нчивать, око́нчить – кінча́ти *и* кінчи́ти, *сов.* (с)кінчи́ти, докі́нчувати, *сов.* докінча́ти *и* докінчи́ти, закі́нчувати, *сов.* закінча́ти, закінчи́ти, викі́нчувати, ви́кінчити, (*о многих*) покінча́ти, покінчи́ти, подокі́нчувати *и* подокінча́ти *и т. д.*, (*завершить*) виве́[і́]ршувати, ви́вершити, дове́[і́]ршувати, доверши́ти, заве́[і́]ршувати, заверши́ти, поверши́ти, дохо́дити, дійти́ кінця́, householdво́дити, дове́сти (до) кра́ю, дохо́дити, дійти́, подохо́дити чого́. *Начал и не* **-чил** – поча́в і не скінчи́в. **-чивая** *свою речь…* – кінча́ючи (закі́нчуючи) своє́ сло́во (свою́ промо́ву)… **-чивая** *обзор истории украинской литературы* – дово́дячи до кра́ю о́гляд істо́рії украї́нського письме́нства (Єфр.). *Едва* **-чил** – ле́дві дійшо́в кінця́. *Не* **-чили** *высшей школы* – не покінча́ли ви́щої шко́ли, ви́щих шкіл не подохо́дили (Куліш). **-чить** *курс* (*наук*) – добу́ти ку́рсу (навча́ння). **-чить** *дело, работу* – (с)кінчи́ти, докінчи́ти спра́ву, ді́ло, робо́ту, дороби́ти робо́ту. **-чить** *дела, работы* – покінча́ти, покінчи́ти, пороби́ти спра́ви, ділá, (все) ді́ло, (всю) робо́ту. *Начал и не* **-чил** *делать* – поча́в і не дороби́в. **-чить** *произведение, сочинение* – докомпонува́ти твір. [Я докомпонува́в «Чо́рну Ра́ду» (Куліш)]. **-вать, -чить** *полевые или другие хозяйств работы* – обробля́тися, оброби́тися. *Срв.* **Обсе́яться, Обжина́ться** *и т. п.* **-вать, -чить** *жизнь* – ві́ку дожива́ти, дожи́ти, ві́ку добива́ти, доби́ти, довікува́ти. **Око́нченный** – скі́нчений, докі́нчений, закі́нчений *и т. д.*

Ока́нчиваться, -читься – кінча́тися *и* кінчи́тися, *сов.* (с)кінчи́тися, докі́нчуватися, докінча́тися, докінчи́тися, закі́нчуватися, закінча́тися, закінчи́тися, викі́нчуватися, ви́кінчитися, (*о многих*) покінча́тися, покінчи́тися, (*истекать*) дохо́дити, дійти́ (кра́ю *и* до кра́ю), вихо́дити, ви́йти, відхо́дити, відійти́, докона́ти. *Как началось, так и* **-чится** – як почало́ся, так са́ме і скінчи́ться (закінчи́ться). **-вался** *год* – кінча́вся рік. *Сегодня* **-вается** *ровно два месяца с тех пор, как…* – сього́дні вихо́дить як-раз два мі́сяці, відко́ли… *Через неделю* **-чится** *месяц, как…* – че́рез (за) ти́ждень мі́сяць ді́йде, як… *Вечерня* **-вается** – вечі́рня відхо́дить. **-ваться, -читься** *чем* – вихо́дити, ви́йти на що, ста́ти на що *и* на чо́му комусь, окоши́тися, покоши́тися на чо́му, верши́тися чим. **-ваться** *благополучно, неблагополучно* – вихо́дити, ви́йти на до́бре (на добро́), на зле (на ли́хо), на ли́хо ста́ти. *Этим и* **-чилась** *их работа* – на то́му й ста́ла ї́хня робо́та. *Этим дело не* **-чилось** – на тім не ста́ло, на тім не окоши́лося (не покоши́лося). *Колонны* **-вались** *вверху гербами* –

коло́ни верши́лися (кінчи́лися вгорі́) герба́ми. *Этим и* **-вается** *книга* – на цьо́му і кіне́ць кни́зі. *Срв.* **Конча́ть, ко́нчить.**
Ока́пать, *см.* **Ока́пывать.**
Окаплу́нивать, окаплу́нить (*петуха*) – каплу́нити, скаплу́нити (пі́вня), (*многих*) покаплу́нити.
Ока́пчивать, окопти́ть – копти́ти, обкопти́ти, задимля́ти, задими́ти, заку́рювати, закури́ти.
Ока́пывание – 1) обка́пування, зака́пування; 2) обко́пування. *Срв.* **Ока́пывать.**
Ока́пывать, -ся, ока́пать, -ся (*жидкостью*) – обка́пувати, -ся, обка́пати, -ся, обкра́пувати, -ся, обкра́пати, -ся, (*о многом*) пообка́пувати, -ся, пообкра́пувати, -ся що чим. **Ока́панный** – обка́паний, пообка́пуваний.
Ока́пывать, окопа́ть – обко́пувати, обкопа́ти, пообко́пувати що чим. **Око́панный** – обко́паний.
Ока́пываться, окопа́ться – обко́пуватися, обкопа́тися, пообко́пуватися, (*валом*) обсипа́тися, обси́патися, пообсипа́тися, покопа́ти ша́нці, наси́пати ша́нці, обшанцюва́тися. *Неприятель* **-па́лся** – вороги́ обкопа́лися, покопа́ли ша́нці.
Ока́рмливание – обгодо́вування; труї́ння.
Ока́рмливать, окорми́ть – обгодо́вувати, обгодува́ти; (*отравить*) труї́ти, струї́ти, потруї́ти, дава́ти (да́ти) данн́я, отру́ти. **Око́рмленный** – обгодо́ваний; отру́єний, стру́єний, потру́єний.
Окатоли́чивать, -ся, окатоли́чить, -ся – като[е]ли́чити, -ся, скато[е]ли́чувати, -ся, скато[е]ли́чити, -ся, покато[е]ли́чити, -ся, лати́нити, -ся, злати́нювати, -ся, злати́нити, -ся, полати́нити, -ся. **Окатоли́ченный** – скато[е]ли́чений, покато[е]ли́чений, злати́нений, полати́нений, лати́нник. [Русини́-лати́нники].
Ока́тывание – обка́чування, вика́чування, (*о дороге*) нако́чування, торува́ння.
Ока́тывать, ската́ть – 1) обка́чувати, обкача́ти, вика́чувати, ви́качати, округля́ти, округли́ти, викругля́ти, ви́круглити, закругля́ти, закругли́ти. **-вать** *пилюли* – вика́чувати пігу́лки. **-вать** *дорогу* – нако́чувати, накоти́ти, торува́ти, уторува́ти, уї́здити, уби́ти доро́гу. **-вать** *телегу* – об'їжджа́ти, об'ї́здити во́за; 2) (*сов.* **Окати́ть**) *вокруг чего-л.* – обко́чувати, обкоти́ти, об'їзди́ти, об'ї́хати круг чо́го. **Ока́танный** – ви́качаний, окру́глений, закру́глений; (*о дороге*) нако́чений, уторо́ваний, уї́жджений, убитий; (*об экипажах*) об'ї́жджений. *См.* **Обка́тывать.**
Ока́тываться, ската́ться – обка́чуватися, обкача́тися, вика́чуватися, ви́качатися, о[за,ви ́]кругля́тися, -кругли́тися; уї́здитися.
Ока́чивание – облива́ння, обполі́скування.
Ока́чивать, окати́ть – облива́ти, обли́ти *и* обілля́ти кого́, що чим, лину́ти на ко́го, на що чим, обполі́скувати, обполосну́ти що чим. **Ока́ченный** – обли́тий, обполо́снутий.
Ока́чиваться, окати́ться – облива́тися, обли́тися *и* обілля́тися, обполі́скуватися, обполосну́тися.
Окачу́риваться, окачу́риться, *см.* **Окочу́риться.**
Ока́шивать, окоси́ть – 1) (*совсем, начисто*) вико́шувати, ви́косити, ско́шувати, скоси́ти що; 2) (*вокруг чего-л.*) обко́шувати, обкоси́ти, пообко́шувати що *и* круг чо́го. *См.* **Обка́шивать.**
Ока́шиваться, окоси́ться – обко́шуватися, обкоси́тися, пообко́шуватися.
О́кающий – о́каючий, оку́чий. [О́каючі, оку́чі го́вори].
Окая́нник, -ница – окая́нець (-нця), окая́нник, окая́нниця.
Окая́нный – окая́нний, неока́яний, неприка́яний, кля́тий, про́кля́тий. **-ный** *чорт* – ді́дько оха́блений, нечи́ста си́ла.
Окая́нство – окая́нство, неока́яність, неприка́яність (-ности).
Окваса́ть, окваса́ть – квасні́ти, скваснíти, ки́снути, ски́снути.
Оква́сины – квасли́ни (-и́н, *мн.*).
Окваснять, окваснить – переква́шувати, перекваси́ти, заки́слювати, закисли́ти.
Оква́шивать, оква́сить – кваси́ти, заква́шувати, заквасити.
Океа́н – океа́н (-ну).
Океа́нский – океа́нський, океа́новий. **-ский** *пароход* – океа́нський пароплав.
Оки́дывание – о(б)ки́дування, о(б)кида́ння.
Оки́дывать, окида́ть, оки́нуть – о(б)кида́ти, о(б)ки́дати, о(б)ки́нути що чим. *Срв.* **Обки́дывать. -нуть** *глазом* (*глазами*), *взором взглядом* – ски́нути о́ком (очи́ма) на ко́го, на що, оки́нути о́ком (очи́ма), обве́сти о́ком (очи́ма) кого́, що, перебі́гти очи́ма по ко́му, по чо́му, гля́нути по чо́му. [Гля́нув по ха́ті]. *Сколько глазом* **-нешь** – скі́льки о́ком сягне́ш

(захо́пиш, збагне́ш), (*безлич.*) скільки о́ком сягну́ти, скільки зо́ру. *И глазом не* **-нешь** – і о́ком не згля́диш, (безлич.) і о́ком не ски́нути. *Лицо* **-дало** – ви́сипало, ви́прищило на виду́, попри́щило вид. **Оки́данный** *и* **оки́нутый** – обки́даний, обки́нутий.

Оки́дываться, оки́нуться – 1) о(б)кида́тися, о(б)ки́нутися. **-нуться** *плащом* – обки́нутися плаще́м. *Лес* **-вается** *листвою* – ліс укрива́ється ли́стям; 2) помили́тися ки́давши, не попа́сти, не влучи́ти, не поці́лити.

Окипа́ть, окипе́ть – обкипа́ти, обкипі́ти.

Окиса́ние – 1) укиса́ння; скиса́ння; 2) *хим.* – закиса́ння.

Окиса́ть, оки́снуть – 1) ки́снути, укиса́ти, уки́снути, скиса́ти, ски́снути, кислі́ти, скислі́ти, квасні́ти, скквасні́ти; 2) *хим.* – закиса́ти, заки́снути.

О́кисел, *хим.* – за́кис (-су), кисля́к, кисня́к.

Окисле́ние – заки́снення, закиса́ння, заки́слювання, заки́слення.

Окисли́тель, *хим.* – заки́сник, закисля́льник.

Окисли́тельный – закисни́й. [Закисне́ по́лум'я].

Оки́слость – заки́слість (-ости) (*руссизм* оки́слість).

Оки́слый – уки́слий, ски́слий; *хим.* заки́слий.

Окисля́ть, оки́слить – закисля́ти, закисли́ти. **Окисля́емый** – заки́слюваний. **Окислённый** – заки́слений.

Окисля́ться, оки́слиться, *хим.* – закисля́тися, закисли́тися.

О́кись – за́кис (-су) (*руссизм* о́кис).

Оккупа́ция – окупа́ція. **-цио́нный** – окупаці́йний.

Оккупи́ровать – окупува́ти. **-пи́рованный** – окупо́ваний.

Окла́д – 1) (*образ, очертание*) о́брис; за́рис *и* за́риси (*мн.*). **Окла́д** *лица* – за́риси обли́ччя, вид, твар (-ри); 2) (*на иконах и пр.*) ша́та *и* ша́ти (*мн.*), опра́ва, оздо́ба. [О́браз у дорогі́й опра́ві]; 3) (*оклад избы*) підва́лини; 4) (*налог*) на́клад, поло́жений пода́ток; 5) (*жалованье*) поло́жена платня́, утри́мання.

Окла́дистый. -тая *борода* – широ́ка борода́.

Окладно́й – 1) ша́тний, опра́вний, оздо́бний. [Опра́вне срібло́]; 2) податко́вий, о́платний. **-ная** *книга* – о́платна кни́га. **-но́й** *налог* – поло́жений пода́ток. **-но́е** *жалованье, содержание* – поло́жена платня́, утри́мання.

Окла́дывать, *см.* **Обкла́дывать.**

Оклевета́ние – оббрі́хування кого́, набрі́хування на ко́го.

Оклеветно́й – обмо́вний, на́клепний, обгові́рний.

Оклевётывать, оклевета́ть – оббрі́хувати, оббреха́ти кого́, набрі́хувати, набреха́ти на ко́го, оклепа́ти кого́, клепа́ти, наклепа́ти на ко́го, обмовля́ти, обмо́вити кого́, обгово́рювати, обговори́ти кого́. *Срв.* **Огова́ривать. Оклеве́танный** – оббре́ханий, окле́паний, обмо́влений, обгово́рений.

Оклёвывать, оклева́ть – обдзьо́[ю]бувати, обдзьо́[ю]бати, обкльо́вувати, обклюва́ти, (*о мног.*) пообдзьо́[ю]бувати, пообкльо́вувати. *Срв.* **Обклёвывать.**

Окле́ивание – обкле́ювання, облі́плювання.

Окле́ивать, -ся, окле́ить, -ся – обкле́ювати, -ся, обкле́їти, -ся, облі́плювати, -ся *и* обліпля́ти, -ся, обліпи́ти, -ся, (*о многих*) пообкле́ювати, -ся, пообклі́плювати, -ся. **-ить** *комнату обоями* – обкле́їти (ви́клеїти) кімна́ту шпале́рами, пошпалерува́ти кімна́ту. **Окле́енный** – обкле́єний, ви́клеєний, облі́плений, пообкле́юваний, пообклі́плюваний. *Срв.* **Обкле́ивать.**

Окле́йка – (*действие*) обкле́ювання, облі́плювання; (*вещь*) о́бклейка, о́бліпка.

Окле́йщик – клеї́льник, обкле́ювальник.

О́клик – о́клик, о́зов (*р.* о́зву).

Оклика́ние – оклика́ння, озива́ння; гука́ння, перегу́кування.

Окли́кивать *и* **оклика́ть, окли́кать** *и* **окли́кнуть** *кого* – 1) озива́ти, озва́ти кого́, оклика́ти, окли́кнути кого́, гука́ти на ко́го, озива́тися, озва́тися до ко́го. **-кни** *его* – гукни́ на його́, озви́ його́; 2) *см.* **Оглаша́ть 1.**

Окли́киваться *и* **оклика́ться, оклика́ться** *и* **окли́кнуться** – 1) (*откликаться*) озива́тися, о(бі)зва́тися, оклика́тися, окли́кнутися, відгу́куватися, відгукну́тися, ока́зуватися, оказа́тися. [Я до нього: хто там? Окажи́сь – хто! – Не озива́ється]; 2) (*перекликаться*) перегу́куватися, перегукну́тися. *Часовые* **-ка́ются** – вартові́ перегу́куються.

Окли́чка – 1) оклика́ння, озива́ння; 2) *см.* **Оглаше́ние.**

О́книще (*проём в стене для окна*) – вікни́на, (*реже*) верца́дло, про́стріл.

Окно́ *и* **Око́шко**, *ум.* **око́шечко** – 1) вікно́, *ум.* віко́нце, віко́нечко. *Смотреть в* **-но́** –

диви́тися у вікно́. *Увидеть из* **-на́** – поба́чити у вікно́. *Из наших* **о́кон** *видно было…* – з на́ших ві́кон (у на́ші ві́кна) ви́дно було́… *Стоять у* **-на** – стоя́ти коло (біля) вікна́, (*для смотрящего со двора*) стоя́ти у вікні́. *Вылезть в* **-но́**, *проникнуть через* **-но́** – ви́лізти вікно́м, проли́зти вікно́м. *Под* **-но́м**, *под* **-шком** – під вікно́м, під віко́нцем. *Под* **-нами** – попідві́конню. *Грызть* **-на** (*просить милостыню*) – ходи́ти попідві́конню. *Красное, переднее* **-но́** – чолове́ вікно́. *Судное* **-но́** – передпі́чне вікно́. **-но** *в боковой стене* – причі́льне, причі́лкове вікно́. **-но́** *в задней стене* – напі́льне, полове́ вікно́, (*выходящее на печь*) напі́чне, пі́чне́ вікно́. **-шко** *в тюремной двери* (*волчок*) – прозу́рка, про́зір (-зору), очко́, вічко́. **-но́** *из цельного стеклянного листа* – аркуше́[о́]ве вікно́. *С большими* **-нами** – вікна́стий. *Ни* **око́шек**, *ни дверей, полна горница людей* (*огурец*) – без ві́кон, без двере́ць, по́вна ха́тка ове́ць (огіро́к); 2) (*водея́ в болоте*) вікно́, ві́кни́на, вікно́вина.

О́ко – око (*мн.* о́чі). *См.* **Глаз.** *Во мгновение* **о́ка** – як о́ком змигну́ти. *Беречь как зеницу* **о́ка** – берегти́ як о́ка в ло́бі, як о́ка в голові́.

Око́в (*окованная бадья, для под'ёма воды*) – цебро́.

Окова́ть, *см.* **Око́вывать.**

Око́вка – 1) кува́ння, обко́вування. *См.* **Око́вывание**; 2) (*металлич.* **око́вка**) оку́ття, за́ківка, залі́зна (метале́ва) опра́ва.

Око́вщик – обко́вувач, кува́ч; кова́ль (-ля́).

Око́вы – 1) кайда́ни, залі́за (*мн.*) (*реже*) залі́зо, *соб.* залі́ззя, зако́ви, (залі́зні, ку́тії) пу́та, око́ви. *Срв.* **Кандалы́**. *В* **-вах** – у кайда́нах, у залі́ззю; 2) нево́ля, ярмо́, корми́га. *Попасть в* **-вы** – впа́сти в кайда́ни. *Налагать* **-вы** – в кайда́ни кува́ти кого́, накляда́ти пу́та, ярмо́ на ко́го. *Сбросить с себя* **-вы** – порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та), ски́нути ярмо́.

Око́вывание – о(б)ко́вування, зако́вування, кува́ння, (*колёс*) бушува́ння, шинува́ння.

Око́вывать, окова́ть – о(б)ко́вувати, о(б)кува́ти *и* о(б)ку́ти, вко́вувати, вкува́ти чим *и* в що, зако́вувати, закува́ти *и* заку́ти в що, забива́ти, заби́ти в кайда́ни, (*о многих*) пообко́вувати, повко́вувати *и т. д.* **-вать** *сундук* – обко́вувати, обкува́ти скри́ню. **-ва́ть** *руки и ноги* – закува́ти (вкува́ти) в кайда́ни ру́ки й но́ги. **-ва́ть** *колёса шинами* – бушува́ти, оббушува́ти, шинува́ти, обшинува́ти ко́лесо, побушува́ти, пошинува́ти коле́са. **-ва́ть** *льдом* – заморо́зити, поморо́зити. **Око́ванный** – о(б)ко́ваний, о(б)ку́тий, ко́ваний чим *и* в що, зако́ваний, заку́тий в що; (*о колёсах*) бушо́ваний, шино́ваний. **-ный** *золотом* – золотоко́ваний.

Око́вываться, окова́ться – обко́вуватися, обкува́тися, вко́вуватися, вкува́тися, зако́вуватися, закува́тися.

Око́л – 1) *см.* **Око́лица**; 2) *см.* **Око́лыш.**

Окола́чивать, околоти́ть – 1) оббива́ти, обби́ти, (*о многом*) пооббива́ти що чим, що з чо́го, збива́ти, зби́ти, позбива́ти що з чо́го; (*отряхнуть*) обтру́шувати, обтруси́ти, пообтру́шувати що з чо́го. **-ти́ть** *бока* – обтовкти́ бо́ки; 2) (*колышками*) обгороди́ти кіл(о́ч)ками, обкілкува́ти, обпал(ь)кува́ти. **-вать** *пороги* – оббива́ти, обту́пувати поро́ги. **Около́ченный** – обби́тий, пооббиваний, зби́тий, позби́ваний *и т. д.*

Окола́чиваться, околоти́ться – 1) оббива́тися, обби́тися, пооббива́тися; обтру́шуватися, обтруси́тися, пообтру́шуватися; 2) обгороди́тися кіл(о́ч)ками; 3) (*баклушничать*) ба́йдики (ба́йди) би́ти, байдикува́ти, ви́снути, вакува́ти(ся). [На́ймит усе́ ви́сне в ха́ті, не йде́ на робо́ту (Н.-Л.). Хло́пець до шко́ли не хо́дить та та́к до́ма ваку́ється]. **-ться** *без дела* – ни́ка́ти без робо́ти.

Околдова́ние – о(б)чарува́ння, зачарува́ння, причарува́ння. *Срв.* **Очарова́ние.**

Околдо́вывать, околдова́ть – 1) чарува́ти, о(б)чаро́вувати, о(б)чарува́ти, зачаро́вувати, зачарува́ти, обхо́дити, обійти́ ча́ром (ча́рами), завідьмува́ти, обма́рити кого́, що; 2) (*пленить*) вчарува́ти, зчарува́ти, причаро́вувати, причарува́ти. *См.* **Обвора́живать, Очаро́вывать. Околдо́ванный** – о(б)чаро́ваний, зачаро́ваний, обі́йдений ча́рами *и т. д.*

Околева́ние – 1) здиха́ння; 2) завмира́ння, зне́жи́влювання.

Околева́ть, околе́ть – 1) здиха́ти, здо́хнути, ги́нути, зги́нути, пропада́ти, пропа́сти, мину́тися, одубі́ти, ду́ба да́ти; 2) (*от холода*) закляка́ти, закля́кнути, завмира́ти, завме́рти, знеживля́тися, знежи́витися.

Околе́лый – 1) здо́хлий; 2) (*в зимней спячке*) завме́рлий, зне́жи́влений.

Околе́сить, околе́сничать, *см. Нести* **Околе́сную** (**Околе́сная**).

Околеси́ть – об'ї́хати, об'ї́здити, ви́їздити скрізь що *и* по чо́му.

Околе́сная *и* **Околе́сица** – 1) о́б'їздка, обхідна́, об'їзна́ доро́га; 2) нісені́тниця, дурни́ця, околя́си, тереве́ні, банелю́ки. *Нести* **-ную** – верзти́ (плести́) нісені́тницю, дурни́ці, ка-зна-що́, верзти́ таке́, що й ку́пи не держи́ться, тереве́нити, тереве́ні пра́вити, банелю́ки плести́ *и т. п. См.* **Вздор.**

Околе́ть, *см.* **Околева́ть.**
Око́лица – 1) око́лиця, окі́л (*р.* око́лу), окру́га (-ги, *ж. р.*), около́тиця, око́лія; 2) об'ї́зд, о́б'їздка, маніве́ць. *Ехать* **-цею** – ї́хати манівця́ми, в (на) об'ї́зд, в о́б'їздку, колува́ти, об'їжджа́ти. *Говорить* **-цу** *и* **-цею** – говори́ти зда́лека, надога́д, манівце́м; 3) (*вокруг села*) ца́рина, ви́гін (-гону), дільни́ця.
Околи́чно (*говорить*) – закру́тисто, викрута́сно, викрута́сом, ви́крутно, околя́сом, зда́лека (говори́ти).
Околи́чность – 1) око́личність, побі́чність, забі́чність, узбі́чність (-ости), побі́чні обста́вини. **Околи́чность** *картины* – узбі́ччя, забі́ччя карти́ни; 2) закру́тистість, викрута́си, закруто́си; за́йві подро́биці, за́йва балакани́на. *Говорить без* **-ностей** – каза́ти про́сто, ру́ба, без за́йвої балакани́ни. *С* **околи́чностями,** *см.* **Околи́чно.**
Око́личный – 1) (*окрестный*) око́личній, окру́жний, окі́льний, по́близький, навко́лишній, **-ные** *ворота* – ко́(ло́)ворот, ца́рина, дільни́ця; 2) *см.* **Око́льный 2.**
Околи́чный – 1) побі́чний, узбі́чний, забі́чний; 2) закру́тистий, викрута́сний. **-ный** *человек* – заверни́голова.
О́коло, *предл. с род. п. и нар.* – 1) (*вокруг, кругом*) ко́ло, навко́ло, довко́ла, нао́коло, надо́коло, окру́г, округи́, навкру́г, навкруги́ кого́, чого́. *Ходить вокруг да* **о́коло** – ходи́ти ко́ло та навко́ло, ходи́ти околе́[я]сом. *См.* **В(о)кру́г, Круго́м**; 2) (*возле, подле*) ко́ло, біля́, побі́ля, край, по́біч, по́бік, о́бік ко́го, чо́го, по́при ко́го (що), при чо́му, під чим, над чим, *нар.* помі́ж. **О́коло** *дороги* – край (біля) доро́ги, при доро́зі, над шля́хом. **О́коло** *двора* – коло двора́, біля двора́, під двор́ом. *См.* **Во́зле, По́дле**; 3) (*приблизительно*) тро́хи не, ма́ло не, під що, бли́зько чо́го, (і)з що. *Я не видал его* **о́коло** *трёх лет* – я не ба́чив його́ ма́ло не три ро́ки. *Прошло* **о́коло** *десяти лет с тех пор, как...* – ма́ло (тро́хи) не де́сять ро́ків мину́ло з того́ ча́су, як... *Он получает* **о́коло** *ста рублей* – він здобува́є бли́зько со́тні карбо́ванців. *Я сделал* **о́коло** *пяти вёрст* – я пройшо́в бли́зько п'яти́ версто́в, я увійшо́в версто́в із п'ять. *Ему* **о́коло** *тридцати лет* – йому́ бли́зько трицятьо́х ро́ків. *Ему лет тридцать или* **о́коло** *того* – йому́ ро́ків з три́цять або́ бли́зько то́го. *Это вам будет стоить* **о́коло** *пяти рублей* – це вас (вам) коштува́тиме карбо́ванців із п'ять. *Туда будет* **о́коло** *десяти вёрст* – туди́ бу́де весто́в із де́сять. *Который час*? – *Уже* **о́коло** *девяти* – котра́ годи́на? – Вже бли́зько дев'яти́ (під де́в'ять). *Я приходил к вам* **о́коло** *девяти часов* – я прихо́див до вас годи́ні о дев'я́тій. **О́коло** *полудня, полуночи* – бли́зько півдня, півночи, над південь, над північ. *Нас было* **о́коло** *ста человек* – нас було́ душ із сто́ (із со́тню).
Околовлага́лищный – навколопі́хвяний.
Около́док, *см.* **Около́ток.**
Окололежа́щий – навко́лишні[и]й, навкі́льний, окру́жний, по́близький. *См.* **Окре́стный.**
Околопло́дие – місти́ще.
Околопло́дник, *бот.* – о́плодень (-дня), насі́нник.
Околопло́дный – оплодне́вий, насі́нничний, плідни́й. **-ная** *жидкость* (liquor amnii) – обті́к (-то́ку), плідни́й плин, брід (бро́ду).
Околопо́люсный, *астр.* – приполя́рний, прибігуно́вий, підбігуно́вий.
Околосерде́чный – осе́рдяний, перикардія́льний.
Околосе́рдие (*околосердечная сумка*) – осе́рдя, осерде́ччя, серде́чна боло́на́, перика́рдій.
Околосо́лнечный – присо́нячний.
Околососко́вый – присмочко́вий. [Присмочко́ве ко́ло].
О́колотень – убо́їсько, убо́їще, невби́йок (-би́йка).
Околоти́ть, *см.* **Окола́чивать.**
Около́ток – 1) око́лиця, около́тиця, окру́га, куто́к, кут, курі́нь (-реня́), (*жители околотка*) кутя́ни, кутча́ни; 2) (*в городе*) райо́н, кварта́л; 3) ліка́рський пункт.
Около́точный – 1) окру́жний, кутко́ви́й. *Срв.* **Око́личный 1**; 2) кварта́льний, райо́нний.
Околоу́шный – приву́шний, колову́шний. **-ная** *железа* – приву́шна, колову́шна за́лоза.
Околоцве́тник, *бот.* – при́цвітень, оцві́тина (подві́йна і про́ста).
Около́ченный, *см.* **Окола́чивать.**
Околпа́чить – о(б)дури́ти, поши́ти в ду́рні, ошука́ти. *См.* **Одура́чить.**
Око́лыш, око́лышек – око́лиця, око́личка.
Око́льность – окі́лля, окі́л (*р.* око́лу), око́лиця, окру́га.
Око́льный – 1) *см.* **Око́личный 1**; 2) об'їзни́й, обхідни́й, кругови́й. **-ный** *путь* – маніве́ць, кружина́, бік. **-ным** *путём* – манівце́м, манівця́ми, стороно́ю, околя́сом, позавгорі́дно.
Оком́елина – окорі́[е́]нок (-нка).
Оком́елок – деркач, дряпа́к, дряпа́ч. *См.* **Голи́к.**
Оконе́чность – 1) (*конец вещи, предмета*) край, кіне́ць, *ум.* кі́нчик, кінце́ва части́на чого́;

2) *мед., см.* **Коне́чность.**
Оконе́чный – кінце́вий, прикінце́вий, приконе́чний, наконе́чний.
Око́нистый – вікна́стий.
Око́ничник, око́нник – вікня́р, скляр (-ра́).
Око́ничный – вікня́ний.
Око́нница – (*оконный переплёт*) вікно́, ра́ма; (*окончина*) ши́бка. *См.* **Око́нчина.**
Око́нный, око́шечный – віко́нний, вікня́ний, віко́нечний. **-ное** *стекло* – ши́ба, ши́бка, оболо́на, оболо́нка, боло́на; *срв.* **Око́нчина.** [А з оболо́нками вікно́ в садо́чок лі́том одчиня́лось (Шевч.)]. **-ная** *форточка* – (віко́нечна, віко́нна) квати́рка, квати́рочка. **-ный** *переплёт, см.* **Око́нница. -ная** *коробка* (*облицовка оконного проёма*) – футри́на. [Ма́ю там роби́ти две́рі, футри́ни і всю столя́рну робо́ту (Франко)]. **-ный** *косяк* – вікня́на, віко́нечна лу́тка, *чаще мн.* лу́тки, варца́ба. **-ный** *проём в стене, см.* **О́книще.**
Оконопа́чивать, оконопа́тить – обконопа́чувати, обконопа́тити, об(ш)пакльо́вувати, об(ш)паклю́вати. **-ченный** – обконопа́чений, об(ш)пакльо́ваний.
Оконопа́чиваться, оконопа́титься – обконопа́чуватися, обконопа́титися, об(ш)пакльо́вуватися, обшпаклюва́тися.
Оконту́зить – поконту́зити.
Оконфу́зить – завда́ти со́рому, осоро́мити, всоро́мити.
Оконфу́зиться – осоро́митися, со́рому набра́тися.
Око́нце – віко́нце. *См.* **Окно́.**
Оконча́ние – 1) скі́нчення *и* скінча́ння, закі́нчення, докі́нчення, укі́нчення, прикі́нчення, дове́ршення, заве́ршення, пове́ршення; (*конец*) кіне́ць, приконе́ччя. **-ние** *работы, дела* – скі́нчення (докі́нчення, закі́нчення, заве́ршення) робо́ти, пра́ці, ді́ла, спра́ви. *До* **-ния** *века* – скінча́ння (до кінця́) ві́ку. *Перед* **-нием**, *по* **-нии** *войны, революции* – напри́кінці, наприконе́ччі війни́, револю́ції, по скі́нченні війни́, револю́ції. *До* **-ния** *года, срока* – до кінця́ ро́ку, стро́ку. *По* **-нии** *года, срока* – по скі́нченні ро́ку, стро́ку. *Дело близится* (*пришло*) *к* **-нию** – спра́ва дохо́дить (дійшла́) кінця́ (кра́ю). *При* **-нии** *обедни, обеда* – напри́кінці відпра́ви, обі́ду, на відхо́ді відпра́ви. *По* **-нии** *чего-либо* – по чо́му. **-ние** *статьи* – закі́нчення, кіне́ць статті́; 2) *грам.* – закі́нчення. [Закі́нчення сло́ва]. *См.* **Ока́нчивание.**
Оконча́тельно – 1) оста́точно, доконе́чно, рішу́че. *Дело решено* **-но** – спра́ва ви́рішена оста́точно. *Он* **-но** *отказался* – він рішу́че відмо́вився; 2) цілко́м, цілкови́то, до послі́дку, до оста́нку, до ре́шти, до кра́ю, вкрай. *Срв.* **Соверше́нно.** *Он* **-но** *разорился* – він вкрай зруйнува́всь. *Он* **-но** *разленился* – він до кра́ю розледащі́в.
Оконча́тельный – 1) оста́точний, оста́нній, кінце́вий, доконе́чний. **-ный** *приговор, решение* – оста́точний ви́рок, при́суд, -чне ви́рішення. **-ные** *результаты* – оста́точні на́слідки. **-ные** *выводы* – кінце́ві (оста́точні) ви́сновки. **-ный** *расчёт* – оста́точний ро́злік. **-ного** *мнения по этому вопросу у меня ещё не сложилось* – оста́нньої ду́мки на цю спра́ву я ще не ма́ю; 2) *грам., см.* **Коне́чный.**
Око́нчатый – віко́нчастий.
Око́нченность – ви́кінченість, закі́нченість, докі́нченість, заве́ршеність, дове́ршеність (-ности).
Око́нченный, *см.* **Ока́нчивать.**
Око́нчина (*оконное стекло*) – ши́ба, ши́бка, оболо́на, оболо́нка, (*реже*) скля́нка, та́хля.
Око́нчить, -ся, *см.* **Ока́нчивать, -ся.**
Око́п – 1) окі́п (*р.* око́пу), закі́п (-ко́пу); (*окопанное место*) око́писько, око́пище; 2) *воен.* – вал із ро́вом, ша́нець (-нця).
Око́панный, Окопа́ть, -ся, *см.* **Ока́пывать, -ся.**
Око́пка – обкопа́ння.
Око́пник, *бот.* Symphytum officinale – жи́вокіст (-косту), жи́вокість (-кости), пра́вокість, костоло́м, воло́вий язи́к.
Око́пный – окі́пний, шанце́вий.
Окопте́лый – закопті́лий, зако́пчений, заку́рений, зади́млений.
Окопте́ть – закопті́ти, закопти́тися, закурі́ти, закури́тися, задимі́ти, задими́тися.
Окопти́ть, *см.* **Ока́пчивать.**
Око́пщик – обко́пувач, копа́ч, копа́льник.
Окора́чивание – у[с]коро́чування, -ча́ння, покоро́чування, -ча́ння.
Окора́чивать, -ти́ть – у[с]коро́чувати *и* у[с]короча́ти, у[с]короти́ти, короти́ти, покороти́ти, урі́зувати, урі́зати, підрі́зувати, підрі́зати. [Сукно́ поши́ли, покороти́ли (Голов.)]. **-ченный** – у[с]коро́чений, покоро́чений, у[під]рі́заний.
Окора́чиваться, окороти́ться – у[с]коро́чуватися, -ча́тися, у[с]короти́тися, короти́тися,

покоротити́ся.
Окорене́ть (**окорениться**) – укорени́тися, пусти́ти корі́ння. *См.* **Окореня́ться.**
Окореня́ть, окорени́ть – укореня́ти, укорени́ти що.
Окореня́ться, окорени́ться – укореня́тися, укорени́тися в що, пуска́ти, пусти́ти корі́ння в що. [В саду́ ви́шенька вкорени́лася].
Око́рм, -мка, -ле́ние – 1) (*действие*) обгодува́ння, (*длит.*) обгодо́вування; 2) **око́рм, -мка** (*отрава*) – тру́та, отру́та, труті́на, труті́зна.
Окормля́ть, окорми́ть, *см.* **Обка́рмливать.**
Окорна́ть, *см.* **Обкорна́ть.**
О́корок – о́кіст (*р.* о́косту), плі́чко, лопа́тка, стегно́. [Оце́ продала́ на база́рі дво́є плі́чок, – пере́днє й за́днє. Свиня́чі о́кости]. *Копчёный* **-рок** – ши́нка, вуджени́на, копче́ний о́кіст.
О́короковый, о́корочный – о́кісний. **О́корочное** *мясо, см.* **О́корок.**
Окоро́сте́ть – по[с]коростіти, закоро́стя́віти, захво́ріти на коро́сту. **Окоро́стелый** – по[с]коростілий, закоростя́вілий, коро́стя́вий.
Окоро́стить *кого* – зарази́ти коро́стою кого́.
Окороте́ть – покоро́тшати, по[у,с]короти́тися.
Окоря́веть – закоржа́віти, за[по]шкару́б(і)ти, зашкару́б(ну)ти. [Чо́боти за[по]шкару́б(і)ли].
Око́сево, око́сьё (*древко косы*) – кісся́ (*ср. р.*).
Окосе́ть – ста́ти косоо́ким, зизоо́ким.
Окосма́теть – ста́ти, зроби́тися патла́тим, кудла́тим, за[об]рости́ воло́ссям, па́тлами, закошла́тіти. **Окосма́телый** – патла́тий, кудла́тий.
Окоснева́ть, окосне́ть – 1) дубі́ти, задубі́ти, заду́бнути, закацю́[у́]біти, -б(ну)ти, кля́кнути, закляка́ти, закля́к(ну)ти з чо́го. *Руки от стужи* **-не́ли** – ру́ки з хо́лоду за[по]дубі́ли, за[по]кля́к(ну)ли. *Срв.* **Окоченева́ть**; 2) (*закоснеть*), *см.* **Закосне́ть.** *Китайцы* **-нели** *в своём быту* – кита́йці задубі́ли в свойо́му по́буті. **Окосне́лый** (*от стужи*) – задубі́лий, заду́блий, закацю́[у́]білий, закля́клий.
Окостенева́ть, окостене́ть – 1) (*обращаться в кост. вещество*) костені́ти, закостені́ти, скостені́ти, (*о мн.*) покостені́ти; 2) (*отвердеть*), *см.* **Окоченева́ть. Окостене́лый** – 1) скостені́лий, закостені́лий; 2) (*окоченелый*) закля́клий. *См.* **Окочене́ть.**
Окостене́ние – за[с]костені́ння, укі́стнення. **-ние** *жил* – за[по]костені́ння жил.
Окостене́лость – скостені́лість, закостені́лість, костю́к.
Око́стки (*оглодки*) – недо́гризки, недо́їдки (-ків).
Око́сток – окі́сток (-стка).
Окоти́ться (*о кошке, овцах, львице и т. д.*) – окоти́тися, (*о мног.*) покоти́тися. [Чо́рна вівця́ окоти́лась, і коро́ва отели́лась. А ове́чки покоти́лись].
Окоченева́ть, окочене́ть – кля́кнути, закляка́ти, закля́к(ну)ти, у[о]кля́кнути, (*о мног.*) покля́кнути з чо́го; дерев'яні́ти, задерев'яні́ти, задереві́ти, дубі́ти, задубі́ти, заду́бнути (о *мн.* поду́бнути, подубі́ти), ду́ба ста́ти, закацю́[у́]б(ну)ти, (*о мног.* покацю́[у́]бнути), зацу́піти, погра́бнути, заков'я́знути, закоцолі́ти, околі́ти, заколі́ти, (*описат.*) на кача́н зме́рзнути. [Аж закля́кнеш уве́сь, бо одéжі немá. Ру́ки мені́ задереві́ли. Задубі́в чолові́к на моро́зі. Приси́пало його́ сні́гом, а він і заков'я́знув не встаючи́. Па́льці погра́бли на моро́зі (Неч.-Лев.)].
Окочене́лость – закля́клість, зацу́пілість, за[о]дубі́лість (-лости). [Одубі́лість така́, що, здає́ться, похо́дить вона́ на смерть (Кониськ.)].
Окочене́лый – закля́клий, дубле́ний, задубі́лий, зацупі́лий, замéрзлий (*о мн.*) подубі́лий, покля́клий.
Окочене́ние – закля́кнення, задубі́ння, зацу́піння.
Окочу́риться (*околеть*) – ду́ба да́ти, ґи́[е́]ґнути, опрягти́ся, ви́прягти, но́ги заде́рти. [В цей день його́ оте́ць опря́гся (Котл.). Кінь як морсну́в його́, дак він там і ви́пріг (ко́нчився)].
Око́шечко – віко́нце, віко́нечко; (*волчок в тюремн. двери*) прозу́[і́]рка, ві́чко.
Око́шечный – віко́нний, вікня́ний, віко́нечний.
Око́шко – вікно́; (*волчок*) прозу́[і́]рка, ві́чко; (*в болоте, трясине*) вікни́на. *См.* **Окно́.**
Окошу́риться – окоши́тися на ко́му. [Хто зроби́в, а на мені́ окоши́лося].
Окра́дывать, *см.* **Обкра́дывать.**
Окра́ек – 1) (*кромка*) окра́вка; 2) (*горбушка*) окра́єць (-ра́йця), цілу́шка.
О́крадом, о́крадью – крадькома́, краду́чись.
Окра́ивать, окрои́ть – обкра́ювати, обкра́яти, обрі́зувати, обрі́зати, обтина́ти, обтя́ти; обстрига́ти, обстри́гти. *См.* **Обкра́ивать.**
Окра́иваться, окрои́ться – помиля́тися, помили́тися кра́ючи.
Окра́ина – (*край, конец*) край, кіне́ць (-нця́), окра́йок, закра́йок (-ра́йка). [В кіне́ць га́ю, на

окра́йку стоя́в дуб-довгові́к (М. Вовч.)]. **-на** *доски* – край, кіне́ць до́шки; (*рубеж, рубежная область, место*) украї́на, край, оба́пілок. [По оба́пілках мі́ста (го́рода)]. **-на** *порода* – край, кіне́ць мі́ста. [Ми ме́шкаємо на краю́ (в кінці́) мі́ста]. **-на** *межи* – узмі́жок. **-на** *леса* – узлі́сок, узлі́сся. *По* **-не** – укра́й чого́, по-над чим.

Окра́инный – украї́нний. **-ные** *жители* – украї́нні ме́шканці (лю́ди). [Таке́ централісти́чне народопра́вство нам, украї́нним лю́дям і украї́нцям, на вели́ку шко́ду мо́же ви́йти (Єфр.)].

Окра́пывать, -ся, окра́пать (*и* **окрапи́ть**) **-ся** – обкра́пувати, -ся, об[по]кра́пати (-паю *и* -плю), -ся, оббри́зкувати, -ся, об[по]бри́зкати, -ся чим, (*о мн.*) пообкра́пувати, -ся, пооббри́зкувати, -ся. **Окра́панный, окра́пленный** – об[по]кра́паний, об[по]кра́плений.

Окра́сить, *см.* **Окра́шивать.**

Окра́ска – 1) (*действ. от гл.* **окра́шивать**), *см.* **Окра́шивание**; 2) (*цвет, краска, колорит*) ба́рва, заба́рвлення, ко́лі[ьо]р (-льору), за́краска, по́крась (-си). [Шовіністи́чний ко́льор. Націона́льна за́краска. Побуто́ва по́крась]. *Придать* **-ку** – заба́рвити. *См.* **Окра́шивать.**

Окра́шивание – кра́шення, фарбува́ння, малюва́ння, обкра́шування, обмальо́вування, обфарбо́вування; кра́шення, фарбува́ння у (на) бі́ле, жо́вте, зеле́не *и т. д.*

Окра́шивать, окра́сить – (*(вы)красить что*) краси́ти, покраси́ти, ви́красити, малюва́ти, помалюва́ти, фарбува́ти, пофарбува́ти, (*придать окраску, цвет*) забарвля́ти, заба́рвити; (*кругом*) обкра́шувати, обкраси́ти, закра́шувати, закраси́ти, обмальо́вувати, обмалюва́ти, обфарбо́вувати, обфарбува́ти. [Со́нце промі́нням краси́ло гре́бні сні́гу. Труну́ (*гроб*) збудува́ли ще й обмалюва́ли]. **-шивать, -сить** *крышу пол, двери, столы* – краси́ти (покраси́ти, ви́красити), фарбува́ти (пофарбува́ти), малюва́ти (помалюва́ти) дах, підло́гу, две́рі, столи́. **-шивать, -сить** *материю, платье* – краси́ти, по[ви́]краси́ти, фарбува́ти, по[ви́]фарбувати мате́рію, оде́жу. **-сить** *волосы* – пофарбува́ти (*несов.* фарбува́ти) воло́сся. [Воло́сся я не фарбува́ла, па́ні (Л. Укр.)]. **Окра́шивать, -сить** *в белый цвет* – біли́ти, побіли́ти, (*в жёлтый*) жовти́ти, пожовти́ти, (*в зелёный*) зелени́ти, позелени́ти, (*в красный*) червони́ти, почервони́ти [Со́нце хви́лю червони́ть (Шевч.)], (*в синий*) сини́ти, посини́ти, (*в чёрный*) чорни́ти, почорни́ти, ви́чорнити *и т. д. или* краси́ти, покраси́ти (фарбува́ти, пофарбува́ти) в (*и* на) бі́ле, жо́вте, зеле́не, черво́не *и т. д.* **Окра́шенный** – покра́шений, ви́крашений, закра́шений чим *и* що [Леге́нди, закра́шені у густу́ ба́рву кро́ви (Л. Укр.). Письме́нство закра́шене грома́дськими інтере́сами (Єфр.)], помальо́ваний, пофарбо́ваний, обкра́шений, обмальо́ваний, обфарбо́ваний; побі́лений, почо́рнений, поси́нений *и т. д., или* пофарбо́ваний (по[ви́]кра́шений) у (на) бі́ле, жо́вте, зеле́не, черво́не *и т. д.*

Окра́шиваться, окра́ситься – краси́тися, покраси́тися [Ку́рячі я́йця кра́ся́ться], фарбува́тися, пофарбува́тися, обкра́шуватися, обкраси́тися.

Окре́плость – зміцні́лість (-лости), зміцні́ння; ствердí́лість, стверді́ння.

Окрепля́ть, окрепи́ть – зміцня́ти, зміцни́ти, скріпля́ти, скріпи́ти. **-пи́ть** *землю* (*утолочь*) – утовкти́, вби́ти, уґрунтува́ти зе́млю. **Окре́пленный** – змі́цнений, скрі́плений, уто́вчений, уби́тий.

Окрепля́ться, окрепи́ться – зміцня́тися, зміцни́тися, скріпля́тися, скріпи́тися, утовкти́ся (*о земле*).

Окре́пнуть – 1) (*набраться силы*) зміцні́ти, покрі́пшати, скрі́пнути, поду́жчати, зрости́ на си́лах, покремезні́шати, уматер(н)і́ти; 2) (*стать крепче, острее*) зміцні́ти, покрі́пшати, поміцні́шати. *Вино и мёд* **-пли** *от долгой лёжки* – вино́ й мед зміцні́ли (покрі́пшали) від [з] до́вгого лежа́ння; 3) (*после болезни*) поду́жчати, поздорові́ти, поздоро́вшати, осте́рбати, осте́рбнути, піджи́ти, ви́ходитися, ободяри́тися, окли́гати; 4) (*отвердеть*) стверді́ти, стве́рднути, стужа́віти. [Сніг стве́рднув. Грязю́ка стужа́віла]. *См.* **Отвердева́ть.** **Окре́плый** (**окре́пший**) – зміцні́лий, скрі́плий, уматер(н)і́лий; поздорові́лий; стверді́лий, стужа́вілий. *Оттенки см.* **Окре́пнуть.**

О́крест – навко́ло, вко́ло, навкруги́, (*около*) біля́ чо́го. *См.* **Вокру́г, О́коло.**

Окрести́ть – охрести́ти (*о многих* похрести́ти, поохре́щувати), у хрест (ві́ру, зако́н) уве́сти. **-и́ть** *иноверца* – ви́хрестити. **Окрещённый** – охре́щений; ви́хрещений, ви́хрест.

Окрести́ться – охрести́тися, у хрест увійти́, (*о многих*) похрести́тися, поохре́щуватися.

Окре́стность – око́лиця, окі́л (*р.* око́лу), око́ло, око́лія, околе́ція, около́тиця, округа, перестороná. [Він пе́рший на ці́ли́й окі́л. Ляхі́в шпиль ви́сився по-над усі́єю окру́гою]. *В* **-тях** *г. Киева* – в око́лицях мі́ста Ки́їва. *По всех* **-тях** – по всіх око́лицях.

Окре́стный – околи́чній, окі́льний, дооко́личний, окру́жній, нао[в]кру́жни́й, доохре́сний, бли́жчий, по́близький. **-ная** *страна* – око́лиця.

Окриве́ть – 1) осліпнути (отемні́ти) на одно́ о́ко, (по)збу́тися о́ка; 2) (*сделаться хромым*) окриві́ти. **Окриве́лый** – сліпи́й (те́мний) на одно́ о́ко; (*хромой*) окриві́лий.

Окривля́ть, окриви́ть *кого* – позбавля́ти, позба́вити кого́ о́ка, сліпи́ти, осліпи́ти кого́ на одно́ о́ко.
О́крик (*понукание*) – гри́мання, о́крик. **О́крики** (*на скот*) – го́йкання.
Окри́кивать, окри́кнуть *кого* – 1) (*окликать*) оклика́ти, окли́кнути кого́, опи́тувати, опита́ти. [«Хто йде?» їх ста́ли окли́кать (Котл.)]; 2) (*пожурить*) крича́ти, накрича́ти, кри́кнути на ко́го, гри́мати, нагри́мати, гри́мнути на ко́го.
Окриля́ть, -ся, окрили́ть, -ся, *см.* **Окрыля́ть, -ся.**
Окристаллизо́вывать, -ся, -лизова́ть, -ся – кристалізува́ти, -ся, скристалізува́ти, -ся. **-ванный** – скристалізо́ваний.
Окритикова́ть – скритикува́ти, закритикува́ти. **-ко́ванный** – скритико́ваний.
Окрича́ть, *см.* **Осла́вить.**
Окровавле́ние – скрива́влення, закрива́влення.
Окровавля́ть (**-веня́ть**)**, окрова́вить** (**-вени́ть**) *кого, что* – укрива́влювати, укрива́вити *и* укрови́ти, крива́вити, скри[о]ва́вити, (*гал.*) скерва́вити, за[по]крива́вити, (*сов.*) заюши́ти кого́, що. [Не хті́ла рук скрива́вити вла́сних. Як смикну́ла з ме́не се́рце – пу́чки (*концы пальцев*) заюши́ла]; (*ранить до крови*) об'ю́шувати, об'юши́ти, заюши́ти. **Окрова́вленный** – скрива́влений, закрива́влений, за[о]кро́влений, крова́вий, заю́шений. [З ноже́м окро́вленим в рука́х (Шевч.). Він лице́м припа́в до крова́вого Андрі́євого лиця́ (Франко)].
Окровавля́ться, окрова́виться, окровени́ться – крива́витися, (*сов.*) закрива́витися, по[у]крива́витися, об'юши́тися, заюши́тися. [І на Поді́ллі знов крива́вились степи́ (Сосюра). Закрива́виться крівле́ю зеле́неє по́ле (Рудан.)].
Окрои́ть, *см.* **Окра́ивать.**
Окро́ек, -о́йка – укра́вок (-вка), укра́вка, обрі́зок (-зка).
Окро́ме, окромя́, *см.* **Кро́ме.**
Окромса́ть *что* – 1) обтя́ти, обкре́мсати, (*о мног.*) пообкре́мсувати. [Обкре́мсав кілька́ соки́рою (Крим.)]; 2) (*остричь кой-как*) постри́гти як-не́будь; 3) (*окоротить*) обчикри́жити; 4) зіпсува́ти (спарта́чити) кра́ючи.
Окропле́ние – (*д. длит.*) о(б)кро́плювання, скро́плювання, оббри́зкування, шпува́ння, (*оконч.*) об[с]кро́плення, покро́плення, оббри́зкання.
Окропля́ть, окропи́ть – кропи́ти, о(б)кропля́ти, о(б)кро́плювати, о(б)кропи́ти, скропля́ти, скро́плювати, скропи́ти, закропля́ти, закропи́ти, покропля́ти, покропи́ти, оббри́зкувати, оббри́зкати, по́рськати, спо́рськати, шпува́ти, пошпува́ти. [І вра́жою зло́ю кро́в'ю во́лю окропі́те (Шевч.)]. **Окро́пленный** – об[с]кро́плений, покро́плений, оббри́зканий, спо́рсканий. [Барві́нок скро́плений росо́ю].
Окропля́ться, окропи́ться – о(б)кро́плюватися, о(б)кропи́тися, скропля́тися, скропи́тися, закропля́тися, закропи́тися, оббри́зкуватися, оббри́зкатися чим.
Окро́шка – холодни́к, холоде́ць (-дцю). [Холодни́к з ра́ками. Найсмачні́ший холоде́ць з огірка́ми та з ра́ковими ши́йками].
О́круг – 1) *см.* **Окре́стность**; 2) окру́га. [Шкільна́ окру́га]. *У запорожцев полковой* **о́круг** – пала́нка. [Го́род Гу́мань у Ки́ївській пала́нці (Свидн.)].
Окру́га, *см.* **О́круг.**
Округле́ние – обкру́глювання, обкру́глення, за(о)кругля́ння, за(о)кру́глення, викру́глювання, ви́кру́глення. [Тут не дійшло́ ще до заокру́глення робо́ти в синтети́чних пра́цях (Єфр.)].
Округлённость, *см.* **Окру́глость.**
Округле́ть – с[по]круглі́ти. [Камі́нчик у воді́ скруглі́в. Ри́си лиця́ всі покоро́тшали, скруглі́ли (Л. Укр.)]; (*поплотнеть*) погла́дшати, попра́витися. **Округле́вший** – скруглі́лий, по[о]круглі́лий.
Окру́глость – окру́глість, заокру́глість, кру́глість (-лости), круглота́.
Окру́глый – кругля́[а́]стий, окру́глястий, заокру́глий, окру́глий, круглобо́кий.
Округля́емость – обкру́глюваніст, за(о)кру́глюваність (-ности).
Округля́ть, округли́ть – о(б)кру́глювати, о(б)кругля́ти, о(б)кругли́ти, за(о)кругля́ти, за(о)кругли́ти (*о мног.* позакру́глювати, поо(б)кру́глювати), викру́глювати, викругля́ти, ви́круглити, скругля́ти, скругли́ти. [Ти мене́ мов гли́ну зліпи́в, скругли́в (Куліш)]. **-гля́ть** *фразы* – округля́ти, заокругля́ти ре́чення. **-гля́ть** *свои владения* – заокругля́ти (викругля́ти) свої́ володі́ння (посі́лості, мае́тки). **-гля́ть** *цифры, суммы* – заокругля́ти, викругля́ти ци́фри, су́ми. **-гля́емый** – обкру́глюваний, за(о)кру́глюваний, викру́глюваний. **-глённый** – о(б)кру́глений, за(о)кру́глений, ви́кругленений, скру́гле[я]ний. [Ті́льки ка́мінь край доро́ги скру́гляний білі́є (Руд.)]. *См.* **Окру́глый.**
Округля́ться, округли́ться (**округле́ть**) – круглі́ти, скруглі́ти, об[ви]кру́глюватися,

обкруглитися, викруглитися, закруглюватися, закруглитися (*о мног.* покругліти, пообкруглюватися, позакруглюватися); (*полнеть*) кругліти, гладша[ну]ти, (*немного*) підповнюватися. [То була схудла, як скепа (*щепка*), а тепер обличчя її підповнюється (Крим.)].

Окружать, окружить – 1) (*обвести, очертить кругом*) обводити, обвести (кругом), обкружляти, обкружлити, обкреслювати, обкреслити, обче[і]ркувати, обчеркнути що; 2) (*обойти, объехать кругом*) обминати, обминути, обходити, обійти, об'їжджати, об'їхати що. [Обминає Ганна великі биті шляхи, йде вона ярами та долинами (Н.-Лев.)]; 3) (*обносить чем-либо вокруг*) обводити, обвести (напр. ровом, канавою, стіною), обгороджувати, обгородити, обставляти, обставити що чим. [Навкруги замок був обведений глибоким ровом. Обгородив двір тином]; 4) (*облегать*) оточувати, оточати, оточити (*о мног.* пооботочувати), обступати, обступити, обстати (*сов.*); о(б)гортати, обгорнути (*о мног.* пообгортати), облягати, облягти, обложити, (о)повивати, (о)повити, обаранити (*сов.*), (*плотно*) обліплювати, обліпити, (*неожиданно -жить кого*) обскочити, (*о собаках*) обсідати, обсісти, (*о реке*) обтікати. [Його оточали бліді, зжовклі обличчя (Коцюб.). А козаки, як та хмара, ляхів обступили (Шевч.). Розбійники облягли навколо табор (Коцюб.). Розкошами, щастям він її повив (Грінч.). Річка обтікає наше місто. Як обсядуть собаки, треба припасти до землі]. *Жандармы* **-жили** *дом* – жандарми оточили (обступили) хату. **-жить** *неприятеля* – оточити, облягти, обступити ворога. **-жить** *город валом* – обвести місто валом. *Постройки, которые* **-жают** *площадь* – будівлі, що оточують (облягають) площу (майдан). **Окружаемый** – обкреслюваний, обгороджуваний, оточуваний. **Окружаемость** – оточуваність (-ности). **Окружённый** – обведений, обкреслений, обче[і]ркнутий, о(б)городжений, обставлений, оточений, обложений, оповитий. **-ный** *сиянием, ореолом* – осяйний. **-ный** *каменной стеной* – обмурований.

Окружаться, окружиться (*стр. и возвр. залог*) – 1) обкреслюватися, обкреслитися, обче[і]ркуватися, обчеркнутися; 2) оточатися, оточуватися, оточитися, обгортатися, о(б)горнутися, обставлятися, обставитися, повитися; (*изгородью*) обгородитися, о(б)парканитися. [Хоробрий Тите, обгорнись народом (Куліш). Річка обставилася стіною темнозеленого очерету (Мирн.). Вколо Сморичем повився Кам'янець убогий (Рудан.). Село Триліси дубовими палями опарканилось (Куліш)]. **-житься** *туманным сиянием* (*о солнце, луне*) обгородитися. [Як місяць або сонце обгороджено кругом – буде лютий мороз, а влітку – вітер (Грінч.)].

Окружающий – околічній, нао[в]кружний, наокі[о]льний, окружний. **-щее, -щая** *среда* – оточення, около, окіл зовнішній. [Міг іще більше аналізувати себе й усеньке около (Крим.). Ми віднайшли все те, що, бачилось, утратили в зовнішньому околі (Фр.)]. **-щие** – прибічні. [Тоді я говорив своїм прибічним: «От вам Зевес, що людям жизнь дарує» (Куліш)]. *Обстоятельства* **-щей** *жизни* – обставини околишнього, навкружного життя. **-щие** *постройки* – нав[о]кружні будівлі.

Окружение – 1) обведення, обкреслення, обгородження, оточення, обгорнення, (*длит.*) обкреслювання, обгороджування, оточування, облягання, обступання *и т. д. Оттенки см.* **Окружать, Окружить**; 2) (*состояние*) оточення, около. *В капиталистическом* **окружении** – в капіталістичному оточенні.

Окружие, *см.* **Окружность 2.**

Окружность – 1) (*окрестность*) окіл (околу), кружи[е]на[я]. [На ввесь окіл є один чинбар (*кожевник*). Погас огонь ясний, що в темному світив околі (Сам.). Мов у дзвони мідяні дзвоне хто по кружені (Черняв.)]. *См.* **Окрестность**; 2) *геом.* – обвід (*р.* обводу), круг, кружи[е]на[я], округ. [Довгота обводу землі виносить… (Калит.). Це болото верстов із сім кружині. В моїх дуплянках округ великий]. *Часть* **-сти** – каблук. *Город имеет милю в* **-сти** – місто має одну милю кружині. *На пять вёрст в* **-сти** (*кругом*) – на п'ять верстов кругом.

Окружный, окружной – окружний. **-ной** *начальник* – окружний (-ного). **-ный, -ной** *суд* – окружний суд. **-ное** *послание* – обіжник. **-ные** *сёла* – околишні (нав[о]кружні) села.

Окрутить, *см.* **Окручивать.**

Окручивать, окрутить – 1) (*обвить, обмотать*) обкручувати, обкрутити, обмотувати, обмотати, (*о мног.*) пообкручувати, пообмотувати що чим. [Застромив у рукав голку, обкручену ниткою]; 2) (*вокруг*) обкручувати, обкрутити, обкрутнути, обсотувати, обсотати що, кого чим. [Обкрутив його круг себе]. *Её, его* **-ли** (*обвенчали*) – її, його обкрутили. **Окрученный** – обкручений, обсотаний.

Окручиваться, окрутиться – обкручуватися, обкрутитися, обкрутнутися (*о мног.* пообкручуватися), перекручуватися, перекрутитися. [Плющ обкрутивсь круг тички].

Окрыва́ть, -ся, окры́ть, -ся (*црк.*), *см.* **Покрыва́ть, -ся.**
Окрыле́ние – окри́лення, окри́лювання.
Окрыле́ть, окрыла́теть – окрила́тіти, (*о мног.*) покрила́тіти.
Окрыля́ть, окрыли́ть – окриля́ти, окри́лювати, крили́ти, окрили́ти, додава́ти, дода́ти крил. [У́тиски збільшують і окриля́ють ене́ргію. Хай надія́ додає́ вам крил (Франко)]. **Окрылё́нный** – окри́лений.
Окрыля́ться, окры́литься – окри́люватися, окри́литися *и* окрила́тіти.
Окры́ситься *на кого* – ви́звіритися на ко́го, до ко́го, наї́житися на ко́го, проти ко́го.
Окси́я (*надстр. знак*) – оксія. [Тма, мна зна́ю, а оксію не втну такі́ й до́сі (Шевч.)].
Окта́ва – окта́ва.
Окта́нт (*снаряд для измер. углов*) – окта́нт.
Окта́эдр, *геом.* – окта́едр. **Октаэдри́ческий** – октаедри́чний.
Октои́х – октої́х (-ха).
Октрои́ровать – октроюва́ти. **-ванный** – октройо́ваний. **-ная** *конституция* – октройо́вана конститу́ція, даро́вана від царя́ (мона́рха) конститу́ція.
Октябри́ст, -ты (*бывшая рос. партия*) – октябри́ст, -ти. [Октябри́сти й монархісти – всі бажа́ють до́бре ї́сти (Самійл.)].
Октябри́стский – октябри́стський.
Октя́брь – жо́втень (-тня).
Октя́брьский – жовтне́вий. [Жовтне́ва революція].
Окудря́веть – скучеря́віти, (*о мног.*) покучеря́віти.
Окудря́вить – скучеря́вити, (*о мног.*) покучеря́вити.
Окукля́ться, оку́кли́ться (*о насеком.*) – в ля́льку оберта́тися, оберну́тися.
Окули́ровать – 1) (*оспу*) щепи́ти (ще́плю, -пиш); 2) (*прививать глазок одного дерева к другому*) очкува́ти, ку[а]лірува́ти, щепи́ти, (*о мног.*) поку[а]лірува́ти, пощепи́ти. **Окули́рованный** – 1) ще́плений; 2) очко́ваний, ку[а]ліро́ваний, ще́плений.
Окулиро́вка – очкува́ння, ку[а]лірува́ння, щепі́ння.
Окули́ст – окулі́ст, очни́й лі́кар (-ря).
Окули́стика – окулі́стика.
Окульти́зм – окульти́зм (-му).
Окульти́ст – окульти́ст.
Окуля́р – окуля́р (очне́ скло).
Окуна́ть, оку́нывать, окуну́ть – зануря́ти, зanури́ти кого́, що в що, умо́чувати, умочи́ти, устромля́ти, устроми́ти що в що. **-ну́ть** *руку в воду* – вмочи́ти (устроми́ти) ру́ку в во́ду. **-ну́ть** *котёнка в воду* – занури́ти кот[ш]еня́ у во́ду. **Оку́нутый** – зану́рений, умо́чений, устро́млений у що.
Окуна́ться, оку́ныватьcя, окуну́ться – порина́ти, порину́ти, упорина́ти, -ну́ти, пірна́ти, (в)пірну́ти, занурятися, занури́тися в що. [Упорина́в у прибере́жні морські хви́лі (Крим.). Слу́хаю й порина́ю все гли́бше й гли́бше у рі́дну стихію (Васильч.)].
Окунё́вый – окуне́вий.
О́кунь – о́кунь, *ум.* оку́ньчик, дерку́нь, *ум.* деркуне́ць (-нця́). [У нас ця ри́ба зве́ться й о́кунь і дерку́нь].
О́куп, *см.* **Вы́куп.**
Окупа́ть, окупи́ть – 1) (*выкупать*) викупля́ти, ви́купити, окупа́ти, окупи́ти; 2) опла́чувати, оплати́ти, поверта́ти, поверну́ти. *Это издание не* **-пит** *всех издержек* – це вида́ння не опла́тить (не пове́рне) усі́х ви́трат. **Оку́пленный** – 1) ви́куплений; 2) опла́чений.
Окупа́ться, окупи́ться – 1) ви[від]купля́тися, ви́[від]купи́тися, окупа́тися, окупи́тися. [Вони́ були́ па́нські, та ви́купилися]; 2) опла́чуватися, оплати́тися. *Этот неблагодарный труд не* **-па́ется** – ця невдя́члива пра́ця не опла́чується.
Окупа́ция, *см.* **Оккупа́ция.**
Окургу́зить – обчикри́жити, *см.* **Обкургу́зить.**
Оку́ривать, -ся, окури́ть -ся, *см.* **Обку́ривать, -ся, обкури́ть, -ся.**
Оку́рка – 1) (*д. длит.*), *см.* **Обку́ривание**; 2) (*оконч.*) обку́рення.
Оку́рок – недо́кур, недо́курок, бичо́к (-чка́).
Окурча́веть, -ча́вить, *см.* **Окудря́веть, -ря́вить.**
Оку́сок – недо́гри́зок, обгри́зок (-зка), недо́їдок (-дка).
Оку́сывать, окуса́ть, *см.* **Обку́сывать, обкуса́ть.**
Оку́та, оку́тка – 1) (*действ. длит.*), *см.* **Оку́тывание**; 2) (*оконч.*) у[об]ку́тання, обго́рнення, оповиття́, окриття́.
Оку́тывание – обгорта́ння, оповива́ння, у[об]ку́тування, окрива́ння.

Оку́тывать, оку́тать – об[за]горта́ти, обго́ртувати, об[за]горну́ти, (о)повива́ти, (о)пови́ти, опови́сти чим, уку́тувати, уку́тати чим *и* в що, о(б)ку́тувати, о(б)ку́тати (*о мн.* пообку́тувати), окрива́ти, окри́ти, обволочи́ти чим. [Те́мрява почала́ обгорта́ти зе́млю). Доли́ну повива́в тума́н. Хма́ри його́ обку́тають (Франко.). Така́ нудна́ німо́та їх окрива́ла. Святосла́ва тьма обволочи́ла (Рудан.)]. **-тать** *дымом* – опови́ти ди́мом, обкури́ти. **-вать, -ать** *тесно* – обту́лювати, обтули́ти. [Обтули́ла діте́й, щоб теплі́ше їм було́]. **Оку́танный** – обго́рнений, заго́рнений, (о)пови́тий, спови́тий, уку́таний, о(б)ку́таний. [Стоя́ть дере́ва, заго́рнені в су́тінь. В кра́ю те́мному, спови́тому журбо́ю].

Оку́тываться, оку́таться – обго́ртуватися, обгорта́тися, обгорну́тися, (о)повива́тися, (о)пови́тися, уку́туватися, уку́татися, укрива́тися, укри́тися чим. [Мі́сяць хма́рою пови́всь. Ве́рби уку́тались бу́йним ли́стом].

Оку́чивание – обгорта́ння, підгорта́ння, обсипа́ння, підсипа́ння.

Оку́чивать, оку́чить *что* (*растения*) – обгорта́ти, обгорну́ти, обсипа́ти, обси́пати, підгорта́ти, підгорну́ти, підсипа́ти, підси́пати, підбива́ти, підби́ти, (*о мн.*) пооб[під]горта́ти, пообсипа́ти *и т. д.* [Дівча́та тютю́н підбива́ли]. **-вать** *картофель* – об[під]горта́ти, обсипа́ти карто́плю. **-вать, -чить** «са́пою» *и полоть* – сап(ув)а́ти, посап(ув)а́ти, об[під]са́пувати, об[під]са́пати, (*о мног.*) пообса́пувати. **Оку́ченный** – об[під]го́рнутий, об[по]са́паний. *Кто* (*работник, -ница*) «сапа́є» – сапа́льник, сапа́льниця.

Оку́чиваться, оку́читься – обгорта́тися, обгорну́тися; обсапа́тися, (*о мног.*) пообса́пуватися.

Оку́чка, *см.* **Оку́чивание.**

Оку́чник (*кирка для окучки*) – са́па́, са́пка.

Оку́шаться, *см.* **Обку́шаться.**

Ола́дейка, *см.* **Ола́дья.**

Ола́дья – ола́дка, ола́док (-дка). [Спекла́ ола́дки на са́лі]; *особый род* **ола́дей** – сласть́они, масль́они (-нів).

Олеа́ндр, *бот.* – олеа́ндер (-ндра).

Оледене́ние – зледені́ння.

Оледене́ть – зледені́ти, зледі́ти, заледені́ти, кри́гою бра́тися, взя́тися, ко́зубом ста́ти. [Кров заледеніє]. **-не́лый** – зледені́лий, зледі́лий. [Зледені́лий сніг].

Оледеня́ть, оледени́ть – заморо́жувати, заморо́зити. *См.* **Обледеня́ть.**

Оле́й – олі́я (*р.* олі́ї), олі́й (*р.* олі́ю) (*м. р.*).

Олеи́н, *хим.* – олеї́н (-ну).

Олеи́новый – олеї́новий.

Оле́невый – оле́невий.

Оленёнок – оленя́тко (-тка), оленя́ (-ня́ти).

Оле́ний – оле́нячий. [Оле́нячий ріг].

Оле́нина – оле́нина.

Оле́ница – оле́ниця.

Оле́нь – 1) *зоол.* – о́лень, *ум.* олене́ць (-нця́). *Детёныш* **-ня** – оленя́ (-ня́ти); 2) (*жук*) Lucanus Cervus – рога́ч, рога́ль, (*гал.*) розсоха́ч, олене́ць (-нця́), оле́нок (-нка).

Оле́шник *и* **Олешня́к** – вільшня́к, вільхо́ви́й ліс, вільши́на.

Оли́ва (*дерево*) – оли́ва, масли́на.

Оливени́т, *мин.* – олівені́т (-ту).

Оливи́н, *мин.* – олівін (-ну).

Оли́вка (*плод*) – масли́на, оли́ва. [Соло́дкії фі́ги та зеле́ні оли́ви].

Оли́вковый – 1) оли́вний, маслине́вий. [Оли́вний гай. Сади́ маслине́ві (Федьк.)]; 2) (*о цвете*) оли́вковий, оли́вкуватий. [Чолові́к з те́мно-оли́вковим ви́дом (Кониськ.)].

Оли́вный, *см.* **Оли́вковый 1.**

Олига́рх – оліга́рх (-ха). **Олига́рхия** – оліга́рхія (-ії).

Олигархи́ческий – олігархі́чний, олігархі́йний. **Олигархи́чески** – по-олігархі́чному (-хі́йному), олігархі́чно.

Оли́мп – Олі́мп (-пу).

Олимпиа́да – олімпія́да.

Олимпи́йский – олімпі́йський. [Олімпі́йські гри́ща].

Оли́фа, *техн.* – олі́я (на фа́рби).

Оли́фить, *техн.* (*покрывать олифой*) – заолі́ювати, наолі́ювати.

Олицетворе́ние – 1) (*процесс*) усо́блення, (об)обли́чення, персоніфіка́ція чого́, надава́ння (*оконч.* нада́ння́) лю́дської подо́би кому́, чому́. [Усо́блення я́вищ приро́ди (Тутк.)]; 2) (*состояние*) живи́й о́браз. [Стої́ть він (Грінче́нко) і на грома́дській робо́ті, живи́й о́браз

енéргії, прáці та саможéртви (Єфр.)].
Олицетворя́ть, -твори́ть – усóблювати, усóбити, (об)обли́чувати, (об)обли́чити, персоніфікувáти, сперсоніфікувáти що когó, надавáти (надáти) лю́дської подóби чомý. **Олицетворённый** – усóблений, обли́чений, обобли́чений, (с)персоніфікóваний, наді́лений лю́дською подóбою. [Це обті́лена й обобли́чена сі́льська горди́ня (Неч.-Лев.)]. *Это* **-ная** *доброта* – це усóблена (обобли́чена) дóбрість.
Олицетворя́ться, -твори́ться – усóблюватися, усóбитися, персоніфікувáтися, сперсоніфікувáтися.
О́лово – ци́[і́]на *и* ци[і]нь (-ни), óливо. *Покрытый* **-вом** – ци[і]нóваний.
Оловяни́ч[ш]ник, оловя́нник – ци[і]нáр (-ря́), олив'я́ник.
Оловя́нный – ци[і]нóвий, ци[і]нóваний. [Цінóвим ґýдзем застебнýвся (Котл.)].
Олта́рный – вівтáрний.
Олта́рь – вівтáр (-ря́). *См.* **Алта́рь.**
О́лух – йóло[у]п, бéвзень, бевзь, блáзень, блазню́к, тéлепень (-пня), дурновéрхий ци́мбал (-ла). [Так йомý старóму йóлопові й трéба. Ци́мбале, ци́мбале дурни́й].
Олухова́тый – йоло[у]пувáтий, дурнувáтий, придýркуватий.
О́льстра, *см.* **Кобу́ра.**
О́льха́ – ві́льха; *ум.* ві́льшка; *ув.* вільши́ще.
Ольхо́ви́на (*одно ольховое дерево*) – вільши́на.
Ольхо́вник – вільшня́к, вільши́на, вільхóвий ліс (*ольховые дрова*) вільши́на.
Ольхо́вый – вільхóвий.
Ольша́ник, *см.* **Ольхо́вник.**
Ольша́нка, *зоол.* – (Accentor modularis) покропи́вник, -ниця; (Motacilla) тряси́хвістка, тряси́хвіст, тряси́дупа.
Ольшня́к, *см.* **Ольхо́вник.**
Оля́пка *водяная, зоол.* – рі́нник. *См.* **Дрозд** *водяной.*
Оля́поватый, *см.* **Аля́поватый.**
Ома́р, *зоол.* – омáр (морськи́й рак).
Ома́чивать, омоча́ть, омочи́ть – обмóчувати, обмочи́ти, омóчувати, омочи́ти що чим. [І я кровáвими сльозáми не раз постéлю омочý (Шевч.)]. **-чи́ть** *влагою* – закропи́ти. [Ой дай, ді́вко, води́ пи́ти, смажні́ устá закропи́ти]. *См.* **Обма́чивать.**
О́мег, *бот.* – боли́голів (-лову), блекотá, блéкіт (-коту).
Оме́га – омéга. *Альфа и* **-га** – áльфа й омéга, почáток і кінéць.
О́межа, о́межь – лемі́ш (-мешá).
Оме́жник, *бот., см.* **О́мег.**
Оме́ла, *бот.* – омéлá, гомéлá, імелá, омéльга, іви́лга, зимóзелень (-ни), шульгá.
Омерзе́ние – оги́да, обри́да, оги́дність, оги́длість, оги́дливість, оги́дство, обри́дливість, óбридь (-ди). [Почувáв оги́ду прóти вся́ких авторитéтів (Крим.)].
Омерзе́ть – оги́днути, остоги́днути, остоги́діти, зги́дитися, змерзéніти, змерзі́ти. [Так йомý вже остоги́дло, так остоги́дло, хоч з мóсту та в вóду (Коцюб.)]. **Омерзе́лый** – остоги́длий, мерзéнний, оги́длий. *Срв.* **Опроти́веть.**
Омерзи́тельно – бри́дко, ги́дко, оги́дливо, оги́дно, мерзéнно, мерзóтно.
Омерзи́тельность – оги́дливість, оги́дність, обри́дливість, гидóта, бридóта, мерзéнність, мерзóтність (-ности), оги́дство.
Омерзи́тельный – мерзéнний, оги́дливий, оги́дний, бри́дки́й, обри́дливий, паскýдний, відрáзливий, гидосві́тний, мерзосві́тний.
Омерзи́ть, *см.* **Омерзя́ть.**
Омерзи́ться, *см.* **Омерзе́ть.**
Омерзя́ть, омерзи́ть – мерзéнити, змерзéнити, с[о]паскýджувати, с[о]паскýдити, ги́дити, з(а)ги́дити когó, що чим, кому, (*о мн.*) померзéнити, попаскýдити, пообпаскýджувати.
Омертве́лость – з[по]мертві́лість (-лости). [Змертві́лість дýха (Єфр.)].
Омертве́лый – змертві́лий, помертві́лий.
Омертве́ние – змертві́ння, мертві́ння.
Омертве́ть – змертві́ти, обмертві́ти, (*о мн.*) помертві́ти. [Помертві́ють жи́ли. Омертві́ють лю́ди з страхý].
Омерщвля́ть, омертви́ть – змертвля́ти, змертви́ти; (*о мн.*) помертви́ти. **Омерщвля́ющий** – мертвýщий, що змертвля́є. **Омерщвлённый** – змéртвлений.
Омёт – 1) (*подол, край одежды*) омéт. [Спадáє росóю на гаптóвані омéти ри́зи дорогóї (Шевч.)]; 2) (*скирда, кладь хлеба, соломы*) ски́рда, ск[т]и́рта, ожерéд.
Оме́тина, переме́тина (*хворостина, жердь на омете*) – ключи́на, ключи́ця, *соб.*

ключи́ння (*с. р.*) (*жерди, связанные под углом и лежащие по обе стороны омёта*).
Омётывать, омета́ть, *см.* **Обмётывать, -та́ть.**
Оме́х, оме́шек –emі́ш (-мешá).
О́мнибус – о́мнібус (-са).
О́мнибусный – о́мнібусний, омнібусо́вий.
Омове́ние – обмива́ння. [Це обмива́ння тре́ба зроби́ти по за́ході со́нця].
Омока́ть, омокну́ть, *см.* **Обмока́ть.**
Омола́живание – відмоло́джування, змоло́джування.
Омола́живать, -лоди́ть – відмоло́джувати, відмолоди́ти, змоло́джувати, змолоди́ти, (*о мн.*) повідмоло́джувати, помолоди́ти. **Омола́живающий** – що відмоло́джує, змоло́джує, ві́дмолодний. **Омоло́женный** – відмоло́джений, з[по]моло́джений.
Омола́живаться, омолоди́ться – відмоло́джуватися, відмолоди́тися, з[від]молоді́ти, відмолодні́ти, (*о мн.*) помолоді́ти.
Омоло́де́ть – відмолоді́ти, по[з]молоді́ти. **Омолоде́лый** – відмолоді́лий, по[з]молоді́лий.
Омолоди́ть, -ся, *см.* **Омола́живать, -ся.**
Омоло́жение – відмоло́дження.
Омони́м – омоні́м (-ма).
Омофо́ния, *муз.* – омофо́нія, одноголо́сся.
Омофо́р – омофо́р, напле́чник (-ка).
Омоча́ть, -ся, омочи́ть, -ся, *см.* **Ома́чивать, -ся.**
Омрача́ть, омрачи́ть – 1) тьмари́ти, (п)отьма́рювати, потьмари́ти, тьми́ти, за[по]тьми́ти, па́морочити, заморо́чити (*сов.*), охма́рювати, за[по]хма́рити, хма́рою кри́ти, хма́рою по[у]кри́ти, темни́ти, (*переносно*) засму́чувати, засмути́ти. [Віки́ ва́рварства тьмари́ли лю́дську ду́мку (Л. Укр.). На́що його́ засму́чувати й се́рдити? (Тобіл.)]. *См. ещё* **Затемня́ть, За́стить. Омрачённый** – потьма́рений, о[за,по]хма́рений, хма́рою вкри́тий. **-ный** *печалью* – потьма́рений су́мом; 2) (*ослеплять*) сліпи́ти, осліпи́ти (*о мн.* посліпи́ти), роби́ти, зроби́ти кого́ те́мним, -ною. *Облако* **-чи́ло** *что* – хма́ра зави́сла на чо́му. [Хма́рка заду́ми зави́сла на її́ чолі́ (Франко)].
Омрача́ться, омрачи́ться – тьмари́тися, потьмари́тися, хма́ритися, охма́рюватися, охма́ритися, за[на]хма́ритися, похма́ріти, похмарні́ти, охмурні́ти, охма́ріти, похму́ріти, (*о небе*) пови́тися в хма́ри, поня́тися хма́рою, су́питися, засу́питися, потемні́ти, затемни́тися, затумані́ти. [Знов вона́ охма́рилася. І ду́мнеє чоло́ похма́ріло (Шевч.). Пани́ч похмарні́в. Поняла́ся хма́рою пе́рша моя́ наді́я. Не́бо засу́питься і пі́де грязю́ка. Вид його́ затумані́в]. *Ум его* **-лся** – ро́зум в його́ потьмари́вся. *Небо* **-лось** – не́бо потьмари́лось, в хма́ри повило́ся. **-ться** *печалью* – (*опис.*) пови́тися в хма́ри сумні́.
Омраче́ние – 1) потьма́рення, о[за,по]хма́рення; 2) осліплення.
Омрачённость – потьма́рність, о[по]хму́рність (-ости).
Омрачи́тельный (*дым, пыль*) – тьмарни́й (дим, по́рох).
Омрачи́ть, -ся, *см.* **Омрача́ть, -ся.**
О́мут (*яма под водой*) – я́ма, ковба́ня. *В тихом* **-те** *черти водятся* – ти́ха вода́ гре́блю (береги́) рве.
Омша[е]ни́к – омша́ник, темни́к.
Омыва́ние, обмы́в, обмы́вка – обмива́ння, з[у]мива́ння, (*оконч.*) обмиття́; облива́ння, (*оконч.*) облиття́.
Омыва́ть, омы́ть – 1) обмива́ти, обми́ти, з[у]мива́ти, з[у]ми́ти, ви́мити чим, злива́ти, зли́ти, сполі́скувати, сполоска́ти що в чім *и* чим. [Сльо́зи злива́ли її́ обли́ччя. Ножі́ сполоска́ли в дитя́чій крові́]; 2) (*о море, озере, реке*: *обтекать*) обмива́ти, обми́ти, облива́ти, обли́ти, обли́нути, о(б)полі́скувати, обполоска́ти. [Мо́ре обмива́є і на́шу зе́млю. На півно́чі облива́є А́зію мо́ре Сибі́рське (Калит.). Мо́ре обполі́скує А́нглію зо всіх бокі́в (Дорош.)]. *См.* **Обмыва́ть. Омыва́емый** – обми́ваний, обли́ваний, обполі́скуваний. **Омы́тый** – 1) обми́тий, з[у]ми́тий, 2) обми́тий, обли́тий.
Омыва́ться, омы́ться – 1) обмива́тися, обми́тися, з[у]мива́тися, з[у]ми́тися. [Зми́лася холо́дною водо́ю]; 2) обмива́тися, обми́тися, облива́тися, обли́тися; бу́ти обли́ваним, обми́тим *и т. д.*
Омы́вки – зми́лини (-лин), зми́лки (-лок).
Он, оно́ (*мест.*) – він, воно́ (його́, йому́, його́, ним (їм), в нім (в йо́му, в ньо́му); *мн.* (*для всех родов*): вони́, їх, їм, їх, ї́ми (ни́ми), на їх (них). **Их** *изба* – ї́хня ха́та.
Она́ – вона́ (її́, їй, її́, не́ю, в їй (ній). [В керни́ці чи́стая вода́. Над не́ю ді́вчина стої́ть, її́ чого́сь неми́лий світ (Рудан.)].
Она́гр, *зоол.* – она́ґр (ди́кий осе́л). [Вважа́й на ди́кого осла́-она́ґра в степу́ (Крим.)].

Она́грий – она́ґровий, она́ґрячий.
Онани́зм – онанізм, малахвія́. *Заниматься* **-мом** – солоди́ти, малахвію́, таба́ку труси́ти.
Онани́ровать (*заниматься онанизмом*), *см.* **Онани́зм.**
Онани́ст – онані́ст, солоду́н, солоді́й.
Онеме́лость – за[о]німі́лість; замлі́лість, зате́рпілість (-лости). *См. ещё* **Онеме́ние.**
Онемение (*состояние*) – заніміння, оніміння; замління.
Онеме́ть – 1) (*стать немым*) оні́міти, зані́міти, ста́ти німи́м. [Щоб я онімі́в, щоб я сві́та бо́жого не ба́чив, коли́ зна́ю (Кониськ.). Злові́снице, бода́й ти зані́міла (Л. Укр.)]; (*переносно*) зані́міти, зні́міти, оні́міти (*о мн.* поні́міти), зате́рпнути, сте́рпнути з чо́го. [Дівча́та зані́міли з переля́ку. На́стя немо́в захоло́ла, зате́рпла вся (Коцюб.)]. **-ме́ть** *от удивления* – зані́міти з ди́ва; 2) (*о частях тела*: *отёрпнуть, затечь*) за[с]те́рп(ну)ти, замлі́ти, (*о мн.*) помлі́ти, поте́рп(ну)ти. [Спи́на і но́ги поте́рпли з сидні́. Нога́ замлі́ла. Уже́ й ру́ки помлі́ли]; 3) (*затихнуть, умолкнуть*) зані́міти. [Неха́й мені́ уста́ наві́ки зані́міють]. **Онеме́лый** – о[за]німі́лий; зате́рплий, сте́рплий, те́рплий, замлі́лий. [Я стоя́в і диви́вся, сте́рплий уве́сь (Коцюб.). Те́рплий па́лець].
Онеме́чение – з[об]ні́мчення.
Онеме́чивание – з[об]ні́мчування.
Онеме́чивать, -чить – ні́мчити, зні́мчувати, зні́мчити, обні́мчувати, обні́мчити, (*о мн.*) поні́мчити. **Онеме́ченный** – зні́мчений, обні́мчений.
Онеме́чиваться, -читься – зні́мчуватися, німе́читися, зні́мчитися, (*о мн.*) поніме́читися, поні́мчитися, переніме́читися.
Онёры (*игра в карти*) – оне́ри.
О́никс, *минер.* – о́нікс (-са).
О́никсовый – о́ніксовий.
Оногда́сь,ономе́дни, оно́мя́сь – неда́вно, нещодавно́, ци́ми дня́ми.
Ономе́днишний – неда́вній, нещода́вній.
Онтоло́гия – онтоло́гія (-ії).
Ону́ча – ону́ча (-чі), (*ум.* ону́чка, ону́чечка), платя́нка (*гал.*) (*ум.* платя́ночка).
Ону́чина – ону́чина.
О́ный – той. *Во время* **о́но** – коли́сь, давні́ш(е), рані́ш(е).
Ооли́т, *минер.* – ооліт (-та).
Опада́ние, опаде́ние – 1) обпада́ння, спада́ння; 2) спада́ння, (*об опухоли*) стуха́ння. *Время* **-ния** *листьев* – листопа́д (-ду).
Опада́ть, опа́сть – 1) о(б)пада́ти, о(б)па́сти (*о мн.* поо(б)пада́ти), спада́ти, спа́сти, (*о мн.*) поспада́ти. [Вже лист обпада́є з де́рева. Позгаса́ли, поспада́ли (квітоньки́) як на не́бі зіроньки́ (Руд.)]; (*понижаться*) спада́ти, спа́сти. [Вода́ спа́ла]; 2) (*об опухоли*) стуха́ти, сту́хнути. *Дом без хозяина* **-дает** – без госпо́даря ха́та пла́че (занепада́є). **Опа́вший, опа́лый** – опа́лий, спа́лий; сту́хлий.
Опа́здывание – запі́знювання, о[с]пі́знювання.
Опа́здывать, опозда́ть – о[с]пі́знюватися, о[с]пізня́тися, пізни́тися, *сов.* о[с]пізни́тися, запі́знюватися, запізни́тися, (*немного*) припі́знюватися, припізня́тися, припізни́тися. [Іді́ть та не пізні́ться. Спізня́тися не звик, щоб лю́ди жда́ли. Зійшла́ зі́рка, мі́сяць опізни́вся]. *Он* **-да́л** *к обеду, ужину* – він спізни́вся на обі́д, на вече́рю. **-да́ть** *часом* – спізни́тися на годи́ну.
Опа́ивание – обпо́ювання.
Опа́ивать, опои́ть – обпо́ювати, обпої́ти (*о мног.*) пообпо́ювати кого́ чим. [Хіба́ обкури́ли чи обпої́ли чим, вра́жі до́чки? (Мирн.)]. **Опо́енный** – обпо́єний.
Опа́ивать, опая́ть – (*кругом*) облюто́вувати, облютува́ти; (*запаять вовсе*) залюто́вувати, залютува́ти що.
Опа́йка – об[за]лютува́ння.
Опа́йщик (*паяльник*) – лютовни́к (-ка).
Опа́костить, *см.* **Обга́дить.**
I. Опа́л, *минер.* – опа́л. *Благородный* **опа́л** – сія́к.
II. Опа́л – 1) (*действ. от гл.* **Опали́ть**) – обпа́лення; 2) (*опален. место*) палени́на, пече́не (мі́сце). *См.* **Обжо́г.**
Опа́ла – неми́лість, гнів, нела́ска. *Быть в* **-ле**, *под* **-лой** – бу́ти, жи́ти в неми́лості, в нела́сці в ко́го. [За широ́кі (*смелые*) ре́чі та що не був на бе́нькеті в тира́на, я чув, Макдо́ф живе́ вже у нела́сці (Куліш)]. *Попасть в* **-лу** – попа́сти, попа́стися в нела́ску. [Через еконо́ма він попа́вся в нела́ску (Звин.)].
Опа́лзывание – 1) обла́ження; 2) осіда́ння, з[о]со́вування, сповза́ння.

Опа́лзывать, ополза́ть, оползти́ – 1) (*вокруг*) обла́зити, облі́зти. [Жук облі́з калю́жу]; 2) (*оседать*) осіда́ти, осі́сти, (*сползать*) з[о]со́вуватися, з[о]су́нутися, сповза́ти, сповзти́, сплива́ти, спливти́. [Володи́мирська гора́ осо́вується]; 3) **оползти́** (*о мехе*) – облі́зти, ви́лізти.
Опа́ливание – обсма́лювання, сма́лення, обпа́лювання.
Опа́ливать, *см.* **Опаля́ть.**
Опа́лка – (*действ. длит.*), *см.* **Опа́ливание**, (*оконч.*) обсма́лення, обпа́лення. **-ка** *свиньи* – обсма́лювання, сма́лення (обсма́лення) свині́.
Опалови́дный – опалови́дий, опалоподі́бний.
Опа́ловый – опа́ловий, опале́вий. [Опа́лове сві́тло. Гра́ла в лу́зі опале́ва мла].
Опа́лубить (*покрыть палубой, помостом*) – вкри́ти чардако́м що.
Опа́лубка, *техн.* – вкрива́ння (чардако́м).
Опа́лывать, ополо́ть – 1) (*выполоть постеп. или сплошь*) поло́ти, споло́ти, випо́лювати, ви́полоти, (*о мн.*) повипо́лювати, пополо́ти. [Усі́ грядки́ пополо́ла]. *Мы в лето до трёх раз* **-ваем** *огород* – ми за лі́то разі́в зо́ три по́лемо горо́д; 2) (*кругом*) обпо́лювати, обполо́ти що. **Опо́лотый** – ви́полотий, спо́лотий; обпо́лотий.
Опа́лываться, ополо́ться (*окончить полотьё*) – обпо́люватися, обполо́тися, (*о мног.*) пообпо́люватися.
Опа́лый – 1) опа́лий [Опа́ле ли́стя], *см.* **Опада́ть**; 2) схý́длий, змарні́лий. **-лое** *лицо* – змарні́ле (схý́дле) обли́ччя.
I. О́паль (*опавшие плоды*) – па́далиця, па́далишні гру́ші, я́блука.
II. О́паль (*опален. место*), *см.* **II. Опа́л 2, Обжо́г.**
Опа́льный – 1) що в нела́сці, що під гні́вом, в неми́лості; 2) нале́жний тому́, що в нела́сці («*в опале*»); 3) **-ный** (*запретный*) *товар* – заборо́нений (сконфіско́ваний) крам.
Опаля́ть, опа́ливать, опали́ть – обсма́лювати, смали́ти, обсмали́ти (*о мног.* посмали́ти, пообсма́лювати), за[при,під]сма́лювати, -ли́ти, о(б)па́лювати, обпали́ти, запали́ти, спали́ти, припа́лювати, припали́ти. [Солове́йкові кри́льця посмали́ла. Со́нце припали́ло по́ле. Сльо́зи ко́тяться по па́леному обли́ччю]. **-ля́ть, -ли́ть** *слишком сильно* – пересма́лювати, -ли́ти. *Окончить* **-ля́ть** – досмали́ти. **-ли́ть** *перья и пух* – забужува́ти. [Я вже курча́ забужува́ла]. *Человек,* **опа́ливающий** *что-либо и в частн. режущий и* **-ющий** *свиней* – смалі́й (-ія́). *Срв.* **Обжига́ть. Опа́ленный** – о(б)сма́лений, обпа́лений, запа́лений, спе́чений. [Махну́в осма́леним крило́м. Вони́ несу́ть додо́му спе́чене, як і земля́, ті́ло (Коцюб.)].
Опаля́ться, опали́ться – обсма́люватися, смали́тися, обсмали́тися, за[при]сма́люватися, за[при]смали́тися, обпа́люватися, обпали́тися.
Опа́мятовать *или* **-тить** – опам’ята́ти. [Промо́вив хтось і сим сло́вом опам’ята́в люде́й (Маковей)].
Опа́мятоваться – 1) опам’ята́тися, опам’ятува́тися, схамену́тися, стя́митися. [Опам’ята́йся, до́чко, що ти ка́жеш? (Л. Укр.)]. *См.* **Опо́мниться**; 2) спам’ята́ти, з[при]гада́ти. *См.* **Вспо́мнить.**
Опа́р – о́(б)пар. *Пузырь вскочил от* **-ру** – пухи́р набі́г з о́пару.
Опа́ра – 1) (*тесто*) опа́ра, запа́ра; (*закваска*) ро́зчи́на; 2) (*пареный корм для скота*) запа́рка.
Опа́ривание – о(б)па́рювання.
Опа́ривать, опа́рить – о(б)па́рювати, о(б)па́рити, (*о мног.*) пообпа́рювати. *См. ещё* **Ошпа́ривать, Обва́ривать. -рить** *курицу* (*битую*) – ошпа́рити ку́рку. **-рить** *руку* – ошпа́рити ру́ку. **Опа́ренный** – о(б)па́рений, ошпа́рений. [Кричи́ть як опа́рений].
Опа́риваться, опа́риться – 1) о(б)па́рюватися, о(б)па́ритися. [Опа́ривсь як му́ха на окро́пі]. *См.* **Ошпа́риваться, Обва́риваться**; 2) (*обвариться, привыкнуть к пару*) упа́рюватися, упа́ритися. [Горо́х упа́рився. Я ще гара́зд не впа́рився].
Опа́рник (*посудина, в которой готовится опара под кислое тесто*) – запа́рник, по́суд на ро́зчи́ну.
Опарно́й (*место*) – о(б)па́рений, ошпа́рений.
Опа́рный (*о тесте: кислое*) – розчи́нений, учи́нений, ки́слий.
Опарши́веть – с[за]парха́тіти, с[за]парши́віти, зашолуди́віти, (*о мног.*) попарха́тіти, попарши́віти, пошолуди́віти. **Опарши́велый** – с[за]парши́вілий, с[за]пархатілий, шолуди́вий. [Шолуди́ва кі́шка].
Опарши́вить – зарази́ти (*о мног.* позара́жувати) па́рхами, па́ршами, шо́лудями кого́.
Опарши́виться, *см.* **Опарши́веть.**
Опа́рщик, -щица – о(б)па́рювач, -ка.

Опáрывать, опорóть – розпóрювати, розпорóти (*о мног.* порозпóрювати, попорóти), спóрювати, спорóти. **Опóротый** – розпóротий, спóротий, (*о мног.*) попóротий.
Опáрываться, опорóться – розпóрюватися, розпорóтися, спóрюватися, спорóтися.
Опáрыш – о(б)пáрений, ошпáрений (-ного).
Опасáться – 1) (*бояться*) опáсуватися чогó, побóюватися чогó, за що, обавля́тися, стерегти́ся чогó, опáску мáти, потерпáти за що, (*не решаться, предвидя худое*) варувáтися. [Я не за своє́, а за йогó кохáння побóювалась (Л. Укр.). Він опáсувався собáк. Бáтькова розмóва йомý до вподóби, але він стережéться, чи не жартýє бáтько (Васильч.). Тепéр не мóжна обавля́тись таки́х сумни́х нáслідків. Потерпáю, я́к-би дити́на не заслáбла]; 2) (*остерегаться*) стерегти́ся, вистерегáтися когó, чогó. [Вистерегáйся пи́ти ли́шнє (Крим.)]; (*охраняться*) оберегáтися. *Не* **-áясь** – безпéчно. [Говори́ безпéчно]. *См.* **Остерегáться, Оберегáться, Охраня́ться.**
Опасéние – 1) опáска, побóювання, óпас, óстрах, пóстрах, обáва. [Побóювання мої́ справди́лись. Все з бíльшою опáскою примýшував диви́тись (Єфр.). Ключí без уся́кого óпасу давáла]. *Без* **-сéний** – безпéчно. *Под* **-нием** – під опáскою, під стрáхом *и т. д.*; 2) осторóга, обáчність, оберéжність (-ости). [Івáн підійшóв і з осторóгою сів на лáву (Васильч.)].
Опáска – 1) осторóга, обáчність, оберéжність (-ости). *С* **-кой** – бéрежко. [Глядíть, хлóпці, йдíть бéрежко]; 2) *см.* **Опасéние 1.**
Опáсливость – 1) бóяз(ь)кість, незвáжність (-ости). [Бóязкість вам óчі слíпить (Грінч.)]; 2) оберéжність, обáчність (-ности).
Опáсливый – 1) (*робкий*) бóяз(ь)кий, незвáжний, незвáжливий. **-во** – бóяз(ь)ко; 2) сторожки́й, оберéжний, обáчний.
Опáсно – небезпéчно, непéвно, бóязно, варівк[н]ó (*гал.*). [Тут небезпéчно нам]. *Он* **-но** *заболел* – він тя́жко зах(в)óрів (занедýжав).
Опáсность – небезпéка, небезпéчність (-ности), небезпечéнство, непéвність (-ности), óпас (-су). [Але де там йомý до сóрому, коли шкýра в небезпéчності! (Коц.)]. *Находиться в* **-ти** – перебувáти (бýти) в небезпéці. *Подвергать, -ся, -нуть, -ся* **-сти** – наражáти, -ся, нарази́ти, -ся (на небезпéку). [Вояки́ проси́ли, щоб він більш не ходи́в сам на війнý, щоб не наражáти свогó життя́ (Л. Укр.)] *Вне* **-ти** – по-за небезпéкою.
Опáсный – небезпéчний, непéвний, варівк[н]и́й (*гал.*). *Быть* **-ным** – небезпéчне стоя́ти. [Степи́ тоді небезпéчне стоя́ли (Куліш)].
Опáсок (*подпасок*) – підпáса[и]ч.
Óпах (*действ. от гл.* **II. Опахáть**) – обмáхування, óбмах.
Опахáло – 1) (*веер для навев. прохлады*) віяло, вахля́р. [Кольорóвими вахлярáми її́ ніжнéнькі щóки холоди́ли (Куліш)]; 2) (*от мух*) обмáхáло.
Опахалови́дный – віялови́дний, вахлярови́дий, вахлярувáтий.
Опахалообрáзный, *см.* **Опахалови́дный.**
Опахáльный – вахлярóвий.
Опахáльце – віяльце, вахля́рик.
Опахáльщик – 1) (*мастер*) вахля́рник; 2) (*прислужник с опахалом*) обмáхувач.
Опахáльщица – 1) вахля́рница; 2) обмáхувачка.
I. Опáхивание – обóрювання.
II. Опáхивание – 1) обмáхування; 2) обкýтування.
I. Опáхивать, опахáть – обóрювати, оборáти що, (*о мног.*) пообóрювати. **Опáханный** – обóраний. **Опáхиваться, опахáться** (*кончить пашню*) – обóрюватися, оборáтися, (*о мног.*) пообóрюватися.
II. Опáхивать, опахáть, опахнýть – 1) *кого* – обмáхувати, обмахнýти, обвівáти, обвíяти, опахнýти; 2) *что* (*обметать*) обмітáти, обмéсти, підмітáти, підмéсти, об[з]мáхувати, об[з]махнýти. **-ни́** *пыль* – об[з]махни́ пóрох. **Опаши́** *пол* – підмети́ долíвку, підлóгу; 3) об[у]кýтувати, об[у]кýтати, обгортáти, обгорнýти когó чим. [Обкýтай дити́ну, бо хóлодно]. **Опáхиваться, опахнýться** – 1) *от чего* – обмáхуватися обмахнýтися; 2) (*стряхнуть с себя пыль, снег*) обтрýшуватися, обтруси́тися; 3) об[у]кýтуватися, об[у]кýтатися, обгортáтися, обгорнýтися чим, угортáтися, уторнýтися в що.
Опáчкивание – об[за]паскýджування, забрýджування, обкáлювання.
Опáчкивать, -кать – об[за]паскýджувати, об[за]паскýдити що чим, забрýджувати, забрудни́ти *и* забруди́ти що чим, заробля́ти, зароби́ти що чим, урóблювати, уроби́ти в що, обкáлювати, обкаля́ти чим, укáлювати, укаля́ти в що, (*детскими испражнениями*) об[у]кáкати. [Зароби́в сорóчку з-зáду]. **-канный** – об[о]паскýджений, забрýджений, зарóблений чим, урóблений у що, обкáляний чим, укáляний у що, обкáканий.

Опа́чкиваться, опа́чкаться – обпаску́джуватися, обпаску́дитися, забру́джуватися, забруд[н]и́тися, заробля́тися, зароби́тися, (*сов.*) обкаля́тися чим, укаля́тися в що, (*детск.*) об[у]ка́катися. [Дити́на обпаску́дилась. Зароси́вся, забруди́вся. Зароби́всь як чорт. Дити́на сиди́ть у за́пічку – обкаля́лась].
О́пашень – кап[ф]та́н.
I. Опа́шка – 1) (*действ. длит.*) обо́рювання, (*оконч.*) обора́ння; 2) огрі́х, сказ. [Ора́в і наробив огрі́хів].
II. Опа́шка – 1) (*действ.*), *см.* **II. Опа́хивание.** *На* **опа́шку** (*надеть, носить*) – на́опаш, на́опашку, на́опашки. [Узя́в кожу́х на́опашки, пішо́в в ко́рчму пи́ти].
О́пашь, опа́шкой – на́опаш, на́опашку, на́опашки.
Опе́ка – опі́ка, опіку́нство. [Безпере́станна опі́ка над його́ осо́бою (Коцюб.)]. *Отдать под* **-ку** – відда́ти під опі́ку кого́. *Быть под* **-кой** – бу́ти під опі́кою. *Выйти из под* **-ки** – ви́битися (ви́йти) з-під опі́ки.
I. Опека́ние – о(б)піка́ння.
II. Опека́ние – опікува́ння ким, чим, охоро́на кого́ від чо́го.
I. Опека́ть, опе́чь (*что, чем или в чём*) – о(б)піка́ти, о(б)пекти́ що, кого чим. *См.* **Обжига́ть, обже́чь. Опе́ченный** – о(б)пе́чений.
Опека́ться, опе́чься – о(б)піка́тися, о(б)пекти́ся. [Аж одско́чила – ні́би вколо́лась або опекла́сь (Неч.-Лев.)]. *Хлеб* **опёкся** – хліб спі́кся, дійшо́в.
II. Опека́ть – (*быть ч.-либо опекуном*) опікува́тися ким, опіка́ти кого́, що, (*оберегать*) охороня́ти кого́, що від чо́го. **-ка́емый** – опі́куваний.
Опеку́н – опіку́н. *Быть чьим-либо* **-но́м** – опі́кува́тися ким, чим.
Опеку́нский – опіку́нський.
Опеку́нство – опіку́нство.
Опеку́нствовать (*над кем*) – опі́кува́тися ким, чим.
Опеку́нша – опіку́нка.
Опелёнывать, опелена́ть – оповива́ти, опови́ти *и* пови́ти, сповива́ти, спови́ти чим *и* в що. **Опелёнанный** – о[с]пови́тий, пови́тий.
Опепеле́ние – спопелі́ння.
Опепели́ть – спопели́ти, оберну́ти в (на) по́піл. **Опепелённый** – у (на) по́піл обе́рнутий.
Опепели́ться – спопелі́ти, (*о мног.*) попопелі́ти. **Опепели́вшийся** – спопелі́лий.
Опёнок *и* **Опёнка** – опе́ньок, підпе́ньок (-нька).
О́пера – о́пера.
Операти́вный – операти́вний.
Опера́тор – опера́тор (-ра).
Операцио́нный – операці́йний. **-ная** – операційна.
Операция – опера́ція. *Коммерческие, торговые* **-ции** – комерці́йні, торгове́льні опера́ції. *Военные* **-ции** – військо́ві (вое́нні) опера́ції. *Делать* **-цию** – роби́ти опера́цію. **-ция** (*неблаговидная сделка*) – ґеше́фт. [Він там ро́бить рі́зні ґеше́фти з золото́ю валю́тою].
Опере́живание – випере́джування, попере́джування.
Опере́живать, -жа́ть, -ди́ть – випере́джувати, випереджа́ти, ви́передити кого́, що, попереджа́ти, попереди́ти, навпопереджа́ти, -ди́ти, спереджа́ти, -ди́ти, упереджа́ти, -ди́ти, перебіга́ти, перебі́гти, обганя́ти, обігна́ти, переганя́ти, перегна́ти кого́, що. [Великору́ська культу́ра ви́передила і́нші. Він спереди́в мене́ коне́м. Хоті́ла перебі́гти його́]. **-жа́ть** *друг друга* – хапа́тися оди́н перед о́дним (попере́д о́дного). **Опережённый** – ви́переджений, попере́джений, обі[пере́]гнаний.
Опере́ние – 1) вбива́ння в колодочки́, в пі́р’я, в палки́; 2) пі́р’я, (*у птенцов молодых*) колодочки́ (-чо́к), палки́. [Всі обску́бували птиць од пі́р’я (Крим.). Курча́та са́ме в колодочки́ вбива́ються]. *С пёстрым* **-нием** – рябі́й, рябе́нький, пері́стий, рябопе́рий. [Ку́рочка ря́ба́].
Опере́тта – опере́та. **-тка** – опере́тка.
Опере́точный – оперето́вий, опере́тко́вий.
Опере́ть, *см.* **Опира́ть.**
Опери́ровать – 1) *мед.* – оперува́ти, роби́ти опера́цію кому́; 2) оперува́ти чим, ору́дувати чим, ді́яти. **Опери́рованный** – оперо́ваний.
О́перный – оперо́вий, о́перний.
Опери́ть, *см.* **Оперя́ть.**
Опёрок, опёрыш – (*оперившийся птенец*) підліток (-тка). *Неоперившийся птенец* – голопу́п, голопу́цьок, годоцу́цьок (-цька).
Оперя́ть, -ри́ть – обпі́р’ювати, о(б)перя́ти, обпе́[і]рити, в пі́р’я вбива́ти, вби́ти. **-рённый** –

о(б)пе́рений, обпі́рений. *Хорошо* **-ый** – оді́жний. [Гу́ска до́бре оді́жна, то їй зимо́ю не хо́лодно].

Оперя́ться, -ри́ться – в колодочки́, палки́, пі́р'я вбива́тися, вби́тися, (*о мног.*) повбива́тися, (*сов.*) опери́тися, оперна́тіти. [Курча́та са́ме в колодочки́ вбива́ються. Іва́н був попере́ду вбо́гий, а тепе́р оперна́тів: уже́ й волі́в па́ра, й коро́ва, й овеча́та (Волч. п.)].

Опеча́ливать, опеча́лить – засму́чувати, засмуча́ти, засмути́ти (*о мног.*) позасму́чувати, посмути́ти), зажу́рювати, зажури́ти (*о мног.* позажу́рювати, пожури́ти), печа́лити, с[за]печа́лити кого́ чим. [Не засму́чуй мене́ тя́жко (Куліш). Зажури́в усі́хціє́ю новино́ю]. **Опеча́ленный** – засму́чений, зажу́рений, засумо́ваний.

Опеча́ливаться, опеча́литься – засму́чуватися, засмуча́тися, засмути́тися (*о мн.* посмути́тися, позасму́чуватися), (*сов.*) зажури́тися чим (*о мн.* пожури́тися, позажу́рюватися), засмутні́ти, осмутні́ти, зсмутні́ти, посмути́тися, посмутні́ти, засумі́ти, печа́литися, за[у]печа́литися. [Посмути́лись матері́ (Тичина)].

Опеча́тание (*д. оконч.*) – запеча́тання, о(б)печа́тання.

Опеча́тка – друка́рська по́ми́лка.

Опеча́тывание – о(б)печа́тування, запеча́тування, печа́тання.

Опеча́тывать, -тать – печа́тати, запеча́тувати, запеча́тати, о(б)печа́тувати, о(б)печа́тати (*о мн.* попеча́тати, позапеча́тувати), наклада́ти, накла́сти печа́тки́. **-танный** – запеча́таний, о(б)печа́таний.

Опеча́тываться, -таться – 1) бу́ти запеча́туваним, запеча́таним; 2) помиля́тися, помили́тися друку́ючи, роби́ти, зроби́ти друка́рську по́ми́лку.

Опе́чек – пе́чище (*ср. р.*).

Опе́чина – печи́на.

Опе́чище – пе́чище (-ща) (*ср. р.*).

Опе́чье – 1) *см.* **Опе́чек**; 2) пе́чище; 3) лежа́нка.

Опе́шить – 1) (*сделать пешим*) опі́шити; 2) сп'я́титися, сторопі́ти, змі́ша́тися, остовпі́ти з чо́го, від чо́го. [Ху́са тро́хи сп'я́тився від її то́ну (Л. Укр.)]. *Срв.* **Испуга́ться, Оробе́ть.** **Опе́шенный** – сторопі́лий, остовпі́лий.

Опе́шиться, *см.* **Спе́шиться.**

Опива́ла, опива́льщик – опия́ка (*общ.*), обпива́йло (*общ.*). *См.* **Пья́ница.**

Опива́ть, опи́ть – обпива́ти, обпи́ти, (*о мног.*) пообпива́ти кого́. [Об'їда́ють та обпива́ють його́].

Опива́ться, опи́ться – обпива́тися, обпи́тися. *См.* **Обпива́ть, -ся.**

Опи́вки – недо́питки (-ків).

Опи́ливание – обпи́лювання.

Опи́ливать, опили́ть – обпи́лювати, обпиля́ти, (*о мног.*) пообпи́лювати. **Опи́ленный** *и* **Опилённый** – обпи́лений, (*о мног.*) пообпи́люваний.

Опи́ливаться, -ли́ться – обпи́люватися, обпиля́тися.

Опи́лки (*древесные*) – ти́рса, те́ртиця, терту́ха, три́на, (*соб.*) три́ння, різь (-зи), (*металлич.*) ошу́рка.

Опи́лок – відпи́лок (-лка).

Опира́ть, опере́ть – о(б)пира́ти, о(б)пе́рти (обіпру́), спира́ти, спе́рти що на що. [Обпе́р драби́ну на стіну́]. **Опёртый** – о(б)пе́ртий, спе́ртий на що.

Опира́ться, опере́ться – спира́тися, спе́ртися (зіпру́ся) (*о мног.* поспира́тися) на що, в що, обпира́тися, об(і)пе́ртися на що, підпира́тися, підпе́ртися на що, чим, зляга́ти, злягти́ на що, (*описат.*) стоя́ти на чо́му. [Вона́ злягла́ на лі́коть. Річ Посполи́та По́льська стоя́ла на самі́й ті́льки шля́хті]. **-ться** *чем обо что* – с[об]пе́ртися чим на що *или* підпе́рти що чим. [Підпе́р стіну́ плече́м та й ду́має (Свидн.)]. **Обопри́сь** *спиною о стенку* – зіпри́сь спи́ною в стіну. **Опира́ясь** – о́пірці. *Ходить* **-а́ясь** – о́пірці ходи́ти.

Описа́ние – о́пис, описа́ння. **-ние** *путешествия* (*дневник*) – подоро́жник.

Описа́тельный – описо́вий. **-ная** *география* – описо́ва геогра́фія.

Описа́тель, -ница – опи́сувач, -ка, спи́сувач, -ка.

Опи́ска – 1) (*действ.*), *см.* **Опи́сывание, Описа́ние**; 2) по́ми́лка, о́гріх.

Описно́й, *юрид.* – поціно́ваний. **-но́е** *имущество* – поціно́ване майно́.

Опи́сч[щ]ик, *юрид.* – цінува́льник, опи́сувач.

Опи́сывание – спи́сування, о(б)пи́сування; цінува́ння, перепи́сування.

Опи́сывать, описа́ть – 1) спи́сувати, списа́ти що, (*реже*) про що, о(б)пи́сувати, о(б)писа́ти (*о мног.* поо(б)пи́сувати), випи́сувати, ви́писати що. *И пером не* **-сать** – і перо́м не списа́ти; 2) (*юрид.*) цінува́ти, поцінува́ти, оцінува́ти, писа́ти, обписа́ти, перепи́сувати, переписа́ти. [Подали́ таку́ бума́гу, щоб оцінува́ти на́шу ха́ту. Так вони́ оде́жу – писа́ть дава́й. Приї́хали

комісáри, ввесь світ обписáли]; 3) *геом.* **-сывать, -сáть** – обвóдити, обвéсти круг чогó. **Описáть** *круг около треугольника* – обвéсти круг трикýтника кóло. **Опи́сываемый** – с[о]пи́суваний; ціно́ваний, перепи́суваний. **Опи́санный** – 1) спи́саний, о(б)пи́саний; 2) поціно́ваний, оціно́ваний, перепи́саний; 3) обвéдений кругóм. **Неописýемый** – невпи́саний (М. Вовч.).
Опи́сываться, описáться – 1) (*преим. несов.*) спи́суватися, опи́суватися; 2) цінувáтися.
О́пись – 1) (*действ.*) спи́сування; 2) óпис (-су), спи́сок, зáпис (*м. р.*); 3) *юрид.* – цінувáння.
Опи́ть, -ся, *см.* **Опивáть, -ся.**
О́пиум *и* **О́пий** – óпіум (-му), óпій (-ію).
Оплáвки – шумови́на, шум; (*остающиеся на дне*) фус (-су).
Оплáвливать, оплáвить – 1) (*руду, воск, жиры*) перетóплювати, перетопи́ти; 2) **-вить** *сноп* – околоти́ти, обкалатáти.
Оплáвливаться, оплáвиться – 1) (*о руде, воске, жирах*) перетóплюватися, перетопи́тися; 2) *хлеб* **-вился** – зéрно ви́текло.
Оплáкивание – оплáкування, (*с причитаниями*) обтýжування.
Оплáкивать, оплáкать – оплáкувати, оплáкати когó; (*с причитаниями*) обтýжувати, обтужи́ти. *Она и до сих пор* **-вает** *смерть дочери* – вонá й дóсі плáче по дочці́. **Оплáкиваемый** – оплáкуваний. **Оплáканный** – оплáканий, обтýжений.
Опламенéть – спалахнýти, взя́тися пóлум'ям.
Оплáта – 1) *см.* **Плáта.** *Высокая* **-áта** *труда* – висóка оплáта прáці, висóка заплáта за прáцю; 2) оплáта, оплáтка, óплать (-ти). [Я ще пóля не оплати́в: немá грóшей на оплáтку. Грóшей не стáло на óплать боргів].
Оплáтный – заплáтний, ви́платний.
Оплáчивать, оплати́ть (*работу, налоги, долги и т. п.*) – оплáчувати, оплати́ти, сплати́ти (боргú, подáтки). **Оплати́ть** *счёт* – сплати́ти (*гал.* ви́рівняти) рахýнок. **-ти́ть** *расходы* – сплати́ти видáтки. **Оплáчиваемый** – оплáчуваний. *Хорошо* **-мый** – поплáтний. [Це крам поплáтний]. **Оплáченный** – оплáчений, ви́плачений, сплáчений.
Оплáчиваться, оплати́ться – оплáчуватися, плати́тися, оплати́тися, поплати́тися.
Оплёвывать, -ся, оплевáть, -ся – о(б)пльóвувати, -ся, о(б)плювáти, -ся, обхáркувати, -ся, обхáркати, -ся. **Оплёванный** – о(б)пльóваний, обхáрканий.
Оплёскивать, -ся, оплескáть, -ся, оплеснýть, -ся – обпліскувати, -ся, обплескáти -ся, обплеснýти, -ся, обхлю́пувати, -ся, обхлю́пати, -ся, обхлюпнýти, -ся.
Оплéсневеть, оплéснéть, *см.* **Заплéсневéть.**
Оплетáло – дури́світ, брехýн.
Оплетáние – о(б)плітування, поплітування, переплýтування.
Оплетáть, оплести́ – 1) о(б)плітáти, о(б)плести́. **-тáть** *обвоем* – поплітáти, обплýтувати. [Щоби́ косá заплéтена дóбре тримáлася, поплітáють її поплітками. Обплýтав пля́шку дрóтом]; 2) о(б)дýрювати, о(б)дури́ти, обшахрувáти когó; 3) *см.* **Уплетáть. -тённый** – 1) о(б)плéтений, поплéтений, обплýтаний; 2) обдýрений, обшахрóваний.
Оплеýха *и* **Оплеýшка** – ля́пас, ля́панець (-нця), лящ (-щá), нáмордень (-дня), намордáсник, личмáн, мордáс, мордáч. *Дать* **-ху** – дáти лящá, ля́паса *и т. д.* комý.
Оплéчник *и* **Оплéчье** – 1) (*в мужской рубахе*) плíчко; (*в женской*) ýставка, поли́к; 2) (*погоны и всякие нашивки на плечах*) наплíчники.
Оплеши́веть – ви́лисіти. **-вéлый** – ви́лисілий.
Оплодотворéние – зáплід (-лоду), заплíднення.
Оплодотвори́тельный, оплодотворя́ющий – заплíднювальний, заплідню́щий.
Оплодотворя́ть, -ся, оплодотвори́ть, -ся – заплíднювати, -ся, запліднити, -ся. **-ря́емый** – заплíднюваний. **-рённый** – заплíднений.
Оплóт – 1) *см.* **Огрáда**; 2) (*перен.*) тверди́ня, передмýр'я. [Бря́зне клинóк об залíзо кайдáнів, піде лукá по тверди́нях тирáнів (Л. Укр.). Передмýр'я всьогó христія́нства (Куліш)].
Оплошáлость, -лый, *см.* **Оплóшность, -шный.**
Оплошáть – 1) сплохувáти. [Дóсі вчи́вся дóбре, а цьогó рóку сплохувáв]; 2) (*прозевать*) проґáвити що, когó.
Оплóшливость, -вый, *см.* **Оплóшность, -шный.**
Оплóшно – сплóха, недбáло; необáчно. [Сплóха в ли́хо вскóчив].
Оплóшность – 1) (*небрежность*) недбáлість (-лости), недбáльство; 2) (*неосторожность*) необáчність (-ности).
Оплóшный – 1) недбáлий, недбáйливий; 2) необáчний.
Оплывáние – 1) обпливáння; 2) обтікáння; 3) (*о свече*) топлíння, сpливáння; 4) сpливáння.

Оплыва́ть, опльі́ть – 1) обплива́ти, обпливти́, обплисти́. [Обпли́в о́стрів]; 2) обтіка́ти, обтекти́. [Смо́трич обтіка́є Ка́м'янець навкругі́]; 3) (*о свече*) топи́тися, стіка́ти (*сов.* стекти́) ло́єм, во́ском, сплива́ти; 4) (*о размокшей земле*) сплива́ти, спливти́. [Земля́ почала́ сплива́ти вниз].

Оплы́вчивый – 1) (*о свече*) то́пкий, топни́стий. [Сві́чка топни́ста – не сті́льки її́ згори́ть, скі́льки сто́питься]; 2) (*о земле размокшей и сползывающей*) спливни́й. [Спливни́й ґлей зали́в горо́д].

Оповеща́ть, оповести́ть *о чём кого* – оповіща́ти, оповісти́ти кого́ про що, проголо́шувати, проголоси́ти кому́ що, ясува́ти, з'ясува́ти кому́ що, про що, обвіща́ти, обвісти́ти кому́ що, заповісти́тися. [Мене́ про це вже опові́щено. Звели́ Анто́нія живи́м узя́ти, – з'ясу́й про це (Куліш)]. **-ща́ть, -сти́ть** *через посланцов* – обсила́ти, обісла́ти. [Уже́ я й полки́ обісла́в, щоб ко́ні корми́ли і в доро́гу гото́ві були́ (Куліш)]. **Оповеща́емый** – опові́щуваний, проголо́шуваний. **Оповещённый** – опові́щений, проголо́шений. *Срв.* **Извеща́ть, Об'явля́ть.**

Оповеще́ние – оповіща́ння, проголо́шування, (*оконч.*) опові́щення, проголо́шення.

Оповива́ть, опови́ть – (о)повива́ти, (о)пови́ти, сповива́ти, спови́ти кого́, що чим, в що. [І тьмо́ю німо́ю опови́є тобі ду́шу (Шевч.). Тума́н пови́в усе́ навкругі́. Спови́ла дити́ну]. **Оповива́емый** – (о)пови́ваний, спови́ваний. [Диви́всь на го́ри, пови́вані тума́ном]. **Опови́тый** – (о)пови́тий, спови́тий чим. [Я засну́в, опови́тий журбо́ю (Грінч.)].

Опога́нение – обпога́нення, спога́нення, оскверні́ння, заскверне́ння, зоги́дження.

Опога́нивание – о(б)поганювання, споганювання, о[за]сквернювання, зогиджування.

Опога́нивать, -ся, опога́нить, -ся – 1) (*осквернять, -ся*) о(б)пога́нювати, -ся, о(б)пога́нити, -ся, спога́нювати, -ся, спога́нити, -ся, скверни́ти, -ся, оскверня́ти, -ся, оскверни́ти, -ся, заскверни́ти, -ся, зоги́джувати, -ся, зоги́дити, -ся. [Ім'я ба́тьківське че́сне опога́нив. Пра́вду скверня́ть]. **Опога́ненный** – о(б)пога́нений, спога́нений, оскве́рнений, заскве́рнений, зоги́джений; 2) *см.* **Ога́живать.**

Опо́дливать, -ся, опо́длить, -ся, оподле́ть – спі́длювати, -ся, спі́длити, -ся, спідлі́ти. **Опо́дленный** – спі́длений. **Опо́длившийся** – спідлі́лий, спі́длений. [Мо́же чиє́ ще не спі́длене се́рце сти́ха заб'є́ться (Куліш)].

Опо́ек – опо́йок (-йка).

Опое́ние – обпое́ння.

Опозда́вший – хто спізни́вся, (*поздний*) спізні́лий.

Опозда́лый – спі́знений, опі́знений, припі́знений, запі́знений. *Срв.* **Запозда́лый.**

Опозда́ние – спі́знення, спізні́ння, опі́знення, припі́знення.

Опозда́ть, *см.* **Опа́здывать.**

Опознава́ть, опозна́ть – пізнава́ти, пізна́ти, уга́дувати, угада́ти. [Каза́ли, що клейни́тимуть люде́й, щоб пізна́ти, коли́ втечу́ть (Грінч.). Серед тума́ну нія́к не вгада́єш мі́сця]. **Опо́знанный** – пі́знаний.

Опознава́ться, опозна́ться *где, среди кого, чего, с кем, чем* – спізнава́ти, спізна́ти що, спізнава́тися, спізна́тися з ким, орієнтува́тися, зорієнтува́тися де, серед ко́го, чо́го. *Срв.* **Огляде́ться, Ориенти́роваться.**

Опозна́чить *зверя* – знайти́ лі́гво (ведме́же), ско́ту (во́вчу).

Опозо́ривать, опозо́рить – знесла́влювати, знесла́вити, осла́влювати, осла́вити, ганьби́ти, зганьби́ти, зганьбува́ти кого́, сла́ву, погові́р пуска́ти (пусти́ти) на ко́го. **-рить** *девушку* – насмія́тися (наглуми́тися) з ді́вчини, уво́дити, уве́сти в сла́ву. **Опозо́ренный** – знесла́влений, зга́ньблений, осла́влений, зганьбо́ваний. *Быть* **-ным** – у нару́зі бу́ти, бу́ти знесла́вленим *и т. д.*; (*о девушке*) у сла́ві ходи́ти, бу́ти зга́ньбленою *и т. д.*

Опозо́риваться, опозо́риться – ганьби́ти, зганьби́ти себе́, знесла́влюватися, знесла́витися; (*о девушке ещё*) сла́ви-погово́ру здобу́тися (набра́тися).

Опо́й – опі́й (*р.* опо́ю). [З опо́ю кінь зги́нув].

Опо́йковый – опо́йковий.

Опои́ть, *см.* **Опа́ивать.**

Опо́ка – 1) па́морозь (-зи); 2) ґлей.

Ополá́скивание – обполі́скування.

Ополá́скивать, -ся, ополоска́ть, -ся *и* **Ополосну́ть, -ся** – обполі́скувати, -ся, обполоска́ти, -ся, обполосну́ти, -ся. **Ополо́снутый** – обполі́сканий.

Ополза́ть, оползти́ – 1) *вокруг чего* – обповза́ти, обповзти́, обплазува́ти; 2) (*сдвигаться вниз*) о(б)сува́тися, о(б)су́нутися, зсува́тися, зсу́нутися, сповза́ти, повзти́, сповзти́, сплива́ти, спливти́. [Ки́ївські кру́чі зсува́ються уни́з].

О́ползень *и* **Опо́лзина** (*о земле*) – сплив, зсув, о́бсув, зру́шина.

Опо́лзчивый – обсу́вистий, осувни́й, спливни́й. [Бе́рег сипки́й і обсу́вистий].
Опо́лночь, ополу́ночи – опівночі.
Ополо́вня – 1) ополо́ник. [Уси́п ополо́ником борщу́ в ми́ску]; 2) поло́вник. [Поло́ву зси́пали в поло́вник].
Ополо́ски – 1) (*черта, до которой достигают волны моря, реки*) за́плески; 2) (*помои*) поми́ї (-їв), ви́полоски (-ків).
Ополо́ть, -ся, *см.* **Опа́лывать, -ся.**
Ополоу́меть – здурі́ти, (*грубо*) зцапі́ти. **Ополоу́мевший** – здурі́лий, (*грубо*) зцапі́лий, цапле́ний.
Ополча́нин – посполита́к. [Сам коро́ль у по́хі́д з посполитака́ми руша́є (Куліш)].
Ополча́ть, ополчи́ть *кого* – 1) узбро́ювати, узбро́їти кого́, споряджа́ти, споряди́ти у ві́йсько; 2) *против кого* – обу́рювати, обу́рити на (про́ти) ко́го, призво́дити, призве́сти́ до повста́ння про́ти ко́го; 3) збира́ти, зібра́ти полки́. **Ополчённый** – узбро́єний, споря́джений у ві́йсько.
Ополча́ться, ополчи́ться *на кого, на что* – употу́жнюватися, употу́жнитися на ко́го, повстава́ти, повста́ти на ко́го, проти ко́го, чого става́ти, ста́ти, змага́тися проти ко́го, проти чо́го. [Употу́жнилась на ме́не си́ла вели́ка (Куліш)].
Ополче́нец – ра́тник (-ка).
Ополче́ние – 1) узбро́ювання, споря́джування до ві́йська; 2) ру́шення. *Всенародное* **-ние** – посполи́те ру́шення.
Ополя́чивать, -чить – польщи́ти, спольщи́ти, зля́шувати, зля́шити. **-ченный** – спо́льщений, зля́шений.
Ополя́чиваться, ополя́читься – польщи́тися, спольщи́тися, польщі́ти, спольщі́ти, зля́шуватися, зляші́ти. **Ополя́чившийся** – спо́льщений, зляші́лий. **-шийся** *украинец* – недо́ля́шок. [Ша́рпає з козака́ми шляхе́тних ляхів і недоля́шків (Куліш)].
Опоме́лек – деркá́ч, зме́тене помело́.
Опоме́лье – помели́ще.
Опо́мниваться, опо́мниться – 1) отя́млюватися, отя́митися, прихо́дити, при́йти до па́м'яти, до глу́зду; (*от обморока*) оприто́мнювати, оприто́мніти, (*от сна*) очу́матися, прочу́матися. *Заставить кого* **-ся** – охану́ти, отя́мити кого́. *Не может* **-ся** *от страху* – не мо́же отя́митися – так зляка́вся. *Дайте мне* **-ся** – да́йте мені́ отя́митися (глу́зди позбира́ти, до глу́зду прийти́). *И не* **-ся**, *не успеть* **-ся** – не зчу́тися, не стя́митися, не схамену́тися, не спостерегти́ся, не зогля́дітися, не згля́нутися. [І не зчу́лася, як сме́рклося. І не спостерегла́ся, як до ха́ти дійшла́]. **-ся** *от гнева, радости и т. п.* – отя́млюватися, отя́митися, охану́тися з гніву, з ра́дости (ра́дощів); 2) (*образумиться*) схаменутися, охану́тися. [Схамені́ться, бу́дьте люди (Шевч.). Що ви ро́бите? – охані́ться].
Опо́р – 1) *см.* **Опо́ра**; 2) *во весь* **опо́р** – чим дуж, навза́води, з усієї си́ли чва́лом. [Жене́ коня́ чим дуж. Я коня́ під бо́ки та навза́води].
Опо́ра – 1) *архит.* – опо́ра, підпо́ра, опертя́. *Точка* **-ры** – пункт підпо́ри; 2) (*старости чьей и т. п.*) підпо́ра, оборо́на, підмо́га. [Ма́ла трьох синів, ма́ла на ста́рість потіху і підпо́ру]. *Иметь* **-ру** *в ком* – ма́ти підпо́рою кого́, держа́тися ким.
Опора́жнивание, опорожне́ние – спорожні́ння, випорожня́ння, (*оконч.*) споро́жнення, ви́порожнення.
Опора́жнивать, опорожни́ть – спорожня́ти, спорожни́ти, випорожня́ти, ви́порожнити що. **-нивать**, *выпивая* – вихиля́ти, ви́хилити. **Опорожнённый** – споро́жнений, ви́порожнений.
Опора́жниваться, опорожни́ться – спорожня́тися, спорожни́тися, спорожні́ти, випорожня́тися, ви́порожнитися. *Чары, усердно* **-вались** – чарки́ рете́льно вихи́лювано, ко́ло чаро́к до́бре хо́джено. **-вшийся** – спорожні́лий.
Опо́рный – опо́рний, підпо́рний.
Опо́рок – ка́пець (-пця), шкарба́н (-на́).
Опороси́ться – опороси́тися.
Опоро́чение – запля́млення, зга́ньблення, осла́влення, збезче́щення.
Опоро́чивание – опоро́ка, запля́млювання, ганьбува́ння, гу́діння, ґанджува́ння.
Опоро́чивать, опоро́чить – запля́млювати, заплями́ти, ганьбува́ти, зганьбува́ти, ганьби́ти, зганьби́ти, ґанджува́ти, зґанджува́ти, осла́влювати, осла́вити, безче́стити, збезче́стити. **Опора́чиваемый** – запля́млюваний, ганьбо́ваний, осла́влюваний. **Опоро́ченный** – запля́млений, зганьбо́ваний, зга́ньблений, зґанджо́ваний, осла́влений, збезче́щений. **Опоро́чен** *по суду кто* – заплями́в суд кого́. *Документ был* **-ро́чен**, *т. е. заподозрена подлинность* – доку́мент ви́знано було́ непе́вним.
Опоро́чиваться, опоро́читься – запля́млювати, заплями́ти себе́, ганьби́ти, зганьби́ти

себé. *Срв.* **Опозóриваться.**
Оппортунѝзм – опортунíзм (-му). **-нѝст** – опортуніст. **-нистѝческий** – опортуністѝчний.
Опóрыш – 1) *см.* **Опóрок**; 2) **опóрыши** (*голенища*) халя́ви; 3) *см.* **Обóрванец.**
Опосты́леть, опосты́ть – остѝти, остѝ(г)нути, настѝти, огѝднути, осорýжитися, о[у]прѝкритися, увíритися, обрѝднути, набрѝднути, остогѝднути комý що, хто. [Лíтечко кóжному мѝле, а зимá всім ужé остѝла. Осорýжилося мені такé життя́. Остогѝд йомý ланцю́г (Гліб.)]. **Опосты́левший, опосты́лый** – остѝлий, осорýжний, настѝлий, обрѝдлий, набрѝдлий, остогѝдлий. *Что-либо* **-вшее** – осорýга, огѝда.
Опохмеля́ть, -ся, опохмелѝть, -ся – похмеля́ти, -ся, похмелѝти, -ся. [Весь деньóчок голíвоньку похмеля́ла]. **Опохмéленный** – похмéлений.
Опочивáльня – почивáльня, опочивáльня, спочивáльня, спáльня.
Опочивáть, опочѝть – спочивáти, спочѝти, опочивáти, опочѝти. [Спочивáють дóбрі лю́ди (Шевч.). Селó тѝхо сном опочивáє (Рудан.)].
Опошлéние – заялóжування, затя́гування, *сов.* заялóження, (*от* **Опошлéть**) згидíння.
Опошлéть, *см.* **Опóшлиться** (*под* **Опошля́ться**).
Опошля́ть, опóшлить – заялóжувати, заялóзити, затя́гувати, затягáти. **Опóшленный** – заялóжений, затя́ганий.
Опошля́ться, опóшлиться – (*о речах*) ставáти, стáти, бýти заялóженим, затя́ганим; (*о человеке*) згидíти, ставáти, стáти вульгáрним, тривія́льним, (занáдто) будéнним.
Опоэтизѝрование – с[у]поетизувáння.
Опоэтизѝровать – с[у]поетизувáти. **Опоэтизѝрованный** – с[у]поетизóваний.
Опоя́ска (*по верхней одежде*) – пóяс, (*ременная*) пас; (*поясок, шнур, тесьма для повязки по рубахе, для подвязывания штанов*) поясóк (-скá), поясóчок (-чка), поясѝнка, крáйка, окрáйка, окрáвка, крáєчка, окрáвочка, підперíзок (-зка), підперíзка, підперíзочка; *ременная* – очкýр, ремінéць (-нця́), ремíнчик, пáсок (-ска), пáсочок (-чка). [Хлóпець у самíй сорочѝні, окрáвкою підперíзаний. Підперезáв штанѝ пáском].
Опоя́сывание – підперíзування, оперíзування, заперíзування, опасáння.
Опоя́сывать, -ся, опоясáть, -ся – підперíзувати, -ся, підперезáти, -ся, заперíзувати, -ся, заперезáти, -ся, оперíзувати, -ся, оперезáти, -ся, (*редко*) опáсувати, -ся, опасáти, -ся, упасáти, -ся, перепинáтися, перепнýтися. **Опоя́санный** – підперí[é]заний, заперéзаний, оперéзаний, опасáний.
Опоя́сь – 1) *см.* **Опоя́ска**; 2) (*свясло*) перевéсло.
Оппозѝция – опозѝція. **-ционный** – опозицíйний.
Оппонéнт – опонéнт, заперéчник, суперéчник.
Оппонѝровать – опонувáти, заперéчувати комý, суперéчити комý.
Оппортунѝзм, *см.* **Опортунѝзм.**
Опрáва – опрáва. **-ва** *для очков* – опрáва, обідцí (-цíв).
Оправдáние – 1) вѝправдання, оправдáння, вѝправлення, вѝведення з винѝ. [За поя́снення та оправдáння цьомý моглѝ бýти вѝключно тяжкí обстáвини (Єфр.)]. *Что вы скажете в своё* **-ние**? – що на оправдáння своє́ скáжете?; 2) (*надежд, ожиданий и т. п.*) спрáвдження, здíйснення (надíй, сподíванок…).
Оправдáтельный (*к оправдыванию служащий*) – випрáвдувальний, випрáвдний. [Випрáвдувальні поя́снення]. **-ный** *приговор* – визвольнѝй прѝсуд.
Опрáвдывание – 1) випрáвдування, оправдóвування, виправля́ння когó; 2) (*надежд, ожиданий и т. п.*) спрáвджування, здíйснювання (надíй, сподíванок…).
Опрáвдывать, оправдáть – 1) випрáвдувати, вѝправди[а]ти, о[ви]правдóвувати, оправдáти, виправля́ти, вѝправити. [Цьогó вчѝнку вѝправдити не мóжна. Кóжен свій негáрний учѝнок він умíє вѝправити (вѝправдити)]. *Суд* **-дáл** *подсудимого* – суд вѝправдив підсýдного, суд вѝправив (вѝзволив) підсýдного з винѝ. *Цель* **-ет** *средства* – метá виправдóвує спóсоби (зáсоби); 2) (*надежды, ожидания и т. п.*) спрáвджувати, справдѝти, здíйснювати, здійснѝти (надíї, сподíванки). [Син справдѝв надíї бáтькові. Подíї справдѝли мої́ словá. Життя́ здíйснювало йогó мрíї]. *Не* **-дáть** *чьего-либо доверия* – не вѝправдати чиє́їсь віри. **Опрáвдываемый** – випрáвдуваний, опрáвдуваний. **Опрáвданный, -дан** – вѝправданий, опрáвданий, вѝправлений. *Подсудимый* **опрáвдан** – підсýдного вѝправдано.
Опрáвдываться, оправдáться – 1) випрáвдуватися, виправдóвуватися, вѝправди[а]тися, оправдóвуватися *и* опрáвдувáтися, оправдѝтися, виправля́тися, вѝправитися; (*преим. от сплетен*) вивóдитися, вѝвестися з брехнí. **-ся** *ложью* – вибрíхуватися, вѝбрехатися, відбрíхуватися, відбрехáтися. *Он* **-дáлся** *в этом преступлении* – він оправдѝвся (вѝправдався) з тóго злóчину. *Я хочу* **-ся** *в ваших глазах* – я хóчу вѝправдитися (вѝправитися) перед вáми; 2) (*об ожиданиях, сомнениях, слухах и т. п.*) спрáвджуватися,

справди́тися, здійснюватися, здійснитися, випра́вдуватися, ви́правдатися. [Не справди́лись ані тро́хи ті надії. Не здійснились мої дитя́чі мрії].
Опра́вка – 1) оправля́ння; (*о картине ещё*) заво́діння в ря́мці; (*о книге ещё*) заво́діння в паля[і]ту́рки, в опра́ву; 2) *см.* **Опра́ва**; 3) (*от болезни*) вичу́нювання, очу́нювання.
Оправля́ть, опра́вить – 1) (*драгоцен. камень, картину*) вправля́ти, впра́вити, оправля́ти, опра́вити в що; (*картину в рамку*) заво́дити, заве́сти́ в ря́мці; (*книгу в переплёт*) оправля́ти, опра́вити, заво́дити, заве́сти́ в опра́ву, в паля[і]ту́рки; 2) (*платье на себе, на ком*) чепури́ти, причепури́ти, ла́годити, пола́годити, обсмика́ти, обсми́кати; 3) (*волосы*) пригла́дити ко́си, воло́сся, пола́годити, причепури́ти за́чіску; 4) (*постель*) засте́лювати, застели́ти лі́жко. **Опра́вленный** – впра́влений, опра́влений, опра́вний, заве́дений у ря́мці, в паля[і]ту́рки. [У зо́лото (впра́влені) опра́влені дія́ма́нти. Кубо́к з яшми́ опра́вний в чо́рнім срі́блі (Л. Укр.). Кни́га опра́влена в полотно́].
Оправля́ться, опра́виться – 1) підправля́тися, підпра́витися, піджи́ти. [Пога́ного коня́ купи́ли, а тепе́р піджи́в (підпра́вивсь)]; (*от болезни*) вичу́нювати, ви́чуняти, очу́нювати, очу́няти, прочу́няти, прочу́нятися, вихо́жуватися, ви́ходитися, оздорові́ти, окли́гувати, окли́гати, ви́хоруватися; (*о животных только*) вихо́жуватися, ви́ходитися. **-ся** *от побоев* (*шутл.*) – видиха́ти, ви́дихати що, вичу́хуватися, ви́чухатися з чо́го; (*от ран шутливо*) ви́лизатися з ран; (*от чего-л. неприятного*) ви́дихати що. [Ні́би за сім літ не остоги́дло мені́ і вче́ння, і кни́жки́, – дай хоч тро́хи ви́дихаю їх (Кониськ.)]. *Ещё не* **-лся** *от чего-либо неприятного; от большого расхода* – ще не віді́йшо́в (не заспоко́ївся) пі́сля то́го ли́ха, ще не підживи́вся пі́сля тих ви́трат; (*шутл.*) же за́шпори не віді́йшли́; (*от смущения*) підбадьори́тися; 2) (*оправить на себе одежду*) чепури́тися, причепури́тися, обсми́куватися, обсми́катися; 3) *см.* **Опра́вдываться.**
Оправно́й, *см.* **Опра́вленный.**
Опра́вочный – опра́вний.
Опра́вщик – вправля́льник, опра́вник, в[о]пра́влювач.
Опра́стывать, опроста́ть, *см.* **Опора́жнивать, опорожни́ть. -вать** *в другой сосуд, мешок* – перепорожня́ти, перепорожни́ти.
Опра́стываться, опроста́ться, *см.* **Опора́жниваться, опорожни́ться.** *Женщина* **-ста́лась** – жі́нка оброди́лась *и* оброди́нилась, (*шутл.*) розси́палась.
Опра́шивание – допи́тування, до́пит (-ту), перепи́тування.
Опра́шивать, опроси́ть – допи́тувати, допита́ти кого́, (*о многих ещё*) перепи́тувати, перепита́ти. [Слі́дчий допи́тує (перепи́тує) свідків. Проха́ю го́лову збо́рів, щоб перепита́в усі́х прису́тніх]. **-вать** *громко, криком* – оклика́ти. [Старши́на че́рез осау́лів не раз і не два оклика́ла ві́йсько, яка́-б була́ його́ во́ля (Куліш)]. **Опра́шиваемый** – допи́туваний. **Опро́шенный** – допи́таний.
Оперва́ть, опре́ть – (*о теле*) запріва́ти, запрі́ти, (*о мног.*) попрі́ти; (*от сырости*) мокрі́ти, змокрі́ти, цвісти́, зацвісти́. **Опре́лый** – запрі́лий, попрі́лий; змокрі́лий, поцві́лий, цві́лий.
Определе́ние *чего* – 1) озна́чування, (*оконч.*) озна́чення, визна́чування, ви́зна́чення, визна́ка, вия́снювання, ви́я́снення. [Озна́чення си́ли тала́нту. Ви́значення ча́су́ (платні́, ка́ри). Вия́снювання ново́го розумі́ння]. *Научное* **-ние** – науко́ве озна́чення. **-ние** *денег на расходы* – визна́чування (призна́чування) гро́шей на тра́ти; 2) **-ние** *на должность* – призна́чення на поса́ду. **-ние** *в школу* – віддава́ння до шко́ли. **-ние** (*суда*) – ви́рок, декре́т, рішене́ць (-нця́).
Определённость – вира́зність, я́сність, пе́вність (-ности). [Брак потрі́бної економі́чної вира́зности в буржуа́зних торгува́ннях (Єфр.)].
Определённый (*прил.*) – вира́зни́й, пе́вний, я́сни́й, озна́чений, ви́значений. [Чита́ння істори́чних книжо́к види́мо не підказа́ло їй виразні́шої да́ти (Грінч.). Ніч́ого пе́вного доміркува́тися не мо́жна було́ (Крим.)]. *В* **-ное** *время* – пе́вного ча́су. *К* **-ному** *сроку* – на пе́вний те́рмін. **-ное** *число* – ви́значене (пе́вне) число́. *Иметь о чём* **-ные** *понятия* – ма́ти вира́зне́, пе́вне розумі́ння чого́. **-ный** *член, грам.* – озна́чений родівни́к, арти́кль. **Определённо** – ви́ра́зно, я́сно, тве́рдо.
Определи́мый – ви[о]зна́чний.
Определи́тель, -ница – ви[о]зна́чник, -ниця.
Определи́тельный, *грам.* – озна́чувальний.
Определя́ть, определи́ть – 1) визнача́ти, визна́чувати, ви́значити, назнамена́ти. [Парла́мент ма́є визна́чувати права́ й обо́в'язки громадя́н респу́бліки. Шевче́нко назнамена́в широ́кі гряни́ці на́шому ду́хові наро́дньому (Куліш)]. **-ли́ть** *широту и долготу местности* – ви́значити широту́ і довготу́ мі́сця. **-лять** *достоинство, ценность чего* – визнача́ти ва́ртість чого́; 2) (*о суде, правительстве*) прису́джувати, присуди́ти,

декретува́ти, здекретува́ти, вирека́ти, ви́ректи. [Позива́ю його́, а що судці́ прису́дять, того́ ще не зна́ти. Яку́-б ка́ру леда́чому здекретува́ти? (Куліш). Смерть вирека́ли за краді́жку запоро́жці]; 3) (*на должность*) признача́ти, призначи́ти, настановля́ти, настанови́ти, поста́вити ким, за ко́го, (*шутл.*) притокми́ти. [Настано́влено його́ за вчи́теля. Призна́чено його́ судде́ю. Поста́вив його́ пан за клю́чника]. **-ли́ть** *в школу* – відда́ти до шко́ли, записа́ти в шко́лу, (*шутл.*) притокми́ти; 4) (*деньги на что*) признача́ти, призначи́ти гро́ші куди́, на що, приділя́ти, приділи́ти; 5) (*о судьбе*) суди́ти, присуди́ти, признача́ти, признача́ти, приділя́ти, приділи́ти кому́ що. **-ли́ть** *кому долгую жизнь* – суди́ти кому́ вік до́вгий. **-ля́емый** – визна́чуваний; (*на должность*) призна́чуваний, настано́влюваний. **-де́ленный** – ви́значений, приді́лений; (*на должность*) призна́чений, настано́влений, наставни́й.

Определя́ться, определи́ться – 1) визнача́тися, ви́значитися, познача́тися, позначи́тися, виясня́тися, ви́яснитися; 2) (*на службу*) оде́ржати поса́ду, піти́ в слу́жбу; (*в школу*) вступи́ти до шко́ли. *Я* **-лся** *в школу* – мене́ при́йнято в шко́лу, я вступи́в до шко́ли.

Опре́лина – за[по]прі́ле, ви́пріле, (за)цві́ле (мі́сце).

Опресне́ние (*морской воды*) – переганя́ння, висоло́джування (морсько́ї води́).

Опресно́к – опрісно́к.

Опре́сночный – опрісно́чний, опрісно́ковий.

Опресня́ть (*морскую воду*) – переганя́ти, перегна́ти (морську́ во́ду), висоло́джувати.

Оприхо́довать, *см.* **Заприхо́довать.**

Опри́ч(н)ина – опри́чина.

Опри́чник – опри́чник.

Опри́чный, *см.* **Опри́чник.**

Опри́чь – о́пріч, опрі́[о́]че ко́го, чо́го. *См. ещё* **Кро́ме.**

Опро́бовать – покуштува́ти, поку́шати.

Опроверга́ние – запере́чування, спросто́вування.

Опроверга́тель, -ница – запере́чник, -ниця.

Опроверга́тельнуй – спростува́льний, запере́чувальний, збива́льний. *Срв.* **Опровержи́мый.**

Опроверга́ть, опрове́ргнуть – 1) *см.* **Опроки́дывать**; 2) запере́чувати, запере́чити що, спросто́вувати, спростува́ти, збива́ти, зби́ти що. [Ціє́ї те́зи не ва́рто й збива́ти, така́ вона́ абсу́рдна. Цю брехню́ газе́тну тре́ба спростува́ти]. **Опрове́ргнутый** – 1) переки́нений, переки́нутий; 2) спросто́ваний, запере́чений, зби́тий.

Опроверга́ться, опрове́ргнуться – запере́чуватися, запере́читися, спросто́вуватися, спростува́тися, збива́тися, зби́тися. *Эта клевета* **-ся** *сама собою* – цей на́клеп сам себе́ збива́є.

Опроверга́ющий, *см.* **Опроверга́тель.**

Опроверже́ние – запере́чення, спросто́вання. *Вся его жизнь служит* **-нием** *взводимой на него клеветы* – все його́ життя́ дово́дить брехли́вість того́ на́клепу, що йому́ прикида́ють.

Опроверж́имый – запере́чливий, запере́чний.

Опроки́дывание – переверта́ння, (*оконч.*) переве́рнення, перекида́ння, переки́нення, оберта́ння, обе́рнення.

Опроки́дывать, опрокида́ть, опроки́нуть – переверта́ти, переверну́ти, перекида́ти, переки́нути, оберта́ти, оберну́ти що. **-вать, -нуть** *и при этом вылить содержимое* – виверта́ти, ви́вернути що. [Ви́вернув во́ду з відра́. Стра́ву повиверта́в, го́рщики поби́в]. **-вать, -нуть** *бутылку, рюмку в рот* – перекида́ти, переки́нути, перехиля́ти, перехили́ти, вихиля́ти, ви́хилити пля́шку, ча́рку. **-нуть** *кого в борьбе* – звали́ти, берки́цьнути кого́, ки́нути ким об зе́млю. *Наше войско* **опроки́нуло** *неприятеля* – на́ше ві́йсько погна́ло во́рога. **Опроки́нутый** – переве́рнений (-нутий), переки́нений (-нутий), обе́рнений (-нутий); зва́лений; ви́хилений.

Опроки́дываться, опрокида́ться, опроки́нуться – 1) переверта́тися, переверну́тися, перекида́тися, переки́нутися, оберта́тися, оберну́тися; (*от толчка, насм.*) берки́цьнути, берки́цьнутися; (*о посуде с содержимым*) виверта́тися, повиверта́тися. *Легко* **опроки́дывающийся** – переки́дистий. [Чове́н, віз переки́дистий]. *На этой телеге легко* **-ться** – на цьо́му во́зі ї́хати переки́дисто; 2) *на кого* – накида́тися, наки́нутися, насипа́тися, наси́патися на ко́го; (*переносно*) накри́ти кого́ мо́крим рядно́м. [Він так і накри́в його́ мо́крим рядно́м].

О́прокидь, о́прокидью – переки́дьки, пере́вертом, шкере́берть, догори́ нога́ми, догори́ дном.

Опроме́тчивость – необа́чність, неогля́дність, нерозва́жливість, нерозва́жність (-ости).

Опроме́тчивый – необа́чний, неогля́дний, нерозва́жливий, нерозва́жний. **Опроме́тчиво** – необа́чно, неогля́дно, нерозва́жливо, нерозва́жно.
О́прометью – прожо́гом, з прожо́гу.
Опро́с – опи́тування, о́пит.
Опроси́ть, *см.* **Опра́шивать.**
Опро́сный – (за)пита́льний. **-ный** *лист* – анке́та. **-ные** *пункты* – (за)пита́льні пу́нкти.
Опроста́ть, -ся, *см.* **Опра́стывать, -ся.**
Опросте́ть, *см.* **Опрости́ться.**
Опрости́ться – 1) спро́сти́тися; 2) *см.* **Оплоша́ть 2, Обману́ться.**
Опростоволо́сить – розчі́пчити. [Я їй того́ не подару́ю, що вона́ мене́ перед людьми́ розчі́пчила].
Опростоволо́ситься – 1) розчі́пчитися; 2) *см.* **Оплоша́ть 2**; 3) *см.* **Осрами́ться.**
Опро́счик, -ца – опи́тувач, -ка, допи́тувач, -ка.
Опротестова́ние – 1) (*векселя*) протестува́ння; 2) (*клеветы и т. п.*) запротестува́ння про́ти чо́го, спростува́ння чого́.
Опротесто́вывать, опротестова́ть – 1) (*вексель*) опротесто́вувати, опротестува́ти; 2) (*клевету и т. п.*) запротестува́ти про́ти чо́го, спросто́вувати, спростува́ти що.
Опроти́веть – огі́днути, збри́днути, збри́ди́тися, осору́житися, остогі́днути, уві́ритися, спроти́витися, на[о]при́критися, (*грубо*) очорті́ти, обісі́ти, в печінка́х сиді́ти кому́, осточорті́ти, остобісі́ти. *Срв.* **Опосты́леть. -веть** *своей навязчивостью* – насти́ритися. **-вело** *мне всё* – світ мені не ми́лий, сві́том ну́жу. **Опроти́вевший** – огі́длий, збри́длий, остогі́длий, осору́жний; (*грубо*) очорті́лий, обісі́лий.
Опроща́ть, -ся, опрости́ть, -ся – спро́щувати, -ся, спрости́ти, -ся.
Опроще́ние – спро́щення.
Опру́живать, опруди́ть – обга́чувати, обгати́ти.
Опры́скивание – скро́плювання, по́рськання, оббри́зкування, збри́зкування.
Опры́скиватель (*инстр.*) – при́скавка, по́рскавка, бри́зкавка.
Опры́скивать, опры́скать *и* **опры́снуть** – кропи́ти, скро́плювати, скропи́ти, оббри́зкувати, оббри́зкати, побри́зкати, попо́рськати. **Опры́сканный** – скро́плений, оббри́зканий, попо́рськаний.
Опры́скиваться, -скаться *и* **-снуться** – кропи́тися, скро́плюватися, скропи́тися, оббри́зкуватися, оббри́зкатися, побри́зкатися, по́рськатися. **-ся** *духами* – скропи́тися па́хощами, напа́хатися.
Опряда́ть, опря́сть *кого* – обпряда́ти, обпря́сти, (*о мн.*) пообпряда́ти кого́.
Опря́дки – кло́ччя.
Опря́сть – обпря́сти кого́.
Опря́тливость, *см.* **Опря́тность.**
Опря́тливый, *см.* **Опря́тный.**
Опря́тность – оха́йність, оха́йливість, че́пурність, хупа́вість, чупа́рність (-ости).
Опря́тный – оха́йний, оха́йливий, чепурни́й, чепуру́н (*о женщ.* чепуру́ха), хупа́вий, чи́стий, чупа́рний. [Оха́йний (чепурни́й) був чолові́к і в ха́ті ко́ло се́бе. Хупа́ва молоди́чка: у ха́ті в не́ї чисте́нько і сама́ при́брана, як кві́точка]. *Привести в* **-ный** *вид* – охаю́чити. **-но** – оха́йно, че́пурно, хупа́во, попря́тно, чи́сто, че́пко. *В комнате очень* **-но** – (*опис.*) в ха́ті як у віно́чку. **-но** *одеваться* – ходи́ти оха́йно (че́пурно, чи́сто).
О́птик – о́птик. **О́птика** – о́птика. **-ческий** – опти́чний.
Оптими́зм – оптимі́зм (-му). **Оптими́ст** – оптимі́ст.
Оптимисти́ческий – оптимісти́чний.
Опто́вый – гуртови́й. **-вая** *торговля* – гуртова́ торгі́вля, -ви́й торг. **-вая** *продажа* – гуртови́й про́даж, продава́ння гурто́м.
Оптовщи́к – гуртівни́к, гуртовщи́к.
О́птом – гурто́м, нагу́рт, огу́лом, о́птом. [Там вся́кую ўся́чину нагу́рт продава́ли (Рудан.). Огу́лом тре́ба купува́ти, щоб деше́вше ви́йшло. Коли́ поде́нно, так по півкарбо́ванця в день, а коли́ о́птом, тро́хи спущу́ (Кониськ.)].
Опубликова́ние – оголо́шення, о́глас, оповіще́ння, опублі́ко́вування.
Опублико́вывание – оголо́шування, оповіща́ння, опублі́ко́вування.
Опублико́вывать, опубликова́ть – оголо́шувати, оголоси́ти дру́ком (*стар.* оглаша́ти, огласи́ти дру́ком), оповіща́ти, оповісти́ти дру́ком, опублі́ко́вувати, опублікува́ти. [Огласи́в я дру́ком не одно́ вже своє́ і чуже́ компонува́ння (Куліш). Опублікува́в свою́ деклара́цію]. **Опублико́ванный** – оголо́шений, опові́щений (дру́ком), опублі́ко́ваний.
Опублико́вываться, опубликова́ться – оголо́шуватися, оголоси́тися дру́ком,

опублікóвуватися, -кувáтися, бýти оголóшуваним, оголóшеним дрýком, опублікóвуваним, опублікóваним. *Приказ этот завтра* **-кýется** – накáза цьóго зáвтра бýде оголóшено дрýком (опублікóвано).

Óпуск – 1) *см.* **Опускáние**; 2) (*в плотине*) зáставка; 3) (*в книге*) ви́пуск. [Кни́гу надрукóвано з ви́пусками].

Опускáние – о[у]пускáння, спускáння. [Спускáння (упускáння) труни́ в я́му]. **-ние** *почвы* – осідáння. **-ние** *почвы* – осідáння. **-ние** (*ртути в барометре, термометре*) – зни́жéння, спускáння, опадáння; (*в книге*) випускáння, проминáння.

Опускáть *и* **Опущáть, опусти́ть** – 1) (*ниже*) спускáти, спусти́ти, знижáти, зни́зи́ти, осáджувати, осади́ти. [Трéба кáмінь у млині́ осади́ти]; 2) спускáти, спусти́ти. [Рушникáми, що придбáла, спусти́ менé в я́му]. **-тить** *невод в прорубь под лёд* – затопи́ти нéвід; (*окно в вагоне*) відсýнути, спусти́ти вікнó; (*крышку сундука*) зачини́ти скри́ню; (*шлюзный ставень*) застáвити (*и* спусти́ти) зáставку, застáвити вóду; (*свет в лампе*) прикрути́ти ля́мпу, світло. **-ти́ть** *глаза* – спусти́ти óчі, пóгляд. **-кáть, -ти́ть** *голову* – спускáти, спусти́ти, хню́пити, похню́пити гóлову, хню́питися, похню́питися. *Угрюмо* **-ти́ть** *голову* – понýрити гóлову, понýритися. **-ти́ть** *руки* – спусти́ти рýки. *Он и руки* **опусти́л** – йомý й рýки впáли. **-ти́ть** *крылья* – спусти́ти кри́ла. **-ти́ть** *хвост* – попусти́ти хвіст. **-ти́ть** *руку в воду* – спусти́ти (встроми́ти) рýку в вóду. **-ти́ть** *концы пояса, ленты* – попускáти, попусти́ти (кíнці в пóяса, стрíчки). **-ти́ть** *платье* – спусти́ти сýкню ни́жче. *Высоко поднял, да низко* **опусти́л** (*о хвастунах*) – ви́соко літáв, та ни́зько сів. *Поднял руку да не* **опусти́л** – замíрився, та не вдáрив; 3) (*из рук, из глаз*) пускáти, пусти́ти з рук, з очéй. **-ти́ть** *удобный случай* – проминýти дóбру окáзію, (дóбру) нагóду, упусти́ти слýшний ви́падок; 4) (*ослаблять*) попускáти, попусти́ти. [Попусти́ трóхи стрýни]. **-кáть** *парус, занавес* – спускáти вітри́ло, завíсу; 5) **-кáть, -ти́ть** *что-либо в книге, в разговоре* – випускáти, ви́пустити, поминáти, поминýти, проминáти, проминýти. **Опýщенный** – спýщений, зни́жений, попýщений. **-ный** *взгляд* – похню́плений (понýрений) пóгляд. **-ная** *голова* – похню́плена (понýрена) головá. *С* **-ной** *головой* – похню́пий, ни́клий, похню́па (*общ. р.*), понýра (*общ. р.*).

Опускáться *и* **Опущáться, опусти́ться** – 1) спускáтися, спусти́тися; спадáти, спáсти. [Над садкóм спускáвся ти́хий лíтній вéчір (Кониськ.)]. *Ночь* **-áется** *на землю* – ніч спускáється (спадáє) на зéмлю, ніч западáє над землéю. *Туман* **-ти́лся** *в долину* – тумáн спусти́вся в доли́ну, тумáн пови́в доли́ну. *Занавес* **-áется** – завíса пáдає. *Голова* **-лась** *на грудь* – головá схили́лась на грýди, головá пони́кла. *У меня и руки* **-лись** – менí й рýки впáли, (рýки ув’я́ли). **лись** *крылья* – опáли кри́ла. **-ся** *на колени* – впáсти навкóлішки, уклякнýти; 2) (*об уровне чего*) знижáтися, зни́зи́тися, подавáтися, подáтися вниз, ни́жчати, пони́жчати, (о)[за]падáти, о[за]пáсти. [Водá в крини́ці дýже зни́зилася (подалáся вниз)]; 3) (*о струнах и т. п.*) ослáбнути. [Ослáбли стрýни – накрути́ти трéба]; 4) (*о почве*) осідáти, осíсти; 5) (*нравственно*) знижáтися, зни́зитися дýхом, занепадáти, занепáсти морáльно, пускáтися, пусти́тися бéрега, спускáтися, спусти́тися до кóго, до чóго.

Опускнóй – спускни́й.

Опустевáть, опустéть – (*обезлюдеть*) пустíти, спустíти, спустувáти, збезлю́джуватися, збезлю́д[н]іти, (*после войны, мора*) спустóшуватися, спустóшитися. [Чéрез вели́кі та довголíтні вíйни край спустóшився]. (*О хранилищах, посуде*), *см.* **Опорáжниваться, опорожни́ться. Опустéвший** – спустíлий, спустошáлий. **-шее** *жильё* – пýстка. **-шее** *поселение* – пустовщи́на, пусти́[á]р (-ря́).

Опустошáть, опустоши́ть – 1) пустóшити, спустóшувати, спустóшити, попустóшити, плю[і]ндрувáти, сплю[і]ндрувáти. [Не день і не два ляхи́ Украї́ну плíндрувáли]. **Опустошáть** *частью* – надпустóшувати, надпустóшити; 2) *см.* **Опорáжнивать, опорожни́ть. Опустошáемый** – пустóшений, спустóшуваний, плю[і]ндрóваний. **Опустóшенный** – спустóшений, сплю[і]ндрóваний; (*частью*) надпустóшений. **-ное** *место* – плю[і]ндрóвина. *Земля,* **-ная** *взятием населения в плен* – ви́полонена земля́.

Опустошáться, опустоши́ться – 1) спустóшуватися, спустóшитися *и* спустошíти, плю[і]ндрувáтися, сплю[і]ндрувáтися; 2) *см.* **Опорáжниваться.**

Опустошéние – 1) (*дейст.*) пустóшення, спустóшування, плю[і]ндрувáння, (*оконч.*) спустóшення, сплю[і]ндрувáння; (*частичное*) надпустóшування, (*оконч.*) надпустóшення; 2) спустíння; (*опорожнение*) спорожнíння.

Опустоши́тель, -ница – (с)пустоши́тель, (с)пустоши́телька, плю[і]ндрувáльник, -ниця.

Опустоши́тельный – спустóшливий.

Опýтывать, опýтать *чем* – обплýтувати, обплýтати, обплітáти, обплести́, обвивáти, обви́ти. [Воні́ своїми хи́трощами обплýтали менé як сíткою. Я бáчу сіть, що обвивáє вас (Грінч.)].

Долги **-ли** *меня* – боргú мене́ обсíли. **-вать** *верёвкой за рога* – налúгувати, налигáти когó. **Опу́танный** – обплу́таний, обплéтений, обвúтий; налúганий.

Опу́тываться, опу́таться – обплу́туватися, обплу́татися, обплітáтися, обплестúся, обвивáтися, обвúтися.

Опухáние – напухáння, набрякáння.

Опухáть, опу́хнуть – пу́хнути, напухáти, напу́х(ну)ти, спу́х(ну)ти, обпухáти, обпу́х(ну)ти, набрякáти, набря́к(ну)ти. [Лю́ди з гóлоду пу́хли. Ногá набря́кла (спу́хла)]. *Железы* **опу́хли** – зáлóзи понапухáли, зáлóзи поодскáкували. **-нуть** *от сна, пьянства* – заду́тися. *Срв.* **Брюзгнуть. Опу́хлый, опу́хший** – напу́хлий, спу́хлий, опу́хлий, запу́хлий, набря́клий. *Срв.* **Обрюзгший, Отéчный.**

Опу́хлость – напу́хлість, спу́хлість, опу́хлість, запу́хлість (-лости).

О́пухоль – пухлúна, пухленúна, óпух; набря́клість. **-холь** *твёрдая* – ґу́ля, ґудз, морґу́ля, моцу́ля. **-холь** *шейных желез* – жóвна. [Як у намúсті вся в жовнáх (Котл.)]. **-холь** *заушных желез* – заву́шниці, свúнка. **-холь** *слюнных желез у скота* – залóзиця. **-холь** *вымени* – осóвище. **-холь** *спадает* – пухлúна відтухáє. *Срв.* **Отёк.**

Опу́хший, *см.* **Опу́хлый.**

Опушáть, опушúть – 1) (*меховой опушкой*) обшивáти, обшúти, облямóвувати, облямувáти брáмом, блáнити (*гал.*). **Опу́шенный** – блáнений, брáмом обшúтий. [На ньóму сардáк чóрний блáнений (Федьк.). Кожушáнка драдедáмова, сúвим брáмом обшúта]; 2) (*снегом*) запу́шувати, запушúти, напу́шувати, напушúти снíгом. [Дерéва запу́шені снíгом].

Опушáться, опушúться – 1) обшивáтися, обшúтися, облямóвуватися, облямувáтися (брáмом); 2) запу́шуватися, запушúтися, напу́шуватися, напушúтися (*напр.*, снíгом); 3) (*о птицах*) пу́хом обростáти, обростú; 4) (*листвой*) листвíти, облиствíти, вкривáтися, вкрúтися лúстом.

Опу́шка – 1) (*меховая*) (об)лямíвка хутря́на; (*узкая*) брам; 2) (*леса*) узлíсся, підлíсся, зáлісок, узлíсок (-ска), надулíсся, бéрег (край) лíса.

О́пушь, *см.* **Опу́шка 1.**

Опущéние, *см.* **Опускáние.**

Опылéние, *бот.* – обпилкувáння, *длит.* обпилкóвування.

Опыля́ть, -ся – обпилкóвувати, -ся. **Опыля́емый** – обпилкóвуваний. **Опылённый** – обпилкóваний.

О́пыт – 1) прóба, спрóба, спúток (-тку), спробу́нок (-нку), дóслід. *Физические* **óпыты** – фізúчні прóби (спрóби, експеримéнти). *Делать, производить* **óпыт** – робúти (навóдити) прóбу (спрóбу, спúток, експеримéнт), знімáти прóбу. *В виде* **óпыта** – на спрóбу (на спúток, на спробу́нок); 2) **óпыт** *житейский* – дóсвід (-ду), досвíдченість (-ности), (*редко*) пóспит. [Бу́де з тéбе пóспиту, що набрáвся по світáх, – порá своїм кошéм осíстися (Г. Барв.). З історúчного дóсвіду це відóмо]. *Срв.* **О́пытность.** *На своём личном* **-те**, *из с. л.* **-та** – з свогó особúстого (влáсного) дóсвіду, своїм особúстим дóсвідом, на собí, по собí. [На собí я це дізнáв]. *Узнать по* **-ту** – досвідчúти, -ся, перевíритися. [Шевчéнко дóбре на самóму собí досвíдчив усьогó, що сердéчний люд терпíв під тим ярмóм (Кост.)]. *Умудрённый* **-том** – дóбре досвíдчений.

О́пытность – 1) (*приобретенная упраж.*) впрáвність, досвíдність (-ности); 2) (*житейская*) досвíдченість (-ности), дóсвід (-ду). [Здаюся на вáшу досвíдченість (дóсвід) у такúх спрáвах]. *Срв.* **О́пыт.**

О́пытный – 1) (*основанный на опытах*) дóсвіднúй, експериментáльний; (*служащий для опытов*) спрóбний; 2) **-ный** *в своём деле* – впрáвний, досвіднúй, досвíдчений в чóму, свідóмий спрáви, бúтий. [Майстéрно зрóблено – знáти впрáвну ру́ку. Лóцман досвіднúй, тяму́щий вéльми (Куліш). Досвíдчене óко лíкареве відрáзу побáчило, що слабúй не жúтиме. Хоч якóго бúтого госпóдаря перéйде (Свидн.)]; 3) (*в смысле житейского опыта*) досвíдчений, бувáлий, бúтий. [За те, що я ще молодúй і мáло досвíдчений, не погорду́йте ви порáдою моéю (Грінч.). Не питáй старóго, а питáй бувáлого]. **-ный** *человек* – бувáлець (-льця), (*вульг.*) бувáйло.

О́пытный – дóслідний. **-ное** *поле*, **-ная** *станция* – дóслідне пóле, дóслідна стáнція.

Опьяневáть, -нéть – п'янíти, сп'янíти, (*грубо*) зачмелíти, набрáтися, налигáтися. *Он* **-нéл** – він сп'янíв, йому́ захмелíло в головí. **-нéвший** – сп'янíлий з чóго, сп'я́нений чим, (*грубо*) налúганий.

Опьянéние – сп'янíння.

Опьяня́ть, опьянúть – п'янúти, сп'ня́ти, сп'янúти, упóювати, упоїти когó, вступáти в гóлову комý. [Рáдість п'янúла ду́шу. Гóлову пáхощі з квíтів сп'яня́ли]. **Опьяня́ющий** – п'я́ний, п'янкúй, (*немного*) п'янкувáтий. [П'я́ні пáхощі. П'янкí мрíї. Тютю́н п'янкувáтий.

П’я́ним горілча́ним ду́хом уже́ по́вна була́ вся світли́ця (Грінч.)]. **Опьянённый** *чем* – сп’я́нений чим, сп’яні́лий з чо́го.
Опьяня́ться, опьяни́ться – впива́тися, впи́тися чим. [Хто впива́ється горі́лкою, хто о́пієм, хто коха́нням].
Опятна́ть – заплями́ти, сплями́ти.
Опя́ть – зно́в(у), уп’я́ть. **Опя́ть** *таки* – знов-же.
Рабо́чивание – зробітни́чування. **-чение** – зробітни́чення.
Орабо́чивать, -чить – зробітни́чувати, -чити.
Ора́ва, *см.* **Ара́ва.**
Ора́кул – ора́кул. **Ора́кульский** – ора́кульський.
Ора́ло – ра́ло.
Орангута́нг – орангута́нг, лісова́ люди́на.
Ора́нжевый – жовтогаря́чий, червоножо́втий. [Червоножо́втий лист в-осені́ (Щог.)]. **-вый** *цвет* – жовтожа́р (*редко*).
Оранжере́йный – тепли́чний, оранжері́йний.
Оранжере́йщик – тепли́чник, оранжері́йник (-ка).
Оранжере́я – тепли́ця, оранжері́я.
Ора́ние – 1) (*крик*) ре́пет, репетува́ння, желіпа́ння, галасува́ння, горла́ння; 2) ора́ння, о́ранка. *Срв.* **Паха́нье.**
Ора́рий *и* **Ора́рь** – ора́р (-ря́).
Ора́тай – ра́тай, плуга́тар (-ря́). *Срв.* **Па́харь.**
Ора́тор – ора́тор, ре́чни́к, промо́вець (-вця), промо́вник, промо́вця (*м. р.* -вці), красномо́вець, (*о женщине*) ора́торка, ре́чниця, промо́вниця.
Орато́рия – орато́рія.
Ора́торский – ора́торський, речни́цький, промо́вницький. **Ора́торски** – по-ора́торському.
Ора́торство – ора́торство, промо́вництво, речни́цтво.
Ора́торствование – ора́торствування, промовля́ння.
Ора́торствовать – ора́торствувати, промовля́ти, (*ирон.*) прова́дити що, толкува́ти. [Він до́вго щось прова́див. Мудре́ць-же… толкува́в яки́хсь мона́дів (Котляр.)].
I. Ора́ть – репетува́ти, галасува́ти, желіпа́ти, зіпа́ти, горла́ти. **Ора́ть** *благим матом* – репетува́ти, галасува́ти *и т. д.* несамови́то, де́ртися не сво́ї́м го́лосом, (*грубо*) крича́ти як на живі́т (як на пуп).
II. Ора́ть, -ся – ора́ти, -ся. *См.* **Паха́ть.**
Орби́та – орбі́та.
Орга́н – орга́н; (*ручной* – *шарманка*) катери́нка.
О́рган – о́рган, знаря́ддя. [О́чі – о́рган зо́ру. Знаря́ддя мо́ви й вимо́ви ча́сом бува́ють у людей́ не одна́кові (Неч.-Лев.)].
Организа́тор – організа́тор, упоря́дник.
Организацио́нный – організаці́йний.
Организа́ция – 1) *чего* – організа́ція, організува́ння, споря́джування, *сов.* споря́дження, упоря́джування, *сов.* упоря́дження; засно́вування, *сов.* заснува́ння, улашто́вування, *сов.* улаштува́ння; 2) (*союз*) спі́лка, організа́ція. [Просві́тні, політи́чні, економі́чні спілки́ (організа́ції)].
Органи́зм – organí́зм (-зму).
Организо́вывать, организова́ть – 1) *что* – організо́вувати, організува́ти що, засно́вувати, заснува́ти, улашто́вувати, улаштува́ти, споруджувати, споруджа́ти, споруди́ти, упоря́джувати, упоряди́ти; 2) *кого* – зорганізо́вувати, зорганізува́ти, об’є́днувати, об’єдна́ти, ку́пчити, ску́пчувати, ску́пчити, гуртува́ти. [Тре́ба об’єдна́ти (ску́пчити, згуртува́ти) люде́й у грома́ду]. **Организо́ванный** – 1) зорганізо́ваний, засно́ваний, улашто́ваний, споруджений, упоря́джений; 2) зорганізо́ваний, об’є́днаний, ску́пчений, згурто́ваний. **-ное** *большинсто* – зорганізо́вана (об’є́днана) бі́льшість.
Организо́вываться, организова́ться – 1) (*основаться*) зорганізо́вуватися, -зува́тися, засно́вуватися, заснува́тися, споруджуватися, -джа́тися, споруди́тися, упоря́джуватися, -а́тися, упоряди́тися. [На староді́вніх звича́ях споруджа́лось нове́ коза́цтво (Куліш)]; 2) *во что, возле чего* – зорганізо́вуватися, зорганізува́тися, об’є́днуватися, об’єдна́тися, ску́пчуватися, ску́пчитися, гуртува́тися, згуртува́тися в що, круг (ко́ло) чо́го. [Люди об’є́днуються в товари́ства. Гурту́ймося ко́ло спі́льної пра́ці].
Органи́ст – органі́ст, органі́ста (*м. р.*, -ти), органі́стий. [Я не органі́стий – не перебира́ю].
Органи́ческий – органі́чний. **-ни́чески** – органі́чно.
Орга́нный – орга́нний. **-ные** *меха* – міх орга́нний.

О́ргия – óргія (-гії).
Ордá – ордá.
О́рден – óрден (-ну). **О́рденский** – óрденський.
О́рдер – óрдер (-ру), накáз листóвний. *Получить* **-дер** *на комнату* – одéржати óрдера на кімнáту.
Ординáрец – ординáрець (-рця).
Ординáрный – 1) звичáйний, прóстий, ординáрний. [Ординáрне (прóсте) suкнó]; 2) ординáрний. [Ординáрний профéсор].
Ордината, *мат.* – ордината.
Ординáтор – ординáтор (-ра).
Ординáция – ординáція (-ції).
Ордонáнс-гауз – канцелярія комендáнта.
Орды́нец – орди́нець (-нця). **-нский** – орди́нський.
Орёл – 1) *зоол.* – орéл (*р.* орлá *и* вірлá (*гал.*), *мн.* орли́ *и* вірли́ (*гал.*), *ум.* óрлик, óрличок, óрлонько; *ув.* орля́ка. *Молодой* **орёл** – орлю́к. *Беркут* (**орёл**) – бéркут. *Двуглавый* **орёл** – двоголóвий орéл; 2) *астр. – созвездие* **Орлá** – Дівчина вóду несé, Дівчина з відрами; 3) (*игра*) **орёл** *или решётка* – орéл чи рéшка, решíтка.
Ореогнóзия – ореогнóзія (-зії).
Ореогрáфия – ореогрáфія (-фії).
Ореóл – авреóля, ся́йво, (*руссизм*) ореóл. [Поети́чна авреóля. Авреóля (ся́йво) прáвди].
Орéх – 1) горíх (-ха), (*ум.* горíшок, горíшенько), орíх; (*волошский, грецкий*) волóський горíх, (*редко*) кістя́к; (*деревянные* **-хи**, *русские, с лещинника*) ліскóві горíхи; (*мушкатный*) мушкáтна гáлка; (*пустой*) свистýн, дýтель (-теля), мокля́к; (*вылущившийся*) лузáн, лýщик, лýскáнець (-нця), ви́лущок (-щка); (*из зимних запасов мышей и белок*) мишоі́д. *Калёные* **-хи** – горíхи смáжені, прáжені. *Щёлкать* **-хи** – горíхи лýскати. *Дать кому на* **-хи** – дáти *и* завдáти комý чóсу, дáти пам'яткóвого. *Досталось кому на* **-хи** – дістáв (хто) пам'яткóвого. *Разделать кого под* **орех** – збéштати; 2) **-хи** *болотные или водяные* (Trapa natans) – болотяні, водяні горíхи; 3) *земляные* **-хи** (*раст.* Equisetum pratense) – земляні горíхи.
Орехови́дный – горíхуватий, горіхови́дий.
Орéховка, *зоол.* (*пт.*) – лускогорíх, сóйка.
Орéховый – горíховий, орíховий, (*лещинный*) ліскóвий. [Сідéлечко горíхове. Горíховий листóчок. Горíхова лушпáйка (*скорлупа*). Хвóрост ліскóвий]. **-вое** *дерево, см.* **Орéшина.** **-вое** *масло* – горíховий олíй, -ва олíя. **-вого** *цвета* – горíхового кóльору.
Орéшек – горíшок (-шка), горíшенько. *Чернильный* **-шек, -шки** – дубíвка (*мн.* дубíвки, -вок), дубóве я́блучко, -ві я́блучка (галочки́, горíшки), дубóва кисли́чка, -ві кислички́ (-чóк). [Дідýсь булó з кисличóк дубóвих чорни́ло ïм рóбить (Тесл.)].
Орéшина (*ореховое дерево*) – горíх (-ха), горíшина, (*лещина*) ліщи́на, лíска.
Орéшковый *отвар* – з дубóвих я́блучок (кисличóк, горíшків) ви́вар (-ру).
Орéшник – 1) ліщи́на (*ум.* ліщи́нка, ліщи́нонька), лíска. [Кущí зелéної ліщи́ни]; 2) *см.* **Орешня́к.**
Орéшниковый – ліскóвий. [Ліскóвий горíх. Ліскóва пáличка].
Орешня́к, -шню́г, орéшенье – 1) (*роща*) ліщи́на, (*гал.*) ліщани́к; 2) *см.* **Гáлечник, Гáлька.**
Оржáветь, *см.* **Заржáветь.**
Оржанóй, *см.* **Ржанóй.**
Оригинáл – 1) оригінáл (-лу), первотвíр (-твóру), первовзíр (-зóру), первóпис (-су). [Читáв твóри в перéкладі, а не в оригінáлі. Переклáдено з первотвóру]. **Оригинáлы** *произведений Шевченка* – Шевчéнкові первотвóри, оригінáли; 2) *тип.* – оригінáл, (*писанный*) рукóпис (-су). **-нáл** *для набора* – оригінáл до складáння; 3) оригінáл, дивáк, чудасíй (-сія́), чудасíйник, чудодíй, штукáр (-ря́), проя́ва, химéрник, хи́мородник. [Ми вважáли йогó за дивакá. Найшóвсь таки яки́йсь проя́ва, яки́йсь дурни́й оригінáл (Шевч.)]. *См. ещё* **Чудáк.** *Это большой* **-нáл** – це вели́кий дивáк, чудасíй, оригінáл *и т. д.*
Оригинáльничать, оригинáлить – дивáчити, чудасіювáти, чудасія́ (дивакá) строíти.
Оригинáльность – 1) оригінáльність, первотвóрність (-ности), спрáвжність. *См.* **Пóдлинность**; 2) самостíйність, своєрíдність (-ности); 3) чýдність, ди́вність, химéрність (-ности). *См.* **Стрáнность.**
Оригинáльно – 1) оригінáльно, своєрíдно, самостíйно; 2) (*странно*) чýдно, ди́вно, по-чудасíйному. *Он ведёт себя* **-но** – він повóдиться чýдно, ди́вно.
Оригинáльный – 1) (*подлинный*) оригінáльний, первотвóрний, первопи́сний. *См.* **Пóдлинный**; 2) (*самобытный*) оригінáльний, самостíйний, своєрíдний. [Оригінáльне

письме́нство. Самості́йна цивіліза́ція. На́ші своєрі́дні фо́рми та фа́рби (Єфр.)]і 3) (*странный*) оригіна́льний, чудни́й, ди́вний, чудасі́йний, дива́чний.
Ориентали́ст – орієнталі́ст, знаве́ць Схо́ду, знаве́ць схі́дніх мов.
Ориента́льный – орієнта́льний, схі́дній. [Орієнта́льні (схі́дні) мо́ви].
Ориента́ция – орієнта́ція (на що, серед чо́го).
Ориенти́рование – орієнтува́ння.
Ориенти́роваться – орієнтува́тися серед чо́го, в чо́му, на що, (*сов.*) зорієнтува́тися. [Почали́ орієнтува́тися на самості́йність], (*описать*) вхопи́ти тропи́. [Не вхо́пиш тропи́, куди́ йти (Мирн.)]. *См. ещё* **Огляде́ться, Осво́иться.**
Ориентиро́вка – орієнтува́ння.
Ориенто́вочный – орієнтаці́йний (напр., кошто́рис).
Ориктоло́гия – ориктоло́гія. **-ги́ческий** – ориктологі́чний.
Орио́н, *астр.* – Оріо́н (-ну), Косарі́, Коса́рики, Чепі́га.
Орке́стр – 1) орк[х]е́стра, (*редко*) капе́лія, ба́нда (*галиц.*). **Орке́стр** *из скрипки, бубна и цымбал* – троїсті музи́ки, троі́ста музи́ка; 2) (*место для музыкантов*) орк[х]е́стра.
Оркестрова́ть – оркеструва́ти. **-стро́вка** – оркеструва́ння.
Оркестро́вый – орк[х]естро́вий.
Орки́ш, *см.* **По́лба.**
Орла́н, *зоол.* (*пт.*) – орла́н (-на́).
Орлеа́н, *бот.* (*дерево и краска*) – орлеа́н (-ну).
Орлёнок – орля́ (-ля́ти), орленя́ (-ня́ти), орля́тко, орленя́тко (-ка).
Орле́ц – 1) (*мин.*) рогови́й ка́мінь (-меня), рогови́к; 2) (*мин.*) черво́ний кварц (-цу); 3) (*церк.*) орле́ць (-леця́).
О́рлий – о́рлій (о́рля, о́рле). [О́рлій по́гляд (М. В.). О́рле о́ко (Шевч.)]. *См.* **Орли́ный.**
О́рлик – о́рлик, о́рличок, о́рлонько.
О́рлики, *бот.*, Aquilegia – о́рлики, голубки́ (-кі́в).
Орли́ный – орло́вий, о[ві]рля́чий, орли́ний. [Кри́ла орло́ві (орля́чі, орли́ні)]. **-ный** *полёт* – орло́вий літ (льот) (*р.* льо́ту).
Орли́ть – наклада́ти штамп з орло́м.
Орли́ца – орли́ця. **-цын** – орли́чин.
Орли́чищ – орлю́к. *См.* **Орлёнок.**
Орли́чник, *см.* **Орля́к.**
Орли́ще – орля́ка.
Орля́к, *бот.*, Pteris aquilina – орля́к (-ка́).
Орля́нка (*игра*) – орля́нка. *Играть в* **-ку** – гуля́ти в орля́нку.
Орна́мент – орна́мент (-ту), оздо́ба, прикра́са.
Орнамента́льный – орнаменто́вий.
Орнамента́ция – орнаментува́ння, оздо́блювання, орнамента́ція.
Орнаменти́ровать – орнаментува́ти, оздо́блювати що чим.
Орнаментиро́вка – оздо́блення.
Орнитоло́г – орніто́лог, птахозна́вець (-вця).
Орнитологи́ческий – орнітологі́чний.
Орнитоло́гия – орнітоло́гія, птахозна́вство.
Орнитома́ния – орнітома́нія (-нії).
Оробе́лый – сторопі́лий.
Оробе́ть – сторопі́ти, сторопи́тися, зво́м[н]пити, зво́нтпити, (*гал.*) уплоші́ти.
Орогра́фия – орогра́фія. **-фи́ческий** – орографі́чний.
Ороло́гия – ороло́гія. **-ги́ческий** – орологі́чний.
Ороси́тель (*ирригатор*) – зро́шувач (-ча).
Ороси́тельный – зро́шувальний, полива́льний. **-ный** *насос* – зро́шувальна (полива́льна) по́мпа.
Ороша́ть, ороси́ть – роси́ти, зро́шувати, зроша́ти, зроси́ти, полива́ти, полі́ти, заво́днювати, позро́шувати що чим. **-ша́ть, -си́ть** *слезами* – роси́ти, зро́шувати, зроша́ти, заро́сити, з[о]роси́ти слізьми́, сльозо́ю. [Припа́в він до землі́ та й зроси́в її́ слізьми́. Та кі́льки сліз роси́ть ті широ́кі просто́ри! (Фр.)]. *Слёзы* **-ша́ли** *её лицо* – сльо́зи зро́шували її́ обли́ччя. **Ороша́емый** – зро́шуваний, поли́ваний. **Орошённый** – зро́шений, полі́тий.
Ороша́ться, ороси́ться – зро́шуватися, зроша́тися, зроси́тися чим. [Слізьми́ так і зроша́ється (М. В.)].
Ороше́ние – зро́шування, зро́шення, полива́ння, заво́днювання чого́. *Искусственное* **-ние** *полей* – шту́чне зро́шення (полива́ння) полі́в.

Ортогра́фия, *см.* **Орфогра́фия.**
Ортодо́кс – ортодо́кс, правові́р (-ві́ра).
Ортодокса́льность – ортодокса́льність, правові́рність (-ности).
Ортодокса́льный, -но – ортодокса́льний, -но, правові́рний, -но.
Ортопе́дия – ортопе́дія. **-ди́ческий** – ортопеди́чний.
Оруденé́ть – оберну́тися в (на) руду́.
Оруденé́лый – обе́рнутий в (на) руду́.
Ору́дие – 1) знаря́ддя, зна́ряд (-ду), наря́ддя, начи́ння (*обычно для ремесла*), спра́ва (*хозяйств.*), струме́нт. [У шевця́ до́бре начи́ння. До вся́кого ді́ла тре́ба струме́нту]. **-дия** *производства* – знаря́ддя (до) ви́робу, проду́кції. *Земледельческие* **-дия** – хліборо́бське знаря́ддя, наря́ддя, -ка спра́ва. **-дие** *питки, муки* – мучи́ло (*гал.*); 2) (*воен.*) гарма́та. *Лёгкое, тяжёлое* **-дие** – легка́, важка́ гарма́та. *Осадное* **-дие** – гарма́та до обло́ги; 3) (*отвлечённ.*: *средство*) знаря́ддя, зна́ряд. [Мо́ва – знаря́ддя ду́мки. Він поверну́в свою́ му́зу в знаря́ддя сліпо́ї знена́висти (Єфр.)]. *Он слепое* **-дие** *его воли* – він сліпе́ знаря́ддя його́ во́лі. **-дие** *обмена* – знаря́ддя до міньби́.
Оруди́йный – гарма́тний. [Гарма́тний по́стріл].
Ору́дование – ору́дування, правува́ння чим.
Ору́довать *чем* – ору́дувати, правува́ти чим. [Ору́дувати лопа́тою, господа́рством. Ще скрізь сніг біліє, а весняна́ тепли́ня вже ору́дує (М. В.)]. *См. ещё* **Управля́ть.**
Оруже́йник – зброя́р (-ра́), збройовни́к, пушка́р (-ря́).
Оруже́йный – пушка́рський, збройови́й, ору́жній. **-ный** *завод* – збро́йня. **-ный** *склад, палата* – збройни́ця, збройо́[ї]вня.
Оруже́йня – збройни́ця.
Оруженó́сец – зброєно́сець (-сдя), (*в козац. войске*) джу́ра, чу́ра.
Ору́жие – збро́я, бро́ня, бронь (-ни), ору́жжя́, (*военное*) військове́ знаря́ддя. *Огнестрельное* **-жие** – самопа́л, стрільба́, огни́ста стрільба́, грімка́ стрільба́, пальна́ збро́я. *Холодное* **-жие** – січна́ збро́я. *С* **-жием** (*в руках*) – ору́жно, збро́йно, (*при* **-жии**) при збро́ї. *К* **-жию**! – до збро́ї! до бро́ни! *Во* **всеору́жии** – при по́вній збро́ї. *Браться, взяться за* **-жие** – бра́тися, взя́тися до збро́ї, става́ти, ста́ти до збро́ї. *Поднять* **-жие** – зня́ти збро́ю про́ти ко́го. *Призывать к* **-жию** – заклика́ти до збро́ї. *Сложить* **-жие** – скла́сти, зложи́ти, зда́ти збро́ю. *Добыть что* **-жием** *и кровью* – здобу́ти (чого́ *и* що) збро́йно і кро́в'ю.
Ору́жный, *см.* **Вооружо́[ё]нный.**
Орумя́нить, -ся, *см.* **Зарумя́нить, -ся.**
Орфогра́фия – право́пис (-су) (*м. р.*), ортогра́фія.
Орфографи́ческий – правопи́сний, ортографі́чний.
Орхиде́я – орхіде́я (-де́ї).
Оса́ – оса́ (*р. мн. ч.* віс). [Зня́вся рій віс та покуса́в його́ (Коцюб.). Осо́ю в ві́чі лі́зе].
Оса́да – обло́га, обло́ження, облята́ння, (*о береге*) блока́да. **-да** *крепости* – обло́га форте́ці. *Город в* **-де** – мі́сто в обло́зі. *Взять* **-дой** – взя́ти в обло́гу, обло́гою. *Держать город в* **-де** – облята́ти мі́сто. *Снимать* **-ду** – припиня́ти обло́гу.
Оса́дка – 1) *см.* **Оса́живание**; 2) *см.* **Оса́док**; 3) (*орудие бочаров, для набивания обручей*) наби́вач (-ча). **-ка** (*здания*) – осіда́ння (будівлі). **-ка** (*песка, ила в воде*) – осіда́ння (пі́ску, му́лу у воді). **-ка** *судна* (*огрузка*) – угли́бка.
Оса́днение, *мед.* – зса́дніння.
Оса́днивать, оса́днить *или* **Осадня́ть** – здера́ти, зде́рти (шку́ру) на чо́му (на руці́, на нозі́), стера́ти, сте́рти (шку́ру), збива́ти, зби́ти що (ру́ку, но́гу), (*о лошади*) о[з]садни́ти (*сов.*), шмугля́ти *и* шму́льгати, обшмульга́ти, обшмо́ргувати, обшморга́ти, обшморгну́ти, обму́лювати, обму́ляти *и* обму́лити, (*о мног.*) поздера́ти, постера́ти, пошмульга́ти, пообму́лювати, пообшмо́ргувати. [Мотузо́к обшмульга́в його́ ті́ло (Н.-Лев.)]. **Оса́днил** *руку* – здер, обшмульга́в ру́ку *или* здер (стер) шку́ру на руці́. **Оса́дненный** – оса́днений, зби́тий, обшму́льганий, обшмо́рганий, обму́ляний. [Оса́днений кінь = *конь с раной от хомута или седла*].
Оса́дный – обло́жний, облого́вий. **-ное** *положение* – стан обло́ги, стан обло́жний. **-ные** *орудия* – гарма́ти до обло́ги, важкі́ гарма́ти.
Оса́док – о́сад (-ду), о́пад, гу́ща, фус, буза́, (*грязный*) ви́бруд, (*от золы*) ви́зол, (*илистый*) му́ла́вина. *Атмосферный, -рический* **-док** – о́пад, (*обычно во мн. ч.*) *-ные, -кие* **-дки** – о́пади (атмосфери́чні). **-док** (*на душе*) – о́сад.
Оса́дочный – осадо́вий. **-ные** *породы, пласты* – осадо́ві по́клади, шари́.
Осажда́тель – обло́[я́]жник, обля́гач (-ча).
Осажда́ть, осади́ть – 1) (*город, крепость*) облята́ти, обложи́ти, облягти́, обступа́ти,

обступи́ти, обклада́ти, обкла́сти (мі́сто, форте́цю). *Неприятель* **-ди́л** *город* – во́рог облі́г мі́сто. **-дать, -дить** (*о собаках*) – обсіда́ти, обсі́сти. [Злі соба́ки обсіда́ють перехо́жих]. **-да́ть** (*не давать покою*) *кого просьбами* – докуча́ти кому́ проха́ннями. *Просители* **-да́ют** *меня* – прохачі́ обсіда́ють (облі́плюють) мене́. **-да́ют** *меня мысли* – думки́ посіда́ють мене́, ду́ми облягáють мене́; 2) *хим.* – оса́джувати, осади́ти, роби́ти (зроби́ти) о́сад (на дні). **Осажда́емый** – обля́ганий, що облягáють, обступа́ють. **Осаждённый** – обло́жений. [Обло́жене мі́сто]; обложе́нець (-нця). **Осаждённые** *сделали вылазку* – обложе́нці зроби́ли ви́лазку.

Осажда́ться, осади́ться – 1) бу́ти в обло́зі, бу́ти обля́ганим, обло́женим. *Город* **-ется** *неприятелем* – во́рог облягáє мі́сто; 2) **-да́ться, -ди́ться** *и* **Осе́сть** – осіда́ти, осі́сти, осіда́тися, зсіда́тися, зсі́стися (зся́деться), оса́джуватися. [Спочáтку осіда́є вели́кий пісо́к. Неха́й во́да посто́їть у відрі́, кре́йда зся́деться].

Осажда́ющий – обло́[я́]жник, обля́гач, що облягáє, обступа́є. **-щие** *войска* – ві́йсько, що облягáє. **-щие** *взяли крепость приступом* – обло́жники здобу́ли форте́цю на́падом (при́ступом).

Оса́живание – 1) обса́жування; 2) о[при]са́джування; 3) збива́ння, оса́джування, подава́ння (наза́д); 4) оса́джування, осіда́ння; 5) приса́джування; 6) оса́джування. *Оттенки см.* **Оса́живать.**

Оса́живать, осажа́ть, осади́ть – 1) (*что чем*), *см.* **Обса́живать, -ся, Обсади́ть, -ся**; 2) **-вать, -ди́ть** (*вниз*) *что* – оса́джувати, осади́ти, приса́джувати, присади́ти. *См.* **Опуска́ть, -ся, Понижа́ть, -ся**; 3) (*пятить, подавать назад*) збива́ти, зби́ти, оса́джувати, осади́ти, подава́ти, пода́ти (наза́д). **-ся** – подава́тися, (*сов.*) пода́тися (наза́д). **-ди** *лошадей, лошадь* – збий, пода́й (наза́д) ко́ні, коня́. **-ди́** *воз, коляску* – пода́й (наза́д) во́за, коля́су (бри́чку). **-ди́**! *куда прёшь*? – пода́й наза́д! куди́ пре́шся?; 4) (*хим.*) **-вать, -ся, -ди́ть, -ся,** *см.* **Оса́жда́ть 2, -ся 2**; 5) (*кого*) приса́джувати, присади́ти, посади́ти кого́, спиня́ти, спини́ти, охану́ти, (*опис.*) но́са втира́ти, но́са вте́рти кому́, пихи́ збива́ти, зби́ти кому́, за по́лу смикну́ти *и* сіпну́ти кого́. [Не дослу́хавши мої́х слів, зра́зу присади́ла мене́ (Васильч.)]; 6) (*поселять*) оса́джувати, осади́ти що, кого́ де, що ким; **-ся** – оса́джуватися, осади́тися. [Осади́лись на Чортомли́ку]. **Оса́женный** – 1) обса́джений; 2) оса́джений, приса́джений; 3) зби́тий, оса́джений, по́даний (наза́д); 4) оса́джений; 5) при[о]са́джений, спи́нений; 6) оса́джений.

Осалда́читься – змоска́литися, (*о мног.*) помоска́литися.

Оса́ливать, -ся, осали́ть, -ся, *см.* **Обса́ливать, -ся, Заса́ливать. -ся.**

Оса́нисто – санови́то, пова́жно. [Вигляда́в він санови́то (Стор.)].

Оса́нистый – ставни́й, поставни́й, постатни́й, санови́тий, пова́жний, стате́чний.

Оса́нка – поста́ва, по́стать (-ти), стату́ра. [Поста́ва го́рда і вели́чна].

Оса́нна! – оса́нна! (рату́й, спаси́, охорони́ (нас)!).

Осатане́ть, -тани́ться – по[о]сатані́ти, збісі́ти, збісині́ти. [Розпали́вся, осатані́в]. **Осатане́лый** – о[по]сатані́лий, збісі́лий.

I. Оса́чивать, осочи́ть, *охотн.* – ото́чувати, оточи́ти, облягáти, облягти́, обступа́ти, обступи́ти кого́ (напр., во́вка, ведме́дя – сі́ткою, тене́тами), (*сов.*) обско́чити кого́.

II. Оса́чивать, осочи́ть – 1) (*дерево*) випуска́ти, ви́пустити сік (*р.* со́ку) (з де́рева); 2) *хим.* – розто́плювати, розтопи́ти скло.

Осва́[о́]ивать, осво́ить – 1) (*усвоить*) засво́ювати, засво́їти, засві́йчити що. *См.* **Усва́ивать**; 2) (*присваивать себе*) при[за]сво́ювати, при[за]сво́їти, привла́щувати, привласти́ти що. *См.* **Присва́ивать**; 3) *см.* **Акклиматизи́ровать. Осво́енный** – засво́єний, засві́йчений, при[за]сво́єний; привла́щений; акліматизо́ваний.

Осва́[о́]иваться, осво́иться *с чем* – призвича́юватися, призвича́їтися, звика́ти, зви́кнути до чо́го, до ко́го, ого́втуватися, ого́втатися з чим, ким, де, об[у]го́втуватися, об[у]го́втатися з чим, ким, де, приго́втатися де, обвика́ти, обви́кнути де, оббува́тися, оббу́тися де, з чим, з ким, освí́йчитися де, з чим. **Осва́иваться** *с новым положением* – призвича́юватися до ново́го стано́вища, звика́ти на ново́му. **-ваться** *с чужими обычаями* – призвича́юватися (обвика́ти) до чужи́х звича́їв. **-иться** (*свыкнуться*) *с мыслью* – зви́кнутися з ду́мкою.

Осведоми́тель – повідо́млювач, інформа́тор.

Осведоми́тельный – повідо́мний, інформаці́йний. **-ное** *бюро* – повідо́мне, інформаці́йне бюро́.

Осведомле́ние – (*от гл.* **Осведомля́ть**) повідо́млювання, сповіща́ння, (*оконч.*) повідо́млення, спові́щення кого́ про що; (*от гл.* **Осведомля́ться**) до[роз]ві́дування, дізнава́ння про що, про ко́го.

Осве́домленность *в чём* – свідо́мість чого́, обізна́ння з чим.

Осве́домленный *в чём* – свідо́мий чого́ [Пу́бліка свідо́ма літерату́ри], обі́знаний з чим.

Быть **-ным** *о чём, в чём* – свідо́мим бу́ти чого́. *Не быть* **-ным** о (*в*) *чём* – несвідо́мим бу́ти чого́.
Осведомля́ть, осве́домить *кого о чём* – повідомля́ти, повідо́мити кого́ про що, сповіща́ти, сповісти́ти кого́ про що, кому́ що. **Осведомля́емый** – повідо́млюваний, спові́щуваний від ко́го. **Осведомлённый** – повідо́млений, спові́щений.
Осведомля́ться, осве́домиться *у кого, где о ком, чём* – до[роз]ві́дуватися, до[роз]ві́датися в ко́го про що, про ко́го, дізнава́тися, дізна́тися про що, про ко́го, звідо́вуватися, зві́дуватися, зві́датися, завісти́тися про що.
Осве́домочный (*запрос*) – за́пит, щоб дізна́тись (дові́датись) про щось, дізна́вчий за́пит.
Освежа́ть, освежи́ть – відсві́жувати, відсвіжа́ти, відсвіжи́ти, свіжи́ти, (п)освіжа́ти, (п)освіжи́ти, (*влагою, водою*) відволо́жувати, відволожи́ти, (*утолить немного жажду*) закропля́ти, закропи́ти. **-жи́ть** *воздух* – відсвіжи́ти пові́тря. **-жа́ть** *запасы* – прові́трювати (*сов.* прові́трити) запа́си. **-жа́ть, -жи́ть** *в памяти* – відсві́жувати, -жа́ти, -жи́ти в па́м’яті, поновля́ти, понови́ти в па́м’яті що. *Вода* **-жа́ет** – вода́ відволо́жує, свіжи́ть, відсві́жує. **Освежа́ющий.** *см.* **Освежи́тельный. Освежённый** – від[о]сві́жений, відволо́жений; закро́плений.
Освежа́ться, освежи́ться – відсві́жуватися, відсвіжа́тися, відсвіжи́тися, відволо́жуватися, відволожи́тися, посвіжа́тися, посвіжи́тися, (*от жажды*) закропля́тися, закропи́тися.
Освежева́ть *и* **Освежи́ть** (*оббеловать*) – збілува́ти, оббілува́ти, (*несов.*) білува́ти. [Беру́ть вони́ ту лоши́цю, те́плу ще білу́ють; збілува́ли товсті сте́гна, ста́ли та й балю́ють (Рудан.)]. *См.* **Оббелова́ть.**
Освеже́ние – відсві́жування, відволо́жування; (*оконч.*) відсві́ження, відволо́ження.
Освежи́тельный – відволо́жний, здоро́вкуватий.
Освежи́ть, -ся, *см.* **Освежа́ть, -ся.**
Освену́ть, *см.* **Освета́ть.**
Осве́т, осви́т (*открытое для солнца место*) – осо́нь (-ни) (*ж. р.*), осо́ння (*ср. р.*). *На* **-те** – навсо́нні.
Освета́ть, освену́ть – розвидня́ти, -ся, розви́дніти *и* розви́днитися, світа́ти, освіну́ти, на світ благослови́тись. [Як освіне́, пої́демо да́лі. Дивлю́ся – світа́є, край не́ба пала́є (Шевч.). Ті́льки на світ благослови́лось, ру́шили ми з лі́са].
Освети́тельный – світлови́й, світляни́й. [Світляни́й газ].
Освети́ть, -ся, *см.* **Освеща́ть, -ся.**
Осветле́ть, -ле́ние, *см.* **Посветле́ть, ле́ние.**
Осветля́ть, -ли́ть, *хим.* – очища́ти, очи́стити.
Освеща́ть, освети́ть – осві́тлювати, осві́чувати, освіти́ти (*о мног.* поосві́чувати, поосві́тлювати) що чим, осява́ти, ося́яти, осяйну́ти що чим, (*путь*) просві́чувати, просвіти́ти; (*отвлечённо: вопрос и т. д.*) ви[о]сві́тлювати, ви́світлити, освітли́ти. *Лампа* **-ща́ла** *уютную комнату* – ля́мпа осява́ла (осві́тлювала) за́тишну кімна́ту. **-ти́ть** *вопрос, события* – ви́[о]світли́ти пита́ння, події́. *Прокурор отдельно* **-ща́ет** *роль каждого из подсудимых* – прокуро́р окре́мо висві́тлює ро́лю ко́жного з підсу́дних. **-ща́ть** *пути в будущее* – просві́чувати шляхи́ в прийде́шнє (майбу́тнє). **Освеща́емый** *кем, чем* – осві́тлюваний, осві́чуваний, ося́юваний від ко́го, від чо́го, чим [напр., від ме́не, від со́нця (*мной, солнцем*), промі́нням со́нячним]. **-щённый** – осві́тлений, ося́яний, осяйни́й, осві́чений; просві́чений; ви́світлений.
Освеща́ться, освети́ться – осві́тлюватися, осві́чуватися, освіти́тися, засвіти́ти, -ся. [Не́бо освіти́лось. Мі́сто, мов свя́то, засвіти́лося]. *Город* **-ща́ется** *электричеством* – мі́сто осві́тлюється еле́ктрикою.
Освеще́ние – 1) (*действие*) осві́тлювання, осява́ння, (*оконч.*) осві́тлення, ося́яння, (*абстр.*) ви[о]сві́тлювання, ви́світлення, осві́тлення, сві́тло; 2) (*свет*) осві́тлення, сві́тло, о́світ (-віту), посві́та. *Искусственное* **-ние** – шту́чне осві́тлення, сві́тло. *Электрическое* **-ние** – електри́чне осві́тлення. *Газовое, керосиновое* **-ние** – га́зове, га́сове (*от* гас – *керосин*) осві́тлення. *Истратить на* **-ние** – ви́світити. [Ми вже шістдеся́т карбо́ванців ви́світили]. *Доставлять кому* **-ние** (*обслуживать* **-нием**) – обсві́чувати, обсвіти́ти кого́.
Освиде́тельствование – о́гляд, освідува́ння. **-ние** *здания* – о́гляд буди́нку.
Освиде́тельствовать – огля́нути, оглядіти, освідува́ти кого́, що. **-нный** – огля́нутий, освідо́ваний.
Освирепе́ние – розлюто́вання, озві́рення, роз’юші́ння.
Освирепе́ть – розлютува́тися, озві́ритися, роз’юши́тися. *См.* **Озве́риться. -пе́лый** – розлюто́ваний, озві́рений, роз’ю́шений. [Тата́рин стоя́в вже перед ним серди́тий, роз’ю́шений (Коц.)].

Осви́стывание – обсви́стування.
Осви́стывать, освиста́ть – обсви́стувати, обсвиста́[і]ти, висви́стувати, ви́свистати кого́.
Осви́станный – обсви́станий, ви́свистаний.
Освободи́тель – визво́льни́к, визволи́тель, визволе́нець (-нця), вибави́тель.
Освободи́тельница – визво́льни́ця, визволи́телька, вибави́телька.
Освободи́тельный – визво́льний́. **-ное** *движение, идея* – визво́льни́й рух, -на́ іде́я. **-ная** *грамота* – визво́льни́й *или* визволе́нний лист.
Освобожда́ть, освободи́ть – 1) визволя́ти, ви́зволити (*о мног.* повизволя́ти) кого́ з чо́го, відзволя́ти, відзво́ли́ти кого́ від чо́го, ослобоня́ти, ослобони́ти кого́ від чо́го, ви́слобонити кого́ з (від) чо́го, слобони́ти, розвяза́ти світ кому́. [Ви́зволь нас, бі́дних нево́льників, з тяжко́ї нево́лі]. **-ди́ть** *крестьян от крепостного права* – ви́зволити селя́н з па́нщини, *или* від па́нщини селя́н одзволи́ти (Єфр.). **-ди́ть** *детей от учения* (*для отдыха*) – відзволи́ти діте́й від нау́ки; 2) **-жда́ть, -ди́ть** (*отрешить*) *кого от чего* – з[у]вільня́ти, з[у]вільни́ти кого́ від чо́го. **-жда́ть, -ди́ть** *от налогов, повинностей* – звільня́ти, -ни́ти кого́ від пода́тків (опла́ти), відбу́тків, (*в виде привилегии*) пільгува́ти, запільгува́ти кого́ з пода́тків (опла́т), відбу́тків. **-жда́ть, -ди́ть** *кого от военной службы* – відзволя́ти, відзво́ли́ти, звільня́ти, -ни́ти кого́ від військово́ї слу́жби. **-ди́ть** *от оков, цепей* – розку́ти кого́. **-ди́ть** *из тюрьмы* – ви́зволити з тюрми́. **-ди́ть** *имущество от залога* – ви́купити майно́ з заста́ви. **-ди́ть** *от наказания* – звільни́ти від ка́ри. **-ди́ть** *от смертной казни* – го́рлом дарува́ти. **-жда́ть, -ди́ть** *кого от обязанностей* – з[у]вільни́ти кого́ від обо́в'я́зків. **-жда́ть, -ди́ть** *помещение, комнату* – звільня́ти, -ни́ти, спорожня́ти, -ни́ти примі́щення, кімна́ту. **-ди́ть** *место* – звільни́ти мі́сце. **-жда́ть, -ди́ть** (*посуду, мешок и т. п.*) – спорожня́ти, спорожни́ти (по́суд, мішо́к і т. и́нше). **-ждённый** – ви́зволений з чо́го, відзво́лений від чо́го, з[у]ві́льнений від чо́го; (*от оков, цепей*) розку́тий.
Освобожда́ться, освободи́ться – 1) визволя́тися, ви́зволитися з чо́го, відзволя́тися, відзво́ли́тися від чо́го, ослобоня́тися, ослобони́тися з чо́го, від чо́го, (*избавиться*) позбува́тися, позбу́тися чого́; 2) звільня́тися, звільни́тися від чо́го, (*о помещении, посуде и т. п.*) спорожня́тися, спорожни́тися від чо́го. **-ди́ться** *от оков* – розку́тися, увільни́тися від кайда́нів (пут). *Река* **-лась** *ото льда* – рі́чка опро́ста́лася, звільни́лася від льо́ду, кри́ги.
Освобожде́ние – ви́зво́ле́ння з чо́го, ви́звіл (-волу) від чо́го, уві́льнення від чо́го. [Ви́зво́ле́ння наро́ду з кріпа́цтва]. *Ожидаемое* **-ние** – споді́ване ви́зво́ле́ння. **-ние** *рабочих от капитализма* – ви́звіл робітни́цтва (робітників) від капіталі́зму.
Освобожде́нчество – визво́льни́цтво. **-ческий** – визво́льни́цький.
Осво́ивать, -ся, осво́ить, -ся, *см.* **Осва́ивать, -ся.**
Освоя́чить – засві́йчити що, присві́йчити що.
Освяти́тель, -ница – святи́льник, святи́льниця.
Освяти́тельный – святи́льний.
Освяща́ть, освяти́ть – святи́ти, освя́чувати, освяти́ти, посвя́чувати, посвяти́ти, усвя́чувати, усвяти́ти. **-ща́ть** *воду* – святи́ти (освя́чувати) во́ду. **-ти́ть** храм, избу – посвяти́ти (освяти́ти) це́ркву, ха́ту. *Время* **-ти́ло** *этот обычай* – час усвяти́в цей звича́й.
Освяща́ться, освяти́ться – 1) святи́тися, освя́чуватися, освяти́тися, посвя́чуватися, посвяти́тися, усвя́чуватися, усвяти́тися, (*о многих*) поосвя́чуватися; 2) (*делаться святым, угодником*) присвя́чуватися, присвяти́тися. [Присвяти́вся в уго́дники. Неха́й уже́ хо́дить до це́ркви, хто присвяти́вся (Неч.-Лев.)]. **Освящённый** – свяче́ний, освя́чений, посвя́чений, (*о многих*) поосвя́чуваний. [Свяче́ний мед. Свяче́на вода́]. *Всё* **-ное** *во время Пасхи* (*куличи, мясо и т. д.*) – свяче́не.
Освяще́ние – свячі́[е́]ння, освя́чування, посвя́чування, посвя́чі[е]ння, посвя́та. [Свячі́ння пасо́к. Шлюб без церко́вного посвя́чення (Доман.). Посвя́та це́ркви]. *Празднование* **-ния** (*храма, школы*) – посвя́тини. **-ние** *воды* – водосвя́ття, (*на Крещение*) Йорда́нь, Орда́нь (-ни), водо́хрища.
Осево́й – осьови́й, вісни́й.
Оседа́ние – осіда́ння, укляка́ння.
Оседа́ть, осе́сть – 1) (о)сіда́ти, (о)сі́сти, укляка́ти, укля́кнути, (*о многих*) поосіда́ти, повкляка́ти. *Рытая земля* **-да́ет, осе́ла** – ру́шена земля́ (о)сіда́є (зляга́ється), осі́ла (зляглáсь). *Здание* **осе́ло** – буди́нок осі́в (укля́к). *Несколько* (*немного*) **осе́сть** – надсіда́ти, надсі́сти. [Ха́та надсіда́є]. *Пыль* **-да́ет,** *см.* **Сади́ться, сесть**; 2) (*селиться*) осіда́ти(ся), осі́сти(ся), оса́джуватися, осади́тися, оселя́тися, осели́тися; 3) *хим.* – осіда́ти, осади́тися. **Осе́вший** – осі́лий. **-ший** *немного* – надсі́лий.
Оседла́ть, *см.* **Осёдлывать.**
Осе́длость – осі́[е́]лість (-лости). *Иметь* **-лость** – ма́ти житло́, о́сідок, сиді́ти (осе́лею),

проживáти.
Осёдлывание – сідлáння, кульбáчення.
Осёдлывать, оседлáть – сідлáти, осідлáти, засідлáти, кульбáчити, окульбáчити, (*о многих*) посідлáти, повсідлувати, покульбáчити. **-лáть** *кого* (*свалить на кого всю работу*) – звúснути на кóго. [Не хотя́ть вóду носúти: звúсли на Гáпку, щоб вонá носúла].
Осёдланный – (о)сідланий, окульбáчений, (*о многих*) посідланий, повсідлуваний, покульбáчений. **-ться** – сідлáтися, кульбáчитися.
Осéдлый – осíлий. **-дло** – осíло.
Осекáть, осéчь – осікáти, осíкти. *Срв.* **Обсекáть, обсéчь.**
Осекáться, осéчься – осікáтися, осíктися. [Почýвши такý відповідь, він осíкся й замóвк]. *Ружьё* **-лось** – рушнúця осíклася. **-ться** *осеком* (*из срубл. деревьев*) обрýбуватися, засікáтися.
Осёл – 1) осéл (*р.* ослá), ослю́к, віслю́к. *Упрям, как* **осёл** – упéртий, як віл; 2) осéл, дýрень.
Осéлина (*в телеге*) – підтóка (у вóзі).
Осёлок (*для точенья*) – брус, бруcóк (-скá).
Осёлочный – брускóвий.
Осéлый – 1) (*о земле*) осíлий, (*во многих местах*) поосідáлий; 2) *см.* **Осéдлый.**
Осеменя́ть, осеменúть – засівáти, засíяти, позасівáти, обсівáти, обсíяти, пообсівáти. *См.* **Обсеменя́ть.**
Осеменя́ться, осеменúться – засівáтися, бýти засíяним. *См.* **Обсеменя́ться.**
Осеневáть (*проводить осень*) – осенювáти.
Осенéние – о(б)тíнення, окривáння; знаменувáння. *См.* **Осеня́ть.**
Óсенéсь – минýлої óсени.
Осенúть, *см.* **Осеня́ть.**
Осéнний – осíнній. **-нее** *ненастье* – сльóти. *Животное* **-него** *приплода* – осінчýк. **-няя** *дань*, **осéннее** – осíнщина.
Óсень – óсінь (*р.* óсени). **-нью** – в-осенú, в óсінь, по óсени, у вíсень. *Начало* **-ни** – пíдосінь (-сени). **-нь** *начинается* – осенíє. **-нь** *глубокая* – пізня óсінь. *Глубокой* **-нью** – пізньої óсени, у пíзню óсінь.
Осеня́ть, осенúть – 1) о(б)тіня́ти, о(б)тінúти, окривáти, окрúти. *Слава* **-нúла** *героя* – слáва окрúла герóя, слáвою окрúвся герóй. *Меня* **-нúла** *мысль* – пройнялá менé (спáла мені) дýмка, спáло мені на дýмку; 2) (*крестным знамением*) *кого* – благословля́ти, (по)благословúти, знамен(ув)áти, назнамен(ув)áти когó хрестóм, хрестá покладáти, поклáсти на кóго, (*иконою*) оклоня́ти, оклонúти óбразом когó. **-нúть** *себя крестом, крестным знамением* – благословúтися, назнаменувáтися хрестóм, хрестá на сéбе поклáсти, перехристúтися. **Осенённый** – о(б)тíнений, окрúтий. **-ный** *крестным знамением* – назнаменóваний.
Осеня́ться, осенúться – бýти о(б)тíненим, окрúтим. **-ниться** *крестным знамением, см.* **Осенúть** *себя.*
Осердúть, -ся, *см.* **Рассердúть, -ся.**
Осеребря́ть, осеребрúть – серебрúти, посеребря́ти, посеребрúти, посрíблювати, посрібля́ти, посріблúти *и* посрібнúти що. **Осеребрённый** – посерéбрений, посрíблений, посрíбнений.
Осеребря́ться, -рúться – посеребря́тися, посеребрúтися, посрібля́тися, посріблúтися, посрібнúтися.
Осéривать, -рить – сíрчити, посíрчити. **-ться** – сíрчитися, посíрчитися. **-ренный** – посíрчений.
Осерчáлый – розсéрджений, розгнíваний, у[роз]гнíвлений.
Осерчáть, *см.* **Серчáть.**
Осéсть, *см.* **Оседáть.**
Осёт, *см.* **Осóт.**
Осетúн – осéт, осетúнець. **-ка** – осéтка, осетúнка.
Осéтить – обкúдати сíтями, обтенéтити.
Осётр (*рыба*) – ося[е]тéр (-трá).
Осéтрий, Осетрóвый – ося[е]трóвий.
Осетрúна – ося[е]трúна.
Осетрúнный – ося[е]трúновий.
Осéчка – осíчка. *Дать* **-чку** – дáти осíчку.
Осéчь, осéчься, *см.* **Осекáть, осекáться.**
Óсий, *см.* **Осúный.**

О́сил, *см.* **Сило́к.**
Оси́ливать, оси́лить *кого* – перемага́ти, перемогти́, переси́лювати, переси́лити, ду́жати, поду́жати, боро́ти, поборо́ти, (*сов.*) подо́ла́ти, подо́лі́ти, подо́ляти, поси́літи, посі́сти кого́, що бра́ти (взя́ти) го́ру над ким, над чим, (*вульг.*) поґу́лати кого́; (*покончить*) упо́ратися з чим, упо́рати що. *Срв.* **Одолева́ть, одоле́ть.** *Он* **-лил** *меня* – він поду́жав (подо́ла́в) мене́. *Хмель да голод* **-лят** *хоть кого* – хміль та го́лод хоч кого́ поду́жають (перемо́жуть). *Не могу* **-лить** *этой книги, работы* – не поду́жаюціє́ї кни́жки, роби́ти, не дам собі ра́ди з ціє́ю кни́жкою, робо́тою, нія́к не впо́раюся з ціє́ю кни́жкою, робо́тою. **Оси́ленный** – поду́жаний, подо́ла́ний, перемо́жений *и т. д.*
Оси́на, *бот.* Populus tremula – оси́ка, оси́чина, о́сокі́р (-ко́ру), (о)сокори́на, (*угор.*) трепе́та. *Трясётся как лист на* **-не** – тру́ситься як оси́чина.
Оси́нник, -ничек (*соб.*) – оси́чина, осичня́к, *ум.* осичнячо́к.
Оси́новик, *бот.* Boletus versipellis Fries – підоси́чник, красноголо́вець (-вця).
Оси́новый – оси́ковий, оси́чаний, (*угор.*) трепето́вий.
Оси́ный *и* **О́сий** – оси́ний, о́сячий. **-ное** *гнездо* – оси́ще.
Осиня́ть, осини́ть – сини́ти, посини́ти. **-ный** – поси́нений.
Осипа́ть, оси́пнуть – хри́пнути, охри́пнути, (*о многих*) похри́пнути з чо́го.
Оси́плость – охри́плість (-лости), хрипота́.
Оси́плый – (о)хри́плий, хрипки́й. **-пло** – хри́пко, хри́пло.
Осироте́лый – осиротілий, всиротілий, засиротілий, посиротілий.
Осироте́ть – осиротіти, всиротіти, засиротіти, осироти́тися, всироти́тися, (*о многих*) посиротіти, посироти́тися.
Осироти́ть – осироти́ти, всироти́ти, засироти́ти, (*о многих*) посироти́ти.
Оси́стый, *см.* **Ости́стый.**
Осиява́ние, осия́ние – осява́ння, ося́яння, ося́ння. [І ба́чу я степи́ широ́кі – свій край – в ося́янні ясні́м (Черняв.)].
Осиява́ть, осия́ть – осява́ти, ося́яти, ося́ти, осия́ти.
Оска́бливание – обскрома́джування, обскріба́ння.
Оска́бливать, оскобли́ть – обскрома́джувати, обскрома́дити, обскріба́ти, обскребти́, (*о мн.*) пообскрома́джувати, пообскріба́ти. **-ться** – обскрома́джуватися, обскрома́дитися, обскріба́тися, обскребти́ся. **Оскоблённый** – обскрома́джений, обскре́бений, пообскрома́джуваний, пообскрі́баний.
Оска́л – ви́щир, о́скир.
Оска́ливание – виска́лювання, вискаля́ння, вищиря́ння, оскиря́ння.
Оска́ливать, оска́лить (*зубы*) – ска́лити, виска́лювати *и* вискаля́ти, ви́скалити, вищиря́ти, ви́щирити, оскиря́ти, оски́рити, повиска́лювати, повищиря́ти (зу́би). [Хоч уби́й москаля́, то він зу́би вискаля́ (*погов.*). Ви́щирив зу́би, як соба́ка]. **Оска́ленный** – ви́скалений, ви́щирений, оски́рений, повиска́люваний, повищи́рюваний.
Оска́ливаться, оска́литься – виска́люватися, ви́скалитися, вищиря́тися, ви́щиритися, оскиря́тися, оски́ритися, (*о многих*) повиска́люватися, повищиря́тися.
Оска́лина – скалу́ба, скалу́бина, зас[ш]калу́бина, ска́лина. [До́шка з скалу́бинами].
Оскандáлить – осоро́мити, знесла́вити, зга́ньби́ти. **Оскандáлиться** – осоро́митися, (*о многих*) поосоро́млюватися.
Осквер́нение – 1) спога́нювання, спога́нення, запога́нювання, запога́нення, опога́нювання; опога́нення, з(ао)ги́джування, з(ао)ги́дження, спаску́джування, спаску́дження, опаску́джування, опаску́дження; 2) знева́ження, збезче́щення.
Оскверни́тель, -ница – знева́жник, знева́жниця.
Оскверни́тельный – паску́дний; знева́жливий.
Оскверня́ть, оскверни́ть – 1) пога́нити, спога́нювати, спога́нити, опога́нювати, опога́нити, запога́нювати, запога́нити, з(ао)ги́джувати, з(ао)ги́дити, паску́дити, спаску́джувати, спаску́дити, опаску́джувати, опаску́дити, каля́ти, закаля́ти; 2) (*святыню*) знева́жа́ти, знева́жити, сквернити, оскверни́ти, безче́стити, збезче́стити. [Уми́йтеся, о́браз бо́жий багно́м не скверні́те (Шевч.). Ніко́ли він непра́вдою себе́ не закаля́в (Єфр.)]. **-нённый** – спога́нений, опога́нений, запога́нений, зака́ляний, з(ао)ги́джений, спаску́джений, опаску́джений; знева́жений, збезче́щений.
Оскверня́ться, оскверни́ться – пога́нитися, спога́нюватися, спога́нитися, опога́нюватися, опога́нитися, запога́нюватися, запога́нитися, каля́тися, закаля́тися, з(ао)ги́джуватися, з(ао)ги́дитися, паску́дитися, спаску́джуватися, спаску́дитися, опаску́джуватися, опаску́дитися, скверни́тися, оскверня́тися, оскверни́тися.
Осклабля́ться, оскла́биться – усміха́тися, усміхну́тися, оскаля́тися, оска́литися,

оскиря́тися, оски́ритися, оскирну́тися.
Оскобли́ть, *см.* **Оска́бливать.**
Оско́лина, *см.* **Оска́лина.**
Оско́лок – ска́лка (*ум.* ска́лочка), ві́дло[а]мок, ула́мок, окру́шок (-шка), окру́шина, (*мелкий*) зерни́нка, дрібо́к (-бка́). **-лок** *стекла* – скля́нка. **-лок** *дерева* – оскі́пок, дра́зка, дру́зка, оскоме́лок.
Оско́мина, оско́ма – оско́ма. *Набивать* **-мину** – оско́мити, пооско́мити зу́би. [Кисли́ці ї́сти – тільки зу́би оско́мити]. *Набивать, набить себе* -мину – оско́митися, пооско́митися.
Оско́мистый – оско́мистий.
Оскопи́тель – холощі́й (-щія́), валаша́л, холощу́н.
Оскопле́ние – холощі́ння, валаша́ння, викла́дування, заверта́ння.
Оскопля́ть, оскопи́ть – холости́ти, вихоло́щувати, ви́холостити, хо[а]ло[а]що́ати, ви́хо[а]ло[а]щати, ви́валашати, викла́дувати, виклада́ти, ви́ложити, ви́класти, заверта́ти, заверну́ти, закру́чувати, закрути́ти, каплу́нити, скаплу́нити, злегча́ти, злегчи́ти, (*о многих*) похолости́ти, повихоло́щувати, повихо[а]ло[а]ща́ти, повалаша́ти, повивала́шувати, повикла́дувати, повиклада́ти, позаверта́ти, позакру́чувати, покаплу́нити, позлегча́ти. **-ля́ться** – холости́тися, вихоло́щуватися, ви́холоститися *и т. д.* **Оскоплённый** – ви́холощений, ви́валашаний, кла́дений, ви́кладений, ви́ложений, скаплу́нений, зле́гчений.
Оскорби́тель – знева́жник, обра́зник, напа́сник. **-ница** – знева́жниця, обра́зниця, напа́сниця.
Оскорби́тельность – обра́зливість, вра́зли́вість, знева́жливість (-вости).
Оскорби́тельный – обра́зливий, вра́зли́вий, знева́жливий. **-но** – обра́зливо, вра́зли́во, знева́жливо.
Оскорбле́ние – обра́за, ура́за, нару́га, кри́вда, знева́га. **-ние** *величества* – обра́за вели́чности. **-ние** *чести* – обра́за для че́сти. **-ние** *действием* – обра́за, знева́га чи́ном. *Нанесть кому* **-ние** – обра́зити кого́, покри́вдити кого́.
Оскорбля́ть, оскорби́ть – обража́ти, обра́зити, вража́ти, вра́зи́ти, кри́вдити, покри́вдити, зневажа́ти, знева́жити. **-би́ть** *обидным словом* – вра́зи́ти вразли́вим сло́вом. **-би́ть** *до глубины души* (*жестоко*) *кого* – живи́м вра́зом вра́зи́ти кого́, тя́жко вра́зи́ти (обра́зити) кого́. **-би́ть** *чью честь* – покри́вдити кого́ на че́сті. **-би́ть** *словом, действием* – зневажа́ти (знева́жити) сло́вом, чи́ном. **-би́ть** *чьё самолюбие* – ура́зити чиє́ самолю́бство. *Это* **-ля́ет** *здравый смысл* – це пере́чить до́брому ро́зуму. **Оскорблённый** – обра́жений, вра́жений, скри́вджений, знева́жений від ко́го чим.
Оскорбля́ться, оскорби́ться – 1) бу́ти обра́женим, вра́женим, знева́женим, покри́вдженим; 2) обража́тися, обра́зитися, вража́тися, вра́зитися. *Он* **-бля́ется** *каждым замечанием* – він обража́ється на ко́жну ува́гу (від ко́жної ува́ги).
Оскоро́мливать, оскоро́мить – скоро́мити, оскоро́млювати, оскоро́мити, (*о многих*) поскоро́мити, пооскоро́млювати. **-ться** – скоро́митися, оскоро́млюватися, оскоро́митися, (*о многих*) поскоро́митися, пооскоро́млюватися. **Оскоро́мленный** – оскоро́млений, пооскоро́млюваний.
Оскоти́нение – зби́длення, поби́длення.
Оскоти́нить – зби́длити, поби́длити.
Оскоти́ниться – зби́длитися, поби́длитися, збидлі́ти, побидлі́ти.
Оскреба́ть, оскре́сть – обс[ш]кріба́ти, обс[ш]кребти́, обскрома́джувати, обскрома́дити, (*о многих*) пообс[ш]кріба́ти, пообскрома́джувати. *Срв.* **Оска́бливать. Оскребённый** – обс[ш]кре́бений, обскрома́джений, (*о многих*) пообс[ш]крі́баний, пообскрома́джуваний.
Оскрёбки, оскрёбок – по́скрібки, ви́с[ш]крібки (-бків), о́скрібок, по́скрібок, ви́с[ш]крібок (-бка).
Оскре́сть, *см.* **Оскреба́ть.**
Оскудева́ть, оскуде́ть – 1) убо́жіти, зубо́жіти, (*сов.*) зматчі́ти. *Срв.* **Обедне́ть.** [Джерело́ наро́дньої поезії зо́всім не так зубо́жіло (Грінч.)]. **-дева́ть** *чем* – виво́дитися, ви́вестися з чо́го, зво́дитися, звести́ся з чо́го, повиво́дитися, позво́дитися з чо́го. [Ми звели́ся з свине́й]. *Мы совершенно* **-де́ли** – ми ви́велися геть із усьо́го; 2) сла́бнути, осла́бнути. **-де́ла** *вера наша* – осла́бла ві́ра на́ша. **-де́ть** *верою, терпением* – осла́бнути ві́рою, терпі́нням.
Оскуде́лый – 1) зубо́жілий, зматчі́лий; 2) осла́блий.
Оскуде́ние – 1) зубо́ження, зматчі́ння; 2) осла́блення, зане́пад. **-ние** *почвы* – ви́снаження, знеси́лення ґру́нту.
Ослабева́ние, ослабе́ние – ослаба́ння, осла́бнення, сла́бшання, слабі́шання, посла́бшання; знемага́ння, знемо́ження *и т. д. См.* **Ослабева́ть. -бе́ние** *организма* – ви́снаження, знемощі́ння організму. **-бе́ние** ума – осла́бнення ро́зуму, (*старческое*) ви́старення ро́зуму.

Ослабева́ть, ослабе́ть, осла́бнуть – 1) (*терять напряжение*) сла́бнути, осла́бнути, посла́бнути, сла́бшати *и* слабі́шати, посла́бшати. *Струна* **-ла** – струна́ осла́бла. *Память* **-ва́ет** – па́м'ять сла́бне. *Дисциплина* **-ва́ет** – дисциплі́на сла́бшає; 2) (*обессилевать физически*) сла́бнути, ослаба́ти, осла́б(ну)ти, знеси́люватися, знеси́литися, висна́жуватися, ви́снажитися, занепада́ти, занепа́сти, знемага́тися, знемогти́ся, знемо́житися, знемо́жіти, знемощі́ти, охлява́ти, о[за]хля́сти; охля́(ну)ти, замліва́ти, замлі́ти, знебува́тися, знебу́тися, (*постепенно*) підупада́ти, підупа́сти, (*о многих*) поослаба́ти, посла́б(ну)ти, познеси́люватися, позанепада́ти *и т. д.* **-бе́л** *от голода* – охля́в не ї́вши (з го́лоду). *Срв.* **Обесси́левать, Изнемога́ть.** *Мороз* **-ва́ет** – моро́з пуска́є, перестає́. *Мороз* **-бе́л** – моро́з пересі́вся, перепа́вся, зві́льжив. *Дождь* **-ва́ет** – дощ ущуха́є. **-бе́ть** *здоровьем* – занепада́ти, занепа́сти на здоро́в'я; на здоро́в'ї. **-бе́ть** *силами* – підупа́сти на си́лах. **-бе́ть** *умом* – на го́лову впа́сти. **-бе́ть** *ногами* – підупа́сти (впа́сти) на но́ги, з ніг спа́сти. **-бе́ть** *зрением* – на о́чі впа́сти. *Зрение* **-бе́ло** – притупи́лись о́чі, осла́бли о́чі. *Он* **-ва́ет** – підупада́є (занепада́є) на си́лі, спада́є з си́ли.

Ослабе́лый – осла́блий.

Ослабе́ние, *см.* **Ослабева́ние.**

Ослабле́ние – осла́блення, посла́блення, осла́ба, по́пуск, пі́льга. *Срв.* **Облегче́ние. -ние** *дисциплины* – осла́блення, зме́ншення дисдиплі́ни.

Осла́блый – осла́блий.

Ослабля́ть, осла́бить – ослабля́ти, осла́бити, послабля́ти, посла́бити, (*о возжах, верёвке*) попуска́ти, попусти́ти, (*о многих*) поослабля́ти. **-ться** – ослабля́тися, осла́битися, послабля́тися, посла́битися, (*о возжах, верёвке*) попуска́тися, попусти́тися; (*о многих*) поослабля́тися. *Срв.* **Ослабева́ть, ослабе́ть.** *Лета* **-бля́ют** *ум и память* – літа́ ослабля́ють ро́зум і па́м'ять. **-бить** *действие яда* – зме́ншити си́лу отру́ти. **-бить** *удар, силу падение, звук, горечь* – осла́бити (полегши́ти) уда́р, си́лу па́дання, прити́шувати, прити́шити звук, зме́ншувати, зме́ншити гіркоту́. **Осла́бленный** – осла́блений, посла́блений, попу́щений, зме́ншений.

О́слабь – 1) *сущ.* осла́ба; 2) *нар.* на-о́слаб.

Осла́вка – сла́ва, погові́р (-во́ру).

Ославля́ть, осла́вить – сла́вити, осла́влювати *и* ославля́ти, осла́вити, виславля́ти, ви́славити кого́ чим, погові́р пуска́ти (пусти́ти) на (про) ко́го; несла́вити, знесла́вити кого́. [За́раз тебе́ ви́славлять соціялі́стом (Конис.)]. **Осла́вленный** – осла́влений, ви́славлений, знесла́влений.

Ославля́ться, осла́виться – ославля́тися, осла́влюватися, осла́витися, виславля́тися, ви́славитися, знесла́витися.

Ослаща́ть, осласти́ть, осла́ди́ть – солоди́ти, осоло́джувати, осолоди́ти.

Ослёнок, -ночек – осля́ (-ля́ти), осля́тко (-тка), осля́точко, осленя́ (-ня́ти), осленя́тко, осленя́точко, віслюча́ (-ча́ти).

Ослепи́тельно – сліпу́че.

Ослепи́тельность – сліпу́чість (-чости).

Ослепи́тельный – сліпу́чий. **-ная** *красота* – чарівна́ вро́да.

Ослепле́ние – 1) осліплювання, осліплення; 2) засліплення. *Фанатическое* **-ние** – фанати́чне засліплення. *В* **-нии** – в засліпленні, в о́сліпі, в полу́ді. *У него прошло* **-ние** – йому́ полу́да спа́ла з оче́й.

Ослепля́ть, ослепи́ть – 1) сліпи́ти, осліпля́ти, осліпи́ти, темни́ти, потемни́ти кого́, вийма́ти (ви́йняти) о́чі кому́, (*о многих*) ви́сліпити кого́, посліпи́ти кого́, о́чі повийма́ти кому́; 2) сліпи́ти, засліплювати, засліпи́ти, (*о многих*) позасліплювати кого́ *и* кому́ о́чі. *Солнечный блеск* **-ля́ет** *глаза* – со́нячне промі́ння слі́пить о́чі. *Её красота* **-пи́ла** *его* – її краса́ засліпи́ла йому́ о́чі. *Страсти* **-ля́ют** *нас* – при́страсті засліплюють нам о́чі (засліплюють нас). **Ослеплённый** – 1) осліплений, оте́мнений; 2) засліплений.

Ослепля́ться, ослепи́ться *чем* – засліплюватися, засліпля́тися, засліпи́тися чим.

Осле́пнуть – осліп(ну)ти, оте́мніти, (*о многих*) посліп(ну)ти; *см.* **Сле́пнуть. -пший** – осліплий, оте́мнілий.

О́слепью – о́сліп, на-о́сліп, сліпма́, сліпце́м, сліпи́цею.

Осли́злый – ос(к)ли́злий, посня́ділий.

Осли́знуть – ос(к)ли́знути, посня́діти. *См.* **Сли́знуть.**

О́слий, *см.* **Осли́ный.**

О́слик – о́слик, віслючо́к (-чка́). *Срв.* **Ослёнок.**

Осли́ный – осля́чий, вісля́чий, осли́ний.

Осли́ца – осли́ця. **-цын** – осли́чин.

Осложне́ние – ускла́днення.
Осложня́ть, -ся, осложни́ть, -ся – ускладня́ти, -ся, ускладни́ти, -ся. **Осложнённый** – ускла́днений.
Осло́п, ослопи́на – 1) ломáка, дру[ю]к; *см.* **Дуби́на**; 2) (*о человеке*) ломáка, бо́вдур, бе́цман, дури́ло, дурби́ло, те́лепень, йо́лоп.
Ослопа́с – осля́р, вісля́р (-ра́).
О́слух, *см.* **Ослу́шник.**
Ослуша́ние, ослу́шничество – непо́слух, неслухня́нство, непослуше́нство.
Ослу́шиваться, ослуша́ться, ослу́шаться – не слу́хатися, не послу́хатися кого́, чого́, переступи́ти во́лю чию́.
Ослу́шливость – неслухня́нство, неслухня́ність (-ности).
Ослу́шливый – неслухня́ний.
Ослу́шник – не́слух, неслухня́нець (-нця). **-ница** – неслухня́нка.
Ослу́шность, ослу́шный, *см.* **Ослу́шливость, -вый.**
Ослы́шаться – не дочу́ти, не те почу́ти.
Осля́к – 1) ди́кий осе́л; 2) ослю́к, віслю́к. *См.* **Мул.**
Осля́тник, *см.* **Ослопа́с.**
Осма́ливание – обсмо́лювання.
Осма́ливать, -ся, осмоли́ть, -ся – о(б)смо́лювати, -ся, о(б)смоли́ти, -ся, висмо́лювати, -ся, ви́смолити, -ся, (*о многих*) поо(б)смо́лювати, -ся, повисмо́лювати, -ся. **Осмолённый** – о(б)смо́лений, ви́смолений, (*о многих*) поо(б)смо́люваний, повисмо́люваний.
Осма́нский – осма́нський.
Осма́тривание – огляда́ння, озира́ння, обдивля́ння.
Осма́тривать, осмотре́ть – огляда́ти, (*сов.*) огля́[е́]діти, огля́нути, озира́ти, озирну́ти, обдивля́тися, обдиви́тися, (*о многих*) пооглядáти, поозира́ти, пообдивля́тися. **-вать** *город, хозяйство* – огляда́ти мі́сто, господа́рство. *Он* **-ре́л** *меня с головы до ног* – він огля́нув (озирну́в) мене́ від голови́ до п’ят, огля́дів мене́ ці́лого. **Осмотри́***, в исправности ли оружие* – обдиви́ся, чи спра́вна зброя́. **-вать** *со всех сторон* – огляда́ти на всі бо́ки. **-тренный** – огля́нутий, огля́[е́]джений, обди́влений.
Осма́триваться, осмотре́ться – 1) огляда́тися, (з)огля́[е́]дітися, огля́нутися, розгляда́тися, розгля́[е́]дітися, розгля́нутися, озира́тися, озирну́тися, роззира́тися, роззирну́тися, обдивля́тися, обдиви́тися, роздивля́тися, роздиви́тися (по чо́му). *Он шёл и всё* **-вался** – він ішо́в та все огляда́вся (озира́вся). **-ваться** *кругом* – розгляда́тися, роззира́тися, роздивля́тися довко́ла, навко́ло. *Дайте мне время* **-ре́ться** – да́йте мені́ час розгля́нутися (роздиви́тися). *Хорошо, что мы во время* **-лись** – до́бре, що ми завчасу́ (з)огля́ділись. *Срв.* **Огля́дываться, огляде́ться**; 2) помили́тися, обмили́тися (не доба́чивши). *Это не он, а вы* **-ре́лись** – це не він, а ви помили́лись.
Осме́ивание – о(б)смі́ювання, висмі́ювання, висміва́ння.
Осме́ивать, осмея́ть – о(б)смі́ювати, о(б)смія́ти, висмі́ювати *и* висміва́ти, ви́сміяти кого́, що; пересміха́ти, бра́ти на сміх, на по́сміх, на глум, на глу́зи. *Срв.* **Смея́ться** *над кем*, **Насмеха́ться. -нный** – о(б)смі́яний, ви́сміяний, пересмі́яний, взя́тий на сміх, на по́сміх, на глум, на глу́зи.
Осме́иваться, осмея́ться – о(б)смі́юватися, бу́ти о(б)смі́яним, висмі́юватися *и* висміва́тися, бу́ти ви́сміяним; бра́тися на сміх, на по́сміх, на глум, на глу́зи.
Осмеле́ть – посмілі́шати, обсмі́литися. *Срв.* **Осме́литься.**
Осме́ливать, осме́лить – о(б)смі́лювати, о(б)смі́лити кого́; підохо́чувати кого́.
Осме́ливаться, осме́литься – (з)осмі́люватися, (з)осмі́литися, насмі́люватися, насмі́литися, ва́житися, зва́жуватися, зва́житися, нава́жуватися, нава́житися, відва́жуватися, відва́житися, пова́житися, насмі́ти, посмі́ти. *Срв.* **Посме́ть.**
Осмёток – шкарбу́н, шкарба́н, ви́топток, ви́топок (-пка).
Осмея́ние – о(б)смія́ння, по́сміх, глум, пере́сміх. [З по́сміху лю́ди бува́ють]. *Подвергать* **-нию** – виставля́ти на по́сміх. *Подвергаться* **-нию** – на по́сміх здава́тися.
Осмея́ть, *см.* **Осме́ивать.**
О́смиевый, *сейм.* – осмі́йний.
О́смий, *хим.* – о́смій (-мію).
Осмоле́ние – о(б)смо́лення.
Осмоли́ть, *см.* **Осма́ливать.**
Осмо́лка, *см.* **Осма́ливание, Осмоле́ние.**
Осмоме́тр – осмо́метр (-ру).
Осмоти́ческий – осмоти́чний.

Осмо́тр – о́гляд, ро́згляд, пере́гляд, огляда́ння, обдивля́ння, перегляда́ння, розгля́дини. *Произвести* **осмо́тр** – зроби́ти о́гляд, ро́згляд, обдиви́тися.

Осмотре́ние – 1) *см.* **Осмо́тр**; 2) *см.* **Осмотри́тельность.**

Осмотре́ть, -ся, *см.* **Осма́тривать, -ся.**

Осмотри́тельно – оба́чно, оба́чливо, огля́дно, обере́жно, з о́глядом.

Осмотри́тельность – оба́чність, ба́чність, оба́чливість, огля́дність, обере́жність, обере́жливість. *Без* **-ности** – без о́гляду, без оба́чности, бе́збач.

Осмотри́тельный – обачний, оба́чливий, огля́дний, обере́жний, обере́жливий, опа́сливий. *Быть* **-ным** – ма́тися на ба́чності, ході́ти сто́рожко коло чо́го. [Му́симо ході́ти сто́рожко ко́ло своїх при́нципів (Куліш)].

Осмо́трщик, -щица – огля́дач, -чка. **-щик** *мешков* – (*шутл.*) торботру́с.

Осмо́трщический, осмо́трщичий – оглядачі́вський.

Осмы́кивать, -ся, осмы́кать, -ся – о(б)сми́кувати, -ся, о(б)сми́кати, -ся, обошмо́ргувати, -ся, обшмо́ргати, -ся. **Осмы́канный** – о(б)сми́каний, обшмо́рганий.

Осмы́сленно – свідо́мо, смисле́нно, обміркó вано, розва́жно.

Осмы́сленность – свідо́мість, смисле́нність, обміркó ваність, розва́жність (-ости).

Осмы́сленный – свідо́мий, смисле́нний, обміркó ваний, розва́жний.

Осмы́сливать, осмы́слить – усвідо́млювати, усвідо́мити, утя́млювати, утя́мити; (*делать понятным*) надава́ти, нада́ти ро́зуму чому́. *Нельзя* **-лить** – в голові́ не мі́ститься.

Оснасти́ть, *см.* **Осна́щивать.**

Осна́стка – 1) опоря́дження, наряджа́ння, пристро́ювання; 2) (*снасть*) опоря́дження, наря́ддя, пристрі́й (-ро́ю). **-стный** – опоря́дний, пристрі́йний.

Осна́стчик – опоря́дник (-ка).

Осна́щивать, оснасти́ть – опоряджа́ти, опоряди́ти, наряджа́ти, наряди́ти, пристро́ювати, пристро́їти (корабе́ль). **Оснащённый** – опоря́джений, наря́джений, пристро́єний.

Осна́щиваться, оснасти́ться – опоряджа́тися, опоряди́тися, наряджа́тися, наряди́тися, пристро́юватися, пристро́їтися.

Осно́в (*остов строения*) – о́щіп (*р.* о́щепа), осно́вина.

Осно́ва – 1) (*у ткачей*) осно́ва (*ум.* осні́вка, осні́вонька, осні́вочка, осно́виця); 2) осно́ва, осно́вина, заса́да, підва́лина, ґру́нт, підста́ва, пі́дклад. *См.* **Основа́ние. -вы** *геометрии* – осно́ви геоме́трії. *Полагать в* **-ву** *чего* – ста́вити (кла́сти) в осно́ву чого́. *Полагать* **-вы** – заклада́ти підва́лини.

Основа́ние – 1) (*действие*) заснува́ння, закла́дення. **-ние** (*закладка*) *здания* – закла́дини. **-ние** *села, города* – оса́дження се́ла, мі́ста. **-ние** *Киевского государства* – поча́ток Ки́ївської держа́ви. *От* **-ния** *этой империи* – від поча́тку ціє́ї імпе́рії. *Срв.* **Осно́вывание**; 2) осно́ва, осно́вина, підва́лина, закла́дчина, (*каменное*) пі́дму́рок, підмурі́вок, фунда́мент, (*подножие*) підста́ва, під (*р.* по́ду), спід (*р.* спо́ду), підо́шва. *Дом поставлен на прочном* **-нии** – буди́нок збудо́вано на міцни́х підва́линах, осно́винах (на міцно́му підмурі́вку). **-ние** *горы* – спід горі́. **-ние** *стога, печи* – під сто́гу, під (дно) пе́чі. **-ние** *треугольника* – під (підста́ва) трику́тника. *Правосудие есть* **-ние** *всякой власти* – пра́вий суд стано́вить підва́лину вся́кої вла́ди. *Разрушить до* **-ния** – зруйнува́ти до ще́нту, до ґру́нту, до цури́, до пня́, у пень, до тла́; 3) осно́ва, осно́вина, підва́лина, заса́да, постано́ва, за́сновок, при́нцип. [Осно́ви мора́ли]. *Вся жизнь должна быть пересоздана на иных* **-ниях** – все життя́ пови́нно бу́ти перетво́рене на і́нших підва́линах (осно́винах, заса́дах, постано́вах); 4) (*опора, причина*) підста́ва, ґрунт, ра́ція, резо́н, (*повод*) при́від (-воду). *Не иметь твердого* **-ния** – не ма́ти твердо́го ґру́нту (тверди́х підста́в). *Вы не имеете* **-ний** *так думать, говорить* – ви не ма́єте підста́в так ду́мати, говори́ти. *Этот слух лишён всякого* **-ния**, *не имеет ни малейшего* **-ния** – ця чу́тка (пого́лоска) не ма́є жа́дного під собо́ю ґру́нту, не ма́є жа́дних підста́в. *Я не давал ни малейшего* **-ния** *для этого* – я не дава́в жа́дного на це при́воду. **-ние** *для предположения* – ґрунт до гада́ння, підста́ва ду́мати. *Первое* **-ние** – первопідста́ва. *Иметь* **-ние** (*быть правым*) – ма́ти ра́цію. *У меня есть* **-ние** – я ма́ю ра́цію. *Нет* **-ний** – нема́ ра́ції. *Насилие не ищет* **-ний** – наси́льство не шука́є підста́в (резо́нів). *Без* **-ния** – безпідста́вно, (*без вины*) безви́нно, безневи́нно. *Без всяких* **-ний** (*ни с того, ни с сего*) – ні сі́ло, ні впа́ло. [Ні сі́ло, ні впа́ло – дава́й йому́ гро́шей]. *На каком* **-нии**? – з які́ї ра́ції? з які́ї причи́ни? після чо́го? *На* **-нии** *закона* – на підста́ві зако́ну. *На этом* **-нии** – на цій підста́ві. *Признать* **-ние** *за кем* – призна́ти (ви́знати) ра́цію кому́; 5) *бот.* – наса́да, осно́ва (*напр. листка*).

Основа́тель, -ница – засно́вник, засно́вниця, закла́да́ч, -чка, фунда́тор, -рка, споруд́ник, -ниця; (*поселения*) оса́дчий (-чого), оса́дча (-чої), оса́дник, оса́дниця.

Основа́тельно – ґрунто́вно, до́бре; слу́шно, дола́дно, до ладу. **-но** *предполагать* – слу́шно

гада́ти.

Основа́тельность – ґрунто́вність, до́брість; дола́дність, докла́дність, слу́шність (-ности). *Признать* **-ность** *чьих заявлений* – призна́ти (ви́знати) ра́цію кому́.

Основа́тельный – ґрунто́вний, тривки́й, дола́дний, докла́дний, (*изрядный*) до́брий, заса́дний, чима́лий, (*справедливый*) слу́шний. **-ное** *исследование* – ґрунто́вна ро́звідка. **-ное** *доказательство, суждение* – слу́шний до́каз, слу́шна ду́мка. **-ные** *причины* – слу́шні, пова́жні причи́ни. **-ный** *человек* – стате́чна, пова́жна люди́на.

Основа́ть, *см.* **Осно́вывать.**

Основно́й – основни́й, засно́вний; головни́й, провідни́й. [Основна́, провідна́ іде́я. Основни́й зако́н. Основни́й пункт, з яко́го ми пови́нні вихо́дити]. **-но́й** *фонд, капитал* – основни́й фонд, стовпови́й фонд, стовп. **-ные** *части* – головні́ части́ни.

Осно́вный – осні́вний. *См.* **Осно́ва 1.**

Основоположе́ние – заса́да, при́нцип. *Срв.* **Основа́ние 3.**

Основополо́жник, *см.* **Основа́тель.**

Осно́вщик, -щица – 1) *см.* **Основа́тель, -ница**; 2) осні́вник, осні́вниця.

Осно́вывание – засно́вування, закла́дування, заклада́ння, заво́джування, (*поселения*) оса́джування.

Осно́вывать, основа́ть – 1) засно́вувати, заснува́ти, заклада́ти, закла́сти *и* заложи́ти, споруджа́ти, споруди́ти, фундува́ти, зафундува́ти, (*поселение*) оса́джувати, осади́ти, (*о многих*) позасно́вувати, позаклада́ти, пофундува́ти. **-а́ть** *общество, школу* – заснува́ти, (закла́сти) товари́ство, шко́лу. **-а́ть** *своё жилище в каком-л. месте* – оса́джуватися (осади́тися, осі́стися) житло́м на яко́мусь мі́сці; 2) (*обосновывать чем*) засно́вувати, заснува́ти, покла́да́ти, покла́сти, ста́вити, поста́вити на чо́му, ґрунтува́ти, уґрунто́вувати, уґрунтува́ти чим *и* на чо́му, спира́ти, спе́рти на чо́му *и* на що. *На чём* **-вываете** *вы это предположение*? – на чо́му ви цю га́дку ста́вите? **-ать** *свои заключения на непроверенных фактах* – спира́ти свої́ ви́сновки на неперевíрені фа́кти (*и* на неперевíрених фа́ктах). **-ать** *своё счастье на несчастьи ближнего* – будува́ти (ста́вити) своє́ща́стя на неща́сті бли́жнього; 3) (*пряжу*) снува́ти, засно́вувати, заснува́ти. **Осно́ванный** – 1) засно́ваний, закла́дений, зало́жений, зафундо́ваний, (*о поселении*) оса́джений; 2) осно́ваний, засно́ваний на чо́му, уґрунто́ваний чим *и* на чо́му, опе́ртий, спе́ртий на чо́му. **-ный** *на праве* – пра́вний. *См.* **Правово́й.** *Ни на чём не* **-ное** *предположение* – безпідста́вний здо́гад (-на га́дка).

Осно́вываться, основа́ться – 1) засно́вуватися, заснува́тися, заклада́тися, закла́стися *и* заложи́тися, фундува́тися, зафундува́тися, (*о поселении*) бу́ти оса́джуваним; 2) засно́вуватися, заснува́тися на чо́му, ґрунтува́тися, уґрунтува́тися чим *и* на чо́му, спира́тися, спе́ртися на що *и* на чо́му, вихо́дити з чо́го. *Всё это* **-вывается** (*и* **-вано**) *на ложных слухах* – усе́ це ґрунту́ється на неправди́вих чутка́х. **-выватьcя** *на фактах* – спира́тися на фа́ктах (на фа́кти), вихо́дити з фа́ктів. [У да́вніх наро́дів булі́ в мо́ві склади́ до́вгі й коро́ткі, і віршува́ння вихо́дило з чергува́ння цих до́вгих і коро́тких складі́в (Єфр.)].

Осо́ба – осо́ба, персо́на. *Коронованная* **-ба** – вкороно́вана осо́ба (голова́). *Важная* **-ба** – пова́жна осо́ба, вели́ка персо́на, досто́йник, (*иронически*) ва́жниця, маця́, вели́ке цабе́, вели́ка ця́ця. [Якéсь вели́ке цабе́ до во́лости приїзди́ло]. *Своею* **-бою** – своє́ю осо́бою (персо́ною), вла́сною осо́бою (персо́ною).

Осо́бенно – 1) особли́во, осо́[і]бно. *Он сегодня в* **-но** *хорошем настроении* – сього́дні він в особли́во га́рному на́строї; 2) (*в особенности*) особли́во, на́дто, доко́нче, найбі́льше, найпа́че. [Недо́бре живе́ться про́стим лю́дям, особли́во на Украї́ні (Єфр.). Хвали́в доко́нче за те, що вона́ напи́сана не кни́жним язико́м (Неч.-Лев.)]. *Яровые хлеба хороши,* **-но** *гречиха* – ярина́ га́рна, а на́дто (найпа́че) гре́чка. *Не* **-но** – не на́дто, не та́к-то, не з-так, не ге́ть-то, ма́ло що, не при́тьма. *Не* **-но** *давно* (*долго*) – нещо́давно́ (до́вго); 3) *См.* **Осо́бо** *и* **Отде́льно**; 4) (*в особицу*), *см.* **Осо́бица.**

Осо́бенность – (*свойство*) особли́вість, власти́вість (-вости), (*отличность*) відмі́на, (*характ. черта, примета*) відзна́ка, озна́ка, позна́ка, прикме́та, прикме́тність, питоме́нність (-ности). **-ность** *этого климата* – особли́вість (власти́вість) цього́ клі́мату. **-ности** *памятника* – особли́вості па́м'ятника. *Диалектические* **-ности** *языка* – діялекти́чні відмі́ни в мо́ві. *Характеристические* **-ности** *того времени* – характеристи́чні озна́ки того́ ча́су. **-ность** *его характера* – особли́вість (власти́вість, прикме́тність) його́ вда́чі. *В* **-ности** – зосі́[о́]бна. *См.* **Осо́бенно.**

Осо́бенный – 1) особли́вий, осі́[о́]бний, відмі́нний, опрі́чний; спеція́льний. *Каждый цветок имеет свой* **-ный** *запах* – ко́жна кві́тка ма́є свій особли́вий (осі́бний, відмі́нний) пах. **-ные** *причины* – особли́ві причи́ни. **-ное** *внимание нужно обратить…* – особли́ву ува́гу тре́ба

зверну́ти… *С* **-ным** *удовольствием* – з особли́вою втíхою (рáдістю). *Это требует* **-ных** *познаний* – це потребу́є спецiя́льного (осíбного) знання́. *Это какой-то* **-ный** *человек* – це якáсь відмíнна (опрíчна) (від и́нших) люди́на; 2) *см.* **Осóбый.**

Осóбица. *В* **осóбицу** – зосíбна, зокрéма.

Особли́во, Особли́вость, Особли́вый, *см.* **Осóбенно, Осóбенность, Осóбенный.**

Осóбник, *см.* **Особня́к.**

Осóбно, *см.* **Осóбо.**

Осóбность – осó[í]бність, відосóбленість, окрó[é]мішність, відру́бність (-ности).

Осóбный, *см.* **Осóбый.**

Особня́к – 1) відлю́дник. *Жить* **-кóм** – самотóю (відлю́дно, на відши́бі) жи́ти; 2) (*отдельное владение*) відру́б, (*дом*) опрíчний буди́нок. *Стоящий* **-ком** *по отношению к чему* – осíбний, відосóблений, опрíчний від чóго, відру́баний. [З малóї і одру́баної собі рéчи суди́лось народи́тись українській літерату́рі (Куліш)].

Осóбо – 1) осóбе, осí[ó]бно, осóбше, окрóме, окрéмо, опрíч(е), опрóче, рíзно, нáрізно, відру́бно. *Положите это* **-бо** – покладíть це осóбе (осóбно, осóбше, окрóме). *Они живут* **-бо** – вони́ живу́ть рíзно (нáрізно). [З тієї робóти окрóме трéба ще спини́тись на просвíтній діяльності Грінчéнка (Єфр.)]; 2) *см.* **Осóбенно 2**. *Следователь по* **-бо** *важным делам* – слíдчий в особли́во вáжних спрáвах.

Осóбый – 1) осóбий, осó[í]бний, окрé[ó]мий, окрó[é]мний, окрíмний, окрóмішний, опрíчний. **-бая** *комната* – окрéма (осíбна) кімнáта. **-бое** *мнение* – осíбна (опрíчна) ду́мка. *Это* **-бая** (**осóбь**) *статья* – це річ и́нша; 2) особли́вий, *См.* **Осóбенный 1.**

Óсобь – óсобень (-бня), особи́на.

Осóбь. *Это* **осóбь** *статья* – це и́нша річ.

Осóвывать, осу́нуть – о(б)сувáти, о(б)сну́ти, (*о многих*) поо(б)сувáти.

Осóвываться, осу́нуться – 1) о(б)сувáтися, о(б)су́нутися, (*оползать*) сливáти, спливти́, (*о многих*) поо(б)сувáтися, посплвáти. [Ширóкий рів осипáвсь-осувáвсь (Мирн.)]. **-нуться** *в лице, телом* – осу́нутися, змарнíти (помарнíти) на лиці́, спáсти з лиця́, з тíла.

Осознавáние – усвідóмлювання.

Осознавáть, осознáть – усвідóмлювати, усвідóмити, (*о многих*) повсвідóмлювати.
Осóзнанный – усвідóмлений, повсвідóмлюваний.

Осознáние – усвідóмлення. [Націонáльне усвідóмлення].

Осокá, *бот.* Carex – осокá, кугá, (*соб.*) осочня́к. Carex acuta – осокá різíйка. Carex arenaria – осокá пісковá. Carex hirta – кáрус.

Осокóревый – (о)сокорéвий, ясокорéвий.

Осокóрина – (о)сокори́на.

Осокóрник – (*соб.*) (о)сокори́на, (о)сокірня́к.

Óсокорь, *бот.* Populus nigra – óсоко[і]р (-ора), (о)сокóра, (о)сокори́на, я́сокір (-кори). **-корь** *душистый* (Populus balsamifera) – золотá вербá. **-корь** *белый* (*серебристый тополь,* Populus alba) – topóля бíла, я́бруд.

Осолдáтчиваться, осолдáтчиться – змоскáлюватися, змоскáлитися, (*о многих*) помоскáлитися. **Осолдáтченный** – змоскáлений.

Осоловéть – осоловíти, посоловíти, осовíти, посовíти, обарáніти, побарáніти. **-вéвший** – посоловíлий, побарáнілий. [Посоловíлі, побарáнілі óчі].

Осолодéть – осолодíти, посолодíти.

Осолоди́ть – осолоди́ти, посолоди́ти.

Осоля́ть, -ся, осоли́ть, -ся – соли́ти, -ся, посоли́ти, -ся. **Осолённый** – сóлений, посóлений.

Осопли́веть – засопли́віти.

Осóсок (*о поросятах*) – сосу́н, *ум.* сосунéць (-нця́).

Осóт, *бот.* Cirsium arvense – жа[е]брíй, колю́чка, колючки́, наголóватки. Sonchus arvensis – осóт, осéт, гірчáк, молочáк, молочáй, чóртове зíлля.

Осóхнуть, *см.* **Осыхáть.**

Осочи́ть – 1) (*дерево*) підсікáти, підру́бувати; 2) *хим.* – розтóплювати, топи́ти.

Осою́зить – обсою́зити.

Óспа, *мед.* variole – вíспа. *Ветренная* **-па** – (по)вітрянá вíспа, гвіздки́, гвіздóчки. *Коровья, овечья* **-па** – корóв'яча, овéча вíспа. *Изрытый* **-пою** – ряби́й, віспувáтий, (по)дзю́баний, дзюбáтий, таранкувáтий. *Сделаться рябым от* **-пы** – старанкувáтіти. *Женщина со следами* **-пы** *на лице* – дзю́ба. *Прививать* **-пу** – щепи́ти, вщíплювати вíспу. *Срв.*
Óспенный, Óспина.

Оспáривание – змагáння, сперечáння з ким; заперéчування кому́ чогó.

Оспáривать, оспóрить *кого, что* – змагáтися, сперечáтися з ким, з чим *и* проти кóго,

проти чо́го, запере́чувати, запере́чити що, збива́ти, зби́ти що, перепира́ти кого́. **-ать** *у кого что* – змага́тися, спереча́тися з ким за що. *Его* **-вает** *другой учёный, говоря…* – з ним (проти нього́) змага́ється дру́гий уче́ний, ка́жучи… **-ать** *какое-л. мнение, взгляд* – змага́тися, спереча́тися з яко́юсь ду́мкою, з по́глядом, запере́чувати, запере́чити яку́сь ду́мку, по́гляд. **-ать** *законность акта* – запере́чувати пра́вність (зако́нність) а́кту. **-ать** *правдивость данных сведений* – запере́чувати справедли́вість по́даних відо́мостей. **-ать** *чьё-либо право* (*не в свою пользу*) – запере́чувати, запере́чити чиє́ (*и* кому́) пра́во. **-ать** *у кого-л. право* (*для себя*) – спереча́тися (змага́тися) з ким за пра́во. *Он* **-вает** *у меня это право* – він змага́ється (спереча́ється) зо мно́ю за це пра́во. *Он* **-вает** (*отрицает*) *это моё право* – він запере́чує мені́ це пра́во. *Сосед* **-вает** *у меня эту землю* – сусі́д змага́ється (спереча́ється) зо мно́ю за цю, зе́млю. *Они* **-вают** *друг у друга что-л.* – вони́ змага́ються оди́н з о́дним за що. **Оспо́ренный** – запере́чений.

О́спенник, *см.* **Оспопрививáтель.**

О́спенный – вісп'я́ни́й. **-ный** *больной* – вісп'я́ни́й.

О́спина – віспи́на, *ум.* віспи́нка, лущи́на, тара́н, (*соб.*) ряботи́ння.

Оспопривива́ние – щепі́ння ві́спи, вщі́плювання (прищі́плювання) ві́спи.

Оспопривива́тель, -ница – віспа́р (-ря́), віспа́рка, щепі́й (-ія́), щепі́йка, щепі́льник, щепі́льниця (ві́спи).

Оспопривива́тельный – віспа́рний, віспа́рський, щепі́льний.

Оспори́мый – запере́чний.

Оспо́рить, *см.* **Оспа́ривать.**

Осрамле́ние – 1) осоро́млення, зга́ньблення; 2) со́ром, га́ньба́.

Осрамля́ть, осрами́ть – осоро́млювати, осоро́мити *и* осоро́мляти, ганьби́ти, зганьби́ти кого́, сорома́ завдава́ти, завда́ти кому́, (*о многих*) посоро́мити, поганьби́ти кого́. **Осрамлённый** – осоро́млений, зга́ньблений.

Осрамля́ться, осрами́ться – осоро́млюватися, осоро́митися, сорома́ набира́тися (набра́тися), сорома́ дохо́дити (дійти́), со́рому наї́стися, закуштува́ти, ганьби́тися, зганьби́тися, посоро́митися, поганьби́тися. **-ться** *перед всем светом* – всесві́тнім со́ромом по[в]кри́тися.

Ост – ост, схід (*р.* схо́ду).

О́став – кістя́к, снасть (-стя). *См.* **О́стов.**

Остава́ться, оста́ться – (з)остава́тися, (з)оста́тися, лиша́тися, лиши́тися, залиша́тися, залиши́тися, (*о многих*) позостава́тися, позалиша́тися. *Все уехали, я* **-та́лся** *один* – усі́ пої́хали, я сам зоста́вся. *Это* **-лось** *у меня в памяти* – це впа́ло мені в па́м'ятку, це дало́ся мені в по́мку (в по́мки). *Не* **-та́лось** *и следа* – і слі́ду не ста́ло (не зоста́лося, не лиши́лося). **-ётся** *счётом* – лі́ком (з)остає́ться. [Усе́ сі́м'я з коноплéль ви́збирали горобці́ – лі́ком оста́лось]. **-ться** *на лето, на зиму* – залі́тувати, зазимува́ти. **-ться** *на веки, навсегда кем, чем, где* – на вік зоста́тися ким, чим, завікува́ти де. [Не верну́ся в свій край, тут завіку́ю]. **-ться** *на праздник* – засвяткува́ти. **-ться** *на праздник недоделанным* – засвяткува́тися. [В пили́півку під Варва́ру пі́р'я дра́ла, щоб не засвяткува́ло (Конис.)]. **-ться** *в живых* – зоста́тися живи́м, позостава́тися (позалиша́тися) живи́ми, ви́жити, (*о многих*) повижива́ти. *После него* **-лись** *жена и дети* – він поки́нув жі́нку і діте́й. *Победа* **-та́лась** *за нами* – перемо́га була́ на́ша, перемо́га нале́жала нам. *Это* **-нется** *на вашей совести* – це зоста́неться на ва́шій со́вісті (на ва́шому сумлі́нню). *Мне только и* **-таётся***, что…, мне ничего больше не* **-ва́лось***, как…* – ті́льки й лиша́ється мені́, що…, ніч́ого і́ншого не лиша́лося мені́, як…, ніч́ого і́ншого не мав я роби́ти, як… *Что* **-ва́лось** *делать в подобном случае*? – що мав я роби́ти в тако́му ра́зі? **-ётся** *знать…* – лиша́ється зна́ти… **-ться** *кому должным* – зави́нити кому́, заборгува́ти кому́. *За вами* **-таётся** *десять рублей* – за ва́ми лиша́ється де́сять карбо́ванців, за ва́ми зайшло́ся де́сять карбо́ванців. **-ться** *неоплаченным* (*о долге, подати*) – зависа́ти зави́снути, зайти́ся. [Борг зависа́ на мені́. Спіша́тьodда́ти, щоб не зайшло́ся]. *Он в долгу не* **-нется***, отомстит* – він свого́ не пода́рує (не попу́стить), помсти́ться. **-немтесь** *при этом* – покладі́м на цьо́му край. **-ва́ться, -та́ться** *при своём мнении* – держа́тися, доде́ржувати своє́ї ду́мки, обсто́ювати свою́ ду́мку, не відміни́ти своє́ї ду́мки, ста́ти на своє́му. **-ва́ться** *верным кому* – доде́ржувати ві́рности кому́. *Он* **-ётся** *всё в одном положении* – він пробува́є все в то́му са́мому ста́ні. *До станции* **-та́лось** *десять вёрст* – до ста́нції лиши́лося де́сять версто́в. *Он* **-та́лся** *очень недоволен этим* – він був ду́же з цього незадово́лений. **-ться** *в накладе* – утра́тити. *Не* **-ться** *в накладе* – утра́ти (шко́ди) не ма́ти. **-ться** *в дураках* (*на бобах, с носом*) – поши́тися в ду́рні, опини́тися в ду́рнях, о́близня пійма́ти (з'ї́сти), вхопи́ти оме́тиці, вхопи́ти ши́лом па́токи, ма́ком сі́сти, дзьо́бом сі́сти. **-ться** *в стороне, непричастным* –

зоста́тися у бо́ці, в боку́, ви́метним бу́ти. **-ться** *безнаказанным для кого* – мину́тися безка́рно кому́. **-ться** *без последствий* – не ма́ти на́слідків, (*шутл.*) присо́хнути, присхну́ти. **-ться** *в тайне* – утаї́тися. **-ться** *в одной рубашке* – зве́сти́ся ні на́ що (на ні́вець), переве́стися на злі́дні. **-ться** *без обработки* (*о земле*) – залага́ти, облягá́ти, обло́гом лежа́ти, вакува́ти. **-ться** *на второй год в том же классе* – попаса́ти, по́пас би́ти. [У ко́жному кла́сі попаса́в. Був-би він попа́с (Свидн.)]. **-ться** *неподвижным* (*от страха*) – прикипі́ти на мі́сці (до землі́), засти́гнути. **-ться** *позади всех* – па́сти за́дніх (за́дню, за́дньої). **-ться** *за штатом* – залиши́тися по-за шта́том. **-ться** *без упряжных животных* – спі́шити. [Миро́н зо́всім спі́шив, послі́дню па́рку во́ликів ви́ведено (Квіт.)]. *Вперёд не вылезай и сзади не* **-ва́йся** – попере́д не вирива́йся і ззá́ду не лиша́йся. *Счастливо* **-ться** – зостава́йтесь (бува́йте) здоро́ві, щасли́ві.

Оставле́ние – зали́шення, полі́шення, обли́шення, поки́нення, зоста́влення, опу́щення. **-ние** *дела* (*юрид.*) – обли́шення спра́ви. *С* **-нием** *в должности* – з зали́шенням на поса́ді, з захова́нням поса́ди, залиши́вши на поса́ді. *По* **-нии** *службы* – залиши́вши слу́жбу, по зали́шенні слу́жби. **-ние** *за штатом* – зали́шення за шта́том. **-ние** *без внимания, в пренебрежении* – занеха́яння, занедба́ння. **-ние** *грехов* – розгрі́шення.

Оставля́ть, оста́вить – лиша́ти, лиши́ти, залиша́ти, зали́ши́ти, полиша́ти, полі́ши́ти, облиша́ти, обли́ши́ти, ки́дати, ки́нути, покида́ти, поки́нути, (з)оставля́ти, (з)оста́вити, (о)пуска́ти, (о)пусти́ти кого́, що, попуска́тися, попусти́тися чого́, ки́датися, ки́нутися чого́, (*о многих*) позалиша́ти, пооблиша́ти, поки́дати, позоставля́ти. **-вьте** *меня одного* – (за)лиші́ть мене́ само́го. **-вьте** *меня в покое* – да́йте мені́ спо́кі́й. *Он* **-вил** *детям большое наследство* – він залиши́в вели́ку спа́дщину ді́тям. **-вить** *за собою, позади себя кого* – лиши́ти кого́ позад се́бе, ви́передити кого́. *Он* **-вил** *по себе хорошее воспоминание, впечатление* – він лиши́в по собі́ га́рний спо́мин, га́рне вра́ження. *Не* **-вил** *и следа* – не (за)лиши́в і слі́ду, і слі́ду не ки́нув. **-вляю** *это на ваше попечение* – припоруча́ю це вам. **-вить** *что при спешном бегстве* – відбі́гти чого́. *Он* **-вил** *город и уехал в деревню* – він поки́нув мі́сто і пої́хав на село́. **-вить** *службу, должность* – (по)ки́нути слу́жбу, поки́нути служи́ти *и* поки́нути хазя́їна, уступи́ти(ся) з слу́жби. **-вить** *службу у кого* – відійти́ від ко́го, поки́нути кого́. [На жнива́ Анті́н одійшо́в од жи́да (Кониськ.). Чого́-ж ти ки́даєш мене́, го́ду не добу́вши?]. **-вить** *свет* – поки́нути світ, зійти́ з сві́ту, переста́витися. **-вить** *мир* – то же *и* відійти́ від (грі́шного) сві́ту. *Он не* **-вля́ет** *его ни днём, ни ночью* – він не покида́є його́ ані вдень, ні вночі́. *Он* **-вил** *по себе жену и детей* – він поки́нув (залиши́в, зоста́вив) по собі́ жі́нку й діте́й. *Счастье* **-вило** *его* – до́ля (по)ки́нула його́. *Ещё не* **-вило** *счастье* – ще не вме́рла до́ля. *Силы* **-вля́ют** *его* – си́ли ки́дають (покида́ють, опуска́ють) його́. **-вить** *без призора, без попечения, в пренебрежении* – занеха́ювати, занеха́яти, занеха́ти, зане́дбувати, занедба́ти, замі́тувати, зне́хтувати що, (*о многих*) позанеха́ювати, позане́дбувати, позамі́тувати. **-ть** *что-л. в полном пренебрежении* – упослі́джувати, упослі́дити що. **-вить** *на произвол судьбы* – поки́нути (зоста́вити, лиши́ти) на призволя́ще. *Не на кого* **-вить** *дом* – ні від кого піти́ з до́му, ні від кого пої́хати. **-вить** *без внимания* – помину́ти (лиши́ти) без ува́ги що, не зверну́ти ува́ги, не вва́жити на що, обмину́ти, помину́ти що, (*ирон.*) в ко́мені записа́ти. *Не* **-вьте** *меня вашею милостью* (*советом*) – не забу́дьте (не помині́ть) мене́ ва́шою ла́скою (пора́дою), не позба́вте мене́ ва́шої ла́ски (пора́ди). *Не* **-вьте** *меня без ответа* (*уведомления*) – не відмо́втеся мені́ відпові́сти (мене́ пові́домити). **-вить** *своё намерение, мысль* – поки́нути свій на́мір, свою́ ду́мку, відмо́витися від сво́го на́міру, від своє́ї ду́мки, ки́датися, ки́нутися сво́го на́міру, своє́ї ду́мки. **-вить** *помышление о чём* – поки́нути ду́мати про що, спусти́ти що з ду́мки. [Не міг Шевче́нко спусти́ти з ду́мки кріпа́цьку нево́лю (Єфр.)]. **-вить** *на чьё благоусмотрение* – лиши́ти, да́ти кому́ на до́бру во́лю, до вподо́би. **-вля́я** *в стороне что-л.* – полиша́ючи, помина́ючи що. **-вить** *без последствий* – залиши́ти без на́слідків. **-вить** (*дурную*) **привычку** – поки́нути, заки́нути (пога́ну) зви́чку, ки́нутися (пога́ної) зви́чки. [Давно́ вже пора́ заки́нути зви́чку зва́ти наро́дом ті́льки селя́н-хліборо́бів (Єфр.)]. **Оста́вь** *эту дурную привычку* – поки́нь цю зви́чку пога́ну. **-вить** *примету* – лиша́ти прикме́ту, на призна́ку дава́ти. [Ві́ти терно́ві руба́йте, на шляху́ покида́йте, мені́ на призна́ку дава́йте (Дума)]. **-вить** *в наследство кому* – відка́зувати, відказа́ти, прика́зувати, приказа́ти кому́ що. [Вмира́ючи, усе́ господа́рство приказа́ла дочці́ (Квітка)]. **-ть** *кому по духовному завещанию* – відпи́сувати, відписа́ти кому́ *и* на ко́го що. [Відписа́ла на їх і ха́ту, і ґрунт, і по́ле (Конис.)]. **-вить** *себе, у себя, за собою, для себя* – взя́ти собі́, на се́бе. [Грома́да не дозво́лила землі́ продава́ти, а взяла́ на се́бе (Грінч.)]. **-вить** *кого в живых* – лиши́ти кого́ при життю́. **-вим** *это* – обли́шмо це, (по)ки́ньмо це, залиші́мо це. **Оста́вь! оста́вьте!** – обли́ш! обли́ште! (по)ки́нь, (по)ки́ньте! **Оста́вь**, *надоело*! – го́ді, обри́дло! **-вьте** *его*! – не

ру́ште! не займа́йте його́! **-вить** *за собой право* – застерегти́ собі́ пра́во. **-вить** *до начала будущего лета* – на за́літки зоста́вити. **-вить** *кого в дураках, с носом* – поши́ти кого́ в ду́рні, на сухе́ньке ви́вести кого́, візка́ кому́ підве́зти, (*гал.*) облазни́ти кого́. **Оста́вленный** – (за)ли́шений, поли́шений, обли́шений, (по)ки́нутий, (з)оста́влений *и т. д.*

Оставля́ться – (за)лиша́тися, бу́ти (за)ли́шеним *и т. д. См.* **Оставля́ть.**

Оста́иваться, остоя́ться – усто́юватися, усто́ятися.

О́сталь, Оста́лый*, см.* **Оста́ток, Остально́й.**

Остально́й – ре́шта (-ти) кого́, чого́ *и* від ко́го, від чо́го, опро́чий, (*последний*) оста́нній, оста́тній. **-ные** *люди* – ре́шта люде́й. **-но́е** *войско* – ре́шта ві́йська. **-но́е** *из этих денег жертвую на…* – ре́шту від цих гро́шей віддаю на… *Часть денег я возвращу вам сейчас, а* **-ны́е** *завтра* – части́ну гро́шей поверну́ я вам за́раз, а ре́шту (а оста́нні) взя́втра. *Из* **-ны́х** *присутствующих я никого не знал* – з ре́шти (з опро́чих) прису́тніх я ніко́го не знав.

Остана́вливание – зупиня́ння, спиня́ння, запиня́ння *и т. д.*; гамува́ння, тамува́ння.

Остана́вливать *и* **Остановля́ть, останови́ть** – зупиня́ти, зупини́ти, спиня́ти, спини́ти, запиня́ти, запини́ти, впиня́ти, впини́ти, (*приостановить*) припиня́ти, припини́ти, (*прервать*) перепиня́ти, перепини́ти; (*унимать*) гамува́ти *и* вгамо́вувати, вгамува́ти кого́, (*о многих*) позупиня́ти, поспиня́ти, позапиня́ти *и т. д. Срв.* **Заде́рживать, Сде́рживать, Уде́рживать. -ви́ть** *лошадь* – зупини́ти коня́. **-ви́** *его, пусть вернётся* – спини́ (запини́) його́, хай ве́рнеться. **-ви́ть** *часы* – спини́ти годи́нника. **-вай** *его, пусть не бранится* – спиня́й (упиня́й) його́, щоб не ла́явся. *Не* **-вай** *его – пусть говорит* – не перепиня́й його́ (не перебива́й йому́) – хай ка́же. **-вать** *говорящего, успокаивая или заставляя опомниться* – заци́тькувати, заци́тькати кого́, охану́ти кого́. **-ви́ть** *заступая дорогу* – переййма́ти, пере(й)ня́ти кого́. **-ви́ть** *на чём-нибудь свои мысли* – спини́тися на чо́му ду́мкою. **-ви́ть** *работы* – припини́ти робо́ту. **-ви́ть** *враждебные действия* – переста́ти воюва́тися, припини́ти військо́ві ді́ї. *Не знаю, что меня* **-вает** – не зна́ю, що мене́ спиня́є (впиня́є, стри́мує). *Конец приближается, ничто его не* **-вит** – кіне́ць іде́, ніщо́ його́ не стри́ма (не спи́нить). **-ви́ть** *воду* – тамува́ти, затамува́ти во́ду, запиня́ти, запини́ти во́ду. **-ви́ть** *слёзы, кровь, боль* – тамува́ти (*сов.* втамува́ти, затамува́ти), гамува́ти (*сов.* вгамува́ти, погамува́ти), спини́ти, запини́ти сльо́зи, кров, біль. **-ви́ть** *дыхание* – затамува́ти, запини́ти дух. **-ви́ть** *внимание, см.* **Внима́ние. -ви́ть** *взгляды на себе* – бра́ти о́чі на се́бе, вбира́ти о́чі в се́бе. *Пусть нас это не* **-ет** – цим не зупиня́ймося. *Не на чем глаз* **-ви́ть** – нема́ на чо́му о́ка запини́ти (спини́тися о́ком), ні́де й о́ком зачепи́тися.

Остана́вливаться *и* **Остановля́ться, останови́ться** – спиня́тися, спини́тися, зупиня́тися, зупини́тися, става́ти, ста́ти, запиня́тися, запини́тися, впиня́тися, впини́тися, припиня́тися, припини́тися, перепиня́тися, перепини́тися, перестава́ти, переста́ти, (*внезапно*) затина́тися, затну́тися, (*о многих*) поспиня́тися, позупиня́тися, постава́ти *и т. д. Он шёл, не* **-вался** – він ішо́в, не спиня́вся (не става́в). *Велите кучеру* **-ви́ться** – накажі́ть візнико́ві спини́тися (зупини́тися, ста́ти). *Говори, не* **-вайся** – говори́, не зупиня́йся. *Не* **-ваясь** – не спиня́ючись (не зупиня́ючись), без відпочи́нку, без пере́рви. *Он работает не* **-ваясь** – він працю́є (ро́бить) не спиня́ючись (без упи́ну). *Сердце* (*дыхание*) *в груди* **-ви́лось** – се́рце (ві́ддих) у гру́дях запини́лося, дух заби́ло. *Часы* **-ви́лись** – годи́нник став. *Я* **-ви́лся** *здесь на несколько дней* – я спини́вся тут на (де́)кілька днів. *Я* **-ви́лся** *в гостинице* – я став у готе́лі. **-ви́ться** *на ночлег* – ста́ти на ніч, ста́ти ночува́ти. **-ви́ться** *лагерем, биваком* – ота́боритися, оташува́тися, отако́митися, отокува́тися, окоши́тися, коше́м, та́бором ста́ти. *Войско получило приказание* **-ви́ться** – ві́йсько здобу́ло нака́з ста́ти (спини́тися). **-ви́ться** *со стадом* – отирлува́тися. *Работа* **-ви́лась** – робо́та припини́лася (запини́лася, ста́ла). *Мельница* **-ви́лась***, не работает* – млин став, не ме́ле (не працю́є). *Разговор* **-ви́лся** – розмо́ва ста́ла (припини́лася, перепини́лася), (*внезапно*) затну́лася, урва́лася. *Он* **-ви́лся***, не договорив слова* – він затну́вся (запини́вся), не доказа́вши сло́ва. *На чём мы* **-ви́лись**? – на чо́му ми спини́лися (ста́ли)? **-вимся** *на этом подробнее* – спині́мося на цьо́му докладні́ше. *Барометр* **-ви́лся** *на хорошей погоде* – баро́метр став на годи́ні. *Он на этом не* -вится – на цьо́му він не ста́не. *Он ни перед чем не* **-вится** – він ні перед чим не спи́ниться (ніччи́м не впи́ниться). [Шля́хта не впиня́лася ні ві́рою, ні мо́вою (Куліш)]. **-ви́ться***, наткнувшись на препятствие* – затина́тися, затну́тися. **-ви́ться** *неподвижным* (*от страха*) – прикипі́ти до мі́сця. **Останови́сь**! **останови́тесь**! – спини́сь! спині́ться! стій! сті́йте! **Остано́вленный** – спи́нений, зупи́нений, запи́нений *и т. д.*

Оста́нки – оста́нки. *Бренные* **-нки** – тлін (-ну).

Остано́вка – 1) *см.* **Остановле́ние. -вка** *работ* – припи́нення робо́ти; 2) зу́пинка, за́пинка, при́пинка, припи́н, прості́й (-сто́ю), посто́янка; пере́рва, (*задержка*) зага́йка, уга́йка, пере́бивка. *Десять минут* **-вки** – де́сять хвили́н просто́ю, зу́пинки, посто́янки. *Сделать*

небольшую **-вку** – зроби́ти короте́ньку зу́пинку (при́пинку). *Итти, ехать, лететь без* **-вки** – іти́, ї́хати, летіти без упи́ну, без спи́ну, без припи́ну. *Работать без отдыха, без* **-вки** – роби́ти без відпочи́нку, без пере́стан(к)у (без пере́стання, без уста́нку, без упи́ну, без спи́н(к)у, без припи́ну, без відга́лу[ю], без сти́ху), *срв.* **Безостано́вочно.** **-вка** *в торговле* – пере́рва в торго́влі. **-вка** *в выдаче жалованья* – зага́йка в ви́платі платні. *В деле произошла* **-вка** – в робо́ті ста́лася переби́вка (зага́йка, уга́йка). *Только за ним и* **-вка** – тільки за ним і (ді́ло) ста́ло (стої́ть), тільки за ним і ута́йка (зага́йка). **-вка** *только за тем, что* – ті́льки що. [Він-би сва́тав, ті́льки що бі́дна].

Остановле́ние – спи́нення, зупи́нення, припи́нення, вгамува́ння, втамува́ння, затамува́ння. **-ние** *исполнения приговора* – припи́нення у ви́кона́нні ви́року. **-ние** *кровотечения* – затамува́ння кро́ви.

Остано́вочный – зупи́нний, припи́нний, перебивни́й.

Оста́нок, *см.* **Оста́ток, Оста́нки.**

Остаре́лый – приста́рілий.

Остаре́ть – приста́ріти, поста́ріти.

Оста́рок – пере́старок (-рка).

Оста́ток – 1) оста́ча (-чі), (з)оста́нок (-нку), послі́док (-дку), ре́шта (*ум.* ре́штка), зоста́ток (-тку), (*лишек*) (за́)ли́шок (-шку), оща́док (-дку); (*на дне*) оде́нки. [У попа́ зда́чі, як у кравця́ оста́чі]. **-ток** *жизни* – оста́нок (ре́шта) життя́. **-тки** *разбитой армии* – недо́битки а́рмії. **-тки** *былого величия* – ре́штки (дрі́б’язок) коли́шньої ве́личи (пишно́ти). *Забытый* **-ток** *старины* – за́буток старовини́. **-ток** *ленты, сукна* – обрі́зок, окра́вка стрі́чки, сукна́. **-тки** *от обеда, от еды* – оста́ча від обі́ду, недо́їдки. **-тки** *от напитков* – недо́питки. **-тки** *от корма скота* – з’ї́ди, з’ї́дини, пере́їди. *См.* **Обо́рыш, Подо́нки, Поскрёбок, После́док.** *Мелкие* **-тки** *табаку* – по́терть (-ти), потеру́ха. *Без* **-тка** – до оста́нку, до ре́шти, до цури́, геть чи́сто, вкрай *и т. д. Срв.* **Вконе́ц** *и До* **основа́ния** (**Основа́ние**). **-тки** *сладки* – напослі́док смачні́ше. *Быть в* **-тке** – в оста́чі бу́ти; 2) *мат.* – оста́ча; 3) *хим.* – послі́д.

Оста́точный – оста́нній, оста́тній. **-ная** *сумма* – оста́ння су́ма, ре́шта су́ми.

Оста́ться, *см.* **Остава́ться.**

Остёгивать, остега́ть *и* **остегну́ть** – 1) (*плетью*) опері́зувати, опереза́ти, опері́щувати, опері́щити, стьоба́ти, стьобну́ти, хльо́стати, хльо́снути, (*быстро и с силою*) стьобону́ти, хльостону́ти. [Стьобну́в коня́ пу́гою]; 2) *см.* **Обмётывать.**

Остёжка – поясо́к, поворо́зка.

Остекле́ние – засклі́ння.

Остеклённый – засклéний.

Остеклова́ть, *см.* **Стеклова́ть.**

Остекля́ть, -кли́ть – 1) скли́ти, заскли́ти що; 2) *см.* **Стеклова́ть.**

Остеоло́гия – остеоло́гія. **-ги́ческий** – остеологі́чний.

Остепеня́ть, остепени́ть – очере́джувати, очере́дити кого́. [Не очере́диш си́на, що хоч йому́ роби́, а не очере́диш]. *Женитьба* **-ни́ла** *его* – як ожени́вся, так і споважні́в.

Остепеня́ться, остепени́ться – статні́ти, постатні́ти, поважні́ти, споважні́ти, статкува́ти, постаткува́ти. *Наконец он* **-ни́лся** – наре́шті він до ро́зуму таки́ дійшо́в.

Остервене́лость – о[роз]сатані́лість (-лости), шале́нство.

Остервене́ние – 1) (*действие от гл.* **Остервеня́ть, -ни́ть**) озвіря́ння, роз’я́рювання, (*оконч.*) озві́рення, роз’я́рення, розлюто́вання *и* розлютува́ння, розлю́чення; 2) (*сост. по гл.* **Остервене́ть**) несамови́тість (-тости), озвірі́ння, (п)осатані́ння, роз’ярі́ння, (*возбуждение*) роз’я́трення.

Остервене́ть (**остервени́ться**) – (п)осатані́ти, розсатані́ти. **Остервене́лый** – озвірі́лий, (по)сатані́лий, розсатані́лий. *См.* **Остервеня́ться.**

Остервеня́ть, остервени́ть *кого* – озвіря́ти, озві́рити, роз’я́рювати, роз’яри́ти, розлюто́вувати, розлютува́ти, розлю́ти́ти, роби́ти, зроби́ти кого́ несамови́тим, шале́ним. **Остервенённый** – озві́рений, роз’я́рений, розлюто́ваний, розлю́чений.

Остервеня́ться, -ни́ться *и* **остервене́ть** – озвіря́тися, озві́ритися, роз[із]сте́рвитися, (п)осатані́ти, розсатані́ти, роз’я́рюватися, роз’яри́тися, розлютува́тися *и* розлюти́тися, става́ти, ста́ти (роби́тися, зроби́тися) несамови́тим, шале́ним. [Розсе́рдився і роз’яри́вся, аж пі́ну з ро́та попусти́в (Котл.). Зроби́вся Турн несамови́тий, яри́вся, лютува́в неси́тий (Котл.)].

Остерега́ние – 1) *кого* – остерега́ння, застерега́ння; 2) *кого, чего* – стережі́ння, бережі́ння.

Остерега́тель, -ница – 1) остерега́ч, застерега́ч, о[за]стерега́чка; 2) сто́рож, сторожи́ха.

Остерега́тельный – 1) остерега́льний, застерега́льний, застере́жний, застере́жливий. [Остерега́льний знак]; 2) (*оберегательный*) охоро́нний; 3) (*осторожный*), *см.*

Осторо́жный.

Остерега́ть, остере́чь – 1) *кого* – остерега́ти, остерегти́, за[пере]стерега́ти, за[пере]стерегти́. **-га́ть** *кого от чего* (*опасности*) – о[за]стерега́ти кого́ проти чо́го (небезпе́ки); 2) *кого, что* (*оберегать*) – стерегти́, устерегти́ кого́, чого́ *и* що, берегти́, уберегти́. [Стерегти́ садка́ *и* садо́к]. *См. ещё* **Оберега́ть, Охраня́ть. Остерега́емый** – 1) о[за]стере́гуваний; 2) стере́жений.

Остерега́ться, остере́чься – 1) стерегти́ся, устерегти́ся, берегти́ся, уберегти́ся, о[по]стерега́тися, о[по]стерегти́ся, вистерега́тися, ви́стерегтися кого́, чого́. [Пий, та не впива́йся, між чужи́ми людьми́ вистерега́йся]; 2) (*быть осторожным*) ма́ти осторо́гу, ма́ти себе́ на осторо́зі, бу́ти обере́жним. **-га́йтесь** *этого человека* – стережі́ться ціє́ї люди́ни. **-га́ться** *воров, шпионов* – стерегти́ся (берегти́ся) злодіїв, шпигів. **-га́ться** *сырости* – стерегти́ся во́гкости, вільгости. **-га́йся** *разговаривать, пить* – стережи́сь (бережи́сь) розмовля́ти, пи́ти.

Остереже́ние (*предостережение*) – остере́ження, застере́ження, пересторо́га.

Отзе́ец – остзе́єць (-зе́йця).

Остзе́йский – остзе́йський.

О́стие (*на растениях*) – го́лка, шпи́чка, колю́чка.

Ости́стый – остю(ку)ва́тий, уса́тий, колю́чий. [Остюкува́та (уса́та) пшени́ця. Уса́тий ячмі́нь. Колю́че де́рево].

О́стов – снасть (-сти), кістя́к; (*скелет челов., животн.*) кістя́к, (*реже*) снасть. *См.* **Скеле́т. О́стов** *корабля* – корабе́льна снасть. **О́стов** *бочки* – снасть у бо́чці; (*постройки*) снасть, клітка. [Згорі́в чи́сто вітря́к: сама́ снасть стирчи́ть]. **О́стов** *ветряной мельницы* – дуб (*р.* ду́ба).

Осто́вный – сна́сний.

О́стовый, *морск.* – схі́дній. [Схі́дній ві́тер].

Осто́йчивость – де́ржкість, сті́йкість (-кости).

Осто́йчивый (*о судне*), *морск.* – держки́й, нехи(с)тки́й, стійки́й. [Держки́й чо́вен].

Остолбене́ние – остовпі́ння, ослупі́ння.

Остолбене́ть – остовпі́ти (*о мног.* постовпі́ти), ослупі́ти, отете́рі́ти, правце́м, стовпо́м ста́ти, одубі́ти. [А бода́й ти серед шля́ху ослупі́ла]. **-неть** *от страха, удивления* – остовпі́ти з стра́ху, з ди́ва. **Остолбене́лый** – остовпі́лий, ослупі́лий. **-лый** *от изумления* – остовпі́лий з по́диву.

Остолбу́чить (*глаза*) – ви́лупити баньки́. **-ся** *на кого* – ви́лупити баньки́ на ко́го, втопи́ти о́чі в ко́го, в що.

Остоло́п, остоло́пина – бо́вдур (-ра), дурби́ло, те́лепень (-пня), товпи́га, бе́цман, йо́ло[у]п, тума́н. [Стої́ть, як те́лепень].

Осто́лпие (*оголовок столпа, капитель*) – верши́на, ма́ківка, капіте́ль (-ли).

Остолпи́ть – поста́вити круго́м (навкруги́) стовпи́, стовпа́ми обста́витися.

Осторо́жка, *см.* **Осторо́жность.**

Осторо́жненько – обережне́нько, бережне́нько. **-жнёхонько** – обережні́сінько.

Осторо́жно – 1) обере́жно, бе́режко, сто́рожко, з осторо́гою, оба́чно, ошамне́нько, з о́глядом; 2) пома́лу, *ум.* помале́ньку, помале́сеньку. [Пома́лу ступа́йте, пи́лу не збива́йте]. *Он поступил очень* **-жно** – він зроби́в ду́же оба́чно. *Говорите* **-жнее** – бала́кайте обережні́ше, оба́чніше. **Осторо́жнее***, вы опрокинете стол* – оба́чніше, не переки́ньте стола́. *Поставить что* **-жно** – поста́вити що обере́жно, злеге́нька.

Осторо́жность – обере́жність, оба́чність, ба́чність (-ности), осторо́га, о́гляд, огля́дність, сторожне́ча (-чі). *Требующий* **-сти** – варівки́й (*гал.*). [Робо́та коло маши́ни варівка́, – робі́ й бі́йся]. *Он выказал много* **-сти** *в этом случае* – він ви́явив бага́то обере́жности (оба́чности) в цьо́му ви́падкові. *С этим человеком надо обращаться с большой* **-стью** – з ціє́ю люди́ною тре́ба з вели́кою оба́чністю (обере́жністю) пово́дитися.

Осторо́жный – обере́жний, бережки́й, бережни́й, сторожки́й, оба́чний, ба́чний, огля́дний. *Будь* **-жен**! – май осторо́гу! *Быть* **-жным** *с чем-либо* – бу́ти обере́жним, бережки́м з чим, сто́рожко ході́ти коло чо́го, (*опис.*) бе́рега трима́тися (держа́тися). *Срв.* **Осмотри́тельный.** *Это очень* **-жный** *человек* – це ду́же обере́жна, оба́чна люди́на. **-жное** *поведение* – обере́жне (оба́чне) пово́дження, -на поведі́нка. **-ные** *речи* – оба́чні розмо́ви. **-жный** *в поступках, в словах* – обере́жний (оба́чний) у вчи́нках, у слова́х. *Быть на стороже* – ма́тися на обере́жності (на ба́чності). [Не забу́дь, що я тобі́ сказа́в, і ма́йся на ба́чності (Франко)].

Остороно́ва́ть (*снопы*) – околоти́ти *и* околотува́ти.

Осточерте́ть – о[на]стобісі́ти, о[на]сточортіти, остоги́днути. [Остобісі́ли мені осе́лі лю́дські

(Коц.)]. **-те́лый** – о[на]стобісі́лий, о[на]сточорті́лий, остоги́длий.
Остра́гивание – обстру́гування.
Остра́гивать, острога́ть – обстру́гувати, обструга́ти, (*во множ.*) пообстру́гувати; (*рубанком*) гемблюва́ти, обгемблюва́ти. **Остро́ганный** – обстру́ганий.
Остра́гиваться, острога́ться – обстру́гуватися, обструга́тися.
Острaки́зм – остракі́зм (-му). *Подвергать* **-зму** – бра́ти під остракі́зм кого́. *Подвергаться* **-зму** – підпада́ти (підпа́сти) під остракі́зм.
Остра́стка – по́страх (-ху), остра́шка, на́стра́шка, при́стра́шка, огроза́. *Дать* **-стку** *кому* (*наказать*) – стра́ху́ завда́ти кому́, стра́ху́ нагна́ти на ко́го, да́ти кому́ пам'ятко́вого; (*погрозить*) по[на]свари́тися на ко́го. *Получать* **-стку** – в страху́ бува́ти, стра́ху́ наї́стися.
Остраща́ть, остасти́ть – пристраша́ти, пристраши́ти, ляка́ти, зляка́ти кого́, свари́тися, по[на]свари́тися на ко́го.
О́страя, *грам., см.* **Ударе́ние.**
Остреё – ві́стря́ (-ря, *ср. р.*), (*иголки*) жало́, жальце́, (*ножа, бритвы*) ле́зо, ле́за, ле́зво, гострі́й (-рія́), гостря́к, гостри́ця, жало́ (*см.* **Ле́звие**); (*копья*) клю́га, (*палки*) гостря́к, наконе́чник, (*на заборе*) шпичаки́, (*отточенный кончик*) шпеньо́к (-нька́), шпе́ник, шпи́чка.
Остре́нёк – гостре́нький.
Остре́ние – гострі́ння.
О́стренький – гостре́нький. **-кий** *мальчик* – доте́пне хлопча́. **-кое** *словцо* – доте́пне слівце́, до́теп (-пу).
О́стренько – гостре́нько, доте́пно. **-ко** *сказано* – доте́пно ска́зано.
Остре́ть – гострі́ти, гострі́шати, *сов.* згострі́ти.
Острёхонек – гострі́сінький.
Остри́га – стри́га, ги́ря. *См.* **Остри́женный** (*низко*) *под* **Остριга́ться.**
Остριга́ть, остри́чь – обстрига́ти, об[по]стри́гти (*о мног.* пообстрига́ти, постри́гти). (*слишком низко*) перестрига́ти, перестри́гти. **-ри́чь** *очень низко* – обмакоти́рити, обмакого́нити, обмакотро́шити, обмакот(р)и́жити кого́. [Оце обмакоти́рили (обмакого́нили) хло́пця, що й ті́ло сві́титься (Харк.)]. **-га́ть** *в скобку* – стри́гти під каганця́, під ри́нку. **Остри́женный** – обстри́жений. *Низко* **-ный** – стри́га, стри́га-мокоти́га (*передразнивание*), ги́ря, гиру́н, ги́рявий, голомо́зий. *Низко* **-ная** *голова* – макоти́ря[а].
Остριга́ться, остри́чься – обстрига́тися, об[по]стри́гтися, (*низко*) обмакоти́ритися, обмакого́нитися, обмакот(р)и́житися.
Остриё, *см.* **Остреё.**
Остриже́ние – обстри́ження.
Остри́жка – 1) (*действие*) обстри́гування, обстрига́ння, стри́ження, (*оконч.*) обстри́ження; 2) **-ка** *в скобку* – обстрига́ння під каганця́, під ри́нку.
Остри́ла – доте́пник (-ка).
Остри́ло – точи́ло (*ум.* точи́льце), гостри́ло.
Остри́льщик – точи́льник (-ка), гострі́й (-я́).
Остри́ть – 1) *что* – гостри́ти; (*на точиле*) точи́ти; (*на бруске*) бруси́ти; (*косу*) клепа́ти, (*на лопатке*) манта́чити; (*зубчастые орудия*) зуби́ти. **-ри́ть** *зубы на кого* (*замышлять*) – гостри́ти зу́би, язики́, стри́гти (настали́ти) зу́би на ко́го. **-ри́ть** *зубы на что* – ла́ситися на що. **-ри́ть** *глаза* – гостри́ти о́чі на ко́го. [І во́рог мій на ме́не о́чі го́стрить (Куліш)]. **-ри́ть** *уши* – пря́сти ушима. **-ри́ть** *лыжи* – нама́зувати п'я́ти, *сов.* п'ята́ми накива́ти; 2) (*отпускать остроты*) остючка́ми коло́ти, доте́пувати. **-ри́ть** *над кем, над чем* (*насмехаться*) – глузува́ти з ко́го, з чо́го, доклада́ти кому́, приклада́ти при́кладки кому́, пришива́ти квітки́ кому́. [Молоди́ці жартува́ли, доклада́ли одна́ о́дній].
Остри́ться – гостри́тися.
I. Остри́ца, *бот.* Asperugo procumbens L. – (г)остри́ця, ли́пчиця, лепчи́ця, лепе́ць (-пцю́), мокре́ць (-рецю́), реп'яшки́ (-кі́в).
II. О́стри́ца, *мед.* Oxyuris vermicularis – гострючо́к; черві́й дитя́чий, ли́пчиця.
Остри́чь, -ся, *см.* **Остριга́ть, -ся.**
Остро́ – 1) го́стро; 2) кінча́(с)то; 3) при́кро, те́рпко; рі́зко, дошку́льно; 4) доте́пно; 5) ущи́пливо, ускі́пливо, діткли́во (*гал.*). *Оттенки см.* **О́стрый.** *С ним надо держать ухо* **-ро́** – па́льця в рот йому́ не клади́. **-ро́** *глядеть* – при́кро диви́тися. *Держать ухо* **-ро́** – бу́ти на осторо́зі, ма́тися на обере́жності.
Остробо́кий – гостробо́кий.
Остробрю́хий – гостропу́зий, гострочере́вий.
О́стров – 1) о́стрів (-рова), ви́спа, ви́сип; (*временный*) обті́к, оті́к (-то́ка), ото́ка (-ки);

(*пловучий*) плав (-ву); (*лежащий в плавнях*) грядá; 2) *охот.* – крýглик. [Був крýглик, та поміщик йогó вúрубав]. *Место, где был* **-ров** – острóвище.
Островáтость – прúгострість, гострéнькість (-ости).
Островáтый – прúгострий, гострéнький.
Островéрхий – гостровéрхий. [Гостровéрхі будúнки]; шпичáстий, шпилястий. [Шпичáсті гóри. У висóких гостровéрхих шапкáх].
Островúд, *см.* **Рысь.**
Остróвий – островúй, -ровá, -ровé. [Островá травá].
Островú(с)тый – острівнúй, багáтий на островú, ряснúй островáми.
Островитянин – островúк, остров'янúн.
Островитянка – островúчка, остров'янка, *ум.* остров'яночка.
Островнóй – острівнúй. [Острівнá горá (Крим.)].
Островóк – острівéць (-вцá), байвáрчик. [По рíчці простóрі байвáрчики].
Островóчек – острівóчок (-чку), острíвчик.
Островскóй (*житель*) – острівнúй, з óстрова; *см.* **Острóвий.**
Острóвье – гостров'яниця.
Острóг – 1) (*тюрьма*) острí[ó]г (-рóгу), тю[у]рмá (*ув.* тюряга), в'язнúця, вéжа (-жі), буцигáрня, х[ф]урдúґа. [А в Кúїві острóг та без вíкон, без дверéй (Чуб.)]; 2) острíг (-рóгу), частокíл (-кóлу). [Новúм острóгом обгородúлись].
Острогá – вúлка (-ків), óстень (*р.* óстеня), óсті (-ів), сандóля, бодéць (-дцá). [Рúбу лóвлять з вúлками].
Острогáть, *см.* **Острáгивать.**
Остроглáвый – гостровéрхий.
Остроглáзый – бистроóкий, бúстрий на óчі, гострогляд, гострозóрий. [Бистроóке дівчá].
Остроглягд – гострогляд (-да).
Остроголóвый – гостровéрхий; *см.* **Остроконéчный.**
Острогýбцы – обцéньки (-ків *и* -ньок); (*щипцы для углей*) браткú (-кíв).
Остродóнный – гостродéнний.
Остродýм – гостродýм (-ма).
Острóжник, -ница – тю[у]ряжник, -ниця, в'язень (-зня), арештáнт, -тка.
Острóжный – тю[у]ряжний, вежóвий. [Вежóвий дім].
Острозóркий – гострозóрий.
Острозýбцы, *см.* **Острогýбцы.**
Острозýбый – гострозýбий, з гóстрими зубáми.
Острокúслый (*о жидкостях*) – гострокúслий.
Остроклю́вый – гостродзьóбий.
Острокóл – частокíл (-кóлу).
Остроконéчие (*копья*) – клюга, шпúчка.
Остроконéчно – шпичáсто, кінчáсто.
Остроконéчность – шпичáстість, кінчáстість; шпилястість (-тости).
Остроконéчный – гóстрий, кінчáстий, кінчáтий [Кінчáтий ніж], стрімчáстий, шпичáстий; (*только о горах*) шпилястий. *См.* **Островéрхий. -ная** *вершина* – шпиль (-ля) (*м. р.*). **-ная** *палочка* – с[ш]пúчка.
Острокрóв, *см.* **Остролúст.**
Остролúст, остролúстник, *бот.* Stratiotes aloides L. – різáк (-кá).
Остролúстый – гостролúстий. [Гостролúста шельвíя (*шалфей*)].
Остромóрдый (*о борзых*) – гостромóрдий, гостропúкий.
Остронóсый – гостронóсий, *ум.* гостронóсенький.
Остроóкий, *см.* **Остроглáзый.**
Остропёстр, Óстро-пёстро, *бот.* Silybum Marianum – розтóпша, розторóпша, (*гал.*) розтрóпша (-ші).
Остропúливать, остропúть (*крышу*) – стáвити, постáвити крóкви.
Острорéберный – скалкувáтий. [Скалкувáте камíння].
Острорыл, *см.* **Меч-рыба.**
Острослóв, *см.* **Остряк.**
Острослóвить, *см.* **Острúть 2.**
Óстрость – 1) гóстрість (-рости), гостриня (-ні), гострóта; 2) кінчá(с)тість; 3) прúкрість, тéрпкість, мíцність; дошкýльність; 4) дотéпність, дорéчність; 5) ущúпливість, ускíпливість, ї́дкість (*р.* ї́дкости), їдь (*р.* ї́ди). *Оттенки см.* **Óстрый.**
Остротá – 1) *см.* **Óстрость**; 2) дóтеп (-пу), дóкладка, прúкладка. **-тá** *ума* – дотéпність.

-ро́ты – при́кладки, до́тепи. *Пускать* **-ты** – при́кладки приклада́ти кому́, си́пати до́тепами, квітки́ кому́ пришива́ти.
Остроуго́льник – гострокў́тник (-ка).
Остроуго́льный – гострокў́тній.
Остроу́мец, остроу́м – доте́пник.
Остроу́мие – доте́пність (-ности), би́стрий ро́зум.
Остроу́мничать – приклада́ти при́кладки кому́, дотепува́ти.
Остроу́мно – доте́пно. [Умів розмовля́ти ве́село й доте́пно].
Остроу́мный – доте́пний. [Доте́пний письме́нник. Доте́пний план], дорі́чний. **-ное** *изобретение* – доте́пний ви́нахід. **-ное** *сравнение* – доте́пне порівня́ння.
Остроу́хий – гострову́хий.
Острохво́стка – 1) *зоол.* Anas acuta – шило́хвість (-вости); 2) (*о женщ.*), *см.* **Спле́тница.**
Острохво́стый – гострохво́стий, з го́стрим хвосто́м, гострогу́зий.
Остречи́ть, *см.* **Обстра́чивать.**
Остругáть, *см.* **Остра́гивать.**
Остру́жины, *см.* **Остру́жки.**
Остру́жки – (о)стру́жки (-жок), остру́жини (-жин). [Чорт взя́вся струга́ти во́вка, а з остру́жків зроби́лися ше́ршні].
Остру́пе́ть – острупі́ти, заструпи́тись. **Острупе́лый** – острупі́лий.
Остру́ха – гостру́ха. [Прибо́ркана гостру́ха].
О́стрый – 1) го́стрий (**о́стренький** – гостре́нький; **острёхонек** – гострі́сінький) [Го́стрий ніж, цвях. Го́стра бри́тва, коса́. Го́стре ши́ло, жало́], різки́й (серп, коса́); 2) (*остроконечный*) го́стрий, кінча́(с)тий; *см.* **Остроконе́чный**; 3) (*на вкус*) го́стрий (на смак), при́крий, терпки́й, міцни́й. **-рый** *уксус* – міцни́й о́цет. **-рый** *перец* – го́стрий пе́рець; *срв.* **Е́дкий**; (*о жидкостях*) *см.* **Е́дкий**; (*о красках, цветах*) різки́й, при́крий; (*о запахах*) го́стрий, при́крий. [При́крий пах]; (*о голосе, звуках*) різки́й, прони́клий, прони́кливий; (*о ветре*: *резкий*) дошку́льний, шпуйни́й, прони́зуватий; (*мороз*) різу́чий, при́крий, ду́жий; (*о глазах, слухе*) го́стрий. [Го́стрі, як ніж, о́чі]. **-рые** *глаза* – го́стрі, прони́зливі о́чі. *Окинуть кого* **-рым** *взглядом* – обве́сти кого́ го́стрими очи́ма. **-рый** *слух* – го́стре ву́хо; (*о боли, скорби и т. д.*) при́крий, пеку́чий [Пеку́чий біль. Ту́га пеку́ча], го́стрий, дошку́льний, бо́ліз[с]ний. [Бо́лізний біль = **-рая** *боль*]. **-рая** *зубная боль* – при́крий зубни́й біль (*р.* бо́лю); 4) (*остроумный*) доте́пний, дорі́чний. **-рый** *ум* – би́стрий ро́зум. **-рая** *мысль* – го́стра, доте́пна ду́мка. **-рое** *слово, -вцо* – го́стре, доте́пне, ущи́пливе сло́во, слівце́; 5) (*язвительный, едкий*) го́стрий, ущи́пливий, ускі́пливий, діткли́вий (*гал.*). *См.* **Е́дкий 2**. **-рая** *критика* – ущи́[скі]плива кри́тика. **-рый** *язык* – ущи́пливий, го́стрий язи́к. *У него* **-рый** *язык* – він го́стрий на язи́к. *Ты больно уж* **остёр** – ти на́дто вже мекти́й (*боек*), смі́лий (*дерзок*). **-рый** *на язык* – жигува́тий, го́стрий на язи́к. **-рая** *вершина* – шпиль (*р.* шпиля́) (*м. р.*), гостри́ця.
Остря́к, -чка – 1) доте́пник, доте́пниця. [Стари́й доте́пник і штука́р (Рильськ.)]; 2) (*резвый*) гостру́н, гостру́ха.
Осту́да – 1) (*действие*) о[ви]сту́джування, про[ви]холо́джування; 2) (*сост.*) осту́да, прохоло́да; 3) (*размолвка*) не(з)ла́года; 4) (*обида*) кри́вда, при́крість (-рости).
Остужа́ть, остуди́ть *что* – осту́джувати, остуджа́ти, остуди́ти (*во множ.* поосту́джувати), прохоло́джувати, прохолоди́ти що чим, (*комнату*) висту́джувати, ви́студити, вихоло́джувати, ви́холодити. [Пе́рше зе́млю вари́в (бог), а пі́сля остуди́в. Яки́м зі́ллям бі́дне се́рце моє́ остуди́ти? (Г. Барв.). Ви́студив ха́ту]. **Осту́женный** – осту́джений, ви́студжений, ви́холоджений.
Остужа́ться, остуди́ться – о[ви]сту́джуватися, о[ви]студжа́тися, остуди́тися, ви́студитися. [Ха́та геть ви́студилась]. *Студень ещё не* **-ди́лся** – холоде́ць ще не засти́г, не захоло́в. *См. ещё* **Остыва́ть.**
Оступа́ться, оступи́ться – зашпо́татись, не так ступа́ти, ступи́ти, (*спотыкаться*) спотика́тись, спотикну́тись, спіткну́тись на що.
О́ступь *и* **Осту́пка** – шпо́тання. **-пью** *вывихнул ногу* – зашпо́тавшись звихну́в собі но́гу.
Остыва́ние – остига́ння, простига́ння, вистига́ння, про[ви]чаха́ння. **-ние** *земли* – остига́ння, вичаха́ння землі́.
Остыва́ть, осты́нуть *и* **осты́ть** – остига́ти, ости́г(ну)ти, про[ви,за]стига́ти, про[за]сти́г(ну)ти, ви́стиг(ну)ти, холо́нути, про[о,за]холо́(ну)ти з чо́го (*от чего, после чего*), від чо́го [Охоло́нула з пе́ршої доса́ди (Фр.). Охоло́нути від по́ту (Крим.)], прохолоді́ти, ви́холонути, ви́холодитися, ча́хнути, ви[про]чаха́ти, проча́хнути, ви́чахнути, ви́чахти. [Прости́г поéзії весь жар. Раз добро́м нали́те се́рце в вік не прохоло́не (Шевч.). У печі́ вже

прочáхло, ви́чахло]. *Дружба наша* **-ла** – при́язнь нáша прохолóла. *См. ещё* **Остужáться, Охлаждáться. Осты́лый, осты́вший** – о[про]сти́(г)лий, ви́стиглий, за[про]холоді́лий, прохолóлий. [Ости́ле сéрце. Прохолóла кров].

Ость – 1) *бот.* – ость (-ти), остю́[я́]к; *ум.* остючóк (-чкá); (*у колоса*) (в)ус, *ум.* (в)у́сик, усóк, усóчок, у́сичок. [Хліб глевки́й та ще й з остюкáми]; 2) *анат.* – хребéт (-бтá).

Осу́д, осу́да, *см.* **Осуждéние.** *Не в* **осу́д** – не в догáну, не в докíр. *Не в* **осу́д** *вашей милости* – не в догáну (докíр) вáшій ми́лості.

Осудáчивать, осудáчить *кого, см.* **Осуждáть 2.**

Осуди́мый – осу́дний.

Осуди́тель – осу́дник, судéбник. [Осу́дники крикли́ві (Куліш)].

Осуди́тельница – осу́дниця, судéбниця, судни́ця. [Зови́ці – все Мару́сині судни́ці].

Осуди́тельный – 1) (*приговор*) осу́дний (ви́рок); 2) *см.* **Осу́дливый.**

Осу́дливый *и* **Осу́дчивый** – осу́дливий, пересу́дливий. [Лепетли́ві та осу́дливі язики́ молóли без упи́ну (Неч.-Лев.)]. *Не***осу́дливый** (**-дчивый**) – неосу́дливий.

Осуждáть, осуди́ть – 1) *кого* – засу́джувати, засуди́ти (*о мног.* позасу́джувати), осу́джувати, осуджáти, осуди́ти когó на що (на заслáння, на смерть), в що (в арештáнти, в Сибíр), до чóго (до тюрми́), винувáти. *Он* **-дён** *в ссылку, на смерть* – йогó засу́джено на заслáння, на смерть (на гóрло, на згу́бу, на стрáту); 2) (*хулить кого, что*) суди́ти, о[за]су́джувати, осуджáти (*славянизм* осуждáти), о(б)суди́ти когó, що за що. [Та вже що там дóброго, як діти бáтька су́дять (Мирн.). Пи́йте, гуля́йте – не осуджáйте], гу́дити, о[з]гу́дити, спогу́дити, гáнити, згáнити, гáньби́ти, з[о]гáньби́ти, погáньби́ти, ганьбувáти, зганьбувáти когó, давáти, дáти догáну, нагáну, пригáну (*гал.*) комý, чомý, потрíпувати когó, трахтувáти когó, брáти, взя́ти на зу́би когó. [Чужóго не гудь, своéго не хвали́. Сви́та дóбра – ніхтó догáни не дасть]. **Осуждáемый** – 1) за[о]су́джуваний; 2) су́джений, гу́джений, гáньблений, потрíпуваний. **Осуждённый** – за[о]су́джений (*стар.* осуждéний). **-ный** *на смерть* – стратéнський, стратéнець (-нця), смéртник. **-ный** *кем* – засу́джений від кóго.

Осуждáться, осуди́ться – осу́джуватися, осуджáтися, осуди́тися від кóго, бу́ти о[за]су́дженим, згу́дженим, згáньбленим від кóго.

Осуждéние – 1) за[о]су́дження, зáсуд (-ду), óсуд, осу́да (*ж. р.*). *Условное* **-ние** – умóвний зáсуд. *Не подлежащий* **-нию** (*неосудимый*) – неосу́дний. [Гóлод злóдія неосу́дним рóбить]; 2) óсуд, осу́да, осу́док (-дка), пересу́да, судня́, гу́діння, гудьбá, огу́да, догáна, нагáна. *Достойный* **-ния** (*порицания*) – вáртий догáни.

Осу́женник, -ница – засу́джений, засу́джена.

Осу́нуть, -ся, *см.* **Осóвывать, -ся.**

Осурóветь (*стать суровым*) – осуворíти, сувóрим стáти.

Осушéние – о(б)су́шення, ви́сушення.

Осу́шивание – обсу́шування, вису́шування.

Осу́шивать, осушáть, осуши́ть – 1) обсу́шувати, обсуши́ти (*о мн.* пообсу́шувати), вису́шувати, ви́сушити що. [Обсуши́ ти (сóнце) сльóзи всі до крáю]. **-ши́ть** *пруд* – ви́сушити став; 2) (*выпить до капли*) ви́хилити (*несов.* хили́ти), хильну́ти, дмухну́ти. [Дмухну́в чáрку, мов ту́ю вóду]. **Осушённый** – ви́сушений, обсу́шений; ви́хилений.

Осу́шиваться, осушáться, осуши́ться – о(б)су́шуватися, обсуши́тися, вису́шуватися, ви́сушитися, обсихáти, обсóхнути. *См. ещё* **Обсыхáть.**

Осуши́тельный – висушни́й.

Осу́шка, *см.* **Осу́шивание** *и* **Осушéние. -ка** *болот* – вису́шування болóт. *Подпочвенная* **-шка,** *см.* **Дренáж.**

Осу́шный (*о каналах*) – висушни́й.

Осуществи́мый – здійснéнний. **-мо** *ли это*? – чи здійснéнна це річ? чи не до здíйснення?

Осуществи́тель, -ница – здíйсник, -ниця, спрáвник, -ниця.

Осуществлéние – (*длит.*) здійснювання, спрáвджування, (*оконч.*) здíйснення, спрáвдження, спóвнення, ви́повнення, перевéдення чогó.

Осуществля́ть, осуществи́ть – здíйснювати *и* здійсня́ти, здíйсни́ти, спрáвджувати, справди́ти, до вчи́нку, до дíла довóдити, (*сов.*) довéсти, перевóдити, перевéсти (в життя́), (*исполнять*) ви[до]кóнувати, ви́конати, доконáти. [Так сказáти зміг-би я, алé де си́ла, щоб оте́ справди́ти? (Сам.)]. *Эту мысль не трудно* **-ви́ть** – цю ду́мку не вáжко здíйснити. **Осуществля́емый** – здíйснюваний, спрáвджуваний. **-ля́емый** *проект* – здíйснюваний проéкт. **Осуществлённый** – здíйснений, спрáвджений. **-ные** *мечты* – здíйснені (спрáвджені) мрíї.

Осуществля́ться, осуществи́ться – здíйснюватися, здійсня́тися, здíйсни́тися,

справджуватися, справдитися, (*сов.*) здіятися, сподіятися, вживитися, (*несов.*) переводитися. *Мои предчувствия* **-лись** – мої передчування здійснились (справдились).
Осчастли́вление – ущасли́влення, (*длит.*) ущасли́влювання.
Осчастли́вливать, осчастли́вить – щасли́вити, у[о]щасли́влювати, у[о]щасли́вити, ощасти́ти (*о мног.* пощасли́вити), отала́нити кого́ чим. **-вить** *любовью, вниманием* – ущасли́вити (ощасти́ти) кого́ коха́нням, ува́гою. **Осчастли́вленный** – ущасли́влений від ко́го. [Я вщасли́влений від те́бе (Грінч.)].
Осыпа́ние – 1) обсипа́ння; 2) оса́джування, оздо́блювання (*длит.*) оздо́блення (*оконч.*).
Осыпа́ть, осы́пать – 1) обсипа́ти, обси́пати, (*о мног.*) пообсипа́ти кого́, що чим [Молоди́х обсипа́ють зе́рном], посипа́ти, поси́пати; 2) (*каменьями*) обса́джувати, обсади́ти, (*украшать*) оздо́блювати, оздо́бити. **Осы́пать** *драгоценными камнями* – обсади́ти, оздо́бити що самоцві́тами; 3) (*безл.*: *покрыть сыпью*) обкида́ти, обки́дати, обпри́щувати, обпри́щити, висипа́ти, ви́сипати на чо́му. [Ви́сипало на губа́х]. *Он в кори, всего* **-ло** – він у кору́, його́ всьо́го обки́дало. *У него всё тело* **-ло** – йому́ на всім ті́лі ви́сипало. **-па́ть, осы́пать** *кого милостями, подарками* – ущедря́ти, ущедри́ти кого́ ла́скою, подару́нками. **-па́ть** *вопросами* – закида́ти пита́ннями. **-па́ть** *бранью* – обклада́ти ла́йкою кого́. *См.* **Обсыпа́ть. Осы́панный** – 1) обси́паний; 2) (о)са́джений, оздо́блений чим.
Осыпа́ться, осы́паться – 1) обсипа́тися *и* си́патися, обси́патися (*о мног.* пообсипа́тися), висипа́тися, ви́сипатися. [Вже грушки́ обси́пались. Ли́стя на ду́бові обси́палось. Жи́то си́п(л)еться, об[ви]сипа́ється]; 2) (*обваливаться*) обсува́тися, обсу́нутися, обва́люватися, обвали́тися. [Земля́ в коло́дязі обвали́лась]; 3) (*о тканях*) об[ви]стрі́пуватися, обстрі́патися, ви́стріпатися. *Шерстяная материя* **-ется** – шерстяна́ (во́вняна) мате́рія вистрі́пується.
Осы́пка – обсипа́ння.
Осыпно́й – оса́джений, оздо́блений (самоцві́тами).
О́сыпь – (*осыпавшееся место*) зава́ла; (*обрыв*) прова́лля.
Осыре́ть, *см.* **Отсыре́ть. Осыре́лый,** *см.* **Отсыре́лый.**
Ось – вісь (*р.* о́си, *тв.* ві́ссю, *мн.* о́сі, *р.* осе́й), о́ся (-сі); (*мат. и астрон.*) вісь. [Опти́чна, геометри́чна вісь]. **Ось** *зрения* – вісь зо́ру. **Ось** *земли* – земна́ вісь.
Осьмери́к, *см.* **Восьмери́к.**
Осьмерико́вый – вісьмерико́вий.
Осьмери́ть – (*разделять, рассекать на восемь частей*) восьмерува́ти. [Восьмерува́ти злочи́нця]; (*повторять что-либо осьмерицею*) вісьмери́ти.
Осьмери́цею *и* **Осьмери́чно** – восьмиразо́во, (*стар.*) вісьмери́цею.
Осьмери́чный – восьмиразо́вий.
Осьмёрка, *см.* **Восьмёрка.**
Осьмерня́ – вісьмерня́, вісьмери́к. [Вісьмерико́м приї́хали].
О́сьмеро – во́сьмеро.
Осьми[а]гла́сие – восьмиголо́сся.
Осьмигра́нник, -ный, *см.* **Восьмигра́нник, -ный.**
Осьмидесятиле́тний – вісімдесятлі́тній (-ня, -нє).
Осьмидеся́тый, *см.* **Восьмидеся́тый.**
Осьмидо́льный, *типогр.*, in octavo – у ві́сімку.
Осьмиконе́чный – восьмикі́нчастий.
Осьмиле́тний, *см.* **Восьмиле́тний.**
Осьми́на – во́сьма части́на, восьма́к, во[і]сьми́на.
Осьмино́г, *зоол.* – восьмині́г (-но́га).
Осьмиуго́льник, -ный, *см.* **Восьмиуго́льник, -ный.**
Осьмна́дцать, -тый, *см.* **Восемна́дцать, -тый.**
Осьмогла́сник (*октоих*) – восьмиголо́сник, восьмигла́сник, окто́їх (-ха).
Осьмо́й, *см.* **Восьмо́й.**
Осьму́ха, -шка, -шечка – восьму́ха, -шка, -шечка. [Восьму́ха (-му́шка) ча́ю, тютюну́]. *Книга в* **-му́шку** – кни́га (кни́жка) у ві́сімку.
Осьму́шечный – восьмушко́вий. [Восьмушко́вий тютю́н].
Осяза́емость, осязу́емость – доти́каність, дотика́льність (-ности).
Осяза́емый, *см.* **Осяза́ть.**
Осяза́ние – 1) (*действие*) дотика́ння, доторка́ння до чо́го *и* чого́; 2) *чувство* **-ния** – до́тик, до́торк, чу́лість у пу́чка́х. *Органы* **-ния** – о́ргани до́тику (до́торку). *Иметь развитое чувство* **-ния** – ма́ти чу́лий до́тик (до́торк), ма́ти вели́ку чу́лість у пу́чка́х, ма́ти чу́йні пу́чки́.

Осяза́тельно – чу́тно, дошку́льно, (*гал.*) діткли́во.

Осяза́тельный – 1) (а) *происходящий от осязания и* б) *служащий для осязания*) дотико́вий, доторко́вий, дотика́льний. [Доторко́ві враж́іння ми прийма́ємо кі́нчиками доторко́вих не́рвів]; 2) (*заметный*) помі́тний, зна́чний.

Осяза́ть – (*чувствовать посредством осязания*) чу́ти, почу́ти чим (па́льцями). [Торкну́вся (до) пе́чи і почу́в її́ тепло́. Оціє́ю пу́чкою ні́чо́го не чу́ю]. **-зать** *что* (*прикасаться к чему, чтобы познать*) – дотика́ти(ся), діткну́ти(ся), доторка́ти(ся), доторкну́тися) чого́, до чо́го, (*щупать*) ма́цати, мацну́ти, ла́пати, лапну́ти що, дома́цуватись чого́. [Що ба́чили очи́ма на́шими і чого́ ру́ки на́ші дотика́лися]. **Осяза́емый, осязу́емый** – доти́каний, дотика́льний, (*воспринимаемый*) відчу́ваний; (*воспринимаемый посредством осязания или других вн. чувств*) відчу́ваний; (*оконч.*) почу́тий, відчу́тий.

Осяза́ться – чу́тися, відчува́тися.

От *и* **О́то**, *предл. с род. п.* – від (*и* од), з чо́го. **От** *Киева до Львова* – від Ки́їва до Льво́ва. **От** *села до села* – від села́ до села́. **От** *Кубани до* (*самого*) *Сана-реки* – від Куба́ни (аж) до Ся́на-рі́чки (аж по Сян-ріку́). *Далеко* **от** *города* – дале́ко від мі́ста. *Недалеко* **от** *города* – недале́ко мі́ста, недале́ко від мі́ста. *Ветер* **от** *севера* – ві́тер із пі́вночи. **От** *оврага во все стороны шли разветвления* – від я́ру на всі бо́ки тягли́ся (розбіга́лися) рукави́ (відно́ги). **От** *одного к другому* – з рук до рук, з ха́ти до ха́ти. **От** *понедельника до среды* – від понеді́лка до середи́. *Время* **от** *времени* – від ча́су́ до ча́су́, ча́сом, часа́ми. *День* **о́то** *дня* – з дня на де́нь, з дни́ни на дни́ну, день одо́ дня. *Час* **о́т** *часу* – що-годи́ни. *Год* **о́т** *году* – від ро́ку до ро́ку. **От** *самого утра* – від (з) самі́сінького ра́нку. **От** *вчерашнего дня* – від (з) учора́шнього дня. *Письмо* **от** *10 января* – лист від (з) деся́того сі́чня (з дня деся́того мі́сяця сі́чня). **От** *12-ти до 2-х часов* – від (з) 12-ої до 2-ої годи́ни. *Мои часы отстали* **от** *ваших на 10 минут* – мій годи́нник зоста́вся поза́д (про́ти) ва́шого на 10 хвилин. **От** *первого до последнего* – від (з) пе́ршого до оста́ннього. *Письмо* **от** *сына* – лист від си́на. *Наследство* **от** *отца* – спа́дщина (спа́док) від ба́тька. *Евангелие* **от** *Матфея* – єва́нгелія від Матві́я. *Им должно быть предоставлено помещение* **от** *общества* – вони́ пови́нні ма́ти ха́ту з грома́ди. *Я не ожидал этого* **от** *тебя* – я не сподіва́вся тако́го від те́бе, не сподіва́вся тако́го по то́бі. *Едва убежал* **от** *него* – наси́лу від ньо́го втік. *Кланяйтесь ему* **от** *меня* – вклоні́ться йому́ від ме́не. *Отойди, отстань* **от** *меня* – відійди́, відчепи́ся від ме́не. *Отличить друга* **от** *врага* – відрізни́ти дру́га від во́рога. *Убегать, исчезать* **от** *чьего лица,* **от** *кого* – бі́гти, ги́нути з-перед ко́го. [Як зайці́ бі́гтимуть ворогі́ з-перед те́бе (Леонт.). І пішо́в сатана́ з-перед Го́спода]. *Убери* **от** *лошади сено* – прийми́ з-перед коня́ сі́но. *Не убегу ж я один* **от** *стольких людей* – не втечу́-ж я оди́н перед сті́льки (стілько́ма́) людьми́. *Защищаться* **от** *врагов* – борони́тися проти ворогі́в. *Укрыться, защититься от холода,* **от** *ветра* – схова́тися, захисти́тися від хо́лоду, від ві́тру. *Пострадать* **от** *засухи,* **от** *града* – поте́рпіти від су́ші, від гра́ду. *Загореть* **от** *солнца* – засма́гнути від со́нця, засмали́тися на со́нці. *Спасти, спастись* **от** *смерти* – вратува́ти, -ся від сме́рти. *Оправиться* **от** *болезни* – попра́вититися, оду́жати, ви́чуняти від хоро́би. *Вылечить, -ться* **от** *ран* – ви́гоїти, ви́гоїтися від (з) ран. *Лекарство, средство* **от** *чего-л.* – лі́ки, за́сіб проти чо́го *и* на що. *Он получил отвращение* **от** *чего-л.* – ве́рне його́ від чо́го, відверну́ло його́ від чо́го, взяла́ його́ не́хіть (відра́за) до чо́го. *Умирать, погибать* от *голода* – го́лодом, з го́лоду ме́рти, ги́нути. *Умереть* **от** *тифа,* **от** *холеры,* **от** *тяжёлой болезни,* **от** *ран* – уме́рти з ти́фу, з холе́ри (на тиф, на холе́ру), з тяжко́ї хоро́би, з ран. *Изнемогать* **от** *смертельных ран* – на ра́ни смерте́льні знемага́ти. *Изнемогать* **от** *сна* – на сон знемага́ти. *Остолбенеть* **от** *ужаса,* **от** *страха,* **от** *неожиданности* – скам'яні́ти з жа́ху, з стра́ху, з переля́ку, з переполо́ху, з несподі́ванки. *Плакать* **от** *радости,* **от** *счастья,* **от** *горя,* **от** *стыда и т. п.* – пла́кати з ра́дости (з ра́дощів), з ща́стя, з го́ря, із (в)сти́ду, з сорома́ *и т. п. Боль* **от** *жестокого оскорбления* – біль з тяжко́ї обра́зи. *Посинеть* **от** *ярости,* **от** *холода* – поси́ніти з лю́тости, з хо́лоду. *Задыхаться* **от** *гнева* – задиха́тися з гні́ву. *Глава опухли* **от** *плача* (**от** *слёз*) – о́чі понапуха́ли з плачу́. **От** *всего сердца,* **от** *души желаю вам* (*благодарю вас*) – з (від) щи́рого се́рця, з душі́ бажа́ю вам (дя́кую вам). *Горе* **от** *ума* – го́ре з (вели́кого) ро́зуму. **От** *глупости сделать что* – з ду́ру зроби́ти що. **От** *чего это произошло* – з чо́го це ста́лося (ско́їлося). **От** *этой песни у меня сердце холодеет* – з ціє́ї пі́сні в ме́не се́рце холо́не. **От** *одной мысли об этом у меня…* – на саму́ зга́дку (з само́ї зга́дки) про це в ме́не… *Произойти* **от** *кого* – піти́ з ко́го. [З його усі ті і Савлуки́ пішли́ по сві́ту (М. Вовч.)]. *Это бычок* **от** *нашей коровы* – це бичо́к з-під (*и* від) на́шої коро́ви. *Доход* **от** *торговли,* **от** *продажи* – прибу́ток із торго́влі (з то́ргу), з про́дажу. **От** *роду* – з ро́ду. **От** *природы умный ребёнок* – з приро́ди розу́мна дити́на. *Отказываться, -заться* **от** *чего* – відмовля́тися, відмо́витися від чо́го, зріка́тися, зректи́ся чого́.

Ота́бориваться, -риться – ота́борюватися, ота́боритися, та́бором, коше́м става́ти, ста́ти.
Ота́ва – ота́ва.
Отакела́жить (*судно*), *см.* **Осна́щивать.**
Ота́пливание – опа́лювання, ото́плювання.
Ота́пливать, -ся, отопи́ть, -ся – опа́лювати, -ся, опали́ти, -ся, ото́плювати, -ся, отопи́ти, -ся, огріва́ти, -ся, огрі́ти, -ся. **-вать** *себя* – опа́люватися, опали́тися, ото́плюватися, отопи́тися чим, прото́плювати (протопи́ти) себе́. [Ціє́ї зими́ не протоплю́ я себе́, не ма́ю за що па́лива купи́ти]. **Ота́пливаемый** – опа́люваний, ото́плюваний, огрі́ваний. **Ото́пленный** – опа́лений, ото́плений, огрі́тий.
Ота́птывать, отопта́ть – обто́птувати, обтопта́ти, прито́птувати, притопта́ти. **Обто́птанный** – обто́птаний, прито́птаний.
Отата́рить – стата́рити. **-ренный** – стата́рений. [Стата́рена ру́си́нка (Кул.)].
Отба́вка, -вление – відбавля́ння, (*оконч.*) відба́влення.
Отбавля́ть, отба́вить – відбавля́ти, відба́вити. **Отба́вленный** – відба́влений. *Срв.* **Убавля́ть.** *Чай остыл*: **отба́вь** *полстакана да прибавь горячего* – чай захоло́в: відли́й півшкля́нки та й доли́й гаря́чого.
Отбавля́ться, отба́виться – 1) відбавля́тися, відба́витися. [У господа́рстві не додає́ться, а відбавля́ється]; 2) (*уклоняться*) відми́кувати від чо́го. [Наймиті́ ве́шталися по дворі́, одми́кували од робо́ти (Н.-Л.)]. *См.* **Отде́лываться.**
Отба́живаться, -жи́ться – відбо́жуватися, відбожи́тися від чо́го.
Отбараба́нить – 1) відбараба́нити, відтараба́нити; 2) (*проговорить скороговоркой*) відб[т]араба́нити, відторохті́ти, відбубоні́ти.
Отбега́ть, отбежа́ть (*откуда*) – відбіга́ти, відбі́гти від чо́го, від ко́го. [Відбі́г дале́ко від ха́ти].
Отбе́гать – відбі́гати. [Я своє́ вже відбі́гав]. **-гать** *ноги* – відбі́гати но́ги.
Отбе́ливание – вибі́лювання, білі́ння; убі́лювання.
Отбе́ливать, -ся, отбели́ть, -ся – вибі́лювати, -ся, ви́білити, -ся; (*о ткани*) убі́лювати, -ся, убіли́ти, -ся. *Срв.* **Выбе́ливать. Отбелённый** – ви́білений, побі́лений, (*о ткани*) убі́лений. [Біло ва́ше полотно́ вбі́лене].
Отбе́лка, отбе́л, *см.* **Отбе́ливание**; (*оконч.*) ви́білення; убі́лення.
Отбесе́довать – скінчи́ти бе́седу, розмо́ву.
Отбива́ние – відбива́ння. **-ние** *в бубен* – бубні́ння. **-ние** *молотком косы* – клепа́ння. **-ние** *такта* – вистукування, вибива́ння та́кту.
Отбива́ть, отби́ть – 1) *что от кого, от чего, у чего* – відбива́ти, відби́ти що від ко́го, від чо́го, у чо́го, у чо́му. [Коза́к нага́йкою стрі́ли відбива́є. Відби́в ву́шко від гле́чика (в гле́чика). Відбива́ти м’яч(а́) (опу́ку) руко́ю]. **-ва́ть** *нападение, отражать* – відбива́ти, відби́ти, відпира́ти, відпе́рти на́пад; 2) **-ва́ть** *что у кого* (*отымать силой*) – відбива́ти, відби́ти, (*реже*) відгро́млювати, відгроми́ти що в ко́го. **-би́ть** *у неприятеля город, пушку, пленных* – відби́ти у во́рога мі́сто, гарма́ту, полоне́них. **-ва́ть** *у кого работу, покупку, покупателей, невесту, жениха* – відбива́ти, відби́ти кому́ *или* в ко́го пра́цю, по́купку, покупців, наречéну (молоду́), нарече́ного (молодо́го); (*о любимом человеке ещё*) перелюби́ти. [Перелюби́ла мого́ хло́пця]. **-би́л** *у меня жену* – відби́в у ме́не (*или* мою) жі́нку. **-ва́ть** *советами, наговорами* – відбива́ти, відби́ти, відмовля́ти, відмо́вити, відра́ювати, відра́яти, відсу́джувати, відсуди́ти кого́ від ко́го, у ко́го; 3) **-ва́ть** *замок, двери* – відбива́ти, відби́ти коло́дку, две́рі (-ре́й); 4) (*удалять, уничтожать*) *что* перебива́ти, переби́ти. **-ва́ть** *запах* – перебива́ти дух (*напр.*, горі́льча́ний). **-ва́ть** *дурной вкус во рту* – перебива́ти пога́ний смак у ро́ті; 5) (*защищать*) відбороня́ти, відборони́ти кого́ від ко́го. **-би́ть** *бока, внутренности кому* – надса́джувати, надсади́ти, відбива́ти, відби́ти кому́ бо́ки, бе́бехи, печінки́. **-ва́ть** *охоту кому* – відбива́ти, відби́ти охо́ту кому́ до чо́го, знеохо́чувати, знеохо́тити кого́ до чо́го. **-ва́ть** *такт* – вибива́ти, висту́кувати такт. **-ва́ть** *дробь, танцуя* – дріботі́ти. **-ва́ть** *косу* – клепа́ти ко́су. **-ва́ть** *черту намеленной бечовкой* – значи́ти, позначи́ти. *Ружьё* **-ва́ет** – рушни́ця віддає́. **Отби́тый** – відби́тий.
Отбива́ться, отби́ться – відбива́тися, відби́тися від ко́го, від чо́го, (*с оружием в руках*) відбива́тися, відби́тися збро́йно (ору́жно); (*холодн. оружием*) відсіка́тися, відсікти́ся від ко́го. *У горшка* **-би́лось** *ушко* – в го́рщика відби́лось ву́шко. **-би́ться** *от рук* – відбі́гти рук. **-би́ться** *от дому* – відбі́гти ха́ти, до́му, не держа́тися ха́ти.
Отби́вка, *см.* **Отбива́ние.**
Отбивно́й – відбивни́й. **-на́я** *котлета* – товче́ник, би́та котле́та. **-но́й** *ветер* – супроти́вний ві́тер. **-но́й** *огонь, свет* (*рикошетный*) – відбивни́й ого́нь, світ.
Отбира́ние – відбира́ння.

Отбира́тель, -ница, *см.* **Отбо́рщик.**

Отбира́ть, отобра́ть – 1) *что от* (*у*) *кого* – відбира́ти, відібра́ти що в ко́го, від ко́го, (*редко*) кому́. [Дівер відбира́є мені́ (в ме́не) ха́ту]. **-ра́ть** *силой* – відбира́ти, відібра́ти силомі́ць, видира́ти, ви́дерти; (*вооруж. силой*) відбива́ти, відби́ти *или* відбира́ти, відібра́ти збро́йно, ору́жно; (*хитростью*) виду́рювати, ви́дурити, ви́мантачити; 2) *что от чего* (*выбирать*) – відбира́ти, відібра́ти. [Відбері́ть собі кни́ги, які вам потрі́бні]; 3) **-ра́ть** *показания у свидетелей, у подсудимого* – допи́тувати (*сов.* допита́ти) сві́дків, підсу́дного. *По* **ото́бранным** *у свидетелей показаниям оказывается* – з то́го, що сві́дчили сві́дки, вихо́дить. **-ра́ть** *мнение* – збира́ти голоси́, перепи́тувати думки́. **Ото́бранный** – віді́браний. **-ся** – відбира́тися, відібра́тися.

Отблаговести́ть – від[пере]дзвони́ти. [До це́ркви віддзвони́ли].

Отблагодари́ть *кого чем за что* – відня́чити, -ся кому́, відня́кувати, -ся кому́, віддружи́ти кому́, споля́читися, здя́читися кому́ чим за що. [А коли́ хо́чеш мені́ віддя́кувати за те, що я тебе́ навчу́, от чим мені́ віддружи́ (Квітка)]. *Старающийся* **-ри́ть** *ч.-л.* – віддя́чливий.

О́тблеск – ві́дблиск (-ку), ві́дбляск, ві́длиск, по́лиск, ви́(б)лиск, (*отсвет*) відсві́т, (*от пожара*) промі́ття, луна́. [В оча́х її гори́ть гаря́чий о́длиск (Неч.-Лев.). Осява́є їх ви́блиском того́ далекого ідеа́лу (Єфр.). Промі́ття від поже́жі. База́р гори́ть, а на мо́ре луна́ йде]. *Беглые* **-ски** – зайки́, за́йчики. [Со́нце за́йчиками в ха́ті по стіні́ бі́гає]. *Давать* **-леск** (*отражаться*) – віддава́ти. [Зоря́ зимо́ю на снігу́ віддає́ (Квітка)].

Отбле́[ё]скивать, отолесну́ть – відбива́ти, відби́ти, віддава́ти, відда́ти блиск (світ, промі́ння), від(б)ли́скувати, від(б)ли́снути.

Отбожи́ться, *см.* **Отба́живаться.**

Отбо́й – 1) відбі́й (-бо́ю), відгі́н (-го́ну). [Відбо́ю від робо́ти нема́]. *От него* **-бо́ю** *нет* – його́ нія́к не спе́каєшся (не збу́дешся, не зди́хаєшся), від його́ не відче́пишся. *Нет* **-бо́ю** *от просителей* – прохачі́в не віджене́шся; 2) *воен.* – ві́дступ (-пу). *Бить* **-бо́й** – дава́ти га́сло на ві́дступ.

Отбо́йник (*в игре в мяч*) – гі́лка.

Отбо́йный *ветер* – супроти́вний ві́тер (-тру).

Отболе́ть – 1) (*о больном*) відхорува́ти, відслабува́ти; (*о больном члене, месте*) відболі́ти, переболі́ти. [Зуб відболі́в]; 2) (*отгнить*) відболі́ти. [Цей ні́готь у ме́не відболі́в та нови́й ви́ріс].

Отбо́р, отбира́ние, отбо́рка – ви́бір, добі́р (-бо́ру), вибира́ння, добира́ння. *Естественный* **отбо́р** – приро́дний добі́р.

Отбора́нивать, отборони́ть – 1) (*поле*) кінча́ти, (с)кінчи́ти боронува́ти, бороните, скоро́дити, волочи́ти. *См.* **Бороне́ть**; 2) *кого* – відбороня́ти, відборони́ти кого́ від ко́го, від чо́го.

Отбо́рка, *см.* **Отбо́р.**

Отбо́рный – добі́рний, відбі́рний, вибо́рни́й, вибі́рни́й, передні́ший, (*крупный, выдающийся*) чі́льний. [Добі́рна пшени́ця. Чі́льне зе́рно. Передні́ших ко́ней повибира́ли з табуна́, а залиши́ли саму́ ле́дач]. *Что-л. самое* **-ное** – чо́ло, *ум.* чільце́. [Хліборо́б саме́ чоло́ продає́, а послі́д їсть]; (*насм.*) спинкови́й. [Саме́ тобі́ спинкове́ па́нство (Мирн.)].

Отбо́рщик, -щица – добі́рник, -ниця, перебі́рник, -ниця.

Отбоя́риваться, отбоя́риться – відкара́скуватися, відкара́скатися, відге́тькуватися, відге́тькатися, відкру́чуватися, відкрути́тися від чо́го. [Наси́лу відкрути́всь (відге́телькався) від некру́тства].

Отбра́жничать – відгуля́ти, (с)кінчи́ти пи́ти-гуля́ти.

Отбра́ниваться, отбрани́ться – відла́юватися, відла́ятися, відгриза́тися, відгри́зтися, від'їда́тися, від'ї́стися від ко́го.

Отбра́сывание – відкида́ння, (*оконч.*) відки́нення.

Отбра́сывать, отбро́сить *и* **отброса́ть** – 1) *см.* **Отки́дывать. -сить** *неприятеля* – відігна́ти (відки́нути, відпе́рти) во́рога. **-сьте** *эти пустые затеи* – ки́ньте (облиш́те) ці дурні́ ви́тівки. **-бро́сь** от пяти три – відки́нь (відраху́й, відлічи́) від п'ятьо́х три; 2) (*свет*) відбива́ти, відби́ти світ, відсві́чувати, відсвіти́ти, (тень) кида́ти, ки́нути тінь (ті́ни). [Де́рево кида́є від се́бе тінь. Мі́сяць відбива́є від се́бе со́нячний світ]. *Зеркало* **-сило** *луч света* – лю́стро (дзе́ркало) відби́ло про́мінь сві́та. **-вать** *что* – відки́да́ти що, ки́датися чим. [Ідеа́лами, при́нципами ки́дались, як непотрі́бним шма́ттям]. **Отбро́шенный** – відки́нений, відки́нутий; (*о свете*) відби́тий. -ся, *см.* **Отки́дываться, -нуться**; (*о тени*) па́дати, впа́сти; (*о свете*) відбива́тися, відби́тися.

Отбрести́ *от чего* – відбрести́ (-бреду́, -де́ш). [Відбрі́в од бе́рега тро́хи].

Отбрива́ть, отбри́ть – 1) дого́лювати, до[по]голи́ти кого́; 2) *кому* – відрі́зувати, відрі́зати,

відтя́ти, відруба́ти кому́, дава́ти, да́ти одсіч кому́. [Я йому́ так одрі́зав, що вдру́ге не сі́катиметься].

Отбрива́ться, отбри́ться – дого́люватися, до[по]голи́тися.

Отбро́с, отбро́сок – 1) (*о предметах*) поки́дьок (-дька), по́кидь (-ди), непо́тріб (-ба), відпа́док (-дку). **-сы** – по́кидь (-ди), поки́дьки (-ків). [Утиліза́ція поки́дьків]. **-сы** *мяса* – тре́біж (-жа); 2) (*о людях*) поки́дько (-ка) (*м. р.*), (*о женщ.*) поки́дька (-ки), поки́дище (*общ. р.*), ві́дме́т, (*обычн. во мн.*) відме́ти [Не мені́ наро́ди слугува́ли, а я служи́в відме́там всіх наро́дів (Л. Укр.)], (*негодное*) непо́тріб (-ба) (*м. р.*), непотре́ба (*ж. р.*), не́гідь (-годи).

Отброса́ть, отбро́сить, *см.* **Отбра́сывать.**

Отбро́сок, *см.* **Отбро́с.**

Отбузова́ть – відбузува́ти, відлупцюва́ти, відлата́ти кого́. *См.* **Отколоти́ть, Отду́ть**; (*высечь*) відшмага́ти, відчухра́ти. *См.* **Сечь.**

Отбурли́ть – перенуртува́ти, перебурха́ти, перекликоті́ти *и т. д.*, переста́ти вирува́ти, нуртува́ти, бурха́ти *и т. д. См.* **Бурли́ть.**

Отбушева́ть – перебушува́ти, перебурха́ти, перебуя́ти *или* переста́ти бушува́ти, бурха́ти, бу́яти. *См.* **Буя́ть.**

Отбы́в, отбы́вка, *см.* **Отбыва́ние.**

Отбыва́ние – (*наказания, повинности*) відбува́ння. **-ние** *воинской повинности, наказания* – відбува́ння салда́тчини (військо́вої слу́жби), ка́ри. *Что подлежит* **-нию** (*различн. повинности*) – відбу́ток (-тку), відбу́тка, відбу́ча (-чі).

Отбыва́ть, отбы́ть – 1) (*работу, повинность*) відбува́ти, відбу́ти що (пови́нності, відбу́тки). [Відбува́ти військо́ву слу́жбу. Відбу́в па́нщину]; (*исполнять*) справля́ти, спра́вити що. [Спра́вив свою́ робо́ту і пішо́в]. **-ва́ть** *наказание* – відбува́ти (*сов.* відбу́ти) ка́ру; (*эпитимию*) поку́тувати, споку́тувати; 2) від'їзди́ти *и* від'їжджа́ти, від'ї́хати. [Полпре́д від'ї́хав до Ло́ндону]. *См.* **Уе́хать**; 3) *от чего, что, см.* **Уклоня́ться, Отлы́нивать, Отде́лываться.** *Два раза молоду не быть, а смерти не* **отбы́ть** – двічі молоди́м не бу́ти, а сме́рти не збу́ти(ся). **-ва́ть** *чем* – відбува́тися чим. *Ложью не* **-дешь** – брехне́ю не відбу́дешся. **Отбы́тый** – відбу́тий, спра́влений. **Отбы́вший** – вибу́лий. **-ться** – відбува́тися, відбу́тися.

Отбы́вка – відбуття́, відбу́ток (-тку); *см.* **Отбыва́ние.**

Отбы́тие (*отъезд*) – від'ї́зд (-ду).

Отва́га – відва́га, зва́га; (*стойкость*) завзя́ття, завзя́тість (-тости). [Хай відва́жний боязки́м додає́ відва́ги. Зва́га молодо́го орла́ (Коц.). Молоде́ завзя́ття]. *Набраться* **-ги** – набра́тися ду́ху, обісмі́литися.

Отва́дить, -ся, *см.* **Отва́живать, -ся.**

Отва́дный – відна́дний.

Отва́живание, отва́дка – відна́джування, відна́да.

Отва́живать, отва́дить – відна́джувати, відна́дити, відва́джувати, відва́дити, відсо́чувати, відсочи́ти кого́ від чо́го. *Срв.* **Отуча́ть.** [Ді́вчина відна́дила від се́бе всіх хло́пців. Я́к-би мені́ діте́й одсочи́ти, щоб сюди́ не ходи́ли]. *Я* **-ва́жу** *его ходить сюда* – я відна́джу його́ (відіб'ю йому́ охо́ту) сюди́ ходи́ти. **Отва́женный** – відна́джений, відсо́чений. **-ся** – відна́джуватися, відна́дитися, відва́дитися від чо́го. *Срв.* **Отуча́ться, Отвыка́ть.**

Отва́живать, отва́жить – 1) *кого на что* – під[з]важувати, під[з]важити, наважувати, наважити, підбивати, підбити кого на що. *Его на это дело не* **-жишь** – його́ на цю спра́ву не під[на]ва́жиш (піді́б'є́ш); 2) **-вать** *что* (*жизнь, имущество*) (*рисковать*) – ва́жити чим (життя́м, майно́м). *Срв.* **Рискова́ть.** [Життя́м свої́м там ва́жить за це́заря (Л. Укр.)].

Отва́живаться, -житься *на что* – ва́житися, зва́жуватися, зва́житися, відва́жуватися, відва́житися, нава́жуватися, нава́житися, пова́житися на що. [Хто-б-же на таке́ ді́ло страшне́ зва́жився?]. **-жи́лся** *на поездку в неприятельскую страну* – зва́жився пої́хати у воро́жу краї́ну. **-ться** *на всё, рискуя всем* – зва́житися на все, пусти́тися на ві́дча́й бо́жий, на ві́дча́й душі́.

Отва́жность – відва́жність, зважли́вість (-ости).

Отва́жный – відва́жний, відва́жливий, зважли́вий. *Становиться* **-ным** – набира́тися ду́ху. **Отва́жно** – відва́жно, зважли́во, завзя́то.

Отва́л – 1) *см.* **Отва́ливание.** *На* **-ва́л,** *см.* **Огу́лом**; 2) **-ва́л** *берега* – за́рва, кру́ча (-чі), у́рвисько, у́рвище; 3) *горн.* – зва́лище, поки́дище; ви́мивки, га́лда; 4) (*в плуге*) поли́ця, поли́чка. *Есть до* **-лу** – ї́сти до-не́(с)хочу, до-не́змогу, до-невпо́їду. *Срв.* **Вво́лю,** *По* **го́рло.** *Кормить до* **-лу** – дава́ти ї́сти до-схочу́ кому́, тли́ти кого́.

Отва́ливание, -лка – 1) відва́лювання, відверта́ння; 2) (*отплытие*) відча́лювання, відплиття́.

Отва́ливать, отвали́ть – 1) відва́лювати, відвали́ти, повідва́лювати, відверта́ти, відверну́ти, повідверта́ти що від чо́го. **-ли́ть** *себе ломоть хлеба* – відкра́яти, відбатува́ти, відпаюва́ти собі здоро́ву лу́сту (ски́бу) хліба; 2) (*отплывать*) відча́лювати, відча́лити, відплива́ти, відпливти́ *и* відпли́нути, відстава́ти, відста́ти від бе́рега, пуска́тися, пусти́тися бе́рега. **-вай**! (*команда*) – відча́люй! руша́й! **-вай**, *любезный*! – іди́ собі (геть), чолові́че до́брий! **Отва́ленный** *и* **отвалённый** – відва́лений, відве́рнений.
Отва́ливаться, отвали́ться – 1) відва́люватися, відвали́тися, відпада́ти, відпа́сти від чо́го, обпада́ти, обпа́сти з чо́го, (*о многом*) повідва́люватися, повідпада́ти, пообпада́ти. *Штукатурка* (*глина*) **-лась** *от потолка* – тинк повідпада́в (гли́на повідпада́ла) від сте́лі, тинк пообпада́в (гли́на пообпада́ла) з сте́лі. **-ли́вшийся** – відпа́лий, обпа́лий, повідпада́лий, пообпада́лий; 2) (*отбрасываться*) відкида́тися.
Отва́лина – відпа́дина.
Отва́лка, *см.* **Отва́ливание.**
Отва́льная – відхідни́й обід.
Отва́льное (**-ого**) – портове́ (-во́го).
Отва́льный. Отва́льная *лопатка* (*в плуге*) – поли́ця.
Отваля́ть – 1) (*сукно*) ви́валити, поваля́ти; 2) (*тесто*) ви́качати; 3) (*побить*) відшмага́ти, відчухра́ти, відлупи́ти.
Отва́р – 1) відва́р (-ру), ви́вар, юшка, щерба́; 2) **-ва́р** *трав*, *фарм.* – ви́вар із трав.
Отва́ривание, -рка – 1) відва́рювання; 2) вива́рювання.
Отва́ривать, отвари́ть – 1) (*овощи*) відва́рювати, відвари́ти, прива́рювати, привари́ти, відто́плювати, відтопи́ти; 2) (*посуду*) вива́рювати, ви́варити. **Отва́ренный** – 1) відва́рений, відто́плений; 2) ви́варений.
Отва́риваться, отвари́ться – 1) відва́рюватися, відвари́тися, прива́рюватися, привари́тися, відто́плюватися, відтопи́тися; 2) вива́рюватися, ви́варитися. *Кухарка* **-ри́ла(сь)** – кухова́рка впо́ралася (з обі́дом).
Отва́рный, -но́й – відварни́й, виварни́й; варе́ний. [Варе́на ри́ба].
Отва́стривать, отвостри́ть – виго́стрювати, ви́гострити, повиго́стрювати що.
Отвева́ть, отве́ять – 1) (*мякину*) відвіва́ти *и* відві́ювати, відві́яти (поло́ву); 2) відві́яти, скінчи́ти ві́яти. **-янный** – відві́яний.
Отвева́ться, отве́яться – 1) відвіва́тися *и* відві́юватися, відві́ятися; 2) *сов.* обві́ятися. [Ми вже обмолоти́лися й обві́ялися]; 3) пові́ятися куди́сь.
Отведе́ние, *см.* **Отво́д 1.**
Отве́дывание, -дание *и* **Отве́дка** – куштува́ння, покуштува́ння, ку́шання, поку́шання, спожива́ння, спожиття́. *На* **-дку** – на кушту́нок.
Отве́дывать, отве́дать – 1) (*на вкус*) куштува́ти, *сов.* покуштува́ти *и* скуштува́ти, ку́шати, *сов.* поку́шати, заку́шати, відку́шати, зажива́ти, зажи́ти, (с)пожива́ти, (с)пожи́ти, спи́тувати, (по)спита́ти чого́. **-дайте** *хлеба-соли, вина, мёду* – покушту́йте (поку́шайте, заку́шайте, пожи́йте) хлі́ба-со́ли, вина́ (горі́лки), ме́ду; 2) (*изведать*) зазнава́ти, зазна́ти, заві́дувати, заві́дати, куштува́ти, закуштува́ти *и* скуштува́ти чого́. [Або́ води́ заві́даю, або́ петлі́ на ши́ю (М. Вовч.)]; 3) (*пытаться*) про́бувати, попро́бувати *и* спро́бувати, спи́тувати, (по)спита́ти чого. **-дать** *счастья* – поспита́ти ща́стя. **Отве́данный** – по[с]кушто́ваний, зажи́тий, за́зназий, спро́буваний *и т. д.*
Отвезе́ние – відве́зення.
Отвезти́, *см.* **Отвози́ть.**
Отвенча́ть – кінчи́ти вінча́ти; обвінча́ти, повінча́ти кого́. [Ми в це́ркву, а їх уже́ пові́нчано]. **Отве́нчанный** – обві́нчаний, пові́нчаний.
Отверга́ние – відкида́ння, запере́чування.
Отверга́ть, отве́ргнуть – відкида́ти, відки́нути що; не прийма́ти, не при(й)ня́ти чого́, відмовля́тися, відмо́витися від чо́го, (*отрицать*) запере́чувати, запере́чити що. **-гнуть** *предложение, законопроект, требование* – відки́нути пропози́цію, законопро́єкт, вимо́гу. **-га́ть** *дары* – відкида́ти чиї́ дари́, відмовля́тися від чиї́х дарі́в, не прийма́ти чиї́х дарі́в. **-гнуть** *чью-либо дружбу* – відки́нути чию́ дру́жбу. *Суд* **-гнул** *его свидетельство* – суд відки́нув (не взяв до ува́ги) його́ сві́дчення. **-га́ть** *бытие бога, идеалистическое миропонимание* – відкида́ти (запере́чувати) існува́ння бо́га, ідеалісти́чне світорозумі́ння. **Отве́рженный** *и* **отве́ргнутый** – відки́нутий, поки́нутий. **-нутая** *в науке теория* – відки́нута нау́кою тео́рія, поки́нута в нау́ці тео́рія. *Человек всеми* **-женный** – люди́на всіма́ поки́нута (зацу́рана, зане́дбана), люди́на, що всі її́ (від не́ї) відцура́лися.
Отверга́ться, отве́ргнуться – 1) відкида́тися, запере́чуватися. *Все наши предложения* **-га́лись** – всі на́ші пропози́ції відкида́лися (відки́дано); 2) *кого и от кого, от чего* –

відкида́тися, відки́нутися (від) ко́го, зріка́тися, зректи́ся чого́, відщіпля́тися, відщепи́тися, *сов.* відчахну́тися, відцура́тися від ко́го, від чо́го, поки́нути, зацура́ти кого́, що. *Все* **-глись** *от меня* – всі мене́ (від ме́не) відцура́лися (відки́нулися), всі мене́ поки́нули (зацура́ли).
Отвердева́ние – тверді́ння, тужа́віння.
Отвердева́ть, отверде́ть – тверді́ти, стверді́ти, тве́рднути, стве́рднути *и* затве́рднути, (*высыхая*) тужа́віти, стужа́віти, (*заскорузнуть*) шкару́бнути, зашкару́б(ну)ти, буча́віти, забуча́віти. *См.* **Затверде́ть.** *Согласные перед звуком е* **-де́ли** *в украинском языке* – пригoло́сні перед зву́ком *е* стве́рдли в украї́нській мо́ві. *Земля* **-де́ла** – земля́ стве́рдла (стверді́ла). *Кожа* **-де́ла** – шку́ра забуча́віла, зашкару́бла. **-де́ть** *сверху, покрываясь корой* – зашкарупі́ти, зашкару́питися. **Отверде́вший,** *см.* **Отверде́лый.**
Отверде́лость – 1) стве́рдлість, стверді́лість; забуча́вілість, зашкару́блість (-ости); 2) *мед.* – твердиня́, тверди́й на́пух (-ха).
Отверде́лый – стве́рдлий, стверді́лий, стужа́вілий, зашкару́блий, забуча́вілий.
Отверде́ние – стверді́ння, стве́рдження; забуча́віння. **-ние** *согласных* – стверді́ння пригoло́сних.
Отвержда́ть, -рди́ть – стве́рджувати, стверди́ти що, скріпля́ти, скріпи́ти що. **-а́ть** *долг* – убезпеча́ти, забезпеча́ти борг, по́зи́ку. **Отверждённый** – стве́рджений; забезпе́чений, убезпе́чений.
Отвержде́ние – стве́рдження, (*долга*) убезпе́чення, забезпе́чення (бо́ргу).
Отве́рженец, -ник, -ница – поки́нутий, -та, зацу́раний, -на, поки́дьок *и* поки́дько (-дька), поки́дька (*ж. р.*), поки́дище (*общ. р.*).
Отверже́ние – відки́нення; запере́чення, відмо́влення.
Отве́рженность – відки́нутість, поки́нутість, зацу́раність (-ости).
Отверза́ть, отве́рзть, -ся – відкрива́ти, -ся, відкри́ти, -ся, відтуля́ти, -ся, відтули́ти, -ся, відчиня́ти, -ся, відчини́ти, -ся, розкрива́ти, -ся, розкри́ти, -ся, розтуля́ти, -ся, розтули́ти, -ся, розчиня́ти, -ся, розчини́ти, -ся. **Отве́рстый** – відкри́тий, відту́лений, відчи́нений *и т. д.*
Отверну́ть, *см.* **Отвёртывать.**
Отве́рстие – відту́лина, відворо́ття, проду́хвина, (*гал.*) о́твір, ро́зтвір (-во), (*проём*) проріз (-зу), про́руб (-бу); (*дыра*) дірá, ду́чка, промежі́нь (-же́ни). **-тие** *в почтовом ящике* – проріз у пошти́вій скри́ньці. **-тие** *для света* – просві́т, прозі́р (-зо́ру). **-тие** *для протока воды* – прото́чина. **-тие** *в стене* (*для ворот*) – розворо́ття. **-тие** *колодца* – коло́дяжне у́стя. **-тия** *в решётке* – межиґра́ття, проду́шини. **-тие** *для огня в гончарной печи* – прогáр, прогі́н (-го́ну), ду́чка. **-тие** *в шахте* – вікно́. *Делать* **-тие** (*дыру*) – роби́ти, пропуска́ти проду́шину, ді́рку.
Отвёртка – ви́крутка, долотце́.
Отвёртывание – відкру́чування, відві́рчування; відверта́ння, відгорта́ння.
Отвёртывать, отверте́ть, отверну́ть – 1) відкру́чувати, відкрути́ти. *Я тебе голову* **-ну́** – я тобі́ го́лову відкручу́; 2) відкру́чувати, відкрути́ти, відві́[é]рчувати, відверті́ти, відверну́ти. **-ну́ть** *винт, кран* – відкрути́ти, відверті́ти ґвинт, відкрути́ти, відверну́ти крант; 3) (*отворачивать*) відверта́ти, відверну́ти, відгорта́ти, відгорну́ти, зако́чувати, закоти́ти, зака́сувати, закаса́ти. **-ну́ть** *пласт земли* – відверну́ти, відгорну́ти ски́бу землі́. **-ну́ть** *полу* – відгорну́ти по́лу. **-ну́ть** *воротник, рукава* – відгорну́ти (відверну́ти, відкоти́ти, закоти́ти) ко́мір, закача́ти (закоти́ти, закаса́ти) рука́ва. **-ну́ть** *кожу* – залупи́ти шку́ру. **-ну́ть** *лицо, глаза* – відверта́ти, відверну́ти (*о многих* повідверта́ти) лице́, о́чі від ко́го, від чо́го, відво́дити, відве́сти о́чі від ко́го, від чо́го. **Отвёрнутый, отве́рченный** – відкру́чений, відві́рчений, відве́рнений *и* відве́рнутий, відго́рнений *и* відго́рнутий, відко́чений, зако́чений.
Отвёртываться, отверну́ться – 1) відкру́чуватися, відкрути́тися, відві́рчуватися, відверну́тися. [Га́йка відкрути́лася]; 2) відгорта́тися, відгорну́тися, (*слегка*) прогорну́тися. *Полог* **-ну́лся** – запина́ло відгорну́лося, (*слегка*) прогорну́лося. **-ться** *от кого, от чего* – відверта́тися, відверну́тися від ко́го, від чо́го.
Отвёртываться, отверте́ться – відкру́чуватися, відкрути́тися, відкара́скуватися, відкара́скатися від ко́го, від чо́го, викру́чуватися, ви́крутитися з чо́го. *От нас не* **-тишься** – від нас не відкру́тишся (не відкара́скаєшся). **-те́ться** *от беды* – ви́крутитися з біди́, з на́пасти.
Отве́ршек (*оврага, реки*) – рука́в, відно́га.
Отве́с – 1) (*у плотников, каменщиков*) висо́к (-ска́), пові́с (-су), шну́р (-ра́). *По* **-су** – по виску́; 2) (*крутизна*) строма́ (-ми́), стрім (*р.* стро́му), стромови́на; 3) *мат.* – пряме́ць (-мця́).
Отве́сить, *см.* **Отве́шивать.**

Отве́сно – (*круто*) стрі́мко, прямові́сно, (*стоймя*) прямце́м, сторче́м, на́всторч, сто́рчки, сторч(ма́). *Скала* **-сно** *падала в море* – ске́ля стрі́мко спада́ла в мо́ре. **-сно** *как стена* – стрі́мко на́че стіна́.

Отве́сность – стрі́мкість, сторчо́вість, прямові́сність (-ости).

Отве́сный – стрімки́й, сторчови́й, прямові́сний. **-ный** *берег* – стрімки́й бе́рег. **-ная** *скала* – стрімка́ ске́ля. **-ное** *положение* – прямові́сна, сторчова́ поста́ва. *В* **-ном** *положении* – сторче́м, сторчма́; *мат.* – прямові́сно, в прямові́сній поста́ві.

Отве́сок, *см.* **Отве́с 1.**

Отвести́, *см.* **Отводи́ть.**

Отве́т – 1) ві́дповідь (-ди), відка́з (-зу), відмо́ва, (*устар.*) відві́т (-ту), о́бзив (-ву), (*только письменный*) ві́дпис (-су), відпи́ска, ві́дповість (-вісти). *Каков вопрос, таков и* **-ве́т** – яке́ пи́та́ння, така́ й ві́дповідь (відмо́ва, відповіда́ння). *У него на всё есть* **-ве́т** – він на все ві́дповідь (відка́з) ма́є, ма́є що відказа́ти. *В* **-ве́т** – на ві́дповідь, на відка́з, на відмо́ву кому́. *Давать, дать* **-ве́т** *кому* – ві́дповідь дава́ти (да́ти), відка́з держа́ти, (*только письменно*) відпи́сувати, відписа́ти, да́ти ві́дпи́ску, *сов.* відвісти́ти, відповісти́ти кому́; *срв.* **Отвеча́ть.** *Жду вашего* **-та** – жду (чека́ю) на ва́шу ві́дповідь (на ва́шу ві́дповість, на ваш ві́дпис), жду (чека́ю) ва́шої ві́дповіди (ві́дповісти, ві́дпису). *В* **-ве́т** *на ваше письмо* – відповіда́ючи на листа́ ва́шого. *Утвердительный* **-ве́т** – зго́да. *Он дал утвердительный* **-ве́т** – він пода́в свою́ зго́ду. *Отрицательный* **-ве́т** – незго́да, відмо́вна ві́дповідь; 2) ві́дповідь, відві́т. *Принять что на свой* **-ве́т** – взя́ти що на свою́ ві́дповідь. *См.* **Отве́тственность.** *Быть в* **-те** – відповіда́ти за що. *См.* **Отвеча́ть 2.**

Отве́тить, *см.* **Отвеча́ть.**

Отве́тный – 1) відповідни́й, відмо́вний, відказо́вий, відві́тний. **-ное** *слово* – відповідне́ (відві́тне) сло́во. **-ное** *письмо* – відповідни́й, відписни́й лист, ві́дпи́ска. **-ное** *известие* – ві́двість (-сти); 2) *см.* **Отве́тственный.**

Отве́тственность – відповіда́льність (-ности). *Брать на себя* **-ность** – бра́ти на се́бе відповіда́льність. *Взаимная* **-ность** – кругова́ відповіда́льність. *Нести на себе* **-ность** – відповіда́ти за що. *Оставлять на чью-либо* **-ность** – ки́дати, залиша́ти на чию́ відповіда́льність, на чию́ го́лову. *Быть на чьей* **-ности** – бу́ти на чиї́й відповіда́льності (ві́дповіді), на чиї́й голові́. *Слагать с себя* **-ность** – скида́ти з се́бе відповіда́льність. *Сложить* **-ность** *на кого* – переложи́ти, переки́нути на ко́го відповіда́льність. *На нас пала* **-ность** – на нас лягла́ відповіда́льність. *Привлекать к судебной* **-ности** *кого* – позива́ти до су́ду (в суд) кого́, подава́ти до су́ду на ко́го.

Отве́тственный – відповіда́льний. *Быть* **-нным** *за что перед кем-либо* – бу́ти відповіда́льним, відповіда́ти за що перед ким.

Отве́тствованне – відповіда́ння, відка́зування, відмовля́ння.

Отве́тствовать – відпові́дувати, відві́тувати *и* одві́тувати. *См.* **Отвеча́ть 1** *и* **2**. **-ться** – *безл.* відповіда́тися, відві́туватися. *На ваши вопросы сим* **-ется** – на запи́тання ва́ші цим відповіда́ється.

Отве́тчик, -чица – 1) відповіда́льник, відповіда́льниця, відпові́дник, відпові́дниця, відповіда́ч, відповіда́чка; пору́чник, пору́чниця; 2) *юрид.* – винува́тець, винува́тчиця, виновщи́к, виновщи́ця, відпо́рна (по́звана) сторона́, по́званий, по́звана.

Отвеча́ние, *см.* **Отве́тствование.**

Отвеча́ть, отве́тить – 1) відповіда́ти, відповісти́, (*только словом*) відка́зувати, відказа́ти, відмовля́ти, відмо́вити, відріка́ти, відректи́, відві́тувати *и* відвіча́ти, відві́тити, (*редко*) відгово́рювати, відговори́ти, відверта́ти, відверну́ти кому́ на що, (*отозваться*) обзива́тися, обізва́тися до ко́го. **-ча́ть, -тить** *письмом, письменно* – відпи́сувати, відписа́ти, повідпи́сувати кому́, відвісти́ти кому́. *Спрашивайте а я буду* **-ча́ть** – пита́йте, а я відповіда́тиму (відка́зуватиму, відмовля́тиму *и т. д.*). **-ча́ть** *урок, заданное* – прока́зувати, проказа́ти ви́вчене, завда́ння. *Ученик хорошо* **-ча́л** *из географии* – у́чень до́бре відка́зував з геогра́фії. *Резко* **-тить** *кому* – відрі́зати, відруба́ти, відчеркну́ти кому́. *На дружбу* **-ча́ют** *дружбой* – за при́язнь пла́тять при́язню. **-тить** *на поклон кому* – відклони́тися кому́; 2) *за что чем* – відповіда́ти, відповісти́, відвіча́ти, відві́тити *и* одвіча́ти, одві́тити за що чим, (*платиться*) відбува́ти, відбу́ти за що. *Срв.* **Отве́т 2, Отве́тственность** *и* **Отве́тствовать 2**. **-ча́ть** *головою за что* – а) ручи́тися голово́ю; б) голово́ю наклада́ти за що; 3) відповіда́ти. *См.* **Соотве́тствовать. Отвеча́ющий** *чему* – відпові́дний до чо́го, *см.* **Соотве́тствующий.**

Отве́шивание – відва́жування.

Отве́шивать, отве́сить *и* **отве́шать** – відва́жувати, відва́жити що. **-сить** *два фунта сахару* – відва́жити два фу́нти цу́кру. **-ть** *кому поклон* – віддава́ти (відда́ти) поклі́н, чоло́м

віддава́ти (відда́ти) кому́, низе́нько вклони́тися кому́. **-сить** *кому удар* – завда́ти кому́ уда́ру. **-сить** *кому пощёчину* – ляпаса́ да́ти кому́, ля́снути (затопи́ти) кого́ по пи́ці, (*вульг.*) да́ти кому́ в мо́рду, по мо́рді. **Отве́шенный** – відва́жений; (*поклон*) ві́дданий.

Отве́шиваться – відва́жуватися, відва́житися. *Стена* **-силась** – стіна́ похили́лась, мур похили́вся.

Отве́ять, *см.* **Отвева́ть.**

Отвива́ть, отви́ть – 1) *от чего* – відвива́ти, відви́(ну́)ти, відкру́чувати, відкрути́ти, відсу́кувати, відсука́ти, що від чо́го; 2) скінчи́ти крути́ти (сука́ти).

Отви́ливание – викру́чування, відни́кування, відми́кування, ухиля́ння від чо́го, уника́ння чого́.

Отви́ливать, отвиля́ть *и* **отвильну́ть** *и* **-ся** – відкру́чуватися, відкрути́тися, відни́кувати, відникну́ти, відми́кувати, відмикну́ти, ухиля́тися, ухили́тися, відмага́тися, відмогти́ся, уника́ти, уни́кнути від чо́го, огина́тися, отяга́тися, викру́чуватися, ви́крутитися. **-вать** *от работы* – відни́кувати, відмага́тися від робо́ти. **-ну́ть** *от наказания* – ухили́тися, відкрути́тися від ка́ри, уни́кнути ка́ри. **-ну́ть** *от ответа* – ухили́тися від ві́дповіди, ви́крутитися. *Не* **-вай***, а говори прямо, как было дело* – не викру́чуйся, а кажи́ про́сто, як воно́ було́.

Отви́нчивание – відґви́нчування, відкру́чування, відшрубо́вування, відві́рчування.

Отви́нчивать, -ся, отвинти́ть, -ся – відґви́нчувати, -ся, відґвинти́ти, -ся, відшрубо́вувати, -ся, відшрубува́ти, -ся, відкру́чувати, -ся, відкрути́ти, -ся. *Срв.* **Отвёртывать 2, Отвёртываться 1**. **-ть** *винт* – відкрути́ти, відґвинти́ти ґвинта́. **-ть** *доску, замок* – відґвинти́ти, відшрубува́ти до́шку, замо́к. *Гайка* **-тилась** – га́йка відкрути́лася. **Отви́нченный** – відґви́нчений, відшрубо́ваний, відкру́чений, відві́рчений.

Отвира́ться, отовра́ться – відбрі́хуватися, відбреха́тися від чо́го.

Отвиса́ть, отви́снуть – обвиса́ти, обви́снути, пообвиса́ти, відвиса́ти, відви́снути, повідвиса́ти. *Нижняя губа* **-сла** – спі́дня губа́ відви́сла. *Щёки у него* **-сли** – що́ки йому́ (*и* в ньо́го) пообвиса́ли.

Отви́слый – обви́слий, відви́слий. **-лые** *уши* – обви́слі ву́ха.

Отвлека́ние, отвлече́ние – відтяга́ння, відтя́гнення, відволіка́ння, відверта́ння, відве́рнення, відрива́ння, віді́рва́ння.

Отвлека́тельный – відворо́тний, відтяжни́й.

Отвлека́ть, отвле́чь – 1) *что от чего куда* – відтяга́ти, відтягти́, відволіка́ти, відволокти́ що від чо́го куди́; 2) *кого от чего* – відтяга́ти, відтягти́, відверта́ти, відверну́ти, відрива́ти, віді́рва́ти, відхиля́ти, відхили́ти, відво́дити, відве́сти кого́ від чо́го. **-ка́ть** *кого-либо от работы* – відверта́ти, відтяга́ти кого́ від робо́ти, заважа́ти кому́ роби́ти (в робо́ті). **-вле́чь** *кого от зла, от греха, от мысли* – відверну́ти, відве́сти кого́ від зла, від гріха́, відверну́ти кого́ від ду́мки. *Театр* **-ка́ет** *людей от кабака* – теа́тр відтяга́є люде́й від ши́нку. **-ка́ть** *чьё-либо внимание от чего* – відверта́ти, відверну́ти чию́ ува́гу від чо́го. **-вле́чь** *кого-л. от союза с кем* – відверну́ти, відмани́ти кого́ від спі́лки з ким; 3) *мед.* – відверта́ти, відверну́ти, відтяга́ти, відтягти́; 4) (*абстрагировать*) абстрагува́ти, забстрагува́ти, відмишля́ти, відми́слити, відлуча́ти, відлучи́ти що від чо́го. **Отвлечённый** – 1) відтя́гнений, відве́рнений *и* відве́рнутий, віді́рваний; 2) *см.* **Отвлечённый.**

Отвлека́ться, отвле́чься – відверта́тися, відверну́тися, відрива́тися, віді́рва́тися. **-ться** *от работы* – відрива́тися, відверта́тися від робо́ти (від пра́ці).

Отвлека́ющий, *мед.* – відворо́тний, відтя́жни́й. **-щее** *средство* – відворо́тне на́діб’я, відворо́тне (-ного).

Отвлече́ние – 1) *см.* **Отвлека́ние**; 2) абстрагува́ння, відлу́чення.

Отвлечённо – абстра́ктно.

Отвлечённость – абстра́кція, абстра́кт, відми́сленість.

Отвлечённый – 1) *см.* **Отвлека́ть**; 2) *прил.* – абстра́ктний, відми́слений, відлу́чений, уду́маний, умо́вий. **-ное** *понятие* – абстра́ктне, відми́слене розумі́ння.

Отвле́чь, *см.* **Отвлека́ть.**

Отвне́ – зве́рху, зо́кола.

Отво́д – 1) відво́дження, відпрова́джування відверта́ння; приді́лення. *Срв.* **Отводи́ть 1 - 3**. **-во́д** *воды* – відверта́ння води́. *Делать* **-во́д** – ману́ (на)пуска́ти; 2) *юрид.* – усу́нення (сві́дків); 3) (*участок*) дільни́ця, ді́ля́нка; 4) (*на мостах, в санях, чаще мн.* **Отво́ды**) би́ла (*р.* бил, *ед. ч.* би́ло), кри́ла (*р.* крил, *ед. ч.* крило́). *Громовой* **-во́д,** *см.* **Громоотво́д.**

Отво́дина – би́ло, крило́. *См.* **Отво́д 4.**

Отво́дины (*свадеб. обряд*) – відво́дини (-дин).

Отводи́ть, отвести́ *и* **отве́сть** – 1) відво́дити, відве́сти́, відпрова́джувати, відпрова́дити,

заво́дити, заве́сти́, запрова́джувати, запрова́дити кого́ куди́. **-ди́** *его домой* – відведи́ його́ додо́му. **-сти́** *кого в тюрьму* – відпрова́дити, запрова́дити кого́ до в'язни́ці. **-веди́те** *лошадь в конюшню* – заведі́ть коня́ до ста́ні. **-сти́** кого в сторону (*от чего*) – відве́сти́ кого́ на бік (від чо́го); 2) (*отвратить*) відво́дити, відве́сти́, відверта́ти, відверну́ти кого́, що від чо́го. **-сти́** *кого от греха, от ссоры* – відве́сти́, відверну́ти кого́ від гріха́, від сва́рки. **-сти́** *воду, дождь, громовой удар* – відверну́ти во́ду, дощ, грім. **-сти́** *удар чем-либо* – відхили́ти уда́р чим. **-сти́** *что-либо рукою* – відхили́ти що руко́ю. **-ди́ть** *глаза* – відво́дити (відверта́ти) о́чі від чо́го (*личн. и безл.*), (*морочить*) ману́ (на)пуска́ти, (на)пусти́ти на ко́го, о́чі засніти́ти кому́. **-ди́ть** *боль* – здійма́ти, гамува́ти біль. **-ди́ть** *душу, сердце на чём* – розважа́ти, розва́жити ду́шу, се́рце чим, спочи́ти душе́ю, се́рцем на чо́му, відво́дити, розво́дити ду́шу з ким. *Не в силах* **-сти́** *голос* – го́лосу не відтя́гне. **-сти́** *дух* – відсапну́ти; 3) приділя́ти, приділи́ти, признача́ти, призначи́ти кому́ що. **-ди́ть** *солдатам квартиры* – приділя́ти козака́м приміщення, ста́вити козакі́в на постíй. **-сти́** *землю колонистам* – приділи́ти зе́млю колоні́стам (оса́дникам); 4) **-ди́ть** *свидетелей, юрид.* – усува́ти, усу́нути сві́дків; 5) **-ди́ть** *деревья* – відса́джувати дерева́. **Отведённый** – 1) відве́дений, відпрова́джений; 2) відве́рнений, відхи́лений; 3) приді́лений; 4) *юрид.* – усу́нений.

Отводи́ться, отвести́сь – відво́дитися, відве́сти́ся, відверта́тися, відверну́тися *и т. д. См.* **Отводи́ть.**

Отво́дка, *см.* **Отво́д 1.**

Отво́дный, -но́й – 1) відверта́льний, відхідни́й; 2) приді́лений, призна́чений. **-ный** *караул* – ча́та.

Отво́док – відро́сток, па́росток, рі́зка, рі́зочка, відса́док (-дка). **-док** *пчёл* – відрі́йок (-рі́йка), па́рій (-рою).

Отвоёвывать, отвоева́ть – 1) відвойо́вувати, відвоюва́ти у ко́го *и* від ко́го що; 2) *сов.* відвоюва́ти, скінчи́ти воюва́ти. **Отвоёванный** – відвойо́ваний.

Отвоева́ться – відвоюва́тися від ко́го.

Отво́з, -зка – відве́зення, відві́з (-во́зу).

Отвози́ть, отвезти́ – відво́зити, відве́зти́. **-ся** – відво́зитися, бу́ти відве́зеним. **-зённый** – відве́зений.

Отво́зка, *см.* **Отво́з.**

Отво́зный – відвізни́й.

Отвола́кивание – відволіка́ння, відтяга́ння.

Отвола́кивать, отволо́чь – відволіка́ти, відволокти́, відтяга́ти, відтягти́ що куди́ або́ звідки. **-ться** – бу́ти відволо́ченим, відтя́гненим.

Отво́лглый – відволо́глий, відво́глий, відволо́жений.

Отво́лгнуть – відволо́гнути, відво́г(ну)ти, відві́льгнути, відволо́житися.

Отволо́чка – 1) відволіка́ння, відтяга́ння; 2) (*проволочка*) відкла́д. [Відкла́д не йде в лад].

Отволо́чь, *см.* **Отвола́кивать.**

Отво́р – про́чин, про́хил.

I. Отвора́живать, отворожи́ть – відворо́жувати, відворожи́ти, відчаро́вувати, відчарува́ти, відверта́ти, відверну́ти ча́рами, (*снять заговором*) відшí[é]птувати, відшепта́ти що. **-жённый** – відворо́жений, відчаро́ваний, відше́птаний.

II. Отвора́живать, отворо́жить (*молоко*) – завдава́ти (ста́вити) на сир, оберта́ти в сир, осиря́ти, осири́ти. **Отворо́женный** – за́вданий (поста́влений) на сир, у сир обе́рнутий, оси́рений.

Отвора́живаться, отворо́житься – осиря́тися, осири́тися.

Отвора́чивание – відверта́ння, відгорта́ння, відко́чування, зако́чування *и т. д. См.* **Отвора́чивать.**

Отвора́чивать, отвороти́ть – 1) відверта́ти, відверну́ти що. **-ти́ть** *камень с дороги* – відверну́ти (відкоти́ти) ка́мінь з доро́ги. **-ти́ть** *лошадь* – відверну́ти коня́. **-ти́ть** *сукрой хлеба* – відкра́яти, відбатува́ти лу́сту (кі́мсу) хлі́ба; 2) відгорта́ти, відгорну́ти, відверта́ти, відверну́ти, відко́чувати, відкоти́ти, зако́чувати, закоти́ти, зака́чувати, закача́ти, відхиля́ти, відхили́ти. **-ти́л** *полу и полез в карман* – відгорну́в (закоти́в) по́лу і сягну́в до кеше́ні. **-вать, -ти́ть** *полог, занавеску* – відгорта́ти, відгорну́ти, відхиля́ти, відхили́ти, (*слегка*) прогорта́ти, прогорну́ти запина́ло, запина́льце. **-ти́ть** *воротник, рукава* – відкоти́ти, закоти́ти ко́мір, закача́ти (закоти́ти, закаса́ти) рука́ва, *срв.* **Отвёртывать 3**. **-вать** *кожу, кожицу* – залу́плювати шку́ру, шку́рку. *См.* **Отвернуть** (**Отвёртывать 3**); 3) відверта́ти, відверну́ти, відхиля́ти, відхили́ти. **-вать** *лицо* – відверта́ти, відверну́ти лице́ від ко́го, від чо́го. **-вать** *нос от чего* – ніс верну́ти від чо́го. *Ветер* **-вает** – ві́тер поверта́ється (поверну́вся); 4) *см.* **Отвёртывать, отверну́ть 1**; 5) *см.* **Отвраща́ть, отврати́ть**; 6) *безл.*

вернýти, відворочáти, *сов.* віддвернýти. [Від ї́жі вéрне]. **Отворóченный** – відвéрнений *и* відвéрнутий, відгóрнений *и* відгóрнутий *и т. д.*

Отворáчиваться, отворотúться – 1) відвертáтися, відвернýтися. *Он* **-вается** *от меня* – він відвертáється від мéне; 2) відгортáтися, відгорнýтися, відкóчуватися, відкóтитися, закóчуватися, закотúтися, закáчуватися, закачáтися, закáсуватися, закасáтися, (*о коже*) залýплюватися, залупúтися; 3) *см.* **Отвёртываться 1.**

Отворúть, *см.* **Отворя́ть.**

Отвóрный, отвóрчатый (*о крышке, о дверцах*) – відкиднúй.

Отворожúть, *см.* **Отворáживать 1.**

Отворóжить, *см.* **Отворáживать 2.**

Отворóт *и* **Отворóты** – зáкот (-коту) *и* закóта (-ти), закóти (-тів), (*на груди и рукавах*) вилóга, (*только на рукавах*) закаврáш *и* закарвáш. *Сапоги с* **-тами** – чóботи з закóтами. *Воротник с* **-тем** – кóмір з закóтою. *Кафтан с* **-тами** – сукмáн (жупáн) з вилóгами.

Отворотúть, *см.* **Отворáчивать.**

Отворóтный – 1) відворóтний. -ное *зелье* – відворóтне зілля; 2) закóтистий, вилóжистий. *Срв.* **Отворóт.**

Отворóчать (*отломать ворочая*) – відламáти, відкрутúти. **-ать** *бока* – нам'я́ти бóки комý.

Отворя́ть, отворúть – відчиня́ти, відчинúти, повідчиня́ти, відхиля́ти, відхилúти, повідхиля́ти, (*гал.*) отвирáти, отворúти що. **-úть** *дверь* – відчинúти, відхилúти двéрі. **-úть** *окна* – повідчиня́ти вíкна. **-úть** *ворота* – відчинúти ворóта, брáму, відкúнути ворóта. *Срв.* **Приотворя́ть, Растворя́ть.** *Беспрестанно* **-я́ть** *и затворять двери, ходя взад и вперёд* – рúп(к)атися, рúп(к)ати дверúма. [Не рúпайся (не рúпай дверúма), не вихолóджуй хáти]. **-я́ть** *кровь* – пускáти, кúдати кров. **Отворённый** – відчúнений, відхúлений.

Отворя́ться, отворúться – відчиня́тися, відчинúтися, повідчиня́тися, відхиля́тися, відхилúтися, повідхиля́тися, (*гал.* отвирáтися, отворúтися, відмикáтися, відімкнýтися, (*о деревянных одностворчатых воротах*) відкидáтися, відкúнутися. *Дверь сама собою* **-рúлась** – самú двéрі відчинúлися (відхилúлися).

Отвратúмый – відворóтний.

Отвратúтельно – огúдно, гúдко, гúдосно, брúдко, відворóтно.

Отвратúтельность – огúдність, огúдливість, гидóтність, гúдкість, брúдкість, відворóтність (-ости).

Отвратúтельный – гидкúй, гидóтний, огúдний, огúдливий, бридкúй, відворóтний, відрáзливий, поганéнний, мерзéнний, паскýдний, гúдосний, гидéсний, нечвúдний. **-ная** *тварь* – гидкá (бридкá, огúдна, відворóтна, мерзéнна, паскýдна) тварúна. **-ное** *впечатление* – огúдне (гидóтне, огúдливе, відрáзливе, відворóтне) вражíння. **-ный** *поступок, дело* – гидóтний, огúдний вчúнок, гидóтне, огúдне дíло. **-ный** *на вкус* – гидкúй, відворóтний на смак. **-ная** *погода* – бридкá погóда. **-ный** *человек* – огúдник, огúдниця, паскýдник, паскýдниця, паскýда (*общ. р.*), погáнець, погáнка. *Сделать для кого-л. что-л.* **-ным** – спротúвлювати, спротúвити, брúдúти, збрúдити комý що.

Отвращáть, отвратúть – 1) відвертáти, відвернýти, відвóдити, відвéстú, відхиля́ти, відхилúти когó, що від кóго, від чóго. **-тúть** *беду, несчастие, опасность, смерть и т. п.* – відвернýти (відвéстú, відволáти) лúхо, нещáстя, небезпéку, смерть від кóго. *Срв.* **Предотвращáть. -ть** *взоры, лицо от кого, от чего* – відвертáти (відвернýти), відвóдити (відвéстú) óчі, лицé від кóго, від чóго; 2) *безл.* вернýти, відвернýти когó від чóго. *Срв.* **Отворáчивать** *и* **Воротúть 2**. **Отвращённый** – відвéрнений *и* відвéрнутий, відвéдений.

Отвращáться, отвратúться – відвертáтися, відвернýтися, завертáтися, завернýтися від чóго. **-титься** *от ужасного зрелища* – відвернýтися (завернýтися) від жахлúвого видóвища. *Все сердца* **-тúлись** *от него* – усí серця́ від ньóго відхилúлись (Кулíш).

Отвращéние – 1) відвертáння, відвéрнення. *Для* **-ния** *опасности* – щоб відвернýти (усýнути) небезпéку; 2) нéхіть (-хоти) до чóго, відворóт від чóго, осорýга на що; (*омерзение*) огúда, огúдження, гидлúвість, огúдливість, гидувáння, обрúда, обрúдження, обрúдливість (-вости), óбридь (-ди), (*с оттенком презрения*) відрáза до кóго, до чóго *и* проти кóго, проти чóго. **-ние** *от пищи* (*к пище*) – нéхіть до ї́жі. *До* **-ния** – до нéсхочу, до обрúдження, до прикрíння. *Устать до* **-ния** *ко всему на свете* – утомúтися до осорýги на світ цíлий. *Вызывать, возбуждать чувство* **-ния** *в ком, внушать чувство* **-ния** *кому* – викликáти (прокидáти) в кóму почуття́ огúди (гидлúвости, огúдливости, обрúдливости, гидувáння, відрáзи), мерзúти комý, брúдити комý. *Питать, чувствовать, испытывать* **-ние** *к кому, к чему* – почувáти огúду (огúдливість…) до кóго, до чóго, брúдитися ким, чим. *Срв.* **Брéзгать, Гнушáться.**

Отвсю́ду, *нар. см.* **Отовсю́ду.**

Отвыка́ть, отвы́кнуть – відвика́ти, відви́кнути, (отучиться) відви́читися, відзвича́юватися, відзвича́їтися. **-нуть** *от сельской жизни* – відви́кнути від сі́льського життя́. **-нуть** *от табаку, от дурной привычки* – відви́читися, відзвича́їтися від тютюну́, від пога́ної зви́чки.
Отвы́клый – відви́клий, відви́чений, відзвича́єний.
Отвы́чка – відви́чка.
Отвя́зывание – відвя́зування, (*гал.*) відси́лювання.
Отвя́зывать, отвяза́ть – відвя́зувати, відвяза́ти, (*гал.*) відси́лювати, відсили́ти кого́, що від чо́го. **Отвя́занный** – відвя́заний, відси́лений.
Отвя́зываться, отвяза́ться – 1) відвя́зуватися, відвяза́тися від чо́го. *Лошадь* **-лась** *от яслей* – кінь відвяза́вся від я́се́л; 2) (*отделаться, избавиться*) відвяза́тися, відкара́скатися, відпе́катися, відмогти́ся від ко́го, від чо́го, скара́скатися, спе́катися, (по)збу́тися, зди́хатися кого́, чого́. *Едва от него* **-за́лся** – наси́лу (ле́дві) відкара́скався від ньо́го (спе́кався, зди́хався його́); 3) (*отстать*) відчепи́тися, відкасну́тися, відсахну́тися, оступи́тися від ко́го. **-жи́сь** (**-жи́тесь**) *от меня* – відчепи́сь (відчепі́ться), відкасни́сь (відкасні́ться) *и т. д.* від ме́не!
Отга́вливать, отгове́ть – відбува́ти, відбу́ти гові́ння, відгові́ти. **-ве́ться** – відгові́тися.
Отга́д – відга́д, уга́д (-ду). *На* **-га́д** – навга́д, навмання́.
Отгада́ть, *см.* **Отга́дывать.**
Отга́дка – відга́дка.
Отга́дчик, -чица – відга́дник, відга́дниця, відга́дчик, відга́дчиця, уга́дник, уга́дниця, уга́дчик, уга́дчиця, уга́дько (-ка).
Отга́дывание – відга́дування, уга́дування.
Отга́дывать, отгада́ть – відга́дувати, відгада́ти, повідга́дувати уга́дувати, угада́ти, повга́дувати. **-а́ть** *загадку* – відгада́ти за́гадку. **Отга́данный** – відга́даний, уга́даний.
Отга́дываться, отгада́ться – відга́дуватися, відгада́тися.
Отга́нивать, отогна́ть – кінча́ти, скінчи́ти гна́ти (горі́лку). *Срв.* **Отгоня́ть.**
Отга́щивать, -гости́ть – відгоща́ти, *сов.* відгости́ти *и* відгостюва́ти, відбува́ти, відбу́ти гости́ну в ко́го.
Отги́б – 1) *см.* **Отгиба́ние**; 2) віді́гнуте або́ ви́простане мі́сце на чо́му; 3) *см.* **Сгиб.**
Отгиба́ние – відгина́ння, (*выпрямливание*) випро́стування.
Отгиба́ть, -ся, отогна́ть, -ся – відгина́ти, -ся, віді́гну́ти, -ся, повідгина́ти, -ся. **-ну́ть** *спину* – ви́простати спи́ну. **Ото́гнутый** – віді́гнений, віді́гнутий.
Отги́бка, *см.* **Отгиба́ние.**
Отгибно́й – відги́нистий, відги́нчистий.
Отглаго́льный – віддієслі́вний, дієслі́вний. **-ное** *имя существительное* – дієслі́вний речівни́к.
Отгла́дить – 1) скінчи́ти гла́дити; (*утюгом*) скінчи́ти прасува́ти; 2) ви́гладити що, ви́прасувати що.
Отгнива́ть, отгни́ть – відгнива́ти, відгни́ти, (*во множ.*) повідгнива́ти. [Па́льці повідгнива́ли].
Отгова́ривание – відмовля́ння, відгово́рювання, відра́джування *и т. д., см.* **Отгова́ривать** *и* **Отгова́риваться.**
Отгова́ривать, отговори́ть – 1) *кого от чего* (*что-л. делать*) – відмовля́ти, відмо́вити, відгово́рювати, відговори́ти, відра́джувати, відра́дити, відра́ювати, відра́яти, розра́джувати, розра́дити, розра́ювати, розра́яти, збива́ти, зби́ти кого́ від чо́го (що роби́ти). *Как заберёт себе что в голову, так его не* **-ри́шь** – як ві́зьме собі́ в го́лову що, так і не відмо́виш його́. *Он хотел начать иск против вас, но я* **-ри́л** *его от этого* – він хоті́в позива́ти вас, але я його́ відра́див (розра́яв), щоб не роби́в цього́; 2) (*болезнь, порчу*) відмовля́ти, відмо́вити, відробля́ти, відроби́ти, відші́птувати, відшепта́ти (хоро́бу, уро́ки).
Отгова́риваться, отговори́ться – відмовля́тися, відмо́витися, відмага́тися, відмогти́ся, відгово́рюватися, відговори́тися, відбала́куватися, відбала́катися, (*оправдываться*) вимовля́тися, ви́мовитися, вигово́рюватися, ви́говоритися, виповіда́тися, ви́повістися. *Он долго* **-вался***, но должен был согласиться* – він до́вго відмовля́вся (відмага́вся), та му́сів таки́ згоди́тися. *Она* **-ри́лась** *головною болью и осталась дома* – вона́ відмогла́ся (відговори́лася) тим, що боли́ть голова́, і лиши́лася (в)до́ма. *От него легко не* **-ри́шься** – від ньо́го не ле́гко відговори́тися (відбала́катися). **-ться** *незнанием закона* – вимовля́тися (вигово́рюватися) незна́нням зако́ну.
Отгове́ть, -ся, *см.* **Отга́вливать.**
Отговори́ть – 1) *см.* **Отгова́ривать 1** *и* **2**; 2) відговори́ти, відмо́вити(ся), скінчи́ти говори́ти.

Отгово́рка – відмо́вка, відмо́га *и* відма́га, ви́мовка, (*увёртка*) ви́крутка. **-рки** – відмага́ння. *У него всегда готова* **-рка** – він за́всіди ма́є відмо́вку. *Отдать без всяких* -рок – відда́ти без жа́дної відмо́вки, без відмага́ння. *Захочешь, найдешь* **-рку** – як захо́чеш, то зна́йдеш ви́мовку (відмо́вку).
Отгово́рочный – відтяжни́й, ви́крутний.
Отгово́рщик, -щица – 1) розра́дник, розра́дниця, (*хулитель*) розгу́дець (-дця), розгу́дниця; 2) відмо́вник, відмо́вниця.
Отголо́сок – ві́дголос, ві́дгомін (-мону), ві́дгук, (*звонкие раскаты*) ві́дляски (*мн.*), ви́ляски (*мн.*), (*эхо*) луна́. **-сок** *грома* – ві́дгрім (-грому). **-сок** *далёкого колокола* – дале́кого дзво́ну ві́дгомін. *Последние* **-ски** *песни* – оста́нні ві́дголоси (ві́дгуки) пі́сні. *Литература* – **-сок** *человеческой жизни* – письме́нство – ві́дгук життя́ лю́дського.
Отголо́счивый – лунки́й. [Лункі́ сті́ни поро́жньої за́лі].
Отго́н – 1) *см.* **Отго́нка**; 2) відгі́н (-го́ну), відго́ни (*мн.*).
Отго́нка *и* **Отго́н** – 1) відгі́н (-го́ну), відганя́ння, відго́ніння, *сов.* відігна́ння; 2) переганя́ння, пере́го́ніння.
Отго́нный – відгі́нний.
Отго́нщик (*скота*) – відго́нич (-ча), відго́нець (-нця).
Отгоня́ть, отогна́ть – 1) відганя́ти *и* відго́нити, відігна́ти (*б. вр.* віджену́, -не́ш), повідго́нити кого́ куди́ (від чо́го), обганя́ти *и* обго́нити, обігна́ти, пообганя́ти кого́, що чим. **-ть** *стадо на пастбище* – відго́нити че́реду на па́шу (на па́стовень). **-ть** *мух, оводов* – обганя́ти му́хи, оводи́. [Ко́ні хвоста́ми обганя́ють оводі́в (Греб.)]. **-ть** *оводов от лошади* – обганя́ти коня́ від оводі́в, обганя́ти оводи́ з коня́. **-ть** *от себя мух, собак* – обганя́тися, обго́нитися від мух, від соба́к. *Неприятель* **-гна́л** *у нас весь скот* – ворогі́ відігна́ли (відби́ли, зайнялі́) усю́ на́шу худо́бу; 2) (*спирт, скипидар и т. п.*) переганя́ти *и* пере́го́нити, перегна́ти, попереганя́ти *и* поперего́нити. **Ото́гнанный** – віді́гнаний; пере́гнаний.
Отгора́живание – відгоро́джування, відмуро́вування.
Отгора́живать, отгороди́ть – відгоро́джувати, відгороди́ти, (*каменной стеной*) відмуро́вувати, відмурува́ти кого́, що чим, (*переносно*) відмежо́вувати, відмежува́ти, відокре́млювати, відокре́мити кого́, що від ко́го. **Отгоро́женный** – відгоро́джений, відмуро́ваний.
Отгора́живаться, отгороди́ться – відгоро́джуватися, відгороди́тися *и т. д. См.* **Отгора́живать.**
Отгора́ть, отгоре́ть – 1) відгоря́ти, відгорі́ти; 2) (*перестать гореть*) перегоря́ти, перегорі́ти.
Отгорева́ть – перегорюва́ти, пересумува́ти, перетужи́ти.
Отгоре́лый – відгорі́лий, відго́рений.
Отгоро́да, -дка – 1) перегоро́д[ж]а, перегоро́дка; 2) за́горо́д[ж]а, за́горо́дка.
Отгоро́дка – 1) відгоро́джування, відгоро́дження; 2) *см.* **Отгоро́да.**
Отгости́ть, *см.* **Отга́щивать.**
Отграни́чивать, отграни́чить – відмежо́вувати, відмежува́ти.
Отгра́нивать, отграни́ть (*камень*) – гранкува́ти, ви́гранкувати, обто́чувати, обточи́ти (ка́мінь).
Отгреба́ние – відгріба́ння, відгорта́ння, відгрома́джування; надгріба́ння. *Срв.* **Отгреба́ть.**
Отгреба́ть, отгре́сть – 1) (*лопатою, граблями, руками*) відгріба́ти, відгребти́, повідгріба́ти, відгорта́ти, відгорну́ти, повідгорта́ти що чим, (*сено*) відгрома́джувати, відгрома́дити, повідгрома́джувати. *Слегка* (*немного*) **-а́ть** – нагріба́ти, нагребти́ що; 2) (*веслом*) відгріба́ти, відгребти́, відплива́ти, відпливти́ гребучи́ від чо́го. **Отгребённый** – відгре́бений, відго́рнутий *и* відго́рнений, відгрома́джений, надгре́бений.
Отгреба́ться, отгре́сться – 1) відгріба́тися, відгребти́ся, повідгріба́тися, відгорта́тися *и т. д., см.* **Отгреба́ть 1**; 2) відгріба́тися, відгребти́ся, відплива́ти, відпливти́ гребучи́.
Отгреме́ть – відгримі́ти, перегримі́ти, перегуркоті́ти.
Отгрыза́ть, отгры́зть – відгриза́ти, відгри́зти, повідгриза́ти, від'їда́ти, від'ї́сти, повід'їда́ти що (зуба́ми). *Собака* **-зла** *верёвку* – соба́ка перегри́з мо́туза. **-зенный** – відгри́зений, від'їдений.
Отгрыза́ться, отгры́зться (*в прямом и переносном значении*: *отбраниться*) – відгриза́тися, відгри́зтися, від'їда́тися, від'ї́стися від ко́го.
Отгу́л – 1) відгу́лювання; 2) ви́пас (-су).
Отгу́ливать, отгуля́ть – 1) відгу́лювати, відгуля́ти. [Гуля́й уже́ ти, молода́, а я своє́ відгуля́ла (Мирн.)]; 2) **-вать** *от работы* (*отлынивать*) – відни́кувати, відми́кувати від

робо́ти; 3) **-вать** *скот* – випаса́ти худо́бу.
Отгу́ливаться, отгуля́ться (*о животных*) – вигу́люватися, ви́гулятися, відпа́суватися, відпа́сти́ся. *Лошадь хорошо* **-лась** *за лето* – кінь до́бре ви́гулявся (відпа́сся) за лі́то.
Отдава́льный – віддава́льний.
Отдава́ние – віддава́ння, відступа́ння; відбива́ння *и т. д., см.* **Отдава́ть** *и* **-ться.**
Отдава́тель, -ница – віддаве́ць, віддава́ч, -ва́чка.
Отдава́ть, отда́ть – 1) віддава́ти, відда́ти, відступа́ти, відступи́ти кому́ що. **-а́ть** *назад* – поверта́ти, поверну́ти. **-ва́ть** *все свои силы, всё своё время чему* – усі́ си́ли свої́, уве́сь свій час віддава́ти чому́, усі́ си́ли свої́ оберта́ти (поклада́ти) на що. **-дать** *свою жизнь чему* – своє життя віддати, присвятити чому, своє життя покласти на що. **-да́ть** *богу душу* – бо́гу ду́шу відда́ти. **-а́ть** *долг, долги* – відда́ти, поверну́ти кому́ борг, повіддава́ти, поверта́ти боргі́. *Не* **-да́ть** (*долга*) – (*шутл.*) відда́ти на жиді́вське пу́щення (на жиді́вського Пе́тра). **-ва́ть** *деньги в долг, взаймы, на проценты* – дава́ти гро́ші в по́зи́ку, на про́цент. *Срв.* **Долг. -а́ть** *в-наём, в-наймы кому что* – найма́ти, на(й)ня́ти кому́ що. **-да́ть** *на хранение, на продержание* – да́ти на перехо́ванку, на переде́рж(ув)ання. **-да́ть** *под заклад* – да́ти в (на) заста́ву, заста́вити що. **-да́ть** *в залог* (*недвижимое имущество*) – записа́ти в заста́ву (нерухо́ме майно́). **-да́ть** *в дар* (*пожаловать*) *кому что* – віджа́лувати, повіни́ти кому́ що. *Он* **-дал** *жене половину своего состояния* – він відда́в (відступи́в, повіни́в) жі́нці полови́ну сво́го́ ста́тку. **-ва́ть** *в наследство* – поступа́ти в спа́док кому́. **-ва́ть** *землю в аренду, на откуп* – здава́ти (пуска́ти) зе́млю в посе́сію, в (на) оре́нду. **-да́ть** *рукопись в печать* – відда́ти руко́пис до дру́ку, пусти́ти руко́пис у друк. **-да́ть** *приказ, повеление* – да́ти нака́з, наказа́ти, звелі́ти, загада́ти. **-а́ть** *поклон* – віддава́ти, відда́ти поклі́н кому́, (*ответно*) відклони́тися кому́. **-да́ть** *честь, хвалу кому* – відда́ти ша́ну, хвалу́ кому́. **-да́ть** *долг природе* – відда́ти нале́жне нату́рі. **-да́ть** *последний долг кому* – оста́нню ша́ну кому́ відда́ти. **-ва́ть** *салют* – ясу́ воздава́ти. **-да́ть** *кому пальму первенства* – відда́ти (призна́ти) пе́ршенство кому́. **-да́ть** *кому справедливость* – призна́ти кому́ справедли́вість, ви́знати за ким справедли́вість. **-даю́** *это на вашу волю, на ваше усмотрение, на ваш выбор* – даю це вам на во́лю (на ва́шу во́лю). **-да́ть** *на чей суд* – да́ти на чий суд. *Не* **-ва́ть** *себе отчёта в чём-л.* – не здава́ти собі спра́ви в чо́му, не тя́мити чого́. *Не* **-даю́** *себе отчёта, что со мною происходит* – сам себе́ не розбира́ю, що зо мно́ю ро́биться (ді́ється). *Ни в чём не* **-ва́ть** *себе отчёта* – ні́чо́го не прийма́ти до свідо́мости. **-ва́ть** *в школу* – віддава́ти, запи́сувати до шко́ли кого́. **-да́ть** *в ученье* – (від)да́ти в нау́ку кого́. **-а́ть** *под суд* – ста́вити, поста́вити на суд, віддава́ти, відда́ти до су́ду кого́. **-да́ть** *город на разрушение* (*разграбление*) – пусти́ти мі́сто на руї́ну (на пограбува́ння). **-а́ть** *кого-л. в жертву, в добычу кому, чему* – (по)дава́ти, (по)да́ти, (по)пуска́ти, (по)пусти́ти кого́ на пота́лу кому́, чому́. **-а́ть** *на посмеяние, на смех* – подава́ти, пода́ти на глум, на сміх кому́ кого́, що. **-а́ть** *на попечение кому кого* – припоруча́ти, припоручи́ти кому́ кого́, що. **-да́ть** *руку дочери* – заручи́ти дочку́. **-а́ть** *дочь замуж* – видава́ти, ви́дати, (від)дава́ти, (від)да́ти дочку́ за́між за ко́го, дружи́ти, одружи́ти до́чку з ким. **-да́ть** *в солдаты, в лакеи* – відда́ти (завда́ти) в москалі́, в льока́ї. **-да́ть** *в услужение, в наймы* – (від)да́ти в слу́жбу, в на́йми, завда́ти на по́слу́ги кого́, на(й)ня́ти кого́ куди́. **-да́ть** *кого под власть* (*под иго*) *кому* – підда́ти кого́ під ко́го, підда́ти кого́ під ярмо́ кому́, підда́ти кого́ під чию́ корми́гу. **-да́ть** *кого, что во власть кому* – відда́ти, попусти́ти кого́, що кому́. [Не попу́стимо рі́дного кра́ю ляха́м]; 2) (*о вкусе, запахе*) відго́нити, дхну́ти, души́ти, *безл.* відго́нитися. *Вода* **-даёт** *гнилью* – вода́ відго́нить (дхне, ду́шить) гнили́зною. *Его образы* **-даю́т** *чем-то екзотическим* – його́ о́брази відго́нять (дхнуть) чимсь екзоти́чним; 3) відбива́ти, відби́ти. *Это ружьё сильно* **-даёт** – ця рушни́ця ду́же відбива́є. *Пушка* **-даёт** (*назад*) – гарма́та відбива́є (сіда́є). **-да́й** *назад* – оступи́сь! поступи́сь! 4) (*отражать звук*) віддава́ти, відда́ти, відгу́кувати, відгукну́ти. *Эхо* **-ва́ло** *слова* – луна́ відбива́ла слова́; 5) *мор.* (*о снасти*) – попуска́ти, попусти́ти. **-ать** *паруса* – розпусти́ти, розвину́ти вітри́ла. **-да́ть** *якорь* – (за)ки́нути я́кір (кі́твицю), ста́ти на я́кір. **-дать** *корму* – відверну́ти корму́. **-да́ть** *причал* – відда́ти кінці́, спусти́ти з ли́нов. **-да́й** *причал*! – відда́й кінці́! спуска́й з ли́нов! 6) віддава́ти, відда́ти, відли́г(ну)ти; поле́гшати. *На дворе* **-дало** *немного* – надво́рі тро́хи віддало́, відли́гло. *Стужа* **-даёт** – моро́з ме́ншає. *Больному* **-дало** – хо́рому поле́гшало. **О́тданный** – ві́дданий *и т. д.*
Отдава́ться, отда́ться *кому* – 1) віддава́тися, відда́тися кому́. **-даю́сь** *на ваш суд, на вашу волю, милость* – здаю́ся (спуска́юся) на ваш суд, на ва́шу во́лю, ла́ску. **-тся** *в руки кого, в неволю* – відда́тися (да́тися) в чиї́ ру́ки, в нево́лю. **-тся** *на произвол судьбы* – зда́тися на во́лю до́лі (на призволя́ще), пусти́тися бе́рега. **-тся** *в наём* – найма́тися, на(й)ня́тися; 2) (*предаваться*) вдава́тися, вда́тися в що, вкида́тися, вки́нутися в що, взя́тися працюва́ти

коло чо́го, (*погрузиться*) пори́ну́ти в що. **-ться** *печали, пению, гульбе* – вдава́тися, вда́тися в ту́гу, в спі́ви, в гульню́. **-ться** *любимому делу* – вда́тися (вки́нутися) в улю́блену пра́цю. *Всей душой* (*с любовью*) **-ва́ться** *чему* – коха́тися в чо́му. [В хазя́йстві він коха́ється]. **-ться** *чарующим звукам* – пориню́ти в чарівні́ зву́ки; 3) (*о звуке*) віддава́ти(ся), відда́ти(ся), би́тися луно́ю, відбива́тися, відби́тися (луно́ю), озива́тися, озва́тися, відгу́куватися, відгукну́тися, відклика́тися, відкли́кну́тися, (*о шагах*) відту́пуватися. *Стук колёс* **-ва́лся** *эхом от обеих стен оврага* – стукоті́ння колі́с би́лося луно́ю в оби́два бо́ки я́ру (Неч.-Лев.); 4) ослаба́ти, сла́бнути, осла́бнути, посла́бнути.

Отда́вливать, отдави́ть – 1) відда́влювати, віддави́ти, відду́шувати, віддуши́ти, відгні́чувати, відгніти́ти, відтиска́ти, відти́снути кому́ що. **-вать** *творог* – відкида́ти (відда́влювати, відду́шувати) сир. **-ви́ть** *кому-либо ногу* – стопта́ти кому́ но́гу. *Ему ноги не* **-вишь** – йому́ ніхто́ на хвіст не насту́пить, ніхто́ йому́ в ка́шу не наплює́; 2) розчави́ти, роздави́ти. *Карета* **-ви́ла** *ему ногу* – каре́та розчави́ла йому́ но́гу; 3) (*оттеснить*) відти́скувати, відти́сну́ти кого́. **Отда́вленный** – відда́влений, відду́шений, відгні́чений, відти́снутий *и т. д.*

Отда́вна, *см.* **И́здавна.**

Отда́ивать, отдои́ть (*корову*) – видо́ювати, ви́доїти (коро́ву); (*немного сдоить*) наддо́ювати, наддої́ти (коро́ву).

Отдале́ние – відда́лення, ві́ддаль (-ли), далиня́ (-ні́), ві́дстань (-ни). *Срв.* **Даль** *и* **Отдалённость.** *Держаться в* **-нии** – держа́тися (трима́тися) віддалі́к (віддалеки́), на відда́ленні, на ві́ддалі від чо́го. *В некотором* **-нии** (*в стороне*) *от чего* – на ві́дшибі від чо́го. *По* **-нию,** *см. По* **отдалённости.**

Отдалённо – дале́ко; віддалеки́, віддалі́к. *Срв.* **Отдале́ние.**

Отдалённость – відда́леність, дале́кість від чо́го. *По* **-ности** *от чего* – через відда́леність (через дале́кість) від чо́го.

Отдалённый – 1) *прил.* дале́кий, да́льній, да́лешній, відле́глий. **-ные** *времена* – да́вні часи́, да́вні да́вна. *С* **-ных** (*с самых* **-ных**) *времён* – з (від) да́вніх (найдавні́ших) часі́в, з да́вніх (з найдавні́ших) даве́н. *В* **-ные** *времена* – за да́вніх часі́в, за да́вніх даве́н. *В более* **-ное** *время* – за давні́шого ча́су, давні́ше. **-ное** *будущее* – дале́ка будуччина́ (майбу́тність, прийде́шність), (*описат.*) бе́звість вікі́в. *Самое* **-ное** *потомство* – найпотомні́ші (найда́льші) нащáдки. *В* **-ных** *краях, местах* – по дале́ких світа́х; 2) *см.* **Отдаля́ть.**

Отдаля́ть, -ли́ть – 1) віддаля́ти (*реже* дали́ти), віддали́ти кого́, що від ко́го, від чо́го. *Это* **-ли́т** *нас от нашего пути, от нашей цели* – це нас відве́рне (відхи́лить) від на́шого шля́ху, від на́шої мети́. **-ли́ть** *уплату* – відсу́нути (відрочи́ти) ви́плату; 2) (*отстранить*) відстороня́ти, відстрони́ти кого́, що від ко́го, від чо́го. **Отдалённый** – відда́лений. *См.* **Отдалённый** *прил.*

Отдаля́ться, отдали́ться – 1) віддаля́тися, віддали́тися від чо́го. *Всё более и более* (*постепенно*) **-ться** – далі́ти, віддалі́ти, далечі́ти. [Ї́демо, а рі́дне село́ все далі́є від нас. Дзвін все далечі́в (Корол.). Усе́ вже те оддалі́ло, проминýло (М. Вовч.)]; 2) (*уклоняться*) відбіга́ти, відбі́гти чого́, відхиля́тися, відхили́тися, узбо́чувати, узбо́чити від чо́го. **-ли́ться** *от смысла текста, от подлинника* – відхили́тися від ро́зуму те́ксту, від перво́пису, відбі́гти ро́зуму; те́ксту, перво́пису.

Отда́ние – віддання́ (-ння́). *Срв.* **Отда́ча. -ние** *под суд* – ста́влення на (перед) суд.

Отда́ривание – віддаро́вування.

Отда́ривать, отдари́ть – віддаро́вувати, віддарува́ти кого́ чим.

Отда́риваться, отдари́ться – дарува́тися, віддаро́вуватися, віддарува́тися з ким чим.

Отда́ток – відда́ток (-тка).

Отда́точный – віддатко́вий.

Отда́тчик – 1) (*рекрут*) відда́тчик; 2) *см.* **Отдава́тель**; 3) (*провианта*) видаве́ць (-вця́), видава́ч.

Отда́ть, *см.* **Отдава́ть.**

Отда́ча – віддава́ння, віддання́. **-ча** *пушки* – відбі́й (-бо́ю) гарма́ти. **-ча** *долга* – поверта́ння по́зики, бо́ргу. **-ча** *в наём* – найма́ння. *Занимать без* **-чи** – на ві́чне віддання́ позича́ти.

Отдвига́ние, *см.* **Отодвига́ние.**

Отдвига́ть *и* **отодвига́ть, отодви́нуть** – відсува́ти, відсо́вувати, відсу́нути, повідсува́ти що. **-нуть** *задвижку у дверей* – відсу́нути за́сув на две́рях. **Отодви́нутый** – відсу́нутий, відсу́нений.

Отдвига́ться *и* **отодвига́ться, отдви́нуться** *и* **отодви́нуться** – відсува́тися, відсо́вуватися, відсу́нутися, повідсува́тися від чо́го. **-ньтесь** *немного* – від[по]су́ньтеся тро́хи.

Отдви́жка – 1) відсува́ння; 2) за́сув.
Отдвижно́й – відсувни́й, висувни́й. **-но́й** *ящик* – шухля́да.
Отдежу́ривать, отдежу́рить – чергува́ти, відчергува́ти, відбува́ти, відбу́ти че́ргу.
Отде́л – 1) *см.* **Отделе́ние 1**; 2) ві́дділ (-лу), (*в книге, журнале*) ро́зділ (-лу).
Отде́ланность – обро́бленість (-ности).
Отделе́ние – 1) відділя́ння, відді́лення, відлуча́ння, відлу́чення, відрі́знювання, відрі́знення, відокре́[о́]млювання, відокре́[о́]млення, від'єдна́ння; відмежо́вування, відмежува́ння; 2) *физиол. и хим., см.* **Выделе́ние**, **6**; 3) (*учреждения, предприятия и т. п.*) ві́дділ (-лу). *Начальник* **-ния** – голова́ (керівни́к, керівни́чий) ві́дділу. *Уголовное, гражданское* **-ние** *суда* – криміна́льний, циві́льний ві́дділ су́ду. *Концертное* **-ние** – концерто́вий ві́дділ (ро́зділ). **-ние** *в вагоне* – пере́діл (-ділу). **-ние** *для курящих, для некурящих* – пере́діл для (про) курці́в (курії́в), для (про) некурці́в; 4) (*в строении, в шкафу, в ящике и т. п.*) перебі́р (-бо́ру), перебі́рка, пере́ділка, комі́рка. *Сундук с потайным* **-нием** *для ценных вещей* – скри́ня з потайни́м прискри́нком на кошто́вні ре́чі.
Отделё́нность – відді́леність, відлу́ченість, відрі́зненість, відокре́[о́]мленість, відмежо́ваність (-ости). *Срв.* **Отделя́ть.**
Отделё́нный, *воен.* – відділо́вий.
Отделе́нский – відділо́вий.
Отдели́мый – відді́льний, відлу́чний.
Отдели́тельный – відділььни́й, виділььни́й.
Отдели́ть, *см.* **Отделя́ть.**
Отде́лка – 1) *см.* **Отде́лывание**; 2) обро́бка, (*на платье*) оздо́ба, цяцько́вання.
Отде́лывание *и* **отде́лка** – обро́блювання, обро́блення, викі́нчування, ви́кінчення, опоря́джування, опоря́дження, улашто́вування, улаштува́ння *и т. д., см.* **Отде́лывать.**
Отде́лывать, отде́лать – 1) зроби́ти, відроби́ти, пороби́ти що. [Я вже своє́ відроби́в]; 2) обробля́ти, оброби́ти, викробля́ти, ви́робити, викі́нчувати, ви́кінчити що; (*начисто*) опоряджа́ти, опоряди́ти, улашто́вувати, улаштува́ти, (*украшать*) чепури́ти, ви́чепурити, хороши́ти, ви́хорошити що. *Дом уже достроен, но ещё не* **-лан** – буди́нок уже́ добудо́вано, але́ ще не опоря́джено (не улашто́вано). *Поэма готова, но ещё не совсем* **-лана** – пое́ма гото́ва, але́ ще не зо́всім обро́блена. **-вать** *картину* – викі́нчувати карти́ну. **-вать** *украшениями что-л.* – оздобля́ти, оздо́би́ти, (*мелкими украшениями, особенно одежду*) цяцькува́ти, вицяцько́вувати, ви́цяцькувати, поцяцькува́ти що, (*инкрустациями*) цвяхува́ти, ви́цвяхувати, поцвяхува́ти що; 3) (*отчитать, пробрать*) шпе́тити, ви́шпетити, відчи́стити, зга́нити кого́. *Ну и* **-лали** *же вы его* – ну й ви́шпетили-ж ви його́; 4) (*затаскать, испортить*) зне́хтувати, зні́вечити, зіпсува́ти, попсува́ти що. **Отде́ланный** – обро́блений, ви́роблений, ви́кінчений, опоря́джений *и т. д.*
Отде́лываться, отде́латься – 1) (*покончить с работой*) оброби́тися, упо́ратися (з чим); 2) обробля́тися, бу́ти обро́бленим, викробля́тися, бу́ти ви́робленим, викі́нчуватися, бу́ти ви́кінченим, опоряджа́тися *и т. д., см.* **Отде́лывать 2**; 3) (*отвязаться, избавиться*) збува́тися, збу́тися кого́, чого́ *и* збува́ти, збу́ти кого́, що, відкара́скуватися, відкара́скатися, відпе́куватися, відпе́катися від ко́го, від чо́го, *сов.* скара́скатися, спе́катися, зди́хатися кого́, чого́, відскіпа́тися, віджуха́ритися, відге́тькатися від ко́го, від чо́го. *Как бы мне от него* **-латься** – я́к-би мені́ його́ збу́тися (спе́катися, зди́хатися), я́к-би мені́ від нього відкара́скатися (відпе́катися, відскіпа́тися). *Теперь не* **-лаешься** *от беды* – тепе́р не збу́дешся (не скара́скаєшся, не спе́каєшся, не зди́хаєшся) ли́ха, біди́. *Наделали беды, а мне теперь* **-вайся** *за вас* – наро́би́ли ли́ха, а я тепе́р відбува́й(ся) за вас. *Он избежал грозившей ему опасности,* **-вшись** *одним страхом* – він врятува́вся від небезпе́ки, що йому́ загро́жувала, сами́м переля́ком відбу́вшися (перебу́вшися). **-ваться** *от кого, от чего чем* – збува́ти кого́, що чим, відбува́тися від ко́го, від чо́го чим. **-ваться** *от вопроса шуткой* (*шутками*) – збува́ти пита́ння жа́ртом (жа́ртами). *Срв.* **Отвя́зываться, Отгова́риваться, Отверте́ться.**
Отде́льно, *нар.* – окре́мо *и* окро́ме, опрі́ч(е), опро́че, опрі́чно (від ко́го, від чо́го *и* кого́, чого́), на́різно, рі́зно, по́різно, осі́[о́]бно *и* осі́[о́]бне, осо́бе від ко́го, від чо́го; (в стороне от других) відру́бно, ві́дсторонь *и* ві́дстор, на ві́дшибі, на ві́дріз(н)і, на відлу́ці від ко́го, від чо́го. *Каждое* **-но** *написанное слово* – ко́жне окро́ме (окре́мо) напи́сане сло́во. *Они жили не вместе, а* **-но** – вони́ жили́ не вку́пі, а на́різно (рі́зно, окро́ме, осі́бно). *Дать каждому* **-но** (*порознь*) – да́ти ко́жному по́різно. *Выслушать* **-но** *обоих* – ви́слухати на́різно обо́х. *Говорить* **-но** *о каждом* – говори́ти окре́мо (окро́ме, осі́бно) про ко́жного. *Каждый* **-но** – ко́жен зосі́бна (зокре́ма); *срв. В* **отде́льности.** *Стоять* **-но** *от села* – стоя́ти ві́дсторонь (на ві́дшибі, окро́ме) від села́. *Жить* **-но** (*отделившись от родных*) – жи́ти на ві́дріз(н)і, на

відлу́ці.

Отде́льность – окре́[о́]м(н)ість, окре́[о́]мішність, осі́[о́]бність, опрі́чність, на́різність, відру́бність (-ости). *В* **-ности** – зокре́ма, зосі́бна, на́різно, по-оди́нці. *Всем вообще и каждому в* **-ности** – усі́м взагалі́ і ко́жному зокре́ма.

Отде́льный – окре́м(н)ий *и* окро́м(н)ий, окро́[е́]мішний, опрі́чний *и* -ній, осо́[і́]бний, осо́бшаний; відру́бний; (*взятый порознь, в одиночку*) на́різний, поодино́кий; (*находящийся отдельно от жилья*) відшибни́й. **-ный** *договор* – окре́м(н)ий догові́р. **-ное** *издание* – окре́[о́]ме ви́да́ння. **-ное** *купэ* – окре́ме купе́. **-ная** *комната* – окре́м(н)а (опрі́чна, осі́бна) кімна́та (ха́та). **-ная** *нация* (*народ*) – окре́м(н)а (окро́мішня, осі́бна, опрі́чна, відру́бна) на́ція (наро́д). **-ные** *фразы* – (*в отрывистой речи*) окре́мі фра́зи, (*выделенные*) опрі́чні фра́зи (ре́чення). **-ное** *управление, суд* – осі́[о́]бне урядува́ння, осі́[о́]бний суд. *Две* **-ные** *части одного целого* – дві відру́бні части́ни одного́ ці́лого. **-ные** *люди, писатели, факты, явления* – поодино́кі лю́ди, письме́нники, поодино́кі (відосо́блені) фа́кти, з'я́вища. **-ный** *огород* – відшибни́й горо́д.

Отделя́ть, отдели́ть – 1) (*часть от целого*) відділя́ти, відділи́ти, (*отрешать, разделять*) відлуча́ти, відлучи́ти, різни́ти, відрізня́ти, відрізни́ти, відокре́[о́]млювати, відокре́[о́]мити кого́, що від ко́го, від чо́го. *Он* **-ли́л** *ему половину своего состояния* – він відділи́в йому́ полови́ну свого́ ста́тку. *От Украины насильственно* **-ли́ли** *Галицию и Волынь* – від Украї́ни силомі́ць відді́лено (відлу́чено) Галичину́ та Воли́нь. **-ля́ть** *свой скот* (*овец, коров*) *от чужих* (*из стада*) – відлуча́ти свою́ худо́бу (ві́вці, коро́ви) від чужи́х, вилуча́ти свою́ худо́бу з (з-помі́ж) чужи́х (з ота́ри, з череди́). **-ля́ть** *добрых от злых* – відлуча́ти до́брих від злих. **-ля́ть** (*отличать*) *себя от прочих народов* – відрізня́ти (відмежо́вувати) себе́ від і́нших наро́дів. **-ли́ть** *сына, сыновей* (*дав надел*) – відрізни́ти (відділи́ти, відсели́ти) си́на, повідрізня́ти (повідділя́ти, повідселя́ти) синів; 2) (*отграничивать*) відмежо́вувати, відмежува́ти, діли́ти, відділя́ти, відділи́ти що від чо́го; 3) *физиол. и* 4) *хим., см.* **Выделя́ть 5**. **Отделённый** – відді́лений, відлу́чений, відрі́знений, відокре́[о́]млений; відмежо́ваний.

Отделя́ться, отдели́ться – 1) відділя́тися, відділи́тися, (*расстаться*) відлуча́тися, відлучи́тися, (*отложиться, обособиться*) відрізня́тися, відрізни́тися, відокре́[о́]млюватися, відокре́[о́]митися, відірва́тися, від'єдна́тися від ко́го, від чо́го. [Скажи́ ти се́рцю: відлучи́сь від ті́ла (Л. Укр.)]. *От партии* **-лась** *группа левых* – від па́ртії відрізни́лася (відокре́милася, від'єдна́лася) гру́па лі́вих. **-ться** *от родных* (*получив надел*) – різни́тися, відрізня́тися, відрізни́тися (відділя́тися, відділи́тися, відселя́тися, відсели́тися, відокре́[о́]млюватися, відокре́[о́]митися, відхо́дити, відійти́) від батькі́в. *Кора хорошо* **-ля́ется** *от дерева* – кора́ до́бре відлу́стується від де́рева; 2) (*отграничиться*) відмежо́вуватися, відмежува́тися від ко́го, від чо́го; 3) **-ться** *от какого-л. фона* – вирізня́тися, визнача́тися на яко́му тлі.

Отделя́ющий, *физиол., см.* **Выделя́ющий.**

Отдёргивание – відсми́кування, відхо́плювання; відсло́нювання, відпина́ння, відгорта́ння.

Отдёргивать, отдёрнуть – відсми́кувати, відсмикну́ти, відхо́плювати, відхопи́ти (ру́ку). **-ть** *занавес* – відслоня́ти, відслони́ти, відпина́ти, відіпну́ти *и* відіп'я́сти, відгорта́ти, відгорну́ти завíсу (запина́ло). **Отдёрнутый** – відхо́плений, відсми́кнутий; відсло́нений, віді́п'ятий *и* віді́пнений, відго́рнутий *и* відго́рнений.

Отдёргиваться, отдёрнуться – відсми́куватися, відсмикну́тися *и т. д. См.* **Отдёргивать.**

Отдёржка, *см.* **Отдёргивание.**

Отдира́ние – віддира́ння.

Отдира́ть, отодра́ть – 1) *что от чего* – віддира́ти, відде́рти що від чо́го; 2) **-дра́ть** *кого* (*высечь*) – відшмага́ти, відчухра́ти, ви́парити, ви́хлостати, ви́шпарити кого́. **-дра́ть** *уши кому* – нам'я́ти (в)у́ха кому́; 3) (*о к.-либо. выходке*) утя́ти, уструга́ти, устругну́ти. **Ото́дранный** – відде́ртий, ви́парений, ви́шпарений.

Отдира́ться, отодра́ться – віддира́тися, відде́ртися.

Отди́рка – віддира́ння.

Отди́рок – відди́рок (-рка), відде́ртий кла́поть (-птя).

Отднева́ть – відбу́ти свій день, свою́ че́ргу.

Отдои́ться, *см.* **Отда́иваться.**

Отдохнове́ние – відпочива́ння, спочива́ння. *См.* **О́тдых.**

Отдохну́ть, *см.* **Отдыха́ть.**

Отдуба́сить – відлупцюва́ти, відлушпа́нити, відмані́жити, обпалкува́ти, відлата́ти кого́, полата́ти бо́ки кому́, спи́ну полата́ти кому́, відмастикува́ти кого́. *См.* **Отколоти́ть, Поколоти́ть.**

Отдува́ть, отду́ть, отду́нуть – 1) *что* – віддува́ти, відду́ти, віддима́ти, відду́нути, віддму́хувати, віддму́хати, віддмухну́ти. [У во́ду впав листо́к, – він його́ віддмухну́в]. **-ва́ть** *губы* – копи́лити гу́би; 2) *кого* – (*освежить дыханием*) віддму́хувати, віддму́хати; (*согреть дыша*) відху́х[к]ати кого́; 3) **-ду́ть** *кого* – віддухопе́лити кого́, духопе́ликів да́ти кому́, да́ти ду́ху кому́, ви́парити, ви́шпарити кого́. **-ду́ть** *на обе корки кого* – ви́бити (відчухра́ти) на всі бо́ки кого́. *Срв.* **Отдуба́сить. Отду́тый** – 1) відду́тий, віддму́хнутий; 2) відху́х[к]аний; 3) віддухопе́лений, ви́парений, ви́шпарений.

Отдува́ться, отду́ться – 1) віддува́тися, відду́тися, віддима́тися. [Оде́жина віддува́ється]. **-щийся** (*об одежде*) – бахма́тий; 2) відди́хуватися, відди́хатися, відса́пуватися, відса́патися, відсапну́ти, дух перево́дити, переве́сти; 3) відбува́тися, відбу́тися за кого, що. *Теперь* **отдува́йся** *за старые грехи* – відбува́й тепе́р за старі́ гріхи́. *Приходится* **-ва́ться** *своими боками* – дово́диться на собі́ терпі́ти.

Отду́мывание – розду́мування, переду́мування.

Отду́мывать, отду́мать – переду́мувати, переду́мати, розду́муватися, розду́матися. **Отду́манный** – розду́маний, переду́маний.

Отду́ть, *см.* **Отдува́ть.**

Отду́шина – проду́ха, про́дух (-ху), продухо́вина, проду́хвина.

Отду́шник – душни́к.

О́тдых – відпочи́нок, відпочи́вок (-вку), відпо́чин, спо́чин (-ну), спочи́н[в]ок, опочи́н[в]ок, відга́л(ь) (-лу[ю]), пі́льга, (*кратковременный*) перепочи́н[в]ок, припочи́вок. *Место* **-ха** – спочи́вище. *Во время* **-ха** – на відга́лі, під час спочи́вку. *Без* **-ха** – не спочива́ючи, без спочи́ну, без відга́лю[у]. *Нет мне* **-ха** *ни днём, ни ночью* – нема́ мені́ ні дня, ні но́чи. *Не давать ни* **-ху***, ни сроку* – не дава́ти й вго́ру гля́нути. *Мы имели мало* **-ха** – ми мали́й спочи́вок ма́ли, ми ма́ло перепочи́ли.

Отдыха́ть, отдохну́ть – відпочива́ти, відпочи́ти, відпочну́ти, спочива́ти, спочи́ти, спочи́нути, випочива́ти, ви́почити, віддиха́ти, (*немного*) перепочива́ти, перепочи́ти, припочи́ти. [Відпочни́ (відпочи́нь), бо втоми́вся. Поляга́йте та відди́иште тро́хи]. **-ха́ть** (*спать*) *после обеда* – спочива́ти по обі́ді. **-ну́ть** *от последствий тяжёлой, неприятной работы* – ви́дихати що. [Три мі́сяці ставо́к копа́ли – ма́буть не ско́ро його́ ви́дихаємо].

Отды́хать, *см.* **Отдыша́ться.**

Отдыша́ть – 1) переста́ти ди́хати, відди́хати своє́, уме́рти, скона́ти; 2) відху́х[к]ати. [Наси́лу відху́кав собі́ ру́ки, так поме́рзли].

Отдыша́ться *или* **отды́хать, отдо́хнуть, отды́шать** – 1) відди́хатися (-хаєшся *и* -шешся), відди́хати, віддихну́ти, передихну́ти, відса́патися, відсапну́ти. [Заса́пався (*запыхался*), ні́як не відди́шу(ся)]. *Не могу* **-ся** – не зди́шуся; 2) (*притти в себя*), *см.* **Очну́ться.**

Отды́шка – 1) *см.* **О́тдых**; 2) передиха́ння, відса́пування.

Отёк – на́бреск, водяна́ пухли́на́, на́плив. [На нога́х на́брески ста́ли].

Отека́ть, оте́чь – 1) *см.* **Обтека́ть**; 2) (*опухать*) набряка́ти, набря́к(ну)ти, бре́кснути, набре́скнути, трудова́тіти, натрудова́тіти. [Не скида́ється пе́рстінь: па́лець натрудова́тів]. **Оте́кший** – набря́клий, набре́склий, бре́склий. *Срв.* **Брю́згнуть, Брю́зглый**; 3) (*о свече*: *оплывать*) топи́тися, с[о]плива́ти. *См.* **Оплыва́ть 3.**

Отёклость, *см.* **Отёчность.**

Отёл – отелі́ння.

Отели́ться – отели́тися, оположи́тися. [Оположи́лась коро́ва].

Оте́ль – готе́ль (-те́лю).

Отемня́ть, -ни́ть – затемня́ти, затемни́ти, отемня́ти, отемни́ти. **-ся** – затемня́тися, затемни́тися, отемня́тися, отемні́ти. *Срв.* **Омрача́ть, -ся.**

Отеня́ть, отени́ть *что, см.* **Затеня́ть, Оттеня́ть.**

Отерёбки – отере́бини.

Отере́бливать, отереби́ть – обтере́блювати, обтереби́ти, обску́ба́ти, обску́бти́. *См.* **Обтере́бливать. Отере́бленный** – обтере́блений, обску́баний, обску́блений.

Отере́ть, *см.* **Отира́ть.**

Отерпа́ть, оте́рпнуть – те́рпнути, зате́рпнути, оте́рпнути, замліва́ти, млі́ти, замлі́ти, (*о мног.*) помлі́ти, поте́рп(ну)ти. **Оте́рпнувший, оте́рплый** – зате́рплий, оте́рплий, замлі́лий, (*о мног.*) помлі́лий, поте́рплий.

Оте́рплость – омлі́лість, замлі́лість, зате́рплість (-лости).

Отёсывание – обті́сування.

Отёсывать, отеса́ть – обті́сувати, обтеса́ти. *См.* **Обтёсывать.**

Оте́ц – 1) оте́ць (*р.* вітця́, отця́), ба́тько (*ум.* ба́тенько, ба́течко), та́то (*ум.* та́тко (-тка), тату́сь, тату́сьо (-ся), тату́ньо, тату́сенько); (*в Галиции и Буковине*) не́ньо (-ня), ня́ньо,

не́нько, ня́нько (-ка). **-ец**-*мать* (*родители*) – ба́тько-не́нька. *Быть вместо* **-ца** – бу́ти за ба́тька кому́. *Крестный* **-е́ц** – хреще́ний ба́тько, нана́шко (Свидн.). *Посажённый* **-е́ц** – весі́льний ба́тько, голова́тий, вінча́льний, поса́дний ба́тько. *Быть посажённым* **-цо́м** – батькува́ти, за ба́тька бу́ти. **-цы́** *родные*! – ба́течку мій!; 2) (*старший по летам, по положению*) ба́тько. [До́бре, ба́тьку-отама́не]; 3) (*переносно*: а) *благодетель, кормилец*; б) *основоположник*; в) *корень, источник*) ба́тько. [Ти наш ба́тько рі́дний. Котляре́вський – ба́тько ново́го украї́нського письме́нства]; 4) (*духовное лицо*) паноте́ць. **-е́ц** *духовный, см.* **Духо́вник.** *Канон свв.* **-цо́в** – оте́чній кано́н. *Писания* **-цо́в** *церкви* – святооте́цькі тво́ри.

Оте́цкий – оте́цький, отце́вий, ба́тьків (-кова, -кове), ба́тькі́вський, та́тів (-това, -тове). **-ий** *сын* – оте́цький (ба́тьків) син. **-кая** *дочь* – оте́цька (ба́тьківська) дочка́.

Оте́ческий – оте́цький, отце́вий, ба́тькі́вський.

Оте́чественный – отчи́нний, отчи́зний. **-ный** *язык* – рі́дна мо́ва. **-ный** *край* – рі́дний край.

Оте́чество – отчи́на, отчи́зна, ба́тьківщина, рі́дний край, рі́дна краї́на. *Враг* **-ва** – отчи́зний во́рог (Куліш), во́рог рі́дного кра́ю.

Отёчность, *мед.* – на́брески, бре́склість (-лости).

Отёчный, *мед.* – бре́склий, набре́склий. *Срв.* **Брю́зглый, Обрю́згший.**

Оте́чь, *см.* **Отека́ть.**

Отжа́ривать, отжа́рить – 1) (*изжарить сверху*) припекти́, присма́жити, *см.* **Обжа́рить 1**; 2) (*кончить жарить, изжарив всё*) попекти́, посма́жити, пошква́рити, попря́жити *и т. д. См.* **Жа́рить 1**; 3) (*в бане*) до́бре ви́парити кого́; 4) *кого* (*высечь*) віджа́рити, відчухра́ти, відчеса́ти, відшмага́ти, від(ш)па́рити, відхльо́стати кого́; 5) **-вать** (*быстро делать что-л.*), *см.* **Жа́рить 2**. **-жа́рить** – ужа́рити, відката́ти, учеса́ти, учи́стити, усмали́ти, ушква́рити, утя́ти… *См.* **Жа́рить 2**. **-ривать** (**-рить**) *трепака* – жа́рити (вжа́рити), шква́рити (ушква́рити) гопака́.

Отжа́риться – 1) переста́ти пекти́ся, пря́житися, сма́житися, шква́ритися; 2) (*в бане*) ви́паритися; 3) (*на солнце*) ви́пектися, ви́смалитися, (*о мног.*) повипіка́тися, повисма́люватися.

Отжа́ть, *см.* **Отжима́ть, Отжина́ть.**

Отжева́ть – віджува́ти що.

Отжела́ть – відхоті́ти, *безл.* відхоті́тися. [Йому́ відхоті́лося це роби́ти].

Отже́чь, *см.* **Отжига́ть.**

Отжива́ть, отжи́ть – 1) (*умереть*) віджива́ти, віджи́ти свій вік (своє́), уме́рти, (*о мног.*) поме́рти, повмира́ти. [Я вже віджи́в своє́, пора́ й умира́ти]. **-жи́ли** *отцы*, **-живём** *и мы* – поме́рли батьки́, помремо́ й ми; 2) (*одряхлеть*) віджива́ти, віджи́ти, заста́рюватися, заста́рітися, переста́рюватися, переста́рітися. *Срв.* **Одряхле́ть. -вший** – застарі́лий, перестарі́лий, віджи́лий. **-лый** – віджи́тий. [Застарі́лі фо́рми життя́. Давно́ віджи́ті звича́ї]. *Человек* **-вший** *свой век* (*одряхлевший, отжилой*) – збу́й-вік, збу́дь-вік. [Якщо́ ба́ба стара́, то ка́жуть на не́ї: ця вже ба́ба збу́й-вік; і на ді́да: збу́й-вік]; 3) (*свой срок службы*) вибува́ти, ви́бути, вислу́жувати, ви́служити; (*за взятые деньги*) відслу́жувати, відслужи́ти. **-жи́ть** (*в помещении*) – ви́жити; 4) **-жи́ть** *кого от себя* – спе́катися, збу́тися кого́.

Отжи́вка (*картины*) – поно́влення.

О́тжиг, *см.* **Отжига́ние.**

Отжига́льный *сосуд* – по́суд до випа́лювання (спи́рту).

Отжига́тельный *гальванический снаряд* (*хирург.*) – гальвані́чний при́лад до відпіка́ння.

Отжига́ние – спа́лювання, від[пере]па́лювання; *хирург.* – відпіка́ння, відпуска́ння, випа́лювання.

Отжига́ть, -ся, отже́чь, -ся – 1) *что* (*сожигать часть ч.-л.*) – спа́лювати, -ся, спали́ти що, -ся; 2) (*отделять огнём*) відпа́лювати, -ся, відпали́ти, -ся, (*хирург.*) відпіка́ти, відпекти́ що; (*поперёк*) перепа́лювати, -ся, перепали́ти, -ся. **Отже́чь** *нитку* – перепали́ти ни́тку. *Наросты* **-га́ют** – на́рослі відпіка́ють; 3) (*сталь*) відпуска́ти, -ся, відпусти́ти, відгарто́вувати, -ся, вигартува́ти, -ся; 4) (*водку для опред. крепости*) випа́лювати, -ся, ви́палити, -ся; 5) *солнце уже* **отожгло́** – со́нце вже не пече́, не па́лить. **Отожжо́нный** – спа́лений, від[пере]па́лений, відпе́чений.

Отжиде́ть – порі́дшати, розрі́днути, розріди́тися.

Отжи́ливать, -лить *что у кого* – привла́щувати, привласти́ти, присво́ювати, присво́їти, присві́йчити собі́ щось чиє́сь.

Отжило́й, -жи́лый – віджи́тий, *см.* **Отжи́вший** (*под* **Отжива́ть**).

Отжи́лок (*вены, артерии*) – віджи́лок (-лка); (*рудной жилы*) відно́га жили́.

Отжима́ние – 1) віджима́ння, викру́чування; 2) виду́шування, віча́влювання.

Отжима́ть, отжа́ть (**отожму́**) – 1) (*бельё*) віджима́ти, віджа́ти, викру́чувати, ви́крутити; 2)

(*жидкость из ч.-либо*) виду́шувати, ви́душити, вича́влювати, ви́чавити. **Отжа́тый** – 1) віджа́тий, ви́кручений; 2) ви́чавлений, ви́душений.
Отжима́ться, отжа́ться – 1) (*о белье*) віджима́тися, віджа́тися, викру́чуватися, ви́крутитися; 2) (*о жидкости*) виду́шуватися, ви́душитися, вича́влюватися, ви́чавитися.
Отжи́н – обжи́нки (-ків).
Отжина́ть, отжа́ть (**отожну́**) – ви[з]жина́ти, ви́жати (ви́жну), зжа́ти (зіжну́), (*о мн.*) пожа́ти, повижина́ти. **-жа́ть** *загон* – ви́жати (зжа́ти) *или* кінчи́ти загі́н; (*с краю, часть*) віджина́ти, віджа́ти.
Отжина́ться, отжа́ться (*окончить*) – обжина́тися, обжа́тися, (*о мног.*) пообжина́тися. *См.* **Обжина́ться**; (*выжать всё*) пожа́ти, (*о мног.*) повижина́ти. **Отжа́тый** – ви́жатий, зжа́тий.
Отжире́ть – відгодува́тися, угодува́тися, ви́пастися. *См.* **Разжире́ть.**
Отжире́лый – відгодо́ваний, угодо́ваний, ви́пасений, гладки́й, си́тий.
Отза́втракать – посні́дати. *Прошу ко мне* **-ракать** – про́шу (проха́ю) до ме́не на сніда́нок.
Отзва́нивать, отзвони́ть – відзво́нювати, відзвони́ти, відкалата́ти. **Отзвони́л** *да и с колокольни* – відкалата́в та й по всьо́му.
Отзвене́ть – переста́ти дзвені́ти, зати́хнути.
О́тзвук – ві́дгук, відго́мін (-мону), ві́дклик, ві́дляск, (*эхо*) луна́. [Письме́нство – ві́дгук життя́ лю́дського (Єфр.). Гукну́в і почу́в ті́льки дале́ку луну́ сво́го го́лосу]. *Срв.* **О́тклик.**
Отзвуча́ть – відгука́ти, відгуді́ти, перегуді́ти.
Отзерка́ливать, отзерка́лить – 1) *см.* **Вы́гладить**; 2) (*отражать*) відбива́ти, відби́ти, відзерка́лювати, відзерка́лити (Крим.).
Отзимова́ть – відзимува́ти, перезимува́ти.
Отзна́бливать, отznоби́ть (*палец, ухо*) – відморо́жувати, відморо́зити (па́лець (-льця), (в)ухо).
Отзола́чивать, -ся, отзолоти́ть, -ся – ви[по]золо́чувати, -ся, позолоти́ти, -ся, ви́золотити, -ся, бу́ти по[ви́]золо́ченим, кінча́ти, (с)кінчи́ти золоті́ння. **Отзоло́ченный** – позоло́чений, ви́золочений.
Отзы́в – 1) *кого откуда* – відкли́кання, ві́дклик кого́. **Отзы́в** *посланника, посла* – відкли́кання посла́; 2) (*ответ на зов*) обзи́в, ві́дклик. [Пита́ю: хто в ха́ті? Обзи́ву не було́]; 3) (*мнение о ком, о чём, заключение*) ду́мка про ко́го, зда́ння. *О нём* **о́тзывы** *нехороши* – чутки́ про йо́го йду́ть недо́брі, недо́бре про йо́го гово́рять. *Дать* **о́тзыв** *о ком* – сказа́ти про ко́го свою́ ду́мку. *Дать* **о́тзыв** *о книге* – пода́ти про (на) кни́гу свою́ ду́мку; 4) **о́тзыв** (*ответ*) – ві́дповідь (-ди), ві́дпис (-су); 5) **отзы́в** (*отзвук*), *см.* **О́тзвук**; 6) **отзы́в**, *юрид.* – ві́дзов (-зову).
Отзыва́ние – відклика́ння, відзива́ння. **Отозва́ние** – відкли́кання.
Отзыва́ть, отозва́ть *кого* – відклика́ти, відкли́кати, відзива́ти, відозва́ти кого́. [Відкли́кав його́ набі́к і поча́в щось говори́ти]. **Ото́званный** – відкли́каний.
Отзыва́ться, отозва́ться – 1) відзива́тися, відозва́тися, о(б)зива́тися, о(бі)зва́тися, відклика́тися, відкли́кну́тися, відгу́куватися, відгукну́тися на що, зголо́шуватися, зголоси́тися на що, подава́ти, пода́ти го́лос. [Як зову́ть, так і обзива́ються. На за́клик працюва́ти в гуртку́ зголоси́вся ті́льки оди́н]; 2) (*откликаться*) луна́ти. *Рёв зверей* **-ва́ется** *в лесу* – рев (реві́ння) звірів луна́є по лі́сі, *см.* **Отдава́ться**; 3) (*давать отзыв о ком, о чём*) озива́тися, озва́тися про ко́го, про що, висло́влювати, ви́словити свою́ ду́мку про ко́го, що; 4) (*пахнуть ч.-л.*) відго́нити чим, дхну́ти чим. [Молоко́ чимсь дхне. Така́ поведі́нка відго́нить формалі́змом]; 5) (*о боли и т. п.*) відчува́тися. [Старі́ ра́ни відчува́ються]. *Тебе это* **-вётся** – тобі́ це да́ром не про́йде.
Отзы́вный, -но́й – відкли́чний. [Відкли́чні гра́моти]; (*о звуке*), *см.* **Отзы́вчивый 1.**
Отзы́вчивость – 1) відгу́чність (-ности); 2) спочу́тливість до чо́го, на що, чутли́вість до чо́го.
Отзы́вчивый – 1) (*со вторьем*) відгу́чливий, відгу́чний, відголо́сний, лунки́й; 2) (*о человеке*) спочу́тливий на що *и* до чо́го, чутли́вий, чутки́й до чо́го, відзивни́й на що. [Мо́лодь чутні́ша та одзивні́ша (Єфр.)]. *Он* **-чив** *на общественные нужды* – він чутки́й до грома́дських потре́б, відзивни́й на -дські потре́би. **Отзы́вчиво** – 1) відгу́чливо, відзи́вно; 2) спочу́тливо, чу́тко.
Отзяба́ть, отзя́бнуть – відмерза́ти, відме́рз(ну)ти.
Отзя́блый – відме́рзлий.
Отира́ть, -ся, отере́ть, -ся – о(б)тира́ти, -ся, о(б)те́рти, -ся, утира́ти, -ся, уте́рти, уте́ртися. [Отру́ глибо́кії тяжкі́ї ра́ни (Шевч.)]. *См.* **Обтира́ть, -ся.**
Оти́скивать, оти́скать *и* **оти́снуть** – обда́влювати, обдави́ти, (*утолакивать*) уто́птувати, утопта́ти.

Отка́з – 1) *кому в чём* – відмо́ва, відмо́влення кому́ чого́, відка́з (-зу). **-ка́з** *в просьбе* – відмо́ва (на) проха́ння. *Получить* **-ка́з** *в своей просьбе* – оде́ржати відмо́ву на своє́ проха́ння; 2) **-ка́з** *чей от чего* – відмо́влення, (*длит.*) відмовля́ння від чо́го, зре́чення чого́, відма́га, відмага́ння від чо́го. [Відмо́влення від поса́ди. Зре́чення свої́х слів, сві́дчень (*показаний*). Відмага́ння від запро́син (**отка́з** *от приглашения*)]. **Отка́з** *от места кому* – відмо́ва поса́ди кому́, з[у]ві́льнення з поса́ди кого́. *Получить* **-ка́з** – (*фамильярно*) пійма́ти (вхопи́ти, з'ї̈́сти) о́близня; (*при сватаньи*) гарбуза́ з'ї̈́сти (вхопи́ти), макогі́н, макого́на облиза́ти; 3) (*имущества кому*) відка́з, ві́дпис, прика́з (-зу) чого́ кому́; 4) *юрид.*, **отка́з** *имения за кем* – ув'яза́ння (*ввод*) кого́ в маєток; 5) *муз.* – бека́р (-ра); 6) *техн.* – відда́ча (-чі), відмо́ва, відпо́ра. *Заводить пружину до* **-за** – накру́чувати пружи́ну до відда́чі, до відпо́ри.

Отказно́й (*об имуществе*) – відпи́саний, запи́саний, прика́заний, леґо́ваний. **-зна́я** (*духовная*) – духі́вня, духівни́ця. **-зно́е** *письмо* – відписни́й, ві́рчий, відмо́вний лист.

Отка́зный – відмо́вний.

Отка́зчик, -чица – відмо́вник, -ниця.

Отка́зывание – 1) *кому в чём* – відмо́влення кому́ чого́ *и* в чо́му; 2) *от чего* – відмо́влення від чо́го, відмага́ння від чо́го, зре́чення чого́, відкида́ння від ко́го, від чо́го, відцура́ння від ко́го, від чо́го *и* кого́, чого́; 3) *кому чего* – відпи́сування, від[при]ка́зування, леґува́ння.

Отка́зывать, отказа́ть – 1) *кому в чём* – відмовля́ти, відмо́вити кому́ чого́ (в чо́му). [На́віть ворогі́ йому́ відмо́вить не пови́нні ша́ни (*в уважении*) (Л. Укр.). Відмо́вити свата́м]; (*жениху*) відмовля́ти, відмо́вити, (*опис.*) гарбуза́ дава́ти, да́ти (підно́сити, підне́сти, покоти́ти), дава́ти, да́ти одкоша́ кому́. **-зывать** (*женихам*) – гарбузува́ти. **-зать** *наотрез* – цілко́м відмо́вити. *Ему* **-за́ли** *в его просьбе* – йому́ відмо́вили на його́ проха́ння. *Он ни в чём себе не* **-вает** – він нічо́го собі́ не жа́лує (не відмовля́є). *Он* **-за́л** *ему в руке своей дочери* – він йому́ відмо́вив відда́ти за ньо́го свою́ дочку́. **-за́ть** *кому от дому* – не прийма́ти кого́ бі́льше; 2) *что кому* (*завещать*) – відпи́сувати, відписа́ти, відка́зувати, відказа́ти, прика́зувати, приказа́ти, леґува́ти що кому́. *Срв.* **Завеща́ть. -за́ть** *на богадельню* – відписа́ти на шпита́ль, на богаді́льню. **Отка́занный** (*завещанный*) – відка́заний, відпи́саний, леґо́ваний; 3) *кому от чего* (*отрешать, увольнять*) – звільня́ти, звільни́ти кого́ з чо́го, від чо́го, скида́ти, ски́нути з чо́го. *См.* **Увольня́ть, Отреша́ть.** *За неаккуратность ему* **-ли** *от места* – за неспра́вність його́ звільни́ли з поса́ди; (*о прислуге*) відправля́ти, відпра́вити кого́. **-за́ть** *кому от квартиры* – відмо́вити (ви́мовити, ви́повісти), кому́ поме́шкання. *Учителю* **-ли** *от уроков* – у[нав]чи́телеві відмо́вили ле́кцій; 4) *юрид., см.* **Вводи́ть** (*во владение*).

Отка́зываться, отказа́ться – 1) *от чего, кого, в чём* – відмовля́тися, відмо́витися від чо́го, від ко́го, в чо́му (*редко*), (*гал.*) вимовля́тися, ви́мовитися чого́, (*усиленно*) відмага́тися, відмогти́ся від чо́го, (*отрекаться*) зріка́тися, зректи́ся чого́, кого́, відріка́тися, відректи́ся від чо́го, від ко́го (*редко*: виріка́тися, ви́ректися чого́), відкида́тися, відки́нутися від ко́го (*часто о близких людях*: *женихе, невесте, влюблённых, супругах и т. п.*), від чо́го, ки́датися чого́, (*гал.*) скида́тися чого́. [Пе́ршого купця́ не ки́дайсь (Ном.)]. **-ваться, -за́ться** *от кого, чего* (*покинуть, оставить*) – цура́тися кого́, чого́ *и* від ко́го, від чо́го [Си́на ба́тько відцура́вся (Шевч.)], відкасну́тися від ко́го, від чо́го, (*отпираться*) відге́тькуватися від чо́го. *Срв.* **Отрека́ться. -ся** *от должности, обязанностей, власти, престола* – відмовля́тися (відмо́витися) від поса́ди, обо́в'я́зків, вла́ди, тро́на (коро́ни) *или* зріка́тися (зректи́ся) поса́ди *и т. д., или* склада́ти (скла́сти) поса́ду, обо́в'я́зки, вла́ду (уря́д), коро́ну. *См.* **Слага́ть. -за́ться** *от занимаемой должности* – зректи́ся своє́ї (*или* обі́йманої, посі́даної) поса́ди. *Нас приглашали на обед, а мы* **-за́лись** – нас проха́ли (про́хано) на обі́д, та ми відмо́вились. *Гости* **-зываются** – го́сті відмага́ються. -ваться (**-за́ться**) *от платы, от работы* – зріка́тися (зректи́ся) пла́ти, робо́ти, відкида́тися від пла́ти, від робо́ти, ки́датися пла́ти, робо́ти. **-за́ться** *от платежа податей, налогов* – зректи́ся плати́ти пода́тки, нало́ги. **-за́ться** *от наследства* – відмо́витися від спа́дку, спа́дщини, (*гал.*) діди́цтва, зректи́ся спа́дку *и т. д.* **-зываться** (**-за́ться**) *от своего мнения, своих слов, показаний* – зріка́тися (зректи́ся) своє́ї ду́мки, свої́х слів, сві́дчень, відмовля́тися (відмо́витися) від своє́ї ду́мки, від свої́х слів, сві́дчень. **-за́ться** *от дачи показаний* – відмо́витися да́ти сві́дчення. **-заться** *от своего намерения* – зректи́ся (*несов.* зріка́тися) свого́ на́міру. **-зываться** *от личных интересов, развлечений* – зріка́тися особи́стих інтере́сів, утíх. **-зываюсь** *от своих прав* – зріка́юсь свої́х прав на що. **-за́ться** *от кого* – зректи́ся кого́. [Я не ма́ю си́ли тебе́ зректи́ся (Л. Укр.)]. **-заться** *от себя* – зректи́ся себе́. *Он* **отказа́лся** *от меня* – він відцура́всь мене́, відки́нувся від ме́не. *Я от чести этой* **-зался** – я від че́сти то́ї відмо́вився, я зрі́кся то́ї че́сти. *Доктора* **-за́лись** *от*

больного – лікарі відмо́вились від хо́рого. *Я не* **-ваюсь** *работать* – я не відка́зен (*при обычн. форме*: не зріка́юсь, не відмовля́юсь) працюва́ти; 2) *кому* (*завещаться*) – відпи́суватися, бу́ти відпи́саним, відка́зуватися, бу́ти відка́заним. *См.* **Завеща́ться.**
Отка́л, отка́лка – 1) (*действие длит.*), *см.* **Отка́ливание**; 2) (*оконч.*) відгартува́ння.
Отка́ливание – відгарто́вування чого́ (*напр.*, кри́ці).
Отка́ливать, -ся, откали́ть, -ся (*о стали*) – відгарто́вувати, -ся, відгартува́ти, -ся.
Отка́лывание – 1) відко́лювання; 2) відшпи́лювання; 3) витина́ння, вибива́ння, віддира́ння, плата́ння, справля́ння.
Отка́лывать, отколо́ть – 1) *что от чего* – відко́лювати, відколо́ти що від чо́го; 2) (*отшпиливать*) відшпи́лювати, відшпили́ти що; 3) (*о пляске*) шква́рити, ушква́рити, тя́ти, утя́ти, віддира́ти, вибива́ти. **-вать** *трепака* – вибива́ти гопака́. *Срв.* **Жа́рить 2**; (*штуку*) витина́ти, утя́ти, утну́ти, плата́ти, відплата́ти (*о мног.* наплата́ти чого́), справля́ти, спра́вити, стругну́ти, вде́рти, впоро́ти що. *Такие штуки* **-вает**, *что беда* – таки́х штук витина́є, що ли́хо! **Отко́лотый** – 1) відко́лотий, відко́лений; 2) відшпи́лений; 3) ушква́рений…
Отка́лываться, отколо́ться – 1) відко́люватися, відколо́тися. *Срв.* **Отлу́пливаться.** **-ваться** *слоями* – відлу́стуватися. [Кора́ від осоко́ра відлу́стується]; 2) відшпи́люватися, відшпили́тися, (*о ветке*: *отщепиться*) відчахну́тися.
Отка́пывание – відко́пування; вико́пування.
Отка́пывать, откопа́ть – відко́пувати, відкопа́ти, (*о мног.*) повідко́пувати; (*о чём-л. диковинном*) вико́пувати, ви́копати. **Отко́панный** – відко́паний, ви́копаний.
Отка́пываться, откопа́ться – відко́пуватися, відкопа́тися.
Откара́скиваться, откара́скаться – відкара́скуватися, відкара́скатися від чо́го, скара́скатися чого́, відпе́куватися, відпе́катися від чо́го.
Откарау́лить – відвартува́ти, відбу́ти ва́рту, відстійкува́ти.
Отка́рмливание – годі́вля, годува́ння, відгодо́вування, відпаса́ння. [До годі́влі до́брі сви́ні].
Отка́рмливать, откорми́ть – відгодо́вувати, годува́ти, відгодува́ти кого́, що на що (*напр.* на са́ло), угодо́вувати, угодува́ти, (*преим. о скоте*) відпа́сувати *и* відпаса́ти, відпа́сти, (*о мног.*) повідгодо́вувати, повгодо́вувати, погодува́ти, повідпа́сувати, -паса́ти. **-ми́ть** *себе живот* – відпа́сти́ собі́ живі́т, че́рево. **Отко́рмленный** – годо́ваний, від[у]годо́ваний, відпа́сений, ви́пасений, упа́слий. **-ный** *брагой* – бражни́й [Бражна́ коро́ва]; (*матер. молоком*) віддо́єний. [Оддо́єні щеня́та].
Отка́рмливаться, откорми́ться – відгодо́вуватися, годува́тися, відгодува́тися, угодо́вуватися, угодува́тися, відпа́суватися, відпаса́тися, відпа́сти́ся, (*о мног.*) повгодо́вуватися, повідпа́суватися. [Відпа́сся лю́дським по́том]. *См.* **От'е́сться.**
I. Отка́тывать, отката́ть – 1) (*окончить катку*) кінча́ти, скінчи́ти кача́ння, (*на катке*) маґлюва́ння. *Срв.* **Перената́ть, Поката́ть**; 2) (*отвезти*) відката́ти кого́. [Відната́й до́ктора до мі́ста]; 3) *кого* (*отвалять, отдуть*) ката́ти, відката́ти, (*сильно*) відкатува́ти кого́, бо́ки кому́ полата́ти. *См.* **Отду́ть, Отваля́ть.**
II. Отка́тывать, откати́ть – 1) відко́чувати, відкоти́ти, (*о мног.*) повідко́чувати. [Відкоти́ти коло́ду від ха́ти. Відкоти́ти ко́лесо до ку́зні]; 2) (*отвозить на тачках песок, руду*) відво́зити, відве́зти та́чкою (-ками) (пісо́к, руду́); 3) пої́хати. *См.* **Укатить. -ся** – відко́чуватися, відкоти́тися. [Я́блучко від я́блуні не відко́титься].
I. Отка́чивать, откача́ть – 1) (*воду*) вика́чувати, ви́качати, (*насосом*) помпува́ти, випомпо́вувати, ви́помпувати; 2) (*утопленника*) відка́чувати, відкача́ти (уто́пленого, потопе́льника). **Отка́чанный** – 1) ви́качаний, ви́помпуваний; 2) відка́чаний.
II. Отка́чивать, откачну́ть *что от чего* (*напр., маятник*) – відхиля́ти, відхили́ти, відво́дити, відве́сти. **-ся** – 1) (*о маятнике, качелях*) відхиля́тися, відхили́тися; 2) **-чну́ться** *от кого* – відхитну́тися від ко́го. *См.* **Отшатну́ться.**
Отка́шивать, откоси́ть – 1) відко́шувати, відкоси́ти; 2) (*покос*) кінча́ти, скінчи́ти покі́с (-ко́су), (*косить*) – кінча́ти, скінчи́ти коси́ти, ви́косити.
Отка́шливание – від[ви]ка́шлювання.
Отка́шливать, -ка́шлять *и* **-кашляну́ть** – відка́шлювати, відка́шляти, вика́шлювати, ви́кашляти.
Отка́шливаться, отка́шляться *и* **откашляну́ться** – від[про]ка́шлюватися, від[про]ка́шлятися, відкашляну́ти, відкахи́куватися, відкахи́катися, відкахи́кнутися, кахи́кнути.
Отки́д – 1) по́кидь (-ди). [Уся́ка по́кидь]; 2) *см.* **Отки́дывание.**
Отки́дка – 1) (*д. длит.*), *см.* **Отки́дывание**; 2) (*оконч.*) відки́нення.
Откидно́й – відкидни́й. **-ные** *рукава* – вильо́ти (-тів). [Сви́та з вильо́тами].

Оти́дывание – відкида́ння чого́.
Оти́дывать *и* **откида́ть, отки́дать** *и* **отки́нуть** – 1) відкида́ти, відки́дати *и* відки́нути, (*о мног.*) повідкида́ти що від чо́го; (*вокруг, около чего*) обкида́ти, обки́нути що коло чо́го. [Обки́нь (обки́дай) сніг коло коша́ри (*загороды для овец*)]; (*что-либо закрытое*) відкрива́ти, відкри́ти; 2) (*бросить, оставить*), *см.* **Оставля́ть. -нуть** *коляску* – відкри́ти коля́су, відки́нути (спусти́ти) халабу́ду в коля́сі. **-нуть** *голову* – від[за]кида́ти, від[за]ки́нути го́лову. **-нуть** *ногу* (*стоя*) – відста́вити но́гу. *Пехота* **-ла** *неприятеля за реку* – піхо́та відпе́рла (відтру́тила) во́рога за рі́чку. **-нуть** *всякий страх* – (по)ки́нути вся́кий страх (о́страх). **-нуть** *свою гордость* – (по)ки́нути, (об)лиши́ти свої́ го́рдощі. **-нуть** *всякие заботы, горести* – ки́нути ли́хом о́б землю. **Отки́данный** *и* **отки́нутый** – відки́даний, відки́нутий.
Отки́дываться, отки́нуться – відкида́тися, відки́нутися. *См.* **Отверга́ться.**
Отки́дыш, отки́день – поки́дько (-ка) (*м. р.*); (*ж. р.*) поки́дька. [Ді́вчина поки́дька]. *Притяжат. прил.* – поки́дьків (-кова, -кове).
Откипа́ть, откипе́ть – 1) перестава́ти, переста́ти кипі́ти, перекипа́ти, перекипі́ти. [Самова́р уже́ перекипі́в]; 2) википа́ти, ви́кипіти. [Півгоршка́ борщу́ ви́кипіло]; 3) (*отстать кипучи*) відкипа́ти, відкипі́ти. **Откипе́лый** – 1) перекипі́лий; 2) відкипі́лий.
Откла́д, откла́дка – відкла́д чого́; *см. ещё* **Откла́дывание.** [Одкла́д не йде́ в лад (Кониськ.)]. **-ка** *лошадей* – випряга́ння, від[роз]пряга́ння ко́ней.
Откладно́й (*воротник*), *см.* **Откидно́й, Отложно́й.**
Откла́дчивый (*любящий отволочку*) – зволі́кливий, зволіку́щий.
Откла́дывание – відклада́ння, відбира́ння, виклада́ння, випряга́ння. (*Оттенки см.* **Откла́дывать**); (*проволочка*) з[від]воліка́ння, проволіка́ння, відволо́ка.
Откла́дывать (**отклада́ть**)**, откла́сть** *и* **отложи́ть** – 1) (*класть в сторону, особо*) відклада́ти (відкла́дувати), відкла́сти, відложи́ти що. [Відкладі́ть ці книжки́, я візьму́ їх з собо́ю]. **-вать** *от чего* (*отбирать*) – відбира́ти, відібра́ти. **-жи́те** *мне лучших яблок* – відбері́ть мені́ кра́щ(еньк)их я́блук. **-вать** *часть* (*масла, мёду и т. д.*) – надклада́ти, надкла́сти (ма́сла, ме́ду). *Ежемесячно* **-вать** *из* (*от*) *жалованья* – що-мі́сяця відклада́ти з платні́; 2) **-вать, -жи́ть** (*отсрочивать*) – відклада́ти (відкла́дувати), відкла́сти, *см.* **Отсро́чивать. -вать** *на завтра* – відклада́ти на за́втра. *Не* **-вая** *далее дела…* – не відклада́ючи спра́ви нада́лі. **-жи́ть** *заседание до вторника* – відкла́сти засі́дання до вівто́рка. **-жи́ть** *исполнение приговора* – відкла́сти ви́кона́ння ви́року (при́суду). **-вать, -жи́ть** *в долгий ящик что* (*дело*) – відволіка́ти, відволокти́, відтя́гувати, відтягну́ти, відсо́вувати, відсу́нути що (спра́ву) на бе́зрік. **-жи́ть** *попечение о чём* – ки́нути й ду́мати (ду́мку) про що; 3) (*воротник*) ви[від]клада́ти, відкла́сти, ви́класти, відко́чувати, відкоти́ти ко́міра; (*лошадей*) ви[від]пряга́ти, відпрягти́, ви́прягти (ко́ні), *см.* **Выпряга́ть. -дывать** *карету* – випряга́ти ко́ні з берли́ну (з каре́ти), розпряга́ти берли́на (каре́ту). **Откла́дываемый** – відкла́даний, відкладни́й. **Отло́женный** – відкла́дений, віді́браний. *Заседание* **-но** – засі́дання відкла́дено.
Откла́дываться, откла́сться, отложи́ться – 1) *и* 2) відклада́тися, відкла́стися; 3) виклада́тися, ви́кластися; 4) випряга́тися, ви́прягтися. [Засі́дання, спра́ва відклада́ється нада́лі]. *Спинка кресла* **-вается** – спи́нка в крі́слі відкида́ється.
Откла́ниваться, откла́няться – (*при уходе, при встрече отдать ответный поклон*) відкло́нюватися, відклоня́тися, відклони́тися кому́ [Не відклони́вшись їм, пішла́ ско́рою ходо́ю додо́му (Г. Барв.)], проща́тися, попроща́тися з ким.
Отклёвывать, отклева́ть – 1) (*оторвать клювом*) віддзьо́[ю́]бувати, віддзьо́[ю́]бати, відкльо́вувати, відклюва́ти; 2) подзьо́[ю́]бати, поклюва́ти, переста́ти дзьо́[ю́]бати, клюва́ти. **Отклёванный** – віддзьо́[ю́]баний, відкльо́ваний.
Отклёвываться, отклева́ться *от кого* (*отбиваться клювом*) – віддзьо́[ю́]буватися, віддзьо́[ю́]батися, відкльо́вуватися, відклюва́тися від ко́го.
Откле́ивание – відкле́ювання.
Откле́ивать, откле́ить – 1) відкле́ювати (-кле́юю, -кле́юєш), відкле́їти (-кле́ю, -кле́їш, -кле́ять), (*о мног.*) повідкле́ювати; 2) **-ле́ить** – скінчи́ти кле́їти (кле́їння), покле́їти, (*о многом*) перекле́їти. **Откле́енный** – відкле́єний.
Откле́иваться, откле́иться – відкле́юватися, відкле́їтися, відлипа́ти, відли́пнути.
Откле́йка – відкле́їння, (*неок.*) відкле́ювання.
Отклепа́ть (*заклёпку*) – розклепа́ти (за́клепку).
О́тклик – 1) *см.* **Отклика́ние**; 2) (*отголосок*) ві́дгук, ві́дклик (-ку), ві́дгомін (-мону), ві́дзи́в, обзи́в (-ву). [Письме́нство – ві́дгук життя́ лю́дського (Єфр.). Його́ сло́во прогомоні́ло без ві́дгомону (Крим.)]; (*эхо*) луна́, ви́ляски. [Пішла́ луна́ га́єм (Шевч.). Гукну́в так, що аж

ви́ляски пішли́].

Отклика́ние (*действие от гл. на* **-ть** *и на* **-ться**) – відклика́ння, відгу́кування, о(б)зива́ння.

Отклика́ть, откли́кнуть *кого* – відклика́ти, відкли́кати кого́.

Отклика́ться *и* **откли́киваться, откли́кнуться** *на что* – відклика́тися, відкли́кну́тися, відгу́куватися *и* відгука́тися, відгукну́тися, о(б)зива́тися, обізва́тися *и* озва́тися, подава́ти, пода́ти го́лос на що. [Як при́йде лиси́чка, то не відклика́йся. На моє́ проха́ння не відгукну́лися. Ой, хто в лі́сі озови́ся]; (*о звуке*) луна́ти, відлуну́ти. [Десь розлі́гся таки́й ви́ляск, що аж за о́зером одлуну́ло (М. Вовч.)]. *Я его звал, по он не* **-нулся** – я його́ кли́кав, та він не обізва́вся. *Лес и горы* **-ка́ются** – ліс і го́ри відгу́куються (озива́ються, виля́скують). *Эхо* **-ка́ется** – луна́ відгу́кується, озива́ється, ви́ляски йду́ть. *Как аукнется, так и* **-нется** – як гукне́ш, так і відгукне́ться.

Откликно́й – відкли́чний.

Откло́н – 1) ві́дхил (-лу), *см.* **Отклоне́ние**; 2) (*откос*), *см.* **Укло́н, Склон.**

Отклоне́ние – відхиля́ння, (*оконч.*) відхи́лення, ві́дхил від чо́го, (*отступление*) ві́дбіг, відбіга́ння, збо́чення від чо́го. **-ние** *от правил* – відхиля́ння від пра́вил.

Откло́нный, *см.* **Накло́нный.**

Откло́нчивость (*о магн. стрелке*) – відхи́льність (-ности), відхиля́ння.

Откло́нчивый (*о человеке*), *см.* **Укло́нчивый.**

Отклоня́ть, отклони́ть – 1) *что, кого* – відхиля́ти, відхили́ти (*о мног.* повідхиля́ти), ухиля́ти, ухили́ти, відхи́тувати, відхитну́ти, відво́дити, відве́сти, (*отвращать*) відве́рта́ти, відверну́ти, (*отбросить*) відкида́ти, відки́нути що. *Срв.* **Отвраща́ть, Отводи́ть. -ни́ть** *кого-л. от себя* – відхили́ти кого́сь від се́бе. **-ни́ть** *просьбу, предложение* – відхили́ти проха́ння, пропози́цію чию́. **-ня́ть** (**-ни́ть**) *беду, несчастие* – відверта́ти (відверну́ти), відво́дити, відве́сти біду́ (на́пасть), нещ́астя. **-ня́ть, -ни́ть** *магнитную стрелку* – відхиля́ти, відхили́ти магне́[і]тну стрі́лку (го́лку); 2) *кого от чего* (*отговаривать*) – відхиля́ти, відхили́ти, відве́рта́ти, відверну́ти, відра́джувати, відра́дити кого́ від чо́го. **Отклонённый** – відхи́лений, відве́дений, відве́рнутий.

Отклоня́ться, отклони́ться – відхиля́тися, відхили́тися від чо́го, (*быстро*) відхильну́тися; (*удаляться, отступать*) відбіга́ти, відбі́гти (напр., від розмо́ви, те́ми), відбива́тися, відби́тися від чо́го, збо́чувати, збо́чити від чо́го; *см.* **Уклоня́ться, Устраня́ться. -ня́ться** *от обычных взглядов, нормы* – відхиля́тися від звича́йних по́глядів, від но́рми. **-ня́ться** *от темы* – відхиля́тися, відбіга́ти, відбива́тися від те́ми. *Магнитная стрелка* **-ни́лась** *на два градуса* – магне́[і]тна стрі́лка (го́лка) відхили́лася на два ступе́ні. *Заставить* **-ни́ться** *от пути* (*сбить*) – зби́ти з шляху́. [Неможли́во лю́дській си́лі зби́ти зе́млю з її́ одві́чного шляху́ (Єфр.)].

Откня́жить – відкнязюва́ти.

Отко́вывать, откова́ть – 1) кінча́ти, скінчи́ти, перестава́ти, переста́ти кува́ти; 2) **-ва́ть** *что* (*окончить отделку вещи ковкою*) – ви́кувати що; 3) **-ва́ть** (*полосу*: *вытянуть ковкой*) – видо́вжувати, ви́довжити. **Отко́ванный** – ви́куваний.

Отковы́ривание – відколу́пування, відколу́плювання, відлу́плювання чого́.

Отковы́ривать, отковыря́ть *и* **отковырну́ть** – 1) відколу́пувати, відколу́плювати, відколупа́ти, відколупну́ти, відлу́плювати, відлупи́ти що від чо́го, (*о мног.*) повідколу́пувати, повідколу́плювати, повідлу́плювати; (*немного*) уколу́пувати, уколу́пати, уколупну́ти, улупи́ти, (*реже*) укорпну́ти чого́ (*напр.*, си́ра, ма́сла, ме́ду, ка́меня); (*сверху, скраю*: *надковыривать*) надколу́пувати, надколу́плювати, надколупну́ти, надколупа́ти що; 2) **-ря́ть** *что* (*найти поиском*) – ви́колупати. *Где ты эту вещь* **-ря́л**? – де ти цю річ (шту́ку) ви́колупав? **Отковы́рнутый** – відколу́паний, -лу́плений, відлу́паний, -плений; уколу́паний, уколу́пнутий, улу́паний. **-ся** – відколу́пуватися, відколу́плюватися, відколупа́тися, відлу́плюватися, відлупи́тися від чо́го.

Откозы́ривание – відкози́рювання.

Откозы́ривать, откозыря́ть, откозырну́ть (*в карт. игре*) – 1) (*ответить козырем*) відкози́рювати, відкозиря́ти. [Тре́ба було́ спе́ршу́ відкозиря́ти, та тоді́ з ма́сти йти́]; 2) (*козырять до послед. козыря*) викози́рювати, ви́козиряти.

Откола́чивание (*ящика, дверей*) – відбива́ння (я́щика, двере́й).

Откола́чивать, отколоти́ть – 1) *что* (*ящик, двери*) – відбива́ти, відби́ти що (я́щик, две́рі). **-ся** – відбива́тися, відби́тися; 2) **-ти́ть** *кого* – відлата́ти, відкалата́ти, відлупцюва́ти, відлупи́ти, віддухопе́лити кого́, да́ти духопе́лу (-пе́лків, ду́ху) кому́, докла́сти во́за, да́ти (завда́ти) чо́су, прочуха́нки, ма́тланки кому́, відду́хати кого́, натовкма́чити кого́, відкудо́вчити, відглуши́ти, відмані́жити, від[об]чу́стрити, відчухра́ти, відчи́стити, відбузува́ти, відбарба́рити, ви́бити, по[на]би́ти кого́; *см.* **Отдуба́сить**; 3) (*перестать,*

кончить колотить на клепале) відкалата́ти, переста́ти (скінчи́ти) калата́ти, клепа́ти. **-тить** *кому бока* – від[об]лата́ти комý бóки, бóки полата́ти комý, обчухра́ти комý бóки чим. **Отколóченный** – 1) відби́тий; 2) відкала́таний, відлупцьóваний, відлýплений.
Откола́шиваться, -лоси́ться, *см.* **Выкола́шиваться, -лоситься.**
Отколдóвывание – відробля́ння, відчарóвування, відворóжування.
Отколдóвывать, отколдова́ть *кого, что* – відробля́ти, відроби́ти когó, що від чóго, відчарóвувати, відчарува́ти, відворóжувати, відворожи́ти когó. [Пороби́в їх вовка́ми, а одроби́ти не зумію]. **Отколдóванный** – відрóблений, відчарóваний, відворóжений.
Откóле, *см.* **Откóль.**
Откóлка, *см.* **Otка́лывание.**
Откóлок, *см.* **Й́верень, Щéпа, Черепóк.**
Отколокóлить – віддзвони́ти, передзвони́ти, відкалата́ти.
Отколоти́ть, *см.* **Откола́чивать.**
Отколóть, -ся, *см.* **Отка́лывать, -ся.**
Отколýпывание, *см.* **Отковы́ривание.**
Отколýпывать, отколупа́ть *и* **отколупнýть,** *см.* **Отковы́ривать, отковыря́ть.**
Откóль *и* **откóле** – 1) відкíль, відкіля́, (з)вíдки. *См.* **Откýда**; 2) (*о времени*) відкóли.
Откомандирóвка – від[ви́]ря́дження, від[ви́]пра́влення; відкли́кання. *Оттенки см.* **Откомандирóвывать.**
Откомандирóвывание – від[ви]ряджа́ння, від[ви]правля́ння; відклика́ння.
Откомандирóвывать, -дирова́ть *кого куда* – від[ви]ряджа́ти, від[ви́]ряди́ти, від[ви ́]пра́вити, (*стар.*) ординува́ти когó. **-ва́ть** *кого от чего* – відряджа́ти, відряди́ти, відклика́ти, відкли́кати від чóго *и* з чóго. **-ва́ть** *от полка и прикомандировать к штабу* – відклика́ти з пóлку і приста́вити до шта́бу. **-ва́ть** *кого в чьё распоряжение* – відряди́ти когó в чиé орýдування; (*временно отчислить*) відряджа́ти, відряди́ти тимчасóво когó. **-ва́ть** *кого к месту служения* – відряди́ти когó на мíсце слýжби, на посáду. **Откомандирóванный** – від[ви́]ря́джений, від[ви́]пра́влений, ординóваний; відкли́каний.
Откомандирóвываться, -дирова́ться – виряджа́тися, ви́рядитися, відправля́тися, відпра́витися; відклика́тися; бýти ви́рядженим, відпра́вленим, відкли́каним.
Отконопа́чивать, отконопа́тить – 1) (*судно*: *отделать конопаткой*) обпакльóвувати, обпаклюва́ти, попаклюва́ти; 2) (*окно, дверь*: *расконопатить*) відконопа́чувати, відконопа́тити. **Отконопа́ченный** – 1) об[по]пакльóваний; 2) відконопа́чений.
Откопа́ние – відкопа́ння чогó.
Откопа́ть, *см.* **Отка́пывать.**
Откóрм, откóрмка – годíвля. [До годíвлі дóбрі сви́ні]. *См.* **Отка́рмливание.**
Откорми́ть, -ся, *см.* **Отка́рмливать, -ся.**
Откóрмок, откóрмыш (*кормлен. на убой животное*) – годóванок (-нка), годóванець (-нця).
Откóс (*горы, берега, плотины, дороги, вала и т. д.*) – укíс (укóсу), ý(з)біч (-бочи), спад, схил, похи́л. **-кóс** *горы* – ýзбіч (спад, пóхи́л) гори, (*отлогий*) (у)згíр'я, косогíр (-гóру). **-кóс** (*крутой*) *горы, берега поросший лесом* – стíнка. *Боковой* **-кос** – при́біч (-бочи), пóкот. *См. ещё* **Склон, Скат, Пока́тость.**
Откоси́ть, *см.* **Отка́шивать.**
Откóсник (*у столяров*) – коси́нець (-нця), коси́нчик.
Откóс(н)ый – укíсний, скíсний, убíчний. *См.* **Косóй.**
Откочёвка – відкочува́ння.
Откочёвывать, откочева́ть *откуда, куда* – відкочóвувати, відкочува́ти. [Тата́ри відкочува́ли в степи́ (Кул.)].
Откра́ивать, открои́ть – 1) відкра́ювати, відкра́яти, укра́яти, укрóїти (напр., полотна́, хлíба), відрíзувати, відрíзати, урíзувати, урíзати. *Срв.* **Откромса́ть**; 2) кінча́ти, скінчи́ти кра́яти. **-и́ть** *полотна* (*материи*) *на рубаху* – сорóчку відкра́яти. **-ся** – відкра́юватися, відкра́ятися. **Открóенный** – відкра́яний, відрíзаний.
Открасова́ться – відцвíта́ти; кінча́ти, скінчи́ти красува́тися. *Рожь* **-сова́лась** – жи́то відкрасува́лось.
Откра́шивать, -ся, откра́сить, -ся – 1) *см.* **Выкра́шивать, -ся, Вы́красить, -ся**; 2) кінча́ти, скінчи́ти фарбува́ти, малюва́ти. **Откра́шенный** – пофарбóваний, помальóваний.
Откра́шивать, -ся, открошúть, -ся – відкри́шувати, -ся, відкриши́ти, -ся.
Открепля́ть, открепи́ть *что от чего* (*разнять скрепленное*) – відмоцíйóвувати, відмоцíюва́ти *и* відмоцува́ти, відвя́зувати, відвяза́ти, відчéплювати, відчепи́ти, (*заклёпанное*) відклепа́ти. **-ться** – ослабíти, ослáбнути. **-ться** *от кого, см.* **Отдéлаться.**
Открéщиваться, открести́ться *от кого, чего* – відхрéщуватися, відхрести́тися від кóго,

від чо́го, відпе́куватися від ко́го, від чо́го.
О́ткрик, *см.* **О́тклик, О́тзыв.**
Открича́ть, -ся – переста́ти крича́ти, перекрича́ти.
Открове́ние – відкриття́, (*гал.*) об'я́ва. [Мені́ Шевче́нкові тво́ри здали́сь мо́в-би яки́мсь відкриття́м з не́ба (Кул.)].
Открове́нничать – бу́ти відве́ртим, відкри́тим, щи́рим з ким.
Открове́нно – відве́рто, відкри́то, (*искренне*) щи́ро, по щи́рості.
Открове́нность – відве́ртість, відкри́тість, щи́рість (-рости).
Открове́нный – відве́ртий, відкри́тий, незакри́тий [Була́ правди́ва та незакри́та (Грінч.)], непотайни́й [Розмо́ва щи́ра, непотайна́ (Неч.-Лев.)], (*искренний*) щи́рий. *Срв.* **Откры́тый. -ный** *человек* – відве́рта (непотайна́) люди́на.
Открои́ть, *см.* **Откра́ивать.**
Откромса́ть (*отрезать как попало*) – відбатува́ти, відчикри́жити, відкре́мсати, відкра́яти, відкро́їти (*гал.*).
Открoши́ть, *см.* **Откра́шивать.**
Откру́чивание – відкру́чування.
Откру́чивать, открути́ть – відкру́чувати, відкрути́ти, (*о мног.*) повідкру́чувати. [Тро́хи голови́ не відкрути́в із чу́бом]. **-ченный** – відкру́чений.
Откру́чиваться, открути́ться – 1) відкру́чуватися, відкрути́тися; 2) *см.* **Отне́киваться**; 3) переста́ти крути́тися.
Открыва́ние – відкрива́ння, від[роз]чиня́ння; відтуля́ння; відтика́ння; відсло́нювання, розплю́щування (оче́й) *и т. д.*
Открыва́тель – відкрива́ч (-ча́), (*изобретатель*) винахі́дник.
Открыва́ть, откры́ть – 1) *что* – відкрива́ти, відкри́ти, (*о мног.*) повідкрива́ти, (*а теснее*: *что-л. затворённое*) відчиня́ти, відчини́ти, розчиня́ти, розчини́ти (напр., две́рі, воро́та, ха́ту, вікно́, скри́ню) (*о мног.* повід[роз]чиня́ти), (*немного*) відхиля́ти, відхили́ти, (*гал.*) отворя́ти, отвори́ти, розтворя́ти, розтвори́ти (две́рі, вікно́, о́чі); (*что-л. закрытое, сомкнутое*) відкрива́ти, відкри́ти, відтуля́ти, відтули́ти (димаря́, піч, гу́би) [Дити́на відтули́ла рукаво́м засло́нене лице́ (Васильч.)], відтика́ти, відітка́ти, відіткну́ти, відти́кати, (*о мног.*) повідтуля́ти, повідтика́ти; (*что-л. завешанное*) відсло́нювати, відслоня́ти, відслони́ти (запо́ну, покрива́ло), (*о мног.*) повідсло́нювати. [Підхо́дить до закри́тої ста́туї, бере́ за покрива́ло, тро́хи одслоня́є його́ (Л. Укр.)]; (*что-л. завёрнутое*) від[роз]горта́ти, від[роз]горну́ти; (*что-л. замкнутое*) від[роз]мика́ти, від[роз]імкну́ти (скри́ню). **-ва́ть** *глаза* – розплю́щувати, розплю́щити, розмика́ти, розімкну́ти, розніма́ти, розня́ти о́чі. **-ва́ть** *рот, уста* – роззявля́ти, роззя́вити, розтуля́ти, розтули́ти, розмика́ти, розімкну́ти, відкрива́ти, відкри́ти ро́та, уста́. **-вать** *книгу* – розгорта́ти, розгорну́ти кни́гу (кни́жку). **-ва́ть** *бутылку* – відтика́ти, відіткну́ти пля́шку. **-вать** *грудь* – розхри́стувати, розхри́стати гру́ди, (*себе*) розхри́стуватися, розхри́статися. **-вать** *волосы* (*о замужней женщине*) – воло́ссям (во́лосом) *или* косо́ю світи́ти. **-ва́ть** *стену* – (*камен.*) відмуро́вувати, відмурува́ти, (*деревянную*) розбира́ти, розібра́ти. **-ва́ть** *нож* – розніма́ти (розня́ти) ніж *или* ножа́; 2) *кому что* (*тайну, неведомое*) – відкрива́ти, відкри́ти, виявля́ти, ви́явити, об'явля́ти, об'яви́ти, викрива́ти, ви́крити що кому́ (*доверить*) звіря́ти, звірити кому́ що. **-кры́ть** *кому всю истину, тайну, намерения* – відкри́ти (ви́явити) кому́ (перед ким) всю пра́вду, та́йну (таємни́цю, таї́ну́), за́міри. **-ва́ть** (**-кры́ть**) *душу, сердце* – розгорта́ти (-рну́ти) перед ким, відкрива́ти (-кри́ти) кому́, перед ким ду́шу, се́рце. **-ва́ть** *преступление, виновника, сообщника* – викрива́ти зло́чин, винува́тця, това́риша. *См.* **Обнару́живать**; 3) (*узнавать неведомое дотоле*) назнава́ти, назна́ти, наві́дати, ви́знати, (*о мног.*) поназнава́ти; 4) (*находить, обретать*) відкрива́ти, відкри́ти, з[від]нахо́дити, з[від]найти́, ви[від]шу́кувати, ви́[від]шука́ти, викрива́ти, ви́крити що. [Колу́мб відкри́в (з[від]найшо́в) Аме́рику. Відшука́ли вели́кі по́клади (*залежи*) кам'яно́го ву́гля]; 5) (*изобретать*) винахо́дити, ви́найти що; 6) (*заводить что-л.*) відкрива́ти, відкри́ти, заво́дити, заве́сти, запрова́джувати, запрова́дити, заклада́ти, закла́сти, заложи́ти. **-ва́ть** (**-кры́ть**) *школы, больницы* – відкрива́ти (-кри́ти), заво́дити (-ве́сти) шко́ли, ліка́рні. **-ва́ть** (**-кры́ть**) *лавку, книжный магазин, фабрику* – заклада́ти (-кла́сти), заложи́ти, відкрива́ти (-кри́ти) крамни́цю, книга́рню, фа́брику; (*начинать*) почина́ти, поча́ти, розпочина́ти, розпоча́ти. **-кры́ть** *кампанию, пальбу* – поча́ти, розпоча́ти війну́, стріляни́ну. **-кры́ть** *трамвайное движение, воздушное сообщение* – розпоча́ти трамва́йний рух, повітряне́ сполу́чення; 7) *что-л. публично* (*собрание, заседание, праздник, памятник…*) – розпочина́ти, розпоча́ти, відкрива́ти, відкри́ти збо́ри, засі́дання, свя́то, відкрива́ти па́м'ятник. **-ва́я** *собрание, предлагаю избрать председателем…* – розпочина́ючи збо́ри, пропоно́ую на (за) го́лову

обра́ти…

Открыва́ться, откры́ться – 1) відкрива́тися, відкри́тися, від[роз]чиня́тися, від[роз]чини́тися, відхиля́тися, відхили́тися, (*о мног.*) повідкрива́тися, повідчиня́тися, порозчиня́тися, повідхиля́тися, (*гал.*) роз[о]творя́тися, роз[о]твори́тися; (*о чём-л. закрытом*) відтуля́тися, відтули́тися, відтика́тися, віді́ткну́тися; (*о чём-л. завешанном*) відслоня́тися *и* відсло́нюватися, відслони́тися [Зав́іса (запо́на) відслони́лася]; (*о чём-л. завёрнутом*) від[роз]горта́тися, від[роз]горну́тися (*о замкнутом*) від[роз]мика́тися, від[роз]імкну́тися. *Окно не* **-ва́ется** – вікно́ не від[роз]чиня́ється. *У него* **-кры́лись** *глаза* – в йо́го *или* йому́ розплю́щились о́чі на що, у йо́го *или* йому́ полу́да спа́ла з оче́й; 2) *кому, перед кем* – відкрива́тися, відкри́тися кому́, перед ким, виявля́тися, ви́явитися кому́ [Ви́явлюсь йому́ сам. Ду́же ціка́вого їм ніч́ого не ви́явилось], об'явля́тися, об'яви́тися кому́, перед ким, звіря́тися, зві́ритися кому́, перед ким з чим; (*обнаруживаться*) викрива́тися, ви́критися. [Воно́ ви́криється, хто це зроби́в (Грінч.)]. *Срв.* **Обнару́живаться, -житься. -ся** *перед кем* – розгорта́тися, розгорну́тися перед ким. [Які́йсь ди́вний рай розгорну́вся перед її́ душе́ю (Н.-Лев.)]. *Перед вами* **-вается** *блестящее поприще общественной деятельности* – перед ва́ми блиску́че по́ле розгорта́ється для грома́дської ді́яльности. *Перед ними* **-лось** *небольшое озеро* – перед ї́ми (ни́ми) ста́ло (розгорну́лось) невели́чке о́зеро. *Отсюда* **-ва́ется** *прекрасный вид на море* – зві́дси розгорта́ється чудо́вий ви́гляд на мо́ре. *Будущее* **-лось** *перед ним* – майбу́тнє (прийде́шнє) відкри́лось (ви́явилось) перед їм. *Всё* **-лось** – усе́ ви́явилось. *Я хочу* **-кры́ться** *вам* – я хо́чу зві́ритися вам (перед ва́ми) з чим. **-кры́лся** *заговор* – ви́крито змо́ву. **-ва́ется** *случай* – випада́є ока́зія; трапля́ється ока́зія, ви́падок; 3) (*находиться*) відкрива́тися, відкри́тися, з[від]нахо́дитися, з[від]найти́ся, від[ви]шу́куватися. **-ва́ются** *новые источники нефти* – з[від]нахо́дяться нові́ джере́ла́ на́фти; 4) (*об открытиях, изобретениях*) винахо́дитися, ви́найтися; 5) (*заводиться*) відкрива́тися, відкри́тися, заклада́тися, закла́стися *и* заложи́тися. **-лась** *техническая школа* – відкри́лася (закла́лася) техні́чна шко́ла. *Новая трамвайная линия* **-кро́ется** *в недалёком будущем* – нова́ трамва́йна ко́лія про́йде́ незаба́ром; (*начинаться*) почина́тися, поча́тися. **-кры́лось** *трамвайное движение* – поча́вся трамва́йний рух. **-кры́лись** *военные действия* – почали́ся вое́нні (військо́ві) ді́ї; 6) (*публично*) відкрива́тися, відкри́тися. [Відкри́вся партійний з'ї́зд]. *В городе* **-лась** *холера* – в мі́сті показа́лася (об'яви́лася, прокину́лася) холе́ра. **-ва́ется** *случай* – випада́є (трапля́ється) нагода (ока́зія). **-ва́ется** (*освобождается*) *место управляющего* – звільня́ється мі́сце управи́теля.

Откры́тие – 1) відкриття́; розчи́нення, відхи́лення (напр., вікна́, двере́й); розплю́щення (оче́й); відсло́нення (ста́туї); 2) відкриття́, ви́явлення (напр., пра́вди, та́йни, на́мірів); викриття́, вия́ва [змо́ви (*заговора*), злочи́нства]. *См.* **Обнаруже́ние**; 3) відкриття́ (Аме́рики, незна́них острові́в). [Нові́ відкриття́. Одкриття́ на́писів на руї́нах]; 4) (*изобретение*) ви́найдення, ви́нахід (-ходу), зна́йдення [Техні́чні зна́йдення], знахі́д (-хо́ду). *См.* **Изобре́тение**; 5) відкриття́, заве́дення, запрова́дження (напр. шкіл, ліка́рень), закла́дення. **-тие** *памятника, заседания, театра* – відкриття́ па́м'ятника (напр. Котляре́вському, Шевче́нкові), засі́дання, теа́тру. **-тие** *партийной конференции, с'езда незаможных* – відкриття́ парті́йної конфере́нції, з'ї́зду незамо́жників. **-тие** *контрреволюционного заговора, общества* – викриття́ контр-революці́йної змо́ви, товари́ства.

Откры́тка – листі́вка, (листо́вна) ка́ртка.

Откры́то – відве́рто [Му́симо одве́рто сказа́ти], (*публично*) прилю́дно [Прилю́дно би́то], (*явно*) я́вно, в'я́вки́.

Откры́тый – 1) (*прич. от гл.* **Откры́ть**) відкри́тий, відчи́нений, розчи́нений, відхи́лений, (*гал.*) отво́рений; відту́лений, відсло́нений, розплю́щений (-ні о́чі), віді́ткнутий (-та пля́шка), розго́рнений (-на кни́га); ви́явлений, ви́критий; зна́йдений; ви́найдений *и т. д. Конференция* **-та** – конфере́нцію відкри́то. *Недавно* **-тая** *планета* – неда́вно (нещодавно́) відкри́та плане́та. *Магазин, банк* **-кры́т** *от 10 до 3* – крамни́ця відчи́нена, банк відчи́нений *или* крамни́цю, банк відчи́нено від десятьо́х до трьох; 2) (*прилаг.*) відве́ртий [-та вда́ча (*характер*), -та (непотайна́) душа́, -те (непотайне́) се́рце, -тий бій, -та реа́кція, -тий (я́вний) во́рог, -те ворогува́ння (-та ворожне́ча) (*вражда*)], чи́стий [Чи́сте по́ле, мо́ре], (*публичный*) прилю́дний. [Прилю́дне засі́дання, -ні збо́ри]. **-тое** *лицо, лоб* – я́сне (чи́сте) лице́, чоло́. **-тое** *письмо* – відве́ртий лист, ка́ртка, листі́вка. **-тая** *голова* – непокри́та голова́. *Добиться чего* **-той** *силой* – доби́тися чого́ силомі́ць (-мі́ццю). *В* **-том** *поле, море* – у чи́стому по́лі, мо́рі. *На* **-том** *воздухе* – на ві́льному пові́трі. *На* **-том** (*видном*) *месте* – на видно́т[ц]і́, на бе́лебні, на голоте́чі. *Под* **-тым** *небом* – про́сто не́ба, під го́лим не́бом, надво́рі. [Виста́ви одбува́лись про́сто не́ба (Єфр.)]. *При* **-тых** *дверях* – прилю́дно. *Дело*

слушается (*разбирается*) *при* **-тых** *дверях* – спра́ву *или* спра́ва розбира́ється прилю́дно. *Об'являю заседание* **-тым** – оповіща́ю поча́ток засі́дання.

Отку́да, отко́ль, -ле – 1) відкі́ль, відкіля́, ві́дки, зві́дки, звідкі́ль, звідкіля́, де. **-да**-*то* – (з)відкі́льсь, (з)відкіля́сь, (з)ві́дкись, десь. **Не́откуда. Ниотку́да** – нізві́дки. *Не* **отку́да** – не зві́дки, не звідкіля́… **-да** *бы ни было* – хоч-би ві́дки, відкіля́(б) було́. **-да** *ни возьмись* – де не взявсь. *Чорт знает* **-да** – ка(т)-зна́ зві́дки; 2) (*с какого времени*) відко́ли; (*с чего*) через що, з чо́го.

О́ткуп – ві́дкуп, о[а]ре́нда, посе́сія. *Срв.* **Аре́нда.** *Винный* **о́ткуп** – оре́нда, пропіна́ція (*гал.*). *Брать на* **-куп** – бра́ти (*сов.* взя́ти) в посе́сію, о[а]ре́нду що в ко́го, (*о мног.*) заорендо́вувати що, позаорендо́вувати. *Отдавать на* **-куп** – пуска́ти, віддава́ти в посе́сію, о[а]ре́нду що кому́. *Держать на* **-пу́** – трима́ти в посе́сії, орендува́ти що.

I. Откупа́ть, -ся – скупа́ти, -ся, ви́купати, -ся (*о мног.* покупа́ти, -ся), переста́ти (скінчи́ти) купа́ти, -ся, скінчи́ти купа́ння.

II. Откупа́ть, откупи́ть – 1) відкупля́ти, відкупи́ти що в ко́го, від чо́го, (*о мног.*) повідкупля́ти; 2) (*закупить всё*) за[с]купо́вувати, за[с]купи́ти, (*о мног.*) позакупо́вувати, покупи́ти, покупля́ти; 3) *см.* **Арендова́ть. -па́ть** *луга* – о[а]рендува́ти (бра́ти в посе́сію) луки́ (луги́); 4) (*выкупить*) викупля́ти, -па́ти, ви́купити, окупа́ти, окупи́ти кого́ з чо́го (зві́дки), від чо́го. *См.* **Выкупа́ть. Отку́пленный** – відку́плений; заку́плений, (*о мног.*) поку́плений; зао[а]рендо́ваний, ви́куплений, оку́плений.

Откупа́ться, откупи́ться *от чего* – відкупля́тися, відкупа́тися, відкупо́вуватися, відкупи́тися, (*о мног.*) повідкупля́тися від ко́го, від чо́го *или* чого́ чим, викупля́тися викупа́тися, ви́купитися з чо́го, від чо́го, окупа́тися, окупи́тися з чо́го, скупи́тися чого́, (*подкупом*) відкупля́тися, відкупа́тися, відкупи́тися від чо́го чим. [А я сме́рти не бою́ся, я від сме́рти відкуплю́ся. Ви́купивсь од па́нщини. Відкупа́лась ті́тка горі́хами – не хо́че і горі́хів (Марко В.)].

Откупно́й – відкупни́й. **-но́й** *доход* – прибу́ток з посе́сії, з оре́нди.

Отку́поривание – відтика́ння, відкорко́вування; (*бочки*) відбива́ння, розденá́ння; (*тюка*) розпако́вування, розшива́ння.

Отку́поривать, отку́порить – (*бутылку*) відтика́ти, віді́ткну́ти, відкорко́вувати, відкоркува́ти; (*бочку, вынимая дно*) відбива́ти, відби́ти, розденá́ти, розі́дни́ти; (*тюк*) розпако́вувати, розпакува́ти, розшива́ти, розши́ти що. **Отку́поренный** – віді́ткнутий, відкорко́ваний; відби́тий; розпако́ваний, розши́тий.

Отку́пориваться, отку́пориться – відтика́тися, віді́ткну́тися, відкорко́вуватися, відкоркува́тися; відбива́тися, відби́тися; розпако́вуватися, розпакува́тися, розшива́тися, розши́тися.

Отку́порка, *см.* **Отку́поривание.**

Отку́порщик (*бутылок*) – відти́кач (-ча).

Откупщи́к – відку́пник, відку́пщик, посе́сор, оренда́р (-ря́).

Отку́пщиков – відку́пників, -кова, -кове, орендарі́в, -ре́ва, -ре́ве, посе́сорів, -рова, -рове.

Откупщи́ца – відку́пниця, відку́пщиця, посе́сорка, оренда́рка.

Откупщи́чий – відку́пницький, посе́сорський, оренда́рський.

Отку́ривать, откури́ть – 1) перестава́ти, переста́ти, кінча́ти, скінчи́ти кури́ти; 2) (*чуму и т. п. заразу*) відку́рювати, відкури́ти. **-ся** *от чего* – відку́рюватися, відкури́тися.

Отку́сок – ку́сень (-сня), кусо́к (-ска́), недо́їдок, недо́гризок, окру́шка (-ки) (*ж. р.*).

Отку́сывание – відку́шування, від'їда́ння.

Отку́сывать, откуса́ть *и* **откуси́ть** – відку́шувати, відкуси́ти, від'їда́ти, від'ї́сти, (*о мног.*) повідку́шувати, повід'їда́ти. **Отку́шенный** *и* **отку́санный** – відку́шений, від'ї́дений. **-ся** *от кого* – від'їда́тися, від'ї́стися, відгриза́тися, відгри́зтися від ко́го.

Отку́тывать, отку́тать – відку́тувати, відку́тати; *см. ещё* **Раску́тать, Размота́ть, Откры́ть. Отку́тать** *трубу* – відтули́ти каглу́. **-ся** – розку́туватися, розку́татися.

Откути́ть – відгуля́ти.

Отку́шивать, отку́шать – 1) *чего, см.* **Отве́дывать, Отве́дать**; 2) **-шать** (*пообедать*) – попоі́сти, пообі́дати. **-шать** *чаю* – напи́тись ча́ю. *Пожалуйте к нам* **-шать** *чаю* – про́симо (проха́ємо) до нас на чай. **-шать** *полчашки, полрюмки* – ви́пити півча́шки, півча́рки чого́-н.

Отлага́ние, *см.* **Откла́дывание.**

Отлага́тельный – відкладни́й, відга́йний.

Отлага́тельство – з[від]воліка́ння, проволіка́ння, відволо́ка, ві́дклад (-ду). *См.* **Откла́д, Медле́ние, Отсро́чка.** *Дело, не терпящее* **-ва** – пи́льна, нега́йна, нага́льна спра́ва. *Заняться сперва тем, что не терпит* **-ва** – заходи́тися спочáтку коло то́го, що (чого́) не

мо́жна відкла́сти (коло пи́льного, нега́йного).

Отлага́ть, отложи́ть – 1) *см.* **Откла́дывать 1, 2, 3, 4**; 2) *см.* **Отки́дывать**; 3) *хим.* – оса́джувати, осади́ти; *см.* **Осажда́ть 2**. **Отло́женный,** *см. при* **Откла́дывать. -ные** *в запас деньги* – покладні гро́ші.

Отлага́ться, отложи́ться – 1) *см.* **Откла́дываться 1 - 4**. **-га́ется** *жир* – са́ло нароста́є, са́лом хто оброста́є; 2) *хим.* – осіда́ти, осі́сти; 3) (*отпадать*) відпада́ти, відпа́сти від чо́го, відлуча́тися, відлучи́тися, відокре́млюватися, відокре́митися від чо́го. *Срв.* **Отпада́ть, Отделя́ться.** *Норвегия* **-жи́лась** *от Швеции* – Норве́гія відокре́милась (відпа́ла) від Шве́ції.

Отлакирова́ть (*отделать лакируя*) – відлакува́ти, полакува́ти, ви́лакувати.

Отла́мывание – відла́мування, відло́млювання.

Отла́мывать, отлома́ть *и* **отломи́ть** – 1) відла́мувати, відлама́ти, відло́млювати, відломи́ти що від чо́го, (*о мног.*) повідла́мувати, повідло́млювати, (*немного*) уломи́ти чого́ (напр., хлі́ба); (*ветку*: *отщепить*) відчахну́ти, відчухра́ти. **-ни́ть** *ручку у кувшина* – відби́ти від (у) гле́чика ву́шко. **-ма́ть** *остриё* – зби́ти вістря́; 2) **-ма́ть** *кому бока* – полама́ти ре́бра кому́, бо́ки полата́ти кому́. **Отло́манный** – відла́маний, відло́млений.

Отла́мываться, отлома́ться *и* **отломи́ться** – відла́муватися, відлама́тися, відло́млюватися, відломи́тися.

Отла́ять (*о собаках*: *перестать лаять*) – перега́вкати, переста́ти га́вкати.

Отлега́ть, отле́чь – 1) *хим.* – осіда́ти, осі́сти; *срв.* **Оседа́ть 3, Отста́иваться**; 2) (*отстать*) відстава́ти, відста́ти, відхиля́тися, відхили́тися, відхо́дити, віді́йти́. *Столб* **-лёг** *от стены* – стовп віді́йшо́в від стіни́; 3) відляга́ти, відлягти́ від чо́го, ле́гшати, поле́гшати на чо́му, (*сов.*) відли́г(ну)ти на чо́му (на се́рці, на душі́), відхо́дити, віді́йти́, попуска́ти, попусти́ти. **-ло́** *от сердца* (*на сердце, на душе*) *у кого* – відлягло́ (віді́йшло́) від се́рця, від душі́ кому́. *У меня* **-ло́** *от сердца* – мені́ (*или* в ме́не) відлягло́ від се́рця. *Боль* **-ла́** – біль (*р.* бо́лю, *м. р.*) попусти́в, поле́гшав, віді́йшо́в, відли́гнув *или безл.* поле́гшало, попусти́ло. **Отлёглый**, *хим.* – осі́лий. **-лое** *горе* – мину́ле го́ре, ли́хо *или* го́ре (ли́хо), що віді́йшло́, що мину́ло.

Отлёживание – відле́жування.

Отлёживать, отлежа́ть (*пролежать известн. время*) – відле́жувати, відле́жати. *Больше трёх месяцев* **-жа́л** *в больнице* – більш як три мі́сяці (більш від трьох мі́сяців) відле́жав у ліка́рні. **-жа́ть** *ногу, руку* – відле́жати но́гу, ру́ку. [Повідле́жував но́ги, ру́ки]. **-жа́ть** *бока* – повід[об]ле́жувати (переле́жати, нале́жати) бо́ки.

Отлёживаться, отлежа́ться – 1) відле́жуватися, відле́жатися. **-ваться** *после болезни* – від[ви]ле́жуватися після х(в)оро́би. *Лентяй* **-вается** *от дела* – ле́дар (-ря) (леда́що) відле́жується від робо́ти; 2) (*о недошлых плодах*) уле́жуватися, улежатися; *см.* **Вылёживаться 2**. **Отлежа́лый** – 1) (*отёрплый*) від[об]ле́жаний, пере[на]ле́жаний (напр., ного́, рука́); 2) (*о плодах*) вле́жаний (-ні гру́ші, я́блука).

О́тлежь, *см.* **Оса́док, О́сед.**

Отлеза́ть, отле́зть – відла́зити, відлі́за́ти, відлі́зти від ко́го, від чо́го.

Отле́п, отле́пка – 1) *см.* **Отле́пливание**; 2) (*отпечаток*) відби́ток. **-пки** *птичьих ног* (*в лаве*) – відбитки пта́ша́чих ніг (у ла́ві).

Отле́пливание – відлі́плювання. **-пле́ние** (*оконч.*) – відлі́плення.

Отле́пливать *и* **Отлепля́ть, отлепи́ть** – 1) (*отклеивать*) відлі́плювати, відліпи́ти що від чо́го; 2) кінча́ти, скінчи́ти лі́плення. **-пи́ть** *статую* – ви́ліпити ста́тую (подо́бу). **-ся** – відлі́плюватися, -пи́тися. [Пла́стер відліпи́вся]. **Отле́пленный** – 1) відлі́плений; 2) ви́ліплений.

Отлёт – 1) (*д. длит.*), *см.* **Отлета́ние**; 2) (*оконч.*) відлі́т (-льо́ту), ви́літ (-лету). *На* **-те** – на ви́леті. *Я на* **-те**: *завтра еду* – я на ви́леті: за́втра ї́ду. *На* **-те** (*на отшибе*) – на о́дшибі від чо́го, на стерчку́; *см.* **Отши́б**; 3) (*осколок*), *см.* **Оско́лок, И́верень.**

Отлета́ние – відлі́та́ння (*ум.* відлі́та́ннячко), відлі́т (-льо́ту), ви́літ (-лету).

Отлета́ть, отлете́ть – 1) відлі́та́ти, відлеті́ти, відли́ну́ти (*чаще в перен. знач.*), (*о мног.*) повідлі́та́ти. [Відли́нуло життя́ і зни́кло все]. *Птицы* **-те́ли** *в тёплые страны* – пти́ці у ви́рій (-рію) відлеті́ли, повідлі́та́ли. **Отлётывать** – відлі́та́ти; 2) (*отскочить*) відлі́та́ти, відлеті́ти, відпада́ти, відпа́сти, (*о мног.*) повідлі́та́ти, повідпада́ти від чо́го. *Штукатурка* **-те́ла** *от стены* – штукату́рка (тинк) відпа́ла від стіни́. **Отлете́лый** – відлеті́лий, відпа́лий.

Отлётный – відлі́тний. **-ные** *птицы* – відлі́тні пти́ці, відлітне́ пта́ство.

Отле́чь, *см.* **Отлега́ть.**

Отли́в – 1) (*действие*), *см.* **Отлива́ние, Отли́тие**; 2) (*морской*) відли́в, відпли́в. [Морські́ припли́ви та відпли́ви]; 3) (*материи, камня*) по́лиск, ви́лиск (-ку). *Ткань с* **-вом** – ткани́на з

по́лиском *или* мінючa (мінли́ва, мінько́на) ткани́на. *С цветным* **-вом** – селезни́стий, мінли́вий, міньо́ний; 4) (*у водост. труб*) відли́в, рино́вище, жме́ня, (*под краном*) злива́льниця.

Отлива́льный – відлива́льний, виливни́й. **-ный, отливно́й** *насос* – відлива́льна, виливна́ по́мпа, відлива́льний, виливни́й смок.

Отлива́льщик – 1) (*воды*) відлива́льник, відлива́ч; 2) (*металла*), *см.* **Отли́вщик, Лите́йщик.**

Отлива́ние – відлива́ння, надсипа́ння; (*из металла*) вилива́ння, ви́лив, (*гал.*) си́пання.

Отлива́ть, отли́ть – 1) *чего, откуда* (*отбавить*) – відлива́ти, відли́ти (віділлю́, -ллє́ш), віділля́ти, надлива́ти, надли́ти, наділля́ти чого́ звідки, від[над]сипа́ти, від[над]си́пати чого́. **-ли́ть** *воды из стакана* – надли́ти (наділля́ти) води́ з шкля́нки. **-ле́й** *мне немного своих чернил* – надли́й мені тро́хи свого́ чорни́ла. **-лей** *супу* – відси́п ю́шки; 2) (*воду, судно*) відлива́ти, відли́ти; 3) *кого* (*для приведения в чувство*) – відлива́ти, відли́ти. [Ста́ли ді́вчину водо́ю відлива́ти]; 4) (*из металла*) вилива́ти, ви́лити (ви́ллю, ви́ллєш), зли́ти, топи́ти, стопи́ти, (*гал.*) си́пати, усипа́ти, у[з]си́пати що з чо́го. **-ва́ть** *пушки, статуи, колокола, свечи* – вилива́ти гарма́ти, ста́туї, дзво́ни, свічки́. **-ва́ть** *воск* (*гадая*) – вилива́ти во́ском; 5) (*играть разноцв. блеском*) відбива́ти(ся), відби́ти(ся) чим, міни́тися чим; у що (в рі́зні ко́льори), вили́скувати, поли́скуватись, мигті́ти. *Эта материя* **-ва́ет** *в красный цвет* – ця мате́рія відбива́є (мі́ниться) черво́но, *или* ця мате́рія мі́ниться черво́ним ко́льором, у черво́ний ко́лі[ьо]р, *или* ця мате́рія вили́скує (мигти́ть) черво́но. *Где-нибудь колокол* **-ва́ют** (*о вздорной молве*) – десь дзвін вели́кий ллють (Ном.). **Отли́тый** – відли́тий, надли́тий, надси́паний, ви́литий, зли́тий. [Як з кри́ці (*стали*) з[ви́]ли́тий].

Отлива́ться, отли́ться – 1) від[над]лива́тися від[над]ли́тися, від[над]ілля́тися, надсипа́тися, надси́патися; 2 *и* 3) відлива́тися, відли́тися; 4) вилива́тися, ви́ллятися; 5) *см.* **Отлива́ть 5**. **Отолью́тся** (*отомстятся*) – віді́ллються. [Віді́ллються йому́ сирі́тські сльо́зи (Мирн.)].

Отли́вина – ри́нва.

Отли́вистый – 1) *см.* **Отло́гий**; 2) (*с цветным отливом*) мінли́вий, міньо́ний, селезни́стий. [Мінли́вий ка́мінь. Міньо́на мате́рія. Селезни́сте земляне́ вугі́лля].

Отли́вка, *см.* **Отлива́ние, Отли́тие. -вки** (*мн. ч.*) – зли́вки, ви́ливки (-вок).

Отливно́й – 1) *см.* **Отлива́льный**; 2) (*литый*) ли́тий, ви́литий.

Отливок – ви́ливок (-вка). [Ви́ливок з гі́псу].

Отли́вщик – 1) лива́рник, лія́рник, вилива́ч. [Вилива́ч дзво́нів]. *См.* **Лите́йщик**; 2) *см.* **Отлива́лыщик 1.**

Отли́зывать, отлиза́ть, отлизну́ть *чего* – 1) відли́зувати, відлиза́ти що, чого; надли́зувати, надлиза́ти що; 2) **-ну́ть** *от чего* (*от наказания*) – умкну́ти від чо́го, ви́скочити з чо́го. **Отли́занный** – відли́заний.

Отли́зываться, отлиза́ться (*отделаться от ч.-л. лизанием, лаской*) – відли́зуватися, відлиза́тися.

Отли́ка, *см.* **Отли́чие 1, 2.**

Отлиня́ть – ви́линяти, (*о многих*) повили́нювати(ся). [Ко́ні повили́нювали(ся)].

Отлипа́ть, отли́пнуть – відлипа́ти, відли́пнути від чо́го.

Отли́тие – (*д. оконч.*) відлиття́; (*из металла*) вилиття́, ви́лив.

Отли́ть, *см.* **Отлива́ть.**

Отлича́ть, отличи́ть – 1) *что от чего* (*различать*) – відрізня́ти, відрізни́ти, (*о мног.*) повідрізня́ти що, кого́ від чо́го, від ко́го. [Тре́ба пра́вду від брехні́ відрізня́ти]; 2) *кого* (*ставить выше*) – відзнача́ти, відзна́чи́ти (*о мн.* повідзнача́ти) кого́ чим, вирізня́ти, ви́різнити кого́ з-поміж ко́го. **Отличённый** – відрі́знений, відзна́чений.

Отлича́ться, отличи́ться – 1) (*различаться*) відрізня́тися, відрізни́тися від ко́го, від чо́го чим, різни́тися, порізни́тися від ко́го, від чо́го чим, у чо́му. **-ча́ть(ся)** *чем от чего* – різни́ти(ся) чим, у чо́му, з чим порізни́ти(ся). **-ча́ться** *друг от друга* – різни́тися (*сов.* порізни́тися) між собо́ю чим, відрізня́тися оди́н від о́дного (одна́ від о́дної) чим. *Умом и словом* **-ча́ется** *человек от прочих существ* (*тварей*) – ро́зумом та мо́вою відрізня́ється (різни́ться) люди́на від і́нших істо́т (твари́н) 2) (*выделяться*) відзнача́тися *и* відзна́чуватися, відзначи́тися чим від чо́го, визнача́тися *и* визна́чуватися, ви́значитися чим, у чо́му, вирізня́тися, ви́різнитися чим, між ким, між ко́го, вика́зуватися, ви́казатися чим. *Он* **-чи́лся** *храбростью* – він відзначи́вся хоро́брістю. *Она* **-ча́ется** *чрезвычайной красотой* – вона́ визнача́ється (вирізня́ється) надзвича́йною красо́ю. **-ча́ться** *в искусствах, науках* – визнача́тися в мисте́цтвах, у нау́ках чим.

Отличе́ние – 1) відрі́знення, відрі́знювання; 2) відзна́чення, (*длит.*) відзна́чування.

Отли́чествовать – різни́ти чим *и* в чо́му з чим. *См.* **Отлича́ться 1.**
Отли́чие – 1) *см.* **Отличе́ние.** *Для* **-чия** *правды от лжи* – щоб пра́вду від брехні́ відрізни́ти; 2) (*различие*) відмі́на, різни́ця, відзна́ка від чо́го, від ко́го. *Мелкие* **-чия** *в языке* – дрібні́ відмі́ни в мо́ві; 3) (*в знач. превосходства, награда*) відзна́ка. [Мо́ву кни́жню вважа́ли письме́нники за свою́ одзна́ку від люде́й те́мних (Єфр.)]. *Служебные* **-чия** – службо́ві відзна́ки. *Знак* **-чия** – відзна́ка. *Служить с* **-чием** – служи́ти з відзна́кою. *Его за* **-чие** *произвели в полковники* – за заслу́ги його́ наста́влено на полко́вника.
Отличи́тельность – відмі́нність, відмі́тність, рі́зність, прикме́тність (-ности).
Отличи́тельно – відмі́нно, відмі́тно від чо́го.
Отличи́тельный – відмі́нний, відмі́тний. **-ный** *признак* – відмі́на, відмі́нна озна́ка. **-ная** *особенность* – відмі́нна прикме́та, ри́са.
Отли́чно – 1) *от чего* – відмі́нно, відмі́тно від чо́го; 2) (*превосходно*) чудо́во, чуде́сно, ду́же га́рно. [Вона́ чудо́во (ду́же га́рно) співа́є]. **-но** *повеселились* – чудо́во погуля́ли. **-но** *можно обойтись без чего-либо* – любі́сінько мо́жна без чо́го перебу́тися.
Отли́чность, *см.* **Отличи́тельность.**
Отли́чный – 1) (*разный*) відмі́нний, відмі́тний від чо́го чим, опрі́чний від чо́го. *Этот предмет* **-ли́чен** *от других своим видом* – ця річ відмі́нна від і́нших свої́м ви́глядом (щодо сво́го ви́гляду); 2) (*превосходный*) чудо́вий, ду́же га́рний, прега́рний, ва́жний, добря́чий, до́брий, добре́нний, (*с виду*) кра́сний. [Кра́сна карто́пля. Кра́сний торг (*торговля*). Ва́жний, добре́нний ове́с. До́брі ко́ні. Добря́че вино́]. **-ный** *музыкант* – чудо́вий (ду́же га́рний) музи́ка. **-ный** *человек* – чудо́ва, ду́же га́рна люди́на. **-ные** *дарования* – чудо́ві зда́тності, чудо́ва, прега́рна кебе́та. **-нейшим** *образом* – любі́сінько.
Отло́г, *см.* **Отко́с, Отло́гость.**
Отло́гий – поло́гий, поло́жистий, спа́дистий, спахо́вий, спо[а]хо́ватий, спо[а]хо́вастий, спуско́ватий, згу́ристий, пові́льний, похи́лий, схи́листий, поко́тистий. **-гий** *и длинный* – протя́жни́й, потя́глий. [Поло́га гора́. Спа́дистий бе́рег]. **-гий** *с обеих сторон* – поло́гий, спа́дистий *и т. д.* з обо́х бокі́в, на оби́два бо́ки.
Отло́го – спа́дисто, поло́го, спуско́вато, спу́ском, спохо́ва. [Гора́ спа́дисто спуска́ється в доли́ну. Оту́т тре́ба підси́пати землі́, щоб було́ спохо́ва (Звин.)].
Отло́говатый – спо[а]хо́ва(с)тий, спуско́ватий.
Отло́гость – поло́жистість, поло́гість, згу́ристість, спа́дистість, спохо́вість (-ости).
Отложе́ние – 1) *см.* **Откла́дывание**; 2) *хим.* – осіда́ння, (*результат*) ві́дклад (-ду); *см.* **Оса́док**; 3) *геол.* – по́клад (-ду), оса́д (-ду), покладови́ння; 4) (*области, народа и т. п.*) ві́дпад (-ду), відокре́млення, відлу́чення чого́, кого́ від ко́го, від чо́го. *Намывное* **-ние** – мула́вина. *Третичные* **-ния** – трети́нні по́клади.
Отло́жистый, *см.* **Отлого́ватый.**
Отложи́ть, -ся, *см.* **Отлага́ть, -ся** *и* **Откла́дывать, -ся.**
Отложно́й. -но́й *воротник* – вило́жистий, викла́дча́(с)тий, відко́тистий, зако́т[ч]истий, відкотни́й, заворотни́й, виложни́й, ви́кладний ко́мір *или* ко́мір з зако́тою. **Отло́жное** *дело* – відкладна́ спра́ва.
Отлома́ть, отломи́ть, *см.* **Отла́мывать.**
Отло́мка, *см.* **Отла́мывание.**
Отло́мок – відла́мок, відло́мок, зла́мок, ула́мок, уло́мок (-мка), окру́шина. **-мок** *палки, хворосту* – цурпа́лок, цуру́палок (-лка) (*соб.* цурпа́лля), оцу́пок, оскоме́лок (-лка). [Зла́мок коси́. З ула́мків роби́ти ці́ле].
Отлуди́ть (*посуду*) – побіли́ти (по́суд). **-ди́ть** *кому бока* – полата́ти бо́ки, (*ирон.*) полічи́ти кому́ ре́бра.
Отлу́пливанне – 1) відлу́плювання; 2) лупцюва́ння, лупці́вка.
Отлу́пливать, -па́ть, -пля́ть, -пи́ть – 1) *что* – відлу́плювати, відлупля́ти, відлупи́ти що, улупи́ти чого́, відколу́пувати, відколупа́ти що, уколупи́ти *и* уколупну́ти чого́, віддира́ти, відде́рти що; (*снимать кожицу, шелуху*), *см.* **Лу́щить, Шелуши́ть**; 2) *кого* (*отодрать*) – лупцюва́ти, відлупцюва́ти кого́, лата́ти, відлата́ти кого́, дава́ти, да́ти ду́ху кому́, (*высечь*) па́рити, відпа́рити кого́ чим. **Отлу́пленный** – відлу́плений, відколу́паний, відде́ртий, відлупцьо́ваний.
Отлу́пливаться, отлупа́ться, отлупи́ться – відлу́плюватися, відлупи́тися, відстава́ти, відста́ти, (*о мног.*) повідлу́плюватися, повідстава́ти. *Сухая замазка не* **-ется** – суха́ за́мазка не відлу́плюється. *Обои* **-пи́лись** – шпале́ри відста́ли, (*во мн. местах*) повідстава́ли.
Отлуча́ть, отлучи́ть *что, кого от чего* – відлу́чувати *и* відлуча́ти, відлучи́ти кого́, що від кого́, від чо́го, вилуча́ти, ви́лучити що, кого́ з (*редко* від) чо́го, від ко́го, (*о мног.*) повідлуча́ти, повилуча́ти. **-ча́ть** *телят* – відлуча́ти теля́та. **-чи́ть** *ребёнка* (*от груди*) –

відлучи́ти дити́ну (від груде́й, ци́цьки). **-чи́ть** *от церкви* – відлучи́ти від це́ркви, ви́лучити з це́ркви. **Отлича́емый** – від[ви]лу́чуваний. **Отлучённый** – відлу́чений, ви́лучений, (*отречённый*) відрече́ний.
Отлуча́ться, отлучи́ться – 1) *от чего* (*отторгаться отделяться*) – відлуча́тися, відлучи́тися від чо́го, від ко́го, вилуча́тися, ви́лучитися з чо́го, з ко́го; 2) (*удаляться, оставлять*) відлуча́тися, відлучи́тися, відгоджа́тися, відгоди́тися, відбавля́тися, відба́витися від чо́го, зві́дки (з ха́ти), (*на короткое время*) відвиха́тися, відвихну́тися, відверта́тися, відверну́тися, відска́кувати, відско́чити, (*сов.*) відхибну́тися від чо́го, зві́дки. **-чи́ться** *на часок из дому* – ви́скочити (відвихну́тися) на годи́нку з до́му, з ха́ти. *Он обязан подпиской не* **-ча́ться** *из города* – він зобов'яза́вся листо́вно не відбавля́тися з мі́ста.
Отлуче́ние – відлу́чування від чо́го, вилу́чування з чо́го, (*оконч.*) відлу́чення, ви́лучення. **-ние** *от церкви* – відлу́чення від це́ркви, ви́лучений з це́ркви.
Отлучи́тельный (*приговор*) – відлу́чний (при́суд).
Отлу́чка – відлу́чення, відлу́ка, відго́да. **-ка** *ребёнка* (*от груди*) – відлу́чення дити́ни (від груде́й, ци́цьки). *Частые* **-ки** *из дому, от службы* – ча́сті відлу́ки (відго́ди) з до́му (домі́вки, ха́ти), з поса́ди.
Отлучно́й (*скот*: *отделённый*) – відлу́чений, ви́лучений (това́р, худо́ба).
Отлу́чный – відлу́чний. **-ные** *промыслы* – заробі́тки (-ків).
Отлыга́ться, отолга́ться – 1) від[ви]брі́хуватися, відбреха́тися, ви́брехатися; 2) *см.* **Отви́ливать.**
Отлы́жка – від[ви]брі́хування.
Отлы́нивание – відм[н]и́кування від чо́го, огина́ння від чо́го. [Одми́кування од уся́кої соція́льної робо́ти].
Отлы́нивать, отлыня́ть, отлы́ну́ть – відм[н]и́кувати, відмикну́ти від чо́го, огина́тися від чо́го. [Робо́та нага́льна насти́гла, а він огина́ється]. **-вать** *от дела* – відми́кувати (огина́тися) від робо́ти.
Отма́зывать, отма́зать – кінча́ти, скінчи́ти (перестава́ти, переста́ти) ма́зати, масти́ти що.
Отма́ливание – відмо́лювання. **Отмоле́ние** – відмо́лення.
Отма́ливать, отмоли́ть – відмо́лювати, відмоли́ти що, кого́. [Відмо́лювати гріхи́. Бу́ду проси́ть бо́га, мо́же ще й одмолю́ його́ (си́на) (Рудч.)]. **Отма́ливаемый** – відмо́люваний. **-мо́ленный** – відмо́лений. **Отма́ливаться** – 1) скінчи́ти моли́тву, ск. моли́тися; 2) *от чего, кого* – відмо́люватися, відмоли́тися від чо́го, від ко́го; 3) бу́ти відмо́леним.
Отма́лчиваться, отмолча́ться – відмо́вчуватися, відмовча́тися, змо́вчувати, змо́вчати, (*описат.*) справля́ти мовча́нку, в мовчана́ гра́ти.
Отма́лывать, отмоло́ть – відме́лювати, відмоло́ти.
Отма́нивание – відма́нювання, відна́джування, відва́блювання.
Отма́нивать, отмани́ть – відма́нювати, відмани́ти, відна́джувати, відна́дити, відва́блювати, відва́бити кого́ від чо́го.
Отма́нка, *см.* **Отма́нивание.**
Отма́тывание – відмо́тування.
Отма́тывать, отмота́ть – 1) *что от чего* – відмо́тувати, відмота́ти що від чо́го, відсо́тувати, відсота́ти; 2) скінчи́ти (переста́ти) мота́ти. **-тать** *руку* – надсади́ти, надірва́ти ру́ку. **-ся** – відмо́туватися, відмота́тися. **Отмо́танный** – відмо́таний.
О́тмах, нао́тмах, *см.* **Нао́тмашь.**
Отма́хивание (мух *и т. п.*) – обма́хування.
Отма́хивать, отмахну́ть – 1) (*отгонять, махая, кругом*) обма́хувати, обмахну́ти. [Обмахну́в гі́лкою мух]; 2) (*отхватить*) зру́бувати, зруба́ти, відру́бувати, відруба́ти, відтина́ти, відтя́ти. [За одни́м ма́хом відтя́в го́лову. Зруба́в дере́вце́. Відруба́в гі́лку]; 3) **-вать, ха́ть** – маха́ти, відмаха́ти, учи́стити. [Не лю́блю ходи́ти пома́лу, а так версто́в по со́рок на день маха́ю. І не помі́тили за розмо́вою, як версто́в з п'ятна́цять учи́стили]; (*отвахлять*) відмаха́ти.
Отма́хиваться, отмахну́ться *от чего* – (*кругом, в разн. направления*) обма́хуватися, обмаха́тися, обмахну́тися, обго́нитися, обігна́тися від чо́го (*напр.*, від мух, бджіл, соба́к), (*в изв. направлении*) відма́хуватися, відмахну́тися від чо́го. **-ну́ться** *от дела* – відмахну́тися від спра́ви.
Отма́чивание – відмо́чування.
Отма́чивать, отмочи́ть – 1) відмо́чувати, відмочи́ти. [Відмочи́ти присо́хлу до ті́ла соро́чку]. **Отмо́ченный** – відмо́чений; 2) **-чить** *штуку* – відплата́ти шту́ку, удра́ти, устругну́ти шту́ку.
Отма́шистый, *см.* **Разма́шистый.**

Отмáшка, *см.* **Отмáхивание, Отмáшник,** *см.* **Мáятник.**
Отмáщивать, отмостúть (*пол*) – домóщувати, домостúти; (*мостовую*) добру[ур]кóвувати, добрукувáти.
Отмежевáние – відмежувáння.
Отмежёвывать, -ся, отмежевáть, -ся – відмежóвувати, -тися, відмежувáти, -тися; вúмежувати. [Сіножáть вúмежували йомý на болóті]. **Отмежёванный** – відмежóваний; вúмежуваний.
Отмéлина, *см.* **Óтмель. Отмéлистый.** – мілководúй.
Отмéлый *берег* – мілкúй (мілководúй) бéрег.
Óтмель – косá, обмíлина, мілúзна, вíдміл (-молу) (*м. р.*) *и* вíдміль (-міли) (*ж. р.*), зáміль, óбміль (-ли); (*в устье реки*) наплáвина, намýлина; (*береговая*) узберéжна мілúзна.
Отмéлье (*наносная мель в устьях рек*) – наплáвина, намýлина.
Отмéн, *см.* **Отмéна.**
Отмéна – 1) касувáння, скасóвування, анулювáння, (*окон.*) скасувáння, знесéння. **-на** *приказания* – скасувáння накáзу. *В* **-ну** *того приказа издан новый* – зáмість тогó накáзу вúдано новóго. **-на** *приговора* – скасувáння вúроку; 2) відмíна, різнúця. [Між нúми немá жáдної відмíни (різнúці)]. *См.* **Разлúчие.**
Отменéние, *см.* **Отмéна 1.**
Отменúмость – скасóвність, знéсність (-ости).
Отменúмый – скасóвний, знéсний.
Отменúтельный – касувáльний.
Отмéнно – 1) відмíнно, відмíтно. [Він убирáється відмíтно від íнших]; 2) вибóрно. **-но** *хорошо* – дýже гáрно.
Отмéнность – 1) (*разность*) відмíнність, відмíтність (-ости); 2) (*превосходность*) вибóрність, добíрність (-ости).
Отмéнный – 1) (*различный*) відмíнний; 2) (*превосходный*) вибóрний, добíрний. [У нас крам вибóрний]. *См.* **Отлúчный, Превосхóдный.**
Отменя́ть, отменúть – касувáти, скасóвувати, скасувáти, знéсти, анулювáти. **-нúть** *своё решение* – скасувáти (знéсти) свою постанóву. **-нúть** *бал, обед* – відклúкати баль, обід. **Отменя́емый** – касóваний. **Отменённый** – скасóваний, знéсений, анульóваний.
Отменя́ться – касувáтися *и т. д. Спектакль* **-няется** – вистáви не бýде, вистáва не відбýдеться. *По случаю жестокого мороза парад* **-ня́ется** – за лютим морóзом парáд не відбýдеться. *Спектакль ни в каком случае не* **-ня́ется** – вистáва, хоч-би що, відбýдеться (бýде).
Отмерзáние – відмерзáння.
Отмерзáть, отмёрзнуть – 1) відмерзáти, відмéрз(ну)ти; 2) (*о земле*) розмерзáти(ся), розмéрз(ну)ти(ся), розгáснути. **Отмёрзлый** – відмéрзлий; (*о земле*) розмéрзлий, розгáслий.
Отмéривание – відмíрювання.
Отмéривать, отмеря́ть *и* **отмéрить** – відмíрювати *и* відміря́ти, відмíряти, наміря́ти, намíряти. [Я не натягáв, а гáрно вам намíряв]. **-ря́ть** *что-либо сыпучее* – відсипáти, відсúпати. **-рить** *часть* – надмíряти; (*ч.-л. сыпучего*) надсúпати. **Отмéренный** – відмíряний, намíряний, відсúпаний, надмíряний, надсúпаний.
Отместú, *см.* **Отметáть.**
Отмéстка, *см.* **Отмщéние.**
Отмёт, отмёток, *см.* **Отбрóс.**
Отмéта, -тка – 1) (*д. оконч.*) зазнáчення, відзнáчення, занотувáння, познáчення, (*зарубками*) закарбувáння; *см.* **Отмечáть**; 2) зáзначка, прикмéта, знак, призна́ка, помíтка. [Читáючи, я робúв зáзначки на крúсах (*на полях*). Щоб не зблукáтися, робúв прикмéти (знакú) на дерéвах]; 3) **-тка** (*балл*) – бал (-лу).
Отметáние – 1) відмéтування, відкидáння; 2) відмітáння.
Отметáтельный – відметáльний, відкидáльний.
Отметáть, -ся, отместú, -ся – відмітáти, -ся, відместú, -ся. [Та не збирáйте рукáми – віником одметéться]. **Отмéтенный** – відмéтений.
Отметáть *и* **отмётывать, отметнýть** – відкидáти, відкúнути. **Отмётываемый** – відкúданий. **Отмётнутый** – відкúнений, відкúнутий. *Срв.* **Откúдывать.**
Отмётистый – відкиднúй.
Отметка, *см.* **Отмéта.**
Отмётник, -ница – відстýпник, -ниця, перекúнчик, -чиця, зрáдник, -ниця. *См.* **Отщепéнец.**
Отмётничество – перекúнчество; ренегáтство.

Отмётный – відкидни́й, відки́нутий; (*отборный*) добі́рний, вибо́рни́й. *См.* **Отбо́рный.**
Отмётчик, -чица – переки́нчик, -чиця, зра́дник, -ниця. *См.* **Отмётник.**
Отмеча́ние – зазнача́ння, відзнача́ння, нотува́ння, занoто́вування, значі́ння, позначáння, обзна́чування, обзнача́ння; (*зарубками*) закарбо́вування; о[від]тика́ння, розтика́ння.
Отмеча́ть, -ся, отме́тить, -ся – відзнача́ти, -ся, відзначи́ти, -ся, зазнача́ти, -ся, зазначи́ти, -ся, нотува́ти, -ся, занотува́ти, -ся. **-ть** *кого, что чем* – значи́ти, позначи́ти, обзнача́ти, обзначи́ти, намі́ча́ти, намі́тити. [Намі́тив кре́йдою, по́ки йому́ нале́житься]. **-ча́ть, -тить** *вехами* (*обозначать*) – тичи́ти, ви́тичити що. **-ча́ть** *зарубками* – закарбо́вувати, закарбува́ти, биркува́ти, забиркува́ти. **-чать** *копны для раздела* – о[від]тика́ти, розтика́ти, витика́ти ко́пи; (*при тканье*) відтика́ти. **-ча́ть** *в реестре* – реєструва́ти, зареєструва́ти. **Отме́ченный** – зазна́чений, відзна́чений, занoто́ваний; позна́чений, обзна́чений, намі́чений, ви́тичений; закарбо́ваний, забирко́ваний.
Отмина́ть, отмя́ть – 1) кінча́ти, скінчи́ти, перестава́ти, переста́ти м’я́ти; 2) вимина́ти, ви́м’яти, розмина́ти, розім’я́ти що; 3) *что, от чего* – відмина́ти, відім’я́ти що від чо́го (напр., боло́то від пальта́); 4) **-я́ть** *кому бока* – полата́ти кому́ бо́ки, да́ти намина́чки кому́. **Отмя́тый** – ви́м’ятий, розім’я́тий; відім’я́тий.
Отмира́ние – відмира́ння.
Отмира́ть, отмере́ть – відмира́ти, відме́рти. **Отме́рший** – відме́рлий.
Отмо́ина, отмо́й – щось відми́те (підми́те) водо́ю.
Отмо́йный – відми́тий, підми́тий.
Отмока́ние – відмока́ння, відкиса́ння.
Отмока́ть, отмо́кнуть – відмока́ти, відмо́кнути; відкиса́ти, відки́снути. **Отмо́кший** – відмо́клий, відки́слий.
Отмола́живать, отмолоди́ть (*стынущий алебастр*) – розво́дити, розве́сти́, розрі́джувати, розріди́ти, розм’я́кшувати, розм’якши́ти. **-женный** – розве́дений, розрі́джений розм’я́кшений.
Отмола́чивать, -ся, отмолоти́ть, -ся – обмоло́чувати, -ся, обмолоти́ти, -ся, кінчи́ти, скінчи́ти молоти́ти, моло́чу скінчи́ти.
Отмолвля́ть, отмо́лвить *кого от чего, см.* **Отгова́ривать. -вить** *кому, см.* **Отве́тить.**
Отмоли́ть, *см.* **Отма́ливать.**
Отмолоди́ть, *см.* **Отмола́живать.**
Отмоло́дка – розво́діння, розрі́джування, розм’я́кшування.
Отмоло́т – обмоло́т (-ту).
Отмолоти́ть, *см.* **Отмола́чивать.**
Отмоло́ть, *см.* **Отма́лывать.**
Отмолча́ться, *см.* **Отма́лчиваться.**
Отмора́живание – відморо́жування.
Отмора́живать, -ся, отморо́зить, -ся – відморо́жувати, -ся, відморо́зити, -ся. **Отморо́женный** – відморо́жений.
Отморо́жение – відморо́ження.
О́тморозь, *см.* **О́ттепель.**
Отмота́ть, *см.* **Отма́тывать.**
Отмо́ток – відмо́ток (-тка).
Отмочи́ть, *см.* **Отма́чивать. -чи́ть** *штуку* – уструтну́ти, відплата́ти шту́ку.
Отмсти́тель, -ница – відомсти́тель, -ка, ме́сник, -ниця.
Отмсти́тельный, *см.* **Мсти́тельтельный.**
Отму́чивание – 1) *хим.* – всто́ювання; 2) *мин.* – відму́лювання, сортува́ння.
Отму́чивать, отмуча́ть, отмути́ть – 1) (*раствор*) дава́ти, да́ти всто́ятися; 2) *мин.* – відму́лювати. **Отму́ченный** – всто́яний; відму́лений.
Отму́чить *кого* – відму́чити, дому́чити. **-ся** – відму́читися.
Отмуштрова́ть – відмуштрува́ти; ви́муштрувати. [Ми вже своє́ відмуштрува́ли. Хло́пця до́бре ви́муштрував].
Отмща́ть, от(о)мсти́ть – мсти́тися, по[і]мсти́тися на ко́му, над ким, відомща́ти, відомсти́ти кому́ за що. **Отмщённый** – відо́мщений.
Отмща́ться, от(о)мсти́ться – мсти́тися (*сов.* по[і]мсти́тися), відомща́тися, відомсти́тися на ко́му, над ким. *То ваши слёзы им* **-а́ются** – то ва́ші сльо́зи їм відлива́ються.
Отмще́ние – по́[і]мста, мста, відо́мста, відо́мще́ння. *В* **-ние** *за обиду* – щоб помсти́тись за обра́зу. *В* **-ние** *ему* – щоб помсти́тися на йому́. *Мне* **-ние** *и аз* (*я*) *воздам* – мені́ відо́мщення і я відда́м.
Отмыва́ние – відмива́ння, відпира́ння.

Отмыва́ть, -ся, отмы́ть, -ся – відмива́ти, -ся, відми́ти, -ся; (*о пятне, о грязи на белье*) відпира́ти, -ся, віді́пра́ти, -ся. [Вода́ відми́ла части́ну гре́блі. Пля́ма не відпира́ється (не пуска́ється)]. **-мыть** *от чего* – відми́ти з чо́го. [Руки́ з дьо́гтю нія́к не відми́в]. **Отмы́тый** – відми́тий, віді́праний.

Отмы́вка, *см.* **Отмыва́ние.**

Отмы́вки – зми́лини (-ин), зми́лки (-ків).

Отмыка́ние – відмика́ння.

Отмыка́ть, -ся, отомкну́ть, -ся – відмика́ти, -ся, віді́мкну́ти, -ся, (*о двери, запертой на крючок*) відщі́б[п]а́ти, -ся, відщеб[п]ну́ти, -ся, (*на задвижку*) відсува́ти, -ся, відсу́нути, -ся. **Ото́мкнутый** – віді́мкнутий, віді́мкнений, відще́б[п]нутий, відще́б[п]нений. *См.* **Отпира́ть.**

Отмы́кать (*лён, пеньку*) – поми́кати мичкі́. **-кать** *горе* – перебі́дувати.

Отмы́ливать, -ся, отмы́лить, -ся – відми́лювати, -ся, відми́ли́ти, -ся.

Отмы́ть, -ся, *см.* **Отмыва́ть, -ся.**

Отмы́чка – відми́качка, відмика́лка. [А скі́льки відми́качок ви́трусили в йо́го, у зло́дія-б то?].

Отмяка́ть, отмя́кнуть – м'я́кнути, зм'я́кнути, розм'яка́ти, розм'я́кнути (тро́хи); (*от влаги*) відволо́гнути. [Пі́сля дощу́ ло́вко ове́с одволо́гне]. **Отмя́клый** – зм'я́клий, (*от влаги*) відво́склий, відволо́глий.

Отмя́клость – зм'я́клість; (*от влаги*) відволо́глість (-ости).

Отна́шивать, отнести́, *см.* **Относи́ть, отнести́.**

Отна́шивать, относи́ть (*одежду*) – зно́шувати, зноси́ти (оде́жу). [Зноси́в сви́ту до ще́нту]. **Отно́шенный** – зно́шений.

Отне́кивание – відмовля́ння, відмага́ння, огина́ння.

Отне́киваться, отне́каться – відмовля́тися, відмо́витися, відмага́тися, відмогти́ся, огина́тися від чо́го.

Отнесе́ние – віднесе́ння.

Отнести́, -ся, *см.* **Относи́ть, -ся.**

Отни́зывать, отниза́ть – кінча́ти, скінчи́ти низа́ти (низа́ння), перестава́ти, переста́ти низа́ти.

Отнима́ние – 1) відніма́ння, відійма́ння, відбира́ння; 2) (*ребёнка от груди*) відлуча́ння; 3) *хирург.* – відрі́зування; 4) (*руки, ноги, языка, вследствие паралича*) відбира́ння.

Отнима́ть, отня́ть – відніма́ти, відійма́ти, відня́ти, відбира́ти, відібра́ти, заграбува́ти, ви́дерти. [Таки́й, що і в ста́рця відні́ме (відбере́, ви́дере). Заграбува́в такі́ во́лика, що покі́йний ба́тько мені́ подарува́в]. **-ма́ть, -ня́ть** *жизнь у кого, надежду* – позбавля́ти, збавля́ти, зба́вити, позба́вити кого́ життя́, наді́ї. **-мать** *ребёнка от груди* – відлуча́ти, відлучи́ти дити́ну. **-ма́ть** *руку, ногу* – відрі́зувати, відрі́зати ру́ку, но́гу. **-ло** *язык у кого* – відібра́ло (замкну́ло) мо́ву (річ, язи́к) кому́, заці́пило мо́ву, умкну́ло мо́ву. **-ло** *ногу, руку у кого* – відібра́ло но́гу, ру́ку кому́.

Отнима́ться, отня́ться – відні[ій]ма́тися, відня́тися, відбира́тися, відібра́тися, бу́ти відня́тим, відібраним. **-ма́ются** *руки, ноги у кого* – відбира́є ру́ки, но́ги кому́. **-ня́лся** *язык у кого* – відібра́ло (замкну́ло) мо́ву (річ, язи́к) кому́.

Отно́га, *см.* **Отро́г.**

Отно́рок – бі́чна нора́.

Относ, *см.* **Отнесе́ние.**

Относи́тельно – відно́сно, розмі́рно, стосунко́во. [Сюже́том свої́м зрозумі́ліша вона́ й цікаві́ша і відно́сно ме́нше ритори́чна (Грінч.). Чи́тано його́ все-ж розмі́рно ма́ло (Єфр.)]. **-но** *кого, чего* – про́ти, супроти́ кого́, чого́, що-до ко́го, що-до чо́го. [Про́ти мо́го бра́та ви недо́бре вчини́ли. Не розберу́, про́ти, чо́го він це закида́є. Письме́нство розсо́ває свої́ ме́жі і що-до фо́рми, і що-до змі́сту]. **-но** *этого он неумолим* – що-до цьо́го, то його́ вблага́ти не мо́жна. **-но** *этого я буду иметь с ним разговор* – що-до цьо́го, то я з ним говори́тиму. **-но** *этого дела надо ещё подумать* – що-до ціє́ї спра́ви, то ще тре́ба поду́мати. **-но** *и это хорошо* – порі́внюючи й це гара́зд (до́бре).

Относи́тельность – відно́сність, стосунко́вість, розмі́рність, (*условность*) умо́вність (-ости).

Относи́тельный – відно́сний, стосунко́вий, розмі́рний, реляти́вний, (*условный*) умо́вний. [Відно́сні ци́фри. Збі́льшується та́кож і но́рма реляти́вної надва́ртости]. *Мало и много – понятия* **-ные** – ма́ло і бага́то – поня́ття́ (тямки́) умо́вні. **-ный** *вес* – відно́сна, стосунко́ва вага́. **-ное** *местоимение* – стосунко́вий займе́нник.

Относи́ть, отнести́ *и* **отне́сть** – 1) *куда* – відно́сити, відне́сти́, зано́сити, зане́сти́. [Відні́с пря́жу до ткача́. Занеси́ дити́ну в ха́ту]; 2) (*приписывать*) пристосо́вувати, пристосува́ти, залі́чувати, залічи́ти, зачисля́ти, зачи́слити, приклада́ти, прикла́сти до чо́го. [До

кня́зького пері́оду цьо́го пристосува́ти не мо́жна. Письме́нство це ми ма́ємо пра́во зачисля́ти до на́шої істо́рії (Єфр.). За́раз усе приклада́є до се́бе]. *Эту неудачу* **-ят** *к его нерадению* – ду́мають, що не пощасти́ло з цим через його́ недба́лість. *Судебные издержки* **-ти́** *на счёт виновного* – судо́ві тра́ти ма́є оплати́ти ви́нний. **Отне́сенный** – відне́сений, перене́сений; пристосо́ваний, залі́чений, зачи́слений, прикла́дений до чо́го.

Относи́ться, отнести́сь – 1) відно́ситися, відне́стися; 2) *матем.* – стосува́тися, бу́ти супроти́. [Два стосу́ється до чотирьо́х, як три до шістьо́х; *или* два супроти́ чотирьо́х те са́ме, що три супроти́ шістьо́х]; 3) *см.* **Обраща́ться** *к кому*; 4) **-ся** *куда* (*подлежать чьему ведению, компетенции*) – стосува́тися до ко́го, до чо́го, нале́жатися до ко́го, до чо́го. [Такі́ пита́ння стосу́ються до археоло́гії. Ця спра́ва нале́житься до вас]. *Это ко мне не* **-сится** – це до ме́не не стосу́ється (не нале́житься). *Не к тебе* **-сится** – не до те́бе річ, (*шутл.*) не твоє́ ме́леться, не до те́бе п'ють. **Относя́щийся** *к чему* – нале́жний до чо́го. **Неотнося́щийся** *к делу* – сторо́нній. [Тре́ба спини́тись тут ще на одні́й ні́би сторо́нній дета́лі (Єфр.)]. *Село* **-сится** *к такой-то волости* – село́ тя́гне, нале́жить до тако́ї во́лости. [Село́ Токарі́ тя́гне до Бешки́нської во́лости]; 5) *к кому, чему* – ста́витися, поста́витися до ко́го, до чо́го; прийма́ти, прийня́ти що; (*редко*) по́стать узя́ти до чо́го. [До ме́не ста́вляться як до рі́дного. Як поста́вилася до тіє́ї звістки? По́стать воро́жу до святкува́ння взяла́ найви́ща вла́да (О. Пчілка)]. **-ся** *к чему с уважением* – шанува́ти, пошанува́ти кого́, ста́витися, поста́витися з поша́ною (з пова́гою) до ко́го. **-ся** *пренебрежительно, отрицательно* – не́хтувати кого́, що, помі́тувати ким, чим. **-ся** *легкомысленно* – легкова́жити, злегкова́жити що. [Спра́ви ціє́ї не злегкова́жено]. **-ся** *хладнокровно, спокойно* – ста́витися спокі́йно до чо́го, холо́дним о́ком диви́тися, погляда́ти на що. [Холодні́шим о́ком погляда́є чита́чка на «Тара́сову ніч» (Грінч.)]. **-ся** *несправедливо к кому* – кри́вдити кого́; (*свысока*) згори́ позира́ти; (*враждебно*) ворогува́ти на ко́го, проти ко́го, става́ти во́рожо проти ко́го, чо́го, о́ко на ко́го ма́ти, проти ко́го зуб ма́ти. [Во́рожо стаю́ть проти прав украї́нської мо́ви (О. Пчілка)]. **-ся** *с любовью, заботливо* – жа́лувати кого́. [Ба́тько жа́лував нас обо́х рі́вно: і бра́та, і мене́ (М. Вовч.)]; (*добродушно*) до́бре се́рце ма́ти до ко́го; (*с отчуждённостью*) чужи́м о́ком позира́ти на ко́го. *К вам* **-сятся***, как к людям* – вас за люде́й ма́ють. **-ся** *каким-л. образом к делу* – бра́ти спра́ву як. [А́втор бере́ спра́ву зана́дто серйо́зно (Єфр.)].

Отно́ска, *см.* **Отнесе́ние.**

Отно́сный – відно́сний. [Відно́сний ві́тер. Відно́сна течія́]. **-ное** *строение* – опрі́чня будо́ва (забудува́ння).

Отночева́ть – переночува́ти.

Отноше́ние – 1) – *к кому, чему* – відно́сини, стосу́нок (-нку), відно́шення, ста́влення до ко́го, до чо́го. [Са́ме в таки́х відно́синах стоя́ла коли́сь хоч до че́хів літерату́ра й мо́ва німе́цька (Грінч.). Як-же ми́слиш ти з на́ми бу́ти? У яки́х стосу́нках? (Куліш)]. *Доброе, благожелательное* **-ние** *к кому* – ла́ска, прихи́льність, прихи́лля до ко́го. [Пани́ ла́скою навкруги́ се́бе люде́й купи́ли (Куліш). Не ті́льки дозволя́ли йому́ люби́ти їх, але й сами́ плати́ли прихи́ллям (Крим.)]. *Внимательное, почтительное* **-ние** *к кому* – шано́ба, пошані́вок (-вку) до ко́го. *Непочтительное* **-ние** – непошанува́ння, знева́га, непова́га до ко́го. *Несправедливое* **-ние** – кри́вдження кого́, кри́вда кому́. *Нерадивое* **-ние** – занедба́ння кого́, чого́. *Иметь* **-ние** *к чему* – стосува́тися до чо́го, ма́ти до чине́ння з чим, до чо́го, ма́ти щось до ко́го, ма́ти прито́ку (відно́сини, відно́шення) до чо́го. [Тре́ба, щоб усі́ думки́ стосува́лися до те́ми (Єфр.). Коцюби́нський мав до чине́ння з бу́рсою, семіна́рією та прива́тними ле́кціями (Єфр.)]. *Никакого* **-ния** *к этому делу не имею* – нія́кого дочине́ння (нія́кої прито́ки) до цього ді́ла не ма́ю. *Взаимные* **-ния** – взає́мні відно́сини, стосу́нки, взаємовідно́сини, взає́мини. [Оце́ все з ко́жним днем заго́стрювало їх взає́мини (Ор. Левиц.). Взаємовідно́сини нала́годились]. **-ния** *приятельские* – при́язнь, приятелюва́ння, товаришува́ння; (*о женщинах ещё*) подругува́ння. **-ния** *мирные, миролюбивые* – (з)ла́года; (*враждебные*) ворогува́ння, ворожне́ча; (*любовные*) лю́бощі; (*близкие*) близькі́ відно́сини (стосу́нки). *Иметь с кем-л.* **-ния** – захо́дити собі з ким. *Завязывать* **-ния** – захо́дити в стосу́нки з ким. *Вступить в дружеские* **-ния** – заприязни́тися, (*о женщинах ещё*) заподругува́ти. *Вступить в приятельские, товарищеские* **-ния** – заприятелюва́ти, затоваришува́ти, потоваришува́ти, потовариши́ти; *в фамильярные* – запанібрата́тися; *в любовные* – зазна́тися. [Одко́ли зазна́вся з нею мій Я́ків, – ні до́ чого став па́рубок (М. Вовч.). Із і́ншою зазнава́вся, мене́ відцура́вся]. *Быть в дружеских* **-ниях** – дружи́ти, (*о женщ. ещё*) подругува́ти; *в приятельских* – приятелюва́ти, товаришува́ти, товариши́ти, товари́ство води́ти; *в фамильярных* – панібрата́тися; *во враждебных* – ворогува́ти; *в хороших, миролюбивых* – у до́брій (з)ла́годі, у до́брості жи́ти з ким, горну́тися до ко́го; *в*

любовных – кохáтися, любúтися з ким. *Стать в* **-ния** *отца и сына* – побáтькáтися. [Вонú побáтькались собі Петрó та Семéн: Петрó сказáв, що бýде Семéнові за сúна, то й послýха як бáтька]. *Стать к кому в* **-ния** *враждебные, дружеские и т. п.* – стáти на ворóжу, на прúятельську стопý. [Одрáзу-ж стáли, що-до нéї, на ворóжу стопý]. *Разорвать дружеские* **-ния** – розбратáтися, розрізнúтися. *Не имеющий* **-ния** *к делу* – сторóнній, непричéтний. *Высказывать свое* **-ние** *к чему* – вислóвлювати свій пóгляд на що, давáти свій суд над чим. [Літопúсець прóсто запúсує, колú що діялось не оцінюючи подíй, не даючú свогó сýду над нúми (Єфр.)]. *Между этими событиями нет никакого* **-ния** – між цúми подіями немá ніякої залéжности. *В* **-нии** *кого, чего, по* **-нию** *к кому, чему* – що-до кóго, що-до чóго, віднóсно когó, чогó, óбіч кóго, чóго, прóти, супротú чóго. [Істóрія так звáної дрéвньої рýської словéсности óбіч нарóду українського – те сáме, що óбіч нарóду пóльського – істóрія словéсности латúно-пóльської (Куліш)]. *В* **-нии** *меня, по* **-нию** *ко мне* – віднóсно мéне, щодо мéне, (*в сравнении со мной*) прóти, супротú мéне. *В этом* **-нии** – з цьогó пóгляду. *Во всех* **-ниях** – з кóжного пóгляду, всімá сторонáми, кругóм. [Слáвне булó Запорíжжя всімá сторонáми. Такúх Катерúн на світі тúсячі, і ні однá кругóм на нéї не похóжа (Куліш). Кругóм путящя людúна]; 2) *геометр., арифм.* – віднóшення; 3) *канцел.* – завідóмлення, лист. [Завідóмлення з дня 20-го квітня 1924 р. під числóм 123]; 4) *хим.* **-ние** *весовое* – вагове віднóшення.

Отны́не, *нар.* – віднúні, відтепéр, відсьогóдні.

Отню́дь, *нар.* **Отню́дь** *не* – ні в якому рáзі, в жáдному рáзі, ніяким чúном, ніяким світом, ніяким рóбом, жáдним спóсобом, жáдною мíрою, áні трóхи, аж ніяк.

Отня́тие – відібрáння; *хирург.* – відрізання.

Отня́ть, *см.* **Отнимáть.**

Ото, *предл., см.* **От.** *День-***ото***-дня* – що-день, то… [Що-день, то гірше].

Отобе́дать – пообідати.

Отображе́ние – (*действ.*) відбивáння; (*результат*) відбúток. *См.* **Отпечáток.** *Служить* **-нием** *чего, см.* **Отображáть.**

Отображáть, отобрази́ть *что* – відбивáти, відбúти що. **Отображе́нный** – відбúтий.

Отобрáние *у кого чего* – відібрáння комý чогó, позбáвлення когó чогó.

Отобрáть, *см.* **Отбирáть.**

Отовсю́ду – (з)відусíль, (з)відусілй, (з)відусю́ди, зівсю́ди, зусю́ди, з усíх усю́дів.

Отогнáть, *см.* **Отгоня́ть.**

Отогну́ть, -ся, *см.* **Отгибáть, -ся.**

Отогревáние – відігрівáння.

Отогревáть, -ся, отогре́ть, -ся – відігрівáти, -ся, відігрíти, -ся, розігрівáти, -ся, розігрíти, -ся. **-вáть** *дыханием* – відхýк[х]увати, відхýк[х]ати. [Насúлу відхýкав рýки]. **-вáть** *в печи сметану, простоквашу, чтобы сыворотка отделилась* – відтóплювати, відтопúти, відгрівáти, відігрíти. **Отогре́тый** – відігрíтий, відхýк[х]аний; відтóплений.

Отодвигáние – відс(óв)увáння, посувáння.

Отодвигáть, -ся, отодви́нуть, -ся – відсóвувати, -ся, відсувáти, -ся, відсýнути, -ся, посувáти, -ся, посýнути, -ся. **Отодвигáющийся** – відсувнúй. **Отодви́нутый** – відсýнений, посýнений, посýнутий.

Отодрáть, -ся, *см.* **Отдирáть, -ся.**

Отож(д)ествле́ние – ототóжнювання, утежсáмлювання (Н.-Л.), ідентифікувáння, *сов.* ототóжнення.

Отож(д)ествля́ть, -ся, -стви́ть, -ся – ототóжнювати, -ся, ототóжнити, -ся, утежсáмлювати, -ся (Н.-Лев.), ідентифікувáти, -ся, що з чим. **Отож(д)ествля́емый** – ототóжнюваний, ідентифікóваний. **Отож(д)ествлённый** – ототóжнений, ідентифікóваний.

Отозвáние – відклúкання. [Відклúкання послá].

Отозвáть, -ся, *см.* **Отзывáть, -ся.**

Отойти́, *см.* **Отходи́ть.**

Ото́к (*речной остров*) – óбтік (*р.* óбтоку).

Отолáчивать, отоло́чить (*в ступе*) – обтóвкувати, обтовктú.

Отолгáться, *см.* **Отлыгáться.**

Отолстевáть, отолсте́ть – глáдшати, поглáдшати, глáднути, розглáднути. **Отолсте́лый** – розглáдлий.

Отомáнка – канáпа (турéцька).

Отомкну́ть, -ся, *см.* **Отмыкáть, -ся.**

Отомсти́ть, отомщáть, -ся, *см.* **Отмщáть, -ся.**

Отоня́ть, отони́ть – тонúти, потонúти, тоншúти, потоншúти, стоншúти.

Отопи́тельный – опа́лювальний.
Отопи́ть, -ся, *см.* **Ота́пливать, -ся.**
Ото́пка, *см.* **Отопле́ние.**
Ото́пки – ви́шкварки (-ків).
Отопле́ние, ото́пка – о́пал, опа́лення, ото́пка, (*топливо*) па́ливо. [Найма́є кімна́ту з о́палом (з ото́пкою). Ко́ксу вжива́ють на па́ливо]. *Паровое* **-ние** – парове́ опа́лення, -ви́й о́пал.
Отопля́ть, *см.* **Ота́пливать.**
Ото́пок – 1) *см.* **Ото́пки**; 2) (*обувь изношенная*) шкарба́н. [Босо́ні́ж узу́то старі́ шкарбани́].
Отопрева́ние – відіпріва́ння.
Отопрева́ть, отопре́ть – відіпріва́ти, відіпрі́ти. **Отопре́лый** – відіпрі́лий.
Отопта́ть, *см.* **Ота́птывать.**
Отора́ть, *см.* **Отпаха́ть.**
Отора́чивание – облямо́вування, обклада́ння, обшива́ння чим.
Отора́чивать, -ся, отoрочи́ть, -ся – облямо́вувати, -ся, облямува́ти, -ся, обклада́ти, -ся, обложи́ти, -ся, обшива́ти, -ся, обши́ти, -ся. **Отoро́ченный** – облямо́ваний, обкла́дений, обши́тий.
Ото́рванность – віді́рваність (-ности).
Оторва́ть, -ся, *см.* **Отрыва́ть, -ся.**
Оторжа́веть – перержа́віти.
Оторопе́лость – тороплé́ність, сторопі́лість, стумані́лість (-ости).
Оторопе́лый – торопле́ний, сторопі́лий, стумані́лий, отетері́лий, отетені́лий.
Оторопе́ть – сторопі́ти, сторопи́тися, с[о]торопа́тіти, стумані́ти, отетері́ти, отетені́ти.
О́торопь – о́страх (-ху). [О́страх мене́ взяв].
Оторочи́ть, *см.* **Отора́чивать.**
Оторо́чка – о́бшивка, облямі́вка. (*Из смушка или суркового меха на тулупе*) иршли́ця, брам (-му).
Отосла́ние – віділсла́ння.
Отосла́ть, *см.* **Отсыла́ть.**
Отоспа́ть, *см.* **Вы́спаться, Просну́ться.**
Отоспа́ться – відіспа́ти. [Одіспа́в сього́дні на ввесь ти́ждень].
Отостри́ть – відгостри́ти, ви́гострити, нагостри́ти.
Ототкну́ть, *см.* **Оттыка́ть.**
Отохо́чивать, отохо́тить – знеохо́чувати, знеохо́тити до чо́го, відна́джувати, відна́дити кого́ від чо́го, відбива́ти, відби́ти до чо́го охо́ту кому́. [Хоро́ба знеохо́тила його́ до вина́]. *Срв.* **Отва́дить.**
Отоща́лость – охля́лість, захля́лість (-ости).
Отощева́ть, отоща́ть – ху́днути, сху́днути, хля́нути (хля́ну, -неш), охлява́ти, охля́сти, охля́нути, захля́нути, отоща́ти; (*о многих*) позахлява́ти, поохлява́ти; (*о скоте ещё*) перепа́стися. **Отоща́вший, -лый** – охля́лий, захля́лий, отоща́лий; (*о скоте*) перепа́лий. **-ший** *от плохого питания* – захарчо́ваний. **-ший** *за зиму* – зазимо́ваний.
Отоща́ние, *см.* **Отоща́лость.**
Отпада́ние, отпаде́ние (*листьев и т. п.*) – відпада́ння, спада́ння, *сов.* відпаді́ння; (*краски, штукатурки и т. п.*) вилу́щування, *сов.* ви́лу́щення; (*от религии, партии, союза и т. п.*) відпада́ння, *сов.* відпаді́ння, відступа́ння, *сов.* вісту́плення, відкида́ння, *сов.* відки́нення.
Отпада́ть, отпа́сть – 1) відпада́ти, відпа́сти. [Відпа́в листо́к]; 2) (*о краске, штукатурке и т. п.*) вилу́щуватися, ви́лущитися; (*от союза, религии, партии и т. п.*) відступа́тися, відступи́тися, відпада́ти, відпа́сти, відкида́тися, відки́нутися чого́ *и* від чо́го. [Юлія́н відступи́вся від христия́нства. Відки́нувся від па́ртії. Він зо́всім рідні́ відки́нувся]; 3) *у меня* **-а́ла** *охота* (*к пению*) – я втеря́в, стра́тив охо́ту, знеохо́тився (до спі́вів).
Отпаде́ние, *см.* **Отпада́ние.**
Отпа́дывать, *см.* **Отпада́ть.**
Отпа́дыш – 1) (*фрукт*) па́далиця; 2) *см.* **Отсту́пник.**
I. Отпа́ивание – відлюто́вування.
II. Отпа́ивание – 1) випо́ювання; 2) відпо́ювання.
Отпа́ивать, -ся, отпая́ть, -ся – відлюто́вувати, -ся, відлютува́ти, -ся. **-нный** – відлюто́ваний.
Отпа́ивать, -ся, отпои́ть, -ся – 1) випо́ювати, -ся, ви́поїти, -ся. [Ви́поїли теля́ молоко́м]; 2) (*отравленного*) відпо́ювати, -ся, відпої́ти, -ся. [Отруї́вся був, та наси́лу молоко́м відпої́ли]. **-нный** – 1) ви́поєний; 2) відпо́єний.
Отпа́йка, *см.* **Отпа́ивание 1.**

Отпа́лзывание – відповза́ння, відплазо́вування.
Отпа́лзывать, отползти́ – відповза́ти, відповзти́. *См.* **Отползáть.**
Отпа́ливать, отпали́ть – 1) кінча́ти, (с)кінчи́ти, перестава́ти, переста́ти стріля́ти; 2) **-ливать** *и* **отпаля́ть, отпали́ть,** *см.* **Отжига́ть, Прижига́ть**; 3) **-и́ть** *штуку* – (у)стругну́ти шту́ку.
Отпа́ривание – відпа́рювання.
Отпа́ривать, -ся, отпа́рить, -ся – 1) відпа́рювати, -ся, відпа́рити, -ся. [Відпа́ривсь оксами́т, як нови́й став]; 2) *см.* **Отодра́ть** (*розгами*).
Отпари́ровать (*удар*) – відбива́ти, відби́ти; (*в разговоре*) відкоша́ дава́ти, да́ти кому́.
Отпа́рывание – відпо́рювання.
Отпа́рывать, -ся, отпоро́ть, -ся – відпо́рювати, -ся, відпоро́ти, -ся, відшива́ти, відши́ти, опо́рювати, -ся, опоро́ти, -ся. **Отпо́ротый** – відпо́ротий.
Отпа́сть, *см.* **Отпада́ть.**
Отпа́хивать, отпаха́ть – 1) кінча́ти, скінчи́ти ора́ти, о́ранку, перестава́ти, переста́ти ора́ти, обора́тися. **-хав***, да за бороньбу* – обора́вшись, та й за боронува́ння; 2) відо́рювати, відора́ти. **-нный** – відо́раний [Відо́рана скі́ба]. **-ся** – відо́рюватися, відора́тися, обора́тися, (*о мн.*) пообо́рюватися. *Мы совсем* **-лись** *и обсеялись* – ми геть обора́лись і обсі́ялись.
Отпа́хивать *чем, см.* **Па́хнуть, Отдава́ть** (*запахом*).
Отпа́хивать, отпахну́ть (*полу, занавеску*), *см.* **Распахну́ть. -вать, -ну́ть** (*мух*), -ся (*от мух*), *см.* **Отма́хивать, -ся.**
Отпа́шка – відо́рювання.
Отпая́ть, -ся, *см.* **Отпа́ивать, -ся.**
Отпе́в – ві́дспів (-ву).
Отпева́льный – до відпра́ви (похоро́нної) нале́жний.
Отпева́ние – відпра́ва (похоро́нна).
Отпева́ть, отпе́ть – 1) відспі́вувати, відспіва́ти. [Солов’ї́ вже відспіва́ли]; 2) відспі́вувати, відспіва́ти, відправля́ти, відпра́вити (слу́жбу, відпра́ву церко́вну). **-пе́ть** *покойника* – відпра́вити по́хорон; 3) (*кому*) ви́читати, відспіва́ти кому́. [До́бре я йому́ ви́читала (відспіва́ла) за бре́хні]. **Отпе́тый** – 1) відспі́ваний, переспі́ваний. *Покойник уже* **-пе́т** – над мерце́м відпра́влено вже по́хорон; 2) пропа́щий, очайду́шний. [Пропа́ща він люди́на]. **-тый** *дурак* – неприторе́ний, несосвіте́нний ду́рень. **-тый** *пьяница* – всесві́тній п’яни́ця, непроспа́ний (непросипе́нний) п’яни́ця.
Отпере́ть, -ся, *см.* **Отпира́ть, -ся.**
Отпеча́тание, -чатка – надрукува́ння, ви́друкування.
Отпеча́тывание – (*в типографии*) друкува́ння; (*следов чего*) випеча́тування, відбива́ння.
Отпечатле́ть – відби́ти що.
Отпеча́ток – відби́ток (-тка), ви́тиск (-ска), ві́дтиск, напеча́ток (-тку), позна́ка, знак, ві́дслід, відби́вок (-вка). [Їх іде́ї ма́ють на собі відби́ток особи́стої оригіна́льности (Доман.). На шляху́ ви́дко було́ кі́лька глибо́ких сві́жих ви́тисків од по́лозів та від кі́нських копи́т. Па́нщина покла́ла на Кайдаше́ві свій напеча́ток (Неч.-Лев.). Наклада́ла на чужу́ п’є́су помі́тну особи́сту позна́ку. На чолі́ позначи́лася пе́рша змо́ршка – ві́дслід перебу́тої му́ки]. *Наложить свой* **-ток** *на кого, на что* – позначи́тися на ко́му, на чо́му. *Носить* **-ток** *чего-л.* – бу́ти позна́ченим чим-не́будь, ма́ти (на собі) позна́ку… чого́-небудь.
Отпеча́тывать, отпеча́тать – друкува́ти, ви́друкувати, надрукува́ти, відбива́ти, відби́ти. [Ви́друкував кни́гу. Тре́ба відби́ти (надрукува́ти) ще з со́тню примі́рників]. **-нный** – ви́друкуваний, надруко́ваний, відби́тий.
Отпеча́тываться, отпеча́таться (*в типографии*) – друкува́тися, ви́друкуватися, надрукува́тися; (*о следах*) випеча́туватися, ви́печататися, відбива́тися, відби́тися. [Як уда́рив по щоці́, так уся́ п’ятірня́ й ви́печаталась. Слід од чобі́т відби́вся на снігу́].
Отпива́ние – надпива́ння.
Отпива́ть, отпи́ть – 1) надпива́ти, надпи́ти. **-пи́ть** *глоточек* – раз ковтну́ти; 2) **отпи́ть** – попи́ти. [Вони́ попили́ чай та й пішли́]. *Я своё уже* **-пи́л** – я вже своє́ одпи́в. **-тый** – надпи́тий.
Отпи́ливание – відпи́лювання, надпи́лювання.
Отпи́ливать, -ся, отпили́ть, -ся – відпи́лювати, -ся, відпиля́ти, -ся, надпи́лювати, -ся, надпиля́ти, -ся. **Отпи́ленный** – відпи́лений, надпи́лений.
Отпи́лка, *см.* **Отпи́ливание**; (*оконч.*) відпи́лення.
Отпи́лок – відпи́лок (-лку).
Отпира́ние – 1) відмика́ння; (*запертого на крючок*) відщіб[п]а́ння; 2) *см.* **Отпира́тельство.**

Отпира́тельство – відмага́ння, відріка́ння.
I. Отпира́ть, -ся, отпере́ть, -ся – 1) *см.* **Отмыка́ть, -ся. Отопри́те**! – відчиніть! відщеб[п]ні́ть(ся)! відсу́ньте!; 2) *см.* **Отпи́хивать, Отта́лкивать.**
II. Отпира́ться, отпере́ться *от чего* – відмага́тися, відмогти́ся, відрека́тися, відректи́ся від чо́го *и* чого́. [Люди чу́ли, як він каза́в, то вже не відмо́жеться].
Отпи́рка, *см.* **Отпира́ние.**
Отпирова́ть – відгуля́ти, відбенькетува́ти. [Відгуля́ли весі́лля].
Отписа́ние – відписа́ння.
Отпи́ска – відпи́ска; ві́дпис (-су).
Отпи́сывание – відпи́сування.
Отпи́сывать, отписа́ть – 1) відпи́сувати, відписа́ти кому́ на що. [Відписа́ти на листа́]. **-ться** (*канцел.*) – відпи́суватися, відписа́тися. [Доведе́ться відпи́суватися, щоб протягти́ час, а тут тимча́сом зро́бимо все, що тре́ба]; 2) (*по дух. завещ.*) відпи́сувати, відписа́ти. *См.* **Завеща́ть.** [Всі до́бра рухо́мі й нерухо́мі відпи́сую дочці́]. **-нный** – відпи́саний.
Отпи́ть, *см.* **Отпива́ть.**
Отпи́хивание – відпиха́ння, відшто́вхування.
Отпи́хивать, -ся, отпиха́ть, -ся *и* **отпихну́ть, -ся** – відпиха́ти, -ся, віді́пхну́ти, -ся, відшто́вхувати, -ся, відштовхну́ти, -ся. [Віді́пхни́ крижи́ну від човна́]. **Отпи́хнутый** – віді́пхнутий, віді́пхнений, відшто́вхнутий, відшто́вхнений.
Отпла́та – відпла́та, віддя́ка.
Отпла́тный – відпла́тний.
Отпла́тчик, -чица – відпла́тник, -ниця.
Отпла́чивание – відпла́чування, віддя́чування.
Отпла́чивать, -ся, отплати́ть, -ся – відпла́чувати, -ся, відплати́ти, -ся, віддя́чувати, -ся, віддя́чити, -ся кому́ за що. [Брехне́ю віддя́чився мені за піклува́ння]. **-ти́ть** *тем же* – віть за віть відда́ти. **-вать** *услугой за услугу* – відгоджа́тися, відгоди́тися кому́.
Отпла́чиваемый – відпла́чуваний, віддя́чуваний. **-нный** – відпла́чений, віддя́чений.
Отплёвывание – відпльо́вування.
Отплёвывать, -ся, отплева́ть, -ся *и* **отплю́нуть, -ся** – відпльо́вувати, -ся, відплюва́ти, -ся, відплю́нути, -ся, спльо́вувати, сплю́нути.
О́тплеск – відхлю́пування, відплю́скування; *мн.* ви́плі́ски, бри́зки.
Отплета́ние – 1) відплі́та́ння; 2) виплі́та́ння.
Отпле́скивать, -ся, отплеска́ть, -ся *и* **отплесну́ть, -ся** – відхлю́пувати, -ся, відхлю́пати, -ся, відхлю́пну́ти, -ся, відплю́скувати, -ся, відплю́скати, -ся, відплю́сну́ти, -ся, плю́скати, -ся, відбри́зкувати, -ся, відбри́зкати, -ся, відбри́знутися. [Відхлю́пни́ тро́хи води́. Хви́ля відплю́скується від бе́рега].
Отплета́ть, отпле́сть *и* **отплести́** – 1) відплі́та́ти, відпле́сти́; 2) доплі́та́ти, допле́сти́. [Відплети́ гарбузи́ння з гі́лки. Доплі́в сі́тку]. **-нный** – 1) відпле́тений; 2) допле́тений.
Отплыва́ние – відплива́ння, відча́лювання.
Отплыва́ть, отплы́ть – відплива́ти, відпли́сти́, відпливти́, відпли́нути, відча́лювати, відча́лити.
Отплы́тие – відплиття́.
Отплю́нуть – сплю́нути.
Отпля́сывание – витанцьо́вування, вигопцьо́вування.
Отпля́сывать, отпляса́ть – (*плясать с увлечением*) витанцьо́вувати, ви́танцювати, вигопцьо́вувати. [Так га́рно витанцьо́вує]; (*окончить пляску*) дотанцюва́ти, скінчи́ти тане́ць, та́нці. **-са́ть** *своё* – відтанцюва́ти. [Я вже своє́ відтанцюва́в].
Отповедно́й, отпове́дный – (*ответный*) відповідни́й. [Відповідни́й лист].
Отпове́дывать, отпове́дать *что кому* – відповіда́ти *и* -ві́дувати, відпові́сти що кому́.
О́тповедь – ві́дповідь (-ди), (*на письме*) ві́дпис (-су).
Отпо́й, *см.* **Отпа́ивание 2.**
Отпола́скивание – 1) виполі́скування; 2) відполі́скування.
Отпола́скивать, -ся, отполоска́ть, -ся – 1) виполі́скувати, -ся, ви́полоскати, -ся; 2) відполі́скувати, -ся, відполоска́ти, -ся, дополі́скувати, дополоска́ти. **-нный** – відполо́сканий, пополо́сканий, дополо́сканий.
Отполза́ть, отползти́ – відповза́ти, відповзти́, відплазо́вувати, відплазува́ти, відла́зити, відлі́зти, (*на четвереньках*) відрачкува́ти.
Отполирова́ть (*дерево*) – ви́лощити, налощи́ти, ви́шліх(т)увати; (*металл*) ви́яснити.
Отпо́лнивать, -ся *и* **Отполня́ть, -ся, отпо́лнить, -ся** – надлива́ти, -ся, надли́ти (наділлю́, наділле́ш), -ся *и* наділля́ти (-ллю́, -лле́ш), -ся. **Отпо́лненный** – надли́тий.

Отполосова́ть – 1) відшмага́ти, відбато́жити, відчухра́ти; *см. ещё* **Отстега́ть**; 2) *см.* **Полосова́ть.**
Отпо́р – ві́дсіч *и* о́дсіч (-чи), ві́дпір, о́пір. *Дать* **-о́р** *кому* – да́ти ві́дсіч кому́, о́пір ста́ти проти ко́го, опе́ртися кому́, да́ти кому́ відкоша́; 2) (*упругость*) відпо́ра. **-о́ры** (*ледорезы*) – льодорі́зи (-зів).
Отпо́рка – 1) *см.* **Отпи́рка**; 2) (*шест для отпора*) відпо́рина.
Отпо́рный – відпо́рний. **-ный** *крюк, багор* – відпо́рина.
Отпоро́ть – 1) *см.* **Отпа́рывать**; 2) (*розгами*) ви́(ш)парити, ви́бити, відшмага́ти, відбато́жити кого́, хло́сти да́ти кому́, ви́сікти кого́. **Отпо́ротый** – 1) *см.* **Отпа́рывать**; 2) ви́(ш)парений, ви́битий *и т. д.*
Отпорхну́ть – відпурхну́ти, відлину́ти.
Отпости́ться – відпо́стувати, відпости́тися, (*отговеться*) відгові́тися. [Відпо́стувала 40 день. За той гріх не відпо́стишся й не відмо́лишся].
Отпоте́лый – спітні́лий, відволо́глий.
Отпоте́ть – 1) (*перестать потеть*) відпоті́ти; 2) спітні́ти. *Окно* **-те́ло** – вікно́ спітні́ло.
Отпо́тчивать – 1) скінчи́ти частува́ти (*и* скінчи́ти частува́ння), відчастува́ти, почастува́ти, уконтентува́ти, утрактува́ти кого́; 2) відлупи́ти, відшмага́ти, стусанів надава́ти, почастува́ти кого́.
Отправи́тель, -ница – посила́ч, посила́чка, посила́льник, посила́льниця, відсила́ч, відсила́чка, висила́ч, висила́чка.
Отпра́вка – виряджа́ння, відряджа́ння, виправля́ння, посила́ння *и т. д., см.* **Отправля́ть.**
Отправле́ние – 1) *см.* **Отпра́вка. -ние** *писем* – відсила́ння листі́в; 2) від'ї́зд, руша́ння. **-ние** *поезда* – від'ї́зд по́їзда. *Перед* **-нием** *в дорогу* – руша́ючи в доро́гу, за́ким ру́шити в доро́гу. *Точка* **-ния** – вихідна́ (відпровідна́) то́чка, вихідни́й пункт; 3) справля́ння, управля́ння, справува́ння, відбува́ння, ви́кона́ння. **-ние** *должности* – урядува́ння. [Урядува́ння на поса́ді голови́]. *Жизненные* **-ния** (*органа*) – життьові́ фу́нкції (о́ргана).
Отправля́ть, отпра́вить – 1) виряджа́ти, ви́рядити, відряджа́ти, відряди́ти, виправля́ти, ви́правити, наряджа́ти, наряди́ти, сла́ти, посла́ти, висила́ти, ви́слати, (*услать, спровадить*) відсила́ти, відісла́ти, випроваджа́ти *и* випрова́джувати, випрова́дити, відпроваджа́ти *и* відпрова́джувати, відпрова́дити, спрова́джувати, спрова́дити кого́, що куди́. **-ля́ть** *кого в дорогу, в поход* – виряджа́ти (виправля́ти) кого́ в доро́гу, в похі́д. **-вить** *послов* – ви́рядити (наряди́ти, посла́ти) послі́в. **-вить** *товары по железной дороге* – посла́ти, ви́слати крам залізни́цею. **-вить** *кому-л. письмо, посылку по почте* – посла́ти кому́ листа́ по́штою, посла́ти, пода́ти кому́ по́си́лку по́штою. **-вить** *кого из дому* (*спровадить*) – ви́провадити, відпрова́дити, спрова́дити, відряди́ти кого́ з до́му. **-вить** *ни с чем* – ви́провадити, відпрова́дити кого́ ні з чим. **-вить** *в ссылку* – запрова́дити (*и* запрото́рити, завда́ти) на засла́ння. **-вить** *на тот свет* – на той світ загна́ти, з сві́ту зігна́ти; 2) справля́ти, спра́вити, відправля́ти, відпра́вити, управля́ти, упра́вити, справува́ти що. **-ля́ть** *какую-л. должность, службу* – справля́ти, справува́ти, відбува́ти які́ обо́в'язки, яку́ слу́жбу, урядува́ти на які́й поса́ді; (*служить чем*) пра́вити за ко́го, за що. **-ля́ть** *какие-л. функции* – справля́ти які́ фу́нкції. **-ля́ть** *повинности* – відбу́тки відбува́ти. **Отпра́вленный** – ви́ряджений, відря́джений, ви́правлений, по́сланий, ви́сланий *и т. д.*
Отправля́ться, отпра́виться – виряджа́тися, ви́рядитися, відряджа́тися, відряди́тися, виправля́тися, ви́правитися, вибира́тися, ви́братися, іти́, піти́, (*двигаться*) подава́тися, пода́тися, бра́тися, побира́тися, побра́тися, пуска́тися, пусти́тися, руша́ти, ру́шити, віруша́ти, ви́рушити, мандрува́ти, помандрува́ти, *сов.* потягти́, посу́нути, потисну́ти, потекти́ся, (*поспешно*) погна́ти(ся), (по)майну́ти, махну́ти, ху́ркнути, (*без определённой цели*) повія́тися. **-виться** *посидеть* – піти́, ви́йти на посиде́ньки, на по́сідки. **-виться** *в поход, на заработки* – ви́рядитися, ви́правитися, ви́братися, (*двинуться*) ру́шити в похі́д, на заробі́тки. **-виться** (*двинуться*) *в путь* – пода́тися, побра́тися, пусти́тися, ру́шити, ви́рушити в доро́гу (в путь *ж. р.*). **-виться** *в путь-дороженьку* – побра́тися шля́хом-доро́гою. **-вля́йся**! **-вимся**! – руша́й! руша́ймо! **-виться** *дальше* – пода́тися (пусти́тися, ру́шити) да́лі. **-виться** *скитаться* – піти́ у скитки (в світи́). **-виться** *путешествовать* – у ма́ндри пода́тися. **-ви́ться** *на лошадях, верхом, пешком, морем* – поі́хати кі́ньми, ве́рхи (*о многих*: *верхами*), піти́ пі́шки, пусти́тися (поплившти́) мо́рем. **-виться** *в море* – пода́тися, пусти́тися на мо́ре. **-виться** *в школу, в театр* – пода́тися (піти́) до шко́ли, піти́ до теа́тру. **-виться** *в кабак* – піти́ на дешеву, піти́ до ши́нку. **-виться** *в Киев* – пода́тися (ви́рушити, поі́хати) до Ки́їва, на Ки́їв.
Отправно́й – вихідни́й, відпровідни́й. **-на́я** *точка* – відпровідни́й пункт. *См.* **Отправле́ние**

2.
Отпра́вщик, *см.* **Отправи́тель.**
Отпра́здновать – відсвяткува́ти, відбу́ти свя́то. **-вать** *свадьбу* – відгуля́ти (відбу́ти) весі́лля.
Отпра́шивать, -ся, отпроси́ть, -ся – відпро́шувати, -ся, відпроси́ти, -ся, відпро́хувати, -ся, відпроха́ти, -ся, ви́просити, -ся. [Хотів ба́тько би́ти, та ма́ти ви́просила]. **-си́ться** *домой* – відпроси́тися, відпроха́тися додо́му. **Отпро́шенный** – відпро́шений, відпро́ханий.
Отпрова́живать, отпрова́дить – відпрова́джувати, відпрова́дити, відсила́ти, віді́сла́ти, відпрото́рювати, відпрото́рити кого́ куди́.
Отпру́живать, отпру́жать, отпруди́ть (*запруду*) – розга́чувати, розгати́ти (гре́блю).
Отпры́гать – відстриба́ти, відскака́ти, відпли́гати.
Отпры́гивание – відстри́бування, відпли́гування.
Отпры́гивать, отпры́гнуть – відстри́бувати, відстрибну́ти, відпли́гувати, відпли́гну́ти; (*отскакивать*) відска́кувати, відско́чити.
О́тпрыск – па́гін (-гону), *ум.* пагоне́ць (-гінця́), пагі́нчик, па́ріст (-росту), па́росток (-стка), па́ростень (-сня), па́рість (-рости), відро́сток (-стка), о́дріст (-росту), о́дростень (-сня), о́дрість (-рости), бросто́к, па́молодок (-дка); *соб.* па́гіння (-ння), пагові́ння (-ння), па́молодь (-ди). *Благородный* **-прыск** *старинного рода* – шляхе́тний па́ріст (порі́док) да́внього ро́ду.
Отпры́скивать, отпры́снуть – 1) (*издавать брызги*) пи́рскати, пи́рснути, по́рскати, порсну́ти; 2) відпорска́ти, відпорсну́ти, відбива́тися, відби́тися, відска́кувати, відско́чити від чо́го. **-ться** – 1) відбри́зкуватися, відбри́знутися; 2) (*о деревьях*) па́роститися, па́рости (па́гони) пуска́ти, брости́тися *и* броста́тися.
Отпряга́ние – відпряга́ння, випряга́ння.
Отпряга́ть, -ся, отпря́чь, -ся – відпряга́ти, -ся, відпрягти́, -ся, випряга́ти, -ся, ви́прягти, -ся. **Отпряжённый** – відпря́жений, ви́пряжений.
Отпряда́ть, отпря́сть – відпряда́ти, відпря́сти.
Отпря́дывать *и* **Отпряда́ть, отпря́нуть** – відска́кувати, відско́чити. **-нуть** *в ужасе* – віджахну́тися від чо́го, з жа́ху ки́нутися від чо́го.
Отпу́гивание – відстра́шування.
Отпу́гивать, отпуга́ть, отпугну́ть – відстра́шувати, (*сов.*) відстраши́ти *и* відстраха́ти, віджахну́ти кого́ від ко́го, від чо́го. **Отпу́гивающий** – відстра́шливий. [Відстра́шливий при́клад].
Отпу́дривать, отпу́дрить – пудрува́ти, попудрува́ти кого́, кінча́ти (скінчи́ти) пудрува́ти. **-ить** *кого* – (*переносно*) нами́лити чу́ба кому́. **Отпу́дренный** – попудро́ваний.
Отпу́дриваться, отпу́дриться – кінча́ти (скінчи́ти) пудрува́тися, попудрува́тися.
О́тпуск – 1) *см.* **Отлуска́ние**; 2) (*для служащих*) ві́дпустка, ві́дпуст, відзво́лення, ві́дзвіл (-волу). *Получить* **-пуск** – здобу́ти ві́дпустку, ві́дзвіл, відзво́литися. *Бессрочный* **-пуск** – безстрокова́ ві́дпустка; 3) (*товаров за границу*) відпрова́дження, ви́віз (-возу) (кра́му за кордо́н); 4) *см.* **О́тпуст.**
Отпуска́ние – 1) відпуска́ння, відряджа́ння; 2) видава́ння, відва́жування; 3) запуска́ння; 4) попуска́ння *и т. д. См.* **Отпуска́ть.**
Отпуска́ть, отпусти́ть – 1) пуска́ти, пусти́ти, відпуска́ти, відпусти́ти, повідпуска́ти кого́ куди́, зві́дки; (*отправлять*) відряджа́ти, відряди́ти кого́. **-сти́ть** *кого на волю, домой* – (від)пусти́ти кого́ на во́лю, додо́му. **-сти** *душу на покаяние* – пусти́ з душе́ю; 2) дава́ти, да́ти, видава́ти, ви́дати, відва́жувати, відва́жити, наділя́ти, наділи́ти кому́ що, що на що. **-ска́ть** *провизию* – видава́ти (відва́жувати) харч (-чи *ж. р. и* -чу *м. р.*). *Правительство* **-сти́ло** *сто тысяч рублей на это дело* – уря́д дав (приділи́в) сто ти́сяч карбо́ванців на цю спра́ву. **-ска́ть** *кому-л. в кредит* – дава́ти кому́ на [в] борг (*и* на́бір), боргува́ти, наборгува́ти, поборгува́ти, ві́рити кому́ *и* на ко́го, навіря́ти кому́. *Лавочник* **-ска́ет** *мне в кредит на сто рублей* – крама́р на сто карбо́ванців мені́ навіря́є (дає́ мені на борг). *Он никому не* **-ска́ет** *в долг* – він ніко́му не боргу́є (не дає на борг), він ні на ко́го не ві́рить. **-скать** *на вес* – дава́ти вагою. **-ска́ть** *что-л. по счёту кому* – вилі́чувати (*сов.* ви́лічити) кому́ що. **-ска́ть** *скупо* – видавце́м (ви)дава́ти. **-ска́ть** *товары* (*за границу*) – виправля́ти, виво́зити, випроваджа́ти, відпроваджа́ти крам (за кордо́н). **-сти́ть** *остроту, словечко* – пусти́ти до́теп, (*на чей-л. счёт*) при́кладку прикла́сти кому́, кві́тку кому́ приши́ти. **-ска́ть** *комплименты* – компліме́нти сади́ти. **-ска́ть** *штуки*, **-сти́ть** *штуку* – витворя́ти, плата́ти шту́ки, наплата́ти штук, утну́ти, устругну́ти шту́ку; 3) **-ска́ть, -сти́ть** *грехи кому* – розгріша́ти, розгріши́ти кого́, відпуска́ти, відпусти́ти гріхи́ кому́; 4) запуска́ти, запусти́ти, попуска́ти, попусти́ти що. **-сти́ть** *бороду, косу* – запусти́ти бо́роду, ко́су. **-сти́ть** *кудри* – попусти́ти ку́чері; 5) (*ослаблять*) попуска́ти, попусти́ти; відпуска́ти, відпусти́ти. **-сти́ть** *верёвку, струну* – попусти́ти мо́туз, струну́. **-сти́ть** *пояс* – відпереза́ти, по[від]пусти́ти

по́яс. **-сти́ть** *сталь* – м'якши́ти (відгартува́ти) кри́цю, сталь. **-сти́ть** *тормоз* – розгальмува́ти; 6) (*отточить*) наго́стрювати, нагостри́ти, виго́стрювати, ви́гострити. **-ска́ть, -сти́ть** *косу* (*покосную*) – клепа́ти (*н. вр.* клепа́ю *и* кле́плю), відклепа́ти ко́су; 7) відпусти́ти, поле́гшати (*чаще безл.*). [Було́ так у гру́дях сти́сло, а це тро́хи відпусти́ло]. *На дворе* **-сти́ло** – надво́рі відли́гло. *Мороз* **-сти́л** – моро́з пересі́вся, перети́с. **-нный** – відпу́щений, попу́щений *и т. д.*

Отпуска́ться, отпусти́ться – 1) відпуска́тися, бу́ти відпу́щеним; 2) (ви)дава́тися, бу́ти (ви ́)да́ним, відва́жуватися, бу́ти відва́женим; 3) розгріша́тися, розгріши́тися, відпуска́тися, відпусти́тися; 4) запуска́тися, бу́ти запу́щеним; 5) попуска́тися, попусти́тися *и т. д.*

Отпускни́к – відпускни́к.

Отпускна́я – відпускна́, ві́льна, гра́мота на во́лю.

Отпускно́й – 1) відпускни́й, відзві[о]льни́й. **-ной** *билет* – відзві[о]льни́й біле́т, біле́т на ві́дзвіл, ві́дпустка; 2) (*вывозной*) вивізни́й, відпровідни́й; 3) відпу́щений, відзво́лений.

О́тпуст, *церк.* – ві́дпуст (-сту).

Отпусти́тельный – відпускни́й, проща́льний. [Відпускна́ (проща́льна) моли́тва]. **-ный** *грех* – проще́нний (відпуще́нний) гріх.

Отпусти́ть, *см.* **Отпуска́ть.**

Отпутеше́ствовать – відподоро́жува́ти, відмандрува́ти; скінчи́ти по́дорож, мандрі́вку.

Отпу́тывать, отпу́тать – відплу́тувати, відплу́тати що від чо́го; розплу́тувати, розплу́тати що. **Отпу́танный** – відплу́таний; розплу́таний.

Отпу́тываться, отпу́таться – 1) відплу́туватися, відплу́татися, розплу́туватися, розплу́татися; 2) відкара́скуватися, відкара́скатися, відпе́куватися, відпе́катися від чо́го. *Срв.* **Отвя́зываться 2, Отде́лываться 3.**

Отпуще́ние – відпу́щення, відзво́лення. **-ние** *грехов* – розгрі́ше́ння, про́ща, відпуще́ння, проще́ння гріхів.

Отпу́щенник, -ница – відпу́щенець (-нця), відпу́щеник, відпу́щениця.

Отпы́хивание, отпы́шка – відса́пування.

Отпы́хивать, -ся, отпы́хнуть, отпы́хаться – відса́пувати, -ся, відсапну́ти, відсапа́тися.

Отпя́ливать, -ся, отпя́лить, -ся – відчепі́рювати, -ся, відчепі́рити, -ся.

Отпя́чивать, отпя́тить – посува́ти, посу́нути наза́д що, відпира́ти, відпе́рти (наза́д) що. **Отпя́ченный** – посу́нутий наза́д, відпе́ртий наза́д.

Отпя́чиваться, отпя́титься – відступа́тися, відступи́тися наза́д, поступа́тися, поступи́тися наза́д, посува́тися, посу́нутися наза́д.

Отрабо́тка, *см.* **Отрабо́тывание.**

Отрабо́ток – відробі́ток (-тку), відро́бок (-рі́бку), відбу́ток.

Отрабо́тывание, отрабо́тание, отрабо́тка – відробля́ння *и* відро́блювання, *сов.* відро́блення, відбува́ння, *сов.* відбуття́.

Отрабо́тывать, отрабо́тать – 1) відробля́ти *и* -ро́блювати, відроби́ти, виробля́ти, ви́робити, відбува́ти, відбу́ти що (*и* за що) чим. [Як нічим заплати́ти бу́де, то відро́блю]. **-вать** *пропущенные дни* – набува́ти, відбува́ти пропу́щені дні. **-тать** *службой, молотьбой, прядением и т. п.* – відслужи́ти, відмолоти́ти, відпря́сти *и т. п.*; 2) скінчи́ти роби́ти, відроби́ти; 3) *см.* **Отде́лывать 2**. **Отрабо́танный** – відро́блений, відбу́тий. **-ные** *части в машине* – спрацьо́вані части́ни. **-ный** *пар* – м'я́та па́ра. **-ная** *вода* – зужитко́вана вода́.

Отрабо́тываться, отрабо́таться – 1) відробля́тися, відроби́тися, упо́ратися з робо́тою; оброблятися, оброби́тися; 2) бу́ти відро́бленим, відбу́тим.

Отра́ва – 1) (о)тру́та (*ум.* (о)тру́тка, (о)тру́тонька), труті́зна́, труті́на́, трі́йло, отру́я, отрі́й (*р.* отро́ю), труті́вка. *Дать кому-л.* **-вы** *в питье* – обпої́ти кого́, дання́ кому́ да́ти; 2) *см.* **Отравле́ние.**

Отрави́тель, -ница, Отра́вщик, -ца – отру́тник, отру́тниця, отру́йник, отру́йниця.

Отрави́тельный – отру́йний, отру́йливий, отру́тний.

Отравле́ние – тру[о]ї́ння, отру́[о́]ювання, затру́[о́]ювання, *сов.* стру[о]ї́ння, отру[о]ї́ння, затру[о]ї́ння.

Отра́вливать *и* **Отравля́ть, отрави́ть** – тру[о]ї́ти, стру[о]ї́ти, отру́[о́]ювати, отру[о]ї́ти кого́, що, (*многих*) потру[о]ї́ти, поотру́[о́]ювати кого́, що, (*делать ядовитым, заражать*) затру́[о́]ювати, затру[о]ї́ти, позатру́[о́]ювати що, затрою́дити що. **-ля́ть** *кому-л. жизнь, радость* – тру[о]ї́ти, затру́[о́]ювати кому́ життя́, ра́дість. **Отра́вленный** – отру́[о́]єний *и* отру́тий, стру́[о́]єний, затру́[о́]єний *и* затру́тий *и т. д.* **-ный** *воздух* – затру́[о́]єне (отру́[о ́]єне) пові́тря.

Отра́вливаться *и* **Отравля́ться, отрави́ться** – тру[о]ї́тися, отру́[о́]юватися, отру[о]ї́тися, (*о многих*) потру[о]ї́тися, поотру́[о́]юватися; (*заразиться*) затру́[о́]юватися, затру[о]ї́тися,

позатру́[о́]юватися чим.
Отравля́ющий (*ядовитый*), *см.* **Отрави́тельный.**
Отра́вный – отру́йний, отру́йливий, отру́тний.
Отра́да – відра́дість, відра́дощі, відра́да, розра́да, утíха. *Ни в чём нет мне* **-ды** – нема́ мені́ відра́дости ні в чо́му. *Единственная наша* **-да** *среди житейских невзгод* – єди́на на́ша втíха (відра́да, розра́да) серед життьови́х недого́д (від життьови́х недого́д).
Отра́дный – відра́дісний, відра́дний, втíшний, просвíтлий. **-ная** *новость* – втíшна (відра́дісна) новина́. **-ная** *минута* – відра́дісна хвили́на, просвíтня (просвíтла) годи́на. **-но** – відра́д(іс)но, втíшно.
Отража́емость – відби́ваність (-ности).
Отража́емый – відби́ваний.
Отража́тель – відби́вач. **Отража́тельный** – відбивни́й.
Отража́ть, отрази́ть – 1) відбива́ти, відби́ти, відпира́ти, відпе́рти, відгро́млювати, відгроми́ти. **-жа́ть** *нападение, удары* – відбива́ти (відпира́ти) на́пад, відбива́ти уда́ри. [Відпира́ючи на́пад за на́падом, прямува́в Мелé́цький до Хотина́ (Куліш)]. **-жа́ть** *силу силою* – відпира́ти си́лу си́лою; 2) (*опровергать*) збива́ти, зби́ти. **-зи́ть** *доводы* – зби́ти до́води; 3) *физ.* – відбива́ти, відби́ти, відкида́ти, відки́нути, (*о свете*) відсвíчувати, відсвіти́ти, (*о звуке*) відгу́кувати, відгукну́ти, віддава́ти, відда́ти. *Зеркало* **-жает** (*от себя*) *солнечные лучи*, (*в себе*) *предметы* – дзе́ркало відбива́є (відкида́є) від се́бе со́нячне промíння, відбива́є в собі ре́чі. *Высокие стены* **-жа́ли** *звук* – висо́кі стíни відбива́ли (відгу́кували, віддава́ли) звук. **-зи́ть** *на* (*в*) *себе* – відби́ти на (в) собі. *Литература* **-жа́ет** *в себе жизнь* – літерату́ра (письме́нство) відбива́є в собі життя́. **Отражённый** – відби́тий.
Отража́ться, отрази́ться – 1) відбива́тися, бу́ти відби́тим, відпира́тися, бу́ти відпе́ртим. *Удар* **-жа́ется** *ударом* – уда́р відбива́ється уда́ром; 2) відбива́тися, відби́тися, відкида́тися, відки́нутися, віддава́ти(ся), відда́ти(ся), відсвíчуватися, відсвіти́ти(ся), (*о звуке*) відгу́куватися, відгукну́тися, [Все те відкида́лося, відбива́лося в ти́хій воді (Н.-Лев.). В прозо́рій воді відбива́ються золоті верхи́ (Н.-Лев.)]. **-жа́ться** *эхом от чего-л.* – відбива́тися луно́ю від чо́го, би́тися луно́ю в що, відгу́куватися (віддава́тися) луно́ю від чо́го; 3) (*находить выражение, оставлять след*) відбива́тися, відби́тися, відзнача́тися, відзначи́тися на чо́му *и* в чо́му, (*изображаться*) малюва́тися, змалюва́тися, відмалюва́тися. [Ні в чім так не відзнача́лась душа́, як у пісні (Куліш)]. *Смущение* **-жа́лось** *у него на лице* – збенте́ження відбива́лось йому́ на обли́ччі (Грінч.). *На его бледном лице* **-зи́лась** *мука* – на його́ блідо́му виду́ відби́лася (відзначи́лася, змалюва́лася) му́ка; 4) (*иметь последствия для кого*) відбива́тися, відби́тися, познача́тися, позначи́тися на ко́му, на чо́му; *сов.* окоши́тися, покоши́тися на ко́му, на чо́му. *Репрессии против украинства в России тяжело* **-зи́лись** *на украинской литературе* – репре́сії проти украї́нства в Росії тя́жко відби́лися (позначи́лися) на украї́нській літерату́рі.
Отража́ющий – відбивни́й. *Предметы,* **-щие** *лучи* – ре́чі, що відбива́ють промíння.
Отраже́ние – 1) відбива́ння, відпира́ння, *сов.* відбиття́, відпертя́; вíдсіч *и* о́дсіч (-чи); *срв.* **Отража́ть 1**; 2) *физ.* – відбива́ння, відбиття́, відкида́ння, віддава́ння, відсвíчування, відгу́кування; *срв.* **Отража́ть 2**. **-ние** *исторических фактов в народной памяти* – відсвíчування істори́чних фа́ктів у наро́дній па́м'яті. **-ние** *света* (*отсвет, отблеск*) – вíдбивок (-вку), вíдсвіт (-ту), вíд(б)лиск. [Свари́лась па́льчиком на свій о́дбивок в дзе́ркалі (Неч.-Лев.). О́ко не поба́чить себе́ и́нше як через вíдсвіт, через и́нші ре́чі (Куліш). Вíдсвіт у прозо́рій воді]. **-ние** *звука* – вíдгук, луна́. *Срв.* **О́тзвук, Э́хо.** *Служить* **-нием** *чего-л., см.* **Отража́ть.**
Отрази́тельный – відбивни́й. **-ный** *бой* – оборо́нний бій (*р.* бо́ю).
Отра́ивать, -ся, отрои́ть, -ся (*о пчёлах*) – відро́ювати, -ся, відрої́ти, -ся.
Отрапортова́ть – відрапортува́ти, (*гал.*) замельдува́ти. *См.* **Рапортова́ть.**
О́трасль – 1) па́рі[о]сть (-рости) (*ж. р.*), па́рі[о]ст (-росту) (*м. р.*), па́рі[о]сток (-стка). *Срв.* **Побе́г, О́тпрыск. -расль** *славного рода* (*о людях*) – сла́вного ро́ду нащა́док (па́рість); 2) (*горной цепи*) вíтка, відно́га, відгíр'я; 3) па́рі[о]сть, га́лузь (-зи), ділі́нка. *Во всех* **-сля́х** *литературы, искусства, знания, промышленности* – в усíх па́ростях (га́лузях, ділі́нках) літерату́ри, мисте́цтва, знаття́, промисло́вости.
Отраста́ть, отрасти́, *см.* **Отроста́ть.**
Отра́щивать, отро[а]щА́ть, отро[а]сти́ть – виро́щувати, вирощА́ти, ви́ростити; запуска́ти, запусти́ти. **-сти́ть** *бороду, волосы* – запусти́ти бо́роду, воло́сся (чупри́ну, чу́ба, ку́чму, ко́си). **-сти́ть** *себе брюхо* – відпа́сти собі че́рево. **-вать** *побеги* (*о растениях*) – (по)пуска́ти, *сов.* (по)пусти́ти, (*о многих*) попуска́ти па́рости, па́гони. **Отро[а]щённый** – ви́рощений, запу́щений *и т. д.*

Отре́бие – (*негодные остатки от очищенного*) по́слід (-ду), ви́бірки, відві́йки, па́толоч (-чи); (*отбросы, сор*) не́гідь (-годи), по́кидь (-ди), смі́ття. **-бие** *человечества* – послі́д лю́дський (людства́), смі́ття лю́дське.

Отре́з – 1) *см.* **Отреза́ние.** *Даю голову на* **-ре́з** – голово́ю ручу́ся; 2) відрі́з, відти́н, перері́з (-зу). *Толщина доски в* **-зе** – товщиня́ до́шки у відрі́зі (в перері́зі). *Отказать на* **-ре́з** – рішу́чо (цілко́м) відмо́вити; 3) (*ружьё с укороч. стволом*) куца́к, куцопа́л, відти́нок, у́ти́нок (-нку), відрі́з, відріза́н, рі́занка.

Отре́за́ние, Отре́за́ть, *см.* **Отре́зывание, Отре́зывать.**

Отрезвле́ние – протвере́жування, протверезі́ння, витвере́жування, ви́тверезіння.

Отрезвля́ть, отрезви́ть – тверези́ти, витвере́жувати, ви́тверезити, протвере́жувати, протверези́ти, (*о многих*) повитвере́жувати, попротвере́жувати. **-ться** – витвере́жуватися, ви́тверезитися, протвере́жуватися *и т. д.*; (*опомниться*) прочу́матися, опам'ята́тися. **Отрезвлённый** – ви́тверележений, протвере́жений.

Отрезвля́ющий – тверезю́щий, тверезли́вий, протвере́зливий.

Отре́зка, *см.* **Отре́зывание.**

Отрезно́й – 1) відрізни́й, обрізни́й; 2) відрі́заний, відтя́тий. **-но́й** *участок земли* – ві́друб, відру́бний шмат землі́. **-ная** *пирамида, см.* **Усечённый.**

Отре́зок – урі́зок, обрі́зок (-зка), ві́дтинок, у́ти́нок (-нка). **-зок** *ленты, материи* – урі́зок стрі́чки, укра́вок, урі́зок ткани́ни. **-зок** *линии* – урі́зок лі́нії. **-зок** *доски* – урі́зок до́шки.

Отре́зывание *и* **Отреза́ние, отре́зание** – відрі́зування *и* відріза́ння, відрі́зання, відтина́ння, відтя́ття́, відкра́ювання, відкра́яння, урі́зування *и* уріза́ння, урі́зання *и т. д., см.* **Отре́зывать.**

Отре́зывать *и* **Отреза́ть, отре́зать** – 1) (*что-л. совсем*) відрі́зувати *и* відріза́ти, відрі́зати, відтина́ти, відтя́ти що від чо́го, (*часть чего-л., укоротить*) урі́зувати *и* уріза́ти, урі́зати, утина́ти, утя́ти, (*откроить, отхватить*) відкра́ювати, відкра́яти, укра́ювати, укра́яти, відбато́вувати, відбатува́ти, (*отстричь*) відчикри́жувати, відчикри́жити, учикри́жувати, учикри́жити, (*о многих*) повідрі́зувати *и* повідріза́ти, поврі́зувати *и* поврі́за́ти, повідтина́ти *и т. д.* **-зать** *руку, ногу, палец* – відрі́зати, відтя́ти ру́ку, но́гу, па́лець (*и* па́льця), пу́чку. [Так і відбатува́в стру́гом пу́чку]. **-зать** *руки и ноги* – повідріза́ти, повідтина́ти *и* пообріза́ти, пообтина́ти ру́ки і но́ги кому́. [Урі́зав во́вкові хвоста́. Крил не втина́й сизокри́лій голу́бці, хай вона́ ві́льно літа́ (Л. Укр.). Я вкра́яв-би сво́го́ живо́го се́рця (Куліш). Не трима́й з пана́ми спі́лки, бо як твоє́ до́вше, то утну́ть, а як коро́тше, то натя́гнуть (Франко)]. **-зать** *ветку* – відтя́ти *и* віді́тну́ти гі́л(ь)ку. *Семь раз примерь, а раз* **-ре́жь** – де́сять разі́в мір, а раз утни́. *Как ножом* **-зало** – як різце́м відрі́зало. **-зать** *полотна на рубаху* – відрі́зати, відкра́яти полотна́ на соро́чку, відрі́зати, відкра́яти соро́чку. **-зать** *хлеба, кусок хлеба* – урі́зати (укра́яти, укрої́ти) хлі́ба, відрі́зати (відкра́яти, відкрої́ти, відбатува́ти) шмато́к (ку́сень) хлі́ба. [Ма́ло не півхлі́ба відбатува́в. Повідбато́вували по шматку́ хлі́ба]; 2) (*резко ответить кому*) відрі́зати, відруба́ти, відтя́ти кому́. **Отре́занный** – відрі́заний, відтя́тий, відкра́яний *и т. д.* **-ный** *ломоть к хлебу не пристаёт* – відрі́заної ски́би до хлі́ба не приту́лиш.

Отре́зываться. отре́заться – відрі́зуватися *и* відріза́тися, відрі́затися, бу́ти відрі́заним; відтина́тися, відтя́тися, бу́ти відтя́тим, відкра́юватися, відкра́ятися, бу́ти відкра́яним; відбато́вуватися, відбатува́тися, бу́ти відбато́ваним *и т. д. См.* **Отре́зывать.**

Отрека́ться, отре́чься *от кого, от чего* – зріка́тися, зректи́ся кого́, чого́, відріка́тися, відректи́ся кого́, чого́ *и* від ко́го, від чо́го, виріка́тися, ви́ректися кого́, чого́, (*отвергаться*) ки́датися, цура́тися чого́, відкида́тися, відки́нутися, відцу́руватися, відцура́тися від ко́го, від чо́го *и* кого́, чого́, відступа́тися, відступи́тися від ко́го, від чо́го, відкасну́тися, відсахну́тися від ко́го, (*гал.*) звергти́ся чого́; (*отпираться*) запреща́тися, запрети́тися. **-чься** *от своих слов* – зректи́ся свої́х слів. **-чься** *от своих взглядов, от своего права* – зректи́ся свої́х по́глядів, свого́ пра́ва. **-чься** *от своей веры, от отчизны* – зректи́ся (відректи́ся) своє́ї ві́ри, своє́ї батьківщи́ни, відцура́тися, відки́нутися (від) своє́ї ві́ри, (від) своє́ї ба́тьківщини, відступи́тися, відкасну́тися від своє́ї ві́ри, від своє́ї ба́тьківщини. **-чься** *от света* – сві́ту відцура́тися. *Все родные от него* **-кли́сь** – всі рі́дні його́ (від ньо́го) відрекли́ся (відцура́лися), від ньо́го відкасну́лися (відсахну́лися), усе́ рідня́ від його́ відки́нулася (відступи́лася, відцура́лася). [Відступи́лася від ме́не вся моя́ роди́на]. *Пётр трижды* **-ка́лся** *от Христа* – Петро́ три́чі зріка́вся Христа́, відріка́вся Христа́ *и* від Христа́. *Срв.* **Отступа́ться.**

Отрекомендова́ть, -ся – відрекомендува́ти, -ся.

Отрёпки – 1) (*от конопли, льна*) кло́ччя, па́чо́си, па́чіски, ко[і]стри́ця, кістра́, термі́ття, термітя́ччя; 2) *см.* **Отре́пье.**

Отрёпывать *и* **Отре́пливать, отрепа́ть** (*лён, коноплю*) – обті́пувати, обтіпа́ти (льон, коно́плі). *Я тебе* **-плю** *космы* – я тобі всю ку́чму (па́тли) обірву́. **-ться** – обті́пуватися, обті́патися. **Отрёпанный** – обті́паний.

Отре́пье – 1) *см.* **Отрёпки 1**; 2) дра́нтя, лахмі́ття, ла́хи, лахмани́ (-ні́в), ла́ти, ру́б'я, ра́м'я, ри́ззя, ґно́ття, стра́п'я, канцу́р'я, курма́ння, курма́ччя.

Отретирова́ться – відійти́, (*шутл.*) піти́ з ба́тьком на шлях.

Отрече́ние – зре́чення чого́, відре́чення, відцура́ння (від) чо́го́. **-ние** *от престола* – зре́чення престо́лу. **-ние** *от своего права* – зрече́ння (відрече́ння) свого́ пра́ва. **-ние** *от ереси, от своего убеждения* – відрече́ння від є́реси, від сво́го переконá́ння. **-ние** *от света* – відцура́ння (від) сві́ту.

Отречённый – запере́чений, відки́нутий. **-нные** *книги* – тає́мні, апокрифі́чні кни́ги; *срв.* **Апо́криф.** *Имей* (*имейте*) *меня* **отрече́нна** – на ме́не не раху́й (не раху́йте).

Отре́чься, *см.* **Отрека́ться.**

Отреша́емость – відлу́чуваність, відді́люваність (-ности).

Отреша́емый – відлу́чуваний, відді́люваний.

Отреша́ть, отреши́ть – відлуча́ти, відлучи́ти, відділя́ти, відділи́ти, відставля́ти, відста́вити кого́ від чого. **-ши́ть** *от должности кого-л.* – усу́нути (ски́нути, зсади́ти) з уря́ду (з поса́ди) кого́. **Отрешённый** – відлу́чений, відді́лений, відста́влений, усу́нений *и т. д.*

Отреша́ться, отреши́ться – 1) бу́ти відлу́ченим, відді́леним, відста́вленим *и т. д., см.* **Отреша́ть**; 2) позбува́тися, позбу́тися чого́, відкида́тися, відки́нутися від ко́го, від чо́го, відстава́ти, відста́ти від чо́го. **-ши́ться** *от старой привычки* – позбу́тися старо́ї зви́чки (за́ви́чки), відки́нутися, відста́ти від старо́ї зви́чки. **-ши́ться** *от иллюзий, от мысли о чём-л.* – позбу́тися ілю́зій, спусти́ти з ду́мки що.

Отреше́ние – 1) відлу́чення, відді́лення, відста́влення від чо́го, усу́нення з чо́го; 2) позбуття́ чого́.

Отрешённость – відлу́ченість від чо́го, зре́чення чо́го, відре́чення чо́го *и* від чо́го; *см.* **Отрече́ние.**

Отреши́мость – відлу́чність, відста́вність (-ности).

Отреши́мый – відлу́чний, відста́вний.

Отреши́ть, *см.* **Отреша́ть.**

Отри́нутие – відки́нення, віді́пхнення чого́.

Отри́нуть – відки́нути, віді́пхну́ти кого́, що. **-нуть** *чьи-л. мольбы*, **-нуть** *кого* – відки́нути чиї́ блага́ння, відки́нути (віді́пхну́ти) кого́. **Отри́нутый** – відки́нутий *и* -нений, віді́пхнутий *и* -нений. **-тый** *всеми* (*отверженный*) – від усі́х поки́нутий.

Отри́нуться – відки́нутися, бу́ти відки́нутим, віді́пхнутим.

Отрица́ние – 1) запере́чування, запере́чення, відкида́ння, негува́ння. *Знак* **-ния** – знак запере́чення; 2) *см.* **Отрече́ние.**

Отрица́тель, -ница – запере́чник, -ниця.

Отрица́тельно – 1) запере́чно, запере́чливо, негати́вно. [Хита́є запере́чливо голово́ю. Він ста́виться до ме́не негати́вно]; 2) від'є́мно, негати́вно. [Земля́ наелектризо́вана від'є́мно (негати́вно) (Герин.)].

Отрица́тельный – 1) запере́чний, запере́чливий, відмо́вний, відкидни́й, (*негативный*) негати́вний. **-ный** *ответ* – запере́чна, відмо́вна (негати́вна) ві́дповідь. **-ное** *предложение, грам.* – запере́чне ре́чення; 2) *мат.* – від'є́мний, негати́вний. **-ная** *величина* – від'є́мна величина́. **-ное** *электричество* – від'є́мна електри́чність.

Отрица́ть *что* – запере́чувати, відкида́ти, негува́ти що. [Запере́чує, що він жона́тий. Запере́чує дове́дені фа́кти]. **-ца́ть** *существование кого, чего* – запере́чувати, відкида́ти існува́ння кого́, чого́, запере́чувати, відкида́ти кого́, що. *Срв.* **Отверга́ть. Отрица́емый** – запере́чуваний.

Отрица́ться, отре́чься, *см.* **Отрека́ться.**

Отро́г – відно́га, відно́жина. [Відно́ги Карпа́тів]. **-ро́г** *оврага* (*балки*) – рука́в, ві́тка, при́ярок (-рка), ви́балок (-лка).

Отроде́йный. *Он калека* **-ный** – він калі́ка зро́ду. *См.* **Отродя́сь.**

Отроди́ть, -ся, *см.* **Отрожда́ть, -ся.**

Отро́док – па́росток від ко́реня, ві́дростень (-сня).

Отро́дье – відрі́ддя, порі́ддя, насі́ння, ко̣лі́но, (*бран.*) ко́дло, ви́родок, ви́плодок (-плідка), накоре́нок (-нка). [Згинь ти з усі́м свої́м ко́длом (накоре́нком)]. *Ехиднино* **-дье** – гадю́чий ви́плодок.

Отродя́сь – зро́ду, зро́ду-ві́ку.

Отро́ек *пчёл* – відрі́йок (-йка), па́рій (-рою).

Отрожда́ть, отроди́ть – 1) *кого, что* – відро́джувати, відроди́ти, роди́ти, породи́ти, плоди́ти, ви́плодити, сплоди́ти кого́, що. *Срв.* **Рожда́ть**; 2) (*о растениях*) пуска́ти, пусти́ти па́росток, попуска́ти па́ростки з ко́реня.
Отрожда́ться, отроди́ться – 1) відро́джуватися, відроди́тися, *см.* **Возрожда́ться**; 2) відроста́ти, відрости́, повідроста́ти від ко́реня.
Отрожде́ние, *см.* **Возрожде́ние.**
Отрои́ть, -ся, *см.* **Отра́ивать, -ся.**
О́трок – о́трок, хлопча́ (-ча́ти), хлопча́к, парубча́ (-ча́ти), парубча́к, парубчу́к, пі́дліток (-тка); (*слуга*) хло́пець (-пця), козачо́к (-чка́), челяди́н, челяди́нець (-нця), челя́дник, слуга́. *См.* **Паж 1.**
Отрокови́ца – ді́вчина, дівча́ (-ча́ти), (ді́вчина-)пі́дліток; (*проще*) півді́вка, пі́ддівок (-вка).
Отроста́ть, отрости́ – відроста́ти, відрости́, (*о мног.*) повідро́ста́ти.
Отрости́ть, *см.* **Отра́щивать. -ти́ть** *брюхо* – відпа́сти че́рево, зачерева́тіти, запуза́тіти. [Хоч скільки їж, то не забага́тієш, а тільки зачерева́тієш (запуза́тієш)].
Отро́сток – 1) *см.* **О́тпрыск.** *Дать* **-ток** (*о растениях*) – ви́гнати (пусти́ти) па́росток (па́гін); 2) (*на рогах у оленя, лося*) па́ріг (-рога); 3) *анат.* – ві́дростень, на́ростень (-сня), (*на кости*) о́кіст (*р.* о́косту), о́кісток.
О́трочески – по-хлоп’я́чому.
О́троческий – хлоп’я́чий, підпарубо́чий. **-кий** *возраст* – вік хлоп’я́чий, підпарубо́чий, лі́та хлоп’я́чі.
О́трочество – хлоп’я́цтво, вік хлоп’я́чий, підпарубо́чий.
О́трочествовать – хлопцюва́ти.
О́трочий, *см.* **О́троческий.**
Отроща́ть, отрощённый, отро́щенный, *см.* **Отра́щивать.**
Отру́б – 1) *см.* **Отруба́ние**; 2) (*поверхность сечения*) ві́дру́б, пере́руб, торе́ць (-рця́). *Бревно в* **-бе** *10 вершков* – дереви́на на де́сять вершкі́в у пере́рубі; 3) *см.* **Отве́с.**
Отруб, *см.* **Отрубно́й** (*участок*).
Отруба́ние – відтина́ння, відру́бування *и т. д., см.* **Отруба́ть.**
Отруба́ть, отруби́ть – відру́бувати, відруба́ти, відтина́ти, відтя́ти *и* віді́тну́ти, утина́ти, утя́ти *и* утну́ти, (*отхватить*) відбато́вувати, відбатува́ти. [Утя́ли йому́ пра́ву ру́ку. Як рубону́в, так і відтя́в відра́зу. Відбатува́в два па́льці]. **Отру́бленный** – відру́баний, відтя́тий, утя́тий, відбато́ваний.
Отруба́ться, отруби́ться – відру́буватися, відруба́тися, відтина́тися, віді́тну́тися *и т. д.*
Отрубе́йный, отрубено́й – висівча́ний, ґри́совий.
О́труби – ви́сівки, у́сівки, ґрис, (*крупные*) лупаки́, лупа́к, (*мелкие*) межи́сітка. *Гречневые* **-би** – луска́.
Отруби́стый – висівкува́тий, ґрисува́тий. **-тая** *мука* – висівкува́те бо́рошно.
Отруби́ть, *см.* **Отруба́ть.**
Отру́бка, *см.* **Отруба́ние.**
Отрубле́ние – відруба́ння, відтя́ття́.
О́трубный, *см.* **Отрубе́йный.**
Отрубно́й *и* **-ру́бный** – відру́бни́й, на́різний. [На́різний ху́тір]. **-ный** *участок* – відрубни́й уча́сток, ві́друб (-бу).
Отру́боватый, отру́бчатый – обру́буватий, крути́й, стрімки́й.
Отру́бок – відру́бок, обру́бок (-бка), о́бруб, оцу́пок (-цка), (*цилиндр. формы*) кряж (-жа́).
Отру́бывание, отру́бывать, *см.* **Отруба́ние, отруба́ть.**
Отрубя́ный *и* **-но́й,** *см.* **Отрубе́йный.**
Отру́гиваться, отруга́ться, отругну́ться – відла́юватися, відла́ятися, відлайну́тися.
Отры́в – відри́в, мі́сце відри́ву.
Отрыва́ние – 1) *от чего* – відрива́ння, віддира́ння, урива́ння, відшмато́вуваяня; 2) (*лопатой, ножём*) відко́пування, відгріба́ння.
I. Отрыва́ть, оторва́ть – відрива́ти, відірва́ти, віддира́ти, відде́рти, відідра́ти що від чо́го, (*часть*) урива́ти, урва́ти, удира́ти, уде́рти, наддира́ти, надде́рти, відшмато́вувати, відшматува́ти, (*о многих*) повідрива́ти, повіддира́ти *и т. д.* [Не міг відірва́ти о́чі від тіє́ї краси́. Відде́рла шмати́нку зав’яза́ти порі́заного па́льця. Від йо́го, урва́вши по́ли, тіка́й]. **-ва́ть** *от дела* – відрива́ти від робо́ти, від ді́ла. **Ото́рванный** – віді́рваний, відде́ртий, у́рваний, відшмато́ваний, уде́ртий.
II. Отрыва́ть, отры́ть – 1) відко́пувати, відкопа́ти, відгріба́ти, відгребти́. [Відкопа́ли зако́пані гро́ші]. **-ры́ть** *снег* – відки́дати, повідкида́ти сніг; 2) (*отыскать*) вико́пувати, ви́копати, видира́ти, ви́драти, відшу́кувати, відшука́ти. [Не зна́ю, де він ви́копав таку́

штýку]. **Отры́тый** – відкóпаний, відгрéбений; ви́копаний *и т. д.*

I. Отрывáться, оторвáться – відривáтися, відірвáтися, віддирáтися, віддéртися *и* відідрáтися, (*о части чего-л.*) уривáтися, урвáтися, відшматóвуватися, відшматувáтися, (*не совсем*) наддирáтися, наддéртися. *Пуговица* **-лась** – ґýдзик відірвáвся. *Я не мог* **-вáться** *от этого зрелища* – я не міг відірвáтися від цьóго видóвища.

II. Отрывáться, отры́ться (*лопатой*) – відкóпуватися, відкопáтися, відгрібáтися, бýти відкóпаним, відгрéбеним.

Отры́вистость – відри́вчастість, ури́вчастість, ури́вистість (-ости).

Отры́вистый – відри́вчастий, ури́вча(с)тий, ури́вистий, ури́ваний, відрýбчастий. [Ури́ваний сміх. Ури́вчаста розмóва]. **Отры́висто** – ури́вчасто, ури́висто, ури́вано, відрýбчасто.

Отры́вка, *см.* **Отрывáние 2.**

Отрывнóй – відривни́й, уривни́й. [Відривни́й календáр].

Отры́вок – 1) (*оторванная часть чего-л.*) обри́вок, ури́вок (-вка); 2) (*сочинения*) ури́вок, ви́ривок. [Недопи́сана лежи́ть перед нáми та кни́га, самí ви́ривки з нéї мáємо (Єфр.)]. **Отры́вками** – ури́вками, уривцéм.

Отры́вочный – відри́вчастий, ури́вчастий, утивкóвий, ури́ваний. **-ные** *сведения* – ури́вчасті (ури́вані) відóмості. **-но** – ури́вано, уривцéм.

Отрыгáние – відригáння *и* відри́гування, зри́гування.

Отрыгáть, отрыгнýть – відригáти *и* відри́гувати, відригнýти, зри́гувати, зригнýти. **-гать** *жвачку* – ремиґáти.

Отрыгáться, отрыгнýться – 1) відригáтися *и* відри́гуватися, відригнýтися, зри́гуватися, зригнýтися. [Учорáшнім борщéм відригнýлося]; 2) (*переносно*: *о болезни, ушибе и т. п.*) очучáтися, очути́тися. [Коли́сь вонá з дéрева впáла, то чи не той це побíй очути́вся їй тепéр].

Отры́жка – вíдриг (-гу), вíдги́к, нáдха.

Отры́жный – відри́жний.

Отры́ть, *см.* **II. Отрывáть.**

Отря́д – 1) *см.* **Отряжáнье**: 2) загíн (-гóну), ватáга, реймéнт, батовá. **-ря́д** *навербованного войска* – зáтя́г. **-ря́д** *татарской конницы для набега, раз'езда в степи* – чамбýл. **-ря́д** *сторожевой* – чáта. **-ря́д** *летучий* – летýчий загíн. **-ря́д** *санитарный* – вíддiл санітáрний. **-ря́д** *военных судов* – ескáдра. *Навербовать* **-ря́д** – затягти́ зáтя́г.

Отряди́ть, *см.* **Отряжáть.**

Отря́дный *и* **-нóй** – 1) загíнний, ватáжний, рейментáрський; 2) *сущ.* – ватáг, ватажóк (-жкá).

Отряжáнье – відряджáння, виряджáння.

Отряжáть, отряди́ть – відряджáти, відряди́ти, виряджáти, ви́рядити, висилáти, ви́слати, виправля́ти, ви́правити. **-ди́ть** *полк* – відряди́ти, ви́слати полк. **Отря́женный** – відря́джений, ви́ряджений, ви́сланий. *Срв.* **Отправля́ть.**

Отряжáться, отряди́ться – відряджáтися, відряди́тися, виряджáтися, ви́рядитися.

Отрясáние – обтрýшування, стрýшування.

Отрясáть, отря́сывать, отрясти́ – обтрýшувати, труси́ти, обтруси́ти що, стрýшувати, струси́ти, стрясти́, (*о многих*) пообтрýшувати, пострýшувати що, з чóго. [Обтруси́в сніг із шáпки. Труси́ли в садý я́блука]. **-сти** *яблоню* – обтруси́ти я́блуню. **Отрясённый** – обтрýшений, стрýшений.

Отрясáться, отря́сываться, отрясти́сь – обтрýшуватися, обтруси́тися, стрýшуватися, струси́тися.

Отряснóй – трýшений, стрýшений. **-ные** *яблоки, груши* – (с)трýшені я́блука, грýші, струс. [Я́блука не пáдалишні, а струс].

Отря́сывание, *см.* **Отрясáние.**

Отря́сывать, *см.* **Отрясáть.**

Отря́хивание – обтрýшування, обтрíпування.

Отря́хивать, -ся, отряхнýть, -ся – обтрýшувати, -ся, обтруси́ти, -ся, о(б)труснýти, -ся, обтрíпувати, -ся, обтрíпати, -ся, обтріпнýти, -ся, витрíпувати, -ся, ви́тріпати, -ся. [Обтруси́лася (обтрíпалася) з снíгу (з пóроху). Трéба булó отруснýтися з душéвного застóю (Кор.)]. **-нýть** *прах с ног своих* – обтруси́ти (пообтрýшувати) пóрох з ніг своí́х. **Отря́хнутый** – обтрýшений.

Отсади́ть, *см.* **Отсáживать.**

Отсáдка, *см.* **Отсáживание.**

Отсáдок – 1) відсáдок (-дку); 2) *см.* **Осáдок.**

Отсáживание – відсáджування.

Отса́живать, отсади́ть – 1) відса́джувати, відсади́ти кого́, що, відсадови́ти кого́ від чо́го. [Відсади́ти росли́ну. Відсади́в його́, як кота́ від са́ла]; 2) відселя́ти, відсели́ти, відрізня́ти, відрізни́ти, вилуча́ти, ви́лучити кого́, що. *Срв.* **Отделя́ть 1**. **-ди́ть** *сына* – відсели́ти, відрізни́ти, ви́лучити си́на. [Ба́тько ви́лучив си́на на ху́тір]. **-ди́ть** *палец* – відбатува́ти, відтя́ти па́льця. **Отса́женный** – відсу́джений, відсе́лений *и т. д.*

Отса́живаться, отсе́сть – відсіда́ти, відсі́сти, відса́джуватися, відсади́тися.

Отсалютова́ть – ясу́ віддя́ти кому́, відсалютува́ти.

Отса́сывание – відсиса́ння, надсиса́ння; відсмо́ктування.

Отса́сывать, отсоса́ть – 1) (*кончить сосать*) відісса́ти, скінчи́ти сса́ти. [Щеня́та вже відісса́ли: вели́кі ста́ли]; 2) відсиса́ти, відісса́ти що, надсиса́ти, надісса́ти що. [Гру́ди нагру́бли ду́же, тре́ба надісса́ти. Ді́йки в коро́ви тугі́: припуска́ємо теля́, щоб відісса́ло, а тоді́ вже до́їмо]. **-са́ть** *часть чего* – відісса́ти, відсмокта́ти що *и* чого́. [Дитинча́ відсмокта́ло цу́кру]. **Отсо́санный** – віді́ссаний, наді́ссаний, відсмо́ктаний.

Отса́сываться, отсоса́ться – відсиса́тися, відісса́тися. [Вроди́лося дитинча́ худе́ньке, а тепе́р яке́ відісса́лося].

Отсве́т – ві́дсвіт, ві́д(б)лиск.

Отсве́чивание – відсві́чування, від(б)ли́скування.

Отсве́чивать, отсвети́ть – відсві́чувати, відсвіти́ти, від(б)ли́скувати, відблисну́ти, віддава́ти, відбива́ти світ, відда́ти, відби́ти світ.

Отсве́чиваться – відсві́чуватися, від(б)ли́скуватися.

Отсебя́тина – додава́ння від се́бе, своя́ ви́гадка, при́точка.

Отсе́в, отсева́ние – ві́дсів, відсіва́ння.

Отсева́ть, отсе́ять – 1) відсіва́ти, відсі́яти, висіва́ти, ви́сіяти; 2) відсі́яти, скінчи́ти сі́яти. **Отсе́янный** – відсі́яний, ви́сіяний.

Отсева́ться, отсе́яться – 1) відсіва́тися, відсі́ятися, висіва́тися, ви́сіятися; 2) відсі́ятися, обсі́ятися.

Отсе́д, *см.* **Отсто́й.**

Отседа́ть, отсе́сть – 1) відсіда́ти, відсі́сти, повідсіда́ти. [Не сам відсі́в, а відсади́ли]; 2) відпада́ти, відпа́сти, обпада́ти, обпа́сти, відстава́ти, відста́ти, (*о многих*) повідпада́ти, пообпада́ти, повідстава́ти. *Штукатурка* **-ла** – тинк повідстава́в; 3) осіда́ти, осі́сти, опада́ти, опа́сти. [Гу́ща осіда́є на дно]. **Отсе́вший** – 1) відсі́лий; 2) відпа́лий, відста́лий; 3) осі́лий.

Отсе́дина – розпа́лина, розко́лина, щілі́на, шпа́ра.

Отсе́к – 1) *см.* **Отсека́ние**; 2) (*обрубок*) ути́нок, ві́дти́нок.

Отсека́ние – відсіка́ння, відтина́ння, усіка́ння, утина́ння.

Отсека́ть, отсе́чь – відсіка́ти, відсі́кти́, відтина́ти, відтя́ти *и* віді́тну́ти, усіка́ти, усі́кти, утина́ти, утя́ти кому́ що. **-се́чь** *руку, голову* – відтя́ти ру́ку, го́лову. **-се́чь** *путь кому* – заступи́ти, переступи́ти кому́ доро́гу. **-се́ченный** – відсі́чений, відтя́тий, усі́чений, утя́тий. *Срв.* **Отруба́ть.**

Отсека́ться, отсе́чься – 1) відсіка́тися, відсі́кти́ся, відтина́тися, відтя́тися *и* віді́тну́тися; 2) відко́люватися, відколо́тися.

Отсе́ле *и* **Отсе́ль** – 1) *см.* **Отсю́да**; 2) з цього ча́су, відтепе́р.

Отсели́ть, *см.* **Отселя́ть.**

Отсёлок – ви́селок (-лка), ху́тір (-тора).

Отселя́ть, отсели́ть – відселя́ти, відсели́ти, виселя́ти, ви́селити. **-ли́ть** *сына* – відсели́ти, відрізни́ти си́на. **Отселённый** – відсе́лений, ви́селений.

Отсе́сть, *см.* **Отседа́ть.**

Отсече́ние, отсе́чка – 1) відсіка́ння, відтина́ння, усіка́ння, утина́ння. *Даю голову на* **-ние,** *если это не так* – го́лову собі́ дам відруба́ти, коли́ це не так; 2) хир. – відтина́ння, *оконч.* відтя́ття́.

Отсе́чь, *см.* **Отсека́ть.**

Отсе́ять, *см.* **Отсева́ть.**

Отси́дка (*под арестом*) – ви́сидка.

Отси́живание – відси́джування, виси́джування; переси́джування.

Отси́живать, отсиде́ть – 1) відси́джувати, відси́діти, виси́джувати, ви́сидіти. *Он целый месяц* **-де́л** *под арестом* – він відси́дів ці́лий мі́сяць під аре́штом; 2) **-де́ть** *ногу* – переси́діти но́гу; 3) **-де́ть** *водку* – відкури́ти горі́лку. **Отси́женный** – відси́джений, ви́сиджений; переси́джений.

Отси́живаться, отсиде́ться – відси́джуватися, відси́дітися. [Му́сіли відси́джуватися в форте́ці з мали́м ві́йськом, поки прийшла́ поту́га (підмо́га)].

Отсини́ть – посини́ти; скінчи́ти сини́ти.
Отска́бливание – зскріба́ння, зскрома́джування, вискріба́ння, вискрома́джування.
Отска́бливать, отскобли́ть – 1) скінчи́ти скребти́ (скрома́дити); 2) відскріба́ти, відскребти́, відскрома́джувати, відскрома́дити що. **Отско́бленный** – відскре́бений, відскрома́джений.
Отска́бливаться, отскобли́ться – відскріба́тися, відскребти́ся, відскрома́джуватися, відскрома́дитися.
Отска́кивание – відска́кування, відстри́бування.
I. Отска́кивать, отскака́ть – відбіга́ти, відбі́гти (коне́м), пробіга́ти, пробі́гти (коне́м), гна́ти, прогна́ти (коне́м). [Верхове́ць відбіг від міста на 10 версто́в]. **-а́ть** *круг* (*на скачках*) – оббіга́ти, оббі́гти круг.
II. Отска́кивать, отскочи́ть, отскакну́ть – відска́кувати, відско́чити, відскакну́ти, відско́кнути. [Опу́ка відска́кує від землі]. **-вать** *в сторону* – відстри́бувати відстрибну́ти, відпли́гувати, відплигну́ти, відхва́чуватися, відхвати́тися. [Вона́ засвіти́ла сві́тло, а я тоді́ й відхвати́всь від скри́ні, не встиг нічо́го взя́ти]. **-чи́ть** *в ужасе* – віджахну́тися. *У стула* **-чи́ла** *ножка* – у стільця́ (в стільці́) ні́жка відпа́ла.
Отскобли́ть, *см.* **Отска́бливать.**
Отско́к – відско́к (-ку).
Отскочи́ть, *см.* **II. Отска́кивать.**
Отскреба́ть, -ся, отскре́сть, -ся – відскріба́ти, -ся, відскребти́, -ся, відскрома́джувати, -ся, відскрома́дити, -ся.
Отскрёбки – ви́с[ш]крібки.
Отскрёбывание – відскріба́ння, відскрома́джування.
Отскрипе́ть – відскрипі́ти, переста́ти скрипі́ти.
Отсла́ивание – 1) *техн.* – відлу́стування, відпласто́вування, *оконч.* відлу́щення, відпластува́ння; 2) *хир.* – відлу́щування, відстава́ння пласта́ми.
Отсла́ивательный – відлу́сний.
Отсла́ивать, отслои́ть – 1) відлу́стувати, відлусти́ти, відпласто́вувати, відпластува́ти; 2) відлу́щувати, відлу́щити що; 3) оса́джувати, осади́ти пласта́ми.
Отсла́иваться, отслои́ться – 1) *техн.* – відлу́стуватися, відлусти́тися, відпласто́вуватися, відпластува́тися; 2) *хир.* – відлу́щуватися, відлу́щитися, відстава́ти, відста́ти, (*о многих*) повідлу́щуватися, повідстава́ти пласта́ми; 3) (*осаждаться слоями*) осіда́ти, осі́сти, поосіда́ти пласта́ми.
Отсла́нивание – відтуля́ння, відсло́нювання.
Отсла́нивать *и* **Отслоня́ть, отслони́ть** – відтуля́ти, відтули́ти, відсло́нювати *и* відслоня́ти, відслони́ти що. **-ни́ть** *печь, окно* (*окна*) – відтули́ти, відслони́ти піч, відтули́ти вікно́ (повідтуля́ти ві́кна). **-ни́ть** *лестницу* – відста́вити драби́ну. **Отслонённый** – відту́лений, відсло́нений.
Отсла́ниваться *и* **Отслоня́ться, отслони́ться** – 1) відтуля́тися, відтули́тися, відсло́нюватися *и* відслоня́тися, відслони́тися; 2) усува́тися, усу́нутися від чо́го.
Отслое́ние, *см.* **Отсла́ивание.**
Отслои́ть, -ся, *см.* **Отсла́ивать, -ся.**
Отсло́йка, *см.* **Отсла́ивание.**
Отсло́н – 1) *см.* **Отсла́нивание**; 2) відкидна́ спи́нка, (*от'ёмный прислон*) ля́да.
Отслони́ть, отслоня́ть, *см.* **Отсла́нивать.**
Отслу́га – відслу́га.
Отслу́живание – відслу́жування, відслуго́вування.
Отслу́живать, отслужи́ть – 1) відслу́жувати, відслужи́ти, вислу́жувати, ви́служити, відбува́ти, відбу́ти, вибува́ти, ви́бути. **-жи́ть** *свой век* – відслужи́ти свій час, ви́служити своє́. [Він уже́ відслужи́в (ви́служив слу́жбу) у ві́йську. Цей кінь уже́ ви́служив своє́. Рік у строку́ ви́була]. **-ть** *обедню, молебен* – відправля́ти, відпра́вити слу́жбу, моле́бень, спра́вити моле́бень; 2) (*платить услугой, службой*) відслу́жувати, відслужи́ти, відслуго́вувати, відслугува́ти кому́ за що. [Відслужи́ ще за хліб, що ле́жачи переї́ла, та за гро́ші, що на те́бе потра́чено]. **-вать** *прогульные дни* – набува́ти, набу́ти (понабува́ти) пропу́щені дні. **Отслу́женный** – відслу́жений, відслуго́ваний *и т. д.*
Отслу́живаться, отслужи́ться – відслу́жуватися, відслужи́тися. **Отслужи́вшийся** – відслу́жений, ви́служений. [Чолові́к той – ви́служений салда́т].
Отслу́шивать, отслу́шать – відслу́хувати, відслу́хати, вислу́хувати, ви́слухати. **Отслу́шанный** – відслу́ханий, ви́слуханий.
Отсме́ивать, отсмея́ть (*кому что*) – відсмі́ювати, відсмі́яти (кому́ що). [За́молоду я своє́

відсміяла, а тепер уже не сміюся, а тільки плачу].

Отсме́иваться, отсмея́ться – 1) відсміюватися, відсмія́тися; 2) переста́ти смія́тися (регота́ти, -ся).

Отсмотре́ть – віддиви́тися. [Віддиви́лися мої́ о́ченьки].

Отсове́тчик, -чица – відра́дник, відрадниця, розра́дник, розра́дниця.

Отсове́тывание – відра́джування, відра́ювання, розра́джування, розра́ювання.

Отсове́тывать, отсове́товать *кому что* (*что делать*) – відра́джувати *и* відраджа́ти, відра́дити, відра́ювати, відра́яти кого́ що роби́ти *и* кого́ від чо́го, розра́джувати *и* розраджа́ти, розра́дити, розра́ювати, розра́яти кого́ що роби́ти *и* кому́ що. [Розра́ював єси́ мені́ похі́д сей (Куліш)]; відсу́джувати, відсуди́ти, збива́ти, зби́ти кого́. *Я* **-вал** *ему жениться* – я відра́див його́ жени́тися.

Отсо́вывать, -ся, отсу́нуть, -ся – відсува́ти, -ся, відсу́нути, -ся, (*о мног.*) повідсува́ти, -ся.

Отсортиро́вывать, отсортирова́ть – відсорто́вувати, відсортува́ти; *см. ещё* **Отбира́ть, отобра́ть. Отсортиро́ванный** – відсорто́ваний.

Отсоса́ть, *см.* **Отса́сывать.**

Отсо́хлый – відсо́хлий.

Отсо́хнуть, *см.* **Отсыха́ть.**

Отсро́чивание, отсро́чение – 1) відкладання, відкла́дення, відсува́ння, відсу́нення; 2) *юрид.* – відро́чування, відро́чення.

Отсро́чивать, отсро́чить – 1) відклада́ти, відкла́сти, відсува́ти, відсу́нути. *Заседание* **-чено** *до вторника,* **-чено** *на неделю* – засідання відкла́дено до вівті́рка, відкла́дено (відсу́нуто) на ти́ждень. **-чить** *исполнение приговора* – відкла́сти (відсу́нути, зага́яти) ви́кона́ная при́суду; 2) (*назначать другой срок*) відро́чувати, відрочи́ти. **-чить** *уплату долга* – відрочи́ти ви́плату бо́ргу. *Время взноса налогов* **-чено** *до Рождества* – час на вне́сення пода́тків відро́чено до Різдва́. **Отсро́ченный** – відкла́дений, відсу́нений; відро́чений.

Отсро́чиваться – 1) відклада́тися, бу́ти відкла́деним, відсува́тися, бу́ти відсу́неним; 2) відро́чуватися, бу́ти відро́ченим. *Заседание* **-вается** *до вторника* – засідання відсу́нено (відкла́дено на вівто́рок) до вівті́рка. *Платёж* **-вается** *до 1-го мая* – ви́плату відро́чено до 1-го тра́вня.

Отсро́чивающий, *юрид.* – відро́чний.

Отсро́чка – 1) *см.* **Отсро́чивание. -ка** *призыва* – відро́чення при́зову; 2) відкла́д, (*проволочка*) уга́йка, зага́йка. [Відкла́д не йде в лад]. *Всякая* **-ка** *может быть вредна* – найме́нша уга́йка мо́же на шко́ду ви́йти; 3) відро́чення, вільго́та. [Попроси́, щоб дав вільго́ти хоч на три годи́ни]. *Дать* **-ку** *на месяц* – да́ти вільго́ту на мі́сяць, відрочи́ти на мі́сяць.

Отсро́чный – відкла́дний, відро́чний.

Отстава́ть, отста́ть *от кого, от чего* – 1) (*оставаться позади*) зостава́тися, зоста́тися (поза́ду) від ко́го, відстава́ти, відста́ти, відстрява́ти, відстря́ти, відбива́тися, відби́тися від ко́го, (*медлить*) отяга́тися. [Но́гу зму́ляв та й зоста́вся від свої́х, не міг зійти́ з ни́ми. Ягня́ відби́лось від ота́ри (Гліб.). Він іде́ попере́ду, а я отяга́юсь, отяга́юсь, та як побіжу́ додо́му. З ним недо́бре молоти́ти, бо відстає́]. *Стараться не* **-ва́ть** *от кого* – тягти́ся за ким. [За багача́ми тя́гнеться]. *Мои часы* **-стаю́т** *на пять минут от городских* – мій годи́нник зостає́ться (спі́знюється) на п'ять хвили́н проти місько́го. **-ва́ть** *от берега* – відстава́ти, відста́ти, відча́лювати, відча́лити від бе́рега; 2) (*от дому, знакомых, друзей*) відстава́ти, відста́ти, відстрява́ти, відстря́ти від ко́го, від чо́го, відкида́тися, відки́нутися (від) ко́го́, (від) чо́го́, покида́ти, поки́нути кого́, що, (*отбиться*) відна́джуватися, відна́дитися від ко́го, від чо́го. [Хоті́ли гурто́м купи́ти ту зе́млю і Па́вло був між на́ми, а тоді він від нас відстря́в. Зо́всім домі́вки відки́нувся (відна́дився від домі́вки)]. **-ста́ть** (*отвыкнуть*) *от чего* – відкида́тися, відки́нутися, відцура́тися чого́ *и* від чо́го, поки́нути, занеха́яти що. [Відки́нувсь від тютюну́. Відцура́вся горі́лки. Поки́нув лю́льку = **-ста́л** *от трубки*)]; 3) (*отделиться*) відстава́ти, відста́ти, відлипа́ти, відли́пнути, відтуля́тися, відтули́тися, відсіда́тися, відсі́стися, (*о мног.*) повідстава́ти, повідлипа́ти *и т. д.* *Штукатурка* **-ста́ла** – тинк повідстава́в (повідлипа́в). *Корка у хлеба* **-ста́ла** – скори́нка на хлі́бі відсі́лася. *Дверь* **-стаёт** – две́рі відхо́дять; 4) (*отвязаться*) відступа́тися, відступи́тися, уступа́тися, уступи́тися, відійти́, відчепи́тися, відкасну́тися, відсахну́тися. *Не* **-ста́ну**, *пока вы мне не скажете* – не відступлю́ся (не уступлю́ся, не відійду́), по́ки ви мені́ не ска́жете. *Пристал и не* **-стаёт** – причепи́вся і не відступа́ється (не відхо́дить). **-ста́нь** *от меня*! – відчепи́сь (відкасни́сь, відійди́) від мене! **Отста́вший** – відста́лий; (*отклеившийся*) відли́плий *и т. д.*

Отста́вить, *см.* **Отставля́ть.**

Отста́вка – відста́вка, димі́сія, (*гал.*) а́бшит. [Від Це́заря прийшла́ тобі́ одста́вка (Куліш)].

Выходить в **-ку** – вихóдити на відстáвку; вихóдити на спóкíй, подавáтися на димíсію. *Давать* **-ку** *кому* – відстановля́ти (відзволя́ти) когó від уря́ду, (*гал.*) абшитувáти когó. *Находящийся в* -ке – відстанóвлений, пенсіонóваний, (*гал.*) абшитóваний.

Отставлéние – відставля́ння, *оконч.* відстáвлення.

Отставля́ть *и* **Отстáвливать, отстáвить** – 1) відставля́ти, відстáвити; відсувáти, відсýнути що від чого. **-ставь** *горшок от огня* – відстáв (відсýнь) гóрщик від огню́; 2) (*от должности, от дела*) відстановля́ти, відстанови́ти, (*гал.*) абшитувати когó, (*устранять принудительно*) скидáти, ски́нути, усувáти, усýнути когó (з посáди), відшивáти, відши́ти когó від чóго. *Его* **-вили** *с пенсиею и с мундиром* – йогó відстанóвлено з пéнсією і з мунди́ром. **Отстáвленный** – 1) відстáвлений, відсýнений; 2) (*от должности*) відстанóвлений, абшитóваний *и т. д.*

Отставнóй – відстанóвлений, пенсіонóваний, абшитóваний, ви́служений. [Ви́служений салдáт. Пенсіонóваний полкóвник (Конис.)].

Отстáивание – 1) (*жидкости*) устóювання, відмýчування, ущолóчування; 2) обстóювання, обставáння когó, чогó, за кóго, за що *и* за ким, за чим, оборóна когó, чогó, стоя́ння за кóго, за що. [Обстóювання (оборóна) свогó прáва, своéї дýмки, прав лю́дських. Обстáвання за своє́ прáво, дýмку, за правá лю́дські (за своїм прáвом, дýмкою, за правáми лю́дськими). Обстóювання скри́вдженої люди́ни]. **-ние** *крепости* – відстóювання (оборóна) фортéці.

Отстáивать, отстоя́ть – 1) (*жидкость*) встóювати, встóяти що, дáти встóятися чомý, відмýчувати, відмути́ти що; 2) відстóювати, відстóяти, вистóювати, ви́стояти. [Ви́стояв у чéрзі п'ять годи́н. Відстóяв шість годи́н на чáті]. **-я́ть** *себе ноги* – відстóяти, перестóяти собі нóги; 3) *кого, что* – обставáти, стоя́ти за кóго, за що *и* за ким, за чим, обстóювати, обстóяти когó, що *и* за кóго, за що, встóювати за кóго, за що, відстóювати, відстóяти когó, що, борони́ти когó, що *и* чогó, оборони́ти, відборони́ти когó, що від кóго, від чóго. *Он долго и упорно* **-вал** *своё мнение, но не* **-стоя́л** *его* – він дóвго і впéрто обстóював свою́ дýмку (борони́в своéї дýмки), але не обстóяв (не відборони́в) її́. **-вать** *свои права* – обставáти за свої́ правá *и* за свої́ми правáми, обстóювати свої́ правá (борони́ти своїх прав). *Пожарные* **-стоя́ли** *дом* – пожéжники відстóяли буди́нок. **-стоя́ть** *крепость* – відстóяти фортéцю. *Изо всех сил* **-вать** *кого, что* – з усіéї си́ли (скíльки снаги́ стáне) обставáти за кóго, за що, обстóювати когó, що, розпинáтися за кóго, за що. **Отстóянный** – устóяний, відмýчений; відстóяний, ви́стояний; обстóяний *и т. д.*

Отстáиваться, отстоя́ться – 1) устóюватися, устóятися, відмýчуватися, відмути́тися, вщолочáти. [Постóяла молодá, пóки встóялась водá. Сколоти́в орéл вóду в мóрі, а я стáла підождáла, пóки водá вщолочáла. Пи́во вщолочá та все бýлька]; 2) відстóюватися, відстóятися, повідстóюватися. [Кóні ще не повідстóювалися після дорóги]; 3) бýти обстóюваним, відстóюваним *и т. д.*

Отсталóе, *см.* **Отступнóе.**

Отстáлость – відстáлість, зостáлість (-ости). **-лость** *от века* – відстáлість від сучáсности.

Отстáлый – 1) відстáлий, зостáлий; 2) відстáлий, відли́плий.

Отстанáвливание – відставля́ння, відстановля́ння.

Отстанáвливать, отстанови́ть – відставля́ти, відстáвити, відстановля́ти, відстанови́ти. **Отстанóвленный** – відстáвлений, відстанóвлений. **-ться** – відставля́тися, бýти відстáвленим, відстановля́тися, бýти відстанóвленим.

Отстáть, *см.* **Отставáть.**

Отстегáть – 1) (*высечь*) відшмагáти, відчухрáти, відбатóжити, ви́хльостати, ви́стьобати, ви́батожити; 2) *см.* **I. Отстёгивать. Отстёганный** – відшмáганий, відчýхраний, відбатóжений *и т. д.*

Отстёгивание – відщíб[п]áння, відстібáння.

I. Отстёгивать, отстегáть – вистьóбувати, ви́стьобати; скінчи́ти, стьобáти, штапувáти.

II. Отстёгивать, -ся, отстегнýть, -ся – відщíб[п]áти, -ся, відщеб[п]нýти, -ся, відстібáти, -ся, відстебнýти, -ся, відпинáти, -ся, відíп'я́сти, -ся *и* відіпнýти, -ся, (*о многих*) повідщібáти, -ся, повідстібáти, -ся, повідпинáти, -ся. **-нýть** *крючки у воротника, воротник* – повідщібáти гаплики́ на кóмірі, відщебнýти кóмір. **-нýть** *крюк* – відщепнýти гак (зáщіпку). **-нýть** *пояс* – відперезáти пóяс, відперезáтися. **-нýть** *пряжки у башмаков, запонку* – відщепнýти черевики, відщепнýти зáстібку в череви́ках; відіп'я́сти шпóньку. **-нýть** *постромки* – повідпинáти посторóнки. **Отстёгнутый** – відщéб[п]нутий *и* відщéб[п]нений, відстéбнутий *и* відстéбнений.

Отсти́рывать, отстирáть – відпирáти, віді́прáти, віджимáти, віджáти. **Отсти́ранный** – віді́праний, віджáтий.

Отстóй – гýща, фус.

Отсто́йный – усто́яний. **-ный** *удой* – усто́яне молоко́.
Отсто́йчивый – усто́їстий.
Отстора́нивать, -ся *и* **отстороня́ть, -ся** – відстороня́ти, -ся, відсторони́ти, -ся, відсува́ти, -ся, відсу́нути, -ся (на бік), відхиля́ти, -ся, відхили́ти, -ся, відставля́ти, відста́вити (на бік); *срв.* **Отстраня́ть, -ся, отстрани́ть, -ся. -ни́сь**, *дай дорогу* – відсторони́ся (відступи́ся, уступи́ся), дай доро́гу.
Отстоя́ние – відле́глість (-ости), ві́дстань (-ни). *См.* **Расстоя́ние.**
Отстоя́ть – 1) відле́жати від чо́го. *Одно село* **-стои́т** *от другого на тесть вёрст* – від о́дного села́ до дру́гого шість версто́в *или* одно́ село́ відле́жить (відда́лене) від дру́гого на шість версто́в; 2) *см.* **Отста́ивать.**
Отстоя́щий – відле́глий, відда́лений від чо́го.
Отстрада́ть – відстражда́ти, відтерпі́ти, ви́терпіти му́ку.
Отстра́ивание – відбудо́вування.
Отстра́ивать, -ся, отстро́ить, -ся – відбудо́вувати, -ся, відбудува́ти, -ся, вибудо́вувати, -ся, ви́будувати, -ся, (*о мног.*) повідбудо́вувати, -ся, повибудо́вувати, -ся. **Отстро́енный** – відбудо́ваний, ви́будуваний.
Отстране́ние *кого* – відсторо́нення, відсува́ння, усува́ння, *сов.* відсу́нення, усу́нення кого́, чого́ від чо́го. [Усу́нення грома́дських сил від у́части в держа́вних спра́вах]. **-ние** *от должности* – усува́ння, усу́нення, відстано́влення, відста́влення від уря́ду.
Отстрани́ть, *см.* **Отстраня́ть.**
Отстра́нствовать – відмандрува́ти. [Відмандрува́в я своє́, – тепе́р уже́ не помандру́ю ніку́ди].
Отстраня́ть, отстрани́ть – відстороня́ти, відсторони́ти; відсува́ти, відсу́нути, усува́ти, усу́нути; (*отводить*) відхиля́ти, відхили́ти, відво́дити, відве́сти, відверта́ти, відверну́ти, (*о мног.*) повідстороня́ти, повідсува́ти, повідхиля́ти *и т. д. Он* **-ни́л** *меня и стал на моё место* – він відсторони́в мене́ та став на моє́ мі́сце. *Он слегка* **-ни́л** *меня рукой* – він злє́гка відсу́нув (відхили́в) мене́ руко́ю. **-ни́ть** *чьи-л. руки, об’ятия, бокал* – відхили́ти, відве́сти чиї́ ру́ки, обі́йми, ке́лих. **-ни́ть** от дел (*от должности*), *от участия в чём-л.* – відстановля́ти, відстанови́ти від справ (від уря́ду), усува́ти, усу́нути від справ (з поса́ди), відшива́ти, відши́ти від у́части в чо́му. *Срв.* **Устраня́ть, устрани́ть. -ни́ть** *свидетелей*, *юрид.* – усу́нути сві́дків. **-ни́ть** *напасть от кого* – відверну́ти, відве́сти на́пасть від ко́го. **-ни́ть** *от себя всякие подозрения* – відве́сти, відверну́ти від се́бе вся́ку при́зру. **Отстранённый** – відсторо́нений, відсу́нений *и* відсу́нутий, усу́нений *и* усу́нутий; відхи́лений, відве́дений *и т. д.*
Отстраня́ться, отстрани́ться *от кого, от чего* – відстороня́тися, відсторони́тися, відхиля́тися, відхили́тися, ухиля́тися, ухили́тися, усува́тися, усу́нутися, відсува́тися відсу́нутися, відступа́тися, відступи́тися від ко́го, від чо́го. **-ся** *от должности* – бу́ти відстано́вленим, усу́неним з поса́ди.
Отстра́чивать, отстрочи́ть – стебнува́ти, ви́стебнувати, вистьо́бувати, ви́стьобати, штапува́ти, ви́штапувати що. **Отстро́ченный** – ви́стебнуваний, ви́штапуваний.
Отстре́ливать, отстрели́ть – відстре́[і́]лювати, відстре́[і́]лити. [На війні́ йому́ ру́ку відстре́лено]. **Отстре́ленный** – відстре́лений.
Отстре́ливаться, отстреля́ться – відстре́[і́]люватися, відстре[і]ля́тися.
Отстрига́ть, -ся, отстри́чь, -ся – відстрига́ти, -ся, відстри́гти, -ся. **Отстри́женный** – відстри́жений.
Отстрога́ть – відструга́ти, ви́стругати. **-ганный** – відстру́ганий, ви́струганий.
Отстро́ить, *см.* **Отстра́ивать.**
Отстро́йка – відбудо́вування, *оконч.* відбудува́ння.
Отстрочи́ть, *см.* **Отстра́чивать.**
Отстря́пивать, отстря́пать – зготува́ти (звари́ти) обі́д (вече́рю). **Отстря́пать** *и* **-ся** – упо́ратися біля пе́чи, упо́ратися з обі́дом (з вече́рею).
О́тступ – ві́дступ.
Отступа́ние – відступа́ння.
Отступа́ть, отступи́ть – 1) (*назад*) відступа́ти, відступи́ти, відступа́тися, відступи́тися, о[у]ступа́тися, о[у]ступи́тися, поступа́тися, поступи́тися, подава́тися, пода́тися (наза́д) перед ким, перед чим *или* від ко́го, від чо́го. **-па́ть** *в сторону* – відстороня́тися, відсторони́тися. [То піді́йде до кри́ниці, то знов одступа́є (Шевч.). Ста́ла перед очи́ма і не вступа́ється (Свидн.). «Нас ви́дно знадво́ру», сказа́ла Они́ся, оступа́ючись од вікна́ (Н.-Лев.). Злякáвшись, па́рубок поступи́вся наза́д. Перед мече́м наза́д не подає́ться (Куліш)]. **-пи́ть** *назад на два шага* – оступи́тися (поступи́тися) наза́д на два кро́ки (ступені́); (*при*

постройках) відступи́ти (відійти́) на два ступені́. **-пи́***, дай дорогу*! – оступи́ся, дай (пусти́) доро́гу! *Неприятель* **-пи́л** *от города* – ворогі́ відступи́ли від мі́ста (уступи́лися з-перед мі́ста). *Татары начали* **-па́ть** *к берегу* – тата́ри почали́ оступа́тися до бе́рега (Леонт.). **-па́ть** *шаг за шагом* – поступа́тися наза́д по́ступце́м. *Не* **-плю́** (*не отстану*)*, пока…* – не відступлю́ся, по́ки… **-пать** *поздно, дело решено* – відступа́тися пі́зно, спра́ву ви́рішено (скі́нчено); 2) (*отказываться*) відступа́тися, відступи́тися від чо́го, відріка́тися, відректи́ся, зріка́тися, зректи́ся чого́ *и* від чо́го, поступа́тися, поступи́тися чим. **-пи́ть** *от веры, см.* **Отступи́ться**; 3) (*уклоняться*) віддаля́тися, віддали́тися від чо́го, відбіга́ти чого́, від[у]хиля́тися, від[у]хили́тися від чо́го. **-пи́ть** *от закона, от правил* – пору́шити зако́н (пра́во), пра́вило. **-пить** *от истины* – відбі́гти пра́вди, ухили́тися від пра́вди, розмину́тися з пра́вдою. **-пи́ть** *от контракта* – пору́шити контракт, умо́ву.

Отступа́ться, отступи́ться *от кого, от чего* – відступа́тися, відступи́тися, відкида́тися, відки́нутися, (*отрекаться*) відріка́тися, відректи́ся від ко́го, від чо́го *и* кого́, чого́, зріка́тися, зректи́ся чого́, (*покинуть*) відкасну́тися, відсахну́тися від ко́го, від чо́го, відцура́тися кого́, чого́ *и* від ко́го, від чо́го. [Відступи́лася від ме́не вся моя́ роди́на]. **-ться** *от веры* – відступи́тися, відки́нутися від ві́ри; *срв.* **Отрека́ться. -ться** *от наследства в чью пользу* – зректи́ся спа́дщини (спа́дку) на чию́ ко́ристь. **-ться** *от своего намерения* – відступи́тися від свого́ на́міру (ду́мки), зректи́ся свого́ на́міру, поки́нути свій на́мір. *С ним пиво варить – от солоду* **-ться** – як з ним пи́во вари́ти, то й со́лоду відцура́тись.

Отступле́ние – 1) *воен.* – відступа́ння, ві́дступ, відхі́д, верта́ння. *Трубить к* **-нию** – сурми́ти на ві́дступ. *Преградить путь к* **-нию** – заступи́ти кому́ шлях (до відступа́ння); 2) (*отклонение*) ухиля́ння, збо́чування, відбіга́ння, ві́дбіг від чо́го. [Ухиля́ння (збо́чування) від початко́вого пла́ну]. *Он говорит с частыми* **-ниями** *от темы* – він гово́рить, ча́сто відбіга́ючи від те́ми. *Лирическое* **-ние** – ліри́чний ві́дбіг.

Отсту́пник – відсту́пник, відсту́пця (-пці *м. р.*); (*от народности*) пере́вертень, переки́нчик, переки́нець, запро́данець (-нця), ренега́т. [З'явля́ється ці́лий шар суспі́льний: пере́вертні (Грінч.). Па́нство одни́м лице́м поши́лося в переки́нчики та зра́дники своє́ї наро́дности (Єфр.)].

Отсту́пница – відсту́пниця, (*от народности*) переки́нчиця, запро́даниця *и* -данка, ренега́тка.

Отсту́пнический – відсту́пницький, переки́нчицький, ренега́тський.

Отсту́пничество – відсту́пство, відсту́пництво, переки́нчицтво, ренега́тство.

Отступно́е – відчіпне́, уступне́, відступне́. *Дать* **-ное** – відчіпно́го (уступно́го) да́ти. [Я-б йому́ відчіпно́го дав, аби́ ті́льки поки́нув нас (Г. Барв.)].

Отступно́й – відсту́пний. **-на́я** *грамота* – відступна́ гра́мота.

Отсужда́ть *и* **отсу́живать, отсуди́ть** – 1) відсу́джувати, відсуди́ти, *сов.* ви́позивати від ко́го. [Він від ме́не хо́че ви́позивати (відсуди́ти) мою́ матери́зну]; 2) *см.* **Отсове́тывать.**
Отсуждённый – відсу́джений, ви́позиваний.

Отсужде́ние – відсу́дження.

Отсу́ливать, отсули́ть – приобі́цювати, приобіця́ти кому́ що. **Отсу́ленный** – приобі́цяний, обі́цяний.

Отсу́нуть, *см.* **Отсо́вывать.**

Отсу́тственный – відсу́тній.

Отсу́тствие – 1) відсу́тність, непрису́тність, небу́тність, (*устар.*) неприто́мність (-ости). [За відсу́тністю голови́ голову́є його́ засту́пник]. *В чьё-л.* **-вие** – за небуття́ кого́, за відсу́тности, за небу́тности чиє́ї. *В моём, твоём и т. д.* **-вии** – за відсу́тности (за небу́тности) моє́ї, твоє́ї *и т. д.*, не при мені́, не при тобі́ *и т. д.*; 2) (*недостача*) брак, неста́ча. **-вие** *времени* (*недосуг*) – ніко́льство. *За* **-вием** *времени, доказательств* – через брак ча́су́, через брак (через відсу́тність) до́казів.

Отсу́тствование – непрису́тність, відсу́тність (-ости).

Отсу́тствовать – бу́ти відсу́тнім, не бу́ти прису́тнім.

Отсу́тствующий – відсу́тній, непрису́тній.

Отсу́чивание – відсу́кування; відка́чування.

Отсу́чивать, отсучи́ть – відсу́кувати, відсука́ти, розсу́кувати, розсука́ти що; (*рукава*) відка́чувати, відкача́ти, повідка́чувати (рука́ва). **Отсу́ченный** – відсу́каний, розсу́каний; відка́чаний.

Отсу́чиваться, отсучи́ться – відсу́куватися, відсука́тися; розсу́куватися, розсука́тися; (*о рукавах*) відка́чуватися, відкача́тися, повідка́чуватися. [Розсука́вся мотузо́к].

Отсуша́ть, отсуши́ть – відсу́шувати, відсуши́ти, усу́шувати, усуши́ти кому́ що (ру́ки, но́ги). **-ши́** *мне бог руку* (*руки*)*, коли я взял* – хай мені́ рука́ відсо́хне (усо́хне); хай мені́ ру́ки

повсиха́ють (повідсиха́ють), коли́ я взяв.

Отсу́шивать, отсуши́ть – вису́шувати, ви́сушити; скінчи́ти суши́ти. **Отсу́шенный** – ви́сушений.

Отсчи́тывание – відлі́чування, відрахо́вування.

Отсчи́тывать, отсчита́ть *и* **отче́сть** – відлі́чувати, відлічи́ти, відрахо́вувати, відрахува́ти що (від чо́го), (*наделить кому счётом*) вилі́чувати, ви́лічити кому́ що. [Чого́ стої́ш? На твої́ гро́ші я тобі п'ять яє́ць ви́лічила – і край!]. **Отсчи́танный** – відлі́чений, відрахо́ваний, ви́лічений.

Отсчи́тываться, отсчита́ться *и* **отче́сться** – 1) відлі́чуватися, бу́ти відлі́ченим, відрахо́вуватися, бу́ти відрахо́ваним (від чо́го); 2) здава́ти, зда́ти грошови́й звіт кому́.

Отсыла́ние – відсила́ння, (*оконч.*) відісла́ння.

Отсыла́ть, отосла́ть – відсила́ти, відісла́ти, відпрова́джувати, відпрова́дити кого́, що, відряджа́ти, відряди́ти; (*удалять*) зсила́ти, зісла́ти кого́, (*о мног.*) повідсила́ти, повідпрова́джувати, повідряджа́ти кого́ куди́. *Срв.* **Отправля́ть.** [Відісла́в листа́. Відряди́ його́ з до́му. Ста́ли вдову́ старе́ньку зневажа́ти, на чуже́ подві́р'я зсила́ти (Метл.)]. *Он* **-сла́л** *меня ни с чем* – він відпрова́див мене́ ні з чим. **-ла́ть** *обратно* – заверта́ти, заверну́ти (наза́д). **Ото́сланный** – віді́сланий; відря́джений. **-ный** *обратно* – заве́рнений.

Отсы́лка – 1) *см.* **Отсыла́ние**; 2) (*в книге*) посила́ння.

Отсы́льный – відси́льний, відряджа́льний, відпрова́дний.

Отсыпа́ние – відсипа́ння, надсипа́ння.

Отсыпа́ть, отсы́пать – відсипа́ти, відси́пати, (*немного*) надсипа́ти, надси́пати. **Отсы́панный** – відси́паний, надси́паний.

Отсыпа́ться, отоспа́ться – відсипля́тися, віді́спа́тися, висипля́тися, ви́спатися.

Отсы́пка, *см.* **Отсыпа́ние.**

Отсыпно́е (*плата зерном*) – відсипне́ (-но́го).

Отсыпно́й – відсипни́й.

Отсырева́ть, *см.* **Отсыре́ть.**

Отсыре́лость – відволо́глість (-лосш), відволо́ження. *См.* **Отсыре́ние.**

Отсыре́лый – відволо́глий, відво́глий, відле́глий, линки́й.

Отсыре́ние – відволо́ження, відві́льжання, відволо́гнення.

Отсыре́ть – відволо́г(ну)ти, відли́г(ну)ти, відві́льжати, відволо́житися, звогчі́ти. [Сухарі́ в льоху́ одволо́гли].

О́тсырь – ві́льгість (-гости).

Отсыха́ние – відсиха́ння, усиха́ння.

Отсыха́ть, отсо́хнуть – відсиха́ти, відсо́хнути, усиха́ти, усо́хнути, (*о мног.*) повідсиха́ти, повсиха́ти, посохнути. **Отсо́хший** – від[у]со́хлий.

Отсю́да – 1) (з)ві́дци, (з)ві́дси, (з)відці́ль, (з)відсі́ль, (з)відціля́, (з)відсіля́. *Далеко ли* **-да** *до города*? – чи дале́ко звідціля́ до мі́ста? *Вон* **-да**! – геть зві́дци! **-да** *рукой подать* – зві́дси близе́сенько; 2) (*с сего врем.*) з цьо́го ча́су, відни́ні, відтепе́р; 3) (*из сего обстоятельства*) з цьо́го, зві́дц[с]и. **-да** *можно заключить*, **-да** *следует* – з цьо́го (зві́дци) мо́жна зроби́ти таки́й ви́сновок, з цьо́го вихо́дить.

Отта́ивание – від[роз]тава́ння, від[роз]мерза́ння; розморо́жування.

Отта́ивать, отта́ять – відтава́ти, відта́(ну)ти, розтава́ти, розта́(ну)ти, відмерза́ти, відме́рз(ну)ти (*о мног.* повід[роз]тава́ти, повідмерза́ти), (*сов.*) відпа́ріти *и* віді́прі́ти. **-вать** *что* – розморо́жувати, розморо́зити (*напр.*, ме́рзлі я́блука). **Отта́явший** – від[роз]та́лий, та́лий, відте́плий; розме́рзлий.

Отта́лина, о́тталь– талови́на́, тал (-лу). *См.* **Прота́лина.**

Отта́линка – талови́нка, тало́к (-лка́).

Отта́лкивание – відпиха́ння, відшто́вхування, відтру́чування кого́, чого́ від ко́го, від чо́го. *Сила* **-ния** – си́ла відпиха́ння.

Отта́лкивательный – відштовхни́й. **-ная** *сила* – відштовхна́ си́ла.

Отта́лкивать, оттолка́ть, оттолкну́ть – відшто́вхувати, відштовхну́ти, відпиха́ти, віді́пхну́ти, відтру́чувати, відтру́тити, відхиля́ти, відхили́ти, (*о мног.*) повідшто́вхувати, повідпиха́ти, повідтру́чувати кого́, що від ко́го, від чо́го чим. *Он всех* **-вает** *от себя своим поведением* – він усі́х відшто́вхує (відпиха́є) від се́бе своє́ю поведі́нкою. **-ну́ть** *лодку от берега* – віді́пхну́ти (відтру́тити) човна́ від бе́рега. **-ка́ть** *бока кому* – наштовха́ти бо́ки кому́. **Отто́лкнутый** – віді́пхнутий, відшто́вхнутий, відтру́чений.

Отта́лкиваться, оттолка́ться, оттолкну́ться – відпиха́тися, від(і)пхну́тися, відшто́вхуватися, відштовхну́тися від ко́го. [Ма́рта одпихну́лась од нього (Коц.)].

Отта́лкивающий (*противный*) – відра́зливий, відворо́тний, огі́дливий, нечви́дний. [Щось

іде́ – таке́ нечви́дне, що й гля́нути ги́дко (Свид.)]. *Производить* **-щее** *впечатление* – справля́ти (роби́ти) відворо́тне вражі́ння на ко́го.

Отта́пливать, оттопи́ть – від[ви]то́плювати, від[ви́]топи́ти. [Відтопи́ла си́ру гле́чик (*кувшин*)]; (*только о сале*) вишква́рювати, ви́шкварити. **-пи́ть** *печь* – ви́топити, ви́палити в печі́. **Отто́пленный** – ви́топлений. **-ное** *молоко* – (с)пря́жене молоко́.

Отта́пливаться, оттопи́ться – від[ви]то́плюватися, від[ви́]топи́тися.

Отта́птывать, оттопта́ть – 1) (*глину*) місі́ти, замісі́ти, ви́місити; 2) (*обувь, ноги*) відто́птувати, відтопта́ти, (*о мног.*) повідто́птувати, (*о ногах*) відту́пувати, відту́пати. **-та́ть** *обувь, подошвы* – стопта́ти обу́в'я, підо́шви (підме́тки). **-та́ть** *себе ноги* (*утомить*) – підтопта́тися, підби́тися. **Отто́птанный** – відто́птаний, повідто́птуваний, сто́птаний.

Отта́птываться, -та́ться, *см.* **Иста́птываться.**

Отта́скать *кого* – ви́волочки да́ти кому́; (*за уши, волосы*) нам'я́ти кому́ ву́ха, чу́ба, натягти́ (*несов.* натяга́ти) за що кого́. [До́бре за чу́ба натяга́ють]; (*только за волосы*) відчу́бити *и* почу́бити кого́, ма́тланки, кло́чки, почубе́ньків да́ти кому́; (*за косы*) ви́волочити кого́ за́ коси. *Срв.* **Оттрепа́ть.**

Отта́скивать, оттаска́ть, оттащи́ть – відтя́гувати, відтяга́ти, відтяг(ну́)ти́, відволіка́ти, відволокти́ що, кого́ від чо́го, (*о мног.*) повідтя́гувати, повідтяга́ти, повідволіка́ти; (*что-л. тяжёлое*) відпе́рти. **Отта́щенный** – відтя́гнений, відтя́гнутий.

Отта́скиваться, оттаска́ться, оттащи́ться – відтя́гуватися, відтяга́тися, відтягти́ся, відволіка́тися, відволокти́ся.

Отта́чивание – виго́стрювання, вито́чування, відго́стрювання.

Отта́чивать, отточи́ть – 1) (*нож, саблю и т. п.*) виго́стрювати, гостри́ти, ви́гострити, вито́чувати, ви́точити, відго́стрювати, відгостри́ти (ножа́, ша́блю), (*о мног.*) повиго́стрювати, погостри́ти, повито́чувати, (*на точиле*) на[ви]то́чувати, наточи́ти, ви́точити що; (*косу*) заправля́ти, запра́вити, (*о мног.*) позаправля́ти; 2) (*на токарском станке*) вито́чувати, ви́точити. **Отто́ченный** – 1) нато́чений, (на)го́стрений, ви́гострений, ви́точений, відго́стрений. **-ный** *как для бритья* – голі́нний. [Голі́нний ніж]; 2) ви́точений.

Отта́чиваться, отточи́ться – 1) виго́стрюватися, гостри́тися, ви́гостритися, вито́чуватися, ви́точитися, відго́стрюватися, відгостри́тися; 2) вито́чуватися, ви́точитися.

Оттащи́ть, *см.* **Отта́скивать.**

Отта́ялый, *см.* **Отта́явший** (*под* **Отта́ивать**).

Отта́яние – від[роз]та́ння; розморо́ження, розме́рзнення.

Отта́ять, *см.* **Отта́ивать.**

Отте́нивать *и* **Оттеня́ть, оттени́ть** – відті́нювати, відтіни́ти що чим, від чо́го. **Оттенённый** – відті́нений.

Отте́ниваться *и* **Оттеня́ться, оттени́ться** – відтіня́тися, відтіни́тися чим, відбива́тися, відби́тися від чо́го, відбива́ти, відби́ти проти чо́го. [Як му́сить га́рно оли́ви срі́бне ли́стя одбива́ти проти злоти́стих ку́черів його́ (Л. Укр.)].

Отте́нка – відті́нювання, відбива́ння, (*оконч.*) відті́нення, відбиття́.

Отте́нок – 1) відті́нок (-нка), су́тінок, ві́дтінь (-ни). [Ві́дтінок слоне́вої ко́сти в загорі́лім обли́ччі (Л. Укр.)]; 2) (*небольш. различие*) ві́дтінок, су́тінок (Н.-Лев.), ко́лір (-льору). [Ві́дтінки мо́ви. Шовіністи всіх ко́льорів].

Отте́ночный, отте́нковый – відті́нковий.

О́ттень – ві́дтінь (-ни); *см.* **Отте́нок 1.**

Оттеня́ть, *см.* **Отте́нивать.**

Оттека́ть, отте́чь – стіка́ти, стекти́.

О́ттепель – відли́га, відволо́га, ві́дволож (-жи), (*гал.*) ві́дліж (-жи), ро́зталь (-ли), ві́дтеплінь (-ліни), ро́зпари (-рів). *Настала* **-пель** – звільжи́ло, відли́га ста́ла, на відли́гу поверну́ло.

Оттере́бливать, оттереби́ть – від[ви]сми́кувати, відсми́кати, ви́смикати що, віддира́ти, відде́рти, відідра́ти що. **-би́ть** *лён, коноплю* – ви́брати льон, коно́плі. **-би́ть** *кому бороду, за бороду кого* – натягти́ бо́роду кому́, ви́тягати за бо́роду кого́. **Оттере́бленный** – відде́ртий; (*лён, конопля*) ви́браний.

Оттере́бливаться, оттереби́ться – віддира́тися, відде́ртися, відідра́тися.

Оттере́ть, *см.* **Оттира́ть.**

Оттерпе́ть – відте́рпіти.

Отте́рпливаться, оттерпе́ться – вите́рплювати, ви́терпіти.

Оттесне́ние – відти́снення, відпира́ння, відпиха́ння, відтру́чування, (*оконч.*) відтру́чення.

Оттесня́ть, оттесни́ть – відтісня́ти, відтісни́ти, відтиска́ти, відти́снути, відпира́ти, відпе́рти, відпиха́ти, віді́пхну́ти, відтру́чувати, відтруча́ти, відтру́тити, (*о мног.*) повідтісня́ти, повідпира́ти *и т. д.* кого́ від чо́го. **Оттеснённый** – відти́снений, відти́снутий,

відпе́ртий, віді́пханий, відтру́чений.
Оттесня́ться, оттесни́ться – відтісня́тися, відтісни́тися, відтиска́тися, відти́снутися, відпира́тися, відпе́ртися, відпиха́тися, віді́пхну́тися, відтру́чуватися, відтру́титися від чо́го.
Оттёсывать, оттеса́ть – 1) (*окончить тесать*) відті́сувати, відтеса́ти; 2) (*вытёсывать что*) виті́сувати, ви́тесати, (*о мног.*) повиті́сувати що. **Оттёсанный** – ви́тесаний.
Оттёсываться, оттеса́ться – виті́суватися, ви́тесатися.
Оттира́ние – 1) (*о пятне*) витира́ння; 2) (*кого-л.*) відтира́ння. *Срв.* **Оттесне́ние.**
Оттира́ть, оттере́ть – 1) (*пятно*) витира́ти, ви́терти (пля́му); (*чтоб согреть*) розтира́ти, розте́рти, (*о мног.*) порозтира́ти що, (*напр.*, що́ки); 2) *кого* – відтира́ти, відте́рти. *См.* **Оттесня́ть. Оттёртый** – відте́ртий; ви́тертий.
Оттира́ться, оттере́ться – 1) витира́тися, ви́тертися; 2) відтира́тися, відте́ртися. *См.* **Оттесня́ться.**
О́ттиск – 1) *см.* **Отти́скивание**; 2) (*изображение*) ві́дби́ток (-ка). [Да́ти ві́дбиток того́, що є в ді́йсності]; 3) *типогр.* – ві́дби́ток, ві́дби́тка. [Ви́гадано кни́ги друкува́ти, то́б-то роби́ти за одни́м ра́зом бага́то одна́кових ві́дбитків. Ві́дбиток (відби́тка) статті́ в Академі́чних Записо́к]; (*экземпляр*) примі́рник. **О́ттиск** *словаря* – примі́рник словни́ка.
Отти́скивание – відтиска́ння; відбива́ння, друкува́ння.
Отти́скивать, отти́скать, отти́снуть – 1) *кого, что, от чего* – відтиска́ти, відтисну́ти. *См.* **Оттесня́ть, Оттира́ть. -нуть** *палец дверью* – прищеми́ти, прищекну́ти па́лець двери́ма. *Толпа* **-ла** *меня* – на́товп відти́снув (відпе́р) мене́; 2) **Отти́скивать, оттисня́ть, отти́снуть** *что на чём* – відбива́ти, відби́ти що на чо́му, (*о книге*) друкува́ти, ви́друкувати. **-нуть** *печать* – ви́бити печа́тку. **-нуть** *книгу* – ви́друкувати кни́гу. **-снуть** *корректуру* – відби́ти коре́кту. **Отти́снутый** – відти́снений; відби́тий, ви́друкуваний. *Книга* **-та** – кни́гу ви́друкувано.
Отти́скиваться, отти́скаться, отти́снуться – 1) відтиска́тися, відти́снутися, бу́ти відти́сненим. *См.* **Оттесня́ться, Оттира́ться**; 2) відбива́тися, відби́тися, друкува́тися, ви́друкуватися, бу́ти відби́тим, ви́друкуваним.
Оттисня́ть, оттисну́ть, *см.* **Отти́скивать 2.**
Оттого́ – того́, тому́, тим, через те́. **-го́**-*то* – тим-то. **-го́** *что* – того́ (тому́, тим, через те), що. *Он болен,* **-го́** *и не пришёл* – він хо́рий, тому́ (того́, тим, ото́) й не прийшо́в. *Он не пришёл* **-го́***, что болен* – він не прийшо́в тому́ (через те), що хо́рий.
Отто́к – ри́нва. *См.* **Сток.**
Оттолка́ть, -кну́ть, *см.* **Отта́лкивать.**
Отто́ль *и* **Отто́ле** – 1) *см.* **Отту́да**; 2) (*с той поры*) з то́го ча́су, відто́ді.
Оттома́нка – отома́нка; *см.* **Дива́н.**
Оттома́нский – отома́нський. **-кая** *империя* – Туре́ччина.
Отто́пать – (*кончить топать*) відту́пати. **Оттопни** *ему* – ту́пни й собі́ на йо́го.
Оттопи́ть, *см.* **Отта́пливать.**
Отто́пки – ви́шкварки (-рок).
Оттопта́ть, -ся, *см.* **Отта́птывать, -ся.**
Оттопы́ривание – від[на]сто(в)бу́рчування, відтобу́рчування, відтопі́рчування, відста́влення; відкопи́лювання, закопи́лювання.
Оттопы́ривать, оттопы́рить – від[на]сто(в)бу́рчувати, від[на]сто(в)бу́рчити, відтобу́рчувати, відтобу́рчити, відставля́ти, відста́вити, віддува́ти, відду́ти, випина́ти, ви́пнути, ви́п'ясти, відтопі́рчувати, відтопі́рчити, (*о мног.*) повід[на]сто(в)бу́рчувати, повідставля́ти. [Го́луб крило́ відстобу́рчив. О́кунь одтобу́рчить пірця́, то щу́ка й не ві́зьме. Вовк одста́вив свій хвіст (Рудч.)]; (*губу*) копи́лити, від[за]копи́лювати, від[за]копи́лити, (*о мног.*) повід[за]копи́лювати; (*уши*) відгина́ти, відігну́ти, (*о мног.*) повідгина́ти (ву́ха). [З повідги́наними ву́хами]. **Оттопы́ренный** – від[на]сто(в)бу́рчений, відтобу́рчений, відтопі́рчений; (*о губах*) відкопи́лений, закопи́лений; (*об ушах*) одле́глий, повідги́наний.
Оттопы́риваться, оттопы́риться – відсто(в)бу́рчуватися, відсто(в)бу́рчитися, настовбу́рчуватися, настовбу́рчитися, відтопі́рчуватися, відтопі́рчитися, (*сов.*) відсто́рчи́тися.
Отторга́ть, отто́ргнуть – відрива́ти, відірва́ти, відсми́кувати, відсми́кнути що від чо́го. [Одірва́в до́шку від парка́на]; (*перен.*) відрива́ти, відірва́ти, відчахну́ти що, кого́ від чо́го, від ко́го. *Срв.* **Отлуча́ть. Отто́рженный, отто́ргнутый** – віді́рваний. *Земли,* **-тые** *от Украйны* – зе́млі, віді́рвані від Украї́ни.
Отторга́ться, отто́ргнуться – відрива́тися, відірва́тися, відсми́куватися, відсмикну́тися від чо́го; відчахну́тися від чо́го.
Отто́рженец – 1) віді́рванець (-нця); 2) *геол.* – відши́бок, обри́в.

Отторже́ние – відірва́ння; відча́хнення.
Отторжествова́ть – відпразникува́ти, відсвяткува́ти. *См.* **Отпра́здновать.**
Оттормози́ть, *см.* **Растормози́ть.**
Оттрапезова́ть, *см.* **Отку́шать, Отобе́дать.**
Оттрепа́ть, *см.* **Оттрёпывать.**
Оттрёпки – (*одежды*) дра́нтя (*ср. р.*), лахмі́ття (*ср. р.*), лахмани́на, ла́хи (-хів); (*конопли*) костри́ця, термі́ття (*ср. р.*). *Срв.* **Отре́пье.**
Оттрёпок (*лохмоть, оторванная мохра*) – ґніт (*р.* ґнота́), *собир.* ґно́ття. [Саме́ ґно́ття ви́сить]. *Срв.* **Отре́пье, Отрёпки.**
Оттрёпывание – 1) тіпа́ння; 2) обша́рпування.
Оттрёпывать, оттрепа́ть – 1) (*лён, пеньку*) тіпа́ти, ви́тіпа́ти, потіпа́ти (льон, коно́плі); 2) **-па́ть** (*одежду*) – об[по]ша́рпати (оде́жу); 3) **-па́ть** *кого* (*отколотить*) – відчу́стрити, відчухма́рити кого́, да́ти тіпа́чки кому́, (*за волосы*) почу́бити, ви́чубити кого́, почубе́ньків да́ти кому́, (*за уши*) нам'я́ти ву́ха кому́; *см.* **Вы́драть.** *Собака так* **-па́ла** *курицу, что едва ходит* – соба́ка так нам'я́в ку́рку, що наси́лу хо́дить. **Оттрёпанный** – 1) потіпаний, ви́тіпаний; 2) об[по]ша́рпаний; 3) відчухма́рений, відчу́стрений; почу́блений, ви́чублений.
Оттрёпываться, оттрепа́ться – 1) обтіпа́тися (*окончить трёпку льна, пеньки*) 2) обша́рпуватися, обша́рпатися, обдира́тися, обідра́тися, (*о мног.*) пообша́рпуватися, пообдира́тися. *См.* **Обрыва́ться.**
Оттряса́ть, оттрясти́ – об[с]тру́шувати, об[с]труси́ти, струсну́ти що, (*о мног.*) пообтру́шувати. *Лихорадка* **-сла́** *его* – пропа́сниця перетруси́ла його́. **Оттрясённый** – обтру́шений, стру́шений.
Оттряса́ться, оттрясти́сь – обтру́шуватися, обтруси́тися.
Оттря́хивание – об[с]тру́шування.
Оттря́хивать, -ся, оттряхну́ть, -ся, *см.* **Оттряса́ть, -ся. Оттряхни́** *прах от ног своих* – обтруси́ по́рох із ніг свої́х.
Отту́ги – ремінці до ли́жов.
Отту́да [у,ы], отту́дова, отту́ль, отту́лева – 1) відті́ль, відтіля́, зві́дті́ль, звідтіля́, (з)ві́дти, (з)ві́дтам. [Він відтіля́ не втече́. Туди́ вско́чиш, та ві́дтам не ви́скочиш]. **-да** *и отсюда* – відтіля́ і відц[с]іля́, ві́дти і ві́дц[с]и, стіль і зсіль; 2) (*с тех пор*) з то́го ча́су, з то́ї пори́, відто́ді; 3) (*посему, вследствие сего*) з то́го, від то́го, через те, (з)ві́дти, (з)відтіля́.
Отту́дошний – тамте́шній. **-ние** *жители* – тамте́шні лю́ди. *См.* **Та́мошний.**
Оттузи́ть *кого* – надава́ти кому́ стусанів, штовханів; бе́бехи кому́ надсади́ти. *См.* **Отколоти́ть.**
Отту́хнуть – відту́хнути, сту́хнути. [Го́рло (*или* на го́рлі) вже зо́всім відту́хло].
Оттушева́ть, *см.* **Оттушо́вывать.**
Оттушо́вка, оттушева́ние – відтушува́ння, відті́нення.
Оттушо́вывание – відтушо́вування, відті́нювання.
Оттушо́вывать, оттушева́ть – відтушо́вувати, відтушува́ти, відті́нювати, відтіня́ти, (*сов.*) відтіни́ти. **Оттушо́ванный** – відтушо́ваний, відті́нений.
Оттушо́вываться, оттушева́ться – відтушо́вуватися, відтушува́тися, відті́нюватися, відтіни́тися.
Оттыка́ние – відтика́ння чого́.
Оттыка́ть, ототкну́ть – відтика́ти, віді́ткну́ти *и* віді́тка́ти, (*о мног.*) повідтика́ти що. **Ото́ткнутый** – віді́ткнутий, віді́тканий.
Оттыка́ться, ототкну́ться – відтика́тися, віді́ткну́тися. [Чіп (*затычка*) у бо́чці віді́ткну́вся, вода́ й полила́сь].
Оття́гивание – 1) відтя́гування, відтяга́ння, відволіка́ння; отяга́ння; 2) ви[роз]тя́гування, ви[роз]тяга́ння; 3) (*откладывание*) відтя́гування, відтяга́ння, відволіка́ння чого́, зволіка́ння з чим, (*о времени*) уво́дження (ча́су); 4) відсу́джування.
Оття́гивать *и* **Оттяга́ть, оттяну́ть** – 1) *что, кого от чего* – відтя́гувати, відтяга́ти, відтягну́ти, відтягти́, відволіка́ти, відволокти́ що, кого́ від чо́го, від ко́го, (*о мног.*) повідтя́гувати, повідтяга́ти, повідволіка́ти; (*вниз своею тяжестью*) отяга́ти, отяг(ну́)ти́, (*о мног.*) поотяга́ти. [Червінці аж кеше́ню мені́ отягну́ли]; 2) (*растягивать*) ви[роз]тя́гувати, ви[роз]тяга́ти, ви́тягнути, розтягну́ти що; 3) **-вать** *время, дело* – відтя́гувати, відтяга́ти, відтягну́ти, відтягти́, відволіка́ти, відволокти́, зволіка́ти, зволокти́, дляти, задля́ти час, спра́ву, уво́дити час. *Не* **-гивай** *этого спешного дела* – не відтя́гуй ціє́ї нега́йної спра́ви, не отяга́йся (не зволіка́й) з ціє́ю нега́йного спра́вою. **-вать** (*медлить с чем*) – зволіка́ти з чим. [Зволіка́ти ні́коли з рату́нком – *медлить некогда с спасением* (Л. Укр.)]; 4) **-вать, -га́ть** *и* (*иногда*) **-ну́ть** *что у кого* (*отнимать*) – відтя́гувати, відтяга́ти, відтяг(ну́)ти́,

(*судом*) відсу́джувати, відсуди́ти, (*тяжбой*) ви́позивати. **Оття́нутый** – 1) відтя́гнений, відтя́гнутий, відволо́чений; 2) ви́тягнений, ви́тягнутий, розтя́гнений, розтя́гнутий; 3) відтя́гнений, відтя́гнутий, зволо́чений, (*о времени*) уве́дений. **Оття́ганный** – відтя́ганий, відсу́джений, ви́позиваний.

Оття́гиваться, оттяга́ться, оттяну́ться – 1) відтя́гуватися, відтяга́тися, відтягну́тися, відтягти́ся, відволіка́тися, відволокти́ся; 2) ви[роз]тя́гуватися, ви́тягнутися, розтягну́тися; 3) (*о времени, деле*), *см. 1, а также*: зволіка́тися, для́тися, задля́тися з чим.

Оття́жка – 1) (*длит. действ.*), *см.* **Оття́гивание**; (*оконч.*) 1) відтя́гнення, відволо́чення; 2) ви́[роз]тя́гнення; 3) (*дела, времени*) відтя́гнення чого́, ві́дкла́д чого́, відволо́ка, проволо́ка. [Відкла́д не йде в лад (Ном.)]. *Дело пошло в* **-ку** – спра́ва затягла́ся; 2) (*всякая снасть для оттягивания*) відтяга́чка, відволі́чка.

Оттяну́ть, *см.* **Оття́гивать.**

Оття́пывать, оття́пать *и* **Оття́пнуть** – відцю́кувати, відцю́кати, відцю́кнути, відтина́ти, відтя́ти, відру́бувати, відруба́ти що. **Оття́панный** *и* **Оття́пнутый** – відцю́каний, відтя́тий, відру́баний.

Оття́пываться, оття́паться, оття́пнуться – бу́ти відцю́каним, відтя́тим, відру́баним, відтина́тися, відтя́тися, відру́буватися, відруба́тися. *Срв.* **Отруба́ться, Отсека́ться.**

Оту́жинать – повечі́ряти. *Просим вас к нам* **-нать** – про́симо вас на вечі́рю до нас.

Отума́нивать, отума́нить – 1) (*окружать туманом*) затума́нювати, затума́нити, захма́рювати, захма́рити що. *См. ещё* **Затемня́ть**; 2) (*обморочить кого*) стума́нювати, тума́нити, стума́нити, затума́нювати, затума́нити кого́, що кому́, тума́ну наво́дити, наве́сти на ко́го, тума́ну (на)пуска́ти, (на)пусти́ти на ко́го, па́мороки (ба́ки) забива́ти, заби́ти кому́, засні́чувати, засніті́ти о́чі кому́. *Срв.* **Обмора́чивать, Обма́нывать. -вать** *голову кому* – стума́нювати (*сов.* стума́нити) го́лову кому́, опе́нтати кого́. *Слёзы* **-нили** *глаза* – о́чі пойняли́ся сльоза́ми *или* сльо́зи затума́нили о́чі. *Глаза у меня* **-нило** – о́чі мені́ стума́нило. **Отума́ненный** – 1) затума́нений; захма́рений; 2) с[за]тума́нений. **-ный** *печалью* – по(й)ня́тий су́мом. *Глаза* **-ные** *слезами* – о́чі по(й)ня́ті сльоза́ми.

Отума́ниваться, отума́ниться – 1) затума́нюватися, затума́нитися; 2) (*ср. зал.*) тумані́ти, с[о]тумані́ти, (*о мног.*) потумані́ти, поч(у)мані́ти. **-ваться** *печалью* – пой[ні]ма́тися (*сов.* по(й)ня́тися) су́мом.

Отупе́ние, отупе́лость – о[с]тупі́ння. [Нена́че в яко́мусь отупі́нню (Л. Укр.)].

Отупе́ть – о[с]тупі́ти, (*о мног.*) потупі́ти. [Чолові́к з нудьги́ зовсі́м запепа́в здоро́в'ям, ступі́в яко́сь (М. Вовч.)]. **Отупе́лый** – с[о]тупі́лий.

Отупля́ть, -ся, отупи́ть, -ся, *см.* **Затупля́ть, -ся, Притупля́ть, -ся.**

Оту́реченье – (*действ.*) поту́рчення, (*сост.*) потурна́цтво.

Оту́речивать, оту́речить – ту́рчити, поту́рчити кого́. **Оту́реченный** – поту́рчений. **-ный** *христианин-ренегат* – потурна́к, (*о женщ.*) потурна́чка.

Оту́речиваться, оту́речиться – ту́рчитися, поту́рчитися, сту́рчитися. [Поту́рчився, побусурма́нився для па́нства вели́кого].

Отутю́живать, отутю́жить – 1) (*разгладить утюгом*) відпрасо́вувати, відпрасува́ти, ви́прасувати, (*о мног.*) попрасува́ти; 2) (*побить кого*) чухра́ти, відчухра́ти, лупцюва́ти, відлупцюва́ти, ви́лупцювати. *Срв.* **Бить. Отутю́женный** – 1) ви́прасуваний; 2) відчу́храний, відлупцьо́ваний.

Отуча́ть, отучи́ть – 1) (*кончить учение*) кінча́ти, (с)кінчи́ти нау́ку; 2) (*отвадить от чего*) віду́чувати, відуча́ти, відучи́ти, відзвича́ювати, відзвича́їти, відва́джувати, відва́дити, відви́чити кого́ від чо́го, (*о мног.*) повіду́чувати, повідуча́ти, повідзвича́ювати, повідва́джувати. *Срв.* **Отва́живать. Отучённый** – віду́чений, відзвича́єний, відви́чений від чо́го.

Отуча́ться, отучи́ться *от чего* – віду́чуватися, відуча́тися, відучи́тися, відзвича́юватися, відзвича́їтися, відовчи́тися від чо́го.

Отучне́лость – опа́систість, розгла́дліcть (-ости). *См.* **Отучне́ние.**

Отучне́лый – опа́систий, розгла́длий.

Отучне́ние – погла́дшання.

Отучне́ть – погла́дшати, розгла́днути, розтовсті́ти. *См.* **Пополне́ть, Потучне́ть.**

Отфы́ркаться – ви́чмихатися.

Отха́живать, отходи́ть – 1) (*оканчивать ходьбу*) відхо́джувати, відходи́ти. [Я вже відходи́в своє́]; 2) (*утомить ходьбой*) відходи́ти що. [Відходи́ла я свої́ ні́женьки]; 3) (*от болезни, смерти*) відхо́джувати, відходи́ти кого́, відха́ювати, відха́яти, відволо́дати, відвола́ти, відвалува́ти, відволо́жити кого́ від чо́го. [Вона́ тобі́ відхо́дить твою́ сла́бість (Чуб.). Він мене́ од сме́рти відвола́в (Рудч.). Вона́ так і впа́ла нежива́: наси́лу її́ одволо́дали (Квітка)]. *Он*

так плох, что едва ли **-дят** *его* – йому́ так пога́но, що навря́д чи відха́ють (відхо́дять, відволо́дають) його́; 4) (*уклоняться*) відхо́дити, відще́плюватися, відбіга́ти від чо́го. **Отхо́женный** – відхо́джений; відха́яний, відволо́джений.
Отха́живаться, отходи́ться – 1) (*потерять способн. ходить, оконч. ходить*) відхо́джуватися, відходи́тися. [Ні́жки мої́ біле́сенькі одходи́лися (Чуб.)]; 2) (*отгуливаться, поправляться*) відхо́дити, відійти́, вигу́люватися, ви́гулятися, відпаса́тися, відпа́стися. [Чу́є Мари́на, що вона́ оживає́, молоді́є, одхо́дить (Неч.-Лев.)]. *См.* **Поправля́ться.** *Скотина* **-вается** *на траве* – худо́ба відпаса́ється на траві́.
Отха́ркивание – відха́ркування, виха́ркування.
Отха́ркивать, отха́ркать *и* **отха́ркнуть** – (*кончать харкать*) відха́ркувати, відха́ркати, відха́ркнути; (*извергать харкая*) виха́ркувати, (*сов.*) ви́харкати, ви́харкнути, ви́хрякати, ви́хрякнути. **Отха́ркнутый** – відха́ркнутий, ви́харканий, ви́хряканий.
Отха́ркиваться, отха́ркаться *и* **отха́ркнуться** – 1) відха́ркуватися, відха́ркатися, відха́ркнутися; 2) виха́ркуватися, ви́харкатися, ви́хрякатися, ви́хрякнутися, схря́катися.
Отхва́тывать, отхвати́ть – 1) (*отрубить*) відчеса́ти. [Так го́лову за оди́н мах і відчеса́в йому́]; (*отрубать, отрывать что-л. или кусок чего-л.*) відбато́вувати, відбатува́ти, відшмато́вувати, відшматува́ти. [Руба́в чолові́к дро́ва та й одбатува́в собі до́брий шмато́к ли́тки]; 2) (*отломать кусок чего-л.*) відпайо́вувати, відпаюва́ти; 3) (*захватывать*) відхо́плювати, відхопи́ти, ухопи́ти що. [Даючи́ гро́ші під заста́ву, одхо́плює ни́вку по ни́вці від бідно́ти (П. Мирн.)]; (*расхватывать*) розхо́плювати, розхопи́ти; 4) (*делать что-л. бойко, лихо*) віддира́ти, відодра́ти, затина́ти, затя́ти, тну́ти, втя́ти. [Гопака́ гурто́м оддира́ють]. *Срв.* **Жа́рить 2, Запузы́ривать**; 5) (*устроить*) устри́гти, утя́ти.
Отвора́ть – відслабува́ти, віднеду́гувати.
Отхлёбывание – ви[від]сьо́рбування.
Отхлёбывать, отхлеба́ть *и* **отхлебну́ть** (*убавить хлебая*) – відсьо́рбувати, відсьо́рбати, висьо́рбувати, ви́сьорбати; (*пробовать*) *см.* **Отве́дывать 2**. **Отхлёбанный** *и* **отхлёбнутый** – ви́сьорбаний, відсьо́рбаний.
Отхлёбываться, отхлеба́ться *и* **отхлебну́ться** – ви[від]сьо́рбуватися, ви́сьорбатися.
Отхлеста́ть – 1) (*высечь, отстегать*) ви́періщити, відхви́ськати, відбато́жити, ви́хл(ь)остати кого́, нахво́ськати, напі́рити кого́ чим. [Я вас, дранти́вих, рі́зками ви́періщу (М. Левиц.). Лози́ною по пле́чах було́ нахво́ськає, так що аж соро́чка до ті́ла прили́пне (Кониськ.)]; 2) **отхлёстывать, отхлесну́ть** (*отбить хлеснув*) – збива́ти, зби́ти. *Шатается да головки цветов* **-вает** – ве́штається (тиня́ється) та голі́вки у квіто́к збиває́; 3) **-ну́ть** (*отвязать*) – відчепи́ти, відвяза́ти. **-сни́** *постромку* – відчепи́ посторо́нок (-ро́нка).
Отхло́пывать, отхло́пать *и* **отхло́пнуть** – 1) (*кончать хлопать*) переста́ти ля́скати, пле́ска́ти; 2) (*отбивать даму, хлопая в танцах*) відбива́ти, відби́ти.
Отхлы́нуть – відли́нути, відхля́нути від чо́го. [Відли́нула вода́ від бе́рега. Мину́ло лихолі́ття та відхля́нули тата́ри геть (Куліш)].
Отхо́д – 1) відхі́д (-хо́ду) [Відхід по́їзда], ві́дступ (-пу). *Без* **-ду** (*не отходя*) – не відхо́дячи, безодхі́дно, без ві́дступу. *Стой тут без* **-ду** – стій тут без ві́дступу. *На* **-де** – на відхо́ді, на відхідні́м. [Кри́кнув на відхідні́м уже́ з ву́лиці (Франко)]. **Отхо́д** *души* – схід душі́. [Уда́рив три́чі в стари́й дзвін на схід душі́]. *Больной на* **-де** – х(в)о́рий кона́є, кінча́ється, на схо́ді, на ско́ні. *При* **-де** *почты* – на відхо́ді по́шти. **Отхо́д** *у маятника широк* – ві́дхил у ма́ятника (у вага́дла) широ́кий. *Даваемый на* **-де** – відхідни́й. [Обі́д відхідни́й]; 2) (*конец*) кіне́ць (-нця́). *На* **-де** – на кінці́, на при́кінці́. *Праздник на* **-де** – пра́зник, свя́то кінча́ється. *Собрание в* **-де** – збо́ри кінча́ються. *На* **-де** *праздника* (*под конец*) – напри́кінці́ свя́та, пра́зника, під (на) кіне́ць свя́та; 3) (*отхожее место*), *см.* **Отхо́жий.**
Отходи́ть, отойти́ – 1) відхо́дити, відходжа́ти, відійти́, (*о мног.*) повідхо́дити від чо́го. [Одійшо́в тро́хи та й озира́ється. Відійшли́ козаче́ньки від села́ за ми́лю]; (*от чего, кого, с дороги*) відступа́тися, відступи́тися, відступа́ти, відступи́ти від чо́го (*напр.*, від вікна́, стола́, від його́), з чо́го (з доро́ги), уступа́тися, уступи́тися, оступа́тися, оступи́тися, поступа́тися, поступи́тися від чо́го, від ко́го, з чо́го. [Оступи́лася наза́д, да́лі від страшно́го мі́сця (Грінч.)]; (*о поезде, пароходе, почте*) і[й]ти́, піти́. **-ди́те** *от окна* – відійді́ть (відступі́ть(ся)) від вікна́. **-ти́** *в сторону* – відійти́, від[о]ступи́тися на-бік. *Я не* **-ду́** *от вас* – я не відступлю́сь від вас. **-ди́** *от зла* – відступи́сь від ли́ха. *Не* **-дит** – ні ві́дступу. *От колыбели не* **-дит** – від коли́ски ні ві́дступу (Кон.). *Не* **-дя́** – безодхі́дно. *Мы* **-ли́** *версты две* – ми відійшли́ верстви́ (-сто́в) зо́ дві. *Пароход* **-шёл** – пароплáв пішо́в. *Почта* **-дит** *и приходит по вторникам* – по́шта відхо́дить (іде́) і прихо́дить вівто́рками. **-ти́** *назад от кого-нибудь* – остава́тися від ко́го. [Коли́ вдова́ ви́йде за́між за дру́гого, то земля́ од не́ї остає́ться

(Звин.)]; 2) (*о вещи*: *отставать*) відстава́ти, відста́ти, відтуля́тися, відтули́тися, відхиля́тися, відхили́тися. *Стена* **-ла́** – стіна́ відста́ла, відхили́лась; 3) (*отклоняться от чего*) відхиля́тися, відхили́тися, відбіга́ти, відбі́гти від чо́го. [Відхиля́тися від пра́вди. Відбіга́ти від те́ми]. *Переводчик* **-шёл** *от оригинала* – перекла́дач відбі́г (відхили́вся) від оригіна́лу; 4) (*оставлять место*) відхо́дити, відійти́ від ко́го [Ско́ро пі́сля то́го, як одійшо́в од ме́не, найня́вся до сусі́ди], відправля́тися, відпра́витися, покида́ти, поки́нути. *Служанка* **-ла́** – служни́ця відпра́вилася. **-ла́** *от нас* – ки́нула нас. **-ти́** *от места* – ки́нути мі́сце (поса́ду); 5) (*оканчиваться, миновать*) відхо́дити, відійти́, мина́тися, мину́тися. [Косови́ця ще не відійшла́. Мина́ються я́годи]. *Обедня* **-ла́** – слу́жба скінчи́лася, відійшла́. *Праздник* **-шёл** – пра́зник (свя́то) відійшо́в, відбу́вся; 6) (*умирать*) відхо́дити, відійти́, кона́ти, скона́ти, (*несов.*) кінча́тися. **-ти́** *в вечность* – в[по]ме́рти, скона́ти, на той світ піти́; 7) (*приходить в себя*) відхо́дити, відійти́. [Хоч відійшла́ вона́, та знов замкну́ла о́чі]. *Срв.* **Очну́ться**; 8) (*перестать сердиться*) відхо́дити, відійти́, відхо́дити (відійти́) від се́рця. [Розсе́рдиться він, але́ шви́дко віді́йде]. *Сердце у него ещё не* **-ло́** – він ще не відійшо́в од се́рця сво́го. **-ло́** *от сердца* (*боль, горе*) – відійшло́ від се́рця; 9) (*о мёрзлом*) відхо́дити, відійти́, розмерза́ти(ся), розме́рз(ну)ти(ся), відмерза́ти, відме́рз(ну)ти, розійти́ся. [Вне́сли ме́рзлого за́йця до ха́ти, щоб розійшо́вся]. *Мёрзлая говядина ещё не* **-ла́** – ме́рзле м'я́со ще не відійшло́, не розійшло́ся; 10) (*о чём-л. окоченевшем*) відхо́дити, відійти́, відкляка́ти, відкля́кнути. *Руки, ноги окоченели, погреть надо, чтоб* **-ли́** – ру́ки, но́ги покля́кли (поду́бли), погрі́ти тре́ба, щоб відійшли́. **Отходя́щий** – що відхо́дить, відхо́жий. **-щий** *поезд* – поїзд (по́тяг), що відхо́дить.

Отхо́дная – відхідна́ (моли́тва), моли́тва на схід душі́.

Отхо́дник – 1) *см.* **Отше́льник, Затво́рник**; 2) (*задне-проходная кишка*) відхіднико́ва ки́шка, (*отходное отверстие*) відхі́дник; 3) бочка́р (-ря́), золота́р (-ря́), пі́вень (-вня), (*чаще во мн.*) пі́вні.

Отхо́дный (*о комнате*) – окре́[о́]мий, опрі́чний, осі́бний, само́[і]тний. **-ное** *место, см.* **Отхо́жий** (**-жее** *место*).

Отхо́дчивый – від[од]хі́дливий. [Він хоч серди́тий, та відхі́дливий. Одхі́дливе се́рце. Одхі́длива вда́ча (*кроткий, мягкий нрав*) у тіє́ї ба́би була́].

Отхо́жий. -жие *промыслы* – заробі́тки. [В нас лю́ди хо́дять на заробі́тки в Херсо́нщину]. *На* **-жих** *промыслах* – на (у) заробі́тках. **-жий** (*отходный, уединённый*) *покой* – окре́[о́]ма, опрі́чна, осі́бна, само́[і]тна кімна́та (світли́ця). **-жее** *место* – ви́ходок (-дка), ви́хідка, ну́жник, паску́дник, відхо́док (-дка), відхі́дник.

Отхоте́ть – відхоті́ти, перех(о)ті́ти.

Отхоте́ться, *безл.* – відх(о)ті́тися, перех(о)ті́тися. [Захті́лося – запряга́йте, відхті́лося – випряга́йте]. *Мне* **-лось** *итти в театр* – мені́ відхоті́лось (в ме́не пройшла́ охо́та) йти до теа́тру.

Отцара́пывать, отцара́пать – відколу́пувати, відколу́плювати, (*сов.*) відколупа́ти, відколупну́ти (ні́гтем), (*о мн. или местами*) повідколу́пувати.

Отцве́т, отцвета́ние – відцвіта́ння, перецвіта́ння.

Отцвета́ть, отцвести́ – відцвіта́ти, -ся, відцвісти́, -ся, перецвіта́ти, -ся, перецвісти́, -ся, переквітнути, (*редко*) оцвіта́ти, оцві́сти́, (*о злаках*) відкрасува́тися, переквітува́ти. [Не зацвіте́ пи́шним цві́том те, що відцвіло́ся]. **-вёл***, не успевши расцвесть* – не розцві́вши змарні́в. **Отцвёвший** – відцві́лий, відцві́чений, перецві́чений.

Отцве́чивание – міньо́ність, гра ко́льорів.

Отцве́чивать, -ся *и* **Отцвеча́ть, -ся, отцвети́ть, -ся** – міни́тися, гра́ти (ко́льора́ми). **Отцве́чивающий** – міньо́ний.

Отцеди́ть, *см.* **Отце́живать.**

Отцедни́к – ціди́лок (-лка), ціди́лко.

Отце́живание – відці́джування.

Отце́живать, отцеди́ть – відці́джувати, відціди́ти; зці́джувати, зціди́ти, (*о мног.*) повідці́джувати, (*на сито*) відкида́ти, відки́нути на си́то; (*через кран, отверстие, часть жидкости*) надто́чувати, надточи́ти. [Надточи́ води́ з самова́ра, а то збіжи́ть]. **Отце́женный** – відці́джений.

Отце́живаться, отцеди́ться – відці́джуватися, відціди́тися.

Отцелова́ть *кого* – ви́цілувати кого́. *См.* **Расцелова́ть.**

Отцелова́ться – відцілува́тися, скінчи́ти цілува́тися з ким, ви́цілуватися з ким.

Отцепи́ть, *см.* **Отцепля́ть.**

Отцепле́ние *и* **Отце́пка** – відчі́плювання, відче́плення.

Отцепля́ть, отцепи́ть – відчі́плювати, відчепля́ти, відчепи́ти що від чо́го, від ко́го. **-нный** –

відче́плений. **-ся** – відче́плюватися, відчепля́тися, відчепи́тися від ко́го, від чо́го.
Отцеуби́йственный – батькогу́бний.
Отцеуби́йство – батьковби́в[й]ство, батькогу́бство.
Отцеуби́йца – батьковби́в[й]ця, батьковби́йник, батькогу́бець (-бця), батьковби́вець (-вця).
Отцо́[е́]в – ба́тьків, та́тків (-кова, -кове); *ум.* тату́нів (-ньова, -ньове). *См. ещё* **Отцо́вский.**
Отцо́вский – ба́тьківський, оте́цький, о[ві]тців (-це́ва, -це́ве), о[ві]тці́вський. [Ха́та це ще ба́тьківська. Приблуди́вся та до оте́цького дво́ру. Оте́цький син, оте́цька дити́на. Отце́ва моли́тва]. **-кое** *состояние, наследие, см.* **Отцо́вщина.** *По***-отцо́вски** – по-ба́тьківському, по-оте́цькому.
Отцо́вщина – ба́тьківщи́на. [Цей ху́тір – моя́ ба́тьківщина].
Отча́и[я]вать, отча́ять *кого* – дово́дити, дове́сти до ро́зпачу кого́; *см.* **Обезнадёживать.**
Отча́и[я]ваться, отча́яться – (*предаваться отчаянью*) розпачува́ти. [Ти ка́жеш, гріх кля́сти́ й розпачува́ти (Л. Укр.)]; (*впадать в отчаяние*) впада́ти, впа́сти в ро́зпач, в розпу́ку. **-ся** *в ком, в чём* (*терять надежду*) – втрача́ти, втра́тити наді́ю на ко́го, на що, зневіря́тися, зневі́ритися в ко́му, в чо́му. *Доктор* **-вается** *в выздоровлении больного* – лі́кар утрача́є наді́ю, що хо́рий ви́дужає.
Отча́л, отча́ливание, отча́лка – відча́л, відча́лювання.
Отча́ливать, -ся, отча́лить, -ся – відча́лювати, -ся, відча́лити, -ся від чо́го. **Отча́ленный** – відча́лений.
Отча́лка, *см.* **Отча́л.**
Отча́сти – поча́сти, поде́куди, потро́ху. [Поча́сти з ва́ми мо́жна зго́дитися. Поде́куди це була́ пра́вда, але ті́льки поде́куди. Не доши́ла потро́ху такі́ й з лі́ньків]. **Отча́сти** – **отча́сти** – поча́сти – поча́сти, потро́ху – потро́ху, що – що. [Ди́кі лю́ди – що для краси́, а що й для озна́ки вимальо́вують у се́бе на ті́лі вся́кі знаки́ (Єфр.)].
Отча́яваться, отча́яться, *см.* **Отча́иваться.**
Отча́яние – ро́зпач (-чу) (*м. р.*) *и* (-чи) (*ж. р.*), розпу́ка, від[од]ча́й, безнаді́я. [Гля́ну на ді́вчину – блі́да́, грізна́, сама́ ро́зпач гірка́я (М. Вовч.). Страшна́ безнаді́я німа́ стисну́ла її ду́шу (Грінч.). Крик, по́вний одча́ю (Крим.). Уда́рила з розпу́ки об по́ли рука́ми (Г. Барв.)]. *Предаваться* **-нию,** *см.* **Отча́иваться.** *Приходить, прийти в* **-ние** – впада́ти, впа́сти в ро́зпач, в розпу́ку, в безнаді́ю, збезнаді́їтися. *Приводить в* **-ние** – дово́дити (призво́дити) до ро́зпачу кого́. *Я в* **-нии***, что не могу этого для вас сделать* – мене́ аж ро́зпач бере́, що не мо́жу вам цього́ зроби́ти. *Под влиянием* **-ния**, *с* **-ния** – з розпачу, з одчаю. *С* **-нием** – розпа́чливо. *Полный* **-ния** – розпа́чливий, розпу́чливий. [Гля́нула на йо́го розпа́чливим по́глядом].
Отча́янность – 1) розпа́чливість, безнаді́йність; 2) шале́ність, очайду́шність (-ости).
Отча́янный – 1) (*полный отчаяния*) розпа́чливий, розпу́чливий. **-ный** *крик, плач* – розпа́[у ́]чливий, несамови́тий, шале́ний, навісни́й (крик, плач). [Чи ті́льки в ка́зці ле́бідь умира́є не з кри́ком навісни́м, а з лю́бим спі́вом? (Л. Укр.)]. **-но** – розпа́[у́]чливо; шале́но, несамови́то; 2) (*о человеке: кому всё нипочём*) о(д)чайду́шний, запе́клий, навісноголо́вий, шале́ний, неприторе́нний, забісо́ваний. **-ная** *голова, башка* – шиба́й-голова́, очайду́ха (*общ. р.*), одчаю́га (*общ. р.*); 3) (*крайний и опасный*) о(д)чайду́шний. **-ный** *поступок*, **-ная** *храбрость* – очайду́шний учи́нок, очайду́шна хоро́брість. *Употребить последнее* **-ное** *средство* (*прибегнуть к...*) – вжи́ти оста́ннього очайду́шного за́собу, спо́собу, на одча́й душі́ (на одча́й бо́жий) пусти́тися (піти́). **-ное** (*безнадёжное*) *дело, положение* – безнаді́йна спра́ва, безнаді́йне стано́вище. *Очутиться в* **-ном** *положении* – опини́тися в безнаді́йному стано́вищі. **Отча́янно** – о(д)чайду́шно, запе́кло, шале́но, несамови́то, безнаді́йно. *Сражаться* **-но** – би́тися шале́но (очайду́шно, несамови́то). *Защищаться* **-но** – борони́тися шале́но (очайду́шно). *Она больна* **-но** – вона́ хо́ра безнаді́йно.
Отча́яться, *см.* **Отча́иваться.**
Отчего́ – чого́, чому́, чом, через щ́о, через ві́що. [Чого́ ви ла́єтесь? Чом (чому́) ти не прийшо́в? Через що (через ві́що) так ста́лось?]. **-го́** *он так грустен*? – чого́ він таки́й сумни́й? **-го́***-то* – чого́сь, чому́сь, через щось, через ві́щось.
Отчека́нивать, отчека́нить – 1) (*отделывать, окончить чеканкою*) карбува́ти, покарбува́ти; (*монету*) би́ти, ви́бити; 2) (*выбранить*) ви́бештати, збе́штати. *См.* **Вы́бранить.** *Говорить,* **-вая** *каждое слово* – говори́ти, відбива́ючи (вируба́ючи) ко́жне (кожні́сінько) сло́во. [Промо́вив, мов відбива́ючи язико́м ко́жне сло́во (Грінч.). Говори́в, вируба́ючи ко́жне сло́во].
Отчёркивание – відкре́слювання, *сов.* відкре́слення.
Отчёркивать, -ся, отчеркну́ть, -ся – відкре́слювати, -ся, відкре́слити, -ся. **Отчёркнутый** – відкре́слений.

Отче́рпывать, -ся, отче́рпа́ть, -ся *и* **Отчерпну́ть, -ся** – відче́рпувати, -ся, відчерпну́ти, -ся. **Отче́рпнутый** – відче́рпаний, відче́рпнутий.
Отче́рчивать, отчерти́ть – 1) *см.* **Отчёркивать, Отчеркну́ть**; 2) (*о плане, чертеже*: *отделать чертя*) викре́слювати, ви́креслити. **Отче́рченный** – 1) відкре́слений; 2) ви́креслений.
Отчеса́ть, *см.* **Отчёсывать.**
О́тческий, -ки, *см.* **Оте́ческий, ки.**
О́тчественный. -ное *имя* – ім'я́ по ба́тькові.
О́тчество – прі́звище по ба́тькові. *По* **-ву** – по ба́тькові. [Як тебе́ зову́ть? – Іва́н! – А по ба́тькові? – Олекса́ндрович! (*Литер., интеллиг. на* – -ович, -евич, *народн. и* на – -ів: Олекса́ндрів). – А на прі́звище? – Яхне́нко].
Отче́сть, *см.* **Отсчи́тывать.**
Отчёсывать, отчеса́ть – 1) (*голову, лён, пеньку*) вичі́сувати, ви́чесати (го́лову, пря́диво). **-са́ть** *волосы назад, набок* – зачеса́тися наза́д, на́бік; 2) **-са́ть** *кого* (*переносно*) – да́ти чо́су кому́, відлушпа́нити, віддуба́сити кого́. *См.* **Отколоти́ть. Отчёсанный** – ви́чесаний, зачі́саний.
Отчёсываться, отчеса́ться – вичі́суватися, ви́чесатися; зачі́суватися, зачеса́тися (наза́д, на́бік).
Отчёт – звіт, звідо́млення про (за) що, справо́здання про що *и* з чо́го. [Звіт (звідо́млення) про дія́льність (з дія́льности) Товари́ства. Да́йте справо́здання (звіт) за своє́ порядкува́ння спра́вами Товари́ства]. *Давать, дать* **отчёт** *перед кем, кому о чём* – дава́ти, да́ти звіт (звідо́млення) кому́, перед ким про що, з чо́го. *Давать, дать* **отчёт** *себе о чём, в чём* – здава́ти, зда́ти собі спра́ву з чо́го *и* про що, усвідо́млювати, усвідо́мити собі що. [Воні́, види́мо, не здава́ли собі спра́ви з то́го, що ро́биться]. *Дать себе полный* **отчёт** *в чём-л.* – зда́ти собі цілко́м спра́ву з чо́го, дове́сти собі до по́вної свідо́мости що-не́будь. [Цього́ ма́буть і сам а́втор ще собі до по́вної свідо́мости не дові́в (Єфр.)]. *Поступать, не отдавая себе* **-та** – чини́ти несвідо́мо. *Давать, дать, брать, взять под* **отчёт** – дава́ти, да́ти, бра́ти, взя́ти що на звіт. *Денежный* **отчёт** – звідо́млення (справо́здання) грошове́, раху́нки́. [Поі́хав, не зда́вши раху́нків за своє́ порядкува́ння сирі́тським добро́м]. *Давать, дать денежный* **отчёт** – (по)здава́ти, (по)да́ти, склада́ти, скла́сти грошове́ звідо́млення, раху́нки́. *Годичный* **отчёт** – звідо́млення (звіт) за рік, рі́чне звідо́млення (справо́здання), рі́чний звіт. **Отчёт** *о заседании, о конференции* – звіт, звідо́млення про засі́дання, про конфере́нцію. *Ты за это богу и людям* **отчёт** *отдашь* – за це складе́ш (даси́) ти ві́дповідь перед бо́гом і людьми́.
Отчётистый, -то, *см.* **Отчётливый, -во.**
Отчётливость – вира́зність, вира́зливість (-ости).
Отчётливый – вира́зний, вира́зливий, чітки́й. **Отчётливо** – вира́зно, вира́зливо, чі́тко.
Отчётность – 1) звідо́мність, звітність (-ности), справозда́вство, звітода́вство, (*денежная*) раху́нки́; 2) відповіда́льність (-ности). *См.* **Отве́тственность.**
Отчётный – звідо́мний, звітний.
Отчётчик – звітода́вець (-вця), справозда́вець (-вця).
Отчехво́стить – відшмага́ти, відлушпа́нити, відлупцюва́ти кого́.
Отчи́зна – ба́тьківщи́на, рі́дний край, рі́дна краї́на, вітчи́зна. *Тоска по* **-не** – ту́га, сум, сумува́ння за рі́дним кра́єм.
Отчизнолю́бец, *см.* **Патрио́т.**
О́тчий – ба́тьківський, оте́цький, (*старое*: *высок. стиль*) о́тній (Рудан.). *См.* **Отцо́вский.**
О́тчим *и* **Во́тчим** – вітчи́м.
О́тчимов, о́тчимый – вітчи́мів (-мова, -мове). **О́тчимья** *любовь – не отчая* – вітчи́мова любо́в – не оте́цька.
О́тчина – ба́тьківщи́на, *Срв.* **Во́тчина.**
О́тчинник, *см.* **Во́тчинник.**
О́тчинница – ді́дичка, вла́сниця ба́тьківщини, вла́сниця діди́зних мае́тків нерухо́мих.
Отчири́кать – відцвірі́нькати. [Пташки́ лі́тні відцвірі́нькали і відлеті́ли в і́рій].
Отчи́ркать (*молоко из груди, из вымени*) – відци́ркати, наддої́ти (моло́ко з груде́й, з ви́м'я).
Отчисле́ние – відрахо́вування, (*удерживание*) виверта́ння, *сов.* відрахува́ння. **-ние** *в пользу безработных* – відрахува́ння на безробі́тних. *Сделано* **-ние** *из жалованья, в пользу беспризорных детей* – відрахо́вано з платні́ на безприту́льних діте́й.
Отчисля́ть, отчи́слить – 1) відрахо́вувати, відрахува́ти, (*удерживать*) виверта́ти, ви́вернути. **-ля́ть** *в чью пользу* – відрахо́вувати на ко́го, на чию́ кори́сть. [Відрахо́вано до ка́си взає́мної допомо́ги]; 2) *кого куда* – перево́дити, переве́сти, відряджа́ти, відряди́ти

кого́ куди́, від чо́го. *Меня* **-ли** *в канцелярию* – мене́ відряди́ли до канцеля́рії. **-лить** *от места, должности* (*уволить*) – звільни́ти з поса́ди. **Отчи́сленный** – 1) відрахо́ваний, ви́вернутий; 2) переве́дений, відря́джений. *Он* **отчи́слен** *в запасные войска* – його́ переве́дено до запа́сного ві́йська.
Отчисля́ться, отчи́слиться – відрахо́вуватися, відрахува́тися.
Отчи́стить, *см.* **Отчища́ть.**
Отчи́стка – відчища́ння, *оконч.* відчи́щення.
Отчи́тывание – відчи́тування, вичи́тування.
Отчи́тывать, отчита́ть – 1) відчи́тувати, відчита́ти, вичи́тувати, ви́читати, кінча́ти, скінчи́ти чита́ння, перестава́ти, переста́ти чита́ти. [І я своє́ вже все ви́читав]. **-та́ть** *урок* (*заданное*) – ви́рецетувати. [Так йому́ ви́рецетував, аж спаси́бі сказа́в (Свидн.)]; 2) *кому, кого* (*делать выговор*) – вичи́тувати, ви́читати кому́, (*описат.*) чита́ти, прочита́ти (вичи́тувати, ви́читати) моли́тву кому́. [Ба́тько ви́читав їй за попсо́вану кни́гу. До́бру моли́тву прочита́ли їй за бре́хні]. *Его хорошо* **-ли** – до́бре йому́ ви́читали, йому́ до́бру моли́тву прочита́ли; 3) *кого* (*больного, бесноватого*) – відчи́тувати, відчита́ти (хо́рого, біснува́того).
Отчи́тываться, отчита́ться *перед кем* – дава́ти, да́ти (склада́ти, скла́сти) звіт кому́, перед ким. [Делега́ти даю́ть звіт зага́льним збо́рам]. *См.* **Отчёт** *давать.*
О́тчич, *стар.* – син і спадкоє́мець по ба́тькові; вла́сник ба́тьківщини.
Отчища́ть, отчи́стить – відчища́ти, відчи́стити, вичища́ти, ви́чистити. **Отчи́щенный** – відчи́щений, ви́чищений.
Отчища́ться, отчи́ститься – відчища́тися, відчи́ститися.
Отчлене́ние – (*действ.*) відчлено́вування, відбато́вування, (*оконч.*) відчленува́ння, відбатува́ння.
Отчленя́ть, отчлени́ть – відчлено́вувати, відчленува́ти, відбато́вувати, відбатува́ти; відпайо́вувати, відпаюва́ти.
Отчо́т, *см.* **Отчёт.**
Отчужда́емость – відчу́жуваність (-ности).
Отчужда́ть, отчужди́ть – 1) *кого, что от кого* – відчу́жувати, відчужа́ти, відчужи́ти, відчужени́ти. [Жі́нка відчужа́є його́ від ро́дичів]. **Отчуждённый** *от людей* – відчу́жений від люде́й, відлю́дний, відлю́дкуватий, неприка́яний. **-ный** *людьми, см.* **Отчуждёныш**; 2) (*об имуществе*) відчу́жувати, відчужа́ти, відчужи́ти, вивла́щувати, ви́властити, вивла́снювати, ви́власнити. [Акаде́мії надає́ться пра́во набува́ти, відчу́жувати, заставля́ти рухо́ме й нерухо́ме майно́]. **Отчужда́емый** – відчу́жуваний, вивла́щуваний. **Отчуждённый** – відчу́жений, ви́влащений, ви́власнений.
Отчужда́ться, отчужди́ться *от кого, чего* – 1) відчу́жуватися, відчужа́тися, відчужи́тися, відчужени́тися від ко́го, від чо́го, цура́тися, відцура́тися (від) ко́го́, чо́го́, зацура́ти кого́, що. [Зацура́ла мене́ – сло́вом ніко́ли не озве́ться]; 2) відчу́жуватися, відчужа́тися, відчужи́тися, вивла́щуватися, ви́властитися, вивла́снюватися, ви́власнитися; бу́ти відчу́женим, ви́власненим.
Отчужде́ние – 1) *от кого, чего* – відчу́жування, (*оконч.*) відчу́ження від ко́го, від чо́го, зацура́ння кого́, чого́; 2) відчу́жування, вивла́щування, вивла́снювання; (*оконч.*) відчу́ження, ви́влащення, ви́власнення.
Отчуждённость *от людей* – відлю́дність, відлю́дкуватість (-ости).
Отчуждёныш – від усі́х поки́нутий, зацу́раний.
Отчужди́ть, *см.* **Отчужда́ть.**
Отшаба́шить – відшабашува́ти, відгуля́ти.
Отша́гивать, отшага́ть *и* **отшагну́ть** – 1) відступа́ти, -ся, відступи́ти, -ся на ступі́нь, на крок; 2) відмі́рювати, відміря́ти ступеня́ми, кро́ками; 3) **-га́ть** *вёрст десять* – увійти́ версто́в із де́сять. **-га́ть,** *идя маршем* – відмаршува́ти. [Відмаршува́ли два́цять версто́в не відпочнва́ючи]; 4) скінчи́ти ході́ння, відходи́ти, переста́ти ступа́ти.
Отшалбе́рить – перебайдикува́ти, перегультяюва́ти, переста́ти байдикува́ти, гультяюва́ти.
Отшали́ть – перепустува́ти, відпустува́ти, скінчи́ти (переста́ти) пустува́ти.
Отша́рить *что* – відшука́ти що.
Отша́ркаться – ди́ґнути ного́ю. [Вона́ ди́ґне ного́ю, прися́де й зро́бить мені́ старомо́дній кнікс (Неч.-Лев.)]. *Дети* **-лись** *и ушли* – ді́ти ди́ґнули ні́жками та й пішли́ собі́.
Отша́тывать, отшата́ть *и* **отшатну́ть** – відхи́тувати, відхита́ти, відхитну́ти кого́, що від ко́го, від чо́го. [Ді́вчину аж наза́д відхитну́ло (Васильч.)].
Отша́тываться, отшатну́ться – 1) відхи́туватися, відхитну́тися, відс[ш]ахну́тися. [Одшахне́шся від па́ри оче́й грі́зних (М. Вовч.)]; 2) *от кого, от чего* – відкида́тися,

відки́нутися, саха́тися кого́, відсахну́тися кого́ *и* від ко́го. [Лю́ди, оди́н по о́дному, відкида́ються від йо́го; на́віть ро́дичі відсахну́лися].
Отшвы́ривание – відкида́ння, віджбу́рювання.
Отшвы́ривать, отшвыря́ть *и* **отшвырну́ть** – відкида́ти, відки́нути, віджбу́рювати, віджбу́рити, віджбурну́ти. **Отшвы́рнутый** – відки́нений, відки́нутий, віджбу́рений, віджбу́рнутий.
Отшелу́шивать, отшелуши́ть – 1) вилу́щувати, ви́лущити; 2) скінчи́ти лу́щення; 3) **-ши́ть** *кого* (*на обе корки*) – від[ви́]лупцюва́ти кого́ (на всі бо́ки).
Отше́льник, -ца – (*пустынник*) пусте́льник, -ця, пусти́нник, -ця; (*живущий в пещере*) печéрник; (*живущий в уединении, замкнуто*) самі́тник, -ця, відлю́док, відлю́дник, -ниця, відлю́дько, безлю́дько, безлю́дниця, бе́злюдень (-дня).
Отше́льничание – пустельникува́ння, самітникува́ння.
Отше́льничать – (*пустынничать*) пустельникува́ти; (*жить уединённо*) самітникува́ти, жи́ти самото́ю, в самоти́ні, відлю́дьком, безлю́дьком, відлю́дно.
Отше́льнический, отше́льничий – пусте́льницький, пусти́нницький; самі́тницький. **-кая** *жизнь, см.* **Отше́льничество.**
Отше́льнически – по-пусте́льницькому, по-пусти́нницькому; (*уединённо*) самото́ю, в самоти́ні, відлю́дно.
Отше́льничество – пустельникува́ння; життя́ пусте́льницьке, пусти́нницьке; життя́ самі́тне, самото́ю, в самоти́ні, життя́ відлю́дне. *Срв.* **Уедине́ние.**
Отше́льничий, *см.* **Отше́льнический.**
Отшёптывать, отшепта́ть – відші́птувати, відшепта́ти; скінчи́ти шепта́ти.
Отше́ствие – відхі́д (-хо́ду).
Отше́ствовать, *см.* **Отходи́ть, отойти́.**
О́тшиб – 1) *см.* **Отшиба́ние**; 2) ві́дшиб (-бу). [Одда́в дочку́ на о́дшиб]. *На* **-бе** – на (у) ві́дшибі. [Жив той дід на о́дшибі за гре́блею].
Отшиба́ние – 1) відбива́ння; 2) відкида́ння від ко́го.
Отшиба́ть, отшиби́ть, -бну́ть – відбива́ти, відби́ти, відшиба́ти, відши́бти́ що від чо́го. [Та в комо́рі й горобце́ві кри́ла відшибе́ш (Рудан.)]. *Опять носок у чайника* **-ли**! – зно́ву но́сика в чайника́ відби́ли! **-би́ть** *руку, грудь* – вда́рити, заби́ти ру́ку, гру́ди. **-би́ть** *мяч* – відби́ти м’яча́ (опу́ку). *Ему последнюю память* **-бло** – геть па́мороки йому́ заби́ло. *Аминем беса не* **-бёшь** – амі́нем чо́рта не збу́дешся (не спе́каєшся). **Отши́бленный** – відби́тий, відшибну́тий.
Отшиба́ться, отшиби́ться – 1) відбива́тися, відби́тися, відшиба́тися, відши́бти́ся; 2) *от кого* (*отстраняться*) – відбива́тися, відби́тися, відкида́тися, відки́нутися від ко́го, від чо́го.
Отшибно́й – відши́бний. [Відши́бний горо́д був, не при ха́ті].
Отшива́ть, отши́ть – 1) скінчи́ти шиття́, переста́ти ши́ти; 2) (*отрабатывать шитьём*) відшива́ти, відши́ти; 3) (*о тюках*) розшива́ти, розши́ти; 4) (*обшивку, тёс*) віддира́ти, відде́рти (о́бшивку, до́шку); 5) *кого* (*оттереть*) – відшива́ти, відши́ти кого́ від ко́го, від чо́го. **-ся** – відшива́тися, відши́тися; розшива́тися, розши́тися; віддира́тися, відде́ртися. **Отши́тый** – відши́тий; розши́тий; відде́ртий.
Отши́льничать – переста́ти шахрува́ти.
Отшипе́ть – переста́ти шипі́ти, перешипі́ти.
Отшлёпывать, отшлёпа́ть *кого* (*побить ладонью, линейкой, розгой*) – клепа́ти, наклепа́ти кому́ що, накла́сти кому́ в що; *см.* **Бить** (*розгами*); (*одежду*) *см.* **Затаска́ть, Оттаска́ть. Отшлёпанный** – накле́паний.
Отшлифо́вывать, -ся, отшлифова́ть, -ся – від[ви]шліхто́вувати, -ся, відшліхтува́ти, -ся, ви́шліхтувати, -ся, вигла́джувати, ви́гладити. *Он немного* **-лся** *на свете* – він тро́хи обте́рся між людьми́. **Отшлифо́ванный** – відшліхто́ваний, ви́шліхтуваний, ви́гладжений.
Отшнуро́вывать, -ся, отшнурова́ть, -ся – відшнуро́вувати, -ся, відшнурува́ти, -ся, (*о мн.*) повідшнуро́вувати, -ся. **-ванный** – відшнуро́ваний.
Отшпаклёвывать, отшпаклева́ть – зашпакльо́вувати, зашпаклюва́ти, ви́пшаклювати що.
Отшпи́ливание – відшпи́лювання.
Отшпи́ливать, -ся, отшпили́ть, -ся – відшпи́лювати, -ся, відшпили́ти, -ся. **Отшпи́ленный** – відшпи́лений.
Отштукату́ривать, отштукату́рить – тинькува́ти, обтинькува́ти, ви́тинькувати що. **-ренный** – тинько́ваний, обтинько́ваний.
Отшуме́ть – скінчи́ти (переста́ти) шумі́ти, ви́шумітися.
Отшу́чивать, отшути́ть (*отомстить шуткой*) – відпла́чувати, відплати́ти, відплати́тися

жа́ртом кому́. *Я ему* **-чу́** *шутку* – я йому́ відплачу́сь жа́ртом.
Отшу́чиваться, отшути́ться – віджарто́вуватися, віджартува́тися. [Вона́ все оджарто́вувалась, смія́лася (М. Вовч.)].
Отщебета́ть – скінчи́ти щебета́ння, переста́ти щебета́ти, відщебета́ти.
Отщекота́ть – переста́ти лоскота́ти, налоскота́тися.
Отщелка́ть кого́ – 1) поби́ти, відлупцюва́ти кого́. *См.* **Отколоти́ть**; 2) ви́лаяти, нала́яти кого́. *См.* **Разбрани́ть. Отщёлканный** – поби́тий; ви́лаяний.
Отщёлкать (*о соловье*) – перетьо́хкати, переста́ти тьо́хкати. *Слышь*! *соловушка* **-кивает** – чу́єш! солове́йко витьо́хкує.
Отщёлкивать, отщелкну́ть – 1) (*дверь*) відщепа́ти, відщепну́ти (две́рі), відкида́ти, відки́нути за́щіпку на две́рях. **-ся** – відщепа́тися, відщепну́тися; 2) (*отбросить щелчком*) відцо́пнути, збива́ти, зби́ти цо́пкою, сапа́ткою.
Отще́мливать, отщеми́ть *что* (*отделить давлением*) – відду́шувати, віддуши́ти; (*руку, ногу, палец*) боляче́ приду́шувати, придуши́ти, прищи́кувати, прищикну́ти (ру́ку, но́гу, па́льця). [Двери́ма па́льця прищикну́в].
Отщепа́ть, отщепи́ть, *см.* **Отщепля́ть.**
Отщепе́нец – відсту́пник, єрети́к, неві́рний. **-пе́нка** – відсту́пниця, єрети́чка, неві́рна (-ної).
Отщепе́нство – відсту́пництво, єрети́цтво.
Отщепле́ние – відко́лювання, відча́хування; відлу́щування, відлу́плювання, відщі́плювання.
Отщепля́ть, -ся, отще́пывать, -ся, отщепи́ть, -ся, отщепа́ть, -ся – відко́лювати, -ся, відколо́ти, -ся, відча́хувати, -ся, відчахну́ти, -ся, відще́плювати, -ся, відщепи́ти, -ся. [Гі́лка відчахну́лася. Од ві́ри своє́ї відщепи́вся (відчахну́вся)]. **Отще́плённый** – відко́лений, відча́хнений, відча́хнутий, відще́плений.
Отще́пок – скі́пка, трі́ска, і́верень (-рня). *См.* **Оско́лок, Отло́мок.**
Отщи́пывание – відщи́пування.
Отщи́пывать, -ся, отщипа́ть, -ся, -пну́ть, -ся – відщи́пувати, -ся, відщипну́ти, -ся, (*о мног.*) повідщи́пувати, -ся. **Отщи́пнутый** – відщи́пнутий.
От’еда́ние – від’їда́ння.
От’еда́ть, от’е́сть – 1) (*кончить есть*) пої́сти, попої́сти, кінча́ти, скінчи́ти ї́сти; 2) від’їда́ти, від’ї́сти. [Пози́чив господи́ні де́сять карбо́ванців, а тепе́р від’їда́ю]; 3) (*отгрызть*) від’їда́ти, від’ї́сти. *См.* **Отгрыза́ть.** [Ми́ші від’ї́ли ри́бі хвоста́]. **От’е́денный** – від’ї́дений.
От’еда́ться, от’е́сться (*добреть*) – від’їда́тися, від’ї́стися, роз’їда́тися, роз’ї́стися. [Від’ї́вся на дармово́му хлі́бі. Роз’ї́вся так, що і в две́рі не влі́зе].
От’единя́ть, от’едини́ть – від’є́днувати, від’єдна́ти. **От’единённый** – від’є́днаний.
От’е́док – об’ї́док, недо́їдок (-дка), (*огрызок*) недо́гризок (-зка).
От’е́зд – від’ї́зд, ви́їзд. [Су́мно ста́ло по його́ від’ї́зді]. *Быть на* **-де**, *быть готовым к* **-ду** – бу́ти на від’ї́зді. *За* **-дом**, *по случаю* **-да** – з причи́ни від’ї́зду, ви́їзду. *Накануне* **-да** – напередо́дні від’ї́зду. *Мы зимой в* **-де** (*уезжаем*) – на зи́му ми виїздимо́.
От’е́здить – від’ї́здити, скінчи́ти їзду́. [Від’ї́здив уже́, я своє́, більш не ї́здитиму. Са́нки своє́ вже від’ї́здили: тепе́р ті́льки на дро́ва судні́ (*годны*)].
От’е́здиться (*с’ездиться*) – з’ї́здитися. [Був кінь, та з’ї́здився].
От’ездно́е – від’їзне́ (-но́го). [Дав слу́гам від’їзно́го по карбо́ванцю].
От’е́здный – від’їзни́й. [Дава́йте по ча́рці від’їзно́ї].
От’езжа́ть, от’е́хать – 1) *откуда, куда* – від’їзди́ти, від’ї́хати. [Далече́нько вже від села́ від’ї́хали]; 2) (*уезжать, отбывать*) від’їзди́ти, від’їжджа́ти, від’ї́хати. [Ой, куди́ ї́деш, куди́ від’їжджа́єш, со́коле мій? Від’ї́хав-же він на ту́ю війну́].
От’езжа́ющий – від’ї́жджий, той, хто від’їзди́ть.
От’ёзжий, *см.* **От’езжа́ющий. -жее** *поле* – дале́ке від се́лища по́ле.
От’ём, *см.* **Отня́тие.**
От’е́млемость – відби́раність, відні́маність (-ности).
От’е́млемый – відби́раний, відні́маний.
От’ёмный – вибо́рний, ви́браний. **-ный** *товар* – вибо́рний (найлі́пший) крам. **-ное** *вино* – найлі́пше вино́. **-ный** *лес* – окре́мий ліс, ото́чений поля́ми. **-ный** *вор* – очайду́шний зло́дій.
От’ёмщик, -щица – грабі́жник, -ниця.
От’ёмыш (*об отнятом от груди сосуне*) – відлу́чена дити́на, відлу́чене теля́ *и т. п.*
От’экзамено́вывать, -нова́ть *кого* – роби́ти, зроби́ти і́спит кому́, проекзамено́вувати, проекзаменува́ти кого́, скінчи́ти екзаменува́ти кого́. [Усі́м новака́м уже́ зро́блено і́спит]. **-ся** (*возв. з.*) – проекзаменува́тися.
От’я́вленный – зві́сний, усі́м відо́мий. [Зві́сний брехун. Усі́м відо́ме леда́що]; (*отчаянный, записной*) о(д)чайду́шний, неприторе́нний, несосвіте́нний. [Очайду́шний зло́дій]. **-ный**

мошенник (*плут*) *лгун* – неприторе́нний шахра́й, бреху́н. **-ный** *дурак* – заплі́шений (несосвіте́нний) ду́рень.
От’явля́ть, от’яви́ть, *см.* **Об’явля́ть, Оглаша́ть.**
Оты́грывание – відіграва́ння, виграва́ння наза́д.
Оты́грывать, отыгра́ть – 1) скінчи́ти гру, переста́ти гра́ти; 2) відіграва́ти, відігра́ти, виграва́ти, ви́грати наза́д. [Спе́ршу був програ́в, а по́тім відігра́в (ви́грав) наза́д]. **Оты́гранный** – віді́граний, ви́граний наза́д.
Оты́грываться, отыгра́ться – відіграва́тися, відігра́тися. [Учо́ра ду́же був програ́вся, а сього́дні пощасти́ло відігра́тися]. **-ваться** *словами шутками* – відбува́тися, збува́тися слова́ми, жа́ртами.
О́тыгрыш – відо́гра, віді́гране, ви́гране наза́д.
О́тыгрышный. -ная *партия* – відіграва́льна гра.
I. Отыка́ть (*от’икать*) – переста́ти іка́ти.
II. Отыка́ть, оты́кать, *см.* **Обтыка́ть, обты́кать.**
Отыма́ла, отыма́льщик – грабі́жник.
Отыма́лка – ганчі́рка (щоб вийма́ти го́рщики з пе́чи).
Отыма́ть, от’я́ть, *см.* **Отнима́ть.**
Отыме́нный, От’име́нный – відіме́нний.
Оты́нивать, отыня́ть, отыни́ть – тини́ти, обтини́ти; обпарка́нювати, обпарка́нити.
Отыска́ние – відшука́ння.
Оты́скивание – відшу́кування.
Оты́скивать, -ся, отыска́ть, -ся – відшу́кувати, -ся, відшука́ти, -ся (*о мног.* повідшу́кувати, -ся), знахо́дити, -ся *и*, (*реже*) знаходжа́ти, -ся, знайти́, -ся, (*о мног.* познахо́дити, -ся), віднахо́дити, -ся, віднайти́, -ся, вишу́кувати, -ся, ви́шукати, -ся, нашу́кувати, нашука́ти, ви́скіпати, (*о предметах, находящихся в разн. местах*) зшу́кувати, -ся, позшу́кувати, -ся. [Покра́дені ре́чі всі познахо́джено. Віднайти́ шлях до наро́ду (Фр.). Ви́шукати дета́лі. Нашука́в які́сь леге́нди (Грінч.). Робо́ту він собі́ нашука́є не одра́зу (Крим.). Зшу́кую ві́вці, що пастухи́ порозгу́блювали]. **-вать, -ка́ть** *друг друга* – відшу́кувати, відшука́ти о́дин (одне́) о́дного, зшу́куватися, зшука́тися з ким. [Наси́лу ми з ним зшука́лися]. **-вать, -ка́ть** *путём расспросов* – напи́тувати, напита́ти кого́, що. **-ка́ть** *дороги* – (*образно*) ухопи́ти тропи́. *Где это вы такую глупость* **-ка́ли**? – де це ви таку́ дурни́цю ви́скіпали? (Л. Укр.). **-вать** *судом* – пра́вити, ви́правити з ко́го судо́м; позива́ти кого́ за що, ви́позивати з ко́го що. **Оты́сканный** – відшу́каний, відна́йдений, зна́йдений. **-ный** *судом* – ви́позиваний. *Срв.* **Иска́ть.**
Отяготе́ние, *см.* **Отяжеле́ние.**
Отяготе́лый – обважні́лий.
Отяготе́ть, *см.* **Отяжеле́ть.**
Отяготи́тельный, -но, *см.* **Обремени́тельный, -но.**
Отягоща́ть *и* **отягча́ть, отяготи́ть** *и* **отягчи́ть** – обтяжа́ти, обтя́жити, отягча́ти, отягчи́ти, обва́жувати, обва́жити, обва́жнювати, обважни́ти кого́, що чим. **Отягощённый** *и* **отягчённый** – обтя́жений, отя́гчений, обва́жений чим. *См.* **Обременя́ть.**
Отягоща́ющий, *см.* **Обремени́тельный.**
Отягоще́ние, отягче́ние – обтяжа́ння, обтя́ження.
Отягча́ть, отягчи́ть, *см.* **Отягоща́ть, отяготи́ть.**
Отяжеле́ние – обважні́ння, обважні́лість (-лости).
Отяжеле́ть – 1) обважні́ти, отяжі́ти, пова́жчати. **Отяжеле́лый, отяжеле́вший** – обважні́лий, отяжі́лий; 2) *см.* **Забере́менеть.**
Офе́ня – коробе́йник. [Не сват си́тник коробе́йникові]. **-ня***, обменивающий товар на щетину, а также и покупающий её* – щети́нник. [Ви́міняла в щети́нника гребіне́ць і кни́жку].
Офице́р – офіце́р, старшина́. **Офице́рский** – офіце́рський, старши́нський.
Офицери́шка – офіцери́сько.
Офице́рство – офіце́рство, старши́на; (*пренебр.*) офіцерня́.
Офице́рша – офіце́рша, па́ні офіце́ро́ва, старшино́ва.
Официа́льность – офіці́йність, офіція́льність (-ности); (*пренебр.*) офіція́льщина.
Официа́льный – офіці́йний, офіція́льний, урядо́вий. **Официа́льно** – офіці́йно, офіція́льно.
Официа́нт – офіція́нт, слуга́.
Официа́нтский – офіція́нтський.
Официо́з – офіціо́з, офіціо́зне ви́да́ння.
Официо́зность – офіціо́зність (-ности).

Официóзный – офіціóзний. **-но** – офіціóзно.
Оформлéние – офóрмлення.
Офóрмливать, офóрмить – офóрмлювати, офóрмити. [Офóрмлюйте спрáву, щоб усé по закóну булó]. **Офóрмленный** – офóрмлений.
Офóрт – офóрт (-ту).
Офрацýзить, -ся – зфранцýзити, -ся, (*о мног.*) пофранцýзити, -ся. **Офранцýженный, -зившийся** – зфранцýжений.
Офтальмúя, *мед.* – офталмíя (-íї), запáлення óка.
Офтальмолóгия – офталмолóгія (-ії), наýка про óко.
Офтальмоскóп – офталмоскóп (-пу), óчне дзéркало, лю́стро.
Ох, *межд.* – ох! [Ох, мені лúхо!].
Óхабень – 1) свúта з відлóгою, керéя, кобеня́к; 2) плáщик у м'якунíв, у слизнякíв.
Охáивать, охáять – гýдити, об[а]гýдити, гáнити, згáнити когó, що, ганьбý давáти, дáти комý. [Не згýдиш – не кýпиш]. **Охáянный** – огýджений.
Óхание – óхкання, óхання, бíдкання.
Óхапень, *см.* **Охáпка.**
Охáпка – 1) обхóплювання; 2) оберéм, оберéмок (-мка), (*маленькая*) настря́мок. [Оберéмок дров. Настря́мок солóми]. *В* **-ку** – на оберéмок. [Узя́в на оберéмок і понíс]; 3) (*об'ём*), *см.* **Обхвáт.**
Охáпывать, охапáть *и* **охапнýть** – 1) *см.* **Обхвáтывать, обхватúть**; 2) обкрадáти, об(і)крáсти, оббирáти, обібрáти.
Охарактеризовáть – схарактеризувáти. **-зóванный** – схарактеризóваний.
Охáркать, *см.* **Обхáркивать.**
Óхать, óхнуть – óхкати, óхати, óхнути. **Óхать** *да ахать* – ýхи та óхи справля́ти, бíдкатися.
Охáять, *см.* **Охáивать.**
Охвáт, *см.* **Обхвáт.**
Охвáтывать, охватúть – 1) (*обнимать*) обхóплювати, обхопúти когó, що, обні[ій]мáти, об(ій)ня́ти, понімáти, по(й)ня́ти, осягáти, осяг(нý)тú когó, що, (о)повивáти, (о)повúти. [Що то за цивілізáція булá, колú вонá осяглá тíльки самé пáнство (Куліш)]. *Это дерево не* **-тúть** *руками* – цьогó дéрева не обхóпиш рукáми. *Зараза* **-ла** *весь город* – пóшесть усé мíсто обхопúла. *Этот период* **-вает** *несколько десятилетий* – ця добá обіймáє кíлька десятилíттів. *Пламя мигом* **-ло** *всё здание* – пóлум'я враз поняló (обхопúло) ввесь будúнок. **-ла** *прохлада* – обняло холодкóм (прохолóдúло) когó. *Истома* **-вает** – млóсті берýть когó, млóсно стаé комý. **-тúть** *глазом* – óком (за)сягáти, за)сяг(нý)тú, зсягáти; зсягнýти óком, запосягтú, захóплювати, захопúти óком, згля́нути óком, скидáти, скúнути óком. [Скíльки мóжна булó засягтú óком на всі бóки. Пшенúці такúй лан, що й óком не згля́неш]. **-тúть** (*постичь*) *умом, мыслью* – збагнýти, засягтú що (рóзумом, дýмкою); 2) (*о чувствах, сне, дремоте и т. п.*) понімáти, поня́ти, обнімáти, обня́ти, брáти, взя́ти когó, (*перен.*) (о)повивáти, (о)повúти, о(б)гортáти, о(б)горнýти, окривáти, окрúти, поривáти, порвáти когó. [Рáдощі дýшу мені обнімáли (Грінч.). Понялú йогó жáлощі до тих нещаслúвих. Чогóсь і менé вже страх берé. Обгорнýла менé самотá. Гóре тяжкé оповúло йогó. Менé поривáє досáда. Недóбре почувáння окрúло її дýшу]. *Грусть, тоска, жаль* **-вает** *кого* – сум, тýга, жаль понімáє, берé, посідáє когó. **-ла** *зависть кого* – зáздрощі вхопúли когó, зáвидки взялú когó, зáздрість понялá когó. **-ла** *страсть кого* – жагá (прúстрасть) вхопúла, понялá, взялá когó; 3) (*окружать*) отóчувати *и* оточáти, оточúти когó, що, ким, чим. *См.* **Окружáть, Облегáть**; (*перехватать*) перемáцувати, перемáцати, перелáпувати, перелáпати. *Всё в лавке* **-тáет***, а ничего не купит* – усé в крамнúці перемáцає, а нічóго не кýпить. **Охвáченный** – обхóплений, обня́тий, по(й)ня́тий. **-ный** *ужасом* – поня́тий жáхом.
Охвáтываться, охватúться – обхóплюватися, обхопúтися, обіймáтися, обня́тися, понімáтися, по(й)ня́тися чим. [Ридáнням Іудéя пойнялáсь (Л. Укр.)]. *Город* **-тúлся** *пламенем* – мíсто взялóся пóлум'ям.
Охилéть – охля́нути, охля́сти, упáсти на сúлах. *См.* **Ослабéть.**
Охлáда – охолóда, прохолóда.
Охладевáть, охладéть – 1) (*остывать, терять теплоту и переносно*) холóнути, похолóнути, с[о]холóнути, за[ви]холоня́ти, захолóнути, вúхолонути, прохолоня́ти, прохолó(ну)ти, холодíти, схолодíти, похолодíти, охолодíти, простигáти, простúг(ну)ти, озимнíти. [Скóро помрé – нóги вже похолóли. Холóне сéрце, як згадáєш (Шевч.). Веснá нáшої прúязни прохолóла (Крим.), Кров захолоня́ла в жúлах]. *Любовь, дружба* **-дéла** – кохáння о[про]холóло, прúязнь о[про]холóла. **Охладéвший, охладéлый** – охолóлий,

похоло́лий, прохоло́лий, захолоді́лий, схолоді́лий, ости́лий, засти́глий, прости́глий, озимні́лий. *Срв.* **Остыва́ть**; 2) *к чему* – холо́нути, охоло́(ну)ти, прохоло́(ну)ти, байду́ж(н)іти, збайду́ж(н)і́ти до чо́го. [Відра́зу па́лко бра́лися, а по́тім прохоло́ли. Він зо́всі́м збайдужні́в до не́ї (Неч.-Лев.)]. **-де́ть** *ко всему, к этому делу, к науке* – збайду́жі́ти до всьо́го, до ціє́ї спра́ви, до нау́ки. **-де́л** *к чему кто* – збайду́жіло кому́ що, збайду́жилось кому́. [Коли́ я пізна́ла на собі́, в живо́му житті́, що́ то є го́ре і як ро́бляться лю́дські же́ртви, мені́ я́кось одра́зу збайду́жіли мої́ ро́лі (Л. Укр.). Мав ї́хати, та щось збайду́жилось]. **Охладе́вший** *к кому, чему* – збайдужні́лий, прохоло́лий, прости́глий до ко́го, до чо́го.

Охладе́ние – охолоді́ння.

Охладе́ть, *см.* **Охладева́ть.**

Охлади́тель – прохоло́дник.

Охлади́тельный – прохоло́дний.

Охлажда́ть *и* **охола́живать, охлади́ть** *и* **охолоди́ть** – холоди́ти, охоло́джувати, охолоди́ти, (*обычно о жидкости и переносно*) осту́джувати, остуджа́ти, остуди́ти, студи́ти, простуди́ти. [Яки́м зі́ллям бі́дне се́рце моє́ остуди́ти? (Г. Барв.)]; (*о помещении*) холоди́ти, вихоло́джувати, ви́холодити, висту́джувати, ви́студити що. [Ри́паєшся (*часто отворяешь дверь*) і ха́ту ті́льки вихоло́джуєш]. *Влага* **-да́ет** *воздух* – ві́льгість охоло́джує пові́тря. *Неуспех* **-да́ет** *рвение* – невда́ча охоло́джує за́пал (запопа́дливість). **-ди́ть** *запёкшиеся уста* – охолоди́ти сма́жні (в)уста́. **Охлаждённый** – охоло́джений осту́джений, ви́студжений.

Охлажда́ться *и* **охола́живаться, охлади́ться** *и* **охолоди́ться** – 1) охоло́джуватися охолоди́тися, бу́ти охоло́дженим; 2) (*остывать*), *см.* **Охладева́ть, Охладе́ть.** **Охлади́вшийся** – охоло́лий, прохоло́лий.

Охлажде́ние – 1) *чего* – охоло́дження, (*состояние*) охолоді́ння, похолоді́ння, остуді́ння; 2) *к кому, к чему* – збайдужі́ння до ко́го, до чо́го.

Охлёстывать, охлеста́ть, охлесну́ть – 1) (*кнут, плеть и т. д.*) розхльо́стувати, розхльо́стати (батіг, нага́йку); 2) (*подол в платье*: *обить*) обті́пувати, обті́пати, (*о мног.*) пообті́пувати; (*загрязнить*) об[за]ті́пувати, об[за]ті́пати, задри́пувати, задри́пати, (*о мног.*) позадри́пувати.

Охлокра́тия – охлокра́тія, панува́ння юрби́.

Охло́пок *и* **Охло́пье** – клак; *соб.* кло́ччя, згрі́б'я (*гал.*). *См.* **Вы́чески.** *Снег идёт* **-пьем** (*хлопьями*) – іде́ пластівня́ми (лапа́тий) сніг.

Охля́бнуть (*охилеть*) – охля́сти, охля́нути. *См.* **Охиле́ть, Ослабе́ть.**

О́хлябь – о́хляп. [Не дасть коня́ вам о́хляп сі́сти (Шевч.)].

Охмеле́ние – сп'яні́ння. *В состоянии* **-ле́ния** – на пі́дпитку.

Охмеле́ть – сп'яні́ти, захмелі́ти, (*о мног.*) поп'яні́ти, похмелі́ти. **Охмеле́вший** – сп'яні́лий, захмелі́лий, підпи́лий, підпи́тий.

Охмеля́ть, охмели́ть *кого* – 1) на[у]по́ювати, на[у]пої́ти, (*о мног.*) понапо́ювати кого́ (до п'я́ну); 2) *см.* **Опохмеля́ть.**

Охмеля́ться, охмели́ться, *см.* **Опохмеля́ться, опохмели́ться.**

О́хнуть, *см.* **О́хать.**

О́хобень, *см.* **О́хабень.**

Охола́живание – охоло́джування, осту́джування, вихоло́джування, висту́джування. *Оттенки см.* **Охлажда́ть.**

Охола́живать, *см.* **Охлажда́ть.**

Охола́щивание – виклада́ння, валаша́ння.

Охола́щивать, охолости́ть, *см.* **Выхола́щивать, вы́холостить.**

Охолоще́ние – ви́ложення, ви́чищення, ви́легчення, звала́шення.

Охора́шивание – чепурі́ння.

Охора́шивать, -ся – чепури́ти, -ся, хороши́ти, -ся.

Охо́та – 1) охо́та, хіть (*р.* хі́ти), бажа́ння. [Вели́ку хіть до малюва́ння ма́є. Роблю́ з своє́ї охо́ти, а не з нака́зу = *делаю по своей* **-те**, *а не по приказанию.* Нема́є бажа́ння жи́ти]. *С* **-той** – з охо́тою, залюбки́, охо́чим се́рцем, охо́че; *см.* **Охо́тно.** *С большой* **-той** – з вели́кою охо́тою, охо́чим се́рцем, (*вприпрыжку*) з ви́скоком, з ви́стрибом. **-та** *есть у кого*, **-та** *берёт кого* – охо́титься хто, хіть бере́ кого́. *Нет* **-ты** – не охо́та, не бере́ охо́та. *Прошла* **-та** *у кого* – відхоті́лося кому́, знеохо́тився хто. *Если есть* **-та** – як охо́та. *Пришла* **-та** – спа́ла охо́та кому́. **-та** *разбирает* – охо́та шиба́є кого́, охо́та зно́сить кого́, корти́ть кого́. *Возбуждать, возбудить* **-ту** *у кого, в ком* – розохо́чувати, розохо́тити кого́. *Придавать, придать* **-ту** *кому* – підохо́чувати, підохо́тити кого́. *Почувствовать* **-ту** – зохо́титися до чо́го. *Отбить* **-ту** *у кого* – знеохо́тити кого́. *Потерять* **-ту** *к чему* – знеохо́титися до чо́го.

Из’явить, выразить **-ту** – зохо́титися, поохо́титися; (*о мног.*) позохо́чуватися. **-та** *пуще неволи* – охо́та гі́рше нево́лі (Ном.); 2) ло́ви, вло́ви (-вів), полюва́ння, мисли́вство, лове́цтво, стріле́цтво. *Добыть на* **-те** – уполюва́ти, наполюва́ти, ви́полювати. *Место для* **-ты** – ло́вище.

Охо́тить, приохо́тить *к чему* – заохо́чувати, заохо́тити кого́ до чо́го.

Охо́титься – 1) охо́титися, поохо́чуватися на що, в що, ма́ти хіть (охо́ту, бажа́ння) до чо́го. [Не охо́тилася йти за Василя́ (Г. Барв.)]. **-тся** *кто* – хіть (охо́та, бажа́ння) бере́ кого́, охо́титься (поохо́чується) хто; 2) полюва́ти на ко́го, на що, ходи́ти на ло́ви (вло́ви), стрільцюва́ти, стрі́льчити (*гал.*). **-ться** *на мышей* – мишкува́ти.

Охо́тник – 1) *до чего* – охо́чий до чо́го, ла́сий на що, до чо́го, голі́нний, ква́пний до чо́го, на що, ра́дий (зна́ти, роби́ти *и т. д.* що). [Охо́чий до кни́жки, до нау́ки. Я на сон голі́нний. Ра́де знать було́ все (Тесл.)]. *Рисковать жизнью я не* **-ник** – життя́м ва́жити я не охо́чий. *Быть* **-ком** *до чего* – бу́ти охо́чим до чо́го, ла́сим на що́, ла́ситися на що́. *Срв.* **Люби́тель**; 2) лове́ць (-вця́), мисли́вець (-вця), мисли́вий (-вого), вло́вчий (-чого), стріле́ць (-льця́), *гал.* польова́нець (-нця); 3) (*волонтёр*) охо́чий. [Бо на Вкраї́ні в нас, бува́ло, у козаки́ охо́чі йшли (Шевч.)].

Охо́тница – 1) охо́ча до чо́го, ла́са, голі́нна на що́, до чо́го, (*шутл.*) охоту́ха. [А я му́ха-полету́ха, ши́ти-пря́сти охоту́ха]. *Судиться я не* **-ца** – позива́тися (до по́звів) я не охо́ча; 2) мисли́виця. [Ти, срібнолу́ка боги́не мисли́вице, по́міч свою́ нам пода́й (Л. Укр.)].

Охо́тнический – лове́цький, мисли́вський, стріле́цький.

Охо́тничий, *см.* **Охо́тнический. -чий** *рог* – ріг стріле́цький (лове́цький, мисли́вський), су́рма стріле́цька *и т. д.* **-чья** *собака* – вло́вчий соба́ка, до́йда. [Лис хвосто́м виля́є, як ду́же до́йда наляга́є (Котл.). Коха́вся в ло́вах, держа́в дві́сті ще й п’ятдеся́ть вло́вчих соба́к (Неч.-Лев.)]. **-чий** *промысел* – лове́цтво, стріле́цтво, мисли́вство, полюва́ння.

Охо́тно – залюбки́, ра́до, охо́че, хі́тне, охо́чим се́рцем. **Охо́тнее** – радні́ше, ра́дше, охо́чіше, охітні́ше. **-нее** *всего* – найрадні́ше, найра́дше, найхітні́ш. *Очень* **-но** – з дорого́ю (ра́дою) душе́ю, (*вприпрыжку*) з ви́скоком, з ви́стрибом. **-но** *сделаю это* – залюбки́ (ра́до) це зроблю́ *или* я ра́дий це зроби́ти. *Я* **-но** *сделал бы, но не в силах* – я радні́ший зроби́ти це, та не си́ла моя́.

Охо́тный – 1) (*доброхотный*) доброві́льний. **-ные** *услуги* – доброві́льні по́слу́ги. **-ный** *услужник* – доброві́льний по́слу́г[х]ач; (*охочий*), *см.* **Охо́тник 1**; 2) **-ный** *ряд* – база́р, де продаю́ть дичину́ і пта́ство живе́ й стрі́ляне чи рі́зане.

Охо́чий – охо́чий. *См.* **Охо́тник 1.**

О́хра – (*жёлтая*) во́хра, (*красная*) че́рвінь (-ни), черві́нька.

Охра́на – 1) охоро́на, оборо́на. **-на** *труда, материнства* – охоро́на пра́ці, матери́нства. *Меры* **-ны** – за́ходи до охоро́ни. *Усиленная* **-на** – по[з]бі́льшена охоро́на. *Принять чрезвычайные меры для* **-ны** *революционного порядка* – вжи́ти надзвича́йних за́ходів до охоро́ни революці́йного ла́ду; 2) сторо́жа, ва́рта, ча́та. *Пограничная* **-на** – кордо́нна (прикордо́нна) сторо́жа (ва́рта, ча́та). *Иметь под своей* **-ной** – держа́ти за сво́єю сторо́жею, (охоро́ною, ва́ртою). *Находящийся под* **-ной** – пильно́ваний, варто́ваний, чато́ваний.

Охране́ние – 1) *см.* **Охра́на 1**; 2) вартува́ння, чатува́ння, сторожі́ння.

Охрани́тель – 1) охоро́нець (-нця), охоро́нник (-ка), (*стар.*) охорони́тель; (*шутл.*) борони́ло. [У ме́не до́бре борони́ло – оця́ лома́ка]; 2) вартови́й (-во́го), вартови́к, чатівни́к (-ка́).

Охрани́тельница – охоро́нниця, охорони́телька.

Охрани́тельный, *см.* **Охра́нный.**

Охрани́ть, *см.* **Охраня́ть.**

Охра́нник (*сотрудник охранного отделения*) – охра́нник (*руссизм*).

Охра́нный – охоро́нний, охоро́нчий. **-ная** *грамота* – охоро́нний лист, охоро́нна гра́мота, *стар.* обере́жний (глейто́вий) лист. **-ное** *отделение* – охоро́нний ві́дділ.

Охра́нка (*охран. отделение*) – охра́нка (*руссизм*).

Охра́нчивый – охоро́нливий.

Охраня́ть, охрани́ть – охороня́ти, охорони́ти, оберега́ти, берегти́, оберегти́, уберега́ти, уберегти́, стерегти́, устерегти́ кого́, що *и* чого́ від ко́го, від чо́го. **-ня́ть** *порядок* – стерегти́ ладу́. *Бдительно* **-ня́ть** *что* – пильнува́ти кого́, чого́, чу́йно охороня́ти кого́, що, чу́йно стерегти́ кого́, чого́. [Козаки́, пильну́ючи шляхів тата́рських, става́ли короля́м у вели́кій приго́ді (Куліш)]. **-ня́ть** *от опасности* – обезпе́чувати. **Охраня́емый** – стере́жений, бере́жений, пильно́ваний. **Охранённый** – охоро́нений, устере́жений, убере́жений, допильно́ваний.

Охраня́ться, охрани́ться *от кого, от чего* – охороня́тися, охорони́тися; бу́ти стере́женим,

бере́женим, убере́женим, пильно́ваним, упильно́ваним, допильно́ваним від ко́го, від чо́го. *Крепость бдительно* **-ня́ется** – форте́цю чу́йно пильну́ють (варту́ють). *Банк* **-ня́ется** *днём и ночью* – банк стережу́ть (охороня́ють, варту́ють) і вдень, і вночі́.
О́хрение – во́хріння.
Охре́ть – вохрі́ти, оберта́тися в (на) во́хру.
Охрея́н – вайло́, неоте́са.
Охрипа́ть, охри́пнуть – охрипа́ти, охри́пнути, охри́пти, захрипа́ти, захри́пти, (*о мног.*) поохрипа́ти, позахрипа́ти, похри́пнути. **Охри́пший** – охри́плий, захри́плий.
Охри́пло – хри́пко.
Охри́плость – хри́пкість, захри́плість, охри́плість (-лости).
Охри́пнуть, *см.* **Охрипа́ть.**
О́христый – во́христий, во́хрявий. **-ый** *песок* – че́рен.
О́хрить – во́хрити. **-ся** – во́хритися.
О́хровый, охря́ный – вохряни́й.
Охрома́ть *что* – обшки[у]тильга́ти, обшканди́бати що.
Охроме́ть – с[о]криві́ти (на но́гу), скульга́віти, (*о мног.*) покриві́ти, покульга́віти. **Охроме́вший, охроме́лый** – с[о]криві́лий (на но́гу), скульга́вілий.
Охруста́ливать – обкриштальо́вувати, обкришталюва́ти. *Срв.* **Окристаллизо́вывать.**
Охря́ный, *см.* **О́хровый.**
Охти́, *см.* **Ох.**
Охужда́тель, -ница, *см.* **Хули́тель, -ница, Порица́тель, -ница.**
Охужда́ть, охуди́ть, *см.* **Оху́ливать, охули́ть.**
Охужде́ние, *см.* **Оху́ливание.**
Оху́ливание – гу́діння, га́ніння, дога́на, ганьба́.
Оху́ливать, охули́чь – гу́дити, огу́дити, згу́дити, спогу́дити, га́нити, зга́нити, ганьби́ти, поганьби́ти кого́, що, дава́ти, да́ти ганьбу́, дога́ну кому́, чому́.
Оху́лка, *см.* **Оху́ливание.** *Он* **-ки** *на руку не положиш* – він не впу́стить ра́ка з ро́та; він свого́ не подару́є.
Оху́льный – огу́дний.
Оцара́пать, *см.* **Оцара́пывать.**
Оцара́пина, *см.* **Цара́пина.**
Оцара́пывать *и* **оцара́пливать, оцара́пать, оцара́пнуть** – дря́пати, подря́пати, удряпну́ти, ушкрябну́ти. [Киценя́ вдряпну́ло. Вшкрябну́в ру́ку об залізя́ку]. **Оцара́панный, оцара́пнутый** – удря́пну́тий, ушкря́бнутий.
Оцара́пываться, оцара́пливаться, оцара́пнуться – дря́патися, подря́патися, вдряпну́тися, ушкрябну́тися.
Оцвета́ть, *см.* **Отцвета́ть.**
Оце́живать, оцеди́ть – ціди́ти, проці́джувати, проціди́ти.
Оцене́ние, *см.* **Оце́нка.**
Оце́нивать, оцени́ть – оці́нювати, ціни́ти, оціни́ти, цінува́ти, оцінува́ти, склада́ти, скла́сти (визнача́ти, ви́значити) ціну чому́ за що, (о́)суд дава́ти, да́ти чому́, (*гал.*) таксува́ти, отаксува́ти що. [Цю кни́гу кри́тика ці́нить ду́же ви́соко. Свою́ пра́цю він до́рого ціну́є. Малу́ ці́ну ви́значив він за ха́ту]. **Оце́ниваемый** – ціно́ваний, оці́нюваний, (*гал.*) таксо́ваний. **Оценённый** – оці́нений, оціно́ваний, (*гал.*) отаксо́ваний. *Дом* **-нён** *во сто тысяч рублей* – буди́нок (дім) оці́нено у сто ти́сяч карбо́ванців.
Оце́ниваться, оцени́ться – оці́нюватися, ціни́тися, оціни́тися; бу́ти оці́неним, оціно́ваним.
Оцени́мый – оці́нний.
Оце́нка – о́ці́нка чого́, чому́, (о́)суд чому́, оці́нювання, цінува́ння, *сов.* оцінува́ння. [О́цінка науко́вих праць. Суча́сники не за́вжди мо́жуть правди́вий да́ти о́суд поді́ям (Єфр.). Оцінува́ння зро́блено по пра́вді]. *Получивший* **-ку** – оці́нений, оціно́ваний. *Согласно с* **-кой** – відпові́дно до о́ці́нки.
Оце́ночный – цінува́льний. **-ная** *комиссия* – цінува́льна комі́сія, комі́сія, що оці́нює.
Оце́нщик – оці́нник, цінува́льник, ціновни́к (-ка́).
Оце́нщичий – оці́нницький, цінува́льницький, ціновни́цький.
О́цеп, *см.* **О́чеп.**
Оцепенева́ть, оцепене́ть – ці́пнути, заці́пнути, заціпені́ти, дубі́ти, задубі́ти, заду́бти, (*от холода*) закляка́ти, закля́к(ну)ти, зледені́ти (Франко), (*о мног.*) поці́пнути, подубі́ти, поду́бти, покля́кнути, позакляка́ти. [Як уда́рить грім, як хря́сне, – так усі́ й заці́пли (Г. Барв.)]. **-не́вший, -не́лый** – заду́блий, задубі́лий, закля́клий, зледені́лий, покля́клий, поду́блий, подубі́лий. **-не́лый** *труп* – задубі́лий труп (мертвя́к). *Срв.* **Окочене́ть,**

Одеревене́ть, Отверде́ть, Оледене́ть.

Оцепене́лость – з(а)ціпенілість, заду́блість, задубі́лість, закля́клість (-ости).

Оцепене́ние – з(а)ціпені́ння, одубі́ння, закля́кнення.

Оцепене́ть, *см.* **Оцепенева́ть.**

Оцепле́ние – 1) обчі́плювання, *сов.* обчі́плення; 2) обступа́ння, ото́чення.

Оцепля́ть, оцепи́ть – 1) (*обнести цепью, верёвкой*) обчі́плювати, обчепля́ти *и* обчепи́ти, обво́дити, обве́сти́ що ланцюго́м, мо́тузом; 2) (*окружать войском, стражей и т. д.*) обступа́ти, обступи́ти, оточа́ти, оточи́ти (ві́йськом, сторо́жею). [Ча́сто й серед но́чи, слу́хаю: гримля́ть козаки́: ха́ту обсту́плять тобі́, переки́дають усе́, на гори́ще лі́зуть з огне́м (Тесл.). Мо́лодь ото́чено і пове́дено до тюрми́]; 3) (*обвешать*) обчі́плювати, обчепля́ти *и* обчепи́ти, (*о мног.*) пообчі́плювати що, кого́ чим. [Обчепля́в ста́рця торба́ми].

Оцеплённый – 1) обчі́[е́]плений, обве́дений (ланцюго́м, мо́тузом); 2) обсту́плений (навко́ло), ото́чений; 3) обчі́[е́]плений.

О́цет, о́цтяный, *см.* **У́ксус, у́ксусный.**

Оча́г – о́гнище, бага́ття, (*гал.*) ва́тра. *Домашний* **оча́г** – семйове́ (домо́ве) о́гнище (бага́ття, ва́тра). **Оча́г** *для беспризорных детей* – дитя́чий за́хи́сток (-тка), приту́лок (-лку). *Кухонный* **оча́г** – при́пік, при́пічок (-чка). *См.* **Шесто́к**; (*в сенях или на дворе*) каби́ця, *гал.* ватра́к, ва́трище. **Оча́г** *заразы, болезней* – о́гнище по́шести, хоро́б.

Оча́нка, *бот., см.* **Очна́я** *трава* (*под* **Очно́й**).

Очарова́ние – о(б)чарува́ння, за[при]чарува́ння, (*чары*) чар, ча́ри. [Впива́йтесь ча́рами весни́].

Очарова́тель – чарівни́к (-ка́). **-ница** – чарівни́ця, чарі́вка (Федьк.).

Очарова́тельно – чарі́вно, чарівли́во.

Очарова́тельность – чарі́вність, чарівли́вість (-ости).

Очарова́тельный – чарі́вни́й, чарівли́вий, чарівки́й. [Чарівна́ краса́].

Очаро́вывание – о(б)чаро́вування, за[при]чаро́вування чим.

Очаро́вывать, очарова́ть – чарува́ти, з[у]чарува́ти, о(б)чаро́вувати, о(б)чарува́ти, зачаро́вувати, зачарува́ти, причаро́вувати, причарува́ти, (*о мног.*) пообчаро́вувати, почарува́ти, поза[при]чаро́вувати кого́, що чим. **Очаро́ванный, -ван** – о(б)чаро́ваний, зачаро́ваний, зчаро́ваний, причаро́ваний чим, ким, пови́тий у ча́ри.

Очаро́вываться, очарова́ться – чарува́тися, зачаро́вуватися, зачарува́тися, причаро́вуватися, причарува́тися, повива́тися, пови́тися ча́рами.

Очеви́дец – самови́дець (-дця), очеви́дник, очеви́стий сві́док, нао́чний сві́док. [Літо́пис Самови́дця. Про них чита́ємо в оповіда́ннях очеви́дників Колії́вщини (Куліш). Очеви́стим сві́дком довело́ся йому́ бу́ти (Кониськ.). Оповіда́ння нао́чного сві́дка (Куліш)].

Очеви́дица – самови́дка, очеви́дниця.

Очеви́дно – (в)очеви́дьки, (в)очеви́дячки, очеви́дно, живови́дячки, нао́чно, види́мо, види́ма річ, я́вно, ви́явно, ви́дно. *Совершенно* **-но** – цілко́м очеви́дьки, явні́сінько. *Срв.* **Воо́чию.**

Очеви́дность – очеви́стість, нао́чність, очеви́дність.

Очеви́дный – очеви́стий, нао́чний, очеви́дний, види́мий, я́вний, ви́дний. *Совершенно* **-дный** – цілко́м очеви́стий (нао́чний), явні́сінький. [Це очеви́ста пра́вда. Нао́чний до́каз].

Очека́нивать, очека́нить – 1) обкарбо́вувати, обкарбува́ти; 2) (*отлитую вещь*) обро́блювати, оброби́ти, обто́чувати, обточи́ти, (*о мног.*) пооброблювати, пообто́чувати.

Очека́нка, обчека́нка – обкарбо́вування; *оконч.* обкарбува́ння; обро́блювання, обто́чування; *оконч.* обро́блення, обто́чення.

Очелове́чивать, очелове́чить – 1) чолові́чити, учолові́чувати, учолові́чити, улюди́нювати, улюди́нити кого́ що. [Украї́нська ка́зка о́брази з надісто́тнього (*сверх'естественного*) ми́ру лю́бить чолові́чити (Куліш)]; 2) (*воспитать человеком*) в лю́ди кого́ ви́вести, до ро́зуму кого́ дове́сти.

Очелове́чиваться, очелове́читься (*воплощаться*) – втілюватися, втілитися, прийма́ти (прийня́ти) о́браз (вид, стан) люди́ни.

Очё[о́]лок, очё[о́]л (*место в печи впереди топки*) – че́люсти (тів); (*шесток*) при́пічок (-чка).

О́чень – ду́же, ве́льми, си́льне[о], тя́жко, при́кро, крі́пко, притьма́, притьмо́м, бага́то, бага́цько, ве́лико, здо́рово. [Гуде́ ві́тер ве́льми в по́лі (Забіла). Той чолові́к був си́льне бага́тий. Голова́ мене́ (*у меня*) тя́жко боли́ть. Тя́жко яр глибо́кий. При́кро поси́вів дід. Зраді́в крі́пко. Мак притьма́ черво́ний. Вона́ бага́то скида́ється на йо́го. Прислужи́вся свойо́му кра́єві він ве́лико. Здо́рово ви всього́ зна́єте]. **О́чень** *и* **о́чень** – до́бре та й до́бре, ге́ть-то. [Це їм до́бре та й до́бре знайо́ма річ. Я йому́ таки́ й геть-то вподо́бався]. *Не* **о́чень** – не ду́же, не ве́льми, не на́дто, не тя́жко, не бага́то, не ве́лико, не ге́ть, не гу́рт, не з-та́к,

не притьма́, не ко́нче, не коне́чне, не що. [Смі́йся, лю́тий вра́же, та не ду́же (Шевч.). Не на́дто він розу́мний. Додо́му йому́ не тя́жко дале́ко. З то́го ча́су не ге́ть я турбу́юся. Зна́ю францу́зької мо́ви не гу́рт. Не з-та́к їх бага́то. Не ко́нче їх мені́ тре́ба. Він не що й стари́й]. *Не* **о́чень**-*то* – не ду́же-то, не гу́рт-то, не ге́ть-то, не з-та́к-то. [У нас такі́ ви́роби не гу́рт-то ча́сті. Вона́ не з-та́к-то погане́нька].

О́чеп (*у колодца*) – жураве́ль (-вля́), жура́в, жураве́ць (-вця́), звід (*р.* зво́ду). [Там з коло́дязя во́ду не журавле́м тя́гнуть, а ко́лесом].

Очерви́веть – зчерви́віти, почерви́віти. **Очерви́велый** – зчерви́вілий, почерви́вілий, черви́вий.

Очерви́вить (*сделать червивым*) – зчерви́вити, почерви́вити.

Очервленя́ть, очервлени́ть – 1) *см.* **Обагря́ть, обагри́ть**; 2) (*заливать кровью*) крива́ви́ти, скрива́ви́ти, (*о мног.*) покрива́ви́ти що.

Очервленя́ться, очервлени́ться – 1) *см.* **Обагря́ться**; 2) крива́ви́тися, скрива́ви́тися. [І знов крива́вились степи́ (Сосюра)].

Очередни́к (*список, роспись очередям*) – почере́жник.

Очередно́й – чергови́й, чере́жний, рядови́й. [Чергове́ зі́брання. Рядову́ ча́рку підне́сли]. **-но́й** *вопрос* – чергова́ спра́ва. *Перейти к* **-ны́м** *делам* – перейти́ до чергови́х справ, до де́нного поря́дку. *Стать* **-ны́м** – ста́ти на че́ргу. [Жіно́ча спра́ва ста́ла наре́шті, на че́ргу дня]. **-дно́й** (*казак, чиновник*) – черго́ве́ць (-гівця́), чергови́й (-во́го). *Не* **-дно́й** (*не соблюдающий* **-ди**) – безчере́жний.

Очередова́ться, *см.* **Чередова́ться.**

О́чередь – 1) (*место по порядку*) че́рга́, че́ред, (*р.* че́реду), ко́лія, ряд (*р.* ря́ду). *На* **-ди** – на че́рзі. *По* **-ди**, *в* **-дь** – че́рго́ю, по че́рзі, за че́рго́ю, почере́жно, по́-ряду́, у ко́лію, по ко́лії. [І встає ігу́мен пе́рший, і всі вста́ли за черго́ю (Франко). Котляре́вський по́-ряду присвя́чує ува́гу свого́ сміху рі́зним шара́м лю́дськости (Єфр.). По ко́лії підхо́дили, і ко́жен розпи́сувався (Свид.)]. *Не в* **-дь**, *вне* **-ди** – без че́рги, через че́ргу, безчере́жно. [Як-би́ повіз хабарця́, то й через че́ргу перепу́щено-б]. *В порядке* **-ди** – за ря́дом, по́-ряду че́рги. [Пра́вив по́-ряду черги́ своє́ї слу́жбу бо́жу (Св. Письмо)]. *В первую* **-дь** – у пе́ршу че́ргу, в пе́ршім ря́ді, в пе́ршій лі́нії, впере́д, наса́мперед. *Срв.* **Пре́жде** (*всего*). *В свою* **-дь** – і собі́, своє́ю че́ргою, (і)зно́в, і собі́ знов, на свій пай. [Нау́м, ди́влячись на не́ї, що вона́ ста́ла розважа́тись, і собі повеселі́шав (Квітка). Але тим, ізно́в, хоті́лось попроща́тися з гостя́ми (Крим.). Вона́ на свій пай ду́мала, що вже кра́ще від її́ па́рубка і на сві́ті нема́ (Квітка)]. **-дь** *за кем* – че́рга кому́. [Він зроби́в своє́, че́рга і́ншому]. **-дь** *за мною* – моя́ че́рга, мені́ че́рга. *Соблюдать* **-дь** – пильнува́ти, доде́ржувати че́рги, трима́ти че́ргу. *Ждать* **-ди** – че́рги дожида́тися, жда́ти на че́ргу, чека́ти ря́ду, за[до]сто́ювати че́рги. [Ве́шталися лю́ди, що засто́ювали че́рги в млині́]. *Дождаться* **-ди** – дiжда́тися че́рги, заси́діти че́рги. [Жда́ли довге́нько, поки че́рги заси́діли]. *Попасть в* **-дь** – під че́ргу прийти́ся. *Наступает* **-дь** *другого, другому* – прихо́дить на і́ншого. **-дь** *наступила* – прийшла́ че́рга, прийшла́ ко́лія, прийшо́в ряд. [Прийшла́ ко́лія, так тре́ба йти]. *И тебе наступит* **-дь** – і до те́бе ряд до́[і ́]йде, і тобі́ ряд ді́йде. *Быть, стоять на* **-ди** (*о делах, вопросах*) – бу́ти, стоя́ти на де́ннім поря́дку, на че́рзі дня. *Ставить, поставить на* **-дь** (*дело, вопрос*) – ста́вити, поста́вити на поря́док де́нний (спра́ву, пита́ння); 2) (*ряд ожидающих, хвост*) че́рга́, ряд. [Стої́ть коло конто́ри до́вгий ряд люде́й]. *Стоять в* **-ди** – стоя́ти в че́рзі.

Очере́т, *см.* **Камы́ш.**

Очеретя́нка, *зоол.* – очеретя́нка.

О́черк – 1) (*действие длит.*), *см.* **Очёркивание**; *оконч.* обче́ркнення, обкре́слення, о́брис (-су), обві́д (-во́ду), обве́дення; 2) (*кратк. описание*) на́рис, на́черк. [Істори́чні на́риси]; 3) (*контур*) о́брис, за́рис, обві́д (-во́ду). [О́брис кру́глого обли́ччя]; (*эскиз, чертёж*) шкіц (*р.* шкі́цу).

Очёркивание – обче́[і]ркування, о(б)кре́слювання, обчерка́ння, обво́дження, обрисо́вування.

Очёркивать, очерти́ть (**очёркать, очерта́ть**)**, очеркну́ть** – обче́[і]ркувати, обчерка́ти, обчеркну́ти, о(б)кре́слювати, о(б)кресля́ти, о(б)кресли́ти, обво́дити, обве́сти, об[за]рисо́вувати, об[за]рисува́ти, (*о мног.*) пообче́ркувати, пообкре́слювати, пообво́дити. [Обчеркни́ себе́ округи́ там, де ста́неш. Його́ чо́біт обчі́ркує на пові́трі ні́би дугу́ (Неч.-Лев.)]. **-ти́ть** *циркулем* – обцирк(у)люва́ти, ви́цирк(у)лювати, (*несов.*) об[ви]циркльо́вувати. **-тя́** *голову* – очайду́шно, о́сліп, нао́сліп. [Він без па́м'яти мчи́ться нао́сліп]. *Пуститься* **-тя́** *голову* – пусти́тися на одча́й душі́, на одча́й бо́жий. **Оче́рченный** – обче́ркнутий, обче́ркнений, о(б)кре́слений, обрисо́ваний, зарисо́ваний, обве́дений, ви́кроєний. [Оче́ркнене ко́ло. Рі́зко ви́кроєні гу́би. Ні́жно обве́дене леге́ньке підборі́ддя].

Очёркиваться, очерти́ться (**очерта́ться**)**, очеркну́ться** – обче́[і]ркуватися, обчеркну́тися, о(б)кре́слюватися, о(б)кресля́тися, о(б)кресли́тися, обво́дитися, обве́сти́ся, об[за]рисо́вуватися, об[за]рисува́тися, (*циркулем*) об[ви]циркльо́вуватися, обциркльова́тися; бу́ти обче́ркнутим, обкре́сленим *и т. д.*
Очерне́ние (*опорочение*) – обчо́рнення, обмо́влення.
Оче́рнивать *и* **Очерня́ть, очерни́ть** – 1) (*красить в чёрн. цвет*) чорни́ти, почорни́ти що чим. [Почорни́ти са́жею]; 2) (*порочить*) чорни́ти, об[з]чорни́ти, обмовля́ти, обмо́вити, гу́дити, обгу́дити кого́. [Люди загомоня́ть, обгу́дять, обнесу́ть (Неч.-Лев.)]. **Очернённый** – 1) почо́рнений; 2) обчо́рнений, обмо́влений. *См.* **Опора́чивать, Оклевета́ть.**
Оче́ркиваться *и* **Очерня́ться, очерни́ться** (*возв. з.*) – 1) чорні́ти, зчорні́ти; 2) ославля́тися, осла́витися, га́ньби́ти себе́, зга́ньби́ти себе́.
Оче́рпывать, очерпа́ть, очерпну́ть – обче́рпувати, обчерпа́ти, (*о мног.*) пообче́рпувати що.
Очерстве́лость – зачерстві́лість, зчерстві́лість (-лости).
Очерстве́лый – зачерстві́лий, зчерстві́лий, почерстві́лий.
Очерстве́ть, *см.* **Очерствля́ться.**
Очерствле́ние – зчерстві́ння.
Очерствля́ться, очерстви́ться *и* **очерстве́ть** – че́рствіти, з(а)че́рствіти, (*о мног.*) поче́рстві́ти. [Хліб заче́рствів. Се́рцем заче́рствіти].
Очерта́ние – 1) (*действ. оконч.*) *см.* **О́черк 1**; 2) о́брис, за́рис, обві́д (-во́ду). [В тума́ні з'являлись і щеза́ли нея́сні о́бриси хат (Коц.)].
Очерте́ть – очорті́ти, начорті́ти, обісі́ти, осточорті́ти, остобісі́ти, остоги́діти, осору́житися кому́. [Осточорті́ла мені́ оця́ робо́та]. **Очерте́лый** – очорті́лий, обісі́лий, осточорті́лий, остобісі́лий.
Очерти́ть, *см.* **Очёркивать.**
Оче́ртывать, -ся, оче́рчивать, -ся, очерта́ть, -ся, *см.* **Очёркивать, -ся.**
Оче́рчивать, -ся, очерти́ть, -ся, *см.* **Очёркивать, -ся.**
Очёски – па́чо́си (-сів), пачі́скі́ (-со́к), кло́ччя; (*пеньковые*) валови́на (*конопляные, остающиеся при расчёсывании*) оді́ржини. *Сделанный из* **-сков** – пачо́сній. [Пачо́сня соро́чка].
Очёсывать, очеса́ть, *см.* **Обчёсывать.**
Оче́чник (*футляр для очков*) – окуля́рник.
Оче́чный – окуля́ровий. **-ая** *змея, см.* **Очко́вая** *змея.*
Очи́н, *см.* **Очи́нка.**
Очине́ние (*действ. оконч.*), *см.* **Очи́нка.**
Очи́нивать, очини́ть (*карандаш, гусин. перо*) – загостря́ти, загостри́ти, струга́ти, заструга́ти, підструга́ти, (*гал.*) темперува́ти, затемперува́ти, (*о мног.*) позаго́стрювати (-ря́ти), позастру́гувати, попідстру́гувати (-га́ти) що чим. [Оливе́ць затемперо́ваний не на́дто о́стро (Франко)].
Очи́нка, очи́н – заго́стрювання, струга́ння, темперува́ння; (*оконч.*) заго́стрення, підстру́ження.
Очисти́тельный – прочи́сний, очисни́й. [Спиртопрочи́сний заво́д]. **-ная** *жертва, молитва* – очисна́ же́ртва, -на́ моли́тва, же́ртва (моли́тва) очи́щення. **-ное**, *мед.* – проно́сне. **-ные** *травы, см.* **Слаби́тельные** *травы.*
Очи́стка, *см.* **Очище́ние.**
Очи́то́к, *бот.*, Sempervivuv tectorum L. – до́ля, ско́чки, (*гал.*) пупе́ць (-пця́).
Очища́тель, очисти́тель – очи́сник, *стар.* очисти́тель.
Очища́ть, очи́стить – 1) (*удалять лишнее, грязь*) о(б)чища́ти, о(б)чи́стити (*о мног.* пообчища́ти, пооб[ви]чи́щувати), вичи́щувати, вичища́ти, ви́чистити кого́, що від чо́го, з чо́го. [Очи́сти нас від гріха́. Залі́зо очища́ють з жу́желиці. Найма́вся вичи́щувати від гно́ю подві́р'я]. **-тить** *совесть* – очи́стити сумлі́ння. **-ща́ть, -стить** (*от шелухи, скорлупы*) – оббира́ти, обі́бра́ти, облу́плювати, облупи́ти, лу́щити, полу́щити. [Об(б)ира́ти карто́плю, квасо́лю. Са́ла нарі́зала і крашано́к облупи́ла]; (*зерно на решете*) точи́ти, обточи́ти, переточи́ти, решетува́ти, порешетува́ти, ви́решетувати, перего́нити, переганя́ти на ре́шето, перегна́ти (*о мног.* попереганя́ти) на ре́шето; (*убитую птицу от перьев*) скубти́, обску́бувати, обскубти́, (*о многих*) пообску́бувати. **-ща́ть, -тить** *потроша* (*потрошить*) – па́трати, обпа́трювати, обпа́трати; (*кишки для колбас*) шлямува́ти, ви́шлямувати; (*рыбу*) чи́стити (ри́бу). **-ть** *от ила* – шлямува́ти, ви́шлямувати, перешлямо́вувати, перешлямува́ти; (*дерево, стебель от веток*) чухра́ти, обчухра́ти; (*растение от побегов*) пасинкува́ти, обпасинкува́ти; 2) *хим.* – чи́стити, очи́стити, рафінува́ти (*воду, нефть*); 3)

(*освобождать*) спорожня́ти, спорожни́ти, випорожня́ти, ви́порожнити. [Спорожни́ ві́дра]. **-ть** *квартиру* – звільня́ти, звільни́ти (по)ме́шкання. **-ть** *место* – пробира́ти, пробра́ти мі́сце, прийма́тися, прийня́тися. [Пробері́ть мі́сце для госте́й. Тре́ба прийня́тися звідсіля́, бо лю́дям сі́сти ні́де]; 4) (*ограбить*) обчища́ти, обчи́стити, обира́ти, обібра́ти, обдира́ти, обідра́ти, обде́рти, облу́плювати, облупи́ти, (*о мног.*) пообчища́ти, почи́стити, поо(б)бира́ти, пообдира́ти, пооблу́плювати. [Всю комо́ру обібра́ли злоді́ї. Замани́ли його́ в ка́рти гра́ти і геть чи́сто облупи́ли]. **-ща́ть** *животное, см.* **Вало́шить. Очи́щенный**, *хим.* – чи́щений, рафіно́ваний (спирт, -на на́фта).

Очища́ться, очи́ститься – 1) чи́ститися, о(б)чища́тися, о(б)чи́ститися. [Жо́ден із прока́жених не очи́стився (Св. Письмо). Чого́сь оде́жа не чи́ститься]; 2) (*опорожняться*) спорожня́тися, спорожни́тися, випорожня́тися, ви́порожнитися. [Засі́к уже́ спорожни́вся]. *Небо* **-ется** – не́бо вия́снюється. *Река* **-стилась** *ото льда* – з ріки́ зійшла́ кри́га. **-ститься** *от грехов покаянием* – відпоку́тувати гріхи́.

Очище́ние – 1) чи́щення, очи́щення; (*от ила*) шлямі́вка, шламува́ння; 2) (*опорожнение*) ви́порожнення, споро́жнення. *Месячное* **-ние,** *см.* **Менструа́ция.** *Послеродовое* **-ние** – бруд (-ду); *см.* **После́д.** *Для* **-ния** *совести* – щоб очи́стити сумлі́ння, для годи́ться. **-ние** *от грехов* – відпоку́та, розгрі́шення.

Очки́ – окуля́ри (-рів). [На о́чі вста́влю окуля́ри]. *Втирать, втереть* **очки́** *кому* – зами́лювати, зами́лити о́чі кому́, зама́зувати, зама́зати о́чі кому́, лу́дою лу́дити кого́. [Ти мені́ оче́й не зами́люй].

Очко́ – 1) (*в улье, сети, на игральной кости, карте и т. п.*) ві́чко, очко́; 2) (*у растения*) бру́нька, бросто́к (-стка́), живе́ць (-вця́).

Очкова́ние – очкува́ння, ко[а]ліруванн́я.

Очкова́ть – очкува́ти, ко[а]ліруваи́ти.

Очко́вый – очко́вий. **-вая** *змея* – очка́р (-ря), окуля́рник.

Очно́й – о́чний. **-ной** *свидетель* – нао́чний сві́док (-дка), самови́дець (-дця). **-ная** *ставка* – зво́ди, зво́дини (-ин), звідня́. [Я з ним на зво́дах не був]. *Давать, дать* **-ную** *ставку кому* – ста́вити, поста́вити на о́чі (на́віч) кого́, зво́дити, зве́сти кого́ з ким, зво́дити, зве́сти на о́чі (на ві́чі) кого́ з ким, ста́вити, поста́вити кого́ на зво́дини. [Тра їх на ві́чі зве́сти. Про́шу поста́вити їх на зво́дини]. **О́чная** *трава*, **оча́нка**; *бот.*, Euphrasia officinalis L. – польови́й васильо́к (-лька́), ве́рес лугови́й.

Очну́ться, *см.* **Очуна́ться.**

Очревате́лая, *см.* **Бере́менная.**

Очрева́теть, *см.* **Обере́менеть, Забере́менеть.**

Очрева́тить, *см.* **Обере́менить.**

Очу́вствываться, очу́вствоваться – очува́тися, очу́тися, очу́ти́тися, очутіти, відчу́титися, прочу́нювати, прочу́няти, прочу́нюватися, прочу́нятися, очу́нювати(ся), очу́няти(ся), прочути́тися, прочну́тися, прочу́матися, прочуми́тися, очу́матися, опам'ятува́тися, опам'ята́тися, отя́млюватися, отя́митися, оприто́мніти, сприто́мніти, охану́тися, прокида́тися, проки́нутися, прихо́дити до се́бе, прийти́ до се́бе (до па́м'яти), відхо́дити, відійти́. [Він ні́би проки́нувся, ні́би очути́вся від сну. Ду́же вмлі́ла, аж тоді́ відчу́тилась, як зачали́ водо́ю бри́зкати. Степа́н прочу́мався був, але знов стра́тив па́м'ять. Зомлі́ла ді́вчина опам'ята́лася, відійшла́. Отя́митися з заду́ми]. *См. ещё* **Опо́мниться.**

Очуда́читься (*стать чудаком*) – зчуда́чіти, здива́чіти, (*о мног.*) почуда́чіти.

Очужби́ниться – зчужи́нитися, зчужиніти, почужи́нитися.

Очуж(д)е́лый – з[о]чужі́лий. [Очужі́лі земляки́ (Куліш)].

Очуж(д)е́ть – з[о]чужі́ти, (*о мн.*) почужі́ти.

Очуме́лый (*одуревший*) – очмані́лий, оча́мрілий. [Побрі́в наро́д як очмані́лий, побрі́в од ши́нку до ши́нка (Щоголів)].

Очуме́ть – 1) (*заболеть чумой*) зачумі́ти, (*о мног.*) почумі́ти; 2) (*одуреть*) очмані́ти, оча́мріти, очемері́ти, (*о мног.*) почмані́ти, поча́мріти, почемері́ти з чо́го. [Я очемері́в і на півсеку́нди умлі́в. Чи він очмані́в, чи що з ним ді́ється?]. *Срв.* **Одуре́ть.**

Очумля́ть, очуми́ть *кого* – зачумля́ти, зачуми́ти, заража́ти, зарази́ти кого́ чумо́ю.

Очуна́ться, очуну́ться, очну́ться – 1) *см.* **Очу́вствываться**; 2) *см.* **Пробужда́ться**; 3) *см.* **Протрезви́ться.**

Очура́ть, *см.* **Заговори́ть.**

Очути́ться – опини́тися, зопини́тися, ста́(ну)ти, (*зап.*) найти́ся, знайти́ся. [Де був, а де опини́вся. Кинь наза́д, а на-пе́реді ста́не. По стілько́х приго́дах найшо́вся наре́шті я памі́ж людьми́ (Маков.)]. **-ться** *под властью кого* – опини́тися під ким. **-ться** *в безвыходном положении* – опини́тися в безпора́дному ста́ні, в скрутно́му стано́вищі, зійти́ на

бездорі́жжя, в матню́ попа́сти. **-ться** *в дурацком положении, см.* **Дура́цкий.**
Очу́хаться, *см.* **Опо́мниться, Протрезви́ться.**
Ошале́ть (**ошалмане́ть**) – ошалі́ти, очмані́ти, очемері́ти, ошалемоні́ти, задурма́нитися, о[з]дурі́ти, о[з]безглу́здіти, зцапі́ти, дурману́ об'ї́стися, з'ї́сти, *Срв.* **Одуре́ть.** [Ти ошалемоні́ла, чи що, що таке́ верзе́ш? Чи ти одурі́ла, чи збожево́ліла (Квітка). Нена́че дурману́ із'ї́в = *словно* **ошале́л**]. **Ошале́лый, ошале́вший** – ошалі́лий, оша́лений, очмані́лий, одурі́лий, *сущ.* очмана́.
Ошара́шивать, ошара́шить – 1) (*сильно ударить*) грі́ти, угрі́ти, *сов.* шара́хнути, ошеле́шити, ошеше́лити. [Він її́ ошеше́лив макого́ном]; 2) (*озадачить, ставить втупик*) приголо́мшувати, приголо́мшити, бенте́жити, збенте́жити, причмели́ти кого́. *Срв.* **Ошеломля́ть 2**. **Ошара́шенный** – угрі́тий, ошеше́лений; приголо́мшений, збенте́жений.
Ошанцева́ть, -ся – о(б)щанцюва́ти, -ся.
Оша́ривать, оша́рить, *см.* **Обша́ривать, обша́рить.**
Оша́стать (*зерно*) (*очистить от шелухи*) – обшеретува́ти, обде́рти.
Оше́ек – оши́йок (*р.* оши́йка).
О́шей, *см.* **Вза́шей.**
Оше́йник – наши́йник, наши́льник, обру́чка. [Наді́нь соба́ці на ши́ю обру́чку].
Ошеломле́ние (*действ. оконч.*) – приголо́мшення, приглу́шення; *длит.* приголо́мшування, приглу́шування.
Ошеломе́ть, *см.* **Одуре́ть, Ошале́ть, Обеспа́мятеть.**
Ошеломи́тельный – приголо́мшливий, запа́морочливий, запа́морочний.
Ошеломля́ть, ошеломи́ть – 1) (*сильно ударить по голове*) дава́ти, да́ти по голові́, заї́хати в го́лову. *См.* **Ошара́шивать**; 2) (*озадачить, поражать*) приголо́мшувати, приголо́мшити, глуши́ти, приглу́шувати, приглуши́ти, вража́ти, врази́ти, зачмели́ти, причмели́ти кого́. *Срв.* **Поража́ть, Изумля́ть.** [Ці поді́ї мене́ приголо́мшили. Вла́да глуши́ла лю́дність нови́ми нака́зами]. *Эта новость* **-ми́ла** *всех* – новина́ ця приголо́мшила (врази́ла) всіх; 3) (*приводить в беспамятство*) запа́морочувати, запа́морочити кого́, забива́ти, заби́ти ба́ки, па́мороки кому́, (*сов.*) при[за]чмели́ти кого́. [З двох ча́рок його́ запа́морочило, па́мороки йому́ заби́ло]. **Ошеломля́ющий** – приголо́мшливий. **-ля́ющий** *удар* – запа́морочливий удар. **-ля́ющая** *новость* – приголо́мшлива новина́. **Ошеломлённый** – приголо́мшений, причме́лений, чмеле́ний, тороплéний, приглу́шений. [Стоя́ла до́вго тороплéна (Котл.)]. *Я* **-млён** *шумом и толпой* – я приглу́шений від га́му й на́товпу.
Ошеломи́ться, *см.* **Ошеломе́ть.**
Ошелуди́веть – з[по]шолуди́віти, спархаті́ти, спаршиві́ти, ста́ти шолуди́вим, -вою, взя́тися шо́лудями, набра́тись шолуді́в, па́ршів, (*о мног.*) пошолуди́віти, попархаті́ти, попаршиві́ти, понабира́тися шолуді́в, па́ршів. **Ошелуди́велый** – з[по]шолуди́вілий, спархаті́лий, спаршиві́лий.
Ошелуди́вить – зарази́ти кого́ шо́лудями, па́рхами, па́ршами.
Ошелуша́ть, ошелу́шивать, ошелуши́ть (*горох, семя, зерно*) – облу́скувати, облу́скати, полу́скати, вилу́скувати, ви́лускати, лу́щити, облущи́ти, ви́лущити, полу́щити, луза́ти, облуза́ти, полуза́ти. **Ошелушённый** – облу́щений, ви́лущений, полу́щений, облу́заний.
Ошелуша́ться, ошелуши́ться – облу́скуватися, облу́скатися, лу́щитися, облу́щитися, ви́лущитися, луза́тися, облуза́тися, (*о мног.*) полу́щитися, полуза́тися; бу́ти облу́щеним, ви́лущеним *и т. д.*
Ошельмова́ние – 1) ошельмува́ння; 2) таврува́ння, зна́чення.
Ошельмо́вывать, ошельмова́ть – 1) шельмува́ти, ошельмува́ти кого́. *См.* **Опозо́рить, Осрами́ть, Обесче́стить**; 2) (*налагать клеймо*) таврува́ти, потаврува́ти, значи́ти, позначи́ти кого́, що. **Ошельмо́ванный** – 1) ошельмо́ваний; 2) потавро́ваний, позна́чений.
Ошерсти́ться *или* **ошерсте́ть** – оброcти́ (пороcти́) ше́рстю.
Оэрша́веть *или* **оэрша́виться** – (*о руке, коже*) за[по]шкарубі́ти, за[по]шкару́бти, (*о коже*) поше́рхнути.
Оэрша́велый – за[по]шкарубі́лий, за[по]шкару́блий, поше́рхлий.
Ошиба́ть, ошиби́ть (*оббивать*) – оббива́ти, обби́ти, (*о мног.*) пооббива́ти; (*ветром плоды*) обтру́шувати, обтруси́ти, (*о мног.*) пообтру́шувати; (*листья*) обшу́гувати, обшуга́ти. [Найду́ть на те́бе бу́йні ві́три, ли́стя обшуга́ють. Бу́ря геть я́блука пообтру́шувала]. **-ть** *кому крылья* – підтина́ти, підтя́ти, кри́ла кому́, прибо́ркувати, прибо́ркати кого́ *или* кому́ кри́ла. *Его* **оши́б** *обморок,* **оши́бло** *обмороком* – він зомлі́в, мло́сті обняли́ його́.
Ошиба́ться, ошиби́ться – помиля́тися, помили́тися, о(б)миля́тися, о(б)мили́тися, зми́лювати(ся), зми́ли́ти(ся), замили́тися, хи́бити, ухи́бити, схи́блювати, схи́бити, похи́битися, (*гал.*) блуди́ти, з[по]блуди́ти. [Ду́же ра́ди́й бу́ду, як помиля́юся. Я тут до́бре

обмили́вся. Де він обмили́вся: тре́ба дві копі́йки, а він дав три. Коби́ тут не поблуди́ти де-в-чім (Франко)]. **-ся** в ком – по[об]миля́тися, по[об]мили́тися на ко́му, заво́дитися, заве́сти́ся на ко́му. [Помили́лися вибо́рці на свої́х депута́тах]. **-ся** *в чём* – помиля́тися, помили́тися на чо́му *и* чим, хи́бити, схи́бити проти чо́го. [Чим я помили́вся? Перекла́дач ча́сом сло́вом свої́м проти оригіна́лу схи́бить (Кул.)]. **-ся** *в расчёте* – в раху́нку помиля́тися (помили́тися), в раху́бі похи́битися, прога́дувати, прогада́ти, прохопи́тися, обмахну́тися. [Жени́всь, та бач в раху́нку помили́вся (Котл.)]. **-ся** *в цене* – проціну́ва́ти, проціни́ти. **-ся** *при сдаче карт* – заділи́тися, заздава́тися. **-ся** *немного* – примили́тися, тро́хи помили́тися, тро́хи схиби́ти. *Если не* **-ба́юсь** – коли́ не помиля́юсь. *Я* **ош́ибся** *на его счёт, в нём* – я помили́вся на ньо́му.

Оши́бка – по́ми́лка, о́(б)ми́лка, по́хибка, хи́ба. [Ортографі́чні по́милки́, по́хибки. По́милка за фальш не йде́ = **-ка** *в фальшь не ставишся*]. *По* **-ке** – у поми́лку, по́милкою; *см.* **Оши́бочно.** *Он сделал это по* **-ке** – він зроби́в це в по́милку, помилко́во, по́милкою, помили́вшись. *Вводить* (*ввести*) *в* **-ку** – змиля́ти, змили́ти кого́, призво́дити, призве́сти кого́ до по́милки, приво́дити, приве́сти на заві́д. *Впадать* (*впасть*) *в* **-ку** – допуска́тися, допусти́тися по́милки. *См.* **Ошиба́ться. -ка** *в счёте* – рахунко́ва по́милка. **-ка** *за* **-кой**, **-ка** *на* **-ке** – по́милка за по́милкою, по́милка на по́милці. *Вкралась* **-ка** – тра́пилася по́ми́лка.

Оши́бочно – помилко́во, по́милкою, поми́ле́шно, у по́милку, (*неправильно*) хи́бно, оми́льно, помили́вшись. [Його́ по́милкою обвинува́чують. Слухачі́ зрозумі́ли його́ хи́бно].

Оши́бочность – помилко́вість, поми́льність, похи́бність, оми́льність (-ности). [Зверну́ли ува́гу на похи́бність тих до́казів].

Оши́бочный – помилко́вий, поми́льний, поми́ле́шний, оми́льний, ми́льний, хи́бний, похи́бний. [Ми́льна твоя́ ду́мка. Чи ві́рна на́ша, чи хи́бна доро́га?].

Оши́бочка – поми́лочка, о́(б)милочка, хи́бочка.

Оши́кать – обши́кати кого́. **Оши́канный** – обши́каний.

Ошкулить *кого* (*сильно ударить*) – угрі́ти кого́.

Ошлифо́вка – (*длит.*) обшлі́х(т)о́вувакня, поліру́ва́ння, (*оконч.*) обшлі́х(т)ува́ння, обполіру́ва́ння.

Ошлифо́вывать, ошлифова́ть – обшлі́х(т)о́вувати) обшлі́х(т)ува́ти, ви́шлі́х(т)увати, поліру́ва́ти, обполіру́ва́ти, ви́поліру́вати.

Ошлифо́вываться, ошлифова́ться – обшлі́х(т)о́вуватися, обшлі́х(т)ува́тися, поліру́ва́тися, обполіру́ва́тися. **-ться** (*обтереться в свете*) – обте́ртися між людьми́.

Ошмы́гивать, ошмы́гать, ошмыгну́ть – 1) (*рукава*), *см.* **Зата́скивать**; 2) (*очищать от листьев*) чухра́ти, обчухра́ти, обшмо́ргувати, обшморга́ти, обшморгну́ти, (*о мног.*) пообчу́хрувати, пообшмо́ргувати.

Ошпаклёвывать, ошпаклева́ть – о(б)пшакльо́вувати, о(б)шпаклюва́ти.

Ошпа́ривание – ошпа́рювання, опа́рювання.

Ошпа́ривать, ошпа́рить – о(б)шпа́рювати, о(б)шпа́рити, о(б)па́рювати, о(б)па́рити, о(б)піка́ти, о(б)пекти́ (окро́пом), (*о мног.*) пообшпа́рювати, пообпа́рювати. **Ошпа́ренный** – ошпа́рений, опа́рений, опе́чений. [Як опе́чений, схопи́вся з мі́сця. Лю́ди, мов опа́рені, метну́лись на́бік].

Ошпа́риваться, ошпа́риться – о(б)шпа́рювати(ся) о(б)шпа́ритися, о(б)па́рюватися, о(б)па́ритися, о(б)піка́тися, о(б)пекти́ся окро́пом. [Опа́рився як му́ха на окро́пі].

Оштрафо́вывать. оштрафова́ть – штрафува́ти, оштрафува́ти, (*о мног.*) поштрафува́ти.

Оштукату́ривать, оштукату́рить – тинькува́ти, обтинько́вувати, обтинькува́ти, штукату́рити, обштукату́рити; (*о мног.*) потинькува́ти, поштукату́рити.

Ошу́рки (*остатки*) – по́слідки, оста́нки (-ків), (*от сала*) ви́шкварки (-ок *и* -ків), шква́рки (-ро́к), (*выварки*) ви́варки, ви́кипки (-ок).

Ошу́ю – 1) (*налево*) ліво́руч, налі́во; 2) (*влево*) (у)ліво́руч, улі́во, у лі́ву ру́ку.

Ощедря́ть, ощедри́ть *кого* – обдаро́вувати, обдарува́ти ще́дро, го́йно кого́ чим, ущедря́ти, ущедри́ти кого́ чим. **Още́дренный** – ще́дро (го́йно), уще́дрений від ко́го.

Ощела́чиваться, ощелочи́ться – визо́люватися, ви́золитися.

Ощени́ться – ощени́тися, (*о мног.*) пощени́тися, приве́сти цуценя́та, щеня́та, наве́сти цуценя́т, щеня́т. [На́ша соба́ка цуценя́та привела́].

Още́пок*, см.* **Оско́лок.**

Ощеря́ть, ощери́ть (*зубы*), *см.* **Оска́ливать.**

Ощети́ниваться, -ти́ниться – 1) (*о шерсти, щетине*) насто(в)бу́рчуватися, насто(в)бу́рчитися, настовпу́жуватися, настовпу́житися, наї́жуватися, наї́житися, устава́ти, уста́ти. *Срв.* **Ёжиться.** [Воло́сся настовбу́рчилося як щети́на. Наї́жився соба́ка

до вóвка. Волóсся як щетúна встáло]; 2) **-ваться** *на кого* – наї́жуватися, наї́житися на кóго, визвірятися, вúзвіритися на кóго, проти кóго. [Він на мéне як вúзвіриться]; (*озлиться*) вúзвіритися, розізлúтися, розлютувáтися, розлютúтися на кóго.
Ощи́пывание – общúпування; обскýбування.
Ощи́пывать, ощипа́ть – общúпувати, общипáти; (*перья, шерсть, волосы*) обскýбувати, обскýбти, оскýбати, (*о мног.*) пообщúпувати, пообскýбувати, поскýбти. **Ощи́панный** – общúпаний, обскýблений, обскýбаний. [Мов обскýблений пíвень].
О́щуп, о́щупь – (*действ.*), *см.* **Ощу́пание** *и* **Ощу́пывание.**
Ощу́пание – обмáцання, облáпання, пóлап.
Ощу́пывание – мáцання, обмáцування, лáпання, облáпування.
Ощу́пывать, ощу́пать – облáпувати, облáпати, обмáцувати, обмáцати когó, мáцатися чогó, помáцатися чогó, по чóму, (*о мног.*) пооблáпувати, пообмáцувати що, когó. [У мéне був ніж, – похопúвся Андрíй, мáцаючись по кешéнях (Франко). Трéба тебé скрізь облáпати, бо мені здає́ться, що грóші в тéбе]. **Ощу́панный** – облáпаний, обмáцаний.
Ощу́пываться, ощу́паться – мáцатися, помáцатися, обмáцуватися, обмáцатися, облáпувати, облáпати круг сéбе. [Енéй все мáцався рукóю, щоб не ввалúтися кудú (Котл.)].
О́щупь – пóлап (-пу). *См.* **О́щуп. О́щупью**, *На***о́щупь** – пóлапки, пóлапцем, пóмацки, на(в)пóмацки, навпóлапки, óблапки, óбмацки, óбмаць, óмацки, óмаць, вúлапцем. [Дíти пóмацки хóдять. Я з хáти вúлапцем вúліз. О́маць знайшóв хáтні двéрі]. *Искать* **-пью** – налáпувати, намáцувати, мадкувáти. [Пóночі в хáті, а я по лáві і мацкýю]. *Найти* **-пью** – налáпати, намáцати. [Налáпав пóночі зáсув].
Ощути́мый – відчýтний. *Едва* **-мый** *запах ландыша наполнял комнату* – лéдві відчýтний дух конвáлії сповняв кімнáту.
Ощути́тельно – чутлúво (*больно*) дошкýльно, (*гал.*) діймáво. [Почýв я ту неприязнь дýже діймáво (Франко)].
Ощути́тельность – чутлúвість, ді[о]ткливість (-вости).
Ощути́тельный – чутлúвий, почуткúй, ді[о]тклúвий, (*донимающий*) дошкульнúй. [Хóлод став дýже почуткúй (Неч.-Лев.). Бажáє надолýжити (*наверстать*) дотклúву стрáту (Франко)].
Ощуща́ть, ощути́ть – чýти, почувáти, чувáти, почýти, почýтити, відчувáти, відчýти. *Срв.* **Чу́вствовать.** [Почýв хóлод у ногáх]. **Ощуща́емый** – відчýваний, що чýють, відчувáють. **-емый** *мир физических явлений* – відчýваний світ фізúчних явищ. **-емый** *всеми голод* – гóлод, що всі відчувáють (чýють). **Ощущённый** – почýтий, відчýтий.
Ощуща́ться, ощути́ться – чýтися, почувáтися, почýтися, відчувáтися, відчýтися, дáтися чýти. *Всеми* **-а́ется** *крайняя потребность в орудиях производства* – усí відчувáють конéчну потрéбу (усíм дає́ться чýти конéчна потрéба) в знаряддí до виробнúцтва.
Ощуще́ние – відчувáння, відчуттý, учувáння, учуттý. [Відчуттý хóлоду, жáху. Такé бридкé вчуттý, колú залíзе під сорóчку комашúна].
Оюне́ть, *см.* **Помолоде́ть.**
Оягни́ться – окотúтися. [Чóрна вівця окотúлась].
Ояслове́ть – (*о корове*) з’яловíти, (*о мног.*) пояловíти.
Па – па (*нескл.*). *Мелкие* **па** *в танцах* – дрібýшки (-шок). *Делать мелкие* **па** *в танцах* – дрібцювáти, дрібýшки виробляти. [Нáстя вúйшла в танéць, виробляла дрібýшки (Н.-Лев.)].
Па́бед, па́бедок, *см.* **Па́обед.**
Па́бедки – 1) (*небольшие беды*) прúбідки (-ків), прúбідок (-дка). [До бідú найдéться все й прúбідок]; 2) *см.* **Па́обедки.**
Пав, *см.* **Павли́н.**
Па́ва – пáва, павúця, павúчка, (*гал.*) павýрка; *ум.* пáвонька, пáвочка. [Походжáє як пáва].
Па́ветер (*попутный ветер*) – ходовúй вíтер (*р.* вíтру).
Па́вечорки – вечернúці (-ниць).
Павиа́н, *зоол.* – павіян (-на).
Павили́на, Павили́ца, *бот.* Guscuta – повітúця, привíтниця.
Павильо́н – павільйóн (-ну).
Па́вин, па́вий, *см.* **Павли́ный.**
Павли́н, Pavo cristatus – пáвич, павýн, павýк, (*гал.*) павýр.
Павли́ний, *см.* **Павли́ный.**
Павли́ниться – индúчитися, прúндитися, бундючитися, пиндючитися. *Срв.* **Чва́ниться, Спеси́виться.**
Павли́нов, -вый – павичíв (-чóва, -чóве), павичéвий.
Павли́нчик – 1) павеня (-няти), павенятко (-ка); 2) *пт.* – хвостíвка.

Павли́ный – пави́ний, паво́вий, пав'я́ний, пави́нячий. [Воро́на в пави́ному пі́р'ї (*в павлиньих перьях*)]. **-ные** *очки*, *бот.* Aquilegia vulgaris – о́рлики, дзвіно́чки, голубки́ (-кі́в), оксами́т. **-ный** *глаз* (*мотылёк*) – павине́ць (-нця́).

Па́водь, па́водье, па́водок – за́лива, зли́ва, дощова́ вода́, (*б. ч. во множ.*) дощові́ во́ди; 2) *см.* **Полово́дье, Наводне́ние.**

Па́волока – 1) па́волока; 2) *см.* **Па́волочник.**

Па́волочник – запина́ло (покрива́ло) з па́волоки.

Па́волочный, па́волочистый – зши́тий з па́волоки.

Па́вороз, па́ворозок – поворо́зка, по́воро́з (-зу).

Па́вочка, па́вушка – па́вонька, па́вочка. *Идёт, словно* **-шка** *плывёт* – іде́, на́че па́вонька пливе́.

Па́вший – 1) (*дохлый*) до́хлий, здо́хлий, (*о мн.*) подо́хлий; 2) поле́глий. **-ший** *в бою, на поле брани* – поле́глий у бою́, на по́лі бо́ю; 3) (*нравственно*), *см.* **Па́дший.**

Пагани́зм (*язычество*) – пага́нство.

Пагина́ция, *типогр.* – пагіна́ція (-ції).

Па́губа – 1) (*гибель*) згу́ба, загу́ба, погу́ба, поги́біль (-ели), заги́н (-ну), па́губа. [Вино́ розу́мним на ра́дість, на згу́бу дурно́му]. *См.* **Ги́бель.** *Излишества* – **-ба** *для здоровья* – ро́зкіш – згу́ба здоро́в'ю; 2) (*утрата*) згу́ба, загу́ба, утра́та, стра́та; 3) *см.* **Мор**; 4) *см.* **Беда́, Бе́дствие.**

Па́губливый, па́губчивый – згу́бний, згу́бли́вий.

Па́губник – згу́бник, згу́бця, загу́ба (*общ. р.*). **-ница** – згу́бниця.

Па́губность – згу́бність (-ности).

Па́губный – згу́бний, заги́бний, згу́бли́вий. [Розкладо́ві си́ли ро́блять свою́ згу́бну робо́ту]. *Срв.* **Ги́бельный. Па́губно** – згу́бно, заги́бно.

Па́далина, па́далица (*плоды, зерно*) – па́далиця. *Яблоко* **-ца** – па́далишне я́блуко.

Па́даличний – па́далишни[і]й.

Па́далище – 1) *см.* **Па́даль**; 2) (*место, где зарывают падаль*) сте́рвище.

Па́далищный – па́дловий, сте́рвин.

Па́даль – (*дохлятина*) па́дло, па́длина, сте́рво, стервя́ка. [Де бу́де па́дло, там зберу́ться й орли́ (Св. Пис.)].

Па́дание – па́дання, спада́ння. *См.* **Паде́ние.**

Па́дать, пасть – 1) па́дати (*неспр. ласк.* па́датоньки), па́сти, упада́ти, упа́сти, спада́ти, спа́сти, (*понемногу или под что*) опада́ти, підпада́ти, підпа́сти, (*валиться*) вали́тися, повали́тися. [Шумі́ла вода́, спада́ючи в глиб (Грінч.). Ене́ргія в його́ спада́ла (Коц.). Прилеті́ла па́ва, в голово́ньках па́ла. Му́ри повали́лися. Сніг підпада́є потро́ху]; (*о тумане, сумраке*) па́дати, (у)па́сти, запада́ти, запа́сти, ляга́ти, лягти́. [Запа́в (пав) тума́н на рі́ченьку. Мо́рок но́чи пав на зе́млю]; (*о лучах*) па́дати, (у)па́сти, спада́ти, спа́сти, запада́ти, запа́сти. [Со́нячне промі́ння золоти́м доще́м спада́є (Ворон.). Туди́ ніко́ли не запада́ло со́нячне сві́тло (Л. Укр.)]; (*в нравств. смысле*) па́дати, (у)па́сти, занепада́ти, занепа́сти, ледащі́ти, зледащі́ти, пуска́тися, пусти́тися бе́рега; (*вниз головой*) сторчака́, сто́вбура дава́ти, да́ти. *Ни село, ни* **па́ло**, *дай бабе сало* – ні сі́ло, ні па́ло, дай, ба́бо, са́ла. *На него* **-дает** *большая ответственность* – на його́ па́дає (ляга́є) вели́ка відповіда́льність. *Тень горы* **-дает** *на долину* – тінь від гори́ па́дає (спада́є) на доли́ну. **-ть** *к чьим ногам* – упада́ти, упа́сти в но́ги кому́, припада́ти, припа́сти кому́ до ніг, (*порывисто*) опу́кою в но́ги кому́ впа́сти. [До Кі́шки Самі́йла прибува́є, у но́ги впада́є]. **-ть** *ниц* – па́дати, упада́ти, впа́сти ниць, припада́ти, припа́сти ниць, простели́тися. [Припа́ли всі ниць. Вона́ простели́лася лице́м до землі́ (Крим.)]. **-ть** *как пласт* (*распростершись*) – кри́жем па́дати,упада́ти, упа́сти, стели́тися. [Його́ ма́ти старе́нька кри́жем упада́є]. *Западная империя* **-ла** *под натиском варваров* – за́хідня імпе́рія впа́ла (повали́лася) під ти́ском ва́рварів. *Рабочее правительство в Англии* **-ло** – робітни́чий уря́д в А́нглії впав. *Крепость* **-ла** – форте́ця впа́ла. **-ть** *в обморок* – зомліва́ти, зомлі́ти. *См.* **О́бморок**; 2) (*о перьях, шерсти*) па́дати, вила́зити, лі́зти, ви́лізти. [Воло́сся лі́зе]; 3) (*умирать*) па́дати, па́сти, мину́тися, (*сов. о мног.*) ви́лягти. *Срв.* **До́хнуть.** [Ви́ляже вся на́ша худо́ба. Коро́ва мину́лася. І паде́ш ти, як па́ли геро́ї (Черняв.)]. **Пасть** *в бою* – полягти́, (по)лягти́ тру́пом, лягти́ голово́ю (в бою́). *Он* **пал** *мёртвый* – він ліг тру́пом; 4) (*понижаться, умаляться*) підупада́ти, підупа́сти, занепада́ти, занепа́сти. *См.* **Понижа́ться.** *Царства* **-ют**, *а новые возникают* – царства́ занепада́ють, а повстаю́ть нові́. *Барометр, термометр* **-дает** – баро́метр, гра́дусник зни́жується. *Мороз* **-дает, пал** – моро́з ле́гшає, ме́ншає, пуска́є(ться), моро́з пересі́вся. *Уровень* **-дает** – рі́вень ни́зиться, зни́жується. *Цены* **-дают** – ці́ни спада́ють, зни́жуються, ни́жчають. **-дать, пасть** *в цене* – з ціни́ спада́ти, спа́сти з гро́шей

вихóдити, вúйти, грóші губúти. [Кінь молодúй у грóші йде, а старúй вихóдить]. **-дать** *духом* – занепадáти, занепáсти дýхом, упадáти, упáсти на дýсі, вóнпити (дýхом), звóнпити (дýхом), знижáтися, знúзитися дýхом. [Пандáр злякáвся, звóнпив, замішáвсь (Котл.)]; 5) **пасть** *на кого* (*отразиться на ком*) – окошúтися, покошúтися на кóму, склáстися на кóму. [Глядú, щоб ці гýлянки на твоїй голові не окошúлися (Мирн.). На тобі все покошúться. На ньóму все лúхо і складéться (Квітка)]. *Пролитая им кровь* **-дёт** *на его же голову* – кров, що він пролúв (пролляв), на йóго-ж гóлову і впáде. *Жребий* **пал** *на него* – вúпало (дістáлось) йому, жеребóк на йóго впав, жеребóк йому вúпав, дістáвсь. *Подозрение* **пáло** *на него* – підзóр упáв (підóзріння впáло) на йóго. **Пáдающий** – той, що пáдає, падýщ[ч]ий. **-ая** *звезда* – летюча зоря, падýча зоря. *См.* **Метеóр, Пáвший,** *см.* **Пáвший.**

Падéж, *грам.* – відмíнок (-ка).

Падёж *чего* (*повал на что*) – упáдок (-дку), упáд (-ду), (ý)падь (-ди), опáда, дох, вúздих, пóшесть на що. [Був упáдок на скот. Пóшесть пáла на худóбу. Дох на кýри].

Падéжный, *грам.* – відмінкóвий. **-ные** *окончания* – відмінкóві закінчення.

Падéние – 1) пáдання, спадáння, опадáння, падíння, спад (-ду), óпад, упáд, упáдок (-дку); *оконч.* упáд, спад, упáдок. [Пáдання і вставáння. Закóн пáдання тіл]. *Линия* **-ния** – спадовá лінія, лінія спáду. *Угол* **-ния** – кут пáдання. **-ние** *власти, крепости, города* – падíння влáди, фортéці, міста. **-ние** *цен* – знúження (спад) цін. **-ние** *занавеси* – спýщення заслóни. **-ние** *глухих звуков* – занéпад глухúх звýків (Крим.). *Беспрерывное* **-ние** *мелких капель* – безупúнне спадáння дрібнúх крáпель (Коцюб.); 2) (*упадок*) занéпад, підупáд, упáд. *Нравственное* **-ние** – морáльний занéпад (упáд), зледащíння. *Он увидел бездну своего* **-ния** – він побáчив безóдню свогó підупáду (занéпаду) (Конис.). **-ние** *Римской империи* – занéпад (*упадок*) Рúмської імпéрії.

Пáдина, падь, *геолог.* – западина, пáдина, падь (-ди), пад (-ду).

Падишáх – падишáх (-ха).

Пáдкий *на что, к чему* – лáсий до чóго, на що, квáпний, сквáпний, кваплúвий, швидкúй до чóго, беркúй, голíнний до чóго, (*охочий*) охóчий, охíтний, охóтливий до чóго; (*жадный*) жадíбний, жаднúй на що. *Срв.* **Охóчий, Лáкомый.** [Лáсий до грóшей *и* на грóші. Здавáвся-ж він на грóші не жадíбним (Л. Укр.)].

Пáдкость – лáсість (-сости) до чóго, на що, кваплúвість (-лости), охóчість (-ости) до чóго, жáдність, жадíбність (-ности) на що.

Падýб, *бот.*, Fraxinus excelsior – ясень (-ня), ясенúна.

Падýн – 1) *см.* **Пáдина**; 2) (*водопад*) водоспáд (-ду).

Падýчий – падýчий. [Падýчий ласт]. **-чая** *болезнь* – чóрна нéміч (-мочи), чóрна х(в)óрість, чóрна х(в)орóба, падýча (-чої); падýчка, падáчка, пáдавиця, причúна. *См.* **Эпилéпсия.** [Причúна йогó б’є]. *Больной* **-чей,** *см.* **Эпилéптик.**

Пáдчерица – пáсербиця, пáсиниця, пáдчерка; (*ребёнок*) падчереня (-няти).

Пáдший – упáлий. **-ший** *человек* – зледащíла, пропáща людúна. **-шая** *женщина* – зледащíла, пропáща жíнка. **-ший** *ангел* – провúнний, упáлий янгол.

Падь, *см.* **Пáдина.**

Паевáть – паювáти що, *стар.* дувáнити. *Срв.* **Делúть.**

Паевóй – паєвúй, пайовúй. [Пайовúй капітáл. Пайовé товарúство. Пайові внéски].

Паёк – пáйка. *Продовольственный* **паёк** – харчовá пáйка.

Паж – 1) паж, джýра, чýра; 2) (*воспитанник пажеского корпуса*) паж.

Пáжеский – пáжеський. [Пáжеський кóрпус].

Пажéние, пазóвка – жолобкувáння, бортувáння, ґарувáння.

Пажилина – глúця. [Штахéти ще дóбрі, тíльки глúці погнúли (Звин.)].

Пáжитный – пастівнúй.

Пáжить – вúпас, пасóвисько, пастівнúк, пáстівéнь (-вня), пасовúще.

Паз – жóлоб, жолобóк (-бкá), рівчачóк (-чкá), бурт, паз, ґáра, фýга, (*в дерев. посуде*) утóр, (*чаще*) утóри.

Пáздер, пáздерие (*кострика*) – кострúця, пáздір (-діра), паздíр’я.

Пáздерить – пáздерити, здирáти (дрáти) лúко, кострúцю.

Пáздерник, *стар.* (*октябрь*) – жóвтень (-тня), *стар.* пáздерник, пáздернь (-ня).

Пазúло, пазнúк – фугáнок (-нка), (*для вырезывания пазов в дерев. посуде*) утí[ó]рник.

Пазúть – жолобúти, жолобкувáти, буртувáти, ґарувáти. **Пажённый** – жолобкóваний, буртóваний, ґарóваний.

Пазнúк, *см.* **Пазúло.**

Пáзный – жолобкóвий, бýртовий.

Пазовáть, *см.* **Пазúть.**

Пазо́вка, *см.* **Паже́ние.**
Па́золки – па́зі[о]лки (-ків).
Па́зуха – 1) па́зуха (*ум.* па́зушка), пазуши́на, па́зушня, (*редко*) на́дро. [Не грій гадю́ку в па́зусі, бо вку́сить. Хліб десь за на́дром лежа́в]. *Положить что-л. в* (*за*) **-ху** – покла́сти що-не́будь в (*и* за) па́зуху. *Отогреть змею за* **-хой** – ви́гріти гадю́ку (змію́) в па́зусі, за па́зухою; *подмышечные* **-хи,** *см.* **Подмы́шки**; 3) *см.* **Зали́в, За́водь.** *Чемодан с* **-ми** (*сумами*) – чемода́н з кеше́нями.
Па́зушина – 1) *см.* **Печу́рка**; 2) *см.* **По́лость.**
Па́зушистый (*просторный в пазухе*) – пазуха́тий.
Па́зушный – па́зуховий. **-шная** *почка* – куткова́ бру́нька.
Па́инька, пай (*послушное дитя*) – ця́ця, ця́цінька. *Ты* **пай** *мальчик* – ця́ця хло́пчик з те́бе.
Пай – пай (*р.* па́ю). *У него два* **пая́** *в издательстве* – у йо́го два паї́ у видавни́цтві. *На* **пая́х** – паєви́й, пайо́ви́й. *Товарищество на* **пая́х** – пайове́ товари́ство.
Па́йб[в]а, *см.* **Луко́шко.**
Па́йка, *см.* **Пая́ние.**
Пайко́вый, паё́чный – пайко́вий, паєви́й, пайо́ви́й. [Пайко́ви́й хліб].
Па́йщик – 1) (*владелец пая*) пайови́к; 2) (*участник т-ва на паях*) пайови́к, спі́льник, ча́сник.
Па́йщина – пайо[є]ве́ товари́ство, спі́лка. *См.* **Ассоциа́ция.**
Па́йщица – 1) пайови́чка; 2) спі́льниця, ча́сниця.
Пакга́уз – пакга́вз (-зу), комо́ра.
Пакга́узный – пакга́взний.
Паке́т – паке́т (-ту), паку́нок (-нка), (*свёрток*) па́чка. *Индивидуальный* **-ке́т,** *воен., мед.* – особи́стий паке́т.
Паке́тец – паке́тик, паку́ночок (-чка), па́чечка.
Паке́тный – паке́товий.
Па́ки – ще, знов, зно́ву.
Пакибытие́ – новонаста́ння.
Пакирождё́нный – 1) воскре́слий; 2) *см.* **Возрождё́нный**; 3) хреще́ний.
Па́клен, *бот.*, Acer Tataricum L. – чорно́клен, чорно́кленок (-нка), па́клен, чорно́клина.
Па́кленовый – чорноклено́вий.
Па́клин (*мн.* **па́клинья, па́клинки**) – клино́к (-нка́), мали́й клин, па́клин; *мн.* клинки́, мале́ кли́ння, па́клиння.
Па́клина (*одна прядь, один клок пакли*) – па́смо, пачоси́на.
Па́клун, *бот.*, Teucrium Chamaedrys L. – чебре́ць (-рецю́) лісови́й, самоси́л, ма́точник польови́й; T. Polium L. – сіда́ч, сива́ш.
Па́кля – кло́ччя (*ум.* кло́ччячко), пачо́си (-сів), пачі́скі́ (-со́к), клак (-ку), шпа́кля.
Па́кляный, па́кольный – кло́ччяний, з кло́ччя. [Батіґ з кло́ччя].
Пакова́ть, -ся – пакува́ти, -ся.
Па́колок – па́кіл (-кола).
Па́костить – 1) (*делать пакости, мерзости*) ка́постити, па́костити, ка́пості чини́ти кому́; 2) (*марать, гадить*) паску́дити, каля́ти, пога́нити. [Посу́дини не пога́нь]; 3) (*портить*) ги́дити, нівечити, псува́ти, шко́дити, пога́нити що.
Па́коститься – пога́нитися, паску́дитися, каля́тися, мерзе́нитися чим. [Чи мені́ тре́ба мерзе́нитися? на́що мені́ цей кло́піт?].
Па́костник – 1) (*делающий пакости*) ка́посник, па́косник, паску́дник, паску́да (*общ. р.*) [Стари́й паску́да], паску́д, збито́шник, шкі́дник, напа́сник; 2) (*нечистоплотный*) паску́дник.
Па́костница – 1) ка́посниця, паску́дниця, паску́да, збито́шниця, шкі́дни́ця, напа́сниця; 2) паску́дниця.
Па́костничать, *см.* **Па́костить 1** *и* **2.**
Па́костно – ка́посно, паску́дно.
Па́костный – 1) (*делающий пакости, мерзкий*) ка́посний, ка́посливий, па́ко[і]сний, па́ко[і]сливий, паску́дний, мерзо́тний, збито́чний. [Ще й ла́ється ка́посний хло́пець. Хіба́ там нема́ па́косливих люде́й? (Житом. п.)]; (*нечистый, оскверняющий*) паску́дний.
Па́кость – 1) (*мерзость*) ка́пость (-сти), паску́дство, паску́дність, па́ко[і]сть (-ости), мерзе́нство. [Від йо́го заздалегі́дь мо́жна було́ сподіва́тися якоі́сь ка́пости]. *Он для* **-сти** *это делает* – він це на ка́пость (на при́крість) ро́бить; 2) (*нечистота*) по́гань (-ни), гидь (-ди), не́гідь (-годи).
I. Пал – па́ля.

II. Пал – 1) *см.* **Пале́ние**; 2) **пал, палы́** – поже́жа (пожа́р) в степу́, в лісі. *Пускать* **пал, -лы́** – випа́лювати лу́ки, степ, зруб; 3) (*выжженое место*) палени́на, випа́лина, палени́ця, (*иногда в истор. песнях*) пожа́р (-ра́ *и* -ру).
Палади́н – паладі́н, ли́цар (-ря); прибі́чник.
Пала́нка – пала́нка, городи́ще.
Пала́та – 1) *чаще* **пала́ты** (*дворец*) – пала́ти, па́ла́ц (-цу), (*реже*) хоро́ми; 2) (*учреждение*) пала́та. *Казённая* **-та** – скарбова́ (фінансо́ва) пала́та. *Судебная* **-та** – судова́ пала́та. **-та** *депутатов* – пала́та послі́в. **-та** *господ* – пала́та пані́в. *Верхняя, нижняя* **-та** – ви́ща, ни́жча пала́та. *Оружейная* **-та** – збройо́вня, збройни́ця; 3) (*помещение в больнице и т. п.*) пала́та, за́ля, по́кі́й (-ко́ю). [По́кі́й для божеві́льних]. *Ума* **-та** – ро́зуму си́ла. *У него ума* **-та** – у його ро́зуму си́ла, (*опис.*) у його ро́зуму на трьох ста́не, йому́ в го́лову немо́в два кла́ло, а тре́тій топта́в.
Палатализа́ция – палаталіза́ція (-ії), пом'я́кшення.
Палата́льный – палата́льний, пом'я́кшений.
Палати́н – палати́н (-на).
Палатина́т – палатина́т (-ту).
Пала́тка – 1) (*шатёр*) наме́т, шатро́, таш (-шу), таша́ (-ші́), (*базарная*) я́тка. *Походная* **-ка** – похі́дний наме́т, -не шатро́. *Розбивать, разбить* **-ку**, *натягивать, натянуть* **-ку** – наме́т на[роз]пина́ти, на[роз]п'я́сти́. [Нап'яли́ козаче́ньки вели́кий наме́т]; 2) (*верх над яткой*) наме́т. [Крамни́чки під наме́том]. *Пробирная* **-ка** – пробі́рня.
Пала́тный – 1) *см.* **Пала́тский**; 2) (*палаточный*) наме́товий, шатро́вий. **-ная** *стойка* – підпо́ра в наме́ті (шатрі́).
Пала́точный – наме́товий, шатро́вий. **-ные** *приколыши* – кіло́чки до наме́ту, до шатра́, при́кілки.
Пала́тский – пала́тський, пала́товий. **-ский** *чиновник* – урядо́вець з пала́ти. **-ское** *решение* – постано́ва пала́ти.
Пала́ццо – па́ла́ц (-цу).
Пала́ч – кат (*мн.* кати́ *и* като́ве), *ув.* катю́га. [Кат неговірки́й, а го́лову відтина́є (М. Вовч.). Катю́зі бу́де по заслу́зі].
Палачёв, палачёвский, пала́ческий – ка́тів (-това, -тове), каті́вський, ка́тній, катю́жний. [Вам ка́тніх рук не мину́ти (Кониськ.)].
Пала́чить, пала́чничать – бу́ти ка́том, бу́ти за ка́та.
Палачи́ха – кати́ха.
Пала́чка – каті́вка.
Пала́ш – пала́ш (-ша). **Пала́шик** – пала́шик.
Пала́шник – пала́шник.
Пала́шный – пала́шо́вий. **-ный** *мастер* – пала́шник.
Палеаркти́ческий – палеаркти́чний.
Па́левый – поло́ви́й, блідожо́втий, ясножо́втий. [Полові́ воли́].
Пале́ние – палі́ння, па́лення.
Палени́на – па́лятина, сма́лятина. [Сма́лятину чу́ти].
Палёный. -ный *кирпич* – ви́палена це́гла. **-ная** *свинья* – сма́лена свиня́.
Палеоге́н – палеоге́н (-ну). **-новый** – палеоге́новий.
Палеогра́ф – палео́граф (-фа).
Палеогра́фия – палеогра́фія (-ії). **-фи́ческий** – палеографі́чний.
Палеозо́йский – палеозо́йський, палеозо́́їчний.
Палеоли́т – палеолі́т (-ту). **-ти́ческий** – палеоліти́чний.
Палеонтоло́г – палеонто́лог (-га).
Палеонтоло́гия – палеонтоло́гія (-ії). **-ги́ческий** – палеонтологі́чний.
Пале́стра – пале́стра. **-ри́ческий** – палестри́чний.
Пале́т – пале́т (-е́ту), metaле́ве кру́жало.
Па́лец – 1) (*часть кисти*) па́лець (*р.* па́льця), пу́чка. [Зроби́ мені пе́рстень – золоту́ каблу́чку на сере́дню пу́чку]. *Конец* **-ца** *на руке или на ноге* – пу́чка, *ум.* пу́чечка. [Пу́чки на рука́х і на нога́х холонуть]. *Большой* **-лец** – вели́кий па́лець, палю́х, пуча́к, бе́цман. *Указательный* **-лец** – вказівни́й па́лець, вказі́вець (-вця), пузвели́кий па́лець. *Средний* **-лец** – сере́дній па́лець. *Безымянный* **-лец** – підмізи́нний па́лець. *Меньшой* **-лец** (*мизинец*) – мізи́нок (-нка), мізи́нний па́лець, мізи́нець (-нця), *ум.* мізи́нчик. *Остаток отрезанного* **-ца** – ки́ко[і]ть (-ктя). *Знать как пять своих* **-цев** – зна́ти як свої́ пять па́льців (пу́чок), як облу́пленого. *Считать по* **-цам** – рахува́ти на па́льцях. *Смотреть на что сквозь* **-цы** – крізь пу́чки (крізь па́льці), диви́тись на що. **-лец** *о* **-лец** *не ударит* – пу́чкою не кивне́, ні за

холо́дну во́ду (і за холо́дну во́ду) не ві́зьметься (при́йметься), ні кує́ ні ме́ле. [Ми й пу́чкою не кивну́ли, щоб да́ти ма́сам ви́хова́ння. Він тобі́ ні за холо́дну во́ду по хазя́йству. Він голова́ в гуртко́ві, пови́нен збира́ти чле́нів, а він ні кує́ ні ме́ле]. *Шевелить, двигать* **-ми** – руша́ти (*сов.* ру́шити) па́льцями, пу́чками. *Не имеющий одного или нескольких* **-цев** – безпа́л(ь)ко, безпа́лок (-лка), безпа́лький (-ого); 2) (*в перчатке*) напа́лок (-лка), напа́льок (-лька); 3) (*зубец в колесе*) па́лець (-льця), зуб.

Па́лечный – пальцьови́й, па́лешний. *См.* **Зубча́тый.**

Па́ли, пали́йский – па́лі, палі́йський. [Палі́йська мо́ва].

Палиати́в, Палиати́вный, *см.* **Паллиати́в, Паллиати́вный.**

Па́ливать, *см.* **Пали́ть.**

Палимпсе́ст – палімпсе́ст (-ту).

Палиса́д – паліса́д (-ду), паліса́да (-ди), (г)острокі́л (-ко́лу), обгоро́да. *Укрепиться* **-дом** – паліса́дом обруба́тися, засі́ктися де́ревом. [Козаки́ паліса́дом обруба́лися (Куліш). Козаки́ вта́борились коше́м, засікли́сь де́ревом (Куліш)].

Палиса́дина (*одна тычина, частоколина*) – па́ля, кіл (*р.* кола́), острокі́л (-ко́лу). [Огоро́жа з острокі́лу].

Палиса́дник – 1) *см.* **Палиса́д**; 2) (*садик*) при́садок (-дка), паліса́дник, горо́дчик. [Біля дво́ру завели́ при́садка. Нова́ ха́та, перед не́ю горо́дчик].

Палиса́дный – паліса́довий.

Палиса́ндровый, *бот.* – паліса́ндро́вий. **-ое** *дерево* – паліса́ндро́ве де́рево.

Пали́тель, -ница – палі́й (-лія́), палі́йка.

Пали́тельный – пальни́й, запа́льни́й. *См.* **Паля́щий. -ный** *зной* – пеку́чий, палю́чий жар, пеку́ча, палю́ча спе́ка.

Пали́тра – пале́та, палі́тра.

Пали́ть, па́ливать – 1) (*жечь, сожигать*) пали́ти. [Пали́ти соло́му. На́що ви сві́чку па́лите?]. *Свинью* **-ли́ть** – свиню́ смали́ти. **-ли́ть** *кирпич* – випа́лювати це́глу. *См.* **Обжига́ть**; 2) (*печь*) пекти́, пали́ти. [Со́нце па́лить, пече́]. *Палом* **-ли́ть** – па́лом пали́ти; 3) **-ли́ть, -вать, пальну́ть** (*стрелять*) – пали́ти, пальну́ти, стріля́ти, стре́льнути, би́ти, вда́рити, бу́хати, бу́хнути, гати́ти, гатну́ти, гри́мати, гри́мнути, жа́рити, жарну́ти з чо́го. [З пісто́лів пали́ти. Бу́хають з гарма́т]. **Пли, пали́,** *воен.* – паль [Ро́та – паль!].

Пали́ться – 1) пали́тися; 2) пекти́ся.

Па́лица – 1) *см.* **Дуби́на**; 2) (*пральник*) пра́ни́к, прач (*р.* прача́); 3) (*часть церк. облачения*) па́лиця.

Па́лка – ціпо́к (-пка́), па́лиця, палети́ця, кий (*р.* кия́), кийо́к (*р.* кийка́); *ув.* ціпу́ра, палюга́, пали́га, палю́ра, палимо́н, кия́ка, кия́[ю]ра; (*вообще жердина*) пати́к, бук, бучо́к (*обычно с гнутой рукояткой*), бич, *ув.* бичи́на. **-ка** *с загнутым концом* – ковінька, (*с крючком на конце*) клю́чка, (*с утолщением на конце*) кий, кийо́к, (*с шаровидным утолщен.*) булава́, (*с метал. рукояткой в виде топора, употребл. в Карпатах*) топіре́ць (-рця́), (*в виде молотка*) ке́леп, (*пастушья*) ґирли́ґа, (*для игры в мяч*) ги́лка, (*для барабана*) довбе́шка. [Узя́в у ру́ки ціпо́к і пішо́в до Довбишів у го́сті (Неч.-Лев.). Язи́к доведе́ до Ки́їва і до ки́я. Нау́ка не йде на бу́ка. Не біжи́ть соба́ка від калача́, але від бича́. Уда́рили мене́ по голові́ патико́м]. *Из-под* **па́лки** – з при́мусу. [То не пра́ця, коли́ з при́мусу]. *Хватить* **-кой** *кого* – потягти́ кого́ па́лицею, опа́лубити кого́. *Опираться, опереться на* **-ку** – спира́тися, спе́ртися на па́лицю, підпира́тися, підпе́ртися па́лицею. [Іду́ та проти ві́тру па́лицею підпира́юся]. *Ему влепили двадцать* **-лок** – вгати́ли (вси́пали) йому́ два́цять бу́ків, киї́в. **-ка** *о двух концах* – па́лиця на (про) два кі́нці. *См.* **Клю́ка.**

Палкообра́зный – паличкува́тий, ціпкува́тий, киюва́тий.

Палла́да, *астр.* – Пала́да.

Палла́дий, *хим.* – пала́д (-ду), пала́дій (-дію).

Палла́диум – пала́дій (-дію), пала́діум. *Закон* – **-диум** *правосудия* – зако́н – забезпе́ка (убезпе́ка, запору́ка) правосу́ддю.

Паллиати́в – паліяти́в (-ву).

Паллиати́вный – паліяти́вний.

Пало́мник, -ница – проча́нин, проча́нка.

Пало́мничать – ходи́ти на про́щу.

Пало́мничество – про́ща (-щі).

Па́лочка – па́ли[і]чка, ціпо́чок (-чка), кийо́чок, дрю[у]че́чок, дубе́ць (-бця́), ду́бчик, патичо́к (-чка́), пати́чка, (*детск.*) па́ля, (*заостренная*) ш[с]пи́чка, (*для игры на цымбалах*) би́льце. [Бі́гає дити́на з ду́бчиком. Буду́є ха́тку з тріcóк і патичкі́в. Коли́сь писа́ли го́строю шпи́чкою по воско́ваних до́щечках]. *Ездить на* **-ке** – ї́здити на па́личці, ве́рхи сиді́ти на

па́личці.
Палочкообра́зный – паличкува́тий, кийкува́тий. *Срв.* **Палкообра́зный.**
Па́лочник, *бот.*, Typha L. – рогі́з (-го́зу), палки́ (-ло́к); T. angustifolia – кия́х, кияшо́к (-шка́); T. latifolia – кияхи́, рогі́з, султа́нчики.
Па́лочный – па́ли[і]чний, кийови́й. **-ые** *удары* – уда́ри па́лицею, ціпко́м.
Па́лочье – палі́ччя, кия́ччя, лома́ччя, пати́ччя, дрю́[у́]ччя. [Па́лить у гру́бі всякі́м дрю́ччям].
Па́луба (*судна*) – ча[е]рда́к, помі́ст (-мо́сту), по́клад; (*тесовая крыша на лодках*) ча[е]рда́к; *архит.* – ришто́вання для склепі́ння.
Па́лубить – (*крыть лубом, тёсом*) кри́ти лу́бом, до́шками, стели́ти до́шками.
Па́лубный – ча[е]рда́чний. **-ое** *освещение* – осві́тлення на ча[е]рдаку́. **-ное** *судно* – судно́ з чардако́м.
Па́лый, *см.* **Па́вший 1**. **-лая** *вода* – убутна́ вода́, (*в море*) ві́дплив. **-лая** *лошадь* – здо́хлий кінь.
Паль, *см.* **II. Пал 3.**
Пальба́ – стріляни́на, стріля́ння, стрільба́. *Пушечная* **-ба́** – стріляни́на з герма́т, гарма́тна стріляни́на. **-ба́** *рядами* – ого́нь шере́нгами, ла́вами.
Па́льма, *бот.* – па́льма, па́льмове де́рево. *Кокосовая* **-ма** – па́льма-коко́совець (-сівця). [Росте́ на Цейло́ні па́льма-коко́совець]. **-ма** *первенства* – па́льма першенства́.
Па́льмовый – па́льмовий. [Па́льмове гі́лля (Крим.)]. **-ое** *масло* – па́льмова олі́я (-ії).
Пальну́ть, *см.* **Пали́ть 3.**
Пальмообра́зный – пальмува́тий, пальмови́дий. [Пальмува́ті росли́ни].
Пальни́к – 1) *см.* **II. Пал 3**; 2) *артилер.* – запа́льник.
Па́льный. -ные *места* – ви́палені місця́. *См.* **II. Пал 3.**
Пальти́шко – пальтечко́.
Пальто́ – пальто́ (*обычно склоняется*: пальта́, -ту́, -то́м *и т. д.*).
Пальцеви́дный, пальцеобра́зный – пальце[ю]ва́тий, пальча́стий.
Па́льцевый. -ое *колесо, см.* **Зубча́тый. -ая** *мякоть* – пу́чка (*мн.* пу́чки́), живото́к (-тка́).
Пальцекры́лы, *зоол.* – чепірна́тки.
Пальцеходя́щий, *зоол.* – пальцехі́[о́]д (-хо́ду). **-щие** – пальцехі́дні.
Па́льчатый – пальча́стий.
Па́льчик – па́льчик, па́льчичок (-чка), палюшо́к (-шка́), пальченя́ (-ня́ти), пу́чечка; (*в перчатке*) напа́л(ь)очок (-чка).
Па́льщик (*кто зажигает заряд при рвании камня*) – палі́й (-лія́), запа́лювач.
Паля́щий – пеку́чий, палю́ч[щ]ий, жарю́щий. [Пеку́чий по́гляд оче́й. Палю́че со́нячне промі́ння]. **-щее** *солнце* – пеку́че, палю́че со́нце. **-щая** *жажда* – пеку́ча, палю́ча спра́га (жага́, сма́га).
Пампа́сы, *геогр.* – пампа́си (-сів).
Памфле́т – памфле́т (-ту). **-ти́ст** – памфлети́ст.
Па́мятка – па́м'ятка. [Оце́ бу́де мені́ па́м'ятка, пові́к не забу́ду].
Па́мяткий – пам'ятки́й. *См.* **Па́мятливый.**
Па́мятливость – пам'ятли́вість (-вости).
Па́мятливый – пам'ятки́й, пам'ятли́вий, пам'яту́щий, тямки́й.
Па́мятник – 1) (*монумент*) па́м'ятник [Па́м'ятник Шевче́нкові]; 2) (*остаток прошлого*) па́м'яток (-тка), па́м'ятка, забу́ток (-тка). [Літерату́рні па́м'ятки да́вньої на́шої доби́]. **-ки** *старины, древности, прошлого* – па́м'ятки старовини́, давнини́, мину́лого. *Надгробный* **-ник** – надгро́бок, нагро́бок (-бка); 3) (*памятная книга*) пам'ятко́ва кни́жка. [Пам'ятко́ва кни́жка хліборо́ба, червоноармі́йця].
Па́мятно – у па́м'ятку́, по́мки, упо́мки, упо́мку, утямки́, в знаки́. *Это мне* **-но** – це мені́ в па́м'ятку́ (це мені́ по́мки *и т. д.*).
Па́мятный – па́м'ятни́й, па́м'ятли́вий. [Ніко́ли не забу́ду того́ па́м'ятного ве́чора. Украї́но моя́ ми́ла, кра́ю пам'ятли́вий!]. **-ная** *книжка* – пам'ятко́ва кни́жка, (*гал.*) пропа́м'ятна кни́жка. **Па́мятен** *он мне* – у па́м'ятку, упо́мки він мені́, в знаки́ він мені́. *Октябрьская революция будет* **-на** *в истории человечества* – Жовтне́ва револю́ція у па́м'ятку (пам'ятна́) бу́де в істо́рії лю́дства́.
Па́мятование – пам'ятува́ння, пам'ята́ння чого́, про що.
Па́мятовать *что* – пам'ята́ти, пам'ятува́ти (про) що.
Па́мятоваться – пам'ята́тися, пам'ятува́тися. **-туется** *мне* – пам'ята́ється, зга́дується, прига́дується мені́. *См.* **По́мниться.**
Памятопи́сный. -ая *книга* – дієпи́сна кни́га, вічи́ста кни́га.

Па́мятцá, памятóк (*синодик*) – грáматка, пáм’ятка, поми́нник, поминáльник, поминáльниця, субíтник.

Пá́мять – 1) (*способность помнить*) пáм’ять (-ти), (*реже*) тя́мка. **-ть** *к числам* – пáм’ять на чи́сла, до чи́сел. *Твёрдая* **-ть** – дóбра пáм’ять. *В здравом уме и твёрдой* **-ти** – в дóбрій пáм’яті і при рóзумі (*или*: в цíлому і пóвному рóзумі) бýвши. *Дурная, слабая* **-ть** – ледáча пáм’ять. *Короткая* **-ть** – корóтка пáм’ять. *Врезáться* (*врéзаться*) *в* **-ть** – в тямки́ (в тя́мку) вбивáтися (вби́тися), в тя́мку вдавáтися (вдáтися), в пóмку давáтися (дáтися), в пáм’ять (в пáм’ятку) впадáти (впáсти) комý. [Дóбре Московщи́на в тя́мку їй далáся (Шевч.). Чимсь вонá йомý в тямки́ вби́лася]. *Выбрасывать, выбросить из* **-ти** – викидáти; ви́кинути з пáм’яти (з тя́мки, з голови́). *Держать в* **-ти** – мáти на пáм’яті (в тя́мці), держáти в голові. *Не задержалось в* **-ти** – не впáло в пáм’ятку, не вдéржалося голови́. *Запечатлевать, запечатлеть в* **-ти** – відбивáти, відби́ти (закарбувáти) в пáм’яті, в пáм’ятку. *Запечатлеться в* **-ти** – відби́тися в пáм’яті, впáсти в пáм’ятку, бýти в тямкý. *Зараниваться, зарониться в* **-ть** – западáти, запáсти в пáм’ятку. *Изглаживаться* (*изгладиться*), *исчезать* (*исчезнуть*), *вылетать* (*вылететь*) *из* **-ти** – вихóдити (ви́йти) з пáм’яти, випадáти (ви́пасти) з пáм’яти, зникáти (зни́кнути) з пáм’яти, викидáтися (ви́кинутися) з пáм’яти, вилітáти, ви́летіти з пáм’яти, комý, голови́ не держáтися. [Вонá нікóли в мéне з пáм’яти не вихóдила і до вíку не ви́йде (Конис.)]. *Изощрять, -рить* **-ть** – виправля́ти (гостри́ти), ви́правити пáм’ять. *Лишаться, лишиться* **-ти** – трáтити, утрáтити пáм’ять позбувáтися, позбýтися пáм’яти. *Оставаться, остаться в* **-ти** – пам’ятáтися, запам’ятáтися. *Притуплять, притупить* **-ть** – притирáти, притéрти пáм’ять. **-ть** *притупилась* – пáм’ять притéрлася. *Удержать в* **-ти** – запам’ятáти, запам’ятувáти. [Він дóбре запам’ятувáв кóжне слóво]. *Удерживаться в* **-ти** – держáтися голови́. *Это совсем вон у меня из* **-ти** – це зóвсім (геть) ви́пало мéні з пáм’яти. *На* **-ти** *вертится* – на дýмці крýтиться. *Приводить, привести в* **-ть** *кого* – опам’ятáти когó. *Приходить, прийти в* **-ть** – до пáм’яти прихóдити, прийти́, опам’ятáтися. *Без* **-ти** – непритóмно, без пóмку. [Він непритóмно впав на стілéць. Плив без пóмку]. *Не идёт из* **-ти** – не йде з пáм’яти, з дýмки комý що. *Без* **-ти** *влюблён* – шалéно закóханий. **-ть** *изменила кому* – пáм’ять зрáдила когó. *Если не изменяет мне* **-ть***, то это случилось в прошлом году* – коли́ (як) не зрáджує менé пáм’ять, то це стáлося минýлого рóку (торíк). *Учить на* **-ть** (*наизусть*) – учи́ти на пáм’ять. *С* **-ти***, по* **-ти** – з пáм’яти, з голови́. *Сказать, прочитать по* (*с*) **-ти** – по пáм’яті, з голови́ проказáти. *Отшибло кому* **-ть** – пáмороки заби́ло комý; 2) (*воспоминанье*) пáм’ять, пáм’ятка, пам’ятáння, згáдка, спóмин, спóминок (-нку). [Небíжчик лиши́в дóбру по собí пáм’ять. Пам’ятáння про тéбе час у мéне не віднíме (Куліш). Оди́н по óднім роки́ встаю́ть у спóмині мої́м (Черняв.)]. *На* **-ть** – на пáм’ять, на пáм’ятку, на спóмин(ок), на спóминку, на спóгад, на згáдку, на згáдування, на пам’ятáння, на нéзабудь про кóго, про що. [Я вам на нéзабудь спишý думки́ сумні́ (Л. Укр.)]. *В* **-ть** *кого* – на пáм’ять (на спóмин, на спóгад) про кóго, про що. *За мою* **-ть,** *на моей* **-ти** – за моє́ї пáм’яти. [За моє́ї пáм’яти такóго не бувáло]. *Для* **-ти** – на пáм’ятку, на нéзабудь. [Запишý собí на пáм’ятку]. *Блаженной* **-ти** – святóї пáм’яти. *По старой* **-ти** – за дáвньою зви́чкою. *Дай бог* **-ть**, **-ти** – дай, бóже, на пáм’ять. [Дай, бóже, на пáм’ять, у вівтóрок, чи що не ді́ялось]. *Я дам ему о себе* **-ть** – я йомý пригадáюся. *Приводить, привести что кому на* **-ть** – нагáдувати, нагадáти, пригáдувати, пригадáти комý що. [Усé пригадáв собí, а тогó таки́ не згадáв]. *Приходить* (*прийти*) *на* **-ть** – прихóдити (прийти́) на згáдку, навертáтися (навернýтися) на пáм’ять, спадáти (спáсти) на дýмку комý, давáтися (дáтися) на згáдку, уставáти (устáти) в дýмці. [Прийшлá йомý на згáдку дáвня розмóва. Але той моти́в нія́к не давáвся на згáдку (Л. Укр.)]. *Стёрлась* **-ть** *о ком* – зглáдилася пáм’ять про кóго, слід загýв на ким. [Ї́х давнó на світі немá, і слід за ни́ми загýв].

Пан (*украинизм*) – пан (*во множ. ч. особенно в виде обращения*: панóве). [Непрáвда вáша, панóве]. *Либо* **пан***, либо пропал* – хоч пан, хоч пропáв; абó добýти, або дóма не бýти; хоч ви́грав, хоч програ́в; куць ви́грав, куць прогрáв.

Панаги́я – панагíя (-íї). **Панаги́йный** – панагíйний.

Панáма – 1) (*шляпа*) панáма, панáмський бриль; 2) (*мошенничество*) панáма.

Панáмский – панáмський. **-ский** *перешеек* – панáмський уши́йок.

Панацéя – панацéя (-éї).

Пандéкты – пандéкти (-тів).

Пандеми́ческий – пандемíчний.

Пандéмия – пандéмія (-ії), загáльна пóшесть, пошеснé повíтря.

Пандемóний, -ниум – пандемóніум (-ма).

Панёва – плáхта, запáска.

Панеги́рик – панегі́рик (-ка).
Панегири́ст – панегіри́ст, хвалі́й.
Панегири́ческий – панегіри́чний.
Пане́лина – ли́штвина, пла́нка.
Пане́ль – 1) (*дощечка вдоль стены у пола*) ли́штва, пли́нтус (-у); 2) (*деревянная обивка комнаты или закрашенная от пола часть стены*) пане́ля (-лі), ли́штва. *Обшивать, обшить* **-лями** – обшива́ти, обши́ти ли́штвою, ушива́ти, уши́ти ли́штвою; 3) *см.* **Тротуа́р.**
Пане́льный – пане́левий.
Панибра́т (*украинизм*) – панібра́т. [Ми з ним за панібра́та].
Па́ника – па́ніка, поля́ка, сліпи́й жах.
Паникади́ло – панікади́ло, (*гал.*) сві́тич.
Паникади́льный – панікади́льний.
Панихи́да – панахи́да (*ум.* панахи́дка), параста́с (-су), заду́шниця (*гал.*), подуше́ньство (*гал.*), (*на 9-й день по смерти*) дев'яти́ни, (*на 40-й день*) сорокови́ни, сорочи́ни. *Служить* **-ду** – пра́вити панахи́ду, параста́с, панахи́дувати по ко́му. [А по ма́тері вже й панахи́дували].
Панихи́дный – панахи́дний. [Панахи́дні співи].
Пани́ческий – пані́чний. **-ческий** *страх* – пані́чний жах. **-ки** – пані́чно.
Панкреати́н, *мед.* – панкреати́на. **-ти́ческий** – панкреати́чний.
Панно́ – пано́.
Пано́птикум – пано́птикум.
Панора́ма – панора́ма.
Панрусси́зм – панруси́зм (-ну), всемоско́вство.
Пансио́н – 1) пансіо́н (-ну). *На полном* **-не** – з по́вним уде́ржа́нням, утри́манням, на по́вному уде́ржанні, утри́манні. *Поместиться в* **-не** – ста́ти на пансіо́н; 2) (*общежитие при школе*) бу́рса, пансіо́н; 3) (*воспитательное заведение*) пансіо́н, пансіона́т (-ту), *Женский* **-о́н** – діво́чий пансіо́н.
Пансионе́р, -ка – 1) (*живущий на полном пансионе*) пансіоне́р, -ка; 2) (*живущий в общежитии при школе*) бурса́к, -а́чка; 3) (*воспитанник пансиона*) пансіоне́р, -ка.
Пансио́нный – 1) пансіоно́вий. **-ный** *содержатель* – господар пансіо́ну; 2) бурса́цький. [Бурса́цьке життя́].
Панслави́зм – панславі́зм (-му), всеслов'я́нство.
Панслави́ст – панславі́ст. **-ви́стский** – панславісти́чний.
Пантало́ны – пантало́ни, штани́ (*ум.* штанці́), шарова́ри, (*узкие, в обтяжку*) гала́нці, (*нижние*) спі́дні.
Панталы́к – пантели́к (-ку). *Сбить, -ся с* **-ку** – зби́ти, зби́тися з пантели́ку.
Панте́изм – пантеї́зм (-му). **Пантеи́ст** – пантеї́ст.
Пантеисти́ческий – пантеїсти́чний.
Пантеле́ймон *заживный* (*27 июля ст. ст.*) – Пали́копа (-пи), Пали́кіп (-копа), Палі́й (-ія́). [На свято́го Пали́копи].
Пантео́н – пантео́н (-ну).
Панте́ра – панте́ра.
Пантоми́ма – пантомі́ма. **-мою** – на ми́ґах. [Поча́в щось на ми́ґах говори́ти].
Пантоми́мный – пантомімі́чний.
Панфутури́зм – панфутури́зм (-му). **-сти́ческий** – панфутуристи́чний.
Па́нфутури́ст – панфутури́ст.
Па́нцырник – па́нцерник.
Па́нцырный – па́нцерний, панцеро́вий. **-ное** *судно* – па́нцерник.
Па́нцырь – па́нцер (-ра), бро́ня. **-цырь** *у черепахи* – черепо́к (-пка́).
Па́обед, па́обедье – 1) (*полудник*) по́лудень (-дня), полу́денок (-нка); 2) (*полдничанье*) полу́днання; 3) (*время*) по́лудень, полу́денний час. *Солнце с* **па́обедья** *своротило* – со́нце з полу́дня з[по]верну́ло.
Па́обедки – 1) *см.* **Па́обед**; 2) (*об'едки, остатки от обеда*) недо́їдки.
Па́па – 1) (*римско-катол. первосвященник*) па́па; 2) (*отец*) та́то (*зват.* та́ту). *См.* **Оте́ц**; 3) (*детск.*: *хлеб*) па́па, па́пка.
Папа́ха – папа́ха.
Папа́ша, Папа́шин, *см.* **Па́пенька, Па́пенькин.**
Па́пенька – та́тко, тату́сь (-ся́), тату́нь (*обычно в зват.* тату́ню), та́те[о]нько, та́те[о]чко, тату́сьо, тату́ньо, ба́те[о]нько, ба́течко, бату́сь, бату́сьо, бату́ньо (-ня). [Тату́ню, ми́лий тату́сю! – зарида́в він (Крим.)].

Па́пенькин – та́тків, та́те[о]ньків, та́точків (-кова, -кове), тату́нин, тату́нів, тату́сів (-сьова, -сьове), тату́сеньків, тату́нців, ба́теньків (-кова, -кове). [Та́тків го́лос. Тату́ньові подару́нки].
Па́перть – па́перть (-ти), ґа́нок церко́вний *или* притво́р, схі́дці до це́ркви.
Папи́зм – папі́зм (-му), папі́вство.
Папильо́тка – папільйо́та, папільйо́тка.
Па́пин – та́тів (-това, -тове).
Папиро́са, папиро́ска – цига́рка, кури́чка, папіро́са, -ро́ска. [Ко́жен ліпи́в кури́чку (Свид.)]. *Закурить* **-су** – запали́ти цига́рку.
Папиро́сник – 1) (*мундштук*) цига́рник, цига́рниця, цига́рочник, (*из тростника*) очеретя́нка, *ум.* цига́рничок, цигарни́чка, ду́дочка; 2) (*рабочий*) цига́рник, цига́рочник.
Папиро́сница – 1) (*коробочка для папирос*) цига́рниця, *ум.* цигарни́чка; 2) (*работница*) цига́рниця; 3) (*мундштук*), *см.* **Папиро́сник 1.**
Папиро́сный – цигарко́вий, цига́рочний. **-ая** *бумага* – цигарко́вий папі́р (-пе́ру), папіро́к (-рку́), папі́рка (-ки).
Папи́рус, папи́р – папі́рус (-су).
Папи́ст, -ка – папі́ст, -ка, (*гал.*) папі́жник, -ниця.
I. Па́пка – 1) (*картонка*) карто́н (-ну), шабату́ра, шабату́рка, текту́ра; 2) (*портфель*) те́ка, (*обложка*) обго́ртка; 3) паліту́рка (з папе́ру). **-ка** *для дел, бумаг* – обго́ртка на спра́ви, на папе́ри.
II. Па́пка, папу́ха, папу́ша (*связка табачн. листьев*) – папу́ша, *ум.* папу́шка, бунт (-ту).
III. Па́пка (*детск.*: *хлеб*) – па́пка.
Па́пковый – картоно́вий. **-вая** *коробка* – карто́нка, (*гал.*) карто́ник.
Па́поротник, *бот.* Aspidium Filix mas – па́пороть (-роти) (*ж. р.*). A. F. femina – па́пороть, жіно́ча па́пороть. A. thelypteris – боло́тна па́пороть.
Па́поротниковый, -ничий – па́поротній, папоротне́вий. [Па́поротній цвіт]. **-ковый** *волшебный цвет* – папоротне́вий чаро́цвіт (Васильч.).
Папоротникообра́зный – папоротнюва́тий, папоротневи́дий.
Па́пороть, па́порт, папо́рот – 1) (*нарост на дереве*), *см.* **Болона́**; 2) **па́пороть, па́пороток** – (*плавательная перепонка у птиц*) полоте́нце. [Ла́пи з полоте́нцем, як у ка́чки].
Па́пский – па́пський.
Па́пство – па́пство, па́пська гі́дність (-ности).
Па́пствование – папува́ння.
Па́пствовать – папува́ти, бу́ти па́пою, за па́пу.
Па́прика – па́прика, черво́ний пе́рець (-рця), пе́прик.
Папуа́с – папуа́с (-са).
Папу́ша, *см.* **II. Па́пка.**
Па́пушник (*украинизм*) – па́пушник, ба́ба. [Пасо́к, баб напекли́].
Папу́шный *табак* – папу́шний, ручкови́й тютю́н (-ну).
Папьемаше – пап’єmашé (*нескл.*).
Пар – 1) па́ра (-ри), дух, (*в бане*) па́ра, парло́. [Водяна́ па́ра]. *Винные* **-ры́** – горілча́ний дух. *Винные* **пары́** *ударили в голову* – горі́лка вда́рила в го́лову. *Выделять* **пар** – парува́ти. **Пар** *идёт от чего* – пару́є що. *От самовара* **пар** *идёт* – самова́р пару́є. *Весною* **пар** *от земли идёт* – на весні́ земля́ пару́є. *Начать выделять* **пар** – запарува́ти, запарува́тися, запа́ритися, бра́тися (взя́тися) па́рою. *От кофе начал* (*стал*) *итти пар* – ка́ва запарува́ла. *Обращать* (*Превращать*) *-ся в* **пар** – оберта́ти, -ся, оберну́ти, -ся в па́ру. *Превращение в* **-ры́** – оберта́ння в па́ру. *С него* **пар** *валит* – з йо́го па́ра аж бу́хає. **Пар** *столбом* – па́ра стовпо́м, бо́вдуром. *На всех* **пара́х** – по́вним хо́дом; 2) (*жизнь, дух*) па́ра. [Па́ри-б тобі не ста́ло! (Звиног.)]; 3) (*паровое поле*) пар (-ру), парі́ (-рі́в, -ря́м), па́рина, парени́ця, парени́на; (*давно непаханная земля*) облі́г, пере́ліг (-ло́гу); (*одновременно и выпас*) толо́ка́. [Хтось пої́хав не шля́хом, а паря́ми (Звин.)]. *Быть под* **-ром** (*о земле*) – парува́ти, толокува́ти, перело́гом (обло́гом) лежа́ти. [Два ра́зи (по́ле) оре́ться, а тре́тій толоку́є].
Па́ра – 1) (*двое*) па́ра, дво́є, двойко́. [Па́ра голубі́в. Па́ра чобі́т. Родило́ся в них ді́ток двойко́]. *По* **-ам** – па́рами, по па́рі. **Па́ра** *слов* – кі́лька слів, дві сло́ві. [Скажу́ вам дві сло́ві, та й бува́йте здоро́ві]. *Пожалуйте на* **-ру** *слов* – про́шу на кі́лька слів (на дві сло́ві). **Па́ра** *платья* (*полн. костюм*) – всеньке (ці́ле) убра́ння; (*женск. деревенск.*) па́рка, па́рочка. **Па́ра** *волов* (*запряженных*) *с возом* – парови́ця. **-рою** *лошадей*, *на* **-ре** *лошадей* – паро́кінь, удву́кінь. *Разрознять, разрознить* **-ру** – розпаро́вувати, розпарува́ти. [На́ що мені́ ко́ней розпаро́вувати, купу́йте обо́х]. *Разделиться на* **-ры**, *соединиться в* **-ры** – попарува́тися. *Соединение в* **-ры** – парува́ння. *Один из* **-ры** – допа́рок (-рка); 2)

(*подходящий, ровня*) па́ра, рі́вня (-вні), рі́вень (-вня). [Кінь воло́ві не па́ра (не рі́вня). Тут нема́ тобі рі́вня, самі́ старі́ та малі́]. *Под* **-ру** – до па́ри, пари́стий. *Они под* **-ру** *один другому* – вони́ оди́н (одне́) о́дному до па́ри. *Эти две вазы под* **-ру** *одна другой* – ці дві ва́зи зо́всім пари́сті. *Не* **-ра** – не па́ра, не до па́ри, не рі́вня. [Не до па́ри вони́ собі́. Він мені́ не рі́вня]. *Я тебе не* **-ра** – я тобі не па́ра, я тобі не до па́ри, я не твоя́ па́ра, я не рі́вня з тобо́ю. **-ра** *на подбор* – ді́брана па́ра. [З них, я зна́ю, бу́де ді́брана па́ра]. *Подбирать, подобрать под* **-ру** – добира́ти, ді́бра́ти до па́ри, *сов.* допарува́ти; 3) (*супружеская чета*: *вместе и порознь*) па́ра, подру́жжя. [Коли́ в подру́жжі є дві рі́зні ві́ри, там жі́нка ма́є дві душі́ (Л. Укр.). Шука́ємо для на́шої ді́вчини па́ри (подру́жжя)].

Пара́бола – 1) (*притча*) пара́бола, при́чта, при́повість (-вісти); 2) *геом.* – пара́бола.

Параболи́ческий, парабо́льный – параболі́чний. [Параболі́чне дзе́ркало]. **-чески** – параболі́чно, при́чтою, при́чтами. [Говори́ти при́чтами].

Параболо́ид, *геом.* – параболо́їд (-ду).

Парагони́т – парагоні́т (-ту).

Пара́граф – пара́граф (-фу), артику́л (-ла).

Пара́д – 1) *воен.* – пара́да. [Військо́ва пара́да]. *Принимать* **-ра́д** – прийма́ти пара́ду. *См.* **Смотр**; 2) (*наряд*) пара́да, убі́р (-о́ру), ша́ти. *В полном* **-де** – при по́вній пара́ді.

Паради́ровать – 1) (*участвовать в параде*) парадува́ти, бра́ти у́часть у пара́ді; 2) (*щеголять одеждой, франтить*) штатува́тися, ви́штатуватися.

Пара́дно – пара́дно, (о)ша́тно.

Пара́дный – 1) пара́дний, парадо́вий, (*об одежде*) (о)ша́тний, (*щегольской, расфранчённый*) ви́штатуваний. [Пара́дне убра́ння. Почала́сь, після парадо́вої вече́рі, дру́га вече́ря, своя́, дома́шня (Неч.-Лев.)]. **-ое** *крыльцо* – пара́дний ґа́нок. **-ая** *дверь* – пара́дні две́рі; 2) (*торжественный, нарядный*) пи́шний, урочи́стий. [Урочи́стий ви́хід].

Парадо́кс – парадо́кс (-су).

Парадокса́льный, -но – парадокса́льний, -но.

Парази́т – 1) (*животн. или раст.*) парази́т (-та), чужо́їд (-да). **-ты** (*в общем знач.*) не́чисть. [Во́ші і вся́ка и́нша не́чисть]; 2) (*дармоед*) чужо́їд, дармо́їд, дармо́їжник. [Вік свій звікува́в чужо́їдом].

Паразита́рный – паразита́рний, нале́жний парази́тові.

Паразити́зм – паразити́зм (-му), чужо́їдство.

Парази́тный – парази́тний, чужо́їдний. **-ное** *существование* – чужо́їдне існува́ння, трутне́ве існува́ння (Крим.).

Парализо́вывать, -лизова́ть – паралізува́ти, спаралізува́ти. **Парализо́ванный** – спаралізо́ваний.

Парали́тик – паралі́тик. [Ми паралі́тики з блиску́чими очи́ма (Л. Укр.)].

Паралити́ческий – паралі́ти́чний, пара́ліжний (*гал.*).

Парали́ч – паралі́ч, паралі́к, роди́мець (-мця), грець. [Страха́ють мене́ паралічéм (Неч.-Лев.). Грець тебе́ поби́й]. *Он разбит* **-чём**, *он в* **-че́** – його́ спаралізува́ло. **-ли́ч** *власти* – паралі́ч вла́ди. *См.* **Апопле́ксия, Апоплекти́ческий.**

Парали́чный – 1) *см.* **Паралити́ческий**; 2) (*паралитик*) паралі́тик, спаралізо́ваний. **-ая** *репа*, *бот.* – нечіпа́й-зі́лля, пересту́п, пересту́пень (-пня).

Паралла́кс, *астр.* – парала́кса. **-ктический** – паралакти́чний.

Параллелепи́пед – паралелепі́пед (-да), рівнобіжності́нник.

Параллелиза́ция – паралеліза́ція (-ії).

Параллели́зм – паралелі́зм (-му).

Параллелогра́мм – паралелогра́м (-ма), рівнобі́жник.

Паралле́ль – 1) *геом., геогр.* – парале́ля (-лі), рівноле́жник, рівнобі́жник; 2) (*сравнение*) парале́ля, порівна́ння, порівня́ння. *Этих случаев нельзя и ставить в* **-ле́ль** – цих ви́падків і рівня́ти не мо́жна.

Паралле́льно – парале́льно, рівнобі́жно з чим, рівноле́жно з чим.

Паралле́льность – парале́льність, рівнобі́жність, рівноле́жність (-ности).

Паралле́льный – парале́льний, рівнобі́жний, рівноле́жний з чим. [Два парале́льних те́ксти]. **-ые** *брусья, гимнаст.* – по́ручні, пору́ччя.

Пара́ме́тр – пара́ме́тр (-ра). **-три́ческий** – параметри́чний.

Парапе́т – 1) *воен.* (*бруствер*) – парапе́т (-та).

Парасо́ль, *см.* **Зо́нтик.**

Парафи́н – парафі́на, земляни́й віск (*р.* во́ску).

Парафи́новый – парафі́новий. [Парафі́нова сві́чка].

Парафра́з – парафра́за (-зи). **Парафрази́ровать** – парафразува́ти що.

Пара́ша, пара́шка (*тюремная*) – катери́нка, (*гал.*) кі́бель (-бля). [Коло двере́й стоя́ла звича́йна арешта́нтська посу́да «катери́нка» (Франко). Тюре́мний кі́бель (Франко)].
Парашю́т – парашу́т (-ту).
Парвеню́ – ви́панок (-нка), скоробага́тько, (*гал.*) доробке́вич, (*ирон.*) з Іва́на пан.
Па́рдва, *см.* **Бека́с.**
Па́рдус, пард, *см.* **Барс.**
Па́рево – 1) (*для скота*) запа́ра, парени́на; 2) *см.* **Зной, Жара́.**
Пареми́[е́]йник – пареmі́йник (-ка).
Паремия́ – паремія́ (-ії́).
Паренёк – парубі́й (-ія́), парубі́ка, парубі́йка[о], парубча́к, парубчу́к, півпа́рубок (-бка), підпарубо́чий, хлопчи́на, (*гал.*) ле́ґ[д]іник, моло́дчик.
I. Па́рение, парова́ние – парува́ння.
II. Па́рение – па́ріння.
Паре́ние (*в воздухе или мыслями*) – буя́ння, ширя́ння, шуга́ння. [Буя́ння го́рдого ума́ (Куліш)].
Па́рень – па́рубок (-бка) (*диалек.* па́робок), парубчи́на, парубе́ць (-бця́), молоде́ць (-дця́), молоди́к, (*иногда*) хло́пець (-пця), па́рень, челяди́н, (*гал.*) ле́ґ[д]інь (-іня), шуга́й. [Ене́й був па́рубок мото́рний і хло́пець хоч куди́ коза́к (Котл.). Люби́ли два ле́діні їдну́ молоди́цю]. **-рни** – парубки́ (-ків), *соб.* парубо́цтво, парубо́та, паруб'я́та, хло́пці, молодне́ча. **-рень**-*рубаха* – чоловік-друзя́ка. **-рень** *не промах* – голі́нний хло́пець, мото́рний (ру́чий) па́рубок. *Быть, побыть* **-нем** – парубкува́ти, попарубкува́ти, парубо́чити, попарубо́чити, хлопцюва́ти, похлопцюва́ти. *Пробыть* **-нем** – пропарубкува́ти, спарубкува́ти, (*долго*) напарубкува́тися. [Я й спарубкува́в, а во́лі в ба́тька не зазна́в (Грінч.). Ще й не напарубкува́вся, як пішо́в у москалі́]. *Начать жизнь* **-рня** – запарубкува́ти, запарубо́чити, замолодикува́ти. *Жизнь* **-рня** – парубкува́ння, хлопцюва́ння, молоде́цтво. *Свойственный, принадлежащий* **-рню** – парубо́чий, парубо́цький, паруб'я́чий, молоде́чий, молоде́цький.
Паресте́зия – парестезія (-ії).
Пари́ – за́кла́д, заста́ва, зало́га, (*гал.*) за́ліжка. [Ви́грав за́ліжку]. *Выигрывать, выиграть в* **-ри́** – на закла́ди вигрaва́ти, ви́грати. *Держать* **-ри́**, *итти на* **-ри́**, *пойти на* **-ри́** – би́тися, поби́тися у закла́д (об закла́д, навзакла́д), іти́, піти́ в закла́д, захо́дити, зайти́ в за́кла́д, в зало́гу, заклада́тися, закла́стися, заложи́тись, заставля́тися, заста́витися (*гал.*), заста́витися на за́став. *Идём в* **-ри́** – заложі́мось, дава́й (дава́йте) у закла́д. [Дава́й у закла́д на гро́ші]. *Держащий* **пари́** – закла́дник.
Пари́к – перу́ка.
Парикма́хер – голя́р (-ра́), цилю́р(н)ик, стрижі́й (-ія́), парикма́хер, перука́р (-ря́).
Парикма́херский – голя́рський, цилю́рницький, перука́рський. **-кая** – голя́рня, цилю́рня, перука́рня.
Парико́вый – перуко́вий, [Перуко́ве воло́сся].
Па́рильный *чан* – каза́н, що в йо́му па́рять.
Па́рильня – парня́.
Па́рильщик (*банщик*) – лазни́к, лазню́к, ми́льник.
Па́рильщица – лазни́ця.
Па́ристый – пари́стий, до па́ри. [Ко́ні до па́ри]. **-тые** – пари́сті, до па́ри, ді́брана па́ра. [То ді́брана па́ра, як Хома́ й Варва́ра].
Парите́т – парите́т (-ту), рі́вність (-ности).
Парите́тный – парите́тний, рі́вний, одна́ко́вий. *На* **-ных** *началах* – на парите́тних (рі́вних, одна́ко́вих) підста́вах, на́рівно.
I. Па́рить *и* **парова́ть, спа́рить, спарова́ть** – 1) (*подбирать парами*) парува́ти, спарува́ти, до па́ри парува́ти (спарува́ти). [Та все воли́ до па́ри пару́ють]; 2) (*случать животных*) парува́ти, спарува́ти кого́ з ким. **-ся** – парува́тися, спарува́тися.
II. Па́рить – 1) (*паром, горячей водой и т. п.*) па́рити [Зі́лля ва́рять та го́лову па́рять. Сорочки́ па́рила]; (*обдавать паром*) шпа́рити, о(б)шпа́рити; 2) (*пахать для пара*) ора́ти на пар, па́ренити, парена́ти. [Парена́ють по́ле]. **-ть** *землю* (*покидать в пару*) – на пар готува́ти, під пар, під толо́ку, на перелі́г зоставля́ти; 3) (*в бане*) *кого* – па́рити кого́; 4) (*сечь розгами*) па́рити, парла́ дава́ти кому́. *См.* **Сечь, Поро́ть, Бить**; 5) **па́рит**, *безл.* – па́рить, о́пар, о́парно, парно́та. [Сього́дні парно́та (о́пар) надво́рі, бу́де дощ]. *Больно* **-рит**, *знать быть ноне грозе* – ду́же (тя́жко) па́рить, либо́нь гроза́ (ту́ча) сього́дні бу́де. **Па́реный** – па́рений, (*о дереве*: *огнём*) сухопа́рий. **-ый** *веник* – деркач.
Па́риться – 1) па́ритися. [У ла́зні не па́рився. Сорочки́ па́ряться]; 2) (*о земле*) парува́ти, толокува́ти.

Пари́ть (*о птицах, мыслях*) – буя́ти, ширя́ти, шуга́ти, кружля́ти, (*витать*) вита́ти в чо́му. [(Ду́мка) орло́м сизокри́лим літа́є, ширя́є (Шевч.)]. *Вдохновенный певец* **-ри́т** *под небесами* – надхне́нний співе́ць по-під не́бом буя́є (ширя́є). *Облака* **-ря́т** – хма́ри но́сяться. *Он мыслями* **-ри́т** – йому́ думки́ зано́сяться, він думка́ми (ви́со́ко) зано́ситься, він ду́мкою вита́є, ширя́є. [Не зна́ю, куди́ йому́ думки́ зано́сяться, сиди́ть та на мі́сяць ди́виться]. **-ри́ть** (*витать*) *в облаках* (*фантазировать*) – захо́дити, зано́ситися в хма́ри, ви́со́ко думка́ми літа́ти. *Аэроплан* **-ри́т** – літа́к пла́ває, ширя́є.
Паричёк – перу́чка.
Па́рия – па́рія (-рії), па́рій. [Не па́рієм будь, не попи́хачем світови́м, а люди́ною (Єфр.)].
Парк – 1) парк (-ку), гай. [На горі́ росте́ столі́тній ли́повий парк, що зва́вся тоді́ по-про́стому га́єм (О. Лев.)]; 2) парк. [Гарма́тний, трамва́йний парк].
Парке́т – парке́т (-ту), тафльо́вана підло́га.
Парке́тный – парке́тний, парке́товий, тафльо́ваний. **-ный** *пол* – тафльо́ваний помі́ст (-мо́сту), тафльо́вана підло́га.
Па́рковый – па́рковий, гайови́й. [Па́ркове де́рево].
Па́ркий – па́ркий, парни́й.
Па́рко – 1) (*жарко*) па́рко, па́рно. [Па́рко в ха́ті]; 2) (*шибко*) шпа́рко.
Парла́мент – парла́ме́нт (-ту). *Член* **-та** – член парла́ме́нту.
Парламента́рный – парламентарний, парламентський. [Парламента́рна (парламе́нтська) систе́ма]. **-ный** *строй* – парламента́рний (парламе́нтський) у́стрій (-рою).
Парламентари́зм – парламентари́зм (-му).
Парламентёр – парламента́[е́]р.
Парламентёрный – парламента́[е́]рський.
Парла́ментский – парламе́нтський, парламента́рний.
Па́рма (*рыба*: *барвена*) – барбу́н, барбу́ля.
Пармеза́н – пармеза́н (-ну), па́рмський сир.
Парна́я (*парильня*) – парня́.
Па́рнев – па́рубків (-кова, -кове), хло́пців (-цева, -цеве).
Парнева́ть – парубкува́ти, парубо́чити, молодикува́ти.
Парни́к – 1) (*тепличка*) парни́к, тепля́к; 2) (*для парки дерева*) парня́.
Па́рник – па́ра, до па́ри (ді́браний). *Это подсвечник* **-ник** *тому* – цей свічни́к па́ра до то́го, до па́ри тому́.
Парнико́вый – парнико́вий. [Парнико́ва розса́да, -ва ре́дька, -ві огірки́].
Парни́ца, парня́ (*для парки дерева*) – парня́.
Парни́шка – паруб’я́ (-б’я́ти), парубча́ (-ча́ти), парубченя́ (-ня́ти), пароб’я (-б’я́ти), хлопчи́на. *См.* **Паренёк.**
Парни́ще – паруб(ч)и́сько, хлопчи́сько, хлопа́ка, хлопцю́га, парня́га.
Парно́й – те́плий, сві́жий. **-но́е** *молоко* – сироді́йне, те́пле молоко́, сироді́й (-до́ю), молоко́ з-під коро́ви. **-ная** *кожа* – сві́жа шку́ра. **-но́е** *мясо* – сві́же м’ясо. **-ной** *мёд* – сві́жий мед. **-но́й** *квас* – міцни́й квас.
Па́рный – 1) (*составляющий пару*) пари́стий, па́рний, до па́ри. [До́брі воли́, та не пари́сті. Па́рне число́]. *Не* **-ный** – не пари́стий, не па́ра, не до па́ри. *Не* **-ные** *предметы* – ро́зпари (-рів), ро́зпарки. [Воли́-ро́зпари]; 2) (*об экипажах*: *для пары лошадей, волов*) па́рний, парови́й, на па́ру (ко́ней, волі́в), парокі́нний, двокі́нний. [Парови́й віз (= *для пары лошадей или волов*). Двокі́нні санки́]; 3) *См.* **Па́ркий.**
Парня́ – 1) парня́; 2) *см.* **Пар, Парово́е** *поле.*
Парова́ть, *см.* **Па́рить 1.**
Парови́к, *мех.* – парови́к, парівни́к.
Паро́вня – парня́. [Апте́чна парня́].
Парово́з – паротя́г, паровіз (-во́за), парови́к, локомоти́в.
Парово́зный – паротя́говий, парови́чний, парово́зовий. [Паротя́говий каза́н. Парови́чне ву́гілля].
Парово́й – 1) парови́й. [Парова́ маши́на]. **-ва́я** *баня* – парова́ ла́зня (ми́льня). **-вое** *отделение, где помещается паровик* – парови́чня; 2) парнико́вий. [Це не горо́дні, а парнико́ві огірки́]. **-вое** *поле, см.* **Пар. -вая** *пашня* – о́ранка на пар, (*поле*) рілля́.
Пароди́ровать – пародіюва́ти, перелицьову́вати, *сов.* перелицюва́ти, (*о множестве*) поперелицьо́вувати. [Перелицьо́вана Енеї́да].
Пароди́ст – пароди́ст *и* пароди́ста (-ти) (*м. р.*).
Пароди́ческий – пароди́чний, пароді́йний.
Паро́дия – паро́дія.

Пароко́нный – двукі́нний, парокі́нний. **-ная** *телега* – парови́й (двукі́нний) віз. *См.* **Па́рный 2.**
Пароксѝзм, *мед.* – пароксѝзм, на́пад, пере́пад, пере́падок [Що-дня ура́нці й уве́чері пере́падок: спе́ршу ме́рзну, аж трушу́ся, а по́тім ки́не мене́ в піт… Мине́ пере́падок, і ле́гше ста́не (Кон.). Ча́сто пропа́сниця зника́є після одного́ пере́паду. Ко́рчилась в гістери́чнім на́паді]. **-и́зм** *падучей болезни, а также безумия* – причи́на. [Причи́на його́ б'є. Кру́титься на́че в причи́ні].
Па́роли (*в азартной карт, игре*) – па́ролі.
Паро́ль, *воен.* – паро́ль, га́сло, сло́во. [А сті́йте, гов! Кажі́те га́сло! (Куліш)].
Паро́льный – паро́льний, гаслови́й.
Паро́м – поро́н (-на́). *Переправиться через реку на* **-ме** – переве́зти́ся пороно́м через рі́чку, рі́чку пороно́м пере́їхати.
Пароме́р – паромі́рник (-ка).
Паро́мный – пороно́вий, поро́нний.
Паро́мщик – поро́нщик, переві́зник (*ум.* переві́зничок), перево́зець. [Ой ви хло́пці-перево́зці, перевезі́ть мене́ на той бік Дуна́ю].
Пароперегрева́тель, *техн.* – пароперегрі́йник.
Парораспределе́ние – паропо́діл.
Парораспредели́тель – пароподі́льник (-ка).
Па́росить (*о дожде безл.*) – мра[я]чи́ти, мжи́ти. [Надво́рі мрачи́ть (мжить)].
Па́росль, *см.* **Па́built**
Па́ростник – молодня́к (-ку́), молодни́к (-ку́), па́рости (-тів), *мн. соб.* па́ростя (на по́рубі).
Па́рось – мра́[я́]ка, мжа (*р.* мжі), мжи́ця, мжи́чка, макосі́й, (*описательно*) дощ – як крізь си́то.
Парохо́д – паропла́в, парохі́д (-хо́ду). [Ї́хати паропла́вом, парохо́дом]. **-хо́д** *идёт* – паропла́в іде́, пливе́. **-хо́д** *пристал к пристани* – паропла́в підпли́в до при́стани (до при́шибу).
Парохо́дный – паропла́вний, парохі́дний. **-ное** *сообщение, см.* **Парохо́дство. -ное** *товарищество* – паропла́вне товари́ство.
Пароходовладе́лец – пароплавовла́сник (-ка), вла́сник паропла́ву.
Пароходовладе́льческий – пароплавовла́сницький.
Парохо́дство – пароплавба́, паропла́вство. [В конто́рі пароплавби́ купи́в біле́т (Кон.)].
Па́рочка – па́рка, па́ронька, па́рочка, дво́йко́.
Па́рта – па́рта, шкі́льна (школя́рська) ла́ва.
Парте́р – парте́р (-ру).
Парте́рный – партеро́вий, парте́рний. [Партеро́ва за́ля. Парте́рний квито́к].
Парте́с, парте́сное *пенье* – парте́с (-су), парте́сний спів.
Парти́ец – партієць (-тійця).
Партиза́н, *воен.* – партиза́н.
Партиза́нить, партиза́нничать – партиза́нити, в партиза́нах ходи́ти.
Партиза́нский – партиза́нський. **-ская** *война* – партиза́нська (лету́ча) війна́, лету́чий бій.
Партиза́нство – партиза́нство, партиза́нщина.
Партиза́нствовать, *см.* **Партиза́нить.**
Парти́йный – парті́йний. **-ный** *работник* – парті́йний робітни́к, партієць. **Беспарти́йный** – позапарті́йний, безпарті́йний.
Партикуляри́зм – партикуляри́зм (-му).
Партикуляристи́ческий – партикуляристи́чний.
Партикуля́рность – партикуля́рність (-ности).
Партикуля́рный – партикуля́рний; прива́тний, неофіці́йний, циві́льний. **-ное** *платье* – циві́льний о́дяг, циві́льне убра́ння. **Партикуля́рно** – партикуля́рно.
Партио́нный – гуртови́й. [Гуртови́й про́даж]. **-ный** *начальник* – вата́г, ота́ман, старшина́ заго́ну (вата́ги).
Партиту́ра, *муз.* – партиту́ра. **-ный** – партиту́рний.
Па́ртия – 1) па́ртія, сторона́, (*гал. устар.*) сторонни́цтво. [Комуністи́чна па́ртія]; 2) (*отряд военный*) загін (-го́ну), ві́дділ (-лу), (*навербованный*) за́тяг (-гу). [А козаки́ тимча́сом су́нули з Украї́ни по́вагом, свої́ заго́ни до ку́пи склика́ючи (Куліш). Ой, де-ж твої́, па́не Са́во, би́тії таля́ри, що їх набра́в на Вкраї́ні, во́дячи затя́ги]; (*группа*) вата́га, гурт, ва́лка, бато́ва́, батівня́, бу́рса, бу́рта, ба́нда, (*о чумаках*) хо́дка. [Аж о́нде яка́ батова́ од ши́нку йде (Канів. п.). Чима́ла бу́рса (бу́рта) косарів пішла́, – чи не на Дін? (Полт. г.). Яка́-ж вата́га розбиша́к (Котл.). Жену́ть гурта́ми християн у колізе́й (Шевч.). Ва́лка новобра́нців (М. Левицьк.). Чума́цька ва́лка (Коцюб.). Хо́дка чумаків (М. Вовч.)]; *см.* **Отря́д**; 3) *торг.* – па́ртія, гурт; 4)

(*об игре, игроках*) па́ртія, (*диал.*) гра́йка. [Ході́ть до ме́не на гра́йку]; 5) *муз.* – па́ртія. [Басо́ва па́ртія]; 6) (*о брачной партии*) па́ртія, па́ра.

Партнёр – партне́р (-ра).

Па́рус – вітри́ло, *ум.* вітри́льце, *соб.* вітри́лля, жа́гель, жа́глик, (*руссизм*) па́рус (*мн.* паруси́ *и соб.* па́русся). [І попливе́ чо́вен з широ́кими вітри́лами (Шевч.)]. *Косой* **-рус** – косе́ць. *Плыть на всех* **-са́х** – під усіма́ вітри́лами пливти́. *Поднять* **-са́** – розвину́ти (розпусти́ти) вітри́ла. *Подобрать* **-са́** – зібра́ти (згорну́ти) вітри́ла. **-са** *полощутся* – вітри́лля, па́русся трі́пається. *Флот из десяти* **-со́в** – флот на де́сять вітри́л (ви́мпелів).

Паруси́на, *ткань* – паруси́на, таш (-шу, *м. р.*), таша́ (-ші́, *ж. р.*). *Покрытый* **-ной** – ташни́й. [Ташни́й віз].

Паруси́нник – морськи́й плащ.

Паруси́нный – паруси́новий, парусо́вий, ташни́й. [Парусо́ві сорочки́. Паруси́нові штани́].

Па́русить – паруси́ти, підставля́ти(ся) під ві́тер.

Па́русник – 1) вітри́льник, па́русник; 2) *см.* **Па́русное** *судно.*

Па́русность – вітри́льність, па́русність (-ности).

Па́русный – вітри́льний, па́русний. [Вітри́льне полотно́]. **-ное** *судно* – судно́ під вітри́лами.

Парфюмёр – парфуме́р (-ра).

Парфюме́рия – парфумері́я (-і́ї).

Парфюме́рный – парфуме́рний, парфумері́йний.

Парча́ – парча́ (-чі́), грезе́т (-ту), златогла́в *и* злотогла́в (-ву). [Золота́ парча́. Глянь на се́бе: вся в пе́рлах..., грезе́ті, в оксами́ті (Стор.)]. *Серебряная* **-ча́** – альтемба́с (-су). *См.* **Глазе́т.**

Парчево́й, парчо́вый – парче́вий, грезето́вий, зла[о]тогла́вий, альтембасо́вий. [Парче́вий (грезето́вий) очі́пок]. **-вая** *лента* – гальо́нка (*мн.* гальо́нки).

Па́рша, *чаще мн.* **Па́рши** – парх, па́рша, шо́лудь; *чаще мн.* па́рхи, па́рші, шо́луді́. *Покрыться* **-ами** – запарши́віти, зашолуди́віти.

Парши́веть – парши́віти, шолуди́віти, (*угор.*) то́равіти; ми́ршавіти. *См.* **Опарши́веть.**

Парши́вец – парха́ч, парх, парши́вець, парша́к *и* паршу́к (-ка́), шолуди́вець, шолудя́й, (*угорск.*) то́равець.

Парши́вить – парши́вити. [Одна́ вівця́ шолуди́ва ці́лу ота́ру парши́вить].

Парши́виться – парши́витися, парши́віти. *См.* **Парши́веть.**

Парши́вица – парха́чка, парши́виця, паршу́чка, шолуди́виця, шолудя́йка.

Парши́вость – парши́вість, парха́тість, шолуди́вість. *См.* **Па́рша.**

Парши́вчик – паршачо́к, паршучо́к (-чка́), парши́вчик, шолуди́вчик, шолудя́йчик.

Парши́вый – парши́вий, парха́тий, шолуди́вий, ми́ршавий, зами́ршавий, ші́павий, (*угор.*) то́равий.

Па́рщик, -щица – *см.* **Па́рильщик, -щица.**

Паря́щий, *зоол.* – ширя́к (-ка́), шугу́н (-на́). **-щий** *спуск* – спуск пла́вом.

Пас – 1) (*в картёжных играх*) пас. *См.* **Пасова́ть**; 2) (*привод, приводный ремень*) пас (-са), *ум.* пасо́к (-ска́).

Паса́тный, *см.* **Пасса́тный.**

Пасе́ка – па́сіка, *ум.* па́січка.

Пасе́ние – пасі́ння, попаса́ння. *Срв.* **Пастьба́.**

Па́сечник – па́січник. *Быть* **-ком** – пасічникува́ти. *Пробыть* **-ком** – пропасічникува́ти. [Я в того́ па́на годі́в із сім пропасічникува́в].

Па́сечничать – пасічникува́ти.

Па́сечный – па́січний.

Па́сквиль – па́с[ш]квіль; при́кладка.

Па́сквильный – па́с[ш]квільний.

Пасквиля́нт – пас[ш]квіля́нт (-та).

Паслён *и* **По́слень**, *бот.* – паслі́н *и* пасльо́н (-льо́ну), пасли́на (-ни). Solanum nigrum L. – чо́рний паслі́н, пси́нка. Solanum dulcamara L. – жо́втий паслі́н, (паслі́н-)гли́сник, глистя́к, надти́нник, во́вчі я́годи. Scrophularia nodosa L. – підти́нник.

Паслёновый – пасльо́новий, паслі́нний, пасли́нний, пасльонува́тий. [Карто́пля нале́жить до пасльонува́тих росли́н].

Па́сма, *см.* **Па́смо.**

Па́сменный – па́сомний *и* па́семний.

Па́смо – па́смо (*р. мн.* па́сом *и* па́смів), *ум.* па́семко. *Мера ниток в 10 и 5* **пасм** – мо́хталь (-ля). *1/10* **па́сма** (*3 нитки*) – чи́сниця. *Полотно в 10* **пасм** *и талька пряжи для сетей в 10* **пасм** – деся́тка. *Из холста в 10* **пасм** (*десятипасменный*) – десятча́ний. *Мера ниток в 40 или 50 пасм* – міто́к *и* мото́к (-тка́), *ум.* мото́чок.

Пá́сменник – пáсемко, пáсемник.
Пáсмуреть – хмáритися, хмýритися, охмáрюватися, нахмáрювати.
Пáсмурно – 1) хмáрно, хмýрно, тьмя́но, пáхмурно. *Немного* **-но** – пóхмарно, при́хмарно. [Надвóрі хмáрно]; 2) (*угрюмо*) хмýро, похмýро.
Пáсмурность – хмáрність, хмýрність, тьмя́ність, пáхмурність, при́хмарність; хмýрість, похмýрість.
Пáсмурный – 1) (*о небе, погоде*) хмáрни́й, хмурни́й, хмýрий, похмýр(н)ий, пахмýр(н)ий, тьмя́ний, тéмрявий, насýпуватий, насýплений. *Немного* **-ный** – пóхмарний, при́хмарний. [Хмáрна óсінь. Сірі, хмáрні (тьмя́ні, похмýрі) дні. Пáхмурна ніч. Насýпувате нéбо]; 2) (*угрюмый*) хмýрий, хмурни́й, похмýрий, нахмýрний, сумни́й, сумови́тий, понýрий.
Пасовáть (*в игре*) – пасувáти.
Пáсока, *мед.* – 1) лíмфа, сýкровиця, сýкроватиця, ропá (-пи́), пáсока; 2) (*жидкий гной*) бруд (-ду).
Пáсолнце – пáсонце.
Пасóмый – (*о церк. прихожанах*) парахв[ф]ія́нин. **Пасóмые** – парахвія́ни, христóва отáра.
Пáсочный, *мед.* – лімфати́чний, сýкров'яний. *Срв.* **Пáсока.**
Пáспорт – пáс[ш]порт, білéт, пóсвідка, кáртка (на перéїзд, на пробувáння десь).
Пáспортный – пас[ш]портóвий, пáс[ш]портний. **-ная** *книжка* – пáс[ш]портна кни́жка.
Пасс, *мед.* – пас, рух.
Пассáж – пасáж.
Пассажи́р – пасажи́р, подорóжній.
Пассажи́рный, пассажи́рский – пасажи́рний, пасажи́рський. [Пасажи́рний пóїзд, пóтяг].
Пассáт – пасáт (-ту).
Пассáтный – пасáтний. [Пасáтні вітри́].
Пасси́в, *ком.* – паси́в, борги́.
Пасси́вность – паси́вність (-ности).
Пасси́вный – паси́вний. **-ный** *долг* – паси́вний, негáйний борг. **Пасси́вно** – паси́вно.
Пáссия – 1) *церк.* – пáсія; 2) (*страсть*) пáсія, зáпал; (*об'ект страсти*) пáсія, любкó (-кá), любка (-ки).
Пастбá *и* **паствá** (*пора, когда можно пасти скот*) – пасови́ця.
Пáстбище – пасови́ще *и* пасови́сько, пастови́ще, пáша, пáсто[і]вéнь (-вня́), пасто[і]вни́к (-кá), пастовéць (-товця́), пáства, попáсище, ви́пас (-су), (*возле села*) ви́гін (-гону), ви́пуст (-ту), (*на поле находящемся под паром*) толóка, (*горное в Карпатах*) полони́на, полони́нка. [Це нáше пасови́ще – нехáй волú пасýться. Ліси́ і пасови́ська (Фр.). Оцé коло хýтора і попáсище моє́. Задирáлися нáші чабани́ з татáрськими за пастови́ща (Куліш). Займи́ і нáшу на пáшу – нехáй попасéться].
Пáстбищный – пасови́щний, пастовни́й, пóпáсний.
Пáства – 1) пáства (-ви) *и* пáство (-ва), *см.* **Пáстьбá**; 2) *см.* **Пáстбище**; 3) (*церк. прихожане*) пáства, отáра, стáдо, парáф[хв]ія, параф[хв]ія́ни.
Пáственный, *см.* **Пáстбищный.**
Пастéль – пастéля.
Пастéльный – пастéльний. **-ная** *живопись* – пастéльне мальóвання.
Пастернáк, *бот.* Pastinaca sativa L. – пастернáк *и* постернáк (-нáкá).
Пасти́ – 1) пáсти, випасáти *и* випáсувати, (*в дороге*) попасáти. **-сти́** *в ночном* – ночлігувáти. [Пáсла Кáся волú й кóні (Чуб.). Там чумаки́ волú попасáли]. **-сти́** *свои овцы* (*переносно*) – свою́ отáру пáсти; 2) берегти́ когó, що; 3) *см.* **Запасáть, Припасáть.**
Пастилá – пови́дляник.
Пасти́ся – пáстися. **-ти́ся** *на чём* – пáстися на чóму, (*с'едать*) пáсти що. [Пасé стáдо воронéє шовкóву отáву (Федьк.)]. **Пася́сь** *на ходу* – пóпаски, пóпасом. [Отáра пóпаски попхáлась навмання́ (Греб.)]. **Пасти́сь** (*о гусях, утках, зайцах и пр. диких животных*) – жир(к)увáти, пáстися. [Місця́, де ди́кі качки́ жиркýють. Зайці́ на зорі́ жиркýють].
Пáстор – пáстор (-ра).
Пасторáльный – пасторáльний. [Пасторáльна поéзія].
Пáсторский – пáсторський, пáсторів. [Пáсторське кáзáння. Пáсторові ді́ти].
Пáсторство – пáсторство; пасторувáння.
Пáсторша – пáсторка.
Пáстрижки – óбрізки (-ків).
Пастýх – пастýх. *Помощник* **-хá** – підпáсач, підпáсич, підпáсок (-ска). *Старший над* **-хáми**, *чаще старший* **-тýх** *овец* – ватáг, отáман, личмáн, отагáс, (*гал.*) бац. **-тýх** *овец* – вівчáр, чабáн, гайдáр (-ря́), гайдáй, (-дая́), ватáжник, югáс; (*младший* **-тýх** *при чабане и личмане*)

тре(й)тя́к. **-ту́х** *баранов* – бара́нник. **-ту́х** *ягнят* – ягня́тник, янча́р, (*у гуцулов*) ягни́чник. **-ту́х** *коз* – коза́[я́]р. **-ту́х** *телят* – теля́тник. **-ту́х** *крупного рогатого скота* – скота́р (-ря́), чередни́к, череда́р (-ря́), черда́ш, (*у черноморцев*) това́рчий, (*коров, телят и пр.*) коров'я́р, корі́вник, (*волов*) волопа́с, волови́к, (*угор.*) волова́р, (*гал.*) вола́р, воля́р. **-ту́х** *лошадей* – ста́дник, стада́р, табу́нник, табу́нщик, коня́р (-ра́), кона́р. **-ту́х** *свиней* – свинопа́с, свина́р (-ря́). **-ту́х** *гусей* – гуся́тник, гуся́р, гусі́й, дроби́нник. **-ту́х** *ночной* – ночліжа́нин, ночлі́жник, поночлі́жник. *Без* **-ха́** (*быть или обходиться*) – само́пас, само́паски, само́пасом, самопа́сно, пусто́паш, на-бе́збаш (бе́збач, бе́збеш). [Череда́ хо́дить само́пас].

Пасту́шеский *и* **Пасту́ший** – пасту́ший, пасту́шачий, пастухі́в, пастухі́вський; вівча́рський, вівчарі́в; чаба́нський, чабані́в; гайда́рський, гайдарі́в; *и т. п. Срв.* **Пасту́х.**

Пасту́шество – пастухува́ння, вівчарюва́ння, чабанува́ння *и т. д.*

Пасту́шествовать – пастухува́ти, пасту́шити; (*в зависимости от положения*) ватагува́ти, личманува́ти, вівчарюва́ти, вівча́рити, чабанува́ти, чаба́нити, скотарюва́ти, скота́рити, чередникува́ти, стадникува́ти, свинарюва́ти *и т. д.*; *см.* **Пасту́х.**

Пасту́ший, *см.* **Пасту́шеский. -шья** *изба* – чаба́рня, (*хижина, шалаш*) (*гал.*) коли́ба. **-шья** *плата* – пасту́щина. **-шья** *сумка*, *бот.* Capsella Bursa pastoris Moench. – о́чки, ріжу́ха, міше́чки, ві́нички, гри́цики, зозу́льник, сі́рики, черви́чник.

Пасту́шка – 1) пасту́шка, *ум.* пасту́шечка, чередни́ця, *ум.* чередни́чка, корі́вниця, теля́тниця, гуся́тниця *и т. п., срв.* **Пасту́х**; 2) *зоол.* (*птица* Motacilla) – па́стирка, трясогу́зка, бли́сканка.

Пастушо́к – 1) пастушо́к, пастуша́ (-ша́ти), чередничо́к, скотарчу́к, гайдарчу́к, чабанчу́к, свинарчу́к, *см.* **Пасту́х**; 2) *зоол.* (*птица* Rallus aquaticus) – хорості́ль, хорості́льник.

Па́стырски – по-па́стирському.

Па́стырский – па́стирський, па́стирів.

Па́стырство – па́стирство, пастирува́ння.

Па́стырствовать – пастирува́ти.

Па́стырь – па́стир (-ря).

Пасть – 1) па́ща, паще́ка, пе́лька, роззя́вина, ґа́вра. [Розпусти́в ґа́вру]; 2) па́ста; па́стка. *См.* **Западня́, Лову́шка.**

Пасть, *см.* **Па́дать.**

Па́стьба́ – 1) пасі́ння, попаса́ння, по́пас, па́ство; *см.* **Пасе́ние, Па́ства 1**. [Пусти́ли ко́ней на попаса́ння]. *Время* **-бы** – пасови́ця. *Ночная* **-ба** *скота* – ночлі́ги, ночлігува́ння; 2) *см.* **Па́стбище.**

Па́сха – 1) (*иудейская*) па́сха, па́ска; 2) (*христианская*) вели́кдень (-кодня); 3) свяче́на па́ска з си́ру. **-ха** *мертвецов* – мерте́цький (на́вський) вели́кдень. **-ха** *русалок* (*в четверг троицкой недели*) – руса́лчин вели́кдень, руса́льний (ма́вський) вели́кдень, руса́льні ро́зігри.

Пасха́лия – пасха́лія.

Пасха́льный – велико́дний, (*церк.*) воскре́сний; (*относящ. к пасхалии*) пасхалі́йний, пасха́льний. [Велико́дний ти́ждень. Велико́дна ніч. Велико́дні свя́та, свя́тки]. **-ное** *яйцо* – пи́санка, кра́шанка.

Па́сынковать – пасинкува́ти.

Па́сынок – 1) па́синок, па́серб, *ум.* па́сербик, пасербиня́ (-ня́ти *общ.*); 2) (*в растениях*) па́синок, *соб.* паси́ння (-ння); 3) (*наискось приставленная к столбу подпора, подкосина*) converted косяк, підпі́рка, підпо́ра, (*к плетню*) підсі́шок (-шка).

Пасья́нс – пасья́нс (-су).

Пат (*в шахматной игре*) – пат (*р.* па́ту).

Патату́йка, *см.* **Потату́йка.**

Пате́нт – пате́нт (-ту), дипло́м (-му *и* -ма).

Пате́нтный – пате́нтний, патенто́вий.

Патентова́ние – патентува́ння.

Патенто́ванный – (у)патенто́ваний. [Патенто́вані ножі́].

Патентова́ть – патентува́ти, *сов.* упатентува́ти кого́, що, видава́ти, ви́дати пате́нт кому́ на що.

Па́тер – па́тер.

Патери́к – патери́к, оте́чник (-ку).

Патери́ца – патери́ця, па́тер (-ру).

Патети́зм – патети́зм (-зму).

Патети́ческий – патети́чний. **Патети́чески** – патети́чно.

Патоге́ния – патоге́нія.
Патогени́ческий, патоге́нный, *мед.* – патогені́чний.
Па́тока – (*сахарная, из мёду*) па́тока, (*свекловичная*) ме[а]ля́са, ме́[а́]ляс (-су), *редко* ме́ліс.
Патоло́г – пато́лог (-га).
Патологи́ческий – патологі́чний. **-чески** – патологі́чно.
Патоло́гия – патоло́гія.
Па́точный – па́точний, ме[а]ляс(к)о́вий. [Меляско́ва горі́лка]. **-ный** *чан* – па́точник, ме[а]ля́сник.
Патриа́рх – патрія́рх *и* патрія́рха (-хи).
Патриарха́льность – патріярха́льність (-ности).
Патриарха́льный – патріярха́льний. **Патриарха́льно** – патріярха́льно, по-патріярха́льному.
Патриа́рхия – патрія́рхія.
Патриа́рхов – патрія́рхів (-хового).
Патриа́ршеский, патриа́рший – патрія́рший, патрія́рхів (-хового).
Патриа́ршество – 1) (*сан*) патріярха́т (-ту); 2) патріярхува́ння.
Патриа́ршествовать – патріярхува́ти, бу́ти за патрія́рха.
Патримониа́льный – патримонія́льний.
Патрио́т, -ка – патріо́т (-та), патріо́тка.
Патриоти́зм – патріоти́зм (-му). *Квасной* **-и́зм** – галушко́вий патріоти́зм.
Патриоти́ческий – патріоти́чний. **Патриоти́чески** – патріоти́чно.
Патри́стика – патри́стика.
Патрициа́нский, патри́циев – патриція́нський, патри́ціїв, -єва, -єве.
Патрициа́нство – патриція́нство.
Патри́ций – патри́цій.
Патро́н – 1) (*зарядный*) набі́й (-бо́ю), патро́н (-ну). [Патро́ни бува́ють бойові́ і сліпі́. У ладівни́ці ні однíсінького набо́ю]. *Холостой* **-ро́н** – сліпи́й набі́й, сліпи́й патро́н; 2) (*покровитель*) патро́н; 3) тех. – патро́н. **Патро́н** *токарный* – тока́рський патро́н.
Патроне́сса – патроне́са.
Патро́нник, *см.* **Патро́нщик.**
Патро́нница, *см.* **Патронта́ш.**
Патронный – набі́йний, патро́нний, патроно́вий.
Патронта́ш – ладівни́ця, ладу́нка (*ум.* ладу́ночка), куле́чниця, набі́йниця, (*черноморск.*) тарапа́ть (-ти ж.), (*пришитый к груди черкески*, *черноморск.*) гузарі́ (-рі́в), патронта́ш (-ша).
Патро́нщик – набі́йник, патро́нник.
Патрули́рование – патрулюва́ння; чатува́ння. *См.* **Патру́ль.**
Патрули́ровать – патрулюва́ти; бу́ти на обхо́ді, на дозо́рі, чатува́ти.
Патру́ль – патру́ль, обхі́д (-хо́ду), дозі́р (-зо́ру); ча́ти.
Патру́льный – патру́льний; чатови́й. **Патру́льный**, *сущ.* – дозо́рець (-рця), чатівни́к (-ка́).
Па́ужин *и* **Па́ужина** – по́лудень (-дня), полу́денок (-нка), полуднання; підвечі́рок (-рку).
Па́ужинать – полу́днувати *и* полу́днати; підвечі́ркувати.
Па́уза – па́вза, пере́рва, пере́пинка, зу́пинка, пере́станок (-нку). [Диви́сь-бо в но́ти: ба́чиш зу́пинка – і стань (Кон.)].
Паузи́ровать *и* **Паузова́ть** – павзува́ти, роби́ти па́взу; мовча́ти (де́який час).
Па́узить (*о судне*: *снимать часть груза по мелководью*) – лихтува́ти.
Па́узок (*речное судно*) – ла́йба, барка́с, шуга́лія.
Пау́к – паву́к, *ум.* павучо́к, *соб.* паву́ччя. **Пау́к**-*крестовик* – хреща́тник. **-у́к** *с длинными ногами* – коса́р (-ря́). **Пау́к** Tetragnatha – тене́тник.
Пауко́вый – павуко́вий, паву́чий.
Паукообра́зный – павукува́тий, павукови́дий. **-ное** *насекомое* – павукі́вець (-вця).
Паупери́зм – павпери́зм (-му).
Паути́на – павути́на, па́во[у]ть (-ти, ж.), павучи́на, *соб.* павути́ння, павучи́ння. **-на**, *летающая в тёплые осенние дни* – ба́бине лі́то.
Паути́нка – павути́нка, *соб.* павути́ннячко.
Паути́нный – павути́нний, павути́новий, павучи́нний.
Пау́чий – павуко́вий, паву́чий.
Паучо́к – павучо́к (-чка́), павученя́ (-ня́ти, *ср.*), павуча́ (-ча́ти).
Паф, *межд.* – бах! баба́х! баф! бук!
Па́фос – па́тос (-су).

I. Пах – 1) пахвá, пахá. [Несé під пахвóю скри́ньку]; 2) пах (-ху). [Так ходи́всь, що аж у паху́ боли́ть]; (*у животных*) зду́ховина, зду́хи, пах. [Так зду́хи і хóдять у волá].
II. Пах, пахотá – (*запах*) пах (-ху), дух; (*духота*) заду́ха, духóта. *См.* **Зáпах, Духотá.**
Пахáние – орáння, óранка, (*редко*) пахіття́; (*ралом*) рáлянка, ралля́.
Пáханный *и* **Пáханый** – óраний.
Пáхарев – орачів (-чéва, чéве).
Пáхарка – орáчка, рáтайка.
Пáхарский – хліборóбський, ратáйський. [Ратáйське господáрство (Куліш)].
Пáхарь – орáч (*ум.-ласк.* орáчик), плугáтар (-ря), рáтай, хліборóб, хліборóба (-би), плугáч.
I. Пахáть, пáхивать – орáти (орю́, óрéш, óрé, óрють), плужи́ти, (*ралом*) рáлити, (*от средины к краям*) орáти в розгíн, (*с краёв к средине*) орáти в розóр, (*во второй, третий раз*) двоїти, троїти, (*осенью под яровое*) орáти на (під) зяб, зяблю́, (*весной, летом для пара, под озимые посевы*) орáти на (під) пар, паренáти, пáренити, (*весной под яровое*) орáти на ярину́, ярювáти (*угор.*). *И мы* **-ли** (*перен.*) – і ми в дíлі були́ *или* і ми працювáли. **-ся** – орáтися, бу́ти зóраним.
II. Пахáть, пáхивать (*дуть веять*) – пашíти (пáшу, пáшеш, пáше), ду́ти (дму, дмеш), тягну́ти, подихáти, дму́хати, (*жаром*: *пышать*) пашíти (-шу́, -ши́ш, -ши́ть і пáше). *Из печи так и* **-шет** *жаром* – з пéчи так і паши́ть. *Из погреба* **-шет** *холодом* – з льóху тя́гне (дме) хóлодом. *Вешний ветерок* **-шет** – весíнній вітрéць подихáє, пáше. *Не* **паши́** *на меня* – не дми (не дму́хай) на мéне.
Пахвá *и* **пахви́[ы́]** – підхвістя (-тя, *ср. р.*). *Сбить кого с* **-вéй** – зби́ти з пантели́ку когó, заби́ти бáки кому́.
Пахитóса – пахітóса.
Пахлу́н, *см.* **Паклу́н.**
Пахну́ть – війну́ти, повíяти, дмухну́ти, (по)дихну́ти, запашíти. [З льóху (*из погреба*) війну́ло хóлодом. З пéчи запашíло пóлум'я]. *Я почувствова, как на меня* **-ло** *теплом* – я почу́в, як на мéне війну́ло (дихну́ло) теплóм.
Пáхнуть, пáхивать – пáхнути, дхну́ти, пахтíти (пахчу́, -хти́ш), душíти (душу́, души́ш, -ши́ть) ним, (*дурно*) відгóнити, дхну́ти, нéсти чим; *см.* **Воня́ть.** [Пáхла травá запашнíше (Грінч.). Пáхне бузкóм. Дхне свíжою фáрбою. Квітки́ пахтíли (Олесь). Душíло пáхощами].
Пахови́к, *мед.* – жóвниця, пахви́нна, чи́рка (болячка) під пахвóю.
Пахови́на – пахви́на. [Відрíжте менí пахви́ни].
Пахово́й – пахвови́й, пахови́й, пахви́нний, зду́хвинний. **-вáя** *область, мед.* – зду́хвина. **-вáя** *грыжа* – ґилá, нади́ми (-мів), зду́хвинна гри́жа.
Пахотá – 1) óранка; *см.* **Пахáние.** *Окончить* **-ту** – оборáтися, (*о многих*) пооборюватися. *Отработать* **-тóй** – відорáти, (*несов.*) відóрювати кому́; 2) *см.* **II. Пах.**
Пáхота, пахоти́на, пахóти́нье, *см.* **Пáхоть.**
Пахоти́нный, *см.* **Пáхотный.**
Пáхотник – хліборóб, селяни́н; *см.* **Пáхарь, Землепáшец.**
Пáхотников – хліборóбів (-ова, -ове). **-тничий** – хліборóбський.
Пáхотный – (*о земле*) óрний, хліборóбний. [Óрна земля́]; (*об орудиях*) хліборóбський. [Хліборóбське знаря́ддя].
Пáхоть – рілля́ (*р.* ріллí, *ж. р.*), нив'я́ (*р.* нив'я́, *с. р.*). [По нив'ю погáна дорóга]. **-ть** *на зиму* – зябля́, зяб (-би).
Пáхталка, -льница – масля́нка, масляни́ця.
Пáхтальный. -ная *мутовка* – бия́к, лу́чик.
Пáхтальщик, -щица – збивáльник, збивáльниця мáсла.
Пáхтанье – 1) колотíння, сколóчування, збивáння (мáсла); 2) **-нье, пáхтанина, -ца** – масля́нка, сколóтини (-ин). *Из* **-нья** *приготовленный* – масля́нчаний, сколóтчаний (напр., кулíш).
Пáхтать, спáхтать (*масло*) – колоти́ти, сколоти́ти (мáсло), би́ти, збивáти, зби́ти (мáсло), роби́ти, зроби́ти мáсло. **Пáхтанный** – колóчений, зби́ваний; *сов.* сколóчений, зби́тий.
Пáхтаться – 1) колоти́тися, сколóчуватися, би́тися, збивáтися. *Масло не* **-ется** – мáсло не сколóчується; 2) **-ться** *с кем, см.* **Вози́ться, Ня́ньчиться.**
Паху́че – запáшно, паху́че.
Паху́честь – запáшність, паху́чість (-ости).
Паху́чий – запашни́й, паху́ч[щ]ий, пахню́ч[щ]ий, запаши́стий.
Паху́чка, *бот.* Muristica clinopodium – паху́щик (-ка).
Пациéнт – паціє́нт, (*больной*) слаби́й, хóрий.
Пацифи́зм – пацифíзм (-ку), миролю́бність (-ости).

Пацифи́ст – пацифі́ст, миролю́бець (-бця).
Па́че, *нар.* – більш(е), найбі́льше, ду́жче, гірш, на́дто, особли́во. *Срв.* **Бо́лее. Па́че** *чаяния* – над сподіва́ння, несподівано. *Тем* **па́че** – тим па́че, більш того́.
Па́чеси[ы] – пачо́си (-сів), па́чіскú (-со́к), кло́ччя.
Па́чка – па́чка, па́ка, жмут, *ум.* жму́то́к (-тка́), жму́тик. [Па́ка гро́шей. Шо́вку жмут. Жмут веретíн. Держа́в у руці́ жмут гро́шей папіря́них]. *Складывание и связывание в* **-чки** – пакува́ння. *См.* **Свя́зка. Па́чками** *стрелять* – стріля́ти пачка́ми.
Па́чкала (*общ. р.*) – 1) (*о мужч.*) таля́пало, (*о женщ.*) таля́палка; 2) парта́ч, парта́чка. *См.* **Пачку́н, -ку́нья.**
Па́чкальщик, па́чкальщица, *см.* **Пачку́н, -ку́нья.**
Па́чканье – 1) паску́дження, каля́ння, брудні́ння, ма́зання, тала́[я́]пання; 2) паску́дження, ба́зграння, парта́чення.
Па́чкать – 1) (*марать*) паску́дити, каля́ти, валя́ти, брудни́ти, бру́ди́ти, ма́зати, масти́ти що чим, (*лицо*) му́рзати, (*грязью*) багни́ти, багнітува́ти, (*чем.-л. жидким*) ля́пати, таля́пати, (*чем-л. жирным*) яло́зити, смальцюва́ти, (*мукою*) борошни́ти. *Срв.* **Мара́ть, Грязни́ть, Га́дить.** *Не хочу и рук* **-кать** – і рук не хо́чу паску́дити. (*Переносно*: *чернить*) паску́дити, каля́ти, пога́нити, сла́вити. [Сла́ви своє́ї не каля́йте. Невже́-б я захті́в себе́ пога́нити, крадучи́ чужі́ гро́ші?]; 2) (*делать как ни попало*) паску́дити, ба́згра́ти, пога́нити, капа́рити, парта́чити, парто́лити.
Па́чкаться – паску́дитися, каля́тися, валя́тися, ма́затися чим; му́рзатися, багни́тися; таля́патися, ба́братися, ба́блятися в чо́му; яло́зитися, шмарува́тися чим; борошни́тися, убіля́тися в що. *Оттенки см.* **Па́чкать**; (*переносно*) паску́дитися, пога́нитися чим, з ким. [Я не хо́чу з тобо́ю пога́нитися].
Пачкотня́ – 1) ляпани́на, мазани́на, ба́брання, таляпани́на; 2) базграни́на, парта́цтво, капа́рство. *См.* **Па́чкание.**
Пачку́н – 1) нехлю́й, нечепу́ра, нечупа́ра, (за)му́рза, замазу́ра, таля́пало, (*зап.*) неха́р (-ра), неха́рник, кири́нник, (*вульг.*) паску́да; *см.* **Неопря́тный**; 2) (*плохой живописец, писака*) базгра́ч, парта́ч, квачома́з, писа́ка, (*стихоплёт*) віршома́з.
Пачку́нья – 1) нехлю́я, нечепу́ра, (за)му́рза, таля́палка, (*зап.*) неха́ра, кири́нниця, (*вульг.*) паску́да; 2) базгра́чка, парта́чка.
Пачу́ли (*духи*) – пачу́лі (*не склон.*).
Паша́ – баша́ (-ші́). [Туре́цький баша́]. *Сын* **-ши́** – баша́ (-ша́ти, *ср. р.*).
Па́шенка, *см.* **Па́шня 2.**
I. Пашени́на, *см.*, **Па́шня 2.**
II. Пашени́на, *см.* **Паши́на.**
Па́шенник – 1) *см.* **Па́харь, Земледе́лец**; 2) посе́сор, орenда́р (-ря́).
Па́шенный, *см.* **Па́хотный. -ные** *травы, см.* **Кормово́й, Посе́вный.**
Паши́на – пахви́на.
Паши́стый (*конь*) – здухвиня́стий, з запа́лими зду́хвинами.
Па́шня – 1) *действ., см.* **Паха́ние**; 2) рілля́, о́рне по́ле, ни́ва, нив'я́ (*ср. р.*).
Паште́т – паште́т (-та). **-те́тный** – паште́товий.
Па́щенок (*бранно*), *см.* **Щено́к.**
Па́юсный. -ная *икра* – кав'я́р (-ру).
Пая́ло *и* **Пая́льник** – лютува́ло, лютува́льник.
Пая́льница – лютівни́ця.
Пая́льный – лютува́льний. **-ная** *трубка* – лютува́льна ду́дка, люті́вка, (*у трубочников*) клю́хта. **Пая́льная** (*мастерская*) – лютува́льня.
Пая́льцо – лютува́льце.
Пая́льщик – лютівни́к (-ка́).
Пая́ние – лютува́ння.
Пая́сничать – блазню[у]ва́ти, ду́рника стро́їти (кле́їти, удава́ти).
Пая́снический – блазе́нський.
Пая́сничий – бла́знів (-нева, неве). **-чьи** *ухватки* – блазе́нські мі́ґи.
Пая́тельный, *см.* **Пая́льный.**
Пая́ть, -ся, па́ивать, -ся – лютува́ти, -ся. **Па́ян(н)ый** – люто́ваний.
Пая́ц – бла́зень (-зня). *См.* **Шут.**
Пе́вг, Пе́вговый, *см.* **Пи́хта, Пи́хтовый.**
Пева́ть, *см.* **Петь.**
Певе́ц – співа́к, співа́ка, співе́ць (-вця́), співу́н, (*о поэте*) співе́ць. *См.* **Поэ́т.**
Певи́ца – співа́чка. *Знаменитая* **-ца** – славнозві́сна співа́чка.

Певи́цын – співа́ччин (-ина, -ине).
Певу́н, певу́нья – співу́н, співу́ха, співли́вий, -ва. *Неустанная* **-нья** – співу́ха невсипу́ща.
Певу́честь – співу́[о́]чість, співність (-ости).
Певу́чий – співу́чий, співо́чий, співни́й, співли́вий. [Співу́чий го́лос].
Певцо́в – співо́[а́]цький, співа́чий, співакі́в (-ко́ва, -ко́ве).
Пе́вческая, пе́вчая – співа́льня.
Пе́вческий – співа́цький, співе́цький.
Пе́вчий – 1) (*прил.*) співо́чий, співу́чий. [Співо́ча пта́шка. Співу́ча му́зи́ка]; 2) *сущ.* півчий, співа́к, *соб.* півча (-чі).
Пега́нка (*лошадь*) – строка́нь (-ня́), строка́тий кінь.
Пега́с – 1) (*лошадь*) пега́с; 2) (*рыба* Pegasus) сарга́н; 3) *астр.* – пега́с.
Пе́гий – пері́стий, сорока́тий, (*о лошади*) строка́тий.
Педаго́г – педаго́г (-га). **-ги́ческий, -ки** – педагогі́чний, -но.
Педагоги́чный – педагогі́чний.
Педаго́гия, -гика – педаго́гія, педаго́гіка.
Педа́ль – ступи́р (-ря́), ла́ба, педа́ль, (*в верстаке*) ша́йда, ла́ба, підножа́й, підні́жка.
Педа́нт, -тка – педа́нт (-та), педа́нтка.
Педанти́зм – педанти́зм (-му).
Педа́нтский – педа́нтський. **-ти́ческий** – педанти́чний.
Пе́дель (*школьн.*) – пе́дель (-ля), *мн.* пе́делі *и* педеля́.
Педера́ст – педера́ст. **-тия** – педера́стія (-ії).
Педоме́тр – педоме́тр (-тра).
Пе́жина – я́блуко. [Кінь у я́блуках].
Пейза́ж – крайови́д, крайо́браз, пейза́ж (-жу).
Пейзажи́ст – пейзажи́ст (-та), маля́р крайови́дів.
Пейза́жный – пейза́жний, крайови́дний. **-ная** *живопись* – пейза́жне (крайови́дне) малюва́ння.
Пейс – пейс (-са, *мн. ч.* пе́йси, -сів), *ум.* пе́йсик. *Имеющий большие* **пейсы** – пейса́тий.
Пек – 1) (*смола*) смола́; 2) (*вар у сапожников*) ше́вська смола́.
Пе́карев – пе́карів (-рова, -рове).
Пека́рить, пека́рничать – пекарюва́ти.
Пека́рный – пека́рний. **-ное** *дело, ремесло* – пекарюва́ння.
Пека́рня – пека́рня.
Пе́карский – пека́рський.
Пе́карство – пекарюва́ння.
Пе́карь – пе́кар (-ря), хлібопе́ка, хлібопе́к, печі́льник. *Жена* **-ря** – пекари́ха, (*дочь*) пекарі́вна.
Пе́карка – пе́карка, печі́льниця, (*пекущая для продажи на базаре*) перепіча́йка.
Пеклева́ник – питльо́ваний хліб.
Пеклева́нка – питльо́ване бо́рошно, питльо́вка.
Пеклева́нный – питльо́ваний. **-ный** *хлеб* – питльо́ваний хліб.
Пеклева́ть, -ся – питлюва́ти, -ся, пуска́ти, -ся на пи́тель.
Пеклёвка – питлюва́ння.
Пелаги́ческий, *геол.* – пелагі́чний.
Пелена́ – (*вообще*) покрива́ло, засло́на, заві́й (-во́ю) засті́л (-сто́лу) [Крізь бі́лий засті́л сніговий (Л. Укр.)], спови́ток (-тку́); (*настольная*) насті́льник, о́брус; *см.* **Ска́терть**; (*погребальные*) покрива́ло, заві́й (-во́ю), паполо́ма. **-на́** *младенца, см.* **Пелёнка.**
Пелена́льный – сповива́льний.
Пелена́ние – сповива́ння, *оконч.* сповиття́.
Пелена́ть, -ся – пелена́ти, -ся, (с)повива́ти, -ся, (*редко*) пеленува́ти, (*ирон.*) пелінтува́ти (Звин.).
Пелёнка – пелю́шка. **-ки** – пелюшки́ (-шо́к), (с)повито́к, *ум.* (с)повито́чок (*иногда вместе с свивальником)*, (с)повиття́. **-ка** *под голову* – підголо́вач, приголо́вач, при́головок, (*на руки*) підру́чник. *Он ещё в* **-ках** – він ще в (с)повитку́.
Пелёночный – пелюшко́вий.
Пелери́на – пелери́на; (*в шинели*) дарм(н)овіс.
Пеле́сина – пля́ма, (*на шкуре*) ли́сина, я́блуко. *См.* **Пе́жина, Пятно́.**
Пелесова́тый, пеле́систый, пеле́сый – пері́стий, рябий.
Пели́т, *геол.* – пелі́т, іլове́ць (-вця́), глиня́к (-ка́).
Пелика́н, *зоол.* Peli[e]canus – ба́ба-пти́ця, пти́ця-ба́ба, (*стар.*) нея́сить (-ти).

Пело́вый *хлеб* – несі́яний хліб, хліб з ґри́сом, з поло́вою.
Пельме́нь – (в)у́шко, *мн. ч.* (в)у́шки.
Пе́мза – пе́мза. **Пе́мзовый** – пе́мзовий.
Пемзова́ть – пемзува́ти. **-зо́ванный** – пемзо́ваний.
Пемзо́вка – пемзува́ння.
Пе́на – (*у рта*) пі́на; (*вообще*) пі́на, шум, шумови́на, шумови́ння (*ср. р.*). [Вода́ клекоті́ла і вкрива́ла камі́ння бі́лим шу́мом (Загірня)]. *Родилась как Венера из* **пе́ны** *морской* – зроди́лась як (мов, на́че) Вене́ра з шумови́ння морсько́го (Єфр.). *С* **пе́ной** *на устах, у рта* – запі́нившись, запі́нений. [Бліди́й, запі́нений, він крича́в на ці́лу ву́лицю (Коц.)]. *Покрыть, -ся* **-ной** – запі́нити, запі́нитися, (*обычно о лошадях*) зми́лити, -ся. *См.* **Запе́нить, -ся.**
Пена́л – пірни́к, перна́ч, пена́л.
Пена́ты – пена́ти (-тів). [Моли́лася свої́м пена́там (Шевч.)].
Пенёк, пенёчек – 1) пеньо́к (-нька́), пеньо́чок (-чка); (*у грибов*) коріне́ць (-нця́); 2) (*у птиц*) палки́, колодочки́.
Пе́ние – спів, спі́ви, співа́ння, по́спів, (*редко*) спі́ва, спів'я, поспі́в'я, (*петуха*) кукурі́кання, куроспі́в, куропі́яння. [І крізь сон йому́ чу́ється спів соловйо́вий (Л. Укр.). Я одзвича́їлась від спі́вів (Л. Укр.)]. *Способный к* **-нию** – співли́вий.
Пе́нистость – пі́нявість, шумли́вість (-вости).
Пе́нистый – пі́нявий, шумли́вий. [Пі́няве ми́ло. Пі́няві во́ди. Шумли́ве (пі́няве) мо́ре]; (*о жидкости иногда*) кудря́вий. [Кудря́ве пи́во].
Пенитенциа́рный – пенітенція́рний.
Пе́нить – пі́нити, запі́нювати. **-нить** *лошадей* – ми́лити ко́ні.
Пе́ниться – шумува́ти, пі́нити, пі́нитися. [Вино́ шуму́є. Вода́ пі́нить та шуми́ть (Мирн.). Пи́во пі́нилось (Коц.)]. **Пе́нящийся** – шу́мний.
Пе́нка – 1) шумови́на, пі́нка, шумова́ло, шумова́льце, ба́рма; (*на молоке, сливках*) плі́вка, шку́рка, кожу́шок. *Любит* **-ки** *снимать* – охо́чий вершки́ зніма́ти; 2) *зоол.* Motacilla trochilus – труси́хвістка, (*зап.*) є́ска, іле́ць (*р.* ільця́), лозиня́к, підсолові́й; 3) *мин.* Milleropa polymorpha – пі́нка морська́.
Пе́нковый – пінко́вий, пенько́вий. [Пінко́ва лю́лька].
Пенкоснима́тель – легкоби́т.
Пе́нни – пе́нні (*не склон.*).
Пе́нник (*водка*) – пі́нна (-ної), піння́к (-ка́), *ум.* пі́нненька. [Тягли́ тут пі́нненьку троя́нці (Котл.)].
Пе́нность – пі́нність (-ости).
Пе́нный – пі́нний, пі́нявий. **-ное** *вино, см.* **Пе́нник.**
Пе́ночка, *см.* **Пе́нка 2.**
Пенс (*монета*) – пенс (-са).
Пенсио́н, *см.* **Пе́нсия.**
Пенсио́нный – пенсі́йний.
Пенсионе́р, -ка – пенсіоне́р, пенсіоне́рка.
Пе́нсия – пе́нсія (-сії). *Назначить* **-сию** *кому* – призначи́ти пе́нсію кому́. *Жить на* **-сию** – жи́ти з пе́нсії. *Получающий* **-сию**, *на* **-сии** – хто оде́ржує пе́нсію, пенсіоно́ваний.
Пенсне́ – пенсне́ (*не склон.*).
Пентаме́тр – пента́метр (-тра).
Пента́эдр, *см.* **Пятигра́нник.**
Пе́нтюх – тюхті́й, теле́пало, мни́кало, розгаму́за, ба́ла, *см.* **Неотёса.**
Пень – 1) пень (*р.* пня), *ум.* пеньо́к (-нька́), пеньо́чок, (*торчащий в земле*) при́корень (-рня), ки́чка, штурпа́к, корч, (*обожжённый*) о́гар (-ра), опалю́х. [Го́лий, як пень]; 2) (*улей*) пень, коло́да; 3) йо́лоп, бо́вдур, те́лепень, теле́пало, тюхті́й, бе́цман, штурпа́к, чвала́й. *См.* **Неотёса, О́лух.** *Через* **пень** *колоду валить* – роби́ти, аби́ роби́лося. *Стал в* **пень** – як пеньо́к став.
Пенька́ – пря́диво, коно́плі (-пель).
Пенько́вый – прядив'я́ний, з пря́дива, конопе́льний, коно́пля́ний, портови́й, портни́й. **-вое** *полотно* – пря́див'я́не полотно́, портни́на.
Пенькопряди́льня – прядивопря́дня.
Пеньюа́р – пеньюа́р (-ра).
Пеня́ (*действ.*) – жаль, жалкува́ння на ко́го, на що, дорі́ка́ння кому́, ре́мствування на ко́го, на що.
Пе́ня – 1) пеня́, напа́сть (-сти); *см.* **Вы́говор, Упрёк**; 2) (*штраф*) пеня́, штраф (-фу);

напа́сть (-сти).
Пе́нязь – гріш (*р.* гроша́), пі́няз(ь) (-за[я]), *ум.* пінязо́[ьо́]к (-з(ь)ка́).
Пеня́ть *кому за что, на кого* – жалкува́ти, жа́лувати, жалкува́тися на ко́го за що, пеня́ти на ко́го кому́, наріка́ти на ко́го, ре́мствувати на ко́го за що. [Сама́ на се́бе бу́ду жалкува́ти. На бо́га пеня́єш, а сам кульга́єш]. *На меня не* **-ня́й** – на ме́не не жалку́й. *На зеркало нечего* **-ня́ть***, коли рожа крива* – подиви́ся в во́ду на свою́ вро́ду.
Пе́нящийся – шу́мний. [Шу́мна вода́].
Пе́пел – по́піл (-пелу), *ум.* попіле́ць (-льця́). *Обратить в* **-пел** – оберну́ти на (в) по́піл, спопели́ти що. *Превратиться (обратиться) в* **-пел** – оберну́тися на (в) по́піл, спопелі́ти. *Возродиться из* **-пла** – відроди́тися з по́пелу.
Пепели́стый – попели́стий.
Пепели́ть, испепели́ть – попели́ти, спопели́ти.
Пепели́ться, испепели́ться – попелі́ти, спопелі́ти. [Бода́й ку́жель спопелі́ла. І твір його́ не спопелі́в од ча́су (Єфр.)]. **Испе́пелившийся** – спопелі́лий.
Пе́пелище – попели́ще, зга́рище, погорі́лище, пожари́на, руйно́вище. *Срв.* **Пожари́ще.** *Родное* **пе́пелище** – рі́дна домі́вка, рі́дна осе́ля.
Пепелови́дный, Пепелоцве́тный – попеля́[а́]стий. [Попеля́ста ку́рка].
Пе́пельник – попільни́к, попельня́. *См.* **Зо́льник.**
Пе́пельница – попільни́ця, попільни́чка. [Попільни́ця на недо́курки].
Пе́пельный – попеля́[а́]стий, попел(ь)на́стий, миша́стий *и* миша́тий. [Попела́стий віл. Миша́стий кінь].
Пепинье́рка – пепіньє́рка.
Пепли́стый, пеплови́дный, *см.* **Пе́пельный, Пепелови́дный.**
Пепси́н, *физиол.* – пепси́на, травля́ник, травля́нка.
Пепто́н, *физиол.* – пепто́на.
Пептониза́ция – пептонізá́ція (-ії), утра́влення.
Пе́рва́, *см.* **Пе́рво́.**
Перва́к, -ва́чка – перва́к (-ка́), *ум.* первачо́к (-чка́), перва́чка. *См.* **Пе́рвенец, -ница.** [Рій-перва́к (-ка́). Дулі́вочка-перва́к (-ку́). Квас-перва́к (-ку́). Дьо́готь-перва́к].
Перва́ч – перва́к (-ку́), первачо́к (-чка́).
Перве́е, *см.* **Сперва́, Напере́д.**
Пе́рвенец – перва́к (-ка́), (*ум.* первачо́к (-чка́)), пе́рвісток (-тка), (*ум.* перві́сточок (-чка)), первенча́ (-ча́ти) (*ср. р.*), перво́рідень (-дня), пе́рвинчик, (*ц.-слав.*) пе́рвенець (-нця). [З діте́й у роди́ні він був найста́рший, перва́к (Єфр.). Проти ві́дьми до́бре, як є цу́цик первачо́к (Звин.)].
Первени́ца – перва́чка, пе́рві́стка, пе́рві́тка, *ум.* пе́рві́сточка.
Пе́рвенственный – перви́нний, пе́ршенський.
Пе́рвенство – 1) пе́ршість (-шости), першенство́. [Ви ста́рший – вам першенство́!]. *Уступать* **-во** *кому* – відступа́ти першенство́ кому. **-во** *принадлежит вам* – першенство́ нале́жить вам. *Пальма* **-ва** – па́льма першенства́. **-во** *открытия* – першенство́ відкриття́. *Право* **-ва** *при покупке имения* – пра́во вку́пу; 2) (*преимущество*) перева́га, пе́ре́д (-ду). [Дава́ти пе́ре́д].
Первенствова́ние – першенствува́ння, передува́ння.
Пе́рвенствова́ть – передува́ти в чо́му, пе́ре́д води́ти (ве́сти), первува́ти, головува́ти, верхово́дити.
Пе́рвенький – пе́ршенький.
Перве́ц, Перви́ца, *см.* **Пе́рвенец, -ница.**
Перви́на, перви́нка – першина́, первина́, перш[в]и́нка. [Мені́ не першина́ це роби́ти]. **-ви́нки** (*первые овощи, плоды*) – перваки́.
Перви́чный – перви́нний, пе́рві́сний.
Пе́рво́, пе́рва́ – пе́рво, (в)пе́рве, (в)пе́рше. *См.* **Сперва́**. **Перва́** (**пе́рво**) **на́перво** – найпе́рше, перш за все, наса́мпере́д, вса́мпере́д, передусі́м, передовсі́м.
Первобра́чие – пе́рший шлюб.
Первобра́чный – від пе́ршого шлю́бу, першошлю́бний.
Первобы́тно – пе́рві́сно, первобу́тньо, первоста́йно.
Первобы́тность – пе́рві́сність, первобу́тність, первоста́йність (-ности).
Первобы́тный – пе́рві́сний, первобу́тній, первоста́йний. [Перві́сні наро́ди. Перві́сний комуні́зм]. **-ный** *человек* – перві́сна люди́на, пралюди́на. **-ные** *жители* – тубі́льці (-ців). **-ное** *состояние* – пе́рві́сний стан. *Обратить в* **-бытное** *состояние* – до перві́сного ста́ну поверну́ти.

Первоверхо́вный – найста́рший, найви́щий, первоверхо́вний, первовлади́чній. [Первоверхо́вні апо́столи].
Первове́се́нье, первове́сние – про́весінь (-сни), про́весна.
Перво́вка – перві́вка. [Ди́ня перві́вка].
Пе́рвое, *см.* **Пе́рво́.**
Первого́дник, -ница – первого́дник, -ниця, перва́к, перва́чка.
Первого́док (*дитя или жив. моложе года*) – перво́літок (-тка), на пе́ршім годо́чку.
Первозва́нный – первозва́ний. [Андрі́й первозва́ний]. **-ные** *гости* – пе́рші го́сті.
Перводза́нный – пе́рві́сний, первостворе́ний, первозда́ний (Шевч.). [Скала́ перві́сна].
Первози́мье, -зи́мки – перво́зимки (-ків).
Первоисто́чник – перводжерело́, первопоча́ток.
Первокла́ссный – 1) першоря́дний. [Першоря́дний арти́ст, музи́ка]; 2) пе́ршої кла́си, перш[в]окла́сний.
Первому́ченик, -ница – первому́ченик, -ниця.
Первонача́лие – 1) першенство́; *см.* **Старшинство́**; 2) *см.* **Первонача́ло.**
Первонача́ло – первопоча́ток (-тку), первопочи́н (-ну). *С* **-ча́ла** – з са́мого поча́тку, з-первові́ку.
Первонача́льник – пе́рший (ста́рший, головни́й) нача́льник.
Первонача́льно – пе́рві́сно, перві́тно, спе́ршу́, спочა́тку, з само́го поча́тку, насампере́д.
Первонача́льность – перві́сність, первопочатко́вість.
Первонача́льный – пе́рві́сний, перві́тний, (перво-)початко́вий, первові́чний. **-ное** *образование* – початко́ва осві́та.
Перво́нчик – перва́к (-ка).
Перво́образ – первотві́р (-тво́ру), первовзі́р (-зо́ру) чого́.
Первообра́зие *и* **Первообра́зность** – первотво́рність, первовзі́рність, первоста́йність (-ности).
Первообра́зный – первотво́рний, первовзі́рний.
Первооснóва – первооснóва, пе́рша підва́лина, первозаса́да, (*причина*) первопідста́ва.
Первопеча́тник – пе́рший друка́р (-ря́).
Первопеча́тный – пе́рший дру́ком. **-ные** *книги* – першодру́ки. **-ная** *библия* – пе́рша друко́вана бі́блія.
Первопочи́н – первопоча́ток (-тку), первопочи́н (-ну).
Первопресто́льный. -ный *град* – найдавні́ше мі́сто столи́чне, пе́рша столи́ця.
Первопрису́тствующий – голова́, президе́нт.
Первопричи́на – первопідста́ва, первопричи́на, пе́рвісна причи́на.
Первопу́тие, -путок – пе́рший сніг, первози́м'я.
Перворазря́дный – перш[в]оря́дний.
Перворо́дный – перворі́[о́]дний. **-ный** *грех* – перворі́дний, пе́рвісний гріх. **-ный** *сын* – перворі́день (-дня), *см.* **Пе́рвенец.**
Перворо́дство – старши́нство, перворі́дність (-ности). *Право* **-ства** – пра́во старши́нства, ста́ршого, першенства́.
Перворождённый, *см.* **Перворо́дный.**
Перворя́дный – першоря́дний.
Первосвяти́тель – первосвяти́тель. **-тельский** – первосвяти́тельський.
Первосвяти́тельство – первосвяти́тельство.
Первосвяще́нник – первосвяще́ник (-ка). **-нический** – первосвяще́ницький.
Первосвяще́нство – первосвяще́нство.
Первосе́нье – пі́досінь (-сени). **Первосе́нний** – підосі́нній.
Первосо́нье, первосо́нки – пе́рший сон, перво́спи (-спів), перво́сни (-нів).
Первостате́йный – 1) (*о купцах*) пе́ршої гі́льдії; 2) *см.* **Первостепе́нный.**
Первостепе́нный – перш[в]оря́дний.
Первотёлка (*о корове*) – пе́рвістка, перва́чка, коро́ва з пе́ршим теля́м.
Первоу́чка – первоу́к.
Первоцве́т – 1) (*первый цвет растений*) перво́цвіт; 2) Primula veris (officinalis) – ряст (-ту), бара́нчики.
Перву́ха, перву́ша – перва́чка.
Пе́рвый – пе́рш[в]ий. [Пе́рша ча́рка – пе́рша па́лка]. **-вое** *место* – пе́рше (пере́днє, чі́льне) мі́сце. **-вый** *ряд* – пе́рший ряд, пере́дня ла́ва. *В* **-вый** *раз* – впе́рш[в]е, поперва́х. *С* **-вого** *разу* – з пе́ршого ра́зу, відра́зу. *За* **-вый** *раз* – за пе́рший раз, (за) пе́ршим ра́зом. *На* **-вых** *порах* – поперва́х, на пе́рших пора́х, пе́рший час. *Это ему не в* **-во́й** – це йому́ не

перш[в]и́нка, не первина́, йому́ це не впе́рше. **-вый** *попавшийся, встречный* – пе́рший-лі́пший. **-вый** (*по положению*) – чі́льний, пере́дній. **-вый** *сорт* – пе́рший сорт, перва́к. **-вый** *опыт* – пе́рша спро́ба. **-вая** *возлюбленная* – перві́тка. **-вые** *плоды* – перваки́. *Не* **-вой** *молодости* – не перво́лі́ток. **-вое***, что нужно сделать* – пе́рше, що тре́ба зроби́ти. *В начале* **-вого** – на поча́тку пе́ршої (годи́ни). *В* **-вом** *часу* – о пе́ршій годи́ні. *Жить в* **-вом** *этаже* – ме́шкати на пе́ршому по́версі. *Это было* **-вою** *причиною их ссоры* – це була́ пе́рша причи́на ї́хньої сва́рки. *Во* **-вых** – по-пе́рше, впе́рше, пе́рше, уперва́х, раз що. *Во* **-вых** – *во-вторых* – (по)пе́рше – (по)дру́ге, одно́ те, що... а дру́ге те, що..., раз що... дру́ге що. [Раз, що я того́ не ба́чив, а дру́ге, що й не хо́чу ба́чити (Звин.)]. *Самый* **-вый***, первейший* – найпе́рший.

Первыйна́десять – одина́цятий.

Первы́ш – перва́к (напр., рій). *См.* **Перва́к.**

Перга́ – 1) перга́, медівни́ця; 2) (*перхоть*) лупа́ (-пи́).

Перга́мент – перга́мен (-ну *м. р.*) *и* перга́мена (*ж. р.*).

Перга́ментный – пергамено́вий. **-ная** *бумага* – пергамено́вий папір.

Перга́ментщик – пергаменя́р (-ра́).

Пердёж – перця́чка, перді́ж (-жа́), перді́ння.

Перде́ть – перді́ти (*н. вр.* перджу́, -ди́ш).

Перебавля́ть, переба́вить – передава́ти, переда́ти, наддава́ти, надда́ти чому́ чого́. [Переда́в куті́ ме́ду].

Переба́вочный – надда́тний, за́йвий.

Переба́ловать, -ся – 1) попсува́ти, -ся, зіпсува́ти, -ся, розопсі́ти; 2) перепустува́ти, переста́ти пустува́ти, ви́пустуватися. **-нный** – попсо́ваний, зіпсо́ваний, зіпсу́тий.

Переба́ллотирова́ть – перебалотува́ти.

Переба́лтывать, -ся, переболта́ть, -ся – 1) перебо́втувати, -ся, перебовта́ти, -ся, переколо́чувати, -ся, переколоти́ти, -ся; 2) переплеска́ти (язико́м), перебазі́кати, переторохті́ти, перетороо́чити. **Перебо́лтанный** – перебо́втаний, переколо́чений, перепле́сканий *и т. д.*

Перебараба́шить – поплу́тати, покуйо́вдити що.

Перебе́г – 1) перебіга́ння, пере́біг (-гу); 2) (*расстояние*) перегі́н (-го́ну); 3) переки́нчицтво (до во́рога).

Перебега́ть, перебежа́ть – 1) (*откуда куда*) перебіга́ти, перебі́гти, (*гал.*) перебі́гнути, (*о мног.*) поперебіга́ти (звідки куди́). [Голо́дний по́ле перебіжи́ть, а го́лий – три]. **-жа́ть** *дорогу кому* – перебі́гти доро́гу кому́, перебі́гти кого́. [Перебі́г їх за́єць]; 2) (*к неприятелю*) передава́тися, переда́тися кому́ *и* до ко́го, перекида́тися, переки́нутися, (*о мног.*) попередава́тися, поперекида́тися до ко́го; 3) *кого* – випереджа́ти, ви́передити, перебіга́ти, перебі́гти, переганя́ти, перегна́ти кого́, (*о мног.*) повипереджа́ти, поперебіга́ти *и т. д.* *Срв.* **Обгоня́ть 2.**

Перебе́гать – 1) оббі́гати, ви́бігати. [Ви́бігав скрізь – ніде́ нема́]; 2) *кого* – перебі́гати кого́.

Перебе́гаться – 1) перебі́гатися; 2) (*кончить течку*) перебі́гати.

Перебега́ться – перебіга́тися, бі́гати нави́передки.

Перебе́дствовать – перебідува́ти, перебі́дкатися.

Перебе́жка – 1) *см.* **Перебе́г 1 - 3**; 2) (*бег взапуски*) ви́передки (-док), перего́ни (-нів). *Устраивать* **-бе́жки** – бі́гати нави́передки, переганя́тися.

Перебе́жчик – переки́нець (-нця), переки́нчик, переки́дько, метуне́ць (-нця́).

Перебе́ливать, перебели́ть – перебі́лювати, перебіли́ти, поперебі́лювати, біли́ти, побіли́ти на́ново (удру́ге). **-ть** *бумагу, рукопись* – перепи́сувати, переписа́ти, поперепи́сувати на́чисто. **-ли́ть** *холст* – перебіли́ти полотно́. **Перебелённый** – перебі́лений; перепи́саний *и т. д.*

Перебе́ливаться, перебели́ться – перебі́люватися, перебіли́тися, бу́ти перебі́леним.

Перебеси́ться – 1) переказй́тися, показй́тися. [Чи ви переказй́лися, чи що це з ва́ми ста́лося? (Васильч.)]. *Умереть* **-вшись** – ви́казитися. [А неха́й вони́ ви́казяться]; 2) (*перестать беситься*) переказй́тися, перебіснува́тися, ви́біснуватися, відбіснува́тися, перемордува́тися, передрочи́тися.

Перебива́ние – перебива́ння, перетина́ння; перепиня́ння, перехо́плювання *и т. д., см.* **Перебива́ть.**

Перебива́ть, переби́ть – 1) (*перешибить*) перебива́ти, переби́ти, перетина́ти, перетну́ти, (*о мног.*) поперебива́ти, поперетина́ти. [Я ва́шому соба́ці но́ги поперебива́ю. Соки́ри пу́гою не перетне́ш]; 2) (*избить*) вибива́ти, ви́бити, повибива́ти, повбива́ти, поби́ти, позабива́ти, переби́ти кого́. [Бага́то наро́ду повибива́ли (повбива́ли, поби́ли) під ту війну́]. **-би́ть** *всех*

без исключения – ви́бити усі́х до ноги́, поби́ти, повбива́ти, позабива́ти геть (чи́сто) усі́х. [Усі́х чи́сто люде́й у мі́сті ви́бито і мі́сто спа́лено (Грінч.)]; 3) поби́ти, потовкти́, потрощи́ти (все), переби́ти, перетовкти́, перетрощи́ти. [Перетовкти́ уве́сь по́суд]; 4) (*волос, пух и т. п.*) перебива́ти, переби́ти, поперебива́ти, перетру́шувати, перетруси́ти, поперетру́шувати, пересипа́ти, переси́пати, попересипа́ти. [Уже́ на́ші жінки́ і подушки́ поперебива́ли]; 5) (*мешать что-л. делать*) перебива́ти, переби́ти кому́ що, перебаранча́ти, перешкоджа́ти, заваджа́ти кому́ що роби́ти, става́ти, ста́ти на перешко́ді (на зава́ді) кому́. **-би́ть** *у кого что* (*место, должность*) – перехопи́ти у ко́го що (слу́жбу, поса́ду). **-би́ть** *у кого-л. жениха, невесту* – перелюби́ти чийо́го молодо́го, молоду́. [Вона́ могó хло́пця перелюби́ла]; 6) (*прерывать*) перебива́ти, переби́ти, перепиня́ти, перепини́ти, перехопля́ти, перехопи́ти кого́. [Не перепиня́й мене́, а то й каза́ти не бу́ду]. **-би́ть, -ва́ть** *чью-л. речь* – переби́ти, перебива́ти кому́ мо́ву, впада́ти кому́ в річ. **-би́ть** *сон* – перелама́ти сон. **Переби́тый** – переби́тий, перетя́тий; поби́тий *и т. д.*

Перебива́ться, переби́ться – 1) перебива́тися, переби́тися, поперебива́тися; потовкти́ся, перетовкти́ся; *см.* **Перебива́ть**; 2) (*перемогаться*) перебува́тися, перебу́тися, сяк-так перемага́тися, перемогти́ся, зарато́вуватися, заратува́тися, перебі́дкатися, перебідува́ти, перетягти́, перекалата́ти. [Хоч-би цей ти́ждень сяк-так перебу́тися. (перетягти́). Перекалата́ємо зи́му як-не́будь. То залі́зко, то но́чви пози́чу, та так було́ й зарату́юся]. **-ся** *из кулька в рогожку* – з дра́нки вбира́тися в перепира́нку.

Переби́вка – 1) *см.* **Перебива́ние**; 2) (*помеха, возня*) пере́бивка.

Перебивно́й – пере́битний, перебивни́й.

Перебинтова́ть – перебинтува́ти, перебандажува́ти, перев'яза́ти.

Перебира́ние – перебира́ння, перегорта́ння; пересипа́ння *и т. д., см.* **Перебира́ть.**

Перебира́тель, -ница – перебі́рник, -ниця.

Перебира́ть, перебра́ть – 1) перебира́ти, перебра́ти, (*о мног.*) поперебира́ти що. [Перебира́ти гру́ші, я́годи, книжки́. Мо́вчки стру́ни на банду́рі я перебира́ю (Куліш)]. **-ра́ть** *листы в книге* – перегорта́ти листки́ в кни́зі, перегорта́ти (горта́ти) кни́гу. **-ра́ть** *пальцами, ножками* – перебира́ти пу́чками (па́льцями), ні́жками. **-ра́ть** *на себе перья* (*о птицах*) – шоло́пати на собі пі́р'я, пу́стритися, по́штритися. [Гу́ска там по́штрилася, ми́лася, пі́р'я понапуска́ла]. *Я вас всех* **-ру** – я до всіх вас доберу́ся, я вам усі́м дам. **-ра́ть** *избу, дежку* – пересипа́ти (переси́пати) ха́ту, ка́довба, перекида́ти (переки́дати) ха́ту. **-ра́ть** *кого по косточкам* – переміна́ти, перетира́ти кого́ на зуба́х, пересу́джувати кого́, обсу́джувати кого́ з голови́ до ніг; 2) (*прихотничать, привередничать*) перебира́ти ким, чим *и* що, вередува́ти, ганьбува́ти, перебе́ндювати ким, чим. [Наш паниче́нько-переберниче́нько ко́ники перебира́є. Хо́чеш ї́сти – бери́ що є та й ї́ж, а не вереду́й (Грінч.)]; (*лишнее*) перебира́ти перебра́ти чого́. [Переберé гро́шей у хазя́їна, більш як зроби́в ві́зьме (Грінч.)]; 4) (*набрать исподволь*) *сов.* перебра́ти, поперебира́ти, набра́ти, понабира́ти. *Много* **-бра́л** *он у нас* (*у всех*) *денег* – бага́то перебра́в (набра́в) він у нас гро́шей, бага́то поперебира́в (понабира́в) він у всіх гро́шей. **Пере́бранный** – пере́браний; переси́паний, переки́даний.

Перебира́ться, перебра́ться – 1) перебира́тися, перебра́тися, бу́ти пере́браним; 2) (*переправляться*) перебира́тися, перебра́тися, переїзди́ти, пере́їхати, перево́зитися, переве́зти́ся, переки́да́тися, переки́нутися, перехо́плюватися, перехопи́тися, (*по течению реки*) перепуска́тися, перепусти́тися через що. **-ться** *через реку* – перебра́тися, переве́зти́ся, пере́їхати, переки́нутися через рі́чку. [Да́йте нам човна́, ми ті́льки переки́немось на той бік. Тимча́сом усі байдаки́ щасли́во поперепуска́лись через кода́цький порі́г (Загірня)]. **-ться** *через горы* – переки́нутися через го́ри. **-ться** *на другую квартиру, в новую избу* – перебира́тися (перебра́тися), перево́зитися (переве́зти́ся), перено́ситися (перене́сти́ся), переїзди́ти (переї́хати), перехо́дити (перейти́) на і́нше примі́щення, в но́ву́ ха́ту (до ново́ї ха́ти).

Перебода́ть, -ся – переколо́ти, -ся (рога́ми), перебу́цати, -ся.

Переби́ть, *см.* **Перебива́ть.**

Перебо́й – 1) *см.* **Перебива́ние.** *На* **-бо́й** – навпере́бивки, навпере́йми, наза́хват, перебива́ючи оди́н о́дного; 2) перебі́й (-бо́го); пере́бивка (-ки). [Перебо́ї се́рця, пу́льсу]. *Неровный ход с* **-бо́ями** – нері́вна ходá з перебо́ями (з пере́бивками); 3) (*теченья*) супроти́вна течія́; 4) *лингв.* – перебі́й (-бо́ю); 5) *см.* **Перебо́йка 2.**

Перебо́йка – 1) *см.* **Перебо́й 1, Перебива́ние**; 2) (*рыбачья*) яз (*р.* я́зу), зако́та.

Перебо́йник (*яйцо*) – моца́к (-ка́).

Перебо́йщик, -щица, Переби́вщик, -щица – пере́купень (-пня), переку́пщик, пере́куп, пере́купка.

Переболе́ть (*чем*) – 1) перех(в)орі́ти (*б. вр.* -рі́ю), перех(в)орува́ти, переслабува́ти (на що), переле́жати (на що *и* з чим). [Уся́ на́ша роди́на перехорува́ла на тиф. Тепе́р по́шесть така́ хо́дить, і я переле́жала з живото́м]; 2) (*перенести болезнь*) ви́х(в)оріти, ви́боліти, віднеду́гувати. [Лице́ таке́ бі́ле, худе́, ви́болів ви́дно (Тесл.)]; 3) (*перестать болеть*) переболі́ти. [Боли́ть та й переболи́ть].

Перебо́р – 1) *см.* **Перебира́ние**; 2) перебі́р (-бо́ру). [Перебі́р гро́шей]; 3) (*в реке*) забо́ра, [Дніпро́ві забо́ри].

Перебора́зживать, переборозди́ть – 1) перебо́рознювати, переборозни́ти; 2) перечі́[е ́]ркувати, перечеркáти, почеркáти.

Перебора́нивать, перебoрони́ть *и* **перебороновáть** – пересkоро́джувати, пересkоро́ди́ти, переволо́чувати, переволочи́ти. **Переборонённый** – пересkоро́джений, переволо́чений.

Перебора́ть, переборо́ть *кого* – перебо́рювати, переборо́ти, перемага́ти, перемогти́, (*мног.*) поперебо́рювати, поборо́ти. [Усі́х поборо́в].

Перебо́рка – 1) перебира́ння, *см.* **Перебира́ние**; 2) (*перегородка*) пере́бірка (*ум.* пере́бірочка), перегоро́дка, розгоро́дка, пере́січка, пере́низ (-зу); 3) перебира́ння, переї́зд (на но́ве́ приміщення), переїздини, перево́зини.

Перебо́рный – перебі́рний, пере́браний. [Перебі́рні, пере́брані гро́ші].

Переборо́ть, *см.* **Перебора́ть.**

Перебо́рочка, *см.* **Перебо́рка 2**. *Играть в* **-чку** – пу́чками перебира́ти.

Перебо́рочный – заборо́вий, забо́рний.

Перебо́рчивость – вередли́вість, перебі́рливість (-вости).

Перебо́рчивый – вередли́вий, перебі́рливий. [Перебі́рлива коро́ва]. **-вый** *человек, женщина* – вереді́й, вереді́йка, вереду́н, вереду́ха, верpredни́к, вередни́ця, вередли́вець, вередли́виця, перебе́ндя, перебе́ндюха.

Перебо́рщик, -щица – перебира́льник, перебира́льниця; (*прихотливец*) перебі́рник, перебі́рчик, (*в песнях*) переберниче́нько. *Срв.* **Перебо́рчивый** *человек.*

Перебра́живать, переброди́ть – 1) (*через воду*) перебро́дити, бри́[е]сти́ (через во́ду, через рі́чку), *сов.* перебри́[е]сти́; *см.* **Перебрести́**; 2) (*шататься с места на место*) тиня́тися, блука́ти, ве́штатися, шала́тися, волочи́тися, *сов.* потиня́тися, поблука́ти, пове́штатися, пошала́тися, (*с усилит. значением*) попотиня́тися, попоблука́ти, попове́штатися, попошала́тися. [Пове́штався таки й я по сві́ту (Грінч.)]; 3) ви́бродити, ви́ходити з во́локом (усю́ди). [Всю рі́чку ви́бродили]; 4) (*о жидкостях*) перегрaва́ти, перегра́ти, виграва́ти(ся), ви́грати(ся), перешумува́ти, ви́шуміти, перемусува́ти. [Пи́во перегра́ло. Підожди́, поки ті́сто ви́грається].

Перебра́ниваться *с кем* – переля́юватися, перекоря́тися *и* переко́рюватися, ги́ркатися, гари́катися з ким. [Жінки́ переля́ювались через тин].

Перебрани́ть – переля́яти, ви́лаяти (всіх одного́ по о́дному).

Перебра́ниться *с кем* – поля́ятися, посвари́тися з ким.

Перебра́нка – ла́йка, сва́рка, пересва́рка, сварня́, *множ.* пере́свари.

Перебра́сывание – перекида́ння, пере́мі́тування.

Перебра́сывать, перебро́сить – перекида́ти, переки́нути, пере́мі́тувати, переметну́ти що куди́. [Неха́й-би бив, а то й через тин хоті́в переки́нути. Оди́н не доки́нув, а дру́гий переки́нув]. **-сить** *мост через реку* – міст через рі́чку переки́нути. **-сить** *мешок через плечо* – переки́нути, перечепи́ти мішо́к через плече́, заки́нути сакви́ за пле́чі. **Перебро́шенный** – переки́нутий, поперекі́даний. **Перебросáть** – переки́дати, поперекида́ти, поки́дати що. [Вже переки́дали ми дро́ва, що тепе́р роби́ти?]. **-са́ть** *лопатою зерно* (*для просушки*) – перелопа́тити зе́рно. **-санный** – переки́даний, перелопа́чений.

Перебра́сываться, перебро́ситься – 1) перекида́тися, бу́ти переки́нутим; 2) перекида́тися, переки́нутися, пере́мі́туватися, переметну́тися, (*о мног.*) поперекида́тися. **-ваться** *словами, шуткою, остротами* – перекида́тися (пере́мі́туватися) слова́ми, жа́ртом, до́тепами, перемовля́тися (сло́вом). [Переки́нуться сло́вом-дру́гим та й замо́вкнуть (Мирн.). Усі мовча́ли, вряди́-годи пере́мі́туючися кількома́ слова́ми (Неч.-Лев.)]. *Огонь* **-сился** *с одной избы на другую* – ого́нь переки́нувся з одні́єї ха́ти на дру́гу. *С разбегу* **-ситься** *через канаву* – з розго́ну пересягну́ти, переско́чити, перестрибну́ти через рів. **Перебросáться** – переки́датися, поперекида́тися, поперестри́бувати. *Рыба ушла*: **-са́лась** *через невод* – ри́ба повтіка́ла: поперекида́лася через сі́тку.

Перебре́дить – перебреха́ти, переина́чити.

Перебрести́ – 1) (*через воду*) перебри́[е]сти́; 2) (*с трудом перейти*) перелі́зти, перепле́нтатися, перечала́пати, перечвала́ти. [Наси́лу перепле́нтався через міст, так

заслáб].

Перебривáть, -ся, перебри́ть, -ся – перегóлювати, -ся, переголи́ти, -ся. **-бри́ть** *всех* – переголи́ти, поголи́ти, повигóлювати всіх.

Переброди́ть, *см.* **Перебрáживать.**

Перебрóс, перебрóска – перекидáння, перéкид (-ду).

Перебры́згивать, -ся, перебры́згать, -ся, перебры́знуть, -ся – перебри́зкувати, -ся, перебри́зкати, -ся, перебри́знути, -ся, перехлю́пувати, -ся, перехлю́пати, -ся, перехлю́пнути, -ся. **-ть** *бельё* – пи́рскати, попи́рскати біли́зну, плáття.

Перебуди́ть (*всех*) – побуди́ти (всіх).

Перебýчить – позоли́ти, перезоли́ти.

Перебушевáть – перебурхáти, перехвилювáти. [Сти́шилось мóре, перебурхáло].

Перебывáть (*во многих местах или много раз*) – побувáти. *Где только он не* **-вáл***, весь свет об'ездил* – де тільки він не побувáв (бувáв), увéсь світ об'ї́здив.

Перебывáть *и* **перебы́ть** – *сов.* перебýти (*реже* перебувáти), перевернýтися. [Здає́ться, не булó хáти в селі́, де-б я не перебулá нáймичкою. За день скі́льки вас перебýде (перевéрнеться)]. **-бы́ть** *беду* – перебýти, перетривáти бíду (ли́хо). [Не роди́в мак – перебýдемо й так].

Перевáзживать, перевозжáть – перевí́жкувати, *сов.* перевіжкувáти, перевí́жкати.

Перевáл – 1) *см.* **Перевáливание.** *Итти, ехать на* **-вáл** – іти́, ї́хати навпростéць, навмання́; 2) *геогр.* – перехíд (-хóду), перевáл.

Перевáливание – перекидáння; перетягáння.

Перевáливать, перевали́ть – 1) *что куда* – перекидáти, переки́дати *и* поперекидáти що куди́, перетягáти, поперетягáти що куди́. **-ли́ть** *землю, сено* – переки́дати зéмлю, сíно. **-ли́ть** *брёвна, лес* – переки́дати, поперетягáти бервéння, деревню́, колóддя. **-вать, -ли́ть** *что-л. через что* – перевáлювати (перевали́ти), перевертáти (перевернýти), (*о мног.*) поперевáлювати, поперевертáти що через що; 2) *через что* – перехóдити, перейти́, переступáти, переступи́ти, перекидáтися, переки́нутися, перехóплюватися, перехопи́тися через що, (*плывя*) перепливáти, перепливти́ через що, минáти, минýти що. **-ли́ть** *через горный хребет* – перейти́, переки́нутися, перехопи́тися, через гíрський кряж. *Лодка* **-ли́ла** *на другой берег* – чóвен перепли́в на той бік. *Ему уже за семьдесят* **-ли́ло** – йомý вже за сімдеся́ть перейшлó (переступи́ло, перескóчило). [Вíку йогó ді́йсне ніхтó таки й не знав: мóже йомý й за сóтню ці́лу перескóчило (Кониськ.)]. **-ли́ло** *за полночь* – звернýло з пíвночи. **Перевáленный** – переки́даний.

Перевáливаться, перевали́ться – 1) перекидáтися, бýти переки́даним; 2) перевáлюватися, перевали́тися, перевертáтися, перевернýтися, (*о мног.*) поперевáлюватися, поперевертáтися через що. [Через баркáн перевали́лося в садóк щось дýже вели́ке й дóвге (Неч.-Лев.)]; 3) (*из стороны в сторону*) перехиля́тися, перехили́тися, вихи́туватися. **-ваться** *с ноги на ногу, на ходу* – перехиля́тися, перехня́блюватися з бóку на бік, на ході́, коливáти з ноги́ на нóгу. *Ходить* **-ваясь** – ходи́ти перехиля́ючись, перехня́блюючись, вихи́туючись (з бóку на бік), ходи́ти перéхильцем, перехля́бисто, перевáги-вáги, перéвáльцем.

Перевáлка, *см.* **Перевáливание.** *Ходить в* **-ку,** *см.* **Перевáливаясь** (**Перевáливаться**). *Ходящий в* **-ку** (*шутл.*) – качконóгий.

Переваля́ть – 1) (*кого*) переборóти, поваля́ти, ви́валяти. [Борéць усі́х переборóв]. *Буря много лесу* **-ля́ла** – бýря багáто лíсу ви́валяла; 2) перекачáти, переваля́ти, ви́качати, ви́валяти що в чóму. [Перекачáв у піскý всі я́блука]; 3) (*шерсть, войлок*) переваля́ти *и* перевали́ти. [Трéба перевали́ти повсть (= *войлок*), бо скíмшилася]. **Перевáлянный** – перевáляний.

Переваля́ться – 1) (*в грязи*) ви́качатися, ви́валятися; 2) перелéжати, перех(в)óрíти, перех(в)орувáти, переслабувáти, переболíти (на що). [Багáто людéй переболíло за це лíто].

Перевáривание – 1) перевáрювання; 2) *физиол.* – перетрáвлювання.

Перевáривать, -ся, перевари́ть, -ся – 1) перевáрювати, -ся, перевари́ти, -ся; 2) (*о желудке, с'еденной пище*) перетрáвлювати, -ся, перетрави́ти, -ся, трави́ти, -ся, страви́ти, -ся. [Ці варéники хібá воля́чий шлýнок перетрáвить]. **Перевáрённый** – 1) перевáрений; 2) перетрáвлений. **-ная** *вода* – грíта (перевáрена, варéна) водá.

Перевáрка, *см.* **Перевáривание.**

Перевáрный – перевáрений, розігрíтий. **-ное** *железо* – перегорíле залíзо.

Перевевáть, перевéять – 1) вíяти, перевівáти *и* -вíювати, перевíяти, (*о мног.*) поперевíювати, повíяти (зéрно); (*подбрасывая или встряхивая на ветре*) палáти, перепалáти, *сов.* перешелюхáти. [Перепалáй сóнячник]; 2) (*перенести с места на место*)

перевівáти, перевíяти що куди́. **Перевéянный** – перевíяний. **-ся** – вíятися, перевівáтися *и* -вíюватися, бýти перевíяним.
Перевéдываться, перевéдаться – розправля́тися, розпрáвитися з ким. [Я з ним розпрáвлюсь].
Переведéние – 1) перевéдення; 2) ви́ведення, ви́гублення; *срв.* **Переводи́ть** 5.
Перевезéние – перевéзення.
Перевезти́, *см.* **Перевози́ть.**
Перевéнчивать, перевенчáть – 1) перевíнчувати, перевінчáти когó, нáново давáти (дáти) шлюб комý; 2) *сов.* повінчáти, поперевíнчувати (всіх); 3) *см.* **Обвéнчивать, Обвенчáть.** **Перевéнчанный** – перевíнчаний; *см. ещё* **Обвéнчанный.**
Перевéнчиваться, перевенчáться – 1) перевíнчуватися, перевінчáтися, нáново брáти (взя́ти) шлюб з ким; 2) *сов.* повінчáтися, поперевíнчуватися; 3) *см.* **Обвéнчиваться, Обвенчáться.**
Перевéрить, *см.* **Переверя́ть.**
Перевéрка – 1) перевіря́ння, вивіря́ння; 2) (*ревизия*) перéвірка.
Перевёрстка, *типогр.* – перевéрстування, перелаштóвування, *сов.* перевéрстáння, перелаштувáння.
Перевёрстывать, переверстáть, *типогр.* – перевéрстувати, переверстáти, перелаштóвувати, перелаштувáти, (*о мног.*) поперевéрстувати, поперелаштóвувати. **Перевёрстанный** – перевéрстаний, перелаштóваний.
Переверти́ть – 1) *см.* **Перевёртывать**; 2) *см.* **Перевéрчивать.**
Перевёртка, *см.* **Перевёртывание.**
Перевёртывание – перевертáння, перекидáння; перегортáння; перекрýчування *и т. п.,* *см.* **Перевёртывать.**
Перевёртывать, перевернýть – 1) перевертáти, перевернýти, (*опрокидывать*) перекидáти, перекúнути що, (*о мног.*) поперевертáти, поперекидáти що. **-нýть** *всё вверх дном* – все до горú ногáми перекúнути (поперекидáти), перевернýти (поперевертáти). *Ветер* **-нýл** *лодку* – вíтер перекúнув (перевернýв) човнá. *Это меня всего* **-нýло** – це всьогó менé перевернýло (струхнýло, кúнуло). **-нýть** *задом наперёд* – перевернýти, перекрутúти зáдом наперéд. **-вать, -нýть** *всё по-своему, на свой лад* – повертáти, повернýти, перекрýчувати, перекрутúти все на свій лад. **-вать** *наизнанку* – перевертáти, перевернýти, перелицьóвувати, перелицювáти, поперевéртáти, поперелицьóвувати що на дрýгий бік, *см.* **Вывёртывать**; 2) перегортáти, перегорнýти, поперегóртáти, перевертáти, перевернýти, поперевéртáти. **-вать** *листы в книге* – перегортáти (*реже* прогортáти) листкú в кнúзі, перегортáти (гортáти) кнúгу. **-вать** *сено, солому* – перевертáти, перегортáти сíно, солóму; 3) *что во что* – перегортáти, поперегортáти що в що, що чим, позагортáти що в що; 4) перекрýчувати, перекрутúти; *см.* **Перевéрчивать, переверти́ть**; 5) *см.* **Превращáть, Преврати́ть. Перевёрнутый** – перевéрнутий *и* перевéрнений, перегóрнутий *и* перегóрнений; перекрýчений.
Перевёртываться, перевернýться – 1) перевертáтися, перевернýтися, перекидáтися, перекúнутися, (*диал.*) перекачнýтися, (*о мног.*) поперевертáтися, поперекидáтися. **-нýться** *с боку на бок, на другой бок* – перевернýтися (перекúнутися) з бóку на бік, на дрýгий бік. *И кости мои в могиле* **-нутся** – і кісткú мої струхнýться в я́мі (в могúлі). *Лодка* **-нýлась** – чóвен перекúнувся (перевернýвся, *диал.* перекачнýвся). **-нýться***, едя на лодке* – перекúнутися, перевернýтися човнóм ї́хавши, вúвернутися з човнá ї́хавши. *Счастье* **-нýлось** – щáстя перевернýлося, íншим кінцéм обернýлося. **-ваясь** *вверх дном* – уперéкидь. [Пішлú столú вперéкидь (Неч.-Лев.)]; 2) перегортáтися, перегорнýтися, бýти перегóрнутим, перегóрненим; 3) перекрýчуватися, перекрутúтися, *см.* **Перевéрчиваться**; 4) *см.* **Превращáться, преврати́ться.**
Перевёртыш – 1) перéвертень (-тня), перéкидень (-дня); 2) штурханéць (-нця́), стусáн (-нá). [Як дам стусáна, то й перекúнешся].
Перевéрчивать, -ся, переверти́ть, -ся – перекрýчувати, -ся, перекрутúти, -ся, (*о мног.*) поперекрýчувати, -ся. [Перекрутúв замóк]. **Перевéрченный** – перекрýчений.
Перевершáть, переверши́ть – 1) (*строение*) переробля́ти *и* -рóблювати, переробúти, перекидáти, перекúдати (*срв.* **Переби́рать**); (*крышу*) перевé[í]ршувати, перевершúти, (*о мног.*) поперерóбляти, поперекидáти, поперевé[í]ршувати що; 2) (*дело*) пересýджувати, пересудúти. [Верхóвний суд пересудúв постанóву губернія́льного сýду]. **Перевершённый** – 1) перерóблений, перекúданий, перевéршений; 2) пересýджений. **-ся** – 1) переробля́тися, перекидáтися, перевéршуватися, бýти перерóбленим *и т. д.*; 2) пересýджуватися, бýти пересýдженим.

Переве́ршивание, переверше́ние – 1) переро́блювання, переро́блення, перекида́ння, переки́дання, переве́[і]ршування, переве́ршення; 2) пересу́джування, пересу́дження.
Переверя́ть, переве́рить – перевіря́ти, переві́рити, вивіря́ти, ви́вірити, (*о мног.*) поперевіря́ти, повивіря́ти що. **Переве́ренный** – переві́рений, ви́вірений. **-ся** – перевіря́тися, вивіря́тися, бу́ти переві́реним, ви́віреним.
Переве́с – 1) *см.* **Переве́шивание**; 2) (*поход*) по́тяг (-гу). [Два фу́нти з по́тягом]; 3) (*преимущество*) перева́га, перемо́га (*редко* перема́га), верх над ким, над чим. **-вес** *голосов* – перева́га, більшість голосів. *Иметь, получать получить* **-ве́с** – ма́ти перева́гу (го́ру, верх) над ким, над чим, переважа́ти, перемага́ти що *и* над чим, горува́ти над чим, здобува́ти, здобу́ти перева́гу (верх, перемо́гу) над чим, бра́ти, взя́ти го́ру над чим, перева́жити, перемогти́ що *и* над чим. [Поба́чим, хто кого́ перева́жить]. *Это мнение получило* **-ве́с** – ця ду́мка взяла́ го́ру (перева́жила, перемогла́, здобу́ла перемо́гу). *Временный* **-ве́с** *Польши над Украиной* – тимчасо́ва перева́га (перемо́га) По́льщі над Украї́ною. **-ве́с** *остался на стороне закона* – перемо́га була́ на бо́ці пра́ва, перемо́га була́ за пра́вом. [Си́ла бума́жних заборо́н і си́ла життя́ стрі́лися віч-на́-віч і не тре́ба говори́ти, де ста́лась кіне́ць-кінце́м перемо́га (Єфр.)]. **-ве́с** *на моей стороне* – мій верх. *Давать, дать* **-ве́с** *кому над кем* – попуска́ти, попусти́ти кому́ го́ру над ким, дава́ти, да́ти кому́ перева́гу (перемо́гу, верх) над ким; 4) пере́хил. *Взять ружьё на* **-ве́с** – наста́вити рушни́цю на ко́го, (*о мног.*) понаставля́ти рушни́ці.
Переве́сить, *см.* **Переве́шивать.**
Переве́ска, *см.* **Переве́шивание.**
Перевесло́ – 1) (*у ведра и т. п.*) ду́жка (в відрі́); 2) (*у снопа*) пере́весло (*им. мн.* переве́сла), круті́нь (-теня́).
Переве́сный – 1) перева́жений; 2) перева́жний, перемо́жний.
Перевести́, *см.* **Переводи́ть.**
Переве́шать (*всех или многих*) – переві́шати, ви́вішати, пові́шати (усі́х або́ багатьо́х). **-шать** *всё бельё* – пові́шати всю біли́зну (все пла́ття). **Переве́шанный** – ви́вішаний, переві́шаний, пові́шаний.
Переве́шивание – 1) перева́жування; 2) переві́шування.
Переве́шивать, переве́сить – 1) (*вторично*) перева́жувати, перева́жити, (*о мног.*) поперева́жувати що; 2) (*несколько раз, многое*) перева́жувати, перева́жити, ва́жити, пова́жити що. [Всі мішки́ пова́жив]; 3) (*перетянуть*) перева́жувати, перева́жити, перетяга́ти, перетягти́, *сов.* понести́, потягти́ кого́, що (на терез́ах). [А ну, зва́жмося, хто кого́ перева́жить (перетя́гне, понесе́, потя́гне)]; 4) (*превзойти*) переважа́ти *и* -ва́жувати, перева́жити, перемага́ти, перемогти́ кого́, що, бра́ти, взя́ти го́ру (верх), горува́ти над ким, над чим. [Пра́вда кри́вду перева́жить]; 5) (*на другое место*) переві́шувати, переві́сити, (*о мног.*) попереві́шувати що (на і́нше мі́сце); 6) *через что* – перечі́плювати, перечепи́ти, перехиля́ти, перехили́ти що через що. [Перечепи́в мішка́ через плече́]. **Переве́шенный** – 1) перева́жений; 2) переві́шений, попереві́шуваний; 3) перече́плений, перехи́лений.
Переве́шиваться, переве́ситься – 1) перева́жуватися, бу́ти перева́женим; 2) переві́шуватися, бу́ти переві́шеним (на і́нше мі́сце); 2) (*наклониться*) перехиля́тися, перехили́тися, перева́жуватися, перева́житися, перевиса́ти(ся), переви́снути(ся) через що, (*о мног.*) поперехиля́тися, поперева́жуватися, поперевиса́ти(ся). [Сиди́ спокі́йно в човні́, не перехиля́йся. Нами́сто переви́слось наза́д. На́ші гру́ші до сусі́д поперевиса́ли]; 4) *взаим.* – перева́жуватися, гойда́тися навперева́ги.
Переве́шивающий – переважни́й.
Переве́ять, *см.* **Перевева́ть.**
Перевзну́здывать, перевзнузда́ть – перегну́здувати, перегнузда́ти, (*о мног.*) поперегну́здувати. **Перевзну́зданный** – перегну́зданий.
Перевива́ние – 1) перевива́ння, переплі́та́ння; обмо́тування; 2) пересу́кування, перекру́чування.
Перевива́ть, переви́ть – 1) *что чем-л.* – перевива́ти, переви́ти, переплі́та́ти, переплести́, перево́дити, переве́сти́, (*о мног.*) поперевива́ти, попереплі́та́ти, поперево́дити що чим; обмо́тувати, обмота́ти, пообмо́тувати що чим *и* в що. [Черво́ною стьо́жкою косу́ переви́то. Коса́ чо́рним шо́вком запле́тена та зо́лотом переве́дена]; 2) (*наново*) пересу́кувати, пересука́ти, перекру́чувати, перекрути́ти, (*о мног.*) попересу́кувати, поперекру́чувати. [Тре́ба пересука́ти цей мотузо́к]; 3) (*всё*) пови́ти, поплести́; посука́ти, покрути́ти (все); 4) (*воз, сено*) переклада́ти, перекла́сти (во́за), попереклада́ти (вози́, сі́но), переви́лювати, переви́лити. **Переви́тый** – 1) переви́тий, перепле́тений, переве́дений; обмо́таний; 2) пересу́каний, перекру́чений *и т. д.* **-ться** – 1) перевива́тися, переви́тися, переплі́та́тися,

переплести́ся, бу́ти переви́тим, переплі́теним; обмо́туватися, обмота́тися, бу́ти обмо́таним; 2) пересу́куватися, бу́ти пересу́каним *и т. д.*

Переви́вка, *см.* **Перевива́ние.**

Перевивно́й – плі́тений; обмо́таний.

Переви́деть – переба́чити, поба́чити всього́.

Переви́нчивать, перевинти́ть – 1) перешрубо́вувати, перешрубува́ти, переґви́нчувати, переґвинти́ти що; 2) *см.* **Переве́рчивать.**

Перевира́ние – 1) перебрі́хування; 2) перекру́чування.

Перевира́ть, переврáть – перебрі́хувати, перебреха́ти, поперебрі́хувати, перекру́чувати, перекрути́ти, поперекру́чувати що. [Ніко́ли не ска́же як слід, усе́ поперебрі́хує, поперекру́чує (Грінч.)]. **Пере́вранный** – перебре́ханий, перекру́чений.

Переви́ры – перебре́хи, бре́хи (-хів), бре́хні (*р.* бре́хень), плі́тки (-ток).

Перевиса́ть, переви́снуть – перевиса́ти, переви́снути.

Переви́слый – переви́слий, перехи́лений.

Перево́д – 1) (*действие*) перево́дження; перепи́сування; переклада́ння; перетовма́чування. **-во́д** *из одного полка в другой* – перемі́щення з одного́ по́лку до дру́гого. **-во́д** *в высший класс* – промо́ція. [Таку́ розмо́ву вели́ чвертокла́сники вже перед промо́цією в семіна́рію (Свид.)]. **-вод** *долга* – перепи́сування бо́ргу. **-во́д** *на камень, литогр.* – перебива́ння на ка́мінь. **-во́д** *денег, почт.* – перека́зування, пере́каз гро́шей; 2) (*на другой язык*) пере́клад. **-во́д** *с русского языка на украинский* – пере́клад з російської мо́ви на украї́нську. *Стихотворный* **-во́д** – віршови́й пере́клад, пере́спів; 3) переві́д (-во́ду), звід (*р.* зво́ду), ви́від (-воду), згу́ба. [Коза́цькому ро́ду нема́ перево́ду]; 4) *см.* **Перево́дина.**

Переводи́мый – 1) перекла́дний; 2) *ком.* – перепи́суваний.

Перево́дина, -нка – ба́нтина, ба́нта, трам, трамо́к, архітра́в. *Потолочная* **-на** – сво́лок, трам, трамо́к, (*поперечная*) полу́трамок. *Половая* **-на** – підва́лина.

Переводи́тель, -ница – 1) перево́дець, -во́дниця; 2) (*истребитель*) виво́дець, виво́дниця, переві́дни́к, переві́дни́ця, вигу́бник, вигу́бниця; 3) *ком.* – перепи́сувач.

Переводи́ть, перевести́ – 1) перево́дити, переве́сти́, (*о мног.*) поперево́дити кого́ куди́. **-сти́** *арестанта из одной тюрьмы в другую* – переве́сти́ арешта́нта з одно́ї в'язни́ці до дру́гої. **-сти́** *глаза, взор на кого, на что* – переве́сти́ о́чі, по́гляд на ко́го, на що. **-ди́ть** *глаза* (*с места на место*) – перево́дити о́чі, пово́дити очи́ма по чо́му. **-сти́** *разговор на что, на другую тему, предмет* – зверну́ти розмо́ву (річ) на що, на і́ншу те́му (на і́нший бік), зве́сти́ мо́ву на що, зійти́ на що, заки́нути на і́нше, (*шутл.*) заговори́ти з і́ншої бо́чки. [Неха́й, се́стро, опісля́! – ска́же було́ Кость, та й заки́не на дру́ге на що-не́будь (Квітка)]. **-ди́ть, -сти́** *дух* – зво́дити, зве́сти́ дух, відво́дити, відве́сти́ дух, перево́дити, переве́сти́ дух, відса́пувати(ся), відса́патися, відсапну́ти, віддиха́тися *и* -ди́хуватися, відди́хатися, віддихну́тися, відідхну́ти, відхлину́ти. [Да́йте мені́ дух зве́сти́ (відсапну́ти). Молоди́ця не переведе́ ду́ху, верещи́ть (М. Вовч.) Лаго́вський ва́жко одса́пував з того́ прудко́го ході́ння (Крим.). Візни́к ва́жко оддихну́вся й поскрі́б під ша́пкою (Васильч.)]. *Не могу* (*не может*) *дух* **-сти́** – не зди́шуся, не зди́шеться, не відведу́ (не відведе́) ду́ху. [Аж не зди́шеться, мов ті́льки що вло́влений горо́бчик (Куліш)]; 2) (*в высший класс*) промува́ти, попромува́ти. [Що в йо́му кипі́ло, за́раз ви́явилось, як ті́льки попромува́ли його́ в четве́ртий клас (Свид.)]; 3) перепи́сувати, переписа́ти, поперепи́сувати що на ко́го, зво́дити, зве́сти́ що на що. [Семилі́тню поволо́вщину звів на годову́ (Куліш)]. **-сти́** *имение на имя своей жены* – переписа́ти мае́ток на свою́ жі́нку. **-ди́ть** *что-л. на деньги* – оберта́ти (оберну́ти) що на гро́ші. **-ди́ть** *рубли на франки* – оберта́ти, зво́дити карбо́ванці на фра́нки. **-ди́ть** *на камень, литогр.* – перебива́ти на ка́мінь. **-ди́ть** *на бумагу* – перебива́ти, перево́дити на папі́р; 4) перека́зувати, переказа́ти, пересила́ти, пересла́ти що. *Я* **-вёл** *ему по почте сто рублей* – я переказа́в (пересла́в) йому́ по́штою сто карбо́ванців; 5) (*с одного языка на другой*) переклада́ти *и* -кла́дувати, *сов.* перекла́сти *и* переложи́ти, (*о мног.*) попереклада́ти *и* -кла́дувати (з одніє́ї мо́ви на дру́гу); (*пояснить*) перетовма́чувати, перетовма́чити, поперетовма́чувати що. [На на́шу мо́ву Ілія́ду перекла́в Руда́нський. Промо́в по-на́шому, а я приста́влю таку́ рабі́ню, що по-ри́мськи вміє, вона́ твої́ слова́ перетовма́чить (Л. Укр.)]. **-сти́** *слово в слово* – перекла́сти сло́во за сло́вом. **-води́ть** *что-л. стихами* – переклада́ти (перекла́сти) ві́ршем (вірша́ми), перевіршо́вувати (перевіршува́ти, поперевіршо́вувати), переспі́вувати (переспіва́ти, попереспі́вувати) що; 6) (*истреблять*) зво́дити, зве́сти́, перево́дити, переве́сти́, виво́дити, ви́вести, вигу́блювати, ви́губити, вибавля́ти, ви́бавити, (*неоднократ.*) позво́дити, поперево́дити, повиво́дити, повигу́блювати, повибавля́ти. [Позво́дити, повиво́дити *и т. д.* мише́й, вся́ку по́гань]; 7) (*тратить понапрасну*) перево́дити, переве́сти́, марнува́ти, змарнува́ти, (*о мног.*) поперево́дити, помарнува́ти.

-сти́ *время, деньги* – переве́сти, змарнува́ти час, гро́ші. **Переведённый** – переве́дений; перепи́саний; перека́заний, пере́сланий; перекла́дений *и т. д.*

Переводи́ться, перевести́сь – 1) перево́дитися, бу́ти переве́деним; перекладáтися, перетовма́чуватися, бу́ти перекла́деним, перетовма́ченим *и т. п., см.* **Переводи́ть 1 - 4**; 2) перево́дитися, переве́сти́ся, перехо́дити, перейти́, переїзди́ти, переї́хати, перено́ситися, перенести́ся. *Он* **-вёлся** *на службу в другой город* – він перейшо́в (пере́нісся) на слу́жбу до і́ншого мі́ста; 3) перево́дитися, переве́сти́ся, зво́дитися, зве́сти́ся, виво́дитися, ви́вестися, поперево́дитися, позво́дитися, повиво́дитися. [Песи́головців оста́лось ма́ло: попереводи́лись]. *Не* **-ться** – не вибува́ти, не збува́ти. [У їх горі́лка не вибува́є].

Перево́дный – 1) переве́дений. **-ная** *бумага, картинка* – перебивни́й папі́р, перебивни́й малю́нок; 2) перекладни́й. **-ная** *литература* – перекладна́ літерату́ра; 3) (*о векселе*) жиро́ваний, перепи́саний.

Перево́дческий – перекла́дницький, перекладáрський.

Перево́дчик, -чица – 1) перекладáльник, -ниця, перекла́дач, -дачка, перекла́дчик, -чиця, перекла́дар, -дарка; 2) товма́ч; 3) *см.* **Переводи́тель.**

Перево́з – 1) *см.* **Перево́зка**; 2) перевíз (-во́зу).

Перевози́ть, перевезти́ *и* **переве́зть** – перево́зити, переве́зти́, поперево́зити кого́, що куди́. **-зи́ть** *на телегах, на лошадях* – перево́зити воза́ми, кі́ньми. **Перевози́ть**, *сов.* – перевози́ти, повози́ти, ви́возити (все). [Хоч ви́вози ці́лий ліс, то все бу́де оди́н біс. Ко́пи з по́ля вже повози́ли]. **Перевезённый** – переве́зений.

Перевози́ться, перевезти́ся *и* **переве́зться** – перево́зитися, переве́зти́ся, бу́ти переве́зеним, перетряса́тися, перетрясти́ся, (*о мног.*) поперево́зитися, поперетряса́тися. [Старі́ переве́зли́ся до си́на, а свою́ ха́ту продали́. О. Яки́м як почу́в що архіре́й обіця́в жениха́, то й не став перетряса́тись (Свид.)].

Перево́зка – перево́зіння, перевíз (-во́зу). [За мо́рем вовк три гро́ші, та копа́ перево́зу]. **-ка** *копён с поля* – возови́ця, копові́з (-во́зу); *см.* **Во́зка.** *Во время* **-ки** – у возови́цю, у копові́з.

Перево́зное – перевозове́ (-во́го).

Перево́зный – перевíзний, перевозо́вий.

Перево́зчик – перевíзник (*ум.* перевíзничок), перево́зець. [Ой ви, хло́пці-перево́зці, перевезі́ть мене́].

Переволáкивание – переволіка́ння, перетяга́ння.

Переволáкивать, переволо́чь – переволіка́ти, переволокти́, перетяга́ти, перетягти́, (*о мног.*) попереволіка́ти, поперетяга́ти що. **Переволо́ченный** – переволо́чений, перетя́гнений, перетя́гнутий, (*о мног.*) попереволо́чуваний, поперетя́г(ув)аний. **-ся** – переволіка́тися, переволокти́ся, перетяга́тися; перетягти́ся; бу́ти переволо́ченим, перетя́гненим.

Переволнова́ть, -ся – перехвилюва́ти, -ся; (*о человеке ещё*) перетурбува́ти, -ся. [Мо́ре перехвилюва́лося]. **Переволно́ванный** – перехвильо́ваний; перетурбо́ваний.

Переволо́к, Переволо́ка, Переволо́чье – во́лок, переволо́чня. [Во́лок – суході́л таки́й, що через його́ хижаки́ свої́ човни́ із рі́чки Лова́ти в Дніпро́ві верхів’я переволіка́ли (Куліш)].

Переволо́чина, *см.* **Перево́дина.**

Переволо́чь, *см.* **Переволáкивать.**

Перевооружа́ть, -ся, перевооружи́ть, -ся – перезбро́ювати, -ся, перезбро́їти, -ся, (*о мног.*) (по)перезбро́ювати, -ся. **Перевооружённый** – перезбро́єний, (*о мног.*) (по)перезбро́юваний.

Перевооруже́ние – перезбро́ювання, *оконч.* перезбро́єння.

Перевоплоща́ть, -ся, -плоти́ть, -ся – перевті́лювати, -я, перевті́лититися в ко́го, в що. **-щённый** – перевті́лений.

Перевоплоще́ние – перевті́лення, *неок.* перевті́лювання кого́, чого́ в ко́го, в що. [Худо́жнє перевті́лення (Єфр.)].

Перевора́чивание – 1) переверта́ння, перекида́ння; 2) переверта́ння, перегорта́ння; 3) **-ние** *на изнанку* – перелицьо́вування, виверта́ння.

Перевора́чивать, переворoти́ть, переверну́ть – 1) (*опрокидывать*) переверта́ти, переверну́ти, перекида́ти, переки́нути, (*о мног.*) поперевертáти, поперекида́ти що. [Переверну́в відро́ з водо́ю. Переки́нув ми́ску]; 2) переверта́ти, переверну́ти, перегорта́ти, перего́ртувати, перегорну́ти, (*о мног.*) поперевертáти, поперегорта́ти. [Сі́но переверта́ють, щоб шви́дче со́хло. Перегорта́ли пригорі́лу соло́му (Грінч.)]. **-ть** *сено* – перегорта́ти, переверта́ти сі́но. **-ть** *страницы* – перегорта́ти, горта́ти сторі́нки́; 3) **-ть** *на изнанку* – лицюва́ти, перелицьо́вувати, перелицюва́ти, виверта́ти, ви́вернути, (*о мног.*) поперелицьо́вувати, повиверта́ти; 4) **-ть** (*искажать*) – переверта́ти, перекру́чувати,

перекрути́ти, (*о мног.*) поперекру́чувати. [Сю шту́ку написа́в моска́ль по-на́шому і ду́же поперeверта́в слова́ (Котл.)]. *См.* **Искажа́ть. Переворо́ченный** – 1) переве́рнутий, переки́нутий, (*о мног.*) поперeве́ртаний, поперeки́даний, поперeки́дуваний; 2) переве́рнутий, перего́рнутий, (*о мног.*) поперeве́ртаний, поперeго́рт(ув)аний; 3) **-тый** *на изнанку* – перелицьо́ваний, ви́вернутий, (*о мног.*) поперелицьо́вуваний, повиве́ртаний; 4) перекру́чений, поперекру́чуваний.

Перевора́чиваться, переворoти́ться, переверну́ться – 1) переверта́тися, переверну́тися, перекида́тися, переки́нутися. [Ді́жка переки́нулася, вода́ полила́ся]; 2) переверта́тися, переверну́тися, перекида́тися, переки́нутися, оберта́тися, оберну́тися, перeклада́тися, перекла́стися, виверта́тися, ви́вернутися. [Переверта́вся на лі́жку з бо́ку на бік. Не спиш, перекида́єшся. Як зболи́ть оди́н бік, вона́ оберта́ється на дру́гий. Перeклада́вся з бо́ку на бік (Мирн.). Через го́лови виверта́лись (Лев.)]; (*о страницах, листах*) перегорта́тися, перегорну́тися, (*о мног.*) поперегорта́тися, поперeго́ртуватися; 3) **-ться** *наизнанку* – лицюва́тися, перелицьо́вуватися, перелицюва́тися, виверта́тися, ви́вернутися, (*о мног.*) поперелицьо́вуватися, повиверта́тися, бу́ти перелицьо́ваним, ви́вернутим.

Перевора́шивание – перевору́шування, перегорта́ння, переверта́ння, (*о сене ещё*) перегрома́джування, перегріба́ння.

Перевора́шивать, -ся, переворoши́ть, -ся – перевору́шувати, -ся, переворуши́ти, -ся, перегорта́ти, -ся, перегорну́ти, -ся, переверта́ти, -ся, переверну́ти, -ся, (*о сене ещё*) перегрома́джувати, -ся, перегрома́дити, -ся, перегріба́ти, -ся, перегребти́, -ся, (*о мног.*) поперeго́рта́ти, -ся, поперeго́ртувати, -ся, поперегрома́джувати, -ся, поперегріба́ти, -ся; бу́ти перевору́шеним, перего́рнутим, переве́рнутим *и т. д.* **Переворо́шенный** – перевору́шений, перего́рнутий, переве́рнутий, перегрома́джений, (*о мног.*) поперeвору́шуваний, поперeго́рт(ув)аний, поперeве́ртаний, поперегрома́джуваний, поперегрі́баний.

Переворо́вывание – перекрада́ння.

Переворо́вывать, -ся, переворова́ть, -ся – перекрада́ти, -ся, перекра́сти, -ся, (*о мног.*) поперекрада́ти, -ся; *стр. з.* бу́ти перекра́деним. [Зло́дій у зло́дія перекрада́є. Перекра́в усе́, що було́, тепе́р нема́ чого́ кра́сти]. **Переворо́ванный** – перекра́дений, (*о мног.*) поперекра́дуваний.

Переворо́т – перево́ро́т (-ту), пере́верт (-верту). [Вели́кий всеми́рний переворо́т (Куліш)]. **-ро́т** *политический, государственный* – переворо́т політи́чний, держа́вний. **-ро́т** *в мыслях и чувствах* – переворо́т у думка́х та почуття́х.

Переворoти́ть, *см.* **Перевора́чивать.**

Переворо́чать (*о мног.*) – переки́дати, поперекида́ти. *Чтоб найти эту книгу, он* **-чал** *всю мою библиотеку* – щоб знайти́ цю кни́гу, він усю́ мою́ біблюте́ку (книгозбі́рню) переки́дав.

Переворча́ть – (*о человеке*) перебурча́ти, перебуркоті́ти, (*о собаке*) перегарча́ти.

Перевоспи́тывание – перевихо́вування. **-та́ние** – переви́хова́ння.

Перевоспи́тывать, -ся, перевоспита́ть, -ся – перевихо́вувати, -ся, переви́ховати, -ся, (*о мног.*) поперевихо́вувати, -ся, бу́ти переви́хованим. **Перевоспи́танный** – переви́хований.

Перево́щик, *см.* **Перево́зчик.**

Перево́щицкий, Перево́щичий, *см.* **Перево́зчицкий, -зчичий.**

Перевощи́ть, *см.* **Перева́щивать.**

Перевра́ть, *см.* **Перевира́ть.**

Переві́ручка – перето́рг (-гу), пере́вишка.

Перевью́чивание – пере(в’)ю́чування, *оконч.* пере(в’)ю́чення.

Перевыша́ть, перевы́сить – переви́щувати, переви́щити, (*превзойти*) перева́жувати *и* перeважа́ти, перева́жити кого́.

Перевью́чивать, -ся, перевью́чить, -ся – пере(в’)ю́чувати, -ся, пере(в’)ю́чити, -ся, (*о мног.*) попере(в’)ю́чувати, -ся, бу́ти пере(в’)ю́ченим. **Перевью́ченный** – пере(в’)ю́чений, попере(в’)ю́чуваний.

Перевяза́ть, *см.* **Перевя́зывать.**

Перевя́зка – 1) (*действ.*) перев’я́зування, завива́ння; *см.* **Перевя́зывание**; 2) пере́в’язка, у́в’я́зка; *см.* **Повя́зка, Бинт**; (*для связки снопов*) пере́ве́сло. *Итти на* **-ку** – іти́ на перев’я́зування; 3) *зоол.*, Mustela sarmatica – перегу́зня, степови́й дхір (*р.* дхора́).

Перевя́зный – пере́в’язний, завивни́й.

Перевя́зочный – перев’я́зувальний, завивни́й. **-ные** *средства* – перев’язни́й матерія́л. **-ный** *пункт* – перев’язни́й пункт. **-ная** *палата* – перев’я́зна пала́та.

Перевя́зывание – перев’я́зування, обв’я́зування, зв’я́зування; перепліта́ння.

Перевя́зывать, перевяза́ть – 1) (*связать поперёк, скрепить*) перев'я́зувати, перев'яза́ти, обвя́зувати, обвяза́ти, звя́зувати, звяза́ти, (*о мног.*) поперев'я́зувати, позвя́зувати, пов'яза́ти кого́, що чим. [Поперев'я́зувала старості́в рушника́ми]. **-за́ть** *рожь в снопы* – пов'яза́ти жи́то в снопи́. **-за́ть** *рану* – обвяза́ти, зав'яза́ти, перев'яза́ти ра́ну (позав'я́зувати ра́ни). **-за́ть** *волосы лентой* – з[по,пере]вяза́ти стрі́чкою воло́сся. **-за́ть** *тюк накрест* – звяза́ти паку́нок на́вхрест. **-за́ть** *бечёвкой* – перемоту́зити; 2) (*связать наново*) перев'я́зувати, перев'яза́ти, (*о мног.*) поперев'я́зувати. [Твої́ снопи́ тре́ба перев'я́зувати, бо яки́й ві́зьмеш, то й розси́плеться]; 3) (*чулки, сети наново*) переплі́та́ти, перепле́сти́, (*о мног.*) попереплі́та́ти (панчо́хи, сі́ті). **Перевя́занный** – перев'я́заний, обвя́заний, звя́заний; поперев'я́зуваний, пов'я́заний; перепле́тений, перемоту́жений.

Перевя́зываться, перевяза́ться – 1) перев'я́зуватися, перев'яза́тися, (*о мног.*) поперев'я́зуватися, обвя́зуватися, обвяза́тися, звя́зуватися, звяза́тися; бу́ти перев'я́заним звя́заним *и т. д.*; 2) перев'я́зуватися, перев'яза́тися; бу́ти перев'я́заним; 3) переплі́та́тися, перепле́сти́ся, бу́ти перепле́теним.

Пе́ревязь – пере́в'язь (-язи), переві́сся, (*через плечо*: *у больных, военных*) черезплі́чник. [Рушни́ця на пере́в'язі. Рука́ на (в) черезплі́чнику].

Перевя́знуть (*о мног.*) – погру́з(ну)ти, повгруза́ти. *Охотники в болоте* **перевя́зли** – мисли́вці в боло́ті погру́зли (повгруза́ли).

Перевя́нуть – пов'я́нути. [Усі́ квітки́ пов'я́ли з спе́ки].

Перега́живать, -ся, перега́дить, -ся – 1) переги́джувати, -ся, переги́дити, -ся, поза[попере]ги́джувати, -ся, перепаску́джувати, -ся, пере[по]паску́дити, -ся, позапаску́джувати, -ся, пога́нити, -ся, позапога́нювати, -ся. *См.* **Перепа́чкать, -ся, Перемара́ть, -ся**; 2) (*перепортить*) перепсува́ти, перені́вечити. *См.* **Перепо́ртить. Перега́женный** – 1) переги́джений, перепаску́джений, позаги́джуваний, позапаску́джуваний, позапога́нюваний; 2) перепсо́ваний, перені́вечений.

Перега́нивать, *см.* **Перегоня́ть.**

Перега́р – перега́р (-ру), перепа́л, згар.

Перега́рный – перепа́лений.

Перега́шивать, перегаси́ть – зага́шувати, позага́шувати, погаси́ти (напр., усі́ лямпи́, свічки́). **-ть** *известь* (*ещё раз*) – розпуска́ти (розпусти́ти) на́ново (зно́ву) вапно́ (ва́пну), перелюсо́вувати, перелюсува́ти вапно́ (ва́пну).

Перега́чивание – перега́чування.

Перега́чивать, перегати́ть – перега́чувати, перегати́ти, (*о мног. или местами*) поперега́чувати що чим. **-ся** – перега́чуватися, перегати́тися, бу́ти перега́ченим. **Перега́ченный** – перега́чений, поперега́чуваний.

Переги́б – 1) *см.* **Перегиба́ние**; 2) залі́м (-ло́му), переги́н (-ги́ну). *Срв.* **Изги́б.**

Перегиба́ние – перегина́ння.

Перегиба́ть, перегну́ть – перегина́ти, перегну́ти, (*о мног.*) поперегина́ти. [Ві́тер перегну́в де́рево. Перегни́ а́ркуш(а) навпі́л (*пополам*)]. *Лета* **-ли** *дедушку* – літа́ зігну́ли діду́ся. **Пере́гнутый** – пере́гнутий, (*о мног.*) поперегі́наний.

Перегиба́ться, перегну́ться – 1) перегина́тися, перегну́тися, (*о мног.*) поперегина́тися. [Дро́тик перегну́всь]; 2) перехиля́тися, перехили́тися, (*о мног.*) поперехиля́тися через що. [Не перехиля́йся через вікно́, бо впаде́ш].

Перегибно́й – пере́гнутий.

Переги́бнуть – ви́гинути, поги́нути, переги́нути. [Усі́ ко́ні переги́нули].

Перегла́дывать, переглода́ть (*перегрызать*) – перегриза́ти, перегри́зти, (*о мног.*) поперегриза́ти що. **-да́ли** *всё, что было* – погри́зли все, що було́. **-ла́дывать** *кости* – обгриза́ти кістки́ зно́ву. **Перегло́данный** – перегри́зений, (*о мног.*) поперегри́зуваний.

Перегла́живание (*о белье*) – перепрасо́вування.

Перегла́живать, перегла́дить – 1) перегла́джувати, перегла́дити, поперегла́джувати. [Перегла́дила всі ді́тські голі́вки]; 2) (*о белье*) перепрасо́вувати, перепрасува́ти, (*о мног.*) поперепрасо́вувати. **Перегла́женный** – 1) перегла́джений, поперегла́джуваний; 2) перепрасо́ваний, поперепрасо́вуваний.

Парегло́хнуть – поглу́хнути. [Поглу́хли, не чу́ють].

Переглота́ть – поковта́ти, перековта́ти, поглита́ти, перeглита́ти, полига́ти, перелига́ти.

Переглуши́ть – поглуши́ти. [Усі́х поглуши́ло].

Перегля́дка, перегля́ды, *см.* **Перегля́дывание.**

Перегля́дывание – переглядáння, зазира́ння.

Перегля́дывать, перегляде́ть – перегляда́ти, перегле́[я́]діти, перегля́нути, передивля́тися, переди́влюватися, передиви́тися, (*о мног.*) поперегляда́ти,

попередивля́тися кого́, що. **Перегля́нутый** – перегля́нутий, перегле́джений, переди́влений.

Перегля́дываться, перегляну́ться – ззира́тися, ззир(к)ну́тися, зглядá́тися (зглядуватися), зглянутися, перегляда́тися, перегля́нутися, перезира́тися, перезирну́тися з ким, позирну́ти по со́бі. [Ззира́ються сами́ з собо́ю. Тро́є збенте́жено згляда́ються (Л. Укр.)]. **-ться** *между собою, один с другим* – ззира́тися *и т. д.* (по)між собо́ю, оди́н з о́дним, одно́ на о́дного. [Ззира́лись тоді між собо́ю ученики́. Хло́пці зглянулись оди́н з о́дним (Мирн.)].

Перегна́ивать, -ся, перегнои́ть, -ся – перегно́ювати, -ся, перегної́ти, -ся, (*о мног.*) поперегно́ювати, -ся; *стр. з.* бу́ти перегно́єним. **Перегно́енный** – перегно́єний, (*о мног.*) поперегно́юваний.

Перегна́ть, *см.* **Перегоня́ть.**

Перегне́ваться – перегніватися.

Перегнива́ть, перегни́ть – перегнива́ти, перегни́ти, (*о мног.*) поперегнива́ти. [Гниє́, гниє́ та й не перегниє́ (Ном.)]. **Перегни́вший** – перегни́лий. [Ку́па тріс́ок, перегни́лих на гній (Франко)].

Перегно́й, -но́йка – 1) (*действ.*) перегнива́ння; 2) (*перегнивший навоз*) перегні́й (-но́ю).

Перегно́йный – перегні́йний, гноюва́тий.

Перегнои́ть, *см.* **Перегна́ивать.**

Перегну́ть, *см.* **Перегиба́ть.**

Перегова́ривать, переговори́ть – 1) *с кем, о чём* – перегово́рювати, переговори́ти, перебала́кувати, перебала́кати, перемовля́ти, -ся, перемо́вити, -ся про що з ким. [Йому́ тре́ба було́ перебала́кати про щось своє́ (Крим.)]; 2) (*сказать всё*) перека́зувати, переказа́ти, перегово́рювати, переговори́ти, перебала́кувати, перебала́кати, поперека́зувати, поперегово́рювати, поперебала́кувати що. [Я все переговорив: більш нема́ чого́ сказа́ти. Перебала́кали всі свої́ балачки́]. **Перегово́ренный** – перегово́рений, перебала́каний; 3) *кого* (*закидать словами*) – перегово́рювати, переговори́ти, перебала́кувати, перебала́кати, (*насмешл.*) передзя́вкувати, передзя́вкати кого́. [Де-б то вже така́ й знайшла́сь, що тебе́ переговори́ла (Грінч.). Тебе́ не перебала́касш. Вони́ як зіткнуться де-не́будь, то аж пла́чуть, що одна́ дру́гої не передзя́вкає (Мова)]; 4) (*повторять сказанное*) перека́зувати, переказа́ти. [Папу́га ко́жне сло́во перека́зує]; 5) (*передавать чужие речи*) перека́зувати, переказа́ти, переповіда́ти, переповісти́. [Така́ язика́та – усе́ перека́же, що почу́є].

Перегова́риваться, переговори́ться – 1) перегово́рюватися, переговори́тися, перемовля́тися, перемо́витися; 2) **-ваться** *с кем* (*только несоверш.*) – перегово́рюватися, перемовля́тися. [З ба́тьком перегово́рюються (М. Вовч.). Тата́ри перемовля́лись з бе́рега з гре́ком (Коцюб.)]. *Теперь все* **-ваются** *по телефону* – тепе́р усі́ телефо́ном перемовля́ються. *Послы* **-ваются** *о мире, о разоружении* – посли́ перемовля́ються (тракту́ють) про мир, про роззбро́єння.

Перегово́р – 1) перемо́ва, пере́мовка, розмо́ва. **-ры** – перемо́ви, розмо́ви, переспра́ви, перегово́ри. **-ры** *через послов* – пере́силки. *Вести* **-ры** *с кем* – трактува́ти (пактува́ти), перегово́рювати з ким, прова́дити перемо́ви з ким про що. [Коро́ль трактува́в з ха́ном про довічне зами́р'я (*вечный мир*) (Куліш)]. **-ры** *о мире* – перемо́ви про мир; 2) **-ры,** *см.* **Пересу́ды.**

Перегово́рный – розмо́вний, перемо́вний.

Перегово́рщик – перемо́вник, розмо́вник. **-щица** – перемо́вниця, розмо́вниця. *Неприятель прислал своих* **-щиков** – во́рог присла́в свої́х перемо́вників.

Перегоди́ть – перечасува́ти, перегоди́ти, перечека́ти, пережда́ти, перетрива́ти *Срв.* **Пережда́ть.**

Перегодова́лый – годови́к, річня́к. *Срв.* **Годова́лый.**

Перегодова́ть – перебу́ти десь (ці́лий) рік.

Перегодя́ – перего́дом, зго́дом.

Перего́н, перего́нка – 1) (*действ.*) переганя́ння, перегі́н (-го́ну). [«Чуда» такі́, як перегі́н в свине́й бісі́в (Л. Укр.)]; *хим.* – переганя́ння, перепуска́ння, перегі́н (-го́ну), пере́пуст. *Лошадь пала с* **перего́ну** – кінь здох з перего́ну; 2) **-ка, -ки** – перего́ни, ви́передки. *В* **-ку**, *в* **-ки**, *в* **перего́нышки**, *в* **перего́н** – в перего́ни, на перего́ни, (*взапуски*) на(в)ви́передки з ким, навза́води з ким. [Ки́нутися, пусти́тися на перего́ни, на(в)ви́передки з ким. Ді́ти в перего́ни біжа́ть (Франко)]; 3) (*расстояние*) перегі́н (-го́ну), го́ни (*р.* гін *и* го́нів). [Погна́ли не́крут з рі́дного кра́ю аж у Моско́вщину… До́вгий перегі́н (Мирн.)].

Перего́нка, *см.* **Перего́н.**

Перего́нный – перегі́нний. [Перегі́нна горі́лка]. **-ный** *куб* – перепускни́й куб, переганя́льний куб. **-ный** *сосуд* – ле́мбик, але́мбик (-ка).
Перего́ночный, *см.* **Перего́нный.**
Перего́нщик – перепуска́льник, переганя́льник.
Перегоня́ть, перегна́ть – 1) переганя́ти, перего́нити, перегна́ти (*о мног.*) попереганя́ти, поперего́нити. [Мене́ вже з одно́го мі́сця на дру́ге перего́нили вісімна́цять разі́в (Васильч.). На лі́то перегна́ли мене́ з «на́шої» тюрми́ в и́ншу (Тесл.). Поперего́нили воли́ через рі́чку]; 2) (*опережать*) переганя́ти, перегна́ти, випереджа́ти, ви́передити, попереджа́ти, попереди́ти, (*о мног.*) попереганя́ти, повипере́джувати, повипереджа́ти кого́. [Я таки́ тебе́ перегна́в. Одна́ о́дну попереджа́є (М. Вовч.)]; 3) (*жидкость*) перего́нити, переганя́ти на що, через що, перепуска́ти, перепусти́ти через (на) що. **Перегоня́емый** – 1) (*на другое место*) перего́нюваний; 2) (*опережаемый*) випере́джуваний; 3) (*о жидкости*) перего́нюваний; перепу́щуваний на що, через що. **Пере́гнанный** – 1) пере́гнаний, (*о мног.*) поперего́нений; 2) пере́гнаний, ви́переджений; (*о мног.*) повипере́джуваний; 3) пере́гнаний, перепу́щений.
Перегоня́ться, -гна́ться – переганя́тися; перего́нитися, перепуска́тися на що, через що; бу́ти пере́гнаним, перепу́щеним.
Перегора́живание – перегоро́джування, перепина́ння.
Перегора́живать, перегороди́ть – перегоро́джувати, перегороди́ти, (*протянутой вещью*) перепина́ти, переп'я́сти́, перепну́ти, (*колышками и т. п.*) перетика́ти, перети́кати, (*о мног.*) поперегоро́джувати, поперепина́ти. [Перегороди́в ха́ту на дво́є. Перегоро́джували степові доро́ги свої́ми заста́вами (Куліш). Перепну́ли рядно́м ха́ту]. **Перегоро́женный** – перегоро́джений, переп'я́тий, (*о мног.*) поперегоро́джуваний, поперепи́наний.
Перегора́живаться, перегороди́ться – перегоро́джуватися, перегороди́тися, (*протянутой вещью*) перепина́тися, переп'я́сти́ся, (*о мног.*) поперегоро́джуватися, поперепина́тися; бу́ти перегоро́дженим, переп'я́тим.
Перегора́ние – перегоря́ння.
Перегора́ть, перегоре́ть – перегоря́ти, (*о мног.*) поперегоря́ти. **-ть** *на пепел* – попелі́ти, спопелі́ти, перетліва́ти, перетлі́ти, поперетліва́ти. **Перегоре́лый** – перегорі́лий, перего́рений, (*о мног.*) поперегоря́лий. **-лый** *на пепел* – спопелі́лий, перетлі́лий.
Перегорева́ть – 1) (*пережить горе, перестать горевать*) перегорюва́ти, перетужи́ти, пересумува́ти. [Бага́то на Украї́ні перегорюва́ли лю́ди. Неха́й ді́вчина ту́жить, вона́ перету́жить]; 2) (*провести время горюя*) перебідува́ти, перегорюва́ти. [Наси́лу перебідува́ли голо́дну зи́му]. **-ва́ть** *беду* – перебідува́ти (переби́ти) ли́хо. **-ванный** – перегорьо́ваний, перету́жений; перебідо́ваний.
Перегоре́лый, *см.* **Перегора́ть.**
Перегоре́ть, *см.* **Перегора́ть.**
Перего́рклый – перегі́ркли́й.
Перего́ркнуть – перегі́ркнути.
Перегоро́да, *см.* **Перегоро́дка.**
Перегоро́дка, -рода – 1) *дейст., см.* **Перегора́живание**; 2) (*переборка*) перегоро́жа, перегоро́да, перегоро́дка, пере́бірка, пере́січка, пере́ділка, загоро́дка, пере́тика, пере́тинка. [Поча́в одяга́тися за перегоро́жею. Станові (*сословные*) перегоро́ди (пере́тики). Дав мені то́рбу із сьома́ перегоро́дками. Його́ світли́чка переби́та була́ в кінці́, і за тіє́ю пере́січкою він спав (Грінч.)]. **-ка** *на реке для ловли рыбы* – пере́тика, їз (*р.* ї́зу), яз (*р.* я́зу), кота́, кіте́ць (-тця́); (*из камней*) ґард, гре́бля. **-ка** *в лодке* – порі́г (-ро́гу). **-ка** *из материи, холста и т. п.* – запо́на. **-ка** *сплошная* – суці́льна перегоро́дка (пере́тика).
Перегоро́дочный – перегоро́дний.
Перегоро́дчатый (*дом*) – перегоро́джений, переді́лений (дім, -на ха́та), перебі́рчастий. **-тая** *эмаль* – перебі́рчаста ема́ля.
Перегости́ть – перегостюва́ти. [Перегостюва́в у нього́ святки́].
Перегра́нивать, перегра́нить – перегранко́вувати, перегранкува́ти що.
Перерани́чивать, перерани́чить – перемежо́вувати, перемежува́ти, (*о мног.*) поперемежо́вувати що.
Перерафи́ть – переліні́ї[я]ти, (*о мног.*) попереліні́ювати. **-флё́нный** – переліні́єний.
Перегреба́ть, перегрести́ *и* **перегре́сть** – 1) (*грести снова, на другое место*) перегріба́ти, перегребти́, перегрома́джувати, перегрома́дити, перегорта́ти, перегорну́ти, (*о мног.*) поперегріба́ти, поперегрома́джувати, поперего́рта́ти. *Оттенки см.* **Грести́**; 2) **-сти́** *реку* – перегребти́ рі́ку́; 3) **-сти** *кого* (*опередить грёбкой*) перегребти́, перевеслува́ти кого́.

Перегрева́ние – перегріва́ння.
Перегрева́тель – перегріва́ч.
Перегрева́ть, -ся, перегре́ть, -ся – перегріва́ти, -ся, перегрі́ти, -ся, (*о мног.*) поперегріва́ти, -ся. **Перегре́тый** – перегрі́тий.
Перегре́зить *что, о чем* – перемрі́яти що, про що.
Перегреши́ть – перегріши́ти.
Перегру́живание, *см.* **Перегру́зка.**
Перегру́живать *и* **Перегружа́ть, перегрузи́ть** – 1) перевантá́жувати, перевантá́жити, переладо́вувати, переладува́ти, перекладá́ти, перекла́сти, переложи́ти. [Перевантá́жувати з одни́х вагóнів в и́нші. Переладóвувати су́дна. Перекладá́ти вози́]; 2) *кого чем* (*работой, делами*) – пере(об)тя́жувати, пере(об)тя́жити когó чим (прá́цею, спрá́вами). **Перегру́женный** – 1) перевантá́жений, переладóваний, перекла́дений, перелóжений, (*о мног.*) поперевантá́жуваний, попереладóвуваний, поперекла́дений; 2) пере(об)тя́жений, (*о мн.*) попере(об)тя́жуваний.
Перегру́жаться *и* **Перегружа́ться, перегрузи́ться** – 1) перевантá́жуватися, перевантá́житися, переладóвуватися, переладува́тися, перекладá́тися, перекла́стися, переложи́тися, бу́ти перевантá́женим *и т. д.*; 2) пере(об)тя́жуватися, пере(об)тя́житися, бу́ти пере(об)тя́женим чим.
Перегру́зка – 1) перевантá́жування, переладóвування, перекладá́ння, перекла́жа (-жі); (*оконч.*) перевантá́ження, переладува́ння; 2) (*работой*) пере(об)тя́жування; (*оконч.*) пере(об)тя́ження (прá́цею, спрá́вами).
Перегру́зный, -нóй, -гру́зочный – перевантá́жувальний, перевантá́жний, перекладá́льний. **-ная** *станция* – перевантá́жна стá́нція.
Перегру́зчик – перевантá́жник.
Перегруппирóвка – перегрупóвування, *оконч.* перегрупува́ння.
Перегруппирóвывать, -ся, перегруппирова́ть, -ся – перегрупóвувати, -ся, перегрупува́ти, -ся. **-пирóванный** – перегрупóваний.
Перегрыза́ние – перегриза́ння.
Перегрыза́ть, перегры́зть – перегриза́ти, (*о мног. или во многих местах*) поперегриза́ти що чим. [Дóбрі зу́би і кá́мінь перегризу́ть (Ном.)]; (*орехи, семечки*) перелу́щити, полуза́ти, полу́щити (горі́хи, насі́ння). *Мы все сухари* **-ли** – ми всі сухарі́ пере[по]гри́зли. **Перегры́зенный** – перегри́зений; поперегри́заний, поперегри́зуваний.
Перегрыза́ться, перегры́зться – перегриза́тися, перегри́зтися, (*о мног. или во многих местах*) поперегриза́тися. [Кі́сточка, як кá́мінь: ні́як не перегриза́ється. Собá́ки перегри́злись (поперегриза́лись) за кі́стку. Перегри́злася (об'ї́лася) з усімá́ сусі́дами].
Перегрязни́ть, -ся – перебрудни́ти, -ся, перекаля́ти, -ся, переваля́ти, -ся, позабру́днювати (-бру́джувати), позака́лювати, побрудни́ти, -ся, покаля́ти що чим, -ся. *Срв.* **Перепá́чкать, Перемарать. Перегрязнё́нный** – пере[по]бру́джений, пере[по]кá́ляний, позабру́джуваний, позака́люваний.
Перегуби́ть – позвóдити, поперевóдити, ви́губити когó.
Перегуде́ть – перегусти́, перегуді́ти, перегурчá́ти, перегу́ркати когó.
Перегу́л – 1) перепі́й (-пóю), перегу́л. [З перепóю головá́ боли́ть]; 2) *см.* **Прогу́л.**
Перегуля́ть – 1) (*прогулять лишку*) перегуля́ти, переходи́ти; 2) (*выпить лишку*) перепи́ти, перегуля́ти.
Перегусте́ть, -гу́снуть – перегусті́шати, перегу́скнути. **-те́лый** – перегу́склий.
Перегусти́ть *что* – перегусти́ти що.
Перегутóрить, *см.* **Переговори́ть.**
Пе́ред *и* **Пред** – 1) *предл.* – перéд, перéдо (*обычно если след. слово начинается сочетанием согл. «мн.»* – перéдо мнóю), поперéд ким, чим *и* кóго, чóго, спéред кóго, (*относительно кого, чего, перед к.-л днём, событием*) прóти кóго, прóти чóго. [Своḯх колі́н ні перед яки́м кня́зем не гну́ли ми (Грінч.). Застогнá́в, як перед смéртю (Грінч.). Варéників навари́ли, перед хлóпців станови́ли. Безлю́дная дорі́женька попередо мнóю (М. Вовч.). Немá́ тогó, хто встóїть прóти йóго. Прóти смéрти двох сині́в мені́ сни́лось, що два гóлуби прилеті́ло в осéлю (Мил.). Мені́ приверзлóся чуднé – бог знá́є проти чóго (Васильч.). Як зайці́, ворогі́ бі́гтимуть сперед тéбе (Леонт.)]. **Перед** *праздниками, от'ездом* – перед святкá́ми, перед від'ї́здом. **Перед** *самым от'ездом* – сá́ме перед від'ї́здом. **Перед** *самым носом* – перед сá́мим нóсом. *Виновный* **перед** *законом* – винува́тий прóти закóну *и* перед закóном. *Изменник* **перед** *отечеством* – зрá́дник прóти бá́тьківщини. **Перед** *лицом всего света, всей Европы* – перед лицéм усьóго сві́ту, усіє́ї Еврóпи. *Я даю этому автору предпочтение* **перед** *прочими, другими* – я даю́ перевá́гу

цьому́ а́второві про́ти ре́шти, про́ти і́нших. *Извиниться* **перед** *кем* – перепроси́ти ко́го́. **Перед** *ним пробежал зайчик* – перед (по́перед) його́, перед ним пробі́г за́йчик. *Стань* **передо** *мною* – стань перед ме́не, передо мно́ю. **Перед** *рассветом* – удо́світа. **Перед** *сумерками* – при́смерком. *Задирать нос* **перед** *кем* – ки́рпу гну́ти про́ти ко́го. **Перед** *родами* – на по́ступі. **Перед** *богом не утаишься* – від бо́га ніде́ не схова́єшся. **Пе́ред,** *с родит. п.* (*сперва, прежде чего-л., кого-л.*) – поперед ко́го. [Не су́нься (не лізь) поперед ба́тька в пе́кло]. *Не суйся* **перед** *людей* – не су́нься поперед люде́й; 2) **пе́ред, перёд**, *нареч.* (*наперёд, прежде*) – попере́ду, пе́рше, передні́ше, пере́дше, впере́д. *См.* **Пре́жде, Наперёд, Ра́ньше.** *А ты бы* **перёд** *спросил* – а ти-б пе́рше попита́в, -ся, поспита́вся, спита́в, -ся.

Перёд – 1) пе́ре́д (-ду). [Не поверта́йся до їх пе́редом, щоб не пізна́ли]; (*в здании*) чо́ло. [Чо́ло буди́нку. Ха́та стої́ть чо́лом на у́лицю]. *Взять* **-рёд** – ви́передити кого́. *Скакать задом и* **-дом** – скака́ти за́дом і пе́редом, задко́м і передко́м; 2) (*у сапога*) пе́ре́д, *ум.* передо́к (-дка́). **-ды́** – переди́, передки́. [Ой, цок чобіто́к, а в пе́реду́ ді́рка]; 3) (*в экипаже*) передо́к (-дка́), 4) (*красный угол в избе*) по́куть (-тя, *м. р.*), поку́ття. [Сиди́ть на по́куті]; 5) (*будущее*) прийду́ще (-ого), майбу́тнє (-нього); 6) *нар., см.* **Пе́ред 2.**

Передава́емость – переда́ваність, (*на словах*) переказуваність (-ности).

Передава́емый, *см.* **Передава́ть.**

Передава́ние – 1) передава́ння кому́ чого́, ким чого́. [Передава́ння в о́бразах на́строїв (Єфр.)]; (*изображение*) віддава́ння, подава́ння; (*излишне*) передава́ння; перепла́чування; (*на словах*) перека́зування, пере́каз, нака́зування, переповіда́ння, (*о слухах, сплетнях*) перено́шування.

Передава́тель, -льница, *см.* **Переда́тчик, -чица 1.**

Передава́ть, переда́ть – 1) передава́ти, переда́ти кому́, що, (*о многом*) попередава́ти. [Переда́й мені́ сіль]. **-ва́ть** *что-н. из рук в руки, друг другу* – передава́ти з рук до рук, оди́н (одно́) о́дному що-не́будь. **-ва́ть, -да́ть** *кому имущество, власть, право* – передава́ти, переда́ти (*редко* здава́ти, зда́ти) майно́, вла́ду, пра́во кому́. *Срв.* **Уступа́ть. -дава́ть** (**-да́ть**) *приказания армии по радиотелеграфу* – передава́ти (переда́ти) нака́зи (ро́зкази) а́рмії ра́діо-телегра́фом. **-да́ть** *болезнь, черты характера кому* – переда́ти х(в)оро́бу, вда́чу кому́. **-да́ть** *письмо, деньги, подарок кому через кого* – пере[по]дава́ти, пере[по]да́ти листа́, гро́ші, гости́нець кому́ ким. [Козако́м гости́нець ба́тькові переда́в]. **-да́ть** *письмо в собственные руки* – по[пере]да́ти листа́ до вла́сних рук. **-да́ть** *дело на чьё усмотрение* – відда́ти спра́ву на чий ро́зсуд, зда́тися на чию́ ду́мку. **-да́ть** *дело в суд* – переда́ти спра́ву до су́ду. **-да́ть** *настроение кому* – переда́ти на́стрій кому́. [Музи́ка гро́ю передає́ сумни́й свій на́стрій слухача́м]. **-да́ть** *вексель* – пережирува́ти. [Узя́в та ве́ксель той на жі́нку і пережирува́в]; 2) *что* (*изображать*) – віддава́ти, відда́ти, подава́ти, пода́ти. [Пое́т вира́зно віддає́ свої́ пережива́ння. Бу́кви віддаю́ть зву́ки. Оповіда́ння подає́ трагі́чну до́лю відо́мої красу́ні (Єфр.)]; 3) **-да́ть** *лишнее* – передава́ти, переда́ти, (*о мног.*) попередава́ти [Переда́в куті́ ме́ду. Ви переда́ли три карбо́ванці, як дава́ли ре́шту (*при сдаче*)]; (*заплатить дорого*) перепла́чувати, переплати́ти за що; (*давать много раз*) дава́ти, по[на]дава́ти. *Сколько денег я ему уже* **-ва́л** – скі́льки вже гро́шей я йому́ надава́в; 4) (*на словах*) перека́зувати, переказа́ти, нака́зувати, наказа́ти, переповіда́ти, перепові́сти, (*о сплетнях, слухах ещё*) перено́сити, перене́сти, (*о многом*) поперека́зувати, попереповіда́ти, поперено́сити, поперено́шувати кому́ що, про що. [Я не бу́ду перека́зувати вам тих лайо́к (Коцюб.) (*и* ті лайки́). Перека́зували нови́ни (Грінч.). Переказа́ла, щоб поспіша́вся (Коцюб.). Переказа́ти слова́ми стано́вище мого́ ду́ха (Конис.). Ой накажи́, га́лко, від кошово́го ві́сті. Де що почу́є, все перено́сить]. **-ть** *через кого* – перека́зувати, нака́зувати ким. [Переказа́ла дочко́ю, щоб поспіша́в додо́му. Накажи́ слуго́ю, що ти незду́жаєш (Л. Укр.)]. **-да́ть** *чьи слова* – переказа́ти, пода́ти чиї́ ре́чі (чию́ мо́ву). *Он неверно* **-да́л** *мои слова* – він не так переказа́в мої́ слова́. **-да́ть** *мысль* (*словами*) – переказа́ти ду́мку. **-да́ть** *что-либо своими словами* – переказа́ти що свої́ми слова́ми. **-ть** *известие* – пода́ти зві́стку. **-ть** *что-либо потомству* – переда́ти що пото́мству (нащ́адкам), пода́ти що у пото́мство (Куліш). **-ть** *на письме* – списа́ти. [Найкра́щая пі́сня мені́, її́-ж і списа́ти не си́ла (Самійл.)]. **-ва́ть, -да́ть** *поклон* – перека́зувати, переказа́ти покло́н *и* покло́на, віддава́ти, відда́ти покло́н, поклоня́ти, поклони́ти, поклоня́тися, поклони́тися, відклоня́тися, відклони́тися кому́ ким. [Сестра́ до бра́та з чужо́ї сторони́ поклоня́ла. Коза́к до ді́вчини ворла́ми та поклони́вся. З Украї́ни до ді́вчини коза́к відклони́вся]. **-да́йте** *ему мою глубокую благодарность, моё почтение* – перекажі́ть йому́ мою́ глибо́ку подя́ку (вдя́чність), мою́ пова́гу (поша́ну). **-да́ть** *кукованием* – перекува́ти. [Хоч си́вою зозу́лькою переку́й до ме́не]. **Передава́емый** – переда́ваний; відда́ваний; перепла́чуваний; перека́зуваний; переповідуваний. **Пере́данный** *и*

пе́реданный – пере́даний, (*о мног.*) попереда́ваний; ві́дданий, по́даний, (*о мног.*) повіддаваний; перепла́чений; перека́заний, нака́заний, переповіданий, переповіджений, перене́сений, (*о мног.*) поперека́зуваний, понака́зуваний, попереповіданий, поперено́шуваний.

Передава́ться, переда́ться – 1) передава́тися, переда́тися, (*о мног.*) попередава́тися; бу́ти пере́даним. [Ча́рка передава́лася від о́дного до дру́гого]. *Зараза легко* **-даётся** *другим* – по́шесть ле́гко передає́ться і́ншим (перехо́дить на і́нших); 2) (*изображаться*) віддава́тися, відда́тися, подава́тися, пода́тися, (*о многом*) повіддава́тися. *В музыкальном произведении* **-даю́тся** *настроения композитора* – в музи́чнім тво́рі віддаю́ться на́строї компози́тора; 3) передава́тися, переда́тися [Не ра́з за́йве передава́лося]; перепла́чуватися, переплати́тися; 4) (*на словах*) перека́зуватися, переказа́тися, нака́зуватися, наказа́тися, переповіда́тися, переповісти́ся, (*о сплетнях, слухах*) перено́ситися, перене́стися, (*о многом*) поперека́зуватися, понака́зуватися, попереповіда́тися; поперено́ситися [Погові́р (сла́ва) перено́ситься мов за ві́тром (*по ветру*)], бу́ти перека́заним, переповіданим; 5) (*на чью сторону, кому*) передава́тися, переда́тися до ко́го, перекида́тися, переки́нутися до ко́го. [Він переки́нувся до ляхів]. *Неприятельский полк* **-дался** *нам* – воро́жий полк переки́нувся до нас.

Переда́вливать, передави́ть – 1) (*давить в перехват, подавить что-л. слишком*) переда́влювати, передави́ти, переду́шувати, передуши́ти, перечави́ти, (*о мног.*) попереда́влювати, попереду́шувати, (*слишком выжать, помять*) перечáвлювати, перечави́ти (напр. я́годи); 2) (*задавить, раздавить во множестве*) переда́влювати, передави́ти, подави́ти, переду́шувати, передуши́ти, подуши́ти, вида́влювати, ви́давити, виду́шувати, ви́душити, вича́влювати, ви́чавити, повича́влювати. [Не ви́чавиш бджіл у ву́лії (Грінч.)]; (*выжать*) вича́влювати, ви́чавити. **Переда́вленный** – переда́влений, переду́шений, ви́давлений, ви́душений, ви́чавлений, попереда́влюваний, попереду́шуваний, повида́влюваний, повиду́шуваний, повича́влюваний.

Переда́вливаться, передави́ться – переда́влюватися, передави́тися *и т. д.*, бу́ти переда́вленим, переду́шеним *и т. д. А чтоб вам всем* **-ви́ться** (*брань*) – а бода́й (щоб) усі ви подави́лись, а бода́й-би вас усі́х по[ви́]дави́ло.

Переда́ривать, передари́ть – 1) *кого* – обдаро́вувати, обдарува́ти, (*о мног.*) пообдаро́вувати кого́ чим. *Невеста* **-ла** *всех подруг лентами* – молода́ обдарува́ла всіх по́друг стрічка́ми; 2) *что кому* – роздаро́вувати, роздарува́ти, (*о мног.*) передарува́ти, пороздаро́вувати. [Передарува́в бага́то на своі́м віку́ (Грінч.)]. *Всё* **-ри́л** *ей* – усе́ пороздаро́вував їй; 3) передаро́вувати, передарува́ти. [А я твій подару́нок передару́ю кому́ схо́чу]. **Передарённый** – роздаро́ваний, передаро́ваний, (*о мног.*) пороздаро́вуваний, попередаро́вуваний.

Переда́ток (*излишне данное*) – переда́ча, зайвина́.

Переда́точность – передава́льність (-ности).

Переда́точный – передава́льний, передатко́вий. **-ный** *пункт* – передатко́вий пункт. **-ная** *надпись*, **-ный** *акт* – уступни́й на́пис, -ни́й акт. **-ные** *деньги* (*переданные в излишке*) – пере́дані гро́ші; (*следуемые к передаче*) нале́жні до переда́ння (пода́ння) гро́ші. **-ные** *лошади* – підставні́ (перепряжні́) ко́ні; *см.* **Перекладно́й.**

Переда́тчик, -чица – 1) передаве́ць (-вця), передава́ч, передава́льник, передава́льниця, передава́чка; (*на словах*) перека́зувач, -вачка, перека́жчик, -чиця, перека́зувальник, -ниця; 2) *см.* **Перебе́жчик, -ица, Изме́нник, -ица.**

Переда́ть, *см.* **Передава́ть.**

Переда́ча – 1) *дейст. длит., см.* **Передава́ние**; *оконч.*: а) переда́ння чого́ кому́, ким (*через кого*). **-ча** *известий по радио-телеграфу* – переда́ння звісто́к ра́діо-телегра́фом. **-ча** *движения* – переда́ння ру́ху. **-ча** *голоса на расстояние* – переда́ння го́лосу на ві́дстань (на далечі́нь). **-ча** *права, имущества* – переда́ння пра́ва, майна́ кому́. **-ча** *векселя* – пережирува́ння; б) (*отображение*) відда́ння чого́ в чо́му. **-ча** *настроений в поэзии* – відда́ння на́строїв у пое́зії; в) (*на словах*) пере́каз (-зу), переповіда́ння, пере́повість (-вісти). [Пере́каз звісто́к]; (*изложение*) ви́слів (-ову). [Мо́ва й о́брази бли́зькі до наро́днього ду́мання й ви́слову (О. Пч.)]. *Знать что-л. по устной* **-че** – зна́ти що-не́будь пере́казом, з пере́казу; г) (*излишне*) переда́ння, (*дорого*) перепла́чення, пере́плат за що; 2) (*что передано лишку*) за́йві, пере́дані гро́ші. *Восемь рублей* **-чи** – ві́сім карбо́ванців за́йвих, ві́сім карбо́ванців пере́дано.

Переда́чный. -ные *деньги* – пере́дані гро́ші.

Передаю́щий – хто передає, перека́зує, віддає́, перепла́чує *и т. д. См.* **Передава́ть.**

Передба́нник – кімна́та перед ми́льнею, па́рнею, ла́знею.

Передба́нный – що перед ла́знею.
Передва́ивать, передвои́ть – 1) (*водку, уксус*) переганя́ти, перегна́ти, (*о большом количестве*) попереганя́ти; 2) (*верёвку, бумагу*: *сложить вдвое*) передво́ювати, передво́їти, склада́ти, скла́сти вдво́є (моту́зку, папір). **Передво́енный** *и* **передвоённый** – 1) пере́гнаний, (*о мног.*) поперего́нюваний; 2) передво́єний.
Передва́иваться, передвои́ться – 1) (*о водке, уксусе*) переганя́тися, перегна́тися, (*о мног.*) попереганя́тися; бу́ти пере́гнаним; 2) передво́юватися, передво́їтися; бу́ти передво́єним.
Передвига́ть, передви́нуть – пересува́ти, пересо́вувати, пересу́нути. **Передви́гать** – пересо́вати, попересува́ти, попересо́вувати що. [Пересу́нь оцю́ скри́ню на дру́ге місце]. **-нуть** *войска* – пересу́нути ві́йсько. *Еле ноги* **-га́ет** – ле́две (наси́лу) но́ги переставля́є, ле́две (наси́лу) нога́ми со́ває (вору́шить). [Серде́чний Нау́м ле́две но́ги переставля́є (Квітка)]. **Передви́нутый** – пересу́нутий *и* пересу́нений.
Передвига́ться, передви́нуться – пересува́тися *и* пересо́вуватися, пересу́нутися; (*переселяться*) перехо́дити, перейти́, (*о мног.*) попересува́тися, поперехо́дити. *Старик едва* **-га́ется** *на ногах* – наси́лу но́ги стари́й переставля́є (ле́две нога́ми со́ває).
Передвиже́ние – пересува́ння *и* пересо́вування, пере́сув. **-ние** *войск* – пересува́ння ві́йська.
Передви́жка, *см.* **Передвиже́ние.** *Беспорядочная* **-ка** – со́ванка.
Передвижно́й – пересувни́й, переставни́й, рухо́мий. [Пересувні літери]. **-на́я** *мельница* – похідни́й млин. **-ная** *лестница* – драби́на, стра́мина. **-но́й** *стол* – пересувни́й, походя́[ю ́]щий стіл. **-на́я** *выставка картин* – переїзна́ (перевізна́) виста́ва карти́н.
Передви́нуть, *см.* **Передвига́ть.**
Передвое́ние, Передво́йка – передво́єння, подво́єння.
Передвои́ть, *см.* **Передва́ивать.**
Передвы́борный – передви́борчий. **-ная** *кампания* – передви́борча кампа́нія.
Передева́ть, *см.* **Переодева́ть.**
Переде́л – 1) переділ, переділя́ння; 2) *см.* **Переде́лка.**
Переде́ливать, -ся, переделя́ть, -ся, передели́ть, -ся – переді́лювати, -ся, переділя́ти, -ся, поділи́ти, -ся, (*о мног.*) попереділя́ти, -ся *и* -ді́лювати, -ся.
Переде́лка – 1) *см.* **Переде́лывание.** *Попасть в* **-ку** – вбра́тися (влі́зти) в клопітне́ ді́ло, в тарапа́ту вско́чити. *Вот попал в* **-ку** – оце́ вско́чив! от де в тарапа́ту вско́чив! 2) (*предмет*) пере́рі[о]бка. [Стари́й наш літо́пис дійшо́в до нас у пізні́шій переро́бці (Єфр.)].
Переде́лывание, переде́лание – переро́блювання, переро́блення, перемайстро́вування, перемайструва́ння *и т. д. см.* **Переде́лывать.**
Переде́лывать, переде́лать – 1) переробля́ти *и* переро́блювати, переро́би́ти, (*о мног.*) попереробля́ти *и* -ро́блювати що; перемайстро́вувати, перемайструва́ти, перешталто́вувати, перешталтува́ти що; (*переправлять*) переправля́ти, перепра́вити що; (*преобразовывать*) перетворя́ти, перетвори́ти кого́, що в (на) що; (*о мног.*) поперемайстро́вувати, поперешталто́вувати, попереправля́ти, поперетворя́ти кого́, що в (на) що. [Па́нської сто́ти (*натуры*) не переро́биш. Комо́ру перемайструва́в на ха́ту, та й гара́зд (Кониськ.). Все в до́мі перешталто́вує (Мова). Перетвори́ти сирову́ етнографі́чну ма́су в свідо́му на́цію – я не зна́ю бі́льшого за́міру на світі (Єфр.)]. **-лать** *фасон платья* – переро́би́ти, відміни́ти фасо́н убра́ння. **-лать** *на свой лад* – по сво́єму (на своє́) переро́би́ти, на свій кшталт поверну́ти; 2) (*всё*) переро́би́ти, поро́би́ти (все). [Па́нської робо́ти не переро́биш]. **Переде́ланный** – переро́блений, перетво́рений *и т. д.*
Переде́лываться, переде́латься – переробля́тися *и* -ро́блюватися, переро́би́тися, перемайстро́вуватися, перемайструва́тися; (*преобразоваться*) перетво́рюватися, перетвори́тися. *Дело* **-лалось** – на і́нше ви́йшло, по ина́кшому ста́лося. *Случилось и не* **-лается** – ста́лося й не відста́неться.
Переде́льный – 1) переді́льний; 2) переро́блений.
Переделя́ть, *см.* **Переде́ливать.**
Передёргивание – пересми́кування.
Передёргивать, -ся, передёргать, -ся, передёрнуть, -ся – пересми́кувати, -ся, пересми́кати, -ся, пересмикну́ти, -ся; просми́кувати, -ся, просмикну́ти, -ся, трі́пати, -ся, тріпну́ти, -ся. **-рни** *занавеску* – просмикни́ запина́ло. **-дёргать** *шерсть* – пересми́кати, перебра́ти, переску́бти во́вну. **-дёрнуть** *карту* – пересмикну́ти ка́рту. **-нуть** *плечами* – знизну́ти плечи́ма, зве́сти́ плечи́ма. *Его* **-нуло***, он* **-нулся** – його́ пересмикну́ло (струсну́ло, тріпну́ло), він тріпну́вся. [Так і струсну́ло Газі́са від ха́нських слів (Леонт.). Трі́пається як му́ха в окро́пі]. **Передёрганный** – пересми́каний. **Передёрнутый** – пересми́кнутий.

Передержа́тель – переде́ржець (-ця), переде́ржувач (-ча), перехо́вник (-ка).
Передержа́тельница – переде́ржувачка, перехо́вниця.
Передержа́тельство – переде́ржанство, перехо́вництво.
Переде́рживание, передержа́ние – переде́ржування, переде́ржання, перетри́мування, перетри́мання; перепуска́ння, перепу́щення, перехо́вування, перехо́вання; пере(ви)тра́чування, пере(ви́)тра́чення. *Срв.* **Переде́рживать.**
Переде́рживать, передержа́ть – 1) переде́ржувати, переде́ржати, перетри́мувати, перетри́ма́ти кого́, що, де. **-вать** *долее положенного, приготовляя или делая что-л.* – перепуска́ти, перепусти́ти що; 2) (*укрывать беглых, чужие вещи*) перехо́вувати, перехова́ти, переде́ржувати, передержа́ти; 3) (*издержать лишнее*) пере(ви)тра́чувати, пере(ви́)тра́тити. **Переде́ржанный** – переде́ржаний, перетри́маний; перепу́щений *и т. д.* **Переде́рживаться** – переде́ржуватися, бу́ти переде́ржаним *и т. д.*
Переде́ржка – 1) *см.* **Переде́рживание**; 2) перехо́ванка (конокра́дів); 3) переви́трата (гро́шей); 4) (*повторный экзамен*) пере́пит; 5) (*в картах*), *см.* **Передёргивание**; 6) (*извращение*) перекру́чування, перекру́чення.
Передёрнуть, *см.* **Передёргивать.**
Передира́ть, передра́ть – 1) передира́ти, переде́рти *и* передра́ти, (*о мног.*) попередира́ти. [Ху́стку передра́ла (переде́рла) на́двоє]; 2) (*всех или мног.*) перешмага́ти, перелупцюва́ти, (*за волосы или за уши*) перееску́бти, перем'я́ти, перечу́бити (всіх або́ багатьо́х). **Пере́дранный** – переде́ртий, пере́дран[т]ий. **Передира́ться, передра́ться** – 1) передира́тися, переде́ртися *и* передра́тися, (*о мног.*) попередира́тися; 2) поби́тися, поску́бтися, почу́битися. [Понапива́лись п'я́ні та й поби́лися].
Переди́ть – випереджа́ти, попереджа́ти кого́, що.
Передки́, -о́в, *см.* **Передо́к.**
Передко́вый – 1) пере́дній. [Пере́дні коле́са]; 2) передко́вий. [Купи́в передко́вого това́ру на чо́боти].
Передпева́ть – переднюва́ти.
Переднеязы́чный – передньоязико́вий.
Пере́дний – 1) пере́дній, пе́рший, чі́льний. [Пере́дні коле́са. Пере́дні зу́би]. **-няя** *сторона* – пе́ред, чо́ло. **-ний** *ряд* – пере́дній, пе́рший ряд. **-нее** (*первое*) *место* – чі́льне (пе́рше) мі́сце. **-ний** *угол* (*в избе*) – по́куть (-тя); 2) (*прежний*) пере́дній, передні́ший, переду́щий.
Пере́дник, пере́дничек – хва́ртух, хвартуши́на (*ум.* хвартушо́к (-шка́), хвартуши́нка); попере́дник, запа́ска, запасчи́на, запа́сочка, попере́дниця, запі́лка, запільчи́на, заві́ска, (*гал.*) катра́н, катра́нець; (*ремесленничий*) запо́на, шуства́л.
Пере́дняя – передпо́кій (-ко́ю), пере́дник, прихо́жа (-жої), при́хата, при́сінок *и* при́сінки (*мн.*). [Увійшо́в до попа́ у ха́ту, стою у пере́днику].
Передо, *см.* **Перед.**
Передобе́денный – передобі́дній, передобі́дяний. **-ное** *время* – передобі́дня, передобі́дяна годи́на, підобі́дання. **-ный** (*поздний*) *завтрак* (*или закуска*) – передобі́док (-дку).
Передове́рие – передові́рення.
Передоверя́ть, -ве́рить – передові́ря́ти, передові́рити. **Передове́ренный** – передові́рений.
Передови́к, передову́ха, *см.* **Передовщи́к, передовщи́ца.**
Передови́ца – передови́ця, передова́, пере́дня (всту́пна, провідна́) статтяя́.
Передово́й – 1) передови́й, пере́дній, попере́дній, (на)чі́льний. **-во́й** *отряд, пост* – передови́й (пере́дній) загі́н, передова́ (пере́дня) ча́та. [Козаки́, мов яки́й мур попере́дній, зде́ржували хи́же бесурме́нство (Куліш)]. **-вая** *сваха* – передої́жджа сва́ха. **-вое** *животное* (*в стаде*) – передня́к, вожа́й. **-вая** *статья, см.* **Передови́ца. -вы́е** *деньги* – завдатко́ві гро́ші; авансо́ві гро́ші; 2) (*прогрессивный*) поступо́вий. [Поступо́ві елеме́нти громадя́нства]; 3) *сущ.* – передови́й (коза́к), передови́к, напередо́вець (-дівця).
Передовщи́к, -щи́ца, передови́к, передову́ха (*о человеке, и животному*: *передовой в работе, вожак*) – передови́к, передня́к, пере́дниця, передня́чка. [Передовикі́ ля́дської полі́тики (Куліш). Між ві́вцями, для при́воду бува́ небага́то кіз і цапи́-передняки́].
Передо́к (*передняя часть чего-л.*: *экипажа, туши и т. п.*) – 1) передо́к (-дка́), пе́ред. **-до́к** *плуга* – передо́к, колісня́ *и* колішня́; 2) (*в сапогах*) *мн.* переди́ *и* переда́, передки́, при́шви.
Передокла́дывать, передоложи́ть *дело, или кому о чём* – знов доповіда́ти, доповісти́ дро спра́ву або кому́ про (за) що.
Пе́редом – пе́редом, передко́м, *срв.* **Перёд.** [І задко́м, і передко́м перед па́ном Хведорко́м]. *Итти* **-до́м** – іти́ упере́д, напере́д від і́нших.
Передопра́шивать, Передопроси́ть – передопи́тувати, передопита́ти, знов (удру́ге)

допи́тувати, допита́ти, перепи́тувати, перепита́ти кого́.

Передопро́с – пере́пит, передо́пит, нови́й до́пит.

Передо́хнуть – подо́хнути, ви́дохнути, поздиха́ти, ви́здихати, повиздиха́ти. [Воли́ та коро́ви усі́ поздиха́ють. А бода́й-би вони́ всі ви́здихали]. *См.* **До́хнуть.**

Передохну́ть – 1) (*перевести дух*) віді́дхну́ти, відсапну́ти, передихну́ти, відхлину́ти, переве́сти́, зве́сти́ дух. *Срв.* **Передыша́ть.** [Да́йте ко́ням відсапну́ти. За слі́зьми́ не одхлине́]; 2) (*отдохнуть*) перепочи́ти, припочи́ти, спочи́ти (тро́хи); 3) *см.* **Передыха́ть.**

Передплю́сна – передпле́сно, передплю́сня.

Передпосте́льный – передпо́стільний.

Передра́знивать, передразни́ть – передра́жнювати, передражни́ти, криви́ти, перекривля́ти *и* -кри́влювати, перекриви́ти кого́, криви́тися, перекривля́тися, перекриви́тися з ко́го, (*о мног.*) попередра́жнювати, поперекривля́ти кого́. [Він криви́в їх, ви́сунувши язика́ (Васильч.). В йо́го такі́ гу́би, що нена́че все він чого́сь з люде́й кри́виться (Неч.-Лев.)]. **-вать** *кого словом, делом* – перемовля́ти, перемо́вити кого́, переробля́ти, переро́би́ти кого́. [Там лю́ди норови́сті: що ска́жеш, то й перемо́влять, а що зро́биш, то й переро́блять]. **-ться** *с кем* – передра́жнюватися, перекривля́тися *и* -кри́влюватися з ким.

Передра́ть, *см.* **Передира́ть.**

Передрема́ть – передріма́ти, перекуня́ти (ніч); (*несколько вздремнуть*) здрімну́ти, замгну́ти (тро́хи).

Передробля́ть, -ся, передроби́ть, -ся – дроби́ти, -ся, подроби́ти, -ся, роздробля́ти, -ся, роздроби́ти, -ся, криши́ти, -ся, покриши́ти, -ся.

Передро́глый – переме́рзлий.

Передро́гнуть – переме́рз(ну)ти(ся) (на моро́зі, на хо́лоді).

Передрожа́ть – перетремті́ти, передрижа́ти, перетруси́тися, перетрясти́ся.

Передря́блый – в'я́лий, плю́склий. *См.* **Дря́блый.**

Передря́бнуть – пов'я́нути, поплю́скнути.

Передря́га – триво́га, колотне́ча, ко́лот, за́колот, бе́шкет, ха́лепа. *Попасть в* **-ря́гу** – в ха́лепу (в тарапа́ту) вско́чити (влі́зти). *Вот попал в* **-гу** – оце́ вско́чив (в ха́лепу, в тарапа́ту), так вско́чив!

Передуби́ть (*кожу*) – 1) (*снова*) передуби́ти; 2) (*все кожи*) подуби́ти (всі шку́ри).

Переду́нуть – передмухну́ти.

Передува́ть, переду́ть – 1) (*с одного места на другое*) передува́ти *и* передима́ти, переду́ти, перевіва́ти *и* переві́ювати, переві́яти що куди́; 2) (*отвевая пыль и т. п.*) передму́хувати, передму́хати, перевіва́ти, переві́яти що.

Переду́мывать, переду́мать – 1) переду́мувати, переду́мати; переми́слювати, переми́слити, перега́дувати, перегада́ти, переміркo̍вувати, переміркува́ти що. [Всі думки́ вже переду́мала, всі гадки́ перегада́ла]; (*раздумать*) переду́мувати, переду́мати, розду́мувати(ся), розду́мати(ся). [Каза́в: «пої́ду в я́рмарок», та ще мо́же ж переду́має. Хоті́в був іти́, та ровду́мав(ся), – неха́й дру́гим ра́зом]. **Переду́манный** – переду́маний, переми́слений, перега́даний, переміркo̍ваний.

Передури́ть – 1) передурі́ти, перепустува́ти; 2) *см.* **Передра́знивать.**

Передуши́ть – подуши́ти, ви́душити, повиду́шувати, подави́ти, ви́давити кого́, що. [Тхір у нас усі́ ку́ри ви́душив].

Передыша́ть *или* **переды́хать** – відди́хати, переди́хати, відса́патися.

Передыха́ть, передохну́ть *в кого что* – передиха́ти, передихну́ти в кого́ що.

Переды́х – пере́дих, пере́дишка. [На оди́н го́лос, в такт, без пере́станку, без пере́дишки (Коцюб.)].

Переды́шка – 1) перепочи́нок, перепочи́вок, відпочи́нок, ві́дгал (-лу), стих (-ху). [Хiба́ в на́шій робо́ті перепочи́нок бува́?]; 2) *см.* **Переды́х.**

Перееда́ние – переї̈да́ння (-ння).

Перееда́ть, перее́сть – 1) (*зубами*) перегриза́ти, перегри́зти, поперегриза́ти що; 2) (*о ржавчине и т. п.*) переї̈да́ти, переї́сти, попереї̈да́ти. [Іржа́ залі́зо переї̈да́є]; 2) (*всё*) переї̈да́ти, переї́сти, пої́сти. [Що було́ – усе́ пої́ли. Усього́ хлі́ба не переї̈си́]. **-да́ть** *кого* (*съесть больше*) – переї̈да́ти, переї́сти кого́. **Перее́денный** – перегри́зений; переї́дений. **-ся** – переї̈да́тися, бу́ти переї́деним *и т. д.*

Перее́зд – 1) переї́зд (-ду); 2) (*путь, перегон*) переї́зд, перегі́н (-го́ну). [Що́ вели́кий переї́зд переї́хали. Помі́ж ци́ми двома́ ста́нціями перегі́н до́вгий]; 3) (*место, где переезжают*) пере́ї̈зд, пере́ї̈здка. [Як маши́на йде, то через пере́ї̈зд не пуска́ють].

Перее́здить (*всюду*) – ви́ї̈здити, об'ї́здити. [Ви́ї̈здили По́льщу і всю Украї́ну, а не ба́чили тако́ї, як ця Катери́на (Шевч.)].

Переéздка, *см.* **Переéзд 1.**
Переезжáние – переїжджáння.
Переезжáть, переéхать – 1) (*откуда куда*) переїзди́ти *и* переїжджáти, переї́хати; (*о мног.*) попереїзди́ти, попереїжджáти; перевóзитися, перевéзти́ся, (*о мног.*) поперевóзитися (звíдки куди́). **-хать** *на другую квартиру* – переї́хати (перебрáтися, перевéзти́ся) на и́нше примíщення; 2) *кого, что и через что* – переїзди́ти, переїжджáти, *сов.* переї́хати когó, що *и* через що; перевóзитися, перевéзти́ся, (*быстро*) перехóплюватися, перехопи́тися, перемикáтися, перемкну́тися через що, (*во множ.*) попереїзди́ти, попереїжджáти, поперевóзитися, поперехóплюватися *и т. д.* [На чóрного ся́ду – до мóря доїду, на си́вого ся́ду – мóре переї́ду. Перехопи́тися через гóру, через рíчку]; 3) (*задавить*) переї́хати когó, переї́хатися по кóму. [Дити́ну переї́хало вóзом].
Переём – 1) переймáння, перéйма *и мн.* перéйми. [Переймáння в пóвідь дéрева на водí]; 2) (*выкуп за поимку*) перéйма. [Як піймáємо цьогó ду́ба, то дасть Семéн перéйми, бо це йогó дуб пливé]; 3) перехвáт [Кожу́х з перехвáтом]; 4) перебíр (-бóру).
Переёмка, *см.* **Переём 1 - 2**. *В* **-ку** – навперéйми.
Переёмный – переймáнний, переймóвий.
Переёмщик, -щица – переймáч (-ча), переймáчка.
Пережáмать – пережувáти, поїсти (все), (*о мног.*) попереїдáти.
Пережáривать, пережáрить (*что сызнова или чересчур*) – перепря́жувати, перепря́жити *и* перепрягти́, пересмáжувати, пересмáжити, перешквáрювати, перешквáрити, перепікáти, перепекти́ (що знов або бíльше, ніж трéба). **-жáрить** *всё* – перепрягти́, пересмáжити *и т. д.* все, попрягти́, посмáжити *и т. д.* все. *Срв.* **Жáрить.** **Пережáренный** – перепря́жений, пересмáжений, перешквáрений *и т. д.* **-ся** – перепря́жуватися, перепрягти́ся, пересмáжуватися, пересмáжитися, бу́ти перепря́женим *и т. д.*
Пережáть, Пережáтый, *см.* **Пережимáть** *и* **Пережинáть.**
Переждáть, *см.* **Пережидáть.**
Пережёвывание – пережóвування; (*о жвачн. животных*) ремиґáння.
Пережёвывать, пережевáть – пережóвувати, пережувáти, переминáти, перем'я́ти, (*о мног.*) попережóвувати, попереминáти. **-ть** *жвачку* – ремиґáти, переремиґáти, жу́йку пережóвувати, пережувáти, жвáкати, пережвáкати. **Пережёванный** – пережóваний, перем'я́тий. **-ться** – пережóвуватися, пережувáтися, попережóвуватися, бу́ти пережóваним.
Пережелáть – перех(о)тíти.
Пережёлкнуть – 1) (*чересчур*) пережóвкнути; 2) (*обо всём*) пожóвкнути.
Пережелти́ть – 1) (*чересчур*) пережовти́ти; 2) (*многое*) пожовти́ти, пережовти́ти.
Пережени́ть, -ся – пожени́ти, -ся, подружи́ти, -ся, перežени́ти, -ся, передружи́ти, -ся, попережéнювати, -ся, пооженювати, -ся, поодру́жувати, -ся з ким. [Пережени́в (пожени́в) усíх синíв. Нáші хлóпці всі вже пожени́лися].
Пережéчь, *см.* **Пережигáть.**
Переживáние – 1) переживáння; (*эмоция*) перечувáння; 2) *см.* **Пережи́ток.**
Переживáть, пережи́ть – 1) переживáти, пережи́ти, перебувáти, перебу́ти. [Не знáти, хто когó переживé. Перебу́ли сяк-так голóдну зи́му, діждáлися весни́ (Квітка)]; 2) (*претерпевать*) зазнавáти, зазнáти, (*перечувствовать*) перечувáти, перечу́ти. *Много горя* **-жи́л** *я за свою жизнь* – багáто ли́ха зазнáв (пережи́в) я на своéму вíку́. [Усé, що твóрить письмéнник, він все те перечувáє (Кониськ.)]. **-вáть** *различные этапы в своём развитии* – перехóдити рíзні етáпи в своéму рóзвою; 3) (*во многих местах*) побувáти, побу́ти, пожи́ти. *Я* **-жи́л** *в девяти губерниях* – я побувáв (пожи́в) у дев'ятьóх губéрнях. **Пережи́тый** – пережи́тий, перебу́тий.
Пережигáние – перепáлювання.
Пережигáть, -ся, пережéчь, -ся – 1) перепáлювати, -ся, перепали́ти, -ся, поперепáлювати, -ся. **-жéчь** *дерево в уголь* – перепали́ти дéрево на ву́голь; 2) (*многое одно за другим*) перепали́ти, попали́ти. **-жéчь** *себе пальцы* – попекти́ собí пáльці (пу́чки). **Пережжённый** – перепáлений. **-ный** *кофе* – перепáлена кáва.
Пережидáние – пережидáння, перечíкування.
Пережидáть, переждáть – пережидáти, переждáти, *сов.* перечекáти, перетривáти, перебу́ти що, переси́джувати, переси́діти, (*остановившись*) перестóювати, перестóяти що, (*погодить*) перечасувáти, перегоди́ти, пробáвитися. *Срв.* **Выжидать. -ждáть** *дождь, день-другой* – переждáти, перечекáти, переси́діти, перестóяти дощ, день-два дні. [Зашлюби́тись – не дóщик перечекáти. Зáміж ви́йти – не дощову́ годи́ну переси́діти].

-жда́ть *тяжёлое время* – пережда́ти, перетрива́ти, перебу́ти лиху годи́ну. *Нужно* **-жда́ть***, ничего не поделаешь* – тре́ба пережда́ти (перечасува́ти, перегоди́ти) – нічо́го не зро́биш. **-жда́ть** *неделю* – пережда́ти ти́ждень; перетижнюва́ти. **-жда́ть** *некоторое время* – пережда́ти, перечека́ти, переси́діти, перечасува́ти, перегоди́ти, перепусти́ти де́який час. *Давай ждать, кто кого* **-ждёт** – дава́й жда́ти (чека́ти), хто кого́ пережде́ (перечекає). **-жида́ем** *его со дня на день* – наджида́ємо (дожида́ємо) його́ з дни́ни на дни́ну. **Пере́жданный** – пере́жданий.

Пережижа́ть, пережиди́ть – пере́ріджувати, перерідити. **Пережи́женный** – перері́джений.

Пережима́ть, пережа́ть – 1) (*поперёк и снова*) переда́влювати, передави́ти, переча́влювати, перечави́ти, пере́ти́скувати, перетисну́ти (*перетянуть*) перетяга́ти, перетягти́ кого́, що. *Тугая подвязка* **-жа́ла** *мне ногу* – тісна́ за́в'язка передави́ла (пере́ти́сла) мені́ но́гу. **-жать** *жилу* – перетягти́ жи́лу; 2) (*всё*) передави́ти, перечави́ти, подави́ти, почави́ти; повида́влювати, повича́влювати (все). **Пережа́тый** – переда́влений, переча́влений, пере́ти́снутий, перетя́гнений *и т. д.*

Пережина́ть, пережа́ть – вижина́ти, повижина́ти, пожа́ти (все); пережина́ти, пережа́ти *и* попережина́ти. [Пожа́ли вже уве́сь хліб. Повижина́ли де що було́. Пережа́ли за лі́то вся́кого хлі́ба]. **-жа́ть** *кого* – пережа́ти кого́. **Пережа́тый** – пожа́тий, повижи́натий, пережа́тий.

Пережира́ть, пережра́ть – пережира́ти, пережерти, же́рти, поже́рти, трі́скати, потрі́скати кого́, що. **Пережра́нный** – переже́ртий, поже́ртий.

Пережи́ток – пережи́ток, забу́ток (-тку).

Пережи́ть, *см.* **Пережива́ть.**

Пережужжа́ть – передзижча́ти, передзи́зкати, передзича́ти.

Перезабы́ть (*всё*) – позабува́ти (все).

Перезакла́д – перезаста́ва.

Перезакла́дывать, перезаложи́ть (*имение*) – заставля́ти, заста́вити удру́ге, перезаста́влювати *и* перезаставля́ти, перезаста́вити (має́тність).

Перезва́нивание – передзво́нювання (-ння).

Перезва́нивать, -ся – передзво́нювати, -ся, (*в один колокол*) перебо́вкувати, -ся.

Перезва́ть, *см.* **Перезыва́ть.**

Перезвене́ть – передзвені́ти, передзелеча́ти.

Перезво́н – пере́дзвін (-дзво́ну), пере́бовк. [Ко́бзо… дзво́ниш пере́бовком сти́ха, мов ме́ртвих хоро́ниш (Куліш)].

Перезвони́ть – передзвони́ти. **-нить** *во все колокола* – в усі́ дзво́ни передзвони́ти, перекалата́ти.

Перездра́вствоваться – перездоро́вкатися, поздоро́вкатися (з усіма́), (*за руку*) перечоло́мкатися, почоло́мкатися, пору́чка́тися (з усіма́).

Перезимова́лый – перезимо́ваний. **-лое** *сено* – перезимо́ване сіно.

Перезимова́ние – перезимува́ння.

Перезимова́ть – перезимува́ти, ви́зимувати.

Перезимо́вка – перезимо́вування, зимува́ння. *Срв.* **Перезимова́ние.**

Перезли́ться – пересе́рдитися, перелютува́ти(ся), перегні́ватися.

Перезнако́мить, -ся – познайо́мити, -ся, познако́мити, -ся, перезнай[к]о́мити, -ся.

Перезноби́ть – 1) поморо́зити. **-ть** *руки, ноги, лицо* – поморо́зити ру́ки, но́ги, вид (обли́ччя); 2) *безл.* перетруси́ти. *Меня* **-би́ло** (*при болезни*) – мене́ перетруси́ло.

Перезола́чивать, перезолоти́ть – (*снова*) перезоло́чувати, перезолоти́ти, (*многое*) поперезоло́чувати; (*всё*) позолоти́ти, повизоло́чувати (все).

Перезрева́ть, перезре́ть – перестига́ти, перести́гнути, переспіва́ти, переспі́(ну)ти, перехо́дити, перейти́; (*о человеке*) переста́рюватися, переста́рітися.

Перезре́лость – перести́глість, переспі́лість; перестарі́лість (-лости).

Перезре́лый – перести́глий, переспі́лий; перестарі́лий. [Перести́гла пшени́ця].

Перезуде́ть – пересвербі́ти.

Перезуди́ть – передрочи́ти, передражни́ти.

Перезыва́ть, перезва́ть – перекли́ка́ти, перекли́кати, перезива́ти, перезва́ти, (*переманить*) перемовля́ти, перемо́вити кого́ куди́, (*о мног.*) поперекли́ка́ти, поперезива́ти, поперемовля́ти кого́ куди́. [Хоч старо́му Заха́рію як ні було́ у Тере́шка жи́ти, одна́че Мела́ся перезва́ла його́ до се́бе (Квітка.)].

Перезяба́ть, перезя́бнуть – перемерза́ти, переме́рзнути, поперемерза́ти. [Хоч я́к переме́рзнеш, а на печі́ як спотіє́ш, то все мине́ться].

Перезя́блый – переме́рзлий.
Переи́грывание – перегрува́ння.
Переи́грывать, -ря, переигра́ть, -ся – перегрува́ти, -ся, перегра́ти, -ся. **Переи́гранный** – пере́граний.
Переизбира́ть, переизбра́ть – переобира́ти, переобра́ти, (*о мног.*) попереобира́ти. **-бранный** – перео́браний.
Переизбра́ние – переобра́ння́.
Переимено́вывание, переименова́ние – перейменóвування, перейменува́ння.
Переимено́вывать, -ся, -нова́ть, -ся – перейменóвувати, -ся, перейменува́ти, -ся, (*о мног.*) поперейменóвувати, -ся. **Переимено́ванный** – перейменóваний.
Пере́имка – переймáння, *см.* **Переём.**
Переи́мчиво – пере(й)ня́тливо.
Переи́мчивость – пере(й)ня́тливість (-вости).
Переи́мчивый – пере(й)ня́тливий, перехі́пливий.
Переина́чивание, переина́чение – переина́ч[кш]ування, переина́ч[кш]ення, пере́йнчування, пере́йнчення.
Переина́чивать, переина́чить – переина́чувати, переина́чити, переина́кшувати, переина́кшити, пере́йнчувати, пере́йнчити що; (*переделывать по своему, переладить*) переверта́ти, перевернути, перешталто́вувати, перешталтува́ти що. [Все в до́мі перешталто́вує (Мова)]. *Не* **-вай** *слов моих* – не перекру́чуй мої́х слів. **Переина́ченный** – переина́ч[кш]ений, пере́йнчений. *Срв.* **Переде́лывать.**
Переина́чиваться, переина́читься – переина́ч[кш]уватися, переина́ч[кш]итися, пере́йнчуватися, пере́йнчитися; (*изменяться, чаще безл.*) и́ншати, пои́ншати, ина́чати, поина́чати.
Переи́скивание – перешу́кування (-ння).
Переи́скивать, переиска́ть (*везде или снова*) – перешу́кувати, перешука́ти, (*о мног.*) поперешу́кувати (всю́ди або знов). **Переи́сканный** – перешу́каний.
Переиспыта́ть – перепро́бувати, попро́бувати. [За молодо́го ві́ку перепро́бував уся́кої до́лі (Г. Барв.)].
Перейти́, *см.* **Переходи́ть.**
Перека́л, *хим.* – перегартува́ння, пере́гарт (-ту).
Перекалечить (*многих*) – покалі́чити, перекалі́чити, поні́вечити, перені́вечити. **Перекале́ченный** – покалі́чений, перекалі́чений, поні́вечений, перені́вечений.
Перека́ливание – (*металла*) перегарто́вування, перегартува́ння; (*об орехах и пр.*) пересма́жування, пересма́ження.
Перека́ливать, -ся, перекали́ть, -ся – 1) (*о металле*) перегарто́вувати, -ся, перегартува́ти, -ся; (*слишком*) перепа́лювати, -ся, перепали́ти, -ся. [Перегартува́в ко́су]; 2) (*об орехах*) пересма́жувати, пересма́жити, присма́жувати, присма́жити. [Пересма́жила насі́ння]. **Перекалённый** *и* **перекалёный** – 1) перегарто́ваний; (*слишком*) перепа́лений; 2) пересма́жений, присма́жений.
Перека́лывание – переко́лювання, перешпи́лювання; вико́лювання; розко́лювання, розру́бування; *см.* **Перека́лывать.**
Перека́лывать, переколо́ть – 1) (*на другое место или иначе*) переко́лювати, переколо́ти, перешпи́лювати, перешпи́лити, (*о мног.*) попереко́лювати, поперешпи́лювати що (на и́нше мі́сце або́ ина́кше); 2) вико́лювати, *сов.* ви́колоти *и* повико́лювати, поколо́ти, переколо́ти. [Коли́-б свині́ ро́ги, то-б усі́х покoло́ла (переколо́ла). Усі́х вас поко́лемо ту́теньки, як свине́й (Куліш)]; 3) поколо́ти. *Я себе в крыжовнике все руки* **-коло́л** – я собі́ а́ґрусом чи́сто ру́ки поколо́в; 4) (*щепить*) розко́лювати, розколо́ти, розру́бувати, розруба́ти, (*о мног.*) порозко́лювати, порозру́бувати, поколо́ти, поруба́ти, пощеля́ти. *Все дрова* **-коло́ли** – усі́ дро́ва поруба́ли. [Пощеля́й оце́ полі́но на дрібне́нькі скі́почки]. **Переко́лотый** – переко́лотий, перешпи́лений; поко́лотий *и т. д.*
Перека́лываться, переколо́ться – 1) переко́люватися, переколо́лися, перешпи́люватися, перешпи́литися; вико́люватися; поколо́тися; розко́люватися, розколо́тися, розру́буватися розруба́тися *и т. д., см.* **Перека́лывать**; 2) (*исколоться*) поколо́тися; 3) позако́лювати (оди́н о́дного); 4) розко́люватися, розколо́тися, розтрі́скуватися, розтрі́снутися, порозко́люватися, порозтрі́скуватися, поколо́тися, потрі́скатися. *Доска вся* **-коло́лась** – до́шка чи́сто поколо́лася, потрі́скалася.
Перекапри́зничать – перевередува́ти, перекапризува́ти, передрочи́тися.
Перека́пчивать, -ся, перекопти́ть, -ся – 1) переко́пчувати, -ся, перекопти́ти, -ся; (*всё*) покопти́ти, -ся, попереко́пчувати, -ся; 2) (*задымить*) *сов.* позаку́рювати (сті́ни, сте́лю). **-ся**

– позаку́рюватися, вкурі́ти. [Каменю́ка нави́сла, вкурі́ла (Свид.)].
Перека́пывание – перекóпування.
Перека́пывать, -ся, перекопа́ть, -ся (*снова, поперёк, всё*) – перекóпувати, -ся, перекопа́ти, -ся, (*о мног.*) поперекóпувати, -ся, покопа́ти. [Перекопа́в гря́дку. Перекопа́в дорóгу, щоб не ї́здили. Перекопа́в уве́сь горóд. Лихі́ї ворі́женьки покопа́ли дорі́женьки].
Перекóпанный – перекóпаний, покóпаний.
Перека́рмливать, перекорми́ть – перегодóвувати, перегодува́ти когó. *Срв.* **Ока́рмливать.**
Перека́т – 1) (*грома*) перели́в, перегрі́м (-грóму). [Грім гуде́ з перели́вом (Квітка)]; 2) (*под водою*) ла́ва, гряда́. [Байда́к загу́в і полеті́в з ла́ви на ла́ву, нена́че з схі́дця на схі́дець, рі́вно, як стріла́ (Неч.-Лев.). Під водóю стоя́ла по оди́н бік, як стіна́ рі́вна ске́ля од одногó Дніпрóвого бе́рега до дру́гого; то була́ одна́ ла́ва Ненаси́тецького порóга (Неч.-Лев.)].
Переката́ть, *см.* **Перека́тывать.**
Перекати́-пóле, *бот.* (Gypsophila paniculata L.) – перекоти́-поле, (по)коти́-поле, (пере)кату́н; (Asparagus officinalis L.) підчі́с (-чóсу), за́ячий холодóк, шпара́ги.
Перекати́ть, *см.* **Перека́тывать.**
Перека́тка, *см.* **Перека́тывание.**
Перека́тный – передувни́й, переме́тний. **-ный** *гром* – перекóтистий грім. **-ные** *облака* – прудкі́ хма́ри. **-ные** *пески* – передувні́ (переме́тні) піски́. *Голь* **-ная** – голь (голóта) нещади́ма.
Перека́тывание – 1) перекóчування; 2) перека́чування, перемаґльóвування; *см.* **Перека́тывать.**
Перека́тывать, перекати́ть, переката́ть – 1) перекóчувати, перекоти́ти, (*во множ.*) поперекóчувати що куди́, що через що. **-кати́те** *бочку*, **-ката́йте** *бочки под навес* – перекоті́ть бóчку, поперекóчуйте бóчки під пові́тку. *Один не докатил, другой* **-ти́л** – оди́н не докоти́в, дру́гий перекоти́в; 2) *сов.* перекоти́ти, переї́хати; 3) (*бельё*) перека́чувати, перекача́ти, поперека́чувати, перемаґльóвувати, перемаґлюва́ти, поперемаґльóвувати, (*всё*) покача́ти, помаґлюва́ти. [Тре́ба перекача́ти сорóчку, бо щось пога́но ви́качана. Покача́ла всі сорочки́]; 4) поби́ти, ви́бити, перешмага́ти. [Скі́льки не булó їх там – усі́х перешмага́в нагає́м]; 5) (*на санях и т. п.*) *сов.* переката́ти,іката́ти (всіх одногó по óдному). **Перека́ченный** – перекóчений. **Перека́танный** – поперекóчуваний; перека́чаний, перемаґльóваний, пока́чаний *и т. д.* [Чи всі вже сорочки́ пока́чані?].
Перека́тываться, перекати́ться, переката́ться – 1) перекóчуватися, перекоти́тися, поперекóчуватися (з одногó мі́сця на дру́ге); 2) перека́чуватися, бу́ти перека́чаним.
Переката́ться – (*на санях*) переката́тися, поката́тися; (*в грязи*) ви́качатися, ви́валятися.
Перека́чивание – 1) перека́чування, перепомпóвування; *см.* **Перека́чивать, -кача́ть**; 2) перехи́тування, переколи́хування, перехиля́ння, перева́жування (-ння); *см.* **Перека́чивать, -чну́ть.**
Перека́чивать, -ся, перекача́ть, -ся – 1) (*воду, вино и т. п. насосом*) перека́чувати, -ся, перекача́ти, -ся, перепомпóвувати, -ся, перепомпува́ти, -ся; 2) (*всех на качелях*) *сов.* перегойда́ти, -ся, переколиха́ти, -ся.
Перека́чивать, -ся, перекачну́ть, -ся – (*переклонить, -ся*) перека́чувати, -ся, перекачну́ти, -ся, перехи́тувати, -ся, перехитну́ти, -ся; перехиля́ти, -ся, перехили́ти, -ся, перева́жувати, -ся, перева́жити, -ся. **Перека́чиваться**, *несов.* – 1) (*колебаться*) колива́тися, хилита́тися; 2) *см.* **Перева́ливаться.**
Перека́шивание – 1) перекóшування, скóшування, скри́влювання, *см.* **I. Перека́шивать**; 2) перекóшування, *см.* **II. Перека́шивать.**
I. Перека́шивать, -ся, перекоси́ть, -ся – перекóшувати, -ся, перекоси́ти, -ся, скóшувати, -ся, скоси́ти, -ся; криви́ти, -ся, покриви́ти, -ся; (*на один бок*) скособóчитися. [Стіл скособóчився]; (*коробиться*) жолóбитися, зжолóбитися, пачи́тися, спачи́тися, (*о мног.*) пожолоби́тися, попачи́тися. [Две́рі спачи́лися]. **Перекоси́вшийся** – скри́влений, перекри́влений, перекóшений. [Уста́, скри́влені від гні́ву. Скри́влений стіл].
II. Перека́шивать, перекоси́ть (*косою*) – 1) (*поперёк, вторично*) перекóшувати, перекоси́ти, поперекóшувати; 2) (*всё или многое*) викóшувати, ви́косити, повикóшувати, покоси́ти, перекоси́ти.
Перекве́шивание – переква́шування.
Перекве́шивать, -ся, -ква́сить, -ся – (*слишком*) переква́шувати, -ся, перекве́сити, -ся; (*всё, одно за другим*) поква́сити, -ся. **Переква́шенный** – переква́шений, поква́шений.
Переки́дка – перекида́ння; *см.* **Перебрóс, Перебрóска.**
Перекиднóй – пере́кидни́й. **-нóй** *мостик* – (*напр. от берега до барки, до мельницы и т. п.*)

– похі́дня. *Обстреливать кого* **-ны́м** *огнём* – пере́кидом стріля́ти на ко́го.
Переки́дывание – перекида́ння.
Переки́дывать, переки́нуть – перекида́ти, переки́нути що куди́, що через що. **Переки́дать** – переки́дати, поперекида́ти, поки́дати. *Срв.* **Перебра́сывать, переброса́ть. Переки́нутый** – переки́нутий *и* переки́нений.
Переки́дываться, переки́нуться – перекида́тися, переки́нутися. **-ки́дываться, -ки́нуться** *словами, словом* – перекида́тися, переки́нутися сло́вом, перемовля́тися, перемо́витися сло́вом, перемо́вити слове́чко (слівце́) з ким, *см.* **Перебра́сываться**; 2) *см.* **Превраща́ться**; 3) *см.* **Опроки́дываться**; 4) (*перескочить*) пересяга́ти, пересягну́ти. **Переки́даться** – поперекида́тися; поки́датися. *Срв.* **Перебра́сываться, переброса́ться.** *С испугу все* **-ки́дались** *в воду* – з переля́ку всі поки́дались у во́ду. *Собака на всех* **-ки́далась** – соба́ка на всіх переки́дався.
Перекипа́ть, перекипе́ть – перекипа́ти, перекипі́ти, (*о мног.*) поперекипа́ти.
Перекипе́лый – перекипі́лий, переки́плений.
Перекиса́ть, переки́снуть – (*чересчур*) перекиса́ти, переки́снути, (*о мног.*) поперекиса́ти, поки́снути, повкиса́ти. *Всё* **-сло** – все поперекиса́ло, поки́сло, повкиса́ло.
Переки́слый – переки́слий.
Пе́рекись – пере́кис (-су).
Перекла́д, -кла́дка – 1) пере́клад; *см.* **Перекла́дывание**; 2) (*чем что-л. переложено*) пере́кладка.
Перекла́дина – 1) попере́чка, попере́чина, пере́чка; (*меж стропилами*) ба́нтина, ба́нта, (*в кресте*) перехре́стя, перебо́їна, (*стягивающая ножка у мебели*) обні́жок, пере́чка *и т. д.*; *мн.* (*соб.*) обні́жжя, (*у санных полозьев*) оплі́н (*р.* опле́на[у]); 2) (*через ручей, канаву и т. п.*) кла́дка, пере́кладка (*мн.* -дки́).
Перекла́дка, *см.* **Перекла́д.**
Перекладно́й – перекладни́й. *Ехать на* **-дны́х** (**-дно́й**) – ї́хати перепряга́ючи (ко́ней), ї́хати на підставни́х ко́нях.
Перекла́дывание – перекладання; передава́ння, (*лошадей*) перепряга́ння.
Перекла́дывать, перекла́сть *и* **переложи́ть** – 1) перекладати, перекла́сти, переложи́ти, (*о мног.*) поперекладати що куди́, що чим, (*о вещах*) переташо́вувати, переташува́ти, (*о мног.*) попереташо́вувати. [Перекла́в (переложи́в) книжки́ з полиць до ша́фи (у ша́фу). Поперекладав пляшки́ сі́ном, щоб у доро́зі (доро́гою) не потовкли́ся. З російської мо́ви перекла́в (переложи́в) украї́нською (на українську)]. *Печка чадна, надо её* **-кла́сть** – гру́бка чади́ть, тре́ба її пересипати (переки́дати). **-кла́сть** *на счётах* – перерахува́ти(ся), переки́нути на рахівни́ці. **-ложи́ть** *из кармана в карман, из одной руки в другую* – перекла́сти з кеше́ні в кеше́ню (до кеше́ні), з одно́ї руки́ в дру́гу. **-жи́те** *книги со стола в шкаф* – переложі́ть (поперекладайте) кни́ги з стола́ (з сто́лу) до ша́фи (в ша́фу); 2) (*положить лишку*) передава́ти, переда́ти чого́. [Переда́в куті́ ме́ду]. *См.* **Передава́ть**; 3) *муз.* – перево́дити, переве́сти. **-жи́ть** *пьесу из одного тона в другой* – переве́сти п'є́су з одно́го то́ну в і́нший; 4) **-вать** *лошадей* – перепряга́ти, перепрягти́, поперепряга́ти ко́ні (ко́ней). **Перекла́денный** *и* **перело́женный** – перекла́дений, перело́жений, поперекла́даний, переташо́ваний; пере́даний; переве́дений.
Перекла́дываться, перекла́сться *и* **переложи́ться** – перекладатися, бу́ти перекла́деним, перело́женим, передава́тися, переда́тися, бу́ти пере́даним; перево́дитися, переве́сти́ся, бу́ти переве́деним.
Перекла́няться – перекла́нятися. [По́ки перекла́няється усі́м тітка́м (Г. Барв.)].
Переклёвывать, переклева́ть – (*на двое и т. п.*) перекльо́вувати, переклюва́ти, передзьо́[ю]бувати, передзьо́[ю]бати, (*поклевать о мн.*) поклюва́ти, подьо́[ю]бати. [Граки́ всі кавуни́ поклюва́ли]. **Переклёванный** – перекльо́ваний, покльо́ваний, передзьо́[ю ́]баний, подзьо́[ю]баний.
Перекле́ивание – перекле́ювання.
Перекле́ивать, перекле́ить – (*клеить снова*) перекле́ювати, перекле́їти, (*о мног.*) поперекле́ювати; (*склеить многое*) покле́їти. **-ся** – перекле́юватися, перекле́їтися; бу́ти перекле́єним. **Перекле́енный** – перекле́єний, поперекле́юваний, покле́єний.
Перекле́йка, *см.* **Перекле́ивание.**
Переклейми́ть – (*сызнова*) перетаврува́ти, переклейнува́ти, переклейни́[а́]ти, перезначи́ти кого́, що; (*поклеймить многое*) потаврува́ти, поклейни́ти, позначи́ти, поперезна́чувати. **Переклеймённый** – перетавро́ваний, перекле́йна[е]ний; (*о мн.*) потавро́ваний, покле́йна[е]ний, позна́чений; перезна́чений, поперезна́чуваний.
Переклёпывать, переклепа́ть – перекле́пувати, переклепа́ти, поперекле́пувати.

Переклёпанный – переклéпаний.
Переклёпка – переклéпування.
Перекликáние – перегýкування, перекликáння, перéклик. [Перепели́ в травí розпочали́ перегýкування (Мирн.). Перекликáння з в’я́знями].
Перекликáть, перекли́кать *и* **перекли́кнуть** – перекликáти, перекли́кати, перекли́кнути когó. [Рáно збýдять, оглядíтись не дадýть, перекли́чуть, до майдáну поведýть (Щоголів)].
Перекликáться, перекли́каться *и* **перекли́кнуться** – перегýкуватися, перегукнýтися, перекликáтися, перекли́кнутися з ким. **-ться** *песней* – переспíвуватися.
Перекли́чка – перекликáння, перéклик, перéліка. [Зібрáлися на перéліку (Квітка)]. *Делать* **-ку** – перекли́кувати когó.
Переключáтель – переми́кач, переклю́чник.
Переключáть, -чи́ть – переключáти, переключи́ти.
Перековáть, *см.* **Перекóвывать.**
Перековéркивать, -вéркать – (*слова, речи*) перекрýчувати, перекрути́ти, перековéрс[з]увати, перековерс[з]áти, (*о мног.*) поперекрýчувати, поперековéрсувати, навернякáти; (*лицо, человека, вещи и т. д.*) нíвечити, понíвечити, (*о мног.*) пере[по]нíвечити що, когó чим. [Ведмíдь когó поламáв, когó понíвечив. Улáмком бóмби йомý все обли́ччя понíвечило]. **-вéрканный** – перекрýчений, перековéрсаний; понíвечений.
Перекóв, *см.* **Перекóвывание.**
Перекóвка – перекóвування, *оконч.* перекувáння.
Перекóвочный, -кóвный (*молот*) – перекувни́й.
Перекóвывать, перековáть – перекóвувати, перекувáти, перекýти, (*о мног.*) поперекóвувати. [Трéба коня́ перекýти]; (*заковать многих*) закóвувати, закувáти, позакóвувати, покувáти когó, що в що. [Позакóвували в’я́знів та й повели́]. **-ся** – перекóвуватися, перекувáтися; бýти перекóваним, закóваним, покóваним. **Перекóванный** – перекóваний, закóваний, позакóвуваний, покóваний. [Чи всі кóні вже покóвані?].
Перековы́ривать, перековыря́ть – перекопи́рсувати, перекопирсáти, переколýпувати, переколупáти, перешпóртувати, перешпóртати що чим; (*исковырять*) покопирсáти, поколупáти. **-вы́рянный** – перекопи́рсаний, переколýпаний; покопи́рсаний, поколýпаний.
Перекозы́ривать, -зыря́ть, -зырнýть – перекози́рювати, перекозиря́ти, перекозирнýти.
Перекóкать, -ся (*перебить, -ся*) – переби́ти, -ся, перетовкти́, -ся, поби́ти, -ся, потовкти́, -ся. [Горшки́ в дорóзі поби́лися (потовкли́ся)].
Переколáчивание – перебивáння; вибивáння.
Переколáчивать, -колоти́ть – 1) перебивáти, переби́ти, (*о мног.*) поперебивáти. [Переби́й гвіздóк (гвіздкá) на и́нше мíсце]; 2) (*посуду и т. п.*) перебивáти, переби́ти, поперебивáти, поби́ти, перетовкти́, поперетóвкувати, потовкти́. [Ти менí увéсь пóсуд поперебивáєш (потовчéш)]; 3) (*выколачивать одежду*) вибивáти, ви́бити, повибивáти; 4) *кого* (*о мног.*) – поби́ти. *См.* **Отколоти́ть 2**. **Переколóченный** – переби́тий, перетóвчений, потóвчений, поби́тий; ви́битий.
Переколáчиваться, -лоти́ться – 1) перебивáтися, переби́тися, перетовкти́ся; вибивáтися *и т. д.*; бýти переби́тим, перетóвченим, поби́тим, ви́битим *и т. д.*; 2) (*перебиваться*) перебивáтися, переби́тися, перемагáтися, перемогти́ся, калантáти, перекалантáти. *См.* **Перебивáться, Перемогáться.** *Как-нибудь зиму* **-тимся** – як-нéбудь зи́му переб’ємóся (перекалантáємо).
Переколóть, *см.* **Перекáлывать.**
Перекóмкивать, -ся, -кóмкать, -ся – перемина́ти, -ся, перемня́ти, -ся, помня́ти, -ся, жýжмити, -ся, пожýжмити, -ся. **Перекóмканный** – перемня́тий, помня́тий, пожýжмлений.
Переконопáчивать, -ся, -пáтить, -ся – (*наново*) переконопáчувати, -ся, переконопáтити, -ся, перепакльóвувати, -ся, перепаклювáти, -ся, (*о мног.*) попереконопáчувати, -ся, поперепакльóвувати, -ся, (*поконопатить мн. или всё*) поконопáтити, -ся попаклювáти, -ся. [Ужé всі човни́ попаклювáли]. **-ся** (*стр. з.*) бýти переконопáченим, перепакльóваним *и т. д.* **Переконопáченный** – переконопáчений, перепакльóваний; поконопáчений, попакльóваний.
Переконфýзить – за(в)стидáти когó, завдáти сти́ду комý.
Перекóп – 1) (*действие*) перекóпування; 2) (*перекопанное место*) перекíп (-кóпу); 3) *бот.* Marrubium peregrinum – перекíп (-кóпу).
Перекопáть, *см.* **Перекáпывать.**

Перекóпка – перекóпування, *оконч.* перекопáння.
Перекопнóй (*вал*) – вúкопаний (вúритий) вал.
Перекоптéть – 1) (*сильно закоптеть о мног.*) позакóпчуватися; 2) (*перекоптиться*) (за)нáдто закоптúтися, задимúтися. **-тéлый** – (за)нáдто закóпчений.
Перекоптúть, *см.* **Перекáпчивать.**
Перекóр – 1) (*действ.*) перекíр (-кóру), суперéчка, змагáння; 2) (*всё, что делается поперёк кому*) перекíр, перекíрочка. **-ры** – перекóри, перемóвки, змагáння. *На* **-кóр** *кому* – на перекíр, в перекíр, в супóр, на злість комý. [Вонá усé рóбить на перекíр мáтері].
Перекорúть, *см.* **Перекоря́ть.**
Перекормúть, *см.* **Перекáрмливать.**
Перекóрный – перекíрний, перекíрливий. [Перекíрне слóво, перекíрні рéчі. Перекíрлива (перекíрна) людúна].
Перекорóбливать, -ся, -корóбить, -ся – пережолóблювати, -ся, пережолóбити, -ся, пожолобúти, -ся, перекорóбити, -ся, пачúти, -ся, спачúти, -ся. **Перекорóбленный** – пережолóблений, з[по]жолóблений, спáчений.
Перекóрчивать, -кóрчить – 1) *кого* (*безл.*) – перекóрчувати, перекóрчити, перекривля́ти, перекривúти когó, що комý; 2) *см.* **Передрáзнивать.** [Оцé шúбеник: дíда перекривля́є (Звин.)].
Перекóрчиться – покóрчитися. [Усí пáльці покóрчилися].
Перекóрщик, -щица – перекíрник, -ниця, перекíрливий (-вого), перекíрлива (-вої).
Перекоря́ть, -корúть – 1) (*корить всех*) дорікáти, доректú, докоря́ти, докорúти комý, перелáювати, перелáяти, вúлаяти когó; 2) (*одержать верх в перебранке*) перелáювати, перелáяти когó.
Перекоря́ться – перекóрюватися, перекоря́тися, з'їдáтися з ким.
I. Перекóс – (*действ. длит.*) перекривля́ння, *оконч.* перекрúвлення, *сост.* перекривлíння.
II. Перекóс – перекíс (-кóсу).
Перекóсина – косинá.
Перекосúть, -ся, *см.* **Перекáшивать, -ся.**
Перекóсь, *см.* **Перекóсина.**
Перекочевáние, -чёвка – перекочóвування, *оконч.* перекочувáння.
Перекочёвывать, перекочевáть – перекочóвувати, перекочувáти, перехóдити, перейтú (з місця на місце), перемандрóвувати, перемандрувáти, (*пренебр.*) волочúтися.
Перекоченéть (*о мног.*) – покля́кнути, подубíти, подýбти. *Срв.* **Окоченéть.**
Перекрáдывать, -красть – перекрадáти, перекрáсти, (*о мног.*) поперекрадáти, покрáсти. **-денный** – перекрáдений.
Перекрáивание – перекрá[ó]ювання.
Перекрáивать, перекроúть – 1) (*перерезать, наново кроить*) перекрáювати, перекрáяти, перекроїти, (*о мног.*) поперекрáювати що чим; 2) (*искроить всё*) покрáяти (все); 3) (*о зернов. хлебе*) пересівáти, пересíювати, пересíяти, спускáти, спустúти (на рéшето). **Перекрóенный** *и* **перекроёный** – перекрáяний, поперекрáюваний; покрáяний; пересíяний.
Перекрáиваться, перекроúться – перекраювáтися, перекрáятися; пересівáтися, пересíятися; бýти перекрáяним, покрáяним, пересíяним.
Перекрáска – перекрáшування, перефарбóвування, *оконч.* перекрáшення, перефарбувáння.
Перекрáсок – перекрáшена тканúна, -не полотнó *и т. д.*
Перекрáшивание, *см.* **Перекрáска.**
Перекрáшивать, -ся, перекрáсить, -ся – перекрáшувати, -ся, перекрасúти, -ся, перефарбóвувати, -ся, перефарбýвати, -ся, (*о мног.*) поперекрáшувати, -ся, поперефарбóвувати, -ся; (*выкрасить всё*) покрасúти, -ся, пофарбувáти, -ся. **Перекрáшенный** – перекрáшений, перефарбóваний; покрáшений, пофарбóваний.
Перекрепля́ть, перекрепúть – перемоцóвувати, перемоцувáти що. **Перекрéплённый** – перемоцóваний.
Перекрéстие – перехрéстя, рамéно (в хрестí).
Перекрестúть, -ся, *см.* **Перекрéщивать, -ся.**
Перекрéстно – нáвхрест.
Перекрéстный – перехрéсний, середохрéсний, крижовúй (*гал.*). [Перехрéсна дорóга. Перехрéсне обпилкувáння (*опыление*). Перехрéсний вогóнь. Перехрéсний дóпит].
Перекрёсток, пéрехресть – перехрéсток (-тка), перехрéстя, розхрéстя, (*диал.*) хрéстик, хрещáтик, (*распутье*) розпýття, (*раздорожье*) роздорíжжя, рóзтік (-тóку), розтóка. [Ой, в

го́роді на розто́ці, п'ють-гуля́ють запоро́жці].
Перекре́щенец, -нка – перехре́ст, -тка; ви́хрест, -тка.
Перекреще́ние – перехре́щення.
Перекре́щивание – перехре́щування. **-ние** *железнодорожных путей* – перехре́щування залізни́чних ко́лій (ко́лій на залізни́ці).
Перекре́щивать, перекрести́ть – 1) *кого, что* – перехре́щувати, перехрести́ти, (*о мног.*) поперехре́щувати, (*о вещах ещё*) обхрести́ти. [Ма́ти перехрести́ла дити́ну. Обхрести́в усі кутки́ в ха́ті]; 2) (*в иную веру*) вихре́щувати, ви́хрестити; *см.* **Выкре́щивать**; 3) (*положить, связать и т. д. накрест*) кла́сти, покла́сти, положи́ти, в'яза́ти, звяза́ти, (*о мног.*) пов'язати на́вхрест що. **Перекрещённый** *и* **-кре́щенный** – перехре́щений; ви́хрещений; покла́дений, звя́заний *и т. д.* на́вхрест; 4) (*пересекать*) перехре́щувати, перехрести́ти що; *см.* **Пересека́ть.** [Ті́ні перехре́щували галя́ву (поляну)].
Перекре́щиваться, -крести́ться – 1) перехре́щуватися, перехрести́тися, о(б)хрести́тися, хреста́ кла́сти, покла́сти на собі, (*перед началом дела, еды – иногда*) поблагослови́тися; 2) вихре́щуватися, ви́хреститися, бу́ти ви́хрещеним; 3) *перен.* (*о дороге и т. п.*) перехре́щуватися, перехрести́тися. **-щивающийся** (*перекрёстный*) – перехре́сний. [Перехре́сні стежки́. Перехре́сні впли́ви].
Перекривля́ть, -криви́ть – (*искривить*) криви́ти, скриви́ти, (*о мног.*) покриви́ти, перекри́влювати; перекриви́ти, (*о мног.*) поперекри́влювати що. [Усі гвіздки́ покриви́в].
Перекри́кивать, перекри́чать, -кнуть – перекри́кувати, перекрика́ти, перекрича́ти, перекри́кнути, перегу́кувати, перегука́ти, перегукну́ти, перегорла́ти кого́.
Перекри́киваться *с кем* – перегу́куватися з ким.
Перекрои́ть, *см.* **Перекра́ивать.**
I. Перекро́й, *см.* **Перекро́йка.**
II. Перекро́й, *см.* **Перекры́шка.**
Перекро́йка – 1) *длит. д., см.* **Перекра́ивание**; 2) *оконч.* перекра́яння, перекрі́й (-кро́ю).
Перекро́йный – перекрі́йний.
Перекро́йщик – перекрі́йник (-ка).
Перекропи́ть – покропи́ти, перекропи́ти.
Перекро́шивать, -ся, перекроши́ть, -ся – перекри́шувати, -ся, перекри́шити, -ся, (*искрошить всё*) покриши́ти, -ся. **Перекро́шенный** – перекри́шений; покри́шений.
Перекру́чивание – перекру́чування, *оконч.* перекру́чення.
Перекру́чивать, -ся, перекрути́ть, -ся – перекру́чувати, -ся, перекрути́ти, -ся, (*о мног.*) поперекру́чувати, -ся; (*скручивать о мног.*) крути́ти, -ся, покрути́ти, -ся. [Крути́ та не перекру́чуй]. **Перекру́ченный** – перекру́чений.
Перекры́в, *см.* **Перекры́шка.**
Перекрыва́ние – перекрива́ння, перешива́ння.
Перекрыва́ть, перекры́ть – 1) перекрива́ти, перекри́ти, (*о крыше ещё*) перешива́ти, переши́ти, (*о мног.*) поперекрива́ти, поперешива́ти, (*тёсом*) пвреґонто́вувати, переґонтува́ти. [Перекри́в (переши́в) ха́ту]. **-ть** *шалёвкой* – перешальо́вувати, перешалюва́ти; 2) (*карту*) би́ти, поби́ти (ка́рту). **-ся** – перекрива́тися, бу́ти перекри́тим, переши́тим, би́тим. **Перекры́тый** – перекри́тий, переши́тий, переґонто́ваний, перешальо́ваний; би́тий.
Перекры́тие – перекриття́, (*крыши*) перешиття́.
Перекры́шка – перекрива́ння, (*крыши*) перешива́ння; *оконч.* перекриття́, перешиття́.
Перекувы́ркивание – перекида́ння.
Перекувы́ркивать, -кувы́ркать, -кувы́ркнуть – перекида́ти, переки́нути, переки́цнути. **Перекувы́рканный** – переки́нутий.
Перекувы́ркиваться, -кувы́ркаться *и* **-кувы́ркнуться** – перекида́тися, переки́нутися, переки́цнутися, перекарбуля́тися, ку́меля да́ти, ку́мелем піти́, піти́ шкере́берть (шко́б[п]ерта, шко́бертом, пере́кидом), закрути́ти козла́, (*о мног.*) поперекида́тися.
Перекувы́рком, -ркой, перекувы́рышки, *нар.* – пере́кидом, пере́кидьки, шкере́берть.
Перекуда́хтать – перекудкуда́кати кого́.
Перекукова́ть – перекува́ти. [Зозу́ля вже перекува́ла].
Перекулика́ть *кого* – перепи́ти кого́. **-ся** – перепи́тися, налига́тися. *Срв.* **Перепи́ть, -ся.**
Перекуми́ться – покума́тися з ким.
Переку́п, *см.* **Переку́пка.**
Перекупа́ть, перекупи́ть – перекупо́вувати, перекупля́ти, *сов.* перекупи́ти, (*о мног.*) поперекупо́вувати, поперекупа́ти поперекупля́ти. [Купу́є, перекупо́вує, продає́]. **-ся** – перекупо́вуватися, перекупля́тися, бу́ти переку́пленим. **Переку́пленный** – переку́плений.

Перекупа́ть, -ся, *см.* **Переку́пывать, -ся.**
Переку́пка – пере́куп, перекупі́вля, переку́пл[н]я, перекупо́вування (*длит.*), переку́плення (*оконч.*).
Перекупно́й – перекупни́й.
Перекупня́ – перекупни́й крам.
Переку́поривать, переку́порить – (*сызнова*) перекорко́вувати, перекоркува́ти; (*закупорить о мн.*) позакорко́вувати.
Переку́пщик – пере́ку́пець (-пця), пере́купень (-пня), переку́пник.
Переку́пщица – переку́пка, переку́пниця, перепро́духа.
Переку́пщичий – переку́пницький.
Переку́пывать, -ся, перекупа́ть, -ся – (*купать сызнова*) переку́пувати, -ся, перекупа́ти, -ся, (*о мног.*) поперекý́пувати, -ся; (*выкупать всех*) покупа́ти, -ся; *стр. з.* бу́ти переку́паним, поку́паним. **Переку́панный** – переку́паний, поку́паний.
Переку́р – 1) *см.* **Переку́рка**; 2) (*лишняя выкурка*) перегі́н (-го́ну).
Переку́ривать, -кури́ть – переку́рювати, перекури́ти, (*о мног.*) поперекý́рювати, (*выкурить, о мног.*) вику́рювати, повику́рювати, повипа́лювати (напр., уве́сь тютю́н, папіро́си); (*водку, хлеб*), переганя́ти, перегна́ти, попереганя́ти що на що. [Уве́сь хліб попереганя́ли на горі́лку, на самогі́н]. **-ся** – переку́рюватися, перекури́тися, бу́ти переку́реним; переганя́тися, бу́ти пере́гнаним. **Переку́ренный** – переку́рений, повику́рюваний; пере́гнаний.
Переку́рка – переку́рювання, (*водки*) переганя́ння, перегі́н (-го́ну).
Перекуса́ть, -ся – (*о мног.*) покуса́ти, -ся. **Переку́санный** – поку́саний.
Переку́ска – переку́ска; (*перед завтраком*) пора́нок (-нку), (*перед обедом*) підобі́док (-дку), (*перед ужином*) підвечі́рок (-рка).
Переку́сывание – переку́шування.
Переку́сывать, перекуси́ть – 1) переку́шувати, перекуси́ти, (*о мног.*) поперекý́шувати що чим [Перекуси́ ни́тку зуба́ми]; 2) (*закусить, немного*) переку́шувати, перекуси́ти, під'ї́сти, (*преимущ. о животн.*) перешамну́ти, переша́мати, перехамну́ти чого́. *Срв.* **Перехвати́ть.** [Чи не перекуси́ли-б чого́ з доро́ги хоч тро́хи? Підки́нь ко́ням сі́на, – неха́й перешамну́ть]. **Перекушённый** – переку́шений. [Переку́шене го́рло].
Переку́тывать, -ся, переку́тать, -ся – переку́тувати, -ся, переку́тати, -ся, (*о мног.*) поперекý́тувати; (*закутать всё, всех*) позаку́тувати, -ся, позапина́ти, -ся, пообку́тувати, -ся, позатушко́вувати, -ся. **Переку́танный** – переку́таний; позаку́туваний, пообку́туваний.
Перекути́ть – перегуля́ти.
Перела́вливать, -лови́ть – перело́влювати, перелови́ти, (*о мног.*) поперело́влювати, повило́влювати, полови́ти кого́.
Перелага́ть, -ся, переложи́ть, -ся – перекла́да́ти, -ся, перекла́сти, -ся, переложи́ти, -ся, (*о мног.*) поперекла́да́ти, -ся, *стр. з.* бу́ти перекла́деним, перело́женим. [Перекла́сти (переложи́ти) з мішка́ в мішо́к. Поперекладáй (переложи́) горшки́ соло́мою]; *муз.* – переводи́ти, -ся, переве́сти́. [Перевести́ п'є́су з о́дного ла́ду на дру́гий, з о́дного то́ну на дру́гий]. **-ложи́ть** *в стихи* – перекла́сти ві́ршем, перевіршува́ти що. **-лага́ть** *с немецкого на украинский* – перекла́да́ти з німе́цької мо́ви на украї́нську (мо́ву), украї́нською (мо́вою). *Срв.* **Переводи́ть. Перело́женный** – перекла́дений, перело́жений, перевіршо́ваний, (*муз.*) переве́дений.
Перела́живать, перела́дить – 1) перела́годжувати, перела́годити, перела́джувати, перела́дити, переладно́вувати, переладнува́ти, переладна́ти, (*о мног.*) поперела́годжувати, попереладно́вувати що. **-дить** *скрипку* – переладнува́ти (перестро́їти) скри́пку. **-дить** *дело* – переробити (переверну́ти) спра́ву; 2) **-ла́дить** *с кем, см.* **Рассо́риться. Перела́женный** – перела́годжений, переладно́ваний. *У них дело* **-дилось** – спра́ва в них роз'є́дна́лася. *Дом* **-ла́живается** – ха́та (дім) перемайстро́вується (перебудо́вується).
Перела́зить – 1) (*вылазить везде*) обла́зити, ви́лазити, пообла́зити що. [Усі́ кутки́ (по)обла́зив. Скрізь ви́лазив]; 2) *см.* **Перелеза́ть, Переле́зть.**
Перела́з – 1) *действ., см.* **Перелеза́ние**; 2) *см.* **Лаз**; (*в плетне, заборе*) пере́ла́з (-зу), пере́лазка.
Перела́ивать, -ла́ять – перега́вкувати, перега́вкати, перебрі́хувати, перебреха́ти.
Перела́иваться, -ла́яться – (*о собаках*) перега́вкуватися, перебрі́хуватися.
Перела́мывание – перела́мування.
Перела́мывать (-ла́мливать), перелома́ть, -ломи́ть – перела́мувати, перелама́ти, перело́млювати, переломи́ти, (*о мног.*) поперела́мувати, -ло́млювати; (*изломать всё*) полама́ти, полом́ити, повила́мувати, повило́млювати, повиломля́ти, (*посуду*) перетрощи́ти,

перетовкти́, поперето́вкувати, потрощи́ти, потовкти́ (по́суд, миски́). [Перетрощи́ла (перетовкла́) усі́ шклянки́]. **Перело́манный, -мленный** – перела́маний, перело́млений, поперела́муваний, поперело́млюваний, пола́маний; пере[по]тро́щений. **-ми́ть** *руку, ногу* – переломи́ти (переби́ти) ру́ку, но́гу. *Он грозится* **-ма́ть** *ему руки, ноги* – він нахваля́ється йому́ ру́ки, но́ги поперела́мувати (поперебива́ти). *Буря* **-ма́ла** *много деревьев* – бу́ря бага́то дере́в полама́ла. *Трудно* **-ми́ть** *его упрямство* – ва́жко зломи́ти (перемогти́) його́ впе́ртість. *Трудно* **-ми́ть** *себя* – ва́жко себе́ перемогти́.

Перела́пить – перема́цати.

Переласка́ть – (*обласкать всех одного за другим*) обла́щити, перемилува́ти, обмилува́ти, переголу́бити, поприголу́блювати кого́.

Перела́ять, -ся, *см.* **Перела́ивать, -ся.**

Перелега́ть, переле́чь – перелята́ти, перелягти́, (*о мног.*) поперелята́ти. [Переля́ж на дру́ге мі́сце. Переліг доро́гу]. **Переле́чь** *с боку на бок* – переки́нутися (переверну́тися, перекоти́тися) з одно́го бо́ку на дру́гий. *Дорога* **-га́ет** *через поля* – доро́га йде (сную́ться) поля́ми. *Хребет* **-лёг** *реку образовав водопад* – па́смо переки́нулось через рі́чку, утвори́вши водоспа́д.

Пережа́лый – залежа́лий, зале́жаний, переле́жаний.

Перелёживать, перележа́ть – 1) (*лежать слишком долго*) переле́жувати, переле́жати, (*зап.*) обле́жувати, обле́жати. [Як обле́жить льон, то насі́ння облети́ть (Вх.)]; 2) (*где, неск. времени*) переле́жувати, переле́жати. [Лізь на піч, переле́жиш там хоро́бу]; 3) (*руку, ногу, бока*) переле́жувати, перележа́ти, (*о мног.*) попереле́жувати що. [Переле́жав бо́ки, аж боля́ть]. *См.* **Отлёживать**; 4) (*портиться от лёжки*), *см.* **Перелёживаться.**

Перелёживаться, -лежа́ться – зале́жуватися, зле́жатися, злягти́ся, (*о мног.*) позле́жуватися. *Срв.* **Слёживаться.** [Бо́рошно зле́жалося]. *Кожи* **-жа́лись** – шку́ри позле́жувалися.

Перелёжка – переле́жування, *оконч.* переле́жання (*слёжка*) злежа́ння.

Перелеза́ние – перелiза́ння, перела́зіння.

Перелеза́ть, переле́зть – перела́зити, перелiза́ти, перелі́зти, (*о мног.*) поперела́зити що *и* через що, поперелiза́ти через що (через тин).

Переле́сье – 1) перелі́сся; 2) (*поляна*) га́лява, га́лявина, прога́льовина. *См.* **Поля́на.**

Переле́сок – (*лесной перешеек*) пере́лісок (-ска), пере́тика. **Переле́ски** (*несплошной лес*) – пере́ліски.

Перелёт – пере́літ (-літу *и* -льо́ту). [Пере́літ птахі́в]. *Аэропланы делают большие* **-ты** – аеропла́ни (літаки́) ро́блять вели́кі пере́літи.

Перелета́ть, перелете́ть – перелiта́ти (перелі́тувати), перелеті́ти *и* перели́ну́ти, (*о мног.*) поперелíта́ти, (*быстро*) перешугну́ти. [По кущáх пташки́ перелі́тують (М. Вовч.). Через те́мний ліс ясни́м со́колом перелини́ (перели́нь). Перелеті́в мо́ре].

Перелётный – перелі́тний, (*о птицах ещё*) мандрі́вни́й. **-ные** *птицы* – перелі́тні (мандрівні́) птахи́. **-ная** *птичка* – перелі́тна пта́шка (пташи́на).

Перелетова́ть – перелітува́ти. [Перелітува́ли на ху́торі, а на зи́му верну́лись додо́му].

Перели́в – 1) *действ., см.* **Перелива́ние**; 2) (*в голосе, красках*) перели́в, (*чаще множ.*) перели́ви; (*в красках*) гра, лелі́ння, вигрова́ння, міньо́ність (-ности). [Грім гуде́ з перели́вом (Квітка). Перели́ви пі́сні, га́ми].

Перелива́ние – перелива́ння, перето́чування, пересипа́ння. [Перелива́ння живо́ї кро́ви з на́шого націона́льного органі́зму до чужи́х (Єфр.)]; (*о металле*) перелива́ння, перето́плювання; (*о звуках, цветах*) перелива́ння, міні́ння, грання́, вигрова́ння, (*о цветах*) лел[н]і́ння. **-ва́ние** *из пустого в порожнее* – тереве́ні, пле́ска́ння (язико́м, -ка́ми). *Срв.* **Пустосло́вие.**

Перелива́ть, -ся, перели́ть, -ся – 1) перелива́ти, -ся, перели́ти (-ллю́, -ллє́ш), -ся, перелля́ти, -ся в що, до чо́го, через що, (*через узкое отверстие*: *кран, воронку*) перето́чувати, -ся, переточи́ти, -ся, (*о жидк. кушаньях*) пересипа́ти, -ся, переси́пати, -ся, (*о мног.*) поперелива́ти, -ся, поперето́чувати, -ся, попересипа́ти, -ся; *стр. з.* бу́ти перелля́тим, перето́ченим, переси́паним з чо́го в що, до чо́го. [Перели́в ча́ю. Перели́в через ві́нця (*края посуды*). Переси́п ю́шку (борщ) у го́рщик]; 2) (*о металле*) перелива́ти, -ся, перели́ти, -ся, перето́плювати, -ся, перетопи́ти, -ся, (*гал.*) пересипа́ти, -ся, переси́пати, -ся, (*о мног.*) поперелива́ти, -ся, поперето́плювати, -ся на що. [Поперелива́ли дзво́ни на гарма́ти]; 3) (*о звуках, цветах*) **-ва́ть** *и* **-ва́ться** – перелива́тися чим в що, (*только о цветах*) міни́тися, гра́ти(ся), вигрова́ти, лелі́ти, ленíти чим. [Мо́ре перелива́лося то те́мною кри́цею, то я́рим смара́гдом (Л. Укр.). Бі́лі кри́ла срібля́сті лелі́ли у мі́сячнім ся́йві (Л. Укр.). Мі́няться бі́лі хмари́нки то срі́блом, то зло́том (Л. Укр.)]. **-ва́ться** *цветами* –

гра́ти (міни́тися) ба́рвами, ко́льо[і]ра́ми. **-ва́ться** *всеми цветами радуги* – весе́лкою гра́ти. [Весе́лкою моя́ наді́я гра́ла (Л. Укр.)]; 4) **-ва́ть** *из пустого в порожнее* (*пустословить*) – терев́ені пра́вити, плеска́ти язико́м (язика́ми). **Перели́тый** – перели́тий, пере́ллятий, перето́чений, переси́паний.
Перели́вка, *см.* **Перелива́ние, Перели́тие.**
Переливно́й, -ли́вный – перели́вний, (*перелитый*) перели́тий, переллятий.
Перели́вок – перели́вок (-вка).
Перели́вчатый – (*с игрой красок*) міньо́ний, міню́щий, мінли́вий.
Перели́зывать, -лиза́ть – перелі́зувати, перелиза́ти, (*облизать всё*) пообли́зувати, полиза́ти, повили́зувати що. **-занный** – перели́заний, пооб[ви]ли́зуваний, полі́заний.
Перелинева́ть – переліні́ї[я]ти, (*о мног.*) попереліні́ювати, (*излиневать*) поліні́ї[я]ти що. **-но́ванный** – переліні́яний; поліні́яний.
Перели́нка – линя́ння.
Перелино́вка – переліні́ювання, *оконч.* переліні́яння.
Перелиня́лый – (*о животн.*) ви́линялий, (*о тканях, красках*) полиня́лий, поли́няний.
Перелиня́ть – (*о животн.*) ви́линяти, повили́нювати; (*о тканях, красках*) ви́линяти, полиня́ти.
Перели́стывание – перегорта́ння, перего́ртування.
Перели́стывать, -ся, перелиста́ть, -ся – перегорта́ти -ся, *и* -го́ртувати, -ся, горта́ти (кни́жку, сторі́нку), -ся, *однокр.* перегорну́ти, -ся, (*о мног.*) поперегорта́ти, -ся; *стр. з.* бу́ти перего́рнутим. **Перели́станный** – перего́рнутий, (*о мног.*) поперего́ртаний.
Перели́ть, *см.* **Перелива́ть.**
Перели́тие – перелиття́, перето́чення, пересипа́ння; перето́плення. *Оттенки, см.* **Перелива́ть, -ся.**
Перелицо́вывать, -ся, перелицева́ть, -ся – перелицьо́вувати, -ся, перелицюва́ти, -ся, вилицьо́вувати, ви́лицювати, -ся, (*о мног.*) поперелицьо́вувати, -ся, повилицьо́вувати; *стр. з.* бу́ти перелицьо́ваним, ви́лицьованим. **Перелицо́ванный** – пере[ви]лицьо́ваний. [Перелицьо́вана оде́жа. -на Енеї́да. -на мора́ль].
Перелови́ть – перелови́ти, ви́ловити, полови́ти, поперело́влювати, повило́влювати. **Перело́вленный** – перело́влений, ви́ловлений, повило́влюваний.
Перело́г – перелі́г (-ло́гу), облі́г (-ло́гу).
Переложе́ние – 1) *действ.* перекла́дення, перело́ження, (*муз.*) переве́дення; 2) (*перевод*) пере́клад, (*своими словами*) пере́каз (-зу). *В классе писали* **-ние** – в кла́сі писа́ли пере́каз.
Переложи́ть, *см.* **Перекла́дывать** *и* **Перелага́ть.**
Перело́й – капа́чка.
Перело́йная *трава*, *бот.*, Parnasia palustris L. – білозі́р, гада́й-зі́лля, ма́точник бі́лий.
Перело́м, -мка – 1) (*действ.*) перелі́м (-ло́му), *см.* **Перела́мывание, Переломле́ние.** [У тво́рчості Ле́сі Украї́нки одбува́ється вира́зний перелі́м (Єфр.)]; 2) **-ло́м** (*излом, место* **-ма**) – злам, злім, полі́м, перелі́м. [Перелі́м кі́стки]; 3) **-лом** (*в болезни*) – перелі́м, переси́лення (в хворо́бі). **-ло́м** *поста* – середопі́стя. *На* **-ме** *двух столетий* – на перело́мі (в зла́мі) двох сторі́ччів (столі́ттів). *На* **-ло́м** – на перекі́р.
Перелома́ть, -ся, Переломи́ть, -ся, *см.* **Перела́мывать, -ся.**
Переломле́ние – перело́млення. **-ние** *луча, света* – перело́млення про́меня, сві́тла.
Перело́мный – перело́мовий. [Перело́мовий пері́од (Єфр.)].
Перело́пать – (*пережрать всё*) поже́рти, потрі́скати, поло́пати, переже́рти, перетрі́скати, перело́пати, повижира́ти, повитрі́скувати, повило́пувати.
Перело́паться – поло́пати(ся), потрі́скати(ся). [Поло́пали(сь) усі́ стру́ни. Потрі́скали(сь) горшки́ з (від) жа́ру]. *Срв.* **Перетре́скаться.**
Перелощи́ть – (*сызнова, слишком*) переглянцува́ти, перечи́стити (*напр.*, амуні́цію); (*вылощить всё*) поглянцува́ти, полощи́ти. **Перелощённый** – переглянцо́ваний, поглянцо́ваний.
Перелу́да, *см.* **Перелу́живание**, *оконч.* перебі́лення, перелу́дження.
Перелу́живание – перебі́лювання, перелу́джування; вибі́лювання, вилу́джування.
Перелу́живать, -ся, перелуди́ть, -ся – (*сызнова, слишком*) перебі́лювати, -ся, перебіли́ти, -ся, (*о мног.*) поперебі́лювати, -ся, перелу́джувати, -ся, перелуди́ти, -ся; поперелу́джувати, *стр. з.* бу́ти перебі́леним, перелу́дженим; (*вылудить всё*) вибі́лювати, -ся, вилу́джувати, -ся, повибі́лювати, -ся, побіли́ти, -ся, повилу́джувати, -ся, полуди́ти, -ся; *стр. з.* бу́ти побі́леним, повибі́люваним, полу́дженим, повилу́джуваним.
Перелука́ть – (*перешвырять всё*) перешпурля́ти, пережбурля́ти, пошпурля́ти. **-лукну́ть** – переки́нути, перешпурну́ти, пережбурну́ти що через що.

Перелупи́ть – 1) (*облупить всё*) пооблу́плювати; 2) (*пересечь всех*). *См.* **Пересе́чь.**
Перелущи́ть – полу́скати, полу́щити, полуза́ти.
Перелущо́нный – полу́сканий, полу́щений, полу́заний.
Перелы́га (*общ. р.*) – перебре́ха (*общ. р.*), перебрі́хувач, (*о женщ.*) перебрі́хувачка.
Перелыга́ть, перелга́ть – перебрі́хувати, перебреха́ти, поперебрі́хувати. [Що ни скажи́ йому́, він усе́ перебре́ше. Той до́бре бре́ше, а цей і того́ перебре́ше. За ве́чір перебреха́ли сті́льки всячини, що бі́льше – ні́куди]. **Перелга́нный** – перебре́ханий.
Перелы́жный, *см.* **Облы́жный.**
Перема́зка, -зывание – перема́щування, перема́зування.
Перема́зывать, -ся, перема́зать, -ся – (*слишком или сызнова мазать*) перема́зувати, -ся, перема́зати, -ся, перема́щувати, -ся, перемасти́ти, -ся, (*дёгтем и т. п.*) перешмаро́вувати, -ся, перешмарува́ти, -ся, (*о мног.*) поперема́зувати, -ся, поперема́щувати, -ся; *стр. з.* бу́ти перема́заним, перема́щеним; (*вымазать всё*) пома́зати, -ся, помасти́ти, -ся, пошмарува́ти, -ся, пооб[ви]ма́зувати, -ся, пооб[ви]ма́щувати, -ся; *стр. з.* бу́ти пома́заним, пома́щеним, пошмаро́ваним. *Все стены* **-ма́заны** (*перепачканы*) – усі́ сті́ни пообма́зувані, пока́ляні. *Срв.* **Перепа́чкать.**
Перемалёвывание – перемальо́вування.
Перемалёвывать, перемалева́ть – 1) перемальо́вувати, перемалюва́ти, (*о мног.*) поперемальо́вувати; 2) (*намалевать много*) понамальо́вувати.
Перема́лчивать, -молча́ть – перемо́вчувати, перемо́вчати.
Перема́лывание – переме́лювання.
Перема́лывать, -ся, перемоло́ть, -ся – 1) переме́лювати, -ся, перемоло́ти, -ся, (*о мног.*) попереме́лювати, -ся; *стр. з.* бу́ти переме́леним, перемо́лотим; 2) (*размолоть всё*) перемоло́ти, -ся, помоло́ти, -ся; *стр. з.* бу́ти пере[по]ме́леним. **Перемо́лотый** – переме́лений, перемо́лотий, поме́лений, помо́лотий.
Перема́н, -ма́нка – перема́н, *см.* **Перема́нивание**; *оконч.* перема́нення, перена́дження, перева́блення, перемо́ва, *ум.* перемо́вочка, перемо́вонька.
Перема́нивание – перема́нювання, перена́джування, перева́блювання, перемо́влювання *и* перемовля́ння.
Перема́нивать, перемани́ть *и* **переману́ть** – перема́нювати, перемани́ти, перена́джувати перена́дити, перева́блювати, перева́бити, перее́днувати, переєдна́ти, (*речами*) перемовля́ти, перемо́вити, (*о мног.*) поперема́нювати, поперена́джувати, поперева́блювати, поперемовля́ти кого́. **-мани́ть** *кого к себе, на свою сторону* – перемани́ти (перена́дити *и т. д.*) кого́ до се́бе, на свій бік, на свою́ руч. **Перема́ненный** – перема́нений, перена́джений, перева́блений, перемо́влений. **-ся** – перема́нюватися, бу́ти перема́неним, перена́джуватися, бу́ти перена́дженим *и т. д.*
Перема́нщик – перена́дник, перева́бник, перомовник.
Перема́нщица – перена́дниця, перева́бниця, перемо́вниця.
Перема́рка – перекре́слення, ви́креслення.
Перема́рывание – каля́ння, вима́зування; перекре́слювання, викре́слювання.
Перема́рывать, -ся, перемара́ть, -ся – 1) *что* (*помарать, измарать многое или во мног. местах*) – каля́ти, -ся, покаля́ти, -ся, позака́лювати що чим, -ся, вима́зувати, -ся, ви́мазати, -ся, повима́зувати, -ся, пообма́зувати що чим, -ся; 2) (*написанное*) вима́зувати, -ся, ви́мазати, -ся, перекре́слювати, -ся, перекре́слити, -ся, викре́слювати, -ся, ви́креслити, -ся, (*о мног.*) повима́зувати що, -ся попере[ви]кре́слювати, -ся, чим (напи́сане, пи́сане). **Перема́ранный** – 1) пока́ляний, позака́люваний, ви́мазаний, повима́зуваний; 2) повима́зуваний, перекре́слений, поперекре́слюваний.
Перема́сливание – перема́слювання, перема́щування.
Перема́сливать, перема́слить – 1) (*передавать масла*) перема́слювати; перемасли́ти, перема́щувати, перемасти́ти, (*о мног.*) поперема́слювати, поперема́щувати що; (*помаслить всё*), *см.* **Пома́слить**; 2) (*перепачкать маслом всё*) пообма́слювати, пообма́щувати. *Срв.* **Зама́слить. Перема́сленный** – 1) перема́слений, перема́щений; 2) пообма́слюваний, пообма́щуваний.
Перема́тывание – перемо́тування, пересо́тування.
Перема́тывать, -ся, перемота́ть, -ся – перемо́тувати, -ся, перемота́ти, -ся, пересо́тувати, -ся, пересота́ти, -ся, (*о мног.*) поперемо́тувати, -ся, попересо́тувати, -ся, (*смотать всё*) помота́ти, -ся, посота́ти, -ся; *стр. з.* бу́ти перемо́таним, пересо́таним, помо́таним, посо́таним.
Перема́хивать, перемахну́ть – 1) (*перепрыгивать, перескакивать*) перема́хувати, перемахну́ти, перестри́бувати, перестрибну́ти, перегасну́ти, пересягну́ти, перешасну́ти,

перешугну́ти, перемайну́ти, переметну́тися через що. *Срв.* **Перепры́гивать, Переска́кивать.** [Коза́цькі ко́ні, як та бли́скавка, перешугну́ли через глибо́ке прова́лля]; 2) (*проскакать, переехать быстро*) перебіга́ти, перебі́гти, перемахну́ти, перехо́плюватися, перехопи́тися. *См.* **Проскакать.** [Ду́хом перемахну́в до мі́ста. Перемахну́в через рі́чку (Грінч.)]; 3) (*перебросить, перекинуть камень и пр.*) перешпу́рювати, перешпуря́ти, перешпурля́ти, перешпу́рити, перешпурну́ти (*и* пережбурну́ти), перешма́рити, перешмарну́ти, пере́мітувати, переметну́ти. [Хло́пець перешпу́рив через парка́н вели́кий шмат це́гли]; 4) (*махнуть слишком, назад*) перема́хувати, перемахну́ти що (*напр.*, соки́ру, сви́тку через плече́); 5) **-хивать, -маха́ть** (*делать наскоро*) – перема́хувати, перемаха́ти. [Ми́ттю перемаха́в (*переписал*) усі́ папірці́].

Перема́хиваться, перемахну́ться – (*флагами, платками и т. п.*) перема́хуватися, перемахну́тися чим.

Перема́чивание – перемо́чування.

Перема́чивать, перемочи́ть – (*мочить слишком, снова*) перемо́чувати, перемочи́ти, (*о мног.*) поперемо́чувати; (*мочить всё*) ви́мочити, помочи́ти (все). **Перемо́ченный** – перемо́чений; помо́чений. **-ся** – перемо́чуватися, перемочи́тися, бу́ти перемо́ченим.

Перема́щивание – перемо́щування, пересте́лювання; (*камнем*) перебру[ур]ко́вування.

Перема́щивать, -ся, перемости́ть, -ся – перемо́щувати, -ся, перемости́ти, -ся, пересте́лювати, -ся, перестели́ти, -ся; (*камнем*) перебру[ур]ко́вувати, -ся, перебру[ур]кува́ти (напр., ву́лицю), -ся, *стр. з.* бу́ти перемо́щеним пересте́леним, перебру[ур]ко́ваним. **Перемощённый** – перемо́щений, пересте́лений, перебру[ур]ко́ваний.

Перема́ять (*о всех*) – перему́чити, ви́мучити, ви́мордувати, помордува́ти, потоми́ти, ухо́ркати. *Всех лошадей* **-ма́яли** – усі́х ко́ней (усі́ ко́ні) помордува́ли (ухо́ркали).

Перема́яться – 1) (*измучиться*) ви́мучитися, знемогти́ся, перепа́стися, ухо́ркатися, (*обычно о животн.*) помордува́тися. [Ми з хо́рим геть ви́мучилися. Усі́ ко́ні помордува́лися]; *срв.* **Изма́яться**; 2) (*перетерпеть*) перемогти́ся, переби́тися, перебі́дкатися, перем'я́тися. [Без хлі́ба не переб'є́шся. Перемне́шся отта́к, то й спа́ти не хо́четься].

Перемедле́ние – пережида́ння, перечі́кування.

Перемедля́ть, переме́длить – пережида́ти, пережда́ти, перечі́кувати, перечека́ти, перегоди́ти, перечасува́ти. *См.* **Пережида́ть, Проме́длить.**

Перемежа́емый – (по)пере́мінний, навпере́мінний.

Перемежа́емость, *геол.* – поперемі́нність (-ности).

Перемежа́ть, перемежи́ть – 1) (*во времени*: *допускать промежутки*) перегоджа́ти, перегоди́ти. *Дождь* **-межи́л***, да опять пошёл* – дощ перегоди́в, та й пішо́в (пусти́всь) зно́ву; 2) (*в пространстве и материи*) перемежа́ти, переме́жи́ти. [Насі́яла квіто́к, гвозди́ки з чорнобри́вцями переме́живши (М. Вовч.)]; перещ́еплювати, перещепи́ти. [Так, бач, як це уро́чище перещ́еплювало на́ші зе́млі, то й того́ козака́, що ту́течки сиді́в зимовико́м, Перещ́епою прозва́ли (Стор.)].

Перемежа́ться, перемежи́ться – 1) (*чередоваться*) перемежа́тися, переме́жи́тися, перемі́шуватися, перемі́ша́тися, чергува́тися. *См.* **Чередова́ться.** *Ненастье с вёдром* **-жа́ется** – него́да з пого́дою черґу́ються; 2) *см.* **Прекраща́ться.**

Перемежа́ющийся (*перемежный*) – (по)пере́мінний, перепа́дистий, черго́ваний. [Перепа́диста зима́: то сніг, то дощ. У нас на заво́ді два ти́жні йде черго́вана забасто́вка (Київ)]. **-щаяся** *лихорадка, см.* **Лихора́дка.**

Перемежева́ние – перемежува́ння.

Перемежева́ть, -ся, *см.* **Перемежо́вывать, -ся.**

Переме́жек, *см.* **Переме́жка.**

Переме́жистый – (*о пространстве*) пере́рвистий.

Переме́жка, переме́жек – (*в пространстве*) промі́[е́]жка, промі́[е́]жок (-жку), (*в простр. и во времени*) пере́рва, (*во времени*) переста́нок (-нку), пере́ста́н (-ну), пере́стань (-ни) (*ж. р.*), пере́стання; *срв.* **Переры́в.** [Проме́жка між кро́квами ду́же широ́ка, – це недо́бре, як кро́кви рі́дко стоя́ть (Волч. п.). Проме́жок між на́шими поля́ми був широче́нький. Між на́падами пропа́сниці пере́рви коро́ткі]. *Без* **-ме́жки** – (*о пространстве*) безпромі́жно, (*о времени*) безпере́стан(к)у, безпере́станно, безпере́станці, безпере́стал[н]ь, безві́дга́лу. *Срв.* **Безостано́вочно.** [Слу́хав-би безпере́стану, бра́те, твого́ чита́ння (Грінч.)]. *В* **переме́жку** – упере́між, упере́міжку, на(в)пере́міну, навпере́мінки. *Срв.* **Попереме́нно.**

Пере́межница, *см.* **Лихора́дка.**

Переме́жный – (по)пере́мінний, пере́ривний, перери́ваний, черго́ваний.

Перемежо́вка, Перемежо́вывание – перемежо́вування, *оконч.* перемежува́ння.
Перемежо́вывать, -межева́ть – (*сызнова*) перемежо́вувати, перемежува́ти, (*о мног.*) поперемежо́вувати. **Перемежо́ванный** – перемежо́ваний. **-ся** – перемежо́вуватися, перемежува́тися; бу́ти перемежо́ваним.
Перемельча́ть, перемельчи́ть – (*измельчить*) дроби́ти, подроби́ти, дрібни́ти, подрібни́ти; (*чересчур*) передроби́ти, передрібни́ти, на́дто подроби́ти (подрібни́ти). **Перемельчённый** – по[пере]дро́блений, по[пере]дрі́бнений.
Переме́на – переміна (*ум.* перемі́нка, перемі́ночка), змі́на, відмі́на (*ум.* відмі́нонька), (*о кушаньях*) переміна. [А скільки на світі вся́ких перемі́н луча́ється (Свидн.). І дав їм усі́м на перемі́ну оде́жі на доро́гу (Св. Пис.). Змі́на в по́глядах (Коцюб.). Відмі́на в почува́ннях. На лиці́ помі́тно було́ глибо́ку одмі́ну (Васильч.)]. **Переме́на, -нка** (*в школе между уроками*) – пере́рва, змі́на, *гал.* па́вза. **-на** *жизни, декораций* – змі́на життя́ (в житті́), декора́цій. **-на** *жилища, помещения* – перемі́на осе́лі (домі́вки), приміщення (поме́шкання). **-на** *образа правления, образа жизни* – змі́на ладу́ (в урядува́нні), змі́на ладу́ (на́прямку) в житті́. **-на** *платья* – по́вне вбрання́. **-на** *белья* – змі́на білі́зни. *Иметь несколько* **-ме́н** *платья* – ма́ти кі́лька вбранні́в, ма́ти чима́ло вбрання́.
Перемене́ние – перемі́нення, змі́нення, відмі́нення, переина́кшення, переміна, змі́на.
Переме́нивание – перемі́нювання, змі́нювання, відмі́нювання, переина́чування (переина́кшування).
Переме́нистый, *см.* **Переме́нчивый.**
Переме́нность – перемі́нність, перемі́нчастість, змі́нність, відмі́нність (-ности).
Переме́нный – перемі́нний, змі́нний. [Перемі́нний капіта́л. Змі́нна части́на капіта́лу]. **-ный** *ветер* – змі́нний ві́тер. **-ная** *величина, мат.* – змі́нна величина́. **-ный** *ток* – змі́нна течія́. **-ное** *движение, физ.* – змі́нний рух. **-ные** *лошади* – підставні́ ко́ні. [Він держа́в на полови́ні доро́ги підставні́ ко́ні (Чик.)].
Переме́нчивость – мінли́вість (-вости), *см.* **Переме́нность. -вость** *погоды* – змі́нність пого́ди. **-вость** *моды* – мінли́вість мо́ди (на мо́ду).
Переме́нчивый – перемі́нчастий, мінли́вий, перепа́дистий. *см.* **Изме́нчивый.** [Перемі́нчасті о́чі (Еварн.). Перепа́диста зима́: то сніг, то дощ].
Переменя́емость, *см.* **Переме́нность.**
Переменя́ть, перемени́ть – переміня́ти, перемі́ни́ти, зміня́ти *и* змі́нювати, зміни́ти, (*сов.*) заміня́ти що на що, (*изменять*) відміня́ти, відміни́ти що, (*о мног.*) поперемі́нювати, позмі́нювати, повідмі́нювати *и* попереміня́ти, позміня́ти, повідміня́ти. [Переміни́ мені́ цю ша́пку на и́ншу, бо вона́ ма́ла на ме́не. Уже́ земля́ хо́че сніг зміня́ть на пи́шні кві́ти (Самійл.). Да́рка не зна́ла, як одміни́ти розмо́ву (Л. Укр.). Ві́ру відміни́ти. Попереміня́ла йому́ усе́ пла́ття, нагодува́ла його́, напої́ла (Чуб.)]. **-нить** *бельё* – взя́ти (*несов.* бра́ти) сорочки́. [Він що-неді́лі сорочки́ бере́]. **-ни́ть** *платье* – переміни́ти вбрання́, перебра́тися. **-ни́ть** *квартиру* – переміни́ти кварти́ру. **-ни́ть** *дно в чём-л.* – передни́ти що. **-ни́ть** *голос* – зміни́ти (відміни́ти) го́лос. **-ни́ть** *убеждения, мнение* – зміни́ти перекона́ння, ду́мку. **-ни́ть** *образ жизни* – зміни́ти (лад) життя́. **Переменённый** – перемі́нений, змі́нений, відмі́нений.
Переменя́ться, перемени́ться – 1) (*изменяться*) переміня́тися, переміни́тися, зміня́тися, зміни́тися, відміня́тися, відміни́тися, обмі́нюватися, обміни́тися на що, міня́тися, міни́тися, поміни́тися, ина́кшати, поина́кшати, пои́ншати, переина́кшитися, (*о мног.*) поперемі́нюватися, позмі́нюватися, позміня́тися, повідміня́тися *и т. д.*, (*о погоде ещё*) перево́дитися, перевести́ся на що. *Срв.* **Изменя́ться.** [І го́ри переверта́ються, то де-ж люди́ні не переміни́тися! (Свидн.). І ніч твоя́ відмі́ниться на день ясни́й, блиску́чий (Грінч.). Невже́ думки́ в вас одміни́лись? (Самійл.). Він тепе́р уже́ не той, він обміни́всь (Звин.). Він пі́сля хоро́би ду́же з[від]міни́всь]. **-ни́ться** *в лице* – зміни́тися на виду́, на лиці́, з ви́ду, з лиця́. **-ни́ться** *к лучшему* – на кра́ще (на лі́пше) зміни́тися. *Всё* **-лось** – усе́ переміни́лось, відміни́лось. *Погода* -лась – пого́да зміни́лася. *Дела мои скоро* **-нятся** *к лучшему* – спра́ви мої́ незаба́ром на кра́ще змі́няться; 2) **-ме́ниваться, переменя́ться** (*сов. и несов.*) *с кем чем* – міня́тися, поміня́тися, заміня́тися чим з ким. **-ня́лись** *должностями, кольцами* – поміня́лись поса́дами, персня́ми (обручка́ми).
Переме́р – перемі́р (-ру).
Перемере́ть, *см.* **Перемира́ть.**
Перемерза́ние – перемерза́ння, замерза́ння, змерза́ння, вимерза́ння.
Перемерза́ть, перемёрзнуть – (*о жидкости*) замерза́ти, заме́рзнути, (*о растениях*) вимерза́ти, ви́мерзти, повимерза́ти, перемерза́ти, переме́рзти, поперемерза́ти; *срв.* **Вы́зябнуть**; (*о челов., животн.*) перемерза́ти, переме́рзнути, ме́рзнути, зме́рзнути, (*о*

мног.) помéрз(ну)ти. *См.* **Прозя́бнуть, Озя́бнуть.**
Перемёрзлый – перемéрзлий, замéрзлий, змéрзлий, ви́мерзлий, помéрзлий.
Перемéривание – перемíрювання, переміря́ння.
Перемéривать *и* **перемеря́ть, перемéрить** *и* **перемéрять** – переміря́ти, перемíря[и]ти, (*о мног.*) поперемíрювати. [Хто не вíрить, той хай собí перемíрить (Чуб.)]. *См.* **Измеря́ть** (*о мног.*). **Перемéрянный** – перемíря[е]ний. **-ся** – переміря́тися, бу́ти перемíря[е]ним. **-ся** *силой с кем* – перемагáтися з ким.
Перемéрка – перемíр (-ру), перéмірка; *см.* **Перемéривание.**
Перемеркáть, перемéркнуть (*о мног.*) – мéрк(ну)ти, помéркнути.
Перемёрлый – перемéрлий, ви́мерлий, помéрлий, позмирáлий, повимирáлий. *См.* **Перемирáть.**
Перемéрок – перемíрок (-рка).
Перемéрщик, -щица – перемíрювач, -ка, перемíрник, -ниця.
Перемéс, -мéска – перéміс (-су).
Перемеси́ть, *см.* **Перемéшивать, -меси́ть.**
Перемести́ть, -ся, *см.* **Перемещáть, -ся.**
Пéремесь – мішани́на.
Перемёт – 1) перекидáння; 2) перемéт. [Лови́ти ри́бу перемéтом]; 3) *см.* **Перемéтина.**
Переметáть, *см.* **Перемётывать.**
Переметáть, перемести́ *или* **перемéсть** – перемітáти, перемести́, (*о мног.*) поперемітáти.
Перемéтина – ключи́ця, *соб.* ключи́ння (*ср. р.*), паркú (-рóк).
Перемéтить, *см.* **Перемечáть.**
Перемётный – перекидни́й. **-ная** *сума* – сакви́ (*р.* сакóв), бесáги (-саг); (*об изменчивом человеке*) верти́хвіст, верти́хвістка.
Перемéтчивый – змінли́вий, нестáлий. *См.* **Измéнчивый.**
Перемётчик – переки́дько, перекíнчик; *см.* **Перебéжчик, Измéнник**; 2) *см.* **Óборотень.**
Перемéтчица – переки́дчиця; *см.* **Перебéжчица, Измéнница.**
Перемётывать, переметáть *и* **переметну́ть** – 1) перекидáти, переки́дати, переки́нути, (*редко*) перемíтувати, переметну́ти. **Перемётнутый** – переки́нений, переки́нутий. *См.* **Перебрáсывать, Переки́дывать**; 2) **-тывать, -метáть** (*о мног.*) – переригóвувати, переригувáти, перефастриґóвувати, перефастриґувáти, переживля́ти, переживи́ти, перешивáти, переши́ти на живу́ ни́тку. **-вать** *петли* – (*наново*) обкидáти, обки́дати нáново петéльки, (*обметать всё*) пообкидáти (напр., усí петéльки). **Перемётанный** – переригóваний, перефастриґóваний, пережи́влений, (*о петлях*) обки́даний нáново.
Перемётываться, переметáться *и* **переметну́ться** – 1) *см.* **Перебрáсываться**; 2) (*оборачиваться во что*) перекидáтися, переки́нутися на (в) кóго, на (в) що, ким, чим; *см.* **Оборáчиваться 3**; 3) (*перекинуться через что*), *см.* **Перескочи́ть**; 4) (*на сторону врагов*) перекидáтися, переки́нутися до кóго; *см.* **Передавáться.**
Перемечáть, перемéтить – (*снова*) перезнáчувати, перезначи́ти, (*о мног.*) поперезнáчувати; (*пометить многое*) позначи́ти. **Перемéченный** – перезнáчений; познáчений.
Перемéчение – перезнáчення, *неок.* перезнáчування.
Перемечтáть – перемáрити, перемрíяти про що. [Усé він ду́має, нія́к не перемрíє (Тичина)].
Перемéшивание – перемíшування.
Перемéшивать, перемеси́ть – перемíшувати, перемíси́ти що. **-ся** – перемíшуватися, перемíси́тися, бу́ти перемíшеним.
Перемéшивать, перемешáть – 1) перемíшувати, перемішáти, (*о мног.*) поперемíшувати, помішáти що з чим; 2) (*переворачивать, перешевелить в печи*) перегортáти, перегорну́ти, перегрíбáти, перегребти́, перегромáджувати, перегромáдити, (*о мног.*) поперегóртáти, поперегребáти; 3) (*приводить в беспорядок*) перекуйóвджувати, перекуйóвдити, перевору́шувати, переворуши́ти, перепу́тувати, перепу́тати, перекидáти, переки́дати, (*о мног.*) поперекуйóвджувати, поперевору́шувати, поперепу́тувати, поперекидáти що. **Перемéшанный** – 1) перемíшаний, перемішни́й; 2) перегóрнутий *и* перегóрнений, перегрéбений, перегромáджений; 3) перекуйóвджений, перевору́шений *и т. д.*
Перемéшиваться, перемешáться – 1) перемíшуватися, перемішáтися, (*о мног.*) поперемíшуватися, помішáтися з ким, бу́ти перемíшаним. [Пáнські квíтки́ перемíшувались з зелéним зíллям (Неч.-Лев.)]; 2) перегортáтися, бу́ти перегóрнутим *и т. д.*; 3) перемíшуватися, перемішáтися, перепу́туватися, перепу́татися, бу́ти перемíшаним,

переплу́таним, перекуйо́вдженим. *Все* **-ша́лись** (*сошли с ума*) – всі побожево́ліли.

Переме́шка. *В* **переме́шку** (*смешанно*) – мі́шма́, всу́міш з чим. [Сміх мішма́ з слізьми́ (Єфр.)].

Перемеща́ть, перемести́ть – пере́міщувати *и* переміща́ти, переміс́ти́ти, переставля́ти, переста́вити, перекладáти, перекла́сти, пересува́ти, пересу́нути, (*о мног.*) попереміща́ти, попереставля́ти, поперекладáти, попересува́ти що. **-ть** *кого, см.* **Переводи́ть.** **Перемещённый** – пере́міщений, переста́влений, перекла́дений, пересу́нутий *и* пересу́нений. *Чиновник* **-щён** *на другое место, в другое учреждение* – службо́вця переве́дено на і́ншу поса́ду, до і́ншої устано́ви.

Перемеща́ться, перемести́ться – пере́міщуватися *и* переміща́тися, переміс́ти́тися, перекладáтися, переставля́тися, пересува́тися, пересу́нутися, бу́ти пере́міщеним, перекла́деним, переста́вленим, пересу́нутим, (*о ком*) переве́деним. [Чи світові опусті́ти через те́бе, чи ка́м’яним переміс́ти́тись го́рам? (Куліш)].

Перемеще́ние – (*вещей*) пере́міщування, пере́міщення, переставля́ння, перекладáння, пересува́ння, пере́сув; (*кого*) пере́міщування, пере́міщення; *см.* **Перево́д.**

Переми́ги – мо́рги, перемо́рги (-гів).

Переми́гивание – перемо́ргування, змо́ргування.

Переми́гиваться, -мигну́ться – перемо́ргуватися, переморгну́тися з ким, змо́ргуватися, зморгну́тися на ко́го, з ким. [Всі нас круго́м озира́ють та перемо́ргуються (М. Вовч.). Зморгну́лись одно́ на одно́ (Рудч.)].

Перемина́ние – перемина́ння, (*с ноги на ногу*) переступа́ння, тупцюва́ння, ту́пцяння, топта́ння.

Перемина́ть, перемя́ть – перемина́ти, перем’я́ти, (*вульг.*) перем’яшку́рити, (*о мног.*) поперемина́ти; (*измять всё*) пом’я́ти. [Ті орі́шки, що взяла́ у Василя́, усе́ в жме́ні перемина́є (Кв.-Осн.)]. **-на́ть** *плечами, см.* **Пожима́ть. Перемя́тый** – перем’я́тий, перем’яшку́рений.

Перемина́ться, перемя́ться – 1) перемина́тися, перем’я́тися, (*о мног.*) поперемина́тися, пом’я́тися, бу́ти перем’я́тим, пом’я́тим. [Перетре́ться, перемне́ться, та й так мине́ться]; 2) **-мина́ться** – (*быть с недоумении, в нерешимости*) м’я́тися, му́лятися. [Кажи́, не му́ляйся]. **-на́ться** *с ноги на ногу* – переступа́ти, тупцюва́тися, ту́пцятися, топта́тися.

Перемира́ть, перемере́ть – перемира́ти, переме́рти, повимира́ти, позмира́ти, ви́конати. [Хто перебира́є, той хо́лодом перемира́є (Ном.). Уже́ всі з його́ ро́ду позмира́ли. Щоб на́ші ворогі́ ви́конали до ноги́].

Переми́рие – переми́р’я, при́мир (-ру), при́ми́рок, замире́ння. [Хоч і замире́ння, та все-ж тре́ба, щоб ві́йсько стоя́ло на-поготові (Кв.)]. *Заключить* **-рие** – замири́ти(ся) на яки́й час.

Перемири́ть – помири́ти, погоди́ти, поєдна́ти. **-ся** – помири́тися, погоди́тися. *Срв.* **Помири́ть.**

Переми́рный – пере́ми́рний. [Переми́рні умо́ви].

Перемножа́ть, перемно́жить – перемножа́ти, перемно́жити. **Перемно́женный** – перемно́жений.

Перемога́ние – перемага́ння, переси́лювання, перебо́рювання.

Перемога́ть, перемо́чь – перемага́ти, перемогти́, замага́ти, замогти́, змага́ти, змогти́, ду́жати, поду́жати, (*сов.*) здола́ти, здолі́ти, перебо́рювати, переборо́ти, поборо́ти. *См.* **Одолева́ть, Переси́ливать.** [Вона́ перемогла́ себе́ (Коцюб.). Два дні не спить і сон його́ не змо́же. Наси́лу де́сять чолові́ка його́ поду́жали (Сторож.). Во́рога свого́ здола́є (Гребінка). Тяжке́ ли́хо її́ не здолі́ло (Грінч.). Поборо́в бажа́ння ті́ла (Франко)].

Перемога́ться, перемо́чься – 1) перемага́тися, перемогти́ся. [Здригну́ла Окса́на ду́же, да́лі перемогла́сь, як ки́неться, як ухо́пить дити́ну (Кв.-Осн.)]; 2) (*перебиваться*) перемага́тися, перемогти́ся; *см.* **Перебива́ться.**

Перемока́ть, перемо́кнуть – (*слишком*) перемока́ти, перемо́к(ну)ти, перекиса́ти, переки́снути, (*о мног.*) поперемока́ти, поперекиса́ти; (*измокнуть совсем*), *см.* **Измо́кнуть, Промо́кнуть.**

Перемо́клый – перемо́клий, переки́слий.

Перемо́л (*действ.*) – переме́лювання, *оконч.* переме́лення.

Перемола́чивание – перемоло́чування.

Перемола́чивать, перемолоти́ть – (*снова*) перемоло́чувати, перемолоти́ти, (*о мног.*) поперемоло́чувати; (*вымолотить всё*) повимоло́чувати, помолоти́ти. **Перемоло́ченный** – перемоло́чений; повимоло́чуваний, помоло́чений. **-ся** – перемоло́чуватися, бу́ти перемоло́ченим, помоло́ченим. *Хлеб* **-чен** (*молотьба окончена*) – хліб помоло́чено.

Перемо́лвить *с кем о чём* – перемо́вити з ким про що. *Срв.* **Переговори́ть. -мо́лвленный**

– перемо́влений. **-ться** – перемо́витися з ким, переки́нутися сло́вом з ким про що.
Перемо́лвка – перемо́ва, перемо́ви.
Перемоло́т – перемоло́чування, перемоло́т.
Перемолоти́ть, *см.* **Перемола́чивать.**
Перемоло́ть, *см.* **Перема́лывать.**
Перемолча́ть – перемо́вчати. [Бабу́ся перемо́вчала хвили́ну та й ка́же (М. Вовч.)]. *См.* **Перема́лчивать.**
Перемора́живание – переморо́жування.
Перемора́живать, переморо́зить – переморо́жувати, переморо́зити, (*поморозить всех*) поморо́зити, позаморо́жувати, ви́морозити. **Переморо́женный** – переморо́жений; поморо́жений.
Перемори́ть – 1) *см.* **Перема́ривать, Истоми́ть, Изму́чить**; 2) помори́ти, ви́морити, ви́губити, повигу́блювати, повиво́дити, попереводи́ти. [Галуно́м повиво́дили усі́х блощи́ць]. **Переморённый** – ви́морений, ви́гублений, повиво́джений.
Перемороси́ть – перемря[а]чи́ти.
Перемо́рщить – (*о мног.*) помо́рщити. **Перемо́рщенный** – помо́рщений. **-мо́рщиться** – помо́рщитися.
Перемо́ст, *см.* **Перемеще́ние.**
Перемости́ть, -ся, *см.* **Перема́щивать, -ся.**
Перемо́стка, *см.* **Перема́щивание.**
Перемота́ть, *см.* **Перема́тывать.**
Перемоче́ние – перемо́чення.
Перемочи́ть, -ся, *см.* **Перема́чивать, -ся.**
Перемо́чка – 1) *см.* **Перема́чивание, Перемоче́ние**; 2) **-мо́чка, -мо́чница** (*часть уха*), *см.* **Мо́чка.**
Перемо́чье (*часть уха*), *см.* **Мо́чка.**
Перемоще́ние – перемо́щення, пересте́лення; (*о мостовой*) перебру[ур]кува́ння.
Перемудря́ть, перемудри́ть – перемудро́вувати, перемудрува́ти, перемудри́ти, змудрува́ти, (*о мног.*) поперемудро́вувати кого́. [Ба́бу і чорт не змудру́є (Ном.)]. **Перемудрённый** – перемудро́ваний.
Перемути́ть – 1) (*жидкость*) скаламу́тити, сколоти́ти; 2) (*людей*) пере[по]баламу́тити, пересвари́ти, посвари́ти.
Перему́чить – 1) перему́чити, перемордува́ти, перекатува́ти; *см.* **Заму́чить**; 2) (*изнурить*), *см.* **Перема́ять. Перему́ченный** – перему́чений, перемордо́ваний.
Перему́читься – 1) перему́читися, перемордува́тися. [Перему́чились ми до ве́чора (М. Вовч.)]; 2) *см.* **Перема́яться 1.**
Перемча́ть – перемча́ти. **-ся** – проли́ну́ти, промайну́ти. *См.* **Промча́ться.**
Перемыва́ние – перемива́ння.
Перемыва́ть, перемы́ть *что* – (*снова*) перемива́ти, переми́ти, (*о мног.*) поперемива́ти, поми́ти, (*о белье*) (*снова*) перепира́ти, перепра́ти, (*о мног.*) поперепира́ти, (*выстирать многое*) попра́ти. [Поперемива́ла (*и* переми́ла) миски́ й ложки́]. **-ва́ть** *кого по косточкам, кому косточки* – перетира́ти, перете́рти (перемина́ти, перем'я́ти) кого́ на зуба́х. **Перемы́тый** – переми́тий, пере́праний.
Перемыва́ться, перемы́ться – перемива́тися, переми́тися, (*о белье*) перепира́тися, перепра́тися, (*о мног.*) поперемива́тися, поми́тися, поперепира́тися, попра́тися; бу́ти переми́тим, пере́праним. [Ото́ соро́чка така́, що через три дні перепира́ється і сама́ на те́бе надіва́ється (Грінч.)].
Перемы́кивать, перемы́кать – 1) (*снова*) переми́кувати, переми́кати, перечі́сувати, перечеса́ти (напр., льон, коно́плі); (*помыкать всё*) почеса́ти. **Перемы́канный** – перече́саний. **-ся** – перечі́суватися, бу́ти перече́саним. *Верёвка* **-лась** – моту́зка перете́рлася; 2) **-вать** (*горе, беду и т. д.*) – перете́рплювати, перете́рпіти, перебідува́ти, перекаланта́ти; *см.* **Переноси́ть 2, Перете́рпливать.**
Перемы́слить, *см.* **Переду́мывать, Переду́мать.**
Перемы́чка – 1) (*действ.*) перечі́сування (напр., льо́ну, коноп́ель); 2) *арх.* – склепі́ння; *см.* **А́рка**; 3) *см.* **Переше́ек**; 4) (*гать*) гре́бля, зага́та, га́та; *см.* **Запру́да**; 5) (*во времени*), *см.* **Промежу́ток**; 6) *см.* **Перекла́дина.**
Перемягча́ть, перемягчи́ть – перем'якша́ти, перем'якши́ти.
Перемя́клый – розм'я́клий, перем'я́клий.
Перемя́кнуть – розм'я́кнути, перем'я́кнути.
Перемя́ть; -ся, *см.* **Перемина́ть, -ся.**

Перенаселе́ние – перелю́днення.
Перенаселя́ть, -сели́ть – перелю́днювати, перелю́днити що. **Перенаселённый** – перелю́днений. [Перелю́днене передмістя (Франко)].
Перена́шивать, переноси́ть – 1) перено́сити, (*о мног.*) попереносити, попереноо́шувати, перено́сити; *см.* **Переноси́ть 1**. *Исподволь и один всё* **-но́сишь** – пово́лі і сам усе́ (по)перено́сиш. *Носить вам и не* -сить – носи́ти вам та й не переноси́ти. **-нашивать** *ребёнка* – перено́шувати дити́ну. **-ся** – перено́ситися, поперено́шуватися, бу́ти перено́шеним. **Перено́шенный** – (*о мног.*) перено́шений, поперено́шуваний; 2) (*об одежде*), *см.* **Изна́шивать, -ся.**
Перенесе́ние – перене́сення, перенесі́ння.
Пере́ние – вкрива́ння пі́р'ям, вбива́ння в пі́р'я (в палки́, в колодочки́).
Пери́зка, *см.* **Перени́зывание.**
Перени́зывание – перени́зування.
Перени́зывать, перениза́ть – (*снова*) перени́зувати, перениза́ти, (*о мног.*) поперени́зувати; (*перенизать всё*) понизáти. [Давно́ не перени́зувала нами́ста, тре́ба сі́сти та поперени́зувати, а то ще порве́ться (Харк.)]. **Перени́занный** – перени́заний; пони́заний. **-ся** – перени́зуватися, перениза́тися, бу́ти перени́заним, пони́заним.
Перенима́ние – переймáння, перехо́плювання.
Перенима́ть, переня́ть – 1) *кого, что* (*перехватывать, настигать поперёк*) – переймáти, пере(й)ня́ти, (*о мног.*) попереймáти, перехо́плювати, перехопи́ти, (*перестреть*) перестріва́ти, перестрі́ти, (*останавливать*) перепиня́ти, перепини́ти кого́, що. [Ромáн волі́ покида́є і ді́вчину перейма́є. Не все перейма́й, що по воді́ пливе́ (Номис)]. *Заяц* **переня́л** *дорогу* – зá́яць перебі́г доро́гу; 2) (*подражать*) переймáти, пере(й)ня́ти, (*о мног.*) попереймáти, перехо́плювати, перехопи́ти, поня́ти, похопи́ти, засво́ювати, засво́їти що, від ко́го, запозича́тися чим у ко́го. [Ді́ти почали́ перейма́ти од не́ї пісні́ (Неч.-Лев.). Від ні́мців усе́ те попереймáли. Він гáрного не похо́пить, а погáне зáраз (Н.-Вол. п.). Почалá у нас Ли́тва запозича́тися уся́кими здобу́тками (Єфр.)]. **Переня́тый** – пере́(й)нятий; перехо́плений. **-ма́ющий,** *см.* **Переи́мчивый.**
Перенима́ться, переня́ться – переймáтися, перехо́плюватися, бу́ти пере́(й)нятим, перехо́пленим від ко́го.
Перено́с – перено́шення, *оконч.* перене́сення, перенесі́ння; *см.* **Перено́ска. -но́с** *слова со строки в строку* – перене́сення сло́ва з рядкá до рядкá (в рядо́к). *К* **-но́су** *двадцать рублей* (*бухг.*) – до перене́сення двá́цять карбо́ванців. *См.* **Перено́сы.**
Переноси́мый – перено́шуваний; зно́сний.
Переноси́ть, перенести́ *и* **перене́сть** – 1) *кого, что* – перено́сити, перене́сти́, (*о мног.*) попереноо́сити кого́, що; *срв.* **Перена́шивать, -носи́ть.** [Перене́слá я її́ в комо́ру, положи́ла на лá́вці (М. Вовч.). Я оті́ дро́ва попереноо́сив у хá́ту (Рудч.). Всю слá́ву козá́цьку за сло́вом єди́ним переніс в убо́гу хá́ту сироти́ (Шевч.). Переніс спрá́ву про зе́млю до окружно́го су́ду (в окружни́й суд)]. **-нести́** *часть слова в другую строку* – перене́сти́ части́ну сло́ва до дру́гого рядкá (в дру́гий рядо́к). **-нести́** *на другую страницу* – перене́сти́ на дру́гу сторі́нку. **-нести́** *итог из книги в книгу* – перене́сти́ пі́дсумок з одно́ї кни́ги до дру́гої, з кни́ги до кни́ги; 2) **-носи́ть** *речи, вести и т. д.* – перекá́зувати, переказá́ти, (*о мног.*) поперекá́зувати що кому́ (ре́чі, ві́сті, словá́), перено́сити, перене́сти́; 3) (*перетерпеть*) зно́сити, зне́сти, терпі́ти, перете́рпіти, вите́рплювати, ви́терпіти. *Срв.* **Перетерпе́ть, Вы́несть, Изве́дать.** [Не робі́ть цьо́го! Я не зно́шу (Л. Укр.). Я того́ со́рому не знесу́ (Кониськ.). Ой, як вá́жко спли́сти мо́ре, то так тя́жко зне́сти го́ре (Метл.). Бог дав їй си́лу перете́рпіти цю́ю годи́ну (Квітка)]. *Много несчастий* **-нёс** *я в свою жизнь* – багá́то ли́ха перете́рпів я (набрá́вся) на своє́му віку́ (за свій вік, за сво́го життя́). *Терпеливо* **-си́ть** *несчастие* – терпели́во зно́сити нещá́стя. *Он не* **-нёс** *скорби* – він не зніс журби́, скорбо́ти. **-носи́ть** *усталость, голод* – зно́сити (терпі́ти) вто́му, го́лод. *Я не* **-шу́** *лжи* – я не зно́шу брехні́. **-носи́ть** *несправедливости* – зно́сити (терпі́ти) несправедли́вості. *Он легко* **-нёс** *болезнь* – він ле́гко перебу́в хоро́бу; 4) **Переноси́ть**, *сов., см. мнгкр.* **Перена́шивать.** **Перенесённый** – перене́сений; перекá́заний; зне́сений, перете́рплений, ви́терплений. *Много горя* **-сено** – багá́то ли́ха перете́рплено.
Переноси́ться, перенести́сь – перено́ситися, перене́сти́ся, (*о мног.*) попереноо́ситися, бу́ти перене́сеним, (перебираться) перебирá́тися, перебрá́тися куди́ (на і́ншу кварти́ру); (*мыслью, в мыслях*) ли́нути, перели́нути (ду́мкою). *Я* **-ношу́сь** *иногда мыслью в дни моего детства* – я і́ноді ду́мкою ли́ну до днів мого́ дити́нства. *Я* **-нёсся** *по железной дороге, словно вихрем* – немо́в ви́хром переніс́ся (перели́нув) я залізни́цею. *Песок* **-но́сится** *ветром* – пі́ски ві́тер перено́сить (перекидá́є).

Перено́сица – (*у животных*) хра́[я́]пи (-пів), (*у людей*) перені́сся.
Перено́ска – перено́шування, *оконч.* перене́сення, перенесі́ння, (*церемония, пирушка по случаю переноски вещей на другую квартиру*) перено́сини (-ин).
Перено́сно – перено́сно.
Переносно́й – (*переносимый, подвижной*) походю́чий, походю́[я́]щий. [Походю́щий стіл]. **-на́я** *болезнь* – зара́злива (чіпка́) х(в)оро́ба. **-но́й** *театр* – мандро́ваний теа́тр. **-но́й** *песок* – переметни́й, передувни́й пісо́к.
Перено́сный – 1) *см.* **Переносно́й. -ные** *пески* – передувні, переметні піски́; 2) (*иносказательный*) перено́сний. [Перено́сне зна́чіння]. *В* **-ном** *смысле* – у перено́снім розумі́нні.
Перено́счик, -ица – 1) перено́сник, -ниця; *см.* **Носи́льщик**; 2) (*сплетник*) плету́н, плету́ха. *См.* **Нау́шник, Лазу́тчик.**
Перено́сы – плітки́ (-то́к), бре́хні (-хень), зво́ди (-дів).
Перено́сье, *см.* **Перено́сица.**
Переночёвывать, переночева́ть – переночо́вувати, переночува́ти, обночо́вувати, обночува́ти в ко́го, (*о многих*) попереночо́вувати.
Перенумеро́вывать, перенумерова́ть – (*наново*) перенумеро́вувати, перенумерува́ти, (*о мног.*) поперенумеро́вувати, (*сряду всё*) понумерува́ти що (все). **Перенумеро́ванный** – перенумеро́ваний; понумеро́ваний.
Перенырну́ть – перепірну́ти. [З бе́рега пірну́в та на той бік перепірну́в].
Перенюхивание – перенюхування.
Перенюхивать, перенюхать – перенюхувати, перенюхати, (*о мног.*) поперенюхувати. **Перенюханный** – перенюханий. **-ся** (*обнюхать друг друга*) – пере[об]нюхуватися, пере[об]нюхатися.
Перенято́й – ха́паний. [Кра́ще своє́ ла́тане, аніж чуже́ ха́пане].
Переня́ть, *см.* **Перенима́ть.**
Переобременя́ть, -мени́ть *кого чем* – пере(об)тя́жувати, пере(об)тя́жити кого́ чим (напр., пра́цею, спра́вами). **-нённый** – пере(об)тя́жений.
Переобува́ние – перезува́ння, перебува́ння.
Переобува́ть, -ся, переобу́ть, -ся – пере(в)зува́ти, -ся, пере(в)зу́ти, -ся, перебува́ти, -ся, перебу́ти, -ся. [Тре́ба перебу́ти чо́біт, а то му́ляє]. **Переобу́тый** – пере(в)зу́тий, перебу́тий.
Переодева́ние – передяга́ння, перебира́ння.
Переодева́ть, переоде́ть – передяга́ти, передягти́, передягну́ти, перебира́ти, перебра́ти, (*о мног.*) поперебира́ти в що (напр., в нову́, в стару́, в святко́ву оде́жу). **-ть** *кем* – перебра́ти за ко́го *и* ким. [За ту́рків нас перебра́ли]. **Переоде́тый** – передя́гнений, передя́гнутий, пере́браний.
Переодева́ться, переоде́ться – 1) *во что* – передяга́тися, передягти́ся, передягну́тися, перебира́тися, перебра́тися в що, перекида́тися, переки́нутися чим, (*о мног.*) попередяга́тися, поперебира́тися в що, поперекида́тися чим. [Передя́гся, techmи́вся. Спідни́чка та одни́м одна́ і в свя́то ні́чим переки́нутися]; 2) **-ся** *кем* – перебира́тися, перебра́тися, убира́тися, убра́тися за ко́го, передяга́тися, передяг(ну́)ти́ся за ко́го *и* ким, стро́їтися на ко́го *и* ким, (*о мног.*) поперебира́тися за ко́го *и* ким. [Він перебра́вся за ста́рця. Одна́ покоївка вбра́лася за дяка́ (Свидн.)]. **Переоде́вшись** (*инкогнито*) – пере́вдягом. [До Ки́їва ти крадькома́ пере́вдягом серед но́чи мандру́єш (Куліш)].
Переора́ть *кого* (*перекричать*) – перекрича́ти, перегука́ти, перегаласува́ти, перегорла́ти, переґвалтува́ти кого́.
Переосвиде́тельствование – пере́гляд, пересвідува́ння.
Переосвиде́тельствовать – перегля́діти, перегля́нути, пересвідува́ти кого́. **Переосвиде́тельствованный** – перегля́нений, перегля́нутий, пересвідо́ваний.
Переотправле́ние – переряджа́ння, перевідсила́ння.
Переотправля́ть, переотпра́вить – переряджа́ти, переряди́ти, перевідсила́ти, перевідісла́ти що чим (напр., крам залізни́цею).
Переохлажда́ть, переохлади́ть – перехоло́джувати, перехолоди́ти, пересту́джувати, перестуди́ти.
Переохлажде́ние – перехоло́дження, пересту́дження, перестýда.
Переоце́нивание, *см.* **Переоце́нка.**
Переоце́нивать, -оцени́ть – переці́нювати, переціни́ти, перецiно́вувати, перецінува́ти, (*о множ.*) попереці́нювати, поперецiно́вувати. **Переоце́ненный** – переці́нений, перецiно́ваний.
Переоце́ниваться, -ни́ться – переці́нюватися, переціни́тися, перецiно́вуватися,

перецінува́тися.
Переоце́нка – перецíнювання, переціно́вування, *оконч.* перецíнення, перецінува́ння, пере́цінка.
Перепада́ние – перепада́ння, спада́ння.
Перепа́дать – попа́дати. [Всі попа́дали в во́ду].
Перепада́ть, перепа́сть – 1) перепада́ти, спада́ти. [А тимча́сом що-день бо́жий до́щики спада́ли (Рудан.)]; 2) (*о времени*) *сов.* мину́ти, пройти́, переверну́тися. [Ча́су вже чима́ло мину́ло (пройшло́). Чима́ло літ переверну́лось (Шевч.)]; 3) *кому* – перепада́ти, перепа́сти кому́. [І копійчи́на ста́ла перепада́ти. Ви́граю спра́ву, так і тобі́ перепаде́ (Кониськ.)].
Перепа́дчивый – перепа́дистий.
Перепа́ивание – 1) напува́ння, напо́юванняя; 2) перелюто́вування. *Срв.* **I.** *и* **II. Перепа́ивать.**
I. Перепа́ивать, перепая́ть – (*снова*) перелюто́вувати, перелютува́ти, (*о мног.*) поперелюто́вувати, (*всё*) полютува́ти що. **Перепа́янный** – перелюто́ваний.
II. Перепа́ивать, перепои́ть (*всех*) – напува́ти, понапува́ти, напо́ювати, понапо́ювати (всіх), [Понапува́в усі́х госте́й].
Перепа́йка, *см.* **Перепа́ивание 2.**
Перепако́вывать, перепакова́ть – (*снова*) перепако́вувати, перепакува́ти, (*о мног.*) поперепако́вувати; (*всё*) попакува́ти, позапако́вувати що. **Перепако́ванный** – перепако́ваний, поперепако́вуваний *и т. д.*
Перепа́костить (*всё*) – по[пере]паску́дити, поні́вечити, перені́вечити (все). **Перепа́кощенный** – по[пере]паску́джений, поні́вечений, перені́вечений.
Перепа́л – пере́пал (-лу).
Перепа́лзывание – перелiза́ння, переповза́ння.
Перепа́лзывать *и* **переполза́ть, переползти́** – перела́зити, перелiза́ти, перелі́зти, переповза́ти, переповзти́, переплазо́вувати, переплазува́ти, (*о мног.*) поперела́зити, поперепо́взувати, попереповза́ти, попереплазо́вувати.
Перепа́ливаться – перестрі́люватися з ким.
Перепали́ть – 1) попали́ти, пообпа́лювати, (*перья, шерсть*) посмали́ти, пообсма́лювати (пір'я, шерсть); 2) ви́стріляти, повистрі́лювати. [Ми ввесь по́рох повистрі́лювали].
Перепа́лка – 1) перестрі́лювання; 2) (*ссора*) сва́рка, ла́йка, пере́сварка.
Перепа́лывать, переполо́ть – 1) (*наново*) перепо́лювати, переполо́ти, поперепо́лювати; 2) (*всё одно за другим*) пополо́ти, повипо́лювати. [Я повипо́лювала всі грядки́]. **Перепо́лотый** – перепо́лотий, поперепо́люваний; попо́лотий, повипо́люваний.
Перепа́льный *огонь* – перестрі́льний ого́нь.
Перепа́ривание – 1) перепа́рювання; 2) перео́рювання; 3) перепаро́вування. *Срв.* **Перепа́ривать.**
I. Перепа́ривать, перепа́рить – (*слишком*) перепа́рювати, перепа́рити, (*о мног.*) поперепа́рювати що; (*всё, всех*) попа́рити, повипа́рювати (все, всіх). [Попа́рила го́рщики]. **Перепа́ренный** – перепа́рений: попа́рений, повипа́рюваний.
II. Перепа́ривать, перепа́рить (*пашню*) – перео́рювати, переора́ти (толо́ку), двої́ти, передвої́ти (толо́ку).
III. Перепа́ривать, перепа́рить (*голубей*) – перепаро́вувати, перепарува́ти, поперепаро́вувати (голубів).
Перепа́рхивание – переліта́ння, перепу́рхування.
Перепа́рхивать, перепорхну́ть – перелі́та́ти, перелеті́ти, перелину́ти, перепу́рхувати, перепурхну́ти.
Перепа́рывать, перепоро́ть – 1) (*наново*) перепо́рювати, перепоро́ти, (*о мног.*) поперепо́рювати; (*всё или многое*) попоро́ти, порозпо́рювати. [Що наши́ла, то все й попоро́ла]; 2) (*розгами*) перешмага́ти, перебато́жити, перечухра́ти. **Перепо́ротый** – перепо́ротий, попо́ротий, порозпо́рюваний; перешма́ганий *и т. д.*
Перепа́хивание – перео́рювання, пера́лювання.
I. Перепа́хивать, перепаха́ть – 1) (*наново и поперёк*) перео́рювати, переора́ти, переганя́ти, перегна́ти, (*ралом*) пера́лювати, пера́лити, (*о мног.*) поперео́рювати, попереганя́ти, поперера́лювати що. [Хто пізно жи́то посі́яв, так тепе́р перео́рюють на гре́чку. Переора́в доро́гу]. **-вать** *во второй раз* – двої́ти, ви́двоїти. **-вать** *в третий раз* – трої́ти, ви́троїти; 2) (*вспахать всё*) поора́ти, повио́рювати. [Поора́ли всі облоги́]; 3) (*запахиваться в чужое*) во́рюватися, вора́тися в що. **Перепа́ханный** – перео́раний, пера́лений. **-ться** – перео́рюватися, переора́тися, бу́ти перео́раним *и т. д.*
Перепа́чкивать, перепа́чкать – 1) каля́ти, покаля́ти, перекаля́ти, брудни́ти, побрудни́ти,

ква́цяти, заква́цяти, (*лицо*) саму́рзати, обму́рзати, (*чем-нибудь жирным*) заяло́зити, позаяло́жувати, засмальцюва́ти, позасмальцьо́вувати що; 2) (*перепортить пачкая*) понівечити, переве́сти́, попереводи́ти що. *Срв.* **Па́чкать, Запа́чкать. Перепа́чканный** – пока́ляний, перека́ляний, забру́днений, заква́цяний *и т. д.*
Перепа́чкиваться, перепа́чкаться – покаля́тися, перекаля́тися, закаля́тися, забрудни́тися, (*о лице*) саму́рзатися, обму́рзатися, (*чем-нибудь жирным*) заяло́зитися, позаяло́жуватися, засмальцюва́тися, позасмальцьо́вуватися *и т. д.*
Перепа́шка – перео́р (-о́ру), перео́рювання, *сов.* перeора́ння.
Перепая́ть, *см.* **Перепа́ивать 1.**
Перепе́в – пере́спів (-ву).
Перепева́ть, перепе́ть – (*снова*) переспі́вувати, переспіва́ти, попереспі́вувати що; (*всё*) переспіва́ти, поспіва́ти, повиспі́вувати, попроспі́вувати (все). [А, ну, переспіва́й ще раз оцю́ пі́сню. Переспіва́в усі пісні́. Вона́ всіх переспіва́ла]. **Перепе́тый** – переспі́ваний. [Всі пісні́ вже переспі́вані].
Перепева́ть, перепе́ть *кого* – переспі́вувати, переспіва́ти кого́. [І хто її́ перетанцю́є, хто переспіва́є (М. Вовч.)].
Перепева́ться – переспі́вуватися з ким. [Солове́йки в гаю́ переспі́вуються].
Перепека́нье – перепіка́ння.
Перепека́ть, перепе́чь – 1) (*слишком*) перепіка́ти, перепекти́, (*о мног.*) поперепіка́ти що. [Зана́дто перепекла́ я хліб сього́дні]; 2) (*испечь всё*) попекти́, повипіка́ти (все). **Перепечённый** *и* **перепечёный** – перепе́чений.
Перепека́ться, перепе́чься – перепіка́тися, перепекти́ся, (*о мног.*) поперепіка́тися. [Перепече́ться хліб. Поперепіка́лись мої́ пироги́].
Пе́репел, *зоол.* Tetrao coturnix – пе́репел, *ласк.* перепе́[і́]лонько.
Перепелёнок, перепелёныш – перепеля́ (-ля́ти), перепеленя́ (-ня́ти).
Перепелёнывание – переповива́ння.
Перепелёнывать, перепелена́ть – 1) (*наново*) переповива́ти, переповити; 2) (*всех*) *сов.* посповива́ти. [Всіх діте́й посповива́ла]. **Перепелёнатый** – переповитий.
Перепеле́сый – 1) (*о животных*: *пёстрый, крапчатый*) рябий, таранкува́тий, строка́тий, пері́[и́]стий. [Пері́ста коро́ва]; 2) *см.* **Перепе́льчатый.**
Перепели́ный – перепеля́чий, перепели́чий. [Перепеля́чий крик. Перепеля́че гніздо́ (яйце́)]. *Кричать по-***перепели́ному** – перепели́кати, перепели́кнути, підпадьо́мкати, підпадьо́мкнути.
Перепёлка – перепі́лка (*ум.* перепі́лонька, перепі́лочка), перепели́ця (*ум.* перепели́чка, перепели́че́нька). [Перепеличе́нька-невеличе́нька].
Перепёлкин – перепі́л(ь)чин, перепі́лоньчин.
Перепёлочный – перепеля́чий, перепели́чий. **-ная** *трава* Eryngium campestrale L. – бі́лий будя́к, колю́чка, микола́йчики, ада́мова голова́.
Перепе́льчатый – перепеля́стий, рябий. *Срв.* **Перепеле́сый.**
Перепеля́тник – 1) перепеля́тник; 2) (*ястреб* Falco nisus) гороб'я́тник, кі́[о́]бець (-бця), кі́бчик.
Перепеля́тничать – перепелятникува́ти, перепеля́чити.
Перепеля́чий – перепеля́чий.
Перепе́ниться – перешумува́ти.
Перепе́рчить – переперчи́ти що.
Перепе́ть, *см.* **Перепева́ть.**
Перепеча́тка – 1) *см.* **Перепеча́тывание**; 2) (*перепечатанное издание*) пере́друк (-ку).
Перепеча́тывание, перепеча́тание – передруко́вування, передрукува́ння.
Перепеча́тывать, перепеча́тать – передруко́вувати, передрукува́ти, (*о мног.*) попередруко́вувати що. **Перепеча́танный** – передруко́ваний.
Перепеча́тываться, перепеча́таться – передруко́вуватися, передрукува́тися, попередруко́вуватися. [Його́ тво́ри кілька разі́в друкува́лися й передруко́вувалися].
Перепе́чь, *см.* **Перепека́ть.**
Перепива́ть, перепи́ть – (*лишнее*) перепива́ти, перепи́ти, (*о мног.*) поперепива́ти; (*выпить всё*) попи́ти. **-пи́ть** *кого* – перепива́ти, перепи́ти кого́. [Він усі́х перепи́в].
Перепива́ться, перепи́ться – перепива́тися, перепи́тися, (*о мног.*) поперепива́тися, попи́тися. [Поперепива́лися всі. Попили́ся, як свині]. **Перепи́вшийся** – перепи́лий.
Перепи́ливание – перепи́лювання.
Перепи́ливать, перепили́ть – (*поперёк*) перепи́лювати, перепиля́ти, (*о мног.*) поперепи́лювати що; (*распилить всё*) попиля́ти (все). [Поперепи́люй до́шки на тро́є. Ці

дро́ва ми на день попиля́ємо]. **-ться** – перепи́люватися, перепиля́тися, поперепи́люватися, бу́ти перепи́ляним, попи́ляним. **Перепи́ленный** – перепи́ляний; попи́ляний. **-ные** *дрова* – поперепи́лювані, попи́ляні дро́ва. **-ный** *лес* – попи́ляний ліс.

Перепи́лка – перепи́лювання, *сов.* перепиля́ння, пере́пил (-лу).

Переписа́ние – перепи́са́ння.

Переписа́ть, *см.* **Перепи́сывать.**

Перепи́ска – 1) (*действие*) перепи́сування, *сов.* перепи́са́ння. [Вона́ заробля́ла гро́ші перепи́суванням папе́рів]; 2) (*копия, список*) пере́писка, *гал.* ві́дпис. *Срв.* **Пе́репись**; 3) листува́ння, кореспонде́нція. *Вести* **-ску** *с кем-л.* – листува́тися з ким.

Переписно́й – пере́писний, переписо́вий, списо́вий; *срв.* **Пе́репись.**

Перепи́счик, -чица – перепи́сувач, перепи́сувачка, перепи́сник, перепи́сниця.

Перепи́сывание – перепи́сування, спи́сування.

Перепи́сывать, переписа́ть – перепи́сувати, переписа́ти, (*во множ.*) поперепи́сувати; (*копировать*; *составлять список, перепись*) спи́сувати, списа́ти, (*о мног.*) поспи́сувати. [Тре́ба переписа́ти, бо пога́но напи́сано]. **-вать** *набело* – перепи́сувати (переписа́ти) на́чисто. **-са́ть** слово в слово – списа́ти сло́во за сло́вом. **-са́ть** *имущество, вещи* – списа́ти, переписа́ти майно́, ре́чі. **-са́ть** *имение на имя жены* – має́тність на жі́нку переписа́ти. **-са́ть** *кого куда* (*перечислить по списку*) – переписа́ти кого́ куди́. **-са́ть** *картину, образ* – перемалюва́ти карти́ну, о́браз. **Перепи́санный** – перепи́саний, спи́саний.

Перепи́сываться, переписа́ться – 1) перепи́суватися, переписа́тися, бу́ти перепи́саним, спи́суватися, списа́тися, бу́ти спи́саним. [Та й до́вго-ж воно́ в те́бе перепи́сується]; 2) листува́тися з ким, міня́тися (зсила́тися) листа́ми з ким, (*гал.*) кореспондува́ти з ким. *Мы с ним* **-ваемся** – ми з ним листу́ємося.

Пе́репись – 1) пере́пис (-су), спис (-су), реві́зія. *Народная* **-пись** – пере́пис (спис) лю́дности; 2) (*список*) спис, о́пис, рее́стр.

Перепи́хивать, перепиха́ть *и* **перепихну́ть** – 1) перепи́хувати *и* перепиха́ти, перепихну́ти що куди́. [Перепихну́в чо́вен на той бік]; 2) повпиха́ти, повбига́ти що в що. [Нашвидку́ повбига́ла оде́жу в скри́ню]. **Перепи́ханный** – пере́пханий; повпи́ханий.

Перепла́вливание, -пла́вка – 1) перето́плювання, перелива́ння. [Перето́плювання чавуна́]; 2) (*леса*) переплавля́ння, перего́ніння, перепуска́ння. [Переплавля́ння лі́су Дніпро́м].

Переплавля́ть *и* **Перепла́вливать, перепла́вить** – 1) перетопля́ти *и* перето́плювати, перетопи́ти, перелива́ти, перели́ти, (*во множ.*) поперето́пляти *и* -то́плювати, поперелива́ти. [Перетопи́ти чаву́н. Нена́че срі́бло… перели́те огне́м в горни́лі (Шевч.)]; 2) (*по воде*) переплавля́ти, перепла́вити, перего́нити, перегна́ти, перепуска́ти, перепусти́ти, (*во множ.*) попереплавля́ти, поперего́нити, поперепуска́ти що. [Дніпро́м до нас дро́ва переплавля́ють]. **Перепла́вленный** – 1) перето́плений, перели́тий; 2) (*лес*) перепла́влений.

Переплавля́ться, перепла́виться – 1) перетопля́тися *и* -то́плюватися, перетопи́тися, (*во множ.*) поперето́плюватися, перелива́тися, перели́тися, поперелива́тися. [Чаву́н перето́плюється для ново́го ви́ливу]; 2) переплавля́тися, перепла́витися, перего́нитися, перегна́тися, перепуска́тися, перепусти́тися. [Ліс переплавля́ється водо́ю].

Перепла́кивать, перепла́кать – перепла́кувати, перепла́кати кого́, що, яки́йсь час.

Перепласта́ть (*рыбу*) – переплата́ти, перекарбува́ти, поплата́ти, покарбува́ти (ри́бу).

Перепласто́вывать, перепластова́ть – переверство́вувати, переверствува́ти, перешаро́вувати, перешарува́ти.

Перепла́та – перепла́та, пере́платка, пере́платок (-тку).

Перепла́чивать, переплати́ть – 1) (*заплатить лишку*) перепла́чувати, переплати́ти, передава́ти, переда́ти, (*о мног.*) поперепла́чувати, попередава́ти кому́ що; 2) (*в разное время*) переплати́ти, поплати́ти. **Перепла́ченный** – перепла́чений, пере́даний.

Перепла́чиваться, переплати́ться – перепла́чуватися, переплати́тися, бу́ти перепла́ченим. [Я за цю по́милку плати́вся і переплати́вся].

Переплеска́ть – перехлю́пати.

Переплё́т – 1) *см.* **Переплета́ние**; 2) (*плетёная вещь*) пере́плітка, переплі́тання; плеті́нка. *Оконный* **-лё́т** – ра́[я́]ма, ра́[я́]мина, ра́мено, слу́пик; 3) (*книги*) опра́ва, палі[я]ту́рки (*мн.*). [Кни́жка в дорогі́й опра́ві. Кни́жка в палятурках]. *Кожаный* **-лё́т** – шкуратя́на опра́ва, шкуратя́ні паляту́рки.

Переплете́ние – 1) перепліта́ння, перевива́ння; перепл́у́тування, спліта́ння; 2) (*книг*) оправля́ння, опалі[я]ту́рування.

Переплета́ть, перепле́сть – 1) (*наново*) переплітáти *и* -лíтувати, перепле́сти́, перевивáти, переви́ти, (*о мног.*) попереплітáти *и* -лíтувати, поперевивáти що. [Переплелá кóсу, бо погáно булá заплéтена]; 2) *что чем* – переплітáти, переплести́, перевивáти, переви́ти, перевóдити, перевéсти́, (*во множ.*) попереплітáти, поперевивáти, поперевóдити що чим. **-сти́** *косу лентой* – переплéсти́ кóсу стьóжкою (стрíчкою). [Он ярóчки зеленéнькі, стежечки́ по них малéнькі переви́ті, мов стрíчечки (Л. Укр.)]. *Он всё* **-плёл** – він усé переплýтав (поплýтав); 3) (*книгу*) оправля́ти, опрáвити, опалі[я]тýрювати, опалі[я]тýрити, завóдити (завéсти́) в опрáву, в палі[я]тýрки. **Переплетённый** – 1) переплéтений, переви́тий. [Мрíя переплéтена з дíйсністю. Кóси переви́ті червóною стрíчкою]; 2) (*о книжке*) опрáвлений, опрáвний.

Переплета́ться, перепле́сться – 1) переплітáтися, переплéсти́ся, перевивáтися, переви́тися, переплýтуватися, переплýтатися, сплітáтися, сплести́ся, (*во множ.*) попереплітáтися, поперевивáтися, попереплýтуватися, посплітáтися, позчíплюватися. [Фантасти́чне мáріння перевивáлося з дíйсністю. В житті лю́ті мýки із щáстям сплели́сь (Грінч.). Королíв цвіт посплітáвся з крýченими паничáми. Вéрби позчíплювалися зелéними верхáми (Неч.-Лев.)]; 2) (*о книге*) оправля́тися, бýти опрáвленим, завóдитися (бýти завéденим) в опрáву (в палі[я]тýрки).

Переплётка, *см.* **Переплета́ние.**

Переплётная – палі[я]тýрня, палі[я]тýрна майстéрня.

Переплётный – опрáвний, палі[я]тýрний. **-ная** *бумага* – швалéра.

Переплётчик – палі[я]тýрник, опрáвник, *стар.* інтролігáтор.

Переплыва́ние – перепливáння.

Переплыва́ть, переплы́ть – переплиівáти, *сов.* перепли́сти́, перепливти́, перепли́нути, (*во множ.*) поперепливáти що *и* через що. [Вік пережи́ть – не мóре перепли́сти́ (Ном.). Перепливáли Дніпрó кíньми]. *Срв.* **Переправля́ться.**

Переплясáть – перетанцювáти. [Перетанцювáв зо всімá дівчáтами. Усíх перетанцювáв].

Перепои́ть, *см.* **Перепа́ивать.**

Перепо́й – перепíй (-пóю). [Спить бáтенько з перепóю (Чуб.)].

Переполáскивание – переполíскування.

Переполáскивать, -полоска́ть – переполíскувати, переполоскáти, (*о мног.*) попереполíскувати що; (*выполоскать всё*) пополоскáти (все). [Мýсіла всю білú зну нáново переполíскувати. У недíлю зíлля копáла, а в понедíлок переполоскáла]. **Переполóсканный** – переполóсканий; пополóсканий.

Переполáскиваться, -полоска́ться – переполíскуватися, переполоскáтися, (*о мног.*) попереполíскуватися.

Переползáть, переползти́, перепóлзть, *см.* **Перепáлзывать.**

Перепóлзать – ви́лазити. [Ви́лазив скрізь по всіх куткáх].

Переполнéние – перепóвнення. **-ние** *людьми* – перелю́днення.

Переполня́ть, перепóлнить – переповня́ти *и* перепóвнювати, перепóвнити, (*во множ.*) попереповня́ти *и* -пóвнювати когó, що. **-нить** *меру* (*чашу*) *чьего-л. терпения* – перепóвнити мíру чийóго терпíння. **Перепóлненный** – перепóвнений. [Життя́ перепóвнене мýкою (Ворон.)]. **-ный** *людьми* – перелю́днений, захря́слий людьми́. *Комната была* **-нена** *людьми* – кімнáта захря́сла людьми́. [Стіл захря́с пляшкáми та мискáми (Неч.-Лев.)].

Переполня́ться, перепóлниться – переповня́тися *и* перепóвнюватися, перепóвнитися, (*во множ.*) попереповня́тися *и* поперепóвнюватися чим. *Чаша чьего терпения* **-нилась** – терпéць комý увірвáвсь (урвáвся).

Переполови́нить – переполови́нити, розполови́нити (*во множ.*) пополови́нити, попереполови́нювати що.

Переполоска́ть, *см.* **Переполáскивать.**

Переполóть, *см.* **Перепáлывать.**

Переполóх – переполóх, сполóх, переля́к, рóзрух. *Мужичий* **-лох**, *бот.* Campanula Cervicaria L. – дзві[о]нки́, дзві[о]нóчки, дзвінóчок, лишáйник.

Переполоши́ть – переполóхати, переполоши́ти, пополóхати, пополоши́ти, зґвалтувáти, поґвалтувáти (всіх). *Срв.* **Всполоши́ть. Переполóшенный** – переполóханий, переполóшений, пополóханий, зґвалтóваний.

Переполоши́ться – переполóхатися, переполоши́тися, пополóхатися, пополоши́тися, зґвалтувáтися, поґвалтувáтися.

Перепóна, перепóнка – болóна, плівá, плíвка, плíнка, перéтинка. *Барабанная* **-нка** – слуховá перéтинка. *Плавательная* **-нка** – полотéнко, полотéнце, *ум.* полотéнечко.

Перепóночный – болóнний, перетинкóвий.
Перепончатокры́лый, *зоол.* – костокри́лий, оболончáк. [Через базáр кажáн костокри́лий перелети́ть (Шевч.)].
Перепóнчатый – болóнчастий, плíвчастий, плíнчастий, перети́нчастий.
Перепорéть (*о времени, поре*) – перепори́тися, перейти́.
Перепори́ть – перепори́ти, перепусти́ти (час, пóру).
Перепорóть, *см.* **Перепáрывать.**
Перепóртить – перенíвечити понíвечити, перепсувáти, попсувáти, перевести́, поперевóдити що. [Міль багáто речéй перепсувáла. Скíльки ти мені матéрії перевелá, пóки це поши́ла]. **Перепóрченный** – перенíвечений, понíвечений, перепсóваний, попсóваний *и т. д.*
Перепóртиться – перенíвечитися, понíвечитися, перепсувáтися, попсувáтися, перевести́ся, поперевóдитися.
Перепоручáть, перепоручи́ть – передоручáти *и* передорýчувати, передоручи́ти комý що.
Перепорхнýть, *см.* **Перепáрхивать.**
Перепотéть – попотíти. [Всі попотíли].
Перепóтчевать – почастувáти, пошанувáти (всіх) чим.
Перепоя́сывать, -ся, -поя́сать, -ся – 1) підперíзувати, -ся, підперезáти, -ся, (*о мног.*) попідперíзувати, -ся; 2) (*снова*) перепперíзувати, -ся, переперезáти, -ся, поперепперíзувати, -ся. **Перепоя́санный** – підперéзаний; переперéзаний.
Переправá – переправá, перевíз (-вóзу) (*редко* перевóза), перехíд (-хóду), перевíд (-вóду). [Через три перевóзи переправу мáли. Немá на той бік перевóзу. То полякú через три рікú три перехóди мáли (Макс.)]. **-ва** *в брод* – перебрíд (-брóду).
Переправка – переправля́ння, перерóблювання, перемайстрóвування; перелáгодження. *См.* **Переправля́ть 2.**
Переправлéние – переправля́ння, перевóзіння, *см.* **Переправля́ть, -ся 1.**
Переправля́ть, переправить *кого, что через что* – 1) переправля́ти, переправити, перевóзити, перевéзти́, перевóдити, перевéсти́, (*во множ.*) попереправля́ти, поперевóзити, поперевóдити когó, що через що. **-вить** *войска через реку* – переправити вíйсько через рíчку; 2) переправля́ти, переправити, переробля́ти, переробúти, перелáгоджувати, перелáгодити, *срв.* **Передéлывать. -вить** *платье* – переробúти убрáння; 3) ви́правити, повиправля́ти. *Сегодня я* **-вил** *листов шесть* – сьогóдні я áркушів із шість ви́правив. *Все корректуры* **-вил** – всі корéкти повиправля́в. **Переправленный** – 1) переправлений, перевéзений, перевéдений; 2) переправлений, перерóблений, перелáгоджений; 3) (*исправленный*) ви́правлений.
Переправля́ться, переправиться – 1) переправля́тися, переправитися, перевóзитися, перевéзти́ся, передавáтися, передáтися, (*о мног.*) попереправля́тися, поперевóзитися. *Срв.* **Перебирáться, Переéхать. -виться** *через реку* – переправитися, перевéзти́ся, перепливти́ через рíчку, (*скоро*) перехопи́тися, перемкнýтися, перемахнýти через рíчку, *срв.* **Перебрáсываться.** [Переправились вонú через мóре. Гусáри перевéзли́ся через Рось (Неч.-Лев.). Прийшóв до мóря, дýма, як йомý перевéзти́ся. Я по сім бóці, ти по тім бóці, – передáйся до мéне (Мет.). Перехопи́вшись через гóру, здáлека побáчили ми Ненаси́тець (Стор.)]. **-виться** *на вёслах* – перегребти́ся. [Ой, би́стрії рíчки, крутí бережéньки, – перегрíбся, перевíзся козáк молодéнький]; 2) переправля́тися, бýти переправленим, переробля́тися, бýти перерóбленим *и т. д., см.* **Переправля́ть 2**. *Дом весь* **-влен** *заново* – буди́нок зóвсім перерóблено (перемайстрóвано).
Перепревáние – 1) перепрівáння, перемлівáння; 2) (*от сырости*) перепрівáння, перегнивáння, перегоря́ння, перетря[у]хáння.
Перепревáть, перепрéть – 1) перепрівáти, перепрíти, перемлівáти, перемлíти, (*во множ.*) поперепрівáти, поперемлівáти. [Усé в печí поперепрівáло (поперемлівáло)]; 2) (*от сырости*) перепрівáти, перепрíти, перегнивáти, перегни́ти; перегоря́ти, перегорíти, перетря[у]хáти, перетря́[ý]хнути; (*всё*) попрíти, погни́ти, погорíти, потря́[ý]хнути. *Вся сбруя* **-éла**, *рвётся* – вся збрýя перегорíла (перетря́хла), рвéться. *Пшеница* **-éла** – пшени́ця попрíла (погнилá); 3) попрíти, попотíти. [Нóги попрíли. Всі від спéки попотíли].
Перепрéлый – 1) (*в печи*) (пере)прíлий, перемлíлий; 2) (*от сырости*) перепрíлий, перегни́лий, перегорíлий, (пере)тря́[ý]хлий; 3) (*о коже на теле*) (по)прíлий.
Перепрóбовать – 1) перекуштувáти, перекýшати, покуштувáти, покýшати чогó. [Перекуштувáв нали́вки з усíх пляшóк]; 2) (*испробовать*) перепрóбувати, ви́пробувати, поспитáти. *Уж он чего не* **-вал**, *да ничего не удается* – вже чогó він не перепрóбував (не ви́пробував, не поспитáв), та ні з чим не талани́ть йомý. *Он* **-вал** *все средства* – він

перепро́бував (поспита́в) усі́х за́собів, ви́пробував усі́ за́соби. **Перепро́бованный** – перепро́буваний, ви́пробуваний, поспи́таний.
Перепродава́ть, перепрода́ть – перепро́дувати *и* перепродава́ти, перепро́дати, відпро́дувати *и* відпродава́ти, відпро́дати, (*о мног.*) поперепро́дувати, повідпро́дувати кому́ що. [Баришівники́ зна́ють, що зна́йдуть купця́, яко́му за́раз-же й відпродаду́ть сторго́вану худо́бину з зи́ском (Франко)]. **Перепро́данный** – перепро́даний, відпро́даний.
Перепродава́ться, перепрода́ться – перепро́дуватися *и* перепродава́тися, перепро́датися, відпро́дуватися *и* -дава́тися, відпро́датися, бу́ти перепро́даним, відпро́даним кому́ за що. [Щось сього́дні нічо́го не купу́ється й не відпродає́ться].
Перепродаве́ц – перепро́дувач, пере́купець, пере́купень. **-ве́ц** *лошадей и скота* – баришівни́к, бари́шник, фари́нник, (*специально лошадей*) лівера́нт. **Перепродавщи́ца** – перепро́духа, пере́купка.
Перепрода́жа, -дава́ние – перепро́даж (-жу), перепро́дування, відпро́дування чого́. *Промышлять, заниматься* **-жей** *чего-л.* – перепро́дувати чим, гендлюва́ти чим. [Перепро́дує кі́ньми. Мо́шко перепро́дує дробино́ю і теля́тами (Кониськ.)].
Перепрода́жный – перепро́дажний.
Перепроизво́дство – за́йве виробни́цтво, надвиробни́цтво, на́двишка виробни́цтва.
Перепру́да – зага́та, гре́бля, та́ма.
Перепружа́ть *и* **перепру́живать, перепруди́ть** – перега́чувати, перегати́ти, пересипа́ти, переси́пати, (*во множ.*) поперега́чувати, попересипа́ти що. [Пан заду́мав той став перегати́ти. Хоті́ли оту́т Де́сну перегати́ти та відве́сти́ її̇́ да́лі]. **-ться** – перега́чуватися, бу́ти перега́ченим, **Перепру́женный** – перега́чений, переси́паний.
Перепры́гивание – перестри́бування, перепли́гування, переско́кування.
Перепры́гивать, перепры́гнуть – перестри́бувати, перестрибну́ти, перепли́гувати, переплигну́ти, переско́кувати, переско́чити, перескікну́ти, (*о мног.*) поперестри́бувати, поперепли́гувати, попереско́кувати що *и* через що. **-нуть** *через ров* – перестрибну́ти (переплигну́ти, переско́чити) рівча́к *и* через рівча́к. **-нуть** *через плетень* – переско́чити тин (пліт) *и* через тин (через пліт). [З розго́ну перестрибну́ли байра́к. Пішли́ до куреня́, перепли́гуючи через огу́диння (Неч.-Лев.). Переско́чив рів глибо́кий].
Перепры́жка – перескі́к (-ско́ку). [Пішли́ гра́ти на переско́ки]. *Ходить в* **-ку** – ходити перескоком.
Перепры́скивать, перепры́скать (*бельё*) – перепи́рс(ь)кувати, перепи́рс[ь]кати, попи́рс[ь]кати (білизну, пла́ття). [Попи́рскала всю біли́зну]. **-ться** – попи́рс(ь)катися чим.
Перепряга́ние – перепряга́ння.
Перепряга́ть, перепря́чь – перепряга́ти, перепрягти́, (*во множ.*) поперепряга́ти. [Перепряжи́ коня́]. **Перепряжённый** – перепря́жений.
Перепряга́ться, перепря́чься – перепряга́тися, перепрягти́ся, поперерягáтися; бу́ти перепря́женим.
Перепря́жка – пере́пряг, перепряга́ння.
Перепрямля́ть, перепрями́ть – випро́стувати, ви́простати, виправля́ти, ви́правити, випрямля́ти, ви́прямити, (*о мног.*) повипро́стувати, повиправля́ти, повипрямля́ти. [Повипро́стував усі́ гвіздки́ (цвяшки́)].
Перепря́сть – перепря́сти, попря́сти (все). [Попря́ла всі ку́желі]. **-сть** *кого* – перепря́сти кого́.
Перепря́тывать, перепря́тать – 1) (*на новое место, некоторое время*) перехо́вувати, перехова́ти, поперехо́вувати кого́, що (на но́ве́ мі́сце, яки́й час). [Сього́дні оце́ схова́є там, а через яки́й час перехова́ у дру́ге мі́сце]; 2) (*запрятать всё*) похова́ти. **-ться** – перехо́вуватися, перехова́тися, поперехо́вуватися; похова́тися.
Перепря́чь, *см.* **Перепряга́ть.**
Перепу́г – переля́к, переполо́х, пере́страх. [Ляк си́ли додає́, а переля́к оді́йма́є]. *С* **-гу** – з переля́ку, з переполо́ху, з пере́страху.
Перепуга́ть *кого* – переляка́ти, переполоши́ти, переполо́хати, перестраши́ти, перестраха́ти, перепу́дити кого́, (*о мног.*) попереля́кувати, поляка́ти, пополоши́ти, пополо́хати, поперестра́шувати, попу́дити кого́. [Переляка́в ти мене́ на сме́рть. Порозганя́є, попереля́кує діте́й]. **Перепу́ганный** – переля́каний, переполо́ханий, переполо́шений *и т. д.*
Перепуга́ться – переляка́тися, переполоши́тися, перестраши́тися, перепу́дитися, попереля́куватися, поляка́тися *и т. д. Он* **-лся** *и убежал* – він переляка́вся (перестраши́вся, переполоши́вся, перепу́дився) і втік. *Они все* **-лись** – воні́ всі поляка́лись (попереля́кувались, пополоши́лись, пополо́хались…).

Перепу́гивать, перепугну́ть (*голубей, птиц*) – споло́хувати, сполохну́ти. [Живе́, як соро́ка, на тину́ – хто йде́, сполохне́ (Присл.)].
Перепуска́ние – перепуска́ння.
Перепуска́ть, перепусти́ть – (*во всех значениях*) перепуска́ти, перепусти́ти, (*о мног.*) поперепуска́ти кого́, що (через що). [Перепусти́в люде́й через свій горо́д, щоб їм було́ бли́жче в по́ле. Перепусти́в ти́ждень і пої́хав знов у го́род]. **Перепу́щенный** – перепу́щений.
Перепу́тывание – переплу́тування.
Перепу́тывать, перепу́тать – переплу́тувати, переплу́тати, (*во множ.*) попереплу́тувати, поплу́тати що. **-тать** *волосы* (*на голове*) – покуйо́вдити воло́сся (на голові). *Он* **-тал** *и переврал всё, что слышал* – він переплу́тав і перебреха́в усе́, що чув. **Перепу́танный** – переплу́таний, поплу́таний, (*о волосах*) покуйо́вджений.
Перепу́тываться, перепу́таться – переплу́туватися, переплу́татися, попереплу́туватися, поплу́татися; (*о волосах*) покуйо́вдитися. [Гі́лля переплу́талось між собо́ю (Неч.-Лев.). У не́ї сту́кало в голові, всі думки́ попереплу́тувалися (Грінч.)].
Перепу́тье – 1) (*перекрёсток*) перехре́стя, перехре́сна доро́га; 2) доро́га, мандрі́вка. *Зайти на* **-тьи** – зайти́ доро́гою (по доро́зі). [Зайшо́в до нього́ доро́гою (по доро́зі)]; 3) перехід (-хо́ду).
Перепу́чить – (*о мног., обо всём*) пожоло́бити, попачи́ти (*напр.*, усі́ ме́блі).
Перепя́ливание – перепина́ння, перетяга́ння.
Перепя́ливать, перепя́лить – перепина́ти, переп'ясти́, напина́ти, нап'я́сти знов що, (*о мног.*) поперепина́ти, понапина́ти (знов) що. **-лить** *вышиванье* (*чересчур*) – перетягти́ виши́вання. **-ться** – перепина́тися, бу́ти пере́п'ятим, напина́тися, бу́ти на́п'ятим знов. **Перепя́ленный** – пере́п'ятий *и* пере́пнутий, на́п'ятий *и* на́пнутий (удру́ге); перетя́гнений.
Перепя́тнывать, -ся, перепятна́ть, -ся – пля́ми́ти, -ся, попля́ми́ти, -ся.
Перераба́[о́]тывание, перерабо́тание – перероблювання, перетво́рювання, *сов.* перероблення, перетво́рення. [Перероблювання проду́ктів сільського господа́рства. Доба́ засво́ювання й перетво́рювання стари́х форм письме́нства (Єфр.)].
Перераба́[о́]тывать, перерабо́тать – 1) (*наново, иначе*) переробля́ти *и* перероблювати, переробити, (*о мног.*) попереробля́ти *и* -ювати. [Ти так роби́, щоб уже́ не переробля́ти]; *срв.* **Переде́лывать**; 2) (*обработать*) оброблюва́ти *и* -ро́блювати, оброби́ти, (*со стороны внутреннего содержания*) поретворя́ти *и* -тво́рювати, перетвори́ти, (*во множ.*) попереробля́ти *и* -лювати, поперетворя́ти *и* -рювати що на що (в що). [Приро́да постача́є тільки сирови́й матерія́л, а вже сама́ люди́на му́сить так його́ переробити, щоб ма́ти собі до́брий пожи́ток (Єфр.)]. *Желудок* **-вает** *пищу* – шлу́нок перетра́влює ї́жу; 3) (*всё, много*) переробити, пороби́ти (все, бага́то). [Па́нської робо́ти не перероби́ш]; 4) (*перегнать кого в работе*) переробля́ти, переробити кого́, перехо́дити, перейти́ кого́ в робо́ті. [Стари́й, а в робо́ті молодо́го пере́йде́]. **Перерабо́танный** – перероблений, перетво́рений; поро́блений.
Перераба́[о́]тываться, перерабо́таться – 1) (*наново, иначе*) переробля́тися *и* перероблюватися, переробитися; 2) (*обрабатываться*) переробля́тися *и* перероблюватися, переробитися, перетворя́тися *и* перетво́рюватися, перетвори́тися на що (в що). [Пра́цею, і тільки не́ю одно́ю, перетворя́ється усе́ сирове́ в гото́ве – таке́, що йде лю́дям на пожи́ток (Єфр.)]. *Пища* **-вается** *и усвояется* – ї́жа перетра́влюється й засво́юється.
Перерабо́тание, *см.* **Перераба́тывание.**
Перерабо́тка – 1) *см.* **Перераба́тывание**; 2) пере́рі[о]бка. [Стари́й наш літо́пис дійшо́в до нас у пізні́шій пере́робці (Єфр.)].
Перера́нить (*многих*) – пора́нити (багатьо́х).
Перера́ненный – пора́нений.
Перераспределе́ние – переподі́лювання, *сов.* переподі́лення, пере(роз)по́діл.
Перераспределя́ть, перераспредели́ть – переподіля́ти, переподіли́ти що.
Перераста́ть, перерасти́, *см.* **Перероста́ть, перерости́.**
Перерасхо́д – перетра́та, переви́трата.
Перерасхо́довать – пере(ви)трача́ти *и* пере(ви)тра́чувати, пере(ви́)тра́тити.
Перерва́ть, *см.* **Перерыва́ть.**
Пере́рез – 1) *см.* **Перереза́ние**; 2) (*место, где что-л. перерезано*) пері́з (-зу, 3) (*полубочье*) пере́різ (-за), пері́зок, зрі́зок (-зка), шапли́к (-ка́).
Перереза́ние *или* **перере́зывание** – 1) перерiза́ння *и* перері́зування, перетина́ння, перекра́ювання, перебато́вування; 2) вирі́зування; 3) (*пути, дороги*) перетина́ння, переймання *и т. д. См.* **Перереза́ть.**

Перереза́ть *и* **Перерезывать, перере́зать** – 1) перерізá́ти, перері́зувати, перері́зати, перетинá́ти, перетя́ти *и* перетну́ти, (*перекроить*) перекрá́ювати, перекрá́яти, (*хлеб и т. п. на части, на куски*) перекрó́ювати, перекрої́ти, перебатó́вувати, перебатувá́ти що; (*быстрыми движениями*) перечикри́жувати, перечикри́жити, *сов.* перечи́кати, перечикну́ти що, (*во множ.*) поперерізá́ти, поперетинá́ти, поперекрá́ювати *и т. д.* кого́, що. [Такá шá́бля, що на що настá́виш, так і перетне́ (Манж.). Перечи́кала ши́йку курчá́ті (Ос.)]. **-зать** *верёвку, ремень* (*верёвки, ремни*) – перері́зати, перетя́ти (перетну́ти) мó́туз, ремі́нь, поперерізá́ти, поперетинá́ти мотý́ззя, ремі́ння. **-ре́зать** *хлеб пополам* – перері́зати, перекрá́яти, перекрої́ти, перебатувá́ти хліб нá́двоє; 2) (*изрезать*) порі́зати. *Травой все ноги* **-зал** – травó́ю (геть) чи́сто нó́ги порі́зав; 3) порі́зати, ви́різати, повирізá́ти *и* -рі́зувати (всіх). [Порі́зала всіх качó́к. Геть ви́ріжем врá́жих ля́хів, геть що до однó́го (*Нар.* пісня)]; 4) (*о реке, овраге*: *прорезать*) перері́зати *и* перері́зувати, перері́зати, перетинá́ти, перетя́ти, переймá́ти, пере(й)ня́ти, (*во многих местах*) поперерізá́ти, поперетинá́ти, попереймá́ти що. [Невели́чка і́скорка дó́вгою стрілó́ю перетя́ла уве́сь степ (Мирн.)]. **-зá́ть** *путь, дорогу кому,* **-зá́ть** *кого* – перетинá́ти (перетя́ти), перерізá́ти (перері́зати), (*перехватить*) заскó́чити путь, дорó́гу комý́, переймá́ти (перейня́ти), перебігá́ти (перебі́гти) когó́. *Срв.* **Преграждá́ть.** [До цé́ркви калю́жа дорó́гу перетя́лá́, а до ши́нку мó́жна і по-під ти́ном. Заскó́чимо, кá́жуть, тобі на Дніпрі́ всі перепрá́ви і не пý́стимо в Крим без бó́ю (Куліш)]. **Перерé́занный** – перері́заний, перетя́тий, перекрá́яний *и т. д.*; (*прорезанный во мног. местах*) поперері́зуваний, поперети́наний. [Краї́ни недостý́пними болотá́ми поперети́нані (Куліш). Трави́чка поперері́зувана стежкá́ми (М. Вовч.)].

Перерé́зываться, перерé́заться – 1) перерізá́тися *и* перері́зуватися, перері́затися, перетинá́тися, перетя́тися *и* перетнý́тися, перекрá́юватися, перекрá́ятися. [Отá́к неви́дно перетинá́ється життя́ лю́дське (Д. Укр.)]; 2) порі́затися. [Пó́ночі свої́ на свої́х напá́ли та й порі́залися].

Перерешá́ть, перереши́ть – перерішá́ти, перерíши́ти, пересý́джувати, пересуди́ти; (*передумывать*) передý́мувати, передý́мати, переміркó́вувати, переміркувá́ти що, (*в песнях*) перерá́джувати, перерá́дати. [Рá́дять мені́ лю́ди, а я тý́ю рá́ду самá́ перерá́джу (Чуб.)]. **Перерешё́нный** – перері́шений, пересý́джений, передý́маний, переміркó́ваний. **-ться** – перерішá́тися, перерíши́тися, пересуджý́ватися, пересуди́тися.

Перержá́велый – пере(і)ржá́вілий, пере(і)ржá́влений.

Перержá́веть – пере(і)ржá́віти, (*во множ.*) попере(і)ржá́влювати.

Перерисó́вывать, перерисовá́ть – перемальó́вувати, перемалювá́ти, поперемальó́вувати когó́, що. **Перерисó́ванный** – перемальó́ваний.

Перерожá́ть *и* **перероди́ть** – попороджá́ти. [Що вонá́ тих дітей попороджá́ла!].

Перерождá́ть, перероди́ть – перерó́джувати, перероди́ти, (*о мног.*) поперерó́джувати когó́. **Перерождё́нный** – перерó́джений.

Перерождá́ться, перероди́ться – 1) перерó́джуватися, перероди́тися, поперерó́джуватися. [Нá́че я не та стá́ла, нá́че я перероди́лася (Кониськ.)]; 2) (*вырождаться*) вирó́джуватися, ви́родитися, повирó́джуватися (в що).

Перерождé́ние – 1) перерó́джування, *сов.* перерó́дження; 2) *мед.* – ви́родження, дегенерá́ція.

Перерó́д *или* **Перерó́дка** (*выродившееся зерно*) – перері́док (-дка), переві́дка.

Перерó́слый – перерó́слий; (*переросший*) перерó́щений.

Перерастá́ть, перерости́ – переростá́ти, перерости́, (*о мног.*) поперерó́стá́ти. [Чи-ж я, мá́мцю, не дорі́с, чи-ж я, мá́мцю, перері́с]. **-сти́** *что* (*переносно*) – ви́йти з чó́го. [Я вже ви́йшла з тó́го, щоб мене́ лá́яти].

Перерý́б (*место, где что-л. перерублено*) – перерý́б, (*бревна*) торé́ць (-рця́).

Перерубá́ть, *см.* **Перерý́бливать.**

Перерý́бка, *см.* **Перерý́бливание.**

Перерý́бливание, перерубá́ние – перерý́бування, перетинá́ння, *сов.* перерубá́ння, перетя́ття.

Перерý́бливать, переруби́ть *и* **перерубá́ть** – 1) перерý́бувати, перерубá́ти, (*одним ударом*) перетинá́ти, перетя́ти *и* перетнý́ти, (*о мног.*) поперерý́бувати, поперетинá́ти. [Поперерý́буй оці полі́на нá́двоє. В ньó́го такá́ шá́бля, що на що настá́виш, так і перетне́ (Манж.)]. **-би́ть** *избу* – переки́дати, пересипати хá́ту; 2) (*всех или многих: одно за другим*) ви́тяти, ви́рубати, порубá́ти, повитинá́ти. **-би́ть** *всех до последнего* – ви́тяти, порубá́ти до ноги́. *Много лесу* **-блено** – багá́то лі́су порý́бано. **Перерý́бленный** – перерý́баний, перетя́тий; порý́баний.

Перерý́бливаться, перерубá́ться, переруби́ться – перерý́буватися, перерубá́тися,

перетина́тися, перетя́тися, (*о мног.*) попереру́буватися, поперетина́тися. [Ні, ця кі́стка не перерубá́ється].

Переруга́ть (*всех*) – перела́яти. [Всіх перела́яв].

Переруга́ться – перела́ятися, пола́ятися, пересвари́тися, посвари́тися з ким. [З усіма́ перела́явся. Ми з ним пола́ялись].

Переру́гиваться *с кем* – перела́юватися з ким, між собо́ю.

I. Переры́в – перекі́п (-ко́пу). *См.* **I. Перерыва́ние.**

II. Переры́в – 1) *действ., см.* **II. Перерыва́ние**; 2) пере́рва, пере́пинка, перепи́на, пере́рвиця, пере́рив, пере́тин. [Заговори́ла, мов не було́ ніякої пере́рви (Л. Укр.). Між пе́ршим *и* дру́гим ві́дділом у конце́рті була́ пере́рва. Пере́рва (перепи́на) на обі́д. Працю́ю не по́спіль, а з пере́пинками. Украї́нці живу́ть тепе́р скрі́зь без пере́тину по ці́лій Полта́вщині]. *Без* **-ва** – без пере́рви, (*без остановки*) без ві́дгалу[ю]. [Працю́ючи без спочи́нку, без ві́дгалю (М. Вовч.)]. *С* **-ры́вами** – з пере́рвами *и т. д.*, (*а кроме того ещё о времени*) пере́йомом, вряди́-годи́. [Ході́в він ча́сом і на Дін, – не що-ро́ку, а так, як йому́ по виго́ді, ході́в він пере́йомом (М. Вовч.)]. **-ры́в** *сообщения, сношений, переговоров* – пере́рва, пере́рив, перепи́на сполу́чення, зно́син, перемо́в (перегово́рів); 3) (*место, где что-л. перервано*) пере́рване (-ного), пере́рив. [Зв'яжи́ на пере́рваному]. *На*-**переры́в** (*наперехват*) – навви́передки, оди́н попере́д о́дного (дру́гого). *См.* **Напереры́в, Наперехва́т.**

I. Перерыва́ние – 1) (*земли, дороги*) перерива́ння, переко́пування; 2) (*вещей*) перекида́ння, перевору́шування, переверта́ння.

II. Перерыва́ние – (*нитки, верёвки, струны и т. п.*) перерива́ння; (*ткани, бумаги*) передира́ння; (*занятия, разговора*) перепиня́ння, перерива́ння; (*сообщения*) перерива́ння; (*переговоров, временное*) перепиня́ння; (*окончательное*) зрива́ння.

I. Перерыва́ть, переры́ть – 1) (*землю, дорогу и т. д.*) перерива́ти, пери́ти, переко́пувати, перекопа́ти, (*о мног.*) поперерива́ти, попереко́пувати що чим; 2) (*вещи, бумаги и т. п.*) перекида́ти, переки́дати, поперекида́ти, перевору́шувати, переворуши́ти, поперевору́шувати, перерушувати, переру́шити, переверта́ти, попереверта́ти, перековерса́ти, перемотлоши́ти, (*постель и т. п.*) перекуйо́вджувати, перекуйо́вдити. **Переры́тый** – 1) перери́тий, переко́паний, поперери́ваний, попереко́пуваний; 2) переки́даний, перевору́шений, переру́шений, попереве́ртаний, перекове́рсаний, перемотло́шений, перекуйо́вджений. **-ся** – 1) перерива́тися, переко́пуватися, бу́ти перери́тим, переко́паним; 2) перекида́тися, перевору́шуватися *и т. д.*; бу́ти переки́даним, переворушеним *и т. д.*

II. Перерыва́ть, перерва́ть – (*нитку, верёвку, струну и т. д.*) перерива́ти, перерва́ти, урива́ти, урва́ти й увірва́ти, (*о мног.*) поперерива́ти що (ни́тку, моту́зку, струну́, то́-що); (*ткань, бумагу*) передира́ти, переде́рти, передра́ти, (*о мног.*) попередира́ти що (ткани́ну, папір). [Переде́р на́двоє а́ркуш папе́ру]; (*разговор, занятие*) перепиня́ти, перепини́ти, перехо́плювати, перехопи́ти, перебива́ти, переби́ти, перерива́ти, перерва́ти що. [Ході́м уже́, бабу́сю, хо́дім вже! – перехопи́ла па́нночка(М. Вовч.)]; (*сообщение*) перерива́ти, перерва́ти. [Сполу́чення з чужи́ми края́ми пере́рвано]; (*о переговорах*: *временно*) перепиня́ти, перепини́ти, (*окончательно*) зрива́ти, зірва́ти. **Пере́рванный** – пере́рваний, пере́драний, перепи́нений, перехо́плений, переби́тий, зі́рваний. **-ся** – перерива́тися, перерва́тися, урива́тися, у(ві)рва́тися, передира́тися, переде́ртися, перепиня́тися, перепини́тися, перебива́тися, переби́тися, зрива́тися, зірва́тися; бу́ти пере́рваним, пере́драним, перепи́неним, перехо́пленим *и т. д. Мирные переговоры* **-рыва́лись** *несколько раз* – перегово́ри про мир (мирові́ перегово́ри) перепиня́лись кі́лька разі́в. **-рвала́сь** *струна* – перерва́лась (у(ві)рва́лась) струна́.

Переры́вчатый, -ры́вный – з пере́рвами, з перепи́нами.

Переря́живание, -жа́ние – 1) (*переодевание*) *во что* – перебира́ння, передяга́ння в що; *кем* – перебира́ння, передяга́ння за ко́го *и* ким; 2) умовля́ння, єдна́ння на́ново.

Переря́живать, -ся, -жа́ть, -ся, переряди́ть, -ся – 1) (*в иную одежду*) перебира́ти, -ся, перебра́ти, -ся, передяга́ти, -ся, передягти́, -ся, (*о мног.*) поперебира́ти, -ся, попередяга́ти, -ся в що (в и́нше убра́ння), (*кем*) за ко́го *и* ким, стро́їтися на ко́го. *Срв.* **Переодева́ть, -ся.** [Передягну́ тебе́ в бі́лу су́кню. Його́ перебра́ли (передягли́) в жіно́че вбра́ння. Перебра́вся за селяни́на]. **Переря́женный** – пере́браний, передя́гнений у що, (*кем*) за ко́го *и* ким; 2) (*уславливаться, торговаться снова*) єдна́ти, -ся, поєдна́ти, -ся на́ново, умовля́тися, умо́витися на́ново. *Я* **переряди́л** *других рабочих, эти не годятся* – я и́нших робітникі́в поєдна́в, бо ці не годя́ться.

Переса́д, *см.* **Переса́живание, Переса́дка.**

Пересáда – 1) (*рассада*) розсáда; 2) *см.* **Надсáдка, Надры́в.**
Пересади́ть, *см.* **Пересáживать.**
Пересáдка – 1) (*растений, кожи*) пересáджування; 2) (*в пути*) пересідáння, перéсі[я́]дка. *Где вам* **-ка** *на Киев*? – де вам пересідáти на Ки́їв? *С* **-кой** – з пересідáнням, з перéсідкою, пересідáючи.
Пересáдный – пересáджувальний, пересадни́й. **-ная** *работа* – важкá (надси́льна) прáця.
Пересáживание – пересáджування.
Пересáживать, пересади́ть – 1) пересáджувати, пересади́ти, (*только о жив. сущ.*) пересадови́ти, (*о мног.*) попересáджувати когó, що. [Пересáджують людéй в и́нші вагóни. Хóчу ви́шні до хáти бли́жче попересáджувати. Пересадови́ дити́ну через тин]. **Пересáживаемый** – пересáджуваний. **Пересáженный** – пересáджений, попересáджуваний. **-ди́ть** *всех* (*посадить*) – посади́ти, посадови́ти усіх; 2) (*надсадить, надорвать*) надвереди́ти. *См.* **Надсади́ть, Надорвáть. -дить** *живот* – надвереди́ти живíт; 3) (*о пуговицах*) перешивáти, переши́ти, (*о мног.*) попершивáти (ґýдзики). **-сáженный** – переши́тий.
Пересáживаться, -ди́ться – пересáджуватися, пересади́тися; бýти пересáдженим. **-сáживаться** (*возвр.*) *или* **переседáть, пересéсть** – пересідáти, пересíсти; *см.* **Переседáть.**
I. Пересáливание – пересáлювання.
II. Пересáливание – пересóлювання, (*перен.*) перебóрщування, перебирáння мíри.
I. Пересáливать, пересáлить (*насалить чересчур, сызнова*) пересáлювати, пересáлити, перемáщувати, перемасти́ти (сáлом); (*вымазать салом многое*) засáлювати, позасáлювати, засмальцьóвувати, позасмальцьóвувати, заялóжувати, позаялóжувати. *См.* **Перемáзать, Перемарáть.**
II. Пересáливать, пересоли́ть – (*насолить чересчур, снова*) пересóлювати, пересоли́ти, (*посолить многое*) посоли́ти; (*перен.*) перебóрщувати *и* переборщáти, переборщи́ти, перебирáти мíри (мíру), перебрáти мíру (мíрку), (*шутл.*) передáти кутí мéду. [Не пересóлюй борщý. Хвали́, та не перебóрщуй (не перебирáй мíри (мíру)]. **Пересóленный, -солённый** – пересóлений; перебóрщений.
Пересáсывать, пересосáть (*многое*) – пересмóктувати, пересмоктáти; (*сосать лишку*) пересисáти, перессáти (-ссý, -ссéш). [Дити́на перессáла, аж її̍ нýдить (*тошнит*)].
Пересвéрливать, пересверли́ть – (*слишком, снова*) пересвéрдлювати, пересвердли́ти, перевíрчувати, перевертíти, (*многое*) попересвéрдлювати, поперевíрчувати; (*высверлить многое*) повисвéрдлювати, повивíрчувати.
Пересви́ст, -сви́стывание – перéсвист, пересви́стування.
Пересви́стывать, пересвистáть – пересви́стувати, пересвистáти когó, (*всё*) попересви́стувати (все).
Пересви́стываться, пересвиснýться *с кем* – зсви́стуватися, зсвиснýтися, пересви́стуватися, пересвиснýтися з ким.
Пересдавáть, -сдáть (*карты*) – перездавáти, перездáти (кáрти), роздавáти, роздáти нáново.
Пересдáча – перездавáння, роздавáння нáново.
Пересéв, пересевáние – (*семян в землю, муки*) пересівáння; пересíювання.
Пересевáть, пересéять – (*семена в землю, муку*) пересівáти, пересíяти, (*о мног.*) попересівáти, пересíювати, пересíяти, (*о мног.*) попересíювати. [Ви́пріло жи́то – пересíяв вівсóм. Бóрошно все пересíяла]. **Пересевáемый** – пересíваний, пересíюваний. **Пересéянный** – пересíяний.
Переседáть, пересéсть – 1) пересідáти, пересíсти, (*о мног.*) попересідáти з чóго на що, в що, до чóго. [Пересідáти з стільця́ на канáпу, з вагона у вагóн (до вагóну)]; 2) *см.* **Лóпнуть, Трéснуть.**
Пересéдина – с[ш]калýбина. *См.* **Трéщина, Щель.**
Пересёдлывание – пересíдлування, перекульбáчуваня.
Пересёдлывать, -ся, переседлáть, -ся – пересíдлувати, -ся, пересідлáти, -ся, перекульбáчувати, -ся, перекульбáчити, -ся; (*о мног.*) попересíдлувати, -ся. **Пересёдланный** – пересíдланий, перекульбáчений.
Пересéивать, *см.* **Пересевáть.**
Пересéк – перéрíз, зрíзок (-зка), шапли́к (-кá). *Срв.* **Перерéз.** [Наноси́ла води́ пóвен перéрíз].
Пересекáние – 1) перетинáння; перерýбування; 2) (*дороги*) перехрéщування, перетинáння, перерíзування (шля́ху). **-ние** *дороги кому* – перетинáння, перерíзування шля́ху комý,

переймáння когó.

Пересекáть, пересéчь – 1) (*острым орудием*) перетинáти, перетя́ти, перерýбувати, перерубáти, (*о мног.*) поперетинáти, поперерýбувати що чим. [Гóстра сокúра: за однúм мáхом перерубáла ломáку. Поперетинáли ремíння що ним поскрýчувано булó рýки козакáм (Стор.)]; 2) (*линию, местность, дорогу и т. п.*) перетинáти, перетя́ти, перерíзувати, перерíзати, перехрéщувати, перехрестúти. [Дóвгою променя́стою стрілóю перетя́ла (íскра) увéсь степ (Мирн.). Узéнька стéжечка перехрéщувала шлях (М. Вовч.). Велúкий шлях перехрéщує залізнúчу кóлію]. **-кáть** *дорогу кому* – перетинáти, перетя́ти, перерíзувати, перерізáти шлях комý, ітú, пітú навперéйми комý, переймáти, перейня́ти когó. [Вíйсько перетя́лó (перерізáло) шлях вóрогові. Знайшóв я кружнý стéжку, що вже тобí шляхý не перерíже (Л. Укр.). Побíгли навперéйми злóдієві]; 3) (*высечь многих*) перехл(ь)óстáти, перешмагáти. *См.* **Сечь. Пересекáемый** – перетúнаний, перерýбуваний; перехрéщуваний, перерíзуваний. [Велúкий сад перехрéщуваний стежкáми]. **Пересечённый** *и* **-сéченный** – перетя́тий, перерýбаний; перехрéщений, перерíзаний. [Гóлос урвáвся, як чимсь перетя́тий (Неч.-Лев.). Гóри, поперетúнані узéнькими щілúнами].

Пересекáться, пересéчься – 1) перетинáтися, перетя́тися, перерýбуватися, перерубáтися, бýти перетя́тим. [Отáк невúдно перетинáється життя́ лю́дське (Л. Укр.)]; 2) перетинáтися, перетя́тися, перехрéщуватися, перехрестúтися. [Дві рівнобíжні (паралéльні) лíнії не перетинáються]. **Пересекáющийся** – перехрéсний. [Машúна скиць-скиць на перехрéсних рéйках (Поділля). Перехрéсні стежкú (Франко)].

Переселéнец – пересéлець (-льця), пересéльник, переселя́нин, перехóдець (-хíдця).

Переселéние – (*переход*) пересéлення, переселíння, перехíд (-хóду), (*перевод кого*) переселя́ння. [Почалúсь самохітні переселíння (Неч.-Лев.). Вíра в перехíд (пересéлення) душ].

Переселéнка – пересéльниця, переселя́нка.

Переселéнческий – пересéльський, переселéнський.

Переселя́ть, переселúть – переселя́ти, переселúти, (*о мног.*) попереселя́ти когó. [А людéй попереселя́в він у городú]. **Переселя́емый** – пересéлюваний. **Переселённый** – пересéлений.

Переселя́ться, переселúться – переселя́тися, переселúтися, вибирáтися, вúбратися, вихóдити, вúйти кудú, ітú, прийтú на сéлище кудú, (*о мног.*) попереселя́тися, повибирáтися, повихóдити кудú. [Переселя́ються лю́ди за Урáл. Íнші зóвсім повибирáлись на Донщинý, попродавáвши хатú й горóди (Г. Барв.). Ми сюдú на сéлище прийшлú, у землянú пúшемось лю́бчівські (М. Вовч.)].

Пересердúться – пересéрдитися, відсéрдитися, перегнíватися.

Пересéст – 1) пересідáння; 2) *см.* **Надры́в, Надсáда.**

Пересéсть, *см.* **Пересеáть.**

Пересечéние – 1) перерýбування, перетинáння; 2) перетинáння, перéтин; перехрéщування, (*оконч.* перехрéщення), переймáння. *Оттенки см.* **Пересекáть.** *Точка* **-ния**, *мат.* – тóчка перéтину.

Пересúживать, пересидéть – пересúджувати, пересúдіти. [Я такú пересúдів йогó в дя́дька. Хліб пересúдів у печí]; (*отсидеть что*) пересú[é]діти що. [Пересúдів нóгу]. *См.* **Отсидéть. Пересúженный** – пересúджений.

Пересúливать, пересúлить – перемагáти, перемогтú. *Срв.* **Перемогáть, Преодолевáть.** [Давáй борóтися, хте когó перемóже. Перемíг велúкий біль. Найвáжче перемогтú самогó себé]. **-ть** *себя* – перемагáти себé, перемогтú себé, перемогтúся. [Він себé перемíг. Здригнýла Оксáна дýже, дáлі перемоглáсь (Квітка)]. **Пересúленный** – перемóжений. **-ся** – перемагáтися, перемогтúся, бýти перемóженим.

Пересúнивать, пересинúть *что* – (*синить снова, чересчур*) пересúнювати, пересинúти, (*о мног.*) попересúнювати що; (*высинить всё*) посинúти. **Пересúненный** – пересúнений; посúнений.

Перескáбливать, перескоблúть *что* – (*снова, слишком*) перескрібáти (-шкребáти), перескребтú що; (*выскоблить всё*) повискрібáти, поскребтú що. **Перескóбленный** – перес[ш]крéбаний.

Перескáз – 1) перéказ (-зу). [Ýсний перéказ. Перéкази з украї́нської старовинú (Єфр.). Перéказ украї́нською мóвою кáзки Андерсéнової]; 2) перескáзи, пльó[í]тки, брéхні (-хень). *Срв.* **Сплéтни, Переносы.**

Пересказáть, *см.* **Перескáзывать.**

Пересказнóй – перекáзаний.

Перескáзч[щ]ик – 1) перекáзувач. Перекáзувач байóк Езóпових]; 2) плетýн, набріхувач.

Срв. **Спле́тник, Перено́счик.**
Переска́зч[щ]ица – 1) переска́зувачка; 2) плету́ха, набрі́хувачка. *Срв.* **Спле́тница, Перено́счица.**
Переска́зывание, -сказ – перека́зування, пере́каз (-зу).
Переска́зывать, пересказа́ть – 1) перека́зувати, переказа́ти, переповіда́ти, переповісти́ (-ві́м, -віси́, -ві́сть, вони́ -відя́ть), перемовля́ти, перемо́вити що. [Не бу́ду переповіда́ти вам тих розмо́в. Переказа́в їм зміст оповіда́ння. Усьо́го й до за́втрого не перека́жеш. Він недочува́є, то і́ноді разі́в зо́ три перека́жеш те са́ме, по́ки почу́є]; 2) (*рассказать многое, одно за другим*) перека́зувати, переказа́ти, поперека́зувати. [Поперека́зував усі́ казки́, що́ зна́в]. **-вать** *сплетни, см.* **Переноси́ть. Переска́зываемый** – перека́зуваний, переповідуваний. **Переска́занный** – перека́заний, переповіджений.
Переска́кивание (*чего*) – переска́кування, перестри́бування, пересяга́ння через віщо.
Переска́кивать, перескочи́ть *и* **перескакну́ть** – переска́кувати, переско́чити, перескакну́ти, перестри́бувати, перестрибну́ти, перепли́гувати, перепли́гнути, пересягну́ти, (*о мног.*) попереска́кувати, поперестри́бувати що, через що. [Переско́чив рів глибо́кий. Пересягну́в рівча́к]. *Срв.* **Перепры́гивать. Переска́кивая** *от одного к другому* – пере́скоком. [Говори́-бо порядку́, а не пере́скоком].
Переска́кивать, перескака́ть *кого* – переска́кувати, перескака́ти кого́. *Срв.* **Обска́кивать 2.**
Переско́к – перескі́к (-ко́ку); *см.* **Переска́кивание.**
Перескакну́ть, *см.* **Переска́кивать.**
Перескреба́ть, перескрёбывать, перескре́сть, *см.* **Переска́бливать, перескобли́ть.**
Пересла́ивание – перекладання чим [Переклада́ння ті́ста пави́длом]; поклада́ння шара́ми навпере́міну, лежа́ння шара́ми навпере́міну; *геол.* – поперемі́нне верствува́ння.
Пересла́ивать, перелои́ть *что с чем* – переклада́ти, перекла́сти, (*о мног.*) попереклада́ти що чим, кла́сти, покла́сти шара́ми навпере́міну що з чим. [Попереклада́ла нали́сники ма́ком]. **Пересло́енный** *чем* – перекла́дений, поперекла́дений чим; кла́дений, покла́дений шара́ми навпере́міну з чим.
Пересла́иваться, перелои́ться – бу́ти перекла́деним чим; кла́стися, покла́стися шара́ми, верства́ми; лежа́ти шара́ми (ве́рства́ми).
Пересла́ть, *см.* **Пересыла́ть.**
Пересла́щивать, пересласти́ть – пересоло́джувати, пересолоди́ти що. **Переслащённый** – пересоло́джений.
Пересле́дование – розслі́дження на́ново.
Пересле́дывать, пересле́довать, *юрид.* – розслі́джувати, розсліди́ти що на́ново, роби́ти, зроби́ти слі́дство чому́, в чім на́ново. **-сле́дованный** – розслі́джений на́ново. *Дело это* **-вано** – цю спра́ву розслі́джено на́ново, у цій спра́ві слі́дство зро́блено на́ново.
Пересле́жина – (*в пряже*) блезно́. [Полотно́ таке́, що блезно́ на блезні́, самі́ бле́зна]. *См.* **О́грех, Из'я́н.**
Переслу́живать, переслужи́ть – переслу́жувати, переслужи́ти.
Переслу́шивание – переслу́хування; (*дела в суде*) слу́хання на́ново (спра́ви).
Переслу́шивать, переслу́шать – переслу́хувати, переслу́хати, (*о мног.*) попереслу́хувати. [Людської брехні не переслу́хаєш]. **-ть** *дело в суде* – слу́хати, ви́слухати, прослу́хати на́ново спра́ву в суді. **Переслу́шанный** – переслу́ханий; (*о деле в суде*) ви́[про]слу́ханий на́ново.
Пересма́ливание – пересмо́лювання.
Пересма́ливать, -смоли́ть – (*снова, слишком*) пересмо́лювати, пересмоли́ти, (*о мног.*) попересмо́лювати що; (*высмолить всё*) поза[ви]смо́лювати, пообсмо́лювати. **Пересмолённый** – пересмо́лений. **-ся** – пересмо́люватися, пересмоли́тися; бу́ти пересмо́леним.
Пересма́тривание – передивля́ння, перегляда́ння, пере́гляд, перегле́джування. [На перегляда́ння книг пішло́ бага́то часу́]. **-ние** *дела в суде* – пере́гляд (перегляда́ння, розгляда́ння) спра́ви в суді́ на́ново. *Его дело в суде подлежит* **-нию** – його́ спра́ву суд ма́є перегля́нути (розгля́нути) на́ново]. *Срв.* **Пересмо́тр.**
Пересма́тривать, пересмотре́ть (*многое, всё*) – передивля́тися, передиви́тися, перегляда́ти, перегля́[е́]джувати, перегля́нути, перегля́діти, (*о мног.*) попередивля́тися, попереглядати що, (*бегло, о минувшем*) перехо́дити, перейти́. [Передиви́вся оди́н по о́дному всі її давні́ші портре́ти (Л. Укр.). Поча́в перегляда́ти порозго́ртувані на стола́х книжки́ (Неч.-Лев.). Перегля́ньте все з поча́тку до кра́ю. По че́рзі ми пере́йдемо визначні́ших письме́нників із цьо́го пері́оду (Єфр.)]. **-вать** *дело в суде* – перегляда́ти

спра́ву в суді́ на́ново. **Пересмо́тренный** – перегля́нутий, переди́влений, перегля́[е ́]джений; (*о деле в суде*) перегля́нутий (розгля́нутий) на́ново.

Пересма́триваться, пересмотре́ться – перегляда́тися, бу́ти перегля́нутим. *Дело* **-ется** *в высшей инстанции* – спра́ву переглядає ви́ща інста́нція, спра́ву перегляда́ють у ви́щій інста́нції.

Пересме́ивание – пересміха́ння, пересмі́ювання.

Пересме́ивать, пересмея́ть – 1) *кого* (*осмеивать*) – пересміха́ти кого́, бра́ти, взя́ти на сміх, на по́сміх, на глум, на глу́зи кого́; *см.* **Осме́ивать, Высме́ивать**; 2) пересмія́ти кого́. [Дава́й бу́дем знов смія́тися, – хто кого́ пересміє́ (Грінч.)].

Пересме́иваться – 1) пересмі́юватися з ким, між ким; 2) *см.* **Посме́иваться** (*с кем над кем, чем-л.*).

Пересмеха́ться, пересмехну́ться – пересмі́хуватися, пересміха́тися, пересміхну́тися з ким, між ким. [Почу́вши це, дівча́та ззирну́лись і пересміхну́лись]. *Срв.* **Пересме́иваться.**

Пересмеши́ть – пересміши́ти, насміши́ти, посміши́ти (всіх).

Пересме́шки – пере́смішки (-шок), пере́сміхи (-хів), пересміха́ння, пересмі́ювання.

Пересме́шливый, *см.* **Насме́шливый.**

Пересме́шник, -ница, *см.* **Насме́шник, -ница.**

Пересмея́ние, -меха́ние – глузува́ння.

Пересмо́тр – пере́гляд. [Пере́гляд нової́ педагогі́чної літерату́ри]. *Срв.* **Пересма́тривание.**

Пересмо́трщик – перегля́дач. **-щица** – перегля́дачка.

Пересмя́глый – смажни́й, посма́глий. [Смажні уста́].

Пересмя́гнуть (*о губах*) – посма́гнути, пересма́гнути. [Гу́би посма́гли].

Пересна́стка, пересна́щивание – опоря́джування, наря́джування на́ново.

Пересна́щивать, переснасти́ть – 1) (*снова*) опоряджа́ти, наряджа́ти на́ново; 2) (*оснастить многое*) опоряди́ти, поопоря́джувати, бу́ти опоря́дженим. **Пересна́щенный** – опоря́джений, наря́джений на́ново; опоря́джений, (*о мног.*) поопоря́джуваний.

Переснима́ть, пересня́ть (*план, землю*) – перео́блювати, перероби́ти план, перемі́рювати, переміряти (зе́млю), (*о картах, фотографировании*) перезнима́ти, перезня́ти; (*о фотографировании ещё*) перефотографо́вувати, перефотографува́ти. **Пересня́тый** – перезня́тий, перефотографо́ваний.

Переснима́ться, пересня́ться – перефотографо́вуватися, перефотографува́тися, перезнима́тися, перезня́тися.

Пересни́мок – перезни́мка, перефотографо́вання, відби́ток.

Пересни́мочный – перебивни́й.

Пересове́тывать, пересове́товать – пера́джувати, пера́дити кого́. **-ве́товаться** *с кем* – пора́дитися з ким.

Пересо́вывать, -ся, пересу́нуть, -ся – пересо́вувати, -ся, пересу́нути, -ся, (*о мног.*) попересо́вувати, -ся. *См.* **Передвига́ть, -ся.**

Пересоздава́ние – перетво́рювання.

Пересоздава́ть, пересозда́ть – перетво́рювати, перетвори́ти що. **-ся** – перетво́рюватися, перетвори́тися, бу́ти перетво́реним. **Пересо́зданный** – перетво́рений.

Пересозда́ние – перетво́рення, перетворі́ння. [Перетво́рення держа́ви на нови́х осно́вах].

Пересо́л – пересі́л (-со́лу). [Недосі́л на столі, а пересі́л на спи́ні]; *см.* **II. Переса́ливание.**

Пересола́живать, пересолоди́ть – пересоло́джувати, пересолоди́ти, (*о мног.*) попересоло́джувати що чим. **-ло́женный** – пересоло́джений.

Пересолоде́ть – пересолода́ти. [Було́ ду́же те́пло в ха́ті, і ячмі́нь пересолода́в].

Пересори́ть (*о мног.*) – 1) позасмі́чувати що чим; 2) (*о деньгах, об имуществе*) про[роз]три́нькати, проци́ндрити, (*о мн.*) порозтри́нькувати.

Пересортиро́вка – *длит.* пересорто́вування; *оконч.* пересортува́ння.

Пересортиро́вывать, -тирова́ть – пересорто́вувати, пересортува́ти що. **-ро́ванный** – пересорто́ваний.

Пересоса́ть, *см.* **Переса́сывать.**

Пересо́хлый – пересо́хлий, ви́схлий.

Пересо́хнуть, *см.* **Пересыха́ть.**

Пересочиня́ть, пересочини́ть – перекомпоно́вувати, перекомпонува́ти.

Пересочи́ть, *см.* **Переса́чивать.**

Переспа́лый – переспа́лий.

Переспа́ть, *см.* **Пересыпа́ть.**

Переспева́ть, переспе́ть, *см.* **Перезрева́ть, перезре́ть.**

Переспе́лый, Переспе́лость, *см.* **Перезре́лый, Перезре́лость.**

Переспо́[а́]ривать, переспо́рить – перемага́ти, перемогти́ (спі́ркою, у спі́рці), переспо́рювати, переспо́рити, (*грубо*) перепе́рти кого́. *Правды не* **-ришь** – пра́вди спі́ркою не перемо́жеш. *Уже обо всём* **-рили** – уже́ про все посперечá лися. **Переспо́ренный** – перемо́жений (у спі́рці), переспо́рений.
Переспра́шивание, переспро́с – перепи́тування, пере́пит (-ту).
Переспра́шивать, переспроси́ть – перепи́тувати, перепита́ти(ся), (*о мн.*) поперепи́тувати. [Недочу́в і перепита́в удру́ге. Я? – перепита́вся Деми́д (Грінч.). Перепита́в усі́х знайо́мих – ніхто́ не знав, де поді́лося]. **Переспра́шиваемый** – перепи́туваний. **Переспро́шенный** – перепи́таний.
Переспро́с – пере́пит (-ту); *см.* **Переспра́шивание.**
Переспро́сный – пере́питний, передо́питний. **-ное** *показание* – пере́питне сві́дчення.
Переспро́щик, -щица – перепи́тувач, -вачка.
Пересро́чивать, пересро́чить – 1) відсува́ти, відсу́нути те́рмін, визнача́ти, ви́значити и́нший те́рмін, перено́сити, перене́сти на и́нший те́рмін, відтерміно́вувати, відтермінува́ти. **Пересро́ченный** – перене́сений (відсу́нений) на и́нший те́рмін; відтерміно́ваний; 2) *см.* **Просро́чивать, Просро́чить.**
Пересро́чка – 1) перено́шення, *оконч.* перене́сення на и́нший те́рмін, відсува́ння, *оконч.* відсу́нення те́рміну, визнача́ння, *оконч.* ви́значення и́ншого те́рміну, відтерміно́вування, відтермінува́ння; 2) *см.* **Просро́чка.**
Пересро́чный – відсувни́й до и́ншого те́рміну, відтерміно́ваний; *см.* **Просро́ченный.**
Пересcóривать, -ся, пересcóрить, -ся – пересва́рювати, -ся, пересвари́ти, -ся, попересва́рювати, -ся, перела́яти, -ся з ким, (*о родственниках ещё*) розрідня́ти, -ся, розрідни́ти, -ся; (*о братьях, близких друзьях*) розбрата́ти, -ся. **Пересcóренный** – пересва́рений, перела́яний. *Срв.* **Рассо́риваться, Рассо́риться.**
Перестава́ние – перестава́ння, пере́стан; (*о крике, шуме, ветре и т. п.*) ущуха́ння, уга́в, стиха́ння.
Перестава́ть, переста́ть – перестава́ти, переста́ти, вгава́ти (*обычно с отриц.*), ки́дати, ки́нути, покида́ти, поки́нути, обли́шувати, облиши́ти, залиши́ти, (*о крике, шуме, ветре, дожде и т. п.*) ущуха́ти(ся), ущу́хнути, угава́ти (*только с отриц.*), уни́шкнути(ся), зани́шкнути. [Не за нас це ста́ло, не за нас і переста́не. Гула́ всю́ди та́я сла́ва, та вже переста́ла (Л. Укр.). Про те́бе, не́нько, ду́мати не ки́ну. Книжки́ чита́ти залиши́в. Ві́тер, дощ ущу́х. Дити́на кричи́ть, не вгава́ючи. Уже́ пора́-б доще́ві й вни́шкнутися]. **-ть** *делать что* – переста́ти, спини́тися роби́ти що. [Спини́вся писа́ти і став ду́мати]. **-та́ть** *болеть, печалиться, плакать и т. д.* – переболі́ти кого́ що, пережури́тися (пересумува́ти), перепла́кати. **-та́ть** *сердиться* – пересе́рдитися, відсе́рдитися, відійти́, (*безлично*) відійти́ від се́рця. **-та́ть** *бояться* – перебоя́тися. *Дождь* **-та́л** – дощ ущу́х *или* (*безлично*) передощи́ло. *Не* **-става́я** – не переста(ва́)ючи́, не вгава́ючи, без пере́стан(к)у, безпере́станно, без[не]наста́нно, одно́, в-одно́. *Срв.* **Безостано́вочно.** [Тя́жко йому́: одно́ сто́гне та й сто́гне. Я її пу́жалном лу́щу в-одно́ (Щог.)]. **Переста́нь, -те**! – го́ді тобі! Го́ді вам!
Переста́виться (*умереть*), *см.* **Преста́виться.**
Переста́вка, Переставле́ние – переставля́ння.
Переста́вливать *и* **Переставля́ть, переста́вить** – переставля́ти, переста́вити, перестановля́ти, перестанови́ти, (*о мног.*) попереставля́ти, поперестановля́ти. [Переставля́ли ме́блі. Серде́чний, ле́две но́ги переставля́є (Квітка). Перестановля́є ву́лики в па́сіці]. *Еле* (*едва*) **-ля́ть** *ноги* – но́гу за ного́ю посила́ти. [Він ішо́в собі ти́хо, но́гу за ного́ю посила́ючи (П. Мирн.)]. **Переставля́емый** – переста́влюваний, перестано́влюваний. **Переста́вленный** – переста́влений, перестано́влений, попереста́влюваний, поперестано́влюваний. **-ся** – переставля́тися, переста́витися, перестановля́тися, перестанови́тися; бу́ти переста́вленим, перестано́вленим.
Переста́ивать, -ся, перестоя́ть, -ся – перестó ювати, -ся, перестó яти кого́, що, -ся. [Борщ перестó яв і скис. Грушки́ перестó яли на де́реві – ста́ли, як карто́пля. Перестó яти дощ під пові́ткою. Журавéль усі́х перестó їть. Недо́бра стра́ва, як поперестó юється в печі́]. **Перестоя́вшийся, перестоя́лый** – перестó яний. **-я́лый** (*напиток, овощи*) – пересті́й (-сто́ю).
Перестано́вка – переста́влення, переставля́ння, переста́ва.
Пере́стань – переста́н, переста́нок. *Без* **-ни** – без пере́стан(к)у, безпереста́нно, без упи́ну. *См.* **Безостано́вочно.**
Перестара́ться – перестара́тися, переборщи́ти, (*шутл.*) переда́ти куті́ ме́ду.
Перестаре́ть – переста́ріти(ся). **Перестаре́вшийся** – переста́рілий, переста́ркуватий.

Перестáрок, перестáрка – перестáрок (-рка), перестарíлий, -ла, перестáркуватий, -та.
Перестáть, *см.* **Переставáть.**
Перестёгивать, перестегáть – 1) (*наново*) штапувáти нáново, перештапувáти, перестьóбувати, перестьóбати що (напр. кóвдру). **-ся** – перештапóвуватися, перестьóбуватися; бýти перештапóваним, перестьóбаним. **-ганный** – перештапóваний, перестьóбаний; 2) (*много выстегать*) перештапувáти, перестьóбати. [Багáто ліжникíв (*одеял*) перештапувáла я на своїм вікý (за свóго життя́)]; 3) (*отодрать всех*) перешмагáти, перелýщити; 4) **-стёгивать, -ся, -тегáть, -ся, перестегнýть, -ся** (*застегнуть сызнова*) – перестібáти, -ся, перестібнýти, -ся.
Перестекли́ть – (*снова*) перес[ш]кли́ти, зас[ш]кли́ти нáново, (*остеклить всё*) пос[ш]кли́ти. **-клённый** – перéс[ш]клéний; пóс[ш]клений.
Перестигáть, перести́гнуть, перести́чь, *см.* **Перегоня́ть 1.**
Перестилáние – перестéлювання, перестиля́[á]ння, перéстіл (-тілу).
Перестилáть, -ся, перестлáть, -ся – (*о постели*) перестеля́ти, -ся, перестели́ти, -ся, перестилáти, -ся, переслáти, -ся, (*пол*) перестилáти, -ся, переслáти (помíст), -ся; бýти перестéленим, перéсланим. [Перестеля́йте їм постíлоньку так, як я перестиля́ла. Трéба вже помóсти в хатáх перестилáти]. **Перестéленный, перéсланный** – перестéлений, перéсланий.
Перести́лка, *см.* **Перестилáние.**
Перести́рка, перести́рывание – перепирáння, пережимáння. *Отдать в* **-ку** – віддáти перепрáти (нáново ви́прати).
Перести́рывать, перестирáть – (*снова*) перепирáти, перепрáти, поперепирáти, нáново прáти, нáново попрáти; (*постирать многое*) попрáти що. [Негáрно попрáла, трéба перепирáти (нáново прáти)]. **Перести́ранный** – перéпраний, пóпраний. **Перести́ранная** *до дыр рубаха* – перепирáнка.
Перести́рываться, перестирáться – перепирáтися, перепрáтися, бýти перéпраним. [Отó сорóчка такá, що через три дні перепирáється і сама на тéбе надівáється].
Перестóй, перестóйка – перестíй (-тóю).
Перестóйный – перестíйний.
Перестонáть – перестогнáти, перезóйкати.
Перестоя́лый – перестóяний. *См.* **Перестáивать.**
Перестрáгивание – перестрýгування.
Перестрáгивать, перестрогáть – (*сызнова*) перестрýгувати, перестругáти, (*о мн.*) поперестрýгувати; (*построгать всё*) постругáти. **Перестрóганный** – перестрýганий; пострýганий.
Перестрадáть – перестраждáти, перетéрпіти, відтерпíти, переболíти що, за що. [Передýмав, перечýв і перестраждáв свої́ юнáцькі спостерéження (Єфр.). На собí все ли́хо перетéрплю, а вже нікóму не скáжу (Квітка). Хібá щáстя – то такá малá річ, що за йóго не варт відтерпíти? (Грінч.). Переболíла душá моя́ тя́жко через кри́вду лю́дську]. *Срв.* **Перемýчиться.**
Перестрáивание – 1) перебудóвування, пересипáння, перекидáння; (*о каменной, кирпичной постройке*) перемурóвування; 2) (*войска*) перешикóвування (вíйська); 3) (*музык. инструмента*) перелáджування, перестрóювання.
Перестрáивать, перестрóить – перебудóвувати, перебудувáти, перекидáти, переки́дати, пересипáти, переси́пати, (*о каменном, кирпичное строении*) перемурóвувати, перемурувáти, (*о мног.*) поперебудóвувати, поперемурóвувати що; (*войско*) перешикóвувати, перешикувáти, ушикóвувати, ушикувáти нáново (вíйсько); (*о музык. инструменте*) перелáджувати, перелáдити, переладнувáти, перестрóювати, перестрóїти що (напр., скри́пку, басá). **Перестрáиваемый** – перебудóвуваний, перемурóвуваний; перешикóвуваний; перелáджуваний. **Перестрóенный** – перебудóваний, переси́паний; перемурóваний; перешикóваний; перелáджений, перестрóєний. **-ся** – перебудóвуватися; перемурóвуватися; перешикóвуватися; перелáджуватися; бýти перебудóваним, перемурóваним, перелáдженим, перестрóєним.
Перестращáть, перестрасти́ть *кого* – переляkáти, перестрахáти, (*о мн.*) попереля́кувати, пострахáти, поляkáти когó чим.
Перестрéл – перестріл (-лу).
Перестрéливать, перестреля́ть (*всё, всех*) – вистрíлювати, ви́стріляти, перестріля́ти, поперестрíлювати, постріля́ти. [Ви́стріляймо їх, врáжих синíв (Куліш)]; (*патроны, порох*) вистрéлювати, повистрéлювати (патрóни, пóрох).
Перестрéлянный – перестрíляний, пострíляний; повистрéлюваний. **Перестреля́ться** (*обо*

всех) – позастре́люватися, постріля́тися; бу́ти постр́іляним, перестр́іляним. [Лі́пше всім позастре́люватися, ніж зра́дниками ста́ти]. **-ре́ливаться** (*стрелять друг в друга*) – перестр́ілюватися, стріля́тися чим. [Замість рушни́ць стріля́лись ті́льки лу́ками (Куліш)].
Перестре́лка – перестр́ілювання, стріля́ння (обопі́льне).
Перестрога́ть, *см.* **Перестра́гивать.**
Перестро́ить, *см.* **Перестра́ивать.**
Перестро́й (*музык. инструмента*) – перела́годжування, перестро́ювання (музи́чного струме́нту).
Перестро́йка – (*действ. длит.*), *см.* **Перестра́ивание**; *оконч.* перебудува́ння, перебудо́ва, перемурува́ння; (*войска*) перешикува́ння (ві́йська). *Социальная* **-ка** *государства* – соція́льна перебудо́ва держа́ви.
Престу́п – переступа́ння, *оконч.* пере́ступ (-пу).
Переступа́ние – переступа́ння.
Переступа́ть, переступи́ть – переступа́ти (*и* престу́пувати), переступи́ти, пересяга́ти, пересягну́ти що, через що. [Не переступа́й мого́ поро́га ніко́ли. Чуже́ переступи́, а не руш. Наси́лу переступа́є нога́ми – таки́й не́мічний]. **-пи́ть** *широко ступая* – перецибну́ти. **-па́ть** *границы приличия* – ме́жі присто́йности переступа́ти (перехо́дити).
Пере́ступень, *бот.* Bryonia alba – пере́ступ, переля́з (-зу).
Престу́пный, -пной – пере́ступний.
Перестуча́ть *кого* – престу́кати, перестукоті́ти, перегрю́кати, (*о мног.*) поперестука́вати кого́.
Перестыва́ть, пересты́ть – перестига́ти, перести́гнути, перехоло́нути. *Все печи давно* **-ты́ли** – усі́ гру́би давно́ повистига́ли, повихоло́джувалися.
Перестыди́ть – осоро́мити, посоро́мити (усі́х).
Пересу́д – 1) (*дела в суде*) пересу́джування, пере́суд (спра́ви в суді́); 2) *см.* **Пересу́ды**; 3) (*судебная пошлина*) пере́суд (-ду).
Пересуда́чивать, пересуда́чить (*о мног.*) – пересу́джувати, пересуди́ти, попересу́джувати. [Ті дві плету́хи (*сплетницы*) як зі́йдуться, то все село́ пересу́дять]. *См.* **Осужда́ть 2.**
Пересу́дчик, -чица – осу́дник (-ка), осу́дниця, перегу́да (*общ. р.*), осу́дливий, осу́длива.
Пересу́ды – пересу́ди (-дів), погові́р (-во́ру), погово́ри, сла́ва, несла́ва, гові́рка, осу́да, судня́, судьба́. [Ста́ла сла́ва на все село́, ста́ли погово́ри – все за то́го козаче́нька, що чо́рнії бро́ви (Л. Укр.). Пішла́ вже скрізь по селу́ про його́ гові́рка. Говори́ в о́чі, а по-за́ очі – судня́ бу́де. Це не судьба́, а щи́ра пра́вда]. *Слышно* (*идут*) **-ды** *о ком* – гуде́ (іде́) сла́ва (погові́р) про ко́го.
Пересу́живание – 1) *см.* **Пересу́д 1**; 2) *см.* **Пересу́ды.**
Пересу́живать, пересужда́ть, пересуди́ть – 1) (*в суде*) пересу́джувати, пересуди́ти (на́ново, удру́ге). [На́шу спра́ву в суді́ на́ново пересу́джуватимуть. Проха́ли, щоб нас удру́ге пересу́джено]. **-ся** – пересу́джуватися, бу́ти пересу́дженим (на́ново); 2) (*обсуждать*) обмірко́вувати, обміркува́ти, ра́дитися, обра́дитися; 3) (*перерешить*) пера́джувати, пера́дити. **Пересу́живаемый** – пересу́джуваний. **Пересу́женный** – пересу́джений, обмірко́ваний (на́ново); 4) (*осуждать*), *см.* **Пересуда́чивать, Осужда́ть 2.**
Пересули́ть – 1) (*изменить свой посул*) обіця́ти і́нше; 2) наобіця́ти (на́дто бага́то), (*о мног.*) понаобі́цювати кому́ що.
Пересупо́нить – пересупо́нити.
Пересу́чивать, пересучи́ть – пересу́кувати, пересука́ти, (*о мног.*) попересу́кувати. **Пересу́ченный** – пересу́каний.
Пересу́чка, -чивание – пересу́кування.
Пересуше́ние, пересу́шивание, пересу́шка – 1) пересу́шування; 2) просу́шування.
Пересу́шивать, пересуши́ть – 1) (*наново, слишком*) пересу́шувати, пересуши́ти, (*о мног.*) попересу́шувати. [Тре́ба пересуши́ти оде́жу та поскла́дати в скри́ню. Пересуши́ла ри́бу – аж кри́шиться]; 2) (*о мног.*: *просушить*) попросу́шувати, повису́шувати, посуши́ти що. **Пересу́шенный** – 1) пересу́шений; 2) попросу́шуваний, посу́шений.
Пересу́шиваться, пересуши́ться – 1) (*через меру, наново*) пересу́шуватися, пересуши́тися, пересиха́ти, пересо́х(ну)ти; бу́ти пересу́шеним. [Пересуши́лося насі́ння в печі́ – аж по-присмага́ло]; 2) повису́шуватися, попросу́шуватися, посуши́тися. [Розкла́ли вого́нь, відпочи́ли і повису́шувались].
Пересчи́тывание – перелі́чування, перерахо́вування.
Пересчи́тывать, пересчита́ть *и* **перече́сть** – перелі́чувати, перелічи́ти, злічи́ти,

перерахо́вувати, перерахува́ти, (*о мног.*) попереві́чувати, попоперерахо́вувати що. [Переві́чує пи́льно свої́ щасли́ві дні. Ви́сипала гро́ші на доло́ню і переліч́и́ла (Кониськ.). Перелічу́ і дні, і лі́та: кого́ я, де, коли́ люби́в? Кому́ яке́ добро́ зроби́в? (Шевч.). Ході́м, се́рце, злі́чим зо́рі. Перераху́й ще раз, мо́же помили́вся]. *Не* **-че́сть** – не злічи́ти. **Пересчи́тываемый** – перелі́чуваний, перерахо́вуваний. **Пересчи́танный** – перелі́чений, перерахо́ваний, злі́чений. *Срв.* **Сосчи́тывать.**

Пересчи́тываться, пересчита́ться *и* **перече́сться** – перелі́чуватися, переліч́и́тися, перерахо́вуватися, перерахува́тися, бу́ти перелі́ченим, перерахо́ваним.

Пересыла́ть, -ся, пересла́ть, -ся – пересила́ти, -ся, пересла́ти, -ся. **-ла́ть** *кому письмо, деньги по почте* – пересла́ти (пода́ти) кому́ листа́, гро́ші по́чтою. **Пересыла́емый** – переси́ланий. **Пере́сланный** – пере́сланий.

Пересы́лка, -лание – пересила́ння, *оконч.* пересла́ння.

Пересы́льник – переси́льний (-ного).

Пересы́льный *и* **Пересы́лочный** – переси́льний. **-ная** *тюрьма* – переси́льна в'язни́ця (тюрма́).

Пересы́п – переспа́ння́. [З переспання́ голова́ боли́ть].

I. Пересыпа́ние – пересипля́ння, *оконч.* переспа́ння́.

II. Пересыпа́ние, -сы́пка – пересипа́ння.

I. Пересыпа́ть, переспа́ть – пересипля́ти, переспа́ти. [Переспа́в, того́ й голова́ боли́ть. Він лю́бить спа́ти – хоч кого́ переспи́ть]. **-спа́ть** *где, у кого* – переспа́ти де, в ко́го. -ся, *безл.* – пересипля́тися, переспа́тися. **Переспа́лый** – переспа́лий.

II. Пересыпа́ть, пересы́пать *что, чего* (*лишку*) – пересипа́ти, переси́пати що в що, чого́. [Переси́п бо́рошно з ночо́в у ді́жку. Переси́пав со́ли в борщ]. **-па́ть** *чем что* – пересипа́ти, переси́пати, перетру́шувати, перетруси́ти що чим. [Переси́п я́годи цу́кром. Пересипа́є свою́ мо́ву жа́ртами та до́тепами. Перетруси́ я́йця поло́вою, щоб не поби́лись]. **Пересы́панный** – переси́паний. **-ся** – пересипа́тися, переси́патися, бу́ти переси́паним.

Пересыпно́й – переси́пни́й.

Пере́сыпь – пере́сип (-пу) (*м. р.*), пере́спа.

Пересыха́ние – пересиха́ння, висиха́ння; просиха́ння, протряха́ння.

Пересыха́ть, пересо́хнуть – (*через меру*) пересиха́ти, пересо́хнути, пересо́хти, пересхну́ти (*о мног.*) попересиха́ти; (*сохнуть, о мног.*) висиха́ти, пов(и)сиха́ти, посо́хти; (*просыхать несколько, местами*) просиха́ти, просо́хнути, попросиха́ти, протряха́ти, протря́х(ну)ти, попротряха́ти; (*о языке, губах*) сма́гнути, посма́гнути. [Річки́ пересиха́ють, бо дощі́в нема́є. У го́рлі пересо́хло. Були́ річки́ – повсиха́ли. Язи́к і гу́би посма́гли з вели́кої гаря́чки]. **Пересо́хший** – пересо́хлий, ви́с(о)хлий; просо́хлий, протря́хлий; посма́глий, сма́глий, смажни́й.

Пересыча́ть, пересыти́ть (*сыту*) – передава́ти, переда́ти в ситу́ ме́ду (цу́кру), пересоло́джувати, пересолоди́ти ситу́.

Пересыща́ть, -сыти́ть – 1) перегодо́вувати, перегодува́ти кого́; *см.* **Перека́рмливать**; 2) *хим.* – переси́чувати, переси́тити. **Пересыщённый** – перегодо́ваний; переси́чений.

Перета́ивать, перетаи́ть – перета́ювати, перетаї́ти, перехо́вувати, перехова́ти, поперехо́вувати. **-ся** *где* – перехо́вуватися, перехова́тися.

Перета́кивать, перета́кать *что* – перета́кувати, перета́кати, переина́чувати, переина́чити.

I. Перета́лкивать, перетолкну́ть *что* (*передвинуть толчком на др. место*) – перешто́вхувати, перештовхну́ти, перепиха́ти, перепха́ти, перепхну́ти, (*о мног.*) поперепиха́ти що. **-ся** – перешто́вхуватися, перештовхну́тися, перепиха́тися, перепха́тися. **-толка́ть** *кого* (*о мног.*) – перешто́вха́ти (усі́х).

II. Перета́лкивать (**перетола́кивать**), **перетоло́чь** – (*истолочь всё*) товкти́, потовкти́; (*сызнова*) перето́вкувати, перетовкти́, товкти́ на́ново (зно́ву), стовкти́ на́ново (зно́ву); (*через меру*) перето́вкувати, перетовкти́ що. **Перетолчённый** – перето́вчений. **-ся** – перето́вкуватися, перетовкти́ся, бу́ти перето́вченим. [Усе́ перетовче́ться та переме́леться].

Перетанцова́ть (*все танцы, кого*) – перетанцюва́ти (усі́ та́нці, кого́).

Перета́пливание, -то́пка – перето́плювання.

Перета́пливать, перетопи́ть – (*снова*) перето́плювати, перетопи́ти, (*о мног.*) поперето́плювати (*напр.*, са́ло, віск); (*растопить всё*) топи́ти, стопи́ти, потопи́ти. **-вать** *печи* – пали́ти, ви́палити, повипа́лювати в пе́чах, в гру́бах. **Перетопля́ть, -пи́ть** (*о буре*) – топи́ти, потопи́ти, ви́топити, перетопи́ти. **-пи́ть** молоко – спря́жити молоко́. **Перето́пленный** – перето́плений; сто́плений; ви́палений; пото́плений. **-ся** – перето́плюватися, перетопи́тися; бу́ти перето́пленим.

Перета́птывать, перетопта́ть – перето́птувати, перетопта́ти; (*глину*) перемі́шувати, перемісúти (нога́ми); (*истоптать, о мног.*) топта́ти, потопта́ти (*напр.*, квітки́). **-та́ть** *всю обувь* – стопта́ти (посто́птувати) все обу́в'я (усі́ чо́боти). **Перето́птанный** – перето́птаний, пото́птаний. **-ва́ться** *с ноги на ногу* – з ноги́ на но́гу переступа́ти.

Перета́скивание – перетяга́ння, перетя́гування, переволіка́ння.

Перета́скивать, перетаска́ть *и* **перетащи́ть** *что* – перетяга́ти, перетя́гувати, перетяг(ну ́)ти́, переволіка́ти, переволокти́, переволочи́ти, перепе́рти що куди́, *о мног.* поперетяга́ти, попереволіка́ти. [Перетягли́ коло́ду на и́нше мі́сце. Попереволіка́ли човни́ з мілúзни на глúбше]. **-вать** (*понемногу, крадучи*) – перетя́гувати, перетяга́ти (*сов. и несов.*), перетяг(ну́)ти́, (*о мног.*) поперетяга́ти. [Бага́то добра́ (по)перетяга́в з комо́ри шинка́рці]. **Перета́сканный** – перетя́гнений, переволо́чений.

Перета́скиваться, -ка́ться, -щи́ться – перетяга́тися, перетягти́ся, переволіка́тися, переволокти́ся, бу́ти перетя́гненим, переволо́ченим, (*о мног.*) поперетяга́тися, попереволіка́тися. [Перетяга́ємося з мі́сця на мі́сце. Наси́лу перетя́гся через го́ру. Переволі́кся з ни́ми князь Оле́г через Во́лок з рі́чки Лова́ти на Дніпро́ (Куліш)].

Перетасо́вка – (*карт*) перема́щування, перемі́шування, перетасо́вування, *оконч.* перема́щення, перетасува́ння; (*людей*) перемі́щування, *оконч.* перемі́щення.

Перетасо́вывать, перетасова́ть – (*карты*) перема́щувати, перемасти́ти, перемі́шувати, переміша́ти, перетасо́вувати, перетасува́ти, талюва́ти, переталюва́ти; (люде́й) перемі́щувати, перемісти́ти, (*многих*) поперемі́щувати. [Усі́х урядо́вців поперемі́щувано]. **Перетасо́ванный** – перема́щений, перемі́шаний, перетасо́ваний, перемі́щений.

I. Перета́чивание – перешива́ння.

II. Перета́чивание, -точка – переѓо́стрювання, перето́чування; *оконч.* перего́стрення, перето́чення.

I. Перета́чивать, перетача́ть – перешива́ти, переши́ти.

II. Перета́чивать, переточи́ть – (*точить снова, чересчур*) переѓо́стрювати, перегостри́ти, (*на токарн. станке*) перето́чувати, переточи́ти, (*выточить, о мног.*) погостри́ти, повиго́стрювати, поточи́ти, повито́чувати. [Усі ножі́ погостри́в. Повито́чуй оці́ ложки́]. **Перето́ченный** – переѓо́стрений, перето́чений.

Перетащи́ть, *см.* **Перета́скивать.**

Перета́ять (*о мног.*) – порозтава́ти. [Сніг по яра́х ще не порозтава́в].

Перетворе́ние – перетво́рювання, *оконч.* перетво́рення.

Перетворя́ть, -ся, перетвори́ть, -ся – перетво́рювати, -ся, перетвори́ти, -ся на (в) що. **Перетво́ренный** – перетво́рений. [Росі́я перетвори́лася на соціялісти́чну держа́ву. Зло в добро́ перетворю́ (Чупр.)].

Перетека́ть, перете́чь – перетіка́ти, перетекти́, перелива́тися, перели́тися через що.

Перете́рпливать, перетерпе́ть – перете́рплювати, перете́рпіти, сте́рплювати, сте́рпіти. *Срв.* **Выте́рпливать.** [Все перете́рпимо: го́лод, нудьгу́ (Чупр.). Лю́тий біль я сте́рпіла мо́вчки. А що я го́лодом (*от голоду*) перете́рпів (Н. Вол.)]. **Перетерпе́ть** *много горя* – по́вну ви́пити, спи́ти. [Він по́вну ви́пив на своі́м віку́]. **-пе́ться** – перете́рпітися. [Яко́сь-то перете́рпиться].

Перетеря́ть (*о мног.*) – порозгу́блювати. [Доро́гою усі́ ре́чі порозгу́блював].

Перетеса́ть, *см.* **Перетёсывать.**

Перетёсывание – перетíсування.

Перетёсывать, перетеса́ть – (*вновь, иначе, чересчур*) перетíсувати, перетеса́ти, (*вновь*) теса́ти (обтеса́ти) на́ново; (*обтесать всё*) пообтíсувати, потеса́ти (усе́). **Перетёсанный** – перете́саний; поте́саний.

Перетира́ние – перетира́ння.

Перетира́ть, перетере́ть – (*снова, слишком*) пе́ретира́ти, перете́рти, (*о мног.*) поперетира́ти що; (*вытереть всё*) витира́ти, повитира́ти; (*протереть, испортить трением*) перетира́ти, перете́рти, перешмугля́ти (перешмульга́ти), перешмо́ргати (*напр.*, моту́зку); (*стену, штукатурку*) перетира́ти, перете́рти, (*о мног.*) поперетира́ти (сті́ни). *Всё перемыто и* **перетёрто** – усе́ поми́то й повити́рано. *Терпение и труд всё* **перетру́т** – терпі́ння й пра́ця все перемо́жуть. **Перетёртый** – перете́ртий, (*о верёвке ещё*) перешму́льганий (-шму́гляний).

Перетира́ться, перетере́ться – перетира́тися, перете́ртися (*о мног.* поперетира́тися), перешмульга́тися; бу́ти перете́ртим. [Мо́туз перете́рся та й увірва́всь].

Перетиха́ть, перети́хнуть (*затихать по временам*) – стиха́ти, сти́хнути на яки́йсь час (часа́ми).

Перети́шье – перети́шок (-шка), тимчасо́ва ти́ша.

Перетка́ть, *см.* **Перетока́ть.**
Переткну́ть, *см.* **Перетыка́ть.**
Перетлева́ть, перетле́ть – (*истлеть сгорая*) перетліва́ти, перетлі́ти, переже́вріти, (*о мног.*) поперетліва́ти, потлі́ти; (*истлевать перегнивая*) перетруха́ти, перетру́хнути, трупі́шати, перетрупі́шати, (*о мног.*) потру́хнути, потрупі́шати; (*о коже*) перебутля́віти. *См.* **Истле́ть, Сотле́ть.** [В печі́ перетлі́ло (переже́вріло). Зе́рно пере[по]тру́хло. Чо́боти перебутля́віли (Липовеч.)]. **Перетле́лый, перетле́вший** – перетлі́лий, переже́врілий, перетру́хлий, потру́хлий.
Перето́к, *см.* **Перето́ча.**
Перетока́ть, -ся, перетка́ть, -ся – перетика́ти, -ся, перетка́ти, -ся, (*о мног.*) поперетика́ти що чим, -ся; (*соткать всё*) потка́ти. [Рушники́ перетика́ю черво́ною за́полоччю та си́ньою]. **Пере́тканный** – пере́тканий.
Перетолка́ть, перетолкну́ть, *см.* **I. Перета́лкивать.**
Перето́лки, *см.* **Пересу́ды.**
Перетолкова́ние – (*превратное*) перекру́чення. **-ко́вывание** – перекру́чування.
Перетолко́вывать, перетолкова́ть – 1) *что кому* (*толковать сызнова*) – тлума́чити (товма́чити) зно́ву (на́ново, ще), розтлума́чити зно́ву, ще кому́, що; 2) (*толковать превратно*) переверта́ти, переверну́ти, перекру́чувати, перекрути́ти, перетлума́чувати, перетлума́чити (по-сво́єму), перетолко́вувати, перетолкува́ти (по-сво́єму) що, (*о мног.*) поперекру́чувати що; 3) *с кем, о чём, см.* **Переговори́ть.** *Об этом уже толковано и* **-но** – про це вже гово́рено й перегово́рено. *Мы обо всём уже* **-ли** – ми про все вже поговори́ли (побала́кали). **Перетолко́ванный** – розтлума́чений знов (на́ново, ще); перекру́чений, перетлума́чений; перегово́рений. **-ся** – 1) тлума́читися знов (на́ново); 2) переверта́тися, перекру́чуватися, перетлума́чуватися; бу́ти перекру́ченим, перетлума́ченим.
Перетоло́чь, *см.* **II. Перета́лкивать.**
Перетоми́ть (*о мног.*) – потоми́ти, повто́млювати, помори́ти, поза[пов]мо́рювати. **-ся** – потоми́тися, повто́млюватися, помори́тися, позамо́рюватися. *Срв.* **Перемори́ть, -ся.**
Перетоня́ть, перетони́ть – 1) тони́ти, перетони́ти, тонши́ти, перетонши́ти; 2) **-ни́ть** (*пересчитаться*) – перемудри́ти.
Перетопи́ть – *см.* **Перета́пливать.** *Буря* **-пи́ла** *пропасть барок* – бу́ря потопи́ла (ви́топила) си́лу ба́рок.
Перето́пка, *см.* **Перета́пливание.**
Перето́пки – (*от воска*) ви́топки (-ків), (*от сала*) ви́шкварки, шкварки́ (-ро́к).
Перетопта́ть, *см.* **Перета́птывать.**
Перето́рг, *см.* **Перето́ржка.**
Переторго́вщик, -го́вщица – перепро́дувач, перепро́духа. *Срв.* **Переку́пщик, -щица.**
Переторго́вывать, переторгова́ть – 1) торгува́тися, торжи́тися (на́ново, зно́ву); 2) перебива́ти, переби́ти кому́ що (по́купку), набива́ти, наби́ти ці́ну, набавля́ти, наба́вити ці́ну; 3) (*барышничать*) перепро́дувати чим; *см.* **Бары́шничать.**
Перето́ржка, перето́рг – перето́ржка, перето́рг (-гу).
Перетормоши́ть (*о мног.*) – перето́рсати, (*о вещах*) попереверта́ти. *Срв.* **Переры́ть.**
Перетоскова́ть – пересумува́ти, перетужи́ти, пережури́тися за ким, за чим.
Перето́ча, перето́к – пере́ти(ч)ка. [Бі́ла ху́стка з черво́ними пере́тичками].
Переточи́ть, *см.* **Перета́чивать.**
Перетрави́ть – 1) (*ядом, о мног.*) потруї́ти, ви́труїти, повитру́ювати, постру́ювати, перетруї́ти. [Узи́мку чима́ло вовкі́в потруї́ли]; 2) повитоло́чувати, повипа́сувати, повипаса́ти. [Худо́ба повипа́сувала мені́ бага́то пашні́]: 3) *охотн.* – позаганя́ти, зацькува́ти кого́ (зайці́в, ли́сів); 4) *хим.* (*слишком вытравить*) – перетрави́ти. [Це кліше́ перетра́влено].
Перетра́ивать, -трои́ть – перетру́[о]ювати, перетрої́ти.
Перетрево́жить, -ся – перетурбува́ти, -ся, стурбува́ти, -ся, (*о мног.*) потурбува́ти, -ся, (*всполошить*) переполоши́ти, -ся, переполо́хати, -ся.
Перетрепета́ть – перетремті́ти.
Перетрезво́нить – передзвони́ти.
Перетрёпывать, перетрепа́ть – 1) (*о льне, конопле*) переті́пувати, перетіпа́ти; 2) (*отколотить*) відлупцюва́ти, перелупцюва́ти; *см.* **Оттрепа́ть 3.**
Перетре́скиваться, перетре́скаться (*о мног.*) – трі́скатися, потрі́скатися, порозтрі́скуватися.
Перетреща́ть *кого* – зацокота́ти кого́.
Перетро́гивать, перетро́гать (*многое*) – перема́цувати, перема́цати, поперема́цувати,

перела́пувати, перела́пати, поперела́пувати, переру́шити, пору́шити.
Перетруби́ть – (*кого, на чём*) пересурми́ти кого́, на чо́му; (*окончить трубить*) відсурми́ти.
Перетру́сить *или* **-ся, перетрухну́ть** – переляка́тися, перестраха́тися.
Перетру́ска – перетру́шування, перетру́с (-са).
Перетру́шивать, перетруси́ть – перетру́шувати, перетруси́ти, поперетру́шувати. [Перетруси́в сі́но. Оде́жу повибива́ла, поперетру́шувала і в скри́ню поскладáла]. **-ся** – бу́ти перетру́шеним.
Перетря́ска – 1) перетру́с; 2) *см.* **Страх, Испу́г.**
Перетря́сывание – перетру́шування.
Перетря́сывать *и* **перетряса́ть, перетрясти́** – перетру́шувати, перетруси́ти, (*о мног.*) поперетру́шувати (*напр.*, сі́но, оде́жу); (*вытрясти, о мног.*) повитру́шувати; (*о человеке*) перетряса́ти, перетрясти́, перетруси́ти. [Пропа́сниця вже моро́зом перетруси́ла, а тепе́р у гаря́чку вкі́нула]. **Перетрясённый** – перетру́шений. **-ся** – перетру́шуватися, перетруси́тися; бу́ти перетру́шеним; перетрясти́ся. [Спи́на боли́ть, бо во́зом ї́хав та й перетря́сся]. *Он весь* **-ря́сся** *с испугу* – він весь перетруси́всь (перетремті́в) з ля́ку.
Перетря́хивание – перетру́шування.
Перетря́хивать, перетряхну́ть, *см.* **Перетря́ывать, перетрясти́**. **Перетря́хнутый** – перетру́шений.
Перету́га – перенату́ження; *см.* **Надса́да, Надры́в.**
Перетушо́вка – перетушо́вування, (*оконч.*) перетушува́ння.
Перетушо́вывать, -шева́ть – перетушо́вувати, перетушува́ти що.
Переты́кивать, переты́кать *и* **перетікну́ть** *что* – 1) (*снова*) перетика́ти, *сов.* перети́кати, перетікну́ти, перестро́млювати, перестроми́ти, (*о мног.*) поперетика́ти, поперестро́млювати. [Нері́вно позатика́в кіло́чки – тре́ба поперетика́ти]; 2) (*воткнуть, о мног.*) позатика́ти, повтика́ти, позастро́млювати, повстро́млювати що; 3) **-ты́кать** (*истыкать что-л. во мног. местах*) поти́кати; 4) (*разделять*) перети́кувати, перетика́ти, *сов.* перети́кати що чим. [Оцю́ гря́дку перети́кай кіло́чками на дві полови́ні, а ті́єї не перетика́й]. **Переты́канный** – перети́каний, перестро́млений, позати́каний, поти́каний. **Перетікну́тый** – пере́ткнутий.
Пере́ть – пе́рти (пру, преш). [Череда́, лоби́ схили́вши, пре в хліві́ (Крим.). Узя́в повні́сінький мішо́к груш та й пре. Не мо́же стри́мати ре́готу, що так і пре з йо́го. Зади́хавшись, мов з йо́го пе́рло дух (Г. Арт.)]. **-ре́ть** (**-ся**) *на рожон* – на роже́н пе́ртися, лі́зти.
Пере́ться – пе́ртися, пха́тися. [Прете́ся на чужи́ну шука́ти до́брого добра́ (Шевч.). Де їдя́ть, туди́ пха́йся].
Перетяга́ть (*в суде*) – ви́позивати.
Перетя́гивание – перетяга́ння.
Перетя́гивать, перетяну́ть – 1) перетя́гувати, перетяга́ти, перетягну́ти, перетягти́, (*о мног.*) поперетяга́ти що; *см.* **Перета́скивать.** [Перетягли́ колоддя́ у двір]; 2) (*тянуть лишку, снова*) перетяга́ти, перетягну́ти; 3) (*перевязать*) перетяга́ти, перетягти́. [Перетягли́ мо́тузом пери́ну посере́дині. Перетягла́ стан га́рною кра́йкою]; 4) (*тяжестью*) перетяга́ти, перетягти́, нести́, понести́, (*перевешивать*) перева́жувати, переважа́ти, перева́жити. [Як вас ні зваж, все бу́де рівнова́га така́, що перетя́гне й му́ха (Куліш). Важке́ са́ло: ма́буть так що й моє́ понесе́ на тереза́х]; (*пересилить кого*) перетяга́ти, перетяг(ну́)ти́. [Дава́й перетяга́тися на ці́пку́: хто кого́ перетя́гне]. **-вать** *колесо, бочку, сапог* – перетяга́ти (*сов.* перетягну́ти) ко́лесо, бо́чку, чо́біт, поперетяга́ти коле́са, бочки́, чо́боти. **-вать, -ну́ть** *кого на свою сторону* – перетяга́ти, перетягну́ти, перетягти́ кого́ на свій бік. **Перетя́нутый** – перетя́гнений, перетя́гнутий. [Стрункий стан, перетя́гнений черво́ним по́ясом. Череви́ки не нові́, а перетя́гнені].
Перетя́гиваться, перетяну́ться – перетяга́тися, перетягну́тися, перетягти́ся, бу́ти перетя́гненим.
Перетя́жка – перетяга́ння, пере́тяг (-гу), перетя́жка.
Перетя́жник, *см.* **Набрю́шник.**
Перетяжно́й – перетяга́льний. **-ны́е** *сапоги* – перетя́гнені чо́боти.
Переубежда́ть, переубеди́ть *кого* – переко́нувати, переконáти кого́ в чо́му на і́нше, перемага́ти, перемогти́ кого́ в чо́му. [Дочки́ тим вони́ не перемогли́ і вона́ впе́рто стоя́ла на своє́му (Єфр.)]. *В этом его не* **-дишь** – в цьо́му йогó не перекона́єш на і́нше.
Переуверя́ть, переуве́рить *кого в чём* – розпевня́ти, розпе́внити кого́ в чо́му. *См.* **Разуверя́ть.**
Переу́гливать, переу́глить – зву́глювати, зву́глити, перепа́лювати, перепали́ти на

вугі́лля.
Переу́лок – прову́лок, зау́лок, приу́лок (-лка); (*узкий*) сутки́, суточки́ (-кі́в), су́тісок (-ска); (*глухой без выходу*) за́зубень (-бня), сліпи́й зау́лок.
Переу́мничать – перемудри́ти, перемудрува́ти.
Переупако́вка – перепако́вування, (*оконч.*) перепакува́ння.
Переупаковывать, -кова́ть – перепако́вувати, перепакува́ти що.
Переупря́мить – перемогти́ (впе́ртість чию́), (*грубо*) перепе́рти кого́. [Тебе́ не перепе́рти: хто вже дурни́м роди́вся, тому́ дурни́м і вме́рти (Гул.-Арт.)].
Переусе́рдствовать – переборщи́ти, (*опис.*) переда́ти куті́ ме́ду.
Переустра́ивать, переустро́ить – перебудо́вувати, перебудува́ти, (*о мног.*) поперебудо́вувати що на чо́му. [Перебудува́ти держа́ву на і́нших осно́вах]. **Переустро́енный** – перебудо́ваний.
Переустро́йство – перебудо́ва, перебудо́вування, *оконч.* перебудува́ння. [Перебудо́ва суспі́льства].
Переуступа́ть, -пи́ть *что* – відступа́ти, відступи́ти, поступа́ти, поступи́ти кому́ що, поступа́тися, поступи́тися кому́ чим. *Срв.* **Уступа́ть.** [По[Від]ступі́ть мені́ десяти́ну землі́ з тіє́ї, що купи́ли].
Переусту́пка – ві́дступ (чого́), відступа́ння, поступа́ння.
Переутомле́ние – пере(в)то́ма. **-ние** *умственное, неявное* – перевто́ма розумо́ва, нерво́ва.
Переутомля́ть, переутоми́ть – (*слишком*) пере(в)то́млювати, пере(в)томи́ти кого́. **Переутомлённый** – пере(в)то́млений, перепа́лий. **-ся** – пере(в)то́млюватися, пере(в)томи́тися, перепада́тися; перепа́стися, (*от бегания*) перебі́гатися, (*работой*) перепрацюва́тися. [Ми всі вж перепа́лися, догляда́ючи ма́тір (Полт.)].
Переутю́живание – перепрасо́вування.
Переутю́живать, переутю́жить – (*наново*) перепрасо́вувати, перепрасува́ти, (*выутюжить всё*) попрасува́ти. [Усю́ білі́зну попрасува́ла]. **Переутю́женный** – перепрасо́ваний; попрасо́ваний.
Переуча́ть *и* **Переу́чивать, переучи́ть** – (*наново или чрез меру*) – переу́чувати, перевча́ти, перевчи́ти, (*многих*) попереу́чувати, поперевча́ти; (*вы[на]учить всех*) вивча́ти, навча́ти, понавча́ти, понау́чувати, повчи́ти. *Всех дураков не* **-чишь** – усі́х ду́рнів не понавча́єш. **Переу́ченный** – переу́чений. *Он учён и* **-у́чен** – його́ у́чено й переу́чено. **-ся** – перевча́тися, переу́чуватися, перевчи́тися. [Перевчи́вся на оди́н бік].
Переу́чивание, переу́чка – перевча́ння, переу́чування.
Переучи́тывать, переуче́сть – перебира́ти, перебра́ти на о́блік, переобрахо́вувати, переобрахува́ти кого́, що. **-вать** *вексель* – передисконто́вувати (передисконтува́ти) ве́кселя.
Переучо́т – перео́блік кого́, чого́. [Перео́блік безробі́тних чле́нів профспі́лки]. **-чо́т** *векселя* – передисконтува́ння, передиско́нт ве́кселя.
Переформирова́ние – переформува́ння.
Переформиро́вывать, переформирова́ть – переформо́вувати, переформува́ти. **Переформиро́ванный** – переформо́ваний.
Перехáживать, *см.* **Переходи́ть.**
Перехáять (*всё о мн.*) – зга́нити, згу́дити.
Перехва́ливанье – перехва́лювання, перехва́ла.
Перехва́ливать, перехвали́ть – перехва́лювати, перехвали́ти, (*о мног.*) поперехва́лювати, пересла́влювати, пересла́вити. [Хвали́ та не перехва́люй. Перехвали́в на оди́н бік]. **Перехва́ленный** – перехва́лений, пересла́влений.
Перехва́т – 1) перехо́плювання, переймáння. [Переймáння втікачі́в. Перехо́плювання листі́в]; 2) (*переём, сужённое место*) перехва́т; (*в талии*) перехва́т, стан. [У перехва́ті ді́вчина така́ тоне́сенька – хоч перещепни́]. *С* **-том** – (*об одежде*) до ста́ну. [У ме́не свитя́нка до ста́ну поши́та]; (*о посуде*) з перехва́том, перев'я́зкуватий (*напр.*, гле́чик (*кувшин*)); 3) **перехва́ты** (*потуги у родильницы*) пере́йма, (*множ.*) пере́йми. *На* **-хва́т** – навви́передки, на перебі́й. [Працюва́ти навви́передки]. *Товар на* **-хва́т** (*перехватом*) *разобрали* – крам розхапа́ли. *Бежать на* **-хва́т** *кому* – бі́гти наввпере́йми кому́.
Перехва́тка – 1) *см.* **Перехва́тывание**; 2) (*лёгкая закуска*) пере́куска.
Перехва́тывание – перехо́плювання, переймáння, пере́йма.
Перехва́тывать, перехвати́ть – 1) *что* – перехо́плювати, перехопи́ти, переймáти, пере(й)ня́ти. [Хо́че да́ти дру́гого пе́рсня Руфі́нові, Теофі́ль перехо́плює (Л. Укр.). Перехопи́в м'яча́. Замі́рилась зірва́ти з нього ша́пку, але він переня́в її́ ру́ку (Л. Укр.). Листи́ мої́ перехо́плюють. Мо́же хто перейня́в листа́?]. **-вать** *дыхание, голос* –

перехо́плювати, перехопи́ти, перебива́ти, переби́ти, перещепну́ти дух, го́лос кому́. [Дух йому́ перехо́пить, і не ви́мовить він нічо́го (Грінч.). Дух перебива́ло, не зду́жала говори́ти. Сти́ски (*спазмы*) перещепну́ли го́лос]; 2) *что, чем* (*перевязывать поперёк, кругом*) – перев'я́зувати, перев'яза́ти що, чим, (*охватывать*) обхо́плювати, обхопи́ти що, чим. **-ти́ть** *тюк верёвкой* – перев'яза́ти (обвяза́ти) паку́нок мотузкою; 3) (*сузить в одном месте*) зву́жувати, зву́зити. [Гле́чик (*кувшин*) вгорі́ зву́жено]; 4) (*о деньгах, пище*) перехо́плювати, перехопи́ти. [Де-б мені́ перехопи́ти карбо́ванців зо два? Перехопи́в борщу́, води́ці]. **-ти́ть** (*лишку*: *о хмельном*) – перебра́ти, переха́вкнути. [З людьми́ ви́пив, і мо́же й переха́вкнув у шинку́ (Кониськ.)]; 5) **-ти́ть** *полено, верёвку* (*пересечь*) – перехопи́ти на двоє́ (перетя́ти) полі́но, моту́зку; 6) **-ти́ть** *след, охотн.* – перестрі́ти, перейня́ти кого́; 7) *см.* **Перенима́ть**; 3) **-хва́тывать, перехвата́ть** *кого, что* (*похватать*) – перехо́плювати, перехапа́ти, похапа́ти, ви́хапати. [Перехапа́ли усі́х злоді́їв. Шу́ляк куре́й усі́х тро́хи не ви́хапав (Звин.)]. **Перехва́ченный** – перехо́плений, пере́йнятий. *Гонец* **-хва́чен** *неприятелем* – гонця́ перехопи́в (перейня́в) во́рог.

Перехвора́ть – перех(в)орі́ти, переслабува́ти. [У нас у ха́ті всі перехорі́ли на тиф. На кір хло́пець мій уже́ переслабува́в].

Перехитря́ть, перехитри́ть *кого* – перехитро́вувати, перехитрува́ти, перехитри́ти, охитрува́ти, перемудро́вувати, перемудрува́ти, перемудри́ти, змудрува́ти кого́. [Він за ме́не хитрі́ший: перехитрува́в мене́. Мо́жна і смерть перехитри́ти (Самійл.). Замисли́в я охитрува́ти вереду́ху (М. Вовч.). Ба́бу і чорт не змудру́є]. **-ри́ть** (*через меру, в ущерб себе*) – перемудри́ти. [Перемудри́в я в цій спра́ві так, що сам у ду́рні поши́вся (*в дураках остался*)].

Перехо́д – 1) перехі́д (-хо́ду) через що, від чо́го до чо́го, чого́ в що, пере́ступ (через що) від чо́го до чо́го (*обычно в отвлечён. знач.*). [Перехі́д через го́ри, через рі́чку, через міст. Нема́ льо́ду, нема́ льо́ду, нема́ перехо́ду; коли́ тобі́ лю́ба ми́ла, бреди́ через во́ду. Перехі́д до ново́го ладу́. Перехі́д від доста́тків до зли́днів. Рапто́вий перехі́д від тепла́ до хо́лоду. Перехі́д до́вгого «о» в «і»]. **-хо́д** *в другую религию, партию* – перехі́д в і́ншу ві́ру, в і́ншу па́ртію, до і́ншої ві́ри, до і́ншої па́ртії; 2) (*марш, расстояние суточной ходьбы*) хо́дка, перехі́д, день хо́ду. [В одну́ хо́дку дійду́ до Ха́ркова, бо ні́коли спочива́ти (Змієв. п.)]. *Войскам оставался один* **-хо́д** *до крепости, войска были в одном* **-де** *от крепости* – ві́йськові залиша́лося (було́) оди́н день хо́ду до форте́ці. **Перехо́ды** (*коридоры*) – перехо́ди. [У цьо́му буди́нкові бага́то перехо́дів уся́ких, ча́сом на́віть заблу́диш серед їх].

Переходи́ть, перейти́ – 1) перехо́дити, переходжа́ти, перейти́ що *и* через що. [Довело́сь перехо́дити йому́ через засі́яні поля́. Той блука́є за моря́ми, світ перехожа́є (Шевч.). Перейшо́в ліс і ви́йшов до рі́чки. Перейшо́в по кла́дці (по камі́ннях) на той бік рі́чки. Ві́йсько перейшло́ кордо́н. Він перейшо́в до нас жи́ти. Ку́холь перехо́див з рук до рук. І ра́бство їх на ді́ти перехо́дить (Грінч.). Ця хоро́ба не зара́зна, на і́нших не перехо́дить. Перейшо́в з меди́чного ві́дділу на правни́чий. Перейти́ на четве́ртий курс. Перейшо́в (переступи́в) у п'я́ту кла́су. З благоче́стя на у́нію перейшо́в]. **-ть** (*через улицу, площадь*) – перехо́дити, перейти́ ву́лицю, пло́щу, через ву́лицю, через пло́щу. **-ди́ть, -ти́** *на новую квартиру* – перехо́дити, перейти́, перебира́тися, перебра́тися у (на) нову́ кварти́ру, (у нове́ поме́шкання). **-ди́ть, -ти́** *дорогу кому* – перехо́дити, перейти́ кого́, перехо́дити, перейти́ доро́гу кому́. *Войска* **-шли́** *в наступление* – ві́йсько перейшло́ до на́ступу, ві́йсько почало́ наступа́ти. **-ти** *в католичество, в ислам* – перейти́ на(в) католи́цтво, на(в) іслям́; 2) **-ди́ть** *к кому* (*передаваться*) – переходи́ти, перейти́, перекида́тися, переки́нутися, (*приставать*) пристава́ти, приста́ти, (*о мног.*) поперехо́дити, поперекида́тися, попристава́ти до ко́го. [Перейшо́в до во́рога]; 3) (*доставаться*) перехо́дити, перейти́ від ко́го до ко́го, припада́ти, припа́сти, спада́ти, спа́сти, дістава́тися, діста́тися від ко́го кому́. **-ди́ть** *по наследству* – перехо́дити спа́дщиною; 4) **-ди́ть** *от чего, к чему* – перехо́дити, перейти́ від чо́го до чо́го. **-ди́ть** *от одной темы к другой* – перехо́дити від одно́ї те́ми до і́ншої. **-дёмте** *к следующему пункту устава* – перейді́мо до насту́пного (да́льшого) пу́нкту в стату́ті; 5) (*изменяться*) перехо́дити, перейти́ в що, зіхо́дити, зійти́, переводи́тися, перевести́ся на що, (*прев*(*об*)*ращаться*) оберта́тися, оберну́тися в що, на що, чим. *Срв.* **Изменя́ться, Превраща́ться, Обраща́ться.** [Одна́ хоро́ба перехо́дить в і́ншу. Сва́рка перейшла́ (перевела́ся) на бі́йку]. *Чёрнозем за этим лесом* **-дит** *в суглинок* – чорно́зем за цим лі́сом перехо́дить (схо́дить) на су́глинок. *Известняк* **-ди́т** (*обращается*) *в мел* – вапня́к оберта́ється у кре́йду; 6) (*миновать, проходить*) перехо́дити, перейти́, мина́ти, мину́ти, мину́тися. [Перейшло́ мі́сяців два (М. Вовч.)]; 7) **-ди́ть** (*исходить повсюду*) ви́ходити, обійти́, обходи́ти що. [Ви́ходив усі́ ву́лиці, а його́ буди́нку не знайшо́в]. *Пока сам не* **-хожу́** *все улицы, Киева не узнаю* – по́ки сам усі́ ву́лиці не ви́ходжу, Ки́їва не

взна́ю. *По всем дворам* **-дил** – усі́ дворі́ ви́ходив (обійшо́в); 8) **-живать** (*ходить лишку*) – перехо́джувати, переходи́ти. **Перехо́женный** – перехо́джений. *Хожено и* **-но** – хо́джено й перехо́джено. **-тся**, *безл.* – перехо́диться. [Яко́сь перехо́диться і в ла́таній свити́ні].

Перехо́дный *и* **переходно́й** – пере́ступни́й, пере́хі́дни́й, переходо́вий. [Переступни́й моме́нт. За то́ї перехідно́ї доби́. Переходо́вий то був час]. **-но́й** *глагол* – перехідне́ дієсло́во. **-но́й** *праздник* – рухо́ме свя́то.

Перехо́дчивый, *см.* **Изме́нчивый.**

Перехо́ды, *см.* **Перехо́д.**

Переходя́щий *глагол, см.* **Переходно́й. -дя́щие** *суммы* – перехідні́ су́ми.

Перехожде́ние – перехі́д (-хо́ду).

Перехо́жий – 1) перехі́дний, мандро́ваний. [Раз у ба́би перехі́дний моска́ль ночува́в (Рудан.)]; 2) *см.* **Прохо́жий.**

Перехола́живать, перехолоди́ть – перехоло́джувати, перехолоди́ти, перестуди́ти, (*о мног.*) поперехоло́джувати що.

Перехоте́ть – перехоті́ти, перехті́ти, перебажа́ти.

Перехоте́ться – перех(о)ті́тися, відх(о)ті́тися, перебажа́тися, перемну́тися кому́, перекорті́ти кого́.

Перехули́ть – (*о мног.*) ви́ганьбити; (*через меру*) переганьби́ти. *Он всё* **-и́л** – він усе́ зга́нив, згу́див.

Пе́рец – пе́рець (-рня), па́прика, *ум.* пе́рчик. **-рец** *чёрный, жгучий* – гірки́й пе́рець. **-рец** *душистый, гвоздичный* – кру́глий, паху́щий, гвоздичко́вий пе́рець. **-рец** *красный стручковый* – перчи́ця, пе́рець стрюкува́тий, стручкови́й (стручкува́тий, калитко́вий). *Дикий, волчий* **-рец** – во́вче ли́ко, (во́вчі) я́гідки (-док). *Зерно* **-ца** – перчи́на. *Задать* **-цу** *кому* – поперчи́ти кому́, підне́сти під ніс те́ртого хрі́ну, да́ти ти́пцю кому́.

Перецара́пывать, перецара́пать, -цара́пнуть – (*снова*) передря́пувати, передря́пати, передряпну́ти, перешкря́бати, перешкрябну́ти; (*оцарапать мног.*) подря́пати, пошкря́бати. **Перецара́панный** – передря́паний, передря́пнутий, перешкря́баний, перешкря́бнутий; подря́паний, пошкря́баний. **-ся** – подря́патися. [Одна́ з о́дною подря́палися, як кішки́].

Переце́живание – переці́джування; перето́чування.

Переце́живать, перецеди́ть – (*наново*) переці́джувати, переціди́ти, попереці́джувати; (*переливать выцеживая*) перето́чувати, переточи́ти, поперето́чувати. [Натруси́лося чого́сь у молоко́ – переці́джувати тре́ба. Переточи́в горі́лку в и́нше бари́ло]. **Переце́женный** – переці́джений; перето́чений.

Переце́живаться, перецеди́ться – переці́джуватися, переціди́тися, попереці́джуватися; перето́чуватися, переточи́тися, поперето́чуватися.

Перецелова́ть (*всех*) – перецілува́ти, поперецілo̒вувати (всіх).

Перецелова́ться – перецілува́тися, поцілува́тися (з усіма́).

Переце́нивать, переце́ни́ть – 1) (*наново*) переці́нювати, переціни́ти, перецін́ювати, перецінува́ти, перетаксо́вувати, перетаксува́ти; (*во множ.*) попереці́нювати, попереціно́вувати, поперетаксо́вувати що; 2) (*оценить всё*) поціни́ти, поцінува́ти, потаксува́ти (все), покла́сти ці́ну (на все); 3) (*сверх меры*) переці́нювати, переціни́ти що, надава́ти, нада́ти бі́льшої ва́ртости (ваги́; ціни́) кому́, чому́. **-ться** – переці́нюватися, бу́ти переці́неним, перетасо́ваним; бу́ти поці́неним, потаксо́ваним. **Переценённый** – переці́нений, переціно́ваний, перетаксо́ваний; поціно́ваний, потаксо́ваний.

Переце́нка – переці́нювання, переціно́вування, перетаксо́вування, *оконч.* переці́нення, перецінува́ння, перетаксува́ння.

Переце́пливать, перецепи́ть – перечі́[е́]плювати, перечепи́ти, (*о мног.*) поперечі́[е ́]плювати що.

Перецыга́нивать, перецыга́нить – 1) (*выманить, купить обманом*) перецига́нювати, перецига́нити у ко́го що; 2) *кого* – пересмі́ювати, пересмія́ти, перекри́влювати, перекриви́ти кого́.

Перечека́нивание, *см.* **Перечека́нка.**

Перечека́нивать, перечека́нить – перебива́ти, переби́ти (моне́ту), перелива́ти, перели́ти (ста́тую), (*о мног.*) поперебива́ти, попerелива́ти що. **Перечека́ненный** – переби́тий, перели́тий.

Перечека́нка – перебива́ння, перелива́ння.

Пере́чение – пере́чення; (*опровержение*) запере́чування.

Пе́речень *чего* – пере́лік, ви́лік, рее́стр, спис (чому́ *и* чого́). [Рее́стр кни́гам у бібліоте́ці. Пере́лік надруко́ваних праць].

Перечёркивание – перекре́слювання, перечі́[é]ркування.
Перечерка́ть *что-л.* – поперекре́слювати, поперечі́[é]ркувати, покре́сли́ти, почерка́ти що. **Перечёрканный** – поперекре́слюваний, поперечі́[é]ркуваний, покре́слений, поче́рканий.
Перечёркивать, перечеркну́ть – перекре́слювати, перекре́сли́ти; перечі́[é]ркувати, перечеркну́ти що. **Перечёркнутый** – перекре́слений, перече́ркнутий.
Перечёркиваться – бу́ти перекре́слюваним (перекре́сленим, поперекре́слюваним, покре́сленим), бу́ти перечі́[é]ркуваним (перече́ркнутим *и т. д.*).
Перече́рнивать, перечерни́ть – 1) (*сверх меры или наново*) перече́рнювати, перечорни́ти, (*во множ.*) поперече́рнювати; (*всё*) почорни́ти (все); 2) (*перемарать*) перема́зати, поперема́зувати. **Перечернённый** – 1) перечо́рнений; почо́рнений; 2) перема́заний.
Перече́рниваться, перечерни́ться – 1) перече́рнюватися, перечорни́тися, поперече́рнюватися; почорни́тися; 2) *сов.* перема́затися, поперема́зуватися, ви́мазатися, повима́зуватися. *Срв.* **Перемара́ться.**
Перече́рчивание – перерисо́вування, перекре́слювання.
Перече́рчивать, перечерти́ть – перерисо́вувати, перерисува́ти, перекре́слювати, перекре́сли́ти, (*о мног.*) поперерисо́вувати, поперекре́слювати; (*всё*) порисува́ти, покре́сли́ти (все). **Перече́рченный** – перерисо́ваний, перекре́слений.
Перечёс – перечі́с (-чо́су).
Перечеса́ть, *см.* **Перечёсывать.**
Перече́сть – 1) *см.* **Пересчи́тывать**; 2) *см.* **Перечи́тывать.**
Перечёсывание – 1) перечі́сування; 2) розчу́хування.
Перечёсывать, перечеса́ть – 1) (*волосы, лён и т. п.*) перечі́сувати, перечеса́ти, (*о мног.*) поперечі́сувати; (*всё*) почеса́ти (все); 2) (*кожу*) розчу́хувати, розчу́хати (зана́дто); (*о мног.*) порозчу́хувати що. [Комарі́ покуса́ли, а я розчу́хав – тепе́р поприкида́лося]. **Перечёсанный** – перече́саний; (*о коже*) розчу́ханий, порозчу́хуваний. [Но́ги такі́ порозчу́хувані].
Перечёсываться, перечеса́ться – 1) (*наново*) перечі́суватися, перечеса́тися, поперечі́суватися; (*о волосах, льне и т. п.*) бу́ти перечі́суваним, перече́саним, поче́саним. [По-три́чі на день перечі́сується. Цей льон уве́сь поче́саний]; 2) чу́хатися, почу́хатися, вичу́хуватися, ви́чухатися (всю́ди).
Перечёт – пере́лік, ви́лік. *На* **-чёт** – під лі́ком. [Цьо́го ро́ку не вроди́ло ні́чо́го; всі ви́шні під лі́ком (Куліш)]. *Знаю на* **-чёт** – зна́ю, як свої́ п'ять па́льців (як отчена́ш).
Перечи́нивать, перечини́ть – 1) (*наново*) перела́годжувати, перела́годити, (*о мног.*) поперела́годжувати; (*бельё*) перела́тувати, перелата́ти (*о мног.*) поперела́тувати що. [Оцю́ соро́чку перелата́й, бо пога́но пола́тана]. **-нить** *карандаш* – застру́га́ти на́ново олі́ве́ць; 2) (*починить всё*) *сов.* пола́годити, позала́годжувати; (*бельё и т. п.*) полата́ти, позала́тувати. [Де що було́ дра́не – все полата́ла. Позала́тувала всі дірки́]. **-ни́ть** *кому бельё, одежду* – полата́ти кому́ біли́зну (пла́ття), оде́жу, облата́ти кого́. **Перечинённый** – перела́годжений; пола́годжений; (*о бельё и т. п.*) перела́таний, пола́таний, позала́туваний.
Перечи́нка – перела́годжування, *сов.* перела́годження, (*белья*) перела́тування, *сов.* перелата́ння. *Отдать что в* **-ку** – відда́ти що перела́годити, пола́годити, (*о бельё*) відда́ти що перелата́ти, полата́ти.
Перечисле́ние – 1) перелі́чування, вилі́чування; 2) перепи́сування куди́.
Перечисля́ть, перечи́слить – 1) перелі́чувати, перелічи́ти, вилі́чувати, ви́лічити, (*о мног.*) поперелі́чувати, повилі́чувати кого́, що. [Перелічу́ і дні і но́чі (Шевч.). Перелічи́в усі́х до о́дного, не промину́в ніко́го]; 2) (*перевести кого, куда*) перепи́сувати, переписа́ти, (*о мног.*) поперепи́сувати кого́ куди́. [Перепи́сано мене́ з піхо́ти в кінно́ту]. **Перечи́сленный** – 1) перелі́чений, ви́лічений; 2) перепи́саний.
Перечисля́ться, перечи́слиться – 1) перелі́чуватися, вилі́чуватися, бу́ти перелі́ченими, ви́ліченими. *В об'явлении* **-ются** *все сотрудники газеты* – в оповістці перелічено всіх співробітників газети. -ются все его ошибки – перелі́чено (ви́лічено) всі його́ помилки́; 2) (*куда*) перепи́суватися, переписа́тися, (*о мног.*) поперепи́суватися. [Переписа́вся з міща́н у цехові́].
Перечи́стить, -ся, *см.* **Перечища́ть, -ся.**
Перечи́стка – перечища́ння, *сов.* перечи́щення.
Перечи́тывание – перечи́тування.
Перечи́тывать, перечита́ть – (*снова*) перечи́тувати, перечита́ти, (*многое, одно за другим*) поперечи́тувати, попрочи́тувати. [Перечита́в кни́гу вдру́ге. Попрочи́тував усі́ кни́ги в його́

бібліоте́ці. Поперечи́тував усе́ на́ново]. **Перечи́танный** – перечи́таний, поперечи́тований. **Перечи́тываться** – бу́ти перечи́туваним, перечи́таним. *Такие книги* **-вались** *по несколько раз* – такі́ кни́ги перечи́тувано по кілька разі́в.

Пере́чить *кому, чему* – пере́чити, супере́чити кому́, чому́, спере́читися, змага́тися, опира́тися, спо́ритися проти ко́го, проти чо́го. [Не ва́жтеся мені́ супере́чити, бо ли́ха здобу́детесь. Хотíла вчи́тися да́лі, – ба́тько не змага́вся проти то́го (Грінч.). Дід не спере́чився (Неч.-Лев.). Я проти свекру́хи не спо́рюся, хоч що вона́ ка́же]. *И словом не* **-чит** – і сло́во на́криво (впо́перек) не ска́же.

Перечища́ть, перечи́стить – (*снова, одно за другим*) перечища́ти, перечи́стити, (*многое*) поперечища́ти; (*всё*) почи́стити, повичища́ти все. [Перечи́стила самова́р – тепе́р ясни́й став. Ножі́ поперечища́ла (повичища́ла). Всю карто́плю почи́стила]. **Перечи́щенный** – перечи́щений; почи́щений. [У ми́сці лежа́ла почи́щена карто́пля].

Перечища́ться, перечи́ститься – перечища́тися, перечи́ститися, бу́ти перечи́щуваним, перечи́щеним, почи́щеним на́ново. [Ті́льки й ро́бить, що чи́ститься та перечища́ється].

Перечнево́й – перелі́чни́й, реєстро́вий. **-ва́я** *ведомость* – перелі́чна́ ві́домість. **-ва́я** *смета* – перелі́чни́й обраху́нок.

Пе́речник, *бот.* Iberis – пе́речник.

Пе́речница – 1) (*сосуд для перца*) перча́нка, 2) *см.* **Пе́речная** *трава.*

Пе́речный – перце́вий. **-ная** *настойка* – перці́вка, перчакі́вка. **-ное** *зерно* – перчи́на. **-ная** *трава* – (Lepidium latifolium L.) хрі́ниця, хріно́к, соба́чий хрін, горо́б'яча ка́шка, гірча́к; (Lepidium sativum L.) жеру́ха. **-ная** *мята* – холо́дна м'я́та.

Перечу́вствовать – перечу́ти. [Поe̗т зно́ву переду́мав, перечу́в і перестра́ждав свої́ юна́цькі спостере́ження з життьови́х контра́стів (Єфр.)]. **Перечу́вствованный** – перечу́тий.

Переша́гивание – переступа́ння.

Перешага́ть – ви́ходити, ви́бігати. **-га́л** *все улицы* – ви́ходив (ви́бігав) усі́ ву́лиці.

Переша́гивать, перешагну́ть – переступа́ти, переступи́ти *и* переступну́ти, (*широким шагом*) пересяга́вати, пересягну́ти, перецибну́ти. **-нуть** *через порог* – переступи́ти (через) порі́г. [Ва́шого поро́гу ніко́ли не переступлю́]. **-ну́ть** *через ручей, через ров* – пересягну́ти (перецибну́ти (через) струмо́к, (через) рівча́к. [Васи́ль циба́тий як жураве́ль – хоч яки́й тин висо́кий, перецибне́].

Переша́ривать, переша́рить (*всё*) – перешу́кувати, перешука́ти, перетру́шувати, перетруси́ти все, *сов.* ви́нишпорити, перени́шпорити всю́ди. [Тут-же тобі така́ дітво́ра, що всю́ди ви́нишпорить]. **Переша́ренный** – перешу́каний, перетру́шений.

Перешата́ть, -ся – порозхи́тувати, -ся.

Перешвы́ривать, перешвырну́ть – пережбу́р(л)ювати, пережбурну́ти, переміта́вати, переметну́ти що. **Перешвыря́ть** (*всё*) – пережбурля́ти, пожбурля́ти, ви́жбурляти (все).

Переше́дший – пере́йшлий.

Переше́ек, *геогр.* – ши́я, ши́йка, пере́сип (-пу). [З Перекопу шлях іде́ ши́єю до Кри́му].

Переше́лец – перехо́дець (-хі́дця). *Срв.* **Переселе́нец.**

Перешелуши́ть – перелу́щити, полу́щити (все). **Перешелу́шенный** – перелу́щений, полу́щений.

Перешепну́ться, *см.* **Перешёптываться.**

Перешёпты – пере́шепти. [Пере́шепти із ницака́ми зли́ми (Куліш)].

Перешёптывание – переші́птування, шепоті́ння. [В грома́ді зідха́ння, сльо́зи, триво́жне переші́птування (Л. Укр.)].

Перешёптывать, перешепта́ть *и* **перешепну́ть** – переші́птувати, перешепта́ти, перешепну́ти кому́ що.

Перешёптываться, перешепну́ться *с кем* – переші́птуватися, перешепну́тися з ким.

Переши́б – 1) *см.* **Перешиба́ние**; 2) (*место, где что-л. перешиблено*) перебі́й (-бо́ю), перелі́м (-ло́му), злі́м (-ло́му).

Перешиба́ние – перебива́ння.

Перешиба́ть, -ся, перешиби́ть, -ся – перебива́ти, -ся, переби́ти, -ся, (*о мног.*) поперебива́ти, -ся. [Я ва́шому соба́ці но́ги поперебива́ю]. *Плетью обуха не* **-бёшь** – головою́ му́ру не проб'є́ш. **-би́ть** *кого* (*превзойти*) – перева́жити кого́, го́ру взя́ти над ким. **Переши́бленный** – переби́тий.

Перешива́ние – перешива́ння.

Перешива́ть, переши́ть – 1) (*наново*) перешива́ти, переши́ти (*б. вр.* переши́ю, -ши́єш), (*о мног.*) поперешива́ти що; 2) (*нашить много*) *сов.* понашива́ти. **Переши́тый** – переши́тий.

Перешива́ться, переши́ться – перешива́тися, переши́тися, бу́ти переши́тим, (*о мног.*)

попорешива́тися, бу́ти попереши́ваним.
Переши́вка – перешива́ння, *сов.* перешиття́.
Перешивно́й – переши́ваний, переши́тий.
Перешипе́ть – перешипі́ти, (*о змее*) пересича́ти, (*о жире на огне*) перешкварча́ти.
Переши́ть, *см.* **Перешива́ть.**
Перешлифо́вывать, перешлифова́ть – (*снова*) перешліх(т)о́вувати, перешліх(т)ува́ти, (*о мног.*) поперешліх(т)о́вувати що; (*всё*) пошліх(т)ува́ти (все).
Перешпи́ливать, перешпи́лить – (*наново*) перешпи́лювати, перешпили́ти, (*о мног.*) поперешпи́лювати що; (*всё*) попрошпи́лювати, попришпи́лювати. **-лить** *всех букашек* – попришпи́лювати всі кузьки́ (кома́шки).
Перештемпелева́ть – (*наново*) перештемплюва́ти, перештампува́ти; (*всё*) поштемплюва́ти, поштампува́ти (все). **Перештемпелёванный** – перештемпльо́ваний, перештампо́ваний; (*о мног.*) поштемпльо́ваний, поштампо́ваний.
Перешто́пывать, перешто́пать – перешто́пувати, перешто́пати, (*о мног.*) поперешто́пувати; (*всё*) пошто́пати, позашто́пувати (все). [Усі панчо́хи пошто́пала]. **Перешто́панный** – перешто́паний, пошто́паний.
Перештукату́ривание – перетиньќо́вування.
Перештукату́ривать, перештукату́рить – (*наново*) перетиньќо́вувати, перетинькува́ти, (*о мног.*) поперетиньќо́вувати; (*всё*) потинькува́ти (все). **Перештукату́ренный** – перетиньќо́ваний.
Перешуме́ть – (*о дожде, лесе и т. п.*) перешумі́ти; (*о людях*) перегаласува́ти, перегомоні́ти.
Перещеголя́ть *кого* – поверши́ти кого́ чим, го́ру взя́ти над ким чим (напр., убо́рами, знання́м).
Перещи́пывание – перещи́пування.
Перещипа́ть (*многих, всех*) – пощипа́ти, перещипа́ти (багатьо́х, усі́х), (*птиц от перьев*) поску́бти, пообску́бувати. [Усі́х куре́й поску́бла].
Перещи́пывать, перещипну́ть *что* – перещи́пувати, перещипну́ти. [Стан тонки́й – хоч перещипни́]. **Перещи́пнутый** – перещи́пнутий.
Перещи́пываться – перещи́пуватися (між собо́ю).
Перещу́пывать, перещу́пать – (*наново*) перема́цувати, перема́цати, перела́пувати, перела́пати, переглядáти, переглядíти, (*всех или всюду*) поперема́цувати, поперела́пувати, попереглядáти. [Всі сплять до́лі; упиря́ка заходи́вся – чи́сто всіх за го́лови перема́цав (переглядів)]. **-пай** *кур* – попереглядáй куре́й.
Переэкзамено́вка – нови́й і́спит, пере́пит (-ту).
Переэкзамено́вывать, -ся, -нова́ть, -ся – перекзаміно́вувати, -ся, переекзамінува́ти, -ся, (*о мног.*) попереекзаміно́вувати, -ся, екзамінува́ти, -ся (на́ново), проекзамінува́ти, -ся (на́ново), попроекзаміно́вувати, -ся (на́ново). **Переэкзамено́ванный** – переекзаміно́ваний, проекзаміно́ваний (на́ново).
Периге́й, *астр.* – периге́й (-ге́ю).
Периге́лий – периге́лій (-лію).
Перика́рдий – перика́рдій (-дію), осе́рдя (-рдя).
Перикарди́т – перикарди́т, запа́лення осе́рдя.
Пери́ла, пери́льца – би́ла, би́льця (*ед. ч.* би́ло́, би́льце́), пору́ччя, пору́ча́та, поре́нчата, по́ручні, баля́си, кобили́ці, держа́чка.
Пери́льный – билови́й, пору́ччяний.
Пери́льца, *см.* **Пери́ла.**
Пери́метр, *мат.* – пери́метр. **Периметри́ческий** – периметри́чний.
Пери́на – пери́на, (*ум.* пери́нка, пери́ночка, пери́нонька), (*шутл.*) бе́бехи.
Пери́нный – пери́нний.
Пери́од – пері́од, доба́. *Ледниковый* **-од** – льодова́ доба́. *Грамматический* **-од** – грамати́чний пері́од.
Периоди́ческий – періоди́чний. [Періоди́чна пре́са. Періоди́чне вида́ння]. **-чески** – періоди́чно.
Периоди́чность – періоди́чність (-ности).
Перипети́я – перипетія.
Перисти́ль, *архит.* – перисти́ль, колона́да.
Пери́стый – 1) пір’юва́тий, пір’я́стий, волоха́тий. [Ку́ри пір’юва́ті, то й видають на́че вели́кі]; 2) перна́тий, перови́дий. [Процвіта́є в лі́сі па́пороть перна́та (Грінч.)]. **-тые** *облака* – баранці́, мо́лоди *и* мо́лоді (-дів).

Пери́ться, опери́ться – вкрива́тися, вкри́тися пі́р'ям, вбива́тися, вби́тися в пі́р'я (в палки́, в колодочки́).
Периферийческий – периферíйний.
Перифери́я – периферíя.
Перифра́за – перифра́за.
Перифрази́ровать *кого, что* – перифразо́вувати, переказувати кого́, що.
Пёрка (*сверлильное долотичко*) – пе́рко (-рка), наконе́чник (у све́рдла).
Перка́левый – перкале́вий.
Перка́ль, *ж. р.* – перка́ль (-лю, *м. р.*).
Перл – перли́на, (*реже*) пе́рла (*ж. р.*) *ум.* перли́нка. **Пе́рлы** – *соб.* пе́рло (-ла), *мн.* пе́рла *и* пе́рли (*р.* пе́рел *и* пе́рлів), *ум.* пе́рлоньки *и* пе́рлонька. [Два рядки́ біли́х хат попід ве́рбами білі́ють, нена́че два рядки́ пе́рлів (Неч.-Лев.). На ши́ї ма́ла ни́зку пе́рел (Свидн.)]. Сльо́зи мов (як) пе́рло. Ді́вчи́но, моя́ ти перли́но. Зу́боньки, як пе́рлоньки].
Перла[о]му́тр – перлому́тер (-тру).
Перла[о]му́тровый – перлому́тровий, перло́вий.
Пе́рло, *см.* **Перл.**
Перло́вый – перло́вий, перли́[а́]стий. **-вое** *ожерелье* – перло́ве нами́сто. **-вая** *крупа* – перло́ві крупи́. **-вый** *блеск, цвет* – перли́[а́]стий блиск, ко́лір.
Перна́теть – перна́тіти (-тію, -тієш), волоха́тіти.
Перна́тый – перна́тий, пір'юва́тий. [Звіря́та, ри́ба і перна́ті пти́ці (Куліш)]. **Пернатые** – птахи́, пти́ці, пта́ство, перна́ті.
Перо́ (*мн.* **пе́рья**) – 1) (*у птиц, рыб*) перо́ (*мн.* пе́ра; *ум.* пірце́), *соб.* пі́р'я, пі́р'ячко. *Одно* **-ро́, -шко** – пірце́, пери́на (*ум.* пери́нка, пери́ночка, пери́нонька), пір'ї́на (*ум.* пір'ї́нка, пір'ї́ночка, пір'ї́нонька). *Гусиное* **-ро́** – гу́сяче перо́. *Длинные* **-рья** *в хвосте у петуха* – коси́ці; (*у селезня*) ку́чері, коси́ці. *Плавательные* **-рья** – плавці́. *Правильное, маховое* **-ро́** (*у птиц*) – плав, плаво́к. *Шляпное* **-ро́** – (*гал.*) покре́йта, покре́йтка, трепі́тка; (*павлинье*) пави́не перо́, па́ва, паву́н; (*петушье*) когу́тяче перо́, ко́гут. **-шко** *в поплавке рыбацком* – на́кісток; 2) (*писчее*) перо́ (*мн.* пе́ра). *Что написано* **-ро́м***, того не вырубишь топором* – що напи́сано перо́м, того́ не ви́тягнеш (не ви́волочеш) і воло́м. *У него бойкое* **-ро́** – у нього (*или* він ма́є) спри́тне перо́, впра́вна рука́; 3) (*колеса, весла*) ло́пать (-ти), пелю́стка, крило́; 4) (*растений*: *лука, чеснока и т. п.*) перо́, стрі́лка.
Перо́вник – пірни́к, перівни́ця.
Перово́й (*употребляющийся для мельничных крыльев*) – крилови́й.
Перо́н – перо́н (-ну).
Перо́нный – перо́нний, перо́новий.
Перочи́нный *ножик* – склада́ний ніж, цизо́рик.
Перпендикуля́р, *геом.* – перпендикуля́р (-ру), прямові́с, простопа́д, пряме́ць (-мця́).
Перпендикуля́рность – перпендикуля́рність, прямові́сність, простопа́дність (-ости).
Перпендикуля́рный – перпендикуля́рний, прямові́сний, простопа́дний, сторчови́й. [Прямові́сна лі́нія. Ша́хти бува́ють сторчові́, як коло́дязь і похідні́]. **-рно** – перпендикуля́рно, прямові́сно, простопа́дно, сторч(е́м), сторчма́. [Це́глу ста́вити сторче́м, чи кла́сти пла́зом].
Персе́й, *астр.* – Персе́й.
Пе́рси, *мн.* – пе́рса *и* пе́рси (*р.* перс), гру́ди (-де́й). [Наси́пав коне́ві вівса́ по самі́ пе́рса. Кора́лі і дукачі́ як жар горі́ли на її́ по́вних гру́дях (Федьк.)].
Перси́дский – пе́рський, персія́нський. **-ский** *ковёр* – пе́рський ки́лим. **-ский** *обычай* – пе́рський, персія́нський звича́й.
Пе́рсик, *бот.* – пе́рсик, бросквина́, бро́слива.
Пе́рсиковый – пе́рсико́вий. **-вое** *дерево* – персико́ве, бросквино́ве де́рево.
Пе́рсный – пе́рсний, грудни́й.
Персо́на – персо́на, осо́ба.
Персона́ж – персона́ж. [На персона́жів по́вісти ди́вляться як на спра́вжніх живи́х людей (Грінч.)].
Персона́л – персона́л (-лу), особо́вий склад (-ду).
Персона́льно – персона́льно, особи́сто, своє́ю осо́бою.
Персона́льный – персона́льний, особо́вий.
Перспекти́ва – перспекти́ва. **Перспекти́вный** – перспекти́вний.
Перст – перст, па́лець (-льця). *Один как* **перст** – сам як па́лець, одни́м-оди́н як пу́чка.
Пе́рстень, перстенёк – пе́рстінь (-теня, *мн.* перстені́), пе́рстень (-сня, *мн.* персні́), *ум.* персте́ник, персте́ничок (-чка), пе́рсник, пе́рсничок (-чка), персті[е]не́ць (-нця), перстіно́к

(-нка́). *Срв.* **Кольцо́**. **-тень** *с камнем* – пе́рсті[е]нь з ві́чком, з камінце́м.
Перстневи́дный, *см.* **Кольцеобра́зный.**
Перстневи́к – коро́бочка на перстені́.
Перстнево́й – перстене́вий, персне́вий, персньо́вий.
Перстно́й, *анат.* – персни́й, пале́чний.
Пе́рстный – 1) (*от* **Перст**) пе́рсний; 2) (*от* **Персть**) зе́мний.
Персть – земля́, по́рох, багно́. **Персть** *земная* – по́рох зе́мний.
Пертурба́ция – пертурба́ція. **-цио́нный** – пертурбаці́йний.
Перу́н, *поэт.* – перу́н, грім (*р.* гро́му), громова́ стріла́.
Перу́нный *и* **Перу́новый** – перу́новий, громо́вий.
Перха́ть, перхну́ть – пи́рхати, пи́рхнути. [Нігде́ ані шиши́рхне, хіба́-то де́куди крізь сон що-не́будь пи́рхне (Гул.-Арт.)].
Пе́рхнуть (*о коже*) – лупи́тися.
Перхота́ – пирхо́та, пи́рхавка.
Перхоту́н, -нья – пи́рхало, кахи́кало (*общ. р.*).
Пе́рхоть – лупа́. [Тре́ба з голови́ лупу́ ви́чесати].
Перцея́д, -я́дец, *птица*, Ramphastos – тука́н.
Перцо́вка – (*водка*) перці́вка, перчакі́вка.
Перцо́вый – перце́вий.
Перча́тка – рукави́чка, рукави́ця, пальча́тка. [Молоди́й коло вікна́ приміря́в на ру́ку жо́вті рукави́чки (Єфр.)].
Перча́точник, -ница – рукави́чник, рукави́чниця.
Перча́точный – рукави́чний.
Перчи́ть – перчи́ти що.
Перши́ть, *безл.* – дра́ти (де́рти) в го́рлі. *У меня* **-ши́т** *в горле* – у ме́не (мені́) в го́рлі дере́.
Пёрышко – пірце́, пери́нка, пери́ночка, пір'ї́нка, пір'ї́ночка. *Срв.* **Перо́.**
Пе́рья, *см.* **Перо́.**
Перяни́к – пір'яник.
Перяно́й – пір'яний. **-но́й** *ряд* – пір'яний і пухо́вий ряд.
Пёс – пес (*р.* пса) (*ув.* пси́ще, псю́ка, псю́ра, *презр.* пси́сько), соба́ка (*м. р.*) (*ув.* собацю́га, собацю́ра). *Сделаться* (*по наружному виду*) *подобным* **псу** – запеси́головіти. [Він не вмива́вся, не стри́гся, не голи́вся, чи́сто тобі запеси́головів].
Пе́сельник – співа́к, пісельник (-ка).
Пе́сенка – пісенька, співанка, співа́ночка. *Его* **-нка** *уже спета* – він своє́ вже відспіва́в.
Пе́сенник – 1) співа́к *и* співа́ка (*м. р.*), пісельник; 2) (*сборник песен*) співаник, пісенник. [Тре́ба співаника купи́ти, щоб пісе́нь навчи́тися].
Пе́сенница – співа́чка, співу́ля.
Пе́сенный – пісе́нний, співаний, співний. **-ные** *произведения* – співані тво́ри. [Співану наро́дню річ оберну́в Шевче́нко на живо́пис того́, що було́ і що єсть на Украї́ні (Куліш)]. **-ная** *пора* – пісенна пора́. **-ный** *размер* – пісенна міра. **-ное** *творчество* – пісе́нна (співна) тво́рчість.
Песе́ц, *зоол.* – білий лис, песе́ць (*р.* песця́).
Песиголо́вец – песи́головець (-вця).
Пе́сий – соба́чий, пе́сячий, пе́ський. [Пе́сячі му́хи. Пе́ський син (*брань*)]. **Пе́сьи** *дни* – дрокови́ця. **Пе́сья** *трава*, *бот.* Dactylis glomerata L. – мітли́ця, вівсю́к[г], пері́йка. **-сий** *грозд*, *бот.* Solanum Dulcamara L., *см.* **Паслён. -сий** *язык*, *бот.* Cynoglossum Officinale L. – жи́вокіст (-ко́сту), чорноко́рінь (-реня), ку́ряча сліпота́, соба́чка, соба́чий ко́рінь, воло́вий язи́к.
Пёсик – пе́сик, песеня́ (-ня́ти), цу́цик (-ка).
Песи́ка – 1) *бот.* Barbarea vulgaris – свирі́па; 2) те́мна сму́га (на ху́трі).
Песка́рь, *см.* **Писка́рь.**
Пески́, *геогр.* – піски́, піщанці́. [Вони́ живу́ть на піска́х. Там такі́ піски]. *см.* **Песо́к.**
Пескова́тый – пісько́ватий, піскува́тий.
Пескови́дный – піскува́тий.
Песконо́сный – піско́ватий.
Пескообра́зный, *см.* **Пескови́дный.**
Пескоро́й, *рыбка* Ammodytes – піскори́я (-ри́ї).
Песнопе́вец, -пе́вица – піснетво́рець (-рця), піснетво́рка, надхне́нний співе́ць (-вця), псальмі́ст (-та).
Песнопе́ние – 1) церко́вна пі́сня, церко́вний спів, святе́ поспі́в'я; 2) ліри́чний спів, вірш

(похва́льний) *и* ві́рша (похва́льна).
Песнотво́рство – піснетво́рчість (-чости); пісня́рство.
Песнь – ка́нта, спів; пі́сня. [Спів про Ві́щого Оле́га]. **Песнь пе́сен** – пі́сня пісе́нь.
Пе́сня – пі́сня, спів, спі́ванка (*ум.* пі́сенька, спі́ваночка). *Святочные* **-сни** – святні́, святко́ві пісні́. *Весенние* **-сни** – весня́нки, весні́вки. *Хороводные* **-сни** – танкові́ пісні́, гаї́вки, шу́мки. *Петровские* **-сни** – петрі́вча́ні пісні́, петрі́вки. *Сенокосные* **-сни** – гребови́цькі пісні́. *Жатвенные* **-сни** – зажни́вні, обжи́нкові пісні́. *Свадебные* **-сни** – весі́льні пісні́. *Колыбельные* **-сни** – колиско́ві пісні́, котки́. *Нищенские* **-сни** – жебра́цькі пісні́, же́бранки. *Лебединая* **-сня** – лебеди́ний спів. **-сня** *соловья* – солов'ї́ний спів. *Затягивать, заводить* **-сню** – заво́дити (заве́сти́) пісні. *Выводить* **-сню** – виво́дити, витяга́ти (пісні). *Сложить* **-сню** – проложи́ти пі́сню, скла́сти пі́сню. [Проложи́в їм пі́сню про царя́ Налива́я (Куліш)]. *Всё та же* **-сня** – ще не вся, почну́ з кінця́. *Старая* **-сня** – стара́ ка́зка, це вже ми чу́ли. *Это ещё долга* **-сня** – це ще до́вга пі́сня бу́де. *Чьим умом живёшь, того и* **-сенку** *поёшь* – на чиє́му во́зі сиди́ш, того́ й пі́сню співа́й.
Пособо́й – 1) ги́цель (-цля), псобі́йник; 2) *бот.* Colchicum – зимі́вник.
Песо́к – пісо́к (-ску́), *ув.* піщуга́. [Там таки́й піщуга́, що й не ви́їдеш]. *Чистый* **-со́к** – пісо́к-щире́ць. *Крупный* **-со́к** (*чаще речной или морской*) – рінь (-ни), рі́ня́к (-ку́), *соб.* рі́ння, жорства́, жо́рост; *срв.* **Гра́вий.** [Му́дрому і на рі́ні пшени́ця уро́дить (Федьк.)]. **-со́к**-*сыпун, сыпучий, зыбучий* **-со́к** – пісо́к-сипе́ць, сипки́й пісо́к. *Наносный* **-со́к** – наметни́й пісо́к, (*нанесенный водой*) напливни́й пісо́к, напли́нок. *Строить на* **-ске́** – будува́ти на піску́. *Сахарный* **-сок** – цу́кор-сипе́ць, дрібни́й цу́кор, піско́ватий цу́кор.
Песо́чница – пісо́чниця, піскі́вня́.
Песо́чный – піскови́й. **-ные** *часы* – піскови́й годи́нник. **-ный** *цвет* – піскови́й ко́лір. **-ные** *растения* – піскові́ росли́ни.
Пессими́зм – песимі́зм (-зму).
Пессими́ст – песимі́ст (-ста).
Пессимисти́ческий, -чески – песимісти́чний, -ти́чно.
Пест – (*в ступе, толчее*) товка́ч (*ум.* товка́чик), товка́чка, *ум.* товка́чечка, (*полонизм*) тлу́чок; (*в сукновальне*) товка́ч, совга́ч, тара́н; (*деревянный для растирания, маку, конопляного семени и т. п.*) макогі́н (-го́на), м'я́ло.
Пе́стик – 1) *см.* **Пест**; 2) (*у цветка*) ма́точка, плідни́к; 3) *бот.* Polygonum bistoria L. – ле́вудра, ра́кові шийки́, рачки́, дику́ша.
Пе́стиковый, пе́стичный – ма́точний, плідни́ко́вий.
Пе́стова́ние – пе́стування, пе́стіння, коха́ння, вико́хування. [Не зазна́ла я ма́теринего коха́ння-пе́стування, бо мало́ю від ма́тери зоста́лася].
Пе́стовать, вы́пестовать – пе́стувати, ви́пестувати (*гал.* пі́стувати, ви́пістувати), пе́стити, ви́пестити, плека́ти, ви́плекати, коха́ти, вико́хувати, ви́кохати, ня́ньчити, ви́няньчити кого́. [Ду́же він свого́ си́на пе́стував (плека́в). Вона́ спе́ршу ті́льки діте́й пе́стила й забавля́ла (Єфр.). Як я́гідку, як пта́шечку коха́ла, рости́ла (Шевч.). Ви́кохав він си́на Са́ву козака́м на сла́ву]. **-ться** *с кем, с чем* – ня́ньчитися з ким, з чим, упада́ти коло ко́го, коло чо́го.
Пестово́й – товкаче́вий, макого́новий. *См.* **Пест.**
Пестреди́на *и* **Пе́стре[я]дь** – пі́стря, тяжи́на, па́йстра. [Па́йстра, плахти́ і наміткі́ (Глібов)].
Пестреди́нный *и* **Пе́стредный** – пістрьо́вий, тяжи́новий. [Пістрьо́ва су́кня. Тяжи́нові штани́].
Пестре́ние – рябі́ння.
Пё́стренький – рябе́нький, цятко́ваний.
Пестре́ть – рябі́ти, майорі́ти. [Квітки́ рябі́ють (майоря́ть) у траві́].
Пестре́ц, *бот.* (*гриб*) – пестря́к (-ка́).
Пестрина́, *см.* **Пестрота́.**
Пестри́на, пестри́нье – рябoти́на, кра́пка, ця́тка, *соб.* рябoти́ння.
Пестри́ть – рябі́ти. *Уменя в глазах* **-ри́т** – у ме́не (мені́) в оча́х (в очу́) рябі́є (рябі́ть). **-ри́ть** *что* – ряби́ти, цяткува́ти що.
Пестро́ – ря́бо; (*от полос*) пері́сто.
Пестрова́тый – рябува́тий, рябий тро́хи.
Пестрокры́лый – рябокри́лий.
Пестропё́рый – різнопе́рий.
Пестрота́ – ряби́зна, рябина́.
Пестру́ха – рябу́ха (*ум.* рябу́шечка). [Ку́рочка-рябу́шечка].
Пестру́шка, *зоол.* – 1) (*рыба* Salmo fario) пестру́ха, пестру́шка, пестрю́га; 2) (*мышь* Mus

lemmus) ми́ша-ле́мінг.
Пёстрый – рябі́й, сорока́тий, строка́тий, пестря́вий, кра́сий, (*насм.*) рябоми́зий; (*полосатый*) пері́стий, (*о птицах, в мелких пестринках*) сімена́стий, зозуля́стий, крап(ч)а́стий; (*цветистый*) кольори́стий, барви́стий, різноба́рвний, (*узорочный*) цят(к)о́ваний. **-рая** *корова, курица* – ряба́ (пері́ста) коро́ва, ряба́ ку́рка, зозуля́ста-сімена́ста ку́рка. **-рая** *лошадь* – рябі́й (строка́тий) кінь. **-рая** *материя* – ряба́ (пестря́ва, цятко́вана) мате́рія. **-рая** *толпа* – різноба́рвна (кольори́ста) юрба́ (ю́рма). **-рый** *слог, состав* – сорока́тий (пері́стий) склад.
Пестрядёвый, Пестряди́нный, Пе́стрядь, *см.* **Пестреди́нный, Пе́стредь.**
Пестря́к, *см.* **Пестре́ц.**
Песту́н – 1) пе[і]сту́н, догля́дач, дя́дько; 2) *см.* **Песту́нчик.**
Песту́нчик (*баловень*) – песту́н, пестуне́ць, песту́нчик, пе́стя (-сті, *общ. р.*), мазу́нчик. [Це наш мазу́нчик: усі́ коло йо́го па́д(ь)каємо].
Песту́нья – пе[і]сту́нка, догля́дачка, ня́нька.
Песцо́вый – песце́вий, ли́сячий, з бі́лих ли́сів. **-вая** *шуба* – шу́ба з бі́лих ли́сів.
Песча́ник, *минер.* – пісков́ець (-вця́), піскови́к, жорня́к.
Песча́никовый – пісковико́вий. [Пісковико́ві го́ри].
Песча́нистый – піскува́тий, піско́ватий, (*с крупным песком*) рінува́тий, ріни́стий. [Піскува́ті зе́млі].
Песча́нка – 1) гли́на з піско́м помі́шана, піща́на гли́на; 2) (*птица*) – горобе́ць піскови́й.
Песча́ный – пісочá́ний, піщани́й, піскови́й; піскува́тий *и* піско́ватий, рінува́тий, ріни́стий. **-ная** *дорога* – пісочá́ний (піскува́тий) шлях. **-ный** *берег* – пісочá́ний (піско́ватий, ріни́стий) бе́рег, (*низкий, отлогий*) коса́. **-ная** *пустыня, степь* – пісков́а пусти́ня, пісочá́ний (піскува́тий) степ. **-ная** *земля* – піщана́ (піско́вата *и* -ува́та) земля́, піщане́ць (-нця́), піскува́тиця. [Тут у нас земля́ не родю́ча на хліб, бо все піщане́ць]. **-ное** *пространство, из которого во время ветра засыпает песком ближайшие места* – ви́дма. **-ная** *мель в реке* – рінь (*р.* ріни). **-ное** *золото* – піско́вате (піскове́) зо́лото.
Песчи́стый – су́пісковий, піско́ватий.
Песчи́на, песчи́нка – піщи́на, піщи́нка.
Песчи́ща – піщуга́ (*м. р.*).
Пета́рда – пета́рда. **Пета́рдовий** – пета́рдовий.
Пе́тел, *церк.* – пі́вень (вня). *См.* **Пету́х.**
Пе́телька – пете́лька, *см.* **Петля́.**
Пе́тельный – петельќо́вий; заві́совий. *См.* **Петля́.**
Пети́т, *типогр.* – пети́т (-ту).
Пети́ция – пети́ція.
Петли́ца – 1) пете́лька, за́стіжка. *Срв.* **Петля́ 3**. [І скрізь, скрізь черво́ні стрічки́, в петелька́х, на бри́лях і бри́ликах. Дошива́ю соро́чку – самі́ застіжки́ ще зоста́лися]; 2) (*форменная*) петли́ця; (*шитая на воротнике и т. п.*) гапто́вання.
Петля́ – 1) петля́ (*ум.* пете́лька), (*затяжная*) за́шморг (-гу), клю́чка. [Час-би давно́ їх або за́шморгом на оси́ку, або з печи́ною в ополо́нку (Кониськ.). Вийма́юремі́нь і роблю́ за́шморг (Коцюб.)]. *Завязать* **-лёй***, в* **-лю́** *что-л.* – зав'яза́ти що за́шморгом (на́включки), запетлюва́ти що. [Зав'яжи́ на́включки, а то по́тім і зуба́ми не розв'я́жеш, як затя́гнеться]. *Надеть* **-лю́** *на себя* (*себе на шею*)*, на кого* (*переносно*) – запетлюва́ти себе́, кого́. [Той себе́ запетлю́є, а той дочку́ рі́дну (Мирн.)]; 2) (*в сети, в вязанье*) вічко́ *и* очко́ (*редко* о́ко); 3) (*обмётанный прорез в одежде*) пете́лька, за́стіжка, (*мочка или проволочная дужка*) ба́бка, га́пка; 4) (*оконная, дверная*) заві́са, *ум.* заві́ска; 5) *охот.* – клюка́, клю́чка. *Метать* **-ли** (*о зайце*) – ключкува́ти, клюки́ роби́ти.
Петро́в *день* – Пе́тра. *В* (*На*) **-о́в** *день* – на Пе́тра, о Пе́трі. [Це тоді́ бу́де, як о Пе́трі ста́нуть рі́ки замерза́ти]. *До* **-ва** *дня, перед* **-вым** *днём, после* **-ва** *дня* – до Пе́тра, перед Пе́тром, пі́сля Пе́тра. **-ов** *крест, цвет*, *бот.* Lathrea Squamaria L. – Петрі́в хрест, ма́слянки, шпара́говий ряст. **-о́в** *батог, батожёк*, *бот.* Cichorium intybus L. – петрі́в баті́г, петро́ві батоги́.
Петро́вки – петрі́вка.
Петро́вский – петрі́вча́ний, петрі́вський, петрі́вний. [Петрі́вчані пісні́. Петрі́вчаний піст. Петрі́вський день. Петрі́вне лоша́].
Петрографи́ческий – петрографі́чний.
Петрогра́фия – петрогра́фія.
Петроле́ум – гас.
Петру́шечный – петрушко́вий, петру́щаний.

Петру́шка – 1) (*кукла в балагане*) ва́нька-рутютю́; 2) *бот.* Petroselinum Sativum – петру́шка. *Собачья* **-ка**, Aethus Cynapium – коко́риш.
Пету́ния, *бот.* – пету́нія.
Пету́х, *зоол.* – пі́вень (-вня), (*зап.*) ко́гу́т (-та), кур, (*диал.*) ко́кош (-ша). *См.* **Петушо́к. -хи́** *поют* – пі́вні співа́ють, (*зап.*) ку́ри (когути́) пі́ють. [Ще тре́ті пі́вні не співа́ли (Шевч.). Іще́ ку́ри не пі́ли (не пі́яли). Ой, ра́но-ра́но ку́ри запі́ли]. *До* **-хо́в**, *с* **-ха́ми** – до пі́внів, до кур, о пі́внях, о ку́рях. *Первые, вторые, третьи* **-хи́** – пе́рші, дру́гі, тре́ті пі́вні (ку́ри, когути́). *Индейский* **-ту́х** – (г)инди́к, (*шутл.*) дунду́к. *Голландский* **-ту́х** – ґалаґа́н (-на́). *Посадить красного* **-ха́** *под кровлю* (*поджечь*) – черво́ного пі́вня пусти́ти.
Пету́ший, петуши́ный – пі́внячий, когу́тячий, (*лемк.* когу́тій), ку́рячий. **-ший** *гребень*, *бот.* – 1) (Melampyrum cristatum) пі́вники; 2) (Rhinanthus Crista Galli) бра́тчики жо́вті, бубовни́к, бря́згітка, липчи́ця, коноплі́яник, кошу́льник, дзвіне́ць, дзвіно́чки. **-шьи** *головки*, *бот.* Lamium purpureum L. – кра́сна кропива́, ша́ндра.
Петуши́нник, *бот., см.* **Пету́ший** *гребень* **2.**
Петуши́ться – 1) (*задориться*) коко́шитися, задира́тися; 2) (*кичиться*) бундю́[я́]читися, чва́нитися, пиндю́читися, пиша́тися, пишни́тися.
Петушки́, *бот.* – (Cyprypedium Calceolus L.) жо́вті зозу́льки, череви́чки, зозу́лині череви́чки; (Iris sibirica L.) пі́вники, борові́ пі́вники; (Iris Pseudacorus L.) боло́тяні пі́вники, коси́ці, лепешня́к.
Пету́шник, *бот., см.* **Пету́ший** *гребень* **2.**
Петушо́к – пі́вник, когу́тик, півня́ (-ня́ти). *Морской* **-шо́к** (Fringa pugnax) – турухта́н.
Петь, пева́ть – 1) співа́ти, (*диал.*) пі́ти, пі́яти. [Кому́ до́бре, той співа́є, кому́ зле, той пла́че. Ще ку́ри не пі́яли, як він зірва́вся (Стеф.)]. **Петь** *что и о ком, о чём* – співа́ти чо́го (*реже* що) *и* за (про) ко́го, за (про) що. **Петь** *песни, весенние* (*свадебные*) *песни* – співа́ти пісе́нь, весня́нок, весі́льних пісе́нь. [Ка́тря вже подру́гува́ла з сі́льськими дівча́тками – весня́нок умі́ла співа́ти (М. Вовч.). І пі́сні їй пі́ли пташеня́та бо́жі (Рудан.)]. **Петь**-*заливаться* – співа́ти-розляга́тися, лящи́ти. [В кущі́ співа́в-розляга́вся солове́йко. Солове́йко лящи́ть (Тесл.)]. **Петь** *басом* – співа́ти баса́ (*и* ба́сом), басува́ти. **Петь** *вполголоса, под нос песню* – мугикати, кургикати пі́сню (*и* пі́сні). **Петь** *обедню молебен* – співа́ти слу́жбу (обі́дню), моле́бень. **Петь** *одну песню, одно и то же* – після́ тіє́ї та знов тіє́ї співа́ти. *Теперь он другое* **поёт** – тепе́р він і́ншої (не те) співа́є (заспіва́в). *Любящий* **петь** – співу́чий, співли́вий; 2) (*воспевать кого, что*) співа́ти про ко́го, про що, виспі́вувати, ви́співати, оспі́вувати, оспіва́ти кого́, що. **Пе́тый** – 1) спі́ваний; 2) *см.* **Отпе́тый 2.**
Пе́ться, пева́ться – співа́тися, пі́тися.
Пехо́тный – піхо́тний, пі́ший.
Пехо́та – піхо́та, пі́ше ві́йсько. [А за ни́ми знов піхо́та, зно́в кінно́та (Франко)].
Пехоти́нец – піша́к, пі́ший, піхоти́нець. [Пішаки́ й рейтарі́ (Куліш)].
Пехо́тный – пі́ший. **-ный** *полк, солдат* – пі́ший полк, коза́к.
Печа́лить – смути́ти, жури́ти, печа́лити кого́, ту́ги завдава́ти кому́. [Не жур мене́, моя́ ма́тінко: ти ба́чиш – я й сама́ в журбі́ потопа́ю (Г. Барв.)]. *Срв.* **Опеча́ливать, опеча́лить.**
Печа́литься – жури́тися, сумува́ти, смути́тися, смуткува́ти, (*диал.*) печа́лувати(ся), печали́тися, печалі́ти, сму́тно себе́ ма́ти, в журбу́ (в ту́гу) вдава́тися (вкида́тися). [Не жури́ся, дівчино́нько, ще-ж ти молоде́нька. Зро́ду так гі́рко не пла́кала, не сумува́ла таки́м тяжки́м су́мом. Загу́биш, то не смути́сь, зна́йдеш, то не весели́сь]. **-ться** *о ком, о чём* – (*скорбеть, горевать*) жури́тися, сумува́ти за ким, за чим (*реже, в песнях*: по ко́му, по чо́му), убива́тися, побива́тися, падкува́ти за ким, за чим, (*огорчаться по поводу чего-л.*) смути́тися чим, з чо́го, убива́тися ким, чим, з чо́го, сумува́ти з чо́го; (*беспокоиться*) жури́тися ким, чим, про ко́го, про що, *срв.* **Печа́ловаться.** [Ми тя́жко жу́римося (падку́ємо) за ним. І що рік мені́ прибу́де, то ма́ти гірш мно́ю вбива́ються (М. Вовч.). Чого́ тобі́ смути́тись не знать чим (М. Вовч.)]. *Есть о чём* **-ться** – є про що (чим) жури́тися.
Печа́лование – уболіва́ння за ко́го, за що *и* за ким, за чим, журі́ння про (за) ко́го, про (за) що, піклува́ння ким, чим *и* про ко́го, про що.
Печа́ловаться – 1) *см.* **Печа́литься**; 2) *о ком* – уболіва́ти за ко́го, за що *и* за ким, за чим, про (за) ко́го, про (за) що, пеклува́тися ким, чим *и* про ко́го, про що, бі́дкатися за ко́го, за що, бідкува́ти за ким, за чим. **-ться** *о судьбе родного края* – уболіва́ти за до́лю рі́дної краї́ни, жури́тися до́лею рі́дної краї́ни. [Не за скоромину́ще й буде́нне вболіва́ти, а добува́ти висо́кого й ві́чного (Єфр.). І взяла́ її́ злість, що всім ба́йдуже про те ли́хо, а їй самі́й прийшло́сь бі́дкатися за всіх (Неч.-Лев.)]; 3) (*плакаться, жаловаться кому*) бі́дкатися.
Печа́ль – журба́, жура́, сму́ток (*редко* сму́та), сум, ту́га, жаль (-лю), жа́лощі, скорбо́та,

гризо́та, гриза́, грижа́, печа́ль (-ли), сумува́ння, журі́ння, печа́лування, сму́тість (-ости). **-ча́ль**-*тоска* – жаль-ту́га, печа́ль-журба́. [Мене́ жаль-ту́га обійма́ (Л. Укр.)]. **-ча́ль** *берёт, охватывает* (*взяла, охватила*) – сум (сму́ток *и т. д.*) бере́, обійма́є, повива́є, посіда́є (узя́в, обня́в, поня́в, пови́в, посі́в). *Предаваться* **-ли** – вдава́тися (вда́тися), вкида́тися (вки́нутися) в ту́гу. *Причинять, -нить* **-ча́ль** *кому* – завдава́ти, завда́ти, нароби́ти сму́тку (су́му *и т. д.*) кому́. *Рассеять* **-ча́ль** – розве́сти́ (розві́яти) ту́гу (журбу́ *и т. д.*) кому́, розва́жити кого́. *Отуманиться* **-ча́лью** – поня́тися су́мом (сму́тком). [О́чі йому́ поняли́ся су́мом]. **-ча́ль** *сушит* – журба́ су́шить (в'я́лить, жу́рить). *Извела меня* **-ча́ль** – зжури́ла (звяли́ла) мене́ журба́. *Известись* **-лью**, *умереть с* **-ли** – зжури́тися, уме́рти з журби́ (з ту́ги, з жалю́ *и т. п.*). [Лягла́ в труну́, зжури́вшись за дочко́ю]. *Не было* **-ли**, *да черти накачали* – не було́ кло́поту – так чорт нада́в. *Склонный к* **-ли** – жур(б)ли́вий.

Печа́льник, -ница – жалібни́к, жалібни́ця, уболіва́льник, уболіва́льниця, жури́льник, жури́льниця. [Єсть у ме́не рі́дна ма́тінка – вона́-ж моя́ жалібни́ченька].

Печа́льный – сму́тни́й, сумни́й, сумови́тий, жу́рний, ту́жний, жалібни́й, (*чаще в значении постоянного свойства*) смутли́вий, сумли́вий, журли́вий, тужли́вий. [Сумні́, сумови́ті о́чі. Смутне́ обли́ччя. Журні́ спо́гади (спо́мини). Ту́жне (тужли́ве) голосі́ння. Сумна́ (тужли́ва, жалібна́) пі́сня. Сумна́ (смутна́) карти́на. Журли́ві топо́лі (кипари́си). Сумови́та душа́. Сумли́ва вда́ча (=**печа́льный** *нрав*)]. **-ное** *событие*, *происшествие* – сумна́ поді́я (приго́да). **-ная** *попытка* (*тщетная*) – ма́рна спро́ба. **Печа́льно** – жу́рно, журли́во, су́мно, сумови́то, сму́тно, ту́жно, тужли́во, жа́лібно.

Печа́тальщик – 1) печа́тальник; 2) друка́р (-ря́).

Печа́тание – 1) печа́тання, припеча́тування, запеча́тування; 2) друкува́ння, друк. *Срв.* **Печа́тать 1** *и* **2.**

Печа́тать – 1) (*прикладывать печать*) печа́тати, припеча́тувати, запеча́тувати що. *Срв.* **Опеча́тывать**; 2) (*книги*) друкува́ти. **Печа́танный** – 1) печа́таний; 2) друко́ваний.

Печа́таться – 1) печа́татися, бу́ти припеча́туваним, запеча́туваним; 2) друкува́тися. [Кни́га вже друку́ється і незаба́ром ви́йде в світ].

Печа́тка – печа́тка.

Печа́тник – 1) друка́р (-ря́); 2) (*хранитель печати*) печа́тник (-ка).

Печа́тничать – друкарюва́ти.

Печа́тничий – друка́рський, друкарі́вський.

Печа́тно – дру́ком. [Вони́ полемізу́ють дру́ком].

Печа́тный – 1) (*клеймёный*) штампо́ваний, печа́тний, зна́чений. [Штампо́вана мі́рка]; 2) друко́ваний, друка́рський. **-ный** *стан, станок* – верста́к друка́рський. **-ная** *буква* – друко́вана, друка́рська лі́тера. **-ный** *лист* – друко́ваний а́ркуш. **-ное** *дело* – друка́рство, друка́рська спра́ва. [В старовину́ у нас ду́же коха́лися в друка́рстві, і ко́жне бі́льше мі́сто ма́ло свою́ друка́рню (Єфр.)]. *Врёт как по* **-ному** – бре́ше, мов з кни́жки вичи́тує. **-ный** *двор, см.* **Печа́тня.**

Печа́тня – друка́рня.

Печа́точка – печа́точка.

Печа́точник – печатка́р (-ря́), штампа́р (-ря́).

Печа́точный – печатко́вий.

Печа́ть – 1) печа́ть (-ти), печа́тка. [Стверди́ли пі́дписами й сена́тською печа́ттю (Куліш). Пе́рстень з печа́ткою]. *Именная* **-ча́ть** – імено́ва печа́ть. **-ча́ть** *молчания* – печа́ть мовча́ння. *Наложить* **-ча́ть** – наложи́ти, покла́сти печа́ть. [Ухвали́ли печа́ть наложи́ть на язи́к мій, на ду́шу (Франко)]. *С приложением* **-ти** – з прити́сненням (з відти́сненням) печа́ти. *Подписью и приложением* **-ти** *свидетельствую* – пі́дписом і ві́дтиском печа́тки сві́дчу. *Приложить* **-ча́ть** *к чему* – печа́ть (печа́тку) прити́снути до чо́го, відти́снути на чо́му. **-ча́ть** *взломана* – печа́ть зла́мана. *Взлом* **-ча́тей** – пору́шення (зірва́ння) печа́тей; 2) (*переносно*: *знак*) знак, озна́ка, знамено́, печа́ть, (*клеймо*) тавро́. [Печа́ть буде́нщини лягла́ на них (Єфр.). Смерть виразно покла́ла свою́ страшну́ похму́ру озна́ку на зсо́хлому зму́ченому обли́ччю (Грінч.)]. *Быть отмеченным* **-тью** *чего-л., носить* **-ча́ть** *чего-л.* – бу́ти позна́ченим чим, ма́ти на собі́ печа́ть (озна́ку) чого́. *Его сочинения носят на себе* **-ча́ть** *гения* (*гениальности*) – його́ тво́ри ма́ють на собі́ печа́ть ге́нія (позна́чені генія́льністю). *Наложить свою* **-ча́ть** – покла́сти свій знак (свою́ печа́ть, свою́ озна́ку, своє́ тавро́. **-ча́ть** *позора* – тавро́ ганьби́; 3) друк, (*пресса*) пре́са, *Приготовить к* **-ти** – ви́готовити (оброби́ти) до дру́ку. *Разрешить, одобрить к* **-ти** (*к печатанию*) – дозво́лити, ухвали́ти до дру́ку. *Отдавать книгу в* **-ча́ть** – віддава́ти кни́гу до дру́ку, пуска́ти кни́гу в друк. *Книга вышла из* **-ча́ти** – кни́га ви́йшла з дру́ку. *Опубликовывать, -ковать в* **-ча́ти** – дру́ком подава́ти, пода́ти, оголо́шувати, оголоси́ти дру́ком. [Про їх не запи́сано ні о́дної

пі́сні, ні о́дного пере́казу, а що пода́вано було́ дру́ком, те було́ фальсифіка́том (Куліш). Оголоси́в я дру́ком не одно́ вже своє́ і чуже́ компонува́ння (Куліш)]. *Появиться в* **-ча́ти** – з'яви́тися (появи́тися) дру́ком. *Периодическая* **-ча́ть** – періоди́чна пре́са. *Этот вопрос обсуждается в* **-ча́ти** – це пи́тання обмірко́вується в пре́сі. *Свобода* **-ча́ти** – во́ля дру́ку (пре́си). *Постановления относящиеся к* **-ча́ти** – постано́ви про пре́су (про друк); 4) (*шрифт*) друк, лі́тери, письмо́. *Мелкая* **-ча́ть** – дрібни́й друк. *Убористая* **-ча́ть** – тісни́й (густи́й) друк. *Крупная* **-ча́ть** – буйни́й друк. [Друк у цій кни́зі не читки́й (не розбі́рний)]. *Церковная* **-ча́ть** – (церко́вно-)слов'я́нський друк, (церко́вно-)слов'я́нські лі́тери, (церко́вно-)слов'я́нське письмо́, слов'я́нка. *Гражданская* **-ча́ть** – ру́ський друк, ру́ські лі́тери, ру́ське письмо́.

Печа́ть *соломонова*, **печа́тки**, *бот.* – (Convallaria Polygonatum L.) куп, куп-зі́лля, купи́на, чемери́ця, ра́кові ши́йки, натя́гач, відха́сник; (Polygonatum multiflorum) огіро́чник.

Пече́ние – пе́чі́ння. [Нена́виджу те сма́ження та печі́ння (Неч.-Лев.)].

Печё́нка – печі́нка.

Печё́нковая *трава* – пере́ліска.

Печё́ночка – печі́ночка.

Печё́ночник, *бот.* Agrimonia Eupatorium L. – пари́ло, парни́к, гладі́шник, кожу́шка, кожу́шечки, ли́пник, реп'яшки́, печі́нник, ла́тень.

Печё́ночный – печі́нковий. **-ный** *мох* – коло́дяжний печінкі́вець.

Печё́ный – пече́ний. [Ки́дай і пече́не і варе́не та біжи́].

Пе́чень – печі́нка.

Пече́нье – 1) *см.* **Пече́ние**; 2) (*всё печёное*) пе́чево *и* пе́чиво; (*пирожное*) соло́дке пе́че[и]во, ті́стечко. [І пе́чева й ва́рева, та все таке́ смачне́, та пухке́, та бі́ле (Тесл.)].

Печеньё – (*сгустки запёкшейся крови*) печінки́, ски́плена кров. [Кров бі́ля йо́го печінка́ми позакипа́ла].

Печери́ца (*гриб* Agaricus campestris) – печери́ця.

Печея́ – пе́карка, печі́льниця, перепі[е]ча́йка.

Печи́на – печи́на, перегорі́ла гли́на з пе́чи.

Печи́ще – печи́ще. [Де була́ ха́та – саме́-но пе́чище зоста́лось].

Пе́чка, *см.* **Печь.**

Печни́к – пічни́к, гру́бник; (*диал.*) пічку́р.

Печно́е – ва́рево, варе́на стра́ва.

Печно́й – пічни́й, печови́й, гру́бний. *Срв.* **Печь. -ное** *устье* – (пічні́) че́люсти (-тів). **-на́я** *труба* – дима́р (-ря́), димни́к (-ка́), димни́ця; *срв.* **Труба́**. [Оди́н дима́р печови́й, а дру́гий гру́бний]. **-но́е** *отверстие* (*ведущее в трубу*) – каглá. **-ное** *мастерство* – пічни́цтво.

Печу́ра, печу́рка – печу́ра, печу́рка. [Пряже́не молоко́ стої́ть у печу́рці].

Печь, *сущ. ж. р., ум.* **пе́чка** – піч (*р.* пе́чи), *ум.* пі́чка, пі́чечка, (*небольшая для варки пищи летом во дворе или в сенях*) каби́ця, каби́чка. *Кухонная* **печь** – вари́ста піч. **Печь** *голландская, комнатная* – гру́ба, *ум.* гру́бка. *Класть* **печь** – станови́ти (ста́вляти) піч, гру́бу. *Затопить* **печь** – розпали́ти піч, гру́бу, запали́ти, розпали́ти, затопи́ти, розтопи́ти в печі́ (в гру́бі). *Из семи* **пече́й** *хлеб едал* – бува́в у бува́льцях. *В* **печи́** *уже совершенно погасло* – в печі́ вже ні ху́ху, ні ду́ху. *Что в* **печи́***, то на стол мечи* – що ха́та ма́є, тим і прийма́є; чим ха́та бага́та, тим і ра́да. **Печь** *банная для пара* – ка́м'янка. *Обжигальная* **печь** – го́рен (-рна) *и* го́рно (-рна, *ср. р.*), (*для выжига извести*) вапня́рка, вапе́льня, (*гончарная*) ганча́рська піч, ганча́рський го́рен; (*для обжига кирпичей*) гарто́вня, па́лянка. *Плавильная, доменная* **печь** – гама́рна піч, гама́рня, гу́та; (*коксовальная*) ко́кусна піч. *Стекловарная* **печь** – гу́та. **Печь** *для гонки смолы* – маза́рня. **Печь** *для выжигания угля* – угля́рня.

Печь *и* **печи́**, *гл.* – 1) пекти́ (*н. вр.* печу́, -че́ш…, -чу́ть). [І сього́дні хліб печу́, і за́втра пекти́му]; 2) (*жечь*) пекти́, пали́ти, пра́жити, жа́рити, па́рити, смали́ти. *Солнце* **-чё́т** – со́нце пече́ (па́лить, пра́жить *и т. д.*).

Пе́чься – 1) пекти́ся, випіка́тися. [І хліб у печі́ випіка́ється. Чого́ ти на со́нці пече́шся? Ме́рзла в-ніч, а в-день пекла́сь (Котл.)]; 2) *о ком, см.* **Пещи́ся.**

Пешепрохо́дный, *см.* **Пешехо́дный.**

Пешехо́д, пешехо́дец – пішохо́дець (-хі́дця), піша́к, піше́ць, пі́ший, (*в песнях*) піхоти́нець, піхоти́на (*м. р.*), пішани́ця; ході́льник. [Два кі́нних, тре́тій пі́ший піхоти́на (піхоти́нець, пішани́ця)].

Пешехо́дка – пішохі́дка, пі́ша, ході́льниця.

Пешехо́дный – хідни́й. **-ная** *тропинка* – хідна́ сте́жка, (*угор., лемк.*) піху́рка, піша́; пішни́к. [Через те боло́то ї́жджено шля́ху не бува́є, а ті́льки сте́жка хідна́, як заме́рзне].

Пешехóдня (*на мосту, на улице*) – пішохід (-хóду). *См.* **Тротуáр.**
Пешехóдство – ходіння пішки, піхтурóю, пішкувáння.
Пешéчком, *см.* **Пешкóм.**
Пéший – піший. **-шее** *войско, см.* **Пехóта.** *По образу* **-шего** *хождения* – на своḯх, на бáтьківських.
Пéшка – 1) (*шахматная*) пішáк, пішанúця. **Пéшки** *точить* – балЯ́си точúти, теревéні прáвити, нісенітницю плестú; 2) (*о человеке*) попúхач, мізéрія, дрібнóта.
Пешкóм – пішки, піхом, піхóю, піхóтóю, пішо, (*шутл.: пеходралом*) піхтурá, піхтурóю, піхотáри. [Булó в мéне трóє кóней, тепéр хóджу пішки. Пішки немáє замішки. Пішлú хто піхом, хто вóзом (Г. Барв.). Підý піхотóю (Г. Бав.)]. *Путешествовать* **-кóм** – мандрувáти пішки, пішкувáти.
Пешневóй – пішньовúй, оскáрдовий, копанúчний.
Пéшня́ – пішня́, оскáрд, копанúця.
Пещáник, Пещáный, *см.* **Песчáник, Песчáный.**
Пещéра – печéра, (*гал.*) пескúня. [Живýть вонú по я́мах, по байракáх, між скéлями в печéрах сумовúтих (Куліш)].
Пещéристый – печерувáтий, печерúстий.
Пещéрка – печéрка, (*гал.*) ескúнька.
Пещéрник – печéрник.
Пещéрный – печéрний *и* печéрній. [Темнóта печéрня (Куліш)].
Пещúся *и* **пéчься** *о ком, о чём* – (*заботиться*) пеклувáтися ким, чим *и* про кóго, про що (*реже* коло кóго, коло чóго), опікуватися ким, чим, пáдкати(ся), падкувáти за ким, за чим, (*стараться, ревновать*) дбáти за (про) кóго, за (про) що, (*беспокоиться*) журúтися ким, чим *и* коло кóго, коло чóго. *Он* **-чётся** *о своём семействе, о своих детях* – він пеклýється своє́ю родúною, своḯми дітьми *и* про свою родúну, про своḯх дітéй, він опікується своє́ю родúною, своḯми дітьми. **-чься** *об общественной безопасности* – дбáти за (про) громáдську безпéчність. [Не журíться життя́м вáшим, що вам ḯсти або пúти; ані тілом вáшим, чим зодягтúся. Не журíться про зáвтра: бо зáвтра журúтиметься самó про своє́ (Єв., Куліш-Пулюй)].
Пианúно – піяніно (-на).
Пианúссимо – піяніссимо, дýже тúхо, тихéсенько.
Пианúст, пианúстка – піяніст, піяністка.
Пиáно – піЯ́но, тúхо.
Пиáстр – піЯ́стер (-тра).
Пивúшко – пивúсько.
Пивнáя – пивнúця, *ум.* пивнúчка. [У тій пивнúці такé пивцé, що тільки ковтáй: ходімо, постáвлю тобі плЯ́шечку].
Пивнúца – пивнúця. [Підú, хлóпче, до пивнúці та вточú ще й пúва].
Пивнóй – пивнúй.
Пúво, пивцó – пúво, пивцé.
Пивовáр – бровáр (-ря́), бровáрник, пивовáр (-а), пивовáрник.
Пивоварéние *и* **Пивовáрство** – бровáрство, бровáрництво, пивнúцтво, пивовáрство, пивовáрництво.
Пивовáренный, пивовáрный – бровáрний, бровáрський, пивовáрний, пивовáрський. **-ный** *завод, см.* **Пивовáрня.**
Пивовáрка – бровáрка, бровáрниця пивовáрка, пивовáрниця.
Пивовáрничать – броварювáти, бровáрити, пивовáрити.
Пивовáрный, *см.* **Пивовáренный.**
Пивовáрня – бровáрня, бровáрниця, бровáр (-ря́), пивовáрня, пиворóбниця.
Пивовáрский – бровáрський, бровáрницький, пивовáрський, пивовáрницький.
Пивовáрство – 1) *см.* **Пивоварéние**; 2) (*занятие*) броварювáння.
Пивцó, *см.* **Пúво.**
Пúгалица, *зоол.* Vanellus cristatus – чáйка, *ум.* чáєчка; (*птенец*) чаєня́ (-ня́ти). [Ой, гóре тій чáйці, гóре тій небóзі, що вúвела чаєня́та при бúтій дорóзі. Чáйка кигúче].
Пúгалицын – чáйчин.
Пúгалка, *см.* **Пúгалица.**
Пúгва, пúгвовое *дерево, бот.* Cydonia vulgaris Pers. – гдýля *и* ґдýля, квіт, квітовé дéрево.
Пигмéй – пігмéй.
Пигмéнт – пігмéнт (-ту).
Пигментáция – пігментáція.

Пигменти́рованный – пігменто́ваний.
Пиджа́к – піджа́к, (*вульг.*) тви́нчик, жаке́тка, (*плохой*) піджачи́на, жакети́на. [Все багатирі́, га́рно повдя́гані, в си́ніх чумарка́х, ті́льки Рябче́нко по-городя́нському – в жаке́тці (Грінч.)].
Пиджачи́шка – піджачо́к (-чка́), піджачи́на.
Пие́са, *см.* **Пье́са.**
Пи́жма, *бот.* Tanacetum vulgare L. – пи́жмо, навро́тич, при́воротень, на́воротень, корова́й.
Пиза́нг, *бот., см.* **Бана́н.**
Пии́т *и* **Пии́та** – пії́т (-та) *и* пії́та. *Срв.* **Поэ́т.**
Пии́тика – пії́тика. *Срв.* **Поэ́тика.**
Пиити́ческий – піїти́чний.
Пик, *геогр.* – шпиль (-ля́).
Пи́ка – спис (-са́, *им. мн.* списи́), ра́тище. [Спи́со́м його́ проколо́в. Блища́ть списи́, бряжча́ть мечі́ (Л. Укр.)]. *Сделать что кому в* **пи́ку** – навпі́р, насупереки́, навсу́пір що кому́ зроби́ти. [Він усе́ тобі́ насупереки́ (навпі́р) ро́бить].
Пикадо́р – пікадо́р.
Пи́кание – пи́скання, ці́вкання.
Пика́нтность – піка́нтність (-ности).
Пика́нтный – піка́нтний.
Пи́кать, пи́кнуть – 1) (*о птицах*) пи́скати, пища́ти, пи́снути, ці́вати, ці́вкати, щаво́вкнути. [Лю́дського го́лосу не чу́ти, нішо́ живе́ не щаво́вкне (Кониськ.)]; 2) пи́снути, бе́лькнути, ка́вкнути. *И* **-нуть** *не смеет* – не сміє й пи́снути (бе́лькнути), ані пи́сне (ка́вкне). *Только* **-ни** *мне об этом, то я тебя* – ті́льки пи́сни (бе́лькни) мені́ про це, то я за́раз заці́плю тобі́. [Він її́ як ошеле́шить макого́ном… і не ка́вкнула].
Пике́ – піке́.
Пике́йный – піко́вий. [Піко́ва ко́вдра (Львів)].
Пикенёр – пікіне́р, *соб.* пікіне́рія.
Пикенёрный – пікіне́рний, пікіне́рський.
Пике́т – 1) (*военный, сторожевой*) беке́т, ча́та. [Округи́ та́бора жа́дних беке́тів (Куліш)]; 2) (*игра в карты*) піке́т.
Пике́тный – беке́тний.
Пи́ки (*масть в картах*) – вино́, *мн.* ви́на. [Ко́зирі не йду́ть, а саме́ вино́]. *Играть в* **-ках** – гра́ти на ви́нах. *Выйти в* **-ку** – піти́ з вина́.
Пикирова́ться – скозува́тися, одне́ о́дного слова́ми шпига́ти. [Як зі́йдуться, так і скозу́ються. Все отта́к заведу́ться ласка́вими слова́ми одно́ о́дного шпига́ти (М. Вовч.)].
Пикни́к – гу́лянка, маївка.
Пи́кнуть, *см.* **Пи́кать.**
Пико́вка – вині́вка.
Пи́ковый – вино́вий. **-вая** *масть* – вино́ва масть. **-вая** *карта* – вині́вка, вино́.
Пила́, пи́лка – пила́, пи́лка. *Поперечная* **-ла́** – попере́чня пила́. *Продольная* **-ла́** – подо́вжня пила́. *Столярная, одноручная* **-ла́** – одноручна пила́, пила́-одноручка, (*гуцул.*) кро́снева пи́лка. *Садовая* **-ла́** (*с одной рукоятью*) – ножі́вка.
Пила́-*рыба*, *зоол.* – пила́-ри́ба.
Пила́в – піла́в, стра́ва з ри́жу з бара́ниною.
Пиле́ние – пиля́ння, пилува́ння; пи́лянка.
Пилигри́м – пілігри́м, проча́нин (*мн.* проча́ни).
Пилигри́мка – пілігри́мка, проча́нка.
Пилигри́мский – пілігри́мський, проча́нський.
Пилигри́мство – пілігри́мство, про́ща.
Пили́кало, пили́кальщик – терли́кало, цигикало.
Пили́кание – терли́кання, цигикання.
Пилика́ть *и* **пили́кать** – терли́кати, цигикати. [Як-би-ж ти грав, а то терли́каєш ті́льки. Погане́нько цигикав на скри́пці].
Пили́льщик, *см.* **Пи́льщик.**
Пили́ть, пи́ливать – 1) пиля́ти, (*диал.*) пилува́ти; 2) (*переносно*) гри́зти кого́, го́лову гри́зти кому́, (*вульг.*) мо́ркву скребти́ (скрома́дити) кому́, чу́ба мили́ти кому́.
Пилёный – (по)пи́ляний, (по)пило́ваний.
Пили́ться – пиля́тися, бу́ти пи́ляним.
Пи́лка – 1) *см.* **Пила́**; 2) *см.* **Пиле́ние.**
Пилова́ть, Пило́вка, *см.* **Пили́ть, Пиле́ние.**

Пилово́й – пилови́й. **-вы́е** *зубья* – пилові́ зубці́.
Пилонасека́тельный – пилозуби́льний, пилозубцюва́льний.
Пило́н, *архит.* – піло́н.
Пилообра́зный – пальча́стий, зубча́стий.
Пи́лочка – пи́лочка. *Ручная* **-чка** – пи́лочка-однору́чечка.
Пиль, *охотн.* – піль.
Пи́льный – пи́ляний. **-ные** *доски* – пи́ляні до́шки, терти́ці. **-ная** *мельница, см.* **Пи́льня.** **-ная** *трава*, *бот.* Serratula tinctoria L. – страхополо́х, будя́к, будячо́к, я́ловень (-вня).
Пи́льня – пи́льня, тарта́к, *ум.* тартачо́к, дра́чка, тра́чка. [Зроби́ли там пи́льню і ці́лий день пиля́ли (Переясл.). Уже́ драчі́ поприхо́дили з лі́су від дра́чки].
Пи́льщик – пиля́р (-ра́), терти́чник, драч, (*зап.*) трач, трача́р, тра́чник.
Пилю́к, *зоол.* – ка́ня (-ні).
Пилю́ля – пігу́лка. *Позолотить* **-лю** – підсолоди́ти що. *Проглотить* **-лю** *молча* (*переносн.*) – мо́вчки проковтну́ти, мо́вчки сте́рпіти, ковтну́ти й облиза́тися.
Пиля́стра, *архит.* – піля́стер (-ра).
Пи́мы – чо́боти (з оле́нячої шку́ри).
Пина́ть, пнуть – шту́рхати, шту́рхну́ти, штурхону́ти, пха́ти, пхну́ти, стусува́ти, (с)тусону́ти, стусну́ти, копа́ти, копну́ти кого́ ного́ю, носако́м.
Пингви́н, *зоол.* – пінгві́н.
Пиндари́ческий – піндари́чний.
Пи́нка – дуб, трьохщогло́вий вантá́жний корабе́ль.
Пиного́рь, *зоол.* – за́яць морськи́й.
Пино́к – (с)туса́н (-на́) (ного́ю), сту́сень (-ня), штурха́н (-на́) (ного́ю), копня́к (-ка́), носа́к (-ка́), ви́сп'яток (-тка). *Дать* **-ка́** – да́ти стусана́, сту́сня, штурхана́ (ного́ю), носака́, копняка́, ви́сп'ятка.
Пи́нта – пі́нта.
Пио́н, *бот.* Paeonia officinalis – піво́нія, піво́нь. *Срв.* **Пнуть.**
Пионе́р, -ка – піоне́р, -ка.
Пионе́рный, -рский – піоне́рний, піоне́рський.
Пипе́тка – піпе́тка, крапельни́чка.
Пиперме́нт, *бот.* – холо́дна м'я́та.
Пиперме́нтовый – з холо́дної м'я́ти.
Пи́пка – 1) (*курительная*) лю́лька, лю́лечка, *гал.* фа́йка, фа́єчка; 2) (*трубочка, дудочка*) ру́рка, ру́рочка.
Пир, пи́ршество – бе́нькéт, у́чта, баль (-лю), гульба́, (*пирушка*) бе́седа. [Що-день бенькé́ти – мов весі́лля (Котл.). На хліб, на сіль, на бенькé́т зазива́ли. Таки́й бенькé́т справля́ють, що-ну! (Квітка). Прийшли́ го́сті, почала́сь у́чта (Свидн.). І було́ бага́то ї́сти і пи́ти, до́брий баль був. Об Різдві́ їх заручи́ли; госте́й-госте́й наїхало… Гульба́ точи́лась до само́го сві́ту (М. Вовч.)]. *Свадебный* **пир** – весі́льний бенькé́т, весі́льна у́чта (бе́седа), весі́лля. **Пир** *горой* – бенькé́т на всю гу́бу. **Пир** *на весь мир* – бучни́й бенькé́т (баль). *Устраивать, устроить* **пир** – справля́ти, спра́вити бенькé́т (у́чту, баль), заклика́ти, закли́кати бе́седу. [В роковии́ни весі́лля сво́го бенькé́т спра́вили]. *В чужом* **пиру́** *похмелье* – хто кисли́ці поїв, а кого́ оско́ма напа́ла.
Пирами́да – пірамі́да.
Пирамида́льный – пірамі́да́льний.
Пирами́дка – пірамі́дка.
Пирами́дный – пірамі́довий.
Пира́т – пі́ра́т, розбі́йник морськи́й.
Пира́тство – піра́тство.
Пи́рный, пи́ршественный – бенькé́тний, бенькето́вий, учтови́й, бальови́й, бе́седний. [Садови́лись за стіл бенькето́вий. Бенькé́тний день].
Пирова́ние – бенькетува́ння, погуля́ння. [Він лю́бить ті́льки втíхи, пусто́ти світові́ й бенькетува́ння (Куліш). А тепе́р пан лежи́ть слаби́й – ви́лізли йому́ бо́ком оті́ ні́чні погуля́ння (Звин.)].
Пирова́тель – бенькета́р (-ря́).
Пирова́ть, пи́ршествовать – бенькетува́ти, балюва́ти, (пи́ти-)гуля́ти, беседува́ти, гости́тися. [Вони́ гуля́ють, бенькету́ють, а ти роби́ (Мирн.). А ти гуля́єш, а ти балю́єш за чужі́ нече́сні гро́ші (Неч.-Лев.). Зізва́в бага́то царе́вичів і почали́ балюва́ти (Чуб.). Було́ шля́хта, знай, чва́ниться, день і ніч гуля́є (Шевч.). Що-день п'ють-гуля́ють і ли́ха не зна́ють. Сини́-ж його́ зви́кли були́ схо́дитись і в дому ко́жного гости́тись (Св. Пис.). Сиділи

вони́ за стола́ми і бесе́дували аж до ра́нку].

Пиро́г – пирі́г (-рога́), *ум.* пиріжо́к (-жка́), пиріже́чок (-чка). *Сладкий* **-ро́г** – соложе́ник, соло́дкий пирі́г. *Воздушный* **-ро́г** – зби́те пе́чево. *Слоёный* **-ро́г** – листо́ваний пирі́г. **-ро́г** *с творогом или тыквой* – плац[ч]и́нда. **-ро́г** *без начинки* – сту́лень (-льня). *Лепить* **-ги́** – ліпи́ти (бга́ти) пироги́. *Делиться общественным* **-го́м** – розбато́вувати (паюва́ти) грома́дський пирі́г. *Присоседиться к общественному* **-рогу́** – примости́тись до грома́дського пирога́.

Пиро́га – піро́га.

Пирожи́ще – пирожи́ще (-ща), пирожи́на.

Пиро́жник, -ница – пирі́жник, -ниця, пиріже́чник, -ниця.

Пиро́жное – пу́ндик, пе́чево, марципа́н, (*гал.*) ті́сто, *ум.* ті́сте[о]чко.

Пиро́жный – пирого́вий.

Пиро́жная – пирі́жня, пека́рня.

Пироксили́н – піроксилі́н (-лі́ну).

Пироме́тр – піроме́тр (-ру). **-рия** – піроме́трія.

Пиро́н (*богемский гранат*) – кру́хлик.

Пиросмара́гд – піросмара́гд (-ду).

Пироте́хник – піроте́хник.

Пироте́хника – піроте́хніка. **Пиротехни́ческий** – піротехні́чний.

Пирофо́р – пірофо́р (-ру).

Пирри́хий – пірі́хій.

Пирри́ческий – пірі́чний. **-ская** *пляска* – пірі́чний тано́к (-нку́).

Пиру́шка – бе́сі[е]да, *ум.* бесі́[е́]донька, бе́ньке́т, у́чта, (*ласк.*) у́чтонька, погуля́нка, погуля́ння, *ум.* (по)гуля́ннячко, гости́нка, гульня́, гульба́, випива́чка. [Чи у бе́сіді була́, мед-горі́лочку пила́. Ой, приї́хав стари́й муж та з по́ля з ора́ння, його́ жі́нка молода́ – та з корчми́ з гуля́ння]. *Прощальная* **-шка** – відклі́нне (-ого), відхідна́ бе́сіда.

Пиру́ющий – беньке́тник, бенькето́вець (-вця).

Пируэ́т – піруе́т (-ету); викрута́с.

Пи́ршественный – беньке́тний, бенькето́вий. [Беньке́тний стіл (Грінч.)].

Пи́ршество – бе́ньке́т, у́чта, гости́на, баль, балюва́ння. [На наш беньке́т булі́ вже спле́тені вінки́ (Олесь). Запроха́в до се́бе на у́чту дякі́в і свяще́ника (Ор. Лев.). В дворі́ спі́ви, смі́хи, гости́на, музи́ка – се пан комі́сію го́стить (Франко)]. *Устроить* **-во** – спра́вити бе́нькет, (*вульг.*) завести́ варани́ці. [Розпусти́ли нас на ма́сницю, а ми й завели́ варани́ці (Свид.)]. *Срв.* **Пир.**

Пи́ршествовать – бенькетува́ти, балюва́ти, гости́тися. *Срв.* **Пирова́ть.**

Писа́ка – писа́ка, писа́ч, (*пренебр.*) перодря́п.

Писа́нг, *бот.* Musa paradisiaca – піса́нґ, бана́н ра́йський.

Писа́ние – 1) (*действие*) писа́ння, (*пренебр.*) писани́на. [Прито́млений писа́нням, я ліг на кана́пці (Крим.)]; 2) писа́ння, *ум.* писа́ннячко, письмо́. [Два а́ркуші писа́ння (Конис.). Зве́рнемось до літерату́рних спо́собів, до мане́ри письма́ (Єфр.)]. Писа́ннячко дрібне́сенько попи́сане кри́во]. *Священное* **-ние** – святе́ письмо́.

Пи́санка – пи́санка, кра́шанка.

Пи́саный – пи́саний, мальо́ваний; мере́жаний. [Га́рна, мов пи́сана. Моя́ кра́ле мальо́вана (Шевч.). Мере́жані я́рма]. *По* **-ному** – як годи́ться, за звича́єм, звича́йне́нько. **-ная** *дура* – дурна́, як тре́ба. **-ная** *красавица* – га́рна, як намальо́вана. **-ные** *лапти* – мере́жані постоли́.

Пи́сарев – пи́сарів (-евого), пи́сарський. [Пи́сарева ха́та. Пи́сареве теля́]. **-ева** *дочь* – писарі́вна. **-ев** *сын* – писаре́нко.

Писарёк – писаре́ць (-рця́), писари́на.

Пи́сарить – писарюва́ти.

Писари́шка – писарчу́к, писарча́ (-а́ти), писари́на (-ри́ни).

Пи́сарка – пи́сарка.

Пи́сарский – пи́сарський, писарі́вський. **-ская** – писа́рня.

Пи́сарствовать – писарюва́ти.

Пи́сарша – писари́ха, пи́сарка.

Пи́саршин – писари́шин.

Пи́сарь – пи́сар (-саря, *мн.* -рі), (*собир.-пренебр.*) писарня́ (-ні́).

Писа́тель – письме́нник; (*устар.*) писа́тель, письмо́вець, писа́льник.

Писа́тельница – письме́нниця, писа́телька, письма́чка.

Писа́тельский – письме́нницький, письме́нський, писа́тельський, письма́цький. **-кая**

деятельность – письме́нська (письме́нницька) дія́льність, письме́нництво. **-кий** *зуд* – письма́цький свербі́ж, -цька сверблячка.
Писа́тельство – письме́нництво, письме́нство, писа́тельство. *Страсть к* **-ству** – письма́цька хворо́ба.
Писа́тельствовать – письменникува́ти.
Писа́ть, написа́ть, писну́ть – 1) писа́ти, написа́ти, писну́ти, (*о мног.*) понапи́сувати, пописа́ти, пропи́сувати кому́, допи́сувати до ко́го, черка́ти, черкну́ти. [Як виїзди́в, каза́в, що бу́де допи́сувати (Крим.)]. *Учиться* **-ть** – вчи́тися писа́ти, азі́ писа́ти. *Учиться* **-ть** *без посторонней помощи* – учи́тися писа́ти само́писки (само́ту́жки). *Вензеля* **-ть** – мислі́те писа́ти, зато́чуватися. **-ть** *стихами* – віршува́ти. **-ть** *под диктовку* – писа́ти з го́лосу; 2) (*красками*) малюва́ти, намалюва́ти, писа́ти, написа́ти, (*о мног.*) понамальо́вувати, помалюва́ти, пописа́ти, понапи́сувати (фа́рбами); 3) (*выводить узоры*) мережа́ти, помережа́ти. **Пи́шущий** (*прил.*) – пису́чий. **-щая** *братия* – письма́цтво. **-щая** *машина* – скоропи́ска, самопи́ска, друка́рська маши́нка. **Пи́санный** – 1) пи́саний. *Как по* **-нному** – як по-пи́саному. *Говорит словно по* **-нному** – гово́рить, мов з кни́ги вичи́тує, мов з ли́сту бере́. **-нный** *стихами* – віршо́ваний, ві́ршем пи́саний; 2) (*красками*) мальо́ваний, пи́саний. [Карти́на на полотні́ пи́сана].
Писа́ться, написа́ться – 1) писа́тися, написа́тися, (*о мног.*) понапи́суватися, пописа́тися. [Про це в письмі́ пи́шеться? Ге́тьманом на той час у листа́х писа́вся (Куліш). Село́ Ко́шкове зве́ться, а пи́шеться Буяли́к]; 2) (*красками*) малюва́тися, намалюва́тися, писа́тися, написа́тися, (*о мног.*) понамальо́вуватися, понапи́суватися, пописа́тися. [Намалюва́лось ка́-зна-що, а не карти́на].
Писе́ц – пи́сар (-ря), (*пренебр.*) писа́ка. [Писа́в писа́ка, не прочита́ й соба́ка]. *Канцелярский* **-се́ц** (*пренебр.*) – канцелю́ра.
Писк – писк, пи́скнява, (*продолж.*) виско́тнява, пища́ння.
Пи́скание – пи́скання, пища́ння, пі́кання.
Писка́рь, *зоол.* Golio vulgaris – писка́р (-ря́), ско́блик.
Пи́скать, пи́скнуть – пи́скати, пи́снути, (*тонк. голоском*) пі́кати, пі́кнути. [Мовчи́, ані пи́сни. Курча́ в яйці́ пі́ка].
Пискле́нок – пискля́ (-я́ти).
Пискли́во – пискли́[я́]во, писку́че.
Пискли́вость – пискли́[я́]вість, писку́чість (-чости).
Пискли́вый – пискли́вий, писку́чий.
Пискотня́ – пи́с(к)нява.
Писку́лька – пи́скавка, пи́щал[в]ка, пи́щик.
Писку́н, писку́нья – писку́н (-на́), писку́ха.
Пистоле́т – пісто́ль (-то́ля) *и ж. р.* пісто́ля (-то́лі), пістоле́т.
Пистоле́тец, -тик – пісто́лик, пісто́льчик, пістоле́тик, пістоля́тко.
Пистоле́тный – пісто́льний, пістоле́тний.
Писто́ль – пісто́ль (-то́ля) *и* пісто́ля (*ж. р.*).
Писто́н – пісто́н, напе́рсток, комино́к, ка́псуля (-сулі), ка́псель (-еля), (*в ботинках для шнурка*) ку́лко (-лка), ка́псель (-сля). [Крича́в, як пісто́нами пали́в (Васильч.). Без ка́псля не ви́стрілиш. Чо́боти з пісто́нами (Загірня). Череви́ки з ка́пслями].
Писто́нный – (*о ружье*) пісто́нний, ка́пслевий.
Писуа́р – пісуа́р.
Пису́лька – пису́лька, цеду́лка, гра́матка.
Писцо́вый – пи́са́рський. **-вые** *книги* – кни́ги гро́дські.
Писчебума́жный – паперо́вий. **-ная** *фабрика* – папі́рня. **-ная** *торговля* – паперо́ва крамни́ця. **-ные** *принадлежности* – писе́мне прила́ддя.
Пи́счий – писа́льний, писе́мний. **-чая** *бумага* – папі́р до писа́ння, писа́льний (писе́мний) папі́р.
Письк! – цінь! цьонь!
Письмена́ – письмено́ (-а́), *б. ч. мн. ч.* письмена́ (-ме́н).
Пи́сьме́нник – письме́нний, письма́к, грамоті́й.
Пи́сьме́нница – письме́нна, письма́чка, грамоті́йка.
Пи́сьменно – листо́вно[е], листо́м, письмо́вно, на письмі́. **-но** *излагать* – спи́сувати. **-но** *отвечать* – відпи́сувати, на письмі́ відповіда́ти, від(по)віща́ти.
Пи́сьменность – (*грамотность*) письме́нність (-ности), (*литература*) письме́нство, (*знание письма*) письме́нництво. [Слове́сність закріпля́ється на письмі́, ро́биться вже письме́нством (Єфр.)].

Пи́сьменный – листо́вний, пiséмний, письмо́вний, письме́нний. [Писе́мної ві́дповіди ви йому́ не дали́, але у́сну (Франко)]. **-ные** *принадлежности* – писе́мне прила́ддя, прила́ддя до письма́ (писа́ння). **-ный** *стол* – пи́сьменний стіл, писе́мне бю́рко. **-ные** *знаки* – писе́мні знаки́. **-ное** *обязательство* – прися́жний лист. **-ное** *обещание, доказательство* – пи́сана (листо́вна) обіця́нка, пи́саний до́каз. **-ный** *слог, язык* – кни́жна (пи́сана) мо́ва. **-ный** *договор* – пи́сана умо́ва. **-ный** *ответ* (*работа школьн.*) – письме́нне завда́ння (впра́ва).

Письмецо́ – ли́стик, листо́к (-тка́), листо́чок (-чка); ли́стонько, пису́лька, пи́семко, письме́чко́, ка́рточка.

Письмо́ – 1) (*письмена, писание*) письмо́, писа́ння. *На* **-ме́** – в писа́нні. [Єдини́чні йме́ння в писа́нні почина́ються з вели́кої лі́тери (Неч.-Лев.)]. *Мелкое* **-мо́** – дрібне́ писа́ння. *Разборчивое, чёткое* **-мо́** – чі́тна́ рука́ (письмо́). *Изощрённый в* **-ме́** – напи́саний. [Дяк у нас і начи́таний, і напи́саний (Яворн.)]. *Не силён в* **-ме́** – не ду́же письме́нний. [Він гра́моту зна́є, і але письме́нний він не ду́же (Крим.)]; 2) (*сообщение на бумаге*) лист (*мн.* ли́сти́), письмо́, ка́рта. [А я-ж тії ли́сти, а я-ж тії пи́сьма сам перечита́ю]. *Мелко написанное* **-мо** – дрі́бни́й лист. *Ответное* **-мо́** – ві́дпис (-су), відписни́й лист. *Поздравительное* **-мо́** – віта́льний, віншува́льний лист. *Просительное* **-мо́** – проха́льний лист. *Сочувственное* **-мо́** – спочува́льний лист. *Подмётное* **-мо́** – підкидни́й лист. *Заказное* **-мо́** – запи́саний, рекомендо́ваний лист. *Безденежное* **-мо́** – я́ловий лист. **-мо́** *со вложением денег, денежное* **-мо́** – грошо́[е́]вий лист. **-мо́** *со вложением десяти рублей* – грошови́й лист на де́сять карбо́ванців. *Открытое* **-мо́** – одвертий (*стар.* отво́ристий) лист. *Бланк открытого* **-ма́** – листо́вна ка́ртка, листі́вка. *В ответ на ваше* **-мо́** – відповіда́ючи (відпи́суючи) на ва́шого листа́. *По получении этого* **-ма́** – оде́ржавши (одібра́вши, діста́вши) цього́ листа́. *Обмениваться* **-мами** – листува́тися, листа́ми пересила́тися, озива́тися одне́ до о́дного листа́ми.

Письмо́вник – листо́вня.

Письмо́вный – листо́вний, листови́й.

Письмоводи́тель – письмово́д, ділово́д, пи́сар (-ря).

Письмоводи́тельство – письмово́дство, ділово́дство, писа́рство.

Письмоно́сец – листоно́ша (-ші).

Пита́ние – 1) (*процесс*) годува́ння, харчува́ння, жи́влення, поживлі́ння; 2) (*пища*) пожи́вок, спожи́вок (-жи́вку), пожи́ток, зажи́вок, за́жив (-иву), пожи́ва. *Плохое* **-ние** – недоста́тнє харчува́ння (жи́влення). *Усиленное* **-ние** – збі́льшене (підси́лене) харчува́ння (жи́влення).

Пита́тель – годі́вни́к, годува́льник.

Пита́тельница – годі́вни́ця, годува́льниця.

Пита́тельный – жи́вни́й, (с)пожи́вни́й, зажи́вни́й, тривни́й, си́тний, наї́дкуватий. [Жи́вни́й матерія́л. Пожи́вна́ стра́ва. Спожи́вні ре́чі. Тривна́ ка́ша]. **-ные** *вещества* – пожи́вні мате́рії, спожи́вок (-вку). **-ный** *пункт* – харчови́й пункт.

Пита́тельно – на́їдно, си́тно.

Пита́тельность – пожи́вність, три́вність, си́тність.

Пита́ть – живи́ти, поживля́ти, годува́ти, харчува́ти, харчи́ти. [Хазя́йське о́ко това́р жи́вить. Карти́на украї́нського відро́дження жи́вить надії на перемо́гу одві́чньої пра́вди (Єфр.). Він свое́ю пра́цею усю́ сім'ю году́є]. **-а́ть** *надежду* (*мечту, мысль*) – держа́ти (ма́ти *и* живи́ти) наді́ю (мрі́ю, ду́мку). **-ать** *доверие* – ня́ти ві́ру кому́, дійма́ти кому́ ві́ри. **-а́ть** *вражду к кому* – ворогува́ти, враждува́ти, вражда́ти на ко́го (Квітка), ма́ти зуб на ко́го. **-ать** *любовь, склонность к чему* – коха́тися в чо́му, (*редко*) до чо́го. [Вся́кий коха́ється до гро́шей (Звиног.)]. **-а́ть** *пристрастие к чему* – ми́луватися в чо́му. **-а́ть** *страсть к чему* – ма́ти прилю́бність до чо́го. [Ма́єш прилю́бність до карт та гульні́ (Неч.-Лев.)]. **-а́ть** *ненависть к кому* – плека́ти знена́висть до ко́го. **-а́ть** *злобные чувства к кому* – (*описат.*) ди́хати (лихи́м) пе́клом, злом на ко́го, ли́хо, во́лі бу́ти на ко́го. **-а́ть** *отвращение* – ма́ти *или* почува́ти відра́зу (оги́ду). **-ать** *дружбу* – почува́ти при́язнь. **-а́ть** *уважение к кому* – ма́ти поша́ну до ко́го, ма́ти кого́ на пова́зі. [Всі їх на пова́зі ма́ють (М. Вовч.)]. *Десна* **-а́ет** *водой Днепр* – Десна́ подає во́ду в Дніпро́. **Пита́емый** – жи́влений, годо́ваний, харчо́ваний.

Пита́ться – живи́тися, (с)поживля́тися, годува́тися, харчува́тися, харчи́тися, поживля́ти ду́шу. [Пра́цею робітникі́в жи́вляться всі нетрудя́щі лю́ди (Єфр.). Ляхи́ зе́рно на огні́ жа́рили і ті́льки тим свої́ ду́ші поживля́ли (Куліш)]. **-ться** *овощами* – годува́тися горо́диною, жи́ти горо́диною (з горо́дини). **-ться** *подаянием* – жи́ти же́браним (про́ханим *или* про́шеним, ласка́вим) хлі́бом. **-ться** *надеждою* – живи́тися наді́єю. **-ться** *своими трудами* – жи́ти з вла́сної пра́ці, жи́ти з свої́х пучо́к. *Ручеёк* **-а́ется** *источником* – струмо́к бере́ (добува́є) во́ду з джере́льця. *Начать самостоятельно* **-ться** (*о детях*) – на свій хліб прихо́дити (вихо́дити).

Питéйничать – шинкувáти, шинкарювáти.
Питéйный – 1) питни́й. **-ный** *мёд* – питни́й (грáний) мед; 2) трункови́й. **-ный** *дом* – шин(ь)óк, шинк. **-ный** *откуп* – орáнда, (*гал.*) пропінáція. **-ный** *устав* – питни́й статýт.
Питиé, *см.* **Питьё.**
Питóмец – годóванець (-нця), годóваник, вигодóванець, виховáнець (-нця).
Питóмица – годóванка, вигодóванка, виховáнка.
Питóмник – шкíлка, садíбня, розсáдник.
Питóмство – ви́ховáння, опíка, нáгляд.
Питóмческий – годóванський.
Питóмый – 1) (*утоливший жажду*) питéнний; 2) питомéнний.
Питýльник, *бот.* Galeopsis – жебрíй (-ія́).
Питýх – питýн, *ж. р.* питýха, питéць (-тця́), (о)пия́ка.
Пить – 1) пи́ти, (*уменьш.-ласкат.*) пи́тки, пи́тоньки, пи́точки, (*детск.*) питýсі, питýсеньки. **Пьёт** *не напьётся* (*не оторвётся от воды*) – п’є – і не відіп’є́ться. *Ничего не ел и не* **пил** – і рíски в рóті не булó. **Пей** *на здоровье*! – (бýдь) здорóв пи́вши. *Как* **пить** *дать* – сáме, якрáз, як стій, як стань; (*пьянствовать*, *употр. спиртное*) пи́ти, запивáти, спивáти, кружáти, (*вульг.*) смали́ти, чáрку хили́ти *и т. п.* **-ть** *с жадностью* – дýдлити, жлý[о]ктá[и ́]ти, тягти́, цмули́ти, смоктáти, лигáти. **-ть** *глотками* – ковтáти, ґóльґати. **-ть** *рюмками* – чаркувáти. **-ть***, наклоняя сосуду без рюмок* – пи́ти нáхилки, навхи́льки, нáхильці, нáхильцем. **-ть** *круговую* – кружáти, круж[г]ля́ти, пи́ти ручковóї. [Могоричí кружáє. Кружáв сивýху. Кругля́є горíлку]. **-ть** *за что* – пи́ти на що; на чиє́ щáстя, на чиє́ здорóв’я. **-ть** *за кого* (*обращаясь к нему*)*, за чьё здоровье* – пи́ти до кóго, припивáти до кóго. **-ть** *здравицу* – здорóвкатися. [Берé чáрку горíлки та й здорóвкається: «дай, бóже, здорóв’я!»]. **-ть** (*горькую*) *чашу* – бідувáти, пи́ти гіркý. **-ть** *сильно* – запивáти. **-ть** *горькую, мертвецки, без просыпу* – пи́ти без прóсипу. *Начинать* **-ть** – запивáти, запивáтися. **Пьёт** *за счёт будущих благ* – п’є на те, що бýде, п’є на вóвчу шкýру. **Пей***, да дело разумей* – пий, та рóзуму не пропивáй. **Пьющий** – питýщий, *срв.* **Питýх, Пья́ница**; 3) (*всасывать влагу*) пи́ти, брáти, тягнýти вóду.
Пи́ться – пи́тися. [Ой, не п’є́ться горíлочка не п’ю́ться меди́]. *Легко* **пьётся** – даé́ться пи́ти. *Во Франции* **пьётся** *вино, в Германии – пиво* – у Фрáнції винó п’ють, а в Нíмéччині – пи́во.
Питьё – 1) питтá. [Охóту мав він до питтá, і пив зовсíм не вóду (Самійл.)]. **-тьё** *с жадностью* – жлу[о]ктáння, дудлíння, смоктáння, дудлíж; 2) (*напиток, пойло*) питтá, питвó, напíй (-пóю), нáпиток (-тку), питéння, трýнок (-нку). **-тьё** *заговорное* – даннá, дáвання. [Даннá гíрше від трути́зни]. **-тьё** *волшебное* – чаровинá, чáри. *Годный для* **-тья́** – питни́й. *Годная для* **-тья́** *вода* – гóжа водá. *Негодный для* **-тья́** – непитни́й, до питтá негодя́щий, негóжий.
Питьевóй – питни́й. **-вая** *вода* – питнá водá.
Пифагорéец – пітагорíєць (-рíйця).
Пифагорéйский – пітагорíйський.
Пифагори́ческий – пітагори́чний.
Пифагóров – пітагóрів, -рова, -рове.
Пи́фик – пíтик.
Пифи́ческий – пíти́чний. **-ческие** *игры* – пíти́чні гри.
Пи́фия – Пíтія.
Пифи́йский – пітíйний. [Пітíйне пророкувáння].
Пих! – пихи́ць! [Підскóчив та пихи́ць її́ в грýди].
Пихáние – пханнá; попихáння, штóвхáння, тручáння.
Пихáть, -ся, пихнýть, -ся – пхáти, -ся, пхнýти, -ся, попихáти, -ся, штовхáти, -ся, штовхнýти, -ся, тручáти, -ся, труті́ти, -ся; тиснýти, -ся, турля́ти, -ся, дýксати, пихорнýти.
Пи́хта – смерéка, смерéчи́на; (*молодая*) гаджýґа, гаджýчка.
Пихтóвник – смерéчина.
Пи́хтовый – смерекóвий. **-вый** *лес* – смерéчина.
Пи́чкать – напихáти, тли́ти когó. **-ть** *себе голову латынью* – набивáти собí гóлову (напихáтися) лати́ною.
Пи́чкаться – напихáтися чим.
Пичýга – пташи́на, птýшка. **Пичýжка** – пташеня́, пташеня́тко.
Пиччикáто – піччíкáто.
Пи́ща – ї́жа, їдá, харч (*ж. и м. р.*) (-чи *и* -чу), пожи́ва, пóкóрм, корм, (*варёная*) стрáва, потрáва, вáрево. [Мáрево – не вáрево, не нагодýє]. *Годный в* **-щу** – їдни́й, їсті[о]вни́й, їдóмий, їди́мий. *Невареная* **-ща** – сировá харч. *Мясная* **-ща** – м’яснá ї́жа, м’яси́во.

Скоромная **-ща** – скоро́мна ї́жа, ско́ром, (-му), скоро́мина. *Постная* **-ща** – пісна́ ї́жа, пісни́на. [Ско́ром – не со́ром. Проща́й, скоро́мино, здра́стуй, пісни́но]. *Достаточно* **-щи** – (до)ї́жно, в'ї́жно. [Хоч не ї́жно, так улі́жно]. *Отсутствие, неимение* **-щи** – без'ї́жжя. *Жить на* **-ще** *св. Антония* – жи́ти харчє́ю св. Анто́нія. [А мо́же загуде́ ще кра́ще віщий спів з харчі́в Анто́нія свято́го (Самійл.)]. *Не принимать никакой* **-щи** – анічогі́сінько не ї́сти, не зажива́ти нія́кої ї́жі. *Знание – пища для души* – знання́ – по́корм (пожи́ва) для душі́. *Духовная* **-ща** – духови́й по́корм. *Дать* **-щу** *злословию* – пода́ти при́від до пащекува́ння, на погові́р набива́тися.

Пища́лка – пи́скалка, пи́скавка, пи́щав[д]ка, сопілка.

Пища́ль – 1) пища́ль, самопа́л, рушни́ця; 2) *см.* **Пища́лка**; 3) (*у колёсников для обтачивания ступиц*) писа́к (-ка́).

Пища́льник, *бот.* Sambucus racemosa L. – черво́на бузина́.

Пища́льный – пища́льний, самопа́льний.

Пища́ть – пища́ти, пи́скати, пискоті́ти, (*тонким голосом*) пі́кати; *см.* **Пи́скать.**

Пещева́р – ку́хар (-ря), кашова́р (-ра).

Пищеваре́ние – тра́влі́ння. *Органы* **-ния** – о́ргани тра́влі́ння.

Пищевари́тельный – травни́й.

Пищева́рный – вари́стий. [Вари́ста піч].

Пищеви́к – харчівни́к, харчови́к (-ка́).

Пищево́д – стравохі́д (-хо́ду), проли́га, ї́жник.

Пищево́дный – стравохі́дний, їжнико́вий, пролиго́вий. **-ный** *канал* – стра́вний кана́л.

Пищево́й – харчови́й, стра́вний, потра́вний. **-вые** *вещества* – харчові на́доби, стра́вні тво́рива, корми́ни. **-во́й** *склад* (*магазин*) – харчова́ комо́ра (крамни́ця). **-вые** *продукты* – харчові проду́кти, харчовина́.

Пищеприё́мный – стравоприйма́льний. **-ное** *горло* – ковта́льне го́рло.

Пищепрово́д, *см.* **Пищево́д.**

Пи́щик – пи́щик.

Пи́щный – пожи́вни́й, тривни́й.

Пищо́к – пи́щик, сви́щик, ва́бик.

Пищу́ха, *зоол.* – 1) (*заяц*) Lepus alpinus – за́яць гі́рськи́й; 2) (*птица*) Certhia familiaris – кова́ль, кова́льчик.

Пиэти́зм – пієти́зм (-му).

Пиэти́ст – пієти́ст.

Пиэти́ческий – пієти́чний.

Пия́вка, *зоол.* Hirudo medicinalis – п'я́вка, п'я́ви́ця, *ум.* п'я́вочка. **-ка** *лошадиная* – п'я́вка кінська.

Пиявица, *см.* **Пиявка.**

Пиявочный – п'явковий.

Плав – 1) (*трясина*) плав (-ву); 2) (*пора плавания на судах*) плава́чка, пла́вання; 3) (*плот*) кла́дка.

Пла́вание – пла́вання, пли́вання, (*только о судах*) плавба́, (с)плав, плава́чка. [Зану́дило від плавби́. Ди́ка плава́чка Черемо́шем]. *Школа* **-ния** – шко́ла пли́вання, пла́ву. *Кругосветное* **-ние** – (нав)круго́світнє пла́вання. *Каботажное* **-ние** – кабота́жна плавба́, поберего́ва плавба́, кабота́ж. *Долгое* **-ние** – до́вгий плав. *В дальнее* **-ние** *пуститься* – у дале́кий плав ви́братися. *Неосторожное* **-ние** *по реке, нарушающее правила* – необере́жне пла́вання річкою (по річці), ди́ка плава́чка (по річці).

Пла́ватель – пла́вальник, пла́ве́ць (-вця́), пла́ва́ч.

Пла́вательный – пла́вальний, пла́вчий, плавни́й. **-ная** *перепонка* – плі́вка, полоте́нце, полоте́нко, пра́пірка. [У ка́чки ла́пи з полоте́нцем]. **-ные** *перья* (*у птиц*) – пла́вці. **-ный** *пузырь* (*у рыб*) – пла́вальний пухи́р (-ря́). **-ная** *оболочка* – пла́вальна оболо́нка.

Пла́вать – пла́вати, пли́вати. [Пла́ва, як сир у ма́слі. Качки́ пли́вають та купа́ються]. **-ть,** *вытягивая руки поверх воды* – пла́вати са[я]жня́ми, навви́машки. **-ть** *на спине* – пла́вати горіли́ць, горіче́рева. **-ть** *по-лягушечьи* – по-жа́б'ячому (жа́бки) пла́вати. **-ть** *по-бабьи* – по-соба́чому пла́вати. **-ть** *боком* – пла́вати з ви́гребом. **-ть** *на лодке, на корабле* – пла́вати човно́м, кораблє́м. **-ть** *возле берега* – пла́вати по-під бе́регом, держа́тися бе́рега. **Пла́вающий** – пливу́чий. *Хорошо* **-щий** – плавки́й. *Не* **-щий** – непливу́щий. *Медленно* **-щий** – тихопла́в (-ва).

Пла́вающий, *зоол.* – плаву́н. [Ка́чка нале́жить до поро́ди плавуні́в].

Пла́вень – 1) (*техн.*) топи́льний за́сіб; 2) (*мед.*) розчи́нник; 3) (*остров, заливаемый водою*) пла́вня.

Плави́к (*плавиковый шпат*) – пла́вень (-вня).
Плави́ленный, *см.* **Плави́льный.**
Плави́льник, *см.* **Плави́льщик.**
Плави́льный – топи́льний. **-ная** *печь, см.* **Плави́льня. -ная** *трубка* – топи́льна ру́лька. **-ный** *горшок, см.* **Ти́гель. -ный** *завод* – гама́рня, топи́льня, ру́дня. **-ное** *искусство* – гама́рство, топля́рство.
Плави́льня – гама́рня, топи́льня.
Плави́льщик – гама́рник.
Пла́вить, -ся – 1) топи́ти що, -ся. [Топи́ли мідь у казана́х]; 2) (*переправлять по воде*) сплавля́ти, пла́вом гна́ти. **Пла́вленный** – то́плений.
Пла́вка – (с)то́плення.
Пла́вкий – топки́й, розто́пистий, топ(ле)ни́стий.
Пла́вкость – то́пкість, розто́пистість, топ(ле)ни́стість (-тости).
Пла́вленый – то́плений.
Пла́вление – топлі́ння, то́плення, топлени́на.
Плавни́к (*у рыбы*) – пливе́ць (-вця́), перо́, крило́. [Пливе́ ри́ба та й вели́ка, тільки ви́дно пе́ра].
Пла́вно – пла́вко, пові́льно, пла́вно.
Плавно́й – 1) сплавни́й. [Сплавни́й міст], 2) плавни́й. [Плавни́й не́від].
Пла́вность – пла́вкість, пла́вність (-ности). [Пла́вкість мови. Пла́вкість у ру́хах].
Пла́вный – плавки́й, пові́льний, пла́вний.
Плаву́н – 1) *бот.* Licopodium clavatum – ми́тник, зва́дник, сва́рник, коло́тник, пило́чник, пеле́шник, ганча́р, поя́сник, п'я́дик; 2) (*охотник плавать*) пливу́н (-на́), пла́ве́ць (-вця́).
Плавуне́ц, *зоол.* Dyticus marginalis – сплаво́к жовтобере́гий.
Плаву́нный – митнико́вий, пеле́шниковий, п'я́диковий.
Плаву́нчик, *зоол.* – ни́рка, ниро́к.
Плаву́чий – пливкий.
Пла́вщик – спла́вни́к.
Плавь – 1) *см.* **Плав 1**; 2) (*чугун, идущий на сталь*) гарт (-ту).
Плагиа́т – плагія́т (-ту).
Плагиа́тор – плагія́тор.
Пла́зма – пла́зма, сиро́вать. **-ма** *крови* – па́сочина.
Пла́кальщик – пла́кальник, (*причитающий*) голосі́льник, тужі́льник.
Пла́кальщица – пла́кальниця, (*причитающая*) голосі́льниця, тужі́льниця.
Пла́кание – пла́кання, (*причитание*) голосі́ння, тужі́ння. *Срв.* **Плач.**
Плака́т – плака́т (-ту).
Пла́катель, -ница, *см.* **Пла́кальщик, -щица.**
Плака́тный – плака́тний.
Пла́кать, пла́кивать – пла́кати за ким, по ко́му, рю́мсати, рю́мати, (*опис.*) сльо́зи рони́ти, (*насмешл.*) на ку́тні смія́тися. *Громко* **-ть** – ревти́, густи́. **-ть** *с причитанием* – тужи́ти, голоси́ти, заво́дити по ко́му. [Ту́жать ді́ти по ма́тері. Заво́дить, як по рі́дній не́ні]. *Много* **-ть** – попла́кати за ким. [Що вже попла́кала ма́ти за ба́тьком]. *Сильно* **-ть** – ду́же пла́кати, ре́вне пла́кати, (*опис.*) сльоза́ми ми́тися (вмива́тися), слізьми́ зе́млю топи́ти. *Навзрыд* **-ть** – ридма́ рида́ти. *Частыми слезами* **-ть** – дрібни́ми (слізьми́) вмива́тися. *Мне хочется* **-ть** – мені́ пла́чно, мене́ сльо́зи розбира́ють, на сльо́зи мене́ розбира́є, на плач мені́ збира́ється. *Часто* **-ть** – тонкосльо́зим бу́ти, ки́снути, кви́снути. *Снявши голову, по волосам не* **-чут** – взяв чорт батіг, то хай бере́ й пу́жално. **Пла́чущий** – плачу́щий; (*прил.*) плачли́вий. [Оста́ла́сь сама́ Ори́ся плачу́ща (Свид.)].
Пла́каться, пла́киваться – пла́кати(ся) на ко́го, ре́мствувати, наріка́ти на ко́го, бі́дкатися, жалкува́тися, (*описат.*) жаль ма́ти до ко́го, на ко́го. [До ба́тька жаль ма́є. А він чим ви́нен? (Коцюб.)].
Плакирова́льня – плакува́льня.
Плакирова́льщик, плакиро́вщик – плакува́льник.
Плакирова́ть – плакува́ти. **Плакиро́ванный** – плако́ваний.
Плакиро́вка – плакува́ння.
Плакли́вый, *см.* **Плакси́вый.**
Пла́кса – плаксі́й (-сія́), *ж. р.* плаксі́йка, плаксу́ха, плаксу́ня, тонкослі́зка, (*общ. р.*) рю́ма, рю́мса, рю́мсало, кви́сля, ква́ша, ре́ва.
Плакси́во – плакси́во, плачли́во, ню́няво.
Плакси́вость – плакси́вість, плачли́вість, плакли́вість (-вости), (*болезнь у детей*)

плакси́виці (-виць).
Плакси́вый – плакси́вий, плачли́вий, плакли́вий, ню́нявий, ревли́вий, тонкослі́[ьó]зний.
Плаку́н, *бот.* Lithrum salicaria – плаку́н, залізня́к чо́рний, залізня́к черво́ний, твердя́к, польові́ васи́льки, верба́-трава, підбере́жник. Epilobium angustifolium – ди́кий льон, льоно́к.
Плаку́чий – плаку́чий. [Плаку́ча верба́. Беріз плаку́чих нерухо́мі ві́ти (Л. Укр.)].
Плаку́ша, *см.* **Пла́кса.**
Пламене́ть – п(о)ломені́ти, полумі́ти, палені́ти. **-е́ет** – бере́ться по́лум'ям.
Пламени́стый – п(о)ломени́стий, полум'яни́стий.
Пла́менник, *бот.* Phlox aestvalis – зірки́ (-ро́к).
Пла́менно – п(о)ломени́сто, (*пылко*) па́лко.
Пла́менный – 1) полум'я́ни́й, поло́мінний, п(о)ломени́стий; 2) (*жгучий, горячий*) палки́й, запальни́й.
Пла́мень – по́лум'я (-м'я *и* -мени), по́лумінь (-меня), пло́мінь (-мени), по́лумі́ння. *Синий* **-нь** *над горящими угольями* – жеврі́й (-рія́). *Обняться* **-нем** – узя́тися по́лум'ям (вогне́м).
Пла́мя, *см.* **Пла́мень.**
План – план. *Составить* **-ан** – скла́сти, списа́ти план. *Начертить* **-ан** – зрисува́ти (накре́сли́ти) план. **-ан** *сочинения* – план тво́ру. *Строить* **-ны** – укладáти пла́ни, планува́ти, снува́ти в голові́. **-ан** *не выдержан* – пла́ну не доде́ржано. *Это широкий* **-ан** – це ши́ро́ко (на широ́ку) закро́єно. *Пользоваться чем для проведения своих* **-нов** – (*образно*) гра́ти на чо́му в свою́ сопі́лку (Єфр.). *Сойти, отойти на второй* **-ан** – поступи́тися наза́д, зоста́тися на (у) бо́ці.
Плане́та – плане́та.
Плане́тник – плане́тник, планета́рій.
Плане́тный – плане́тний. **-ная** *система* – плане́тна систе́ма.
Планигло́бие – ма́па всьо́го сві́ту.
Планиметри́ческий – планіметри́чний.
Планиме́трия – планіме́трія.
Планиро́вка, *см.* **Планирова́ние.**
Плани́рование – (*об аэроплане*) плав, ширя́ння.
Планирова́ние – планува́ння, склада́ння (уклада́ння) пла́нів.
Плани́ровать – (*об аэроплане*) спуска́тися пла́вом, ширя́ти. **Плани́рующий** *спуск* – спуск пла́вом, ширя́ння.
Планирова́ть – планува́ти; склада́ти пла́ни, уклада́ти пла́ни. **Планиро́ванный** – плано́ваний.
Планисфе́ра – планісфе́ра.
Пла́нка – шпу́га, плани́ця. *Поперечная* **-ка** – попере́чка, пере́чка. **-ка***, соединяющая ножки стола* – пере́чка, побі́чниця. *Косая* **-ка** *на воротах* – перепо́нка. *Боковая* **-ка** *в крышке сундука и горизонтальная в рамке ткацкого станка* – ли́штва. **-ка** *для настилания нар* (*для спанья*) – прибі́й (-бо́ю).
Планово́й – плано́вий.
Пла́новость – плано́вість (-вости).
Планоме́рный – плано́вий. **-ность** – плано́вість (-вости).
Планта́тор – планта́тор.
Планта́ция – планта́ція. *Свекловичная* **-ция** – буря́чник, буряча́ще. *Табачная* **-ция** – тютюно́ва планта́ція, тютюни́ще. *Бакчевая* **-ция** – бушта́н (-ну *и* -на́).
Пла́ншевый – бла́ншовий.
Планше́[и́]р – планши́р (-ру).
Планше́т – 1) планше́т; 2) (*пластинка*) планше́тка.
Планше́тка – планше́тка.
Пласт – шар, верства́, ряд. **-аст** *земли при пахании* – ски́ба. **-аст** *земли в одну лопату* – штих. [Ви́копав я́му шість штихі́в. Пихи́ на чоти́ри штихи́]. **-сто́м** *падать* (*о человеке*) – кри́жем па́дати, упада́ти. **-а́ми** *лежать* – су́плаш лежа́ти. *Наложить* **-аст** – наверст(вув)а́ти. *Образующий* **-асты́** – пластува́тий.
Пла́стание – пласта́ння.
Пла́станый – пла́таний. [Пла́таний чаба́к].
Пласта́ть, -ся – пла́тати, -ся. **Пла́станный** – пла́таний.
Пла́стика – пла́стика.
Пласти́льня – пласти́льня.
Пласти́льщик – пласти́льник.
Пласти́на – пласти́на, (*доска для стены, латы, сруба и т. п.*) диль (-ля, *мн. ч.* дилі́), *соб.*

диль, ди́лля, (*бревно в срубі колодца*) зру́бина, ця́мрина, (*балка моста*) мости́на, мости́ця, (*поперечина для колышков*) полу́драбок (-бка).
Пласти́нка – пласти́нка, пли́тка, (*ломтик*) лу́сточка, платі́вка, мости́нка, мостови́ночка, (*металлич.*) бля́шка, (*разогнутый рог*) лопа́тка, (*граммофонная*) плита́, (*корсетная*) планше́тка, (*в губнике кларнета и рожка*) пи́щик.
Пласти́нник – пластів'я (-в'я).
Пласти́нчатый – пласти́нчастий, скі́бча(с)тий.
Пласти́ческий – пласти́чний. **-и́чески** – пласти́чно.
Пласти́чность – пласти́чність (-ности).
Пласти́чный – пласти́чний.
Пластова́ние – пластува́ння, наве́рствування, шарува́ння.
Пластова́ть, -ся – наве́рствувати, -ся, наверствува́ти, -ся, пластува́ти, -ся, напласто́вувати, -ся, напластува́ти, -ся.
Пластово́й – пласто́вий, скі́бчастий, шарови́й, верстови́й.
Пласту́н – пласту́н. *Быть, служить* **-ном** – пластува́ти. [Він пластува́в у Чорномо́рії]. *Звание* **-на** – пласту́нство.
Пласту́нский – пласту́нський. [Пласту́нські курені́].
Пла́стырный – пля́[а́]стерний, пля[а]стеро́вий.
Пла́стырь – пля́[а́]стер (-тру), пла́стир (-ру), по́ліпка.
Пласть – цілина́.
Плат – ху́ста, плат.
Пла́та – пла́та, запла́та, платня́, скуп. [Хоч і в ка́та, аби́ пла́та. Хве́ршал за ліка́рство бере́ скуп]. *Заработная* **-та** – заробі́тна (зарі́бна) платня́. *Заработанная* **-та** – заро́блена платня́. *Наёмная* **-та** – на́ймиця. *Подённая* **-та** – поде́нне (-ого). *Годичная* **-та** – годівщи́на, роківщи́на. **-та** *по времени* – платня́ від ча́су. *Поштучная* **-та** – платня́ від шту́ки. *Задельная, сдельная* **-та** – відря́дна платня́, платня́ від робо́ти. **-та** *за квартиру* – комі́рне (-ного). *Арендная* **-та** *за землю* – ра́та, чинш; (*арендная в неурожайный год*) суха́ ра́та. **-та** *за право торговли* – чинш, ми́то, пате́нт. **-та** *за размен денег* – розмі́нне (-ного), змі́нне, (*за факторство*) баришівне́ (-но́го). **-та** *за помол* – сухоме́льщина, розмі́р, мі́рка, мірчу́к, проме́л. *Внести первый взнос арендной* **-ты** – пе́ршу ра́ту заплати́ти. *Какова работа, такова и* **-та** – яка́ робо́та, така́ й (за)пла́та; як дба́єш, так і ма́єш.
Плата́н, *бот.* Platanus – плата́н, (P. orientalis) чина́р (-ря́).
Плата́новый – плата́новий.
Плата́ть, заплата́ть – лата́ти, залата́ти, (*о мног.*) полата́ти, залату́вати що. **Пла́танный** – ла́таний.
Платёж – платі́ж (-жу́), ви́пла́та, (*побор*) о́пла́тка, о́пла́ток (-тку). [До́бра ві́льні від усяких опла́ток або́ відбу́тків (Куліш)]. *Нести* **-жи́** – відбува́ти о́пла́тки. *Срок* **-жа́** – платі́жний те́рмін (речіне́ць). *Выкупной* **-ёж** – викупне́ (-но́го). **-ёж** *в рассрочку* – сплат (-ту). [Купи́в маши́ну на сплат]. *Долг* **-жём** *красен* – узя́в – відда́й; бу́вши ви́нним, тре́ба бу́ти й пла́тним; умі́в бра́ти, умі́й і відда́ти. *Производить* **-ёж** – спла́чувати, роби́ти (ви́)пла́ту. [Одчиня́йте ха́ту та робі́те пла́ту]. *Наложенный* **-ёж** – післяпла́та.
Платежеспосо́бность – платоспромо́жність (-ности), платі́жна си́ла.
Платежеспосо́бный – платоспромо́жний, платни́й.
Платёжный – платі́жний, опла́тний.
Плате́льщик – платі́льник, пла́тник, випла́тник, платі́жник.
Плате́льщица – платі́льниця, пла́тниця, платі́жниця.
Пла́ти́на – пла́ти́на.
Платини́ровать – платинува́ти; по[в]крива́ти пла́ти́ною.
Платиниро́вка – платинува́ння, в[по]крива́ння, пла́ти́ною.
Пла́тиновый, плати́нный – платино́вий.
Плати́ть, пла́чивать – плати́ти, спла́чувати, сплати́ти кому́ за що. **-ть** *наличными* – плати́ти готі́вкою. **Плати́мый** – спла́чуваний. **Пла́ченный** – пла́чений.
Плати́ться, пла́чиваться – 1) плати́тися, спла́чуватися. [За робо́ту пла́титься грі́шми]; 2) плати́тися за що, припла́чуватися за що, відпоку́тувати (за) що. [До́брі платя́ться за ледачих. Люди́ні дово́диться гі́рко свою́ ціка́вість відпоку́тувати]. **-ться** *жизнью* (*гибнуть*) – наклада́ти життя́м (голово́ю) за що, полягти́ голово́ю. [Швед полі́г голово́ю (Котл.)].
Пла́тный – платни́й. **-но** – пла́тно, запла́тно.
Плато́ – плато́, полони́на.
Плато́к – ху́стка, хусти́на, плато́к, плати́на, *см.* **Плато́чек**; (*из полотна*) шири́на, шири́ночка, шири́нонька. *Носовой* **-то́к** – ху́сточка, носови́к, *ум.* носовичо́к, носі́вка, *ум.*

носі́вочка. *Траурный* **-то́к** – журба́, журбо́ти.
Платони́зм – платоні́зм (-му).
Плато́ник – плато́ник.
Платони́ческий – платоні́чний.
Плато́чек – хý́сточка, хý́стонька, хусти́ночка, хусти́нонька (*оч. маленький*) хустя́тко; плато́чок (-чка), плати́ночка, плати́нонька.
Плато́чный – хустко́вий, хусти́нковий.
Платфо́рма – платфо́рма. [Платфо́рма на при́стані. Політи́чна платфо́рма]; (*для перевозки*) па́рка.
Пла́тье – убра́ння, *ум.* убра́ннячко, (*женское*) жіно́че вбра́ння, су́кня, *ум.* су́ко́н(ь)ка, пла́ття, *ум.* пла́ттячко, (*пренебр.*) плахі́ття, мана́ття, манті́лля, хва́нтя, (*с закрытым лифом*) повнокорса́жа су́кня. **-тье** *с декольте* – декольто́вана су́кня, ви́кочена су́кня.
Платьемо́йный – пра́льний.
Пла́тьецо – убра́ннячко, (*женское*) су́ко́н(ь)ка, пла́ттячко.
Платяно́е, *см.* **Менструа́ция.**
Платяно́й – оде́жний. **-но́й** *шкаф* – оде́жна ша́фа.
Платя́щий, *см.* **Плате́льщик.**
Пла́ун, *см.* **Плаву́н 1**. **Плауны́** – ро́зви́льні.
Плафо́н – плафо́н.
Плафо́нный – плафоно́вий, плафо́нний.
Пла́ха – коло́да, пла́ха, (*для рубки дров*) друві́тня.
Плац – плац, пляц, майда́н. *Стрелковый* **плац** – стре́льбище.
Плац-ад'юта́нт – плац-ад'юта́нт.
Плацка́рта – плацка́рта, квито́к на мі́сце.
Плац-майо́р – плац-майо́р (-ра).
Плац-пара́д – плац-пара́д (-ду).
Плац-фо́рма – плац-фо́рма.
Плач – плач, (*хныканье*) рю́мсання, рюм, рум, (*громкий*) ле́мент; (*с причитаньями*) ту́жі́ння, голосі́ння, квилі́ння, квилина́, кви́лля, тужба́, голосьба́, йойк, за́від (-оду), за́води, сквирк; (*со всхлипываньем*) хли́пання. *В* **плач** – у плач, у сльо́зи. *Навлечь на кого что* **-чем** – напла́кати на ко́го що.
Плаче́вно – плачли́во, жа́лісно, сму́тно, тужли́во.
Плаче́вный – плачли́вий, пла́чний, жалібни́й, жу́ркий, смутни́й, тужли́вий. [Плачли́вий го́лос. Плачли́ва до́ля. Смутні́ обста́вини].
Плаче́ние – лата́ння, зала́тування.
Плачея́, *см.* **Пла́кальщица.**
Плачли́вый, *см.* **Плакси́вый.**
Пла́шка, пла́шечка – коло́дка, коло́дочка, пла́шка, пла́шечка.
Плашко́т, плашко́ут – плашко́т, понто́н. **Плашко́тный** *мост* – понто́нний міст.
Плашмя́ – пла́зом, плазьма́, плиско́м, лежма́, лігма́, лезьма́. [Вда́рив його́ ша́блею пла́зом].
Плашмя́к – пла́з, спи́на.
Плащ – плащ, *ум.* пла́щик (*плохой*) плащи́на; (*с капюшоном*) ки[е]ре́я (*ум.* ки[е]ре́йка), кобеня́к, манта́; (*от пыли*) пи́льник, пильня́к. *Одетый в* **-ащ** (*эпитет*) – плащува́тий. [Плащува́тий ци́ган].
Плащани́ца – плащани́ця.
Плащево́й – плащови́й.
Плебе́й – плебе́й.
Плебе́йский – плебе́йський.
Плебе́йство – плебе́йство.
Плебисци́т – плебісци́т (-ту).
Плебс – плебс (-су).
Плева́ – 1) плі́ва́, плі́вка, боло́на. *Подребёрная* **-ва** – підребро́ва боло́на. *Девственная* **-ва** – діво́ча пере́тинка, діви́нка; 2) (*семенная*) лушпи́на, лупи́на, поло́ва. *Срв.* **Мяки́на.**
Плева́ка – плюва́ка, плюва́чка, плюйко́, поплю́йко.
Плева́льник, -ница – плюва́льниця, плюва́чка.
Плева́льный – плюва́льний.
Плева́ние – плюва́ння.
Плева́тельница – плюва́льниця, плюва́чка.
Плева́ть, плю́нуть – плюва́ти, плю́нути; (*сквозь зубы*) чви́ркати, чви́ркнути, цві́ркати, цві́ркнути. **-ть** *мне на него*! – (на)чха́ти мені́ на йо́го.

Плева́ться, плю́нуться – плюва́тися, плю́нутися.
Пле́вел *и* **-лы** – 1) (*сорные травы*) бур'я́н (-ну́), *ум.* бур'яне́ць (-нця́); 2) (*мякина*) поло́ва, послі́д (-ду); 3) *раст.* Lolium tremulentum – мітли́ця, ку́кіль (-колю́).
Плевели́стый – бур'яни́стий, бур'я́нкува́тий.
Пле́вельный – бур'яно́вий.
I. Плеви́стый – бур'яни́стий, бур'я́нкува́тий.
II. Плеви́стый – плівкува́тий.
Плевко́вый – пльо́ваний. [Пльо́вані знаки́ на підло́зі].
Плево́к – плюво́к (-вка́), плю(н)я, плюн. [Плю́нув, ще й плю́ню розтер́]. *Дело* **-вка́** *не стоит* – спра́ва така́, що й плю́нути не варт.
Пле́вра – оле́гня, пле́вра.
Плеври́т – оле́гниця, олеге́ниця, плеври́т.
Плёвый – мізе́рний, нікче́мний, пльо́ваний. *Для меня это* **-вое** *дело* – це мені́ за і́грашку.
Плед – плед.
Плезиоза́вр – плезіоза́вр (-ра).
Племени́(с)тость – плодю́чість, плодли́вість, сім'яни́стість (-ости).
Плењени́стый – поро́дистий.
Племени́тый – плі́дний, плодю́чий, плодли́вий, сім'яни́стий. [Плі́дна ма́тка. Коро́ви до́брі на молоко́ і сім'яни́сті – що-весни́ по теля́тку (Кн.)].
Племенни́к – 1) (*скота и птицы*) заві́д (-во́ду); (*растений*) насі́нник; 2) (*племенное животное*) насі́нник.
Племенно́й – 1) племі́нни́й, расо́вий. [Лю́дність свідо́ма своє́ї племі́нно́ї окре́мішности (Єфр.)]; 2) (*скот*) заві́дський, племе[і]нни́й; расо́вий. [Заві́дські ко́ні. Расо́ва худо́ба]. **-нно́й** *бык* – буга́й (-гая́). **-нно́й** *конь* – ста́дник, насі́нник. **-нно́й** *боров* – кнур (-ра́), ста́дник.
Племенонача́льник – 1) (*вождь*) старшина́; 2) (*предок племени*) родонача́лець (-льця).
Пле́мище – за́ві́д (-во́ду), ко́дло. *Окаянное* **-мище** – бі́сового за́во́ду лю́ди; чо́ртове ко́дло.
Пле́мя – 1) пле́м'я (*р.* пле́м'я), племено́, (*мн.* племе́на), (*соб.*) племі́ння, поро́да, ра́са. [Вели́кі й дрібне́нькі племі́ння й наро́ди (Куліш). Клан (рід, племено́) ї́хній був не що и́нше, як вели́ка роди́на (Л. Укр.)]. **-мя** *человеческое* – поро́да лю́дська. *Славянское* **-мя** – слов'я́нська ра́са. **-мена́** *земные* – племе́на лю́дські; 2) (*род, потомство*) рід, поколі́ння, колі́но, плід (-о́ду), плі́м'я, наща́док (-дку), (*соб.*) за́ві́д (-о́ду), ко́дло. [Коза́цькому ро́ду нема́ перево́ду. Нема́ ні ро́ду, ні пло́ду. И́родове ко́дло. Двана́цять колі́н ізраї́льових. В ні́мців ко́ні до́брого заво́ду]. *Хамово* **-мя** (*бран.*) – ха́мове ко́дло. *Без* **-мени** – безплемі́нний. *Оставить* (*птицу*) *на* **-мя** – зоста́вити на заві́д.
Племя́нник – племе́[і́]нник, *ум.* плем'я́ (*мн.* плем'я́та), племе́[і́]нничок, не́бі́[о́]ж, *ум.* небо́жик, небожа́ (-а́ти), небожа́тко, небожа́точко (*мн.* небожа́та), синове́ць (-вця́), (*по брату*) брата́н(ич), брата́нець (-нця), брату́нок, (*по сестре*) сестри́нич, сестри́[і́]нець (-нця), се́стрич, сестрі́нок (-нка). *Двоюродный* **-нник** – племі́нник не́біж у-дру́гих.
Племя́нников – не́божів (-же́вого). [На небоже́вому во́зі ми і поїхали (Г. Барв.)].
Племя́нница – племе́[і́]нниця, небо́га, небі́жка, синови́ця, (*по брату*) брата́ничка, (*по сестре*) сестри́[і́]ниця, сестрі́вниця, сестрі́нка, сестри́чна.
Племя́нничек, *см.* **Племя́нник.**
Племя́ннический *и* **Племя́нничий** – не́божів, небожі́вський.
Племя́нный, *см.* **Племенно́й.**
Пле́мячко – ро́донько (-нька).
Племя́ш – 1) *см.* **Племя́нник**; 2) (*родня, родич*) своя́к.
Плен – поло́н (-ну), бран, нево́ля. [Чи її́ вби́то, чи в поло́н заня́то. Салда́т бере́ в бран воро́жого генера́ла (Гр.). Татарва́ побра́ла в нево́лю (Стор.)]. *Брать, взять в* **плен** – бра́ти, забра́ти, узя́ти, займа́ти, за(й)ня́ти в поло́н (у нево́лю).
Плена́ – 1) (*трещина или наслоение на металле или камне*) ска́за, щерби́нка; 2) (*плёнка*) плівá, *ум.* плі́вка, шку́рка, кожушо́к (-шка́).
Плена́рный – плена́рний, по́вний, зага́льний. *В* **-ном** *заседании* – на по́вних збо́рах.
Плене́ние – поло́н, полони́на, полоне́ння, ясирува́ння, занево́лення, понево́лення. [Хи́жу орду́ з степі́в на шарпани́ну й полони́ну затя́гували (Куліш). Столі́тнє пра́щурів ясирува́ння (Куліш). Виряджа́ння в похі́д, би́тва з по́ловцями, поло́н кня́зя й поворо́т його́ до рі́дного кра́ю (Єфр.)].
Плени́стый – 1) щербинува́тий. [Щербинува́тий ка́мінь]; 2) плівча́стий.
Плени́тель – 1) полони́тель; 2) чарівни́к.
Плени́тельница – чарівни́ця.
Плени́тельно – чарі́вно, прина́дно, знадли́во. [Ні́коли ще зоря́ любо́ви не ся́ла для нього

так принáдно (Франко)].
Плени́тельность – чарíвність, принáдність, знадли́вість.
Плени́тельный – чарíвни́й, принáдний, знадли́вий. [Чарíвний краєви́д. Принáдний гóлос].
Плени́ть, *см.* **Пленя́ть.**
Плёнка – плíнка, плíвка, шкýрка, стáрка. *Подёрнуться* **-нкой** – присмáгнути. [На óзері водá присмáгла].
Плéнник – полóнник, полонéник, полоня́нин, полоня́н(н)ик, брáнець (-нця), в'я́зень (-зня), в'я́зник, невíльник. [Багáтші полóнники перехóвувалися тут аж до ви́купу]. **-нники** (*соб.*) полóн, яси́р. [Тож він татáр на пóміч приєднáв і плáтить їм ясирéм християнським (Л. Укр.)].
Плéнница – полоня́нка, брáнка, невíльниця, *ум.* полоня́ночка. [Дíвка брáнка, Марýся попíвна Богуслáвка].
Плéннический – невíльницький.
Плéнничество – полóн, невóля.
Плéнный – полонéний, полóнний, брáнець, яси́рник. [Стáли полонéних забивáти. Нарóде мій, яси́рнику татáрський (Куліш)]. **-нные** (*соб.*) – полóн, яси́р. [Татáри полóн дíлять. Яси́р женýть].
Плёночка – плíночка, плíвочка, шкýрка, кожýшóк (-шкá).
Плéнум – плéнум, пóвні збóри.
Плёнчатый – плівчá(с)тий.
Пленя́ть, плени́ть – 1) (*брать в плен*) полони́ти, заполони́ти, яси́рити, з'яси́рити, в невóлю (в полóн) забирáти *и* займáти, забрáти *и* зaня́ти, в яси́р узя́ти когó. [Є чýтка, що цар хóче весь світ полони́ти (Шевч.). Оця́ грýбо матеріялістú чна порóда найбільш заполони́ла йогó фантáзію (Крим.). Ордá яси́рить, полóнить]; 2) (*прельстить, привлечь*) полони́ти, заполóнювати, заполони́ти, нáдити, принáдити, чарувáти, зчарувáти, причарувáти, скоря́ти, скори́ти, прилюбля́ти, прилюби́ти когó. [Дýмка, я́к-би заполони́ти Четверти́нського (Стор.). Заполóнює серця́ жінóчі (Крим.). Хлóпця зчарувáла. Лíрика Шевчéнка скоря́є всіх своєю красóю (Єфр.). Гляди́, щоб вонá тебé не прилюби́ла та не причарувáла (Неч.-Лев.)]. **Пленённый** – полонéний, з[при]чарóваний.
Пленя́ться, плени́ться – полони́тися, заполóнюватися, заполони́тися, звабля́тися, звáбитися, зчарóвуватися, зчарувáтися, бýти (за)полóненим *и т. д.* від кóго *и* чим.
Плеонáзм – плеонáзм (-му).
Плерёзы – плерéзи.
Плéсень – цвіль (-іли), плíсень (-сени), плісни́ця, плíснявка, плісня́(тина), мóрох, (*на жидкости*) брезкá, брéзгань (*на твороге, на соленьях*) снядь (-ди). *Покрытый* **-нью** – плíснявий, заплісні́лий, цвíлий. *Покрываться* **-нью,** *см.* **Плесневéть.**
Плеск *и* **Плёск** – плéскіт, плю́скіт (-оту), плеск (-у), плюскóта, плюскотíння, хлéпіт, хлю́п(ання). [Ýхо лéдве зачувáє плéскіт хви́лі об камíння (Ворон.). Чýти булó хлю́пання води].
Плескáние – 1) плю[é]скання, хлю́пання. [Усé чутнíш булó хлю́пання води́ об камíння]; 2) плéскання, (*по чему-нибудь жидкому*) полоскáння, ля́пання, ляпотíння, ляпóтня́ва. [Плéскання в долóні. Такá ляпотня́ва у тóму млині]. *Междометие (детское) для выражения* **-ния** *в ладоши* – тóсі, тóсі! [Тóсі, тóсі! Сви́ні в горóсі].
Плескáть, плеснýть – 1) плескáти, плеснýти; плискотáти, плю́скати, плюснýти, плюскотíти, плющáти, хлю́пати, хлю́пнути, хли[ю]потíти, хлюпостá[í]ти, хли́ськати. [Вíтер віє, плéще хви́ля (Грінч.). А мóре плескóче, а мóре клекóче (Ворон.). Хви́лі підскáкують і хлипотя́ть]; 2) плескáти, плеснýти, (*по чему-нибудь жидкому*) хлю́пати, хлю́пнути, ля́пати, ля́пнути, талáпати, талáпнути в що, по чóму. [Плéскати в долóні. Не талáпай по воді]. **-áть** *в ладоши, забавляя ребёнка* – тóсяти.
Плескáться, плеснýться – 1) плю[е]скáтися, плю[е]снýтися, плескотáтися, плюскотíтися, хлю́патися, хлю́пнýтися, хлюпостáтися. [На сóнці плю́скавсь польови́й потíк (Крим.). Нéсла дійни́цю в рукáх і молокó хлю́палось. Рíчка хлюпóщеться (Грінч.)]; 2) (*плескаться, болтаться в воде*) плéскáтися, плеснýтися, полоскáтися, хлю́патися, хлюпостáтися, талáпатися, талапнýтися, бóвтатися, брьóхатися. [Хлюпóщуться качáточка поміж осокóю (Шевч.)].
Плеснá, Methatarsus – плéсно, плю́сно, плісня́, середстíп'я.
Плéсна – плíснявка, плиснíвка. [На язиці в дити́ни плíснявка].
Плесневéлый – плíснявий, (по)цвíли́й, засня́ділий (*о жидк.*) брéзклий.
Плесневéть – плíснявіти, цвісти́, зацвітáти, сня́діти, сніти́тися, (*о жидк.*) брéзкнути, забрезкáти, брáтися, узя́тися, (обростáти) цвíллю (мóхом). [Хліб зацвів. Сир сня́діє. Квас

бре́зкне].
Пле́сневый – плі́снявий, пле́сенний. **-невые** *грибы* – цвілеві́ гриби́. **-невые** *кости* – пле́сна, плесня́к.
Плесне́ть, *см.* **Плесневе́ть.**
Пле́со – пле́со, чистовина́. [Верболо́зом, осоко́ю молодо́ю пле́со о́зера ясне́ огорну́лося і ся́є (Ворон.). Чистови́на на рі́чці].
Плести́ *и* **Плесть** – 1) пле́сти́, заплі́та́ти, снува́ти, (*неумело*) ко́рзати що. [Дівча́та плету́ть вінки́. Воні́ снують навко́ло нього павути́ння зло́сти і за́мислів злочи́нних (Л. Укр.)]; 2) (*плести вздор, болтать*) пле́ска́ти, верзти́, базі́кати, торо́чити, тереве́нити, верзі́[я́]кати, варзя́кати, прова́дити, балясува́ти що. [Вона́ сама́ до́бре не розуміє, що пле́ще. Не верзи́ ка́-зна-чого. Він і не слу́хає, а вона́ йому́ торо́чить. Варзя́кали воні́ таку́ дурни́цю. Чо́рт-зна що прова́диш]. **-сти́** *ерунду* – пле́сти, що сли́на на язи́к наве́рне, тереве́ні гну́ти, баляндра́си точи́ти. *Лапти* **плесть** – (*переносно*) ґав лови́ти. **Плетёный** – пле́тений. **-тёная** *стена* – горо́жена (пле́тена) сті́нка.
Плести́ся *и* **Пле́сться** – 1) плести́ся, ви́тися по чо́му, обвива́тися круг чо́го. [Як гу́сто сей лича́к плі́вся. Хміль в'є́ться по тичи́ні]; 2) (*брести, итти медленно*) пле́сти́ся, пле́нтатися, бре[и́]сти́, волокти́ся, шкандиба́ти, тягти́ся, чвала́ти, чвалюва́ти, чимчикува́ти, човпти́, тю́пати, ті́патися, чала́пати, цьо́хати, теле́патися, тюпори́ти, плуга́нитися, телі́житися, с[ц]урга́нитися, сунда́читися, ле́статися. [Грицько́ плі́вся зза́ду. Вто́млені ко́ні ле́две пле́нталися (Грінч.). І в одні́й свити́ні іде́ Ка́тря шкандиба́є (Шевч.). До ді́ла від думо́к дале́ко ще чвала́ти (Самійл.). Пі́шки по боло́ті чвалю́є (Франко). Сто́млена ватя́га з заробі́тків чимчику́є (Манж.). Човпе́ стари́й село́м (Драг.). Ко́ні тю́пають собі пома́лу]. *Дело кой-как* **плетётся** – спра́ва йде помале́ньку, ді́ло ро́биться аби́-як (потихе́ньку).
Плесь! – плюсь! хлюп! бовть! [Вода́ все плюсь та плюсь. Пливе́ чо́вен, води́ по́вен, та все хлюп, хлюп].
Плете́йный. **-ные** *иглы* – прутки́, пру́тики, шпи́ці.
Плете́льщик – плеті́й (-ія́), плеті́льник. **-те́льщик** *корзин* – кошика́р (-ря́).
Плете́льщица – плеті́йка, плеті́льниця.
Плете́ние – плеті́ння; плеті́нка, опле́та, мере́жево. **-те́ние** *свадебного венка* – вінкопле́тини.
Плетени́ца – 1) плетени́ця, плеті́нка, пліт, опа́лка. **-ни́ца** *луку* – коса́, віно́к, в'я́зка цибу́лі. **-ни́ца** *волос* – коса́; 2) (*сказка, ложный слух*) плі́тка, нісені́тниця.
Плетёнка *и* **Плетёночка** – плетени́ця, (*плетёная корзина*) ко́шик, коші́[о́]вка, (*из соломы*) соло́м'яник, (*из лозы*) лозани́к, (*лубяная*) ко́зуб, козубе́нька. **-тёнка** *рыболовная* – лі́ска.
Пле́те́нь – пліт (-о́ту), *ум.* пло́тик, (*реже*) о́пліт (-о́ту), заплі́т (-о́ту), тин, *ум.* тино́к, тино́чок, (*соб.*) ти́ння, городи́на, загоро́да, огоро́жа, лі́са, (*небольшой поперечный*) пере́тика, перети́нок, (*в реке для ловли рыбы*) їз, їзо́к (*р.* їзка́), ча́рда, гре́бля, ґард, [Підня́в ци́гана на ру́ки, та й через пліт ки́нув (Руд.). Огороди́в круго́м опло́том. Ви́шня по-під ти́нню росте́. Коли́-б мені не тини́ та не перети́нки, ходи́в-би я до дівчи́ни та що-вечори́нки]. *Верхняя часть* **-тня** – по́пліть (-ети). *Полоса* **-тня** *в длину* – вій (*р.* во́ю). [Пліт ма́ю городи́ти на сім во́їв]. *Род крыши на* **-тне** – острі́г, острі́шок. *Ставить* **-те́нь** – городи́ти, тини́ти, обтини́ти, затини́ти.
Плете́ньщик – городі́льник.
Плетешо́к – 1) па́смо, ста́лька. [Коса́ запле́тена в три ста́льки]; 2) шнур, шнуро́к; бич.
Плетея́ – 1) (*кружевница*) плеті́йка 2) (*сетка*) плеті́ння, плеті́нка.
Плётка, *см.* **Плеть.**
Плетнёвый – пле́тений. **-нёвые** *ворота* – лі́са. **-нёвый** *круг для овец* – коша́ра, (*крытый соломой*) турлу́к.
Плёточка, *см.* **Плеть.**
Плету́шка, *см.* **Плетёнка.**
Плеть – 1) батіг (-ога́), *ум.* батіжо́к (-жка́), пу́га, *ум.* пу́жка, (*из кожи*) канчу́к, малаха́й(ка), карба́ч, бич, нага́й(ка), *ум.* нага́єчка, (г)арапі́й (-пія́), гара́пник, гара́па, бату́[ю]га, бату́ра, батурме́н, кантура́, карбу́н, файда́, фанда́, фандо́ля, сергі́й, (*с двумя хвостами*) двохві́стка, (*с тремя хвостами*) трійча́тка. [Вда́рив батого́м по ко́нях. Канчука́ми сі́кли нас (Франко). Донськи́м нагає́м підганя́є (Котл.). Поби́в його́ гарапіє́м. Звелі́в ку́черові стьобну́ти ци́гана бату́рою. Стари́х мужикі́в-козакі́в карбаче́м затина́є. Ой, стої́ть пан з нага́йкою, ота́ман з файдо́ю (Чуб.). Як почну́ я тебе́ отси́м сергіє́м би́ти]. *Конец* **-ти** – швига́р. *Побить* **-тью** – да́ти канчукі́в. *Наказать* **-тьми́** – покара́ти (скатува́ти) канчука́ми (батога́ми). *Высечь* **-тью** – відшмага́ти нагая́ми (нагає́м). **Пле́тью** *обуха не перешибёшь* – голово́ю му́ра не проб'є́ш; 2) (*плети растений*), (о)гу́дина, о́гуд, огу́диння; (*ус у растений*) ро́зхо́день (-

дня).
Плёх! – хлюп! бовть!
Плеха́н, *см.* **Плеща́к.**
Плечево́й – плечови́й, пле́[і]чний.
Плечено́гий (*молюск.*) – плечоні́г (-но́га).
Пле́чико – плі́чко, пле́чечко, пле́ченько, плеченя́тко.
Плечи́стый – плеча́(с)тий, плечи́стий, барчи́стий. [Візни́к плечи́стий, уса́тий (М. Вовч.). Барчи́стий, кремезни́й, кріпки́й як дуб (М. Вовч.)].
Плечно́й, *см.* **Плечево́й.**
Плечо́ – плече́, ра́м'я, рамено́. [У ла́таній свити́ні, на пле́чах торби́на (Шевч.). Він почу́в, що хтось стисну́в його́ за ра́м'я. З раме́н моїх могу́тні кри́ла вироста́ють (Олесь)]. **-чо́** *с* **-чём** – о́пліч, по́(с)пліч, плече́-в-плече́, пліч-о-пліч. [Та йшли́ по́спліч з ковале́м двоє – молоді́ й щасли́ві (М. Вовч.). Вони́ ви́йшли по́руч, плече́-в-плече́ (Корол.)]. *Голова на* **-ча́х** – голова́ на в'я́зах. [У ме́не не ду́рно голова́ на в'я́зах]. *По* **-чу́** (*по силам*) – до снаги́, до си́ли. [Ця робо́та йому́ до снаги́]. *Пожимать* **-ча́ми** – низа́ти, зни́зувати плечи́ма, стену́ти плече́м. **-чи** (*в одежде*) – ба́рки. *Двойные* **-чи** *в мужской рубахе* – прира́мки.
Плеша́к – 1) пліши́вець (-вця), лиса́[я́]к, лису́н, лисі́й, голомо́зько; 2) голомши́вець, шолуди́вець (-вця).
Плеша́нка – *зоол.* Saxicola pleschanka – чи́калка ли́са.
Плеши́веть – 1) лисі́ти, поли́сі́ти, обла́зити, облі́зти. [Дурна́ голова́ не лисі́є]; 2) шолуди́віти.
Плеши́вец, *см.* **Плеша́к.**
Плеши́вица – пліши́виця, лисі́йка, голомо́за.
Плеши́вость – 1) пліши́вість; 2) шолуди́вість (-ости).
Плеши́вый – 1) пліши́вий, лис, ли́сий, голомо́зий; 2) шолуди́вий.
Пле́ши́на – 1) пліш (-ши), ли́сина, голомо́зина; 2) шо́луді.
Плеши́нка – пліши́нка, ли́синка, голомо́зинка.
Плешь, *см.* **Пле́шина.**
Плея́ды, *астрон.* – Стожа́р, Волосожа́р, Кво́чка (з курча́тами), Плея́да.
Пли! *см.* **Пали́ть.**
Пли́нтус – пли́нтус, ли́штва.
Пли́нтусовый – пли́нтусовий.
Плиоце́новый – плюце́новий. **-вый** *период* – пліоце́нова доба́.
Плис – плис (-су).
Пли́совый – пли́совий.
Плита́ – 1) плита́, *соб.* пли́ття, плити́на, пласт, та́х[ф]ля, пола́, (*угорс.*) палга́; 2) плита́, (*с котлом и навесом для выхода дыма*) коту́на. [Ку́хня з плито́ю].
Пли́тка – 1) пли́тка, та́х[ф]елька, пласти́чка, плити́нка, плити́ночка. **-тки** *навоза для топки* – кирпичи́на, *соб.* кирпи́ч; 2) пли́тка. [Пли́тка в ку́хні зана́дто мале́нька].
Пли́тный – плито́вий, плиткови́й, плитнко́вий. [Плиткови́й чай. Плитняко́вий ка́мінь].
Пли́тня, *см.* **Плитоло́мня.**
Плитня́к – плитня́к.
Плитово́й – плито́ви́й.
Плитоло́мный – пли́тній.
Плитоло́мня – пли́тня.
Плитообра́зный – плитува́тий, (*угор.*) палгува́тий.
Пли́точка, *см.* **Пли́тка.**
Пли́точный, *см.* **Пли́тный.**
Пли́ца – коря́к.
Плов, *см.* **Пила́в.**
Плове́ц – пла[и]ве́ць (-вця), плава́ч, плаво́к, пливу́н (-на́).
Пловучесть – пла[и]вучість (-чости).
Пло[а]ву́чий – пла[и]ву́чий, (на)плавни́й. [Пливу́чий о́стрів. Плавни́й док. Наплавни́й міст]. **-чая** *мельница* – плава́к, похі́дний (наплавни́й) млин, гонча́к, шлапа́к.
Плод – 1) (*результат, произведение, последствие*) плід (*р.* пло́ду), ви́плід (-оду), ви́твір (-вору), ви́цвіт, овоч[щ]. [Сори́чний плід дава́ли всі труди́ (Франко). Це вже ви́плід, ви́твір твое́ї фанта́зії. У душі́ тій ро́дить ві́ру, – ви́цвіт ві́ри то́ї – Бог (Франко)]; 2) плід (-о́ду), о́вощ, (*косточковый*) бу́бка, бу́бочка. [Чий ко́рінь, того́ й плід. Цього́ ро́ку вели́кий урожа́й на о́вощ]. *Садовые* **-ды́** – садовина́. *Огородные* **-ды́** – горо́дина. **-од**, *оставленный на семена* – насі́нник. *Первый* **-од** – перво́плід (-о́ду), нови́нка. *Осыпавшиеся* **-оды́** – па́далиця,

па́далишні (гру́ші, я́блука), (*стрясенные*) струс, струсани́на. *Принести* **-оды́** – (ви́)да́ти плоди́. *Густо покрыться* **-да́ми** – зарясні́ти плода́ми. *Делать обильным* **-да́ми** – ряси́ти плода́ми. *Обильный* **-да́ми** – ря́сни́й. [Рясна́ я́блуня]. **-од***, незреющий до морозов* – зази́мкуватий. *Запрещённый* **-од** *сладок* – корти́ть, як не мо́жна.
Плоди́ть – пло́ди́ти, випло́джувати, розво́дити кого́, що. [Бода́й-же ти, би́стра рі́ченько, ри́бки не плоди́ла (Гр.). Розво́дити сви́ні].
Плоди́ться – пло́ди́ти(ся), випло́джуватися, води́тися, вести́ся. [Пошли́ вам, бо́же, щоб скот плоди́в і хліб роди́в. Ку́ри до́бре пло́дяться. У на́шім ставку́ не веду́ться карасі]. *Всё, что* **-ди́тся** – плодь.
Плодли́вый, *см.* **Плодови́тый.**
Пло́дно – плі́дно. [Дай тобі́, бо́же, щоб у по́лі зрі́дно, а у дворі́ плі́дно].
Плодови́тка – (*яблоня*) плодю́чка, родю́чка, (*женщина, им. много детей*) плодю́ча.
Плодови́то – плі́дно, плодю́че, плодли́во, родю́че.
Плодови́тость – плі́дність, плодю́чість, пло[і]дли́вість, родю́чість, родови́тість (-ости).
Плодови́тый – плі́дни́й, плодю́ч[щ]ий, пло[і]дли́вий, плодови́тий, родови́тий, родю́чий, сімени́стий, ря́сни́й, (*о кошке, овце*) котю́чий, (*о свинье*) поро́сливий; (*о земле, крае*) родю́чий, хлі́бний, хлібoро́дний, хлібoда́йний, в[у]рожа́йний, ту́чни́й.
Плодо́вый – плодови́й, овоче́вий, овощо́вий, родю́ч[щ]ий. [Плодові дерева́. Сад овощо́вий. Сад у нього розді́лений на дві части́ні – родю́чу та неродю́чу]. *Дикое* **-до́вое** *дерево* – ди́чка, (*соб.*) родю́чина. **-до́вая** *оболочка* – плодова́ оболо́нка. **-до́вое** *тело* – плодове́ ті́ло.
Плодого́нный – поро́нний.
Плодоизгна́ние – поро́н, ви́плив. [В на́шому селі́ є така́ ба́ба, що до́бре ви́пливи ро́бить].
Плодоло́же (*на котором держится ягода*) – сторчма́к, сторчмачо́к. [Хло́пці всю мали́ну пообрива́ли, самі́сінькі сторчмачки́ білі́ють (Крим.)].
Плодоно́сие, *см.* **Плодоро́дие.**
Плодоноси́ть – роди́ти, плоди́ти, овочува́ти. **Плодонося́щий** – родю́щ[ч]ий.
Плодоно́сный – плі́дни́й, плодю́чий, плодови́тий, родови́тий, зарі́дливий, жи́зний, родю́щ[ч]ий. [Зацвіте́ весна́ живо́ю плі́дною красо́ю (Л. Укр.). А де очере́ти, там лю́ди сіда́ли, а де жи́зні поля́ – москалі́ стоя́ли (Гол.)].
Плодопереме́нный – плодозмі́нний. **-ме́нное** *хозяйство* – плодозмі́нне господа́рство, плодозмі́н (-ну).
Плодоро́дие – плодю́чість, родю́чість, родови́тість, жи́зність, бу́йність (-ности), тук. [В Гре́ції бог Діоні́с був бо́гом доста́тків і плодю́чости (Єфр.). Найпе́рший за́сіб, щоб підтри́мувати родю́чість ґру́нту – це гній].
Плодоро́дность, *см.* **Плодоро́дие.**
Плодоро́дный – плодю́чий, родю́чий, родови́тий, жи́зний, бу́йний, ядéрний, ту́чни́й. [Плодю́ча, родю́ча земля́. Жи́зний ґрунт]. *Мало* **-ный** (*о земле*) – неродю́чий, *см.* **Неплодоро́дный.**
Плодосме́нность – плодозмі́нність.
Плодосме́нный, *см.* **Плодопереме́нный.**
Плодотворе́ние – плі́днення; плодотво́рчість (-ости).
Плодотвори́ть – плідни́ти, заплі́днити.
Плодотво́рный – плодотво́рчий.
Плодоя́дный – плодоїдний, плодоже́рний.
Плоду́щий, *см.* **Плодови́тый.**
Плое́ние, плой – пло́єння, фалдува́ння.
Пложе́ние – пло́днення.
Пло́йка, *см.* **Плое́ние.**
Плои́ть – плоїти, фалдува́ти.
Пло́мба – пло́мба.
Пломби́р – пломбі́р (-ру).
Пломбирова́ние – 1) пломбува́ння; 2) (*о зубах*) пломбува́ння.
Пломбирова́ть, -ся – пломбува́ти -ся. **Пломбиро́ванный** – пломбо́ваний.
Пломбиро́вщик – пломба́р (-ря).
Пло́с(ц)ка – (*в игре, положение бабки боком*) свиня́ (*в противопол. стоячей* – піп).
Пло́ский – 1) пло́ский, пла́ский, пли[е]ска́тий, пли[е]скува́тий, плюскува́тий, пли[е]скова́тий, уло́гий, рі́вний, плазови́тий. [У нього пло́ске чо́ло. Плеска́тий, як корж]; 2) *см.* **По́шлый.**
Пло́ско – 1) пло́ско, пла́ско, пли[е]ска́то, плискува́то, пли[ю]скува́то, пли[е]ско́вато, уло́го, рі́вно, плазови́то; 2) *см.* **По́шло.**

Плоскова́тость – плискува́тість (-ости).
Плоскова́тый – пли[е]скува́тий, плюскува́тий.
Плоскове́нька – (*плоская тарелка*) полу́мисок мілки́й.
Плоскоголо́вый – плискоголо́вий, низькоголо́вий.
Плоского́рный – плоскозгі́рний, високорі́вневий.
Плоского́рье – узгі́р'я, височина́, високорі́вня.
Плоскогу́бцы – пласкогу́бці, обце́ньки (-ньок).
Плоскодо́нный – плоскоде́нний, плискоде́нний. **-до́нная** *лодка* – плоскоде́нка, ка́йра, галя́ра, *ум.* галя́рка.
Плоскоза́дый – плоскогу́зий, priса́дкуватий.
Плосконо́сый – плосконо́сий.
Пло́скостный, -ной – площи́нний.
Пло́скость – 1) пло́скість, пла́скість; 2) пло́ща, пло[а]щи́на́, площови́на, пло́сінь. [Земля́ здає́ться рі́вною площино́ю]. *Наклонная* **-кость** – похи́лість (-лости), косогі́р (-го́ру). *Катиться по наклонной* **-сти** (*перен.*) – як з гори́ коти́тися. *Боковая* **-кость** *в многограннике* – грань, гра́нка; 3) *см.* **По́шлость.**
Плоску́ша – 1) (*рыба*) ка́мбула, глось (-си); 2) (*чашка*) ми́ска пло́ска; 3) (*тельная вошь*) ну́жа, во́ша.
Плости́льня – плющи́льня.
Плости́льщик – плющі́й (-ія́), плющи́льник.
Плости́ть – плющи́ти, розплю́щувати.
Плот – 1) пліт (*р.* пло́ту *и* плота́), (*для сплава*) плавни́к, сплав, (*гал.*) дара́ба, бокор́, (*небольшой в 3 – 4 бревна*) то́рок. *Управлять* **-то́м** – керува́ти, (*гал.*) бізува́ти плото́м, дара́бою. **Плот** *сплавного дерева* – та́льба. *Два* **-та́** *сбитые вместе* – наши́риця. *Связанная группа* **-то́в** – гаре́м. *Треугольный* **-от** *для защиты от идущих по реке других плотов* – упі́рка; 2) (*для стирки белья*) кла́дка.
Плотва́ (*рыба* Cyprinus idus) – пліть (-о́ти), плі́тка, плот(н)и́ця, (*особой породы*) краснопі́рка.
Пло́тик – пло́тик, плавничо́к.
Плоти́на – гре́бля, гать, зага́та. [Ти́ха вода́ гре́блі рве. Прорва́лась зага́та]. *Делать* **-и́ну** – гати́ти гре́блю. *Прорыв в* **-ти́не** – прі́рва. *Разделить* **-ти́нами** – переси́пати гре́блями.
Плоти́нка – гре́бе́лька, га́тка, га́точка.
Плоти́нный – гребе́льний, гребляни́й.
Плоти́ть – збива́ти, зби́ти, злуча́ти, злучи́ти що.
Плоти́ца, плоти́чка, *см.* **Плотва́.**
Плотне́ть – міцні́ти, міцні́шати, тужаві́ти; (*о человеке*) гла́дшати, дебелі́ти. [Ця земля́ шви́дко тужа́віє, – мабу́ть тро́хи гли́ни є (Крим.). Як він погла́дшав за цей рік].
Пло́тник – те́сля, тесля́р (-ра́), тесля́к, ті́сник, *ум.* те́слик, те́сличок, тесе́льчик, древоді́л, соки́рник, ма́йстер. [З нього до́брий тесля́р. Ой, як ми бу́дем до о́дної ходи́ти, наймі́мо собі ті́сника домови́ну зроби́ти (Чуб.). Соки́рника яко́гось син (Федьк.)].
Плотни́ть – щільни́ти, збива́ти, зби́ти, нато́птувати, натопта́ти що.
Пло́тничать – теслюва́ти, теслярува́ти, майструва́ти.
Пло́тнический – тесе́льський, тесля́рський, соки́рницький, ма́йстерський. [Тесе́льський цех. Рівня́є робо́ту тесля́рську до коса́рської. Соки́рницька робо́та].
Пло́тничество – тесля́рство, тесле́рство.
Пло́тничий, *см.* **Пло́тнический.**
Пло́тничный – тесе́льський.
Пло́тно – 1) (*сжато, густо, компактно*) щі́льно, сти́сло, зби́то, сте́кло, ли́то, ядер́но, на́пруго, дебе́ло, тве́рдо; 2) (*сплошь, без промежутков*) щі́льно, щі́пко, щи́тно, ті́сно, при́кро, тве́рдо, на́топтом. [Зачиня́й щі́пко две́рі. Гребли́ сі́но і в вало́чки кла́ли щі́льно (Мет.). Поча́в ті́сно клі́пати очи́ма. На́топтом снопи́ кла́ли]; 3) (*поесть*) цу́пко. [А пан спра́вник обі́дає цу́пко (Кв.-Осн.)].
Плотнова́тый – щільнува́тий; дебелува́(с)тий, дебела́стий.
Пло́тность – щі́льність, сти́слість, ядер́ність, дебе́лість, дебелина́.
Пло́тный – 1) (*сжатый, густой, компактный*) щі́льний, сти́слий, густи́й, зби́тий, ли́тий, ядер́ний, напру́гий, дебе́лий. [Ті́сно зби́та ку́па люде́й (Франко). Ядер́ний огіро́к. Сти́слі ви́рази. Дебе́ле сукно́. Густе́ пові́тря]; 2) (*сплошной, без промежутков*) щі́льний, густи́й. [Сте́жка йшла́ між двома́ щі́льними сті́нами кипари́сів (Л. Укр.). Густе́ покрива́ло]; 3) (*о человеке и животных*) дебе́лий, гладки́й, гру́бий, зажи́вний, ті́ли́стий, огрядни́й, опа́систий, креме́зни́й, заса́дистий, окла́дкуватий, опо́листий, нато́пт[к]уваний, густи́й.

[На кня́жому дебе́лім ті́лі глибо́кії на ла́до ра́ни (Шевч.). Він груби́й здоро́вий чолові́к. Запита́в він зажи́вного па́на сере́дніх літ (Франко). Ті́листий він. Огрядна́ жі́нка. Мале́нький кремезни́й дідо́к. Окла́дкуватий чолові́к. Коза́к літ п'яти́десяти, низьки́й, нато́птуваний (Мир.). Густи́й віл]; 4) *см.* **Пло́ский.**
Плотово́й – плото́ви́й. **-во́е** – плотове́.
Плотовщи́к – плота́р (-ря), плава́ч, сплавни́к, (*гал.*) бізу́н, фли́сник.
Плотолю́бец – плотолю́бець, похітли́вець (-вця).
Плотоуго́дие – плотолю́бність, по́хіть (-хоти).
Плотоуго́дливый, -дный – плотолю́бний, похітли́вий.
Плотоуго́дник – плотолю́бець, похітли́вець (-вця).
Плотоуго́дница – плотолю́бниця, похітли́виця.
Плотоя́дец – м'ясої́д, м'ясоже́рець (-рця).
Плотоя́дный – м'ясої́дний, м'ясоже́рний; (*перен.*) плотолю́бний.
Пло́тски – тіле́сно.
Пло́тский – пло́тський, тіле́сний.
Плотско́й, *см.* **Пло́тский.**
Плоть – 1) плоть, ті́ло. [Бий покло́ни і плоть старе́чу усмиря́й (Шевч.). Порва́в зо сві́том звязки́, поборо́в бажа́ння ті́ла (Франко)]. *Крайняя* **-оть** (praeputium) – при́путня, припо́нець; 2) (*животные страсти*) плоть, бруд.
Плотя́ный, *см.* **Пло́тский.**
Пло́хо – пога́но, зле, ке́псько, зле́цько, недо́бре, нега́рно, негара́зд, (*отвратительно*) ги́дко, паску́дно. **-хо** *живётся* – пога́но (зле, ке́псько, зле́цько) живе́ться. **-хо** *видеть* – пога́но (зле) ба́чити, недобача́ти. [Старі́ о́чі недобача́ють]. *Он* **-хо** *поёт* – він пога́но (зле, недо́бре, нега́рно) співа́є. *Делать что-л.* **-хо** – роби́ти, що аби́-як, ледая́к, негара́зд, не до ладу́, не до ді́ла, не до пуття́. **-хо** *дело идёт* – ро́биться, як мо́кре гори́ть. **-хо** *не клади, вора в грех не вводи* – худи́й спрят і до́брого споку́сить. **-хо** *вести себя* – нега́рно пово́дитися, пу́сто йти; не шанува́тися. [Не шанува́вся в слу́жбі, то й прогна́ли]. *Чувствовать себя* **-хо** – почува́тися зле, почува́ти себе́ ке́псько (недо́бре, пога́но). *Рожь родила* **-хо** – жи́то вроди́ло пло́хо (сла́бо).
Плохова́то – пога́не́нько, поганкува́то, тро́хи ке́псько.
Плохова́тый – погане́нький, поганкува́тий, не ве́льми га́рний, кепське́нький, аби́який, аби́яке́нький, благе́нький лихе́нький, невірне́нький, ледаче́нький, мізерне́нький. [За малі́ гро́ші, то й хусти́нка погане́нька (аби́яка, благе́нька). Поганкува́тий із те́бе робі́тник. Лихе́ньку свити́ну спра́вив, бо путя́щої нема́ за що. Хоч невірне́нька хати́нка, а все-ж свій за́хисток. Ледаче́нький чолові́чок з йо́го, злодю́жка]. **-тый** *хлеб* – плохе́нький, (*диал.*) припло́шистий хліб.
Плохо́вец, *бот.* Daphne mezereum L. – во́вче ли́ко.
Плохо́й – (*дурной*) пога́ний, лихи́й, леда́ч[щ]ий, ледая́кий, недо́брий, (*скверный*) ке́пський, злий, зле́цький; (*худой, ветхий*) благи́й, пло́хий, неві́рний, мізе́рний, нужде́нний; (*хилый*) хи́р(н)ий, хире́нний; (*мерзкий, дрянной*) мерзе́нний, паску́дний, парши́вий; (*никудышный*) нікче́мний, недола́дний, негодя́щий. **-хо́й** *человек* – пога́ний, лихи́й, леда́чий чолові́к. **-хо́й** *работник* – пога́ний, леда́чий, негодя́щий робі́тник. **-хо́й** *музыкант* – лихи́й, леда́чий, ке́пський, зле́цький музи́ка. **-хо́й** *обед* – недо́брий обі́д. **-ха́я** *вода* – него́жа (недо́бра) вода́. **-ха́я** *одежда* – лиха́ (блага́, неві́рна, нужде́нна) оде́жина. **-хо́й** *товар* – лихи́й (недо́брий) крам. **-хо́е** *здоровье* – лихе́, пло́хе здоро́в'я. **-ха́я** *рожь*, **-хо́й** *хлеб, урожай* – пло́хе жи́то, пло́хий хліб, пло́хий урожа́й. **-хо́е** *слово* – лихе́ (леда́че) сло́во. **-ха́я** *слава* – недо́бра сла́ва. **-хи́е** *вести* – недо́брі (пога́ні, лихі́, ке́пські) ві́сті. **-хо́е** *время* – лиха́ годи́на, лихи́й час. **-ха́я** *погода* – него́да, не́гідь (-годи). **-ха́я** *дорога* – пога́на (зле́цька) доро́га. **-хо́е** *утешение* – невели́ка (мала́) вті́ха. *Дело* **-хо** – пога́на, ке́пська спра́ва. *Вода* **-хо́й** *проводник тепла* – вода́ ке́пський провідни́к на тепло́. **-хо́е** *исполнение* – недола́днє (невда́ле) ви́кона́ння. *Он очень* **плох** (*о больном*) – він ду́же слаби́й, йому́ ду́же пога́но. *Самый* **-хо́й** – посліду́щий, найгі́рший, найпогані́ший *и* найпога́нший, найледачі́ший.
Плохо́нек, *см.* **Плохова́тый**; (*о больном*) слабе́нький.
Плохо́нько, *см.* **Плохова́то.**
Пло́хость, плохота́ – 1) пога́ність (-ности), ли́хість, леда́чість, недо́брість; бла́гість, пло́хість, мізе́рність, нужде́нність *и т. д., см.* **Плохо́й**; 2) *см.* **Опло́шность.**
Пло́цка, *см.* **Пло́ска.**
Пло́чение (*в плотничн., столярн. работе*) – в'яза́ння, спо́ювання.
Плоша́ть – 1) (*сов.* **Поплоша́ть**) гі́ршати, погі́ршати, пло́хшати, попло́хшати; (*становиться хуже*) погані́ти, попогані́ти, погані́шати, попогані́шати, (*приходить в*

упадок) підупада́ти, підупа́сти, занепада́ти, занепа́сти. *Здоровье его день ото дня* **-ша́ет** – його́ здоро́в'я з дня на день гіршає (підупада́є). *Дела его* **-ша́ют** – спра́ви його́ гіршають (занепада́ють); 2) (*сов.* **Оплоша́ть**) роби́ти, зроби́ти необа́чно (необере́жно), хиби́ти, схиби́ти, обмиля́тися, обмили́тися, (*вульг.*) пійма́ти ґа́ву. [Необа́чно (необере́жно) ти зроби́в, що розповів йому́ свій план. Схиби́в я, цього́ коня́ купи́вши. Пійма́в ти ґа́ву, що таку́ дівчину и́ншому попусти́в]. *Не* **-ша́й**! – Гляди́! Бережи́сь! Пильну́й! *На бога надейся, а сам не* **-ша́й** – бо́га звива́й, а сам рук доклада́й; на бо́га здава́йся, а сам роби́ти не цура́йся; роби́, небо́же, то й бог помо́же.

Пло́ше – 1) (*срвн. ст. от* **Плохо́й**) гірший, -а, -е, пло́хший, -а, -е, (*хуже*) пога́н(і)ший, -а, -е *и т. д. см.* **Плохо́й**; 2) (*сравн. ст. от* **Пло́хо**) гірше, горі́ше, пло́хше, поганіше, *и т. д. См.* **Пло́хо.**

Пло́шечный – каганце́вий.

Пло́шка, пло́шечка – 1) (*посудинка, вазончик*) ми́сочка, мисчи́нка, ри́нка, ри́ночка, ри́новка. [Купи́ла мисочо́к під вазо́ни]; 2) кагане́ць (-нця́), кагано́к (-нка́), кага́нчик. [Округи́ ґанка (= *крыльца*) горіли каганці і розмальо́вані ліхтарі́ (Стор.)]. *Масляная* **-ка** – олійний кага́нчик.

Площа́дка – 1) майда́нчик, пла́[я]цик, степо́к, (*торговая*) торжо́к. *Собачья* **-дка** – соба́чий торжо́к (тічо́к). *Крокетная* **-дка** – кроке́тний пла́цик. **-дка** *перед домом* – майда́нчик, пла́цик, степо́к перед до́мом. *Солнечная* **-дка** – со́нячний пла́цик. **-дка** *для стога* – під (*р.* по́ду), тічо́к (-чка́), підсто́жище. [Ла́годили поди́ під стіжки́]; 2) (*возвышенное ровное место, искусственное возвышение*) площа́дка, помі́ст (-мо́сту). *Лобная* **-дка,** *см.* **Эшафо́т**; 3) (*лестницы*) **площа́дка, -дка** *вагона* – ґа́нок до ваго́ну, присі́нки; 4) (*для перевозки*) площа́дка, биндю́г (-га́).

Площадно́й – 1) майда́нний, плацови́й; 2) (*непристойный*) база́рний, ву́личній. **-на́я** *брань* – база́рна, ву́лична ла́йка, гнила́ ла́йка. **-ны́е** *шутки, остроты* – база́рні жа́рти, до́тепи. *Ругать* **-ны́ми** *словами* – ла́яти неподо́бними слова́ми, ла́яти гнили́м сло́вом, по-моско́вському ла́яти, пога́но ла́яти.

Пло́щадь – 1) (*общественная в городе, в деревне*) майда́н, плац (*зап.* пляц). [Посто́яла серед Софі́йського майда́ну (Неч.-Лев.). До́сі пам'ята́ю, як ба́чу, ту у́лицю широ́ку і той плац вели́кий (М. Вовч.). По самі́й сере́дині місте́чка чотирогра́нястий плац, де я́рмарок стає́ (Свидн.)]. **-щадь** *торговая* – мі́сто, торго́виця, торг. [Сей пляц зве́ться торго́виця і ділиться на кінську торго́вицю і на воло́ву торго́вицю (Свидн.)]; 2) (*плоскость, ровное место*) пло́ща, площи́на́. [Земля́ здає́ться рі́вною площино́ю (Ном.)]. **-щадь***, ограниченная окружностью* – ко́ло, круг, кругови́на. [Просто́ре ко́ло перед ґа́нком цілко́м заросло́ бузко́м та шипши́ною (Ор. Лев.)]; 3) *геом.* – пло́ща. [Пло́ща трику́тника]. **-щадь** *посевная* – пло́ща засівна́. **-щадь** *засеянной земли* – пло́ща засі́яної землі́.

Пло́ще – 1) (*срвн. ст. от* **Пло́ский**) – пло[а]скі́ший, плиска́тіший; 2) (*срвн. ст. от* **Пло́ско**) – пло[а]скі́ше, плиска́тіше.

Площи́льный, Площи́льня, *см.* **Плющи́льный, Плости́льня** *и* **Плющи́льня.**

Площи́ть, Площи́льщик, *см.* **Плости́ть** *и* **Плю́щить, Плости́льщик** *и* **Плющи́льщик.**

Площи́ца, *зоол.* – ну́жа, во́ша. *См.* **Плоску́ша 3.**

Плуг – плуг. *Запряжка в* **-ге** – плуг волів. [Той щасли́вий, хто плуг волі́в круторо́гих ма́є (Макс.)]. *Управлять* **-гом** – ходи́ти за плу́гом. *Пахать* **-гом** – плу́жити.

Плугово́й – плугови́й, плужни́й.

Плуговщи́к, *см.* **Плу́жник 2.**

Плугоде́ржка, *бот.* Ononis spinosa L. – во́вча бича́ча трава́, вовчу́г, яглиця, яги́ль.

Плу́жка – ру́чка (в скри́пці).

Плу́жник – 1) лемі́ш (-меша́); 2) (*пахарь*) плуга́та[и]р (-ря), плу́жник, плуга́р (-ря́), плуга́ч (-ча́).

Плужо́к – плужо́к (-жка́).

Плумпу́динг – плумпу́динг (-гу).

Плут – 1) шахра́й, шахру́н, круті́й (-тія́), (*диал.*) крута́р (-ря́), верті́й (-тія́), дури́світ, махля́р, махо́р, ошука́нець (-нця) (*гал.* о́шуст), лотр, шалига́н, шалапу́т, шальві́р *и* шальві́ра, *соб.* шахрайня́, махорня́. [Там тако́ї шахрайні́ назбира́лося. Ота́ махорня́ ста́рцем його́ пу́стить із свої́х лабе́тів]. *От'явленный* **плут** – шахра́й (круті́й *и т. д.*) неприторе́нний. *Большой руки* **плут** – вели́кий дури́світ (шахра́й). *Срв.* **Плутя́га**; 2) (*хитрец*) хитря́к (-ка́), лука́вець (-вця).

Плу́та́ть – 1) *см.* **Плутова́ть**; 2) блука́ти, блуди́ти.

Плу́та́ться – пле́нтатися, блука́ти, блуди́ти.

Плути́шка (*шутл.*) – хи́трик, ше́льма, шельмі́вська дити́на.

Плути́ща – шахраї́ще (*м. р.*), крутія́ка, крутя́га, плутя́га. [То таки́й крутя́га, що він тебе́ і обведе́, і запетлює, ще й в ду́рні поши́є].
Плу́тня, *чаще мн.* **Плу́тни** – крутня́, ви́крутні (-нів) (*мн. ч.*), (*мошенничество*) шахра́йство, плутня́, плу́тощі, шалапу́тнява. *Политические* **-ни** – політи́чне крутíйство, політи́чні ви́крутні.
Плутова́тый – крутіюва́тий, шахраюва́тий, махо́ристий, махлюва́тий, махляру́ватий; хитрува́тий. [Хитрува́ті о́чі].
Плутова́ть, сплутова́ть – шахрува́ти, зшахрува́ти, шахраюва́ти, зшахраюва́ти, махо́рити, змахо́рити; махлюва́ти, змахлюва́ти, махля́рити, змахля́рити; хитрува́ти, схитрува́ти.
Плуто́вка – 1) шахра́йка, махля́рка, крутíйка, дури́світка, (*гал.*) ошука́нка. [Цига́нка-махля́рка]; 2) (*шутливо-ласкательно*) хитря́чка, лука́вниця, ше́льма, шельмíвська (ше́льмина) дити́на (дíвчина).
Плутовски́ – по-шахра́йському, по-крутíйському, по-махля́рському: шахра́йським, крутíйським, махля́рським, ошука́нським ро́бом. **-ски́** *посмотреть, взглянуть* – подиви́тися, гля́нути лука́во, хи́тро, лукаве́нько, хитре́нько, лука́вим (хи́трим) о́ком.
Плутовско́й – 1) шахра́йський, крутíйський, махля́рський, ошука́нський. **-ски́е** *увёртки* – шахра́йські ви́крути (ви́крутні); 2) (*шутливо-ласкательно*) лука́в(н)ий, лукаве́нький, хитре́нький. **-ски́е** *глазки* – лукаве́нькі (хитре́нькі) оченя́та.
Плутовство́ – шахра́йство, крутíйство, крута́рство, ошука́нство; шахрува́ння, шахраюва́ння. *Срв.* **Плу́тня.**
Плутокра́тия – плутокра́тія.
Плутократи́ческий – плутократи́чний, бага́цький.
Плуто́нг – плуто́нг (-га).
Плуто́нговый – плутонго́вий.
Плутони́зм, *геол.* – плутонíзм (-зму).
Плутони́ст, *геол.* – плутонíст (-ста).
Плутони́ческий, *геол.* – плутонíчний.
Плутя́га – крутія́ка, крутя́га, плутя́га. *Срв.* **Плути́ща.**
Плыву́н (*песок*) – пливу́н (-на́), дристу́ха.
Плыву́честь – пли́вкість, теку́чість (-ости). **-честь** *подпочвы* – пли́вкість підґру́нтя.
Плыву́чий – пливки́й, теку́чий. [На ки́ївських го́рах підґру́нтя пливке́].
Плы́тие – плиття́.
Плыть – 1) пливти́ *и* пли́сти́, (зет.) пли́нути. **Плыть** *на лодке, на корабле* – пливти́ чо́вном, кораблéм. **Плыть** *на парусах на вёслах* – пливти́ під вітри́лами, на ве́слах. **Плыть** *по течению, против течения* – пливти́ за водо́ю, проти води́. [Ой, як лебедя́м пли́сти проти води́ ва́жко (Метл.). І ри́ба не пли́не проти би́строї води́ (Ном.)]. **Плыть** *вниз по реке* – пливти́ на низ рíчкою. **Плыть** *вверх по реке* – пливти́ вго́ру рíчкою; 2) (*переносно*: *нестись, проходить и т. п.*) пливти́, пли́сти́, пли́нути. [Лíта́ плили́ й уплива́ли (Рудан.). А со́нечко ти́хо пливе́ небеса́ми (Грінч.). Мо́ва його́ пли́нула журли́во та ти́хо (Леонт.). Біжи́ть поїзд, – назу́стріч йому́ ось по́ле пливе́ (Тесл.)]; 3) (*течь*) пливти, сплива́ти, стіка́ти, топи́тися. *Свеча* **-вёт** – сві́чка то́питься, пливе́, спливає. *Берег* **-вёт** – бе́рег пливе́, спливає.
Плювио́з – плювіо́з (-зу).
Плюга́вец – плюга́вець, пога́нець; ми́ршавець (-вця).
Плюга́вка – плюга́вка, пога́нка; ми́ршавка.
Плюга́вство, плюга́вость – 1) плюга́вство, плюга́вість (-вости), пога́нство; 2) (*невзрачность*) ми́ршавість.
Плюга́вый – 1) плюга́вий, пога́ний; 2) (*невзрачный*) ми́ршавий. *Срв.* **Ме́рзкий, Отврати́тельный.**
Плюма́ж – плюма́ж.
Плю́нуть, *см.* **Плева́ть. Плю́нуть** *в глаза* – межи́ о́чі плю́нути.
Плюс, *мат.* – плюс.
Плю́ска, *бот.* – (*у жолудя*) ми́сочка; (*у ореха, клубники*) мухоро́к (-рка́), мухо́рка, кожушо́к (-шка́), (*гал.*) шапу́рка.
Плюсконо́сный, *бот.* – мисочко́вий.
Плюскообра́зный, *бот.* – мисочкува́тий.
Плюсна́, *анат., см.* **Плесна́.**
Плюснево́й, *анат.* – плеснови́й, плюснови́й.
Плю́сник, *бот.* Sticta pulmonacea Ach. – дубо́ва ла́па.
Плю́ха – ля́пас, лящ, плеска́ч, (*гал.*) поли́чник. *Дать* **-ху** – да́ти ля́паса, ляща́. [Надава́ла

йому́, воро́жому си́нові, плескачі́в у спи́ну]. *См.* **Оплеу́ха.**

Плю́хать(ся), плю́хнуть(ся) – (*по грязи*) бр(ь)о́хати(ся), бр(ь)о́хнутися, хлю́пати(ся), хлю́пнути(ся); (*тяжело упасть*) ге́пати(ся), ге́пнути(ся).

Плюш – плюш (-шу).

Плющ, *бот.* Hedera Helix L. – плющ, прочита́н.

Плю́щевый – плюше́вий, прочита́новий.

Плю́щение – плющі́ння, плеска́ння, розплю́щування.

Плю́щильный – плющи́льний, плеска́льний, чави́льний. **-ный** *станок* – плющи́льний, плеска́льний, чави́льний варста́т. **-ная** *машина* – плющи́льна, плеска́льна, чави́льна маши́на.

Плющи́льня – плющи́льня, плеска́льня, чави́льня.

Плющи́льщик – плющі́й (-ія́), плющи́льник.

Плю́щи́ть – плющи́ти, плеска́ти, чави́ти, розплю́щувати, розпле́скувати. **-щи́ть** *проволоку, медь* – плющи́ти дріт, мідь. **Плющённый** *и* **плю́щеный** – плю́щений, пле́сканий; плеска́тий.

Плющи́ться – плющи́тися, плеска́тися, розплю́щуватися, чави́тися.

Пляж – пляж, коса́.

Пляс – та́не́ць (-нця́ *и* -нцю) (*диал.* да́не́ць), тано́к (-нка́), *срв.* **Пля́ска.** *Пойти, пуститься в* **пляс** – піти́, погна́тися в тане́ць. [Па́ри ра́птом погна́лись у свій тане́ць (О. Пчілка)]. *Общий* **пляс** – гуртова́.

Пляса́льщик, -щица – танцівни́к, танцівни́ця.

Пляса́льный – танцюва́льний, танцівни́й.

Пляса́ние – танцюва́ння.

Пляса́ть, пля́сывать – танцюва́ти, танчи́ти, гуля́ти, скака́ти. [Ану́, пані́, охо́та! Хапа́йте си за ши́ї та гуля́йте нам то́ї по́льки (Стеф.)]. **-са́ть** *гопак* – гопцюва́ти. **-са́ть** *в присядку* – танцюва́ти навпри́сядки. *Пойти, пуститься* **-са́ть** – піти́, погна́тися в тане́ць. **-са́ть** *по чьей дудке* – танцюва́ти під чию́ ду́дку.

Пля́ска – тане́ць (-нця́), тано́к (-нка́), ско́ки. **-ка** *мертвецов* – мертве́цький тане́ць. **-ка** *св. Витта*, *мед.* – Ві́ттова х(в)оро́ба.

Плясово́й – тане́чний, танкови́й, танцюри́стий. **-во́й** *напев*, **-ва́я** *песня* – тане́чний (танкови́й) спів, пі́сня. **-вая** *музыка* – танкова́, тане́чна, танцюри́ста музи́ка. *Заиграйте нам* **-ву́ю** – загра́йте нам до та́нців.

Плясу́н – танцю́ра (*общ. р.*), танцюри́ст *и* танцюри́ста (*м. р.*), танцівни́к, тане́чник.

Плясу́нья – танцю́ра (*общ. р.*), танцівни́ця, тане́чниця.

Пневма́тика, *физ.* – пневма́тика.

Пневмати́ческий, *физ.* – пневмати́чний. **-ская** *машина* – пневмати́чна, духова́ маши́на.

Пневмони́я, *мед.* – пневмоні́я.

Пни́стый – пенькува́тий.

Пнуть, *см.* **Пина́ть.**

По, *предл.* – 1) *с дат. п.* а) *на вопрос*: *где, по чему* – по ко́му, по чо́му (*в ед. ч. с дат. и с предл. п. п., во мн. ч. только с предл. п.*). *Ходить* **по** *комнате,* **по** *саду,* **по** *двору* – ходи́ти по кімна́ті (по ха́ті), по саду́, по дво́ру́ *и* по дворі́. *Ходить* **по** *лесу,* **по** *полю,* **по** *горе* (*без определённого направления*) – ходи́ти по лі́сі (*и* по лісу́, по гаю́), по по́лю, по горі́ (*и реже* лі́сом, га́єм, по́лем). [По дібро́ві ві́тер ві́є, гуля́є по по́лю (Шевч.). Ой чиї́ то воли́ по горі́ ходи́ли?]. *Плавать* **по́** *морю,* **по** *реке,* **по** *воде* – пла́вати по мо́рю, по рі́чці, по воді́ (*Срв. п. 1 б.*). *Гулять* **по** *городу,* **по** *улице* – гуля́ти по мі́сту (по го́роду), по ву́лиці. *Путешествие* **по** *Италии* – по́дорож по Іта́лії (*и* Іта́лією). *Смерть* (*болезнь*) *не* **по́** *лесу ходит, а* **по** *людям* – смерть (по́шесть) не по лі́сі (по лісу́) хо́дить, а по лю́дях. *Везли хлеб, да растрясли его* **по** *всей дороге* – ве́злі́ хліб та й порозтру́шували його́ по всій доро́зі. (*Срв. п. 1 б*). *Разослать приказ* **по** *волостям, ездить* **по** *знахарям, пойти* **по** *рукам, расти* **по** *оврагам* – порозсила́ти нака́з по волостя́х, ї́здити по знахаря́х, піти́ по рука́х, рости́ по рова́х (по рівчака́х). **По** *селениям и* **по** *городам* – по се́лах і по міста́х. [По степа́х та хутора́х (Д. Марк.). Служи́ла вона́ по свої́х, служи́ла по жида́х, служи́ла й по купця́х (Мирн.). Тру́дно ста́ло старе́нькій по лю́дях жи́ти]. **По** *горах и* **по** *долам* – по го́рах і по доли́нах, го́рами й доли́нами. *Ударить* **по** *голове,* **по** *лицу,* **по** *зубам* – уда́рити по голові́, по лиці́ *и* по лицю́, по зуба́х. [Не по чім і б'є́, як не по голові́]. *Пойти* **по́**-*миру* – піти́ з торба́ми, попідві́конню. **По** *всей Украине гремела его слава* – на всю Украї́ну, по всій Украї́ні голосна́ була́ (луна́ла) його́ сла́ва. **По** *всему свету пошёл слух* – на ввесь світ, по всьо́му сві́ту пішла́ чу́тка. *Ударить* **по** *рукам* – уда́рити по рука́х. *Сковать кого* **по** *рукам и по ногам* – скува́ти кого́ на ру́ки і на но́ги, скува́ти кому́ ру́ки й но́ги. *Стол стоял*

по*средине комнаты* – стіл стоя́в посеред (посере́дині) ха́ти. **По** *обеим сторонам улицы* – по оби́два бо́ки ву́лиці, по оба́біч ву́лиці. **По** *праздникам*, **по** *праздничным дням* – в свя́та, в святні́ дні, свя́тами, святни́ми дня́ми. *Он принимает по вторникам* – він прийма́є у вівті́рки, вівті́рками, (*еженедельно*) що-вівті́рка. *Заседания происходят* **по** *пятницам* – засі́дання відбува́ються у п’я́тниці, п’я́тницями, (*еженедельно*) що-п’я́тниці. **По** *зимам мы дома,* **по** *летам на заработках* – у зи́му ми вдо́ма, а в лі́то на заробі́тках. **По** *временам* – часа́ми, ча́сом. *Растёт не* **по** *дням, а* **по** *часам* – росте́ не що-дни́ни, а що-годи́ни, росте́, як з води́ йде; б) (*Для обозначения направления движения, пути следования – на вопрос*: *вдоль чего – употребляется конструкция с твор. пад.*). *Итти* **по** *улице,* **по** *дороге,* **по** *аллее,* **по** *тропинке* – йти ву́лицею; доро́гою, але́єю, сте́жкою. [Ой, ішо́в я ву́лицею раз, раз (Пісня). Ой ходи́ла ді́вчина бережко́м]. *Проходить итти* **по** *полю* – прохо́дити, йти́ по́лем. *Дорога пролегала* **по** *горе,* **по** *болоту* – доро́га йшла́ горо́ю, боло́том. *Ехать* **по** *железной дороге* – ї́хати залі́зни́цею. *Плыть* **по** *Днепру,* **по** *морю* (*по определённому пути*) – пливти́ Дніпро́м, мо́рем. *Плавание* **по** *Днепру и его притокам* – плавба́ Дніпро́м та його́ до́пливами. *Переслать* **по** *почте,* **по** *телеграфу* – пересла́ти по́штою, телегра́фом; в) (*согласно, сообразно с чем, по причине чего, по образу, по примеру чего*) з чо́го, за ки́м, за чи́м, (*реже*) по ко́му, по чо́му; через що, відповідно до чо́го. **По** *приказанию,* **по** *декрету* – з нака́зу, за нака́зом, за декре́том. **По** *повелению тирана* – за тира́нським велі́нням, з тира́нського нака́зу. **По** *определению суда* – за ви́роком су́ду. **По** *поручению* – з дору́чення, за дору́ченням. *Я сделал это* **по** *совету отца,* **по** *его совету* – я зроби́в це за пора́дою ба́тьковою, за його́ пора́дою. **По** *рассеянности,* **по** *недоразумению* – з неува́жности, з непорозумі́ння *и* через неува́жність, через непорозумі́ння. **По** *ошибке* – по́милкою, через по́милку. *Это произошло* **по** *ошибке* – ста́лося це по́милкою (через по́милку, за о́бмилки). *Он сделал это* **по** *ненависти ко мне* – він зроби́в це з нена́висти до ме́не. *Высказаться, писать* **по** *поводу чего-либо* – ви́словитися, писа́ти з при́воду чого́. **По** *какому поводу вы пришли ко мне*? – з яко́го при́воду (за яким при́водом) ви прийшли́ до ме́не? [Приї́хав я до Ки́їва за тим при́водом, щоб…]. **По** *этому случаю* (= *поводу*), **по** *какому случаю* – з ціє́ї наго́ди, з якої наго́ди. **По** *случаю столетия со дня рождения…* – з наго́ди столі́тніх롱 роковин з дня наро́дження… **По** *случаю* (= *случайно*) *дёшево продаётся, мебель* – ви́падком (випадко́во) де́шево продаю́ться ме́блі. **По** *счастливой случайности* – щасли́вим ви́падком, через щасли́вий ви́падок. **По** *несчастному случаю,* **по** *несчастию* – через неща́сний (нещасли́вий) ви́падок, неща́сним ви́падком (случа́єм), через неща́стя, (*к несчастию*) на неща́стя. **По** *несчастью виноват в этом я* – на неща́стя я цьому́ (в цьо́му) ви́нен (причи́ною). *Товарищ* **по** *несчастью* – това́риш неща́стям. **По** *лицу,* **по** *глазам его было видно, что…* – з ви́ду (з тва́ри), з оче́й його́ було́ зна́ти (ви́дно), що… (*и* по виду́, по о́чах). [Ви́дно ми́лу по ли́ченьку, що не спа́ла всю ні́ченьку, ви́дно ми́лу по бі́лому, що жу́риться по ми́лому]. **По** *его голосу было слышно* – з го́лосу його́ чу́ти було́. [З го́лосу його́ чу́ти, що він на́че чого́сь зраді́в (Кониськ.)]. **По** *тому тону, каким сказаны эти слова* – з того́ то́ну, яки́м ска́зано ці слова́. **По** *тому вниманию, с каким он выслушал меня, видно было…* – з тіє́ї ува́ги, з яко́ю він ви́слухав мене́, ви́дно було́… *Узнать кого* **по** *голосу* – пізна́ти кого́ з го́лосу (по го́лосу). **По** *когтям и зверя знать* – з па́зурів (*и* по па́зурях) звір́я зна́ти. [Ви́дно па́на по халя́вах]. **По** *платью встречают,* **по** *уму провожают* – по оде́жі стріча́ють, а по уму́ виряджа́ють. **По** *Сеньке и шапка* – по Са́вці сви́тка, по па́ну ша́пка. **По** *одёжке протягивай ножки* – по своє́му лі́жку простяга́й ні́жку. *Судить* **по** *наружности,* **по** *внешнему виду* – суди́ти з о́кола, з зо́внішнього (з око́лишнього) ви́гляду. **По** *прошению,* **по** *просьбе*, **по** *ходатайству* – на проха́ння, на про́сьбу (*редко* з про́сьби), на клопота́ння. *Он уволен в отставку* **по** *прошению* – він зві́льнений в відста́вку на проха́ння. **По** *моей просьбе* – на моє́ проха́ння, на мою́ про́сьбу. **По** *требованию* – на вимо́гу. **По** *предложению министра* – на пропози́цію (вне́сення) *и* за пропози́цією (за вне́сенням) міні́стра. **По** *моему соображению* – на мою́ га́дку (ду́мку). **По** *принуждению*, **по** *охоте* – з (при)му́су, з прину́ки, з охо́ти. [Не з му́су я прийшла́ так, а з охо́ти (Куліш). Як не даси́ з про́сьби, то даси́ з гро́зьби (Номис)]. **По** *своей* (*собственной*) *воле*, **по** *неволе* – з своє́ї (вла́сної) во́лі, своє́ю (вла́сною) во́лею, з нево́лі (нево́лею). **По** *наущению* – з намо́ви. **По** *вашей милости* – з ва́шої ла́ски. **По** *чьей вине* (**по** *моей вине*) *это произошло* – з чиє́ї причи́ни (з моє́ї причи́ни, через ме́не) це ста́лося. **По** *той причине* – з тіє́ї (з то́ї) причи́ни. **По** *многим причинам* – з багатьо́х причи́н. **По** *болезни* – через х(в)оро́бу, за х(в)оро́бою. **По** *незнанию*, **по** *непониманию*, **по** *глупости* – з незна́ння (зне́знавки), з нерозумі́ння, з дурно́го ро́зуму (через незна́ння, через нерозумі́ння, через дурни́й ро́зум). [Ті́льки зне́знавки та з нетяму́чости мо́жна ста́вити украї́нському письме́нству на раху́нок «национа́льную» у́зость (Єфр.)]. *Не* **по***-хорошу мил, а* **по́***-милу*

хорош – не тим лю́бий, що хоро́ший, а тим хоро́ший, що лю́бий. *Судя* **по** *этому,* **по** *тому, что…* – су́дячи з цьо́го, з то́го, що… *Книга уже* **по** *тому одному заслуживает внимания* – кни́га вже через те́ саме́ (тим сами́м) ва́рта ува́ги. **По** *несогласию* – через незго́ду. **По** *случаю жестоких морозов занятия в школе временно прекращены* – за лю́тими моро́зами навча́ння (нау́ку) в шко́лі тимчасо́во припи́нено. **По** *принципиальным соображениям, мотивам* – з принципо́вих (принципія́льних) мірко́ваннів (моти́вів). [А́втор ціє́ї промо́вистої тира́ди за́раз-же зріка́ється – пра́вда, з моти́вів не принципія́льних – свого́ за́міру (Єфр.)]. **По** *старинному обычаю* – (за) стари́м (да́внім) зви́ча́єм *и* по старо́му (да́вньому) звича́ю. [По старо́му звича́ю – до ча́ю]. **По** *своему обыкновению* – свої́м зви́ча́єм. *Служить* **по** *выборам* – служи́ти з ви́бору (ви́бором). **По** *примеру своих предшественников* – за при́кладом свої́х попере́дників. **По** *всем правилам* (*требованиям*) *науки* – за всіма́ пра́вилами (при́писами, вимо́гами) нау́ки. **По** *приложенному образцу* – за до́даним зразко́м, на до́даний зразо́к. *Приложить* **по** *одному образцу* (*экземпляру*) *каждого издания* – дода́ти по одному́ зразко́ві (примі́рникові) ко́жного вида́ння. *Одет* **по** *последней моде* – вдя́гнений за оста́нньою мо́дою. *Высчитать* **по** *формуле* – ви́рахувати за фо́рмулою. *Распределять, классифицировать* **по** *каким-л. признакам* – поділя́ти, класифікува́ти за яки́ми озна́ками. *Становиться* **по** *росту* – ства́ти за зро́стом (відпові́дно до зро́сту). **По** *очереди,* **по** *старшинству* – за черго́ю, за старши́нство́м. **По** *порядку* – по́ряду. *Рассказывай все* **по** *порядку* – усе́ по́ряду розпові́дуй. *Считать* **по** *порядку* – рахува́ти (лічи́ти) з ря́ду, від ря́ду, вряд. *Заплатить* **по** *счёту* – оплати́ти раху́нок. *Выдать* **по** *чеку* – ви́дати на чек. *Получить* **по** *счёту,* **по** *ордеру* – оде́ржати на раху́нок, на о́рдер. **По** *рассказам старожилов* – за оповіда́ннями старожи́тців. **По** *донесениям корреспондентов* – за до́писами кореспонде́нтів. **По** *закону, не* **по** *закону* – за зако́ном, за пра́вом, проти зако́ну, проти пра́ва. *Наследовать* **по** *праву* – спадкува́ти пра́вом (з пра́ва). **По** *общему согласию* – за спі́льною зго́дою. *Жениться на ком* **по** *любви, по расчёту* – ожени́тися (одружи́тися) з ким з любо́ви, з інтере́су. *Он мне родня* **по** *жене* – він мені́ ро́дич через жі́нку (по жі́нці). *Наши братья* **по** *Адаму* – наші́ брати́ по Ада́му (через Ада́ма). *Назвать кого* **по** *имени,* **по** *фамилии* – назва́ти кого́ на йме́ння (на імено́), на прі́звище. [Єсть у Ки́їві чолові́к на йме́ння Кири́ло, на прі́звище Кожом'я́ка. Був чолові́к на ім'я́ Заха́рія (Св. П.)]. *Восточно-славянскую семью называют иначе русскою* **по** *имени той русской династии…* – схі́дньо-слов'я́нську сім'ю́ звуть ина́кше ру́ською за йме́нням тіє́ї ру́ської дина́стії… *Немец* **по** *происхождению* – ні́мець ро́дом, з ро́ду. *В античной поэзии различались слоги долгие* **по** *природе и* **по** *положению* – в анти́чній пое́зії розрі́знювано склади́ до́вгі з приро́ди (з нату́ри, приро́дою, нату́рою) і пози́цією. *Итти* **по** *следам за кем-либо* – іти́ слі́дом (сліда́ми) за ким, іти́ в чий слід (в чиї́ сліди́). **По** *течению* – за водо́ю, упли́нь за водо́ю. *Пустить, пойти* **по** *ветру* – пусти́ти, піти́ за ві́тром. *Ходить, обращаться* **по** *солнцу* – ходи́ти, оберта́тися за со́нцем. **По** *шерсти, против шерсти* – за ше́рстю, проти ше́рсти. *Зарегистрироваться* **по** *месту жительства, явиться* **по** *месту приписки* – зареєструва́тися, відпові́дно до мі́сця, при мі́сці, на мі́сці пробува́ння (ме́шкання), з'яви́тися на мі́сце припи́су. **По** *месту назначения* – до призна́ченого мі́сця. **По** *месту службы* – (*на вопрос*: *куда*) на мі́сце слу́жби, (*где*) на мі́сці (при мі́сці) слу́жби, на слу́жбі. [Опові́щення про суд по́слано ї́м на місця́ слу́жби. Пеню́ ви́вернуть з його́ на слу́жбі]. *Он арестован* **по** *доносу* – він заарешто́ваний за до́казкою, через до́казку. **По** *обвинению в убийстве* – за обвинува́ченням (обвинува́чуючи) в уби́встві (душогу́бстві). **По** *подозрению в измене* – за підо́зренням (при́здру ма́ючи) в зра́ді. *Мучили людей* **по** *одному подозрению в чём-л.* – му́чили люде́й на саме́ підо́зрення в чо́му. *На деле и* **по** *праву* – ді́лом і пра́вом (з пра́ва). **По** *чести* – по че́сті. **По** *совести* – по со́вісті. **По** *справедливости* – по пра́вді. **По** *правде сказать* – ка́жучи напра́вду, як по пра́вді каза́ти. *Будет* **по** *слову твоему* – бу́де за сло́вом твої́м. **По** *свидетельству историков* – за сві́дченням істо́риків. **По** *словам вашего брата* – як ка́же (мовля́в) ваш брат. **По** *моим,* **по** *его наблюдениям* – за мої́ми, за його́ спостере́женнями. **По** *моей теории* – на мою́ тео́рію. **По** *моему мнению* – на мою́ ду́мку. **По** *моему* – по мо́єму, як на ме́не. *Высказаться* **по** *вопросу о чём-л.* – ви́словитися в які́й спра́ві, в спра́ві про що. *Комиссия* **по** *составлению словаря,* **по** *землеустройству,* **по** *исследованию производительных сил страны* – комі́сія для склада́ння словника́, для землевпорядкува́ння, для дослі́джування продукці́йних сил краї́ни. *Работы* **по** *сооружению моста,* **по** *осушению болот,* **по** *обсеменению полей* – робо́ти (пра́ця) коло збудува́ння мо́сту, коло ви́сушення болі́т, коло обсі́яння полі́в. *Лекции* **по** *истории литературы* – ле́кції з істо́рії літерату́ри (письме́нства). *Литература* **по** *этнографии,* **по** *этому вопросу* – літерату́ра що-до етногра́фії, що-до цього пи́та́ння про етногра́фію, про це

пи́та́ння. *Обратиться к кому* **по** *делу* – зверну́тися (уда́тися) до ко́го за ді́лом (за спра́вою, в спра́ві). **По** *этому делу* – за цим ді́лом (за ціє́ю спра́вою), в цій спра́ві. *Обратиться* **по** *адресу* – зверну́тися на адре́су. **По** *сердцу,* **по** *душе,* **по** *вкусу,* **по** *разуму* – до се́рця, до любо́ви, до душі́, до смаку́ (до вподо́би), до ро́зуму. [Уче́ння те було́ і не до се́рця, і не до ро́зуму (Яворн.)]. **По** *плечу, не* **по** *плечу* – до плеча́, не до плеча́, (*по силам*) до снаги́, не до снаги́. *Не* **по** *моим зубам* – не на мої́ зу́би, не про мої́ зу́би. *Специалист* **по** *внутренним болезням* – спеціяліст на вну́трішні х(в)оро́би, на вну́трішніх х(в)оро́бах. *Смотря* **по** *погоде,* **по** *погоде глядя* – як яка́ пого́да, як до пого́ди. **По** *нынешним временам* – як на тепе́рішній час (-ні часи́). *Плата* **по** *работе* – пла́та від робо́ти, як до робо́ти. *Награда мала* **по** *его заслуге* – нагоро́да мала́ як на його́ заслу́гу. **По** *сравнению с кем, с чем* – проти ко́го, проти чо́го, як рівня́ти (рівня́ючи) до ко́го, до чо́го. **По** *направлению к чему* – до чо́го. **По** *отношению к кому, к чему* – що-до ко́го, що-до чо́го, відно́сно ко́го, чо́го, о́біч ко́го, чо́го, проти ко́го, чо́го. **По** *отношению ко мне это несправедливо* – що-до ме́не (відно́сно ме́не) це несправедли́во; *срв.* **Относи́тельно, Отноше́ние.** *Расставить столбы* **по** *дороге* – порозставля́ти стовпи́ уздо́вж (уподо́вж) доро́ги. *Итти, ехать* **по** *столбам* – іти́, ї́хати стовпа́ми (уподо́вж стовпі́в). **По** *дороге,* **по** *пути* (= *в дороге*) – доро́гою. *Мне с тобою не* **по** *дороге* – мені́ не по доро́зі (не доро́га) з тобо́ю. *Спуститься* **по** *верёвке* – злі́зти по (*и* на) мотузку́, мотузко́м. *Взобраться* **по** *трубе* – ви́лізти ри́нвою. **По**-*украински*, **по**-*французски*, **по**-*турецки и т. п.* – по-украї́нському, по-францу́зькому, по-туре́цькому *и т. п.* **По**-*христиански*, **по**-*царски*, **по**-*барски* – по-християя́нському, по-ца́рському, по-па́нському. **По** *рублю с каждого* – по карбо́ванцю з ко́жного (з душі́, *вульг.* з но́са, з чу́ба). *Мы ехали* **по** *десяти вёрст в час* – ми в'їзди́ли по де́сять версто́в на годи́ну. **По** *уменьшённой цене* – за зме́ншену ці́ну. **По** *первому,* **по** *пятому,* **по** *десятому разу* – упе́рше, уп'я́те, удеся́те; в) (*на вопрос*: *в каком отношении, относительно чего, чем*) на що, що-до чо́го, *но чаще всего просто твор. пад.* **По** *форме,* **по** *цвету,* **по** *своему строению они напоминают…* – фо́рмою, ко́льором, своє́ю будо́вою вони́ нага́дують… **По** *красоте нет ей равной* – красо́ю (вро́дою), на красу́ (на вро́ду) нема́ їй рі́вні. [Були́ (шовко́виці) вся́кі: і черво́ні і бі́лі на ягідки́]. *Сложный* **по** *своему составу* – складни́й свої́м скла́дом (на свій склад, що-до свого́ скла́ду). **По** *виду* (**по** *наружности*) *он очень симпатичен* – ви́глядом (на ви́гляд, на взір) він ду́же симпати́чний. **По** *виду ему около тридцати лет* – на ви́гляд (на по́гляд, на о́ко, на взі́р, на по́зір, з ви́гляду, з ви́ду, з лиця́) йому́ бли́зько трицятьо́х ро́ків. **По** *силе и непосредственности чувства,* **по** *оригинальности сюжета это произведение превосходит все остальные* – си́лою і безпосере́дністю почуття́, оригіна́льністю сюже́та цей твір перева́жає всі і́нші, над усіма́ і́ншими виви́щується. *И* **по** *форме и* **по** *содержанию это прекрасная вещь* – і фо́рмою (і що-до фо́рми, і на фо́рму) і змі́стом (і що-до змі́сту, і на змі́ст) це чудо́ва річ. **По** *существу своего содержания* – що-до істо́ти свого́ змі́сту. **По** *количеству народонаселения этот город занимает первое место в стране* – число́м (що-до числа́) лю́дности це мі́сто займа́є пе́рше мі́сце (стої́ть на пе́ршому мі́сці) в краї́ні. **По** *своим географическим и климатическим особенностям эта территория принадлежит…* – свої́ми географі́чними і кліма́ти́чними озна́ками (особли́востями) *или* що-до свої́х географі́чних і кліма́ти́чних озна́к (особли́востей) ця терито́рія нале́жить… **По** *своим антропологическим признакам население этой страны делится на…* – свої́ми антропологі́чними озна́ками (що-до свої́х антропологі́чних озна́к) лю́дність ціє́ї краї́ни ді́литься на… *Измерять* **по** *длине,* **по** *ширине,* **по** *высоте* – виміря́ти на довжиню́, на ширину́, на височиню́; 2) *с вин. пад.* а) (*на вопрос*: *во что на сколько*) – по що. *Сукно* **по́** *два рубля аршин* – сукно́ по (в) два карбо́ванці за арши́н. *Они получили* **по́** *два рубля* – вони́ здобули́ по два карбо́ванці. [Дає́ на рік по сто черво́них. У жнива́ ча́сом пла́тять косаря́м по карбо́ванцю в день або й по два карбо́ванці (Н.-Лев.)]. *Сделать* **по** *два вопроса каждому* – зада́ти по два́ пи́та́ння ко́жному. *Строиться* **по́** *два,* **по́** *три,* **по** *четыре* – шикува́тися по два́ (по дво́є), по три́ (по тро́є), по чоти́ри, б) (*на вопрос*: *по что, по кого, до какой поры*) до чо́го, по що, по ко́го. **По** *сие время* – до́сі, до цьо́го ча́су *и* по сей час. *С 1917* **по** *1925 год* – з 1917-го аж до 1925-го ро́ку. **По** *гроб тебя не забуду,* **по** *гроб твой друг* – до сме́рти тебе́ не забу́ду, до сме́рти (до гро́бу) твій друг (при́ятель). *Высотою* **по** *локоть,* **по** *грудь* – завви́шки по лі́коть, по гру́ди (до лі́ктя, до груде́й). **По** *шею* – по ши́ю, до ши́ї. **По** *колена* – по колі́на, до колі́н. [Уже́ ді́да вода́ по колі́на поняла́]. *Увяз* **по** *колена,* **по** *пояс* – угру́з по колі́на, по по́яс. *Он* **по́** *уши в долгах* – він в борга́х, як в реп'ях́ах. **По** *ту гору,* **по** *лесок,* **по** *речку вся земля наша* – аж до тіє́ї гори́, до того́ ліска́ (гайка́), до тіє́ї рі́чки (аж по ту го́ру, по той лісо́к, по ту рі́чку) земля́ все на́ша. **По** *эту,* **по** *ту сторону,* **по** *обе стороны* – по цей, по той бік, при цей, при той бік, по оби́два бо́ки, оба́поли чого́ (*срв.* **О́ба**). **По** *одну,* **по** *другую*

сторону – по оди́н, по дру́гий бік, (*реже*) (по) при оди́н, при дру́гий бік. [У нас одна́ ха́та при оди́н бік сіне́й, а дру́га – при дру́гий бік (Звин.)] 3) *с предл. пад.* (*на вопрос*: *по ком, по чём, после чего*) – за ким, за чим *и* по ко́му, по чо́му. *Плакать, тосковать, тужить, скучать, вздыхать* **по** *ком,* **по** *чём* – пла́кати, нудьгува́ти, тужи́ти, жури́тися, скуча́ти, зідха́ти за ким, за чим (*реже* по ко́му, по чо́му). [Дурна́ ді́вчина нерозу́мная за козаче́ньком пла́че. Кого́ коха́є, за тим і зідха́є]. *Плакать* **по** *брате,* **по** *сетре* – пла́кати за бра́том, за сестро́ю. *Звонить* **по** *ком,* **по** *чьей душе* – дзвони́ти по ко́му, по чиї́й душі́. [Подзвони́ли по дитя́ті у вели́кий дзвін]. *Носить траур* **по** *родителям* – носи́ти жало́бу по батька́х. **По** *смерти отца* – по сме́рті ба́тька, після сме́рти ба́тька. **По** *заходе солнца* – по за́ході со́нця. **По** *обеде* – по обі́ді, після обі́д(у). **По** *окончании праздников* – по свя́тах. **По** *истечении,* **по** *прошествии срока* – по скі́нченні стро́ку, як ви́йде (ді́йде, скінчи́ться) строк. **По** *возвращении его из путешествия* – після поворо́ту з по́дорожи. **По** *возвращении его в отечество* – після поворо́ту до рі́дного кра́ю. **По** *истечении трёх недель* – по трьох ти́жнях, в три ти́жні після чо́го. [Одна́ уме́рла на зеле́ну неді́лю, а одна́ – як ячмі́нь жа́ли, в три неді́лі після тіє́ї (Борз. п.)]. **По** *мне,* **по** *нём,* **по** *ней* (*пожалуй*) – про ме́не, про ньо́го, про не́ї, як на ме́не, як на ньо́го, як на не́ї. **По** *мне,* **по** *нём хоть трава не расти* – про ме́не (про ньо́го) хоч вовк траву́ їж. **По** *нём* (*ней*) *видно было, что дома не всё обстоит благополучно* – по ньо́му (по ній) ви́дно було́, що до́ма не все гара́зд. [Хіба́-ж ти не помі́тив по їй, що вона́ й зда́вна навіже́на? (М. Вовч.)]. *Дочь* **по** *отце пошла, сын* **по** *матери* – дочка́ в ба́тька вдала́ся, син у ма́тір ви́йшов (уда́вся). *Руби дерево* **по** *себе* – руба́й де́рево по собі́. *Выстрелить* **по** *ком* – ви́стрілити (стре́лити) на ко́го (в ко́го). **По** *чём сукно*? – по чі́м сукно́?

Поале́ть – почервоні́ти, порожеві́ти; (*сделаться более алым*) почервоні́шати. **-ле́л** *восток* – почервоні́в схід.

Поаплоди́ровать – поплеска́ти в доло́ні.

Поарме́йски – по-військо́вому, військо́вим ро́бом, чи́ном.

Поа́хать – поа́хати, поа́хкати, поо́хати, поо́хкати.

Поба́бничать – побабува́ти, поба́бити. [Побабува́ла ро́ків скі́льки, та й поки́нула].

Побагрове́ть – побагряні́ти, почервоні́ти; побагряні́шати, почервоні́шати. *Закат* **-ве́л** – зоря́ погорі́ла. [Зоря́ погорі́ла ду́же на ві́тер. Коли́ ба́чив хто, як ча́сом бува́ зимо́ю зоря́ погори́ть, та червоні́є, що аж на снігу́ віддає́ (Квітка)].

Поба́иваться – боя́тися тро́хи, побо́юватися, опа́суватися кого́, чого́, ма́ти о́страх до ко́го, страха́тися, потерпа́ти. *См.* **Боя́ться.** [Жовні́ри на козакі́в озира́лися і їх найбі́льш опа́сувались (Куліш)].

Побаклу́шничать – побайдикува́ти.

Побалагу́рить – побазі́кати, побала́кати, (*шутл.*) поля́пати язика́ми об зу́би, пі́ну язика́ми позбива́ти.

Поба́ливать – побо́лювати, болі́ти (тро́хи, ча́сом). [Побо́лює голова́ в йо́го (Тесл.)].

Поба́лова́ть – 1) *кого чем* – поба́лувати, попе́стити, пома́зати, поману́ти кого́ чим. [Тре́ба-ж хоч уряди́-годи чимсь поману́ти дити́ну]; 2) *см.* **Поба́ловаться.**

Поба́ловаться (*пошалить*) – попустува́ти, пожирува́ти, подурі́ти. [Ді́ти, го́ді: попустува́ли вже до́сить]; 2) (*поговаривать*) поде́йкувати.

Поба́нить – поба́нити, поми́ти. [Поба́нила миски́ й ло́жки].

Побараба́нить – поб[т]араба́нити, потуркота́[і]ти в б[т]араба́н.

Побарабо́шить – покуйо́вдити, покудо́вчити, пооло́шкати.

Побара́хтаться – побо́рсатися, пововту́зитися, попруча́тися, побрука́тися, поборюка́тися. *Срв.* **Бара́хтаться.** [Побо́рсався (поборюка́вся) в ополо́нці та й пішо́в під лід. Не сповива́йте дити́ну, неха́й тро́хи побрука́ється].

Поба́рить, поба́рничать – попанува́ти, попані́ти.

Поба́риться – попани́тися.

Поба́рски – по-па́нському, па́ном. *Жить* **-ски** – жи́ти по-па́нському, па́ном (ді́ло) жи́ти. [Міро́шник па́ном ді́ло жив (Греб.)].

Поба́рствовать – попанува́ти.

Побары́шничать – побаришува́ти, побашлува́ти, погандлюва́ти.

Поба́сенка, поба́сеночка – брехе́нька, побрехе́нька, приповідка, ка́зочка, ба́єчка.

Побатальо́нно, *воен.* – батальйо́нами, поділи́вшися на батальйо́ни.

Побаю́кать – полюляти, поколиха́ти, поколиса́ти.

Поба́ять – побала́кати, погомоні́ти.

Побе́г – 1) (*бегство*) уте́ча, уті́чка, утіка́нка, уті́к (*р.* уте́ку) *и* уте́ка (-ки); (*дейст.*) (у)тіка́ння. [Тіка́ння з в'язни́ці – безпере́чне злочи́нство (Корол.). Утіка́нка не сла́вна, але

пожите́чна]. *Его судят за* **-бе́г** – його́ су́дять за вте́чу; 2) (*отросток*) па́гін (-гону), пагоне́ць (-гінця́), па́гінок (-нка), па́ріст (-росту), па́рость (-ти), па́росток (-тка), па́ростень (-сня), ви́росток (-стка), живе́ць (-вця́), *соб.* о́брость (-рости), па́гіння; (*только травян. раст.*) па́синок, (-нка), *соб.* паси́ння. *Срв.* **О́тпрыск, Отро́сток.** *Молодой* **-бе́г** – па́молодок. *Молодые* **-ги** – па́молодь, о́бмолодь (-ди). *Однолетний* **-бе́г** – літо́росток (-тка), літо́рост, одно́літок (-тка). *Пускать* **-ги** – па́роститися, пуска́ти (виганя́ти) па́гони, па́рости. [Вже де́рево нові́ па́гінки попуска́ло].

Побе́гать – побі́гати.

Побегу́н, -гу́нья – побігу́н, побігу́ха (*умен. ласк.* побігу́нчик, побігу́шка), побіга́й (-гая́) (*ум.* побіга́йчик, побіга́йко), побіга́йка, побіга́ч, побіга́чка.

Побегу́шки – побіге́ньки, побіга́нки, побіга́шки, побіга́ння. *Быть на* **-ках** -бу́ти на (у) побіге́ньках, на побіга́нках, на побіга́шках, попи́хачем бу́ти. *Мальчик на* **-ках** – побігу́н, побіга́ч, побіга́й, побігу́щий, попи́хач. [Ці́лий день у побіге́ньках (Н.-Лев.)].

Побе́да – перемо́га, поду́га, *стар.* звитя́га, звитя́жство. [Знеси́леним обло́гою не всто́five проти царя́, жаді́бного звитя́ги (Л. Укр.)]. *Одерживать, одержать* **-ду** *над кем* – здобува́ти (здобу́ти) перемо́гу, здобува́тися, здобу́тися на перемо́гу над ким, над чим; бра́ти, взя́ти го́ру над ким, над чим. **-да** *за нами*! – на́ша перемо́га! наш верх! (*фамильярно*) на́ше зве́рху! *Торжествовать* **-ду** – справля́ти перемо́гу.

Победи́тель, -ница – перемо́жець (-жця), перемо́жниця, перебо́рець (-рця), перебо́рниця, поду́жник, поду́жниця, (*стар.*) звитя́жець (-жця). [І, схили́вши чоло́, подола́ні борці́ перемо́жцям свої́м будува́ли дворці́ (Л. Укр.). Чуже́ ярмо́ наро́ди і́нші но́сять, звитя́жцеві скори́лися вони́ (Грінч.). Не так гука́ють поду́жники і не так поду́жані (Св. Письмо)].

Победи́тельный – перемо́жний, звитя́жний, звитя́зький.

Победи́ть, *см.* **Побежда́ть.**

Победне́ть – побідні́шати.

Побе́дно – перемо́жно, звитя́жно.

I. Побе́дный – перемо́жний, звитя́жний, звитя́зький. **-ное** *войско* – перемо́жне ві́йсько. **-ные** *песни, клики* – перемо́жні спі́ви, по́клики. *Срв.* **Побе́да.**

II. Побе́дный (*горемычный*) – побіде́нний. **-ная** *головушка* – побіде́нна голі́вонька.

Победоно́сец – перемо́жець. *Георгий* **-сец** – святи́й Юрі́й-Перемо́жець.

Победоно́сица – перемо́жниця.

Победоно́сный, -но, *см.* **Победи́тельный, Побе́дный, -но.**

Побе́дствовать – побідува́ти.

Побежа́лость, *геол.* – набі́глість, набіга́ння, сні́дь.

Побежа́лый, *геол.* – набі́глий.

Побежа́ть – побі́гти, (*диал.*) побігну́ти. **-жа́ть** *наперерез* – побі́гти навпере́йми. **-жа́л** *изо всех сил* – побі́г, що си́ли, що ду́ху.

Побежда́ть, победи́ть – перемага́ти, перемогти́, змага́ти, змогти́, ду́жати, поду́жати, *сов.* по[з]до́ла́ти *и* по[з]долі́ти, боро́ти, поборо́ти, перева́жувати, перева́жити кого́, що, бра́ти, взя́ти го́ру над ким, над чим. *Срв.* **Одолева́ть, Оси́ливать, Преодолева́ть.** [Не бага́то люде́й мо́же тим похвали́тись, що сами́х себе́ перемогли́ (Єфр.). Мене́ не подола́ весь люд воро́жий (Л. Укр.). Му́дрість бере́ го́ру над дурно́тою, як сві́тло над те́мрявою (Еккл.)]. **-ди́ть** *войною* – звоюва́ти, повоюва́ти кого́ війно́ю, (*стар.*) звитя́жити кого́. **-ди́ть** *врага, вражескую силу* – перемогти́, поду́жати, подо́ла́ти, перева́жити, з[по]воюва́ти во́рога, воро́жу си́лу. [Помі́г йому́ во́рога звоюва́ти (Рудан.). Як перева́жили козаки́ шляхе́тську си́лу (Куліш)]. **-ди́ть** *кого в борьбе* – поду́жати кого́ в боротьбі́, поборо́ти кого́. *Свет* **-да́ет** *тьму* – сві́тло перемага́є (змага́є, бо́ре, перева́жує) те́мряву, бере́ го́ру над те́мрявою. **-ди́ть** *страх* – перемогти́, поду́жати, подола́ти, поборо́ти страх. **-ди́ть** *препятствия, трудности, см.* **Преодолева́ть. Побеждённый** – перемо́жений, подо́ланий, поду́жаний, звитя́жений. [Го́ре подо́ланим (перемо́женим, звитя́женим)]. **-ться** – перемага́тися, бу́ти перемо́женим, поду́жаним, подо́ланим, звитя́женим *и т. д.*

Побе́жка (*лошади*) – хода́, бі́га́. [У цього коня́ до́бра хода́ (бі́га́)].

Побе́жник –ремі́нний ди́шель в соба́чих санка́х (у Сибі́ру).

Побезде́льничать – побайдикува́ти, поледарюва́ти. [Побайдикува́в з мі́сяць, а тепе́р зно́ву до пра́ці].

Побеле́ть – побілі́ти, збілі́ти; побілі́шати. *Он* **-ле́л** *со страху* – він побілі́в (збілі́в) з страху́. *См.* **Побледне́ть.** *Полотно уже немного* **-ле́ло** *на солнце* – вже тро́хи побілі́шало полотно́ на со́нці. **Побеле́вший** – побілі́лий, збілі́лий.

Побели́ть (*стены, полотно*) – побіли́ти, ви́білити, повибі́лювати (сті́ни, полотно́). **-ли́ть** *стены, горницу белой глиной, мелом* – побілува́ти сті́ни, побілува́ти, оббілува́ти світли́цю

біл́ою гли́ною, кре́йдою. **-ли́ть** *известью* – повапни́ти, повапнува́ти що. **Побелённый** – побі́лений, ви́білений, побіло́ваний, (*в песнях*) бі́льом більо́ва́ний.

Побели́ться – побіли́тися, ви́білитися, побілува́тися.

Побе́лка – побі́л, побі́лення, білува́ння, побілува́ння; (*известью*) вапнува́ння.

Поберега́ть – поберега́ти, прибереѓати, добереѓати, ощаджа́ти. [Він і прийшо́в не́мощний, та таки́ себе́ не поберега́в (Квітка)]. **-га́йте** *порох, его немного* – прибереѓайте (шану́йте, ощаджа́йте) по́рох, бо небага́то. *Срв.* **Бере́чь.**

Поберега́ться – поберега́тися, берегти́ся, стерегти́ся, пильнува́тися. *Срв.* **Бере́чься.**

Побере́жник – 1) (*побережный лес*) бережня́к; 2) берегови́й, горови́й ві́тер, горішня́к; 3) (*сторож береговой*) побере́жник.

Побере́жный – побере́жний. **-ная** *полоса* – береговина́, бере́жина, побере́жина. **-ный** *житель* – побережа́нин (*мн.* -жа́ни).

Побере́жье – побере́жжя, надбере́жжя, узбере́жжя, (*поречье*) порі́ччя, узрі́ччя, (*морское*) узмо́р'я, помо́р'я, примо́р'я, надмо́р'я. *Балтийское* **-жье** – ба́лтицьке по[уз]бере́жжя.

Побере́чь – 1) поберегти́, приберегти́; (*пожалеть*) пожа́лувати, пошанува́ти що *и* чо́го. **-ги́те** *ваши советы для другого случая* – побережі́ть (прибережі́ть) ва́ші пора́ди на і́нший ви́падок. **-ги́** *голову, себя* – побережи́ го́лову, себе́. **-ги́** *свою силу – она тебе пригодится* – побережи́ (пошану́й) свою́ си́лу (свое́ї си́ли) – вона́ тобі́ прида́сться. [Не побері́гши ті́ла, і ду́шу погу́биш]; 2) поберегти́, постерегти́, догля́нути, попильнува́ти. **-ги́** *мою одежду, пока я покупаюсь* – побережи́ (постережи́, догля́нь попильну́й) мо́еї оде́жі, по́ки я скупа́юся. *См.* **Бере́чь.**

Побере́чься – поберегти́ся, постерегти́ся, попильнува́тися, поглядíтися. *Советовали ему, чтоб он* **-гся** – ра́дили йому́, щоб він побері́гся (постері́гся). **-ги́сь**! – побережи́сь! постережи́сь!

Побесе́довать – порозмовля́ти, погомоні́ти, поговори́ти, побала́кати, погуто́рити (з ким).

Побеси́ть – подратува́ти, посе́рдити кого́. [Тро́хи подратува́в його́, а тоді́ заспоко́їв].

Побеси́ться – 1) покази́тися, полютува́ти (тро́хи); (*о лошадях*) помордува́тися, побирсува́тися. [Ко́ні помордува́лися (побирсува́лися) тро́хи, а тоді́ пішли́ до́бре]; 2) (*порезвиться*) подурі́ти.

Побесно́ва́ться – побіснува́тися, помордува́тися.

Побеспоко́ить – потурбува́ти, поклопота́ти, потруди́ти, (*потревожить*) пору́нтати кого́. [Дід потурбува́в свою́ ста́рість за-для ме́не. Потурбу́ю вас свое́ю спра́вою. Лі́каря до се́бе потруди́ли. На па́льцях ходи́в та говори́в ше́птом, щоб її́ не пору́нтати]. *Позвольте вас* **-ить** – дозво́льте вас потурбува́ти (поклопота́ти).

Побеспокоиться – (*потревожиться*) потурбува́тися тро́хи. **-ться** *о ком, о чём* (*позаботиться*) – потурбува́тися, поклопота́тися ким, чим, про ко́го, про що, потруди́тися що зроби́ти. [Вони́ самі́ гара́зд зна́ють, що ха́та без хазя́йки – сирота́. Най-же самі́ потру́дяться щось зготува́ти, – от і две́рі в комірчи́ну (Коцюб.)].

Побива́ние – побива́ння.

Побива́ть, поби́ть – 1) побива́ти, поби́ти, ви́бити (*с усилит. знач.*) попоби́ти кого́, (*вульг.*) бо́ки полата́ти, бе́бехи надсади́ти кому́. [Деся взя́вся сизокри́лий оре́л, став лебі́дку би́ти-побива́ти. Він знов посвари́вся з людьми́, і ті його́ попоби́ли до́бре й прогна́ли]. *У Фили пили, да Филю же* **-би́ли** – за мое́ жи́то та мене́ й поби́то. *Он затеял ссору, и его* **-би́ли** – він заві́вся (з сва́ркою) і його́ поби́то. **-ва́ть** *камнями* – побива́ти (поби́ти) камі́нням, каменува́ти (покаменува́ти) кого́. [Єрусали́ме, що камену́єш по́сланих до те́бе (Св. П.)]. **-би́ть** *физиономию, морду кому* – наби́ти (натовкти́) пи́ку, мо́рду кому́, наби́ти (натовкти́) по пи́ці, по мо́рді кого́. *Не* **-вши**, *не выучить* – нау́ка не бува́є без дру́ка; 2) (*побеждать, превосходить*) побива́ти, поби́ти, переважа́ти, перева́жити, поверши́ти кого́, го́ру (верх) бра́ти, взя́ти над ким. [Він си́лою коли́ше си́нє мо́ре і му́дрістю драко́на побива́є (Куліш)]. *Он всех бойцов* **-ва́ет** – він усі́х бійці́в побива́є, над усіма́ бійця́ми го́ру бере́. **-ва́ть, -би́ть** *рекорд* – побива́ти, поби́ти реко́рд, взя́ти (го́ру) над усіма́. *Я* **-би́л** *вашего короля козырем* – я ва́шого короля́ ко́зирем поби́в (накри́в); 3) (*перебить всех*) поби́ти, ви́бити, повбива́ти, повибива́ти (всіх, до ноги́). *Срв.* **Перебива́ть 2**; 4) (*разбить, избить во множ.*) поби́ти, потовкти́, потрощи́ти що. **-би́ть** *посуду в дребезги* – поби́ти (потовкти́, почерепи́ти) по́суд на дрі[у́]зки, на дрі́б'язок, на чере́п'я. **-би́ть** *вёдра* – поби́ти (потрощи́ти) ві́дра. [Пішла́ по во́ду, ві́дра поби́ла]. *Лошади* **-ли** *телегу* – ко́ні поби́ли (потрощи́ли) во́за. *Град* **-би́л** *весь хлеб, градом весь хлеб* **-би́ло** – град уве́сь хліб поби́в (ви́бив, повибива́в), (*сильно смяв*) помотло́шив, гра́дом уве́сь хліб поби́ло (ви́било, повибива́ло), помотло́шило. *Мороз* **-би́л**, *морозом* **-би́ло** *яблоки, цвет на деревьях* – моро́з поби́в, моро́зом поби́ло я́блуні, цвіт на де́реві. **Поби́тый** – поби́тий, попоби́тий, ви́битий *и т. д.* **-тый** *камнями* – поби́тий

камі́нням, покамено́ваний. **-тый** *градом* – поби́тий, ви́битий гра́дом, градобі́йний, помотло́шений, (*слегка*) поколо́шканий. *Хлеб* **-тый** *градом* – градобі́йний хліб, градобо́їця.

Побива́ться, поби́ться – 1) побива́тися, бу́ти поби́тим, ви́битим; 2) (*разбиться*) поби́тися, потовкти́ся, потрощи́тися. *В дороге* **-би́лись** *все горшки* – доро́гою всі го́рщики поби́лися (потовкли́ся). *Яблоки, лимоны* **-би́лись** *в перевозке* – я́блука, цитри́ни поби́лися (потовкли́ся) в доро́зі; 3) *с кем* – поби́тися. **-ться** *об заклад* – заста́витися на за́став, заложи́тися, закла́стися з ким на що; 4) (*в корчах, в припадке некоторое время*) поби́тися, поті́патися, потрі́патися, потріпота́тися (де́який час); 5) (*о сердце, пульсе*) поби́тися, покалата́ти, поколоти́тися, поті́патися, поки́датися, потьо́хкати. *Срв.* **Би́ться.**

Побие́ние – побиття́. **-ние** *камнями* – побиття́ камі́нням, покаменува́ння.

Побира́лец – ста́рець, жебра́к, проха́ч.

Побира́ть, побра́ть – бра́ти, забра́ти, побра́ти. *Чорт тебя* **-бери́** – хай тебе́ чорт (біс) ві́зьме (забере́), неха́й тебе́ чорти́ ві́зьмуть.

Побира́ться – старцюва́ти, же́брати, попідві́конню ходи́ти, по ми́лостину ходи́ти, про́шеним хлі́бом жи́ти. *Пойти* **-ся** – піти́ з торба́ми, піти́ на же́бри, піти́ на ласка́вий (про́ханий) хліб, піти́ з до́вгою руко́ю. **Побира́ющийся** – жебру́щий. [Жебру́щим ді́дом за́молоду став].

Побиро́ха, побиру́ха, побиру́шка (*общ. р.*) – ста́рець, старчи́ха, проша́к, проша́чка проха́ч, проха́чка, жебра́к, жебра́чка. *Срв.* **Ни́щий.**

Побиться, *см.* **Побива́ться.**

Побла́говестить – поблаговісти́ти, подзвони́ти. *В церкви уже* **-ли** – до це́ркви вже поблаговісти́ли, подзвони́ли, (*безл.*) до це́ркви вже подзво́нено.

Поблагодари́ть, поблагода́рствовать *кого за что* – подя́кувати, (*редко*) подя́чити, (*сказать спасибо*) поспаси́біти кому́ за що *и* на чо́му. [Борщу́ не ї́ла, ка́ші не ба́чила, за те й бо́гу подя́чила]. **-рить** *кого за хлеб, за соль* – подя́кувати кому́ за хліб, за сіль.

Поблагоприя́тствовать – посприя́ти, погоди́ти, (*повезти*) потала́ни́ти, пофорту́нити, поприялі́чити кому́. *Если обстоятельства* **-вуют** – якщо обста́вини посприя́ють. *Если б же погода* **-вала** *ещё хоть неделю…* – якби́-ж пого́да згоди́ла (погоди́ла) ще хоч з ти́ждень. **-вует** *счастье, будет барыш* – пого́дить до́ля, потала́нить (тала́н), бу́де бари́ш.

Поблажа́ть – потура́ти, попуска́ти кому́. [Не потура́й дити́ні зма́лечку, бо на ста́рість з його́ не бу́де люде́й. Жі́нці не потура́й, бо ли́хо бу́де].

Поблаже́нствовать – пораюва́ти, порозкошува́ти.

Побла́живать, поблажи́ть – 1) пустува́ти, дурі́ти (ча́сом), попустува́ти, подурі́ти; (*капризничать*) вередува́ти, комі́зитися (ча́сом), повередува́ти, покомизи́тися; *срв.* **Блажи́ть**; 2) (*чудесить, сходить с ума*) дурі́ти, крути́тися, у дур захо́дити, бува́ти божеві́льним, причи́нним. *Он иногда* **-вает** – на його́ ча́сом нахо́дить, ча́сом він у дур захо́дить, дурі́є, кру́титься, причи́нний бува́є.

Побла́жка – 1) по́тур, потура́ння, по́пуск *и* по́пуст, пото́ля, повіде́ць (-дця́). *Давать* **-жку** – дава́ти по́тур (по́пуск, пото́лю, повіде́ць) кому́, (по́тур) потура́ти, (по́пуск) попуска́ти кому́; *срв.* **Поблажа́ть.** [По́туру ді́тям не даю́, навча́ю (Г. Барв.). Дай ді́тям пото́лю, сам пі́деш у нево́лю. По́пусту їм не дава́й]. **-жка** *детям к добру не приведет* – потура́ння ді́тям до добра́ не доведе́]. *Срв.* **Пота́чка**; 2) (*блажь*), дур (-ру), сказ (-зу). *У него такая* **-жка** – у ньо́го дур (сказ) таки́й.

Побла́жливый – попу́скливий.

Поблева́ть – поблюва́ти, порига́ти.

Побледне́ть – зблі́днути, поблі́днути, збілі́ти, побілі́ти; (*сделаться ещё более бледным*) поблідні́шати. **-не́ть** *как полотно* – сполотні́ти, пополотні́ти, (*образно*) взя́тися кре́йдою, побілі́ти, як стіна́ (як смерть). *Он* **-не́л** *с испугу как полотно, как смерть* – він зблід (поблі́д) з переля́ку як стіна́ (як кре́йда), він сполотні́в (пополотні́в) з переля́ку, як смерть. [Оле́ся зблі́дла, аж пополотні́ла як смерть (Н.-Лев.)]. *Отчего ты так* **-не́ла** – чого́ ти так зблі́дла (збілі́ла)? *Несколько* **-не́ть** – приблі́днути (тро́хи). *Он похудел,* **-не́л** *в лице* – він схуд і зблід (зблякні́в) на виду́. *Небо ещё более* **-не́ло** *перед рассветом* – не́бо ще поблідні́шало перед сві́том. **Побледне́вший,** *см.* **Побледне́лый.**

Побледне́лый – 1) зблі́длий, поблі́длий, збілі́лий, побілі́лий, (*несколько*) приблі́длий, (*как полотно*) сполотні́лий, пополотні́лий; *срв.* **Побледне́ть**; 2) *техн.* – зблякл́ий, побля́клий. **-лая** *краска* – зблякла (побля́кла) фа́рба, зблякл́ий (побля́клий) ко́лір.

Поблёклый, поблёкнувший, поблёкший – побля́клий, зблякл́ий, пополові́лий, сполові́лий, полиня́лий, злиня́лий, ви́цвілий; зів'я́лий, змарні́лий. **-лые** *цветы, листья* – зів'я́лі, побля́клі кві́ти, зів'я́ле ли́стя. **-шее** *лицо* – зблякле (змарні́ле) обли́ччя. **-лый** *цвет, краска* – зблякл́ий (побля́клий), сполові́лий, полиня́лий, ви́цвілий ко́лір, фа́рба. **-лое**

платье – побля́кле, полиня́ле убра́ння.

Поблёкнуть – побля́кнути, зблякнути (*диал.* зблякува́ти), полиня́ти, злиня́ти, пополові́ти, сполові́ти, ви́цвісти; (*увянуть*) зів'я́нути, змарні́ти, помарні́ти. [Від су́ші й пи́лу все побля́кло. Чи ти нездужаєш, – я́кось ніби збляк на виду́ (М. Вовч.). Полиня́ла стрі́чка, бро́ви полиняють (Шевч.). Чо́рні бро́ви не злиня́ють. Марні́в, хирі́в, ви́цвів на виду́, як віск (М. Левиц.)]. *Срв.* **Поблёклый.**

Поблёскивание – по(б)ли́скування, по́(б)лиск, ви(б)ли́скування, мигкоті́ння. *Срв.* **Блеск, Блесте́ть.**

Поблёскивать – бли́скати, по(б)ли́скувати(ся), ви(б)ли́скувати(ся), мигкоті́ти. *Срв.* **Блесте́ть.**

Поблесте́ть – поблища́ти, поблискоті́ти (тро́хи).

Поблея́ть – побе́кати, поме́кати, помеке́кати, помекоті́ти.

Побли́же – (ще) бли́жче, *ум.* (ще) бли́жченько.

Побли́зости – побли́зу, по́близько, бли́зько. *Срв.* **Вблизи́.**

Поблиста́ть (*некоторое время*) – побли́скати, поблискоті́ти, повибли́скувати, помигкоті́ти (де́який час). *Срв.* **Блесте́ть.**

Поблуди́ть – 1) (*побродить*) поблука́ти, поблуди́ти, потиня́тися; 2) поблудоді́яти, поблу́дствувати.

Поблужда́ть, *см.* **Поблуди́ть 1** *и* **2**. **-да́ть** *главами* – поблука́ти очи́ма.

Побогате́ть – побага́тшати, побагаті́шати.

По-богаты́рски – по-лица́рському, по-звитя́зькому.

Побода́ть – поколо́ти, поби́ти (рога́ми), побу́цати, побу́цькати, (*диал.*) побости́. *См.* **Бода́ть.**

Пободри́ться – побадьори́тися.

Побо́дрствовать – попильнува́ти, не поспа́ти. *Срв.* **Бо́дрствовать.**

По-бо́жески – по-бо́жому.

Побожи́ться – побожи́тися.

Побо́жьему, побо́жьи, *см.* **Побо́жески.**

Побо́и – (*чаще в ед. ч.*) побі́й (-бо́ю), бій (*р.* бо́ю), (*реже во мн. ч.*) побо́ї, (*вульг.*) духопе́лики, стусани́. [Жі́нка від бо́ю вме́рла. Ти запла́тиш мені́ за побі́й]. *Нанести кому* **-бо́и** – поби́ти кого́. *Оправиться от* **-ев** – ви́дужа́ти з побо́ю, (*насм.*) ви́чухатися. [Мину́в ти́ждень, дру́гий, – поби́та жі́нка ви́чухалась].

Побо́ище – 1) (*битва*) бойови́ще, бій, побі́й (-бо́ю). [Як ми з тобо́ю да булли́ в побо́ю: в пе́рвому побо́ю із тата́рами, в дру́гому побо́ю у Німе́ччині, в тре́тьому побо́ю у Туре́ччині]; 2) (*поле битвы*) бойови́ще, бойови́сько, побойо́вище, побойо́висько.

Побо́лее *и* **Побо́льше** – бі́льше, бі́льшенько. *Срв.* **Бо́лее.**

Побо́леть – послабува́ти, пох(в)орува́ти, похворі́ти, понеду́гувати, покволі́ти, поле́жати, приле́жати (яки́йсь час). *Срв.* **Боле́ть 1.**

Поболта́ть – 1) (*жидкость*) побо́втати, поколоти́ти; 2) (*ногами*) похилита́ти, помота́ти, помотля́ти, потеліпа́ти, побала́мкати (ногáми); 3) *с кем* – побала́кати, побазі́кати, потереве́нити, попатя́кати, поклепа́ти, поля́пати язика́ми (з ким).

Поболта́ться – 1) (*о жидкости*) побо́втатися, поколоти́тися; 2) (*в воздухе*) похилита́тися, помота́тися, помо[е]тля́тися, потеліпа́тися, побала́мкатися. **-ться** *без дела, см.* **Побаклу́шничать.**

Побо́р, *мн.* **Побо́ры** – 1) побі́р (-бо́ру), *ум.* побі́рок (-рку), (*чаще мн.*) побо́ри, побі́рки (-ків). *Непосильные* **-ры** – зди́рство, подере́ча, дра́ча. [Побо́ри з нас вели́кі беру́ть. Усі́ прибу́тки з Украї́ни цар на се́бе бере́; завели́ нові́ подере́чі (Грінч.). Ніде́ нема́ тако́го зди́рства, як у полі́ції]; 2) (*срыв вымогательством*) ви́рва, ви́дра, хаба́р (-ра́). [Пи́сар ви́рви хо́че, тим і не дає́ біле́та].

Побора́ть, поборо́ть – боро́ти, поборо́ти *и* зборо́ти кого́, (*осилить, одолеть*) ду́жати, поду́жати, *сов.* подо́ла́ти, подолі́ти кого́. [Не той коза́к, що поборо́в, а той, що ви́вернувсь]. **-ро́ть** *врага* – поборо́ти, подо́ла́ти, перемогти́ во́рога. **-ро́ть** *препятствия, см.* **Преодоле́ть. -ро́ть** *страх, гнев, отвращение к чему* – поборо́ти, перемогти́ страх, гнів, не́хіть до чо́го. **-ро́ть** *сон* – злама́ти, перемогти́ сон. **-ро́ть** *себя* – перемогти́ себе́, перемогти́ся. [Він був збенте́жився, а да́лі переми́гся і зно́ву поча́в говори́ти]. *Срв.* **Превозмо́чь.**

Побормота́ть – поми́мрити, побубоні́ти, пожебоні́ти, помуркоті́[а́]ти, помурмоті́[а́]ти, поми́ркати, помирча́ти, побелькота́[і́]ти, похарама́ркати.

Побо́рник, -ница – побо́рник, побо́рниця, спобо́рник, спобо́рниця, засту́пник, засту́пниця. [Побо́рники свято́ї во́лі].

Поборони́ть *и* **побороно́ва́ть** – 1) (*несколько, немного*) поволочи́ти, поскоро́дити,

побoронувáти; 2) (*совсем*) заволочи́ти, заскорóдити, заборонувáти, (*о мн.*) поволочи́ти, поскорóдити, побoронувáти що.
Поборóть, *см.* **Поборáть.**
Поборóться – 1) (*в рукопашную*) поборóтися; (*шутя, играя*) поборушкáтися, поборюкáтися; 2) (*поспорить*) поборóтися, позмагáтися з ким, з чим (проти кóго, проти чóго) за кóго, за що.
Побóчина – ýзбіч (-бочи), узбíччя (-ччя), побóчина.
Побóчно – сторонóю, пóбічно, ýзбíчно.
Побóчный – 1) (*боковой*) узбíчний, побíчний, бічни́й, бокови́й. **-ные** *сёла* – узбíчні (побíчні) сéла. [Комóнник по узбíчних сéлах наїздами поживля́вся (Куліш)]: 2) (*сторонний, не идущий к делу*) – сторóнній, побíчний, забíчний. **-ное** *обстоятельство* – сторóння річ. [Приплýталась сюди́ ще однá сторóння річ]. **-ная** *линия родства* – бічнá лíнія родствá. **-ный** *родственник* – бічни́й рóдич, родáк. **-ный** *сын*, **-ная** *дочь* – бокови́й син, боковá дочкá, *см.* **Незаконнорóжденный, -ая.**
Побоя́рски – по-боя́рському.
Побоя́ться – побоя́тися, збоя́тися. [Ми тогó нічóго не побоїмóся. Не лякáй, бо й двóх таки́х не збоюсь]. **-бóйся** *бога* – бíйся бóга, на бóга зглянься.
Побрáживать – 1) броди́ти, блукáти (и́ноді, часáми); 2) (*о кваше*) почáти виграватися.
Побрáжничать – побенькетувáти, погуля́ти, побесíдувати. [Дóбре погуля́ли: де випивáли, там і поснýли].
Побрáнивать – (и́ноді, трóхи) лáяти, свари́ти, картáти когó, гри́мати на кóго. *См.* **Брани́ть.**
Побрани́ть – полáяти, налáяти, посвари́ти, покартáти, пошпéтити когó, погри́мати на кóго. *Срв.* **Брани́ть.**
Побрани́ться *с кем* – полáятися, перелáятися, посвари́тися, поги́ркатися з ким. [Бувáє, що й полáємося, але зáраз і поми́римось].
Побрáнка – лáйка, свáрка.
Побрáсывать – ки́дати (потрóху, чáсом); ки́дати чáсто.
Побратáнец – побратáн, побрати́м.
Побратáнство, *см.* **Побрати́мство.**
Побратáние – побратáння.
Побратáть – збратáти, побратáти когó. [Нагадá тобі тýгу пекýчу, що збратáла обóх нас коли́сь (Д. Укр.)].
Побратáться – побратáтися, побрати́матися з ким. [Побратáвся сóкіл з сизокри́лим орлóм. Та-же ви знáєте, в якíй я був при́язні з Хомóю Підгорбóчним. Та й я́кже нам булó не побрати́матись (Франко)].
Побрати́м – побрати́м, побратáн.
Побрати́мство – побрати́мство.
По-брáтски – по-братéрському, по-братéцькому, братéрськи, братéцьки.
Побрáть, *см.* **Побирáть.**
Побрáчиться (*вступить в брак*) – побрáтися.
Побрéзгать *и* **побрéзговать** – погидувáти, згидувáти, погрéбати, погрéбувати, побриди́тися, (*пренебречь*) погордувáти ким, чим. *Не* **-гайте** – не погордýйте. [Вечéрю вам прині́с – не погордýйте].
Побренчáть – побри́[é]нькати, потелéнькати, потрю́мкати. *Срв.* **Побря́кивать.**
Побрести́ *и* **Побрéсть** – побре[и́]сти́, потягти́(ся), (*поплестись*) почвалáти, поплéнтатися куди́. *Срв.* **Брести́**. *По отцовской дорожке* **-брёл** – бáтьківською стéжкою пішóв.
Побри́ть, -ся – ви́голити, -ся, підголи́ти, -ся, ви́брити, -ся, (*чаще о мн.*) поголи́ти, -ся, повигóлювати, -ся, побри́ти, -ся. **Побри́тый** – ви́голений, підгóлений, ви́бритий. [Хлóпець гáрний, руся́вий, чи́сто підгóлений (Квітка)].
Поброди́ть – 1) поблукáти, потиня́тися, повéштатися, поброди́ти. **-ди́л** *я по свету довольно* – попоблукáв (поповéштався, попотиня́вся, попоброди́в) я по світу чимáло; 2) (*по воде, по грязи*) поброди́ти.
Побродя́га, *см.* **Бродя́га.**
Побродя́жить *и* **-жничать** – побурлакувáти, поволочи́тися.
Побросáть – поки́дати, (*диал.*) пометáти, повéргати що. **-сать** *во что* – повкидáти що в що. [Ті, що повкидáли у став добрó, тепéр жалкувáли (Коцюб.)]. *См.* **Бросáть.**
Побры́згивать, побры́згать – побри́з[ь]кувати, побри́з[ь]кати, попи́рс[ь]кувати, попи́рс[ь]кати *и* попóрс[ь]кувати, попóрс[ь]кати, (*о дожде*) накрапáти *и* накрáпувати, покрáпувати, *сов.* покрáпати, покропи́ти, пороси́ти, (*слегка*) прикропи́ти, прироси́ти.

-гать *бельё* – попи́[о́]рскати біли́зну (пла́ття, шма́ття). **-гай** *его* (*на него*) *водой* – побри́зкай на йо́го, попи́рскай на йо́го водо́ю. *Дождик* **-вает** – до́щик накрапа́є, побри́зкує. *Дождик немного* **-гал** *и перестал* – до́щик тро́хи покра́пав (побри́зкав, пороси́в) і переста́в. *Дождь слегка* **-гал** *землю* – дощ злє́гка побри́зкав (прироси́в, прикропи́в) зе́млю.

Побрюзжа́ть – побурча́ти, побуркоті́ти, поворкоті́ти.

Побря́кивать, побря́кать – побря́зкувати, *сов.* побря́зкати, побрязкоті́ти, побряжча́ти, (*постукивать*) поцо́кувати, поцо́кати. [Ходи́ла, підківка́ми поцо́куючи (Свидн.)].

Побряку́нчик – побря́зкач. *Были бы* **-ки**, *будут и потрясунчики* – бу́дуть побрязкачі́, бу́дуть і послухачі́.

Побряку́шка – брязкоте́[а́]льце, бря́зкало, бря́зкальце, брязкі́тка. [Цяцька́ми та брязкоте́льцями в наш практи́чний вік ніко́го не зва́биш].

Побряца́ть – 1) побря́зкати, побряжча́ти; 2) *см.* **Побренча́ть.**

Побуди́тель, -ница – спону́кач, спону́качка, призві́дник, -ниця (до чо́го).

Побуди́тельный – спонука́льний, спону́кливий, підгі́нний. **-ная** *причина* – спонука́льна причи́на; підгі́н (-го́ну).

Побу́дить, *см.* **Побужда́ть.**

Побу́дка, *см.* **Побужде́ние.**

Побужда́ть, побуди́ть *кого к чему* – спону́кувати *и* спонука́ти, спону́кати, підго́нити, підігна́ти, підбу́джувати, підбуди́ти, приму́шувати, приму́сити, зму́шувати, зму́сити, призво́дити, призве́сти́, порива́ти, порва́ти, підійма́ти, підня́ти, поруша́ти *и* -ру́шувати, пору́шути, зруша́ти *и* зру́шувати, зру́шити, подвига́ти, подви́гнути; (*склонять*) підохо́чувати, підохо́тити, підра́джувати, підра́дити, (*воспламенять*) запа́лювати, запали́ти кого́ до чо́го *и* на що. [Підго́нюй його́ ві́йсько до похо́ду (Куліш). Шевче́нкове сло́во порива́є й до́сі до боротьби́ за світ і во́лю (Грінч.). Напе́вне тебе́ хтось призво́див кра́сти. Як тебе́ сумлі́ння пору́шило ота́к зроби́ти? Не зна́ю, що ме́не підра́дило вкра́сти]. *Какие причины* **-дили** *вас к преступлению*? – які́ причи́ни спону́ка́ли (призвели́) вас до пресу́пства, зру́шили (пору́шили, підняли́) вас на просту́пство (злочи́нство)? *Что* **-дило** *вас оставить службу*? – що спону́ка́ло (приму́сило) вас поки́нути пра́цю? **-ди́** *его чем-нибудь заняться делом* – піджени́ (пору́ш, підохо́ть) його́ чим-не́будь узя́тися до ді́ла. *Это обстоятельство* **-дило** *меня ускорить свой от’езд* – ця обста́вина підігна́ла (приму́сила, зму́сила) мене́ приско́ри́ти свій від’ї́зд. **Побужда́емый** – спону́куваний, підго́нений, підохо́чуваний. **Побуждённый** *к чему* – спону́каний, зму́шений, призве́дений до чо́го.

Побужда́ться – бу́ти спону́куваним, спону́каним, призво́джуваним, призве́деним *и т. д.* *Чем* **-лись** *эти люди в своих поступках*? – що спону́кувало цих люде́й так чини́ти? *Кем* **побужда́лся** *он к воровству*? – хто призво́див (підохо́чував, підра́джував) його́ до злоді́йства.

Побужде́ние – 1) (*действие*) спону́кування, підго́ніння, призво́дження, підбу́джування, підохо́чування, *сов.* спону́ка́ння, підігна́ння, призве́дення, підбу́дження, підохо́чення; 2) (*побуждающая причина*) спону́ка, (*поощрение*) підгі́н (-го́ну), при́звід (-воду), підохо́та; (*влечение*) по́тяг до чо́го, (*мотив*) моти́в. *По чьему* **-нию** *он это делает*? – за чиї́м при́зводом (підго́ном, за чиє́ю підохо́тою) він це ро́бить? *Из каких* **-ний** – з яки́х моти́вів. *Иных* **-ний** *у него не было* – і́нших моти́вів він не мав (у його́ не було́). *Следовать* **-нию** *сердца* – іти́ за по́тягом се́рця. *Он сделал это по собственному* **-нию** – він зроби́в це з вла́сної во́лі (охо́ти), самохі́ть. *У него не было иного* **-ния** *кроме славы* – він не мав і́ншої спону́ки (і́ншого моти́ву), окрім сла́ви.

Побу́йствовать – побуя́ти, повойдува́ти, побушува́ти, пошурубу́рити (яки́йсь час).

Побунтова́ть – побунтува́тися, побаламу́титися (яки́йсь час).

Побура́вить – посвердли́ти, поверті́ти, покрути́ти.

Побуре́ние – поруді́ння.

Побуре́ть – поруді́ти, побурі́ти; (*сделаться ещё более бурым*) поруді́шати, побурі́шати. **Побуре́вший** – поруді́лий, побурі́лий.

Побурла́чить – побурлакува́ти.

Побурли́ть – повирува́ти, повирі́ти, понуртува́ти, побурха́ти, побурува́ти, поклекота́ти *и* поклекоті́ти. *Срв.* **Бурли́ть.**

Побурча́ть – 1) (*в животе*) побурча́ти; 2) (*поворчать*) побурча́ти, побуркота́[і́]ти, поворкота́[і́]ти.

Побу́чить – полу́жити, позоли́ти.

Побушева́ть – 1) *см.* **Побу́йствовать**; 2) (*о реке, море*) побурха́ти, похвилюва́ти.

Побуя́нить, *см.* **Побу́йствовать.**

Побыва́ть *где, у кого* – побува́ти де, у ко́го, (*навестить*) наві́датися куди́, до ко́го, відві́дати кого́. *Вчера я* **-ва́л** *в трёх местах* – учо́ра я побува́в (аж) у трьох місця́х. *Я* **-ва́ю** *у него* – я побува́ю в нього, я наві́даюсь до нього. *Срв.* **Перебыва́ть.**
Побы́вка – побува́ння. [Прийшо́в додо́му на побува́ння].
По́быль – 1) *см.* **Быль**; 2) бот:, *см.* **Волче́ц.**
Побы́ть – побу́ти. [Побу́в у Ки́їві три дні та й пої́хав додо́му]. **-дьте** *здесь, пока я возвращусь* – побу́дьте (поси́дьте, погуля́йте) тут, по́ки я поверну́ся.
Пова́дить, -ся, *см.* **Пова́живать, -ся.**
Пова́дка – 1) пова́да, уна́да, нало́га, зви́чка. *Срв.* **Привы́чка.** [Відця́чують тут до́бре за ці́ю пова́ду (Квітка). У нього нало́га пи́ти горі́лку]; 2) *см.* **Побла́жка, Пота́чка.** *Жене* **-дки** *не давай* – жі́нці не потура́й (не попуска́й).
Пова́дкий, пова́дливый – уна́дний, уна́дливий; *см.* **Па́дкий, Привы́чный.**
Пова́дно – уна́дно, уна́дливо. *Чтоб другим не* **-дно** *было* – щоб и́нших не корті́ло, щоб и́ншим не уна́дно бу́ло.
Пова́дный – 1) ла́сий. [Ла́сий шмато́к]; 2) підле́сливий, уле́сливий. [Підле́сливі (уле́сливі) слова́].
Пова́дчик, -чица – 1) *см.* **Потво́рщик, -щица**; 2) *см.* **Соблазни́тель.**
Пова́живать, пова́дить – 1) пона́джувати, пона́дити, прина́джувати, прина́дити кого́ до чо́го, (*приучать*) призвича́ювати, призвича́їти кого́ до чо́го; *см.* **Приуча́ть.** [Пона́дили соба́к кістка́ми, тепе́р і не обжене́шся]; 2) *см.* **Потво́рствовать.**
Пова́живать, поводи́ть – 1) *кого, куда* – пово́джувати, води́ти (и́ноді, тро́хи), пово́дити кого́, куди́, по чо́му; *см.* **Поводи́ть 1**; 2) **-ть** *чем* – пово́джувати, пово́дити чим. [У́тінки пла́вно пливу́ть, ті́льки голі́вками пово́джують]; *см.* **Поводи́ть 4.**
Пова́живать, повози́ть – вози́ти (и́ноді, тро́хи), повози́ти.
Поваживаться *с кем, см.* **Води́ться 1.**
Пова́живаться, пова́диться – 1) уна́джуватися, уна́дитися, пона́джуватися, пона́дитися, зана́дитися, прина́джуватися, прина́дитися, ула́ситися, (*о многих*) повна́джуватися до ко́го, до чо́го, в що. [Уна́дився-ж наш Ва́силь до старо́го Нау́ма що-день (Кв.). Діте́й ті́льки раз-два помани́, то так і пона́дяться, разі́в де́сять на день біжа́ть сюди́. Прина́дився вовк до ове́ць. Чого́сь ті соба́ки зана́дилися до на́шого подві́р'я]; 2) (*привыкать*) звика́ти, зви́к(ну)ти до ко́го, до чо́го, спона́джуватися, спона́дитися, розпона́джуватися, розпона́дитися на що, навика́ти, нави́кнути до чо́го. [Як спона́диться кра́сти, то не одзвича́їш (Крим.). Злодії зма́лечку навика́ють кра́сти]. **Пова́дился** *кувшин по воду ходить, там ему и голову сложить* – до́ти глек во́ду но́сить, до́ки ву́хо ввірве́ться; до ча́су зба́нок во́ду но́сить.
Пова́жничать – попиша́тися, попишни́тися, повелича́тися, (по)почва́нитися, (*вульг.*) побундю́читися, попри́ндитися, попиндю́читися, погинди́читися, побри́шкати, (*хорохорясь*) погоро́їжитися.
Пова́ксить – поваксува́ти що.
Пова́л – 1) (*действ.*) пова́лення; 2) *см.* **Бурева́л 2**; 3) *см.* **Мор, Падёж. Пова́лом** (*внезапно*) – ра́птом, на́гло. **-лом, пова́лком** (*вповалку*) *спать, лежать* – по́котом, впо́кіт, ло́ском спа́ти, лежа́ти. [Поляга́ли спа́ти всі по́котом. Ви́лягло жи́то – так усе́ ло́ском і лежи́ть]. *Дети* **-лом** *лежат* (*все больны*) – ді́ти по́котом лежа́ть. *Разбить неприятеля* **напова́л** – розби́ти во́рога впень, до ноги́. *Убить* **напова́л** *кого* – на смерть уби́ти (заби́ти) кого́.
Повали́ть – 1) (*повергнуть*) повали́ти, звали́ти, завали́ти, берки́ц(ь)нути кого́, (*всё или многое*) поваля́ти, ви́валяти. [Повали́в (звали́в) його́ додо́лу. А чва́нитесь, що ми По́льщу коли́сь завали́ли (Шевч.). Так і берки́цьнув його́ на зе́млю. Суну́ли ті́ї ту́ри в пу́щу – так і ви́валяли де́рево]. *Ветром* **-ли́ло** *много деревьев* – ві́тер повали́в (ві́тром поваля́ло) бага́то де́рева. *Дождём* **-ли́ло** *хлеб* – дощ ви́ложив хліб. *Он может и быка* **-ли́ть** – він і бика́ мо́же звали́ти; 2) (*пойти массой*) повали́ти, вальну́ти, повалува́ти, суну́ти, посу́нути, пошеле́вкати(ся) куди́. [Повали́ли гайдама́ки, аж сто́гне дібро́ва (Шевч.). Усі суну́ли (посу́нули) з ха́ти. Ач скі́льки люде́й вальну́ло з я́рмарку (Борз. п.)]; 3) (*о дыме, паре*) бу́рхну́ти, шугну́ти.
Повали́ться – повали́тися, (*о мног.*) поваля́тися [Погни́ли біле́нькі ха́ти, поваля́лись (Шевч.)]; (*о живых сущест.*) повали́тися, поточи́тися, звали́тися, (*вульг.*) бебе́хнути(ся), берки́ц(ь)нутися; *детск.* бе́сі, бебе́сі. [Ба́хнула рушни́ця, – повали́вся вовк (Рудан.). Як ме́ртва на діл повали́лась (Шевч.). Так і поточи́вся на ла́ву (Квітка)]. *Дом* **-ли́лся** – дім з(а)вали́вся (ха́та з(а)вали́лася). *Забор* **-ли́лся** – парка́н повали́вся.
Пова́лка – пова́лення. *В* **-ку,** *см.* **Впова́лку.**

Пова́льно – усі́ до о́дного, (геть) чи́сто всі; *см.* **Поголо́вно.** *Люди болеют* **-но** – лю́ди слабу́ють усі до о́дного. *Весною тут лихорадка* **-но** *ходит* – весно́ю тут на пропа́сницю усі до о́дного слабу́ють.
Пова́льный – 1) (*о болезни*) по́шесний. **-ная** *болезнь* – по́шесна хоро́ба, по́шесть (-сти), помі́рок (-рку), пові́тря. *См. ещё* **Мор, Пове́трие**; 2) зага́льний; *см.* **Поголо́вный. -ный** *обыск* – зага́льний трус.
Поваля́ть – 1) поваля́ти, покача́ти. [Соба́ка не з'їсть, не покача́вши (*послов.*)]; 2) (*тесто*) ви́качати, повика́чувати. [Повика́чувала паляни́ці]; 3) (*сукно*) повали́ти; (*войлок*) зби́ти; 4) *см.* **Повали́ть**; 5) **-ля́ть** *дурака* – ду́рника зстро́їти, *см.* **Дура́к.**
Поваля́ться – покача́тися, поваля́тися, ви́качатися, ви́валятися. [До півдня вика́чувався (виле́жувався) на лі́жкові. Кінь ви́качався (поваля́вся) на траві. Покотюся-повалюся по Оле́нчиних кісточка́х].
По́вар – ку́хар (-ря), кухова́р (-ра). *Быть* **-ром** – за ку́харя бу́ти, кухарюва́ти.
Повара́ксать (*сделать кой-как*) – попарта́чити, поба́зграти; *см.* **Поварга́нить 3**; (*о плохом письме*) поба́зграти, поля́пати, подря́пати, наригува́ти.
Поварга́нить – 1) (*на скрипке и т. п.*) поциги́кати, побри́нькати, потилі́кати, потирли́кати (на скри́пку, то-що); 2) поблягу́зкати, поверзя́кати. [Поблягу́зкали вся́ку нісені́тницю]; 3) (*поделать кой-как*) попарто́лити, покапа́рити, попарта́чити.
Поварёнка, поварёшка – 1) (*больш. разливная ложка*) ополо́ник (-ка); 2) **поварёшка** (*головастик*) – пу́головок (-вка), ополо́ник, *см.* **Голова́стик 2.**
Пова́ренная, *см.* **Пова́рня.**
Пова́ренный – кухе́нний, кухова́рський. **-ное** *искусство* – кухова́рство, ку́харство. **-ная** *соль* – сіль кухе́нна (кухо́нна, кухня́на), виварна́ сіль, ціли́ця.
Поварёнок – кухарчу́к, кухарча́ (-ча́ти), ку́хта (-ти) (*м. р.*), ку́хтик.
Пова́ривать, -ри́ть (*иногда или немного*) – вари́ти ча́сом, тро́хи; повари́ти. **-ваться** (*безл.*) – вари́тися.
Пова́рить, *см.* **Пова́рничать.**
Пова́рить (*о многом*) – повари́ти. **-ся** – повари́тися.
Повари́ха, повари́ца – ку́харка, кухова́рка.
Повари́шка (*пренеб.*) – кухаре́ць (-рця́).
Пова́рничать – кухарюва́ти, кухова́рити, куха́рити.
Пова́рня – кухова́рня, ку́хня, пека́рня.
Поварско́й – ку́харський, кухова́рський.
По́варство – ку́харство, кухова́рство.
Повахля́ть (*поработать кой-как*) – поба́зграти, попарто́лити, попарта́чити. *См.* **Повара́ксать 1.**
Пова́щивать, повощи́ть – воскува́ти, повоскува́ти, наво́щувати, навоскува́ти, вощи́ти, повощи́ти.
Поввёртывать – поввірчувати, повкру́чувати, повшрубо́вувати.
Повева́ть, пове́ять – пові́ва́ти, пові́яти, завіяти, війну́ти, повійну́ти (віну́ти, повіну́ти), подиха́ти, (по)дихну́ти, подима́ти, поду́ти. [Віте́р віє-повіва́є (Щогол.). Війну́ло хо́лодом. Вітре́ць не віне́. Дихну́в холо́дний вітер. І на все живи́м диха́нням подима́є округи́ (Грінч.)].
Пове́дать, *см.* **Пове́дывать.**
Поведе́ние – пово́діння, поведі́нка, пово́дження, поступува́ння, справува́ння. [У ко́жного зна́йдеться нега́рне що в пово́дінні чи вда́чі (Л. Укр.). Здивува́ла усіх своє́ю зана́дто вільною поведі́нкою. Несимпати́чне пово́дження (Крил.). Не стара́вся розбира́ти причи́ни сво́го поступува́ння (Франко)]. *Он хорошего* **-ния** – він до́бре пово́диться (до́бре себе́ пово́дить), він шану́ється. *Человека хорошего* **-ния** *все уважают* – люди́ну, що до́бре пово́диться, стате́чну люди́ну всі поважа́ють. *Этот мальчик дурного* **-ния** – цей хло́пчик пога́но (зле) пово́диться, не шану́ється. *Дурное* **-ние** – пога́не, нестате́чне пово́дження, пога́на поведі́нка. *Быть дурного* **-ния** – пога́но, нестате́чно пово́дитися, не шанува́тися.
Поведёрно – ві́драми, на відро́. [У нас я́годи не ві́драми продаю́ть, а на вагу́].
Пове́ды[о]вать, пове́дать – повіда́ти, пові́сти (пові́м, -віси́), опові́сти, пові́дати, упові́дувати, упові́дати, упові́сти, розповіда́ти, розпові́сти кому́, що, про що. [Повіда́ють (*поведуют*) лю́ди. Запра́гнув гіркі свої́ жа́лі вповідати щи́рій люди́ні (Л. Укр.). Тобі я розпові́м свою́ біду́ (Сам.). Хо́четься йому́ пові́дати свою́ ду́мку, відкри́ти своє́ се́рце (Мирн.). Пові́дж мені пра́вдочку (Голов.)]. **-дай** *мне своё горе* – пові́дай мені своє́ го́ре (Мирн.). **-дайте** *мне эту тайну* – пові́дайте (пові́жте) мені цю таємни́цю. **Пове́данный** – пові́джений, розпові́джений, упові́джений.

Повезти́ *и* **Пове́зть** – 1) пове́зти́. [Пове́зли її́ до лі́каря]; 2) **-ти́** *кому* (*безл.*) – пощасти́ти, поталани́ти, повести́ся, пофорту́нити, спосу́дитися, попайди́ти, (*образно*) піти́ руко́ю кому́ в чо́му, з чим. *Ему не* **-зло́** – йому́ не поталани́ло (не пощасти́ло, не повело́ся *и т. д.*).
Пове́к – повік, до віку, по́ки віку, до су́ду-віку, до світ-со́нця, наві́ки, на бе́звік. [Повік не забу́ду].
Повелева́ть, повеле́ть – 1) *кому что* – велі́ти, звелі́ти, повеліва́ти, повелі́ти, зага́дувати, загада́ти, нака́зувати, наказа́ти кому́ що. *Срв.* **Прика́зывать.** [Повелі́в нам люби́тися, тепе́р розлуча́єш (Чуб.). Звели́ нам на во́рога ста́ти]. *Обычай* **-ва́ет** – зви́чай вели́ть. *Мой долг мне это* **-ва́ет** – мій обо́в’я́зок мені́ це нака́зує (вели́ть); 2) **-ва́ть** *кем* – панува́ти над ким, обла́дува́ти ким, верхово́дити (над) ким. **-ва́ть** *народом, государством* – обла́дува́ти наро́дом, держа́вою.
Повеле́ние – повелі́ння, велі́ння, на́ка́з, ро́зказ, за́гад (-у). *Срв.* **Прика́з.** [Це́зар посила́є то́бі своє́ велі́ння всемогу́ще (Куліш)]. *По* **-нию** – з нака́зу, з велі́ння чийо́го. *Исполнить* **-ние** – ви́конати велі́ння, повелі́ння *и т. д. Тайное* **-ние** – тає́мний нака́з про що.
Повели́тель, -ница – вели́тель, вели́телька, повели́тель, повели́телька, вла́да́р (-ря́), вла́да́рка, волода́р, волода́рка. [Висо́кая вели́телько! Що змо́жу – все на послу́гу я відда́м тобі́ (Грінч.). О, зглянься над рабо́м твої́м, владарю (Л. Укр.)].
Повели́тельно – вла́дно.
Повели́тельный – вла́дний, приказо́вий, наказни́й. **-ный** *тон, жест, вид* – вла́дний тон, рух, ви́гляд. **-ное** *наклонение, грам.* – вольови́й спо́сіб (-собу).
Повелича́ть – 1) (*пославить*) звелича́ти, звели́чити, посла́вити, повихваля́ти кого́. **-ся** – попиша́тися; 2) повелича́ти, потитулува́ти, утитулува́ти, че́сно назва́ти. [Забу́в на́віть утитулува́ти його́ па́ном (Франко)].
Повенча́ть – звінча́ти, повінча́ти, (*о мног.*) позві́нчувати, повінча́ти кого́ з ким, шлюб да́ти кому́. [І світ мені зав’яза́ли, із не́любом повінча́ли]. **Пове́нчанный** – звінчаний, пові́нчаний.
Повенча́ться – звінча́тися, повінча́тися, пошлюбува́ти, пошлю́бити кого́ [И́ншую собі пошлюбу́й], (*описат.*) шлюб узя́ти з ким, побра́тися з ким, ста́ти на рушнику́ з ким, ру́ки звяза́ти з ким.
Поверга́ть, пове́ргнуть – вали́ти, звали́ти, повали́ти, скида́ти, ски́нути кого́, що, ки́дати, ки́нути кого́, що *и* ким, чим; *во что* – вкида́ти, вки́нути кого́ в що, (*редко, устар.*) поверга́ти, пове́ргти, пове́ргнути (у Куліша). [Звали́в його́ собі під но́ги. Оди́н твій по́гляд ски́не лже-проро́ків (Л. Укр.). Ще раз нечи́стий дух ки́нув ним об зе́млю і тоді поки́нув його́ (Св. П.). Це його́ ду́же вки́нуло в ту́гу (Звин.)]. **-га́ть** *просьбу к стопам чьим* – склада́ти проха́ння до ніг чиї́х, кому́. **-га́ть** *трофеи к ногам победителя* – склада́ти, скла́сти трофе́ї перемо́жцеві до ніг. *Расточительность* **-гла** *его в нищету* – марнотра́тство вки́нуло його́ в зли́дні. **Пове́рженный** *и* **пове́ргнутый** – зва́лений, пова́лений, ски́нений, ски́нутий, ки́нутий, ки́нений на (об) що. **-ный** *на землю, в прах* – пова́лений на зе́млю, -ний у по́рох.
Поверга́ться, пове́ргнуться – вали́тися, звали́тися, повали́тися, па́дати, впа́сти. [Вже ва́ляться куми́ри гордови́ті (Л. Укр.). Душа́ її́ впала в безо́дню му́ки]. *Земля дрогнула, и скалы* **-глись** – земля́ здви́гнулася і ске́лі впа́ли (обу́рилися). **-ся** *к чьим ногам* – ки́датися, ки́нутися, па́дати, впа́сти кому́ до ніг (в но́ги). **-ся** *перед кем* – па́дати, впа́сти ниць перед ким, перед чим.
Пове́ренный – ві́рник, пові́рник, пові́рений, (**-ный** *в тайнах*) секре́тник; *юрид.* – пові́рений. **-ный** *в суде* – пові́рений, прокура́тор (*ст. слово*). *Присяжный* **пове́ренный** – прися́жний пові́рений, адвока́т прися́жний. **-ный** *в делах* – пові́рений на спра́ви.
Поверже́ние – скида́ння, (*оконч.*) звалі́ння, ски́нення. **-ние** *к стопам* – припада́ння кому́ до ніг, *или* до чиї́х ніг. **-ние** *к стопам просьбы* – склада́ння до ніг чиї́х проха́ння.
Пове́рие – пові́р’я. *В народе есть* **-рие...** *будто-бы* – є наро́днє пові́р’я... наче-б-то (що).
Повери́тель, -ница – вiри́тель, вiри́телька.
Пове́рить *кому, чему, в чём, см.* **Поверя́ть 3.**
Пове́рка – звіря́ння, перевіря́ння, пере́вірка. [Перевіря́ння раху́нків. Вечі́рня пере́вірка арешто́ваних].
Поверну́ть, -ся, *см.* **Повӗртывать, -ся.**
Пове́рочный – переві́рчий, ревізі́йний, контро́льний.
Повӗрстка – рівня́ння, зрівня́ння з ким, з чим; поквитува́ння з ким.
Повӗрстник (*верстовой столб*) – верстівни́к, верства́ [Мальо́вані ве́рстви].
Повӗрстный – верстови́й, від верстви́. **-ная** *плаща* – пла́та від верстви́.
Повӗрстно – від верстви́; на ве́рстви [Пла́тимо від верстви́]. *Дорога разбита* **-но** – доро́гу

поді́лено на ве́рстви.

Повёрстывать, поверста́ть – 1) *что чем, за что* – (*зачислять*) рахува́ти, зарахува́ти що за що, (*отдать*) відд́ячити, -ся кому́ за що. **-та́ем** *долг за долг* – зарахýємо борг за борг. *Он* **-та́л** *ему обиду, услугу* – він відд́ячив(ся) йому́ за кри́вду, за пóслугу. *Берегись*: *я волос за волос* **-та́ю** – стережи́сь: я за кóжну тобі́ волоси́ну відд́ячуся; віть за віть тобі́ відд́ячу; 2) *кого, что с кем, с чем* – рівн́яти, зрівн́яти кого́, що з ким, з чим. **-та́ли** *всех окладом* – порівн́яли всіх платне́ю, на платні. **Повёрстанный** – зарахóваний, відд́ячений; зрі́вняний, порі́вняний.

Повёрстываться, поверста́ться – 1) рівн́ятися, порівн́ятися, зрівн́ятися з ким, з чим. [Він був за ме́не бага́тший став, а тепе́р ми знов порівн́ялися. Порівн́явшись з бере́зою, поверни́ лівóруч]; 2) квитува́тися, поквитува́тися, сквитува́тися з ким. [Ми з тобóю поквитува́лись].

Пове́ртень, *бот.* Tropaeolum L. – красóля, красýлька.

Поверте́ть – поверті́ти, покрути́ти, помел́яти, (*долго*) поповерті́ти, попокрути́ти. [Поверті́в (помел́яв) хвостóм. Покрути́в головóю]. **-те́л** *в руках, да и бросил* – покрути́в (поверті́в) у рука́х, та й ки́нув. **-те́ть** *кем* – поверті́ти, покрути́ти, поорýдувати, поверховóдити ким. **-те́ть** (*буравом*) – поверті́ти, посвердлува́ти.

Поверте́ться – поверті́тися, покрути́тися. [Покрути́лася трóхи з пóдругами та й пішла́ додóму].

Повёртка, повёрток – 1) (*поворот на другую дорогу*) поворóт (-рóту); за́воротка; 2) **-тка,** *см.* **Ухва́тка.**

Повёртывание – поверта́ння, оберта́ння, заверта́ння; (*вокруг чего*) обкрýчування.

Повёртывать, поверну́ть – поверта́ти, поверну́ти, оберта́ти, оберну́ти, верті́ти, крути́ти, покрути́ти, крутну́ти, (*о мног.*) пооберта́ти що. [Поверни́ ключ у замкý. Оберну́в (поверну́в) до се́бе па́лицю гóстрим кінце́м. Поверну́в йогó обли́ччям до стіни́]. **-ну́ть** *направо* – поверну́ти правóруч, у пра́ву рýку. *Корабль* **-ну́л** *к берегу* – корабе́ль поверну́в до бе́рега. **-ну́ть** *дело по своему* – поверну́ти (оберну́ти) спра́ву по-свóйому, на свій обича́й. **-вать** *мясо на вертеле* – оберта́ти м’́ясо на рожні. **Повёртывай** *оглобли* (*убирайся*) – відверта́й ли́ги. **Повёрнутый** – пове́рнений, пове́рнутий, обе́рнений, обе́рнутий.

Повёртываться, поверну́ться – поверта́тися, поверну́тися, оберта́тися, оберну́тися, крути́тися, крутну́тися, перекида́тися, переки́нутися. [Ключ не поверта́ється в замкý. Уте́рлася, поверну́лась, пішла́ (Шевч.). Під бі́лим полотнóм ме́ртвий поверну́вся. Крутну́вся на одні́й нозі]. **-ну́ться** *к кому спиной* – поверну́тися до кóго плечи́ма, показа́ти спи́ну комý. *Ну,* **-вайся**! – ну, мерщі́й! ну, шви́дше! та поверта́йся-бо!

Пове́рх *чего* – зверх, пове́рх, напóверх, верх чогó, по-над чим. [Зверх (пове́рх, верх) води́]. **Пове́рх** *лесу стоячего, пониз облака ходячего* – ви́ще лі́су, ни́жче хма́ри.

Пове́рхностно – поверхóв(н)о, позверхóв(н)о, зверше́чку, по верха́х, (*бегло*) побі́жно. [Він своóю наýку зна́є ті́льки позверхóво (зверше́чку)].

Пове́рхностность – поверхóв(н)ість, позверхóв(н)ість (-ости).

Пове́рхностный – (*неглубокий*) поверхóв(н)ий, позверхóв(н)ий, (*беглый*) побі́жний, (*внешний*) зóвнішній, зве́рхній; *см.* **Вне́шний.** [Позверхóвні знання́]. **-ный** *взгляд* – позверхóвий пóгляд. *Самое* **-ное** *сравнение* – найповерхóвіше порі́вн́яння чогó з чим. **-ный** *человек* – неглибóка люди́на.

Пове́рхность – пóверх, пове́рхня, (*редко*) верхови́на (Св. П.). [Рі́вний пóверх води́ (Коцюб.). Пове́рхня землі́ не рі́вна. Верхови́на на суходóлі (Св. П.)]. *Выплывать на* **-ность** – вирина́ти, зрина́ти на пове́рхню. *Боковая* **-ность** – бі́чни́ця. *Наружная, внешняя* **-ность** *стен* – óколо. **-ность** *тел* – пове́рхня ті́л.

Пóверху, *нар.* – зве́рху, на (по)ве́рсі, вгорі́ (*вверху*), горóю; *см.* **Пове́рх.**

Пове́рье – пові́р’я; *см.* **Пове́рие.**

Поверши́ть – за[по]верши́ти, закінчи́ти, кінчи́ти, ви́кінчити що. *Срв.* **Заверши́ть, Кóнчить. -ши́ть** *дом* (*сделать кровлю*)*, стог* – ви́вершити ха́ту, стіжóк.

Поверя́ть, пове́рить – 1) *что* (*проверять*) – переві́р́яти, переві́рити, звір́яти, зві́рити що. **-ря́ть** *кого* – переві́р́яти, ревізува́ти когó. **-рить** *часы* – зві́рити годи́нника. **-рить** *счета* – переві́рити (зві́рити) рахýнки; 2) **-ря́ть, -рить** *кому что* – звір́яти, зві́рити комý що, звір́ятися, зві́ритеся перед ким *и* комý з чим, сповір́яти, сповірити комý що, повір́яти, пові́рити комý що. [Я тобі́ одні́й усе́ звір́яю (Сам.). Звір́яючись із своїми думка́ми на зрадли́вому папе́рі (Єфр.). Не ви́терпів і спові́рив ма́тері своє́ ли́хо (Мирн.)]. **-рить** *другу свою тайну* – зві́рити при́ятелеві своóю таємни́цю (таїнý). **-рить** *кому свои чувства* – зві́ритися перед ким із своїм се́рцем, спові́рити комý своє́ се́рце (своóю дýшу); 3) **пове́рить** *кому в чём, чему* – пові́рити, по(й)н́яти, пійн́яти (дон́яти) ві́ри, ві́ру (ві́ри) да́ти, уві́рити

кому́ в чім, чому́. [Хто-ж йому́ пові́рить? Вона́ не зо́всім пойняла́ ві́ри тому́ (Неч.-Лев.). Не поня́в ві́ри слова́м мої́м]. **-рить** *пустым обещаниям* – на непе́вні обі́цянки (на дурни́цю, -ці) спусти́тися, зда́тися. **Пове́ренный** – 1) переві́рений, зві́рений; 2) (*кому*) зві́рений, спові́рений.

Пове́са – гульві́са, гультя́[а́]й, (*соб.*) гультя́йство. [Он зібра́лось усе́ на́ше гультя́йство]; *ув.* гультяї́ще, гульвіся́ка), джиґу́н (*ум.* джиґуне́ць), пали́вода, пали́світ, гу[о]льтіпа́ка, шалапу́т, ши́беник. *Принадлежащий свойственный* **-се** – гультя́[а́]йський.

Повеселе́ть – повеселі́ти, повеселі́шати, звеселі́ти, звесели́тися. [Пое́т чого́сь немо́в повеселі́в (Л. Укр.). У нас в ха́ті повеселі́шало (М. В.). Хма́ри звеселі́ли (Шевч.)]. **Повеселе́вший** – з[по]веселі́лий.

Повесели́ть – повесели́ти, звесели́ти кого́.

Повесели́ться – повесели́тися, поба́витися, погуля́ти.

Пове́сить – 1) *что* – пові́сити, (*редко*) обві́сити, почепи́ти, (*многое*) пові́шати. [Пові́сила нами́сто на ши́ю. На́стя пові́шала на сті́нах два ряди́ га́рних образі́в (Коц.). А́рфу співе́ць почепи́в на вербі́ (Л. Укр.)]. **-сить** *шляпу на гвоздь* – почепи́ти капелю́ха на кіло́чок. **-сить** *голову* – зві́сити го́лову, похню́питися, посу́питися, понури́тися, унури́тися. **Пове́сивший** *голову* – пону́руватий (М. Вов.). **-сить** *нос* – похню́пити (посу́пити) но́са, ніс (Стор.), похню́питися, посу́питися; 2) *кого* – пові́шати, пові́сити, заві́сити, заві́шати, (*многих*) пові́шати, (*всех*) ви́вішати, переві́шати кого́. [Розгні́вався пан на ме́не, пові́шати хо́че (Руд.). За це́є бог не пові́сить (Ном.). Повела́ його́ в сад та й заві́шала. Ну хоч мене́ заві́сь, дола́дно я не розка́жу (Куліш)].

Пове́ситься – пові́шатися, пові́ситися, заві́шатися, заві́ситися, за[по]ви́снути, зачепи́тися. [Коли́ мише́й бої́шся, на воро́тях пові́сся. І пі́сля цьо́го ти не заві́сився? (Л. Укр.). Чи вмреш, чи пови́снеш – раз ма́ти вроди́ла (Ном.)]. *А чтоб он* **-сился** – бода́й-би (а щоб) він заві́сився, бода́й-би його́ зашморгну́ло. **Пове́сившийся,** *см.* **Ви́сельник.**

Пове́сничанье – гультяюва́ння; байдикува́ння.

Пове́сничать – гультяюва́ти, гу́льки, (гу́львики) справля́ти, (*бездельничать*) ба́йдики би́ти, байдикува́ти.

Пове́сничество – гультя́йство.

Повествова́ние (*рассказ*) – оповіда́ння, о́повідь (-ди), о́повість (-ти), ро́зповідь (-ди), по́вість (-ти), по́вістка про що.

Повествова́тель, -ница – оповіда́ч, оповіда́чка, оповіда́тель, -телька. [Він ма́є майсте́рне перо́ оповіда́ча (Єфр.)].

Повествова́тельный – оповіда́льний, розпо́відний, повісте́вий. **-ная** *литература* – розпо́відна (повісте́ва) літерату́ра (-не, -ве письме́нство), повістя́рство.

Повествова́ть, -ся – оповіда́ти, -ся, опові́дувати, -ся, розповіда́ти, -ся про що *и* (*реже*) що. [Опові́да́в про страшні́ приго́ди, що вчи́нено Украї́ні (Грінч.). У спо́минах нао́чних сві́дків опові́дується про гайдама́ків (Куліш)].

Повести́, пове́сть, *см.* **Поводи́ть.**

Повести́сь – повести́ся. [Так воно́ зда́вна повело́ся]. *С кем* **-дёшься***, тем и прослывёшь* – з яки́м пристає́ш, таки́й сам стає́ш. *Кому как* **-дётся** (*посчастливится*) – кому́ як потала́нить, пощасти́ть. *У меня голуби* **-ли́сь** – у ме́не голуби́ повели́ся. **-сти́сь** (*начаться*) – поча́тися. *С утра у нас* **-дётся** *стряпня* – зра́нку почне́ться у нас по́рання.

Пове́стка – по́вістка, опо́вістка, о́б'явка. **-ка** *об явке в суд* – опо́вістка, щоб става́ти (ста́витися) на суд. [Приві́з Іва́нові оповістку, щоб става́в на суд (Кон.)]. **-ка** *дня* – поря́док де́нний.

По́вестник – припові́сник.

Повесту́шка, -вести́шка – по́вістка.

По́весть – по́вість, при́повість (-ти). [Бли́зько до рома́на стої́ть по́вість (Єфр.)]. *Автор* **-те́й** – повістя́р (-ра́).

Пове́сьмо – по́вісьмо, пові́смо. [Дві руча́йки – жме́ня; із десяти́ жмінь – по́вісьмо (Борз. п.)].

По́ветер – 1) (*попутный ветер*) пого́дний, ходови́й ві́тер. *См.* **Попу́тный** (*ветер*); 2) **по́ветер, по́-ветру**, *нар.* – за ві́тром. *Плыть* **по́ветер** – пли́сти за ві́тром.

Поветéрный, *см.* **Попу́тный.**

Пове́тренный – по́шесний, зара́зли́вий, пові́тряний.

Пове́трие – пові́тра (-ри, *ж. р.*) *и* пові́тря (-ря, *ср. р.*), по́шесть (-ти). [Така́ пові́тра пішла́, що лю́ди мруть – холе́ра. Вона́ (війна́) була́ немо́в лихе́ пові́тря (Л. Укр.). Вда́рить на твою́ скоти́ну пові́трям тяжки́м (Св. П.)]. *Моровое* **-рие** – помі́р, помі́рок (-рку).

Повечере́ть (*безл.*) – повечорі́ти, звечорі́ти, завечорі́ти, обвечорі́ти, на ве́чір поверну́ти, (о)сме́ркнути(ся). **-ре́ло** – з[по]вечорі́ло, осме́ркло(ся).

Повече́рие – на́вечірня.
Повече́рний – (*относящийся к вечеру*) вечеро́вий, (*к повечерию*) навечі́рній.
Пове́черу, *нар., см.* **Ве́чером.**
Пове́шать *что* (*о мн.*) – повíшати. *Срв.* **Пове́сить.** [Повíшала хустки́ на гори́щі].
Пове́шение – повíшання, завíшання.
Повеща́ть, повести́ть *кого о чём* – сповіща́ти, сповісти́ти, обвіща́ти, обвісти́ти кого́ про що *и* що. *Срв.* **Извеща́ть. Пове́щенный** – спові́щений, обві́щений.
Повеще́ние – спові́щення, обві́щення.
Пове́ять, *см.* **Повева́ть.**
Повзво́дно, *воен.* – чота́ми; на чо́ті́.
Повздо́рить – посвари́тися, посе́рдитися, (*провинц.*) погі́ркатися з ким. **-рить** *из-за пустяков* – посвари́тися за ма́сляні ви́шкварки, за ону́чу збі́ти бу́чу.
Повздыха́ть – позідха́ти за ким, за чим.
Повзлома́ть (*многое, всё*) – повідбива́ти, полама́ти, позла́мувати. *Срв.* **Взла́мывать.**
Повзнузда́ть (*о многих*) – позагну́здувати, погнузда́ти.
Повива́лка – повиту́ха, сповиту́ха. *См.* **Ба́ба 4.**
Повива́льник – (с)пови́вач. *См.* **Свива́льник.**
Повива́льная, *сущ.*, **повива́льня** – (с)повива́льня.
Повива́льный – (с)повива́льний. **-ная** *бабка, см.* **Ба́ба 4.**
Повива́льщица, *см.* **Повива́лка.**
Повива́ние – 1) сповива́ння; 2) обвива́ння.
Повива́ть, пови́ть – 1) (*пеленать*) (с)повива́ти, (с)пови́ти кого́ в що *и* чим. *См.* **Пелена́ть. Пови́тый** – (с)пови́тий у що *и* чим; 2) *см.* **Обвива́ть**; 3) (*бабить*) бабува́ти в ко́го; 4) **пови́ть** *что* – посука́ти, попле́сти, покрути́ти. [Посука́в я сього́дні мотузкі́в до́сить].
Повива́ться, пови́ться – 1) (с)повива́тися, (с)пови́тися, бу́ти (с)пови́тим у що *и* чим; *см.* **Пелена́ться.** *Пеленами* **-ви́лся** – в пелюшки́ пови́вся; 2) (*потянуться*) пови́тися, поп'я́сти́ся по чо́му. [Гарбу́з на тин поп'я́вся. Шлях гадю́кою поп'я́вся (пови́вся) вго́ру (Мирн.)].
Повивно́е – пови́вочне (-ного). [Ба́бі пови́вочного на рукави́ полотна́ відрі́зали].
Повида́ть *кого* – повида́ти кого́, що, прогля́нути що. [Ви́веди нас з ха́ти на двір погуля́ти, сві́та повида́ти].
Повида́ться – поба́читися, зоба́читися, (*редко*) повида́тися. [Сього́дні поба́чуся з ва́ми вве́чері].
Пови́димому – як ви́дко, ви́дко, як ба́читься, як зда́ється, зда́ється, ви́дно, види́мо, десь, либо́нь. [Як ба́читься, вона́ з про́стих. Десь зима́ ця не скінчи́ться, – нарі́ка́ють ді́ти (Л. Укр.). Ви, як ви́дко, не туте́шні (Звин.)].
Повизжа́ть – повища́ти, повереща́ти, поскав(у)ча́ти, покуві́кати. *См.* **Визжа́ть.**
Пови́ливать (*уклоняться от работы*) – відни́кувати, відми́куватись (від робо́ти), виля́ти; *см.* **Уклоня́ться.**
Повили́ка, повили́ца, *бот.* Curcuta – повити́ця, пові́йка; Convolvulus arvensis – пові́йка, бері́зка.
Повили́чный – пові́йкуватий.
Повиля́ть – 1) покрути́ти, повиля́ти, пометеля́ти чим. [Пес покрути́в хвосто́м]; 2) (*полукавить*) повиля́ти, покрути́ти. *См.* **Виля́ть.**
Повини́ть (*о мн.*) – обвинува́тити, повинува́тити, повини́ти, пообвинува́чувати кого́ в чо́му, за що.
Повини́ться – призна́тися (до вини́), повини́тися кому́ в чо́му. [Коли́ син повини́ться у всьо́му, ба́тько й поми́лує (Мирн.). Вона́ призна́лась і повини́лась їй (Стор.)]. *Вор* **-ни́лся** – зло́дій призна́вся. **Повиню́сь**-*ка я ему* – попро́шу-но я в йо́го проба́чення, перепро́шу-но я його́, повиню́сь-но я йому́.
Пови́нная – ви́зна́ння по́милки (прови́ни), призна́ння (до вини́). *Принести* **-ную** – повини́тися, призна́тися до вини́, пока́ятися. *Я пришёл с* **-ною** – проба́чте, вибача́йте, про́шу проба́чити.
Пови́нник, *см.* **Винова́тый, Вино́вник 3.**
Пови́нность – 1) (*денежные, натуральные и т. д.*) пови́нність (-ности), відбу́ток (-тку), (*обычно натуральная*) відбу́ток (-тку), відбу́ча, відбу́ч[т]ка, (*денежная*) пода́ток (-тку), *мн.* пода́тки, о́пла́тки. [Люди панів не слу́хають, пови́нности не одбува́ють (Грінч.). Коли́ прогреси́вний пода́ток бу́де заве́дений, то одбу́тків бі́льше па́датиме на людей́ замо́жних (Єфр.). Ні пода́тку, ні одбу́тку нія́кого (Куліш). Ми за їх грома́дою пла́тимо поземе́льне і всі відбу́тки відбува́ємо (Грінч.)]. *Общественные* **-ности** – грома́дські пови́нності, -ські

відбу́тки. *Городские* **-ности** – міські́ пода́тки (о́пла́тки). *Трудовая* **-ность** – трудова́ пови́нність. *Воинская, рекрутская* **-ность** – військо́ва пови́нність, вoє́нний відбу́ток (Куліш), рекру́тчина, некру́тство. *Повозная* **-ность** – возове́ (-во́го). [Возове́ одбу́деш]. *Подлежащий воинской* **-ности** – що підляга́є (нале́жний) військо́вій слу́жбі (пови́нності). *Отбывать* **-ности** – пови́нності, відбу́тки відбува́ти. [Не пови́нні ми за не́ї ви́купа плати́ти та відбу́тки відбува́ти (Грінч.)]. *Отбыть* **-ности** (*натуральные*) – відбу́тки відбу́ти. *Принести* **-ность** (*повинную*), *см.* **Пови́нная**; 2) (*нравственная*), *см.* **Обя́занность, Долг.**

Пови́нный – 1) (*виноватый*) винува́тий, ви́нний у чо́му *и* чо́му́. *См.* **Винова́тый. Пови́нен** *в этом деле* – ви́нний у цій спра́ві. *Я ни в чём не* **пови́нен** – я нічи́м не ви́нний, я нічи́м не завини́в; 2) **пови́нен** (*подлежать*) – підляга́ти чому́. *Виноватый* **пови́нен** *суду, казни* – винува́тий (прови́нець) підляга́є су́дові, ка́рі (стра́ті); 3) **пови́нный, пови́нен,** *см.* **Обя́зан, До́лжен.** [Що ви́нен, відда́ти пови́нен]; 4) підле́глий; *см.* **Подчинённый**; (*послушен*) покі́рний, покі́рливий, слухня́ний. *См.* **Послу́шный**; 5) (*повинившийся*) що повини́вся, що призна́вся (до вини́). **Пови́нную** *голову и меч не сечёт* – покі́рної голови́ й меч не бере́.

Повинова́ться *кому* – кори́тися, скоря́тися, підкоря́тися кому́, чому́, слу́хати(ся) кого́, послу́хати кого́, підляга́ти кому́. [Ми пови́нні в усьо́му кори́тися йому́ (Крим.). Козаки́ слу́хають ті́льки того́, кого́ своїм ста́ршим самі́ узна́ють (Куліш). Слу́хатися сво́го се́рця]. *Ему плохо* **-ются** – його́ не ве́льми слу́хають. **-ться** *разуму, сердцу* – слу́хати(ся) ро́зуму, се́рця. **-ва́ться** *законам* – слу́хатися зако́нів, кори́тися зако́нам. *Все тела* **-ются** *закону тяготения* – усі́ тіла́ підляга́ють зако́нові тяжі́ння.

Повинове́ние – по́слух (-ху) перед ким, перед чим, слухня́ність (-ности) до ко́го, до чо́го, перед ким (чим), слу́хання кого́, чого́, поко́ра кому́, чому́. [По́слух перед зако́ном (Єфр.). Слухня́ність до зако́нів]. *Держать в* **-нии** – в поко́рі трима́ти. *Выходить из* **-ния** – слухня́ність тра́тити. [За́раз стає́ за пані́бра́та і слухня́ність тра́тить (Крим.)].

Повинти́ть – 1) покрути́ти, поверті́ти шру́бу, ґвинт; 2) (*о карточной игре*) погуля́ти у вінта́.

Пови́нчивать – покру́чувати, пові́рчувати (пово́лі) ґвинт, шру́бу.

Повира́ть, повра́ть – 1) побрі́хувати, побреха́ти, на[з]бреха́ти; 2) *см.* **Болта́ть, Поболта́ть.** *Посидели,* **повра́ли** – посе́діли, побазі́кали.

Повира́ла (*общ. р.*) – бреха́чка (*общ. р.*) брехло́.

Повиру́н, -ра́тель – побрі́хувач, бреху́н.

Повиру́ха – бреха́чка, брехýнка.

Повиса́ть, пови́снуть – 1) повиса́ти, пови́снути, зависа́ти, зави́снути кому́ на чо́му, на що, над чим. [Мару́ся так і пови́сла йому́ на ши́ю (Кв.). Хма́ра над земле́ю пови́сла. Ой у лі́сі на горі́сі соки́ра зави́сла. Соло́на сльоза́ не в о́дного зави́сла на до́вгому ву́сові (Коц.)]; 2) *см.* **Обвиса́ть.** [Сиді́в горобе́ць на ви́шні, в йо́го кри́льця об[з]ви́сли].

Повисе́ть – пови́сіти.

Пови́слый – 1) пови́слий, зави́слий; 2) обви́слий, зви́слий.

Пови́снуть, *см.* **Повиса́ть.**

Повистова́ть (*играя в карты*) – повістува́ти, погуля́ти у віста́.

Повите́ль, *бот., см.* **Берёзка.**

Повито́й *дурак, см.* **От'я́вленный.**

Повиту́ха, *см.* **Повива́лка, Ба́ба 4.**

Пови́ть, -ся, *см.* **Повива́ть, -ся.**

Повиха́ть, повихну́ть – (*покачнуть в основании, напр., столб*) похи́тувати, похитну́ти, пору́шувати, пору́шити; (*сдвинуть немного*) посо́вувати, посу́нути, зру́шувати, зру́шити, (*выломить из сустава*) звиха́ти, звихну́ти (тро́хи), викру́чувати, ви́крутити, надвере́джувати, -ди́ти (но́гу, ру́ку), надла́мувати, надломи́ти (напр., ні́жку в стільці́).

Повиха́ться, повихну́ться – похи́туватися, похитну́тися, посо́вуватися, посу́нутися; звиха́тися, звихну́тися, викру́чуватися, ви́крутитися. **-ну́ться** (*в жизни, в поведении*) – схитну́тися, зби́тися з до́брої сте́жки. [Побу́в серед пога́них люде́й, то й схитну́вся (Грінч.)]. **-ну́ться** (*умом*) – ума́ тро́нутися, стеря́тися, спричи́нитися, збожево́літи. *Срв.* **Рехну́ться.**

Повихля́ть, *см.* **Повиля́ть, Полука́вить.**

Повладе́ть – поволоді́ти, повлада́ти ким, чим.

Повлады́чествовать – попанува́ти, поволодарюва́ти.

Повла́ствовать – повладува́ти, попанува́ти, поволодарю́вати, напанува́тися.

Повлачи́ть – поволочи́ти, поволокти́, потягти́ що. **-чи́ть** *жалкое существование* – поживоті́ти, пони́діти, (*долго*) попони́діти.

Повле́чь – 1) (*силой*) потягти́, поволокти́, (*вульг.*) потар(а)га́нити що. *Срв.* **Потащи́ть.** **-ле́чь** *за собой кого* – потягти́ за собо́ю кого́. **-кли́** *бедняжку на виселицу* – потягли́ бідола́ху на ши́беницю. **-ле́чь** *за собой последствие* – (с)причини́тися до чо́го, ви́кликати, потягти́, да́ти на́слідок. [Ця полі́тика потягла́ за собо́ю цілу́ ни́зку (*целый ряд*) на́слідків ва́ги надзвича́йної (Єфр.)]. *Это* **-чёт** *за собой важные последствия* – це ви́кличе важли́ві по собі на́слідки; 2) *к чему* – пова́бити, потягти́, порва́ти до чо́го, закорті́ти, скорті́ти кого́ *и* кому́ до чо́го. [Мене́ потягло́ до теа́тру. Скорті́ло його́ до ши́нку].

Повле́чься – потягти́ся, поволокти́ся. [Відпочи́в тро́хи та й да́лі потя́гся (поволі́кся)].

Повлия́ть – впли́нути, поді́яти на ко́го, на що. [Ора́тор ма́є на меті́ не ті́льки на ро́зум слухачі́в поді́яти, а й на почува́ння та во́лю (Єфр.)].

По́вод – 1) (*у лошади*) по́від (-вода); *мн.* **невода́**. **-во́дья** – поводи́, пові́ддя; *ум.* пові́де́ць (-дця́); (*у рогатого скота*) нали́гач. *Отпустить* **-дья** *у лошади* – попусти́ти поводи́ коне́ві. *Связывать лошадей* **-дьями** – батува́ти ко́ні. *Вести лошадь за́* **по́вод** *или в* **поводу́** – вести́ коня́ за по́від, на по́воді. *Он на* **-ду** *у своей жены* – він на по́воді у своє́ї жі́нки. *Пускай во все повода* – поганя́й в три батоги́; 2) при́від, призві́д (-во́ду), причи́на, прито́ка, при́ключка, за́чіпка, при́клеп (-лепу), при́клепка. *Срв.* **Предло́г, Причи́на.** [Не дава́в я йому́ жа́дного при́воду так говори́ти. З яко́ї причи́ни це ста́лося? Хо́че знайти́ при́ключку, щоб ви́гнати його́ з ха́ти (Звин.). Лише́нь прито́ки шука́в, щоб за вітця́ помсти́тися на хло́пцеві (Франко). Даю́ть за́чіпку до тако́ї розмо́ви (Грінч.)]. *По какому* **по́воду** – з яко́го при́воду, з яко́ї причи́ни. *По этому* **-ду** – з цьо́го при́воду. *По* **-ду** *чего* – з при́воду чо́го. *По* **-ду** *этой ссоры* – з при́воду ціє́ї сва́рки (супере́чки). *По всякому ничтожному* **-ду** – будь з яко́го при́воду (яко́ї причи́ни), будь з чо́го, аби́ з чо́го. *Без всякого* **-да** – без жа́дного (нія́кого) при́воду, без жа́дної (нія́кої) причи́ни (при́ключки), (*шутл.*) ні сі́ло, ні впа́ло; гарма́-дарма́. *Подавать, давать* **-вод** *к чему* – дава́ти, да́ти при́від до чо́го. *Я не давал никакого* **-да** – я не дава́в нія́кого (жа́дного) при́воду, я нічи́м не спричи́нився, я не призво́див до чо́го. *Искать* **-да** *к чему* – шука́ти при́воду (при́ключки) до чо́го. *От маловажного* **-да** – з мало́го при́воду, з мало́го чого́. *Это послужило* (*было*) **-дом** *к жалобе, кассации* – це було́ при́водом (це ста́лося за при́від) до ска́рги, до каса́ції.

Повода́рь, повода́тарь – поводи́р (-ря), повода́та[и]р (-ря), повожа́тий, (*нищих*: *ещё*) дідово́д, старчово́д. *Срв.* **Вожа́тый, Во́дчик.**

Поводи́ть, повести́ *или* **пове́сть** – 1) *кого, куда* – поводи́ти, пове́сти́ кого́, куди́, (*силой*) прова́дити, попрова́дити кого́ куди́. [Коли́-б мене́ молоди́й хоч по ха́ті поводи́в. Повела́ його́ за ру́ку до ха́ти]; 2) **повести́** (**пове́сть**) *дело* – пове́сти спра́ву. [Він так пові́в спра́ви, що кооперати́в заги́нув (збанкрутува́в)]; (*начать*) почáти, розпоча́ти. **-сти́** *борьбу* – поча́ти (зчини́ти, сточи́ти) боротьбу́ з ким, з чим; 3) **повести́** *себя* – повести́ся, повести́ себе́, (*хорошо*) пошанува́тися, застаткува́ти. [Пе́рше все по ко́рчмах ве́штався, а як ожени́вся, так і застаткува́в]; 4) *чем* – пово́дити, пове́сти́, руша́ти, руши́ти чим. *Срв.* **Дви́гать.** [Очи́ма пово́дять. Повела́ руко́ю у той бік. Па́льцями повела́ себе́ по виду́ (*по лицу*) (Г. Барв.)]; 5) **повести́** *к чему* (*привести*) – приве́сти́, призвести́ до чо́го. *Это ни к чему не* **приведёт** – з цьо́го нічо́го не бу́де (не ви́йде); 6) **поводи́ть** *кого* (*задерживать*) – поповоди́ти, поволово́дити. [І поволово́дили мене́ позича́льники, по́ки гро́ші поверта́ли]; 7) *безл.* **поводи́ть, повело́** – (*коробить*) пачи́ти, спачи́ти, жолоби́ти, зжолоби́ти, (*о мн.*) попачи́ти, пожолоби́ти; (*корчить*) ко́рчити, ско́рчити, поко́рчити. [До́шку спачи́ло. Дошки́ попачи́ло. Мені́ ру́ку ско́рчило (*повело*)]. *Срв.* **Пова́живать, Поводи́ть.**

Поводи́ться *с кем, см.* **Повози́ться, Помáяться.**

Пово́дливый – слухня́ний, поту́льний.

Поводне́ть (*стать водным*) – по[з]водяні́ти, по[з]водні́ти. *Кабы степи* **-не́ли** – якби́ степи́ зводяні́ли.

Поводно́й – 1) поводо́вий; 2) **-но́й, пово́дный,** *см.* **Пово́дливый.**

Поводо́к – пові́де́ць (-дця́). [Сліпи́х (те́мних) за пові́де́ць во́дить].

Поводо́к – по́відь (-води), по́вінь (-ени) з дощу́. *См.* **Па́водь.**

Поводы́рничать – поводирюва́ти, ходи́ти (бу́ти) за поводиря́ (за дідово́да, за старчово́да).

Поводы́рь, -ды́рка – 1) поводи́р (-ря́), поводи́рка, повода́та[и]р (-ря), повода́та[и]рка, (*нищих ещё*) дідово́д, дідово́дка, старчово́д, старчово́дка.

Поводяне́ть – зводя́віти, (*о мн.*) поводя́віти, зві[о]дні́ти, (*о мн.*) пові[о]дні́ти. [Карто́пля звідні́ла (зводя́віла)].

Повоева́ть – (*некоторое время*) повоюва́ти(ся) (де́який час). [Місяці́в із п’ять повоюва́лися й замири́ли].

Повоёвывать – воюва́тися час від ча́су (і́ноді).

Пово́ень, *см.* **Повили́ка.**

Повози́ть – повози́ти, (*много, долго*) поповози́ти. [Поповози́ла-б ти та попоки́дала-б лопа́тою оте́ піщи́сько (Л. Укр.)].
Повози́ться *с кем, с чем* – попо́ратися коло ко́го, коло чо́го, поморо́читися, поповту́зи[а]тися з ким, з чим *и* коло ко́го, коло чо́го, (*похлопотать ухаживая, стараясь угодить*) попа́нькатися, попа́дькатися, поця́цькатися, поцята́тися з ким; (*с усилительным значением*) попопо́ратися, попоморо́читися *и т. д.* [Бага́то тре́ба коло то́го леда́чого пополовту́затися(Грінч.). Хай лише́нь стари́й та стара́ з онуча́м поцята́ються (Проскурівна)].
Пово́зка – віз (*р.* во́за), візо́к (-зка́), (*крытая*) бу́да, бу́дка, буда́ра, балагу́ла; (*для возки земли, песку*) граба́рка, ґа́ра, калама́жка. *Рессорная* **-ка** – ресо́рка.
Пово́й – 1) (с)повива́ння, повí́й (-во́ю); 2) *бот.* Convolvulus arvensis L. – бері́зка, пові́йка.
Пово́йник – 1) моско́вський жіно́чий головни́й убі́р; 2) *бот.* Althaea officinalis L. – кала́чики, проскурня́к, ди́ка ро́жа.
Повола́кивать – (*время от времени*) тяга́ти (часа́ми, від часу́ до часу́), (*туда и сюда*) пово́дити. **-вать** *глазами* – пово́дити очи́ма.
Поволнова́ться – (*побушевать*) похвилюва́ти, (*побеспокоиться*) похвилюва́тися. [Мо́ре похвилюва́ло було́ тро́хи та й сти́шилося. Похвилюва́вся, розмовля́ючи, а тепе́р із се́рцем недо́бре].
Поволо́ка – імла́, засло́на. *Глаза с* **-ло́кой** – імли́сті о́чі.
Поволо́ком, *нар.* – во́локом. [Вовк вівцю́ во́локом потя́г].
Поволочи́ть – 1) *(некоторое время*) потяга́ти, поволочи́ти (де́який час). [Потяга́ли, поволочи́ли мене́ по тих суда́х та по тю́рмах, а ви́йшло, що не ви́нен]; 2) *см.* **Поволо́чь.**
Поволочи́ться – 1) потяга́тися, поволочи́тися. [Потяга́вся рокі́в з деся́ток десь на Дону́ та й верну́вся додо́му]; 2) (*за кем*) по(за)лиця́тися до ко́го, поженихá́тися з ким.
Поволо́чь, -ся – потягти́, -ся, поволокти́, -ся. [Наси́лу поволі́к пото́млені но́ги (Неч.-Лев.). Знов потя́гся до ши́нку. Потягли́ во́локом, бо не поду́жали не́сти́].
Пово́льничать – посваво́лити.
Повопи́ть – полементува́ти.
Повора́чивание – поверта́ння, (*назад*) заверта́ння, (*в сторону*) зверта́ння; оберта́ння. *Срв.* **Повора́чивать.**
Повора́чивать, повороти́ть – 1) поверта́ти, верну́ти, поверну́ти, (*в сторону и назад*) заверта́ти, заверну́ти, (*сворачивать в сторону*) заверта́ти, зверну́ти, (*диал.*) скру́чувати, скрути́ти. [Со́нце почало́ поверта́ти на вечі́рній упру́г (Неч.-Лев.). Обізва́вся, не поверта́ючи голови́. Туди́ мою́ голі́воньку що-ве́чора ве́рне. Верни́ до мо́го дво́ру. Він уже́ й коня́ заверта́є (Грінч.). Ішли́ про́сто, а тоді́ зверну́ли (заверну́ли) влі́во́руч за рі́жо́к. Жанда́р скрути́в напра́во, між корчі́ (Франко)]. **-вать, -ти́ть** *к чему* (*при езде, ходьбе*) – приверта́ти, приверну́ти до чо́го; *срв.* **Привора́чивать. -вать** *направо, налево* – поверта́ти (зверта́ти, заверта́ти) право́руч, ліво́руч, у пра́ву, у лі́ву ру́ку. **-вать** *с дороги* – зверта́ти з доро́ги. **-вать** *обратно* (*при езде, ходьбе*) – наза́д заверта́ти, -ся, заверну́ти, -ся. [Заверта́й ко́ні додо́му. Пішо́в був, аж поба́чив, що хма́ра насува́є, та й заверну́вся]. *Здесь негде и* **-ти́ть** – тут ні́де й заверну́тися. **-вать** *оглобли* – верну́ти наза́д. *Ветер* **-вает** *к югу* – ві́тер ве́рне, поверта́є(ться) на пі́вдень. *На весну* **-вает** – на ве́сну кладе́ться (ве́рне). *На весну* **-тит** – на ве́сну пове́рне (скре́сне). [Сон-трава́ цвіте́, ско́ро пове́рне (скре́сне) на ве́сну. На ве́сну вже поверну́ло (скре́сло)]. **-вать** *в свою пользу* – на свою́ руч наверта́ти. [На свою́ руч наверта́ли спра́ву]. **-вать** *по своему, на свой обычай* – наверта́ти, наворочá́ти на своє́, на свій ро́зум, на свій зви́ча́й, оберта́ти на свій зви́ча́й; 2) *что куда, вокруг чего* – верну́ти, оберта́ти, оберну́ти що куди́, навко́ло (круг) чо́го. [Вере́тено ка́мінь оберта́є у млині́. Оберта́є над огне́м м'я́со, настро́млене на роже́н. Ві́тер оберта́є кри́ла у вітряці́].
Повора́чиваться, повороти́ться – поверта́тися, поверну́тися, оберта́тися, оберну́тися, заверта́тися, заверну́тися. [Почува́є на собі́ по́гляд його́ і поверта́ється. Оберну́вся (заверну́вся) обли́ччям до стіни́]. **-ваться** *с боку на бок* – оберта́тися з бо́ку на бік. [Як зболи́ть її їде́н бік, вона́ оберта́ється на дру́гий (Рудан.)]. **-ся** *к кому спиной* – поверну́тися (заверну́тися) до ко́го плечи́ма. **-ться** (*обращаться*) *к чему* – зверта́тися, зверну́тися до чо́го. [Щасли́веє створі́ння, кві́тка, й та раді́ючи зверта́ється до сві́ту (Грінч.)]. *Там так тесно, что нельзя* **-ти́ться** – там така́ тісно́та, що не мо́жна (ні́як) заверну́тися. *Ну,* **-вайся** *живей*! – А ну лиш, мерщі́й (хутчі́й)! звиха́йся (звива́йся, воро́чайся) шви́дше! [Ой, ма́тінко, у́тко, ворочá́йся ху́тко: уже́ со́нце низе́нько, дру́жечки́ близе́нько (Грінч. III). Ой, ма́тінко-ву́тко, звиха́й-же ся ху́тко (Грінч. III)].
Повора́шивать, поворoши́ть – воруши́ти, поворуши́ти, підвору́шувати, підворуши́ти, перегрі́ба́ти, перегребти́, перегорта́ти, перегорну́ти. [Перегрі́ба́й часті́ше в гру́бі – шви́дше

перегори́ть. Ворушіть (підворушуйте) покóси, щоб просихáли]. **-вать** *зерно лопатою* – перелопáчувати (перелопáтити, поперелопáчувати), перегортáти (поперегортáти) зéрно лопáтою.
Повóрина – шпýга. [Двéрі на шпýгах].
Поворковáть – поворкувáти, побуркотá[í]ти, потуркотá[í]ти, потýркати, потурчáти, погусти́.
Пововоровáть – (*многое*) покрáсти; (*некоторое время*) позлодіювáти.
По-воровски́ – по-злодíйському, злодíйським чи́ном (рóбом).
Поворóвывать – крáсти (чáсом).
Поворожи́ть – поворожи́ти, почарувáти, познахарювáти.
Поворóт – 1) *см.* **Поворáчивание**; 2) (*дороги, улицы, реки*) поворóт, зáворóт (-рóту), пóворі[о]тка, зáворі[о]тка, зворóт, зáверт (-ту), зáкрут, (*гал.*) скрут, пóворотень (-тня); (*изгиб реки, оврага*) залíм (-лóму), колíно. *Река делает несколько* **-тов** – рíчка рóбить дéкілька зáворотів (колíн). *На* **-те** *реки* – на зáвороті (на зáкруті, на пóворітці, на залóмі) рíчки. *На* **-те** *улицы, дороги* – на пóворітці (на зáвороті, на зáкруті, на скрýті) вýлиці, шля́ху (дорóги). *Замок на два* **-та** – замóк на два пóверти (спýсти, звóди). **-рóт** *солнца* – поворóт (повертáння) сóнця. **-рóт** *к худшему* – зáворот на гíрше. **-рóт** *направо, налево, воен.* – поворóт правóруч, лівóруч; 3) *см.* **Возврáт.**
Повороти́ть, *см.* **Поворáчивать.**
Поворóтливость – мотóрність, поворóтність (-ности).
Поворóтливый – 1) (*о человеке*) мотóрний, мотóрливий, метки́й, поворотни́й, рухли́вий, 2) (*легко поворачиваемый*) поворотки́й; поворотни́й. [Поворотни́й чóвен].
Поворóтный – поворóтни́й, заворóтни́й. **-ный** *пункт* – поворóтни́й, заворóтни́й пункт, пóвор[і]отка. [Новý пóворотку позначáємо в істóрії украї́нського нарóду (Єфр.)].
Поворóчать – поворóчати; (*много или долго*) поповорóчати. [Як поповорóчав колоддя́, так наси́лу розігнýв спи́ну].
Поворóчаться – поворóчатися, (*усилит.*) поповорóчатися. [Поворóчалася ще трóхи, ляглá лицéм до стіни́ (Тесл.)].
Поворчáть – (*о человеке*) побурчáти, побуркотí[á]ти, погарикáти, пoги́ркати, погáркати; (*о собаке*) погарчáти.
Повостри́ть – погостри́ти.
Повощи́ть – повоскувáти, повощи́ти.
Поврáть – побрехáти. *Срв.* **Повирáть.**
Повреждáть, повреди́ть – 1) *что* – (*причинять физический вред*) ушкоджáти, ушкóдити, увереджáти *и* уверéджувати, увереди́ти, надвереджáти *и* -джувати, надвереди́ти, вражáти, врази́ти що, (*портить*) псувáти, попсувáти, пошпéтати що. [Чогó ти сичи́ш? – Пýчку врази́ла (Борз.). Ушкóдив собí зýба, увереди́в рýку. Вéльми вверéдите свою честь (Кліш). Град увéсь хліб попсувáв *или безл.* Грáдом хліб попсувáло. Гаврахи́ пошпéтали пшени́цю, позаїдáли місця́ми]. **-ди́ть** *своё здоровье* – увереди́тися, підвереди́тися, надвереди́тися. [Ще й кравці уверéдяться, ши́ючи на кóжного по стó жупанів. Не дýже греби́ – підверéдишся]. **-ди́ть** *рассудок кому* – спричи́нити рóзум комý; 2) *кому, чему* – пошкóдити, зашкóдити комý, чомý, (*помешать*) завáдити комý. [Це мóже пошкóдити моїм інтерéсам. Щоб не зашкóдити своїй фортýні (Куліш)]. **-ди́ть** *здоровью* – зашкóдити, завáдити, (*диал.*) запроти́вити. *Если не поможет, то и не* **-ди́т** – як не помóже, то й не зашкóдить (не завáдить). *Не* **-ди́т** – не пошкóдить, не зашкóдить, не завáдить.
Повреждённый – ушкóджений, уверéджений, надверéджений, урáжений, попсóваний, пошпéтаний. [У мéне зуб ушкóджений, пáлець надверéджений (урáжений). Ляхи́ мсти́лись над Рýссю за своє́ надверéджену слáву (Куліш). У нас пшени́ця пошпéтана місця́ми, позаїдáли гаврахи́]. **-ное** *здоровье* – підверéджене, надверéджене здорóв’я. **-ный** *живот* – надверéджений, підíрваний, порýшений живíт. **-ный** *ум* – спричи́нений рóзум.
Повреждáться, повреди́ться – ушкоджáтися *и* ушкóджуватися, ушкóдитися, увереджáтися *и* уверéджуватися, увереди́тися, надвереджáтися *и* -верéджуватися, надвереди́тися. [Ні оди́н зуб не ушкóдивсь: усí зýби, як рíпа (Борз.)]. **-ться** *здоровьем* – підверéджуватися, підвереди́тися, надверéджуватися, надвереди́тися. **-ться** *умом* – спричи́нитися, стеря́тися. [Щоб ти спричи́нився (стеря́вся)].
Повреждáющий – ушкóдливий, ушкíдний.
Повреждéние – (*действие*) ушкóдження, уверéдження, надверéдження; (*вред*) шкóда, ушкóда, (*физическое*) уверéд, уверéда, надверéд, надверéда, урáз (-зу), урáза. [Цій карти́ні вели́ку шкóду зрóблено. Травмати́чні урáзи (уверéди). Увереди́в єхи́дним уверéдом нам дýха (Куліш)]. **-ние** *внутренних органов* (*надрыв*) – порýха, надсáда. *Получить* **-ние** –

зазна́ти ушко́дження, увере́дження. [Бібліоте́ка, портре́ти й бю́сти украї́нських письме́нників зазна́ли ушко́дження].
Повремена́м – ча́сом, часа́ми.
Повремени́ть – перечасува́ти, перегоди́ти, згоди́ти, (*подождать*) зажда́ти, зачека́ти, пожда́ти, почека́ти, потрива́ти. **-ните** *немного* – зажді́ть (пожді́ть, зачека́йте, почека́йте, потрива́йте, погуля́йте) тро́хи. *Срв.* **Погоди́ть, Подожда́ть, Пережда́ть.**
Повреме́нно – періоди́чно; від часу́ до часу́.
Повреме́нность – періоди́чність (-ности).
Повреме́нный – періоди́чний. **-ное** *издание* – періоди́чне ви́да́ння, часо́пис (-су).
Повсего́дный, Повсего́дно, *см.* **Ежего́дный, Ежего́дно.**
Повседне́вность – щоде́нність, повсякде́нність (-ности). *Срв.* **Обы́дённость.**
Повседне́вный – щоде́нний, повсякде́нний. **Повседне́вно** – щоде́нно, що-дня, що-день, повсякде́нно, повсякде́нь, повсіде́нь. *Срв.* **Ежедне́вный, -но, Обы́дённый 2.**
Повсеме́стность – повсю́дність (-ности).
Повсеме́стный – повсю́дний, сусві́тній. **Повсеме́стно** – повсю́дно, скрізь, по всіх усю́дах.
Повсеме́сячно – що-мі́сяця, щомі́сячно.
Повсеме́сячный – щомі́сячний, повсякмі́сячний.
Повсенаро́дный – повселю́дний.
Повсеча́сный, -но – щогоди́нний, щогоди́нно, щогоди́ни; (*постоянный*) повсякча́сний, повсякча́сно. *Срв.* **Ежеча́сный, -но.**
Повста́нец – повста́нець (-нця), (*о женщине)* повста́нка.
Повста́ние – повста́ння.
Повстава́ть *или* **повста́ть** – *сов.* повстава́ти.
Повстреча́ть – зустрі́(ну)ти, стрі́(ну)ти, зди́бати кого́, що.
Повстреча́ться – зустрі́(ну)тися, стрі́(ну)тися, зди́батися з ким, з чим.
Повсю́дный, *см.* **Повсеме́стный.**
Повсю́ду – повсю́ди, усю́ди, скрізь, по всіх усю́дах. *Срв.* **Всю́ду.**
Повто́р – на́ворот; *срв.* **Повторе́ние.**
Повторе́ние – повто́рювання, *оконч.* повто́рення, перека́зування, прока́зування.
Повтори́тельный – повто́рний, повторя́льний, поно́вний. **-ный** *приём* – на́ворот. [Вони́ трьома́ на́воротами жили́ в нас (= *в три* **-ных** *приёма*)]. **Повтори́тельно** – повто́рно *и* повто́рне, дру́гим на́воротом.
Повто́рный – повто́рний. **-но** – повто́рно *и* повто́рне, удру́ге.
Повторя́ть, повтори́ть – повторя́ти *и* повто́рювати, повтори́ти, (*слова*) перека́зувати, переказа́ти, удру́ге каза́ти, сказа́ти, удру́ге роби́ти, зроби́ти що. [Я ча́сто каза́в тобі і перека́зую знов і знов, що нена́виджу його́ (Куліш)]. **-ря́ть** *слово в слово* – перека́зувати сло́во за сло́вом, від сло́ва до сло́ва. **-ря́ть** *вкратце* – перека́зувати ко́ротко що. **-ря́ть** *вслед за кем* (*произнося слова*) – прока́зувати, проказа́ти за ким. [Украї́нське громадя́нство могло́ проказа́ти за невмиру́щим Кобзаре́м: «Ми че́сно йшли́…» (Єфр.)]. **-ри́ть** *много раз* – подесятери́ти. [Я вже говори́в і подесятери́в, щоб так не роби́ли (Неч.-Лев.)]. **-ря́ть** *всё одно и то же* – своє́ пра́вити, (*вульг.*) одно́ товкти́, одно́ човпти́. [Хоч що йому́ кажи́, а він своє́ пра́вить. Чолові́к одно́ човпе́. Все товче́, що я їй світ зав’яза́в]. **-ря́ть** *приказание* – вторува́ти нака́за, поновля́ти нака́за. **-ря́ть** *роль, урок* (*приготовляя*) – повто́рювати, удру́ге перехо́дити (перечи́тувати) ро́лю, завда́ння. **-ри́ть** *задачу, об’яснение* – повтори́ти, переказа́ти завда́ння, поя́снення. *Эхо* **-ря́ет** *звуки, слова* – луна́ відбива́є (віддає́, відгу́кує) зву́ки, слова́. **Повторённый** – повто́рений, перека́заний, прока́заний за ким.
Повторя́ться, повтори́ться – повторя́тися *и* повто́рюватися, повтори́тися, перека́зуватися, переказа́тися. [В їх істо́рії зага́льні ри́си повто́рюються (Доман.). Тут повтори́лося те са́ме (Франко). Про́сто перека́зуються, без ні́якої кри́тики, старі́ ви́вчені фра́зи (Грінч.)]. *Эта новость* **-ря́ется** *всеми* – ця новина́ перека́зується (перехо́дить) з уст в уста́.
Повторя́ющий – повто́рний.
Повыбега́ть, повы́бежать – повибіга́ти.
Повы́бросать – повикида́ти, ви́кидати, повиме́тувати.
Повы́бросить – повикида́ти, *см.* **Повы́бросать.**
Повы́везти – повиво́зити, ви́возити.
Повы́вести – повиво́дити; (*истребить*) позво́дити, поперево́дити.
Повы́вестись – повиво́дитися, позво́дитися, поперево́дитися.
Повы́дергать – повисми́кувати *и* повисмика́ти, повишмо́ргувати що з чо́го, повирива́ти що,

(*перья, волосы*) повиску́бувати *и* -ба́ти, (*нитки из ткани*) повисо́тувати що.
Повы́делать – повиро́блювати, повиробля́ти.
I. Повы́жать – (*бельё*) повикру́чувати, повіджима́ти; (*сок из чего*) повида́влювати, повича́влювати, повиду́шувати.
II. Повы́жать – повижина́ти. [Повижина́ли вже жи́то й пшени́цю].
Повы́здороветь – повиду́жувати, пооду́жувати, повичу́нювати, поочу́нювати, (*шутл.*) пооклигу́вати *и* пооклига́ти.
Повыка́ть, повы́кнуть – завика́ти, зави́кнути, звика́ти, зви́кнути, навика́ти, нави́кнути до чо́го.
Повы́ковать – покува́ти, повико́вувати то. [Поку́ймо-ж собі мі́дяні чо́вна, мі́дяні чо́вна, золоті́ ве́сла].
Повы́мереть – повимира́ти, позмира́ти.
Повы́нести – повино́сити, ви́носити. [Усе́ вже на база́р ви́носила].
Повы́полоть – повипо́лювати.
Повы́рвать – повирива́ти, повидира́ти, повихва́чувати; (*волосы, перья, шерсть*) повиску́бувати *и* повискуба́ти.
Повы́рости – повироста́ти, позроста́ти.
Повы́рубить – повиру́бувати, повируба́ти.
Повы́сить, *см.* **Повыша́ть.**
Повы́сказать – повисло́влювати, повика́зувати, ви́казати.
Повы́сказаться – промо́витися, прохопи́тися (сло́вом).
Повы́скакать – 1) повиска́кувати, повибіга́ти; 2) повипада́ти.
Повы́таскать *и* **повы́тащить** – повитяга́ти, повиволіка́ти, повита́скувати що.
Повы́чка – за́ви́чка, звичка.
Повы́ть – пові́ти, поскі́глити, поскі́млити.
Повыша́ть, повы́сить – підви́щувати, підви́щити, підно́сити, підне́сти́ (вго́ру) що. **-сить** *плотину на три фута* – підви́щити гре́блю на три фу́ти. **-сить** *жалованье* – підви́щити платню́. *Необходимо* **-сить** *умственный уровень и художественное развитие масс* – тре́ба підне́сти вго́ру розумо́вий рі́вень і худо́жній ро́зві́й мас. **-ша́ть** *голос, тон* – підійма́ти, підня́ти, підво́дити, підве́сти́ го́лос, тон. [Чита́ючи, тре́ба все підійма́ти го́лос (Єфр.). Чита́в моното́нно, не підво́дячи, не понижа́ючи го́лосу (Конис.)]. **-ша́ть** *цену* – підбива́ти, підби́ти, підви́щувати, підви́щити, підійма́ти, підня́ти ці́ну. **-сить** *кого в чине* (*чином*) – підня́ти кого́ ра́нгом, підви́щити кого́ на ра́нгу (на чи́ні). **Повы́шенный** – підви́щений, підне́сений, підве́дений, пі́днятий. **-ная** *цена* – підви́щена ціна́. **-ный** *тон* – підви́щений, пі́днятий тон. **-ное** *настроение* – підне́сений (пі́днятий, підви́щений) на́стрій.
Повыша́ться, повы́ситься – підви́щуватися, підви́щитися, підно́ситися, підне́сти́ся, підійма́тися, підня́тися (вго́ру). [Де-да́лі на схід – го́ри все підви́щуються. На́стрій (= *настроение*) у слухачі́в усе́ підви́щувався. Як підно́ситься культу́рний рі́вень яко́гось наро́ду, підно́ситься і пова́жність його́ проб драмати́чної і сцені́чної тво́рчости (Грінч.). Через ко́жні два скла́ди на тре́тьому го́лос підно́ситься (Єфр.)]. **-ся** *по службе, чином* – іти́ вго́ру в слу́жбі, підно́ситися, підійма́тися чи́ном. **-ша́ться** *в цене* – доро́жчати, подоро́жчати. *Цена* **-ша́ется, -силась** – ціна́ росте́, іде́ вго́ру, підви́щується, ви́росла, підви́щилася, (*сильно*) підско́чила. *Цена начала* **-ша́ться** – ціна́ пішла́ вго́ру. *Акции* **-ша́ются** – а́кції йдуть угó́ру, а́кції росту́ть. *Барометр* **-ша́ется** – баро́метр іде́ вго́ру.
Повы́ше – 1) (*ср. ст. от* **Высо́кий**) (тро́хи) ви́щий, -ща, -ще. *Он* **-ше** *ростом* – він ви́щий на зріст; 2) (*ср. ст. от* **Высоко́**) (тро́хи) ви́ще чого́, по-над чим. *Взойдите* **-ше** – зійді́ть (тро́хи) ви́ще. *Он ранен* **-ше** *колена* – його́ пора́нено (тро́хи) ви́ще колі́на (по-над колі́ном).
Повыше́ние – підви́щування, підно́шення, підійма́ння, *оконч.* підви́щення, підне́сення, підня́ття. **-ние** *продуктивности труда* – підви́щення продукти́вности пра́ці. **-ние** *голоса* – підня́ття (підве́дення, підне́сення) го́лосу. **-ние** *цены на хлеб* – підви́щення (підне́сення) ціни́ на хліб. **-ние** *по службе, чином* – підви́щення на уря́ді, на чи́ні (чи́ном). *Он обязан ему своим* **-нием** – він йому́ завдя́чує своїм підви́щенням (підне́сенням).
Повы́шить – повишива́ти, повимере́жувати; (*серебром, золотом, шелками*) повигапто́вувати.
Повяда́ть, повя́нуть – в'я́нути, пов'я́нути, жо́вкнути, пожо́вкнути.
Повяза́ть, -ся, *см.* **Повя́зывать, -ся.**
Повя́зка – 1) *см.* **Повя́зывание**; 2) по́в'язка, по́в'язь (-зи). **-зка** *на глазах* (*переносно*) – полу́да. *Срывать, снимать* **-зку** *с чьих-либо глаз* – скида́ти кому́ полу́ду з оче́й, розди́ра́ти заві́су з-перед оче́й; 3) (*головной убор*) завиття́, заві́й (-во́ю), (*замужней женщины*) намі́тка. [Яка́сь жі́нка у завиттю́ прийшла́]; 4) *хир.* – заві́й (-во́ю), банда́ж. [Зірву́ заво́ї – хай

джере́лом кров полле́ться (Л. Укр.)]. *Накладывать, наложить* **-зку** *на что* – завива́ти, зави́ти, бандажува́ти, забандажува́ти що чим, що в що. *См.* **Бинтова́ть, Забинто́вывать.**

Повязно́й, повя́зочный – бандаже́вий, завивни́й.

Повя́зывание – зав'я́зування, вив'я́зування; завива́ння, запина́ння, напина́ння. *Срв.* **Повя́зывать.**

Повя́зывать, повяза́ть – 1) зав'я́зувати, зав'яза́ти що, в'яза́ти, пов'яза́ти що, завива́ти, зави́ти *и* завину́ти що чим, що в що. [Ра́ни мої̈ смерте́льнії промива́в, м'яке́нькою ба́вовною заклада́в, черво́ною кита́йкою завива́в (Грінч.)]. **-вать** *голову платком, на голову платок* – зав'я́зувати, зав'яза́ти, вив'я́зувати, ви́в'язати, в'яза́ти, пов'яза́ти го́лову ху́сткою, платко́м (в ху́стку, в плато́к), завива́ти, зави́ти *и* завину́ти, запина́ти, зап'я́сти́ *и* запну́ти го́лову ху́сткою, платко́м (в ху́стку, в плато́к), напина́ти, нап'я́сти́ *и* напну́ти го́лову ху́сткою, на го́лову ху́стку, (*о мног.*) позав'я́зувати, повив'я́зувати, позавива́ти, позапина́ти го́лови хустка́ми, платка́ми (в хустки́, в платки́), понапина́ти го́лови хустка́ми (платка́ми), на го́лови хустки́ (платки́). *Срв.* **Повя́зываться.** [Зав'яжу́ я голі́воньку шовко́вим плато́чком. Жінки́ зав'я́зують го́лову в ху́стку із ку́пром (Свидн.). Стоя́ла перед дзе́ркальцем і вив'я́зувала го́лову шовко́вим платко́м (Мирн.). Молоді́ї молоди́ці, завива́йте голови́ці (Чуб.). Купи́, ма́ти, шо́вку завину́ть голо́вку]. **-за́ть** *голову лентой, на голову ленту* – зав'яза́ти (пов'яза́ти) го́лову стрі́чкою (скиндя́чкою), на го́лову стрі́чку (скиндя́чку). **-вать, -за́ть** *галстук* – в'яза́ти, зав'яза́ти крава́тку. [В'я́же до соро́чки кольори́сті краватки́ (Васильч.)]; 2) (*на спицах*) плести́ (ча́сом, і́ноді) (прутка́ми); 3) *сов.* пов'яза́ти. [Вже пов'яза́ли ове́с]. **Повя́занный** – зав'я́заний, пов'я́заний. *С* **-ной** *головой* – з зав'я́заною (ви́в'язаною, пов'я́заною, зави́неною *и т. д.*) голово́ю, (*о женщине*) зав'я́зана, ви́в'язана, пов'я́зана, зави́нена *и* зави́нута *и т. д.*

Повя́зываться, повяза́ться – (*платком*) зав'я́зуватися, зав'яза́тися, вив'я́зуватися, ви́в'язатися, в'яза́тися, пов'яза́тися, запина́тися, зап'я́сти́ся *и* запну́тися, напина́тися, нап'я́сти́ся *и* напну́тися (ху́сткою, платко́м), (*покрывалом шёлком и т. п.*) завива́тися, зави́тися *и* завину́тися (намі́ткою, шо́вком, у намі́тку, в шовк), (*о мног.*) позав'я́зуватися, повив'я́зуватися *и т. д. Срв.* **Повяза́ть** *голову.* [Усі дівча́та на́ші нови́ми хустка́ми позав'я́зувались (Грінч.). Ви́в'яжеться шовко́вою ху́сткою (Г. Барв.). Русинки́ там завива́ються в намітки́ (Свидн.). Зап'яла́сь бі́лою хусти́ною (Г. Барв.)].

По́вязь, *см.* **Повя́зка 1.**

Повя́лить – пов'яли́ти (де́який час, тро́хи); пов'яли́ти (все).

Повя́лый – пов'я́лий, побля́клий, пожо́вклий. [Пов'я́лі кві́ти].

Повя́нуть, *см.* **Повяда́ть.**

Повя́сло (*у снопа*) – пере́ве́сло, круті́нь (-еня́).

Пога́дывать, погада́ть – 1) ворожи́ти, *сов.* поворожи́ти, заворожи́ти. [Заворожи́ мені́, цига́нко]; 2) (*думать*) гада́ти, погада́ти, міркува́ти, поміркува́ти, розважа́ти, розва́жити що. [Коза́к ду́має-гада́є].

Пога́дить (*перепортить*) – попсува́ти, поні́вечити, попаску́дити, поги́дити (все).

Погалде́ть – погаласува́ти, погалди́кати.

Пога́нец, пога́нка – 1) пога́нець (-нця), пога́нка, плюга́вець (-вця), плюга́вка, паску́дник, паску́дниця, паску́да (*общ. р.*). [Бува́є ща́стя скрізь пога́нцям (Котл.)]; 2) (*язычник*) пога́нець, пога́нка, ідоля́нин, ідоля́нка, бусурма́[е́]н, бусурма́[е́]нка, бузуві́р, бузуві́рка.

Пога́нивать, погоня́ть – (*гонять иногда*; *немного*) ганя́ти, поганя́ти кого́ (ча́сом, і́ноді; тро́хи).

Пога́ниваться, погоня́ться *за чем* – ганя́ти, -ся (і́ноді), поганя́ти, -ся, побі́гати за чим, (*усилит.*) попоганя́ти, -ся, попобі́гати за чим.

Пога́нить – пога́нити, паску́дити що. [Посу́дини не пога́нь. Пога́на пті́ця, що своє́ гніздо́ пога́нить].

Пога́ниться – пога́нитися, паску́дитися чим.

Пога́нка – 1 – 2) *см.* **Пога́нец**; 3) (*нес'едомый гриб*) пога́нка, пога́ний (жа́б'ячий) гриб; 4) (*водяная птица*) пірни́коза.

Пога́нский – пога́нський, ідоля́нський, бусурма́[е́]нський.

Пога́нство – пога́нство; паску́дство.

Пога́ный – 1) (*гадкий, мерзкий*) пога́ний, паску́дний; плюга́вий, мерзе́нний; 2) (*языческий*) пога́нський.

Пога́ныш – 1) *см.* **Пога́нец 1**; 2) (*гриб нес'едобный*) *см.* **Пога́нка 3.**

По́гань – (*гадость*) по́гань (-ни), гидь (*р.* ги́ди), не́чисть (-сти), гидо́та, мерзо́та, не́гідь (-годи). [Во́ші та вся́ка не́чисть].

Пога́ркать – пога́ркати, погорла́ти, погука́ти.

Погарцова́ть – пога[е]рцюва́ти (де́який час, тро́хи).
По́гарь – згар (-ри), зга́рище.
Погаса́ние – погаса́ння, згаса́ння.
Погаса́ть, пога́снуть – 1) погаса́ти, пога́снути, згаса́ти, зга́снути (*во множ.* позгаса́ти), (*диал.*) та́хнути, пота́хнути, ту́хнути, поту́хнути, ча́хнути, перечаха́ти, переча́хнути. *Срв.* **Га́снуть, Загаса́ть.** [Пішо́в по ма́сло та й в печі пога́сло (Номис). Уже́ зо́рі погаса́ють, ра́нок наступа́є (Федьк.). І до́вго, до́вго сві́тло те не зга́сне (Самійл.). Ля́мпа ча́хне. По́лум'я перечаха́є (Липовеч.)]. *В печи уже совершенно* **-сло** – в печі́ вже зо́всім пога́сло, в печі вже ні ху́ху, ні ду́ху. *День* **-са́ет, -га́с** – день га́сне (згаса́є), згас, погаса́є (пога́с). *Гнев* **-га́с** – гнів пога́с, гнів заніми́в; 2) (*о боли*: *униматься*) ущуха́ти, ущу́хнути, угамо́вуватися, угамува́тися, заніміти, (*с отрицанием*) угава́ти. [Зуб боли́ть, не вгава́є].
Погаси́тель, -ница, погаша́тель, -ница – гаси́льник, -ниця.
Пога́слый – зга́слий, пога́слий. [Зга́слий вулка́н. Пога́слі свічки́].
Погаша́ть, погаси́ть – гаси́ти, погаси́ти, згаша́ти, згаси́ти, загаша́ти, загаси́ти (*во множ.* позага́шувати), туши́ти, потуши́ти що. **-си́ть** *огонь* – погаси́ти (загаси́ти) сві́тло. **-си́ть** *пожар* – погаси́ти (загаси́ти) поже́жу (пожа́р). **-ша́ть** *чувство совести, чести* – пригаша́ти (приглу́шувати) сумлі́ння, почуття́ че́сти. **-ша́ть** *известь* – розпуска́ти, розпусти́ти ва́пно. **-ша́ть** *долги* – спла́чувати, сплати́ти борг, поспла́чувати, поплати́ти борги́, (*гал.*) умо́рювати, умори́ти борги́. **Пога́шенный** – пога́шений, зга́шений. **-ный** *долг* – спла́чений борг, (*гал.*) умо́рений довг.
Погаша́ться, погаси́ться – 1) гаси́тися, погаси́тися, згаша́тися, згаси́тися; 2) спла́чуватися, сплати́тися, випла́чуватися, ви́платитися, бу́ти спла́ченим, ви́плаченим. *Долг* **-ша́ется** – борг спла́чується, випла́чується, (*гал.*) умо́рюється. **-ша́ться** *давностью* – покрива́тися да́вністю.
Погаше́ние – гасі́ння, га́шення. **-ние** *долгов* – спла́чування, випла́чування боргі́в, (*оконч.*) спла́чення, ви́плачення, ви́плат(а) боргі́в, (*гал.*) умо́рювання, (*оконч.*) умо́рення довгі́в.
Пога́щивание – гостюва́ння.
Пога́щивать – гостюва́ти (и́ноді, ча́сом), бува́ти в гости́ні.
По́гиб *и* **по́гибь** – кривина́, залі́м (-ло́му), за́крут (-та).
Погиба́ние – загиба́ння, погиба́ння.
Погиба́ть, поги́бнуть – ги́нути, загиба́ти, заги́нути, згиба́ти, зги́нути, погиба́ти, поги́нути, пропада́ти, пропа́сти, (*о мног.*) поги́нути, ви́гинути (*диал.* ви́гибти), попропада́ти, (*опис.*) наклада́ти, накла́сти, наложи́ти голово́ю. [На́ша ду́ма, на́ша пі́сня не вмре, не заги́не (Шевч.). Обіця́вся верну́тися, та, ма́буть, і зги́нув (Шевч.). Якби́ бог слу́хав пастуха́, то давно́-б поги́нуло ста́до (Ном.). Ви́гибли всі до душі́ коли́шні мешка́нці (Дніпр. Чайка)]. **-нуть** *от голода* – зги́нути, пропа́сти з го́лоду. [Дай чого́ ї́сти, а то пропаду́ з го́лоду (Рудч.)]. **-ги́б** *безвозвратно* – заги́нув без вороття́. *Хлеб* **-ги́б** *от засухи* – хліб пропа́в з посу́хи. *Всё* **-бло** – все пропа́ло. *Если это случится, то я* **-ги́б**, *мы* **-ги́бли** – якщо це ста́неться, то я пропа́в (ми пропа́ли), то я пропа́щий (ми пропа́щі). [Гляди́, щоб ти її́ нігде́ не дів, бо ті́льки ти її де-не́будь ді́неш, то тоді усі ми пропа́щі (Рудч.)]. *Он* **-ги́б** *в общественном мнении* – він пропа́в (заги́нув) перед грома́дською ду́мкою. *Бесславно* **-ги́б** – заги́нув без сла́ви, (*грубо*) пропа́в – і соба́ки не бреха́ли (не га́вкали). **Поги́бший** – заги́блий, зги́блий; пропа́щий, стра́чений. [Пропа́щий час. Пропа́щий тала́нт. Стра́чене життя́]. **-ший** *человек*, **-шая** *девушка* – пропа́щий чолові́к (пропа́ща люди́на), пропа́ща ді́вчина. **-шее** *создание* – пропа́ще створі́ння.
Поги́бель – згу́ба, заги́бель, заги́ба, заги́блиця, заги́бок, заги́н, поги́бель, погу́ба, па́губа; (*напасть*) безголо́в'я. *См.* **Ги́бель.** [Сказа́в це собі на згу́бу (Звин.). А, па́губи на те́бе нема́є (Звин.). Нам на здоро́в'я, а тобі на безголо́в'я (Номис)]. *Согнуть кого в три* **-бели** – в дугу́ зігну́ти кого́. *Он как-будто стремится к своей* **-бели** – він на́че сам шука́є собі згу́би.
Поги́бельник, -ница – пропа́ща люди́на, ги́бельник, ги́бельниця.
Поги́бельный – згу́бний, погу́бний, загу́бний. [Для про́са цей дощ не помічни́й, а згу́бний]. **-ный** *совет* – згу́бна ра́да. **-ное** *время* – лиха́ (пропа́ща) годи́на.
Поги́блый – зги́блий, пропа́щий; *см.* **Поги́бший** (**Погиба́ть**).
Поги́бший, *см.* **Погиба́ть.**
По́гибь, *см.* **По́гиб.**
Погла́вный – 1) *см.* **Поголо́вный**; 2) (*по главам*) на ро́зділи поді́лений. **-но** – ро́зділами.
Погла́дить, *см.* **Погла́живать.**
Погла́дывать, поглода́ть – гри́зти (ча́сом, и́ноді), погри́зти що.
Погла́живание – 1) гла́дження, гла́діння; 2) *см.* **Гла́жение 2.**

Погла́живать, погла́дить – 1) гла́дити (ча́сом, и́ноді), погла́дити, жа́лувати, пожа́лувати, голу́бити, поголу́бити. [Погла́див дити́ну по голові]; 2) (*утюгом*) прасува́ти (зле́гка), попрасува́ти.
Поглазе́ть – погля́[е]діти, полу́пати очи́ма на що, ґав полови́ти, ви́трішків пої́сти, ви́трішків полови́ти.
Поглода́ть, *см.* **Погла́дывать.**
Поглода́ться – погри́зтися, перегри́зтися. [Соба́ки погри́злися].
Поглота́ть – поглита́ти, поковта́ти, (*вульг.*) полига́ти що.
Поглоти́тель – (*лучей*) вбира́ч (-ча́) (промі́ння, пи́лу), поглина́льник (промі́ння).
Поглоти́тельный, *см.* **Поглоща́ющий.**
Поглоти́ть, *см.* **Поглоща́ть.**
Погло́хнуть – 1) поглу́хнути. [Чи ви поглу́хли, чи що?]; 2) (*о растениях*) поглуши́тися, позаглу́шуватися.
Поглоща́емый, *прилаг.* – вби́раний.
Поглоща́тель – 1) жеру́н; 2) (*прибор*) вбира́льник.
Поглоща́тельный – вбира́льний, поглина́льний. **-ная** *способность* – здатність вбира́ти в се́бе що, вбира́льна зда́тність.
Поглоща́ть, поглоти́ть – поглина́ти, погли́ну́ти, пожира́ти, поже́рти, зажира́ти, зaже́рти (*срв.* **Глота́ть**); (*вбирать в себя*) вбира́ти, увібра́ти *и* убра́ти, втяга́ти *и* втя́гувати, втягти́ що, *срв.* **Вбира́ть.** [І мені тру́дно погоди́тися з ду́мкою, що того́ всього́ нема́ вже, що все те поглину́ла земля́ (Коцюб.). Щоб тебе́ сира́ земля́ поже́рла (Номис). Оце́й млин таку́ си́лу дров зажира́є (Звин.)]. *Время всё* **-щает** – час усе́ поглина́є. *Мел* **-ща́ет** *влагу* – кре́йда вбира́є во́гкість. *Песок* **-ща́ет** *воду* – пісо́к втя́гує в се́бе во́ду. **-ща́ть** *внимание* – захо́плювати, захопи́ти ува́гу, забира́ти, забра́ти (всю) ува́гу. [Пра́ця захопи́ла всю його́ ува́гу]. **Поглощённый** – погли́нутий *и* погли́нений, поже́ртий; увібраний, втя́гнений. **-ный** *чем* – захо́плений чим. [Був я ввесь захо́плений своє́ю пра́цею]. **-ться** – поглина́тися, пожира́тися, бу́ти погли́нутим, поже́ртим; вбира́тися, втяга́тися, бу́ти увібраним, втя́гненим. *Всё* **-ща́ется** *вечностью* – усе́ пожира́є ві́чність.
Поглоща́ющий, *см.* **Поглоща́тельный.**
Поглоще́ние – поглина́ння, пожира́ння, *оконч.* погли́нення, пожертя́; вбира́ння, втяга́ння, *оконч.* увібра́ння, втя́гнення. *Срв.* **Поглоща́ть.** [Вбира́ння га́зів]. **-ние** *идеею, чувством* – захо́плення ідеє́ю, почуття́м.
Поглуми́ться *над кем* – поглуми́тися, поглумува́ти, поглузува́ти, покепкува́ти, покпи́ти з ко́го, з чо́го. [Зна́ю ва́шу сла́ву – поглузу́ють, покепку́ють та й ки́нуть під ла́ву (Шевч.)].
Поглупе́е – 1) (*ср. ст. от* **Глу́пый**) дурні́ший, -ша, -ше, дурні́шенький. [Десь дурні́шого за те́бе не знайшли́, що тебе́ присла́ли]; 2) (*ср. ст. от* **Глу́по**) дурні́ше.
Поглупе́ть – (*сделаться более глупым*) подурні́шати, (*оглупеть*) здурні́ти, подурні́ти, спа́сти з ро́зуму.
Поглупи́ть – подурі́ти, дурни́ць поробити, поко́їти (де́який час).
Поглуши́ть – поглуши́ти.
Погляде́нье – по́гляд, по́див (-ву). *Людям на* **-нье** – лю́дям на по́див.
Погляде́ть – подиви́тися, погля́[е]діти *и* -ді́ти, (*взглянуть*) погля́нути, позирну́ти на ко́го, на що. *Срв.* **Посмотре́ть.** [Подиви́ся в во́ду на свою́ вро́ду. Піди́, ми́ла, погляди́, чи всі ко́ні вороні́ (Чуб.)]. **-де́ть** *за кем, за чем* – подиви́тися, погля́[е]діти за ким, за чим, нагля́нути кого́, що. *Срв.* **Погля́дывать.** [Піду діте́й нагля́ну].
Погляде́ться – подиви́тися, ви́глянутися. [У дзе́ркало подиви́тися, ви́глянутися].
Погля́дка – по́гляд (-ду). *От* **-ки** *приключилось* – з оче́й, з уро́ків прики́нулося (ста́лося). *Делай с* **-кою** – роби́ з о́глядом, оба́чно, оба́чливо, роби́ та на за́дні коле́са погляда́й.
Погля́дывание – 1) погляда́ння, позира́ння. [Нічо́го з твого́ погляда́ння не бу́де, бо вона́ не про те́бе ду́має (Харк.)]; 2) нагляда́ння, догляда́ння кого́, за ким.
Погля́дывать – 1) погляда́ти, позира́ти, пози́ркувати, зи́ркати (від ча́су до ча́су) на ко́го, на що *и* по ко́му, по чо́му, погли́пувати на ко́го, на що. *См.* **Посма́тривать.** [По дво́рику походжа́є, на со́нечко погляда́є, чи ви́соко со́нце схо́дить (Пісня). Погляда́є навко́ло по лю́дях (Л. Укр.). Позира́є у вікно́. Іде́ та все на ме́не погли́пує (Франко)]; 2) (*присматривать за кем*) нагляда́ти, назира́ти кого́, що *и* чого́, догляда́ти кого́, що *и* за ким, за чим.
Погна́ть – погна́ти (*б. вр.* пожену́, -жене́ш…), погони́ти (*б. вр.* погоню́, -го́ниш…) кого́, (*вульг.*) попу́дити, попе́рти кого́, що. [Поло́н забра́ли, да́лі погна́ли (Чуб.). Пожену́ть вас на війну́ (Стор.). Ані стій, ані погони́]. **-гна́ть** *стадо на пастбище, в поле* – погна́ти че́реду на па́шу (на па́стовень), на по́ле. *Ямщик* **-гна́л** *лошадей во всю прыть* – візни́к погна́в ко́ні

що ду́ху (на всю ви́тягу). *Мы разбили и* **-гна́ли** *неприятеля* – ми розби́ли і погна́ли во́рога.
Погна́ться – погна́тися (*б. вр.* поженýся, -женéшся) *и* погна́ти за ким, за чим. [Пійма́в, не пійма́в, а погна́тися мо́жна]. **-ться** *за зайцем* – погна́ти(ся) за за́йцем.
Погнéвать – погніви́ти кого́. [Ду́рно ти свого́ ба́тька погніви́в].
Погнéваться – (*некоторое время*) погні́ватися, погніви́ти(ся) (яки́й час), (*попенять*) поре́мствувати на ко́го, за що. [Не погніви́: що бог дав, те й з'їж].
Погнёздно – па́рами, по па́рі.
Погнива́ть, погни́ть – гни́(с)ти, погни́(с)ти, (*о дереве*) тру́хнути, потру́хнути, трухля́віти, потрухля́віти. *Срв.* **Гнить, Сгнить.** [Карто́пля погнила́ на гря́дці]. **-гни́л** *в тюрьме* (*долго*) – попогни́в у в'язни́ці (у хурди́зі).
Погнои́ть – (*некоторое время или вовсе*) погної́ти (яки́й час або зовсі́м) що. [Погної́в він хліб на току́].
Погнои́ться – погної́тися (яки́й час).
Погно́й – 1) (*действие*) гної́ння; 2) (*земля*) погні́й (-гно́ю).
Погнуси́ть – погу(г)ня́вити, погугни́ти, погундо́сити.
Погну́ть, -ться – погну́ти, погну́тися. *Срв.* **Согну́ть, -ся.** [Столи́ його́ погну́лися від м'яси́ва (Куліш)]. **По́гнутый** – по́гнутий, по́гнений, (*диал.*) поги́няний.
Погнуша́ться *чем* – погре́бати, погидува́ти, побриди́тися чим. [Не погре́байте мої́м хлі́бом-сі́ллю].
Погова́ривать – говори́ти, каза́ти (ча́сом, и́ноді), гомоні́ти, де́йкати, поде́йкувати, сла́вити, гу́дкати, благу́знити, дже́рґати. **-вают** *что…* – ка́жуть, гомоня́ть, де́йкають, поде́йкують, сла́влять, гу́дкають, благу́знять, дже́рґають (лю́ди), що…, між людьми́ йде, що… [Сла́вили, що в ньо́го ті́тка ві́дьма (М. Вовч.). Коли́сь на ньо́го скрізь поде́йкувано, що він кра́дене переде́ржує (Грінч.)]. **-вают** *о войне* – гово́рять, ка́жуть, гомоня́ть за війну́. **-вают**, *что* (*будто*) *опять будет война* – гомоня́ть (ка́жуть, де́йкають, поде́йкують) (лю́ди), що (ні́би-то) знов війна́ бу́де.
Погове́ть – погові́ти.
Погово́р – погові́р (-во́ру), сла́ва, несла́ва.
Поговори́ть *о чём* – поговори́ти про що *и* за що; (*побеседовать*) порозмовля́ти, побала́кати, погомоні́ти, погу́торити з ким про що *и* за що. [Ні з ким бу́де попла́кати, ні поговори́ти (Шевч.). За́втра погу́торимо ще про це]. *Заходить* **-ри́ть** *к кому* – зайти́ на розмо́ву, на бала́чку до ко́го. *Мне нужно с ним* **-ри́ть** – мені́ тре́ба з ним поговори́ти. *Я хочу с ним* **-ри́ть** *об одном важном деле* – я хо́чу з ним поговори́ти про одну́ ва́жну спра́ву. **-ри́м** *о чём-л. другом* – поговорі́м(о) про щось и́нше, зверні́м(о) розмо́ву на щось и́нше.
Погово́рка – 1) (*пословица*) при́казка, прислі́в'я, при́мо[і]вка, примо́вля, помо́[í]вка, при́повідка, при́повістка, при́повість (-вісти), приповеді́нка, припові́данка, пригові́рка. [Пи́ймо горі́лку, ма́ймо примі́вку, ма́ймо примо́вля: дай, бо́же, здоро́вля (Чуб.)]; 2) (*слух, молва*) погові́р (-во́ру), поголо́ска, чу́тка. [Давно́ вже про це чу́тка йде]; 3) (*разговор*) бала́чка, помо́вка. [Про во́вка помо́вка, а вовк у ха́ту].
Пого́да – 1) пого́да, (*хорошая*) годи́на, *ум.* пого́донька, годи́нонька. [Годи́на була́ я́сна та ти́ха, як бо́жий день (Звин.)]. *Хорошая* **-да** – годи́на, пого́да, до́бра, хоро́ша годи́на, пого́да, годи́няний час, (*гал.*) вере́м'я. [Якби була́ годи́на, то тре́ба-б сі́но гребти́, а то дощі́ та дощі́ (Грінч.). Чи в пого́ду чи в сльо́ту, весе́лий іду́ на робо́ту (Чуб.). По сло́ті вере́м'я (Франко)]. *В хорошую, в тёплую* **-ду** – (за) до́брої, (за) те́плої годи́ни, за годи́ни. [До́брої годи́ни не приїзди́ла, а тепе́р куди́-ж його́ ї́хати (Васильк. п.). Улі́тку, за те́плої годи́ни, ви́йде на ву́лицю (Кониськ.)]. *Благоприятная* **-да** – погі́дна (пого́жа) годи́на, (*полетье*) полі́ття. [Не на вся́ке лі́то до́бре полі́ття]. *Дурная, ненастная* **-да** – него́да (*ум.* него́дка, него́донька), не́гідь (-годи), него́диця, него́ди (*мн.*), не́погідь (-годи), него́дяний час. [Пішли́ него́ди, уда́рили холоди́, – него́дяна о́сінь (Васильк. п.)]. *Дождливая* **-да** – дощова́ пого́да, (*осенью*) сльота́ *и* сльо́ти (*мн.*), плю́та. *Мокрая* **-да** – мочли́ва пого́да, моква́, мокроте́ча. *Пасмурная* **-да** – хма́рна пого́да, помра́ка, поте́мрява. *Сухая ветряная* **-да** – сухові́триця. *Переменчивость* **-ды** – мінли́вість пого́ди. *Какая теперь* **-да**? – як тепе́р надво́рі? **-да** *установилась* – на годи́ні ста́ло. *Стоит хорошая* **-да** – на годи́ні стої́ть. *Была хорошая* **-да** – стоя́ла годи́на, стоя́ло на годи́ні. **-да** *обещала быть хорошей* – кла́лося (збира́лося) на годи́ну, заповіда́лася годи́на. *Наступать, наступить хорошей* **-де** (*проясняться*) – *безл.* випого́джуватися, ви́погодитися, вигоди́нюватися, ви́годинитися, розпого́джуватися, розпого́дитися, розгоди́нюватися, розгоди́нитися, виясня́тися, ви́яснитися, на годи́ну кла́стися (збира́тися). *Прояснение* **-ды** – розпого́да. *Наступить дурной* **-де** (*заненаститься*) – занего́дитися, занепого́дитися. *Наступает дождливая* **-да** – на дощ

ідé (кладéться, збирáється, занóситься). *Наступила дождливая* **-да** (*задождило*) – задощи́лося, засльоти́лося; сльóти взяли́ся. *Ждать у моря* **-ды** – дожидáти мáрно; 2) негóда, бýря. *Срв.* **Непогóда.** *Поднялась сильная* **-да** – знялáся (схопи́лася; зчини́лася, зірвáлася) бýря.
Погóдистый – погóжий, погі́дний, *см.* **Вéдреный 1.**
Погóдить, *безл.* **Погóдит** – негóда, негóдяно, негóда стоḯть.
Погоди́ть – згоди́ти, перегоди́ти, перечасувáти; зачекáти, почекáти, заждáти, підождáти. *Срв.* **Перегоди́ть, Переждáть, Подождáть, Повремени́ть.** [Ой, си́ночку, згоди́ годи́ночку (Чуб.). Обіця́в дáти, тíльки казáв заждáти. Рáно трóхи, трéба перегоди́ти]. **Погоди́** (*же*) – (с)тривáй(-же), по(с)тривáй(-же), почекáй(-же), зажди́(-ж), пожди́(-ж), підожди́(-ж), погуля́й(-же). [Постривáй-бо, не сýнься поперед бáтька в пéкло! (Неч.-Лев.). Пождíть, кажý, потривáйте! (М. Вовч.). Зачекáй, не йди́! Зажди́ (пожди́, погуля́й) годи́ночку]. (*Немного*) **-дя́** – (трóхи) згóдом, (трóхи) згодя́, (трóхи) перегóдом, (трóхи) перегодя́, сперегóдом. [Прихóдь трóхи згóдом. Хлóпці трóхи помóвчали, але перегодя́ знов почали́ балáкати (Неч.-Лев.)].
Погоди́чный, *см.* **Погóдный 3.**
Погóдишка – негóда, негóдонька.
Погóдка, *см.* **Погóда.**
Погóдки, *см.* **Погóдок.**
Погóдливый (*ненастный*) – негóдяний, непогóжий, непогі́дний, непогóдливий, сльóтавий. [Негóдяна óсінь].
Погóдно – рі́чно, на рік, (*ежегодно*) що-рóку, щорі́чно.
Погóдный – 1) (*о погоде*: *благоприятный*) погóжий, погі́дний, погóдливий, годи́няний; 2) *см.* **Погóдливый**; 3) (*погодичный*) рі́чний, рокови́й, (*ежегодный*) щорі́чний. **-ное** *издание* – рі́чник. **-ные** *записи* – рі́чні зáписи.
Погодовéстник – буровíсник.
Погóдок – однóліток (-тва), річня́к. *Пять детей* **-ков** – п'я́теро ді́ток – однó під óдним, однó по óдному.
Погóдушка – погóдонька, годи́ночка, годи́нонька; *см.* **Погóда.**
Погóже, *нар.* – погі́дно, годи́няно, гóдяно. [Ви́їхали з дóму, то булó годи́няно].
Погóжий – погóжий, погі́дний, погóдливий, годи́нний, годи́няний. [Ви́йшов я з селá рáнком погóжим та свí́жим (М. Вовч.). Я́сний, погі́дний день]. **-ий** *парень* – гóжий, лáдний, брáвий пáрубок.
Поголéть – поголі́ти, обголі́ти. [Усі́ ми і поголі́ли побосі́ли].
Поголéть – 1) (*дерево*) обголи́ти; 2) *см.* **Побри́ть.**
Поголи́ться, *см.* **Побри́ться.**
Поголóвно – поголóвно, всі до óдного, всі як оди́н, всі чи́сто, геть усі́, усі́ до ноги́, наголó, пóспіль, головá в гóлову, всі поспóлу, всі одни́м лицéм. [Наголó всі п'яни́ці. Усі́х до ноги́ ви́бито. Вони́ пóспіль усі́ ви́мерли].
Поголóвный – поголóвний, загáльний, вселю́дний. **-ная** *перепись* – загáльний (вселю́дний) пере́пис. **-ная** *подать* – подýшне (-ного), поголóвне (-ного). **-ное** *ополчение* – посполи́те рýшення.
Поголóвщина – поголóвщина.
Поголодáть – поголодувáти.
Поголоси́ть (*по покойнике*) – поголоси́ти, потужи́ти, (*с усилит. значением*) попоголоси́ти, попотужи́ти по кóму *и* за ки́м.
Поголубéть – (*сделаться более голубым*) поблакитні́шати, поголубі́шати; (*сделаться голубым*) поблакитні́ти, поголубі́ти.
Поголýбить (*поласкать*) – поголýбити, поголýбкати, попéстити, попéстувати когó.
Поголуби́ть (*посинить*) – поголуби́ти, посини́ти що.
Погóн – 1) *см.* **Погóня**; 2) (*переезд*) перегі́н (-гóну); 3) (*на плече*) нарамéнник, наплі́чник; 4) (*у ружья*) пас; 5) *см.* **Погóнки.**
Погóнка – 1) (*гоньба*) гоньбá, ганяни́на, нагі́н (-гóну); 2) (*нагоняй*) нагі́нка, погі́нка.
Погóнки (*винокурные*) – фус *и* фýси (*мн.*), гýща, óсад, послі́д (-ду), послі́док (-дку).
Погóнный (*о мерах*) – ліні́йний, подóвжній. **-ная** *сажень* – подóвжній сáжень, сáжень удóвж.
Погóнчик – нáшивка.
Погóнщик – 1) погóнич, поганя́йло. [Плугатарі́ й погóничі кричáли (Неч.-Лев.)]; 2) (*посланный в погоню*) погóнець (-нця). [Бі́глому однá дорóга, а погóнцеві дéсять (Фр. Пр.)].
Погóнщичий – погоничі́вський, поганя́йлівський.

Пого́ня – пого́ня, погі́нь *и* пого́нь (-го́ни), наго́ня, дого́ня, (*гоньба*) гони́тва за ким, за чим. [Не дрімáй, козáче, погі́нь за тобóю (Чуб.). Вже нас наго́ня знагоня́є. До́вго тягла́ся гони́тва (Коцюб.)]. *В* **-ню** – у пого́ню, у погі́нь, удогі́н, на(в)здогі́н, на(в)здогі́нки, на(в)здогі́нці, уздогі́н, уздогі́нці, на́гонцем, на́гонця. [Майну́в навздогі́нці. Я на́гонцем біжу́ за ним]. *Пуститься в* **-ню** *за кем* – побі́гти вдогі́н, ки́нутися на(в)здогі́н за ким. **-ня** *за модою, за властью* – гони́тва за мо́дою, за вла́дою. *Срв.* **Гоньба́ 1.**

Погоня́ла – пригóнич, пригі́нчий. [Пригóничів мені́ не тре́ба].

Погоня́лка – баті́г (-тога́), бич, пу́га.

Погоня́ть – 1) *несов.* – поганя́ти, пого́нити кого́ *и* ким, ге́йкати на ко́го. *Срв.* **Погна́ть.** [А мужи́к сиди́ть, мовчи́ть, воли́ поганя́є (Рудан.). Тоді́ чолові́к ве́село співа́є, як п'ятерико́м поганя́є (Номис). Ой, у лу́зі воли́ в плу́зі мій ми́лий пого́нить (Пісня). Ба́тько ора́в, а я ге́йкав]. **Погоня́й**! – поганя́й! руша́й! торка́й! жени́! [Торка́й Гнідка́, Яки́ме! (Мирн.)]; 2) *сов.* поганя́ти, погони́ти, (*с усилит. значением*) попоганя́ти, попогони́ти кого́. *Срв.* **Пога́нивать.** [Тре́ба коня́ поганя́ти, щоб не застóювався].

Погоня́ться – поганя́тися, (*усилит.*) попоганя́тися за чим. *См.* **Пога́ниваться.**

Погора́ть, погоре́ть – горі́ти, погорі́ти. [Погорі́ли степи́, поля́ і зеле́ні байра́ки́. Торі́к ми погорі́ли].

Пого́рбить, -ся – пого́рбити, -ся, попогну́ти спи́ну, попогну́тися.

Погорди́ться *чем* – попиша́тися, повелича́тися, погорді́ти чим, з чо́го.

Погорева́ть *о ком* – погорюва́ти, пожури́тися, потужи́ти, посумува́ти, посмут(к)ува́ти, побі́дкатися за ким *и* по кому, (*с усилит. значением*) попогорюва́ти, попожури́тися, попотужи́ти *и т. д.* [Згада́є, що він сироти́на, пожу́риться, посуму́є, си́дячи під ти́ном (Шевч.). Що я попожури́лась, що я попотужи́ла (Г. Барв.)].

Погоре́лец – погорі́лець (-льця).

Погоре́лый – погорі́лий; (*о растениях*) попа́лений. [Бо́юся ще погорі́лу ха́ту руйнува́ти (Шевч.). Попа́лений хліб]. *На* **-лое** *собирать* – на погорі́ле, на погорі́лля проси́ти.

Пого́рие – погі́р'я, узгі́р'я.

Погорла́нить – погорла́ти, погалас(ув)а́ти, порепетува́ти, позі́пати.

Пого́рный – узгі́рний, нагі́рний, (*наклонный*) згóристий.

Погороди́ть – погороди́ти.

По-городски́ – по-мі́ському, по-городсько́му, (*как жители города*) по-городя́нському.

Погорячи́ться – погарячи́тися.

По-госпо́дски – по-па́нському. *Живёт совсем* **-ски** – па́ном (па́ном-ді́ло, па́ном на всю гу́бу) живе́.

Погоспо́дствовать – попанува́ти.

Пого́ст – 1) цви́нтар (-ря), цвинтари́ще, *срв.* **Кла́дбище**; 2) (*приход*) пара́фія.

Погости́ть – погостюва́ти, погости́ти у ко́го, де.

Пого́стный – 1) цвинта́рний; 2) парафія́льний. *См.* **Пого́ст.**

По́готово – поготі́в, бі́льше, гі́рше, горі́ше. *См.* **По́давно.**

Погото́ву – по-гото́вому.

Погра́бить – по(г)рабува́ти, пога́рбати, поша́рпати.

Погра́живать, погрози́ть *кому и* **Погра́живаться, погрози́ться** *на кого* – погрожа́ти *и* погро́жувати, погрози́ти, загро́жувати, загрози́ти кому́, свари́тися, посвари́тися на ко́го, насваря́тися, насвари́тися (*диал.* насвари́ти) на ко́го, (*словами*) нахваля́тися *и* похваля́тися, похвали́тися на ко́го. [Він похваля́ється підпали́ти мене́. Мовчи́, суво́ро насвари́лася на ньо́го ді́вчина (Васильч.). Насваря́лись мо́вчки кулака́ми (Васильч.)]. **-зи́ть** *пальцем кому*, **-зи́ться** *пальцем на кого* – насвари́ти(ся) на ко́го па́льцем (пу́чкою), посвари́тися на ко́го па́льцем (пу́чкою), накива́ти на ко́го па́льцем (пу́чкою). [Ба́ба насвари́лася пу́чкою на ді́те́й. Накива́в він на ньо́го па́льцем].

Пограни́ть – погранкува́ти що.

Пограни́чие – узграни́ччя, пограни́ччя. [Вона́ узграни́ччя лю́дом осади́ла (Куліш)].

Пограни́чник – узгранича́нин, погранича́нин, узграни́чник, пограни́чник.

Пограни́чный – 1) (*находящийся у границы*) пограни́чний, узграни́чний, грани́чний, прикордо́нний, кордо́нний. **-ный** *город* – узграни́чне мі́сто. **-ная** *полоса* – прикордо́нна сму́га, узграни́ччя. **-ный** *житель, см.* **Пограни́чник. -ная** *черта* – грани́чна (кордо́нна) лі́нія. **-ная** *стража* – (при)кордо́нна ва́рта (сторо́жа); 2) (*смежный*) сумі́жний, обмі́жний, помі́жний. [Сумі́жні поля́].

Погра́фски – по-гра́фському.

Погра́ять – покра́[я́]кати.

По́греб – льох (-ху), по́гріб (-греба), погреби́ще, (*диал.*) пивни́ця, (*каменный*) склеп. [Полізь

у по́гріб та вточи́ ква́су. Пішла́ до пивни́ці по молоко́. Аж киши́ть нево́льника у Сираку́зах в льоха́х і тю́рмах (Шевч.)]. *Винный* **-греб** – ви́нний льох, ви́нний склеп, вина́рня. *Пороховой* **-греб** – порохі́вня. **-греб***, выкопанный в виде подвала* – похідни́й по́гріб. **-греб** *с люком* – лазни́й по́гріб.

Погреба́льный – похоро́нний, погре́[і]бний. **-ная** *служба* – похоро́нна, погре́бна відпра́ва. **-ное** *шествие* – похоро́нний похі́д (-хо́ду) (*церковное*) про́від (-воду). **-ный** *звон* – подзві́ння, подзві́н (-во́ну).

Погреба́льщик – погре́бник, гробоко́п, гра́бар (-ря), погре́бар (-ря). *См.* **Моги́льщик.** [Він за погре́бника в на́шому селі́ (Липовеч.)].

Погреба́ние – хова́ння, погреба́ння.

Погреба́тель, *см.* **Погреба́льщик.**

Погреба́ть, погре(б)сти́ – хова́ти, похова́ти, (*церк.*) погреба́ти, погребти́ кого́; *срв.* **Хорони́ть.** [Каза́в себе́ похова́ти в степу́ при доли́ні, каза́в собі насипа́ти висо́ку моги́лу (Пісня)]. **Погребённый** – похо́ваний. *Здесь* **-бён** *такой-то* – тут похо́ваний таки́й, тут похо́вано тако́го. *Заживо* **-бённый** – живце́м похо́ваний. **-ться** – хова́тися, бу́ти похо́ваним, погреба́тися, бу́ти погре́беним.

Погребе́ние – хова́ння, похова́ння, погре́[і]б (-гре́бу), по́хоро́н. [Пішли́ на по́хоро́н. З погре́бом іду́ть]. *Место* **-бе́ния** – мі́сце похова́ння. *Бывший на* **-бе́нии** – погребо́вий. [По погре́бі запроси́в усі́х погребо́вих на гости́ну].

Погребе́ц, погре́бчик – погрібе́ць (-бця́), пу́здро, пу́здерко, пузде́рок (-рка), *ум.* пузде́речко.

Погребни́ца (*над погребом*) – погре́биця, погрібня́к *и* погрібни́к, катря́га, льо́шник.

Погреби́ще – погреби́ще.

Погребно́й, погребо́вый – льохови́й, погрібни́й, пивни́чний, склепови́й.

Погребо́к – 1) погрібе́ць (-грібця́), темничо́к (-чка́). [Ви́тяг з темничка́ бари́льце (М. Вовч.)]; 2) пивни́чка, вина́рня.

Погребо́чек – 1) погрібо́чок (-чка), темничо́к (-чка́); 2) пивни́чка, вина́ренька.

Погребсти́, *см.* **Погреба́ть.**

Погре́бщик, *см.* **Погреба́льщик.**

Погребщи́к – вина́р (-ря́), виня́р (-ра́).

Погребщи́чий – вина́рський.

Погрева́ть, погре́ть – грі́ти (ча́сом, и́ноді), погрі́ти що. **-гре́ть** *руки, карман около чего, у чего* – погрі́ти ру́ки кодо чо́го, напха́ти (начини́ти) кеше́ню коло чо́го.

Погрева́ться, погре́ться – грі́тися (ча́сом, и́ноді), погрі́тися. **-гре́ться** *около чего, у чего* (*нажиться*) – погрі́тися, набра́тися коло чо́го.

Погре́зить – помрі́яти, пома́рити; (*во сне*) посни́ти.

Погре́зиться – примрі́тися, поверзти́ся, приверзти́ся. [І поверзло́сь мені́, що отсе́ і є він, шлях мій (М. Вовч.)].

Погреме́ть – 1) (*о громе*) погримі́ти, погри́мати, погримоті́ти, погримота́ти, погу́ркати, погуркоті[а́]ти, (*отдельными ударами*) погря́кати, (*глухо*) постугоні́ти, (*с усилит. значением*) попогримі́ти, попогри́мати, попогримоті́ти *и т. д.* [Вже перехо́дить гроза́, ще тро́хи погри́ма та й зати́хне (Грідч.). Попогря́кав грім (Манж.)]; 2) (*побряцать*) побряжча́ти, побря́зкати, погрю́кати, погря́кати; 3) (*об экипаже*) поторох(ко)ті́ти, погуркоті́ти. [Погуркоті́в віз].

Погремо́к – 1) *см.* **Погрему́шка**; 2) *бот.* Alectorolophris (Rhinanthus Crista Galli) – бубовни́к, жо́вті бра́тчики, бря́згітка, коноплі́яник, липчи́ця; дзвіне́ць (-нця́), дзвіно́чки.

Погрему́шка – бря́зкальце, брязкоті́льце *и* брязкота́льце, калата́льце, бря́зкілка, бря́зкітка, побря́зкач, брязкота́ло, тара́хкавка, тара́хкальце.

Погрёмывать, погре́мливать – погри́мувати (*реже* погрима́ти), вигримля́ти, гримоті[а ́]ти, грю́кати, торо́хкати. [Став грім погрима́ти. Грім погри́мував здале́ка (М. Вовч.)].

Погрести́ *и* **Погре́сть** – 1) (*веслом*) погребти́, (*много*) попогребти́; 2) (*граблями*) погребти́, погрома́дити. [Поко́шено, погре́бено (погрома́джено)]; 3) (*похоронить*) *см.* **Погреба́ть.**

Погре́ться, *см.* **Погрева́ться.**

Погреша́ть, погреши́ть – 1) (*совершить грех*) гріши́ти, погріши́ти, прогріша́ти(ся), прогріши́ти(ся), *сов.* провини́ти в чо́му *и* проти чо́го. [Не хо́чу впевня́ти, щоб ніко́ли ні в чім не прогріши́лась (Мова). Я провини́в проти своєї со́вісти (Крим.)]; 2) (*ошибаться*) хиби́ти, схиби́ти, помиля́тися, помили́тися, обмиля́тися, обмили́тися, зми́лювати, змили́ти, криви́ти, скриви́ти. [Мір зе́млю са́жнем, а не ланцюго́м, то де бу́деш хиби́ти (Черк.). Га́рно по-на́шому пи́ше, ті́льки де-не-де скри́вить (Куліш)]. **-ша́ть** *против чего* – хиби́ти, схиби́ти проти чо́го. [Трапля́ється бо ча́сом так, що перекла́дчик против оригіна́лу схи́бить

(Куліш)]. **-ша́ть** *против здравого смсла* – відбіга́ти здоро́вого ро́зуму.
Погреше́ние – 1) погрі́шення, прогрі́шення; 2) схи́блення.
Погреши́мость, *см.* **Погреши́тельность.**
Погреши́тельно – хи́бно, помилко́во, поми́лешно. *Срв.* **Оши́бочно.**
Погреши́тельность – хибли́вість, похи́бливість, погрі́шливість, поми́льність; (*ошибочность*) хи́бність, помилко́вість, поми́лешність (-ости).
Погреши́тельный – хибли́вий, похи́бливий, погрі́шливий, поми́льний; (*ошибочный*) хи́бни́й, помилко́вий, поми́лешний.
Погре́шность – о́гріх, про́гріх, по́ми́лка, о́бми́лка, хи́ба, по́хибка. *Маленькая* **-ность** – огрі́шок (-шка). [Не ве́льми-то вели́кий огрі́шок, що не так сказа́в]. *Типографская* **-ность** – друка́рська по́хибка, по́ми́лка.
Погрози́ть, *см.* **Погра́живать.**
Погро́м – погро́м (-ро́му), розбі́й (-бо́ю); спусто́шення, руї́на, плюндра́ція. [Погро́м украї́нству заподі́яний пере́можним націоналі́змом росі́йським (Єфр.)].
Погромля́ть, погроми́ть – громи́ти, погроми́ти, розбива́ти, розби́ти, пусто́шити, спусто́шити, плюндрува́ти, сплюндрува́ти, руйнува́ти, зруйнува́ти, (*о мног.*) порозбива́ти, попусто́шити, поплюндрува́ти, поруйнува́ти. [Погроми́ли гайдама́ки па́нську па́сіку. Не день і не два ляхи́ Украї́ну плюндрува́ли].
Погро́мщик – погро́мник, розбиша́ка.
Погромы́хивать – гримоті́ти, гуркоті́ти, *см.* **Громыха́ть.** [Десь грім гримоти́ть. Бли́скавиця бли́скала зрі́дка і грім погри́мував здале́ка глухи́м гу́ркотом (М. Вовч.)].
Погрохота́ть – 1) *см.* **Погреме́ть 1**; 2) (*о пушках*) погу́ркати, поревти́, побу́х(к)ати.
Погрубе́лый (*о коже*) – погру́блий, поше́рхлий. *Срв.* **Огрубе́лый.**
Погрубе́ть – (*сделаться более грубым*) погру́бшати, погрубі́шати. *Срв.* **Огрубе́ть.**
Погруби́ть, погрубия́нить – погрубія́нити.
Погру́дно – ку́п[к]ами, на ку́пку. [Продає карто́плю ку́пами].
Погружа́ть, погрузи́ть – 1) *что во что* – затопля́ти *и* зато́плювати, затопи́ти, зануря́ти *и* зану́рювати, зануриʹти, заглибля́ти, заглиби́ти, запуска́ти, запусти́ти, встромля́ти, встроми́ти що в що. [Він ско́чив у мо́ре зану́рюючи ли́тки́ в ле́гку й бі́лу пі́ну (Коцюб.). Вона́ встроми́ла в во́ду ру́ку]. **-жа́ть** *взор* – вто́плювати о́чі в що. *Смерть сына* **-зи́ла** *его в глубокую скорбь* – си́нова смерть завдала́ йому́ вели́кого сму́тку; 2) (*нагружать*) нава́жувати, нава́жити, нахуро́вувати, нахурува́ти, наклада́ти, накла́сти ху́ру, наванта́жувати, наванта́жити, наладо́вувати, наладува́ти, рихтува́ти, нарихтува́ти що. [Добро́ на вози́ рихтува́ти].
Погружа́ться, погрузи́ться – 1) *во что* – порина́ти, пориву́ти, (в)пірна́ти, (в)пірну́ти, зарина́ти, зарину́ти *и* зарну́ти, углиба́ти, угли́бнути, заглибля́тися, заглиби́тися, затопля́тися, затопи́тися, втопля́тися, втопи́тися, зануря́тися, занури́тися (*о мног.* позану́рюватися *и* повну́рюватися) в що. [Замо́вкла руса́лочка, в Дніпро́ порину́ла (Шевч.). Ті (Петро і Павло) перейшли́ поверх води́, а піп поча́в зарина́ти, зарину́в по па́хи (Чуб.). А змія́ тоді́ в мо́ре – так і затопи́лась (Рудч.). Неха́й ту́га зарне́, на дно мо́ря (Грінч.). Ле́гше їй було́ у безо́дню углиба́ти (М. Вовч.). Слу́хаю й порина́ю все глиʹбше у рі́дну стихі́ю (Васильч.)]. **-зи́ться** *в темноту* – порину́ти (пірну́ти) в те́мряву. **-жа́ться** *в размышление, в созерцание, в воспоминания, в чтение, в сны и т. п.* – порина́ти (пірна́ти), захо́дити, заглибля́тися в думки́, в спогляда́ння, порина́ти (пірна́ти) в спо́мини, в чита́ння, в сни. [І зно́ву замо́вкнув бір, ще глиʹбше упірну́вши в свої́ дові́чні сни (Васильч.). Прису́нувши ля́мпу, порина́в у чита́ння (Єфр.)]. **-ться** *в горе, в отчаяние* – порина́ти (порину́ти) в го́ре, вдава́тися, вда́тися в ту́гу (в сму́ток), у відча́й (в ро́зпач, в розпу́ку). **-ться** *в работу* – порину́ти (заглиби́тися) в робо́ту. **-ться** *в дремоту, в сон* – запада́ти (запа́сти) в сон, в дрімо́ту. [Вто́млена голова́ по хвили́ зно́ву запада́ла в дрімо́ту (Маковей)]; 2) нава́жуватися, нава́житися, бу́ти нава́женим, нахуро́вуватися, нахурува́тися, бу́ти нахуро́ваним, наванта́жуватися, наванта́житися, бу́ти наванта́женим *и т. д., см.* **Погрузи́ть 2**. **Погружённый** – 1) зато́плений, зану́рений, загли́блений в що. **-ный** *в мысли, в раздумье* – зами́слений, заду́маний, загли́блений у думки́, зато́плений у дума́х, у заду́мі. **-ный** *в созерцание чего* – зади́влений у що. [Ми йшли зади́влені в не́бо]; 2) нава́жений, нахуро́ваний, наванта́жений, нарихто́ваний, наладо́ваний.
Погруже́ние – зато́плювання, загли́блювання, зану́рювання, порина́ння в що.
Погруза́ть, погру́знуть – затопля́тися, затопи́тися, тону́ти, потону́ти, заглиба́ти, загли́бнути; (*в грязи*) загруза́ти, загру́з(ну)ти.
Погрузи́ть, *см.* **Погружа́ть.**
Погру́зка – нава́жування, нахуро́вування, хурува́ння, наванта́жування, наладо́вування,

нарихто́вування.
Погру́злый – зато́плений; загру́злий.
Погру́знуть, *см.* **Погруза́ть.**
Погрунтова́ть – поґрунтува́ти, *см.* **Грунтова́ть.**
Погрусти́ть – посумува́ти, посмуткува́ти, посмутува́ти, пожури́тися, (*гал.*) побанува́ти. [Ко́жному, хто весели́вся, тре́ба коли́сь посмутува́ти (М. Вовч.)].
Погры́зть – погри́зти (де́який час); (*орехов, семячек*) полуза́ти, полу́щити, (*шутл.*) подзьоба́ти (горі́хів, насі́ння).
Погры́зться – погри́зтися, пої́стися, (*повздорить*) пога́ркатися. [Що-дня вони́ з що-не́будь та й погризу́ться. Свої̈ соба́ки пої́лися].
Погря́дно – грядка́ми, на грядки́. [Прода́в огірки́ грядка́ми].
Погряза́ть, погря́знуть – (*в грязи*) гру́з(ну)ти, загруза́ти, загру́зн(у)ти; (*переносно*) утопа́ти, мерзі́ти в чо́му. **-за́ть** *в невежестве, в пороках, в мерзости* – утопа́ти в не́уцтві (в неві́гластві), в гріха́х, в мерзо́ті.
Погря́злый – загру́злий.
Погрязне́ть – побрудні́ти, (*ещё более*) побруднішати. *На дворе* **-не́ло** – на дво́рі розгрязи́ло, розбагни́лося (*безл.*).
Погрязни́ть – покаля́ти, занечи́стити, забрудни́ти, *см.* **Загрязни́ть.**
Погуби́тель, -ница – погу́бник, погу́бниця, згу́бник, згу́бниця, (по)губи́тель, (по)губи́телька, згу́бця (-ці, *м. р.*).
Погуби́тельный – згу́бний, погу́бний.
Погубля́ть, погуби́ть – губи́ти, згуби́ти *и* загуби́ти, запа́губити кого́, погубля́ти, погуби́ти кого́, занапаща́ти, занапасти́ти, запропаща́ти, запропасти́ти кого́, збавля́ти, зба́вити, ні́вечити, зані́вечити, (*диал.*) тра́тити, стра́чувати, стра́тити, затра́чувати, затра́тити, (*изводить*), зво́дити, зве́сти́ (з сві́ту) кого́, з сві́ту зігна́ти (згла́дити) кого́, збавля́ти, зба́вити життя́ (ві́ку) кому́, (*истратить понапрасну*) марнува́ти, змарнува́ти, перево́дити, переве́сти (*о мног.* помарнува́ти, попереводи́ти) що. [Приду́мували, як-би його́ згуби́ти (Єв.). Бода́й-би вам сті́льки кар, скі́льки ви люде́й занапасти́ли (Грінч.). Я сам зані́вечив свій вік (Шевч.). І ку́ля і шаблю́ка не звела́ тебе́ з сві́ту (Куліш)]. **-би́ть** *душу, себя* – загуби́ти (згуби́ти, погуби́ти, запа́губити, занапасти́ти, затра́тити) ду́шу, себе́. **-би́ть** *своё здоровье, счастье* – занапасти́ти, зані́вечити своє́ здоро́в'я, свою́ до́лю. *Эта страсть* **-би́ла** *его* – ця при́страсть згуби́ла його́. **-би́ли** *девушку* – занапасти́ли (зані́вечили, звели́) ді́вчину. *Это навсегда* **-би́ло** *его в общественном мнении* – це наза́всіди згуби́ло його́ перед грома́дською ду́мкою. **Погублённый** – згу́блений, загу́блений, погу́блений, занапа́щений, зані́вечений, стра́чений, змарно́ваний.
Погубля́ться, погуби́ться – губи́тися, згуби́тися, погуби́тися, занапаща́тися, занапасти́тися.
Погугня́веть – погу(г)ня́віти, погугни́віти.
Погуде́ть – погусти́, погуді́ти, погуча́ти, (*глухо*) постугоні́ти, подудні́ти. *См.* **Гуде́ть.**
Погу́дка – 1) (*напев, мотив*) го́лос, спів; 2) (*прибаутка*) при́мо[і]вка, ви́гадка, при́кладка, при́казка. *Старая* **-дка** *на новый лад* – стара́ пі́сня по-но́вому співана.
Погу́ливать, погуля́ть – 1) гуля́ти (часа́ми), згуля́ти *и* погуля́ти, прогу́люватися, прогуля́тися, прохо́джуватися, пройти́ся; 2) гуля́ти, загу́лювати, запива́ти (часа́ми).
Погу́лить – 1) (*о ребёнке*) поагу́кати; 2) **-ить** *ребёнка* – поті́шити, поба́вити дити́ну.
Погулю́кать – погра́ти в пі́жмурки, в пана́са, в ку́зьмірки, в ціці-ба́би.
Погуля́ть, *см.* **Погу́ливать.**
Погуня́веть – 1) пошолуди́віти, поли́сіти; 2) *см.* **Погугня́веть.**
По-гуса́рски – по-гуса́рському.
Погусте́ть – погусті́шати, погу́щати, (*несколько*) пригу́скнути, (*о листве, деревьях*) порясні́шати, (*сделаться плотнее*) поту́гшати, потужа́віти, (*несколько*) притужа́віти. *Сироп* **-тел** – суро́п погусті́шав, пригу́ск. *Срв.* **Густе́ть.**
Погуто́рить – погу́торити, погомоні́ти, побала́кати, побазі́кати.
Под – під (*р.* по́ду). *Печной* **под** – чері́нь (-ре́ни *ж. р. и* -реня́ *м. р.*). [Гаря́ча чері́нь]. *Делать* **под** *печи* (*из глины*) – набива́ти чері́нь.
Под *и* **Подо**, *предл.* – 1) *с вин. пад.* – під ко́го, під що, попі́д що (*срв. п. 2*), (*только при обозначении времени*) проти чо́го. *Стать* **под** *дерево,* **под** *навес* – ста́ти під де́рево, під пові́тку. *Подойти* **под** *окно* (*снаружи*) – підійти́ під вікно́. *Сесть* **под** *окно* (*у окна*) – сі́сти край вікна́. *Ложись* **под** *стену, а я с краю* – ляга́й повз (під, попі́д) сті́ну, а я з кра́ю. *Подступить* **под** *Москву* – підступи́ти під Москву́. [Тата́рин да́лі вже й під Ки́їв підступа́є]. *Взять кого* **по́д** *руку,* **по́д** *руки* – взя́ти кого́ під ру́ку, попі́д ру́ки. [Взяли́ царя́

попід ру́ки (Рудан.). Мене́ вхопи́ли дво́є молоди́ць попід ру́ки (М. Вовч.)]. *Перейти* **под** *власть кого* – перейти́ під ко́го, під чию́ ру́ку. *Посадить, взять* **под** *арест* – узя́ти під аре́шт, за (під) сторо́жу. *Отдать* **под** *суд* – відда́ти до су́ду, поста́вити на суд (перед суд) кого́. *Дом отдан* **под** *постой* – дім ві́ддано на пості́й. *Дать* **под** *заклад что-л.* – да́ти на (в) заста́ву що. *Давать взаймы* **под** *залог* – дава́ти пози́кою під заста́ву. *Танцевать* **под** *фортепиано* – танцюва́ти під фортеп'я́но. *Петь* **под** *аккомпанимент гитары* – співа́ти під гіта́ру, в су́проводі гита́ри. *Заснуть* **под** *плеск волн* – засну́ти під плю́скіт хвиль. *Подделать медь* **под** *золото* – підроби́ти мідь під зо́лото. *Подобрать* **под** *цвет,* **под** *рост* – добра́ти до ко́льору (під ко́лір), до зро́сту (під зріст). **Под** *силу, не* **под** *силу* – до снаги́, не до снаги́. **Под** *ряд, см.* **Подря́д.** *Стричь волосы* **под** *гребёнку* – стри́гти воло́сся під гребіне́ць. *Ехать* **по́д** *гору* – ї́хати з гори́. *Подняться* **под** (*самые*) *облака* – підня́тися попід (самі́сінькі) хма́ри. *Ему* **под** *пятьдесят лет* – йому́ ро́ків під п'ятдеся́т, йому́ бли́зько пяти́десяти ро́ків. **Под** *новый год,* **под** *праздник,* **под** *пятницу* – проти но́во́го ро́ку, проти свя́та, проти п'я́тниці. [Про́ти п'я́тниці мені́ присни́вся сон]. **Под** *вечер* – над ве́чір, проти ве́чора, надвечори́, *см.* **Ве́чер. Под** *утро* – над світ, перед сві́том. **Под** *пьяную руку* – під п'я́ну руч, по-п'я́ному, по п'я́ну. **Под** *конец года* – напри́кінці ро́ку; 2) *с твор. пад.* – під ким, під чим, (*для обозначения пространности места, а также при множественности предметов или мест, под которыми или у которых действие совершается или что-л. имеет пребывание*) попід чим. [Як іде́, то під не́ю аж земля́ стугони́ть (Неч.-Лев.). Під ним ко́ник вороне́нький на си́лу ступа́є (Шевч.)]. *Сидеть* **под** *деревом,* **под** *кустом* – сиді́ти під де́ревом, під кущем́. *Расположиться* **под** *деревьями* – розташува́тися попід дерева́ми. **Под** *горой,* **под** *горами* – попід горо́ю, попід го́рами. [Стої́ть гора́ висо́кая, попід горо́ю гай (Гліб.). Два рядки́ бі́лих хат попід го́рами білі́ють (Неч.-Лев.)]. *Вдоль* **под** *чем* – попід чим *и* попід що. [Карпо́ ско́чив через переля́з і пішо́в попід ти́ном (Неч.-Лев.). Попід те́мним га́єм ї́дуть шля́хом чумаче́ньки (Шевч.). Була́ попід па́нським са́дом на вели́кому ставу́ ви́спа (М. Вовч.). Попід те село́ є ліс (Звин.)]. *Мы живём* **под** *Киевом* – ми живемо́ під Ки́ївом. *На дачах* **под** *Киевом* – на да́чах попід Ки́ївом. *В сражении* **под** *Полтавой* – в бою́ під Полта́вою, коло Полта́ви. [А вже Палі́й під Полта́вою із Шве́дом поби́вся (Макс.)]. **Под** *тенью дуба* – в холодку́ під ду́бом. **Под** *глазом,* **под** *глазами* – під о́ком, попід очи́ма. **Под** *окном,* **под** *окнами* – під вікно́м, попід ві́кнами, попідві́конню. *Быть, находиться* **подо** *льдом,* **под** *снегом* – бу́ти, перебува́ти під льо́дом (під кри́гою), під сні́гом. [Ставо́к під кри́гою в нево́лі]. *Поле* **под** *рожью,* **под** *овсом* – по́ле під жи́том, під вівсо́м (під жита́ми, під ві́всами). *Земля* **под** *огородом,* **под** *лесом* – земля́ під горо́дом; під лі́сом. **Под** *родным кровом* – під рі́дною стрі́хою. *В рамке* **под** *стеклом* – в ра́мках, в ра́[я]мцях за скло́м. **Под** *замком* – на замку́. **Под** *арестом* – під аре́штом, за (під) сторо́жею. [Держа́в їх на замку́ за сторо́жею до королі́вського су́ду (Куліш)]. *Быть, находиться* **под** *следствием,* **под** *судом* – бу́ти, перебува́ти під слі́дством, під судо́м. **Под** *опекою,* **под** *надзором* – під опі́кою, під до́глядом (під на́глядом) чиї́м. *Быть, находиться* **под** *защитою* – бу́ти, перебува́ти під за́хистом чиї́м, (*в защищённом месте*) за за́хистом. *Быть* **под** *ружьём* – бу́ти при збро́ї. *Быть* **под** *ветром* – бу́ти за ві́тром. *Ходить* **под** *страхом* – ходи́ти під стра́хом. **Под** *страхом смертной казни* – під загро́зою сме́ртної ка́ри. **Под** *начальством,* **под** *предводительством,* **под** *командою кого* – за чиї́м (*и* під чиї́м) при́водом, під ки́м, під чиї́м кома́ндуванням. **Под** *начальством атамана такого-то* – під ота́маном таки́м-то. **Под** *властью кого* – під ким. [Бу́де до́бре запоро́зцям і під ту́рком жи́ти (Пісня)]. **Под** *редакциею* – за реда́кцією (за редагува́нням) *и* під реда́кцією. *Иметь* **под** *рукою* – ма́ти під руко́ю, на по́хваті. *Узнать* **под** *рукою* – дові́датися ни́шком. **Под** *секретом* – під секре́том. **Под** *хреном* – до хрі́ну, з хрі́ном. [Порося́ до хрі́ну]. *Что разумеете вы* **под** *этим словом* – що розумі́єте ви під цим сло́вом. **Под** *30-м градусом широты* – на 30-му гра́дусі широти́. *Из*-**под,** *см.* **Из.**

Подава́льщик, -щица – подава́льник, подава́льниця.

Подава́ние – подава́ння. **-ние** *голосов* – голосува́ння.

Подава́тель – пода́вач, подаве́ць (-вця́), подава́льник, (*даритель*) подару́йко.

Подава́тельница – пода́вачка, подава́льниця.

Подава́ть, пода́ть – подава́ти, пода́ти, дава́ти, да́ти кому́ що; (*кушанье*) (по)дава́ти, (по)да́ти, видава́ти, ви́дати, ста́вити, поста́вити кому́ що. [Пода́в ми́лостиню. Хто ра́но встає́, тому́ бог дає́. Вона́ ви́дала пана́м вече́рю (Коцюб.). Поста́вили їм смета́ни]. **Пода́й** (*ка*), **пода́йте** (*ка*) *сюда* – пода́й (лише́нь), пода́йте (лише́нь) сюди́, ке, ке́те сюди́. **-ва́ть** *обед* – дава́ти обі́дати. **-да́ть** *кушанье на стол* – пода́ти (поста́вити) стра́ву на стіл. **-да́й** *сюда лодку* – дава́й сюди́ човна́. **-да́ть** *голос* – о(б)зива́тися, обізва́тися (до ко́го), да́тися чу́ти. **-да́ть** *голос за кого-л.* – подава́ти, пода́ти го́лос на (за) ко́го, голосува́ти на (за) ко́го,

віддава́ти, відда́ти го́лос кому́. **-да́ть** *мысль* – пода́ти ду́мку. **-да́ть** *весть о себе* – (по)да́ти (з)ві́стку про се́бе. **-да́ть** *жалобу на кого* – подава́ти, пода́ти ска́ргу на ко́го, приска́ржувати, приска́ржити кого́, жалі́тися, пожалі́тися на ко́го. [Пода́в у суд ска́ргу на ньо́го. Приска́ржив мене́ за рабу́нок (Франко)]. **-ва́ть** *ко взысканию* – заклада́ти, заложи́ти по́зов кому́. **-ва́ть** *прошение о чём* – подава́ти проха́ння про що (за що). **-дать** *надежду* – (по)дава́ти, (по)да́ти наді́ю кому́ на що, роби́ти, зроби́ти наді́ю кому́ на що. [І ді́тям не ро́бимо наді́ї на кра́щу до́лю (Франко)]. *Он* **-даёт** *большие надежды* – він подає вели́кі наді́ї. **-ва́ть** *кому ложные надежды* – подава́ти ма́рні наді́ї, наді́ями мани́ти кого́. **-ва́ть** *руку* – (по)дава́ти, (по)да́ти ру́ку кому́, (*здороваться за руку*) ру́чка́тися, пору́чка́тися, рука́тися, порука́тися з ким. [І ша́пки не зняв, і руки́ не дав. У нас не було́ ті́єї мо́ди, щоб ру́чка́тися]. **-да́ть** *кому руку помощи* – підложи́ти ру́ку під ко́го́. [Були́ такі́ лю́ди, що й тут підложи́ли-б свої́ ру́ки під вели́кого Кобзаря́ (Куліш)]. **-да́ть** *помощь, см.* **Ока́зывать** *помощь. Рукой* **-да́ть** – ті́льки що не ви́дко, як па́лицею доки́нути. [Чолові́кові додо́му ті́льки що не ви́дко]. **-да́ть** *совет* – (по)дава́ти, (по)да́ти ра́ду, пора́ду кому́ (*посоветовать*) ра́дити, пора́дити, ра́яти, пора́яти кого́, *но* кому́ що, нара́яти кому́ що. [Нема́ кому́ пора́доньки да́ти (Шевч.)]. **-да́ть** *пример* – при́від да́ти, призві́д показа́ти кому́. [Як ви дасте́ при́від, то й і́нші зро́блять те са́ме]. **-ва́ть** *повод, см.* **По́вод. -ва́ть** *о здравии, за упокой* – (по)дава́ти, (по)да́ти на ча́сточку за ко́го. **-ва́ть** *что-л. в какую-л. сторону* – посува́ти, посу́нути що в яки́й бік. **По́данный** – по́даний. *Обед* **-дан** – обі́д на столі́.

Подава́ться, пода́ться – 1) подава́тися, пода́тися, бу́ти по́даним. [Не пи́шний в нас обі́д, не пи́шно й подає́ться (Куліш)]; 2) (*подвигаться, уступать*) подава́тися, пода́тися, посува́тися, посу́нутися, поступа́тися, поступи́тися, (*назад или в сторону*) оступа́тися, оступи́тися, уступа́тися, уступи́тися перед чим. [Репре́сії почали́ перед ти́ском життя́ подава́тись. Він до ньо́го, а той оступа́ється]. *Толпа* **-дала́сь** *назад* – юрба́ оступи́лася (поступи́лася, посу́нулася) наза́д. **-да́йся** *вперёд* – посу́нься (поступи́ся) напере́д. **-да́йся** *назад, в сторону* – посу́нься наза́д, на бі́к, оступи́ся (поступи́ся) наза́д, на бік. *Срв.* **Отступа́ть.** *Он долго упорствовал в отказе, но, наконец, начал* **-ва́ться, -да́лся** – він до́вго відмага́вся, але наре́шті поча́в подава́тися (уступа́тися), пода́вся (уступи́вся). *Он вздрогнул и* **-да́лся** *назад* – він здригну́вся і поткну́вся (пода́вся) наза́д. *Винт* **-да́лся,** *нарезка* **-дала́сь** – ґвинт ізсу́нувся, рі́зь ізсу́нулася.

Подави́ть – 1) (*некоторое время, слегка*) подави́ти, подуши́ти, почави́ти (де́який час, зле́гка). *Срв.* **Дави́ть**; 2) (*многих*) подави́ти, подуши́ти, позаду́шувати кого́; 3) *см.* **Подавля́ть.**

Подави́ться – подави́тися, (*удавиться*) удави́тися чим. *Срв.* **Подавля́ться.**

Подавле́ние – зада́влювання, заду́шування, приду́шування, прибо́ркування, притлу́млювання, *оконч.* зада́влення, заду́шення, приду́шення, прибо́ркання, притлу́млення. **-ние** *восстания* – приду́шення, прибо́ркання повста́ння.

Пода́вленность – пригні́ченість, пригно́бленість (-ности).

Пода́вленный, *см.* **Подавля́ть.**

Пода́вливание – наду́шування, нати́скування, прити́скування (від ча́су до ча́су).

Пода́вливать – (*слегка, временами*) наду́шувати, натиска́ти *и* нати́скувати, прити́скувати (зле́гка, ча́сом); (*об обуви*) му́ли[я]ти.

Подавля́ть, подави́ть – 1) (*угнетать*) гніти́ти, пригні́чувати, пригніти́ти, пригно́блювати, пригноби́ти, дави́ти, придави́ти кого́. *Меня* **-вля́ла** *мёртвая тишина* – мене́ гніти́ла (пригні́чувала) ме́ртва ти́ша. *Меня* **-вля́ет** *сознание собственной вины* – мене́ пригні́чує (гні́тить, да́вить) свідо́мість вла́сної прови́ни; 2) (*заглушать*) дави́ти, задави́ти, души́ти, задуши́ти, гамува́ти, погамува́ти, тлуми́ти, стлуми́ти *и* потлуми́ти, притлумля́ти *и* притлу́млювати, притлуми́ти, боро́ти, поборо́ти, глуши́ти, зглуши́ти, заглуша́ти *и* заглу́шувати, заглуши́ти, гну́ти, зігну́ти що, (*побивать превосходством*) забива́ти, заби́ти кого́, що. [Наро́дня мо́ва почина́є забива́ти в письме́нстві чужу́ церко́вщину (Єфр.)]. **-и́ть** *в себе злость, возмущение, досаду, желание* – задави́ти (задуши́ти, погамува́ти, потлуми́ти, стлуми́ти *и т. д.*) в собі́ злі́сть, обу́рення, доса́ду (жаль), бажа́ння. **-ви́ть** *восстание* – прибо́ркати, придуши́ти, задуши́ти повста́ння. **Пода́вленный** – пригні́чений, зада́влений, заду́шений, погамо́ваний, притлу́млений *и т. д.* **-ный** *тяжёлым горем* – пригні́чений (пригно́блений) тяжки́м го́рем. **-ное** *настроение* – пригні́чений на́стрій. **-ный** *стон, голос* – зада́влений, заду́шений сто́гін, зда́влений, зду́шений го́лос. *Восстание,* **-ное** *самыми решительными мерами* – повста́ння, прибо́ркане (приду́шене, заду́шене) найрішу́чішими за́ходами… **-ться** – 1) пригні́чуватися, бу́ти пригні́чуваним, пригні́ченим; 2) зада́влюватися, бу́ти зада́вленим, души́тися, бу́ти заду́шеним, гамува́тися, бу́ти погамо́ваним, тлуми́тися, бу́ти потлу́мленим, притлу́мленим *и т. д. Срв.* **Подави́ться.**

Худшее в человеке должно **-ля́ться** – гі́рше в люди́ні тре́ба гамува́ти (прибо́ркувати).
Подавля́ющий – гнітю́чий. **-щее** *большинство* – перева́жна бі́льшість.
Пода́вно – поготі́в, (і) по́тім, (і) пото́му. [Коли́ щеня́ не задави́в, мене́ не за́йме й поготі́в (Гліб.). Ти не зна́єш, а я й пото́му].
Подавщи́к, -щи́ца – подава́льник, подава́льниця.
Пода́гра – пода́гра.
Пода́грик – пода́грик.
Подагри́ческий – подагри́чний.
Пода́кивать, пода́кать – пота́кувати, прита́кувати (ча́сом), пота́кати, еге́кати, поеге́кати.
Пода́лбливать, подолби́ть – подо́вбувати, подовба́ти (*и* подовбти́), длуба́ти, подлуба́ти.
Пода́льше – да́льшенько, да́лі, да́лій. [Іди́ від ме́не куди́ да́лі].
По́данный, *см.* **Подава́ть.**
Подари́ть – подарува́ти *и* подари́ти, ударува́ти *и* udари́ти, здарува́ти *и* здари́ти кому́ що. [Бі́дному ніхто́ не подару́є (Номис). Здарува́ли йому́ на весі́ллі чоти́ри карбо́ванці (Черкас.)]. **Пода́ренный** – даро́ваний, подаро́ваний. [Даро́ваному коне́ві в зу́би не ди́вляться].
Пода́рок – дару́нок, подару́нок (-нка), пода́рок (-рка), *соб.* пода́р'я, (*гостинец*) гости́нець (-нця), баз[с]ари́нок (-нка) *и* баз[с]ари́нка (-ки), (*при поздравлении, визите*) рале́ць (-льця́). [Ще́дрий дару́нок. Соколя́т побра́ли, туре́цькому царю́ в пода́рок посла́ли]. *Свадебный* **-рок** – весі́льний дару́нок, дарови́зна. **-рок** *на память* – па́м'ятка, па́м'ять (-ти). *Ответный, обратный* **-рок** – відда́рок (-рка), відда́ра. **-рок** *по случаю приезда или от'езда* – приїзде́, від'їзде́ (-но́го). [З госте́й приїзно́го хто дасть на́ймичці]. **-рок**, *купленный на ярмарке* – ярмарко́ве (-вого). *Дать в* **-рок** – подарува́ти, да́ти в дар, в дарови́зну, в дарівщи́ну кому́ що. *Срв.* **Дар, Даровщи́на.**
Пода́рочек – дару́ночок, подару́ночок, пода́рочок (-чка), гости́нчик.
Пода́рочный – подарко́вий, (по)дарунко́вий.
Пода́тель – даве́ць (-вця́), подаве́ць (-вця́), пода́вця (-вці). **-тель** *всяких благ* – даве́ць уся́кого добра́. **-тель** *письма* – листопода́вець, подаве́ць ли́ста. *Отвечайте с* **-лем** *сего письма* – відповіда́йте подавце́м цьо́го листа́.
Пода́тельница – пода́виця.
Пода́тливость – пода́тливість, зда́тливість, схи́льчивість (-ости).
Пода́тливый – пода́тливий, зда́тливий, схи́льчивий, похи́льний, схи́льний. [Дуб податливі́ший, ніж груши́на. Вона́ не ду́же-то зда́тлива (Неч.-Лев.). Живе́ш, як похи́льне де́рево, куди́ хи́литься, туди́ й хилю́сь].
Податно́й – податко́вий. **-но́е** *сословие* – податко́вий стан.
Пода́тность, Пода́тный, *см.* **Пода́тливость, Пода́тливый.**
Пода́тчик, -чица – пода́ва́ч, -ка, подава́льник, -ниця.
По́дать – пода́ток (-тку), по́дать (-ти), о́платка (-ки), о́плать (-ти), данина́; (*иронически*) подере́ча, дра́ча (-чі), смикове́ (-во́го). [Вели́кі о́платки – ні́як на гро́ші не зіб'є́шся]. *Окладная* **-ть** – поло́жений пода́ток. *Подушная* **-ть** – поду́шне, поголо́вне (-ного). [Мов за поду́шне обступи́ли (Шевч.)]. *Подымная* **-ть** – димове́, поди́мне, поди́мщина, верхове́, коминне́ (-о́го). *Поземельная* **-ть** – ґрунтови́й пода́ток, ланове́ (-во́го). **-ть** *за четверть года* – кварта́л (-лу). [Зни́кли збо́ри, вже не пра́влять кварта́лу (Грінч.)]. *Годичная* **-ть** – роківщи́на. *Взыскивать, взыскать* **-ти** – пра́вити, виправля́ти (ви́правити, повиправля́ти) пода́тки, стяга́ти (стягну́ти, постяга́ти) пода́тки. *Наложить* **-ть** *на кого, обложить* **-тью** *кого* – оподаткува́ти кого́, наложи́ти пода́ток на ко́го. *Раскладывать* **-ти** – розпи́сувати пода́тки. *Платить, заплатить* **-ти** – плати́ти, поплати́ти пода́тки (о́платки), ви́платитися з пода́тків. *Платящий* **-ти** – пода́тник, дате́шній. *Сборщик* **-те́й** – збі́рчий, (*подушных*) поду́шник; (*вульг.*) зди́рщик, зди́рця, драч (-чи).
Пода́ть, *см.* **Подава́ть.**
Пода́ча – 1) подава́ння, пода́ння. **-ча** *голосов* – голосува́ння. [Вселю́дне, безпосере́днє, рі́вне, тає́мне голосува́ння]; 2) *см.* **Пода́чка**; 3) (*кушанье*) потра́ва, стра́ва. *После первой и третьей* **-чи** *угощают вином* – по пе́ршій і по тре́тій потра́ві (стра́ві) часту́ють вино́м.
Пода́чка – да́ток (-тку), да́тка (-ки), да́чка (-ки). [Звик на да́тки, то вже йому́ не до робо́ти]. **-ки** *з чужого стола* – манту́ли, манту́си *и* ми́нтуси. *Выманивать* **-ки** – манту́лити. *Живёт* **-ками** – в ру́ку ди́виться.
Подаю́щий – той, хто подає́, даве́ць (-вця́), да́ха (-хи, *общ. р.*), даха́р (-ря́), (*подавальщик*) подава́льник. [Від зло́го давця́ бери́ й капця́. Коли́ да́ха, так бу́деш і взя́ха].
Подая́ние – пода́ння, да́ток (-тку), ми́лостиня (-ні) *и* ми́лостина (-ни). *Подать неимущему* **-ние** – да́ток убо́гому вчини́ти (пода́ти). *Питаться* **-нием** – про́шеним (ласка́вим) хлі́бом

жи́ти, же́брати, з до́вгою руко́ю ходи́ти.
Подба́вка – 1) (*действ.*) додава́ння, добавля́ння, придава́ння, прибавля́ння; 2) (*что подбавлено*) дода́ча, прида́ча, дода́ток (-тку), доба́вок (-вку).
Подбавля́ть, подба́вить – додава́ти, дода́ти, добавля́ти, доба́вити, придава́ти, прида́ти, прибавля́ти, приба́вити, підкида́ти, підки́нути куди́ (в що) чого. [Тре́ба тро́хи води́ прида́ти. Підки́нь у гру́бу ще дров]. **-ба́вь** *щец* – підси́п борщу́. **-ба́вь** *пару* – підда́й па́ри. **Подба́вленный** – до́даний, доба́влений, при́даний *и т. д.* **-ться** – додава́тися, добавля́тися, придава́тися, прибавля́тися, підкида́тися, бу́ти до́даним, доба́вленим *и т. д.*
Подба́гренник, *рыбол.* – коро́ткий гак, о́стень, підбу́рок.
Подба́дривание – підбадьо́рювання, підсмі́лювання.
Подба́дривать, *см.* **Подбодря́ть.**
Подба́лтывать, подболта́ть – підбо́втувати, підбо́втати, (*подмешивать*) підмі́шувати, підміша́ти, підколо́чувати, підколоти́ти. **-та́ть** *муки в соус* – запусти́ти підле́ву бо́рошном, підміша́ти бо́рошна в сос. **Подбо́лтанный** – підбо́втаний, підмі́шаний, підколо́чений.
Подба́лтываться, подболта́ться – підбо́втуватися, підбо́втатися; підмі́шуватися, підміша́тися, підколо́чуватися, підколоти́тися.
Подбега́ние – підбіга́ння.
Подбега́ть, подбежа́ть (*к кому, к чему*) – підбіга́ти, підбі́гти, (*подоспеть*) надбіга́ти, надбі́гти, (*о многих*) попідбіга́ти, понадбіга́ти (до ко́го, до чо́го). [Брат пі́ший піхоти́нець за кі́нними біжи́ть-підбіга́є (Дума). Надбі́г дру́гий вовк і з живо́го ще теля́ти ви́рвав шмато́к м'я́са (Коцюб.)]. **-ть** *под что* – підбіга́ти, підбі́гти, (*о многих*) попідбіга́ти під що.
Подбе́л – 1) *см.* **Подбе́лка**; 2) *бот.* (Fussilago Farfara *и* Petasites vulgaris) – підбі́л (-лу) *и* підбі́ль (-лю); *срв.* **Мать** *и* **Ма́чеха.**
Подбе́ливание – подбі́лювання, забі́лювання, *см.* **Подбе́ливать.**
Подбе́ливать, подбели́ть – підбі́лювати, підбіли́ти, (*о мног.*) попідбі́лювати кого́, що; (*молоком или сметаной кушанье*) забі́лювати, забіли́ти що. **Подбелённый** – підбі́лений; забі́лений.
Подбе́ливаться, подбели́ться – підбі́люватися, підбіли́тися, (*о мног.*) попідбі́люватися; забі́люватися, забіли́тися, бу́ти забі́леним.
Подбе́лка – 1) *см.* **Подбе́ливание**; 2) (*приправа*) забі́л (-бі́лу), за́білка.
Подбере́зник (*гриб*) – березня́к, красноголо́вець (-вця).
Подбива́ть, подби́ть – 1) *что чем и что подо что* – підбива́ти, підби́ти, (*о мн.*) попідбива́ти що чим *и* що під що, (*подкладкою одежду, досками что-л.*) підшива́ти, підши́ти, (*о мн.*) попідшива́ти що чим. **-бе́й** *клин под стойку* – підби́й (піджени́) клинка́ під стоя́н (під со́ху). **-ва́ть** *сапоги гвоздями* – підбива́ти (підби́ти, попідбива́ти) чо́боти гвіздка́ми (цвяха́ми), підко́вувати (підкува́ти, попідко́вувати) чо́боти (гвіздка́ми); поцвяхува́ти чо́боти. **-би́ть** *платье шёлком* – шо́вком підбива́ти, підби́ти, підшива́ти, підши́ти убра́ння. **-би́ть** *мехом* – підбива́ти (підби́ти) ху́тром, хутрува́ти, ви́хутрувати, похутрува́ти що. *Утопленника теченьем* **-би́ло** *под мост* – то́пленика підби́ло течі́єю (водо́ю) під міст. **-би́ть** *зайца, птицу* (*подстрелить*) – підби́ти за́йця, пти́цю. **-би́ть** *глаз, глаза* – підби́ти о́ко, попідбива́ти о́чі. **-би́ть** *кого* (*свалить с ног*) – підби́ти (підчепи́ти) кого́. *Они* **-би́ли** *друг друга и оба упали* – вони́ підби́ли оди́н о́дного й оби́два попа́дали. **-би́ть** *щи забелкой* – забіли́ти борщ; 2) *кого на что* – підбива́ти, підби́ти, (*подущать*) підмовля́ти, підмо́вити, намовля́ти, намо́вити, (*подстрекать*) під'ю́джувати, під'ю́дити, підбу́джувати, підбуди́ти, підбу́рювати, підбу́рити, направля́ти, напра́вити, настре́нчувати, настре́нчити, (*советами*) підра́джувати *и* підраджа́ти, підра́дити кого́ на що. *Срв.* **Побужда́ть.** [Хіба́ не Хома́ підмовля́в, не він склика́в грома́ду (Коцюб.). Під'ю́дили мене́ на вас (Конис.). Ціка́вість, ма́буть, вас підбу́джує чима́ло (Самійл.). Підбу́рювали всіх царі́в в Евро́пі, щоб воюва́ти А́нглію ішли́ (Грінч.)]. *Так меня и* **-ва́ет** *поехать туда* – так мене́ й порива́є поі́хати туди́. **Подби́тый** – 1) підби́тий, підши́тий, (*мехом*) (по)хутро́ваний, ви́хутруваний чим. **-тая** *птица* – підби́та, підтя́та пти́ця. **-тый** *глаз*, **-тые** *глаза* – підби́те (підси́нене) о́ко, попідби́вані (попідси́нювані) о́чі; 2) (*наущенный*) підби́тий, намо́влений, під'ю́джений *и т. д.*
Подбива́ться, подби́ться – 1) підбива́тися, підби́тися (*досками, материей*) підшива́тися, підши́тися, (*во множ.*) попідбива́тися, попідшива́тися чим. **-ться** *мехом* – хутрува́тися, ви́хутруватися, похутрува́тися чим; 2) (*изнашиваться*) збива́тися, зби́тися, (*во множ.*) позбива́тися. *Сапоги* **-би́лись** – чо́боти позбива́лися; 3) (*о лошади*) підбива́тися, підби́тися, підто́птуватися, підтопта́тися; 4) *под что* – забави́тися, заби́тися, заганя́тися, загна́тися під що. [Ко́лька заби́лася (загна́лася) під ні́готь]; 5) (*подольщаться к кому*) підстила́тися, підстели́тися, підмо́щуватися, підмости́тися під ко́го, підсипа́тися, підси́патися, підла́зити,

підлі́зти до ко́го, піддо́брюватися, піддобри́тися до ко́го *и* під ко́го, запобіга́ти, запобі́гти ла́ски в ко́го, підхо́дити, підійти́ під чию́ ла́ску. [Вже під йо́го підстила́лась козаки́ й міща́ни. Багати́р не поскупи́вся, під кого́ тре́ба підмости́вся. Все ду́ма: як-би-то піддобри́тися під па́на].

Подби́вка – 1) (*действ.*) підбива́ння, підшива́ння, *оконч.* підбиття́, підшиття́, (*мехом*) хутрува́ння, похутрува́ння; 2) (*подкладка*) пі́дбивка, пі́дбійка, підбі́й (-бо́ю), пі́дшивка, спід (*р.* спо́ду), спі́дка (-ки).

Подбира́ние – підбира́ння, збира́ння, визби́рування; добира́ння, прибира́ння *и т. д., см.* **Подбира́ть.**

Подбира́ть, подобра́ть – 1) (*подымать*) підбира́ти, підібра́ти, підійма́ти, підня́ти що, (*собирая с полу, с земли*) збира́ти, зібра́ти, (*по одному*) визби́рувати, (*во множ.*) попідбира́ти, позбира́ти, ви́збирати, (*сплошь*) повизби́рувати що. [В то́го до́ля хо́дить по́лем, колоски́ збира́є (Шевч.). Диви́сь, як ло́вко ку́рятко пшінце́ визби́рує (Хорол.). Ви́збирай (повизби́руй) скло, щоб хто но́гу не заска́бив]. *Прольёшь, не* **-рё́шь** – розіллє́ш, не збере́ш. **-бра́ть** *платье, юбку* – підібра́ти су́кню, спідни́цю, (*подоткнуть*) підсми́кати, підти́кати, підку́цати, під[за]каса́ти спідни́цю. *Срв.* **Подбира́ться 2**. **-бира́ть** *полы* – підгина́ти по́ли. [А я по́ли підгина́ю сіда́ти на ла́ві (Гол.)]. **-бра́ть** *волосы, косу* – підібра́ти, забра́ти воло́сся, ко́су. [Вона́ одно́ю руко́ю ми́ттю зірва́ла з голови́ ху́стку, дру́гою підібра́ла до́вгу і чо́рну, як га́йворон, ко́су (Стор.). Заберу́ собі воло́сся так, як жо́внір, та й бу́де мені́ лі́пше йти (Стеф.)]. *Сидеть,* **-бра́вши** *ноги под себя* – сиді́ти, під се́бе но́ги підібга́вши (підгорну́вши, підко́рчивши). **-ра́ть** *парус* – звива́ти, звину́ти вітри́ло; 2) (*брать чужое*) забира́ти, забра́ти, підче́плювати, підчепи́ти. *Не оставляй тут ничего, как раз* **-беру́т** – не ки́дай тут ні́чо́го, а то ми́ттю підче́плять; 3) (*о животном*: *с'есть*) пої́сти, ви́їсти, ви́збирати. *Лошадь* **-бра́ла** *овёс до зерна* – кінь ове́с до зе́рнятка (до зерни́нки) пої́в (ви́їв, ви́збирав); 4) добира́ти, ді[о]бра́ти (доберу́, -ре́ш...), прибира́ти, прибра́ти, (*во множ.*), подобира́ти, поприбира́ти кого́, що до чо́го. **-ра́ть** *лошадей под стать, под масть, под цвет* – добира́ти, добра́ти ко́ней до па́ри, до ма́сти, до ко́льору. **-ра́ть** *по образчику* – добира́ти на зразо́к. **-бира́ть** *подкладку под цвет материи* – підби́вку до ко́льору добира́ти. **-бира́ть** *цвета* – добира́ти (прибира́ти) кольори́. **-бира́ть** *пару кому* – добира́ти (добра́ти), прибира́ти (прибра́ти) па́ру кому́ (до ко́го) *и* до па́ри ко́му, допаро́вувати (допарува́ти), підпаро́вувати, (підпарува́ти) кого́ до ко́го. **-ра́ть** *что-л. лицом к лицу, лучшее к лучшему* – личкува́ти що. **-бра́ть** *карты, чтобы обыграть кого наверняка* – підклада́ти (попідклада́ти) ка́рти, щоб кого́сь напе́вне обігра́ти. **-бра́ть** *ключ к чему* – добира́ти (добра́ти), прибира́ти (прибра́ти) ключа́ до чо́го. [Добра́в ключа́ до ба́тьківської скри́ні (Грінч.). Добира́ю ключа́ до комо́ри, бо той загуби́вся (Крим.). І ко́жен прибере́ ключа́ до її́ пісе́нь (Куліш)]. *И слова* (*выражения, названия*) *подходящего не* **-беру́** – і сло́ва (ви́разу) підхі́дного (підхо́жого), на́зви підхі́дної (підхо́жої) не приберу́ (не доберу́).

Подбира́ться, подобра́ться – 1) підбира́тися, підібра́тися, попідбира́тися, збира́тися, зібра́тися, позбира́тися, визби́руватися, ви́збиратися, повизби́руватися, бу́ти підібраним, попідби́раним, позби́раним, повизби́руваним; добира́тися, добра́тися, прибира́тися, прибра́тися *и т. д., см.* **Подбира́ть**; 2) підбира́тися, підібра́тися, підсми́куватися, підсми́катися, підтика́тися, підти́катися *и* підіткну́тися, зака́суватися, закаса́тися, підка́суватися, підкаса́тися, зака́чуватися, закача́тися, підку́цатися, (*во множ.*) попідбира́тися, попідсми́куватися, попідтика́тися *и т. д. См.* **Подобра́ть** *платье* (**Подбира́ть**). [І підсми́калася, і підти́калася, і підпереза́лася (Стор.). Мала́нка закаса́лась та лі́зе в во́ду (Коцюб.). Очере́том ка́чки гна́ла, ви́соко-м ся закача́ла (Пісня)]; 3) (*подкрадываться*) підбира́тися, підібра́тися, підкрада́тися, підкра́стися, чали́тися, прича́литися до чо́го. *Срв.* **Подкра́дываться.** [Підбира́ється під ха́тнє віко́нце. Онде коро́ва до капу́сти ча́литься (Переясл.)]. *Волк* **-бира́ется** *к стаду* (*овец*) – вовк підкрада́ється (ча́литься) до ота́ри; 4) (*подольщаться*) добира́тися, добра́тися до ко́го, захо́дити до ко́го *и* коло ко́го, підмо́щуватися *и* підмоща́тися, підмости́тися до ко́го, підхо́дити, підійти́ під ла́ску кому́. *Срв.* **Подольща́ться, Подбива́ться 3**. [Спрокво́ла добира́ючись, запу́тав пан-отця́, як паву́к му́ху (Свидн.). Не погля́не, не загово́рить, хоч там як до йо́го не захо́дь (М. Вовч.)]; 5) (*о припасах*: *приходить к концу*) схо́дити. [Уже́ на́ші припа́си схо́дять]; 6) (*тощать*) ху́днути, сху́днути, охлява́ти, охля́сти, з ті́ла спада́ти, спа́сти, (*о мног.*) поху́днути, похля́сти *и* поохлява́ти, з ті́ла поспада́ти.

Подбиру́ха, *бот.* (Glechoma hederacea) – ко́цурник.

Подби́тый, Подби́ть, *см.* **Подбива́ть.**

Подблю́дник – пі́дкладка, пі́дмостка під блю́до.

Подблю́дный. -ные *песни* – ворожи́льні пісні́, (круг ми́ски з водо́ю).
Подбодря́ть, подбодри́ть – підбадьо́рювати, підбадьори́ти, осмі́лювати, осмі́ли́ти, підсмі́лювати, підсмі́ли́ти кого́, додава́ти, дода́ти ду́ху (відва́ги) кому́, (*диал.*) одерза́ти, одерзну́ти кого́. [Тре́ба підбадьори́ти їх, якщо вони́ боя́ться. Горі́вка тебе́ тро́хи одерзне́, бо-с геть уплоші́в (Стеф.)].
Подбодря́ться, подбодри́ться – підбадьо́рюватися, підбадьо́ритися, бадьорні́шати, побадьорні́шати. [Усі́ я́кось повеселі́шали й побадьорні́шали (Неч.-Лев.)].
Подбо́й – 1) (*действ.*) підбива́ння, *оконч.* підбиття́; (*сапог гвоздями*) підко́вування, підкува́ння, цвяхува́ння, поцвяхува́ння (чобі́т); 2) *см.* **Подкла́дка**; 3) *см.* **Подбо́р.**
Подбо́йка – 1) *см.* **Подбо́й 1**; 2) (*наковаленка*) ба́бка.
Подбо́йный – підбивни́й, підбива́льний. **-ный** *гвоздь* – шпень (*р.* шпеня́), шпеньо́к (-нька́).
Подболта́ть, *см.* **Подба́лтывать.**
Подбо́лтка – 1) (*действ.*) підбо́втування, підмі́шування, підколо́чування; 2) (*сдоба к кушанью*) запра́ва; (*забелка*) забі́л, за́білка.
Подбо́р – 1) добі́р (-бо́ру), добира́ння, прибира́ння; *срв.* **Подбира́ние.** *Естественный, половой* **-бо́р** – приро́дний, статьови́й добі́р; 2) добі́р (-бо́ру), (*выбор*) ви́бір (-бору). **-бо́р** *исторических книг* – до́бір, (*полн. собрание*) по́вний збі́р, по́вна збі́рка істори́чних книжо́к. *Как на* **-бо́р** – як оди́н, оди́н в оди́н (одна́ в одну́, одно́ в одно́), голова́ в го́лову. [Ясени́на та вся́ке де́рево – одно́ в одно́ рі́вне та висо́ке]. *У него все лошади на* **-бо́р** – у нього всі ко́ні голова́ в го́лову (до ма́сти); 3) (*в обуви*) підп'я́ток, обца́с (-са), ко́рок (-рка), кі́рка (-ки), закаблу́к, підбі́р (-бо́ру), (*деревянный обтянутый кожей*) коло́дочка. [Стьо́жки до кі́рок попу́стить (Г. Барв.)].
Подбо́ра (*в неводе*) – підбі́р (-бо́ру), обі́рка (-ки).
Подбо́рка – добира́ння, прибира́ння, *срв.* **Подбира́ние.**
Подбо́рный – добі́рний; ді́[о́]браний.
Подборо́дник – 1) (*в конской упряжи*) підборі́ддя (-ддя); 2) (*у шапки*) пі́дборідь (-роди).
Подборо́док – підборі́ддя (-ддя), борода́, пі́дборода. *Жирный* **-док** – во́ло. [Чи́сто ви́голене підборі́ддя. Упа́ла та вда́рилася бородо́ю об стіл]. *Двойной* **-док** – подві́йне во́ло. *Под* **-дком** – попід бо́роду, пі́дбородь. [Обвива́ють (пере́мітку) попід бо́роду, пі́дборідь (Шух.)]. *С острым* **-дком** – гостроборо́дий. *С жирным* **-дком** – вола́стий.
Подборо́дочный – підборі́дний.
Подбо́рщик, -щица – доби́ра́ч, доби́ра́чка.
Подбоче́ниваться, подбоче́ниться, подбочи́ться – бра́тися, взя́тися в бо́ки, під бо́ки, (*реже*) взя́тися бо́ка. [Взя́вся під бо́ки та й ду́має, що пан]. **-ча́сь, -че́нившись** – узя́вшись під бо́ки (в бо́ки, бо́ка), ру́ки в бо́ки. [Ру́ки в бо́ки та й ну танцюва́ти].
Подбра́сывание – підкида́ння.
Подбра́сывать, подбро́сить – підкида́ти, підки́нути; (*только вверх*) викида́ти, ви́кинути (*диал.*) підверга́ти, підвергти́ (*н. вр.* підвержу́, -же́ш); (*мяч для удара палкой*) підги́лювати, підгили́ти. [А підки́нь у гру́бу ще дров. Хто ви́ще підки́не оцю́ булаву́, то того́ бу́де о́зеро (Рудч.)]. *А что, кто выше* **-сил** *мяч*? – А що, хто ви́ще ви́кинув м'яча́ *и* м'яче́м (підки́нув м'яча́)? **-сить** *что под что* – підки́нути що під що. [Підки́нув його́ під при́пічок (Грінч.)]. **-сить** *сена лошадям* – підки́нути, (*немножко*) підтруси́ти сі́на ко́ням. *Ему* **-сили** *ребёнка* – йому́ підки́нуто дити́ну. **Подбро́шенный** – підки́нутий, підки́нений.
Подбра́сываться, подбро́ситься – 1) підкида́тися, підки́нутися, бу́ти підки́неним, підки́нутим. [Почали́ я́блуками підкида́тися. Три́чі на день вола́м сі́но підкида́ється]; 2) (*взбрасываться*) підкида́тися, підки́нутися, викида́тися, ви́кинутися, скида́тися, ски́нутися. [Он бач, як сього́дні ри́ба підкида́ється, (викида́ється, скида́ється)].
Подбрива́ть, подбри́ть – підго́лювати, підголи́ти, (*во множ.*) попідго́лювати. [Підголи́в бо́роду]. **Подбри́тый** – підго́лений.
Подбрива́ться, подбри́ться – підго́люватися, підголи́тися, (*во множ.*) попідго́люватися. [Він прибра́вся, підголи́вся (Неч.-Лев.)].
Подбро́счик – підки́дач. [М'яча́ підки́дач підкида́є, а і́нший б'є].
Подбрю́шина – підчере́вина.
Подбрю́шник – 1) (*в упряжи*) попру́га; 2) (*повязка для живота*) підчере́вник.
Подбрю́шный – підчере́вний.
Подбрю́шье – підчере́в'я.
Подва́л – 1) *см.* **Подва́ливание**; 2) склеп, льох; *см.* **По́греб.** [Ті́льки у Скута́рі, в скле́пу, не дрімáють козаки́ серде́ги (Шевч.). А під тим до́мом були́ льохи́ і була́ горі́лка (Март.)]; 3) підва́л, (*гал.*) сутере́ни. [Живу́ть у підва́лі (у сутере́нах)].
Подва́ливание – підко́чування, підсува́ння, підверта́ння, підсипа́ння, підгорта́ння. *См.*

Подва́ливать.

Подва́ливать, подвали́ть *что к чему, подо что* – підко́чувати, підкоти́ти що до чо́го *и* під що, підсува́ти, підсу́нути що під що, (*подворачивать*) підверта́ти, підверну́ти, (*подсыпать*) підсипа́ти, підси́пати, підгорта́ти, підгорну́ти що під що. *Не* **-вайте** *дров к забору, поломаете его* – не підко́чуйте, не прикладайте дров до парка́ну (не прива́люйте паркана́ дрова́ми), бо полама́єте. **-вали́**-*ка под колесо камень* – підверни́ лише́нь під ко́лесо ка́мінь. **-ли́ть** *земли под избу, под забор* – підки́дати, підси́пати, підгорну́ти землі́ під ха́ту, під парка́н. *Рыдван* **-ли́л** *под крыльцо* – ридва́н підкоти́в(ся) (під'ї́хав) під ґа́нок. *И* **-ли́ло**-*же ему счастье* – та й потала́нило (пофорту́нило)-ж йому́. **Подва́ленный** – підко́чений, підсу́нений, підве́рнений, підси́паний, підго́рнений *и т. д.* **-ться** – підко́чуватися, підкоти́тися, бу́ти підко́ченим, підсува́тися, підсу́нутися *и т. д.*

Подва́льный – підва́льний, (*гал.*) сутере́новий. **-ный** *этаж* – підва́льна оса́да. *См.* **Подва́л 3.**

Подва́ривать, подвари́ть – 1) прива́рювати, привари́ти. [Тре́ба привари́ти ка́ші, бо ма́ло (Грінч.)]; 2) (*о железе*) нава́рювати, навари́ти що. [Навари́ти вісь]. **Подварённый** – прива́рений; (*о железе*) нава́рений.

Подва́риваться, подвари́ться – 1) прива́рюватися, привари́тися, бу́ти прива́реним; 2) (*о железе*) нава́рюватися, навари́тися, бу́ти нава́реним.

Подва́рочный – прива́рний. **-чный** *аппарат* – прива́рний апара́т.

Подвева́ть, подве́ять – 1) (*о ветре*) підвіва́ти, підві́яти, піддува́ти, підду́ти під що; 2) (*о зерне*) підвіва́ти *и* підві́ювати, підві́яти, провіва́ти *и* прові́ювати, прові́яти що. **Подве́янный** – підві́яний, прові́яний.

Подвева́ться, подве́яться – підвіва́тися *и* підві́юватися, підві́ятися, провіва́тися *и* прові́юватися, прові́ятися.

Подведе́ние – підве́дення. **-ние** *итогов* – підсумо́вування, *оконч.* підсумува́ння.

Подве́домный – підсу́дний.

Подве́домственность – підуря́дність, підпорядко́ваність (-ости).

Подве́домственный – підуря́дний, підпорядко́ваний.

Подвене́чный – шлю́бний, вінча́льний. [Ху́тко вже тебе́ поба́чу, красо́-приро́до, в шлю́бному убра́нні (Самійл.). Су́кню мені́ вінча́льну положи́ на лі́жко (Куліш)].

Подверга́ние *чему* – піддава́ння чому́; (*возможности чего-л. неприятного*) наража́ння на що, підводі́ння під що; (*испытанию*) виставля́ння на спро́бу; (*пытке, истязаниям, мучениям*) віддава́ння на му́ки, катува́ння, мордува́ння, тортурува́ння *и т. п., см.* **Подверга́ть.**

Подверга́ть, подве́ргнуть *чему* – піддава́ти, підда́ти чому́, під що. [Піддава́ла кри́тиці тради́ції та інтере́си, во ім'я́ яки́х від не́ї вима́гано же́ртв (Доман.). Не хо́чемо піддава́ти ва́шу індивідуа́льність анатомі́чній опера́ції (Крим.)]. **-га́ть, -нуть** *возможности чего-л. неприятного* – наража́ти, наразити на що, підво́дити, підвести́ під що. *Его* **-га́ли** *большой опасности* – його́ наража́ли на вели́ку небезпе́ку. **-га́ть** *чему-л. неприятному себя* – наража́тися на що. [Я не проси́в тебе́ поки́нуть ві́ру, лише́ не виставля́тися прилю́дно, не наража́тися на небезпе́чність (Л. Укр.)]. **-га́ть** *опасности свою* (*чью*) *жизнь* (*здоровье*) – ва́жити свої́м (чиї́м) життя́м (здоро́в'ям); (*испытанию*) виставля́ти, ви́ставити на спро́бу. [Зна́ючи як у ті часи́ на мужика́ диви́лись, ми зрозумі́ємо, на яку́ страшну́ спро́бу ви́ставила до́ля украї́нську мо́ву (Єфр.)]. *Он был* **-гнут** *жестоким испытаниям судьбы* – завдала́ йому́ до́ля бага́то тяжко́го в житті́. **-га́ть** *испытанию качество чего* – піддава́ти спро́бі що. **-га́ть, -нуть** *наказанию* – завдава́ти, завда́ти ка́ри кому́ *и* на ка́ру кого́. *Его* **-ли** *тяжкому наказанию* – його́ завдали́ на тя́жку́ ка́ру. **-га́ть** *ответственности* (*привлекать*) – притяга́ти (притягти́) кого́ до відповіда́льности. [За зловжива́ння його́ притя́гнено до відповіда́льности]; (*штрафу*) піддава́ти, підда́ти ка́рі, пені́, накида́ти пеню́; (*обыску*) *кого* – роби́ти трус (реві́зію) у ко́го, труси́ти кого́; (*заключению в тюрьме*) садови́ти, посадови́ти у в'язни́цю, у ве́жу, у тюрму́. **-га́ть** *пересудам чьё доброе имя* – вво́дити, ввести́ у (не)сла́ву кого́, пуска́ти погові́р на ко́го. [Сва́тай мене́, коза́ченьку, не вводь у несла́ву]; (*себя*) у несла́ву вхо́дити. [Сама́-ж бо ти, дівчи́нонько, у несла́ву вхо́диш, що пізне́нько-неране́нько із ву́лиці хо́диш]. **-га́ть** *посмеянию* – виставля́ти, ви́ставити на глум, на по́сміх. **-га́ть** *операции кого* – піддава́ти, підда́ти під опера́цію кого́. **-га́ть, -нуть** *действию огня, холода* – виставля́ти, ви́ставити на спро́бу вогне́м, хо́лодом. **Подве́ргнутый** *чему* – ві́дданий під що, нара́жений на що, підве́дений під що.

Подверга́ться, подве́ргнуться *чему* – підпада́ти, підпа́сти під що підляга́ти, підлягти́ чому́, зазнава́ти, зазна́ти чого́. [Підпада́в під уся́кі переслі́дування. Ма́єтності ви́лученого від це́ркви підляга́ли конфіска́ті (Ор. Левиц.). Обшліхто́вування… зазнає індивідуа́льний

твір, з уст до уст перехо́дячи (Єфр.)]. **-ся** *опасности* – наража́тися на небезпе́ку. **-ся** *наказанию* – здобува́тися, здобу́тися ка́ри; підпада́ти, підпа́сти під ка́ру. **-ся** *чьему гневу* – підпа́сти під чий гнів, зазна́ти чийо́го гні́ву. **-ся** *изменениям* – зазнава́ти, зазна́ти змін. **-ся** *штрафу* – підпада́ти, підпа́сти пені́. **-ся** *ответственности* – підпада́ти, підпа́сти під відповіда́льність. **-ся** *порицанию* – зазнава́ти, зазна́ти дога́ни. **-ся** *влиянию* – підпада́ти, підпа́сти під вплив. **-ся** *участи тяжкой* (*скорбной*) – зійти́ на тяжку́ (на скорбо́тну) путь. *Он* **-ется** *насмешкам* – його́ беру́ть на глум, на глу́зи. *Эта страна часто* **-ется** *наводнениям* – цю краї́ну ча́сто залива́є водо́ю. **-ся** *нападению* – зазнава́ти, зазна́ти на́паду. **Подве́рженный** – підпа́лий, пі́дданий чому́. *Быть* **-ным** *чему, см.* **Подверга́ться, подве́ргнуться.** *Он* **-жен** *припадкам головной боли* – у йо́го (його́ *и* йому́) часа́ми боли́ть голова́. *Он* **-жен** *вспышкам гнева* – його́ ча́сто гнів напада́є. *Я* **-жен** (*часто* **-га́юсь**) *простуде* – я ле́гко засту́джуюся (пересту́джуюся).

Подвёртка – 1) *см.* **Подвёртывание 1 - 3**; 2) пі́дмотка; 3) ону́ча.

Подвёртывание – 1) (*гайки, винта*) прикру́чування; 2) підмо́тування; 3) (*полы одежды, юбки рукавов*) зака́сування, підка́сування, зака́чування, підка́чування; 4) (*ног под себя*) підібга́ння, підгорта́ння.

Подвёртывать, подверте́ть – 1) (*гайку, винт*) прикру́чувати, прикрути́ти. [Прикрути́ шру́бку ду́жче]; 2) *сов.* (**подверну́ть**) підмо́тувати, підмота́ти. [Підмота́й пе́рстінь, щоб не спорсну́в з па́льця]; 3) **-тывать, -ну́ть** *полы одежды, юбку, рукава* – зака́сувати, закаса́ти, підка́сувати, підкаса́ти, зако́чувати, закача́ти, підко́чувати, підкача́ти; 4) **-ну́ть** *ноги под себя* – підібга́ти, підгорну́ти. [Ніжечки підгорни́]. **Подвёрнутый** – 1) прикру́чений; 2) підмо́таний, 3) підка́саний, зака́саний, зака́чаний, підка́чаний; 4) підібганий, підго́рнений *и* підго́рнутий.

Подвёртываться, подверте́ться – 1) прикру́чуватися, прикрути́тися. [Шруб не прикру́чується ду́жче]; 2) (*сов.* **подверну́ться**) підмо́туватися, підмота́тися; 3) зака́суватися, закаса́тися, зака́чуватися, закача́тися, підкача́тися, підібга́тися. [До́вгий хвіст у су́кні підобга́вся. Пола́ закаса́лась, – відгорни́ (Неч.-Лев.)]; 4) (*о ноге, руке*) підверта́тися, підверну́тися. [Лі́ва нога́ в ме́не ча́сто підверта́ється]; 5) **-ну́ться** – нагоди́тися, наверну́тися, навину́тися. [Чи мені́ цю на́ймичку за́раз відпра́вити, чи підожда́ти, по́ки наго́диться яка́. Забира́ємо все, що на о́чі навине́ться (наве́рнеться)]. *Он* **-ну́лся** *очень кстати* – він нагоди́вся ду́же до ре́чи. *Ребёнок* **-ся** (*угодил*) *под лошадь* – дити́на потра́пила, під коня́ (коне́ві під но́ги). *Не* **-ся** *мне под руку* – не підла́зь мені́ під ру́ку.

Подве́с – 1) *см.* **Подве́шивание.** *Мост* **-сом** – міст вися́чий (висни́й); 2) (*в коромысле весов*) підва́га.

По́двесель, подвесельќо́м – на пі́дпи́тку, під ча́ркою, під охо́тою. *Срв.* **Навеселе́.**

Подвесели́ться – підвесели́тися.

Подвеселя́ть, подвесели́ть – підвеселя́ти, підвесели́ти кого́. [Так гі́рко на душі́, так-би ра́да, щоб мене́ хто підвесели́в (Г. Барв.)].

Подве́сить, *см.* **Подве́шивать.**

Подве́ска (*к серьгам к люстре, к часам и т. п.*) – дармови́[і]с, дармови́[і]сик.

Подве́сный – висни́й, причепни́й, приче́плений. [Нам лиша́ється ще згада́ти про приче́плені (на ли́нвах і ланцюга́х) ко́лії]. **-ная** *железная дорога* – висна́ ко́лія; причепна́ ко́лія. [Вагоне́тки з сі́ллю шви́дко пересува́ються від ша́хти до заво́ду, трима́ючись коліща́тком за висну́ ко́лію].

Подве́сочный – 1) дармови́[і]сний; 2) **-ный** *станок* (*для подвески весов*) – підвагі́вня.

Подве́сок – 1) важо́к (-жка́), висна́ вага́; 2) (*мед.*) суспе́нсор.

Подвести́, *см.* **Подводи́ть.**

Подве́треный, *мор.* – заві́тряний, що за ві́тром. **-ная** *сторона* – заві́тряний бік, бік що за ві́тром. *Срв.* **Наве́треный.**

Подвече́рье – підвечі́рок (-рка). [Це так: от вам пі́вдня; тоді́ підвечі́рок; а тоді́ – ве́чір].

Подве́шивание – підва́жування; чіпля́ння, приче́плювання до чо́го. *Точка* **-ния** – висна́ то́чка.

Подве́шивать, подве́сить – (*подо что или к чему*) – чіпля́ти, почепи́ти, приче́плювати, причепи́ти до чо́го. **-сить** *котелок к треножнику* – натага́нити казано́к. [Натага́нив казано́к і заходи́вся вари́ти кулі́ш]. **Подве́шенный** – поче́плений, приче́плений.

Подвздо́хи, подвздо́шье, *анат.* – зду́хвина, зду́ховина, голо́дна я́мка. [Напа́слася коро́ва – і зду́ховини не ви́дно].

Подвздо́шный – зду́х[о]винний. **-ные** *кости, см.* **Та́зовые** *ко́сти.* **-ная** *перепонка, см.* **Диафра́гма.**

Подвива́ть, -ся, подви́ть, -ся, *см.* **Завива́ть, -ся, зави́ть, -ся.**
Подви́вка, подвива́ние, *см.* **Зави́вка, завива́ние.**
Подвивно́й, *см.* **Завивно́й.**
По́двиг – по́двиг. [І звершите́ сей по́двиг достохва́льний (Куліш). На по́двиг голосни́й є в те́бе в се́рці си́ла (Грінч.)]. *Геройский* **-виг** – геро́йський учи́нок (по́двиг). *Воспевать геройские* **-ги** – співа́ти про геро́йські по́двиги (вчи́нки), сла́вити (уславля́ти) геро́йські по́двиги (вчи́нки).
Подвига́ние – посува́ння, посо́вування.
Подви́гать – посо́вати, (*усилит.*) попосо́вати. [Попосо́вав сього́дні важкі́ скри́ні, то тепе́р у спи́ні боли́ть]. **-ся** – посо́ватися, пору́хатися.
Подвига́ть, подви́нуть – посува́ти, посо́вувати, посу́нути; (*ближе к кому, чему*) присува́ти, прису́нути до ко́го, до чо́го. *Что* **-нуло** *его на это*? – що призвело́ його́ до цьо́го? **Подви́нутый** – посу́нений, посу́нутий; (*ближе*) прису́нений, прису́нутий; (*на что*) призве́дений до чо́го.
Подвига́ться, подви́нуться – посува́тися, посо́вуватися, посу́нутися. [Посу́нься, ля́ше, – най ру́син ся́де. Чи шви́дко посува́ється ва́ша пра́ця?]. **-ся** *вперёд* – посува́тися напере́д, поступа́ти(ся), поступи́ти(ся). [Поступні́ш на товсто́му вишива́ти: нитки́ товсті́, то поступа́ється скорі́ш]. *Дело* **-ется** *успешно* – спра́ва посува́ється (поступа́є) до́бре. *Дело не* **-ется** *вперёд* – спра́ва затамува́лася. **-ся** *далеко вперёд* – сяга́ти, сягну́ти, сягону́ти. [Що да́лі сяга́тиме демократиза́ція культу́ри, осві́ти й письме́нства, то гли́бше й ду́жче пере́йма́тиметься воно́ наро́дніми осно́вами (Єфр.)]. *В своём развитии он очень* **-нулся** *вперёд* – свої́м ро́звитком він ду́же поступи́в напере́д. **-ся** *назад* – посува́тися, подава́тися наза́д.
Подви́гнуть – (*на что*) подви́гнути, пору́шити на що, до чо́го. [Я не одного́ з великоду́шних ри́млян подви́гнув на спасе́нне ді́ло (Куліш)]. **Подви́гнутый** – подви́гнений. **-ся** – подви́гнутися.
Подви́д – підвідмі́на, пі́двид (-ду).
Подви́жник, -ца – подви́жник, -ця.
Подви́жнический – подви́жницький.
Подви́жничество – подви́жництво.
Подвижно́й *и* **подви́жный** – 1) жва́вий, мото́рний, рух[ш]ли́вий, ворух[ш]ли́вий, ворушки́й, движки́й; (*о живых существах ещё*) метки́й, непосидя́[ю]чий, непосидя́[ю ́]щий, побігу́щий, потовку́щий, пострибу́щий, поворотн[к]и́й; (*об экипаже*) бігки́й. [Жва́ва як ри́бка в рі́чці. Мото́рна як соколи́ця (М. Вовч.). На його́ звича́йно ворушко́му обли́ччі тепе́р був яки́йсь засти́глий ви́раз (Корол.). Непосидю́ще кошеня́. Побігу́ща дити́на – не вси́дить, а все метуши́ться то туди́, то сюди́. Як-би я була́ тро́хи поворотні́ша, а то обмаму́рилась]. *Шутл. об очень* **-ном** *существе* – як на шру́бах. [Ва́ша ді́вчина уся́ як на шру́бах]; 2) (*передвижной*) рухо́мий, пересувни́й, поворотни́й, порушни́й. [Купи́в рухо́мі лі́тери і заходи́вся вчи́ти си́на чита́ти. Пророби́в ді́рку і заби́в поворотно́ю до́щечкою. Порушне́ сполу́чення кісто́к (Троян.)]. **-но́й** *состав* (*на жел. дороге*) – рухо́ма части́на.
Подви́жность – рухли́вість, жва́вість, мото́рність, непосидю́чість (-ости).
Подвиза́ться – подвиза́тися.
Подви́нчивание – підкру́чування.
Подви́нчивать, подвинти́ть *что* – підкру́чувати, підкрути́ти; (*кого*) настре́нчувати, настре́нчити. [Це його́ жі́нка настре́нчила, щоб виділятися з сім'ї́].
Подвира́ло – підбре́хач.
Подвира́ть – підбрі́хувати, (*сов.*) підбреха́ти, підбрехну́ти.
Подвла́стность – підвла́дність, (*подчинённость*) підле́глість (-ости).
Подвла́стный – підвла́дний; (*подчинённый*) підле́глий, пі́дда́ний, (*весь во власти кого-л.*) піднево́лений; (*наход. в распоряжении*) підру́чний. [Він ві́льна люди́на, ніко́му не підвла́дний. Я не раба́ відда́на (Куліш). І на те́бе само́го й на піднево́лених твої́х (Св. Письмо). Зеве́с не то потура́є, а ще й допомага́є свої́м підру́чним (Єфр.)].
Подво́д, *см.* **Подво́х.**
Подво́да – підво́да; (*пренебр.*) підві́дчина; (*с кладью*) х[ф]у́ра; (*гал.*) фі́ра; (*двуконная*) пароки́нна підво́да (ху́ра). **-ды** *привезшие зерно на мельнику* – заві́з (*соб.*). [Коло млина́ ве́штались лю́ди, зно́сили з возі́в мішки́ хлі́ба; заво́зу стоя́ло ду́же бага́то].
Подводи́ть, подвести́ *и* **подве́сть** – 1) (*кого к кому, к чему, что подо что*) підво́дити, підве́сти́ кого́ до ко́го, до чо́го. [Підвели́ йому́ коня́]. **-ди́ть** *стены под крышу* – виво́дити, ви́вести сті́ни. **-ди́ть** *фундамент подо что* – підмурі́вок підмуро́вувати (підмурува́ти) під що. **-ди́ть** *итоги* – підсумо́вувати (підсумува́ти), підбива́ти, підби́ти раху́нки́. *Живот(ы) от*

голода **подвело́** – з го́лоду живі́т затягло́ (животи́ позатяга́ло), з го́лоду аж живі́т запа́вся; 2) (*переносно*) підво́дити, підве́сти́ на що, під що, призво́дити, призве́сти на що, до чо́го. [Він усі́х нас підві́в на ли́хо. Призвели́ його́, щоб потя́г з ба́тькової скри́ні гро́шей]; 3) (*под наказание*) підво́дити, підве́сти, підневі́джувати, підневі́дити; 4) (*обмануть*) підво́дити, підве́сти, підма́нювати, підмани́ти, підду́рювати, піддури́ти. [Ти-ж мене́ підмани́ла, ти-ж мене́ підвела́. Обіця́в, та й піддури́в]. **Подведённый** – підве́дений, призве́дений до чо́го; підма́нений, підду́рений; підневі́джений. **-ный** *счёт* – підби́тий, підсумо́ваний раху́нок. **-ный** *итог* – підби́та су́ма.

I. Подво́дный – підві́дний. **-ная** *повинность* – возове́, візови́й відбу́ток.

II. Подво́дный – підво́дний, підво́дяний. [Ти́хо пливе́ руса́лонька в підво́дні пала́ти (Л. Укр.). Підво́дяна части́на росли́н (Троян.)]. **-ный** *телеграф* – телегра́ф попідво́дний. **-ное** *плавание* – попідво́дне пла́вання. **-ная** *лодка* – підво́дний чо́вен, субмари́на. **-ная** *гряда* – ла́ва, ла́виця.

Подво́дчик – фу́рман, ху́рман, підві́дчик; пого́нець, (-нця).

По-двое́ – по-дво́є.

Подво́з – довіз, приві́з (-во́зу), наві́з (-во́зу). [Не було́ вели́кого наво́зу у сей я́рмарок]. **-во́з** *угля налажен* – довіз ву́гілля впорядко́вано.

Подвози́ть, подвезти́ *и* **подве́зть** – 1) (*к чему, куда*) підво́зити, підве́зти́. [Сіда́йте, підвезу́ вас додо́му, бо в той бік ї́ду. Чого́ так дале́ко став, – підво́зь бли́жче]; 2) (*что-либо*) приво́зити, приве́зти́, надво́зити, надве́зти́. [У форте́цю встигли привезти́ і харчі́в, і бойово́го припа́су]. **Подвезённый** – 1) підве́зений; 2) приве́зений, надве́зений.

Подвози́ться, подвезти́сь *и* **подве́зться** – 1) підво́зитися, підве́зти́ся. [Тро́хи пі́шки йшов, а то підві́зся – сват підві́з аж до ха́ти]; 2) приво́зитися, приве́зти́ся, дово́зитися, дове́зти́ся.

Подво́зка – підво́зіння, приво́зіння.

Подво́зный – приве́зений, наве́зений, дове́зений.

Подво́зчик – підві́зник.

Подво́й – (*в сохе*) приво́ї (-о́їв).

Подво́й – 1) пі́дмотка; 2) ди́чка, підще́па.

Подвола́кивание – підволіка́ння, підтяга́ння.

Подвола́кивать, -ся, подволо́чь, -ся – підволіка́ти, -ся, підволокти́, -ся, підтяга́ти, -ся, підтягти́, -ся. **Подволочённый** – підволо́чений, підтя́гнен[ут]ий.

Подволо́ка – 1) *см.* **Подвола́кивание**; 2) гори́ще, (*гал.*) стрих.

Подволо́чный – горища́ний.

Подвора́чивание – підверта́ння, підгорта́ння; (*рукавов, брюк*) підсу́кування, підка́сування.

Подвора́чивать, подвороти́ть – підверта́ти, підверну́ти, підгорта́ти, підгорну́ти; (*рукава, брюки*) підсу́кувати, підсука́ти, підка́сувати, підкаса́ти. **Подвороче́нный** – підве́рнений, підго́рнений; підсу́каний, підка́саний.

Подвора́чиваться, подвороти́ться – підверта́тися, підверну́тися, підгорта́тися, підгорну́тися; бу́ти підве́рненим, підго́рненим; (*о рукавах, штанах*) підсу́куватися, підсука́тися, підка́суватися, підкаса́тися, бу́ти підсу́каним, підка́саним.

Подво́рнее – подві́рне (-ного), подві́рний пода́ток.

Подво́рный – подві́рний. **-ная** *опись* – подві́рний пере́пис. **-ная** *книга* – подві́рна кни́га, домова́ кни́га. **-ная** *земля* – сади́ба, ґрунт, плец(ь).

Подворо́тня – підворі́ття, підворі́тни́ця.

Подво́рье – за́їзд, заїзни́й дім. *Монастырское* **-рье** – монасти́рське подві́р'я.

По-дворя́нски – по-па́нському, по-дворя́нському; па́нським, дворя́нським звича́єм.

Подво́х – пі́дступ, підхі́д (-хо́ду), ка́верза. [Брехли́вий, облу́дний і на найни́жчі пі́дступи зда́тний чолові́к (Єфр.). Ка́верзу він мені́ зроби́в].

Подвы́пить – підпи́ти, уки́нути тро́хи, бу́ти напідпи́тку (під ча́ркою, під охо́тою), підхмели́тися. **Подвы́пивший** – підпи́лий, підхме́лений, підча́рчений, підохо́чений. **Подвы́пивши** – на-підпи́тках, на-підпи́тку.

Подвыша́ть, -ся, подвы́сить, -ся – підви́щувати, -ся, підви́щити, -ся. **Подвы́шенный** – підви́щений.

Подвяза́ние – підвя́зання.

Подвяза́ть, -ся, *см.* **Подвя́зывать, -ся.**

По́двязи – ришто́вання; *см.* **Леса́.**

Подвя́зка – пі́двязка. [Хоч го́лий, так у пі́двязках].

Подвязно́й – підвязни́й.

Подвя́зочный – підвя́зковий.

Подвя́зывание – підвя́зування. *Служащий для* **-вания**, *напр. платочек для* **-вания** *зубов,*

ушей – підв́язник, підв́язничок.

Подв́язывать, подвяз́ать – 1) підв́язувати, підвяз́ати що. [Підвяз́ав з́уби. У сад́у дер́ев́а попідв́язували. Яќий-же мені до цієї спідн́иці попер́едник підвяз́ати?]. **-вать** *поясом* – підпер́ізувати, запер́ізувати. **Подв́язанный** – підв́язаний, підпер́ізаний; 2) станов́ити, постанов́ити ришт́овання.

Подв́язываться, подвяз́аться – підв́язуватися, підвяз́атися; (*поясом*) підпер́ізуватися, підперез́атися, запер́ізуватися, запereźатися.

Подѓадить *кому* – ќаверзу підстр́оїти ком́у, гадючку вќинути, свин́ю підкл́асти ком́у.

Подѓиб, подгиб́ание – підлам; підгин́ання.

Подгиб́ать, подогн́уть – 1) підгин́ати, підігн́ути; підгорт́ати, підгорн́ути, (*о мног.*) попідгин́ати, попідгорт́ати; 2) підл́амувати, підлам́ати, (*о мног.*) попідл́амувати. [А я п́оли підгин́аю на л́аві сід́ати. Сів і н́оги підгорн́ув. Бор́ець підлам́ав п́арубка під с́ебе]. **-б́ать** *рубец в шитье* – зал́омлювати руб́ець. **Под́огнутый** – підігнутий, під́огнений, підѓорнений, підл́аманий; (*о рубце*) зал́омлений.

Подгиб́аться, подогн́уться – підгин́атися, підігн́утися, підгорт́атися, підгорн́утися, (*о мног.*) попідгин́атися, попідгорт́атися. [Н́оги йом́у підгин́аються. Ќартка в кн́изі підгорн́улася].

Подгибн́ой – підѓинистий, підл́амний.

Подгл́адывать, подглод́ать – підгриз́ати, підгр́изти. **Подгл́оданный** – підгр́изений.

Подгл́азный – під́очний.

Подгл́азье – ́очн́а ́ямка.

Подглод́ать, *см.* **Подгл́адывать.**

Подгл́оточный – підѓорляний.

Подгл́ядчик, -чица – підгл́ядач, -чка.

Подгл́ядывание – підглядання, підзир́ання, дозир́ання.

Подгл́ядывать, подгляд́еть – підгляд́ати, підгл́еджувати, підгл́я[́е]діти, підзир́ати, підзор́ити, дозир́ати, дозор́ити. [Нех́ай стар́а сид́ить у нед́ілю д́ома та не шкандиб́ає дозир́ати, де я М́отрю перестр́іну (М. Вовч.). От він захов́авсь десь і підзир́ає].

Подгн́ет, подгн́ета – 1) підпир́ання; 2) трісќи на підп́ал.

Подгнет́ать, подгнет́ить – 1) підпир́ати, підп́ерти стовп́ом, сох́ою, розсішками; 2) підп́алювати, підпал́ити трісќами в печі.

Подгнив́ание – підгнив́ання.

Подгнив́ать, подгн́ить – підгнив́ати, підгн́ити. **Подгн́ивший** – підгн́илий.

Подгов́аривание – підмовл́яння, намовл́яння, наущ́ання; (*на что-л. дурное*) під'юджування, настр́енчування, (*провинц.*) намошт́орювання.

Подгов́аривать, подговор́ить – підмовл́яти, підм́овити, намовл́яти, нам́овити, наущ́ати, науст́ити; (*на что-л. дурное*) під'юджувати, під'юдити, настр́енчувати, настр́енчити, (*провинц.*) намошт́орювати, намошт́орити. [Намошт́орює хл́опців, щоб д́ідові в́оза на стр́іху в́икотили]. *Позволить себя* **-р́ить** – на підм́ову д́атися. **Подгов́орённый** – підм́овлений; (*на дурное*) під'юджений, настр́енчений; (*провинц.*) намошт́орений. *Сделал* **-ный** *кем* – зроб́ив з нам́ови чиєї.

Подгов́ор – підм́ова, нам́ова, наущ́ення.

Подгов́орщик, -ца – підм́овник, -ця, нам́овник, -ця.

Подгол́овок – підгол́овач, пригол́овач.

Подѓон – приѓін (-ѓону), підѓін (-ѓону). [На ́ярмарку м́ало приѓону бул́о].

Подѓонка, подгон́яние – підган́яння, приган́яння, принагл́яння, наган́яння; (*лошади*) підган́яння, торќання, підгаряч́ання.

Подгон́ять, подогн́ать – 1) (*кого*) підѓонити, підган́яти, підігн́ати, приган́яти, (*торопить*) нагл́ити, принагл́яти, принагл́ити, наган́яти, нагн́ати. [Підган́яє, щоб шв́идче йшов. Усе посліш́а і всіх приган́я, щоб шв́идче все справл́яли. Прист́авники принагл́яли їх]. **-н́ять** *лошадь* – підган́яти, торќати, підт́оркувати, підгаряч́ати кон́я. [Підгаряч́ає кон́я, щоб до корчм́и добігти вп́ору (Куліш)]; 2) (*куда, к чему*) підѓонити, підган́яти, підігн́ати, наѓонити, надігн́ати, приган́яти, пригн́ати куд́и, до ч́ого. [Пригн́али черед́у до сел́а]; 3) (*пригонять*) припас́овувати, припасув́ати, приладн́овувати, приладнув́ати, прилашт́овувати, прилаштув́ати; пристос́овувати, пристосув́ати. [Припасув́ав чіп до д́ірки]. **Под́огнанный** – 1) підігнаний, пр́игнаний; 2) (*к чему*) підігнаний, надігнаний, пр́игнаний; 3) припас́ований, приладн́ований, прилашт́ований; пристос́ований.

Подгор́аживать, -ся, подгород́ить, -ся – підгор́оджувати, -ся, підгород́ити, -ся, пригор́оджувати, -ся, пригород́ити, -ся. [Підгород́ив тин, щоб в́ищий був. Чоѓось д́уже бл́изько ти до мо́єї межі пригор́оджуєшся; гляд́и, щоб не вгород́ився в моє].

Подгора́ть, подгоре́ть – (*о тесте, мясе*) підгоря́ти, підгорі́ти, присма́гнути. **Подгоре́лый** – підгорі́лий, присма́глий.
Подго́рный – підгі́рній, підгі́рський.
Подгоро́дный – підгоро́дній, пригоро́дній, передмі́ський. **-ный** *житель* – передмістя́нин, підгородя́нин. **-ное** *село* – передмі́стя, підгоро́ддя, при́город.
Подго́рье – підгі́р'я, підгі́р (-го́ру). [Ту́рки й тата́ри підгі́р узяли́].
Подгорю́ниваться, подгорю́ниться, *см.* **Пригорю́ниваться, пригорю́ниться.**
Подгота́вливание – (*чего*) готува́ння, нала́годжування чого́; (*кого к чему*) готува́ння, спосо́блення кого́ до чо́го [Готува́ння до шко́ли, до і́спитів]; (*ученьем*) піду́чування; (*телеги к дороге*) рихтува́ння. **-ние** *кого к какому-л. известию* – готува́ння до звістки.
Подготови́тельный – підгото́вчий. **-ная** *группа* – підгото́вча гру́па. **-ная** *работа* – попере́дня, підгото́вча робо́та.
Подгото́вка, *см.* **Подгота́вливание.**
Подготовля́ть, подгото́вить – (*что для чего*) готува́ти, наготува́ти, нала́годжувати, нала́годити, прила́годжувати, прила́годити що до чо́го; (*кого к чему*) готува́ти, приготува́ти, спосо́бити, успосо́бити кого́ до чо́го. [Бра́ли селя́ни козакі́в за взір життя́ лю́дського на Украї́ні і спосо́били що-найкра́щих своїх юнакі́в до козакува́ння (Куліш)]. **-ля́ть** *учением* – піду́чувати, підучи́ти чого́. **-ля́ть** *телегу к дороге* – рихтува́ти, нарихтува́ти во́за в доро́гу. [Нарихтува́ли вози́ в дале́ку путь]. **-ля́ть** *к известию кого* – готува́ти, приготува́ти кого́ до звістки. **-ля́ть** *постепенно* – готува́ти потро́ху. **Подгото́вленный** – нагото́влений, нала́годжений, прила́годжений, підгото́ваний; спосо́блений до чо́го; піду́чений чого́; (*о телеге*) нарихто́ваний у доро́гу. **-ный** *к известию* – пригото́ваний до звістки.
Подготовля́ться, подгото́виться *к чему* – ла́годитися, нала́годитися, готува́тися, наготува́тися, спосо́битися, успосо́битися (до чо́го); (*ученьем*) піду́чуватися, підуча́тися, підучи́тися до чо́го, з чо́го. **-виться** *к экзамену, по географии* – підучи́тися до і́спиту, підучи́тися з геогра́фії.
Подгра́бливать, подгра́бить – (*сено, солому*) підгріба́ти, підгребти́, (*о мн.*) попідгріба́ти. [Ой Івче́нко молоди́й васи́лечки підкоси́в, а Іськівна молода́ васи́лечки підгребла́. Соло́му підгреби́ до ожере́ду]. *Срв.* **Грести́** *граблями.*
Подгреба́ние – (*чего граблями*) підгріба́ння. **-ние** *горящих углей* – підгорта́ння. **-ние** *к чему вёслами* – веслува́ння до чо́го.
Подгреба́ть, подгрести́ – (*граблями*), *см.* **Подгра́бливать. -ба́ться** *к чему вёслами* – веслува́ти, гребти́ся до чо́го. **-ба́ть** *горящие угли к чему* – підгорта́ти, підгорну́ти жар до чо́го. [Підгорни́ ще жа́ру до го́рщика].
Подгрёбки – ви́грібки (-ків).
Подгри́фок – при́стру́нок (-нка).
Подгру́дный – підгру́дний.
Подгру́док – (*анат., у рогатого скота*) підго́рля, підши́йок (-йка), підго́рлина; (*у быка, вола*) во́ло.
Подгрыза́ть, подгры́зть – підгриза́ти, підгри́зти. **Подгры́зенный** – підгри́зений.
Подгу́зок – підгу́зок (-зка).
Подгуля́ть, *см.* **Подвы́пить.** *Обед сегодня* **-ля́л** – обі́д сього́дні не вда́вся. *Дело наше* **-ло** – погане́нько з на́шою спра́вою.
Подгуща́ть, подгусти́ть – густі́шим роби́ти, зроби́ти.
Подда́бривание *к кому* – примиля́ння, під[при]до́брювання, ла́щіння, підла́щування до ко́го.
Подда́бриваться, поддо́бриться *к кому* – добри́тися, під[при]до́брюватися, під[при]добри́тися до ко́го, кому́, примиля́тися, примили́тися, ла́щитися, підла́щуватися, підла́щитися до ко́го, підмовля́тися, підмо́витися до ко́го.
Поддава́ние – 1) (*силы*) додава́ння; 2) (*пара в бане*) піддава́ння; 3) (*мяча лаптой*) гилі́ння; 4) (*охоты кому*) підохо́чування, заохо́чування кого́, піддава́ння, додава́ння охо́ти кому́ до чо́го.
Поддава́ть, подда́ть – 1) додава́ти. [Вона́ добува́є оста́нніх сил, додає́ нога́м жва́вости ру́хами ці́лого ті́ла (Коцюб.)]; 2) **-ва́ть** *пару в бане* – піддава́ти па́ри; 3) (*мяч лаптой*) гили́ти, загили́ти; 4) (*охоты кому*) підохо́чувати, підохо́тити, заохо́чувати, заохо́тити кого́, додава́ти, дода́ти, піддава́ти, підда́ти охо́ти кому́.
Поддава́ться, подда́ться – піддава́тися, підда́тися, здава́тися, зда́тися, кори́тися, скоря́тися, скори́тися, підляга́ти, підлягти́, улягти́, підхиля́тися, підхили́тися кому́, чому́ (*реже* під ко́го, під що). [А я тій журбі́ та й не піддаю́ся. Іва́н і на те зда́вся: така́ вже в

йо́го воско́ва вда́ча була́ (Конис.). Уря́д скоря́вся на́тискові громадя́нства (Грінч.). Він підляга́є пога́ному впли́вові. Улягла́ ча́рам подру́жнього милува́ння (В. Корол.). Їх неду́га не підхиля́ється нам під нау́ку (Куліш)]. **-ся** *искушению* – піддава́тися (дава́тися) на споку́су. **-ся** *наущению, подговору* – да́тися на підмо́ву, до підмо́ви. *Не* **-ва́ться** – не подава́тися. *Не* **-да́лся** *искушению* – не пода́вся споку́сі. *Плохо* **поддаю́щийся** *резанию, разрубанию* – зати́нчливий.

Поддавки́ – піддавки́ (-кі́в). [Гуля́лися в піддавки́].

Подда́кивание – пота́кування, підта́кування, прита́кування, (*оконч.*) прита́кнення.

Подда́киватель, -ница – пота́кач, пота́качка, потака́йло (*общ. р.*), підта́кач, підта́качка.

Подда́кивать, подда́кнуть – пота́кувати, потакну́ти, під[при]та́кувати, під[при]такну́ти, еге́кати, еге́кнути кому́. **-вающий,** *см.* **Подда́киватель.**

Подда́лбливать, -ся, поддолби́ть, -ся – піддо́вбувати, -ся, піддовба́ти, -ся, піддовбти́, -ся. **Поддо́лбленный** – піддо́вбаний.

По́дданная, *см.* **По́дданный.**

По́дданнически – по-підда́нському, як підда́ний (підда́нець).

По́дданнический – підда́нський, підда́нницький, підда́нчий.

По́дданничество, *см.* **По́дданство.**

По́дданный, -ная – підда́нець (-нця), підда́ниця, підда́ний (-ного), підда́на (-ної).

По́дданство – підда́нство.

Подда́ть, -ся, *см.* **Поддава́ть, -ся.**

Поддвига́ние – (*подо что*) підсува́ння; (*ближе к чему*) присува́ння до чо́го.

Поддвига́ть, -ся *и* **пододвига́ть, -ся, поддви́нуть, -ся** *и* **пододви́нуть, -ся** – (*подо что*) підсува́ти, -ся, підсу́нути, -ся, (*ближе к чему*) присува́ти, -ся, прису́нути, -ся до чо́го. **Поддви́нутый** – підсу́нений, прису́нений.

Поддева́ло, *см.* **Обма́нщик.**

Поддева́ние – 1) піддяга́ння, одяга́ння під що; 2) (*крючком*) зачіпа́ння; 3) *см.* **Обма́н**(**ывание**); 4) (*кража*) підче́плювання.

Поддева́ть, подде́ть – 1) (*под верхнюю одежду*) піддяга́ти, піддягти́, вдягти́ під що. [Вдягни́ свити́ну під кожу́х]; 2) (*крючком снизу*) зачіпа́ти, зачепи́ти; 3) **-де́ть** *кого* – підсі́сти, під'ї́хати, на слизьке́ загна́ти кого́, москаля́ підве́зти́, підве́зти́ во́за (візка́) кому́, підсі́кти кого́. *См. ещё* **Обману́ть**; 4) (*красть*) підче́плювати, підчепи́ти. [Оце́ вже підчепи́в кожу́ха].

Поддёвка – моско́вська чума́рка.

Подде́лка – 1) *см.* **Подде́лывание 1**; 2) (*подделанная вещь*) пі́дробка; фальсифіка́т (-ту).

Подде́лывание – 1) (*денег, документов, печати, подписей, продуктов*) підро́блювання, підробля́ння, фальшува́ння; (*только продуктов*) фальсифікува́ння; 2) (*к кому*), *см.* **Подда́бривание, Подольще́ние**; 3) (*под кого*) підбармо́вування під ко́го, стро́їння під ко́го, на ко́го.

Подде́лыватель, -ница – підро́блювач, -ка, фальшівни́к, -ни́ця; фальсифіка́тор, -ка.

Подде́лывать, подде́лать – (*деньги, документы, печати, подписи, продукты*) підро́блювати, підробля́ти, підроби́ти, (*о мн.*) попідро́блювати, фальшува́ти, зфальшува́ти; (*только продукты*) фальсифікува́ти, зфальсифікува́ти. **Подде́ланный** – підро́блений, зфальшо́ваний; фальсифіко́ваний.

Подде́лываться, – подде́латься – 1) (*к кому*), *см.* **Подда́бриваться, Подольща́ться**; 2) **-ся** *под чью руку* – фальшува́ти чий пі́дпис, під чию́ ру́ку (під ко́го) підробля́тися, підроби́тися; 3) (*под кого*) підро́блюватися, підробля́тися, підроби́тися, бармува́тися, підбармо́вуватися, підбармува́тися під ко́го, стро́їтися на ко́го *и* під ко́го, підшива́тися під ко́го. [На́ші пластуни́ одяга́ються в черке́ську оде́жу і, під їх барму́ючись, запуска́ють бо́роди. Стро́їться на вакха́нта (Єфр.)].

Подде́льность – підро́бленість, фальшо́ваність, неправди́вість, фальсифіко́ваність (-ости).

Подде́льный – ро́блений, підро́блений, неправди́вий, фальши́вий, фальшо́ваний, шту́чний, підбо́рний. [Ро́блені (шту́чні) кві́ти (зу́би). Підро́блений (фальшо́ваний) докуме́нт. Це чай неправди́вий. Фальши́ві гро́ші. Фальши́ві ко́си. На арши́нець на підбо́рний пога́ний продава́ли крам (Котл.). Спра́вити діяде́му хоч-би з підбо́рними камінця́ми (Конис.)].

Подде́льщик, *см.* **Подде́лыватель.**

Поддерга́й – куцепе́рий (-ого).

Поддёргивание – підсми́кування, підтяга́ння.

Поддёргивать, поддёрнуть (*одежду*) – підсми́кувати, -ся *и* підсмика́ти, -ся, (*сов.*) підсми́кати, -ся; (*ближе*) підтяга́ти, підтягти́. **Поддёрнутый** – підсми́каний; підтя́гнений.

Поддержа́ние – підмо́га, підпо́ра, підтрима́ння. [Заво́дили при церква́х бра́тства на підмо́гу

старóї вíри украї́нської (Куліш). На підпóру своḯй фальши́вій гіпóтезі (Крим.)].

Поддéрживать, поддержáть – (*в прямом и перен. смысле*) піддéржувати, піддéржати, підтри́мувати, підтри́мáти; підмагáти, підмогти́ когó, дýху піддавáти, піддáти комý, підпирáти, підпéрти когó, стоя́ти за ким. [Щи́рим слóвом, співчуттям загóïла рáни сердéчні, підтри́мáла (Коцюб.). Підпирáли своє́ю повáгою церкóвні брáтства (Куліш). Я́кось розвáжить менé, підмóже менé та дýмка, що вíльно мені (М. Вовч.)]. **-живать, -жáть** *в беде, в нужде* – заратóвувати, заратувáти, запомагáти, запомогти́ когó, підмагáти, підмогти́, спромагáти, спромогти́, підбичувáти когó чим. [Грíшми заратýйте на подýшне. Запомагáв зубóжене козáцтво (Куліш). Я запомíг їх худóбою, землéю. Чоловíк погорíв – підбичýйте йогó. Узграни́чні пани́ спромагáли козакíв зброє́ю (Куліш)]. **-живать, -жáть** *кого войском* – підси́лювати, підси́лити, посилкувáти когó вíйськом. **-жáть** *жизненную силу в ком* – підживля́ти, підживи́ти, оживи́ти когó. **-живать** *разговор* – підтри́мувати розмóву. **-жáть** *вялый разговор* – підживи́ти розмóву. **-живать** *огонь* – підживля́ти, підтри́мувати вогóнь. **-живать** *жизнь чью* – (*опис.*) держáти на свíті когó. [Ти мою́ стáрість весели́ш, ти менé на свíті держи́ш (Квітка)]. **-живать** *надежду* – грíти надíю. [Нехáй радíє, поки надíя сéрце грíє (Шевч.)]. **-живать** *родственные отношения* – родичáтися з ким. **-живать** *переписку с кем* – листувáтися з ким. **-живать** *порядок* – додéржувати ладý. **-живать** *дружбу с кем* – у при́язні бýти з ким. **-живать** *раздор* – підживля́ти рóзбрат, свáрки. **-живать** *иск* – підпирáти пóзов. **-живать** *здание от разрушения* – берегти́ будíвлю від руйнáції. **Поддéржанный** – піддéржаний, підтри́маний, підси́лений *и т. д.*

Поддéрживаться, поддержáться – піддéржуватися, держáтися, піддéржатися, підтри́муватися, тримáтися, підтримáтися, підпирáтися, підпéртися чим; заратóвуватися, заратувáтися чим. [Абсолюти́зм вíйськом тíльки й держáвся. Аристокрáтство лицáрськими зáмками підпирáлось (Куліш). Зароблю́ грóшей та трóшки заратуюсь].

Поддéржка – пíдтримок (-мку), пíдтри́мка, підтри́мáння, підпóра, підмóга, підпомóга, запомóга, допомóга, заратувáння. *Оказывать* **-ку** *кому чем* – запомагáти когó чим, заратóвувати когó чим. *Находить* **-ку** *в ком, чём* – підтри́мку (підмóгу, підпóру, підпомóгу) мáти з кóго, з чóго. *Получить материальную* **-ку** *от кого* – заратувáтися в кóго. [Се я у чоловíка заратувáвся та й оплати́в пóдаті]. *Он имеет* **-ку** *в сферах* – він мáє рýку в ви́щому уря́ді. **-ка** *дома требует больших расходов* – удéржування господи вимагáє вели́ких видáтків.

Поддёрнуть, *см.* **Поддёргивать.**

Поддóбриться, *см.* **Поддáбриваться.**

Поддолби́ть, *см.* **Поддáлбливать.**

Поддóнник, поддóнок *и* **поддóн** – піддéн, підни́ще.

Поддоминáнта – піддомінáнта.

Поддрáзнивание – дратувáння, піддрóчування, дражнíння.

Поддрáзнивать – дратувáти, дрочи́ти, дражни́ти когó, дражни́тися, дрочи́тися з кóго.

Поддувáло – піддимáло, піддувáло. *Отверстия в* **-ле** – прогáри (-ів).

Поддувáть, поддýть – піддимáти, піддýти, підвівáти, підвíяти, піддмýхувати, піддмухнýти.

Поддья́к – піддя́чий (-чого).

Подевáть, -ся, подéть, -ся – дíти, -ся, подíти, -ся, подівáти, -ся, заподíти, -ся, запротóрити, -ся, затасувáти, -ся. *Срв.* **Девáть, -ся.**

Подéйствовать *на кого, на что* – подíяти на кóго, на що, помогти́ся комý. [Цей клáпоть розмальóваного папéру жи́во подíяв на мою́ уя́ву (В. Корол.). Щó вже їй ні говори́ли, ніщó не подíяло: вернíть та й вернíть мені тáтка (Свидн.). Сказáв, що коли́ не вти́хне, то пíдý бáтькові скажý. Помоглóся (Крим.)]. *Лекарство* **-ло** – лíки подíяли. **-вать** *благотворно* – сприя́ти, подíяти дóбре. **-вать** *дурно на здоровье* – завáдити комý.

Подéлать – 1) (*что*) пороби́ти. [Мýшу ті всі спрáви пороби́ти]; 2) (*с кем, чем*) удíяти, подíяти, починити, зорýдувати, урáдити. *Ничего с ним не* **-ешь** – нічóго йомý не вдíєш (подíєш, урáдиш). *Ничего не* **-ешь**! – нічóго не вдíєш! немá рáди (порáди)! *Ничего не могу* **-лать** – не дам рáди (рахýби) ніякої, нічи́м не зарáджу; 3) (*колдовством*) заподíяти, пороби́ти, почини́ти. [Ворóжка це йомý так заподíяла (пороби́ла, почини́ла)].

Подели́ть, -ся – 1) поділи́ти, -ся, переділи́ти, -ся, попаювáти, -ся, (*в торгов. жаргоне*) подувáнити, -ся. **-ся** *переломив, разрезав что-л.* – переломи́тися, перекрáятися чим. [Одни́м я́блучком перекрáювались]. *Срв.* **Дели́ть, -ся**; 2) *см.* **Поделя́ться.**

Подéлка – ви́ріб (-робу). *Занимаюсь мелкими* **-ми** *из дерева* – роблю́ дрібнí ви́роби з дéрева.

Поделóм – так і трéба. *И* **-лóм** *ему*! – тáк йомý й трéба. **-óм** *вору и мука* – котýзі по заслýзі.

Подéлочный – виробкóвий, вирóбний. **-ный** *материал* – матерія́л на ви́роби, до ви́робів.

Поде́лывать – поробля́ти, мото́рити. [Що поробля́єте? Гля́нуть на лю́ди, що вони́ мото́рять (Шевч.)].
Поде́льчивость – поді́льч(л)ивість (-ости).
Поде́льчивый – поді́льч(л)ивий, поділю́щий.
Поделя́ться, подели́ться – поділя́тися, поділи́тися. [Думки́ поділи́лися і через те ви́бо́ри не відбули́ся].
Подёнка, *зоол.* – обиде́нка.
Подённик, *см.* **Дневни́к.**
Подённо – поде́нно[е]. *Ходить работать* **-но** – ходи́ти на робо́ту поде́нно; ходи́ти поде́нно; ходи́ти на деньки́.
Подённый – поде́нний. **-ная** *работа* – поде́нне (-ного) *и* поде́нна (-ної). [Ходжу́ на поде́нне (на поде́нну). На поде́нній заробля́ла]. *Нанять людей на* **-ную** *работу* – найня́ти людей поде́нно. **-ная** *плата* – поде́нне.
Подёнщик, -ца – поде́нний, -на, поде́нник, -ниця.
Подёнщина – поде́нне (-ого), поде́нщина.
Подёргивание – сі́пання, сми́кання, то́рсання; (*ветром ставни*) то́ргання. *Непроизвольное* **-ние** *мускулов* – ми́шка. [По обли́ччю їй забі́гала ми́шка. Ве́рхню гу́бу ми́шка ті́пала].
I. Подёргивать, подёргать – сі́пати, посі́пати, сми́кати, посми́кати, то́рсати, пото́рсати; (*окно, дверь, ставню*) то́ргати, пото́ргати. *См.* **Дёргать. -нуть** *плечами* – стену́ти (знизну́ти) плечи́ма. *Судорога* **-ет** *лицо* – ми́шка бі́гає по обли́ччю (ті́пає обли́ччя), обли́ччя сі́пається, обли́ччя пересми́кує. *Судорога* **-ет** *ему руку* – йому́ сі́пає руку, зле́гка ко́рчить ру́ку. **Подёрганный** – посі́паний, посми́каний, пото́рсаний; пото́рганий.
II. Подёргивать, подерну́ть – (*покрывать тонким слоем что*) затяга́ти, затягну́ти, затягти́, заволіка́ти, заволокти́, повива́ти, пови́ти, понима́ти, поня́ти що. *Дым* **-ну́л** *деревья* – ди́мом затягло́ зле́гка дере́ва́. *Туман* **-ну́л** *всё* – тума́н поня́в (пови́в) усе́. *Реку* **-ло** *тонким льдом* – рі́чку затягло́, рі́чка взяла́ся тонко́ю кри́гою, р. заше́рхла. **Подёрнутый** *чем* – затя́гнений, заволо́чений, пови́тий, поня́тий (чим).
Подёргиваться, подёрнуться – 1) (*несов.*) **-ваться** *судорогой* – сі́патися, сми́катися, ті́патися. [Гу́би йому́ почали́ нерво́во ті́патися]. *Лицо начало* **-ся** – обли́ччя почало́ сі́патися (сми́катися, ті́патися); ми́шка забі́гала по обли́ччю. *Быстро* **-ся** (*об ушах у животных*) – стри́гти. [Його́ підрі́зані ву́ха стрижу́ть (Коцюб.)]; 2) затяга́тися, затяг(ну ́)ти́ся, заволіка́тися, заволокти́ся, повива́тися, пови́тися, понима́тися, поня́тися чим. **-ся** *тонким слоем чего* – затяга́тися, затягти́ся плі́вкою, шку́ркою. [Моло́ко затягло́ся плі́вкою. Кисі́ль затя́гся шку́ркою]. **-ся** *тонким слоем льда* – зашерха́ти, заше́рхнути, пришерха́ти, прише́рхнути, затяга́тися, затягти́ся. *Вода* **-лась** *льдом* – вода́ заше́рхла (пришерхла); во́ду затягло́ (вода́ взяла́ся) кри́гою. *Глаза* **-лись** *слезами* – о́чі замру́жіли слі́зьми.
Подержа́ние. *Дать или взять что на* **-ние** – да́ти або взя́ти що в кори́стування, в пози́ку.
Подержа́ть – поде́ржати, потри́ма́ти. *См.* **Держа́ть.**
Поде́ржанный – притёртий, ужи́ваний, не нови́й; (*об одежде, обуви*) прино́шений, прихо́джений. *Торгующий* **-ными** *вещами* – старожéчник, (*шутл.*) бараxо́льник. *Покупать* **-ные** *вещи* – скупо́вувати недо́носки (*шутл.* барахло́, старі́ же́чі).
Подержа́ться – 1) поде́ржатися; потри́ма́тися. [Поде́ржався руко́ю за стіл]; 2) *см.* **Продержа́ться.**
По-де́тски – по-дитя́чому, як дити́на, дитя́чим ро́бом (чи́ном).
Подешеве́ть – подеше́вшати, здешеві́ти. **Подешеве́лый** – подешеві́лий.
Поджа́ривание – сма́жіння, підсма́жування, засма́жування, пра́жіння.
Поджа́ривать, -ся, поджа́рить, -ся – (*в масле, сале*) підсма́жувати, -ся, підсма́жити, -ся, засма́жувати, -ся, засма́жити, -ся. [Засма́жила ри́бу в олії]; (*о сале, яичнице*) прягти́, -ся, спрягти́, -ся, пра́жити, -ся, спра́жити, -ся. **Поджа́ренный** – підсма́жений, засма́жений, спра́жений.
Поджа́ристый – до́бре підсма́жений; (*о тесте*) до́бре підпе́чений.
Поджа́рый – сухорля́вий, сухоре́брий.
Поджа́ть, *см.* **Поджима́ть.**
Поджелу́дочный, *анат.* – підшлунко́вий. [Підшлунко́ва за́лоза].
Поджéчь, *см.* **Поджига́ть.**
Поджива́ть, поджи́ть – (*о ране, ожоге*) го́їтися, заго́їтися. [Са́ме на хватку́ ви́разка: усе́ здира́ється, ні́як не заго́їться].
Подживо́тник – попру́га.

Подживо́тье – почере́вина, підчере́вина.
Поджи́га, *см.* **Поджига́тель.**
Поджига́ние – 1) підпа́лювання; 2) (*к бунту и т. п.*) підбу́рювання, під'ю́джування. *Срв.* **Подгова́ривание, Подстрека́ние.**
Поджига́тель, -ница – 1) палі́й (-ія́), палі́йка, підпа́ляч, підпа́лячка; 2) підбу́рювач, -вачка. *Срв.* **Подгово́рщик, Подстрека́тель.**
Поджига́тельство – 1) *см.* **Поджо́г**; настре́нчування, намовля́ння, підмовля́ння, підбу́рювання, (*вульг.*) підцько́вування, піддро́чування. *Срв.* **Подстрека́тельство.**
Поджига́ть, подже́чь – 1) (*дрова в печи, костёр*) підпа́лювати, підпали́ти, підтопля́ти, підтопи́ти, розтопля́ти, розтопи́ти (в печі). **-га́ть, -же́чь** *кого, что* – підпа́лювати, підпали́ти, пали́ти, спали́ти кого́, що; черво́ного пі́вня пусти́ти кому́; ого́нь пусти́ти кому́. [Хо́дять палії́, підпа́люють (па́лять); учо́ра Семе́на Гри́ву спали́ли: все згорі́ло – і ха́та, і тік, і хлівці́]. *При степном пожаре* **-га́ть, -же́чь** *траву, чтобы встречным огнём прекратить распространение пожара* – відпа́люватися, відпали́тися; 2) (*к мятежу, бунту, неповиновению и т. п.*) підпа́лювати, настре́нчувати, підбу́рювати, (*вульг.*) підцько́вувати, піддро́чувати кого́. [Сей хан підпа́лював у Орди́ ди́кий завзя́тий дух (Куліш). Такі́ хо́дять, що про́ти нача́льства піддро́чують]. *Срв.* **Подстрека́ть.** **Подожжённый** – підпа́лений, підбу́рений, настре́нчений, підцько́ваний, піддро́чений.
Поджида́ние – дожида́ння, чека́ння.
Поджида́ть – піджида́ти, зажида́ти, чека́ти кого́, чого́ *и* на ко́го, на що. *См.* **Подожда́ть.**
Поджи́лки – жи́жки (-жо́к). [Жижки́ до та́нців, задрижа́ли (Котл.)].
Поджима́ние – (*ног*) піді[о]бга́ння, підгорта́ння, підко́рчування, прико́рчування; (губ) стуля́ння, сти́снення, зати́снення.
Поджима́ть, поджа́ть – 1) (*ноги*) піді[о]бга́ти, підгорта́ти, підгорну́ти, підко́рчувати, підко́рчити, прико́рчувати, прико́рчити. [Сиди́ть ми́ла на при́пічку, ні́жки підобга́вши. Сядь біля ме́не, ще й ні́женьки підгорни́. Пі́вень ні́жки прико́рчив]. *Лежал,* **поджа́вши** *ноги* – лежа́в, підібга́вши (підгорну́вши) но́ги; лежа́в скули́ніг. [Зроби́ли в печі́ ді́ру́, і він там скули́ніг лежа́в]; 2) (*губы*) уста́ (гу́би) мі́цно стуля́ти, стули́ти, стиска́ти, стисну́ти, затиска́ти, зати́снути. **-жа́ть** *хвост* – підібга́ти хвоста́. **Поджа́тый** – (*о ногах*) підібганий, підго́рнений, підко́рчений, прико́рчений; (*о губах*) сту́лений, сти́снений, зати́снений.
Поджо́г – пі́дпа́л (-лу).
Поджо́га – 1) (*материал для растопки*) піджо́га. [Без піджо́ги і дро́ва не горя́ть] 2) *см.* **Подзадо́ривание.**
Подзадо́ривание – настре́[у́]нчування, підбу́рювання, (*вульг.*) нацько́вування, піддро́чування, пі́ддрочка.
Подзадо́ривать, подзадо́рить – підбу́джувати, підбуди́ти, настре́[у́]нчувати, настре́[у ́]нчити, підбу́рювати, підбу́рити, піддрато́вувати, піддратува́ти, підохо́чувати, підохо́тити, *срв.* **Подстрека́ть. Подзадо́ренный** – підбу́джений, настре́нчений, підбу́рений *и т. д.*
Подзадо́риваться, подзадо́риться – розпа́люватися, розпали́тися.
Подзако́нный – 1) підле́глий зако́нові; 2) під охоро́ною зако́ну су́щий.
Подзакуси́ть – під'ї́сти, підживи́тися; (*перед завтраком, обедом, ужином*) підсні́дати, підобі́дати, підвече́ряти.
Подзаня́ть – пози́чити тро́хи (ще), перехопи́ти, ухопи́ти.
Подзаты́лок – карк, гамали́к (-ка́).
Подзаты́льник – поти́личник, запоти́личник, наши́йник. *Давать* **-ки** – дава́ти поти́личники *и т. д.*, годува́ти поти́личниками *и т. д.*
Подземе́лье – підземе́лля, гли́бка, склеп, льох. [Ви́йшли з то́го підземе́лля. Уки́ньте в гли́бку сього́ бунтівника́ (Куліш). Яре́ма з Ле́йбою прокра́лись аж у буди́нок, в сами́й льох (Шевч.). У кайда́нах у склепу́ кона́є (Шевч.)].
Подземе́льный *и* **подзе́мный** – підзе́мний, попідзе́мний. **Подзе́мная** *вода* – підшку́рна (зашку́рна, підзе́мна) вода́.
Подзи́мье – пі́дзимки (-ків). [Не така́ страшна́ зима́, як ці пі́дзимки].
Подзо́л – підзо́ль (-ли).
Подзо́листый – підзо́листий. **-тая** *почва* – підзо́ль (-ли).
Подзо́р – 1) підгляда́ння, підзира́ння; 2) кра́йка, о́блямка, облямі́вка, (*меховой*) брам.
Подзо́рный – прозо́рни́й. **-ная** *труба* – прозо́рна́ труба́. [Ви́гадали трубу́, що зве́ться прозо́рно́ю].
Подзу́живать, подзуди́ть – під'ю́джувати, під'ю́дити, піддро́чувати, піддрочи́ти. *См.* **Подстрека́ть.**
Подзыва́ние – кли́кання, при[за]клика́ння.

Подзыва́ть, подозва́ть – кли́кати, прикли́ка́ти, прикли́кати, підклика́ти, підкли́кати підзива́ти, підізва́ти. [Сказа́в прикли́кати собі слуг тих. Мужи́к його́ підкли́кав, за чу́бика посми́кав]. **Подо́званный** – прикли́каний, підкли́каний, підíзваний.

Поди́! – з доро́ги! на́бік! [Погна́в ко́ні і тільки гука́ на люде́й: «на́бік, на́бік!»].

Подивизио́нно – дивíзіями.

Подиви́ться *чему* – почудува́тися, подивува́тися з чо́го *и* чому́. [Ене́й тому́ подивува́вся (Котл.)].

Подира́ть, подра́ть – дра́ти, подра́ти, шкря́бати, пошкря́бати. [Все лице́ пошкря́бала біле́ньке, продира́вшись по кущáх колю́чих (Грінч.)]. *Мороз* **-ет** *по ко́же* – моро́з іде́ (пішо́в) по-за шку́рою, мов снíгом тре по шку́рі.

Подка́лывание – підко́лювання.

Подка́лыватель – колíй (-ія́).

Подка́лывать, подколо́ть – 1) підко́лювати, підколо́ти; (*ножём*) підколо́ти, шпортону́ти ноже́м. [Підколо́ла го́лкою під нíготь. Його́ на ву́лиці хтось шпортону́в ноже́м під ре́бра]; 2) (*булавкой*) підшпи́лювати, підшпили́ти. [Підшпили́ спідни́цю, бо забо́втаєш]; 3) (*дров*) підру́бувати, підруба́ти. [Підруба́й дрове́ць ще, бо не ста́не піч ви́топити]. **Подко́лотый** – підко́лений, підшпи́лений, підру́баний.

Подканцеляри́ст – підканцеляри́ст (-та), підканцеляри́ста (-ти), підканцеляри́стий (-того), підпи́сар (-ря).

Подка́пывание – підко́пування, підрива́ння.

Подка́пывать, подкопа́ть *что* – підко́пувати, підкопа́ти, підрива́ти, підри́ти, підно́рювати, піднори́ти що, (о *мн.* попідко́пувати, попідрива́ти). [Вода́ підно́рить зе́млю, от весно́ю і рве її́]. **Подко́панный** – підко́паний, підри́тий, підно́рений.

Подка́пываться, подкопа́ться *подо что* – підко́пуватися, підкопа́тися, підрива́тися, підри́тися під що, підко́пувати, підкопа́ти що. [То, бува́ло, уночí це́ркву підкопа́єм (Рудан.)]. **-ся** *под кого, под какое-л. дело* – копа́ти (ри́ти) проти ко́го, проти чо́го, під ким, під чим, на ко́го, на що, підко́пувати, підкопа́ти кого́, що, копа́ти (ри́ти) я́му під ким, під чим, на ко́го, на що, підко́пуватися, підкопа́тися під ко́го, під що.

Подкарау́ливать, подкарау́лить *кого* – пристерега́ти, пристерегти́, сочи́ти, присочи́ти кого́, чига́ти, чатува́ти на ко́го, назори́ти кого́, засіда́ти на ко́го. *Срв.* **Высле́живать.**

Подка́рмливание – підгодо́вування.

Подка́рмливать, -ся, подкорми́ть, -ся – підгодо́вувати, -ся, підгодува́ти, -ся, підхарчо́вувати, -ся, підхарчува́ти, -ся, підхарчи́ти, -ся. [Підгодува́лась тим, що вчо́ра не доїли (Грінч.). Подаду́ть ла́су потра́ву, як уже́ підхарчи́лися]. **-вать** *лошадей волов в пути* – попаса́ти, ста́вити на по́пас. **Подко́рмлённый** – підгодо́ваний, підхарчо́ваний.

Подка́тывание – (*чего-л. катящегося*) підко́чування, підто́чування. **-ние** *лошадьми к под'езду* – підбіга́ння, підко́чування.

Подка́тывать, подката́ть *и* **подкати́ть** – 1) (*что-л. катящееся*) підко́чувати, підкоти́ти, підто́чувати, підточи́ти, (*под навес*) зато́чувати, заточи́ти. [Вози́ підко́чуйте (підто́чуйте) до комо́ри, бу́демо наванта́жувати. Підкоти́в ка́мінь до ха́ти. Заточи́ во́за під повíтку]; 2) (*под'езжать к под'езду*) підбіга́ти, підбíгти, підко́чуватися, підкоти́тися. [По дру́гий бік ву́лиці коти́вся візо́к і підкоти́вся під воро́та (Неч.-Лев.)]; 3) (*глаза*) підко́чувати, підкоти́ти, зако́чувати, закоти́ти. [Зако́чувала під ло́ба о́чі. Підко́чує білки́ під ло́ба]. **Подка́танный** – підк[т]о́чений; (*о глазах*) підко́чений, зако́чений.

Подка́тываться, подката́ться *и* **подкати́ться** – підко́чуватися, підкоти́тися, підто́чуватися, підточи́тися (*о глазах*) підко́чуватися, підкоти́тися, зако́чуватися, закоти́тися.

Подка́шивать, подкоси́ть – підко́шувати, підкоси́ти, підтина́ти, підтя́ти. **Подко́шенный** – підко́шений, підтя́тий. [Упа́в як підтя́тий].

Подка́шиваться, подкоси́ться – підко́шуватися, підкоси́тися, підтина́тися, підтя́тися. *Ноги* **-ются** – но́ги підло́млюються, підтина́ються, но́ги млíють. *Ноги* **-лись** – но́ги підломи́лися, підтяли́ся, помлíли.

Подква́шивать, подква́сить – (*тесто*) підчиня́ти, підчини́ти, запуска́ти, запусти́ти; (*подкислять что-л.*) підки́слювати, підкисли́ти. **Подква́шенный** – (*о тесте*) підчи́нений, запу́щений; (*подкисленный*) підки́слений.

Подкидно́й – підкидни́й.

Подки́дывание – підкида́ння.

Подки́дывать, подкида́ть *и* **подки́нуть** – 1) підкида́ти, підки́дати *и* підки́нути, підмíтувати, підметну́ти що. [Підки́нула дити́ну. Підки́нула (підметну́ла) вкра́дену ху́стку]; 2) (*прибавлять*) підкида́ти, підки́нути, докида́ти, доки́нути, прикида́ти, прики́нути, (*о мн.*)

попідкида́ти, подокида́ти, поприкида́ти. [Доки́ньте (прики́ньте) ще, бо о́бмаль бу́де]; 3) **-вать** *ребёнка на руках* – гу́цати, чу́кати. **Подки́нутый** – підки́нений, підки́нутий; доки́нутий, прики́нутий.

Подки́дываться, подкида́ться, подки́нуться – підкида́тися, підки́нутися. [Так його́ пропа́сниця тру́сить, що аж підкида́ється. Підки́нувся на піварши́на].

Подки́дыш – підки́дьок (-дька), підки́дько. **-дыш** *найденный кем* – (з)на́йда.

Подкла́д, подкла́день (*яйцо*) – по́клад. [Поклади́ в гніздо́ по́клад, щоб ку́рка зна́ла, де нести́ся].

Подкла́дка – 1) *см.* **Подкла́дывание**; 2) (*одежды*) пі́дбивка, пі́дбійка, пі́дшивка, підбі́й (-бо́ю), спі́дка. [Пальто́ з шовко́вою підбі́йкою (з шовко́вим підбо́єм). Мунди́р з черво́ною пі́дшивкою. Уже́ спі́дка в жаке́ті дере́ться]. *Подбивать* **-кой** – підбива́ти, підби́ти, підшива́ти, підши́ти пі́дбивкою, пі́дшивкою *и т. д.*; 3) (*подо что*) пі́дкладка, пі́дмостка; 4) (*переносно*) пі́дклад (-у). [В цьому́ анекдо́ті зо́всім не анекдоти́чний пі́дклад учува́ється (Єфр.)]; 5) *техн.* (*в рельсовом скреплении*) – пі́дкладень (-дня).

Подкладно́й – підкладни́й, підкла́даний.

Подкла́дочный – підбійча́ний. [Підбійча́ний крам].

Подкла́дывание – підкладання.

Подкла́дывать, подкла́сть *и* **подложи́ть** – підклада́ти, під(і)кла́сти, (*о мн.*) попідклада́ти що. **-вать**, *чтобы было мягче или выше* – підмо́щувати. [Підмості́ть ще по́душку під го́лову, бо ни́зько лежа́ти]. **-кла́дывать** *яйца под наседку* – підсипа́ти квочку. **-жи́ть** (*новую*) *подкладку подо что* – підби́ти, підши́ти (нови́м, ново́ю пі́дбивкою, пі́дшивкою) що. **Подкла́денный** – підкла́дений; підмо́щений; (*подкладкой*) підби́тий, підши́тий.

Подкла́сс – підкла́са (-си).

Подклёвывать, подклева́ть – клюва́ти, дзюба́ти потро́ху, поклюва́ти, подзюба́ти, (*снизу*) підкльо́вувати, підклюва́ти, піддзю́бувати, піддзюба́ти.

Подкле́ивание – підкле́ювання (*оконч.* підкле́їння); підлі́плювання (*оконч.* підлі́плення).

Подкле́ивать, подкле́ить – підкле́ювати, підкле́їти, підлі́плювати, підліпи́ти. **Подкле́енный** – підкле́єний, підлі́плений.

Подкле́йка – підкле́йка.

Подкле́т *и* **подкле́ть** – хи́жа (-жі), комо́ра; пивни́ця.

Подключи́чный, *анат.* – підду́жечний, підду́жний.

Подклю́чник – підклю́чник, підшафар (-ря), (*госуд. должн.*) підкомо́рій.

Подко́ва – 1) підко́ва; (*на обуви*) підкі́вка; (*привязные* **-вы** *для хождения по льду*) ра́тиця (Черк. п.), бузлу́к, рак. *С золотыми* **-ваши** – з(о)лотопідкі́вний; 2) (*булка в форме подковки*) рога́ль (-ля́), *ум.* рога́лик, рога́личок (-чка).

Подко́вка, подко́вочка – підкі́вка, підкі́вонька, підкі́вочка.

Подко́вный – підкі́вний, підкі́вча́ний. **-ный** *гвоздь* – ухна́ль (-на́ля́), *ум.* ухна́лик, ухна́личок, клине́ць (-нця́). **-ный** *шип* – зуб, гак (-ка), *гал.* што́ля (-лі).

Подковообра́зный – підко́вуватий.

Подко́вывать, подкова́ть – 1) кува́ти, *гал.* ку́ти, підко́вувати, підкува́ти. [Кова́ль коня́ кує́, а жа́ба й собі́ но́гу дає́]; 2) убира́ти, убра́ти в шо́ри, дури́ти, одури́ти, (*мн.*) подури́ти, пооду́рювати. **Подко́ванный** – ко́ваний, підко́ваний, підку́тий, (*о мн.*) поко́ваний, попідко́вуваний. [Ой сту́кнули ко́вані ко́ні на дво́рі].

Подко́вываться, подкова́ться – кува́тися, підко́вуватися, підкува́тися, бу́ти підко́ваним, (*о мн.*) покува́тися, попідко́вуватися.

Подковы́ривать, -ся, подковыря́ть, -ся, подковырну́ть, -ся – підколу́пувати, -ся, підколупа́ти, -ся, підколупну́ти, -ся (о *мн.* попідколу́пувати, -ся), піддо́вбувати, -ся, піддовба́ти, -ся, піддовбти́, -ся, піддовбну́ти, -ся (*о мн.* попіддо́вбувати, -ся), підшпо́ртувати, -ся, підшпо́ртати, -ся (*о мн.* попідшпо́ртувати, -ся). *Он под меня* **-вается** – він підса́пується під ме́не. **Подковы́рянный, подковы́рнутый** – підколу́паний, піддо́вбаний, підшпо́ртаний, (*о мн.*) попідколу́пуваний, попіддо́вбуваний, попідшпо́ртуваний.

Подковы́рка – підколу́пування, піддо́вбування, підшпо́ртування; (*в лаптях*) підсми́чка.

Подко́жный – підшку́рний, зашку́рний, позашку́рний. [Вся кров скипі́лася зашку́рня (Котл.)]. **-ная** *клетчатка* – підшку́ра, ніздра́, підскі́рень (-рня).

Подкола́чивание – підбива́ння.

Подкола́чивать, -ся, подколоти́ть, -ся – підбива́ти, -ся, підби́ти, -ся, (*о мн.*) попідбива́ти, -ся. **Подколо́ченный** – підби́тий, (*о мн.*) попідби́ваний.

Подколе́нник – (*удар под колени*) заколі́нник; підні́жка.

Подколе́нный – підколі́нний. **-ная** *ямка* – підколі́нок (-нка).

Подколе́нок – жи́жка. [Позако́чували штани́, аж жи́жки ви́дно. Злякáвсь, аж жи́жки

дрижа́ть. До та́нців жи́жки тру́сяться]. *В танце ударять себя пяткой в* **-нок** – в жи́жку креса́ти (Васильч.).
Подколе́нье – підколі́нок (-нка), жи́жка.
Подколо́дник – 1) *зоол.* Motacilla modularis – трясихвістка, трясихвіст (-хвоста), трясидуба. *Срв.* **Ольша́нка, Трясогу́зка**; 2) (*колодник*) кайда́нник, сибіря́ка.
Подколо́дный – підколо́дний. *Змея* **-дная** – гад потає́ний, гад з-під соло́ми. **-дный** – (*сущ.*) сибі́рний.
Подколо́ть, *см.* **Подка́лывать.**
Подколыха́ть, подколыхну́ть – підколиса́ти, підколисну́ти.
Подкома́ндный – піднача́льний.
Подкоми́ссия – підкомі́сія.
Подкомо́рий – підкомо́рій (-ія).
Подконю́ший – підконю́ший (-шого).
Подко́п – 1) підкі́п (-ко́пу), ми́на, тайни́к, потайни́к. *Делать, производить* **-о́п** – роби́ти підкі́п; 2) пі́дступ (-пу), підхі́д (-хо́ду). *Срв.* **Подво́х.**
Подкопа́ть, *см.* **Подка́пывать.**
Подко́пный – 1) підко́пний, ми́нний. [Підко́пні робо́ти]; 2) підсту́пний.
Подкопы́тник – *бот.* Pyrola rotundifolia – добрі́вка, боцви́нка.
Подко́пщик – підко́пник, миня́р (-ра́).
Подкора́чивание – у[при]коро́чування.
I. Подкора́чивать, -ся, подкора́чить, -ся – підкаря́чувати, -ся, підкаря́чити, -ся, (*о мн.*) попідкаря́чувати, -ся. **Подкора́ченный** – підкаря́чений.
II. Подкора́чивать, подкорота́[и́]ть – у[при]коро́чувати, у[при]короти́ти. **Подкоро́ченный** – у[при]коро́чений.
Подкоре́нка – підбичі́вка, підкоре́нок (-нка).
Подкоре́нный – підкорі́нний.
Подко́рм, -мка, *см.* **Подкормле́ние.**
Подкорми́ть, *см.* **Подка́рмливать.**
Подкормле́ние – підхарчо́вування, підгодо́вування, (*оконч.*) підхарчува́ння, підгодува́ння.
Подкорна́ть – підрі́зати, підчухра́ти.
Подкорну́ть, -ся – підкоцю́рбити, -ся, підкорю́чити, -ся. [Сидів підкорю́чивши но́ги (Стор.)].
Подко́рный, *см.* **Подко́рочный.**
Подкоро́вник – (*белый гриб*) борови́к.
Подкоро́чение – у[при]коро́чення.
Подко́рочный – підко́рий, підкі́рний.
Подко́рье – підкі́р'я, за́болонь (-ни).
Подко́рчивать, подко́рчить – підкорю́чувати, підкорю́чити, підко́рчувати, підко́рчити, (*о мн.*) попідкорю́чувати, попідко́рчувати.
Подкоря́чивать, -ся, подкоря́чить, -ся – підібра́ти, -ся; підлі́зти ра́чки.
I. Подко́с – ви́кіс (-косу).
II. Подко́с – підпо́ра, косина́, уко́сина, *ум.* коси́нчик.
Подко́сина, *см.* **Подко́с** II.
Подкоси́ть, *см.* **Подка́шивать.**
Подкоси́ца – кісни́к (-ка́).
Подко́сок – кі́ска (-ка).
Подко́стный – підкі́стний, підко́стяний.
Подко́сый – криви́й, дуга́стий.
Подкра́дкою – крадькома́.
Подкра́дывание – підкрада́ння, прикрада́ння, закрада́ння.
Подкра́дываться, подкра́сться – підкрада́тися, підкра́стися (о *мн.* попідкрада́тися), прикрада́тися, прикра́стися (*о мн.* поприкрада́тися), закрада́тися, закра́стися (*о мн.* позакрада́тися), скрада́тися, скра́стися (*о мн.* поскрада́тися). [Кіт ізно́в закрада́ється до молока́. У твій мід скрада́ються злодії (Франко). Не йде, а скрада́ється під стодо́лу (Стеф.). Підкра́лися, щоб ізляка́ть (Шевч.). Прикра́лися під са́мі ві́кна (М. Вовч.). Вовки́ прикрада́ються ове́чку або вола́ з'ї́сти (Г. Барв.)].
Подкра́ек – підкра́йка.
Подкра́йный, *см.* **Предпосле́дний.**
Подкра́нный – підкранто́вий. **-нный** *чан* – злива́льниця, черепа́шина. *Срв.* **Отли́в 4.**
Подкрапи́вница, *зоол.* Motacilla regulus – коро́лик.

Подкра́пывать, подкрапа́ть – (*о дожде*) накра́пувати, накрапа́ти(ся).
Подкра́ска – 1) *см.* **Подкра́шивание**; 2) (*краска для* **-ски**) пі́дкраска.
Подкра́шивание – підмальо́вування, підкра́шування, підфарбо́вування.
Подкра́шивать, подкра́сить – підкра́шувати, підкраси́ти, підфарбо́вувати, підфарбува́ти, (*о мн.*) попідкра́шувати, попідфарбо́вувати; (*подрисовывать*) підмальо́вувати, підмалюва́ти, (*о мн.*) попідмальо́вувати; (*придавать красочность*) підбармо́вувати, підбармува́ти. [Две́рі тре́ба тро́хи підкраси́ти. Я не стида́юся свого́ си́вого во́лосу, а ви свій підфарбо́вуєте. Підмалюва́ла при́пічок]. **Подкра́шенный** – підкра́шений, підмальо́ваний, підфарбо́ваний, (*о мн.*) попідкра́шуваний.
Подкра́шиваться, подкра́ситься – підкра́шуватися, підкраси́тися, (*о мн.*) попідкра́шуватися; підмальо́вуватися, підмалюватися, (*о мн.*) попідмальовуватися, підфарбовуватися, підфарбуватися, (*о мн.*) попідфарбо́вуватися; підбармо́вуватися, підбармува́тися.
Подкре́па, *см.* **Подкрепле́ние 2.**
Подкрепле́ние – 1) підкрі́плення, покрі́плення, підси́лювання, підси́лення, поси́лювання, поси́лення, підпира́ння, підпертя́. **-ние** *пищею* – піджи́влення, піджи́ва, заси́лок (-лку). **-ние** *присягою* – стве́рдження при́сягою; 2) (*подкрепа*) підпо́ра, покре́па, (*войско*) підси́лок, поси́лок (-лку), підмо́га.
Подкрепля́ть, подкрепи́ть – підкрі[е]пля́ти, підкрі[е]пи́ти, (*о мн.*) попідкрі[е]пля́ти, покрі[е]пля́ти, покрі[е]пи́ти, скріпля́ти, скріпи́ти, (*о мн.*) поскріпля́ти; підси́лювати, підси́лити, (*о мн.*) попідси́лювати; поси́лювати, поси́лити, заси́лювати, заси́лити; підпира́ти, підпе́рти; (*пищею*) підживля́ти, підживи́ти, (*о мн.*) попідживля́ти. **-пить** *армию свежими силами* – підси́лити (поси́лити) ві́йсько нови́ми си́лами. **-пи́ть** *больного лекарством* – підживи́ти, підкріпи́ти неду́жого лі́ками. **-пи́ть** *свои слова доказательством* – підпе́рти свої́ слова́ до́казами. **-пи́ть** *присягою* – стве́рдити при́сягою. **Подкреплё́нный** – підкрі́[е́]плений, (*о мн.* попідкрі́[е́]плюваний), покрі́[е́]плений, скрі́плений, (*о мн.* поскрі́плюваний), підси́лений, поси́лений, заси́лений, підпе́ртий, (*пищею*) піджи́влений.
Подкрепля́ться, подкрепи́ться – підкрі[е]пля́тися, підкрі[е]пи́тися, покрі[е]пля́тися, покрі[е]пи́тися, скріпля́тися, скріпи́тися, підси́люватися, підси́литися, по[за]си́люватися, по[за]си́литися, (*пищею*) підживля́тися, підживи́тися, підгодо́вуватися, підгодува́тися, під'їда́ти, під'ї́сти, підживля́ти ду́шу, підживи́ти ду́шу, (*о мн.*) покрі[е]пи́тися, попідкрі[е]пля́тися *и т. д.* [Покрепи́всь ча́ркою. Підживи́всь, як соба́ка му́хою. Як не під'їси́, то й святи́х продаси́].
Подкрепля́ющий – (*прилаг.*) покріпни́й. [Горі́лка покріпна́ (Куліш)].
По́дкрут – пі́дкрутка.
Подкру́чивание – підкру́чування.
Подкру́чивать, подкрути́ть – підкру́чувати, підкрути́ти, (*о мн.*) попідкру́чувати. [Підкру́чувати ву́са. Підкрути́ти ля́мпу. На́ше ді́ло міро́шницьке: підкрути́в та й сів]. **Подкру́ченный** – підкру́чений, (*о мн.*) попідкру́чуваний.
Подкру́чиваться, подкрути́ться – підкру́чуватися, підкрути́тися, (*о мн.*) попідкру́чуватися.
Подкрыле́чный – підґанко́вий.
Подкры́льный – підкри́льний.
Подкры́лыш, -лок, -льник, -льничек – мазу́н, -чик.
Подкры́льцевый – пахови́й, підпахі́вний. **-вая** *ямка* – пахва́, пі́дпашка, підпахі́в'я.
Подкры́шный – підда́шній.
Подкуде́рить, *см.* **Подкудря́вить.**
Подкудря́вить – підкучеря́вити.
Подкуз(ь)ми́ть – підве́сти, підневі́дити, підкува́ти кого́, стільця́ підста́вити, візка́ підве́зти кому́. *См.* **Подводи́ть 3** *и* **4.**
Подкулика́ть – підпи́ти, підхмели́тися; (*опис.*) му́ху (чмеля́) вби́ти.
По́дкуп – пі́дкуп (-купу), скуп (-у). *Прибегнуть к* **-пу** – вда́тися до пі́дкупу. *С помощью* **-па** – пі́дкупом.
Подкупа́ние – підкупа́ння, (*деньгами*) підпла́чування, (*могарычём*) підмогори́чування.
Подкупа́ть, подкупи́ть – 1) підкупо́вувати, підкупля́ти, с[під]ку́плювати, с[під]купи́ти, (*о мн.*) попідкупо́вувати, попідкупля́ти, попідку́плювати; закупо́вувати, закупля́ти, закупи́ти кого́, (*о мн.*) позакупо́вувати, позакупля́ти; (*деньгами*) підпла́чувати, підплати́ти кого́, (*о мн.*) попідпла́чувати; (*могорычём*) підмогори́чувати, підмогори́чити, (о. *мн.*) попідмогори́чувати; 2) (*привлекать*) притяга́ти, притягти́, прина́джувати, прина́дити (*о*

мн.) попритяга́ти, поприна́джувати. **Подку́пленный** – підку́плений, заку́плений, (*о мн.*) позакупо́вуваний, позаку́плюваний, (*деньгами, платою*) підпла́чений, запла́чений, (*могарычём*) підмогори́чений.

Подкупа́ться, подкупи́ться – підкупо́вуватися, підкупля́тися, підку́плюватися, підкупи́тися, дава́тися, да́тися підкупи́ти (на пі́дкуп); бу́ти підку́пленим.

Подкупа́ющий – 1) (*подкупщик*) підку́пник; 2) прина́дливий, чарівли́вий.

Подкупа́ющийся – (*прил.*) підкупни́й.

Подкупно́й *и* **Подку́пный** – підкупни́й.

Подку́пность – підку́пство.

Подку́пщик – підку́пник, ску́пник (-ника).

Подку́р – 1) *см.* **Подку́рка**; 2) ви́пал.

Подкургу́зить – підчикри́жити.

Подку́ривать, -ся, покури́ть, -ся – підку́рювати, -ся, підкури́ти, -ся, (*о мн.*) попідку́рювати, -са. **Подку́ренный, подкури́вшийся** – підку́рений, (*мн.*) попідку́рюваний.

Подку́рка – підку́рювання.

Подку́рок – ві́хоть (-хтя).

Подкуро́чный – підкурко́вий, підгачко́вий.

Подкурча́вить, *см.* **Подкудря́вить.**

Подку́рщик – підку́рник.

Подку́с – 1) *см.* **Подку́сывание**; 2) під'їда́ння, підсніда́нок; 3) споку́са.

Подкуса́ть, подкуси́ть – 1) під'їда́ти, під'ї́сти, підгриза́ти, підгри́зти; 2) **-си́ть** – під'ї́сти, підсні́дати; 3) **-си́ть** (*поддеть*) спокуси́ти, підве́сти.

Подку́сывание – під'їда́ння, підгриза́ння.

Подку́стный – підкуще́вий.

Подку́сывать, *см.* **Подкуса́ть.**

Подку́тывать, подку́тать – підку́тувати, підку́тати.

I. Подку́чивать, подкути́ть – підпива́ти, підпи́ти, підгуля́ти, підпия́чити, вби́ти му́ху (чмеля́). [Підгуля́в, що й копи́тів зби́вся]. **Подкути́вший** – підпи́тий, на-підпитку.

II. Подку́чивать, подку́чить, *см.* **Оку́чивать.**

Подла́ва, подла́вица, подла́вочье – пі́длавок (-вка).

Подла́вливанне – 1) підхо́плювання, перейма́ння; 2) підсіка́ння.

Подла́вливать, подлови́ть – 1) підхо́плювати, підхопи́ти, перейма́ти, перейня́ти; 2) *кого, см.* **Подде́ть, Подкуз(ь)ми́ть. Подло́вленный** – підхо́плений, пере́йнятий.

Подла́вочник – підла́вник.

Подла́вочный – підла́вний, попідла́вний.

Подлага́ть, подложи́ть – 1) підклада́ти, під(і)кла́сти (*о мн.* попідклада́ти), підкида́ти, підки́нути (*о мн.* попідкида́ти). [Підклада́ти по́душки під бо́ки. Підки́нули дити́ну]. **-жи́ть** *свинью* – візка́ підве́зти, стільця́ підста́вити; 2) (*прибавлять*) доклада́ти, докла́сти *и* доложи́ти, підкида́ти, підки́нути, докида́ти, доки́нути. [Підки́нь ву́гілля до пе́чи]; 3) **-жи́ть** *чем-н.* – підбива́ти, підби́ти, виклада́ти, ви́класти. [Підби́ли чума́рку баранця́ми. Низ бруса́ми ви́клали, а тоді підло́гу ви́стелили]. **Подло́женный** – 1) підкла́дений; підки́нутий. **-нный** *ребёнок* – підки́нута дити́на, підки́дько; 2) доки́нутий, доки́даний; 3) підби́тий, ви́кладений. *См.* **Подкла́дывать.**

Подла́дчивый – підла́да, підле́сливий.

Подла́живание – 1) припасо́вування, підладно́вування, підстро́ювання; 2) піддо́брювання, придо́брювання, підлабу́знювання, підле́щування.

Подла́живать, подла́дить – припасо́вувати, припасува́ти (*о мн.* поприпасо́вувати), підладно́вувати, підладнува́ти (*о мн.* попідладно́вувати), підстро́ювати, підстро́їти (*о мн.* попідстро́ювати) що до чо́го. **Подла́женный** – припасо́ваний, підладно́ваний, підстро́єний.

Подла́живиться, подла́диться – 1) припасо́вуватися, припасува́тися, підладно́вуватися, підладнува́тися, підстро́юватися, підстро́їтися; 2) (*подольщаться*) підла́джуватися, підла́дитися до ко́го, підла́годжуватися, підла́годитися, піддо́брюватися, піддо́бритися, придо́брюватися, придо́бритися, підле́щуватися, підле́ститися, лести́тися. *См.* **Подольща́ться.** [Ле́ститься – хо́че чогось підле́щуватися, підле́ститися (М. Вовч.)].

Подла́з – 1) лаз, хідни́к; 2) підли́за (*м. и ж. р.*), підлизу́ха, підле́сник, підле́сниця. *См.* **Подли́за.**

Подла́зить, подле́зть, *см.* **Подлеза́ть, Подле́зть.**

Подла́зник – пласту́н.

Подла́ивать, подла́ять – підгáвкувати, підгáвкати, підгáвкнути.
Подла́мывать, подломáть *и* **подломи́ть** – підлáмувати, підламáти, підлóмлювати, підломи́ти, (*о мн.*) попідлáмувати, попідлóмлювати. **Подло́мленный** – підлáманий, підлóмлений.
Подла́мываться, подлома́ться *и* **подломи́ться** – підлáмуватися, підламáтися, підлóмлюватися, підломи́тися, (*о мн.*) попідлáмуватися, попідлóмлюватися. [Лід під їм підломи́вся. Вісь у вóзі підломи́лась. Підломи́лася гілка на дéреві]. **-мываются** *колени* – підсікáються колíна.
Подла́пить – підцýпити (-плю, -пиш).
Подла́са – примáза.
Подла́скиваться, подласка́ться – підмáзуватися підмáзатися (*о мн.* попідмáзуватися), підлáщуватися, підлáщитися до кóго. [Собáка й підлáщується, та вкýсить].
Подла́тывать, подлата́ть – підлáтувати, підлатáти.
Подлаща́ться, *см.* **Подла́скиваться.**
По́дле – бíля́, кóло, побíля, бли́зько, край, пóруч, пóбіч кóго, чóго, при чóму, по-при що. [Ліг бíля мóря одпочи́ть (Шевч.). Заховáю змíю лю́ту коло свóго сéрця (Шевч.). Прохóдячи побíля цéркви, почýв, що слýжба почалáся (Франко). Рослá кали́на бли́зько óзера. Напóмацки почáв шукáти мíсця на лíжку побіч сéбе (Франко)]. *См.* **Близ, Во́зле, О́коло, Ря́дом.**
Подлебе́диться – підлáщитися, піддóбритися до кóго.
Подлега́ть, подле́чь – підлягáти, підлягти́ під кóго.
Подлё́гочный – підлегéнний.
Подлегча́ть, подлегчи́ть – підвáжувати, підвáжити.
Подле́гчина – підвáга.
Подледени́ть – закорóдитися. **-и́ло** – закорóдилося, óжеледь укри́ла.
Подлё́дный – підлíдний, попідлíдний.
Подлежа́тельность – підлéглість, залéжність (-ости).
Подлежа́тельный – підлéглий, залéжний.
Подлежа́ть – підлягáти, підпадáти чомý, налéжати до чóго. [Підлягáти кри́тиці, óсудові, гáньбі, кáрі, контрóлі]. *Дело* **-жи́т** *судебной палате* – спрáва підлягáє судовíй палáті. *Он* **-жи́т** *юридической ответственности за противозаконный поступок* – він підлягáє прáвній (закóнній) відповідáльності за лихи́й учи́нок. *Он* **-жи́т** *смертной казни* – він пови́нен смéртної кáри (Стор.). *Это* **-жи́т** *такому-то ведомству* – це налéжить до такóго вíдомства. *Дело не* **-жи́т** *спору* – спрáва не підлягáє сперечáнням, спрáва без(су)перéчна. *Это* **-жи́т** *сомнению* – це річ (спрáва) непéвна (сумнíвна). *Это не* **-жи́т** *сомнению* – це річ (спрáва) пéвна (безперéчна, безсумнíвна).
Подлежа́щее – пíдмет (-ту).
Подлежа́щий, *прил.* – підлéглий чомý, налéжний, належи́тий до чóго. **-щий** *уплате, платежу* – налéжний до ви́плати. **-щее** *учреждение* – 1) (*соответствующее*) налéжна устанóва; 2) (*подведомственное*) підлéгла устанóва. **-щая** *часть имущества* – належи́та части́на майнá. **-щая** *статья уголовного кодекса* – налéжна статтá кóдексу кáрного. **-щий** *наказанию* – ви́нний кáри, налéжний кáрі. **-щее** *взыскание* – належи́тий (налéжний) правíж. **-щий** *взысканию* – налéжний правежý.
Подлеза́ние – підлізáння, підлáзіння.
Подлеза́ть, подла́зить, подле́зть – 1) підлáзити, підлізáти, підлíзти під що, до кóго, (*о мн.*) попідлáзити, попідлізáти; 2) (*подольщаться*) підлáщуватися, підлáщитися, підлéщуватися, підлéститися, підлабýзнюватися, підлабýзнитися, підли́зуватися, підлизáтися, піддóбрюватися, піддóбритися, придóбрюватися, придóбритися, (*по-лакейски*) підлакýжуватися, підлакýзитися до кóго.
Подле́карский – підлíкарський.
Подле́карь – підлíкар (-ря).
По́дленький – 1) мерзóтненький, паскýдненький; 2) мізéрний, нікчéмний.
Подлепё́стный – підпелюсткóвий.
Подлепля́ть, -ся, подлепи́ть, -ся – підлíплювати, -ся, підліпи́ти, -ся, (*о мн.*) попідлíплювати, -ся. **Подле́пленный** – підлíплений.
Подле́сник, Asarum europaeum – копи́тник, копитня́к, копитéць (-тця́), кóпитень (-тня), кíнський кóпитень, копитки́, копитці (-ів), підли́сник, підорíшник, підолíшник.
Подлесни́чий – підлісни́чий (-чого).
Подле́сный – (по)підлíсний, узлíсний, облíсний.
Подле́сок – 1) підлíсок (-ска); 2) *см.* **Подле́сье, Опу́шка 2**; 3) *бот.* Viola canina L. – брáтки

(-ток), сокирки́ (-ро́к).

Подле́сье – узлі́сся, прилі́сся, облі́сся, підлі́сся; *срв.* **Опу́шка 2.**

Подлёт – (*действ.*) пі́дліт (-льоту).

Подлета́ть, подлётывать, подлете́ть – підліта́ти, підлі́тувати, підлеті́ти під що, до чо́го (*о мн.* попідліта́ти), надліта́ти, надлі́тувати, надлеті́ти, (о *мн.* понадліта́ти), підлина́ти, підлину́ти, надлина́ти, надлину́ти.

Подлёток – пі́дліток (-тка).

Подле́ц – падлю́ка, пога́нець (-нця), мерзо́тник, подля́к, подля́кач.

Подли́в, *см.* **Подлива́ние.**

Подли́ва, *см.* **Подли́вка.**

Подлива́ние – підлива́ння; підсипа́ння.

Подлива́ть, подли́ть – підлива́ти, підли́ти, піділля́ти, (*о мн.*) попідлива́ти; підсипа́ти, підси́пати, (*о мн.*) попідсипа́ти; (*в больш. колич.*) підбу́рювати, підбу́рити. [Підли́в води́. Підси́пала борщу́. Підбури́в води́ в горі́лку]. **Подли́тый** – підли́тий, піді́ллятий, підси́паний, (*о мн.*) попідли́ваний.

Подлива́ться, подли́ться – підлива́тися, підли́тися, піділля́тися, підсипа́тися, підси́патися.

Подли́вка – 1) *см.* **Подлива́ние**; 2) підли́ва, підле́ва, підли́вка, по́ливка, потра́вка. *В* **-ку** – у поли́вок. [Ка́ша у поли́вок з молоко́м].

Подливно́й – підливни́й. **-ная** *мельница* – підсубі́йний млин, підсубі́йник. **-но́е** *колесо в мельнице* – підсубі́йне ко́лесо.

Подли́вочник – підли́вник.

Подли́вочный – підли́вний, підле́вний, поли́вний.

Подли́за – підли́за, підлизу́ха, лизу́н, ли́зик, підчи́хвіст (-хвоста). *См.* **Подла́з, Подлипа́ло.**

Подли́зывание – 1) підли́зування чого; 2) підли́зування, підлабу́зунювання до ко́го.

Подли́зывать, подлиза́ть – підли́зувати, підлиза́ти, (*о мн.*) попідли́зувати. **Подли́занный** – підли́заний.

Подли́зываться, подлиза́ться – 1) підли́зуватися, підлиза́тися, (*о мн.*) попідли́зуватися; 2) (*подольщаться к кому*) підли́зуватися, підлиза́тися до ко́го.

Подлимо́нить – підчи́стити, потягти́ тихце́м, підцу́пити, підчепи́ти.

По́длинник – оригіна́л (-лу), (*сочинения*) перво́твір (-тво́ру), (*рукописи, письма*) перво́пис (-пису). **-ник** *контракта* – оригіна́л контра́кту. **-ники** *писем* – автенти́чні листи́. *Согласно с* **-ником** – з оригіна́лом згі́дно (в зго́ді). *Согласно* **-ннику** – згі́дно з оригіна́лом.

По́длинно – 1) (*верно, точно, истинно*) спра́вді, правди́во, навспра́вжнє, навспра́вжки́, щи́ро, су́то, і́сно, настоя́ще. [Ну, й спра́вді молоде́ць. Правди́во-на́родня літерату́ра мо́же йти ті́льки по́руч з наро́днім життя́м (Єфр.). Сестру́ Ідо́на ма́ла Га́нну, – навспра́вжки ді́вку хоч куди́ (Котл.). Щиро-наро́днє письме́нство (Єфр.). Суто́ золоти́й. Розробля́ли письме́нство з суто-росі́йського по́гляду Єфр.). Не мо́жете ви собі ви́явити і́с(т)но, ані лю́дям ви́писати до́бре (М. Вовч.). Його́ по́стать настоя́ще схо́жа на по́стать сі́льського шля́хтича (Неч.-Лев.)]; 2) (*в точности, в подробности*) досто́ту, нестеме́нно, нестемні́сінько, докла́дно, чи́сто, нескі́щено, як-ра́з. [Я, коли́ хо́чеш, розкажу́ досто́ту (Л. Укр.). Пішо́в з ним, все ще не зна́ючи докла́дно, чи то сон, чи я́ва, що зо мно́ю ді́ється (Франко). Нестеме́нно (чи́сто) схо́жий. Син – нескі́щено ба́тько].

По́длинность – справедли́вість, правди́вість, автенти́чність (-ости). [Автенти́чність руко́пису]. *Книги сомнительной* **-ности** – книжки́ непе́вної автенти́чности (непе́вні книжки́).

По́длинный – спра́вжній, справде́шній, правди́вий, автенти́чний, досто́тній, щи́рий, су́тий, су́щий, нестеме́нний, чи́стий, настоя́щий, і́сний, і́стий, віру́тний. [Справде́шня грани́ця землі́ ру́ської. Щи́рий патріо́т. Пе́рстінь су́того зло́та. Кость оце́й, чи́ста боля́чка на о́ці (Крим.). І́ста ма́ма. Вся ма́мина вро́да і вда́ча (Неч.-Лев.)]. *С* **-ным** *верно* – з оригіна́лом згі́дно. *В* **-ном** *виде* – (*о людях*) живце́м. **-ный** *источник* – автенти́чне джерело́. **-ная** *причина* – су́ща (спра́вжня причи́на). **-ная** *правда* – су́ща (щи́ра) пра́вда.

Подлиня́ть – прилиня́ти, ви́линяти тро́хи.

По́длип, подли́пок – (*налипшая грязь*) тури́ця (-ці), леп (*р.* ле́пу).

Подлипа́ла – підли́за, підли́зник, ла́бза, лабу́за, підшива́йло, підчи́хвіст (-хвоста), підле́пливий, підле́пний, зни́мець (-нця). *Срв.* **Подли́за.**

Подлипа́льство – підли́зництво, підшива́йливість, підле́пливість, підле́пність (-ости).

Подлипа́ние – 1) підлипа́ння; 2) підли́зування.

Подлипа́ть, подли́пнуть – 1) підлипа́ти, підли́пнути, (*о мн.*) попідлипа́ти; 2) підли́зуватися підлиза́тися, (*о мн.*) попідли́зуватися; підле́щуватися, підлести́тися, підшива́тися,

підши́тися, (*о мн.*) попідшива́тися. **Подлипа́ющий** – підли́пний. **Подли́пший** – підли́плий.
Подли́пчивый – підли́пливий.
Подлиси́ть *кому* – лиси́чкою підійти́ під ко́го.
Подли́сок – 1) (*в повозке*) підто́ки (-ток); 2) (*молодая лиса*) пі́длисок (-ска); 3) (*тумак*) недо́лисок.
Подлицо́вка – налицьо́вування.
Подлицо́вывать, подлицева́ть – налицьо́вувати, налицюва́ти. **Подлицо́ванный** – налицьо́ваний.
По́дличание – падлю́чення.
По́дличать, спо́дличать – падлю́чити, спадлю́чити, вчини́ти падлю́цтво.
По́дло – падлю́чно, пі́дло, по-падлю́цькому.
Подло́бный – підло́бний.
Подло́бье – підло́б'я. *Из-под* **-бья** – з-пі́длоба, з-підло́б'я, спохму́ра.
Подловчи́ться – підібра́тися, підмости́тися, підлі́зти.
Подло́г – підро́бка, фальш, (*действ.*) фальшува́ння, фальши́вство, (*гал.*) лож. *Делать, сделать* (*совершить*) **-ло́г** – роби́ти, чини́ти, вчини́ти, зроби́ти пі́дро́бку (фальш, фальшува́ння), підро́блювати, підроби́ти (*о мн.* попідро́блювати), фальшува́ти, зфальшува́ти, (*о мн.*) позфальшо́вувати.
Подложи́ть, *см.* **Подкла́дывать, Подлага́ть.**
Подло́га – пі́дклад (-ду); підґрунті́вля (-ля).
Подло́жнический, подло́жничий – підро́бницький, фальшо́вни́цький.
Подло́жно – підро́бно, фальшо́вано.
Подло́жность – підро́бленість, фальшо́ваність (-ности).
Подло́жный – підро́блений, фальшо́ваний, підбо́рний. **-ное** *имя* – чуже́ ім'я́, при́бране ім'я́. **-ная** *подпись* – підро́блений, фальшо́ваний пі́дпис. **-ный** *документ* (*паспорт*) – підро́блений, фальшо́ваний доку́мент (па́шпорт), (*жарг.*) ли́па, ли́повий доку́мент. **-ный** *аршин* – підбо́рний арши́н. [І на арши́нець на підбо́рний пога́ний продава́ли крам (Котл.)].
I. Подло́жка – пі́дмостка, пі́дкладка.
II. Подло́жка, подло́жечье – підсе́рдя.
Подлоко́тник – 1) нарука́вник; 2) *см.* **Подоко́нник.**
Подломи́ть, -ся, *см.* **Подла́мывать, -ся.**
Подлопа́точный – підлопа́тковий.
Подлопа́чивать, подлопа́тить – підгорта́ти, підгорну́ти, підкида́ти, підки́нути (лопа́тою).
По́длость – падлю́цтво, підло́та, пі́длість (-лости). *Наделать* **-тей** – нападлю́чити. *Совершить* **-ость** – вчини́ти підло́ту.
Подлу́нный. -ный *мир* – світ земни́й (бо́жий). **-ная** – світ земни́й.
Подлы́гивать, подолга́ть – прибрі́хувати, прибреха́ти.
По́длый – 1) падлю́чий, падлю́чний, падлю́цький, пі́длий, ни́ций. **-лое** *дело* – безче́сна спра́ва. *Делаться, сделаться* **-лым** – спі́длюватися, спі́длитися, падлю́читися, спадлю́читися. *Сделавшийся* **-лым** – спі́длений, спідлі́лий; 2) (*стар. сословн. термин*) посполи́тий, про́стий; 3) (*низкого качества*) пі́длий, нікче́мний. [Поприво́зили найпідлі́шого кра́му]; 4) (*несчастный, убогий*) мізерний.
Подля́нка – падлю́ка.
Подма́зать, *см.* **Подма́зывать.**
По́дма́з, -мазо́к, -ма́зник – квач (*р.* квача́), мasти́ло; ві́хоть (*р.* ві́хтя).
Подма́зка – 1) *см.* **Подма́зывание**; 2) підма́сток (-тка), (*в трущихся частях*) с[ш]марови́(д)ло, шма́ра, масть (-ти); 3) (*взятка*) пі́дмаслок, помаза́ло.
Подма́зывание – підма́зування, підма́щування; (*техн.*) с[ш]марува́ння.
Подма́зчик – підма́зувальник, мастí[и]льник, с[ш]марово́з (-во́за).
Подма́зывать, подма́зать – підма́зувати, підма́зати (*о мн.* попідма́зувати), підма́щувати, підмасти́ти, підс[ш]маро́вувати, підс[ш]марува́ти, пос[ш]марува́ти, (*о мн.*) пос[ш]марува́ти, попідс[ш]маро́вувати. [Тре́ба во́за підма́зати, щоб не рипі́в]. **Подма́занный** – підма́заний, підма́щений, с[ш]маро́ваний, с[ш]маро́вний. [Това́риш мо́вний в доро́зі сто́їть за віз смаро́вний].
Подма́зываться, подма́заться – 1) підма́зуватися, підма́затися, підма́щуватися, підмасти́тися, с[ш]марува́тися, пос[ш]марува́тися, підс[ш]маро́вуватися, підс[ш]марува́тися; 2) підлабу́знюватися, підлабу́знитися, підле́щуватися, підле́ститися. *Срв.* **Подде́лываться** *и* **Подольща́ться.**
Подмалёвка *и* **Подмалёвывание** – підмальо́вування.

Подмалёвок – підмальóвок (-лівка).

Подмалёвывать, подмалевáть – підмальóвувати, підмалювáти, підвóдити, підвéсти, (*о мн.*) попідмальóвувати, попідвóдити. **Подмалёванный** – підмальóваний, підвéдений.

Подмалёвываться, подмалевáться – підмальóвуватися, підмалювáтися, (*о мн.*) попідмальóвуватися.

Подмáн, подмáнка – підмáнювання, піддýрювання, підмáна.

Подмáнивать, подманúть – 1) манúти, підмáнювати, підманúти, нáдити, піднáджувати, піднáдити когó. [Підмáнювати тетерюкíв під сíтку]; 2) піддýрювати, піддурúти, (*о мн.*) попіддýрювати. **Подмáненный** – підмáнений, піднáджений, піддýрений.

Подмáнщик *и* **подмáниватель** – підмáнювач, підмáнювальник, піддýрювач, доманúга.

Подмарáть – мазнýти.

Подмарéнник, *бот.* – (Galium L.) гірчáк, (Galium aparine) дерябка, дерезá, колотóвця (*угорск.*). **-ник** *жёлтый*, Galium verum L. – буркýн-зілля, дерезá, дрібноцвіт, жовтéнька кáшка, медянúк, медявнúк, медóва травá, сúворотень (-тня).

Подмáр – пíдмазка.

Подмáсливание – 1) підмáслювання, підмáщування; 2) (*задобривание*) підмáслювання, підмáз[щ]ування, (*могарычём*) підмогорúчування.

Подмáсливать, подмáслить – 1) підмáслювати, підмáслити, примáслювати, примáслити; підмáщувати, підмастúти, (*о мн.*) попідмáслювати, попідмáщувати; 2) (*задабривать*) підмáслювати, підмáслити, підмáзувати, підмáзати, (*о мн.*) попідмáзувати; (*могарычём*) підмогорúчувати, підмогорúчити, (*о мн.*) попідмогорúчувати когó, óчі зашивáти, зашúти комý. **Подмáсленный** – 1) підмáслений, підмáщений; 2) (*задобренный*) підмáслений, підмáзаний.

Подмáсливаться, подмáслиться – (*маслом*) підмáслюватися, підмáслитися, примáслюватися, примáслитися, підмáщуватися, підмастúтися; (*переносно*) під[при]мáслюватися, під[при]мáслитися, підмáзуватися, підмáзатися до кóго. [Так примáслиться, що й не вгадáєш, щó в йóму кúпить (Свид.)]. *Срв.* **Подольщáться.**

Подмастéрье – підмáйстер (-тра), підмайстéрок (-рка), підмайстéрко; (*у портного*) крáвчик, (*у сапожника*) шевчýк, (*у шорника*) римарчýк, (*у бочара*) бондарчýк, (*у пекаря*) пекарчýк *и т. п.*

Подмáстный – до мáсти при[дí]браний. **-ный** *конь* – кінь під масть, до мáсти.

Подмáтывание – підмóтування.

Подмáтывать, -ся, подмотáть, -ся – підмóтувати, -ся, підмотáти, -ся, (*о мн.*) попідмóтувати, -ся. **Подмóтанный** – підмóтаний.

Подмáхиванье – 1) змáхування, обмáхування знóву; 2) (*подписывание*) підмáхування.

Подмáхивать, -ся, подмахнýть, -ся – 1) змáхувати, -ся, змахнýти, -ся, (*о мн.* позмáхувати, -ся), обмáхувати, -ся знúзу, обмахнýти, -ся знúзу, (*о мн.*) пообмáхувати знúзу; 2) (*подписать наскоро*) підмáхувати, підмахнýти, -ся, (*о мн.*) попідмáхувати. [Узяв перó та й підмахнýв (Стор.)].

Подмáчивание – підмóчування.

Подмáчивать, подмочúть – підмóчувати, підмочúти, (*о мн.*) попідмóчувати. [Підмочúв сухарí. Дитúна підмочúла пелюшкú]. **Подмóченный** – підмóчений, (*о мн.*) попідмóчуваний. **-ченная** *репутация* – щербáта слáва.

Подмáчиваться, подмочúться – підмóчуватися, підмочúтися, (*о мн.*) попідмóчуватися.

Подмáщивание – підмóщування.

Подмáщивать, -ся, подмостúть, -ся – підмóщувати, -ся, підмостúти, -ся, (*о мн.*) попідмóщувати, -ся; (*камнем*) підбуркóвувати, підбуркувáти. **Подмóщенный** – 1) підмóщений; 2) підбуркóваний.

Подмежевáться – підсусíдитися, підсýнутися під межý.

Подмéздрина – пленá.

Подмéлькивать, подмелькнýть – ма(н)ячíти, мельнýти.

Подмéльничный – підмлинóвий.

Подмéн, подмéна – підмíна чогó на що, замíна чогó чим. [Підмíна Росíї на Великорóсію (Стебн.)].

Подмéниватель *и* **подмéнщик** – підмíнник, підкúдник.

Подмéнивать, подменúть – підмíнювати, підмінúти що нá що, замíнювати, замінúти що чим, (*о мн.*) попідмíнювати, позамíнювати. **Подменённый** – підмíнений, замíнений.

Подмéниваться, подменúться – підмíнюватися, підмінúтися на що, замíнюватися, замінятися чим, (*о мн.*) попідмíнюватися, позамíнюватися.

Подмéнный – підмíнений, підбóрний, підíбраний.

Подме́ныш – підки́дько, підмі́нок, відмі́нок (-нка), відмінча́ (-ча́ти).
Подмерза́ние – підмерза́ння, тужа́віння.
Подмерза́ть, подмёрзнуть – підмерза́ти, підме́рзнути, (*о мн.*) попідмерза́ти.
Подмёрзлый – підме́рзлий, стужа́вілий, (*о мн.*) попідмерза́лий.
Подме́рок – недо́літок, недо́росток (-тка), курду́пель (-пля).
Подме́с *и* **Подме́ска** – підмі́шування.
Подмеси́ть *см.* **Подме́шивать.**
Подме́ска, по́дмесь – при́мішка, до́мішка, пі́дмішка.
I. Подмёт – смі́ття́ (-ття́), ви́мітки (-тків).
II. Подмёт – 1) підкидня́, підки́нуте; 2) підсти́л.
Подмета́льщик – підміта́льник, меті́льник, (*уборщик*) попря́тник.
Подмета́льщица – підміта́льниця, меті́льниця, (*уборщица*) попря́тниця.
Подмета́ние – підміта́ння.
Подмета́ть, подмести́ *и* **подме́сть** – підмі́тувати, підміта́ти, підме́сти́, вимі́тувати, виміта́ти, ви́мести, (*о мн.*) попідміта́ти, повиміта́ти; (*к какому-н. предмету*) примі́тувати, приміта́ти, приме́сти́, (*о мн.*) поприміта́ти. [Примела́ сміття до поро́га та й поки́нула (Тесл.)]. **Подметённый** – підме́тений, ви́метений, повимі́туваний.
Подмета́ться, подмести́сь *и* **подме́сться** – підмі́туватися, підміта́тися, підмести́ся, вимі́туватися, виміта́тися, ви́местися, (*о мн.*) попідмі́т(ув)а́тися, повимі́туватися, повиміта́тися.
I. Подмётка – підміта́ння.
II. Подмётка – підме́ток (-тка) *и* підме́тка. *Он ему и в* **-ки** *не годится* – дале́ко ку́цому до за́йця, він його́ й нігтя не варт.
Подмётный – підкидни́й. **-тное** *письмо* – підкидни́й лист. **-тное** *дитя, см.* **Подки́дыш.**
Подмёточный – підме́тковий.
Подмётчик – підки́дник, підкида́льник, підки́дач, підкида́йло.
Подмётчица – підки́дниця, підкида́льниця, -дачка.
Подмётывание – 1) підкида́ння; 2) (*подшивание*) підстьо́бування; (*белыми нитками*) наживля́ння, фастриґува́ння.
Подмётывать, подмета́ть, подметну́ть – 1) підкида́ти, підки́нути, (*о мн.*) попідкида́ти. *Срв.* **Подбра́сывать**; 2) (*подшивать*) підстьо́[і]бувати, підстьо[е]бну́ти, (*о мн.*) попідстьо́[і ́]бувати; наживля́ти, наживи́ти, фастриґува́ти, зафастриґува́ти; 3) підкида́ти, підки́нути, (*о мн.*) попідкида́ти. [Підки́нути підме́тки під чо́боти]. **Подмётанный** – 1) підки́нутий, (*о мн.*) попідки́дуваний, попідки́даний; 2) підстьо́[е́]бнутий; 3) (*о подмётках*) підки́нутий.
Подмётываться, подмета́ться, подметну́ться – 1) підкида́тися, підки́нутися, бу́ти підки́нутим; 2) підстьо́[і]буватися, підстьо[е]бну́тися.
Подмётыш, *см.* **Подки́дыш.**
Подмеча́ть, подме́тить – поміча́ти, помі́тити, при(к)міча́ти, при(к)мі́тити, постерега́ти, постерегти́, спостерега́ти, спостерегти́, пристерега́ти, пристерегти́, кмі́тити, укміча́ти, укмі́[е́]тити. [Ве́штаюсь, кмі́чу, як рибалки́ тя́гнуть то́ню (Неч.-Лев.). Я й не вкме́тив, як він увійшо́в (Грінч.). Постері́г, де я хова́ю гро́ші (Крим.)]. **Подме́ченный** – помі́чений, при(к)мі́чений, постере́жений, пристере́жений, спостере́жений.
Подмеча́ться, подме́титься – поміча́тися, помі́титися, при(к)міча́тися, при(к)мі́титися, постерега́тися, постерегти́ся, спостерега́тися, спостерегти́ся, пристерега́тися, пристерегти́ся.
Подме́шивание – підмі́шування, примі́шування, (*о жидкости*) підколо́чування.
Подме́шивать, -ся, подмеси́ть, -ся – (*тесто*) підмі́шувати, -ся, підмісѝти, -ся, (*о мн.*) попідмі́шувати, -ся.
Подме́шивать, подмеша́ть – підмі́шувати, підміта́ти, домі́шувати, доміша́ти, (*о мн.*) попідмі́шувати, подомі́шувати, (*о жидкости*) підколо́чувати, підколоти́ти (*о мн.*) попідколо́чувати чого́ в що. [Підколоти́ла води́ в молоко́]. **Подме́шанный** – підмі́шаний, примі́шаний, (*о жидкости*) підколо́чений.
Подме́шиваться, подмеша́ться – підмі́шуватися, підміша́тися, бу́ти підмі́шаним, (*о мн.* попідмі́шуватися), домі́шуватися, доміша́тися, (*о жидкости*) підколо́чуватися, підколоти́тися, попідколо́чуватися.
Подми́гивание – морга́ння, підмо́ргування кому́.
Подми́гивать, подмигну́ть – морга́ти, моргну́ти, підмо́ргувати, підморгну́ти, (*немного*) примо́ргувати кому́, до ко́го, на ко́го, наки́вувати брово́ю, о́ком кому́, на ко́го. [Охрі́м наки́вував брово́ю сусі́дам (Васильч.). Наки́вує о́ком на Окса́ну (Васильч.)].
Подмина́ть, подмя́ть – підмина́ти, підім'я́ти, підтопта́ти. **-мя́л** *его под себя* – згріб його́ та

й насі́в звéрху, підби́в йогó під сéбе. **Подмя́тый** – підíм'ятий. **-ся** – підмина́тися, бу́ти підíм'ятим.
Подмóга – підмóга, підпомóга, помóга, спомóга, підсóбка, пóміч (-мочи). *Срв.* **Пóмощь.**
Подмога́ть, подмóчь *кому* – підмага́ти, підмогти́, підпомага́ти, підпомогти́ когó, комý, підсобля́ти, підсоби́ти комý. *Срв.* **Помога́ть, Пособля́ть.**
Подмока́ть, подмóкнуть – під[за]мока́ти, під[за]мóкнути (підмóкти), (*о мног.*) попід[за]мока́ти. [Дощ поли́вся, підмóк у ляхів пóрох (Куліш)].
Подмóклый – підмóклий, підмóчений.
Подмола́живать, подмолоди́ть – 1) підмолóджувати, підмолоди́ти. *Срв.* **Молоди́ть**; 2) (*пиво, квас*) підсолóджувати, підсолоди́ти (пи́во, квас). **Подмолóженный** – підмолóджений. **-ся** – підмолóджуватися, підмолоди́тися; бу́ти підмолóдженим.
Подмóлвить – 1) (*поддакнуть*) підтакну́ти, потакну́ти, притакну́ти; 2) (*ввернуть слово*) при[до]ки́нути слівцé, примóвити, примóвитися.
Подмонасты́рский – підманасти́рський. [Підманасти́рська слобíдка].
Подмора́живание – підморóжування, приморóжування чогó; підмерза́ння.
Подмора́живать, подморóзить – 1) підморóжувати, підморóзити, приморóжувати, приморóзити що (напр. ри́бу), (*о мног.*) попід[попри]морóжувати; 2) **-живает, -рóзило** (*безличн.*) – підмерза́є, підмéрзло, приморóзило. **Подморóженный** – підморóжений, приморóжений. **-ся** – під[при]морóжуватися, бу́ти під[при]морóженим.
Подмóрский, *геолог.* – підморськи́й.
Подмосковная – селó (ху́тір, да́ча) під Москвóю.
Подмости́ть, *см.* **Подма́щивать.**
Подмóстки, подмóсток – 1) (*леса*) риштóвання; 2) (*временный помост*) пíдмостки (-ток), пíдмостка, при́мо[і]стка, при́містки, помíст (-мóсту); (*театральные и т. п.*) кін (*р.* кóну), театра́льний помíст. [Серед цéркви постáвили висóкі пíдмостки (Н.-Лев.). Обíдали надвóрі на при́містках (Куліш). Поляга́ли спа́ти на при́мостці в садý (Грінч.)].
Подмота́ть, *см.* **Подма́тывать.**
Подмочи́ть, *см.* **Подма́чивать.**
Подмóчка – підмóчування, *оконч.* підмóчення; (*состояние*) підмóклість (-лости).
Подмы́в – 1) *см.* **Подмыва́ние**; 2) (*подмытое место*) підми́те мíсце, (*под берегом*) печéра[я] (-ри[і]).
Подмыва́ние – підмива́ння, підми́тва, (*о берегах*: *водой*) підмива́ння, підтóчування, підму́лювання.
Подмыва́ть, подмы́ть – 1) (*снизу или слегка*) підмива́ти, підми́ти, (*о мног.*) попідмива́ти. [Попідмива́й корóви, а тоді́ й доїтимеш]. **-мóй** *пол* – змий, ви́три помíст, підлóгу; 2) (*берег и т. д.*) підмива́ти, ми́ти, підми́ти, підтóчувати, підточи́ти, підму́лювати, підму́лити що, (*о мног.*) попідмива́ти, попідтóчувати, попідму́лювати. [Течé рíчка, гóри підмива́є (Рудч.). Підми́ло грéблю. Пóвінь хати́ну підму́лила (Маков.)]; 3) **-ва́ет** (*безл.*) *кого-л.* (*что-л. сделать*) – корти́ть, му́лить комý *или* когó, сверби́ть когó, охóта берé когó, так і тя́гне когó (щось зроби́ти). [А менé так і корти́ть розказа́ти йомý чи́сту пра́вду (Звин.)]. **Подмы́тый** – підми́тий, підтóчений, підму́лений, (*о мног.*) попідми́ваний, попідтóчуваний, попідму́люваний чим.
Подмыва́ться, подмы́ться – підмива́тися, підми́тися, (*о мног.*) попідмива́тися; бу́ти підми́тим. [Під їх сéла підми́йся, круг садóчків обви́йся(Куліш)].
Подмы́зок – хутірéць (-рця́).
Подмы́ливать, подмы́лить – ми́лити, на[по]ми́лити трóхи.
Подмы́лье – зми́лини (-лин), зми́лки (-ків). *См.* **Обмы́лки.**
Подмы́шка – пахва́, паха́, паши́на, *ум.* па́шка; *анат.* – підпа́шшя, підпахів'я. **Подмы́шкой** (*или* **под мы́шкой**) – під пах(в)óю. [Несé під пахвóю скри́ньку]. **-шку** (*под мышку*) – під пах(в)у́. *Взять кого* **-шки** – узя́ти когó попід пах(в)и́ (пíд пашки). *Из* **-шки** – з-під пахви́.
Подмы́шковый, *анат.* – підпах(в)ови́й.
Подмя́ть, *см.* **Подмина́ть.**
Поднадзóрный – піддóглядний, той, що під дóглядом (у полíції). **-ным** *прожил лет десять* – з деся́ток рóків під дóглядом був.
Поднаду́ть – піддури́ти, підголи́ти, підмани́ти, ошука́ти, ошалапу́тити, (*о мн.*) попідду́рювати, попідма́нювати, поошу́кувати когó. *Срв.* **Наду́ть, Обману́ть.**
Поднанима́ть, поднаня́ть *кого* – наймáти, найня́ти, найми́ти ще когó. [Трéба найми́ти ще з двóх робíтників].
Подна́рье – підпíлля (-лля), мíсце під пóлóм.
Поднаря́д – (*подкладка в обуви*) підклéйка, підбíй (-бóю).

Поднасле́дник – (*второй наследник*) підспадкоє́мець (-є́мця), піднасту́пник, дру́гий спадкоє́мець (насту́пник); (*наследник наследника*) спадкоє́мець по спадкоє́мцеві, спадкоє́мець спадкоє́мця.
Поднаща́ть, Поднаусти́ть, *см.* **Науща́ть.**
Поднача́лие – підвла́дність, підру́чність, підле́глість, підря́дність (-ости).
Подначальный – підвла́дний, підру́чний, підле́глий, підле́жний, підря́дний кому́. *Срв.* **Подвла́стный.**
Подна́шивать, *см.* **Подноси́ть.**
Поднебе́сная, *сущ.* – піднебе́сна (-ої), усе́світ (-ту). [За всі бага́тства в піднебе́сній не оддаси́ ти сла́ви (Куліш)].
Поднебе́сный – піднебе́сний, підне́бний; (*мирской, земной*) сьогосві́тній,назе́мний; *см.* **Земно́й.**
Поднебе́сье – піднебе́сся, підне́б'я (-б'я). *Летать по* **-сью** – літа́ти піднебе́ссям, по-під не́бом.
Поднёбный, *анат.* – піднебі́нний.
Подне́бье, *анат.* – піднебі́ння.
Поднево́ливать, -нево́лить, *см.* **Принево́ливать.**
Поднево́льность – підневі́льність, заневі́льність, занево́леність, під'яре́мність (-ности).
Поднево́льный – (*зависимый*) підневі́льний кому́, заневі́льний (*принудительный*) з(а)нево́лений, поневі́льний, приневі́льний, неві́льний, яре́мний, під'яре́мний, примусо́вий. [Підневі́льна слу́жба. До́лі нема́є, світ заневі́льний. Поневі́льний шлюб].
Поднево́ля, *см.* **Поднево́льность.** *Делать что-л. из* **поднево́ли** – роби́ти що з нево́лі, нево́лею, з при́мусу.
Поднепро́вский – наддніпря́нський, подніпря́нський.
Поднепро́вье – Наддніпря́нщина, Подні́пря, Поддніпря́нщина. *Житель* **-вья** – наддніпря́нець.
Поднесе́ние – 1) (*действ.*) підне́сення, підно́сіння. **-ние** *ходатайства* – пода́ння проха́ння (супліки). **-ние** *даров* – підне́сення дару́нків; 2) (*подношение, дар*) при́нос (-су), прино́сини (-син), (*при поздравлении, визите*) ряле́ць (-льця́). *См.* **Приноше́ние, Дар.**
Поднестро́вье – Наддністря́нщина, Подністря́нщина, Подні́стря (-ря, *ср. р.*).
Подне́сь – по сей день, до с[ц]ьо́го дня, дотепе́р, до́сі, до́сіль, до с[ц]ьо́го часу́. *Срв.* **Доны́не, Досе́ле 1, Посе́ле.**
Поднима́ние – підій[підни]ма́ння, здій[зни]ма́ння.
Поднима́ть *и* **Подыма́ть, подня́ть** – підійма́ти (піднима́ти), під(ій)ня́ти, здійма́ти (знима́ти), здійня́ти, зня́ти, підво́дити, підве́сти, зво́дити, зве́сти, підно́сити, підне́сти, (*о мн.*) попідійма́ти, поздійма́ти, попідво́дити, позво́дити, попідно́сити. [Ки́нулися лю́ди до то́го зло́та, набира́ли сті́льки, скі́льки хто зду́жав підійня́ти (Рудан.). Соба́ка підві́в свою́ мо́рду вго́ру і сумови́то зави́в (Крим.)]. **-ма́ть, -ня́ть** (*рычагами*) – підва́жувати, підва́жити (*о мног.* попідва́жувати) що, ви́вагом підійма́ти, підня́ти що. **-ть** *камень, мешок муки* – підійма́ти, під(ій)ня́ти ка́меня (*и* ка́мінь), мішо́к бо́рошна. *Тяжолое – не* **-му́** – важке́ – не підійму́, не піднесу́. *Помогать* **-ть,** *или* **поднима́ть** (*на плечи, на спину*: *подсоблять, взваливать*) – завдава́ти, завда́ти, піддава́ти, підда́ти. [Завда́й-но мені́ мішка́, бо сам не зду́жаю підня́ти (Звин.). Завда́в я сво́го́ клумачка́ на пле́чі та й побра́вся шляхо́м-доро́гою (Звин.)]. **-ма́ть, -ня́ть** *что-л. держа перед собой* – про́ти се́бе (пе́ред се́бе) підійма́ти, під(ій)ня́ти, підво́дити, підве́сти що. [Узя́в коло́дку за ко́мель, підві́в про́ти се́бе, як сві́чку (Манж.)]. **-ть** *плотину, дом и т. д.* (*повышать*) – підійма́ти (піднима́ти), підня́ти, підви́щувати, підви́щити, підно́сити, підне́сти гре́блю, дім (ха́ту). **-ма́ть, -ня́ть** *руку, голову* – підво́дити, підве́сти, зводи́ти, зве́сти, підійма́ти, під(ій)ня́ти, здійма́ти, зня́ти, підно́сити, підне́сти ру́ку, го́лову. [Голови́ не з[під]веду́]. **-ть** *руку на кого* – здійма́ти, зня́ти, підійма́ти, під(ій)ня́ти ру́ку (ру́ки) на ко́го. **-ня́ть** *на себя руки* – смерть собі́ заподі́яти, ру́ки на се́бе наложи́ти. **-ть** *глаза* – зво́дити, зве́сти (*о мног.* позво́дити), підво́дити, підве́сти, підійма́ти, під(ій)ня́ти, здійма́ти, зня́ти, (*реже*) скида́ти, ски́нути о́чі на ко́го; *срв.* **Возводи́ть 3**. **-ня́ть** *глаза к небу* – зве́сти о́чі до не́ба. **-ть** *лежащего, пьяного* – підво́дити, підве́сти, зво́дити, зве́сти лежа́чого, п'я́ного. *Ребёнок упал,* **-ми́** *его* – дити́на впа́ла, підійми́ її. **-ня́ть** *больного* (*с одра болезни*) – підня́ти, зве́сти, відходи́ти хво́рого. **-ня́ть** *кого на ноги* (*в прям. и перен. знач.*) – зве́сти кого́ на но́ги. **-ня́ть** *на ноги бедняка* – зве́сти на но́ги́ бідаря́. **-ня́ть** *платок с полу* – під(ій)ня́ти ху́стку з долі́вки. **-ма́ть** *окно* – підійма́ти, підво́дити вікно́. **-ня́ть** (*усилить*) *лампу, свет* – підкрути́ти ля́мпу, сві́тло. **-ть** *занавес* – підійма́ти, підня́ти заві́су (запо́ну, засло́ну). **-ть** *знамя, флаг* – зво́дити, зве́сти, підно́сити, підне́сти пра́пора, фла́га. **ня́ть** *знамя революции* – підне́сти

(зня́ти) пра́пора революції. **-ть** *оружие, меч* – здійма́ти, зня́ти, зво́дити, зве́сти збро́ю, меч(а́) на ко́го, про́ти ко́го, (*иногда*) зво́дити чим (збро́єю, мече́м, ша́блею). [Як шабе́лькою звів – Львів ся поклони́в (Іст. пісня)]. **-ть** *вопрос, речь* (*разговор*), *дело* – здійма́ти, з(дій)ня́ти (пору́шувати, пору́шити) пита́ння, мо́ву *или* річ, спра́ву. **-ня́ть** *голос в защиту кого, чего* – підве́сти (пода́ти) го́лос в (на) оборо́ну кого́, чого́. **-ть** *ссору, крик* – здійма́ти, зня́ти, зво́дити, зве́сти, зчиня́ти, зчини́ти, підійма́ти, підня́ти сва́рку, крик (га́лас). *Срв.* **Крик. -ть** *шум* – збива́ти, зби́ти, здійма́ти, зня́ти бу́чу, зчиня́ти, зчини́ти бу́чу (ґвалт, ша́рварок), справля́ти, спра́вити га́лас (Коц.). *Публика* **-ма́ет** *нетерпеливый шум* – пу́бліка здійма́є нетерпля́чий го́мін (Л. Укр.). **-ть** *тревогу* – здійма́ти, з(дій)ня́ти, збива́ти, зби́ти триво́гу. **-ть** *бунт, см.* **Бунт. -ня́ть** *дух* (*мужество*) – підійма́ти, підня́ти, підно́сити, підне́сти ду́ха кому́; *срв.* **Воодушевля́ть. -ня́ть** *настроение* – підне́сти на́стрій кому́. **-ть** *пыль* (*о ветре*) – здійма́ти, підійма́ти ку́ряву (пил), (*соверш.*) зня́ти, підня́ти (ку́ряву, пил), спили́ти, скопоти́ти. **-ть** *пыль* (*о скоте, людях*) – збива́ти, зби́ти, здійма́ти, зня́ти, підійма́ти, підня́ти ку́ряву (пил), кури́ти, закури́ти, наку́рювати, накури́ти. **-ть** *цену* – підійма́ти, підня́ти, підви́щувати, підви́щити ці́ну на що, здорожи́ти що. **-ть** *производство, промышленность, авторитет чей* – підно́сити, підне́сти виробни́цтво, промисло́вість, авторите́т чий. *Это* **-ма́ло** *её в собственных глазах* – це її́ підно́сило у вла́сних оча́х (Коц.). **-ть** *на смех* – підійма́ти, підня́ти, бра́ти, взя́ти на глум, на глу́зи, на сміх кого́. **-ть** *на зубок* – бра́ти, узя́ти на зу́би (на язики́, на жа́рти). **-ма́ть** *нос перед кем* – но́са задира́ти, ки́рпу гну́ти про́ти ко́го. **-нима́й** (*бери*) *выше* (*в перен. зн.*) – бери́ ви́ще. [Ви полко́вник? – Бери́ ви́ще!]. **-ть** (*возбуждать*) *кого против кого-л., чего-л.* – підійма́ти, підня́ти, збива́ти, зби́ти кого́ про́ти ко́го, про́ти чо́го, на ко́го, на що; *срв.* **Вомуща́ть 4**. **-ня́ть** (*разбудить*) *кого* – зве́сти, збуди́ти, (*о мног.*) позво́дити, побуди́ти кого́. [Ли́сий віл (день) усі́х люде́й звів]. **-ма́ть, -нять** (*пахать*) *новину, пар* – ора́ти, зора́ти цілину́, пар (облі́г). **-ня́ть** *землю* (*вспахать*) – зора́ти, звору́шити зе́млю. **-ть** *груз* (*о судне*) – бра́ти, взя́ти, зде́ржувати, здержати вагу́, вантá́ж. [Це судно́ бере́ бага́то тон ваги́]. **-ть** *паруса* – розпуска́ти, розпусти́ти, напина́ти, напну́ти (нап’ясти́) вітри́ла, напаруси́ти (*соверш.*). **-ма́ть, -ня́ть** *зайца, медведя, охотн.* – виганя́ти, ви́гнати, зруша́ти, зру́шити за́йця, ведме́дя. **-ть** *якорь* – підійма́ти, підня́ти, виважа́ти, ви́важити ко́[і]тву. **-ть** *хвост* (*о животных*) – підійма́ти, підня́ти, заду́блювати, задуби́ти хвоста́. **-ть** *уши, шерсть* – насторо́ш[ч]увати, насторо́ш[ч]ити, нашоро́шувати, нашоро́шити (ву́ха, шерсть). **-ть** *шерсть, перья* – стовбу́рчити, настовбу́рчити. **-ть** *одежду* – підійма́тися, підня́тися (Сквир.), зака́с[ч]уватися, закас[ч]а́тися, підійма́ти, підня́ти, (*задрать*) задира́ти, заде́рти (соро́чку, спідни́цю). **-ня́ть** *к.-л. дело, предприятие* (*в знач. управиться, одолеть*) – підва́жити якéсь ді́ло, підприє́мство. [Це вели́ке ді́ло: ми його́ не підва́жимо]. **Подня́тый** – під(ій)ня́тий, зня́тий, підве́дений, зве́дений, підне́сений, зне́сений.

Поднима́ться *и* **Подыма́ться, подня́ться** – підійматися (піднима́тися), під(ій)нятися, здійма́тися, (зниматися), знятися, здійня́тися, підво́дитися, підве́сти́ся, зво́дитися, зве́сти́ся, підно́ситися, підне́сти́ся, зно́ситися, зне́стися, (*о мног.*) попідійма́тися, поздійма́тися, попідво́дитися, позво́дитися; (*стр. з.*) бу́ти пі́днятим, зня́тим, підве́деним, зве́деним, підне́сеним, (*при помощи рычага*) підва́жуватися, підва́житися, бу́ти підва́женим. [Дим до не́ба підійма́вся (Шевч.). Ого́нь розгора́ється, здійма́ється все ви́ще й ви́ще (Васильч.). Там ви́соко блаки́тно-те́мне не́бо знима́ється у зо́рях осяйни́х (Грінч.). Підвели́сь похи́лені го́лови (Єфр.). Неха́й ли́хий знесе́ться, хоч до не́ба (Св. П.). Ни́жча полови́на ра́ми (у вікні́) підво́диться вго́ру]. **-ма́ться, -ня́ться** *с места, с постели, со стула* (*вставать*) – підво́дитися, підве́сти́ся, зво́дитися, зве́стися (на но́ги), підійма́тися, під(ій)ня́тися, здійма́тися, зня́тися з мі́сця, з посте́лі, з крі́сла; *срв.* **Встава́ть.** [Підвела́ся з крі́сла (Коц.). Не хтів встава́ти, одна́к му́сів зве́стися (Коц.). Хо́че зня́тися з ла́ви, та не си́ла (М. Вовч.)]. *Он с места не* **-ма́ется** – він з мі́сця не підво́диться (не ру́шить). *Гости* **-нялись** *и ушли* – го́сті зняли́сь і пішли́. *Он упал, но тотчас же* **-ня́лся́** – він упа́в, але́ за́раз-же під[з]ві́вся (підня́вся). *Больной* **-ня́лся** – хво́рий підві́вся. [Лежа́в мі́сяців зо́ три; да́лі підві́всь. Хо́джу і роблю́ (Тесл.)]. *Всходы* **-ма́ются** – схо́ди підбива́ються вго́ру (Грінч.). **-ма́ться** (*вставать*) – встава́ти, вста́ти, підійма́тися, підня́тися, (*быстро*) схо́плюватися, схопи́тися, (*о мног.*) повстава́ти, посхо́плюватися. [Со́нце так ра́но схопи́лося]. *Мы* **-няли́сь** *до рассвета* – ми вста́ли (схопи́лися) ще вдо́світа (ще на світ не благослови́лось). **-ма́ться** *на ноги* (*букв. и перен.*) – спина́тися, с[зі]п’я́стися, зіпну́тися (зіпну́ся, зіпне́шся *и т. д.*), здійма́тися, зня́тися, зво́дитися, зве́сти́ся на но́ги, (*порывисто*) схо́плюватися, схопи́тися, схва́чуватися, схвати́тися, зрива́тися, зірва́тися на (рі́вні) но́ги. [Зві́вся на но́ги (Коцюб.)]. Лю́ди її́ я́кось ви́годували закі́ль знялá́сь на но́ги (Г. Барв.). Ті́льки сп’я́ло́ся на но́ги (*подросло*), вже хо́че жи́ти по-своє́му (Берд. п.). Украї́на почала́ на вла́сні но́ги в

письме́нстві спина́тись (Єфр.)]. **-ма́ться** *на цыпочки* – спина́тися, с[зі]п'ясти́ся, зіпну́тися навспи́нячки, на ди́бошки *или* на но́ги. *Разоренному* **-ня́ться** *трудно* (*оправиться*) – зубо́женому ва́жко підня́тися, ста́ти на но́ги. *Заяц* **-ня́лся** *в четырёх шагах от собак* – за́яць зня́вся (ско́чив) кро́ків за чоти́ри від соба́к. **-ма́ться** (*о руке, голове*) – з[під]во́дитися, з[під]ве́сти́ся, здійма́тися, зня́тися, підно́ситися, підне́сти́ся. [У ме́не рука́ не здійма́ється її уда́рити (Мирн.). Рука́ на те́бе не зведе́ться (Макс.)]. *Руки не* **-ма́ются** *что-л. делать* – ру́ки не беру́ться (не здійма́ються) що роби́ти (*или* до робо́ти). **-ма́ться** *на гору, по лестнице* – здійма́тися, зня́тися, бра́тися на го́ру, по схо́дах; *срв.* **Взбира́ться.** **-ма́ться** (*в высь: о птицах, дыме, солнце и т. д.*) – підійма́тися, підня́тися, здійма́тися, зня́тися, з[під]но́ситися, з[під]не́стися на що, в що, (*часто о солнце, луне*) підбива́тися, підби́тися, підбира́тися, підібра́тися, (*реже*) підхо́дити, підійти́, підхо́плюватися, підхопи́тися, (*о птицах, иногда*) під[з]бива́тися, під[з]би́тися, вибива́тися, ви́битися. [Ви́соко підні́сся оре́л сизокри́лий (Самійл.). Він підні́сся по-над звича́йну, прозаї́чну буде́нщину (Крим.). Зно́сяться молитви́ до не́ба. Со́нце підняло́ся височе́нько (Неч.-Лев.). Со́нце вже ви́соко підби́лось вго́ру (Неч.-Лев.). Со́нце вже геть підійшло́ (Крим.). Си́ві голубо́ньки, здійммі́теся вго́ру (Чуб.). Підби́всь си́зий голубо́чок уго́ру висо́ко (Чуб.). Уже́ качки́ зно́сяться. З га́ласом зняло́сь воро́ння (Коц.)]. **-няла́сь** *стая голубей* – зня́лася згра́я голубі́в. **-ня́лся** *рой пчёл* – зня́вся рій бджіл. **-ма́лись** *высокие здания* – здійма́лись висо́кі буди́нки. **-ня́ться** *на воздух*, **-ться** *на аэроплане* – зня́тися в пові́тря, зня́тися на літако́ві. *Вот те высоты, на которые может* **-ня́ться** *свободный человеческий дух* – ось ті високості, на які́ (куди́) здійня́тись мо́же ві́льний дух лю́дський (Коц.). *Занавес* **-ма́ется** – заві́са (запо́на, засло́на) підійма́ється, зно́ситься. **-ма́ться** (*о пыли, тучах, тумане, дыме, паре и т. д.*) – здійма́тися, зня́тися, підійма́тися, підня́тися, зно́ситися, зне́стися, устава́ти, уста́ти, повстава́ти, повста́ти, ста́витися, (*о пыли ещё*) збива́тися, зби́тися, курі́ти, закурі́ти. [Зняла́ся ку́рява (Васильч.). Ку́рява ста́вилась за бри́чкою (Свидн.). Повста́в леге́нький тума́н (Неч.-Лев.). Встає́ хма́ра з-за лима́ну (Шевч.). Зби́лася така́ ку́рява. Пил закурі́в (Хвильов.)]. **-ма́ться** (*о ветре, буре, грозе, метели*) – здійма́тися, зня́тися, руша́ти(ся), (з)ру́шити(ся), (*быстро*: *срываться*) зрива́тися, зірва́тися, схо́плюватися, схопи́тися, устава́ти, уста́ти, звія́тися, (*о ветре, безл.*) завітри́ти. [І зняла́ся вели́ка вітряна́ бу́ря (Св. П.). Здійма́ється (встає́) бу́ря, гроза́. Ру́шився бі́льший ві́тер (Мирн.). Зірва́лася шу́ра-бу́ря]. **-ла́сь** *гроза, метель* – зняла́ся (ру́шила) завірю́ха, бу́ря. *Ветер* **-ня́лся** – зня́вся, схопи́вся (зірва́вся) ві́тер, *или безл.* завітри́ло (*заветрило*). **-няла́сь** *волна* (*волнение*) – зня́лася, вста́ла хви́ля. [Вста́ла на Чо́рному мо́рі би́страя хви́ля (Дума)]. **-ма́ться** (*о шуме, крике, ссорах, войне и т. д.*) – зчиня́тися, зчини́тися, здій[зни]ма́тися, з(дій)ня́тися, підійма́тися, під(ій)ня́тися, повстава́ти, повста́ти, устава́ти, уста́ти, збива́тися, зби́тися. [Що-дня́ зчиня́лась яка́ істо́рія (Грінч.). Зчиня́вся невимо́вний ре́гіт (*хохот*) (Крим.). За столо́м здійма́вся страше́нний за́колот (Коц.). Зня́вся таки́й крик, на́че кого́ рі́зали (М. Вовч.). Зняла́ся револю́ція (Доман.). На селі́ підня́вся га́лас (Неч.-Лев.). Як підни́меться ка́шель (Квітка). Встаю́ть ві́йни. Така́ бу́ча (*суматоха*) зби́лася (М. Вовч.)]. **-ма́ется** *горячий спор* – зчиня́ється палка́ спі́рка (Грінч.). *Пламенем* **-ня́лся** *народный гнев* – по́лум'ям зня́вся наро́дній гнів (Коц.). **-ла́сь** *тревога* – зняла́ся триво́га. **-ма́ться** (*вырастать*) – виганя́тися, ви́гнатися, підганя́тися, підігна́тися, уганя́ти, у(ві)гна́ти. [Росла́ вона́, уганя́ла ху́тче від козако́вого вну́ка Миха́йла (М. Вовч.)]. **-ма́ться** (*о волосах, шерсти*) – підійма́тися, підня́тися, става́ти, ста́ти (ди́бом, ди́ба, ду́бом, догори́); *срв.* **Дыби́ться 1**. [І догори́ підня́всь у ме́не во́лос]; (*об ушах*) насторо́ш[ч]уватися, насторо́ш[ч]итися, нашоро́шуватися, нашоро́шитися. **-ма́ться** *на дыбы* (*о лошади*) – зво́дитися, зве́сти́ся, спина́тися, сп'ясти́ся, става́ти, ста́ти го́пки, ди́ба, ца́па; *срв.* **Дыби́ться 2**. *Тесто* **-ма́ется** – ті́сто підхо́дить (уго́ру). *Вода* **-ма́ется** – вода́ прибува́є, підживає, підхо́дить. *Вода в реке* **-ма́ется** – вода́ в рі́чці прибува́є, йде вго́ру. *Вода* **-няла́сь** *в реке на сажень* – води́ в рі́чці прибуло́ на са́жень, вода́ в рі́чці підійшла́ (підне́слася) на са́жень. *Река* **-няла́сь** – ріка́ підійшла́, підне́слася, зняла́ся, прибула́. *Термометр* **-ня́лся** *на десять градусов* – тепломі́р (гра́дусник) підня́вся (підні́сся) на де́сять ступені́в. *Барометр* **-ма́ется** – баро́метр підійма́ється, підно́ситься, йде вго́ру. **-ма́ется** *настроение, голос* – здійма́ється, підно́ситься на́стрій, підно́ситься го́лос. **-ма́ться** *выше обыдёнщины* – підно́ситися по-над буде́нщину (Крим.). **-ма́ться** (*о благосостоянии, промышленности, просвещении и т. д.*) – підно́ситися, підне́стися, іти́, піти́ вго́ру (Куліш). **-ма́ться** (*войной и т. д.*) *на кого, против кого* – става́ти, ста́ти, устава́ти, уста́ти, повстава́ти, повста́ти, підійма́тися, підня́тися, здійма́тися, зня́тися, зво́дитися, зве́стися на ко́го, на що, проти ко́го, проти чо́го. [Чи там ра́ду ра́дять, як на ту́рка ста́ти (Шевч.). Повста́ньмо-ж тепе́ра усі́, як оди́н (Л. Укр.). Вста́не наро́д на наро́д (Св. П.). Зведи́сь,

наро́де, простягни́ ру́ку на свою́ пра́вду (Коц.)]. **-ня́лось** *восстание в стране* – здійняло́сь повста́ння в краю́ (Л. Укр.). *Все* **-няли́сь** *на общего врага* – усі́ вста́ли на спі́льного во́рога. **-ма́ться, -ня́ться** *на защиту своих прав, своей страны* – става́ти, ста́ти до оборо́ни (на оборо́ну) свої́х прав, свого́ кра́ю. **-ня́ться** *в оборону кого* – уста́ти за ко́го, за що, обста́ти за ким, за чим. *Знамя свободы* **-ма́ется** – пра́пор во́лі зво́диться, зно́ситься, підно́ситься. **-ма́ться** (*о цене*) – іти́, піти́ вго́ру, (*быстро*) підска́кувати, підско́чити. [Ціна́ пішла́ вго́ру. Ціна́ на хліб ра́птом підско́чила (Коцюб.)]. **-ма́ться** *в цене* – у гро́ші йти́. *Цена на хлеб* **-ма́ется** – ціна́ на хліб іде́ вго́ру (росте́). *Хлеб в цене* **-ма́ется** – хліб іде́ в гро́ші. **-ма́ться** *на хитрости* – бра́тися, узя́тися на спо́собі́, на шту́ки, на хи́трощі.

Поднима́ющий – той, що піді́ймає, здіймає *и т. д., см.* **Поднима́ть.**

По́днятый, *см.* **Поднима́ть.**

Подновле́ние – підновля́ння, підправля́ння, (*оконч.*) підно́влення, підпра́влення, (*о глиняной обмазке стен и т. д.*) прима́зування.

Подновля́ть, -ся, поднови́ть, -ся – підновля́ти, -ся, піднови́ти, -ся, підправля́ти, -ся, підпра́вити, -ся, (*о мног.*) попідновля́ти, -ся, попідправля́ти, -ся, (*о глиняной обмазке стен и т. д.*) прима́зувати, -ся, прима́зати, -ся. [А ха́ту тре́ба бу́ло якось підпра́вити, бо в ній не мо́жна було́ жи́ти (Гр. Григор.)]. **-ви́ть** *картину, платья* – піднови́ти карти́ну, підпра́вити оде́жу. **Подновлённый** – підно́влений, підпра́влений; прима́заний.

Подно́га, *см.* **Подно́жка.**

Подного́тица, подного́тка (*нарыв под ногтем*) – во́лос. [Кому́… чи пошепта́ти або і во́лос ізігна́ти (Котл.)].

Подного́тная – підспі́док (-дка), усі́ таємни́ці, та́йнощі (-щів). *Знает, сказал всю* **-ную** – зна́є, сказа́в усі́ таємни́ці, усю́ ду́шу зна́є, усю́ ду́шу ви́явив. **-ная** *этого дела* – підспі́док ціє́ї спра́ви (у цій спра́ві).

Подного́тный – піднігте́вий, що під (за) ні́гтем.

Подно́жие – підні́жжя, підні́жок (-жка), пі́дніж (-жу), (*гал.*) підгі́рок (-горка), сто́пи (*р.* стіп). [Прої́хавши підго́рком, спуска́ються вниз (Свидн.). У стіп стату́ї сла́вного Помпе́я (Куліш). У стіп висо́кої гори́ (Франко)]. *У* **-ия** *чего* – під чим. **-жие** *горы* – підгі́р'я, низ гори́. **-жие** *ног твоих* – підні́жжя (підні́жок) ніг твої́х. *См.* **Подо́шва.**

Подно́жка, подно́га – (*экипажа*) підні́жок (-жка), ступі́йка, ступи́ця; (*педаль в ткацком станке*) підні́жка, підножа́й (-жая́), по́нож (-жи), (*в токарном станке*) (*гал.*) постіл (-тола́), ке́рпець (-пця).

Подно́жки (*плат, подстилаемый под ноги венчаемых*) – рушни́к (-ка́).

Подно́жник – (*коврик, скамейка под ноги*) підні́жок (-жка), (*подножный корм*) па́ша (-ші), ви́пас (-су).

Подно́жный – підні́жний. **-ный** *корм* – па́ша, ви́пас (-су).

Подно́с – та́ця, (-ці), та́ца (-ци), тареле́ць (-льця́), таре́ля, (*деревянный*) стябло́.

Подно́сец, подно́сик – та́цка, тареле́ць (-льця́), стя́блечко.

Подноси́ть, поднести́ – 1) (*вверх*) підно́сити, підне́сти́, підійма́ти, підня́ти. *См.* **Поднима́ть, Возноси́ть.** [Таке́ важке́, що не піднесу́ (не підійму). Явдо́ха підне́сла ху́стку до оче́й і зідхну́ла (Кониськ.)]; 2) (*неся приближать к чему-л.*) підно́сити, підне́сти кого́, що до ко́го, до чо́го. [Підне́сли дити́ну до ма́тери. Піднеси́ до сві́ту, тут не ви́дно]; 3) (*приносить*) підно́сити, (*редко* підно́шувати, доноша́ти = *поднашивать*), підне́сти́, надно́сити, надне́сти. [Йому́ підне́сено коро́ну, і як підне́сли, він одіпхну́в її́ (Куліш)]; 4) (*нести некот. время, помогая кому-л.*) надно́сити, надне́сти що кому́. **-нести́** *подарок, в подарок кому что* – підне́сти подару́нок кому́, у подару́нок кому́ що. **-носи́ть, -нести́** *кому бумаги для подписи, ходатайство* – підно́сити, підне́сти́ кому́ папе́ри на пі́дпис, проха́ння. **-нести́** *кукиш* – підне́сти ду́лю кому́. **-носи́ть** *кирпич, известь* – підно́сити це́глу, ва́пно́ (ва́пну); 4) **-си́ть** *кому* (*угощать*) – підно́сити, підне́сти кому́, частува́ти, почастува́ти кого́ чим. *Срв.* **Угоща́ть, По́тчевать.** [Варену́хи по ку́хлику їй підне́сли (Котл.). Підніс йому́ ча́ю (Квітка)]. *Чужим добром* **-си́ть** *ведром* (*погов.*) – до́бре чужи́ми пирога́ми свого́ ба́тька помина́ти. **Поднесённый** – підне́сений.

Подноси́ться, поднести́сь – 1) підно́ситися, підне́сти́ся, бу́ти підне́сеним. [Висо́ко підні́сся оре́л сизокри́лий (Самійл.). Йому́ підне́сено коро́ну (Куліш)]. *По нашему обычаю* **-сится** *хлеб-соль* – на́шим звича́єм підно́ситься хліб-сіль; 2) (*гордиться*), *см.* **Возноси́ться 2.**

Подно́сишко – погане́нька та́ця, та́цка.

Подно́ска, подно́с – (*действ.*) підно́шування, підно́шення. **-ка** *кирпича* – підно́шення це́гли.

Подно́сный. -ный *мастер* – тацяр (-ра́), ма́йстер, що ро́бить та́ці, підно́си.

Подноше́ние (*дар*) – підно́шення; *см.* **Приноше́ние, Дар 1.**
Подно́щик – 1) (*угощающий*) частува́льник; 2) (*рабочий*) подава́льник, підно́сець (-ця).
Подня́тие (*букв. и перен.*) – підне́сення, (*реже*) підняття́, пі́дняток (-тку). **-тие** *производства* – підне́сення проду́кції, виробни́цтва. **-тие** *занавеса* – підве́дення заві́си, запо́ни.
Подня́ть, *см.* **Поднима́ть.**
По́до – пі́до[і]. [Пі́до мно́ю]. *См.* **Под.**
Подоба́ет – годи́ться, ли́чить, упада́є (*чаще в форме*: впада́), випада́є, припада́є, нале́жить, слід, прихо́диться, (*в отриц. или в вопр. оборотах ещё*) подо́ба, подо́ба річ кому́. *Не* **-ба́ет** – не подо́ба (не подо́ба річ), не годи́ться, не ли́чить, не впада́ *и т. д., а также*: не го́же, не випада́є, не приго́же, не приста́ло, не подо́бно, ні́яково кому́. [Ході́мо, ді́ти. Це́є вислуха́ти нам не подо́ба (Л. Укр.). Мені́ ні́яково туди́ йти (Звин.)]. *Не* **-ба́ло** *вам так говорить* – не випада́ло (не годи́лося, не ли́чило) вам так каза́ти. **-ба́ет** *ли кому*? – чи (хіба́) подо́ба (хіба́ подо́ба річ), чи (хіба́) годи́ться, ли́чить *и т. д.* кому́ що? *Как* **-ба́ет** – як годи́ться, як ли́чить *и т. д.*
Подоба́ющий – слу́шний, нале́жний, (*стар.*) належи́тий. **-ющим** *образом* – як годи́ться, як го́же, як ли́чить, як слід, слу́шно, нале́жно, належи́то; *см.* **Подоба́ет.** *Не* **подоба́ющий** – неслу́шний, ненале́жний, неподо́бний. [Неподо́бні ре́чі].
Подо́бен, *см.* **Подо́бный.**
Подо́бие – 1) (*образ, изображение*) подо́ба, подоби́зна, подобина́ кого́, чого́; (*обманчивое*) облу́да, натя́ма кого́, чого́, чия́. [Утра́тити зо́всім подо́бу лю́дську (Л. Укр.). Де́яка подо́ба ща́стя (Єфр.). Подо́ба і́стини за пра́вду ста́ла вам (Самійл.). Він зліпи́в з не́ї подоби́зну. Не Іва́н, а натя́ма Йва́нова, так схуд (Козел.)]. *Одно только* **-бие** (*обманчивое*) *чего-л.* – сама́ (одна́) облу́да (натя́ма) кого́, чого́, чия́. *По образу и по* **-бию** *божию* – в о́браз бо́жий і подо́бу (Бібл.). *И* **-бия** *нет подлинника* – і подо́би нема́ першотво́ру. *На* **-бие** *кого-л., чего-л.* – на взір, взо́ром, на кшталт, кшта́лтом, на шта́лт, шта́лтом, на штиб, на штем кого́, чого́; *срв.* **Мане́р.** [Вона́ споруди́ла собі́ щось на взір вівтаря́ (Л. Укр.). Ходи́ли го́лі на кшталт циґа́н (Котл.)]; 2) подобо́нство, схо́жість (-жости); *см.* **Схо́дство.**
Подо́биться – подоба́ти на що; *см.* **Уподобля́ться, Походи́ть.**
Подо́блачный – підхма́рний, попідхма́рний.
Подо́бно *кому, чему* – 1) поді́бно, підхо́же до ко́го, до чо́го, поді́бно як (і) хто, що, (*словно*) мов (-би), немо́в (-би), ні́би, (не)на́че хто, що. *Срв.* **Сло́вно, То́чно, Бу́дто. -бно** *зверю* – як (на́че, мов) звір. *Он,* **-бно** *всем живым существам, борется за жизнь* – він, як і усі́ живі́ істо́ти, змага́ється за життя́. **-бно** *тому, как* – так са́ме, як; поді́бно (підхо́же) до то́го, як. **-бно** *кому* (*в подражание кому*) – ро́бом кого́, ро́бом чиї́м. [Ро́бом Дашко́вича, води́в козакі́в на тата́р (Куліш). Роби́ ба́тьковим ро́бом]; 2) (*прилично*) *см.* **Подоба́ет.**
Подобнозву́чный – поді́бнозву́кий.
Подо́бный *кому, чему* – поді́бний до ко́го, до чо́го, поді́бний, таки́й, як хто, як що, підхо́жий до ко́го до чо́го, схо́жий на ко́го, на що. *Срв.* **С[По]хо́жий.** [Оттака́ й підхо́жі думки́ плу́талися в голові́ (Грінч.). Лю́ди поді́бні до богі́в (Л. Укр.)]. **-бный** *ему* – поді́бний до йо́го, таки́й як і він. [Уби́в тако́го як і він (як і сам) (**-бного** *себе*)]. *Ничего* **-бного** – ані́ подоби́ни́ (Куліш), ні́чо́го схо́жого (підхо́жого). *Ничего* **-бного** *не говорил* – не каза́в ні́чо́го тако́го (Грінч.), поді́бного, підхо́жого. *Кража и тому* **-бные** *преступления* – краді́жка й такі́ і́нші злочи́нства (Куліш). *И тому* **-бное** – то́-що. *Или что-либо* **-бное** – або́-що, або́-що таке́. [Був-би я десь за пи́саря, або́-що (Крим.)]. *Нечто* **-бное** *тому* – щось підхо́же, поді́бне до то́го. *В* **-бном** *случае* – в тако́му ра́зі, в такі́й приго́ді. *Нет* **-бного** *ему* – нема́ до йо́го поді́бного. **-бный**, *мат.* – поді́бний. **-бные** *треугольники* – поді́бні трику́тники.
Подобостра́стие – підле́сливість, обле́сливість, обле́сність (-ности).
Подобостра́стно – підле́сливо, обле́сливо, уле́сливо, підле́пливо, зни́жено, обле́сно.
Подобостра́стный (*раболепный, льстивый*) – підле́сливий, обле́сливий, підле́сний, обле́сний, підле́пливий, підле́пний, зни́жений.
Подо́бранный – піді́браний; *см.* **Подбира́ть.**
Подобра́ть, *см.* **Подбира́ть.**
Подобре́ть – 1) (*стать добрее*) подобрі́шати, подобрі́ти, здобрі́ти, здо́бритися, здобру́хатися; 2) погла́дшати, пото́вщати; *см.* **Пополне́ть, Потолсте́ть.**
Подови́к – це́гла на чері́нь (-ня́, *м. р. и* -рі́ни, *ж. р.*).
Подово́й, подо́вый – чері́не́вий.
Подогна́ть, -ся, *см.* **Подгоня́ть, -ся.**
Подо́гнутый, Подогну́ть, -ся, *см.* **Подгиба́ть, -ся.**
Подогрева́ние – підігріва́ння, роз(і)гріва́ння; за[при]гріва́ння.

Подогрева́тель – пригрі́вник (-ка).
Подогрева́тельный – пригрівни́й.
Подогрева́ть, -ся, подогре́ть, -ся – підігріва́ти, -ся, підігрі́ти, -ся, розігріва́ти, -ся, розігрі́ти, -ся, пригріва́ти, -ся, пригрі́ти, -ся, (*о мн.*) попідігріва́ти, порозігріва́ти; (*переносно чаще*) загріва́ти, -ся, загрі́ти, -ся, підгаряча́ти, -ся, підгарячи́ти, -ся, підтепли́ти; *стр. з.* бу́ти підігрі́тим *и т. д.* [Загріва́ти ене́ргію. Підгаряча́ти ли́ца́рський дух (Куліш)]. **Подогре́тый** – підігрі́тий, розігрі́тий, загрі́тий, підгаря́чений. **-тое** *кушание* – підігрі́та (пригрі́та) стра́ва.
Пододвига́ть, -ся, -дви́нуть, -ся – (*что к чему-л., подо что-л.*) підсува́ти, -ся, підсу́нути, -ся, (*о мног.*) попідсува́ти, -ся (що до чо́го, під що), (*только*: *к чему-л.*) присува́ти, -ся, прису́нути, -ся, надсува́ти, -ся, надсу́нути, -ся, приставля́ти, приста́вити що до чо́го, підгорта́ти, -ся, підгорну́ти, -ся. [Підсу́нь ко́шика під ла́ву (Крим.). Підсу́нути стіл (стола́) бли́жче до ла́ви. Приста́вила горня́ до пе́чи. Ді́ти попідсува́лись до ме́не бли́жче (Васильч.). При[Під]су́нься бли́жче: не чу́ти, що ка́жеш. Старі́ до молоди́х не підгорта́йтесь]. **-нуть** *стол к окну* – прису́нути стола́ до вікна́. **Пододви́нутый** – підсу́нутий, прису́нутий, надсу́нутий, приста́влений.
Пододра́ть – підде́рти що. **Подо́дранный** – підде́ртий.
Подожда́ть *кого, чего* – зажда́ти, підо[і]жда́ти, пожда́ти, почека́ти, зачека́ти, наджида́ти, надо[і]жда́ти кого́, чого́ *или* на ко́го, на що, (*повременить*) згоди́ти, погоди́ти, перегоди́ти, перечасува́ти. [Почека́й мене́ (на ме́не). Пожди́ (зажди́) до субо́ти. Зажди́-ж мене́ хоч годи́ну. Я ма́ю зачека́ти на ньо́го (Франко). Йди́, а я тут зачека́ю (Коцюб.)]. **-жди́, -жди́те** (*стой, -йте*) – підожди́, підождіть *и т. д., а также часто*: потрива́й, потрива́йте, пострива́й, пострива́йте, стрива́й, стрива́йте, трива́й, трива́йте, чека́й, чека́йте (*глаг.* потрива́ти, пострива́ти, стрива́ти, *в других формах почти не употребл.*). [Ох, трива́й, я й забу́ла (Шевч.). Пострива́й-же, мій го́лубе (Шевч.). Чека́й, я щось тобі ска́жу!]. **-жди́**-*ка* – потрива́й-но (стрива́й-но *и т. д.*), потрива́й лиш (лише́нь, бо). *Срв.* **Ждать, Поджида́ть, Ожида́ть, Пережида́ть.**
Подозва́ть, *см.* **Подзыва́ть.**
Подозрева́емый – підо́зрюваний, той, що на підо́зрі (при́здрінні), той, що на йо́го ду́мають, при́зру ма́ють.
Подозрева́ние – підозріва́ння, підо́зрювання, приздріва́ння, заздріва́ння, підо́зри (-рів).
Подозрева́ть *кого в чём* – підозріва́ти (*книжн. слово*) кого́ в чо́му, підо́зрювати, підозря́ти, приздріва́ти, при́здріти, заздріва́ти, підзо́рити, зазо́рити, кмі[е]тува́ти на ко́го, ду́мати, ду́мку ма́ти на ко́го, при́зру (підо́зру, підзо́р) ма́ти на ко́го, поклада́ти гріх на ко́го, (*напрасно*) гріши́ти, гріхува́ти на ко́го. [Поча́в підозріва́ти, чи не закоха́вся він (Крим.). Підозріва́ю, що вона́ була́ й не́нькою (Л. Укр.). Вона́ й сама́ не підозріва́ла (Франко). Ти не без ро́зсудку підозріва́в мене́ (Куліш). Ви на ко́го кміту́єте (що вкрав)? (Лубен.)]. *И не* **-зрева́ть** – і га́дки не ма́ти. *Я* **-ва́ю***, ты* **-ва́ешь***, вы* **-ва́ете** *кого* (*кроме*: я підозріва́ю, ма́ю підо́зру *и т. д.*) – моя́ підо́зра (мій підзо́р), твоя́ підо́зра, ва́ша підо́зра на ко́го в чо́му.
Подозрева́ться – бу́ти підо́зреним. *Он* **-ва́ется** *в воровстве* – на йо́го є підо́зра, що він краде́, на йо́го ду́мають, що він краде́.
Подозре́ние – підо́зрі́ння (підо́зрювання), підо́зра, підзо́[і]р (-зо́ру), при́зра (при́здра), при́здрі́ння, позі́р (-зо́ру) (*провинц.*). *Быть на* **-нии** – бу́ти в підо́зрі, в підзо́рі, в при́здрінні *и т. д. Иметь* **-ние** *на* (*против*) *кого-л.* – при́зру (підо́зру, підзо́р) ма́ти на ко́го. *Возбуждать в ком-л.* **-ние** *против кого-л.* – збу́джувати підо́зру (підзо́р) в ко́му (су)про́ти ко́го. **-ние** *падает* (*пало*) *на кого-л.* – підо́зра *и т. д.* па́дає (впа́ла) на ко́го. *Оставить кого в* **-нии** – залиши́ти кого́ у підо́зрі, при́здрінні *и т. д. Он арестован по* **-нию** *в шпионстве, в воровстве* – його́ заарешто́вано з підзо́ру (з підо́зри) в шпигу́нстві, у злоді́йстві. *Вызывающий* **-ние** *в ком* – підозре́нний кому́; *см.* **Подозри́тельный 1.**
Подозри́тельно – 1) непе́вно[е], підозре́нно, підзо́рно, підозрі́ло. [Між дерева́ми щось па́хло непе́вно (Коцюб.)]; 2) підзо́рливо, запози́рливо, зазо́рливо. [Запози́рливо ди́виться по черзі́ на па́нну й юнака́ (Васильч.)]. *Оттенки, см.* **Подозри́тельный.**
Подозри́тельность – 1) (*свойство возбуждать подозрения*) підозре́нність, непе́вність, підзо́рність, підозрі́лість (-ости). **-ность** *всех этих уловок несомненна* – непе́вність (підзо́рність) усі́х цих ви́крутів – безпере́чна; 2) (*склонность к подозрениям*) підзо́рливість, підозрі́ливість, запози́рливість (-вости). *Его* **-ность** *ко всем безгранична* – його́ підзо́рливість до всіх мі́ри не ма́є.
Подозри́тельный – 1) (*возбуждающий подозрения*) підозре́нний, непе́вний (непе́вен), підзо́[і]рний, підо́зрі́лий, заздрі́нний. [Він чолов'я́га підозре́нний, тре́ба за їм нагляда́ти (Звин.). Щось мені́ той чолові́к непе́вен (М. Вовч.). Щось непе́вне. На ву́лицях які́йсь

непе́вний рух (Коцюб.)]; 2) (*склонный к подозрениям*) підзо́[і]рливий, підозрі́ливий, зазо́рливий, зазо́рний, запози́рливий (Васильч.). [З ме́не люди́на підзо́рлива: усі́х підозріва́ю, ніко́му не ві́рю (Крим.)].
Подои́ть – подої́ти, здої́ти, ви́доїти, пусти́ти (коро́ву, коро́ви). [Поді́й коро́ви].
Подо́й – удій, поді́й (-до́ю), дій (*р.* до́ю), ді́йво.
Подо́йник – дійни́ця, дійни́к, ді́йка, (*гал.*) геле́та, чубе́рка.
Подо́йничек – дійни́чка, (*гал.*) геле́тка.
Подо́йный – удійний.
Подойти́, *см.* **Подходи́ть.** *Не знаешь, как к нему и* **-ти́** – не зна́єш, як до йо́го й доступи́ти.
Подоко́нник, -ница, -конье – підвіконня (-ння), підлокі́тник.
Подоко́нный – підвіко́нний.
Подоко́нье – 1) *см.* **Подоко́нник**; 2) підвіко́ння. *Ходить под* **-ко́ньем** (*просить*) – попідві́конню ру́ки простяга́ти.
Подо́л – 1) *см.* **Подо́лие**; 2) (*рубахи, реже платья*) пелена́ (*ум.* пелі́нка, пелі́ночка), поді́л (-до́лу) (*ум.* поді́[о́]лок (-ді́лка), поді́лочок), *чаще во множ.* (*только о рубахе*) подо́ли (-лів) (*ум.* поді́лки, поді́лочки (-ків)), запо́ла, (*подшитая нижняя часть женской рубахи*) пі́дтичка, (*только платья*) на́долок (-лка). [Варе́ники вари́ла, та й пелену́ спали́ла. Спідни́чка, пере́ткана в подо́лі черво́ною за́полоччю (Л. Укр.). В подо́лах (в поді́лках) мере́жка].
Подолби́ть – 1) подовба́ти, подовбти́; 2) (*вызубрить*) ви́товкти, ви́товкмачити, ви́зубрити.
Подолга́ть, *см.* **Подлы́гивать.**
Подо́ли[ь]е – 1) поді́лля (-ля), поді́л (-до́лу), (*низменное место*) під (*р.* по́ду); 2) *геогр.* (*Подольск. губ.*) – Поді́лля (-ля).
I. Подо́льно (*по частям*) – ча́стка́ми, поділо́м.
II. Подо́льно – (у)подо́вж, вздовж; *см.* **Продо́льно.**
I. Подо́льный (*к подолу относящийся*) – поді́лковий.
II. Подо́льный – подо́вжний; *см.* **Продо́льный.**
Подольну́ть, *см.* **Подлипа́ть.**
Подо́льский (*о Подольск. губ.*) – поді́льський, подоля́нський.
Подольща́ться, подольсти́ться *к кому-л.* – підле́щуватися (підлеща́тися), підлести́тися (*о мног.* попідле́щуватися) до ко́го, під ко́го, ле́ститися до ко́го, коло ко́го, прилести́тися до ко́го, під[при]ла́щуватися, ла́щитися, *сов.* підла́щитися, підла́ститися, прила́ститися, прила́щитися, улеща́тися *и* уле́щуватися, улести́тися, прилеща́тися, прилести́тися до ко́го, під[при]лабу́знюватися, під[при]лабу́знитися, прилабузатися до ко́го, підгорта́тися, підгорну́тися, підсипа́тися, підси́патися, приподобля́тися, приподо́битися, примиля́тися, примили́тися до ко́го, підмо́щуватися (підмоща́тися), підмости́тися до ко́го, підхо́дити, підійти́, підстеля́тися, підстели́тися під ко́го, (*провинц.*) підлиси́куватися до ко́го, надска́кувати перед ким, кому́, упада́ти ле́стю до ко́го, (*только соверш.*) прима́слитися, упе́ститися, приматкобо́житися, прислужи́тися до ко́го, припохлі́би́тися; підхлі́блювати, підхлі́би́ти кому. [Він підле́щувався до Виго́вського (Грінч.). Ле́стишся до князі́в (Грінч.). Підлабу́знювалися до вівчарі́в, частува́ли їх горі́лкою (Франко). Приподобля́ючись до ляхі́в, роби́лись католи́ками (Куліш). Так прима́слиться, що й не вгада́єш, що в йо́му кипи́ть (Свид.). Лю́дській кри́вді я ні ра́зу не підхлі́бив (Франко)].
Подольще́ние *к кому* – підле́щування, підлабу́знювання до ко́го.
Подоля́нин (*житель подгорья, низины, а также Подольск. губ.*) – подоля́нин, подоля́к (-ка́).
Подоля́нка – подоля́нка, подоля́чка, *ум.* подоля́ночка.
По-дома́шнему – по-ха́тньому, по-домо́вому, ха́тнім (домо́вим, дома́шнім) звича́єм, як удо́ма. *Одеваться* **-му** – в[о]дяга́тися, як удо́ма (по-ха́тньому).
Подоме́тр – подоме́тр (-тра), ступенемі́р (-мі́ру).
Подо́нки – поде́нки, оде́н(ь)ки (-нків), по́диння, поді́ння; (*осадок*) гу́ща, фус, фу́си. *Срв.* **Оса́док, Гу́ща.** [Капу́сти ті́льки поде́нки зостали́ся в ді́жці]. **-нки** *общества* – по́ки́дьки суспі́льні, грома́дські, по́толоч суспі́льна *или* по́диння (*зап.* по́динє) суспі́льности, поде́нки суспі́льства. **-нки** *человечества* – поде́нки лю́дства (лю́дськости).
Подо́ночный *и* **Подо́нный** – поде́нковий; гущови́й, фусови́й.
Подопа́льный – що в нела́сці, що під гні́вом; *срв.* **Опа́льный 1.**
Подопе́чный – що під опі́кою, опіка́нець, (*о женщ.*) опіка́нка.
Подопле́ка, Подопле́чье – 1) (*подкладка на плечах в мужской сорочке*), підо́[і]плічка, підо́пліка, підоплі́ччя; 2) **-ка** (*перен.*) – пі́дклад (-ду). *Действительная* **-ка** *этого дела* – спра́вжній пі́дклад ціє́ї спра́ви (у цій спра́ві).

Подопрева́ние – підіпріва́ння.
Подопре́лый – підіпрі́лий, запрі́лий зіспо́ду (зни́зу).
Подопрева́ть, подопре́ть – підіпріва́ти, підіпрі́ти, запріва́ти, запрі́ти зіспо́ду (зни́зу), (*о мног. или местами*) попідпріва́ти, позапріва́ти зіспо́ду. *Сено* **-ло** – сі́но підіпрі́ло.
Подорва́ть, *см.* **Подрыва́ть.**
Подоре́шник, *бот.* Asarum europaeum – ко́питень (-тня), копте́ць (-тця́), копи́т, копи́тник, копитня́к, *ум.* копито́к (-тка́), копи́тонько; *см.* **Во́дник 2.**
Подорожа́ть – подоро́жч[гш]ати. [Хліб ду́же подоро́жчав].
Подорожи́ть – (*считать дорогим, пожалеть*) подорожи́ти(ся) чим. [Я не подорожу́ся нічи́м].
Подорожи́ться (*запросить дорого*) – подорожи́тися чим. [До́бре, що не подорожи́лись горі́лкою (Грінч.)].
Подоро́жная – подоро́жня (-ні).
Подоро́жник – 1) *бот.* Plantago major L. – подоро́жник, ра́нник, пора́нник, порі́зник, ба́бка; 2) *пт.* Alaunda cristata (*хохлатый жаворонок*) – посмі́тюха, посмі́тюх, попелю́ха; *пт.* Emberiza nivalis (*пуночка*) – при́путень (-тня), при́тупень (*зап.*), стерни́к, стрена́дка (*стренатка*), сніголю́б (-ба). [При́путень хо́де над шля́хом (Манж.)].
Подоро́жный – подоро́[і]жній, (*придорожный*) придоро́жній. **-ные** *люди* – подоро́жні (лю́ди). [Побо́жний, як жид подоро́жній (Ном.)]. **-ная** *канава, деревья* – придоро́жня кана́ва -ні дере́ва́. **-ный** (*верстовой*) *столб* – верства́, верстівни́к (-ка́).
Подо́са, -ска, подо́сина (*железная полоса под осью*) – піді́сок (-ска). *К* **-се** (**-ске**), **-не** *относящийся* – піді́сковий.
Подоса́довать – подоса́дувати на ко́го, посе́рдитися на ко́го.
Подо́сина, *см.* **Подо́ся.**
Подоси́нник, *см.* **Подоси́новик.**
Подоси́нный – піді́сковий.
Подоси́новик (*гриб*) – Boletus aurantiacus – підоси́чник; B. Iuridus – краслоголо́вець (-вця).
Подо́сланец – підо́сла́нець (-нця), підгля́дач, підслу́хач. *Срв.* **Шпио́н.**
Подосла́ть, *см.* **Подсыла́ть.**
Подоспева́ть, подоспе́ть *куда, к чему* – наспіва́ти, наспі́ти (наспі́нути), приспіва́ти, приспі́ти, надоспіва́ти, надоспі́ти, настига́ти, насти́гти, пристига́ти, присти́гти до ко́го, куди́, набіга́ти, набі́гти, нахопля́тися, нахопи́тися. [А тут і нова́ вже йому́ робо́та наспі́ла (Грінч.). На по́міч приспіва́є. Присти́г у са́му по́ру до старо́го (Куліш). Ба́ба-яга́ уже́ ско́ро сюди́ присти́гне (Рудченко)].
Подостла́ть, *см.* **Подстила́ть.**
Подо́сь, подо́сть – во́лос (у ху́трі).
Подотве́тный – 1) (*ответственный*) відповіда́льний за що; 2) *см.* **Подсуди́мый, Обвиня́емый.**
Подотде́л – підві́дділ (-лу).
Подотка́ть (*сысподу*) – підітка́ти що чим; *см.* **Подты[о]ка́ть.**
Подоткну́ть, *см.* **Подтыка́ть.**
Подотчётность – підзві́тність (-ности).
Подотчётный – підзві́тний. **-ные** *суммы* – гро́ші на звіті.
Подо́хлый (*о мног.*) – подо́хлий, поздиха́лий, повиздиха́лий.
Подо́хнуть (*о мног.*) – поздиха́ти, ви́здихати, повиздиха́ти, ви́дохти, подо́хнути. [Ко́ні поздиха́ли. О, ро́де су́єтний, прокля́тий, коли́ ти ви́дохнеш? (Шевч.)]. *А чтоб ты* **подо́х** – а бода́й (а щоб) ти здох. *Когда ты* **-хнешь**? – коли ти здо́хнеш?
Подохо́дный – прибутко́вий, з прибу́тку. **-ный** *налог* – прибутко́вий пода́ток (пода́ток з прибу́тку).
Подочерёдный – підчергови́й.
Подо́чный – підо́чний, що під о́ком.
Подо́шва – (*ноги, обуви, толстая кожа под низ обуви*) підо́шва. *Сапоги на одной, на двойной* **-шве** – чо́боти на про́стій, на подві́йній підо́шві, чо́боти про́сті, ромпасо́ві (*зап.*). *Двойная* **-шва** – подві́йна підо́шва, (*зап.*) ромпа́с (-са́). *Шкурка на боты, язык на* **-шву** (*говорят вралю*) – шку́ра на чо́боти, язи́к на підо́шви (Ном.). **-ва** (*горы*) підгі́р'я, спід гори́, низ гори́, підні́жжя, обні́жжя, п'ята́ гори́. *У* **-швы** *горы* – під горо́ю, внизу́ гори́, під підгі́р'ям, бі́ля підгі́р'я. *Срв.* **Подно́жие, Основа́ние 2.**
Подо́швенный, подо́шевный – підошо́вний. **-ный** *товар* – ремі́нь на підо́шви́, ра́жень (-жня).
Подпада́ние – запада́ння; припада́ння до чо́го; підляга́ння чому́, впада́ння в що.

Подпада́ть, подпа́сть – 1) *под что* – па́дати, запа́сти, (*о мног.*) позапада́ти під що. [М'яч (опу́ка) запа́в під ла́вку]; 2) **-па́сть** *к чему* – припада́ти, припа́сти до чо́го. **-па́л** *к дереву* – припа́в до де́рева; 3) **-па́сть** – напа́дати, наси́пати; *срв.* **Навали́ть.** [Бага́то сні́гу напа́дало (наси́пало)]; 4) (*подвергаться*) підляга́ти, підлягти́ чому́, підпада́ти, підпа́сти під що, па́дати, впа́сти в що, *гал.* уляга́ти чому́. *См.* **Подверга́ться. -ть** *контролю* – підляга́ти, підлягти́ контро́лі. **-пасть** *под наказание, гнев кого* – підпа́сти під ка́ру, під гнів чий. **-па́сть** *немилости, бедствию* – впа́сти в нела́ску, впа́сти в ли́хо, в недо́лю. **-па́сть** *под чьё влияние* – підпа́сти під чий вплив.

Подпа́ивать, подпои́ть – підпо́ювати, підпої́ти, (*мног.*) попідпо́ювати кого́ чим, (*могорычём*) під[у]могори́чувати, під[у]могори́чити кого́. **Подпо́енный** – підпо́єний (*о мног.* попідпо́юваний), підмогори́чений.

Подпа́ивать, подпая́ть – (*к исподу чего-л.*) прилюто́вувати, прилютува́ти, прива́рювати, привари́ти що до чо́го; (*исправить припоем*) підлюто́вувати, підлютува́ти ще.

Подпа́костить – нака́постити, по[на]шко́дити кому́, набро́їти кому́ чим.

Подпа́лзывание – підповза́ння, підлiза́ння.

Подпа́лзывать, подполза́ть, подползти́ – підповза́ти, підповзти́, підла́зити *и* підлiза́ти, підлі́зти під що, (*приближаться ползком*) над[під]повза́ти, над[під]повзти́, над[під]ла́зити, над[під]лі́зти до ко́го, до чо́го.

Подпа́ливать, -ся, подпали́ть, -ся – підпа́лювати, -ся, підпали́ти, -ся, (*о мног.*) попідпа́лювати кого́, що, -ся; *стр. з.* бу́ти підпа́леним. **Подпалённый** – підпа́лений (*о мног.*) попідпа́люваний.

Подпа́лина – 1) підпа́лене мі́сце; 2) (*у животных*) підпа́лина, руда́ пля́ма.

Подпа́лка – пі́дпа́лка, за́смажка, за́пряжка.

Подпа́ривание – підпа́рювання.

Подпа́ривать, подпа́рить – (*снизу*) підпа́рювати, підпа́рити, (*о мног.*) попідпа́рювати, (*немного распарить*) розпа́рювати, розпа́рити тро́хи, (*уварить в пару*) тушкува́ти в духу́, за[в]тушкува́ти. **-рить** *лошадь* – спа́рити коня́. **Подпа́ренный** – підпа́рений, (*о мног.*) попідпа́рюваний; розпа́рений; за[в]тушко́ваний. **-ся** – підпа́рюватися, підпа́ритися *и т. д.*; бу́ти підпа́реним *и т. д.*

Подпа́рный, *см.* **Па́рный 1.**

Подпарова́ть *кого, что с кем, с чем* – підпарува́ти кого́, що до ко́го, до чо́го.

Подпа́рывание – підпо́рювання.

Подпа́рывать, -ся, подпоро́ть, -ся – (*снизу*) підпо́рювати, -ся, підпоро́ти, -ся, (*о мног.*) попідпо́рювати, -ся, (*немного*) надпо́рювати, надпоро́ти; *стр. з.* бу́ти підпо́ротим, надпо́ротим. **Подпо́ротый** – підпо́ротий, надпо́ротий, (*о мног.*) попідпо́рюваний.

Подпа́сть, *см.* **Подпада́ть.**

Подпа́хивать, подпахну́ть – підміта́ти, підмести́, (*о мног.*) попідміта́ти. **Подпахни́, подпаши́** *пол* – підмети́ долі́вку (пі́длогу). **Подпа́хнутый** – підме́тений, (*о мног.*) попідмі́таний.

Подпа́хивать, -ся, подпаха́ть, -ся – підо́рювати, -ся, підора́ти, -ся, (*о мног.*) попідо́рювати, -ся. **Подпа́ханный** – підо́раний; попідо́рюваний.

Подпева́ла (*общ.*) – підспі́вач, підспі́вувач, (*о женщ.*) підспі́вачка, підспі́вувачка.

Подпева́ние – підспі́вування.

Подпева́ть, подпе́ть – підспі́вувати, підспіва́ти, приспі́вувати, приспіва́ти, підво́дити кому́, під що.

Подпёка – (*подпечен. место на хлебе, пироге и т. д.*) підпе́ка.

Подпека́ть, -ся, подпе́чь, -ся – підпіка́ти, -ся, підпекти́, -ся, (*о мног.*) попідпіка́ти, -ся. *Срв.* **Поджа́ривать.** [Я люблю́, щоб пироги́ до́бре попідпіка́лися]. **Подпечённый** *и* **подпе́ченный** – підпе́чений, (*о мног.*) попідпі́каний.

Подпере́ть, *см.* **Подпира́ть.**

Подпёрка, подпёрок (*в мельничном колесе*) – ло́пать (-ти).

Подпеча́тывание, -ча́тка – 1) підпеча́тування; 2) при[до]друко́вування.

Подпеча́тывать, подпеча́тать – 1) (*письмо*: *распечатать*) підпеча́тувати, підпеча́тати (листа́), (*о мног.*) попідпеча́тувати (листи́); 2) (*допечатать*) придруко́вувати, придрукува́ти, додруко́вувати, додрукува́ти, (*о мног.*) подо[попри]друко́вувати; 3) (*подделывать напечатанное*) підро́блювати, підроби́ти, попідро́блювати дру́ком що. **Подпеча́танный** – 1) підпеча́таний, (*о мног.*) попідпеча́туваний; 2) при[до]друко́ваний, пододруко́вуваний; 3) підро́блений дру́ком.

Подпе́чек, подпе́чник – пі́дпічок (-чка), підпі́ччя, штанда́ри. [Склади́ дро́ва ота́м, під штанда́ри].

Подпива́ть, подпи́ть – підпива́ти, підпи́ти, (*хмельного*) підохо́чуватися, підохо́титися, підхмеля́тися, підхмели́тися, на-підпи́тку ста́ти. **Подпи́вши** – на-підпи́тку, на-підпитках, під охо́тою, під ча́ркою.
Подпи́вший – підпи́лий, підохо́чений, підхме́лений.
Подпи́ливание – підпи́лювання.
Подпи́ливать, -ся, подпили́ть, -ся – підпи́лювати, -ся, підпиля́ти, -ся, (*во мн. местах*) попідпи́лювати що чим, -ся; *стр. з.* бу́ти підпи́ляним. **Подпи́ленный** *и* **подпилённый** – підпи́ляний) попідпи́люваний.
Подпи́лок – терпу́г (-га́), підпи́лок, напи́лок (-лка), підпи́льник, напи́льник, пильни́к. *См.* **Напи́лок.**
Подпи́лочный – терпуго́вий, пильнико́вий, напи́лковий.
Подпира́льный, подпира́тельный (*подпирающий*) – підпира́льний, що підпира́є (-ра́ють).
Подпира́ние – підпира́ння.
Подпира́ть, -ся, подпере́ть, -ся – підпира́ти, -ся, підпе́рти, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) попідпира́ти, -ся чим; бу́ти підпе́ртим. [Підпе́рли две́рі, щоб вона́ не ви́лізла (Рудченко). Іва́сь ліг на́-бік і підпе́р го́лову руко́ю (Мирн.). Іде́ коза́к дібро́вою, шабе́лькою підпира́ється]. **Подопри́**-*ка воз плечом* – підіпри́-но во́за плече́м. *Сидеть* **подпёрши́сь** *локтями* – сиді́ти на зло́гах (Черк. п.). **Подпёртый** – підпе́ртий, (*во мн. местах*) попідпи́раний.
Подписа́ть, *см.* **Подпи́сывать. Подписа́вший** – той, хто (що) підписа́в. **-вшийся** – підпи́саний, хто (що) підписа́вся.
Подписа́ние – підписа́ння, пі́дпис (-су).
Подписа́тель – підпи́сач, підпи́саний (-ного).
Подпи́ска – 1) (*действ.*) підпи́сування, пі́дпис, *оконч.* підписа́ння; 2) (*обязательство на бумаге*) пі́дпи́ска, обі́цянка на письмі́. *Обязать* **-кою** *кого* – зобов'яза́ти кого́ на письмі́. *Обязаться* **-кою** – підписа́тися, да́ти пі́дпис на що. *Об'явить ему о сем с* **-кой** – оповісти́ти йому́ про це під ро́зписку; 3) (*на издание*) передпла́та, (*устар.*) пренумера́та (на вида́ння). [Передпла́та на журна́л, на часо́пис]. *По* **-ке** – за передпла́тою. [Вида́ння розійшло́сь за передпла́тою].
Подписно́й – 1) підписни́й. [Підписни́й лист]; 2) передпла́тний. [Передпла́тний рік на вида́ння]. **-на́я** *цена* – ціна́ за передпла́тою.
Подпи́счик – 1) підпи́саний, хто (що) підписа́вся. **-счики** *на погорелых* – підпи́сані на погорі́лих; 2) передпла́тник, (*устар.*) пренумера́нт на що. [Передпла́тник на журна́л]. *См.* **Абоне́нт.**
Подпи́счица – 1) підпи́сана (-ної); 2) (*на журнал*) передпла́тниця, (*устар.*) пренумера́нтка.
Подпи́сывание – підпи́сування, пі́дпис (-су).
Подпи́сывать, подписа́ть – підпи́сувати, підписа́ти, (*о мног.*) попідпи́сувати, (*под чужую руку*) підво́дити ру́ку, підве́сти́ ру́ку, підро́блювати, підроби́ти чию́ ру́ку чий пі́дпис, підроби́тися під ко́го, під чию́ ру́ку. **-са́ть** *своё имя* – підписа́ти своє́ ім'я́. **-са́ть** *доверенность* – підписа́ти дові́реність (дору́чення). *Я* **-са́л** *на безработных десять рублей* – я записа́в на безробі́тних де́сять карбо́ванців. **Подпи́санный** – підпи́саний, (*многокр.*) попідпи́суваний.
Подпи́сываться, подписа́ться – 1) підпи́суватися, підписа́тися, (*о мног. или во мног. местах*) попідпи́суватися, бу́ти підпи́саним. [Підписа́тися під відо́звою, на заповіті]. **-са́ться** *кое-как* – підкуме́ґатися. [Аби́ вмів… сяк-так підкуме́ґатись, …то й святи́ли на попа́ (Свид.)]. *Все бумаги* **-ваются** *секретарём* – усі́ папе́ри підпи́сує секрета́р. **-са́ться** *на беспризорных детей* – підписа́тися на безприту́льних діте́й; 2) (*на издание*) передпла́чувати, передплати́ти, (*устар.*) пренумерува́ти, (*на многое*) попередпла́чувати. **-са́ться** *на журнал, газету* – передплати́ти журна́л, часо́пис; *см.* **Абони́ровать. -са́ться** *под чужую руку* – підписа́тися під ко́го, підроби́ти чий пі́дпис.
Подпи́сывающий – підпи́сувач (-ча).
По́дпись – пі́дпис (-еу). *Собственноручная* **-пись** – власнору́чний пі́дпис (-су), пі́дпис руки́ моє́ї, руки́ вла́сної. *За собственноручною* **-сью** – за пі́дписом руки́ моє́ї (руки́ вла́сної), за власнору́чним пі́дписом. *Бумага за* **-сью** *секретаря* – папі́р за пі́дписом секретаря́. *К* **-си** – до пі́дпису. *Все бумаги поступают к секретарю на* **-пись** – усі́ папе́ри йдуть до секретаря́ (секретаре́ві) на пі́дпис.
Подпи́ть, *см.* **Подпива́ть.**
Подпи́хивать, подпиха́ть, подпихну́ть – підпиха́ти, підіпхну́ти, (*о мног.*) попідпиха́ти що під що. **-хни́**-*ка плечом* – підштовхни́-но плече́м.
Подпла́чивать, подплати́ть (*подложить заплату*) – підла́тувати, підлата́ти, (*о мног., во*

мног. местах) попідла́тувати. **Подпла́ченный** – підла́таний; попідла́туваний.
Подпле́[ё]скивать, подплесну́ть – підхлю́пувати, підхлю́пати, підхлю́пнути чим під що.
Подплёта, подплета́ло (*обжора*) – об'їда́ло; *см.* **Обжо́ра.**
Подплета́ть, подпле́сть – 1) підпліта́ти, підпле́сти́ (*о мног. или во мног. местах*) попідпліта́ти що чим, що під що; 2) (*поедать*), *см.* **Уплета́ть, Пожира́ть. Подплетённый** – підпле́тений, (*во мног. местах*) попідплі́таний. **-ся** – підпліта́тися, бу́ти підпле́теним.
Подпле́чие, *см.* **Подмы́шка.**
Подпле́чный – підпахо́вий.
Подплу́жник – телі́жка.
Подплыва́ние – підплива́ння, надплива́ння.
Подплыва́ть, подплы́ть – 1) *под что, к чему* – підплива́ти, підплив[с]ти́, (*о мног.*) попідплива́ти під що, до чо́го, (*приближаться плавом*) над[під]плива́ти, над[під]пли́в[с]ти́. [Тим я́сним шля́хом ві́льна ба́рка надплива́є (Франко)]; 2) (*затопляться натёком*) підплива́ти, підпли́в[с]ти́ (водо́ю, кро́в'ю). [Гори́ть Сміла. Смілянщина кро́в'ю підплива́є (Шевч.)].
Подпля́сывание – під[при]танцьо́вування.
Подпля́сывать, подпляса́ть – під[при]танцьо́вувати, під[при]танцюва́ти, приту́пувати, приту́пати.
Подполза́ть, -за́ние, *см.* **Подпа́лзывать, -зывание.**
Подполко́вник – підполко́вник. **-ца** – підполко́вниця.
Подполко́вничий – підполко́вницький.
Подпо́лье – 1) по́гріб (-греба), льох (-ху), підпомі́стя, підземе́лля; 2) (*перен.*) підпі́лля (*руссизм*) підземе́лля, льох (-ху).
Подпо́льный – 1) що під помо́стом, підзе́мний; 2) потайни́й, потає́мний, підзе́мний. [Підзе́мна Росі́я – Степняка́-Кравчи́нського]. **-ная** *литература, организация* – потайна́ літерату́ра, -на́ організа́ція.
Подпо́ра – 1) підпо́ра, пі́дпірка, супо́ра, (*вилообразная*) соха́, сі́шка, (*поддерживающая столб*) присі́шок (-шка), (*в плетне ещё*) підсі́шок (-сі́шка), присо́ха (-хи), при́сох (-ха). [Підпірки попідставля́ли під гілля́ки, щоб не полама́лися]; 2) (*опора, помощь*) підпо́ра, по́міч (-мочи), підмо́га, підпомо́га, *см.* **Опо́ра 2.**
Подпора́шивать, подпороши́ть – підпоро́шувати, підпороши́ти. **-ши́ло**, *безл.* (*подсыпало снегу*) – підпороши́ло. [Підпороши́ло тро́хи доро́гу].
I. Подпо́рка, подпо́р – 1) (*действ.*) підпира́ння; 2) *см.* **Подпо́ра 1** *и* **2.**
II. Подпо́рка – підпо́рювання.
Подпо́рный – підпі́[о́]рний *или* що підпира́є.
Подпоро́жье – підпорі́жжя.
Подпоро́ть, *см.* **Подпа́рывать.**
Подпо́рочка – підпі́рочка, (*вилообразная*)сі́шка. *Срв.* **Подпо́ра.**
Подпо́рочный – на підпира́ння, на підпо́ру годя́щий.
Подпору́чик – підпору́чник, підпору́чик.
Подпору́чиков – підпору́ч(н)иків (-кова, -кове).
Подпору́чица (*жена или вдова*) – па́ні підпоручнико́ва.
Подпору́чичий – підпору́чницький, підпору́чицький.
Подпо́чва – підґру́нтя, пі́дспідок (-дку), підо́шва, пі́дниз, підло́жжя. *Каменистая* **-по́чва** – камени́сте підґру́нтя, мертви́ця, неробу́чка. *Нетронутая* **-по́чва** – щире́ць (-рця́).
Подпо́чвенный – підґрунто́вий, підшку́рній. **-ная** *вода* – підшку́рня, зашку́рня вода́. [Непомі́тна робо́та йде, підшку́рні во́ди течу́ть (Коцюб.)].
Подпоя́ска – 1) (*действ.*) підпері́зування; 2) (*поясок*) підпері́зка, підпері́зок (-зка), підпе́різ (-за), перезо́к (-зка́) (*обычно кожаный*). *Срв.* **Опоя́ска.**
Подпоя́сочка – підпері́зочка, підпері́зочок (-чка).
Подпоя́сочный – підпері́зковий.
Подпоя́сывание – підпері́зування.
Подпоя́сывать, -ся, подпояса́ть, -ся – підпері́зувати, -ся, підпереза́ти, -ся, уперí́зувати, -ся, уперeза́ти, -ся, (*о мног.*) попідпері́зувати, -ся, повпері́зувати, -ся; бу́ти підпере́заним чим. *Срв.* **Опоя́сывать.** [Попідпері́зуй діте́й, бо ві́тер на-дворі́. Да́рка на ході́ підпері́зувалась (Л. Укр.)]. **-са́ть** *сноп* – звяза́ти снопа́ переве́слом. **Подпоя́санный** – під[у]пере́заний, (*о мног.*) попід[пов]пері́зуваний чим.
Подпра́ва (*в кушаньях*) – підпра́ва; *срв.* **Припра́ва.**
Подпра́вить, *см.* **Подправля́ть.**
Подпра́вка – підправля́ння, підла́джування; *оконч.* підпра́влення, підла́дження, *общ.*

підпра́ва; (*о кушаньях*) піддо́брювання. **-вка** *в документе, бумаге* – пі́дмітка, пі́дправка в докуме́нті, у папе́рі.
Подправля́ть, подпра́вить – підправля́ти, підпра́вити, підла́джувати, підла́дити, (*о мног.*) попідправля́ти, попідла́джувати. [Дощі́ підпра́вили хліб. Підла́дити воро́та]; (*о кушаньях, винах*) підправля́ти, підпра́вити, піддо́брювати, піддо́брити, засма́чувати, засмачи́ти, (*о мног.*) попідправля́ти, попіддо́брювати що чим. *Срв.* **Заправля́ть** (*о кушаньях*). **Подпра́вленный** – підпра́влений, підла́джений; (*о кушаньях*) підпра́влений, піддо́брений, засма́чений.
Подправля́ться, подпра́виться – підправля́тися, підпра́витися, (*о мног.*) підправля́тися, (*о кушаньях ещё*) піддо́брюватися, піддо́бритися; бу́ти підпра́вленим, піддо́бреним.
Подпра́порщик – підпра́порний, підхору́нжий.
Подпра́порщиков – підхору́нжів (-жова, жове).
Подпра́порщица (*жена*) – па́ні підхорунже́ва, жі́нка підхору́нжого, підпра́порного.
Подпра́порщичий – підхору́нжівський, підпра́порницький.
Подпрефе́кт – підпрефе́кт, супрефе́кт.
Подпрефекту́ра – підпрефекту́ра, супрефекту́ра.
Подпру́га – попру́га; *ум.* попру́жка, -женька, -жечка; (*у задн. луки, седла*) – трок (*б. ч. во множ.* – тро́ки). [В ого́нь шпурля́ли рі́зну збро́ю, шапки́, свитки́, кульба́ки, тро́ки (Котл.)].
Подпру́живать, подпруди́ть (*воду*) – 1) (*запрудить*) за[пере]га́чувати, за[пере]гати́ти (во́ду, рі́чку), (*немного*) підга́чувати, підгати́ти; 2) **-ди́ть** *луга и т. д., см.* **Подтопи́ть.**
Подпру́живать, подпру́жить – підтяга́ти (попругу), підтягти́ (попру́гу), стяга́ти, стягти́ що попру́гою, (*о мног.*) попідтяга́ти попру́ги, постяга́ти попру́гами. *Подпруги* **-живали** – попру́ги підтяга́ли.
Подпру́жный – попру́жний.
Подпры́гивание – підстри́бування, підпли́гування, підска́кування.
Подпры́гивать, подпры́гнуть – підстри́бувати, підстрибну́ти, підпли́гувати, підпли́гну́ти, підска́кувати, підско́чити, (*о мног.*) попідстри́бувати, попідпли́гувати, попідска́кувати. [Хло́пчик підстри́буючи проскака́в бо́ком через усю ха́ту (Грінч.). З ра́дощів аж підстрибну́в (Мирн.)]. **-нуть** *до потолка* – підстрибну́ти (аж) до сте́лі. **Подпры́гивая** – ви́стрибом, ви́плигом, ви́скоком, підскоком. **-вая** *и лягаясь* – ви́бриком.
Подпряга́ть, подпре́чь – підпряга́ти, підпрягти́ (*о мног.* попідпряга́ти), підбичо́вувати, підбичува́ти.
Подпу́пье – підпу́п’я.
По́дпуск – пі́дпуск, при́пуск (-ку).
Подпуска́ние – 1) під[при]пуска́ння; 2) впуска́ння, підбавля́ння.
Подпуска́ть, подпуща́ть, подпусти́ть – 1) *кого куда, к чему* – підпуска́ти, підпусти́ти, припуска́ти, припусти́ти, (*о мног.*) попід[попри]пуска́ти кого́ куди́, до чо́го, до ко́го. [Ніко́го і бли́зько не підпуска́в до ха́ти. Припусти́ла теля́ до коро́ви]. **-ка́ть** *шпильки кому* – підшпи́гувати кого́; 2) *чего во что* (*добавлять жидкости*) – впуска́ти, впусти́ти чого́ в що, підбавля́ти, підба́вити чого́ в що. [Підба́вив ма́сла у віск]. **Подпу́щенный** – під[при]пу́щений, (*о мног.*) попід[попри]пу́сканий.
Подпуска́ться, подпусти́ться – 1) підпуска́тися, підпусти́тися, бу́ти підпу́щеним; 2) впуска́тися, підбавля́тися, бу́ти впу́щеним, підба́вленим.
Подпускно́й – припускни́й. **-но́й** *телёнок* – сосуне́ць (-нця́), сосу́нчик, припускне́ теля́.
Подпу́шивать *и* **Подпуша́ть, подпуши́ть** (*шапку, шубку*) – підбива́ти, підби́ти бра́мом, (*о мног.*) попідбива́ти бра́мом (ша́пку, кожуша́нку). *Срв.* **Опуша́ть. Подпушённый** – підби́тий бра́мом.
Подпу́шка – 1) (*действ.*) підбива́ння бра́мом; 2) (*меховая опушка*) брам (-му).
Подпя́тка – п’ятни́к (-ка́).
Подпя́ток, подпя́тник (*в обуви*) – пі́дп’яток (-тка), п’ятни́к, кружі́льниця.
Подпя́тный. -ное *гнездо, см.* **Подпя́тка.**
Подпя́чивать, подпя́тить (*коляску под навес*) – підко́чувати, підкоти́ти (коля́су під пові́тку).
Подраба́тывать, подрабо́тать – підробля́ти, підроби́ти, приробля́ти, приробити в ко́го, де, що.
Подра́внивать, подровня́ть – підрі́внювати, підрівня́ти, (*о мног.*) попідрі́внювати. **Подравнённый** – підрі́вняний; попідрі́внюваний. **-ся** – підрі́внюватися, підрівня́тися, попідрі́внюватися; бу́ти підрі́вняним.
Подраде́ть *кому* – 1) *см.* **Услужи́ть, Удружи́ть**; 2) (*перен.*), *см.* **Досади́ть.**
Подража́ние – наслі́дування кого́, чого́. *В* **-ние** *кому* – слі́дом (слідко́м) за ким, ідучи́

слі́дом за ким, наслі́дуючи кого́.
Подража́тель – наслі́дувач, наслідо́вник кого́, чого́. [Став палки́м його́ наслі́дувачем (Неч.-Лев.)].
Подража́тельница – наслі́дувачка, наслідо́вниця кого́, чого́.
Подража́тельность – наслі́дувальність, наслідо́вність (-ости), наслі́дування.
Подража́тельный – наслі́дувальний, наслідо́вний.
Подража́ть *кому* – наслі́дувати кого́, що, іти́ за ким, іти́ чиї́м слі́дом (слі́дом за ким), роби́ти чиї́м ро́бом, слідко́м, слі́дом за ким, (*описат.*) у сліди́ кому́ уступа́ти, (*копировать*) удава́ти що. [Ри́мських сати́риків наслі́дували й пізні́ше (Єфр.). Тупоти́ть нога́ми і сту́кає ки́єм, його́ наслі́дують і́нші (Л. Укр.). Неха́й лю́ди його́ ро́бом ро́блять, то все до́бре бу́де (М. Вовч.)]. **-жа́ть** *чьему голосу* – удава́ти чий го́лос (напр., жіно́чий).
Подразделе́ние – підпо́діл, підро́зділ (-ділу), (*разделение*) по́діл.
Подразделя́ть, -ся, подраздели́ть, -ся – підподіля́ти, -ся, підподіли́ти, -ся, поділя́ти, -ся, поділи́ти, -ся ще, переділя́ти, -ся, переділи́ти, -ся, (*разделять, -ся*) поділя́ти, -ся, поділи́ти, -ся на що; бу́ти підподі́леним, поді́леним ще. [Кни́гу поді́лено на части́ни і підподі́лено ще на гла́ви]. **Подразделённый** – підподі́лений, поді́лений ще.
Подра́знивать, подразни́ть – дражни́ти (ча́сом, ча́сто), подражни́ти, дрочи́ти (ча́сом, ча́сто), подрочи́ти, дратува́ти (ча́сом, ча́сто), подратува́ти кого́, дражни́тися (ча́сом, ча́сто) з ким, з ко́го, дрочи́тися (ча́сом, ча́сто) з ко́го, дратува́тися з ким. [Та, ну, вже не дратуйся: дава́й ді́тям гости́нця. Він дражни́вся з не́ю (Неч.-Лев.). Ти дро́чишся з ме́не]. **-ся** (*о мног.*) – дражни́ти, дрочи́ти (ча́сом, ча́сто) оди́н (одне́) о́дного, дражни́тися, дрочи́тися, подражни́тися, подрочи́тися. *Они* **-ни́лись***, да оба и разревелись* – воні́ подро́чились, та й обо́є розпла́кались. *Мы с ним друзья, а таки иногда* **-ваемся** – ми з ним при́ятелі, а таки́ ча́сом дра́жнимо (дро́чимо) оди́н о́дного *или* дражнимо́сь (дро́чимось).
Подразумева́ть – розумі́ти, ма́ти на ду́мці (на га́дці, на ува́зі). *Что вы* **-ва́ете** *под этим* – що ви розумі́єте під цим? *Говоря это, он* **-ва́л** *совсем другое* – ка́жучи це, він мав зо́всім і́нше на ду́мці. **Подразумева́емый** – що ма́ється на ду́мці.
Подразумева́ться – розумі́тися, ма́тися на ду́мці (на ува́зі). *В баснях говорится о зверях, а* **-ва́ются** *люди* – в байка́х мо́ва (мо́виться) про звірів, а на ду́мці ма́ються лю́ди. *Под этим* **-ется** *следующее* – під цим розумі́ється таке́, о́сь що.
Подраста́ние – підроста́ння, бі́льшання, підбі́льшання.
Подра[о]ста́ть, подрасти́ – підроста́ти, підрости́ (*о мног.* попідроста́ти), надроста́ти, надрости́, дороста́ти, дорости́ (*о мног.* подороста́ти), бі́льшати, побі́льшати, підбільша́ти, підбі́льшати, підника́ти, підни́кнути (*о мног.* попідника́ти), підій[підни]ма́тися, підня́тися, (*описат.*) вбива́тися, вби́тися в колодки́ (в палки́, в пі́р'я). [Ста́ла ді́вчина підроста́ти. Ді́ти бі́льшають. Підбі́льшав і пішо́в учи́тись у шко́лу (Неч.-Лев.). Теля́та вже підбі́льшали. Коли́-б мені́ ді́ти попідника́ли (Н.-Вол. п.)].
Подра́ть, *см.* **Подира́ть.**
Подра́ться – 1) (*изодраться*) поде́ртися, подра́тися, (*в клочки*) пошарпатися, пошматува́тися, побатува́тися; *см.* **Порва́ться**; 2) *с кем* – поби́тися з ким, (*за волосы*) почу́битися.
Подребезжа́ть – подирча́ти, подеренча́ти.
Подреберный – підребе́рний. **-ная** *область* – зду́ховина. **-ная** *плева, см.* **Пле́вра.**
Подребе́рь[и]е – підребе́р'я.
Подре́з – 1) (*действ.*) *см.* **Подре́зка. -ре́з** *сотов в улье* – підрі́зування (пі́дчист) ву́лика; 2) (*под[над]резанное место*) на́дріз, за́різ (-зу), підрі́зане (-ного).
По́дрез, *см.* **По́дрезь.**
Подре́зка, подре́зывание – підтина́ння, підрі́зування кого́, чого́; (*одежды*) підкра́[о ́]ювання; (*крыльев*) підбо́ркування, прибо́ркування крил кому́ *или* підбо́ркування, прибо́ркування кого́. **-ка** *сотов* – підрі́зування ву́лика (ву́ликів).
Подрезно́й – 1) (*подрезанный*) підтя́тий, підрі́заний; *см. под* **Подреза́ть**; 2) **-ны́е** *сани* – са́ні (санки́) на підрі́зах.
I. Подре́зывать *и* **Подреза́ть, подре́зать** – підтина́ти, підтя́ти, піді[о]тну́ти, підрі́зувати, підріза́ти, (*о мног.*) попідтина́ти, попідрі́зувати що чим; (*одежду*) підкра́[о́]ювати, підкра́яти, підкрої́ти, (*о мног.*) попідкра́[о́]вати, (*слишком*) підчикри́жити що чим, кому́. [Підтя́в йому́ ві́ру (Коцюб.). Молоди́ці напої́ли і жупа́на підкрої́ли. Підтя́в собі́ воло́сся]. **-зать** *хлеба* (*подбавить*) – врі́зати хлі́ба. **-вать, -зать** *крылья кому* – при[під]бо́ркувати, при[під]бо́ркати (*о мног.* попри[під]бо́ркувати), бо́ркати, збо́ркати кри́ла кому́ *или* при[під]бо́ркувати *и т. д.* кого́. [Мо́же хоч тро́хи прибо́ркає кри́ла на́шому Миха́йлові

(Тоб.). Полетів-би я, послу́хав… та ба! До́ля прибо́ркала між людьми́ чужи́ми (Шевч.)]. **-зать** *бычка, кабана, см.* **Выхола́щивать. -зывать** *соты в улье* – підрізувати (*сов.* підріза́ти) ву́лика. **Подре́занный** – підтя́тий, підрі́заний, (*о мног.*) попідти́наний, попідрі́зуваний, (*об одежде*) підкра́яний, підкро́єний, попідкра́[о́]юваний; (*о крыльях*) при[під]бо́рканий. [Вона́ мо́вчки, як підтя́та, схили́лася на ла́ву (Грінч.). Прибо́ркана (*с подрезанными крыльями*) пташи́на].

Подре́зываться *и* **Подреза́ться, подре́заться** – підтина́тися, підтя́тися, піді[о]тну́тися, підрі́зуватися, підрі́затися, (*о мног.*) попідтина́тися, попідрі́зуватися *и т. д.*; бу́ти підтя́тим, підрі́заним, підкра́яним, підкро́єний, прибо́рканим. [Ні́жки їй підітну́лись – упа́ла (М. Вовч.)].

По́дрезь *и* **По́дрез** – (*у саней, коньков*) підрі́з (-за). [Санки́ на підрі́зах].

Подрема́ть – подрімáти, покуня́ти, передріма́тися. [При́йду з слу́жби, з'їм обід, ча́сом передріма́юся тро́хи (Франко)].

Подреше́тина – кро́ква, кро́ківка.

Подреше́то – підрешíток (-тка).

Подри́зник – підри́зник (-ка).

Подрисо́вывать, подрисова́ть – підмальо́вувати, підмалюва́ти, (*о мног. или местами*) попідмальо́вувати. **-со́ванный** – підмальо́ваний.

Подроби́ть *что* – подро[і]би́ти, подрібни́ти, роздроби́ти що.

Подро́бно – докла́дно, просто́ро, ши́роко, дрі́бно, надо́кладь. [Дрі́бно (докла́дно) розка́зувати, розпи́тувати. Дрі́бно лист(а́) писа́ти. Усе спишу́ (*опишу*) докла́дно. Дід опові́в йому́ ши́роко про Гераси́ма (Грінч.)]. **Подро́бнее** – докладні́ш(е), дрібні́ш(е). [Розкажи́ дрібні́ш (Звин.)]. *Очень* **-но** – докладні́сінько, дрібні́сінько.

Подро́бность – 1) (*обстоятельность*) докла́дність (-ности); 2) (*деталь*) подро́биця, дрібни́ця, подрі́бниця, подро́бина. *В* **-тях** – у подро́бицях, у подро́биці, (*подробно*) докла́дно, надо́кладь; *см.* **Подро́бно.** *До малейшей* **-сти***, -ших* **-стей** – до найме́ншої подро́биці (дрібни́ці), до ця́ти, до найме́нших подро́биць. [Понови́в я у своїй па́м'яті аж до найме́нших подро́биць (Крим.)].

Подро́бный – докла́дний, просто́рий, широ́кий. **-ный** *рассказ, отчёт* – докла́дне опові́да́ння, докла́дний звіт (докла́дне звідо́млення). **-ная** *продажа* (*мелочная*) – дрібни́й про́даж (-жу), про́даж уро́здріб.

Подровня́ть, *см.* **Подра́внивать.**

Подрожа́ть – подрижа́ти, подриготі́ти потремті́ти, потруси́тися, (*насмешливо*) попоїсти дрижакі́в, поскака́ти халя́ндри.

Подро́ст – па́молодь (-ди), па́молодок (-дку).

Подроста́ть, подрости́, *см.* **Подраста́ть.**

Подро́сток – пі́дліток, ви́росток, пі́дросток (-тка), довели́кий (-кого), довели́ка (-кої), (*о девочке ещё*) пі́ддівок (-вка), підді́вка, піддіво́ча (-чої), (*о мальчике*) підпарубо́чий, ви́парубок; *см.* **Паренёк.** [Хри́стя пі́дліток була́ ще (Грінч.)].

Подро́сточек – підлі́точок (-чка).

Подруба́ние – підру́бування, підтина́ння.

Подру́бка, по́друбь, *см.* **Подруба́ние.**

Подру́бливание – підру́блювання.

I. Подру́бливать, подруба́ть, подруби́ть (*топором*) – підру́бувати, пі́руба́ти, підтина́ти, підтя́ти, підітну́ти, підцю́кати, (*о мног.*) попідру́бувати, попідруба́ти, попідтина́ти що чим (соки́рою). **Подру́бленный** – підру́баний, підтя́тий, (*о мног.*) попідру́буваний, попідти́наний. **-ся** – підру́буватися, підтина́тися, попідру́буватися, попідтина́тися; бу́ти підру́баним, підтя́тим.

II. Подру́бливать, подруби́ть (*иглою*) – підру́блювати, підруби́ти, (*о мног.*) попідру́блювати. [Рушники́ вже попідру́блювала]. **Подру́бленный** – підру́блений, попідру́блюваний. **-ся** – підру́блюватися, бу́ти підру́бленим.

Подру́га – 1) подру́га, подру́жина, подру́жниця, при́ятелька, това́ришка, (*на свадьбе*) дру́жка; 2) (*супруга*) дружи́на, *ум.* дружи́нонька. *Быть* **-гами** *с кем* – подругува́ти з ким.

По-друго́му – по-і́ншому, по-ина́кшому. *См.* **Ина́че.**

Подру́женька – подру́женька, подру́жечка.

По-дру́жески – по-дру́жньому, по-дру́зьки, по-товари́ському по-при́ятельському, по-друзя́цькому. *Срв.* **Дру́жески.**

Подружи́ть – здружи́ти, сприятелюва́ти, потоваришува́ти кого́ з ким.

Подружи́ться – здружи́тися, запри́язнитися, за[по]приятелюва́ти, сприятелюва́ти(ся), потоваришува́ти, стоваришува́тися, затова́ришитися, поєдна́тися з ким, (*о женщинах*

ещё) заподругува́ти з ким.
Подру́жка – по́дружка.
Подрука́вник – 1) підрука́вок (-вка); 2) (*в виде оборки*) бри́жі (-жів), шля́рка.
Подрука́вный – підрука́вний.
Подрумя́нивание – підрум'я́нювання, (*о хлебе*) підгні́чування.
Подрумя́нивать, -ся, подрумя́нить, -ся – підрум'я́нювати, -ся, підрум'я́нити, -ся, (*о мног.*) попідрум'я́нювати, -ся, (*о хлебе*) гніти́ти, -ся, під[за]гні́чуватися, під[за]гніти́ти, -ся, (*о мног.*) попід[за]гні́чувати, -ся; бу́ти підрум'я́неним, підгні́ченим. **Подрумя́ненный** – підрум'я́нений, попідрум'я́нюваний; підгні́чений, попідгні́чуваний.
Подру́чник, -ница – 1) (*помощник*) підру́чник, -ниця, поплі́чник, -ница, помічни́к, -ни́ця; 2) (*подчинённый*) підру́чний (-ного), підру́чна (-ної), підру́чник, -ниця.
Подру́чно, *см.* **Удо́бно, Сподру́чно.**
Подру́чный – 1) (*нужный в быту*) підру́чний, потрі́бний. *Словарь* – **-ная** *книга* – словни́к – підру́чна кни́га. *Топор в доме* – **-ное** *дело* – соки́ра в ха́ті – як пра́ва рука́; 2) (*удобный*), *см.* **Сподру́чный, Удо́бный. -ная** *лошадь* – (*с правой стороны*) борозе́нний кінь, (*с левой*) підру́чний. **-ные** *люди* – 1) (*помощники*) помічники́, поплі́чники; 2) (*подчинённые*) підру́чні, підвла́дні (-них).
По́дручь (*по́друку*) *итти с кем* – пі́друч, під ру́ку йти з ким.
Подры́в – 1) *см.* **I.** *и* **II. Подрыва́ние**; 2) (*ущерб*) шко́да, стра́та, зби́ток. *Это в* **-ры́в** *торговле* – це на шко́ду (на зби́тки) торгі́[о́]влі. *Это мне в* **-ры́в** – це мені на шко́ду (на зби́ток, на зби́тки). **-ры́в** *власти, авторитета* – пору́шення вла́ди, авторите́ту.
I. Подрыва́ние – 1) підрива́ння; 2) (*порохом*) підрива́ння, підса́джування, виса́джування в пові́тря; (*взрывание*) зрива́ння, виса́джування (в пові́тря); 3) (*о силах, здоровьи*) підрива́ння, підвере́джування, пору́шування, збавля́ння; *см.* **Подрыва́ть, Подорва́ть.**
II. Подрыва́ние – підрива́ння, підко́пування; *см.* **Подрыва́ть, -ры́ть.**
I. Подрыва́ть, подорва́ть – 1) (*разорвать сысподу*) підрива́ти, піді́рвати, (*о мног.*) попідрива́ти, (*надрывать*) надрива́ти, надірва́ти, (*о мног.*) понадрива́ти що; 2) (*порохом и т. п.*) підрива́ти, підірва́ти, підса́джувати, підсади́ти в пові́тря, зру́шувати, зру́шити, (*взрывать*) виса́джувати, ви́садити в пові́тря що. **-рва́ть** *стену крепости* – підірва́ти (підсади́ти) (в) форте́ці сті́ну; 3) (*наносить ущерб*) підрива́ти, підірва́ти, (*о мног.*) попідрива́ти, шко́дити, пошко́дити що, кому́. [Війна́ підірва́ла торго́[і́]влю]; (*о силах, здоровьи*) підрива́ти, підірва́ти, пору́шувати *и* поруша́ти, пору́шити, під[у]вере́джувати, під[у]вереди́ти, збавля́ти, зба́вити, (*о мног.*) позбавля́ти. [Гнав коня́ чим-дуж та й підірва́в. Підірва́в себе́ тяжко́ю робо́тою. Підвереди́в себе́, підійма́ючи важке́. Си́лу втра́тила, здоро́в'я зба́вила (Мирн.)]. **-ва́ть** *авторитет чей, доверие* – підрива́ти, підірва́ти (пору́шувати, пору́шити) авторите́т чий, дові́р'я чиє́. **Подо́рванный** – піді́рваний, (*о мног.*) попідри́ваний; (*о силах, здоровье*) піді́рваний, пору́шений, під[у]вере́жений, зба́влений; (*о стене и т. п.*) піді́рваний, зру́шений, підса́джений.
Подрыва́ться, подорва́ться – 1) підрива́тися, піді(о)рва́тися; 2) (*порохом и т. п.*) підрива́тися, підірва́тися, підса́джуватися, підсади́тися, бу́ти піді́рваним, підса́дженим; (*взрываться*) виса́джуватися, ви́садитися, бу́ти ви́садженим в пові́тря; 3) (*о силах, здоровьи*) підрива́тися, підірва́тися, під[у]вере́жуватися, під[у]вереди́тися, (*о мног.* попідвере́джуватися), поруша́тися, пору́шитися. [Вони́ потро́ху звика́тимуть до пра́ці, не підтрива́тимуться на тяжкі́й робо́ті (Єфр.)].
II. Подрыва́ть, подры́ть – підрива́ти, підри́ти, (*подкапывать*) підко́пувати, підкопа́ти, (*о мног.*) попідрива́ти, попідко́пувати, (*норами*) підно́рювати, підноря́ти, піднори́ти, (*о мног.*) попідно́рювати (*о кротах*) покроти́ти. [Сви́ні попідрива́ли я́блуні. Вода́ підно́рює бе́рег. Кроти́ всю зе́млю попідно́рювали (попідрива́ли)]. **Подры́тый** – підри́тий, попідри́ваний, підко́паний, попідко́пуваний, підно́рений, попідно́рюваний. **-ва́ться, подры́ться** – підрива́тися, підри́тися, попідрива́тися, підко́пуватися, підкопа́тися, попідко́пуватися, підно́рюватися, підноря́тися, піднори́тися, попідно́рюватися. *Он всё* **-ется** *под меня* – він усе́ ри́є під (на) ме́не.
Подрывно́й – підри́вний. **-на́я** *команда* – підри́вна кома́нда. *Срв.* **Подры́вщик.**
Подры́вный – підко́пний. **-ные** *работы* – підко́пні робо́ти.
Подры́вщик – підри́вник, підри́вач.
Подры́ть, *см.* **Подрыва́ть** II.
Подря́блый – потру́хлий, потрухля́вілий, пов'я́лий.
Подря́бнуть – потру́хнути, потрухля́віти, пощупля́віти, поплю́снути, пов'я́нути, пов'я́ти. [Уся́ ре́дька потрухля́віла (пощупля́віла)].
Подря́гивать, подря́гать – подри́ґувати *и* подриґа́ти, дри́ґати, подри́ґати.

I. Подря́д – 1) (*сделка*) підря́д, ря́да. **-ря́д** *на поставку муки, хлеба* – підря́д постача́ти бо́рошно, хліб. *Строить что-н.* **-дом** – будува́ти що-не́будь підря́дом, з підря́ду; 2) (*сапож.*), *см.* **Поднаря́д.**
II. Подря́д, *нар.* – по́спіль, по́ря́ду, уря́д, од ря́ду. [Три дні по́спіль ішо́в дощ. Кілька годи́н уря́д не одрива́вся од робо́ти. Став кни́ги вряд, поря́ду].
Подряди́ть, -ся, *см.* **Подряжа́ть, -ся.**
Подря́дничать – бу́ти за підря́дчика.
Подря́дный – підря́дний, ря́дний, з підря́ду. **-ная** *цена* – ціна́ з підря́ду, умо́влена ціна́. **-ная** *работа* – пра́ця з підря́ду.
Подря́дческий – ря́дчицький, підря́дчицький.
Подря́дчик – ря́дчик, підря́дчик.
Подря́дчица – ря́дчиця, підря́дчиця.
Подряжа́ть, подряди́ть – ряди́ти, поряди́ти, зго́джувати, згоди́ти, підго́джувати *и* підгоджа́ти, підгоди́ти, підряджа́ти, підряди́ти, єдна́ти, з'єдна́ти, поєдна́ти, під'єдна́ти, (*о мног.*) поєдна́ти кого́. [Поряди́в столярі́в, мулярі́в. Згоди́в візника́]. **Подря́женный** – поря́джений, зго́джений, підго́джений, з'є́днаний, пое́днаний, підря́джений. *Извощики* **-жены** – візникі́в поря́джено, зго́джено.
Подряжа́ться, подряди́ться – ряди́тися, поряди́тися, зго́джуватися, згоди́тися, підго́джуватися (підгоджа́тися), підгоди́тися, підряджа́тися, підряди́тися, єдна́тися, під'єдна́тися, поєдна́тися. [Поряди́вся парові́ пе́чі стро́їти (Квітка)]. **-ди́ться** *в извоз* – ста́ти під ху́ру.
Подря́сник – підря́сник (-ка).
Подсади́ть, *см.* **Подса́живать.**
Подса́живание – підса́джування.
Подса́живать, подсади́ть – підса́джувати, підсади́ти, (*о мног.*) попідса́джувати. [Підсади́ти кого́ на коня́, на де́рево. До йо́го в ка́меру підсади́ли шпига́. Тре́ба ще підсади́ти я́блунь]. **Подса́женный** – підса́жений, (*о мног.*) попідса́джуваний **-ся** – підса́джуватися, бу́ти підса́дженим.
I. Подса́ливание – підса́лювання.
II. Подса́ливание – підсо́лювання.
I. Подса́ливать, подса́лить – підса́лювати, підса́лити. **-лить** *кого* (*дать взятку*) – підмасти́ти кого́. **Подса́ленный** – підса́лений. **-ся** – підса́люватися, бу́ти підса́леним.
II. Подса́ливать, подсоли́ть – підсо́лювати, підсоли́ти. **-ли́ть** *кому* – надозоли́ти кому́. **Подсолённый** – підсо́лений. **-ся** – підсо́люватися, бу́ти підсо́леним.
Подса́сывать, подсоса́ть – підсиса́ти, підісса́ти, (*о мног. или во мног. местах*) попідсиса́ти; (*водой, течением*) підтяга́ти, підтягти́ кого́, що; (*всасывать*), *см.* **Вса́сывать.** [Вода́ підтягла́ його́ під гре́блю].
Подсве́чник – свічни́к, *ум.* свічничо́к (-чка́), посві́тач; (*церковный большой*) ставни́к; (*маленький на стержне*) світа́ч, сві́ти[о]ч.
Подсве́чный – свічнико́вий, ставнико́вий.
Подсви́нок – пі́дсвинок (-нка), (*выхолощенный*) йо́нцер (-цера).
Подсви́стывать, подсвиста́ть, подсви́снуть – під[при]сви́стувати, під[при]свиста́ти, під[при]сви́снути.
Подсе́в – підсі́в (-сі́ву), підсіва́ння.
Подсева́ние – підсіва́ння; просіва́ння на що.
Подсева́ть, подсе́ять – 1) (*в прибавку*) підсіва́ти, підсі́яти (*о мног.* попідсіва́ти), присіва́ти, присі́яти; 2) **-ва́ть** *на решето и т. д.* – просіва́ти (просі́ювати), просі́яти на ре́шето, то-що. **Подсе́янный** – 1) підсі́яний, попідсі́ваний; 2) просі́яний на що.
Подсева́ться, подсе́яться – підсіва́тися, підсі́ятися; бу́ти підсі́яним.
Подсе́вка, *см.* **Подсе́в.**
Подсевно́й *хлеб* – сі́яний хліб.
Подсе́вок, -вки (*высевки*) – ви́сівки (-вок).
Подсе́д, *ветер.* (*трещина, ссадина в копыте или близ него у лошади*) – за́сік (-у).
Подседа́ть, подсе́сть – підсіда́ти, підсі́сти (*о мног.* попідсіда́ти), присіда́ти, присі́сти(ся), (*к кому: ещё*) під[при]мо́щуватися, під[при]мости́тися до ко́го.
Подседёлок (*остов седла*) – ле́нчик.
Подседе́льник (*подпруга*) – попру́га.
Подседе́льный – підкульба́чний, підсіде́льний, що під сідло́м. **-ная** *лошадь* – кінь під сідло́, під верх, верхови́й кінь.
Подсе́дина, *см.* **Подсе́д.**

Подсе́к, -чка, *см.* **Подсека́ние.**
Подсе́ка – (*в лесу*) зруб, ви́руб (-бу).
Подсека́ние – 1) підтина́ння, підсіка́ння; 2) (*удочкой*) підрі́зування.
Подсека́ть, подсе́чь – підтина́ти, підтя́ти, підітну́ти, підсіка́ти, підсі́кти, (*о мног.*) попідтина́ти, попідсіка́ти. [А бу́ря жи́то як серпо́м попідтина́ла]; (*рыбу удочкой*) підрі́зувати, підрі́зати. [Диви́, поплаве́ць зари́нув! Підрі́зуй, підрі́зуй! (Звин.)]. **-се́чь** *кого* (*подкузьмить, поддеть*) – підрі́зати кого́; *см.* **Поддева́ть. -се́чь** *кому крылья, см.* **Подре́зать. Подсе́ченный** – підтя́тий, піді́тнутий, підсі́чений, попідти́наний, попідсі́каний.
Подсека́ться, подсе́чься – підтина́тися, підтя́тися, підітну́тися, підсіка́тися, підсікти́ся, (*о мног.*) попідтина́тися, попідсіка́тися; бу́ти підтя́тим, піді́тнутим, підсі́ченим. *Ноги* **-се́клись** – но́ги підітну́лись. [Ніжки́ їй піді́тнулись – упа́ла (М. В.)].
Подсемянодо́льный, *бот.* – підпрозябце́вий.
Подсерде́чие – підсерців'я, підсерде́ччя.
Подсерде́чный – підсерце́вий, підсерде́чний.
Подсе́чка, *см.* **Подсека́ние.**
Подси́живание – 1) засіда́ння на ко́го, на що, вистерега́ння кого́; 2) підсіда́ння, підхо́дження кого́.
Подси́живать, подсиде́ть – 1) *кого* (*подстерегать*) – засіда́ти, засі́сти на ко́го, чатува́ти, чига́ти на ко́го, на що, ви́чатувати ко́го, що, підсіда́ти, підсі́сти, вистерега́ти, ви́стерегти кого́, що. *Срв.* **Подстерега́ть, Подкарау́ливать.** [Засіда́ють вра́жі ляшки́, хотя́ть тебе́ вби́ти. В куща́х чату́ють на звірину́ (Куліш). Ми як ста́ли їх підсіда́ти, то й зу́спіли (Васильк. п.)]. **-вать** *уток* – засіда́ти на качки́; 2) (*поддевать*) *кого* – підсіда́ти, підсі́сти, підхо́дити, підійти́, підневі́жувати, підневі́дити кого́. *Срв.* **Поддева́ть.** [Підсів мене́ цей рік (П. Мирн.)]. *Я его* **-сижу́** *когда-н.* – підійду́ його́ я коли́сь.
Подси́лки (*подмышки*) *см.* **Подмы́шка. Подси́лки** *не бери* – під си́лу (попід си́лу) не бери́.
Подси́нивание – підси́нювання.
Подси́нивать, подсини́ть – підси́нювати, підсини́ти, (*о мног. или во мн. местах*) попідси́нювати що. **Подсинённый** – підси́нений. **-ся** – підси́нюватися, бу́ти підси́неним.
Подси́ток – пі́дси́ток (-тка), *ум.* підси́течко.
Подска́бливание – підскріба́ння, підскрома́джування.
Подска́бливать, подскобли́ть – підскріба́ти, підскребти́, підшкря́бувати, підшкря́бати, підскрома́джувати, підскрома́дити, (*о мног. или во мн. местах*) попідскріба́ти, попідскрома́джувати. *Срв.* **Подчища́ть. Подско́бленный** – підскре́блений, підскрома́джений. **-ся** – підскріба́тися, підскрома́джуватися, бу́ти підскре́бленим, підскрома́дженим.
Подска́з – підка́з (-ка́зу).
Подска́зчик – підка́зувач, підка́зник.
Подска́зчица – підка́зувачка, підка́зниця.
Подска́зывание – підка́зування кому́ чого́.
Подска́зывать, подсказа́ть – підка́зувати, підказа́ти, (*редко*) підповіда́ти, підповісти́ кому́ що. [Тре́ба жи́ти так, як кому́ підка́зує його́ чуття́ (Крим.). У́чні підка́зують оди́н о́дному ле́кції]. **Подска́занный** – підка́заний. **-ся** – підка́зуватися, бу́ти підка́заним.
Подска́кивание – 1) підска́кування, приска́кування; 2) підска́кування.
Подска́кивать, подскочи́ть – 1) *к кому, чему* (*подбежать*) підска́кувати, підско́чити, приска́кувати, приско́чити, (*о мног.*) попід[попри]ска́кувати до ко́го, до чо́го. [Підско́чили до його́. Приска́кували до Они́сі й і́нші гуса́ри (Неч.-Лев.). Приско́чив до ла́ви]; 2) **-ка́кивать, -скочи́ть, подскокну́ть** (*вверх*) – підска́кувати, підско́чити, підско́кнути. *Срв.* **Подпры́гивать.** [Підска́кує, як зі́нське щеня́ (*слепыш*). Іду́ собі́, підска́кую]. **Подска́кивая** (*в зн. наречия*) – пі́дскоком. **-вать** (*при езде верхом*) – ги́цати, ги́цнути (*и* підска́кувати). **-киваться**, *безл.* – підска́куватися; 3) **-ска́кивать, подскака́ть** *к чему, к кому* (*под'ехать вскачь*) – приска́кувати, прискака́ти, пригања́тися, пригна́тися до ко́го, до чо́го, під що. *Тройка* **-ка́ла** *к крыльцу* – трі́йка приско́чила (пригна́лася) під ґа́нок. **-скакива́ть, -скака́ть** *подо что* – підска́кувати, підскака́ти під що.
Подско́к – пі́дскік (-скоку). [Бі́гти з пі́дскоком].
Подскреба́ть, подскрести́ *и* **подскре́сть** – підскріба́ти, підскребти́, підшкря́бувати, підшкря́бати, підскрома́джувати, підскрома́дити, (*о мног.*) попідскріба́ти, попідшкря́бувати попідскрома́джувати. **Подскребённый** – підскре́блений, підшкря́баний, підскрома́джений, (*о мног.*) попідскрі́баний, попідшкря́буваний, попідскрома́джуваний.
Подскрёбок, подскрёбыш (*остаток теста*) – ви́с[ш]крібок (-бка). **-скрёбки,**

скрёбышки – ви́скрібки (-ків).
Подскрёбыш, *шутл.* (*последний ребёнок*) – ви́с[ш]крібок.
Подсла́сть – усма́к, до смаку́. *См.* **Всласть.**
Подсла́щивание – підсоло́джування, присоло́джування.
Подсла́щивать *и* **Подслаща́ть, подсласти́ть** – підсоло́джувати, підсолоди́ти, присоло́джувати, присолоди́ти, (*о мног.*) попід[попри]соло́джувати. [Пиття́ підсолоди́ла (Грінч.). Усі свої́ розмо́ви підсоло́джує філосо́фією че́сности з собо́ю (Єфр.)]. **Подслащённый** – підсоло́джений, присоло́джений, (*о мног.*) попід[попри]соло́джуваний. **-щивающий** (*в знач. прил.*) – підсоло́дливий. [Підсоло́дливі ува́ги (Крим.)]. **-ся** – під[при]соло́джуватися, бу́ти під[при]соло́дженим. **-сти́ться** (*выпить лишнее*) – лизну́ти.
Подсле́дственность – підслі́дність (-ности).
Подсле́дственный – підслі́дний, що під слі́дством.
Подсле́живать, подследи́ть – підслі́джувати, підсліди́ти, під[при]стерега́ти, під[при]стерегти́ кого́, сочи́ти, присочи́ти. [Підсліди́ли його́ – куди́-то він несе́ (Рудч.)]. **-ди́ть** *волка* – підстерегти́ во́вка.
Подсле́пова́то – підслі́пувато, підслі́по, по[при]слі́пувато.
Подсле́поватость – підслі́пуватість, підслі́пість, по[при]слі́пуватість (-тости).
Подсле́поватый – підслі́пуватий, підслі́пий, послі́пуватий, прислі́пуватий, підслі́па (*сущ., общ. р.*). [Той Юрко́ підслі́па]. **-тые** *глаза* – під[по]слі́пуваті о́чі, сліпаки́. [Повила́зили-б тобі тоті сліпаки́ (Франко)].
Подсле́пый – підслі́пий; *см.* **Подсле́поватый.**
Подслу́живание – прислу́жування кому́.
Подслу́живать, подслу́жить *кому* – прислу́жувати, прислуго́вувати, прислужи́ти кому́. **-ся** *кому* – прислу́жуватися, прислужи́тися кому́, перед ким, надска́кувати, надско́чити кому́ *и* перед ким. *Срв.* **Прислу́живать, -ся, Уго́дничать.**
По́дслух, *см.* **Подслу́шивание.**
Подслу́шивание – підслу́хування, підслуха́ння, пі́дслух, (*обычно во множ.*) пі́дслухи (-хів). [Посила́ти на пі́дслухи (*для подслушивания*). Охо́чий до пі́дслухів (Грінч.)].
Подслу́шиватель – підслу́хач. [Я́сний мі́сяць підслу́хач лука́вий (Л. Укр.)].
Подслу́шивательница – підслу́хачка.
Подслу́шивать, подслу́шать – підслу́хувати *и* підслуха́ти, підслу́хати, (*о мног.*) попідслу́хувати кого́, що. *Он любит* **-шивать** – він охо́чий до пі́дслухів. *Он* **-шал** *наш разговор* – він підслу́хав на́шу розмо́ву. **Подслу́шанный** – підслу́ханий. **-ся** – підслу́хуватися, бу́ти підслу́ханим.
Подслу́шник, -ница – охо́чий, охо́ча до пі́дслухів.
Подсма́тривание – підглядáння, підгля́дування, підгле́джування, піддивля́ння, підгля́дини, підзо́ри (-рів).
Подсма́тривальщик, -щица, *см.* **Подсмо́трщик, -щица.**
Подсма́тривать, подсмотре́ть *кого, что* – підгляда́ти, підгляді́ти, підгля́нути, підгле́джувати, підгле́діти, піддивля́тися, піддиви́тися, підзира́ти, підзи́рити, підозрі́ти, назира́ти, дозира́ти, призо́рити, підви́діти, приба́чити, (*о мног.*) попідгляда́ти, попідгле́джувати що. *См.* **Подгля́дывать.** [Він ходи́в за ним та підгляда́в. Він раз вужа́ підгля́нув (Франко). Пішли́ під вікно́ піддивля́тися, як вона́ бу́де роби́ть (Рудч.). От він захова́всь десь і підзира́]. **-вать** *за кем* – догляда́ти за ким, на[під]зира́ти за ким, пильнува́ти кого́. **Подсмо́тренный** – підгле́джений.
Подсме́иваться, подсмея́ться (**подсме́ивать, подсмея́ть**) *над кем* – смія́тися, насмія́тися з кого́, на сміх (на глум) бра́ти, взя́ти кого́, глузува́ти, поглузува́ти з ко́го, з чо́го, кепкува́ти, покепкува́ти з ко́го, з чо́го, смі́шки з ко́го стро́їти (роби́ти).
Подсмо́тр – пі́дгляд, пі́дгляди (-дів); *см.* **Подсма́тривание.**
Подсмо́трщик, -щица – підгля́дач, підгля́дачка, підгля́дник, підгля́дниця. [Я́сний мі́сяць підгля́дач ціка́вий (Л. Укр.)]. *Срв.* **Подгля́дчик, -чица.**
Подсне́жник, *бот.* Anemone Hepatica L. – пе́рвістка, *ум.* перві́сточка. [Розцвіта́є перві́сточка бі́ла (Л. Укр.)]; Hepatica triloba – про́ліска, пере́ліска; Galantus nivalis L. (*подснежный колокольчик голубой*) – про́ліски (-ків), скоро́ліски, про́серен (-ну), про́серень (-реня); Scilla cernua (*пролеска*) – про́ліска, про́ліски (-ків), (*просирень*) про́серен (-ну), про́серень (-реня *м. р.*); Scilla bifolica L. – ряст (-ту); Primula – перво́цвіт (-ту); Crocus reticulatus L. – бра[и]нду́ші (-шів), бра[и]нду́шки (-шок).
Подсне́жный – підсні́жний, що під сні́гом. **-ный** *корм* – підсні́жна па́ша, па́ша під сні́гом.
Подсо́ба – підсо́ба, підсо́бка, підмо́га. [Дай мені́ підсо́би. Нема́ мені́ підсо́бки ні́якої ні від ко́го]. *Срв.* **По́мощь, Подмо́га.**

Подсобля́ть, подсоби́ть – підсобля́ти, підсоби́ти, пособля́ти, пособи́ти, підпомага́ти, підпомогти́, підмага́ти, підмогти́ кому́, підрято́вувати, підрятува́ти кого́. [Мо́же Кири́ло та Панько́ підсо́блять я́му копа́ти (П. Мирн.)]. **-бля́ть** *поднять тяжесть на плечи* (*на спину*) – завдава́ти, завда́ти, піддава́ти, підда́ти кому́ що (на пле́чі). [Завда́в йому́ мішка́ на пле́чі].
Подсо́бник, -ница, *см.* **Помо́щник, -ница, Посо́бник, -ница.**
Подсо́бный – підсо́бний. *Срв.* **Вспомога́тельный.**
Подсо́бок (*полупомощник*) – підсо́бник (-ка).
Подсо́вывание – підсува́ння, підпиха́ння.
Подсо́вывать, подсова́ть *и* **подсу́нуть** – 1) *что под что* – підсо́вувати *и* підсува́ти, підсу́нути, підпиха́ти, підіпхну́ти, (*о мног.*) попідсо́вувати, попідсува́ти, попідпиха́ти що під що. [Підсу́нув скри́ню під лі́жко]; 2) (*придвигать*) підсо́вувати *и* підсува́ти, підсу́нути що. *Срв.* **Придвига́ть.** [Підсу́нув стіл бли́жче до ла́ви (Грінч.)]; 3) *кому* – підсо́вувати *и* підсува́ти, підсу́нути кому́ що. [Па́м'ять підсо́вує йому́ о́брази (Коцюб.). Зго́дом і у́нію підсу́немо (Стор.)]; (*передавать украдкой, давать взятку*) підсо́вувати, підсува́ти, підсу́нути кому́ що. [Підсу́нув йому́ папе́ри на пі́дпис. Підсу́нули йому́ хабаря́. Підсу́нув хтось мені́ фальши́вого карбо́ванця]. **Подсу́нутый** – підсу́нутий, піді́пхнутий.
Подсо́вываться, подсова́ться *и* **подсу́нуться** – підсо́вуватися, підсува́тися, підсу́нутися, підпиха́тися, підіпхну́тися, (*о мног.*) попідсо́вуватися, попідпиха́тися; бу́ти підсу́нутим, піді́пхнутим. **-нуться** *к кому* – підсу́нутися до ко́го.
Подсозна́тельно – підсвідо́мо.
Подсозна́тельность – підсвідо́місіть (-мости).
Подсозна́тельный – підсвідо́мий. **-ная** *область* – підсвідо́мість (-мости).
Подсоко́льничий – підсоко́льник (-ка).
Подсо́л, -лка – підсі́л (-со́лу), підсо́лювання.
Подсоли́ть, *см.* **II. Подса́ливать, Подсоли́ть.**
Подсо́лнечная, *сущ.* – усе́світ, світ (-ту). *Срв.* **Вселе́нная.**
Подсо́лнечник, Подсо́лнух, *бот.* Heliantus annus – со́нячник, со́ячник, со́нях, насо́нник, семену́шник; *ум.* со́нячничок (-чка). *Стебель* (*один*) **-ка** – сонячничи́на. *Стебли и листья* **-ка** – сонячничи́ння. *Корзинка* **-ка** – грі́нка. *Семячки* **-ка** – со́няхи, насі́ння.
Подсо́лнечников, -со́лнухов – со́няхів (-хова, -хове). [Жо́втий, мов со́няхів цвіт].
Подсо́лнечниковый – со́нячниковий, со́ячниковий.
Подсо́лнечный – 1) підсо́нячний, що під со́нцем; 2) *см.* **Подсо́лнечниковый. -ное** *масло* – со́нячникова олі́я.
Подсо́лнух, -хов, *см.* **Подсо́лнечник, -ников.**
Подсоса́ть, *см.* **Подса́сывать.**
Подсосе́живаться, подсосе́диться – при[під]сусі́джуватися, при[під]сусі́дитися до ко́го. *Срв.* **Присосе́диться.**
Подсо́хлый – підсо́хлий, (*о мног. или во мн. местах*) попідсиха́лий.
Подсо́хнуть, *см.* **Подсыха́ть.**
Подспа́ривать, подспо́рить – 1) (*помочь*) *кому чем, в чём* – підсобля́ти, підсоби́ти кому́, підпомага́ти, підпомогти́, підмага́ти, підмогти́ кому́ *и* кого́ чим, кому́ в чо́му, підрято́вувати, підрятува́ти кого́; *срв.* **Помога́ть.** *Соседи* **-рили** *работу* (*или в работе*) – сусі́ди підсоби́ли в пра́ці. *Картофель* **-рил** *нам в этом году* – карто́пля підсоби́ла, нам (підрятува́ла нас) цього́ ро́ку; 2) (*придавать вкус*) присма́чувати, присмачи́ти що чим. [Годі́влю скоти́ні присма́чують ґри́сом (*отрубями*)].
Подспо́рье – (*помощь*) підмо́га, підпомо́га, запомо́га, підсо́ба, підпомо́ження. *См.* **По́мощь.** *Овощи хлебу* **-рье** – горо́дина хліб підпира́є.
Подста́ва – 1) *действ.* підставля́ння; 2) (*сменные лошади*) – підгі́н (-го́ну), підста́ва, підставні́ ко́ні; 3) *см.* **Подста́вка.**
Подста́вка – пі́дставка, (*подпорка*) пі́дпірка; (*под ножку стола, стула и т. д.*) пі́дмостка, (*под рычаг*) важни́ця. *Срв.* **Подпо́рка, Подно́жка.** [В а́тріумі чима́ло ваз на пі́дставках (Л. Укр.)]. **-ки** *для ножей, вилок* – баранці́.
Подставле́ние – підставля́ння, наставля́ння.
Подста́вливать *и* **Подставля́ть, подста́вить** – 1) підставля́ти, підста́вити, наставля́ти, наста́вити, (*о мног.*) попідставля́ти, понаставля́ти що під що, куди́. [Мале́нька Ода́рка підставля́ла свою́ го́лову під се́стрину го́лову (Грінч.). Попідставля́в пі́дпірки під стіжо́к. Уже́ тепе́р го́ді за вас підставля́ти ши́ю (М. Вовч.). Коня́ кую́ть, а жаба́ й собі́ но́гу наставля́є. Бро́вка наставля́є свій бік під палю́че промі́ння (Крим.)]. **-вить** *скамейку под ноги* – підста́вити скамни́чку (ослі́нчика) під но́ги. **-вля́й** *карман, горсть* – наставля́й кеше́ню, жме́ню. **-вить** *щеку* – підста́вити щоку́. **-вить** *ногу кому* – підста́вити но́гу,

підчепи́ти, (*описат.*) підста́вити сті́льчика, вки́нути гадю́чку кому́; 2) (*подменить*) підставля́ти, підста́вити, підклада́ти, підкла́сти; *см.* **Подме́нивать.** *Товар подменили,* **-вили** *порченый* – крам заміни́ли, підкла́ли попсо́ваний; 3) *мат.* – підставля́ти, підста́вити, (*о мног.*) попідставля́ти. **Подста́вленный** – підста́влений, наста́влений, (*о мног.*) попідста́вляний. **-ся** – підставля́тися, наставля́тися, бу́ти під[на]ста́вленим.

Подставно́й – 1) підставни́й, підста́влений. **-ные** *лошади* – ко́ні на підгі́н, підставні́ ко́ні. **-но́е** *лицо* – підставна́ осо́ба. **-но́й** *рекрут по найму* – нає́мець (-мця); 2) *см.* **Подло́жный, Фальши́вый.**

Подста́вочка, *см.* **Подста́вка.**

Подста́вочный – підставко́вий.

Подстано́вка – підставля́ння.

Подстана́вливать, -новля́ть, подстанови́ть *что под что* – підставля́ти, підста́вити, підстановля́ти, підстанови́ти що під що.

Подста́рок – підста́ркуватий, підто́птаний (-ного), (*о женщ.*) підста́ркувата (-тої), підто́птана (-ної).

Подста́роста – підста́роста, (*церковный ещё*) підтитáрний (-ного), підтита́рій (-ія).

Подста́ть, *нар.* – (*идёт к чему-л.*) йде́ до чо́го що, (*под рост, меру*) до ро́сту, до мі́ри кому́, (*подлад*) доладу́, (*под пару*) до па́ри, під па́ру кому́, чому́, (*прилично*) годи́ться, ли́чить; *см.* **Прили́чно, Подоба́ет.** *Не* **-стать** *голубому верху красный подбой* – не йде (не пасу́є) черво́на пі́дбивка до блаки́тного ве́рху. *Она ему* **подста́ть** – вона́ йому́ до ро́сту. **-ть** *ли мне это*? – чи-ж годи́ться (ли́чить) мені́ це? *Мне это не* **-ть** – мені́ це не годи́ться (не ли́чить).

Подстёгивать, подстега́ть – 1) (*одежду*) підштапо́вувати, підштапува́ти, підстьо́бувати, підстьо[е]ба́ти, підшива́ти, підши́ти (оде́жу), (*о мног. или во мн. местах*) попідстьо́бувати, попідшива́ти. **Подстёганный** – підстьо́баний, підши́тий. **-ся** – підстьо́буватися, підшива́тися, бу́ти підстьо́баним, підши́тим; 2) **-гивать, подстегну́ть** *что* (*пристёгивать*) – застіба́ти, застебну́ти, защіпа́ти, защіпну́ти, (*о мног.*) позастіба́ти, позащіпа́ти що на що (напр., на ґу́дзики); 3) **-гивать, -гну́ть** *кого* (*прутом, плетью*) – підстьо́бувати, підстьобну́ти кого́ (*прутом, нагайкою*), підхльо́скувати, підхльо́снути, підтина́ти, підтя́ти, підганя́ти *и* підго́нити, підігна́ти кого́ пру́том, нага́йкою, то-що. **Подстёгнутый** – підстьо́бнутий, підхльо́снутий.

Подсте́нок, *архит.* – (*контрфорс*) підсті́нок (-нка), контрфо́рс, (*цоколь*) підмурі́вок (-вка).

Подстерега́ние – підстерега́ння, пристерега́ння кого́, чого́, чига́ння, чатува́ння на ко́го, на що.

Подстерега́тельство, *см.* **Подстерега́ние.**

Подстерега́ть, подстере́чь *кого, что* – підстерега́ти, стерегти́, підстерегти́, при[ви,на]стерега́ти, при[до,на]стерегти́, ви́стерегти кого́, що, чига́ти на ко́го, на що, чатува́ти на ко́го, на що, (*реже*) кого́, що, ви́чатувати кого́, що, сочи́ти, присочи́ти кого́, що, пантрува́ти кого́. [Підстережу́ я тебе́ (Мирн.). На бусурма́н у по́лі чатува́ли (Куліш). В куща́х чату́ють на звірину́ (Куліш). На йо́го там чига́ють. До́вго чига́є на хвили́ну, колі́ лі́кар бу́де вільні́ший (Коцюб.). Кіт ми́шу сочи́ть. Я достережу́ зло́дія (Звин.)]. *Домашнего вора не* **-жёшь** – ха́тнього (свого́) зло́дія не достереже́ш (не встереже́шся). **Подстережённый** – підстере́жений, при[до]стере́жений, ви́стережений, ви́чатуваний, присо́чений. **-ся**, *стр. з.* – підстерега́тися, при[ви]стерега́тися, бу́ти підстере́женим, ви́стереженим, ви́чатуваним, присо́ченим.

Подстила́ние – підстила́[я́]ння, підсте́лювання.

Подстила́ть, подостла́ть – 1) підстила́ти, підісла́ти (підстелю́, -леш), підсте́лювати *и* підстеля́ти, підстели́ти (-лю́, -лиш), (*о мног.*) попідстила́[я́]ти, попідсте́лювати що, під що; 2) (*льстить кому*) сла́ти (стелю́, -леш), стели́ти (стелю́, -леш) кому́. **Подо́стланный** – підсте́лений, піді́сланий, (*о мног.*) попідсте́люваний, попідсти́ланий.

Подстила́ться, подостла́ться – 1) підстила́тися, підісла́тися, підсте́люватися, підстели́тися, (*о мног.*) попідстила́тися; бу́ти підсте́леним, піді́сланим; 2) (*подлаживаться*) підстила́тися, підісла́тися, підстели́тися під ко́го. [Вже під йо́го підстила́лись козаки́ й міща́ни (Мкр. Н.)].

Подсти́лка, подсти́л – 1) (*действ.*) підстила́[я́]ння, *оконч.* підсте́лення; 2) (*всё, что подослано или подстилается*) пі́дсті[и]лка, пости́[і́]лка, посла́ння, пі́дклад, (*из соломы для скота*) по́стілка, гайно́, (*в свином хлеве*) барлі́г (-ло́гу), (*в сапогах*: *из соломы стелька*) у́стілка. [Ми до́вго булі́ пі́дстілкою (Єфр.). Кладе́ її на посла́ння (Л. Укр.). Ще й у́стілка воло́четься]; 3) *геолог.* – підло́жжя, підло́же (-жа).

Подсти́лочный – що на пі́дстілку, шоб підстела́[я́]ти. **-ная** *солома* – соло́ма на пі́дстілку.

Подсто́жник, Подсто́жие – підсті[о́]жжя, підсто́жище, сто́жище, (*под скирду*) сти́ртище (-ща).
Подсто́жный – що під стого́м, під стіжко́м, підсто́жний.
Подсто́й – 1) (*дерево или лес, высохший на корню*) сухості́й (-то́ю), сушня́[и́]к (-ка́); 2) **-сто́й, подсто́йка,** *см.* **Подста́ва 2.**
Подсто́ина – усо́хла дереви́на.
Подсто́йник, *см.* **Подсто́й 1.**
Подсто́йный – сухості́йний, усо́хлий, посо́хлий на пню (*о деревьях*). **-ный** *лес* – сухості́й (-то́ю).
Подсто́лье – підсті́лля (-ля).
Подсто́льный – підсті́льний.
Подстора́живать, подсторожи́ть, *см.* **Подстерега́ть, подстере́чь.**
Подстра́гивание – підстру́гування.
Подстра́гивать, подстрога́ть – підстру́гувати, підструга́ти, (*о мног. или местами*) попідстру́гувати що. **Подстро́ганный** – підстру́ганий. **-ся** – підстру́гуватися, бу́ти підстру́ганим.
Подстра́жник, *см.* **Ареста́нт, У́зник.**
Подстра́ивать, подстро́ить – 1) підбудо́вувати, підбудува́ти, (*о камен. строении*) підмуро́вувати, підмурува́ти що, під що; 2) (*строить близко, вплоть*) прибудо́вувати, прибудува́ти; 3) (*о муз. инстр.*) підла́джувати, підла́дити, підладно́вувати, підладнува́ти; *см.* **Подла́живать, Стро́ить**; 4) підстро́ювати, підстро́їти кому́ що. [Підстро́їв я йому́ шту́ку]; 5) *кого, против кого* – піду́чувати, підучи́ти, (*о мног.*) попіду́чувати кого́ проти ко́го; *см.* **Возбужда́ть** (*кого против кого*). **Подстро́енный** – 1) підбудо́ваний, підмуро́ваний; 2) прибудо́ваний; 3) підла́джений, підладно́ваний; 4) підстро́єний; 5) піду́чений. **-ться** – 1) під[при]будо́вуватися, під[при]будува́тися, бу́ти під[при]будо́ваним. [Ха́рків потро́ху підбудо́вується]. *Сосед вплоть ко мне* **-ро́ился** – сусі́да аж до ме́не прибудува́вся; 2) (о *муз. инстр.*) підла́джуватися, бу́ти підла́дженим.
Подстра́чивать, подстрочи́ть – (*подшивать строчкой*) ви́стігом (ви́стебом) підшива́ти, підши́ти, (*о мног.*) попідшива́ти; (*выстрочить внизу*) ви́стебнувати внизу́. **Подстро́ченный** – ви́стебнуваний.
Подстрека́емый – (*поощряемый*) підохо́чуваний, піджи́ґуваний, підштри́куваний від ко́го, чим; *против кого* (*возбуждаемый*) – підбу́рюваний, підстру́нчуваний, під'ю́джуваний про́ти ко́го, проти чо́го, на ко́го, на що від ко́го (*кем*); (*подущаемый*) призво́джуваний, піджи́ґуваний, підштри́куваний, нашти́руваний, підшто́вхуваний від ко́го до чо́го, на що.
Подстрека́ла, *общ. р., см.* **Подстрека́тель, -ница.**
Подстрека́ние – (*поощрение*) підбива́ння, підохо́чування, піджи́г[ґ]ування, підштри́кування кого́ до чо́го *и* на що чим; *см.* **Поощре́ние, Побужде́ние**; (*возбуждение кого против кого*) підбу́рювання, підстру́нчування, підстрю́чування, під'ю́джування кого́ проти ко́го; (*подущение*) при́звід (-воду), призво́дження, підво́дження, підмо́ва, намо́ва, напра́ва, піджи́ґування, нашти́рування, підштри́кування кого́ на що, до чо́го; *см.* **Подуще́ние.**
Подстрека́тель, -ница – (*поощритель, -ница*) підохо́чувач, підохо́чувачка, підштри́кувач, підштри́кувачка; *см.* **Поощри́тель, -ница**; (*возбудитель, -ница против кого*) підбу́рювач, -рювачка, підбу́рник, підбу́рниця, під[на]мо́вник, під[на]мо́вниця напра́вник, напра́вниця, під'ю́джувач, -вачка; (*подуститель, -ница*) призві́дник, -ниця, призві́дчик, -чиця, піджи́ґувач, -вачка, підштри́кувач, -вачка.
Подстрека́тельный – підбу́рний, підмо́вний. **-ные** *речи* – підбу́рні ре́чі (розмо́ви), підмо́вні ре́чі.
Подстрека́тельство, *см.* **Подстрека́ние.** *По чьему* **-ву** – з при́зводу чийо́го, з намо́ви чиє́ї, за при́зводом чиї́м, за намо́вою чиє́ю.
Подстрека́ть, подстрекну́ть *кого чем, к чему* (*побуждать, поощрять*) – підбива́ти, підби́ти кого́ на що, підохо́чувати, підохо́тити кого́ до чо́го, підстру́нчувати, підстру́нчити, підстру́нювати, підстру́нити, піджи́г[ґ]увати, піджи́ґнути, підштри́кувати, підштрикну́ти кого́ чим; *срв.* **Побужда́ть, Поощря́ть.** [Сатана́ зна, чим підштрикну́ти (Квітка)]. **-ка́ть** *друг друга* – підохо́чувати оди́н (одне́) о́дного. **-ну́ть** *чьё-л. любопытство* – збуди́ти, підштрикну́ти чию́сь ціка́вість. **-ть** *кого против кого* (*возбуждать*) – намовля́ти, намо́вити, підмовля́ти, підмо́вити, направля́ти, напра́вити, підбу́рювати *и* підбуря́ти, підбу́рити кого́ проти ко́го *и* на ко́го, підстру́нчувати, підстру́нчити, підстрю́чувати, підстрю́чити, підстро́чувати, підстрочи́ти, під'ю́джувати, ю́дити, під'ю́дити кого́ проти ко́го, на ко́го; *срв.* **Возбужда́ть 2, Подгова́ривать** (*против кого*). [І поча́в люде́й ю́дити

на Степáна. Під'юдив мене́ на вас. Це він його́ підстрочи́в]. **-ть** *к чему* (*подущать на что*) – призво́дити, призве́сти до чо́го *и* на що, при́звід (напра́ву, пону́ку) дава́ти, да́ти кому́ до чо́го, підво́дити, підве́сти кого́ до чо́го *и* на що, піджи́ґувати, піджи́ґну́ти, нашти́рювати, нашти́рити, підштри́кувати, підштри́кну́ти, підш[с]ти́рувати, підш[с]ти́рити кого́ на що, підшто́вхувати, підштовхну́ти до чо́го, намошто́рювати, намшто́рити, підцю́кну́ти кого́ на що, до чо́го (роби́ти що). [Вона́ його́ на все лихе́ призво́дить (Київщ.). Не той зло́дій, хто рука́ми бере́, а той, хто при́звід дає́ (Київщ.). Нас на то́є підвела́. А баби́ все нашти́рують (Коцюб.). Оди́н о́дного підшто́вхував до війни́ з козака́ми (Куліш). Підцю́кнула нечи́ста си́ла].

Подстрека́ться – підбива́тися, підохо́чуватися, бу́ти підби́тим, підохо́ченим; *см.* **Побужда́ться, Поощря́ться**; під'ю́джуватися, бу́ти під'ю́дженим.

Подстре́л – 1) (*действ.*) пі́дстріл (-лу); 2) (*рана*) ра́на, стрі́ляна ра́на; 3) *см.* **Подстре́лина.**

Подстре́ливание – підстрі́лювання.

Подстре́ливать, подстрели́ть – підстре́лювати, підстре́лити (*о мног.* попідстре́лювати), підбива́ти, підби́ти кого́. [Ой, як стре́лив Нечає́нко – ко́ника підстре́лив]. **Подстре́ленный** – підстре́лений, (*о мног.* попідстре́люваний), підби́тий, підтя́тий. [І ду́мка па́да, мов підби́та пти́ця (Л. Укр.)]. **-ться** – підстре́люватися, підстре́литися, попідстре́[і́]люватися, бу́ти підстре́леним.

Подстре́лина, подстре́л, *архит.* – (по)пере́чка. *Под мостом накось* **-ны** – під мо́стом на́вскіс пере́чки.

Подстре́ха – підстрі́ха, підстрі́шок (-шка).

Подстре́шник – горобе́ць (-бця́).

Подстре́шье – підстрі́шшя (-шя).

Подстрига́ние – підстрига́ння.

Подстрига́тель, -ница – підстри́га́ч, -га́чка.

Подстрига́ть, -ся, подстри́чь, -ся – подстрига́ти, -ся, підстри́гти, -ся, (*о мног. или во мн. местах*) попідстрига́ти, -ся. **-стри́чь** *низко* – підчикри́жити. **-стри́чь** *волосы* – підстри́гти воло́сся. **Подстри́женный** – підстри́жений, (*о мног.*) попідстри́ганий, (*низко*) підчикри́жений.

Подстри́жка – підстрига́ння.

Подстрога́ть, *см.* **Подстра́гивать.**

Подстро́ить, *см.* **Подстра́ивать.**

Подстрочи́ть, *см.* **Подстра́чивать.**

Подстропи́льный – підкро́ковний.

Подстро́чник – підря́дник (-ка).

Подстро́чный – що під рядко́м (під рядка́ми), підрядко́вий. **-ное** *примечание* – прímі́тка під рядка́ми, під те́кстом. **-ный** *текст, перевод* – текст, пере́клад під рядко́м (під рядка́ми).

Подстру́жка – підстру́гування.

Подструни́ть – пристру́нити кого́.

Подстру́пный – підстру́пний.

По́дступ – 1) пі́дступ, при́ступ. *К нему* **-пу** *нет* – до йо́го і при́ступу (пі́дступу) нема́, до йо́го (а)ні при́ступу. *Брать, взять крепость* **-пом** – бра́ти, взя́ти форте́цю при́ступом; 2) (*траншея*) пі́дступ, (*обычно во мн. ч.*) пі́дступи. [Почали́ копа́ти пі́дступи до воро́жого та́бору].

Подступа́ние – підступа́ння, приступа́ння до ко́го, до чо́го.

Подступа́ть, подступи́ть *к кому, к чему* – підступа́ти, підступи́ти, підступа́тися, підступи́тися (*о мног.* попідступа́ти), приступа́ти, приступи́ти, приступи́тися до ко́го, до чо́го. [Ні підступи́ до йо́го. Вона́ підступи́лась до їх бли́жче (Коцюб.)]. *К нему и не* **-пай** – до йо́го й не підступа́й (не підступа́йся), і не приступи́ до його́, до йо́го й ні при́ступу. *Слёзы* **-па́ют** *к горлу* – сльо́зи підступа́ють, підко́чуються, беру́ться до го́рла. *Слёзы* **-па́ли** *к глазам* – сльо́зи напливáли на о́чі. *Неприятель* **-па́ет** *к городу* – во́рог підступа́є під мі́сто, до мі́ста. [І си́лою під Бату́рин Москва́ підступа́є (Рудч.)]; 2) **-ступи́ть** *под что* (*под навес, крышу, дерево*) – вступи́ти, підійти́ під що (під пові́тку, під стрі́ху, під де́рево).

Подступи́ться (*то же что и* **Подступи́ть**) – підступи́тися, приступи́тися до ко́го, до чо́го. [Не зна́єш, з яко́го бо́ку до йо́го й підступи́тися].

Подстыва́ть, подсты́ть – 1) (*стыть исподволь*) холо́нути, прохоло́нути, під[при]холо́нути, простига́ти, прости́гти; *см.* **Простыва́ть**; 2) (*подмерзать*) підмерза́ти, підме́рзнути *и* підме́рзти, (*о мног. или во мн. местах*) попідмерза́ти. [Надво́рі підмерза́є].

Подсты́лый – 1) прохоло́лий, прохоло́нутий, прихоло́лий, прости́глий; 2) підме́рзлий, (*о*

мног.) попідмерза́лий.

По́дстыл – при́морозок, за́морозок (-зку); *см.* **У́тренник.**

Подстя́гивать, подстягну́ть – підпряга́ти, підпрягти́, (*о мног.*) попідпряга́ти.

Подсуди́мый (*находящийся под судом*) – підсу́дний. [Аби́ тро́хи де вкрав, то за́раз його́ зро́блять підсу́дним чолові́ком (Васильк. п.). Неха́й-же він ся́де на ла́ву підсу́дних (Н. Рада)].

Подсуди́мость – (*состояние под судом*) підсу́дність (-ности).

Подсу́дный – 1) *кому, чему* (*подведомный по суду*) – підле́глий чийо́му, яко́му су́дові, підле́глий кому́, чому́, бу́ти під чиї́м при́судом, в чиї́м при́суді (Лит. Статут). *Они мне не* **-ны** – вони́ су́дові мо́му не підле́глі (не підляга́ють). *Они не* **-ны** *окружным судам* – вони́ не підле́глі (не підляга́ють) окружни́м суда́м, вони́ не під при́судом окружни́х судів. *Эти преступления* **-ны** *военному суду* – ці злочи́нства підле́глі (підляга́ють) вoє́нному (військо́вому) су́дові; 2) (*бывший под судом, судимый*) су́джений, підсу́дний; *срв.* **Суди́мый.** [Не трапля́лося, щоб підсу́дного настанови́ли грома́дським уря́дником (*должностным лицом*) (Васильк. п.)].

Подсу́дность – 1) (*подлежание, подчинение изв. судебной власти*) підле́глість чийо́му, яко́му су́дові, підле́глість кому́, чому́, судова́ підле́глість (-лости) кому́, чому́. *Оспаривать* **-ность** *дела* – спереча́тись за судо́ву́ підле́глість спра́ви. *Пререкания о* **-ности** – супере́чки про судову́ підле́глість. *Дело это нам не подсудно, оно по* **-ности** *подчинено иному суду* – спра́ва ця не підляга́є (не підле́гла) на́шому су́дові, вона́ що до судово́ї підле́глости до і́ншого су́ду нале́жить; 2) (*судимость*) су́дженість, підсу́дність (-ности), *см.* **Суди́мость.**

Подсу́док – підсу́док (-дка). [Судде́ю був ведмі́дь, вовки́ були́ підсу́дки (Греб.)].

Подсу́мок (*патронташ*) – ладівни́ця (-ці).

Подсу́мочный – ладівни́чний.

Подсу́нуть, -ну́тый, *см.* **Подсо́вывать.**

Подсупо́нивать, подсупо́нить (*лошадь*) – підтяга́ти, підтягти́ супо́ню (коне́ві). **-нить** *кого, см.* **Обману́ть.**

Подсуста́вный – підсуста́вний.

Подсу́рмливать, подсурми́ть – підчо́рнювати, підчорни́ти (напр., бро́ви, ву́са).

Подсу́чивание – підсу́кування.

Подсу́чивать, подсучи́ть – 1) підсу́кувати, підсука́ти, (*о мног.*) попідсу́кувати, підсука́ти. **Подсу́ченный** – підсу́каний; 2) *кому, что, см.* **Подсо́вывать, Всу́чивать 2.**

Подсу́шивание – підсу́шування.

Подсу́шивать, подсуши́ть – підсу́шувати, підсуши́ти, (*о мног.*) попідсу́шувати що. **Подсу́шенный** *и* **подсушённый** – підсу́шений, (*о мног.*) попідсу́шуваний. *Пироги* **-ны** – пиріжки́ підсу́шені. **-ся** – підсу́шуватися, підсуши́тися, (*о мног.*) попідсу́шуватися; бу́ти підсу́шеним.

Подсу́шка – підсу́шування.

Подсчи́тывать, подсчита́ть – під[об]рахо́вувати, під[об]рахува́ти, (*о мног.*) попід[пооб]рахо́вувати що. **Подсчи́танный** – під[об]рахо́ваний.

Подсчёт – підраху́нок, обраху́нок (-нку). *Выдавать деньги по* **-ту** – дава́ти гро́ші ви́давце́м. [Він їй гро́ші видавце́м дає́ (Звин.)]. *Сделать* **-счёт** *чего* – зроби́ти підраху́нок чому́ *и* чого́.

Подсы́л, *см.* **Подсы́лка.**

Подсыла́ние – підсила́ння кого́ до ко́го.

Подсыла́ть, подосла́ть – підсила́ти, підісла́ти, (-дішлю́, -ді́шлеш), (*о мног.*) попідсила́ти кого́ куди́, до ко́го. **Подо́сланный** – піді́сланий, (*о мног.*) попідси́ланий до ко́го. **-ся** – підсила́тися, підісла́тися, бу́ти піді́сланим до ко́го.

Подсы́лка *и* **Подсы́л** – підсила́ння, *оконч.* підісла́ння.

Подсы́льный – піді́сланий.

Подсы́льщик, -льщица – підси́лач, підси́лачка.

Подсыпа́ние – підсипа́ння чого́ в що, під що.

Подсыпа́ть, подсы́пать *чего во что, подо что-л.* – підсипа́ти, підси́пати, (*о мног.*) попідсипа́ти чого́ в що, чого́ під що. **-ть** *наседку, курицу* – підсипа́ти, підси́пати кво́чку, ку́рку. [Підси́пала курі́поньку (*курочку*), щоб ви́вела ді́ти]. **Подсы́панный** – підси́паний, (*о мног.*) попідси́паний. **-ться** – підсипа́тися, підси́патися, бу́ти підси́паним. *Мелким бесом* **-ться** *к кому* – бі́сики пуска́ти кому́.

Подсы́пщик, -щица – підси́па́ч, підсипа́чка, (*в мельнице*) підси́пко. [Підси́пко як поба́чив на две́рях міро́шника, аж наза́д пода́вся (Корол.)].

По́дсыпь *и* **Подсы́пка** – 1) (*действ.*) під́сипка, підсипа́ння; 2) (*что подсыпают*) пі́дсипка.

Подсыха́ние – підсиха́ння, надсиха́ння, про[при]тряха́ння.

Подсыха́ть, подсо́хнуть – під[над]сиха́ти, під[над]со́хнути (під[над]со́хти), (*о мног. или местами*) попід[понад]сиха́ти, (*о земле, краске*) про[при]тряха́ти, про[при]тря́хнути, стряха́ти, стря́хнути, (*о мног.*) попро[попри]тряха́ти, постряха́ти. [Дро́ва підсо́хнуть тро́хи та й займу́ться. Уже́ тро́хи стря́хло після дощу́. Покраси́ли підло́гу, ще й не притря́хла (Звин.)]. **Подсо́хнувший** – підсо́хлий.

Подсы́чивать, подсыти́ть – (*подслащать сытою или мёдом*) підси́чувати, підси́тити, підсоло́джувати сито́ю, підсолоди́ти сито́ю, (*о мног.*) попідси́чувати що, попідсоло́джувати сито́ю що. **Подсы́ченный** – підси́чений, підсоло́джений сито́ю.

Подта́ивать, подта́ять – 1) (*сыcподу*) підтава́ти, підта́(ну)ти, (*о мног. или местами*) попідтава́ти; 2) (*немного оттаять*) від[роз]тава́ти, від[роз]та́(ну)ти тро́хи. **Подта́явший** – підта́лий.

Подтака́ла (*общ. р.*) – прита́кало, підта́кало (*общ.*).

Подта́кивальщик, -щица – прита́кувач, -вачка, підта́кувач, -вачка.

Подта́кивать, подтакну́ть – прита́кувати, притакну́ти, підта́кувати, підтакну́ти кому́. *См.* **Подда́кивать.**

Подта́лкивание – підшто́вхування, підпиха́ння; підганя́ння.

Подта́лкивать, подтолка́ть *и* **подтолкну́ть** – 1) *что под что* – підшто́вхувати, підштовхну́ти, підпиха́ти, підіпхну́ти (підпихну́ти) що під що; 2) **-кивать, -ну́ть** *кого* – підшто́вхувати, підштовхну́ти кого́. [Підшто́вхували його́ ззаду (Васильч.)]; 2) (*побуждать, торопить кого*) під[над]ганя́ти, підігна́ти кого́. [Сама́ вона́ ні́чо́го не наду́мається зроби́ти, тре́ба її́ під[над]ганя́ти (Звин.)]; *см.* **Подганя́ть**; 3) (*подстрекать*) *кого на что, к чему* – підшто́вхувати, підштовхну́ти кого́ до чо́го, на що. [Оди́н о́дного підшто́вхував до війни́ з козака́ми (Куліш)]; *см.* **Подстрека́ть. Подто́лкнутый** – 1) підшто́вхнутий, піді́пхнутий, (*о мног.*) попідпи́ханий; 2) піді́гнаний. **-ся** – 1) підшто́вхуватися, підпиха́тися, бу́ти підшто́вхнутим, піді́пханим; 2) підганя́тися, бу́ти піді́гнаним.

Подта́лкивать, подтоло́чь *чего* – товкти́ ще, натовкти́ ще, втовкти́ ще чого́. [Втовчи́-но ще со́ли].

Подтанцо́вывать – при[під]танцьо́вувати.

Подта́пливать, подтопля́ть, подтопи́ть – 1) (*водою*) підто́плювати, підтопи́ти, (*о мног.*) попідто́плювати; 2) **-та́пливать, подтопи́ть** (*печь*) – підпа́лювати, підпали́ти, підтопи́ти (піч, у печі́). [Підтопи́ли в печі́, грі́ли окро́пи (П. Мирн.)]; 3) **подтопи́ть** *масла, воску* (*растопив прибавить*) – підто́плювати, підтопи́ти. **Подто́пленный** – 1) підто́плений, (*о мног.*) попідто́плюваний; 2) підпа́лений, підто́плений. **-ся** – 1) підто́плюватися, підтопи́тися, бу́ти підто́пленим; 2) підпа́люватися, підпали́тися, бу́ти підпа́леним; 3) (*снизу*) підто́плюватися, підтопи́тися. [Ма́сло внизу́ вже підтопи́лось].

Подта́птывать, подтопта́ть – підто́птувати, підтопта́ти. [Кінь підтопта́в (підга́рбав, підби́в) його́ під се́бе. Підтопта́в чо́біт (чо́бота)]. **Подто́птанный** – підто́птаний. **-ся** – підто́птуватися, підтопта́тися, бу́ти підто́птаним. *Башмак* **-та́лся** – череви́к підтопта́вся.

Подта́скивание – підтяга́ння, підтя́гування, підволіка́ння чого́ під що.

Подта́скивать, подтаска́ть, подтащи́ть – підтя́гувати *и* підтяга́ти, підтягти́, підволіка́ти, підволокти́, (*о мног.*) попідтя́гувати, попідтяга́ти, попідволіка́ти що під що. **Подта́щенный** – підтя́гнутий, підволо́чений, (*о мног.*) попідтя́гуваний, попідволі́каний. **-ться** – підтя́гуватися, підтяга́тися, підтягти́ся, підволіка́тися, підволокти́ся, бу́ти підтя́гнутим, підволо́ченим.

Подтасо́вка, *см.* **Подтасо́вывание.**

Подтасо́вщик, -щица – підта́сувач, -вачка.

Подтасо́вывание *и* **Подтасо́вка** – підтасо́вування, *оконч.* підтасува́ння (карт, фа́ктів).

Подтасо́вывать, подтасова́ть – підтасо́вувати, підтасува́ти, (*о мног.*) попідтасо́вувати (ка́рти, фа́кти), (*о картах ещё*) підта́лювати, підта́лити. **Подтасо́ванный** – підтасо́ваний. **-ться** – підтасо́вуватися, бу́ти підтасо́ваним.

Подтача́ть, *см.* **II. Подта́чивать.**

I. Подта́чивание – 1) підго́стрювання, підто́чування; 2) підто́чування, підгриза́ння, (*водой*) підмива́ння, підрива́ння. *Срв.* **I. Подта́чивать, -точи́ть.**

II. Подта́чивание – підшива́ння, під[над]то́чування. *Срв.* **II. Подта́чивать, -тача́ть.**

I. Подта́чивать, подточи́ть – 1) (*острить слегка*) підго́стрювати, підгостри́ти, (*о мн.*) попідго́стрювати, (*на точильном камне, станке*) підто́чувати, підточи́ти, (*о мног.*) попідто́чувати; (*на оселке*) бруси́ти, підбруси́ти, (*косу*) манта́чити, підманта́чити (косу́); 2) (*снизу или слегка грызть, под’едать*) підто́чувати, підточи́ти, під’їда́ти, під’ї́сти, підгриза́ти, підгри́зти, (*о мн.*) попідто́чувати, попідгриза́ти, попід’їда́ти, (*о воде*:

подмывать.) підмива́ти, підми́ти, підрива́ти, підри́ти, (*о мн. или местами*) попідмива́ти, попідрива́ти. **-вать** *силы, здоровье* – підто́чувати, підгриза́ти си́ли (снагу́), здоро́в'я. **Подто́ченный** – 1) підго́стрений, підто́чений; підманта́чений; 2) підто́чений, під'ї́дений *и* під'ї́джений, підгри́зений, (*водой*) підми́тий, підри́тий. **-ться** – підго́стрюватися, бу́ти підго́стреним, підто́чуватися, бу́ти підто́ченим, підгриза́тися, бу́ти підгри́зеним, під'їда́тися, бу́ти під'їд(ж)еним.

II. Подта́чивать, -ся, подтача́ть, -ся – (*подшивать в тачку*) підшива́ти, -ся, підши́ти, -ся, під[над]то́чувати, -ся, під[над]точи́ти, -ся.

Подтащи́ть, *см.* **Подта́скивать.**

Подта́ять, *см.* **Подта́ивать.**

Подтверди́тельно – стве́рдно, потве́рдно.

Подтверди́тельный – стве́рдни́й, потве́рдни́й. **-ное** *приказание* – потве́рдний нака́з.

Подтвержда́ть, подтверди́ть – стве́рджувати *и* стверджа́ти, стверди́ти, потве́рджувати *и* потверджа́ти, потверди́ти що чим. [Теофі́л усе́ потверди́в, що говори́в і пе́рше (Л. Укр.)]. *Опыт* **-ди́л** *это предположение* – до́слід стве́рдив це припу́щення. **-жда́ть** *что-л. присягою, словами, действиями* – с[пр]тве́рджувати що-не́будь при́ся́гою, слова́ми, вчи́нками. **-жда́ть** *на опыте, опытом, на деле, делом* – с[по]тве́рджувати до́слідом, ді́лом. **-жда́ть** *приказание, постановление* – потве́рджувати нака́з(а), постано́ву. **-жда́ть** (*повторять*) *урок* – повто́рювати (повторя́ти) ле́кцію (завда́ння). **Подтверждённый** – с[по]тве́рджений. **-ться** – стве́рджуватися, стверди́тися, потве́рджуватися, потверди́тися. *Слух этот, слух об этом не* **-ждается** – ця чу́тка (по́голоска), чу́тка про це не с[по]тве́рджується.

Подтвержде́ние – стве́рдження, потве́рдження чого́ (*и* до чо́го). [Це спра́вжнє потве́рдження до всьо́го світо́гляду Коцюби́нського (Єфр.)]. *В* **-ние** *этого, чего* – на потве́рдження цьо́го, чого́, щоб стверди́ти це, що. [А на потве́рдження подає́ си́лу спра́вжніх лю́дськи́х докуме́нтів (Єфр.)]. *В* **-ние** *моих слов* – на по[с]тве́рдження мої́х слів, щоб стверди́ти мої́ слова́.

Подтёк – 1) *см.* **Отёк**; 2) (*кровавый*) синя́к, сине́ць (-нця́); 3) (*действ.*) підтіка́ння; (*снизу*) підплива́ння (водо́ю); 4) (*состояние*) підті́к (-то́ку), пі́дплив (-ву); 5) (*подмокшее место*) підмо́кле, підмо́чене мі́сце.

Подтека́ть, подте́чь – 1) (*подо что*) підтіка́ти, підтекти́, підбіга́ти, підбі́гти, (*о мн.*) попідтіка́ти, попідбіга́ти під що; 2) **-ка́ть, -те́чь** *под что* (*о реке*: *подходить вплоть*) – підхо́дити, підійти́, підбіга́ти, підбі́гти, підтіка́ти, підтекти́ під що, до чо́го. [Дніпро́ підхо́дить під са́ме мі́сто, до са́мого мі́ста]; 3) (*подмачиваться снизу чем-л.*) підплива́ти підпливти́, підхо́дити, підійти́ чим (водо́ю, кро́в'ю). [Ба́ба, вся підпли́вши кро́в'ю, лежа́ла, як ме́ртва (Грінч.). Хліб підпли́в (підійшо́в) водо́ю]. *Глаз* **-тёк, -тёк** *кровью* – о́ко підпли(в)ло́, о́ко підпли(в)ло́ (підійшло́) кро́в'ю. **Подтёкший** – підте́клий, підпли́лий. **-шая** *вода* – підте́кла вода́. **-ший** *хлеб* – хліб, що підпли́в (підійшо́в) водо́ю. **-ший** *глаз* – о́ко, що підпли(в)ло́, підпли́ле (кро́в'ю) о́ко.

Подтёлок – нази́мок (-мка), бу́зимок (-мка), бу́зивок (-вка), бузив'я́ (-в'я́ти).

Подтене́тить – 1) спійма́ти в тене́та, у сіть кого́; 2) (*коварно обмануть*) підневі́дити кого́, підвезти́ во́за, москаля́ кому́, під'ї́хати кого́, підву́дити кого́.

Подтеня́ть, подтени́ть – підті́нювати, підтіни́ти що чим.

Подтере́ть, *см.* **Подтира́ть.**

Подтёсывание – підті́сування.

Подтёсыватель, -тёсчик – підті́сувач (-ча).

Подтёсывать, -ся, подтеса́ть, -ся – підті́сувати, -ся, підтеса́ти, -ся, (*о мн. или местами*) попідті́сувати, -ся. **Подтёсанный** – підте́саний, (*о мн.*) попідті́суваний.

Подте́чь, *см.* **Подтека́ть.**

Подти́брить – підцу́пити, підчепи́ти, підчи́стити, підцо́брити, підчикри́жити що. **Подти́бренный** – підцу́плений, підчи́щений, підцо́брений.

Подтира́ние – підтира́ння.

Подтира́ть, -ся, подтере́ть, -ся – підтира́ти, -ся, підте́рти, -ся, (*о мн. или местами*) попідтира́ти, -ся. **Подтёртый** – підте́ртий, (*о мн.*) попідти́раний.

Подти́рка – 1) *см.* **Подтира́ние**; 2) (*тряпка для* **-рки**) ганчі́рка, пі́дтирка, сти́[і]рка.

Подти́скивать, подти́скать, подти́снуть – підтиска́ти, підтисну́ти, підпиха́ти, підіпхну́ти, підсува́ти, підсу́нути, підтика́ти, підіткну́ти, підстромля́ти, підстроми́ти, (*о мн.*) попідпиха́ти, попідсува́ти, попідсо́вувати, попідтика́ти що під що. *Срв.* **Подпи́хивать, Подта́лкивать. Подти́сканный** *и* **подти́снутый** – підти́снутий, піді́пхнутий, підсу́нутий, піді́ткнутий, підстро́млений.

Подто́к, *см.* **Подтёк 3** *и* **4.**
Подтока́ть, подотка́ть – 1) (*соткать сысподу*) підтика́ти, підітка́ти, (*о мн.*) попідтика́ти; 2) (*соткать ещё*) утка́ти. [Тре́ба ще вітка́ти полотна́]. **Подо́тканный** – підітканий; утка́ний.
Подтолка́ч – підто́вкачка (-ки).
Подтолкну́ть, *см.* **Подта́лкивать.**
Подто́п (*затопление водою*) – підто́плювання, пі́дтоп (-пу).
Подтопи́ть, *см.* **Подта́пливать.**
Подто́пка – 1) підпа́л, ро́зпал (-лу). [На ро́зпал нема́ трі́ски]; 2) (*щепа*) ро́зпалка.
Подтопта́ть, -ся, *см.* **Подта́птывать, -ся.**
Подтормози́ть – загальмува́ти, підгальмува́ти що.
Подточи́ть, *см.* **I. Подта́чивать.**
Подто́чный. -ная *вода* – підте́кла вода́.
Подтра́вливать, подтрави́ть – 1) підцько́вувати, підцькува́ти, нацько́вувати, нацькува́ти кого́. [Підцько́вує соба́к. Ді́да підцько́вує, щоб гриз го́лову своїй дочці (Чуб.)]; 2) **-ви́ть** *что* (*кислототою*) – підтрави́ти. **Подтра́вленный** – 1) підцько́ваний, нацько́ваний; 2) підтра́влений.
Подтропи́ческий – підтропі́чний, субтропі́чний.
Подтру́нивание – кепкува́ння, кпи́ни (*р.* кпи́н), глузува́ння, по́сміх, шкилюва́ння з ко́го.
Подтру́нивать, подтруни́ть *над кем* – кепкува́ти, покепкува́ти, кпи́ти(ся) (кплю́, кпиш), покпи́ти(ся), глузува́ти, поглузува́ти з ко́го, на глу́зи бра́ти, на глу́зи взя́ти кого́, шкилюва́ти, шки́лити з ко́го, підшкильну́ти кого́. *Срв.* **Подсме́иваться, Подшу́чивать** (*над кем*).
Подтрухля́веть – підтру́хнути, підтру́хти, (*о мн. или местами*) попідтруха́ти.
Подтру́шивать, подтруси́ть – підтру́шувати, підтруси́ти. [Підтруси́ тро́шки сінця́].
Подтушо́вывать, подтушева́ть – підтушо́вувати, підтушува́ти що.
Подтыка́ние – підтика́ння, підпиха́ння, підстромля́ння, (*о платье*) підтика́ння.
Подтыка́ть, подты́кать, подоткну́ть – 1) *что подо что-л.* – підтика́ти, підіткну́ти, підпиха́ти, підіпхну́ти, підстромля́ти, підстроми́ти, (*о мн.*) попідтика́ти, попідпиха́ти, попідстромля́ти *и* -лювати що під що; 2) (*о платье*) підтика́ти, підти́кати (підти́чу), підіткну́ти, (*о мн.*) попідтика́ти що. [Попідтика́ли під яку́ ті́льки було́ мо́жна стрі́ху сухо́го бади́лля. Підіткну́в (підти́кав) по́ли]. **Подо́ткнутый** – піді́ткнутий, підти́каний, піді́пхнутий, підстро́млений, (*о мн.*) попідти́каний, попідпи́ханий, попідстро́млюваний.
Подтыка́ться, подты́каться, подоткну́ться – підтика́тися, підти́катися, підіткну́тися, (*о мн.*) попідтика́тися; (*подобраться*) позака́суватися. [Підти́кався, підпереза́вся (Котл.)].
Подтя́гивание – 1) підтяга́ння, підтя́гування; 2) (*голосом*) потяга́ння за ким, помага́ння кому́; 3) (*подчинённых*) підтя́гування, стру́нчення (підле́глих).
Подтя́гивать, подтяну́ть – 1) підтяга́ти *и* підтя́гувати, підтягти́, підтягну́ти що під що, що куди́ (уго́ру, уве́рх, до се́бе), (*о мн.*) попідтяга́ти. **-ну́ть** *пояс, пояса* – підтягти́ по́яса, попідтяга́ти пояси́; 2) (*голосом*) тягти́, потяга́ти, потягну́ти за ким, помага́ти, помогти́ кому́. *Никто не* **-нет**, *так один не споёшь* – як ніхто́ не помо́же, то сам не заспіва́єш; 3) **-вать** *кого* (*подчинённых*) – підтя́гувати, підтяг(ну́)ти́, стру́нчити, пристру́нчити кого́ (підле́глих). **Подтя́нутый** – підтя́гнутий, (*о мн.*) попідтя́ганий; пристру́нчений.
Подтя́гиваться, подтяну́ться – підтяга́тися, підтя́гуватися підтягну́тися; бу́ти підтя́гнутим. *Надо всем* **-ну́ться** – тре́ба всім себе́ в ру́ки взя́ти.
Подтя́жечный – шлейко́вий. **-ный** *мастер* – шлейка́р (-ря́).
Подтя́жка – 1) (*действ.*), *см.* **Подтя́гивание 1**; 2) (*верёвка*) шво́рка, мо́ту́з (-за), моту́зка; 3) *(для брюк*) шле́йка. **-ки** – шле́йки (*р.* шле́йок).
Подтяну́ть, -ся, *см.* **Подтя́гивать, -ся.**
Подтя́пать, подтя́пнуть, *см.* **Подти́брить.**
Подуба́сить – подуба́сити, полома́чити, подубцюва́ти, пош[ч]у́стрити кого́. *Срв.* **Дуба́сить, Отдуба́сить.**
Подубру́сник, *см.* **Пово́йник.**
Подува́ть – (*дуть иногда перемежкой*) подува́ти, подима́ти, повіва́ти, (*слегка*) подиха́ти, (*о челов.*) подму́хувати, (*дыханием*) поху́к[х]увати (напр., у ру́ки, на гаря́че молоко́). [А тут і при́морозок бере́, і моско́вський ві́тер подима́ (Свидн.)]. **-ва́ет**, *безл.* (*несёт*) – потяга́є. [Тут таки́ до́бре потяга́є з вікна́]. **-ва́й** *в самовар, чтобы закипел* – подму́хуй у самова́р, щоб закипі́в. *Срв.* **Дуть, Поду́ть.**
I. Подуди́ть – подуді́ти на чо́му *и* на що, погра́ти на (в) дуду́, на (в) сопі́лку.
II. Подудить (*рыбку*) – впійма́ти на ву́дку, зна́дити (ри́бку).

Поду́мать – 1) *о ком, о чём* (*думать несколько*) – поду́мати, погада́ти про ко́го, про що, (*помыслить*) поми́слити про ко́го, про що, (*поразмыслить*) поміркува́ти, помізкува́ти про ко́го, про що *и* над чим, (*с самим собою, с кем-л.*) поміркува́тися (*без дополнения*). [Про це ви погада́йте (Сам.). Ста́ну, поду́маю, що до́лі не ма́ю (Чуб.). Сама́ сі́ла, поду́мала й погада́ла (Ром. п.). А я помірку́ю, ватажка́ де взять. (Шевч.). Отта́к, серде́га, наш Рябко́ доміркува́всь, та й спать на ці́лий день і ці́лу ніч попха́всь (Г. Арт.)]. *Он это сделал, не* **-ши** – він це зроби́в, не поміркува́вши. **-майте** *о детях* – поду́майте про діте́й. *Надо было ранее об этом* **-мать** – тре́ба бу́ло пе́рше (передні́ше) про це (по)міркува́ти. *Можно* **-мать***, что* – мо́жна гада́ти, ду́мати, що. *Надо хорошенько* **-мать** *об этом деле* – тре́ба до́бре поміркува́ти про цю спра́ву. **-майте** *хорошенько о том, что хотите сказать* – до́бре помірку́йте (поду́майте) про те, що ма́єте сказа́ти. *И не* **-маю** *сделать это* – і га́дки не ма́ю зроби́ти це, і не в голові́ мені́ роби́ти це; 2) (*понять что-л. так или иначе*) поду́мати, погада́ти, поми́слити, поміркува́ти, (*представить*) зду́мати, зду́мати ду́мкою, зми́слити, зміркува́ти. [Як-би дізна́лись, то стра́шно зду́мати, що-б там було́ (Л. Укр.)]. *Я* **-мал***, ветер шумит* – я поду́мав (погада́в) – ві́тер шуми́ть; 3) **-мать** *на кого* (*иметь подозрение*) – поду́мати на ко́го. [Хіба́ ти поду́мала, що я укра́в?]. **Поду́манный** – поду́маний (*редко* поду́мняний), пога́даний.

Поду́маться, *безл.* **-лось** – поду́малося, погада́лося; зду́малося.

Поду́мывать – (*думать иногда, частенько*) розду́мувати, ча́сто (не раз) ду́мати, гада́ти про ко́го, про що, (*размышлять*) розмірко́вувати, ча́сто міркува́ти про що, над чим. *Срв.* **Ду́мать, Поду́мать.**

По-дура́цки – по-дурня́чому, по-дуре́нському, як ду́рень.

Дура́чить – подури́ти, моро́чити, помани́ти, потума́нити кого́, тумана́[у́] попуска́ти кому́, (*долго*) поподури́ти, попоморо́чити кого́.

Подура́читься – 1) (*пошалить*) подурі́ти; подурнува́ти, попустува́ти, пожирува́ти, поколобро́дити, поблазнува́ти, поштука́рити; 2) ду́рня постро́їти. *Срв.* **Дура́читься.**

Поду́ривать – кази́тися и́нколи (ча́сом).

Подури́ть, *см.* **Подура́читься.**

Подурне́лый – спогані́лий, попогані́лий, зневірні́лий, спаскудні́лий, сплюга́вілий, збри́длий, (*осунувшийся*) змарні́лий, помарні́лий. *Оттенки, см.* **Подурне́ть.**

Подурне́ние – спога́ніння, попога́ніння, спаску́дніння, сплюга́віння.

Подурне́ть – (*о внешности*) спогані́ти, попогані́ти, попога́ншати, зневірні́ти, змізерні́ти, (*сильнее, грубее*) спаску́дніти, збри́днути, сплюга́віти, (*пров.*) спашува́ти, (*о мн.*) попогані́ти, попаску́дніти, поплюга́віти, побри́днути, (*похужеть*) погі́ршати, (*осунуться*) змарні́ти, помарні́ти. [Вона́ геть (*совсем*) спогані́ла. Мій чолові́к якось обважні́в, погла́дшав, попога́ншав (Неч.-Лев.). Лице́ зблі́дло, помарні́ло (Неч.-Лев.)]. *Хлеб* **-не́л** *у нас* – хліб спогані́в (погі́ршав) у нас.

По́дурну, *см.* **По́пусту, Да́ром 2.**

Подуса́дебный – що на ґрунт, на сади́бу. **-ная** *земля* – ґ[г]рунт (-ту), земля́ під сади́бою.

Поду́сник – піду́сник.

Поду́ст (*рыба*) – поду́ст, піду́ства.

Подусти́тель – призві́дник, напра́вник, підмо́вник, підбу́рник, підбу́рювач наущ́альник. [То таки́й пора́дник, ті́льки на злé напра́вник]. **-тельница** – призві́дниця, напра́вниця, підмо́вниця, намо́вниця, підбу́рниця, наущ́альниця. *Срв.* **Подстрека́тель, -льница.**

Подусти́тельный – підмо́вний, намо́вний, наущ́альний.

Подусти́ть, *см.* **Подуща́ть.**

Поду́стный – піду́сний, що під уста́ми.

Поду́ть – (*начать дуть*) поду́ти (подму́, -дме́ш, -дмемо́, -дмете́, -дму́ть), пові́яти, (*слегка*) подихну́ти. [Поду́в (подихну́в) холо́дний ві́тер з пі́вночи. Майну́в (Хо) до́вгою бородо́ю і пові́яв від не́ї ти́хий вітре́ць (Коцюб.). Ві́тер подме́, то по́вні хати́ (Ном.)]; (*дуть не долго*) (*о ветре*) поду́ти, пові́яти, (*о челов.*) подму́хати, (*дыханием*) поху́к[х]ати (напр., в ру́ки, на гаря́че молоко́), (*мехами*) поди́мати, поду́ти (мі́хом). **Поду́й**-*ка* (*мехами*) – поди́май-но (мі́хом). **Поду́й**-*ка в самовар* – подму́хай-но в самова́р. *Срв.* **Дуть, Подува́ть.**

Подутю́жить – ви́прасувати зіспо́ду, зни́зу, з ви́вороту.

Подутю́жник – підпра́сник (-ка).

По-духо́вному – по-духівни́цькому, по-духо́вному.

Поду́чивание, поду́чка – 1) піду́чування, *оконч.* піду́чення (підо́вчення) кого́ чого́ (*кого чему*); 2) піду́чування, завча́ння, *оконч.* піду́чення, за́вчення чого́; 3) навча́ння, направля́ння, *оконч.* на́вчення кого́ на що.

Подуча́ть *и* **поду́чивать, подучи́ть** – 1) *кого чему* (*учить*) – піду́чувати, підучи́ти *и*

підовчи́ти, (*о мн.*) попіду́чувати кого́ чого́. [Попіду́чував у́чнів украї́нської мо́ви]; 2) *что* (*учить на память*) – піду́чувати, підучи́ти, підовчи́ти, завча́ти, завчи́ти, (*о мн.*) попіду́чувати, позавча́ти чого́, що (напр., ві́рша, ле́кцію, пісе́нь, мов). **-чи́ть** *немецкий язык* – підучи́ти німе́цької мо́ви; 3) *кого на что* (*подущать*) – навча́ти, навчи́ти, направля́ти, напра́вити, (*о мн.*) понавча́ти кого́ на що; *см.* **Подстрека́ть, Подуща́ть.** *Дурака на всё* **-чишь** – ду́рня на все напра́виш (на́вчи́ш). **Поду́ченный** – піду́чений, підо́вчений; на́вчений, напра́влений. **-ный** *кем на что* – на́вчений від ко́го на що.

Подуча́ться *и* **поду́чиваться, подучи́ться** *чему* – піду́чуватися, підучи́тися *и* підовчи́тися, завча́тися, завчи́тися чого́. [Поводáтар сиди́ть коло ста́рця й завча́ється всіх його́ пісе́нь (Звин.)]. **-чи́ться** *украинскому языку* – підучи́тися украї́нської мо́ви.

Подуше́вно – 1) (*душевно*) щи́ро, серде́чно, по щи́рості, щиросе́рдо; 2) *см.* **Поду́шно.**

Подуше́вный – 1) *см.* **Поду́шный**; 2) (*душевный*) щи́рий, серде́чний, щиросе́рдий, щиросерде́чний.

Поду́шечка – поду́шечка, поду́ся, (*на пальцах*) живото́к (-тка́).

Поду́шечный – подушча́ний, подушко́вий.

Подуши́ть – 1) (*о мн.*) ви́душити, ви́давити. *Чума* **-ши́ла** *много народу* – чума́ ви́душила бага́то лю́ду; 2) *кого* (*душить несколько*) – подуши́ти, подави́ти кого́; 3) (*духами*) попа́хати, напа́хати кого́ (па́хощами, перфу́мами).

Поду́шка – 1) по́душка, (*пуховая*) пухови́ця, (*маленькая*: *думка*) я́сік, підголо́вок (-вка), (*зап.*) за́головок (-вка), (*для подложки, укрывания*) бе́бехи (-хів) (*обычно у евреев*); (*швейная*: *полукирпичек, зашитый кругом*) цеге́лка; 2) (*в телеге, на оси под кузовом*) оплі́н (-ну) *и* оплі́нь (-ня, *м. р. или* -ни, *ж. р.*), (*непосредственно на оси*) наса́д (-ду), зголо́вок (-вка); (*верхняя, вращающаяся на передней оси*) ко́ловорот (-оту).

Поду́шное – поду́шне (-ного).

Поду́шный – поду́шний. **-ная** *подать*, **-ный** *налог* – поду́шне (-ного), (*стар.*) подуше́вщина.

Подушо́нка – подущи́на.

Подуща́ть, подусти́ть *кого на что* (*подучать*) – наущáти, наусти́ти, призво́дити, призве́сти кого́ на що (кого́ що роби́ти), навча́ти, навчи́ти, направля́ти, напра́вити кого́ на що. *См.* **Подуча́ть 3**. [Дми́трик наусти́в Ва́рку (Кон.). Вони́ мене́ на це призво́дили (Звин.)].

Подуще́ние – на́уст (-ту), наущáння, (*оконч.*) нау́щення, напра́ва, (*подговор*) намо́ва, підмо́ва. [Зневажа́ли князі́ грома́ду за на́устом духове́нства (Куліш)].

Подха́живать – 1) *подо что* – підхожда́ти, підходжа́ти під що; 2) (*приближаться*) підхожда́ти, підходжа́ти до ко́го, до чо́го, куди́. [Та чи не бу́де хто до нас підходжа́ти (Март.)]. *Срв.* **Подходи́ть 1** *и* **2.**

Подхали́м – підні́жок (-жка), підли́за, підли́зник.

Подхали́мистый – підли́зницький.

Подхали́мство – підли́зування, прислу́жни́цтво, підхлі́бність (-ности).

Подхали́мствовать – сла́тися (стелю́ся, сте́лешся *и т. д.*) перед ким, підли́зуватися до ко́го.

Подхва́ливать – підхва́лювати, прихва́лювати.

Подхва́т – 1) (*подхватывание*) підхо́плювання, *оконч.* підхо́плення. *На* **-хва́т,** *см.* **Нарасхва́т**; 2) (*в одежде*) мі́сце під пах(в)о́ю, пах(в)и́.

Подхватать *что* (*о мн.*) – попідхо́плювати. *Мальчишки мигом* **-та́ли** *рассыпанные яблоки* – хлопчи́ська ми́ттю (вльот) попідхо́плювали розси́пані я́блука.

Подхвати́ть, *см.* **Подхва́тывать.**

Подхва́тцы (*щипцы кухонные, угольные*) – кліщі́ (-щі́в).

Подхва́тывать, подхвати́ть – підхо́плювати, підхопи́ти, (*о мн.*) попідхо́плювати. [І ви́хор їх серед но́чи підхо́пить (Куліш). Підхопи́ла собі́ двацятилі́тнього молодця́ (Мирн.). Жива́ уя́ва (*воображение*) підхо́плювала ко́жне сло́во (Франко). «Ве́село!» – підхо́пив дру́гий (Крим.). Хтось сти́ха заві́в пі́сню, до нього приста́в ще оди́н го́лос, а за хвили́ну підхопи́ло ре́шта (Коцюб.)]. **-ти́ть** *что-л. на лету* – підхопи́ти щось на ле[ьо]ту́, у ле́ті; (*о слове*) ви́хопити сло́во з ро́та кому́, в ко́го. **-ти́ть** *кого-л. под руки* – підхопи́ти (вхопи́ти) кого́ попід ру́ки. **Подхва́ченный** – підхо́плений.

Подхва́тываться, подхвати́ться – підхо́плюватися, підхопи́тися, бу́ти підхо́пленим. [Уся́ке полі́пшення за́раз-же підхо́плюватиметься й зді́йснюватиметься в життю́ (Касян.)].

Подхво́стник – (*при седле*) підхві́стя.

Подхво́стный – підхві́сний.

Подхлёстывать, подхлесну́ть – (*подстёгивать*) підхльо́ск[т]увати, підхльосну́ти,

підхви́ськувати, підхви́снути кого́, що. **-ну́ть** *подо что верёвку* – заки́нути під що за́шморгом моту́зку.

Подхо́д – підхі́д (-хо́ду), при́ступ (-пу), пі́дступ до чо́го, до ко́го, (*коварный*) пі́дступ під ко́го, під що. [А булі́ пі́дступи й під наш рід (Куліш)]. **-хо́д** *к теме* – підхі́д до те́ми.

Подходи́ть, подойти́ – 1) *подо что-л.* – підхо́дити, підійти́ під що. [Підійшо́в під де́рево]; 2) *куда, к чему* (*приближаться*) – підхо́дити, підійти́, надхо́дити, надійти́, захо́дити, зайти́, під[при]ступа́ти(ся), під[при]ступи́ти(ся), доступа́ти(ся), доступи́ти(ся), (*о мн.*) попідхо́дити, понадхо́дити, попід[попри]ступа́ти до ко́го, до чо́го, (*наступать*) наступа́ти, наступи́ти. [Підхо́дять до ха́тки, а тут і сестра́ надійшла́ (Кон.). Він підві́всь і надійшо́в до си́на (Крим.). Надхо́дить по́їзд (Грінч.). Підступа́є до ба́тюшки (Руд.). Підступи́лась бли́жче і почала́ огляда́ти їх з голови́ до ніг (Коцюб.). До неві́стки стра́шно й приступи́ти (Чуб.). Доступи́ла до лі́жка (Яворн.). Наступа́є чо́рна хма́ра]. **-ди́, -ди́те** *ко мне* – підійди́, підійді́ть, підступи́(сь), підступі́ть(ся) до ме́не. *И не* **-ди́**! – і не підхо́дь! І не підступа́й! Ні бли́зько! **-дит** *осень* – надхо́дить о́сінь. **-дят** *праздники* – надхо́дять свя́та. **-шли́** *экзамены* – надійшлі́ і́спити. **-дит** *ко мне последний час, кончина* – надхо́дить на ме́не оста́ння годи́на (Руд.). **-йти́** *к руке* (*для поцелуя*), приступи́ти до руки́. **-ди́ть** *украдкой* – скрада́тися до ко́го, до чо́го. **-йти́** *толпой* – прито́впитися до ко́го, до чо́го. **-йти́** *пошатываясь* – підточи́тися до ко́го, до чо́го. **-ди́ть, йти́** *хитро к кому* – підверта́тися, підверну́тися, підгорта́тися, підгорну́тися до ко́го *и* під ко́го. [Вона́ не зна́ла, як під ко́го підверну́тись (Квітка)]. **-хо́дит** *уже к полночи, к обеду* (*к обеденному времени*) – бере́ться вже до пі́вночи, до обі́д, до обі́ду. **-хо́дит** *мне сорок лет* – до сорока́ год вже мені́ бере́ться (Змієв. п.). **-ходи́ть** *к концу* – кінця́ дохо́дити. *Дело* **-дит** *к концу* – спра́ва дохо́дить кінця́. **-ди́ть** *к чему-л.* (*переносно*) – підхо́дити, підійти́, захо́дити, зайти́ (підступа́ти, підступи́ти) до чо́го (напр., до те́ми) [Леви́цький захо́дить до письме́нства з тро́хи наї́вною мі́ркою (Єфр.)]; 3) (*прилегать*) *к чему под что* – підхо́дити, підійти́, доходи́ти, дійти́ до чо́го, під що, дотуля́тися, дотули́тися, припира́ти, припе́рти до чо́го. [Ліс підхо́дить до само́го села́ (під саме́ село́). Горби́ аж до ха́ти дохо́дять]; 4) (*быть похожим*) підхо́дити, підійти́ до ко́го, до чо́го, підпада́ти, підпа́сти, удава́ти(ся), уда́ти(ся), скида́тися на ко́го, на що; *срв.* **Схо́дствовать, Походи́ть** (*на кого*). [Чолові́к до чолові́ка бува́ підхо́дить]; 5) (*идти, быть кстати*) *кому, к чему* пасува́ти, підхо́дити, підійти́, пристава́ти, приста́ти, припада́ти, припа́сти, бу́ти (прихо́дитися) в лад, до ладу́, до-шми́ги, шталти́ти кому́, до чо́го, до ко́го; *срвн.* **Подоба́ть, Прили́чествовать.** [Революці́йний спо́сіб пасу́є до всіх проце́сів (Ніков.). Ї́вга не пасува́ла до сво́го те́много за́кутку (Грінч.). Воно́ таки́ підхо́дило, щоб Дени́сові земля́ впа́ла (Грінч.). Зна, що кому́ припада́є (Кон.). Ляж у домови́ну (*гроб*), чи якраз, вона́ приста́не (Руд.). Коли моє невла́д, я з свої́м наза́д (Номис)]. **-ди́ть, -йти́** (*быть в меру*) – прихо́дитися, прийти́ся, пристава́ти, приста́ти до чо́го. *Ключ не* **-дит** *к замку* – ключ не прихо́диться (не пристає́) до коло́дки; 6) **-ди́ть, -йти́** *под что* (*соответствовать чему*) – відповіда́ти чому́, підхо́дити, підійти́ під що. *Это не* **-дит** *под мои требования* – це не відповіда́є мої́м вимо́гам; 7) **-ди́ть** (*быть подходящим*) – підхо́дити, підійти́, бу́ти підхо́жим. *Цена, товар мне не* **-дит** – ціна́ мені́ не підхо́жа, крам мені́ не підхо́жий, ціна́, крам мені́ не підхо́дить. **-ди́ть, -йти́** *к чему в роли кого* (*приходиться*) – здава́тися, зда́тися на що, на ко́го. [Кони́ський бі́льше зда́вся-б на грома́дського діяча́ (Єфр.)]. *Он* **-шёл** *бы к роли артиста* – він зда́вся-б на арти́ста.

Подхо́дка – 1) *см.* **Подхо́д**; 2) (*инструмент для очистки мездры у скорняков*) скребо́к (-бка́), бі́лик.

Подхо́дчнвый – 1) (*ловкий, находчивый*) метки́й, промітни́й, спри́тний, ру́чий; 2) (*вежливый*) звича́йний, че́мний; *см.* **Ве́жливый**; 3) (*вкрадчивый*) уле́сливий, підле́сливий, при́ладний; *см.* **Вкра́дчивый.**

Подходя́щий – підхо́жий, підхі́дний, прикладни́й, (*соответственный*) відпові́дний, (*о времени, случае*: *удобный*) слу́шний, на́гі́дний, догі́дний, пригі́дний. [Нема́ ні́чо́го підхо́жого (Звин.). Підхі́дне полотно́ (Борз. п.). Прикладна́ земля́ (Полт.). Відпові́дні та влу́чні (*меткие*) аргуме́нти (Єфр.). Чека́в слу́шного часу́]. **-щее** *для вас положение, место* (*служба*) – відпові́дне для вас стано́вище, відпові́дна для вас поса́да. **-щее** *дело* – підхо́же ді́ло кому́, рука́ кому́, на ру́ку кому́, на ру́ку ковíнька кому́. [Мені́ з паниче́м не рука́ (Звин.)]. **-щий** *товар* – підхо́жий, годя́щий крам. **-щий** *по цене* – поці́нний. *Купить за* **-щую** *цену* – купи́ти поці́нно. *Первый* **-щий** – пе́рший-лі́пший (напр., ви́падок).

Подхо́жий, *см.* **Подходя́щий.**

Подхому́тник – ки́чка.

Подца́пать *и* **подца́пнуть** – 1) (*подхватить*) ха́пну́ти, підхопи́ти що, кого́; 2) *см.* **Подти́брить.**

Подцве́чивать *и* **подцвеча́ть, подцвети́ть** – підкра́шувати, підкраси́ти, підфарбо́вувати, підфарбува́ти, підбармо́вувати, підбармува́ти, підба́рвлювати, підба́рвити що. *Меха не красят, а* **-ча́ют** – ху́тра не кра́сять (не фарбу́ють), а підфарбо́вують (підбармо́вують). **Подцвечённый** – підкра́шений, підфарбо́ваний, підба́рвлений, підбармо́ваний. **-ться** – підкра́шуватися, підкраси́тися, бу́ти підкра́шеним, підфарбо́вуватися, підфарбува́тися, бу́ти підфарбо́ваним *и т. д.*

Подцензу́рный – підцензу́рний. [Підцензу́рна пре́са].

Подце́пка – 1) (*действ.*), *см.* **Подце́пливание, -пле́ние**; 2) (*подвеска*) при́чепка, причі́пок (-пка); *См.* **Подве́ска**; 3) (*крючёк*) гачо́к (-чка́).

Подце́пливание, подцепле́ние – 1) підче́плювання, підче́плення; 2) підхо́плювання, підхо́плення; 3) **-ле́ние** – підцу́плення, підцо́брення.

Подце́пливать *и* **подцепля́ть, подцепи́ть** – 1) (*цеплять сысподу*) підче́плювати, підчепля́ти, підчепи́ти, приче́плювати (*и* причепля́ти), причепи́ти (з-підспо́ду, зни́зу); 2) (*ловко добыть*) підхо́плювати, підхопи́ти, підче́плювати, підчепи́ти. [Га́рну жі́нку підхопи́в]. *Срв.* **Подхвати́ть**; 3) **-пи́ть** (*подтибрить, украсть*) – підцу́пити, підчепи́ти, підцо́брити, запорва́ти що; *см.* **Подти́брить. Подцеплённый** – 1) підче́плений; 2) підхо́плений; 3) підцу́плений, підче́плений. **-ться** – 1) підче́плюватися, підчепи́тися, бу́ти підче́пленим; 2) підхо́плюватися, підхопи́тися, бу́ти підхо́пленим.

Подце́пчивый, -це́пистый – підчепни́й, підче́пливий, приче́пливий.

Подча́ливание – 1) прив'я́зування, приче́плювання чого́ до чо́го; 2) вирі́внювання ґрунтва́гою чого́ (напр., стіни́, му́ра).

Подча́ливать, подча́лить – 1) *что, к чему* (*о плотах, лодке, брёвнах*) – прив'я́зувати, прив'яза́ти, приче́плювати, причепи́ти, (*о мн.*) поприв'я́зувати, попричеплювати що до чо́го (напр., плота́, човна́ до су́дна́, до букси́рного паропла́ву); 2) (*у каменщ.*) рівня́ти, ви́рівняти ґрунтва́гою (сті́ну́, мур).

Подча́лок – вантажна ба́рка, ба́ржа, то-що (що її тя́гне які́сь і́нше судно́).

Подча́с, *нар.* (*иногда*) – ча́сом, часа́ми, і́ноді; бува́ ча́сом, бува́ де́коли; як і́ншим ра́зом, то, як коли́, то. *См.* **Иногда́**. [Як коли́, то й до во́рога забала́кати ра́дий]. *А* **подча́с** – а ча́сом; а коли́, то.

Подча́сок – підварто́вий, засту́пник вартово́го.

Подча́ший, подча́шник – підча́ший (-ого), підча́шник.

По́дчевать, *см.* **По́тчевать.**

Подче́люстный – підще́лепний. **-ные** *желёзы* – підще́лепні за́лози.

Подчере́вие, -чере́вный, *см.* **Подчре́вие, -чре́вный.**

Подчёркивание – підкре́слювання, *оконч.* підкре́слення чого́, (*только переносно*) натиска́ння, на́тиск, при́тиск (-ку) на чо́му. *С* **-ва́нием** – з на́тиском, з при́тиском.

Подчёркивать, подчеркну́ть (*в прям. и перен. знач.*) – підкре́слювати (*и* підкресля́ти), підкре́сли́ти, (*о мн. или местами*) попідкре́слювати що. [Попідкре́слюйте незрозумі́лі вам слова́. Ва́рто в цій відповіді ще оди́н моме́нт підкресли́ти]. **-вать** *что-л. с особой силой* (*ударением*) – підкре́слювати що-не́будь з при́тиском, з на́тиском. [Зате́ з бі́льшим при́тиском підкре́слювала кри́тика «наро́дність» украї́нського письме́нства (Єфр.)]. **-вать** *что-л.* (*голосом в речи*) – підкре́слювати що, натиска́ти (*сов.* натисну́ти) на чо́му, (*криком*) накри́кувати на що. [«Я зме́рзла, я, я!» – так уже́ на те «я» накри́кує (М. Вовч.)]. **Подчёркнутый** – підкре́слений, (*о мн.*) попідкре́слюваний. **-ться** – підкре́слюватися, бу́ти підкре́сленим.

Подчерне́ние – підчо́рнення.

Подче́рнивание – підчо́рнювання.

Подче́рнивать, -ся, подчерни́ть, -ся – підчо́рнювати, -ся, підчорни́ти, -ся, (*о мн. или местами*) попідчо́рнювати, -ся. **Подчернённый** – підчо́рнений; попідчо́рнюваний.

По́дчивать, *см.* **По́тче[и]вать.**

Подчинён, *см.* **Подчинённый 2**. *Быть* **-ну** *кому, чему* – підляга́ти кому́, чому́. *Он* **-нён** *своему начальству* – він підляга́є свойо́му нача́льству.

Подчине́ние – 1) (*покорение*) *кого, кому* – підбива́ння, підгорта́ння, підверта́ння, підхиля́ння, *оконч.* підбиття́, підго́рнення, підве́рнення, підхи́лення кого́ під ко́го, під що, підкоря́ння, *оконч.* підко́рення кого́ кому́, чому́ (*и* під ко́го, під що); 2) (*зависимость*) підляга́ння кого́ кому́, чому́. [Спо́соби підляга́ння капіта́лові]; 3) (*повиновение, послушание*) послуха́ння кому́, чому́, по́слух, поко́ра перед ким, перед чим. *Находиться, быть в чьём-л.* **-нии** – підляга́ти кому́, чому́, бу́ти у чи́їй во́лі. *Канцелярия Академии Наук находится в* **-нии** *Непременного Секретаря* – канцеля́рія Акаде́мії Нау́к підляга́є Неодмі́нному Секретаре́ві. *Держать войско в* **-нии** – трима́ти ві́йсько в поко́рі. **-ние**

закону – пóслух перед закóном, послухáння закóну (закóнові), прáву, підлягáння закóну (-нові). **-ние,** *грам.* (*подчинённость*) – підря́дність, підлéглість (-ости) чомý; (*действ.*) підря́дження чогó.

Подчинённо – підлéгло, підвлáдно.

Подчинённость – підлéглість, підрýчність, підвлáдність, підпорядкóваність; *грам.* підря́дність (-ности).

Подчинённый – 1) (*в знач. им. сущ.*) підлéглий, підрýчний, підвлáдний (-ного), підрýчник, послýхач, покíрник; 2) (*в знач. прил.*: *зависимый*) підлéглий, підвлáдний, підрýчний, підпорядкóваний. *Я человек* **-ный** – я людúна підлéгла, підвлáдна. **-ная** *нация* – підлéгла, підвлáдна нáція. **-ное** *предложение, грам.* – підря́дне, підлéгле рéчення.

Подчиня́ть, подчини́ть *кого кому* – підбивáти, підбúти, підгортáти (*и* підгóртувати), підгорнýти, підвертáти, підвернýти, підхиля́ти, підхилúти, підклоня́ти, підклонúти, нахиля́ти, нахилúти когó під кóго, під що (*или реже* когó комý, чомý під спід), (*покорить*) підкоря́ти, підкорúти когó комý, чомý, під кóго, під що, скоря́ти, скорúти, покоря́ти, покорúти, (*подневолить*) підневóлювати, підневóлити когó комý, чомý, (*чаще о чувствах поведении и т. д.*) піддавáти, піддáти, підпорядкóвувати, підпорядкувáти що чомý, (*о мн.*) попідбивáти, попідгóртáти, попідвертáти, попідхиля́ти, понахиля́ти, попідкоря́ти, попідбивáти когó комý *и* під кóго. [Попідбивáв під сéбе багáто краї̈в і мúру (Гн.). Капіталíсти підбúли під сéбе пáнство й попíвство і стáли сýщими владúками світу (Єфр.). Під сéбе ми свої̈х сусíд не підгортáли (Куліш). Підвéрне всіх собі під спід (Котл.). Не підхилúв-би я під úншу вóлю своéї вóлі (Куліш). Олéг, підклонúвши під сéбе Деревля́н і úнших сусíд, раз-у-раз спускáвся Дніпрóм у мóре (Куліш). Однóму змагáнню піддаé всі úнші стóрони своéї істóти (Єфр.)]. **-нúть** *кого себе* – підбúти, підгорнýти когó під сéбе. [Підбúли під сéбе два пéрші стáни лю́дности (Єфр.)]. **-нúть** *рабочих капиталистам* – підбúти, підгорнýти робітникíв (робітнúцтво) під капіталíстів. **-нúть** *кого своему влиянию* – підбúти когó під свій вплив. **-ня́ть** *себе, своей власти* – підбивáти, підгортáти *и т. д.* когó під сéбе, когó собі під спід, когó під свою рýку, під своі́о вóлю. **-ня́ть** *игу* – підгортáти когó *и т. д.* під кормúгу. **-ня́ть,** *грам.* – підря́джувати, підрядúти що чомý.
Подчинённый, *прич.* – 1) підбúтий, підгóрнутий, підхúлений, підклóнений, підкóрений, підневóлений, пíдданий; (*грам.*) підря́джений; 2) *см.* **Подчинённый.**

Подчиня́ться, подчини́ться – 1) (*сред. з.*) підлягáти, підлягтú, улягáти, улягтú комý, чомý, підхиля́тися (хилúтися), підхилúтися, підклоня́тися, підклонúтися комý, чомý *или* під кóго, під що, (*повиноваться*) корúтися, підкоря́тися, підкорúтися, с[у]коря́тися, с[у]корúтися, піддавáтися, піддáтися комý, чомý, послухáти когó *и* комý, слýхати, слýхатися, послýхатися когó, чогó. [Не хóчуть підлягáти ї̈хнім постанóвам. Томý чи úншому вплúву підлягáючи (Єфр.). Підля́г бáтьківській вóлі. Не всі йомý піддавáлись (Свидн.). Гóді вже нам дýрням сидíти та корúтися розýмним глитая́м (Грінч.). Я не вкорю́сь нікóму (Самійл.). Козакú слýхають тíльки тогó, когó свої̈м стáршúм самú узнаю́ть (Куліш)]. **-ня́ться** *власти, постановлению* – підлягáти влáді, постанóві. **-ня́ться** *закону, требованиям общества* – підлягáти закóну (-нові), вимóгам громáди (суспíльства); 2) (*стр. з.*) підбивáтися, підгортáтися, підхиля́тися, бýти підбúтим, підгóрнутим, підхúленим. **-ня́ться,** *грам.* – підря́джуватися, підрядúтися, бýти підря́дженим чомý.

Подчи́стка – 1) (*действ.*) підчищáння; підскрібáння, підшкрá[í]бування; чухрáння; 2) (*в письме*) підмíтка. [Зробúв на вéкселі підмíтку].

Подчищáть, подчи́стить – 1) підчищáти, підчúстити, (*о мн. или местами*) попідчищáти; 2) (*в письме*: *подскабливать*) підскрібáти, підскребтú, підшкрá[í]бувати, підшкрá[í]бати; *см.* **Подскáбливать**; 3) (*деревья*) чухрáти, підчухрáти, (*о мн.*) попідчýхрувати (деревá); 4) **-стить** *что у кого* (*украсть*) – підчúстити що в кóго. [Хто це в мéне підчúстив їх? (Грінч.)]; 5) **-стить** (*с'есть всё*) – пої́сти, поз'їдáти, повиїдáти. **Подчи́щенный** – підчúщений; підскрéбений; підчýханий. **-ться** – 1) підчищáтися, підчúститися, бýти підчúщеним; 2) підскрібáтися, підскребтúся, бýти підскрéбеним; 3) чухрáтися, підчухрáтися, бýти підчýхраним.

Подчóс, *раст.* Asparagus officinalis (*дикая спаржа*) – шпарáґи (-ґів), холодóк (-дкý), зáячий холодóк, зáяча капýста, підчóс (-су).

Подчрéвие – підчерéв'я (-в'я), почерéвина; *срв.* **Подбрю́шье.**

Подчрéвный – підчерéвний, підчерéвий; *срв.* **Подбрю́шный.**

Подшвы́ривать, -выря́ть, -вырнýть, *см.* **Подкúдывать, Подбрáсывать.**

Подшéек, -шéйка – підшúйок (-шúйка).

Подшéйник – 1) (*в сбруе*: *ремень под шеей*) підборíддя (-дя); 2) (*подшейный бубенчик*) бубонéць (-нця́) під шúєю.

Подше́йный – підши́йний.
Подшёрсток – підше́рстя, підво́вна.
Подшиба́ние – підбива́ння (-ня).
Подшиба́ть, подшиби́ть – підбива́ти, підби́ти, (*о мн.*) попідбива́ти; *срв.* **Подбива́ть, подби́ть. -би́ть** *кому глаз* – підби́ти кому́ о́ко. **-би́ть** *утку* – підби́ти, (*пулей*) підстре́лити ка́чку. **Подши́бленный** – підби́тий; підстре́лений.
Подшива́ние – підшива́ння.
Подшива́тель, -ница – підши́вач, підши́вачка.
Подшива́ть, подши́ть – 1) (*иглой*) підшива́ти, підши́ти, (*о мн. или местами*) попідшива́ти; 2) (*гвоздями доски и т. д.*) підбива́ти, підби́ти, підшива́ти, підши́ти що чим; 3) **-ши́ть** *кого, см.* **Подде́ть, Осмея́ть. Подши́тый** – підши́тий; підби́тий.
Подши́вка – 1) (*действ.*), *см.* **Подшива́ние**; 2) (*то, что подшито*: *подкладка*) пі́дшивка, пі́дбійка, підбі́й (-бо́ю), (*в юбке внизу*) ли́штва.
Подшивно́й – підши́ваний, підши́тий.
Подши́пник – підчі́пок (-пка), підчі́пник, підши́йник, вальни́ця.
Подшки́пер – підшкі́пер (-ра).
Подшта́нники – спі́дні (-ні́х) (штани́), підшта́нки (-ків), ґала́нки (-ків), підшта́ння. [Купи́в дві па́ри спі́дніх].
Подштукату́ривать, подштукату́рить – підтинько́вувати, підтинькува́ти, підштукату́рювати, підштукату́рити; (*о мн. или местами*) попідтинько́вувати, попідштукату́рювати. **Подштукату́ренный** – підтинько́ваний, підштукату́рений.
Подшту́рман – підшту́рман (-на).
Подшу́чивание – жартува́ння, шуткува́ння, кпи́ни (*мн. ч. ж. р.*) (*р.* кпин), смі́шки (-шок *и* -шків) (*ж. р.*) з ко́го.
Подшу́чивать, подшути́ть *над кем* – жартува́ти, пожартува́ти, зажартува́ти, шуткува́ти, пошуткува́ти, кпи́ти, закпи́ти, сміх роби́ти, зроби́ти з ко́го. [Почали́ жартува́ти з старшини́ (Грінч.). Усі шутку́ють з його́. Закпи́в я з нього́ (Франко). З ці́лої грома́ди сміх зроби́в (Франко)].
Подщела́чивать – (*промывать щёлочью*) лужи́ти; (*прибавлять щёлочи*) підлу́жувати.
Подщёлкивать, подщелкну́ть – при(к)ля́скувати, при(к)ля́снути, під(к)ля́скувати, під(к)ля́снути. *Срв.* **Прищёлкивать.** [Де́хто з госте́й припле́скує їй (танцівни́ці) в лад доло́нями та прикля́скує па́льцями (Л. Укр.)].
Подщёчина – мі́сце під щоко́ю.
Под'еда́ние – 1) під'їда́ння, підгриза́ння: 2) підбира́ння.
Под'еда́ть, под'е́сть – 1) (*подгрызать*) під'їда́ти, під'ї́сти, підгриза́ти, підгри́зти, (*о мн. или местами*) попід'їда́ти, попідгриза́ти що, (*о червях, мышах ещё*) підто́чувати, підточи́ти, (*о мн.*) попідто́чувати що; *срв.* **Подгрыза́ть.** [Ми́ші весь тютю́н попід'їда́ли. Роба́к підточи́в я́блуню]; 2) (*подбирать поедая*) підбира́ти, підібра́ти, попідбира́ти що; 3) **-е́сть** *кого* (*подкузьмить*) – під'ї́сти, під'ї́хати кого́; *см.* **Подкузьми́ть. Под'е́денный** – під'ї́дений *и* під'ї́джений, підгри́зений.
Под'еда́ться, под'е́сться – 1) під'їда́тися, під'ї́стися, підгриза́тися, підгри́зтися, бу́ти під'ї́деним *и* під'ї́дженим, підгри́зеним; 2) підбира́тися, бу́ти підібраним. **-да́ться** *под кого* – ри́ти на ко́го; *см.* **Подка́пываться.**
Под'е́зд – 1) (*действ.*), *см.* **Под'езжа́ние**; 2) (*путь для под'езда*) під'ї́зд, приї́зд; доїзд (-у). [Туди́ приї́зду немá. Доїзд до млина́ пога́ний]; 3) (*крыльцо*) ґа́нок (-нка), ґа́нки (-ків), ринду́к (-ка); *срв.* **Крыльцо́.**
Под'ездно́й, -е́здный – під'їзни́й, (*крыльцовый*) ґа́нковий. **-но́й** *путь* – під'їзни́й шлях, (*железнодорожный*) під'їзна́ ко́лія, рука́в (*провинц.*).
Под'езжа́ние – 1) під'їджджа́ння під що; 2) під'їджджа́ння, над'їджджа́ння, надбіга́ння до чо́го, до ко́го; 3) (*заискивание*) підхо́ди до ко́го, за́біги (-ів, *мн. м. р.*) до ко́го, коло ко́го, підсипа́ння до ко́го, підмо́щування під ко́го; *срв.* **Заи́скивание.** [Вона́ на всі його́ за́біги на́че й не ди́виться (Харк.)].
Под'езжа́ть, под'е́хать – 1) *подо что* – під'їджджа́ти, під'їзди́ти (-їжджу́, -зди́ш), під'ї́хати під що; 2) *куда* (*едучи приближаться*) – під'їджджа́ти, під'їзди́ти, під'ї́хати, (*о мног.*) попід'їджджа́ти, попід'їзди́ти до чо́го, до ко́го, під що (напр., під ґа́нок (*крыльцо*), над'їджджа́ти, над'їзди́ти, над'ї́хати до чо́го, (*реже*: *быстро под'ехать*) надбіга́ти, надбі́гти. [Під'ї́хав до вогню́, ди́виться – лежи́ть змій (Рудч.). Коля́са над'ї́хала до глибо́кого я́ру (Леонт.)]; 3) **-ть** *к кому* (*подольщаться*) – підхо́дити, підійти́ до ко́го *и* під ко́го, захо́дити, зайти́ коло ко́го *и* до ко́го, підсипа́тися, підси́патися до ко́го, підмо́щуватися, підмости́тися під ко́го; *срв.* **Подольща́ться, Заи́скивать.** *Вишь с чем* **-е́хал** – бач з чим підійшо́в

(під'ї́хав).
Под'е́зжий – під'їзни́й, для під'ї́зду. **-жее** *крыльцо* – ґа́нок (-нку), рунду́к.
Под'ём – 1) *действ., см.* **Поднима́ние, Подня́тие. -ём** *на гору* – схід на го́ру. **-ём** *воды в реке* – прибува́ння, прибуття́, підхо́дження води́ в рі́(ч)ці. **-ём** *культуры, промышленности, культурный* **-ём** – підне́сення культу́ри, промисло́вости, культу́рне підне́сення. **-ём** *духа, чувств* – підне́сення (звору́шення) ду́ху, почува́ннів. *Моменты высокого* **-ёма** – хви́лі висо́кого підне́сення (Єфр.). *Испытывать* **-ём** *духа* – (*описат.*) рости́ вго́ру, душа́ росте́ вго́ру в ко́го, світ підійма́ється вго́ру кому́; 2) (*отлогая возвышенность, под'ём на гору*) узві́з (-во́зу). [Бо́ричів узві́з. Шлях здійма́вся вго́ру до́вгим узво́зом]; 3) (*сборы в путь, выезд, выступление*) руша́ння. *Деньги на* **-ём** – подоро́жні гро́ші, подоро́жнє (-нього), ко́шти на по́дорож. *Лёгок на* **-ём** – швидки́й руша́ти, ворушни́й, рухли́вий. *Он тяжёл на* **-ём** – ва́жко йому́ руша́ти (зру́шити); 4) (*ноги, сапога*) підйо́м (-му) (ноги́, у чо́боті), (*сапога*) підбиття́ (у чо́боті). *Сапоги с большим* **-мом** – зазо́[у́]висті чо́боти. *Сапоги узки в* **-ме** – чо́боти тісні́ на підйо́мі (на підбитті́); 5) (*рычаг*) підо́йма, (*для поднимания воза*) важни́ця; *см.* **Рыча́г**; 6) (*ухват*) рога́ч (-ча́); 7) (*домкрат*) лі́вар (-ра); *см.* **Домкра́т**; 8) (*мера, высота, на сколько что-л. поднято*) підви́щення; 9) *в* **-ём** (**впод'ём**) *кому* (*под силу*) – під си́лу кому́, са́ме враз кому́.
Под'ёмистый – 1) (*о судах*: *много поднимающий*) держки́й, (*поместительный*) містки́й, укла́дистий; 2) (*о сапогах*: *с большим под'ёмом*) зазо́[у́]вистий (Поділля), з висо́ким підйо́мом, підбиття́м.
Под'ёмник – підно́сник, піді́ймач.
Под'ёмный – під'е́мний; (*о мосте, окне, воротах*) звідни́й [Звідни́й міст. Звідне́ вікно́]; (*о судах*: *грузовой*) ванта́жний, вантаже́вий, тягаре́вий. **-ные** *деньги* – подоро́жні ко́шти, подоро́жні гро́ші, подоро́жнє (-нього). **-ная** *машина* (*лифт*) – підо́йма, (*гал.*) ві́нда. **-ное** *орудие, см.* **Рыча́г, Под'ём 5.**
Под'ёмщик, -щица – піді́ймач, піді́ймачка.
Под'е́сть, *см.* **Под'еда́ть.**
Под'е́хать, *см.* **Под'езжа́ть.**
Под'и́грывать, *см.* **Поды́грывать.**
Под'и́збица – (*жилая*) ха́та, (*нежилая*: *кладовая*) комо́ра, (*подвал*) льо́х (-ху).
Под'ито́живать, Подыто́живать, под'ито́жить, подыто́жить – підсумо́вувати, підсумува́ти, підбива́ти, підби́ти пі́дсумок.
Под'отде́л – підві́дділ (-лу).
Под'язы́чный – під'язи́чний. [Під'язи́чні за́лози].
Под'яре́мный – під'яре́мний. **-ное** *животное* – під'яре́мник, робо́ча скоти́на (худо́бина).
Поды́грывание – пригрива́ння.
Поды́грывать, подыгра́ть – пригрива́ти, пригра́ти, прибри́нькувати, прибри́нькати до чо́го.
Поды́грываться, подыгра́ться – пригрива́тися, пригра́тися до чо́го; 2) *см.* **Подде́лываться.**
Подыма́ть, подня́ть, *см.* **Поднима́ть.**
Подыми́ть – подими́ти, покури́ти (тро́хи, де́який час). **-ся** – подимува́ти, покурі́ти.
Поды́мный – поди́мний, від ди́му. **-ная** *подать, поды́мное, поды́мщина* – поди́мне, димове́, коминне́ (-но́го).
Поды́мщина, *см.* **Поды́мное.**
По́дыск, поды́скивание – 1) шука́ння, нагляда́ння, наві́дування; 2) (*под кого*) пі́дступ (-пу).
Поды́скивать, подыска́ть – шука́ти, нашука́ти, знайти́, зашу́кувати, зашука́ти, (*присматривать*) гляді́ти, нагляда́ти, нагля́діти *и* нагля́нути кого́, що, наві́дувати, наві́дати, (*подбирать*) прибира́ти, прибра́ти, добира́ти, добра́ти кого́, що до ко́го, до чо́го. [Вівча́р, що пас грома́дську ота́ру, зашу́кував хло́пців у по́міч (Мирн.). Коли́ я вам не вгоджу́, то гляді́ть собі́ кра́щої на́ймички (Коцюб.)]. **-вать** *путём расспросов* – напи́тувати, напита́ти кого́, що. *Он* **-ска́л** *себе новую квартиру* – він наві́дав собі́ но́ву квarти́ру. *Не* **-щу́** *слова, ответа* – не приберу́ (не доберу́) сло́ва, відповіди. **Поды́сканный** – нашу́каний, зна́йдений, наві́даний *и т. д.*
Поды́скиваться, подыска́ться *под кого* – підко́пуватися, підкопа́тися під ко́го, пі́дступно підхо́дити, підійти́ (під) ко́го́.
Подыскно́й – підсту́пний.
Подыша́ть – поди́хати (тро́хи, де́який час). [Ви́йшов поди́хати сві́жим повітрям].
Поды́щик, -щица – підсту́пник, підсту́пниця.

Подья́ческий – писа́рський.
Подья́чий – судови́й пи́сар, крючо́к (-чка́).
Подюже́ть, *см.* **Дюже́ть.**
Подю́жинно – дю́жинами, на дю́жину, двана́цятками, на дванáцятки.
Поеда́ние – поїда́ння.
Поеда́ть, пое́сть – (*немного или всё*) ї́сти, поїда́ти, пої́сти (тро́хи або все), (*немного или вдоволь*) попої́сти; (*пожирать*) пожира́ти, поже́рти. [Попороби́ до по́ту, то й попоїси́ в охо́ту (Грінч.). Заклика́є пан на баль мужика́ їдно́го, попої́в собі мужи́к за столо́м усьо́го (Рудан.)]. **Пое́денный** – пої́дений *и* поїджений.
Поеда́ться, пое́сться – ї́стися, поїда́тися, пої́стися. [Щось цей хліб не ї́ться].
Поеди́нок – поєди́нок (-нку), герць *и* ге́рець (-рцю). *Вызвать на* **-нок** – ви́кликати на герць, на поєди́нок.
Поеди́ночный – поєди́нковий.
Поеди́нщик – поєди́нщик, герцівни́к.
Поедо́м – їдо́м, їдьма́, їдце́м, жерце́м. **-до́м** *есть кого* – їдо́м, їдьма́, їдце́м ї́сти кого́, жерце́м же́рти кого́. [Невістка їдьма́ їсть ба́бу й ді́да (Г. Барв.)].
Пое́зд – від'ї́зд, ви́їзд (-ду).
По́езд – по́їзд, (*только железной дороги*) по́тяг; (*обоз*) ва́лка. *Свадебный* **-езд** – весі́льний по́їзд. *Пассажирский, почтовый, товарный* **-езд** – пасажи́рський, пошто́вий, това́рний по́їзд (по́тяг). **-езд** *прямого сообщения* – по́їзд прямо́го шля́ху, скрізни́й по́їзд (по́тяг).
Пое́здить – пої́здити, (*с усилит. значением*) попої́здити.
Пое́здка – їзда́, по́дорож (-жи), подоро́жування, (*рейс*) хо́дка. *Мы употребили неделю на эту* **-ку** – ми потра́тили ти́ждень на цю по́дорож.
Поезжа́лый – гі[о]не́ць, послане́ць (-нця́).
Поезжа́нин, поезжа́тый – поїжджа́нин (*мн.* поїжджа́ни).
Поели́ку – 1) оскі́льки, скі́льки; 2) бо.
Поё́м – пі́йма. *Срв.* **Водопо́лье, Полово́дье.**
Поё́мный – заплавни́й. **-ный** *луг* – заплавна́ лука́, запла́ва, пі́йма, оболо́нь (-ни), оболо́ня (-ні). *Срв.* **По́йма.**
Пое́ние – напува́ння.
Пое́сть, *см.* **Поеда́ть.**
Пое́хать – пої́хати, (*быстро на лошади*) побі́гти.
Пожа́ждать – пожада́ти, пожа́ждувати, попра́гнути (де́який час).
Пожа́дничать – пола́ситись на що, пожа́ждуватися на що.
Пожале́ть – пожа́лувати, пожалкува́ти кого́, що *и* чого́, про ко́го, про що, за ким, за чим, пожалі́ти, зажалі́ти, ужа́лувати кого́, чого́, (*преимущественно в значении поскупиться*) пошкодува́ти (*диал.* пошкоді́ти) чого́, (*реже*) кого́, (*поберечь*) пошанува́ти що; (*сжалиться*) пожа́литися, зжа́литися над ким *и* кого́, ужалі́тися, зжалі́тися, згля́нутися на ко́го, на що. [Рі́дна ма́ти і пола́є і пожа́лує (Звин.). Мале́ пожа́луєш, вели́ке втеря́єш. Він пожалі́в мене́ вбить (Рудч.). Не зажалі́єш (не вжа́луєш) ба́тька в на́ймах. Пожалкува́в-би мої́х слі́зочо́к (Квітка). Ой, пожа́льси, ми́лий бо́же, дівчи́ноньки молодо́ї (Метл.)]. *Не* **-ле́й** *денег* – не пошкоду́й (не пожа́луй) гро́шей. **Пожале́ешь** *лычка – отдашь ремешок* – не жалі́й ухна́ля, бо підко́ву згу́биш. *Срв.* **Жале́ть, Сжа́литься.**
Пожа́лить – пожали́ти. [Як-би на кропиву́ не моро́з, вона́-б усі́х люде́й пожали́ла (Ном.)].
Пожа́лование – 1) (*действ.*) нада́ння, обдарува́ння, вшанува́ння, наді́лення *и т. д., см.* **Пожа́ловать.** [Вважа́ли зе́млю свої́м надба́нням через королі́вські або се́ймові нада́ння (Куліш)]; 2) (*то, что пожаловано*) нада́ння, данина́.
Пожа́ловать – 1) *кому что и кого чем* – нада́ти кому́ що, обдарува́ти, вшанува́ти кого́ чим, віджа́лувати, подарува́ти, поступи́ти, повіни́ти кому́ що, наділи́ти кому́ що. [Цар нада́в йому́ дворя́нство (Звин.)]. **-вать** *кому орден или кого орденом* – вшанува́ти кого́ о́рденом, наділи́ти кому́ о́рден(а). *Срв.* **Жа́ловать 2**; 2) *к кому* – відві́дати кого́, завіта́ти до ко́го. *Добро* **-вать** – про́симо, ми́лости про́симо, про́симо до госпо́ди. *Прошу* **-вать** *ко мне на обед* – про́шу завіта́ти до ме́не на обі́д. *Срв.* **Жа́ловать 3**. **-луй, -луйте** (*благоволи, -лите*) – будь ла́скав, бу́дьте ла́ска́ві; *срв.* **Пожа́луйста. Пожа́лованный** – на́даний, віджа́луваний, наді́лений, подаро́ваний (*срв.* **Жа́лованный**); вшано́ваний, обдаро́ваний чим.
Пожа́ловаться – пожалі́тися, (*редко*) обжалі́тися, зажалі́тися на ко́го, на що, поска́ржитися на ко́го, на що, (*редко*) пожалкува́тися на ко́го, на що. **-ваться** *на кого в суд* – по́зов пода́ти (заложи́ти) на ко́го, пода́ти до су́ду на ко́го, запізва́ти до су́ду кого́, пожалі́тися (поска́ржитися) на ко́го в суд, оска́ржити, приска́ржити кого́ (перед судо́м);

срв. **Жа́ловаться.**
Пожа́луй, *нар.* – надíсь, мабу́ть що, мабу́ть чи не; (не)ха́й і так, сíлькись, гляди́, глядíть, мо́же. [З одного́ па́нського сло́ва той Богда́н, надíсь, і рíдного міг-би на шматки́ розірва́ти (Корол.). А туди́ бу́де версто́в, гляди́, де́сять (Звин.)]. *По мне,* **-луй...** – про ме́не, хай і так. *Я это сделаю завтра, а* **-луй***, и сегодня* – я це зроблю́ за́втра, а мо́же й сього́дні. **-луй***, я тебя и видел-то* – мабу́ть, що тебе́ (мабу́ть, чи не тебе́) я й ба́чив. *Вы этого хотите*? **-луй** – ви того́ хо́чете? – Хай і так, мо́же й так, мабу́ть, що й так. *Мне,* **-луй***, это больше нравится* – мені́ це ма́буть чи не бíльше подо́бається.
Пожа́луйста – будь ла́ска, будь ла́скав (бу́дьте ла́ска́ві), коли́ ла́ска ва́ша (твоя́), зробíть ла́ску, спаси́бі вам. *Скажите,* **-ста***, который час* – скажíть, будь ла́ска (бу́дьте ла́ска́ві), котра́ годи́на.
Пожа́р – пожа́р (-ру), поже́жа, пожо́га, поже́га. [Уночí ста́лася в селí поже́жа]. *Потушить* **-жа́р** – загаси́ти, погаси́ти пожа́р, поже́жу. *Звонить на* **-жа́р** – дзвони́ти на пожа́р (на поже́жу), вого́нь вісти́ти. **Пожа́р**! – гори́ть! *Не на* **-жа́р** – не гори́ть, нема́ чого́ поспіша́ти.
Пожа́рить – попрягти́, попря́жити, посма́жити, пошква́рити, попекти́, посмали́ти, пожа́рити (тро́хи, де́який час). *См.* **Жа́рить.**
Пожари́ще – пожари́ще, пожари́на, зга́рище, поже́жище, погорíлище (*диал.* погори́джа), димо́вище.
Пожа́рный – 1) пожа́рний, поже́ж(а)ний. **-ная** *часть*, **-ная** *команда* – пожа́рня, поже́жна (вогне́ва) сторо́жа. **-ная** *машина* – пожа́рка. **-ная** *труба* – пожа́рний, поже́жний рука́в, пожа́рна, поже́жна ки́шка, при́скавка, гасíль; 2) пожа́рник, поже́жник.
Пожа́тие – стиска́ння, стиск, по́тиск (руки́), ру́чка́ння.
Пожа́ть – 1) *См.* **Пожима́ть**; 2) *см.* **Пожина́ть.**
Пожда́лый. -лое *время* – ждання́, почека́ння. *Заплати за* **-лое** *время* – заплати́ за почека́ння.
Пожда́ть – пожда́ти, почека́ти (тро́хи, де́який час). *Срв.* **Подожда́ть.**
Пожева́ть (*немного*) – пожува́ти, (*жвачку*) пожва́кати (жу́йку), поремиґа́ти. **Пожёванный** – пожо́ваний, пожва́каний. *Срв.* **Жева́ть.**
Пожёвывание – жува́ння, жва́кання, ремиґа́ння.
Пожёвывать – жува́ти, жва́кати, ремиґа́ти (пома́лу, потро́ху).
Пожела́ние – побажа́ння, пожада́ння, (*реже*) бажа́ння, жада́ння, зи́чення (*и* жи́чення). **-ние** *счастья* – зи́чення щáстя, побажа́ння щáстя.
Пожела́ть – 1) (*захотеть*) забажа́ти, зах(о)тíти, зажада́ти, запра́гнути, заба́гнути *и* забагти́ чого́; (*из’явить сознательное желание*) побажа́ти, пожада́ти, схотíти *и* похотíти, поохо́титися, завволíти. [Бо́гу рíвним бу́ти забажа́в (Франко). Побажа́й чого́, так і ста́неться (Номис). Хто його́ зна, чи похотя́ть лю́ди (Каменец.)]. *Всё, чего душа* **-ла́ет** – все, чого́ душа́ забажа́ (захо́че, зажада́, запра́гне). *Если* **-ла́ете** (*если вам будет угодно*) – як схо́чете, як завволите́. [Як завволите́, се́стро Мела́ніє, – одказа́ла Ка́тря (М. Вовч.)]. *Не* **-ла́й** *себе добра ближнего твоего* – не пожада́й собí добра́ (від) бли́жнього твого́. *Срв.* **Жела́ть 1**; 2) побажа́ти, пожада́ти кому́ чого́. [Ду́мала, що за бага́тим чоловíком до́бре їй бу́де, а ви́йшло і во́рогові своє́му не пожада́ла-б (Мирн.)]. **-ла́ть** *доброго дня* – на добри́день поклони́тися, на добри́день *и* добри́день да́ти, віддáти кому́, на добри́день сказа́ти кому́. **-ла́ть** *спокойной ночи* – на добра́ніч да́ти (сказа́ти) кому́. *См.* **Жела́ть 2.**
Пожёлклый – зжо́вклий, пожо́вклий, зажо́вклий, ужо́вклий, (*несколько*) прижо́вклий, *см.* **Пожелте́лый.**
Пожёлкнуть – зжо́вкнути, пожо́вкнути, зажо́вкнути, ужо́вкнути, (*немного*) прижо́вкнути. *Срв.* **Пожелте́ть.**
Пожелте́лый – пожовтíлий, пожо́вклий, зажо́вклий, (*о хлебах*) пополовíлий, споловíлий. [Пожо́вкле ли́стя. Пополовíлі жита́]. *Срв.* **Пожёлклый.**
Пожелте́ть – пожовтíти, зжовтíти, (*увядая*) пожо́вкнути, зжо́вкнути, зажо́вкнути, ужо́вкнути, (*немного*) прижо́вкнути, (*о хлебах*) позолотíти, пополовíти, споловíти; (*сделаться ещё более жёлтым*) пожовтíшати. [Трава́ пожо́вкла. Ни́ви пополовíли].
Пожелти́ть – пожовти́ти, ви́жовтити що.
Пожема́ниться – поманíритися, поманíжитися, попиша́тися, похизува́тися, полама́тися. *Срв.* **Жема́ниться.**
Пожени́ть – (*о чете*) пожени́ти, подружи́ти, спарува́ти кого́, (*о мног.*) пожени́ти, пооже́нювати, подружи́ти, поодру́жувати, попарува́ти, поспаро́вувати кого́ з ким. [Пожени́в усíх синíв. Уже́ бíдна вдова́… синíв подружи́ла (К. Ст.). Попару́єм дíток (Кулíш)].
Пожени́ться – (*о чете*) побра́тися, поня́тися, здружи́тися, подружи́тися, пожени́тися, спарува́тися, (*только о мног.*) поодру́жуватися, пооже́нюватися, попарува́тися з ким.

[Зійшли́сь, побра́лись, поєдна́лись (Шевч.). І він сва́тавсь, і посва́тав, і побра́лись (Григ.)].
По́женка, *см.* **По́жня.**
По-же́нски – по-жіно́чому, по-жіно́цькому, по-жіно́чій.
Поже́ртвование – 1) поже́ртвування, офірува́ння; поже́ртва, офі́ра; *см.* **Же́ртва 1**; 2) поже́ртва, же́ртва, дар, даровина́, пода́ння, да́ток, (*на церковь*) по́свят (-ту), (*приношение*) при́нос (-су). *См.* **Же́ртва 2.**
Поже́ртвовать – 1) *чем* – поже́ртвувати що; (*поступиться*) поступи́тися чим. **-вать** (*поплатиться*) *жизнью за что-л.* – наложи́ти, накла́сти голово́ю (душе́ю, життя́м) за що, життя́ своє́ відда́ти за що; 2) поже́ртвувати, подарува́ти, да́ти, леґува́ти на що. [Пішо́в до це́ркви, дав на бо́же (= *на церковные нужды*). Я на це́ркву леґу́ю (Конис.)]. *Срв.* **Же́ртвовать.**
Пожесте́лый, *см.* **Пожё́стклый.**
Пожесте́ть, *см.* **Пожё́сткнуть.**
Пожестикули́ровать – пожестикулюва́ти.
Пожё́стилый – затве́рдлий, зашкару́блий, затужа́вілий.
Пожё́сткнуть – затве́рднути, зашкару́бнути *и* зашкару́біти, затужа́віти; (*о мн.*) потве́рднути, пошкару́бнути *и* пошкару́біти, потужа́віти.
Поже́чь – (*всё или некоторое время*) попали́ти (все або де́який час). **Пожжё́нный** – попа́лений.
Поже́чься – попали́тися.
Пожи́ва – пожи́ва *и* нажи́ва, пожи́вок, пожи́ток, по́пас (-су), по́паска, взя́ток (-тку), зиск, лахва́. [Раз лев пішо́в пожи́ви розгляда́ть (Гліб.). У на́шому селі́ є нажи́ва старшині́ (М. Вовч.). Чу́є сі́рий, що по́паска бу́де. Де попа́м або мужика́м не було́ взя́тку (Мкр.)]. *Здесь ему нет* **-вы**, *плохая* **-ва** – тут йому́ нема́ пожи́ви (нажи́ви, пожи́вку, по́пасу *и т. д.*).
Пожива́ть – ма́тися, ма́ти собі́, жи́ти, жива́ти, пробува́ти, (*шутл.*) брика́ти. *Как* **-ва́ете**? – як ся (себе́) ма́єте? я́ково мо́жете? як прожива́єте? *Как там она* **-ва́ет** – як там вона́ собі́ ма́ється (себе́ ма́є), як там вона́ пробува́(є), як там їй пово́диться (веде́ться), що там з не́ю ді́ється.
Поживи́ться, *см.* **Поживля́ться.**
Пожи́вишка – ке́пський пожи́вок.
Пожи́вка – пожи́вок, по́паска. *См.* **Пожи́ва.**
Поживля́ться, поживи́ться – поживля́тися, поживи́тися, (*немного*) піджи́ти, підживи́тися чим. *Срв.* **Живи́ться. -ви́ться** *около кого, около чего* – поживи́тися з ко́го, з чо́го. *Он* **-ви́лся** *от этого дела* – він поживи́вся на тій спра́ві (на то́му ді́лі). *Нечем больше* **-ви́ться** – урва́лася ву́дка.
Пожи́вочка, *см.* **Пожи́ва.**
Пожига́ть, -ся – пали́ти, -ся.
Пожиде́ть – порі́дшати, порі́ді́шати.
Пожи́зненно – доживо́тно, до-живо́ття, до-життя́, дові́чно, пові́к, до сме́рти. [Це вже земля́ до живо́ття її́ бу́де (Звяг.)].
Пожи́зненность – доживо́тність, дові́чність (-ности).
Пожи́зненный – доживо́тний, дові́чний, досме́ртний. **-ная** *пенсия* – доживо́тна (досме́ртна) пе́нсія. **-ное** *заключение* – дові́чна нево́ля. **-ное** *владение* – доживо́тна держа́ва, вічи́стий мае́ток.
Пожиле́ц, -ли́ца, -ли́чка – пожиле́ць, пожили́ця, пожили́чка, постоя́льник, постоя́льниця, сусі́д *и* сусі́да (*общ. р.*), підсусі́док, комі́рник, комі́рниця.
Пожило́е – постоя́ле, комі́рне (-ного).
Пожило́й – лі́тній, підлі́ткуватий, підста́ркуватий, приста́ркуватий, оста́ркуватий, підста́рюватий, по́старий, при́старий, пристарі́лий, дохожа́лий, підто́птаний. **-ло́й** *человек* – підста́ркувата (приста́ркувата, лі́тня люди́на). **-ло́й** *возраст,* **-лы́е** *лета* – лі́тній вік, дохожа́лість (-лости).
Пожима́ние – стиска́ння; (*плечами*) зни́зування, здвига́ння, стина́ння. **-ние** *рук* – ру́чка́ння.
Пожима́ть, пожа́ть – дави́ти, стиска́ти (ча́сом, часа́ми), (*слегка*) поти́скувати (зле́гка), *сов.* подави́ти, сти́снути, поти́снути що. **-ма́ть** *руку кому, кого за руку* – стиска́ти (сти́сну́ти) кому́ ру́ку, кого́ за ру́ку. [Я стисну́ла йому́ ру́ку (Рудан.). Сти́сну щи́ро за ру́ченьку, в гу́бки поцілу́ю (Чуб. V)]. **-ма́ть** *друг другу руки* – рука́тися, порука́тися, ру́чка́тися, пору́чка́тися. **-ма́ть** *плечами* – зни́зувати *и* низа́ти, знизну́ти (*реже* зниза́ти) плечи́ма, здвига́ти, здвигну́ти, стина́ти, стену́ти плечи́ма, стули́тися плечи́ма. **Пожа́тый** – поти́снутий, сти́снутий. **-ться** – щу́литися, зщу́люватися, ко́рчитися, і́житися.

Пожина́ть, пожа́ть – пожина́ти, пожа́ти, збира́ти, зібра́ти що. [Хто сіяв зло, той пожина́в скорбо́ту (Куліш)]. *Что посеешь, то и* **-жнёшь** – що посі́єш, те й збере́ш. **-на́ть** *плоды трудов своих* – заживати плодів своє́ї пра́ці. **-на́ть** *лавры* – збира́ти ла́ври. **-ться** – пожина́тися, жа́тися, пожа́тися, бу́ти пожа́тим.
Пожира́ние – пожира́ння, поїда́ння.
Пожира́тель, -ница – жеру́н, жеру́нка. [І́скія… та ві́чна жеру́нка со́нця (Коцюб.)].
Пожира́ть, пожра́ть – пожира́ти, же́рти, поже́рти, (-жеру́, -жере́ш), зажира́ти, заже́рти, поїда́ти, поі́сти, (*поглотить*) поглина́ти, поглину́ти; (*вульг.*) лига́ти, полига́ти, трі́скати, потрі́скати *и т. п., см.* **Жрать.** [Непе́вність та триво́га, мов ого́нь, же́рли Гна́тове се́рце (Коцюб.). Непра́вда уве́сь світ заже́рла (ЗОЮР). Зілля сухе́ ого́нь поїда́ (Ном.)]. *Его* **-ра́ло** *нетерпение* – нетерпля́чка же́рла його́. **-ра́ть** *глазами кого, что* – поїда́ти (ї́сти) очи́ма кого́, що, па́сти о́чі на ко́му, на чо́му. **Пожира́ющий** – жеру́щий. **По́жранный** – поже́ртий, заже́ртий. **-ться** – пожира́тися, же́ртися, бу́ти поже́ртим.
Пожире́ть – погла́дшати.
Пожирне́ть (*о пище*) – поси́тшати, поситі́шати.
Пожи́тки – збі́жжя, худо́ба, (*ум.* худібчи́на), скарб, пожи́ток (-тку) *и* пожи́тки (-ків), мана́тки, мана́ття, (*пренебр.*) мізе́рія.
Пожи́ть – пожи́ти (*н. вр.* -живу́, -ве́ш *и* -жию́, -жиє́ш). **-жи́ть** *вдоволь* – набу́тися. **-жи́ть** *некоторое время где-л.* – пережи́ти, перебу́ти де́який час десь. **-жи́ть** *в своё удовольствие* – порозкошува́ти, ро́зкоши *и* розко́шів зажи́ти (зазна́ти). **-вший** *человек* – підто́птаний чолові́к.
Пожитьё – пожиття́, час пробува́ння де.
Пожму́рить (*глаза*) – помру́жити (о́чі).
Пожни́вный – стерне́вий, постерне́вий.
По́жниво – стерня́ (-ні), стерно́ (-на́), стерни́ще *и* стерни́сько. *Срв.* **Жни́во.**
По́жня – сіно́жать.
Пожра́ние – пожертя́, прожертя́, прожере́ння.
Пожужжа́ть – подзижча́ти, подзи́зкати, подеркоті́ти, побрені́ти, погусти́ (де́який час). *Срв.* **Жужжа́ть.**
Пожури́ть *кого* – покарта́ти, накарта́ти кого́, погри́мати на ко́го, нами́лити го́лову, чу́ба кому́, ви́читати моли́тву кому́.
Пожурча́ть – поджуркоті́ти, подзюрча́ти, подзюркоті́[а́]ти, побрені́ти *и т. д. См.* **Журча́ть.**
Пожу́хнуть – поме́рхнути. *См.* **Жу́хнуть.**
По́за – по́за, поста́ва.
Позаба́вить – поба́вити, позабавля́ти, поті́шити кого́ (яки́йсь час).
Позаба́виться – поба́витися, позабавля́тися, поті́шитися чим.
Позабе́гать, -ся – забі́гати. [Забі́гали слу́ги, заметуши́лися (Ум.)].
Позабежа́ть – позабіга́ти.
Позаби́ть, -ся – позабива́ти, -ся, *см.* **Забива́ть, -ся.**
Позаблева́ть – позабльо́вувати що.
Позаблёклый – пов'я́лий, пожо́вклий.
Позаблёкнуть – пов'я́нути, пожо́вкнути.
Позаболе́ть – поболі́ти, пох(в)орі́ти, посла́бнути, позанеду́жувати. [Всі ді́ти, в ньо́го посла́бли (позанеду́жували)].
Позабо́титься – подба́ти про (за) ко́го, про (за) що, поклопота́тися, ким, чим *и* про (за) ко́го, про (за) що, потурбува́тися, попеклува́тися про (за) ко́го, про (за) що, постара́тися про ко́го, про що. *Срв.* **Забо́титься.**
Позабо́чиваться, *см.* **Забо́титься.**
Позабра́ть – позабира́ти що, *см.* **Забра́ть.**
Позабри́ть – поголи́ти, *см.* **Забри́ть.**
Позаброса́ть – позакида́ти, *см.* **Заброса́ть.**
Позабро́сить – заки́нути, (*о мн.*) позакида́ти, *см.* **Забро́сить.**
Позабры́згивать – позабри́з(ь)кувати, позахлю́пувати, позаля́пувати що, *см.* **Забры́згать.**
Позабыва́ть, позабы́ть – позабува́ти, забу́ти що, (*о чём*) позабува́ти, забу́ти(ся) про що, за що, на що. *См.* **Забыва́ть.**
Позавали́ть – позава́лювати, позасипа́ти, позакида́ти що чим.
Позаверте́ть, позаверну́ть *что* – позаго́ртати що в що, пообго́рта́ти що чим, повго́рта́ти що в що, позаве́[і́]рчувати, позавива́ти (*диал.* позави́нювати) що в що *и* чим. **-ться** – позаго́рта́тися в що, пообго́рта́тися чим, повго́рта́тися в що, позаве́[і́]рчуватися, позавива́тися (*диал.* позави́нюватися) в що *и* чим. *Срв.* **Завёртывать, -ся 1.**

Позаве́сить – позаві́шувати, позапина́ти що. **Позаве́шенный** – позаві́шуваний, позапи́наний. **-ться** – позаві́шуватися, позапина́тися. *См.* **Заве́сить, -ся.**
Позавести́ – позаво́дити що. *См.* **Завести́.**
Позави́довать – поза́здрити(ся), поза́здрувати, позави́дувати (*гал.* позави́діти), позави́стувати, поза́здростити кому́, чому́ *и* на що. *См.* **Зави́довать.**
Позавинти́ть, -ся – позаґви́нчувати, -ся, позашрубо́вувати, -ся.
Позави́ть, -ся – позавива́ти, -ся, пови́ти, -ся, позаплі́та́ти, -ся, поплести́, -ся, позакру́чувати, -ся. *Кудри* **-вили́ся** – ку́чері повили́ся.
Позавра́ться – забреха́тися.
Поза́втракать – посні́дати, (*гал.*) поснідкува́ти. [Як не при́йдеш обі́дати, прийди́ посні́дати (Чуб.)].
Позавчера́, *нар.* – позавчо́ра, завчо́ра, передучо́ра.
Позавчера́шний – позавчора́шній, передучора́шній.
Позавяда́ть, позавя́нуть – пов'я́нути, пов'ялі́тися. *См.* **Завя́нуть.**
Позавяза́ть – позав'я́зувати що. *Срв.* **Завяза́ть.**
Позавя́лый – пов'я́лий, (*несколько*) прив'я́лий.
Позавя́нуть, *см.* **Позавяда́ть.**
Позага́дить – позаги́джувати, позапога́нювати, позапаску́джувати що. *См.* **Зага́дить. Позага́женный** – позаги́джуваний, позапога́нюваний *и т. д.*
Позага́диться – позаги́джуватися; позапога́нюватися, позапаску́джуватися (*немного*) заги́дитися, запога́нитися, запаску́дитися (тро́хи). *См.* **Зага́диться.**
Позагиба́ть, -ся, позагну́ть, -ся – позагина́ти що, позагина́тися. *Срв.* **Загиба́ть, -ся.**
Позагляде́ться – задиви́тися, (*о мног.*) позадивля́тися на що, *см.* **Загляде́ться.**
Позагна́ть, позагоня́ть – позаганя́ти, позаго́нити, позайма́ти кого́, що. *Срв.* **Загоня́ть.**
Позагну́ть, -ся, *см.* **Позагиба́ть, -ся.**
Позагоня́ть, *см.* **Позагна́ть.**
Позагоре́лый, *см.* **Загоре́лый.**
Позагоре́ть – позасма́(г)люватися, посма́гнути, позапіка́тися *и т. д., см.* **Загоре́ть.**
Позагоре́ться – позагоря́тися, позайма́тися, *см.* **Загоре́ться.**
Позагости́ться – загостюва́тися, загости́тися, (*о многих*) позаго́щуватися де.
Позаготовить, *см.* **Загото́вить.**
Позагра́бить – пограбува́ти, позага́рбувати що.
Позагрязни́ть, -ся – позанечи́щувати, -ся, позабру́джувати, -ся, побрудни́ти, -ся, позабру́днювати, -ся; занечи́стити, -ся, забрудни́ти, -ся тро́хи. *См.* **Загрязни́ть.**
Позадвига́ть, позадви́нуть – позасува́ти, позасо́вувати що; засу́нути (тро́хи) що.
Позаде́лать – позаро́блювати, позала́тувати що; *срв.* **Заде́лывать.**
Позадержа́ть, -ся, *см.* **Задержа́ть, -ся.**
Позади́ – 1) *нар.* – поза́ду, (і)зза́ду. *Итти* **-ди́** – іти́ поза́ду, зза́ду. *Он остался* **-ди́** – він зоста́вся (лиши́вся) поза́ду; 2) *предл.* – позад ко́го, чо́го, за (поза) ким, чим. **-ди́** *избы* – позад ха́ти, поза ха́тою. *Оставаться* **-ди́** *всех* (*отставать в успехах в прогрессе*) – па́сти за́дню, па́сти за́дніх. [Сім'я́ моя́ не бу́де па́сти між людьми́ за́дню (Г. Барв.)].
Позадолжа́ть – заборгува́тися, (*о мног.*) позаборго́вуватися.
Позаду́маться, *см.* **Призаду́маться.**
Позаду́ть – позадува́ти, позадима́ти, позадму́хувати що; *срв.* **Задува́ть.**
Поза́дь, *см.* **Позади́.**
Позаже́чь, позажига́ть – позапа́лювати; позасві́чувати; *см.* **Заже́чь 1, 2.**
Позазва́ть – позаклика́ти, позазива́ти кого́; *срв.* **Зазва́ть.**
Позаи́мствование – запози́чення, пози́чення.
Позаи́мствовать *что*, **-ться** *чем* – 1) запози́чити що, запози́читися чим; 2) (*перенять*) пере(й)ня́ти, попереймáти що у ко́го, від ко́го. **Позаи́мствованный** – пози́чений, запози́чений.
Позака́пывать, -ся, позака́пать, -ся – позака́пувати, -ся. **Позака́панный** – позака́пуваний. *См.* **Зака́пать.**
Позакида́ть, позаки́нуть – позакида́ти кого́, що, чим, куди́. *См.* **Заки́дывать.**
Позакла́дывать, позакла́сть – позаклада́ти, *см.* **Закла́дывать.**
Позакле́ивать, позаклеи́ть – позакле́ювати, позаліплювати що; *см.* **Закле́ивать.**
Позаклепа́ть – позакле́пувати, *см.* **Заклёпывать.**
Позакли́нивать – позаплі́шувати, *см.* **Закли́нивать.**
Позаконопа́тить – позаконопа́чувати, позашпаґльо́вувати, *см.* **Законопа́чивать.**
Позакопа́ть – позако́пувати, *см.* **Закопа́ть.**

Позакопте́лый, *см.* **Закопте́лый.**
Позакопте́ть – позаку́рюватися, позади́млюватися; (*немного*) закурі́ти, задимі́ти, *см.* **Закопте́ть.**
Позакопти́ть – позаку́рювати, позади́млювати, *см.* **Закопти́ть.**
Позакра́сить – (*немного*) закраси́ти, зафарбува́ти; (*всё*) позакра́шувати, позафарбо́вувати, *см.* **Закра́сить.**
Позакрепи́ть, *см.* **Закрепи́ть.**
Позакры́ть – позачиня́ти, позакрива́ти, позатуля́ти, *см.* **Закры́ть.**
Позакупи́ть – закупи́ти, покупи́ти, позакупо́вувати, *см.* **Закупа́ть.**
Позаку́порить – позатика́ти, *см.* **Заку́поривать.**
Позакуси́ть, *см.* **Закуси́ть.**
Позаку́тать – позаку́тувати; (*немного*) прику́тати (тро́хи) що, *см.* **Заку́тать.**
Позалежа́ться, *см.* **Залежа́ться.**
Позале́зть – позала́зити, *см.* **Залеза́ть.**
Позалепи́ть – позалі́плювати, *см.* **Залепи́ть.**
Позаложи́ть – позаклада́ти що чим; (*отдать в залог*), позаставля́ти що. *Срв.* **Заложи́ть.**
Позама́зать – позама́зувати, *см.* **Зама́зывать.**
Позамара́ть – позаги́джувати, позаля́пувати, *см.* **Замара́ть.**
Позама́слить – позасмальцьо́вувати, позаяло́жувати, *см.* **Зама́слить.**
Позама́щивать – позамо́щувати, *см.* **Зама́щивать.**
Позаме́длить, *см.* **Заме́длить.**
Позамёрзнуть – позамерза́ти; заме́рзнути (тро́хи); *см.* **Замерза́ть.**
Позамета́ть, позамести́ – позаміта́ти, *см.* **Замета́ть.**
Позаме́шкать, *см.* **Позаме́длить.**
Позамкну́ть – позамика́ти, *см.* **Замыка́ть.**
Позамо́лкнуть – позамовка́ти, повмовка́ти; (*немного*) примо́вкнути. *Срв.* **Замо́лкнуть, Примо́лкнуть.**
Позаморо́зить, *см.* **Заморо́зить.**
Позамочи́ть – помочи́ти, *см.* **Замочи́ть.**
Позамя́ться, *см.* **Замя́ться.**
Позанима́ть – (*денег*) напозича́ти, навизича́ти (гро́шей).
Позанима́ться *чем* – попрацюва́ти коло чо́го, над чим; *срв.* **Занима́ться.**
Позанози́ть – позаска́блювати, позаска́лювати, поска́бити, поскали́ти (ру́ки), *см.* **Занози́ть.**
Позапасти́ – позапаса́ти, понапаса́ти, *см.* **Запаса́ть.**
Позапасти́ся *чем* – позапаса́тися чим, надба́ти чого́.
Позапа́чкать – покаля́ти, пога́дити, позаги́джувати, *см.* **Запа́чкать.**
Позапая́ть – позалюто́вувати, позалива́ти, *см.* **Запая́ть.**
Позапере́ть, -ся – позапира́ти, -ся, позачиня́ти, -ся; позамика́ти, -ся; *срв.* **Запере́ть.**
Позапеча́тать – позапеча́тувати, попеча́тати (все); позадруко́вувати *см.* **Запеча́тать.**
Позаписа́ть – позапи́сувати (все), *см.* **Записа́ть.**
Позаплева́ть – позапльо́вувати; *срв.* **Заплева́ть.**
Позапле́снеть – поплі́снявіти, поцвісти́, посня́діти, побре́зкнути; (*немного*) заплі́снявіти, засня́діти, забре́зкнути (тро́хи); *срв.* **Заплесневе́ть.**
Позапозда́ть – (*немного*) запізни́тися, припізни́тися (тро́хи); (*о мн.*) позапі́знюватися, поприпі́знюватися, *см.* **Запозда́ть.**
Позапрошлого́дний – поза́торішній, третього́літній, залі́тошній.
Позапро́шлый – передоста́нній. *В* **-лом** *году* – поза́торік. *С* **-лого** *года* – з-поза́торік. [З-поза́торік вже жне, а на той рік почне́ вже й за плу́гом ходи́ти (Кониськ.)].
Позапря́тать – захова́ти, (*о мног.*) похова́ти що куди́, *срв.* **Запря́тывать.**
Позапре́чь – позапряга́ти; *см.* **Запряга́ть.**
Позапре́чься – позапряга́тися, *см.* **Запряга́ться.**
Позапусте́ть, *см.* **Запусте́ть.**
Позапу́тать – заплу́тати, (*о мног.*) позаплу́тувати що; *срв.* **Запу́тать.**
Позапыли́ть – 1) (*всё, о мног.*) позапоро́шувати, позапи́лювати; 2) (*немного*) запороши́ти, запили́ти (тро́хи) що.
Позапятна́ть – позаплямо́вувати що чим. *Срв.* **Запя́тнывать.**
Позарази́ть – позара́жувати кого́ чим.
Позарасти́ – (*о мног.*) позаро́ста́ти чим.
Позаржа́ве́лый – по(і)ржа́ві́лий, (*о мног.*) по(і)ржа́ві́лий, поза(і)ржа́влюваний.

Позаржа́веть – по(і)ржаві́ти, (*только о мног.*) поза(і)ржа́влювати. [Дах поржаві́в].
Позаре́зать – позарі́зувати, порі́зати, ви́різати кого́, що.
Позаре́чье – позарі́ччя, зарі́ччя.
Поза́риться – поква́питися, поза́здритися, зазіхну́ти на ко́го, на що.
Позары́ть – позарива́ти, позако́пувати. **-рыли** *все ямы* – позако́пували всі я́ми.
Позаряди́ть – позаряджа́ти, понабива́ти. [Позаряджа́ли рушни́ці].
Позасади́ть – засади́ти, (*о мног.*) позаса́джувати що чим.
Позаса́ливать, -са́лить – позаса́лювати, позасмальцьо́вувати (напр., рушники́).
Позаса́ривать, -сори́ть – позасмі́чувати. *Речка* **-ри́лась** – рі́чка замули́лася. *Срв.* **Заса́ривать, -ся.**
Позаселить, -селя́ть – позасе́лювати, позаселя́ти, позалю́днювати. **-ли́ться** – заселитися, (*о мн.*) позасе́люватися.
Позасе́сть, -седа́ть – позасіда́ти. [Мисли́вці позасіда́ли за корча́ми].
Позасе́чь – (*о лошади*) засі́кти, (*о мног.*) позасіка́ти. [Кінь засі́к но́гу]. *Срв.* **Засека́ть, Засе́чь.**
Позасе́ять – позасі́ювати, позасіва́ти. [Позасіва́й свої́ стежечки́ то ру́тою, то м’я́тою]. **-ться** – пообсіва́тися. *У нас все* **-се́ялись** – у нас усі́ пообсіва́лися.
Позациде́ться – позаси́джуватися. [Не по свої́й во́лі позаси́джувалися]. **Позаси́женные** *яйца* – позаси́джувані, заси́джені я́йця (по́кладки).
Позасини́ть – посини́ти, (*слишком*) позаси́нювати. [Позаси́нювала сорочки́].
Позаслоня́ть, -ни́ть – позаслоня́ти, позату́лювати, позатуля́ти. [Позаслоня́ли ві́кна від дво́ру (Неч.-Лев.)].
Позаслю́нить – (*о мног.*) позасли́нювати. *Срв.* **Заслю́нить.** *Ребёнок* **-лю́нился** – дити́на засли́нилася.
Позасма́ливать, -смоли́ть – позасмо́лювати.
Позасма́ркивать, -сморка́ть – позашма́ркувати.
Позасма́триваться, -смотре́ться – позадивля́тися, позагляда́тися на ко́го, на що.
Позасну́ть, *см.* **Позасыпа́ть.**
Позасовывать, -совать, -сунуть – позасовувати. **-вал** *вещи куда попало* – позасовував речі де попадя.
Позасолить – позасолювати.
Позасори́ть, *см.* **Позаса́ривать.**
Позасо́хлый – засо́хлий, за́схлий, (*о мног.*) посо́хлий, позасиха́лий.
Позасо́хнуть, *см.* **Позасыха́ть.**
Позастава́ть – (*о мног.*) позастава́ти. [Усі́х до́ма позастава́в].
Позаставля́ть, -ста́вить – позаставля́ти, позастановля́ти що чим (напр., ві́кна горшка́ми). **-ста́вить, позастанови́ть** *дорогу* – заста́вити, застанови́ти доро́гу.
Позастаре́лый – застарі́лий, (*о болезни*) зада́внений. *Срв.* **Застаре́лый.**
Позастаре́ть (*о болезни и т. п.*), *см.* **Застаре́ть.**
Позастёгивать, позастегну́ть – позастіба́ти; *срв.* **Застегну́ть. -гну́ться,** *см.* **Застегну́ться.**
Позастила́ть, позастла́ть – позасте́лювати, позастеля́ти, позасти́лувати. [Усі́ столи́ позасте́лювані (Грінч.)].
Позастоя́ться – позасто́юватися. [Ко́ні позасто́ювались]. **Позастоя́вшиеся** – позасто́ювані. [А вже його́ ворон-ко́ні позасто́ювані (Гол.)].
Позастра́ивать, -стро́ить – (*о мног.*) позабудо́вувати. [Оби́два двори́ позабудо́вував (Грінч.)]. **-стро́иться,** *см.* **Застро́иться.**
Позастрахо́вывать, -страхова́ть – позастрахо́вувати (напр., буди́нки). **-ться** – позастрахо́вуватися.
Позастро́ить, *см.* **Позастра́ивать.**
Позастро́иться, *см.* **Застро́иться.**
Позасты́лый – засти́глий, (*о мног.*) позастига́лий, похоло́лий. *Срв.* **Засты́лый.**
Позасты́ть – (*о мног.*) позастига́ти, похоло́нути, позачаха́ти. *На дворе* **-сты́ло** – надво́рі підме́рзло.
Позасы́пать – (*о мног.*) позасипа́ти (напр., ями́, рови́). **-сы́пь** *яму* – заси́п-но я́му.
Позасыпа́ть, позасну́ть – позасипа́ти, позасипля́ти, позасина́ти, посну́ти. [Діточки́ позасипа́ють. Позасина́ли всі].
Позасыха́ть. позасо́хнуть – (*о мног.*) позасиха́ти, повсиха́ти [Усі́ дерева́ поза[пов]сиха́ли].
Позата́врить – потаврува́ти (напр., ко́ні, ко́ней).
Позата́пливать – 1) (*водой*) (*о мног.*) позато́плювати, позатопля́ти [Вода́ твої́ ді́тки

позатопля́є (Чуб.)]; 2) (*печи*) позапа́лювати, позатопля́ти (в пе́чах, у гру́бах *и* пе́чі, гру́би).
Позата́птывать – позато́птувати.
Позатаска́ть, та́скивать, тащи́ть – 1) (*о мног.*) позатяга́ти. [Позатяга́ли соба́ки у сад кістки́]; 2) **-таска́ть** (*одежду*) – затяга́ти, затаска́ти, заноси́ти, заяло́зити, (*о мног.*) позата́скувати, позано́шувати, позаяло́жувати; *см.* **Затаска́ть. Позата́сканный** – 1) позатя́ганий; 2) (*об одежде*) зата́сканий, зано́шений, заяло́жений, (*о мног.*) позата́скуваний, позано́шуваний, позаяло́жуваний.
Позатаска́ться, *см.* **Затаска́ться.**
Позатверде́лый, *см.* **Затверде́лый.**
Позатверде́ть – затверді́ти, затве́рднути (тро́хи), (*о мног.*) позатверда́ти. *Срв.* **Затверде́ть.**
Позатворя́ть, позатвори́ть – позачиня́ти. [Усі́ ві́кна позачиня́ли, ні́чим ди́хати].
Позатвори́ться – позачиня́тися, позамика́тися. [Позачиня́лись та й сидя́ть].
Позатепля́ть – позасві́чувати (напр., усі лямпа́дки, свічки́).
Позатира́ть, позатере́ть – позатира́ти що чим. **-ться** – позатира́тися.
Позатиха́ть, позати́хнуть – (*о мног.*) позатиха́ти. [Усе́ позатиха́є, все посне́ (Лев.)].
Позатопи́ть, *см.* **Позата́пливать.**
Позатопта́ть, *см.* **Позата́птывать.**
Позатупля́ть, позатупи́ть – позату́плювати, позатупля́ти (напр., усі́ соки́ри, пи́ли).
Позатуха́ть, позату́хнуть – 1) (*о мног.*) позатуха́ти, поту́хнути, позагаса́ти, пога́снути. **-хли** *все огни в селе* – скрізь позатуха́ло сві́тло на селі́.
Позатушева́ть – затушува́ти тро́хи (напр., карти́ну, малю́нок), (*о мног.*) позатушо́вувати (пля́ми).
Позатыка́ть, позаткну́ть – позатика́ти, позастро́млювати *и* -мля́ти, позату́лювати що чим (напр., но́ри, ді́ри); (*бутылки*) позатика́ти, (*пробкой*) позакорко́вувати (пляшки́).
Позаупря́миться, *см.* **Заупря́миться.**
Поза́утру – 1) *см.* **По́утру**; 2) (*завтра рано*) за́втра вра́нці.
Поза́учивать, позаучи́ть – позавча́ти (напр., ле́кції, завда́ння).
Позахвата́ть, позахвати́ть – (*о мног.*) позахо́плювати.
Позахвора́ть – позаслаба́ти, пох(в)о́ріти, позанеду́жувати.
Позачё[о́]ркивать, позачеркну́ть – (*о мног.*) позакре́слювати, позаче́ркувати.
Позашвы́ривать, позашвыря́ть – позакида́ти що (напр., чо́боти, череви́ки, м’ячі́).
Позашива́ть, позаши́ть – позашива́ти. [Позашива́й ро́зпірки (*прорехи*) в соро́чці]. **-ться** – позашива́тися.
Позашто́пать – (*о мног.*) позашто́пувати що.
Позва́нивать – подзво́нювати, подзе́нькувати, подзеле́нькувати, потеле́нькувати в що. [Подзво́нюючи в мідяні́ стру́ни так су́мно, на́че на по́хороні (Куліш)].
Позва́ть, *см.* **Позыва́ть 1.**
Позвене́ть – подзвені́ти, подзвони́ти, подзе́нькати, подзеле́нькати, подзеленча́ти чим. [За ворі́течка ви́йшла, ключа́ми подзвони́ла (Чуб.)].
По-зве́рски – по-звіря́чому, звіро́тно, як звір. *См.* **Зве́рски.**
Позволе́ние – до́звіл (-волу), (*реже*) дозволі́ння, дозво́лення, (*соизволение*) призво́лення, при́звіл (-волу). *Просить* (*попросить*) **-ния***, о* **-нии** *у кого* – проси́ти (попроси́ти), проха́ти (попроха́ти) пита́тися (спита́тися) до́зволу у ко́го. *Испрашивать, испросить* **-ния** *у кого* – пита́тися, спита́тися до́зволу у ко́го. *Получить* **-ние** – діста́ти до́звіл від ко́го. *Дать, иметь* **-ние** – да́ти, ма́ти до́звіл на що. *С вашего* **-ния** – за ва́шим до́зволом (дозволі́нням), з до́зволу ва́шого. *Без* **-ния** – без до́зволу чийо́го. **-ние** *на что* – до́звіл на що. *С* **-ния** *сказать* – за до́зволом (з до́зволу) мо́вити (сказа́ти), шанува́вши слу́хи ва́ші. [Та це не чолові́к, так, шанува́вши слу́хи ва́ші, смердю́че сте́рво (Грінч.)]. *С* **-ния** *спросить* – за до́зволом спита́ти, дозво́льте спита́ти.
Позволи́тельно – дозві́льно, дозволе́нно; дозво́лено, ві́льно.
Позволи́тельный (*могущий быть позволен*) – дозві́льний, дозво́ленний; (*позволенный*) дозво́лений, ві́льний.
Позволя́ть, позво́лить – дозволя́ти, дозво́лити, позволя́ти, по(до)зво́лити, зволя́ти, зво́лити, призволя́ти, призво́лити (*допускать*) попуска́ти, попусти́ти кому́ що, *и* на що, (*велеть*) велі́ти кому́ що. [Пан не дозволя́в і на годи́нку ки́дати лі́са (М. Вовч.). Позво́ль мені́ усі́м це розказа́ти (Л. Укр.). Хоч позво́лив хан на піска́х нови́м коше́м ста́ти, та не зво́лив запоро́жцям це́ркву будува́ти (Шевч.). На це я собі́ не попусти́в (Єфр.). Та чи не призво́лите чайку́? (Кониськ.). Подозво́льте мені́ сло́во до вас сказа́ти (Яворн.). Не велю́ ми́лому жури́тися (Метл.)]. **-ля́ть** *себе что* – до[по]зволя́ти собі́ що *и* на що, допуска́тися (*сов.* допусти́тися) чого́ [Він допусти́вся шахра́йства]. **-лит** *себе ошибку* – дозво́лити собі́

по́милку *или* допусти́тися по́милки. **-лить** *себе такую роскошь* – дозво́лити собі таку́ ро́зкіш *и* на таку́ ро́зкіш (Єфр.). **-лить** *себе смелость* – дозво́лити собі сміливість. **-лить** *кому делать, говорить что* – до[по]зво́лити кому́ роби́ти, говори́ти що. *Здоровье* **-ет** *кому* – здоро́в'я дозволя́є (змага́є) кому́. [Як (*если*) здоро́в'я змага́є, то до́бре й роби́ти (Н.-Вол. п.)]. *Если* **-лит** *мне время* – як дозво́лить мені час, якщо (коли́) ма́тиму час. **-лить** *себя подговорись* – до підмо́ви, на підмо́ву да́тися. **-льте** *слово молвить* – дозво́льте сло́во мо́вити, да́йте (дозво́льте) до сло́ва прийти́. **-льте**! – дозво́льте, (по)чека́йте, погуля́йте! [Чека́йте! Як, се Андрі́й Гавриленко? (Коцюб.)]. *Не могу этого* **-лить** – не мо́жу цьо́го (*и* на це) дозво́лити кому́. *Я не* **-лю** *ему никакой дерзости* – я не дозво́лю йому́ жа́дного (нія́кого) грубія́нства. *Не* **-лю** *вмешиваться в мои дела* – не дозво́лю втруча́тися в мої́ спра́ви, (*иносказ.*) не дам у ка́шу собі дму́хати. **Позво́ленный** – до[по]зво́лений.

Позволя́ться, позво́литься – до[по]зволя́тися, до[по]зво́литься, подозво́литися, попуска́тися, попусти́тися. [Учи́тися завда́нків (*уроков*) дозволя́лося в садку́ (Л. Укр.)]. **-ться** (*спрашиваться*) *у кого* – до[по]зволя́тися, до[по]зво́литися в ко́го.

Позвони́ть – подзвони́ти, подзе́нькати, подзеле́нькати, подзеленча́ти, покалата́ти, (*в один колокол*) побе́вкати в що.

I. Позвоно́к – дзво́ник, кала́та́ло; *срв.* **Колоко́льчик.** [На́ша коро́ва з дзво́ником (кала́талом) хо́дить].

II. Позвоно́к, *анат.* – в'язо́к (-зка́), в'язова́ кістка, хребе́ць (-бця́), хреб (-ба). *Шейный* **-но́к** – ши́йний (каркови́й) в'язо́к. *Шейные* **-нки́** – в'я́зи, ши́йні в'язки́. [Аби́ голова́ на в'я́зах, а ро́зум бу́де (Прислів'я)]. *Первый шейный* **-но́к** – двига́р (-ря́), атла́нт. *Второй шейный* **-но́к** – зворо́тник. *Грудной* **-но́к** – огру́дний, грудни́й в'язо́к, огру́дник. *Поясничный* **-но́к** – попере́ковий в'язо́к, попере́кова кістка. *Спинные* **-нки** – спи́нні в'язки́, похре́бтина. *Крестцовые* **-нки́** – крижові в'язки́, кри́жі (*р.* криж *и* -жів). *Хвостовые* **-нки́** – ку́при (-рів), *ед. ч.* ку́пер (-пра) *и* ку́прик.

Позвоно́чек – (*колокольчик*) дзвіно́чок (-чка).

Позвоно́чник, *анат.* (*позвоночный столб*) – хребе́т, хребе́тний (хреб(т)о́вий) стовп, хре́бник.

Позвоно́чный – хребе́тний, хребто́вий, хребо́вий. **-ный** *столб, см.* **Позвоно́чник. -ное** *животное* – хребе́тник, хребе́тна, хреб(т)о́ва твари́на, хребті[о́]вець (-тівця).

Позвону́шка – бря́зкальце, брязкотільце, брязкота́льце, калата́льце. *Срв.* **Погрему́шка.**

Позвуча́ть – позвуча́ти, погуча́ти.

Позвя́кивать, позвя́кать – побря́зкувати, побря́зкати, подзе́нькувати, подзе́нькати, подзеле́нькувати, подзеле́нькати, дзеленча́ти, подзеленча́ти, побре́нькувати, побре́нькати. [На рука́х і нога́х побря́зкують ланцюжки́ (*цепи*) (Франко)].

Позда́ть – пізни́тися, с[о]пізня́тися, с[о]пізнюватися; *см.* **Опа́здывать.**

Поздне́е, по́зже – пізні́ш(е), (*после*) опісля́, навпо́слі. *Приходите* -не́е – прихо́дьте пізні́ш(е). *Немного* **-не́е** – тро́хи пізні́ш, тро́хи зго́дом. *Гораздо* **-не́е** – зна́чно (дале́ко) пізні́ш. *Как можно* **-не́е** – як-найпізні́ш(е), що-найпізні́ш, як мо́га пізні́ш. **-не́е** *обыкновенного* – пізні́ш, як (ніж) звича́йно. *Не* **-же** *пяти часов* – не пізні́ш п'я́тої годи́ни; не пізні́ш, як о п'я́тій годи́ні (як у п'ять годи́н). **-не́е** *всего* – найпізні́ше. *Он пришёл* **-же** *всех* – він прийшо́в пізні́ш від усі́х, він прийшо́в оста́нній.

Поздне́йший – найпізні́ший, пізні́ший, (*следующий*) да́льший. **-шее** *время* – да́льший час. **-шие** *известия* – пізні́ші відо́мості. **-шие** *деятели* – пізні́ші діячі́.

По́здненький – пізне́нький.

Поздне́нько – пізне́нько. [Було́ вже пізне́нько].

Поздне́ть – пізні́ти, *сов.* спізні́ти, припізні́ти. [Пізні́є, те́мно. Неха́й трі́шечки припізні́є (Васильч.)].

Позднёхонький – пізні́сінький.

Позднёхонько, -нёшенько – пізні́сінько. *Поздным***-позднёхонько** – пі́зно-пізні́сінько. [Лягли́ пі́зно-пізні́сінько, вста́ли рано-рані́сінько].

По́здний (**по́здный, по́здый**) – пі́зній, (*опоздалый*) запі́знений, спізні́лий. [Уже пі́зня годи́на, пі́зня пора́. Пі́зня о́сінь. Ра́ння пта́шка пісні́ співа́є, а пі́зня – о́чі протира́є]. **-ний** *час* – пі́зня годи́на, пі́зній час, пі́зня доба́. *В* **-нее** *время* – пі́зньої годи́ни, пі́зньої доби́. **-ний** *вечер* – пі́зній ве́чір, (*опис.*) пі́зні ля́ги, пі́зні ля́гови. [Вже й пі́зні ля́ги мину́ли (Коцюб.)]. **-ним** *вечером* – пі́знього ве́чора, пі́зно уве́чері, у пі́зні ля́ги (ля́гови), у пі́зню вече́рю. **-няя** *ночь* – пі́зня ніч, глупа́ (*глубокая*) ніч. **-ней** *ночью* – пі́зньої но́чи, глупо́ї но́чи, у глупу́ ніч. *До* **-него** *времени,* **-ней** *поры* – допі́зна. [Сиді́в, працюва́в допі́зна]. *До* **-него** *утра* – допі́зна. [Спить допі́зна]. *Когда наступит* **-ний** *час* – як припізні́є. **-нее** *время года* – пі́зня доба́ (пора́) ро́ку. **-ней** *осенью* – пі́зньої о́сени. **-нее** *раскаяние* –

запі́знене каяття́. **-няя** *любовь* – пі́знє, спі́знене коха́ння. **-ние** *яблоки, дыни* – пі́зні я́блука, ди́ні. **-ний** *гость* – пі́зній гість. **-ний** (*поздно родившийся*) *ребёнок, птенец* – пізніхі́[у́]рочка, пізніхуря́ (-ря́ти), пізніхуря́тко (-тка). **-ние** *детки* (*родившиеся под старость родителей*) – пі́зні ді́тки. **-ние** *потомки*, **-нее** *потомство* (*позднейшее поколенье*) – дале́кі наща́дки. *Более* **-ний** – пізні́ший. *Самый* **-ний** – найпізні́ший.

По́здно – пі́зно. *Ещё не* **-но** – ще не пі́зно. *Уже* **-но** – вже пі́зно, (*опис.*) кля́мка запа́ла, пора́ перепори́лася. *Тогда уже будет* **-но** – тоді́ вже бу́де пі́зно. **-но** *утром* – пі́зно ра́нком. *Слишком* **-но** – запі́зно, на́дто пі́зно. *Слишком* **-но** *прийти, сделать что-л.* – на́дто пі́зно прийти́, зроби́ти що, припізни́тися прийти́, зроби́ти що, прийти́ на шапкобра́ння, (*насм.*) у свини́й го́лос, у свиня́чий слід прийти́, зроби́ти. *Становиться* **-но** – пізні́ти. *Стало* **-но** – спізні́ло, припізні́ло. *Станет* **-но** – спізні́є, припізні́є. *Лучше* **-но**, *чем никогда* – кра́ще пі́зно, як ніко́ли. *Более* **-но** – пізні́ше.

Позднова́то – пізне́нько, на́дпізь. [На́дпізь пішли́ ми додо́му (Левч.)].

Поздно**ва́тый** – пізне́нький.

По́здность – пі́зність (-ности).

Поздну́шка – пізніхі́[у́]рочка, пізня́чка, пізню́чка.

Поздня́й (*кто всегда опаздывает*) – спізня́йло (*общ. р.*), пізню́р (-ра́).

Поздня́к (*родившийся или созревший позже других*) – пізня́к, пізню́к. [Пізня́к-бичо́к].

По́здо, *см.* **По́здно.**

Поздоро́ваться – поздоро́вкатися, поздорови́тися, повіта́тися, привіта́тися з ким. [Вони́ приві́тно поздоро́вкалися (Крим.)]. **-ваться** *за руку* – пору́чка́тися. **-ваться** *целуясь* – почоло́мкатися. *См.* **Здоро́ваться.**

Поздорове́ть – поздоро́вшати, поздорові́шати, поздорові́ти, поду́жчати, поміцні́шати.

Поздоро́виться *кому, безл.* – 1) (*с отриц. не*). *Не* **-вится** *ему от этого* – не бу́де добра́ йому́ від (з) цьо́го, не пощасти́ть йому́ від цьо́го, не здобрі́є цим. *Не* **-вилось** *ему у нас* – не повело́сь йому́ в нас. *Не* **-вится** *с таких похвал* – не здобрі́єш од тако́ї хвальби́; 2) (*без отриц.*) **-вится** *мне, так и разживёмся* – поздоро́вшаю, так і розживемо́ся (розбагаті́ємо).

По-здоро́ву – щасли́во, до́бре, гара́зд. **-ву** *ли доехали*? – чи до́бре, чи щасли́во дої́хали? Чи здоро́ві дої́хали? *Что-то у них не* **-ву** – щось-то в їх не гара́зд, не до́бре. *По-добру ль, по* **-ву** *ль*? – чи щасли́во? чи гара́зд? *По-добру ль, по* **-ву** *ль живёте*? *По-добру ль живёте, по* **-ву** *ль*? – чи гара́зд (щасли́во) живете́? *или* чи живе́нькі, здорове́нькі? *Убирайся по-добру, по* **-ву** – тіка́й, до́ки (по́ки) живи́й і ці́лий. *Помиритесь с ним по-добру, по* **-ву** – помирі́ться з їм тихе́нько та любе́нько.

Поздрави́тель, поздравля́льщик – поздоро́вник, віншува́льник, віта́льник.

Поздрави́тельница, поздравля́льщица – поздоро́вниця, віншува́льниця, віта́льниця.

Поздрави́тельный – поздоро́вний, віншува́льний. **-ный** *адрес* – віншува́льна, поздоро́вна адре́са. **-ное** *приветствие, пожелание* – віншува́льне (поздоро́вне) привіта́ння, побажа́ння. **-ная** *речь* – віншува́льна промо́ва, (*стар.*) (о)ра́ція. [А ста́рший ра́цію сказа́в (Котл.)]. **-ное** *стихотворение на Рождество* – різдвя́на́ ві́рша; – *на Пасху* – велико́дна ві́рша.

Поздравле́ние – поздоро́влення кого́ з чим, (по)віншува́ння кого́ чим, (при)віта́ння, (*гал.*) ґратулюва́ння, ґратуля́ція кого́ з чим. *Новогоднее* **-ние** – новорі́чне поздоро́влення, -не віншува́ння, -не віта́ння. **-ние** *с новым годом* – поздоро́влення, (при)віта́ння з но́вим ро́ком, віншува́ння но́вим ро́ком. **-ние** *с благополучн. возвращением* – (при)віта́ння з щасли́вим поворо́том. *Мои* **-ния**! – мої́ віта́ння! (*гал.*) мої́ ґратуля́ції!

Поздравля́ть, поздра́вить *кого с чем* – поздоровля́ти, поздорови́ти кого́ з чим, віншува́ти, повіншува́ти кого́ чим, віта́ти, привіта́ти, (*гал.*) ґратулюва́ти, поґратулюва́ти кого́ з чим. **-вить** *с добрым утром, днём* – на добри́день відда́ти, на добри́день поклони́тися. **-вля́ть** *кого с новым годом* – поздоровля́ти, віта́ти кого́ з нови́м ро́ком, віншува́ти кого́ нови́м ро́ком. **-вить** *с праздником* – поздоро́вити, привіта́ти кого́ з свя́том (пра́зником). **-вля́ю** *вас с благополучным возвращением* – з ща́сли́вим поворо́том віта́ю (поздоровля́ю) вас. **-вить** *с именинами, днём рождения* – поздоро́вити (привіта́ти) кого́ з імени́нами, з днем наро́дження, повіншува́ти кого́ імени́нами, днем наро́дження. **-вля́ть** *с новым годом, посевая зерном* – посіва́ти, *сов.* посі́яти, новолі́тувати кого́. *Итти* **-вля́ть** *кого с новорождённым* – (*шутл.*) іти́ до ко́го на моло́зиво. *Итти с* **-нием** *и подарком* – ходи́ти до ко́го на рале́ць. *С чем вас и* **-ляю** – з чим вас і віта́ю, чим вас і віншу́ю.

Поздра́виться. *Уж он* **-вился** *с праздником*! (*успел напиться*) – він уже́ набра́вся (зали́в слі́пи) за-ра́ди свя́та.

Поздра́вный, *см.* **Поздрави́тельный.**

Поздра́вствовать – 1) *кого, см.* **Поздра́вить**; 2) *кому* (*пожелать здоровья*) – побажа́ти здоро́в'я кому́, поздоро́вкати кого́, (*выпить за здоровье*) ви́пити за здоро́в'я чиє́, ви́пити до ко́го.
Поздра́вствоваться, *см.* **Поздоро́ваться.**
Поздя́к, *см.* **Поздня́к.**
Позева́ть – попозіха́ти.
Позево́к – по́зіх (-ху); *см.* **Зево́к.**
Позево́та, позеву́ха – по́зіхи (-хів), позіхо́ти (-тів), позіха́чка, зіва́чка. [Чого́сь ме́не по́зіхи напа́ли].
Позеву́ша, *общ.* – позіха́йло (*общ. р.*).
Позёвывание – позіха́ння.
Позёвывать – позіха́ти. [Па́нна Ане́ля ку́талась у ху́стку, позіха́ла в кула́к і на ме́не не зверта́ла ува́ги (Коцюб;)].
Позёвываться – позіха́тися. [Уже́ й мені́ ча́сто позіха́ється (Г. Барв.)].
Позелене́лый, -вший – позелені́лий.
Позелене́ние – позелені́ння.
Позелене́ть – позелені́ти, (*ещё более*) позелені́шати.
Позелени́ть – позелени́ти що. [Вона́ (весна́) не зійде́ вже ніко́ли садо́чок твій позелени́ть (Шевч.)].
Позелени́ться – позелени́тися. [На траві́ позелени́ться полотно́].
Позём – 1) ґрунт (-ту), земля́, по́ле, ни́ва; 2) гній (*р.* гно́ю); 3) (*плата за землю*) поземе́льне (-ного), ланове́ (-во́го).
Поземе́льное, поземе́льщина – поземе́льне, ланове́ (-во́го).
Поземе́льный – поземе́льний, ланови́й, ґрунтови́й. **-ный** *налог* – поземе́льне, ланове́ (-во́го), поземе́льний пода́ток; *см.* **Поземе́льное.**
Позёмистый, *см.* **Призёмистый, Ни́зменный. -тое, позе́мное** *растение* – стелю́х (-ха́) (Херсонщ.).
Позе́мный *поклон* – дозе́мний, низьки́й поклі́н.
Позёмное, *см.* **Поземе́льное.**
Позе́мщина, *см.* **Поземе́льное.**
Позе́мщик, -щица – (*наёмщик земли*) посе́сор. *См.* **Аренда́тор.**
Позёмыш, -мышек – (*малорослый человек, животное, растение*) курду́пель (-пеля).
По́зже, *см.* **Поздне́е.**
Позёр – позе́р (-зе́ра).
Позёрство – позува́ння.
Позимова́ть – позимува́ти.
Позира́ть, позре́ть – позира́ти, позирну́ти на ко́го, на що. [Да погляда́ю, да позира́ю да на ту чо́рну хма́ру].
Пози́рование – позува́ння.
Пози́ровать – позува́ти (-зу́ю, -зу́єш).
Позиро́вка, *см.* **Пози́рование, Позёрство.**
Позити́в – позити́в (-ву).
Позитиви́зм – позитиві́зм (-му).
Позитиви́ст, -стка – позитиві́ст, -ві́стка.
Позитиви́стский – позитиві́стський.
Позити́вный – позити́вний. [Позити́вна пра́ця, -ні ти́пи].
Позиту́ра – по́за, позиту́ра, поста́ва.
Пози́ция – пози́ція (-ії), (*перен.*) пози́ція, по́стать (-ти); *срв.* **Положе́ние.** *Неприятельские, передовые* **-ции** – воро́жі, пере́дні пози́ції. *Войска заняли крепкие* **-ции** – ві́йсько зайняло́ міцні́ пози́ції. **-ция** *пальцев, муз.* – пози́ція, поста́ва па́льців. **-ция** *в пляске* – поста́ва в та́нці, в танку́. *Нейтральная* **-ция** *кого к чему* – невтра́льна пози́ція кого́ до чо́го. *Наши дипломаты стали на противоположную* **-цию** – на́ші диплома́ти на протиле́жну ста́ли пози́цію (по́стать). *Держаться своей* **-ции** – доде́ржувати своє́ї по́статі (Грінч.). *Занять враждебную по отношению к чему* **-цию** – воро́жу пози́цію (по́стать) до чо́го узя́ти, ста́ти що-до чо́го на воро́жу стопу́. *Сбить кого с* **-ции** (*с толку*) – зби́ти кого́ з пли́гу.
Позлаща́ть, -ся, позлати́ть, -ся – позло́чувати, -ся, позлоти́ти, -ся; *см.* **Позола́чивать, позолоти́ть. Позлащённый** – позло́чений, поз(о)ло́чуваний.
Позлаще́ние – 1) (*действ.*) позло́чення, позло́чування; *см.* **Позолоче́ние 1**; 2) позло́та; *см.* **Позоло́та 2.**
Позли́ть – позли́ти, (*не мало*) попозли́ти кого́. [Він мене́ чима́ло попозли́в].

Позли́ться – позли́тися, полютува́ти, (*не мало*) попозли́тися на ко́го.
По-злоде́йски – по-злоді́йському, по-лиході́йському, як зло́дій, як лиході́й, злоді́йським (лиході́йським) спо́собом (чи́ном); *см.* **Злоде́йски.**
Позлосло́вить – полихосло́вити, попащекува́ти.
Позна́бливать (*о лихорадке*) – трясти́, ки́дати кого́ часа́ми (від ча́су до ча́су).
Познава́ние – пізнава́ння, спізнава́ння, дізнава́ння чого́, обізнава́ння з чим.
Познава́ть, позна́ть – пізнава́ти, пізна́ти, спізнава́ти, спізна́ти, дізнава́ти, дізна́ти кого́, що. [Я пізна́в його́. Вони́ не дізна́ють сме́рти (Св. П.). Не пізна́вши бо́лю від розлу́ки, не спізна́єш ра́дости стріча́ння (Крим.)]. **-ва́ть** *истину чьего учения* – спізнава́ти і́стину чийо́го вче́ння. **-на́ть** *природу, сущность вещей* – ді[пі]зна́ти приро́ду, істо́ту рече́й. **-на́й** *самого себя* – спізна́й само́го себе́. *И* **-на́л** *Адам Еву* – і взна́в Ада́м Є́ву (Св. П.).
По́знанный – пі́знаний, спі́знаний, ді́знаний.
Познава́ться, позна́ться – пізнава́тися, пізна́тися, спізнава́тися, спізна́тися, дізнава́тися, дізна́тися. *Друг* **-ётся***, друзья* **-ются** *в несчастьи* – при́ятеля (дру́га), при́ятелів (дру́зів) пізна́єш у біді́ (при лихі́й годи́ні, лихо́ї годи́ни).
Познако́мить – познайо́мити, зазнайо́мити, по[за]знако́мити кого́ з ким, з чим.
Познако́мленный – познайо́млений, зазнайо́млений з ким, з чим.
Познако́миться – познайо́[ко́]митися, зазнайо́митися, признайо́[ко́]митися, спізна́тися, пізна́тися, за[і]зна́тися, запізна́тися, обізна́тися з ким, з чим, (с)пізна́ти кого́, що, (*о мног., со мног.*) (*редко*) позазнайо́млюватися, позазнава́тися з ким. **-ться** *друг с другом* – познайо́митися оди́н з о́дним. [Шевче́нко познайо́мився з Кулішéм р. 1848 (Грінч.). Там я упе́рше з дяко́м признако́мився (М. Вовч.). Тоді́-ж і з Сучко́м зазна́вся ду́жче (Грінч.). З людьми́ спізна́вся (Глібов). Там пізна́в сестру́ його́, Га́ню (Франко). Хотіла спізна́ти село́ (Кониськ.)].
Позна́ние – 1) (*действ.*) пізна́ння, спізна́ння чого́. **-ние** *истины* – пізна́ння і́стини; 2) зна́ння́, зняття́. *Человек с большими* **-ниями** – люди́на з вели́кими знання́ми. *Иметь в чём-л.* **-ние** – зна́тися на чо́му.
Познобля́ть, познobи́ть – (*морозом*) моро́зити, поморо́зити кого́, -що; (*о лихорадке*) потруси́ти, поки́дати. [Таки́ до́бре потруси́ла пропа́сниця]. **-би́ть** *цветы, пальцы* – поморо́зити квіти, па́льці. **-би́ть** *тараканов* – ви́морозити тарганів.
По́зный, *см.* **По́здний.**
Позоба́ть – подзьо́бати, подзю́бати, поклюва́ти; *срв.* **Поклева́ть.** [Курча́та пшоно́ чи́сто все подзю́бали (Грінч.)].
Позола́чивать, позолоти́ть – позоло́чувати, позолоти́ти, (*реже* позлоти́ти), узоло́чувати, узолоти́ти, (*вызолотить*) визоло́чувати, ви́золотити, (*о мног.*) пови[пов]золо́чувати що. [Я-б твої́ кри́ла позолоти́ла (Чуб.). Я́сне со́нце позоло́чує висо́кі моги́ли (Коцюб.). Пе́вно й се́рце твоє́ взолоти́ла печа́ль (Тич.)]. **Позоло́чённый, позоло́чен** – позоло́чений, позоло́чуваний (позло́чуваний), (*о мног.*) повизоло́чуваний; (*прилагат.*) позолоти́стий, златомальо́ваний. [Позоло́чений по́суд. По́кришка (*крышка*) позоло́чувана (Л. Укр.). Два віно́чки позло́чувані. Такі повизоло́чувані усе́ па́м'ятники (Грінч.). Терни́ (*терния*) були́ позлоти́сті, кайда́ни і ті золоті (Л. Укр.)]. **-ться** – позоло́чуватися, позолоти́тися, бу́ти позоло́ченим.
Позоло́та – 1) (*действ.*) золо́чення, позоло́чування; *Срв.* **Позолоче́нье**; 2) позоло́та, позло́та. *Рама с* **-тою** – ра́ма з позоло́тою.
Позолоте́ть – позолоті́ти. [Ко́лос позолоті́в (Г. Барв.)].
Позолоти́ть, *см.* **Позола́чивать.**
Позоло́тчик – позоло́тник. *См.* **Золоти́льщик.**
Позолоче́нье – позоло́чення, позолоті́ння, (*длит.*) позоло́чування.
Позонди́ровать – позондува́ти.
Позо́р – га́ньба́, гане́ба, (*безчестие*) безче́стя, (*поругание*) нару́га, (*оговор*) несла́ва, сла́ва, суд, осу́да, осудо́вище, осудо́виско, (*стыд*) стидо́та, стидо́вище, стидо́в'я, (*публичный*) публі́ка, (*постыдное зрелище, место*) позо́рище [Усе́ нага́дувало їм про ї́хню неда́вню га́ньбу, безси́лля й зра́дництво (Єфр.). Ганьбо́ю не ві́зьмеш, так си́лою ді́ймеш (Приказка). На все село́ несла́ва (Кониськ.). Бо на позо́рище веду́ть старо́го ду́рня муштрува́ти (Шевч.). Виставля́є їх (хи́би лю́дські) на прилю́дне позо́рище (Єфр.). Мов на позо́рищі прику́та я стоя́ла (Л. Укр.)]. **-зо́р** *и срам* – ганьба́ та со́ром. *Небывалый* **-зо́р** – несві́тська ганьба́. *Покрыть* **-ро́м** *кого* – ганьбо́ю вкри́ти кого́. *Запятнать* **-ром** *кого* – заплямува́ти ганьбо́ю кого́. *И вас не минет этот* **-зо́р** – і вас не мине́ (не мине́ться) ця ганьба́ (гане́ба). **-зо́р** *измены* – ганьба́ зра́ди. *Край проклятия и* **-ра** – краї́на (край) прокля́ття й ганьби́. *Какой* **-зо́р**! – яка́ ганьба́! *От этого* **-ра** – з ціє́ї ганьби́.

Позо́рить, опозо́рить – га́ньби́ти, зга́ньби́ти, ганьбува́ти, зганьбува́ти кого́, ганьбу́ дава́ти, да́ти кому́, сла́вити, осла́влювати, осла́вити, несла́вити, знесла́вити, у сла́ву (несла́ву) вво́дити, вве́сти (*бесчестить*), безче́стити, збезче́стити, (*публично*) публікува́ти, опублікува́ти, шпе́тити, ошпе́тити, (*словами*) паплю́жити, спаплю́жити кого́.
Позо́риться, опозо́риться – га́ньби́ти себе́, зга́ньби́ти себе́, ганьбува́ти себе́, зганьбува́ти себе́, знесла́влюватися, знесла́витися, набира́тися, набра́тися сла́ви (несла́ви).
Позо́рище – позо́рище; *см.* **Позо́р**; (*зрелище*) видо́вище, видо́висько.
Позо́рно – гане́бно. [Гане́бно хилю́сь у ярмі́ (Ворон.)].
Позо́рность – гане́бність (-ности).
Позо́рный – гане́бний, безче́льний. [Ви всі поги́нули гане́бною сме́ртю (Л. Укр.)]. **-ный** *поступок* – гане́бний, безче́льний вчи́нок. **-ное** *ярмо* – гане́бна, безсла́вна корми́га. **-ный** *столб* – гане́бний стовп.
Позо́рящий *кого* – гане́бний для ко́го, що га́ньбить кого́.
I. Позре́ть – пости́гнути тро́хи. *Дай яблокам ещё* **-ре́ть** – дай я́блукам ще тро́хи пости́гнути.
II. Позре́ть, *см.* **Позира́ть.**
Позуби́ть – (*пощербить*) позуби́ти, пощерби́ти що. [Позуби́ли мені́ соки́ру]. **-ться** – позуби́тися, пощерби́тися.
Позубоска́лить – поглузува́ти, покепкува́ти з ко́го. *Срв.* **Зубоска́лить.**
Позубри́ть – 1) *см.* **Позуби́ть**; 2) (*поучить в долбёжку*) потовкти́, потруби́ти.
Позубри́ться – позуби́тися, пощерби́тися.
Позуде́ть – посвербі́ти (-блю́, -би́ш).
Позуме́нт – брузуме́нт (-ту), п[б]асама́н (-ну), кару́нка, кору́нок (-яку), (*галун*) г[ґ]алу́н (-ну), ґалу́нок (-нку), г[ґ]ало́[ьо́]н (-ну). [Черво́ний жупа́н з вильо́тами (*откидными рукавами*), що пообши́вані брузуме́нтами (Стор.). Золоті́ї гало́ни, а срі́бнії запо́ни].
Позуме́нтный – брузументо́вий, п[б]асама́новий, ґалуно́вий, корунко́вий. **-ная** *лента* – ґальо́нка. **-ная** *фабрика* – брузумента́рня.
Позуме́нтщик – брузуме́нтник, брузумента́р (-ря́), п[б]асама́нник, шмукля́р (-ра́). **-щица** – брузуме́нтниця, брузумента́рка, п[б]асама́нниця, шмукля́рка.
Позуме́нтщичий – брузуме́нтницький, п[б]асама́нницький, шмукля́рський.
Позыба́ть, -ся, позы́бнуть, -ся – (*покачнуть*) поколиха́ти, -ся, поколихну́ти, -ся. **-ба́ть** *ребёнка* – поколис[х]а́ти дити́ну.
По́зыв – хіть (*р.* хо́ти), охо́та, по́тяг, жадо́ба до чо́го. *Постоянный* **-зыв** *к еде* – їстіве́ць (-вця́), нена́сит (-ту), нена́жир (-ру). [Нена́жир напа́в].
Позыва́ть, позва́ть – 1) *кого* (*кликать*) – кли́кати, покли́кати, зва́ти, позва́ти кого́, (*крикнуть кого*) гука́ти, гукну́ти кого́ *и* на ко́го; 2) *безл.* (*тянуть, нудить*) тягну́ти на що, куди́, корті́ти кого́ *и* кому́ (щось роби́ти), бере́, беру́ть кого́ що. *Меня* **-ва́ет** *на еду* – бере́ мене́ ї́жа, корти́ть мене́ ї́сти, ї́сти хо́четься мені́, тя́гне мене́ на ї́жу. *На рвоту кого* **-ва́ет** – блюва́ти бере́ кого́, во́ніти беру́ть кого́ *или* на во́ніти бере́ кого́, з душі́ ве́рне, (*тошнит кого*) ну́дить кого́. *Меня так и* **-ва́ет** *в поле* – мене́ так і тя́гне в по́ле, мене́ так і корти́ть у по́ле. **По́званный** – покли́каний. *Гости* **по́званы** – госте́й покли́кано.
Позы́вистый – (о псах) слухня́ний.
Позы́вный, *юрид.* – позо́вний.
Позыча́ть – подзи(ж)ча́ти, погуча́ти.
Позяба́ть, позя́бнуть – ме́рз(ну)ти, зме́рз(ну)ти, (*о мног.*) поме́рз(ну)ти. [Я́блука поме́рзли в комо́рі. Но́ги, ру́ки поме́рзли]. *Придётся сегодня* **-нуть** *порядком* – доведе́ться сього́дні до́бре поме́рзнути (попоме́рзнути).
Позя́блый – зме́рзлий, поме́рзлий.
По́йво – пі́йло; *срв.* **По́йло.**
Поигра́ть, *см.* **Поигрывать.**
По-игре́цки – по-гра́льському, як граль. *Срв.* **Игре́цки, Мастерски́.**
Пои́грывать, поигра́ть – (*в карты, шашки, игры*) гра́ти, погра́ти, (*долго*) – попогра́ти гуля́ти, погуля́ти (часа́ми, и́ноді, від ча́су до ча́су), згуля́ти в що (у ка́рти, у дамки́ (*в шашки*), в якісь гри); (*на к.-л. муз. инстр.*) гра́ти (часа́ми, и́ноді), погра́ти на що, на чо́му (напр., на скри́почці, на скри́почку), (*о дух. инстр.*) в що, на чо́му, на що. [Не в ту́ю ду́дку гра́ють]; (*на бубне*) бубни́ти, побубни́ти, (*на дуде*) гра́ти, погра́ти в дуду́, дуді́ти на дуді́ *и* на дуду́; (*забавляться*) гра́ти(ся), погра́ти(ся), гуля́ти(ся), погуля́ти(ся), ба́витися, поба́витися з ким, з чим, в що; (*шалить*) пустува́ти, попустува́ти, жирува́ти, пожирува́ти, жартува́ти, пожартува́ти (часа́ми, и́ноді, від ча́су до ча́су) з ким, з чим. **-ра́ть** *кого-л.* (*обыграть*) – погра́ти ко́го. [А котри́й котро́го погра́в? (Лубен.)]. **-ра́ть** *в мяча* – погуля́ти в

м’ячá. *Каково вам* **-вается**? **-гралось**? – як вам гуля́ється? гуля́лось?
Поизба́вить – ви́бавити тро́хи, ви́зволити тро́хи кого́ з чо́го; *Срв.* **Избавля́ть, Изба́вить. -ться** – ви́зволитися тро́хи, ви́бавитись тро́хи з чо́го. **-лся** *от хлопот* – ви́зволився (ви́скочив) тро́хи з кло́поту.
Поизба́ловать, -ся, *см.* **Изба́ловать, -ся.**
Поизбира́ть, поизбра́ть – (*о мног.*) пообира́ти, повибира́ти кого́ на ко́го.
Поизби́ть *сапоги* – поби́ти чо́боти. *См.* **Изби́ть, Истопта́ть.**
Поизби́ться – позбива́тися, пообива́тися, (*об обуви*) поби́тися.
Поизвести́, -сь, *см.* **Извести́, -сь.**
Поизво́зничать – похурманува́ти. [Наду́мавсь тро́хи похурманува́ти, мо́же, що й зароблю́].
По-изво́зчичьи – як візни́к, по-візни́цькому. *Ругаться* **-чьи** – ла́ятися, як візни́к.
Поизга́дить – спога́нити, спаску́дити, покаля́ти, (*о мног.*) попога́нити, попаску́дити, покаля́ти що, (*испортить*) зіпсува́ти, попсува́ти.
Поизга́живать – позапаску́джувати, позаги́джувати що.
Поизгни́ть – погни́ти, потру́х(ну)ти.
Поизгры́зть – погри́зти.
Поиздева́ться (*над кем*) – познуща́тися, поглуми́тися, поглузува́ти, покепкува́ти, покпи́ти(ся), (*вдоволь*)назнуща́тися, наглуми́тися, накпи́ти(ся), накепкува́тися з ко́го, з чо́го, позбиткува́тися над ким.
Поиздёргать (*нервы*) – ви́сотати (не́рви).
Поиздержа́ть, -ся – ви́тратити, -ся з чо́го. *Дорогой я* **-жа́лся** – у доро́зі я ви́тратився.
Поиздыря́веть, -виться, поизды́риться – подірча́віти, подіркува́тіти. *Шуба* **-рилась** – шу́ба подірча́віла.
Поиздыря́вить *и* **поизды́рить** – подіря́вити, подіркува́ти що.
Поизла́зить – ви́лазити. [Ви́лазив усі́ кутки́, закапе́лки (*закоулки*)].
Поизлома́ть, -ся – полама́ти, -ся. **Поизло́манный** – пола́маний.
Поизмара́ть – забрудни́ти що (напр., кни́гу), (*о мн.*) позабру́днювати; *см.* **Измара́ть. -ться** – забрудни́тися, (*о мног.*) позабру́днюватися.
Поизмо́клый – змо́клий, помо́клий.
Поизмо́кнуть – змо́кнути, помо́кнути. *Срв.* **Измо́кнуть.**
Поизмочи́ть, -ся – помочи́ти, -ся. **-чи́л** *ты одежду* – помочи́в ти оде́жу.
Поизмоше́нничаться – ста́ти шахрає́м. **-чался** *народ* – став шахрає́м (розпаску́дився) наро́д.
Поизмя́ть, -ся – пом’я́ти, -ся.
Поизноси́ть – поноси́ти, позно́шувати. [Поноси́в усю́ оде́жу, нема́ в що й одягти́ся].
Поизноси́ться – 1) (*о платье*) поноси́тися, позно́шуватися; 2) (*износить платье*), *см.* **I. Обна́шиваться 2.**
Поизогну́ть, -ся – зігну́ти, -ся, (*о мног.*) позгина́ти, -ся; *срв.* **Изогну́ть, -ся.**
Поизодра́ть – поде́рти, порва́ти.
Поизодра́ться – (*о платье*) поде́ртися; (*о человеке*) обідра́тися, обде́ртися, обірва́тися, (*о мног.*) пообдира́тися, пообрива́тися. [Хлопчи́на геть обідра́вся. Пообрива́лись, як старці́].
Поизорва́ть – порва́ти; *срв.* **Изорва́ть.**
Поизра́нить – пора́нити; *Срв.* **Изра́нить.**
Поизре́зать – порі́зати; *срв.* **Изре́зать.**
Поизруби́ть – поруба́ти, посікти́, пошматува́ти; *срв.* **Изруби́ть.**
Поизры́ть – пори́ти; *срв.* **Изры́ть.**
Поика́ть – поги́кати (яки́йсь час).
По́йка – напува́ння.
Пои́лец, пои́лица – пої́льник, пої́льниця. **-цы***, кормильцы вы мои* – пої́льники, годува́льники ви мої́.
По́йло, по́йво – 1) (*питьё*) пі́йло, (*реже*) джер (-ру), дже́ря. [Дай пі́йла коро́ві]; 2) (*водопой и водопойное корыто*) пі́йло; *см.* **Водопо́й.**
Пои́льный – (*для поения служащий*) щоб пи́ти, напува́льний.
Пои́льщик, -щица – напува́льник, напува́льниця.
По́йма – 1) (*водополье*) водопі́лля; 2) (*поёмные луга, берега, низы*) оболо́нь (-ни), запла́ва, запла́вина; (*поёмн. берега*) бережи́на, береговина́; (*заливные камышовые заросли*) пла́вні (-вень *и* -внів).
Пойма́лки – (*игра*) лови́тки́ (-то́к).
Поима́ние – (*водою*) поняття́ (-ття́).
Пойма́ние – упіймання, спіймання.

Поимать – по[і]ймати, поняти.

Пойма́ть – пійма́ти, у[в]пійма́ти, спійма́ти, пійня́ти, злови́ти, у[в]лови́ти (*о мн.* полови́ти), іма́ти, поїма́ти, з'їма́ти, злапа́ти, попа́сти, злаву́дити; (*захватить*) запопада́ти, запопа́сти; (*застигнуть*) заско́чити, засту́кувати, засту́кати кого́, що. [Пійміть, ді́ду. Дід пійня́в (Руд.). Пусти́-но ба́тька в по́ле, – чи тоді́ пійме́ш (Руд.). Поїма́ли си́ві ко́ні, гніді́ї і чо́рні. Коня́ з'їма́в у ота́ві. Сам собі́ ри́би влови́. Злапа́ли його́ і помча́ли шви́дше у губе́рнію (Квітка). Заско́чили па́на і кри́хточку наляка́ли (М. Вовч.). Засту́кали, як со́тника в горо́сі]. **-ть** *в руки* – злапа́ти, пійма́ти до рук, злаву́дити у ру́ки (ла́пи). **-ть** *в проступке* – спійма́ти в прови́ні. **-ть** *на месте преступления* – засту́кати (злапа́ти) на гаря́чому вчи́нку. **-ть** *на слове* – пійма́ти в сло́ві, влови́ти в мо́ві. *Если бы* **-а́л** *я тебя в другом месте, знал бы ты* – коли́-б я був запопа́в тебе́ в і́ншому мі́сці, знав-би ти. *Его ни на чём не* **-ешь** (*он изворотлив*) – його́ в ло́жці води́ не пійма́єш. **-а́л***, как же* – а я́к-же, пійма́в; пійма́в за́йця за хвіст. **-а́л** *не* **-а́л***, а погнаться можно* (= *попытаться*) – втік не втік, а побі́гти мо́жна. *Либо рыбку* **-ма́ть***, либо домой не бывать* – або здобу́ти, або вдо́ма не бу́ти. **-а́л** *быка за рога* (*иронич.*) – пійма́в о́близня. *Ловит волк, а как волка-то* **-ма́ют** – но́сить вовк, понесу́ть і во́вка. *Двух зайцев ловить, ни одного не* **-ма́ешь** – двох зайці́в го́ниш, ні о́дного не вло́виш. **По́йманный** – пі́йманий, упі́йманий, спі́йманий, уло́влений, зла́паний, заско́чений, засту́каний.

Пойма́ться – пійма́тися, у[в]пійма́тися, спійма́тися, попа́стися, злови́тися [Аж сам в сильце́ попа́всь (Гліб.)]. *Вор* **-лся** – зло́дій пійма́всь.

Пойма́ч – 1) а[о]ркá́н (-на); 2) (*дерев. для поимки овец*) ґерли́ґа, клю́чка.

Поиме́нно – пої[й]ме́нно. *Назвать* **-нно** – назва́ти на ім'я́.

Поиме́нный – пої[й]ме́нний. **-нный** *список* – пойме́нний спис (реє́стр). **-нная** *перекличка* – пойме́нний пере́клик, -нна пере́ліка.

По́йменный – запла́винний, запла́вний, оболо́нний.

Поименова́ние – пойменува́ння, помене́ння.

Поименова́ть – пойменува́ти, поменува́ти, помени́ти, наменува́ти, намени́ти. **Поимено́ванный** – пойменó́ваний, помене́ний, на́званий, зга́даний, (*стар.*) мене́ний. *Выше* **-ный** – вищена́званий, попере́ду зга́даний.

Поименова́ться – пойменува́тися, поменува́тися, помени́тися, наменува́тися, намени́тися.

Пойми́стый – зали́вистий.

По́ймище – пі́йма, оболо́ня, лука́.

Пои́мка – 1) (с)пійма́ння, злапа́ння, лові́ння; 2) ло́ви (-вів).

Пои́мчивый – 1) (*конь*) берки́й, давки́й; 2) (*способный*) тямки́й; 3) (*о собаке*) хапки́й, хва́цький; 4) (*о воде*) зали́вистий.

Пои́мщик – лове́ць (-вця́).

По́ймо, по́имок – жме́ня.

По́ймыш – пі́йма (*общ. р.*).

Поимпровизи́ровать – поімпровізува́ти.

По-и́ндеве́ть – па́мороззю вкри́тися, взя́тися; заі́нитися, (*о мн.*) позаі́нюватися.

По-инде́ичьи – по-инди́чому, по-индича́чому.

По-инозе́мному – по-чужи́нському, по-чужине́цькому, зчужи́нська.

По-и́ночески – по-черне́чому.

Поинтересова́ться – поціка́витися.

По́йный – моло́чний.

По́иск, по́иски – шука́ння за чим, шукани́на, шу́ка́нка. *После долгих* **-ков** *нашёл* – після до́вгого шука́ння (попошука́вши до́вго) знайшо́в. **-ки** *человека* – шука́ння за люди́ною. *Начались* **-ки** – почала́ся шукани́на. *Все* **-ки** *виновного были тщетны* – усі́ шука́ння за ви́нним (злочи́нцем) пішли́ ма́рно. *Отправиться на* **-ки** *чего-н.* – піти́ шука́ти чого́. [Пішо́в шука́ти бро́ду].

Поисказі́ть – 1) перекрути́ти, (*о мн.*) поперекру́чувати; 2) (*о лице*) ско́рчити, поко́рчити що.

Поиска́нье – пошука́ння.

Поиска́ть, *см.* **Пои́скивать.**

Пои́скивание – пошу́кування.

Пои́скивать, поиска́ть – 1) пошу́кувати, пошука́ти, (*долго*) попошука́ти; 2) (*в голове*) ська́ти, поська́ти, в го́лову загля́нути.

Поисковéркать, *см.* **Исковéркать.**

Поисковырять – поколупати, покопирсати що.

Поискриви́ть – покриви́ти, (*о мн.*) повикривля́ти що.

Поискроши́ть – покриши́ти.
Поиспа́костить – 1) пока́постити, попсува́ти; 2) (*нечистотами*) позаги́джувати, за[по]ги́ди́ти.
Поиспа́коститься – пока́поститися, попсува́тися.
Поиспа́чкать – побрудни́ти, (*о мн.*) позабру́днювати що.
Поиспа́чкаться – побрудни́тися, (*о мн.*) позабру́днюватися, позаги́джуватися що.
Поисписа́ть – пописа́ти, списа́ти. *См.* **Испи́сывать.**
Поисписа́ться – ви́писатися. *См.* **Испи́сываться**, (*о мн.*) повипи́суватися. [Пое́т ви́писався].
Поиспра́вить – попра́вити, пола́годити поде́куди, (*о мн.*) повиправля́ти що.
Поиспра́виться – попра́витися.
Поиспро́бовать – попро́бувати тро́хи; покуштува́ти, *см.* **Попро́бовать.**
Поиссо́хлый – посо́хлий.
Поиссо́хнуть – посо́хнути, посхну́ти. *Срв.* **Иссо́хнуть.**
Поистаска́ть, *см.* **Истаска́ть.**
Поистаска́ться, *см.* **Истаска́ться.**
Поисте́чь – (*о времени*) мину́ти. **-текло́** *немало времени* – мину́ло чима́ло ча́су.
Пои́стине – на-пра́вду, спра́вді, попра́вді, досто́ту, навспра́вжки́, навспра́вжнє.
Поистоло́чь – потовкти́, (*о мн.*) посто́вкувати кого́, що.
Поистра́тить – ви́тратити, (*о мн.*) повитра́чувати що.
Поистра́титься – ви́тратитися, (*о мн.*) повитра́чуватися, (*образно*) з гро́шей вихо́дити, ви́йти. *См.* **Поиздержа́ться.**
Поисходи́ть – ви́ходити що. [Ви́ходив усі́ манастирі́], (*вульг.*) ви́лазити.
Поисхуда́ть – сху́днути, поху́днути. [Худо́ба поху́дла на сухі́й па́ші].
Поисцара́пать – подря́пати кого́, що. *Кошка* **-ла** *все руки* – кі́шка геть ру́ки подря́пала.
Пойти́ – 1) піти́ куди́, по що́, до чо́го; (*направиться, отправиться*) пода́тися, побра́тися до чо́го; (*тронуться*) ру́шити; (*пуститься*) потягти́. [От і пішли́ вони́ о́дного разу́ влі́тку по яго́ди (Грінч.). Ба́тько до млина́ пода́вся. Побра́вся шля́хом-доро́гою. По́їзд ру́шив. Та й не ї́вши потя́г додо́му]. **-ти́** *вместе* – піти́ ра́зом, вку́пі. **-ти́** *впереди* – піти́ попере́ду, пе́ред пове́сти. [Голова́ пові́в пе́ред (Квітка)]. **-ти́** *без дороги, наобум* – піти́ навманя́, наверле́. **-ти́** *напрямик* – піти́ навпросте́ць, попростува́ти, попрямува́ти. **-ти́** *в театр* – піти́ до теа́тру (у теа́тр). **-ти́** *в гости* – піти́ в го́сті, у гости́ну, у бе́сіду, на посиде́ньки. **-ти́** *в село* – піти́ на село́, у село́, до села́. **-ти́** *за ягодами* – піти́ по я́годи. **-ти́** *за водой* – піти́ по во́ду. **-ти́** (*поплыть*) *по течению воды, реки* – піти́ за водо́ю, за течіє́ю. [Як за водо́ю піде́ш – наза́д не ве́рнешся]. **-ти́** *на рыбную ловлю* – піти́ по ри́бу, на ри́бу. **-ти́** *на охоту за зайцами, за волками* – піти́ на зайці́в, на вовкі́в. **-ти́** *в люди, на люди; между людей* – піти́ помі́ж лю́ди. **-ти́** *бродяжить* – піти́ в ма́ндри, на по́брі́дки, помандрува́ти, змандрува́ти. **-ти́** *бродить по свету* – піти́ світа́ми, у світи́, піти́ в блуд. **-ти́** *куда глаза глядят* – піти́ світ за́ очі; піти́, де о́чі понесу́ть (Грінч.). *Куда ни* **-ду** – хоч куди́ (де) піду́; куди́ (де) не піду́; де не пове́рну́ся. [Я оди́н тут, як той па́лець, де не поверну́ся (Рудан.)]. **-ди́(те)**-*ка сюда* – ходи́ (ході́ть)-но сюди́; а ходи́ (ході́ть) сюди́. **Пошли́**! **Пошёл**! (*идёмте, иди*!) – ході́мо, га́йда́! **-дём(те)**! – ході́м(о)! **-шёл** *вон*! – геть іди́! геть(те)! **-шёл**! (*отвяжись, не получишь*) – дзу́ськи, дзусь, адзу́сь. **-шёл** *к чорту* – іди́ (геть) к чо́рту! геть к нечи́стому! до ді́дька! **-шёл**! (*трогай*) – торка́й, руша́й! (*езжай быстрее*) поганя́й, паня́й. **Пади́, поди́**! – а-го́в! з доро́ги! **-ди́**-*ка*, **-ди́** *ж ты* – а диви́. [І ма́ю я ді́ти, і ні́би не ма́ю. А диви́, до ма́тери так і го́рнуться, а до ме́не холо́дні (Крим.)]. *Вот* **-ди́**-*ж ты* – от ма́єш. **-ди́**-*ка, вот что делается* – бач, що ро́биться. **-ди́** *с ним* – що з ним поро́биш. *Да* **-ди́** (*вишь*) – та ба. [Хоч він собі́ і сирота́, та ба, і отце́вський син не бу́де таки́й бра́вий коза́к (Квітка)]. *Коли на то* **-шло́** – як на те пішло́ся. **-шло́** *к тому* – пішло́ся на те, поверну́ло на те. *Это* **-шло́** *к несчастью* – це пішло́ся на нема́стя (на біду́, на го́ре, на ли́хо), на біду́ поверну́ло. **-шло́** *прахом* – пішло́ на (в) ні́вець (на ма́рне, за ві́тром, за водо́ю), пові́трилося, ви́падком ви́пало. [Пові́трилася робо́та (Гліб.). Чужи́м живи́лися, ото́ воно́ нам ви́падком і ви́пало (Кониськ.)]. **-шло́** *по-прежнему* – пішло́ (повело́ся) по-старо́му (по-да́вньому). **-шло́** *наоборот* – пішло́ ді́ло на пере́верт. **-шло́** *дело в ход* – пішла́ робо́та. *Дело* **-шло́** *в лад* (*хорошо*) – спра́ва пішла́ (повела́ся) до́бре, гара́зд, на до́бре. **-шло́** *кому в прок* – пішло́ в ру́ку (на добро́). [Бага́тство не пішло́ йому́ в ру́ку]. **-шли́** *разногласия* – пішло́ на не́лад (ро́зглад, ро́збрат). **-ти́** *за кого* – піти́ за ко́го. [Путя́ща ді́вчина за те́бе не пі́де]. **-ти́** *по миру* – піти́ в же́бри, піти́ з до́вгою руко́ю, на про́шений хліб перейти́. **-ти́** *в бега* – піти́ на вте́чі, піти́ в світи́, змандрува́ти. *Он* **-шёл** *по другой дороге* – вій пішо́в і́ншим шля́хом. *Лёд* **-шёл** (*тронулся*) – лід ру́шив; кри́га пішла́ (скре́сла). *Мороз* **-шёл** *у него под кожей* – моро́з пішо́в йому́ (у йо́го) по-за

шку́рою, моро́зом сипну́ло по-за шку́рою. *Гвоздь вбок* **-шёл** – цвях убі́к пішо́в (погна́вся). *Птица в отлёт* **-шла́** – пта́ство у ви́рій потягло́ (полеті́ло). *Дорога* **-шла́** *под гору* – дорога пішла з гори. *Река* **-шла́** *на восток* – рі́чка пішла́ (поверну́ла, скрути́ла) на схід. *Эхо* **-шло́** *по дубраве* (*лесу*) – луна́ пішла́ га́єм (лі́сом). *Шум* **-шёл** *по дубраве* – шум (ше́лест) пішо́в дібро́вою. **-шёл** *вгору* (*возвысился*) – пішо́в угору. [Пішли́ на́ші вго́ру]. **-ти́** *по чьей дорожке* (*по чьим следам*) – на чию́ сте́жку ступи́ти (спа́сти, попа́сти). [Він ступи́в на ба́тькову сте́жку. От і я на ді́дову сте́жку спа́ла: він учо́ра розби́в ку́хля, а я сього́дні]. **-ти́** *разными путями* (*в разные стороны*) – піти́ рі́зно, порізни́тися. [Ой, у по́лі три доро́ги рі́зно]. **-ти́** *на уступки* – поступи́тися. **-ти́** *в пари* – заложи́тися. **-ти́** *ходуном* – заході́ти хо́дором. [Кущі́ бузку́ захита́лися, затріща́ли, заходи́ли хо́дором, ні́би несподі́вано звели́ між собо́ю лю́ту бі́йку (Васильч.)]. **-ти́** *в кого* – уда́тися в ко́го, уроди́тися в ко́го. [Чорт її́ зна, в ко́го вона́ й уроди́лась така́ хоро́ша (Тобіл.). І мій ба́тько таки́й ма́вся, і я в йо́го вда́вся]. **-ти** *в бубны* (*с бубён*) – піти́ дзві́нкою. **-ти́** *в поход* – піти́ (ру́шити) в похі́д. **-ти́** *против кого* – піти́ проти ко́го, (*вульг.*) сторч проти ко́го ста́ти. **-ти́** *в бой* – у бій піти́; до бо́ю (побо́ю) піти́; до бо́ю ста́ти. **-ти́** *жить к чужим людям* – піти́ в при́йми (сусі́ди), піти́ в комі́рне. **-ти́** *на хлеба* – на чужи́й хліб перейти́, піти́ на дармої́жки. *На платье* **-шло́** *много материи* – на су́кню пішло́ бага́то матéрії. *Под воду* **-ти́** – нирця́ да́ти. *Некоторое время* **-ти́** – попойти́. [Чима́ло ще тре́ба попойти́, по́ки додо́му ді́йдемо. Як-би до́щик попійшо́в на мою́ капу́сту]. *См.* **Итти́, Ходи́ть**; 2) (*согласиться*) піти́ на що, приста́ти на що, пусти́тися на що. **-ти́** *на мир* – піти́ на мир (на мирову́), замири́тися. **-ти́** *на компромисс* – приста́ти на компромі́с, вчини́ти компромі́с (Грінч.). *Не верю, чтоб он на это* **-шёл** – не ві́рю, щоб він на таке́ пусти́вся; 3) (*начать*) піти́, поча́ти, узя́ти. **-шёл** *врать, хвастать* – зача́в (дава́й) бреха́ти, хвали́тися. *И* **-шёл** *бранить* – та й узя́в (ну) ла́яти. *Опять* **-шёл** *дурить* – знов поча́в коверзува́ти (хи́мороди гони́ти). **-шёл** *плясать* – пішо́в танцюва́ти. **-шёл** *в пляс* – пішо́в у тане́ць. *Да и* **-шли́** (*болтать*) – та й пішли́. [Та й пішли́: то чия́ торби́на ва́жча, то на скі́льки харчі́в ста́не у котро́ї, то як котра́ з до́му виряджа́лась (Тесл.)]. **-шёл** *расспрашивать* – пішо́в (ну) розпи́тувати. *Вот трава* **-дёт** *рости после дождя* – от зі́лля рухне́ рости́ пі́сля дощу́. **-шла́** *валять*, **-шла** *писать* – завели́, почали́ вже; 4) (*начаться*) піти́, поча́тися. **-шли́** *у них внутренние усобицы* – пішли́ у них домові́ чва́ри (Куліш), (*вульг.*) і пішла́ у них сва́рка та зма́жка (Неч.-Лев.). **-шла́** *дружба* – пішло́ товари́ство, на дру́жбу пішло́ся. [Таке́ товари́ство пішло́ між бу́зимком і хлоп'я́м (Мирн.)]. *Дождь* **-шёл** – дощ пішо́в. *Ему* **-шёл** *второй год* – йому́ на дру́гий (на дру́гу ве́сну) поверну́ло, йому́ дру́гий поступи́в, йому́ на дру́гий пішло́. **-дёт** *беда, растворяй ворота* – ли́ха коне́м не об'ї́хати; біда́ сама́ не хо́дить 5) (*поступить*) піти́. **-ти́** *в учителя* – піти́ в учителі́, піти́ учителюва́ти. **-ти́** *в услужение* – піти́ у на́йми. **-ти́** *в солдаты* – піти́ у москалі́. **-ти́** в войско – піти́ до ві́йська (у ві́йсько); 6) (*кому, безлич.*) повести́ся, пощасти́ти, поталани́ти, пофорту́нити кому́.

Пои́ть – 1) пої́ти, напува́ти, напо́ювати. [Пої́ти хво́рого тра́вами. Син ко́ні (ко́ней) напува́є]; 2) (*увлажнять, о дожде*) пої́ти, напува́ти, сити́ти.

Пои́ться – пої́тися.

По́йщик – напува́льник.

Пока́ – по́ки, по́кіль, до́ки, до́кіль, за́ки, за́ким, за́кіль, нім, нім по́ки, аж, аж по́ки, допо́ки. *Пил* **-ка** *не пропил всё добро* – пив, аж по́ки все́ майно́ пропи́в. **-ка́** *буду жив, не забуду* – по́ки живи́й бу́ду (по́ки живу́), не забу́ду. **-ка́** *дойду, и вечер настанет* – за́ки(м) ді́йду, то й ве́чір (на)ста́не. **-ка́** *солнце взойдёт, роса глаза выест* – до́ки со́нце зі́йде, роса́ о́чі виї́сть. *Пообедаешь,* **-ка́** *кругом обойдёшь* – бу́блика з'їси́, по́ки круго́м обі́йдеш. **-ка́** *богатый обеднеет, бедный поколеет* – по́ки бага́тий сту́хне, то вбо́гий опу́хне. *Подожду,* **-ка́** *вы окончите свою работу* – почека́ю, по́ки ви скі́нчите́, свою́ пра́цю (за́ким ви своє́ доро́бите). *Не уйду,* **-ка́** *всё не будет готово* – не піду́, аж по́ки все не бу́де гото́ве. *Он долго разглядывал меня,* **-ка́** *узнал* – він до́вго догляда́вся до ме́не, закі́ль упізна́в. **-ка́** *не поздно* – по́ки не пі́зно; по́ки час є; до ли́ха. **-ка́** *светло* – за́ви́дна. **-ка́** *тепло* – за́те́пла́. **-ка́** *у меня в памяти* – до́ки держу́ в па́м'яті. **-ка́** *что* – по́ки-що, тим ча́сом. *С меня* **-ка́** (**-ка́**-*что*) *довольно этого* – мені́ по́ки-що до́сить і цьо́го, бу́де з ме́не й цьо́го. **-ка́**-*что дайте немного, остальное потом* – да́йте тим ча́сом тро́хи, ре́шту по́тім. *До тех пор,* **-ка́** – до́ти, до́ки. [До́ти лях мути́в, до́ки не наї́вся. Працю́є до́ти, до́ки не впаде́ знемо́жена (Крим.)]. **-ка́** – *до тех пор* – до́ки, до́ти; по́ки, по́ти. [По́ки ді́да, по́ти й хлі́ба]. **-ка́** *ещё это будет* – до́ки ще до цьо́го ді́йдеться.

Покабали́ть – покріпа́чити, понево́лити кого́.

По-каба́цки – по-шино́цькому, по-п'яни́цькому.

По-кавале́рски – по-кавалі́рському.

Пока́верзить – поковерзува́ти над ким.
Покади́ть – покади́ти, покури́ти, (*немного*) підкади́ти.
Пока́з – по́каз (-зу). *На***-пока́з** – на-по́каз.
Показа́ние – 1) (*свидетельство*) свідкува́ння, сві́дчення, посві́дчення. *Давать* **-ние,** *см.* **Пока́зывать 2**. *Давать разноречивые* **-ния** – суперечне сві́дчити; не в одно́ сві́дчити (говори́ти). *Давать ложное* **-ние** – фальши́вим сві́дком сві́дчити, не по пра́вді сві́дчити. *Дача* **-ния** – свідкува́ння, сві́дчення. *Снимать* **-ние** – одбира́ти сві́дчення. *Засвидетельствовать* (*подтвердить*) *свидетельскими* **-ниями** – сві́дками засві́дчити; 2) (*определение*) по́каз (-зу). **-ние** *счётчика* – по́каз лічи́льника.
Показа́тель – 1) пока́жчик; 2) (*свидетель*) сві́док (-дка), (*обличитель*), дока́жчик, ви́ка́жчик, вика́зник, дово́дник. *Срв.* **Свиде́тель.**
Показа́тельница – дока́жчиця, ви́ка́жчиця, дово́дниця, *Срв.* **Свиде́тельница.**
Показа́тельный – показо́вий, показни́й.
Показа́тельский – дока́жчицький, вика́жчицький, дово́дницький.
По-каза́цки – по-коза́цькому, по-коза́цьки.
Показно́й – показни́й, виставни́й.
Пока́зывание – 1) пока́зування, вика́зування, ви́я́влення; 2) сві́дчення, ви́я́влення, дока́зування, вика́зування, дово́джування.
Пока́зывать, показа́ть – 1) пока́зувати, показа́ти, ука́зувати, указа́ти; (*проявлять*) вика́зувати, ви́казати, явля́ти, яви́ти, появля́ти, появи́ти, виявля́ти, ви́явити, знак подава́ти, (*о мн.*) повика́зувати, повиявля́ти *и т. д.* кого́, що, на ко́го, на що. [Покажи́ па́лець, а він і ру́ку про́сить. Появи́в себе́ нezда́тним до робо́ти. Подає́ жі́нці знак, що се́рдиться на не́ї]. **-вать** *дорогу* – пока́зувати доро́гу. **-за́ть** *рукою* (*глазами*) *на что* – показа́ти (ски́нути) руко́ю (очи́ма) на що. **-за́ть** *пример* – при́звід показа́ти (да́ти). [Сусі́дчин хло́пець показа́в мені́ при́звід кра́сти]. **-за́ть** *хороший пример* – пода́ти до́брий при́клад; показа́ти до́бру доро́гу. **-вать** *вид* – удава́ти, уда́ти, в знаки́ дава́ти, озна́ку дава́ти, да́ти. [Уда́в, ні́би не розібра́в. Уда́в, що засну́в. Дівча́та схо́дяться у гурт, даю́ть озна́ку, бу́цім кого́ перехо́вують (Мирн.)]. *А он и виду не* **-вает** – а він і в знаки́ (і знаку́) не дасть. -вать *себя чем, каким* – явля́ти, яви́ти себе́ чим, яки́м; (*притворно*) удава́ти, уда́ти з се́бе що. [Він яви́в себе́ надзвича́йно вражли́вим. Він удава́в з се́бе знавця́]. *Не* **-вай** *людям слёз* – не пока́зуй лю́дям сльо́зи (Шевч.). *Не* **-вай** *другим своих мыслей* – не виявля́й і́ншим свої́х думо́к. **-за́ть** *себя кому* – показа́ти себе́; да́тися в знаки́. [Я ще тобі́ себе́ пока́жу, зна́тимеш! Дали́ся тобі в знаки́]. **-вать** *кого в наилучшем свете* – виявля́ти, ви́явити кого́ в найкра́щому сві́тлі. *Ваши глаза* **-ют** *ваши чувства* – ва́ші о́чі виявля́ють ва́ші почуття́. *Речь твоя* **-ет** *воспитанность* – річ твоя́ явля́є ви́ховання (Куліш). **-за́ть** *выражением лица* – ви́явити ви́разом обли́ччя; ознайми́ти лице́м. **-зывать** *кукиш* – ду́лю дава́ти (показува́ти, ти́кати, сука́ти), да́ти. **-зывать** *язык* – язика́ соло́пити. **-зывать** *голое тело сквозь прорехи* – ті́лом світи́ти. *Он к нам и носа* (*глаз*) *не* **-ет** – він до нас і но́са (оче́й) не появля́є (явля́є), но́са не потика́є. *И глаз не* **-вай** – і оче́й (очу́) не явля́й. *Хоть бы глаза когда* **-за́л** – хоч-би о́чі коли́ появи́в. *Ей его и не* **-вай** – їй його́ ні на́ очі. *И носа из избы не* **-вает** – і но́са з ха́ти не витика́є (не ви́ткне). *И носа к ним* **-за́ть** *нельзя* – і но́са до їх поткну́ти не мо́жна. **-вать** *пальцем на кого* – па́льцем витика́ти кого́ [Вороже́ньки погляда́ють, па́льцями нас витика́ють]. **-вать** *на кого рукою* – скида́ти на ко́го руко́ю. **-за́ть** *чудо всему свету* – яви́ти чу́до всьому́ сві́тові. **-за́ть** *свою силу* – яви́ти свою́ си́лу. **-за́ть** *свои намерения* – ви́явити свої́ за́міри. **-зывать** *печаль* – виявля́ти (появля́ти) сум, журбу́. **-зать** *воочию* – да́ти на явку́, поста́вити в очу́, показа́ти в світ о́ка. [Пока́жемо в світ о́ка до́блесть на́шого лю́ду (Куліш)]. **-за́ть** *кому что* (*научить кого чему*) – показа́ти кому́ що; да́ти нау́ку кому́ чим. [Покажі́ть мені́ раз, як роби́ти, а вдру́ге я й сам зумі́ю. Пани́ своїми усо́бицями дава́ли нау́ку, як свое́ї пра́вди доказа́ти (Куліш)]; 2) (*свидетельствовать*) свідкува́ти, сві́дчити, посвідча́ти, посві́дчити, виявля́ти, ви́явити на ко́го, дока́зувати, доказа́ти, вика́зувати, ви́казати, дово́дити, дове́сти на (про́ти) ко́го. [Сві́дки посві́дчили, як була́ спра́ва, мене́ й пу́щено на во́лю. Ніхто́ не ви́явив на його́. Як-же мені́ дово́дити ба́тькові проти діте́й (Мирн.)]. **Пока́зываемый** – пока́зуваний, вика́зуваний, появля́ний, виявля́ний. **Пока́занный** – пока́заний; ука́заний; ви́казаний.
Пока́зываться, показа́ться – 1) пока́зуватися (*только в неоконч.*). *В музеях* **-ваются** *всякие редкости* – по музе́ях пока́зуються уся́кі дива́; 2) (*являться, появляться*) пока́зуватися, показа́тися, з'явля́тися, з'яви́тися, проявля́тися, прояви́тися, виявля́тися, ви́явитися, (*о мн.*) повиявля́тися. *Вдали* **-лась** *гора* – зда́леку показа́лася гора́. *Солнце* **-за́лось** *на небе* – со́нце з'яви́лось на не́бі. **-за́ться** *краем* – ви́ткнутися. [Со́нце ви́ткнулось із-за хма́ри]. **-за́ться** *быстро, неожиданно* – ви́гулькнути. **-за́ться** *неясно*

вдали – забрені́ти, зама(н)ячі́ти, замрі́ти, забовваніти. **-зáться** *из-за чего* – ви́сунутися, ви́ткнутися з-за чо́го. *На глазах* **-лись** *слезы* – на о́чах з'яви́лись сльо́зи; о́чі взяли́ся сльоза́ми (водо́ю); на о́чах забрені́ли сльо́зи; о́чі поняли́ся сльозо́ю. *У него* **-лись** *усы* – у йо́го ви́сипались (ви́йшли) у́си, (*образно*) під но́сом засі́ялось. [Під но́сом засі́ялось, а на ро́зум ще й не о́рано]. **-зáлся** *молодой картофель* – прояви́лась молода́ карто́пля. *Он на глаза не* **-вается** – на о́чі не дає́ться (не наверта́ється); у ві́чі не дає́ться. **-зáться** *в-явь* (*воочию*) – на явку́ да́тися. [Чорт на явку́ да́вся]. *Хоть на люди не* **-вайся** – хоч на лю́ди не з'явля́йся, не потика́йся. *Хоть из избы не* **-вайся** – хоч з ха́ти не витика́йся. *И на глаза мне не* **-вайся** – і на о́чі мені́ не наверта́йся (не потика́йся). *Ко мне и не* **-вайся** – до ме́не і не потика́йся; 3) (*представляться*) приви́джуватися, приви́дітися, пови́дітися, прима́рюватися, прима́ритися, зама́ритися, верзти́ся, поверзти́ся, приуздріва́тися, приуздрі́тися, (*о мн.*) поприви́джуватися. *Так ему со сна* **-зáлось** – так йому́ зо сну́ пови́ділось. *Меж деревьями что-то* **-зáлось** – помі́ж дерева́ми щось зама́рило (М. Вовч.). **-зáлось** *мне* – поверзло́сь мені́. *Мне* **-зáлось** (*во сне), и я проснулся* – мені́ приуздрі́лось (прима́рилось), я й прокину́вся; 4) (*кем*) здава́тися, зда́тися за ко́го, за що, видава́тися, ви́датися за ко́го, за що, яки́м, чим. [В такі́ хвили́ни і лю́тий во́рог міг за бра́та зда́тись (Л. Укр.). Рома́н ви́давсь мені́ недола́днім]. **-зáться** *долгим, продолжительным* – ви́датися до́вгим, стягну́тися, стягти́ся. [Ї́хали одну́ верству́, а вона́ мені́ так стягла́ся, що ду́мав і не доі́ду]. *Мне* **-зáлось**, *что…* – мені́ здало́сь, ви́далось, поба́чилось, зви́дилось, ніби… **-зáться** (*ошибочно*) – уда́тися кому́. [Я того́ не каза́в, це тобі́ так уда́лось, ти не розчу́в (Звин.)]; 5) сподо́батися, уподо́батися. *Ему это не* **-зáлось** – йому́ це не вподо́балось (сподо́балось).

По-како́вски – по-які́вському, по яко́му, як. [По-які́вському се ти у́браний? (Стор.)].

Покале́чить – покалі́чити, скалі́чити, (*сильно*) збезві́чити, (*о мн.*) поскалі́чувати, позбезві́чувати.

По-калку́ньи – по-инди́чому, по-индича́чому.

Пока́лывание – 1) (*действ.*) поко́лювання, пошти́ркування, поштри́кування; 2) (*сост.*) поко́лювання.

Пока́лывать, поколо́ть – коло́ти, поколо́ти, сколо́ти, наколо́ти, шпига́ти, пошпига́ти, штри́кати, поштрика́ти, пошти́ркати кого́. *В боку* **-вает** – у боку́ ко́ле, шпига́є, пошпи́гує. **-ло́ть** *ногу* – нако́лоти но́гу; сколо́ти но́гу. **Поко́лотый** – поко́лотий, ско́лотий, поко́лений, поштри́каний, пошти́рканий, пошпи́ганий. **-ный** *палец* – ско́лотий па́лець. *Весь труп* **-лот** *ножом* – уве́сь труп поко́лотий (поштри́каний) ноже́м.

Пока́лываться, поколо́ться – поколо́тися, сколо́тися, нако́люватися, наколо́тися, наштри́куватися, наштрикну́тися.

Покаля́кать – побала́кати, побазі́кати з ким.

Пока́мест, *см.* **Пока́.**

По-кана́льски – по-шельмі́вському, по-пе́ському, по-пе́ськи. [З ним по-че́ськи, а він по-пе́ськи].

Пока́нчивание – покі́нчення, покінча́ння.

Пока́нчивать, поко́нчить – покінча́ти, покінчи́ти, (*иносказ.*) збу́тися кло́поту. [Піду́ та й збу́дусь кло́поту (Свид.)]. **Поко́нченный** – покі́нчений. *См.* **Поко́нчить.**

Покапри́зничать – покапризува́ти, повередува́ти, покомези́тися. *См.* **Капри́зничать.**

I. Пока́пывать, пока́пать – покрапа́ти, покра́пати, пока́пати, пороси́ти. *Дождь* **-ка́пывает** – дощ по[на]крапа́є. *Слёзы* **-пали** – сльо́зи пока́пали. *Дождь* **-пал**, *да и перестал* – дощ покра́пав (пороси́в) та й переста́в.

II. Пока́пывать, покопа́ть – копа́ти, покопа́ти, (*довольно долго*) попокопа́ти. [Піди́ та покопа́й, то й зна́тимеш. Не ма́ло попокопа́ти тре́ба, по́ки води́ докопа́єшся].

Пока́пываться, покопа́ться – копа́тися, покопа́тися, (*довольно долго*) попокопа́тися. **-пывается** *в земле* – копа́ється (копирса́ється) потро́ху в землі́. *Он* **-па́лся** *в бумагах* – він покопа́вся (пори́вся, пони́шпорив) у папе́рах.

Покара́бкаться – подра́тися, поде́ртися, (*мн.*) пополе́ртися. **-кался** *на дуб* – подра́вся на ду́ба. **-лась** *на крутизну* – поде́рлася на кру́чу.

По-кара́тно – на кара́ти.

Покара́ть – покара́ти, скара́ти, накара́ти, укара́ти кого́. [Покара́ла мене́ свята́ п'я́тінка. Як її́ не люби́тиму, то й бог мене́ скара́є (Мирн.). Накара́в міх, то́ й то́рби стра́шно]. **-ра́ла** *меня судьба таким мужем* – на[по]кара́ла мене́ до́ля таки́м чолові́ком. **-ра́й** *меня бог* – скара́й мене́, бо́же. *Срв.* **Нака́зывать.**

Покарау́лить – постерегти́ кого́, що, повартува́ти, початува́ти коло ко́го, чо́го.

Пока́ркивать, пока́ркать – покря́[а́]кувати, покря́[а́]кати, покрю́[у́]кати, (*усилит.*)

попокря́[á]кати.

Пока́рмливать, покорми́ть – підгодо́вувати, підгодува́ти, погодува́ти, підко́рмлювати, підкорми́ти, покорми́ти. **-вай** *коня овсом, бежать будет* – підгодо́вуй коня́ вівсо́м, то й бі́гтиме. **-ми́** *свиней, кричат* – погоду́й сви́ні, крича́ть. **Поко́рмленный** – підгодо́ваний, погодо́ваний, підко́рмлений, поко́рмлений.

Пока́т – 1) схил (-лу), похи́л (-лу), спад (-ду), згі́р'я, спохо́в'я; 2) (*сост. движ.*) кіт (*р.* ко́ту).

Праката́ть – 1) поката́ти, (*усилит.*) попоката́ти що. [Поката́й мене́ на своє́му коні́]; 2) покача́ти, (*усил.*) попокача́ти що. **-та́ть** *бельё* – покача́ти білизну. **-та́ть** *яйца* – покача́ти я́йця. *Бешеная собака* **-та́ла** *нашего пса* – скаже́ний соба́ка покача́в на́шого пса.

Поката́ться – 1) поката́тися, (*усил.*) попоката́тися. *Мы* **-лись** *на лодке* – ми поката́лися на човні́. *Он* **-лся** *верхом* – він (поїздив) поката́всь ве́рхи; 2) покача́тися, (*усил.*) попокача́тися. *Конь* **-та́лся** *по траве* – кінь покача́вся по траві́.

Пока́тистый – ско́тистий, поко́тистий, згі́ристий, спохови́й, спохо́ва́тий, схо́дистий.

Покати́ть – 1) покоти́ти що. **-ти́ть** *камень* – покоти́ти ка́мінь; 2) (*поехать*) покоти́ти, поката́ти. *Сел в повозку и* **-тил** *в город* – сів у повозку й покотив у місто. **-тил***, как на почтовых* – покатав, як на поштарських конях (Свидн.).

Покати́ться – покоти́тися. *Клубочек* **-лся** – клубо́чок покоти́вся. *Слёзы* **-ти́лись** *у него из глаз* – сльо́зи покоти́лися йому́ з оче́й. *Эхо* **-ти́лось** *по лесу* – луна́ пішла́ га́єм. **-ти́ться** *кубарем* – покоти́тися шкере́берть. **-ти́ться** *со смеху* – розлягти́ся смі́хом; зайти́ся смі́хом. *Так и* **-ти́лся** – так і зайшо́вся (смі́хом).

Пока́тка (*в выражениях*: **Пока́ткой, пока́том, впока́тку**) – по́котом. *Кувшин покатился* **-ткой** *по земле* – гле́чик покоти́вся (пішо́в) по́котом по землі́. *Легли спать в* **-тку** – поляга́ли спа́ти по́котом.

Пока́тный – покотю́чий.

Пока́то – ско́тисто, поко́тисто, згі́ристо, зни́жчано, на́хи́ло, спохо́ва, спухо́во, спу́ском [Покрі́вля з двох бо́кі́в спу́ском (Тесл.). Тре́ба тут зе́млю тро́хи підрівня́ти, щоб було́ не кру́то, а згі́ристо (Звин.)].

По́катом – ко́том. [Жени́ ко́лесо ко́том].

Пока́тость – 1) спад (-ду), спа́дина, впад, ві́дкид (-ду), (*горы*) згі́р'я, (с)косогі́р (-го́ру), у́збіч (-бочи), у́злобок (-бка), (*скользкая на льду*) забі́г (-гу), забі́га. *На* **-тости** *горы стоит ограда* – на скосогі́рі стої́ть загоро́жа. *Дорожки вились по каменистой* **-тости** – стежки́ ви́лися по камени́стій спа́дині. *Спускаться по* **-тости** *горы* – спуска́тися у́збіччю; 2) (*свойство*) спа́дистість, ско́тистість, поко́тистість (-тости), похи́лість (-ости).

Покату́н, *бот.* – перекоти́поле, покоти́поле (-ля).

Покату́шка – котю́чка.

Пока́тчивый, *см.* **Пока́тный.**

Пока́тый – поло́гий, поло́жистий, спа́дистий, спуско́ватий, ско́тистий, згі́ристий, розко́тистий, зубо́чистий, похи́лений, нахи́лий, спохи́лий. **-тая** *гора* – поло́га (спа́диста) гора́. **-тый** *овраг* – поло́жиста ба́лка. **-тый** *склон горы в долину* – поло́жистий схи́лок гори́ в доли́ну. **-тый** *берег* – спа́дистий бе́рег. **-тая** *кровля* – спуско́вата покрі́вля. **-тая** *дорога* – ско́тиста доро́га. **-тые** *плечи* – похи́лені пле́чі. **-тая** *шахта* – похідна́ ша́хта. **-тый** *погреб* – похідни́й льох (по́гріб).

Пока́тывать – 1) ката́ти и́ноді; 2) поко́чувати, покача́ти час від ча́су.

Пока́тываться – 1) ката́тися и́ноді, час від ча́су. [Ката́ється час від ча́су на ко́нику]; 2) кача́тися и́ноді, поко́чуватися; 3) **-ться** *со смеху* – кача́тися з(о́) смі́ху, захо́дитися смі́хом.

Покача́ть, покачну́ть – 1) покача́ти, похи(ли)та́ти, хилитну́ти, схибну́ти, поколиха́ти, колихну́ти, поколива́ти, погойда́ти, (*усил.*) попокача́ти, попохита́ти *и т. д.* [Од кулішу́ ніг не поколишу́]. **-ча́ть** *головой* – похита́ти голово́ю. **-ча́ть** *на качелях* – погойда́ти (повиха́ти) на го́йдалці. *Ветер* **-ча́л** *ветви* – ві́тер поколиха́в ві́ття; 2) (*в колыбели*) поколиха́ти, поколиса́ти. **-ча́ть** *колыбель* – поколиха́ти коли́ску. **-ча́ть** *ребёнка* – поколиса́ти дити́ну; 3) (*насосом*) попомпува́ти, покача́ти.

Покача́ться, покачну́ться – 1) покача́тися, похи(ли)та́тися, хилитну́тися, похитну́тися, вхитну́тися, схитну́тися, поколиха́тися, колихну́тися, поколива́тися, погойда́тися, гойдну́тися, по[с]хибну́тися, (*усил.*) попокача́тися, попохита́тися *и т. д.* **-ться** *по траве* – покача́тися по траві́. *Ветви* **-лись** *и перестали* – ві́ття похита́лось та й переста́ло. **-ться** *на волнах* – погойда́тися на хви́лях; 2) (*в колыбели*) поколиха́тися, поколихну́тися, поколиса́тися, поколисну́тися; 3) (*на качелях*) повиха́тися, вихну́тися, погойда́тися, гойдну́тися.

Пока́чивание – 1) похи́тування, прихи́тування, поколи́хування, пого́йдування; 2) (*в колыбели*) поколи́хування, поколи́сування; 3) (*по качелях*) виха́ння, гойда́ння.

Пока́чивать – 1) похи́тувати, прихи́тувати, покoли́хувати, пого́йдувати. **-вать** *головой* – по[при]хи́тувати голово́ю. [Сиди́ть во́рон над скало́ю, похи́тує голово́ю. Розповіда́є біду́ свою́ Щур, затиха́є, жу́рно голово́ю прихи́тує (Васильч.)]; 2) поколи́хувати, поколи́сувати. [Поколи́сує дити́ну в коли́сці].

Пока́чиваться – 1) похи́туватися, поколи́хуватися, пого́йдуватися. *Пшеница* **-вается** *на стеблях* – пшени́ця похи́тується на сте́блах (Франко). *Ходить* **-ваясь** – (*в перевалку*) ходи́ти пого́йдуючись (Свидн.). **-вается** *как пьяный* – похи́тується (зато́чується), мов п'я́ний. **-ваться** *вверх и вниз* – підхи́туватися. [Ві́тер, прудка́ вода́, чо́вен аж підхи́тується (Звин.)]. **-ваться** *из стороны в сторону* – по[за]то́чуватися, слоня́тися. [П'я́ний ішо́в пото́чуючись. Як ви́йшов з ши́нку, так аж слоня́ється]; 2) (*в колыбели*) поколи́хуватися, поколи́суватися.

Покачну́ть, *см.* **Покача́ть.**

Покачну́ться, *см.* **Покача́ться.**

Пока́шивать – коси́ти и́ноді, ча́сом. **-ся** – бу́ти ко́шеним и́ноді.

Пока́шливание – пока́шлювання, підкахи́кування, кахи́кання.

Пока́шливать, пока́шлять – пока́шлювати, пока́шляти, підкахи́кувати, кахи́кати, підкахи́кати, (*сдавленно, хрипло*) хи́кати, похи́кати.

Пока́явшийся – розка́яний. [Грі́шник нерозка́яний].

Пока́яние – (*раскаяние*) ка́яння, каяття́, пока́яння; (*искупление*) поку́та, споку́та. *Где грех там и* **-ние** – де гріх, там і поку́та. *Всё победит искреннее* **-ние** – все перемо́же щи́ре каяття́. *Поступить в монастырь на* **-ние** – піти́ в манасти́р на поку́ту. *Отпусти душу на* **-ние** – пусти́ ду́шу на покая́ння. *Искупать* **-нием** – споку́тувати, відпоку́тувати. [Споку́тував гріхи́ свої́].

Пока́янная – пока́янна (-ної).

Пока́нник, -ница – поку́тник, -ниця, (*исповедник*) спасе́нник, -ниця.

Пока́янный – поку́тний, поку́тницький, пока́янний. **-ная** *власяница* – поку́тна вере́та. **-ная** *одежда* – поку́тницька оде́жа. **-ный** *плач* – поку́тний плач. **-ные** *мысли* – пока́янні думки́.

Пока́яться – пока́ятися, скла́сти поку́ту, прийня́ти поку́ту.

Поква́кать – поку́м(к)ати, покря́кати. *См.* **Ква́кать.**

Поква́сить, -ся – покваси́ти, -ся. **Поква́шенный** – поква́шений.

Поква́снуть – поква́снути, поки́снути.

Поквита́ться – поквитува́тися, сквитува́тися, сквита́тися з ким.

Поке́да, *см.* **Поко́ле.**

Поке́ркать – поки́ркати, покирча́ти.

Покива́ть – покива́ти. [Покива́ла голово́ю та й заголоси́ла (Шевч.)].

Покида́ть, поки́нуть – ки́дати, ки́нути, покида́ти, поки́нути лиша́ти, лиши́ти, залиша́ти, залиши́ти, полиша́ти, полиши́ти, (*гал.*) опуска́ти, опусти́ти, (*о мн.*) позалиша́ти *и т. д.* **-нуть** *убегая* – відбіга́ти, відбі́гти, (*о мн.*) повідбіга́ти кого́, чого́. [Пере́вертні, що відбі́гли рі́дного лю́ду і його́ звича́їв, і його́ мо́ви, і його́ ві́ри, і його́ спі́льної до́лі (Куліш)]. **-нуть,** *уходя* – відхо́дити, відійти́ кого́, чого́ (*гал.*). [Не одходи́ мене́, ма́ти! хто-ж мя бу́де колиса́ти]. *Очень жаль, что вы нас* **-да́ете** – вели́ка нам шко́да, що ви нас ки́даєте. *Без сожаления* **-ну** *белый свет* – без жалю́ поки́ну світ бі́лий. *Не* **-да́й** *меня в отчаянии* – не лиша́й мене́ в ро́зпачі. *Счастье* **-ло** *его* – до́ля опусти́ла (поки́нула) його́. **-нули** *больного на волю божью, без присмотра* – залиши́ли слабо́го на во́лю бо́жу (на призволя́ще), без до́гляду. *Срв.* **Оставля́ть, оста́вить. Поки́нутый** – ки́нутий, поки́нутий, зали́шений, поли́шений, (*гал.*) опу́щений, (*о мн.*) позали́шуваний.

Поки́дывать, покида́ть – ки́дати, поки́дати тро́хи, час од ча́су. [Поки́дає тро́хи та й переста́не, поки́дає та й переста́не].

Поки́дыш – поки́дьок, (*о человеке*) поки́дько (-дька) (*ж. р.*) поки́дька.

Покипе́ть – покипі́ти, (*долго*) попокипі́ти.

По-ки́пно – па́ками, пачка́ми, на па́ки, на пачки́, пак по па́ку, па́чка по па́чці.

Покипяти́ть – покип'яти́ти тро́хи, (*молоко*) попа́рити тро́хи.

Покисле́ть – покислі́ти, поквасні́ти.

Поклада́ть – поклада́ти. *Работать, рук не* **-да́я** – роби́ти, рук не по[с]клада́ючи.

Покла́дистый – покла́дливий, укла́дливий, зго́дливий, неспере́чливий, схи́льчивий, рахма́нний, поту́льний, ува́жливий. *Я человек* **-тый** – я чолові́к неспере́чливий. *Человек характера тихого,* **-стого** – люди́на вда́чі зго́дливої. **-тая** *совесть* – неспере́члива со́вість. *См.* **Пода́тливый.**

Покла́жа – (по)кла́жа, кладь,ванта́ж (-жу́), вага́. *У них много* **-жи** – у їх бага́то покла́жі.

Покланя́ться, поклони́ться – поклоня́тися, поклони́тися, уклоня́тися, уклони́тися кому́,

покло́ни би́ти перед ким, кому́. [Дикуни́ поклоня́ються і́долам]. *Человеку кланяются, а не* **-ня́ются** – люди́ні вклоня́ються, а не поклоня́ються. **-ло́нимся** *господу* – поклоні́мося господе́ві. **-ться** *природе, красоте* – поклоня́тися приро́ді, красі́.
Покла́няться – покла́нятися, (*много*) попокла́нятися кому́, перед ким. [Покла́нявсь я чима́ло, по́ки ви́прохав].
По-кла́ссно – кла́сами, клас за кла́сом, на кла́си.
Покла́сть – покла́сти. *См.* **Положи́ть.**
Поклёв – клюва́ння, дзю́[ьо́]бання, клю́кання.
Поклева́ть – поклюва́ти, подзю́[ьо́]бати, поклю́кати. [Ку́ри усе́ пшоно́ поклюва́ли. Поклюва́в тро́хи та й полеті́в]. **Поклёванный** – покльо́ваний, скльо́ваний, подзю́[ьо́]баний.
Поклевета́ть – поклепа́ти на ко́го.
Поклёвывание – покльо́вування, подзю́[ьо́]бування.
Поклёвывать – покльо́вувати, подзю́[ьо́]бувати.
Поклёвыш – клюва́к (-ка́). [Огірки́-клюваки́].
Покле́гтать – поклекта́ти, поклекота́ти. [Поклекта́в оре́л по-під не́бом].
Покле́ить – покле́їти тро́хи, (*столярным клеем*) покарючи́ти тро́хи.
Поклейми́ть – поклейми́ти, потаврува́ти тро́хи. *См.* **Клейми́ть.**
Поклёп – на́клеп, по́клеп (-лепу), нагові́р (-во́ру), пеня́, опоро́к (-ро́ку), обмо́ва, набрі́хування, набала́чка, по́гудка на ко́го. *Взводить* **-п** *на кого* – зво́дити, зве́сти пеню́ (на́клеп) на ко́го; накле́пувати на ко́го.
Поклепа́ть – поклепа́ти (тро́хи). [Коса́р поклепа́в ко́су. Прийшо́в поклепа́в язико́м та й пішо́в собі].
Поклёпный – накле́пний, брехли́вий.
Поклёпщик – накле́пник, обмо́вник, набрі́хувач, підбрі́хувач.
Поклёпщица – накле́пниця, обмо́вниця, набрі́хувачка.
Покли́кивать, покли́кать – 1) кли́кати кого́, (час від ча́су), покли́кувати, покликáти на ко́го, покли́кнути на ко́го *и* кого́. [Покликни́-лиш; на хло́пця, хай іде́ додо́му. Покли́ч його́ в го́сті]; 2) (*покрикивать*) вигу́кувати, ви́гукнути.
Поклокота́ть – поклекоті́ти, поклекота́ти.
Покло́н – 1) (*действие*) кла́няння. [Іди́, я і без кла́няння пущу́ ї́сти (Хорол.)]; 2) поклі́н (-ло́ну), *ум.* покло́нець (-нця), уклі́н (-ло́ну). *Земной* **-н** – дозе́мний поклі́н, поклі́н до землі́. *Бить* (*класть*) **-ны** – би́ти (ударя́ти) покло́ни, заби́ти (уда́рити) покло́ни, кла́сти (поклада́ти) покло́ни, (*иронич.*) грі́ти покло́ни. **-ло́н** *отвесить* – відда́ти поклі́н. *Передавать, посылать* **-н** *кому* – кла́нятися, поклоня́тися, поклони́тися, поклоня́ти, поклони́ти, переклоня́тися, переклони́тися. *Передавать* (*сообщать*) *кому* **-н** *от кого* – віддава́ти кому́ поклі́н од ко́го. *Пойти с* **-ном** (*приношением*) – піти́ на рале́ць.
Поклоне́ние – покло́ні́ння, покло́ни, прихи́льність (-ности). *Пойти к святым местам на* **-ние** – піти́ до святи́х місць на про́щу.
Поклони́ться, *см.* **Покланя́ться.**
Покло́нник – по[при]кло́нник; прихи́льник; (*сторонник*) прибі́чник. **-ник** *Магомета* – покло́нник Магоме́та. **-ник** *родного слова* – прихи́льник рі́дного сло́ва. **-ник** *учёных, науки* – вченолю́бець (-бця). **-ник** *православия* – правосла́вник; (*влюблённый*) зако́ханець (-нця).
Покло́нница – покло́нниця, прихи́льниця, прикло́нниця, прибі́чниця.
Покло́нный – поклі́[о́]нний.
Поклоня́ться, поклони́ться, *см.* **Покланя́ться, поклони́ться.**
Поклохта́ть – поквокта́ти, поквóкати, (*долго*) попоквóкта́ти.
Покля́нчить – поканю́чити.
Покля́пый – зі́гнутий, криви́й, скарлю́чений. *С* **-пым** *носом* – кривоно́сий, кривоні́с (-но́са).
Покля́сть – покля́сти́.
Покля́сться – заприсягти́(ся), заприсягну́ти(ся), присягну́ти(ся), закля́стися, покля́стися. **-ться** *на верность*– заприсягну́ти(ся) на ві́рність. *Я* **-лся** *не делать этого* – я закля́вся (заприся́гся) цього́ не роби́ти.
По-кня́жески – по-кня́жому, по-кня́зькому, по-князі́вському.
Покняжи́ть – покня́жити, покнязюва́ти.
Покобе́ниться – покомизи́тися.
Покова́ть – покува́ти тро́хи, поклепа́ти тро́хи.
Покове́ркать – покопи́рса́ти, покалі́чити.
Поковыля́ть – поди́бати, пошкандиба́ти, покульга́ти, пошкутильга́ти, поштильгука́ти, поканделя́ти.
Поковыря́ть – поколупа́ти, подовба́ти, подлу́бати, покопи́рса́ти.

Поко́евый – покоє́вий, покойо́вий.
Поко́ец – поко́їк, покі́йчик, світли́чка.
По-коза́цки, *см.* **По-каза́цки.**
Покозыря́ть, *см.* **Козыря́ть.**
Поко́й – 1) спо́кій, упокі́й, супокі́й (-ко́ю), по́кій (-кою). [На ві́що я тобі́ збенте́жив, си́ну, ясни́й душі́ твоє́ї спо́кій? (Самійл.). Все село́ обіймав упокі́й, ти́хий, святко́вий упокі́й (Грінч.). За дурно́ю голово́ю нема́ нога́м упоко́ю. Супокі́й навкру́г пану́є (Грінч.)]. *Нет минуты* **-ко́я** (*отдыха*) – нема́ просві́тлої (проми́тої) годи́ни; про́світку нема́ кому́. *Нет* **-ко́я** *кому* – споко́ю нема́є кому́, не ма́є споко́ю хто. *От детей* **-ко́я** *нет* – ді́ти споко́ю не даю́ть; за ді́тьми споко́ю нема́. *В* **-ко́е** – з упоко́єм, спокі́йно. [Хлі́ба-со́ли з упоко́єм ужива́ти]. *Жить в* **-ко́е** – жи́ти з упоко́єм, жи́ти с(у)покі́йно. [Діте́й подружи́ли, тепе́р живемо́ вдвох, ти́хо, з упоко́єм]. *Не давать* **-ко́я** *кому* – не дава́ти споко́ю кому́, непоко́їти, турбува́ти, клопота́ти кого́, доляга́ти кому́, му́ляти кому́. [Думки́ не даю́ть мені́ споко́ю та й мені́ доляга́ють. Всереди́ні щось гризе́ та му́ляє (Крим.)]. *Оставить в* **-ко́е** *кого* – да́ти святи́й (чи́стий) спо́кій кому́. [Да́йте мені́ чи́стий спо́кій з тіє́ю спра́вою, не хо́чу я про не́ї чу́ти]. *Нарушить чей* **-ко́й** – збенте́жити (збу́рити, злама́ти) спо́кій кому́. *Вечный* **-ко́й** – ві́чний спо́кій. *Об'ятый* **-ко́ем** – опови́тий споко́єм (упоко́єм, супоко́єм), ути́хлий. [Ліс дріма́в, опови́тий споко́єм. Подиві́ться на две́рі позачи́нювані, на вти́хлий двір (М. Вовч.)]. *Мёртвый* **-ко́й** – ме́ртва ти́ша (спо́кій); 2) (*отдых*) спо́чи́в[н]ок (-нку), опочи́вок (-вку). [Кістки́ давно́ про́сяться на спочи́нок]. *Уйти на* **-ко́й** – піти́ на спочи́нок. *Жить на* **-ко́е** – на спочи́нку жи́ти. [Він уже́ поки́нув служи́ти – на спочи́нку живе́]. *Нет* **-ко́я** *от чего* – нема́є спочи́нку, нема́є про́світку за чим. [Нема́є про́світку за робо́тою; ніко́ли не спочива́ю]; 3) покі́й (-ко́ю), кімна́та, світли́ця, го́рниця. [Чоти́ри покої́ ма́ємо, а живемо́ ті́сно, бо сім'я́ вели́ка]. *Богатые* **-ко́и** – пи́шні (бага́ті) покої́. [Жила́ у пи́шних поко́ях па́нських]. *Приёмный* **-ко́й** – прийма́льня. *Мёртвый* (*приёмный*) **-ко́й,** *см.* **Поко́йницкая.**
Поко́йник, -ница – небі́жчик, -жка, -чиця, покі́йник, -ниця, *ум. ласк.* покі́йничок, -чка; покі́йний, -на. [Небі́жчик-ба́тько до́брий був. Голо́сять по покі́йнику (Кв.). Псалти́р чита́є над покі́йними (Шевч.)].
Поко́йников, -ницын – покі́йників, -ова, -ове; покі́йниччин.
Поко́йницкая – трупа́рня, мерле́цька, покі́йницька. [Як умре́ у ліка́рні, то за́раз вино́сять у трупа́рню].
Поко́йничий, поко́йничный – мертве́цький, мерці́вський.
Поко́йно – спокі́йно, супокі́йно. [Спокі́йно довело́сь їй жи́ти при ста́рості]. *Доживает жизнь* **-но** – дожива́є ві́ку з упоко́єм. **-но** *живётся ему* – спокі́йно живе́ться йому́; (*удобно*) вигі́дно. *Здесь* **-но** *сидеть* – тут вигі́дно сиді́ти. *В этом экипаже* **-но** *ехать* – цим по́возом вигі́дно ї́хати.
I. Поко́йный – 1) спокі́йний, супокі́йний, ти́хий, (*безмятежный*) безтурбо́тний. [Спокі́йного сну вам, ка́рі оченя́та (Тесл.)]. **-ной** *ночи* – до́брої но́чи; добра́ніч; на добра́ніч. **-ный** *экипаж* – вигі́дний (не труськи́й) по́віз. **-ное** *море* – ти́хе (с(у)покі́йне) мо́ре. **-ная** *квартира* – ти́хе (спокі́йне) поме́шкання. **-ное** *кресло* – вигі́дне крі́сло. **-ный** *уголок* – за́тишний куто́чок; 2) (*о характере*) ла́гідний, спокі́йний, ти́хий. *У него* **-ный** *характер* – він ти́хої (лагі́дної, спокі́йної) вда́чі; він ти́хий на вда́чу. **-ная** *лошадь* – ти́хий (не баски́й) кінь. **-ный** *сосед* – ти́хий сусі́да.
II. Поко́йный, -ная – 1) небі́жчик, небі́жка, покі́йний, -на. [Я знав небі́жчика (покі́йного) ба́тька ва́шого. Його́ небі́жка (покі́йна) жі́нка]; 2) *см.* **Заупоко́йный.**
Поко́йчик – поко́їк (-ка). *См.* **Поко́ец.**
Поко́ить *кого* – поко́їти кого́, дба́ти (піклува́тися) про чий спо́кій. [Я тебе́ не поки́ну до ві́ку, бу́ду тебе́ поко́їти (Квітка). Дочка́ ду́же піклу́ється про ма́терин спо́кій]. *Себя* **-ить** – *дому не пристроить* – з спання́ не ку́пиш коня́, а з ле́жі не спра́виш оде́жі.
Поко́иться – 1) спочива́ти. *Он* **-ился** *сном праведника* – він спав (спочива́в), мов гріха́ не знав. *Здесь* **-ится** *прах* – тут спочива́ють оста́нки; тут спочива́є ті́ло; 2) **-ся** *на каком-либо основании* – лежа́ти на чо́му; (*о сооружении*) лежа́ти на чо́му, опира́тися на що, бу́ти опе́ртим на що. *Известняк* **-ится** *на песчаном пласту* – вапня́к лежи́ть на піскува́тому шару́. *Сооружение* **-ится** *на прочном фундаменте* – буді́влю збудо́вано (покла́дено) на міцно́му пі́дмурку. *Мост* **-ится** *на арках* – міст лежи́ть на склепі́нні, міст опе́ртий на склепі́ння. **Поко́ящийся** *на чём* – 1) *человек* **-щийся** *на постели* – люди́на, що спочива́є на лі́жкові; 2) (*о сооружении*) опе́ртий, збудо́ваний на чо́му. Мост **-щийся** *на арках* – міст опе́ртий на склепі́ння. *Дом* **-ся** *на прочном фундаменте* – буди́нок збудо́ваний на міцно́му пі́дмурку.
Поко́кать, -ся – поцо́кати, -ся.

Пококе́тничать – пококетува́ти.
Покола́чивание – 1) (*кого*) побива́ння 2) (*чем во что, по чему*) вибива́ння, вистýкування у що, об віщо.
Покола́чивать – 1) (*кого*) би́ти и́ноді, ча́сом, (*опис.*) частува́ти стусана́ми. [Він свою́ жі́нку такú б'є ча́сом]; 2) (*чем, во что, почему*) вистýкувати, вибива́ти чим в що, об що. [Лі́кар, вистýкуючи по грýдях, ува́жно прислуха́вся. Співа́в і калата́йкою вибива́в у бýбон].
Поколдова́ть – почарува́ти, почаклува́ти, поворожи́ти, похи́мородити. *См.* **Колдова́ть.** **Поколдý́й**-*ка* тут – от і поворожи́-но тут.
Поколдо́вывать – чаклува́ти, ворожи́ти, чарува́ти и́ноді, ча́сом.
Поколеба́ть, поколебнýть – (*что*) по[за]хита́ти, похитнýти, схитнýти, схибнýти, порýшити (що) чим. [Хоч ві́тер як бурха́є, хоч як реве́ – горú не захита́є (Куліш). Похитнýти незло́мність дýха (Грінч.). Земле́трýс захита́в буди́нками (похитнýв буди́нки)]. *Ты* **-ба́л** *мои убеждения* – ти похитнýв мої́ перекона́ння. **-ба́ть** *основы чего* – захита́ти (похитнýти) підва́лини чого́. **-ба́ть** *до основания что* – схитнýти (зрухнýти) до ґрýнту що. **-ба́ть** *листья, ветви, ткань* – коли́хнýти (що, чим). [Ві́тер колихнýв ві́тами (ві́ти). Про́тяг колихнýв заві́сою (заві́су) на вікні́]. **-ба́ть** *авторитет* – порýшити (захита́ти) авторите́т. **Поколе́бленный** – захи́таний, порýшений, похи́тнутий, зрýхнутий.
Поколеба́ться, поколебнýться – захита́тися, (по)хитнýтися, порýшитися, зрухнýтися, колихнýтися. [Чо́вен захита́вся (хитнýвся) і вода́ линýла в йо́го. Не встоя́в на нога́х і похитнýвся. Стовп зрухнýвся (похитнýвся), але не впав]. **-ся** *мысленно* – завага́тися, повага́тися, захита́тися, хитнýтися. [Де и́нший хтось ще мо́же-б завага́вся, – там ки́нешся нао́сліп ти на все (Грінч.). Хитнýвся у ві́рі (Корол.)]. *Он* **-ба́лся** *в своём решении* – він завага́вся (захита́вся) в сво́їй постано́ві. **Поколеба́вшийся** – захи́таний, порýшений.
Поколе́ние – (*восх. или нисход.*) поколі́ння, верства́; (*родовая ветвь*) колі́но; (*все родств.*) рід. [Перехо́дить од ба́тька до си́на, од поколі́ння до поколі́ння (Єфр.). Вважа́ють, що на сто ро́ків припада́ють три лю́дські поколі́ння. Він з то́го са́мого ро́ду та ті́льки бідні́шого колі́на. Брати́ у-дрýгих – це дрýге колі́но. Ви моло́дшої верстви́ лю́ди, а моє́ї бага́то вме́рло]. **-ние** *настоящее, будущее* – поколі́ння суча́сне, прийдýще. *Молодое* **-ние** – (на ́)мо́лодь. *Из* **-ния** *в* **-ние** – з ро́ду в рід. [З ро́ду в рід пригні́чувані, надзвича́йно сумні́ і я́вно виро́джуються (Корол.)]. **-ние** *чьё* – рід, пері́ддя, колі́но чиє́. **-ние** *князей Острожских* – рід князі́в Остро́зьких.
Поколе́нный. -ная *роспись* – табли́ця родо́воду.
Поколе́ть – поздиха́ти, ви́здихати, ви́дохнути, ви́гинути. [О, ро́де сує́тний, проклятий, колú ти ви́дохнеш? (Шевч.). Ви́гинули коро́ви, як джýма до нас уки́нулась булá].
Поколеси́ть – покружля́ти. **-си́ли** *порядочно, покуда дорогу нашли* – ви́їздили (покружля́ли) чима́ло, по́ки (аж) доро́гу натра́пили.
Поколи́ку – оскі́льки, наскі́льки, (*стар.*) поне́же. [Оскі́льки мені́ відо́мо, це так і було́]. **-ли́ку** *можно будет сделать – будет сделано* – оскі́льки да́сться – бýде зро́блено.
Поко́лка – колі́ння (-ння).
Поколо́нно – коло́нами, коло́на за коло́ною.
Поколоти́ть – (*кого*) (по)поби́ти, (*грубо*) натовкти́ кого́. *Его* **-ти́ли** – його́ (по)поби́то. **-ти́ли** *неприятеля изрядно* – поби́ли во́рога до́бре. **-ти́ть** *посуду* – поби́ти, потовкти́ по́суд. **-ти́те** *бревно з того конца, чтобы подалось сюда* – постýкайте дереви́ну з того́ кінця́, щоб сюди́ подала́ся. **Поколо́ченный** – (по)поби́тий; (*о посуде*) поби́тий, пото́вчений.
Поколо́ть – 1) (*остриём копья, иглы и и т. п.*) поколо́ти, поштри́ка́ти, пошпига́ти. [Поколо́ла па́льці го́лкою]. **-ло́ть** *на смерть многих* – поколо́ти, позако́лювати. *В боку* **-ло́ло** *немного да и прошло* – у бік пошпига́ло тро́хи та й минýлося; 2) (*расколоть дрова*) поколо́ти; (*лучину*) поскипа́ти; (*лёд, сахар*) поби́ти, подрібни́ти. **Поко́лотый** – поко́лотий, поко́лений, поштри́каний; поски́паний; поби́тий, подрі́бнений.
Поколо́ться – 1) (*остриём чего-либо*) поколо́тися, поштри́катися; 2) (*о дровах*) поколо́тися, бýти поко́леним, поко́лотим; (*о лучине*) поскипа́тися, бýти поски́паним; (*о льде, сахаре*) поби́тися, подрібни́тися, бýти поби́тим, подрі́бненим; (*растрескаться*) поколо́тися, порозко́люватися. [До́шки порозко́лювались, на со́нці ле́жачи].
Поколыха́ть, -ся – поколих[с]а́ти, -ся, погойда́ти, -ся, повиха́ти, -ся. *См.* **Колыха́ть, -ся.**
Поко́ль, -ле – по́кіль, по́ки, до́ки. [Ой спи, дитя́ до обі́да, покі́ль ма́ти з мі́ста при́йде (Метл.)]. *См.* **Пока́.**
Покома́ндовать – покома́ндувати, поверхово́дити, постарш(ин)ува́ти над ким. *См.* **Кома́ндовать.**
По-комме́рчески – по-купе́цькому; (*с коммерч. пошибом*) з-купе́цька.
По-комисса́рски – по-комісарському.

Поко́мкать – побга́ти, зібга́ти, пожу́жмити. *См.* **Ко́мкать. Поко́мканный** – зі́бга́ний, по́бга́ний, пожу́жмлений.
Поко́н – 1) зви́чай, споконві́чний; 2) (*приём*) за́хід (-оду), на́пад (-ду). *Сделать что-л. в три* **-на** – зроби́ти що трьома́ на́падами.
Поконе́вьи, поко́нски – по-кі́нському, по-коня́чому.
Поконе́ц – 1) (*до конца*) докра́ю; 2) (*на конце*) край. *Стану я* **-ец** *поля* – ста́ну я край по́ля.
Поконопа́тить, -ся – поконопа́тити, -ся, пошпаклюва́ти, -ся.
Поко́нчить – (*работу, дело*) скінчи́ти, ви́кінчити, покінчи́[а́]ти, доробити що, оброби́тися з чим. [Ми вже зо́всім оброби́лися на по́лі]. *Это дело* **-чено** – цю спра́ву скі́нчено; цій спра́ві дове́дено кінця́ (зро́блено кіне́ць). **-чить** *многое* – покінча́ти, покінчи́ти, подоробля́ти, подоро́блювати. [Покінча́ли (подоробля́ли) все, що розпочали́]. **-чить** *с чем* – упо́ратися з чим, відбу́ти що. **-чить** *на чём* – скінчи́ти, пого́дитися на чому́. *Со всеми делами* **-чили** – з усіма́ спра́вами впо́ралися. **-чили** *с сенокосом* – відбули́ косови́цю. *С этим у меня* **-чено** – з цим у ме́не скі́нчено. **-чить** *с кем дело* – скінчи́ти з ким спра́ву. **-чить** *счёты с кем* – поквитува́тися з ким. *Все наши счёты* **-чены** – всі на́ші рахунки́ поквито́вано. **-чить** *с кем* (*убить кого*) – зроби́ти кіне́ць кому́. **-чить** *жизнь самоубийством* – заподі́яти собі смерть; кіне́ць собі зроби́ти. **-чить** *ссору миром* – переве́сти сва́рку на мир. **Поко́нченный** – скі́нчений, покі́нчений, доро́блений, упо́раний.
Покопа́ть, -ся – покопа́ти, -ся, пори́ти, -ся. *См.* **Копа́ть, -ся.**
Покопённый. -ная *продажа сена* – про́даж сі́на копи́цями. **Покопённо** – від копи́ці, копи́цями.
Покопи́ть – поскладáти, позбира́ти. *См.* **Копи́ть.**
Покопи́ть *и* **Покопни́ть** – покопи́ти, поскладáти в ко́пи, копи́ці.
Покопти́ть – 1) (*мясо, рыбу некоторое время*) пову́дити, покопти́ти; 2) (*о керосиновой лампе*) **-ти́ть** *некоторое время* – поча́діти які́йсь час.
Покопти́ться – пову́дитися, покопти́тися.
Поко́р – 1) (*укор, укоризна*) докі́р (-ко́ру); 2) (*из'ян, худая слава*) ґа́ндж (-жу *и* -жи), пога́на сла́ва. *Конь с* **-ром** – кінь з ґанже́ю; 3) *см.* **Поко́рность.**
Покоре́ние – ско́рення, підбиття́ кого́, чого́.
Покори́тель, -ница – скори́тель, -лька, кого́, чого́, перемо́жець, -ниця чий, чия, над ким, над чим. **-ница** *сердец* – покори́телька серде́ць.
I. Покори́ть, -ся, *см.* **Покоря́ть, -ся.**
II. Покори́ть – пога́нити. *Срв.* **Кори́ть.**
Поко́рливость, *см.* **Поко́рность.**
Поко́рливый, *см.* **Поко́рный.**
Поко́рм, поко́рмка – годува́ння, годі́вля (-лі).
Покормёнок, поко́рмленик, поко́рмыш – годо́ванець (-нця), годо́ваник, (*ж. р.*) -ниця.
Покорми́ть, -ся – погодува́ти, -ся, похарчи́ти, -ся, покорми́ти, -ся, поживи́ти -ся. [Неха́й порося́та пожи́вляться (поко́рмяться)]. *См.* **Пока́рмливать** *и* **Корми́ть.**
Поко́рмка, *см.* **Поко́рм.**
Поко́рнейший, поко́рнейше, *см.* **Поко́рный, поко́рно.**
Поко́рник, -ница, поко́рщик, -щица – поко́рець (-рця), покі́рник, -ниця.
Поко́рно – покі́рно[е], покі́рливо, поко́рне, упоко́рено. [Покі́рно (покі́рливо, поко́рне) схили́в го́лову]. *Просить* **-но** – проха́ти покі́рно (покі́рливо, похи́льно). **-но** (*покорнейше*) *прошу садитесь*! – уклі́нно проха́ю, сіда́йте. **-но** (*покорнейше*) *благодарю* – уклі́нно дя́кую; красне́нько дя́кую. [Встроми́ти па́лець межи две́рі… Уклі́нно дя́кую! Мо́же хто і́нший зохо́титься (Коцюб.)].
Поко́рность – покі́рність; (*послушание*) покі́рливість (-вости); (*смирение*) поко́ра, (*униж.*) упоко́рення. *Из'явить* **-ность** *кому* – упокори́тися перед ким, кому́.
Поко́рный – покі́рний, покі́рливий, супокі́рний, упоко́рений, похи́лий. [З покі́рним, нерозу́мним ви́глядом вона́ слу́хала всьо́го, що їй ве́лено (Грінч.). Хло́пець покі́рливий, сло́ва наперекі́р не ска́же. Сми́рна, несмі́лива, супокі́рна (Ор. Левиц.). Перед пана́ми ма́ла упоко́рений ви́гляд (Л. Укр.). Нема́є ві́ри на кра́щі дні в похи́лого раба́ (Грінч.)]. *Быть* **-ным** *кому* – кори́тися кому́ *и* перед ким; хили́тися під ко́го; бу́ти покі́рником чиї́м, кому́. *Ваш* **-ный** *слуга* – ваш слуга́ покі́рний. *Нет, слуга* **-ный**! *На это я не соглашусь.* – Ні, дару́йте! на це а не піду́ (не приста́ну). **Покорнейший** – найпокі́рніший; найпокі́рливіший. *Ваш* **-ший** *слуга* – ваш слуга́ найпокі́рніший.
Покоро́бить, -ся – зжоло́бити, -ся, пожоло́бити, -ся, поко́рчитися, спачи́ти, -ся, скожу́шитися. [Помасти́ла гли́ною, а воно́ й скожу́шилось, аж відду́лося]. *Срв.* **Короби́ться.** *Их* **-било** *это выражение* – їх аж ки́нуло від тако́го ви́разу. *Высохшая кожа*

-билась – ви́схла шку́ра поко́рчилася. *Дерево* **-билось** – де́рево зжоло́билося.
Покоро́бленый – з[по]жоло́блений, поко́рчений.
Покоро́бление – зжолобл́іння, спачі́ння.
Покоро́вьи – покоро́в'ячому.
Покоро́стеть – покоростíти, покоро́стявіти.
Покорота́ть. -та́ть *время* – заба́витися, погуля́ти, час переве́сти́.
Покороте́ть – покоро́тшати. *Дни* **-те́ли** – дні покоро́тшали.
Покорпе́ть – попоси́діти над чим, поповту́зитися коло чо́го. *см.* **Корпе́ть.**
Поко́рство, *см.* **Поко́рность.**
Поко́рствовать – кори́тися, упоко́рюватися кому́ *и* перед ким.
Поко́рчивать – судо́мити, ко́рчити і́ноді, ча́сом. [Но́ги мені́ судо́мить уночі́]. *Срв.* **Ко́рчить.**
Поко́рчить – посудо́мити, поко́рчити, поско́рчувати, покули́ти. [Па́льці мені́ посудо́мило і не розгина́ються]. **Поко́рченный** – посудо́млений, поко́рчений, поско́рчуваний, поку́лений. *Срв.* **Ко́рчить.**
Поко́рщик, -щица, *см.* **Поко́рник.**
Покоря́веть – 1) (*преимуществ. о коже*) пошкару́битися, зашкару́б(ну)ти, -ся, зашкарупíти. [Чо́боти зашкару́бли. Ру́ки зашкарупíли]; 2) (*о кожуре на плодах, овощах*) покоро́стявіти. [Кавуни́ покоро́стявіли. На́ша карто́пля покоро́стявіла].
Покоря́ть, покори́ть – скоря́ти, скори́ти, кори́ти, покори́ти, упоко́рювати, упоко́рити, підкоря́ти, підкори́ти, знево́лювати, знево́лити, підхиля́ти, підхили́ти, підгорта́ти, підгорну́ти кого́ під ко́го, опано́вувати, опанува́ти кого́; подо́лати кого́, під свою́ ру́ку (во́лю) нахиля́ти (нагина́ти) кого́; (*только войной*) воюва́ти, звоюва́ти кого́, підбива́ти, підби́ти кого́ під се́бе. [Умі́в свої́ почуття́ ро́зумові скоря́ти. Річ твоя́ ти́ха, а кори́ла всю Украї́ну (Основа). Кого́ не знево́лить така́я краса́? Князькі́ Русь-Наддніпря́нщину під свою́ ру́ку нахили́ли (Куліш). Олекса́ндер Македо́нський підби́в І́ндію. Не ди́во бага́тим ска́рбом трясти́ і зо́лотом людე́й під свою́ во́лю нагина́ти (Куліш)]. **-ри́ть** *чей ум, волю* – скори́ти чий ро́зум, во́лю. **Покорённый** – упоко́рений, з[по]нево́лений, підби́тий, подо́ланий, опано́ваний, звойо́ваний. [Упоко́реним лю́дям такі́ мрі́ялася во́ля. І знево́лена краї́на вже не сте́рпіла знуща́ння (Грінч.). Зоста́тись оту́т в подо́ланій землі́, оста́ннього со́рому жда́ти (Л. Укр.)].
Покоря́ться, покори́ться – покоря́тися, покори́тися, кори́тися, скоря́тися, скори́тися кому́, упоко́рюватися, упокори́тися кому́ *и* перед ким, підкоря́тися, підкори́тися, підхиля́тися, підхили́тися, підклоня́тися, підклони́тися кому́ *и* під ко́го. [Та не мо́жна-ж кори́тися безглу́здим вимага́нням. До́вго свої́ права́ обсто́ювала, а да́лі такі́ скори́лася]. **-ся** *силе* – скори́тися (підлягти́) си́лі. **-ся** *чьей воле* – скори́тися (підлягти́) чиї́й во́лі (під чию́ во́лю). **-ся** *чьим приказаниям* – скори́тися чиї́м нака́зам. **-ся** *безропотно* – скори́тися без ре́мства (покí рливо).
I. Поко́с – 1) (*место*) сіно́žáть (-ти); (*заливной*) лу́ка́; 2) (*время* **-са**) косови́ця; 3) (*скошенная полоса, ряд*) покі́с (-о́су), ру́чка, (*гал.*) по́ліг (-огу). [Пройшо́в ру́чку на вівсі́. Дзвени́ть коса́, покі́с ляга́є (Грінч.). Ове́с не пов'я́заний у поко́сах лежи́ть]. *Кончать полосу* **-са** – дохо́дити ру́чки.
II. Поко́с – косина́, косине́ць (-нця́), перекі́с (-ко́су).
I. Покоси́ть – 1) (*немного*) ви́косити тро́хи, покоси́тися тро́хи. [Покоси́вся до сніда́нку, а там дощ пішо́в]; 2) (*всё*) ви́косити, покоси́ти все, геть-усе́. [Геть-усю́ траву́ ви́косив]. **Поко́шенный** – поко́шений, ви́кошений.
II. Покоси́ть – закриви́ти, пове́сти (заве́сти) вбік, похили́ти, збо́чити. [Ши́ла рі́вно, а да́лі й закриви́ла (завела́ в бік)]. *Каменщик* **-си́л** *стену* – муля́р скриви́в мур. **-си́ть** *глазом на кого, см.* **II. Покоси́ться. Поко́шенный** – закри́влений, збо́чений, похи́лений. [Похи́лені сті́ни].
I. Покоси́ться – (*о здании, стоге*) похили́тися, перехня́битися. [Ха́та стара́; почорні́ла, похили́лась (перехня́билася). У цьому́ стіжку́ до́бра кладь, то й не перехня́бився]; (*о дверях, окне, заборе, доске*) спачи́тися, перекоси́тися; зжолоби́тися, скриви́тися. **Покоси́вшийся** – похи́лений, похи́лий, перехня́блений; поко́сяний, спаче́ний, скри́влений. [Ха́та похи́ла. Стіна́ похи́лена. Віко́нечко поко́сяне (М. Вовч.). Спа́чені две́рі]. *Срв. ещё* **Покриви́ться.**
II. Покоси́ться – (*покосить глазом на кого*) подиви́тися на ко́го скри́ва (ско́са, зуко́са); косяка́ да́ти кому́.
Покосма́теть – скошла́тіти, зволоха́тіти, скудла́тіти.
Поко́сный. -ное *время* – косови́ця.

Поко́сок – 1) (*участок пажити*) ви́кіс (-косу); 2) (*косое положение*) косина́.
Покочева́ть – покочува́ти (яки́йсь час), помандрува́ти.
Поко́шачьи – по-котя́чому, по-коше́чому, як кішка.
Покра́жа – 1) *см.* **Кра́жа**; 2) покра́жа, кра́дене, краді́ж. [Мою́ покра́жу в його́ ви́трусили].
Покра́йности – (*по крайней мере*) принаймні; (*не менее того*) що-найме́нше.
Покра́пывать, покра́пать – 1) (*о дожде*) накрапа́ти, покра́пати, побри́зкати, пороси́ти; 2) (*делать крапинки*) цяткува́ти, поцяткува́ти, накрапо́вувати, накрапува́ти. **Покра́пленный** – поцятко́ваний, накрапо́ваний. [По си́ньому по́лю накрапо́вано чо́рними крапка́ми].
Покраси́вее – кра́щенький. **-ее** (*нар.*) кра́щенько.
Покра́сить – помалюва́ти, пофарбува́ти *и т. д. См.* **Кра́сить.**
Покра́ска – фарбува́ння. *Производить* **-ку** – фарбува́ти, малюва́ти, краси́ти.
Покрасне́ть – почервоніти, зчервоні́тися, зашарі́тися, з(а)палені́ти, запали́тися, спахну́ти, спалахну́ти на виду́; (*шутл.*) побіліти як вільхо́ва до́вбня, (*ещё более*) почервоні́шати. *Сильно* **-не́ть** – збуряковіти. **-не́ть** *от стыда, смущения* (*насмешливо*) – напекти́ ра́ків; спекти́ ра́ка. **-не́ть** *до корня волос* – почервоніти по са́ме воло́сся. **Покрасне́вший** – почервоні́лий, зчервоні́лий *и т. п. См.* **Красне́ть.**
Покрасова́ться – покрасува́ти, -ся, попиша́ти, -ся. **-ся** (*вдоволь*) – накрасува́тися, напиша́тися (красо́ю).
Покра́сть – покра́сти. *См.* **Красть.**
Покра́сться – покра́стися. [Озира́ючись на всі бо́ки, покра́вся в сіни (Мирн.)].
Покрахма́лить – покрохма́лити.
Покрени́ть, -ся – (*о судне*) нахили́ти, -ся, похили́ти, -ся, налягти́.
Покрепи́ть – зміцни́ти.
Покрепи́ться – покріпи́тися. [Покріпи́вся з місяць, не пив горілки, та й за своє́].
По́крест – ви́хрест, пере́хрест.
Покрести́ть – 1) похре[и]сти́ти; 2) (*дитя*) охре[и]сти́ти; 3) (*перечеркать*) почерка́ти, покре́слити; 4) (*поездить взад и вперёд*) покружля́ти, попої́здити. *См.* **Крести́ть.**
По́крестни – похре́[и́]стини.
Покрестова́ться – хреста́ми поміня́тися.
По-крестья́нски – селя́нським звича́єм (ро́бом).
Покриви́ть – скриви́ти. [Не помо́же ба́бі кади́ло, коли ба́бу скриви́ло]. **-ви́ть** *душою* – злука́вити, злукавнува́ти; збо́чити від пра́вди, схибну́ти.
Покриви́ться – скриви́тися, покриви́тися, похили́тися, з(на)бо́читися. [Скриви́лося деревце́. Ха́та похили́лась. Чо́боти знабо́чились]. **Покриви́вшийся** – скри́влений, покри́влений, похи́лений, знабо́чений. *См.* **Покоси́ться 1.**
Покривля́ться – погримасува́ти, повикривля́тися.
По́крик – гук, крик (-у). [Той крик варя́га (Филип.)].
Покри́кивание – погу́кування, гука́ння, покри́кування на ко́го.
Покри́кивать – погу́кувати, покри́кувати, покрика́ти, покли́кувати на ко́го.
Покритикова́ть – покритикува́ти.
Покрича́ть – покрича́ти, погука́ти, погаласува́ти, полементува́ти *и т. д. Срв.* **Крича́ть.**
Покро́в – по́крив (-у), покро́в (-ва); накриття́, покриття́, покрі́вля, укрива́ло, покрива́ло, па́поло́ма. [Укри́є її ря́сно зеле́ним покро́вом (Шевч.). Ли́стя вкрива́ло зе́млю пи́шним золоти́м накриття́м (Грінч.). Дніпро́ лама́ покрі́влю крижану́ю (Грінч.). У зеле́ну папало́му коня́ одягніте (Рудан.)]. *Под* **-вом** *ночи* – під вно́чішнім покро́вом. *Под вашим* **-вом** *живём* – за ва́шим за́хистом (за ва́шою оборо́ною) живемо́. *Растительный* **-ро́в** – росли́нний по́крив. **-ро́в** *тела* – по́крив тіла. **-ро́в** *мертвеца, гроба* – покрі́[и]ве́ць (-вця) покрива́ло, натру́нник, натру́мник, (*гуц.*) па́полома. *Праздник* **Покро́в** *Богородицы* – Покро́ва. *Относящийся к празднику* **-ва** – покрі́вний, покрі́вський.
Покрове́ц – покрі́ве́ць (-вця́).
Покрови́тель – засту́пник, ласка́вець (-вця), опіку́н, патро́н, проте́ктор, мецена́т. [Діди́ та баби́ ходи́ли по хата́х свої́х ласка́вців (Корол.)]. *См. ещё* **Засту́пник, Защити́тель, Ми́лостивец.**
Покрови́тельница – засту́пниця, опіку́нка, патроне́са, проте́кторка, мецена́тка. *См. ещё* **Засту́пница.**
Покрови́тельственный – засту́пницький, проте́кторський, опіку́нчий, опіку́нський [Проте́кторський тон]. **-ная** *система, пошлина* – протекці́йна (охоро́нна) систе́ма, -ці́йне ми́то. **Покрови́тельственно** – протектора́льно, протекціона́льно.
Покрови́тельство – проте́кція, опі́ка, охоро́на, оборо́на. [Моско́вська проте́кція до́рого коштува́ла Украї́ні. Позвика́ли до опі́ки мо́жних люде́й і без їх сами́ собі нічо́го не

порáдять]. *Быть под* **-вом** *законов* – бýти під охорóною закóнів. *Брать, взять кого под* **-ство,** *см.* **Покрови́тельствовать** *кому.*
Покрови́тельствование *кому* – протегувáння комý, опíкування ким.
Покрови́тельствовать *кому* – опікувáтися комý, протегувáти комý, брáти, взя́ти когó під своєю протéкцію (опíку, охорóну, лáску). **Покрови́тельствуемый** – протегóваний, узя́тий під чию́ протéкцію (охорóну, лáску).
Покрóвный – покрíвний, окривни́й, покривáльний. **-ная** *ткань* – окривнá ткани́на.
Покрóй – крій (*р.* крóю). [Убрáння на йóму елегáнтського крóю]. *Все на один* **-рóй** – усí на оди́н копи́л.
Покрои́ть – покрáяти, покроΐти.
Покромá, -óмка – крáйка.
Покрóмочный – крайкóви́й.
Покромсáть – почикри́жити, покрéмсати.
Покропáть – попоси́діти над чим. *См.* **Кропáть.**
Покропи́ть – покропи́ти; (*о дожде ещё*) пороси́ти, прироси́ти. **-пи́ть** *раствором соли* – поропи́ти. [Пороли́в солóму, тепéр корóви охітнíше ΐстимуть].
Покроши́ть, -ся – покриши́ти, -ся.
Покруглéть – заокрýглитися, закругля́[и́]тися, покруглíшати, круглíшим стáти. *См.* **Круглéть.**
Покругли́ть – заокрýглити, круглíшим зроби́ти.
Покружи́ть – 1) (*округлить плоскость*) обкружáти; 2) (*чем*) покрути́ти що. [Покрути́ла веретенó]; 3) **-жи́ть** *вокруг него, см.* **Покружи́ться.**
Покружи́ться – 1) покрути́тися. [Дзи́ґа покрути́лась і впáла. Узя́ли́сь за рýки і покрути́лися дрібýшки]; 2) (*вокруг чего двигаясь*) покружáти, покружля́ти. [Граки́ покружля́ли над сáдом і посідáли на деревá].
Покрупнéть – побíльшати, побуйнíшати, подебелíшати. *См.* **Крупнéть.**
Покрути́ть – покрути́ти. [Вíтер покрути́в молоді дерéвця]. *См.* **Крути́ть.**
Покручи́ниться – пожури́тися, посумувáти *и т. д.* (*усилит.*) попожури́тися. *Срв.* **Кручи́ниться.**
Покрывáло – покривáло, покриття́, накриття́, пóкрив; запинáло, габá, ослóна. **-вáло** *обёртывающееся вокруг чего-л.* – завíй (-вóю). **-вáло** *свадебное* – скри́вáло. **-вáло** *мертвеца, гроба, см.* **Покрóв. -вáло** *на кровати* – укривáло, ліжни́к. **-вáло** *для скамьи* – полáвочник. **-вáло** *для телеги* – нáпря́дка.
Покрывáльный – покрíвний, покривáльний.
Покрывáльцо – покрíвéць (-вця́), покривáльце (-льця).
Покрывáние – покривáння, укривáння, окривáння. **-ние** *крыши соломой* – ушивáння, укривáння, (*тёсом*) ґонтувáння, (*железом*) бляхувáння; укривáння, побивáння бля́хою.
Покрывáть, покры́ть – покривáти, кри́ти, покри́ти, укривáти, окривáти, окри́ти, накривáти, накри́ти, укри́ти. *См. ещё* **Накрывáть, накры́ть. -вáть** *пеленой* (*о тумане, мраке и т. п.*) – повивáти, пови́ти, оповивáти, опови́ти, обгортáти, обгорнýти що, налягáти, налягти́ на що. **-вáть** *стол скатертью, пол ковром и т. п.* – застеля́ти, застели́ти, застилáти, заслáти стіл скатерти́ною, помíст (підлóгу) ки́лимом. **-вáть** *слоем листьев и пр.* – устилáти, услáти, устеля́ти, устели́ти, укривáти, укри́ти. **-вáть** *голову покрывалом, платком* – напинáти, запинáти, запнýти гóлову, хýсткою, напинáтися, напнýтися, запинáтися, запнýтися хýсткою. **-вáть** *воз брезентом* – укривáти, напрядáти вóза брезéнтом. **-вáть** (*избу*) *соломой* – кри́ти, вкри́ти (хáту, клýню) солóмою; ушивáти (хáту); (*тёсом*) ґонтувáти (хáту); (*железом*) кри́ти бля́хою, побивáти бля́хою, бляхувáти (хáту). **-вáть** *меховую шубу материей* – потягáти, потягти́, покривáти, покри́ти шýбу суннóм. [Дýмаю потягти́ своєю кожýшку черкаси́ном (Черн.)]. **-вáть** *цветами* (*расцвечивать*) – квітувáти. [Гля́ньте, як морóз квітýє тáфлю – так і ви́дно, як квíти стаю́ть]. **-вáть** *лаком* – скривáти, скри́ти лáком. [Рáмці доробив, – ще тíльки лáком трéба скри́ти]. *Прибыль не* **-ла** *затрат* – прибýток не покри́в витрáти. **-ры́ть** *все долги* – оплати́тися з усíх боргíв; ви́рівняти (ви́платити) сплати́ти, посплáчувати всі боргі́. **-вáть** *дефицит* – вирíвнювати, ви́рівняти дефіци́т (недобíр). **-ры́ть** *карту* – поби́ти, укри́ти. [Восьмáку поби́в (укри́в) крáлею]. *Его голос* **-вáет** *все прочие голоса* – йогó гóлос над усімá íншими горýє (усí íнші повершáє). **-вáть, -ры́ть** *чей проступок* – покривáти, покри́ти що, когó, похити́ти когó що. [Мáти покривáла негáрні вчи́нки свогó си́на. Мáти покривáла свогó си́на. Не тя́гну тебé в суд за марнотрáвство і перéлюб, а покривáю все для чéсти дóму (Л. Укр.). Він давáв мені п'ять карбóванців, щоб не викáзував на йóго: похити́ менé, кáже. Так я не взяв грóшей і сказáв, що не похитю́ (Павлогр.)]. *Вода* **-ры́ла** *что* – водá понялá що. **-ры́ло** *водою* –

поняло́ водо́ю. *Тьма* **-рыва́ла** *землю* – те́мрява зе́млю залягáла, (о)повивáла, обгортáла. **-ры́ло** *язвами* – обки́нуло чиряка́ми. **Покры́тый** – покри́тий, укри́тий, окри́тий, накри́тий; (*туманом, мраком и т. п.*) опови́тий, обго́рнутий, обго́рнений; (*скатертью, ковром*) засте́лений, (*растениями*) усте́лений; (*платком*) на́пнутий, за́пнутий; (*о шубе*) потя́гнений. [Кожу́х сукно́м потя́гнений]. **-тый** *пылью* – пи́лом припа́лий. **-тый** *дефицит* – ви́рівняний дефіци́т (недобі́р). **-тый** *долг* – спла́чений, ви́плачений борг. *Это* **-ры́то** *мраком неизвестности* – про це ні зна́ку, ні слі́ду; це вкри́то тума́ном бе́звісти.

Покрыва́ться, покры́ться – покрива́тися, кри́тися, покри́тися, окрива́тися, окри́тися, накрива́тися, накри́тися, укрива́тися, укри́тися; (*окутываться*) (о)повива́тися, (о)пови́тися, обгорта́тися, обгорну́тися; (*по поверхности*) бра́тися, взя́тися чим; (*слегка пылью, снегом*) припада́ти, припа́сти, запоро́шуватися, запороши́тися (пи́лом, сні́гом). *Лоб* **-ся** *потом* – на чо́лі ви́ступив піт; чо́ло по́том укри́ло. *Небо* **-лось** *тучами* – не́бо захма́рилося; не́бо хма́рами вкри́лося. *Небо сплошь* **-лось** *тучами* – не́бо геть захма́рилося; не́бо геть хма́рами вкри́лося; все не́бо хма́рами замости́ло. **-ся** *цветами* – заквітнути, зацвісти́, оки́нутися цві́том. [І ви́шеньки, і чере́шеньки, і гру́ші, і я́блуні оки́нуться паху́чим біле́ньким цві́том (Греб.)]. **-ться** *плесенью* – бра́тися, узя́тися цві́ллю. **-ться** *струпьями* – узя́тися стру́пом.

Покры́тие – покриття́. **-тие** *расхода приходом* – покриття́ ви́трати прибу́тком. **-тие** *дефицита* – вирі́внювання, (*оконч.*) вирі́внення дефіци́ту (недобо́ру). *На* **-тие** *расходов* – на опла́ту ви́трат. *На* **-тие** *долга* – на випла́ту бо́ргу (по́зики).

Покрытосемя́нный, *бот.* – зав'язко́вий, вкритонасі́нний.

Покры́шка – (*для посуды*) по́кришка, на́кривка, накри́вачка, кро́велька. **-ка** *улья* (*долблёного*) – покрі́вля, покри́ва, по́кри́вка, на́кривка. *См. ещё* **Кры́шка. -ка** *шубы* – верх, накриття́. *Чтоб тебе ни дна, ни* **-ки** – бода́й тобі́ пуття́ не було́; бода́й тобі́ ні попа́, ні кади́ла.

Покря́кивать, покря́кать – 1) кря́кати, покря́кати. [Воронні́я покря́кало та й подало́ся]. *Срв.* **Кря́кать**; 2) покре́х[к]тувати, покрех[к]та́ти. [Іде́ стара́, покре́ктує. Ви́пив, покректа́в, уте́рся].

Покряхте́ть, *см.* **Покря́кивать 2.**

Покувырка́ть, -ся – поперекида́ти, -ся, поперeверта́ти, -ся. *Срв.* **Кувы́ркаться.**

Поку́да, поку́дова, *см.* **Пока́.**

Покуда́хтать – покуд(куд)а́кати.

Покудря́веть – покучеря́віти.

Покукаре́кать – покукурі́кати.

Покова́ть – покува́ти. **-ва́ть** *около чего* – обкува́ти що. [Неха́й солове́йко гніздо́ в'є, а си́ва зозу́ленька обкує́].

Покуми́ться – покума́тися.

Покупа́ние – купува́ння, купля́ння, купі́вля.

Покупа́тель – покупе́ць, купе́ць (-пця́), покупни́к. [На́йдеться купе́ць і на розби́тий горне́ць].

Покупа́тельница – купува́льниця, поку́пни́ця.

Покупа́тельный – покупни́й, купува́льний. **-ная** *способность* – покупна́ (купува́льна) спромо́жність.

I. Покупа́ть, -ся – покупа́ти, -ся. [Так га́рно в ставку́ покупа́лися].

II. Покупа́ть – купува́ти, купля́ти. [Купу́ємо ха́ту. Купи́в чо́боти]. **-па́ть** *материю* (*набирать*) – набира́ти, набра́ти на що. [Набра́ла на су́кню та ді́тям на сорочки́]. *По* **чём** **-па́ли**? – по чо́му купува́ли (набира́ли, бра́ли). [Зе́млю купува́ли по сто карбо́ванців. На сорочки́ набира́ла по семигри́венику. По чо́му за пуд карто́плю бра́ли?]. **-па́ть** *в доле* – бра́ти на́бір, у борг.

Покупе́чески – покупе́цькому, (*по-торгашески*) покра́марському, купе́цьким, кра́марським ро́бом.

Покупе́чествовать – покупцюва́ти, покрамарюва́ти.

Поку́пка – 1) *см.* **Покупа́ние**; 2) (*купленное*) по́куп (-пу), по́купка, ку́пля, за́купка; (*преимущ. о мануфакт.*) на́борка. *Я сделал большие* **-ки** – я бага́то накупи́в (накупи́вся).

Покупно́й – купо́ваний, ку́плений; (*преимущ. о мануфакт.*) крамни́й, наби́раний. *Материя* **-ная** – крамина́, крамнина́. *Цена* **-ная** *и продажная* – ціна́ купува́льна і прода́жна.

Покупщи́к, -щи́ца, *см.* **Покупа́тель, -ница.**

Покурале́сить – побешкетува́ти; повитіва́ти.

Покура́житься – позадава́тися.

Поку́ривание – поку́рювання; попи́хкування.

Поку́ривать, покури́ть – поку́рювати, покури́ти, (*попыхивать*) попи́хкувати, попи́хкати; смикну́ти лю́льки. [Покури́в лю́льки]. **-ри́ть** *ладаном* – покури́ти, розпусти́ти ла́дану, поладани́ти.
Покуроле́сить – поштука́рити.
Покурча́веть – с[по]кучеря́віти.
Покурча́вить – с[по]кучеря́вити.
По-ку́рьему, по-кури́ному – по-ку́рячому.
Покуса́ть – покуса́ти, (*о собаках, волках*) порва́ти. **Поку́санный** – поку́саний; по́рваний.
Покуса́ться – покуса́тися. [Свої́ соба́ки: покуса́ються та й поми́ряться].
Покуси́ться, *см.* **Покуша́ться.**
Поку́сывание – поку́сування, куса́ння.
Поку́сывать – поку́сувати, куса́ти ча́сом.
Покути́ть – погуля́ти, побенькетува́ти. *Срв.* **Кути́ть.**
Покуха́рить – покухова́рити, покухарюва́ти.
Поку́чивание – випива́ння и́нколи; бенькетува́ння и́нколи.
Поку́чивать – гуля́ти, загу́лювати, випива́ти и́нколи; бенькетува́ти и́нколи.
Поку́чно – ку́пами, ку́па за ку́пою. *Платить* **-но** – плати́ти від ку́пи.
Поку́шать – пої́сти, попої́сти, (*потребить*) (с)пожи́ти. [Спожи́ли (пої́ли) все, що на столі́ стоя́ло. Попоі́ла тро́хи та й не схоті́ла. Сіда́йте, про́шу вас, та пожи́йте (Коцюб.)]. **-шали** *и встали от стола* – (по)попої́ли й повстава́ли з-за сто́лу. *Он любит* **-шать** – він лю́бить попої́сти; він ла́сий попої́сти. *Любящий хорошо* **-шать** – ласі́й, ласогу́б (-ба). **-шайте** *чайку* – попи́йте ча́ю.
Покуша́ться, покуси́ться – (*сделать что-л.*) заміря́тися, замі́ритися, ва́житися, пова́житися *и* ва́жити, пова́жити, зама́хуватися, замахну́тися. [Заміря́вся обікра́сти, та не пощасти́ло. І не ва́жся цьо́го роби́ти]. **-си́ться** *на дерзкий поступок* – пова́житися на зухва́лий учи́нок. **-ша́ться** *на чью жизнь, на чьё имущество* – ва́жити, (*оконч.*) пова́житися на чиє́ життя́, на чиє́ добро́, на ко́го, на що; роби́ти, зроби́ти за́мах на чиє́ життя́, на ко́го, на що. *Срв.* **Посяга́ть.** [Він на моє́ життя́ ва́жить. На йо́го зро́блено було́ за́мах. Хто на моє́ здоро́в’я ва́жить, той сам його́ не ма́є (Ном.). На ві́що-ж ти ва́жиш: чи на мою́ ясне́нькую збро́ю, чи на мо́го коня́ вороно́го, чи на ме́не козака́ молодо́го].
Покуше́ние – за́мах (-ху). [За́мах на мою́ во́лю. За́мах на життя́]. **-ние** *с негодными средствами* – за́мах з нікче́мними (неві́рними) за́собами.
I. Пол – 1) пів (*только в соед. с друг. словами*). *Делить на́*-**полы** – діли́ти на́поли, наполови́ну, пополови́ні, на́впіл, піл-на́-піл. *Срв.* **Попола́м.** *Работать из*-**полу** (*исполу*) – роби́ти на́спіл (на́впіл), у-спі́л. *За́*-**пол** *купить* – запів-ціни́ купи́ти. **Пол**-*на́*-**пол** – піл-на́-піл, по-полови́ні; 2) (*сторона, бок, край*) бік (*р.* бо́ку). [По оби́два бо́ки доро́ги].
II. Пол – (*род муж. или жен.*) стать (-ти), рід (*р.* ро́ду), по́ле. [Жіно́чій ста́ті не ли́чить таке́ виробля́ти. Лю́ди – ті́льки чолові́ча стать (Свидн.). Зака́зано було́ приво́зити на Січ жіно́чий рід (Куліш). А з яко́го по́ля: з жіно́чого чи мужи́чого?]. *Население обоего* **по́ла** – лю́дність обо́х ро́дів. *Женский* **пол** (*соб.*) – жіно́ча стать (жіно́цтво, жіно́та). *Мужеский* **пол** (*в противопол. женскому*) – чолові́ча стать, чолові́цтво, парубо́цтво. [Кому́ що́ ла́се, а їй парубо́цтво]. *Падкий к женскому* **по́лу** – охо́чий (ла́сий) до жіно́цтва. *Прекрасный* **пол** – га́рний (кра́сний) рід, бі́ла че́лядь. [Ні в чі́м бу́де між бі́лу че́лядь піти́ погуля́ти. Ту́рки воюва́ли, бі́лу че́лядь забира́ли (А. Д.)]. *Сильный* **пол** – ду́жий рід, чолові́цтво.
III. Пол – (*дощаной*) помі́ст (-мо́сту), підло́га; (*паркетный*) тафльо́вана підло́га; (*земляной*) долі́вка, діл (*р.* до́лу). *На* **-лу́** – на помо́сті, на підло́зі, на долі́вці, до́лі. [Посла́лись до́лі і поляга́ли по́котом]. *На* **пол** – додо́лу. [Пусти́ дити́ну додо́лу].
Пола́ – 1) *см.* **Полови́на** (*в сложении – не склон.*) пів. **Пола́***беды*, **пола́***горя* – пі́вбіди, півго́ря; 2) (*в одежде, палатке*) пола́. [Соба́ка вхопи́в зуба́ми за по́лу: Відгорну́в по́лу в наме́ті]. **-ла** *свёрнутая* – запі́л, припі́л (-по́лу), запі́лля, припі́лля. [У запо́лі прині́с. Несе́ щось у припо́лі. Я́блук у запі́лля понабира́ли]. *Продавать из-под* **-лы́** – з-під поли́ продава́ти. *Из* **-лы́** *в* **-лу́** *передать* – з-під поли́ відда́ти. *Удариться* (*биться*) *об* **по́лы** – вда́ритися (би́тися) в по́ли. *Продал лошадь и передал из* **-лы** *в* **-лу** – прода́в коня́ й переда́в з рук у ру́ки (з поли́ в по́лу). **-ла́** *об* **-лу́** – пола́ в по́лу. *От беды хоть* **-лу́** *отрежь да уйди* – від напа́сти хоч поли́ вріж, а втіка́й. **-лы** *коротает, а плечи латает* – по́ли врі́зує, а пле́чі лата́є. **-лы** *шёлком подбиты, а закромы пусты* – на нозі́ сап’я́н рипи́ть, а в борщі́ тря́сця кипи́ть. **-ла́** *у стола* – криле́. [Стіл з кри́лами. Спусти́ крило́ в столі́].
Пола́бзиться – (*около кого*) лести́тися до ко́го, підлабу́знюватися до ко́го.
Полави́ровать, *см.* **Лави́ровать.**
Пола́вливать – лови́ти и́нколи.

Полага́ть, положи́ть – 1) (*куда, где, на что*) кла́сти, поклада́ти, покла́сти, (*диалект.*) ложи́ти, положи́ти, покладови́ти. [Клади́ книжки́ на стіл (на столі́). Покла́в гро́ші в скарбни́цю. Бу́ду в землі́ коза́цькій-християнській го́лову поклада́ти]. **-жи́ть** *лишнее* (*о приправах*) – переда́ти. [Переда́в куті́ ме́ду]. **-жи́ть** *в кушанье что-л. крошеное* – закриши́ти чим. *Разбив,* **-жи́ть** *во что* (*о яйцах*) – уби́ти. [Я в сир тро́є яє́ць уби́ла]. **-жи́ть** *головами или верхними концами в противопол. направл.* – покла́сти ми́ту́сь. [Ри́бки в пуде́лкові лежа́ли ми́тусь. Покла́ла снопи́ ми́тусь]. **-га́ть** *земные поклоны* – дозе́мні покло́ни поклада́ти, би́ти. **-жи́ть** *земной поклон* – покла́сти, уда́рити, заби́ти покло́н. **-га́ть** *душу, за кого, что* – поклада́ти, покла́сти ду́шу за ко́го, за що. [Па́стир до́брий ду́шу свою́ поклада́є за ві́вці (Єванг.)]. **-га́ть, -жи́ть** *голову* (*жизнь*) *за кого, за что* – голово́ю наклада́ти, накла́сти (наложи́ти) за ко́го, за що; тру́пом ляга́ти за ко́го, за що. [Він голово́ю накладе́ за свою́ іде́ю (Крим.). За отчи́зну голова́ми наклада́ли]. **-жи́ть** *врага на месте* – укла́сти во́рога, зроби́ти во́рогові кіне́ць. **-жи́ть** *убитыми многих* – покла́сти, ви́класти. [Ви́клав ляшкі́в, ви́клав панкі́в у чоти́ри ла́ви]. **-жи́ть** *оружие перед кем* – скла́сти збро́ю перед ким. **-жи́ть** *к ногам* – скла́сти (покла́сти) до ніг. **-га́ть, -жи́ть** *начало, основание чему* – заклада́ти, закла́сти що, засно́вувати, заснува́ти що, зроби́ти (покла́сти) поча́ток чому́, чого́. [Шекспі́р покла́в поча́ток і спра́вжньої сьогоча́сної коме́дії (Єфр.)]. **-га́ть, -жи́ть** *основание городу* – оса́джувати, осади́ти мі́сто. **-жи́ть** *конец* (*предел*) *чему* – зроби́ти (покла́сти) кіне́ць (край), бе́рега да́ти чому́. [Тре́ба рішу́че цій пра́ктиці зроби́ти кіне́ць (Н. Рада)]. **-жи́ть** *на ноты* – покла́сти на но́ти; заве́сти в но́ти. **-га́ть** *надежду на кого* – поклада́ти (держа́ти, ма́ти) наді́ю на ко́го. [Я на дя́дька Петра́ наді́ю держа́ла (Переясл.)]. **-га́ть** *гнев на кого* – поклада́ти, положи́ти гнів на ко́го. **-га́ть** *резкую границу* – ста́вити о́бру́б; кла́сти вира́зну́ ме́жу. [Ніко́ли ми не мо́жемо напе́вне ви́значити поді́ю, щоб виразни́й ста́вила о́бруб між сусі́дніми періо́дами (Єфр.)]. *Как бог на душу* **-жит** – собі́ до вподо́би; як замане́ться. [Кру́тять мора́льними катего́ріями собі́ до вподо́би (Єфр.)]. **-га́ть, -жи́ть** *жалованье кому, цену чему* – покла́сти, кла́сти, визнача́ти, ви́значити, признача́ти, признач́ити, встановля́ти, встанови́ти платню́ кому́, ці́ну за що. [Платні́ мені́ ви́значено по три черві́нці на мі́сяць. Тре́ба да́ти за ко́жний стовп – кладі́м уже – по карбо́ванцю (Звин.)]; 2) (*решать*) поклада́ти, покла́сти, виріша́ти, ви́рішити. [Покла́ли, що тре́ба одру́жити Йо́на в-осени́ (Коцюб.)]. *В военном совете* **-жи́ли** *действовать наступательно* – військова́ ра́да ви́рішила (покла́ла) наступа́ти (роби́ти на́ступ). **-жи́ть** *на чём* – поєдна́тися, (*редко*) положи́тися. [Так і положи́лися, щоб Семе́н Іва́нович, коли́ ті́льки захо́че, щоб і прихо́див (Квітка)]. **Поло́жено** – (*по обычаю*) заве́дено. [Цей день заве́дено святкува́ти. Косаря́м заве́дено дава́ти по ча́рці]. 3) (*думать, держаться мнения*) гада́ти, ду́мати, міркува́ти, поклада́ти, уважа́ти. [Я теж гада́ю, що ні́чо́го не бу́де. Ду́маю, що на це приста́ти мо́жна. Я так собі́ мірку́ю, що ні́чо́го з то́го не бу́де путя́щого. Він так собі́ поклада́є: як пі́де чолові́кові з яко́го дня, то так воно́ вже і йде́ться (Коцюб.). А що, во́лики, як уважа́єте: де бу́демо ночува́ти? (Драг.)]. **-га́ю**, *что* – ду́мка така́, що…; я тако́ї (ті́єї) ду́мки; на мою́ ду́мку; я таки́й, що…; (я так) гада́ю, що *и т. д.* [Гада́ю, що так бу́де найлі́пше]. *Как вы* **-ете**? – яко́ї ви ду́мки? як на ва́шу ду́мку ? як ви гада́єте? *и т. д. Надо* **-га́ть**, *что* – мабу́ть так, що; тре́ба ду́мати, що. **Поло́жим** – візьмі́мо, покладі́мо, припусті́мо, да́ймо. **-жим**, *что это так* – припусті́мо, що це так; неха́й це бу́де й так. *Его* **-га́ют** *умершим* – про його́ ду́мають, що вмер; його́ вважа́ють (ма́ють) за поме́рлого. **-га́ют**, *что это вы сделали* – гада́ють (ду́мають), що це ви зроби́ли; ду́мають на вас, що ви це зроби́ли. **Поло́женный** *и* **положённый** – (*куда, где, на что*) покла́дений. **-ный** *на ноты* – заве́дений у но́ти; (*о жалованьи, цене*) ви́значений, призна́чений, покла́дений, устано́влений; (*надлежащий*) нале́жний (*по обычаю*) заве́дений.

Полага́ться, положи́ться – 1) кла́стися, покла́стися, бу́ти покла́деним. [На підбі́йку баво́вна кладе́ться]; 2) нале́жати(ся). **-лага́ется** *на каждого по одному фунту хлеба* – ко́жному нале́житься по о́дному фу́нтові хлі́ба. **-лага́ется** *выдавать пищу* – нале́жить видава́ти харчі́; 3) (*предполагаться*) ма́тися. [Тут ма́лося сте́жку прорі́зати]; 4) (*на кого, на что*) звіря́тися, звіритися на ко́го, на що, кому́, здава́тися, зда́тися, спуска́тися, спусти́тися, поклада́тися, покла́стися, впевня́тися, впе́внитися на ко́го, на що, убезпеча́тися, убезпе́читися на ко́го, чим, дуфа́ти (духва́ти) на ко́го. [Зві́ритись не мо́жна ні на ко́го (Грінч.). На посві́дчення суча́сників зві́рилися (Корол.). Ма́ли пани́ на Украї́ні до́брі оборо́нці, зві́рилися со́тникові у́манському Го́нті (Макс.). Я тобі́ кажу́: ти на ме́не зда́йся (Л. Укр.). Пішли́ тайго́ю, на ла́ску бо́жу спусти́вшись (Корол.). На своє́ пе́вне пра́во наді́ю кладу́ (поклада́юся). Не впевня́йся, си́зий о́рле, на лейстро́вих ду́же (Куліш). Не вбезпе́чившись на козакі́в, гетьмано́ве коро́нні по́спіль з ни́ми і німе́цьку піхо́ту в човни́ посади́ли (Куліш). Та й на дя́дька не ду́же духва́йте (Свид.)]. **-га́ться** *на чей-л.*

авторитет – здава́тися, зда́тися на чий авторите́т. **-га́юсь** *на вас, на ваше слово* – здаю́ся (звіря́юся) на вас, на ва́ше сло́во. **-га́юсь** *во всём на вас* – у всьо́му на вас здаю́ся (спуска́юся). *На его слова нельзя* **-жи́ться** – на йо́го слова́ не мо́жна звіритися (спусти́тися, зда́тися). **-га́ться** *на свои силы* – на свою́ си́лу поклада́тися, покла́стися; 5) **-га́ться** *согласно обычаю, закону* – годи́тися. **-га́ется** (*по обычаю*) – годи́ться, заве́дено. [У гостя́х годи́ться пово́дитися че́мно. На весілля заве́дено пекти́ корова́й]. *По закону* **-га́ется***, чтобы* – зако́н вели́ть (нака́зує), щоб… *Так поступать* (*делать*) *не* **-га́ется** (*законом*) – так чини́ти (роби́ти) не ві́льно, не дозво́лено (зако́н не вели́ть); (*обычаем*) так чини́ти не годи́ться, не заве́дено; 6) (*взаимно условиться*) поєдна́тися, постанови́ти, покла́сти. [Поєдна́лися, щоб за́втра й робо́ту поча́ти. Покла́ли бі́льше не свари́тися].

Пола́живать, пола́дить – 1) (*исправлять*) полаго́джувати, пола́годити. [Пола́годив де́що коло ха́ти]; 2) (*приводить в порядок*) нала́годжувати, нала́годити. [Нала́годив риба́льську усю́ спра́ву: не́від, ятері́, чо́вен]; 3) *помириться* – поладна́ти, дійти́ до ла́ду, порозумі́тися. [Помирі́ться ви з не́ю, поладна́йте. Ого́нь з водо́ю шви́дше поладна́ють, ніж я з тобо́ю. Не порозумі́лися вони́ та й розійшли́ся].

Пола́зить – пола́зити; (*усилит.*) попола́зити; (*везде*) ви́лазити.

Полака́ть – похлепта́ти.

По-лаке́йски – по лаке́йському.

Полакирова́ть – полакува́ти, поглянсува́ти, скри́ти ла́ком.

Пола́комить – помани́ти. [Помани́в карбо́ванцем, та й не дав].

Пола́комиться – (*чем*) поласува́ти чим, пола́суватися на що, (*солёным*) посолонцюва́ти. **-ся** *на что* – поква́питися, з[по]ла́комитися (на що).

Пола́мывать – поло́млювати.

Поласка́ть – 1) попе́сти́ти, пожа́лувати, поголу́бити, поголу́бкати кого́; 2) (*о любовных ласках*) помилува́ти. *См.* **Ласка́ть.**

Поласка́ться – 1) пола́ститися, пола́щитися до ко́го; 2) помилува́тися, поголу́бкатися. *См.* **Ласка́ться.**

Пола́ти – (*всякий подмост*) помі́ст (-мо́сту); (*высокий*) під (*р.* по́ду); (*низкий*) піл (*р.* по́лу).

Пола́ять – побреха́ти, пога́вкати, попога́вкати.

По́лба, *бот.* Triticum spelta L. – по́лба, бо́льба, голо́мша, о́рки[і]ш.

Полы́гивать, полга́ть – побрі́хувати, побреха́ти.

Полго́да – півро́ку. *Приеду через* **-да** – приї́ду за півро́ку (через півро́ку).

Полго́лоса. *В***-полго́лоса** – півго́лосом, напівго́лосно, сти́ха.

Полго́ря – півбіди́.

По́лдень – 1) по́лудень, пі́вдень (-дня), (*гал.*) полу́дне[є]. [Був полу́день і со́нце ду́же припіка́ло. Ліс зати́х під палю́чим гні́том лі́тнього пі́вдня (Грінч.). Це ста́лося перед пі́вднем (по́луднем). Спить до пі́вдня]. *В* **-день** – опі́вдні[я], опо́лудні. *Около* **-дня** – під по́лудень, під полу́днє. *В самый* **-день** – са́ме опі́вдні[я], у са́ме полу́дня. *После* **-дня**, *по* **-дни** – по-пі́вдні, по-полу́дні, з-полу́дня. [Піду́ додо́му, а з-полу́дня знов при́йду]. *В час* (*в два часа и т. д.*) *по* **-дни** – о пе́ршій (о дру́гій *и т. д.*) годи́ні по-пі́вдні. *Было уже за* **-день** – уже́ з пі́вдня зверну́ло; 2) (*юг*) пі́вдень, полу́день. [Пташки́ летя́ть з пі́вночи на пі́вдень у те́плії краї̈]. *Ветер с* **-дня** – ві́тер з пі́вдня (з ни́зу), ві́тер низови́й.

Полде́нный, *см.* **Полуде́нный** *и* **полудне́вный.**

Полдесяти́ны – півдесяти́ни, півдесяти́на.

Полдне́вный – опівде́нний, полу́дній (-ього). [У неді́лю у полу́дню годи́ну сам Фило́ненко виступа́є (Дума)].

По́лдник – по́лудень (-дня), полу́денок (-нка).

По́лдничанье – полу́днання, полу́днування.

По́лдничать – полу́днати, полу́днувати.

Полдю́жины – півту́зина, півдвана́цятка, ше́стеро.

По́ле – 1) (*равнина, простор*) по́ле, степ (-пу). [Ой у по́лі Килиї́мському. Ой ви́їхав наш Реву́ха в чи́стий степ гуля́ти]. *Чистое* **-ле** – чи́сте по́ле, чи́стий степ; широ́ке по́ле, степ широ́кий. *Выйти в* **по́ле**, *на* **по́ле** – ви́йти в по́ле, на по́ле, в степ, у степи́; 2) (*девственное, непаханное*) ціли́на́. [Там степ залі́г цілино́ю]. *Вольное, пустынное* **-ле** – гуля́й-поле, ди́ке по́ле. *Открытое* **-ле** – широ́ке, ві́льне по́ле; 3) (*обработанное, пашня*) по́ле, рілля́ (-лі́). [Тепе́р пішло́ мужи́цьке по́ле. У ме́не ріллі́ три десяти́ні]; (*нива, участок*) ни́ва, ла́н (-ну), *ум.* ни́вка, ланок (-нка́). [Ори́ся-ж ти, моя́ ни́во (Шевч.). На горо́ді ни́вка, круго́м матери́нка. Лани́ широкопо́лі (Шевч.). Коза́рський лано́к (Конис.)]; (*под выпасом*) толо́ка; (*оставлен, на отдых*) переліг (-о́гу); (*вспахан. на отдых*) пар (-ру); (*заброшенное*) облі́г (-о́гу); (*у села для скота*) ви́гін (-гону); (*давно обрабатываемое, истощённое*)

старопі́лля. *Смена* **-ля** – руќа. [Ма́ю чоти́ри десяти́ни по́ля, по о́дній десяти́ні в ко́жну ру́ку]. *Итти в* **-ле** – йти на по́ле. *Ходить по* **-ля́м** – ході́ти поля́ми. *Быть в* **-ле** – бу́ти на по́лі. *Мои окна выходят в* **-ле** – у ме́не ві́кна на по́ле. *Опытное* **-ле** – до́слідне по́ле; 4) (*место сражения, битвы*) бойови́ще, бойови́сько, бо́їще, бойове́ по́ле. **-ле** *для поединка* (*стар.*) – тік (*р.* то́ку), тічо́к (-чка́); 5) (*площадь зрения*) по́ле зо́ру; 6) (*края книги, шляпы*) кри́си (-ів), береги́, краї́, (*только о книге*) маргіне́си. *Читая, делаю пометки на* **-ля́х** *книги* – чита́ючи, роблю́ за́значки у кни́зі по края́х (на берега́х, на маргіне́сах); 7) (*фон*) по́ле, тло, земля́. [По сі́рому по́лю (землі́) чо́рні й си́ні сму́жечки]; 8) (*поприще*) по́ле, ни́ва, тере́н (-е́ну), ділянка. [Працю́ють на по́лі науко́вому. Ви́йшов на ни́ву письме́нства. На тере́ні політи́чному він усла́вився. А це обібра́в собі́ діля́нку матеріяльну]; 9) (*охота*) полюва́ння. [Як поїхав короле́вич та на полюва́ння, лиши́в свою ві́рну жону́ та й на хорува́ння].

Полеви́ца, *бот.* Agrastis L. – метлю́г, мітли́ця, тонконі́г (-но́гу).

Полёвка, *зоол.* Hypodaeus – польова́ ми́ша, то́чка.

Полево́д – хліборо́б, землеро́б (-ба).

Полево́дство – хліборо́бство, рільни́цтво.

Полево́й – польови́й, степови́й, (*гал.*) пі[о́]льний. **-вы́е** *работы* – робо́та на по́лі. **-ва́я** *артиллерия* – польова́ гарма́та (артиле́рія).

Полевщи́на – (*оплата за съём под пастьбу*) випасо́ве (-ого).

По́легку – зле́гка, пома́лу.

Полего́ньку – леге́нько, злеге́нька, помале́ньку, помале́сеньку.

Поле́гче – 1) (*нар.*) ле́гшенько, ле́гше. *Этой дорогой итти* **-че** – цим шля́хом іти́ ле́гше. *Двигай шкаф* **-че** – посува́й (подава́й) ша́хву ле́гшенько. *Больному сегодня* **-че** – хво́рому сього́дні поле́гшало; хво́рому сього́дні тро́хи попі́льжило; 2) (*сравн. ст. от* **лёгкий**) ле́гшенький, ле́гший. *Этот сундук* **-че** *того* – ця скри́ня ле́гшенька за ту.

Полегчи́ть – 1) полегши́ти. *Срв.* **Облегчи́ть**; 2) *см.* **Оскопи́ть.**

Поледене́ть – з[по]леденіти; (*сильно остыть*) подубі́ти; (*переносн.*) похоло́нути. [Ба́ба у дворі́ чи́сто зледені́ла. Ру́ки в ме́не подубі́ли. Злякавсяаж похоло́в].

Полежа́лый – ле́жаний, переле́жаний. **-лое** – полежа́ле.

Полежа́ть – (*нек. вр.*) поле́жати, приле́жати, (*усилит.*) пополе́жати. [Застуди́лась була́, так що тро́хи й приле́жала].

Поле́живание – поле́жування, лежня́, ле́жа, ле́жні (-ів). [За лежне́ю і поси́діти ні́коли. З ле́жі не спра́виш оде́жі. Ті́льки ле́жні справля́єш та си́дні (Гр.)].

Поле́живать – поле́жувати, приле́жувати; (*насм.*) виле́жуватися, ле́жні справля́ти. [Ще не зо́всім ви́дужав – приле́жую ча́сом. Ти таки́ лю́биш виле́жуватися – разі́в по п’ять на день ляга́єш].

Поле́зно – ко́ри́сно, пожи́то́чно, (*гал.*) хосе́нно. [Це кори́сно за-для здоро́в’я].

Поле́зность – кори́сність, пожи́то́чність, хосе́нність (-ности).

Поле́зный – кори́сний, пожито́[е́]чний, спожи́точний, (*гал.*) хосе́нний. *Соединять приятное с* **-ным** – єдна́ти, з’єдна́ти прие́мне з кори́сним. **-ный** *для здоровья* – помічни́й (на здоро́в’я). *Быть* **-ным** *кому* – у приго́ді става́ти, ста́ти кому́.

Поле́зть – полі́зти; (*на дерево на гору*) полі́зти, подра́тися, поде́ртися на де́рево, на го́ру. **-ле́зть** *на четвереньках* – порачкува́ти.

Поле́й, *бот.* Menta pulegium L. – полі́й (-ію́), блохі́вник.

Полеле́ять – попе́стити *и т. д. См.* **Леле́ять.**

Полемизи́ровать – полемізува́ти.

Поле́мика – поле́міка. **Полеми́ческий** – полемі́чний.

Поле́ниваться – лінува́тися ча́сом, лі́ньки справля́ти.

Полени́ться – полінува́тися, поледа́чи́тися.

Поле́нница. -ница *дров* – сті́с (-о́су) дров.

Поле́нный – полі́нний.

Поле́но – полі́но (*ув.* поліня́ка, *ум.* полі́нце), ру́банець (-нця), дрови́на (*ув.* дровиня́ка); (*толстое и короткое*) оцу́пок (-пка), оцу́палок (-лка). **-но** *для лучины* – скални́к.

Полепета́ть – побелькота́ти, полепета́ти. *См.* **Лепета́ть.**

Полепи́ть – поліпи́ти, (*о пирогах*) побга́ти, (*усилит.*) пополіпи́ти, попобга́ти. *см.* **Лепи́ть.**

Поле́ска, *бот.* Mercurialis perensis L. – про́ліска, про́лісок (-ска).

Полесо́вщик – карбівни́чий, побережни́к. *См.* **Лесни́к 1.**

Поле́сье – полі́сся. *Житель* **-сья** – поліщу́к, полісю́к (-ка́).

Полёт – 1) літ, льот (*р.* льо́ту), лет (*р.* ле́ту). **-лёт** *кругами* – ширя́ння, кружа́ння, кружля́ння. *Убить на* **-те** – уби́ти на лету́. *С птичьего* **-та** – з пташи́ного ле́ту. *Видно*

сокола по **-ту** – зна́ти со́кола по льо́ту; зна́ти па́на по халя́вах. **-том** – враз, як загорі́лося. *Дальность* **-лёта** – дале́кість ле́ту. **-лёт** *мыслей* – льот (ширя́ння) думо́к; 2) (*действ.*) літа́ння. **-ты** *машин* – літа́ння маши́н; 3) (*ширина лет. крыльев*) ро́зпір (-по́ру).

Полета́й – політа́йко, мерщі́й (-ія́).

Полета́ть – політа́ти; (*кружась*) поширя́ти, покружа́ти, покружля́ти, (*усил.*) пополіта́ти *и т. д.*

Полете́ть – 1) полеті́ти, поли́нути; (*с силой*) шугну́ти, шугону́ти; 2) **-те́ть** (*упасть*) – шубо́вснути. [Так і шубо́вснув у рі́чку]. **-те́ть** *вниз головой* – сторчака́ да́ти; сторч голово́ю впа́сти; (*кувырком*) укри́тися п'ята́ми, шкере́берть піти́.

Поле́тник, поле́тчик, -ца – полі́тник, полі́тниця. [Трьох полі́тниць на горо́д наня́ла собі на лі́то].

Полётывать – полі́тувати; літа́ти и́нколи.

Поле́чивать, -ся – лікува́ти, -ся и́нколи.

Полечи́ть, -ся – полікува́ти, -ся.

Поле́чь – полягти́, лягти́, полягти́ся, (*о хлебе*) ви́лягти. [Ішли́ воні́ свій край обороня́ти і на степа́х лягли́ від ворогі́в (Грінч.). Трава́ поляга́ла(ся)]. *Рожь от дождя* **-ля́жет** – жи́то від дощу́ ви́ляже (поля́же). **Полёгший** – поле́глий, поля́жений. [Єсть і стоя́че, і поле́гле жи́то. Це поля́жений льон, дак тим і зеле́ний].

По́лзание – по́взання, плазува́ння, ла́зіння.

По́лзать – по́вза́ти, плазува́ти, ла́зити. [Му́хи ла́зили по сто́лу. Дити́нка вже ла́зити почала́. Га́дина повзе́ (плазу́є)]. **-зать** *на четвереньках* – рачкува́ти(ся); ра́чки ла́зити, лі́зти; (*на коленях*) колінкува́ти. *Рождённый* **-зать***, летать не может* – плазуно́ві орло́м не бу́ти.

По́лзкий – повзьки́й.

Ползко́м – по́повзком, по́повза, пла́зом, плазьма́, ра́чки.

Ползти́ – повзти́, лі́зти. *См.* **По́лзать, Ополза́ть.**

Ползу́н, -нья – 1) повзу́н, повзу́ха, полазю́ка. **-ны́**, *зоол.* (*о птицах*) – лазі́ї, лазуни́; 2) *механ.* – по́плазень (-зня).

Ползу́ха – (*метель снизу*) пі́ша, позе́мна кура́.

Ползу́чий, ползу́щий – повзу́чий, плазу́щий, плазови́тий. [Черва́к плазу́щий]. **-чее** *растение* (*стелющееся*) – стелю́х, п'ялу́н, повзу́ща росли́на.

Полиа́ндрия – поліа́ндрія (-рії).

Поли́в – полива́ння. *Дождь* **-вом** *пошёл* – дощ пішо́в зли́вою.

Поли́ва – поли́ва. *Срв.* **Глазу́рь.**

Полива́льник, -ница – полива́й[ч]ка, водолі́йка.

Полива́льный – полива́льний, водолі́йний.

Полива́льня, *см.* **Полива́льник.**

Полива́льщик, -щица – полива́льник, -ниця.

Полива́ние, поли́вка – поли́ванка, полива́ння. **-ние** *обожжёной посуды поливою* – склі́ння, полива́ння.

Полива́ть, поли́ть – 1) (*водой*) полива́ти, поли́ти, полля́ти, підлива́ти, підли́ти, (*мн.*) попідлива́ти; 2) (*посуду поливой*) полива́ти, поли́ти, скли́ти, поскли́ти. *См.* **Полива́ть, Глазу́рить. Поли́тый** – поли́ваний, поли́тий, полля́тий; підли́ваний, підли́тий. **-тый** *глазурью* – поли́в'яний, скле́ний.

Поли́вить – полива́ти поли́вою, скли́ти. *Срв.* **Глазу́рить.**

Поли́вка, *см.* **Полива́ние.**

Поливно́й – поливни́й.

Полига́мия – полігамія.

Поли(г)а́рхия – полігархія.

Полигло́т – полігло́т (-та).

Полиго́н – поліго́н (-ну), (*в народн. этимол.*) палійо́н.

Полигра́ф – полігра́ф. **Полиграфи́ческий** – поліграфі́чний.

Полигра́фия – полігра́фія (-фії).

Полиза́ть – полиза́ти, поли́зькати.

Поликова́ть – поради́ти. *См.* **Ликова́ть.**

Полинева́ть – поліні́яти.

Полино́м, *мат.* – поліно́м (-му).

Полиня́ть – полиня́ти, злиня́ти, збля́кнути, сполові́ти. **Полиня́лый, полиня́вший** – поли́няний, злиня́лий, збля́клий, сполові́лий. *Срв.* **Линя́ть.**

Поли́п, *зоол.* – полі́п (-па).

Полипня́к *и* **-ни́к** – поліпня́к (-ка́).

Полирова́льный – лощи́льний, ґлянсува́льний, поліру́ва́льний.
Полирова́льня – (*для металла, камня, кости*) лощи́льня, ґлянсува́льня; (*для дерева*) поліру́ва́льня.
Полирова́ние – (*металла, камня, кости*) лощі́ння, ґлянсува́ння; (*дерева*) поліру́ва́ння; (*гребней роговых*) калярува́ння.
Полирова́ть, отполирова́ть – (*металл, камень, кость*) лощи́ти, ви́лощити, ґлянсува́ти, ви́ґлянсувати; (*дерево*) поліру́ва́ти, споліру́ва́ти; (*гребень роговой*) калярува́ти, ви́калярувати, лицюва́ти. **Поліро́ванный** – (*о камне, металле, кости*) ви́лощений, ви́ґлянсуваний, (*о дереве*) споліро́ваний; (*о гребне роговом*) ви́каляруваний.
Поліро́вка, *см.* **Полирова́ние.**
Поліро́вщик, -щица – (*металла, камня, кости*) лощи́льник, -ница, ґлянсува́льник, -ниця, (*дерева*) поліру́ва́льник, -ниця.
По́лис – по́ліс (-са).
Полиса́дник, *см.* **Палиса́д, -ник.**
Полисме́н – полісме́н, поліца́й (-ая́).
Полиспа́ст – поліспа́ст (-ту).
Листа́ть – погорта́ти.
Политеи́зм – політеї́зм (-му).
Политеисти́ческий – політеїсти́чний.
Полите́хник – політе́хнік. **Полите́хника** – політе́хніка.
Политехни́ческий – політехні́чний.
Поли́тик – полі́тик.
Поли́тика – полі́тика. *Вести друг с другом* **-тику** – політикува́тися. [Оби́два-ж вони́ політику́ються, подару́нками обсила́ються, а ни́шком оди́н на о́дного чига́ють (Куліш)].
Политика́н – політика́н, (*вульг.*) круті́й (-ія́).
Политика́нство – політика́нство, політикува́ння.
Политика́нствовать – політика́нствувати, політикува́ти, крути́ти в полі́тиці.
Поли́тико-эконо́м – полі́тико-еконо́м.
Поли́тико-экономи́ческий – полі́тико-економі́чний.
Политипа́ж – політипа́ж (-жу), гравю́ра на де́реві.
Политипа́жный – політипа́жний, (*о гравюре*) рі́заний на де́реві.
Полити́чески – політи́чно. *Действовать* **-ки** – підхо́дити, підійти́ політи́чно до ко́го, під ко́го.
Полити́ческий – політи́чний. [Політи́чний злочи́нець. Політи́чна еконо́мія].
Полити́чный – політи́чний, хи́трий.
Политу́ра – політу́ра.
Политу́рный – політу́рний, політу́ровий.
Поли́ть – 1) *см.* **Полива́ть**; 2) лину́ти. [Лину́в дощ].
Поли́ться – поли́тися, полля́тися, лину́ти, -ся.
Полице́йский – 1) (*сущ.*) поліція́н(т), поліца́й (-ая́); 2) (*прил.*) полі́ці́йний. **-ский** *надзор* – полі́ці́йний до́гляд.
Поли́ция – полі́ція.
Полицийме́йстер – поліцма́йстер (-стра).
Полицийме́йстерский – поліцма́йстерський.
Поли́чная (*ставка*), *см.* **Очно́й** (**-ная** *ставка*).
Поли́чное – лице́. *Его поймали с* **-ным** – його́ зло́влено з лице́м. *Поймать с* **-ным** *при краже* – пійма́ти з кра́деним. *Найти* **-ное** (*при краже*) – ви́трусити кра́дене.
Поли́чье *и* **-чие** – обли́ччя, поли́ччя.
Полишине́ль – полішине́ль (-ля).
Полк – полк (-ку), (*стар.*) рейме́нт (-нту). *Княжий* **-лк** – (*свадебн.*) боя́рський (молодо́го) по́їзд.
По́лка – поли́ця, *ум.* поли́чка. **-ки** *для посуды*– ми́сник, судни́к; (*для икон*) бо[і]жни́к, бо[і]жни́ця. **-ка** *треугольная в углу* – коси́нець (-нца), коси́нчик. **-ка** *в ружье* – пані́вка, па́нва, поли́чка, натра́вка.
Полко́вник – полко́вник, (*стар.*) рейме́нта́р (-ря́). **-ница** – полко́вниця, полковнико́ва.
Полко́внический *и* **-чий** – полко́вницький, полко́вничий.
Полково́дец – ота́ман військови́й.
Полково́дство – отаманува́ння.
Полково́й – полкови́й.
Полкопе́йки – півкопі́йки; шаг (-га́).

Полне́йший – цілкови́тий. **-шее** *безумие* – цілкови́те безглу́здя. **-шее** *бессилие* – цілкови́та безси́лість.
По́лненький – повне́нький, огря́дне́нький.
Полне́ть, пополне́ть – повні́шати, поповні́шати, си́тшати, поси́тшати, сиVті́шати, поситі́шати, гла́дшати, погла́дшати, набира́тися, набра́тися ті́ла, дебелі́шати, подебелі́шати.
Полнёхонький – повні́сінький, повні́ненький. **-хонько** – повні́сінько, повні́ненько.
По́лниться – по́внитися, сповня́тися. *Срв.* **Наполня́ться.**
По́лно – 1) по́вно. [Налива́й по́вно]. **-но** *до краёв* – по́вно вщерть (аж по ві́нця). **Полны́м-полно́** – повні́сінько, повні́ненько; 2) (*довольно*) го́ді, до́сить, бу́де, край. Го́ді гуля́ти, час до робо́ти бра́тися. До́сить (бу́де) уже́ пустува́ти. Край, більш не пи́тиму]. **По́лноте**! – Го́ді! Го́ді-бо вам! **По́лноте** *ссориться*! – Го́ді (бо) вам свари́тися!
Полнобо́кий – бока́тий, опо́листий; (*сущ.*) бока́нь.
Полнова́тый – повня́вий, повне́нький.
Полнове́сность – правди́ва вага́, по́вна вага́.
Полнове́сный – правди́вої ваги́, по́вної ваги́. **-ная** *монета* – моне́та правди́вої ваги́. **-ная** *пощёчина* – до́брий (ви́важений) ля́пас.
Полновла́стие – повновла́да.
Полновла́стный – повновла́дний. **-вла́стно** – повновла́дно.
Полново́дие – вели́ка вода́, по́відь (-води), повнові́ддя.
Полново́дность – повново́д(н)ість.
Полново́дный – повново́д(н)ий, великово́д(н)ий.
Полновы́менный – икри́стий. [Икри́ста коро́ва].
Полногла́сие – повно́голос (-су).
Полногла́сный – повноголо́с(н)ий.
Полногру́дый – повногру́дий, груда́стий.
Полнокро́вие – крови́стість (-ости).
Полнокро́вный – крови́стий.
Полноли́цый – повнови́дий, (*грубо*) пика́тий, миза́тий.
Полнолу́ние – по́вня, мі́сяць у по́вні (на-впо́вні). *Теперь* **-ние** – тепе́р по́вня. *Это было в* **-ние** – це було́, як мі́сяць був у по́вні, це було́ у по́вні мі́сяця.
Полноме́рность – повномі́рність (-ости).
Полноме́рный – повномі́рний.
Полномо́чие – 1) повновла́сть. *Ему даны* **-чия** – йому́ да́но повновла́сть; 2) уповнова́ження, манда́т. *Пред'явить* **-чие** – показа́ти уповнова́ження (манда́т).
Полномо́чный – повновла́сний, повнова́жений. **-ный** *посол* – повновла́сний, повнова́жений посо́л. **-но** – повновла́сно.
Полнопра́вность – повнопра́вність (-ости).
Полнопра́вный – повнопра́вний. [До ві́йська ма́ли пра́во вступа́ти ті́льки повнопра́вні ри́мські громадя́ни (М. Лев.)].
Полнорабо́чий – ці́лий (повноліт́ній) робітни́к.
Полносо́чие, -чность *дерева* (*весной*) – сочи́стість (-ости).
Полносо́чный – сочи́стий, по́вний со́ку.
По́лность – по́вність; *см.* **Полнота́ 1.**
По́лностью – цілко́м, спо́вна, до по́вної по́вні, по́вною (всіє́ю, ці́лою) мі́рою. [Йо́го вимага́ння я завдовольни́в цілко́м. Гро́ші ви́плачено спо́вна. Розплати́вся по́вною мі́рою. Не дасть йому́ розвину́ти худо́жницького смаку́ сво́го до по́вної по́вні (Куліш)]. *Отослать деньги* **-тью** – відісла́ти гро́ші спо́вна. *Он удовлетворён* **-тью** – його́ завдово́лено цілко́м (спо́вна). *Удовлетвориться* **-тью** – завдовольни́тися цілко́м, уще́рть.
Полнота́ – 1) по́вність (-ости), по́вня, по́внява, повнота́, щерть (-ти). [Виявля́ла всю по́вню свої́х вла́сних індивідуа́льних сил (Грінч.). У по́вняві дозна́є недоста́тку, всі злигодні підíймуться на йо́го (Куліш). По́внява та ці́лість почува́ннів. У засі́ках така́ по́внява, що аж трища́ть. Мі́сячник цей з найбі́льшою по́вністю обороня́в Шевче́нкові ідеа́ли (Грінч.). Все те бага́тство почало́ в не́ї ме́ншати, та й ніко́ли вже не пішло́ вго́ру до тако́ї ще́рти (Куліш). Жада́є, щоб шви́дче яви́лась у повноті́ краса́ ми́ру (Квітка)]. *От* **-ты́** *сердца говорят уста* – з по́вні (по́вняви) се́рця уста́ промовля́ють. **-та́** *звука* – по́вність зву́ку; 2) огря́дність, по́вність, дебе́лість, си́тість (-ости). [Ра́да була́-б збу́тися хоч з-полови́ни своє́ї огря́дности].
Полноте́лый – тіли́стий, опа́систий.
Полноце́нный – повнова́ртний, по́вної ва́ртости.

Полно́чный – півні́чний, опівні́чний, полу́ночний. [Світова́я зоря́ – я́сна, полу́ночна – те́мна]. **-ный** *час* – опі́вні́чна (полу́ночна) доба́ (годи́на). [Ста́ла полу́ночна годи́на наступа́ти]. *См.* **Полуно́чный.**

По́лночь – пі́вніч, опі́вніч (-ночи). [І опі́вніч вже мина́є]. *Около, к* **-ночи** – над (під) пі́вніч, бли́зько півно́чи. *Глубокая* **-ночь** – глупа́ пі́вніч (опі́вніч). *В* (*самую*) **-ночь** – (са́ме) опі́вночі, са́ме в опівні́чну до́бу (по́ру). *После* **-ночи** – по пі́вночі, як з пі́вночи зверну́ло, ско́ро з пі́вночи зверну́ло. [Це ста́лося, ско́ро з пі́вночи зверну́ло]. *Далеко за* **-ночь** – геть по пі́вночі. *Перевалило за* **-ночь** – зверну́ло з пі́вночи.

Полнощё́кий – повнови́дий. *Срв.* **Полноли́цый.**

Полно́щный, *см.* **Полно́чный.**

По́лный, по́лон – 1) (*содержащий сколько может вместить*) по́вний, по́вен чого́. [Напою́ коня́ з по́вного відра́. Хіба́ реву́ть воли́, як я́сла по́вні? (Мирн.). Нарва́ла грушо́к по́вен фартушо́к]. *Совершенно* **-ный**, **полны́м -ный** – повні́сінький, повні́ненький, (*преимущ. в песнях*) по́вна-повни́ця. **-ная** *луна* – мі́сяць упо́вні, по́вня, по́вний мі́сяць. **-ная** *вода* – повнові́ддя, вели́ка вода́. *Становиться* **-ным** – сповня́тися, виповня́тися. **-ный** *возраст* – повнолі́ття. *Ему* **-ных** *тридцать лет* – йому́ спо́вна (всі) три́цять ро́ків. *Ведро* **-но́** *воды* – у відрі́ по́вно води́; відро́ по́вне води́. *Двор* **-лон** *людей* – у дворі́ по́вно люде́й. *Увидел двор* **-ный** *людей* – поба́чив у дворі́ по́вно люде́й; поба́чив двір по́вен люде́й. **-ный** *до краёв* – по́вний уще́рть, по́вний аж по (са́мі) ві́нця. **-ный** *с верхом* – по́вний з ве́рхом (з на́спою). *Глаза* **-ны** *слёз* – в оча́х по́вно сліз. **-ные** *слёз глаза* – о́чі сліз по́вні. *Человек* **-ный** *надежд* – люди́на по́вна наді́й. *Голова* **-на́** *дум* – у голові́ по́вно думо́к. *Взгляд* **-ный** *муки* – по́гляд по́вний му́ки. **-ный** *интереса к чему* – по́вний ціка́вости до чо́го, ду́же ціка́вий до чо́го; 2) (*содержащий в себе всё должное, неумалённый*) по́вний, зупо́вний, ці́лий, (у)ве́сь, все́нький. [Та-ж ко́жний за́дум наш у ції юдо́лі свої́х наді́й зупо́вних не дохо́дить (Куліш). Тре́ба, ка́жуть, ізозва́ти зупо́вную ра́ду, щоб і ві́йсько з Запорі́жжя було́ на ра́ді (Куліш)]. *При* **-ном** *собрании* – при по́вному збо́рі. **-ное** *собрание сочинений* – по́вна (компле́тна) збі́рка тво́рів (писа́ннів). **-ный** *пансионер* – пансіоне́р (пожиле́ць) на всьому́ гото́вому. *В* **-ном** *уме* – при по́вному ро́зумі, спо́вна ро́зуму бу́вши. *В* **-ном** *ли ты уме*? – чи ти спо́вна ро́зуму? *В* **-ном** *об'ёме* – до кра́ю, цілко́м. *Он изучил эту науку в* **-ном** *об'ёме* – він простудіюва́в цю нау́ку цілко́м (до кра́ю). **-ный** *рабочий день* – ці́лий робі́тний день; 3) (*законченный, до конца доведенный или дошедший*) цілкови́тий, дове́ршений, по́вний. Цілкови́те розумі́ння спра́ви. Цілкови́тий бе́злад. Цілкови́та ілю́зія. Дове́ршене безглу́здя. По́вна ра́дість]. *Предоставить* **-ную** *свободу* – да́ти по́вну (цілкови́ту, всю) во́лю; 4) **-ный** *в лице* – повнови́дий; (*в теле*) гладки́й, огрядни́й, опа́систий, опа́листий, тіли́стий, дебе́лий, (*насм.*) бари́лькуватий. *Срв.* **Толстя́к**; 5) (*об одежде*) рясни́й. [Рясна́ спідни́ця, рясна́ сви́та].

Полоборо́та – півкру́га, піво́берта.

Полова́тый – улого́вистий, уло́жистий.

І. Полови́к – пости́лка, налері́жка, сте́жка. [Поклади́ пости́лку бі́ля поро́гу – но́ги обтира́ти. В хата́х на пі́длозі попрости́лувані були́ самотка́ні дорі́жки (сте́жки́)].

ІІ. Полови́к – 1) полови́на; 2) (*о кирпиче*) полови́нка.

Полови́на – полови́на; (*чаще в сложении с друг. словом*) пів. [Полови́на літ мина́є, а ща́стя нема́є. Пів життя́ свого́ відда́в я на цю робо́ту. Пів лі́та вже зійшло́. Не сказа́в ні півсло́ва]. *Прошла* **-ви́на** *года* – зійшло́ (мину́ло) півро́ку. *Разделить на две* **-ви́ны** – розполови́нити, переділи́ти на дві полови́ні (надвоє́). *Убавить на* **-ви́ну***, взять от чего-л.* **-ви́ну** – зме́ншити удво́є, надполови́нити, переполови́нити. *На* **-ви́ну** – напі́в, навпі́л, наспі́л, на полови́ну, полови́ною через пів. [Надря́пане напівпи́саними, напівдруко́ваними лі́терами. (Коцюб.). Буди́нок ста́нції, яки́й полови́ною склада́вся з ю́рти і ті́льки наполови́ну з ру́ського зру́ба (Корол.). Я живу́ банкно́тами си́німи та си́вими через пів фальши́вими (Франко)]. *В* **-ви́ну** – удво́є. [Там удво́є деше́вше (доро́жче)]. *Сделанный до* **-ви́ны** – зро́блений до-пів, до полови́ни. [Люде́й тих не ста́ло; зоста́лись ті́льки до-пів зро́блені ділá їх рук (Куліш)]. *На* **-ви́не***, в* **-ви́не** *дороги* – на пів путі́ (доро́ги), о-пів путі́ (доро́ги). [О-пів путі́ він нас перестрі́в]. *До* **-ви́ны** *дороги* – до пів (до полови́ни) пути́ (доро́ги, шляху́). *Это случилось в* **-ви́не** *зимы* – це ста́лося о-полови́ні зими́. *Это случилось в* **-ви́не** *третьего* – це ста́лося о-пів до тре́тьої годи́ни; це ста́лося о-пів на тре́тю годи́ну. *Отдать* (*взять*) *поле* (*огород*) *с* **-ви́ны** – відда́ти (взя́ти) по́ле (горо́д) на́спіл, з-полови́ни. [Своє́ї землі́ ма́ло – беремо́ ще на́спіл]. *Он с ним в* **-ви́не** – він із ним на́спіл, з-полови́ни. *В* **-ви́не** *срока* – до полови́ни те́рміну. *Два с* **-ви́ною** – два з полови́ною, півтретя́. *Три с* **-ви́ною** – півчверта́, три з полови́ною. *Четыре с* **-ви́ною** – півп'ята́ *и т. д.*

Полови́нка – полови́нка.

Полови́нник (*техн.*) – протíс (-тéса).
Полови́нный – полови́нний. [А полови́нна часть залíзні пу́та на сéбе надівáйте (Дума)]. *Он на* **-ном** *жалованьи* – він на полови́нній платні; він слу́жить за полови́нну платню́.
Полови́нчатость – полови́нчастість, полови́нність, (*двойственность*) двоїстість (-ости). [Вели́чня пóстать вéлетня, що найбільш на світі ненáвидить полови́нність (Єфр.)].
Полови́нчатый – полови́нчастий, переполови́нений, двоїстий, з двох полови́н (склáдений). [Ціла, не переполови́нена, гармонíйно розви́нута осóба лю́дська (Єфр.). Двéрі не суцíльні, а з двох полови́н. Полови́нчаста цéгла – самí-но половинки́].
Полови́нщик, -щица – спíльник, -ниця, з полови́ни, полови́ч. [Ми половичі до тóго діла (Желех.)].
Полови́ца – мости́на, мі[о]стни́ця, помíстниця.
Полóвник – 1) *см.* **Полови́нщик**; 2) ополóник. [Ополóником наси́пала борщу́ в ми́ску].
Половóдье – пóвідь (-води), пóвінь (-вени), повíддя, водопíль (-пóли). *Срв.* **Водопóлье.** [Срíблом підпливáє, пóвіддю вили́скує Полíсся під мíсяцем – берегú по доли́нах погуби́ло (Васильч.)]. *Большое* **-дье** – вели́ка пóвідь *и т. д.*, вели́ка (прибутнá) водá. [Сієї весни́ вели́ка прибутнá водá]. *Во время* **-дья** – в пóвідь, о-пóводі, підчас пóводи (пóвени, повíддя, водопóли), підчас вели́кої води́; під пóвідь *и т. д.*, під вели́ку вóду.
I. Полово́й – 1) підлóговий, помíстний. **-вáя** *доска, см.* **Полови́ца. -вáя** *тряпка* – сти́[і]рка (ганчíрка) до підлóги. **-вáя** *щётка* – мітлá до підлóги; 2) (*сущ.*) слу́жка.
II. Полово́й – сексуáльний, статéвий. **-вы́е** *органы* – природжíння, прирóда, (*о женск.*) лóно, статеві óргани, (*иноск.*) грíшне тíло, соромотá. **-вая** *горячка* – тíчка, (*у коровы*) полювáння, полíвка. **-вые** *сношения* – сексуáльні стосу́нки, (*иноск.*) гріх. **-вáя** *разнузданность* – сексуáльна розпу́ста. **-вóе** *бессилие* – статевá недолу́жність; *см.* **Импотéнция.**
III. Полово́й (*о масти*) – полови́й.
Половчáнин – половчи́н, -чáнин (*мн.* пóловці, половчáни).
Половьё (*перебитое пополам*) – полови́нки́.
Пóлог – запóна, заслóна. [В спáльнім покóї стоя́ло ширóке дубóве ліжко з пурпурóвою запóною, гаптóваною шовкáми й злóтом (Ор. Левиц.). Ліжко ви́дко й заслóни спадáють над ним (Л. Укр.)].
Полóг – 1) застáва. [Кожу́х у застáві лежи́ть за три карбóванці]; 2) (*повалка*) пóкіт (-оту). *Все* **-гом** *спать улеглись* – всі пóкотом повкладáлися спáти.
Полóгий – (*о горе, спуске*) полóжистий, спáдистий, спо[у]хóвий, протя́глий. [З óдного бóку горá крутá, а з дру́гого – полóжиста (спухóва)]. **-гий** *спуск* – спо[у]хóвина. [Мірóшник ви́йшов на сáмий край дорóги, де починáлася спохóвина до рíчки (Корол.)].
Полóго – полóжисто, спáдисто, спо[у]хóво, протя́гло.
Полóгость – 1) (*свойство*) полóжистість, спáдистість, протя́глість; 2) (*плоскость*) спохóвина, похи́лість.
Положéние – 1) (*чего*) покладáння, кладíння. **-ние** *основания постройки* – заклáдини; 2) (*предмета по отношению к окружающей местности*) стано́вище, пози́ція. [Станóвище (пози́ція) фортéці, збудóваної серед гір, булó вéльми́ сприя́тливе за-для оборóни]. **-ние** *города* – станóвище (пози́ція) мíста. **-ние** *горизонтальное* – стан горизонтáльний, позéм(н)ий; (*вертикальное*) стан простови́сний. *В лежачем* **-нии** – лéжмá, навлéжачки. *В стоячем* **-нии** – стовмá, навстóячки. *Географическое* **-ние** *страны, города* – географíчне станóвище країни, мíста. **-ние** *в пространстве* – мíсце в прóсторі. **-ние** *тела, головы* – постáва тíла, голови́. [Надáти голові прирóдньої постáви]; 3) (*состояние, обстоятельства*) стан (-ну), станóвище, ситуáція. [Які причи́ни призвели́ до такóго сумнóго стáну (станóвища)? В такóму стáні украї́нські зéмлі перехóдять під ру́ку ду́жчого сусíди (Єфр.). Станóвище булó принáдне на пóгляд, тяжкé й обрáзливе по су́ті (Єфр.). От станóвище: купи́ти немá за що і продáти немá чогó. Стан політи́чний. Стан матерія́льний]. *Попасть в неловкое* **-ние** – опини́тися в ні́яковому (в при́крому) станóвищі, стáні; опини́тися ні в сих, ні в тих; не знáти, на яку́ ступи́ти, попáстися в клóпіт. *Поставить кого в неловкое* **-ние** – постáвити когó в ні́якове станóвище. *Поставить в глупое* **-ние** – зроби́ти ду́рня з кóго, завдавáти, завдáти ду́рня кому́. *Очутиться в затруднительном* **-нии** – опини́тися (знайти́ся) в скрутнóму стáні (станóвищі), (*шутл.*) попáсти в анацію; загнáтися на слизькé; упáсти в тісну́ діру́. *Поставить кого в затруднительное* **-ние** – призвéсти (постáвити) когó в скрутни́й стан (станóвище); (*шутл.*) загнáти когó на слизькé (в тісну́ діру́; в суточки́); загну́ти карлю́чку кому́; завдáти хáлепи кому́, діпну́ти когó. *Тяжёлое, стеснённое* **-ние** – тіснóта, приту́га, скру́т(а). [Ми і в тіснóті, і в при́гнеті куємó та й куємó собі словéсні лемеші та чересла помáлу (Куліш). Чи ви́слухав він нáших

посланців, що ми йому́ в приту́зі посила́ли? (Грінч.)]. *Безвыходное* (*безысходное*) **-ние** – безпора́дне, безви́хідне стано́вище (стан, годи́на); тісни́й кут. *В безвыходном* **-нии** *кто* – в безпора́дному ста́ні хто; нема́ ра́ди кому́; кінці в край кому́. [Таке́ мені́ прийшло́сь тоді: пря́мо кінці в край, – ні́чого ї́сти, пішо́в та й укра́в]. *Поставить себя* (*кого*) *в безвыходное* **-ние** – поста́вити себе́ (кого́) в безпора́дне стано́вище; оцирклюва́ти себе́; попа́стися в матню́. [Здурі́в і я на старі лі́та: круго́м себе́ оцирклюва́в (Греб.)]. *Он в жалком* **-нии** – його́ стан жалю́ гі́дний (нужде́нний, злиде́нний). **-ние** *получилось плохое* – стано́вище ви́йшло нега́рне. **-ние** *дел*, **-ние** *вещей* – стан, стано́вище рече́й. [Більш-менш стає́ ви́дко стано́вище річе́й в на́шій мину́лості (Грінч.)]. *Дела находятся в плохом* **-нии** – спра́ви в пога́ному ста́ні; спра́ви стоя́ть пога́но (зле, ке́псько). *Спасти* **-ние** *дела* – врятува́ти спра́ву. **-ние** *больного* – стан здоро́в'я слабо́го (хво́рого, неду́жого). **-ние** *больного улучшается* (*ухудшается*) – хво́рому лі́пшає (гі́ршає). *Занять в отношении кого, чего* **-ние** *дружественное, враждебное и т. п.* – поста́витися до ко́го, до чо́го прихи́льно, неприхи́льно; по́стать узя́ти дру́жню, воро́жу *и т. п.*; ста́ти до ко́го на стопу́ прихи́льну, воро́жу *и т. п. Притти в надлежащее, нормальное* **-ние** – дійти́ до нале́жного, норма́льного ста́ну (стано́вища); на стану́ ста́ти. *Неестественное* **-ние** – неприро́дній стан. *Всё в том же* **-нии** – все в одна́ковому ста́ні. *Быть в интересном* **-нии** (*о беременности*) – бу́ти в ста́ні (при наді́ї). *Неустойчивое* **-ние** – хитки́й стан. *Устойчивое* **-ние** – тверди́й (станівки́й) стан. *Ложное* **-ние** – фальши́ве стано́вище. **-ние** *мирное* – ми́рний стан. **-ние** *военное* – військо́ви́й стан. **-ние** *осадное* – стан обло́ги. *Город находится на военном* (*осадном*) **-нии** – у мі́сті воє́нний стан (стан обло́ги). *В оборонительном* **-нии** – в ста́ні оборо́ни; 4) (*социальное, правовое*) стан, стано́вище; стать, по́стать (-ти). [Яки́й наш соція́льний стан? Рі́вність стано́вища суспі́льного. Я хо́чу Ма́рцію прийня́ти гі́дно, як то нале́жить ста́нові її́ і ро́дові (Л. Укр.). Вона́ ма́є перейти́ до ста́ну жіно́чого (Г. Барв.). Страх, со́ром і діво́ча стать її́ к двору́ мов прикува́ли (Мкр.). В кріпа́цькій ста́ті усе́ страха́є, усьо́го бої́шся (М. Вовч.)]. **-ние** *служебное* – стано́вище, стан урядо́вий. [Люди́ні з ви́щою осві́тою, з пова́жним стано́вищем значно́го урядо́вця (Коцюб.). Його́ стан урядо́вий ду́же висо́кий]. *Высокое* **-ние** – висо́кий стан (стано́вшце, уря́д). *Человек с* **-нием** – люди́на на стану́, на стано́вищі; 5) (*тезис*) тве́рдження, заса́да, те́за. *Основное* **-ние** – ґрунтовна́ (основна́) те́за (тве́рдження, заса́да); підва́лина; 6) **-ние** *о чём* (*узаконение, правило и т. п.*) – зако́н, постано́ва про що, стату́т чого. **-ние** *об уголовных преступлениях* – зако́н, постано́ва про ка́рні зло́чини. **-ние** *об акционерных обществах* – зако́н про акці́йні товари́ства. **-ние** *о подоходном налоге* – стату́т прибутко́вого пода́тку, постано́ва про прибутко́вий пода́ток.

Положи́тельно – 1) ста́ло, рішу́чо, пе́вно. *Это* **-но** *никуда не годится* – це зо́всім таки́ ні до чо́го не зда́тне (не су́дне). **-но** *весь, все, всё* – геть, геть чи́сто, геть уве́сь, геть усе́, геть усі́; 2) позити́вно, дода́тн(ь)о. *На мою просьбу он ответил* **-но** – на моє́ проха́ння відпові́в він позити́вно. *Наэлектризованный* **-но** – наелектризо́ваний дода́тн(ь)о.

Положи́тельность – 1) ста́лість, пе́вність, (*житейская*) стате́чність, звича́йність (-ости); 2) позити́вність, дода́тність (-ости).

Положи́тельный – 1) ста́лий, пе́вний, по́кладний, стате́чний. [На тих нара́дах ні до чо́го ста́лого (пе́вного) не договори́лися. Це чолові́к по́кладний, йому́ і гро́шей мо́жна пози́чити. Неста́ла (непе́вна) він люди́на, не мо́жна зда́тися на йо́го]. **-ная** *степень* (*грам.*) – звича́йний, основни́й ступі́нь; 2) (*противоположность отрицательному*) позити́вний, дода́тній. [Ти́пи позити́вні ро́блять зна́чно бі́льше вра́ження на селя́н, ніж ти́пи негати́вні (Грінч.)]. **-ный** *ответ* – ві́дповідь позити́вна. **-ная** *величина* – дода́тня, позити́вна величина́. **-ное** *электричество* – дода́тня електри́чність.

Положи́ть, -ся, *см.* **Полага́ть, -ся.**

По́лоз – по́лоз, *мн. ч.* полози́, полозки́, (*соб.*) поло́ззя, (*гал.*) сани́ці. *Загибающаяся часть* **-за** – ко́рс(а), ско́рс(а).

Полозово́й – полозо́ви́й. **-во́й** *путь* – санна́ путь.

Поло́й – (*пойма*) пла́й (-ю), пла́вня.

Поло́к – 1) (*в бане*) при́полок (-лка); 2) **-ло́к** *базарный* (*для раскладки товара*) – рунду́к (-ка́); (*откидной*) ля́да.

Полока́ть – похлепта́ти. *См.* **Лока́ть.**

Поло́льник – сапа́, са́пка, са́почка; (*для садовых дорожек*) струга́ч, струга́чка.

Поло́льный – сапа́льний, сапува́льний, прашува́льний, шарува́льний.

Поло́льщицкий – полі́льницький. [Пісні́ полі́льницькі].

Поло́льщик, -ца – полі́льник, -ниця, сапа́льник, -ниця, сапува́льник, -ниця, полі́тник, -ниця, прашівни́к, -ни́ця. [Тут ка́жуть – прашівни́ця, а в нас полі́тниця].

Поло́м, поло́мка – (*действие*) лама́ння, (*оконч.*) зла́мання, пола́мання, злам, полі́м (-о́му). *При переезде с квартиры на квартиру без* **-ки** *не обходится* – як перево́зишся на і́нше поме́шкання, без поло́му не бува́є. *Заплати мне за* **-ло́м** *вещей* – заплати́ мені́ за пола́мане (за злам).
Полома́ть – полама́ти, поломи́ти; (*на мелкие части*) потрощи́ти. **-ма́ть** *голову над чем* – попоморо́чити собі́ го́лову чим. [Попоморо́чиш собі́ го́лову, покі́ль ладу́ добере́ш].
Поло́манный – пола́маний. *Всё* **поло́манное** – (*ветви, вещи*) лім (*р.* ло́му). [Накупи́в уся́кого ло́му: столі́в, стільці́в: мо́же складу́ собі́ з ло́му щось ці́ле].
Полома́ться – 1) полама́тися, поломи́тися; 2) (*перед кем*) покобени́тися, повелича́тися, (*усилит.*) поповелича́тися. [Поповелича́вся-ж він тоді́ передо мно́ю].
Поло́мка, *см.* **Поло́м.**
По́ломя *и* **По́лымя** – по́лум'я (-м'я), по́лумня; *см.* **Пла́мя.**
По́лон, *см.* **По́лный.**
Поло́н, *см.* **Плен.**
Полонизи́ровать – споля́чувати, зля́шувати, ля́шити, полонізува́ти; (*оконч.*) споля́чити, спо́льщити, зля́шити, сполонізува́ти (*о мн.*) посполя́чувати, пополя́чити *и т. д.*
Полонизи́рованный – споля́чений, зля́шений, спо́льщений. [Споля́чені (спо́льщені) украї́нці].
Полони́ть – полони́ти, *см.* **Пленя́ть.** [Го́ре забра́ло мене́ цілко́м, полони́ло (Коцюб.). Бага́то люде́й полони́ли тата́ри].
Поло́пать – поже́рти.
Поло́паться – 1) поло́пати(ся). [Усі́ пляшки́ поло́пали, бо вода́ в їх позамерза́ла]; 2) (*о коже*) поре́патися. [Ре́мінь на чобо́тях поре́пався. Ру́ки аж поре́палися од ві́тру].
Полоро́гий – дудоро́гий.
Полоро́тый – 1) рота́тий, горла́стий; 2) (*об окающем говоре*) о́кало (-а).
Полоса́ – (*полоска на ткани, на бумаге, на земле и т. д.*) сму́га (*ум.* сму́жка), па́смуга, (*ум.* па́смужка), попру́га; (*только на ткани и на бумаге*) пасма́н, басама́н. [Смугна́ста спідни́ця: сму́га черво́на, сму́га чо́рна. Той те посі́є, той те, та так усе́ па́смужками й понасіва́ють. Лелі́є срі́бна блиску́ча сму́га -то рі́чка. Між не́бом і водо́ю став чо́рною попру́гою ліс (Неч.-Лев.)]. **-са́** *поперечная* – пере́смуга; (*цветная поперечная на белой ткани*) пере́тика. *С белыми, голубыми и т. п.* **-сами** – у бі́лі, блаки́тні *и т. п.* па́смуги, пасма́ни́. *Длинная* **-са́** *земли, воды*; *длинная, плоская и сравнительно узкая часть чего-л.,* **-са** *отрезанная от ткани бумаги и т. п.* – стяга́ (*ум.* стя́жка, стя́жечка). [Блиску́чою стяго́ю Дніпро́ серед степі́в просла́вся (Грінч.). Вишневе́цьких до́бра простягли́сь широ́кою стяго́ю від Дніпра́ через воєво́дства: Ки́ївське, Воли́нське (Куліш)]. *Резать* **-сами** – рі́зати на стяжки́. **-са́** *пашенная* – загі́н (-го́ну). [Не пита́є до́брий жнець, чи широ́кий загіне́ць]. **-са́***, занимаемая жнецом* – по́стать (-ти) (*ум.* по́статька). **-са́***, занимаемая косцом* – ру́чка. [До сніда́нку три ру́чки пройшо́в]; (*полольщиком*) коза́. [Чого́ таку́ вузе́ньку козу́ жене́ш? Жени́ таку́, як і всі]. **-са́** *воды между сильными волнами в реке* – гриви́ця. **-са́** *лучистого света* – па́смо промі́ння. [Со́нячне промі́ння з узе́нького заґрато́ваного віко́нця па́смом простягло́ся по ха́ті]. *Цветные* **-сы** *спектра* – кольоро́ві па́сма спе́ктру. *Дождь идёт* **-со́ю** – дощ іде́ сму́гою. *Уж такая нехорошая* **-са́** *пошла* – така́ вже нега́рна годи́на спітка́ла. *Отрезанная* **-са́** *кожи* – х[к]ваші́я (-ії́), ре́мінь (-е́ня). **-са́** *металла* – шта́ба, шти́ба. *Металлическая* **-са́** *для оковки* – шпу́га. **-са́** *на теле от удара* – сму́га, попру́га, басама́н, басаму́га. *Геогр., узкая* **-са́** *земли* – вузька́ сму́га (стяга́) землі́. **-са́** *песчаная, чернозёмная* (*геогр.*) – краї́на (сму́га) піскува́та, чорно́зе́мна *и т. д. Северная* **-са́** – півні́чна краї́на (край). **-са́** *великих озёр* – краї́на вели́ких озе́р.
Полоса́теть – смужа́віти, смужка́тіти, смугува́тися.
Полоса́тик, полоса́тка – (*о животном, насекомом*) смужка́нь, смугна́стий.
Полоса́тить, полоси́ть – (*делать полосы на чём*) смугува́ти що; (*побоями*) басама́нити.
Полоса́тость – смужка́тість, смугна́стість (-ости).
Полоса́тый – смуга́стий, смужка́тий, смугна́(с)тий, смуга́нистий, (*ум.*) смугна́стенький, посмуго́ваний, паси́[а́]стий, (*ум.*) паса́стенький, пас(е)ми́стий, (*о ткани ещё*) в паси́, в пасама́ни. [Спідни́ця в паси́, в пасама́ни]; (*о масти*: *по тёмному светлые поперечные полосы*) пері́стий. [Пері́стий каба́н (кінь, віл)].
Полоса́ть, располо́сать, *см.* **Полосова́ть, располосова́ть.**
Полоси́ть – 1) *см.* **Полоса́тить**; 2) (*металл*) штабува́ти, роби́ти шта́би; 3) (*везти*) форту́нити.
Поло́ска, *см.* **Полоса́**. *В* **-ску** – у па́ски, у смужки́, *см.* **Полоса́тый.**
Полоска́льщик, -щица – полоску́н, -ку́ха.

Полоска́ние – 1) (*белья*) прання́, праття́, поло(с)ка́ння; (*посуды, овощей и т. п.*) ба́ніння, полоска́ння; 2) (*плескание*) полоска́ння, хлю́пання, плеска́ння; 3) **-ние** *паруса* – тріпа́ння.
Полоска́нье – (*для зубов, рта, горла*) полоска́ння.
Полоска́тельница – (*для чайной посуды*) ми́сочка; ба́нниця, ба́нничка.
Полоска́тельное, *см.* **Полоска́нье.**
Полоска́тельный. -ная *чашка, см.* **Полоска́тельница.**
Полоска́ть, пополоска́ть – 1) (*бельё*) пра́ти, попра́ти, полоска́ти, пополоска́ти; (*посуду, овощи*) ба́нити, поба́нити, ви́банити, полоска́ти, пополоска́ти; (*горло, зубы*) полоска́ти, пополоска́ти, ба́нити, поба́нити; 2) (*о парусах*) тріпа́тися. **Пополо́сканный** – по́праний, пополо́сканий, поба́нений.
Полоска́ться, пополоска́ться – 1) полоска́тися, пополоска́тися, бу́ти пополо́сканим; (*в воде*) полоска́тися, пополоска́тися, плеска́тися, поплеска́тися, хлю́патися, похлю́патися, хлюпо́статися. [А я собі у ставо́чку полоска́лася. Хлюпо́щуться кача́точка поміж осоко́ю (Шевч.)]; 2) (*о парусах*), *см.* **Полоска́ть 2.**
Полосно́й, полосово́й – смугови́й, смужко́вий, (*о металле*) штабови́й.
Полосну́ть. -ну́ть *ножём кого, что* – різону́ти (ноже́м) кого́, що, черкну́ти.
Полосова́ть, пополосова́ть – (*о ткани, бумаге, коже и т. п.*) кра́яти, покра́яти, де́рти, поде́рти на стяжки́, на сму́ги; (*о металле*) штабува́ти, поштабува́ти. **Полосо́ванный, пополосо́ванный** – покра́яний, поде́ртий на стяжки́, на сму́ги; (*о металле*) поштабо́ваний.
Полосова́ться, пополосова́ться – кра́ятися, покра́ятися, де́ртися, поде́ртися на стяжки́.
Полосово́й, *см.* **Полосно́й.**
Поло́сочка, *см.* **Полоса́.**
По́лость – 1) поро́жнява, порожни́на, нутро́вина, нутрина́, пече́ра, я́ма. **-сть** *головная* – головна́ порожни́на. **-сть** *грудная* – груди́нна нутро́вина. **-сть** *брюшная* – черевна́ нутро́вина (нутрина́). **-сть** *носовая* – носова́ порожни́на (пече́ра). **-сть** *рта* – ротова́ нутро́вина, у́с(т)на я́ма. *Болезни* **-сти** *рта* – хворо́би ро́та; 2) (*впадина, низменность*) запа́дина, запади́нка, улого́вина.
Полосу́ха – пі́йстра, пі́стря, тяжи́на́.
Полоте́нце – рушни́к. 1) **-ца** *для украшения* – кілкові́ (ключкові́) рушники́. **-це** *для украшения икон* – набо́жник, рушни́к, божни́к. **-це** *для повязывания сватов* – рушни́к плечеви́й. **-це** *даримые на свадьбе* – рушники́ подарко́ві. **-ца** *для утирания* – рушни́к, утира́льник, ути́рач. **-це** *для вытирания посуды* – сти́рок (-рка); 2) (*воротное полотно*) ворі́тниця, плани́ця; (*дверное*) двери́нниця.
Полотёр – натира́ч (-ча́).
Полотёрничать – натира́ти помо́сти (підло́ги).
Полотёрный, полотёрский – натира́льницький. **-ная** *щётка* – натира́ч (-ча́).
Полотко́вый – півтьови́й.
Поло́тни́ще – пі́лка, пола́. [Спідни́ця у сім піло́к (піл)]. **-ще** *у невода* – пла́ха, (*боковое*) крило́.
Полотно́ – 1) (*ткань*) полотно́, *ум.* полоте́нце, полоте́нко, полоте́нечко. **-но́** *на ткацком станке* – кро́сна (*реже ед. ч.* кро́сно), *ум. во мн.* кросе́нця, кросо́нки. [Кро́сна тка́ла. Молоди́м господи́ням кросе́нця тка́ти]. **-но́***, тканое в семь пасм* – семі́рка, *в девять* – дев'я́тка *и т. д.* **-но́** *толстое* – гребі́нне; домотка́нне, *тонкое* – полотно́ тонке́, рубо́к (-бка́ і -бку). [Ши́ла кошу́льку з тонко́го ру́бку]. **-но́** *домотканное самое тонкое* – че́сане полотно́. *Кусочек* **-на́** – полотни́нка. [Дай чи́сту полотни́нку зави́ти ру́ку]. **-но́** *волосяное для сита* – полоте́нко; 2) **-но́** *железной дороги* – на́сип (-пу), гре́бля; ко́лія. **-но́** *моста* – помі́ст (-мо́сту); 3) (*фон*) тло (-а); 4) (*подстилочный пласт*) ґрунт (-ту).
Полотня́ный – полотня́ний.
Полото́к, По́лоть – пів(л)ть (-тя́). [Півтя́ ніхто́ не масти́ть].
Полоть, выполоть – полоти, виполоти, (*сапой*) сапати, висапати, сапувати, висапувати, прашувати, випрашувати, шарувати, вишарувати. [Прашують кукурудзу. Пішов буряки шарувати]. **-ся** – полотися, виполотися, бути виполотим, сапатися, висапатися, сапуватися, прашуватися, випрашуватися, бути випрашуваним, шаруватися, вишаруватися.
Полотьё – поліття́, полі́ння, (*сапой*) сапува́ння, прашува́ння, прашо́ванка, шарува́ння. [Як до́ма прашо́ванка насти́гла, тоді́ їй у слу́жбу заману́лося].
Полоу́мие – недоу́мство.
Полоу́мный – недо́ум(ок) (-а, -мка), недоу́мкуватий, не спо́вна ро́зуму, наві́же́ний, (*грубо*) безкле́пкий, з-за угла́ мішко́м прибі́тий. *Срв.* **Глупова́тый.**

По́лочка – полúчка. **-ка** *для икон* – бі[о]жнúк, біжнúця.
Полошúть, -ся, вспологшúть, -ся, *см.* **Вспола́шивать, -ся.**
Поло́шливый – полохлúвий.
Поло́щины – вúполоски, помúї (-úй), змúлки (-лок).
Полощúть, -ся – поґлянсува́ти, -ся; поялóзúти, -ся.
Полпúво – бра́га, молоде́ пúво.
Полсло́ва – півсло́ва. [Ані півсло́ва не промо́вив].
Полсо́тни – півста́, півсо́тні.
Полстево́й – повстянúй, повстьовúй.
Полстúть – валúти, бúти по́всті.
Полсто́лько – півстíльки, пів-то́го. [Взяв у те́бе не стíльки, що ти пока́зуєш, а пів-то́го].
Полсть – повсть (-всти), повстúна.
Полсы́та, *см.* **ВПо́лсы́та.**
Полтúна, Полтúнник – копа́, коповúк (-ка́), півкарбо́ванець (-нця). [Копа́ – то півкарбо́ванця. За Тетя́ну сто кіп дав, бо Тетя́ну сподоба́в. Тиць йому́ в ру́ки коповика́, а він подивúвся на ме́не та й ка́же: ні, за півкарбо́ванця не мо́жна].
Полтора́ – півтора́. *Ни два, ни* **-тора́** – ні се, ні те.
Полтора́ста – півтора́ста, півторú со́тні.
Полуа́нкерочный – піва́нкерний.
Полуаршúн – піваршúн (-на).
Полуаршúнный – піваршúновий.
Полуатла́с – сатúн, шпа́нський отла́с.
Полуба́йка – полуба́я (-а́ї). **-ковый** – полубайо́вий.
Полуба́рин – півпа́н, полу́панок, пíдпанок (-нка).
Полуба́рка – полубайда́к (-ка́).
Полуба́рский – (на)півпа́нський.
Полуба́рхат – плис (-су), вельве́т (-ту).
Полуба́рхатный – плúсовий, вельвето́вий.
Полубатальо́н – півбатальйо́н (-на).
Полубатаре́я – півбатаре́я (-е́ї).
Полубе́лый – (на)півбíлий. **-лая** *бумага писчая* – папíр сíрий, півбíлий. **-лый** *хлеб* – разова́ паляню́ця.
Полубене́ть (*о глазах*) – посоловíти.
Полубúть (*освежевать*) – побілува́ти.
Полубо́г – півбо́г. [Богú, богúні і півбо́ги (Котл.)].
Полубогúня – півбогúня.
Полубочёнок – барúло двацятивідéрне (на два́цять вíдер).
Полубо́чка – ку́хва, ка́дка.
Полубо́чье – 1) *см.* **Полубо́чка**; 2) **Полу́бочье** – пере́різ, зрíзок (-зка), шаплúк, ширíтвас, полу́бочок (-чка).
Полубрига́да – півбрига́да.
Полубума́жный – (*о ткани*) півбавовня́ний, з по́ртом. [Сукно́ з по́ртом. Ху́стка не чúсто сукня́на, а з по́ртом]. *Материя* **-ная** – тканúна напів по́ртом.
Полубуты́лка – півпля́шка, чвертíвка.
Полува́л – 1) (*молодой скот*) молодня́к (-ка́); 2) (*подошвенная кожа*) полува́л (-лу).
Полува́нна – 1) ба́лія, шаплúк (-ка́); 2) жлу́кто.
Полуведёрный – піввідéрний, піввідро́вий.
Полуведро́ – піввідро́ (-а́).
Полувеково́й – піввíко́вий, півстолíтній, півсторíчний.
Полувёрстный – півверстовúй. *В* **-ном** *расстоянии от чего* – на (за) півверствú від чо́го.
Полуве́рцы – недо́вірки (-ків).
Полувзво́д – кома́нда.
Полувопро́с – півзапита́ння. **-сúтельно** – напів-запúтуючи.
Полуга́р – недога́р (-у), вúпалки.
Полуга́рный. -ное *вино* – недога́р, вúпалки.
Полугла́сный – 1) напів-прилю́дний; 2) (*звук*) півголоснúй.
Полуглухо́й – приглу́хуватий, напівглухúй.
Полугнило́й – прúгнилий, (на)півзогнúлий.
Полуго́дие – піврíччя, піврíк (-ро́ку), (*семестр*) семе́стр (-стру).
Полугодúчный – піврíчний, (*в школах*) семестро́вий.

Полугодова́лый – (*о животных*) піврічня́к, півгодови́к.
Полугодово́й, *см.* **Полугоди́чный.**
Полу́годок, *см.* **Полугодова́лый.**
Полуголова́ – півстаршина́.
Полуго́лос – півго́лос. **-го́лосом, вполго́лоса** – півго́лосом.
Полуго́лый – (на)півго́лий.
Полуго́рье – півгора́.
Полугра́мотный – півписьме́нний. [Величе́зна ма́са наро́ду зостає́ться неписьме́нною, ма́ючи серед се́бе ті́льки які́ півписьме́нні одини́ці (Грінч.)].
Полугра́н – півгра́н (-на).
Полугри́вна – п’ята́к, п’ять копі́йок, де́сять гро́шей (шагі́в).
Полу́да – полу́да, поли́ва, побі́л (-лу).
Полуда́ром – запівда́рма. [Запівда́рма прода́в (Ном.).].
Полу́денник – полуде́нник, півде́нний, низови́й ві́тер.
Полу́денный, *см.* **Полдне́вный, Полудне́вный.**
Полу́денный – (о)півде́нний, (о)півдне́вий, полуде́нний, полудне́вий. **-ный** *час* – (о)півде́нний, полудне́вий, (о)півдне́вий час, годи́на. **-ное** *время приближается* – надхо́дить полу́день, бере́ться під обі́ди. **-ный** *зной* – (о)півде́нна (опівдне́ва, полу́дне́ва) спе́ка. **-ное** *солнце* – півде́нне, полудне́ве со́нце. **-ные** *страны* – півде́нні (полудне́ві, полуде́нні) краї́ (сто́рони). **-ный** *ветер* – півде́нний, полудне́вий ві́тер. *В* **-ную** *пору* – опівдень *и* опівдні, опо́лудень, *см.* **По́лдень** (*В* **по́лдень**).
Полу́день, *см.* **По́лдень.**
Полуде́ньга, *см.* **Полу́шка.**
Полудиа́метр – півді́я́метр (-тра).
Полудика́рь – (на)півдику́н.
Полуди́кий – (на)півди́кий. [Напівди́кі лю́ди].
Полуди́ть – полуди́ти, ви́лудити, побіли́ти що. **Полужённый** – полу́жений, ви́лужений, побі́лений. **-ся** – полуди́тися, ви́лудитися, побіли́тися.
Полудне́вный – півде́нний, полуде́нний.
Полудо́льный – півчасти́нний, півчастко́вий.
Полудо́ля – півчасти́на, півча́стка, полови́нна части́на (ча́стка), полови́нка.
Полудра́хма – півдра́хма.
Полудюймо́вый – півца́льовий *и* півцале́вий, на пів ца́ля.
Полудюймо́вка – півцалі́вка.
Полуендова́ – півконді́йка.
Полужесткокры́лый – півтвердокри́лий. **-лые** *насекомые* – півкрильча́ті (кома́хи), полукри́льці.
Полуживо́й – напівжи́ви́й, ле́две жи́ви́й.
Полуживо́тное – півтвари́на.
Полужи́дкий – напіврідки́й, напівпли́нний.
Полузабы́тый – напівзабу́тий, призабу́тий. [Ти́хою ту́гою стиска́лося се́рце за дале́кою напівзабу́тою «во́лею» (Васильч.)].
Полузве́рь – напівзвіри́на, півзвірю́ка.
Полузна́ние – напівзнання́, півосві́та.
Полуимпериа́л – півімперія́л (-ла), черві́нець (-нця).
Полука́вить – полука́вити, полука́внувати.
Полукафта́н *и* **Полукафта́нье** – полу́свита, полужупа́нок, каптано́к (-нка́), ю́нка, (*короткий*) короту́шка.
Полуквадра́т – півквадра́т.
Полуквадра́тец – півквадра́тець (-тця).
Полукопна́ – полу́кіпок (-пка), півко́па (-пи). *Ряд* **-копён** – ста́йка, шар. [То мої́ полу́кіпки в ста́йці (Н.-Лев.)].
Полукольцо́ – півкі́льце, ду́жка.
Полукро́вка – пiвзавідська́ твари́на; по́круч (-чи).
Полукро́вный – півплемі́нний, півзавідськи́й.
Полукру́г *и* **Полукру́жие** – півкру́г, півкру́жало, півко́ло. [Мі́сяць ми ба́чимо и́ноді як півкру́жало (Уманець)].
Полукру́глый – пів(о)кру́глий.
Полукру́жный – півкру́жний.
Полулёжа – напівле́жачки, на́схил, на́схиль. [Усю́ ніч на́схил проси́діла].

Полулежа́ть – (на)півлежа́ти.
Полули́ст (*бумаги и т. п.*) – піва́ркуш (-ша).
Полулистово́й – піваркуше́вий.
Полулу́ние – дру́га кватира місяця.
Полулу́нный – півмі́сячний.
Полульняно́й – півлля́ний, півлянни́й. [Це полотно́ не чи́сто лянне́, а півлянне́].
Полума́ска – півма́ска, півличи́на.
Полумахро́вый, *бот.* – півпо́вний.
Полуме́ра – 1) півміра, півмі́рка; 2) півза́хід (-ходу). **-ры** *тут не помогут* – півза́ходами тут нічо́го не вдієш.
Полумё́ртвый – (на)півме́ртвий, напівуме́рлий. **-вый** *от испуга* – змертві́лий з переля́ку, з жа́ху.
Полуме́сяц – півмі́сяць, дру́га квати́ра мі́сяця. *В течение* **-ца** – про́тягом півмі́сяця.
Полуме́сячный – півмі́сячний.
Полумета́лл – напівмета́л (-лу).
Полумото́к – півмі́ток (-тка).
Полумра́к – півте́мрява, при́смерк (-ку), су́тінь (-ни), су́тінки (-нок, *мн.*). [Непору́шно стоя́ть дерева́, заго́рнені в су́тінь (Коцюб.). В ха́ті стоя́в при́смерк (Коцюб.)].
Полунаго́й – (на)півго́лий.
Полуно́чник – 1) півні́чник; 2) (*птица* Caprimulgus Europeus) ле́лик, леля́к (-ка́), сплю́ха, сплюга́, дрімлю́га.
Полуно́чница – 1) півні́чниця; 2) (*летучая мышь*) кажа́н (-на́), *гал.* ле́лик *и* ли́лик.
Полуночно́й – (на)північни́й.
Полу́но́чный – півні́чний, опівні́чний. **-ный** *час* – опівні́чна доба́ (годи́на). **-ная** *тишина* – опівні́чна ти́ша. **-ные** *страны* – півні́чні краї́. **-ный** *ветер* – півні́чний (верхови́й) ві́тер, верхови́к.
Полу́но́щница (*церк. служба*) півні́чна відпра́ва.
Полу́нощный, *ц.-сл., см.* **Полу́ночный.**
Полу́нощь, *см.* **По́лночь.**
Полуоборот – півповорот. *Срв.* **Вполоборота.**
Полуобращё́нный – напівобе́рнений; (*в веру и т. п.*) напівнаве́рнений на що, напівприве́рнений до чо́го.
Полуо́бморок – півнеприто́мність (-ности).
Полуобрезно́й – півобрі́зний.
Полуова́льный – півова́льний, пів(о)кру́гло-довг(о́в)а́стий.
Полуоде́тый – (на)півodя́гнений.
Полуодича́лый – напівздича́вілий.
Полуокамене́лый – напівскам'яні́лий, напівзакам'яні́лий.
Полуокру́жность, *геом.* – півкружина́, півокруго́вина, піво́круг, півко́ло.
Полуосвеще́ние – півосві́тлення, півсві́тло.
Полуо́стров – піво́стрів (-рова).
Полуостро́вный – півострівни́й.
Полуо́сь – полу́вісок (-ска).
Полуоткры́тый – (на)піввідкри́тий, (на)піввідчи́нений, (на)піввідту́лений, (*гал.*) (на)півотво́рений, (*приоткрытый*) прочи́нений, прохи́лений. *В* **-тую** *дверь я увидел…* – крізь прохи́лені (прочи́нені) две́рі я поба́чив…
Полуоткры́ть – напіввідкри́ти, напіввідчини́ти, напіввідтули́ти, (*гал.*) напівотвори́ти, (*приоткрыть*) прочини́ти, прохили́ти що.
Полуофициа́льный – півофіці́йний, півофіція́льний, півурядо́вий.
Полупа́луба – півча[е]рда́к (-ка́).
Полупа́лубный – півча[е]рда́чний.
Полупансионе́р – півпансіоне́р (-не́ра).
Полупансионе́рский – півпансіоне́рський.
Полупарази́т – півпарази́т, півчужої́д.
Полупара́лич, *мед.* – парапле́ксія, півпара́ліч.
Полупарча́ – півпарча́, півгрезе́т (-ту).
Полуперча́тка – піврукави́чка.
Полупли́с – півпли́с (-су).
Полупли́совый – (на)півпли́совий.
Полуподва́л – півпідва́л (-ду); півсутере́ни (-нів).

Полуполти́нник – півко́пи́, півкопови́к, четверта́к. [Я Непту́ну півко́пи гро́шей в ру́ку су́ну (Котл.)].
Полупоме́шанный – півбожеві́льний, не сповна́ ро́зуму.
Полупопере́чник – півпопере́чник, півдія́метр (-тра).
Полупрозра́чность – напівпрозо́рість (-рости).
Полупрозра́чный – напівпрозо́рий.
Полупролета́рский – півпролета́рський, напівпролета́рський.
Полупроце́нт – піввідсо́ток (-тка), півпро́цент (-та).
Полупроце́нтный – піввідсотко́вий, півпроцентóвий.
Полупудови́к – півпудови́к (-ка́).
Полупудо́вый – півпудо́вий.
Полупу́х, полупу́шье – пух із пір'ям навпі́л.
Полупухо́вый – (на)півпухо́вий.
Полупья́ный – підпи́лий, напівп'я́ний.
Полуразде́тый – напіврозздя́гнений.
Полуразру́шенный – напіврозва́лений, напівзруйно́ваний.
Полураскры́тый – напіврозкри́тий, напіврозчи́нений, напіврозту́лений. *Срв.* **Полуоткры́тый.**
Полуро́слый – напівзро́слий.
Полуро́та – півсо́тня, півро́та. **Полуро́тный** – півсоте́нний, півро́тний.
Полуса́бля – коро́тка ша́бля.
Полусапоги́ *и* **Полусапо́жки** – полу́ботки (*ед. ч.* полу́боток).
Полусве́т – 1) півсві́тло, півсві́т, су́тінь (-ни); 2) (*переносно*) півсві́т (-ту).
Полусгни́вший – (на)півтру́хлий.
Полусерьё́зно – напівсерйо́зно, напівпова́жно.
Полускру́пул – півскру́пул (-ла).
Полусло́во. *С* **-ва** – з півсло́ва.
Полуснисходи́тельный – піввиба́чливий, півпобла́жливий.
Полусозна́тельно – напівсвідо́мо, напівприто́мно.
Полусозна́тельность – (на)півсвідо́мість, (на)півприто́мність (-ности).
Полусозна́тельный – напісвідо́мий, напівприто́мний.
Полусо́н – півсо́н (-сну́). *В* **-сне** – в півсні́.
Полусо́нный – (на)півсо́нний.
Полусорочи́ны – півсорокови́ни, відпра́ва по покі́йнику на 21-ий день після сме́рти.
Полусо́тня – півсо́тні *и* півсо́тня, півсо́тка, півста́.
Полуста́н – півста́ну. *Задний* **-ста́н** *колёс* – за́дні коле́са.
Полуста́нция, полуста́нок – полу́станок (-нка).
Полусти́шие – піввíрш, полу́вірш (-ша).
Полустропи́ло, *плотн.* – припу́сниця.
Полусукно́ – полу́сукно.
Полусуко́нный – полусукня́ний.
Полусу́мрак, *см.* **Полумра́к.**
Полусу́точный – півдобови́й.
Полусфе́ра – півсфе́ра. **-сфери́ческий** – півсфери́чний.
Полусферо́ид – півсферо́їд (-да).
Полусфероида́льный – півсферо́їдний.
Полусырьё́ – півсировина́, півсирове́ць (-рівцю́).
Полута́ктный, *муз.* – півта́ктний, півта́ктовий.
Полута́кт – півта́кт (-ту).
Полутвё́рдый – напівтве́рдий.
Полуте́нь – 1) су́тінь (-ни), су́тінок, при́тінок (-нку), при́смер(о)к (-рку), півті́нь, полу́тінь (-ни).
Полутенево́й – 1) суті́нний; 2) *астр.* – напівзате́мнений.
Полуто́н, *муз.* – півто́н (-ну).
Полуто́нный, *муз.* – півтоно́вий, півто́нний.
Полутороарши́нный – півтороарши́нний. **-ное** *бревно* – півтора́чка.
Полутораверշко́вый – півторавершко́вий.
Полуторагодова́лый – півторарі́чний. **-лое** *животное* – півторарічня́к (-ка́).
Полуторадюймо́вый – півтораца́льовий, півторацале́вий.
Полуторадюймо́вка – півторацалі́вка.

Полуторапроце́нтный – півторавідсотко́вий, півторапроценто́вий.
Полуторасажё́нный – півторасажне́вий.
Полу́торка – півтора́чка.
Полу́торник – 1) (*вещь или мера*) півтора́к (-ка́); 2) (*животное*) півтора́к, півторарічня́к (-ка́).
Полу́торный – півтора́чний.
Полутра́ур – півжало́ба.
Полутьма́ – при́смер(о)к (-рку), су́темрява, су́тінь (-ни), півтьма́, по́темнява. *Срв.* **Полуте́нь, Полумра́к.**
Полуу́мный, *см.* **Полоу́мный.**
Полуу́нция – піву́нція.
Полууста́в – півуста́в (-ву).
Полуусто́йчивый – напівстанівки́й.
Полуучё́ный – півуче́ний; недовче́ний, недо́ук (-ка).
Полуфабрика́т – півфабрика́т (-ту).
Полуфо́рма – півфо́рма.
Полуфу́нт – півфу́нт (-та).
Полуфунтови́к – півфу́нтя (-тя), півфунтови́к (-ка́).
Полуфунто́вый – півфунто́вий.
Полуфу́т – півсто́па, півсту́пня (-ні), півсту́пень (-ня).
Полуци́ркульный – півкру́глий. **-ная** *зала* – півкру́гла за́ля. **-ный** *свод* – півкру́гле склепі́ння (склепі́ння півкру́гом).
Получасово́й – півгоди́нний.
Получа́тель – оде́ржувач, оде́ржувальник, відби́рач, відбира́льник, здобу́вач, здобува́льник.
Получа́тельница – оде́ржувачка, оде́ржувальниця, відби́рачка, відбира́льниця, здобу́вачка, здобува́льниця.
Получа́ть, получи́ть – оде́ржувати, оде́ржати (*реже* отри́мувати, отри́мати), дістава́ти, діста́ти, відбира́ти, відібра́ти, здобува́ти, здобу́ти що, здобува́тися, здобу́тися на що, бра́ти, побира́ти, ма́ти що, прийма́ти, при(й)ня́ти що, осяг(ну́)ти що *и* чого́, (*достигнуть чего*) доступи́ти, доско́чити чого́, (*о мн.*) пооде́ржувати, поотри́мувати *и т. д.* [Ко́жний, хто про́сить, оде́ржує (Єв.). І все, чого́ попро́сите в моли́тві з ві́рою, діста́нете (Єв.). І от діста́в, чого́ хоті́в, чого́ душа́ його́ бажа́ла (Рудан.). А молоди́й, веселе́нький, що доста́в свого́, йде ва́жно (Квіт.). Кай Лю́цій сві́дчить ра́нами своі́ми, що́ він здобу́в, вою́ючи за Рим (Куліш). Блаже́нні ти́хії, бо вони́ ося́гнуть зе́млю (Єв.)]. **-чи́ть** *письмо, деньги* – оде́ржати (діста́ти, відібра́ти) листа́, гро́ші. *Он* **-ча́ет** *большое жалованье, большие деньги* – він здобува́є (дістає́, ма́є, бере́, побира́є) вели́ку платню́, вели́кі гро́ші. [Наня́вся до па́на, бере́ по п’ять рублі́в на мі́сяць (Харк.)]. **-чи́ть** *деньги по ассигновке, по чеку* – оде́ржати гро́ші на асигна́ту, на чек. **-чи́ть** *что-л. в руки* – при(й)ня́ти до рук. **-ча́й, -ча́йте** *деньги* – прийма́й, прийма́йте (бери́, бері́ть) гро́ші. *Этот купец* **-ча́ет** *материи из-за границы* – цей кра́мар дістає́ (здобува́є, відбира́є) мате́рії з-за кордо́ну. *Он* **-чи́л** *всё, что требовал* – він діста́в (здобу́в, відібра́в) усе́, чого́ вимага́в. **-чи́ть** *обратно,* **-чи́ть** *назад* – оде́ржати (відібра́ти) наза́д. **-чи́ть** *ответ, весть, известия о чём* – діста́ти (відібра́ти) ві́дповідь, зві́стку, відо́мості за (про) що. **-чи́ть** *отказ* – зустрі́(ну)ти відмо́ву, не діста́ти (не здобу́ти) зго́ди, (*шутл.*) діста́ти відкоша́, (с)пійма́ти (вхопи́ти, з’ї́сти) о́близня. **-чи́ть** *приказ* – здобу́ти (діста́ти) нака́з. **-чи́ть** *разрешение, свидетельство* – діста́ти (здобу́ти) до́звіл, по́свідку (посві́дчення). **-чи́ть** *место, должность, назначение* – діста́ти слу́жбу, поса́ду, призна́чення. **-чи́ть** *стипендию* – діста́ти стипе́ндію. **-чи́ть** *наследство*, **-чи́ть** *что-л. в наследство* – діста́ти (відібра́ти) спа́дщину, спа́док, діста́ти (відібра́ти, здобу́ти, прийня́ти) у спа́дку що, в спа́дщину що, оді́дичити що. **-чить** *помощь* – діста́ти, здобу́ти допомо́гу (по́міч). **-чать** *образование, воспитание* – здобува́ти осві́ту, вихова́ння, побира́ти нау́ку, осві́чуватися, вихо́вуватися. **-чи́ть** *высшее образование* – здобу́ти ви́щу осві́ту. **-чи́ть** *награду, премию, похвальный отзыв* – діста́ти (здобу́ти) нагоро́ду, пре́мію, хва́льного при́суду. **-чи́ть** *выговор, замечание* – діста́ти нага́ну, дога́ну. **-чи́ть** *наказание*, **-чи́ть** *должное* – прийня́ти ка́ру, прийня́ти (відібра́ти) нале́жне. **-ча́ть** *телесные наказания* (*розги, линейки и т. п.*) – дістава́ти в шку́ру. **-чи́ть** *по физиономии* – діста́ти в лице́, (*вульг.*) зла́пати (з’ї́сти) ля́паса. **-чи́ть** *фигу* – з’ї́сти ду́лю, бі́са з’ї́сти, лизну́ти ши́лом па́токи. **-чать** *впечатления извне* – оде́ржувати, дістава́ти, здобува́ти, (с)прийма́ти враже́ння зо́кола. **-чи́ть** *от чего пользу* – ко́ристь узя́ти з чо́го. **-чи́ть** *прибыль от чего-нибудь* – прибу́ток узя́ти з чо́го *и* на чо́му. *Я* **-чи́л** *большой барыш от этого дела* – я узя́в вели́кий бари́ш з цьо́го ді́ла, на цьо́му ді́лі. *Казна* **-чи́т** *от этого миллион* – скарб ма́тиме

(ві́зьме) з цьо́го (на цьо́му) мільйо́н, заро́бить на цьо́му мільйо́н. **-чи́ть** *убыток от спекуляции* – поне́сти шко́ду від спекуля́ції, на спекуля́ції. **-чи́ть** *возможность* – діста́ти спромо́гу, спромогти́сь на що, здобу́тися на що. **-чи́ть** *дар речи* – діста́ти мо́ву. [Він ві́рить, що велико́дної но́чи вся́ка німина́ дістає́ мо́ву Єфр.)]. **-чи́ть** *повреждение* – зазна́ти ушко́дження. **-чи́ть** *вечное блаженство* – добу́тися, доступи́ти ві́чного раюва́ння, осягну́ти ві́чного раюва́ння, здобу́тися на ві́чне раюва́ння. [Всім проща́й, і проще́ння досту́пиш (Франко)]. *Дело* **-чи́ло** *огласку* – спра́ва набула́ ро́зголосу, була́ розголо́шена. *Это вино* **-чи́ло** *неприятный вкус* – це вино́ набуло́ неприє́много смаку́. **-ча́ть** *форму чего-л.* – набира́ти фо́рми чого́. **-чи́ть** *насморк, лихорадку* – захопи́ти не́жить, пропа́сницю. **Получа́емый** – оде́ржуваний, отри́муваний, відби́раний, здобу́ваний *и т. д.* **Полу́ченный** – оде́ржаний, отри́маний, віді́браний, здобу́тий *и т. д.* **-ный** *опыт* – набу́тий до́свід. *Налоги, подати, которые не могут быть* **-чены** – пода́тки, о́платки, що їх не мо́жна повиправля́ти (посправля́ти), невипра́вні пода́тки, о́платки.

Получа́ться, получи́ться – оде́ржуватися, оде́ржатися, бу́ти оде́ржаним, бра́тися, бу́ти взя́тим; (*оказаться в результате чего-л., произойти*) вихо́дити, ви́йти, склада́тися, скла́стися, ста́ти з чо́го. *У нас письма* **-ча́ются** *не совсем исправно* – у нас листи́ дохо́дять незо́всім спра́вно. *Определить, какой* **-ча́ется** *доход с чего-л.* – ви́значити, яки́й прибу́ток бере́ться, скільки кори́сти бере́ться з чо́го. *Сегодня* **-чи́лось** (**-чено**) *известие, что…* – сього́дні наспіла звістка, що… *Положение* **-чи́лось** *довольно затруднительное* – стано́вище ви́йшло до́сить скрутне́.

Получелове́к – (на)півлюди́на.

Получе́ние – оде́ржування, дістава́ння, відбира́ння, здобува́ння, *оконч.* оде́ржання, діста́ння, відібра́ння, здобуття́. *Немедленно по* **-нии** *денег известите нас об этом* – оде́ржавши (діста́вши, відібра́вши) гро́ші, нега́йно (за́раз-же) сповісті́ть нас про це.

Полу́ченный, *см.* **Получа́ть.**

Получи́вший – той, що оде́ржав (відібра́в, діста́в) що. *Работники,* **-вшие** *своё жалованье* – опла́чені (поспла́чувані) робітники́.

Получи́ть, *см.* **Получа́ть.**

Полу́чка – 1) *см.* **Получе́ние**; 2) при́йнята (оде́ржана) су́ма. *У меня завтра большая* **-чка** – ма́ю взя́втра оде́ржати вели́ку су́му.

Получуло́к – півпанчо́ха, *ум.* півпанчі́шка.

Полу́чше – 1) (*от* **Лу́чший**) кра́щий, -ща, -ще, кра́щенький, -ка, -ке; 2) (*от* **Лу́чше**) кра́ще від чо́го, за що, проти чо́го. *Срв.* **Лу́чше.**

Полуша́г – півступі́нь (-пеня́), півкро́к (-ку).

Полуша́рие, *геогр.* – півку́ля. *Южное* **-рие** – півде́нна зе́мна півку́ля. *Карта земных* **-рий** – ка́рта сві́ту.

Полушёлковый – півшовко́вий.

Полушёпот – півше́піт (-поту) *и* півше́пот (-пту). *Говорить* **-потом** – говори́ти (напівпо́шепки, півше́п(о)том.

Полушерстяно́й – півво́вняний, півшерстя́ний, во́внявий з по́ртом (на порту́).

Полу́шечник, *бот.* Lysimachia Nummularia L. – пристрі́тник, пере́рва, цино́брик, бу́квиця мале́нька, за́яча бу́квиця, розхі́дник, чо́рне зі́лля.

Полу́шечный – ва́ртий півшага́, ¼ коп. **-ная** *трава, см.* **Полу́шечник.**

Полу́шка – півшага́, дрібна́ мі́дяна рос. моне́та ва́ртістю ½ коп. і ¼ коп.

Полушта́б, *техн.* – писа́нок (-нка), ге́мбель, котри́м вистру́гують жолобки́.

Полушто́ф – півква́рта *и* півква́рти, півкварті́вка.

Полуштри́х – півштри́х, піври́ска.

Полушу́бок – кожу́х (-ха), кожу́шок (-шка), (*женский*) кожуша́нка, (*короткий без рукавов у гуцулов*) кипта́р (-ра́), *ум.* кипта́рик.

Полушутя́, *нар.* – півжа́ртом, (на)півжартома́. **-тя́***, полусерьёзно* – півжартома́, напівсерйо́зно.

Полущи́ть – полуза́ти, полу́скати, полу́щити що.

Полуэскадро́н, *воен.* – півескадро́н (-ну).

Полуэскадро́нно, *воен.* – півескадро́нами.

Полуэта́ж, полуя́рус, *архит.* – півпо́верх (-ху), пів'я́рус (-са).

Полфу́нта – півфу́нта.

Полфу́та – півсто́пи́, півсту́пня.

Полцены́ (*за*) – за півціни́, за полови́нну ці́ну, за півда́рма.

Полчаса́, получаса́ – півгоди́ни. **-са́** *уже пробило* – полови́ну вже ви́било.

По́лчище – ві́йсько; ват́ага, ю́рма. **По́лчища**, *мн.* – вели́кі ю́рми ві́йська, вели́ка си́ла

ві́йська, поту́ги.

Полшто́фа – півква́рти.

Полще́ние – валя́ння, збива́ння, биття́ по́всти.

Полыга́ла – підбре́хач, брехуне́ць (-нця́).

Полыга́ть – підбре́[і]хувати кому́; бреха́ти (ча́сом).

По́лый – 1) відкри́тий, непокри́тий; поро́жній, го́лий. **-лая** *вода* – по́відь *и* па́відь (-води), по́вінь (-вени), вели́ка вода́. **-лое** *место* – поро́жнє (го́ле) мі́сце. *С* **-лыми** *руками* – з поро́жніми (го́лими) рука́ми; 2) увíгнутий, запа́лий. **-лое** *стекло* – увíгнуте скло. **-лая** *грудь* – запа́лі гру́ди; 3) пусти́й, поро́жній всере́дині, поро́жнявий, ду́тий, (*цилиндрический*) дудува́тий, дудко́ватий *и* -кува́тий, цівува́тий. **-лый** *шар* – поро́жня (всере́дині) ку́ля.

По́лымя – по́лум'я (-м'я), *см.* **Пла́мя, Пла́мень.** *Из огня да в* **-мя** – з дощу́ та під ри́нву; уника́в ди́му та й упа́в в ого́нь; від яко́ї втік, таку́ й зди́бав.

Полы́нка – 1) *см.* **Полы́нь**; 2) полино́ве ку́рево.

Полы́нный – полино́вий, полинко́вий. **-ная** *настойка*, **полы́новка** – полині́вка, полиня́к (-ку́).

Полы́нь, *бот.* Artemisia absinthium L. – поли́н (-ну́) *и* поли́нь (-ню́). [Гірки́й, як поли́н]. *Дикая луговая мелкая* **полы́нь** (A. austriaca Jacq.) – біле ві́ниччя, білі ві́нички, не́хворощ біла, полине́ць (-нця́), ві́ниччя полинко́ве. *Прутяная, каменная, степная, глухая* **полы́нь** (A. campestris L.) – ві́нички, (чо́рна) не́хворощ.

Полынья́ – 1) (*незамерзающее место*) про́лиз (-зу), проли́зина, проду́х(о)вина, о́пар (-ри *ж. р. и* -ру *м. р.*), теплина́ (-ни́), тепли́ця (-ці), тепли́чина, (*на быстром течении*) у́зьмінь. [Її́ но́ги ввігну́ли тонки́й лід, шу́рхнули в проли́зину (Н.-Лев.)]; 2) (*ледокольня*) пролу́бня (-ні); 3) (*прорубь*) (о)поло́нка, пе́лька, про́рубка. [Кру́титься, як трі́ска в ополо́нці].

Полысе́ть – полі́сіти. [Дурна́ голова́ не поси́віє, не полі́сіє (Приказка)].

По́льза – ко́ри́сть (-сти), пожи́ток (-тку); пожи́ва, пожи́вок, ужи́ток (-тку), ужи́вок, нажи́ток, виго́да, зиск (-ску), (*гал.*) хосе́н (*р.* хісна́); (*прок*) путтяя́ (-тя́); (*помощь, облегчение*) пі́льга, помо́га. [Коли́ він стає́ для і́нших тягаре́м, а хісна́ не прино́сить їм нія́кого, тоді́ він уже́ не чолові́к, а зава́да (Франко)]. *Для общей* **-зы** – для зага́льного добра́. *Для своей* (*собственной*) **-зы** – для своє́ї (вла́сної) ко́ри́сти (виго́ди), на свою́ (вла́сну) ко́ри́сть (виго́ду), для свого́ пожи́тку (нажи́тку). [Іване́ць для своє́ї кори́сти роздува́є старе́ о́гнище (Куліш)]. **-за** *государства, государственная* **-за** – інтере́с (добро́) держа́ви, держа́вний інтере́с, держа́вна ко́ри́сть. *Частная* **-за** – прива́тний інтере́с, прива́тна виго́да. *На* **-зу** *отечества, человечества* – на ко́ри́сть (на пожи́ток) ба́тьківщині, лю́дськості. [П'ю за пра́цю на пожи́ток краї́ні на́шій, пано́ве (Коцюб.)]. *Общественная* **-за** – грома́дський ужи́ток. [З ме́не нема́ грома́ді нія́кого вжи́тку (Стор.). От які́ попи́! От яки́й з них ужи́ток для па́стви (Свидн.)]. *В* **-зу** *бедных* – на ко́ри́сть (на вжи́ток, на по́міч) бі́дним. *Что* **-зы** *из того, что…* – яка́ ко́ри́сть із то́го, яки́й ужи́ток з то́го, яки́й хосе́н із то́го, яка́ виго́да з то́го, що… [Яка́ тобі́ ко́ри́сть з то́го, що Походе́нка ви́б'ють різка́ми? (Конис.). Яки́й з то́го був нам ужи́ток? (Куліш). Яки́й з те́бе, чолові́че, для наро́ду хосе́н? (Маковей)]. *Невелика* **-за**, *мало* **-зы** *из того* – ма́ло ко́ри́сти (пожи́тку), мали́й спаси́біг *и* мале́ спаси́бі з то́го. *Приносить* **-зу**, *служить на* (*в*) **-зу** *кому, чему* – бу́ти, іти́ кому́ на ко́ри́сть (на пожи́ток, на хосе́н), на чию́ ко́ри́сть (на чий пожи́ток, на чий хосе́н), користува́ти кого́. [Як ма́ють воні́ чужи́х люде́й користува́ти, то неха́й лу́чче на́шому князе́ві на збро́ю складу́ться (Куліш). Пра́цею, і ті́льки не́ю одно́ю, перетво́рюється усе́ сирове́ в гото́ве – таке́, що йде лю́дям на пожи́ток (Єфр.)]. *Получать, извлекать* **-зу** *из чего* – ма́ти ко́ри́сть (пожи́ток, пожи́вок, виго́ду *и т. п.*) з чо́го, бра́ти (узя́ти) ко́ри́сть з чо́го, використо́вувати (ви́користувати) що, *срв.* **По́льзоваться.** *Я не извлёк ни малейшей* **-зы** *из этого дела* – я не мав ані найме́ншої ко́ри́сти (пожи́тку, пожи́ви, пожи́вку, нажи́тку, виго́ди, зи́ску) з цьо́го ді́ла (зціє́ї спра́ви). *Извлекать для себя* **-зу** *из чего-л.* – (*фигур.*) гра́ти на чо́му в свою́ сопі́лку. [На цьо́му уве́сь час гра́ло в свою́ сопі́лку га́лицьке москвофі́льство (Єфр.)]. *Употребить с* **-зой** *что-л.* – спожиткува́ти що. *Обращать что в свою* **-зу** – поверта́ти, оберта́ти що на свою́ (собі́ на) ко́ри́сть, собі́ на пожи́ток, верну́ти (наверта́ти, поверта́ти, горну́ти) що на свою́ руч. [Лю́ди поверну́ли оці́ си́ли на ко́ри́сть собі́ (Комар). На свою́ руч наверта́ли спра́ву (Грінч.)]. *Всё обратилось к его* **-зе** – все поверну́лося йому́ на ко́ри́сть (на пожи́ток), на його́ руч. *Располагать в свою* **-зу** – приверта́ти, приверну́ти до се́бе. *На* **-зу** *кому, в чью* **-зу** – на ко́ри́сть (на виго́ду) кому́. [Лиша́ю все, що на мою́ виго́ду зако́ни ри́царства установи́ли (Куліш)]. *Говорить в чью-л.* **-зу** – на чию́ руч каза́ти. [Таки́х, щоб воні́ на на́шу руч каза́ли (Грінч.)]. *Всё это говорит не в вашу* **-зу** – все це не за вас (не на ва́шу руч) промовля́є (гово́рить). *Суд вынес решение в* **-зу** *истца* – суд ви́рішив на ко́ри́сть

позовникóві. *Высказаться в* **-зу** *кого-л, чего-л.* – ви́словитися за кóго, за що. *Он расположен в мою* **-зу** – він прияє́ мені́, він прихи́льний до мéне. *Он истолковал это в свою* **-зу** – він ви́товмачив це на свою́ кóри́сть (вигóду), собі́ на кóри́сть (на вигóду). *Некоторые соображения говорят в* **-зу** *этого предположения, а не против него* – дéякі міркóвання промовля́ють (говóрять) за цю гáдку, а не прóти нéї. *Мои советы не принесли ему никакой* **-зы** – мої́ порáди нічóго йомý не врáдили (не зарáдили). *Это лекарство приносит* **-зу** – ці лі́ки помагáють, це помічні́ лі́ки. *Пойти без* **-зы** – піти́ без пуття́, мáрне, дарéмне, дáром, пýсто; *срв.* **Бесполéзно.**

Пользи́тельный – помічни́й.

Пóльзование – 1) корúстувáння, користáння з чóго, пожиткувáння, ужиткувáння, (*потребление*) (с)поживáння, уживáння чогó. *Право* **-ния** *чем* – прáво корúстувáння з чóго, прáво вживáння чогó. *Срв.* **Пóльзоваться**; 2) курувáння, лікувáння. *Срв.* **Пóльзовать.**

Пóльзовать *кого* – курувáти, лікувáти лічи́ти когó. Какой доктор вас **-вал**? – яки́й лі́кар курувáв (лікувáв, лічи́в) вас? **Пóльзованный** – курóваний, лікóваний.

Пóльзоваться, воспóльзоваться *чем* – 1) корúстувáтися, скорúстувáтися *и* покорúстувáтися з чóго *и* чим, (*реже*) корúстувáти, скорúстувáти *и* користáти, скористáти з чóго, (*гал.*) хіснувáтися, похіснувáтися чим; (*использовать*) використóвувати, ви́користувати що, пожиткувáти *и* спожиткóвувати, спожиткувáти, зужиткóвувати, зужиткувáти що, (*потреблять*) (с)поживáти, (с)пожи́ти що, заживáти, зажи́ти, уживáти, ужи́ти чогó *и* що, живи́тися чим. *Срв.* **Воспóльзоваться, Попóльзоваться.** [Кори́стуватися з усі́х здóбýтків лю́дського рóзуму й культýри (Єфр.). Трéба ті́льки, аби́ ввесь цей скарб незлічéнний лю́дської мóви письмéнник використóвував умі́ючи (Єфр.). Не знáє душá йогó недостáчі в нічóму, чогó бажáє, та не дав йомý бог рóзуму хіснувáтись тим (Еккл.). Скупи́й складáє, а щéдрий поживáє (Номис). На сві́ті так скупи́й живé: і сам не поживá, і лю́дям не даé (Боров.). З чужóї прáці живи́тися (Єфр.)]. **-ться** *своими правами* – корúстувáтися з своі́х прав (*и* свої́ми правáми), використóвувати свої́ правá. *Эта земля ему не принадлежит, он только владеет и* **-зуется** *ею* – ця земля́ йомý не налéжить, він ті́льки посідáє (орýдує) і корúстується з нéї. *Он* **-зуется** *моей лошадью* – він корúстується мої́м конéм, моéю коня́кою. **-ться** *силою ветра, воды* – використóвувати си́лу ві́тра, води́, послуговáтися (орýдувати) си́лою ві́тра, води́, (*употреблять*) уживáти си́ли ві́тра, води́ на що *и* для чóго. **-ться** *временем, случаем* – використóвувати (ви́користати) час, нагóду, скористáти з чáсу, з нагóди. **-ся** *слабостью противника* – корúстувáтися з слáбости вóрога, використóвувати слáбість вóрога. **-ться** *жизнью* – уживáти (запобігáти) сві́та, життя́ споживáти. [Уживáй (запобігáй) сві́та, пóки слýжать лі́та (Номис)]. **-ться** *всеми благами* – заживати всякого добра. [У дні щасливі заживай добра (Еккл.)]. **-ться** *наслаждениями* – заживати втіх (розкошів). **-ться** *свободой* – ві́льности вживáти, заживáти. [У нас невірні вóльности вживáють більш, ніж у вас (Куліш). Вóлю ся в рíчці напи́ти, але вóльности зажи́ти (Гол.)]. **-ться** *нечестными способами борьбы* – нечéсних зáсобів боротьби́ вживáти. *Он умеет* **-ться** *другими для своих целей* – він умі́є загрібáти жар чужи́ми рукáми. **-ться** *чьим-л. расположением, чьими милостями* – тішитися чиєю прихильністю, чиєю ласкою. **-ться** *славою, популярностью, симпатией* – ті́шитися слáвою, популя́рністю, симпáтією. [Але не на белетристи́чному пóлі суди́лось йомý зажи́ти тіє́ї величéзної популя́рности, якóю ті́шиться ім'я́ йогó серед украї́нського й не украї́нського громадя́нства (Єфр.)]. **-ться** *славой, репутацией, реноме кого* – мáти славу когó, як хто. [Він мáє слáву дóброго шевця́, як дóбрий швець (= *сапожник*)]. **-ться** *дурной репутацией* – недóбру слáву мáти, у неслáві бýти. *Он* **-зуется** *большой известностью* – він дýже (вéлико) відóмий; 2) курувáтися, лікувáтися, лічи́тися (*срв.* **Вы́пользоваться**); уживáти, заживáти чогó. *У кого вы* **-зуетесь**? – у кóго ви курýєтесь (лікýєтесь)? *Он* **-зуется** *от ревматизма* – він лікýється (курýється) від ревмати́зму. *Он* **-зуется** *минеральными водами* – він заживáє (вживáє) мінерáльних вод.

Пользовладéлец – (с)пожи́вач прибýтків.

Пользовладéние – (с)поживáння прибýтків.

Пóлька – 1) пóлька, ля́шка, ля́хівка; 2) (*танец*) пóлька.

Пóльный, *см.* **Полевóй.**

Пóльский – 1) пóльський, ля́дський, ля́ський, ляхі́вський. **-ский** *язык* – пóльська мовá. **-ская** *вера* – пóльська, ля́дська ві́ра. **-ская** *стихия* (*язык, дух*) – польщи́зна, польщинá, ля́дщина. *На* **-ский** *лад* – з-пóльська, по-ляхі́вськи. [Хоч з-пóльська зовéться Станісла́вів, а все-ж і тут Русь (Франко)]; 2) (*танец*) полонéз (-за).

Польсти́ть – полести́ти, підлести́ти когó, підхлі́бити комý. *Срв.* **Льсти́ть.** [Лю́дській кри́вді,

злóсті й звíрству я ні рáзу не підхлíбив (Франко)]. *Это мне* **-тúло** – це менé підлестúло. **Польщённый** – підлéщений, влéщений.

Польстúться – понáдитися, повáбитися, повáжитися, поквáпитися, полáсувати(ся), полáситися, злáкомитися, погнáтися на що. [Якбú такúх буó між нáми мéнше, що дóма чéсний стáток протесáвши, понáдились на соболí москóвські (Л. Укр.). Повáбились нáші на мóву лукáву (Куліш). Не подóба, старúй дíду, не подóба, хібá на те повáжуся, що худóба (Чуб.)]. **-ться** *на деньги* – повáбитися (повáжитися, поквáпитися, злáкомитися *и т. д.*) на грóші.

Пóльша – Пóльща, Ляхівщúна.

По-любвú – з любóви, з кохáння, любúвши(ся). *Она вышла за него замуж* **по-любвú** – вонá віддалáся за ньóго з любóви, з кохáння. *Мы женились* **-бвú** – ми побрáлися любúвшися.

Полюбéзничать – поженихáтися з ким, полицáтися до кóго. [Колú-б не боя́вся, то-б поженихáвся].

Полюбúть – полюбúти, улюбúти, злюбúти, (*реже* залюбúти), покохáти, укохáти, закохáти, (*понравить*) у[с]подóбати когó, що. [Нáше сéрце не питáє, когó полюбúти (Руд.). Покохáла ти спíви мої (Ворон.). Голýбонька вбив, голýбку злюбúв (влюбúв). Уподóбав книжкú, найбíльш історúчні (Грінч.). І гостúнців брать не хóче, не хóче й пáна закохáть (Шевч.)]. **-бúть** *друг друга* – полюбúти (покохáти) однé (одúн) óдного полюбúтися, покохáтися. *Больно уж он её* **-бúл** – дýже (тя́жко) вже він її покохáв (полюбúв). **-бú** *нас черненькими, а беленькими всяк полюбит* – полюбú менé в чóрній (*подразумевается* – сорóчці), а в бíлій і абú-хто полю́бить.

Полюбúться – 1) *кому* – полюбúтися, (*понравиться*) в[с]подобáтися комý. [Вонá самá не знáє, чогó ця Марíя так їй полюбúлася (Мирн.). І не вмивáйся, ти менí, сердéнько, і так сподобáвся]. **-лась** *парню девица* – полюбúлася хлóпцю (-цеві) дíвчина. *Он мне* **-бúлся** (*понравился*) – я йогó вподóбав, він менí сподóбався. *Мне* **-лось** *жить в городе* – менí сподóбалось, полюбúлось жúти в мíсті; 2) (*слюбиться*) полюбúтися, покохáтися, злюбúтися, скохáтися з ким. *Срв.* **Слюбúться.** [Вонú покохáлись (Грінч.). З сиротóю покохáлась (Шевч.). Злюбúлася дівчинóнька з дрýгим козакóм].

Полюбовáться *кем, чем, на кого, на что* – помилувáтися ким, чим, полюбувáти ким, чим, на кóго, на що *и* що, полюбувáтися на кóго, на що *и* з кóго. [Постóяв на згíрку, помилувáвся красóю окóлиці (Мирн.). Булó-ж вам поїхать, полюбувáть людьмú (Переясл.). Погуля́в-би в світі, полюбувáв красý і пúшність світовý (М. Вовч.). Тепéр полюбýйся на її дóлю бíдну (Руд.)]. **-бýйся** *на деток своих* – полюбýй дíтками своїми.

Полюбóвник, -ница – полюбóвник, полюбóвниця. *См.* **Любóвник.**

Полюбóвно – (по)любóвно. *Срв.* **Добровóльно.**

Полюбóвный – (по)любóвний. [Могорúч – любóвна річ (Ном.)]. **-вный** *суд* – суд єднáльний (*ст.*). [Здáти на суд єднáльний, сéб-то полюбóвний (Ор. Лев.)]. **-вная** *мировая сделка* – любóвна помúрна, любóвна згóда.

Полюбопы́тствовать – поцікáвитися, (*реже*) зацікáвитися, розцікáвитися чим. *Я* **-вал** *узнать, что там делается* – я поцікáвився довíдатись, що там рóбиться (дíється).

Пóлюбу, полю́бно, *см.* **Полюбóвно.**

Полюднéть – полюднíти, полюднíшати. [У Хáркові остáнніми рокáми дýже полюднíшало].

Полю́дный – полю́дний. [Полю́дна данúна].

По-лю́дски – по-лю́дському, по-лю́дськи(у). [І до мéне по-лю́дськи заговóрить (М. Вовч.). У тéбе все не по-лю́дському].

Полю́дье – 1) *ст.* (*собирание дани и самая дань*) – полю́ддя (Куліш); 2) *см.* **Обы́чай, Заведéние.**

Полюлю́кать – полю́ляти, поколисáти. [Поколишú дитúну].

Пóлюс – пóлюс (-са *и* -су), бігýн (-на). *Северный, южный* **пóлюс** – півнíчний, півдéнний бігýн.

Пóлюсный – пóлюсний, бігунóвий.

Поля́ (*у шляпы*) – крúси (-сів); *см.* **Пóле.** [Бриль з ширóкими крúсами].

Поля́гивать, полягáть – (*о лошадях, коровах*) брикáти(ся), побрúкати(ся), хвиця́[á]ти, похвúця[á]ти, вихáти úноді, повихáти; *срв.* **Лягáть, Ля́гивать. -гáться** – побрикáтися, повихáти.

По-лягýшечьи – по-жáб'ячому, по-жáб'ячи, як жáба.

Поля́к – лях (*ум.* ляшóк (-шкá), ля́шенько; *соб.* ляхвá, ля́дство, ляшóта, *уничижит.* ляшýга), поля́к (*ум.* поляче́нько). **-ля́к** *из Мазурии* – мáзур (-ра). *Жить как* **-ки** – ляхувáти. *Свойственный* **-ку** – ля́хів (-хова, -хове). [Ля́хова натýра].

Поля́на – гáлява, гáлявина, гальóвúна, поля́на, поля́вина, польовúна, прогáлина,

прога́йльо́вина, прога́льо[я]вина, прога́льоватина, (*круглая в лесу*) га́ло (-ла), гал (-лу) *и* галь (-лю), (*образно*) ли́сина.
Поля́нка, поля́ночка – га́лявка, га́лявочка, поля́нка, поля́ночка, прога́линка, прога́линочка, прогайльо́винка, га́лець (-льця), гале́чок (-чка).
Поляни́ка, *см.* **Княжени́ка.**
Поля́новый, поля́нный – га́лявовий, га́лявинний, поля́новий.
Поляриза́ция – поляриза́ція (-ії).
Поляризова́ть, -ся – поляризува́ти, -ся. **-зо́ванный** – поляризо́ваний.
Поля́рность – поля́рність (-ности).
Поля́рный – 1) поля́рний; 2) (*полюсный*) поля́рний; *см.* **По́люсный.**
Поляч́ишка – ляшо́к (-шка́).
Поляч́ище (*ув.-пр. от* **Поля́к**) – ляшу́га.
Полячо́к – ляшо́к (-шка́), ля́шенько.
Помава́ть, помону́ть – кива́ти, кивну́ти, хита́ти, хитну́ти чим. *Срв.* **Пома́хивать, Колеба́ть, Мига́ть.**
Пома́да, -дка – пома́да, пома́дка. [Самоді́лкова пома́да (Свидн.)].
Пома́дить, напома́дить – пома́дити *и* помадува́ти, напома́дити. **-ма́женный** – напома́джений. **-ться** – пома́дитися, напома́дитися. *Срв.* **Умаща́ть, -ся.**
Пома́дный – пома́довий, пома́дний. **-ная** *банка, помадница* – пома́дниця, сло́їк на пома́ду.
Пома́дчик, -чица – пома́дник, пома́дниця.
Пома́жение – пома́дження, напома́джування.
Пома́зание – 1) пома́щення, пома́зання; 2) (*елеем*) пома́зання, мирува́ння. *Получать, получить* **-зание** – пома́зуватися, пома́затися від ко́го.
Пома́занник, -нница – пома́занець (-нця), пома́занка, (*ц.-сл.*) пома́занник, пома́занниця.
Помазо́к, помази́лка – квач, кві́чик, помазо́к (-зка́), мази́ло.
Пома́зывать, пома́зать – 1) масти́ти, пома́щувати, по[на]масти́ти, ма́зати, пома́зати кого́, що чим, (*о мн.*) понама́щувати, понама́зувати. [Як пома́зав спи́ну, аж шку́ра відста́ла (Чуб.). Помасти́ тим боло́том о́чі. Помасти́ варе́ники]; 2) (*миром, елеем*) пома́зувати, пома́зати, пома́щувати, по[на]масти́ти, мирува́ти, помирува́ти кого́. **-зать** *кого по губам* (*посулить и обмануть*) – пома́зати по губа́х кого́. [Ті́льки по губа́х пома́зав (Ном.)]. **Пома́занный** – пома́щений, пома́заний, ма́заний. **-ться** – 1) масти́тися, помасти́тися, бу́ти пома́щеним, ма́затися, пома́затися, бу́ти пома́заним; 2) пома́зуватися, пома́затися, бу́ти пома́заним, мирува́тися, помирува́тися.
По́мазь, *см.* **Мазь, Сма́зка.**
Пома́кивание – вмо́чування, вмоча́ння, (*зап.*) мача́ння.
Пома́кивать, помака́ть *и* **помакну́ть** – вмо́чувати *и* вмоча́ти, вмочи́ти що в що; *срв.* **Мака́ть.**
Помалёвывать, помалева́ть – помальо́вувати, намалюва́ти.
Помале́нечку, *нар.* – помале́сеньку, поман́есеньку.
Помале́ньку, пома́лу, *нар.* – помале́ньку, пома́лу, (*понемногу*) потро́хи[у], потро́шки[у], (*не спеша*) спроквóла, пово́лі. [Так помале́ньку і підда́вся і ві́рив у па́на, як ту́рчин у мі́сяць (Свадн.). Спроквóла добира́ючись, заплу́тав він пан-отця́, як паву́к му́ху (Свидн.). Ді́ло йти́ме й так пома́лу (Сам.)].
Помале́ть – помалі́ти, змалі́ти, подрібні́ти, здрібні́ти. [Ві́вці здрібні́ли].
Помалёхоньку, помалёшеньку, *нар.* – помалі́сіньку. [Помалі́сіньку, моя́ матуси́но, ходи́].
Пома́лить – помали́ти що. [Су́кню покороти́ли, чобітки́ помали́ли].
Пома́лч[к]ивание – мовча́ння, примо́вчування.
Пома́лч[к]ивать, помолча́ть – мовча́ти, помо́вчувати, помо́вчати, примо́вчувати, примо́вчати, (*шутл.*) де́рти мовчака́. [Помовчи́, язичку́, ка́шки дам. Примо́вчуйте: ще не прийшо́в ваш день (Сам.)]. *Знай* **-вай** – знай примо́вчуй, (*шутл.*) знай дери́ мовчака́ (Мирн.).
Пома́лывать – моло́ти (ме́лю, -леш, -люіть). *Мельница кой-как* **-вает** – млин я́кось-то ме́ле. **Помоло́ть** – 1) (*несколько*) помоло́ти; 2) (*всё*) змоло́ти, помоло́ти.
Помане́риться – поман́іжитися, поман́іритися.
Пома́нивание – мані́ння, ва́блення.
Пома́нивать, помани́ть – мани́ти (и́ноді, пома́лу); помани́ти, (*зап.*) гу́лити, погу́лити, (*повабить*) ва́бити, пова́бити кого́ до ко́го.
Пома́нка – 1) (*действ.*) пома́на, по́ман (-ну); 2) *см.* **Прима́нка.**
Помара́ть, -ся, *см.* **Пома́рывать.**
Пома́ргивать, поморга́ть – помо́ргувати, морга́ти (часа́ми, и́ноді), поморга́ти на ко́го,

кому́.
Пома́рка – 1) (*действ.*) побру́днення, покаля́ння, покре́слення; (*неок.*) брудні́ння, каля́ння; ма́зання, кре́слення; 2) (*помаран. место*) по́мазка, ви́мазане, покре́слене (мі́сце).
Пома́рывать, помара́ть – 1) брудни́ти, побрудни́ти, каля́ти, покаля́ти що чим; *срв.* **Мара́ть**; 2) (*на писанном*) ма́зати, пома́зати, вима́зувати, ви́мазати, (*вычёркивать*) за[ви]кре́слювати, за[по]кре́слити, ви́креслити; (*о мн.*) повима́зувати, поза[пови]кре́слювати що. **-рывать** *стишонки* – попи́сувати ві́ршики, віршува́ти. **Пома́ранный** – 1) побру́днений, пока́ляний; 2) пома́заний, покре́слений. **-ра́ться** – побрудни́тися, покаля́тися.
Помарширова́ть – помаршируві́ти.
Пома́сливать, пома́слить – масти́ти, помасти́ти (ма́слом), ма́слити, пома́слити що. **-ма́слить** *миром* – помаслува́ти, пожирува́ти кого́. **Пома́сленный** – пома́щений (ма́слом), пома́слений.
Помастери́ть – помайструва́ти.
Поматере́ть, поматоре́ть – 1) (*пополнеть*) пото́вщати; *см.* **Пополне́ть, Пожирне́ть**; 2) (*вырости*) ви́рости, (*о мн.*) повироста́ти, (*возмужать*) змужні́ти; *см.* **Возмужа́ть.**
Пома́терному, пома́терну *ругаться* – матіркува́ти, по-ма́тірному (в ма́тір) ла́ятися, в ба́тька-ма́тір загина́ти.
По-матро́сски – по-матро́ському, по-матро́ськи, як матро́с.
Пома́тывать, помота́ть – 1) *чем* – похи́тувати, хита́ти, похита́ти, кива́ти (і́ноді, часа́ми), покива́ти чим (*напр.*, голово́ю); *срв.* **Пома́хивать, Пока́чивать**; 2) **-вать** (*расточать*) манта́чити, три́нькати, марнотра́тити, гайнува́ти; *см.* **Мота́ть**; 3) (*нитки и т. п.*) мота́ти, сота́ти (і́ноді, час від ча́су), помота́ти, посота́ти (все і тро́хи). **-ться** – 1) *см.* **Болта́ться 2**; 2) (*шататься*) мота́тися, помота́тися, мотля́тися, помотля́тися; *срв.* **Шата́ться, Болта́ться 3**. [Поміж людьми́ помота́ється, звича́їв набере́ться].
Пома́х (*взмах*) – по́ма́х (-ху). *Срв.* **Взмах.**
Пома́хивание – пома́хування, вима́хування.
Пома́хивать, помаха́ть *чем* – пома́хувати, помаха́ти, (*сильнее*) вима́хувати; *срв.* **Маха́ть.** [Ху́сточкою пома́хує (Квітка). Воли́, пома́хуючи рога́тими голова́ми, поспіша́лись на спочи́нок (Коцюб.)]. *Гляди, как заяц* **-вает** – диви́сь, як за́єць че́ше.
Пома́чивать, помочи́ть – мочи́ти (час від ча́су), змо́чувати (ча́сто), помочи́ти. **-чи́ть** *товар* (*замочить несколько*) – підмочи́ти крам. **-чи́ться** (*испустить мочу*) – помочи́тися.
Пома́щивать, помости́ть – мости́ти, помости́ти, вимо́щувати, ви́мостити, (*камнем*) бру[ур]кува́ти, побуркува́ти що чим. **-сти́ть** *мост досками* – ви́слати міст (моста́) до́шками. **Помо́щенный** – помо́щений, побруко́ваний. **-ться** – мости́тися, брукува́тися, бу́ти помо́щеним, побруко́ваним.
Помедве́жьи – по-ведме́жому, по-ведме́дячому, по-ведме́дячи, як ведмі́дь.
Поме́длить – побари́тися, поба́витися, пога́ятися, згоди́ти. *Срв.* **Ме́длить.**
Помедо́р, *см.* **Помидо́р.**
Поме́ж, поме́жду – поміж ко́го, чо́го, ким, чим. [Omі́ж жи́том росту́ть воло́шки. Поміж них сва́рка]. *Срв.* **Меж, Ме́жду.**
Поме́жник (*сосед межа с межой*) – помі́жник, помеже́нник. [Він мені́ помеже́нник, межа́ з меже́ю (Новомоск. п.)].
Поме́жный – помі́жний, помеже́нний. [Помі́жні ни́ви, се́ла].
Помеле́ть – помілі́ти, змілі́ти, (*ещё более*) помілі́шати, помі́льшати. *Река* **-ла** – рі́чка зміліла. *Срв.* **Обмеле́ть.**
Помели́ть – побіли́ти кре́йдою, покрейдува́ти що.
Помели́ще – 1) *увел.* помели́ще; 2) (*держалка*) помели́ще.
Помело́, помельцо́ – помело́, помельце́ (-льця́). [Помельце́ замело́].
Помелька́ть – помига́ти, помиготі́ти, побли́мати. *См.* **Мелька́ть.** [Побли́мав во́гник та й пога́с].
Поме́льный – помело́вий.
Помельча́ть – здрібні́ти; *срв.* **Измельча́ть.**
Поме́ньшать – поме́ншати. [Здоро́в'ячка поме́ншало].
Поме́ньше, поме́нее – 1) *нар.* (*от* **Ме́ньше**) ме́нше, ме́ншенько, тро́хи ме́нше; 2) (*от* **Ме́ньший**) ме́нший, ме́ншенький, тро́хи ме́нший за (від) ко́го, за (від) чо́го, про́ти ко́го. *Он* **-ше** *меня ростом* – він тро́хи ме́нший від (про́ти) ме́не на зріст.
Поме́ньшить – поменши́ти, змали́ти що.
Поменя́ть – поміня́ти, зміня́ти, проміня́ти кого́, що на ко́го, на що. **Поме́нивать** *лошадей, лошадьми* (*барышничать*) – менджува́ти кіньми.

Поменя́ться – поміня́тися, зміня́тися, проміня́тися ким, чим, на ко́го, на що. [Ось тобі́ нове́нький карбо́ванець, поміня́ймось на старо́го (М. Вовч.)]. **-ня́ться** *кольцами* – поміня́тися персня́ми, заручи́тися. **Поменя́емся**! – по[з]міня́ймося! Дава́й мінька́! Зро́бимо мінька́!

Поме́р, поме́рное (*плата за меру, подать*) – помі́рне (-ного).

Помера́нец, *бот.* Citrus vulgaris – помара́нча (гірка́), помера́нець (-нця).

Помера́нцевый – помара́нчовий. **-вый** *цвет* (*краска*) помара́нчовий ко́лір (-льору).

Помере́ть, *см.* **Помира́ть.**

Помере́щиться – приви́дітися, приверзти́ся, примрі́(я)тися, прияви́тися, уздрі́тися, приу́здритися. [Присни́лося чи прияви́лося мені́ (Крим.). Вам приверзло́ся ка́зна-що (Ворон.)]. *Срв.* **Мере́щиться, Показа́ться, Приви́деться.**

Померза́ть, помёрзнуть – ме́рзнути, поме́рзнути, ме́рзти, поме́рзти. [Но́ги поме́рзли. Я́блука таг гру́ші геть поме́рзли].

Помёрзлый – поме́рзлий.

Поме́ривать, поме́рить *и* **поме́рять** – мі́ряти, помі́ряти, (*усилит.*) попомі́ряти що. **Поме́ре[я]нный** – помі́ряний. **-ряться** *ростом, силой* – помі́рятися (з)ро́стом, си́лою з ким.

Померка́ть, поме́ркнуть – ме́ркнути (*и* ме́ркти), поме́ркнути (*и* поме́ркти), зме́ркнути, тьмари́тися, потьмари́тися притьмари́тися, (*немного*) примерка́ти, приме́ркнути. *Срв.* **Потуха́ть, Погаса́ть, Помрача́ться.** [Усе́ немо́в поме́ркло перед ним (Франко). Зме́ркнув світ (Л. Укр.). Ці слова́ не потьмари́лись через ти́сячі ро́ків на дале́кій чужині́ (Вас.)]. **Поме́ркший, -кнувший** – поме́рклий, приме́рклий. [Поме́рклі о́чі (Стеф.). Поме́рклий спо́мин (Черн.). Приме́рклий світ (Єфр.)].

Поме́рклость – поме́рклість (-лости).

Поме́рклый – поме́рклий, зме́рклий.

Поме́рный – помі́рний; *см.* **Поси́льный.**

Помертве́лый, -ве́вший – помертві́лий, змертві́лий. [Помертві́лий по́гляд (Грінч.)].

Помертве́ние – помертві́ння, змертві́ння.

Помертве́ть – помертві́ти, змертві́ти з (від) чо́го. **-ве́ть** *от страху* – з[по]мертві́ти з о́страху (з ля́ку, із стра́ху). *Я* **-ве́л** *от страху* – (*описат.*) аж у мені́ душі́ не ста́ло, я без ду́ха став.

Поме́с (*замес*) – замі́с (-су). [Бо́рошна на оди́н замі́с].

Помеси́ть – поміси́ти (-шу́, -сиш) що.

По́месный – мі́шаний.

Помести́тельно – мі́стко, укла́дисто; просто́ро.

Помести́тельность – мі́сткість, укла́дистість (-ости); просто́рість (-ости).

Помести́тельный – містки́й, укла́дистий, (*о пакете, чемодане*) пакровни́й, (*о здании, помещении*) просто́рий, обши́рний. [Віз укла́дистий].

Помести́ть, *см.* **Помеща́ть.**

Поме́стно – місце́во, місця́ми.

Поме́стный – 1) місце́вий; *см.* **Ме́стный.** [Місце́вий собо́р]; 2) (*относящийся к поместью*) маєтко́вий.

Поме́стье – ма́єток (-тку), ма́єтність (-ности), де́ржава. [Це була́ на́ша да́вня де́ржава (Неч.-Лев.)]. **-стья** – до́бра (*р.* дібр), ма́єтки, ма́єтності. [Ті́льки в до́брах батури́нських та в полку́ Гадя́цькім пан Міня́йло ни́щить села́ (Руд.)]. *Монастырские* **-стья** – черне́ччина.

По́месь – 1) (*смесь животн. или веществ*) мі́шанка, мішани́на, мішани́ця, пере́міш (-ши). [Це не чи́ста гли́на: пере́міш із піско́м]; 2) (*самое животн. или человек*: *ублюдок болдырь*) по́круч (-чи *и* -ча), підту́мок (-мка), пере́воднЯ́, (*только челов.*) мі́шанець (-нця), переві́дник. [Чужи́нці ва́рварської кро́ви, уся́ка темношку́ра по́круч (Л. Укр.). Тибета́нці-мі́шанці монго́лів з і́ндами (Кал.). То не спра́вжній хорт, а по́круч (підту́мок, переводня́)]. **По́месь** *собаки с волком* – по́круч від соба́ки (пса) й во́вка.

Поме́сячина – мі́сячина.

Поме́сячно – мі́сячно, (*ежемесячно*) щомі́сячно, що-мі́сяця. [А чи нема́ тут тако́ї молоди́ці, щоб мі́сячно згоди́лась (найня́тися)? (М. В.)]. **-но** *снимать квартиру*, **-но** *платить за комнату* – мі́сячно найма́ти кварти́ру, мі́сячно плати́ти за кімна́ту.

Поме́сячный – мі́сячний, щомі́сячний. **-ная** *плата* – мі́сячна пла́та, мі́сячина.

Помёт – 1) (*действ.*) поки́дання, помета́ння; 2) (*приплод, деторождение*) поно́с (-су). [Свиня́ три поно́си дає́ на рік (Липовеч.). В ме́не само́ї аж три поно́си булі́ (Звин.)]; 3) (*кал*) кал (-лу), ка́ло (-ла), послі́д (-ду), (*домашн. жив. ещё*) лайно́, лайня́к, лайла́к, кізя́к, (*навоз*) гній (*р.* гно́ю); (*детальнее*: *коровий*) корі[о]в'я́к, корівня́к, (*конский*) коня́к,

кі́нський кізя́к, бала́бушка, (*куриный*) кур'я́к, куря́чка, (*мышиный*) миша́к, мишаки́ (-кі́в), миша́тина; (*птичий*) послі́д (-ду); 4) (*всё брошенное*) по́кидь (-ди), по́кидька (-ки).
Поме́та, *см.* **Поме́тка.**
Помета́ть, -ся, *см.* **Помё́тывать, -ся.**
Поме́тить, -ся, *см.* **Помеча́ть, -ся.**
Поме́тка, поме́та – 1) (*действ.*) позна́чення, на[за]зна́чення; (*зарубкой или нарезом*) покарбува́ння (*неок.*), *см.* **Помеча́ние**; 2) (*знак*) за́значка, по́значка, (*нарезан.*), карб (-ба *и* -бу), (*рус.*) по́мітка. [Ця кни́га з його́ власнору́чними за́значками].
Помё́тывать, помета́ть – 1) ки́дати (потро́ху, ча́сом), поки́дати, мета́ти, помета́ти; *срв.* **Побра́сывать, Поброса́ть.** [Дрі́бні листи́ написа́ла та й на во́ду помета́ла. Поки́дай за ме́не зе́млю]; 2) (*петли*) обкида́ти, обки́дати, (*о мн.*) пообкида́ти (пе́тлі); *срв.* **Мета́ть. Помё́танный** – поки́даний, поме́таний; обки́даний. **-ться** – ки́датися, поки́датися. [Усі з ля́ку поки́дались, хто куди́ влу́чив (*угодил*)].
Поме́ха – перешко́да, зава́да, за́мішка, пере́мішка, зава́га, за́чіпка, пере́чіпка, пере́бивка; *срв.* **Препя́тствие, Препо́на.** [Ні ра́зу не зазна́ла я жа́дної перешко́ди в свої́й робо́ті (Кон.). Вона́ була́ для них лише зава́дою (Франко). Стари́й спить – за́мішки не бу́де (Мова)]. *Досадная* **-ха** – при́кра перешко́да. *Быть* **-хой** *кому* – зава(д)жа́ти, перешкоджа́ти, бу́ти, стоя́ти на зава́ді, на перешко́ді кому́, чому́, до чо́го. *Ему всё* **-ха** – йому́ й му́ха на зава́ді. *Служащий* **-хой** – перешкідни́й.
Помеча́ние – познача́ння, на[за]знача́ння, карбува́ння.
Помеча́ть, поме́тить – познача́ти, позначи́ти, на[за]знача́ти, на[за]значи́ти, (*зарубками или нарезами*) карбува́ти, покарбува́ти що чим. Назначи́ла його́, щоб був зна́чений (Н.-Лев.)]. **-тить** *платки* – позначи́ти хусточки́. **Поме́ченный** – позна́чений, на[за]зна́чений, покарбо́ваний. **-ться** – познача́тися, на[за]знача́тися, бу́ти позна́ченим, на[за]зна́ченим.
Помечта́ть – помрі́яти, пома́рити про ко́го, про що. [Хо́четься поси́діти та пома́рити].
Поме́шанный – (*сумасшедший*) божеві́льний, наві́жений, навісни́й, причи́нний, ума́ тро́нутий. **-ный** *на чем* – схи́блений на чо́му.
Помеша́тельство – 1) *см.* **Поме́ха**; 2) (*сумасшествие*) божеві́лля, божеві́льність (-ности), навіже́нство; *см.* **Сумасше́ствие.**
Помеша́ть, *см.* **Поме́шивать** *и* **Меша́ть.**
Помеша́ться (*сойти с ума*) – збожево́літи, стеря́тися, спричи́нитися, з глу́зду зсу́нутися (з'ї́хати), звихну́тися з ро́зуму, ума́ тро́нутися, знавісні́ти з чо́го, (*о мн.*) побожево́літи. **-ша́ться** *на чём* – схибну́тися на чо́му.
Поме́шивать, помеша́ть – 1) *что* – мі́ша́ти, поміша́ти, (*о жидк. ещё*) колоти́ти, поколоти́ти що чим. [Борщ ка́же: «поміша́й мене́!» На́дя поколоти́ла чай ло́жечкою (Н.-Лев.)]. **-шивать, -ша́ть** (*дрова*) *в печи* – перегорта́ти, перегорну́ти (*дрова, вогонь*) в печі́. **Поме́шанный** – помі́шаний, поколо́чений. **-ться** – міша́тися, бу́ти помі́шаним; 2) **помеша́ть** *кому в чём, чему* (*попрепятствовать*) – перешко́дити, по[за]шко́дити, зава́дити, ста́ти на зава́ді, на перешко́ді, переби́ти, перечепи́ти кому́ в чім, чому́. [Піду́-ж, щоб вам не перешко́дить (Сам.). Я боя́вся, що вони́ пошко́дять нам іти́ на Січ (Кон.). Що вам переби́ло прийти́? (Звин.)]. **-ша́ть** *кому работать* – переби́ти кому́ (чию́сь) пра́цю, переби́ти кому́ в робо́ті. *Боюсь* **-ша́ть** *вашим занятиям* – бою́сь переби́ти ва́шу пра́цю (вам у робо́ті). *Одно другому не* **-шает** – одно́ о́дному не пошко́дить (не зава́дить); 3) **-ша́ть** *что* (*мешать*) – поміша́ти. [З хата́ми помі́шані якісь хлівці́ (Н.-Лев.)]. **Поме́шанный** – помі́шаний, мі́шаний. **-ное** *зерно* – мі́шане зерно́. **-ша́ться** *с кем, чем* – по[з]міша́тися з ким, з чим.
Поме́шкивать, поме́шкать – (*медлить*), бари́тися, побари́тися, га́ятися, пога́ятися, ба́витися, поба́витися; *см.* **Ме́длить, Поме́длить**; (*поджидать*) чека́ти, по[за]чека́ти кого́ *и* на ко́го; *см.* **Поджида́ть, Выжида́ть.**
Помеща́ть, помести́ть – мі́сти́ти (мі́щу́, мі́стиш) (*реже* поміща́ти), помісти́ти що, примі́щувати *и* приміща́ти, примісти́ти, уміща́ти, умісти́ти, з(а)міща́ти, з(а)місти́ти, примо́щувати, примости́ти, умо́щувати, умости́ти, приту́лювати *и* притуля́ти, притули́ти кого́, що куди́, (*о мн.*) попи[пов]мі́щувати, попри[пов]мо́щувати, поприту́лювати кого́, що. [Де він те все місти́в – хто його́ зна́є (Осн.). У нас так ті́сно, що не зна́ю, де вас і примісти́ти. Ной примости́в у мале́нькому ковче́гові всіх звірі́в на сві́ті (Крим.)]; (*в книге, журнале, письме и т. д.*) місти́ти, вмі́щувати, вмісти́ти. [Тут (у кни́зі) я місти́в ду́же невели́чку части́ну того́, що гово́рено (Грінч.)]. **-сти́ть** *статью, исследование в журнале* – вмісти́ти статтю́, ро́звідку в журна́лі. **-ща́ть, -сти́ть** *кого на квартире* – ста́вити, поста́вити на квати́ру, на ста́нцію (Свидн.) кого́ в ко́го. *В нашем доме* **-ли** *много безработных* – у на́шому буди́нкові примісти́ли бага́то безробі́тних. **-ти́ть** *деньги в банк* –

покла́сти гро́ші до ба́нку. **-ти́ть** *в школу* – (від)да́ти, записа́ти кого́ до шко́ли. **-ти́ть** *на службу* – приміст́ити (заміст́ити) кого́ на слу́жбу. **Помещённый** – помі́щений, примі́щений, у[з]мі́щений. [Відо́мості, вмі́щені (по́дані) в газе́ті, неправди́ві]. *В журнале* **-ны́** *его последние произведения* – в журна́лі вмі́щено його́ оста́нні тво́ри. **Помеща́емый** (*в книге, журнале*) – вмі́щуваний, пода́ваний (у кни́зі, у журна́лі). [Ни́жче пода́вані ві́рші…].

Помеща́ться, помести́ться – місти́тися (міщу́ся, мі́стишся), поміст́итися, з[у]міща́тися, з[у]місти́тися в чо́му, в що, на чо́му, приміща́тися, приміст́итися, пото́впитися де, (*жить где-л.*) місти́тися де, в ко́го. [То-б не зміст́илися на землі лю́ди, якби́ не вмира́ли. Таке́ й у голові́ не зміща́ється (Свидн.). Межи ни́ми помісти́лась дівчино́нька ми́ла (Руд.). У пе́ршому то́мі місти́лися пое́зії, а в дру́гому – оповіда́ння (Грінч.). В теа́трі місти́лося чолові́ка з шістсо́т (Грінч.). Шко́ла мі́ститься в коли́шньому па́нському буди́нкові. У піка́рні-ж місти́вся і сто́рож (Кон.). Роди́на на́ша була́ вели́ка, не вміща́лася за столо́м (Вас.). Пита́ чо́рта: як ти туди́ вмісти́вся в пля́шку? На всіх ули́цях лю́ди так і сную́ть, аж не пото́впляться (М. В.)]. **-ться** *на квартире у кого* – става́ти, ста́ти на квати́ру (на ста́нцію) в ко́го. **-ться** *у кого, где* – приміст́итися в ко́го, де. [Я приміст́ився в готе́лі]. *Как-нибудь* **-стимся** – умі́стимо́сь яко́сь. *Книги в один шкаф не* **-тся** – кни́ги в одну́ ша́фу не з[у]містя́ться (не влі́зуть). *Это не* **-стится** *в вашем кармане* – де не влі́зе у ва́шу кеше́ню.

Помеще́ние – 1) (*действ.*) мі́щення, примі́щування, умі́щування, *окон.* помі́щення, у[при]мі́щення. [Умі́щення статті́ в журна́лі]. **-ние** *денег в банк* – покла́дення гро́шей до ба́нку; 2) (*место*) примі́щення, приміст́я, (*о жилом ещё*) мешка́ння, поме́шка́ння. [У ме́не ду́же тісне́ примі́щення]. *Торговое* **-ние** – торгове́льне примі́щення. *Требуется* **-ние** *под редакцию* – потрі́бно примі́щення для реда́кції.

Поме́щик – ді́дич, де́ржавець (-вця), пан, (*рус.*) помі́щик. *Мелкий, мелкопоместный* **-щик** – пано́к (-нка́), полу́панок (-нка).

Поме́щина – до́бра (*р.* дібр).

Поме́щица – ді́дичка, па́ні (*неск.*).

Поме́щичий – ді́дицький, ді́дичний, па́нський, де́ржавський. [Ді́дицький двір, ді́дицькі зе́млі (Н.-Л.). Коли́сь, як ще були́ лю́ди па́нські (Рудч.). А воро́та у Черевани́ не прості́ї, а де́ржавські (Кул.)]. **-чья** *экономия* (*хозяйство, имение*) – па́нська еконо́мія, скарб (-бу). [Служи́в і в мужикі́в, і в скарбу́ (Звин.)].

Поми́гивать, помига́ть – (*глазами*) морга́ти, помо́ргувати, поморга́ти, клі́пати, поклі́пати (очи́ма) (*об огне, свете*) бли́мати, побли́мати. *Срв.* **Мига́ть.**

Помидо́р – баклажа́н (-жа́на).

Помигу́ха – моргу́ха.

Помигу́ша, *общ. р.* – моргу́н (-на́), (*о женщ.*) моргу́ха.

Поми́лование – поми́лування, ми́лування кого́, кому́, зми́лування кому́, над ким. [Многогрі́шний зароби́в при́суду на смерть і по́тім, яко зми́лування, сибі́рських снігі́в (Грінч.)]. **-ние** *вора* – поми́лування зло́дія *и* зло́дієві, зми́лування зло́дієві *и* над зло́дієм.

Поми́ловать – (*пощадить*) поми́лувати кого́, (*сжалиться*) зми́луватися над ким. [Во́вчики-бра́тіки, поми́луйте мене́ – не ї́жте. Суд поми́лував злочи́нця]. **-вать** *жизнь* (*освободить от смертн. казни*) – го́рлом дарува́ти кого́. **-луй** (*сохрани*) *бог* – крий бо́же, боро́нь бо́же, хай бог ми́лує кого́. **-луй**, *что ты говоришь*? **-луйте**, *что вы говорите*? – дару́й, що ти ка́жеш? дару́йте, що ви ка́жете? [Дару́йте, невже́-ж це пра́вда?]. **-луй** (*опомнись*), *что ты делаешь*, **-луйте**, *что вы делаете* – схамени́сь, що ти ро́биш, схамені́ться, що ви ро́бите? **Поми́лованный** – поми́луваний. *Преступник* **-ван** – злочи́нця поми́лувано. **-ться** – бу́ти поми́луваним.

Помилова́ть – помилува́ти, поголу́бити кого́. **-ться** – помилува́тися, поголу́бкатися. [Поцілу́ймося, помилу́ймося].

Помилосе́рдствовать – змилосе́рдитися, зми́луватися, змилости́тися над ким. **-вуйте**! – зми́луйтеся!

По́милу, *нар.* – до вподо́би, до душі́, до се́рця. *Срв.* **Понра́вно.**

Поми́мо, *нар.* – (*кроме*) о́пріч, о́крі́м ко́го, чо́го; (*обойдя, миновав*) по-за ким, по-за чим, (по)-мина́ючи, поминýвши кого́, що, (*редко*) ми́мо ко́го (Куліш). [У нас, о́пріч тако́ї зага́льної ваги́, письме́нство ще й спеція́льні завдання́ ма́є (Єфр.). Але й по-за ци́ми методологі́чними міркува́ннями не мо́жу бра́ти фа́ктів письме́нства з самого естети́чного по́гляду (Єфр.)]. **Поми́мо** *воли* (*невольно*) – нехотячи́, проти во́лі чиє́ї. *Он сделал это* **-мо** *меня* – він це зроби́в без ме́не, без мо́го ві́дома.

Поми́н – 1) спо́мин, по́мин (-ну), зга́дка, га́дка. [Ні по́мину, ні спо́мину]. *И* **-ну**, *в* **-не** *нет, не было кого, чего* – і (с)по́мину, (з)га́дки про (за) ко́го, про (за) що нема́(є), не було́; і в

заво́ді кого́, чого́ нема́(є), не було́; і натя́ми нема́є, не було́; ані зна́ти кого́, чого́; і зазо́ром не вида́ти. [А за ве́летнів і по́мину нема́ – *а великанов и в* **-не** *нет* (Рудан.). А про па́нщину не було́ тут і спо́мину (Куліш). А в ме́не того́ са́ла і натя́ми нема́є (Козелеч.). А ули́цею… семинари́ста й зазо́ром не вида́ти (Свид.)]. *И в* **-не** *нет* – і сліду нема́(є), і в заво́ді нема́є, і натя́ми нема́є. *О нём и* **-ну** *не было* – про його́ й не зга́дувано. *Лёгок на* **-не** – про во́вка помо́вка, а вовк тут; 2) (*поминовение*) по́мин; *см.* **Поми́нки.** [Відда́в гро́ші на по́мин душі́ ба́тькової]; 3) (*дар*), *см.* **Поми́нок.**

Помина́льник, помянни́к (*синодик*) – гра́матка, па́м'ятка, помина́льник, помина́льниця, пом'яни́к, поми́нник, субі́тник.

Помина́льный – помина́льний, заду́шний. [Помина́льні дні. Заду́шна моли́тва]. **-ная** *книжка* (*синодик*), *см.* **Помина́льник.** **-ные** *деньги* – граматко́ві гро́ші (Чигир. п.). **-ный** *обед* – гаря́чий обі́д (Борз. п.). **-ная** *суббота* (*Дмитриева*) – па́м'ятна́, помина́льна субо́та. *Совершить* **-ные** *обряды* – відпомина́ти кого́.

Помина́льщик, -щица – помина́льник, помина́льниця.

Помина́нь[и]е – 1) по́мин (-ну), по́мини (-нів), по́минки (-нок), помина́ння. [Справля́ти по́мини (по́минки) по ко́му]; 2) (*синодик*), *см.* **Помина́льник**; 3) (*вклад за помин души*) помина́льне (-ного), помина́ння.

Помина́ньице, *см.* **Помина́льник.**

Помина́ть, помяну́ть – 1) пам'ята́ти кого́, що; *см.* **По́мнить**; 2) *кого, что* (*вспоминать*) – спомина́ти, (с)пом'яну́ти, зга́дувати, згада́ти, спога́дувати, спогада́ти кого́, що, про ко́го, про що; *срв.* **Вспомина́ть.** [Та я пі́зно лягаю, то я й вас спомина́ю. Не забу́дьте пом'яну́ти не злим ти́хим сло́вом (Шевч.). Проща́й – до́брим сло́вом мене́ спогада́й (Л. Укр.)]. **-на́й** *как звали* – шука́й ві́тру в по́лі; зга́дуй лиш як зва́ли (Федьк.). *Кто старое* **-нёт***, тому глаз долой* – хто старе́ спомина́є, той ща́стя не ма́є. *Не* **-на́й** *лихом* – не зга́дуй ли́хом. **-ли** *волка, а волк тут* – про во́вка помо́вка, а вовк тут. **-на́ть, -ну́ть** *чьё имя* – помина́ти, пом'яну́ти кого́. [Пи́сар чув, що його́ помина́ють (М. В.)]; 3) **-ну́ть** *о чём* – згада́ти про що; 4) (*усопшего*) помина́ти, пом'яну́ти, спомина́ти, спом'яну́ти, *сов.* об[від]помина́ти кого́. [Хто без те́бе грі́шну ду́шу помина́ти бу́де? (Шевч.). Хто запла́че, похова́є? Хто ду́шу спом'я́не? (Шевч.)]. **Помя́нутый** *и* **помяну́тый** – спом'я́нутий, пом'я́нутий, зга́даний, спога́даний. *Не тем будь* **-нут** (*говоря о к.-л. недоброе*) – не тим згада́вши; хай бог прости́ть. **-ться** – спомина́тися, спом'яну́тися, помина́тися, пом'яну́тися, зга́дуватися, згада́тися. *Кому икается, тот* **-ется** – икну́лося – згада́в хтось.

Помина́ть, помя́ть – 1) м'я́ти (мну, мнеш), пом'я́ти що (напр., папі́р, су́кню); 2) (*траву, хлеб и т. п.*) толо́чи́ти, потоло́чи́ти (траву́, пашню́ (хліб)). **-мя́ть** *постель* – пом'я́ти (покуйо́вдити) по́стіль. **Помя́тый** – по́м'ятий; потоло́чений. **-ться** – 1) м'я́тися, пом'я́тися, бу́ти по́м'ятим [Оде́жа геть пом'я́лася]; 2) толо́чи́тися, бу́ти потоло́ченим; 3) (*не решаться*) м'я́тися, пом'я́тися. [Поте́рся, пом'я́вся та й му́сів достава́ти гро́ші (Н.-Лев.)].

Поми́нка (*действ. от гл.* **Помя́ть**) – пом'яття́, *неок.* м'яття́.

По́минки – по́минки (-нок), по́мини (-нів). [Спра́вити (зроби́ти) по́минки по ко́му (*и* кому́)].

Поминове́ние – 1) (*молитв. поминание усопш.*) по́мин (-ну), по́мини (-нів), по́минки (-нок); 2) (*угощение на помин*) по́минки, по́мини.

Поми́нок – (*дар*) па́м'ятка; *см.* **Дар, Пода́рок, Прино́с.**

Помину́тно, *нар.* – що-хвили́ни, раз-у-ра́з, раз-по́-раз, раз-поз-ра́з.

Поми́ны, *см.* **Поми́нки.**

Помира́ть, помере́ть – помира́ти, поме́рти (*пр. вр.* поме́р, поме́рла), кона́ти, с[по]кона́ти, (*о мн.*) поме́рти, повмира́ти, покона́ти від чо́го, з чо́го. [Верни́сь – хво́ра ма́ти помира́є. – Не верну́ся – хоч за́раз скона́є. Дай бо́же і покона́ть по пра́вді]. **-ра́ть** *от жажды, со смеху, со скуки* – помира́ти з жаги́, з смі́ху, з ну́ду (нудо́ти). **-мер** *от чахотки* – поме́р з сухі́т. **Помре́** (*ц.-сл.*) – помре́, поме́р. **Поме́рший** – поме́рлий, поме́рший.

Помирво́ливать, помирво́лить – потура́ти, попуска́ти, попусти́ти кому́; *срв.* **Потво́рствовать.**

Помири́ть – помири́ти, погоди́ти (*согласить*), з(а)мири́ти, поєдна́ти, до зго́ди приєдна́ти кого́ з ким, що з чим. *Собаку с кошкой не* **-ришь** – пса з кото́м не зведе́ш (не поєдна́єш).

Помири́ться – 1) *с кем* – помири́тися, пого́ди́тися, з(а)мири́тися, зго́дитися, зла́годитися, зладна́тися, пола́дитися, поєдна́тися, ста́ти на зго́ді з ким, з чим. [Посва́ряться та й поми́ряться. Мені́ ва́жко пого́дитися з ду́мкою, що його́ вже нема́ на сві́ті. Вони́ сва́ряться та й пола́дяться]; 2) *на чём* (*сойтись*) – пого́дитися, поєдна́тися на чо́му. [Пого́дились на пятьо́х карбо́ванцях].

По-мирски́ – по-сві́тському, як миряни́н.

По́мнить – пам'ята́ти, тя́мити, (*с оттенк. припоминать*) зазнава́ти, зазна́ти (зазна́ю),

(*памятовать*) пам'ятува́ти кого́, що, держа́ти в па́м'яті, (*редко*) пам'ята́ти на ко́го. [Пам'ята́ю на́шу ха́ту бі́лу та мату́сині сльо́зи ти́хі (М. В.). Я тя́млю смерть її́ (Франко). Я ба́тька й ма́тери не зазна́ю (Кв.). Ба́тько й я не зазна́ємо тут води́ (Рудч.)]. **-нить** *о ком, о чём* – пам'ята́ти про (за) ко́го, про (за) що, (*реже*) на ко́го, на що. *Не* **-мня** *себя* – не тя́млячи себе́, не пам'ята́ючи себе́, не тя́млячись, у нестя́мі, зне́стямки з чо́го, від чо́го. [Не тя́миться з ра́дощів (Л. Укр.)]. *Дать* **-нить** *себя* – да́тися (*нес.* дава́тися) зна́ти; да́тися у знаки́, у тямки́ кому́. [Ма́буть до́бре Московщи́на в тямки́ їй дала́ся (Шевч.). Да́мся-ж я їм у знаки́ (Стор.)]. *Будешь ты меня* **-нить** – пам'ята́тимеш, попам'ята́єш ти мене́, (*опис.*) зна́тимеш лопа́тки в горо́сі. *Наказать, побить так, чтоб* **-нил** – да́ти пам'ятко́вого кому́.
По́мнящий – хто пам'ята́є, пам'ятли́вий. *Не* **-щий** *родства* – безрі́дник, безба́тченко.

По́мниться – пам'ята́тися [До́бре до́вго пам'ята́ється, а зле ще до́вше]. **-ться** *кому* – пам'ята́ється, в па́м'ятку́ кому́, упо́мку кому́; *срв.* **Па́мятно.** [В па́м'ятку (упо́мку) мені́, що воно́ лежа́ло тут]. *Не* **-тся** *мне это* – мені́ це не в па́м'ятку, не впо́мку.

Помкну́ться – помкну́тися. [Вхопи́в ша́пку й помкну́вся з ха́ти про́сто до га́ю (М. В.)].

Помно́гу – побага́то, побага́цько.

Помножа́ть, -ся, помно́жить, -ся – помножа́ти, -ся, помно́жити що на що, помно́житися. *Срв.* **Умножа́ть. Помно́женный** – помно́жений.

Помноже́ние – помно́ження.

Помо́га – помо́га, допомо́га; *срв.* **По́мощь.**

Помога́ние – помага́ння, допомага́ння кому́, запомага́ння, спомага́ння кого́, під(по)мага́ння *и т. д., см.* **Помога́ть.**

Помога́ть, помо́чь – помага́ти, помогти́, допомага́ти, допомогти́ кому́, запомага́ти, запомогти́, спомага́ти, спомогти́ кого́ *и* кому́ чим *и* в чо́му, під(по)мага́ти, під(по)могти́ кого́ *и* кому́, пособля́ти, пособи́ти, підсобля́ти, підсоби́ти кому́, ра[я]тува́ти, поратува́ти, зарато́вувати, заратува́ти, підрато́вувати, підратува́ти, зара́джувати, зара́дити кого́ чим, у чо́му, до по́мочи (до помо́ги, до підмо́ги, у по́мочі, у приго́ді) става́ти, ста́ти кому́ чим, посилко́вувати, посилкува́ти кого́, прислуго́вувати, прислугува́ти кому́ (*содействовать*) сприя́ти кому́, (*образно*) підклада́ти ру́ки під ко́го, носи́ти во́ду на чий млин; *Срв.* **Вспомога́ть, Пособля́ть, Подде́рживать.** [Якби́ не біг, хто-б нам помі́г. Роби́, небо́же, то й бог (до)помо́же. Як міг, так допомі́г (Номис). Вони́ мене́ не запомо́жуть (Номис). Не мо́жу я сьому́ запомогти́ (М. Вовч.). То бу́де йому́ Госпо́дь милосе́рдний на вся́кім мі́сті спомага́ти (Март.). Ніко́го не спомо́же, не пора́дить (Гн.). Коли́-б не я, хто-б його́ поратува́в (Коныськ.). Вже коли́ не ви, так і ніхто́ більш не зарату́є мене́. Оди́н дру́гого в робо́ті підрату́є і грі́шми і худо́бою в потре́бі зази́чить (Франко). Як пособи́ти йому́ тепе́р, то й він коли́сь у приго́ді ста́не (Грінч.). І всім йому́ прислуго́вує, що зна і що зду́жа (Квітка). Неха́й вам до́ля сприя́є (Гол.)]. *Да* **-жет** *вам бог*! – Бо́же поможи́ вам! Хай вам бог помага́є (помо́же)! *Если вы это предпримете, я буду вам* **-га́ть** – якщо ви за це ві́зьметеся, я вам допомага́тиму (підпомага́тиму), пособля́тиму (підсобля́тиму), става́тиму до по́мочи (до помо́ги, до підмо́ги). **-га́йте** *друг другу* – запомага́йте оди́н о́дного, става́йте до по́мочи оди́н о́дному *и т. п.* **-га́ть** *кому необходимыми средствами, чем-л. необходимым* – спромага́ти, спромогти́ кого́ чим. [Я-ж їх спромага́ла, в лю́ди виво́дила (Київщ.). Узграни́чні пани́ спромага́ли козакі́в збро́єю і всім припа́сом до похо́ду в туре́цькі зе́млі (Куліш)]. **-мо́чь** *кому деньгами* – (до)помогти́ кому́, запомогти́, спромогти́, заратува́ти, підмогти́, підратува́ти кого́ гроши́ма (грі́шми). **-мо́чь** *кому в нужде* – допомогти́, спомогти́ кому́, запомогти́, поратува́ти, заратува́ти кого́ в біді́, в приго́ді. *Он* **-мо́г** *мне во всех моих нуждах* – він запомі́г (заратува́в, поратува́в, зара́див) мене́ в усі́х моїх потре́бах. **-мо́чь** *кому советом* – ра́дою зара́дити (пора́дити) кого́, ра́ди (*и* ра́ду) да́ти кому́ (чим). [Ви нас за те свое́ю ра́дою зара́дите (Основа 1861)]. **-мо́чь** *горю* – зара́дити, запобі́гти, запомогти́ ли́хові, го́рю. *Как этому* (*здесь*) **-мо́чь**? – як цьому́ (тут) зара́дити (пора́дити)? яку́ цьому́ (тут) ра́ду да́ти? *А нельзя ли этому* (*здесь*) *чем-н.* **-мо́чь**? – а чи-ж не мо́жна тому́ що пора́дити (чим зара́дити)? а чи-ж не мо́жна тут чого́ вра́дити (яку́ ра́ду да́ти)? *Я тут ничем не могу* **-мо́чь** – я тут ні́чо́го не вра́джу (не вра́ю). *Не знает чем и* **-мо́чь** *себе* – не зна́є, чим і запомогти́ся (заратува́тися, зара́дитися), чим себе́ й пора́дити. **-мо́чь** *себе тем, что есть* – запомогти́ся (заратува́тися, зара́дитися) тих, що є, що бог дав. *Он не знает, как себе* **-мо́чь** *в такой беде* – він собі́ ра́ди не доберé (не приберé), він собі́ ра́ди не дасть, він не вміє себе́ пора́дити у цій (у такі́й) приго́ді. *Эти капли* **-га́ют** *от кашля* – ці ка́плі помага́ють про́ти ка́шлю, помі́чні на ка́шель. *Это не* **-жет** *мне* – це мені́ не (до)помо́же (не посо́бить), (*не выручит из беды*) це мене́ не зарату́є (не врату́є). *Ничто не* **-га́ет** – ніч́о́го не помага́є(ться), не пособля́є(ться), ніщо́ не стає́ в приго́ді (не дає́ ра́ди). *Ничто не* **-гло́** – ні́чо́го не помогло́ся (не пособи́лося), ніщо́ не зара́дило, не вра́дило. *Это*

нисколько не **-гáет** *его счастью* – це ані трíшечки не додаé до йогó щáстя. **-гúте**! – ра[я]тýйте! прóбі!
Помóдничать – подéржатися мóди; *см.* **Мóдничать.**
По-мóдному – по-мóдному.
Помозговáть – помізкувафти про що.
Помóи – помúї (-їв), вúполоски, змúвання, змúйки (-йок), (*обмылки*) мúлення, змúлини (-лин), змúлки (-лок). *Загрязнить что-л.* **-мóями** – запомúйнити що.
Помóйник *и* **Помóйница** – помúйниця (-ці).
Помóйный – помúйний. [Помúйне відрó].
Помокáть, помóкнуть – мóк(ну)ти, помóк(н)ти, позамокáти. [Хліб (ячмíнь) помóк (позамокáв) і порíс у кóпах]. **-нуть** *несколько времени* – помóк(ну)ти дéякий час, (*усилит.*) попомóкнути.
Помóклый – помóклий, помóчений.
Помóл – молоттú (-ттú), помíл (-мóлу), млúво. [Спасúбі Бóгу милосéрдному, дождáлись нóвого хліба. Ну за чим лю́ди скучáють – за млúвом (Борз.)]. *Зерно для* **-ла** – мéливо; млúво. *Плата за* **-мóл** – плáта за промéл; вú[про]мéл (-лу). [В нас берýть десятý мíрку промéлу (Ніж.)]. *Мера зерна, получаемая за* **-мóл** – рóзмір (-ру), мірчýк. *Брать зерно за* **-мóл** – мíрчити.
Помолáчивать – молотúти потрóху, úноді.
Помóлвить, *см.* **Помóлвливать.**
Помóлвка – 1) змóвини, зарýчини. [Пішóв-би на зарýчини, так не клúкали]; 2) (*соглашение*) змóва, умóва, угóда, поєднáння; 3) помóвка, прúмовка; 4) поголóска; *см.* **Поговóрка 1 - 2.**
Помóлвливать, помóлвить – 1) заручáти, заручúти, засвáтати когó; 2) єднáти, поєднáти, під’єднáти когó (напр. робітників); 3) *см.* **Поговáривать. Помóлвленный** – зарýчений, засвáтаний. [Гáрна дíвка, як засвáтана].
Помóлец, помóльщик – мелíй (-лія́).
Помолúть – помолúти, поблагáти когó, (*с усилит. значением*) попомолúти, поблагáти когó; *срв.* **Молúть.**
Помолúться – помолúтися.
Помóлка – (*дейст.*) змéлення.
Помологúческий – помологíчний.
Помолóгия – помолóгія (-гії).
Помолодéлый – відмолодíлий, помолодíлий, змолодíлий.
Помолодéние – відмолодíння, помолодíння; помолóдшання.
Помолодéть – (*омолодеть*) відмолод(н)íти, помолодíти, змолодíти, відмолодúтися; (*сделаться более молодым*) помолóдшати, помолодíшати. [Якбú він тієї водú напúвся, то він-би відмолодíв, дрýгий-би вік жив (Чуб.). Нáче на дéсять рóків помолóдшав].
По-молодéцки – по-молодéцькому, по-молодéчому.
Помолодéчествовать – помолодцювáти.
Помолодúть – підмолодúти когó.
Помоложáветь – помолóдшати. *Срв.* **Помолодéть.**
Помолотúть (*всё или некоторое время*) – помолотúти, погармáнити *и* погармануваáти (все або дéякий час), погармáнитися дéякий час. **Помолóченный** – помолóчений, погармáнений *и* -манóваний.
Помолóть – помолóти (все або дéякий час).
Помолчáть – помóвчати, перемóвчати (дéякий час, трóхи). [Хлóпці трóхи помовчáли, але перéгодя знов почалú балáкати (Н.-Лев.)].
По-монасты́рски – по-манастúрському.
По-монáшески – по-чернéчому, по-чернéцькому.
По-монгóльски – по-монгóльському, з-монгóльська.
Помóр – помíрок (-рку), пóшесть (-сти).
Помóра, *см.* **Умóра.**
Поморгáть – поморгáти, полýпати (очúма) (дéякий час).
Помóрец, поморя́нин – помóрець (-мóрця), поморя́нин (*мн.* -я́ни).
Помóрие *и* **Помóрье** – помóр’я, надмóр’я (-р’я).
Поморúть – 1) (*некоторое время*) поморúти, (*усилит.*) попоморúти. **-ли** *нас, пока дали есть* – попоморúли нас, пóки далú ї́сти; 2) (*всех*) поморúти, повимóрювати, повигýблювати. [Усíх мишéй повимóрювали в клýні]. *Срв.* **Вы́морить. Поморённый** – помóрений, повимóрюваний, повигýблюваний.

Помóрник, *зоол.* (*птица*) – помóрник.
Поморóзить – поморóзити що; (*кого некоторое время*) поморóзити, (*усилит.*) попоморóзити когó. [Поморóзив собі рýки]. **Поморóженный** – поморóжений.
Поморосúть – помрачúти, по(і)мжúти, помигúчити, помотрошúти.
Помóрский – помóрський, поморя́нський.
Помóрщивать, помóрщить – мóрщити, помóрщити (лоб). **Помóрщенный** – помóрщений, (*во мног. местах)* позмóрщуваний, побрúжений.
Помóрщиваться, помóрщиться – мóрщитися, (*несколько*) помóрщитися (трóхи); (*сморщиться во мног. местах*) позмóрщуватися, побрúжитися, (*о деревьях*) помóрхнути.
Поморя́нин – поморя́нин. *Срв.* **Помóрец.**
Поморя́нка – поморя́нка.
Помóст – (*пол деревянный*) помíст (-мóсту), міст (*р.* мóсту), підлóга; (*нары для спанья*) піл (*р.* пóлу); (*примост*) прúмость (-сти).
Помостúть, -ся – помостúти що, -ся.
Помотáть – помотáти що (напр. ниткú) *и* чим (напр. головóю). *Срв.* **Помáтывать.**
Помотáться – помотáтися, (*поболтаться*) помотля́тися. **-лся** *день возле работы, устал* – помотáвся день коло робóти, втомúвся. **-лся** *и я на свете* – повéштався, потиня́вся, пошалáвся і я по світу.
Помохнáтеть – поволохáтіти. *Срв.* **Мохнáтеть.**
Пóмочи – 1) (*ремни для подвески чего-л.*) пáсú (*ед. ч.* пас) 2) пáсóк (-скá), попрýжка. *Водить на* **-чах** – (*иноск.*) вóлі не давáти, на налúгачі водúти; 3) (*подтяжки*) шлéйки (-йок).
Помочúть – (*всё или некоторое время*) помочúти (все або дéякий час), (*с усил. значением*) попомочúти.
Помочúться – помочúтися.
Пóмочь – 1) *см.* **Пóмощь**; 2) (*работа миром за угощенье*) толокá (-кú).
Помóчь, *см.* **Помогáть.**
Помошéнничать – пошахрувáти, пошахраювáти (дéякий час). *Срв.* **Мошéнничать.**
Помóщник – 1) помічнúк, підпомíчник, помагáч, підпомáгач, підсóбник, посóбник, (*защитник*) поратíвник. [Геть собí, бо ти ні грач, ні помагáч (Номис)]; 2) (*звание*) помíчнúк. **-ник** *начальника, директора* – помíчнúк начáльника, дирéктора. **-ник** *старосты* – підстáроста *и* підстáростий (-ого). **-ник** *атамана* – підотамáнчий (-чого). **-ник** *писаря* – підпúсар, підпúсчий (-чого). [Змінúв йогó з писáрства, а намісто йóго настановúв підпúсчого, хлóпця, блáзня (Квітка)]. **-ник** *кучера* – підкучéрок (-рка). **-ник** *пастуха* – підпáсок (-ска), підпáсач, підпáсич. *Быть* **-ком** – помічникувáти. [Він кілька літ помічникувáв у волоснóго пúсаря (Кониськ.)].
Помóщница – помíчнúця, підпомíчниця, помагáчка, підпомáгачка, підсóбниця, посóбниця.
Пóмощный – помічнúй, допомічнúй, допомóжний.
Пóмощь – пóміч (-мочи), допомóга, помóга, (*подмога*) підмóга, підпомóга, (*вспомоществование*) запомóга, спомóга, (*пособие*) підсóба (*ум.* підсóбка, підсóбонька), посóба, ра[я]тýнок, поратýнок, заратýнок, рáда, порáда, (*подкрепление*) потýга, підпертя́, посúлок, підсúлок (-лку). [Мóлодо оженúвшись, скорíше пóмочи дíждешся. Спасúбі бóгу за помóгу. Кажú, якóго тобі поратýнку трéба (Кониськ.). Козакú царéві посúлок під воéнний час давáтимуть (Куліш)]. *С* **-щью** *кого, чего, при* **-щи** *кого, чего* – за допомóгою (за помóгою, за підмóгою, за пóміччю) когó, чогó, через що. [Через слуг до пáна, а через святúх до бóга (Приказка)]. *С божьей* **-щью** – з бóжої помóги. [З бóжої помóги топчú ворогú під нóги]. *С* **-щью** *телескопа* – за допомóгою телескóпа. *Без посторонней* **-щи** – без сторóнньої пóмочи (допомóги, запомóги), (*самостоятельно*) самотýжки. [Вúвчився самотýжки читáти]. *Без всякой* **-щи** – без порáди та запомóги. *Денежная* **-щь** – грошéва запомóга (допомóга, підмóга, підпомóга). *Вооружённая и моральная* **-щь** – збрóйна і морáльна підмóга (підпомóга). *Общая* **-щь, -щь** *сообща* – гуртовá запомóга. *Общественная* **-щь** – громáдська запомóга. *Сбор на* **-щь** *голодающим* – склáдка на запомóгу голóдним. *Просить* **-щи** *у кого* – прохáти (просúти) пóмочи (помóги, допомóги, запомóги, підпомóги, підмóги, поратýнку) у кóго. *Усердно прошу* **-щи** – щúро благáю підмóги (посóби). *Обращаться за* **-щью** *к кому* – вдавáтися по підмóгу до кóго. *Искать* **-щи** *у кого* – шукáти допомóги, пóмочи, підмóги, поратýнку *и т. п.* у кóго, шукáти рáди, порáди (рáдоньки, порáдоньки) у кóго. [Не знав Андрíй сам, що йомý робúти, що йому почати і де йому порадоньки шукати (Григ.)]. *Получать, -чить* **-щь** *от кого* – мати пóміч з кóго, мáти когó на підмóгу, (*опис.*) світу запобігти від кóго. *Находить в ком* **-щь** – підмóгу (підпомóгу, підпертя́) мáти з кóго. [Однá невóля дрýгу рóдить і підсúлює, однá з óдної

підпомо́гу ма́є (Єфр.)]. *Найти совет и* **-щь** *у кого* – ра́ду і пора́ду знайти́ в ко́го. [Сусі́доньки приязне́нькі, роди́на недале́чко – незаба́ром і ра́ду знайде́ш і пора́ду (М. Вовч.)]. *Идти на* **-щь** *кому* – іти́ на помо́гу, на порату́нок до ко́го. *Подать, оказать* **-щь** *кому, приходить на* **-щь** *кому* – става́ти (ста́ти) до по́мочи (до підмо́ги, у по́мочі, у приго́ді) комý, става́ти на порату́нок, до порату́нку комý, бу́ти в допомо́зі комý, да́ти по́мочи, допомо́ги (*и* допомо́гу, підмо́гу, посо́бу, запомо́гу) комý, порату́нок *и* порату́нку да́ти комý, пора́ди да́ти комý, до по́мочи прийти́ комý, зарятува́ти, поратува́ти, запомогти́, підпомогти́ кого́ чим; *срв.* **Помога́ть.** [Як-же мені́ не ста́ти тобі́ у приго́ді, колі́ ти в ме́не найблі́жча роди́на (Коцюб.). Аби́ вам Пречи́ста Ді́ва ста́ла до по́мочи, до порятýнку у потре́бах ва́ших (Етн. Зб. V). А тут, спаси́бі їм, лю́ди до по́мочи прийшли́ (Васильч.)]. *Окажите мне* **-щь** *деньгами* – запоможі́ть, зарату́йте мене́ грі́шми (гроши́ма). *Подавать кому руку* **-щи** – підклада́ти, підложи́ти, підкла́сти ру́ку (ру́ки) під ко́го, (по)да́ти комý допомо́гу, запомо́гу. [Не туди́ він ди́виться, щоб нам ру́ки підклада́ти, а щоб нас у лабе́тах свої́х держа́ти (Г. Барв.). Ох, ніхто́-ж тепе́р мої́й дурні́й голові́ запомо́ги не дасть (Мирн.)]. *Мне неоткуда ожидать* -щи – мені́ нема́ зві́дки по́мочи (допомо́ги *и т. д.*) жда́ти. *Нет мне* **-щи** *ни от кого* – нема́ мені́ пора́ди (по́мочи, посо́би *и т. д.*) ні від ко́го. *Звать на* **-щь** – зва́ти, кли́кати на по́міч (на помо́гу, на підмо́гу, на допомо́гу, на пора́ду), кли́кати до по́мочи. *На* **-щь**! – ра[я]ту́й! рату́йте! рату́йте, хто в бо́га ві́рує! *Бог в* **-щь**! – Бо́же поможи́! помага́й-бі! мага́й-бі! [Бо́же поможи́, а ти, ду́рню, не лежи́]. *Податель* **-щи** – порат́івник.

По́мпа – 1) (*насос*) по́мпа, смок, водотя́г; 2) по́мпа, урочи́стість, бу́чність (-ости), пишно́та.

Помпе́зный – помпе́зний, урочи́стий, бучни́й.

По́мповый – помпови́й, смокови́й, водотя́жний.

Помпо́н – помпо́н.

Помрача́ть, помрачи́ть – тьма́ри́ти, потьма́ри́ти, затьма́рювати, затьма́ри́ти, темри́ти, потемри́ти, хма́рити, похма́рити, захма́рювати, захма́рити, темни́ти, зате́мнювати, затемни́ти, притьма́рювати, притьма́ри́ти, прите́мнювати, притемни́ти, тума́ни́ти, затума́нювати, затума́ни́ти, (*разум кому*) па́морочити, за(па́)моро́чувати, за(па́)моро́чити кого́, що; *срв.* **Омрача́ть.** [Полови́ну со́нця й мі́сяця у тьму́ потьмари́ло]. *Тучи* **-ча́ют** *небо и солнце* – хма́ри тьма́рять (затьма́рюють, те́мрять) не́бо і со́нце. *Страсти* **-ча́ют** *разум* – при́страсті прите́мнюють (зате́мнюють, па́морочать) ро́зум. *Пороки* **-чи́ли** *его славу* – ва́ди потьма́ри́ли, притемни́ли його́ сла́ву. **Помрачённый** – потьма́рений, затьма́рений, похма́рений, захма́рений, прите́мнений, зате́мнений, за(па́)моро́чений *и т. д.* **-ный** *ум* – прите́мнений ро́зум. **-ное** *сознание* – зате́мнена, потьма́рена свідо́мість. *С* **-ным** *сознанием или пониманием* – стумані́лий.

Помрача́ться, помрачи́ться – тьма́ри́тися, потьма́ритися, затьма́рюватися, затьма́ри́тися, захма́рюватися, захма́ритися, зате́мнюватися, затемни́тися, прите́мнюватися, притемни́тися, за(па́)моро́чуватися, за(па́)моро́читися, мути́тися, помути́тися. *Свет в глазах* **-чи́лся** – світ в очу́ потьма́ри́вся. *Зрение* **-ча́ется** – зір прите́мнюється, му́титься. *Рассудок* **-чи́лся** – ро́зум потьма́ри́вся, притемни́вся, затемни́вся, запа́морочився, помути́вся.

Помраче́ние – потьма́рення, затьма́рення, прите́мнення, зате́мнення, за(па́)моро́чення, заморо́ка, (*ослепление*) засліплення. **-ние** *сознания* – потьма́рення свідо́мости. **-ние** *нашло на кого* – заморо́ки на ко́го впа́ли (напа́ли, спа́ли). *Это какое-то* **-ние** *ума* – це яка́сь ро́зуму заморо́ка.

Помрачи́ть, *см.* **Помрача́ть.**

Помрачне́ть – (п)охмарні́ти, (п)охмурні́ти; (*сделаться ещё более мрачным*) похмарні́шати, похмурні́шати.

Помудри́ть – помудрува́ти, похитрува́ти.

Помýдрствовать – порозумува́ти.

По-мужи́цки – по-мужи́цькому, по-мужи́чому.

Помура́вить (*посуду*) поли́ти (поли́вою) (по́суд), наве́сти (понаво́дити) поли́ву (на по́суді).

Помурлы́кать – помýркати, помуркоті́[а́]ти, помурча́ти, поворкоті́[а́]ти.

Помурча́ть – помурча́ти, помуркоті́[а́]ти; поворкоті́[а́]ти.

Помýслить, -ся, помусо́лить, -ся – посли́нити, -ся, поялóзити, -ся, помасльо́нити, -ся.

Помути́ть – помути́ти, поколоти́ти, покаламу́тити що; (*замутить, возмутить*) замути́ти, змути́ти, сколоти́ти, скаламу́тити, перекаламу́тити що, побаламу́тити кого́, що. **-ти́ть** *воду* – помути́ти, поколоти́ти, покаламу́тити (де́який час або всю) во́ду; замути́ти, змути́ти, сколоти́ти, скаламу́тити во́ду. [Надлеті́ли гу́си з чи́стого бро́ду, змути́ли мені́ студе́ну во́ду (Пісня)]. **-ти́ть** *разум* – замути́ти, (*безл.*) замота́ти ро́зум. [Шайта́н замути́в тоді́ мій ро́зум (Коцюб.)]. **-ти́ть** *мысли* – скаламу́тити ми́слі. [Дрімо́та скаламу́тила йомý ми́слі (Неч.-

Лев.)]. **-ти́ть** *народ* – побаламу́тити наро́д. **Помучённый** – сколо́чений, поколо́чений, скаламу́чений, покаламу́чений *и т. д.* [Сколо́чена, скаламу́чена вода́].

Помути́ться – помут(н)и́тися, покаламу́тититися, замути́тися, змути́тися, закаламу́тититися, скаламу́тититися, скаламу́тніти. [Весе́лі думки́ помутни́лися (Мирн.)]. *Разум* **-лся** – ро́зум помути́вся, замути́вся. *Вода* **-лась** – вода́ скаламу́тилась, скаламу́тніла. **-лось** *в голове* – в голові замути́лося, заверну́лося, голова́ за(па́)моро́чилася. **-лось** *в глазах* – потемні́ло в о́чу (в оча́х), замерещи́ло перед очи́ма кому́. **Помути́вшийся** – заму́тнений, закаламу́чений, покаламу́чений.

Помутне́ние – помутні́ння, змутні́ння, скаламу́тнення.

Помутне́ть – помутні́ти, покаламу́тніти, скаламу́тніти (*срв.* **Помути́ться**); (*сделаться ещё более мутным*) помутні́шати, покаламутні́шати.

Пому́чить (*некоторое время*) – пому́чити, помордува́ти, покатува́ти кого́ (де́який час), (*усилит.*) попомучити, попомордувати, попокатувати кого. -чили его порядком – попому́чили його́ чима́ло. **Пому́ченный** – пому́чений, помордо́ваний, покато́ваний.

Пому́читься – пому́читися, покара́тися, (*помаяться*) помлі́ти, (*усилит.*) попому́читися, попокара́тися, попомлі́ти. [Неха́й тро́хи попому́читься (Драг.)].

Помча́ть – 1) *что куда* – помча́ти, помкну́ти, погна́ти, (*вульг.*) попе́рти що куди́; 2) *см.* **Помча́ться.**

Помча́ться – погна́ти(ся), помча́ти(ся), помкну́ти(ся), поли́ну́ти, поне́сти́ся, (*вульг.*) дви́гну́ти, війну́ти, шугну́ти, дремену́ти. *Лошади* **-лись** *изо всех сил* – ко́ні погна́ли (помча́ли) чим дуж, що ду́ху, на всю ви́тягу. **-лся** *без оглядки* – погна́вся, помча́вся не огляда́ючись, нео́бзир. **-лся** *как безумный* – погна́вся, мов несамови́тий. *Он* **-лся** *стрелой* – він полину́в (помча́вся, поні́сся) як стріла́ з лу́ка.

Помыва́ть, помы́ть – ми́ти, ба́нити (і́ноді, ча́сом), поми́ти, поба́нити що, (*стирать бельё*) пра́ти (*н. вр.*, перу́, пере́ш), попра́ти (білі́зну, пла́ття), (*одну вещь*) ви́прати що. *Срв.* **Мыть.** [Так іще́-ж дити́ни не скупа́ла і поло́тен бі́лих не попра́ла (*Стар.*)]. **-мы́ть** *голову* – зми́ти го́лову. **Помы́тый** – поми́тий; (*о белье*) попра́ний, (*об одной вещи*) ви́праний.

Помыва́ться, помы́ться – ми́тися (і́ноді, ча́сом), поми́тися, бу́ти поми́тим, (*обмыться*) зми́тися; (*о белье*: *стираться*) пра́тися, попра́тися, (*об одной вещи*) ви́пратися. *Срв.* **Мы́ться.**

Помы́згать – пошве́ндяти, потиня́тися, посновиґа́ти, пошала́тися де. *Срв.* **Мы́згать.**

Помыка́нье – поневіря́ння; пошту́рхування.

Помыка́ть *кого и кем* – попиха́ти кого́ *и* ким, попиха́тися ким, помі́тувати, поневіря́ти ким, коверзува́ти над ким, со́бкати, турля́ти, колоти́ти, пошту́ркуватися ким, замишля́ти, ору́дувати ким, потира́ти ру́ки об ко́го. *Человек, которым все* **-ка́ют** – попи́хач, поштурко́вище. [Хто для всіх був попи́хачем, тепе́р став дру́гими попиха́ти (Свид.)].

Помы́кать – 1) поблука́ти, поблуди́ти, потиня́тися, пове́штатися. **-кать** *по свету* – поблука́ти по світа́х; 2) **-кать** *горе* – нате́рпітися (набра́тися, зазна́ти) го́ря, біди́, набідува́тися, попоневіря́тися; 3) поми́кати (льон, мички́).

Помы́каться (*по свету*), *см.* **Помы́кать 1.**

Помы́ливать, помы́лить – ми́лити, нами́лювати (від ча́су до ча́су), поми́лити, нами́лити що. **-ться** – ми́литися, поми́литися. *Срв.* **Мы́лить, -ся.**

Помы́лки *и* **Помы́лье** – (з)ми́лини, зми́лки (-лок), ми́лення, зми́вання. *Срв.* **Обмы́лки, Помо́и.**

По́мысел *и* **По́мысл** – 1) по́мисел (-слу), га́дка, ду́мка. *И в* **-слах** *не было* – і в ду́мці не було́, і га́дки не мав; 2) *см.* **За́мысел.**

Помы́слить (*о чём*) – поми́слити, поду́мати, погада́ти, поміркува́ти про що; (*вообразить*) зду́мати (ду́мкою) про що. [І він такі́вський, що се зро́бить скорі́ше, ніж і́нший чолові́к зду́має ду́мкою (Куліш)].

Помы́ть, *см.* **Помыва́ть.**

Помыча́ть – пому́кати, поревти́, порика́ти. *Срв.* **Мыча́ть.**

Помышле́ние – по́мисел (-слу), га́дка, ду́мка. *Словом, делом и* **-нием** – сло́вом, ді́лом і ду́мкою (по́мислом). *Об этом и* **-ния** *у меня не было* – про це в ме́не й га́дки (й по́мислу) не було́, ані га́дки мені́ про це не було́, ні ду́мки, ні га́дки про це в ме́не не було́, мені́ і на ду́мку про це не спада́ло. *Оставить* **-ние** *о чём* – спусти́ти що з ду́мки, поки́нути ду́мку, га́дку про що.

Помышля́ть *что и о чём* – ду́мати, гада́ти, помишля́ти, міркува́ти що *и* про що. *И не* **-ля́й** *об этом* – і в голові́ (і в го́ловах) собі́ не клади́ (не покла́да́й), і га́дки (ду́мки) не май про це. *Он и не* **-ля́ет** *о смерти* – він і га́дки не ма́є про смерть. *Он* **-ля́ет** *об отʼезде, о смерти* – він ду́має про відʼї́зд, про смерть, спога́дує про (на) смерть, йому́ відʼї́зд, смерть у

голові. *Он* **-ля́ет** *о путешествии за границу, о женитьбе* – він ма́є га́дку (ду́мку) поїхати за кордо́н, одружи́тися; йому́ за кордо́н мандрі́вочка па́хне, йому́ шлюб у голові.
Помянни́к – гра́матка, па́м'ятка, пом'яни́к. *См.* **Помина́льник.** [Мару́ся грама́тку ба́тюшці подала́, щоб пом'яну́в її ро́дичів (Квітка)].
Помяну́ть, *см.* **Помина́ть.**
Помя́тие – пом'я́ття.
Помя́ть – 1) пом'я́ти, побга́ти, пожма́кати. [На́ тобі круг пря́дива: щоб ти його́ пом'я́ла, потіпа́ла і в мички́ поми́кала (Рудч.)]; 2) помотло́шити, потоло́чи́ти. *Дождь* **-мя́л** *хлеб* – дощ помотло́шив хліб. *Все луга скотом* **-ли** – всі лу́ки ското́м потоло́чи́ли. *Срв.* **Помина́ть, Мять. -мя́ть** *кому бока* – полата́ти кому́ бо́ки.
Помя́ться – 1) пом'я́тися, побга́тися, пожма́катися; *срв.* **Мя́ться**; 2) *см.* **Помина́ться.**
Помяу́кать – поня́вкати, понявча́ти.
Понаба́вить, -ся, *см.* **Наба́вить, -ся.**
Понабе́гаться – набі́гатися. [Набі́галися за день].
Понабели́ть, -ся – набіли́ти, -ся (тро́хи), (*во множ.*) понабі́лювати, -ся.
Понаби́ть – наби́ти, (*брюхо*) натопта́ти, (*во множ.*) понабива́ти, понато́птувати. *Срв.* **Наби́ть.**
Понаблева́ть – понабльо́вувати.
Понаболта́ть – 1) понабо́втувати, понамі́шувати, понаколо́чувати чого́ в що; *см.* **Наба́лтывать 1**; 2) (*вздору*) набазі́кати, наверзти́, набала́кати, набреха́ти, (*о мног.*) понабала́кувати, понабрі́хувати чого́.
Понаболта́ться, *см.* **Наболта́ться.**
Понабра́ть, -ся – понабира́ти, -ся, *срв.* **Набра́ть, -ся.**
Понаброди́ться, *см.* **Наброди́ться.**
Понаброса́ть – понакида́ти *и* -ки́дувати; *см.* **Наброса́ть.**
Понабры́згать – понабри́з(ь)кувати, *см.* **Набры́згать.**
Понаве́дываться, понаве́даться – наві́дуватися (ча́сом, и́ноді), наві́датися куди́, до ко́го; *см.* **Наве́дываться.**
Понавезти́ – понаво́зити чого́; *срв.* **Навезти́.**
Понавербова́ть – понавербо́вувати; *срв.* **Навербова́ть.**
Понаве́рить – понавіря́ти, понадава́ти на́борг (на́бір) кому́ чого́.
Понаве́сить – понаві́шувати; *срв.* **Наве́сить.**
Понавести́ – понаво́дити; *срв.* **Навести́.**
Понавести́ть – відві́дати, (*во множ.*) повідві́дувати кого́, що; *срв.* **Навести́ть.**
Понаве́шать – понаві́шувати. *Срв.* **Наве́шать.**
Понави́снуть – понависа́ти, позвиса́ти над чим. *Срв.* **Нави́снуть.**
Понаворова́ть – понакрада́ти чого́.
Понавостри́ть, -ся – нагостри́ти, -ся, (*во множ.*) понаго́стрювати, -ся. *См.* **Навостри́ть, -ся.**
Понавра́ть – набреха́ти, понабрі́хувати; *см.* **Навра́ть.**
Понавыка́ть, понавы́кнуть (*к чему*) – понавика́ти, нави́кнути (тро́хи), позвика́ти, зви́кнути (тро́хи), попризвича́юватися, призвича́їтися (тро́хи), попривча́тися, привчи́тися (тро́хи) до чо́го.
Понавяза́ть *и* **-вя́зывать** – 1) (*узлов*) понав'я́зувати; 2) (*кружев, сетей*) понаплі́та́ти.
Понагати́ть – нагати́ти, (*во множ.*) понага́чувати.
Понагиба́ть, -ся – понагина́ти, -ся, понахиля́ти, -ся; *см.* **Нагну́ть, -ся.**
Понагляде́ться – наглядί́тися *и* нагле́ді́тися, надиви́тися на що; *срв.* **Нагляде́ться.**
Понагна́ть – 1) (*в одно место*) понаго́нити, понаганя́ти, поназго́нити, поназганя́ти *и* -го́нювати; 2) (*догоняя*) наздогна́ти (тро́хи) кого́; 3) **-гна́ть** *страху* – нагна́ти, (*на многих*) понаго́нити страху́ на ко́го. *Срв.* **Нагна́ть.**
Понагну́ть, -ся – нагну́ти, -ся, нахили́ти, -ся (тро́хи); *во множ. см.* **Понагиба́ться.**
Понаговори́ть, -ся – наговори́ти, -ся, (*во множ.*) понагово́рювати, -ся.
Понагоре́ть, понагора́ть – нагорі́ти, (*во множ.*) понагоря́ти. *Свечи* **-ра́ли** – свічки́ понагоря́ли.
Понагороди́ть – понагоро́джувати; *срв.* **Нагороди́ть.**
Понагото́вить – понагото́влювати; *срв.* **Нагото́вить.**
Понагра́бить – понаграбо́вувати, понага́рбувати; *срв.* **Награ́бить.**
Понагрева́ть – понагріва́ти.
Понагре́ть, -ся – нагрі́ти, -ся (тро́хи), (*во множ.*) понагріва́ти, -ся.
Понагромозди́ть – понагрома́джувати, понакопи́чувати, понаставля́ти; *см.*

Нагромозди́ть.
Понагрузи́ть – понавантáжувати, поналадóвувати; *срв.* **Нагрузи́ть.**
Понагры́зть – 1) понагризáти, (*семечек*) поналýзувати; 2) надгри́зти (трóхи), (*во множ.*) понадгризáти що. *Срв.* **Нагры́зть.**
Понадавáть – понадавáти, поназдавáти комý чогó; *срв.* **Надавáть.**
Понадари́ть – понадарóвувати, понадáрювати, поздарóвувати комý чогó; *срв.* **Надари́ть.** [Поздарóвували лю́ди погорíльцям усякого хлíба чимáло (Вовч.)].
Понадвигáть – понасувáти, понасóвувати. *Срв.* **Надви́нуть** (**Надвигáть**).
Понадви́нуть – насýнути. **-нув** *шапку на глаза* – насýнувши шáпку на óчі. **-ться** – насýнутися, надійти́, набли́зитися (трóхи).
Понадвязáть – 1) (*верёвку*) надвязáти, надточи́ти (мотýзку), (*во множ.*) понадвя́зувати, понадтóчувати (мотузки́); 2) надплести́, (*во множ.*) понадплітáти. *Срв.* **Надвязáть.**
Понадгры́зть – надгри́зти, (*во множ.*) понадгризáти що. *Срв.* **Надгры́зть.**
Понаддрáть, -ся – наддéрти, -ся, (*во множ.*) понаддирáти, -ся.
Понадéлать – наробúти, понаробля́ти *и* -рóблювати. *Срв.* **Надéлать.**
Понадели́ть – понаділя́ти когó чим *и* комý чогó. *Срв.* **Надели́ть.**
Понадёргать – понасми́кувати. *Срв.* **Надёргать.**
Понадéть – повдягáти, понадягáти що. *Срв.* **Надéть.**
Понадéяться – понадíятися, поклáстися, надíю поклáсти, спусти́тися на кóго, на що. [Спусти́вся дід на чужи́й обíд та й свогó не їв (Франко. Пр.)].
Понаджéчь – понадпáлювати (свічки́, стовпи́).
Понáдобиться – бýти потрíбним, (*пригодиться*) знадоби́тися, здáтися, придáтися на що. *Мне* **-лись** *деньги* – мені́ потрíбні булú грóші, я потребувáв грóшей. *Эта вещь мне* **-тся** – ця річ мені́ потрíбна бýде, (*пригодится*) ця річ мені́ знадоби́ться, придáсться. *Если* **-тся** – якщо трéба бýде, якщо бýде потрéба. *Если вам* **-тся** *моя помощь* – якщо вам трéба бýде моéї допомóги, якщо мáтимете потрéбу в моїй допомóзі, якщо потребувáтимете моéї допомóги.
Понадоéсть – набри́днути, (*во множ.*) понабридáти комý. *Срв.* **Надоéсть.**
Понадои́ть – надоїти, (*во множ.*) понадóювати.
Понадорвáть – наддéрти, надірвáти що. **-ться** – наддéртися, (*подорваться*) надірвáтися. *Срв.* **Понадрывáть, -ся.**
Понадписáть – понадпи́сувати. *Срв.* **Надписáть.**
Понадрезáть – понадрíзувати. *Срв.* **Надрéзать.**
Понадрывáть, -ся – понаддирáти, -ся, понадривáти, -ся. *Срв.* **Надрывáть, -ся.**
Понадстрóить – понадбудóвувати; *срв.* **Надстрóить.**
Понадувáть *и* **Понадýть** – 1) понадувáти, понадимáти чогó куди́, в що; 2) пообдýрювати когó. *Срв.* **Надуть** (**Надувáть**).
Понаéздить (*лошадь*) – об'їздити, ви́їздити трóхи (коня́).
Понаéздиться – наїздитися.
Понаезжáть, понаéхать – понаїзди́ти, понаїжджáти; *см.* **Наéхать.**
Понаéсться – понаїдáтися. *Срв.* **Наéсться.**
Понажáрить – понапікáти, понасмáжувати, понапря́жувати. *Срв.* **Нажáрить.**
Понажевáть – понажóвувати, понажвáкувати. *Срв.* **Нажевáть.**
Понажéчь – понапáлювати. *Срв.* **Нажéчь.**
Понажи́ть, -ся – нажи́ти, -ся, (*во множ.*) понаживáти, -ся. *Срв.* **Нажи́ть, -ся.**
Поназвáть – понаклика́ти, понапрóхувати (гостéй); *срв.* **Назвáть.**
Поназначáть – попризначáти, понастановля́ти *и* понастанóвлювати когó; *срв.* **Назнáчить.**
Понаигрáться – награ́тися, (*во множ.*) понагравáтися; *срв.* **Наигрáться.**
Понакáлывать – понакóлювати.
Понакидáть – понакидáти; *см.* **Накидáть.**
Понакипáть, понакипéть – понакипáти.
Понаклáсть – понакладáти чогó куди́; *срв.* **Наклáсть.**
Понаклéить – понаклéювати, поналíплювати.
Понакли́кать – понакликáти; *см.* **Накли́кать.**
Понаклони́ть, -ся – нахили́ти, -ся, похили́ти, -ся (трóхи); *срв.* **Наклони́ть, -ся.**
Понаковáть – понакóвувати чогó; *см.* **Наковáть.**
Понаковыря́ть, *см.* **Наковыря́ть.**
Понаколáчивать, понаколоти́ть – понабивáти чогó в що.
Понаколóть – наколóти, (*во множ.*) понакóлювати; *см.* **Наколóть.**
Понакопáть – накопáти, понакóпувати чогó.

Понакопи́ть, -ся, *см.* **Накопи́ть, -ся.**
Понакорми́ть – понагодо́вувати. **-ться** *возле чего* – нажи́тися, (*во множ.*) понажива́тися з чо́го *и* коло чо́го; *срв.* **Накорми́ть, -ся.**
Понакоси́ть – понако́шувати чого́; *срв.* **Накоси́ть.**
Понакра́ивать, *см.* **Понакрои́ть.**
Понакра́сить – понакра́шувати, понафарбо́вувати; *срв.* **Накра́сить.**
Понакра́сть – понакрада́ти; *см.* **Накра́сть.**
Понакрахма́лить – понакрохма́лювати що; *см.* **Накрахма́лить.**
Понакрени́ть, -ся, *см.* **Накрени́ть, -ся.**
Понакрои́ть – понакра́ювати; *срв.* **Накрои́ть.**
Понакроши́ть – накриши́ти, понакри́шувати; *срв.* **Накроши́ть.**
Понакрути́ть – накрути́ти тро́хи. **Понакру́чивать** – понакру́чувати; *см.* **Накрути́ть.**
Понакупи́ть – понакупо́вувати, понакупля́ти, понаку́плювати чого́; *срв.* **Накупи́ть.**
Понакури́ть – понаку́рювати, понака́джувати. **-ться** – накури́тися, (*во множ.*) понаку́рюватися.
Поналага́ть – понаклада́ти; *срв.* **Налага́ть.**
Понала́дить – понала́годжувати, понала́джувати, поналадно́вувати, понаправля́ти; *срв.* **Нала́дить.**
Поналга́ть *и* **поналыга́ть** – набреха́ти, понабрі́хувати.
Понале́зть – понала́зити; *срв.* **Нале́зть.**
Поналепи́ть – поналі́плювати; *срв.* **Налепи́ть.**
Поналете́ть – поналі́та́ти, налеті́ти.
Понале́чь – наполягти́ на ко́го, на що; *см.* **Нале́чь.**
Понали́пнуть – поналипа́ти; *срв.* **Нали́пнуть.**
Понали́ть – поналива́ти; *срв.* **Нали́ть.**
Поналови́ть – понало́влювати; *срв.* **Нолови́ть.**
Поналожи́ть – понаклада́ти; *срв.* **Накла́дывать, Наложи́ть.**
Понама́зать, -ся – понама́зувати, -ся; *срв.* **Нама́зать, -ся.**
Понамарёв – паламарі́в *и* паламаре́вий (паламаре́ва, паламаре́ве).
Понама́рить – паламарюва́ти.
Понамари́ха – паламари́ха, палама́рка.
Понама́рич – паламаре́нко (-ка), паламарі́в син.
Понама́ричка – паламарі́вна, паламаре́ва дочка́.
Понама́рский – палама́рський, паламарі́вський.
Понама́рствовать, *см.* **Понама́рить.**
Понамарчёнок – паламарчу́к (-ка́).
Понама́рь – палама́р (-ря́), (*ум.*) палама́рик.
Понаменя́ть – понамі́нювати; *срв.* **Наменя́ть.**
Понамета́ть – 1) *см.* **Понаброса́ть**; 2) понаживля́ти; *срв.* **Намётывать**; 3) (*о зайце*) наключкува́ти.
Понаме́тить – поназнача́ти, понамі́ча́ти; *срв.* **Наме́тить.**
Понамеша́ть – понамі́шувати; *срв.* **Намеша́ть.**
Понамо́кнуть – понамока́ти; *срв.* **Намо́кнуть.**
Понамолоти́ть – понамоло́чувати; *срв.* **Намолоти́ть.**
Понамоло́ть – понаме́лювати; *срв.* **Намоло́ть.**
Понамости́ть – понамо́щувати; *срв.* **Намости́ть.**
Понамота́ть – понамо́тувати; *срв.* **Намота́ть.**
Понамяка́ть, понамя́кнуть – понам'яка́ти.
Понанести́ – понано́сити, (*насносить*) поназно́сити чого́; *срв.* **Нанести́.**
Понаниза́ть – понани́зувати; *срв.* **Наниза́ть.**
Понаню́хаться, *см.* **Наню́хаться.**
Понаня́ть, -ся – понайма́ти, -ся; *срв.* **Наня́ть, -ся.**
Понапа́костить, *см.* **Напа́костить.**
Понапа́чкать – понаги́джувати, понабру́днювати, понабру́джувати; *срв.* **Напа́чкать.**
Понапеча́тать – понадруко́вувати; *срв.* **Напеча́тать.**
Понапе́чь – понапіка́ти; *срв.* **Напе́чь.**
Понапили́ть – понапи́лювати; *срв.* **Напили́ть.**
Понаписа́ть – понапи́сувати; *срв.* **Написа́ть.**
Понапива́ться *и* **понапи́ться** – понапива́тися, попи́тися. *Срв.* **Напи́ться.**
Понапиха́ть – понапиха́ти, понато́птувати куди́ чого́; *срв.* **Напиха́ть.**

Понапи́чкать – понапиха́ти чого́ в що; *срв.* **Напи́чкать.**
Понаплева́ть – понапльо́вувати; *срв.* **Наплева́ть.**
Понапле́сть – 1) понапліта́ти чого́; 2) понабрі́хувати на ко́го. *Срв.* **Наплести́.**
Понаплоди́ть, -ся – понапло́джувати, -ся. *Срв.* **Наплоди́ть, -ся.**
Понапои́ть – понапува́ти, понапо́ювати. *Срв.* **Напои́ть.**
Понаползти́ – понала́зити.
Понапо́лнить, -ся – посповня́ти, -ся, поповня́ти, -ся, поналива́ти, -ся (по́вно).
Понапра́вить – напра́вити, підпра́вити, (*о мн.*) пона[під]правля́ти. [Напра́вити пи́лку терпуго́м].
Понапра́сну – дарма́, ду́рно, по-дурно́му, уду́рні, (на)даре́мне[о], подаре́мне, да́ром, ма́рно[е]. *Срв.* **Напра́сно.**
Понапрока́зить, понапрока́зничать – 1) (*нашалить*) надурі́ти; 2) (*натворить*) набро́їти, нако́їти, нашко́дити. *Срв.* **Напрока́зничать.**
Понапре́ть – підіпрі́ти.
Понапре́чь, -ся – напру́жити, -ся, нату́жити, -ся, нап’я́сти, -ся.
Понапра́шивать, понапроси́ть – понапро́шувати, напроси́ти, понапро́хувати, напроха́ти.
Понапра́шиваться, понапроси́ться – понапро́шуватися, напроси́тися, понапро́хуватися, напроха́тися, понабива́тися.
Понапря́сть – (*о мн.*) напря́сти́, понапряда́ти.
Понапря́тать – нахова́ти, понахо́вувати.
Понапря́чь – понапряга́ти. [Понапряга́ли ко́ней].
Понапуга́ть – наляка́ти, (*о мн.*) поналя́кувати.
Понапуга́ться – наляка́тися, (*о мног.*) поналя́куватися.
Понапуска́ть, понапусти́ть – понапуска́ти, напусти́ти. [Понапуска́ли соба́к у ха́ту].
Понапу́тать – наплу́тати, понаплу́тувати.
Понапыли́ть – напили́ти, напороши́ти.
Понаработать – наробити, понаробляти.
Понаработаться – наробитися, напрацюватися.
Понарвать – нарвати, понаривати.
Понарезать – понарізувати, понакраювати. *Срв.* **Нарезать.**
Понарисовать – намалювати, понамальовувати.
Понародить, -ся – понароджувати, -ся, понаплоджувати, -ся.
Понаронять – нагубити, понагублювати.
Понарости – нарости, понаростати.
Понарубить – нарубати, понарубувати, (*с ласк. отт.*) врубатоньки. [Дровець її (матусі) врубатоньки (Федьк.)].
Понарыть – понакопувати, (о животн.) понаривати.
Понарядить – попаряджати, повбирати.
Понасадить, понасажать – насадити, понасаджувати.
Понаселить – заселити, позаселяти.
Понасесть – насісти, понасідати; (на кого) насісти, напосістися на кого.
Понасеять – насіяти, понасівати.
Понасидеть – насидіти, понасиджувати.
Понасилком – силою, насильством, напосівши. *См.* **Насильно.**
Понасинить – насинити, понасинювати, підсинити.
Понасказать – наказати, понаказувати.
Понаскакать – понаскокувати.
Понаскоблить – понаскромаджувати. *Срв.* **Наскоблить.**
Понаскресть, *см.* **Наскресть.**
Понаслать – понасилати. **-лал** *подарков* – понасилав подарунків.
Понаслушаться – понаслухуватися, наслухатися чого.
По-наслышке – по послуху, з послуху, з чуток. [Чорностав я знав тільки по послуху (М. Вовч.)].
Понасмешить – насмішити.
Понасмотреться – надивитися, поназдивитися. [Поназдивилися люди, як почала молода панна турляти усіма в економії (Васильч.)].
Понаснежить – насніжити, понасніжувати.
Понасовать – понасовувати.
Понасолить – насолити, понасолювати.
Понасорить – понасмічувати.

Понасосать, -ся – понасисати, -ся, нассати, -ся.
Понасочить – понаточувати, наточити.
Понаставить – понастановлювати, понастановляти, понаставляти, наставити.
Понастоять, -ся – понастоювати, -ся, настояти, -ся. [Понастоювали настоянок на всяких зіллях].
Понастращать – поналякувати, налякати, понастрашувати, настрашити. [Поналякували усіх пожежами].
Понастрелять – понастрілювати, настріляти.
Понастричь – понастригати, настригти.
Понастрогать – понастругувати, настругати.
Понастроить – понабудовувати. *Срв.* **Настроить.**
Понастряпать – понаварювати, наварити, понаготовлювати, понаготовляти.
Понастыть – понахолоджуватися, нахолонути.
Понасупить, -ся – понасуплювати, -ся, понабурмосювати, -ся, набурмосити, -ся.
Понаслиться – понасмоктуватися, понадудлюватися, насмоктатися, надудлитися.
Понасушить – понасушувати, насушити.
Понасчитать – понараховувати, нарахувати, поналічувати, налічити, поначислювати, начислити.
Понасыпать – понасипати, насипати.
Понасытить – підгодувати.
Понасытиться – підгодуватися, (*немного*) під'їсти, (*о мног.*) понаїдатися.
Понатаскать – понастягати, понатягати.
Понатаять – понатавати, натанути.
Понатеребить – 1) (*о грызунах*) натрубити, наточити; 2) (*надёргать*) понасмикувати.
Понатереть – понатирити, натерти, (о мозолях) понамулювати.
Понатереться – 1) натертися, понатиратися, (о мозолях) понамулюватися; 2) потертися (між людьми).
Понатесать, понатёсывать – понатесувати, натесати.
Понатечь – понатікати, натекти.
Понатешиться – навтішатися, натішитися добре.
Понатискать – понапихати, напхати.
Понатиснуть – натиснути.
Понаткать – понатикати, наткати.
Понатолкать – понаштовхувати, наштовхати.
Понатолочь – понатовкувати, натовкти.
Понатопить – (*о мног.*) понатоплювати, (немного) підтопити.
Понатореть – наламатися. [Потанцювавши довгенько, вже наламавсь (Свидн.)].
Понаторелый – наламаний до чого, у чому.
Понаточить – 1) понагострювати, погострити, понаточувати, наточити; 2) (*немного*) підточити, підправити.
Понатужиться – напружитися, напружити сили, напнутися, натужитися, натягтися, посилкуватися, нап'ясти жили. **-лся** *и вытащил воз из грязи* – напнувсь та й витяг воза з болота.
Понатузить – набити кого.
Понатыкать – понатикати, понастромляти, понастромлювати.
Понатянуть – понатягати, натягти.
Понаучить, -ся – понаучувати, -ся, понавчати, -ся.
Понахватать – понахоплювати, нахапати.
Понахлебаться – понасьорбуватися, насьорбатися; понахлептуватися, нахлептатися чого.
Понаходить – познаходити, понаходити.
Понаходиться – понаходитися.
Понацарапать – понадряпувати, надряпати.
Понацедить – понаціджувати, понаточувати.
Понацепить – поначіплювати, начепляти.
По-начальнически – по-начальницькому.
Поначальствовать – поначальникувати, постаршинувати.
Поначать – поночинати, порозпочинати. **-чали** *много всяких дел* – порозпочинали багато всяких справ.
Поначеканить – понабивати, набити (монети).
Поначесть, *см.* **Начесть.**

Поначинить – 1) поналагоджувати; 2) попалатувати; 3) поначиняти. [Поначиняли ковбас].
Понашататься – наблукатися, навештатися, наволочитися.
Понашелушить – поналускувати, налускати.
Понашивать – носити час од часу *или* якийсь час. [Носимо як-коли молоко в город].
По-нашински – по-наському, по-наськи.
Понашить – понашивати, нашити.
Понашпилить – попри[на]шпилювати, поприколювати.
Понашуметь – нагаласувати, наробити галасу.
Понащепать – понаскіпувати, наскіпати, понаколювати, наколоти.
Понащипа́ть – понащи́пувати, нащипа́ти.
Понащу́пать – нама́цати, нала́пати.
Понево́ливать, понево́лить, *см.* **Понужда́ть, понуди́ть.**
Понево́ле – знево́лі, мимово́лі, зне́хотя, несамохі́ть. [На чужі́й чужині́ усі́ земляки́ знево́лі го́рнуться до ку́пи (Яворн.). Й́нколи зне́хотя розсе́рдишся (Мова)].
Понеде́льник – понеді́лок (-лка). *Чистый* **-ник** – жи́вний понеді́лок, жи́лавий (жи́льний) понеді́лок, жи́льник. **-ник** *Фоминой недели* – про́води. **-ник** *сырной недели* – колоді́й (-ді́я). *Начну работу с следующего* **-ника** – почну́ робо́ту в понеді́лок з неділі.
Понеде́льничанье – понеді́лкування.
Понеде́льничать – понеді́лкувати. [Понеді́лкував сім понеді́лків].
Понеде́льничный – понеді́лковий. [День понеді́лковий].
Понеде́льно – тиже́нно. [Пла́тять мені́ не поде́нно, а тиже́нно].
Понеде́льный – тижньо[е́]ви́й, тиже́нний, від ти́жня. [Платня́ тиже́нна, від ти́жня].
Понеде́льщик – тижне́вий (робі́тник), тиже́нник.
Понеде́льщина – тижнева робота, тиженна робота, тиженщина.
Понедельщица – тижне́ва (робітни́ця), тиже́нниця.
Поне́же (*стар.*) – поне́же. [Поне́же віл призна́вся попеля́стий (Греб.)]. *См.* **Так как.**
Поне́живание – пе́щення, мані́ження.
Поне́живать, поне́жить – пе́стити, попе́сти́ти (яки́йсь час, тро́хи), голу́бити, поголу́бити, милува́ти, помилува́ти. **Поне́женный** – попе́щений, поголу́блений.
Поне́живаться, поне́житься – мані́житися, помані́житися.
Понездоро́виться *кому* – прихво́ріти, прихво́рітися, бу́ти тро́хи неду́жим, занепа́сти тро́хи на здоро́в'ї. **-лось** *ему* – він тро́хи занепа́в на здоро́в'ї.
Понемно́гу – потро́ху[и], пома́лу, пома́лу-ма́лу, звільна, пово́лі, спрокво́лу[а], споквóлу, споквóля́. *Начал* **-гу** *затихать* – поча́в потро́ху затиха́ти. *Выплачивать деньги* **-гу***, по частям* – випла́чувати гро́ші пома́лу, частка́ми (ра́тами). *Он* **-гу** *пришёл в себя* – він пома́лу опритóмнів. **-гу** *привыкать* – звільна привика́ти. *Как поживаете*? **-гу**! – як ся ма́єте? Потро́ху!? (помале́ньку). **Понемно́жку** – потро́шку, потрі́шки, потро́[і́]шечки, помале́ньку. *Живём* **-жку** – живемо́ помале́ньку. *Родило всякого зерна* **-жку** – уроди́ло вся́кої пашні́ потрі́шки.
По-неприя́тельски – по-воро́жому, непри́язно.
Понесе́ние – поне́сення.
Понести́ – 1) поне́сти́, *см.* **Нести́**. [Ба́ба поне́сла́ молоко́ на база́р. Чорти́ його́ туди́ поне́слú. Ко́ні поне́сли во́за]; 2) (*забеременеть*) поне́сти́. [Будь про́клята ма́ти, і день, і годи́на, колú понеслá, колú породи́ла (Шевч.)]; 3) поте́рпіти, прийня́ти. **-сти́** *убытки* – поте́рпіти втра́ти (зби́тки); зазна́ти зби́тків. **-сти́** *труд* – прийня́ти труд. **-сти́** *наказание* – прийня́ти ка́ру; 4) поча́ти верзти́. *Он* **-нёс** *вздор* – він поча́в верзти́ нісені́тницю. **Понесённый** – 1) поне́сений; 2) при́йнятий. **-сённые** *труды* – при́йняті труди́. **-сённое** *наказание* – при́йнята ка́ра. **-сённые** *им убытки* – ті, що він поте́рпів, втра́ти (зби́тки).
Понести́сь – поне́сти́ся, помча́ти. *Лошади* **-сли́сь** *стрелою* – ко́ні помча́ли(сь) як стрілá. *Лошади* **-сли́сь** *ко двору* – ко́ні поне́слися (помча́ли) до дво́ру. **-ти́сь** *вихрем* – льо́том полеті́ти. *Собака увидала зайца да как* **понесётся** – соба́ка поба́чив за́йця та як уля́же. *Песня* **-сла́сь** *над водою* – пі́сня понесла́ся (полину́ла) по-над водо́ю. *Срв.* **Помча́ться.**
По́ни – ку́цик, му́цик, по́ні. [Купи́в пан своє́му паниче́ві му́цика ї́здити ве́рхи].
Понижа́ть, пони́зить – низи́ти, пони́жувати, пони́зити, знижа́ти, зни́жувати, зни́зити, обни́жувати, обни́зити, (*немного*) принижа́ти, прини́жувати, прини́зити; оса́джувати, осади́ти; (*силу голоса*) сти́шувати, сти́ши́ти, прити́шувати, прити́шити. **-зить** *возвышенную природу поэта* – пони́зити висо́ку приро́ду поéта (Куліш). **-жа́ть** *голос* – понижа́ти, понизи́ти (знижа́ти, сти́шувати) го́лос. **-зить** *тон* – зни́зити тон. **-зить** *ясли* – пони́зити я́сла. **-зить** *цену* – обни́зити ці́ну, зба́вити ціни́, ски́нути з ціни́, спусти́ти в ціні́. **-зить** *слишком* – перени́зити. **Пони́женный** – по[з]ни́жений, обни́жений, (*голос*)

сти́шений, прити́шений, (*о ценах*) обни́жений.

Понижа́ться, пони́зиться – ни́жчати, пони́жчати, пони́жуватися, пони́зитися, зни́жуватися, зни́зитися, обни́жуватися, обни́зитися, опада́ти, опа́сти, (*немного*) прини́жуватися, принижа́тися, прини́зитися, (*слишком*) перени́жуватися, перени́зитися, (*о ценах*) спада́ти, спа́сти. [Досягти́ поє́дна́ння з ма́сами інтеліге́нція мо́же, не зни́жуючись до того рі́вня, на яко́му вони́ стоя́ть (Грінч.)]. *Гора* **-лась** – гора́ зни́зилася. *Берег* **-лся** – бе́рег обни́зився. *Температура* **-лась** – температу́ра зни́зилася. *Цены очень* **-жа́ются** – ціни ду́же спада́ють.

Пони́же – ни́жченько, ни́жче. **-же** (*сравн. ст. прилаг.*) ни́жченький, ни́жчий.

Пониже́ние – ни́жчання, пони́жування, зни́жування, пони́ження, зни́ження, обни́жування, обни́ження, опада́ння, запада́ння, (*воды*) спада́ння, спа́док (-дку), (*о голосе*) сти́шування, прити́шування, сти́шення, прити́шення.

Понниза́ть – пониза́ти.

Понизо́вый – (по)низови́й. **-вая** *вольница* – низова́ голо́та.

Понизо́вье – низ (-у), пони́ззя, побере́жжя.

По́низу – ни́зом. [Вода́ ни́зом, ві́тер горо́ю].

Поника́ние – укляка́ння, поника́ння.

Поника́ть, пони́кнуть – укляка́ти, укля́кнути, поника́ти, пони́кнути. [На́ше жи́то пересто́ялося: ско́ро вкля́кне. Бабу́ся старе́нька-старе́нька, аж до землі́ поника́є (М. Вовч.). Пони́кли го́лови коза́чі, нена́че ско́шена трава́ (Шевч.)]. **-нуть** *головой* – го́лову похили́ти; похню́питися. [Іва́н стоя́в у поро́га, похню́пившись (Грінч.)]. **Пони́кший** *и* **пони́клый** – ни́клий, пони́клий, похи́лий, укля́клий. [Воли́ ни́клі хо́дять (Г. Барв.). Ни́кла трава́. Укля́кле жи́то. Пони́кла голова́. Похи́лий дух. Наро́д, до землі́ пони́клий (Куліш)].

Понима́ние – розумі́ння, зрозумі́ння, (*соображение, толк*) тя́ма, тя́мок (-мку), (*сознательн. представл.*) свідо́мість (-мости), (*взаимное*) порозумі́ння. [Розумі́ння краси́ ча́сто бува́є умо́вним (Грінч.). На́ція була́ в розумі́нні Шевче́нка сім'є́ю з рі́вних люде́й-браті́в (Грінч.)]. **-ние** *правды и добра* – розумі́ння пра́вди та добра́. **-ние** *права народного* – зрозумі́ння пра́ва наро́днього. **-ние** *своего положения* – свідо́мість свого́ ста́ну (стано́вища). *У толпы нет* **-ния** – на́товп не ма́є тя́ми. *Нет* **-ния** *и телегу подмазать* – нема́ тя́ми й во́за підма́зати. *Нет никакого* **-ния** *к чему* – чорт-ма тя́ми до чо́го. *Вкладывать своё* **-ние** *в чьи-л. речи* – вклада́ти вла́сний тя́мок у чиї́сь ре́чі. *Притти ко взаимному* **-нию** – прийти́ (дійти́) до порозумі́ння з ким.

Понима́ть, поня́ть – 1) розумі́ти, зрозумі́ти, урозумі́ти, порозумі́ти, прирозумі́ти, ви́розуміти; (*соображать*) тя́мити, утя́мити, утя́мати, утямкува́ти, стямкува́ти, розтямкува́ти, розбира́ти, розібра́ти; (*взять в толк*) дійма́ти, дійня́ти, донима́ти, доня́ти, унима́ти, уня́ти, шу́пити, ушу́пити, утну́ти що; (*схватить сущность*) збагну́ти, вбагну́ти; (*разобраться*) второ́пати, розторо́пати; (*описат.*) у тямки́ бра́ти, взя́ти, умо́м зно́сити, зне́сти. *Я не* **-ма́ю** (*не пойму*) *их языка* – я ї́хньої мо́ви не тя́млю (не втну). *Она* **-ма́ет** *чужое горе* – вона́ розумі́є чужé го́ре. *Народ не* **-ма́ет** *пропаганды на чужом языке* – наро́д не розумі́є чужомо́вної пропага́нди. *И сам не* **-ма́ешь***, что говоришь* – і сам не тя́миш, що гово́риш. *Как ему ни втолковывай, он не* **-ма́ет** (**-мёт**) – хоч як йому́ витолко́вуй, він не розбира́є (не второ́пає). *Ничего не* **-му́***, что говорят* – ніч́ого не второ́паю, що ка́жуть. *Он ничего не* **-ма́ет** – він нічо́го не тя́мить. *Не* **-ма́ть** *ни аза* – ні бе, ні ме не тя́мити. [Що хоч кажи́ йому́, а він ні бе, ні ме]. *Мне это трудно* **-ня́ть** – мені́ це тру́дно збагну́ти, мені́ це не мі́ститься в голові́; (*в толк не возьму)* мені́ це не втямки́. *Давать кому* **-ня́ть** – дава́ти кому́ наздо́гад, взнаки́, навзнаки́. *Стараться* **-ня́ть** – доу́мyватися. **-ть** *всем существом* – живце́м розумі́ти. **-ня́ть***, выслушав* – розслу́хатися. **-ня́ть** *глубоко* – зглиби́ти що. [Він до́бре зглиби́в ді́тську нату́ру (Основа)]. **-ня́ть** *дело основательно* – дійти́ ді́ла; доня́ти ді́ла. *Он всё хорошо* **-ня́л** – він усе́ до́бре збагну́в. *Прочтёт, и* **-мёт** *через пятое десятое* – прочита́ й уторо́па через п'я́те в деся́те. *Если чего не* **-а́ешь***, то и не берись за то* – коли́ не тя́миш, то й не бери́ся; 2) **-ма́ть** *толк* (*смыслить в чём*) – зна́тися на чо́му (до чо́го), розумі́тися на чо́му. *Я в деньгах не много* **-ма́ю** – я на гро́шах не ду́же-то зна́юся. *Он* **-ет** *толк в скоте, лошадях* – він розумі́ється на худо́бі, на ко́нях. **-ешь** *толк, как свинья в апельсинах* – тя́миш, як Хома́ на во́вні (як Ге́ршко на пе́рці); 3) (*о воде*: *покрывать*) понима́ти, поня́ти. *Вода* **поняла́** *луга* – вода́ поняла́ лу́ки; 4) (*брать в жёны*) бра́ти, взя́ти, понима́ти, поня́ти́ [Поня́в собі паня́ночку – в чи́стім по́лі земля́ночку]. **По́нятый** – зрозумі́лий, урозумі́лий, прирозумі́лий, вирозумі́лий, зба́гнутий, уторо́паний *и т. д.*

Понима́ться, поня́ться – 1) розумі́тися, зрозумі́тися, прирозумі́тися; тя́митися, утя́митися; розбира́тися, розібра́тися; збагну́тися, второ́патися; 2) (*о браке*) бра́тися,

побра́тися, парува́тися, спарува́тися. **Понима́ющийся** – (з)розумі́лий, зрозумі́ливий.
Понима́ющий – (*прил.*) тяму́щий, тямки́й.
Пони́мок – за́плавка.
Пони́мчивый – 1) тямки́й; 2) *см.* **Пои́мчивый.**
Пони́тковый, пони́точный – рядови́нний.
Пони́ток – рядовина́.
Понища́ть – побідні́ти, подіді́ти, постарчі́ти, на же́бри зійти́.
По-ни́щенски – по-старча́чому, по-жебра́чому, по-жебра́цькому.
Пони́щенствовать – постарцюва́ти, поже́брати, полабзюкува́ти.
Понове́е – тро́хи нові́ший; (*нареч.*) тро́хи нові́ше. *Эта рубаха* **-ве́е** *твоей* – ця соро́чка (*зап.* де́що) нові́ша за твою́.
Понове́ть – понові́шати, понові́ти.
Понови́ – в-нови́ну́.
Поно́вка – поно́ва.
Поновле́ние – поно́влення, відно́влення. *Срв.* **Обновле́ние.**
Поновля́ть, -ся, понови́ть, -ся – відновля́ти, -ся, віднови́ти, -ся, поновля́ти, -ся, понови́ти, -ся. **Поновля́емый** – по[від]но́влюваний. **Поновлённый** – відно́влений, поно́влений.
Поножёвщина – різани́на. *У них дело дошла до* **-ны** – у їх дійшло́ до ножі́в.
Ноноздрева́теть – подірча́віти.
Поно́кивать – пон(ь)о́кувати.
Пономáрский, пономáрь *и т. д., см.* **Понамáрь, Понамáрский.**
Понора́вливать, понорови́ть – 1) вичі́кувати, ви́чекати. *Срв.* **Выжида́ть**; 2) потура́ти, попуска́ти, попусти́ти. *Срв.* **Поблажа́ть**; 3) догоджа́ти, догоди́ти.
Понoро́вка, *см.* **Побла́жка.**
Поноро́вщик, -щица – потура́льник, -ниця, потура́ч (-ча́); *см.* **Пота́тчик.**
Поно́с – 1) проно́с (-су), бігу́н[ч]ка, бі́гав[н]ка, (по)біга́чка, (по)бігу́ха, буди́шниця, (*вежливо*) утро́ба, утрі́бка, (*вульг.*) свисту́ха, (*с резью в животе*) різа́чка, різа́к, (*кровавый*) проно́с крива́вий, черві́нка, (*галиц.*) почере́виця, біга́чка-крива́виця, тискави́ця. [Занеду́жала на різа́чку, через три дні вме́рла (М. Лев.)]. *Страдать* **-сом** – слабува́ти на проно́с (бігу́нку). *Страдающий* **-сом** – слаби́й на проно́с (бігу́нку); 2) (*поношенье*) *см.* **Поноше́ние**; 3) (*зародыш*) плід (-о́ду).
Поноси́тель – ганьби́тель, лихосло́в, обмо́вник, осу́дник, потрі́пувач, нару́гач.
Поноси́тельница – ганьби́телька, обмо́вниця, осу́дниця, потрі́пувачка, нару́гачка.
Поноси́тельный – лихосло́вний, (*позорящий*) гане́бний.
I. Поноси́ть – га́нити, га́ньби́ти, ганьбува́ти, обмовля́ти, лихосло́вити, несла́вити, потрі́пувати, кобени́ти, шпе́тити, шкилюва́ти, (*вульг.*) паску́дити кого́, чим, за що; *см.* **Позо́рить.**
II. Поноси́ть – 1) поноси́ти, (*долго*) попоноси́ти що, попоноси́тися з чим, (*об одежде*) приноси́ти. [Ми не верта́ємо шовкі́в купце́ві, поплямува́вши їх чи приноси́вши (Куліш)]; 2) (*о лошадях*) поноси́ти. [Ко́ні злякáлись і поноси́ли]; 3) (*стоить*) вино́сити. [Вино́сить сто карбо́ванців ця річ]. **Поно́шенный** – но́шений, прино́шений. [Шарова́ри в йо́го прино́шені, з латка́ми (М. Вовч.)]. *Срв.* **Понести́.**
Поно́ска – но́ша. *Пчелиная* **-ска** – взя́ток (-тку), взя́тка, меді́вниця.
Поно́сно – лихосло́вно, гане́бно.
Поно́сный – 1) *см.* **Поноси́тельный**; 2) проно́сний, бігунко́вий.
Поно́счивый – лихосло́вний.
Поноше́ние – 1) га́ньба́, га́на, гане́тьба, гани́[е́]ба, глум, обмо́ва, огу́да, несла́ва, нару́га; 2) (*действ.*) га́ньблення, га́нення, ганьбува́ння, обмовля́ння, лихосло́влення, несла́влення, потрі́пування, шкилюва́ння.
Понра́вить – уподо́бати, сподо́бати.
Понра́виться – сподо́батися, уподо́батися, приподо́битися, сподо́битися, полюби́тися, злюби́тися, (*описат.*) припа́сти до вподо́би (сподо́би), до нату́ри, до о́ка, до душі́, до се́рця, запа́сти в о́ко, в ду́шу, в се́рце, впа́сти в о́ко, вки́нутися в ві́чі, приста́ти до душі́, підпа́сти під ми́слі, підійти́ під ми́слі, у подо́бі ста́ти кому́. *Очень* **-ться** – ду́же с[у]подо́батися, припа́сти до вели́кої вподо́би. *Не* **-ться** – не с[у]подо́батися, не до смаку́ (не до душі́, не до ми́сли) прийти́ся. *Это мне* **-лось** – це мені́ с[у]подо́балося, я це уподо́бав (улюби́в, залюби́в). **Понра́вившийся** – уподо́баний.
Понра́вно – до душі́, до се́рця, до ми́сли.
Понра́вный – уподі́[о́]бний, прилю́бний; той, що до душі́, до се́рця, до ми́сли.
По́нрав – обича́й (-а́ю), поведе́нція.

По́нтер – по́йнтер (-тера).
Понти́йский – понті́йський.
Понти́рование *и* **Понтиро́вка** – понтерува́ння.
Понти́ровать – понтерува́ти.
Понтиро́вщик – понте́р (-е́ра).
Понто́н – понто́н (-на). **Понтонё́р** – понтоне́р (-не́ра).
Понтонё́рный, Понтонё́рский – понтоне́рний, понтоне́рський.
Понто́нный – понто́нний, наплавни́й.
Понуди́тель, -ница – пону́к(ув)а́льник, -льниця, пону́кувач, -чка, приму́шувач, -чка.
Понуди́тельный – спону́кувальний; примусо́вий, приму́шувальний.
Понужда́ть, понуди́ть – понука́ти, (с)пону́кувати *и* спонука́ти, спону́кати, приму́шувати, приму́сити, си́лувати, приси́лувати, призво́дити, призве́сти́, приганя́ти, пригна́ти, нагли́ти, кого́ до чо́го. *Нужда его к этому* **-ла** – убо́ство його́ до цьо́го призвело́. **-ди́ть** *кого к выполнению обязательства* – приму́сити кого́ ви́конати зобов'я́зання (до ви́кона́ння зобов'я́заннів). **-да́ть** *кого к работе* – приганя́ти кого́ до робо́ти. **-да́ть** *кого к торопливости* – нагли́ти кого́ до по́спіху. **Понужда́емый** – пону́куваний, пе́ртий. [Ча́сто добува́вся до пусти́х хат, пе́ртий го́лодом, і ша́рив на-по́темки по кута́х (Франко)]. **Понуждё́нный** – спону́каний, приму́шений, призве́дений. **Понужда́ющий** – спону́к(ув)а́льний, пону́кувальний.
Понужда́ться, понуди́ться – спону́куватися, бу́ти спону́каним, приму́шуватися, бу́ти приму́шеним, си́луватися, бу́ти приси́луваним, приганя́тися, бу́ти при́гнаним, призво́дитися, бу́ти призве́деним до чо́го.
Понужде́ – 1) нево́лею, при́мусом, прину́кою; з нево́лі, з при́мусу; 2) (*за удовлетвор. естеств. надобн.*) за потре́бою.
Понужде́ние – 1) спону́к(ув)ання, приму́шування, си́лування, приганя́ння, призво́джування до чо́го; 2) спону́ка, при́мус (-су), при́звід (-воду), приги́н (-го́ну), прину́ка до чо́го.
Понука́льщик, -щица – пригі́нчий, поганя́льник, -ниця, підганя́льник, -ниця, (*общ. р.*) поганя́йло, підганя́йло.
Понука́ние – 1) пону́ка; 2) поганя́ння, підганя́ння, ну́кання.
Понука́ть – підганя́ти, поганя́ти. [Хто везе́, того́ й поганя́ють]. **-ть** (*лошадь*) – ну́кати, но́[ьо ́]кати, вйо́кати, (*однокр.*) нукну́ти, но́[ьо́]кнути, вйо́кнути. [Не запрі́г, то й не ну́кай]. *Срв.* **Понужда́ть.**
Пону́ра – похню́па.
Пону́ривать, -ся, пону́рить, -ся – похню́плювати, -ся, похню́пити, -ся. **-рить** *голову* – пові́сити, похню́пити го́лову. **Пону́ренный** – похню́плений.
Пону́рно – похню́плено, похи́ло. [У тій ку́ряві похи́ло сто́млена вата́га з заробі́тків чимчику́є (Манж.)].
Пону́рность – похню́пість, пону́рість (-рости), похи́лість (-лости).
Пону́рный – 1) похню́пий, похню́па (*общ. р.*), похи́лий; 2) (*лежащий на дне*) зану́рений.
Пону́рый, *см.* **Пону́рный.**
Понутру́ – до в[с]подо́би, до смаку́, до нату́ри, у лад кому́. [Якщо на́ше не в лад, то ми з сво́їм і наза́д].
Понцы́ – сильце́ (-ця́), па́стка.
По́нчик – пу́ндик, пу́хтик.
Поны́не – по сей день, пони́ні, пони́ньки, до́сі, до сього́ ча́су.
Поны́ра – 1) *см.* **Проны́ра**; 2) (*ныряльщик*) нуро́к (-рка́).
Поны́ривать – пірна́ти, пу[о]рина́ти, нурка́ дава́ти.
Поны́рливый, *см.* **Проны́рливый, Вкра́дчивый.**
Поныря́ть – попірна́ти, попорина́ти. [Покупа́лись тро́хи, попорина́ли та й пішли́].
Пою́х *и* **Пою́шка** – по́нюх, нюх (-у). *Пропал ни за* **-шку** *табаку* – пропа́в ні за по́нюх таба́ки; ні за ца́пову ду́шу.
Пою́хать – пою́хати, (*однокр.*) нюхну́ти; попаха́ти. [Пою́хати кві́тку. Нюхну́в разі́в із п'ять. Пою́хав таба́ки. Попаха́в кві́тку].
Поня́ва – 1) (*покрывало*) полотно́, папало́ма; 2) (*юбка*) запа́ска, пла́хта; *см.* **Панё́ва**; 3) (*ротозей*) роззя́ва, ґа́ва.
Поня́ньчить – поня́ньчити.
Поня́ньчиться – поня́ньчитися, попа́нькатися, поця́татися. [Хай стари́й та стара́ з онуча́тами поця́таються].
Поня́тие – розумі́ння, поня́ття, тя́ма, утя́мок (-мку), тя́мо́к (-мку́). *Национальные* **-тия** – націона́льні розумі́ння. *Абстрактные* **-тия** – умозо́рні, абстра́ктні розумі́ння. *Счастье*

-тие *индивидуальное* – щáстя – розумíння індивідуáльне. *Два великие* **-тия** *смерти и любви* – два велúкі тямки – смéрти і любóви (Конис.). *Высокие* **-тия** *добра и правды* – висóкі втя́мки добрá і прáвди (Неч.-Лев.). **-тия** *не имеет* – тя́ми не мáє; не тя́мить. *Ложное* **-тие** – фальшúва тя́ма.

Поня́ткий – тямкúй, кмітлúвий.

Поня́тливость – тямýчість (-чости), спрúтність, втя́мливість, тямовúтість, кмíтлúвість, похіплúвість (-ости).

Поня́тливый – тямýч[щ]ий, втя́мливий, тямкúй, тямовúтий, кмí[é]тливий, похіплúвий, похіпнúй, спрúтний.

Поня́тно – зрозуміло, зрозуміливо, втя́мливо, розýмно. *Говорить* **-но** – казáти зрозумíло (зрозумíливо). *Само собою* **-тно** – самó по собí (з сéбе) зрозумíло. *Всем* **-тно** – усíм зрозумíло (розýмно). **-тно** *кому* – це до рóзуму комý (до тя́ми, до тя́мку комý). *Ты пойдёшь*? – **Поня́тно**! – ти пíдеш? – Звичáйно (звíсно, авжé-ж, ужé-ж).

Поня́тность – зрозумíлість, зрозумíливість, втя́мливість (-ости).

Поня́тный – зрозумíлий, зрозумíливий, втя́мливий, розýмний комý, розбíрливий. **-ное** *для кого изложение* – зрозумíлий комý вúклад. *Это дело трудно* **-ное** *для кого* – це спрáва вáжко зрозумíл(ив)а комý (для кóго). *Речи твои очень* **-ны** – рíчі твоï дýже втя́мливі (розбíрливі). *Мне это вполне* **-но** – менí це цілкóм розýмно (зрозумíло). *Сделаться* **-ным** – вúрозумітися, стáти на óчі. [Той те скáже, дрýгий дрýге, трéтій трéтє, а од тóго вúрозуміється дíло (Основа)]. *Дело* **-ное** – звíсно, річ зрозумíла.

Понятóй – понятúй (-óго).

Поня́ть, -ся, *см.* **Понимáть, -ся.**

Пообанкрýтиться – побанкрутувáти(ся), позбанкрутóвувати.

Пообвéсить – пообвáжувати; обвáжити трóхи. **-сил** *всех* – пообвáжував усíх. **-сил** *меня маленько* – обвáжив менé трóхи.

Пообвéситься – помилúтися на вазí.

Пообвéшать – пообвíшувати; *см.* **Обвéшать.**

Пообворовáть – пообкрадáти, обікрáсти в якíйсь мíрі.

Пообглодáть – пообгризáти.

Пообглядéть – огля́діти, пооглядáти.

Пообглядéться – розгля́нутися на (в) чóму.

Пообгорéлый – обгорíлий (трóхи).

Пообгорéть – обгорíти; (*во множ.*) пообгоря́ти.

Пообгры́зть – обгрúзти (трóхи), (*во множ.*) пообгризáти що.

Пообдарúть, *см.* **Поодарúть.**

Пообдёргать, -ся – обсмúкати, -ся (трóхи), (*во множ.*) пообсмúкувати, -ся. *См.* **Обдёргивать, -ся.**

Пообдержáть – обтéрти, притéрти, оглáдити, (*об одежде, обуви*) принóсити, приходúти що (трóхи). **Пообдéржанный** – обтéртий, притéртий, оглáджений; принóшений, прихóджений. [Купúв притéртого вóза. Притéрта, принóшена свúта].

Пообдержáться – обтéртися, притéртися, оглáдитися, (*об одежде, обуви*) приносúтися, приходúтися. *Полотно* **-лось** *и стало мягче* – полотнó притéрлося (приносúлося) і пом'я́кшало. *Новые сапоги жали ногу, а* **-лись** *и не жмут* – нóві чóботи мýляли нóгу, а приносúлися, то й не мýляють.

Пообдýмать – обдýмати, обмúслити, обміркувáти, розміркувáти, розвáжити (рóзумом) що. *Срв.* **Обдýмывать.**

Пообéдать – пообíдати. **-ть** *чем бог послал* – пообíдати, що бог дав.

Пообéденный – пообíдній.

Пообеднéть – прибіднíти, зубóжіти, збіднíти, підупáсти, вúйти, звестúся з достáтків.

Пообезорýжить – порозззбрóювати когó.

Пообеспéчить *кого* – позабезпéчувати когó; (*снабдить*) пообмúслювати когó чим. *Срв.* **Обеспéчивать.**

Пообéтовать – пообíтувати, приректи́ що.

Пообещáть, -ся – пообіця́ти (*реже* пообіщáти), приобіця́ти, -ся, помінúти комý що, помінúтися що зробúти. [Пообіця́вся, що прúйде. Дочкý помінúвся за мéне дáти (Черк.). Що ти менí приобіця́єш за твоï дíти? (Гн.)].

Пообжéчь – (*кирпич*) обпалúти трóхи, (*во мн.*) пообпáлювати (цéглу); *срв.* **Обжигáть.**

Пообжéчься, *см.* **Обжигáться.**

Пообжúться – обжúтися, оббýтися, обгóвтатися, ужúтися (на нóвóму мíсці). [Ужé я обжилáся (оббулáся, обгóвталася, ужилáся) у свекрýхи)].

Пообзавести́сь *чем* – заве́сти́ся (*во мн.* позаво́дитися) чим, придба́ти, заве́сти́, спра́вити, набу́ти що, (*во множ.*) позаво́дити, посправля́ти що, понабува́ти чого́. [Придба́ла оде́жі чима́ло. Завів собі ко́ней]. *Срв.* **Обзаводи́ться.**
Пообзнако́миться, *см.* **Поознако́миться.**
Пообкле́ить, -ся – обкле́їти -ся, обліпи́ти -ся (тро́хи); (*во множ.*) пообкле́ювати, -ся, пообліплювати, -ся.
Пообкорми́ть – обгодува́ти (тро́хи), (*во множ.*) пообгодо́вувати кого́ чим.
Пооблачи́ть, -ся *и* **-ча́ть, -ся** – повбира́ти, -ся, поодяга́ти, -ся, повдяга́ти, -ся в що.
Пооблепи́ть, -ся – обліпи́ти, -ся (тро́хи), (*во множ.*) пообліплювати, -ся.
Пооблиза́ть *кого, что* – облиза́ти (тро́хи), (*во множ.*) пообли́зувати кого́, що.
Пообслома́ть, -ся – облама́ти (тро́хи), (*во множ.*) пообла́мувати, -ся, пооблo̗млювати, -ся.
Пообману́ть *кого* – обдури́ти, (*во множ.*) пообду́рювати кого́.
Пообмы́слить – обми́слити, обміркува́ти що. [Обмірку́й пе́рше, ніж ска́жеш]. *Срв.* **Пообду́мать.**
Пообмы́ть, -ся – обми́ти, -ся (тро́хи), (*во множ.*) пообмива́ти, -ся.
Пообнадёжить, *см.* **Обнадёжить.**
Пообнару́жить, -ся – ви́крити, -ся, ви́явити, -ся (*во множ.*) повикрива́ти, -ся, повиявля́ти. -ся. *Время* **-жило** *многое* – час повикрива́в, повиявля́в (ви́крив, ви́явив) бага́то чого́. *Срв.* **Обнару́жить, -ся.**
Пообнища́лый – збідні́лий, зубо́жілий, підупа́лий.
Пообнища́ть – збідні́ти, зубо́жіти, підупа́сти, зійти́ (переве́сти́ся) на зли́дні. *Срв.* **Пообедне́ть.**
Пообню́хать, -ся, *см.* **Обню́хать, -ся.**
Пообобра́ть – обібра́ти, (*во множ.*) пооббира́ти. *Срв.* **Обира́ть 3**. [Усі́х пооббира́в, кого́ зміг].
Пообогре́ться – погрі́тися, перегрі́тися тро́хи. [Заї́хали в за́їзд, перегрі́лися та й да́лі пої́хали].
Поободра́ть, -ся – обде́рти, -ся *и* обідра́ти, -ся, обша́рпати, -ся, (*во множ.*) пообдира́ти, -ся, пообша́рпувати, -ся. [Чи ба́чиш, як ми обідра́лись? (Котл.)]. *Срв.* **Обдира́ть, -ся.**
Поободри́ть, -ся – підбадьо́ри́ти кого́, -ся, (*во множ.*) попідбадьо́рювати кого́, -ся. *Срв.* **Ободря́ть, -ся.**
Пообожда́ть – пожда́ти, почека́ти, зажда́ти, зачека́ти кого́, чого́, пережда́ти, перечека́ти (тро́хи, яки́йсь час). *Срв.* **Обожда́ть, Подожда́ть.**
Пообокра́сть – пообкрада́ти кого́.
Пооборва́ть, -ся – обірва́ти, -ся (тро́хи), (*во множ.*) пообрива́ти, -ся. [Що-дня потро́ху рва́ли ви́шеньки та за ти́ждень і пообрива́ли всі. Пообрива́лися, як старці́ хо́димо].
Пообремени́ть, *см.* **Обремени́ть.**
Пообруби́ть – обруба́ти (тро́хи), (*во множ.*) пообру́бувати що.
Пообры́згать – оббри́з(ь)кати (тро́хи), (*во множ.*) пооббри́з(ь)кувати що чим. *Срв.* **Обры́згать.**
Пообсади́ть – пообса́джувати що чим. *Срв.* **Обсади́ть.**
Пообсели́ть – залю́дни́ти, обсели́ти, осади́ти (тро́хи), (*во множ.*) позалю́днювати, пообселя́ти, поосa̗джувати що ким. [Ві́льні зе́млі людьми́ беззе́ме́льними поосa̗джували (пообселя́ли)].
Пообсоса́ть – обісса́ти, обсмокта́ти (тро́хи) що; (*во множ.*) пообсиса́ти, пообсмо́ктувати що.
Пообсо́хлый – обсо́хлий, підсо́хлий тро́хи.
Пообсо́хнуть – обсо́хнути, підсо́хнути (тро́хи), (*во множ.*) пообсиха́ти, попідсиха́ти.
Пообста́вить – обста́вити, обстанови́ти, (*во множ.*) пообставля́ти, пообстановля́ти що чим.
Пообстри́чь – обстри́гти, підстри́гти (тро́хи), (*во множ.*) пообстрига́ти, попідстрига́ти кого́, що.
Пообстрога́ть – обструга́ти (тро́хи), (*во множ.*) пообстру́гувати що чим.
Пообсуши́ть, -ся – обсуши́ти, -ся (тро́хи), (*во множ.*) пообсу́шувати, -ся.
Пообсы́пать, -ся – обси́пати, -ся (тро́хи), (*во множ.*) пообсипа́ти, -ся.
Пообта́ять – пообтава́ти. **-та́яв** *показаться из-под снега, льда* – повитава́ти.
Пообтере́ть, *см.* **Обтира́ть 1.**
Пообтеса́ть – обтеса́ти, (*во множ.*) пообті́сувати що.
Пообчи́стить, -ся – обчи́стити, -ся (тро́хи), (*во множ.*) пообчища́ти кого́, що, пообчища́тися. **-тить** *карманы чьи* – повипорожня́ти (поспорожня́ти) кеше́ні чиї́, кому́.
Пообша́рить *что* – пони́шпорити, повинишпо́рювати де, в чо́му.
Пообши́ть, -ся – обши́ти, -ся, (*во множ.*) пообшива́ти, -ся. *Срв.* **Обшива́ть.**

Пообщипа́ть – общипа́ти (тро́хи), (*во множ.*) пообщи́пувати кого́, що.
Пооб’е́здить (*лошадь*) – ви́їздити, об’ї́здити (тро́хи) коня́, (*во множ.*) повиїжджа́ти, пооб’їжджа́ти (ко́ней).
Поовдове́ть – повдові́ти. [Оби́дві до́чки мої́ повдові́ли].
Поове́чьи – по-ове́чому, по-ове́чачому, по-ове́чачи.
Пооглода́ть – обгри́зти, (*во множ.*) пообгриза́ти.
Поогло́хнуть – (*немного*) приглу́хнути (тро́хи), (*во множ.*) поглу́х(ну)ти.
Поогляде́ться, *см.* **Пообогляде́ться.**
Поо́даль, *нар.* – віддалі́к, віддалеки́, віддалі́ *и* віддаля́, опо́далік, о́даль, по́даль, по́далі, (*в стороне*) о́сторонь, по́сторонь (від чо́го). *Мы живем* **-даль** *отсела* – ми живемо́ по́даль, по́далі, опо́далік, на ві́дшибі від села́. *Он стоял* **-даль** – він стоя́в віддалі́к, віддалеки́ *и т. д. Это происходило немного* **-даль** – це ді́ялося тро́хи по́далі.
Поодари́ть *кого чем* – пообдаро́вувати, пообда́рювати, поздаро́вувати кого́ чим. *Срв.* **Ода́ривать.**
Поodéться – повдяга́тися, поодяга́тися, повбира́тися в що. *Срв.* **Оде́ться.**
Поодино́чке, *нар.* – поодинці *и* -нцю, поєди́нці *и* -нцю, (оди́н) по о́дному. [Ко́жного поодинці – так усі́х і поби́в (Звин.)].
Поодича́ть – (*несколько*) здича́віти, здичі́ти (тро́хи), (*во множ.*) подича́віти, подичі́ти.
Поодна́жды – по о́дному ра́зу, по ра́зу́.
Поознако́миться *с кем, с чем* – о(б)знайо́митися, обізна́тися (тро́хи) з ким, з чим, (*во множ.*) поо(б)знайо́млюватися, пообізнава́тися з ким, з чим. [Уже́ з усіма́ обізна́лася, пообізнава́лася]. **-ся** *с чем* – спізнати що. [Всю свою роботу вже спізнала].
Пооклевета́ть, *см.* **Оклевётывать**; (*во множ.*) пообмовля́ти, поооббрі́хувати кого́.
Поопери́ться – в пір’я, в колодочки́, в палки́ повбива́тися, поперна́тіти. *Срв.* **Оперя́ться.**
Поопозда́ть – припізни́тися, спізни́тися (тро́хи), (*во множ.*) поприпі́знюватися, поспі́знюватися. *Срв.* **Опа́здывать.**
Поопоро́жнить – поспоро́жнювати, повипоро́жнювати що.
Поопра́вить, -ся, *см.* **Опра́вить, -ся 2.**
Поопусте́ть – спусті́ти (тро́хи), (*во множ.*) попусті́ти. *Срв.* **Опусте́ть.**
Поопьяне́ть – сп’яні́ти (тро́хи), (*во множ.*) поп’яні́ти.
По-ораторски – по-ораторському, по-промовницькому.
I. Поора́ть – погаласува́ти, порепетува́ти, позіпа́ти, погорла́ти. *См.* **I. Ора́ть.**
II. Поора́ть – поора́ти (де́який час або́ все). *См.* **II. Ора́ть.**
Поосвободи́ть, -ся – повизволя́ти, -ся, позвільня́ти, -ся.
Поосироте́ть – посироті́ти.
Поосироти́ть – посироти́ти кого́.
Поослабе́ть, *см.* **Ослабе́ть 1** *и* **2.**
Поосла́бить – попусти́ти, посла́бити тро́хи. *Срв.* **Ослабля́ть.** [На́що так притяга́єш, – попусти́ тро́хи].
Поостри́ть – 1) погостри́ти що; 2) подоте́пувати, (*насмешливо*) поглузува́ти з ко́го, з чо́го. *Срв.* **Остри́ть.**
Поостуди́ть – остуди́ти, ви́студити, прохолоди́ти, ви́холодити (тро́хи) що. *Срв.* **Остужа́ть. Поостужённый** – осту́джений, ви́студжений, прохоло́джений, ви́холоджений (тро́хи).
Поосты́нуть – прохоло́нути, ви́холонути, прости́гти, проча́х(ну)ти, прохолоди́тися (тро́хи).
Поотвали́ть, -ся – повідва́лювати, -ся. *Срв.* **Отва́ливать, -ся 1.**
Поотвести́ – повідво́дити кого́ *и* кому́ що. *Срв.* **Отвести́.**
Поотворя́ть – повідчиня́ти *и* повідчи́нювати що (две́рі, ві́кна). *Срв.* **Отворя́ть.**
Поотвыка́ть – повідвика́ти, повідзвича́юватися.
Поотвы́кнуть – відви́кнути, відзви́читися, відзвича́їтися (тро́хи) від чо́го. *См.* **Отвыка́ть** *и* **Поотвыка́ть.**
Поотвы́кший *и* **-вы́кнувший** – відви́клий, відзви́чений, відзвича́єний (тро́хи від) чо́го.
Поотвяза́ть *и* **-вя́зывать, -ся** – повідвя́зувати, -ся.
Поотгре́сть, *см.* **Отгреба́ть.**
Поотдали́ть, -ся – віддали́ти, -ся; *см.* **Отдали́ть, -ся.**
Поотдаля́ть, -ся – повідда́лювати, -ся, повіддаля́ти, -ся від ко́го, від чо́го.
Поотде́лать, *см.* **Отде́лывать 2, 3.**
Поотдели́ть *и* **-ля́ть** – відділи́ти, відрізни́ти, відлучи́ти, (*во множ.*) повідділя́ти, повідрізня́ти, повідлуча́ти кого́, що від ко́го, від чо́го. *См.* **Отделя́ть.**
Поотдира́ть, -ся, поотодра́ть, -ся – повіддира́ти, -ся. **Поото́дранный** – повідди́раний.
Поотдохну́ть – відпочи́ти (*н. вр.* -чи́ну, -чи́неш *и* -чну́, чне́ш), спочи́ти, перепочи́ти (тро́хи).

Срв. **Отдыха́ть.**
Пооткида́ть *и* **Пооткѝнуть** – повідкида́ти що від чо́го. *См.* **Откѝнуть.**
Пооткопа́ть, *см.* **Откопа́ть.**
Пооткрове́нничать – поговорѝти по щѝрості з ким.
Пооткрыва́ть, *см.* **Открыва́ть.**
Поотку́порить (*бутылки*) – повідтика́ти, повідкорко́вувати (пляшкѝ).
Поотлежа́ть – відле́жати, (*во множ.*) повідле́жувати. [Така́ ніч до́вга, що й бо́ки повідле́жуєш].
Поотлепѝть, -ся – повідлі́плювати, -ся.
Поотлѝть – 1) (*из чего*) надлѝти, (*во множ.*) понадлива́ти (з чо́го); 2) повилива́ти. *Срв.* **Отлива́ть 1** *и* **4.**
Поотнима́ть *и* **Поотня́ть** – повидира́ти, повіді́йма́ти *и* повіднима́ти від ко́го *и* в ко́го (*редко* кому́) що. *Срв.* **Отнима́ть.**
Поотобра́ть – відібра́ти (тро́хи), (*во множ.*) повідбира́ти чого́.
Поотогре́ть, -ся – відігрі́ти, -ся (тро́хи), (*во множ.*) повідігріва́ти, -ся. **Поотогре́тый** – відігрі́тий.
Поотодвѝнуть, -ся – відсу́нути, -ся (тро́хи), (*во множ.*) повідсува́ти, -ся. **Поотодвѝнутый** – відсу́нений, повідсу́[о́]ваний.
Поотомкну́ть, -ся – повідмика́ти, -ся.
Поотorва́ть, -ся *и* **Поотрыва́ть, -ся** – повідрива́ти, -ся, повіддира́ти, -ся.
Поотпере́ть, -ся *и* **Поотпира́ть, -ся** – повідмика́ти, -ся, (*отворить, -ся*) повідчиня́ти, -ся, повідхиля́ти, -ся.
Поотпилѝть – відпиля́ти (тро́хи), (*во множ.*) повідпѝлювати. *Срв.* **Отпилѝть.**
Поотрабо́тать, -ся – відробѝти, -ся (тро́хи), (*во множ.*) повідробля́ти, -ся.
Поотре́зать – повідрі́за́ти *и* -рі́зувати; *срв.* **Отре́зывать.**
Поотрезвѝться – вѝтверезитися, протверезѝтися (тро́хи); (*о множ.*) повитвере́жуватися, попротвере́жуватися.
Поотрыва́ть, -ся, *см.* **Поотopва́ть, -ся.**
Поотста́ть – зоста́тися (поза́ду), відста́ти тро́хи, (*во множ.*) позостава́тися (поза́ду), повідстава́ти. *Срв.* **Отста́ть.**
Поотсторонѝть, -ся – відсторонѝти, -ся (тро́хи), (*во множ.*) повідсторо́нювати, -ся.
Поотсы́па́ть – відсѝпати, надсѝпати тро́хи, (*во множ.*) повідсипа́ти, понадсипа́ти чого́ з чо́го.
Поотсыре́лый – (тро́хи) відволо́глий, відво́глий, відле́глий.
Поотсыре́ть – відволо́г(ну)ти, відволо́житися, відлѝг(ну)ти, відві́льжати, відві́льгнути, зві́льгнути (тро́хи).
Поотtаять – відтанути (трохи), (*о многих местах*) повідтавати.
Пооттянуть, *см.* **Оттянуть.**
Поотупить, -ся – відучити, -ся, відвичити, -ся, відзвичаїти, -ся, (*о мног.*) повідучувати, -ся, повідвичувати, -ся, повідзвичаювати, -ся. *Срв.* **Отучить, -ся.**
Поотцовски – по-батьківському, по-батьківськи.
Поохать – поохкати, поохати.
Поохотиться – 1) поохотитися на що; 2) пополювати, пострільцювати на кого. *Срв.* **Охотиться.**
По-охотничьи – по-ловецькому *и* по-ловецьки, по-мисливському, по-полювальницькому.
Поoцарапать, -ся – подряпати, -ся, пообдряпувати, -ся.
Поoценить – поцінити, поцінувати, потаксувати що. *Срв.* **Оценивать.**
Поочерёдно – почережно, за чергою, по черзі, (*попеременно*) навперемінки, навпереміну, уперемінку. *Срв.* **Очередь** (*По* **-ди**), **Попеременно.**
Поочерёдный *и* **-дной** – почережний. *Срв.* **Очередной.**
Поощипать – общипати, обскуб(а)ти трохи, (*во множ.*) пообщипувати, пообскубувати кого, що. *Срв.* **Ощипывать.**
Поощрение – 1) (*действие*) заохочування, підохочування, поохочування, підбуджування *и т. д.* кого до чого *и* на що (*см.* **Поощрять**); 2) заохота, підохота, підгін (-гону), понука; (потворство) понада до чого *и* на що. *Слова сочувствия и* **-ния** – слова спочуття та заохоти (підохоти).
Поощритель, -ница – заохітник, заохітниця, підохітник, підохітниця; (*потворщик*) понадник, понадниця.
Поощрительный – заохітний, заохотливий, заохочувальний, підохітний, підохотливий, підохочувальний, підбудний, підгінний. **-ные** *награды* – заохітні (підохітні) нагороди. **-ный**

тариф – заохітний (заохотливий) тариф.

Поощрять, поощрить *кого к чему, на что* – заохочувати, заохотити, підохочувати, підохотити, поохочувати, поохотити кого до чого, додавати, додати охоти, духу кому до чого, запалювати, запалити, підживляти, підживити, загрівати, загріти кого до чого, понуку давати (дати) кому до чого; (подстрекать) підбуджувати, підбудити, підгонити, підігнати кого до чого *и* на що; (*давать поблажку*) понаду (попуск) давати (дати) кому до чого, чому. *Соревнование* **-ряет** *их к работе* – змагання заохочує (підохочує *и т. д.*) їх до праці. **-ряя** *произвол и беззаконие, правительство привело страну к анархии* – даючи понаду (попуск) сваволі та беззаконству, уряд призвів країну до анархії. **Поощрённый** – заохочений, підохочений, поохочений *и т. д.* до чого. **-ться** – бути заохочуваним (заохоченим), підохочуваним (підохоченим) *и т. д.*; підживлятися чим. *Всякое рвение* **-ряется** *успехом* – усякий запал (усяке завзяття) підживляється з успіху. *Это здесь не* **-ряется** (*этому не потворствуют*) – цьому тут не дають понади, цього тут не похваляють.

Поп – піп (*р.* попа́; *ум.* по́пик, попо́к (-пка́), *соб.* попі́вство), батю́шка, (*почт.*) паноте́ць (-тця́). [Наї̈хало попі́вства по́вен двір (Н.-Лев.)]. *Быть* **-по́м** – попува́ти. **Поп** *своё, а чорт своё* – піп з хресто́м, а чорт з хвосто́м; ти його́ хрести́, а він кричи́ть – пусти́; ти йому́ – образи́, а він тобі́ – лу́б'я.

Попа́д, *см.* **Впопад** *и* **Невпопа́д.**

Попада́ние – влуча́ння, потрапля́ння.

Попа́дать – попа́дати.

Попада́ть, попа́сть – 1) *куда* – потрапля́ти, потра́пити, втрапля́ти, втра́пити, попада́ти, попа́сти, впада́ти, впа́сти куди́, до ко́го, до чо́го, дістава́тися, діста́тися куди́. [Скажи́, ді́вчино, як тебе́ зва́ти, щоб я потра́пив до твоє́ї ха́ти? (Чуб.)]. *Как и откуда вы сюда* **-па́ли**? – як і зві́дки ви сюди́ потра́пили (втра́пили)? **-дём** *ли мы по этой дороге в город*? – чи потра́пимо (втра́пимо) миціє́ю доро́гою до мі́ста? *Вы* **-па́ли** *ко мне как раз во время, в пору* – ви нагоди́лися (потра́пили, влу́чили) до ме́не са́ме в час. *Блуждая, странствуя* **-па́сть** *куда* – блука́ючи заби́тися, приби́тися куди́. [Блука́ючи по Украї̈ні, приби́вся яко́сь я в Чигири́н (Шевч.)]. **-па́сть** *в ров, в яму* – потра́пити, попа́сти, впа́сти в рівча́к, в я́му. **-па́сть** *в западню* – попа́стися, впа́сти, вско́чити в па́стку (в западню). **-па́сть** *в беду, в неприятную историю в затруднительное положение, в переделку* – ускочити в ли́хо (в біду́, в ха́лепу, у лабе́ти, в кло́піт), ушеле́п(к)атися в біду́, доско́чити біди́, (*образно*) в тісну́ діру́ впа́сти, зайти́ у вели́ке галу́ззя. [Вско́чила на́ша грома́да в ха́лепу (Кониськ.). Ну, та й вшеле́палась я оце́ в біду́ по самі́ ву́ха (Неч.-Лев.)]. **-па́сть** *в неловкое положение* – опини́тися на льоду́, на слизько́му, як у сли́вах, не зна́ти на яку́ ступи́ти. *В такое положение, в такую историю* **-па́л**, *что…* – в таке́ (в таку́ ха́лепу) вско́чив, в таке́ вбрів, в таке́ клопітне́ убра́вся, що… [В таке́ вбра́лася, що ле́две за рік ви́рнула (Г. Барв.)]. **-па́сть** *впросак* – вклепа́тися, влі́зти в боло́то, в ду́рні поши́тися. [Ці́лий вік ма́ти на меті́ обере́жність і так вклепа́тися (Коцюб.)]. **-па́сть** *на каторгу, в ссылку, в Сибирь* – потра́пити на ка́торгу, на засла́ння, на Сибі́р, попа́стися на Сибі́р. **-па́сть** *в плен, в неволю* – попа́стися, упа́сти(ся) в поло́н, в нево́лю. [О лі́пше бу́ти стя́тому впень, ніж впа́стись в пога́ну нево́лю (Федьк.)]. **-па́сть** *под иго, под власть чью-л.* – впа́сти (попа́стися) в ярмо́ чиє́, підпа́сти під ко́го. [А селя́нів кі́лька ти́сяч під Москву́ підпа́ло (Рудан.)]. **-па́сть** *в самый круговорот чего* – потра́пити, попа́стися в сами́й вир чого́. *Наконец-то я* **-па́л** *в высшую школу* – наре́шті я діста́вся до ви́щої шко́ли. **-па́сть** *в театр было не легко* – діста́тися (попа́сти) до теа́тру не ле́гко було́. **-па́сть** *в очередь* – під че́ргу (в ряд) прийти́ся. **-па́сть** *под суд* – опини́тися під судо́м, ста́ти перед суд. **-па́сть** *к кому в милость, в немилость* – підійти́ під ла́ску кому́, в нела́ску у ко́го впа́сти. **-па́сть** *в честь, в почёт* – зажи́ти, дожи́тися, доско́чити че́сти, ша́ни, поша́ни, шано́би. **-па́сть** *в дьячки, в баре* – попа́сти в дяки́, вско́чити в пани́. [Та у дяки́ я́к-би то вам попа́сти (М. Вовч.). Не в такі́ я тепе́р пани́ вско́чив (Франко)]. **-па́сть** *кому-л. в руки, в чьи-л. руки* – потра́пити (діста́тися) кому́ до рук, потра́пити в чиї́ ру́ки *и* в ру́ки до ко́го, впа́сти кому́ в ру́ки. [Ви́падків, коли́ га́рна й зрозумі́ла кни́га потрапля́ла до рук селяни́нові, не могло́ бу́ти бага́то (Грінч.). Одного́ ра́зу впа́ла мені́ у ру́ки кни́жка стара́ (М. Вовч.). Не пам'ята́ю, коли́ діста́лась мені́ до рук ця брошу́ра (Н. Рада)]. *Соринка* **-па́ла** *в глаз* – пороши́нка (смі́ти́нка) вско́чила в о́ко, остючо́к уско́чив в о́ко. *Во время этого следствия ему* **-па́ло** *в карман* – під час цього́ слі́дства йому́ перепа́ло в кеше́ню. **-дёт** *ему за это* – бу́де йому́ за це. *Он* **-па́л** *мне навстречу* – він мені́ зди́бався. *Как* **-па́ло**, *как ни* **-па́ло** – як по́падя, (*кой-как*) аби́-як. *Где* **-па́ло** – де по́падя, де припа́ло. [Сяк так наї́стися, аби́-чим укри́тися, де по́падя, в пече́рі або́ в курені́ яко́му, него́ду переси́діти (Єфр.). Ці́лу ніч шля́вся, та так, де

припа́ло, там і валя́ється (Квітка)]. *Куда* **-па́ло** – куди́ по́падя, куди́ тра́питься, куди́ лу́ча. [Пої́ду, куди́ тра́питься, аби́ тут не зостава́тися (Звин.)]. *Все бросились куда* **-па́ло** – всі ки́нулись, хто куди́ (як хто) втра́пить (втра́пив), куди́ хто запопа́в, хто куди́ пійма́в. *Кому* **-па́ло** – кому́ по́падя, кому́-будь, аби́-кому. *С кем* **-па́ло** – з ким по́падя, з ким припа́ло, з ким тра́питься, аби́-з-ким, з ким не зарви́. [З ким не зарви́, все знако́мі, все дру́жить (Свид.)]. *Болтают, что только на язык* **-дёт** (*взбредёт*) – ме́лють, що ті́льки на язи́к наско́чить (наверзе́ться), що ті́льки язико́м натра́плять; 2) (*наткнуться на кого, на что*) натрапля́ти, натра́пити на ко́го, на що *и* кого́, що, (по)трапля́ти, (по)тра́пити (*гал.* трафля́ти, тра́фити), налуча́ти, налучи́ти на ко́го, на що, впада́ти, впа́сти на ко́го, на що, набри́[е]сти́ на ко́го, на що *и* кого́, що. [Прийшли́ вони́ в село́ й натра́пили як-раз на того́ ді́да (Гр.). Налучи́ла царі́вна на ске́лю, проломи́ла корабе́ль (Гр.). Коли́ це набрели́ ци́гана, – веде́ па́ру ко́ней (Манж.)]. *Насилу мы* **-па́ли** *на дорогу* – наси́лу (ле́дві) потра́пили ми на доро́гу, наси́лу (ле́дві) натра́пили ми доро́гу, набрили́ (зійшли́) на доро́гу. [Доро́ги хоть не знайшо́в, та де́які стежи́ночки натра́пив (М. Вовч.). Да́йте мені́ набрести́ на сте́жку (Номис)]. **-па́сть** *на надлежащий* (*на правый*) *путь, на свою* (*настоящую*) *дорогу* – налу́чи́ти (зійти́) на до́бру путь, збі́гти, набристи́ на свою́ сте́жку, набі́гти (вхопи́ти) своє́ї тропи́. [Зби́лась з пантели́ку ді́вчина та й не налу́чить на до́бру путь (Мирн.). А щоб ти на до́брий путь не зійшо́в! (Номис). От як страше́нно приплати́лись на́ші вельмо́жні пре́дки за те, що не вхопи́ли своє́ї націона́льної тропи́ (Куліш). Є до́ля у вся́кого, та не набіжи́ть чолові́к тропи́ (Г. Барв.)]. **-па́л** *на медведя* – натра́пив (набри́в) на ведме́дя *и* ведме́дя, налу́чи́в, потра́пив, впав на ведме́дя. [Утіка́в перед во́вком, а впав на ведме́дя (Номис)]. **-па́сть** *на чей-л. след* – на чий слід спа́сти, натра́пити, на чий слід *и* чийо́го слі́ду набі́гти, чийо́го слі́ду вхопи́ти. *Он* **-па́л** *на счастливую мысль* – він потра́пив, натра́пив на щасли́ву ду́мку, йому́ спа́ла щасли́ва ду́мка. *Зуб на зуб не* **-да́ет** (*у кого*) – зуб з зу́бом не зведе́ (хто), зуб на зуб не налу́чить. [А зме́рзла-ж то так, що зуб з зу́бом не зведе́, так і тру́ситься (Квітка). Тремчу́, зуб на зуб не налу́че (Проскурівна)]; 3) *в кого, во что* (*чем*) – влуча́ти, влу́чи́ти, (по)трапля́ти, (по)тра́пити, втрапля́ти, втра́пити (*гал.* трафля́ти, тра́фити), поціля́ти, поціли́ти, вціли́ти, (*стреляя*) встре́лити в ко́го, в що (чим) *и* кого́, що, попада́ти, попа́сти в ко́го в що, ви́цілити, добу́ти, втя́ти кого́ в що, вліплювати, вліпи́ти в що, лу́чити, полу́чити кого́ *и* на ко́го. [Іва́н ви́рвав буря́к і, пожбурну́вши ним, влу́чив її́ про́сто в ху́стку (Коцюб.). І ось оди́н важки́й та о́стрий ка́мінь улу́чив ді́вчину, і полягла́ вона́ (Л. Укр.). В те трафля́, в що не мі́рить (Франко). Ніж не потра́пив куди́ тре́ба і вгороди́вся мені́ про́сто в ру́ку (Грінч.). Стре́льнув і са́ме в крило́ поці́лив (Гр.). Так мене́ сим і вці́лила в се́рце (Г. Барв.). Лу́чив воро́ну, а влу́чив коро́ву]. **-па́сть** *в цель* – влу́чити, вці́лити в мету́. *Он в меня стрелял, но не* **-па́л** – він в (на) ме́не стріля́в, але не влу́чив (не поці́лив, не вці́лив, не встре́лив, не втяв). *Камень* **-па́л** *ему в голову* – ка́мінь влу́чив його́ (*и* йому́) в го́лову. *Пуля* **-па́ла** *в кость* – ку́ля потра́пила на кі́стку, влу́чила (тра́фила) в кі́стку. **-па́л** *не в бровь, а в глаз* – у самі́сінькe о́ко вці́лив; вгада́в, як в о́ко вліпи́в. *Не* **-па́сть** (*бросая*) – прокида́ти, прокинути. *Он бросил в меня камнем, но не* **-па́л** – він ки́нув на ме́не каменю́кою, але проки́нув (не влу́чив, не поці́лив). **-па́л** *пальцем в небо* – попа́в па́льцем у не́бо, попа́в як сліпи́й на сте́жку. **-па́л** *не* **-па́л** – схиби́в – тра́фив, нао́сліп, на одча́й душі́. **-па́сть** *в тон* – достро́їтися до то́ну, узя́ти в лад.

Попада́ться, попа́сться – 1) (*встречаться, случаться*) трапля́тися, тра́питися (*редко* потра́питися), здиба́тися, зди́батися, *сов.* спітка́тися, нагоди́тися, луча́тися, лучи́тися, зустріча́тися, зустрі́(ну)тися, знахо́дитися, знайти́ся. **-ться** *на глаза кому* – наверта́тися (наверну́тися) на о́чі кому́, впада́ти (впа́сти) в о́чі кому́, потра́пити, навину́тися, наверзти́ся на о́чі кому́. *Взять, что* **-дётся** *под руку* – взя́ти що в ру́ку потра́питься, (*что подвернётся*) що під ру́ку підхо́питься. *Этот ребёнок ломает всё, что ни* **-дётся** *ему в руки* – ця дити́на тро́щить (лама́є) все, що їй ті́льки в ру́ку потра́питься *и* в ру́ки (до рук) потра́пить, все, що ті́льки поди́бле. *Недавно* **-па́лись** *мне в руки стихотворения некоего…* – неда́вно (нещодавно́) впа́ли мені́ в ру́ки ві́рші яко́гось… *Всё, что* **-дётся** *по пути* – все, що тра́питься (лу́читься) на доро́зі, все, що зди́бається (*и* зди́блеться), поди́бається (*и* поди́блеться), спітка́ється доро́гою. *Он часто* **-да́ется** *мне по пути* – він ча́сто здиба́ється мені́ доро́гою, я ча́сто здиба́ю його́ доро́гою. **-па́сться** *навстречу кому* – зди́батися, спітка́тися кому́, тра́питися на зу́стріч, зустрі́тися кому́. *Неизвестно ещё, какой муж* **-дётся** – невідо́мо ще, яки́й чолові́к тра́питься (наго́диться, лу́читься); 2) попада́тися, попа́стися кому́. **-па́сться** *в руки неприятеля, в плен, в неволю* – попа́стися, впа́сти(ся) в воро́жі ру́ки, в ру́ки во́рогові, в поло́н, в нево́лю, діста́тися в ру́ки во́рогові, діста́тися в поло́н. [А в неді́леньку в обі́дню годи́ну сам в нево́леньку попа́вся (Пісня). Попа́лася в лихі́ ру́ки неві́рній дружи́ні (Метл.)]. **-па́лся** *в лапы* – пійма́вся, попа́вся в

лабе́ти кому́. *Лисица* **-па́лась** *в западню* – лиси́ця попа́лася (пійма́лася, вско́чила, впа́ла) в па́стку. **-па́лся** *как кур во щи* – зав'я́з як Бровко́ в тину́. **-па́сться** *в воровстве* – попа́стися, (с)пійма́тися на краді́жці, прокра́стися. **-па́сться** *во лжи* – (с)пійма́тися на брехні́, пробреха́тися, вбреха́тися, вклепа́тися, (*образно*) зоста́тися на ціди́лці. [Та ті́льки так бреши́, щоб не вклепа́всь (Грінч.)]. **-па́сться** *на удочку* – пійма́тися на гачо́к. *Вот так* **-па́лся**! – от так ускo̍чив! (*влопался*) от так вклепа́вся! *А*! **-па́лся**! – ага́! пійма́вся! *Пусть только* **-дётся** *он мне* (*в руки*) – хай ті́льки попаде́ться він мені́, хай ті́льки попаду́ (запопаду́) я його́. *Наконец он мне* **-па́лся** – наре́шті він попа́вся в мої́ ру́ки, впав мені́ в ру́ки, наре́шті я його́ попа́в (запопа́в)! *По этому делу* **-па́лось** *несколько чиновников* – в цій спра́ві заплу́талося кі́лька урядо́вців. *Первый* **-вшийся** – хто потра́пився (потра́питься), ле́да-хто, хто́-будь, пе́рший-лі́пший.

Попаде́йка – попа́дька.

Попадьи́н – попади́н, ма́тушчин, (*почтит.*) пані́ма́тчин (-ного).

Попадья́ – попадя́, ма́тушка, (*почтит.*) пані́ма́тка.

Попа́ивать – напува́ти кого́ (и́нколи, ча́сом).

Попа́костить – попаску́дити, попога́нити *и т. д.*; *см.* **Па́костить.**

Попа́лзывать – ла́зити (потро́ху, ча́сом).

Попа́ливать – стріля́ти, пали́ти, гри́мати, бу́хати ча́сом, часа́ми. **Попали́ть** – 1) постріля́ти, попали́ти, погри́мати, побу́хати тро́хи (де́який час); 2) попали́ти; *см.* **Пожéчь.**

Попари́ть, -ся – попа́рити кого́, попа́ритися. *Срв.* **Па́рить 1** *и* **3, Па́риться.**

Попари́ть – побуя́ти, поширя́ти, пошуга́ти, покружля́ти (де́який час); *см.* **Пари́ть.** [Оре́л поширя́в у блаки́ті, спусти́вся і сів на моги́лі].

Попа́рно – па́рами, по двоє́.

Попа́рный – пари́стий. **-ные** *стихи* – попаро́вані ві́рші.

Попа́рхивать – пу́рхати (сюди́ й туди́, ча́сом, и́нколи). *Срв.* **Порха́ть.**

Попа́рывать – поро́ти (від ча́су до ча́су). *Шьёт да* **-вает** – ши́є та по́ре.

Попасти́, -ся – попа́сти, -ся (де́який час). [Попа́с коро́ви до обі́д та й погна́в додо́му].

По-па́стырски – по-па́стирському, по-душпа́стирському.

Попа́сть, *см.* **Попада́ть.**

Попаха́ть – поора́ти, поплу́жити (де́який час), (*усилит.*) попоора́ти, попоплужи́ти. *Срв.* **Паха́ть. Попа́ханный** – поо́раний.

I. Попа́хивать – ора́ти и́нколи, ча́сом. *Срв.* **Па́хать.**

II. Попа́хивать (*о ветре*) – подиха́ти, повіва́ти, потяга́ти. *Срв.* **Пахну́ть.**

III. Попа́хивать – (*немного*) припаха́ти, (*немного или по временам*) дхну́ти, пахті́ти, души́ти (тро́хи або ча́сом). [Чимсь нега́рним дхне (пахти́ть, души́ть)]. *Мясо* **-вает** – м'я́со припаха́є, м'я́со вже чу́ти. *Срв.* **Па́хнуть.**

Попа́чкать – побрудни́ти, покаля́ти. *Срв.* **Па́чкать.**

Попая́ть – полютува́ти (де́який час).

Попева́ние – співа́ння, виспі́вування.

Попева́ть – співа́ти (и́ноді, ча́сом), виспі́вувати.

Попека́ть – пекти́ (и́ноді, ча́сом).

Попённый – від пня. **-ная** *плата* – пла́та від пня, від дереви́ни. **Попённо** – від пня. *Платить* **-но** – плати́ти від пня, від дереви́ни, за ко́жну дереви́ну.

Попеня́ть – пожалкува́ти, поре́мствувати, попеня́ти на ко́го. *Срв.* **Пеня́ть.**

Поперебі́ть *и* **-бива́ть** – поби́ти, поперебива́ти. *Срв.* **Перебива́ть 1 - 4.**

Попереболта́ть, -ся – поперебо́втувати, -ся, попереколо́чувати, -ся. *Срв.* **Переба́лтывать.**

Поперебра́сывать, поперебросáть – поперекида́ти. *Срв.* **Перебра́сывать.**

Поперевезти́, -ся – поперево́зити, -ся.

Поперевести́ – поперево́дити. [Поперево́див усі́х через рі́чку].

Попереворáчивать – поперeверта́ти, поперегорта́ти; *см.* **Переворáчивать.**

Поперевяза́ть – поперев'я́зувати; *см.* **Перевя́зывать.**

Попереде́лать – попереробля́ти *и* -ро́блювати; *срв.* **Переде́лывать.**

Попере́к – 1) упо́перек, упере́к, (у)півпере́к, напівпереки́, навпере́к. *Положить бревно* **-рёк** *дороги* – покла́сти дереви́ну впо́перек доро́ги. *Вдоль и* **-рёк** – в(з)довж і впо́перек, в(з)довж і на́вхрест. *Схватить кого* **-рёк** *тела* – вхопи́ти кого́ за попере́к. *Он мне* **-рёк** *горла стал* – він мені́ кі́сткою в го́рлі став, він мені́ сі́ллю в о́ці став. *Становиться кому* **-рёк** *дороги* – заступа́ти шлях (доро́гу) кому́, става́ти кому́ прити́чиною. *Знаю его вдоль и* **-рёк** – зна́ю його́ вздовж і впо́перек; (*пренебр.*) зна́ю його́ як облу́пленого; 2) (*наперекор*) всу́переч, наперекі́р, насупереки́. *Не говори* **-рёк** – не говори́ всу́переч. *Всё мне* **-рёк** *делает* – усе́ мені́ наперекі́р (всу́переч, насупереки́) ро́бить, чи́нить.

Поперекова́ть – попереко́вувати; *см.* **Переко́вывать.**
Попереколоти́ть, *см.* **Перекола́чивать.**
Попереме́нно – навпере́мінки, навпере́мін(к)у, упере́мінку, упере́між, упере́міжку. *Срв.* **Поочерёдно.**
Попереме́нность – навпере́мінність, пере́міжність (-ности).
Попереме́нный – навпере́мінний, пере́міжний. **-ный** *порядок ночей и дней* – чергува́ння дня й но́чи.
Поперемёрзнуть – помéрзнути, позамерза́ти. [Усі́ поме́рзли ду́же і ра́ді були́ погрі́тися. Усі́ до о́дного позамерза́ли]. *Срв.* **Перемерза́ть.**
Поперепуга́ть, -ся – попереля́кувати, -ся.
Поперере́зать – поперері́зувати, поперетина́ти. *Срв.* **Перере́зывать.**
Попере́тчик, -чица – перекі́рник, -ниця.
Попере́ть, -ся – попе́рти, -ся.
Попере́чина, поперечинка – 1) (*перекладина*) пере́чка, попере́чка, попере́чина; 2) попере́к (-ку); *срв.* **Попере́чник.**
Попере́чить – попере́чити, посупере́чити кому́ в чо́му, чому́. *Срв.* **Пере́чить.**
Попере́чник – попере́чник, попере́к; шир, ширина́. *Два аршина в* **-ке** – два арши́ни уши́р, завши́ршки. **-ник** *круга, см.* **Диа́метр.**
Попере́чно – попере́чно, впо́перек, упере́к.
Попере́чный – 1) попере́чний *и* -ній, пере́чний, перехре́щний. [Подо́вжня ни́тка в полотні́ зве́ться осно́ва, а попере́чня – пітка́ння]. **-ная** *черта* – попере́чня ри́са. **-ная** *полоса* – пере́смуга, (*в ткани*: *затканная, а не набивная*) пере́тика. *Рассказывает встречному и* **-ному** – розповіда́є вся́кому, кого́ ті́льки поди́бле, пе́ршому-лі́пшому. *См. ещё* **Встре́чный**; 2) (*упрямый, перекорный*) перекі́рний, перекі́рливий, супере́чливий.
Попе́рсье – погру́ддя (-ддя).
Попе́рхиваться, поперхну́ться – похлина́тися, похлину́тися, захлина́тися, захлину́тися, заглитну́тися чим.
Попе́рчить – поперчи́ти що.
По-пету́шьи – по-пі́внячому, по-когу́тячому, як пі́вень, як ко́гу́т.
Попе́ть – поспіва́ти.
Печа́литься (*о чём*) – посумува́ти, посмут(к)ува́ти, пожури́тися за чим, посмути́тися чим, (*много, долго*) попосумува́ти, попосмут(к)ува́ти, попожури́тися, попосмути́тися. *Срв.* **Печа́литься.**
Попеча́ловаться – подба́ти, попі[е]клува́тися за (про) ко́го, поопікува́тися ким.
Попеча́тывать, попеча́тать – 1) печа́тати (и́ноді, ча́сом), попеча́тати де́який час; 2) друкува́ти (и́ноді, ча́сом), подрукува́ти (де́який час). *Срв.* **Печа́тать.**
Попече́ние *о ком, о чём* – пі[е]клува́ння, дбання́ за (про) ко́го, за (про) що, опі́кування ким, чим, (*забота*) кло́піт (-поту), турбо́та (*и* турбо́ти *мн.*), ста́ра́ння за (про) ко́го, за (про) що, (*уход*) до́гляд (-ду) за ким, за чим. *Неослабное* **-ние** – повсякча́сне пі[е]клува́ння, дбання́, повсякча́сна турбо́та за (про) що. *Иметь* **-ние** *о ком, о чём* – пі[е]клува́тися ким, чим *и* за (про) ко́го, за (про) що, дба́ти за (про) ко́го, за (про) що, опі́куватися ким, чим, ста́рання ма́ти за (про) ко́го, за (про) що; *срв.* **Пещи́ся.** *Быть, находиться на чьём-л.* **-нии** – на чиї́й голові́ бу́ти, під чиї́м опі́куванням (під чиє́ю опі́кою) бути. *Взять кого на своё* **-ние** – взя́ти кого́ на своє́ пі[е]клува́ння, під своє́ опі́кування, взя́ти кого́ на свої́ ру́ки (на свою́ го́лову, на свій кло́піт). *Оставлять что-л. на* **-ние** *кому-л.* – прируча́ти (приручи́ти), уруча́ти (уручи́ти) кому́ що. *Оставьте, отложите* **-ние** *об этом* – поки́ньте турбо́ту про (за) це, поки́ньте турбува́тися цим, обли́ште це. *Благодарю вас за ваше* **-ние** *обо мне* – дя́кую вам за турбо́ти ва́ші (за кло́піт ваш) про (за) ме́не. *Оставлять, оставить без* **-ния** – зане́дбувати, занедба́ти кого́, що, без опі́ки (без до́гляду) лиша́ти (лиши́ти), ки́дати (поки́нути) кого́, що. *Оставленный без* **-ния** – зане́дбаний, занеха́яний, неприко́ханий, непорато́ваний, необми́слений. [Як сирі́тська дити́на непорато́вана (М. Вовч.)].
Попечи́тель, -ница – 1) (*радитель*) піклува́льник, піклува́льниця; 2) (*заведывающий делами сирот*) опіку́н, -нка; 3) кура́тор, кура́торка. **-тель** *учебного округа* – кура́тор шкі́льної окру́ги.
Попечи́тельный – 1) дбайли́вий, стара́нний, упа́дливий; *срв.* **Забо́тливый**; 2) опіку́нський. **-ный** *совет* – опіку́нська ра́да.
Попечи́тельство – 1) (*о ком, о чём*) пі[е]клува́ння, дбання́ за (про) ко́го, за (про) що, опі́кування ким, чим; *срв.* **Попече́ние**; 2) (*звание*) кура́торство; 3) (*уч. округ*) курато́рія (-рії).
Попечи́тельствовать – куратору́вати, курато́рити, бу́ти кура́тором.

Попе́чь, -ся – 1) попекти́, -ся; 2) *о ком, см.* **Попещи́ся. Попечённый** – попе́чений.
Попещи́ся *о чём* – подба́ти за (про) що, попі[е]клува́тися за (про) що *и* чим, поопі́куватися чим, (*позаботиться*) поклопота́тися, потурбува́тися за (про) що *и* чим. *Срв.* **Пещи́ся.**
Попива́ние – попива́ння.
Попива́ть – попива́ти, запива́тися (ча́сом, і́ноді), у горі́лку вкида́тися. *Срв.* **Выпива́ть 3.**
Попи́ливать – пиля́ти (потро́ху, і́ноді).
Попили́кать – потерли́кати, поцигу́кати (тро́хи, де́який час).
Попили́ть – попиля́ти (де́який час або все).
Попира́ние – топта́ння; (*уничижение*) не́хтування, зневажа́ння, лама́ння чого́.
Попира́ть, попра́ть – (*ногами*) топта́ти, стопта́ти, потопта́ти (ного́ми) що; топта́ти, підто́птувати, підтопта́ти під но́ги що; (*уничижать*) не́хтувати, зне́хтувати що, зневажа́ти *и* -ва́жувати, знева́жити що, (*преступить*) лама́ти, злама́ти що. **-ра́ть** *закон, право, волю чью* – топта́ти (лама́ти, не́хтувати, зневажа́ти) зако́н, пра́во, во́лю чию́. [Вби́ла ба́тька і тим лю́дські й бо́жі зако́ни стопта́ла (Грінч.). Москва́ зне́хтувала націона́льні права́ украї́нські (Грінч.)]. **Попра́нный** – сто́птаний, пото́птаний, підто́птаний (під но́ги); зне́хтуваний, знева́жений, зла́маний. **-ться** – топта́тися, стопта́тися, потопта́тися, не́хтуватися, зневажа́тися, бу́ти сто́птаним, пото́птаним, зне́хтуваним *и т. д. Там* **-ра́ются** *законы и права* – там то́пчуть (лама́ють, не́хтують, зневажа́ють) зако́н і пра́во.
Попирова́ть – побен(ь)кетува́ти, побалюва́ти, погуля́ти, побесе́дувати. *Срв.* **Пирова́ть.**
Попи́сывание – писа́ння (часа́ми).
Попи́сывать, пописа́ть – писа́ти (часа́ми, і́ноді), пописа́ти (тро́хи, де́який час).
Попи́хивать, попиха́ть *и* **попихну́ть** – попиха́ти, попха́ти, попхну́ти, пошто́вхувати, поштовха́ти, (*подталкивать*) підпиха́ти, підіпхну́ти, підшто́вхувати, підштовхну́ти що.
Попища́ть – попища́ти, попи́скати, попискоті́ти.
Popла́вать – попла́вати, попли́вати (де́який час), (*усилит.*) попопла́вати, пополи́вати.
Попла́вить – 1) (*плоты*) посплавля́ти, позганя́ти (плоти́); 2) потопи́ти. **-ться** – потопи́тися, порозто́плюватися. *Срв.* **Пла́вить, -ся.**
Поплавно́й – плавни́й. **-ной** *пояс* – плавни́й по́яс. **-на́я** *сеть* – плавна́ сі́тка, плавни́й во́лок.
Поплаво́к – 1) пливе́ць (-вця́), перо́; *срв.* **Плавни́к**; 2) (*плавающий знак*) плаво́к (-вка́), поплаве́ць (-вця́), плава́к (-ка́); (*якорный*) су́чка; (*мелевой*) бака́н. **-во́к** *неводной* – бомби́рка, балбе́рка, жмак (-ку, *им. мн.* жмаки́), ґалаґа́н (-на́), плава́к (-ка́), (*бочёнок*) куга́; 3) (*в светильне*) плаво́к (-вка́), ґно́тик (-ка).
Попла́кать – попла́кати, спла́кати (тро́хи), (*фамил.*) порю́м(с)ати; (*усилит.*) попопла́кати. [Попопла́кала я за ним, попожури́лася]. *Срв.* **Пла́кать.**
Попла́каться – попла́катися, побі́дкатися, поре́мствувати, понарі́ка́ти на ко́го.
Поплата́ть – полата́ти. *Срв.* **Плата́ть.**
Поплати́ть – (*долги, налоги*) поплати́ти, поспла́чувати (борги́, пода́тки). *Бог ему* **-тит** *за это* – бог йому́ запла́тить за це.
Поплати́ться – приплати́тися за що, відпоку́тувати що *и* за що, заплати́ти за що. [Не де́шево-ж на́ші пре́дки за все те приплати́лись (Куліш). Не збо́чуй з доро́ги, бо відпоку́тують но́ги (Франко)]. *Он* **-лся** *здоровьем за эту неосторожность* – він приплати́вся здоро́в'ям за цю необере́жність. **-ться** *головой, жизнью за что-л.* – наложи́ти (накла́сти), приплати́тися голово́ю, життя́м за що. *Он за это* **-тится** – він за це відпоку́тує (припла́титься); бу́де за це зна́ти. *Он* **-лся** *за свою доверчивость* – він приплати́вся за свою́ дові́рливість. **-ться** *за своё поведение, за свои поступки* – приплати́тися за своє́ пово́дження, відпоку́тувати (за) свої́ вчи́нки.
Попла́чивать – плати́ти (від ча́су до ча́су).
Поплева́ть – поплюва́ти. **-ва́ть** *на руки* – поплюва́ти ру́ки (*и* на ру́ки). [Але йому́ Мо́шко ра́дить ру́ки поплюва́ти: поплю́й ру́ки, поплю́й ру́ки (Рудан.)].
Поплёвывание – спльо́вування, припльо́вування.
Поплёвывать – спльо́вувати, припльо́вувати. *Курит себе да* **-вает** – ку́рить собі да спльо́вує.
Поплеме́нный – племена́ми. **-ная** *перепись* – пере́пис племена́ми, на ко́жне пле́м'я окре́мий.
Поплени́ть – пополони́ти, у поло́н побра́ти.
Поплеска́ть – поплеска́ти, похлю́пати, (*побрызгать*) попи́рскати на що.
Поплеска́ться – поплеска́тися, поплю́скатися, похлю́патися, похлюпоста́тися, побо́втатися (в воді́).
Попле́скивать – виплі́скувати. *Волна играет,* **-вает** – хви́ля гра́є, виплі́скує.
Попле́сн(ев)еть – поплі́снявіти, поцвісти́, posня́віти. *Срв.* **Пле́сневеть.**

Поплести́ – поплести́ (де́який час). *Срв.* **Плести́.**
Поплести́ся – поди́бати, пошкандиба́ти, попле́нтатися, поплести́ся, потягти́ся, поканделя́ти, почвала́ти, посу́нути, (*рысцой*) потю́пати; *срв.* **Плести́сь.** [Бала́буха встав помале́ньку з во́за і поди́бав до ґа́нку (Н.-Лев.). Гнат, колива́ючись, мов п'я́ний, попле́нтавсь додо́му (Коцюб.). І поплі́вся собі доро́гою (Свидн.). Вже п'я́ний потя́гся додо́му (Неч.-Лев.)]. *И куда это он* **-лёлся** – і куди́ це він пові́явся.
Поплета́ть – плести́ (пома́лу, потро́ху, ча́сом, и́ноді).
Поплечу́, *см.* **Плечо́.**
Попле́чье – поли́к (-ка́), у́ставка.
Поплеши́веть – полисі́ти, пошолуди́віти, облі́зти, (*о мног.*) пооблі́азити.
Попли́н (*материя*) – поплі́н (-ну).
Поплои́ть – поплої́ти, пофалдува́ти.
Поплотне́ть – (*погустеть*) погусті́шати, поту́гшати, потужа́віти, (*потолстеть*) погла́дшати, подебелі́шати, погру́бшати.
Попло́тничать – потеслюва́ти, потеслярува́ти, помайструва́ти.
Поплу́жный. -ная *пошлина*, **-ное** – плугове́ (-во́го).
Поплута́ть – поблука́ти, поблуди́ти, поплу́татися, (*усилит.*) попоблука́ти, попоблуди́ти, попоплу́татися. *Срв.* **Плута́ть 2.**
Поплутова́ть – пошахрува́ти, пошахраюва́ти, помахлюва́ти, помахля́рити *и т. п.*; *срв.* **Плутова́ть.**
Поплы́ть – попливти́, поплисти́, попли́нути (*во всех значениях, срв.* **Плыть**). [Попли́в-би на той бік, човна́ не даю́ть (Шевч.). Би́стренькою рі́ченькою на Дуна́й попли́неш (Лукаш.)].
Попляса́ть – потанцюва́ти, потанчи́ти, погуля́ти, поскака́ти. *Срв.* **Пляса́ть.**
Попля́ска – тане́ць (-нця́).
Попля́сывание – танцюва́ння.
Попля́сывать – танцюва́ти (ча́сто, и́ноді, ча́сом).
Попо́в – попі́в (-по́ва, -по́ве, -по́вого, -по́вої...), ба́тюшчин (-на, -не; **-**ного, -ної...). **Попо́ва** *скуфья*, **-по́во** *гуменце*, *бот.* Taraxacum officinale – ку́льбаба, купа́ва, купа́ла, ба́бка, баранки́, лету́чки, кульба́ка, жиді́вська ша́пка, жи́дик, май, ма́йка, маї́вка.
Попо́вец – попо́вець (-півця).
Попо́вич – попо́вич, попе́нко, (*сын попадьи*) попаде́нко (-нка), (*попёнок*) попеня́ (-ня́ти, *мн. ч.* -ня́та, *общ. р.*).
Попо́вна – попі́вна, (*дочь попадьи*) попаді́вна, попадя́нка.
Попо́вский – попі́вський. *У него* **-ские** *глаза* – попі́вські о́чі ма́є (що заба́чить, то взяв-би).
Попо́вство – 1) (*сан*) попі́вство; 2) (*священничанье*) попува́ння.
Попо́вщина – 1) (*соб.*) попі́вство, попи́; 2) (*раскольничьи толки*) попі́вщина.
Попо́йка – гульня́, бе́седа, пияти́ка, (*вульг.*) дудлі́ж (-жу́).
Попои́ть – попої́ти, понапува́ти, понапо́ювати (кого́ де́який час або́ всіх).
Попола́м – на́поли, на́-двоє, пополови́ні, на́(в)пі́л, упі́л, пі́л-на́-пі́л, на́(в)спі́л, попола́м. *Делить, разделить* **-ла́м** – полови́нити, переполови́нити; переділя́ти, поділи́ти, розділя́ти, розділи́ти на́поли, на́-двоє, пополови́ні, (*во множ.*) попереполови́нювати, попереді́лювати, порозді́лювати на́-двоє, наполи... **-ла́м** *разделённый* – переполови́нений, на́-двоє, на́поли переді́лений, розді́лений. *Перерезать* **-ла́м** – перері́зати на́-двоє, попола́м, на́поли. *Пить воду* **-ла́м** *с вином* – пи́ти во́ду пі́л-на́-пі́л, на́(в)пі́л з вино́м. *Мнения разделились* **-ла́м** – думки́ поділи́лися попола́м, на́поли, пополови́ні, пі́л-на́-пі́л, упі́л. *Чур* **-ла́м** – цур на двох, цур попола́м. *Грех* **-ла́м** – гріх на́(в)спі́л, на́впі́л, гріх на́рівно. *С грехом* **-ла́м** – сяк-так, аби́-як, з та́ком-з ма́ком. *С горем* **-ла́м** – ли́ха прикупи́вши.
Попола́скивать – 1) полоска́ти (ча́сом, від ча́су до ча́су); 2) (*о парусах*) лопоті́ти. **-ться** – полоска́тися, хлюпоста́тися (ча́сом); *см.* **Полоска́ться.** [Хлюпо́щуться кача́точка помі́ж осоко́ю (Шевч.)].
Попо́лдничать – пополу́дн(ув)ати, переполу́дн(ув)ати.
Попо́лзать – пола́зити, попо́взати, поплазува́ти (де́який час).
По́ползень – 1) (*о ребёнке*) повзу́н (-на́), лазню́к (-ка́); 2) (*проныра*) прола́за, проно́за, (*низкопоклонник*) плазу́н (-на́); 3) *зоол.* Sitta europaea – кова́лик, кова́льчик, деревола́з, дю́дька, (*лемк.*) чмовх, під'ядлівча́к (-ка́).
Поползнове́ние – (*предосудит. желание)* зазіха́ння, забага́нка, по́тяг, хіть до чо́го, (*попытка*) за́мах (-ху). [Оборо́на рі́дного кра́ю й націона́льности від сусі́дських забага́нок (Єфр.). Контрреволюці́йні зазіха́ння]. *Сделать, обнаружить* **-ние** *к чему* – пова́житися, намі́ритися, порва́тися на що *и* що зроби́ти. *Он сделал-было* **-ние** *бежать* – він порва́вся був тіка́ти.

Поползнове́нность – схи́льність до чо́го.
Поползнове́нный *к чему* – схи́льний до чо́го.
Поползти́ *и* **попо́лзть** – полі́зти, поповзти́, поплазува́ти. [Безно́гі че́рви поплазува́ли (Мирн.) Он гадю́ка поповзла́]. *См.* **Ползти́.**
Поползу́шка, *мех.* – по́плазок (-зка).
Пополне́ние – попо́внювання, допо́внювання, спо́внювання, випо́внювання чого́ чим, додава́ння чого́ до чо́го, (*оконч.*) попо́внення, допо́внення, спо́внення, ви́повнення чого́ чим, дода́ння чого́ до чо́го. *См.* **Пополня́ть.**
Пополне́ть – поповні́ти, ви́повнитися, (*сделаться более полным*) поповні́шати, (*потучнеть*), погла́дшати, набра́ти(ся) ті́ла, узя́ти ті́ло, ви́гладитися. [За оста́нній час На́стя покра́щала, погла́дшала (Коцюб.). Перезимува́ло воно́, ті́ла набра́лося (Кониськ.)].
Пополня́ть, попо́лнить – попо́внювати *и* -ня́ти, попо́внити, допо́внювати *и* -ня́ти, допо́внити, спо́внювати *и* -ня́ти, спо́вни́ти, випо́внювати *и* -ня́ти, ви́повнити що чим, додава́ти, дода́ти що *и* чого́ до чо́го, (*наверстать, возместить*) надолужа́ти *и* -лу́жувати, надолу́жити що. **-нить** *недостающую сумму* – попо́внити недо́ста́чу в су́мі. *В показании этом много не договорено, надо его* **-нить** – у сві́дченні цьому́ бага́то чого́ не догово́рено, тре́ба його́ допо́внити. **-нить** *бочку* – ви́повнити бо́чку. **Попо́лненный** – попо́внений, допо́внений, спо́внений, ви́повнений чим. **-ться** – попо́внюватися *и* -ня́тися, попо́внитися, допо́внюватися *и* -ня́тися, допо́внитися, спо́внюватися *и т. д. Луна* **-ня́ется** – мі́сяць випо́внюється.
Пополоска́ть – пополоска́ти. **Пополо́сканный** – пополо́сканий.
Пополоска́ться – 1) пополоска́тися, бу́ти пополо́сканим; 2) пополоска́тися, похлю́патися, похлюпоста́тися; *срв.* **Полоска́ться.**
Пополо́сно – сму́гами, стя́гами, заго́нами.
Пополо́сный – поді́лений на сму́ги, на стя́ги, на заго́ни.
Пополо́ть – пополо́ти, (*сапой*) посапува́ти *и* посапа́ти, попрашува́ти. [Піду́ тро́хи пополю́]. *Срв.* **Поло́ть. Попо́лотый** – попо́лотий *и* попо́лений, посапо́ваний *и* поса́паний, попрашо́ваний.
Пополуго́дно, пополугоди́чно – піврі́ччями, (*посменно в течение полугода*) по півро́ку, (*каждые полгода*), що-півро́ку. *Сводить счёты* **-дно** – зво́дити раху́нки піврі́ччями, що-півро́ку.
Пополу́дни – по півдні, після півдня. *В два часа* **-дни** – о дру́гій годи́ні по півдні.
Пополу́ночи – по півночі, після півночи.
Попо́льзовать – 1) *кого* – покурува́ти, полікува́ти, полічи́ти кого́ (де́який час); 2) *кому* – помогти́ кому́. *Срв.* **По́льзовать.**
Попо́льзоваться *чем* – 1) покори́стувати(ся) *и* покориста́ти(ся) чин *и* з чо́го, поживи́тися чим, (*потребить*) спожиткува́ти, (с)пожи́ти що. [З ро́ду-віку чужо́ю пороши́ною не покори́стувався (Кониськ.). О́тже покі́йний дя́дько до́бре покори́стувався з на́шої худо́би (Грінч.)]. *Вдоволь, с избытком* **-ваться** *чем* – напожиткува́тися з чо́го; 2) покурува́тися, полікува́тися, полічи́тися чим *или* у ко́го; позажива́ти чого́. *Срв.* **По́льзоваться.**
По-по́льски – по-по́льському, по-по́льськи, (*на польский лад*) з-по́льська. [Чоловік, одя́гнений з-по́льська (Маковей)].
Попо́мнить – згада́ти, спом'яну́ти що; позга́дувати, попам'ята́ти, (*усилит.*) попозга́дувати, попопам'ята́ти що *и* про що. [Згада́єте моє́ сло́во (Кониськ.). Попопам'ята́єш моско́вський мі́сяць (Номис)]. *Я тебе* **-мню** *это* – я тобі це ще згада́ю. **-мни** *моё слово* – згада́й моє́ сло́во.
Попо́на – попо́на, ка́па, де́рга. *Покрыть лошадь* **-ною** – накри́ти (вкри́ти) коня́ попо́ною.
Попо́нка – попі́нка *и* попо́нка.
Попо́нный – попі[о́]нний.
Попоро́ть, -ся – попоро́ти, -ся. *Срв.* **Поро́ть, -ся.**
Попо́ртить – попсува́ти, поні́вечити, поне́хтувати, пошпе́тити що; *срв.* **По́ртить, Испо́ртить.** [Град увесь хліб попсува́в (Звин.). Як нап'є́ться, то сорочки́ рве, горшки́ б'є, ска́зано, що на о́чі потра́питься, усе поне́хтує (Грінч.). Уся́ке са́диво поні́вечило гра́дом (Куліш)]. **-тить** *кого* – зуро́чити кого́. **Попо́рченный** – попсо́ваний, поні́вечений, поне́хтуваний, пошпе́тений; зуро́чений. [У нас пшени́ця пошпе́тена місця́ми, позаїда́ли ховрахи́].
Попо́ртиться – попсува́тися, поні́вечитися, поне́хтуватися, пошпе́титися, (*немного*) припсува́тися. *Срв.* **По́ртиться.**
Попортня́жить – покравцюва́ти.
Попорха́ть – попу́рхати (де́який час). *Срв.* **Порха́ть.**

Попоря́дку – по́ряду. *См.* **Поря́док.**
Попости́ться *и* **попо́стничать** – попо́стувати, попо́сти́ти, попісникува́ти. *Срв.* **Пости́ться, По́стничать.**
Попоте́ть – попотіти, (*усилит.*) пополотіти над чим *и* коло чо́го.
Попо́тчевать – пришанува́ти, пошанува́ти, (*вином*) почастува́ти, участува́ти, (*обнести всех кругом*) обчастува́ти кого́ чим. **-вать** *друг друга* (*вином*) – почастува́тися. [Хліба-со́ли заготу́ю, та й вас пришану́ю (Ромен.). В го́стях булі́? чим-же вас там пришанува́ли? (Лубен.). Нагодува́ла стара́ яга́ чолові́ка, вчастува́ла і положи́ла спа́ти (Стор.). Зажди́, неха́й він обчасту́є всіх (Звин.)]. **-тчуй** *гостя, вишь он ничего не кушает* – пришану́й (пошану́й) го́стя, бач вони́ нічо́го не їдя́ть.
Поправи́мый – попра́вний.
Попра́вить – 1) *см.* **Поправля́ть**; 2) (*некоторое время*) попра́вити, поправува́ти, покерува́ти чим; (*корректуру*) попра́вити, повиправля́ти *и т. д.* (коре́кту) (де́який час). *Срв.* **Пра́вить.**
Попра́вка – 1) *см.* **Поправле́ние**; (*починка*) попра́ва, напра́ва. *Что дали за* **-вку**? – що далі́ за напра́ву? 2) (*в рукописи, в корректуре*) попра́вка, ви́правка. [Старі́ часи́ а́вторського пра́ва не зна́ли… і ко́жен перепи́сувач любі́сінько вно́сив у твір свою́ вла́сну реда́кцію, роби́в по́правки і в змі́сті тво́рів, і в мо́ві (Єфр.). Я написа́в, він поробив ви́правки (Звин.)].
Поправле́ние – поправля́ння, підправля́ння, ла́годження, направля́ння, нала́годжування, налашто́вування, (*оконч.*) попра́влення, підпра́влення, полаго́дження, напра́влення, нала́годження, налаштува́ння *и т. д.*; *срв.* **Поправля́ть.** *Для* **-ния** *здоровья* – щоб підпра́вити, попра́вити здоро́в'я.
Поправля́ть, попра́вить – 1) поправля́ти, попра́вити, ла́годити, пола́годити, (*реже*) ладна́ти, поладна́ти, ла́дити, пола́дити, (*несколько*) підправля́ти, підпра́вити, підла́годжувати, підла́годити що, (*исправлять*) направля́ти, напра́вити, нала́годжувати, нала́годити, налашто́вувати, налаштува́ти, (*кругом, со всех сторон*) обла́годжувати, обла́годити, обла́джувати, обла́дити що, (*о мног.*) попідправля́ти, попідла́годжувати, понаправля́ти, понала́годжувати, поналашто́вувати, пообла́годжувати, пообла́джувати; (*зачинить*) зала́годжувати, зала́годити, заладна́ти, залашто́вувати, залаштува́ти, (*о мног.*) позала́годжувати, позалашто́вувати що. [Оці́ дощі́ хлі́бець підпра́влять (Харк.). А ну напра́в кагане́ць, щось він пога́но сві́тить (Берд.). Старі́ не́ряти понаправля́в і поча́в в'яза́ти нови́й (М. Вовч.). Та біди́ тим не попра́вив (Франко). На се лі́то Воро́на ле́дві встиг нала́годити буди́нок (Кониськ.). Стрі́ха в його́ до́бре попрогнива́ла і мо́хом пооброста́ла: тре́ба заладна́ти (Г. Барв.)]. **-вить** *дом, стену, изгородь, крышу* – пола́годити, попра́вити, підла́годити, підпра́вити, (*кругом, со всех сторон*) обла́годити буди́нок, стіну, горо́жу, дах (стрі́ху). **-вить** *запруду, плотину* – пола́годити, підпра́вити, підгати́ти гать, гре́блю. **-вить** *поломанную телегу, машину* – пола́годити, нала́годити, напра́вити, обла́дити пола́маного во́за, маши́ну. [Віз полама́вся, – тре́ба нала́годити (Грінч.). Чаба́н з на́ймитом обла́джували во́за (М. Вовч.). А ха́ту все-ж-такі́ тре́ба було́ я́кось підпра́вити (Григ.)]. **-вить** *свои дела, своё хозяйство* – підпра́вити, полі́пшити свої́ спра́ви, своє́ господа́рство, підмогти́ся, піджи́ти(ся), призаможні́ти. [Після́ поже́жі тро́хи піджи́вся. Запрацю́ю щось, підможу́ся, та візьму́ такі́ Ната́лю (М. Вовч.)]. **-вить** *дело* – попра́вити, напра́вити спра́ву, ді́ло. **-вить** *здоровье* – попра́вити, підпра́вити здоро́в'я, нагна́ти здоро́в'я. [А здоро́в'я вже не нажену́: не ті го́ди (Звин.)]. *Употребление молока* **-вило** *его здоровье* – спожива́ння молока́ попра́вило його́ (йому́) здоро́в'я. **-вля́ть, -ви́ть** *кого* (*подкормить*) – відмачу́лювати, відмачу́лити кого́. [Воли́ такі́ пога́ні були́, – я й кажу́: «дай сюди́, я їх одмачу́лю тро́хи», – бо па́ші в ме́не було́ такі́ (Липовеч.)]. **-вить** *свою причёску, платок, шапку* – причепури́ти, попра́вити свою́ за́чіску, попра́вити на собі́ ху́стку, ша́пку. **-вить** *ошибку* – попра́вити, напра́вити по́милку; 2) (*выпрямить*) виправля́ти, ви́правити, випро́стувати, ви́простати, (*о мног.*) повиправля́ти, повипро́стувати що. **Попра́вленный** – попра́влений, пола́годжений, підпра́влений, підла́годжений, напра́влений *и т. д.*
Поправля́ться, попра́виться – 1) поправля́тися, попра́витися, бу́ти попра́вленим, ла́годитися, пола́годитися, бу́ти пола́годженим, підправля́тися, підпра́витися, бу́ти підпра́вленим *и т. д.*; *см.* **Поправля́ть.** *Мостовая* **-ля́ется** – брук ла́годиться, підправля́ється; 2) (*производить у себя ремонт, исправления*) ла́годитися, пола́годитися, підправля́тися, підпра́витися, обла́годжуватися, обла́годитися. [Пові́тка похили́лась на-бік, покрі́вля сві́титься, стрі́хи обсми́кані, огоро́жа си́плеться. Нема́ за що обла́годитися моско́вці (Неч.-Лев.)]; 3) (*поправлять свои дела*) підправля́тися, підпра́витися, підмага́тися, підмогти́ся, піджива́ти(ся), піджи́ти(ся), піджи́влятися, підживи́тися; 4)

підправля́тися, підпра́витися, поправля́тися, попра́витися, (*выздоравливать*) виду́жувати, ви́дужати, оду́жувати, оду́жати, вичу́нювати, ви́чуняти, очу́нювати, очу́няти, відхо́дити, відійти́, вихо́джуватися, ви́ходитися, окли́гувати, окли́гати *и* окли́гнути, віджива́ти(ся), віджи́ти(ся), (*о мног.*) попідправля́тися, повиду́жувати, поодужувати, повичу́нювати *и т. д.* [Сини́цю хоч і в пшени́цю, дак не попра́виться (Борз.). Жита́ після дощу́ тро́хи попідправля́лися (Харк.)]. *Здоровье его* **-ля́ется** – здоро́в'я його́ поправля́ється, підправля́ється, кра́щає. *Больной* **-ля́ется** – хо́рий виду́жує, оду́жує, вичу́нює, очу́нює, віджива́є(ться), відхо́дить. *Он долго не* **-ля́лся**, *не мог* **-виться** *после своей болезни* – він до́вго не оду́жував (не виду́жував, не очу́нював *и т. д.*), він до́вго не міг оду́жати, ви́дужати, очу́няти, ви́чуняти, відійти́, окли́гати, оздорові́ти після своє́ї х(в)оро́би. [Ме́ндель пома́лу виду́жував, але не було́ надії, щоб міг прийти́ до да́внього здоро́в'я (Франко). Зінько́ на́че й оду́жував, але ве́льми пома́лу (Грінч.). Очу́нюю потро́ху, хо́джу́ з па́лицею (Васильч.). Ти одживе́шся на Вкраї́ні (Л. Укр.). Пара́ска потро́ху окли́гувала, та ду́же пома́лу (Грінч.)]; 5) поправля́тися, попра́витися. *Он сказал одно слово вместо другого, но тотчас* **-вился** – він сказа́в був одно́ сло́во за́місто дру́гого, але́ за́раз-же попра́вився.

Попра́вочка – по́правочка, ви́правочка.

Попра́здничать – посвяткува́ти, погуля́ти.

Попра́здновать – попразникува́ти, посвяткува́ти.

Попра́зднество – по́празень (-зня), по́празен (-зна), попра́зниця, попра́зник, віддання́ пра́зника, (*после храмового праздника*) похра́мини.

Попра́ние – потопта́ння, зне́хтування, знева́ження чого́. *Срв.* **Попира́ние.** [На́ші часи́ – люті часи́ потопта́ння вся́ких прав лю́дських (Єфр.)].

Попра́ть, *см.* **Попира́ть.**

Попра́шивать – проха́ти, проси́ти (ча́сом або ча́сто), випро́хувати що *и* чого́ у ко́го.

Попре́жнему – пода́вньому, по-попере́дньому, як давні́ше, як передні́ше, тим-же хо́дом, що (як)…

Попрёк – докі́р (-ко́ру), догові́р (-во́ру), дорі́ка́ння, докоря́ння. *Срв.* **Упрёк.** [Гірки́ми сам себе́ доко́рами карта́в (Куліш)]. *За своё добро, да мне ж и* **-прёк** – за моє́ жи́то, та мене́ й поби́то.

Попрека́ние – докоря́ння, дорі́ка́ння, дока́зування, вика́зування, вимовля́ння кому́.

Попрека́тель, -ница – докі́рник, докі́рниця.

Попрека́тельный – докі́рний, докі́рливий.

Попрека́тельский – докі́рницький.

Попрека́ть, попрекну́ть *кого, чем* – дорі́ка́ти, дорікну́ти, докоря́ти кому́ чим *и* за що, дока́зувати, вика́зувати, вимовля́ти, нарі́ка́ти кому́, корпа́ти (випіка́ти) о́чі кому́, кори́ти кого́ за що. [Ма́ти теж дорі́ка́ють: сві́тите сві́тло, а воно́ дороге́ (Коцюб.). Ла́є чолові́ка та вика́зує (Рудч.)].

Попрекосло́вить – попере́чити кому́.

Попрева́ть – прі́ти, випріва́тися (ча́сом, и́ноді).

Попре́ть – 1) попрі́ти, потру́хнути *и* потря́хнути; 2) попрі́ти, попоті́ти, (*усилит.*) попопрі́ти, попопоті́ти. *Срв.* **Преть.**

Поприба́вить – дода́ти, приба́вити (тро́хи), (*во множ.*) пододава́ти, поприбавля́ти чо́го до чого. **-ться** – приба́витися, прибу́ти; *срв.* **Прибавля́ть, -ся. Поприба́вленный** – до́даний, приба́влений.

Поприваре́дничать – повередува́ти, покомизи́тися, похимерува́ти (перед ким), (*усилит.*) поповередува́ти, попокомизи́тися *и т. д.*

Попривыка́ть, попривы́кнуть – зви́кнути, приви́кнути, призвича́їтися (тро́хи); (*во множ.*) позвика́ти, попривика́ти, попризвича́юватися до чо́го. *Срв.* **Привыка́ть.**

Попривяза́ть – прив'яза́ти, (*во множ.*) поприв'я́зувати кого́, що до чо́го. *Срв.* **Привя́зывать.**

Попригна́ть – попригони́ти *и* поприганя́ти ко́го, що *Срв.* **Пригна́ть.**

Попридви́нуть, -ся, *см.* **Придви́нуть, -ся.**

Поприиска́ть – пришука́ти, (*во множ.*) попришу́кувати кого́, чого́ *и* що. *Срв.* **Прии́скивать.**

Поприкле́ить – поприкле́ювати, поприлі́плювати що. *Срв.* **Прикле́ивать.**

Попримани́ть – прина́дити, примани́ти (тро́хи), (*во множ.*) поприна́джувати, попримана́нювати кого́. *Срв.* **Примани́ть.**

Поприпо́мнить, *см.* **Припо́мнить.**

Попритворя́ть – попричиня́ти. *См.* **Притворя́ть.**

Попричеса́ть, -ся – причеса́ти, -ся (тро́хи), (*о мног.*) попричі́сувати, -ся. *Срв.* **Причёсывать, -ся.**

По́прище – 1) біго́висько; *см.* **Риста́лище**; 2) кар'є́ра, по́ле, теа́тр (-тру), аре́на, (*гал.*) тере́н, (*устар.*) по́прище. *Военное* **-ще** – військо́ве по́ле, кар'є́ра військо́ва. *Обширное* **-ще** *учёных исследований* – широ́ке по́ле (для) науко́вих до́слідів. **-ще** *жизни* – аре́на, шлях життя́, життьови́й шлях, кар'є́ра. **-ще** *общественной деятельности* – по́ле грома́дської робо́ти. **-ще** *военных действий* – теа́тр, по́ле вое́нних дій. **-ще** *битвы* – по́ле бо́ю, бойо́висько. *Избрать себе* **-ще** *деятельности* – ви́брати (заня́ти) собі́ по́стать на робо́ту. *Выйти на жизненное* **-ще** – ви́йти на життьове́ по́ле.

По-прия́тельски – по-при́ятельському, при́ятельно.

Поприя́тельствовать – поприя́ти кому́.

Попро́бовать – 1) (*сделать что-н.*) спро́бувати, попро́бувати, (по)спита́ти(ся), (*гал.*) стрі́бувати (зроби́ти що-не́будь), узя́ти на спи́ток що. [Хло́пцеві ду́же сі подо́бало, як кова́ль залі́зо кує́, та й ка́же: «Та́ту, а ну й я стрі́бую» (Гн.)]. **-вал** *было бежать, да не удалось, поймали* – спро́бував був (поспита́вся був) утекти́, та не пощасти́ло, пійма́ли; *Срв.* **Про́бовать, Попыта́ться**; 2) покуштува́ти, скуштува́ти, поспита́ти чого́. **-буйте**-*ка этого вина, пирога* – ось покушту́йте (скушту́йте, поспита́йте) цього́ вина́, пирога́; *срв.* **Про́бовать.**

Попроси́ть – попроси́ти *и* попроха́ти у ко́го чого́ *и* кого́ про що, що зроби́ти; (*пригласить*) запроси́ти *и* запроха́ти кого́. [Він запроха́в видатни́х европе́йців сказа́ти, що вони́ ду́мають про заборо́ну украї́нської мо́ви в Росії (Грінч.)]. *Его* **-си́ли** *сесть* – його́ попроси́ли *и* попроха́ли сі́сти. **-си́те** *его ко мне на двенадцать часов* – попросі́ть (попроха́йте) *и* запросі́ть (запроха́йте), закли́чте його́ до ме́не на двана́цяту годи́ну. **-си́** *его сюда* – попроси́ (попроха́й), покли́ч його́ сюди́; *срв.* **Проси́ть. -си́ть** *позволения* – попроси́ти *и* попроха́ти до́зволу, спита́тися до́зволу (що зроби́ти). **-си́ть** *извинения у кого* – перепроси́ти *и* перепроха́ти кого́, попроси́ти *и* попроха́ти ви́бачення (проба́чення) у ко́го. [Неха́й він при всіх нас перепро́сить тебе́ (Кониськ.)].

Попроси́ться – попроси́тися, попроха́тися. *Срв.* **Проси́ться.**

По́просту – про́сто, по́просту, попро́стому, з-про́ста. [Говорі́ть з-про́ста, то ми й зрозумі́ємо (Куліш)]. **-сту***, без затей* – про́сто, без ви́гадок. **-сту** (*коротко*) *говоря* – шви́дше-б сказа́ти. [Той кінь з ґа́нджею, щось у нього в сере́дині є, шви́дше-б сказа́ть вам, він брако́ваний та й усе́ (Чигир.)].

Попроша́йка (*общ. р.*) – проша́к (-ка), ци́ган, ција́нка, каню́ка, лабза́ (*общ. р.*), лабзю́к (-ка́, *м. р.*), лабзю́чка (*ж. р.*), нищу́н (-на́).

Попроша́йничанье – ција́ніння, каню́чіння, лабзю́кання *и* -кува́ння, же́брання, старцюва́ння.

Попроша́йничать – ција́нити, каню́чити, лабзю́кати *и* -кува́ти, ми́ркати, же́брати, злида́рити, старцюва́ти. [Лабзю́кати хліб під вікно́м (Грінч.). Почепи́вши то́рбу, пішла́ попідві́конню ми́ркати (Квітка)].

Попроша́йство, -ничество – же́бри, ми́ркання, нищу́нство.

Попроща́ться – попроща́тися, (*откланяться, сняв шапку*) пошапкува́тися (з ким); *срв.* **Проща́ться.** [Поцілува́лись, попроща́лись (Грінч.). Пошапкува́лись товариші́ з тим і розійшли́сь (Яворн.)].

По-пру́сски – по-пру́ському.

Попры́гать – пострибати, поскака́ти (тро́хи, де́який час).

Попры́гивание – пострибування, вистри́бування, поска́кування.

Попры́гивать – пострибувати, вистри́бувати, поска́кувати.

Попрыгу́н – стрибу́н (-на́), стрибуне́ць (-нця́), скаку́н (-на́), скакуне́ць (-нця́), бріку́н (-на́), брікуне́ць (-нця́).

Попрыгу́нья – стрибу́ха, скаку́ха, бріку́ха, дзи́ґа.

Попры́скивание – побри́з(ь)кування, попи́рс(ь)кування, покро́плювання, накрапа́ння.

Попры́скивать, попры́скать – побри́з(ь)кувати, побри́з(ь)кати, попи́[о́]рс(ь)кувати, попи́[о ́]рс(ь)кати, (*о дожде*) накрапа́ти *и* накра́пувати, покра́пувати, покра́пати, покро́плювати, покропи́ти; *срв.* **Побры́згивать. -кать** *пол* – побри́з(ь)кати, покропи́ти долі́вку. **-кать** *бельё* – попи́[о́]рс(ь)кати білизну (пла́ття, шма́ття). *Дождь* **-вает** – дощ накрапа́є, побри́зкує. **Попры́сканный** – побри́з(ь)каний, попи́[о́]рс(ь)каний, покро́плений. **-ться** – побри́з(ь)куватися, побри́з(ь)катися, попи́[о́]рс(ь)куватися, попи́[о́]рс(ь)катися, покро́плюватися, покропи́тися.

Попрями́ть – ви́простати, (*во множ.*) повипро́стувати. *См.* **Прями́ть.**

Попря́сть, -ся – попря́сти, -ся. *См.* **Прясть, -ся.**

Попря́тать, -ся – схова́ти, -ся, позахо́вувати, -ся. [От він ті черві́нці схова́в у скри́ню (Грінч.)]. **Попря́танный** – схо́ваний, позахо́вуваний.
По-пти́чьи – по-пти́чому, по-пташи́ному, по-пташа́чому.
Попуга́й, *зоол.* – папу́га. *Морской* **-га́й** – пону́ро́к (-рка́).
Попуга́йчик – папу́жок (-жка) *и* папу́жка (-ки).
Попуга́йный – папу́жин (-ного).
Попуга́ячий – папу́ж(н)ий, папу́жачий.
Попуга́ть – поляка́ти, пополо́хати, пострaха́ти кого́ (де́який час або́ тро́хи), да́ти на́страшки кому́, (*с усилит знач.*) пополяка́ти, попострaха́ти. [Поляка́й його́ тро́хи, щоб не ходи́в сюди́ (Грінч.)]. *Всю дичь* **-га́ли** – всю дичину́ пополо́хали (поляка́ли).
Попу́гивать – ляка́ти, поло́хати, страха́ти, жаха́ти кого́ (ча́сом, и́ноді).
Попу́дно – пуда́ми, на пуди́.
Попу́дрить, -ся – попудрува́ти, -ся (тро́хи). **Попу́дренный** – попудро́ваний.
Популяриза́ция, популяризи́рование – популяриза́ція, популяризува́ння.
Популяризи́ровать – популяризува́ти, (*сов.*) спопуляризува́ти що.
Популя́рность – популя́рність (-ности).
Популя́рный – популя́рний.
Попури́ – попурі́ (*нескл.*).
Попуска́ть, попусти́ть – 1) попуска́ти, попусти́ти, допуска́ти, допусти́ти, дава́ти, да́ти, дозволя́ти, дозво́лити кому́ що, кому́ що зроби́ти; *срв.* **Допуска́ть**; 2) (*потворствовать*) потура́ти кому́, (по́пуск) попуска́ти, попусти́ти кому́. [Не попуска́ймо собі́ на́віть у дрібни́чках (Коцюб.)]; 3) (*верёвку*) попуска́ти, попусти́ти (моту́зку). **Попу́щенный** – попу́щений, дозво́лений.
Попусти́тельство – по́пуск (-ку) *и* по́пуст (-ту), по́тур (-ру), потура́ння, до́пуск *и* до́пуст. *Оказывать* **-тво** – по́пуск попуска́ти (попусти́ти) кому́. [Потура́ння ді́тям до добра́ не призведе́ (Липовеч.). Королі́вський уря́д у сьому́ ді́лі попусти́в по́пуск украї́нському па́нству (Куліш)].
Попусто́му *и* **по́пусту** – ма́рно *и* -не, ду́рно, по-дурно́му, (на)даре́мне *и* -но, да́ром, да́рма́, нада́рмо, наду́рно, уду́рні, ду́рно й да́рма. [Літа́ мої́ молоді́ї ма́рно пропада́ють (Шевч.). Поe̓т не стра́тить ду́ху ма́рно (Чупр.). Ті́льки гро́ші вду́рні пропа́ли (Грінч.). Неха́й такі́ я не да́ром жи́тиму на сві́ті (Квітка)]. **-ту** *пропадать* – ма́рно (пу́сто) йти, піти́. *Не надейся* **-то́му** – ма́рно не наді́йся. *Расточать* **-ту** *своё воображение, своё красноречие* – ма́рно (ду́рно, даре́мно, да́рма) витрача́ти, тра́тити свою́ уя́ву, свою́ красномо́вність. *Спорить* **-ту***, о пустяках* – по-дурно́му (ма́рно, ду́рно й да́рма) сперечатися про що. **-ту** *терять, тратить время, деньги и т. п.* – ма́рно тра́тити (стра́тити) час, гро́ші, марнува́ти (змарнува́ти) час, (ма́рно) зво́дити (зве́сти́), перево́дити (переве́сти́) час, марнува́ти (помарнува́ти) гро́ші, (ма́рно) перево́дити (переве́сти́, поперево́дити) гро́ші, на дурни́цю га́яти (зга́яти) час. [Тут я не марну́ю ча́су (Кониськ.). Скі́льки-то ча́су зведе́ш чека́ючи (Кониськ.)]. *Срв.* **Напра́сно, Понапра́сну.**
Попу́тать – 1) попу́тати кого́; (*нитки*) поплу́тати, побо́рсати що. **-тай** *лошадей, да пусти их попастись* – попу́тай ко́ней *и* ко́ні, та пусти́ їх на па́шу; 2) попу́тати, підневі́дити кого́. *Нечистый враг* **-тал** – лихи́й (нечи́стий) попу́тав, підневі́див.
Попу́таться – поплу́татися. *Нитки* **-лись** – нитки́ поплу́талися.
Попутеше́ствовать – подорожува́ти, попомандрува́ти, пої́здити (попої́здити) світа́ми (по світа́х).
Попути́, *см.* **Путь.**
Попу́тно – (за) одни́м хо́дом (за́ходом); (*вскользь*) побі́жно, (*между прочим*) мимохі́дь. **-тно** *затронуть вопрос* – за одни́м (за́)хо́дом пору́шити пита́ння.
Попу́тный – 1) подоро́жній. **-ный** *товарищ* – подоро́жній това́риш; 2) (по)го́жий, ходови́й. **-ный** *ветер* – (по)го́жий, ходови́й ві́тер.
Попу́тчик, -чица, попу́тник, -ница – подоро́жник, попу́тчик, -чиця, попу́тник, -ниця, супу́тник, -ниця.
Попуще́ние – по́пуст *и* по́пуск, до́пуст *и* до́пуск; *срв.* **Попусти́тельство.** [Хто його́ розбере́, що то за по́пуст у Бо́га (М. Вовч.). По що-ж ти їм сей по́пуск попуска́єш (Куліш). То яки́йсь до́пуст бо́жий на ме́не (Франко). Перш було́, як ї́дуть не́крути, а про́сто їх жид ї́де: взяли́ розпрягли́ ко́ней і віз переверну́ли, й пропа́ло. – От яки́й до́пуст був (Камен. п.)].
Попыла́ть – попала́ти, попалахкоті́ти. *Срв.* **Пыла́ть.**
Попыли́ть – попали́ти, покури́ти, попороши́ти. *Срв.* **Пыли́ть.**
Попыря́ть – пошту́рхати кого́ *и* чим в що, поштирха́ти, поштри́ка́ти чим в що.
Попыта́ть – 1) (*пыткою*) помордува́ти, покатува́ти, (*усилит.*) попомордува́ти,

попокатува́ти кого́; *срв.* **Пыта́ть**; 2) (*испытать, попробовать*) (по)спита́ти, попро́бувати *и* спро́бувати що *и* чого́. [Ото́ пішли́ си́ли спро́бувати – хто ду́жчий (Рудч.)]. **-тать** *счастье* – поспита́ти ща́стя. **-та́й** *топор, хорош-ли* – поспита́й, спро́буй соки́ру, чи до́бра; 3) (*отведать*) покуштува́ти, скуштува́ти, поспита́ти чого́; *срв.* **Попро́бовать 2.**

Попыта́ться – спро́бувати, (по)спита́тися, попро́бувати(ся), запро́бувати, пова́житися (що зроби́ти); *срв.* **Пыта́ться** *и* **Попро́бовать.** [Я спро́бую да́ти істори́чний о́гляд украї́нського письме́нства (Єфр.). Рома́н ки́нув тлі́ючу гу́бку на ожере́дь соло́ми, що лежа́в коло стодо́ли, і пова́живсь тіка́ти (Коцюб.). Я, ка́же, подушки́ тобі зложу́, а спита́лася, дак і лі́жника не зго́рне – нема́ си́ли нія́к (Борз.). Чи йти́, чи ще попро́буватися? Ні, попро́буюсь іще́ (Свид.)]. *Хочу* **-ться** *управлять этим предприятием* – хо́чу (по)спита́тися (спро́бувати, пова́житися) керува́ти цим підприє́мством. **-тесь***, можете-ли вы решить эту задачу* – (по)спита́йтеся, спро́буйте, чи змо́жете ви ріши́ти це завда́ння.

Попы́тка – спро́ба, спи́ток (-тку), (*старание*) за́хід (-ходу), (*усилие*) намага́ння. **-тка** *к побегу* – спро́ба втекти́. *Делать* **-тки***, сделать* **-тку** *к чему, что сделать, чего достигнуть* – роби́ти спро́би, за́ходи, вжива́ти за́ходів, зроби́ти спро́бу, за́хід, вжи́ти за́ходів до чо́го, що зроби́ти, чого́ досягти́. *Он сделал* **-тку** *получить это место* – він зроби́в спро́бу, за́хід, вжив за́ходів, (щоб) діста́ти цю поса́ду. **-тка** *не пытка, а спрос не беда* – купи́ть не купи́ть, а поторгува́ти мо́жна; уті́к, не втік, а побі́гти мо́жна; догна́в, не догна́в (пійма́в, не пійма́в), а погна́тись мо́жна.

Попы́х – спіх, по́спіх. *В* **-ха́х** – спо́хвату, по́спіхом, поспіша́ючи, хапа́ючись, по́хапцем, на-по́хапці, при́хапцем *и* -пці; *срв.* **Впопыха́х.** [Хапа́ючись не знав, за що й узя́тись. Паку́ючись по́хапцем, бага́то де́чого позабува́в (Уман.)].

Попы́хать – попи́хкати, (*переводя дух*) посопти́, поса́пати. [Дай цига́рку, хо́четься попи́хкати (Звин.)].

Попы́хивать – па́хкати, пи́хкати, пи́кати, са́пати, (*тяжело переводить дух*) сопти́, са́пати. [Ґура́льня наха́бно сміялась ря́дом черво́них ві́кон і го́рдо па́хкала ди́мом (Коцюб.). З ро́та по́лум'я са́пле (са́пає). Люльки́ позапіка́ли та пи́каючи час від ча́су перекида́ються кількома́ слова́ми (Франко)].

Попыхте́ть – посопти́, поса́пати, попи́хкати. *Срв.* **Пыхте́ть.**

Попья́нствовать – попия́чити, почаркува́ти, почверткува́ти. *Срв.* **Пья́нствовать.**

Попя́лить – понапина́ти, порозпина́ти що. *Срв.* **Пя́лить.**

Попя́тить (*лошадь, экипаж*) – посу́нути, пода́ти, зби́ти наза́д (коня́, бри́чку). *Срв.* **Пя́тить, Попя́чивать.**

Попя́титься – 1) за́дки посу́нути, пода́тися наза́д, позадкува́ти; 2) відки́нутися, відмогти́ся, відступи́тися, відректи́ся (від чо́го), зректи́ся (чого́). *Срв.* **Пя́титься.**

Попя́тка – посува́ння, подава́ння, збива́ння наза́д; відмага́ння.

Попятна́ть – поплями́ти; *срв.* **Пятна́ть.**

Попя́тный – наза́дній. **-ное** *движение* – наза́дній рух, (*иноск.*) рачкува́ння. *Идти на* **-ный** *двор* – відступа́тися, відмага́тися від чо́го. *Сперва он согласился, а потом и на* **-ный** *двор* – то був на все приста́в, а тепе́р одмага́ється (Звин.).

Попя́тчик – відки́дько (-ка), відсту́пник.

Попя́чивать – посува́ти, подава́ти, збива́ти (потро́ху) наза́д.

Попя́чиваться – 1) посува́тися, подава́тися наза́д; 2) відкида́тися, відступа́тися, відмага́тися, відріка́тися, зрікати́ся.

По́ра – по́ра, шпа́ра, прони́к, проду́шинка, (*мн.*) про́духи (-хів).

Пора́ – 1) час, годи́на, пора́, доба́. *Не такая* **-ра́** *теперь настала* – не таки́й час тепе́р наста́в, не така́ годи́на (пора́) тепе́р наста́ла. *В обеденную* **-ру** – в обі́дню годи́ну (до́бу), обі́дньої годи́ни, в обі́д; *срв.* **Обе́д, Обе́денный.** [Ой у неді́лю, в обі́дню годи́ну сам в нево́леньку попа́вся (Пісня)]. *Подвечерняя* **-ра́** – підвечі́рок (-рка). [Це так: от вам півдня, тоді підвечі́рок, а тоді – ве́чір (Звин.)]. *Предрассветная* **-ра́** – досві́тня годи́на. *Послеобеденная* **-ра́** – пообі́дня, післяобі́дня годи́на, попо́лудень (-дня). *Глухая* **-ра** – (*поздняя*) глу́па доба́; (*мёртвый сезон*) ме́ртва доба́. *Ночная, вечерняя* **-ра́** – нічна́, вечі́рня доба́ (діб), вечі́рній час, вечі́рня годи́на. [Тепе́р нічна́ діб,— не до́рого зби́ться з шля́ху (Київ.)]. *Ночною, вечернею* **-ро́ю** – нічно́ї, вечі́рньої доби́. [Нічно́ї доби́ з нево́лі утіка́ли (Дума)]. *Осенняя* **-ра́** – осі́ння доба́. *Зимняя* **-ра́** – зи́мня (зимо́ва́) доба́. [Ну, а куди́-ж нам тепе́р, зимово́ї доби́, поді́тися? (М. Лев.)]. *Рабочая* **-ра́** – робі́тній (робо́чий) час, робі́тня (робо́ча) доба́. [Вже наста́в гаря́чий робі́тній час (Н.-Лев.). А робо́чої доби́, що люде́й ні́кого в селі нема́є… (М. Вовч.)]. *В какую* (*в такую, в эту*) **-ру** – в яки́й (в таки́й, в цей) час, в яку́ (в таку́, в цю) добу́ (діб, по́ру, годи́ну). [А молоди́ця на́ша са́ме у цю діб постерегла́ зло́дія (Київ.)]. *В раннюю, в позднюю* **-ру** – в ра́нню, в пі́зню до́бу. [Оди́н до́щик

об Мико́лі ви́пав в ра́нню до́бу (Манж.)]. *До поздней* **-ры** – допі́зна, до пі́знього ча́су, до пі́зньої годи́ни (доби́). Він сиді́в допі́зна (Гр.)]. *С давних* **пор** – зда́вна, відда́вна, з да́внього ча́су, з да́вніх часі́в. *До недавних* **пор** – донеда́вна, до неда́внього ча́су́. *На ту* **-ру** – на той час, на ту по́ру. [І бліди́й мі́сяць на ту по́ру із хма́ри де-де вигляда́в (Шевч.)]. *По* **-ре́** *глядя* – як до ча́су, як коли́. *Быть в самой лучшей* **-ре́** – бу́ти в цві́ті (в ро́зцвіті) ві́ку сво́го́. *Девица на* **-ре́** – ді́вчина на відда́нні, на відда́чі. [У ме́не-ж дочка́ на відда́нні (Г. Барв.)]. *В одну* **-ру** – в одни́х (в їдни́х) часа́х; *см.* **Одновремӗнно.** *На первых* **-ра́х** – поперва́х, на пе́ршій порі́; *срв.* **Сперва́**. [Тепе́р воні́ пони́жчали, а поперва́х жа́рко бра́лись (Борз.)]. *В кои* **-ры** *раз зайдёт* – коли́ не коли́ (вряди́-годи) раз за́йде; 2) час, пора́. [Усьому́ під не́бом свій час і вся́кому ді́лу своя́ пора́: час роди́тись і час умира́ти, час наса́джувати і час вирива́ти наса́джене (Еккл.)]. *На всё своя* **-ра́** – на все свій час (своя́ пора́). *До* **-ры́***, до времени* – до ча́су, до слу́шного ча́су; (*покамест*) по́ки що, до́ки що. [До ча́су дзба́нок во́ду но́сить (Приказка). Одбува́ючи до слу́шного ча́су сяки́й-таки́й одбу́ток… (Куліш). Неха́й до́ки що так бу́де, як і до́сі було́, а так яко́сь поба́чимо (Конис.)]. *Приходит, приближается, наступает, пришла, наступила* **-ра́** – прихо́дить, надхо́дить, настає́ час, пора́, прийшо́в, наста́в час, прийшла́, наста́ла пора́ (що роби́ти). [Час прихо́дить умира́ти, ні́кому пора́ди да́ти (Пісня)]. *С которых, с каких* **пор** – відко́ли (*диал.* звідко́ли, звідукі́ль), з яко́го ча́су. [Відко́ли пішо́в, та й нема́ (Рудч.) Не пам’ята́є, коли́ са́ме змерз, відко́ли трясе́ться (Свидн.)]. *С этой* **-ры́***, с этих* **пор** – з цього ча́су, відтепе́р, (*отныне*) відни́ні. [Відтепе́р уве́сь час він оберта́в на лекту́ру (Франко)]. *Существующий с этих* **пор***, с тех* **пор** – відтепе́рішній, відтоді́шній. *С тех* **пор***, с той* **-ры́** – з то́го ча́су, відто́ді. [З то́го ча́су ставо́к чи́стий зарі́с осоко́ю (Шевч.). Відто́ді ду́мка про ві́рну ти́ху дружи́ну скраша́ла його́ безтала́ння (Коцюб.)]. *До которых, до каких* **пор** – до́ки, до́кіль (*реже* доко́ли), (*до какого места*) доку́ди, подо́ки. [До́ки бу́ду му́чить ду́шу і се́рцем болі́ти? (Шевч.). І до́кіль так ще бу́де? (Гліб.). Ви́значив кре́йдою подо́ки обрі́зувати (Звин.)]. *До сих* **пор** – до́сі, до́сіль, дотепе́р, до ц[с]ього́ ча́су, по цей (сей) час. [Чужі́ лю́ди полу́днують, ми й до́сі не ї́ли (Метл.). Біди́в я, та й дотепе́р біду́ю (Кам’ян.)]. *Вот до каких* **пор***, вот до сих* **пор***, вот по сию* **-ру** (*исключительно при обозначении пространственных отношений, глубины, высоты и т. п.*) – о(т) по́ки, от по́сі, от по́ти, от подо́ки, от подо́ти. [Мені́ в ставку́ о по́ки (Зміїв.). І повелі́в: бурха́тимеш от по́ти, отту́т межа́ твої́м серди́тим хви́лям (Куліш). От подо́ти закача́й рука́ва (Липовеч.). От по́сі (*до этого места*) мої́ слова́, а да́льше напи́сано чиюсь ви́думку (Куліш). Ось по́ти моє́ї мо́ви (Ор. Лев.)]. *До тех* **пор** – до́ти, до́тіль, по́ти, по́тіль, допо́ти, допо́тіль. [Я до́ти не ве́льми на дівча́т вважа́в і зро́ду ніко́го не коха́в (М. Вовч.)]. *Бывший, существовавший до сих* **пор***, до тех* **пор** – дотепе́рішній, дотоді́шній. *С тех* **пор***, с той* **-ры***, как* – (відто́ді) відко́ли. [Мину́в уже четве́ртий рік, відко́ли Дени́с Сиваше́нко відділи́вся від ба́тька (Грінч.). Відко́ли він ожени́вся, і в господа́рстві йому́ не веде́ться (Коцюб.). Відко́ли почала́ся пре́са, відто́ді пови́нно було́ з’яви́тися й чима́ло но́ви́х працьовникі́в на по́лі публіци́стики (Єфр.)]. *До тех* **пор***, пока…* – до́ти – до́ки, по́ти – по́ки, до́ти – (аж) по́ки, до́тіль – до́кіль, по́тіль – по́кіль; *срв.* **Пока́**. [До́ти ходи́в, до́ки не накла́в голово́ю (Номис). До́ти лях мути́в, до́ки не наї́вся (Номис). По́ти пря́ла, по́ки й задрі́ма́ла (Рудч.). По́тіль не переста́ну, по́кіль не доста́ну. По́тіль бить, по́кіль та щу́чина ко́жа облі́зе (Рудч.)]. *В* **-ру***, не в* **-ру,** *см.* **Впо́ру.** *Вы пришли в самую* **-ру** – ви прийшли́ са́ме в час. **Пора́**, *нар.* – час, пора́. **-ра́** *обедать, спать* – час, пора́ обі́дати, спа́ти. **-ра́** *на боковую* – час на бокове́ньку, час ляга́ти. **-ра́** *итти, ехать,* **-ра́** *домой* – час (пора́) іти́, ї́хати, час (пора́) додо́му. [Час додо́му, час, час і пора́ (Пісня). Час ї́хати (М. Вовч.). Але́ тобі́ спа́ти час, дити́но (Коцюб.). Та тобі́ ще, голу́бонько, не час умира́ти (Рудан.). Та го́ді сиді́ти, да пора́ леті́ти (Метл.). Ой го́ді-ж мені́ з кі́нними брата́ми уганя́ти, час мені́ коза́цьким нога́м пі́льгу да́ти (Дума)]. **-ра́** *б уже, давно б* **-ра́** – час-би (пора́-б) уже́, давно́-б час, давно́-б пора́. [Дороста́є літ дити́на, вже пора́-б жени́ти (Рудан.)]. *Вам давно* **-ра́** *было это сделать* – вам давно́ слід було́ це зроби́ти. *Перейти* **-ре́**, *безл.* – перепори́тися. *Уже и* **-ра́** *перешла* – вже й перепори́лось. [Чи не пора́ нам додо́му? – Уже́ й перепори́лось (Борз.)]. – *См.* **Поро́ю.**

Пораболе́пствовать, *см.* **Работе́пствовать.**

Порабо́тать – пороби́ти, попрацюва́ти, (*усилит.*) попороби́ти, попопрацюва́ти коло чо́го *и* над чим, рук доложи́ти до чо́го, приложи́ти ру́ки до чо́го. [Попороби́ до по́ту, то й поїси́ в охо́ту]. **-тать** *до пота* – (*описат.*) нагрі́ти чупри́ну коло чо́го. *Срв.* **Рабо́тать.**

Поработи́мый – понево́льний.

Поработи́тель, -ница – понево́льник, -ниця, понево́лювач, -вачка. **-ница** *сердец* – чарівни́ця.

Поработи́тельный – понево́льницький.

Порабоща́ть, поработи́ть – нево́лити, понево́лити, зневолювати, знево́лити (*о мн.* позневолювати) кого́, ярми́ти, уя́рмлювати *и* -мля́ти, уярми́ти (*о мн.* поярми́ти), кріпа́чити, покріпа́чити кого́, (*завоеванием*) підбива́ти, підби́ти (*о мн.* попідбива́ти) під се́бе кого́, що, (*угнести*) пригно́блювати, пригноби́ти (*о мн.* попригно́блювати) кого́. [Знево́ль се ца́рство, а те ослобони́ (Куліш)]. **Порабоща́емый** – поневолюваний, зневолюваний. **Порабощённый** – зневолений, поневолений (*о мн.* позневолюваний), той, що в нево́лі, уя́рмлений (*о мн.* поя́рмлений), покріпа́чений, підби́тий *и т. д.* **-ться** – зневолюватися, зневолитися, поневолитися, бу́ти зневоленим, поневоленим *и т. д.*

Порабоще́ние – зневолення, поневолення, уя́рмлення, покріпа́чення; нево́ля, підда́нство.

Пора́внивать -ся – рівня́ти, -ся (*гал.* рівна́ти, -ся), вирі́внювати що, вирі́внюватися.

По́равну, *см.* **По́ровну.**

Пора[о]внять – порівня́ти (*гал.* порівна́ти), повирі́внювати що (де́який час); зрівня́ти, ви́рівняти (*гал.* зрівна́ти, ви́рівнати) що. *Вишь кого с кем* **-ня́л** – бач, кого́ до ко́го прирівня́в, (*фам.*) притули́в. **Пора́вненный** – порі́вня[а]ний, зрі́вня[а]ний, ви́рівня[а]ний. **-ться** *с кем, с чем и с кем в чём* – порівня́[а́]тися з ким, з чим, зрівня́[а́]тися з ким, з чим *и* з ким в чо́му, дорі́внювати, дорівня́ти кому́, (*догнать*) дорівня́[а́]тися до ко́го; (*сделаться более ровным*) ви́рівня[а]тися, порівні́шати. [А він, порівня́вшись із на́ми, та й ка́же: «Здоро́ві» (ЗОЮР)]. *Младший* **-ня́лся** *со старшим,* **-ня́лся** *с ним в науках* – ме́нший по[з]рівня́вся з ста́ршим, зрівня́вся з ним у нау́ках. *Дорога* **-ня́лась** *немного* – доро́га порівні́шала тро́хи, ви́рівнялась тро́хи.

Поради́ть *о ком, о чём* – поклопота́тися, подба́ти за ко́го, за що. **-де́ть** *кому* – подба́ти, постара́тися задля ко́го. *Срв.* **Раде́ть.**

Пора́довать – пора́дувати, поті́шити, повесели́ти кого́ чим. *Чем* **-дуешь**? – чим поті́шиш, чим повесели́ш? **Пора́дованный** – пора́дуваний, поті́шений. *Срв.* **Ра́довать.**

Пора́доваться *чему и за кого* – поради́ти, пора́дуватися з чо́го *и* за ко́го, повесели́тися, поті́шитися, повтіша́тися чим. *Срв.* **Ра́доваться.**

Поража́ть, порази́ть – 1) (*наносить удар*) уража́ти, урази́ти, побива́ти, поби́ти кого́ чим, (*попадая*) улуча́ти, улу́чити кого́. [Уда́рити кого́ ноже́м. Уда́рив його́ в саме́ се́рце. Тру́дно ра́ну го́їти, а не врази́ти (Приказка). Де я мрі́ю, там я вці́лю, де я ва́жу, там я вра́жу (Гол.). Хай на те́бе х(в)оро́ба уда́рить. А поби́й тебе́ джума́]. **-зи́ть** *кого болезнью, слепотою* – уда́рити кого́ *и* на ко́го х(в)оро́бою, сліпото́ю; поби́ти кого́ х(в)оро́бою, сліпото́ю. [І пішо́в Сат на́ з-перед Го́спода та вда́рив Йо́ва лю́тою прока́зою від підошо́в аж до ті́м'я (Св. Пис.). На люде́й-же, що були́ під двери́ма в буди́нку, вда́рили сліпото́ю (Св. Пис.)]. *Его* **-зи́ла** *слепота* – його́ поби́ла сліпота́ *или* його́ поби́ло сліпото́ю. **-зи́ть** *столбняком, контрактурой* – справчи́ти, правце́м поста́вити кого́. [Та це вже два мі́сяці, як його́ ота́к справчи́ло (Полт.)]. **-зи́ть** *громом* – уда́рити гро́мом. **-зи́ть** *пулей* – влу́чити ку́лею кого́. *Ослепительный свет неприятно* **-жа́л** *глаза* – сліпу́че сві́тло неприє́мно рази́ло (вража́ло) о́чі. **-жа́ть, -зи́ть** *неприятеля* – побива́ти, поби́ти во́рога; *срв.* **Разби́ть.** [За коза́цькі і за тії пречи́стії сльо́зи поби́в Петра́, поби́в ка́та на на́глій доро́зі (Шевч.)]; 2) (*производить сильное впечатление*) уража́ти, рази́ти, урази́ти, ударя́ти, уда́рити. [Мо́ре врази́ло його́ своє́ю красо́ю. Погля́нь по города́х, по місте́чках, – усю́ди вда́рить тебе́ слід ру́сько-по́льської старосві́ччини (Куліш)]. **-зи́ть** *кого удивлением, неожиданностью* – ди́вом врази́ти, здивува́ти кого́, врази́ти несподі́ванкою кого́. *Эта печальная весть глубоко* **-зи́ла** *его* – ця сумна́ зві́стка ду́же (тя́жко) врази́ла (приби́ла, приголо́мшила) його́. *Это событие* **-жа́ет** *меня* – ця поді́я вража́є, диву́є мене́. *Это* **-жа́ет** *воображение* – це вража́є, захо́плює уя́ву. **-зи́ть** *до глубины души* – (*описат.*) живи́м вра́зом врази́ти, в саме́ се́рце врази́ти, (*удивить*) вели́ким ди́вом здивува́ти кого́. **Поражённый** – 1) уда́рений, улу́чений, ура́жений. **-ный** *саблею, кинжалом* – уда́рений ша́блею, ґинджа́лом. *Стоял словно громом* **-ный** – стоя́в, на́че гро́мом уда́рений. **-ный** *пулею* – улу́чений ку́лею. **-ный** *болезнью, слепотою* – поби́тий, уда́рений х(в)оро́бою, сліпото́ю; (*о частях организма*: *повреждённый*) ура́жений х(в)оро́бою, увере́джений. **-ный** *столбняком* – спра́вчений; 2) (*удивлённый, огорчённый*) ура́жений. *Он был неприятно* **-жён** *неожиданностью* – він був неприє́мно вра́жений несподі́ванкою. **-жённый** *смертью сына* – вра́жений (приби́тий, приголо́мшений) сме́ртю си́на. **-ный** *мыслью* – вра́жений ду́мкою. **-ный** *удивлением* – ди́вом ура́жений, здиво́ваний.

Поража́ться, порази́ться – 1) вража́тися, побива́тися, бу́ти вра́женим, поби́тим; 2) вража́тися, врази́тися чим, дивува́тися, здивува́тися, чудува́тися, зчудува́тися з чо́го; *срв.* **Удивля́ться. -ться** (*удивляться*) *до глубины души* – ди́вом вели́ким дивува́ти(ся) з чо́го.

Поража́ющий – вража́ючий, разю́чий, разливий, дивови́жний. [Вража́ючі ефе́кти (Грінч.)]. **-щая** *новость* – разю́ча новина́.

Пораждáть, *см.* **Порождáть.**
Поражéнец, -нка – порáзник, порáзниця.
Поражéнческий – порáзницький.
Поражéнчество – порáзництво.
Поражéние – 1) побиття́, порáзка, побíй (-бóю), побивáнка. [Би́тва скінчи́лась пóвним побиття́м ри́мської áрмії (Павлик)]. *Нанести неприятелю* **-ние** – поби́ти вóрога, завдáти побóю, порáзки вóрогові. *Потерпеть* **-ние** – зазнáти побиття́, пóрáзки, побóю; 2) *мед.* – урáження, уверéдження, ушкóдження, (*частичное*) надверéдження, урáза. *Частичное или полное* **-ние** *нервных центров* – часткóве абó пóвне врáження, уверéдження, ушкóдження нервóвих цéнтрів; 3) (*громом*) забиття́ (грóмом); 4) (*чувством*) урáження.
Поразбéгаться, *см.* **Разбéгаться.**
Поразбегáться – порозбігáтися; *срв.* **Разбегáться.**
Поразбежáться, *см.* **Разбежáться.**
Поразбогатéть, *см.* **Разбогатéть.**
Поразбóйничать – порозбíйникувáти, порозбíйствувати, порозбишáчити, порозбивáти, похарцизувáти, похарци́зити.
По-разбóйничьи – по-розбíйницькому, по-розбишáцькому, по-харци́зькому *и* по-розбíйницьки *и т. д.*
Поразболтáть, *см.* **Разболтáть.**
Поразбрани́ть, *см.* **Разбрани́ть.**
Поразбрести́сь, *см.* **Разбрести́сь.**
Поразбросáть, -ся, *см.* **Разбросáть, -ся.**
Поразбры́згать, -ся, *см.* **Разбры́згать, -ся.**
Поразбухáть – понабрякáти, побучáвіти, побубня́віти; *срв.* **Разбухáть.**
Поразбýхнуть, *см.* **Разбýхнуть.**
Поразвéдать, *см.* **Развéдать.**
Поразвéсить, Поразвéшать, *см.* **Развéсить, Развéшать.**
Поразви́нчивать, Поразвинти́ть, *см.* **Развинти́ть.**
Поразвлéчь, -ся, *см.* **Развлéчь, -ся.**
Поразврáтничать – порозпýтничати, побахурувáти (які́й час).
Поразвязáть, -ся, *и* **-вя́зывать, -ся,** *см.* **Развязáть, -ся.**
Поразглагóльствовать – побалáкати, побазíкати, попросторíкувати, попащекувáти; *срв.* **Разглагóльствовать.**
Поразгласи́ть, *см.* **Разгласи́ть.**
Поразглядéть, *см.* **Разглядéть** (**Разгля́дывать**).
Поразговори́ться, *см.* **Разговори́ться.**
Поразгоня́ть, *см.* **Поразогнáть.**
Поразгорéться, *см.* **Разгорéться** (**Разгорáться**).
Поразгрáбить, *см.* **Разгрáбить.**
Пораздавáть *и* **Пораздáть,** *см.* **Раздáть** (**Раздавáть**).
Пораздари́ть, *см.* **Раздари́ть** (**Раздáривать**).
Пораздви́нуть, -ся, *см.* **Раздви́нуть, -ся.**
Пораздéть, -ся *и* **-девáть, -ся,** *см.* **Раздéть, -ся** (**Раздевáть, -ся**).
Пораздýмать – роздýмати(ся), розміркувáти(ся), поміркувáти(ся), помізкувáти; *срв.* **Раздýмать 1, Рассуди́ть.**
Поразжéчь, -ся, *см.* **Разжéчь, -ся** (**Разжигáть**).
Порази́тель – урáзник; (*победитель*) перемóжець.
Порази́тельно – разю́че, вражáюче, (*удивительно*) ди́вно, дивови́жно, дивогля́дно, надзвичáйно. *Она* **-но** *хороша собой* – вонá чудóво (на ди́во, на прóчуд) гáрна.
Порази́тельность – разю́чість, дивови́жність, надзвичáйність (-ности). *Срв.* **Порази́тельный.**
Порази́тельный – вражáючий, разю́чий, ди́вний, (*странный, замечательный*) дивови́жний, надзвичáйний. **-ный** *случай* – ди́вний, надзвичáйний ви́падок.
Порази́ть, *см.* **Поражáть.**
Поразлáкомить, -ся, *см.* **Разлáкомить, -ся.**
Поразлетéться – порозлітáтися; *см.* **Разлетéться.**
Поразлéчься, *см.* **Разлéчься.**
Поразли́ть, -ся, *см.* **Разли́ть, -ся.**
Поразложи́ть, -ся, *см.* **Разложи́ть, -ся.**
Поразломáть, *см.* **Разломáть.**

Поразмежева́ть, -ся, *см.* **Размежева́ть, -ся.**
Поразмести́ть, *см.* **Размести́ть** (**Размеща́ть**).
Поразмета́ть, *см.* **Размета́ть.**
Поразмота́ть, -ся, *см.* **Размота́ть, -ся.**
Поразмы́слить – розду́мати(ся), розміркува́ти(ся), поміркува́ти(ся), помізкува́ти, пометикува́ти, погада́ти; *срв.* **Размы́слить.** [Розду́майтеся й поба́чите, що на́ша пра́вда (Звин.). Та ще тобі оце́ ка́жу: розмірку́йся, до́чко (Федьк.)]. **-лить** *так и этак* – поміркува́ти туди́ й сюди́.
Поразмя́ть, -ся, *см.* **Размя́ть, -ся** (**Размина́ть, -ся**).
Поразнести́, -ся, *см.* **Разнести́, -ся.**
Поразобра́ть, *см.* **Разобра́ть** (**Разбира́ть**).
Поразогна́ть, *см.* **Разогна́ть** (**Разгоня́ть**).
Поразроня́ть, *см.* **Разроня́ть.**
Поразогну́ть, -ся, *см.* **Разогну́ть, -ся** (**Разгиба́ть, -ся**).
Поразойти́сь, *см.* **Разойти́сь** (**Расходи́ться**).
Поразорва́ть, -ся, *см.* **Разорва́ть, -ся** (**Разрыва́ть, -ся**).
Поразосла́ть, *см.* **Разосла́ть** (**Рассыла́ть**).
Поразрасти́сь, *см.* **Разрости́сь** (**Разраста́ться**).
Поразре́зать, *см.* **Разре́зать.**
Поразровня́ть, *см.* **Разровня́ть.**
Поразры́ть, *см.* **Разры́ть.**
Поразузна́ть, *см.* **Разузна́ть.**
Пораз'е́хаться, *см.* **Раз'е́хаться.**
Пorане́ние – пора́нення, (*рана*) ра́на, ура́з, ура́за.
Пора́нить – пора́нити кого́, урази́ти (*во множ.* порази́ти) собі́ що. [Пу́чку врази́в (Борз.). Пора́жені ру́ки, роби́ти нічо́го не мо́жна (Черк.)]; *срв.* **Ра́нить.**
Пора́ньше – зара́ні, за́годя, за́годі, загоді́й; *см.* **Ра́ньше.** *Встань* **-ше** – уста́нь ране́нько.
Пораскида́ть, -ся, пораски́нуть, -ся, *см.* **Раскида́ть, -ся** *и* **Раски́нуть, -ся.**
Порaскла́сть, -ся, *см.* **Раскла́сть, -ся.**
Порaскле́иться, *см.* **Раскле́иться.**
Пораскова́ть, -ся, *см.* **Раскова́ть, -ся.**
Порасковыря́ть, *см.* **Расковыря́ть.**
Пораскoло́ть, -ся – порозко́лювати, -ся; *см.* **Расколо́ть, -ся.**
Пораскопа́ть – порозко́пувати; *см.* **Раскопа́ть.**
Пораскорми́ть, -ся, *см.* **Раскорми́ть, -ся.**
Пораскра́сить, *см.* **Раскра́сить.**
Пораскра́сть – порозкрада́ти; *см.* **Раскра́сть.**
Пораскрича́ться, *см.* **Раскрича́ться.**
Пораскроши́ть, *см.* **Раскроши́ть.**
Пораскры́ть *и* **-крыва́ть,** *см.* **Раскры́ть** (**Раскрыва́ть**).
Пораскупи́ть, *см.* **Раскупи́ть.**
Пораспили́ть – порозпи́лювати; *см.* **Распили́ть.**
Пораспи́ть, -ся, *см.* **Распи́ть, -ся.**
Пораспиха́ть, *см.* **Распиха́ть.**
Порасплоди́ть, *см.* **Расплоди́ть.**
Порасползти́сь, *см.* **Расползти́сь.**
Пораспоро́ть, -ся, *см.* **Распоро́ть, -ся.**
Пораспра́вить, *см.* **Распра́вить.**
Пораспрода́ть, -ся – порозпро́дувати, -ся, поспро́дуватися; *см.* **Распрода́ть, -ся.**
Пораспроси́ть, *см.* **Распроси́ть.**
Пораспря́чь, -ся, *см.* **Распря́чь, -ся.**
Пораспуга́ть, *см.* **Распуга́ть.**
Пораспуска́ть, -ся *и* **Пораспусти́ть, -ся,** *см.* **Распусти́ть, -ся** (**Распуска́ть, -ся**).
Пораспу́тать, *см.* **Распу́тать.**
Пораспу́хнуть, *см.* **Распу́хнуть.**
Порассади́ть, *см.* **Рассади́ть.**
Порасседла́ть, -ся, *см.* **Расседла́ть, -ся.**
Порассе́сться – розсі́стися, порозсіда́тися; *см.* **Рассе́сться.**
Порассказа́ть, *см.* **Рассказа́ть.**
Порассмотре́ть, -ся, *см.* **Рассмотре́ть, -ся.**

Порасспроси́ть, *см.* **Расспроси́ть.**
Порасста́вить, *см.* **Расста́вить.**
Порассуди́ть, *см.* **Рассуди́ть.**
Порастаска́ть, *см.* **Растаска́ть.**
Пораста́ть, порасти́, *см.* **Пороста́ть, пористи́.**
Пораста́ять – порозтава́ти, попротава́ти (місця́ми); *срв.* **Раста́ять.**
Пораствори́ть, -ся *и* **-ря́ть, -ся,** *см.* **Раствори́ть, -ся.**
Порастереби́ть, *см.* **Растереби́ть.**
Порастере́ть *и* **-тира́ть,** *см.* **Растере́ть** (**Растира́ть**).
Порастеря́ть, *см.* **Растеря́ть.**
Порастолка́ть, *см.* **Растолка́ть.**
Порастоло́чь, *см.* **Растоло́чь.**
Порастолсте́ть, *см.* **Растолсте́ть.**
Порастопта́ть, *см.* **Растопта́ть.**
Порастопы́рить, *см.* **Растопы́рить.**
Порастра́тить, *см.* **Растра́тить.**
Порастрево́жить, -ся, *см.* **Растрево́жить, -ся.**
Порастре́скаться, *см.* **Растре́скаться.**
Порастрясти́, -ся, *см.* **Растрясти́, -ся.**
Порасты́кать, *см.* **Расты́кать.**
Порастяну́ть, *см.* **Растяну́ть.**
Порасхвата́ть, *см.* **Расхвата́ть.**
Порасходи́ться, *см.* **Разойти́сь** (**Расходи́ться**).
Порасхолоди́ть, *см.* **Расхолоди́ть.**
Порасчеса́ть, *см.* **Расчеса́ть.**
Порасчи́стить, *см.* **Расчи́стить.**
Порасшата́ть, *см.* **Расшата́ть.**
Порасши́рить, *см.* **Расши́рить.**
Порва́ть – 1) (*некоторое время*) порва́ти, поде́рти *и* подра́ти *и т. д.* (де́який час); *см.* **Рвать**; 2) (*перервать, разорвать*) порва́ти, (*изорвать*) поде́рти *и* подра́ти, (*на куски, на клочья*) пошматува́ти (*реже* пошматкува́ти *и* пошмата́ти) що. **-вать** *верёвку* – порва́ти мотýзку. **-ва́ть** *книгу, письмо, платье* – поде́рти, (*на клочки*) пошматува́ти кни́гу, лист, убра́ння. *Собака* **-ла** *на мне одежду* – соба́ка порва́в на мені оде́жу; *срв.* **Рвать.** **По́рванный** – по́рваний, поде́ртий *и* по́драний, пошмато́ваний.
Порва́ться – (*перерваться*) порва́тися, у(ві)рва́тися, (*изорваться*) поде́ртися *и* подра́тися, (*на клочья*) пошматува́тися; *срв.* **Рва́ться.** *Нитка* **-ва́лась** – ни́тка порва́лася, урва́лася.
По-ребя́чески – по-дитя́чому, по-дити́нячому.
Поребя́читься – 1) (*пошалить*) поблазни́тися, попустува́ти тро́хи; 2) (*впасть в детство*) подити́нитися, поздити́нюватися. *Срв.* **Ребя́читься.**
Пореве́ть – (*вог всех значениях*) поревти́ (*реже* поревíти), (*только о животных*: *покричать*) порика́ти. *Срв.* **Реве́ть.**
Поревнова́ть – 1) *чему* – подба́ти, поклопота́тися за що. **-ва́ть** *кому* – подба́ти, постара́тися задля ко́го; 2) *кого* – поревнува́ти кого́; *срв.* **Приревнова́ть.**
Поре́де́лый – порідíлий, зрідíлий, порíдлий, зрíдлий.
Поредéние – порідíння, зрідíння.
Поредéть – (*стать редким*) порідíти, зрідíти, порíднути, зрíднути, порíди́тися; (*стать более редким*) порíдшати, порідíшати. [В шинкý зрíдло людéй (Франко). Тумáни зрідíли (Рудан.). Дáлі і хмáрочки стáли розхóдитись, порíдшали (Квітка). Порíдшав, дýже порíдшав ліс (Харк.)]. *Срв.* **Редéть.**
Поредúть – порíди́ти, прорíди́ти що. [Червá пшениці сúльно порíди́ла (Чигир.)].
Порéз – порíз (-зу), порíзане (-ного), урíз (-зу), урáз (-зу) *и* урáза (-зи), урáзка.
Порéзание – порíзання, урíзання.
Порéзать – 1) (*на части или некоторое время*) порíзати, покрáяти, покроі́ти, (*большими кусками*) побатувáти, (*небрежно*) почикрúжити, (*детск.*) почúкати що (на шматкú або дéякий час); *срв.* **Рéзать.** [Чаркú поналúвані і калáч дружкó покрáяв (Квітка). Нáщо ти такими великими кусками побатував? (Харк.)]; 2) (*ранить*) порíзати, урíзати, уразúти що. *Я* **-зал** *себе палец, руку* – я врíзав (порíзав, уразúв) собí пáлець (*и* пáльця), рýку; 3) *см.* **Перерéзать 3**. **Порéзанный** – 1) порíзаний, покрáяний, побатóваний *и т. д.* [Покрáяний на скибкú хліб (Н.-Лев.)]; 2) порíзаний, урíзаний, урáжений. [Урíзаний (порíзаний, урáжений) пáлець, пýчка]. **-ться** – 1) порíзатися, покрáятися *и т. д.*; 2) порíзатися,

урі́затися. *Нечаянно* **-зался** *стеклом* – знео́бачки порі́зався (врі́зався) склом.
Порезви́ться – поба́витися, погуля́ти, пожирува́ти, попустува́ти; *срв.* **Резви́ться.** [Погра́ємось, погуля́ймо та пі́сеньку заспіва́ймо (Шевч.)].
Поре́зывать, -ся – рі́зати, -ся, урі́зувати, -ся (ча́сом, и́ноді). *Он* **-вает** *на дереве* – він рі́же (и́ноді) на де́реві.
Поре́й, *бот.* Allium Porrum L. – прас (-су), пор, праж.
Порекомендова́ть – порекоменду́ва́ти кого́, (*посоветовать*) нара́яти, пріра́яти кому́ кого́.
Поре́чный – узрі́чний, порі́чний, понадрі́чний.
Поре́чье – узрі́ччя, порі́ччя, понадрі́ччя. [Ши́роко закочува́ла татарва́ по низо́вих узрі́ччях каспі́йських і чорномо́рських (Куліш)].
Пореша́ть (*дела*) – повирі́шувати (спра́ви).
Пореши́ть – 1) (*дело*) ви́рішити (спра́ву); (*принять решение*) покла́сти, ура́дити *и* -тися, прира́дити (що роби́ти); *срв.* **Реши́ть.** [Мо́лодь покла́ла обороня́тись (Коцюб.). І покла́в у пе́ршу неді́лю сваті́в засла́ти (М. Вовч.). Пора́дились, пора́дились і ура́дили послу́хати па́на(Франко). А чи ура́дилися ви, хло́пці, як-же са́ме зроби́ти, щоб було́ вже до́бре? (Бердян.). В се́реду прира́дили ми вінча́тися (Кониськ.)]. **-шить** *на чём* – ста́ти на чо́му. *На том и* **-ли** – на то́му й ста́ли. [Пора́дились ми з ді́вчиною, побі́дкались і ста́ли на то́му, що вона́ пі́де у на́йми (Коцюб.)]; 2) (*убить*) рішúти, (*грубо*) упо́рати кого́. **-ши́л** *сам с собою* – рішúв сам з собо́ю. **-ши́л** *своего врага* – рішúв (упо́рав) свого́ во́рога.
Пореши́ться – ви́рішитися. *Дело* **-лось** – спра́ва ви́рішилася.
Поре́шня, *зоол., см.* **Вы́дра.**
Поре́ять – 1) поплинвти́, поли́нути (шви́дко); 2) (*о птице*) пошира́яти. *См.* **Ре́ять.**
Поржа́веть – по(і)ржа́віти; *см.* **Ржа́веть.**
Поржа́ть – по(і)ржа́ти, погиги́кати; *срв.* **Ржать.**
Порискова́ть – порискува́ти, поризикува́ти (тро́хи).
Порисова́ть – помалюва́ти, порисува́ти (тро́хи); *срв.* **Рисова́ть.**
Порисова́ться – покрасува́тися, похизува́тися, пофасува́тися. [Пофасува́вся в мо́дному вбра́нні].
По́ристость – дірча́стість, діркува́тість, поді́ркуватість, дірча́вість, шпари́стість, по́ристість, (*ноздреватость*) ніздрува́тість (-ости).
По́ристый – дірча́стий, діркува́тий, поді́ркуватий, дірча́вий, шпари́стий, по́ристий, (*ноздреватый*) ніздрува́тий.
Порица́ние – га́ньба́, гудьба́, гу́діння, дога́на, га́на, нага́на, прига́на, огу́да, загу́да, осу́да *и* о́суд, гани́[е́]ба, гане́тьба. [Де нема́є сва́рки, де нема́є ла́йки, де нема́є дога́ни людсько́ї (Мирн.). Дога́на му́дрого бі́льше сто́їть, як похвала́ дурно́го (Номис). Було́ куди́ ні пі́дуть мо́ї до́чки, ніко́ли гани́би не чу́ти (Г. Барв.)]. *Высказывать, выражать* **-ние** – висло́влювати (ви́словити), роби́ти (зроби́ти) дога́ну кому́, га́ньбу́ дава́ти (да́ти) кому́, гу́дити, погу́дити кого́. [Я па́рубку ганьби́ не даю́ (М. Вовч.). Його́ покли́кано до кура́тора і зро́блено йому́ дога́ну за те, що ши́рить неба́жані уря́дові думки́ (Грінч.). Сестру́ похва́лять, мене́ погу́дять (Гол.)]. *Подвергнуться* **-нию** – підпа́сти під дога́ну.
Порица́тель, -ница – огу́дник, огу́дниця, гуді́й (-ді́я), гуді́йка, розгу́дець (-дця), розгу́дниця.
Порица́тельный – огу́дний, огу́дливий, осу́дний, осу́дливий, дога́нний, нага́нний.
Порица́ть – гу́дити, га́нити, ганьби́ти *и* ганьбува́ти кого́, га́ньбу́ (дога́ну) дава́ти, доганя́ти кому́ за що, (*вульг.*) циферува́ти кого́ за що. [Чужо́го не гудь, свого́ не хвали́ (Борз.). І те пога́не, і там недо́бре – усе́ га́нить, усіма́ не́хтує (Н.-Лев.). Все що и́нші ні чини́ли, він ганьби́в безглу́здо й злі́сно (Грінч.). Га́рна ді́вка, ганьбува́ти ні за яку́ робо́ту не мо́жна (Г. Барв.)]. **-ца́ть** *пороки* – га́нити, ганьби́ти, карта́ти ва́ди. *Начать* **-цать** – загу́дити, зага́нити, заганьби́ти *и т. д.*
Порица́ться – гу́дитися, га́нитися, ганьби́тися, ганьбува́тися.
По́рка – 1) поротта́; 2) хло́ста (-ти) *и* хлост (-ту), хльо́ра, сіка́нка, висіка́нка, сіку́ція, прочуха́нка, чухра́й (-ра́я). *Задать* **-ку** – хло́сту *и* хло́сти, хльо́ру да́ти, прочуха́нку, висіка́нку (зав)да́ти кому́. *Получить* **-ку** – діста́ти хло́сти, прочуха́нки, (*иносказ.*) діста́ти в шку́ру. [Задали́ йому́ хло́сти, заси́пали бере́зової ка́ші (Кониськ.). Положи́вши да́йте до́бру хло́сту (Квітка). Хло́сту сво́їм школяра́м дяк завдава́в що-субо́ти (Кониськ.)]. *Производящий* **-ку** – сіка́р (-ря́), сіку́тор (-тора).
Порногра́фия – порногра́фія (-фії).
Порнографи́ческий – порнографі́чний.
По́ровну – на́рівно, рі́вно, порі́вну, зарі́вно, зрі́вна. [У нас і ворогі́в і дру́зів рі́вно (Куліш)]. *Разделить* **-ну** – поділи́ти на́рівно. [Зе́млю вони́ поділи́ли на́рівно (Звин.)]. *Взять всего* **-ну** *дать всем* **-ну** – узя́ти всього́ зарі́вно (рі́вно, зрі́вна), да́ти усі́м рі́вно. [Ко́жного зі́лля узя́ти

зарі́вно (Гр.). Ба́тько дає́ ко́жному си́нові землі́, щоб було́ рі́вно в ко́жного (Звин.)]. *Разделить имение между детьми* **-ну** – поділи́ти має́ток поміж ді́тьми рі́вно.

Поровня́ть, *см.* **Поравня́ть.**

Поро́г – 1) порі́г (-ро́га), *ум.* порі́жок, порі́жечок (-чка). [Довбиши́ха одчини́ла сіне́шні две́рі й ста́ла на поро́зі (Н.-Лев.)]. *Стоять у* **-га** *вечности* – край дові́чности стоя́ти (Грінч.). *Стоять у* **-га** – стоя́ти в поро́гах, край поро́га, коло поро́га. [П'ють у ку́ма мед-вино́, а ми в поро́гах стоїмо́ (Грінч.)]; 2) (*на реке*) порі́г (-ро́га), (*на Днестре и Буге*) броя́к (-яка́), (*в Галиции*) гук, ско́ки (*мн.*); *срв.* **Перебо́р 2, Перека́т.** [Оди́н порі́г із своїми спа́динами займа́є вздовж Дніпра́ з верству́ (Куліш). Досві́дчений керма́нич зна всі ско́ки у воді́, о які́ розби́тися мо́же дара́ба (Шух.)]. *Днепровские* **-ги** – Дніпро́ві поро́ги; 3) (*горн.*: *уступ*) спа́дина, при́пічок (-чка).

Поро́да – 1) поро́да, рід (*р.* ро́ду), порі́ддя (-ддя), порі́док (-дку), колі́но, стан (-ну), за́від (-воду), (*только о животных*) ко́дло, плід (*р.* пло́ду). [До́бра поро́да, та лиха́ вро́да (Приказка). Звір тут ко́жної поро́ди, а люде́й і не злічи́ть (Самійл.). Ро́дом ку́ри чуба́ті (Номис). Чи у їх порі́ддя таке́, що вони́ всі одна́ково нездужають (Лебед.). А це де́рево вже і́ншого порі́дку (Лубен.). Ці сви́ні хоро́шого ко́дла (Київ.)]. *Корова тирольской* **-ды** – коро́ва тиро́льської поро́ди. *Есть много* **-ро́д** *птиц* – є бага́то пташи́них порі́д. *Эта* **-да** *людей* (*пренебр.*) – люди цього́ ко́дла; 2) *геол.* – поро́да, форма́ція, тво́рення. *Горная* **-да** – гі́рська поро́да, горотві́р (-тво́ру). *Первичная горная* **-да** – пе́рвісна гі́рська́ поро́да, пе́рвісний горотві́р. *Слоистая горная* **-да** – верствува́та гі́рська́ поро́да. *Осадочные, вулканические* **-ды** – осадо́ві, вулкані́чні по́клади (поро́ди). *Нептунические* **-ды** – нептуні́чні поро́ди. *Плутонические* **-ды** – плутоні́чні поро́ди.

Поро́дистый – поро́дистий, до́брого ро́ду (пло́ду) завідськи́й. [Що то гро́ші, ку́ме: сви́ні завідські́, ко́ні завідські́, ві́вці завідські́ (Тобіл.)].

Породи́ть, *см.* **Порожда́ть.**

Породни́ть – (с)поріднИ́ти, (*сроднить*) зрідни́ти, (*связать родством*) породича́ти, посвоїти, посвоя́чити кого́ з ким. [ПоріднИ́ла нас недо́ля].

Породни́ться – (с)поріднИ́тися, (*сродниться*) зрідни́тися, (*связаться узами родства*) породича́тися, порода́тися, (*через брак*) посвоїтися, посвоя́читися з ким. [Не суди́в Госпо́дь нам порідни́тись (М. Вовч.). Та ми-ж породича́лися: мій брат узя́в її́ сестру́ (Харк.)].

Поро́дный, *см.* **Поро́дистый.**

Поро́довый – порі́дний, родови́й. **-вые** *различия* – порі́дні, родовіф відмі́ни, відзна́ки.

Порожда́ть, породи́ть – 1) роди́ти, (с)породи́ти, зроджа́ти *и* -джувати, зроди́ти, уроди́ти, плоди́ти, сплоди́ти *и* уплоди́ти, випло́джувати, ви́плодити, (*о мног.*) породи́ти, поплоди́ти, поспло́джувати, повипло́джувати кого́, що. [Мене́ ма́ти породи́ла (Шевч.). Так його́ ма́ти зроди́ла (Номис). Чорт тебе́ сплоди́в (уплоди́в)]; *срв.* **Роди́ть**; 2) (*переносно*: *производить, создать*) роди́ти, зроди́ти, плоди́ти, сплоди́ти, твори́ти, ви́творити *и* утвори́ти. [Старе́ письме́нство найду́жче одбива́ло в собі потре́би тіє́ї ви́щої верстви́, що його́ сплоди́ла (Єфр.). Проща́й, оста́нній Ри́млянине, тобі това́риша вже Рим не зро́дить (Куліш). Пантеїсти́чний на́стрій у Оле́ся зроди́в навдивови́жу га́рні пое́зії (Єфр.)]. **-да́ть** *веру, надежду, сомнение* – роди́ти (зроди́ти) ві́ру, наді́ю, су́мнів. **-жда́ть** *недоразумения, сожаления, враждебные отношения* (*вражду*) – плоди́ти (сплоди́ти), роди́ти (зроди́ти), (*вызывать*) виклика́ти (ви́кликати) непорозумі́ння, жалі́, воро́жі відно́сини (воро́жість). [Украї́нці му́сіли зректи́ся свого́ старо́го істори́чного найме́ння, щоб же плоди́ти непорозумі́ннів та плутани́ни в своїх націона́льно-грома́дських стосу́нках (Єфр.)]. **-ди́ть** *из себя* – вроди́ти з се́бе, ви́дати з се́бе. [Коли́ шляхе́тське лица́рство не вроди́ло з се́бе ні́чо́го кра́щого, як ті́льки Хмельни́ччину та Колії́вщину, так чого́-ж би то лица́рство коза́цьке вроди́ло з се́бе щось кра́ще? (Куліш). Спромогла́сь вона́ (Украї́на) ви́дати з се́бе самобу́тню літерату́ру (Куліш)]. *Это событие* **-ди́ло** *много толков* – ця поді́я ви́кликала бага́то погово́ру. **Порождённый** – поро́джений, зро́джений, спло́джежий *и т. д.* **-ться** – роди́тися, породи́тися, зро́джуватися, зроди́тися, вроди́тися, плоди́тися, сплоди́тися *и т. д.*

Порожде́ние – 1) (*действ.*) породі́ння, поро́дження, зро́дження, спло́дження *и т. п., см.* **Порожда́ть**; 2) (*племя*) поро́дження, порі́ддя, рід (*р.* ро́ду), плід (*р.* пло́ду), ко́дло, порі́дня (-дні), відрі́док (-дка), ви́плодок (-плідка). **-нье** *ехиднино* – ко́дло гадю́че (єхи́дняче); 3) (*создание, продукт*) ви́плід (-плоду), ви́твір *и* у́твір (-твору). **-нья** *больного воображения* – ви́плоди (ви́твори) х(в)о́рої уя́ви.

Поро́жек – порі́жок; *см.* **Поро́г.**

Поро́жистый – поро́жистий, поро́гуватий. [Поро́гувата рі́чка].

Порожмя́ *и* **Порожнё́м** – упо́рожні, порожняко́м, порожне́м. [Ні з чим до млина́, упорожні додо́му (Приказка)]. *Стоять* **-нём** (*о строениях*) – пу́сткою, пусти́зною, по́рожнем сто́яти. [Ятки́ й крамні комо́ри в коза́цьку руї́ну скрізь по́пелом лежа́ли або́ пусти́зною стоя́ли (Куліш)].
Поро́жний – поро́жній. **-няя** *телега*, **-ний** *мешок и т. п.* – поро́жній віз, поро́жній мішо́к (поро́жня то́рба) *и т. п.*
Порожни́ть, опорожни́ть, *см.* **Опора́жнивать.**
Порожня́к – порожня́к (-няка́), поро́жній віз. **-ко́м,** *см.* **Порожмя́.**
Порожня́нка – поро́жня підво́да; поро́жня ді́жка *и т. п.*
По́роз – 1) буга́й (-гая́), бик; 2) кнур (-ра́); *срв.* **Каба́н.**
Поро́знить – 1) *кого с кем* – порізни́ти, (*о мног.*) порозрі́знювати кого́ з ким; *срв.* **Разро́знить**; 2) (*поссориться*) порізни́тися, посвари́тися з ким; 3) (*разойтись в чём, напр. в показаниях, в пении*) порізни́ти в чо́му.
Поро́знично – на́різно, по́різно; *срв.* **По́рознь.**
Поро́зничный – на́різний, (*розничный*) роздрібни́й.
Поро́зность – дірча́стість; *см.* **По́ристость.**
Поро́зный – дірча́стий; *см.* **По́ристый.**
По́рознь – (*отдельно*) на́різно, рі́зно, по́різно, зрі́зна, осі́бно, зосі́бна, окре́мо, зокре́ма, розді́льно (*срв.* **Отде́льно, Осо́бо 1**); (*по одиночке*) пооди́нці *и* -нцю, поро́зницею. [Ніко́ли в го́сті не йду́ть на́різно, усе́ вдвох (Берд.). Ми з бра́том на́різно живемо́ (Гр.). А ви́слухавши на́різно обо́х їх, зрівня́ємо, які́ у них резо́ни (Куліш). Ко́жного пооди́нці – так усі́х і поби́в (Звин.). Селя́ни почали́ в ди́кі степи́ поро́зницею втіка́ти (Куліш)]. *Каждому* **-рознь** – ко́жному на́різно (зрі́зна, по́різно, зокре́ма, зосі́бна).
Порозове́ть – порожеві́ти, (*ещё более*) порожеві́шати.
Порозя́тина – бичина́. *Срв.* **Быча́тина.**
Порои́ться – пороїти́ся, позро́юватися.
Поро́к – 1) поро́к, опоро́к (-ку), гріх (-ха́). *Бедность не* **-ро́к** – бі́дність не опоро́к. *Он коснеет в* **-ке** – він мерзі́є в гріха́х; 2) (*недостаток*) ва́да, ґа́нджа (-джу), ґандж (-джу, *м. р. и* -джи, *ж. р.*) *и* ґанч (-чу, *м. р. и* -чи, *ж. р.*), хи́ба, дога́на, прига́на, (*гал.*) ска́за. [А що мені за дога́на, що я руда́ та пога́на (Чуб.)]. *Лошадь без* **-ка** – кінь без ва́ди, без хи́би і без ва́ди, без дога́ни. *Бичевать* **-ки** *и недостатки* – карта́ти ва́ди й хи́би. [Ювена́л вогне́м обу́рення карта́в ва́ди свої́х суча́сників (Єфр.)]. *Иметь* **-ро́к** – ма́ти ґандж, ґандж[ч]ува́ти на що. [Кінь як со́кіл і ґа́нчу не ма́є (Рудан.). Ґанчу́є на но́гу коби́ла (Канів.)].
Поро́м, *см.* **Паро́м.**
Порони́ть *и* **Пороня́ть** – 1) упусти́ти, порони́ти, (*потерять*) погуби́ти, попуска́ти, пороня́ти що; 2) повали́ти, поваля́ти, поскида́ти, позва́лювати що з чо́го; 3) погуби́ти, потра́тити що на що. **-ться** – 1) упусти́тися, порони́тися, погуби́тися, попуска́тися, пороня́тися; 2) повали́тися, поваля́тися, позва́люватися, попа́дати з чо́го; 3) погуби́тися, потра́титися.
Поропта́ть – поре́мствувати, понаріка́ти на ко́го, на що; *срв.* **Ропта́ть.**
Поросёнок, поросёночек – порося́ (-ся́ти), паця́ (-ця́ти), *ум.* порося́тко, порося́точко (-ка), паця́тко, паця́точко, (*кабанчик*) поросю́к (-ка́), (*свинка*) поросю́чка, (*детск.*) па́ця (-ці).
Пороси́ть – (*некоторое время*) пороси́ти (де́який час); (*немного*) прироси́ти, зроси́ти (тро́хи) що; *срв.* **Роси́ть.**
Пороси́ться, опороси́ться – (*о свинье*) пороси́тися, опороси́тися, (*гал.*) паци́тися, опаци́тися, (*во множ.*) попороси́тися, попаци́тися.
Пороско́шествовать, пороско́шничать – порозкошува́ти.
Поро́слый – поро́слий, уро́слий, вкри́тий чим (*напр.* траво́ю).
По́росль – 1) (*былие*) рость (-сти), росли́на, рости́на; 2) (*лесная отрасль*) па́рі[о]сть (-рости), по́рі[о]ст (-росту), *соб.* па́ростя (-стя); (*заросли*) па́рости (-тів), чагарни́к *и* чагарня́к (-ка́), (*молодая*) па́молодь (-ди); *срв.* **Па́росль, Па́ростник**; 3) па́ріст (-роста), па́росток (-тка), па́гін (-гона), па́гінок (-нка), па́гонець (-нця), па́малодок (-дка); *срв.* **О́тпрыск, Побе́г 2.**
По́рост – по́ріст (-росту).
Пороста́ть, порости́ – пороста́ти, порости́, уроста́ти, урости́, зароста́ти, зарости́ чим, (*о многом*) позароста́ти чим. [Ма́терина моги́ла уросла́ густо́ю траво́ю зеле́ною (М. Вовч.). З то́го ча́су ставо́к чи́стий заріс осоко́ю (Шевч.)].
Поро́сый. -сая *свинья* – поро́[і]сна свиня́ (льо́ха), пацна́ свиня́ (льо́ха).
Порося́тина – порося́тина, паця́тина.
Порося́тник – порося́тник, паця́тник.

Порося́чий – порося́чий, паця́чий *и* пацю́чий.
По-ро́тно – ро́тами, поділи́вшись на ро́ти.
Поротозе́йничать – поґа́вити тро́хи, (*описат.*) ґав полови́ти.
Поро́ть – 1) поро́ти, (*смётанное*) розживля́ти; *срв.* **Распа́рывать.** [Де ши́ють, там і по́рють (Приказка)]. **-ро́ть** *рыбу* – розчиня́ти ри́бу; 2) (*сов.* **Вы́пороть** *и* **Отпоро́ть**) (ш)па́рити, ви́(ш)парити, би́ти, ви́бити, сі́кти, ви́сікти кого́, шмага́ти, відшмага́ти, бато́жити, відбато́жити, шмарува́ти, відшмарува́ти, пері́щити, відпері́щити кого́, хло́сту (*и* хло́сти) (зав)дава́ти, (зав)да́ти кому́, (*о мн.*) по(ш)па́рити, поби́ти, посі́кти, пошмага́ти *и т. д.* кого́. [Яка́ тобі кори́сть з то́го, що Походе́нка ви́б’ють рі́зка́ми? (Кониськ.)]; 3) **-ро́ть** *дичь, вздор, чушь* – дурни́цю (*и* -ці) плести́, верзти́, тереве́ні, нісені́тниці пра́вити *и т. п.*; *см.* **Вздор.** **-ро́ть** *горячку* – парка́ па́рити, гарячкува́ти. **По́ротый** – 1) по́ротий *и* по́рений; 2) (ш)па́рений, би́тий, сі́чений, шма́ганий *и т. д.*
Поро́ться – поро́тися, бу́ти поро́тим, по́реним.
По́ротье – 1) *см.* **По́рка 1**; 2) дра́нтя, шма́ття, ру́б’я, ганчі́р’я; *срв.* **Тряпьё.**
По́рох – по́рох (-ху; *мн.* порохи́). *Ружейный, пушечный* **-рох** – рушни́чний (стрі́льний), гарма́тний по́рох. *Запасы* **-ха** – порохи́ (-хів). [Всіма́ поту́гами на коза́цький та́бір насу́нули (ляхи́) і за́раз їх гарма́ти, порохи́ і харчові́ вози́ опанува́ли (Куліш)]. *Сухой как* **-рох** *или* **-рох -хом** – сухи́й, як пе́рець. *Как* **-рох** *в глазу* – як сіль в о́ці. *Он и не понюхал* **-ха** – він по́роху і не ню́хав, він і бли́зько не був коло бо́ю.
Пороховни́ца – порохівни́ця, порошни́ця, порошни́к (-ка́), (*роговая*) ріг (*р.* ро́гу), ку́бок на по́рох, (*черном.*) тарапа́ть (-ти), (*для насыпки пороху на полку ружья*) на́труска. [Коло збро́ї ко́жний покла́в свою́ порошни́цю, гамане́ць з ку́лями, кло́ччя, кий до набива́ння, – усе́ щоби було́ під руко́ю (Маковей)].
Порохово́й – порохови́й. **-во́й** *склад, магазин, погреб* – порохо́[і]вня.
Пороховщи́к – порохівни́к (-ка́).
Поро́чение – га́ніння, гу́діння, га́ньблення, ганьбува́ння, ґанджува́ння *и т. д.*; *срв.* **Поро́чить.**
Поро́чить, опоро́чить – (*хулить*) га́нити, зга́нити, гу́дити, згу́дити, ґандж[ч]ува́ти, зґандж[ч]ува́ти, (*бесславить*) ганьби́ти, зганьби́ти, ганьбува́ти, зганьбува́ти, сла́вити, осла́вити, несла́вити, знесла́вити, безче́стити, збезче́стити, пля́ми́ти, сплями́ти, шпе́тити, зшпе́тити кого́, що, у (не)сла́ву вво́дити (ввести́) кого́, безче́стя́ кла́сти, покла́сти на ко́го; *срв.* **Порица́ть, Опоро́чить.** [І язи́к їм ру́ба у ро́ті ста́не, коли́ тако́го ба́тька почну́ть га́нити (Мирн.). На́що ганьби́ти чолові́ка (Кам’ян.). Се ганьбу́є і ко́нсульство (Куліш). Блаже́нні ви, коли вас ганьбува́тимуть і гна́тимуть та розпуска́тимуть про вас уся́ку лиху́ сла́ву (Єв.). Оли́мпських шпе́тив на всю гу́бу (Котл.)]. *Самому* **-чить** *себя* – (*образно*) по сла́вонці ходи́ти. [Не я тебе́, дівчи́нонько, у сла́воньку вво́джу, а сама́ ти, дівчи́нонько, по сла́вонці хо́диш (Пісня)].
Поро́чно – поро́чно, розпу́сно, розпу́тно.
Поро́чность – поро́чність, грі́шність (-ности); (*развратность*) зіпсу́тість, розпу́с[т]ність (-ности).
Поро́чный – поро́чний, грі́шний; (*развратный*), зі[о]псу́тий, розпу́с[т]ний; (*преступный*) злочи́нний. **-ный** *поступок* – гане́бний учи́нок, злочи́нок (-нка). **-ные** *наклонности* – злочи́нні на́хили.
Поро́ша – поро́ша (*ум.* поро́шенька), папоро́ша, пе́рший сніг, (*гуц.*) пошпа́й (-па́ю).
Пороши́на – пороши́на.
Пороши́ть – пороши́ти, мотроши́ти. [Надво́рі сніжо́к мотро́шить (Конотіп.)].
Порошкова́тый, Порошкообра́зный – порошкува́тий.
Порошни́ца, *см.* **Пороховни́ца.**
Порошо́к – порошо́к (-шку́); *срв.* **Прах.** *Растереть в* **-шо́к** – розте́рти на по́рох, розпороши́ти що.
Поро́ю – ча́сом. [І в пого́ду ча́сом грім уда́рить (Номис)].
Порска́ть, *охотн.* – цькува́ти.
Порт – порт (-ту).
По́рта – по́рта. *Высокая* **-та** – Пишновели́чна По́рта.
Порта́л – порта́л (-лу). **Порта́льный** – порта́льний.
Портве́йн – портве́йн (-ну).
По́ртерная – по́ртерна, пивна́ (-о́ї).
По́ртик – по́ртик (-ка), кружґа́нок (-нку), підда́шшя, підда́шок (-шка). [Тепе́р вони́ під по́ртиком Помпе́я стоя́ть і ждуть мене́ (Куліш). З обо́х сторо́н буді́влі прибудува́в ще по крилу́ поко́їв і з’єдна́в їх кружґа́нками (Стор.)].

По́ртить, испо́ртить – 1) псува́ти, попсува́ти, зо[і]псува́ти, ні́вечити, зні́вечити, поні́вечити, спотво́рювати, спотво́рити, (*повреждением*) ушко́джувати, ушко́дити, (*небрежным обращением*) не́хтувати, поне́хтувати кого́, що, (*изводить*) перево́дити, переве́сти, збавля́ти, зба́вити, (*о мн.*) поперево́дити, позбавля́ти що. [Пі́сня змо́вкла… чужа́ люди́на, очеви́дячки псува́ла тро́хи на́стрій (Коцюбин.). На тій робо́ті ушко́див коня́]. **-тить** *отношения* – псува́ти відно́сини; 2) парта́чити, сparта́чити, спога́нювати, пога́нити, спога́нити, паску́дити, спаску́дити; 3) (*не хватать*) не́путити. [На́ше село́ га́рне, нас усе́ є; одно́ ті́льки не́путить, – це́ркви нема́є]; 4) (*сглазить*) навро́чувати, навро́чити, наврокува́ти, навректи́, зуро́чувати, зуро́чити, спристрі́тити, роби́ти, пороби́ти причи́ну. **По́рченный** – 1) попсо́ваний, зіпсо́ваний, зіпсу́тий, спотво́рений, зба́влений *и т. д.*; 2) причи́нний, причи́нуватий, зуро́чений. [Пла́че або об зе́млю б'є́ться… пі́на з ро́та, – чи́сто тобі́ причи́нувата (Кор.)]. **-ная** *рыба* – при́тхла ри́ба.

По́ртиться, испо́ртиться – 1) псува́тися, попсува́тися, зіпсува́тися. [Як снасть псує́ться, то чолові́к ума́ бере́ться]; 2) (*о рыбе, мясе, яйцах*) притхну́тися, ду́ху набира́тися, набра́тися; 3) (*о людях*) ледащі́ти, зледащі́ти, розледащі́ти, розледачи́тися, розги́дитися, розпаску́джуватися, розпаску́дитися, нікчемні́ти, знікчемні́ти, (*грубо*) псі́ти, зіпсі́ти, соба́читися, розсоба́читися, (*о мн.*) поледащі́ти, порозпаску́джуватися, пособа́читися. **Испо́ртившийся** – 1) попсо́ваний, зіпсу́тий *и т. д.*; 2) зледащі́лий, розпаску́джений, розсоба́чений, розіпсі́лий. **-шееся** *яйцо* – при́тхле яйце́.

Порти́ще – поло́тнище, шмат, суві́й (-во́ю).

Портки́ – 1) (*исподние штаны*) спі́дні (*р.* спо́день), пі́дштанки (-ків); 2) штани́ (-і́в), (*зап.*) порти́ (-і́в), (*гал.*) га́чі (-ів).

Портмоне́ – гамане́ць (-нця́), гамано́к (-нка́), портмоне́т (-та), складничо́к (-чка́).

Портна́я, *см.* **Портни́ха.**

Портни́на – полотно́.

Портни́ха – кравчи́ха, кравчи́ня, шва́чка, шва́ля.

Портни́хин – кравчи́шин, шва́ччин, шва́лин.

По́ртно́, *см.* **Портни́на.**

Портно́вский, *см.* **Портня́жеский.**

Портно́й – краве́ць (-вця́), *ум.* кра́вчик, кравчи́на. *Мужской* (*женский*) **-но́й** – чолові́чий (жіно́чий) краве́ць.

Портня́га, -ня́жка, -ни́шка – кравчи́на, кравчу́к (-ка́).

Портня́жение – кравцюва́ння, (*о женщ.*) швачкува́ння.

Портня́жеский, портня́жный – краве́цький, кравці́вський. **-жеское** *ремесло* – краве́цтво. **-жеская** *мастерская* – краве́чня, (*иногда*) шва́льня.

Портня́жество – краве́цтво. [Швець знай своє́ шевство́, а в краве́цтво не міша́йся].

Портня́жить – кравцюва́ти, (*о женщине*) швачкува́ти.

Портня́жничество – краве́цтво, кравцюва́ння.

Портня́жный – краве́цький, кравці́вський. [Краве́цький арши́н].

Портово́й – порто́ви́й. [Туапсе́ ма́є коли́сь ста́тися вели́ким порто́ви́м го́родом (Кримський)].

Портомо́й – прач (-ча́), прачка́р (-ря́).

Портомо́йное – пра́льне́ (-о́го).

Портомо́йный – пра́льний. **-ный** *плот* – кла́дка (для прання́). **-ный** *сбор* – пра́льне́ (-о́го).

Портомо́йня – пра́льня, кла́дка.

Портомо́я – пра́ля, пра́чка.

Порто-фра́нко – порто-фра́нко (*нескл.*).

По́рточный – штанкови́й, пі́дшта́нковий.

Портре́т – портре́т (-та), поли́ччя (-чя), о́браз (-за), (*вульг.*) патре́т, парсу́на. **-ре́т** *поясной* – погру́ддя; (*во весь рост*) на всю поста́ву. *Писать* (*снимать*) **-ре́т** *с кого, чей* – спи́сувати, списа́ти кого́ на чо́му, малюва́ти, з[на]малюва́ти кого́, знима́ти, зня́ти портре́т(а) з ко́го, ви́бити портре́та з ко́го. [Поєдна́в його́, щоб списа́в йому́ салда́та (Квітка). Спиши́ мене́ на папе́рі. Намалю́ю ма́тір на божничку́ в ха́ті. Хіба́ тебе́, ма́ти, та й намалюва́ти. Припоручи́в нам «ви́бити патре́ти» з дівча́т (Коцюб.)]. *Сын* – **-ре́т** *отца* – син – чи́стий (чисті́сінький) ба́тько, ви́капаний ба́тько. **-ре́т** *очень похож на него* – він ду́же схо́жий на портре́ті (Полтавщ.).

Портре́тец – портре́тик, образо́к (-зка́), (*вульг.*) патре́тик.

Портрети́ст, портре́тчик – портре́тник.

Портре́тный – портре́тний. [Портре́тна галере́я].

Портсига́р – циґа́рник, циґа́рниця.

Портула́к, *бот.* Portulaca oleracea – верблю́жка, со́сомка, бло́шки. [Верблю́жка червоне́нька на́че кров розли́та (Д. Марков.)].
Портупе́йный – шабельта́совий.
Портупе́й-пра́порщик – шабельта́с-пра́порник.
Портупе́й-ю́нкер – шабельта́с-ю́нкер.
Портупе́я – шабельта́с, пере́вісь (-віси).
Портфе́ль – 1) те́ка, портфе́ль; 2) (*министерс. пост*) портфе́ль (-ля).
Портше́з – портше́з.
Портье́ра – портьє́ра, запо́на.
Портяни́на, *см.* **Портни́на.**
Портя́нка – ону́ча (*ум.* ону́чка, *мн.* -чки́), платя́нка (*ум.* -ночка), заве́ртка, (*для пальцев*) напе́рс(т)ник, -ниця.
Портяно́й – полотня́ний.
Пору́б – 1) *см.* **Пору́бка**; 2) зару́б (-бу), рубе́ць (-бця́), ви́разка.
Порубе́жный – узграни́чний, прикордо́нний.
Порубе́жник – узграни́чник, узгранича́нин.
Порубе́жничать – (*грабить*) гайду́чити, гайдукува́ти, опришкува́ти, опри́шити.
Порубе́жье – узграни́ччя (-ччя).
По́рубень – о́блавок (-вка). [Ту́ю гале́ру за мальо́вані о́блавки бра́ли (АД)]. *Срв.* **Борт.**
Поруби́ть – 1) (*немного*) вруба́ти. [Дрове́ць її́ вруба́тоньки (Федьк.)]; 2) (слегка) поцю́кати, (*на части*) поруба́ти, (*на мелкие части*) посі́кти, пошаткува́ти, здрібцюва́ти; 3) (*всё*) ви́рубати, позру́бувати; 4) (*поранить топором*) вруба́ти. [Па́льця собі вруба́в]. **Пору́бленный** – 1) вру́баний; 2) пору́баний [Постре́ляний, пору́баний].
Пору́бка – 1) (*действие*) руба́ння (-ня); 2) ру́банка, по́руб (-бу). [Це дро́ва ще во́гкі, вчора́шнього по́рубу]; 3) (*вырубленное место в лесу*) по́руб (*мн.* -ба). [Там, де ото́ по́руб вели́кий (Кониськ.)].
Пору́бщик – 1) руба́ч (-ча́). [Гура́! крича́ть рубачі при ко́жнім упа́дку лісово́го ве́летня (Франко)]; 2) (*лесокрад*) порубни́к.
Поруга́ние – (*действием и словами*) нару́га, пота́ла; (*словами*) несла́ва, (з)несла́влення, га́ньба́, публі́ка. [Наш край в нево́лі і в нару́зі (Олесь)]. *На* **-ние** – на нару́гу, на пота́лу. *На общее* **-ние** – на публі́ку. *Подвергаться* **-нию** – терпі́ти нару́гу, зазнава́ти, зазна́ти нару́ги. *Отдавать на* **-ние** – завдава́ти, завда́ти, віддава́ти, відда́ти на нару́гу.
Поруга́тель – ганьби́тель, нару́гий, пога́нець (-нця). [А над не́ю молодо́ю пога́нець сміє́ться (Шевч.)].
Поруга́тельница – ганьби́телька.
Поруга́тельный – ганьбли́вий.
Поруга́тельство – га́ньба́, безче́стя́ (-тя́), несла́ва. *Срв.* **Поруга́ние.**
Поруга́ть – 1) (*действием или словами*) безче́стити, збезче́стити, га́ньби́ти, зга́ньби́ти, ога́ньби́ти, несла́вити, знесла́вити кого́ (*о неодуш.*) огі́дити що. [Ру́ченька ми́ла влила́ в моє́ се́рце отру́ти, мій рай оганьби́ла (Вороний). І тільки на руї́нах спусто́шеного хра́му, серед огі́дженої краси́ його́ й осмі́яних свя́тощів… сумні́ свяще́нні квітки́ (Васильч.)]; 2) (*побранить*) по[ви́]ла́яти кого́, полихосло́вити на ко́го; (*задевая в брани отца или мать*) (*сов.*) побатькува́ти, ви́батькувати, ви́матіркувати. **Пору́ганный** – 1) збезче́щений, огі́джений, знесла́влений; 2) ви́лаяний, пола́яний.
Поруга́ться – 1) (*над кем*) безче́стити, збезче́стити, га́ньби́ти, зга́ньби́ти, ога́ньби́ти кого́. [Вби́ли ба́тька, ога́ньбили ма́тір (М. Стариц.)]; 2) (*с кем*) (*сов.*) пола́ятися, посвари́тися з ким за що. [Пола́ялись за ма́сляні ви́шкварки)]; 3) безче́ститися, збезче́ститися, га́ньби́тися, зга́ньби́тися *и т. д.*, бу́ти збезче́щеним *и т. д.*
Пору́ка – 1) запору́ка, зару́ка, пору́ка в чо́му, чому́, чого́. [Запору́ка щасли́вого життя́, до́брого ро́звитку. Де ті си́ли для боротьби́? Де той гарт, що міг-би служи́ти пору́кою перемо́ги? (Коцюб.)]; 2) руча́ння, зару́ка, пору́ка за ко́го, за що; (*письменная*) рукої[є ́]мство. [Taкови́й ма́єть напере́д по собі пору́ку або рукоє́мство да́ти (Статут Лит.)]; 3) (*лицо, поручитель, -ница*) пору́чник, -ниця, зару́чник, -ниця, ручи́тель, -телька, рукої́мця (*общ. р.*). [Без пору́чника не дали́ гро́шей (Лев.). Рукої́мця, кото́рий ручи́ться за ко́го, пови́нен ви́платити за то́го (Ст. Лат.)]. *В* **-ку** – на запору́ку, на пору́ку, на зару́ку. **-ка** *за меня, нас и т. п.* – моя́, на́ша запору́ка, зару́ка, пору́ка. *Круговая* **-ка** – кругова́, гуртова́, спі́льна за(по)ру́ка, пору́ка. *Отпустить или взять на* **-ки** – пусти́ти, взя́ти на пору́ки. [Пора́яв нам уда́тися до слі́дчого та ви́прохати Іва́на на пору́ки].
Порукави́чное – могори́ч (-чу́).
Поруководи́ть *и* **Поруково́дствовать** – 1) (*советом*) напу́ти́ти, наста́вити, пора́дити; 2)

(*на деле*) при́від да́ти.
Порукоде́лить, порукоде́льничать – порукоді́лити.
Порумя́нить – підчервони́ти, підкраси́ти, накраси́ти. **Порумя́ненный** – підкра́шений, накра́шений. **-ся** – підчервони́тися, під[на]краси́тися.
I. Порусе́ть – порузя́віти.
II. Порусе́ть – порусі́ти, пору́щитися.
Поруси́ть – (*прикинуться русским*) покацапува́ти, полама́тися на моско́вське, уда́ти ру́ського.
По-ру́сски – по-російському, по-російськи, по-моско́вському, по-моско́вськи, з-моско́вська, як росія́ни, як москалі́, як у москалі́в (росія́н). [Яре́менка в пи́ку ти́че, по-моско́вськи ла́є (Шевч.)].
Пору́тчик, *см.* **Пору́чик.** [Закида́є з-моско́вська].
По́руч, *см.* **По́ручень.**
Поруча́ть, поручи́ть – (*предмет или дело*) по[до]руча́ти, по[до]ру́чувати, по[до]ручи́ти, при(по)руча́ти, при(по)ру́чувати, при(по)ручи́ти, зага́дувати, загада́ти кому́ що, дава́ти, да́ти до рук кому́; (*поверять*) сповіря́ти, сповірити, звіря́ти, звірити що на ко́го, звіря́тися, звіритися з чим на ко́го, спокладати, споклáсти на ру́ки кому́, чиї́. [Про журбу́ мою́ співа́ти доручи́в я солов'ю (Олесь). Поруча́ю, бра́те, тобі́ цю ду́мку (Л. Укр.). Ду́мка тут була́ – найви́щий обов'язок да́ти до найчесні́ших рук (Грінч.). Я вам оце́ ді́льце припоручу́ (Мирн.). Верхо́вний до́гляд за ци́ми шко́лами пору́чувано і́ноді несторія́нам, і́ноді жида́м (Павлик). Секрета́р… оповіща́є Спі́льне Зі́брання про все, що йому́ зага́дує Голова́-Президе́нт Акаде́мії. На ді́да Бутурла́ку всі свої́ мае́тки сповіря́є. Пані́ все звіря́ли на ді́да й на ба́бу (Грінч.)]. **Поруча́емый** – по[до]ру́чуваний, при(по)ру́чуваний, звірюваний. **Пору́ченный** – по[до]ру́чений, при(по)ру́чений, да́ний до рук, сповірений, звірений, зага́даний кому́.
Поруча́ться, поручи́ться – ручи́тися, поруча́тися, поручи́тися, заруча́ти(ся), заручи́ти(ся) за ко́го *и* за що, у пору́ки става́ти, ста́ти за ко́го. [Хто ру́читься, той му́читься. Він ру́читься свої́м го́рлом за йо́го безпе́чність (Ор. Лев.). Хто-ж мені́ пору́читься за вас? (Грінч.). А ви мо́жете за ньо́го заручи́ти? Озва́лась честь і заручи́ла тве́рдо, що бу́де так, або́-ж за це поля́жем (Куліш). Хто-ж за це заручи́вся-б нам? (Куліш). Хто-ж нам за вас у пору́ки ста́не? (Куліш)].
Поруче́йник, *бот.* Falcaria rivini – різа́к, різа́чка, серпорі́з, сокирки́ (-рок).
Поруче́ние – 1) *см.* **Пору́ка**; 2) дору́чення, приру́чення, припору́ка. [Такі́ дворя́ни і́ноді оде́ржували від короля́ тимчасо́ві дору́чення (Ор. Лев.). Вла́сне, я не сам, а з приру́чення мого́ ба́тька (Грінч.)]; 3) (*миссия*) посо́льство. [Не ї́стиму, по́ки не ви́повню мого́ посо́льства (Св. Пис.)]. *Возложить на кого* **-ние** – покла́сти дору́чення на ко́го, припоручи́ти, допоручи́ти, поручи́ти, приручи́ти кому́ що. *Дать кому* **-ние** – да́ти пору́чення, загада́ти спра́ву (що зроби́ти). *Отказаться от* **-ния** – відмо́витися від дору́чення. *По* **-нию** – з дору́чення (припору́чення). *Исполнять* **-ние** – вико́нувати, ви́конати дору́чення (припору́чення). *Чиновник особых* **-ний** – урядо́вець для особли́вих дору́чень. *Не беритесь за это* **-ние** – не прийма́йте (не підійма́йтесь) цьо́го дору́чення.
По́ручень, -чни – пору́ччя (-чя), пору́ччя (-чів), поруча́та (-ча́т), (*у балкона, лестницы*) баля́са (-си), баля́си (-сів), по́ручі (-чів), поре́нчата (-чат). [Ти сиди́ш у крі́слі… а на пору́ччі примости́вся і я (Кримськ.)].
Пору́чик – пору́чник, значкови́й (-о́го). [Не пущу́ тя, пору́чнику, – аж ро́ку дослу́жиш].
Поручи́тель, -ница – пору́чник, -ниця, зару́чник, -ниця, (по)ручи́тель, -лька, рукої́мця (*общ. р.*). [Він йо́го пору́чник, – ручи́вся за ньо́го].
Поручи́тельный – пору́чний, зару́чний. **-ное** *обязательство*, *см.* **Пору́ка.**
Поручи́тельство – пору́ка, зару́ка, запору́ка, пору́ки (*р.* пору́к), (*письменное*) рукое́мство. *В* **-ство** (*представлять, давать что*) – на зару́ку, на (за)пору́ку (по)дава́ти, (по)да́ти що. *Под чьё* **-ство** (*занимать деньги*) – за чиє́ю пору́кою. [Жид дає́, але не ина́кше, як за пору́кою (Тобіл.)].
Пору́чический, пору́чичий – пору́чників, пору́чницький.
По́ручни, *см.* **По́ручень.**
Пору́чно – по рука́х.
По́ручь (*в облачении*) – нара́квиця (-ці).
Порфи́р – порфі́р (-ру).
Порфи́ра – порфі́ра, багряни́ця.
Порфи́рный *и* **Порфи́ровый** – порфі́ровий.
Порфироно́сец – порфіроно́сець, багрено́сець (-сця).

Порфироно́сный – порфіроно́сний, багрено́сний.
Порфироро́дный – порфіроро́дний, багрянаро́дний.
Порх! – пурх! [Пурх, та й полеті́ла (Грінч.)].
Порха́ние – пу́рха́ння (-ня).
Порха́ть, порхну́ть – пу́рхати, пу́рхну́ти, фу́ркати, х[ф]у́ркнути, літа́ти (в повітрі).
Порха́ющий (*прил.*) – пурхли́вий.
По́рхлый – крихки́й.
Порхля́к, порхови́ца (*гриб*) – бздюх (-ха́).
Порхолёт – вітрого́н.
Порху́н – пурха́йло, пу́рхалок (-лка).
Порцеляни́т – порцеляні́т (-ту).
Порцио́н – па́йка, пайо́к (-йка́).
Порцио́нно – по́рціями, на по́рції.
Порцио́нный – порці́йний, пайкови́й.
По́рция – по́рція, пай, па́йка, пайо́к (-йка́), пропі́р (-о́ру); (*водки*) крючо́к (-чка́).
По́рча – 1) псува́ння, попсу[о́]ва́ння, поте́ря, шко́да; (*приведение в негодность*) ні́вечення (-ня), зні́вечення, поні́вечення; (*небрежн. обращ.*) не́хтування, зне́хтування, поне́хтування; (*нецелесообразное израсходование*) переві́д (-во́ду), зба́ва. *Произошла* **-ча** – ста́лася поте́ря, шко́да. *Причинить* **-чу** – вчини́ти шко́ду, попсува́ти, *и т. д.*; 2) (*в состоянии душевного здоровья*) причи́на; (*сглаз*) уро́ки (-ків). *см.* **По́ртить.**
По́рченый (*прил.*) – 1) причи́нний, причи́нуватий; 2) псо́ваний, зіпсо́ваний, брако́ваний.
По́ршень – 1) шпи́ндель (-для), толочі́й (-ія́); 2) **-шни** – постоли́ (-і́в), ка́пці (-ців).
По́ршневый – шпиндлеви́й, толочі́євий.
По́рщик – 1) поро́льник, -ниця; 2) (*производящий порку, сечение*) сіка́р (-ря́) сіку́тор (*р.* сіку́тора).
Поры́в – 1) (*физический разрыв*) по́рвання, розі́рвання, розри́в (-и́ву); 2) (*стремление*) по́рив (-ву), порива́ння; (*ветра*) по́рив, по́дму́х (-ху), (*сильный*) бу́рхання (-ня), би́рса, хви́ля. [Як набіжи́ть би́рса, то й млин пова́лить]; 3) (*душевный к чему*) по́рив, порива́ння до чо́го. *Тщетные* **-рывы** – ма́рні порива́ння, по́риви. *Овладевает* **-ры́в** *чувства* (*гнева, раскаяния*) – порива́є чуття́ (гні́ву, каяття́)].
Порыва́ть, порва́ть – 1) рва́ти, порва́ти, (*ткань, бумагу и т. п.*) де́рти, поде́рти, дра́ти, подра́ти, роздира́ти, розде́рти, розідра́ти, (*о мн.*) порозди́ра́ти що. [Порве́ нове́ вино́ бурдюки́ (Єв. Л.). Не пійма́в я нічо́го і не́від поде́р (Л. Укр.)]; 2) (*рвать время от времени*) рва́ти ча́сом, посми́кувати, (*некоторое время*) порва́ти, посми́кати, (*долго*) попорва́ти, попосми́кати; 3) (*о душевном порыве, безлично*) порива́ти, порва́ти, помика́ти до чо́го. [Ви́дно ха́ту, ви́дно гру́шу, – туди́ мою́ що-ве́чора порива́є ду́шу. Не ви́дно мо́єї ха́ти, ті́льки ви́дно гру́шу, туди́-ж мою́ помика́є що-ве́чора ду́шу]; 4) **-а́ть** *с кем, ч.-л.* – порива́ти, порва́ти, зрива́ти, зірва́ти, узя́ти ро́збрат з ким, чим, одки́нутися од чо́го. [(Коцюбинський) остато́чно порива́є з реалісти́чною мане́рою сво́їх попере́дніх тво́рів (Єфр.). Я зірву́ з ним знайо́мість (Л. Укр.). У тих люде́й… не стає́ власти́во зва́ги взя́ти ро́збрат з життя́м упривилейо́ваних клас (Коцюб.). А, Шмі́дти в Москві́? Чи Лаго́вський од їх одки́нувся? (Кримськ.)]. **По́рванный** – по́рваний, дра́ний, по́драний, поде́ртий, (*об отношениях*) зі́рваний. [Пізна́ють хло́пці і в дра́ній соро́чці].
Порыва́ться, порва́ться – 1) рва́тися, порва́тися, (*о тканях, бумаге и т. п.*) де́ртися, поде́ртися, дра́тися, подра́тися. [Ой як ви́йдеш на ву́лицю, – нами́сто порве́ться. Як ли́штва подере́ться, пиша́ння мине́ться]; 2) (*стремиться*) порива́тися, рва́тися, порва́тися, порива́ти, (*с усилием*) пну́тися, (*торопливо, поспешно*) ква́питися, покваа́питися, (*на дело, которое не по силам*; *иронич.*) сі́катися, (*много раз или долго*) попорва́тися, попопну́тися, попосі́катися. [Я змага́вся, порива́вся го́ри зсу́нути з землі́ (Грінч.). Ми не рвемо́сь на свобо́ду й дру́гим її́ не дамо́ (Самійл.). Молода́ си́ла тремти́ть і порива́є з ко́жної жи́лки стебла́ (Коцюб.). За ще́лепами своє́ не помі́ститься, а (вона́) до чужо́го куска́ ква́питься (Кониськ.). Сі́кається би́ти мене́ све́кор, та тіка́ю я (Грінч.)].
Поры́висто – пори́вча́(с)то, рву́чко, рві́йно, нага́льно, (*частыми несильными порывами*) при́смиком, (*оч. сильными*) бурхли́во. [Віє ві́тер при́смиком].
Поры́вистость – пори́вча(с)тість, рву́чкість, нага́льність (-ости).
Поры́вистый – (*о движении, характере*) пори́вча(с)тий, рвучки́й; (*о движении*) рва[у]чки́й, нава́льний, нага́льний, нага́йний, шибки́й, бу́йний, бурхли́вий. [Ві́тер ду́же пори́вчастий. Він знав її́ нерво́ву пори́вчасту вда́чу (Неч.-Лев.). В степу́ рвачки́й на во́лі ві́тер віє (Грінч.). Під злу заверю́ху нава́льний вітри́ще руйну́є-лама́є… (Кримськ.)].
Порыга́ть – поблюва́ти, пориа́ти.

Порыда́ть – порида́ти, поголоси́ти; (*долго или много раз*) попорида́ти, попоголоси́ти по ко́му.
Порыже́лый – поруді́лий.
Порыже́ть – по[ви́]руді́ти.
По-ры́ночному – по база́рній ціні́.
Поры́скать – побі́гати, поганя́ти, погаса́ти; (*долгое время*) попобі́гати, попоганя́ти, попогаса́ти.
По́рыски – бруси́ (-ів).
Порыску́чий – побігу́чий.
Поры́ть – пори́ти, покопа́ти, (*лапами*) погребти́, (*норы*) понори́ти; (*долго*) попори́ти, попокопа́ти що *и т. д.* **Поры́тый** – пори́тий, поко́паний.
Поры́ться – пори́тися, покопа́тися, (*в вещах, разыскивая что-л.*) пони́шпорити; (*долго*) попори́тися, покопа́тися, попони́шпорити.
Порыхле́ть – спухні́ти, зроби́тися (ста́ти) пухки́м, сипки́м, крихки́м. [Після по́пелу земля́ спухні́є].
По-ры́царски – по-лица́рському, по-лица́рськи, (*в пределах украинского быта*) по-коза́цькому, по-коза́цьки.
Порыча́ть – поríча́ти, порика́ти, поревти́, порееві́ти, (*о собаках и т. п.*) погарча́ти, (*долго*) попоріча́ти, попорика́ти *и т. д.*
Порябе́ть – (*сделаться пятнистым*) порябі́ти, (*от углублённых пятен*) потаранкува́тіти, потарапа́тіти, (*об одном*) старапа́тіти.
Порябе́лый – порябі́лий, (*с углублёнными пятнами*) таранкува́тий, тарапа́тий, дзюба́тий. *См.* **Порябе́ть.**
Поря́да – лад (-у), зви́чай (-аю), *Срв.* **Поря́док.**
Поряди́ть – підряди́ти, підгоди́ти, згоди́ти, поєдна́ти, з’єдна́ти. [Жиди́ підгоди́ли жи́то вози́ти до Ки́їва. Згоди́ли яко́гось москаля́ з мі́ста за кухова́ра (М. Вовч.). Так він то позва́в Кузьму́ Трохи́мовича та й поєдна́в його́, щоб списа́в йому́ салда́та (Квіт.)].
Поря́дковый – порядко́вий. [Йме́ння числові́ порядко́ві (Неч.-Лев.)].
Поря́дком – 1) в поря́дку, одря́ду, як слід, за ря́дом. [Розкажи́ усе́ по ря́ду (Куліш)]; 2) до́бре, добря́че, дово́лі, дово́леньки, до́сить, чи тро́хи, чима́ло, чимале́нько, ге́ть-то, гара́зд (-енько), га́рно, гарне́нько. [Там його́ до́бре поби́ли. Прога́ялись ге́ть-то, огля́дуючи манасти́р (Куліш). Гара́зденько удовольни́вся (Гліб.)].
Поря́док – поря́док (-дку), ряд (-ду), лад (*р.* ла́ду́), стрій (-ро́ю), по́лад, розпоря́док, (*в действии, в работе*) ра́да, чин (-ну), (*очередь следования*) че́рга́, ко́лія. [Грома́дський поря́док (Куліш). Після тата́рщини нові́ поря́дки на Украї́ні поста́ли (Куліш). Наро́дній добро́бут зале́жить від то́го, які́ зако́ни даю́ть наро́дові ряд (Леонт.). Держа́вний лад. Прива́тна вла́сність, то – осно́ва тепе́рішнього капіталісти́чного ладу́ (Єфр.). Світови́й стрій одві́чний (Л. Укр.). Ні ладу́, ні по́ладу нема́. Життя́ почина́лось своє́ю черго́ю (Коцюбинськ.). Тепе́р прийшла́ ко́лія, так тре́ба йти]. *Привычный* **-док** (*обыкновенье*) – зви́ча́й (*р.* зви́ча́ю). *Установленный* **-док** (*правило*) – устано́ва. [Сам я зна́ю всі вхо́ди й звича́ї в (його́) ха́ті (Франко). У ньо́го (па́на) така́ встано́ва, що попе́реду відроби́ па́нові, хоч-би ту громові́ ку́лі леті́ли, а вже відта́к – собі́ (Франко)]. *В* **-дке** – як слід, у поря́дку. [У ме́не все як слід, ка́же Ове́рко: худо́бі позано́сив, понапува́в, клу́ня і возі́вня на замку́ (Кониськ.)]. *В таком* **-дке** *размещать(ся)* (*о людях*) – таки́м ладо́м, таки́м розпоря́дком ста́вити, поста́вити (става́ти, ста́ти). *По* **-дку** – по ря́ду, по ря́ду че́рги, за ря́дом, по ко́лії, у поря́док. [Спа́ло на ду́мку й мені́, дові́давшись пи́льно про все з поча́тку, списа́ти по ря́ду (Єв.). Він пра́вив по ря́ду че́рги своє́ї слу́жбу перед бо́гом (Єв.). Тоді́ по ко́лії підхо́дили і дру́гі (до сто́лу) і ко́жен розпи́сувавсь (Свид.)]. *В* **-дке** *содержать* (*дело*) – ма́ти, трима́ти (спра́ву) в поря́дку; на поря́дках соде́ржувати (спра́ву). [Господа́рство соде́ржувала на поря́дках (Квіт.)]. *Давать* **-док** – знахо́дити, знайти́ лад кому́, чому́, дава́ти, да́ти лад кому́, чому́, знахо́дити, чини́ти, дава́ти ярмі́с кому́, чому́, ряди́ти, уряди́ти, розпоряди́ти що. [Ві́йсько стоя́ло, ладу́ не зна́ло, пан Іва́н ішо́в, лад ві́йську знайшо́в. Мене́ на дворі́ дру́гі дожида́ються; – тре́ба усі́м ярмі́с да́ти (Мирн.). Старшина́ приї́де, розпоряди́ть та й знов на ху́тір. Чолові́к ми́слить, а бог ря́дить]. *Приводить в* **-док** – 1) (*о деле, работе или группе предметов*) дово́дити, дове́сти до ладу́, роби́ти, зроби́ти лад чому́, зво́дити, зве́сти до поря́дку (на лад), упорядко́вувати, упорядкува́ти, ула́годжувати, ула́годити, ула́джувати, ула́дити, ула́днати, направля́ти, напра́вити що. [Си́лувалась доро́гою упорядкува́ти свої́ думки́, зупини́ти їх на чім-не́будь одні́м (Франко). Хтось штовхну́в ді́жечку з водо́ю… пообли́ва́в оде́жу, з’яви́вся сто́рож… і дові́в зно́ву все до ладу́ (Грінч.)]; 2) (*о предметах отдельных*) оправля́ти, опра́вити, облаго́джувати, обла́годити, опоря́джувати,

опоряджа́ти, опоряди́ти, упоря́джувати, упоряджа́ти, упоряди́ти, припоряджа́ти, припоряди́ти, наряджа́ти, наряди́ти, направля́ти, напра́вити, виладно́вувати, ви́ладнати, по́рати, упо́рати що; (*наводить чистоту*) прибира́ти, прибра́ти, чепури́ти, причепури́ти -ся (*себя*), відхре́щувати, відхрести́ти. [Збери́ всі чо́вни, що оста́лись, і га́рно за́раз їх опра́в (Котл.). Тре́ба упоряди́ть шко́лу. Ми йому́ ґа́нки наряди́ли. Пого́нич узя́в по́рати санки́ (Крим.). Вми́лася холо́дною водо́ю, щоб не зна́ти було́ сліз, ще причепури́лася тро́хи й пішла́ (Грінч.). Там таке́ вдо́ма заста́ла, що наси́лу-си́лу відхрести́ла (Свид.)]. *Заводить* **-дки** – порядкува́ти; лад, поря́док, розпоря́док запрова́джувати, запрова́дити. [Коза́цтво перебива́ло королі́вським уря́дам порядкува́ти по свої́й уподо́бі (Куліш)]. *Заведены, существуют* **-дки** – звича́ї пово́дяться. [Що то за лю́ди в ній (у бу́рсі) живу́ть, і що то за звича́ї пово́дяться в ній (Яворн.)]. **-док** *наводить в чём* – лад дава́ти, да́ти, лад роби́ти, лад знахо́дити чому́, упорядко́вувати, упорядкува́ти, на лад зво́дити, зве́сти́ що. [Дячи́ха господарюва́ла і всьому́ лад дава́ла (М. Вовч.)]. *Прийти в* **-док** – зійти́, спа́сти на лад. [Як попорядку́є з ти́ждень, то на́че все й на лад спаде́ (Мова)]. *Стать, поставить на* **-док** *дня* – ста́ти, поста́вити на че́ргу дня, на поря́док де́нний. [Жіно́че пита́ння ста́ло наре́шті тут (у Галичині́) на че́ргу дня (Єфр.)]. *Соблюдать* **-док** – доде́ржувати, доде́ржати поря́дку, глядíти, доглядíти поря́дку. [Гляди́, дя́дьку, поря́дку]. *Нарушать* **-док** – пору́шувати, пору́шити лад, поря́док, розпоря́док, лама́ти, злама́ти зви́ча́й, -ча́ї. *Нарушение* **-дка** – пору́шування, пору́шення ладу́ *и т. д.*, лама́ння звича́ю, -ї́в. *Плохие* **-дки** – безла́ддя (-дя), бе́злад (-ду); (*по вине блюдущих или устанавливающих* **-дки** *органов*) – безуря́ддя. *Никакого* **-дка** *не стало* – ніяко́го ладу́ не ста́ло. *Поддерживать* **-док** – пильнува́ти ладу́. *Правовой* **-док** – пра́вний, правови́й лад. *Смотреть за* **-дком** – ве́сти́ поря́док. *По* **поря́дку** – підря́д, по-че́рзі, по́ряду. *В алфавитном* **-ке** – за абе́ткою, в абе́тковім поря́дку. *В обычном* **-ке** – звича́йним поря́дком. *В спешном* **-ке** – нега́йно, спі́шно. *В* **-ке** *очереди* – за ря́дом, по ря́ду че́рги. *В* **-ке** *настоящего постановления* – поря́дком ціє́ї постано́ви. *В* **-ке** *назначения, выдвижения* – поря́дком призна́чення, висува́ння. *В судебном* **-ке** – судо́вно[е]. *Для* **-ку** (*без существен. надобности*) – для годи́ться. *В* **-ке** *вещей* – як во́диться, як звича́йно, як слід, як годи́ться. *Это в* **-ке** *вещей* – це річ звича́йна.

Поря́дочно – 1) (*достаточно*) до́бре (*ум.* до́бре́нько *и* до́бречко, *ув.* добря́че), дово́лі, дово́леньки, до́сить, чима́ло, чимале́нько, чи тро́хи, геть-то, поря́дно, багате́нько; 2) (*в порядке*) дола́дно, поря́дно, стате́чно, до-пуття́, як слід. **-но** *вести себя* – пово́дитися стате́чно, статкува́ти.

Поря́дочность – 1) поря́дність (-ности); 2) (*в социальной и моральной оценке*) стате́чність (-ности), статкува́ння (-ня).

Поря́дочный – 1) (*о предметах: по величине и друг. кач.*) поря́дний, пу́тній, путя́щий, дола́дній, нічоге́нький, годя́щий, гарне́нький, до́брий, добря́чий; (*только по величине*) чима́ли́й, спо́рий. **-ная** *сумма* – гру́бі гро́ші; 2) (*в социальной и моральной оценке*) поря́дний, стате́чний, стато́чний, статкови́тий, статни́й, ста́тній, присто́йний, лю́дяний, лю́дський, га́рний, пу́тній, путя́щий. [В лю́дяного шинкаря́ і в корчмі́ кра́ще (Свид.)]. **-ный** *сын* – ба́тьків син. **-ное** *дитя* – оте́цька дити́на.

Поса́д – 1) (*действ.*) поса́дження; 2) присі́лок (-лка), слобода́, слобі́дка; 3) (*самоуправл.*) місте́чко.

Посади́ть – 1) (*кого на что*) посади́ти, посадови́ти, (*о мн.*) посаджа́ти, (*во что-нибудь*) усади́ти, (*о мног.*) повса́джувати у що; (*подняв* **-ди́ть** *на что-нибудь*) ви́садити, зсади́ти, (*о мн.*) повиса́джувати, позса́джувати на ко́го, на що; *см.* **Посажа́ть 1**. [Козаче́нька молодо́го на ослі́нці посаджу́ (Чуб.). Хоч у сту́пу всаді́ть та пирога́ми году́йте, – все бу́де одна́ка (Ном.). Ви́садив його́ на коня́ (Грінч.). Позса́джував діте́й на віз (Грінч.)]. **-ди́ть** *вокруг чего-небудь* – обсади́ти що, кого́ ким, чим, (*вокруг себя*) обсади́тися ким, чим. **-ди́ть** *на кол* – наби́ти (настроми́ти) на па́лю. **-ди́ть** *в лужу, в галошу* (*перен.*) – на слизьке́ загна́ти. **-ди́ть** *кого на собственное хозяйство* – ви́ділити кого́ на вла́сне господа́рство; покла́сти кого́ на ґрунт. [Дід Дмитро́ покла́в на ґрунт чотирьо́х сині́в (Стеф.)]. **-ди́ть** *в тюрьму* – за[по]сади́ти, заки́нути, посадови́ти, зачини́ти, завда́ти в тюрму́. **-ди́ть** *в заключение* – ув'язни́ти, завда́ти під коло́дку, да́ти за́ключ. **-ди́ть** *под арест* – за сторо́жу да́ти, взя́ти; *срв.* **Арестова́ть, Аре́ст. -ди́ть** *на должность* – настанови́ти на поса́ду; *см.* **Посажа́ть 2**. **-ди́ть** *новобрачную за стол* (*свадебный обряд*) – заве́сти на поса́д. **-ди́ть** *в сажик для выкормки* – заки́нути в сажо́к; 2) (*о растениях*) посади́ти, насади́ти, (*во множ.*) посаджа́ти, насаджа́ти, понаса́джувати. [Клен-дере́вце посаджу́. Насади́в сад]. **-ди́ть** *отросток* – відсади́ти. **Поса́женный** *и* **посаже́нный** – 1) поса́джений, посадо́влений; ви́саджений; 2) поса́джений, наса́джений.

Посади́ться – 1) посадови́тися, посі́сти, посіда́ти. [Зібра́лися як слід, посі́ли, гомоня́ть (Г. Барв.). Всі посіда́ли по лавка́х і замо́вкли]; 2) (*о растении*) посади́тися. [Сказа́ли-б шовко́виці оці́й: ви́коренись і посади́сь у мо́рю (Єв.)].
Поса́дка – 1) (*сажание*) саді́ння, саджа́ння, заса́д (-ду). [Як-би після саді́ння та дощів!]; 2) поста́ва. [У ньо́го на коні́ така́ ві́льна га́рна поста́ва. Га́рна поста́ва голови́]; 3) (*одежда*) козаки́н, беке́ша; 4) (*при шитье*) ушива́ння, призби́рування.
Поса́дник, -ница – поса́дник, -ниця.
Поса́дничество – поса́дництво.
Поса́дочный – (*о семенах*) насі́нний, (*при пересаживании*) висадко́вий.
Поса́дский – 1) присі́лковий, слобі́дський; 2) місте́чко́вий. *См.* **Поса́д.**
Посажа́ть – 1) (*усадить*) посаджа́ти, посадови́ти кого́; *см.* **Посади́ть 1**. [Посадови́ли свої́х госте́й до сто́лу]; 2) (*назначить на должность*) понастановля́ти, понастано́влювати. [Понастано́влювали лихи́х нача́льників]. *См.* **Посади́ть 1.**
Посаже́нно – сажня́ми, на са́жні, з са́жня. [Ми за кімна́ту пла́тимо з са́жня].
Посаже́нное – сажньове́ (-о́го).
Посаже́нный – сажньови́й. **-ная** *продажа дров* (*посаженно*) – про́даж дров на са́жні *или* сажня́ми.
Посаже́ный – (*мать, отец*) весі́льний, вінча́льний, поса́дний, посадже́ний, голова́тий, сто́льний, про́ханий ба́тько. [Поса́дним ба́тьком на весі́лля заклика́ємо (Куліш)]. *Быть* **-ным** *отцом, матерью* – батькува́ти, матерюва́ти, бу́ти за ба́тька.
I. Поса́живать, посади́ть – (*пришивать сверху*) нашива́ти, наши́ти, (*о мн.*) понашива́ти; (*пришивая чуточку спосаживать сборками верхнюю половину*) призби́рувати, призбира́ти. [Як пришива́тимеш рука́ва, так на плечі́ рука́в призби́руй тро́хи]. **-ть** *один конец* (*сшивая полотнища*) – ушива́ти, уши́ти. [Пілки́ рі́вні були́, а ти, зшива́ючи, ве́рхню вши́ла, от вона́ й коро́тша тепе́р]. **-ться** – нашива́тися, наши́тися, (*во множ.*) понашива́тися; ушива́тися, уши́тися, призби́руватися, призбира́тися. [Попе́реду позшива́й пілки́ на живу́ ни́тку, щоб ве́рхня не вши́лася].
II. Поса́живать, посажа́ть (*о раст.*) – сади́ти потро́ху, посаджа́ти тро́хи.
I. Поса́ливать, поса́лить – са́лити, наса́лити, масти́ти, помасти́ти са́лом що. **Поса́ленный** – поса́лений, пома́щений са́лом.
II. Поса́ливать, посоли́ть – сали́ти потро́ху, посоли́ти.
По-саме́цки – по-саме́цькому, як саме́ць.
Посамово́льничать – посваво́лити.
По-са́мочьи – по-сами́чому.
Посапо́жничать – пошевцюва́ти.
Поса́сывать, пососа́ть – посмо́ктувати, посмокта́ти, сса́ти (и́ноді, часа́ми) посса́ти, (*усилит.*) попосса́ти, (*один раз*) смок(то)ну́ти. **Посо́санный** – посмо́ктаний, посса́ний.
Посба́вить, *см.* **Сбавля́ть. -вить** *спеси, см.* **Посби́ть.**
Посби́ть – (*немного*) зби́ти, (*много*) позбива́ти що. **-би́ть** *спеси* – зби́ти пиху́, вкрути́ти хвоста́ кому́, прискроми́ти кого́.
Посбри́ть – зголи́ти, ви́голити, збри́ти, (*о мн.*) позго́лювати. [На́ші старі́ позго́лювали бо́роди (Грінч.)].
Посброса́ть – поскида́ти що. [Вона́ розсе́рдилась і всі мої́ ре́чі з во́за поскида́ла].
Посбы́ть – збу́ти, (*о мн.*) позбува́ти кого́, що. *Вода* **-бы́ла** – вода́ спа́ла. **-ться,** *см.* **Сбы́ться.**
Посвали́ть – звали́ти, (*о мн.*) позва́лювати що. **-ли́ть** *возы* – поскида́ти що з возі́в.
Посвари́ть – 1) з[на]вари́ти, (*о мн.*) понава́рювати; 2) (*о металлах*) звари́ти, (*о мн.*) позва́рювати.
Посва́тать – посва́тати кого́, засва́тати, ви́сватати (*о мн.* позасва́тувати, повисва́тувати) кого́, побра́ти рушники́ за ко́го. [Того́-ж дня засва́тав дру́гу ді́вчину (М. Вовч.). Сама́ ля́ха полюби́ла, сама́ й ви́сватала]. **Посва́танный** – по[за]сва́таний. [Га́рна ді́вка, як засва́тана].
Посва́таться – посва́татися до ко́го, засва́татися з ким, засла́ти старості́в до ко́го. [До На́сті засла́в старості́в удове́цьз дру́гого села́ (Коцюб.)].
Посвеже́лый – 1) посвіжі́лий. [Посвіжі́ле лице́]; 2) похолодні́лий. [Похолодні́лий ві́тер].
Посвеже́ть – 1) посвіжі́ти, (*ещё более*) посвіжі́шати. [Пі́сля лі́тнього відпочи́нку вона́ ду́же посвіжі́ла]; 2) похолода́ти, (*ещё более*) похолодні́шати. [Пі́сля дощу́ похолода́ло].
Посвезти́ – позвози́ти що. [Лю́ди й хліб уве́сь уже́ позво́зили з по́ля].
Посверка́ть – побли́скати.
Посверли́ть – (*немного*) повертí́ти, посвердлува́ти тро́хи, (*много*) попросве́рдлювати, попровí́рчувати що (дірки́).

Посверте́ть, посверну́ть – згорну́ти, (*мн.*) позго́рта́ти що.
Посвести́, посве́сть – зве́сти, (*мн.*) позво́дити що.
Посветить – посвітити, присвітити. [Візьми свічку та посвіти мені]. *Вдоволь* **-тить** – насвітитися, (*о звёздах*) назорітися. [Тобі, місяцю, насвітитися, мені по світу надивитися].
Посветле́ть – посвітлі́ти, поясні́ти, (*ещё более*) посвітлі́шати, поясні́шати, проясні́шати, (*на дворе*) ви́яснитися, задні́ти, обви́дні́ти, освіну́ти, (*о цвете*) поясні́шати, (*о волосах*) порусяві́ти, побіля́віти. [Не́бо поясні́ло. Як обвидні́ло тро́хи надво́рі, за́раз зібра́лися лю́ди (Кв.)]. **Посветле́вший** – посвітлі́лий.
Посветли́ть – ви́яснити що.
По-све́тски – по-великопа́нському.
Посвиде́тельствование – (по)сві́дчення, засві́дчення.
Посвиде́тельствовать – посві́дчити, засві́дчити, посвід(к)ува́ти що.
Посве́чивать, -ся – посві́чувати, -ся, висві́чувати, -ся, (*блестя*) вили́скувати, -ся.
По-сви́нски – по-сви́нському, по-свиня́чому, як свиня́.
Посвире́пствовать – полютува́ти, поіритува́тися.
По́свист – ви́свист, свист (-у). [Чу́ти га́лас, ви́гуки, ви́свисти (Васильч.)].
Посвиста́ть *и* **Посвисте́ть** – посвисті́ти. [Коло те́бе нага́єчка посви́ще (Грінч. III)].
Посви́стывание – посви́стування, висви́стування.
Посви́стывать – посви́стувати, висви́стувати, (*о птицах ещё*) хві́тькати; (*кнутом*) хви́ськати, цьво́хкати.
Посви́ть – 1) зви́ти (*о мн.*) позвива́ти що; 2) змота́ти, позмо́тувати, спле́сти́, посплі́та́ти що.
Посвоево́льничать – посваво́лити.
По-сво́йски – 1) по-сві́йському, як свій, як рі́дний; 2) (*по-нашенски*) по-на́ському, по-на́ськи.
Посво́иться (*с кем*) – посво́їтися з ким.
Посволо́чь – стягти́, (*о мн.*) постяга́ти що.
Посвороти́ть – зверну́ти (тро́хи), (*мн.*) позверта́ти.
Посвы́кнуться – зви́кнути до чо́го (помá́лу), (*о мн.*) позвика́ти.
Посвяза́ть – позв'я́зувати. [Позв'я́зував доку́пи всі мотузки́]. **-ся** – позв'я́зуватися. [Даре́мно ви позв'я́зувалися з ци́ми лю́дьми́].
Посвяща́ть, посвяти́ть – 1) посвя́чувати, посвяти́ти що, (*в духовный сан*) висвя́чувати, ви́святити кого́. [Посвяти́ли нову́ ха́ту. Висвя́чувати на попа́]; 2) присвя́чувати, присвяти́ти кому́, чому́ що. [Цьому́ завда́нню й присвяти́в Грінче́нко свою́ літерату́рну ді́яльність (Єфр.)]; 3) (*отдавать*) признача́ти, призначи́ти, поклада́ти, покла́сти, віддава́ти, відда́ти, присвя́чувати, присвяти́ти кому́ що. [Вона́ присвяти́ла хо́рому ввесь свій час, всі свої́ си́ли (Коцюб.)]. *Он* **-ти́л** *свою жизнь науке* – він відда́в своє́ життя́ нау́ці. *Он* **-ти́л** *своих детей на службу* (*отечеству*) – він присвяти́в (відда́в) свої́х ді́те́й на слу́жбу (ба́тьківщині). *Я* **-щаю** *утро делам* – я признача́ю ра́нок на спра́ви (спра́вам). **-ща́ть** *кому время* – уділя́ти, уділи́ти, признача́ти, призначи́ти кому́ час. *Я* **-ща́ю** *этому делу все свои силы* – я поклада́ю на цю спра́ву всі свої́ си́ли; 4) (*посвящать кого в тайну*) утаємни́чувати, утаємни́чити кого́ в що, звіря́тися, звіритися кому́ з чим. *Он* **-ти́л** *меня в свою тайну* – він звірився мені́ з своє́ю таємни́цею. **Посвящённый** – 1) посвя́чений, ви́свячений; 2) присвя́чений. [Я чита́в його́ вірш, присвя́чений пое́тові]; 3) призна́чений, присвя́чений. [Вчора́шній день був у ме́не спеція́льно призна́чений на цю робо́ту].
Посвяща́ться, посвяти́ться – 1) посвя́чуватися, посвяти́тися, бу́ти посвя́ченим, (*в духовный сан*) висвя́чуватися, ви́святитися, бу́ти ви́свяченим на ко́го. [Коли́ паски́ посвя́тяться, ми понесемо́ їх додо́му. Висвя́чуватися на попа́ поїхав]; 2) присвя́чуватися, бу́ти присвя́ченим; 3) (*быть отданным для к.-ниб. цели*) признача́тися, призначи́тися, бу́ти призна́ченим, поклада́тися, покла́стися, бу́ти покла́деним, віддава́тися, відда́тися, бу́ти ві́дданим, уділя́тися, уділи́тися, присвя́чуватися, присвяти́тися, бу́ти присвя́ченим; 4) (*обрекаться*) присвя́чуватися, присвяти́тися. [Вона́ присвяти́лася бо́гові].
Посвяще́ние – 1) посвя́чення, ви́свячення. **-ние** *в диакона* – ви́свячення на диякона. **-ние** *в тайны науки* – посвя́чення в таємни́ці нау́ки; 2) присвя́та, посвя́та, присвя́чення. **-ние** (*в книге*) – посвя́та, присвя́та (в кни́зі).
Посвяще́нствовать – посвяченикува́ти, попопува́ти.
Посги́нуть – позагиба́ти, ви́гинути.
Посгла́дить – згла́дити тро́хи, (*о мн.*) поз(а)гла́джувати. **-ться** – згла́дитися, позгла́джуватися. [Камінці на пішохо́ді позагла́джувалися].
Посгла́зить – понавро́чувати, позуро́чувати кого́; *см.* **Сгла́зить.**
Посгни́ть – згни́ти тро́хи, підгни́ти, (*о мн.*) (*совсем*) позгнива́ти, погни́ти, (*немного*)

попідгнива́ти; *см.* **Сгнить.**
Посгнои́ть – (*немн.*) підгної́ти, (*всё*) погної́ти; *см.* **Сгнои́ть.**
Посгоре́ть – погорі́ти. [Погорі́ло бага́то добра́].
Посгоши́ть – надба́ти.
Посгрести́ – згребти́ (тро́хи), (*о мн.*) позгріба́ти.
Посгусти́ть – підгусти́ти. **-ся** – згусти́тися тро́хи.
Посдави́ть – здави́ти, здуши́ти тро́хи, (*мн.*) позда́влювати, позду́шувати що.
Посдви́нуть – (*с места*) посу́нути тро́хи, (*мн.*) позсува́ти, позсо́вувати що; *см.* **Сдвига́ть, сдви́нуть.**
Посдви́нуться – посу́нутися тро́хи, зсу́нутися, (*о мн.*) позсува́тися; *см.* **Сдви́нуться.**
Посдёрнуть – позсми́кувати.
Посдира́ть, посодра́ть – поздира́ти, зде́рти тро́хи, обшму́льга́ти, пообшму́льгувати, (*кожи с животн.*) побілува́ти, пооббіло́вувати. [Ми на то́му ти́жневі покраси́ли підло́гу, а він сього́дні свої́ми чобітьми́ обшмульга́в (Крим.)].
Посдо́бить – запра́вати, засмачи́ти чим що.
Посдо́брить – підпра́вити.
Посду́ть – поздува́ти, поздму́хувати.
Посе́в – 1) (*дейст.*) сі́яння, сіяття́, сів[й]ба́, за́сівка, сі́янка, за́[при́]сівок (-вку). [Прокі́п у по́лі кінча́в пі́зню сівбу́ (Коцюб.). У нас сіяття́ о́бмаль (Крим.). Яка́ за́сівка, таки́й і врожа́й (Яворн.). Пі́зній присі́вок]; 2) (*время*) сі́янка, сів[й]ба́; 3) (*что сеют и засеянное поле*) сів (*р.* сі́ву), посі́в, за́сів (-ву), за́сівок (-вку), (*обычно о дополнит.*) при́сі́вок (-вку), сівбина́ (*зап.*), (*только то, что сеют*) сів[й]ба́. [Все помоло́ли, на́віть на сійбу́ не зоста́вили (Крим.). Оста́лось ті́льки що на посі́в (Грінч. II). Со́нце! ти сі́єш у мою́ ду́шу золоти́й за́сів (Коцюб.). На сівбу́ зе́рна нема́є (Грінч.). Сі́ють вони́ ті́льки му́ку, облу́ду та зра́ду і полива́ють той за́сів сльоза́ми та кро́в'ю (Грінч.). Впаде́ мій сів – і хліб ми бу́дем ма́ти (Грінч.)]. *Производить* **-се́в** – сі́яти, засіва́ти, засі́яти. *Кончить* **-се́вы** – обсі́ятися, (*мн.*) пообсіва́тися, відсі́ятися, повідсіва́тися. [Обсі́ялись мужики́, дощу́ вигляда́ють (Руд.). Пообсіва́лись лю́ди ярино́ю (Квітка)]. **-се́в** *на краю поля* – пі́дсівки; 4) *см.* **Всхо́ды.** *Яровые* **-се́вы** – ярина́, яр (-ру). *Озимые* **-се́вы** – ози́мина́.
Посева́ть, посе́ять – 1) сі́яти, посіва́ти, посі́яти що, засіва́ти, засі́яти що чим, (*дополн.*) при[під]сіва́ти, при[пі́д]сі́яти; 2) (*насаждать дурные отнош.*) сі́яти, посі́яти [Сі́ють ли́хо (Шевч.)]. **Посе́янный** – посі́яний, засі́яний.
Посева́ться, посе́яться – сі́ятися, посіва́тися, посі́ятися, засіва́тися, засі́ятися, бу́ти посі́яним, засі́яним. [По́лем розстели́ся (ни́во) та посі́йся до́брим жи́том (Шевч.)].
Посе́вный – по[за]сівни́й. **-ное** *зерно* – засівне́ зе́рно.
Поседе́ть – поси́віти, (*немного*) приси́віти [Ще не стари́й, а вже поси́вів]. *Он* **-де́л** – (*образно*) його́ сивина́ присі́ла (Грінч.); голова́ йому́ молоко́м узяла́ся (Кониськ.); він вус у молоко́ вмочи́в (Куліш); сніґови́цею (сні́гом) припа́в.
Поседе́лый, -де́вший – посиві́лий, (*образно*) сні́гом припа́лий. [Ці́ле ру́но посиві́лого воло́сся на голові́ (Мирн.)].
Посе́дни – (*поныне*) пони́ні, по́сі, по-сього́дні, по-дне́сь, на (по) сей день.
Посе́к, *см.* **Пору́бка.**
Посека́ть, -ся, посе́чь, -ся – 1) (*деревья*) зру́бувати, -ся, зруба́ти, -ся стина́ти, -ся, стя́ти, -ся, (*о мн.*) позру́бувати, -ся, постина́ти, -ся; (*о мясе и т. д.*) сі́кти, -ся, посі́кти, -ся; (*о ком*) сі́кти, -ся, посі́кти, -ся, руба́ти, -ся, поруба́ти, -ся кого́. [Той меч-самосі́ч і посі́к його́ на мале́нькі шмато́чки (Рудч.). Свій з свої́м січи́ся, руба́йся, а чужи́й не міша́йся (Ном.)]; 2) **-ться** (*о волосах*) сі́ктися, посі́ктися. [Мої́ до́вгі коси посічу́ться (Шевч.)]; 3) *см.* **Сечь, Поро́ть. Посе́ченный** *и* **посечённый** – зру́баний, стя́тий.
Посекрета́рить – посекретарюва́ти, пописарюва́ти.
По-секрета́рски – по-секрета́рському.
Посекре́тничать – 1) потаємни́чити, пошепта́тися 2) (*затаиться с ч.-л.*) потаї́тися з чим.
По-секре́ту – 1) (в)по́тай; 2) (*меж себя*) помі́ж се́бе (нас), у чоти́ри о́чі.
Поселе́нец – поселе́нець (-нця), осе́льник, (*из первых*: *пионер*) оса́дчий (-чого), оса́дник.
Поселе́ние, посёл – 1) оса́да, осе́ля, се́лище, се́льбище, сели́тьба, житля́. *Водворять на* **-ние** – оса́джувати, осади́ти; 2) засла́ння́, поселе́ння. [Його́ присуди́ли на ві́чне засла́ння].
Поселе́нка – поселе́ниця, осе́льниця, (*из первых*) оса́дча, оса́дниця.
Поселённый – заслане́ць (-нця́).
Посели́ть, -ся, *см.* **Поселя́ть, -ся.**
Посёлковый – се́лищний.
Посёлок – посе́[і́]лок (-лка), оса́да, ви́селок, присі́лок (-лка), сільце́, ху́тір (-тора).

Посёлочный – поселе́нський.
Посе́ль – по́сіль, по́си, до́си[і].
По-се́льски – по-сільсько́му, як по се́лах, як у селі́.
Поселя́нин, -нка – селяни́н, -нка, селю́к, селю́чка.
Поселя́нский – селя́нський.
Поселя́ть, посели́ть – 1) сели́ти, посели́ти, оселя́ти, осели́ти, оса́джувати, осади́ти, саджа́ти, посади́ти, (*мн.*) поосе́лювати, пооса́джувати кого́, що. [Купи́в мале́нький шмато́чок з ха́ткою і посели́в їх (Г. Барв.). Оселя́ли люд той по пусте́лях (Крим.). Пооса́джував пан люде́й у лі́сі (Гр.)]; 2) **-ля́ть** *раздор* – сі́яти, посі́яти не́лад, чва́ри; ро́зтич прино́сити, принести. **Поселённый** – 1) посе́лений, осе́лений; 2) посі́яний.
Поселя́ться, посели́ться – 1) сели́тися, посели́тися, оселя́тися, осели́тися, оса́джуватися, осади́тися, сіда́ти, (о)сіда́ти(ся), осі́сти(ся) на чо́му, (*о мног.*) поосе́люватися, посіда́ти, поосіда́ти(ся), сіда́ти, сі́сти оса́дою. [Сели́лися на́ші на Аму́рі (Крим.). І́нші по пу́щах се́лами сіда́ли (Куліш). Тата́рський бе́рег Славу́тиці осі́ло коза́цтво (К. Кр.). Воні́ осі́лись на Украї́ні (Єфр.). Ба́тько мій був з са́мих найпе́рвіших січовикі́в, що осади́лись на Чортомлику́ (Стор.). Сіда́йте оса́дами й торгу́йте (Св. П.)]. **-ться** *густо* – загусти́тися. **-ться** *в гнезде* – у[за]гні́жджуватися, у[за]гнізди́тися, окуко́блюватися, окуко́битися, оку́блюватися, оку́блитися; 2) *между ними* **-ли́лся** *раздор* – між ни́ми зайшо́в не́лад, промі́ж них пішли́ чва́ри. **Посели́вшийся** – осі́лий. *Вновь* **-шийся** – новосе́лець (-льця).
Посеме́йно – роди́нами.
По-семе́йному – по-роди́нному, по-рі́дному, як рідня́.
Посеме́йный – породи́нний, посеме́йний. **-ный** *список* – реє́стр роди́ні. **-ные** *списки* – роди́нні реє́стри.
Посемени́ть – подріботі́[а́]ти, потрюхи́кати, потрю́хати.
Посерди́ть – посе́рдити, погні́вати кого́. **-ться** – посе́рдитися, погні́ватися, поре́мствувати на ко́го.
Посеребре́ние – посрі́бл[н]ення, ви́срібл[н]ення.
Посеребрёный – (*прил.*) срі́блений, посрі́блений.
Посеребря́ть, посеребри́ть – срібли́ти, висрі́бл[н]ювати, посрібл[н]и́ти, ви́срібл[н]ити. **-бри́ть** *дорогу* (*к чему*) – ви́стелити шлях (до чо́го) срібляка́ми. **Посере́бренный** – посрі́блений, ви́срібленний.
Посеребря́ться, посеребри́ться – срібли́тися, посрібл[н]и́тися, ви́срібл[н]итися.
Посреди́, посерёд, *см.* **Посреди́.**
По-сере́днему – так собі́, аби́-як.
Посере́ть – посірі́ти. **Посере́вший** – посірі́лий.
Посе́рить – посіркува́ти.
По́сесть – сі́дало.
Посе́сть – посі́сти, посіда́ти.
Посети́тель, -ница – відві́дач, -чка, відві́дувач, -ка, прові́дач, -ка, завіта́льник, -ниця.
Посети́ть, *см.* **Посеща́ть.**
Посе́товать – 1) пожури́тися, посумува́ти, потужи́ти, побідкува́ти; 2) (*на кого*) поре́мствувати на ко́го.
Посе́чь, *см.* **Посека́ть.**
Посеща́емость – відві́дуваність (-ности).
Посеща́ть, посети́ть – 1) відві́дувати, відві́дати, прові́дувати, прові́дати, наві́дувати, наві́да[и]ти, заві́дувати, заві́дати кого́, наві́дуватися, наві́датися, завіта́ти, дозві́дуватися, дозві́датися до ко́го, навіджа́ти кого́, візитува́ти кого́, входжа́ти до ко́го, ходи́ти до ко́го, (*часто*) учаща́ти, вна́джуватися, вна́дитися, (*не надолго*) наверта́тися, наверну́тися. [Серде́чно раді́ю, коли́ ти відві́даєш мене́ (Мова). Прові́дачі на́товпом почали́ мене́ прові́дувати (Кониськ.). Профе́сор пішо́в наві́дати худо́жницю Петро́ву (Крим.). Двір, гумно́ і сад, шпіхлі́р і ко́ршму й тік – все чи́сто наві́дить (Франко). Одно́го ра́нку, ще до со́нця, по бі́лій росі́ заві́дав він мене́ у па́сіці (М. Вовч.). Кого́ бог лю́бить, того́ й навіджа́є (Ном.). Кому́ держа́ть госпо́ду та землякі́в свої́х візитува́ти (Куліш). Де лю́блять, не вчаща́й, де не люблять, не бува́й]. **-ти́ть** *на короткое время* – прийти́ на коро́ткий час, (*образно*) прибі́гти, мов огню́ (жа́ру) вхопи́ти. **-ща́ть** *слишком часто* (*надоедливо*) – хати́ холоди́ти, ри́патися; 2) (*почтить*) наві́дувати, наві́дати, обдаро́вувати, обдарува́ти кого́ чим. [Наві́дай нас, бо́же, ла́скою своє́ю]. **-тили** *нас бедствия* – зу́спило нас ли́хо. *Бог* **-ти́л** *его несчастиями* – обмину́в його́ бог ла́скою; бог покара́в його́. **Посеща́емый** – відві́дуваний, прові́дуваний, наві́дуваний. **Посещённый** – відві́даний, прові́даний, наві́даний.
Посеща́ться, посети́ться – відві́дуватися, відві́датися, бу́ти відві́даним.

Посеще́ние – відві́дини (-дин), відві́дування, прові́дини, прові́дування, наві́дини, наві́дування, завіта́ння, візи́т(а) (*м. и ж. р.*), гости́на. [Я ду́же ра́дий, що ви сподо́били нас одві́динами в цій глушині́ (Неч.-Лев.). Лаго́вський нетерпля́чé ждав ра́нішньої візи́ти Володи́мира (Крим.)]. *Частые* **-ния** – учаща́ння, учаща́ночка. *С* **-нием** *доктора больному стало лучше* – колú лі́кар відві́дав слабо́го, йому́ поле́гшало; по відві́динах лі́каря слабо́му поле́гшало.
Посе́ять, -ся; *см.* **Посева́ть, Се́ять, -ся.**
Посже́чь – попали́ти, поспа́лювати.
Посжи́ть – ви́жити, (*о мн.*) повиживá́ти.
Посозва́ть – скли́кати, поскликá́ти.
Посиде́лка – посиді́льниця; *см.* **Сиде́лка.**
Посиде́лки – вечорни́ці (-ни́ць), до́світки (-ток), (*днём*) оде́нки (-но́к), посиде́ньки (-ньок), посиді́нки. [Сестри́ до́ма нема́є, на до́світках гуля́є. Ма́ся в оконо́ма на посиді́нках (Свид.)]. *Бывать, ходить на* **-де́лки** – вечерни́чити, досвіткува́ти; ходи́ти на посиде́ньки.
Посиде́лочный, -лковый – досвітча́ний. [Цей рушни́к – досвітча́на моя́ робо́та].
По́сидень – си́день (-дня), домові́ка (*общ. р.*). *См.* **Домосе́д.**
Посиде́нье – 1) (по)сиді́ння, по́сідка. [Стари́м баба́м посиді́ння]; 2) (*участие в посиделках*) досвіткува́ння; 3) (*в заключении*) сиді́ння, ви́сидка.
Посиде́ть – посú́діти, (*усилит.*) попосú́діти. [І попоси́діла-ж вона́ під по́штою не годи́ну, дожида́ючись (Г. Барв.)].
Посиду́шник, -ница – досвітча́нин, -ча́нка.
По́сидя – си́дя, сидьма́.
Поси́живание – по́сідки (-док), посиде́ньки (-ньок), посиді́ння. [Посиде́ньки, походе́ньки, а робо́та стої́ть].
Поси́живать – 1) поси́джувати; 2) (*ничем не заниматься*) (по)сиде́ньки, си́дні справля́ти. [Тільки ле́жні справля́єш та си́дні, тим у нас ті́льки й є́сть самі́ злú́дні (Грінч.)].
Посизе́ть – посизі́ти.
Поси́ловать – принево́лити, приму́сити, прися́лувати кого́.
Посильне́ть – поду́жчати, поможні́ти.
Поси́льно – поси́льно, по си́лі, під си́лу, як поси́лля, по змо́зі. [Роби́, си́ну, як поси́лля (С. Л.)].
Поси́льный – поси́льний, по си́лі, можли́вий. **-ная** *помощь* – по змо́зі (по си́лі) допомо́га. *Окажите* **-ную** *помощь* – допоможі́ть що спромо́жність ва́ша; (*выпрашивая*) пода́йте, що спромо́жність ва́ша.
Посине́лый – посині́лий. [На соло́му одки́нулась ме́ртва рука́ і звиса́є, холо́дна, важка́, посині́ла (Л. Укр.)].
Посине́ть – поси́ніти, уси́ніти, засини́тися (о *мн.* позаси́нюватися), зсині́ти. [Бідне́ньке! аж поси́ніло з хо́лоду (Крим.). Перед сме́ртю вси́нів уве́сь (С. Буда). Засини́лось о́зеро (М. Вовч.)].
Посини́ть, -ся – поси́ни́ти, -ся, ви́синити, -ся, (*о мн.*) повиси́нювати, -ся.
По-сиро́тски – по-сирі́тському, по-сирі́тськи, як сирота́.
Поска́бливание – пошкрі́бування.
Поска́бливать, поскобли́ть – пошкрі[я]бувати, пошкря́бати, пошкребти́.
Поска́бливаемый – пошкря́бyваний. **Поскоблённый** – пошкря́баний.
Поскака́ть – 1) поскака́ти, побі́гти, погна́ти коне́м; 2) (*попрыгать*) пострибá́ти, поплигá́ти.
Поска́кивать – поска́кувати, постри́бувати, попли́гувати. [За не́ю дві ді́вчинки постри́бують, як ті лоша́тка (М. Вовч.)]. **-вая** – поска́куючи, підска́куючи, постри́буючи, (*нар.*) ско́ком, ви́стрибом, ви́плигом.
Поскаку́н – стрибу́н (-на́), стрибуне́ць (-нця́).
Поската́ть – (*о мн.*) поско́чувати.
Поскати́ть – скоти́ти, (*мн.*) поско́чувати.
Поска́чка – скік, ви́скік (-коку).
По́скачь – (*образ, приёмы скачки*) у́скік (-оку).
Поскверносло́вить – полихосло́вити.
Поски́нуть – ски́нути, *мн.* поскида́ти.
По-ски́рдно – ски́рдами, на ски́рди.
Поски́снуть – (*о мн.*) поскиса́ти.
Поскита́ться – поблука́ти, потиня́тися, (*много*) попотиня́тися [Поблука́вши мій Петру́сь до мене́ оп'я́ть верну́всь (Котл.)].
Поскла́сть – поскладá́ти, позгортá́ти, (*в копны*) покопи́ти. [В скри́ні все в поря́дку

поскладáла. А чогó це поставáли та рýки позгортáли? (Неч.-Лев.). Покоси́ли, погребли́, а покопи́ти ні (Комар.)].
Поскле́ить, -ся – (*о мн.*) посклéювати(ся).
Поскобли́ть, *см.* **Поскáбливать.**
Поскользáться, поскользнýться – сковзáтися, сковзнýтися, посковзнýтися, посковзти́ся, під(с)кóвзуватися, під(с)ковзнýтися, послизнýтися, поховз(нý)тися, (*переносно*) схибнýтися. [Послизнýвся і впав. Підсковзнýлась на свíжій порóші].
Поскользи́ть – 1) покóвзатися. [Побіг покóвзатися на льодý (Васильч.)]; 2) посýнутися. [Дав такóго сторчакá, що аж посýнувся (Свидн.)].
Поскóльку – оскíльки. *Постольку* – **-льку** – остíльки – оскíльки, стíльки – скíльки.
Поскóнина – полотнó грубé, товстé.
Поскóнник, *бот.* Eupatorium canalium – сідáч, сідáш (-á).
Поскóнный – плóскінний. [То матчáна сорóчка, а це плоскíнна].
Поскóнь – плóскінь (-кони). [Я там плóскінь брáла].
Поскопáть – поскóпувати, (*немного*) скопáти (трóхи).
Поскопи́ть – зібрáти, позбирáти, набрáти, назбирáти. [Він назбирáв чимáло грóшей].
Поскопи́ться – позбирáтися, назбирáтися, (*о толпе*) набрáтися, натлýмитися. [Чимáло справ позбирáлось за ти́ждень].
Поскорбе́ть – потужи́ти, посумувáти, пожури́тися, побанувáти.
Поскоре́е – скорíше, шви́дше, мерщíй, хутчíй, бóрше, скорéнько, метчíй. *Приходи* **-рée** – прихóдь мерщíй, скорíше, шви́дше. *А ну-ка, кто* **-рée** – а нý лиш(ень) хто шви́дше. *Бежим* **-рée** – біжíм мерщíй, хутчíй.
Поскоси́ть – покоси́ти, (*всё*) повикóшувати.
Поскóтина – 1) (*пастбище*) ви́гін (-ону), толóка; 2) (*городьба*) огорóжа (-жі).
По-скóтски – по-скоти́нячому, як худóба, по-твари́ному.
Поскрáсить – прикраси́ти.
Поскрáсть – (*скрыть*) приховáти, (*мн.*) поприхóвувати.
Поскрёбки – ви́с[ш]крі[е]бки, ви́гребки (-бок).
Поскрёбок – 1) ви́с[ш]кребок, пóшкребок (-бка); 2) (*последнее дитя*), мези́нчик, (*шутл.*) ви́шкребок (-бка), ви́шкварок (-рка).
Поскребýшка – с[ш]кря́балка.
Поскрёбыш, *см.* **Поскрёбок.**
Поскрежетáть – поскреготáти.
Поскрéсть, -ся – пос[ш]кребти́, -ся, пош[с]кря́бати(ся), (*гал.*) пошкрóбати, -ся, пос[ш]кромáдити, -ся. [Візни́к вáжко оддихнýвся й поскріб під шáпкою (Васильч.)].
Поскриви́ть, -ся – скриви́ти, -ся, покриви́ти, -ся (трóхи), (*мн.*) поскри́влювати. -ся.
Поскрипе́ть – поскрипíти, поскри́пати, порипíти, пори́пати, (*много*) попори́пати. [Попори́пай тíльки менí двери́ма (Грінч.)].
Поскри́пывать – поскри́пувати, вискри́пувати, пори́пувати. [Віз поскри́пує. Заходи́в, пори́пуючи череви́ками (Виннич.)].
Поскрои́ть, -ся – скрої́ти, -ся, (*мн.*) поскрóювати, -ся.
Поскрути́ть – скрути́ти (трóхи), (*о мн.*) поскрýчувати.
Поскупе́ть – поскупíти, прискупíти, поскупíшати, поскнарíти, поскнарíшати.
I. Поскупи́ть, -ся – скупи́ти, -ся, поскýплювати, -ся, поскупóвувати, -ся.
II. Поскупи́ться – поскупи́тися чим, на що, пошкодувáти чогó. [Наділи́в бог і рóзумом і врóдою, та на талáн поскупи́вся (Кон.). Дýмаю, що ти не пошкодýєш для мéне грóшей (Неч.-Лев.)].
Поскучáть – понýдитися, понудьгувáти, (*долго*) попонýдитися.
Послаби́тель, -ница – попýсник, -ниця, потурáльник, -ниця.
Послаблéние – 1) (*действ.*) попускáння, потурáння; 2) пóпуск, пóпуст, пóтур (-ру), пíльга, полéгкість (-кости). [Госпóдь бо вся́кий пóпуст попускáє (К. Пс.). Пóтуру дíтям не даю́, навчáю (Г. Барв.). Кóжна політи́чна пíльга в Росії є пíльгою й украї́нству (Грінч.)].
Послабля́ть, послáбить – 1) попускáти, попусти́ти. [Попусти́в трóхи мотузкá]; 2) (*мирволить, потворствовать*) пільгувáти, попільгувáти, пíльжити, попíльжити, попускáти, попусти́ти, потурáти комý, чомý. [Ви тій свавóлі не пільгýйте. Не попускáймо собí нáвіть у дрібни́чках (Коцюб.)]; 3) (*желудок*) (*гал.*) розвільня́ти, розвільни́ти (шлýнок).
Послáбленный – попýщений.
Пóслабь – (*отвислость верёвки*) пóпуск (-у).
Посланéц – по[і]сланéць (-нця́), гонéць (*р.* гонця́ *и* гінця́). [Посилáє посланців, геть по лíсові гонців].

Посла́ние – посла́ни[і]є, посла́ння, лист (-та). [До землякі́в мої́х моє́ дру́жнеє посла́ніє (Шевч.). Апо́стольські посла́ння. Моско́вські царі́ не прикладáли рук ні до яки́х держáвних листі́в (Україна)].
Посла́нник – 1) посо́л (-слá); *срв.* **Посо́л.** *Полномочный* **-ник** – уповнова́жений, повнова́жний посо́л; 2) *см.* **Послане́ц.**
Посла́нница – 1) послани́ця; 2) (*жена посланника*) посло́ва.
Посла́нничать – послува́ти, посланникува́ти.
Посла́ннический – послане́цький, посо́льський.
Посла́нничество – послане́цтво, посла́ництво.
По́сланный (*сущ.*) – гоне́ць (*р.* гонця́ *и* гінця́).
Посла́ть, *см.* **Посыла́ть.**
По́сле – 1) (*нар.*) після́, опісля́, навпі́слі́я, упісля́, по́слі, навпо́слі, упо́слі, (*потом*) по́тім, пото́му, відта́к, (*попозже*) зго́дом, (*затем*) да́лі. [Так писа́в він опісля́ і сам роби́в раз-у-ра́з (Єфр.). Гній мо́жна й навпісля́ ви́везти (Неч.-Лев.). На я́рмарок ті́льки за́молоду ходи́в, а після́ поки́нув (К. Ст.). Не цура́вся його́ й по́слі (Свидн.). А впо́слі він нарі́ка́тиме (Крим.). І по́тім сам я ви́крию всю спра́ву (Грінч.)]. Дої́хали до Ки́їва, а тоді́ до Черні́гова, а тоді́ додо́му (Крим.). Да́лі я вкла́вся спа́ти (Крим.). *Приду* **-сле** – при́йду по́тім (після́). *Приду* **-сле** (*попозже*) – при́йду зго́дом. *Подумай, а* **-сле** *говори* – спе́ршу поду́май, а тоді́ кажи́. *На* **-сле** – напо́тім. [Це напо́тім тре́ба зоста́вити]. *А* **-сле** – а після́, а там, а тоді́, а да́лі. [Спе́ршу за́гнате у тій семіна́рії, а там неста́тки йму́ть (М. Вовч.)]; 2) **-сле** *кого, чего, предл. с род. п.* – по ко́му, чо́му (*предл. п.*), після́ (*реже* по́слі) ко́го, чо́го, за ким, чим. [Після реа́кції прийшла́ револю́ція (Єфр.). По́слі сме́рти Це́заря (Куліш). По му́ках всіх, до чар твої́х з сльоза́ми ща́стя припаду́ (Самійл.). Відпочи́нок по ва́шій пра́ці (Руд.). Чи ви́йдеш по обі́ді на музи́ки? (Н.-Лев.). По шко́ді і лях му́дрий (Ном.). По сме́рті. За борще́м подали́ ка́шу (Рудан.). За паниче́вим прихо́дом бе́нькет розверну́вся (Мирн.)]. **-сле** *тебя он первый* – по тобі́, за тобо́ю (після те́бе) він пе́рший. **-сле** *этого* – по сьо́му. **-сле** *этих слов* – по сій мо́ві. **-сле** *того* – по то́му. [По то́му мину́ло вже кі́лька ро́ків (Грінч.)]. **-сле** *всего* – по всьо́му; (*под конец*) на припослі́дку, упослі́док, упослі́д. [На припослі́дку вихо́дить би́тися той Іва́н (Гр.)]. **-сле** *кого* (*чьей-нб. смерти*) – по ко́му. [По ба́тькові взяв зе́млю ще й сам докупи́в (Крим.)]. **-сле** *воскресенья* – по неді́лі, з неді́лі. **-сле** *полудня* – по полу́дні, з полу́дня. **-сле** *обеда* – після обі́д, по обі́ді, пообі́д. **-сле** *захода солнца* – по за́ході (со́нця). *Франко явился, жил* **-сле** *Шевченка* – Франко з'явився, жив після Шевченка, по Шевченкові. *Он пришёл* **-сле** *всех* – він прийшо́в оста́нній, після́ всіх. 3) (*предлог в сложении с друг. сл.*) по, після́ [Доба́ до-тата́рська і по-тата́рська. Післямо́ва (*послесловие*)].
После́д – 1) послі́д (-ду). [Бі́дний сіє сами́й послі́д, уже одві́йок од пшени́ці (Грінч. II)]; 2) Placenta uteris – послі́д, ложи́сько, мі́стище, гніздо́, зчи́сток (-тка).
Последи́ – на(в)по́слід, навпісля́, навпо́слі.
После́дины, *см.* **После́дки.**
Последи́ть, *см.* **Следи́ть.**
После́дки – по́слідки, оста́нки (-нків), ре́шта, (*то, что выгребается*) ви́грібки, (*после еды*) недо́їдки (-дків). *Срв.* **Оста́ток.**
После́дний – 1) оста́нній, оста́тній, послі́дній (-нього), кінце́вий, кра́йній. [Я оста́нні квітки́ у саду́ позрива́в (Грінч.). Оста́тню коро́ву прода́м (Шевч.)]. *Быть* **-дним** – бу́ти на оста́нку, па́сти́ за́дню (за́дніх). **-дний** *номер газеты* – оста́ннє число́ газе́ти. **-дняя** *четверть луны* – оста́ння квати́ра мі́сяця. *В* **-днее** *время* – оста́нніми часа́ми, оста́ннім ча́сом. *В* **-дний** *раз* – в-оста́ннє. *До* **-днего** – до оста́нку (до'ста́нку), до жа́дного. [Все зни́щили до оста́нку. Де що зна́йдуть, то і там хазя́йство до жа́дного забира́ють (Квітка)]. *Писатель* **-днего** *времени* – письме́нник оста́нніх часі́в; новітній письме́нник. *В* **-днюю** *минуту* – оста́нньої хвили́ни, на оста́нці. **-днее** *усилие* – оста́ннє зуси́лля. *Защищаться до* **-дней** *крайности* – оборони́тися до оста́нку. *Самый* **-дний** (*по порядку*) – найоста́нніший. **-днюю** *душу тянет* – оста́нні кишки́ вимо́тує. *Пробил* **-дний** *час для кого* – прийшла́ оста́ння годи́на на (для) ко́го; 2) (*наихудший*) оста́нній, оста́тній, послі́ду́щий, (*гал., о выражениях*) кра́йній. [Ла́яв його́ оста́нніми слова́ми. Сказа́в йому́ кра́йнє сло́во. Найпослі́ду́щий лиході́й (Грінч.)]. *Самый* **-дний** *человек* – найпослі́ду́ща люди́на. *Не из* **-дних** – незгі́рший, несогі́рший, не аби́-який. [Газді́вство у старо́ї Леси́хи несогі́рше (Франко). Наш міро́шник горла́н не з аби́-яких (Корол.)]. **-дний** *дурак* – ду́рень довіку, найпе́рший ду́рень. **-днее** *дело* – найгі́рша (найпога́нша) спра́ва. **-дние** *времена* – оста́нні часи́, вре́м'я лю́те (Шевч.), лю́тий час. **-дний** *ребёнок* – (*ласк.*) мези́нчик, (*насм.*) ви́шкребок (-бка), ви́шкварок (-рка).
После́дование – (по)слі́дування, наслі́дування кого́, чого́.

Послéдователь – наслíдувач, настýпник, наслідóвник, послідóвник, послíдувач, визнáвець (-вця). [Колú це ви встúгли стáти такúм палкúм йогó наслíдувачем? (Н.-Лев.)]. **-тель** *нового учения, новой веры* – нововíрець (-рця).
Послéдовательница – наслíдувачка, настýпниця, наслідóвниця, послідóвниця, послíдувачка.
Послéдовательно – послідóвно, поступóв(н)о, пóряду, консеквéнтно. [Послідóвно тримáтися прúнципів (Крим.). Нарóд лю́бить сюжéти, де поступóвно розвивáється інтрúга (Грінч.). Ви демокрáт, плебéй і консеквéнтно робúли те, що мýсіли, мій дрýже (Франко)].
Послéдовательность – послідóвність, консеквéнтність, настýпність (-ости). **-ность** *мыслей* – послідóвність думóк. **-ность** *звуков* – настýпність звýків. *В его поведении нет* **-ности** – в йóго поведíнці немá послідóвности, він повóдиться неконсеквéнтно.
Последóвательный – послідóвний, консеквéнтний, (*постепенный*) ступнéвий, поступóвий. [Щоб бýти послідóвним аскéтом, трéба вам зóвсім од поéзії одсахнýтися (Крим.). Ступнéвий хід рóзвúтку цукрóвого бурякá. Трéба бýти логíчним і консеквéнтним (Виннич.)].
Послéдовать – (*за кем*) пітú, рýшити за ким, (*после чего*) наступúти, вúникнути, стáтися пíсля чóго. **-дуем** *за ним* – ходíмо за вим. *Я* **-вал** *за ним в сад* – я пішóв за ним у сад. *Сын* **-довал** *примеру отца* – син вступúв на бáтькову стéжку, наслíдував бáтька, пішóв бáтьковим слíдом. *После этого* **-вало…** – по тім наступúло… [Лихá то рáдість, що по ній смýток наступúв (П. Пр.)]. *Смерть* **-вала** *от чахотки* – смерть стáлася від сухóт. *После агонии* **-вала** *смерть* – по агóнії настáла смерть. *Я не хотел* **-вать** *его совету* – я не хтів пристáти на йóго рáду. **-вало** *решение* – вúйшов (стáвся) вúрок.
Послéдок, *см.* **Послéдки.**
Послéдовый *и* **Послéдочный** – послíдóвий.
Послéдственно – нáслідно.
Послéдственный – нáслідний.
Послéдствие – нáслідок (-дку), пóслідок (-дку), послíд (-у), скýток (-тку). [Від пéршої революції нáслідком лишúлась у нас бодáй невелúка вóля друкóваного слóва, украї́нська прéса (Єфр.). З свáрки моглú бýти зóвсім нелю́бі пóслідки (Грінч.). Дáвня то річ, але послíд її свíжий і до цьóго чáсу (Левиц.). Їх зáходи не мáли дóброго скýтку (Лев.)]. *Это может иметь дурные* **-ствия** – це мóже мáти погáні нáслідки. *Жалоба оставлена без* **-ствий** – скáргу лúшено без нáслідку (нáслідків). *Без* **-ствий** (*напрасно*) – без (ніякого) скýтку, все на мáрне.
Послéдующий – дáльший, настýпний, потóмний. [Добá національно-держáвної залéглости… обіймáє дáльших чотúри столíття (Єфр.). Йогó «Утóпія» передалá свою́ нáзву всім подíбним твóрам настýпних вікíв (Л. Укр.). Йогó твір лишúвся на пáм’ять потóмним поколíнням]. **-щие** *страницы* – дáльші сторінкú. **-ющие** *члены* (*матем.*) – настýпні члéни. **-ющие** *поколения* – потóмні поколíння. **-ющие** *события* – настýпні подíї.
Послéдыш – мезúнець (-нця), мезúнка, (*шутливо*) вúшкребок (-бка), вúшкварок (-рка). [Це у мéне мезúнка, після нéї дітéй немá (Гуман.)]. *Срв.* **Поскрёбок.**
Послезáвтра – позáвтра, позáвтр(ь)ому, післязáвтра.
Послезáвтрашний – позáвтрашній, післязáвтрашній (-нього).
Послеледникóвый – польодовикóвий. [Польодовикóва епóха (добá)].
Послён *и* **Пóслень,** *см.* **Паслён.**
Послеобéденный – пообíдній (-нього). [Пообíдній сон]. **-ное** *время* – пообíдня годúна, (с)полýденок (-нка), попóлудень (-дня).
Послепúть – позліплювати.
Послепотóпный – післяпотóпний, післяпотóповий.
Послепрáздничный – післясвятковий, післяпразникóвий. **-чный** *день* – попрáзниччя, попразéн (-зéна).
Послереволюциóнный – пореволюцíйний.
Послеродóвый – пополóговий, післяполóговий, післярóдивний.
Послесáрить – послюсарювáти.
Послеслóвие – післямóва, по мóві слóво.
Послетéть – позлітáти, полетíти. **-тели** *голуби* – полетíли голубú. **-ться** – позлітáтися. [Чортú позлітáлись увéчері (Мнж.)].
Послеýжинный – повечíрній (-нього).
Послизáть – злизáти (трóхи), (*о мн.*) позлúзувати.
Послипáть(ся) – позлипáтися, позліплюватися.
Послúть – злúти, зіллáти (трóхи), (*всё или мн.*) позливáти.

Посличи́ть – звірити, (*о мн.*) позвіря́ти що з чим, зрівня́ти, позрі́внювати що з чим.
Пословéсный – послі́вний.
Посло́вица – при́казка, прислі́в’я, при́повідка, приповіда́нка, при́пові́стка, при́повість (-істи), пригові́р(ка), при́мі[о]вка, примо́вля, помі́[о́]вка, по́словка. [Наро́дні при́казки. Припові́стка ба́тькова за тата́рський набі́г (Мир.). Це в нас така́ помі́вка. Є така́ по́словка: бенькету́є, як чорноста́вський вла́дар (М. Вовч.)]. *Говорить* **-цами** – прика́зувати, приповіда́ти, припові́дувати.
Посло́вичный – приказко́вий, прислі́вний.
Посло́вно – послі́вно, сло́во по сло́ву.
Посложи́ть, -ся – (*о мн.*) поскладáти, -ся.
Пословáть – поламáти, позлáмувати; порозвáлювати що.
Послоня́ться – поблукáти, потиня́тися, повéштатися, поникáти, пошвéндяти, посновиґáти, помóтлятися. [Поблукáв та й гóді. Повéштався я тýтечки чимáло на своє́му вікý Стор.). Поникáє-поникáє по дворý і пішóв собі (Гр.). Свиня́ у пáнський двір залі́зла: посновиґáла там… (Глі́б.)].
Послужи́ть – 1) (*кому, чему*) послужи́ти, услужи́ти (*усил.* попослужи́ти), прислужи́тися. [Послужи́, моя́ ти збрóє, молоді́й ще си́лі, послужи́ йомý так щи́ро, як мені́ служи́ла (Шевч.). Прислужи́вся своє́му крáєві вéлико (Кулі́ш)]; 2) (*к чему*) при[з]дáтися на що, стáти за, на що. *Пусть это* **-жит** *ему уроком* – нехáй це стáне йомý за наýку. **-жи́ть** *причиной чего* – спричи́нитися до чóго. [Ця пригóда спричи́нилася до тóго, що він мусі́в ви́їхати]. *Это* **-жи́ло** *ему во вред* – це йомý пошкóдило. *Это* **-жи́ло** *ему в пользу* – це пішлó йомý на кори́сть, це ви́йшло йомý на добрó. *Это* **-жит** *им предостережением* – це стáне їм за осторóгу. *Это ни к чему не* **-жит** – це ні нá що не придáсться, не здáсться, з цьóго нічóго не бýде.
Послужно́й – службови́й. **-ной** *список* – службóвий формуля́р.
По́слух – 1) (*свидетель*) пóслух (-ха), послухáч (-чá); 2) (*молва, слухи*) чýтка, поголóска, слáва.
Послуша́ние – 1) слухня́[х’я́]ність (-ости), пóслух (-ху), послýха, послухáння, (по)слухня́[х’я ́]нство. [Мені́ бридкá слухня́ність поневóлі, – я-ж не раби́ню взяв собі́ за жі́нку (Л. Укр.). А ви шанýйтесь та з пóслуху ні́кóли не вихóдьте (Л. Укр.). Дя́кую тобі́ за цю послýху. Поті́ште свої́м послух’я́нством і менé (Квітка)]. *Выходить из* **-ша́ния** *кому* – відмóвити пóслуху комý (Франко), іти́ проти вóлі когó. *Оказывать неограниченное, полное* **-ша́ние** – безогля́дно покоря́тися; 2) (*в монастырях*) пóслух, послухáння, послушенство. [Ми пі́йдем до черниці на послухання (К. ЦН.). В цьому манастирі послушéнство важкé (Короленко)].
Послу́шать – 1) послýхати когó, чогó. [Послýхав спі́вів. Послýхав йогó рáди. Послýхавши псалти́ря, що дяк усé читáв, Наýм сів біля́ своє́ї старóї (Квітка)]; 2) (*послушаться*) послýхати(ся) когó; *см.* **Послу́шаться. -шайте***, что я вам скажу* – (по)слýхайте, що я вам скажý. **-шай**! – слýхай (-но), агóв!
Послу́шаться – послýхати(ся), (*гал.*) услухнýти. [І́цко послýхав жі́нки (Франко). Послýхайся менé хоч тепéр (М. В.). Услухнýв менé]. **-шаться** *кого* – послýхатися когó, увóлити вóлю чию́.
Послу́шествовать – послухувáти, послухóвувати. *Не* **-ствуй** *на друга твоего свидетельства ложна* – не послухóвуй на дрýга твогó свíдченням облýдним.
Послу́шливо – слухня́[х’я́]но, послухня́[х’я́]но, пóслухно, покі́рно[е], покі́рливо, шановли́во.
Послу́шливость, *см.* **Послуша́ние 1.**
Послу́шливый – слухня́[х’я́]ний, послýшний, послухня́[х’я́]ний, послухни́й, покі́рний, покі́рливий, шановли́вий. [У мéне дочкá слухня́на, покі́рна (Мир.). А я молодá та послýшная, своró свéкорка послýхала (Чуб.). Вонá і покі́рлива і роботя́ща (Тесл.)].
Послу́шник – 1) *см.* **Послу́шливый**; 2) пóслýшник, біля́к, слимáк, бентéг (-гá). [Тепéр менé зашлю́ть у манасти́р на покýту на рік за слимакá (Неч.-Лев.)].
Послу́шница – 1) *см.* **Послу́шливый**; 2) послýшниця, біли́ця, черни́чка.
Послу́шно, *см.* **Послу́шливо.**
Послу́шность, *см.* **Послуша́ние 1.**
Послу́шный, *см.* **Послу́шливый.**
Послы́шать – почýти, учýти. [Цить, ще учýють (Крим.)].
Послы́шаться – почýтися, учýтися, причýтися, зачýтися, дáтися чýти, учýятися, уректи́ся. [Це мені́ причýлося. Зни́зу, де кінчáвся ярóк, дáвся чýти голосни́й свист (Франко). Це вам так уреклóсь, я сказáв не так (Гр.)].
Послюни́ть – посли́нити.
Посмани́ть – позмáнювати, попеременáнювати, познáджувати, поперенáджувати.

Посма́ркивать, -ся, посморка́ть, -ся – сяка́ти, -ся, посяка́ти, -ся.
Посма́тривание – погляда́ння, позира́ння, зи́ркання, погли́пування, накида́ння (скида́ння) о́ком, очи́ма на ко́го, на що.
Посма́тривать – 1) погляда́ти (*редко* погляда́тися), позира́ти на ко́го, на що *и* (*переводя взгляд*) по ко́му, по чо́му, (*быстрым взглядом*) зи́ркати, погли́пувати, накида́ти, закида́ти о́ком, скида́ти о́ком, очи́ма на ко́го, на що; *срв.* **Погля́дывать.** [Сиди́ш, позира́єш на со́нце, ждеш но́чи (Тесл.). Та на сво́го джу́ру погляда́ється (Дума). Он Ка́ссій зи́рка го́лодно з-під ло́ба (Куліш). Кули́нка не йде, а пливе́, та скида́є очи́ма на сво́ю пла́хту то з сьо́го, то з то́го бо́ку (Кониськ.). А Они́сько давно́ вже на твою́ Софі́ю о́ком накида́є (Грінч.)]. **-вать** *исподлобья* – погляда́ти (позира́ти, зи́ркати) на ко́го, на що з-під ло́ба, сторч. **-вать** *искоса* – скри́ва, ско́са, зи́зим о́ком погляда́ти, позира́ти на ко́го, на що. **-вать** *с интересом, с любопытством* – ціка́вим о́ком погляда́ти (позира́ти) на ко́го, на що. **-вать** *недоверчиво, подозрительно* – сторожки́м о́ком (по́глядом) погляда́ти (позира́ти) на ко́го, на що. **-вать** *на часы* – погляда́ти, позира́ти на годи́нника. **-вать** *по сторонам, вокруг* – розгляда́тися роздивля́тися, роззира́тися (на всі бо́ки, навкруги́). [Стоя́ла та розгляда́лась (Коцюб.)]. **-вать** *друг на друга* – погляда́ти оди́н на о́дного, ззира́тися між собо́ю; 2) (*посматривать*) нагляда́ти, назира́ти кого́, що *и* чого́, погляда́ти, позира́ти, подивля́тися на ко́го, на що *и* чого́. [Вигляда́ла з-за угла́ на горо́д та подивля́лась на слуг (Н.-Лев.). Подивля́йтесь на слабо́го, чи не тре́ба бу́де йому́ чого́ (Звин.)]. **-вайте** *за моим домом* – нагляда́йте мое́ї ха́ти, погляда́йте, подивля́йтесь мое́ї ха́ти *и* на мою́ ха́ту.
Посма́хивать, посмахну́ть – (*пыль*) позма́хувати, змахну́ти, позміта́ти, змести́ (пил, по́рох) з чо́го.
Посма́чивать – змо́чувати (від ча́су до ча́су) що.
Посме́иваться – посміха́тися, посмі́хуватися. **-ся** *над кем* – смія́тися, посміха́ти(ся), надсміха́тися, глузува́ти (и́ноді) з ко́го, на сміх кого́ бра́ти; *срв.* **Смея́ться.**
Посмеле́е – 1) (*ср. ст. от* **Сме́лый**) сміливі́ший, -а, -е, смілі́ший, -а, -е. *Он* **-лее** *тебя* – він сміливі́ший за те́бе. *Он стал* **-ле́е** – він посміливі́шав (посмілі́шав); 2) (*ср. ст. от* **Сме́ло**) сміливі́ше, смілі́ше. [Іди́ смілі́ше – соба́ка не за́йме].
Посмеле́ть – посмілі́ти, (*ещё более*) посмілі́шати.
Посме́нно – навпере́мінки, навпереміну *и* навпере́мінку; *срв.* **Попереме́нно.**
Посме́нный – навперемі́нний; *срв.* **Попереме́нный.**
Посме́ртный – посме́ртний. **-ное** *издание сочинений* – посме́ртне ви́да́ння тво́рів (писа́ннів). **-ный** *звон* – подзві́ння, подзві́н (-дзво́ну).
Посмести́, посмета́ть – змести́, позміта́ти що (напр. пил, по́рох).
Посмета́ть – 1) *см.* **Посмести́**; 2) (*сено в стоги*) поскида́ти, поки́дати (сі́но в стоги́); 3) зши́ти, позшива́ти на живу́ ни́тку, наживи́ти, понаживля́ти що.
Посме́ть – посмі́ти, насмі́ти, (*осмелиться*) насмі́литися, з[на]ва́житися (що зроби́ти); *срв.* **Сметь** *и* **Осме́ливаться.** [Лю́бить коза́к дівчи́ноньку, заня́ть не посміє (Чуб.). Жі́нка не насмі́ла йому́ того́ сказа́ти].
Посмеша́ть – змі́ша́ти, позмі́шувати що.
Посмеши́ть – посміши́ти кого́ (тро́хи, де́який час).
Посме́шище – (по)сміхо́вище, (по)сміхо́висько, по́сміх (-ху), по́смішка, сміх, (*всенародн.*) публі́ка. *Быть, стать* **-щем** *чьим* – бу́ти, ста́ти, зроби́тися по́сміхом, смі́хом, (по)сміхо́вищем, (по)сміхо́виськом чиї́м *и* кому́, на посміхо́вище (на по́сміх) зда́тися кому́. [Ой не смі́йся, дівчи́нонько, сама́ смі́хом бу́деш. Та лу́чче з дру́гого посмія́тись, аніж само́му сміхо́вищем бу́ти (Свидн.). На посміхо́вище я їм зда́вся]. *Быть всеобщим* **-щем** – лю́дським по́сміхом ходи́ти. [Пригорні́ть-же мене́ до се́бе, щоб я лю́дським по́сміхом не ходи́ла (Милор.)]. *Делать кого* **-щем** – посміхо́вище, посміхо́висько, по́смішку з ко́го роби́ти, сміх собі́ з ко́го роби́ти (чини́ти). [Що це він? По́смішку з ме́не ро́бить (Звин.). Дия́вол учини́в собі́ сміх з люде́й стате́чних (Самовид.)]. *Делать себя* **-щем** – роби́ти з се́бе посміхо́вище *и т. д.*, смі́ши́тися. [Не сміши́ся, мій миле́нький, не сміши́ся, купи́ собі́ шарава́ри та й прикри́йся (Грінч. III)].
Посмея́ние – по́сміх (-ху), сміх, (*поношение*) глум, нару́га. *Подвергать* **-нию** *кого, что* – виставля́ти на по́сміх (на сміх) кого́, що, (*издеваться*) нару́гу на ко́го зво́дити (М. Вовч.). *Отдавать на* **-ние** *кого* – дава́ти (подава́ти) на по́сміх (на сміх, на глум) кого́. [Своє́ї дити́ни на глум та по́сміх я тобі́ не дам (Єфр.). На глум стари́х звича́їв не пода́ймо (Куліш)].
Посмея́ться – 1) посмія́тися, пореготá́ти(ся) *и* пореготі́ти, (*усилит.*) попосмія́тися, попореготá́ти *и* попореготі́ти. [Тії листи́ що-дня вичи́тує, – і попопла́че над ни́ми, і

попосміється (М. Вовч.)]; 2) *кому и над кем* – посміятися, насміятися, поглузувати, поглумувати, покепкувати, покпити з кого, сміх собі зробити з кого. *Срв.* **Смеяться.**
Посмирнеть – (*сделаться смирным*) посмирніти, (*более смирным*) посмирнішати, потихшати, понижчати; *срв.* **Присмиреть.**
Посмолчать – змовчати; *срв.* **Смолчать.**
Посмолкнуть – змовк(ну)ти, (*о мног.*) позмовкати; *срв.* **Смолкнуть.**
Посморкаться, *см.* **Посмаркиваться.**
Посмотр – погляд (-ду). *Взгляните на эту материю – за* **-смотр** *денег не возьмём* – подивіться на цей крам, – за погляд грошей не візьмемо.
Посмотреть – 1) подивитися (*диал.* подивити), погля[е]діти, (*гал.*) піз(д)ріти, (*взглянуть*) глянути, (с)поглянути, позирнути, кинути оком, звести очима на кого, на що *и* (*переводя взор с одного предмета на другой*) по кому, по чому; *срв.* **Поглядеть.** [Ой зійду я на гору високу та подивлюсь в долину широку (Чуб.). Та подивила на бистру воду (Гол.). Пізрю-же я, пізрю на широке поле, аж там мій миленький оре (Гол.)]. **-трите***, который час* – подивіться, гляньте, котра година. **-трите***, как он танцует* – подивіться, (по)гляньте, як він танцює. **-треть** *во все сторон, вокруг* – подивитися, роздивитися, розглянутися на всі боки, навкруги (навколо). *Куда ни* **-тришь** – куди (не) глянеш, куди оком закинеш. [Десь гарно жонатому, що усі-ж то, усі куди оком закинеш, усі женяться (Квітка)]. **-треть** *на людей, на деревья и т. п.* – глянути по людях, по деревах *и т. п. Как только* **-трел** *ему в глаза, сейчас заметил* – скоро (тільки) споглянув йому в вічі, зараз побачив. **-три**(*-ка*), **-трите**(*-ка*) – глянь(-но), гляньте(-но) *и* глянься(-но), гляньтеся(-но), (с)поглянь(-но), (с)погляньте-но, побач(-но), побачте(-но), диви(-но), дивіть(-но). [А побачте, діду, що то воно горить (Звяг.). Гляньтеся, яка швидка! (Кониськ.). Спогляньте-бо на неї, спогляньте на її уста… Дивітесь (Куліш)]. **-трим***, что из этого выйдет* – побачимо, що з цього (з того) вийде (буде). **-трим***, согласится ли он на это* – побачимо, чи згодиться (чи пристане) він на це (на те). **-треть** *правым глазом, левым глазом* – подивитися на праве око, на ліве око. [Подивися на праве гоко і побачиш поле. А ну подивися ще на друге гоко (Вінниц.)]. **-трели** *друг на друга* – подивилися, глянули один на одного; *срв.* **Переглянуться** (**Переглядываться**). **-треть** *за кем, за чем* – подивитися, погля[е]діти, попильнувати кого, чого. [Подивіться, поглядіть моїх дітей, поки я прийду].
Посмотреться – подивитися, виглянутися. **-трелся** *в зеркало* – подивився (виглянувся) в дзеркало, в люстро. [Вода пливе тиха та чиста, хоч виглянься як у дзеркало (Гр.)].
Посмуглеть – (*сделаться смуглым*) посмуглявіти, (*ещё более смуглым*) посмуглявішати.
Посмывать, Посмыть – позмивати, змити (трохи) що; *срв.* **Смывать.**
Поснести, поснесть – знести (трохи), (*во множ.*) позносити; *срв.* **Снести** (**Сносить**).
Поснимать, -ся – здійняти, -ся, поздіймати, -ся, познимати, -ся; *срв.* **Снимать.**
Посниться – поснитися.
Посновать – 1) (*основу*) поснувати; 2) посновиґати, повештатися. [Свиня у панський двір залізла, посновиґала там (Гліб.)]. *Срв.* **Сновать.**
Посносить, -ся – позносити, -ся; *см.* **Поснести.**
Пособачьи – по-собачому, по-пеському.
Пособие – допомога, запомога, під(по)мога, помога, підсоба, пособа; *срв.* **Помощь.** *Очки* – **-бие** *для глаз* – окуляри – підмога очам. *Денежное* **-бие** – грошова допомога, запомога *и т. д. Давать денежное* **-бие** *кому* – давати грошову запомогу, допомогу *и т. д.* кому, допомагати грошима кому, запомагати грошима кого. *Этот журнал получает казённое денежное* **-бие** – цей журнал (часопис) має урядову грошову запомогу, підмогу, субсидію (субвенцію). *Учебные* **-бия** – (помічні, допоміжні) навчальні прилади; (помічне, допоміжне) навчальне приладдя. *Для школ заказаны учебные* **-бия** – для шкіл замовлено навчальне приладдя.
Пособление – пособляння, підсобляння, (до)помагання *и т. д.*
Пособлять, пособить *кому* – пособляти, пособити, підсобляти, підсобити, (до)помагати, (до)помогти кому чим *и* в чому. **-бить** *кому в нужде* – запомогти, заратувати, зарадити кого в біді, ставати, стати в пригоді кому чим. **-бить** *горю* – зарадити лихові, горю; *срв.* **Помогать, Помочь. -бить** *себе* (*в затруднительном положении*) *чем* – зарадитися, зарадити собі, заратуватися (лихої години) чим. *Ничто тебе не* **-бит** – нічого тобі не пособиться (*безл.*).
Пособник, -ница – підсобник, -ниця, помагач, -чка; *см. ещё* **Помощник, -ница.**
Пособрать, -ся – зібрати, -ся, (*о мног.*) позбирати, -ся. **-брать** *со стола* – поприбирати з стола. *Срв.* **Собрать** (**Собирать**).
Пособствовать, *см.* **Пособлять** *и* **Способствовать.**

Посова́ть, -ся – посо́вати, -ся.
Посо́веститься – посоро́митися, постида́тися; *срв.* **Со́веститься.**
Посове́товать *кому что* – пора́дити, пора́яти, нара́дити, нара́яти кого́ (що роби́ти) *и* кому́ що, прира́дити, прира́яти кому́ що, ра́ду (пора́ду) да́ти кому́ що зроби́ти, ура́дити, ура́яти, дора́дити, дора́яти кого́ (що роби́ти) *и* кому́ що. [Ой пора́дь мене́, ма́ти, як мені́ на світі жи́ти (Метл.). Її́ чоловіка хтось і нара́див (Манж.). Коли́ хо́чеш, я тебе́ нара́ю (Федьк.). Ну, а як Печери́ця ска́же, що це все я йому́ нара́яв? (Мирн.). Дора́яли лю́ди: піди́, розкажи́ ба́тькові (Звин.). Розпи́тувався, що йому́ роби́ть? Ніхто́ ніч́ого не вра́див (*не мог* **-вать**) (Рудч.)]. *Срв.* **Сове́товать.**
Посове́товаться *с кем* – пора́дитися, пора́ятися з ким *и* кого́, зара́дитися кого́ *и* з ким, пора́ди взя́ти з ким, (*обсудить сообща*) обра́дитися, нара́дитися. [Дак ото́ ми з ба́бою й пора́дились (Гр.). Ніко́го не пора́диться, як сам хо́че, так і зро́бить (Проскур.). Пора́джуся ма́ми (Рудан.). Він пови́нен мене́ зара́дитись (Звяг.). Ні з ким їй і пора́ди взя́ти (Квітка). Змо́вились ото́ робітники́ та й зібра́лись за містом, щоб обра́дитись (Єфр.)]. **-ться** *и решить* (*что сделать*) – зра́дитися, ура́дитися що зроби́ти. [Зра́дились, щоб піти́ до попа́ (Гр.)].
Посо́вывать, -ся, посу́нуть, -ся – посува́ти, -ся *и* посо́вувати, -ся, посу́нути, -ся. **-вая(сь)** – по́со[у]вом.
Посогласи́ть, *см.* **Согласи́ть.**
Посогна́ть – зігна́ти, позго́нити, позганя́ти; *срв.* **Согна́ть.**
Посогну́ть – зігну́ти (тро́хи), (*во множ.*) позгина́ти; *срв.* **Согну́ть** (**Сгиба́ть**).
Посогре́ть – зогріти, угріти (тро́хи); *срв.* **Согре́ть.**
Посодви́нуть, -ся – позсува́ти, -ся, позсо́вувати, -ся.
Посоде́йствовать *кому, чему* – посприя́ти, допомогти́ кому́, чому́, спричи́ни́тися до чо́го; *срв.* **Соде́йствовать.** [Друка́рство ду́же спричини́лося до поши́рення освіти (Єфр.)].
Посодра́ть – зде́рти, злупи́ти, поздира́ти, позлу́плювати з чо́го, з ко́го що; *срв.* **Содра́ть.**
Посозва́ть *кого* – скли́кати, поскликати, поззива́ти кого́.
Посозре́ть – присти́гти, приспіти (тро́хи); *срв.* **Созре́ть.**
Посократи́ть – (*срок*) скороти́ти, прикороти́ти (*строк*), (*штаты, содержание, расходы*) зме́нши́ти (шта́ти, утри́мання, вида́тки), (*во множ.*) поскоро́чувати, поприкоро́чувати, позме́ншувати *и* позменша́ти що; *срв.* **Сократи́ть.**
I. Посо́л – посо́[е́]л (-сла́), (*посланный*) послане́ць (-нця́). [По п'ять раз посли́ посила́ла, а за шо́стим ра́зом сама́ поїхала (Чуб.)]. **-со́л**, *что мех: что в него вложишь, то и несёт* – посе́л, як осе́л: що поло́жать, те й везе́. **-сла́** *ни куют, ни вяжут, а только жалуют* – посланця́ не тнуть, не руба́ють. *Срв.* **Послане́ц, Посла́нник.**
II. Посо́л – засіл (-со́лу).
По-солда́тски – по-салда́тському, як салда́т, як моска́ль.
Посоле́ние, посо́лка – засолі́ння, посолі́ння.
Посоли́ть – посоли́ти, засоли́ти що; *срв.* **Соли́ть.** [Да́йте со́ли два дрібо́чки, посоли́ти огіро́чки (Ромен.). Варва́ра зава́рить, а Са́ва засо́лить (Номис)].
Посо́лка, *см.* **Посоле́ние.**
Посолове́лый – посоловілий.
Посолове́ть – посоловіти. [Від дру́гої ча́рки їй о́чі посоловіли].
Посолоде́ть – посолода́ти, зсолода́ти *и* (*диал.*) зсолоджа́ти.
Посо́льский – посо́льський *и* посе́льський.
Посо́льство – посо́[е́]льство. *Причисленный к* **-ству** – приря́джений, припи́саний до посо́льства.
Посо́льствовать – послува́ти.
Посо́льщик – засільник, засо́льщик, солій (-лія́).
Посопе́рничать – помі́рятися; позмага́тися, поспереча́тися з ким чим *и* в чо́му.
Посопе́ть – посопти́; *срв.* **Сопе́ть.**
Посопротивля́ться – (*словесно кому*) позмага́тися, поспереча́тися з ким; (*действием*) попруча́тися, поопира́тися проти ко́го, поопина́тися (де́який час) проти ко́го *и* кому́; *срв.* **Сопротивля́ться.**
Посори́ть – посміти́ти (тро́хи). **-ри́ть** *деньгами* – поки́дати, потри́нькати гроши́ма. *Срв.* **Сори́ть.**
Пососа́ть – посса́ти, посмокта́ти; *срв.* **Соса́ть.**
По-сосе́дски – по-сусі́дському, по-сусі́дськи.
Пососло́вный – станови́й; поділений на стани́.
Пососта́реться – приста́рітися, зоста́рітися (тро́хи); *Срв.* **Соста́реться.**

Посо́тенно – со́тнями, на со́тні.
По́сох – па́лиця, кий (*р.* кия́); (*архиерейский, монашеский и т. п.*) патери́ця, па́тер (-ру); (*слав.*) по́сох; (*нищенский, пилигримский*) ко́стур, ціпо́к (-пка́); (*пастуший*) ґирли́ґа, кийо́к (-йка́). [Коза́цький бунчу́к перева́жить бурми́стерську патери́цю (Куліш). По доро́зі тягли́сь лю́ди з ціпка́ми, з клу́нка́ми (Коцюб.). Бери́-ж, мандрі́вцю, ко́стур і руша́й (Вороний)].
Посо́хлый – посо́хлий; посма́глий.
Посо́хнуть – посо́х(ну)ти, посхну́ти; (*о губах*) посма́г(ну)ти.
Посочу́вствовать (*кому*) – спочу́ти, співчу́ти комў. [Я-б і з мало́ю дити́ною розмовля́ла, – неха́й мені́ спочу́є аби́-хто (М. Вовч.)]. *См.* **Сочу́вствовать.**
Посо́шник – по́сошник.
Посошо́к – 1) па́личка; патери́чка; ціпо́чок, костуро́к, косту́ронька (-ки); ґирли́жка, кийо́к; *см.* **По́сох. -шо́к** *выпить* – ви́пити на ко́ні, доро́гу погла́дити, стреме́нного ви́пити; 2) **-шо́к** *узловатый*, *бот.* Phlomis tuberosa L. – кропива́ глуха́, свиня́ча ба́бка, медов(н)и́к, нечу́й-ві́тер.
Поспа́сть – спа́сти, о(б)па́сти, (*о мног.*) поспада́ти, поо(б)пада́ти. **-па́сть** *с тела, с лица, с голоса* – спа́сти, поспада́ти з ті́ла, з лиця́, з го́лосу. *Срв.* **Спасть** (**Спада́ть**).
Поспа́ть, -ся – поспа́ти, -ся, (*усилит.*) попоспа́ти, -ся.
Поспахну́ть – змести́, змахну́ти, (*всюду*) позміта́ти, позма́хувати; *срв.* **Посмахну́ть.**
Поспева́ть, поспе́ть – 1) (*созревать*) постига́ти, пости́г(ну)ти, спі́ти, поспіва́ти, поспі́ти (*б. вр.* -спі́ю, -єш…) *и* поспі́нути (*б. вр.* -спі́ну, -неш…), пристига́ти, присти́г(ну)ти, приспіва́ти, приспі́ти *и* -спі́нути, (*вызреть*) вистига́ти, ви́стиг(ну)ти, виспіва́ти, ви́спіти *и* -спінути; *срв.* **Вызрева́ть, Дозрева́ть, Созрева́ть.** [Уже́ й чере́шні пости́гли (Свидн.). У тій порі́, як я́годи поспі́нуть (Житом.). Горі́хи вже присти́гли (Звин.). Вже вдо́воньці пшени́ця приспі́ла (Чуб.)]; 2) (*быть готовым*) постига́ти, пости́г(ну)ти, вистига́ти, ви́стиг(ну)ти, поспіва́ти, поспі́ти. *Обед, ужин* **-пе́л** – обі́д пости́г (поспі́в), вече́ря пости́гла (поспі́ла). [Уже́ й вече́ря пости́гла (Чуб.). Вече́ря поспі́ла (Коцюб.)]. *Хлеб* **-пе́л** (*в печи или в квашне*) – хліб пости́г, ви́стиг. [Тут хліб пости́г – виймa̍ю, а в дру́гій діжі́ ви́стиг – саджа́ю (Г. Барв.)]; 3) (*успевать к сроку*) постига́ти, пости́г(ну)ти, вистига́ти, ви́стиг(ну)ти, устига́ти, усти́г(ну)ти, поспіва́ти, поспі́ти *и* -нути, успіва́ти, успі́ти *и* -нути, виспіва́ти, ви́спіти *и* -нути (куди́, що зроби́ти), настига́ти, насти́г(ну)ти, наспіва́ти, наспі́ти *и* -нути (куди́, до чо́го *и* на що); *срв.* **Подоспе́ть, Приспе́ть.** [Ви́йде і йде було́ не хапа́ючись, а пости́гне са́ме в по́ру (М. Вовч.). Ой вистига́йте, сла́вні чумаче́ньки, зимува́ти до лу́гу (Лис.). Не встиг коза́к Неча́й на ко́ника сі́сти (Макс.). Поспі́неш з ко́зами на торг (Приказка). Не ви́спінеш ти – спі́знишся. Ох, ли́шенько! коли́-ж я туди́ насті́гну (Квітка). Ране́нько ви́йду, на обі́д наспі́ну (Мирн.)]. **-пе́ем**, *не спеши* – пости́гнемо, ви́стигнемо, вcти́гнемо *и т. д.*, не поспіша́йсь. *Везде* **-пе́ть** – всю́ди (скрізь) доско́чити, похопи́тися. *Наш пострел везде* **-пе́л** – де не посі́й, то вро́диться; той доско́цень (доско́цький) усього́ доско́чить, ніко́ли не спі́зниться, пе́рший похо́питься, ви́хопиться. [О, то доско́цень, усього́ доско́чить! ніко́ли запі́зно не при́йде (Франко). Бач, яки́й доско́цький, пе́рший ви́хопився (Гр.)]. *Везде* **поспева́ющий** – проскочу́щий [Була́ і знако́ма проскочу́ща невиди́мка пані́ма́тки Любора́цької (Свид.)]. **-ва́ть** *за кем, за чем* – поспіша́тися, поспіши́тися, успіша́тися, успіши́тися, уганя́ти(ся), угна́ти(ся), похопи́тися за ким, за чим, збіга́ти, збі́гти, з'їжджа́ти, з'ї́хати, схо́дити, зійти́ з ким, з чим. [Вже ма́ти за не́ю було́ ніко́ли не поспі́шиться (Квітка). Само́ письме́нство стоя́ло ни́жче від життя́, не вспіша́лося за ним, одстава́ло (Єфр.). А я розка́зую та розпи́тую, так що вона́ й одка́зувати не вспі́шиться (Проскурівна). Ся́де на поку́ті, розпу́стить язика́… не мо́жна мені́ за не́ю й сло́вом похопи́тись (Н.-Лев.). Хіба́ яка́ коня́ка збіжи́ть з парово́зом? (Звин.)]. *Вы идёте слишком скоро, я не могу* **-спе́ть** *за вами* – ду́же шви́дко (пру́дко) ви йдете́, я й не вспішу́ся (не поспішу́ся, не вжену́ся, не похоплю́ся) за ва́ми, не збіжу́ (не зійду́) з ва́ми.
Поспекта́клный, *театр.* **-ная** *плата* – пла́та від виста́ви.
Поспе́лый – сти́глий, дости́глий, (по)спі́лий, доспі́лий.
Поспеси́веть – (ще бі́льше) запиша́тися, зачва́нитися, загорді́ти (*о мн.* погорді́ти); *срв.* **Спеси́веть.**
Поспеси́виться – попиша́тися, повелича́тися, почва́нитися; *срв.* **Спеси́виться. -вился** *он принять от меня услугу* – погордува́в (погре́бував) він моє́ю послу́гою.
Поспе́ть, *см.* **Поспева́ть.**
Поспеша́ть, поспеши́ть – поспіша́ти(ся), поспіши́ти(ся), приспіша́ти(ся), приспіши́ти(ся), (*поторопиться*) похопи́тися, поква́питися, поскори́тися; (*сделать раньше положенного срока*) порани́тися; *срв.* **Спеши́ть.** [Переказа́ла Петро́ві, щоб поспіша́вся, коли́ хо́че ді́вчину взя́ти (Коцюб.). Весна́ приспіши́ла: на Євдо́кії вже й кри́га пішла́ (Кониськ.). Але́

Гаври́ло похопи́всь і вже одімкну́в две́рі (Н.-Лев.). Горпи́на пі́дбігцем і приспі́вуючи поква́пилася додо́му (Франко). Я порани́лась з обі́дом (Хорол.)]. **-ши́ть** *от'ездом* – поспіши́тися, похопи́тися з від'ї́здом. **-ши́ть** *домой* – поспіши́тися, поква́питися, похопи́тися додо́му. *Он* **-ши́л** *перевести разговор на другую тему* – він похопи́вся зве́сти розмо́ву на и́нше. **-ши́м**, *уже нерано* – поскорі́м(о)ся, поспіші́м(о)ся, приспіші́м(о)ся, бо вже нера́но. [То поскорі́мось по зі́лля, – одка́зує Ка́тря, – со́нечко вже низе́нько (М. Вовч.)]. **-шай** *да не торопись* – ско́ро, та не ква́пся. **-ши́ть** – *людей насмешить* – ско́рий по́спіх – лю́дям по́сміх. *Вы слишком* **-ши́ли** *в этом деле* – ду́же поспіши́лися, похопи́лися, поква́пилися, порани́лися з ціє́ю спра́вою.

Поспеше́ние – 1) (*успех*) по́спіх,ща́стя; 2) допомо́га, по́міч (-мочи).

Поспе́шествовать *чему* – сприя́ти чому́, спосо́бити, спомага́ти що, пособля́ти, помага́ти чому́; *срв.* **Пособля́ть.**

Поспеши́тельный – сприя́тливий. **-ный** *ветер, см.* **Попу́тный.**

Поспеши́ть, *см.* **Поспеша́ть.**

Поспе́шливо, *см.* **Поспе́шно.**

Поспе́шливость – кваплі́вість, хаплі́вість, поха́пливість, похоплі́вість, спішлі́вість, поспі́шливість (-ости).

Поспе́шливый – кваплі́вий, хаплі́вий, поха́пливий, похоплі́вий, спішлі́вий, поспі́шливий, хапки́й, хватки́й. [І ти не ду́же то хватки́й (хапки́й), і я не прудки́й (Приказка)]. **-вый** *человек* – (*шутл.*) скорохва́т, скорохва́тько, скорохва́тський.

Поспе́шно – (*скоро*) (по)спі́шно, по́спіхом *и* спіхо́м, (*торопливо*) по́хапцем, при́хапцем, по́хапки, ха́пки, хапко́м, по́хапком, хватко́м, при́хватком, хват(ь)кома́, скві́пно, поква́пно, (с)кваплі́во, хаплі́во, поха́пливо, похоплі́во, (*наскоро*) нашвидку́, на швидку́ руч, (*шутл.*) хватопе́ком; *срв.* **Ско́ро, Тороплі́во.** [Сі́ли козаки́ і поЇ́хали спі́шно (Куліш). Та біжи́-ж ти швиде́нько, та поспішне́нько (Март.). Дале́ко дру́ге ві́йсько? – Недале́чко і йде спіхо́м на нас (Куліш). По́спіхом тво́ряться нові́ фо́рми життя́ на Украї́ні (Єфр.). По́хапцем звінча́лися, щоб не розлучи́ла нас па́ні (М. Вовч.). Посіда́ли на вози́ хапко́м та мерщі́й ї́хати, щоб зави́дна до́ма бу́ти (Полт.)]. **-но** *причесаться, умыться, сделать что-л.* – по́хапцем (при́хапцем, по́хапки, хапко́м *и т. д.*) причеса́тися, уми́тися, зроби́ти що. **-но** *браться, взяться за что* – прихва́чуватися, прихвати́тися до чо́го, (по)хопи́тися що роби́ти. [Прихвати́лася до ті́ста, пироги́ побга́ла (Мкр.)].

Поспе́шность – (*торопливость*) хаплі́вість, поха́пливість *и* похоплі́вість, похі́пність, (с)кваплі́вість, скві́пність, поква́пність, шви́дкість, (по)спі́шність; (*спех*) по́спіх, спіх (-ху), поспіша́ння, по́хіп (-хопу), по́квап (-пу). [Усе́ поспіша́єш, та за по́спіхом і не зро́биш до пуття́].

Поспе́шный – (*торопливый*) хаплі́вий, поха́пливий *и* похоплі́вий, похі́пний, (с)кваплі́вий, скві́пний, поква́пний, (*скорый*) швидки́й, хвитки́й; (*срочный*) (по)спі́шний. [Суд скваплі́вий рі́дко бува́є справедлі́вий (Номис). СвоЇ́м пита́ннячком хвитки́м не дала́ йому́ ви́мовити сло́ва (М. Вовч.)]. **-ный** *от'езд* – (с)кваплі́вий, хаплі́вий, поха́пливий від'ї́зд. **-ная** *езда* – швидка́ ї́зда́. **-ная** *работа* – швидка́, поха́плива робо́та; (*шутл.*) хапатня́, хапови́ця, хапани́на; (*срочная*) нага́льна робо́та. [Швидко́ї робо́ти ніхто́ не хва́лить (Номис). Хапатню́ таку́ зроби́ли, що ду́хом забра́ли всю соло́му (Черкас.)]. **-ное** *дело* – спі́шна, нага́льна спра́ва.

Поспили́ть, -ся – спиля́ти, -ся (тро́хи), поспи́лювати, -ся; *срв.* **Спили́ть.**

Посписа́ть *и* **-сывать** – посписувати що з чо́го, у ко́го; *срв.* **Списа́ть.**

Поспи́ть – поспива́ти, понадпива́ти; *срв.* **Спить** (**Спива́ть**).

Поспле́тничать – поплеска́ти, поклепа́ти (язика́ми), побреха́ти на ко́го; *срв.* **Спле́тничать.**

Поспо́рить – 1) *с кем о чём, против чего* – позмага́тися, посперечатися, поспо́ритися, попере́читися з ким за що, про́ти чо́го. *Из-за пустяка* **-рили** – за дурни́цю (за ма́сляні ви́шкварки) поспо́рилися, за ону́чу збили бу́чу. *Он может* **-рить** *с ним в знании* – він мо́же позмага́тися з ним знання́м; 2) (*побиться об заклад*) поспо́рити, піти́ в заста́ву, заста́витися з ким на що.

Поспосо́бствовать *чему, кому в чём* – посприя́ти, погоди́ти, пособи́ти чому́ *и* кому́ в чо́му, (с)причини́тися до чо́го. [До́ля посприя́ла (погоди́ла) мені́. Ніхто́ не пособи́в, так, як Шевче́нко, виробля́тися до́брому вкраЇ́нському націона́льному світо́глядові (Грінч.)]. *Срв.* **Спосо́бствовать, Посоде́йствовать.**

Поспу́гивать – пополо́хати, посполо́хувати кого́; *срв.* **Спу́гивать.**

Поспуска́ть – поспуска́ти кого́, що; *срв.* **Спуска́ть.**

Поспусти́ть, -ся – спусти́ти, -ся (тро́хи). **-тить** *цену* – спусти́ти з ціни́, зни́зити ціну́ на що,

здешеви́ти що.
Посравни́ть *что с чем* – порівня́ти що з чим, прирівня́ти що до чо́го.
Посравни́ться – порівня́тися з ким, прирівня́тися до ко́го; *срв.* **Поравня́ться.**
Посравня́ть, *см.* **Посровня́ть.**
Посрами́тель, -ница – осоро́мник, осоро́мниця.
Посрами́тельно – гане́бно.
Посрами́тельный – гане́бний, осоро́мний.
Посрами́ть, -ся, *см.* **Посрамля́ть, -ся.**
Посramле́ние – посоро́млення, осоро́млення; (*позор*) несла́ва, бе́зчесть (-ти), безче́стя́ (-стя́), постидо́вище, позо́рище, га́ньба́, згу́да, нару́га. [Я не хо́чу тако́ї бе́зчести (Звяг.). Селу́ безче́стя не ро́блять (Котл.)]. *На* **-ние** – на позо́рище, на згу́ду, на нару́гу. [На позо́рище веду́ть старо́го ду́рня муштрува́ти (Шевч.). Неха́й веду́ть мене́ на згу́ду, а без те́бе жи́ти я не бу́ду (Грінч. III)]. *Срв.* **Срам.**
Посрамля́ть, посрами́ть – 1) осоро́млювати, осоро́мити, соро́мити кого́, посоро́мити, со́рому завдава́ти, завда́ти кому́, стиди́ти, постиди́ти, несла́вити, знесла́влювати, знесла́вити кого́, ганьби́ти, зганьби́ти, у со́ром (у несла́ву, у га́ньбу́) вво́дити, ввести́ кого́. [Вона́ не постиди́ла свого́ ро́ду (Квітка)]; 2) *сов.* постиди́ти, посоро́мити, пошпе́тити кого́ (де́який час, тро́хи). **Посрамлённый** – посоро́млений, осоро́млений, со́ромом поби́тий (вкри́тий), знесла́влений, зга́ньблений, постиде́нний. [Неха́й постиде́нний бу́де він, а не ми, бо ми стоїмо́ за пра́вду].
Посрамля́ться, посрами́ться – 1) осоро́млюватися, осоро́митися, соро́митися, посоро́митися, со́рому набира́тися, набра́тися, со́ромом (несла́вою) вкрива́тися, вкри́тися; 2) (*посовеститься*) посоро́митися, постиди́тися кого́, чого́.
Посрамоще́ние, *см.* **Посрамле́ние.**
Посреди́, *предл. с род. пад.* – посере́д, сере́д, насере́д чо́го; (*промеж*) промі́ж чим; *срв.* **Среди́**. **-ди́** *города* – (по)сере́д, насере́д мі́ста. **-ди́** *озера* – насере́д (посере́д) о́зера. **-ди́** *лесов и болот* – сере́д лісі́в і болі́т. *Мы прошли* **-ди́** *толпы* – ми пройшли́ сере́д на́товпу (юрби́), промі́ж на́товпом (юрбо́ю).
Посреди́не, *нар. и предл.* – посере́дині, насере́дині (чого́). [Губа́ ні́би ре́пнула посере́дині (Н.-Лев.). А щоб мене́ до ве́чора посере́дині ха́ти поба́чила (Номис)].
Посре́дник, -ница – 1) посере́дник, посере́дниця, (*грубо*) зведе́ник, зведе́ниця. [Дава́й, ба́тьку, гро́ші, – ка́же прихо́жий зведе́ник: упу́стимо сього́ коня́, – дру́гого не зна́йдеш тако́го (Кух.)]. *Он был* (*она была*) *их* **-ком** (**-ницею**) *при этой переписке* – він був (вона́ була́) їх посере́дником (їх посере́дницею) у цьому́ листува́нні; 2) (*арбитр*) посере́дник, арбі́тр (-тра). *Взять кого в* **-ники** – взя́ти кого́ за посере́дника (за арбі́тра). *Мировой* **-ник** – мирови́й посере́дник.
Посре́дничать – посередникува́ти, бу́ти посере́дником помі́ж ки́м *и* промі́ж ко́го; *срв.* **Посре́дник.**
Посре́днический – посере́дницький.
Посре́дничество – посере́дництво.
Посре́дственно – посере́дно; помі́рно, аби́-як, так собі́.
Посре́дственность – посере́дність, помі́рність, сере́дня ва́ртість (-ости). *Он не представляет собою ничего выдающегося – обыкновенная* **-ность** – він не явля́є собо́ю ні́чо́го видатно́го – звича́йна люди́на сере́дньої ва́ртости (звича́йна сере́дня люди́на).
Посре́дственный – 1) (*противопол. непосредственный*) посере́дній. **-ное** *сообщение* – посере́дня переда́ча; 2) *см.* **Посре́дствующий**; 3) сере́дній, сере́дньої ва́ртости, помі́рний, нічоге́нький, аби́-який, аби-яке́нький. **-ный** *урожай* – сере́дній урожа́й. *Знания у него* **-ные** – знання́ він ма́є сере́дні.
Посре́дство – 1) *см.* **Посре́дничество.** *При* **-тве**, *через* **-тво** *кого* – за посере́дництвом, за (до)помо́гою, спомо́гою кого́, через посере́дництво чиє́, через ко́го. [Через слуг до па́на, а через святи́х до бо́га (Номис)]; 2) за́сіб (-собу), спо́сіб (-собу); (*помощь*) спомо́га, (до)помо́га, посо́ба.
Посре́дством, *предл. с род. п.* – за (до)помо́гою, за спомо́гою кого́, чого́, через ко́го, через що. **-вом** *чего*? – яки́м спо́собом? за помо́гою чого́? *Сделано* **-вом** *кого, чего* – зро́блено за (до)помо́гою (за спомо́гою) кого́, чого́, через ко́го, через що, зро́блено чим. *Всё устроено* **-вом** *агента* – все зро́блено за допомо́гою аге́нта (через аге́нта). *Золотят* **-вом** *гальванопластики* – золо́тять за помо́гою гальванопла́стики. *Вырезано* **-вом** *очень острого ножа* – ви́різано за помо́гою ду́же го́строго ножа́, ду́же го́стрим ноже́м. **-вом** *микроскопических отверстий жидкость просачивается* – через мікроскопі́чні проду́ховинки (мікроскопі́чними проду́ховинками) ріди́на прото́чується (просяка́є). **-вом**

подкупа, обмана – через пі́дкуп, пі́дкупом, через обма́ну, обма́ною. *Хороших результатов достигают* **-вом** *доброты* – га́рних на́слідків досяга́ють до́брістю. **-вом** *применения новейших достижений техники* – послу́гуючись найнові́шими здобу́тками те́хніки.

Посре́дствовать – 1) *см.* **Посре́дничать**; 2) (*быть связующим звеном*) посере́дити, проме́жити; 3) (*поспешествовать*) спомага́ти кого́, що, слугува́ти кому́, чому́.

Посре́дствующий – посере́дній, промі́жний; спомі́жний *и* споможни́й, послужни́й. **-щая** *среда* – про́межінь (-ени).

Посре́зать – зрі́зати, стя́ти тро́хи, (*о мног.*) позрі́зувати *и* -за́ти, постина́ти що; *срв.* **Сре́зать.**

Посровня́ть – порівня́ти, позрі́внювати, повирі́внювати що; *срв.* **Сравня́ть.**

Посро́чно – в пе́вні строки́, строка́ми.

Посро́чный – в пе́вні строки́, строка́ми (пла́чений). **-ный** *платёж* – ви́плата в пе́вні строки́, пе́вними строка́ми, ра́тами.

Посруби́ть – позру́бувати, постина́ти; *срв.* **Сруби́ть.**

Поссади́ть – 1) позса́джувати, позсадо́влювати кого́ з чо́го; 2) (і)зшму́гляти (тро́хи), пошму́гляти що. *Срв.* **Ссади́ть** (**Сса́живать**).

Поссо́рить *кого с кем* – посвари́ти, посе́рдити, порізни́ти, роздружи́ти, розсе́рдити, (*родственников*) розрідни́ти кого́ з ким, (*опис.*) ро́збрат посі́ятиномі́ж ким; *срв.* **Ссо́рить.** [Посва́рить ба́тька з си́ном (Тобіл.). Посе́рдив не одну́ сім'ю з дру́гою (Н.-Лев.)].

Поссо́риться – посвари́тися (*реже* посвари́ти), посе́рдитися, порізни́тися, роздружи́тися, (*о родных*) розрідни́тися, розбрата́тися, у сва́рку, у ро́збрат зайти́ з ким, (*образно*) глек розби́ти з ким. [Пан із па́ном посва́риться, терпля́ть го́ре козаки́ (Франко). Посе́рдились, та не зна́ю за що (Куліш). Й́нколи з пересе́рдя і в сва́рку за́йдеш (Мова)]. **-лись** *из-за пустяков* – за дурни́цю посвари́лися; (*шутл.*) за ма́сляні ви́шкварки не помири́лися (посвари́лися).

I. Пост – піст (*р.* по́сту). *Великий* **пост** – вели́кий піст, вели́ке говíння. *Петров* **пост** – петрі́вка. *Рождественский* **пост** – пили́півка. *Успенский* **пост** – спа́сівка. *Во время* **-та́***, в* **пост** – по́стом, у піст. *Соблюдать* **пост** – доде́ржувати, держа́тися по́сту, по́стувати. *Строгий* **пост** – тяжки́й піст. *Налагать* (*наложить*) *на себя* **пост***, изнурять* (*изнурить*) *себя* **-то́м** – себе́ (свою́ ду́шу) по́стом припо́щувати (припости́ти).

II. Пост – 1) (*должность*) пост (-ту), поса́да, уря́д (-ду); (*занимаемое место, а также переносно*: *пост писателя, обществ. деятеля и т. п.*) по́стать (-ти), мі́сце (-ця). *Занимать* **пост***, быть, находиться на* **-ту́** – держа́ти пост, поса́ду, уря́д, бу́ти на посту́, на поса́ді, на уря́ді (*и* при уря́ді). [Старши́на ма́ла зве́рхність над товари́ством, по́ки держа́ла свій уря́д (Куліш)]. *Он занимает высокий* **пост** – він держи́ть (ма́є) висо́кий пост (уря́д, поса́ду). *Должностные лица все были на* (*при*) *своих* **-та́х** – урядо́ві осо́би всі були́ на (при) свої́х поста́х (уря́дах, поса́дах). *Пусть каждый твёрдо стоит на своём* **-ту́***, пусть никто не сходит с своего* **-та́** – хай ко́жен тве́рдо стої́ть на свої́й по́статі, хай ніхто́ не схо́дить з свое́ї по́стати, не ки́дає свое́ї по́стати; 2) *воен.* – пост, ча́та, ва́рта. *Стоять на* **-ту́** – стоя́ти на посту́, на ча́тах, на ва́рті.

Поста́в – 1) (*постановка*) поста́ва; 2) (*ткацкий*) кро́сна (-сен); 3) (*штука полотна, материи*) сувí́й (-во́ю), поста́в (-ва); 4) (*мельничный*) ко́ло, сад, поса́д (-ду), оса́да. [Млин (*мельница*) на два ко́ла, з двома́ ко́лами. Млин на двана́цять оса́д].

Поставе́ц – судни́к, ми́сник.

Поста́вить – 1) поста́вити, постанови́ти, (*только о многих предметах*) поста́вляти що куди́; (*усилит.: много и часто*) попоста́вити, попоста́вляти; *см.* **Ста́вить.** [Семе́н ви́йняв з-під поли́ о́ко горі́лки й поста́вив на столі́ (Коцюб.). Постанови́ли сто́личок, горі́лку, зеле́ну ча́рочку і ковбаси́ (М. Вовч.). Ой ви́копай, ма́ти, глибо́кую я́му та похова́й, ма́ти, сю сла́вную па́ру, та поста́вляй, ма́ти, хрести́ золоті́ї (Метл.). А моли́лася скі́льки… що свічо́к тих попоста́вила (Конись к.)]. **-вить** *горшок, чугун, обед, горшки, чугуны в печь* – заста́вити (застанови́ти) го́рщик, чаву́н, обі́д, позаставля́ти (позастановля́ти), поста́вляти го́рщики, чавуни́ в піч. [Обі́д застанови́ла, хліб посади́ла (Г. Барв.). Уби́в ба́тенько тете́ру, заста́вила ма́тінка вече́ру (Козел.). Так-сяк поста́вляла що тре́ба в ніч (Грінч.)]. **-вить** *избу, строение* – поста́вити, ви́ставити, покла́сти ха́ту, зве́сти, ви́вести будо́ву. [Семе́н Яроше́нко покла́в собі́ ха́ту при доро́зі (Маковей). Два ро́ки мину́ло, за́ки покла́в ха́ту (Стеф.)]. **-вить** *ворота* – покла́сти воро́та. [Тут Яросла́в Му́дрий воро́та покла́в (Маковей)]. **-вить** *каменную ограду* – ви́мурувати мур. **-вить** *памятник умершему другу* – поста́вити, зве́сти па́м'ятник поме́рлому дру́гові. **-вить** *леса вокруг здания* – зроби́ти риштóвання навко́ло буди́нку, обриштува́ти буди́нок. **-вить** *шатёр* – нап'ясти́ наме́т, шатро́, зіп'я́сти курі́нь. [Я на башта́ні вже зіп'я́в яки́йсь курі́нчик та й спа́тиму там, хоч-би́ й дощ (Звин.)].

-вить *самовар* – настанови́ти *и* наста́вити самова́р(а). **-вить** *силок* – за[на]ста́вити сильце́. [Стріле́ць сильце́ заста́вив, спійма́лась пта́шка вмить (Франко)]. *Не знаю, куда* **-вить** *мою мебель* – не зна́ю, де-б поста́вляти мої́ ме́блі. **-вить** *на колени* – поста́вити (поста́вля́ти) на колі́на (навко́лішки) кого́. **-вить** *кого на ноги* – зве́сти, зіп'я́сти, поста́вити кого́ на но́ги. [Ота́к і звів чолові́ка на но́ги (Кониськ.). Скі́льки то стра́тили, по́ки чолові́ка на но́ги поста́вили (Мирн.)]. **-вить** *сына на квартиру* – поста́вити (постанови́ти) си́на на ква(р)ти́ру, на ста́нцію. [У тіє́ї Петро́вої поста́вили Анто́ся на ста́нцію, як ото́ ба́тько йому́ вмер (Свид.)]. **-вить** *солдат на постой* – поста́вити салда́тів (козаків) на постí́й (на пості́янку). **-вить** *лошадь на конюшню* – поста́вити, уста́вити коня́ до ста́йні, до кінни́ці. [Ко́ничка вста́вте до кінниче́йки (АД. Гр.)]. **-вить** *как следует хозяйство, предприятие, издательство, работу* – поста́вити, упорядкува́ти, нала́годити, наладна́ти як слід господа́рство, підприє́мство, видавни́цтво, робо́ту. **-вить** *кому закуску, бутылку водки, вина* – поста́вити, доста́чити кому́ за́куску, пля́шку горі́лки, вина́. [Частува́в нас і за́куску доста́чив (Звин.)]. **-вить** *пьявки, банки* – припусти́ти п'я́вки́, поста́вити ба́ньки. **-вить** *знак, отметку на чём-л.* – покла́сти знак, за́значку на чо́му. *Я* **-вил** *свои часы по солнцу* – я поста́вив, наста́вив свого́ годи́нника за со́нцем. **-вить** *солдат в строй, в боевой порядок* – ушикува́ти салда́тів (козаків). **-вить** *оперу* (*пьесу*) *на сцену* – ви́ставити о́перу (п'є́су). *Этого нельзя* **-вить** *на одну доску* – цього́ не мо́жна поста́вити на́рівні. **-вить** *что над чем, выше чего* – поста́вити, переважи́ти що над що. [Му́сить у гре́цьку ві́ру охристи́тись і по всій Литві́ і По́льщі гре́цьку ві́ру над лати́нство перева́жити (Куліш)]. **-вить** *кого, что выше всего* – над усе́ поста́вити, над усе́ вшанува́ти кого́, що. [Пови́нність я над все ушанува́в (Грінч.)]. **-вить** *кому в упрёк что-л.* – поре́мствувати на ко́го за що, за дога́ну кому́ що взя́ти. [Пе́вне ніхто́ за те на ме́не не поре́мствує (Куліш)]. **-вить** *кому на вид что* – ви́нести кому́ перед о́ко що, зверну́ти чию́ ува́гу на що, пода́ти кому́ на ува́гу, ви́ставити, зава́жити кому́ що. **-вить** *кому в большую заслугу что-л.* – призна́ти кому́ (за) вели́ку заслу́гу, що... **-вить** *в счёт кому что* – поста́вити, записа́ти на раху́нок кому́ що; (*переносно*) узя́ти, залічи́ти на карб кому́ що. *Ни во что* **-вить** *кого* – за ніза́що взя́ти кого́. [Взялі́ сироти́ну лю́ди за ніза́що (Грінч.)]. **-вить** *кого втупик* – оступа́чити, в тісни́й кут загна́ти кого́. **-вить** *кого в затруднительное положение* – на слизьке́ загна́ти кого́. **-вить** *кого в необходимость* – змýсити, примýсити кого́. **-вить** *кого в известность о чём* – повідо́мити, сповісти́ти кого́ про що, за що. **-вить** *меж себя завет* – між собо́ю умо́ву покла́сти. **-вить** *кого кем* (*над кем, над чем*), *см.* **Поставля́ть. Поста́вленный** – поста́влений, постано́влений, поста́вляний. **-ный** *в строй, в боевой порядок* – ушико́ваний. [Огне́нні во́їни на хма́рах воюва́лись, вшико́вані як слід по-військово́му (Куліш)]. **-ный** *на сцену* – ви́ставлений (на сце́ні); 2) *см.* **Поставля́ть.**

Поста́виться – 1) поста́витися, постанови́тися, (*о мн.*) поста́влятися, бу́ти поста́вленим, постано́вленим, поста́вляним; *срв.* **Поста́вить**; 2) *см.* **Поставля́ться.**

Поста́вка – 1) *см.* **Постано́вка 1**; 2) постача́ння, достача́ння кому́ чого́. [Постача́ння сі́на ві́йськові]; 3) (*что поставлено*) поста́ча, доста́ча, приста́ча.

Поставле́ние – ста́влення *и* ста́вляння, *оконч.* поста́влення; (*театр. пьесы*) виставля́ння, *оконч.* ви́ставлення. *Срв.* **Постано́вка 1.**

Поставля́ть, поста́вить – 1) ста́вити *и* ста́вляти, поста́вити (*о мн.* поста́вляти), станови́ти, постанови́ти що; *срв.* **Ста́вить** *и* **Поста́вить. -вля́ть** *рекрут* – ста́вити (поста́вити), виставля́ти (ви́ставити) рекруті́в. **-вля́ть** *себе в обязанность* – за обов'я́зок собі́ ста́вити, станови́ти, ма́ти що. *Ему* **-вили** *в обязанность сделать это* – йому́ поста́влено за обов'я́зок це зроби́ти (вчини́ти). **-вля́ю** *себе за честь быть его другом* – за честь собі́ ма́ю (вважа́ю) бу́ти його́ дру́гом. *Долгом* **-вля́ю** *предупредить вас* – за свій обов'я́зок ма́ю (вважа́ю) застерегти́ вас. **-вля́ть** *правилом, законом* – уставля́ти, установля́ти, ста́вити, станови́ти за пра́вило, за зако́н. **-вля́ю** *себе за правило ни на кого, ни на чью помощь не надеяться* – ста́влю, становлю́ собі́ за пра́вило ні на ко́го, ні на чию́ допомо́гу не наді́ятися (не поклада́тися, не звіря́тися, не спуска́тися). *Ему* **-вили** *в вину этот поступок* – йому́ взя́то за прови́ну цей вчи́нок. **-вить** *на своём* – доказа́ти свого́, дове́сти свого́, насто́яти на своє́му, поста́вити на своє́. [Щоб я свого́ не доказа́в? Ні в сві́ті (Куліш). Дочка́ поста́вить на своє́ (Н. Лев.)]; 2) (*снабжать кого чем*) постача́ти, поста́чити, достача́ти, доста́чити кому́ *и* на ко́го що, приставля́ти, приста́вити кому́ що, (*в достаточном количестве*) вистача́ти, ви́стачити, настача́ти, наста́чити кому́ *и* на ко́го що. [Аби́ ті ли́царі та городи́ на війну́ скі́льки тре́ба ві́йська постача́ли (Доман.). Оди́н, ска́жемо, коло землі́ працю́є, хліб ро́бить, а дру́гий звіря ло́вить, м'я́са на всіх постача́є (Єфр.). Він нам дро́ва приставля́є (Звин.). Таке́ ві́йсько ви́стачимо, що й кри́мського ха́на звоюва́ли-б (Стор.). Не могли́ на всіх наста́чити (Єфр.)]. **-вля́ть** *муку на армию, для армии* – постача́ти бо́рошно ві́йськові *и* на

ві́йсько. *Вы должны* **-вить** *дрова к 1-му августа* – ви пови́нні поста́чити (доста́чити), приста́вити дро́ва до 1-го се́рпня. *Всё* **-влено** *в достаточном* (*в нужном*) *количестве* – усього́ поста́чено (доста́чено, ви́стачено, наста́чено) до́сить (скільки тре́ба); 3) настановля́ти, настанови́ти, ста́вити, поста́вити, станови́ти, постанови́ти, (*только о многих*) ста́вляти, поста́вляти, понастановля́ти кого́ ким *и* на ко́го, за ко́го (над ким, над чим), (*о духовных особах*: *посвящать*) висвя́чувати, ви́святити, (*о мн.*) повисвя́чувати кого́ на ко́го. [(Лати́нське духове́нство) ста́вляло свої́х бі́скупів чи попі́в по ру́ських зе́млях (Куліш). Його́ козаки́ злюби́ли, до се́бе в ку́рінь пусти́ли ще й ота́маном настанови́ли (ЗОЮР). Його́ грома́да ти́тарем настанови́ла (Г. Барв.)]. **-вить** *кого священником* – настано́вити (ви́святити) кого́ на попа́. **Поста́вленный** – 1) *см.* **Поста́вить**; 2) поста́чений, доста́чений, приста́влений, ви́стачений; 3) настано́влений, поста́влений, постано́влений; ви́свячений.

Поста́вочный – постача́льний, достача́льний.

Поставщи́к, -щи́ца – постача́льник, -ниця, достача́льник, -ниця.

Поста́дно – стада́ми, табуна́ми, гурта́ми, ота́рами; на табуні́, на гурті́ *и т. д.*; *срв.* **Ста́до.**

Постаме́нт – постаме́нт (-ту).

Постанови́тель, -ница – уста́вник, уста́вниця.

Постанови́ть, *см.* **Постановля́ть.**

Постано́вка – 1) (*действие*) ста́влення *и* ста́вляння, *оконч.* поста́влення, уста́влення; (*представление*) виставля́ння, *оконч.* ви́ставлення чого́; виста́ва. [Виставля́ння в теа́трі траге́дій у гре́ків було́ ще ду́же проста́цьке (Єфр.)]. **-вка** *памятника, машины* – поста́влення, уста́влення па́м'ятника, маши́ни. *Первая* **-вка** *оперы* – пе́рша виста́ва опе́ри. **-вка** *лесов для стройки* – риштува́ння; 2) поста́ва. *Пьеса будет представлена в новой* **-вке** – п'є́са бу́де ви́ставлена в нові́й поста́ві. **-вка** *вопроса* (*о чём*) – поста́ва пита́ння (про що). **-ка** *голоса* – поста́влення го́лосу. *Срв.* **Поса́дка, Пози́ция.**

Постановле́ние – 1) (*действие*) постано́влення, устано́влення, поста́влення, уста́влення; *срв.* **Постано́вка 1**; 2) постано́ва, ухва́ла, уста́ва, (*положение*) устано́ва, (*приговор*) при́суд (-ду), прира́да. [Пи́сар сів писа́ти постано́ву про те, щоб арештува́ти Зінька́ (Грінч.). Були́-ж воні́ пра́ведні обо́є перед бо́гом і жили́ по всіх за́повідях і устано́вах Госпо́дніх безпоро́чно (Єв.). Не ходи́в я своїм ро́бом, шанува́в його́ встано́ви (Куліш). Скрізь по Украї́ні все зостава́лось по-да́вньому, на́че не про не́ї була́ й пи́сана грозю́ща сеймова́ уста́ва (Куліш). Так і запиші́ть, така́ зна́чить прира́да грома́дська (Кониськ.)]. **-ния** *общего собрания* – постано́ви, ухва́ли зага́льного зі́брання. **-ния** *закона* – уста́ви зако́ну. *Сделать, вынести* **-ние** – ухвали́ти, зроби́ти постано́ву, ухва́лу. *Ввести* **-ние** *в действие* – заве́сти постано́ву, ухва́лу в життя́; нада́ти постано́ві, ухва́лі си́ли. *Обязательное* **-ние** – обов'язко́ва постано́ва.

Постановля́ть, постанови́ть – постановля́ти, постанови́ти, ухва́лювати, ухвали́ти, (*установлять*) установля́ти, установи́ти, уставля́ти, уста́вити; (*определять*) виріка́ти, ви́ректи; (*порешить*) покла́сти, положи́ти, ура́дити, прира́дити, (*между собой*) положи́тися, ура́дитися (що роби́ти). [Сена́т і ри́мський люд постановля́є, щоб ви́конать цей ви́рок (Л. Укр.) Ра́дились, а ні́чо́го не ухвали́ли (Ор. Лев.). Конститу́ція 1607 ро́ку ви́рекла, щоб кия́ни будува́ли своїм ко́штом за́мок (Куліш). Ара́би покла́ли переробити шко́лу (Крим.). Положи́ли: односта́йне ста́ти проти Гу́са (Шевч.). Ра́дили, ра́дили – ніч́ого не вра́дять: нема́ ві́йська (Рудч.). І прира́дили зібра́ти в одно́ о́гнище всі си́ли (Франко). Так і положи́лися, щоб Семе́н Іва́нович, коли́ ті́льки захо́че, щоб і прихо́див (Квітка)]. *Собрание ничего не* **-ви́ло** *по этому делу* – зі́брання (збо́ри) ніч́ого не постанови́ло, не ухвали́ло (не постанови́ли, не ухвали́ли) в цій спра́ві. *Соборы* **-ви́ли,** *что…* – собо́ри уста́вили, положи́ли, щоб… **-ви́ть** *правила* – уста́вити, покла́сти пра́вила. **-ви́ть** *приговор, решение* – ви́ректи при́суд, ви́рок, присуди́ти, прира́дити, ура́дити що. **Постано́вленный** – постано́влений, ухва́лений, устано́влений, уста́влений, ура́джений *и т. д.*

Постано́вочный – поста́вний, потрі́бний до поста́ви чого́.

По́стань – пі́дто[і]чка, (*диал.*) пі́дтичка.

Постара́ться *о чём* – (*позаботиться*) постара́тися, подба́ти про що *и* за що, поклопота́ти(ся), попеклува́тися чим *и* про що; (*потрудиться*) припильнува́ти, попильнува́ти, посилкува́тися, (*сделать усилие*) намогти́ся (зроби́ти що). [Ну́мо, ді́ти, ну́мо, ну́мо припильну́ймо]. **-ться** *достать что-л.* – устара́ти для ко́го що, розстара́тися на що. [Пані́ не пола́ють за те, що я для ді́точок хлі́бця устара́ю… А хто-ж для їх устара́є? (Федьк.). Як потягну́вся на ю́шку, то розстара́йся і на петру́шку (Номис)]. **-ться** *около* (*у*) *чего-л.* – попохо́ди́ти коло чо́го. [Не так він попоходи́в коло спра́ви, щоб мо́жна її було́ так ле́гко напра́вити (Н.-Рада)]. *Срв.* **Стара́ться.**

Постаре́лый – постарíлий, пристарíлий.
Постаре́ть – пристарíти, пристарíтися *и* пристáритися, постарíти, -ся, (*ещё более*) постарíшати; *срв.* **Старе́ть, -ся, Состáреться.** [Лукáш пристарíв (М. Вовч.). За сóрок з чимсь літ хоч-би тобі на крúхту пристáрився (Кониськ.). Нікóли не постарíє (Звяг.)].
По-стариќовски – по-старéчому, по-дідíвському.
Постатéйно – артикýлами; на артикýли.
Постатéйный – за артикýлами. **-ное** *оглавление, обзор* – óглав, óгляд за артикýлами. **-ное** *чтение* – читáння артикýлами.
Постегáть – 1) (*кнутом, розгой и т. п.*) пошмагáти, похвú[ó]ськати, постьóбати, поцвьóхати; 2) (*шитьё*) поштапувáти, постьóбати (трóхи, дéякий час). *Срв.* **Стегáть.**
Постёгивание – вихвú[ó]ськування, вицвьóхування.
Постёгивать – 1) хвúськати, хвóськати, шмагáти, стьóбати, цвьóхати (чáсто абó чáсом), вихвú[ó]ськувати, вицвьóхувати, вихльóстувати. [Ідé та лозúною вихвóськує по травí. Сидúть собі на вóзі та тíльки батіжкóм вицвьóхує (Звин.). Дúбав собі Антóсьо, вихльóстуючи рíзкою з жúта (Свид.)]. *То и дело* **-вает** *лошадку* – однó шмагáє, хвúськає *и т. д.* конячку; 2) штапувáти, стьóбати (потрóху).
Постеклúть – пос[ш]клúти.
Постекляне́ть – посклíти.
Постекловáть (*посуду*) – полúти (пóсуд).
Посте́ль, посте́ля – пóстіль (-тели), постéля (-тéлі) (*ум.* постíлонька); (*ложе*) лóже, лíжко, ліжнúця. [Марусéнька хóдить, ясне біле лóже стéле (Макс.)]. *Стлать, готовить* **-тéль** – слáти, стелúти (послáти, постелúти) пóстіль комý. [Хто-ж тобі постéле у дорóзі та постíлоньку? (Пісня)]. *Вскочить с* **-тéли** – схопúтися (скóчити) з постéлі, з лíжка. *Слечь в* **-тéль** (*от болезни*) – злягтú, залягтú в (лíжко).
Посте́льничий – постíльник.
Посте́льный – пóстíльний. **-ное** *бельё* – пóстíльна білúзна.
Постепе́нно – повíльно, повóлі (*ум.* повóленьки), помáлу, потрóху, звíльна, спроквóл, проквíльно, ступнéво, поступóв(н)о, ступенями, поступíнно; *срв.* **Понемнóгу.** [Садóк повóлі розрíсся мов ліс (Мирн.). Велúкої водú не бýде, сніг повíльно тáне (Проскур.)].
Постепе́нность – повíльність, поступóв(н)ість, поступíнність (-ости).
Постепе́нный – повíльний, спроквíльний, поступóв(н)ий, ступнéвий, поступíнний. **-ный** *рост дерева* – повíльне зростáння дéрева. **-ное** *и внезапное изменение* – повíльна (спроквíльна) і раптóвá змíна.
Постепе́новец – повíльник, поступóвець (-вця).
Постере́ть, -ся – стéрти, -ся трóхи; *срв.* **Стере́ть** (**Стирáть**).
Постере́чь *кого, что* – постерегтú, повартувáти, попильнувáти, поберегтú, поглядíти, попантрувáти, посторожúти когó, чогó *и* що. *Срв.* **Стере́чь.** [Постережíть (повартýйте) йогó, щоб не втік. Побережíть (поглядíть) моє́ї хáти (могó двóру), пóки прийдý].
Постере́чься – постерегтúся, поберегтúся, поглядíтися, попильнувáтися. **-гúсь**! – стережúсь! побережúсь!
Постеснúть *кого* – потіснúти когó. **-нúть** *кого условиями* – потúснýти, притúснýти когó умóвами.
Постесня́ться – посорóмитися, не насмíлитися, не насмíти. *Срв.* **Постыдúться.** [Не насмíлилась я ще й ціє́ї послýги прохáти в йóго, бо й так він багáто нáми клопотáвся. Не ввійшлá в хáту, посорóмилась, що багáто людéй].
Постигáние – осягáння, вирозумівáння. **-ние** *тайн природы* – осягáння таємнúць прирóди.
Постигáть, постúгнуть *и* **постúчь** – 1) (*о беде, горе и т. п.*) спотикáти, спіткáти, спостигáти, спостúг(ну)ти, пристúг(ну)ти, спобігáти, спобíгти, зýспіти, здúбати когó, спáсти, впáсти на кóго. [Пéрше гóре, зуспíвши її, булó їй зóвсім несподíваною рíччю (Грінч.). Нещáстя тяжкé спіткáло (спобíгло, спостúгло, зýспіло) нас: умéр наш бáтько. Зýспіло менé нещáстя (Тобіл.). Хібá знáємо, що й на нас котрóго зáвтра не спáде то самó, що нúні спáло на Микóлу? (Франко)]. *Его* **-гла** *внезапная болезнь* – йогó спіткáла несподíвана хворóба. *Буря* **-гла** *их в пути* – бýря спостúгла (зýспіла) їх у дорóзі; 2) (*что: умом*) осягáти, осяг(нý)тú, збагнýти, обіймáти, обня́ти головóю (рóзумом), вирозумівáти, вúрозуміти, розумíти, зрозумíти, спостерегáти, спостерегтú, вторóпати що, домисля́тися, домúслитися чогó, дохóдити, дійтú рóзумом чогó. [І таємнúці світові він рóзумом велúким осягáє (Л. Укр.). Не мóжна всьогó тогó жáдним рóзумом збагнýти. І скóро вже голíвкою своéю найпéршую наýку обнялá (Грінч.). Я спостерíг твою вдáчу (Конис.). Вчúлася вирозумівáти немýдру тáйну безпосерéдньої та чúстої поéзії (Корол.)]. *Я* **-гáю** *ваши намерения* – я розумíю вáші зáміри. *Не* **-гáю***, как может вам это нравиться* – не

розумію (не збагну́), як мо́же вам це подо́батися. *Никак этого не* **-гну** – нія́к цього́ не збагну́ (не второ́паю), нія́к до цьо́го ро́зуму не доберу́. **-нуть** *до глубины* – зглиби́ти. [До́бре зглиби́в дитя́чу нату́ру]. **Пости́гнутый** – зба́гнутий, craftося́гнений (ося́гнутий). **-тый** *умом* – зба́гнутий голово́ю, ро́зумом.

Постиже́ние – зрозумі́ння, зба́гнення, ося́гнення, вирозумі́ння. *Сила* **-же́ния** – си́ла зрозумі́ння (зба́гнення).

Постижи́мость – зрозумі́ливість, вирозумі́лість (-ости). **-мость** *некоторых будто бы совершенно непонятных явлений* – зрозумі́ливість (вирозумі́лість) де́яких ні́би то зо́всім незрозумі́лих з'я́вищ.

Постижи́мый (*прил.*) – збагне́нний, зрозумі́ливий. *Это для большого ума* **-мо** – це вели́кий ро́зум мо́же збагну́ти; вели́кому ро́зумові це зрозумі́ливе. **Непостижи́мый** – незбагне́нний.

Постила́ – пастила́.

Постила́ние – 1) (*постели*) слання́, стелі́ння; (*о коврах ещё*) простила́ння, розстеля́ння, простира́ння, (*скатерти*) розстеля́ння, застеля́ння (сто́лу насті́льником), (*сена, соломы*) настеля́ння, настила́ння, (*подстилки*) постила́ння; 2) (*пола*) мості́ння.

Постила́ть, постла́ть – 1) (*постель*) стели́ти (стелю́, -лиш), постели́ти, сла́ти (стелю́, -леш, -лють), посла́ти по́стіль, сла́тися, посла́тися, (*о коврах ещё*) простила́ти, простели́ти, розстеля́ти, розстели́ти, розстила́ти, розісла́ти (розстелю́, -леш), простира́ти, простéрти, (*о мн.*) порозстеля́ти, попростира́ти що. [Простéрла ки́лим на підло́зі вели́кий – усю́ підло́гу застели́ла. Ки́лим простели́ли (розісла́ли) на траві́ та й посіда́ли на йо́му]. **-тла́ть** *скатерть на стол* – розісла́ти ска́терть на столі́; застели́ти стіл скатерти́ною (насті́льником). **-ть** *сена, соломы* (*как постель*) – настеля́ти, настели́ти, насла́ти сі́на, соло́ми. [Настели́ сі́но то́всто, щоб спа́ти м'я́ко було́]. **-тла́ть** *соломы на подстилку лошадям, скоту* – посла́ти соло́ми ко́ням, худо́бі; 2) **-ть** *пол* – мости́ти, помости́ти підло́гу (помі́ст). [Помі́ст у ха́ті помости́ли]. **По́стланный** – посте́лений, по́сланий, просте́лений, розсте́лений, розі́сланий, насте́лений; помо́щений.

Постила́ться, постла́ться – сла́тися (стелю́ся, -лешся, -лю́ться), посла́тися. [Заходи́лася сла́тись, щоб уже́ спа́ти ляга́ти].

Пости́лка – 1) (*действ.*) *см.* **Постила́ние**; 2) (*постил*), *см.* **Подсти́лка.**

Пости́лочный – стельни́й.

Постира́ть, -ся – попра́ти, -ся. **-ра́ть** *бельё кому* – попра́ти кому́, обіпра́ти кого́; (*многим*) пообпира́ти кого́. **Пости́ранный** – пра́ний, попра́ний.

Постиру́шка – пра́нка, по́пранка.

Пости́ть, -ся – по́стити, по́стувати, пісникува́ти, доде́ржувати по́сту. **Постя́щийся** – по́стувальник, по́с(т)ник, пісникóвий. *См.* **По́стник.** [І таки́й-же то богомі́льний та піснико́вий черне́ць той].

Пости́чь, *см.* **Постига́ть.**

Постла́ть, -ся, *см.* **Постила́ть, -ся.**

По́стник, -ница – по́стувальник, -ниця, по́с(т)ник, -ниця, безскоро́мник, -ниця.

По́стничание – по́стування, пісникува́ння, доде́ржування по́сту.

По́стничать, *см.* **Пости́ть, -ся.**

По́стнический – по́стувальний.

По́стничество, *см.* **По́стничание.**

По́стный – пісни́й. **-ное** *масло* – олі́я. **-ная** *пища* – пісне́, пісни́на. [Пісне́ ї́мо́, бо ско́рому нема́]. *Сделать* **-ную** *физиономию* – попісні́ти. [Оде́ржавши таку́ резолю́цію, ду́же щось попісні́в (Франко)].

I. Постово́й, *прил.* – постови́й. [Постова́ ї́жа. Постови́й дзвін].

II. Постово́й, *сущ.* – (*на посту находящийся*)варто́ви́й, чатови́й, постови́й (-вого). **-во́й** *милиционер* – варто́ви́й (постови́й) міліціоне́р.

Посто́й – постí́й (-то́ю). [Прийшли́ у ту сло́боду салда́ти на постí́й (Кв.). Бідни́ли нас посто́ями ляхи́ (Куліш)]. **-то́й** *с продовольствием* – ста́ція. [Да велі́в ляха́м, мости́вим пана́м, по козака́х, по мужика́х ста́цією стоя́ти, да не велі́в вели́кої ста́ції вимишля́ти (Дума)]. *Стоять* **-ем** – стоя́ти, ква(р)тирува́ти, консистува́ти. [Гуса́рин тоді́ в на́шій ха́ті стоя́в. Моска́ль, що кватирува́в у нас (Г. Барв.). Почали́ жовні́ри, консисту́ючи по города́х і се́лах, незако́нні ско́рми од люде́й вимага́ти (Куліш)]. *Стоящий* **-ем,** *см.* **Посто́йщик.**

Посто́йный – постоя́льний. **-ная** *повинность* – постоя́льне (-ного).

Посто́йщик – постоя́лець (-льця), постоя́нець (-нця).

Постолова́ть, -ся – похарчува́ти, -ся.

Посто́льку – (о)сті́льки. **-ку** – *поскольку* – (о)сті́льки – (о)скі́льки. [Се було́ пра́вдою сті́льки,

скі́льки робітники́ не могли́ користува́тися з тих матерія́льних та духо́вних благ (Грінч.)].
Постона́ть – постогна́ти.
Посто́пно – на сто́пи, сто́пами.
Постопта́ть, -ся – підтопта́ти, -ся, ви́топтати, -ся, посто́птувати, -ся.
Посторожи́ть, постере́чь – постерегти́, повартува́ти, початува́ти.
Посторони́ться – 1) відійти́ на́бік (убі́к), оступи́тися на́бік, відсторони́тися, посторони́тися. **-ться** *на обе стороны* (*о толпе*) – розступи́тися, проступи́тися, розда́тися. **-ни́тесь**! – оступі́ться! 2) (*занять нейтр. положение*) ста́ти на бо́ці, о́сторонь, при бо́ці.
Посторо́нка, *см.* **Постро́мка.**
Посторо́нний – сторо́нній, сторо́нський, чужи́й. [То був яки́йсь сторо́нський па́рубок (Франко)]. **-ннее** *лицо* – сторо́ння осо́ба, чужа́ люди́на. **-нним** *вход воспрещается* – сторо́ннім захо́дити не ві́льно (заборо́нено).
По́сторонь – 1) о́бік, о́біч кого́, чого́; 2) (*нейтрально*) на бо́ці, о́сторонь.
Постоя́лец, -лица – постоя́льник, -ниця, пожиле́ць (-льця́), -ли́ця, пожили́чка, пожильчи́ха; сусі́да, комі́рник, -ниця.
Постоя́лое – постоя́льне, комі́рне (-ного).
Постоя́лый – постоя́лий, постоя́льний. **-лый** *двор* – постоя́лий (постоя́льний) двір, за́їзд, за̄їзни́й двір.
Постоя́льщик, -щица, *см.* **Постоя́лец, -лица.**
Постоя́нно – 1) (*всегда*) за́вжди́, за́всі(г)ди, за́вше, ста́ло, повсякча́с(но), постí́йно, все, повсякде́нь, повсякча́с, повсякча́с-годи́ну, за́спліш. *Жить* **-но** *в городе* – жи́ти за́вжди (постí́йно) в мі́сті. **-но** *обедать в два часа* – постí́йно (повсякде́нь) обі́дати о дру́гій (годи́ні). *Ему* **-но** *везёт* – йому́ ста́ло щасти́ть; 2) (*непрестанно*) невпи́нно, безупи́нно, безпере́стан(к)у, безпере́стань, раз-у-ра́з, раз-по́(з)-раз, щоча́сно. **-но** *петь* – невпи́нно (безпере́стань) співа́ти. **-но** *надоедать кому* – безпере́стану надокуча́ти кому́; 3) (*не выбывая*) безпере́во́дно, безви́во́дно, неви́во́дно. *Деньги у них* **-но** *имеются* – гро́ші в їх безперево́дно ма́ються. *Там* **-но** *кто-нибудь гостит* – там безви́водно гостю́є хтось.
Постоя́нность – повсякча́сність, постí́йність (-ности).
Постоя́нный – 1) (*неизменный*) ста́лий, незмí́нний, тривки́й, постí́йний. **-ный** *человек* – ста́ла люди́на. **-ная** *комиссия* – постí́йна (ста́ла) комі́сія. **-ное** *жительство где* – ста́ле (постí́йне) пробува́ння де. **-ное** *пребывание* – ста́лий (постí́йний) по́бут. **-ный** *доход* – ста́лий дохі́д. **-ный** *сотрудник* – постí́йний (ста́лий) співробі́тник. **-ный** *житель Киева* – ста́лий ме́шканець Ки́їва. **-ная** *зима* – ста́ла зима́. **-ный** *гость* – постí́йний (невиво́дний) гість. **-ная** (*матем.*) *величина* – незмí́нна (ста́ла) величина́; 2) (*непрестанный*) безупи́нний, невпи́нний, повсякча́сний, щоча́сний, безпере́рвний, завсі́дній, завжде́нний.
Постоя́нство – ста́лість, сті́йкість (-ости). **-ство** *в труде* – ста́лість у пра́ці. **-ство** *в любви* – ві́рність у коха́нні.
Постоя́ть – посто́яти, (*немного*) посто́яти тро́хи, присто́яти, (*долго*) попосто́яти. [Слу́хаю: го́мін у ха́ті, – присто́яв тро́хи, послу́хав]. **-те** *здесь, я скоро вернусь* – постí́йте тут тро́хи, я шви́дко ве́рнусь. *Цена эта не долго* **-и́т** – ціна́ ця недо́вго потрива́є. *Погода* **-и́т** *долго* – годи́на (пого́да) трива́тиме. *Дом* **-и́т** – буди́нок ви́стоїть. **Посто́й** (*подожди*!) – стій! стрива́й! пострива́й! трива́й! **-я́ть** *за себя* – посто́яти за се́бе; (*шутл.*) не да́ти собі в ка́шу наплюва́ти.
Пострада́ть – 1) постра́ждати, зазна́ти му́ки, го́ря, біди́ від ко́го, від чо́го. [Бага́то постра́ждала вона́ на віку́, уся́кого ли́ха зазна́ла]; 2) **-да́ть** *от чего* – поте́рпіти, ушко́дженим бу́ти. [Стара́ капли́ця ду́же поте́рпіла від ча́су (Корол.). Бага́то поте́рпіла від уся́ких лікарі́в (Єв. Мр.). До́сить погля́нути на краї́ну, найме́нш ушко́джену війно́ю, на А́нглію (Азб. Ком.)]. *Здоровье его* **-да́ло** – його́ здоро́в'я підупа́ло; він підупа́в на здоро́в'я (*и* на здоро́в'ї). **Постра́ивать** – будува́ти (ча́сом).
Пострани́чно – від сторі́нки. [Пла́та не від рядка́, а від сторі́нки].
Пострани́чный. -ная *плата* – пла́та від сторі́нки. **-ная** *нумерация* – нумера́ція на сторінки́.
Постра́нствовать – (по)помандрува́ти, (по)походи́ти, (по)пої́здити (по світа́х). *Мне в жизни много пришлось* **-вать** – мені́ на віку́ бага́то довело́ся по світа́х попомандрува́ти.
Постраши́ть, *см.* **Постраща́ть.**
Постраща́ть – (*кого*) пострaха́ти, поляка́ти кого́, по́страшку зроби́ти, по́страху да́ти кому́.
Пострекота́ть – (*о сороке*) поскрекота́ти.
Постре́л – 1) (*пулевая рана*) простріл (-лу); 2) (*кондрашка*) грець (-ця); 3) (*о шаловл. мальчике*) ши́беник, пали́вода, збито́шний (шельмо́вський) хло́пець. *Наш* **-ре́л** *везде поспел* – без на́шого Гри́ця вода́ не освяти́ться; 4) *бот.* Anemone patens L. – сон, сон-трава́,

сон блаки́тний. **-рел** *белый*, Anemone sylvestris L. – бі́лий сон, бі́ла ку́ряча сліпота́.
Постреле̐нок, *см.* **Постре́л 4.**
Постре́ливать – пострі́лювати. **Постре́ливающий** – 1) (*прич.*) що постре́[і]лює; 2) (*прил.*) пострі́льний. [Пострі́льні бо́лі].
Постреля́ть – 1) (*немного*) пострі́ля́ти. [Тро́хи пострі́ля́в з рушни́ці]; 2) (*всех*) ви́стріляти. [Ви́стріляв усі́х качо́к].
Постреля́ться – 1) пострі[е]ля́тися; 2) (*о самоуб.*) позастрі́[е́]люватися.
По́стриг – по́стриг (-у).
Постри́га, *см.* **Постри́женец, -ница.**
Пострига́ть, -ся, постри́чь, -ся *в монахи* – пострига́ти, -ся, постри́гти, -ся в ченці́, (*в монахини*) у черни́ці, по́стриг бра́ти, узя́ти. **Постри́женный** – постри́жений (у ченці́).
Постри́женец – постри́га, постри́жений (у ченці́).
Постриже́ние – по́стриг (-у). *Принимать* **-ние** – бра́ти, узя́ти по́стриг.
Постри́женица – постри́га, постри́жена (в черни́ці).
Постри́чь, -ся – 1) підстри́гти, -ся, підголи́ти, -ся, обстри́гти, -ся. [Підстрижи́ мені́ бо́роду та чу́ба]. **-ри́чь** *овец* – постри́гти, поко́кати ві́вці; 2) *см.* **Пострига́ть, -ся.**
Построга́ть – поструга́ти, (*фуганком*) погемблюва́ти. **Постро́ганный** – постру́ганий, погембльо́ваний.
Построе́ние – будо́ва, будо́вання; (*действ.*) будува́ння, збудува́ння, (*из камня*) мурува́ння, змурува́ння. [Буди́нок відзнача́ється га́рною будо́вою]. **-ние** *стиха, фразы* – будо́ва ві́ршу, будо́ва ре́че́ння. **-ние** логическое – логі́чна будо́ва.
Постро́ить – 1) з[по]будува́ти, ви́будувати, поста́вити що, (*из кирпича, камня*) змурува́ти, ви́мурувати. [Поста́влю ха́ту і кімна́ту (Шевч.)]. **-ить** *фразу, речь* – збудува́ти (скла́сти) фра́зу, промо́ву; 2) (*войско*) ушикува́ти, пошикува́ти. **Постро́енный** – збудо́ваний, ви́будуваний, поста́влений, (*из камня*) змуро́ваний, ви́мурований. [Мов па́нський дім, буди́нок пи́шний твій поста́влений з до́брої дере́вні (Грінч.)], (*о фразе, речи*) збудо́ваний, скла́дений; (*о войске*) ушико́ваний, пошико́ваний. [Ушико́ване росі́йське ві́йсько вступи́ло в дейла́мську столи́цю (Леонт.)].
Постро́иться – 1) побудува́тися. [Пересе́льці вже побудува́лися в ново́му кра́ю]; 2) (*о войске*) ушикува́тися, пошикува́тися.
Постро́йка – 1) *см.* **Построе́ние**; 2) буді́вля (-лі); (*каменная*) кам'яни́ця, *соб.* забудо́вання, (за)будівля (-ля). [У дворі́ бага́то було́ вся́кого забуді́вля]. *Надворные* **-ки** – надві́рне буді́вля. 3) **Постро́йка** *белья* – пошиття́ білі́зни.
Постро́мка – посторо́нок (-нка), посторо́нка.
Постро́мочный – посторо́нковий.
Построчи́ть – 1) (*пером*) почерка́ти; 2) ви́стігом поши́ти, постебнува́ти.
Постро́чно – від рядка́.
Постро́чный – рядкови́й, рядови́й. **-ная** *плата* – пла́та від рядка́.
Постря́пать – покухова́рити, (*опис.*) навари́ти й напекти́.
Постря́сти́, постряхну́ть – струсну́ти, струсону́ти, (*мн.*) постру́шувати, пообтру́шувати. [Струсни́ я́блук зціє́ї я́блуні. Постру́шували (пообтру́шували) всі грушки́].
Постуди́ть – постуди́ти, п(р)охолоди́ти, (*мног.*) повихоло́джувати.
Посту́кивание – посту́кування, висту́кування, ви́стук (-ку).
Посту́кивать – посту́кувати, висту́кувати, (*о колёсах*) торох(ко)ті́ти, теркоті́ти.
Поступа́ние – 1) (*вперёд*) посува́ння; 2) (*прибывание*) надхо́дження.
Поступа́тельный – поступни́й, поступо́вий. **-ное** *движение земли вокруг солнца* – поступни́й рух землі́ круг со́нця. **-ное** *подвигание вперёд* – поступо́ве посува́ння напере́д.
Поступа́ть, поступи́ть – 1) чини́ти, учини́ти, роби́ти, зроби́ти, пово́дитися, пове́сти́ся, (*опис.*) ходи́ти яки́м ро́бом. [Чині́мо так, як чи́нять адвока́ти: поспо́ривши, ї́дя́ть і п'ють уку́пі (Куліш). Не до́бре ми собі́ учини́ли, що свою́ ма́тінку прогніви́ли (Дума). Міркува́в, пове́сти́ся в цім ді́лі]. *Как мне* **-пи́ть**? – як (*или* що) ма́ю чини́ти? **-па́ть** *против совести* (*чести*) – пово́дитися, пове́стися як безсумлі́нний, чини́ти проти сумлі́ння; пово́дитися, пове́стися безсумлі́нним (безче́сним) ро́бом, ходи́ти лихи́м ро́бом. **-па́ть** *честно* – чини́ти (роби́ти) че́сно; ходи́ти че́сним ро́бом. [Я в твої́й спра́ві ходи́в найчесні́шим ро́бом (Куліш)]. **-па́ть** *несправедливо* – криви́ти, покриви́ти (душе́ю), чини́ти, роби́ти не по пра́вді. [Він пе́рвих вас за кри́вду покара́є, дарма́ що ви криви́ли задля йо́го (Куліш)]. **-па́ть** *таким образом* – роби́ти таки́м чи́ном, чини́ти (ходи́ти) таки́м (тим) ро́бом. [Не тим-би ро́бом тре́ба тут ходи́ти (Куліш)]. **-пи́ть** *с кем* – пове́стися з ким, поверну́ти ким. [Чи ти зна́єш, як Це́зар хо́че поверну́ти мно́ю? (Куліш)]. **-пать** *по дружески с кем* – пово́дитися, пове́стися з ким по дру́жньому (дру́жнім ро́бом), дружи́ти кому́. [Дру́гові дружи́, а дру́гого

не гніви́]. **-па́ть** *несправедливо с кем* – кри́вдити, скри́вдити кого́. **-па́ть** *по закону* – чини́ти (роби́ти) по зако́ну (зако́нним ро́бом), ході́ти в зако́ні. [Щоб мені́ ви́пробувати їх, чи ходи́тимуть у зако́ні мойо́му, чи ні (Св. Пис.)]. *Жестоко* **-па́ть** *с кем* – пово́дитися, пове́стися з ким жорсто́ко, нелюдським ро́бом. **-па́ть** *правильно* – справедли́во, правди́во роби́ти, чини́ти по пра́вді. **-па́ть** *по своему* – свої́м ро́бом роби́ти, зроби́ти (чини́ти, вчини́ти); ході́ти свої́м ро́бом; свої́м бо́гом іти́, піти́, ході́ти. **-па́ть** *по чьему-л желанию* – чини́ти во́лю чию́. [Чини́ мою́ во́лю]. *Не знаешь, как* **-пи́ть** – не зна́єш, що (в)чини́ти (роби́ти), як пове́стися; не зна́єш, на яку́ ступи́ти. **-па́ть** *иным способом* – чини́ти і́ншим ро́бом; роби́ти і́ншим чи́ном. **-па́й** *с оглядкой* – чини́ (роби́) оба́чно; (*шутл.*) позира́й (озира́йсь) на за́дні ко́ле́са. [Позира́й, дівко, на за́дні ко́ле́са (Конис.)]; 2) (*в школу, на должность*) вступа́ти, вступи́ти, іти́, піти́ у шко́лу, до шко́ли, на поса́ду; (*наниматься*) найма́тися, найня́тися куди́, до ко́го, іти́, піти́ в на́йми, става́ти, ста́ти до ко́го. [Найня́вся на башта́н за башта́нника. Найму́сь до ті́тки за ня́ньку. Дівча́та у Ки́їві стаю́ть за наймичо́к до ку́хні, або за няньо́к до діте́й]. **-пи́ть** *на срок, считающийся годами* – ста́ти на годи́. [Піду́ за на́ймичку куди́ або до шва́чки: ста́ну у не́ї на годи́, до́ки ви́вчусь ши́ти (Конис.)]. **-пи́ть** *на военную службу* – піти́ у ві́йсько (до ві́йська), у москалі́; 3) (*прибывать, итти*) вступа́ти, вступи́ти, надхо́дити, надійти́ до чо́го. *Деньги уже* **-пи́ли** *в государственное казначейство* – гро́ші вже вступи́ли до держа́вної скарбни́ці. *Имущество уже* **-пи́ло** *в продажу* – майно́ вже пішло́ в про́даж. *Налоги* **-ют** *своевременно* – пода́тки надхо́дять (прибува́ють) своєча́сно. **Поступа́ющий** – вступни́й. [Вступні́ папе́ри].

Поступа́ться, поступи́ться *чем, перед чем* – поступа́тися, поступи́тися чим, перед чим. [Перед ціє́ю потре́бою усі́ і́нші му́сять поступи́тися]. **-и́ться** *своим правом* (*намерением*) – поступи́тися свої́м пра́вом (за́міром). [Я свої́м пра́вом ніко́му не поступлю́сь].

Поступле́ние *куда* – вступ (-пу), вступа́ння куди́, до чо́го. **-ние** *налогов* – прибува́ння (вступа́ння) пода́тків.

Посту́пок – учи́нок (-нку), (у)чи́н (-ну). *Глупый* **-пок** – нерозу́мний вчи́нок, дурни́ця. *Дурные* **-пки** – леда́чі (пога́ні) вчи́нки. *Зверские* **-пки** – звіря́чі вчи́нки, звірюва́ння (Куліш). *Дерзкий* **-пок** – зухва́лий вчи́нок, зухва́льство. *Благородный, великодушный* **-пок** – шляхе́тний (благоро́дний), великоду́шний вчи́нок. *Безрассудный* **-пок** – безглу́здий вчи́нок, безглу́здя. **-пок** *вероломный* – підступни́й (зрадли́вий) вчи́нок; пі́дступ, зра́да. *Вероломными* **-ками** *любви и доверия, не приобретёшь* – пі́дступом (зрадли́вими вчи́нками, зрадли́вістю) любо́ви й ві́ри собі́ не з’єдна́єш (любо́ви й ві́ри собі́ не придба́єш).

Посту́пчивый, *см.* **Усту́пчивый.**

По́ступь – хода́, похода́, ступа́. *См.* **Похо́дка.** *Послышалась тяжёлая* **-тупь** – ста́ло чу́ти важку́ ходу́. *Идёт кто-то лёгкой* **-пью** – іде́ хтось легко́ю ходо́ю (ступо́ю). *Конь, -имеющий хорошую* **-тупь** – ходови́тий кінь.

Постуча́ть – посту́кати, постукоті́ти, покалата́ти чим у що, (*гал.*) запу́кати до чо́го, за[по]ко́втати в що.

Постуча́ться – посту́катися, засту́кати в що, (*гал.*) запу́кати до чо́го, в що, поко́втатися. [Посту́кався в две́рі. Засту́кав у вікно́].

Постыди́ть, -ся – посоро́мити, -ся, постида́ти, -ся.

Посты́дный – гане́бний, стидки́й, срамо́тній, соромо́тній. [І забу́деться срамо́тня да́вняя годи́на (Шевч.). Стидка́ украї́нська байду́жість (Н.-Лев.)]. **-дно** – гане́бно, сти́дко.

Посты́леть, опосты́леть – осору́жуватися, осору́житися, оги́днути, ости́ти, о[на]при́крюватися, о[на]при́критися.

Посты́лость – осору́жність, оги́дність (-ости).

Посты́лый – осору́жний, оги́дний, ости́лий, (*сущ.*) оги́да. **-лый** *муж* – не́люб. **-лая** *жена* – нелю́ба дружи́на.

Посты́ть, посты́нуть – похоло́нути, захоло́нути.

Постя́гивать *что* – 1) постяга́ти що. [Па́льці мені́ постяга́ло. Як ши́ла, то постяга́ла рубці́]; 2) (*постаскивать*) постяга́ти, позволіка́ти. [Позволіка́в гілля́ на ку́пу].

Постяну́ть – (*о ворах*) потягти́. [Злодії́ чима́ло чого́ з дво́ру потягли́].

Посу́да – 1) по́суд (-ду). [Як перево́зились, то бага́то по́суду поби́лось]. **-да** *кухонная* – кухова́рське на́чи́ння. **-да** *обеденная* (*чайная*) – обі́дній (ча́йний) по́суд. **-да** *деревянная* – дерев’я́не́ начи́ння. *Глиняная муравленая* **-да** – полив’яний по́суд, (*собир.*) поли́ва; 2) (*снаряжение*) на́чи́ння, спра́ва.

Посуда́чить – попащекува́ти на ко́го, посуди́ти кого́.

Посу́дина – судно́, суди́на.

I. Посуди́ть, -ся – посуди́ти, -ся.

II. Посуди́ть – погада́ти, поду́мати. **Посуди́**! – поду́май!

Посу́дливый, посу́жий – (*услужливый, добрый*) скоропа́дливий.
Посу́дник – судни́к, ми́сник.
Посу́дный – по́судний. **-ный** *магазин* – по́судна крамни́ця. **-ный** *шкап, см.* **Посу́дник.**
Посуети́ться – пометуши́тися.
Посу́л – обіця́нка; *срв.* **Обеща́ние.** *Водить на* **-лах** – мани́ти обіця́нками.
Посули́ть – пообіця́ти, поміни́ти, поміни́тися да́ти що кому́.
Посу́льный – обі́цяний.
Посу́нуть – посу́нути. **-нуть** *толпой* – суну́ти.
Посу́пливать, -ся, посу́пить, -ся, *см.* **Насу́пливать, -ся, насу́пить, -ся.**
Посургу́чить – присургу́чити.
Посурьми́ть – (*брови*) почорни́ти, начорни́ти (бро́ви). [Ой дівчи́но чорнобри́ва, чим ти бро́ви начорни́ла?].
Посу́слить – 1) (*золотом*) позолоти́ти; 2) (*ч.-нб. жирным*) помусо́лити, посмальцюва́ти, поялóзити; (*слюной*) посли́нити.
Посу́точно – поде́нно, від доби́. *Платить* **-чно** – плати́ти поде́нно, за (ко́жну) добу́, з доби́.
Посу́точный – добови́й, поде́нний.
Посутя́жить – посуди́тися, попозива́тися.
Посу́ха – посу́ха, суш (-ши), су́ша (-ші).
По́су́ху – по сухо́му, суходо́лом.
Посучи́ть – посука́ти.
Посуши́ть – посуши́ти. **Посушённый** – посу́шений.
Посуши́ться – посуши́тися, посо́хнути, повисиха́ти. [Сухарі́ га́рно посуши́лись (посо́хли)]. **Посушённый** – посу́шений.
Посхва́тывать – похапа́ти, посхо́плювати.
Посцепи́ться – зчепи́тися, (*о мн.*) позчі́плюватися.
Посчастли́веть – пощасливі́ти, пощасливі́шати.
Посчастли́вить *или* **-ли́виться** *кому, безл.* – пощасти́ти, поталани́ти, повести́ся, погаразди́ти, похворту́нити, попа́йдити, спосу́дитися кому́. *Ему* **-вилось** *отыскать старого друга* – йому́ пощасти́ло знайти́ да́внього при́ятеля.
Посчи́стить – під[по]чи́стити, (*о мн.*) попідчища́ти.
Посчита́ть – полічи́ти, почисли́ти, порахува́ти. **Посчи́танный** – порахо́ваний, почи́слений.
Посчита́ться – (*с кем*) порахува́тися, (*окончательно*) поквитува́тися, розквита́тися з ким.
Пос’еда́ть – поз’їда́ти.
Пос’е́хаться – поз’їзди́тися.
Посыла́ние – посила́ння, слання́.
Посыла́ть, посла́ть – (*за кем, за чем*) посила́ти, посла́ти по ко́го, по що. [Посила́ли по лі́каря і по лі́ки]. **-ть** *письмо, посылку* – посила́ти, посла́ти, подава́ти, пода́ти (листа́, паку́нок). **-ть** *кого к кому* – посила́ти, посла́ти кого́ до ко́го. **-лать** *друг другу* (*обмениваясь*) – обсила́тися. [Обсила́ються подару́нками]. **-ть** *сватов* – засила́ти, засла́ти старості́в; сла́тися, засила́тися, засла́тися з староста́ми. [До ді́вчини з староста́ми шле́ться]. **-ла́ть** *поклон* – переказу́вати, переказа́ти, передава́ти, переда́ти уклі́н, поклі́н ким кому́. **По́сланный** (*куда, к кому за чем*) – по́сланий куди́ до ко́го, по що, (*о сватах*) за́сланий.
Посыла́ться, посла́ться – 1) сла́тися, посла́тися, бу́ти по́сланим до ко́го, по що; 2) (*на кого, на что ссылаться*) посила́тися, посла́тися, покли́ка́тися, покли́катися, здава́тися, зда́тися на ко́го, на що. *См.* **Ссыла́ться.** [Зда́вся ци́ган на свої́ ді́ти].
Посы́лка – 1) *см.* **Посыла́ние.** *Человек на* **-ках** – побігу́н. *Пользоваться кем для* **-лок** – засила́тися, посила́тися ким. [Тим уже́ всі й посила́ються, чия́ черга́ наста́не (Свид.)]; 2) паку́нок (-нка), по́силка. [Паку́нки ваго́ю до о́дного пу́да звільня́ються від будь-яки́х пошто́вих опла́т]. **-ка** *ценная* – паку́нок кошто́вний, ці́нний. **-ка** *без цены* – паку́нок про́стий, без ціни́.
Посы́лочный – пакунко́вий.
Посы́льный – послане́ць (-нця́), гоне́ць (*р.* гінця́).
Посы́льщик, -щица – поси́лач, -чка.
Посыпа́ние – посипа́ння, висипа́ння; присипа́ння, притру́шування.
Посыпа́ть, посы́пать – посипа́ти, поси́пати, висипа́ти, ви́сипати, (*слегка*) присипа́ти, приси́пати, притру́шувати, притруси́ти, потруси́ти, (*о мн.*) повисипа́ти, попритру́шувати що чим. [Стежки́ піско́м повисипа́ла. Потруси́ коржі́ ма́ком та цу́кром]. **-па́ть** *тротуары песком* – посипа́ти, поси́пати, висипа́ти, ви́сипати пішохо́ди піско́м. **-па́ть** *зерном в утро нового года* – посипа́ти, посіва́ти, засіва́ти. **Посы́пать** *чего* – поси́пати чого́. [Поси́п піску́,

бо́рошна, цу́кру *и т. д.*]. **Посы́панный** – поси́паний, ви́сипаний, (*слегка*) присипаний, притру́шений. **Посыпа́ющий** *зерном в утро нового года* – посипа́льник, посіва́льник, засіва́льник.

Посыпа́ться, посы́паться – посипа́тися, поси́патися, сипну́ти, пор(о)сну́ти. **-пался** *снег* – сипну́в сніг, сипну́ло сні́гом. *Пули градом* **-лись** *на нас* – ку́лі мов град сипону́ли (поси́палися) на нас. *Все беды на него* **-лись** – ли́хо на його́ так і си́плеться, мов з мішка́.

Посыпка – 1) *см.* **Посыпа́ние**; 2) (*порошок*) за́сипка.

Посыре́ть – поволо́гнути.

По́сыру – по росі́.

Посытне́ть – посит(н)і́ти, поси́тшати, посит(н)і́шати.

Посыха́ть, посо́хнуть – посиха́ти, пос(о́)хнути, висиха́ти, ви́с(о)хнути, усиха́ти, усо́хнути, (*о мн.*) повисиха́ти, повсиха́ти. [Садо́к наш посо́х. Ве́рби над ста́вом повсиха́ли. Вершо́к на ду́бі усиха́є].

Посяга́ние – ва́ження, нава́ження, нава́жування; *см.* **Посяга́тельство.**

Посяга́тель, -ница – нава́жник, -ниця.

Посяга́тельный – нава́жливий.

Посяга́тельство – за́мах, замі́р (-у), по́сяг (Куліш). [Не загу́блять його́ тата́ри в похо́ді ні отру́тою, ні яки́м і́ншим по́сягом (Куліш)]. **-ство** *на моё честное имя* – за́мах на моє́ че́сне ім'я́. **-ство** *на чью жизнь* – за́мах (за́мір) на чиє́ життя́. **-ство** *на мой карман* – за́мах на мою́ кеше́ню.

Посяга́ть, посягну́ть – 1) (*на кого, на что*) ва́жити, пова́жити, ва́житися, пова́житися на ко́го, на що, роби́ти, зроби́ти за́мах на ко́го; *срв.* **Покуша́ться.** [Є таємни́ці в Бо́га, їх збагну́ти не ва́жмося (Л. Укр.). Ва́жить на добро́, пра́цю, честь і ща́стя лю́дське (Єфр.). Зро́блено було́ за́мах на його́]. **-ну́ли** *на моё доброе имя* – на моє́ до́бре ім'я́ пова́жилися; 2) *см.* **Сва́тать, Бра́читься.**

I. Пот – піт (*р.* по́ту). [Хто свій піт що-дня́ на пра́ці лив (Грінч.)]. *В* **пот** *ударило* – піт пройня́в. *В* **пот** *вгонять кого* – піт гони́ти з ко́го. *До кровавого* **по́та** – кре́вне[о]. [Ми ро́бимо кре́вно, а ви ле́жа лежите́]. *Поработать до* **по́та** – попрацюва́ти до по́ту, (*шутл.* нагрі́ти чупри́ну). *В* **-те** *лица* – в по́ті чола́. [І в по́ті чола́ я того́ зрозумів, хто са́м працюва́ть звик у по́ті (Грінч.)].

II. Пот (*рыба*) Plyster macrocephalus – дивогла́вець (-вця), плеву́н.

Пота́, *нар.* – по́ти.

Потае́ник, -ница – потає́мник, -ниця. **Потае́ница**, *бот.* Lathraea Squamaria L. – петрі́в хрест, маслянки́, шпараго́вий ряст.

Потае́нно – потає́мці, потає́нці, таємно, по́тайки.

Потаённость – тає́мність (-ости).

Потаённый – (по)тає́мний, потайни́й. [Потає́мний лаз через стару́ стіну́ у за́мок (Морд.). Таємна ду́мка. Тає́мний за́мір. Потайни́й ви́хід. Потайні́ две́рі].

Потаза́ть, *см.* **Побрани́ть.**

Пота́й (*тайно*), *нар.* – по́тай, упо́тай, по́тайки, по́тайці, потайко́м.

Потайни́к – потайни́к (-ка́), криї́вка, схо́ванка.

Потайно́й – потайни́й. [Потайно́го соба́ки бі́йся. Потайни́й лихта́р].

Пота́ивать, пота́ять – та́нути, пота́нути.

Потаи́ть – (*что*) потаї́ти, затаї́ти що, потаї́тися, утаї́тися з чим. [Со́ром сказа́ти, а гріх потаї́ти (Номис). Там Пруди́уса і пи́саря його́ Грицька́ ду́же бри́дко ви́ставлено, що ні́би царську́ казну́ затаї́ли (Котл.)]. **Пота́енный** – пота́єний, зата́єний.

Потака́ла (*общ. р.*), *см.* **Потака́льщик.**

Потака́льщик, -щица, Потака́тель, -ница – потура́льник, -ниця.

Потака́ние (*кому, чему*) – потура́ння, потоля́ння кому́, чому́. *См.* **Пота́чка.** [Потура́ння те́мним інсти́нктам (Єфр.)].

Потака́ть, потакну́ть *кому в чём, чему* (*потворствовать*) – потура́ти, попуска́ти, попусти́ти, потоля́ти, пото́лю дава́ти, да́ти кому́ в чім, чому́; *срв.* **Потво́рствовать, Поблажа́ть.** [А щоб тебе́ не цура́лись (лю́ди), потура́й їм, бра́те (Шевч.). Не попуска́ймо собі́ на́віть у дрібни́чках (Коц.)].

Пота́киватель (*подтакальщик*) – потака́йло (*общ. р.*), потака́ч (-ча́). [Потака́ч тим і живе́, що язико́м гра́є].

Пота́кивать, пота́кать (*придакивать, поддакивать*) – пота́кувати, пота́кати, під[при]та́кувати, під[при]такну́ти кому́, чому́, за ким. [Я пота́кую за ним, а він і розказа́в мені́ усе́ (Черк. п.)].

Потако́вски, потако́вскому, *нар.* – так.

Поталáнить, *безл.* – поталáни́ти. **-нилось** – поталани́ло комý; *см.* **Посчастли́вить, -ся.**
Потáлкивание – поштóвхування, поштýрхування когó, чогó.
Потáлкивать, потолкáть – поштóвхувати, поштовхáти, поштýрхувати, поштýрхáти, (*усил.*) попоштóвхáти, попоштýрхáти когó, що чим. [На пішохóдах снувáв нарóд, обминáючи та поштóвхуючи оди́н óдного (М. Левиц.). Поштовхáв нас підбóром (Тесл.)]. **-ться** – поштóвхуватися, поштóвхáтися, поштýрхуватися, поштýрхáтися. [Хоч на киї́, хоч кулакáми поштýрхатись попід бокáми (Котл.). Ну-ж і поштóвхався в юрмі]. *Кто-то в дверь* **-кивается** – хтось у двéрі стýкає, добувáється. **-кáться** *среди людей* – потинЯ́тися, поштóвхáтися, потовкти́ся між людьми́ (між людéй). **-кáться** *по свету* – потинЯ́тися по світáх. *Довольно я* **-кáлся** *по свету* – чимáло попоходи́в я по світáх; чимáло я світа набáчився.
Потáль, потáльное (*сусальное*) *золото* – шуми́ха.
Потанцовáть – потанцювáти, (*очень, много, долго*) попотанцювáти. [Потанцю́й, кобзáрю, я заграю (Шевч.)].
Потанцóвывать – танцювáти и́ноді (чáсом).
I. Потáпливать, потопи́ть – 1) (*печь, избу*) пали́ти (и́ноді: в печí, в хáті), напали́ти (в печí, в хáті *и* піч, хáту), топи́ти (и́ноді), (*некот. время*) попали́ти (в печí, в хáті), потопи́ти (в печí, в хáті *и* піч, хáту) яки́йсь час; (*протапливать*) пропáлювати, пропали́ти (в печí, в хáті), протóплювати, протопи́ти (в печí, в хáті *и* піч, хáту). **-ваем** *печки через день* – пáлимо в грýбах через день; 2) (*воск, олово – плавить*) топи́ти (и́ноді), розтóплювати, розтопи́ти, (*о мн.*) порозтóплювати (віск, óлово).
II. Потáпливать, потопи́ть – топи́ти (топлю́, тóпиш), (и́ноді) потопи́ти; *см.* **ПотоплЯ́ть.**
Потáптывать, потоптáть (*ногами что*) – топтáти (и́ноді), потоптáти, топцювáти, потопцювáти (ногáми когó, що). **-тáть** *бродя* – побродИ́ти. [Не жаль мені тієї трави́ці, що її́ побродИ́ла (Пісня). Похóджено та побрóджено ворони́ми кíньми (Чуб.)]. **Потóптанный** – потóптаний; побрóджений. **-ться** – топтáтися, потоптáтися, топцювáтися, потопцювáтися, (*много*) попотýпкатися. [Зáдні (лю́ди) топцювáлися коло хвíртки (Мирн.). Потоптáвся в передпокóї (*в передней*) та й пішóв].
Потарабáрить – побалáкати, побазíкати про що.
Потаратóрить – поц[с]окотáти (-чý, -чеш), поц[с]окотíти (-чу, -тиш) про кóго, про що.
Потарáщить (*глаза*), *см.* **Вы́таращить.**
Потаска, *см.* **Потасóвка.**
Потаскáть, *см.* **Потáскивать.**
Потáскивать, потаскáть – 1) (*таскать, носить*) тягáти, таскáти (и́ноді), потягáти, (*много, долго*) попотягáти. [Усі дрóва потягáв на кýхню]; 2) **-вать** (*воровать*) тягáти. [Скрізь ведмíдь той мед тягáє (Гліб.)]; 3) (*за волосы*) тягáти, потягáти (за чýба, за волóсся), чýбати, почýбати, кудéлити, покудéлити, (*долго и сильно*) попокудéлити когó. [Дóбре йогó попокуделив]; 4) **-кáть** (*одежду*: *поносить*) потягáти (одéжу). **Потáсканный** – потЯ́ганий. **-ться** – 1) (*шляться*) тягáтися. [А ти все по тих шинкáх тягáєшся (Рудч.)]. *По всему свету* **-кáлся** – по всьóму світу тягáвся, по всіх світáх йогó носи́ло; 2) **-кáться** *за волосы* – потягáтися за чуби́, поскýбтися, почýбитися, поволоси́тися з ким; 3) **-кáться** (*об одежде*) – стягáтися. [Ця сви́та не зноси́лася, а стягáлася, бо не шанувáв ти її́].
Потаскýн – розпýсник, бáхур (-ра), (*бродяга*) волоцю́га, тягáйло.
Потаскýха – повíя, повíйниця, шлю[ьо]ха, хвóйда, шльóндра, пáплюга, хльóрка, хлЯ́ндра, лахýдра, потіпáха, підтíпанка, (*бродяга*) волоцю́га, мандрьóха.
Потаскýша, *общ.* – гультЯ́й (-Я́я), гультЯ́йка (-ки), ледáщо (-ща) (*общ. р.*).
Потаскýшка – блудЯ́жка.
Потаскýшничать – 1) (*развратничать*) тягáтися, волочи́тися, вíятися з ким; *см.* **Разврáтничать.** [Вонá вже давнó з хлóпцями тягáється]; 2) (*шататься праздно*) тинЯ́тися, волочи́тися.
Потасовáть (*карты*) – потасувáти, поталювáти; *см.* **Тасовáть.**
Потасóвка – бíйка, тасканИ́на, халазíя, (*с тасканьем за волосы*) чубанИ́на, чубíйка, чýбання. *Задать кому* **-ку** – дáти, завдáти комý мáтланки, прочухáна[у], прочухáнки, лýпня, гáрту, м’Я́лиці, халазíї, прохвóстиці, дáти накарпáс комý; (*с тасканьем за волосы*) дáти чубíйки, чубріЯ́ комý. *Получить хорошую* **-ку** – дістáти дóброго прочухáна, дóброї мáтланки, халазíї.
Потатýйка, *зоол.* (*пт.*) Upupa Epops – óдуд, вýдвýд (-да); *см.* **Удóд.**
Потатýйкин – óдудів, вýдвýдів (-дова, -ве).
Потáтчик, -чица – потурáльник, -ниця, потурáч, -рáчка; *см.* **Потвóрник.**
Потáчка – пóтур (-ру) потурáння, потóля, пóпуск *и* пóпуст (-ту) комý, чомý; *срв.*

Побла́жка. *Давать, дать* **-ку** – дава́ти, да́ти по́тур, пото́лю, по́пуск кому́; *срв.* **Потака́ть.** [Дай ді́тям пото́лю, сам піде́ш у нево́лю].
Пота́чливый, *см.* **Побла́жливый.**
Пота́ш, *хим.* – пота́ш (-шу́), смальцю́га.
Пота́шнивать – ну́дити тро́хи, часа́ми.
Пота́шник – бу́дник (-ка).
Пота́шный – поташе́вий, смальцюго́вий. **-ный** *завод*, **пота́шня** – бу́да, пота́шня. *Место, где был* **-ный** *завод* – бу́дище.
Потащи́ть – потягти́, потягну́ти, потаска́ти, (*поволочь*) поволокти́, (*грубо*) поцу́пити, потараб[г]а́нити, попе́рти, поти́рити що; *см.* **Тащи́ть.** [Тут ко́ні не потя́гнуть. Потя́г серде́чную в дібро́ву (Гліб.). Із бо́ю потаска́ли в стан (Котл.). Куди́ ти попе́р до́шку?].
Потащи́ться – потягти́, потягти́ся, потягну́тися, поволокти́ся, попле́нтатися, (*насм.*) попха́тися, пот[ш]еле́патися, потеліпа́тися, пошеле́вкатися, поле́мзати, потараб[г]а́нитися. [Потя́г він на заробі́тки (Квітка). Взя́вши то́рбу, потя́г у Вільша́ну (Шевч.). Потягли́ся додо́му. Ти́хою ходо́ю поволі́кся додо́му (Крим.). Попле́нтався стари́й до ши́нку. І попха́вся на Вкраї́ну ге́тьман Скоропа́да (Руд.)].
Потверде́ть – потве́рднути, потверді́ти, (*ещё более*) потверді́шати.
Потверди́ть (*урок и т. п.*) – повчи́ти ще, (*насм.*) потовкти́ (завда́ння́, ле́кцію), потруби́ти; *срв.* **Зубри́ть.**
Потво́р – по́тур (-ру); *см.* **Пота́чка, Побла́жка.**
Потво́рник, -ца – потура́льник, -ниця, потура́ч, -ра́чка, поту́рник, -ниця.
Потво́рство, потво́рствование – потура́ння, по́тур кому́; *см.* **Побла́жка, Пота́чка.**
Потво́рствовать – потура́ти кому́, чому́; *см.* **Потака́ть, Поблажа́ть.**
Потво́рщик, *см.* **Потво́рник.**
Потёк – патьо́к. [По стіні́ були́ брудні́ патьо́ки].
Потека́ть (*течь исподволь*) – протіка́ти, текти́. [Ді́жка протіка́є].
Потёмки – 1) (*мрак, тьма*) по́темки (-ків), те́мрява, те́мнява, темно́та, тьма, пі́тьма; *см.* **Тьма.** *Чужая душа* **-ки** – в чужі́й душі́ – мов сере́д но́чи; чужа́ душа́ (голова́) те́мний ліс (Ном.). *В* **-ках**, *нар.* – по́ночі, напо́темки, по́темку; *срв.* **Впотьма́х**; 2) (*время, след, за сумерк.*) ніч (*р.* но́чи), пі́зній ве́чір (-чора); 3) (*невежество*) те́мрява, темно́та.
Потемне́лый, потемне́вший – потемні́лий, стемні́лий, притемні́лий, притьма́рений. [Стемні́лі о́чі].
Потемне́ние – 1) (*дейст.*) поте́мнення, зате́мнення; 2) (*сост.*) потемні́ння, потемні́шання, стемні́ння. **-ние** *хрусталика, мед.* – потемні́ння кришта́лика.
Потемне́ть – потемні́ти, потемні́шати, стемні́ти, (*немного*) приtéмніти, (*помрачиться*) потьма́ри́тися. [Кали́но-мали́но, чого́ потемні́ла? (Пісня). Не́бо по[с]темні́ло]. *Зрение* **-ло** – зір стемні́в. *В глазах* **-ло** – в оча́х потемні́ло, (*опис.*) світ переміни́вся кому́. *На дворе* **-ло** (*о вечере*) – надво́рі стемні́ло, посутені́ло, зате́мрілося, (*совсем*) споночі́ло.
Потемня́ть, потемни́ть – темни́ти, потемни́ти, затемни́ти що; *срв.* **Затемня́ть.** **Потемнённый** – поте́мнений, зате́мнений.
Потёмок – по́темок (-мку).
Поте́ние – пітні́ння.
Потенциа́л, потенциа́льный, -но – потенція́л (-лу), потенція́льний, -но.
Поте́нция – поте́нція (-ії).
Потепле́лый – потеплі́лий, степлі́лий.
Потепле́ть – поте́пліти, потеплі́шати, степлі́ти. [В ха́ті потеплі́ло (потеплі́шало). Вода́ степлі́ла]. *На дворе* **-ло** – надво́рі потеплі́ло (потеплі́шало). **Потепле́вший,** *см.* **Потепле́лый.**
Потере́бливать, потереби́ть – сми́кати, посми́кати, сі́пати, посі́пати, ша́рпати, поша́рпати кого́ за що; *срв.* **Тереби́ть.** [Соба́ка сми́кає за по́лу]. **-би́ть** *за волосы* – посми́кати за чу́ба кого́ *или* почу́бати, поску́бти кого́, ску́бки да́ти кому́. **-би́ть** *сена из стога* – посми́кати сі́на з сто́гу (з ски́рти).
Потере́ть, *см.* **Потира́ть.**
Потерза́ть – порва́ти, поша́рпати, поде́рти кого́; *см.* **Истерза́ть**; 2) **-зать, -ся** (*помучить, -ся*) – поми́чити, -ся, помордува́ти, -ся, (*много, долго*) попому́чити, -ся.
Потерпе́ть – 1) *что* (*претерпеть, испытать*) – зазна́ти чого́. **-петь** *поражение, крушение* – зазна́ти пора́зки, розбиття́. **-пе́ть** *убыток, убытки* – зазна́ти стра́ти, шко́ди, зби́тків на чо́му, через що; (*проиграть*) проки́нути, пророби́ти, програ́ти на чо́му. **-пе́ть** *неудачу в чём* – не пощасти́ти кому́ з чим. **-петь** *неудачу* (*насм.*) – пійма́ти (вхопи́ти) о́близня, ухопи́ти ши́лом па́токи, облиза́ти макого́на, ухопи́ти як соба́ка обме́тиці. **-пе́ть** *от чего* –

постра́жда́ти через що, зазна́ти ли́ха, шко́ди через що, від чо́го. [Постра́жда́ти через війну́, через град *и* від гра́ду. Хліб зазна́в шко́ди від гра́ду]. *Я не* **-плю́** (*допущу*) *таких беспорядков* – я не попущу́ тако́го бе́зладу (безла́ддя), (*бунту*) за́колоту, ро́зрухів; 2) (*некот. время*) поте́рпіти (яки́йсь час). [Поживемо́ ще, поте́рпимо ще на цім сві́ті (Кв.)]; 3) (*подождать*) почека́ти, зажда́ти, потрива́ти. **-пи** *до осени, отдам непременно* – почека́й (потрива́й) до о́сени, відда́м ко́нче. **Потерпе́вший** – що зазна́в чого́, що постра́жда́в через що, від чого́, скри́вджений; *юрид.* с[по]кри́вджений, (*зап.*) пошкодо́ваний, ушко́джений. **-шая** *сторона* – с[по]кри́вджена сторона́.

Поте́ря – 1) (*утрата, убыток*) втра́та, стра́та, затра́та, тра́та, згу́ба, загу́ба, загу́бля, шко́да. [Вона́ мені́ про мою́ втра́ту нагада́ла (Г. Барв.). Втра́та па́м'ято́к письме́нства (Єфр.). Не вели́ка згу́ба (Рудан.)]. **-ря** *веса* – втра́та на вазі́. **-ря** *зрения, памяти, крови* – втра́та (згу́ба) зо́ру, па́м'яти, кро́ви. [Зги́ну я від згу́би кро́ви (Л. Укр.)]. **-ря** *друга, сына* – втра́та при́ятеля, си́на. *Нести* **-ри** – втрача́ти кого́, що; ма́ти втра́ти. *Мы понесли в сражении большие* **-ри** *людьми* – ми втра́тили в бою́ бага́то людей́. *Войско вернулось без* **-те́рь** – ві́йсько верну́лося ці́ло (Куліш), верну́лося без втрат. **-ря** *времени* – марнува́ння (га́яння, переводня́) ча́су *или* уга́йка, уга́йство. *До* **-ри** *сознания* – до нестя́ми. **-ри** (*убытки*) – зби́тки (-тків), стра́ти. *Нести, терпеть огромные* **-ри** (*убытки*) *на чём* – ма́ти величе́зні зби́тки, зазна́ти величе́зних зби́тків, шкодува́ти бе́з ліку на чо́му (Куліш). *Сожалеть о* **-ре** *кого, чего* – жалкува́ти за ким, за чим; 2) (*потер. вещь*) згу́ба, загу́ба, загу́бля. [Піти́ до нього й відда́ти йому́ згу́бу (Франко)].

Потеря́ть – (*утерять*) загуби́ти, згуби́ти, (о *мн.*, позагу́блювати, погуби́ти), утеря́ти що, відбі́гти що *и* чого́, ріши́ти що, (*шутл.*) посі́яти що; (*утратить*) утра́тити, стра́тити, (*о мн.* потра́тити), загуби́ти, втеря́ти кого́, що; (*лишиться*) (по)збу́тися, ріши́тися кого́, чого́, збу́ти, позбу́ти що *и* чого́, знебу́ти що, (*понести убыток*) втра́тити на чо́му. [Ключ Лукаше́ві відда́й – ще загу́биш (М. В.). Десь ша́пку відбі́г (Мирн.). Гро́ші втеря́в (Звин.). Втра́тив наді́ю, спо́кій. Утра́тив щи́рого при́ятеля (Крим.). На-ві́ки стра́тив її коха́ння (Стор.). Де́сять ро́ків загуби́в я ма́рно (Грінч.). Вона́ згуби́ла честь, рі́дних та по́друг (Грінч.). Збу́вся він сла́ви, всього́ (Л. Укр.). Він па́льця збув на війні́ (Хорольщ.)]. **-ря́ть** *силу, здоровье* – в[с]тра́тити, згуби́ти, збу́ти, знебу́ти си́лу, здоро́в'я. **-ря́ть** *силы на работе* – ви́робити си́лу, спрацюва́ти си́лу (Франко), спрацюва́тися. **-ря́ть** *голос* – спа́сти з го́лосу. **-ря́ть** *время, день* – змарнува́ти, зга́яти, уга́яти, прога́яти, переве́сти, зба́вити, прогайнува́ти час, день. **-ря́ть** *понапрасну и труд, и деньги* – змарнува́ти і пра́цю, і гро́ші. **-ря́ть** *ум от старости* – ви́старити, (*о мн.*) повиста́рювати ро́зум, (*образно*) на дитя́чий ро́зум перейти́. [Діди́ вже й ро́зум повиста́рювали]. **-ря́ть** *расположение, право* – в[с]тра́тити ла́ску, пра́во, відпа́сти ла́ски чиє́ї, пра́ва чийо́го. [Як ти ба́тькової ла́ски одпаде́ш, то він, мо́же, одцура́ється (М. В.)]. **-ря́ть** *надежду* – в[с]тра́тити, згуби́ти *и т. д.* наді́ю, знаді́ятися. **-ря́ть** *голову* (*в перен. зн.*) – збу́тися, позбу́тися голови́, замотили́чити́ся, з плі́гу зби́тися. *Он рискует* **-ря́ть** *жизнь* – він ва́жить своїм життя́м, він наража́є своє́ життя. **-ря́ть** *на службе что* – в[с]тра́тити, згуби́ти *и т. д.* на слу́жбі що, відслужи́ти що. [Одслужи́в (в москаля́х) пра́ву но́гу не знать на що (М. В.)]. **-ря́ть** *из виду* – стра́тити (упусти́ти) з оче́й. *Лучше с умным* **-ря́ть**, *чем с глупым найти* – кра́ще з розу́мним дві́чі згуби́ти, як з ду́рнем раз найти́. **Поте́рянный** – загу́блений, згу́блений, утра́чений, стра́чений, (*о человеке, времени*) пропа́щий. Стра́чене життя́ (Тесл.). Пропа́ща люди́на. Пропа́щий час (Драгом.)]. **-ный** *рай* – втра́чений рай.

Потеря́ться – 1) загуби́тися, згуби́тися (*о мн.* позагу́блюватися), заподі́тися, запропасти́тися, (*шутл.*) посі́ятися. [Лихе́ не згу́биться. Ой либо́нь моя́ дівчино́нька та й у по́лі загуби́лася (Пісня)]; 2) (*растеряться*) збенте́житися, сторопи́тися, сторопі́ти, стеря́тися. [Збенте́жився (сторопі́в) і не сказа́в усього́, що тре́ба було́. Стеря́лася, не збагну́, що й поча́ти (Кон.)].

Потеса́ть – потеса́ти що (яки́йсь час). [Потеши́-но тро́хи].

Потесни́ть, -ся – потісни́ти, -ся, поти́снути, -ся. **-ни́тесь** *немножко* – потісні́ться тро́хи. **Потеснённый** – поті́снений, поти́снений, поти́снутий.

Потёсывать – теса́ти (и́нколи, пома́лу).

По́тесь – стерно́, прави́ло, де́мено, ке́рма, (*на плоту или барже*) трепло́.

Поте́ть, вспоте́ть – 1) пітні́ти, спітні́ти, поті́ти, употі́ти, пітня́віти, спітня́віти, упріва́ти, упрі́ти, з[у]мокрі́ти, (*о мн.*) попітні́ти, попоті́ти, попітня́віти, попрі́ти, помокрі́ти, (*от работы*) нагрі́ти чу́ба, чупри́ну, (*покрываться влагой*: *об окнах и т. п.*) пітні́ти, с[за]пітні́ти, мокрі́ти, змокрі́ти, (*о мн.*) попітні́ти, помокрі́ти. [Ро́бить, аж упріва́є. Упрі́ли, піт з чола́ їм ллє́ться (Ворон.). Поті́є ці́лий день коло плу́га. Нагрі́в я чу́ба, по́ки постяга́в мішки́ на віз]; 2) (*трудиться усердно*) грі́ти чупри́ну (чу́ба), прі́ти над чим *и* коло чо́го.

[На що́, про що́ тобі над цим чупри́ну гріть? (Г. Арт.)]. **Вспоте́вший, -те́лый** – спітні́лий, употі́лий, упрі́лий, змокрі́лий, гаря́чий. [Гаря́чі ко́ні].

Поте́ха – заба́ва, за́бавка, розва́га, уті́ха, (і)гри́ще, умо́ра; *срв.* **Заба́ва, Развлече́ние.** [Лі́тні за́бавки, розва́ги. Лица́рські гри́ща (*игрища*). Оце́ тако́го нарозка́зував, що ті́льки умо́ра з йо́го та й го́ді (Звин.). Сопі́лка – вівчаре́ві вті́ха]. *Людям на* **-ху** *отдать* – відда́ти лю́дям на по́сміх (на глум). *Не на* **-ху** *я тебе дался* – не на по́сміх я тобі зда́вся. **-ха** *с тобой*! – куме́дія з тобо́ю! *Вот* **-ха**! – от смі́ха́! от умо́ра! *Вот была* **-ха**! – ото́ було́ смі́ха́! *Пошла* **-ха**! – ну й закрути́лось тут!

Поте́чь – потекти́, попливти́, (*струёй*) подзюри́ти. [І потече́ сторі́ками кров у си́нє мо́ре (Шевч.). Відро́ потекло́. Кров попливла́ з ті́ла (Коцюб.). Гля́нув на пе́рець і в йо́го сли́нка потекла́ (Н.-Лев.)]. *Реки* **-ку́т** *назад, прежде чем…* – ріки потечу́ть навспа́к, пе́рше ніж… *Толпа* **-кла́** *на площадь* – юрба́ попли(в)ла́ (суну́ла) на майда́н. *Рожь* **-кла** (*из колоса*) – жи́то почало́ си́патися.

Потеша́ть, поте́шить – ті́шити, потіша́ти, поті́шити, нат́ішити, ба́вити, забавля́ти, поба́вити кого́ чим. [Поті́шив він нас свої́ми оповіда́ннями чудни́ми]. *Людей* **-ша́ет** – люде́й забавля́є.

Потеша́ться, поте́шиться – ті́шитися, потіша́тися, поті́шитися, ба́витися, поба́витися чим. [Дурни́цями ті́шишся, а ді́ла не ро́биш]. **-ться** *над кем, над чем* – роби́ти, зроби́ти собі́ сміх з ко́го, з чо́го; *см.* **Смея́ться** (*над кем*). [Життя́ сміх собі́ ро́бить з цих люде́й, що втра́тили го́лову од хвиле́вої перемо́ги (Єфр.)].

Поте́шливый, *см.* **Заба́вный.**

Поте́шник, -ница, *см.* **Заба́вник, -ница.**

Поте́шно, *нар.* – вті́шно, смі́шно. [Так уті́шно диви́тись, коли́ доро́сла люди́на, громадя́нин, мов за́яць той поло́хається аби́-чого (Коц.)].

Поте́шность – сміхо́та́. [Не добача́ючи всіє́ї сміхо́ти сво́го стано́вища (Крим.)].

Поте́шный – вті́шний, поті́шний, (*смешной*) куме́дний, сміхови́нний; *см.* **Заба́вный. -ные** *игры* – поті́шні гри. **-ный** *человек* – поті́шник, штука́р (-ря́); *см.* **Заба́вник. -ный** (*примерный*) *бой* – бій для розва́ги (заба́ви).

Поти́р – поти́р (-ра), ча́ша (-ші).

Потира́ние – потира́ння. **-ние** *рук* – затира́ння рук.

Потира́ть, потере́ть – те́рти, потира́ти, поте́рти, терну́ти. [Зами́слився, потира́ючи доло́нею свое́ широ́ке ли́се чо́ло (Конис.). Поте́рла ру́ку ма́ззю. Поте́рти хрін]. **-ра́ть** *руки* – те́рти, затира́ти, стира́ти ру́ки (М. В.). [Тре собі́ ру́ки. Пройшо́вся по ха́ті, затира́ючи ру́ки (Коцюб.)]. **Потёртый** – поте́ртий, (*об одежде*) поте́ртий, прите́ртий, прино́шений. [Поте́рті ме́блі]. **-ться** – 1) потира́тися, поте́ртися. [На по́терть (*на труху*) поте́рлося суше́не зі́лля. Поте́рлися рука́ва в сви́ті]. **-ре́ться** *чем* – нате́ртися чим; 2) **-ре́ться** *меж людьми в свете* – поте́ртися помі́ж людьми́ (се́ред люде́й) на сві́ті.

Поти́скивать, поти́скать *и* **поти́снуть** – потиска́ти, поти́снути, дави́ти, подави́ти (и́ноді або пома́лу). [Потиска́є Бондарі́вну за бі́лії па́льці (Пісня). Так потисну́в мені́ ру́ку, що й до́сі боляче́]. **-ну́ло** *морозом* – узя́ло́ моро́зом, поти́с моро́з. **Поти́сканный** – поти́снутий, пода́влений.

Потихо́ньку[о] – 1) тихе́нько, сти́ха, по́тиху, потихе́нько[у], стихе́нька, тихце́м, ни́шком, пома́лу, пома́лу-ма́лу. [Він поти́ху (тихе́нько) встав. Сти́ха підійшо́в і гля́нув на йо́го (Грінч.). Сти́ха промовля́є. Щось ни́шком бала́кали. Ми ра́дились ти́хцем. Заспіва́й щось потихе́ньку (Л. Укр.). Пома́лу-ма́лу, бра́тіку, грай (Пісня)]; 2) (*тайно, украдкой*) по́тайки, ти́шком, ни́шком, крадькома́. [Ни́шком прийшла́ (М. В.)].

Потихо́хоньку – 1) тихе́сенько, потихе́сенько[у], потихе́сенечко, стихе́сенька, ни́щечком, помалесе́нько[у]. [Потихе́сенько, помале́сенько, мо́я ма́тінко, йди]; 2) ни́щечком. [Я ни́щечком послу́хаю розмо́в (Самійл.)].

Поти́ше – ти́хше, ти́хшенько; *см.* **Ти́ше.**

Потка́ть – потка́ти (-тчу́, -тче́ш), ви́ткати.

Поткну́ться – 1) *о что* (*споткнуться*) – спіткну́тися на що; *см.* **Спотыка́ться**; 2) (*сунуться*) піткну́тися куди́.

Потле́ть – 1) (*некоторое время*) потлі́ти, (*о горящих углях*) пожеврі́ти, пожарі́ти (яки́йсь час); 2) *см.* **Истле́ть.**

Потли́вость – пітня́вість, поти́вість (-вости).

Потли́вый – пітня́вий, поти́вий.

По́тник – пітни́к (-ка́).

По́тный – пітни́й, (*вспотевший*) спітні́лий, употі́лий, упрі́лий.

Потово́й – потови́й. [Потові́ за́лози].

Потого́н, *бот.* Imperatoria Ostruthium L. – цар-зі́лля, староду́б (-бу).
Потого́нный, -ное *снадобье* – потогі́н (-го́ну).
Пото́к – поті́к (-то́ку[а]), течія́ (-ії́), стру́мінь (-меня[ю]), (*буковин.*) погі́й (-го́ю), (*быстрый*) би́стрінь (-реня[ю]), (*бурный*) бурча́к. [Хо́дить соро́ка коло пото́ка та й кря́че (Пісня). Вода́ бурхли́вими пото́ками все залива́є (Крим.). Пото́ки сліз із оче́й (Крим.). Плив поті́к лю́дський (Франко). Со́нце течіє́ю блиску́чою ри́нуло (Самійл.)].
Потоли́ку, пото́льку – (о)сті́льки, так.
Потолка́ть, -ся, *см.* **Пота́лкивать.**
Потолкова́ть – поговори́ти, побала́кати, погомоні́ти про ко́го, про що. *Об этом деле нужно ещё* **-ва́ть** – про цю спра́ву ще тре́ба побала́кати, пора́дитися.
Потоло́к – сте́ля, (*редко*) стіль (*р.* сте́лі *от* сте́ля), (*гал.*) пова́ла.
Потоло́чина – стели́на.
Потоло́чный – стельови́й.
Потоло́чь – 1) (*истолочь*) потовкти́, стовкти́, (*о мн.*) потовкти́; 2) (*некот. время*) потовкти́ (яки́йсь час). [Потовчи́ ще тро́хи]; 3) (*траву, хлеб на корню*) потолочи́ти, столочи́ти, ви́толочити, зби́ти (траву́, хліб, пашню́). **Потоло́ченный** – пото́вчений; по[с]толо́чений, ви́толочений. **-чься** – потовкти́ся. *Срв.* **Толо́чь, -ся.**
Потолпи́ться – поку́пчитися, зби́тися в ку́пу, з'юрми́тися, з'юртува́тися.
Потолсте́ть – пото́вщати, (*о жив. сущ. ещё*) погла́дшати, поситі́шати, поси́тшати, ті́ла набра́ти(ся).
Пото́ль, пото́ле – 1) (*до тех пор*) до́ти, до́тіль, по́ти, по́тіль, до то́го ча́су. [П[Д]о́ти пря́ла, по́ки й задріма́ла = **пото́ль** *пряла, поколь не задремала*]; 2) (*до того места*) до́ти, до́тіль, по́ти, до то́го мі́сця. [Ось по́ти мое́ї мо́ви (Ор. Лев.)].
Пото́м, *нар.* – по́тім, пото́му, опісля́, да́лі, а да́лі, по́слі, а по́слі (*с* «а» *только в начале предложения*), навпісля́, навпо́слі, по́тім то́го, тоді́, а тоді́, (*зап.*) відта́к. [По́тім він позирну́в на Гнатка́ (Крим.) Я пото́му пі́ду (Кам. п.). Опісля́ скажу́. А чи зна́єте ви, що да́лі ста́лося з тим учи́телем? (Крим.). А да́лі озва́вся стари́й діду́га́н (Грінч.)].
Потоми́ть, -ся – потоми́ти(ся), помори́ти, -ся. [Ї́дуть воні́, ї́дуть, – вже й ко́ні потоми́ли й зголодні́ли сами́ (Рудч.)]; (*немного, нек. время*) помори́ти, пону́дити кого́ чим (яки́йсь час).
Пото́мка, пото́мица – нащ́адниця.
Пото́мковый, пото́мочный – нащ́адковий.
I. Пото́мный – тома́ми. **-ный** *выход*, **-ное** *печатание сочинений* – ви́хід, друк тво́рів (писа́ннів) тома́ми. **-мно** – тома́ми, ко́жен том на́різно (окро́ме). [Словни́к видає́ться тома́ми]. *Собрание его сочинений переплетено* **-мно** – збі́рку його́ писа́ннів заве́дено в опра́ву (опра́влено) ко́жен том на́різно.
II. Пото́мный (*будущий*) – пото́мний. [Пото́мні віки́. Пото́мні поколі́ння].
Пото́мок – нащ́адок (-дка), щ́адок, пото́мок (-мка), спа́док. [Нащ́адки тисячолі́тньої культу́рної на́ції (Крим.)]. *Принадлежащий* **-мку** – нащ́адків (-кова, -ве).
Пото́мственность – спадко́вість, нащадко́вість (-вости).
Пото́мственный – нащ́адний, нащ́адковий, спадко́вий. **-ный** *дворянин* – стовбови́й шля́хтич (дворяни́н). **-ное** *имение* – спадко́вий мае́ток, діди́зна, ба́тьківщина, матери́зна. **-нно** – спадко́во, нащ́адко́во.
Пото́мство – нащ́адки (-ків), нащ́адок (-дку), пото́мство (-ва) (*книжн.*), на́щад (-ду), щ́адок (-дку), пото́мок (-мку), плід (*р.* пло́ду), (*отродье*) на́плід, накоре́нок (-ре́нку).
Потому́ – тим, оти́м, тому́, того́, через те́, то, ото́. [Мене́ ніхто́ не розуміє, і це не тим, ні́би я яка́сь загадко́ва нату́ра (Л. Укр.). Оти́м мені і жаль ста́не ма́тери-небо́ги (Шевч.). Тому́ ми й звемо́ся зарі́ча́ни, що живемо́ за рі́чкою]. **-му́**-*то* – ти́м-то, тому́-то *и т. д.* **-му́** *что* (*ибо*) – бо, тому́ що, того́ що, тим що, що. [Не завдава́й се́рцю жа́лю, бо я в чужі́м кра́ю (Пісня). Зва́ли на́ших пре́дків сусі́ди Поля́нами, що воні́ в поля́х коха́лись (Кул.)]. **-му**, *что* – того́, тому́, тим *и т. д.*, що. [Кінь вороне́нький того́ зажури́вся, що ще сього́дні води́ не напи́вся (Пісня). Не прийшо́в тому́, що був хо́рий]. *Не люблю его,* **-му́** *что он лгун* – не люблю́ його́, бо він бреху́н. *Я согласен,* **-му́** *что вы этого желаете* – зго́джуюсь, бо (тому́ що) ви цього бажа́єте. *Он сказал так не* **-му́***, что хотел сделать мне зло* – він сказа́в так не тому́ (не через те), що хоті́в мені ли́хо заподі́яти.
Пото́мыш – (*потомок живот., униз. о челов.*) – ви́плодок (-дка).
Потони́ть *что* – потон(ш)и́ти, стонши́ти що (*напр.* ни́тку).
Потону́вший – пото́плий, пото́плений, зато́плий. [Пото́плий дзвін].
Потону́ть, *см.* **Потопа́ть.**
Потонча́ть *и* **Потоне́ть** – пото́ншати, стонши́тися.

Пото́п – пото́п (-пу), пото́па (-пи). [Всесві́тній пото́п. Спас нас чуде́сно, мов Но́я з пото́пи (Франко)].
Потопа́ние – потопа́ння.
Потопа́ть, пото́пнуть *или* **потону́ть** – потопа́ти, пото́пнути, пото́пти, потону́ти, пориnáти, пори́нути, у[за]топи́тися; *срв.* **Тону́ть.** [Потопа́є моя́ до́ля край си́нього мо́ря (Пісня). Мі́сяць пото́п у широ́кому мо́рі те́мних хмар (Грінч.). Усе́ пори́нуло в холо́дному тума́ні. Чо́вен затопи́вся. Купа́ючись, він утопи́вся]. **-пать** *взглядом* – утопа́ти, порина́ти по́глядом, очи́ма, затопи́тися очи́ма (Ворон.) в ко́му, в чо́му. **Потопа́вший** – топле́ний, топле́ник. *Медаль за спасение* **-ших** – меда́ль за ратува́ння топле́ників.
Пото́пать (*ногами*) – поту́пати (нога́ми).
I. Потопи́ть (*печь*), *см.* **I. Пота́пливать.**
II. Потопи́ть, *см.* **Потопля́ть.**
Потопле́ние – по[за]то́плення, уто́плення.
Пото́пленик, -ница – пото́пленик, -ниця, потопе́льник, -ниця. [Випадко́вий цьо́го ві́ку потопе́льнику (Тичина)].
Потопля́ть, потопи́ть – 1) топи́ти, по[у]топи́ти, затопля́ти, затопи́ти, (*о мн.*) потопи́ти, (*всё*) ви́топити кого́, що в чо́му. [Діте́й потоплю́, і сама́ утоплю́сь. Су́дна порозбива́ло й потопи́ло в мо́рі (Куліш). Хви́ля чо́вен затопи́ла]. **-пи́л** *он меня совсем*! – втопи́в мене́ цілко́м (до ре́шти)! **Потопля́емый** – зато́плюваний. **Пото́пленный** – по[за]то́плений; 2) (*заливать*) затопля́ти, зато́плювати, затопи́ти, залива́ти, зали́ти (напр. бе́рег, луг); *срв.* **Залива́ть.**
Пото́пный – потопо́вий, пото́пний. [Із небе́с пото́пні во́ди (Кул.). Драмати́зм пото́пової карти́ни (Крм.)].
Потопта́ть, -ся, *см.* **Пота́птывать, -ся.**
Потора́пливать, потороп́ить –ква́пити, поква́пити, приспіша́ти, приспіши́ти, борзи́ти, поскоря́ти, поскори́ти, підганя́ти *и* підго́нити, підігна́ти, наганя́ти, нагна́ти кого́. [Піджені́ть, щоб шви́дше почина́ли].
Потора́пливаться, поторопи́ться – поспіша́тися, поспіши́тися, ква́питися, поква́питися, поскоря́тися, поскори́тися, похопля́тися, похопи́тися. [Поскорі́ться-ж, щоб я не гні́валась (М. Вовч.). Похопи́вся ви́йти з ха́ти. Поспіши́вся (поква́пився) додо́му].
Поторгова́ть – 1) (*нек. время, чем*) поторгува́ти, покрамарюва́ти, покрамува́ти, покупцюва́ти, погандлюва́ти яки́йсь час, чим; 2) *что* (*прицениться*) – поторгува́ти що.
Поторгова́ться – поторгува́тися, пото́ржи́тися. [Купи́в, не купи́в, а поторгува́тись мо́жна].
Потормоши́ть – пото́рсати, потермоси́ти, посі́пати, поша́рпати кого́; *срв.* **Тормоши́ть.** **-ши́ть** *друг друга* – поша́рпатися (оди́н з о́дним). [Оди́н з о́дним поша́рпалися, а не би́лись].
Поторопи́ть, -ся, *см.* **Потора́пливать, -ся.**
Поторча́ть – постирча́ти, постовбі́чити, постремі́ти.
Потоскова́ть – посумува́ти, потужи́ти, пожури́тись, (*много*) попосумува́ти, попожури́тися за ким.
Пото́чек – поті́чок (-ті́[о́]чка), течі́йка.
Пото́чина – пото́чина.
Поточи́ть – погостри́ти. **Поточённый** – пого́стрений.
Пото́чный – пото́ковий, течі́йковий.
Потошни́ть – пону́дити, покану́дити кого́.
Потра́ва – спаш (-шу), шко́да, збі́й (*р.* збо́ю), по́толоч (-чи). [Займи́ скоти́ну і візьми́ за спаш (за шко́ду, за збій). Бик по́лем пройшо́в – шко́да, а яка́ шко́да, спита́й його́, то й сам не ска́же (Тобіл.)]. *На* **-ве** – в спашу́, в шко́ді. [Бика́ в спашу́ зайняли́ (Тобіл.). Воли́ в шко́ді були́].
Потрави́ть – 1) (*скотом*) спашува́ти, спа́шити, спа́сти, потоло́чи́ти, ви́бити, зґрасува́ти що. **Потра́вленный** – спашо́ваний, спа́ш[с]ений, потоло́чений; 2) (*зайцев, лисиц и т. п.*) (*некот. вр.*) пополюва́ти на ко́го (на зайці́в, на лиси́ць) яки́йсь час, (*изловить*) уполюва́ти кого́ (зайці́в, лиси́ць); 3) **-ви́ть** *собаками* – поцькува́ти соба́ками; 4) *морск.*, **-ви́ть** *канаты* – попусти́ти лі́нви.
Потра́вные *деньги, пеня* – спашне́ (-но́го), спаш (-шу). [Спа́шу взяв з його́ ці́лого карбо́ванця (Звин.)].
Потра́тить – потра́тити, протра́тити, ви́тратити, (*о мн.*) повитрача́ти що; *срв.* **Истра́тить.** **-тить** *время* – з[про]га́яти час. **Потра́ченный** – по[ви́]тра́чений. **-ться** – ви́тратитися, утра́титися на що.
Потрафля́ть, потра́фить – 1) (*попадать*) потрапля́ти, потра́пити, (у)трапля́ти, утра́пити;

2) (*угодить*) годи́ти, догоджа́ти, догоди́ти, (*понравиться*) подо́батися, вподо́батися кому́. *На него трудно* **-фить** – ва́жко йому́ догоди́ти, вподо́батися.
Потре́ба – потре́ба, треб (-бу), на́доба: *срв.* **На́добность.** [Тре́бові й кінця́ нема́є. При на́добі зна́йдемо і в ка́довбі (Приказка)]. *На свои* **-бы** – на свої́ потре́би, на свою́ обихі́дку.
Потреби́тель, -ница – спожи́вач, -чка, спожива́льник, -ниця. *Общество* **-лей** – товари́ство (спі́лка) споживачі́в, спожи́вче товари́ство. *Лавка общества* **-лей** – крамни́ця товари́ства споживачі́в, товари́ська крамни́ця.
Потреби́тельный – спожи́вчий, споживни́й. **-ное** *общество* – спожи́вче товари́ство. **-ная** *стоимость* – спожи́вча ва́ртість.
Потреби́тельский – спожива́льницький, сложива́цький.
Потреби́ть, *см.* **Потребля́ть.**
Потребле́ние – спожива́ння, пожива́ння, спожи́вок (-вку), спо[у]жи́ток (-тку), спожиття́, зужитко́вування. [Неха́й тобі на до́бре пожива́ння бу́дуть (гро́ші) (М. В.). Коли́ що й ро́биться, то ви́дно, що не для сво́го спожиття́ (М. В.). І собі на спожи́вок ішла́ (ри́ба) (М. В.). На хазя́йський вжи́ток]. **-ние** *пищи* – з’ї́жа. [Така́ з’ї́жа, така́ з’ї́жа, що й сказа́ть не мо́жна (Тобіл.)]. *Предметы широкого* **-ния** – ре́чі зага́льного спожива́ння, широ́кого вжи́тку.
Потребля́ть, потреби́ть – (с)пожива́ти, (с)пожи́ти, зужитко́вувати, зужиткува́ти, спотребо́вувати, спотреби́ти, (*в пищу*) (с)пожива́ти, (с)пожи́ти. [Поживе́ добро́ че́сно (Шевч.). Скупи́й склада́є, а ще́дрий пожива́є. У нас найбі́льше спожива́ють зайці́в (Звин.)]. **Потребляемый** – (с)пожи́ваний, зужитко́вуваний, спотребо́вуваний. **Потреблённый** – (с)пожи́тий, зужитко́ваний, спотребо́ваний. **-ться** – (с)пожива́тися, (с)пожи́тися, бу́ти (с)пожи́тим, зужитко́вуватися, бу́ти зужитко́ваним.
Потре́бность – потре́ба чого́, в чо́му, на що, потре́би́(з)на. [Націона́льні потре́би. Наро́дні потреби́зни (Куліш). Не було́ го́строї та пеку́чої (*жгучей*) потре́би на щиронаро́днє письме́нство (Єфр.). Потре́ба яко́гось порозумі́ння між націона́льностями (Єфр.). Почува́в потре́бу в ти́хій спокі́йній робо́ті (Єфр.)]. *Чувствовать* **-ность** (*нуждаться*) *в чём* – потребува́ти чого́, від[по]чува́ти потре́бу в чо́му *и* чого́. *Чувствуется* **-ность** *в чём* – від[по]чува́ється потре́ба в чо́му *и* чого́. *Возникает* **-сть** – захо́дить потре́ба. *По мере* **-сти** – по потре́бі, як до потре́би.
Потре́бный – потрі́бний. **Потре́бно** – потрі́бно, тре́ба.
Потре́бовать – зажада́ти, намогти́ся, вимага́ти, упімну́тися чого́ від ко́го, (*позвать*) покли́кати кого́. [Зажада́в (намі́гся) від його́ прямо́ї та ясно́ї відповіди]. **-вать** *от кого отчёта, счетов, об’яснений* – зажада́ти від ко́го зві́ту, раху́нків, поя́снень. **-вать** *кого на суд, для пояснений* – покли́кати кого́ на суд, для поя́снень. **-вать** *себе обед, самовар* – загада́ти собі обі́д, самова́р(а). **-вать***, чтоб подали, сделали что* – зажада́ти, щоб подали́, зроби́ли що. *Это* **-бует** *много времени, денег* – на це потрі́бно бага́то часу́, гро́шей. **Потре́бованный** – зажа́даний. **-ное** *вами об’яснение* – поя́снення, що ви зажада́ли. **-тся**, *безл.* – зажада́ється, (*понадобится*) бу́де потрі́бно чого́. [На будíвлю буде́ потрі́бно бага́то це́гли].
Потрево́живать, *см.* **Трево́жить.**
Потрево́жить – потурбува́ти, стурбува́ти, пору́нтати кого́, чим; (*сон чей*) переби́ти сон кому́, збуди́ти кого́, (*рану, больное место*) урази́ти, (*птицу, зверя*) споло́хати, сполоши́ти (пти́цю, зві́ра). **Потрево́женный** – потурбо́ваний, (*о сне*) переби́тий, (*о ране*) вра́жений. **-ться** – потурбува́тися, стурбува́тися, бу́ти потурбо́ваним.
Потрепа́ть – (*лён, коноплю*) потіпа́ти, (*долго, много*) попотіпа́ти (льон, коно́плі); (*по лицу, плечу*) попле́ска́ти кого́ по лиці́ (по ви́ду), по плечі́; (*крыльями*) потрі́пати, (*за бороду, за косы*) потіпа́ти, посми́кати, ви́волочити, за бо́роду, за ко́си; (*за ухо, волосы*) поску́бти кого́, ску́бки (ма́тланки) да́ти кому́; (*поколотить*) потрі́пати, потіпа́ти, помотлоши́ти кого́, намина́чки да́ти кому́; (*одежду*) поша́рпати, потрі́пати, поноси́ти, (*о мн.*) позно́шувати. **-ться** (*об одежде*) – поша́рпатися, поноси́тися, (*о человеке*) підтопта́тися. **Потрёпанный** – потіпаний, поно́шений, поша́рпаний. *В* **-ной** *одежде* – обша́рпаний. **-ный** *жизнью* – підто́птаний. [Підто́птана люди́на].
Потрёпывать *лён, коноплю* – потрі́пувати. [Стої́ть собі та коно́плі потрі́пує (Грінч.)]. **-вать** *по плечу* – попле́скувати по плечу́ *и* по плечі́; *см.* **Трепа́ть, Потрепа́ть.**
Потре́скать (*пожрать*) – потрі́скати, поже́рти, поло́пати що.
Потре́скаться – поре́патися, потрі́скати, -ся, поколо́тися, (*о камне, штукат., стене и т. п. ещё*) полу́па́тися, (*об оболочке орехов, семян т. п.*) полу́скати(ся). [Аж шку́ра на їх поре́палась. Хліб поре́пався з одно́го бо́ку (Гр. Григ.). Воро́та кам’яні́ з вели́кого жа́ру потрі́скалися (Стор.). Жо́вта гли́на поколо́лась (на сті́нах) та пообсипа́лась (Коц.)].

Потре́скавшийся – поре́паний, потрі́сканий, поко́лений, полу́паний. [Поре́пані чо́рні ру́ки (Грінч.). Поко́лені жо́вті стіни (Коц.). Полу́пана стіна́ Мирн.)].
Потре́скивать, потреща́ть – 1) потрі́скувати, (*сильно*) витрі́скувати, тріща́ти, тріскоті́ти (часа́ми), потріща́ти, потріскоті́ти, -та́ти, (*о жире на огне*) шкварча́ти потро́ху, пошкварча́ти. [Кагане́ць, потрі́скуючи, мля́во бли́має на при́пічку (Коц.). На землі́ витрі́скувало бага́ття]; 2) **-ща́ть** (*поговорить трещёткой*) – поторохті́ти, поцокоті́ти, посокота́ти (яки́йсь час).
Потре́тно – що-трети́ни, щотре́тно.
Потро́гивать, потро́гать – торка́ти, поторка́ти, торкну́ти кого́, що, торка́тися, поторка́тися, торкну́тися до ко́го, до чо́го. [Ста́рець поторка́в стру́ни (Загір.)]. **-гай**-*ка* (*пощупай*) *сам* – пола́пай-но (пома́цай-но) сам. **Потро́ганный** – пото́рканий.
По́трох, *чаще мн.* **потроха́** – по́трух (-ху), потрушо́к (-шку́), по́дріб (-робу), (*реже во мн.*) потрухи́ (*р.* потрухі́в), бе[а]бе́шки (-шок *и* -шків); *срв.* **Вну́тренности.** [Купи́ла по́дробу на ю́шку]. *Гусиные* **-ха́** – гу́сячий по́трух, по́дріб.
Потрохо́вый – потрухо́вий, подробо́вий. **-вый** *суп* – ю́шка з по́труху (*и* з по́трухом), з по́дробу (*и* з по́дробом).
Потроше́ние – тельбуші́ння, требуші́ння, па́трання, розчиня́ння.
Потроши́льщик, потроши́тель (*на ватагах потрошащий рыбу*) – тельбу́шник, патра́ч (-ча́).
Потроши́ть, вы́потрошить – тельбуши́ти, ви́тельбушити, требуши́ти, ви́требушити, па́трати, попатрати, патро́шити, ви́патрошити, розчиня́ти, розчини́ти кого́, що, ки́шки́ випуска́ти, ви́пустити кому́. [Пока́жеш, як тих птах скубу́ть і па́трають (Шевч.). Ста́ли розчиня́ти ри́бу. Патро́шив ри́бу (Звин.). Я тобі́ ки́шки ви́пустю (Звин.)]. **Потрошённый, вы́потрошенный** – тельбу́шений, ви́тельбушений, па́траний, попа́траний.
Потруди́ть *кого* – (*работой*) потруди́ти кого́, (*просьбой*) потруди́ти, потурбува́ти кого́ (проха́нням), (*руку, ногу*) натруди́ти (ру́ку, но́гу). [Таки́й хо́рий, що не мо́жна вже його́ везти́, так потруди́ли лі́каря до се́бе (М. Грінч.)].
Потруди́ться – 1) (*поработать*) попрацюва́ти, (*иногда*) попрацюва́тися коло чо́го, над чим; *срв.* **Порабо́тать.** [Попрацюва́ли ру́ки і походи́ли но́ги, по́ки зібра́ли таке́ бага́тство (Коц.)]; 2) потруди́тися. **-ди́тесь** *подать мне книгу* – потруді́ться пода́ти мені́ кни́гу *или* будь ла́ска (бу́дьте ласка́ві), пода́йте мені́ кни́гу. **-ди́тесь** *сказать, принести* – будь ла́ска (бу́дьте ласка́ві) скажі́ть, принесі́ть.
Потруби́ть – посурми́ти.
Потруни́ть *над кем* – посмія́тися, поглузува́ти, покепкува́ти, пошкилюва́ти з ко́го, з чо́го.
Потруси́ть *сенца, соломы* – потруси́ти (сі́ном, соло́мою).
Потруси́ть, *см.* **Потру́шивать.**
Потру́шивать, потру́сить – побо́юватися, побоя́тися, (*сильно*) попобоя́тися. [Ми таки́ побо́юємося злоді́їв. Попобо́явсь я, по́ки пере́їхав той ліс].
Потруха́веть, потрухле́ть, потру́хнуть – по[с]т]рухля́віти, потру́хнути, потрупі́шати. [Потру́хли чума́цькі вози́ й зано́зи].
Потрясе́ние – с[по]трясе́ння, стру́шування, хита́ння. **-ние** *основ государственных, семейных* – хита́ння заса́дами (осно́вами) держа́вними, роди́нними, захи́тування заса́д (осно́в) держа́вних, роди́нних. **-ние** *оружием* – стряса́ння збро́єю.
Потряса́тель – хита́ч, с[по]тряса́льник. **-тель** *земли* – землетря́сець (-сця) (Франко). **-тель** *основ государственного, семейного строя* – хита́ч заса́дами (осно́вами) держа́вного, роди́нного ла́ду.
Потряса́ть, потрясти́ – 1) трясти́, с[по]тряса́ти, потрясти́, стрясти́ що, чим, стру́шувати, струси́ти що, чим, (*колебать*) хита́ти, за[по]хита́ти що, чим, (*однократ.*) струсну́ти, хитну́ти, (*сильно*) струсону́ти що, чим. [Бу́ря трясла́ ха́тою (ха́ту). Струмо́к стру́шував ці́лим млино́м (Дн. Ч.). Зда́влене рида́ння потряса́є все її́ ті́ло (Л. Укр.). Пра́вили же́ртву бо́гу, що зе́млю хита́є (Пот.). Світова́ війна́ захита́ла всю Евро́пу. Грі́зний Зеве́с-самоде́ржець струсну́в не́бом і земле́ю. Нечи́стий дух стряс його́ (Св. П.). Грім струсну́в всіма́ ві́кнами в ха́ті]. **-са́ть** *государственные устои* – хита́ти держа́вні підва́лини; 2) (*душевно*) звору́шувати, звору́шити, збу́рювати, збу́рити, вража́ти, врази́ти кого́ чим. **Потрясённый** – 1) по[с]тря́сений, захи́таний; 2) вра́жений, зво́рушений, збу́рений. *Сильно* **-сённый** *таким зрелищем* – тя́жко вра́жений таки́м видо́вищем. *Общественный строй* **-сён** – суспі́льний (грома́дський) лад захи́тано.
Потряса́ться, потрясти́сь – 1) трясти́ся, стряса́тися, стряс(ну)ти́ся, хита́тися, захита́тися, похитну́тися, здвига́тися, здвигну́тися. [Го́ри захита́лися, стрясли́ся. Він уве́сь затруси́всь із жа́ху. Весь Ки́їв здвигну́вся (Куліш)]; 2) (*поражаться*) звору́шуватися, зворуши́тися,

збу́рюватися, збу́ритися, вража́тися, врази́тися.

Потряса́ющий – що вра́жає, разю́чий. **-щие** *события, известия* – разю́чі події́, вісті. *Это произвело* **-са́ющее** *действие, впечатление на кого* – це тя́жко врази́ло кого́.

Потрясе́ние – 1) (*государства, общества и т. п.*) по́трус (-су), струс (-су), по́тряс, зру́шення, стрясі́ння, ро́зрух (-ху). **-ние** *государственных основ* – струс (зру́шення) держа́вних заса́д (підва́лин). *Государство пало от внутренних* **-ний** – держа́ва впа́ла від вну́трішніх зру́шень, ро́зрухів; 2) (*душевное*) зворушення, збу́рення, тяжка́ ура́за. [Труси́вся з нерво́вого зворушення (Крим.). Мора́льне збу́рення. З тяжко́ї ура́зи душе́вної він ма́ло не вмер].

Потря́сывать – потру́шувати (гру́ші, я́блуні).

Потря́хивание – потрі́пування, стру́шування.

Потря́хивать, потряхну́ть – труси́ти (и́ноді), потруси́ти, стру́шувати, струси́ти, трі́пати, потрі́пати, тріпну́ти чим, що; *срв.* **Встря́хивать. -вать** *головой гривой* – стру́шувати голово́ю, гри́вою.

Поту́ги (*напряжение*) – си́лування, силкува́ння, намага́ння, напру́га; *срв.* **Напряже́ние.** [Оста́нні тво́ри сумне́ вражі́ння справля́ють свої́ми даре́мними силкува́ннями (Єфр.)]. *Родовые* **-ги** – пере́йма. [Пере́йма часті́ше бра́ла – *родовые* **-ги** *участились*].

Поту́да, *нар.* – по́ти, по́тіль, (*дотоле*) до́ти, до́тіль.

Поту́же, *нар.* – ту́гшенько, ту́гше, тугі́ш(е), сту́га.

Поту́живать, потужи́ть *по ком, по чём* – сумува́ти и́ноді, посумува́ти, жури́тися и́ноді, пожури́тися за ким, за чим *и* по ко́му, по чо́му.

Поту́житься – посилкува́тися, помоцува́тися; *см.* **Напре́чься** (*под* **Напряга́ться**).

Потузи́ть *кого* – (*побить кулаком*) покула́чити, постусува́ти, потў́зати, потасува́ти кого́, надава́ти стусанів кому́; *срв.* **Поколоти́ть.**

Потупи́ть (*нож, пилу*) – потупи́ти (ножа́, пи́лку).

Потупле́ние – спуска́ння, пону́рювання (оче́й, голови́).

Потупля́ть, поту́пить – (*глаза, голову*) спуска́ти, спусти́ти, пону́рювати, пону́рити, (*о мн.*) поспуска́ти (о́чі, го́лову). [Вона́ свої́ спусти́ла ти́хі о́чі (Грінч.). Га́лочка пону́рила очи́ці (*глазки*) у зе́млю (Квітка)]. **Поту́пленный** – спу́щений, пону́рений. **-ться** – похню́плюватися, похню́питися, пону́рюватися, пону́ритися. [Не диви́лась і у ві́чі, пону́рилась (Борзенщ.). Іду́ть обо́є, похню́пились (Тесл.)].

Поту́ривать, поту́рить – турля́ти, потурли́ти, туря́ти, поту́рити кого́, (*о мн.*) потурля́ти. [Потурля́в він їх].

Потуска́ть, поту́скнуть – тьмари́тися, по[при]тьмари́тися, тьмяни́тися, потьмяни́тися, ме́рх[к]нути, по[при]ме́рх[к]нути, (*образн.*) ті́нню бра́тися, взя́тися; *см.* **Помрача́ться, Потемне́ть.** [О́чі в його́ яко́сь поме́рхли (М. В.). Зо́лото поме́рхло]. *Солнце* **-ка́ет** – со́нце га́сне (погаса́є). *Луч* **поту́ск** – про́мінь пога́с, з(а)га́с.

Поту́склый – поме́рх[к]лий, прига́слий, притьма́рений.

Потускне́лый – потемні́лий, потьма́рений.

Потускне́ние – потемні́ння, потьма́рення.

Потускне́ть – потемні́ти, потьми́тися, по[при]тьмари́тися. [Срі́бло поте́мніло. Шке́лка (*стёкла*) в ліхтарі́ потемні́ли від кі́птяви (*копоти*)].

Потусторо́нний – тогосві́тній, потойбі́чний, тогобі́чний. [Я забу́в і сьогосві́тнє й тогосві́тнеє життя́ (Крим.)]. **-ний** *мир* – пото́йбіч (-бочи) (Тичина).

Потуха́ние – погаса́ння, з(а)гаса́ння, потуха́ння.

Потуха́ть, поту́хнуть – погаса́ти, га́снути, пога́снути, з(а)гаса́ти, з(а)га́снути, гаси́тися, погаси́тися, потуха́ти, поту́хнути, ча́хнути, поча́хнути, (*о мн.*) поз(а)гаса́ти, (*о всём, совсем*) вигаса́ти, ви́гаснути, повигаса́ти, ви́чахнути; *срв.* **Погаса́ть.** [І у хма́рі ясне́ со́нце га́сне, погаса́є (Руд.). Каганці́ згаса́ли (Руд.). Оста́ннє промі́ння пога́сло (Грінч.). О́чі зга́сли (Кул.). Позгаса́ли зо́рі (Руд.). Усе́ вже в печі́ ви́гасло. Гаси́лися зірки́ (Васил.)]. **Поту́хлый, поту́хший** – пога́слий, зга́слий, ви́гаслий, поту́хлий. [Пога́слий день. По[з]га́слий вулка́н. Пога́сла цига́рка (папіро́ска). Ви́гасле во́гнище (Л. Укр.)].

Потучне́ть – погла́дшати, поситі́шати, поси́тшати; *срв.* **Подобре́ть, Пополне́ть.**

Потуше́ние – гасі́ння.

Потуши́ть – погаси́ти, загаси́ти, згаси́ти, (*о мн.*) позага́шувати, погаси́ти; (*всё, совсем*) ви́гасити що. [Погаси́в (загаси́в) сві́тло (ого́нь). Погаси́в (позага́шував) свічки́. Позага́шував у гру́бах. Погаси́ли поже́жу]. **-ши́ть** *ссору, восстание* – угамува́ти сва́рку, повста́ння. **Поту́шенный** – пога́шений, з(а)га́шений.

По́тче[и]вание – частува́ння, шанува́ння, трактува́ння, прийма́ння; (*напитками*) частува́ння кого́, чим; (*упрашивание*) припро́ш[х]ування кого́.

По́тчеватель, -ница – частува́льник, частува́льниця, шанува́льник, шанува́льниця.
По́тче[и]вать, попо́тче[и]вать *кого, чем* – (*угощать*) частува́ти, почастува́ти, шанува́ти, пошанува́ти, пришанува́ти, трактува́ти, потрактува́ти, прийма́ти, прийня́ти, гости́ти, пригости́ти; (*напитками*) частува́ти, почастува́ти кого́, чим; *срв.* **Угоща́ть**; (*упрашивать*) припро́шувати *и* припро́хувати, припроси́ти кого́. [Ме́дом, вино́м козаче́нька бу́дуть частува́ти]. **-ться** – частува́тися, почастува́тися чим, призволя́тися до чо́го, прийма́тися; *срв.* **Угоща́ться.** [Сидя́ть пани́ рядáми, частýються медáми (Чуб.). Але-ж, кохáні гóсті, призволя́йтесь! Ось тут винó (Л. Укр.). Ї́жте-бо, призволя́йтесь до борщý (Грінч.). Приймáйтеся сами́, шанóвні гóсті (Л. Укр.)].
Потщи́ться – посилкува́тися, постара́тися (що зроби́ти).
Поты́ка – штурха́н, стуса́н (-на́), поти́личник. *Он у него на* **-ках** – він у йо́го за попи́хача. *См.* **Поты́чка.**
I. Поты́кать – 1) (*колья*) поти́кати, постромля́ти (кі́лля); 2) поти́кати, поштрика́ти, поштирха́ти чим в що *и* по чо́му, поширя́ти чим по чо́му. [Поширя́в ломáкою по мостý, – дірóк немá; тоді́ й переї́хали (Павлогр.)].
II. Поты́кать *кого и на кого* (*говоря «ты»*) – поти́кати на кóго.
Поты́льник – поти́личник.
Поты́сячно – ти́сячами, на ти́сячі *и* на ти́сячу. *Продавать* **-но** – продава́ти ти́сячами, на ти́сячі *и* на ти́сячу.
Поты́сячный – поді́лений на ти́сячі. **-ный** *счёт* – рахýнок ти́сячами, на кóжну ти́сячу зокрéма.
Поты́чка – стуса́н, штурха́н (-на́), штурхане́ць (-нця́), поти́личник, духопе́лик.
Потяга́ться – 1) *с кем* (*в чём*) – позмага́тися, посперечáтися, помі́рятися з ким (чим). [Із цим ли́хом ще позмагáюся: ви́стачить снаги́]. *Он может* **-ться** *с ним в знании* – він мóже позмагáтися, посперечáтися, помі́рятися з ним знання́м; 2) (*судом*) попозивáтися з ким (дéякий час). *Я* **-лся** *с ним некоторое время да и бросил* – я попозивáвся з ним яки́йсь час та й ки́нув.
Потя́гивание – потягáння; *срв.* **Потя́гиваться.**
Потя́гивать, потянýть – 1) тягти́ (помáлу, час від чáсу) що; потягти́ (дéякий час) що; 2) (*спиртные напитки*) *несов.* попивáти, пи́ти (*вульг.*) цмýлити, дýдлити (потрóху, час від чáсу) що. [То в кáрти гуля́є, то в бéседі горі́лочку цмýлить (Грінч.)]; 3) (*трубку*) *несов.* пи́хкати, попи́хкувати, потягáти, смоктáти, цмýлити. [Лежи́ть у садкý під грýшею, люльку пи́хкає (М. Вовч.). Козáк-сердéга люлечку потягáє (Метл.)]; 4) (*сов.* **потянýть**) потягáти, потягти́, подихáти, подихнýти, повівáти, повінýти; *срв.* **Пахнýть.** [З тéплим лéготом зáпах потя́г з теребі́нт і міґдáлю (Франко)]. **-вает, -нýл** *ветерок* – подихáє, подихнýв (потягáє, потя́г, повівáє, повінýв) вітерéць. **-нýло** *холодом, дымом* – потяглó хóлодом, ди́мом. [Вже й ди́мом потягáє (Куліш)]; 5) (*ударить кнутом, хворостиной и т. п., сов.* **потянýть**) потягáти, потягти́, оперíзувати, оперезáти, перíщити, оперíщити, *сов.* скрáяти, поцýпити когó (пýгою, лози́ною і т. ін.). [Раз мáти потяглá йогó патикóм так си́льно по голові́, що повали́вся на зéмлю (Франко)]. *См. ещё* **Потянýть.**
Потя́гиваться, потянýться – (*расправляя члены*) потягáтися, потягти́ся. [Ви́йшла на двір розпáтлана, зáспана, потягáється (Звин.). Потя́гся, аж у кісткáх залускотíло].
Потягóта – пóтяги (*мн.*), потягáчка, (*детск.*) потягýці, потягýшки, потягýшечки. [Пóтяги напáли менé (Звяг.). Якá там тебé потягáчка напáла? (Етн. Зб. V). Потягýшки, потягýшки, на кісточки́ ростýшки! – так бáвлять дити́ну в коли́сці (Звин.)]. *Срв.* **Потя́гивание.**
Потяжелéть – повáжчати, (*отяжелеть*) обважніти.
Потянýть – 1) потягти́, поволокти́, (*вульг.*) поцýпити когó, що за що, куди́. [Потягни́ за кінéць, то вонó й розв'я́жеться (Ррінч.). А до сýду за це не потя́гнуть?]. **-нем** *за одно* – бýдемо за однó стоя́ти, в оди́н гуж тягти́. **-нýть** *руку за кем* – потягти́ рýку за ким *и* за кóго, похліби́ти за ким. [За нас рýку потя́г (Сим.). Я похліби́в за ним (Черк. п.)]; 2) потягти́, посýнути. *Птица* **-нýла** – пти́ця потяглá, полетíла; 3) *безл.* – потягти́ когó, закортíти когó *и* комý. [І потяглó йогó в пóле непереможною, могýчою си́лою (Грінч.). Стáло їй нýдно і закортíло до кни́жки (Григ.). Йомý (*и* йогó) закортíло додóму]; 4) (*на весах*) потягти́, завáжити, затягти́, ви́нести. [А скíльки цей кавýн (= *арбуз*) завáжить? Мабýть фýнтів з деся́ток затя́гне (потя́гне). Візьми́ листóк тютюнý з пóля, да горóдніх три, дак і не ви́несуть (Борз.)]; 5) (*затянуться из трубки, понюхать табаку*) смикнýти (лю́льки, табáки), смок(т)нýти, (*сильно*) смоктонýти лю́льки, тютюнý, пакнýти (з лю́льки). [Смáчно, мов ромéнського тютюнý смоктнéш (Квітка). Смокнýв раз – ні, не кýриться: загáсла цигáрка (Звин.). Не встиг і рáзу пакнýти. Смоктонýв, аж у голові́ запáморочилось]; б) (*глотнуть*) смокт(о)нýти. [Ви́пив і калганíвки, не забýв смоктонýти і перчикóвої (Квітка)];

7 – 9) *см.* **Потя́гивать 1, 4 - 5**. **Потя́нутый** – потя́гнений: *Срв.* **Тяну́ть.**

Потяну́ться – 1) потягти́ся. [Потягли́ся сумні дні та но́чі]. *Деньжонки* **-нутся** *ещё на месяц* – гро́шей потя́гне, ста́не ще на мі́сяць. **-ся** *к кому, к чему* – потягти́ся до ко́го, до чо́го. [Дити́на потягла́ся до ма́тери. Потя́гся до вікна́, до со́нця]. **-ся** *к чему-л. выше находящемуся* – потягти́ся, поп'ясти́ся *и* попну́тися до чо́го. **-ну́лся** *за большим и малое потерял* – погна́вся за вели́ким і мале́ втра́тив; 2) потягти́ся, (*постлаться*) постягти́ся, простягти́ся. [Тінь до́вга постягла́сь по зеле́них грядка́х (Г. Барв.)]. *Лес* **-ну́лся** *под гору* – ліс потя́гся по-під го́ру; 3) (*направиться*) потягти́ *и* потягти́ся, посу́нути. [Потяглі́ в свої́ улу́си з ту́рками тата́ри (Шевч.). Лю́ди потягли́ся в Херсо́нщину, де бог хлі́ба дав (Марк.)]. *Тучи* **-ну́лись** *на закат* – хма́ри потягли́ся (посу́нули) на за́хід; 4) *см.* **Потя́гиваться.** *Срв.* **Тяну́ться.**

Поуба́вить – зба́вити, зменши́ти тро́хи. **-вить** *спеси кому* – зби́ти тро́хи пи́хи комý. **Поубавля́ть** (*всем*) – позбавля́ти, позменша́ти (всім).

Поуба́виться – зменши́тися, поме́ншати тро́хи. [Прибу́тки на́ші зме́ншилися тро́хи. Мух уже́ тро́хи поме́ншало. Пи́хи в йо́го поме́ншало]. *Дни уже* **-лись** – дні вже поме́ншали, покоро́тшали.

Поубаю́кать – позаколи́хувати, позалю́лювати, поприсипля́ти кого́.

Поубра́ть – (*в комнате*) попря́тати, прибра́ти, припря́тати (тро́хи), (*везде*) поприбира́ти (усю́ди). **-ра́ть** *со стола* – поприйма́ти з стола́. [Поприйма́й по́суд з стола́]. *Срв.* **Убра́ть.**

Поубра́ться – 1) (*управиться с чем*) упо́ратися з чим, упо́рати що. *С рожью уже* **-лись** – жи́то вже упо́рали, з жи́том уже́ упо́ралися; 2) (*принарядиться*) убра́тися, прибра́тися (тро́хи), (*о мн.*) повбира́тися, поприбира́тися; 3) (*откуда*) повибира́тися, повихо́дити, піти́ собі геть. [Оди́н по о́дному всі́ повибира́лися (повихо́дили) з ха́ти]. *Срв.* **Убра́ться.**

Поубы́ть – збу́ти, убу́ти тро́хи, поме́ншати; (*о дне, ночи*) покоро́тшати. *Воды* **-ло**, *вода* **-ла** – води́ поме́ншало, збуло́ (тро́хи), вода́ тро́хи збула́. *Срв.* **Убы́ть** (**Убыва́ть**).

Поувезти́, поуве́зть – повідво́зити, повиво́зити що куди́, звідки. *См.* **Увезти́** (**Увози́ть**).

Поувести́, поуве́сть – повідво́дити, пови́водити кого́ куди́, звідки. *см.* **Увести́** (**Уводи́ть**).

Поувяда́ть – пов'я́нути. *См.* **Увяда́ть.**

Поувяза́ть – ув'яза́ти (тро́хи), (*во множ.*) пов'яза́ти, позав'я́зувати що. *См.* **Увяза́ть** (**Увя́зывать**).

Поувя́нуть – прив'я́нути.

Поугара́ть – поча́діти. [Поча́діли всі в ха́ті]. *См.* **Угоре́ть.**

Поугаса́ть, поуга́снуть – пога́снути, позагаса́ти, позгаса́ти; (*немного*) прига́снути. *См.* **Уга́снуть** (**Угаса́ть**).

Поуглуби́ть – поглиби́ти тро́хи. *Срв.* **Углуби́ть** (**Углубля́ть**).

Поугова́ривать, поуговори́ть – умо́вити, повмовля́ти кого́ (що зроби́ти). *Срв.* **Уговори́ть.**

Поуговори́ться – (*с кем в чём, между собой*) умо́витися, змо́витися, зговори́тися, погоди́тися (про що). *Срв.* **Уговори́ться.**

Поугомони́ть, -ся – утихоми́рити, -ся, угамува́ти, -ся (тро́хи), (*о многих*) повтихоми́рювати, -ся, повгамо́вувати, -ся. *См.* **Угомони́ться.**

Поугоре́ть – уча́діти (тро́хи); (*о мног.*) поча́діти. *См.* **Угоре́ть.**

Поугости́ть – пригости́ти кого́. **-ться** – начастува́тися. *См.* **Угости́ть, -ся** (**Угоща́ть, -ся**).

Поуда́бривать, *см.* **Поудо́брить.**

Поудали́ть, поудаля́ть – віддали́ти (тро́хи); повіддаля́ти (усі́х). *См.* **Удали́ть.**

Поудели́ть *кому что* – наділи́ти комý (тро́хи) чого́.

Поуде́рживать, поудержа́ть – приде́ржувати, приде́ржати, зде́ржувати, зде́ржати, наде́ржувати, наде́ржати кого́, що. **-ржи́** *коня, не давай ему скакать* – приде́рж коня́, не дава́й йому́ скака́ти.

Поудивля́ться (*некоторое время*) – почудува́тися, подивува́тися (яки́йсь час).

Поуди́ть – полови́ти тро́хи ри́бу (на ву́дку, ву́дкою). *См.* **Уди́ть.**

Поудо́брить – поздо́брювати, попіддо́брювати, повигно́ювати, понагно́ювати (все). [Ми свої́ горо́ди попіддо́брювали]. *Срв.* **Удо́брить.**

Поуе́здный – поді́лений на пові́ти. **-ные** *воинские списки* – військо́ві рее́стри повіто́ві. *Средние погубернские данные с* **-ными** *колебаниями* – пересі́чні да́ні на губе́рні з відхи́леннями що-до окре́мих пові́тів.

Поу́жинать – повечо́ряти.

Поу́зить – звузи́ти, повузи́ти, (*многое*) позву́жувати (тро́хи) що. **-ся** – зву́зитися, пову́жчати, позву́жуватися. *Дорога* **-лась** – доро́га пову́жчала. *см.* **Узи́ть, -ся.**

Поуката́ть (*дорогу*) – наї́здити, нате́рти, проте́рти (тро́хи), уторува́ти (доро́гу). *См.* **Уката́ть** (**Ука́тывать**).

Поукипе́ть – укипі́ти (тро́хи); *см.* **Укипе́ть.**
Поукла́дывать, поукла́сть – повкладáти когó, що. [Повкладáли дітéй спáти. Повкладáв книжки́ в скри́ню].
Поукра́сить, -ся – прикраси́ти, -ся, приоздóбити, -ся, прибрáти, -ся (трóхи) (*во множ.*) поприкрашáти, -ся, по(при)оздóблювати, -ся, поприбирáти, -ся; (*цветами*), заквітчáти, -ся, (*во множ.*) позаквíтчувати, -ся (квіткáми). *См.* **Укра́сить.**
Поукрепи́ть, *см.* **Укрепи́ть.**
Поукроти́ть – прибóркати, укóськати, угамувáти когó (трóхи), (*о мн.*) поприбóркувати, повкóськувати, повгамóвувати когó. *См.* **Укроти́ть.**
Поуле́чься – полягáти (спáти), пооблягáтися. *См.* **Уле́чься.**
Поуложи́ть, *см.* **Поукла́дывать.**
Поуменьши́ть, -ся – зменши́ти що, -ся, поменши́ти, -ся (трóхи), (*о мн.*) позмéншувати, -ся *и* -шáти, -ся. *Дни* **-ши́лись** – дні покорóтшали, помéншали.
Поуме́рить – угамувáти трóхи. **-ме́рь** *свой гнев* – угамýй трóхи свій гнів.
Поумне́ть – порозумнíшати, порозумнíти, рóзуму дійти́, набрáтися рóзуму. [Ось послýхай менé дурнóї, то, мóже, чи не порозумнíшаєш (Грінч.). Вонá ще дурнá, нехáй пéрше рóзуму дíйде (М. Вовч.)].
Поу́мничать – помудрувáти, (*о детях*) постарувáти; *см.* **У́мничать.**
Поумо́лкнуть – примóвкнути, притúхнути. *См.* **Умо́лкнуть** (**Умолка́ть**).
Поуня́ть – утихоми́рити, угамувáти, прибóркати (трóхи). *См.* **Уня́ть** (**Унима́ть**).
Поуплати́ть (*долги*) – повиплáчувати, посплáчувати (боргú), повиплáчуватися, посплáчуватися. *См.* **Уплати́ть** (**Упла́чивать**).
Поупорствовать – повпирувати, попротивитися, поопинатися, повпиратися кому, чому (деякий час). *Срв.* **Поупрямиться.**
Поуправиться *с чем* – упоратися (трохи) з чим. **-ться** *с делами* – упиратися з справами, покінчати справи.
Поуправлять (*некоторое время делами, хозяйством, имением*) – попорядкувати, поправити, поорудувати, покерувати (якийсь час справами, господарством, маєтком). *Срв.* **Управлять** *и* **Править**, **Поправить.**
Поупрямиться – повпирувати, попротивитися, поопиратися, поопинатися, попручатися; (покапризничать) покомизитися (деякий час). *См.* **Упрямиться** *и* **Поупорствовать.**
Поурочно – від загаду, на загад, на завдання, завданнями. *Работать* **-но** – робити, працювати на завдання, завданнями.
Поурочный, *см.* **Урочный.**
Поусадить – 1) посадити, посадовити кого; 2) (*гряды*) позасаджувати що чим. *См.* **Усадить** (**Усаживать**).
Поусевать, -ся, поусеять, -ся – повсівати, -ся, позасівати, -ся чим, усіяти, -ся, засіяти, -ся чим.
Поусердствовать *в чём* – щиро попрацювати, попильнувати, пощирувати, (*опис.*) попотупцяти коло чого. -нать излишне – (*шутл.*) передати куті меду, перебрати міри, переборщити.
Поусесться – посідати. *См.* **Усесться.**
Поусеять, *см.* **Поусевать.**
Поускорить – прискорити, поскорити. *См.* **Ускорить.**
Поусмирить – притишити присмирити, угамувати, приборкати кого (трохи). **Поусмирять** – попритишувати, поприсмиряти, повгамовувати, поприборкувати кого. *См.* **Усмирять.**
Поусовестить – усовістити, умовити кого (трохи). *См.* **Усовестить** (**Усовещать**).
Поусомниться – завагатися, заваруватися.
Поуспокоить, -ся – заспокоїти, -ся (трохи), (*о мн.*) позаспокоювати, -ся. *См.* **Успокоить, -ся.**
Поуставать – потомитися, поприставати. **Поустать** – притомитися, пристати (трохи).
Поуставить, поуставлять *что, чем* – заставити, застановити, (*во множ.*) позаставляти, позастановляти що, чим, *См.* **Уставлять.**
Поустарелый – придавнений, пристарілий.
Поустареть – придавнитися, придавніти, пристаріти; (*о человеке*) пристирітися, підтоптатися. *Срв.* **Устареть.**
Поустлать, поустилать – повстилати, повистилати що, чим. *См.* **Устлать** (**Устилать**).
Поустроить, -ся – упорядити, -ся, улаштувати, -ся, улагодити, -ся. *См.* **Устроить, -ся.**
Поутихнуть – притихнути, стихнути (трохи), (*о ветре*) ущухнути (трохи), (*во множ.*) по притихати, постихати. *См.* **Утихнуть (Утихать**).

Поутишить – притишити, втихомирити, вгамувати (трохи). *См.* **Утишить.**
Поутолить – угамувати, заспокоїти трохи що.
Поутомить, -ся – притомити, -ся, стомити, -ся (трохи). **Поутомлять, -ся** – потомити, -ся, постомлювати, -ся. *См.* **Утомить, -ся.**
Поутоптать – притоптати (трохи) що, (*во множ.*) попритоптувати, позатоптувати що. *См.* **Утоптать** (**Утаптывать**).
Поутратить, -ся – (*в некоторой степени*) втратити трохи чого, -ся. *Вера ныне* **-лась** – віра тепер занепала. *См.* **Утратить, -ся.**
Поутру – уранці, ранком, зранку, зрана, зрання. **-тру** *шёл дождь* – зранку йшов (був) дощ.
Поутюжить – попрасувати. *См.* **Утюжить.**
Поухаживать *за кем* – 1) походити коло кого *и* за ким, попорати кого, пообходити кого, повпадати, (*шутл.*) потупкатися, потупцятися коло кого; (повозиться) попанькатися з ким *и* коло кого, попадькатися коло кого; (*усилит.*) попоходити, попотупкатися, попотупцятися *и т. д.* коло кого. [Попотупкаєшся коло нього на случай якої оказії та й кешеню потрясеш (Свидн.)]. **-вайте** *за барышнями* (*прислуживая*) – пообходьте панночок; 2) (*с амурными целями*) полицятися, позалицятися до кого, повпадати біля кого, (*грубее*) поженихатися з ким, (*шутл.*) потупцятися, посмалити халявки біля кого.
Поуходить – 1) піти, повиходити. [Усі пішли з дому. Усі один по одному повиходили з хати]; 2) повтікати; 3) *кого* – позамучувати кого.
Поуцелеть – заціліти, зберегтися; *см.* **Уцелеть.**
Поучать, поучить *кого, чему* – навчати, навчити кого чого; (назидать) напучувати, напутити кого. *Срв.* **Наставлять.** [Увійшовши в школу, навчав (Єв.). Навчай мене, моя матінко, як свекорку годити (Метл.)]. Поучающий – навчальний. [Вона так чудно вдавала Карпа з його навчальним голосом (Грінч.)].
Поучаться, поучиться *чему* – навчатися, навчитися чого, повчитися чого.
Поучение – 1) (*наставление*) наука, навчання, напучення. [Вважай і пам’ятай мої слова й науку (Л. Укр.). (Володимир Мономах) надумав дати науку своїм дітям, як їм жити (Єфр.)]. *В* **-ние** – на науку; 2) (*проповедь*) казання (-ня), казань (-ни).
Поучитель, -ница – навчальник, навчальниця. [Не треба мені твоїх порад, – не люблю я навчальників (Звин.)].
Поучительно – навчально, напучливо.
Поучительный – навчальний, учительний, напучувальний, напучливий. **-ный** *пример* – навчальний приклад. **-ное** *слово* – навчальне, учительне слово. **-ный** *тон* – навчальний, напучувальний, учительний тон.
Поучительствовать – повчителювати.
Поучить – 1) *см.* **Поучать**; 2) *кого чему* (*некоторое время*) – повчити (деякий час) кого чого; 3) (*урок*) повчити (завдання). *См.* **Учить. Поученный** – поучений, повчений.
Поучиться – 1) *см.* **Поучаться**; 2) *чему* – повчитися (деякий час) чого, що робити. *См.* Учиться.
Пофантазировать – 1) пофантазувати, помріяти, помарити; (*опис.*) думками в хмарах політати, похимерувати; 2) (*на музык. инстр.*) поімпровізувати. *См.* **Фантазировать.**
Пофанфаро́нить – повелича́тися, почва́нитися, позадава́тися.
Пофарси́ть – пофарсува́ти, попустува́ти, подурнюкува́ти.
Пофарти́ть – (*безл.*) попайди́ти, пофорту́нити, пощасти́ти кому́.
Пофилосо́фствовать – пофілософува́ти.
Пофлиртова́ть – поромансува́ти, пофліртува́ти.
По-фло́тски – по-фло́тському, фло́тським (морськи́м) звичаєм.
Пофранти́ть – пошикува́ти, поферцюва́ти. *См.* **Франти́ть.**
По-францу́зски – пр-францу́зькому, по-францу́зьки.
Пофу́тный, -но – від фу́та, фу́тами.
Пофуфы́риться – побри́шкати.
Пофырка́ть – (*о лошадях*) попи́рхати, попри́хкати, попри́хати, пофо́ркати, попи́рскати *и* попри́скати; (*гневно поворчать*) почми́хати. *См.* **Фы́ркать.**
Пофы́ркивать – попи́рхувати, попри́х(к)увати, попи́рскувати *и* попри́скувати. [Кінь на во́ду та попри́скує, удила́ми та побря́кує (Грінч. III)].
Поха́бник, -ница – сороми́тник, -ниця, безли́чник, -ниця, безе́цник, -ниця, паску́дник, -ниця.
Поха́бничать – стидкі́ (сороми́тські, гнилі́) слова́ каза́ти; (*ругая кого*) паплю́жити кого́.
Поха́бный – стидки́й, стидни́й, сороми́тський, сороми́тний, сором(н)и́цький, безе́цний, паплю́жий. [Ні одніє́ї жі́нки не зга́дували вони́ без які́ї стидко́ї безсоро́мної при́кладки

(Грінч.). Соромі́тські (стидні́, безе́цні) пісні́]. **Поха́бно** – безсоро́мно, без сорома́, безе́цно.
Поха́бство – безсоро́мність, соромі́тність, безе́цність (-ости).
Поха́бствовать, *см.* **Поха́бничать.**
Поха́живание – походжа́ння.
Поха́живать – (*прогуливаться*) походжа́ти; (*ходить часто*) ходи́ти, вчаща́ти куди́, до ко́го. [По дво́рику походжа́є, на со́нечко погляда́є (Пісня). Походжа́є сюди́ й туди́, як па́вич (Куліш)].
Поха́ркивать, поха́ркать – ха́ркати і́ноді, час від ча́су; поха́ркати.
Похвала́ – хвала́, похвала́, хвальба́, похвальба́, при́хвальба. [Чув він хвалу́ собі́ скрізь (Л. Укр.). Хвальба́ соро́чки не дасть (Номис). Ка́жете, щоб не хвали́ти вас, то й не бу́ду. Ба́чу, ви похвальби́ не лю́бите (Звин.)]. *Достойный* **-лы́** – ва́ртий хвали́, доброхва́льний. [То ді́ло доброхва́льне: і бо́гові уго́дне, і лю́дям кори́сне (Новомоск.)]. *Заслужить* **-лу** – хвали́ (похвали́) зароби́ти, заслужи́ти. *Справедливая* **-ла́** – слу́шна хвала́**.**
Похвале́ние – хвалі́ння. [Кни́жку дочи́тано; не чуть було́ ніяко́го бана́льного хвалі́ння (Грінч.)].
Похва́ливание – прихва́лювання, похваля́ння, вихва́лювання, хвалі́ння.
Похва́ливать – прихва́лювати, хвали́ти, похваля́ти, вихва́лювати *и* -ля́ти кого́, що (і́ноді, ча́сом). *Пьёт винцо да* **-вает** – п’є винце́ та прихва́лює (вихва́лює).
Похвали́ть – 1) похвали́ти, прихвали́ти кого́, що; *см.* **Хвали́ть.** [Він мою́ па́сіку похвали́в: «Сла́вний ви госпо́дар який́й», ка́же (М. Вовч.). Як пита́тимуть чи до́брий, так ти прихвали́ та ще й забожи́сь (Манж.)]; 2) *см.* **Похваля́ть. Похва́ленный** – похва́лений.
Похвали́ться – 1) похвали́тися. [Чим до́брим ма́єте похвали́тися? Похвалю́сь вам своє́ю ра́дістю]. *См.* **Хвали́ться**; 2) *см.* **Похваля́ться.**
Похвальба́ – 1) хвальба́, похвальба́; (*самохвальство*) самохва́льба, велича́ння, вихваля́ння. [Без жа́дної дрі́бочки то́ї жиді́вської самохва́льби (Франко). Не до́бре велича́ння ва́ше (Св. Пис.)]; 2) (*бахвальные речи*) хва́лощі, хва́стощі; (*бахвальное слово*) ви́хвалка; 3) (*угроза*) по́хвалка, на́хвалка, похваля́ння, нахваля́ння. [Вже булі́ по́хвалки на Чигири́н іти́ Хмельни́цького вби́ти і но́вого ге́тьмана поста́вити (Куліш)].
Похвальби́шка – хвалько́, самохва́лько, чванько́, вихваля́ка.
Похва́льно – хва́льно, похва́льно, гі́дно хвали́.
Похва́льность – хва́льність, похва́льність (-ности).
Похва́льный – 1) хва́льний, похва́льний, гі́дний хвали́. **-ное** *слово* – (по)хва́льне сло́во. **-ный** *поступок* – (по)хва́льний (гі́дний хвали́) вчи́нок. **-ные** *средства* – хва́льні (га́рні) спо́соби́, за́соби; 2) (*бахвальный*) самохва́льний, вихвальни́й (*срв.* **Похвальба́ 2**); 3) (*угрожающий*) похва́льний, нахва́льний. **-ное** *слово*, **-ная** *речь* – похва́льне, нахва́льне сло́во; *срв.* **Похвальба́ 3.**
Похваля́ть, похвали́ть – (*одобрять*) похваля́ти, похвали́ти, ухва́лювати, ухвали́ти що. **Похва́ленный** – похва́лений, ухва́лений.
Похваля́ться, похвали́ться – 1) хвали́тися, похваля́тися, бу́ти похва́леним; 2) (*хвастаться*) хвали́тися, похвали́тися, вихваля́тися, ви́хвалитися чим перед ким; 3) (*угрожать*) нахваля́тися, нахвали́тися (на ко́го), хвали́тися, похваля́тися, похвали́тися на ко́го, що зроби́ти. [Нахваля́вся, що з сві́ту зжене́ (Мирн.). Він похваля́всь, похваля́всь на Василя́, та такі́ й домости́вся (Черк. п.)].
Похва́рывание – слабува́ння, нездý́жання, неду́гування, хорува́ння, занепада́ння.
Похва́рывать – слабува́ти, нездý́жати, хорува́ти, недугува́ти, занепада́ти (ча́сто або часа́ми) на що. [Він ча́сто на гру́ди занепада́є].
Похва́стать, -ся (*чем*) – похва́стати, -ся, похвали́тися, ви́хвалитися чим; (*потщеславиться некоторое время*) повелича́тися, повихваля́тися, почва́нитися, похизува́тися (чим). [Йому́ хоті́лось почва́нитись перед гуса́рами своє́ю жі́нкою (Н.-Лев.)].
Похвата́ть – похапа́ти, похвата́ти (де́який час або́ все), ви́хапати (все). **Похва́танный** – поха́паний, похва́таний; ви́хапаний. [Приї́хали копита́ни, греча́ники похапа́ли. Ви сидите́ в ха́ті, а шуля́к куре́й тро́хи не ви́хапав (Звин.)].
По-хва́тски – хва́цько.
Похва́тывать – хапа́ти, хвата́ти (і́ноді, ча́сом).
Похвора́ть – послабува́ти, нездý́жати, понеду́гувати, похворі́ти яки́йсь чис. [Понеду́гувала з мі́сяць].
Похе́ривание – викре́слювання, закре́слювання.
Похе́ривать, похе́рить – викре́слювати, ви́креслити, закре́слювати, закре́слити. **-рить** *две строчки* – ви́креслити два рядки́. **Похе́ренный** – ви́креслений, закре́слений.
Похиле́ть – покволі́шати, кволі́шим ста́ти.

Похити́тель, -ница – краду́н, краду́нка, хапу́н, хапу́нка; (*вор*) зло́дій, зло́дійка. **-тель** *власти* – узурпа́тор, -ка. **-ница** *сердец* – чарівни́ця.
Похитри́ть *над чем* – похитрува́ти, помудрува́ти над чим.
Похища́ть, похи́тить – викрада́ти, ви́красти, вимика́ти, ви́мкнути, кра́сти, укра́сти, (*во множ.*) повикрада́ти, повимика́ти, покра́сти що. [Що ви́крав я дочку́ в сьо́го старо́го, се щи́ра пра́вда (Куліш)]. **-тить** *у кого важные документы, бумаги* – ви́красти (укра́сти) в ко́го ва́жні докуме́нти, папе́ри. **-тить** *у кого тайну* – таємни́цю в ко́го ви́красти. *Когда-то существовал обычай* **-ща́ть** *жён* – коли́сь був зви́ча́й викрада́ти (вимика́ти) жіно́к. *Смерть его* **-тила** – сме́рть його́ забра́ла. *Холера* **-тила** *половину населения* – холе́ра забра́ла (поглину́ла) полови́ну лю́дности. **Похи́щенный** – ви́крадений, ви́мкнений, укра́дений.
Похище́ние – викрада́ння, вимика́ння, кра́діння; (*покража*) крадж (-жу) краді́жка. **-ние** *власти* – узурпува́ння, узурпа́ція (вла́ди).
Похлеба́ть, *см.* **Похлёбывать.**
Похлёбка – ю́шка, щерба́, сьорба́, посьо́рбиця; (*для животных*) заколо́та, (*презр.*) бе́вка. [Сьорба́й ю́шку, на дні ри́ба є́сть (Приказка). Кашова́р щербу́ прити́рив вагана́ми варе́ну гу́сто з сазана́ми (Мкр.). Салда́ти голце́м-го́лі, а ї́сти – посьо́рбиця така́ (Борз.). Уси́пала в ми́ску яко́їсь бе́вки соба́чої і подала́ нам ї́сти]. **-ка** *из круп* – крупни́к.
Похлёбочный – ю́шечний, ю́щаний.
Похле́бство – похлі́бництво.
Похлёбывание – сьо́рбання, хлепта́ння.
Похлёбывать, похлеба́ть – сьо́рба́ти пома́лу, посьо́рба́ти; хлепта́ти пома́лу, похлепта́ти, (*выхлебать*) ви́сьорбати, ви́хлептати.
Похлёстывание – хви́ськання, вихви́ськування, цвига́ння.
Похлёстывать, похлеста́ть (*чем*) – хви́ськати, цвига́ти (ча́сом), вихви́ськувати (чим); похви́ськати, поцвига́ти кого́ чим, повихви́ськувати (чим), (*усилит.*) попохви́ськати, попоцвига́ти кого́, чим. [То неха́й би ще вдво́є, втро́є мене́ Кири́ло попоцвига́в, ті́льки щоб не глузува́ло з ме́не товари́ство (Куліш)]. *Срв.* **Хлеста́ть. Похлёстанный** – похви́сканий, поцви́ганий.
Похлопота́ть *о ком, о чём* – поклопота́тися про ко́го, про що *и* за ко́го, за що; *см.* **Хлопота́ть.** [Вони́ поклопо́чуться, то й ви́клопочуть (Липовеч.)]. *Срв. ещё* **Позабо́титься, Побеспоко́иться.**
Похло́пывать, похло́пать – плеска́ти, попле́скати, ля́скати, поля́скати; (*ладонью, шлепком*) ля́пати, поля́пати; (*крыльями*) лопоті́ти, полопоті́ти. **-вать, -пать** *в ладоши* – плеска́ти, поплеска́ти, ля́скати, поля́скати в доло́ні. **-пать** *кого-л. по плечу* – поплеска́ти, поля́пати кого́ по плечі́ (*и* по плечу́). **-вать** *бичом, кнутом* – ля́скати, виля́скувати (*сов.* поля́скати) батого́м. **-вать** *глазами* – лу́пати, клі́пати очи́ма. **-пать** *ушами* – похля́пати уша́ми.
Похлы́стывать, похлыста́ть, *см.* **Похлёстывать.**
Похме́лье – похмі́лля. [Голова́ боли́ть з похмі́лля]. *Скверно чувствовать себя на* **-лье** – знемага́ти на похмі́лля. [Здо́рово знемага́в на похмі́лля, не міг і голови́ зве́сти горопа́ха (Грінч.)]. *В чужом пиру* **-лье** – хто кисли́ці поїв, а кого́ оско́ма напа́ла.
Похме́льный, -но́й – похмі́льний. [Не так моя́ голо́вонька п'я́ная, як похмі́льная].
Похмеля́ться, похмели́ться – похмеля́тися, похмели́тися.
Похму́рить (*брови*) – похму́рити (бро́ви). **-ся** – похму́ритися (тро́хи).
Похны́кать – похли́пати, попхи́кати, порю́м(с)ати. *См.* **Хны́кать.**
Похо́д – 1) похі́д *и* похо́д (-хо́ду). *Отправляться, отправиться в* **-хо́д** – вибира́тися, ви́братися в похі́д. *Выступать, выступить в* **-хо́д** – руша́ти, ру́шити, вируша́ти, ви́рушити в похі́д. [Ві́йсько ру́шило в похі́д на Воло́щину. Козаки́ вируша́ють у морськи́й похі́д]. *В* **-де** *добытый* – похо́дній. [Козаки́ части́ну здо́бичи похо́дньої на церкви́ подава́ли (Куліш)]. *Крестовый* **-хо́д** – хресто́вий похі́д; 2) (*при взвешивании*) ли́шок (-шку), по́тяг (-гу). *С* **-дом** – з ли́шком, з по́тягом. [Та тут до́брих два фу́нти ще й з по́тягом (Київ)]. *Без* **-да** – без ли́шку, без по́тягу.
Хода́тайствовать *о ком, о чём* – поклопота́тися, попроха́ти за ко́го, за що, про ко́го, про що, уста́витися за ким. [Я вже вста́влюся за тобо́ю, щоби тебе́ висо́кий суд не пові́сив, щоби тобі́ життя́ дарува́в (Франко)].
I. Походи́ть, *сов.* – походи́ти, (*усилит.*) попоходи́ти; *см.* **Ходи́ть, Поха́живать.** [Ті́льки слідо́чок з-під бі́лих ні́жечок, де ми́лая походи́ла. Скі́льки я попоходи́ла (П. Мирн.)].
II. Походи́ть *на кого, на что* – скида́тися (*реже* скида́ти) на ко́го, на що, похо́дити, подо́бати, вигляда́ти, удава́ти, здава́тися на ко́го, на що, бу́ти схо́жим на ко́го, на що,

підхо́дити до ко́го, до чо́го; (*уподобляться*) подо́битися кому́, чому́. [Скрізь тепе́р ве́село, я́сно, світ бо́жий скида́ється на рай (Коцюб.). Вона́ скида́ється на ма́тір (Звин.). Обли́ччям він ду́же скида́ на вас (Основа). Таки́й він був ти́хий, звича́йний і на па́нича не похо́див (М. Вовч.). Щось ти мені́, бра́тку, не подо́баєш на неві́льника; ти опри́шок (Маковей). Вигляда́в на нещасли́вого борця́, що от-от зда́сться на ла́ску і нела́ску во́рога (Стеф.). На инди́ка він ще й тим удава́в, що був палки́й та пі́нявий (Яворн.). Чи то-ж наш про́стий люд не варт, щоб ми його́ о́бразу подо́билися (Куліш)]. *Он таки начинает* **-ди́ть** *на человека* – він таки́ почина́є на люди́ну скида́тися, почина́є людні́ти (вилю́днювати). *Сын* **-дит** *на отца* – син на ба́тька скида́ється (подо́бає). *Это* **-дит** *на чудо* – де скида́ється (вигляда́є) на чу́до, видає́ться чу́дом.

Похо́дка – хода́ *и* хід (*р.* хо́ду), похода́ *и* по́хід (-ходу), ступа́, хідня́ (-ні́), по́ступ (-пу). [А пода́й нам, ді́вонько, води́: поба́чимо твоє́ї ходи́ (Г. Барв.). Га́рна у коня́ хода́ (Звяг.). Важки́й хід бо́сих ніг (Коцюб.). По́гляд о́рлій, похода́ важка́, вельмо́жна (М. Вовч.). У обо́х по́хід одна́ковий, як уве́чорі, то й не розбере́ш, котри́й іде́ (Новомоск.). У ньо́го хід діво́цький (Поділля). Важка́ ступа́ (М. Вовч.). Зовсі́м ба́тькова хідня́ (Херс.)]. **-ка** *медленная, тяжёлая, лёгкая, размашистая* – хода́ пові́льна, важка́, ле́гка, зама́шиста. [Молоди́ця йде зама́шистою ходо́ю (Л. Укр.)]. **-ку** *имел* – на ході́ був. [На ході́ Семе́н Си́дорович був нешвидки́й (Яворн.)]. *Я узнаю его* **-ку**, *по* **-ке** – я пізнаю́ його́ ходу́, по ході́, по по́ходу. *Видно по* **-ке** – зна́ти по ході́ (по по́ходу). *Срв.* **По́ступь.**

По́ходни – пересувна́ кла́дка (*напр.*, з берли́ни на бе́рег).

Похо́дный – похідни́й, похі́[о́]дній. [Човни́ похо́дні, де стоя́ли по Дніпру́, всі спа́лено (Куліш)]. **-ный** *лазарет* – похідни́й, польови́й лазаре́т, похідна́, польова́ ліка́рня.

По́ходя – на ході́, хо́дячи, навхо́дячки; (*беспрестанно*) безпере́стань. *Есть* **-дя** – ї́сти на ході́ (хо́дячи). *Он* **-дя** *врёт* – він що ступне́, то й брехне́. *Это можно сделать* **-дя** – це мо́жна зроби́ти мимохі́дь, між и́ншим.

Похожде́ние (*чаще во множ.* **-ния**) – приго́да (*мн.* приго́ди), при́ключка (*мн.* при́ключки), авантю́ра (*мн.* авантю́ри), похо́дінка. **-ния** *Робинзона Крузо* – приго́ди Робінзо́на Кру́зо. *Романтические* **-ния** – романти́чні похо́дінки. *Срв.* **Приключе́ние.** [Павлу́сь розто́рсав собі́ не́рви системати́чною гульне́ю по ноча́х, а́лькоголем та романти́чними похо́дінками (Н.-Лев.)].

Похо́жий *на кого на что* – схо́жий, похо́жий на ко́го, на що, підхо́жий, поді́[о́]бний до ко́го, до чо́го. [Він був схо́жий з ви́ду на ма́тір (Н.-Лев.). Сама́ на се́бе не схо́жа ста́ла, така́ журба́ ї́ї бере́ (Рудч.). Ви́йшла ді́вчинка, підхо́жа до молодо́го гусеня́ти (Г. Барв.). Оттакі́ й підхо́жі думки́ плу́тались у ко́жного в голові́ (Грінч.). Все здава́лось чужи́м, чудни́м, не поді́бним до то́го, що було́ вчо́ра (Коцюб.)]. *Портрет не* **-хо́ж** *на оригинал* – портре́т не схо́жий на оригіна́л. *Они* **-жи** *друг на друга* – вони́ схо́жі оди́н на о́дного (помі́ж собо́ю), вони́ підхо́жі, поді́бні оди́н до о́дного. **-жий** *как вылитый, как две капли воды* – схо́жий, як ви́капаний, достóту схо́жий, достóтній, чи́стий, чисті́сінький. [Син – ви́капаний (чи́стий, достóтній) ба́тько. Достóту на бра́та схо́жий]. *Бывать, быть* **-жим** *на кого, на что* – підхо́дити до ко́го, до чо́го, скида́тися, подо́бати, похо́дити на ко́го, на що; *см.* **II. Походи́ть.** [Чолові́к до чолові́ка бува́ підхо́дить. День на день і ніч на ніч не скида́ється (Васильч.). Похо́дить на те, ні́би-то а́кція – гро́ші? (Кониськ.)]. *Родиться, оказаться* **-жим** *на кого* – уроди́тися, уда́тися, ви́йти в ко́го, ви́кинутися в ко́го *и* на ко́го, ски́нутися, зда́тися на ко́го. [Чорт ї́ї зна́є, в кого́ вона́ й уроди́лась така́ хоро́ша (Тобіл.). Уда́вся я, ма́біть, у того́ пра́щура свого́, у Савлука́ козака́ (М. Вовч.). Ні оди́н син не ви́кинувсь на ба́тька (Херс.). Така́ і по́вненька, і бі́ла і рум'я́на, чорноо́ка, чорнобри́ва, як ма́ти, і на но́ров тро́хи ски́нулась на не́ї (Мирн.). Ні, га́рний був Мазе́па мій, а ти так здавсь на чо́рта зло́го (Греб.)]. *Стать на человека* (*на людей*) **-жим** – ви́людніти. [Між товари́ством став він ско́ро віджива́ти, став виявля́ти зді́бності до вче́ння, осмілі́в, ви́люднів, як ка́жуть (Васильч.)]. **Похо́же** *на это, на то* – підхо́же до цьо́го, до то́го; скида́ється на це, на те. [Це ті́льки тро́шки на пра́вду скида́ється, а бі́льш до брехні́ підхо́же]. *Это ни на что не* **-же** – це вже не зна́ти що.

Похозя́йничать, похозя́йствовать – погосподарюва́ти, похазяйнува́ти, (*гал.*) поґаздува́ти; (*похлопотать*) попо́ратися. [Була́ дочка́, оддали́ за́між, та недо́вго й погосподарюва́ла – вме́рла (М. Вовч.)].

Похозя́йски – по-хазя́йському, по-хазя́йськи, по-господа́рському.

Похолоде́ть – (*от испуга*) похоло́нути, охоло́нути, схоло́нути, захоло́нути; (*остыть*) похолодні́ти. *См.* **Холоде́ть.** [Похоло́ла я вся з о́страху (Кониськ.). Я так і охоло́в, як заба́чив во́вка (Звяг.). Хома́ як гля́нув, то й схоло́нув (Рудч.). Я так і захоло́ла вся (Коцюб.)]. **Похолоде́вший** – похоло́лий, захоло́лий; похолодні́лий. [Взя́ла його́

похолоднíлу рýку (Кониськ.)].

Похолоднéть, *безл.* – похолодáти, похолоднíшати, (*зап.*) постуденíти. [Ще не óсінь, а вже похолодáло (Звин.). Постуденíло на двóрі (Кам'ян.). Похолоднíшало у нас тепéр].

Похоронéнье – ховáння, поховáння, хоронéння похоронéння. [Отó прийшóв чоловíк з дрýгого селá на поховáння та й сам умéр з холéри (Лубен.). Якá комý смерть, такé й хоронéння (Ромен.). Скíльки бáтюшка вíзьмуть за похоронéння? (Чигир.)]. *Срв.* **Погребéние.**

Похорони́ть – 1) (*покойника*) поховáти, заховáти, погребти́, похорони́ти, (*схоронить*) сховáти, схорони́ти, (*пренебр.*) загребти́, прикопáти. *Срв.* **Погребáть, Схорони́ть.** [Як умрý, то поховáйте менé на моги́лі (Шевч.). В чужý зéмлю чужí лю́ди менé заховáють (Шевч.). А хто-ж мою голóвоньку без тéбе ховáє (Шевч.). А вже твою ми́лу схорони́ли (Метл.). Їх погребýть жерýщі мýхи нíльські (Куліш). Хвали́ попá прикопáвши (Номис)]; 2) (*спрятать многое*) поховáти, позахóвувати. **Похорóненный** – 1) похóваний, захóваний, схóваний, (*редко*) погрéбений, похорóнений; 2) похóваний, позахóвуваний.

Похорóнный – похорóнний, погрéбний, погребóвий. **-ное** *пение* – похорóнний спів. **-ный** *звон* – погрéбний звін, подзвíн (-дзвóну), подзвíння (-ння). **-ный** *обряд* – похорóнний обря́д. **-ное** *служение* – похорóнна (погрéбна) відпрáва. **-ная** *процессия* – похорóнний похíд (-хóду), прóвід (-воду), пóгреб (-бу), пóхорон. [Гýчно з прóводом ховáли попíвну (Звяг.). З пóгребом ідýть (Липовеч.). Пóхорон ідé]. *Бюро* **-ных** *процессий* – похорóнне (погребóве) бюрó. **-ный** *марш* – жалíбни́й (сумни́й) марш. *Срв.* **Погребáльный.**

Пóхороны – пóхорóн (-ну), (*редко*) похорóння, пóгрéб (-бу). *Срв.* **Погребéние.** [Усé селó булó на пóхороні (Кониськ.). Мов на пóгребі завóдить (Франко). Скíльки хто хотíв, стíльки за похорóння й брав (ЗОЮР. II)]. *Участник* **-рон** – погребóвий. *Устраивать* **-ны** – пóхорон справля́ти. [Пи́шний пóхорон йомý спрáвили. А сам собí за життя́ ще пóхорон справля́є (Рудан.)].

Похороня́ть, *см.* **Хорони́ть.**

Похорохóриться – попри́ндитися, повеличáтися.

Похорóшему – по-дóброму. *Все-ль у вас* **-му**? – чи все у вас гарáзд?

Похорошéть – покрáщати, полýччати, похорошíти, почепурнíти, погарнíти. [Гáрна булá дíвчиною, а молоди́цею ще покрáщала. Ори́ся похорошíла як я́гідка (Свидв.). Диви́сь, яки́й став! аж полýччав (М. Вовч.)].

Похотéние – 1) хотíння, бажáння, прáгнення; 2) (*плотское*) хотíння, похотíння. [Хотíння тíла. Її люблю не прóсто з похотíння (Куліш)].

Похотéть – 1) *см.* **Захотéть**; 2) *несоверш.* – жадáти.

Похотли́во – хти́во, пожáдливо, похотли́во.

Похотли́вость – хти́вість, пожáдливість, похотли́вість, хотли́вість, (*шутл.*) женихли́вість (-вости).

Похотли́вый – хти́вий, пожáдливий, похотли́вий, хотли́вий, (*шутл.*) женихли́вий.

Пóхотный, *см.* **Похотли́вый.**

Пóхоть – похотíння, хіть (*р.* хóти), пóхі[о]ть, жадóба, ярувáння, (*грубо*) жирувáння. [Се прóсто пóхіть крóви і потурáння своїй вóлі (Куліш). То святá любóв, а не жадóба грíшна (Самійл.)].

Похохотáть – пореготáти, -ся (регочý, -ся -гóчеш, -ся), пореготíти (-регочý, -готи́ш), похихотíти (-хихочý, -хоти́ш). *См.* **Хохотáть.**

Похрабри́ться – похрабрувáти, побадьори́тися (яки́йсь час); *см.* **Храбри́ться.**

Похрáмывать – накýльгувати (трóхи), налягáти на нóгу.

Похрáпывание – хропíння.

Похрáпывать, похрапéть – хропти́ (помáлу, чáсом), похропти́ (яки́йсь час). *Срв.* **Храпéть.**

Похрипéть – похрипíти, похарчáти, похавчáти (яки́йсь час). *См.* **Хрипéть.**

По-христиáнски – по-християнському, християнським рóбом, спóсобом.

Похристóсоваться – похристóс(ув)атися, похристувáтися з ким, похристóсувати когó. [Дíвчина вéсело регóче і в блискýчих її очáх свíтить легéнький жаль, що не мóжна усíх похристóсувати (Васильч.)].

Похромáть – покульгáти, пошкутильгáти, покуля́ти, покривуля́ти (яки́йсь час). *См.* **Хромáть.**

Похрустéть – похрустíти, похрумтíти, похрупо(с)тíти, похрушáти, похрýскати, похрумчáти, потрýскати яки́йсь час). *Срв.* **Хрустéть.**

Похрю́кать – порóхкати, порохкотíти, похрокотíти *и т. д.*; *см.* **Хрю́кать.**

Похудáние – схýднення.

Похудéлый – схýдлий, змарнíлий, помарнíлий.

Похуде́ть *и* **Похуда́ть** – сху́днути (*о мног.* поху́днути), змарні́ти, помарні́ти, пода́тися, зве́стися (з се́бе), стягти́ся, (*в лице*) спа́сти з лиця́, спа́сти, упа́сти, змарні́ти, помарні́ти на лиці́, на виду́; (*в теле*) спа́сти (*о мног.* поспада́ти) з ті́ла, на ті́лі змарні́ти, помарні́ти, (*вульг.*) з че́рева спада́ти, спа́сти. [Поки́ гладки́й сху́дне, то худи́й здо́хне (Приказка). Змарні́ло твоє́ ли́ченько, о́чі позапада́ли (Олесь). Він страше́нно змарні́в, схуд і зблід (Крим.). Лице́ зблі́дло, помарні́ло, аж зчорні́ло (Н.-Лев.). Його́ жі́нка ду́же подала́ся, змізерні́ла, зблі́дла (Н.-Лев.). Мабу́ть, із се́бе я ве́льми звела́ся (Кониськ.). Обо́є старі́ із журби́ так уже́ стягли́сь, що аж злягли́ (Квітка). Зроби́лась бліда́-бліда́, з лиця́ спа́ла і попід очи́ма си́ні сму́ги лягли́ (Тесл.). Не їсть, не п'є, уночі не спить, з ті́ла спав (Мирн.)]. **Похуде́вший** – сху́длий, змарні́лий, помарні́лий. **-вшее** *лицо* – сху́дле, змарні́ле, помарні́ле обли́ччя.

Паху́же *кого чего* – 1) (*ср. ст. от* **Плохо́й**) гі́рший, -ша, -ше, погані́ший, -ша, -ше від ко́го; від чо́го, за ко́го, за що, ніж (як) хто, що; 2) (*ср. ст. от* **Пло́хо**) гі́рше, погані́ше від чо́го, за що, ніж (як) що. *Стало* **-же** *прежнего* – ста́ло гі́рше, ніж (як) було́. *Не* **-же** – не згі́рш(е), не гі́рш(е), не погані́ше. [Зна́ю це не згірш (не гі́рше) від вас, за вас]. *Выбери что* **-же** – ви́бери що найгі́рше, гі́ршеньке.

Похули́ть – погу́дити, пога́нити, поганьби́ти *и* поганьбува́ти кого́ що. *См.* **Хули́ть.**

Паху́лка – гу́діння, га́ніння, гудьба́, ганьба́.

Поцара́пать, -ся – подря́пати, -ся, пошкря́бати, -ся, подра́ти, -ся, поде́рти, -ся. *См.* **Цара́пать, -ся. Поцара́панный** – подря́паний, пошкря́баний, по́драний, поде́ртий.

По-ца́рски – по ца́рському, як цар. [Живе́ як цар].

Поца́рствовать – поцарюва́ти (яки́йсь час); *см.* **Ца́рствовать.**

Поцвести́ – 1) поцвісти́, поквітнути, поквітува́ти (яки́йсь час); 2) (*покрыться плесенью*) – поцвісти́, поплі́снявіти. *См.* **Цвести́.**

Поцеди́ть – поціди́ти тро́хи; *см.* **Цеди́ть.**

Поцелова́ть – поцілува́ти (*диал.* поцюлува́ти), (*детск.*) поцьо́мати кого́ в що, що. **-ва́ть** *руку кому, в руку кого* – поцілува́ти ру́ку кому́, в ру́ку кого́.

Поцелова́ться – поцілува́тися (*диал.* поцюлува́тися), (*детск.*) поцьо́матися, (*шуточ.*) цмо́кнутися, (*здороваясь*) почоло́мкатися з ким.

Поцелу́й – поцілу́нок, цілу́нок (-нка). **-лу́и**, *мн.* – поцілу́нки, цілува́ння. [Обі́йми, поцілу́нки, а за кі́лька годи́н я уже́ ї́хав (Коцюб.). За оди́н її́ цілу́нок най горю́ сто ти́сяч літ (Франко). Не слова́ми, цілува́нням лю́бощі гово́рять (Куліш)]. *Предательский, Иудин* **-лу́й** – ю́дин поцілу́нок. *Покрывать, покрыть* **-лу́ями** *кого, что* – вкрива́ти, вкри́ти поцілу́нками, виціло́вувати, ви́цілувати, вцілува́ти, обціло́вувати, обцілува́ти кого́, що. *Срв.* **Обцело́вывать.** [І ру́ці, і но́зі вцілу́ю і бу́ду пести́ть як дити́ну (Пачовськ.)].

Поцени́ть (*все или немного*) – поцінува́ти, потаксува́ти (все або тро́хи).

По́цеп, *см.* **По́чеп.**

Поцепи́ть – почепи́ти що куди́.

Поцеремо́ниться (*сделать что-либо*) – посоро́митися, поцеремо́нитися, не нава́житися що зроби́ти. [Посоро́мився сказа́ти, що той бре́ше. Посоро́мився ї́сти, хоч і голо́дний був]. *См.* **Церемо́ниться.**

По-цыга́нски – по-цига́нському, по-цига́нськи, цига́нським ро́бом.

Поча́вкивать, поча́вкать – пля́мкати, чва́кати, жвя́кати, ця́мкати (ча́сом, зрі́дка); попля́мкати, почва́кати, пожвя́кати, поця́мкати (яки́йсь час, тро́хи); *срв.* **Ча́вкать.**

Поча́рочно – чарка́ми, на чарки́.

Поча́рочный. -ная *продажа* – про́даж чарка́ми, на чарки́.

По́часту – ча́сто, часте́нько, ча́сто-гу́сто. *Он* **-сту** *у нас бывает* – він часте́нько в нас бува́є.

Поча́тие – почаття́, роз(по)чаття́.

Почато́й – поча́тий, роз(по)ча́тий, (*о хлебе*) поча́тий, вкра́єний. [Нали́й молока́ з поча́того, роз(по)ча́того гле́чика]. *Срв.* **Непочато́й.**

Поча́ток – 1) поча́ток (-тку), *см.* **Нача́ло**; 2) (*кукурузы*) кача́н (-на́), кия́х (-ха́), кия́к (-ка́), струк (-ка́), (*гуц.*) шу́лка, шу́льо́к (-лька́), шуля́к (-ка́); 3) (*пряжи*) почи́нок (-нка). [Напря́ла три почи́нки]; 4) (*початая вещь*) по́чате (-того).

Поча́ть, *см.* **Почина́ть.**

Поча́ще – часті́ше, часті́шенько.

По́чва – 1) ґрунт (-ту), земля́. [Не мо́жна-ж зрости́ти кві́тку на безво́дному ґру́нті (Коцюб.)]. *Безплодная* **-ва** – неродю́чий, я́ловий грунт. *Неудобная* **-ва** – непридо́бний ґрунт, невжи́ток (-тку). *Нетронутая* **-ва** – неза́йманий ґрунт, цілина́. *Образчики* **почв** – зразки́ ґрунтів. *Высота колокольни от* **-чвы** – висо́кість дзвіни́ці від землі́; 2) (*переносно*: *основание*) ґрунт, (*подкладка*) підста́ва. [Де да́лі міти́чні леге́нди перехо́дять на ґрунт

дíйсної істóрії (Крим.). Шевчéнко не відривáється від нáшого історúчного ґрýнту (Грінч.). Вáші вíрші – гáрні піснí про кохáння… невжé вонú не мáють реáльної підстáви (Крим.)]. **-ва** *уходит у нас из под ног* – землú (ґрунт) усóвується нам з-під ніг, ґрунт западáється під нáшими ногáми. *Шаткая* **-ва** – непéвний (хиткúй) ґрунт. *Все это возникло на* **-чве** *личных отношений* – все це стáлося на особúстому грýнті. *Нечистота – благоприятная* **-ва** *для всяких эпидемий* – нечистóта (бруд) – сприятливий на всякі пóшесті ґрунт; 3) (*геогноз.*: *слой*) верствá, шар (землí). **-ва** *первозданная, третичная, наносная, осадочная* – пéрвісна, третúчна, наметнá (напливнá), осадóва верствá (шар).

Почвáниться – почвáнитися, повеличáтися, попишáтися, побундю́читися, поприндитися, (*усилит.*) попочвáнитися, поповеличáтися *и т. д.* [Хотíв повеличáтися перед селю́чкою (Грінч.). Що то вже він попочвáнився].

Пóчвенный – ґрунтовúй. **-ная** *вода* – ґрунтовá водá; *срв.* **Подпóчвенный. -ная** *карта* – ґрунтовá мáпа, мáпа ґрунтíв. **-ное** *колесо* – підспíднє, підсубíйне кóлесо, підспíдник, підсубíйок (-бíйка), підсубíйник.

Почвовéдение – ґрунтознáвство.

Почвообразýющий – ґрунтотвóрчий.

По-человéчески – по-лю́дському, по-лю́дськи. *Смотреть* **-ски** – дивúтися по-лю́дському, лю́дським óком дивúтися (позирáти) на що.

Почём, *нар.* – 1) звíдки, як. **-чём** *я знаю*? – звíдки я знáю? чи (або) я знáю? як менí знáти? **-чём** *знать, что вперед случится* – як, звíдки знáти, чи то ж мóжна знáти, що колúсь стáнеться (що мáє стáтися); 2) по чóму, по чім. **-чём** *покупали вы эту материю*? – по чóму (по чім) купувáли ви цей крам? що платúли ви за цей крам? **-чём** *уступил он вам яблоки*? – по чóму (по чім) віддáв він вам я́блука?

Почемý, *союз* – чóм, чомý, чогó, через що, через віщо. [Слóво, чомý ти не твéрдая крúця…, чом ти не гóстрий, безжáлісний меч? (Л. Укр.). Чогó-ж тепéр на Украї́ні воєвóди стáли, чогó правá козáцькії й вóльності пропáли? (Рудан.). Через що вонó так? – питáв він себé (Крим.)]. **-мý** *он не приходит*? – чомý (чом) він не прихóдить? **-мý** *ты не пришел вчера*? – чом (чомý) ти не прийшóв учóра? *Вот* **-мý** *я это сделал* – ось чомý (от чомý, ось через що), я це зробúв. **-мý** *он обратился ко мне, а не к кому другому*? – чомý (чогó, через що) він вдáвся до мéне, а не до кóго íншого? **-мý** *вы знаете это*? – звíдки, (через що) ви це знáєте? **-мý** *это*? (*т. е. на каком основании*? *с какой стати*? *– обыкновенно в возражении*) – після чóго? **-мý** *же вы не сказали мне об этом*? – чом-же (чомý-ж, чогó-ж) ви не сказáли менí про це? **-мý**-*же именно я должен был это сделать*? – чогó-ж (чомý-ж, через що-ж) сáме я повúнен був (мав) це зробúти? **-мý**-*бы не* (*сделать что-л.*) – чомý-б (чомý-ж би) не (зробúти чогó), чом такú не (зробúти чогó, не зрóбиш… чогó). [І спрáвді, чом такú не скáжеш, лю́дям, Марýсе? озвáлась я до нéї (М. Вовч.)]. **-мý** *бы и нет*? – чомý ні? [Немá слугú. Чи не дастé ви менí якý з вáших? – Чомý ні? Берíть собí, котрý схóчете (М. Вовч.)]. **-мý**-*то* – чомýсь, чогóсь, через (вí)щось. [Чомýсь менí, мúла, горíлка не п'є́ться (Метл.). Чогóсь обóйко не весéлі (М. Вовч.)].

Пóчеп (*у колодца*) – ключ (-ча).

Пóчерк – письмó, писáння, рукá, нáчерк. [По тонкóму жінóчому нáчерку він пізнавáв, що то лист од нéї (Коцюб.)]. *Это его* **-черк** – це йогó письмó (писáння, рукá), це йогó рукóю пúсано. *Красивый, дурной* **-черк** – гáрне, погáне письмó. *Скорописный* **-черк** – скоропúсне письмó. *Ясный, разборчивый* **-черк** – вирáзнé, розбíрне письмó (писáння). *У него хороший* **-черк** – він гáрно пúше, у йогó гáрне пúсьмó. *Одним* **-ком** *пера* – однúм чéрком перá. [Однúм чéрком перá такóго лúха наробúв].

Почёркивать, почеркáть *и* **-чёркать** – черкáти (úноді, чáсом), почеркáти що.

Почернéние – почорнíння, зчорнíння.

Почернéлый, -нéвший – почорнíлий, зчорнíлий, учорнíлий, (*слегка*) причорнíлий. **-нéвший** *снег* – почорнíлий сніг. **-нéвшее** *лицо* – зчорнíлий, учорнíлий вид, зчорнíле, учорнíле oблúччя.

Почернéть – почорнíти, зчорнíти, учорнíти, (*слегка*) причорнíти; (*ещё более*) почорнíшати. *Срв.* **Чернéть.** [Ой чогó ти почорнíло зелéнеє пóле? (Шевч.). Лицé зблíдло, помарнíло, аж зчорнíло (Н. Лев.)]. **Почернéвший,** *см.* **Почернéлый.**

Почéрнивать, почернúть – чо[е]рнúти злéгка, причéрнювати що; почо[е]рнúти, вúчо[е]рнити що. **Почернённый** – почéрнений, вúчо[е]рнений, (*слегка*) причéрнений.

Почерпáние – чéрпáння.

Почéрпать – почерпáти (дéякий час, скíльки разíв).

Почерпáть, почерпнýть – 1) чéрпáти, зачерпнýти, учерпнýти (водú і т. п.); (*переносно*) черпáти що, почерпнýти, зачерпнýти, вúчерпнути що, брáти, взяти що, засягтú *и*

засягну́ти чого́ з чо́го, звідки. [В старовину́ ду́же у нас люби́ли літо́писи і з них че́рпали лю́ди відо́мості про своє́ мину́ле (Єфр.). Сла́вний про́зою Квітка ви́черпнув свої́ оповіда́ння з наро́дніх уст (Куліш). Му́сіли на́ші пре́дки бага́то у свою́ ду́шу од да́вніх часів зачерпну́ти (Куліш). У їх завсігди́ мо́жна засягти́ брате́рської по́мочи (Грінч.)]. **Поче́рпнутый** – поче́рпнутий, поче́рпнений, заче́рпнутий, заче́рпнений, ви́черпаний, зася́гнений. [Тут я й джере́ла істори́чні вка́зую, з котри́х моя́ по́вість ви́черпана (Куліш)]. *Этот слух* **-нут** *из ненадёжных источников* – цю чу́тку взя́то (ця чу́тка взя́та) з непе́вних джере́л.

Почерстве́лый – поче́рствілий, зче́рствілий.

Почерстве́ть – поче́рствіти, зче́рствіти; *см.* **Черстве́ть. Почерстве́вший** – поче́рствілий, зче́рствілий.

Почерти́ть – порисува́ти, покре́слити *См.* **Черти́ть.** *Весь пол* **-ти́ли** – уве́сь помі́ст, усе́ньку підло́гу порисува́ли (зґрасува́ли, подря́пали).

По-черто́вски – по-чортівському, по-чортя́чому, по-чортя́чи, чортя́чим (чо́ртовим) звича́єм.

Почеса́ть – 1) (*гребнем волосы*) почеса́ти. *Весь лён* **-са́ли** – уве́сь льон почеса́ли; 2) *см.* **Почёсывать. Почёсанный** – 1) поче́саний; 2) *см.* **Почёсывать.**

Почеса́ться – 1) (*возвр.*: *гребнем волосы себе*) почеса́тися; 2) (*страд.*) почеса́тися, бу́ти поче́саним. *Срв.* **Чеса́ться**; 3) *см.* **Почёсываться.**

Поче́ствовать – 1) ушанува́ти, пошанува́ти кого́ чим; 2) *см.* **Попо́тчевать.**

По́честь – ша́на, поша́на, шано́ба, пова́га, велича́ння (-ня), че́сть, по́честь (-сти). **-сти** – гоно́ри (-рів, *мн.*), по́честі. *Дорога к* **-стям** *и должностям* – доро́га до гоно́рів та уря́дів. *Тщета человеческих* **-стей** – ма́рність лю́дської шано́би. *Оказывать, -зать, воздавать, -дать* **-сти** – віддава́ти, відда́ти, дава́ти, да́ти хвалу́, честь-хвалу́, пова́гу, шано́бу, ша́ну кому́, велича́ти, звелича́ти кого́. [І па́нові на́шому честь-хвалу́ да́ймо (Чуб.). Ха́нові віддава́ли царську́ пова́гу (Леонт.)].

Поче́сть, *см.* **Почита́ть.**

Почесу́ха – чуха́чка, сверба́ець (-бця́), коро́ста.

Почесу́шки – чу́хи, чухани́ці.

Почёсывание – 1) (*руками зудящего места*) чу́хання, (*вульг.*) чухма́ріння, шкро́бання *и т. д., см.* **Почёсывать**; 2) свербі́ння (-ня), сверблячка, свербо́та, свербі́ж (-жу); *срв.* **Зуд.**

Почёсывать, почеса́ть – 1) чу́хати, почу́хати, (*вульг.*) чухма́рити, почухма́рити, скрьо́бати, поскрьо́бати, шкро́бати, пошкро́бати, шкря́[і]бати, пошкря́[і]бати, скребти́, поскребти́, дря́пати, подря́пати що. **-вать, -са́ть** *затылок, спину* – чу́хати, почу́хати, (*вульг.*) поскрома́дити, поскребти́ поти́лицю, спи́ну. **-вать, -са́ть** *рукою в голове, рукою голову себе* – чу́хатися, почу́хатися, шкро́батися, пошкро́батися, шкря́[і]батися, пошкря́[і]ба́тися в го́лову. [Де ж я тебе́, лю́бонько, схова́ю? – мо́вив бо́йко, чу́хаючися в патла́ту го́лову (Франко). Відповів війт, шкро́баючись у патла́ту го́лову (Франко). Ніколи і в го́лову пошкрі́батися (Свид.). Пошкрі́бався в голо́воньку (Грінч.)]. **-са́ть** *язык* – поклепа́ти язико́м, почу́хати піднебі́ння, потереве́нити, попащекува́ти; 2) *см.* **Почеса́ть. Почёсанный** – 1) почу́ханий *и т. д.*; 2) *см.* **Почеса́ть.**

Почёсываться, почеса́ться – 1) чу́хатися, почу́хатися, (*вульг.*) чухма́ритися, почухма́ритися, скрьо́батися, поскрьо́батися, шкро́батися, пошкро́батися, шкря́батися, пошкря́батися, шкрі́батися, пошкрі́батися, скребти́ся, поскребти́ся, дря́патися, подря́патися. **-ся** *вдоволь, везде* – ви́чухатися, обчу́хатися. [Зараз схопи́вся, ви́позіхався, ви́чухався, помоли́вся Бо́гу (Квітка)]. 2 – 3) *см.* **Почеса́ться 1 - 2**; 4) свербі́ти, посвербі́ти. *У него спина* **-вается** – у нього (йому́) спи́на сверби́ть.

По́чесь, *см.* **Па́чеси, Очёски.**

Почёт – шано́ба, шано́та, ша́на, пошані́вок (-вку), пова́га, честь, поче́стка, го́нор (-ру), (*в нар. песнях*) вели́ччя (-чя). [Хоро́брому у нас хвала́ і сла́ва, розу́мному шано́ба і пова́га (Куліш). Ма́тимеш доста́тки, роди́ну че́сну, шано́бу од усі́х (М. Вовч.). Тут усі́м одна́ка ша́на (Франко). Слу́жить Семе́н, слу́жить, а го́нору йому́ все такі́ нема́ (Основа). Диви́сь як Семе́н пішо́в у поче́стку (Гр.)]. *Всякому* **-чёт** *по за-слугам* (*по роду*) – уся́кому шано́ба, ша́на по заслу́зі (*по роду*). *Быть в* **-те** – бу́ти, пробува́ти у шано́бі, у шано́ті, в ша́ні, в пошані́вку, в го́норі, (*образно*) сиді́ти на висо́ких стільця́х. [Булі́ золоті́ї вікі́, як пі́сня і сло́во булі́ у шано́бі (Л. Укр.). Вона́ була́ там в такі́й шано́ті (Берд.)]. *Оказывать* **-чёт** – віддава́ти ша́ну, пова́гу кому́, велича́ти кого́, (*в нар. песне*) вели́ччя роби́ти, зроби́ти (наряджа́ти, наряди́ти) кому́. *С* **-чётом** – че́сно, поче́сно, з ша́ною, з шано́бою. [Та се вже річ рі́ччю, що похова́ємо його́ че́сно (Куліш).]. *Срв.* **Честь, По́честь, Почте́ние.**

Почётный – поче́сний, пова́жний. **-ный** *гражданин* – поче́сний громадя́нин. **-ный** *член, председатель* – поче́сний член, голова́. **-ный** *титул*, **-ное** *звание* – поче́сний титу́л, (*мн.*)

гоно́ри (-рів). **-ная** *должность* – поче́сний уря́д. **-ные** *знаки* – відзна́ки. **-ная** *стража* – поче́сна ва́рта. **-ное** *место* – поче́сне мі́сце, чі́льне мі́сце. **-ное** *место новобрачных на свадьбе* – поса́д (-ду). *Занимать* **-тное** *место* – займа́ти поче́сне, чі́льне мі́сце, сиді́ти на поче́сному, на чі́льному мі́сці, (*образно*) сиді́ти на по́куті (*собств. в красном углу*). **-ная** *свита* – гоноро́вий по́чет. **-ные** *гости* – поче́сні, пова́жні го́сті.

По́чечка, *бот., см.* **По́чка 2.**

По́чечный – 1) нирко́ви́й, нирча́ний. **-ный** *камень* – нирко́ви́й ка́мінь; 2) бруньковий́, бростови́й, бростяни́й. *Срв.* **По́чка.**

Почечу́й – почечу́й, геморо́й; *см.* **Геморо́й.**

Почечу́йник, *бот.* (Polygonum Persicara L.) – гірча́к (-ка́).

Почечу́йный – почечу́йний, геморо́йний, гемороїда́льний. **-ная** *трава, см.* **Почечу́йник.**

Почива́льный – спочива́льний, опочива́льний.

Почива́льня – спочива́льня, опочива́льня, спа́льня.

Почива́ние – спочива́ння, опочива́ння, відпочива́ння.

Почива́ть – 1) (*отдыхать, спать, пребывать в покое*) спочива́ти, опочива́ти, відпочива́ти. [Хто по по́вній випиває, той під ти́ном спочива́є (Номис). Ви все ще спите́ й спочива́єте (Єв.) Си́вий в ха́ту і сам пішо́в опочива́ти (Шевч.). Усі́ кімна́ти спочива́ють у пітьмі (Коцюб.)] **-ва́ть** *от трудов, на лаврах* – спочива́ти по труда́х, спочива́ти на ла́врах; 2) (*покоиться в могиле*) спочива́ти. *Здесь* **-чие́т** – тут спочива́є, тут лежи́ть. *Срв.* **Почи́ть.**

Почи́н – 1) (*начало*) почи́н (-ну), зачи́н (-ну), поча́ток (-тку), почи́нок (-нку). [Хо́дить хоро́ба по лю́дях, з діте́й зачи́н]. *Продать дешево для* **-ну** – прода́ти де́шево на почи́н, для почи́ну; 2) (*инициатива*) за́хід (-ходу) *и* за́ходи (-дів, *мн.*) по́чин (-ну), при́від, при́звід, по́від (-воду). *Делать* **-чи́н** – дава́ти при́від чому́, ве́сти пе́ред у чо́му. [Мото́рний, смі́ливий, він скрізь дава́в усьому́ при́від (Мирн.)]. *По* **-чи́ну** *кого-л.* – за́ходом чиї́м, за́ходами чиї́ми, з по́чину кого́. [За́ходами кооперати́вного товари́ства заку́плено тра́ктори. З по́чину ки́ївських цензу́рних сфер (Єфр.)]. *По собственному* **-ну** – вла́сним за́ходом, за вла́сним при́водом.

Почина́ть, -ся, поча́ть, -ся – почина́ти -ся, поча́ти, -ся, зачина́ти, -ся, зача́ти, -ся, роз(по)чина́ти, -ся, роз(по)ча́ти, -ся. *См.* **Начина́ть. Почато́й** – поча́тий, зача́тий, розпоча́тий, розча́тий.

Починéние, *см.* **Почи́нка.**

Почи́нивать *и* **Починя́ть, почини́ть** *что* – ла́годити, пола́годити, ла́дити, пола́дити, ладна́ти, поладна́ти, (*бельё, одежду*) лата́ти, полата́ти що; (*настроить*) нала́годжувати, нала́годити, нала́джувати, нала́дити, наладна́ти, (*во множ.*) понала́годжувати, понала́джувати, що; (*подправить*) підла́годжувати, підла́годити, підла́дити, підладна́ти, (*бельё, одежду*), підла́тувати, підлата́ти (*во множ.* попідла́годжувати, попідла́тувати) що; (*заделать дыру, брешь*) зала́годжувати, зала́годити, зала́дити, заладна́ти, зала́тувати, залата́ти (*во множ.* позала́годжувати, позала́тувати) що. **-ни́ть** *со всех сторон, везде, на всех местах* – обла́годити, обла́дити, обладна́ти, облата́ти, ви́лагодити, ви́ладнати (усю́ди). *Срв.* **Поправля́ть, Подправля́ть. -ня́ть** (**-ни́ть**) *сапоги, ботинки* – ла́годити (пола́годити) чо́боти, череви́ки. **-ня́ть** (**-ни́ть**) *бельё, одежду кому* – лата́ти (полата́ти, позала́тувати, попідла́тувати) білизну (пла́ття), оде́жу кому́, облата́ти (*во множ.* пообла́тувати) кого́. [Нема́ кому́ ні обіпра́ть, ні облата́ть – тре́ба жени́тися (Номис). П'я́теро діте́й та все хло́пці, усе́ на їх так і гори́ть. Тре́ба-ж їх пообла́тувати (Богодух.)]. **-ня́ть** *телегу, сани, плуг* – ла́годити (пола́годити), ла́дити (пола́дити), ладна́ти (поладна́ти), (*настроить*) нала́годити, нала́дити, наладна́ти во́за, са́ни, плуг. **-ня́ть** *ружьё* – пола́годити, нала́годити рушни́цю. **-ня́ть** *дом, избу* – ла́годити, пола́годити, обла́годити буди́нок, ха́ту. **-ня́ть** *невод, сети* – ла́годити, пола́годити, ви́лагодити, нала́годити не́від, мере́жі, направля́ти, напра́вити не́від, мере́жі, понаправля́ти неводи́, мере́жі. [По́ки ота́ман ді́рку залата́, то хло́пець три… Ви́лагодили не́від удвох (Март.)]. **-нить** *крышу* – пола́годити, зала́годити, заладна́ти, полата́ти, залата́ти дах, (*соломенную*) стрі́ху. [Стрі́ха в його́ до́бре попрогнива́ла і мо́хом пооброста́ла: тре́ба заладна́ти (Г. Барв.). Це́ркву обдира́є, а коршму́ лата́є (Номис)]. *Оканчивать, окончить* **-ня́ть** – дола́годжувати, дола́годити, дола́джувати, дола́дити що. [Чи ти ско́ро дола́годиш во́за? (Гр.)]. **Почи́ненный** – пола́годжений, пола́джений, пола́днаний, пола́таний, нала́годжений *и т. д.*

Почи́ниваться *и* **-ня́ться, почини́ться** – 1) *стр.* – ла́годитися, пола́годитися, бу́ти пола́годженим, ла́дитися, пола́дитися, бу́ти пола́дженим *и т. д.*; *см.* **Починя́ть.** *Ружье* **-ня́ется** – рушни́ця ла́годиться, направля́ється. *Машины* **-чиня́ются** – маши́ни ла́годяться; 2) (*возвр.*: *чинить свои вещи, одежду, дом и т. п.*) ла́годитися, пола́годитися,

ла́дитися, пола́дитися, ладна́тися, поладна́тися, (*несколько*) підла́годжуватися, підла́годитися, підладна́тися, (*кругом*) обла́годжуватися, обла́годитися, лата́тися, полата́тися, (*немного*) підлата́тися, (*кругом*) облата́тися, (*о мног.*) попідла́годжуватися, пообла́годжуватися, попідла́туватися, пообла́туватися; *срв.* **Поправля́ться 2**. [Пішли́ на́ші вго́ру: в доли́ні рі́жуть, а вгорі́ лата́ються (Номис). Хоч-би́ облата́тися тро́хи, а то оде́жа на мені́ самі́ по́рванці (Кониськ.)].

Почи́нка – 1) (*действие*) ла́годження, ла́дження, ладна́ння, *оконч.* пола́годження, пола́дження, поладна́ння; (*белья*) лата́ння, полата́ння; нала́годжування, нала́годження, обла́годжування, обла́годження, (*легкая*) підла́годжування, підла́годження *и т. д.*; *срв.* **Почи́нивать.** [Раз я́кось тре́ба було́ обо́м грома́дам пора́дитися про пола́годження шля́ху (Кониськ.)]; 2) (*что сделано для починки*) пола́года, напра́ва, попра́ва, по́правка. *Занимающийся* **-кой** *обуви* – підла́ток (-тка́), полата́йко (-ка), (*гал.*) полату́х.

Почи́нный – почина́льний, початко́вий, зачи́нний.

Почи́нок – 1) *см.* **Почи́н, Нача́ло**; 2) корчі́вка, ви́корчуване на ріллю́ мі́сце в лі́сі; 3) ви́сілок (-лка), новосе́лиця, ху́тір (-тора).

Почири́кать – поцвірі́нькати, поцвіріньча́ти, (*угор.*) поці́пкати. *См.* **Чири́кать.**

Почи́слить, *см.* **Чи́слить.**

Почи́стить, -ся – почи́стити, -ся. **-тить** *дорожки* – постру́га́ти дорі́жки, стежки́. *См.* **Чи́стить.**

Почи́стка (*на письме*) – пі́дчистка.

Почита́емый – шано́ваний, пова́жаний, вели́чний. [Ми в попа́ вели́чні (Метл.). Ро́де мій вели́чний, вече́ряй ти з на́ми (Федьк.)].

Почита́й, *нар.* – 1) *см.* **Почти́**; 2) мабу́ть, либо́нь. **-та́й***, много ягод набрали* – мабу́ть, бага́то я́гід назбира́ли.

Почита́ние – шанува́ння, поважа́ння, велича́ння, (*редко*) почи́тання, почи́тування. *Сыновнее* **-ние** – сині́вська ша́на.

Почита́тель – шано́вник, шанува́льник, вели́чник, пошано́вник, (*редко*) чти́тель.

Почита́тельница – шано́вниця, шанува́льниця, вели́чниця, пошано́вниця, (*редко*) чти́телька.

I. Почита́ть, почти́ть – шанува́ти, пошанува́ти *и* ушанува́ти кого́, поважа́ти, упова́жити, (*народн. песен.*) велича́ти, звелича́ти кого́, (*реже*: *славянизм*) почита́ти *и* почи́тувати, чти́ти, почти́ти кого́. *Срв.* **Чтить.** [Земля́ ма́ти, шану́й її́, то вона́ тебе́ озолоти́ть (Грінч.). Ду́рня бага́того всі велича́ють (Номис). Подиві́тесь, як Ка́сія він ме́ртвого впова́жив (Куліш). Ми-ж тебе́, Окса́нко, звелича́ємо (Грінч.)]. **-та́ть** *родителей, старших* – шанува́ти, поважа́ти батькі́в, ста́рших. [Щоби ста́рших шанува́ли, ба́тька й не́ньку чти́ли (Рудан.)]. **-та́ть** *старость* – шанува́ти, поважа́ти ста́рість. **-та́ть** *праздники* – шанува́ти, поважа́ти свя́та. [По́сту не трима́ли, свят не шанува́ли (Рудан.). Селя́ни поважа́ють неді́лю й празники́ і не ро́блять нія́кої робо́ти (Н.-Лев.)]. **-ти́ть** *кого-л. чем* – вшанува́ти (пошанува́ти) кого́ чим. **-ти́ть** *чью-л. память, умершего* – вшанува́ти, упова́жити, звелича́ти чию́ па́м'ять, поме́рлого. **-ти́ть** *память кого-л. вставанием* – вшанува́ти (пошанува́ти) чию́ па́м'ять устава́нням. **-чту́** (*вас*) *по рублику с пуда* – ува́жу (ски́ну) вам по карбо́ванцю з пу́да. **-ться** – шанува́тися, пошанува́тися, *и* вшанува́тися, поважа́тися, упова́житися *и т. д. Прямота всеми* **-та́ется** – одве́ртість усі́ шану́ють, поважа́ють. **-та́ются** *какие-л. обычаи* – поважа́ються, шану́ються якісь звича́ї. *Свято* **-та́ться** – святи́тися. [Честь тоді́ святи́лась ду́же (Мкр.)].

II. Почита́ть, поче́сть – уважа́ти, ма́ти, (*реже*) трима́ти, ста́вити, поста́вити, узя́ти кого́, що за ко́го, за що. [Мене́ лю́ди за дурно́го ма́ють (Г. Барв.). Ми тебе́ за свято́го уважа́ємо (Куліш). Взяли́ сироти́ну лю́ди за ні за́ що (Грінч.). Ста́вили їх (люде́й) за скоті́в (Котл.). Трима́й свя́то за свя́то (Номис)]. **-та́ть** *полезным что-л.* – уважа́ти що за кори́сне. *Я* **-чту́** *за честь, за долг* – за честь, за пови́нність собі́ ма́тиму, за честь, за пови́нність свою́ уважа́тиму, за честь, за пови́нність собі́ поста́влю. **-та́ть** *себе за грех делать что-л.* – за гріх уважа́ти собі́, гріхува́тися що роби́ти. **-ться** – уважа́тися, іти́ за ко́го, за що. *Он* **-та́ется** *здесь лучшим доктором* – його́ вважа́ють тут за найкра́щого лі́каря, він іде́ тут за найкра́щого лі́каря. *Это* **-тётся** *им за обиду* – він ма́тиме, ві́зьме це за кри́вду, за обра́зу.

III. Почита́ть – почита́ти, *см.* **Чита́ть.** [Почита́й мені́ що-не́будь (Л. Укр.)].

Почи́тывать – чита́ти що (ча́сом, і́ноді), почи́тувати що. [А проте́ почи́тує письме́нна грома́да шкодли́вий твір (Куліш)].

Почи́ть – 1) спочи́ти (*б. вр.* -чи́ну, -чи́неш), опочи́ти, засну́ти, (*во множ.*) посну́ти. **-чи́ть** *на лаврах* – спочи́ти на ла́врах. *Рабочие* **-чи́ли** – робітники́ посну́ли; 2) (*умереть*) спочи́ти, опочи́ти. *В бозе* **-чи́вший** – в бо́зі упоко́єний.

Почиха́ть – почха́ти, почи́хати, (*долго, часто, с усил. знач.*) попочха́ти. [Попочха́єш ти у ме́не!].
Почи́ще – 1) (*срв. ст. от* **Чи́стый**) (тро́хи) чисті́ший, -ша, -ше; (*ср. ст. от* **Чи́сто**) (тро́хи) чисті́ше; 2) (*получше*) кра́щий, -ща, -ще, лі́пший, -ша, -ше; кра́ще, лі́пше. *Видал я и* **-ще** *тебя* – ба́чив я і лі́пших за те́бе, і не таки́х, як ти. *И* **-ще** *этого приходилось слыхать* – і не таке́ дово́дилось чува́ти.
По́чка – 1) (*у животных, анат.*) ни́рка; 2) (*цветочн. на деревьях*) брости́на, бро́стка, бро́чка (*ум.* брости́ночка, бро́сточка, бро́чечка), бросто́к (-тка́) (*соб.* брость (-сти), брост (-ту), бро́стя (-стя), за́брость (-сти)), пупо́к (-пка́), бі́б'яшок, бі́блашок (-шка); (*бутон*) пу́п'янок (-нка) (*ум.* пу́п'яночок), пу́п'ях (-ха), пу́п'яшок (-шка), зелено́чок (-чка), бу́льбашка, бу́цик, за́в'язок (-зка); (*распускающаяся*) розпу́ківка (*ум.* розпу́ківочка), розпу́калка; (*лиственная*) бру́нька (*ум.* бру́нечка), бу́бочка, буру́бушка. [Дерева́ ще безли́сті, але вкри́ті бро́стю, що от-от ма́є розкри́тись (Л. Укр.). На я́блуні бага́то за́брости, бага́то я́блук бу́де (Н.-Лев.). За́брость аж червоні́ла на дерева́х (Н.-Лев.). До те́бе ве́рну, як вбере́сь у брость-листо́к діброва (Млака). Молоде́нька, на́че пу́п'янок (Приказка). Квітки́ розкру́чували свої́ пу́п'яночки (Н.-Лев.). Не розів'є́шся, лю́бий мій кві́те, ізов'я́неш в зелено́чку (М. Вовч.). Розпу́куються вже бу́цики на троя́нді – бу́де цвісти́ ско́ро (Переясл.). За́в'язки фіґ показа́лись на фіґови́ні (Св. Пис.). По кущах випо́внюються розпу́ковочки, бро́стяться дерева́ (М. Вовч.). На весні́ бере́за бруньки́ наганя́є (Чуб.)]. *Выбрасывать, выбросить* **-чки** (*о дереве*) – брости́тися, набро́щуватися, набрости́тися, броста́тися, наброста́тися, бру́нитися, набру́нитися, набру́нькуватися, набру́ньчитися, при́щитися, напри́щуватися, напри́щитися. [Ви́шня почала́ вже брости́тись (Аф.). Ач як ря́сно набрости́лося – бу́де врожа́й на садовину́ (Лубен.). Де́рево бру́ниться Крол.). Де́рево вже набру́нькується (Манж.). Де́рево вже в буру́бушках (як почина́є напри́щуватись) (Козел.)]. *Имеющий много* **-чек** (*о дереве*) – бросна́тий.
Почкова́ние – бросткува́ння, брочкува́ння, пупкува́ння, щепі́ння.
Почкова́тый – 1) нирку́ватий, нирка́стий; 2) бросна́тий.
Почкова́ть – бросткува́ти, брочкува́ти, пупкува́ти, щепи́ти.
Почкови́дный, *анат.* – ниркува́тий.
По́чковый – 1) *анат.* – нирко́вий; 2) *бот.* – бростко́вий, брочко́вий, бруньковий. *См.* **По́чка.**
Почковью́н (*насек.* Phalaena tortrix) – сме́ртка.
Почмо́кать, -ся – поцмо́кати кого́, поцмо́катися з ким.
Почмо́кивать – цмо́кати, прицмо́кувати.
Почо́кать, -ся – поцо́кати, -ся.
По́чта – по́шта. *Пересылать по* **-чте** – сла́ти, пересила́ти по́штою. [Гро́ші по́штою шлють (Г. Барв.)]. *Возвратная, спешная* **-чта** – поворо́тна, спі́шна по́шта.
Почтальо́н – пошта́р (-ря́), (*разносчик почты*) листоно́ша (-ші, *м. р.*). *Быть* **-льо́ном** – поштарюва́ти.
Почта́мт – пошта́мт, головна́ пошто́ва конто́ра (в окру́зі, в губе́рні).
Почта́мтский – пошта́мтський.
Почта́рский – пошта́рський, поштарі́вський.
Почта́рь – пошта́р (-ря́).
Почтдире́ктор – поштдире́ктор.
Почтдире́кторский – поштдире́кторський.
Почте́ние – 1) (*действие*) пошанува́ння, вшанува́ння, упова́ження; *см.* **I. Почита́ть, Почти́ть.** [Наш То́дір як малюва́ння, тре́ба йому́ пошанува́ння, тре́ба його́ пошанува́ти, до бо́ку ху́стку да́ти (Грінч. III)]; 2) (*чувство уважения*) поша́на, пова́га, шано́ба, ша́на, (по)шано́вання, пова́жання до ко́го, до чо́го. [За се він варт ще бі́льшої поша́ни (Самійл.). До не́ї прили́пла яка́сь обле́сливість в розмо́ві й пова́га до пані́в (Н.-Лев.). Що-б то вчини́ти на озна́ку грома́дської до його́ шано́би (Куліш). Ні ві́ри в свя́тощі не ма́є, ні шано́би (Самійл.). У ньо́го й на ма́кове зе́рно нема́ шано́вання до грома́ди (Кониськ.)]. *Оказывать* **-ние** – віддава́ти, чини́ти пова́гу, поша́ну кому́, шанува́ти, поважа́ти кого́. [Оди́н поважа́є, а де́сять зневажа́є (Гліб.)]. *Мое* **-ние**! – моє́ пова́жання! *С истинным* **-нием** *остаюсь Вашим…* – з правди́вою поша́ною (пова́гою) Ваш… *Засвидетельствуйте моё* **-ние** *вашей супруге* – про́шу засві́дчити мою́ поша́ну ва́шій дружи́ні. *Обед, скажу вам, моё* **-ние** – обі́д, скажу́ вам, на про́чуд га́рний (таки́й, що куди́ твоє́ ді́ло).
Почте́нно – пова́жно, поче́сно.
Почте́нность – пова́жність, шано́вність, поче́сність, почти́вість, стате́чність, гі́[о́]дність, досто́йність (-ости).

Почте́нный – пова́жний, шано́вний, поче́сний, почти́вий, (*солидный*) стате́чний, гі[о́]дний, досто́йний. [Він чолові́к поче́сний (Черк.). За лито́вського панува́ння наставля́ли на́ші пре́дки на митропо́лії, єпи́скопства і архімандрї́ї стате́чних люде́й грома́дською вподо́бою (Куліш). Това́ришу наш го́дний та сла́вний (Федьк.)]. **-ный** *человек, гость* – пова́жний, шано́вний, поче́сний, стате́чний чолові́к, гість. **-ный** *возраст, лета* – пова́жний, поче́сний вік. **-ная** *седина* – поче́сна сивина́. **Почте́ннейший**! – добро́дію!

Почти́ – сливе́ *и* сливи́(нь), ма́йже, (*гал.*) май, пра́ве, так як, (*чуть не*) ма́ло не, тро́хи не, як не, ма́ло що не, замали́м не, (*без малого*) бе́змаль (не), без тро́шки. [Павла́ вона́ сливе́ й не ба́чила (М. Вовч.). Диви́вся на не́ї ма́йже несвідо́мо (Кониськ.). Ста́ли ми оба́ май у послі́ді (Федьк.). Сам як не в слід за ни́ми пішо́в (Свидн.). Ма́тери своє́ї я так як і не зазна́ла, бо мені́ було́ півго́да, як вони́ поме́рли (Звин.). Ну це так як і гото́ва ха́та, ті́льки побіли́ти тре́ба (Звин.). Вже-ж Уля́нка бе́змаль шість літ ма́є тепе́ра (Л. Укр.)]. **-чти́** *ничего* – сливе́ (ма́йже) ні́чо́го. **-чти́** *никогда* – сливе́ (ма́йже) ніко́ли. **-чти** *нигде* – ма́йже ніде́, ма́ло де. **-чти́** *все* – ма́йже все, ма́ло не все. [Гро́ші ма́ло не всі розтри́нькав (Куліш). Ма́ло не всю ніч не спав (Липовеч.). Ма́ло не всі чу́ли (Липовеч.)]. **-чти́** *совсем, вовсе* – ма́йже зовсі́м (цілко́м), ма́ло не зовсі́м, ма́ло не цілко́м. [Пісні́ та ду́ми про козакі́в та гайдама́ків позника́ли з наро́дньої па́м'яти ма́ло не цілко́м (Грінч.)]. *Он* **-чти́** *разорён* – він ма́ло (замали́м) не зруйно́ваний, він ма́йже зруйно́ваний. **-чти́** *всегда в этом ошибаются* – сливе́ завсі́ди (сливе́ раз-у-ра́з) в цьо́му помиля́ються. **-чти́** *каждый день* – сливе́ (ма́йже) що-дня́, ма́ло не що-дня́. **-чти́** *везде* – ма́йже всю́ди (скрізь), ма́ло не всю́ди, ма́ло не скрізь. **-чти́** *двадцать* – бе́змаль не два́цять.

Почти́тельно – шанобли́во, шановли́во, почти́во, з шано́бою, з поша́ною, з пова́гою.

Почти́тельность – шанобли́вість, шановли́вість, почти́в(н)ість (-ости). *Срв.* **Почте́ние.**

Почти́тельный – шанобли́вий, шановли́вий, поче́стливий, почти́в(н)ий. [Бу́де слухня́на й шановли́ва (Гр.)].

Почти́ть, *см.* **Почита́ть.**

Почтме́йстер – поштма́йстер, поштме́йстер.

Почтме́йстерский – поштма́йстерський, поштме́йстерський.

Почтме́йстерша – поштма́йстерка, поштме́йстерка.

Почто́ – (*почему*) чому́ (*и* чом), чого́; (*зачем, для чего*) на́що, наві́що, чого́, по́що.

Почтови́к – поштови́к (-ка́).

Почто́вый – пошто́вий. **-вая** *контора, станция* – пошто́ва конто́ра, ста́нція, по́шта. **-вый** *ящик* (*ящик для писем*) – пошто́ва скри́нька, скри́нька на листи́. **-вые** *лошади* – пошта́рські, пошто́ві ко́ні. **-вая** *подвода* – пошта́рка. *Ехать на* **-вых** – ї́хати пошта́рськими (кі́ньми), по́штою, пошта́ркою. **-вая** *дорога* – пошто́вий тракт (шлях). **-вая** *бумага* – листо́вний, листови́й, пошто́вий папі́р. *Налог для организации* **-вого** *сообщения* – пошто́ве (-вого).

Почтосодержа́тель – пошта́р (-ря́).

Почу́вствовать – почу́ти (*редко* спочу́ти), (*восчувствовать*) відчу́ти, учу́ти; (*зачуять*) зачу́ти, (*ощутить*) почути́ти що. [Бий його́ ду́жче, щоб почу́в (Харк.). Незаба́ром вона́ очути́лась і почу́ла, що їй хо́лодно і бік у не́ї боли́ть (Грінч.). Він відчу́в се́рцем той крик розпу́ки (*отчаяния*), що гли́боко таї́вся в се́рці його́ наро́ду (Коцюб.). Тепе́р і пани́ вчу́ли, що хліб ро́дить на мозоля́х (Кониськ.)]. **-вать** *себя как-л.* (*напр. хорошо, плохо, молодым и т. п.*), *по себе что-л.* – почу́тися як (*напр.* до́бре, зле, молоди́м і т. ин.), що. [Почу́лася, що не мо́же йти, що не змо́же ввійти́ в ту ха́ту (Грінч.)]. **-вать** *боль в ноге* – біль у нозі́ відчу́ти, почу́ти, почути́ти. **-вать** *в себе влечение к чему* – почу́ти в собі́ по́тяг до чо́го. **-вать** *в себе* (*свои*) *силы, любовь* – почу́тися на (свої́х) си́лах (на си́лі *и* на си́лу), на любо́ві. [(Квітка) почу́всь на свої́х вла́сних си́лах і дав до́бру озна́ку свого́ вели́кого да́ру (Куліш). На́дто вже бага́то люде́й почу́лося на любо́ві до Украї́ни (Рідн. Край)]. **-вать** *утомление, голод* – почу́тися на вто́му, на го́лод. **-вать** *влечение к добру, злу* – почу́тися на до́бре, на зле. [Так співа́й, щоб чолові́к на до́бре, а не на зле почу́вся (Куліш)]. **-вать** *свой живот, руки и т. д.* – почу́тися живота́, руки́. [Почу́єшся живота́, як іззіси́ (Борз.)]. **-вать** *себя беременною* – почу́тися. [Я вже почу́лась (Гр.)]. *И не* **-вал***, как заснул* – і не зчу́вся, як засну́в. *Дать себя* **-вать,** *см.* **Дава́ть. -вать** *расположение, симпатию, склонность к кому-л., к чему-л.* – сподо́бати, уподо́бати собі́ кого́, що, прихили́тися, приверну́тися до ко́го, до чо́го. [А я відра́зу приверну́лась до те́бе се́рцем за твою́ лагі́дність (Л. Укр.). Княги́ня ху́тко до його́ прихили́лась (Стор.)]. **-вать** *пресыщение жизнью, наслаждениями и т. д.* – знуди́ти сві́том, втіхами і т. д. **Почу́вствованный** – почу́тий, відчу́тий, учу́тий, зачу́тий. **-ться** – почу́тися, учу́тися. *В его словах мне* **-лось** *что-то…*– в його́ слова́х мені́ почу́лося (вчу́лося) щось… *Ошибка эта* **-вуется** *нашими потомками* (*отзовётся*) –

по́милка ця на́шим наща́дкам очу́титься, да́сться в знаки́.

Почуде́сить, почуде́сничать, почуди́ть – похимерува́ти, похиме́рити(ся), почудува́ти.

Почу́диться – зда́тися, (*привидеться*) приви́дітися, уздрі́тися, приу́здритися кому́, прияви́тися, (*послышаться*) причу́тися, почу́тися кому́, (*померещиться*) примрі́тися, приверзти́ся, поверзти́ся кому́. *Мне* **-лось** – мені́ здало́ся, уздрі́лося, приу́здрилося *и т. д.*

Почуди́ться – почудува́ти(ся), подивува́ти(ся) на ко́го, з ко́го.

Почу́ять – почу́ти, учу́ти, зачу́ти, (*носом*) заню́хати, зню́хати. *Срв.* **Чу́ять.** [Почу́ла душа́, що смерть за плечи́ма (Комар.). Ху́тко зачу́є кі́шка, де са́ло (Номис). Заню́хав біду́, як той сліпи́й ковбасу́ в борщі́ (Франко)].

Пошаба́шить – оброби́тися, відроби́тися, пошаба́шити, (*в субботу*) посубо́тіти. *Мы уже* **-шили** – ми вже відроби́лися *и т. д.*, у нас вже по робо́ті.

Пошага́ть – поступа́ти, поту́пати, поди́бати, (*усилит.*) попоступа́ти, попоту́пати, поподи́бати; попойти́. *Срв.* **Шага́ть.** *Вам придётся порядком* **-га́ть,** *чтобы дойти туда* – вам доведе́ться чима́ло попойти́ (*фамильярно*: попосо́вати нога́ми), щоб туди́ доста́витися.

Пошале́ть – пошалі́ти, подурі́ти, поторопи́тися (яки́йсь час). *См.* **Шале́ть.**

Поша́ливать, пошали́ть – 1) пустува́ти, жирува́ти, гарува́ти, чмутува́ти, дурі́ти (и́ноді, ча́сом); попустува́ти, пожирува́ти, погарува́ти, почмутува́ти, подурі́ти (яки́йсь час); (*подурачиться*) дурнува́ти, подурнува́ти, (*пошутить*) жартува́ти, пожартува́ти. [Закорти́ть дити́ні попустува́ти (Кониськ.)]; 2) свaво́лити, посваво́лити, грабува́ти, пограбува́ти, розбива́ти, порозбива́ти (яки́йсь час). *У нас не всё благополучно*: *ребята* **-вают** – у нас не все гаразд – хло́пці сваво́лять (грабу́ють, розбива́ють).

Поша́рить – пони́шпорити, пошпо́ртати по чо́му, де, (*пощупать, напр. в кармане*) пола́пати, пома́цати, (*порыться*) покопа́тися (в кеше́ні), (*везде*) ви́нишпорити (всю́ди). *Срв.* **Ша́рить.** [По всіх за́кутках пони́шпорила – ніде́ нічо́го не знайшла́ (Харк.)].

Поша́ркать – почо́вгати, *см.* **Ша́ркать.**

Поша́тывание – похи́тування, хита́ння, хилита́ння, хиба́ння, колива́ння (-ня).

Поша́тывать, пошата́ть *и* **пошатну́ть** – похи́тувати, хита́ти, похита́ти, похитну́ти, схитну́ти, хитну́ти, (*обыкновенно с отрицанием*) ухитну́ти кого́, що; (*покачнуть*) хибну́ти, схибну́ти, похибну́ти що. *Срв.* **Шата́ть. -та́ть** *гвоздь* – похита́ти гвіздо́к. **-ну́ть** *веру, несокрушимость духа* – похитну́ти, схитну́ти ві́ру, незло́мність ду́ха. **-ну́ть** *авторитет чей-л.* – захита́ти чий авторите́т. **Поша́танный** *и* **поша́тнутый** – похи́таний, похи́тнутий, схи́тнутий.

Поша́тываться, пошата́ться, пошатну́ться – 1) похи́туватися, хита́тися, похита́тися, похитну́тися, схитну́тися, хитну́тися, (*обыкновенно с отрицанием*) ухитну́тися; (*покачиваться*) хилита́тися, похилита́тися, хилитну́тися, колива́тися, поколива́тися, коливну́тися, хиба́тися, хибну́тися, схибну́тися, похибну́тися, (*только о людях нетвёрдо стоящих на ногах*) зато́чуватися, заточи́тися, точи́тися, поточи́тися куди́, до чо́го. **-ваясь** *подходить, подойти к кому, к чему* – підто́чуватися, підточи́тися до ко́го, до чо́го. [Пішла́ зле́гка похи́туючись, мов п’я́на (Черкас.). Гнат, колива́ючись мов п’я́ний, попле́нтавсь додо́му (Коцюб.). Кла́дочка схитну́лась, сестри́ця втону́ла (Гр.). Пливе́ чо́вен води́ по́вен, коли́-б не схитну́вся (не схибну́вся) (Чуб.). Ой оре́ міщани́н та й зато́чується (Чуб.). П’я́ний поточи́вся і впав (Грінч.)]. *Этот удар заставил его* **-ну́ться** – цей стуса́н приму́сив його́ схитну́тися (похитну́тися, схибну́тися, заточи́тися, поточи́тися). *Его вера* **-ну́лась** – його́ ві́ра схитну́лася, похитну́лася, захита́лася. **-нуться** *в вере* – схитну́тися, похитну́тися, захита́тися у ві́рі. **-ну́ться** *на трудном пути* (*переносно*) – схибну́тися (схиби́ти) на непе́вній доро́зі. *Здоровье* **-ну́лось** – здоро́в’я упа́ло, занепа́ло, схитну́лось, похитну́лось. **-ну́вшийся** *авторитет* – захи́таний авторите́т; 2) **пошата́ться** – (*пошляться*) пове́штатися, потиня́тися, пошала́тися, помота́тися. [Пове́штався я ту́течки чима́ло на своє́му віку́ (Сторож.). Між людьми́ помота́ється, – звича́їв набира́ється (Гр.)].

Пошвы́ривать, пошвыря́ть – шпурля́ти (ча́сом, и́ноді), пошпурля́ти, швирга́ти, пошвирга́ти, ки́дати, поки́дати що.

Пошеве́ливание – воруші́ння, ворýхання, ру́хання.

Пошеве́ливать, -ся, пошевели́ть, -ся, пошевельну́ть, -ся – воруши́ти, -ся (часом, и́ноді), поворуши́ти, -ся, зворуши́ти, -ся, ворýхати, -ся, ворухну́ти, -ся, зворухну́ти, -ся, (*двигать*) руша́ти, -ся, поруша́ти, -ся, ру́шити, -ся, пору́шити, -ся, зру́шити, -ся, ру́хати, -ся, пору́хати, -ся, рухну́ти, -ся, зрухну́ти, -ся, (*о мн.*) поворуши́ти, -ся, поворухну́ти, -ся, пору́шити, -ся. [Не мо́же ворухну́ти ні рукою́, ні ного́ю (Франко). Аби́ поворуши́лись, аби́ слове́чко між собо́ю заговори́ли, за́раз пани́ й гри́мають (М. В.). Аж замори́всь від нату́ги, а все́-таки не зворухну́в то́рби (Стор.). Вітере́ць квітку поруша́ (Крим.). Стої́ть на́че вко́пана – не ворухне́ться (Конис.). Гнат пору́шився (Коцюб.)]. **-ну́ть** *рукою, ногою* –

ворухну́ти, ру́шити, повести́ руко́ю, ного́ю. *И пальцем не* **-ну́ть** – і пу́чкою не кивну́ти, і не кивну́тися, і за холо́дну во́ду не взя́тися, і з-під па́зурика собі́ не ви́колупати. [Ма́єш бу́день – роби́, а в неді́лю лежи́, сиди́ і не кивни́сь (Коцюб.)]. **-ливайся**! – воруши́сь! ру́хайся! ки́вайся!
Пошевели́ть, -ся, *см.* **Пошеве́ливать, -ся.**
По́шевни – гла́бці́ (-бців *и* -бе́ць), глабча́сті са́ни, широ́кі санки́ ви́стелені лу́бом.
Поше́ина, *см.* **Заше́ина, Затре́щина.**
Пошё[о́]л, *см.* **Пойти́.**
Пошелесте́ть – пошелесті́ти (-лещу́, -сти́ш), (*пошуршать*) пошамоті́ти, поша́мрати, пошамши́ти.
Пошелуди́веть – пошолуди́ві́ти (-ві́ю, -ві́єш).
Пошелуши́ть (*известн. вр. или всё*) – полу́щити (де́який час, усе́), (*часть ч.-н.*) влу́щити чого́. [Влу́щити горо́ху до борщу́, на ва́рево]. **-ться** – полу́щитися.
Пошепеля́ть – пошепеля́ти, пошепеля́віти (де́який час).
Пошепта́ть – пошепоті́ти (-почу́, -ти́ш), пошепота́ти (-почу́, -по́чеш), пошепта́ти (що, де́який час). [Жінки́ щось пошепоті́ли промі́ж се́бе]. **-ться** – пошепоті́тися, пошепота́тися, пошепта́тися.
По́шептом – по́шепки. [По́шепки сказа́ла (Г. Барв.)].
Пошере́ножно – шере́гами, ла́вами.
Пошерша́веть, пошерша́виться – поше́рхнути, пошаршаві́ти (-ві́ю, -ві́єш).
Пошерша́вить – пошарша́вити (-влю, -виш) що.
По́ши́б – (*манера, образец*) кшталт (-ту), шталт, штиб (-бу), штем, штиль (-лю), стать (-ти), (*стиль*) стиль; (*способ*) спо́сіб (-собу), роб (-бу), по́бит (-ту); *срв.* **Мане́ра, Стиль.** *Письмо не того* **-шиба** – писа́ння не того́ шти́бу (Ном.). *Все одного* **-шиба** *люди* – всі на оди́н кшталт (шталт і т. д.), всі на оди́н копи́л ро́блені, всі одни́м ми́ром ма́зані. *Делать что-л., каким.-л.* **-бом** – роби́ти що на яки́йсь кшталт *и т. д.*, роби́ти яки́мсь ро́бом, по́битом, спо́собом. *Икона греческого* **-ба** – о́браз гре́цького сти́лю. *Рисовать на греческий* **-шиб** – малюва́ти на гре́цький кшталт (спо́сіб, штиб). *Чёрносотенного* **-ба** – чорносоте́нного шти́бу. *Дама высокого* **-ба** – висо́кого шти́бу (висо́кого колі́на) да́ма. *На свой* **-шиб** – на свій копи́л, на свій штиб, роб.
Пошива́ть – ши́ти пово́лі, и́ноді, часа́ми.
Поши́вка – (*действ.*) шиття́, пошиття́ (-тя́), шитво́ (-ва́).
Поши́вочный, -ная *мастерская* – шва́льня.
Поши́кать – поши́кати, поси́кати.
Пошинкова́ть (*капусту*) – пошаткува́ти (капу́сту).
Пошипе́ть – пошипі́ти, (*о жире, масле на огне*) пошкварча́ти, пошваркоті́ти, (*о змее*) посича́ти.
Поши́ть – (*всё*) поши́ти (все), (*известн. время*) поши́ти, поши́тися (яки́йсь час). [Поши́лась Мару́ся так ще з годи́ну (Грінч.)]; (*сделать*) спра́вити, (*о мн.*) посправля́ти що. [Тре́ба мені́ спра́вити нову́ бі́лу су́кню (Н.-Лев.)]. *Пошитый* – поши́тий; спра́влений.
Пошко́лить – постру́нчити, помуштрува́ти, поцві́чити.
Пошлёпать – 1) (*по грязи*) побрьо́хати (грязю́кою); 2) *кого* (*потрепать по плечу*) – попле́скати кого́ (по пле́чах); *срв.* **Потрепа́ть, Похло́пать.**
Пошле́ть – гиді́ти, роби́тися (става́ти) ни́цим, бана́льним, безсоро́мним *и т. д.* (*см.* **По́шлый**); *срв.* **Опошля́ться.** *Остряки день ото дня* **-шле́ют** – доте́пники з дня на день стаю́ть (ро́бляться) бана́льнішими, тривія́льнішими.
По́шлина – (*таможенная*) ми́то, (*высокая*) проми́то (*стар.*); (*вообще налог*) опла́та; *срв.* **По́дать, Нало́г.** [Пра́во оде́ржувати крам з-за кордо́ну без ми́та]. *Судебная* **-на** (*стар.*) – судова́ опла́та, судове́ (-во́го), пере́суд, пере́судок (-дка), пере́суддя, при́суди (-дів). *Гербовая* **-на** – гербова́ опла́та. *Обложить* **-ною** *что-л.* – накла́сти, наки́нути ми́то на що, обми́тити що. *Сборщик* **-ны,** *см.* **По́шлинник.**
По́шлинник – ми́тник (-ка).
По́шлинный – ми́тний, митови́й. [Ми́тна полі́тика]. **-ный** *сбор* – ми́тний прибу́ток.
По́шло – заяло́жено, уте́рто, затя́гано, бана́льно, тривія́льно; паску́дно, безсоро́мно, безе́цно; ни́цо, пі́дло; вульга́рно. (*Оттенки, см.* **По́шлый**).
По́шлость – заяло́женість, уте́ртість, бана́льність, тривія́льність (-ности); безсоро́мність, гидо́тність, безе́цність (-ности), паску́дство; ни́цість, пі́длість (-лости); вульга́рність (-ности). (*Оттенки, см.* **По́шлый**).
По́шлый – (*общеизвестный*) заяло́жений, уте́ртий, затя́ганий, буде́нний, бана́льний, тривія́льний; (*неприличный, похабный*) него́жий, непристо́йний, безсоро́мний, безе́цний,

паску́дний; (*подлый, низкий*) ни́ций, безли́чний, пі́длий; (*вульгарный*) вульга́рний. **-шлые** *шутки* – уте́рті (бана́льні) жа́рти; (*неприличные*) безсоро́мні, вульга́рні жа́рти. **-шлый** *человек* – безе́цна, ни́ца люди́на; *см.* **Пошля́к. -шлый** *дурак* – ду́рень заплі́шений.
Пошля́к – (*похабник*) паску́дник, соромі́тник, безе́цник; (*низкий, подлый*) ница́к, ницько́.
Пошля́ться – пошве́нда[я]ти, пове́штатися, потиня́тися; *срв.* **Пошата́ться.** [Пошве́ндяв з рік без пра́ці].
Пошля́чка – (*срамница*) паску́дниця, соромі́тниця, безе́цниця; (*подлая, низкая*) ни́ца жі́нка.
Пошныря́ть – поша́стати, поша́статися, пони́шкати, пони́кати.
Поштемпелева́ть – пошта[е]мпува́ти, поштемплюва́ти що.
Поштó́пать – пошто́пати, поцерува́ти; *срв.* **Што́пать.**
Пошто́фно – ква́ртами, на ква́рти.
Поштукату́рить – поштукату́рити, потинькува́ти, повапнува́ти що, яки́йсь час.
Поштормова́ть – поштурмува́ти.
Пошту́чно – шту́ками, від шту́ки. *Работать* **-но** – роби́ти від шту́ки. *Продавать* **-но** – продава́ти шту́ками.
Пошту́чный – відшту́чний, від шту́ки. **-ная** *плата* – пла́та від шту́ки, відшту́чна пла́та.
Пошуме́ть – (*о неодушевл. предмет.*) пошумі́ти, пошелесті́ти; (*о людях*) погаласува́ти, погомоні́ти; *см.* **Шуме́ть.** [Пошумі́в ліс та й зати́х. Пошелесті́ти захоті́в і просторі́кать заходи́вся (Глібов)].
Пошурша́ть – пошамоті́ти, пошамши́ти, пошаруді́ти, пошурча́ти, пошурхоті́ти (яки́йсь час); *см.* **Шурша́ть.**
Пошути́ть, *см.* **Пошу́чивать.**
По-шутовски́ – по-блазе́нському, по-блазе́нськи, мов (на́че) бла́зень.
Пошу́чивать, пошути́ть – жартува́ти (и́ноді, зле́гка), пожартува́ти, шуткува́ти, пошуткува́ти, штукува́ти, поштукува́ти з ко́го (*над кем*), з ким (*с кем*). [Пожартува́в тро́хи з старо́ї (Коцюб.). З панянка́ми пожарту́єм (Шевч.)].
Пошушу́кать – пошушу́кати, пошепта́тися. **-кивать** – шушу́кати(ся), шепта́тися (и́ноді). [Мо́лодь у куто́чку все щось шушу́кає].
Поща́да – оща́да, оща́док (-дку), (*реже*) поща́да, поща́док (-дку); ((*по*)*милование*) ми́лування, по[з]ми́лування; (*милость*) ла́ска, ми́лі[о]сть, милосе́рдя. [Як скоримо́сь, то зми́лування бу́де (Грінч.). Бог не без ми́лування. Виго́вський Пушкарі́вців без оща́дку руба́в (Куліш). Ту́ча так і лле́, без поща́дку (Звин.)]. *Нет* **-ды** – нема́ поми́лування, нема́ оща́дку кому́. *Без* **-ды** – без оща́дку, без оща́ди, без поща́дку. *Дать* **-ду** *кому, см.* **Пощади́ть, Поми́ловать.** *Он никому не даёт* **-ды** – він ніко́го не жа́лує, не ми́лує, ні до ко́го жалю́ не ма́є.
Пощади́ть – ощади́ти, поми́лувати, пожа́лувати, ужа́лувати кого́, що; (*поберечь*) пошанува́ти, поберегти́ що *и* чого́; *срв.* **Поми́ловать, Пожа́ловать.** [Налива́й не ощади́ть і бра́та (Куліш). Во́вчики-бра́тіки, поми́луйте мене́, не ї́жте]. **-ди́ть** *жизнь чью* – подарува́ти кого́ життя́м, го́рлом, душе́ю, к животу́ зво́лити кого́ (Рудч.), врятува́ти життя́ кому́. [Бери́ гро́ші, аби́ дарува́в душе́ю (Черкас.)]. **-ди́те**! – поми́луйте! зми́луйтеся! ма́йте ла́ску! згля́ньтеся!
Пощебета́ть – пощебета́ти (яки́йсь час).
По-щегольски́ – дже́нджиком, фе́ртом, дженджури́сто, чепури́сто.
Пощеголя́ть – подженджерува́ти, похверцюва́ти, почепури́тися, похизува́тися; *срв.* **Пофранти́ть.** *Любящий* **-ля́ть** – дженджури́стий, дзиндзюри́стий.
Пощекота́ть – поло[е]скота́ти кого́, що.
Пощёлкать, *см.* **Пощёлкивать.**
Пощёлкивание – 1) виля́скування, вихльо́скування, вилу́скування: 2) викля́скування, кла́цання, цо́кання, цокоті́ння; 3) (*орехов и т. п.*) лу́скання, луза́ння; 4) (*о соловье*) тьо́хкання.
Пощё[о́]лкивать, пощелка́ть *и* **Пощё[о́]лкать** – 1) (*кнутом*) виля́скувати, поля́ска́ти, (*только несов.*) вихльо́скувати, витра́хкувати, (*гал.*) вилу́скувати батого́м; 2) (*пальцами, языком*) викля́скувати, кля́скати, покля́скати; (*пальцами*) кло́кати, покло́кати; (*только языком*) поцмо́ктувати, поцмокта́ти; (*зубами*) кла́цати, покла́цати, цо́кати (цокоті́ти), поцо́кати, кля́мцати, покля́мцати, кла́нцати, покла́нцати; (*чем-л. металлич. и т. п.*) цо́кати, поцо́кати, вицо́кувати, кля́мцати, покля́мцати. [Замки́ (колодки́) цо́кають (кля́мцають). Я́тіль (*дятел*) на де́реві вицо́кує. Панотці́ ті́льки поцмо́ктували (Свид.)]; 3) (*потрескивать*) лу́скати (и́ноді), полу́скати, лупа́ти, полуща́ти; *см.* **Потре́скивать.** [Горі́хи луща́ть під нога́ми]; 4) (*орехи, семячки*) лу́скати, полу́скати, луза́ти, полуза́ти

(горі́хи, насі́ння). [Дівча́та луза́ють насі́ння та горі́хи (Грінч.)]; 5) (*о соловье*) витьо́хкувати, тьо́хкати, потьо́хкати; 6) (*давать щелчки*) дава́ти щи́глика, щи́гля (сапа́тки, цо́пки), надава́ти щи́гликів *и т. д.* кому́.

Поще́ние – по́стування, по́щення.

Пощепа́ть (*полено*) – поскі́па́ти, (*провинц.*) пощеля́ти. [Поскіпа́й полі́нце, то й розпа́лиш у гру́бі].

Пощёчина – поли́чник, ля́пас (*и* поля́пас), ля́панець (-нця), лящ (-ща́), (*грубо*) на́мордень (-дня), морда́с (-са́), морда́ч (-ча́), поморда́сник. *Давать, дать* **-чину** – дава́ти, да́ти в лице́, дава́ти, да́ти ля́паса, ляща́ (у пи́ку, по пи́ці) *и т. д.*, на́мордня, мордаса́ *и т. д.* кому́. *Надавать* **-чин** – наля́скати, (*многим*) поналя́скувати кому́, (*шутл.*) ля́панцями, наморда́сниками нагодува́ти кого́. *Получить* **-чину** – діста́ти в лице́, діста́ти (зла́пати, з'ї́сти) ля́паса, ляща́ *и т. д.*

Пощипа́ть, *см.* **Пощи́пывать.**

Пощи́пывание – щипа́ння, ску́бання, ску́банка, ску́бка.

Пощи́пывать, пощипа́ть – щипа́ти (і́ноді), пощи́пувати, пощипа́ти, (*чаще о волосах, шерсти перьях*) ску́бти, поску́бти. [Кі́зочка щипа́є (скубе́) трави́цю. Гірчи́чник до́бре щипа́є. Моро́з, щипа́є (куса́є) за па́льці. Поскубли́ ку́рку].

Пощу́пать, *см.* **Пощу́пывать.**

Пощу́пывание – ма́цання, пома́цування, ла́пання, пола́пування.

Пощу́пывать, пощу́пать – ма́цати (і́ноді, зле́гка), пома́цувати, пома́цати, ла́пати (і́ноді, зле́гка), пола́пувати, пола́пати, (*один раз*) мацну́ти, лапну́ти кого́, що за що, у чо́му; (*себя, друг друга*) пома́цуватися, пома́цатися, пола́пуватися, пола́патися, (*один раз*) мацну́тися, лапну́тися. [А да́йте я пома́цаю вам ру́ку (Куліш). Пола́пала за ребро́. Пола́пав у гаманці́, в кеше́ні]. **-пал** *себе голову* – пома́цався за го́лову. [Пома́цується за ні́здрі (*пощупывает себе ноздри*) та й погляда́є на па́льці, чи не йде кров з но́са (Свидн.)].

Поэ́зия – пое́зія (-ії). [Наро́дня пое́зія. Пое́зія почуття́ (Л. Укр.)].

Поэкзаменова́ть – поекзаменува́ти, поіспитува́ти, по(с)пита́ти кого́ (яки́йсь час).

Поэконо́мничать, -мить – попильнува́ти оща́дности, приощади́ти, поеконо́мити, погосподарюва́ти оща́дно.

Поэ́ма – пое́ма.

Поэскадро́нно – ескадро́нами, на ескадро́ни.

Поэ́т – пое́т, пое́та (-ти), (*ирон.*: *пиита*) пії́т, пії́та (-ти); (*стихотворец*) віршов(н)и́к; (*певец*) співе́ць (-вця́), співа́к, кобза́р (-ря); (*плохой подражатель*) підспі́вач. *Принадлежащий* **-ту** – пое́тів (-това, -тове) співе́[а́]цький. [Душа́ пое́това свята́я (Шевч.). Співе́цька сла́ва (Л. Укр.)].

Поэте́сса – пое́тка, поете́са.

Поэтизи́рование – поетизува́ння.

Поэтизи́ровать – поетизува́ти (-зу́ю, -зу́єш). **-рованный** – поетизо́ваний.

Поэти́чески – поети́чно.

Поэти́ческий – (*поэтичный*) поети́чний; (*свойственный поэту*) поети́чний, співе́[а́]цький. [Поети́чний о́пис. Поети́чні фра́зи. Тала́н поети́чний. Тала́н співа́цький (Л. Укр.)]. **-кое** *произведение* – поети́чний у́твір, твір. **-кая** *вольность* – поети́чна ві́льність.

Поэти́чность – поети́чність (-ности). [Наро́дня поети́чність (Крим.)].

Поэти́чный – поети́чний. **-чно** – поети́чно.

Поэ́тов – пое́тів (-това, -тове).

Поэ́тому – тому́ (а тому́), через те, тим, отти́м, о́тже, тож, то, от, для то́го; *срв.* **Потому́**. [А тому́ піди́ й скажи́ йому́. На всіх (робо́ти) не стає́, тим і тре́ба поспіша́тися (Загірня). Це – моє́, от я і порядку́ю. Тож не дивни́ця, що геро́їня в ме́не закоха́лась (Крим.)]. **-му**-*то* – тому́-то, ти́м-то, то́ж-то. [Тим-то він таки́й бага́тий].

Появле́ние – 1) поя́ва, з'я́ва, по́яв (-ву), з'я́влення, поя́влення; (*из-за чего*) витика́ння. [Поя́ва на ра́днику драгу́нів (Черк.). Поя́в Шевче́нка в літерату́рі (Куліш). Поя́влення жанда́рма (Франко)]; 2) об'я́влення, проя́влення; прокида́ння. **-ние** *тифа в городе* – провида́ння (поя́ва) ти́фу в мі́сті; 3) (*возникновение*) повста́ння, поста́ння, наста́ння́, ви́ник (-ку), ви́никнення, *неок.* виника́ння, повстава́ння. [Настання́ в По́льщі єзу́ї́тства (Куліш)]. **-ние** *мира* – наста́ння́, повста́ння сві́ту. **-ние** *новых миров* – виника́ння нови́х світі́в. **-ние** *на свет кого* – наро́дження кого́ *или* з'я́влення на світ кого́. **-ние** *денег у кого* – поя́ва у ко́го гро́шей.

Появля́ть, появи́ть – появля́ти, появи́ти; *см.* **Пока́зывать, Выка́зывать.** [Сти́дно й о́чі появи́ти (Ном.)].

Появля́ться, появи́ться – 1) (*показываться, становиться видным, предстать*)

з’являтися, з’явитися (*редко* появлятися, появитися), виявлятися, виявитися, уявлятися, уявитися, виникати, виникнути *и* виникти, (*о мн.*) поз’являються *и т. д.* [На небі з’являються зорі (Коцюб.). Бабуся з’явилась на дверях (Л. Укр.). В одному з товстих місячників з’явилася дуже прихильна оцінка поетичних писань Лаговського (Крим.). Оддаль виявляються озера (Стор.). На вулиці чорна свита виявилась одна й друга (М. Вовч.). З високих черешень уявилася Марта (М. Вовч.). З-за кущів виникла висока постать (Н.-Лев.). Як не уявиться він завтра, то й зовсім його не ждіть (Звин.)]; (*показываться*) показуватися, показатися, (*из-за чего-л.*) витикатися, виткнутися, виступати, виступити, (*во множестве*) висипати, висипати, (*внезапно*) вириватися, вирватися; нагодитися; *срв.* **Показываться.** [Покажеться висока двугорба гора (Крим.). Сонце почне витикатись (Мнж.). У сю хвилину я витикався на двері (Грінч.). Зорі висипали на небі (Н.-Лев.). Вирвався, як Пилип з конопель (Ном.)]. **-виться** *вдруг* (*тут как тут*) – уродитися, вигулькнути, гулькнути. [Як де сама зостануся, так і він тут уродиться (Грінч.). Зразу вродився веселий настрій (Васильч.). Вигулькнув із моря]. **-ться** *куда* – (*показывать нос*) потикатися, поткнутися куди. [Хай до нас не потикається]. *Изредка* **-ться** – навертати, навернути куди. [Хіба обідати та на ніч наверне додому (Мирн.)]. **-виться** *на свет* – з’явитися на світ, виявитися на світі, по[на]родитися на світ. **-вилась** *молодая луна* – молодик народився. **-ляться, -виться** *перед чьим-л. взором* – ставати, стати, поставати, постати кому перед очима; 2) (*об’являться, обнаруживаться*) об’являтися, об’явитися, проявлятися, проявитися, (*чаще о болезнях*) прокидатися, прокинутися, (*о болезнях, страхе, вредных насекомых, сорных травах и т. д.*) укидатися, укинутися, (*во множ.*) кинутися, забуяти; *срв.* **Обнаруживаться.** [Об’явиться новий філософ (Н.-Лев.). Проявилася в Англії «чорна смерть» – чума (Доман.). У тебе самого проявилася істерика (Крим.). Сивий волос почав укидатися. Укинувся черваk у хліб. Страх у серце вкинувся (М. Вовч.)]. *В городе* **-вился** *тиф* – в місті прокинувся тиф. **-ются** *кражи* – прокидаються крадіжки. **-ляется** *болезнь* – про[и]кидається х(в)ороба. **-вились** (*во множестве*) *сорные травы* – кинулись, забуяли бур’яни; 3) (*возникать*) з’являтися, з’явитися, поставати, постати (*и* повставати, повстати), наставати, настати, ставати, стати, виникати, виникнути *и* виникти, (*иногда*) прокидатися, прокинутися; *срв.* **Возникать.** [З’являються поважні літературні видання (Єфр.). Повстають нові видавництва (Єфр.). Перш ніж настав світ (Єван.). Прокидаються подекуди нарікання на громадський нелад (Єфр.)]. **-лись** *новые обычаи* – зайшли (настали, постали) нові звичаї. **-ляется** *желание, мысль* – прокидається бажання, думка. **-ляется** *мода, потребность* – заходить мода на що, потреба; 4) (*браться, взяться*) братися, взятися, заводитися, завестися, (*о мн.*) позаводитися. [Козаки беруться не знать звідкіля (Куліш). Десь узялись нові сили, енергія (Коцюб.). Звідкіля це ти узявся? Відколи султани позаводилися на сході (Крим.)]. *Откуда* **-лись** *у него деньги*? – звідки в його взялися, завелися гроші? **-лись** *деньжонки* – завелися грошенята. **-ляется** *желание уснуть* – сон (на сон) береться. **-ются** *ссоры* – беруться сварки. *Недавно* **-вившийся** – новітній. [Це новітній пан (Гуманщина)]. *До того времени* **-вившийся** – дотихчасовий. *То* **-ляясь,** *то исчезая* – прогульком. [Місяць прогульком з-за хмари виглядав (Грінч.)].

Поягниться – покотитися; *см.* **Ягниться.**

Поякшаться – злигатися, полигатися з ким.

Пояриться – 1) *на кого* – полютувати на кого; 2) (*побыть в чувствен. возбужд.*) поярувати.

Поярковый – поярковий, ягнячий, яротинний. [Пояркові брилі. Ягнячий пояс].

Поярок – яротина, поярок (-рку), вовна з ярки.

Пояс – 1) (*вообще*) пояс (-са); (*кожаный узкий*) пас, пасок (-ска), паска, попруга; (*кожаный с карманами*) черес (-са) (*ум.* чересок (-ска), ре[а]мінник, ремінь (-меня); (*ремённый*) ретяг, ретязь (-зя), (*ум.*) ретязок (-зка); (*всякое опоясание*) підперіз, підперізок (-зка); (*чаще тонкий*) перез, перезок (-зка), підперізка; (*из кромки, нитяный*) окравка, окрайка, крайка; (*в юбке*) обшивка; *см.* **Опояска, Кушак.** [Стан підперезаний поясом червоним (М. Вовч.). Від Спаса та й рукавиці за паса]. *Предохранительный, спасательный* **-яс** – убезпечальний пояс. *Заткнуть за* **-яс** *кого* – заткнути за пояс кого; (*превзойти*) заломити, закасувати кого чим. [Усіх за пояс заткне (П. Мирн.). Всіх дівчат заломила своїм станом і красою (Г. Барв.)]. *Прихватывать, прихватить* **-сом** – приперізувати, приперезати що. *Кланяться в* **-яс** – кланятися, вклонятися до пояса; 2) *см.* **Поясница**; 3) *геогр.* – (*климатич.*) смуга. [Гаряча, холодна смуга]. *Горный* **-яс** – гірське пасмо, гірська пасмуга, пасмо (пасмуга) гір; 4) *архит.* – пояс, опасання; 5) (*полосы на животных, на материи*) смуги; *см.* **Полоса.**

Поя́са́ть, *см.* **Опоя́сывать.**
Пояси́шко – пояси́на, поящá (-щáти), паси́на. [Опанчи́на рогозóвая, пояси́на хмельóвая].
Пояскóвый, поясóвый – пояскóвий, поясóвий, пасови́й.
Поясне́ние – поя́снення, ви́яснення, з'ясувáння; (*освещение в каком-л. духе*) ви́світлення; (*истолкование*) тлумáчення, товмáчення (-ня). **-нием** *этому может быть* – за поя́снення цьому́ мóже бу́ти (Єфр.).
Поясне́ть – пояснíти, (*ещё сильнее*) пояснíшати; (*о погоде*) розгоди́нитися, розпогóдитися, ви́погодитися. [Дні пояснíшали].
Поясни́к – пóясник (-ка), хто рóбить або торгу́є поясáми, пáсками.
Поясни́тельный – поясня́льний, поя́снювальний, з'ясувáльний. [Поясня́льна зáпи́ска].
Поясни́ть, *см.* **Поясня́ть.**
Поясни́ца – пóпере́к, кри́жі (-жів), хрестки́ (-кíв). [Пóпере́к боли́ть (Тесл.)].
Поясни́чный – поперéковий, крижови́й. **-ные** *позвонки* – поперéкові в'язки́.
Пояснóй – поясни́й, до пóяса, до пáса. **-нóй** *поклон* – у[по]клíн до пóяса. **-ной** *портрет* – портрéт до пóяса. **-ное** *изваяние* – погру́ддя.
Поясня́ть, поясни́ть – з'ясóвувати, з'ясувáти, вия́снювати *и* вияснá́ти, ви́яснити, поя́снювати *и* поясня́ти, поясни́ти, ясни́ти, з'ясни́ти, (*освещать*) висвíтлювати *и* висвітля́ти, ви́світлити, висвíчувати, ви́світити, (*истолковывать*) товмáчити, витовмáчувати, ви́товмачити, тлумáчити, ви́тлумачити комý що. [Давáй ясни́ти нам та бáба, як і що і до чóго (Гр.). Ви прóсто все і кóротко з'ясни́ли (Куліш)]. *Суметь* **-ни́ть** – доказáти. [Не докажý вам, яки́м рóбом добрó Мáрченків перейшлó до нóви́х панíв (Кониськ.)]. **Пояснённый** – з'ясóваний, ви́яснений, поя́снений, з'я́снений, ви́світлений, ви́свічений, ви́товмачений, ви́тлумачений. **-ться** – з'ясóвуватися, з'ясувáтися, бу́ти з'ясóваним, вия́снюватися *и* вияснá́тися, ви́яснитися, бу́ти ви́ясненим *и т. д.*
Поя́ть, *стар.* – поня́ти, узя́ти.
Прабáба, прáбáбка, прáбáбушка – прáбаба, прáбабка.
Прабáбий, -бáбничий – прáбабин, прабáбський.
Прáвда – прáвда (*ум.* прáвдонька, прáвдочка, правди́ця). [Все зги́не, тíльки прáвда зостáнеться (Номис). Скíльки в рéшеті дíрочóк, стíльки у їх правдочóк (Г. Барв.). Тíлько в дівонькáх правди́ці, кíлько в коновкáх води́ці (Чуб.)]. *Совершенная. чистая* **-да** – щи́ра (щирíсінька), нестемéнна прáвда. *Не полная* **-да** – щербáта прáвда, несповнá прáвда. *Он не всегда говорит* **-ду** – він не завсíди кáже прáвду (кáже по прáвді). **-да** *ли это*? – чи цьому́ прáвда? чи вонó справедли́во? [Не знáю, чи вонó справедли́во, кáжуть, що чумá си́льна йде (Чигир.)]. **-да** *ли, что он умер*? – чи прáвда, що він умéр? *Не* **-да** *ли*? – а прáвда-ж? егé-ж прáвда? егé-ж так? *Не* **-да** *ли, что он очень умён*? – а прáвда-ж, він ду́же розу́мний? **-да***, что…* – прáвда, що…, справедли́во, що… [Так ти́хо, так я́сно, – ду́має собі Гордíй, – справедли́во, що святи́й вéчір (Васильч.)]. *По* **-де** *сказать или говоря* **-ду** – сказáти прáвду, (як) напрáвду сказáти, прáвду (напрáвду, по прáвді) кáжучи, (*собственно*) су́ще, (*искренно говоря*) по щи́рості кáжучи. [Сказáти прáвду, я ще не помíтив, щоб він своїм страстя́м кори́вся (Куліш)]. *В* **-ду**, *на* **-ду** (*в самом деле*) – спрáвді, спрáвжки, наспрáвжки́, наспрáвжнє, як наспрáвжнє, дíйсно. *Сказать кому всю* **-ду** *матку* – сказáти ущи́пливу прáвдоньку, (*образно*) ви́читати отченáша, (євáнгéлію) комý, бри́знути в живí óчі комý (Франко. Пр.). **Прáвда** (*впрочем, положим, хотя*) – що прáвда, прáвда. *Со всяким,* **-да***, это может случиться* – що прáвда, з уся́ким це мóже стáтися, трáпитися. **Прáвда**? – спрáвді? Йо? *Нужно* **-ду** *сказать* – нíде прáвди дíти. *Занимать место* **-ды** – правдувáти. [Що тепéр непрáвда стáла правдувáти (ЗОЮР. II)]. *Жить, поступать по* **-де**, **-дою**, *согласно велениям* **-ды** – правдувáти, ходи́ти прáвим рóбом, ходи́ти по прáвді, жи́ти (роби́ти) по прáвді, прáведно. [Хто брéше, томý лéгше, а хтó правду́є, той біду́є (Франко. Пр.). Ой не по прáвді, мій милéнький, зо мнóю живéш (Метл.)]. *Блюститель* **-ды** – правдодéржець (-жця). [Гей цáрю, гей ти зéмний правдодéржець! (Крим.)]. *Ваша* **-да** – вáша прáвда, мáєте рáцію, мáєте слу́шність. [Вáша прáвда, – сказáв Комáшко (Н.-Лев.)].
Правди́во – 1) (*неложно*) правди́во *и* правди́ве, щи́ро; 2) (*праведно*) правди́во, по прáвді, справедли́во, прáведно, прáво; 3) (*верно*) правди́во, справедли́во. *Срв.* **Правди́вый.**
Правди́вость – 1) (*в речах*) правди́вість (-ости), щи́рість, вíрність на слóві; 2) (*праведность*) правди́вість, справедли́вість, прáведність (-ости); 3) (*верность*) правдивість, справедливість, вірність (-ости). **-вость** *в изображении действительности* – правди́вість, вíрність що-до малювáння дíйсности. *Нет оснований сомневаться* ***в* -сти** *его показаний* – немá підстáв не йня́ти вíри правди́вості (справедли́вості), бу́ти непéвним що-до правди́вости (справедли́вости) йогó свíдченнів.
Правди́вый – 1) (*не лгущий, неложный*) правди́вий, (*в речах*) вíрний на слóво. [Козáк –

душá правди́вая (Номис). Чим вонá крáща: чи на ли́ченько білíша, чи на слóво вірнíша? (Гнед.)]. **-вое** *слово* – правди́ве, щи́ре слóво; 2) (*праведный*) правди́вий, прáвий, справедли́вий. [Судóм правди́вим осуди́ти]. **-вый** *путь* – правди́вий шлях. [І мрíя та, як свíтище яснé, шляхóм правди́вим поведé менé (Самійл.)]; 3) (*верный*) правди́вий, справедли́вий, вíрний. **-вый** *рассказ*, **-вая** *история* – правди́ве оповідáння, правди́ва істóрія. **-вое** *изображение* – правди́ве мальóвання.
Правдолю́бец – правдолю́б, правдолю́бець (-бця), (*реже*) правдолю́бця (-бці *м. р.*).
Правдолюби́вый – правдолю́бний.
Правдолю́бие – правдолю́бність (-ости).
Правдолю́бица – правдолю́бка, правдолю́биця.
Правдоподо́бие – правдоподíбність, імовíрність, можли́вість (-ости).
Правдоподо́бно – правдоподíбно, подíбно *и* подíбно, (*вероятно*) імовíрно. [Дíвчина невесéла – подíбно, мáти би́ла (Чуб.)].
Правдоподо́бный – правдоподíбний, імовíрний, можли́вий, мoжéбний.
Правдоречи́вый – правдомóвний.
Правду́ха – правдомóвець (-вця), голопрáвда (-вди, *общ. р.*), щи́ра душá, правди́ва душá.
Пра́ведник, -ница – прáведник, прáведниця, преподóбник, преподóбниця.
Пра́ведничество – прáведництво, преподóбництво.
Пра́ведничий, -нический – прáведничий, прáведницький, преподóбницький.
Пра́ведно – прáведно, прáво, по прáвді, свя́то, справедли́во, спасéнно.
Пра́ведность – прáведність, спасéнність, свя́тість; справедли́вість. *Срв.* **Пра́ведный.**
Пра́ведный – прáведний, спасéнний, преподóбний, святи́й; справедли́вий; *срв.* **Правди́вый, Пра́вый.** [Прáведний ги́не в своїй прáведності, а безбóжний живé дóвго в безбóжності своїй (Еккл.). Вóльному вóля, спасéнному рай (Борз.)].
Правё́ж – виправля́ння, стягáння подáтків, недóплатків; екзекýція (*вульг.* закýція), *гал.* здекýція. [Офіцéри-москалí… забивáли свій-же нарóд на закýціях (Н.-Лев.)]; *см.* **Экзеку́ция.**
Пра́вило – прáвило, рéґула, (*предписание*) при́пис (-су), (*принцип*) засáда, при́нцип (-пу), устанóва; нóрма. [Прáвило єзуїтської morали (Єфр.). Нáша рéґула тепéречки – óко за óко, зуб за зуб, кров за кров, мýка за мýку (Стор.). З занедбáнням уся́ких при́писів гігієни й оберéжности (Франко)]. *Грамматическое* **-ло** – грамати́чне прáвило. *Четыре* **-ла** *арифметики, мат.* – чоти́ри прáвила аритмéтики. **-ла** *монастырские* – прáвила манасти́рські, манасти́рський лад (порядок). *Общепринятые* **-ла** – світови́й лад, загальновжи́вані прáвила. *Не знать общепринятых* **-вил** – не знáти свíтові лáду́ (Св. П.). *У него такое* **-ло** – у ньóго такé прáвило, таки́й при́нцип, такá устанóва. *Принимать за* **-ло** – брáти на прáвило, за при́нцип, держáтися прáвила, при́нципу. *Нет* **-ла** *без исключения* – немá прáвила без ви́нятку. **-ла** *приличия* – звичáй (-чáю), звичáйність. *Учить* **-лам** *приличия* – вчи́ти звичáю. [Чи я-ж тебé звичáю не вчи́ла?]. *Соблюдать* **-ла** *приличия* – мáти звичáй, додéржувати(ся) звичáю, звичáйности. *По всем* **-лам** – з додéржанням усíх прáвил, додéржуючи всіх прáвил. *Человек без* **-вил** – люди́на без при́нципів, без засáд. **-ла** *религии, политики, чести, нравственности* – прáвила (при́нципи, при́писи, устанóви) релíгії, полíтики, чéсти, морáли. *Начальные* **-ла** – основні прáвила (устанóви), оснóви.
Прави́ло – 1) (*руль*) стернó, кéрма, прави́ло; (*у плота или баржи*) треплó; *срв.* **Весло́**; 2) прави́ло, прави́льце; *см.* **Ватерпа́с** *и* **Отве́с**; 3) (*хвост борзой собаки*) хвіст у хортá; 4) *артил.* – прави́ло.
Прави́лье (*у сапожников*) – копи́л, прави́ло.
Пра́вильник (*книга церковных правил*) – прáвильник, канóник.
Пра́вильно – 1) справедли́во, правди́во, слýшно. [Не знáю, чи вонó справедли́во, кáжуть, що чумá си́льна йде (Чигир.)]. **-но** *рассудить* – справедли́во, правди́во розміркувáти, розвáжити. **-но** *сказать, заметить* – слýшно сказáти, заввáжити; 2) прáвильно, попрáвно, регуля́рно, ретéльно. **-но** *писать* – попрáвно писáти. **-но** *начертить* – ретéльно, попрáвно нарисувáти (накрéсли́ти). **-но** *чередоваться* – регуля́рно чергувáтися. *Срв.* **Пра́вильный.**
Пра́вильность – 1) (*основательность*) справедли́вість, правди́вість, слýшність (-ости). **-ность** *соображений* – правди́вість міркóваннів. **-ность** *доводов* – слýшність дóводів; 2) прáвильність, попрáвність, долáдність, регуля́рність, ретéльність (-ости). **-ность** *речи, перевода* – прáвильність, попрáвність мóви, прáвильність, вíрність перéкладу. **-ность** *черт лица* – прáвильність, долáдність рис (пругíв) обли́ччя. **-ность** *чертежей* – прáвильність, вíрність, ретéльність рисýнків. **-ность** *характеристики* – справедли́вість, вíрність характери́стики. *Срв.* **Пра́вильный.**

Пра́вильный – 1) (*чаще о суждениях, образе действий*) справедли́вий, правди́вий, слу́шний. **-ное** *замечание, соображение, заключение*, **-ная** *догадка* – слу́шна (справедли́ва) ува́га, справедли́ве (правди́ве, слу́шне) мірко́вання, справедли́вий (правди́вий, слу́шний) ви́сновок, справедли́вий (правди́вий) здо́гад. **-ный** *диагноз* – правди́ва діягно́за. **-ное** *понятие* – правди́ве розумі́ння. **-ный** *подход* – до́брий (доді́льний) підхі́д. **-ное** *требование* (*законное*) – справедли́ва, слу́шна вимо́га. **-ные** *весы* – справедли́ва, правди́ва вага́; 2) попра́вний, пра́вильний, регуля́рний, рете́льний (*провинц.* рехте́льний), якслі́дний. **-ная** *форма* (*снежинки*) – пра́вильна фо́рма (сніжи́нки). **-ные** *черты лица* – дола́дні, пра́вильні ри́си (пругі́) обли́ччя. **-ный** *перевод* – пра́вильний, ві́рний пере́клад. **-ный** *слог* – пра́вильний, попра́вний склад. **-ный** *чертёж, рисунок* – попра́вний, рете́льний, ві́рний рису́нок, малю́нок. **-ное** *чередование ударений* – пра́вильне, регуля́рне чергува́ння на́голосів. **-ное** *плодосменное хозяйство* – регуля́рне плодозмі́нне господа́рство. **-ный** *глагол, грам.* – пра́вильне, норма́льне дієсло́во. **-ный** *треугольник* – пра́вильний, рівнобі́чний трику́тник.

Прави́льный – стернови́й, кермови́й, прави́льний. **-ное** *перо* (*у птиц*) – плав, плаво́к (-вка́).

Пра́вильщик – 1) *см.* **Возни́ца, Ку́чер**; 2) *типогр.* – випра́влювач.

Прави́льщик – костопра́в.

Прави́тель, -ница – управи́тель, управи́телька, прави́тель, -телька, керма́нич, -ничка, кері[о]вни́к, кері[о]вни́ця, кері[о]вни́чий, (*владетельное лицо*) держа́вець (-вця), держа́вця (-вці, *м. р.*). [І звяза́вши його́, одвели́ й ви́дали Пила́тові понті́йському, управи́телеві (Єв.)]. **-тель** *канцелярии* – управи́тель, керма́нич канцеля́рії. **-тель** *дел* – керівни́чий над спра́вами.

Прави́тельственный – урядо́вий. **-ный** *служащий* – уря́дник, урядо́вець (-вця). **-ный** *муж* – урядо́ва осо́ба.

Прави́тельство – уря́д (-ду), (*устар.*) ряд (-ду), правле́нство.

Прави́тельствовать – урядува́ти, справля́ти уря́д, правува́ти.

Прави́тельствующий – уряду́ючий, праву́ючий. **-щий** *сенат* – праву́ючий сенат.

Пра́вить – 1) (*кем, чем*: *направлять, руководить*) керува́ти ким, чим (*и* кого́, що), кермува́ти ким, чим, пра́вити ким, чим *и* що, правува́ти ким, чим. **-вить** *лошадьми* (*лошадью*), *телегою, возжами и т. п.* – керува́ти (*и* ґерува́ти), пра́вити кі́ньми, во́зом, ві́жками, правува́ти, пово́дити кі́ньми, ве́сти́ коня́. [Ві́жками керува́ла мов-би шля́хтичка, що сиді́ла зза́ду (Свид.). Коня́ керу́ють уздо́ю, а чолові́ка сло́вом (Приказка). Правува́ти кі́ньми й людьми́ (Н.-Лев.). На́вчить, як кі́ньми пра́вити (Кониськ.). Сам пан кі́ньми пово́дить (Гр.). Сагайда́чний ї́хав поза́ду на во́зі, бо не міг через ру́ку ве́сти коня́ (Маковей)]. **-вить** *кораблём, лодкою* – керува́ти, кермува́ти, пра́вити кораблéм, керува́ти, пра́вити човном. **-вить** *рулём* – керува́ти (пра́вити) стерно́м, стернува́ти, кермува́ти; 2) (*делами, страной*: *повелевать*) керува́ти, порядкува́ти, справува́ти, управува́ти (*реже* управля́ти), пра́вити, заряджа́ти чим, (*начальствовать*) урядува́ти, ра́дити над ким, над чим, (*распоряжаться по своему*) ору́дувати, верхово́дити; заправля́ти, ряди́ти ким, чим. **-вить** *делами* – керува́ти, порядкува́ти спра́вами, справува́ти реча́ми, урядува́ти. [Коза́цтво перебива́ло їм порядкува́ти по свої́й уподо́бі (Куліш). Ві́йсько бажа́є, щоб ті́льки та була́ сла́ва, що Хмельни́цький гетьману́є, а неха́й-би його́ пора́дці всіма́ реча́ми до по́вного його́ зро́сту справува́ли (Куліш)]. **-вить** *домом* – порядкува́ти, управля́ти, заправля́ти, заряджа́ти до́мом, поря́док у дому́ дава́ти; 3) (*службу, обязанности*) справля́ти, відбува́ти, відправля́ти, *сов.* спра́вити, відбу́ти, відпра́вити (слу́жбу, обов'я́зки). **-вить** *церковную службу* – пра́вити, відправля́ти, справля́ти слу́жбу бо́жу. **-вить** *тризну, поминки и т. п.* – справля́ти три́зну, по́минки і т. ин. [Справля́ли свої́ каніба́льські та́нці над пова́леним во́рогом (Єфр.)]. **-вить** *поклон от кого* – переказу́вати поклі́н, поклоня́тися, кла́нятися кому́ від ко́го; 4) (*подати, долги*) виправля́ти, стяга́ти (пода́тки, борги́); 5) пра́вити, виправля́ти що; *срв.* **Исправля́ть, Выпрямля́ть.** **-вить** *корректуру* – пра́вити, виправля́ти коре́кту. **-вить** *бритву* – гостри́ти бри́тву. **-вить** *вывихнутую руку* – вправля́ти, пра́вити, впра́вити ви́вернуту ру́ку; 6) (*виновного*) правди́ти, виправля́ти кого́. [Чолові́ка вини́ли, а жі́нку правди́ли (Полт.)]. **Пра́вленный** – пра́влений, ви́правлений. **-ная** *бритва* – ви́гострена бри́тва.

Пра́виться – 1) (*о службе, обязанностях, обрядах*) справля́тися, відправля́тися, пра́витися, відбува́тися. [Справля́ється три́зна. Відправля́ється, пра́виться слу́жба в це́ркві]; 2) (*взыскиваться*) пра́витися, виправля́тися, стяга́тися, справля́тися. [Пра́вляться з нас вели́кі гро́ші. Стяга́ються пода́тки]; 3) пра́витися, виправля́тися; *срв.* **Исправля́ться**; 4) (*о бритве*) гостри́тися; 5) (*о вывихнутых конечностях*) вправля́тися, пра́витися.

Пра́вка – 1) пра́влення, виправля́ння; (*вывиха*) вправля́ння; (*бритвы*) гострі́ння; 2) (*корректурный лист*) коре́кта.
Пра́вление, *см.* **Пра́вка.**
Правле́ние – 1) (*действие*) керува́ння, кермува́ння, правува́ння ким, чим; порядкува́ння, справува́ння, урядува́ння *и т. д., см.* **Пра́вить. -ние** *делами, страной* – керува́ння, порядкува́ння спра́вами, краї́ною, управува́ння реча́ми, урядува́ння над краї́ною *и т. д.* [Деспоти́чне царське урядува́ння]. *Образ* **-ния** – фо́рма урядува́ння, (держа́вний) лад. *Деспотический образ* **-ния** – деспоти́чний лад; 2) (*руководительство, начальство*) керу́нок (-нку), уря́д, упра́ва, заря́д (-ду), (*командование, стар.*) рейме́нт (-нту). [Під чиї́м рейме́нтом]. *Бразды, кормило* **-ния** – урядо́ве стерно́, ке́рма урядува́ння, урядо́ва вла́да. *Принять* **-ние** – ста́ти на уря́д, прийня́ти уря́д, обня́ти уря́д; 3) (*учреждения, заведения, общества*) упра́ва, ра́да, заря́д (-ду), (*гал.*) ви́діл (-лу). *Член* **-ния** – член упра́ви, ра́ди, (*гал.*) виділо́вий (-вого); 4) (*название учреждения*) уря́д (-ду), розпра́ва. *Податное* **-ние** – податко́вий уря́д. *Губернское* **-ние** – губе́рнська розпра́ва. *Волостное* **-ние** – во́лость, волосна́ розпра́ва.
Правле́нский – упра́вський, розпра́вський.
Пра́внук, -внучек – пра́внук, пра́внучок (-чка), (*диал.*) пра́онук, пра́онучок. [І зібра́лись його́ ді́ти, пра́внуки і вну́ки (Рудан.)].
Пра́внука, -внучка – пра́внука (-ки), пра́внучка.
Правнуча́та – правнуча́та (*ед. ч.* правнуча́, -ча́ти), пра́внуки.
Пра́во – *нареч.* – 1) (*ей, ей! уверяю*) да́лебі(г), бігме́, (*в самом деле*) спра́вді, ді́йсно, пе́вне, [Да́лебі, що пра́вда! (Гр.), Да́лебіг, не зна́ю, що й ді́яти (Н.-Лев.). Бігме́, я не брав твоє́ї соки́ри (Кам'янец.). Ні, спра́вді, не мав ча́су – тим і не зайшо́в (Ум.)]; 2) (*справедливо*) пра́во, по пра́вді, справедли́во. [Свої́ свої́х не так то бу́дуть пра́во суди́ти (Куліш). По пра́вді роби́, до́брого й кінця́ сподіва́йся (Приказка)].
Пра́во, *сущ.* – 1) пра́во. [Ми ма́єм права́ на папе́рі, а обов'я́зки на пле́чах (Франко)]. **-во** *собственности* – пра́во вла́сности. **-во** *пользования* – пра́во кори́стува́ння чим *и* з чо́го. *Естественное* **-во** – приро́днє, натура́льне, прирожде́нне пра́во. **-во** *сильного* – пра́во ду́жчого. **-во** *на наследство* – пра́во на спа́дщину, на спа́док. *Пожизненное* **-во** – доживо́тне (досме́ртне) пра́во. *Вступать в* **-ва́** – вступа́ти в права́. **-во** *участия в выборах* – пра́во у́части в ви́борах. *Заседать с* **-вом** *голоса* – засіда́ти з пра́вом голосува́ння. *Иметь* **-во** *на что* – ма́ти пра́во на що *и* до чо́го. [Ми то ма́ємо на се пра́во, ті́льки-ж се таке́ пра́во, що не ма́ємо пра́ва так зроби́ти (Куліш). Чу́є Русь пра́во до цьо́го (Куліш). Це-ж моя́ тели́чка. Яке́ ви ма́єте до не́ї пра́во? (Звин.)]. *Я имею* **-во** *на эту землю* – я ма́ю пра́во на цю зе́млю. *Иметь* **-во**, *быть в* **-ве** *что-л. сделать* – ма́ти пра́во щось зроби́ти. *Я в* **-ве** *говорить так* – я ма́ю пра́во так каза́ти. *Лишиться* **-ва** – позбу́тися пра́ва, відпа́сти пра́ва. *Приобрести* **-во** *на что-л., что-л. делать* – набу́ти пра́во, добу́ти пра́ва на що (*и* до чо́го), що роби́ти. Через жі́ночку добу́в я пра́ва дорого́го па́на дру́гом зва́ть (Самійл.)]. *Присвоить себе* **-во** – узя́ти (зага́рбати) собі пра́во. *Оставить за собой* **-во** – застерегти́ собі пра́во. *Пользоваться всеми* **-ва́ми** *гражданства* – ма́ти всі права́ громадя́нські. *Имеющий* **-во** – пра́вний. [Тепе́р уже́ вона́ в ха́ті правні́ша за ме́не, каза́ла свекру́ха про неві́стку, як уме́р све́кор (Сквир.)]. *Давать, дать законное* **-во** *кому* – упова́жнювати, упова́жнити (пра́вом) кого́, надава́ти, нада́ти пра́во кому́. *Лишить кого-л. всех* **прав** *состояния* – позба́вити кого́ всіх громадя́нських прав. *Нарушать, попирать чьё-л.* **-во** – поруша́ти, лама́ти чиє́ пра́во, топта́ти чиє́ пра́во. *По* **-ву** – пра́вом, з пра́ва. *По* **-ву** *давности* – пра́вом да́вности. *По* **-ву** *покупки* – пра́вом набуття́. *По* **-ву** *вечного владения* – вічи́стим пра́вом. *По какому* **-ву** *владеет он этим имением*? – (за) яки́м пра́вом, з яко́го пра́ва посіда́є він цей мае́ток? *По* **-ву** *завоевания* – пра́вом завойо́вництва, забо́рчим пра́вом. *По* **-ву** *отца, наследника* – пра́вом ба́тьківським, спадкое́мницьким, як ба́тько, як спадкое́мець. *По* **-ву** (*по справедливости*) *гордиться чем-л., по* **-ву** *считаться чем-л.* – з пра́вом, по пра́вді пиша́тися чим *и* з чо́го, з пра́вом вважа́тися за що; 2) (*в об'ект. смысле: законы*) пра́во (*мн.* права́). [Пра́во по́льське. Як веля́ть права́ й стату́т (Біл.-Нос.)]. **-во** *обычное, уголовное, гражданское, международное, наследственное и т. п.* – пра́во звичає́ве, ка́рне, циві́льне, міжнаро́дне, спадко́ве́ і т. п. (*см. под соответствующими терминами*). **-во** *участия общего* – зага́льне пра́во в чужі́й ре́чі, пра́во спі́льности. **-во** *участия частного* – пра́во у́части прива́тної, (прива́тне) пра́во в чужі́й ре́чі. *Действующее* **-во** – дійове́ пра́во. **-во** *представления, юрид.* – пра́во засту́пництва. **-ва́**, *преимущества дворянства* – пра́во шляхе́тського ста́ну. *Крепостное* **-во** – кріпа́цтво, кріпа́ччина, па́нське пра́во, па́нщина. [Се було́ ще за па́нського пра́ва (Гр.)]. *Вопреки* **-ву** – через пра́во. [Не всі-ж одна́ково слу́хались вели́кого кня́зя, що сиді́в у Ки́єві, і не оди́н і з

ме́нших п’явсь на його́ столе́ць через пра́во (Куліш)]; 3) пра́во, правозна́вство; *см.* **Правове́дение.**

Правобере́жец (*житель Правобережной Украины*) – правобере́жець, правобоча́нин (*мн.* -ча́ни), право́бічець (-чця).

Правобере́жный – правобере́жний, правобі́чний, правобі́цький.

Правобере́жье – правобере́жжя (-жя).

Правове́д – правозна́вець (-вця), (*реже*) правозна́вця (-вці, *м. р.*), пра́вни́к, юри́ст (-та) *и* юри́ста (-ти, *м. р.*).

Правове́дение – правозна́вство, правни́цтво. *Школа* **-ния** – шко́ла правозна́вства, правни́ча шко́ла.

Правове́дец, *см.* **Правове́д.**

Правове́рие – правові́рність (-ности), правові́рство (-ва).

Правоверно – правові́рно.

Правове́рный – правові́рний, ві́рний. **-ный** *человек* – правові́рник. [Правові́рні на́ші мусульма́ни (Куліш). Прохáло два ві́рних одного́ неві́рного (Номис)].

Правово́й – пра́вний. **-вой** *порядок* – пра́вний лад, право́ряд (-ду).

Правовращающий, *тех.* – правозворо́тний.

Праводу́шие – 1) (*прямодушие*) щи́рість, одве́ртість (-ости); 2) (*добросовестность*) сумлі́нність, со́вісність, добросо́вісність (-ности).

Праводу́шно – 1) щи́ро, одве́рто; 2) сумлі́нно, со́вісно, добросо́вісно. *Срв.* **Праводу́шие.**

Праводу́шный – 1) щи́рий, одве́ртий; 2) сумлі́нний, со́вісний, добросо́вісний. *Срв.* **Праводу́шие.**

Правозасту́пник – правозасту́пник.

Праволише́ние – правопозба́влення.

Правоме́рно – 1) згідно з пра́вом, пра́вно, зако́нно; 2) одномі́рно, домі́рно, до мі́ри, відповідно до мі́ри, суро́змірно. *Срв.* **Правоме́рный.**

Правоме́рность – 1) згі́дність з пра́вом, пра́вність, зако́нність (-ности); 2) (*соразмерность*) одномі́рність, домі́рність, відповідність до мі́ри, сурозмірність (-ности).

Правоме́рный – 1) згі́дний з пра́вом, пра́вний, зако́нний; 2) (*соразмерный*) одномі́рний, домі́рний, відповідний до мі́ри, суро́змірний.

Правомо́чие – правоси́льність, правомо́жність, правомі́цність, (*полномочие*) уповнова́ження.

Правомо́чный – правоси́льний, правомо́жний, правомі́цний, (*уполномоченный*) уповнова́жений. [Правоси́льне засту́пництво. Правоси́льний о́рган].

Правомы́слящий – праводу́мний, правоми́сний, розсу́дний. *См. также* **Здравомы́слящий.**

Правонаруше́ние – правопору́шення (-ня), праволо́мство, пере́ступ (-пу), пере́ступство.

Правооснова́ние – пра́вна підста́ва, пра́вна заса́да, пра́вний ти́тул.

Правописа́ние – право́пис (-су), (*устар.*) право́пись (-си), ортогра́фія. *Относящийся к* **-са́нию** – правопи́сний.

Правопораже́ние – правопозба́влення, позба́влення прав, утра́та прав.

Правопоря́док – пра́вний лад, право́ряд (-ду).

Правопрее́мник – правонасту́пник.

Правоси́льный – правоси́льний.

Правосла́вие – правосла́вність (-ности), правосла́вна ві́ра, благоче́стя (-тя), (*церк.*) правосла́вие. *Поборник, приверженец* **-вия** – правосла́вник. *Принять* **-вие** – приста́ти на правосла́вну ві́ру.

Правосла́вный – правосла́вний, -вові́рний, (*стар.*) благочести́вий; (*состоящий из приверженцев православия*) правосла́вницький. [Ца́рство правосла́вницьке Моско́вське (Куліш)].

Пра́во-сло́во – да́лебі(г), бі́гме, прися́й-богу.

Правосозна́ние – правосвідо́мість (-мости).

Правоспосо́бность – правозда́тність (-ности).

Правоспосо́бный – правозда́тний.

Пра́вость, *см.* **Правота́.**

Правосу́дие – правосу́ддя (-дя), правосу́дність (-ности), право́суд (-ду). [Де-б ма́ла пра́вда бу́ти, там кри́вда; де-б бу́ти правосу́ддю, там кривосу́ддя (Еккл.)]. *Отправлять* **-дие** – чини́ти суд пра́вий. *Требовать* **-дия** – вимага́ти (домага́тися) право́суду, правосу́ддя.

Правосу́дно – правосу́дно, справедли́во.

Правосу́дный – правосу́дний, справедли́вий.

Правотá – правотá, прáвда, правди́вість, прáвість, закóнність (-ости); (*правильность*) слýшність, справедли́вість (-ости). [Суд чини́тиме нехи́бний лю́дям правотóю (Куліш)]. *Сознание своей* **-ты́** – свідóмість своє́ї правоти́ (прáвди). *Надеюсь на* **-ту** *своего дела* – покладáюся на прáвість своєї спрáви. **-тá** *этих замечаний* – слýшність цих заввáженнів. *Признавать чью-л.* **-тý** *в чём* – признавáти комý рáцію в чóму.

Прáвочный, *типогр.* **-ный** *лист* – корéкта, коректýрний лист.

Прáвый – 1) прáвий, (*устар.*) десни́й. **-вая** рукá – прáвá рукá, (рукá-)прави́ця (*ум.* прави́чка), правшá, деснá. [Без ніженського пóлку, як без руки́-прави́ці (Куліш). Не дáрма звав її́ своє́ю деснóю (Стор.). Не аби́-хто, а сам отéць ключáр, правшá архиєрéєва (Кониськ.)]. **-вая** *сторона* – прáвий бік. *Крайняя* **-вая** – крáйня прáва. *С* **-вой** *стороны, по* **-вую** *сторону* – правóруч, спрáва, правóбіч, дéсьбіч, подéсьбіч, по прави́ці. [Стáньте ви, прáведники, по прави́ці, а ви, грíшники, по ліви́ці (Гн.)]. *В* **-вую** *сторону* – у прáву рýку, (в)правóруч (*преимущ. для понукания волов*) цабé [Повертáється цабé на міст (Свид.)], *см.* **Впрáво.** *Находящийся с* **-вой** *стороны* – правобíчний, правобíцький, десьбíчний. *Держи* **-вée** – бери́ правíше. *В* **-вом** *кармане* – у прáвій кешéні; 2) (*о человеке, о деле*: *справедливый*) прáвий, справедли́вий, правди́вий, (*невинный*) безви́нний, неви́нний, безневи́нний, безпови́нний, непови́нний. [Бóже прáвий (Грінч.)]. **-вое** *дело* – прáве діло, справедли́ва спрáва. **-вый** *путь* – правди́вий шлях; *срв.* **Правди́вый.** **-вые** *деньги* – прáведні грóші. *Ходить* **-вым** *путём* – ходи́ти, роби́ти прáвим рóбом. *Быть* **-вым** – мáти рáцію, мáти слýшність. [І він пóвну мав рáцію, говóрячи тут не про самогó себé (Єфр.). Сестрá де-в-чóму мáє слýшність (Л. Укр.)]. *Вы* **-вы** – вáша прáвда, мáєте слýшність, мáєте рáцію. *Не я, а он был* **прав** – не мóя, а йогó прáвда булá; (*в доводах*) не я, а він мав рáцію (слýшність). *Его признали* **-вым** – йогó ви́знано за прáвого, за неви́нного. *Я считал себя морально* **-вым** – я вважáв себé за морáльно прáвого, правди́вого. *Кто* **прав***, а кто виноват* – хто прáвий, а хто ви́нний.

Прáвящий – кері[о]вни́чий, керýючий, владýщий, прави́тельський, (*ирон.*: *командующий*) орýдущий. [Керівни́чі елемéнти (Грінч.)]. **-щий** *класс* – керівни́ча, владýща клáса. **-щие** *сословия* – владýщі стáни. **-щая** *династия* – прави́тельська динáстія.

Прагмати́зм – прагмати́зм (-зму).

Прагмати́ческий – прагмати́чний.

Прадáвний – прадáвній, давнéзний, давненéзний, днедáвній. [Ще за тих давненéзних часíв, котóрих нáша письмéнна пáм'ять не зазнáє (Куліш)].

Прáдед – прáдід (-да).

Прадéдовский, прáдедный – прáдідівський, прáдідний, (*вообще относящийся ко временам предков*) діди́зний, прéдківський, (*древний*) предковíчний, предковíцький, прадáвній.

Прáдедушка – прáдідусь (-ся). *Срв.* **Прáдед.**

Прáзднество *и* **-ствó** – свя́то, святкувáння (-ня), урочи́стість (-ости), (*пиршество*) ýчта, [Сьогóдні нарóднє свя́то (Коцюб.). Ішли́ весéлі пи́шні ýчти (Крим.)].

Прáздник – свя́то, (*мн.* свя́та) (*ум.* свя́тенько, свя́тонько, свя́течко), прáзник (*мн.* празники́) (*ум.* прáзничóк), свя́тки (-ток) *Небольшой* **-ник** – при́святок (-тка). [У ліни́вого усé свя́то (Приказка). У Бóга що-дня́ прáзник (Приказка)]. *На* **-ках** – святкáми, свя́тами. *На* **-ки** – на свя́та, на святки́. [Але-ж ти казáв, що на свя́та до батькíв поїдеш (Васильч.). Приї́хав додóму на святки́ (Звин.)]. *Канун* **-ка,** *см.* **Канýн.** *Второй день после* **-ка,** *см.* **Попрáзднество.** *Переходящие* **-ки** – рухóмі свя́та. *Годовой* **-ник** – роковé, урочи́сте свя́то. *Светлый* **-ник**, **-ник -ков** – Вели́кдень (*р.* Вели́кодня), великóдні святки́ (свя́та). *Храмовой, престольный* **-ник** – храм, храмовé свя́то, відпуст (-сту.). *Домашний* **-ник** – зáвід (-воду). *Дать, задать* **-ник** – спрáвити свя́то. *Будет и на нашей улице* **-ник** – і в нáше вікóнце засяє (засвíтить) сóнце. *Быть у* **-ка** – (*присутствовать на храм.* **-ке**) бýти на храмý, на відпусті; (*наткнуться на беду*) нахопи́тися, нарази́тися на ли́хо, попáстися в клóпіт.

Прáздничанье – 1) святкувáння, празникувáння; гуля́ння, гýлі (-дів, *мн.*), байдикувáння; 2) *см.* **Брáжничание.**

Прáздничать – 1) святкувáти, празникувáти; гуля́ти, байдикувáти; 2) *см.* **Брáжничать.**

Прáзднично – по-святнóму, по-святкóвому, по-празникóвому, як у свя́то.

Прáздничный – святни́й (*ум.* святнéнький), святкóвий, празникóвий, (*реже*) святéчний, святóчний, посвятни́й, святчáний, (*только об одежде, гуц.*) прилю́дний. **-ная** *одежда*, **-ные** *наряды* – святнá (святкóва, посвятнá, святéчна, празникóва) одéжа, святні вбрання́. [Кожýх мав бýдний і святни́й, сви́ти бýдну й святнý (Липовеч.). На голові хи́тро ви́в'язана шовкóва хусти́на, на ногáх нóві череви́чки; ся́є в святкóвому вбрáнні (Васильч.)]. **-ные**

игры, танцы – святко́ві, святе́чні і́гри (і́грища), та́нці. [Старода́вня ві́ра слов'я́нська по сей час у пісня́х, святко́вих і́грищах, звича́ях і забобо́нах помі́ж селя́нами остала́ся (Куліш)]. **-ное** *настроение* – святко́вий, празнико́вий, свято́чний на́стрій (-рою). **-ный** *день* – святни́й день, свят-де́нь. *По* **-ному** – по-святно́му, по-святко́вому, по-празнико́вому. *Провести день по* **-ному** – спразни́ти день. [П'я́тницю спости́ла, неді́лю спразни́ла (Чуб.)]. **-ный** *подарок* – празнико́ве (-вого). [Дав празнико́вого три карбо́ванці (Ум.)].

Пра́здно – без ді́ла, без робо́ти, ні́чо́го не ро́блячи, безді́льно. *Сидеть, проводить* (*провести*) *время* **-но** – гуля́ти, гу́лі справля́ти, бімбува́ти, *сов.* згуля́ти, прочля́ти. [Й мину́точки не згуля́ (Тесл.). Прочля́в день (Черк.). Бімбу́є, як жид у ша́баші]. *См.* **Баклу́шничать.**

Пра́зднование – святкува́ння, празникува́ння. **-ние** *праздника, свадьбы, новоселья и т. п.* – справля́ння, (*реже*) відбува́ння, обхо́діння свя́та, весі́лля, вхі́дчин *и т. п.* [Відбува́ння-ж того́ свя́та ві́зьме не оди́н день (Рідн. Край). Обхо́діння Шевче́нкового свя́та (Рідн. Край)]. **-ние** *храмового дня* – храмува́ння. [Верну́лась на́ша Пара́ска з храмува́ння до госпо́ди (Г. Барв.)].

Пра́здновать – святкува́ти що, празникува́ти, (*реже*) святува́ти що; *срв.* **Отпра́здновать.** [Ота́к я, дру́же мій, святку́ю оту́т неді́леньку святу́ю (Шевч.). Під косови́цю хліборо́бам не до то́го, щоб празникува́ти (Кониськ.)]. **-вать** *день чего-л.* – святкува́ти день чого́. **-вать** *праздник* (*праздники*) (*не работать*) – святкува́ти свя́то (свя́та, святки́). [Будь-же здоро́ва, а ції святки́ святку́й здоро́ва (Приказка)]. **-вать** *праздник, свадьбу, новоселье, пасху и т. п.* (*выполнять в обрядовом отношении*) – справля́ти, відбува́ти, (*гал.*) обхо́дити, обіхо́дити свя́то, весі́лля, вхі́дчини, Вели́кдень і т. и., гуля́ти весі́лля. [Свя́то крива́ве справля́є й тепе́р чолові́к (Чупр.). Де-ж такі́ справля́ти весі́лля без шишо́к (Н.-Лев.). А це було́ тоді́, як ми вхі́дчини справля́ли (Звин.)]. **-вать** *храмовой праздник* – справля́ти храм, храмува́ти. **-вать** *победу* – святкува́ти перемо́гу, справля́ти свя́то перемо́ги.

Пра́здноваться – святкува́тися, справля́тися, відбува́тися, (*гал.*) обхо́дитися. *Этот день не* **-нуется** – цьо́го дня не святку́ють, цей день не святку́ється, [Святку́ється свя́то во́лі. Справля́ється весі́лля]. *Срв.* **Пра́здновать.**

Празднолю́бец – гультя́й, ле́дар (-ря), ле́жень (-жня), неро́ба (*общ. р.*), не́роб (-ба), (*шутл.*) свято́ха (*общ. р.*).

Празднолюби́вый – леда́чий, лежобо́кий, безді́льний.

Празднолю́бие – гультя́йство, безді́льність (-ности), ле́дарство, неро́бство.

Праздносло́вие – пустосло́вність, марносло́вність (-ности); (*болтовня*) ма́рні слова́, пусті́ слова́, тереве́ні (-нів, *мн.*), верзі́ння (-ня), базі́кання, балакани́на. *См.* **Болтовня́.**

Праздносло́вить – пустосло́вити, марносло́вити, (*нести вздор*) тереве́нити, бляѓу́зкати, верзти́, тереве́ні точи́ти (пра́вити, не́сти́, гну́ти *и т. д., срв.* **Вздор**).

Празднсло́вный – пустомо́вний, марномо́вний. *Человек* **-ный** – пустомо́вець, марномо́вець (-вця).

Пра́здность – безді́лля (-ля), неро́бство, ле́дарство, гультя́йство, гу́лі (-лів, *мн.*), (*стар.*) порожнюва́ння. [І яки́й бу́де лад з твого́ гультя́йства (Гр.). Ле́дарством сво́ї́м вони́ його́ гніви́ли (Куліш). Гу́лі не одного́ в ла́пті обу́ли (Приказка)]. *Жить, пребывать в* **-сти** – гультяюва́ти, порожнюва́ти, (*гал.*) балаґува́ти; *см. также* **Баклу́шничать.** [І ніхто́ з сих ді́те́й не порожнюва́в пі́сля моли́тви (О. Лев.)].

Праздношата́ние, Праздношата́тельство – шала́ння, шве́ндяння, ве́штання, сновиґа́ння, гультя́йство, (*бродяжничество*) волоцю́зтво.

Праздношата́ющийся – 1) шве́ндя (-ді, *общ. р.*), ве́штанець (-нця), снови́ґа (-ґи, *общ. р.*), сновиґа́йло, теліпа́йло, похожа́й (-жая́), волоцю́га, *см. также* **Бродя́га**; 2) гультя́й, гульві́са, ба́йда; *см.* **Гуля́ка, Безде́льник, Празднолю́бец, Баклу́шник.**

Праздноя́дец – дармо́ї́д (-да).

Пра́здный – 1) (*о людях ничем не занимающихся*) гуля́щий, нетру́джений, нетрудя́щий, неробу́чий, неробoтя́щий, неробі́тний (*редко*) пра́зний. [На поті́ху гуля́щим лю́дям (Куліш). Бага́то є дармо́ї́дів нетру́джених, що сами́ ні́чо́го зроби́ти незда́тні (Єфр.). Робо́чими рука́ми, пра́цею робітникі́в жи́вляться всі нетрудя́щі лю́ди (Єфр.)]. **-ный** *человек*, **-ные** *люди* – гуля́щий (нетру́джений, нетрудя́щий, неробoтя́щий, неробу́чий) чолові́к, лю́ди. *Быть, пребывать* **-ным** – гуля́ти, вакува́ти(ся), порожнюва́ти, дармува́ти. [Коза́к душа́ правди́вая, соро́чки не ма́є, колі́ не п'є, так ну́жу б'є, а все не гуля́є (Номис). Роби́, не лежи́, не гуля́й! – сам бог сказа́в (Рудч.). Хло́пець до шко́ли не хо́дить та так до́ма ваку́ється (Киї́вщ.)]. *Срв.* **Баклу́шничать. -ная** *жизнь* – гуля́ще, нетру́джене життя́; *см.* **Пра́здность, Баклу́шничанье**; 2) (*суетный, вздорный*) ма́рний, пусти́й, поро́жній. **-ные** *речи* – ма́рні, пусті́ слова́, ма́рні, пусті́ розмо́ви, балачки́. [Були́ ма́рні слова́, так і

зоста́ли́ся ма́рні слова́, а ніхто́ нічо́го до́брого до ладу́ не зроби́в (Звин.)]. **-ные** *затеи* – пусті ви́тівки; 3) (*о месте*: *незанятый*) поро́жній; (*о вещах*: *свободный, остающийся без употребления*) гуля́щий, ваканцьо́вий, я́ловий. **-ная** *земля* (*незанятая*) – гуля́ща, ваканцьо́ва земля́, ванане́ць (-нця́). **-ный** *топор*, **-ный** *мост* – гуля́ща соки́ра, гуля́щий, (*образно*) я́ловий міст. **-ный** *скот* – гуля́ща скоти́на (худо́ба). *Время* **-ное** – гуля́щий час, ві́льна годи́на; *см.* **Досу́г.** *Быть* **-ным** (*без употребления*) – гуля́ти, дармува́ти, вакува́ти, ваканцюва́ти, (*о доме, земле*: *пустовать*) порожнюва́ти; (*специально о поле*) лежа́ти обло́гом, облогува́ти. [Шлях не гуля́є (не остає́ться без прохо́жих) (Номис). Соки́ра дарму́є (Гр.). Ха́та порожню́є (Гр.). Дві десяти́ни облогу́ють вже тре́тє лі́то]; 4) **-ная** (*о самке*) – я́лова; 5) *см.* **Пра́здничный.**

Пра́зелень – про́зелень (-ни), блідозеле́на, си́няво-зелена́ста фа́рба.

Пра́ктик – пра́ктик, практика́н.

Пра́ктика – пра́ктика. *На* **-ке** – на пра́ктиці, з пра́ктики. *Изучать на* **-ке** – вивча́ти що з пра́ктики, практи́чно.

Практика́нт, -тка – практика́нт, практика́нтка.

Практикова́ть – 1) (*о врачах, юристах*: *иметь практику*) практикува́ти; 2) (*применять на деле что-л.*) практикува́ти що,ужива́ти чого́, бра́тися до чо́го (на що). **-ва́ть** *разные методы* – практикува́ти рі́зні мето́ди, ужива́ти рі́зних мето́д (спо́собів), бра́тися до рі́зних мето́д (спо́собів) *и* на рі́зні мето́ди (спо́соби́). **-ва́ться** – практикува́тися, (*упражняться*) муштрува́тися. [Що-дня́ до паничі́в німе́цька учи́телька хо́дить; вони́ з не́ю муштру́ються, щоб навчи́тись бала́кати (Звин.)]. **-ва́вшийся** – практико́ваний, ужи́ваний. [Споконві́чний, традиці́йний, наро́дній звича́й на Украї́ні, ши́роко ужи́ваний в давні́ші часи́ (Доман.)].

Практи́чески – практи́чно.

Практи́ческий – практи́чний.

Практи́чность – практи́чність (-ности).

Практи́чный, Практи́чно, *см.* **Практи́ческий, Практи́чески.**

Прам, *морс.* – прам.

Прама́терний – прама́терній, прама́терин.

Прама́терь – прама́ти (-тери). [З усі́х сині́в прама́тери землі́ його́ найгі́рше покара́ла Мо́йра (Л. Укр.)]. *Срв.* **Прароди́тельница.**

Пра́отец – праба́тько, пра́оте́ць (-отця́ *и* -вітця́); *срв.* **Прароди́тель, -отцы́** – праотці́, прабатьки́, діди́, пре́дки; *срв.* **Прароди́тели.** [На́ші праотці́ на те́бе упова́ли (Куліш)].

Праоте́ческий, Праотцо́вский – праба́тьківський, праба́тьків (-ова, -ове, *р.* -ового, -овоï…), праоте́цький.

Прао́тчий, *см.* **Праоте́ческий.**

Пра́пор, *стар.* – 1) пра́по[і]р (-пора *и* -пору), стяг (-ту), корогва́ *и* корого́в (-гви́) (*ум.* корого́вка, корого́вця (-ці)) (*реже*) хоругва́ *и* хору́гов (-гви); *срв.* **Зна́мя**; 2) (*отряд у знамени*) хору́гов (-гви); 3) *см.* **Пра́порщик.**

Пра́порный – пра́пірний, корого́вний, хорунго́вий.

Пра́порщик, *воен.* – хору́нжий (-ого) *и* хору́жий (-ого).

Пра́порщица – хору́нжа.

Пра́порщицкий, Пра́порщичий – хорунжі́вський.

Прабаба́бка – прапра́ба́ба, прапра́бабка.

Прапра́внук – прапра́внук.

Прапра́внучка – прапра́внучка.

Прапра́дед – прапра́дід (-да).

Прапра́дедовский – прапра́дідівський.

Прапра́щур – прапра́щур (-ра). *Принадлежащий или относящийся к* **-щуру** – прапра́щурський. [О лю́бі пра́щурі, що давнину́ зазна́ли прапра́щурську (Куліш)].

Праро́дина – праба́тьківщина. *Славянская* **-на** – слов'я́нська праба́тьківщина.

Прароди́тель – прароди́тель, праба́тько, (*реже*) праро́дич; *см. также* **Пра́отец.** **Прароди́тели** – (*церк.*) прароди́телі, прабатьки́, (*реже*) прародичі; *срв.* **Праотцы́** (**Праоте́ц**).

Прароди́тельница – прароди́телька, прама́ти (-ма́тери), (*реже*) праро́дичка; *см. также* **Прама́терь.**

Прароди́тельский – прароди́тельський, праба́тьківський. *Срв.* **Праоте́ческий.**

Праpу́сский – праpу́ський. **-ский** *период* – праpу́ська доба́.

Прас, *бот.* Allium Parrum – пор (-ру), праж (-жу), прас (-су).

Пра́сол – 1) (*мелкий торговец рыбою и мясом*) пра́сол; 2) (*диал.*: *гуртовщик*) згі́нник.

Пра́сольский – пра́сольський.

Пра́сольство – пра́сольство. *Заниматься* **-ством** – прасолува́ти.
Прать (*ц.-слав.*) – 1) пе́рти, *см.* **Пере́ть.** *Противу рожна* **прать** – про́ти рожна́ пе́рти; 2) *см.* **Попира́ть.**
Прах – 1) (*пыль в букв. и переносном значении*) по́рох (-ху, *мн.* порохи́, *редко слав.* прах (-ху)), пил (-лу), ку́рява; (*распадающаяся гниль*) порохно́ (-на́), порохня́ (-ні́), трухло́, персть (-ти), *Срв.* **Пыль, Персть, Тлен.** [Що ца́рство? – по́рох (Куліш). Все йде в одно́ мі́сце: взяло́сь із пе́рсти й усе́ ве́рнесь у по́рох (Еккл.). Лихе́є ім'я розлеті́лось, мов прах (Грінч.). О́браз страху́, що держи́ть у свої́х холо́дних обі́ймах уве́сь світ, хоч сам явля́є собо́ю ті́льки порохно́ нікче́мне (Єфр.)]. *Отрясти* **прах** *от ног* – по́рох, пил з ніг обтруси́ти. [По́рох з ніг ва́ших обтрусі́ть (Єв.). І пил, що приста́в до нас з ва́шого го́рода, обтру́шуємо вам (Єв.)]. *Обращаться, обратиться в* **прах** – по́рохом, на по́рох (пра́хом, на прах) розпада́тися, розпа́стися, по́рохом бра́тися, узя́тися (ста́ти), по́рохом, порохно́м, порохне́ю, трухло́м, по́пелом розсипа́тися, розси́патися, тлі́ти, потлі́ти, попелі́ти, спопелі́ти. [І не раз як рука́ чи повíтря, чи со́нце торка́лись тисячолі́тнього тру́па, він розпада́вся на по́рох (Л. Укр.). Та бода́й я собі́, – ка́же, – по́рохом розпа́вся (Рудан.). А бода́й-же ти пра́хом розпа́вськ (Яворн.). І в годи́ні ста́ла пра́хом пи́шная столи́ця (Рудан.). Як я на те́бе дихну́ свої́м ду́хом, то ти розси́плешся по́пелом (Звин.)]. *Пасть во* **прах** – упа́сти в прах. [Впаду́ть у прах куми́ри гордови́ті (Грінч.)]. *Обращать, обратить во* **прах** – поверта́ти, поверну́ти, стира́ти, сте́рти на по́рох (на га́муз), поверта́ти, поверну́ти в ні́вець, розві́яти на ку́ряву. *Идти, пойти* **-хом** – іти́, піти́ з ві́тром, за ві́тром, за водо́ю, ди́мом (до гори́), на ма́рне, в ні́вець, випада́ти, ви́пасти ви́падком. [Пішло́ усе́ добро́ в ні́вець (Грінч.). Чужи́м жи́вимося, ото́ воно́ нам ви́падком і ви́пало (Кониськ.). Все його́ добро́ пі́де на ма́рне (Франко)]. *Все его проекты пошли* **-хом** – всі його́ прое́кти ди́мом до гори́ пішли́. **Прах** *его возьми*! – щоб його́ прах забра́в! Бода́й він пра́хом розпа́вся! Хай воно́ стеря́ється! **Прах** *с ним*! – цур йому́! Хай йому́ ли́хо (вся́чина)! 2) (*смертные останки*) тлін (-ну), прах (-ху). [Вволя́ючи оста́нню во́лю му́жа, молода́ княги́ня му́сіла ру́шити з дороги́м тлі́ном в тру́дну і дале́ку доро́гу, до мі́ста його́ ві́чного поко́ю (О. Лев.)]. *Здесь покоится* **прах** *моего друга* – тут спочива́є тлін мого́ дру́га. *Мир* **-ху** *твоему* – перо́м (пу́хом) земля́ тобі́, неха́й земля́ тобі́ перо́м (пу́хом).
Пра́чечная – пра́льня (-ні), прачка́рня (-ні).
Пра́чечный – пра́льний. **-ное** *заведение, см.* **Пра́чечная. -ный** *валёк* – прач (-ча́), пра́ник, пра́льник.
Пра́чка – пра́чка, пра́ля (-лі), (*реже*) ми́тниця (-ці). [Взяли́ мене́ за пра́чку до дво́ру – я пра́ти до́бре вмі́ла (Кониськ.). Додо́му ми́тницю, до по́ля робі́тницю, до комо́ри клю́чницю (Гол.)]. *Помощник* **-чки***, катающий и гладящий бельё* – прачку́н (-на́).
Пращ, *и* **Пра́ща** – пра́ща (-щі), шви́галка, шви́гавка, ки́дало (-ла), закида́чка, мета́вка (Франко).
Пра́щник – пра́щник, праща́р (-ря́).
Пра́щур – пра́щур. **Пра́щуры** – пращури́. [Уве́сь рід її́, всі баби́ і пра́баби з пращура́ми і пращурка́ми (Г. Барв.)].
Пра́щурка – пра́щурка.
Пра́щурский – пра́щурський.
Праязы́к – прамо́ва. *Общерусский, общеславянский* **-зы́к** – спі́льна прару́ська, прaслов'я́нська мо́ва *или* спі́льна ру́ська прамо́ва, спі́льна слов'я́нська прамо́ва.
Пребе́дно – пребі́дно, ду́же, (ве́льми) бі́дно, злиде́нно.
Пребе́дный – пребі́дний, ду́же (ве́льми) бі́дний, злиде́нний.
Пребезвку́сный – 1) (*о пище*) ду́же, ве́льми несмачни́й, зо́всім без смаку́; 2) (*о друг. вещах*) без смаку́ зро́блений.
Преблаги́й – (*славянизм*) преблаги́й, премилости́вий, предо́брий.
Преблаже́нный – преблаже́нний, прещасли́вий.
Прегога́тый – пребага́тий, ду́же (ве́лико, ве́льми, тя́жко) бага́тий, багатю́щий, багате́нний, *сущ.* багати́р (-ря́).
Пребо́йкий – прежва́вий, преметки́й, премото́рний, преби́стрий, ду́же (ве́льми) жва́вий, метки́й *и т. д.*; *см.* **Бо́йкий.**
Пребо́йко – ду́же жва́во (мото́рно, смі́ло *и т. д.*), *см.* **Бо́йко.**
Пребольшо́й – превели́кий, прездоро́вий, величе́зний, величе́нний, здорове́зний, здорове́нний, ду́же (ве́льми) вели́кий *и т. д. См.* **Большо́й, Большу́щий, Грома́дный, Огро́мный.**
Пребыва́лище – пристано́вище, мі́сце пробува́ння, (*для души*) вита́лище; *см.* **Обита́лище.** *Тело наше временное* **-ще** *духа* – ті́ло на́ше тимчасо́ве пристано́вище (вита́лище) ду́хові.

Пребыва́ние – пробува́ння (*ум.* пробува́ннячко), перебува́ння (*ум.* перебува́ннячко); (*бытность, побывка*) побу́ток (-тку), пробу́ток (-тку), перебу́ток (-тку), буття́ (-тя́), по́бут (-ту), бу́тність (-ности); (*постоянное*) вікува́ння. [За шість ро́ків пробува́ння в тій шко́лі (Грінч.). Ви́рядимо їх, до́брії лю́ди, на но́ве́ життя́, на но́ве́ пробува́ннячко (Черкас.). За пе́рших літ свого́ перебува́ння в пансіо́ні (Крим.). Речінця́ по́бутові на Запорі́жжі не визнача́лось ніко́му (Куліш). Не тре́ба-ж того́ манасти́рського його́ побу́тку уважа́ти за яке́сь суво́ре і́ночество (Куліш)]. *Во время* **-ния** *моего* – за мого́ пробува́ння (перебува́ння, буття́, побу́тку, по́буту, бу́тности) там, під час мого́ перебува́ння (пробува́ння *и т. д.*) там. **-ние** *дома* – домува́ння (-ня), дома́рство. [Не ма́ю кого́ на дома́рство лиши́ти (Франко, Пр.)]. **-ние** *без употребления, без дела* – дармува́ння (-ня). *Место* **-ния** – мі́сце пробува́ння, перебува́ння, пробу́тку. *Место постоянного* **-ния** – мі́сце пості́йного пробува́ння (перебува́ння, сиді́ння); осе́ля, домі́вка, жи́тло́, госпо́да; *срв.* **Жи́тельство.**

Пребыва́ть, пребы́ть – 1) (*быть, существовать*) бу́ти (*сов.* пробу́ти), бува́ти, існува́ти, існі́ти, сутні́ти. **-ва́ть** *долго, постоянно, вечно* – трива́ти, вікува́ти, (*сов.*) протрива́ти, про[з]вікува́ти. [Ме́ртва су́щність, сутні́юча в стано́вищі споко́ю (Башт.). Що тво́рить Бог, трива́є наві́ки (Бібл.)]; 2) (*находиться*) пробува́ти, перебува́ти, бу́ти, бува́ти, (*реже*) ме́шкати, промешка́ти, (*сов.*) пробу́ти, (*славянизм*) пребу́ти; (*обретаться*) оберта́тися; (*постоянно быть, не покидать*) держа́тися чого́, держа́тися десь. [Націона́льну спра́ву зру́шено було́ з тіє́ї ме́ртвої то́чки, на які́й вона́ до́ти пробува́ла (Єфр.). Пу́сто, глу́хо. Де-ж хазя́йка молода́ бува́є? (М. Вовч.). Не зна́ти, де-то наш Іла́ш оберта́ється (Маковей). Зимо́ю ри́ба держи́ться на дні (Грінч.). Хве́дір Безрі́дний на ра́ни незмагає, а коло його джу́ра промешка́є (Дума)]. **-ва́ть** *на чужбине, в обществе, среди друзей, в школе* – пробува́ти, перебува́ти на чужи́ні, в товари́стві серед дру́зів, у шко́лі. **-ва́ть** *под землёю, во тьме* (*невежества*), *в ведении чьём-л., в связи с чем-л.* – пробува́ти, перебува́ти під земле́ю, в темно́ті, у ві́данні чиє́му, в звязку́ з чим. **-ва́ть** *в праздности, см.* **Пра́здность. -ва́ть** *в болезни* – ходи́ти (лежа́ти) в неду́зі. **-ва́ть** *в мерзости, в грехе* – мерзі́ти, нікче́мніти в гріха́х. **-ва́ю** *к вам благосклонным* – зостаю́ся, залиша́юся до вас прихи́льний, зичли́вий; 3) (*проживать*) жи́ти, ме́шкати, (*дома*) домува́ти. [Він у Пісках ме́шкає (Март.)].

Пребыва́ющий – той, що пробува́є, перебува́є *и т. д., см.* **Пребыва́ть.** *Вечно, постоянно* **-щий** (*непреходящий*) – немину́щий, непропа́щий. [Немину́ща сла́ва його́. Непропа́ща си́ла (Франко)].

Пребы́тие – пробуття́, побуття́.

Прева́жный, *см.* **Ва́жный. -ный** *человек* – вели́кої руки́ люди́на, (*ирон.*) вели́ке цабе́. [Міща́ни… в Ка́м'янці все вели́кої руки́ (Свидн.)].

Превали́ровать – превалюва́ти, горува́ти, домінува́ти.

Превели́кий, *см.* **Пребольшо́й.**

Преве́село – преве́село.

Превесё́лый – превесе́лий. [Що то за гуля́ння на тім гри́щі було́ превесе́ле (М. Вовч.)].

Преве́чно – ві́чно, преві́чно, відві́чно *и* дові́чно, до ві́ку, во вік ві́ка, по вік ві́чний, во ві́ки.

Преве́чность – преві́чність (-ности), ві́чність (-ности), відві́чність і дові́чність (-ности).

Преве́чный – преві́чний, ві́чний, відві́чний *и* дові́чний, на ві́ки ві́чний.

Превзойдё́нный, Превзойти́, *см.* **Превосходи́ть.**

Превозвы́сить, *см.* **Превознести́.**

Превозвыша́ть – 1) *см.* **Превозноси́ть**; 2) *см.* **Превосходи́ть.**

Превозвыша́ться – 1) (*быть восхваляему, возвышаему почётом*), *см.* **Восхваля́ться, Возвыша́ться**; 2) *см.* **Горди́ться, Бахва́литься.**

Превозмога́ние – перемага́ння, перебо́рювання.

Превозмога́ть, превозмо́чь – перемага́ти, перемогти́, боро́ти, зборо́ти, поборо́ти, перебо́рювати, переборо́ти, переси́лювати, переси́лити, (*только соверш.*) подолі́ти *и* подо́ла́ти, здолі́ти *и* здо́лати. *Срв.* **Преодолева́ть, Переси́ливать.** [Сло́во, яки́м все і всіх перемага́є пое́т (Єфр.). Подолі́ла своє́ го́ре (Г. Барв.)]. **-мо́чь** *все препятствия* – переборо́ти, поборо́ти, перемогти́ всі перешко́ди. **-га́ть, -мо́чь** себя – перемага́ти, перемогти́, змага́ти, змогти́ себе́, перемага́тися, перемогти́ся, змага́тися, змогти́ся. [Я си́лувався перемогти́ себе́ і ве́село жартува́в (Крим.). Здригну́ла Окса́на ду́же, да́лі перемогла́сь (Квітка). Я тебе́ доведу́, голу́бко, зможи́ся (М. Вовч.)].

Превозможе́ние – перемо́ження, подолі́ння (-ня).

Превознесе́ние – вихваля́ння, уславля́ння, велича́ння, звели́чування, (*оконч.*) ви́хвалення, усла́влення, звели́чення; (*до небес*) підне́сення (до не́ба). **-ние** *свыше всякой меры* – підійма́ння вго́ру над уся́ку мі́ру, звели́чування над усе́. *См.* **Превозноси́ть.**

Превозноси́тель – велича́льник, звели́чувальник.

Превозноси́ть, превознести́ – вихваля́ти, ви́хвалити, уславля́ти, усла́вити, велича́ти, звелича́ти, звели́чувати, звели́чити кого́, що, підно́сити, підне́сти, вино́сити, ви́нести кого́, що по-над ко́го, по-над що. [Бу́демо захва́чуватись і раді́ти тобо́ю, ла́ску твою́ над вино́ вихваля́ти (Пісня Пісень). За що-ж,— хто-не́будь попита́є, – зозу́ля пі́вня вихваля́є? (Гліб.). А пани́-сусі́ди на́шу па́нію похваля́ють-велича́ють: «Отто́ хазя́йлива! Отто́ розу́мна!» (М. Вовч.)]. **-си́ть** *до небес, свыше всякой меры* – підно́сити, підне́сти до не́ба, підійма́ти, підня́ти вго́ру над уся́ку мі́ру, звели́чувати, звели́чити над усе́. [Неха́й глузу́ють над ни́ми одні́ письме́нники, неха́й і́нші знов підійма́ють їх над уся́ку мі́ру вго́ру (Куліш)]. **Превознесённый** – ви́хвалений, усла́влений, звели́чений; (*до небес*) підне́сений (до не́ба).

Превозноси́ться, превознести́ся – 1) (*страд. – быть превозносиму*) вихваля́тися, ви́хвалитися, бу́ти ви́хваленим, уславля́тися, усла́витися, бу́ти усла́вленим, звели́чуватися, звели́читися *и т. д., см.* **Превозноси́ть.** *Дела его* **-сятся** *не по заслугам* – ділá його́ вихваля́ються (уславля́ються) по-над заслу́ги; 2) (*гордиться*) не́сти́ся, ве́лико, ви́соко (вго́ру) не́сти́ся (не́сти́ себе́), зано́ситися, зане́сти́ся, вино́ситися, ви́нестися поперед ко́го, перед ким, проти ко́го чим, з чо́го; (*важничать*) велича́тися, пишни́тися, пиша́тися, вихваля́тися, бундю́читися, хизува́тися *и т. п.*; *см.* **Ва́жничать, Велича́ться, Горди́ться, Кичи́ться, Спеси́виться, Чва́ниться.**

Превозно́сливость – зано́сливість, чванли́вість, бундю́чливість, пи́шність (-ости); *см.* **Спеси́вость, Чванли́вость.**

Превозно́сливый – той, що ви́соко (вго́ру) несе́ться, зано́сливий, чванли́вий, бундю́чливий, пи́шний; *срв.* **Го́рдый, Спеси́вый, Чванли́вый.**

Превозноше́ние, *см.* **Превознесе́ние.**

Превосходи́тельный – ясновельмо́жний.

Превосходи́тельство – ясновельмо́жність (-ности). *Ваше* **-ство** – ясновельмо́жний па́не.

Превосходи́ть, превзойти́ – переважа́ти *и* -ва́жувати, перева́жити кого́, що чим *и* на що, переви́щувати, переви́щити, поверша́ти, поверши́ти, переверша́ти, переверши́ти, (*победить в соревновании*) перемогти́, переборо́ти кого́ в чо́му, перехо́дити, перейти́, покри́ти кого́ чим, бра́ти, взя́ти го́ру над ким в чо́му; (*заткнуть за пояс*) заломи́ти, закасува́ти кого́. [На спів її́ ніхто́ не перева́жить (Крим.). Ніхто́ не міг перева́жити Куліша́ що-до бага́тства мо́ви (Грінч.). Націона́л-лібера́ли переверши́ли одве́ртих чорносо́тенців (Єфр.). Тепе́рішня ді́йсність перейшла́ на́віть шарж (Єфр.). Вже й мене́ покри́в бага́тством (Грінч.). Заломи́в його́ одва́гою (Куліш)]. *Он* **-дит** *его талантом* – він переважа́є його́ хи́стом (тала́нтом). **-йти́** *самого себя* – само́го себе́ переви́щити (перейти́, перева́жити). *Приход* **-дит** *расход* – прибу́ток переважа́є, перебі́льшує ви́трати. *Враги* **-ди́ли** *нас числом, силой* – вороги́ перева́жали нас число́м, си́лою. **Превзойдённый** – перева́жений, переви́щений, переве́ршений *и т. д.*

Превосхо́дно – чудо́во, пречудо́во, чуде́сно, пречуде́сно, доскона́ло, на про́чуд (-чу́до), розкі́шно. [Наш дяк пречуде́сно співа́є (Кониськ.). Осві́дчилися ви по пра́вді доскона́ло (Самійл.). Як на́ша карто́пля розкі́шно розцвіла́ся (Звин.)]. *Я это* **-но** *помню* – я це чудо́во, чуде́сно пам'ята́ю. [Я чудо́во, в подро́бицях пам'ята́в усе́ (Крим.)]. *Вы* **-но** *читаете* – ви доскона́ло чита́єте. *Я могу* **-но** *обойтись без этого* – я мо́жу любі́сінько перебу́тися (обі́йтися) без цьо́го.

Превосхо́дность – 1) *см.* **Превосхо́дство**; 2) добря́чість (-чости), добре́нність, чудо́вість.

Превосхо́дный – добря́чий, добре́нний, добі́рний, чудо́вий, пречудо́вий, чуде́сний, пречуде́сний. **-ный** *арбуз* – чудо́вий, добря́чий, добре́нний каву́н. **-ная** *книга*, **-ные** *произведения* – чудо́ва кни́жка, (пре)чудо́ві, добі́рні тво́ри. **-ные** *семечки* – добря́че, чудо́ве насі́ння, ло́вке насі́ння. **-ный** *товар* – добря́чий, добре́нний крам. **-ный** *экземпляр чего-л.* – чудо́вий розкі́шний екземпля́р чого́. [Розкі́шні екземпля́ри двоно́гої звіро́ти (Єфр.)]. **-ная** *степень, грам.* – найви́щий ступі́нь (-пеня́).

Превосхо́дство – перева́га, ви́щість (-щости). [Ду́жчий не завсі́ди мо́же й смі́є ви́користати свою́ перева́гу (Н. Рада)]. *С чувством собственного* **-ства** – з почуття́м (з почува́нням) вла́сної ви́щости (перева́ги).

Превосхо́дствовать, *см.* **Превосходи́ть.**

Преврати́мость, *см.* **Превраща́емость.**

Преврати́мый – змі́нний, перетво́рний.

Превра́тно – кри́во; (*наоборот*) навпаки́, на́вспак, напереве́рт, нави́ворот, назворо́т, навпро́ти. *Понимать, судить* **-но** – розумі́ти, гада́ти кри́во, навпаки́ *и т. д.*

Превра́тность – 1) (*изменчивость*) мінли́вість, змі́нливість, непості́йність (-ости). **-ность** *судьбы, счастья* – мінли́вість, змі́нливість, зрадли́вість до́лі, ща́стя. *Полный* **-стей** –

змі́нливо-бурхли́вий. *Жизнь полная* **-стей** – змі́нливо-бурхли́ве життя́; 2) (*извращённость*) фальши́вість, облу́дність.

Превра́тный – 1) (*изменчивый*) мінли́вий, змі́нливий, непості́йний, неста́лий, хисткий. **-ное** *счастье* – мінли́ве, непості́йне, зрадли́ве ща́стя; 2) (*извращённый*) фальши́вий, неправди́вий, переве́рнутий, перекру́чений, переина́чений, криви́й. **-ные** *толки* – перекру́чені, неправди́ві чутки́. **-ное** *понятие, толкование* – неправди́ве, фальши́ве, криве́ розумі́ння, товма́чення.

Превраща́емость – змі́нність перетво́рність (-ности).

Превраща́емый, *прил.* – змі́нний, перетво́рний.

Превраща́ть, преврати́ть – 1) *кого, что во что* – оберта́ти, оберну́ти кого́, що на ко́го, на що, в ко́го, в що *и* ким, чим, поверта́ти, поверну́ти, переверта́ти, переверну́ти кого́, що на ко́го, на що *и* в ко́го, в що, перетво́рювати *и* перетворя́ти, перетвори́ти кого́, що в ко́го, в що *и* на ко́го, на що, зміня́ти, зміни́ти, зво́дити, звести́ що в що *и* на що; (*волшебством, колдовством*) перекида́ти, переки́нути кого́ ким, чим, кого́ в ко́го, в що, перечаро́вувати, перечарува́ти кого́ на ко́го, на що, злицьо́вувати, злицюва́ти кого́ в ко́го, в що, (*во множ.*) пооберта́ти, попереверта́ти, поперетво́рювати, позміня́ти, поперекида́ти, поперечаро́вувати *и т. д.* кого́, що ким, чим, в ко́го, в що *и* на ко́го, на що. [Як людей лихії ча́ри в ме́ртвий ка́мінь оберта́ли (Л. Укр.). Кня́зьку буді́влю оберну́ли в хлів (Куліш). Політи́чна систе́ма оберну́ла ввесь світ у всесві́тню федера́цію торго́во-промисло́вих спіло́к (Л. Укр.). Ні вби́ти, ні на ове́чку поверну́ти ві́льне сло́во ще ніко́му не щасти́ло (Н. Рада). На́що-б нам переверта́ти себе́ на звіря́т (Куліш). Опини́вшись на тім бо́ці, вп'ять він і са́м переки́нувся і жі́нку переки́нув, зроби́лися людьми́ (Осн. 1862). Ка́жуть, були́ такі́ чарівники́, що вмі́ли перечарува́ти ді́вку на коби́лу або на ки́цьку (Звин.). Кі́шку злицюва́в на чу́до у ді́вчину (Біл.-Нос.)]. *Землетрясение* **-ло** *город в груду камней* – землетру́с оберну́в мі́сто в ку́пу гру́зу. *Война* **-ла** *страну в пустыню* – війна́ оберну́ла край у пусти́ню. *Пленных* **-ща́ли** *в рабов* – бра́нців поверта́ли на рабі́в. **-ти́ть** *зло в добро* – перетвори́ти зло на добро́. **-ти́ть** *сырую этнографическую массу в сознательную нацию* – перетвори́ти сирову́ етнографі́чну ма́су в свідо́му на́цію (Єфр.). **-ща́ть** *огонь в воду* – оберта́ти, перетворя́ти ого́нь в [на] во́ду. *Мороз* **-ти́л** *воду в лёд* – моро́з оберну́в, поверну́в во́ду в [на] лід. **-ти́ть** *в ничто* – оберну́ти (поверну́ти) в ніщо́, в ні́вець, переве́сти́ на ні́вець, на ніщо́, поверну́ти в неістні́ння. **-ти́ть** *кого в дурака* – зроби́ти кого́ ду́рнем, поши́ти кого́ в ду́рні. **-ти́ть** *в пепел* – на по́піл поверну́ти, спопели́ти що. **-ти́ть** *в камень* – в ка́мінь оберну́ти, скамени́ти *и* скам'яни́ти що. [Там така́ ба́ба-яга́, що хто не прибу́де, за́раз оду́ре та й скам'яни́ть (Манж.)]; 2) **-ща́ть, -ти́ть** *именованные числа в простые, арифм.* – оберта́ти, оберну́ти, переверта́ти, переверну́ти, (*во множ.*) пооберта́ти, попереверта́ти імено́вані (мі́рні) чи́сла в про́сті. [17.216 вершків оберну́ти у ве́рстви (Кониськ.)]; 3) *см.* **Перевора́чивать**; 4) (*слова, смысл*: *извращать*) перекру́чувати, перекрути́ти, переина́чувати, переина́чити, (*во мн.*) поперекру́чувати, попереина́чувати (слова́, зміст, розумі́ння). **Превращённый** – 1) обе́рнутий *и* обе́рнений у що *и* на що, чим, пове́рнутий *и* пове́рнений, переве́рнутий *и* переве́рнений, перетво́рений, змі́нений в що *и* на що; (*посредством волшебства, колдовства*) переки́нутий ким, чим, перечаро́ваний на ко́го, на що, злицьо́ваний в ко́го, в що. [Він був обе́рнений у вола́ і сім літ жив серед ди́ких звірі́в (Л. Укр.)]; 2) *арифм.* – обе́рнений, переве́рнений, (*во множ.*) пообе́ртані, попереве́ртані; 3) перекру́чений, переина́чений.

Превраща́ться, преврати́ться – 1) оберта́тися, оберну́тися в ко́го, в що, на ко́го, на що *и* ким, чим, поверта́тися, поверну́тися в ко́го, в що *и* на ко́го, на що, переверта́тися, переверну́тися в ко́го, в що, на ко́го, на що *и* ким, чим, перетво́рюватися *и* перетворя́тися, перетвори́тися, переробля́тися, перероби́тися, зміня́тися, зміни́тися, переміня́тися, перемін́итися в ко́го, в що *и* на ко́го, на що, става́тися, ста́тися ким, чим; (*вырождаясь, приходя в упадок*) перево́дитися, переве́сти́ся, зво́дитися, зве́сти́ся на що, зіхо́дити, зійти́ на що. [В сумне́ стогна́ння оберта́лись ре́чі (Куліш). Плач поверну́вся на ра́дощі (О. Лев.). Хай те дитя́че товари́ство пове́рнеться тепе́р у побрати́мство (Мирн.). Наро́д наш мі́цно держа́всь своє́ї пре́дківської ві́ри і не хоті́в на полякі́в переверта́тися (Єфр.). А́встрія ма́є перетвори́тися на демократи́чну де́ржаву – спі́лку націона́льностей (Грінч.). Молоко́ за одну́ ніч перероби́лося в сир (Звин.). Скажи́ ка́меневі сьому́, щоб ста́вся хлі́бом (Єв.)]. *Многолюдный и богатый край* **-ти́лся** *в пустыню* – великолю́дна й бага́та краї́на оберну́лася (поверну́лася, перетвори́лася) в (на) пусти́ню, звела́ся на пусти́ню. *Мечта* **-ти́лась** *в действительность* – мрі́я перетвори́лася в (на) ді́йсність. **-ться** *в камень* – оберта́тися (оберну́тися) в ка́мінь, кам'я[ме]ні́ти, скам'я[ме]ні́ти. [Бода́й не верну́лось, в ка́мінь оберну́лось (Рудан.)]. *Вода* **-ти́лась** *в пар* – вода́ оберну́лася в па́ру. [Вода́ мо́же

да́ти вели́ку ко́ри́сть і не оберта́ючись в па́ру (Кониськ.)]. *Снег* **-ща́ется** *в воду* – сніг оберта́ється в во́ду. *Личинка* **-ща́ется** *в мотылька* – ля́лечка оберта́ється в мете́лика, перетво́рюється, переміня́ється в (на) мете́лика. **-ти́ться** *в силу* (*переносно*) – ви́рости в си́лу. [В Єги́пті воні́, множачи́сь серед му́ки, могли́ ви́рости в си́лу й забра́ть уве́сь край в свої ру́ки (Франко)]; 2) (*оборачиваться*) перекида́тися, переки́нутися, переверта́тися, переверну́тися, оберта́тися, оберну́тися ким, чим *и* в ко́го, в що, на ко́го, на що, скида́тися, ски́нутися ким, чим, переми́туватися, переметну́тися в ко́го, в що *и* ким, чим, переміня́тися, переміни́тися, злицьо́вуватися, злицюва́тися в ко́го, в що, (*во множ.*) поперекида́тися, попереверта́тися, пооберта́тися *и т. д.* ким, чим *и* в ко́го, в що. [Чорт переки́нувсь чолові́ком (Манж.). От ві́дьма знов переверну́лась у соро́ку (на соро́ку) (Звин.). Оберни́ся поросятá на карася́ (Номис)]. *Оборотень, упырь* **-ти́лся** *в волка* – пере́вертень, упи́р переки́нувсь (переверну́вся, оберну́вся, ски́нувся, переметну́вся) во́вком (у во́вка, на во́вка), переміни́вся (зміни́вся) в во́вка.

Превраще́ние – оберта́ння, поверта́ння, переверта́ння, перетво́рювання, (*оконч.*) обе́рнення, пове́рнення, переве́рнення, перетво́рення; (*перевоплощение*) перевті́лювання, перевті́лення. [Та й само́ї ду́мки про поверта́ння Ру́си в ля́дчину не було́ ще в ті да́вні да́вна (Куліш). От ві́дьма знов переверну́лась у соро́ку. Це вже котре́ переверта́ння (Звин.)]. **-ние** *гусеницы в бабочку* – оберта́ння, перетво́рення гу́сениці в мете́лика. **-ние** *воды в пар* – оберта́ння (обе́рнення) води́ в пар у. **-ние** *обыкновенных дробей в десятичные*, *мат.* – оберта́ння, переверта́ння про́стих дробі́в у (на) десяти́чні.

Превы́сить, *см.* **Превыша́ть.**

Превы́спренний – (*ц.-слав.*) преви́спренній, найви́щий; (*о стиле*) препи́шний.

Превы́спренность – преви́спренність (-ности), найви́щість (-щости); (*о стиле*) препи́шність.

Превыша́ть, превы́сить – (*быть выше*) переви́щувати *и* перевища́ти, переви́щити що, виви́щуватися, ви́вищитися над чим, перебі́льшувати, перебі́льшити що, (*превосходить*) переважа́ти, перева́жити, перехо́дити, перейти́ кого́, що в чо́му *и* чим. *Срв.* **Превосходи́ть.** *Лаврская колокольня* **-шает** *все прочие* – ла́врська дзвіни́ця переви́щує всі і́нші, виви́щується, гору́є над усіма́ і́ншими. *Чиновник* **-сил** *свою власть* – урядо́вець переви́щив (перебі́льшив) свою́ вла́ду. *Расходы* **-ша́ют** *доход* – вида́тки перебі́льшують прибу́ток. *Это* **-ша́ет** *мои силы* – це перехо́дить мої́ си́ли, це понад мої́ си́ли. **Превы́шенный** – переви́щений, перебі́льшений, перева́жений, пере́йдений; *срв.* **Превзойдённый.**

Превыша́ться, превы́ситься – переви́щуватися *и* перевища́тися, переви́щитися, бу́ти переви́щеним, перебі́льшуватися, бу́ти перебі́льшеним, перева́жуватися *и* переважа́тися, бу́ти перева́женим.

Превы́ше, *нар.* – ви́ще чого́, (по)над що. [Бу́демо захва́чуватися і раді́ти тобо́ю, ла́ску твою́ над вино́ вихваля́ти (Пісня Пісень)]. *Вознестись* **-ше** *облаков* – злину́ти понад хма́ри.

Превыше́ние – переви́щування, перебі́льшування, перева́жування, (*оконч.*) переви́щення, перебі́льшення, перева́ження; *см.* **Превыша́ть. -ние** *власти* – перебі́льшення вла́ди, надужиття́ вла́ди.

Преглу́по – пренерозу́мно, ду́же (ве́льми, надзвича́йно) нерозу́мно.

Преглу́пый – пренерозу́мний, ду́же (ве́льми, надзвича́йно) нерозу́мний (дурни́й).

Прего́рдо – прего́рдо, препи́шно, ду́же (ве́льми) го́рдо, ду́же (ве́льми) пи́шно.

Прего́рдый – прего́рдий, препи́шний, ду́же (ве́льми) го́рдий, ду́же (ве́льми) пи́шний (пиха́тий).

Прегра́д, *бот., см.* **Лютик.**

Прегра́да – 1) перегоро́да, пере́тика, (*гал.*) запо́ра *и* запі́р (-по́ру), та́ма. [Вчини́вся запі́р на рі́чці (Верхр.)]; 2) (*препятствие*) перепо́на, пере́пинка, пере́тика, зава́да, запи́на; (*остановка*) спин, впин (-ну). [Та й тепе́р ще гу́сто було́ понаста́влювано пере́тик на його́ шляху́ (Єфр.)]. *Непреодолимая* **-да** *на нашем пути* – неперемо́жна перепо́на на на́шому шляху́. *Днепр для татарина не* **-да** – Дніпро́ тата́ринові не запи́на (Стор.). *Своеволью нет* **-ды** – самово́лі спи́ну (впи́ну) нема́є. *Срв.* **Препо́на.**

Прегражда́ть, прегради́ть – перегоро́джувати, перегороди́ти, загоро́джувати, загороди́ти, (*переносно*) перетина́ти, перетя́ти *и* перетну́ти, перепиня́ти, перепини́ти, перепина́ти, переп'я́сти, замика́ти, замкну́ти, заступа́ти, заступи́ти, заставля́ти, заста́вити, застановля́ти, застанови́ти що. **-ди́ть** *дорогу, путь кому к чему* – перегоро́джувати, перегороди́ти, загоро́джувати, загороди́ти, затарасува́ти доро́гу, шлях кому́ до чо́го; (*перерезать*) перетина́ти, перетя́ти, перепиня́ти, перепини́ти, перепина́ти, переп'я́сти́, (*став поперёк дороги*) заступа́ти, заступи́ти доро́гу, шлях кому́ до чо́го, забіга́ти, забі́гти,

перебіга́ти, перебі́гти доро́гу, шлях кому́, пе́ред займа́ти (зайня́ти) кому́, (*образно*) перeко́пувати, перекопа́ти доро́гу, шлях кому́ до чо́го. [Загороди́в доро́гу вола́ми, що не мо́жна і пройти́. У то́му сліпо́му завзя́тті, котре́ загоро́джувало доро́гу соція́льному прогре́сові (Куліш). В боло́ті загру́зла і за́днім путь затарасува́ла (Грінч.). До це́ркви калю́жа доро́гу перетя́ла, а до ши́нку мо́жна й попід ти́ном (Олександр.). Стережи́ся, щоб вона́ тобі́ не перепини́ла доро́ги до ца́рства небе́сного (Квітка). Хотів переп'я́сти́ бусурме́нцям шлях (Куліш). Де не ві́зьметься вого́нь, – уве́сь шлях заступи́в (Рудч.). Коро́нний ге́тьман не забіга́в Підко́ві шля́ху (Куліш). Перебі́гла ма́ти доро́гу її́: «Куди́ ти?» – ви́звірилась (Тесл.)]. **-ди́ть** *выход, проход кому* – заступи́ти ви́хід, прохі́д кому́. **-ди́ть** *доступ чего куда-л.* – перепини́ти, перетя́ти до́ступ чого́ куди́. [Схо́плено за горля́нку украї́нський наро́д, щоб перетя́ти йому́ вся́кий до́ступ сві́жого пові́тря в леге́ні (Єфр.)].
Прегражде́нный – перегоро́джений, загоро́джений, перетя́тий, пере́п'ятий, за́мкнутий, засту́плений. **-ться** – перегоро́джуватися, бу́ти перегоро́дженим, загоро́джуватися, бу́ти загоро́дженим, перетина́тися, бу́ти перетя́тим *и т. д.*, (*образно*) перeко́пуватися, бу́ти перeко́паним. [Упада́ють вида́ння, зника́ють просві́тні товари́ства, перeко́пуються шляхи́ до культу́рної пра́ці (Єфр.)].

Прегражде́ние – 1) перегоро́джування, перетина́ння, перепина́ння; 2) *см.* **Прегра́да.**

Прегреша́ть, прегреши́ть – прогріша́ти(ся), прогріши́ти(ся), (*ц.-слав.*) прегріша́ти, прегріши́ти чим *и* в чо́му. [Чим я прогріши́вся, що ви на ме́не камі́ння ве́ргаєте? (Кониськ.). Так от і в сиру́ зе́млю піду́, не ві́даючи, чим я прогріши́ла (Кониськ.)].

Прегреше́ние – про́гріх (-рі́ху), прогріше́ння; прови́на, просту́пок (-пку). [Кажі́ть, які́ у ме́не прогріше́ння (Кониськ.)].

Прегру́бо – прегру́бо, пребрута́льно, ду́же (ве́льми) гру́бо, брута́льно.

Прегру́бый – 1) прегру́бий, прецупки́й, прешорсткий́, ду́же (ве́льми) гру́бий (цупки́й, шорстки́й, товсти́й); пребрута́льний, ду́же (ве́льми) брута́льний. *Срв.* **Гру́бый.**

Пред, Пре́до, *см.* **Пе́ред, Пе́редо.**

Предава́ть, преда́ть – 1) *см.* **Передава́ть**; 2) віддава́ти, відда́ти; *срв.* **Отдава́ть, Предоставля́ть, Подверга́ть. -ва́ть** *суду кого-л.* – ста́вити (поста́вити) на суд кого́, віддава́ти (відда́ти) до су́ду (під суд) кого́. [Стережі́ться-ж люде́й, бо вони́ ста́витимуть вас на суд (Єв.)]. **-вать** *забвению что-л.* – пуска́ти (пусти́ти) в непа́м'ять (у запоми́н) що. [Все те пуска́ють на́ші земляки́ в непа́м'ять (Куліш)]. **-ва́ть** *огню что-л.* – спуска́ти (спусти́ти) на пожа́р що, пуска́ти, пусти́ти за ди́мом що. **-ва́ть** *смерти, мукам, казни кого-л.* – віддава́ти (відда́ти), завдава́ти (завда́ти) на смерть, на му́ки, на стра́ту кого́. **-да́ть** *смертной казни кого* – на сме́ртну ка́ру завда́ти кого́, стра́тити кого́. **-дать** *кого смертной казни через повешение* – на го́рлі (*и* на го́рло) скара́ти, покара́ти кого́. **-даю́** *себя на суд и волю вашу* – віддаю себе́ (здаю́ся, спуска́юся) на суд і во́лю ва́шу. **-да́ть** *себя воле божией* – зда́тися на бо́га, зда́тися, спусти́тися на во́лю (ла́ску) бо́жу. **-да́ть** *кого проклятию* – клятьбу́ (прокля́ття) покла́сти на ко́го, прокля́сти́ кого́. **-да́ть** *себя на жертву* – відда́ти себе́ на же́ртву. **-да́ть** *богу дух* – бо́гові ду́шу (дух) відда́ти. [А сам припа́в к сирі́й землі́, відда́в бо́гу дух (Пісня)]. **-да́ть** *тело земле* – схова́ти в сиру́ зе́млю кого́; 3) видава́ти, ви́дати, зра́джувати, зра́дити кого́, що, (*признанием*) вика́зувати, ви́казати на ко́го *и* кого́. *Он* **-да́л** *нас неприятелю* – він ви́дав нас во́рогові. **Пре́данный** – 1) пере́даний; 2) ві́дданий, за́вданий *и т. д.*; 3) ви́даний, зра́джений, ви́казаний; 4) *см.* **Про́данный.**

Предава́ться, преда́ться – 1) віддава́тися, відда́тися, бу́ти ві́дданим; (*огню*) спуска́тися, спусти́тися, бу́ти спу́щеним (на пожа́р); завдава́тися, завда́тися *и т. д. Виновные* **-ду́тся**, *будут* **-даны** *суду* – винува́тці бу́дуть поста́влені на суд, ві́ддані до су́ду; 2) (*предоставить себя*) віддава́тися, відда́тися кому́, чому́, здава́тися, зда́тися на ко́го, на що. [Ти зве́рнеш з найпевні́шої доро́ги і віддаси́сь неві́рному случа́ю (Куліш)]. *Он совершенно* **-да́лся** *своему другу* – він цілко́м відда́вся своє́му дру́гові, цілко́м зда́вся на свого́ дру́га. **-да́ться** *всецело своему чувству* – цілко́м відда́тися своє́му почуттю́. **-ва́ться** *оргии* – віддава́тися о́ргії. [Всіма́ фі́брами своє́ї істо́ти віддає́ться ди́кій, але́ кра́сочній о́ргії (Єфр.)]; 3) (*впадать во что. пристращаться к чему*) вдава́тися, вда́тися, вкида́тися, вки́нутися в що; (*погрузиться*) порина́ти, пори́нути в що; *срв.* **Отдава́ться 2**. **-да́ться** *тоске, горю, отчаянию, меланхолии* – вдава́тися (вда́тися), вкида́тися (вки́нутися) в ту́гу, в го́ре, у відча́й, в меланхо́лію, (*погрузиться*) пори́нути в го́ре. [Не пла́чте, не журі́тесь, в ту́гу не вдава́йтесь (Метл.). Не вкида́йся так тя́жко в своє́ го́ре (Г. Барв.). Вона́ сумува́ла і вдава́лася в сумну́ меланхо́лію (Н.-Лев.). Ба́тько, уве́сь пори́нувши в своє́ го́ре, ні́би зовсі́м забу́в, що я й на сві́ті є (Корол.)]. **-ва́ться** *удовольствиям, пьянству, разгулу, разврату, картёжной игре и т. п.* – вдава́тися, вкида́тися в утíхи, в пия́цтво (в п'яни́цтво), в гульню́, в розпу́сту (в ро́зпуск), в картя́рство *и т. д.* [Не вдава́йся в гульню́ (Кониськ.). Вони́ так

са́мо пия́чать, так са́мо в розпу́сту вкида́ються, так са́мо жениха́ються (Єфр.). Приї́жджі лю́ди вку́пі з міща́нами вдава́лися без упи́ну у вся́кий ро́зпуск (Куліш)]. **-ва́ться** *мечтам о чём* – порина́ти в мрії, снува́ти мрії, ма́рити про що. [За попере́дніх часі́в, коли́ про украї́нську пре́су мо́жна було́ ті́льки мрії снува́ти (Єфр.)]. **-ва́ться** *пустым мечтам* – літа́ти в химе́рах, (*образно*) в хма́ри зано́ситися. **-ва́ться** *размышлениям* – захо́дити в думки́, в міркува́ння. **-ва́ться** *учению* – вкида́тися (вки́нутися) в нау́ку.

Преда́ние – 1) (*действие*) віддання́, здання́; ви́дання. **-ние** *суду* – віддання́ до су́ду. **-ние** *себя воле божией* – здання́ на во́лю бо́жу; 2) пере́каз (-зу), (*редко*) пода́ння. [Наро́дні пере́кази про мину́ле]. *Изустное* **-ние** – слове́сний пере́каз. *По* **-нию** – (*путём предания*) пере́казом; (*сообразно с традициею*) за пере́казом, згі́дно з пере́казом. [Слове́сні тво́ри, що пере́казом ішли́ од ста́ршого колі́на до моло́дшого (Куліш)]. *По* **-нию** *это случилось лет сто тому назад* – як перека́зують, це ста́лося ро́ків (зо́) сто тому́. *Знать по* **-нию** – зна́ти з пере́казу, пере́казом. [Вся́чину пере́казом зна́є (Г. Барв.)]. *Отойти в область* **-ний** – ка́зкою ста́ти (зроби́тися).

Пре́данно – відда́но, ві́рно *и* ві́рне, прихи́льно.

Пре́данность – ві́дда́ність (-ности), ві́рність кому́, (щи́ра) прихи́льність до ко́го. *Нерушимая* **-ность** – непохи́тна, не(по)хи́бна ві́рність. **-ность** *своей идее* – ві́дда́ність, ві́рність своі́й ідеї.

Пре́данный – ві́дда́ний, ві́рний кому́, щи́ро прихи́льний до ко́го. **-ный** *друг, слуга* – ві́рний, щи́рий друг, слуга́. **-ный** *вам* – ві́дда́ний вам.

Преда́тель – зра́дник, зра́дець (-дця) *и* зра́дця (-дці), видаве́ць (-вця́), вика́зник, вика́жчик, [Ви́брав Ю́ду Іскаріо́тського, що ста́вся зра́дником (Єв.). Зо мно́ю, ді́тки, ні́чого вам таї́тися, я не видаве́ць (Кониськ.)].

Преда́тельница – зра́дниця, зра́дця (-дці), вика́зниця, вика́жчиця.

Преда́тельски – по-зра́дницькому, по-зраде́цькому, по-зраде́цьки, зрадли́во, пі́дступом.

Преда́тельский – зра́дницький, зраде́цький, зрадли́вий, зра́дний; (*коварный*) підсту́пний, віроло́мний.

Преда́тельство – зра́да, зра́дництво; (*коварство*) пі́дступ, підсту́пство, віроло́мство. [На ду́шу не впав мені́ зра́дництва гріх (Самійл.)].

Преда́тельствовать – підсту́пно, по-зра́дницькому видава́ти.

Преда́ть, *см.* **Предава́ть.**

Предбра́чный – передшлю́бний.

Предбу́дущий – 1) *грам.* – передмайбу́тній; 2) *см.* **Бу́дущий.**

Предбы́ть *кому* – запобі́гти кого́. [Усю́ди, де проїзди́в Ко́бза, наро́д воруши́вся; усю́ди вже запобі́гли гонці́ Хмельни́цького з гра́мотою од влади́ки і нарої́ли люд на святе́ ді́ло (Стор.)]. *Срв.* **Предваря́ть, Предше́ствовать.**

Предваре́ние – 1) попере́джування, упереджа́ння, (*оконч.*) попере́дження, упере́дження; 2) перестерега́ння, остерега́ння, (*оконч.*) перестере́ження, остере́ження; 3) запобіга́ння, запобі́ження.

Предвари́тель – 1) попере́джувальник, упере́дник; 2) перестерега́льник, перестере́гач, остерега́льник, остере́гач; 3) запобіга́льник, запобі́гач.

Предвари́тельница – 1) попере́джувальниця, упере́дниця; 2) перестерега́льниця, перестере́гачка, остерега́льниця, остере́гачка; 3) запобіга́льниця, запобі́гачка.

Предвари́тельно – 1) попе́реду, попере́д, упере́д, пе́рше, передні́ше; 2) заздалегі́дь, заздалего́ди *и* заздали́годи, загодя́, загоді́й, зара́ні; *срв.* **Заблаговре́менно** *и* **Зара́нее.**

Предвари́тельный – 1) попере́дній; (*заблаговременный*) заздалегі́дний; (*упредительный*) запобі́жни́й. **-ное** *условие* – попере́дня умо́ва. **-ное** *соглашение* – попере́дня зго́да. **-ное** *обсуждение, рассмотрение* – попере́днє обміркува́ння, попере́дній ро́згляд. **-ное** *следствие, тюремное заключение* – попере́днє слі́дство, ув'я́знення. **-ное** *исполнение* – попере́днє ви́кона́ння. **-ная** *цензура* – попере́дня цензу́ра. **-ная** *подготовка* – попере́днє, заздалегі́дне підготува́ння. **-ное** *оповещение* – заздалегі́дне опові́щення, **-ная** *мера* – попере́дній, запобі́жни́й за́хід (-ходу); 2) попере́дній, підгото́вчий. **-ные** *работы* – попере́дня (підгото́вча) робо́та.

Предваря́ть, предвари́ть – 1) *кого чем* – упереджа́ти, упереди́ти, попереджа́ти, попереди́ти кого́ чим, запобіга́ти, запобі́гти кого́. **-ри́ть** *кого своим приходом* – попереди́ти (упереди́ти) кого́ своі́м прихо́дом, попе́реду прийти́ за ко́го; 2) *кого о чём* – попереджа́ти, попереди́ти, перестерега́ти, перестерегти́, остерега́ти, остерегти́ кого́ про що; *срв.* **Предупрежда́ть** *и* **Предостерега́ть. -ри́ть** *кого об опасности* – перестерегти́, остерегти́ кого́ про небезпе́ку (перед небезпеко́ю); 3) (*предотвращать*) запобіга́ти, запобі́гти чому́. **-ри́ть** *порчу продуктов присмотром* – запобі́гти псува́нню ха́рчи

до́глядом. **Предварённый** – попере́джений, упере́джений; перестере́жений, остере́жений; запобі́жений.

Предваря́ться, предвари́ться – 1) попере́джуватися *и* попереджа́тися, попереди́тися, упере́джуватися *и* упереджа́тися, упереди́тися, бу́ти попере́дженим, упере́дженим; 2) перестерега́тися, остерега́тися, бу́ти перестере́женим, остере́женим; 3) запобіга́тися, запобі́гтися.

Предве́дение – передзнаття́, передчува́ння.

Предве́стие – 1) *см.* **Предзнаменова́ние**; 2) (*предчувствие*) передчуття́ (-тя́); 3) (*предсказание*) віщува́ння, при́звість (-сти), при́звістка, проро́цтво. [При́звістка мені́ єсть, що так до́бре бу́де (Ум.)].

Предвести́ть, *см.* **Предвеща́ть.**

Предве́стник – 1) прові́сник, передві́сник, вісту́н, ві́сник, вістови́к, вістівни́к (-ка́). [Вістовикі́ бли́зького ра́нку (Куліш). Вістуни́ приго́д тяжки́х і сму́тку (М. Стар.). Прові́сники немину́чого націона́льного відро́дження (Єфр.)]; 2) віщівни́к (-ка́), віщу́н (-на́); *см.* **Предвеща́тель.**

Предве́стница – 1) прові́сниця, передві́сниця вісту́нка, ві́сниця, вістівни́ця; 2) віщівни́ця, віщу́нка; *см.* **Предвеща́тельница.**

Предве́стный, предвести́тельный – прові́сний, призві́сний, призві́сливий.

Предвече́рний – передвечі́рній, надвечі́рній. [Передвечі́рні ті́ні. Надвечі́рня пора́].

Предве́чно – передві́чно, відві́чно, з передві́ку, відві́ку. *Срв.* **Искони́.**

Предве́чность – передві́чність, відві́чність (-ности), пере́двік (-ку). [І наста́ло свя́то в бо́га пе́рше з передві́ку (Рудан.)].

Предве́чный – передві́чний, відві́чний.

Предвеща́ние – 1) віщува́ння, провіща́ння, пророкува́ння. [Це вже ново́го співця́ ра́дісне провіща́ння(Єфр.)]; 2) *см.* **Предве́стие 3**; 3) *см.* **Предзнаменова́ние.**

Предвеща́тель, -ница – віщува́льник, віщува́льниця, провіща́льник, провіща́льниця, віщу́н (-на), віщу́нка, віщівни́к (-ка́), віщівни́ця.

Предвеща́тельный – провіща́льний, прові́сний, призві́сний, призві́сливий. [Сич – се призві́сне (Харк.)].

Предвеща́ть, предвести́ть *кому что* – віщува́ти, вістува́ти, провіща́ти, провісти́ти, передвіща́ти, передвісти́ти, призвіща́ти, призвісти́ти, пророкува́ти, ворожи́ти кому́ що *и* про що. *Срв.* **Предска́зывать, Предзнамено́вывать.** [Ти бра́тові своє́му смерть віщу́єш (Л. Укр.). Кожен зна, що віщує такий сон (Свидн.). Вони вістують, що осінь приходить (Стеф.). Письме́нство стає́ йому́ за ту зірни́цю, що бли́зький світ со́нця провіща́є (Єфр.)]. **-ща́ть** *беду, несчастие, что-л. недоброе* – віщува́ти, ворожи́ти біду́, неща́стя (ли́хо), щось недо́бре. [Пу́гач або́ сич біду́ віщу́є (Номис). Га́рна пти́ця, а чому́сь не мо́жу її́ чу́ти без жа́ху. Чи спра́вді вона́ воро́жить яке́сь ли́хо? (Франко)]. *Лягушки* **-ща́ют** *хорошую погоду* – жа́би до́бру пого́ду віщу́ють. *Сердце что-то* **-ща́ет** – се́рце щось віщу́є. [Як повіє вітер на Покро́ву з полу́дня, то передвіща́є, що бу́де гнила́ зима́ (Звин.). Важку́ воро́жать о́сінь нам зірни́ці (Франко)]. *Барометр* **-ща́ет** *дождь, непогоду* – баро́метр пока́зує на дощ, на него́ду, заповіда́є дощ, него́ду. *Ничто не* **-ща́ет** *смерти* – ніщо́ не пока́зує на смерть, не віщу́є (не провіща́є, не вісту́є *и т. д.*) сме́рти, про смерть. [Про смерть старе́чу зо́рі не віщу́ють, як-же вмира́є цар, пала́є не́бо (Куліш)]. *Нам* **-ща́ют** *обильную жатву* – нам пророку́ють, воро́жать бага́тий урожа́й. *Кто бы* **-ти́л** *мне завтрашнюю погоду* – хто-б мені́, призвісти́в, яка́ за́втра пого́да бу́де. **Предвещённый** – прові́щений, передві́щений, призві́щений, напророко́ваний, наворо́жений. **-ться** – віщува́тися, вістува́тися, провіща́тися, бу́ти прові́щеним, призвіща́тися, бу́ти призві́щеним, передвіща́тися, бу́ти передві́щеним *и т. д., см.* **Предвеща́ть.**

Предвзя́тость – упере́дність (-ности).

Предвзя́тый – напере́д, упере́д узя́тий; упере́дній. **-тое** *мнение, мысль* – упере́дня ду́мка, га́дка; (*предубеждение*) пере́дсуд (-ду). [Над шко́лою, над церко́вною амбо́ною, над судово́ю трибу́ною і над літерату́рою царюва́в той-же пере́дсуд, що і над сами́м по́бутом ру́ським (Куліш)]. **-тое** *намерение* – упере́дній за́мір. **-тое** *решение* – упере́дня постано́ва. *Без* **-того** *решения* – без упере́дньої (ухва́леної напере́д) постано́ви; (*беспристрастно*) безсторо́нно.

Предвзя́ть – взя́ти напере́д, упере́д що.

Предви́дение – передбача́ння, прови́діння, прозира́ння. *Дар* **-ния** *будущего* – дар прозира́ння в майбу́тнє, дар передбача́ння, прови́діння майбу́тнього.

Предви́деть – передбача́ти, прови́діти що. [Чи я-ж таке́ прови́дів (М. Вовч.)]. *Я это* **-дел** – я це передбача́в, я це знав напере́д. *Если бы я мог это* **-деть** – коли́-б я міг це передбача́ти,

коли́-б я віщий тому. *Невозможно всё* **-деть** – всьогó не мóжна передбáчити. **-деть** *будущее* – провúдіти майбýтнє, прозирáти в майбýтнє. **Предвúденный** – передбáчений, провúджений.

Предвúдеться – передбачáтися, провúдітися. **-дится** *возможность чего* – передбачáється можлúвість чогó, занóситься на що. [Занóсилося на вiйнý між Росíєю і Áвстрією (Крим.)]. *У нас* **-дится** *получение новой партии мануфактуры* – передбачáємо одéржання новóї пáртії мануфактýри.

Предвúдимый – передбачáний, провúджуваний.

Предвкушáть, предвкусúть – смакувáти наперéд, засмакувáти наперéд що. **Предвкушённый** – засмакóваний наперéд.

Предвкушéние – 1) смакувáння наперéд чогó; 2) (*самое чувство*) перéдсмак, зáсмак (-ку).

Предводúтель – привó[і]дець (-вíдця) *и* привíдця (-дці, *м. р.*), провóдець (-вíдця), провідни́к; (*проводырь*) проводáр *и* проводúр (-ря́); (*отряда*) вáтаг, ватажóк, вatáжкó (-жкá), ватáжний (-ного), головá, отáман. [Їх привóдець по тáбору мов пан якúй хóдить (А.-Д.). Гóвард, нáшим кораблям привíдця (Грінч.). Без головú вíйсько гúне (Номис). Провідникóм сéї депутáції був єпíскоп Яхимóвич (Барв.). Поперéду вáтаг молодéнький на воронíм кóню (Рудч.). Хто ватажкóм піде перед вáми (Шевч.)]. **-тель** *дворянства* – мáршал, маршáлок (-лка). **-тель** *голи, бедняков* – голотовóда (Куліш). *Быть* **-лем,** *см.* **Предводúтельствовать.**

Предводúтельница – привí[ó]дниця, провíдни́ця, проводáрка, проводúрка, головá.

Предводúтельский – привідницький, провíдни́цький, проводáрський, отáманський, ватажкíвський; маршáльський. *См.* **Предводúтель.**

Предводúтельство – 1) прúвід, прóвід (-воду). *Под чьим* **-вом** – за (під) чиї́м прúводом (прóводом), за чиє́ю головóю, за чиї́м головувáнням; 2) (*звание предводителя, дворянства*) маршáльство.

Предводúтельствование – 1) передувáння ким, чим; 2) проводарювáння, головувáння, отаманувáння, ватагувáння, ватажкувáння. *См.* **Предводúтельствовать.**

Предводúтельствовать – 1) *кем, чем* – передувáти ким, прúвід (прóвід) давáти комý, верховóдити, довóдити ким, пéред вéстú (водúти), пéред держáти в чóму, над чим. [І такúй-то слабосúлок оцúм велúчним світом орýдує і передýє всíми (Куліш). Гордíй спрáвді вмів пéред вéстú, вмів отаманувáти так, що íнші йогó слýхались (Грінч.). Довóдив ї́ми полкóвник Небáба (Куліш)]; 2) (*быть предводителем*) проводарювáти, головувáти, отаманувáти, ватагувáти, ватáжити, ватажкувáти (над ким); маршалкувáти; *см.* **Предводúтель.**

Предводúтельша – (*жена предводителя дворянства*) маршалкóва, (*вульг.*) маршалúха.

Предводúть – передувáти, довóдити ким; *см.* **Предводúтельствовать.**

Предвозвестúтель, *см.* **Предвозвéстник.**

Предвозвестúть, *см.* **Предвозвещáть.**

Предвозвестúтельный – провíсний, призвíсний, призвíсливий.

Предвозвéстник, -ница – 1) *см.* **Предвéстник, -ница**; 2) *см.* **Предвещáтель, -ница.**

Предвозвещáть, предвозвестúть – 1) сповіщáти, сповістúти наперéд (заздалегíдь) когó про що; оголóшувати, оголосúти, оповіщáти, оповістúти що; 2) віщувáти, провіщáти, провістúти; *см.* **Предвещáть. Предвозвещённый** – 1) сповíщений наперéд (заздалегíдь) про що; оповíщений, оголóшений; 2) провíщений; *см.* **Предвещённый. -ться** – 1) сповіщáтися, бýти сповíщеним наперéд (заздалегíдь) про що; оповіщáтися, оголóшуватися, бýти оповíщеним, оголóшеним; 2) *см.* **Предвещáться.**

Предвозвещéние – 1) сповíщення наперéд (заздалегíдь); оповíщення, оголóшення; 2) віщувáння, провіщáння, пророкувáння; *см.* **Предвещáние 1.**

Предвозглáсная *неделя* – трéтій перед велúким пóстом тúждень.

Предвозглашáть, предвозгласúть *что, о чём* – проголóшувати, проголосúти, оголóшувати, оголосúти що, про що.

Предвосхищáть, предвосхúтить – переймáти, перейня́ти що (напр. дýмку чию́, нáмір).

Предгóрие – передгíр'я, підгíр'я (-р'я).

Предгóрный – передгíрний, підгíрний.

Преддвéрие – присíнок (-нка) *и* прúсінки (-нків, *мн.*), мíсце перед дверúма, прúхід (-ходу). *В* **-рии** *храма* – перед хрáмом, перед цéрквою. *В* **-рие** *праздника* – під свя́то, проти свя́та, на передóдні свя́та.

Предéл – межá, границя, грань, рубíж (-бежá), бéрег, (*конец*) край, кінéць (-ння́). **-дел** *жизни* – кінéць життя́. **-лы** – мéжі, (*переносно*) берегú; óбруб, (*об'ём*) óбсяг чогó. *Расширить* **-лы** *государства* – розсýнути мéжі держáви. **-лы** *власти* – óбсяг влáди. *В*

-лах *чего* – в ме́жах, в о́брубі, в о́бсягу чого́. [Замі́сть істори́чних коро́нних краї́в тре́ба пороби́ти краї́ни в ме́жах ко́жної націона́льности (Грінч.). Відповіда́єте за все, що ста́неться в о́брубі ва́шого села́ (Франко)]. *В* **-лах** *нашего рассмотрения* – в ме́жах, в о́бсягу на́шого ро́згляду. *За* **-лами** *чего* – по-за ме́жами чого́, поза чим. [Я тепе́р по-за ва́шою вла́дою]. *За* **-лами** *возможного* – по-за ме́жами можли́вого (Франко). *Выйти из* **-лов** – ступи́ти, перейти́ через край (через мі́ру), зайти́ за край чого́, ви́йти по-за ме́жі чого́. *Выйти из* **-лов** *благопристойности* – перейти́ ме́жі звича́йности. *Это переходит за* **-лы** *возможного* – це перехо́дить ме́жі можли́вости, мі́ру можли́вости. *Всему есть* **-де́л** – всьому́ є́сть край. *Достичь* (*своего*) **-ла** – дійти́ кра́ю. *До крайних* **-лов** – до кра́ю. [Нена́висть його́ дійшла́ до кра́ю (Крим.)]. *Положить* **-де́л** *чему-л.* – край покла́сти чому́, бе́рега да́ти чому́. *Положить* **-де́л** *своему честолюбию* – покла́сти край своє́му честолю́бству.

Преде́льный – кра́йній, грани́чний. **-ный** *возраст* – найви́щий вік. **-ный** *срок* – кра́йній (оста́нній) строк (речіне́ць). **-ная** *скорость* – найбільша ско́рість. **-ная** *температура* – кра́йня, грани́чна температу́ра. **-ные** *цены* – найви́щі (найбільші) ці́ни.

Предержа́щий – найви́щий, зве́рхній. *Власть* **-щая** – найви́ща вла́да.

Преде́рзкий – надзвича́йно сміливий; презухва́лий, презухва́льний, ду́же (ве́льми) зухва́лий (зухва́льний); (*нахальный*) пренаха́бний, ду́же (ве́льми) наха́бний. **-кий** *мальчишка* – презухва́лий хлопчи́сько. *Срв.* **Де́рзкий.**

Преде́рзко – надзвича́йно сміливо; презухва́ло, презухва́льно, ду́же (ве́льми) зухва́ло (зухва́льно); (*нахально*) пренаха́бно, ду́же (ве́льми) наха́бно.

Предё́шево – преде́шево, ду́же (ве́льми) де́шево.

Предешё́вый – предеше́вий, ду́же (ве́льми) деше́вий.

Предзи́мний – передзимо́вий, передзи́мній.

Предзнаменова́ние – 1) віщува́ння, передвіща́ння, призвіща́ння; *срв.* **Предвеща́ние**; 2) (*знамение*) знак, озна́ка, знамено́, при́звість (-сти), при́звістка. [Щось та віщу́ють оті́ таємни́чі при́звістки (Загір.)]. *Видеть в чём хорошее, дурное* **-ние** – до́бру, недо́бру (пога́ну) озна́ку (при́звість, при́звістку), до́брий, недо́брий (пога́ний) знак убача́ти в чо́му.

Предзнамено́вывать, предзнаменова́ть *что* – віщува́ти, передвіща́ти, передвісти́ти, призвіща́ти, призвісти́ти що, знак дава́ти проти чо́го. *см.* **Предвеща́ть** *и* **Предвозвеща́ть. Предзнамено́ванный** – передві́щений, призві́щений. **-ться** – віщува́тися, передвіща́тися, призвіща́тися, бу́ти передві́щеним, призві́щеним.

Предзнача́ть, предзна́чить – 1) *муз.* – передзнача́ти, передзначи́ти; 2) *см.* **Предозна́ча́ть.**

Предзначе́ние – 1) *муз.* – передзна́чення; (*самый знак*) пере́дзнак (-ку); 2) *см.* **Предозначе́ние.**

Предзна́чить, *см.* **Предзнача́ть.**

Предисло́вие *к чему* – передмо́ва, пере́днє сло́во до чо́го. **-вие** *ко 2-му изданию* – передмо́ва (пере́днє сло́во) до дру́гого вида́ння.

Предисло́вить – передмовля́ти.

Предисло́вный – передмо́вний.

Предкавка́зье – Передкавка́ззя, Підкавка́ззя.

Пре́дки, *см.* **Пре́док.**

Пре́дковый, Пре́дковский – пре́дків (-ова, -ове), пре́дківський, предкове́цький, діді́вський, діди́зний. [Це земля́ пре́дкова (Черк.). Пре́дківський за́мок (Стор.). Звича́й діді́вський, старосві́тський (Сніп). Му́сили козаки́ опла́чувати чи́講шем свої́ во́льні пастовники́ діди́зні (Куліш)].

Предлага́ние – пропонува́ння, подава́ння, предклада́ння, дава́ння. *Срв.* **Предлага́ть.**

Предлага́ть, предложи́ть – 1) пропонува́ти, запропонува́ти кому́ що, (*приглашать*) запро́шувати, запроси́ти кого́ що зроби́ти, (*с оттенком*: *приказывать*) зага́дувати, загада́ти, нака́зувати, наказа́ти кому́ що зроби́ти. [Тоді́ він йому́ загада́в: або́ йди або́ зостава́йся (Звин.)]. *Он* **-жи́л** *мне ехать с ним* – він запропонува́в мені́ ї́хати з собо́ю. **-жи́ть** *кому поесть* – запропонува́ти кому́, запроси́ти кого́ пої́сти. *Мне* **-га́ют** *службу, место* – мені́ пропону́ють слу́жбу, поса́ду, мене́ запро́шують на слу́жбу, на поса́ду. *Мне* **-га́ют** *купить землю* – мені́ пропону́ють купи́ти зе́млю. **-га́ть** *кому руку и сердце* – пропонува́ти кому́ ру́ку і се́рце. **-жи́ть** *кому высказаться по поводу чего-л.* – запроси́ти кого́ ви́словитися з при́воду чого́. [Він запроха́в видатни́х европе́йців сказа́ти, що вони́ ду́мають про заборо́ну украї́нської мо́ви в Росі́ї (Грінч.)]. **-га́ю** *вам немедленно по получении сего отправиться в…* – пропону́ю (нака́зую) вам нега́йно, оде́ржавши цього́ листа́, ви́рядитися до… *Он* **-жи́л** *ему убираться прочь* – він загада́в йому́ забира́тися геть;

2) подава́ти, пода́ти, (*редко*) предклада́ти, предкла́сти *и* предложи́ти кому́ що, дава́ти, да́ти кому́ що. **-га́ть** *чьему-л. вниманию что-л.* – подава́ти (пода́ти) що до чиє́ї ува́ги (кому́ до ува́ги). **-га́ть** *что-л. на рассмотрение общего собрания* – подава́ти що на обміркува́ння зага́льного зі́брання. **-га́ть** *кому свои услуги, себя к услугам кого* – подава́ти себе́ до послу́г (до услу́ги) кому́, пропонува́ти (предклада́ти) кому́ свої́ услу́ги. [Дозна́вшись про Підко́ву, поба́чився з ним, привіта́в його́ нови́м ща́стям і пода́в себе́ до услу́ги (Куліш). Вольф яви́всь до них пе́рший, предклада́ючи їм свої́ услу́ги (Франко)]. **-га́ть** *тост* – підно́сити (підне́сти́) тост за ко́го. **-жи́ть** *кому-л. вопрос* – зада́ти (поста́вити) кому́ пи́та́ння. **-га́ть** *цену* – дава́ти (ці́ну). [Даю́ йому́ за скри́ню два карбо́ванці, а він пра́вить п'ять (Грінч.)]. **Предлага́емый** – пропоно́ваний; зага́дуваний; пода́ваний, предкла́даний, да́ваний. **Предло́женный** – запропоно́ваний; зага́даний; по́даний, предкла́дений, предло́жений. [Зага́льні ви́води, які́ ми мо́жемо зроби́ти з по́даного тут матерія́лу (Грінч.)]. **-ться** – пропонува́тися, бу́ти запропоно́ваним; зага́дуватися, бу́ти зага́даним; подава́тися, бу́ти по́даним, предклада́тися, бу́ти предкла́деним, предло́женим, дава́тися, бу́ти да́ним. *Такие вещи не* **-га́ются** – таки́х рече́й не пропону́ють. *Материал, который здесь* **-га́ется** – матерія́л, що тут пода́ється.

Предлежа́ть – лежа́ти перед ким; *срв.* **Предстоя́ть.** *Мне* **-жи́т** *дальний путь* – ма́ю перед собо́ю дале́ку доро́гу (по́дорож, путь). **Предлежа́щий** – той, що лежи́ть перед ким. **-щее** *дело* – оця́ спра́ва.

Предли́нный – предо́вгий, довжеле́зний, довже́нний, довже́зний.

Предло́г – 1) (*повод*) при́ключка, за́чіпка, прито́ка, при́клепка *и* при́кліп (-клепу), при́від (-воду); (*отговорка, оправдание*) ви́мовка, відмо́вка. [Така́ була́ ні́би причи́на до війни́, але́-ж то була́ ті́льки при́ключка (Л. Укр.). Якби́ яки́й при́кліп, щоб зайти́ до попа́ (Борз.)]. *Искать* **-га** *к чему, что сделать* – шука́ти при́ключки (за́чіпки, прито́ки, при́клепки, клю́чки) до чо́го, щоб що зроби́ти. [Ли́хо при́ключки (при́клепки) шука́є (Номис). Профе́сор два дні тому́ ду́же свари́вся з Степа́новим ба́тьком і, види́мо, лише́нь прито́ки шука́в, щоби́ за вітця́ пімсти́тися на хло́пцеві (Франко)]. *Найти* **-ло́г** – знайти́ при́ключку (за́чіпку, прито́ку, при́клепку, при́кліп) до чо́го. [Я таки́ знайшо́в при́ключку, щоб до йо́го зайти́ (Полт.). Хотíла ї́хати до бабу́сі, та було́-б се по-па́нському ї́хати про́сто з ціка́вости. Му́сила яку́сь за́чіпку до то́го знайти́ (Г. Барв.). Хо́чеш поже́рти нас і тепе́р ду́маєш, що найшо́в прито́ку (Франко)]. *Благовидный* **-ло́г** – присто́йний при́від. *Под тем* **-гом**, *что…* – з тіє́ю при́ключкою, що… *Он не поехал под* **-гом** *болезни, недосуга* – він не пої́хав, вимовля́ючись х(в)оро́бою, ні́кольством; 2) *грам.* – прийме́нник (-ка).

Предложе́ние – 1) (*действие*) пропонува́ння, запро́шування, зага́дування, *оконч.* запропонува́ння, запро́шення, загада́ння; подава́ння, предклада́ння, *оконч.* пода́ння, предкла́дення, предло́ження; *см.* **Предлага́ть. -ние** *услуг* – пропонува́ння послу́г; 2) (*то, что предложено*) пропози́ція. *По* **-нию** *правления* – за пропози́цією, з пропози́ції упра́ви. *Поддержать* **-ние** – підтри́ма́ти пропози́цію. *Мирные* **-ния** – мирові́ пропози́ції; 3) постача́ння. *Спрос и* **-ние** – по́пит і постача́ння; 4) (*руки*) сва́тання, *гал.* осві́дчення. *Сделать* **-ние** *кому* – (*гал.*) осві́дчитися кому́, посва́татися, (*через сватов*) посла́тися до ко́го; 5) *грам.* – ре́чення. [Ду́мка люди́ни, ви́явлена в сло́ві, зве́ться ре́ченням (Єфр.)]. *Вводное* **-ние** – вставне́ ре́чення; 6) (*канц.*: *предписание*) пропози́ція, зага́дання, за́гад (-ду).

Предложи́ть, *см.* **Предлага́ть.**

Предло́жный – прийменнико́вий. **-ный** *падеж, грам.* – місце́вий відмі́нок (-нка).

Предме́стие – передмі́стя, підгоро́ддя. *Житель* **-тья** – передміща́нин *и* передмістя́нин, підгородя́нин, підгоро́дець (-дця).

Предме́стник, -ница – попере́дник, попере́дниця.

Предме́стный – передмі́сний, підгоро́дній.

Предме́т – 1) (*вещь, об'ект*) річ (*р.* ре́чи), пре́дмет (-ту), об'є́кт (-ту). [Неди́вним реча́м не диву́йсь (Куліш). Я оберну́сь тоді́ в безду́шний пре́дмет (Коц.)]. **-ме́т** *вещественный, умственный* – річ матерія́льна, розумо́ва. **-ме́т** *преподавания* – пре́дмет навча́ння. **-ме́т** *изучения* – пре́дмет студіюва́ння (ви́вчення); (*в школе*) пре́дмет, нау́ка, дисципллі́на. *Обязательный* **-мет** – обов'язко́ва нау́ка, -вий пре́дмет; 2) (*в разговоре, в сочинении*) річ, мате́рія (-ії). [Міркува́ли (розмовля́ли) про пова́жні ре́чі. Узя́в він найни́жчу мате́рію до оповіда́ння (Куліш)]. *Разговор шёл о разных* **-тах** – розмо́ва була́ про рі́зні ре́чі. **-ме́т** *разговора* – мате́рія (річ) до розмо́ви. *Мы ещё вернёмся к этому* **-ту** – ми ще (по)ве́рнемося до ціє́ї ре́чи (мате́рії); 3) (*цель*) мета́, ціль (-ли). **-ме́т** *желаний, стремлений* – мета́ бажа́нь (пра́гнень), змага́нь. *Иметь в* **-те** – ма́ти на меті́, на ува́зі. *На* **-ме́т** *получения* – щоб оде́ржати що; 4) (*перен.*), *см.* **Возлю́бленный, нная. -ме́т** *страсти*

нежной – ре́вного зако́хання об’є́кт, *см.* **Па́ссия 2.**

Предме́тный – предмето́вий, речови́й. **-ный** *указатель* – предмето́вий пока́жчик. **-на́я** *коммисия* (*в школе*) – предмето́ва комі́сія (в шко́лі). **-ная** *система преподавания* – предмето́ва систе́ма навча́ння. **-ное** *стекло*, *оптич.* – предмето́ве скло.

Предмо́стный – передмосто́вий, передмі́сний. **-ное** *укрепление* – передмі́сна реду́та.

Предназнача́ть, предназна́чить – признача́ти, признач́ити (напере́д) кого́, що кому́, визнача́ти, ви́значити що кому́, (*предопределять, судить*) приділя́ти, приділи́ти, суди́ти, присуди́ти кого́, що кому́. [Її́ ще зда́вна призна́чено мені́ (Куліш). До́ля так суди́ла (Л. Укр.)]. *К какой специальности* **-ете** *вы вашего сына*? – до якої́ спеціа́льности, до яко́го фа́ху признача́єте ви свого́ си́на? **Предназна́ченный** – призна́чений, приді́лений, прису́джений кому́ від ко́го. **-ться** – признача́тися, приділя́тися, суди́тися, бу́ти призна́ченим, приді́леним. *С’езд* **-ча́лся** *на лето* – з’ї́зд признача́вся (був призна́чений) на лі́то. *Эти деньги* **-чены** *для известной цели* – ці гро́ші призна́чено (приді́лено) на пе́вну мету́.

Предназначе́ние – призна́чення, приді́лення (напере́д). **-ния** *рока неизбежны* – приді́лення (при́суди) до́лі – немину́чі. *См.* **Предопределе́ние.**

Преднамерева́ться, преднаме́риться – на[за]міря́тися, на[за]мі́ритися, ма́ти на ду́мці, ду́мку (на ду́мку) взя́ти, гада́ти, ма́ти на га́дці, га́дку взя́ти (зроби́ти що); *срв.* **Намерева́ться.** [Не пощасти́ло так зроби́ти, як наміря́вся (мав на ду́мці, гада́в)].

Преднаме́рен *кто* – має на́мір, ду́мку хто, гада́є хто. *Я* **-рен** *летом отдыхать* – гада́ю (ма́ю на́мір) влі́тку відпочива́ти.

Преднаме́рение – на́мір, за́мір (-ру); *см.* **Наме́рение.**

Преднаме́ренно – уми́сне, навми́сне.

Преднаме́ренность – уми́сність, навми́сність (-ности). **-ность** *этого преступления доказана* – уми́сність цьо́го зло́чину дове́дено.

Преднаме́ренный – (*умышленный*) уми́сний, навми́сний, (*обдуманный*) обмірко́ваний. **-ный** *поступок* – уми́сний вчи́нок. **-ное** *преступление* – уми́сне (обмірко́ване) злочи́нство, уми́сний зло́чин.

Преднамеча́ть, преднаме́тить – назнача́ти, назначи́ти, визнача́ти, ви́значити, наміча́ти, намі́тити напере́д. **Преднаме́ченный** – на[ви́]зна́чений напере́д.

Предна́ча́льный, *см.* **Предве́чный.**

Предначерта́ние – 1) *см.* **Предназначе́ние**; 2) (*предварительный план*) попере́дній план.

Предначе́ртывать, предначерта́ть – накре́слювати, накре́сли́ти напере́д, визнача́ти, ви́значити напере́д. **Предначе́ртанный** – накре́слений, ви́значений напере́д (заздалегі́дь). *Срв.* **Предопределя́ть.**

Предобе́денный – передобі́дній (передобі́дяний), дообі́дній. **-ное** *время* – передобі́дня годи́на, -ній час, передобі́ддя, дообі́ддя. *В* **-ное** *время* – дообі́д, в передобі́дню годи́ну.

Предо́брый – предо́брий, ду́же до́брий, добря́чий, добре́нний.

Предогражде́ние, *см.* **Предостереже́ние, Предохране́ние.**

Предознача́ть, предозна́чить, *см.* **Предназнача́ть, -чить.**

Пре́док – пре́док (-дка). **Пре́дки** – пре́дки, діди́, (*редко*) пре́дків’я́. *Наследие* **-ков** – предківщи́на.

Предопределе́ние – призна́чення, при́суд, пере́дсуд (-ду), (перед)ви́зна́чення, приді́лення; (*судьба, рок*) до́ля; *см.* **Судьба́, Рок.** [Перед призна́ченням нігде́ не схова́єшся (Гн.). Я ві́рю в призна́чення (приді́лення)].

Предопределя́ть, предопредели́ть – признача́ти, призначи́ти (напере́д) на[ви]знача́ти, назначи́ти, ви́значити, приділя́ти, приділи́ти, (*судить*) суди́ти, присуди́ти, назнамено́вувати, назнаменува́ти кому́ що; *срв.* **Предназнача́ть.** [Нарі́ка́в на до́лю, що суди́ла йому́ таке́ гірке́ ща́стя (Мирн.)]. Так Госпо́дь признач́ив (Кон.)]. **-ли́ть** *долголетие* – суди́ти кому́ вік до́вгий, да́ти на до́вгий вік кому́. **Предопределённый** – призна́чений, назна́чений, ви́значений (напере́д), приді́лений, назнамено́ваний, су́джений, прису́джений кому́ від ко́го. [До своє́ї мети́, назнамено́ваної йому́ од Бо́га, ді́йде (Куліш)]. *Быть* **-лену́** – бу́ти призна́ченим, приді́леним *и т. д.*, суди́тися кому́. *Так ему* **-но** – так йому́ призна́чено (приді́лено), так йому́ суди́лося. **Предопределя́емый** – призна́чаний, призна́чуваний, прису́джуваний (напере́д). **-ться** – признача́тися, приділя́тися, суди́тися, бу́ти призна́ченим, приді́леним, прису́дженим, назнамено́ваним кому́ від ко́го.

Предопределя́ющий – що признача́є, приділя́є.

Предорого́й – ду́же дороги́й, предороги́й. **-до́рого** – ду́же до́рого.

Предосе́нний – передосі́нній.

Предоста́вить, -ся, *см.* **Предоставля́ть, -ся.**

Предоставле́ние – дава́ння, надава́ння, *оконч.* нада́ння кому́ чого́; віддава́ння, *оконч.* відда́ння кому́ чого́. **-ние** *себе права* – застерега́ння, (застере́ження) собі пра́ва. **-ние** *на чьё усмотрение* – віддава́ння (відда́ння) на чию во́лю.

Предоставля́ть, предоста́вить – (*право кому*) дава́ти, да́ти, надава́ти, нада́ти кому́ що (пра́во), (*себе*) застерега́ти, застерегти́ (собі пра́во); (*отдавать на волю чью*) віддава́ти відда́ти (на во́лю чию́), (*себя*) здава́тися, зда́тися на ко́го, на що; (*позволять*) дозволя́ти, дозво́лити кому́ що (з)роби́ти. **-ля́ть** *волю* (*свободу действий*) – дава́ти во́лю кому́. [Він за день уве́сь садо́к обі́рве, колú дасте́ йому́ во́лю (Звин.)]. **-ля́ть** *на чьё-л. усмотрение, кому-л. на усмотрение* – дава́ти (віддава́ти) на во́лю чию́, дава́ти (віддава́ти) кому́ на во́лю, на призволя́ще. [Даю́ вам на во́лю (на призволя́ще) – як хо́чете, так і робі́ть]. **-вля́ю** *себя на ваше усмотрение* – здаюся на ва́шу во́лю, на ваш суд. **-вить** *себя на волю судьбы, на волю случая* – зда́тися на до́лю (на ла́ску до́лі), на ви́падок. **-вьте** *это судьбе, на волю судьбы* – да́йте (відда́йте) це на во́лю до́лі. **-вьте** *это времени* – да́йте це на во́лю ча́сові. **-вля́ть, -вить** *себе право* – застерега́ти (застерегти́) собі пра́во. **-вля́ть** *право кому* – дава́ти (надава́ти) пра́во кому́. [Грома́да надала́ мені́ таке́ пра́во (Звин.)]. **-вля́ть** *что в пользование чьё либо* – дава́ти що до кори́стування кому́. **-вля́ть** *в чьё-л. распоряжение* – дава́ти кому́ що до во́лі, на чию́ хіть (во́лю) здава́ти. **-вля́ть** *себя в чьё-л. распоряжение* – здава́тися на чию во́лю. **-вить** *выбор* (*выбрать*) – да́ти до ви́бору (да́ти ви́брати) кому́ що. **-вить** *кому жить как хочет* (*как угодно*) – да́ти кому́ жи́ти, як хо́че. **-вить** *кому делать, что хочет* – да́ти во́лю чини́ти що-хотя́. [Во́ля їм тепе́р чини́ти що-хотя́ (Куліш)]. **-вить** *работу, службу кому* – да́ти пра́цю, поса́ду кому́. **-вьте** *мне это сделать* – дозво́льте (да́йте, да́йте мені́ во́лю) це зроби́ти. **-вьте** *мне это знать, решить* – дозво́льте мені́ це зна́ти, ви́рішити. **-та́вь** *это мне* (*не мешайся в это)* – полиши́ це на ме́не, не втруча́йся в це (в цю спра́ву). *Суд* **-вил** *мне подать ходатайство о помиловании* – суд дав мені́ пра́во (суд дозво́лив мені́) проха́ти про поми́лування. **Предоста́вленный** – да́ний, відда́ний. **-ный** *на волю судьбы* – да́ний (відда́ний) на ла́ску до́лі. **-нное** *кому право* – (на́)да́не кому́ пра́во. **-ный** *самому себе* – поки́нутий (поли́шений, зда́ний) на само́го се́бе. **Предоставля́емый** – да́ваний. **-ться** – дава́тися, надава́тися, бу́ти да́ним. **-ется** *вам право* – дає́ться (надає́ться) вам пра́во. *Судить об этом* **-ется** *другим* – міркува́ти про це дає́ться (на во́лю) и́ншим.

Предостерега́ние – остерега́ння, перестерега́ння, застерега́ння кого́.

Предостерега́тель, -ница – о[пере]стере́гач, о[пере]стере́гачка.

Предостерега́тельный – перестере́жний, о[за]стере́жни́й.

Предостерега́ть, предостере́чь *кого от чего* – остерега́ти, остере́гти́, перестерега́ти, перестере́гти́, застерега́ти, застере́гти́ кого́ від *и* проти чо́го, перед чим. [Я своє́ сказа́в, од лихо́го остерега́ю, а там – як хо́чете (Мирн.). Остері́г нас від напа́сти (Куліш). Насампере́д му́симо перестерегти́ читача́ (Грінч.)]. **-га́ть** *наглядно* – (*опис.*) на́ві́жки дава́ти, на́віч ки́дати кому́. [Барана́ стрижу́ть, а ца́пові на́ві́жки даю́ть (Приказка)]. *Дать себя* **-ре́чь** – да́тися на пересторо́гу. **Предостережённый** – остере́жений, перестере́жений, застере́жений від ко́го. **-рега́емый** – о[за]стерега́ний, перестерега́ний від ко́го. **-ться** – 1) (*стр. з.*) о[за]стерега́тися, перестерега́тися, бу́ти о[за]стере́женим, перестере́женим від ко́го; 2) *см.* **Остерегаться 1** *и* **2.**

Предостереже́ние – осторо́га, пересторо́га, за[о]стере́ження, перестере́ження. [Чому́-ж мої́х пересторо́г не слу́хав (Грінч.). Не тре́ба й осторо́ги проро́чої (Л. Укр.). Се їй здає́ться перестере́женням і віщува́нням бід яки́хсь вели́ких (Куліш)]. **-ние** *со стороны кого* – осторо́га (пересторо́га) від ко́го. *В* **-ние** – на осторо́гу (пересторо́гу) кому́. *Послужить* **-нием** – ста́ти(ся) за осторо́гу (за пересторо́гу) кому́. *Для* **-ния** *от чего* – щоб застерегти́ проти чо́го (перед чим), щоб запобі́гти чому́.

Предостере́чь, -ся, *см.* **Предостерега́ть, -ся.**

Предосторо́жность – (*свойство*) обере́жність, осторо́га, оба́чність; *см.* **Осторо́жность**; (*самые меры*) оберега, застере́жні (запобі́жні) за́ходи. *Меры* **-сти** – за́ходи до за[о]стере́ження, за[о]стере́жні за́ходи, обере́ги про́ти чо́го. *Принять меры* **-сти** *от несчастных случаев* – вжи́ти застережни́х за́ходів про́ти нещасли́вих ви́падків, застерегти́ся про́ти нещасли́вих ви́падків (перед нещасли́вими ви́падками).

Предостро́жный – обере́жний, бережк[н]и́й, оба́чний; *см.* **Осторо́жный, Осмотри́тельный.** [Він чолові́к обере́жний (оба́чний)].

Предосуди́тельно – него́же, нега́рно, нехва́льно, дога́ни ва́рто.

Предосуди́тельность – него́жість, дога́нність (-ности).

Предосуди́тельный – него́жий, дога́ни (доко́ру) ва́ртий, дога́нний, огу́дний, нехва́льний, (*зап.*) посу́джуваний, (*дурной*) пога́ний, зле́цький. **-ная** *слабость к чему* – дога́ни ва́ртий

на́хил до чо́го. **-ное** *поведение* – него́же, нега́рне, дога́ни (доко́ру) ва́рте пово́дження. *Я не сделаю ничего* **-ного** – я не вчиню́ (не зроблю́) нічо́го него́жого (дога́ни ва́ртого, огу́дного). *Такой поступок* **-лен** *для его репутации* – таки́й вчи́нок ганьбу́є його́ репута́цію, таки́й вчи́нок огу́дний для його́ репута́ції. *Считать для себя* **-ным** *что* – ма́ти за него́же собі що, ма́ти за со́ром собі що (Куліш), ма́ти за дога́ну (огу́ду) собі що (що зроби́ти).

Предотвраща́ть, предотврати́ть *что* – запобіга́ти, запобі́гти чому́, відверта́ти, відверну́ти (завча́су) що. **-ти́ть** *беду* (*несчастье*) – запобі́гти ли́хові. [Мо́жна бу́ло запобі́гти ли́хові завчасу́ (Грінч.)]. **-ти́ть** *опасность* – відверну́ти небезпе́ку, запобі́гти небезпе́ці. **Предотвращённый** – запобі́жений, відве́рнутий (відве́рнений). **-ться** – відверта́тися, бу́ти запобі́женим, відве́рнутим. *Несчастные случаи* **-ща́ются** *осмотрительностью* – нещасли́ві ви́падки оба́чливістю відверта́ються.

Предотвраще́ние *чего* – запобіга́ння чому́, (завча́сне) відверта́ння чого́, *оконч.* запобі́ження, відве́рнення. *Я вам обязан за* **-ние** *несчастья* – вам завдя́чую за те, що ви відверну́ли ли́хо (запобі́гли ли́хові).

Предохране́ние – охоро́на від чо́го, *неок.* оберега́ння кого́, чого́ від чо́го. *Для* **-ния** *от заболеваний* – для охоро́ни від (про́ти) захорува́ння.

Предохрани́тель – (*аппарат*) запобі́жник, застере́жник. **-тель, -ница** (*кто предохраняет*) – запобі́жник, -ниця, застере́жник, -ниця, охоро́нник, -ниця.

Предохрани́тельный – убезпе́чливий, охоро́нний, запобі́жни́й, застере́жни́й. [Охоро́нні (запобі́жні) за́ходи (*меры*) про́ти нещасли́вих ви́падків. Застере́жне́ прище́плення (*прививка*). Убезпе́чливий по́яс. Убезпе́члива хли́павка (*клапан*). Убезпе́чливий (запобі́жний) спо́сіб (*средство*) від (про́ти) чо́го]. **-ная** *лампа* – убезпе́члива ля́мпа.

Предохраня́ть, предохрани́ть *от чего* – убезпеча́ти, убезпе́чити, охороня́ти, охорони́ти (завчасу́), о[у]берегати́, о[у]берегти́ (завчасу́) кого́, що від чо́го; *см.* **Предотвраща́ть.** **-ня́ть** *от заболевания холерой* – охороня́ти (оберега́ти) від холе́ри. **-ня́ть** *себя от холода* – убезпеча́ти себе від хо́лоду. **Предохранённый** – убезпе́чений, охоро́нений, убере́жений. **-ться** – убезпеча́тися, убезпе́читися, охороня́тися, о[у]берега́тися (завчасу́), бу́ти убезпе́ченим, охоро́неним, убере́женим від чо́го.

Предощуща́ть, *см.* **Предчу́вствовать.**

Предпе́чек – при́пічок (-чка).

Предписа́ние, -ска – 1) (*действ.*) при́пис (-су), приписа́ння; 2) (*приказ*) при́пис, нака́з (-зу). [При́писи гігіє́ни (Фр.). При́писи зако́ну (пра́ва). При́писи е́тики (Л. Укр.)]. *По* **-нию** *врача* – з при́пису (за при́писом, з нака́зу) лі́каря. *Во исполнение,* **-ния** – вико́нуючи при́пис.

Предписа́ть, *см.* **Предпи́сывать.**

Предпи́сывание – припи́сування, нака́зування; диктува́ння, прока́зування чого́ кому́.

Предпи́сывать, предписа́ть *что кому* – припи́сувати, приписа́ти, нака́зувати, наказа́ти (на письмі́), (*диктовать*) диктува́ти, продиктува́ти, прока́зувати, проказа́ти що кому́. [Лі́кар приписа́в мені́ суво́ру діє́ту. Так нака́зує (припи́сує) зако́н. Перемо́жець дикту́є (прока́зує) важкі́ умо́ви перемо́женому]. **-вать** *законы* – диктува́ти (прока́зувати) зако́ни. **Предпи́сываемый** – припи́суваний, нака́зуваний кому́ від ко́го. **Предпи́санный** – припи́саний, нака́заний. **-сано** *всем быть на с'езде* – нака́зано (припи́сано) всім бу́ти на з'ї́зді. **-ться** – припи́суватися, нака́зуватися, бу́ти припи́саним, нака́заним. **-ется** *вам комиссариатом* – припи́сується (нака́зується) вам від комісарія́ту. **-валось** *вам* – нака́зувано (припи́сувано), було́ нака́зувано вам.

Предпле́чие, *анат.* – передра́м'я, передраме́ння, передплі́ччя.

Предполага́ть, предположи́ть – (*полагать, рассчитывать*) гада́ти, ду́мати, поду́мати, ма́ти на ду́мці (на га́дці, на ми́слі), поклада́ти, покла́сти що (що роби́ти), (*намереваться*) ма́ти, ма́ти на ду́мці (що роби́ти), (*допускать*) припуска́ти, припусти́ти що, ста́вити, поста́вити (перед собо́ю) га́дку про що, ми́слити перед собо́ю що, місти́ти в собі га́дку про що. [Нау́ку в шко́лі я гада́ла розпочá́ти на Се́мена (Кон.). Через ти́ждень мав ви́їхати до Ки́їва (Н. Лев.). Нау́ка ста́вить перед собо́ю га́дку і про працівникі́в (ми́слить перед собо́ю і працівникі́в), які́-б її́ розробля́ли (Крим.)]. *Основательно* **-га́ть** – слу́шно гада́ти. *Это и* **-жи́ть** *нельзя было* – цього́ й припусти́ти не мо́жна було́. *Нужда* **-га́ет** *лишения* – коли́ (як) неста́тки, то й зли́дні, в неста́тках і зли́дні. *Человек* **-ет***, а бог располагает* – крути́ не крути́, а бу́де так як Бог дасть; чолові́к стріля́є, а Бог ку́лі но́сить. **Предполо́жим** – припусті́мо, покладі́мо, кладі́мо, да́ймо (на те́є) що. [Ну, а покладі́м, що хтось вам дові́в, що вони́ (класи́чні мо́ви) про́сто шкодли́ві (Крим.). Да́ймо, що він прода́сть жи́то (Він. п.)]. **-жим***, что ваши надежды основательны* – припусті́мо, да́ймо (на те́є), що ва́ші наді́ї ма́ють підста́ви. **Предполага́емый** – га́даний, здога́дни́й, ду́маний, припу́сканий. [Це да́та

здогадна́ й непе́вна (Крим.)]. **-мое** *путешествие* – га́дана по́дорож. **-мая** *сумма* – га́дана, припу́скана су́ма. **Предполо́женный** – зага́даний, заду́маний, припу́щений. **-ный** *на первое июня с'езд не состоится* – зага́даний на пе́рше че́рвня з'їзд не відбу́деться. **-ться** – гада́тися, ду́матися, ма́тися; припуска́тися. **-га́ется** *что-н. сделать* – гада́ється (є ду́мка, га́дка) щось зроби́ти. **-га́лось** – ду́малось, була́ ду́мка, ма́лося. [Ма́лося йти на я́рмарок, та дощ не пусти́в. Була́ ду́мка так зроби́ти, а ви́йшло ина́кше].

Предположе́ние – 1) (*действие*) припуска́ння, *оконч.* припу́щення; 2) (*мысль*) га́дка, припу́щення, гада́ння, здо́гад, до́гад (-ду), здо́гадка, до́мисел (-слу), до́пуст (-сту); (*проект*) прое́кт (-ту). [Кони́ський висло́влював га́дку, що пое́му цю написа́в Шевче́нко ще 1846 ро́ку (Доман.). Страшни́й здо́гад спав їй на ду́мку. Се-ж ті́льки гада́ння, що так воно́ ді́ялося]. *Теряться в* **-ниях** – губи́тися в га́дка́х. *В этом* **-нии** *я обратился к вам* – це гада́ючи (ма́ючи таку́ ду́мку), я й уда́вся (зверну́вся) до вас. *По* **-нию** – з припу́щення чийо́го. *Сметное* **-ние** – кошто́ри́сне припу́щення.

Предположи́тельный – здо́гадний. [Мі́ряючи ву́хом здо́гадне відда́лення того́, що свиста́в (Франко)]. **-ная** *цена* – при́близна (можли́ва) ціна́. **-тельно** – здо́гадно; (*примерно*) при́близно, можли́во. *Цены означены* **-но** – ці́ни поста́влено при́бли́зно.

Предположи́ть, *см.* **Предполага́ть.**

Предпосла́ть, *см.* **Предпосыла́ть.**

Предпосле́дний – передоста́нній (-ння, -ннє).

Предпосыла́ть, предпосла́ть *кого, что чему* – посила́ти, посла́ти кого́, що напере́д (упере́д) кого́, чого́, (*в речи, письме, книге*) попереджа́ти, попереди́ти що чим. *Своей речи он* **-сла́л** *длинное вступление* – свою́ промо́ву він попереди́в до́вгим всту́пом. *Он* **-сла́л** *своей книге предисловие, оговорку* – він попереди́в свою́ кни́гу передмо́вою, застере́женням. **Предпо́сланный** – по́сланий напере́д (упере́д) ко́го. **-ное** *книге предисловие* – передмо́ва, що попереджа́є кни́гу, поста́влена на чолі́ кни́ги передмо́ва. *Книге* **-но** *вступление* – кни́гу попере́джено всту́пом. **-ться** посила́тися напере́д, попереджа́тися, бу́ти по́сланим напере́д, попере́дженим. *Книге* **-ется** *предисловие* – в кни́зі попере́ду йде (мі́ститься) передмо́ва.

Предпосы́лка – 1) (*действ.*) посила́ння, *оконч.* посла́ння напере́д; 2) (*логич.*) за́сновок (-вку), передмо́ва.

Предпосы́льное *слово* – передмо́ва.

Предпото́пный – передпото́повий, передпото́пний.

Предпочита́ть, предпоче́сть *кого, что* – волі́ти (волі́ю, -лі́єш *и* волю́, -ли́ш, -лимо́), зволі́ти кого́, що *и* що роби́ти, вважа́ти, бра́ти, узя́ти за кра́ще що, (*кого, что кому, чему*) ста́вити, поста́вити кого́ над ко́го, що над що, перева́гу (пе́ред) дава́ти, да́ти кому́, чому́ над ким, над чим, (*редко*: *книжн., полонизм*) прекладáти, прекла́сти, передкладáти, передкла́сти кого́ над ко́го, що над що. [Де не змо́жемо по пра́вді говори́ти, там волі́ємо мовча́ти (Єфр.). Не си́ла терпі́ти лихо́ї напа́сти, волю́ я в широ́кому по́лі пропа́сти (Л. Укр.). Нау́ку і тала́нт над зна́чність прекладáти (Куліш). Де твій ро́зум дівся, щоб зра́дника над ме́не прекладáти? (Куліш)]. *Она* **-ла́** *молодого богатому* – вона́ дала́ перева́гу молодо́му над бага́тим. **Предпочтённый** – поста́влений над ко́го, над що. **-ться** – ста́витися над ко́го, над що, бу́ти поста́вленим, прекла́деним над ко́го, над що. [Здоро́в'я ста́виться над бага́тство].

Предпочте́ние – 1) (*действ.*) ста́влення, прекладáння кого́ над ко́го, чого́ над що; 2) *перед кем, чем* (*преимущество*) – перева́га, пе́ред (-ду), пе́ршенство́ кого́, чого́ над ким, над чим, у чо́му. [Перева́га грома́дських обо́в'я́зків над особи́стими почува́ннями (Єфр.)]. *Оказывать, (от)давать* **-ние** *кому в чём перед кем, чему перед чем* – дава́ти (віддава́ти) кому́ перева́гу (пе́ред, пе́ршенство́) у чо́му над ким, чому́ над чим. [Віддаю перева́гу кни́гам істори́чного змі́сту над и́ншими. Литва́ не вмі́ла чита́ти й писа́ти, то поважа́ла письме́нних украї́нців і дава́ла їм пе́ред у свої́х су́дніх спра́вах (Куліш)]. *Ему оказано было заметное* **-ние** *перед другими* – йому́ ви́явлено було́ помі́тну перева́гу над и́ншими. *См.* **Предпочита́ть.**

Предпочти́тельно – (*преимущественно*) перева́жно перед ким, перед чим. [У дитя́чий дім прийма́ють перева́жно перед и́ншими ді́тьми сирі́т]. **-нее** *всего* – над усе́, передовсі́м.

Предпочти́тельность – перева́га, перева́жність (-ности), пе́ршенство́.

Предпочти́тельный – (*преимущественный*) перева́жний, (*заслуживающий предпочтения*) ва́ртий (гі́дний) перева́ги, передні́ший, кра́щий, лі́пший. [Усі́ виявля́ли їй перева́жну ува́гу]. **-ное** *право на это* – перева́жне пра́во на це. *Более* **-ный** – кра́щий, лу́чший. [Му́ки за рі́дний край йому́ кра́щі, ніж уся́ та пи́шна ша́на й пова́га від чужо́го наро́ду (Грінч.)].

Предприи́мчиво – заповзя́тливо, промі́тно.
Предприи́мчивость – заповзя́тливість, замі́ристість, замі́рливість, промі́тність, підприє́мливість (-ости).
Предприи́мчивый – заповзя́тливий, підприє́мливий, замі́ристий, замі́рливий, пова́жливий, промітни́й, метки́й. [Це валю́ка (*лежебок*), леда́що, нікче́мний чолові́к, а той-то промітни́й: у йо́го і хлі́бця́ посі́яно, і по хазя́йству пеклу́ється (Новом. п.). Був з його́ чолові́к промітни́й, що ніко́ли не вага́вся й ні перед чим не спиня́вся (Єфр.). Заповзя́тливий: що ві́зьме в свої́ ру́ки або заду́має, то з усього бу́де ко́рисіть (Київщ.)].
Предпринима́ние *чего* – починáння, розпочинáння чого́, зáхід коло чо́го; вживáння (напере́д) чого́ (напр. яки́хсь зáходів).
Предпринима́тель, -ница – підприє́мець (-нця), підприє́мник, підприє́мниця.
Предпринима́тельский – підприє́мницький. [Підприє́мницький прибу́ток (Касян.)].
Предпринима́ть, предприня́ть – починáти, почáти, розпочинáти, розпочáти що, підіймáтися, підня́тися чого́; (*браться за что*) брáтися, взя́тися до чо́го, захо́джуватися, заходи́тися коло чо́го; (*принимать напере́д какие-либо меры*) вживáти, вжи́ти (напере́д) яки́хсь зáходів. [Ой що-ж тепе́р почну́ я, нещасли́ва, з дрібни́ми ді́тьми! (Л. Укр.). Що мені́ почáти, щоб ви́зволитися з зли́днів? – Та що-ж-би розпочáв я го́лий-бо́сий? Заве́сти торг? Я-ж ні шагá не мав (Л. Укр.)]. *Трест* **-ма́ет** *устройство фабрики* – трест захо́джується коло будувáння фа́брики (-ється будувáти фа́брику), трест бере́ться до будувáння фа́брики. **-ня́ть** *кругосветное путешествие* – підня́тися по́дорожи навко́ло світа. **Предпри́нятый** – почáтий, розпочáтий. **-ться** – починáтися, почáтися, розпочинáтися, розпочáтися; вживáтися (напере́д).
Предприя́тие – (*торговое, промышленное*) підприє́мство: (*научное, общественного характера*) зáклад (-ду), заповзяття́. [Торгове́льне, промисло́ве підприє́мство. Комунáльні підприє́мства. Дрібне́ (*мелкое*) підприє́мство. Капітáл на науко́ві заповзяття́ (Стат. Акад. Наук). Не задо́вго до мо́го заслáння він приї́хав до Пе́рми, силку́ючись нахили́ти мене́ до де́яких заповзяттів (Єфр.)]. *Рискованное* **-тие** – непе́вна спрáва.
Предпя́стие, *анат.* – передп'я́сток (-тка), передп'я́стя.
Предрасполага́ть, предрасположи́ть *кого к чему* – схиля́ти, схили́ти кого́ до чо́го напере́д, роби́ти, зроби́ти нахи́льним до чо́го. [Блі́де обли́ччя, непору́шні о́чі і вся його́ по́стать напере́д схиля́ли до чогось особли́вого, незвичáйного (Корол.). Ду́же те́пла оде́жа ро́бить люди́ну нахи́льною до засту́ди].
Предрасполага́ющий – що схиля́є до чо́го, (*способствующий*) сприя́тливий чому́.
Предрасположе́ние *к чему* – нахи́льність, схи́льність (-ности), нáхил (-лу) до чо́го.
Предрасполо́женный *к чему* – нахи́льний, схи́льний до чо́го. **-ный** *к болезням* (*болезненный*) – хоровитий, слабови́тий. *Он* **-жен** *к заболеванию чахоткой* – він нахи́льний до сухі́т.
Предрассве́тный – досві́тній, переддосві́тній, досвітко́вий, досвітчáний, передрáнішній, передрáнній. [Досві́тній огонь запали́ (Л. Укр.)]. **-ное** *время* – до́світок (-тку), досві́тній час, досві́тня годи́на, добá *и т. д.* [У досві́тню годи́ну у слáвному-преслáвному мі́сті Чигири́ні задзвони́ли в усі́ дзво́ни (Шевч.)].
Предрассу́док – 1) (*предубеждение*) упере́дження; 2) (*превратное мнение, суеверие*) забобо́н (-ну), пере́дсуд *и* пере́суд. **-ки** – забобо́ни (-нів). [Мі́щáнські забобо́ни (Л. Укр.). Відки́нув усі́ ілю́зії, всі забобо́ни і дивлю́сь на світ твере́зо (Грінч.)]. *Человек с* **-ками** – забобо́нна люди́на. *Склонность к* **-кам** – забобо́нність (-ности).
Предрека́ние – при[о]рікáння; *см.* **Предска́зывание.**
Предрека́ть, предре́чь – при[о]рікáти, при[о]ректи́, предрікáти, предректи́, віщувáти, провіщáти, провісти́ти кому́ що; *см.* **Предска́зывать. Предречё[о́]нный** – при[о]ре́чений, предре́чений кому́ від ко́го. [Прире́чене від проро́ків здійсни́лось].
Предрече́ние – при[о]ре́чення, предре́чення.
Предре́чье – передрі́ччя (-ччя).
Предреша́ть, предреши́ть – передрішáти, передріши́ти, вирішáти, ви́рішити, розв'я́зувати, розв'язáти напере́д, (*предопределять*) прирішáти, приріши́ти. [Не передрішáючи заздалегі́дь, яки́й то бу́де лад (Грінч.). Що бог приріши́в, не втя́мить ніхто́ і нія́к (Крим.)]. *Не* **-ша́я** *вопроса о том…* – не вирішáючи (не розв'я́зуючи) напере́д питáння про те… *Не* **-ша́йте** *событий* – не попереджáйте поді́й. **Предрешённый** – передрі́шений, ви́рішений напере́д, прирі́шений. **-ться** – передрішáтися, передріши́тися, вирішáтися, ви́рішитися, розв'я́зуватися, розв'язáтися напере́д.
Предреше́ние – передрі́шення, ви́рішення напере́д.
Председа́ние – 1) сиді́ння на поче́сному (на пе́ршому) мі́сці; 2) *см.*

Председа́тельствование.

Председа́тель, -ница – голова́. **-тель** *Совнаркома* – Голова́ Раднарко́му. **-тель** *собрания* – голова́ зі́брання, збо́рів. *Почётный* **-тель** – поче́сний голова́. *Быть* **-лем** – за го́лову бу́ти. *Избрать* **-лем** – обра́ти на го́лову кого́.

Председа́тельский – голові́ нале́жний. **-кие** *обязанности*, **-кое** *место* – обо́в'я́зки голови́, мі́сце голови́.

Председа́тельство – (*в учреждении*) головува́ння; (*на с'езде, в собрании*) головува́ння, про́від (-воду). *Под* **-вом** – за (під) головува́нням чиї́м. [Контро́льні комі́сії під головува́нням робітникі́в (Касян.)].

Председа́тельствование – головува́ння.

Председа́тельствовать – головува́ти (голову́ю, -ву́єш). [Голова́-Президе́нт голову́є на Спі́льних Зі́браннях Акаде́мії].

Председа́тельствующий – 1) що голову́є; 2) *см.* **Председа́тель.**

Председа́ть – 1) сиді́ти на поче́сному (на пе́ршому) мі́сці; 2) *см.* **Председа́тельствовать.**

Предсе́рдие, *анат.* – передсе́рдя (-дя).

Предсказа́ние – про́вість (-сти), прові́щення, віщува́ння, пророкува́ння; *метеор.* завбача́ння, *оконч.* завба́чення. [Та хто-ж-би слу́хав про́вісти твоє́ї (Л. Укр.). Довготермі́но́ві (*долгосрочные*) завбача́ння пого́ди].

Предсказа́тель – прові́сник, віщу́н, віщува́тий (-того); *метеор.* завба́чник (-ка). **-ница** – прові́сниця, віщу́нка, віщу́ха, віщува́та (-тої); *метеор.* завба́чниця (-ці).

Предска́зывание – провіща́ння, віщува́ння, пророкува́ння, проріка́ння; *метеор.* (*предугадывание*) завбача́ння.

Предска́зывать, предсказа́ть – каза́ти, сказа́ти напере́д, віщува́ти, навіщува́ти (напере́д), провіща́ти *и* прові́щувати, провісти́ти, проповіда́ти, провові́сти (*зап.*), пророкува́ти, напророкува́ти, проро́чити, напроро́чити кому́ що; *метеор.* завбача́ти, завба́чити що. [Віщу́є літа́ си́ва зозу́ля (Мирн.). Він пригада́в, що коли́сь йому́ ора́кул провісти́в смерть (Л. Укр.). Що з його́ бу́де – це і пропові́сти не тя́жко (Фр.). Метеороло́гія завбача́є пого́ду].

Предска́занный – прові́щений, віщо́ваний, напророко́ваний, напроро́чений, *метеор.* завба́чений через ко́го. [Справди́лось прові́щене через проро́ків. Чи обмине́ш віщо́ване ли́хо? (Федьк.)]. **-ться** – провіща́тися, віщува́тися; бу́ти прові́щеним.

Предсме́ртный – передсме́ртний. **-ная** *борьба* (*агония*) – кона́ння. **-ные** *муки* – передсме́ртні му́ки (Н.-Лев.).

Представа́ть, предста́ть *перед кем* – става́ти, ста́ти *и* ста́нути перед ким, перед ко́го, (*славян.*) представа́ти, предста́ти (Шевч.). [Я край дові́чности стою́ і ско́ро перед найви́щого судді́ я ста́ну (Грінч.). Передо мно́ю ста́ло мину́ле]. **-та́ть** *перед суд* – ста́ти перед судо́м (перед суд).

Представи́тель, -ница – засту́пник, засту́пниця, відпору́чник, відпору́чниця, представни́к, представни́ця кого́, чого́, від ко́го, (*стар.*) ре́чник чий. [Циві́льний шлюб відбува́ється перед засту́пником держа́вної вла́ди (Доман.). Тесле́нко був ті́льки найголосні́шим засту́пником цього́ ти́пу люде́й (Єфр.). Засту́пники (представники́) (від) украї́нської інтеліге́нції]. **-тель** *общества, науки, торгового предприятия* – засту́пник громадя́нства (*стар.* муж грома́дський), засту́пник нау́ки, -ник торгове́льного підприє́мства. **-тели** *национальных меньшинств* – засту́пники від націона́льних ме́ншостей. **-тель** *истца* – засту́пник позовника́. **-тель** *ответчика* – засту́пник ока́рженого. *В лице самого выдающегося* **-теля** *той эпохи* – в осо́бі найвидатні́шого тіє́ї доби́ засту́пника.

Представи́тельность – пока́зність, поста́тність, стату́рність (-ности).

Представи́тельный – 1) (*видный*) показни́й, постатни́й, стату́рний. [Він з се́бе ду́же показни́й, здоро́вий (Н.-Лев.). Чолові́к висо́кий, постатни́й (Конис.). Стату́рна була́ жі́нка]. *У него* **-ная** *наружность* – він із се́бе показни́й; 2) засту́пницький, депута́тський. **-ные** *учреждения* – наро́дньо-засту́пницькі устано́ви; *срв.* **Парламе́нтский.**

Представи́тельский – засту́пницький, представни́цький.

Представи́тельственный – засту́пницький, репрезентаці́йний. **-ный** *образ правления* – засту́пницьке (репрезентаці́йне) урядува́ння.

Представи́тельство – засту́пництво, предста́вництво, репрезента́ція. [В офіція́льному повідо́мленні єсть зга́дка про наро́днє засту́пництво, але конкре́тніших форм його́ не пока́зано (Н. Рада). Коли́ письме́нство розвива́ється серед націона́льно-пригно́бленого наро́ду, то воно́ му́сить перейня́ти на се́бе фу́нкції наро́днього засту́пництва (Єфр.). Пра́во репрезента́ції в держа́вних се́ймах (Доман.)]. *Народное* **-во** – наро́днє засту́пництво. *Торговое* **-во** – торгове́льне представни́цтво (засту́пництво). *Советское* **-во** *за границей* – радя́нське засту́пництво за кордо́ном.

Представи́тельствовать – заступа́ти кого́, репрезентува́ти кого́, станови́тися перед ким за ко́го; *см.* **Представля́ть 6.**

Представле́ние – 1) (*действ.*) виставля́ння, поставля́ння (напр., сві́дків); (*кого кому*) рекомендува́ння, предста́влення кого́ кому́; (*кого к чему*: *к награде, чину*) виставля́ння кого́ на що (на нагоро́ду на чин), подава́ння (*напр.*, відо́мостей, звітів, докуме́нтів); (*воображением*) уя́влювання *и* уявля́ння, (*оконч.*) уя́влення; 2) уя́ва, уя́влення, ви́обра́ження, (*понятие о чём*) тя́ма про що. [Одна́кові уя́влення добра́ і зла (Наш). Вона́ була́ у його́ в уя́ві чимсь ви́щим (Грінч.)]. *В* **-нии** *кого* – в уя́вленні кого́, чиї́м. *Вы и* **-ния** *об этом не имеете* – ви й уя́влення про це не ма́єте, ви і не уявля́єте собі цього́. *Отчётливое* **-ние** *о чём* – вира́зне (я́сне) уя́влення про що; 3) **-ние** *театральное* (*действие и спектакль*) – виста́ва. [Виста́ва відбува́лась про́сто не́ба (*на открытом месте*) (Єфр.)]. *Эта драма имела пять* **-ний** – ця дра́ма ма́ла п'ять виста́в; 4) *канц.* – пода́ння, вне́се́ння. *На ваше* **-ние** *от такого-то числа* – на ва́ше пода́ння від (з) тако́го-то числа́. *В ответ на ваше* **-ние** – відповіда́ючи на ва́ше пода́ння. *По* **-нию** *кого* – з пода́ння чийо́го, кого́. *Входить с* **-нием** – зверта́тися з пода́нням до ко́го; 5) *мат.* – предста́влення. [Графі́чне предста́влення фу́нкції].

Представля́ть, предста́вить – 1) *кого, что куда, к чему* (*доставить, поставить*) – приставля́ти, приста́вити *и* пристанови́ти кого́, що, поставля́ти, поста́вити, виставля́ти, ви́ставити кого́ (напр., сві́дків), подава́ти, пода́ти (напр., поя́снення, до́кази). **-вить** *кого на суд* – поста́вити кого́ перед судо́м, припрова́дити кого́ на суд. **-вить** *свидетелей, виновного на суд* – поста́вити (ви́ставити) сві́дків, винува́того перед суд. **-вить** *поручителя* – поста́вити пору́чника. *Отыскать виноватого и* **-вить** *кому* – знайти́ (розшука́ти) ви́нного (винува́того) і поста́вити перед ко́го. **-вьте** *доказательства своей невиновности* – пода́йте до́води (до́кази), що ви неви́нні. **-вить** *об'яснения* – пода́ти поя́снення. **-вить** *извинения* – попроха́ти проба́чення; 2) *кого кому* – рекомендува́ти, відрекомендува́ти, представля́ти, предста́вити (*руссизм*) кого́ кому́ ким, (*гал.*) запрезентува́ти кого́ кому́, (*знакомить*) зазнайо́млювати, зазнайо́мити кого́ з ким. [Ході́мо, я тебе́ предста́влю тим, що вво́лять твою́ уся́ку во́лю (Куліш). Я в про́стий о́дяг уберу́сь, а ти рекоменду́й мене́ вітцю́ старо́му вчи́телем (Куліш)]. *Он был мне* **-лен** – його́ мені́ було́ предста́влено (відрекомендо́вано); 3) *кого к чему* (*к награде, чину*), *в кого* (*в полковники*) – виставля́ти, ви́ставити кого́ (на нагоро́ду, на чин), на ко́го (на полко́вника). **-вить** *к производству в полковники* – ви́ставити кого́ на полко́вника; 4) *что или о чём кому* (*подавать, доносить, докладывать*) – подава́ти, пода́ти що, кому́ про що, здава́ти, зда́ти, (*вносить*) вно́сити, вне́сти. [Здава́ти ра́порти комісა́рові (Фр.)]. **-вить** *отчёт, проект закона* – пода́ти звіт (звідо́млення), прое́кт зако́ну. **-вить** *об этом об'яснения секретарю* – пода́ти поя́снення про це секретаре́ві. **-вить** *на заключение, решение комиссии* – пода́ти на ви́сновок, на ви́рішення (розвяза́ння) комі́сії. **-вля́ть, -вить** *на чьё-л. усмотрение* – подава́ти, пода́ти на во́лю чию́, виставля́ти, ви́ставити перед о́чі чиї́. **-вьте** *о нём сведения* – пода́йте про його відо́мості. **-вьте** *свои соображения по этому вопросу* – пода́йте свої́ міркува́ння (думки́) в цій спра́ві. **-вить** *свои документы в секретариат* – пода́ти свої́ докуме́нти до секретарія́ту. **-вить** *дело для пересмотра* – пода́ти спра́ву на пере́гляд. **-вляя** *при сем* – подаючи́ при цьо́му; 5) *кого, что* (*изображать словами, описанием, в картине*) – малюва́ти, змалюва́ти, (*резцом*) різьби́ти, ви́різьбити кого́, що. *Писатель в своём произведении* **-вил** *сельский пролетариат* – письме́нник у свої́м тво́рі змалюва́в сільськи́й пролетарія́т. *Картина* **-ет** *морское сражение* – на карти́ні намальо́вано морськи́й бій. **-лять** (*изображать*) *дело* (*вопрос*) – ста́вити, поста́вити, станови́ти, постанови́ти, виставля́ти, ви́ставити, подава́ти, пода́ти спра́ву. [Ця гіпо́теза ста́вить спра́ву так, ні́би в Ки́їві до тата́рського лихолі́ття сиді́ли великоро́си (Єфр.)]; 6) *кого* (*быть представителем кого*) – заступа́ти, репрезентува́ти кого́. [Ми тут усю́ грома́ду заступа́єм, то й ра́дити стари́м звича́єм бу́дем (Грінч.). Ма́ємо чима́ло письме́нників, що репрезенту́ють рі́зні сто́рони нові́шої украї́нської пое́зії (Єфр.). Посли́ заступа́ють (репрезенту́ють) (собо́ю) уря́д своє́ї держа́ви]; 7) **-ля́ть, -вить** *собою* – явля́ти, яви́ти собо́ю, станови́ти (собо́ю) що. [Що явля́в собо́ю Коцюби́нський тоді́, на перело́мі свого́ життя́... (Єфр.). Тут нема́є в'ї́зду, бе́рег стано́вить сторчову́ стіну́ (Корол.). Пореволюці́йні часи́ стано́влять немо́в дру́гу фа́зу ро́звитку Винниче́нкової тво́рчости (Єфр.)]. *Что* **-ет** *он из себя теперь*? – що явля́є він собо́ю тепе́р? *Это* **-ет** *большие неудобства* – це стано́вить вели́кі незру́чності, в цьо́му є вели́кі незру́чності. **-вля́ть** *исключение* – станови́ти, дава́ти ви́няток. *Что он собой* **-вля́ет**? – що він (вона́) за люди́на? 8) *кого что* (*показывать*) – виявля́ти, ви́явити, виставля́ти, ви́ставити кого́, що. [Це виявля́ло його́ в найкра́щому сві́тлі (О. Пчілка). Цю поді́ю ви́ставлено не тако́ю, як

вона́ спра́вді була́]; 9) *кого, что из себя* (*корчить, копировать*) – удава́ти, уда́ти кого́, що з се́бе. [Не вдава́й із се́бе ду́рня. Одна́ сторона́ (діте́й) удава́ла тата́р, дру́га яку́тів (Єфр.)]; 10) (*в театре*) виставля́ти, ви́ставити що. [Ви́ставлено було́ «Ревізо́ра» з у́частю М. Садо́вського в головні́й ро́лі]; 11) (*воображением*) уявля́ти, уяви́ти, (*редко*) виявля́ти, ви́явити, приви́джувати, приви́діти, (*в мыслях*) зду́мувати, зду́мати (ду́мкою зду́мувати, зду́мати), (*умом*) зміркóвувати, змірку́вати. [Не таки́м вона́ собі́ уявля́ла його́ (Н.-Лев.). Ва́жко уяви́ти собі́ ту тво́рчу си́лу, що є в наро́ді (Крим.). Я про́сто й зду́мати собі́ не мо́жу (Л. Укр.). Ле́гко змірку́вати, що перете́рпів він (Єфр.). Я приви́джував, як ув́ійде, як загово́рить (М. В.)]. **-вля́ть, -вить** *себе* – уявля́ти собі́, уяви́ти собі́, зду́мувати собі́, зду́мати собі́. **-вьте** *себе* – уяві́ть собі́, зду́майте собі́, ма́йте собі́, ма́єте собі́. [Уяві́ть собі́ моє́ здивува́ння]. *Вы и* **-вить** *себе этого не можете* – ви і уяви́ти собі́ цього́ не мо́жете. **-вьте** *себя на моём месте* – уяві́ть себе́ на моє́му мі́сці. **Предста́вленный** – приста́влений; (кому́) рекомендо́ваний, предста́влений, (*поданный*) по́даний; змальо́ваний, поста́влений; засту́плений, репрезенто́ваний; ви́явлений; уда́ний; (*о пьесе*) ви́ставлений; уя́влений, зду́маний, змірко́ваний. *Законопроект* **-лен** *на утверждение в Совнарком* – законопрое́кта по́дано на затве́рдження до Раднарко́му. **Представля́емый** – (*подаваемый*) пода́ваний (кому́); (*воображаемый*) уя́влюваний. [Уя́влювані ре́чі. Уя́влюваний світ]. **-емые** *отчёты* – пода́вані зві́ти.

Представля́ться, предста́виться – 1) (*куда*: *о ком*) приставля́тися, поставля́тися, виставля́тися, бу́ти приста́вленим, поста́вленим, ви́ставленим. *Свидетели* **-вля́ются** *на суд* – сві́дки поставля́ються перед суд; 2) (*кому*: *рекомендоваться*) рекомендува́тися, зарекомендува́тися, представля́тися, предста́витися кому́; 3) (*к чему*) виставля́тися, ви́ставитися (напр. на нагоро́ду, на ви́щий ранг (*к чину*)). *Сотрудники* **-вля́ются** *к награде* – співробі́тники виставля́ються на нагоро́ду; 4) (*подаваться*) подава́тися, бу́ти по́даним. [Законопрое́кти подаю́ться на затве́рдження до Раднарко́му]. **-ется** *вашему вниманию вопрос о…* – подає́ться до ва́шої ува́ги спра́ва про… *Ежемесячно* **-ются** *отчёты секретарю* – що-мі́сяця подаю́ться зві́ти секретаре́ві; 5) (*изображаться*) малюва́тися, бу́ти змальо́ваним. [В оповіда́нні малю́ється робітни́че життя́]; (*о деле, вопросе и т. п.*) (*стр. з.*) ста́витися, виставля́тися, бу́ти по[ви́]ста́вленим, (*средн. з.*) вигляда́ти, ма́ти ви́гляд. *Дело* **-ется** (*на суде*) *так* – спра́ва ста́виться (на (в) суді́) так. **-ться** *в виде чего* – ма́ти ви́гляд чого́, вигляда́ти як що. *Дело* **-ется** (*мне*) *в следующем виде* – спра́ва вигляда́є (для ме́не) ось як; 6) (*репрезентоваться*) заступа́тися, бу́ти засту́пленим, репрезентува́тися через ко́го. *Государства* **-вляются** *на конференции послами* – держа́ви репрезенту́ються на конфере́нції через послі́в; 7) (*казаться*) видава́тися, ви́датися, видава́ти, ви́дати чим, за що. [Оддалеки́ все видає́ться ме́ншим (Ком.). Шко́ла видава́лась їй і́ноді сосно́вою домови́ною (Коцюб.). У ко́жного істо́рика вона́ (істо́рія) видає́ться зо́всім і́ншою (Л. Укр.)]; 8) (*показываться*) пока́зуватися, показа́тися, става́ти, ста́ти перед ким. *Нам* **-вился** *великолепный вид* – нам показа́вся (перед на́ми став) розкі́шний крайови́д; 9) **-ться** *кем, чем* – удава́ти, уда́ти з се́бе кого́, що; *см.* **Приќидываться**; 10) (*в театре*) виставля́тися, бу́ти ви́ставленим; 11) (*в воображении видеться, мерещиться*) уявля́тися, уяви́тися, (*перед глазами*) увижа́тися, приви́джуватися, приви́дітися кому́ чим, яки́м, ба́читися, убача́тися, уба́читися. [Ввижа́ється або й сни́ться йому́, ні́би він… (Крим.). Невира́зною по́статтю уявля́ється ко́ждий «Нові́й Рік» (Р. Край)]; 12) (*о случае*) трапля́тися, тра́питися, випада́ти, ви́пасти. **-вился** *случай* – тра́пилася (ви́пала) наго́да, ока́зія. *Как только* **-вится** *удобный случай* – ско́ро наго́диться (набі́жить) до́бра ока́зія, за пе́ршої-лі́пшої наго́ди.

Предста́ние *перед кем* – (*слав.*) предста́ння, *неок.* става́ння кого́, чого́ перед ко́го, перед ким.

Предста́тель, -ница – засту́пник, -ниця, оборо́нець, оборо́нниця; *срв.* **Засту́пник, Покрови́тель.**

Предста́тельство *о ком, за кого* – заступа́ння, проха́ння, блага́ння, упада́ння за ко́го перед ким.

Предста́тельствовать *о ком, за кого перед кем* – заступа́тися, проха́ти, блага́ти, упада́ти за ко́го перед ким; *см.* **Хода́тайствовать.**

Предста́ть, *см.* **Представа́ть.**

Предстоя́ние – 1) стоя́ння перед ким; 2) *см.* **Предста́тельство.**

Предстоя́тель, -тельница – 1) (*предстоящий перед кем.-л.*) що стої́ть перед ким-не́будь; 2) *см.* **Предста́тель, -ница**; 3) (*настоятель, -ница обители, общины*) настоя́тель, настоя́телька, голова́ (манастиря́, грома́ди, бра́тства).

Предстоя́ть – 1) *перед кем* – стоя́ти поперед ко́го, стоя́ти, пристоя́ти перед ким. [Він забу́в,

де він, перед чиї́м лице́м пристої́ть (Єфр.)]; 2) *за кого, см.* **Предста́тельствовать**; 3) *при чём* – бу́ти прису́тнім при чо́му, бу́ти при чо́му; 4) *кому* (*быть впереди, предвидеться*) – бу́ти перед ким, ма́тися кому́. [Ма́ється й мені́ (ма́ю й я) у ві́йсько йти́. Ма́лося мені́ (мав я) ї́хати на з'їзд]. *Ему* **-и́т** *большая работа* – він ма́тиме вели́ку пра́цю. *Мне* **-и́т** *далёкая дорога* – я ма́ю ї́хати в дале́ку доро́гу. *Мне* **-и́т** *неприятный разговор* – ма́є бу́ти в ме́не при́кра розмо́ва. *Ему* **-и́т** *большая опасность* – ма́є бу́ти (загро́жує) йому́ вели́ка небезпе́ка. *Ему* **-и́т** *большой подвиг* – перед ним вели́кий по́двиг (вели́ке ді́ло). **-и́т** *кому что делать* – ма́є роби́ти (зроби́ти) хто щось. *Вам* **-и́т** *отвечать за это* – ви ма́єте за це відповіда́ти.

Предстоя́щий – 1) (*присутствующий*) прису́тній; 2) (*грядуший, будущий*) майбу́тній, прийде́шній, прийду́щий, насту́пний. **-щее** *моё путешествие* – майбу́тня моя́ по́дорож. **-щее** *мне путешествие* – по́дорож, що ма́тиму. **-щее** *нам удовольствие* – прие́мність, що ма́тимемо, що чека́є нас. **-щая** *встреча с ней меня тревожит* – майбу́тня з не́ю зу́стріч мене́ турбу́є (непоко́їть). *В* **-щем** *году* – насту́пного ро́ку. **-щий** *сезон* – насту́пний сезо́н. **-щее** – майбу́тнє, прийде́шнє (-нього).

Предсуббо́тний – передсубо́тній (-ня, -нє).

Предсуществова́ние – попере́днє існува́ння, передіснува́ння.

Предсуществова́ть – попере́ду існува́ти.

Предте́ча – предте́ча, предоте́ча (-чі). [А ви, святії предоте́чі, по всьо́му сві́ту розійшли́сь (Шевч.). І не суди́лось їм бу́ти предте́чами часу́ прийде́шнього (Ніков.)].

Предте́ченский – пред(о)те́ченський. [Предте́ченський монасти́р, -ська це́рква].

Предубежда́ть, предубеди́ть *кого против кого, чего* – упере́джувати, упереди́ти кого́ проти ко́го, проти чо́го. **Предубеждённый** – упере́джений. *Он против меня* **-дён** – він про́ти (до) ме́не упере́джений. **-ться** – упере́джуватися, упереди́тися.

Предубежде́ние – 1) *против кого, чего* (*неосноват. уверенность*) – упере́дження до ко́го, до чо́го *и* проти ко́го, проти чо́го. [Ма́ли до не́ї упере́дження (Корол.). Упере́дження проти украї́нської держа́вности (Н. Рада)]; 2) (*предрассудок*) пере́дсуд (-ду), забобо́н (-ну); *см.* **Предрассу́док.**

Предуве́домить, *см.* **Предуведомля́ть.**

Предуведомле́ние – 1) (*действие и самая весть*) повідо́млення, завідо́млення, спові́щення заздалегі́дь (завча́су́); 2) (*предисловие*) пере́днє сло́во, передмо́ва; *см.* **Предисло́вие.**

Предуведомля́ть, предуве́домить *кого о чём* – повідомля́ти, повідо́мити, завідомля́ти, завідоми́ти завча́су́ (заздалегі́дь), сповіща́ти, сповісти́ти завча́су́ (заздалегі́дь) кого́ про що. **Предуве́домленный** – повідо́млений, спові́щений заздалегі́дь (завча́су́) від (через) ко́го. *Он был* **-лён** *об этом* – його́ було́ повідо́млено про це завча́су́. **-ться** – повідомля́тися, сповіща́тися завча́су́; бу́ти повідо́мленим, спові́щеним завча́су́ (заздалегі́дь).

Предуга́дчик, -чица – уга́дько (*общ. р.*), уга́дник, уга́дниця; *см.* **Отга́дчик, -чица.**

Предуга́дывание – уга́дування напере́д чого́; *метеор.* – завбача́ння.

Предуга́дывать, предугада́ть – уга́дувати, угада́ти напере́д що, *метеор.* – завбача́ти, завба́чити. **Предуга́данный** – напере́д уга́даний; завба́чений. **-ться** – уга́дуватися напере́д, бу́ти вга́даним напере́д.

Предуготови́тельный – підгото́вчий, підготівни́й, угото́вчий.

Предугото́вить, *см.* **Предуготовля́ть.**

Предуготовле́ние – під[при]готува́ння, уготува́ння, напере́д (завча́су́, заздалегі́дь).

Предуготовля́ть, -ся, предугото́вить, -ся – під[при]готовля́ти, -ся, під[при]гото́вити, -ся, уготовля́ти, -ся, угото́вити, -ся, уготува́ти, -ся напере́д (завча́су́, заздалегі́дь). **Предугото́вленный** – під[при]гото́влений, угото́влений напере́д (завча́су́, заздалегі́дь).

Предударе́ние, *муз.* – фо́ршлаг (-гу).

Предузнава́ние, предузна́ние – 1) завча́сне (роз)пізнава́ння, (роз)пізна́ння, (роз)пізнава́ння, (роз)пізна́ння напере́д, заздалегі́дь; 2) перед[зав]бача́ння, перед[зав]ба́чення. *См.* **Предви́дение, Предуга́дывание.**

Предузнава́ть, -ся, предузна́ть, -ся – 1) (роз)пізнава́ти, -ся напере́д (завча́су́, заздалегі́дь), (роз)пізна́ти, -ся напере́д; 2) *см.* **Предви́деть, Предуга́дывать, Прови́деть. Преду́знанный** – 1) (роз)пізнаний напере́д (завча́су́, заздалегі́дь), 2) перед[зав]ба́чений, напере́д уга́даний.

Предузна́ть, -на́ние, *см.* **Предузнава́ть, -ва́ние.**

Предумы́слить, *см.* **Предумышля́ть.**

Предумы́шление – переду́мисел (-слу), на́мір, за́мір (-ру); *срв.* **Преднаме́рение, За́мысел.**

Предумы́шленность – уми́сність, навми́сність (-ности).

Предумы́шленный – у[нав]ми́сний; напере́д заду́маний, замі́рений; *срв.* **Преднаме́ренный. -нно** – у[нав]ми́сне[о], з на́міром, напере́д заду́мавши, замі́рившись.
Предумышля́ть, -мы́слить – 1) заду́мувати, заду́мати напере́д, у[за]мишля́ти, у[за]ми́слити напере́д (заздалегі́дь); *см.* **Преднамерева́ться, преднаме́риться**; 2) **-мы́слить** *о чём* (*позаботиться заранее*) – подба́ти, потурбува́тися, попіклува́тися напере́д (заздалегі́дь) про ко́го, про що; *см.* **Позабо́титься.**
Предупреди́тельно – 1) уві́чливо, услу́жно, запобі́гливо; 2) попере́дливо.
Предупреди́тельность – уві́чливість, (*угодливость*) запобі́гливість, запобі́жність (-ости). [Він до ме́не ста́вився завжди́ з особли́вою при́язню, на́віть запобі́гливістю (Черкас.)].
Предупреди́тельный – 1) (*вежливый*) уві́чливий, (*услужливый*) услу́жни́й, (*заискивающий*) запобі́гливий, запобігу́чий. [З покі́рним та услужни́м лице́м (Франко)]. Запобі́гливо-ласка́ва по́смішка (Виннич.)]; 2) (*предупреждающий, предохранительный*) застере́жливий, застере́жний, запобі́жни́й, запобіга́льний, попере́дливий; *мед.* – профілакти́чний, запобі́жни́й; *срв.* **Предохрани́тельный. -ные** *меры* – застере́жні (попере́дливі) за́ходи.
Предупреди́ть, *см.* **Предупрежда́ть.**
Предупрежда́ть, -преди́ть – 1) (*опережать*) по[у,ви]переджа́ти, по[у,ви́]переди́ти кого́, що; *срв.* **Предваря́ть.** [Думки́ так і літа́ли по його́ голові́, попереджа́ючи слова́ (Коцюб.). А що, одначе, коли́ він переб'є́, попере́дить мене́ (Кониськ.)]; 2) *кого о чём* (*предуведомлять, предостерегать*) – попере́джувати, попереджа́ти, попере́дити, пере[за,о]стерега́ти, пере[за,о]стерегти́, упереджа́ти, упереди́ти кого́ про що, (*народн., описат.*) навіжки́ дава́ти кому́; *см.* **Предостерега́ть.** [Забу́ла перестерегти́ його́, що йде на ніч у Чорно́вус (Грінч.). Напере́д застерега́ю читача́ (Крим.). Остері́г мене́, що гру́ба дими́ть (Кониськ.). Перестерега́в, щоб вона́ не говори́ла непра́вди (Грінч.). Тре́ба бі́гти й остерегти́ його́ (Коцюб.). Барана́ стрижу́ть, а козлу́ навіжки́ даю́ть (Ном.)]; 3) *что* (*предотвращать, предохранять*) – запобіга́ти, запобі́гти чому́; *срв.* **Предотвраща́ть.** [Запобі́гти ли́хові (Куліш)]; 4) *кого чем* (*сделать что-л. скорее*) – у[по]переджа́ти, у[по]переди́ти, випереджа́ти, ви́передити кого́ в чо́му. **-жда́ть** *чьи желанья* – попереджа́ти чиї́ бажа́ння. **Предупреждённый** – 1) по[у]пере́джений; 2) пере[за,о]стере́жений, упере́джений через ко́го; 3) запобі́жений; 4) у[по]пере́джений, ви́переджений. **-ться** – 1) (*быть опережённым*) по[у]переджа́тися, бу́ти по[у]пере́дженим; 2) (*быть предуведомленным, предостережённым*) пере[за,о]стерега́тися, бу́ти пере[за,о]стере́женим, упере́дженим через ко́го.
Предупрежде́ние – 1) по[у]пере́джування, по[у]пере́дження; 2) (*предостережение*) попере́дження, пересторо́га, осторо́га (-ги), за[о]стерега́ння, застере́ження кого́; *см.* **Предостереже́ние.** *Делать, сделать* **-ние** *кому* – попереджа́ти, попереди́ти кого́ про що; 3) (*предохранение*) запобіга́ння, за́біг чому́. *Меры* **-ния** *несчастных случаев* – за́ходи до запобіга́ння нещáсним ви́падкам. *Меры* **-ния** – запобі́жні за́ходи.
Предускоре́ние, *см.* **Предупрежде́ние 1.**
Предускоря́ть, Предуско́рить, *см.* **Предупрежда́ть, -упреди́ть 1.**
Предусма́тривание, предусмотре́ние – передбача́ння, передба́чення, завбача́ння, завба́чення.
Предусма́тривать, предусмотре́ть – передбача́ти, передба́чити, завбача́ти, завба́чити, убача́ти, уба́чити, передузя́ти; *см.* **Предви́деть. Предусмо́тренный** – передба́чений, завба́чений. **-ный** *законом* – передба́чений у зако́ні. **-ться** – перед[зав]бача́тися, бу́ти передба́ченим.
Предусмотре́ть, *см.* **Предусма́тривать.**
Предусмотри́тельность – оба́чність, ба́чність, передба́чність, доба́чливість; *см.* **Осмотри́тельность.**
Предусмотри́тельный – оба́чний, ба́чний, передба́чний, передба́чливий, завба́чливий, запобі́гливий; *см.* **Осмотри́тельный.** [Догада́вся ба́чний дяк, вікно́м утіка́є (Руд.). Така́ запобі́глива жі́нка не зоста́неться без копі́йки (Звин.)]. **-но** – оба́чно, ба́чно; *см.* **Осмотри́тельно.**
Предустановля́ть, -установи́ть – установля́ти установи́ти, уставля́ти, уста́вити напере́д (завча́су́, заздалегі́дь). **Предустано́вленный** – напере́д (завча́су́, заздалегі́дь) устано́влений, уста́влений.
Предустра́ивать, -устро́ить – у(по)ряджа́ти, у(по)ряди́ти, улашто́вувати, улаштува́ти напере́д (завча́су́, заздалегі́дь). **Предустро́енный** – напере́д (завча́су, заздалегі́дь) у(по)ря́джений, улашто́ваний. *Срв.* **Устра́ивать.**
Предустраня́ть, -устрани́ть – усува́ти, усу́нути, відверта́ти, відверну́ти, відстороня́ти,

відсторони́ти що, запобіга́ти, запобі́гти чому́ напере́д (завча́су́, заздалегі́дь); *см.* **Предотвраща́ть, -врати́ть. Предустранённый** – напере́д (завча́су́, заздалегі́дь) усу́нутий, відве́рнутий, відсторо́нений.

Предустро́ить, *см.* **Предустра́ивать.**

Преду́тренний – передра́нішній, передра́нній. [Передра́нішні ті́ні (Коц.)].

Предхра́мие – притво́р (-ру), (*где стоят обычно женщины*) бабни́к (-ка́), баби́нець (-нця).

Предчу́вствие – передчуття́, передчува́ння, прочуття́, прочува́ння, пречуття́. [При́кре й злові́ще передчуття́ черкну́ло його́ по се́рцю (Крим.). Яке́сь важке́ передчува́ння збенте́жило її ду́шу (Неч.-Лев.). Та налягли́ на се́рце чо́рні хма́ри лихо́го пречуття́ (Л. Укр.). Прочуття́ яко́гось ли́ха (Єфр.)]. *У меня явилось* **-вие** – я передчу́в, опанува́ло (огорну́ло) мене́ прочуття́.

Предчу́вствовать – передчува́ти, прочува́ти, пре[и]чува́ти, (*народн.*) перечува́ти, чу́ти, (*сов.*) передчу́ти, прочу́ти що. [Передчува́ла, про що бу́де йти мо́ва (Виннич.). Му́чилась бі́дна Пара́ска, прочува́ючи лиху́ годи́ну (Єфр.). Прийшо́в і він, свого́ ли́ха не перечува́ючи (Звин.)]. **-вать** *беду* – чу́ти (передчува́ти, про[пере]чува́ти) біду́ (лиху́ годи́ну), поту́гу чу́ти. [Десь на свою́ голо́воньку поту́гоньку чу́ю (Рудч.)]. *Я ничего не* **-вал** – я ні́чо́го не передчува́в, мені́ ні́чо́го не передчува́лося. **Предчу́вствованный** – передчу́ваний, про[пере]чу́ваний. **-ться** – передчува́тися, прочува́тися, пре[и]чува́тися, чу́тися.

Предше́ственник, -венница – попере́дник, попере́дниця. [Попере́дник твій, славе́тний Ома́р (Леонт.). Верте́пна коме́дія – це спра́вжня попере́дниця на́шого суча́сного теа́тру (Єфр.)]. **-ник** *по должности* – попере́дник на поса́ді.

Предше́ствие, -ше́ствование – передува́ння кому́, чому́.

Предше́ствовать (*кому, чему*) – 1) передува́ти кому́, чому́, іти́ попере́д ко́го, попере́д чо́го, перед ким, перед чим. [Біжи́ш на здо́бич, переду́ючи до́брим (Куліш)]; 2) (*жить прежде кого-л.*) жи́ти попере́д ко́го, перед ким.

Предше́ствующий, -вовавший – попере́дній, передні́ший, переду́щий, дотепе́рішній. [Попере́дня сторі́нка. Попере́дня пра́ця. Попере́дня доба́. Попере́днє столі́ття. Попере́дній (дотепе́рішній) світо́гляд (*мировоззрение*)]. *В* **-щие** *годы* – попере́дніми (передні́шими) рока́ми. *В* **-щем** *году* – попере́днього, того́ ро́ку. *В* **-щее** *время* – за попере́дніх часі́в.

Пред’иду́щий, предыду́щий, *см.* **Предше́ствующий.** *На* **-щем** *собрании* – на попере́дніх збо́рах. *На* **-щей** *неделе* – того́ ти́жня.

Предизвеща́ть, -вести́ть, *см.* **Предуведомля́ть, Предупрежда́ть.**

Пред’яви́тель, -тельница – пред’я́вник, пред’я́вниця, подаве́ць (-вця́), подавни́ця. **-тель** *удостоверения* – пред’я́вник посві́дчення. *Квитанция на* **-теля** – квито́к на пред’я́вника, на подавця́.

Пред’яви́тельный – пред’явни́й, для показа́ння, для подава́ння. **-ное** *удостоверение* – пред’явне́ посві́дчення, посві́дчення для показа́ння.

Пред’яви́ть, *см.* **Пред’явля́ть.**

Пред’явле́ние – пред’явля́ння, пока́зування, подава́ння, *оконч.* пред’я́влення, показа́ння, пода́ння. *По* **-нии** *документов* – після́ пред’я́влення (показа́ння, пода́ння) докуме́нтів, пред’яви́вши (показа́вши, пода́вши) докуме́нти. *По* **-нию** *сего векселя* – по пода́нні цього́ ве́кселя.

Пред’явля́ть, -яви́ть – пред’явля́ти, пред’яви́ти, пока́зувати, показа́ти, подава́ти, пода́ти. **-явить** *удостоверение, билет* – показа́ти посві́дчення, квито́к (*или* квитка́). **-явля́ть, -яви́ть** *требования* – ста́вити, по[ви́]ста́вити вимо́ги. [До «прозаї́чної» люди́ни ви не ста́вите надмі́рних естети́чних вимо́г (Крим.)]. **-явля́ть, -яви́ть** *обвинение кому* – станови́ти, ста́вити, поста́вити кому́ обвинува́чення. **-вля́ть, -ви́ть** *иск к кому* – позива́ти, запізва́ти кого́, по́зо́в подава́ти, пода́ти, по́зо́в с[за]клада́ти, с[за]кла́сти, заложи́ти на ко́го *и* проти ко́го. [Хве́дір на Петра́ у суд позо́в пода́в (Боров.)]. **-ви́ть** *вексель ко взысканию* – пода́ти ве́кселя до справля́ння. **-вля́ть, -ви́ть** *свои права* – об’явля́ти, об’яви́ти свої́ права́ на що. **Пред’я́вленный** – пред’я́влений, пока́заний, по́даний. **-ться** – пред’явля́тися, бу́ти пред’я́вленим, пока́зуватися, бу́ти пока́заним, подава́тися, бу́ти по́даним кому́.

Предыду́щий, *см.* **Предше́ствующий.**

Пре́емник, -ница – насту́пник, насту́пниця, (*наследник*) спадкое́мець (-мця), спадкое́мниця. [Сам Шевче́нко приві́та́в Марі́ю Марко́вичку, як насту́пницю й літерату́рну до́ню свою́ (Єфр.)]. *Достойный* **-ник** *кого, чего* – гі́дний насту́пник кого́, чого́.

Прее́мнический – насту́пницький.

Прее́мничество, *см.* **Прее́мство.**

Прее́мственность – насту́пство, насту́пництво, насту́пність (-ности), (*наследование*) спадкое́мство, (*наследственность*) спадко́вість (-вости). [Істори́чне насту́пство і взає́мини

(*взаимоотношения*) між на́ціями (Дом.). Насту́пництво політи́чної й духо́вної вла́ди перехо́дить з Візантії на Русь (Єфр.). Ні пре́са, ні па́ртії не мо́жуть за́раз ста́вити домага́ння про спадко́вість урядо́вих представникі́в на Украї́ні (Н. Рада)].

Прее́мственный – насту́пницький, (*наследственный*) спадко́ви́й, спадкоє́мний. **-нный** *порядок* – насту́пницький поря́док. **-ная** *власть* – спадко́ва́ вла́да. **-ная** *связь* – насту́пницький звязо́к. **-венно** – насту́пно; спадко́во, спа́дком, спадкоє́мно.

Прее́мство, Прее́мничество – насту́пство, насту́пництво, спадкоє́мство; *см.* **Прее́мственность.** *Сан, титул переходят по* **-ву** – гі́дність, ти́тул перехо́дять до ко́го *или* перейма́є хто через насту́пство (спадко́во, спа́дком).

Прежа́лкий – 1) ду́же жа́лісний (жалібни́й, жа́лісливий, звору́шливий); ду́же нужде́нний; 2) ду́же бідола́шний (неща́сний); 3) ду́же нікче́мний, ду́же убо́гий, ду́же мізе́рний. *См.* **Жа́лкий.**

Пре́жде – 1) *нар.* – пе́рш(е), передні́ше, давні́ш(е), пере́дше, упере́д, попе́реду, передо́м, (*диал.*) пе́рво[е]; *срв.* **Ра́ньше, Не́когда.** [Було́ так перш, – тепе́р диви́сь (Шевч.). Ой чом тепе́р не так, як пе́рше було́ (Чуб.). З се́страми я й передні́ше не ладна́в (Грінч.). Пере́дше я йому́ ві́рив, а тепе́р – ні (Звин.). Лю́бить мене́, як упере́д (Франко)]. *Как и* **-де** – як (і) перш (давні́ше); 2) (*сперва, сначала*) пе́рш(е), спе́ршу, упере́д; *см.* **Сперва́, Снача́ла.** [Не дам мня́са – дава́й пе́рше гро́ші (Руд.). Тепе́р на ду́шу припада́є удво́є ме́нше землі́, ніж було́ спе́ршу (Грінч.)] **Пре́жде** *чем*, **-де** *нежели* – пе́рш(е) ніж (як), передні́ше (пере́дше) як (ніж), (*полон.*) нім. [Я поба́чусь з ва́ми перш, ніж ви поі́дете]; 3) *предл. с род. п.* – пе́рше, пере́дше від (за) ко́го, від (за) чо́го *и просто* ко́го, чо́го, попе́рше, попере́д, навпере́д ко́го, чо́го. [Вона́ те́є пе́рше його́ зачува́ла (Макс.). Ми не побра́лись вони́ попе́рше нас (М. В.). Я тут був сів пере́дше од вас Крим.)]. **Пре́жде** *всего* – найпе́рше, що – найпе́рше, на[в]са́мпере́д, найсампере́д, передусі́м, передовсі́м, перш (передні́ше) за все (від усьо́го), найпоперí́дь, найупере́дь, самопе́рше, (*о речи*) пе́ршим сло́вом, (*о действии*) пе́ршим ді́лом. [Пе́ршим сло́вом Анто́сьо поспита́в, чи є башта́н (Свидн.)]. **Пре́жде** *окончания года* – перш як рік мину́в (мине́), перш як ви́йшов (ви́йде) рік. **Пре́жде** *времени* – передча́сно, доча́су; *см.* **Преждевре́менно.** *Лень* **-де** *нас родилась* – лі́ньки попере́д нас народи́лись. *Моя жалоба подана* **-де** *вашей* – мою ска́ргу по́дано попере́д ва́шої (перш за ва́шу *и* від ва́шої).

Преждебы́вший – передні́ший, давні́ший; *см.* **Пре́жний.**

Преждевре́менно – доча́сно, довча́сно, передча́сно, передча́сом, доча́су, неча́сно, безча́су, безпори́, по́рано, (*обычно в значении своевременно*) завча́сно, завчасу́. [Увіхо́дить Йога́нна, ще молода́ жі́нка, але довча́сно змарні́ла (Л. Укр.). Передча́сно поста́рівсь (Крим.). Безчасу́ поме́рли ді́ти. Безпори́ скінчу́ той шлях терни́стий (Л. Укр.). По́рано про це говори́ти (Кул.). Не зріка́йся завча́сно наді́ї (Грінч.)]. **-нно** *состарившийся* – доча́сно (передча́сно *и т. д.*) зі[о]ста́рений (заста́рений).

Преждевре́менность – до(в)ча́сність, передча́сність, неча́сність (-ности).

Преждевре́менный – до(в)ча́сний, передча́сний, завча́сний, неча́сний. [Доча́сна смерть. Передча́сна ста́рість. Завча́сний кіне́ць (Л. Укр.)]. **-ные** *роды* – неча́сне ро́диво. **-ный** *ребёнок* – неча́сна дити́на, неча́сне, нечасня́ (-я́ти).

Преждена́званный – вищена́званий, попере́ду на́званий.

Преждеосвяще́нный, *слав.* – преждеосвяще́нний.

Пре́жний – коли́шній, (по)пере́дній, передні́ший, пере́дший, ра́ньший, (*давний*) да́вній, давні́ший, (*очень давний*) бог-зна́ коли́шній, ду́же да́вній, давне́зний, (*старый*) стари́й, (*редко*) пре́жній. [Андрі́й зга́дував коли́шнє (Коц.). Як-би́ мені́ зно́ву коли́шня си́ла (Л. Укр.). Коли́шня столи́ця. Коли́шній при́ятель. Да́вні приго́ди боро́нять від шко́ди]. **-нее** *здоровье, положение* – коли́шнє здоро́в'я, -нє стано́вище. **-няя** *его жизнь* – попере́днє його́ життя́. *Оставаться при* **-нем** *мнении* – доде́ржуватися попере́дньої ду́мки. *В* **-нее** *время* (*времена*) – за попере́дніх (да́вніх, коли́шніх) часі́в, коли́шніми часа́ми. *В* **-ние** *годы* – коли́шніми (попере́дніми, передні́шими) рока́ми, коли́шніх (да́вніх) літ. *По* **-ему** – як пе́рше, як коли́сь, по-да́вньому, по-старо́му, тим-же хо́дом. *Всё пошло по* **-ему** – усе́ повело́ся по-старо́му (по-да́вньому). *Пуще* **-его** – гірш, як пе́рше (як коли́сь), ще гірш (ще горі́й). *Теперь он несчастнее* **-него** – тепе́р він неща́сніший, як пе́рше (як коли́сь).

Презаба́вный – 1) ду́же вті́шний; 2) ду́же чудни́й, куме́дний; *см.* **Заба́вный. -но** – 1) ду́же вті́шно; 2) ду́же чу́дно, куме́дно.

Презе́нт – презе́нт (-ту), гости́нець (-нця), (по)дару́нок (-нка); *срв.* **Пода́рок, Гости́нец.**

Презента́бельность – пока́зність, стату́рність (-ости); *см.* **Представи́тельность.**

Презента́бельный – показни́й, стату́рний; *см.* **Представи́тельный, Ви́дный. -но** – пока́зно, стату́рно.

Презентова́ть – презентува́ти, дарува́ти кому́ що.
Презервати́в – презервати́в (-ву).
Президе́нт – президе́нт (-та). [Президе́нт респу́бліки. Президе́нт Акаде́мії Нау́к]. **-де́нтша** – президе́нтша (-ші).
Президе́нтский – президе́нтський.
Президе́нтство – президе́нтство (-ва).
Прези́дия – прези́дія (-ії). **Президиа́льный** – президія́льний, до прези́дії нале́жний.
Презира́ть, презре́ть – 1) *кого, что* (*пренебрегать, считать ничтожным*) – гордува́ти, згордува́ти, горди́ти, пого́рджувати *и* -джа́ти, погорди́ти ким, чим, зневажа́ти (поневажа́ти), знева́жити кого́, що, не́хтувати, зне́хтувати ким, чим *и* кого́, що, ганьбува́ти, зганьбува́ти ким; *см.* **Пренебрега́ть.** [Мо́ву украї́нську серед па́нства за мужи́цьку ма́ли й гордува́ли не́ю (Єфр.). Пого́рджує неду́жим і дітвора́ (Св. П.). Їх я зневажа́ю з ціло́го се́рця (Крим.). Святі́ права́ знева́живши наро́дні, мене́ замкну́ли у темни́цю (Грінч.). Чи мо́єю ма́ткою ганьбу́єш? (Чуб.)]. **-рать** *почести, богатство, славу* – пого́рджувати ша́ною, бага́тством, сла́вою; 2) *что* (*считать нипочём, не бояться*) – не дба́ти про що, на що, не вважа́ти на що, не боя́тися чого́. **Презира́ть** *угрозы, опасность, смерть* – не вважа́ти (не дба́ти) на погро́зи, на небезпе́ку, на смерть, не боя́тися погро́з, небезпе́ки, сме́рти. [Ой п'є вдова́, гуля́є, вона́ на смерть не дба́є], **Презира́емый** – не́хтуваний, пого́рджуваний від ко́го (*кем*). **Пре́зренный** (*прич.*) – пого́джений, згордо́ваний, з[по]знева́жений, (*сильно*) упослі́джений від ко́го. **-ться** – зневажа́тися, поневажа́тися, не́хтуватися, бу́ти з[по]знева́женим, зне́хтуваним.
Презира́ющий – що горду́є, пого́рджує ким, чим, погордю́щий.
Презло́й – ду́же злий (лихи́й, лю́тий), презли́й, прелихи́й, прелю́тий; *см.* **Злой. -зло́** – ду́же лю́то (серди́то), (*злобно*) ду́же злі́сно (злосли́во); *см.* **Зло** (*нар.*).
Презре́ние – прези́рство, знева́га (-ги) до ко́го, до чо́го, пого́рда (-ди) ким, чим (*и* проти ко́го), гордува́ння, пого́рджування, пого́рдження ким, чим, згі́рдність (-ности) до ко́го, до чо́го. [Вона́ з прези́рством гля́нула на йо́го. На уста́х немо́в ви́раз прези́рства (Л. Укр.). Не ви́дко було́ ні нена́висти, ні пого́рди (Н.-Лев.). Шляхе́тське гордува́ння про́стими громадя́нами (Куліш). Христия́нська знева́га до пога́нства (Єфр.)]. *Глубокое* **-ние** – вели́ка пого́рда. *Оказывать* **-ние** *к кому, к чему* – зневажа́ти кого́, пого́рджувати ким, чим; *см.* **Презира́ть.** *С* **-нием** – з прези́рством (з пого́рдою), прези́рливо, згі́рдно; *см.* **Презри́тельно.**
Презре́нный – (*презираемый*) згордо́ваний, пого́рджений, зне́хтуваний [Бу́деш ти згордо́ваним рабо́м хили́тися під нагає́м туре́цьким (Грінч.)]; (*ничтожный*) нікче́мний, хи́рний, плюга́вий, злиде́нний; (*позорный*) гане́бний. **-ный** *металл* – святі́ отці́-карбо́ванці, золоті́ круглячки́. **-ный** *человек,* **-ная** *личность* – пога́нець (-нця), нікче́ма, паску́да (*общ. р.*).
Презри́тельно – прези́рливо, знева́жливо, знева́жно, пого́рдливо, згі́рдно, згорда, з пого́рдою, прези́ркувато. [Подиви́всь на ме́не та й знева́жливо усміхну́вс (Крим.). За́єць! – поду́мала пого́рдливо Катерина (Грінч.). Прези́рливо ди́виться на ньо́го (Л. Укр.)].
Презри́тельность – прези́рливість, знева́жливість, пого́рдливість (-ости).
Презри́тельный – 1) прези́рливий, знева́жливий, пого[і]рдли́вий, згі́рдний. [Прези́рливе сло́во (Л. Укр.). Знева́жливий по́гляд (Коц.). Пого́рдливий тон (Крим.). Згі́рдне пово́дження (Коц.)]; 2) *см.* **Презре́нный.**
Презу́мпция – презу́мпція (-ії), припу́щення.
Пре́зус – пре́зус, пре́зес (-са).
Преизбы́ток – 1) *см.* **Оби́лие, Изоби́лие**; 2) *см.* **Избы́ток, Изли́шек.**
Преизбы́точествовать, *см.* **Изоби́ловать.**
Преизбы́точный, *см.* **Изоби́льный, Преоби́льный.**
Преизли́шество, *см.* **Изли́шество, Изоби́лие.**
Преизли́шествовать, *см.* **Изоби́ловать.**
Преизоби́лие, *см.* **Изоби́лие, Преоби́лие.**
Преизоби́ловать, *см.* **Изоби́ловать.**
Преизоби́льный, -но, *см.* **Изоби́льный, -но.**
Преизя́щный – ду́же га́рний, ду́же кра́сний, (*изысканный*) ду́же вибо́рний; *см.* **Изя́щный.**
Преиму́щественно – перева́жно, (*большею частью*) здебі́льшого, здебі́льша, побі́льше, бі́льше того́ що. [Щось там чита́ла перева́жно белетри́стику (Грінч.). На́віть гре́ки здебі́льша розмовля́ли між собо́ю по-туре́цьки (Крим.)].
Преиму́щественный – перева́жний, головні́ший. **-ное** *значение* (*преимущество*) *чего-либо над чем-либо* – перева́га чого́ над чим. [Перева́га грома́дських обов'я́зків над

особи́стими почува́ннями (Єфр.)].

Преиму́щество – 1) (*перевес*), перева́га (-ги), пе́ред (-ду), (*первенство*) пе́ршенство кого́ над ким, чого́ над чим. *Срв.* **Предпочте́ние, Превосхо́дство.** [Перева́га мину́лого над тепе́рішнім. Ду́жчий не завсігди́ мо́же й сміє ви́користати свою́ перева́гу (Н. Р.). Ви ста́рший, вам пе́ршенство́ (Звиног.)]. *Давать* (*отдавать*) **-во** – (від)дава́ти перева́гу, пе́ред, першенство́ кому́, чому́ в чо́му, перед чим. [Дає́ перева́гу фо́рмі перед змі́стом. Литва́ не вмі́ла чита́ти й писа́ти, то поважа́ла, письме́нних украї́нців і дава́ла їм пе́ред у своїх су́дніх спра́вах (Куліш)]. *Иметь* **-во** – ма́ти перева́гу над ким, над чим, переважа́ти кого́, що. *По* **-тву** – перева́жно; 2) привиле́й (-ле́ю), вільго́та (-ти). [Пролетарія́т ма́є де́які вільго́ти в політи́чних права́х (Касян)]; *см.* **Привиле́гия, Прерогати́ва.**

Преиму́ществовать – переважа́ти кого́, що, ма́ти перева́гу (го́ру), бра́ти го́ру, горува́ти над ким, над чим.

Преиспо́дний – найспідні́ший, підзе́мний, підземе́льний. **-няя** – пе́кло, (*редко*) преспо́дниця (-ці). [Уки́нув його́ в темни́цю та й глибо́кую преспо́дницю (Чуб.)].

Преисполня́ть, преиспо́лнить – сповня́ти, спо́внити (уще́рть) кого́, що чим; *срв.* **Наполня́ть.**

Преиспо́лненный – спо́внений чого́ *и* чим, (*проникнутый*) пере́йнятий чим. [Земля́ спо́внена ли́ха. Се́рце, спо́внене любо́ви. Тво́ри пере́йняті красо́ю]. *Мера беззаконий* **-на** – мі́ра беззако́нства ви́повнена вще́рть. **-ться** – сповня́тися, спо́внитися (уще́рть) чого́ *и* чим, (*проникаться*) перейма́тися, перейня́тися чим. [Се́рце спо́внилось ра́дощів, любо́ви *и* ра́дощами, любо́в'ю].

Прейс-кура́нт – цінни́к (-ка), прайс-кура́нт (-та).

Прейти́, *см.* **Преходи́ть.**

Преклоне́ние – 1) схиля́ння кого́, чого́ перед ким, перед чим, нахиля́ння, прихиля́ння чого́; прекло́нство, уклі́нність (-ости) перед ким, перед чим. [Прекло́нство перед культу́рою (Виннич.). Придво́рні звича́ї вимага́ли вели́кої уклі́нности перед царе́м (Л. Укр.)]. *Заслуживающий* **-ния** – ва́ртий уклі́нности. **-ние** *колен* – па́дання навко́лішки перед ким; *см.* **Коленопреклоне́ние**; 2) (*уговаривание*) на[с]хиля́ння, переко́нування, намовля́ння кого́.

Преклони́ть, -ся, *см.* **Преклоня́ть, -ся.**

Прекло́нность – 1) схи́льність (-ности); *см.* **Скло́нность, Накло́нность**; 2) похи́лість (-ости).

Прекло́нный – 1) *чему* – схи́льний до чо́го; *см.* **Скло́нный, Накло́нный** (*к чему*); 2) (*о возрасте*) похи́лий. **-ный** *возраст лета, годы* – похи́лий вік, похи́лі (благі́) літа́. *В* **-ных** *летах* – у похи́лих лі́тах, (*на склоне лет*) на схи́лі ві́ку, на ста́рости-лі́тях, в стари́х віка́х.

Преклоня́ть, преклони́ть – схиля́ти, схили́ти, нахиля́ти, нахили́ти, прихиля́ти, прихили́ти, (*реже*) склоня́ти, склони́ти, приклоня́ти, приклони́ти, підклоня́ти, підклони́ти, (*о мн.*) посхиля́ти, понахиля́ти, поприхиля́ти що, кого́. **-ня́ть** *перед кем колени* – става́ти (ста́ти) навко́лішки, колінкува́ти перед ким, перед чим. **-ни́ть** *голову* (*главу*) – го́лову прихили́ти, приклони́ти, підклони́ти *или* прихили́тися. [Куди́ я го́лову прихилю́? (Н.-Лев.). Не мав де голови́ підклони́ти (Куліш). Тя́жко-ва́жко в сві́ті жи́ти сироті́ без ро́ду: нема́ куди́ прихили́ться (Шевч.)]; 2) *кого к чему* – прихиля́ти, прихили́ти кого́ до чо́го; *см.* **Склоня́ть, Угова́ривать, Убежда́ть. Преклонённый** – схи́лений, нахи́лений, прихи́лений. **-ться** – схиля́тися, хили́тися, схили́тися перед ким, перед чим, кла́нятися, вклоня́тися, клони́тися, вклони́тися кому́, чому́, (*наклоняться*) прихиля́тися, прихили́тися до чо́го. [Я схиля́юсь пере́д по́ступом (Крим.). Самі́й красі́ вони́ вклоня́ються (Єфр.). У садо́чку кричи́ченька но́ва, прихилю́ся та й нап'ю́ся].

Прекоре́чить, -чивый, *см.* **Прекосло́вить, -вный.**

Прекосло́вие – перекі́р (-ко́ру) (*ум.* перекі́рочка), пере́чення, су́переч (-чи), (*спор*) супере́чка (-ки), спере́чність (-ости). [В розмо́ві ти переко́ру не лю́биш (Куліш). А як спере́чність о тім бу́де, єсть у ме́не з По́льщі лю́ди (Пісня)].

Прекосло́вить *кому, чему* – пере́чити (-чу, -чиш), супере́чити кому́, чому́, перекоря́тися з ким, (*преимущественно с отрицанием*) на́криво сло́ва кому́ не сказа́ти, не промо́вити. [Як ти смі́єш мені́ пере́чити? (Рудч.)]. *Не* **-сло́вя** – не пере́чачи; на́криво й сло́ва не сказа́вши; *срв.* **Беспрекосло́вно.**

Прекосло́вливый, *см.* **Прекосло́вный.**

Прекосло́вник, -слов, -вница – перекі́рник, -ниця.

Прекосло́вно (*наперекор*) – наперекі́р, напере́кірки кому́, чому́; *срв.* **Напереко́р.**

Прекосло́вный – перекі́рний, зарі́ча́ний.

Прекра́сен – прекра́сен, (ду́же) кра́сен (-сна, -сне); *см.* **Прекра́сный.** [Прекра́сен світ

бо́жий (Кон.). Все, все, чим кра́сен лю́дський вік коро́ткий (Л. Укр.)].

Прекра́снейший – найкра́щий, найлі́пший, (*красивейший*) найуродли́віший. **-ший** *из смертных* – найкра́щий (найлі́пший) з (з-поміж) людеі́й.

Прекра́сно – 1) прекра́сно, (ду́же) кра́сно, ду́же га́рно, прега́рно, ду́же до ладу́; *срв.* **Превосхо́дно, Отли́чно.** [Жив він прекра́сно (Куліш). Кра́сно в садо́чку (М. Вовч.). Прега́рно напи́сане оповіда́ння (Грінч.)]. **-сно** *чувствовать себя* – прега́рно (ду́же до ладу́) почува́ти себе́. **-сно** *обойтись без чего-н.* – любі́сінько перебу́тись без чо́го-небудь; 2) (*хорошо, ладно*) до́бре, гара́зд; *см.* **Ла́дно.**

Прекрасноду́шие – добря́чість (-чости), прекрасноду́шність (-ности).

Прекраснодушничать – розкошува́ти (-шу́ю, шу́єш).

Прекраснодушный – добря́чий, прекраснодушний.

Прекрасноко́сый – красноко́сий. [Красноко́са Ате́на].

Прекра́сный – 1) ду́же черво́ний; 2) прекра́сний, (ду́же) кра́сний, прега́рний, ду́же га́рний, прехоро́ший, чудо́вий, пречудо́вий, пречу́дний, препи́шний, пи́шний, (*красивый*) вродли́вий, го́жий, (*полон.*) слі́чний; *срв.* **Превосхо́дный, Отли́чный.** [Ти, ді́вчино, ти прекра́сна (Грінч. III). Прекра́сна доро́га веде́ на майда́н (Франко). Юна́к прекра́сний (М. Вороний). Прекра́сне життя́ (Єфр.). Кра́сне со́нце. Кра́сний світ. Кра́сний Ки́їв. Кра́сне сло́во. Кра́сна тео́рія (Єфр.). Кра́сні мрі́ї (Л. Укр.). Не роди́ся кра́сним, а роди́ся ща́сним. Кра́сна ми́ла. Прега́рні но́чі. Прега́рна кни́жка. Ро́жі прехоро́ші (Л. Укр.). Чудо́ве оповіда́ння. Чудо́ва ба́йка (*сказка*), чудо́ва кни́жка. Пи́шне обли́ччя (Грінч.)]. **-ный** *поступок* – прекра́сний, га́рний вчи́нок. *В одно* **-ное** *утро* – одно́го прега́рного ра́нку. *В один* **-ный** *день* – одно́ї га́рної (кра́сної) дни́ни. **ное** – прекра́сне, прега́рне (-ого). *Идеал* **-ного** – ідеа́л прекра́сного (прега́рного).

Прекраща́ть, прекрати́ть – припиня́ти, припини́ти що, перестава́ти, переста́ти чого́ (*и* від чо́го), ки́дати, ки́нути що, (*оканчивать*) кінча́ти, (с)кінчи́ти що, (*прервать*) перерива́ти, перерва́ти що, (*о мн.*) поприпиня́ти, поперестава́ти, поки́дати, по(с)кінча́ти. [Припини́ своє́ навча́ння (Крим.). Коли́ вже ви переста́нете то́го сви́сту (М. Вовч.). В субо́ту завчасу́ перестава́ли від сво́ї робо́ти (Руд.). Ки́нути чита́ти. Молоди́й вік перерва́ти (Чуб.)]. **-ща́ть** *работу* – кінча́ти (припиня́ти) робо́ту (пра́цю), перестава́ти що роби́ти. **-ти́ть** *разговор* – припини́ти розмо́ву. **-ти́ть** *военные действия* – припини́ти вое́нні ді́ї, переста́ти воюва́ти(ся). **-ти́ть** *беспорядки* – припини́ти розру́хи. **-ти́ть** *сношения с кем* – перерва́ти (припини́ти) зно́сини з ким. *Он* **-ти́л** *свои к нам посещения* – він переста́в у нас бува́ти. *Не* **-ща́ть** *чего-нибудь* (*не униматься*) – не вгава́ти з чим-не́будь. [На́ймичка твоя́ з плеска́нням (*болтовней*) не вгава́ (Самійл.)]. **Прекращённый** – припи́нений, пере́рваний, (с)кі́нчений. *Военные действия* **-ны** – вое́нні ді́ї припи́нено.

Прекраща́ться, прекрати́ться – припиня́тися, припини́тися, перестава́ти, переста́ти, перерива́тися, перерва́тися, (*приостанавливаться*) перепиня́тися, перепини́тися, перейма́тися, перейня́тися, (*утихать*) стиха́ти, сти́хнути, ущуха́ти, ущу́хнути, уни́шкнути(ся), (*о мног.*) поприпиня́тися, поперестава́ти, поперерива́тися *и т. д.* [Рух не ті́льки не припини́вся, а ще ду́жчий став (Доман.). По́зви за зе́млі переста́ли (Єфр.). Не за нас се ста́ло, не за нас і переста́не (Кон.). Перерва́лися ва́ші ле́кції (Крим.). Дощі́ без пере́стану, вже пора́-б їм і вни́шкнутися (Грінч.)]. *Разговор* **-ти́лся** – розмо́ва припини́лася. *Дождь* **-ти́лся** – дощ переста́в (ущу́х, пере(й)ня́вся). *Весь род його* **-ти́лся** – уве́сь (усе́нький) рід його́ переві́вся. *Война не* **-ща́лась** *в продолжение пяти лет* – війна́ не припиня́лась (аж) п’ять ро́ків. **-ти́лась** *возможность кому делать что* – (*описат.*) увірва́лось (вже) кому́, увірва́лася ни́тка (бас) кому́ роби́ти що. [Вже Тере́шкові ввірва́лась ни́тка верхово́дити (Кв.)]. *Ни на миг не* **прекраща́ющийся** – невгаву́ч[щ]ий, невга́вний, невсипу́щий. [Ту́га невсипу́ща].

Прекраще́ние – припи́нення, при́пи́н (-ну), (*перерыв*) переста́ння, пере́ста́нок (-нку), пере́стань (-ни), пере́стан (-ну), (*о роде*) переві́д (-во́ду), кіне́ць (-нця́). [Припи́нення горожа́нської війни́. Нема́ йому́ (доще́ві) переста́ння (Грінч.). Коза́цькому ро́ду нема́ перево́ду]. *По* **-нии** *войны* – коли́ припи́ниться (припини́лась) війна́.

Прелага́ть, -ся, преложи́ть, -ся – 1) переклада́ти, -ся, перекла́сти, -ся; *см.* **Перелага́ть, -ся. Перекла́дывать, -ся**; 2) *см.* **Превраща́ть, -ся. -жи́ть** *гнев на милость* – оберну́ти гнів на (у) ла́ску, прости́ти, поми́лувати; 3) (*переводить*) переклада́ти, -ся, перекла́сти, -ся; бу́ти перекла́деним; *см.* **Переводи́ть, -ся.**

Прела́т – прела́т (-та). **-тский** – прела́тський.

Преле́стник – (*прельщающий собой*) прина́дник, прива́бник, (*искуситель*) споку́сник, переле́сник (-ка), (*соблазнитель*) баламу́т (-та), баламу́та (-ти), зводи́тель.

Преле́стница – прина́дниця, прива́бниця (-ці), (*искусительница*) споку́сниця, переле́сниця;

баламу́тка, зводи́телька.
Преле́стно – 1) (*прельщающе*) прина́дно, прива́бно, прива́бливо, (в)ва́бли́во, ва́бно, пова́бно, зна́дно, знадли́во; 2) прега́рно, ду́же га́рно, чудо́во, чуде́сно; *см.* **Прекра́сно, Отли́чно.**
Преле́стность – (*обаятельность*) прина́дність, прива́бність, прива́бливість, (з)ва́бли́вість, зва́бність, знадли́вість (-ости); (*пригожесть*) вродли́вість (-ости).
Преле́стный – 1) (*обаятельный, прельщающей*) прина́дний, прива́бний, прива́бливий, пова́бний, зваблі́вий, вабни́й, знадни́й, знадли́вий, (*пленительный*) чарівни́й, чарівли́вий. [А се мо́ре лазуро́ве; се життя́ земно́го о́браз я́сний, ти́хий та прина́дний. (Франко). Прива́блива жі́нка (Коцюб.). Дівча́ чарівне́]; 2) (*чудный, отличный*) чудо́вий, га́рний, ло́вкий (*ум.* ло́вке́нький, ло́венький); *см.* **Чу́дный.** [Чудо́ва кни́жка. Чудо́ва дити́на. Яка́ ловке́нька ша́почка]; 3) (*пригожий*) вродли́вий, га́рний, прекра́сний; *срв.* **Прекра́сный.**
Пре́лесть – 1) мана́, споку́са; *см.* **Обольще́ние, Собла́зн**; 2) (*обаяние*) прина́да, прина́дність (-ности), ва́ба, прива́ба, пова́ба, по́ваб (-бу), пова́бність (-ности). [В обли́ччі в його́ була́ яка́сь прина́да. Прива́би світові́ обе́рнуться у дим (Ворон.)]; 3) (*красота*) краса́, ро́зкіш (-коши); (*физическая*) вро́да. [Квітки́ в не́ї – чи́ста ро́зкіш (Звин.). Хто вмира́є, – тих відміня́є ди́вна вро́да (М. Зеров)]. *Какая* **-лесть**! – яка́ краса́! яка́ ро́зкіш! (*о красивой женщине*) що за краса́! (*шутл.*) яка́ ця́ця! **Пре́лесть** *новизны* – прина́да новини́, новітности (Крим.), пова́бність новини́ (Коц.).
Прелимина́рии – попере́дні умо́ви, прелімінáрії (-їв).
Прелимина́рный – прелімінáрний; *см.* **Предвари́тельный.** [Прелімінáрні умо́ви ми́ру].
Прелова́тый – тро́хи прі́лий, тро́хи (з)ле́глий, приле́глий.
Прело́вкий – 1) ду́же мото́рний, ду́же жва́вий, *см.* **Ло́вкий, Прово́рный, Расторо́пный**; 2) ду́же зру́чний; *см.* **Удо́бный**; 3) ду́же влу́чний; *см.* **Уда́чный, Ме́ткий. -ло́вко** – ду́же мото́рно (жва́во); ду́же зру́чно; ду́же влу́чно.
Преложе́ние – 1) перекла́дення, переста́влення, переміщення; *неок.* перекладáння, переставля́ння, переміщування; *срв.* **Перестано́вка, Перемеще́ние**; 2) перетво́рення, перетво́рювання у що, обе́рнення, обертáння чого́ у (на) що; *см.* **Превраще́ние.**
Преложи́ть, *см.* **Прелага́ть.**
Преломи́ть, *см.* **Преломля́ть.**
Преломле́ние – ла[о]ма́ння, перело́млювання, перела́мування, зало́млювання, *оконч.* перело́млення, зало́млення, перелама́ння чого́. **-ние** *света, солнечных лучей* – перело́млення сві́та, со́нячних про́менів.
Преломлённость – пере[за]ло́мленість, перела́маність (-ности).
Преломля́емость – пере[за]ло́млюваність, перела́муваність (-ности).
Преломля́емый – пере[за]ло́млюваний, перела́муваний.
Преломля́ть, -ся, преломи́ть, -ся – перело́млювати, -ся, ломи́ти, -ся, переломи́ти, -ся, перела́мувати, -ся, лама́ти, -ся (*и* лома́ти, -ся (*зап.*), перелама́ти, -ся, зало́млюватися, залома́тися, заломи́тися, (*о мн.*) попереле́млювати, -ся, поперела́мувати, -ся, позало́млюватися. [Взя́вши Ісу́с хліб і поблагослови́вши, лама́в і дава́в їм (Єван.). Промо́ва взагалі́ надзвича́йно ціка́ва, бо пока́зує, як перело́млюються події в цій маніяка́льній голові́ (Єфр.)]. *Свет, солнечный луч* **-я́ется** – світ, со́нячний про́мінь лама́ється, перело́млюється, зало́млюється (зало́мується) (*зап.*). [В воді́ світ лама́ється (Комар.). Залома́вся со́нячний про́мінь (Франко)]. **Преломля́ющий** – переломни́й, що перело́млює. **-ющее** *ребро призмы* – переломне́ ребро́ (-ний руб) при́зми. **Преломлённый** – перело́млений, перела́маний.
Пре́лость – прі́лість, зопрі́лість, (*о зерне, муке*) (з)ле́глість, приле́глість (-лости).
Пре́лый – прі́лий, зопрі́лий, (*о муке, зерне*) (з)ле́глий, приле́глий, підле́глий. [Прі́ле сі́но. Зле́гле (приле́гле) бо́рошно (*мука*)]. **-лые** *глаза* – ки́слі, капра́ві о́чі.
Прель – 1) пріль, прі́лина; *см.* **Пре́лость**; 2) (*прелое место на теле*) запрі́ле, попрі́ле (-ого).
Прельсти́тель, -тельница – прива́бник, -ниця, прина́дник, -ниця; *срв.* **Преле́стник, -ница, Соблазни́тель, -ница, Искуси́тель, -ница.**
Прельсти́тельный – прина́дний, прива́бний, вабли́вий, зваблі́вий; *срв.* **Привлека́тельный, Обольсти́тельный.**
Прельща́ть, прельсти́ть *кого чем или собою* – ва́бити, зва́блювати *и* зваблá́ти, зва́бити, пова́бити, на́дити, зна́джувати, зна́дити кого́ чим, собо́ю, мани́ти, прима́нювати, примани́ти, прилеща́ти, приле́стити, (*привлекать*) прива́блювати, прива́бити, прина́джувати, прина́дити кого́ чим, (*соблазнять*) спокуша́ти, спокуси́ти, зво́дити, зве́сти кого́ чим; (*о мн.*) позва́блювати, пова́бити, позна́джувати, поприва́блювати; позво́дити *и*

т. д.; *см.* **Привлека́ть, Обольща́ть.** [О чарівни́це-приро́до! нащо ти мене́ ва́биш свої́м ча́ром? (Мирн.). Се ще бі́льше його́ зва́блювало, що воно́ заборо́нене (Грінч.). Зва́била оча́ми, то тя́жко відби́ти бича́ми. Ви зва́били ме́не ласка́вими слова́ми (Сам.)]. *Меня* **-ет** *что-нибудь* (*перспектива чего-н.*) – мене́ ва́бить що-не́будь, мені́ мане́ться чого́-небудь. [Невже́ такі́ вам сва́рки зо мно́ю мане́ться?]. **-ща́ть** *обманчивыми обещаниями* – ва́бити (мани́ти) кого́ облу́дними наді́ями, (*опис.*) ко́зи в зо́лоті пока́зувати кому́. **-ща́ть** *невероятными обещаниями* – золоті́ го́ри обіця́ти кому́, обіця́ти на оси́ці кисли́ці, а на вербі́ гру́ші. **Прельщённый** – зва́блений, прива́блений, зна́джений чим.

Прельща́ться, прельсти́ться – (*стр. з.*) ва́битися, зва́блюватися, зва́битися чим; (*возв. з.*) ва́битися, зва́блюватися, зва́битися ким, чим, пова́битися на ко́го, на що, на́дитися, зна́джуватись, зна́дитися на ко́го, на що, ква́питися, поква́питися на ко́го, на що, зале́ститися; *срв.* **Обольща́ться, Пленя́ться.** [Ва́битися земни́ми наді́ями (Грінч.). У мі́сті я бува́в – на́дився там на буди́нки кам’яні́ (М. Вовч.). Зале́стився, що ду́же хоро́ша]. *Он* **-ти́лся** *ею, блеском света* – він зва́бився не́ю (пова́бився, пона́дився на не́ї), пишно́тою сві́ту.

Прельща́ющий – (*прельстительный*) прина́дний, прива́бний.

Прельще́ние – 1) (*действ.*) ва́блення, зва́блювання, прива́блювання, зна́джування кого́ чим; *оконч.* зва́блення, зна́дження кого́ чим; 2) зва́ба, прина́да, (*соблазн, искушение*) споку́са.

Прелюбоде́й, -ка – перелю́бник, перелю́бниця, перелю́бець (-бця), перелю́бка, чужолю́бник, -ниця, чужоло́жник, -ниця.

Прелюбоде́йничать, *см.* **Прелюбоде́йствовать.**

Прелюбоде́йный, -де́йственный – перелю́бний, чужолю́бний, блу́дний. [Перелю́бна любо́в (Куліш)].

Прелюбоде́йство, *см.* **Прелюбодея́ние.**

Прелюбоде́йствовать – пере́люб (пере́любки) чини́ти, пре[пере]лю́бкувати, чужоло́жити, блу́дствувати з ким, (*описат.*) скака́ти у гре́чку, скака́ти через пліт. [Не прелю́бкуватимеш (Єван.)].

Прелюбодея́ние – пере́люб (-бу), перелю́бство, пере́любки (-бок), прелюбоді́йство, чужолю́бство, чужоло́зтво, блуд (-ду). *Впасть в* **-дея́ние** – зблуди́ти. *Творить* **-я́ние** *с кем* – зчиня́ти пере́любки з ким, перелю́бкувати з ким.

Прелю́дия, *муз.* – прелю́дія (-ії), вступ (-пу), за́спів (-ву).

Прелю́тый – прелю́тий, пралю́тий, запрелю́тий.

Прематеро́й – 1) здорове́нний, виличе́нний, величе́зний; 2) товстю́чий, товстеле́зний; *см.* **Матеро́й.**

Премилосе́рдный – ду́же милосе́рд(н)ий, наймилосе́рдніший.

Преми́лый – ду́же ми́лий, ду́же га́рний, миле́нний, премиле́нний. **-мило** – ду́же ми́ло, ду́же га́рно.

Премину́ть (*употребл. только с отрицат.*) – промину́ти, обмину́ти, занедба́ти, занеха́яти, забу́ти. *Не* **-мину** *уведомить вас* – не занедба́ю вас оповісти́ти; неодмі́нно (ко́нче) сповіщу́ вас, пода́м вам зві́стку.

Преми́ровать – преміюва́ти, винагоро́джувати (пре́мією), (*сов.*) упреміюва́ти, ви́нагородити (пре́мією), дава́ти, (*сов.*) да́ти пре́мію. **Премиро́ванный** – премійо́ваний, упремійо́ваний.

Пре́мия – пре́мія, нагоро́да, да́ра.

Премно́гий, -гие, -мно́го – ду́же бага́то, пребага́то, пребага́цько; *см.* **Мно́го. Премно́го** *вам благодарен* – ду́же вам вдя́чний.

Премно́жество – ду́же бага́то (бага́цько), пребага́то, си́ла, вели́ка си́ла, си́ла-силе́нна, бе́зліч (-чи). **-жество** *грибов* – си́ла грибі́в.

Премудрёный – ду́же хи́трий, ду́же мудро́ваний, ду́же шту́чний; ду́же тру́дни́й на го́лову, ду́же тяжки́й для розумі́ння. *См.* **Мудрёный.**

Прему́дрость – прему́дрість (-рости).

Прему́дрый – прему́дрий, велему́дрий, ду́же му́дрий. [І прему́дрих нему́дрі оду́рять (Шевч.)]. **-дро** – прему́дро, велему́дро, ду́же му́дро.

Премье́р – прем’є́р (-ра). **-ер**-*министр* – прем’є́р-міні́стр (-ра).

Прена́ивный – ду́же наї́вний, ду́же про́стий, ду́же безхи́трий. **-но** – ду́же наї́вно (про́сто, безхи́тро). *Срв.* **Наи́вный.**

Пренебрега́тель, -ница – зневажа́льник, -ниця, знева́жник, -ниця, пого́рджувальник, -ниця, пого́рдник, -ниця, не́хтувальник, -ниця.

Пренебрега́тельный – зневажа́льний, знева́жний, пого́рджувальний, погі́рдний, не́хтувальний.

Пренебрега́ть, пренебре́чь (*кем, чем или* (*реже*) *кого, что*) – не́хтувати, зне́хтувати, поне́хтувати ким, чим *и* кого́ що, гордува́ти, згордува́ти, погордува́ти, пого́рджувати *и* погорджа́ти, погорди́ти, горди́ти, зго́рджувати *и* згорджа́ти, (*сов.*) згорди́ти ким, чим, поневіря́ти, поневі́рити ким, ганьбува́ти, по[з]ганьбува́ти ким, (*оставлять без внимания, запускать*) занеха́ювати, неха́яти, занеха́яти *и* занеха́ти, (*о мн.*) позанеха́ювати кого́, що, зане́дбувати, занедба́ти, (*о мн.*) позане́дбувати кого́ що, (*мало ценить*) легкова́жити, злегкова́жити що, не дба́ти про що, (*не уважать*) зневажа́ти, знева́жити, (*о мн.*) позневажа́ти кого́, що, (*брезгать*) гре́бувати *и* гре́бати, погре́б(ув)ати ким, чим, (*считать за ничто*) упослі́джувати *и* упосліджа́ти, упослі́дити кого́, що, бра́ти, узя́ти кого́, що-не́будь за ніза́що, (*описат.*) пуска́ти, пусти́ти за ві́тром, ки́дати, ки́нути під ла́ву що. [Не́хтував своє́ ті́ло (Грінч.). Не́хтує свої́ми обо́в'язками (Грінч.). Піді́йметься уго́ру, кого́ зне́хтували лю́ди (Куліш). Він на́ми горду́є (М. Вовч.). Убо́гими не горди́ла (Драг.). Не горду́й ти життя́м молоди́м (Грінч.). Свої́ спра́ви занеха́яв за-для ді́ла грома́дського (Єфр.). Ка́мінь, що занедба́ли будівни́чі, той став у го́лову угла́ (Єванг.). Люде́й і сла́ву занедба́ла (Котл.). Він мо́ву свою́ зневажа́є як жарго́н (Грінч.). Рі́дною культу́рою не гре́бували (Єфр.). Згордо́вано тобо́ю невимо́вно (Куліш). Євменчуки́ пусти́ли ба́тьківський зако́н за ві́тром (Кониськ.)]. *Не надо ничем* **-га́ть** – не тре́ба нічи́м (ніч́ого) не́хтувати. **-га́ть** *опасностью* – пого́джувати, не́хтувати небезпе́кою. **-бре́чь** *добрыми советами* – занедба́ти (занеха́яти) до́бру пора́ду. **Пренебрега́емый** – пого́рджуваний, не́хтуваний, занеха́юваний, упослі́джуваний. **Пренебрежённый** – з[по]гордо́ваний, пого́рджений, зне́хтуваний, занеха́яний, зане́дба́ний, знева́жений, упослі́джений від ко́го. [Знева́жене коха́ння. На́ша мо́ва зоста́лась упослі́дженою (Куліш)].

Пренебрега́ться, -бре́чься – зневажа́тися, бу́ти, знева́женим, упослі́джуватися, бу́ти упослі́дженим, зане́дбуватися, бу́ти зане́дбаним, занеха́юватися, бу́ти занеха́яним.

Пренебреже́ние – (*дейст. и состоян.*) не́хтування, зне́хтування ким, чим, гордува́ння, пого́рджування, пого́рдження ким, чим, занеха́яння, зане́дба́ння кого́, чого́ зневажа́ння, знева́ження, упослі́джування, упослі́дження, легкова́ження кого́, чого́, гре́бання ким, чим, (*состоян.*) пого́рда, знева́га (незва́га, неува́га) до ко́го, до чо́го *или* кому́, чому́, поневі́рок (-рка), поневі́рка; *срв.* **Презре́ние.** [Шляхе́тське гордува́ння про́стими громадя́нами (Куліш). Держа́вний централі́зм, з його́ не́хтуванням, з його́ неува́гою до місце́вого життя́ (Єфр.). З зане́дбанєм уся́ких при́писів гіґіє́ни (Франко). Легкова́ження чужо́го пра́ва (Ор. Лев.). Зо́я з ле́дві помі́тною знева́гою диви́лася на ньо́го (Крим.). Сказа́ла з не́хтуванням жі́нка (Неч.-Лев.)]. **-ние** *к самому себе* – знева́га до се́бе, самозане́дба́ння. **-ние** *к людям* – знева́га до люде́й. **-ние** *к своим, обязанностям* – зане́дба́ння свої́х обо́в'я́зків, (з)не́хтування свої́ми обо́в'я́зками. *Оказывать, -ать* **-ние** *кому-нб.* – зневажа́ти, знева́жити кого́; *см.* **Пренебрега́ть.** *Оставить в* **-нии** *кого-нб.* – занедба́ти, занеха́яти кого́, що. *Оставленный в* **-нии** – зане́дбаний, занеха́яний. *Впасть в* **-ние** – піти́ у зане́дба́ння, у поневі́рку (у поневі́рок). *Жить в* **-нии** – жи́ти в поневі́рці (Л. Укр.), в поневіря́нні. *Вызвать* **-ние** *к чему-нб.* – в пого́рду приве́сти що. *Подвергать кого-нб.* **-нию** – ки́дати кого́ на не́хтування. [Ки́дати на не́хтування я ніко́го не хоті́в (Кониськ.)]. *Закон в* **-нии** – пра́во (зако́н) в зане́дба́нні, у знева́зі. *С* **-нием** *смотреть на кого, относиться к кому, чему* – з пого́рдою (з знева́гою) диви́тися на ко́го, на що, ста́витися до ко́го, до чо́го.

Пренебрежи́тельно – знева́жливо, знева́жно, пого́рдливо, згі́рдно, зго́рдливо, зго́рда; *срв.* **Презри́тельно, Горделиво. -но** *обращаться с кем.-н.* – знева́жливо пово́дитися з ким.

Пренебрежи́тельность – знева́жливість, пого́рдливість, згі́рдність (-ости); *срв.* **Презри́тельность, Горделивость.**

Пренебрежи́тельный – знева́жливий, знева́жний, пого́рдливий, згі́рдний, не́хтувальний, зневажа́льний; *см.* **Презри́тельный, Горделивый.** [Знева́жлива по́смішка. Знева́жливий по́гляд, сміх. Знева́жне пово́діння (Грінч.). Пого́рдливий тон (у розмо́ві). Згі́рдне сло́во].

Пренебре́чь, *см.* **Пренебрега́ть.**

Пренепоро́чный – (*слав.*) пренепоро́чний. [Мадо́нно моя́, пренепоро́чна Марі́є (Тичина)].

Пренеприя́тный – ду́же неприє́мний, ду́же при́крий. **-но** – ду́же неприє́мно, ду́же при́кро; *см.* **Неприя́тный, Доса́дный.**

Пре́ние – прі́ння, гниття́.

Пре́ние – 1) змага́ння за що, супере́ка, супере́чка, пере́чення, пря (*р.* прі). [Змага́ння за у́нію (Куліш). Хто з ним на суд, на прю слове́сну ста́не? (Св. Пис.)]; 2) **-ния** – диску́сія (-ії), деба́ти (-тів). **Пре́ния** *сторон на суде* – змага́ння сторі́н на суді́.

Пренумера́нт – пренумера́нт, передпла́тник; *см.* **Подпи́счик.**

Пренумера́ция – пренумера́ція, передпла́та; *см.* **Подпи́ска.**

Преоби́дный – ду́же обра́зливий, ду́же ура́зливий. **-но** – ду́же обра́зливо, ду́же ура́зливо;

см. **Оби́дный.**
Преоблада́ние – перева́га кого́, чого́ над ким, над чим, (*господство*) панува́ння, передува́ння кого́. [Ми ба́чимо в ній перева́гу істори́чного ме́тоду (Єфр.)]. *Иметь* **-ние** – ма́ти перева́гу над ким, над чим, переважа́ти кого́, що; *см.* **Преоблада́ть.** *Получить, -чать* **-да́ние** – взя́ти, бра́ти го́ру, запанува́ти над чим.
Преоблада́тель, -ница – перева́жник, -ниця.
Преоблада́ть – переважа́ти кого́, що, де, ма́ти перева́гу, бра́ти го́ру над ким, над чим, горува́ти, панува́ти над ким, над чим, де.
Преоблада́юще, *нар.* – перева́жно, перева́жливо; *см.* **Преиму́щественно.**
Преоблада́ющий – 1) (*в знач. прилаг.*) перева́жний, перева́жливий. [Перева́жний вплив пролетарія́та на и́нші ко́ла трудя́щих (Касян.). Перева́жна части́на російської інтеліге́нції (Крим.)]; 2) (*прич.*) що переважа́є, що ма́є перева́гу.
Преобража́ть, преобрази́ть *кого, что* – (*дать чему-л. иной образ, вид*) переміня́ти, переміни́ти кого́, що, перетво́рювати, перетвори́ти кого́, що в що, на що, оберта́ти, оберну́ти кого́, що в (на) що, (*кн. сл., славян.*) преобража́ти, преобрази́ти кого́, що. *Весна* **-жа́ет** *всю природу* – весна́ одміня́є всю приро́ду, нови́й ви́гляд дає усі́й приро́ді. **Преображённый** – перетво́рений, перемі́нений, преобра́жений. **-ться** – переміня́тися, переміни́тися в ко́го, перетво́рюватися, перетвори́тися у ко́го, у що, оберта́тися оберну́тися ким, на (в) ко́го, преобража́тися, преобрази́тися ким. *Юноша* **-жа́ется** *в мужа* – юна́к оберта́ється в чолові́ка.
Преображе́ние – перетво́рювання, *оконч.* перетво́рення у ко́го, у що, оберта́ння, *оконч.* обе́рнення на (в) кого́, на (в) що. *Праздник* **-ния** *Господня* – Спас (-са).
Преображе́нский (*монастырь, собор*) – спа́ський (манасти́р (-ря́), собо́р).
Преобрази́тель, преобража́тель – (*славянизм*) преобрази́тель, преобра́зник.
Преобрази́ть, *см.* **Преобража́ть.**
Преобразова́ние – перетво́рення, перетві́р (-во́ру), зреформува́ння, рефо́рма. *У нас в последние годы бездна* **-ваний** – у нас за оста́нні ро́ки бе́зліч рефо́рм. **-ние** *учебных заведений* – рефо́рма (зреформува́ння) шкіл.
Преобразо́ватель, -тельница – перетво́рник, перетво́рець (-рця), перетво́рниця, перетво́рювач, -вачка, реформа́тор, -торка.
Преобразова́тельный – перетво́рчий, перетво́рний, реформаці́йний. [Перетво́рчі спро́би].
Преобразо́вывание – перетво́рювання, реформува́ння.
Преобразо́вывать, преобразова́ть – перетво́рювати, перетвори́ти що у (на) що, переро́блювати, перероби́ти, перестро́ювати, перестро́їти, реформува́ти, зреформува́ти що, (*о мн.*) поперетво́рювати, попереро́блювати, поперестро́ювати що. **Преобразо́ванный** – перетво́рений, переро́блений, перестро́єний, зреформо́ваний; (*о мн.*) поперетво́рюваний, попереро́блюваний, поперестро́юваний. **-ться** – перетво́рюватися, перетвори́тися, бу́ти перетво́реним з чо́го у (на) що, ви́творитися що, переробля́тися, бу́ти переро́бленим, перестро́юватися, бу́ти перестро́єним, зреформо́ваним. [Де́які мо́ви помира́ють, виво́дяться або на и́нші перетво́рюються (Єфр.)].
Преогро́мный – величе́нний, величе́зний, здорове́нний, здорове́зний, здорове́цький; *см.* **Огро́мный.**
Преодолева́ние, преодоле́ние – перемага́ння, перемо́ження, побо́рювання, побо́рення, поду́жування, поду́жання, (*победа*) перемо́га чого́. **-ева́ние** (**-е́ние**) *сопротивления* – поду́жування (поду́жання), перемага́ння (перемо́ження) опо́ру.
Преодолева́ть, преодоле́ть – перемага́ти, перемогти́, змага́ти, змогти́, перебо́рювати, переборо́ти, побо́рювати, поборо́ти, (*сов.*) поду́жати, подола́[і́]ти, переси́лювати, переси́лити, переважа́ти, перева́жити, ламáти, злама́ти, (*о мн.*) поперемага́ти, поперебо́рювати, попереси́лювати кого́, що; *срв.* **Одолева́ть, Оси́ливать.** [Перемага́й свій тя́жкий час (Філян.). Сами́х себе́ перемогти́ (Єфр.). Усі ці перешко́ди тре́ба переборо́ти (Касян.). Поду́жати недові́р'я (Касян.). Вона́ злама́є вся́ку перешко́ду (Самійл.)]. *Я* **-ле́ю** *все трудности* – я перемо́жу всі тру́днощі. **-лев** *самого себя* – перемі́гши само́го себе́. **Преодолённый** – перемо́жений, побо́рений, поду́жаний, переси́лений, перева́жений. **-лева́ться, -доле́ться** – перемага́тися, перемогти́ся, побо́рюватися, переси́люватися, бу́ти перемо́женим, поду́жаним, перева́женим, побо́реним, переси́леним.
Преодоле́ние, *см.* **Преодолева́ние.**
Преодоле́ть, *см.* **Преодолева́ть.**
Преодоли́мый – перебо́рний, побо́рний.
Преосвяще́нный *и* **-нейший** – преосвяще́нний, превеле́бний.

Преосвяще́нство – (*титул епископа*) – преосвяще́нство, превеле́бність (-ности).
Препара́т – препара́т (-ту).
Препара́тор – препара́тор (-ра), прозе́ктор (-ра).
Препари́ровать – препарува́ти. **-ри́рованный** – препаро́ваний.
Препаро́вочная – препарува́льня.
Препина́ние, *грам. Знаки* **-ния** – розділо́ві зна́ки.
Препина́тельный – розділо́вий. [Розділо́ві зна́ки].
Препира́ние, *см.* **Препира́тельство.**
Препира́тельство – змага́ння, сперечання з ким, за (про) що, спі́рка, супере́ка, супере́чка, спере́чка, перекі́р (-ко́ру), пере́мовки (-вок), зма́га (*ум.* зма́жка), зва́да (*ум.* зва́дка), колотне́ча; *срв.* **Пре́ние, Прекосло́вие.** [Літерату́рні змага́ння].
Препира́ться – змага́тися, спереча́тися, супере́читися, спере́чити з ким за (про) що, перемовля́тися між собо́ю за що, сказува́тися, правува́тися, трахтува́тися з ким за що; *срв.* **Спо́рить, Состяза́ться.** [Дово́лі вам уже змага́тись, час тепе́р од ли́ха рятува́тись (Сам.). Учо́ра взя́ла за щось супере́читися зо мно́ю (Крим.). Перемовля́лись-бо між собо́ю в доро́зі, хто бі́льший (Єванг.). За твою́ сусі́дку трахтува́лись (Мирн.)].
Преподава́ние – виклада́ння, ви́клад (-ду), навча́ння, нау́ка чого́. **-ние** *физики на родном языке* – виклада́ння (ви́клад) фі́зики рі́дною мо́вою. **-ние** *уроков* – виклада́ння ле́кцій. *Язык* **-ва́ния** – мо́ва навча́ння, викладо́ва мо́ва. *Система* **-ва́ния** – систе́ма навча́ння, виклада́ння. *Вести* **-ва́ние** – прова́дити навча́ння, нау́ку, виклада́ти.
Преподава́тель, -ница – виклада́ч, -да́чка, навчи́тель, навчи́телька, учи́тель, учи́телька.
Преподава́тельный – викладо́вий. [Викладо́ва мо́ва].
Преподава́тельский – навчи́тельський, учи́тельський.
Преподава́ть, препода́ть – 1) виклада́ти, ви́класти що, науча́ти, научи́ти чого́. **-дава́ть** *физику* – виклада́ти фі́зику, учи́ти фі́зики. **-дава́ть** *на украинском языке* – виклада́ти украї́нською мо́вою; 2) дава́ти, пода́ти кому́ що; *см.* **Дава́ть, Подава́ть. -да́ть** *указания* – да́ти на́від (-воду), вказівки́ кому́. **Препо́данный** – 1) ви́кладений; 2) да́ний, по́даний. **-данный** *вами совет* – пора́да, що ви да́ли. **-данное** *нам наставление* – по́дана нам нау́ка. **-ться** – 1) виклада́тися, бу́ти ви́кладеним; 2) дава́тися, бу́ти по́даним.
Препо́длый – препадлю́чний, препадлю́чий, ду́же пі́длий. **-ло** – падлю́цьки, ду́же пі́дло; *см.* **По́длый.**
Преподноси́ть, преподнести́ (**-не́сть**) – 1) підно́сити, підне́сти́, подава́ти, пода́ти; *см.* **Подноси́ть. -не́сть** *что в доступной по языку форме* – пода́ти що в присту́пній мо́вою фо́рмі (Єфр.); 2) дарува́ти, подарува́ти, презентува́ти; *срв.* **Презентова́ть. Преподне́сенный** – підне́сений, по́даний, подаро́ваний, презенто́ваний. **-ться** – 1) подава́тися, бу́ти по́даним; 2) підно́ситися, дарува́тися, бу́ти підне́сеним, подаро́ваним.
Преподо́бие – 1) (*титул*) веле́бність, превеле́бність (-ности), преподо́біє (-бія); 2) (*праведность*) преподо́бність, святі́сть, пра́ведність (-ности).
Преподо́биться – (*сделаться преподобным, святым*) преподо́битися, присвяти́тися, (*ирон.*) приматкобо́житися.
Преподо́бно – преподо́бно, пра́ведно.
Преподобному́ченик, -ница – преподо́бник, -ниця, преподобному́ченик, -ниця.
Преподо́бный – 1) (*титул*) веле́бний, превеле́бний, преподо́бний. [Не турбу́йтесь, веле́бний о́тче (О. Лев.). Благослови́ нас, бра́те преподо́бний (Л. Укр.)]; 2) (*праведный*) преподо́бний, пра́ведний, святи́й. [Не зові́те преподо́бним лю́того Неро́на (Шевч.)]. **-ный** (*как сущ.*) – преподо́бник, преподо́бниця. *Сделаться* **-ным** – преподо́битися; *см.* **Преподо́биться**; 3) (*весьма подобный*) ду́же поді́бний до ко́го, до чо́го, ду́же схо́жий на ко́го, на що; *см.* **Подо́бный.**
Преполове́ние – 1) *см.* **Полови́на, Среди́на**; 2) *праздник* **-ния**, **преполовениев** *день* (*среда 4-ой недели по Пасхе*) – пра́ва *или* перепла́вна середа́.
Препо́на – перепо́на, пере́тика, прити́ка, перече́па, пере́чіпка, припи́н (-ну), пере́пи́н (-ну), перепи́на, припи́на, запи́на, пере́чка, залі́г (-ло́гу), (*помеха*) зава́да, перешко́да; прити́чина. *См.* **Препя́тствие, Поме́ха, Прегра́да.** [Вода́ зно́сить усі́ перепо́ни. Гу́сто було́ понаста́влювано пере́тик на його́ шляху́ (Єфр.)].
Препоруча́ть, -ручи́ть – доруча́ти, доручи́ти кому́ що; *см.* **Поруча́ть, Доверя́ть.**
Препоруче́ние – доруча́ння, (*сов.*) доручення; *см.* **Поруче́ние.**
Препоручи́тель, -ница – дору́чник (-ка), -ниця; *см.* **Поручи́тель, -ница.**
Препоручи́тельный – доручни́й, ві́рчий; *см.* **Довери́тельный.**
Препоручи́ть, *см.* **Препоруча́ть.**
Препоя́сывать, -ся, препоя́сать, -ся – підпері́зувати, -ся, підпереза́ти, -ся, опері́зувати,

-ся, оперезáти, -ся, (*о мн.*) попідперíзувати, -ся *см.* **Опоя́сывать, -ся. Препоя́санный** – підпере́заний, опере́заний. [Нехáй бу́дуть бéдра вáші підпере́зані (Єван.)].

Препроводи́тельный – супровíднúй. **-ная** *бумага* – супровíднúй лист. **-ный** *бланк, адрес* – супровíднúй бланк, -на адрéса.

Препровожда́емый – 1) (*о ком*) при[від]провáджуваний; 2) (*о бумагах, деньгах*) надси́ланий, переси́ланий; 3) (*о времени*) провóджуваний.

Препровожда́ть, -води́ть – 1) *кого куда* – при[від]провáджувати, при[від]провáдити, (*о мн.*) попри[повід]провáджувати когó кудú. [Вигóвський вúправив до Полтáви полк, щоб Пушкаря́ взя́ти і до йогó припровáдити (Куліш)]. **-дить** *бродягу на место жительства* – відпровáдити волоцю́гу на мíсце пробувáння; 2) *что* (*деньги, бумаги*) – пересилáти, переслáти, надсилáти, надіслáти що комý (грóші, папéри). [Переслáти (надіслáти) прохáння, комý налéжить (*по принадлежности*)]. *При сем* **-дáю** – при цьóму надсилáю; 3) **-дáть, -води́ть** *или* **препровéсть** *время чем, в чём* – провóдити, провéсти час у чóму; *см.* **Проводи́ть. -ждáть** *время в трудах, забавах* – звóдити час у прáці (у робóті), на прáцю, в розвáгах (на розвáги). **Препровождённый** – 1) при[від]провáджений; 2) перéсланий, надíсланий; 3) (*о времени*) ужúтий, проведéний. **-ться** – 1) при[від]провáджуватися, бу́ти при[від]провáдженим; 2) пересилáтися, бу́ти перéсланим, надсилáтися, бу́ти надíсланим; 3) уживáтися, бу́ти вжúтим, провóдитися, бу́ти провéденим, звóдитися, бу́ти звéденим.

Препровождéние – 1) при[від]провáджування, при[від]провáдження; 2) пересилáння, переслáння, надсилáння, надіслáння чогó комý; 3) (*о времени*) вживáння, перевóдження чáсу. *Ради или для* **-ния** *времени* – абú час згáяти (згуля́ти), для розвáги. **-ние** *времени в балах* – балювáння.

Препрослáвить – гóлосно (вéлико, гу́чно) вслáвити когó.

Препрослáвленный – високослáвний, великослáвний, гóлосно, гу́чно вслáвлений.

Препрóсто – ду́же прóсто, простíсінько.

Препростóй – 1) ду́же прóстий, простíсінький; 2) ду́же щúрий, простоду́шний; *см.* **Простóй.**

Препя́тствие – перешкóда, завáда, притúчина, перепóна, перепúна, припúна, запúна, перéпúн (-ну), перéтика; *срв.* **Препóна, Помéха, Задéржка.** [На той бік Микóла перейшóв без уся́ких перешкóд (М. Лев.). Там вíльно й без уся́кої завáди мóжна вчúти по шкóлах нáшою мóвою (Єфр.). О вíтре мій! тобí немá припúни (Грінч.)]. *Без* **-твий** – без перешкóд. *Непреодолимые* **-твия** – неперемóжні перешкóди. *Скачка с* **-твиями** – гонúтва з перепóнами. *Нет* **-твий** *к тому, чтобы* – немáє перешкóд на тé(є), щоб. *Быть, служить или являться* **-твием** *кому, к чему* – бу́ти (стоя́ти) на перешкóді (на завáді) комý, до чóго. *Чинить или ставить* **-твия** *кому* – чинúти, стáвити перешкóди (перéтики) комý. *Служащий* **-твием** – перешкíднúй, перешкóдний, перепúнний.

Препя́тствование – перешкоджáння, заважáння комý, чомý.

Препя́тствователь, -ница – перешкíдник, -дниця.

Препя́тствовать, воспрепя́тствовать – перешкоджáти, перешкóдити, заваджáти, завáдити, бу́ти, ставáти, стáти на (у) перешкóді (на завáді) комý, чомý в чóму; *срв.* **Мешáть, Задéрживать.** [Ніхтó йомý не стоїть на перешкóді. Йомý й му́ха на завáді (Номис). Нарóд сам скує собí дóлю абú тíльки не заваджáли (Коцюб.)]. **Препя́тствующий** – 1) перешкíднúй, перешкóдний, перепúнний, що перешкоджáє, заваджáє; 2) *см.* **Препя́тствователь.**

Прервáние, прерывáние – переривáння, уривáння, зривáння, *оконч.* перервáння, увірвáння, зірвáння. **-вáние** *тока* – переривáння течії.

Прервáть, -ся, *см.* **Прерывáть, -ся.**

Пререкáние – спíрка, суперéчка, сперечáння, змагáння, перекíр (-кóру); *см.* **Препирáтельство.** *Вступать в* **-ния** – спóритися, захóдити в перекíр (у суперéчку) з ким.

Пререкáтельный – сперечáльний, змагáльний.

Пререкáтель, -ница – суперéчник, -ниця, перéчник, -ниця; *см.* **Спóрщик, Прекослóв.**

Пререкáть *что, кому, см.* **Противорéчить, Прекослóвить.**

Пререкáться, *см.* **Препирáться, Спóрить.**

Прéрии – прéрії (-ій).

Прерогатúва – прерогатúва, привилéй (-лéю).

Прерывáние – переривáння, уривáння, перебивáння, перепинáння, перехóплювання когó, чогó.

Прерывáтель – перерúвач (-ча). **-вáтель** *тока* (*электр.*) – перерúвач течії.

Прерывáть, прервáть – 1) *см.* **Перерывáть, Перервáть**; 2) (*останавливать,*

прекращать) перерива́ти, перерва́ти, урива́ти, у(ві)рва́ти кого́, що, перебива́ти, переби́ти кого́, кому́ що, перепиня́ти, перепини́ти, перехо́плювати, перехопи́ти кого́, що кому́, (*о мн.*) поперерива́ти, поперепиня́ти, поперехо́плювати що; *срв.* **Прекраща́ть.** [На чі́м-же ми чи́танку перерва́ли? (Куліш). Русте́м урва́в і обві́в слухачі́в о́ком (Коцюб.). Вона́ пи́льно слу́хала й не перебива́ла його́ (Крим.). Ти́шу перебива́ло ті́льки дзе́нькання дзво́ника (Єфр.). І сльо́зи жі́нці переби́ли мо́ву (Л. Укр.). Не перепиня́й мене́, а то й каза́ти не бу́ду (Харк. п.). Говори́ли всі, перехо́плюючи оди́н о́дного (Коцюб.)]. **-рва́ть** *разговор, переговоры* – перерва́ти, у(ві)рва́ти розмо́ву, перегово́ри. **-рвать** (*совсем*) *сношения, знакомство, переговоры* – зірва́ти зно́сини, знайо́мість, перегово́ри з ким. **-рва́ть** *кого, речь кому* – перепини́ти, перехопи́ти, переби́ти кого́ *и* кому́, мо́ву кому́. [Не ла́йся, си́нку, не ла́йся! – знов переби́в дід Походе́нкові (Кониськ.). Вибача́йте, мо́ву переб'ю]. **-рва́ть** *речь* (*свою*) – перерва́ти, увірва́ти мо́ву (свою) *или просто* увірва́ти. **-рвать** *себя* – перепини́ти, переби́ти себе́. [Та що се я? – зно́ву сам себе́ перепини́в Марко́ (Грінч.)]. **-рва́ть** *молчание, тишину, сон* – перерва́ти (переби́ти) мовча́нку, ти́шу, сон. **-рва́ть** *жизнь* – перерва́ти життя́ кому́. [Молоди́й вік перерва́ли (Чуб.)]. **-рва́ть** *роботу кому* – переби́ти пра́цю кому́ (чию́). *Не* **-вая** – не перебива́ючи, без пере́ри́ву. **-рыва́ть** *ток* – перерива́ти течію́. **-рыва́ть** *пути сообщения* – перетина́ти шляхи́. **Пре́рванный** – пере́рваний, уві́рваний, переби́тий, перепи́нений, перехо́плений, зі́рваний. [Пере́рвана, перепи́нена розмо́ва]. **-нное** *свидание* – пере́рване поба́чення. *Сообщение* **-но** – сполу́чення пере́рвано. *Переговоры* **-ны** *и война началась* – перегово́ри пере́рвано і війна́ почала́сь.

Прерыва́ться, прерва́ться – перерива́тися, перерва́тися, урива́тися, у(ві)рва́тися, рва́тися, порва́тися, обрива́тися, обірва́тися, припиня́тися, припини́тися, (*временно*) перепиня́тися, перепини́тися, (*только сов.*) затну́тися, (*о мн.*) поперерива́тися, повирива́тися, порва́тися, поперепиня́тися; *срв.* **Прекраща́ться.** [Го́лос йому́ перерива́ється (Л. Укр.). Розмо́ва або́ урива́лась, або прова́дилась вже по́шепки (Єфр.). За хвили́ну уві́рве́ться життя́ коро́тка ни́тка (Сам.). Перерве́ться так ра́но чиє́сь життя́ (Коцюб.). Розмо́ва на то́му й порва́лася (Мирн.). У його́ порва́вся го́лос (Грінч.)]. *Разговор* **-ва́лся** – розмо́ва у(ві)рва́лася, обірва́лася, припини́лася, (*на время*) перепини́лася, затну́лася (на якийсь час). **Прерыва́ющийся** – ури́ваний; *см.* **Преры́вистый.** [У слабі́м ури́ванім го́лосі вилива́лася її душа́ (Стеф.)].

Преры́висто, Преры́вчато *и* **Преры́вчиво** – ури́вано, пере́ри́вано, пере́ри́вчасто, ури́вчасто. *Говорить* **-то** – говори́ти ури́ваючи мо́ву, говори́ти ури́вано *и т. д.*

Преры́вистость, -вчатость, -вчивость – у[пере]ри́ваність, пере́ри́вча(с)тість, ури́вча(с)тість.

Преры́вистый, Преры́вчатый, Преры́вчивый – ури́ваний, пере́ри́ваний, пере́ри́вча(с)тий, ури́вча(с)тий. [Смiя́лась дзвінки́м, ури́ваним смі́хом (Коцюб.). Чу́ти ури́ване хли́пання (Франко). Ури́ваний го́лос (Стеф.). Вона́ мо́вила да́лі ури́вчатим го́лосом (М. Лев.)]. **-тая** *долгота, грам.* – пере́ри́вана довгота́.

Преры́вный – пере́ри́вний. **-но** – пере́ри́вно.

Пресве́тлый – пресві́тлий, (*в обращ.*) найясні́ший. [Мій пресві́тлий ра́ю (Шевч.). Ваш найясні́ший пан (Сам.)].

Пресви́тер – презви́[бі́]тер (-тера), свяще́ник, панotéць (-тця́), (*у пресвитериан*) презви́[бі ́]тер.

Пресвитериани́зм – презви[бі]теріяні́зм (-му), презви[бі]терія́нство (-ва). **-риа́нский.** – презви[бі]терія́нський.

Пресвитериа́нин, -анка – презви[бі]терія́нець (-нця), -рія́нка (-ки).

Пресвитериа́нство – презви[бі]терія́нство.

Пресви́терский – презви́[бі́]терський.

Пресви́терство – презви́[бі́]терство, свяще́ництво.

Пресвяты́й – (*церк.*) пресвяти́й.

Пресека́ние – перетина́ння, припиня́ння, ни́щення.

Пресека́ть, пресе́чь – 1) *см.* **Пересека́ть 1** *и* **2**; 2) (*обычно в знач. прекращать, останавливать*) перетина́ти, перетя́ти, припиня́ти, припини́ти, (*уничтожать*) ни́щити, зни́щити, вини́щувати, ви́нищити, (*о мн.*) поперетина́ти, поз[пови]ни́щувати що. [Перетя́ти вся́кий до́ступ сві́жого пові́тря в леге́ні (Єфр.)]. **-сечь** *разговор* – припини́ти розмо́ву. **-се́чь** *сообщение с городом* – перетя́ти, перерва́ти сполу́чення (комуніка́цію) з мі́стом. **-се́чь** *путь кому* – перетя́ти доро́гу ко́му. **-се́чь** *зло, злоупотребления* – припини́ти (зни́щити) ли́хо, зловжива́ння. **-се́чь** *в корне* (*в зародыше*) – зни́щити в за́родку, (*совсем*) зни́щити до ще́нту. **Пресе́чённый** – перетя́тий, припи́нений, зни́щений. **-ться** –

перетина́тися, перетя́тися, припиня́тися, припини́тися, (*о роде и т. п.*) перево́дитися, переве́сти́ся, зво́дитися, зве́сти́ся, урива́тися, у(ві)рва́тися. [В не́ї го́лос нена́че спорсну́в і перетя́всь (Неч.-Лев.). Бода́й його́ ко́дло з накоре́нком перевело́сь (Ном.)]. *Разговор* **-се́кся** – розмо́ва у(ві)рва́лася, припини́лася. *Источник* **-се́кся** – джерело́ ви́сохло. *Род* **-се́кся** – рід переві́вся, у(ві)рва́вся. [Урва́вся і рід Вишневе́цьких (Стор.)]. *Тут* **-ка́ются** *все известия об этом деле* – тут урива́ються всі відо́мості про цю спра́ву.

Пресече́ние – 1) припи́нення, зни́щення, (*о роде*) переві́д (-во́ду). *Срв.* **Прекраще́ние.** [Припи́нення зловжива́нь. На́шому ро́ду нема́ перево́ду]; 2) *физ. см.* **Преломле́ние.**

Пресе́чь, *см.* **Пресека́ть.**

Преси́льный – ду́же си́льний, силе́нний, преси́льний, ду́же міцни́й, ду́же поту́жний; *см.* **Си́льный.**

Прескве́рный – препога́ний, препаску́дний, поганю́чий, ду́же пога́ний, ду́же паску́дний. **-но** – препога́но, препаску́дно, ду́же пога́но, ду́же паску́дно; *см.* **Скве́рный.**

Прескупо́й – прескупи́й, скупе́зний, ду́же скупи́й, прескна́рий, скнарю́чий, ду́же скна́рий. **-по** – преску́по, ду́же ску́по, ду́же скна́ро; *см.* **Скупо́й.**

Преску́чный – пренудни́й, ду́же скучни́й, ду́же нудни́й. **-но** – ду́же ну́дно, ду́же ску́чно, *см.* **Ску́чный.**

Пресла́вный – пресла́вний, ду́же сла́вний, славе́тний. [В Единбу́ргу, пресла́вному мі́сті (Л. Укр.). Лесь, пресла́вний гайдама́ка (Грінч.)]. *См.* **Сла́вный.**

Пресле́дование – пересłі́дування кого́, пере́слід (-ду), пере́сліди (-дів), (*притеснение*) у́тиски (-ків), гноби́тельство, (*гонение*) гоньба́, гони́тва за ким, на́гінка, погі́нка на ко́го. **-ние** *зверя* – го́ни (уганя́ння, гони́тва) за звіром. *Судебное* **-ние** – судове́ пересłі́дування. **-ние** *самогонщиков* – пересłі́дування самого́нників.

Пресле́дователь – пересłі́дник, пересłі́дувач, (*гонитель*) гони́тель, гноби́тель на ко́го; *см.* **Гони́тель, Притесни́тель.**

Пресле́довательница – пересłі́дниця, пересłі́дувачка; *см.* **Гони́тельница.**

Пресле́довать – 1) *что, кого* (*гнаться, по следам, пускаться в погоню, стараться достигнуть изв. цели*) – гна́тися (жену́ся) *и* гна́ти, гони́тися, ганя́ти, -ся, вганя́ти, -ся за чим, за ким, (*о к.-л. цели ещё*) пересłі́дувати що (яку́сь мету́). [Полі́ція ганя́ється за Мико́лою (Грінч.). Козаки́ вганя́ють за недо́битками (Куліш)]. **-вать** *неприятеля, зверя* – гна́тися за во́рогом, за звіром. **-вать** *цель* – вганя́ти за мето́ю (Грінч.), пересłі́дувати мету́, (*добиваться*) домага́тися мети́, намага́тися до мети́, іти́ до мети́, змага́тися до мети́. *Все эти мероприятия* **-ют** *одну цель* – усі ці за́ходи ма́ють одну́ мету́, змага́ються до одніє́ї мети́. **-вать** *по пятам кого* – гна́тися по п’ята́х за ким, бі́гти сві́жими слі́дами за ким; 2) *кого, что* (*гнать, гнести*) – пересłі́дувати, напастува́ти кого́, що, гони́ти кого́, (*притеснять*) гноби́ти, утиска́ти кого́. [Я-ж пересłі́дував тебе́ завзя́то (*упорно*) (Куліш). І́род пересłі́дував ду́же християн (Гн.). Левко́ і розказа́в, як Тимо́ха гони́в його́ (Кв.)]. **-вать** *судебным порядком* – пересłі́дувати судо́м. **-вать** *взяточничество* – пересłі́дувати хаба́рництво. **-вать** *кого неотступно* (*навязчиво*) – про́світку не дава́ти кому́. [А тепе́р ї́й Мики́та про́світку не дає́, переймає́ та нага́дує старе́ цілува́ння (Грінч.)]. *Упорно* **-вать** *кого-нб.* (*наседать*) – напосіда́ти(ся) на ко́го. *Меня* **-дует** *мысль* – га́дка (ду́мка) му́ляє мене́. *Начальник* **-дует** *меня* – нача́льник напосіда́є (-ться) на ме́не.

Пресле́дуемый – пересłі́дуваний, гна́ний, що за ним жене́ться хто. *Войска* **-мые** *неприятелем* – ві́йсько, що за ним жене́ться во́рог. **-мая** *цель не осуществима* – пересłі́дувана (жада́на) мета́ не здійсне́нна.

Преслову́тость – сла́вленість (-ности).

Преслову́тый – сла́влений. [Сла́влена украї́нська во́ля (Куліш)].

Преслуша́ние, *см.* **Ослуша́ние.**

Пресме́лый – ду́же смі́ливий, ду́же смі́лий. **-ло** – ду́же смі́ливо, ду́же смі́ло. *См.* **Сме́лый.**

Пресмешно́й – ду́же смішни́й, ду́же чудни́й, (пре)куме́дний, чудерна́цький. **-но** – ду́же смі́шно, ду́же чу́дно, куме́дно. *См.* **Смешно́й.**

Пресмыка́ние, -ка́тельство – плазува́ння. [Плазува́ння і прислужни́цтво до вла́ди].

Пресмыка́ться – 1) (*ползать*) плазува́ти, ла́зити по чо́му, де. [Коза́к – оре́л і не вміє плазува́ти на че́реві, як га́дина (Стар.-Черннях.)]; 2) (*раболепствовать*) плазува́ти, колінкува́ти перед ким, (*описат.*) лиза́ти халя́ву, чо́боти кому́, ра́чки ла́зити перед ким. [До́сить я гну́вся та плазува́в перед твої́м ба́тьком (Грінч.). Він колінку́є перед пана́ми (Липов. п.)]; 3) (*слоняться*) те́ртися, по кутка́х те́ртися, кутки́ витира́ти собо́ю. [Не хазяйнува́в він, а те́рся по офі́ціях (Свидн.)].

Пресмыка́ющийся – 1) що плазу́є, плазови́тий, повзю́чий. [Плазови́ті публіци́сти]; 2) **-щиеся**, *зоол.* – плазуни́ (-нів), (*ед. ч.*) плазу́н (-на́). [Прода́жність люде́й, двоно́гих

плазунів (Ворон.)]. **-щийся, -щееся** *животное* (*гад*) – плаз (-за), по́плазка, ховзя́к. **-щиеся** (*т. е. гады*) – гад (-ду), гадь (-ди), гаддя́; *см.* **Гад.** [В ха́ті була́ вся́ка гадь: вужі́ та ящірки́].

Пре́сно – 1) прі́сно, со́лодко; 2) (*невкусно*) несма́чно.

Пресново́дный – 1) прісново́д(н)ий, солодково́д(н)ий. [Прісново́ді озе́ра]; 2) *зоол.* – прісново́дяний.

Преснова́тый – прісну́ватий. **-ва́тость** – прісну́ватість (-тости).

Пре́сность *и* **Преснота́** – прі́сність (-ности), прісно́та, (*о воде*) со́лодкість (-кости).

Пре́сный – прі́сний, (*о воде*) соло́дкий. [Прі́сне ті́сто. Прі́сні пиріжки́. І прі́сною ста́ла вода́ (Л. Укр.)]. **-ная** *вода* – соло́дка, прі́сна вода́. **-ное** *молоко* – соло́дке молоко́. **-ная** *рыба* – сві́жа, несо́лена ри́ба. **-ная** *почва* – чорно́земля, чорно́зем (-му), перегні́й (-но́ю). **-ный** *луг* – сухи́й луг. **-ный** *хлеб* – прі́сний хліб, прісня́к (-ка́), прісня́ник. *Сделаться* **-ным** – спрісні́ти, (*о мн.*) попрісні́ти.

Преспоко́йно – ду́же спокі́йно, спокійні́сінько, любі́сінько.

Преспоко́йный – ду́же спокі́йний, спокійні́сінький. **-ко́йнейшим** *образом* – спокійні́сінько, любі́сінько.

Пресс – гніт (*р.* гні́ту), на́гніт (-ніту), пригні́ток (-тка), прес (-су), прас (-су), пра́са (*давило*) дави́ло, ча́ви (*р.* ча́вів). [Сир під гні́том (під пра́сом) лежи́ть]. *Винодельный, маслобойный пресс* – ча́ви, дави́ло, пра́са. *Ручной, машинный* **пресс** – ручни́й, маши́нний гніт (прес, прас). *Рычажный, винтовой* **пресс** – підва́жний, ґвинтови́й прес. *Гидравлический* **пресс** – гідравлі́чний гніт (прес, прас). *Типографский* **пресс** – друка́рський прес. **Пресс** *для выжимания воска* – лиси́ці (-си́ць). *Брюшной* **пресс**, *мед.* – черевни́й прес. *Класть, положить что-л. под* **пресс** – кла́сти, покла́сти під гніт, нагні́чувати, нагніти́ти що.

Пре́сса – пре́са, друко́ване сло́во. [На́ша щоде́нна пре́са].

Пресс-бюва́р – прес-бюва́р (-ра).

Прессова́льный – пресува́льний (*напр.* ґвинт, маши́на). **-ная** – пресува́льня.

Прессова́льщик, пресовщи́к, -щи́ца – пресува́льник, -ниця, пресо́вник, -ниця.

Прессова́ние – пресува́ння, гні́чення, нагні́чування.

Прессова́ть, спрессова́ть – пресува́ти, спресува́ти, гніти́ти, згніти́ти що; *см.* **Дави́ть, I. Жать**. **Прессо́ванный** – пресо́ваний, гні́чений. [Гні́чений сир. Пресо́ване сі́но, пресо́ваний папі́р].

Прессовщи́к, -щица, *см.* **Пресова́льщик.**

Пресс-папье́ – прес-пап'є́.

Преставле́ние – скона́ння, скі́п (*р.* ско́ну), кіне́ць (-нця́), смерть (-ти), переста́влення; *см.* **Кончи́на, Смерть. -вле́ние** *света* – кіне́ць сві́ту; *см.* **Светопреставле́ние.**

Преставля́ться, преста́виться – (*скончаться*) умира́ти, уме́рти, кона́ти, скона́ти, переставля́тися, переста́витися, кінча́тися, (с)кінчи́тися *и* скінча́тися, (*о мн.*) повмира́ти, покона́ти; *срв.* **Умира́ть, Скончи́ться.** [Пе́рше він переста́вився, а за ним і вона́ (М. Вовч.)]. *Свет наш* **-ста́вится** – наш світ заги́не. **Преста́вившийся** (*сущ.*) – поме́рлий, уме́рлий, небі́жчик.

Престаре́лость – ста́рощі (-щів), ста́рість, староде́нність (-ости).

Престаре́лый – престари́й, старе́зний, старене́зний, ду́же стари́й, дре́вній, староде́нний, (*диал.*) досу́гий. [Це ду́же досу́га жі́нка: літ з вісімдеся́т (Кремен. п.)].

Преста́рый – ду́же стари́й, престари́й. [Вели́кий престари́й дуб (Л. Укр.)]; *см.* **Ста́рый.**

Престидижита́тор, -та́торша – престидижита́тор (-ра), -та́торка, фіґля́р, фіґля́рка, штука́р (-ря́), штука́рка; *см.* **Фо́кусник.**

Прести́ж – прести́ж (-жу), авторите́тність, впливо́вість (-ости).

Пре́сто, *муз.* – пре́сто, шви́дко, ху́тко.

Престо́л – 1) (*в церкви*) престо́л (-то́лу); 2) (*царский*) престо́л, стіл (*р.* стола́), столе́ць (*р.* стольця́), престо́лець (-то́льця), (*трон*) трон (-ну), тро́на. [Га́лицький Осьмо́мисле кня́же Яросла́ве, на золоті́м столі́ своїм ти сиди́ш у сла́ві (Рудин.). А Сау́л престо́л із зо́лота кує́ (Шевч.)]. *Наследник* **-сто́ла,** *см.* **Престолонасле́дник. Престо́л** *перешёл к кому* – ца́рство перейшло́ до ко́го. *Возвести на* **-сто́л** – поста́вити на ца́рство. *Вступить на* **-сто́л** – ста́ти на ца́рство, (*гал.*) засі́сти трон. [І на ца́рство Лизаве́та серед но́чи ста́ла (Руд.). І з ціса́рем трон засі́ла цісаре́ва молода́ (*Гал.* пі́сня)]. *Занимать* **-сто́л** – держа́ти ца́рство, бу́ти на ца́рстві, обійма́ти трон (престо́л). *Отказаться от* **-ла** – зректи́ся ца́рства.

Престо́лы – (*третий чин ангельский*) – престо́ли (-лів).

Престолонасле́дие, -дование – насту́пництво (насту́пство) на престо́лі (на ца́рстві), престолонасту́пництво.

Престолонасле́дник, -дница – насту́пник, -ниця на престо́лі (на ца́рстві),

престолонасту́пник, -ниця.

Престо́льный – престо́льний, сто́льний; троно́вий. **-ный** *город* – столи́ця, сто́льне мі́сто. **-ный** *праздник* – храм (-му). [На Миха́йла у нас храм (Кониськ.)].

Престра́нный – пречудни́й, ду́же чудни́й, чудерна́цький; *см.* **Стра́нный.**

Преступа́ние, -пле́ние – переступа́ння, пере́ступ (-пу), пере́ступство, лама́ння, злама́ння, пору́шування, пору́шення чого́ (пра́ва, при́сяги і т. п.).

Преступа́ть, преступи́ть – 1) переступа́ти, переступи́ти що, через що; *см.* **Переступа́ть 1**; 2) *что* (*нарушать*) – переступа́ти, переступи́ти що *и* через що, лама́ти, злама́ти, пору́шувати, пору́шити що; *см.* **Наруша́ть.** [Для чо́го ученики́ твої́ переступа́ють запові́ти дідів? (Єванг.). Староdáвні звича́ї переступа́ли (Куліш). Переступи́ли через пра́во (Куліш)]. **-пи́ть** *закон, присягу* – переступи́ти пра́во (зако́н), при́сягу, злама́ти (пору́шити) пра́во, при́сягу. **-ться** – переступа́тися, лама́тися, пору́шуватися, бу́ти престу́пленим, зла́маним, пору́шеним від ко́го.

Преступа́ющий *что* – хто переступа́є, лама́є, пору́шує що, (*сущ.*) престу́пник, пору́шник чо́го.

Преступле́ние – 1) (*действ.*), *см.* **Преступа́ние. -ние** *закона* – пере́ступ пра́ва (зако́ну), (*нарушение*) (з)лама́ння (пору́шення) пра́ва; 2) (*проступок*) зло́чи́н (-ну), злочи́нство, пере́ступ (-пу), престу́пство, кримiна́л (-лу), (*стар.*) злий вчи́нок (-нку), лиході́йство (-ва), (*вина*) прови́на, прови́нність (-ности). [Його́ обвинува́чено в страшно́му злочи́нстві (Грінч.). І ста́вся опі́вночі лю́тий злочи́н: мов кат, ви́тяв се́рце у ма́тери син (Ворон.). Се все пере́ступи такі́ страше́нні, що лю́тої заслу́гує він ка́ри (Куліш). Тяжкі́ пере́ступи (П. Мирн.)]. *Уголовное, политическое* **-ние** – ка́рне (криміна́льне), політи́чне злочи́нство, -ний зло́чин. **-ние** *против нравственности* – зло́чин про́ти мора́ли. **-ние** *и наказание* – злочин і ка́ра. *Совершить* **-ние** – вчини́ти, зроби́ти зло́чин. *Вовлекать в* **-ние** – втяга́ти в зло́чин кого́. *Обвинять в* **-нии** – обвинува́чувати в злочи́нстві кого́. *Вменять в* **-ние** – ста́вити за вину́, за прови́ну кому́ що, привиня́ти кому́ що; *см.* **Вменя́ть** (*в вину*). *Сознаться в* **-нии** – призна́тися до злочи́нства *и* в злочи́нстві, повини́тися в злочи́нстві, повинува́титися. *Поймать, застать на месте* **-ния** – пійма́ти, заста́ти на гаря́чому вчи́нку. *Место* **-ния** – мі́сце зло́чину. [Аге́нти ка́рного ро́зшуку огля́нули мі́сце зло́чину].

Престу́пник, -ница – злочи́нець, злочи́нниця, злочи́нник, злочи́нка, престу́пник, -ниця, (*виновник*) винува́тець (-тця), винува́тниця, прови́нник, -нниця. *Уголовный* **-ник** – ка́рний злочи́нець, криміна́льник. *Политический* **-ник** – політи́чний злочи́нець, -ний престу́пник. *Государственный* **-ник** – держа́вний злочи́нець.

Престу́пнический – злочи́нський, злочи́нницький, престу́пницький. [Злочи́нська рука́ (Грінч.)].

Престу́пность – злочи́нність, престу́пність (-ности).

Престу́пный – злочи́нний, престу́пний, престу́пний, (*славян.*) престу́пний. [В тім нічо́го злочи́нного нема́є (Л. Укр.). Вла́сне се́рце рвав злочи́нними рука́ми (Франко). Престу́пна рука́ (Франко)]. **-ная** *жизнь* – злочи́нне життя́. **-ная** *мысль, тайна* – злочи́нна га́дка, таємни́ця. **-но** – злочи́нно, престу́пно.

Пресуще́ственный – 1) ду́же істо́тний, ду́же важли́вий. [Ду́же важли́ва спра́ва]; 2) *см.* **Предве́чный.**

Пресуществле́ние – переісто́чення; *см.* **Прелага́ние, Претворе́ние. -вле́ние** *даров, церк.* – перетво́рення дарів.

Пресуществля́ть, -ся, пресуществи́ть, -ся – переісто́чувати, -ся, переісто́чити, -ся; *см.* **Претворя́ть, -ся, Прелага́ть, -ся. -влённый** – переісто́чений.

Пресу́щный, *см.* **Предве́чный.**

Пресыща́ть, -ся, пресы́тить, -ся – переси́чувати, -ся *и* пересища́ти, -ся, переси́ти́ти, -ся чим; *срв.* **Насыща́ть, -ся.** [Давно́ переси́ти́вся війно́ю (Куліш). У́чтою життя́ не ма́ли ще колі́ пересити́ться (Франко)]. **-сы́титься** *жизнью* – нажи́тися до пере́ситу (до не́схочу), пересити́тися життя́м. **Пресыщённый** – переси́чений чим. [Він прині́с уто́мленій Ела́ді та переси́ченому завойо́вницькою експа́нсією Ри́мові ча́ри забуття́ (Ніков.). Переси́чені і розчаро́вані (М. Зеров)]. **-щён** *театрами* – переси́чений теа́трами.

Пресыще́ние – (*состояние*) пере́сит (-ту), переси́чення, (*действ.*) переси́чування. [Пере́сит не дає́ бага́тому засну́ти в смак (Св. Пис.). Нудьги́ в пере́ситі дозна́є (Куліш)]. *До* **-ния** – до пере́ситу, до невпо́їду; до не́схочу. [Нарегота́лися до не́схочу (Грінч.)].

Претворе́ние – перетво́рювання, *оконч.* перетво́рення чого́ в що. [Доба́ засво́ювання й перетво́рювання чужи́х форм письме́нства (Єфр.)].

Претворя́ть, претвори́ть – перетво́рювати *и* -ря́ти, перетвори́ти, переміня́ти, перемі́ни́ти, (*образно*) перето́плювати *и* -топля́ти, перетопи́ти що в що; *срв.* **Превраща́ть.** [Все, що

дало́ мені́ життя́, в красу́ перетопля́в я (Франко)]. **-рять** *воду в вино* – перетво́рювати (переміня́ти) во́ду в вино́. **Претворённый** – перетво́рений, перемі́нений, перето́плений в що.
Претворя́ться, претвори́ться – перетво́рюватися, перетвори́тися, переміня́тися, переміни́тися в що. [Чуття́ перетво́рюються в слова́ і вчи́нки. На бага́тий ве́чір бува́є така́ годи́на, що вся вода́ переміня́ється в вино́ (Рудан.)]. **-ться** *в действительность* – перетво́рюватися, перетвори́тися в ді́йсність. [Той черво́ний тума́н, що тепе́р нави́с над ни́ми, перетво́риться за́втра у ді́йсність (Коцюб.)].
Прете́кст – прете́кст (-ту); *см.* **Предло́г.**
Претенде́нт – претенде́нт (-та). [Боротьба́ за гетьма́нську булаву́ між двома́ претенде́нтами (Грінч.)].
Претендова́ть – 1) (*домогаться*) претендува́ти, ва́жити, виміря́ти, ре́мствуватися на що. [Претендува́ти на універса́льну ро́лю (Єфр.). На бучну́ ро́лю таки́й го́лос і не ва́жить (Єфр.). На ва́ше добро́ не ре́мствуємося (Мирн.)]. **Претенду́ющий** *на что-н.* – ви́міряний на що [Ви́міряне на оригіна́льность бажа́ння сказа́ти нове́ сло́во (Єфр.)]; 2) (*обижаться, жаловаться*) претендува́ти, ре́мствувати, -ся на ко́го, наріка́ти на кого. [Уся́ грома́да ста́ла на йо́го ре́мствувати (Гр.)]; *срв. Быть в* **прете́нзии** (**Прете́нзия**).
Прете́нзия – 1) (*притязание*) прете́нсія, домага́ння. [Зректи́ся прете́нсій на завойо́вані части́ни України (Н. Рада). Наш ро́зум пови́нен відректи́ся від свого́ домага́ння на абсолю́тне (Основа 1915)]. *Человек с большими* **-зиями**, *с* **-зиями** *на оригинальность* – люди́на з вели́кими прете́нсіями, з прете́нсіями на оригіна́льність. *Одета с* **-зиею** – одя́гнена, убра́на, ви́ряджена з (вели́кими) при́мхами. *Заявлять, пред'являть* **-зию** *на что-н.* – претендува́ти на що. [Ще пан Ян претенду́є, либо́нь йому́ не до́дано яко́їсь там ча́стки з ба́тьківщини (О. Лев.)]; 2) (*неудовольствие*) прете́нсія, ремст (-ту), ремсть (-ти), ре́мство, пеня́, наріка́ння. *Быть в* **-зии** *на кого, иметь* **-зию** *к кому и на кого* – бу́ти в прете́нсії на ко́го, ма́ти прете́нсію до ко́го, ре́мствувати(ся), ре́мститя(ся), ремст(ь) ма́ти на ко́го, ра́потити, наріка́ти на ко́го. [Автор не бу́де в прете́нсії (Крим.). Він на ме́не ремст(ь) ма́є (Київщ.). Не се́рдьтесь і не ре́мствуйте на ме́не (Звин.). Хотів поруба́ти тютю́н, дак боя́вся, щоб не ра́потили (Борз.)]. *Не будьте на меня в* **-зии**, *если…* – не ре́мствуйте (не поре́мствуйте) на ме́не, коли́… *Вероятно никто не будет на меня в* **-зии** *за это* – пе́вне ні́хто за те на ме́не не поре́мствує (Куліш).
Претенцио́зно – претенсі́йно, з прете́нсією. *Одетый* **-но** – у́браний, одя́гнений, ви́ряджений претенсі́йно, з вели́кими при́мхами.
Претенцио́зность – претенсі́йність (-ности).
Претенцио́зный – претенсі́йний.
Претерпева́ние, претерпе́ние – вите́рплювання, ви́терплення, перете́рплювання, перете́рплення, відте́рплювання *и т. д., см.* **Претерпева́ть.**
Претерпева́ть, претерпе́ть – терпі́ти, вите́рплювати, ви́терпіти, перете́рплювати, перете́рпіти, відте́рплювати, відте́рпіти що, (*испытывать*) зазнава́ти, зазна́ти чого́, (*отбывать*) перебува́ти, перебу́ти, відбува́ти, відбу́ти що. **-ва́ть** *бедность нужду, голод* – терпі́ти бі́дність, неста́тки, го́лод. **-ва́ть, -пе́ть** *нечеловеческую муку, наказание, пытку* – терпі́ти, відте́рпіти, вите́рплювати, ви́терпіти, відбува́ти, відбу́ти нелю́дську му́ку, ка́ру, катува́ння (мордува́ння). [Вже й на цім сві́ті одте́рплю му́ку (Звин.). Хай ца́рству усьому́ в нау́ку він ви́терпить таку́ю му́ку, щоб з ля́ку більш ніхто́ в таки́й не вско́чив гріх (Греб.). Жи́ти і знать, що вона́ лю́ту вите́рплює му́ку (Грінч.)]. *Он* **-пе́л** *все бедствия, ниспосланные ему судьбой* – він перете́рпів (перебу́в) усі́ ли́ха (злиго́дні), що посла́ла йому́ до́ля. *Много горя* **-пе́ли** *мы* – бага́то ли́ха, го́ря зазна́ли (набра́лися) ми; *срв.* **Испыта́ть.** *Цена этих товаров* **-вает** *частые колебания* – ціна́ на цей крам зазнає ча́стих хита́ннів. **-ва́ть** *изменения* – зазнава́ти змін, перехо́дити, перебува́ти, відбува́ти змі́ни (переміни), переина́чуватися. [Як росла́ лю́дськість, які́ перемі́ни перехо́дила (Єфр.)]. **-пе́ть** *крушение, см.* **Потерпе́ть. Претерпе́вший** – терпе́нний. [Терпе́н – спасе́н]. **Претерпе́нный** – ви́терплений, перете́рплений, відте́рплений, відбу́тий, перебу́тий, за́знаний. **-ться** – вите́рплюватися, бу́ти ви́терпленим, перете́рплюватися, бу́ти перете́рпленим, відте́рплюватися, бу́ти відте́рпленим *и т. д.*
Претерпе́ние, Претерпе́ть, *см.* **Претерпева́ние, Претерпева́ть.**
Прети́тельно – ги́дко, ну́дно.
Прети́тельность – ги́дкість, мло́йність, ну́дність (-ности).
Прети́тельный – гидки́й, мло́йний, нудни́й.
Прети́ть *кому* – бри́дити, мерзи́ти кому́, бу́ти гидки́м кому́, верну́ти ду́шу чию́ *или* кого́. **-ти́т** *положить в рот* – ги́дко в рот покла́сти. *Мне* **-ти́т** – мені́ ги́дко, мене́ ну́дить. *Оно*

мне **-ти́т** – мене́ ве́рне від нього́, воно́ ме́ні бри́дить, мерзи́ть; 2) *см.* **Запреща́ть.**

Преткнове́ние – спотика́ння; (*препятствие*) спо́тичка, прити́ка, при́тичка, прити́чина, перешко́да. *Камень* **-ве́ния** – ка́мінь спотика́ння, прити́чина, перешко́да. [Сей чолові́к одра́зу став мені́ мов ка́мінь спотика́ння на доро́зі (Л. Укр.). Шано́ба до короля́ ста́ла йому́ прити́кою на шляху́ до Варша́ви (Кониськ.)].

Преткнове́нный (*о человеке*) – 1) спотикли́вий; (*переносно*) нетверди́й (перед споку́сою); 2) (*нерешительный*) незва́жливий.

Преткну́тие, *см.* **Претыка́ние.**

Преткну́ть, -ся, *см.* **Претыка́ть, -ся.**

Пре́тор – пре́тор (-ра).

Преториа́нец – преторія́нець (-нця).

Пре́торский – пре́торський.

Претыка́ние, преткну́тие – спотика́ння, спіткне́ння.

Претыка́ть, -ся, преткну́ть, -ся – спотика́ти, -ся, спіткну́ти, -ся *и* спотикну́ти, -ся. [Свої́ білі ні́жки на сире́ корі́ння спотика́є (К. Стар.). На рука́х понесу́ть тебе́, щоб ти й ного́ю своє́ю не спіткну́всь об ка́мінь (Єв.)]. *Срв.* **Спотыка́ться.**

Преть – 1) (*потеть*) прі́ти, упріва́ти, поті́ти, пітні́ти, пітня́віти. [Ру́ки, но́ги прі́ють (поті́ють, пітні́ють)]. *Окна* **пре́ют** – ві́кна пітні́ють, пітня́віють; *срв.* **Поте́ть**; 2) (*сыреть, тлеть*) прі́ти, гни́(с)ти, трухні́ти, тря́хнути. [Сира́ земля́ прі́є]. *Стена* **пре́ет** – стіна́ прі́є, гние́. *Одёжа в сырой клети* **пре́ет** – оде́жа в во́гкій комо́рі прі́є (тря́хне, трухні́є); 3) (*вариться исподволь*) прі́ти, упріва́ти, млі́ти, умліва́ти. [Ка́ша, борщ прі́є (млі́є)].

Преувеличе́ние – 1) *см.* **Преувели́чивание**; 2) перебі́льшення, прибі́льшення, перебо́рщення, пересá́да. [В тих звістка́х є і перебі́льшення і тенденці́йне освітлення (Н. Рада). В обо́х приго́дах в оповіда́нню є тро́хи пра́вди та чима́ло переса́ди (Павлик)].

Преувели́ченность – перебі́льшеність, прибі́льшеність (-ности).

Преувели́ченно – перебі́льшено, прибі́льшено, переса́дно, (*чересчур*) через лад. **-но** *небрежный тон* – перебі́льшено (переса́дно, через лад) недба́лий тон.

Преувели́ченный, *см.* **Преувели́чивать.**

Преувели́чивание, преувеличе́ние – перебі́льшування, перебі́льшення, прибі́льшування, прибі́льшення, перебо́рщування, перебо́рщення. *Можно без* **-ния** *сказать* – мо́жна без перебі́льшення сказа́ти.

Преувели́чивать, -чить – перебі́льшувати, перебі́льшити, прибі́льшувати *и* прибільша́ти, прибі́льшити, перевели́чувати, перевели́чити що, (*образно*) перебо́рщувати, переборщи́ти, передава́ти, переда́ти куті́ ме́ду. [Брут мої́ перевели́чив хи́би (Куліш). З обо́х бокі́в тро́хи переборщи́ли (Грінч.)]. *Он* **-вает** *свои заслуги* – він перебі́льшує (прибі́льшує, перевели́чує) свої́ заслу́ги. *Он всё* **-вает** – він усе́ прибі́льшує *и* прибільша́є. *Вы* **-ваете** – ви перебі́льшуєте (прибі́льшуєте, перебо́рщуєте, передаєте́ куті́ ме́ду). **Преувели́ченный** – перебі́льшений, прибі́льшений, перевели́чений, перебо́рщений, переса́дний. [Прибі́льшена серйо́зність. По́руч справедли́вих ува́г по́вно там перебі́льшених, а то й чи́сто злости́вих, на́падів (Єфр.). Безмі́рно переса́дні панегі́рики (Крим.)]. **-ться** – перебі́льшуватися, бу́ти перебі́льшеним, прибі́льшуватися *и* -більша́тися, бу́ти прибі́льшеним, перевели́чуватися, бу́ти перевели́ченим.

Преумно́ – ду́же розу́мно, ве́ликорозу́мно.

Преумножа́ть, -ся, преумно́жить, -ся – прибі́льшувати, -ся *и* прибільша́ти, -ся, прибі́льши́ти, -ся. **-жилась** *на свете ложь и всякая неправда* – прибі́льши́лося на світі брехні́ та вся́кої непра́вди.

Преу́мный – ду́же розу́мний, ве́ликорозу́мний. **-ный** *человек* – великорозу́мник, семи́розум, розума́ха; *см.* **У́мный.**

Преуспева́ть, -пе́ть – доспіва́ти, доспі́ти в чо́му, ма́ти по́спіх (у́спіх), поступа́ти, (по)ступи́ти напере́д в чо́му. [Ісу́с-же доспіва́в у прему́дрості (Єв.)]. **-ва́ть** *в искусстве* – ма́ти по́спіх, поступа́ти в мисте́цтві. *Он* **-ва́ет, -пе́л** – йому́ до́бре веде́ться, повело́ся. [Молю́ся, щоб у всьо́му до́бре тобі́ вело́ся (Св. П.)].

Преуспея́ние – доспіва́ння, поступа́ння в чо́му, (*успех, прогресс*) по́спіх, у́спіх (-ху), по́ступ (-пу) у чо́му. [Бага́то спі́ху, та ма́ло поспі́ху (Приказка)].

Префе́кт – префе́кт (-та).

Префе́ктский – префе́ктський, префе́ктівський.

Префекту́ра – префекту́ра, префе́ктство.

Префекту́рный – префекту́рний.

Префера́нс – 1) *карт.* – префера́нс (-су); 2) *см.* **Преиму́щество.**

Префи́кс, *грамм.* – пре́фікс (-са), при́росток (-тка), при́ставка.

Преходи́ть, прейти́ – перехо́дити, перейти́, прохо́дити, пройти́, мина́ти(ся), мину́ти(ся). *См.* **Минова́ть, Проходи́ть.** [Усе́ мине́ться, одна́ пра́вда зостане́ться (Приказка)].
Преходя́щий – мину́щий, перебутни́й *и* -бу́тній, перебі́жний, зникóмий, дочáсний. [Усé тінь мину́ща, однá річ живу́ща – світ з Бóгом (Номис). Усé на світі перебутнé і ми з вáми перебутні́ (Кониськ.). Мить перебі́жна (Чупр.). Тут наш вік дочáсний, а що бу́де там, як помремó (Кониськ.)]. *Срв.* **Скоропреходя́щий.** *Нечто* **-щее**, **-щая** *вещь* – минушка. [Гру́шка – мину́шка: булá та й мину́ла (Приказка)].
Прехожде́ние – перехóдження, прохóдження.
Прехорошó – прехóроше, ду́же хóроше, ду́же гáрно, ду́же дóбре.
Прехорóшенький – прехорóшенький, гарнéсенький. [Гарнéсенька ді́вчина].
Прехорóший – прехорóший, ду́же хорóший, ду́же гáрний, ду́же дóбрий, милéнний. [Милéнний був собáка (Звин.)]. *См.* **Хорóший.**
Прецеде́нт – прецедéнт (-ту).
Пречестнóй – пречесни́й. **-ной** *крест Господень* – пречéсни́й хрест Госпóдень. **-ной** *отче* – превелéбний óтче.
Пречéстный – ду́же (вéльми) чéсний; *см.* **Чéстный.**
Пречи́стый – 1) ду́же (вéльми) чи́стий; 2) *церк.* – пречи́стий. **-ая** *Дева* (*Богоматерь*) – Пречи́ста Ді́ва. **-тая** – а) (*праздник Успения Богородицы*) пéрша (вели́ка) Пречи́ста; б) (*праздник Рождества Богородицы*) дру́га (малá) Пречи́ста; в) (*праздник Покрова Богородицы*) Покрóва (-ви).
Прещáть, Прещéние, *см.* **Запрещáть, Запрещéние.**
При, *предл. с предлож. пад.* – 1) (*возле, у*) при кóму, при чóму, попри кóму, попри чóму, коло кóго, коло чóго, край кóго, край чóго. [Булá в мéне небóга, при мені́ вонá і зрослá (М. Вовч.). Одну́ взя́ли попри кóні, дру́гу взя́ли попри вóзі (Пісня). Котóру дити́ну люби́ла-кохáла – край сéбе не мáю (Макс.). Наси́пали край дорóги дві моги́ли в жи́ті (Шевч.). З якóю бувáло жадóбою коло книжóк істори́чних при́писки перечи́туєш (Куліш)]. *Город лежит* **при** *реке* – мі́сто лежи́ть коло рі́чки, понад рі́чкою. **При** *городе слободка* – (по)при мі́сті (гóроді) слободá (слобі́дка). **При** *входе*, **при** *в’езде* (*при обозначении места*) – з при́ходу, з при́їзду, на при́ході, на при́їзді. [Згорі́ло сімнáдцять дворі́в зáраз з при́їзду (Гр.). З при́ходу в селі́ (Радом.). Норá з при́ходу узéнька (Драг.). Йогó хáта у містéчку на прихóді (Звяг.)]; 2) (*в присутствии кого*) при кóму, перед ким. *Это было сказано* **при** *свидетелях* – це булó скáзано при сві́дках, перед сві́дками. *Не* **при** *вас будь сказано* – не перед вáми хай бу́де скáзано. **При** *отце* – перед бáтьком. [Я її́ перед бáтьком ви́лаяла (Проскур.)]; 3) (*для обозначения времени*: *при жизни кого, во времена кого, чего*) за кóго, за чóго. [Дай-же, Бóже, – козаки́ промовля́ли, – за гéтьмана молодóго жи́ти, як за старóго (Ант.-Драг. II)]. **При** *мне*, **при** *нас* (*в наше время*) – за мéне, за нас. [За мéне то вже в дворі́ жили́ ми спокійнéнько (М. Вовч.). Не за нас се стáло, не за нас і перестáне (Номис)]. **При** *покойном отце* – за покі́йного бáтька. **При** *жизни* – за життя́. [А сам собі́ за життя́ ще похорóн справля́є (Рудан.)]. **При** *жизни отца* – за бáтькового життя́. **При** *крепостном праве* – за пáнського прáва, за пáнщини. [Він був ще за пáнського прáва ку́харем (Грінч.)]. **При** *республиканском правлении* – за республікáнського урядувáння. **При** *солнце* (*до захода солнца, пока оно светит*) – за сóнця. [Наш госпóдар дозóрця ви́жав жи́то за сóнця (Грінч. III)]; 4) (*для обозначения связи, принадлежности, условного отношения к чему-л.*) при кóму, при чóму, за чóго, на чóму, на що. *Состоять секретарём* **при** *ком* – бу́ти за секретаря́ при кóму, у кого. *Американский посланник* **при** *французском дворе* – америкáнський посóл при францу́зькому дворі́. *Остаться* **при** *университете,* **при** *кафедре* – залиши́тися при університéті, при катéдрі. **При** *заводе есть и кузница* – при завóді є й ку́зня. **При** *нём нашли бумаги* – при ньóму знáйдено папéри. *Иметь* **при** *себе оружие* – мáти при собі́ (з собóю) зброю. **При** *ком* – за ким. [За нéю й скоти́на плóдиться, за нéю й дробинá вóдиться (Г. Барв.)]. *Читать* **при** *свече,* **при** *солнечном свете,* **при** *электрическом освещении* – читáти при сві́чці, при сóнячному світі, при електри́чному сві́тлі. **При** *приближении чего-л.* – при набли́женні *и* -нню чогó. [Котрі́ були́ маєтні́ші, повиїзди́ли при набли́женню зарáзи в гóри (Франко)]. **При** *наступлении грозы* – при почáтку грози́, як грозá надхóдила. **При** *исполнении служебных обязанностей* – при виконáнню службóвих обов’я́зків, під час виконáння службóвих обов’я́зків. **При** *подписании этого условия* – при підписáнні ціє́ї умóви, під час підписáння ціє́ї умóви. **При** *заключении договора* – при згóді. [При згóді були́ лю́ди (Кам’ян.)]. **При** *обыске найдено* – під час тру́су знáйдено. **При** *одной мысли об этом* – на саму́ згáдку про це. **При** *этом известии* – на цю звістку. [Люборацький! підвода до тебе! – хтось гукнув. Аж затрясся малюк на цю звістку (Свидн.)]. **При** *первом слове* – на пéршому слóві. **При** *этом слове,*

при *этих словах* – на цім сло́ві, на цих слова́х. [На сім сло́ві чу́ю – торохтя́ть коле́са (Кониськ.)]. **При** *этом слове он вздрогнул* – на цім сло́ві він здригну́вся. **При** *первом же вопросе он смешался* – на пе́ршому-ж пи́танні він збенте́жився, сплу́тався. **При** *звуке его голоса* – з зву́ком його́ го́лоса. **При** *малейшем шуме, шорохе* – на найме́нший шум, ше́лест. **При** *каждом вздохе* – за ко́жним по́дихом. [Той пил набива́всь у ніздрі за ко́жним по́дихом (Крим.)]. **При** *первом случае, который мне представится* – при пе́ршій наго́ді, з пе́ршою наго́дою, що ма́тиму, що мені́ тра́питься. **При** *всяком случае* – при ко́жній наго́ді, ко́жної наго́ди. **При** *случае поговорите с ним о моём деле* – як бу́де наго́да, при наго́ді поговорі́ть з ним про мою́ спра́ву (в мої́й спра́ві). *Я вспомню об этом* **при** *случае* – я згада́ю про це при наго́ді. **При** *гробовом молчании* – при моги́льній ти́ші, під моги́льну ти́шу. **При** *громких криках толпы* – під голосні ви́гуки на́товпу. **При** *помощи, см.* **По́мощь.** *Быть* **при** *оружии* – бу́ти при збро́ї. *Быть* **при** *деньгах* – бу́ти при гро́шах. **При** *скорости 30 вёрст в час* – при ско́рості 30 версто́в у (на) годи́ну. *Длина окружности* **при** *радиусе равном…* – довжина́ о́кругу при ра́діусі рі́вному… **При** *температуре в 100 градусов* – при температу́рі в 100 гра́дусів, під температу́ру в 100 гра́дусів. **При** *давлении в 740 милиметров* – при ти́сненні (під ти́сненням) в 740 мілімéтрів. **При** *прочих равных условиях* – (по)при і́нших одна́кових умо́вах, за і́ншими одна́ковими умо́вами. **При** *такой жизни* – по тако́му життю́. [Що-дня́ тов ка́рти гра́ли, то пісеньо́к співа́ли. Не га́дки на́шій па́нії по тако́му життю́ (М. Вовч.)]. **При** *таких заработках можно хорошо жить* – по таки́х заробі́тках мо́жна до́бре жи́ти. **При** *всех своих значительных недостатках, произведение это имеет и несомненные достоинства* – (по)при всіх свої́х чима́лих ва́дах, твір цей ма́є і безсумнівні ва́ртості. **При** *этих,* **при** *таких обстоятельствах, условиях* – за цих, за таки́х обста́вин, умов, за ци́ми, за таки́ми обста́винами, умо́вами, по цих, по таки́х обста́винах, умо́вах. [Ле́гко зрозумі́ти, як почува́ло себе́ украї́нське письме́нство за таки́х обста́вин (Єфр.)]. **При** *тех или иных исторических обстоятельствах* – за тих чи і́нших істори́чних обста́вин (Єфр.), за ти́ми чи і́ншими істори́чними обста́винами, по тих чи і́нших істори́чних обста́винах. **При** *всём своём уме он был обманут* – з усім свої́м ро́зумом він був оду́рений. **При** *всём том* – з усі́м тим. *Прилагаемое* **при** *сем письмо* – дода́ний до цьо́го лист. *Лежать, находиться* **при** *смерти* – лежа́ти, бу́ти при смерті́, на смерті́, (*образно*) стоя́ти на бо́жій доро́зі. [На смерті́ побива́всь ці́лу ніч (Черк.)].

Приаккура́тить – приакура́тити, причепури́ти, прикуко́бити, прихаху́лити.

Приба́вить, *см.* **Прибавля́ть.**

Прибавка – 1) *см.* **Прибавление 1**. -ка жалованья – збільшення (підвищення) платні; 2) додаток (-тку), додача, придаток, придача, прибавка, (в цене) наддаток, наддача, прикидка, накидка; *срв.* Добавка, Надбавка, Придача. [Нум мінятися на коні, – кілько додатку хочете (Кам'ян.). Придаток не стоїть за даток (Номис). Як даватимемо прибавки, то не матимемо ні стовпа, ні бариша (Лебед.)]. *Дать что-л. в* **-ку**, *на* **-ку** – дати що на додаток (*реже* в додатку, *мест. п.*), на придаток, на прикидку. [На придаток дам ще корову (Гр.). Дав на прикидку одного дубка (Звяг.)]. *С* **-вкой** – з наддатком, з наддачею, з гаком, з чубком. [Заплатю та ще й з наддатком (Франко). По дві десятини й вісім аршин та трошки й з гаком (Вас.). Сорок літ ще й з чубком (Гн. I)]. **-ка** *сверх следуемой платы* – наддаток до належної плати.

Прибавление – 1) додавання, прибавляння докладання, накидання, *оконч.* додання, прибавлення, докладення *и т. д. Срв.* **Прибавлять**; 2) *см.* **Прибавка. -ние** *к журналу, книга с* **-ниями,** *см.* **Приложение. -ние** семейства – збільшення родини, сім'ї.

Прибавля́ть, приба́вить – додава́ти, дода́ти, придава́ти, прида́ти чого́ *или* що до чо́го, прибавля́ти, приба́вити, докида́ти, доки́нути, прикида́ти, прики́нути, (*набавить сверх чего*) накида́ти, наки́нути, наддава́ти, надда́ти, (*подбрасывать*) підкида́ти, підки́нути чого́ (*и* що) до чо́го, (*подбавлять*) піддава́ти, підда́ти чого́ до чо́го, (*приложить*) доклада́ти, докла́сти, доложи́ти, (*присоединить*) дото́чувати, доточи́ти, прито́чувати, приточи́ти, надто́чувати, надточи́ти, долуча́ти, долучи́ти, (*увеличивать*), прибі́льшувати *и* прибільша́ти, прибі́льши́ти, прибичо́вувати, прибичува́ти чого́ *и* що до чо́го, (*о мн.*) пододава́ти, попридава́ти *и т. д. Срв.* **Добавля́ть, Набавля́ть, Подбавля́ть.** [До цьо́го кожу́ха він мені додає п'ять карбо́ванців (Гр.). Ти мені́ ще печа́ли прида́в (Бердич. п.). Із своє́ї кеше́ні яку́ со́тню доки́ну (Кониськ.). До уся́кого мі́сяця тре́ба-б було́ прики́нути по скі́льки днів, щоб ви́йшло 12 мі́сяців за ввесь рік (Комар.). Коли́ накида́ти пла́ту, то тре́ба накида́ти всім та ще й одна́ково (Н.-Лев.). Варва́ра но́чи увірва́ла, а дня приточи́ла (Номис). Реда́кція приточи́ла до статті́ ціка́ву при́мітку (Єфр.). До книжо́к доклада́в своє́ розу́мне сло́во (Гр.). Тре́ба ро́зуму надточи́ти, де си́ла не ві́зьме (Номис). Самі́ прибі́льшують неві́рі пла́ти (Куліш). Коли́-б ті́льки Госпо́дь мені ві́ку прибі́льшив (Ум.). Ще

наддало́ сві́ту, ще раз ки́нуло з-за гори́ роже́вим огне́м (Мирн.). На́що прибичо́вуєш, чого́ й не було́] (Звяг.)]. **-вить** *к весу* – дода́ти до ваги́, прива́жити. **-вля́ть** *жалованья кому* – збі́льшувати (прибі́льшувати) платні́ кому́, підви́щувати платню́ кому́. **-вить** *шагу* – прида́ти (нада́ти) ходи́ (в но́ги), підда́ти хо́ду, приско́рити ходу́, приспіши́ти. [Чим дуж прида́в ходи́ в но́ги (Мир.)]. **-ба́вь** *лошадям овса* – підки́нь ко́ням вівса́. **-бавь** *пару* – підда́й па́ри. **-ба́вьте** *рубль* – наки́ньте (прики́ньте) карбо́ванця. **-бавьте** *к этому ещё то, что…* – дода́йте до цьо́го ще те, що… *Вы* **-вля́ете** – ви прибі́льшуєте. *К мотивам, которые уже приводились, можем* **-вить** *ещё один* – до моти́вів, що вже наво́дилися, мо́жемо дода́ти ще оди́н (Н. Рада). **-вля́ть** (**-вить**) *к сказанному*, **-вить** *словцо* – додава́ти (дода́ти), доповіда́ти (доповісти́) до ска́заного, додава́ти (дода́ти), докида́ти (доки́нути), прикида́ти (прики́нути) слівце́. [«Так са́мо, як і ви́!» – додала́ вона́ ра́птом (Л. Укр.). Дід До́рош докида́в ча́сом і собі́ слівце́ (Грінч.). «Ой, так, так!» – доки́нула стара́ (Франко). «Пе́вно у вас є ді́ти», – прики́нув Каза́нцев (Н.-Лев.)]. **Приба́вленный** – до́даний, при́даний, приба́влений, доки́нутий, прики́нутий, наки́нутий, підки́нутий, дото́чений, прито́чений, надто́чений, прибі́льшений *и т. д.*

Прибавля́ться, приба́виться – 1) (*присоединяться*) додава́тися, дода́тися, бу́ти до́даним, придава́тися, прида́тися, бу́ти при́даним, прибавля́тися, приба́витися, бу́ти приба́вленим, долуча́тися, долучи́тися, бу́ти долу́ченим, доклада́тися, докла́стися, доложи́тися, бу́ти докла́деним, доло́женим, приклада́тися, прикла́стися, приложи́тися, бу́ти прикла́деним, прило́женим, накида́тися, бу́ти наки́нутим *и т. д.* [До цьо́го почуття́ додало́ся ще й дру́ге (Крим.). І от тепе́р до пе́ршого страху́ ще долучи́лася жадо́ба по́мсти (Самійл.). Іще́ одна́ докла́лася вага́ до тягару́ вели́кого на се́рці (Л. Укр.). Ча́сом пра́вди на ногото́к, а прило́житься на локото́к (М. Вовч.)]; 2) (*увеличиваться, прибывать*) бі́льшати, побі́льшати, прибі́льшуватися *и* прибільша́тися, прибільши́тися, прибува́ти, прибу́ти, підбува́ти, підбу́ти, підбавля́тися, підба́витися. [Мені́ ді́лечка побі́льшало, а здоро́в'ячка поме́ншало (Чуб.). Що рік мені́ прибу́де, то ма́ти гі́рш мно́ю вбива́ється (М. Вовч.). Люде́й усе́ більш підбавля́ється (Квітка)].

Приба́вок, Приба́вочек, *см.* **Приба́вка, Приба́вочка.**

Приба́вочка – дода́точок (-чка), приба́вочка, прида́точок, надда́точок; *срв.* **Приба́вка.** *На* **-чку** – на дода́точок *и* в дода́точку. [І ку́рочку дару́ю, а пі́вничка в дода́точку, люби́ мене́, мій бра́течку (Гр.)].

Приба́вочный – додатко́вий. **-ная** *стоимость, эконом.* – додатко́ва ва́ртість, надва́ртість (-ости). **-ный** *продукт* – надпроду́кт (-ту).

Приба́лтывание – підбо́втування, підколо́чування.

Приба́лтывать, приболта́ть – підбо́втувати, підбо́втати, підколо́чувати, підколоти́ти чого́ в що *и* до чо́го. *См.* **Подба́лтывать.**

Прибау́тка – при́смішка, при́мовка, при́казка, при́повістка, пригові́рка, при́кладка, верзу́нка. [«Здоро́в зноси́ та в кра́ще вбери́сь» – ки́нув при́смішку Літоше́вський (Н.-Лев.)]. *Говорить* **-тки, -тками** – прика́зувати, говори́ти сміішками, при́смішками. [Прика́зувати – зна́читься сказа́ти яку́сь при́казку, при́мовку (Н.-Лев.)].

Прибаю́кивать, прибаю́кать – приспі́вувати, приспіва́ти (котка́), приколи́х[с]увати, приколих[с]а́ти, прилю́лювати, прилю́ляти.

Прибега́ть, прибе́гнуть *к кому к чему* – удава́тися, уда́тися до ко́го, до чо́го, ударя́тися, уда́ритися до ко́го; *срв.* **Обраща́ться 2**. [Віка́рий був не́мощний, то ма́ло не за ко́жною тре́бою му́сіли вдава́тись до сусі́дських попі́в (Свидн.). Вона́ вда́рилась до зна́харки (ЗОЮР II)]. *Не к кому в беде* **-нуть** – нема́ до ко́го (ні до кого) вда́тися в приго́ді, при лихі́й годи́ні. **-га́ть** *к помощи кого-л., чего-л.* – удава́тися, ударя́тися до ко́го, удава́тися до чо́го. **-нуть** *к силе, к хитрости* – вда́тися до си́ли, до хи́трощів, взя́тися на хи́трощі (на способи́, на шту́ки). *Он* **-нул** *к такому приёму* – він уда́вся, оберну́вся до тако́го спо́собу, узя́вся на таки́й спо́сіб, він ужи́в тако́го спо́собу. [До яки́х способі́в оберну́тися, щоб зру́шити наро́д (Єфр.)].

Прибега́ть, прибежа́ть – прибіга́ти, прибі́гти (*диал.* прибі́гнути), (*подоспевать*) надбіга́ти, надбі́гти, (*о многих*) поприбіга́ти, понадбіга́ти. [Прибіга́є во́вчик до ополо́нки (Рудч.). З бу́ком надбіга́ госпо́дар (Франко). Нас, дівча́т, усі́х гаптува́ти посади́ла. Сама́ й у́чить та раз-по́-раз надбіга́, чи ши́ємо (М. Вовч.). Ді́ти поприбіга́ли, крича́ть: ї́сти (Черн.)].

Прибе́дниваться, прибе́дниться – збі́днюватися, збі́днитися, прибі́днюватися, прибі́днитися, удава́ти, уда́ти бі́дного. [Стоя́в збі́днившись (Стор.)].

Прибе́жище – приту́лок (-лку), приту́л(ов)ище, пристано́вище, пристано́висько; (*защита*) за́хист, захи́сток (-тку). [Козаки́ опанува́вши Низ, ста́лись приту́лком во́лі (Куліш). Письме́нство на́ше ста́ло нам за єди́не пристано́вище (Єфр.)].

Прибе́ливаться, *см.* **Подбе́ливаться.**
При́берег, *см.* **При́бережье.**
Приберега́ние – приберега́ння, приощаджа́ння, прихо́вування.
Приберега́ть, прибере́чь – приберега́ти, приберегти́, приощаджа́ти, приощади́ти, (*припрятывать*) прихо́вувати, прихова́ти що *и* чого́. [Я приощаджа́ла на зи́му капу́сту (Звяг.). Своє́ї си́ли не витрача́ють на боротьбу́, а прихо́вують свою́ си́лу на да́лі (Гр. Наш)]. **Прибережённый** – прибере́жений, приоща́джений, прихо́ваний. **-ться** – приберега́тися, приберегти́ся, приощаджа́тися, приощади́тися, прихо́вуватися, прихова́тися, бу́ти прибере́женим, приоща́дженим, прихо́ваним.
Прибере́жник, -ница – 1) бережа́нин, бережа́нка, бережа́к, бережа́чка, прибережа́нин, -жа́нка, надбережа́нин, -жа́нка; 2) *зоол.* – берегови́й кули́к.
При́бережный, *см.* **Прибре́жный.**
При́бережье, *см.* **Прибре́жие.**
Прибере́чь, *см.* **Приберега́ть.**
Прибива́ние – прибива́ння.
Прибива́тель – прибі́вач (-ча).
Прибива́ть, приби́ть – 1) *что к чему* – прибива́ти, приби́ти, (*о мн.*) поприбива́ти що до чо́го; *срв.* **Пригвозди́ть, Приколоти́ть.** [Поприбива́в за́щіпки до двере́й (Харк.)]. **-ва́ть** *что-л. гвоздями к чему* – прибива́ти, приби́ти (*во мн.* поприбива́ти) гвіздка́ми, пригво́жджувати, пригвозди́ти (*во мн.* попригво́жджувати) що до чо́го. [До́шку приби́й гвіздка́ми (Гр.)]. *Волна* **-би́ла** *лодку к берегу* – хви́ля приби́ла, пригойда́ла чо́вен до бе́рега; 2) (*притолочь*) прибива́ти, приби́ти, (*о мн.*) поприбива́ти, (*дождём*) заплі́скувати, заплеска́ти, (*о мног.*) позаплі́скувати, приплі́скувати, приплеска́ти, (*о мног.*) поприплі́скувати що. [Дощі́ позаплі́скували зе́млю (Змиїв.). Ні́женьками притопта́ла, ру́ченьками приплеска́ла (Чуб.)]. *Градом хлеб* **-би́ло** – гра́дом хліб приби́ло, поприбива́ло, ви́ложило, ви́валяло. *Дождём* **-би́ло** *пыль* – доще́м приби́ло *или* приплеска́ло пил (по́рох); 3) *кого* – приби́ти, (*приколотить, вульг.*) прилокши́ти, приснопи́ти; (*ошеломить, угнести*) пригolo̍мшити, пригніти́ти кого́. [Бода́й тебе́, мій ми́ленький, воро́та приби́ли, а щоб тебе́, опріч ме́не, і́нші не люби́ли (Метл.). Несподі́ване ли́хо пригoло́мшило Гната (Коцюб.)]. **Приби́тый** – (*во всех значениях*) приби́тий; (*дождём*) приплє́сканий, заплє́сканий; (*угнетённый*) пригoло́мшений, пригно́блений. [Пригoло́мшений те́мний люд не чув у собі́ си́ли до самості́йного, ві́льного життя́ (Л. Укр.). Приби́та, пригні́чена приго́дами ене́ргія Гна́това ви́рвалась на во́лю, на́че рі́чка, розірва́вши гре́блю (Коцюб.)]. *Он на цвету* **-би́т** – він на цвіту́ приби́тий. [Се був чолові́к приби́тий ще на цвіту́, пло́хий, похи́лий (М. Вовч.)].
Прибива́ться, приби́ться – 1) прибива́тися, приби́тися, бу́ти приби́тим чим до чо́го. [До́шку приби́то]; 2) (*куда*) прибива́тися, приби́тися. [До нас чужа́ коро́ва приби́лася].
Приби́вка, *см.* **Прибива́ние.**
Прибивно́й – прибивни́й.
Прибира́льщик, -щица – прибира́льник, -ниця, убира́льник, -ниця, пря́тальник, -ниця, (*уборщик*) попря́тник, -ниця. [До ха́ти попря́тницю, до по́ля робі́тницю, до комо́ри клю́чницю (Гол.)].
Прибира́ние – 1) забира́ння; 2) прибира́ння, пря́тання, спря́тування, причепу́рювання, обхаю́чування, оха́ювання *и т. д.*; 3) (*к рукам*) прибо́ркування, підбо́ркування, прибира́ння (до рук).
Прибира́тель, -ница, *см.* **Прибира́льщик, -щица.**
Прибира́ть, прибра́ть – 1) (*убирать прочь*) забира́ти, забра́ти, (*во множ.*) позабира́ти що. **-ри́те** *эти вещи* – забері́ть ці ре́чі; 2) (*приводить в порядок, украшать*) прибира́ти, прибра́ти, пря́тати, опря́тати *и* ви́прятати, спря́тувати, спря́тати, чепури́ти, ви́чепурити, очепури́ти, причепу́рювати, причепури́ти, куко́бити, прикуко́блювати, прикуко́бити, о(б)ха(н)ю́чувати, о(б)ха(н)ю́чити, оха́ювати, оха́яти, (*только сов.*) поку́тати, (*везде, во всех комнатах*) поприбира́ти, попря́тати, попричепу́рювати, покуко́бити, поприкуко́блювати, поо(б)ха(н)ю́чувати, поoха́ювати (всю́ди). [Го́рницю про йо́го заздалегі́дь прибра́ли, причепури́ли (Кониськ.). Оце́ ще в хата́х попря́таю та й по всій робо́ті (Київщ.). Не було́ тако́го ку́тика, аби́ вона́ не спря́тала, не приха́рила і не звела́ всього́ до поря́дку (Стеф.). Тро́хи обхаю́чить ра́бські зли́дні, аби́ не так коло́ли о́чі (Л. Укр.). І навари́ла, і ха́ту причепури́ла, а вона́ ті́льки тоді́ вста́ла (Грінч.). Так же її́ (ха́ту) прикуко́била, як на Вели́кдень (Крол.)]. **-ра́ть** *голову* – прибра́ти го́лову; *см.* **Прикра́сить**; 3) **-бира́ть, -бра́ть** *кого в руки или к рукам* – прибо́ркувати, прибо́ркати, підбо́ркувати, підбо́ркати, до рук прибира́ти, прибра́ти, (*описат.*) у шо́ри бра́ти, взя́ти (забра́ти, убра́ти)

кого́. [Таки́ його́ тре́ба тро́хи прибо́ркати: вда́ча у йо́го недо́бра (Кониськ.). Ду́мае-гада́є, як па́на Хмельни́цького до рук прибра́ти, ляха́м оддати (Дума). Він усі́х забра́в у шо́ри (Зіньк.)]. **-бра́ть** *что к рукам* – до рук що прибра́ти, заору́дити що в свої́ ру́ки, зага́рбати що. *Земля его* **-бра́ла**, *бог его* **-бра́л** – земля́ його́ взяла́, бог його́ взяв; 4) (*припрятать*) прихо́вувати, приховáти, (*во мн.*) поприхо́вувати що; 5) *см.* **Подбира́ть 4**. **При́бранный** – 1) за́браний; 2) при́браний (*реже* при́братий), спря́таний, опря́таний, причепу́рений, прикуко́блений, о(б)хаю́чений; 3) прибо́рканий, підбо́рканий, (до рук) при́браний.

Прибира́ться, прибра́ться – 1) *страд.* – забира́тися, забра́тися, бу́ти за́браним; прибира́тися, прибра́тися, бу́ти при́браним, пря́татися, спря́татися, бу́ти спря́таним *и т. д., см.* **Прибира́ть.** [В ха́ті було́ поприби́рано, все стоя́ло на своі́м мі́сці (Коцюб.)]; 2) (*убраться прочь*) забира́тися, забра́тися. **-бери́сь** *отсюда* – забира́йся звідси; 3) прибира́тися, прибра́тися, чепури́тися, ви́чепуритися, причепу́рюватися, причепури́тися, (*во множ.*) поприбира́тися, попричепу́рюватися *и т. д.* [У Макси́мовій ха́ті прибира́лись та ла́годились до весі́лля (Єфр.)]; 4) (*только сов.*: *издержаться*) ви́йти. *Хлеб* **-бра́лся** – хліб ви́йшов.

Приби́тый, Приби́ть, *см.* **Прибива́ть.**

Прибла́живать – дурі́ти, у дур захо́дити (ча́сом); *срв.* **Побла́живать 2.**

Прибла́жничать – ду́рника стро́їти, ду́рника (ю́роди) справля́ти, дурі́ти, пустува́ти.

Приближа́ть, прибли́зить – бли́зи́ти, наближа́ти *и* набли́жувати, набли́зи́ти, зближа́ти, збли́зи́ти, (*во множ.*) понаближа́ти, позближа́ти. [Все, здає́ться, бли́зило, мене́ до ща́стя (Котл.). Ко́жна хвили́на, що кона́ла на ві́ки, роди́ла дру́гу, а та наближа́ла страшну́ невідо́мість (Коцюб.)]. *Зрительная труба* **-жа́ет** *предметы* – прозорна́ труба́ наближа́є пре́дмети. *Болезнь* **-зила** *его к смерти* – х(в)оро́ба набли́зи́ла (прискóри́ла) його́ смерть, кіне́ць *или* кіне́ць його́ ві́ку. **-зи́ть** *время разлуки, от'езда* – прискóри́ти, набли́зи́ти час розстава́ння (розлу́ки), від'ї́зду. **-жа́ть** *к себе кого-л.* – наближа́ти до се́бе кого́. **Прибли́женный** – набли́жений, збли́жений до чо́го.

Приближа́ться, прибли́зиться – наближа́тися *и* набли́жуватися, набли́зи́тися, зближа́тися, збли́зи́тися, надближа́тися, надбли́зи́тися, доближа́тися, добли́зи́тися, (*о мног.*) понаближа́тися *и* -бли́жуватися, позближа́тися *и* -бли́жуватися *и т. д.* до ко́го, до чо́го; бли́жчати, побли́жчати до ко́го до чо́го; (*наставать, наступать*) над(і)хо́дити, надійти́, настига́ти, насти́г(ну)ти. [Стій, не набли́жуйсь (Куліш). От уже́ я набли́зи́вся до сво́го села́ (Франко). Наближа́вся академі́чний рік (Крим.). Оста́нні часи́ зближа́ються (Свидн.). Всі збли́зи́лись до йо́го (Стор.). А пі́сня все бли́жчала (Кониськ.). Ось вони́ надхо́дять (Куліш). Доближа́юсь до клу́ні (Г. Барв.). Настига́є весна́ (Г. Барв.)]. **-жа́ется** *ночь, осень* – надхо́дить (наближа́ється, надближа́ється, зближа́ється) ніч, о́сінь. [О́сінь надхо́дить, лі́то мина́є (Л. Укр.). Надхо́дить ніч (Франко)]. **-жа́лась** *гроза* – наближа́лася (надближа́лася, надхо́дила) гроза́ (громови́ця). **-жа́лся** *день свадьбы* – надхо́див день весі́лля. **-жа́ется** *смерть, смертный* (*последний*) *час* – наближа́ється (зближа́ється, надхо́дить) смерть, наближа́ється (надхо́дить, нахо́дить) сме́ртна (оста́тня *и* -ння) годи́на). [Отсе́ вже нахо́дить на ме́не оста́тня годи́на (Мирн.)]. *Время* **-жа́ется, -жа́лось** *к полночи* – дохо́дить, дохо́дило до пі́вночи, бере́ться, бра́лося (добира́ється, добира́лося) до пі́вночи. [Перехрести́лася і лягла́ вже, так до пі́вночи дохо́дило (Квітка). Бра́лося вже до пі́вночи (Мирн.). Вже було́ пі́зно, добира́лося до пі́вночи (Мирн.)]. **-жа́ется** *полуденное время* – бере́ться під обі́ди. **-жа́ется** *срок платежа* – надхо́дить, наближа́ється строк ви́плати, платі́жний речіне́ць. **-жа́ться** *к концу* – дохо́дити кра́ю, кінця́. [Тре́тя зима́ його́ життя́ дохо́дила кра́ю (Єфр.)]. *Дело* **-жа́ется** *к концу* – спра́ва дохо́дить кінця́.

Приближе́ние – 1) набли́жування, наближа́ння, збли́жування, зближа́ння, *оконч.* набли́ження, збли́ження до чо́го; 2) *мат.* – набли́ження.

Приближё́нность – бли́зькість (-ости) до ко́го.

Приближё́нный – бли́зьки́й до ко́го; прибі́чник, підру́чний, підру́чник. **-ные** – прибі́чники, при́чет (-та *или* -ту), (*приспешники*) поли́гачі (-чів).

Приблизи́тельно – при́близно, бі́льш(е)-ме́нш(е), (*около*) бли́зько (чого́), щось, (*примерно*) примі́ром, примі́рно. [Відчува́ю я при́близно таке́ (Ніков.). Помі́г знайти́ житло́, хоч і не таке́, яко́го він бажа́в, але бли́зько того́ (Кониськ.). Всі вони́ каза́ли, бі́льше-ме́нше про те са́ме (Звин.). В моме́нт аре́штів бра́тство ма́ло бли́зько со́тні чле́нів (Єфр.). Ви́була в одни́х пані́в щось чоти́ри го́ди (Крим.)]. *Этот цвет* **-но** *подойдёт* – цей ко́лір бі́льш-менш піді́йде. **-но** *говоря* – примі́ром ка́жучи. [Примі́ром ка́жучи, тре́ба на за́сів пу́дів сім (Ум.)].

Приблизи́тельность – прибли́зність (-ости).

Приблизи́тельный – 1) (*приближающий*) наблизни́й, наближа́льний; 2) прибли́зний. **-ный** *подсчёт* – прибли́зний підраху́нок.

Прибли́зить, Прибли́зиться, *см.* **Приближа́ть, Приближа́ться.**
Приблуди́ться – приблуди́ти, -ся, прибитися, приблука́ти. [Приблуди́лася (приби́лася) до нас чия́сь соба́ка, коро́ва]. **Приблуди́вшийся** – приблу́дний, приблу́каний, *сущ.* приблу́да. [Приблу́дна вівця́. Коня́ мого́ приблу́дою бу́дуть назива́ти].
Прибодря́ть, -ся, Прибодри́ть, -ся – підбадьо́рювати, -ся, підбадьо́рити, -ся; *см.* **Подбодря́ть, -ся, Приободря́ть, -ся.**
Прибо́ина – 1) прибі́й (-бо́ю), пла́нка, (*карниз вдоль пола*) пли́нтус (-са); 2) водо́плеск (-ку).
Прибо́й – 1) *см.* **Приби́вка**; 2) *горн.* – заби́вач (-ча); 3) прибі́й (-бо́ю), *срв.* **Прибо́ина 1**; 4) прибі́й (-бо́ю), водо́плеск (-ску). [Я вчи́лася пісні в морсько́го прибо́ю (Л. Укр.). Він, той дворе́ць, стоїть не коло са́мого водо́плеску рі́чки, а тро́хи да́лі од рі́чки. (Конотіп)].
Прибо́йник, *артил.* – заби́вач (-ча).
Прибо́йничек, *см.* **Прибо́йник.**
Прибо́йный – прибі́йний.
Приболо́тный – надболо́тяний, надболо́тний.
Приболо́тье – надболо́ття, мо́чар коло боло́та.
Приболта́ть, *см.* **Приба́лтывать.**
Прибо́лтка – 1) *см.* **Приба́лтывание**; 2) підмішка, припра́ва.
Прибо́р – 1) *см.* **Прибо́рка**; 2) пристрі́й (-стро́ю), при́лад (-ду), при́ряд (-ду), апара́т (-ту), *соб.* прила́ддя (-ддя), наря́ддя, на́чиння, спра́ва, снасть (-сти), струме́нт (-ту), справи́лля. [Без пристро́ю і блохи́ не вб'єш (Приказка)]. *Химический* **-бо́р** – хемі́чний апара́т, пристрі́й. *Чайный* **-бо́р** – ча́йне наря́ддя, прила́ддя, ча́йний сервіс. [Вино́сили стака́ни та наря́ддя до самова́ра (Н.-Лев.)]. *Столовый* **-бо́р** – а) куве́рт (-ту); б) столо́ве наря́ддя, накриття́. *Накрыть, приготовить стол на 10* **-бо́ров** – накри́ти, налаштува́ти стіл на де́сять куве́ртів, на де́сять чолові́ка (осіб). *Кухонный* **-бо́р** – кухе́[о́]нна спра́ва, кухе́[о́]нне на́чиння. *Письменный* **-бо́р** – прила́ддя до писа́ння. *Самопишущий* **-бо́р** – самопи́сний пристрі́й. *Чертёжный* **-бо́р** – рисува́льний пристрі́й, прила́ддя до рисува́ння, до кре́слення. *Брильный или бритвенный* **-бо́р** – брито́вне, голі́льне прила́ддя. *Водомерный* **-бо́р** – водомі́рний апара́т, водомі́р (-ру). *Измерительный* **-бо́р** – вимі́рний при́лад. *Швейный* **-бо́р** – шва́цьке, краве́цьке прила́ддя. *Оконный* **-бо́р** – при́ряд віко́нний. *Дорожный* **-бо́р** – доро́жня снасть (-ти). **-бо́р** *колёс для телеги* – стан колі́с. *Рыболовный* **-бо́р** – риба́льська снасть (-сти), риба́льська спра́ва.
Прибо́рка, *см.* **Прибира́ние.**
Прибо́рник – відмика́чка; *срв.* **Отмы́чка.**
Прибо́рщик, -щица – прибі́рник, прибі́рниця. [Сестри́ця-прибі́рниця мої́ кісточки́ прибра́ла (Рудч.)]. *Срв.* **Прибира́льщик, -щица.**
Прибоче́ниваться, прибоче́ниться – бра́тися, узя́тися в бо́ки, *срв.* **Подбоче́ниваться.**
Прибра́сывать, прибро́сить – 1) прикида́ти, прики́нути, докида́ти, доки́нути; *срв.* **Прибавля́ть.** [Прики́ньте ще жме́ню]; 2) (*сов.* **Приброса́ть**) підкида́ти, підки́дати, (*во множ.*) попідкида́ти. [Підки́дайте, попідкида́йте сніг під пліт]. **Прибро́шенный** – прики́нутий, доки́нутий. **Прибро́санный** – підки́даний. **-ться** – 1) прикида́тися, бу́ти прики́нутим, докида́тися, бу́ти доки́нутим; 2) підкида́тися, бу́ти підки́даним.
Прибра́ть, *см.* **Прибира́ть.**
Прибре́жие – надбере́жжя, прибере́жжя, узбере́жжя; *срв.* **Побере́жье.** [Був у нас сього́дні чолові́к з надбере́жжя (Переясл.)]. **-бре́жие** *реки* – узрі́ччя.
Прибре́жный – надбере́жний, прибере́жний. [Прибере́жні ве́рби. Прибере́жний пісо́к]. **-ная** *полоса* – прибере́жна сму́га. **-ная** *часть города* – надбере́жна части́на мі́ста. **-ный** *житель, -ница, см.* **Прибере́жник, -ница 1.**
Прибрести́ – прибри́[е]сти́, притягти́ся, (*приплестись*) припле́нтатися, притю́пати, причвала́ти, примота́тися. *Срв.* **Приволочи́ться, Притащи́ться.** [Той ла́нець, що до нас без підошо́в прибри́в (Самійл.). Припле́нтавсь до нас та й живе́ (Гр.)].
Прибро́са́ть, Прибро́сить, *см.* **Прибра́сывать.**
Прибыва́ние – прибува́ння, підбува́ння, бі́льшання (чого́).
Прибыва́ть, прибы́ть – 1) (*увеличиваться, прибавляться*) прибува́ти, прибу́ти, підбува́ти, підбу́ти, бі́льшати, побі́льшати. [Прибуло́ дня на ку́рячу п'ядь (Чуб.). І мов си́ла нова́ у груд́ях прибува́ (Самійл.). А дівча́ток все бі́льша, бі́льша (Проскурівна)]. *Вода в реке* **-ва́ет, -была** – води́ в рі́чці прибува́є, прибуло́ (підбува́є, підбуло́) *и* вода́ в рі́чці прибува́є, прибула́, піді́йма́ється, підняла́сь. [Понад берега́ми вода́ прибува́є (Грінч. III). Води́ в ставку́ пі́сля дощу́ прибуло́ (Ум.)]; 2) (*прийти, приехать*) прибува́ти, прибу́ти куди́, до ко́го, (*о поезде*) прихо́дити, прийти́, пристига́ти, присти́гти, доста́тися до чо́го, istава́ти, ста́ти *и* ста́нути де. [Вже́ ху́тко прибу́дем додо́му (Л. Укр.). Прибува́є кошови́й в півні́чну

столи́цю (Рудан.). А тим ча́сом прибу́в Мініх аж до Переко́пу (Рудан.). Назу́стріч йому́ (вене́цькому посло́ві) присти́гла в Черка́си горди́нська ча́та (Куліш). Сим коне́м ско́ро у Ха́ркові ста́неш (Зміїв.). Ско́ро воні́ до Піло́сців доста́лись (Ніщ.)]. *Поезд* **-ва́ет** *в 7 час. вечера* – поїзд прихо́дить о сьо́мій годи́ні ве́чора. **-быть** *в гости* – пригости́ти, загости́ти. [Ми пригости́ли до Илаша́ (Федьк.)]. **При́бывший** – прибу́лий, прибу́тній, *сущ.* прибу́лець (-льця). [Запро́шували прибу́лих козаків поснідать (Стор.). Се прибу́тній чоловік (Звяг.)].

Прибыло́й – 1) прибу́лий, *срв.* **При́бывший. -ло́й** *гость* – прибу́лий гість; 2) прибутни́й. **-ла́я** (*полая*) *вода* – прибутна́ вода́.

При́быль – прибу́ток (-тку), зиск (-ку), бари́ш (-шу́), набіжка, ви́го́да, (*польза*) ко́ри́сть (-сти), пожи́ток (-тку). *Срв.* **Вы́года, По́льза.** [З прибу́тку голова́ не боли́ть (Номас). Без я́ми гре́бля, а без накла́ду зиск не бу́де (Номис). Чи зиск, чи страта́, – одна запла́та (Чуб. І). Щоб ма́ти бари́ш, хазя́їн пови́нен робітникові заплати́ти ме́нше, ніж той йому́ заро́бить (Єфр.). Як по копійці набіжки, то й то гара́зд (Лубен.)]. *Получать, -чить, извлекать, извлечь* **-быль** *от чего* – ма́ти, бра́ти (взя́ти) зиск (бари́ш, прибу́ток, ко́ри́сть) з чо́го, зиска́ти, побаришува́ти на чо́му; 2) (*рост, увеличение*) прибува́ння, зроста́ння, більшання, при[з]більшення. *Вода на* **-были**, *идёт на* **-быль** – вода́ прибува́є. *Луна на* **-были** – місяця прибува́є. **-быль** *населения* – при[з]більшення лю́дности; *срв.* **Приро́ст.**

Прибыльно́й – прибутко́вий. **-ны́е** *деньги* – прибутко́ві гро́ші.

При́быльно – ви́гідно, з зи́ском.

При́быльность – ви́гідність, зиско́вність (-ности). *Срв.* **Дохо́дность.**

При́быльный – ви́гідний, зиско́вний, пожи́тний, кори́сний, баришови́тий. [Діло баришови́те (Грінч.)].

Прибы́тие – прибуття́, (*поезда*) прихід (-хо́ду), приї́зд (-ду).

Прибы́ток, *см.* **При́быль.**

Прибы́точный, *см.* **При́быльный.**

Прибы́ть, *см.* **Прибыва́ть.**

Прива́бливать, прива́бить (*сокола, ловчую птицу*) – прива́блювати, прива́бити, прима́нювати, примани́ти, прина́джувати, прина́дити. **Прива́бленный** – прива́блений, прима́нений, прина́джений.

Прива́да – прина́да, ва́ба. *См.* **Прима́нка.**

I. Прива́живать, прива́дить – прина́джувати, прина́дити, прива́джувати, прива́дити, прива́блювати, прива́бити. [Прина́джує моїх голубів (Харк.)]. **Прива́женный** – прина́джений, прива́джений, прива́блений. **-ться** – прина́джуватися, прина́дитися, бу́ти прина́дженим, прива́джуватися, прива́дитися, бу́ти прива́дженим *и т. д.*

II. Прива́живать, *см.* **Приводи́ть.**

III. Прива́живать, *см.* **Привози́ть.**

Прива́л – 1) *и* 2) *см.* **Прива́ливание**; 3) при́стань (-ни), прича́л (-лу); 4) *военн.* – стано́вище, прива́л (-лу), прича́л, опочи́вок (-вку), спочи́нок, опочи́нок, перепочи́нок (-нку). [На прива́лах де́які вали́лись пря́мо в грязь (Васильч.). Вже косарі прича́л ро́блять. Мене́ хло́пці ви́брали за проводиря́; мені́, вихо́дить, перепочи́нки признача́ти (Корол.)]. *Делать* **-ва́л** – роби́ти прива́л, прича́л, перепочива́ти, спочива́ти.

Прива́ливание – 1) прива́лювання, приверта́ння, прико́чування; пригорта́ння; 2) пристава́ння, прича́лювання.

Прива́ливать, привали́ть – 1) (*навалить, прислонить*) прива́лювати привали́ти, приверта́ти, приверну́ти, прико́чувати, прикоти́ти що до чо́го, що чим, (*во множ.*) поприва́лювати, поприверта́ти, поприко́чувати що до чо́го, що чим. **-ли́ть** *камень к двери* – привали́ти, приверну́ти ка́мінь до двере́й. [І прива́лив ка́мінь до двере́й гро́бу (Єв.)]. **-вать, -ли́ть** *землёй* – пригорта́ти, пригорну́ти земле́ю що. [В вишне́вім садо́чку схорони́ла, сиро́ю земле́ю пригорну́ла (Чуб.)]; 2) (*причаливать*) пристава́ти, приста́ти, прича́лювати(ся), прича́лити(ся) до чо́го. [Байда́к прича́лив до бе́рега (Ум.)]; 3) (*притащиться, с трудом, тяжело*) прису́нути, присурга́нитися, притараба́нитися; 4) (*набежать толпой*; *нахлынуть*) насува́ти, насу́нути, пла́вом наплива́ти, напливти́, припе́рти, настяга́тися, навалува́ти. [Насу́нуло люде́й – по́вна ха́та. От припе́рло! по́вна рука́ козирі́в (Ум.). Госте́й настяга́ється, що й го́лці не впа́сти (Свид.)]. *Как счастье* **-ли́т**, *так и дураку везёт* – кому́ до́бре веде́ться, то й на скіпку пряде́ться (Ном.). *Вот счастье* **-ли́ло** – от ща́стя прису́нуло (накоти́ло). **Прива́ленный** – прива́лений, приве́рнений, прико́чений; пригорнутий *и* пригорнений. **-ться** – 1) прива́люватися, привали́тися, приверта́тися, приверну́тися, бу́ти прива́леним, приве́рнутим *и* -ве́рненим *и т. д.* до чо́го; 2) (*прислониться*) припира́тися, припе́ртися до чо́го, спира́тися, спе́ртися на що. *Негде* **-ли́ться** (*прилечь*) – ніде примости́тися. **-ли́лся** *к каше* – припа́в до ка́ші.

Прива́ливать, приваля́ть *к шерсти, к войлоку что-н.* – прива́лювати, приваля́ти чого́ до во́вни, до по́всти.
Прива́льное (*стар.*) – причало́ве (-вого), ми́то за прича́л.
Приваля́ть *во весь дух* – пригна́тися, примча́ти що-ду́ху.
Прива́р – 1) *и* 2) *см.* **Прива́рка**; 3) *см.* **Прива́рок.**
Прива́ривание – прива́рювання, (*о железе*) нава́рювання.
Прива́ривать, привари́ть – 1) прива́рювати, привари́ти. [Тре́ба привари́ти ка́ші, бо ма́ло (Гр.)]. *Срв.* **Подва́ривать, Дова́ривать**; 2) (*железо*) прива́рювати, привари́ти, нава́рювати, навари́ти. [Понеси́ в ку́зню навари́ти лемі́ш (Ум.)]. **Прива́ренный** – прива́рений, (*о железе*) нава́рений.
Прива́рина (*на посуде*) – на́кип (-пу).
Привари́ть, *см.* **Прива́ривать.**
Прива́рка – 1) *см.* **Прива́ривание**; 2) (*что приварено*) при́варка, прива́рене (-ного).
Прива́рный *и* **-но́й** – прива́рений, приварни́й, (*о железе*) нава́рений, наварни́й.
Прива́рок – при́варок (-рку).
Прива́рочный, *см.* **Прива́рный.**
Прива́т-доце́нт – прива́т-доце́нт (-та).
Прива́тный – прива́тний.
Привева́ть, приве́ять – привіва́ти, приві́яти що. **Приве́янный** – приві́яний. **-ться** – 1) привіва́тися, бу́ти приві́яним; 2) **-ве́яться** (*явиться*) – приві́ятися. [Забу́в-же він сови́ позва́ть, а со́вонька не гні́валась, сама́ вона́ приві́ялась (Пісня). Зві́дки ти приві́явся?].
Приведе́ние – 1) приво́дження, припрова́джування, *оконч.* приве́дення, припрова́дження; 2) дово́дження, призво́дження, *оконч.* дове́дення, призве́дення; 3) наво́дження, подава́ння, *оконч.* наве́дення, пода́ння. [Наве́дення чужи́х слів]; 4) (*в чувство*) отвере́жування, опам'ятува́ння, опам'ята́ння, отвере́ження кого́. **-ние** *в ярость* – розлю́чення, роздратува́ння кого́. **-ние** *в порядок* – упорядко́вування, *оконч.* упорядкува́ння чого́. **-ние** *в известность* – з'ясо́вування, *оконч.* з'ясува́ння чого́; 5) *ариф.* – зво́дження, *оконч.* зве́дення до чо́го. [Зве́дення дро́бу до одного́ знаме́нника].
Приве́зение – приве́зення (-пня), приві́з (-во́зу) чого́.
Привезти́, Приве́зть, *см.* **Привози́ть.**
При́веред (*чирей*) – чиря́к, чи́рка; *см.* **Ве́ред.**
Привере́д, Привереда – ве́ред (-ду), забага́нка (-ки), перебі́р (-бо́ру). **-ре́ды** – ве́реди (-дів), при́мхи (*р.* примх), витребе́ньки (-ньок *и* -ньків), ви́гадки (-док), забага́нки (-нок). [Жі́нко, ка́же, се́ вже, ба́чу, твої́ при́мхи (М. Вовч.). Ти мені́ в печі́нка́х сиди́ш з свої́ми витребе́ньками (Шевч.)]. *Человек, женщина с* **-ре́дами** – чолові́к, жі́нка з при́мхами, з забага́нками; *см.* **Привере́дник, -ница.**
Привере́дка, *см.* **Привере́д.**
Привере́дливость – вередли́вість, перебі́рливість (-вости).
Привере́дливый – вередли́вий, витребе́нькуватий, перебі́рливий на що, вига́дливий, примхли́вий, коми́зистий. *Он в еде не* **-длив** – він стра́вою не вереду́є, він на ї́жу не перебі́рливий. **-ливо** – вередли́во.
Привере́дник – вереду́н, вереді́й (-ія́), вере́дни́к (-ка́), вига́дник, вига́дько, перебі́рник (*в песнях* перебірниче́нько), перебе́ндя (-ді), комиза́ (-зи́, *общ. р.*), коверзу́н (-на́). [Наш паниче́нько – перебірниче́нько: перебира́є між дівонька́ми (Пісня)].
Привере́дница – вереду́ха, вереді́йка, вере́дни́ця, вига́дниця, перебі́рниця, перебе́ндя, перебе́ндюха, комиза́ (*общ. р.*) коверзу́ха, замишля́нка. [Я зна́ю, що ти замишля́нка, та й у ме́не голова́ не гвіздко́м в ті́м'я би́та (Кониськ.)].
Привере́дничание – вередува́ння, вига́дування, коверзува́ння, перебира́ння, перебе́ндювання. *Достичь чего* **-нием** – ви́вередувати що.
Привере́дничать – вередува́ти, вига́дувати, перебира́ти, коверзува́ти, перебе́ндювати, витребе́ нькувати, при́мхати, химерува́ти, комизува́ти, хи́мороди гони́ти; *срв.* **При́хотничать.** [Хо́чеш ї́сти, – бери́, що є, та й ї́ж, а не вереду́й (Грінч.). Почала́ вига́дувати: і те не до́бре, і се не гара́зд (Грінч.). Ї́ж і не перебира́й. Ся́де на зло́гах біля́ сто́лу і почне́ коверзува́ти, – усе́ тоді́ не по його́, усе́ не так (Кониськ.). Чи шви́дко пі́демо за́між, чи ще довге́нько бу́демо перебе́ндювати? (Неч.-Лев.)].
Привере́ды, *см.* **Привере́д.**
При́вередь, *см.* 1) **Привере́д**; 2) **Привере́дливость.**
Приве́рженец, -ница – прихи́льник, (*реже*) прихи́лець (-льця), прихи́льниця чия́, кого́, чого́, аде́пт, аде́птка, (*сторонник чей*) прибі́чник чий, кого́, прибі́чниця чия́. [Були́ у його́ прихи́льники, були́ й супроти́вники в письме́нстві (Єфр.). Прихи́льник зоологі́чного

націоналі́зму (О. Пчілка). Аде́пти символісти́чної шко́ли в пое́зії].
Приве́рженность – прихи́льність (-ности) до ко́го, до чо́го (*преданность*) відда́ність кому́, чому́.
Приве́рженный *кому, чему* – прихи́льний до ко́го, до чо́го, (*преданный*) відда́ний кому́, чому́.
Приве́рзиться, *безл.* – приверзти́ся; *см.* **Примере́щиться.**
Приверну́ть, -ся, *см.* **Привёртывать, -ся.**
Привёрстка, *см.* **Привёрстывание.**
Привёрстывание, Привёрстка – припасо́вування, пристосо́вування чого́ до чо́го, *оконч.* припасува́ння, пристосува́ння.
Привёрстывать, приверста́ть – 1) припасо́вувати, припасува́ти, пристосо́вувати, пристосува́ти, (*о мн.*) поприпасо́вувати, попристосо́вувати що до чо́го; *см.* **Прила́живать.** [До́шки так припасо́вують, щоб щіли́н не було́ (Чигир. п.). Нія́к не пристосу́ю до́шки до стовпа́ (Чигир. п.)]; 2) (*устар.*) додава́ти, дода́ти, (*присчитывать*) прирахо́вувати, прирахува́ти, (*приписывать*) до[при]пи́сувати, до[при]писа́ти.
Привёртка – 1) *см.* **Привёртывание**; 2) (*буравчик*) све́рдлик.
Привёрток, *см.* **Привёртка 2.**
Привёртывание – прикру́чування.
Привёртывать *или* **приве́рчивать, приверну́ть** *или* **приверте́ть** – прикру́чувати, прикрути́ти, (*о мн.*) поприкру́чувати що. [Прикрути́ти шру́бу (*винт*)]. **-ну́ть** *кого к кому* – приверну́ти, причарува́ти кого́ до ко́го. **-ну́ть** *огонь* – прикрути́ти, укрути́ти сві́тло. **Привёрнутый, приве́рченный** – прикру́чений. **-ться** – прикру́чуватися, прикрути́тися, бу́ти прикру́ченим.
Приве́рчивание, *см.* **Привёртывание.**
Приве́с – 1) *см.* **Приве́шивание**; 2) дова́жок (-жку), дова́га (-ги).
Приве́са – (*безотвязный человек*)ániче́па (-пи).
Приве́сить, *см.* **Приве́шивать.**
Приве́ска – 1) *см.* **Приве́шивание**; 2) причі́пок (-пка), при́чепка, (*к серьге*) бовку́нчик, теліпа́нчик, (*к одежде*) дармови́с (-са); *см.* **Подве́ска.**
Привесно́й – (*висячий*) висни́й, ви́слий; *см.* **Вися́чий. -ная** *печать* – ви́сла печа́ть.
Приве́сный – причіпни́й.
Приве́сок, *см.* **Приве́с 2.**
Привести́, приве́сть, *см.* **Приводи́ть.**
Приве́т – приві́т (-ту), привіта́ння; *срв.* **Приве́тствие.** [Приві́т тобі́, зеле́на Букови́но! (Самійл.). Шлемо́ тобі́ приві́т від тво́го му́жа (Франко)]. *Передать* **-ве́т** *через кого кому* – переказа́ти приві́т (привіта́ння) ким кому́. *С искренним, товарищеским, коммунистическим* **-том** – з щи́рим, товари́ським, комуністи́чним привіта́нням, приві́том. **Приве́т** *тебе*! – приві́т тобі́, чоло́м тобі́! *Ни* **-ту***, ни ответу* – ні гла́су, ні послуша́ння. *Без* **-ве́та** *оставшийся* – непривíтаний. [Непривíтаний співе́ць (Щогол.)].
Приве́тить, *см.* **Привеча́ть.**
Приве́тливо – приві́тно, приві́тливо, при́язно, ласка́во, лю́б’язно. [Він приві́тно хита́в їм голово́ю (Коцюб.). І слова́ми при́язно гово́рить (Франко)].
Приве́тливость – приві́тність, приві́тливість, при́язність (-ости).
Приве́тливый – приві́тний, приві́тливий (*редко*: вітли́вий, вітни́й), при́язний, приязни́вий, прия́тливий, ласка́вий до ко́го. [Приві́тне сло́во. По хата́х горя́ть приві́тні во́гники (Васильч.). Приязни́ва до вся́кого, як кра́сна весна́ (Квітка)]. **-ве́тливая** *женщина* – приві́тниця. [Па́ні до вся́кого приві́тниця була́ (Кониськ.)].
Приве́тный – 1) *см.* **Приве́тственный**; 2) *см.* **Приве́тливый.**
Приве́тственный – привіта́льний, віта́льний, привітни́й. [Привіта́льне сло́во. Привітна́ (привіта́льна) телегра́ма]. **-венная** *речь*, **-ное** *слово* – привіта́льне сло́во, (*стар.*) (о)ра́ція (-ії).
Приве́тствие – привіта́ння, віта́ння, приві́т (-ту). [На Марко́ве привіта́ння вона́ подала́ йому́ ру́ку (Грінч.). Ма́рта почу́ла го́лос і віта́ння (М. В.)]. *Обменяться* **-ве́тствиями** – привіта́тися, повіта́тися. *Встретить* **-ве́тствием** – привіта́ти кого́. [«Ах, ви прийшли́!» – привіта́ла вона́ мене́ (Л. Укр.)]. **-вет** *за* **-ве́т** – віта́ння за віта́ння.
Приве́тствование – віта́ння, привіта́ння кого́.
Приве́тствовать – віта́ти, (*сов.*) привіта́ти, повіта́ти, звіта́ти кого́, що. [Віта́ю вас в свої́й госпо́ді щи́ро (Грінч.). Селя́ни привіта́ли цей за́мір (Грінч.). Там слова́ми привіта́ла, там нагодува́ла (Шевч.)]. **-вовать** *друг друга* (*взаимно*) – віта́тися, повіта́тися, привіта́тися з ким. **-вать** *пальбой, салютом* – салютува́ти, (*стар.*) ясу́ віддава́ти кому́. **-вать** *кого*

радостным восклицанием – віта́ти кого́ ра́дісним по́кликом. **Приве́тствованный** – ві́таний, (*сов.*) приві́таний.

Привеча́ть, приве́тить – 1) *см.* **Приве́тствовать**; 2) (*принимать радушно*) ра́до прийма́ти, прийня́ти, ра́до віта́ти, привіта́ти, шанува́ти, пришанува́ти, (*приголубить*) приголу́блювати, приголу́бити кого́.

Приве́шивание – 1) чіпля́ння, при[на]чі́[е́]плювання, приві́шування; 2) до[при]ва́жування.

Приве́шивать, приве́сить – 1) при[на]чі́[е́]плювати, при[на]чіпля́ти, чіпля́ти, при[на]чепи́ти, приві́шувати, приві́сити, наві́шувати, наві́сити, (*о мног.*) попри[пона]чіпля́ти, попри[пона]чі́[е́]плювати, почіпля́ти, поприві́шувати, понаві́шувати що. [Бере́ Мо́шко ту́ю шпа́гу, до бо́ку чіпля́є (Рудин.). Дай нам лист на обезпе́ку, підпиши́ ім'я́ своє́ на ньо́му і приві́сь султа́нські печа́ті (Франко)]; 2) (*довесить, дополнить вес*) прива́жувати, прива́жити, дова́жувати, дова́жити що, прикида́ти, прики́нути до зва́женого, на вагу́. **Приве́шенный** – при[на]че́плений, при[на]ві́шений. **-ться** – причі́[е́]плюватися, бу́тиériче́пленим, начі́[е́]плюватися, бу́ти наче́пленим, приві́шуватися, бу́ти приві́шеним, наві́шуватися, бу́ти наві́шеним.

Приви́в, *см.* **Привива́ние, -ви́тие.**

Привива́емый – 1) прису́куваний; 2) прищі́[е́]плюваний.

Привива́льный – щепі́льний.

Привива́льщик, -щица, *см.* **Приви́вщик, -щица.**

Привива́ние, приви́тие – 1) прису́кування, присука́ння, приплі́та́ння, приплé́тення; 2) щепі́ння, прищі́[е́]плювання, прищіпля́ння, ущі́[е́]плювання, защі́[е́]плювання, *оконч.* прищéплення, защéплення, ущéплення.

Привива́тель, -ница, *см.* **Приви́вщик, -щица.**

Привива́ть, приви́ть – 1) (*присучивать*) прису́кувати, присука́ти, приплі́та́ти, приплести́ що, до чо́го. [Ни́тку до ни́тки тре́ба прису́кувати, щоб ву́злика не було́ (Богодух.)]; 2) (*дерево, оспу и перен.*) щепи́ти, прищі́[е́]плювати *и* прищіпля́ти, прищіпа́ти, прищепи́ти, нащепи́ти, вщі́[е́]плювати, вщепи́ти, защі́[е́]плювати, защепи́ти, (*только о деревьях*) скіпи́ти, (*о мн.*) поприщі́[е́]плювати (поприщіпля́ти), пона[пов]щі́[е́]плювати що, що кому́. [Тоді́ як ще́пи ми щепи́ли (Шевч.). Прищепи́в я́блуню (Куліш). А сад хоро́ший у нас був, сам нащепи́в (Г. Барв.). Він і я́блук і груш понащі́плював (Богод. п.). Ві́спу ще́плять (прищі́[е́]плюють, вщі́[е́]плюють) усі́м. Прищіпля́ти ді́тям оги́ду до вся́ких злочи́нств (Крим.). Як прищепи́ти осві́ту, культу́ру вели́кому наро́дові (Єфр.)]. **-ва́ть, -ви́ть** *наново* (*только о деревьях*) перещі́[е́]плювати, перещепи́ти. *Вторично* **-ва́ть** *оспу* – удру́ге щепи́ти ві́спу. **-ва́ть** *глазком* – очкува́ти. **-ва́ть** *под кору* – кожухува́ти. **-ви́ть** *ошибочный взгляд* – прищепи́ти помилко́вий по́гляд. **Приви́тый** – 1) прису́каний, приплéтений; 2) прищéплений, на[за]щéплений, вщéплений.

Привива́ться, приви́ться – 1) прису́куватися, присука́тися, приплі́та́тися, приплести́ся; 2) прищі́[е́]плюватися (*и* прищіпа́тися), прищепи́тися, вщі́[е́]плюватися, вщепи́тися, (*приняться*) прийма́тися, при(й)ня́тися, (*о мног.*) поприщі́[е́]плюватися, поприйма́тися. [Щéпа, ві́спа прищепи́лася, при(й)няла́ся. Се́ред наро́ду прищéплювались нові́ по́гляди (Грінч.). Нау́ка до́бре прийма́лась (Дом.)].

Приви́вка – 1) *см.* **Привива́ние**; 2) *см.* **Приви́вок.**

Прививно́й – 1) прису́каний; приплéтений; 2) прищéплений, щепни́й. *См.* **Приви́тый.**

Приви́вок – щéпа, щеп (-пи), прищéпа, живéць (-вця́), (*черенок*) рі́зка, чубу́к (-ка́). [Яка́ щéпа, така́ я́блуня (Ном.). Зроста́ння прищéпи з підщéпою. Живці́, прищéплені на буряко́ві].

Приви́вочек – щéпочка, прищéпочка, рі́зочка.

Приви́вочный – щепни́й. **-вочный** *черенок, см.* **Приви́вок. -вочный** *воск* (*смазка*) – вар (-ру).

Приви́вчивый – прищéпливий.

Приви́вщик, -щица – щепі́й (-пія́), щепі́йка, щепі́льник, -ниця. [Щепі́й прищепи́в ві́спу (Кул.)].

Привидéние – при́вид (-ду) (*мн.* при́види, *соб.* приви́ддя), *реже* приви́ддя (-ддя), (*призрак*) мара́ (*ув.* марю́ка, ма́рище), прима́ра, обма́ра, чмара́, поя́ва, потороча (-чі), почва́ра (-ри), (*обманч. видение*) мана́, пома́на, (о)чмана́, манія́ (-ії́); *срв.* **При́зрак.** [Все це було́ мов сон, мов при́вид (Франко). І мо́вчки при́видом блука́й (Олесь). Зі́гнута і бі́ла, як мара́ (Коцюб.). Ось насу́нулись прима́ри (Вороний). Су́неться до не́ї як чмара́ (Г. Барв.). Се не мана́ – перед оча́ми твої́ми ма́тінка твоя́ (Греб.). Фата́льне приви́ддя (Куліш)].

Приви́деться – 1) (*во сне*) при[у]ви́дітися, приба́читися, (*пригрезиться*) прима́ритися, привéрзти́ся (*о чём-л. странном*), (*присниться*) присни́тися, (*пров.*) приу́здритися. [Щось

їй приви́ділось. Чого́ у сні не приверзе́ться (Шевч.)]. **-деться** *во сне* – (*обычно*) присни́тися; 2) (*померещиться на яву*) приви́дітися, приба́читися, примрі́(я)тися, уба́читися, (*представиться*) уяви́тися, (*показаться*) зда́тися, показа́тися. [Він нагада́в На́стю, – йому́ на́віть приви́ділось лагі́дне обли́ччя ми́лої (Коцюб.)]. *Ему* **-делся** *покойник* – йому́ мрець приви́дівся, прима́рився.

Привиле́гия – привиле́й (-ле́ю), вільго́та. [Дворя́нам на́дано було́ вся́ких привиле́їв (Дом.)]. **-гия** *на изобретение* – пате́нт на ви́нахід.

Привилегиро́ванный – упривилейо́ваний, привилейо́ваний, привиле́йний. [Упривилейо́ване стано́вище (Дом.)]. **-нный** *человек* – упривилейо́вана люди́на, привиле́йник. **-нное** *сословие* – упривилейо́ваний стан.

Приви́нчивание, приви́нчение – прикру́чування, прикру́чення, пришрубо́вування, пришрубува́ння, приґви́нчування *и* приґвинто́вування, приґвинтува́ння, приґви́нчення.

Приви́нчивать, -ся, привинти́ть, -ся – прикру́чувати, -ся, прикрути́ти, -ся, пришрубо́вувати, -ся, пришрубува́ти, -ся, приґви́нчувати, -ся *и* приґвинто́вувати, -ся, приґвинти́ти, -ся. **Приви́нченный** – прикру́чений, пришрубо́ваний, приґви́нчений.

Привира́ла (*общ.*)**, -ра́льщик, -щица** – прибрі́хувач, прибрі́хувачка, прибреха́чка (*общ.*), (*подвирала*) підбре́хач, -ре́хачка; *см.* **Лгун.**

Привира́ние – прибрі́хування, підбрі́хування.

Привира́ть, привра́ть – прибрі́хувати, прибреха́ти (*о мног.* поприбрі́хувати), побрі́хувати, доклада́ти, докла́сти, (*подвирать*) підбрі́хувати, підбреха́ти. [Глухи́й не почу́є, так прибре́ше (Ном.). Тро́хи підбрі́хує, а розума́к (М. Вовч.). Він бре́ше, а ти побрі́хуєш (Приказка)].

Приви́слинский, Привисля́нский – надвисля́нський. **-ли[я́]нский** *край* – Надвисля́нщина, Узвисля́нщина.

Приви́тие, *см.* **Привива́ние.**

Привито́й, *см.* **Приви́тый 2**. **-то́й** *черенок* – прище́па.

Приви́тый – 1) прису́каний, приплє́тений; 2) прище́плений, вще́плений.

Приви́ть, -ся, *см.* **Привива́ть, -ся.**

При́вкус – при́смак (-ку).

Привлека́емый – притя́гуваний, прива́блюваний, прина́джуваний *и т. д.*; *см.* **Привлека́ть. Быть -ка́емым,** *см.* **Привлека́ться 2.**

Привлека́тельность – прина́дність (-ости), при[по]ва́бність, прина́дливість, прива́бливість, прина́да, прива́ба. [Прива́бність новини́. Від літ вона́ не в'я́не, не тра́тить безконе́чної прина́ди (Куліш)].

Привлека́тельный – прина́дний, прива́бний, прина́дливий, прива́бливий, вабли́вий, пова́бний, вабни́й, знадли́вий, зна́дни́й для ко́го, кому́, (*заманчивый*) зала́сний кому́. [Прина́дна жі́нка. Прина́дна краса́. У́сміх прина́дний (Г. Барв.). Прива́бливе обли́ччя. Чо́рне мо́ре, неося́жне, широ́ке, невимо́вно прина́дливе (Кониськ.). Для те́бе прива́бного нема́ ні́чо́го там (Л. Укр.). Коза́к та во́ля – зала́сна до́ля (Ном.)]. **-тельная** *наружность* – прина́дне обли́ччя. **-льно** – прина́дно, прива́бно, прива́бливо, вабли́во, звабли́во, ва́бно, знадли́во, зала́сно. [Життя́, опи́сане так прива́бно в книжка́х (Л. Увр.). Знадли́во всміха́ється (Л. Укр.)].

Привлека́ть, привле́чь – 1) *см.* **Привола́кивать, Прита́скивать, Притя́гивать.** **-влека́ть** *к себе* – притя́г(ув)а́ти, пригорта́ти до се́бе. [Він узя́в її́ за ру́ку і пригорну́в до се́бе]; 2) (*притягивать нравственно*) притя́гувати *и* притяга́ти, притяг(ну́)ти́, затя́гувати, затягти́ кого́ до чо́го, (*манить, влечь*) ва́бити, пова́бити, прива́блювати (*и редко* привабля́ти), прива́бити, зва́блювати *и* звабля́ти, зва́бити, на́дити, з[по]на́дити, прина́джувати, прина́дити, прима́нювати, примани́ти, (*склонять*) прихиля́ти, хили́ти, прихили́ти, приверта́ти, приверну́ти кого́ чим до ко́го, (*присоединять к какому-л. обществу, делу, работе и т. п.*) прие́днувати, приєдна́ти, залуча́ти, залучи́ти, пригорта́ти, пригорну́ти, приверта́ти, приверну́ти кого́ до чо́го (до товари́ства, до спра́ви, до пра́ці (до робо́ти) і т. п.), (*призывать*) заклика́ти, закли́кати, приклика́ти, прикли́кати кого́ до чо́го, (*о мн.*) попритя́гувати, поприва́блювати, нава́бити (*неок.* нава́блювати), поприна́джувати, поприхиля́ти, попривертáти, поприє́днувати, позалуча́ти кого́; *срв.* **Мани́ть, Влечь.** [Сміливість та весе́лість Ломаче́вського більш од усьо́го притя́гувала до йо́го Оле́сю (Неч.-Лев.). Метка́ і жва́ва, вона́ так і ва́била до се́бе (Мирн.). Се ще бі́льш його́ зва́блювало, що воно́ заборо́нене. Не здола́є вже прина́джувати красо́ю (Самійл.). Істо́рія Украї́ни зо́всім ма́ло прива́блює до се́бе на́ших письме́нників (Єфр.). Щось на́дить до йо́го усі́х. Нам пощасти́ло прива́бити до гу́рту двох доро́слих учени́ць (Грінч.). Його́ до робо́ти не приве́рнеш (Звин.). Приверну́ла вона́ його́ своїми очи́ма (Грінч.)]. **-кать** *к себе*

внимание – притяга́ти (приверта́ти, прихиля́ти) до (на) се́бе чиюсь ува́гу, ки́датися, спада́ти на ува́гу кому́сь. *Дело это* **-кло́** *к себе общее внимание* – спра́ва ця приверну́ла до се́бе (на се́бе) зага́льну ува́гу. **-ка́ть, -вле́чь** *к себе взгляд(ы), взор(ы)* – бра́ти (убира́ти) о́чі на (в) се́бе, приверта́ти, приверну́ти о́чі до се́бе, ва́бити по́гляди. [Та й соро́чка-ж: аж на се́бе о́чі бе́ре. Найбі́льше приверну́ла до се́бе о́чі сама́ Ната́лка (Грінч.). Усі́м бра́ла о́чі красо́ю (Куліш)]. **-вле́чь** *на свою сторону* – приєдна́ти, прихили́ти, пригорну́ти кого́ до се́бе. [На́ша організа́ція зумі́ла пригорну́ти до се́бе все село́ (Грінч.)]. **-вле́чь** *на свою сторону угощением* – примогори́чити кого́. **-влекать, -влечь** *к участию* (*пригласить*) – присоглаша́ти, присогласи́ти кого́. [Він са́мий пе́рвий, та ще двох присогласи́в (Мнж.)]. *Насильно* **-вле́чь** *кого к чему-н.* – силомі́ць притягти́, залига́ти кого́ до чо́го. **-влекать, -влечь** *к работе* – притя́гувати, -гну́ти, залуча́ти, залучи́ти кого́ до пра́ці. **-влека́ть, -вле́чь** *кого-н. к* (*судебной*) *ответственности, к суду* – притяга́ти, притягти́, тягну́ти, потягти́, кли́кати, покли́кати кого́ до пра́ва, до відповіда́льности; притяга́ти, притягти́, кли́кати, покли́кати до су́ду, на (в) суд, ста́вити, поста́вити на суд кого́, позива́ти, запізва́ти кого́. **-влека́ть, -вле́чь** *к делу об убийстве кого* – притяга́ти, притягти́ (кого́) до спра́ви про вби́вство кого́. **Привлека́емый** – при[за]тя́гуваний, прива́блюваний, прина́джуваний; прие́днуваний, залу́чуваний, при[за,по]кли́куваний. **Привлечённый** – притя́гнутий, затя́гнутий, прива́блений, зва́блений, прина́джений, зна́джений, приє́днаний, залу́чений, приве́рнутий до чо́го. **-ный** *к* (*судебной*) *ответственности к суду* – потя́гнутий, покли́каний до пра́ва, до відповіда́льности, на (в) суд, запі́званий. **-чённый** *к делу* – притя́гнутий до спра́ви які́ї.

Привлека́ться, привле́чься – 1) *см.* **Привола́киваться**; 2) притя́гуватися, притяга́тися, притягну́тися, притягти́ся до ко́го, до чо́го, ва́битися, пова́битися, на́дитися, пона́дитися до ко́го, на що, приверта́тися, приверну́тися до ко́го, до чо́го, прихиля́тися, прихили́тися до ко́го. [Притя́гуватися до пра́ці]. **-влека́ться** *к* (*судебной*) *ответственности, к суду* – притяга́тися до пра́ва, до відповіда́льности, на суд, позива́тися, бу́ти по́званим. **-влека́ться** *к делу, юрид.* – притяга́тися, бу́ти притя́гненим до спра́ви.

Привлече́ние – при[за]тя́гування *и* притяга́ння, прива́блювання, прина́джування; прие́днування, залу́чування *и* залуча́ння, приверта́ння, закли́кування, закика́ння кого́ до чо́го, *окон.* притя́гнення, прива́блення, прина́дження, приєдна́ння, залу́чення, приве́рнення, за[по]кли́кання кого́ до чо́го. **-влече́ние** *к* (*судебной*) *ответственности, к суду* – притя́гнення до пра́ва, до відповіда́льности; до су́ду, на суд. **-влече́ние** *к делу, юрид.* – притя́гнення до спра́ви.

Привноси́ть, привнести́ – вно́сити, вне́сти, додава́ти, дода́ти, прилуча́ти, прилучи́ти, долуча́ти, долучи́ти, (*о мн.*) повно́сити, пододава́ти, попри[подо]луча́ти чого́; *срв.* **Присовокупля́ть.** [В рух мас вно́сить ко́жда душа́ ча́стку свойо́го льо́ту (Франко)]. **Привне́сенный** – вне́сений, до́даний, прилу́чений, долу́чений. **-ться** – вно́ситися, бу́ти вне́сеним, додава́тися, бу́ти до́даним, при[до]луча́тися, бу́ти при[до]лу́ченим.

Приво́д – 1) *см.* **Приведе́ние. -во́д** *к присяге* – відбира́ння при́ся́ги; 2) *механ.* – при́водень (-дня).

Приводи́ть, привести́ *и* **приве́сть** – 1) приво́дити, приве́сти́, припрова́джувати, припрова́дити, (*во множ.*) поприво́дити, поприпрова́джувати кого́ куди́, до ко́го, до чо́го. [Приво́дить він до то́го де́рева вовкі́в (Рудч.). Узя́в її стари́й жо́внір за бі́лую ру́ку, припрова́див Каньо́вському на вели́ку му́ку (Гр.)]. **-веди́те** *его ко мне* – приведі́ть його́ до ме́не. *Если откажется, силою* **-веди́те** *его сюда* – якщо відмо́виться, то си́лою припрова́дьте його́ сюди́; 2) дово́дити, дове́сти́, призво́дити, призве́сти́, приво́дити, приве́сти́ до чо́го, справля́ти, спра́вити, спрова́джувати, спрова́дити, (*являться причиной, содействовать*) спричи́нюватися, спричини́тися до чо́го. [Яки́й до́брий у Ки́їві був ґрунт для грома́дських організа́цій і як він справля́в їх до націона́льного пита́ння, ба́чимо з то́го, що… (Єфр.)]. **-води́ть** (**-вести́**) *дело к концу, к окончанию* – дово́дити (дове́сти́) спра́ву до кінця́, до кра́ю. *Всё это* **-во́дит** *к тому, что…* – все це дово́дить (при(з)во́дить, спричи́нюється) до то́го, що… [Безупи́нна пра́ця важка́ та ха́тнє ли́хо за оста́нні роки́ призвели́ до то́го, що да́вня та сла́бість знов поверну́ла (Єфр.). За́мість щоб зроби́ти вели́ку кори́сть, «Кра́шанка» вчини́ла ті́льки шко́ду, приві́вши до то́го, що лю́ди почали́ перебира́ти старі́ кри́вди (Грінч.)]. *Одинаковые причины всегда* **-во́дят** *к одинаковым следствиям* – одна́кові причи́ни призво́дять за́вжди до одна́кових і на́слідків (Єфр.)]. **-води́ть** *к недоразумениям, к нежелательным последствиям* – дово́дити (дове́сти́), призво́дити (призве́сти́) до непорозумі́ннів, до неба́жаних на́слідків. [Коцюби́нський дава́в такі́ і́ноді вказі́вки́, які́ дово́дили по́тім до я́вних непорозумі́ннів (Єфр.)]. **-вести́** *к моральному падению, к погибели, к тюрьме* – призве́сти́ до мора́льного зане́паду, дове́сти́

до поги́бели, заве́сти́ в поги́бель, до тюрми́. [Гляди́ ті́льки, щоб тебе́ сі думки́ не завели́ у поги́бель (Квітка). Всі ті в його́ житті́ події́, що завели́ його́ в кінці́ до тюрми́ (Васильч.)]. **-вести́** *к мысли, к предположению кого* – наверну́ти кого́ на ду́мку, на га́дку. *Это* **-вело́** *меня к твердому убеждению* – це довело́ мене́ до твердо́го переко́на́ння. **-води́ть** (**-вести́**) *своё намерение, замысел в исполнение* – дово́дити (дове́сти́) до ді́ла, справди́ти свій на́мір, за́дум. [Чи був-же у нас таки́й случа́й, щоб ми свій за́дум до ді́ла довести́ зумі́ли по́тай Ри́му (Куліш)]. **-вести́** *в исполнение приговор, решение суда* – ви́конати при́суд, ви́рок су́ду. [Тепе́р я сам обсто́юю за тим, щоб ви́конати при́суд той нега́йно (Грінч.). Руфі́н зазда́легі́дь прийма́є ви́рок і про́сить ви́конать його́ скорі́ше (Л. Укр.)]. *Куда* **-ведёт** *нас эта тропинка*? – куди́ ви́веде нас ця сте́жка?; 3) (*ссылаться на что-л.*) наво́дити, наве́сти́ (*во множ.* понаво́дити), подава́ти, пода́ти, прито́чувати, приточи́ти що. **-води́ть** *примеры, факты, доводы, доказательства, причины, соображения и т. п.* – наво́дити при́клади, фа́кти, до́води, до́кази, причи́ни, мірко́вання. [Наведу́ хоч оди́н при́клад (Грінч.)]. **-води́ть** *текст, отрывок, цитату из какого-л. автора, источника* – наво́дити, подава́ти текст, ури́вок, цита́ту з яко́го а́втора, джерела́. [Але неха́й да́лі гово́рять самі́ автори́, – подаю їх статті́ по́вним пере́кладом (Грінч.)]. **-веду́** *здесь его слова* – наведу́ (пода́м) тут його́ слова́. *Журнальная статья, которую* **-во́дим** *ниже* – статтях з часо́пису, котру́ подаємо́ (наво́димо) да́лі; 4) **-води́ть** *кого-л. в чувство, в сознание, в память* – приво́дити, приве́сти́ до па́м'яти, до прито́мности кого́, тверези́ти, отверези́ти, очути́ти, опам'ята́ти кого́. [Це очути́ло тро́хи Корнія́; він підві́вся і махну́в руко́ю (Грінч.). Скількись шкля́но́к холо́дної води́, ви́сипаної йому́ на го́лову привели́ його́ до прито́мности (Крим.)]. **-вести́** *в восторг, в восхищение кого* – ки́нути в за́хват, захопи́ти кого́. **-вести́** *кого в уныние* – засмути́ти кого́, завда́ти су́му кому́. **-вести́** *о отчаяние* – в ро́зпач (в)ки́нути кого́, до ро́зпачу дове́сти́ кого́. **-вести́** *кого в (крайнее) удивление в изумление* – (вели́ким ди́вом, надзвича́йно) здивува́ти кого́. **-води́ть, -вести́** *в ужас кого* – сповня́ти, спо́внити жа́хом кого́, завдава́ти, завда́ти (*и* наганя́ти, нагна́ти) жа́ху, страху́ кому́, жаха́ти, вжахну́ти кого́. **-води́ть** *в негодование* – обу́рювати (обу́рити) кого́. **-води́ть** *в ярость* – люти́ти, розлюти́ти кого́, роздрато́вувати, роздратува́ти кого́. **-вести́** *кого в тупик, в затруднение, в замешательство* – загна́ти кого́ на слизьке́, на лід посади́ти. **-вести́** *в краску кого* – засоро́мити кого́, завда́ти со́рому, сти́ду кому́. **-вести́** *к послушанию* – до по́слуху кого́ дове́сти. **-вести́** *в порядок что-л.* – упорядкува́ти що, лад (поря́док) да́ти чому́, зроби́ти лад в чо́му; *срв.* **Поря́док. -вести́** *в беспорядок что-л.* – до бе́зладу дове́сти́, призве́сти́ що, (*дела, счета, мысли*) заплу́тати (спра́ви, рахунки́, думки́). **-вести́** *в хорошее состояние* – дове́сти́ до путтяя́, наве́сти́ на путтяя́. **-вести́** *в разорение кого* – до руїни дове́сти́ кого́. **-води́ть** *в движение что-л.* – дава́ти (да́ти) рух чому́, пуска́ти (пусти́ти) в рух що, дви́гати (двигну́ти) що, да́ти розгі́н чому́. [(Ро́зум) страшну́ маши́ну сю споруди́в і вміє дви́гати важки́м знаря́ддям (Куліш)]. **-води́ть, -вести́** *кого к присяге* – бра́ти (взя́ти) з ко́го при́ся́гу, відбира́ти (віді́бра́ти) від ко́го при́ся́гу; 5) дово́дити, дове́сти́, да́ти. *Не* **-веди́** *Господи* – не доведи́ Го́споди (Бо́же). *Не* **-вёл** *Бог увидеться с ним* – не дав Бог з ним поба́читися. **-ведёт** *ли меня Бог побывать в тех местах*? – чи дасть мені́ Бог побува́ти в тих місця́х? 6) приво́дити, приве́сти́. *Корова* **-вела́** *телёночка* – коро́ва теля́тко привела́; 7) *арифм.* – зво́дити, зве́сти́ до чо́го. **-вести́** *дроби к одному знаменателю* – звести́ дро́би до одного́ знаме́нника. **Приведённый** – 1) приве́дений, припрова́джений; 2) дове́дений, при(з)ве́дений; 3) наве́дений, по́даний. **-ные** *выше слова* – наве́дені попере́ду слова́; 4) *арифм.* – зве́дений.

Приводи́ться, -вести́ся *и* **-ве́сться** – 1) (*страд.*) приво́дитися, бу́ти приве́деним, припрова́джуватися, бу́ти припрова́дженим; (*к окончанию*) дово́дитися, бу́ти дове́деним; наво́дитися, бу́ти наве́деним, подава́тися, бу́ти по́даним *и т. д., см.* **Приводи́ть.** *Приговор* **-во́дится** *в исполнение* – при́суд вико́нується. *Машина* **-во́дится** *в движение* – маши́ні дає́ться рух, розгі́н, маши́на пуска́ється в рух. **-води́ться, -вести́сь** *в чувство* – приво́дитися, бу́ти приве́деним до па́м'яти. *Таких примеров* **-во́дится** *много* – таки́х при́кладів бага́то наво́диться; 2) (*приходиться*) дово́дитися кому́ ким. *Он* **-во́дится** *мне двоюродным братом* – він дово́диться мені́ бра́том у пе́рших; 3) (*безл.*: *случаться, приходиться*) дово́дитися, дове́сти́ся. *Вот и тебе* **-вело́сь** *узнать горе* – от і тобі́ довело́ся го́ря зазна́ти. *Не* **-вело́сь** *мне там побывать* – не довело́ся мені́ там побува́ти; 4) *арифм.* – зво́дитися, зве́сти́ся, бу́ти зве́деним (до одного́ знаме́нника).

Приво́дка – 1) *см.* **Приведе́ние**; 2) *типогр.* – прирядкува́ння.

Приводно́й *ремень* – пас (-са).

Приво́дный – приводне́вий.

Приво́дчик, -чица – припрова́дник, припрова́дниця.

Приво́з – привіз, наві́з, дові́з (-во́зу), (*зерна на мельницу*) заві́з. [Приві́з кра́му. Не було́ вели́кого наво́зу у цей я́рмарок. Тру́дність дово́зу (Франко). Дові́з закордо́нних ви́робів. Ко́ло млина́ заво́зу стоя́ло ду́же бага́то (Левиц.)]. *На мельнице большой* (*довольно большой*) **-во́з** – на млині заві́зно (завізн[к]ува́то).

Привози́ть, привезти́ *и* **приве́зть** – приво́зити, приве́зти́ кого́, що, чого́, навози́ти, наве́зти́, (*подвозить*) надво́зити, надве́зти́ чого́, (*о мн.*) поприво́зити, понаво́зити, наприво́зити чого́. [Привезли́ нас аж на край села́ (М. Вовч.). Зо всьо́го сві́ту наво́зили у за́мок найдоро́гших на́питків (Стор.). Приві́з сі́но. Приві́з піску́. Це син з мі́ста все поприво́зив]. **-зи́ть** *товары водою, по железной дороге, гужом* – приво́зити храм водо́ю, залізни́цею (маши́ною), тягло́м (ху́рами, підво́дами). **Привезённый** – приве́зений, наве́зений, надве́зений, (*о мн.*) поприво́жуваний. **-ться** – приво́зитися, наво́зитися, бу́ти приве́зеним, наве́зеним.

Приво́зный, -возно́й – 1) привізни́й, довізни́й. **-ные** *товары* – при[до]візни́й крам; 2) (*о торговле*: *внешний*) привозо́вий. [Привозо́ва торго́вля (Крим.)].

Приво́зка – приве́зе́ння, приві́з; *см.* **Приво́з.**

Приво́й – 1) *см.* **Приви́вок**; 2) прису́каний, приплéтений кіне́ць (мо́туза, батога́).

Приво́йник (*нож для прививки*) – щепі́льний ніж (*р.* ножа́).

Приво́йный, *см.* **Приви́вочный.**

Привола́кивание – приводіка́ння, притя́гування *и* -тяга́ння. **-лоче́ние** – приволо́чення, притя́гнення.

Привола́кивать, приволочи́ть *и* **приволо́чь** – приволіка́ти, приволокти́, притя́гувати *и* притяга́ти, притягну́ти, притягти́, притере́блювати, притереби́ти кого́, що куди́, (*о мн.*) поприволіка́ти, попритяга́ти. [Приволі́к копи́цю сі́на. Приволокли́ його́. Соба́ка притя́г кі́стку в ха́ту]. **Приволочённый** – приволо́чений, притя́гнутий.

Привола́киваться, приволочи́ться *и* **приволо́чься** – 1) приволіка́тися, притяга́тися, бу́ти приволо́ченим, притя́гнутим; 2) (*сов.*: *притащиться, приплестись*) приволокти́ся, притягти́ся, припха́тися; *срв.* **Приплести́сь, Притащи́ться.**

Привола́киваться, -волокну́ться *за кем* – (*только несов.*) (за)лицья́тися до ко́го, жениха́тися до ко́го, упада́ти за ким, лабу́з(н)итися, підлабу́з(н)юватися, підлабу́з(н)итися до ко́го. [Він сам до Ї́вги підлабу́знювався, а тепе́р вона́ його́ зра́дила (Грінч.)].

Приво́льничать – 1) (*жить в обилии*) розкошува́ти, жи́ти у приві́ллі; 2) *см.* **При́хотничать.**

Приво́лье – 1) (*свобода, раздолье*) приві́лля, дозві́лля, приго́ддя кому́, чому́, (*о местности*) предо[у]зві́лля; угі́ддя. [Щоб згада́в він сте́пу рі́дного приві́лля (Ворон.). У лі́сі на дозві́ллі, то до́бре вола́м па́стись (Черк. п.)]; 2) (*избыток*) приві́лля, призві́л (-во́лу) на що, на ко́го; *см.* **Оби́лие, Избы́ток.** [На вовкі́в там приві́лля, – все пу́щі, а люде́й нема́ (Лебед. п.). Жи́тиму у вся́кому приві́ллі (Квітка)].

Приво́льный – приві́льний, до(з)ві́льний. [Заспіва́й йому́ ти пі́сню про життя́ приві́льне на́ше (М. Вороний)]. **-но** – приві́льно, про́сто́ро. [В грома́ді ста́ло їм тепе́р про́сторо (Грінч.)]. *Жить, развиваться* **-но** – буя́ти. [Ри́ба в мо́рі і в рі́ках буя́ла (Чуб.)].

Привора́живание, привороже́ние – причаро́вування, причарува́ння, приворо́жування, приворо́ження.

Привора́живатель, -ница – чарівни́к, -ни́ця, ворожби́т, воро́жка; *см.* **Зна́харь, -ка.**

Привора́живать, приворожи́ть – 1) причаро́вувати, причарува́ти, приворо́жувати, приворожи́ти, (*только сов.*) причаклува́ти, приверта́ти, приверну́ти кого́ до ко́го чим. [Дівчино́нька козаче́нька та й причарува́ла]; 2) **-живать** – ворожи́ти, чарува́ти часа́ми, (*украдкой*) ни́шком. **Приворожённый** – причаро́ваний, приворо́жений. **-ться** – причаро́вуватися, приворо́жуватися, бу́ти причаро́ваним, приворо́женим від ко́го, чим.

Привора́чивание, привороче́ние – 1) приверта́ння, приве́рнення, підверта́ння, підве́рнення; 2) *см.* **Привора́живание, Привороже́ние.**

Привора́чивать, привороти́ть – 1) приверта́ти, приверну́ти що чим, підверта́ти, підверну́ти що до чо́го. [Сиро́ю земле́ю пригорну́ла, бі́лим ка́менем приверну́ла]; 2) (*своротить, остановиться по пути*) приверта́ти, приверну́ти, заверта́ти, заверну́ти, зверта́ти, зверну́ти куди́ *или* до ко́го, до чо́го. [Приверну́в я до грома́дської ха́ти (Коцюб.). Хто-б не заверну́в на двір, – є ко́жному горі́лки ча́рка (Стор.)]; 3) (*приворожить*) приверта́ти, приверну́ти кого́ до ко́го, до чо́го чим; *см.* **Привора́живать. -чивающий** (*привлекающий*) приворо́тни́й.

Приворо́вывать – кра́сти часа́ми, (*тайком*) ни́шком (ти́шком) *или* потро́ху, підкрада́ти.

Приворо́жник, -ница, *см.* **Привора́живатель, -ница.**

При́воро́т – 1) приверта́ння; 2) **-ро́т,** *см.* **Приворо́тное** *зелье* (*под* **Приворо́тный 2**).

При́воротень – причаро́ваний, привороженний, приве́рнутий (-ого).
Приворо́тка – хв[ф]іртка біля́ воріт; *срв.* **Прикали́ток.**
Приворо́тник – 1) *бот.* – приворо́т (-ту); 2) **-ро́тник, -ница,** *см.* **Привра́тник, -ница.**
Приворо́тничать – одвірникува́ти, одві́рничити. [Колú-б довело́ся одвірникува́ти у пеке́льних ворі́т (Куліш)].
Приворо́тный – 1) приворі́тний, прибра́мний, бра́мний. **-тный** *сторож, см.* **Привра́тник**; 2) (*приколдовывающий*) приворо́тни́й. **-ное** *зелье* – приворо́тне́ зі́лля, зі́лля-приворо́т (-ту), лю́бощі (-щів).
При́воро́тье – приворі́[о́]ття, ворі́ття, прибра́мок (-мку).
Привра́тник – ворота́р (-ря́), бра́мник, бра́мний (-ного), заворі́тні[и]й (-нього, -ного), заворі́тник, воро́тний (-ного), воро́тник, одві́[е́]рник, придве́рник. [Бра́ма зачи́нена і ключі́ у воротаря́ (Грінч.)]. *Быть* **-ком** – бу́ти за воротаря́ *и т. д.*, одвірникува́ти.
Привра́тница – ворота́рка, заворі́тниця, одві́рниця.
Привра́тницкий – ворота́рський, одві́рницький.
Привра́ть, *см.* **Привира́ть.**
Привска́кивать (*вскакивать по временам*) – підска́кувати (часа́ми). **-скочи́ть** – (*вскочить*) ско́чити, схопи́тися, зірва́тися з чо́го.
Привстава́ние – встава́ння.
Привстава́ть, привста́ть – встава́ти, вста́ти, підво́дитися, підве́сти́ся, (*о мн.*) повстава́ти, попідво́дитися.
Привходя́щий – привхідни́й, привхо́жий. [Привхо́жі обста́вини (Крим.)].
Привыка́ние – звика́ння, привика́ння, призвича́ювання до ко́го, до чо́го.
Привыка́ть, привы́кнуть – звика́ти, зви́к(ну)ти (*и* зви́к(ну)тися), привика́ти, приви́к(ну)ти, призвика́ти, призви́кнути, навика́ти, нави́к(ну)ти, завика́ти зави́к(ну)ти, перевика́ти, переви́к(ну)ти, увика́ти, уви́кнути, зви́читися до ко́го, до чо́го (що роби́ти), призвича́юватися, призвича́їтися до ко́го, до чо́го, принату́рюватися, принату́ритися до чо́го, (*осваиваться*) обвика́ти, обви́кнути де, о(б)го́втуватися, о(б)го́втатися, приго́втатися, оббу́тися де, з ким з чим (*см.* **Осва́[о́]иваться**), (*обживаться*) обізнава́тися, обізна́тися де, з ким, з чим; (*о мн.*) позвика́ти, попривика́ти, понавика́ти, пообвика́ти, пови́кнути, попризвича́юватися до ко́го, до чо́го, попринату́рюватися до чо́го, пообго́втуватися з ким, з чим. [Я до то́го не зви́кла в ба́тька (Неч.-Лев.). Не звик пра́вди говори́ти. Чи вже позвика́ли ва́ші дівча́та у го́роді жи́ти? (Київськ. п.). Неха́й привика́є. Тут по́ки зви́кнуть о́чі, ду́же те́мно (Л. Укр.). Не нави́к ба́йдики би́ти (Кониськ.). Зави́кли зма́лку бала́кати ті́льки по-моско́вському (Грінч.). Пови́кли ляхи́ нас дури́ти (Куліш). Звика́й Христа́ сповива́ти (Грінч. III). Призвича́ювавсь до наро́днього по́буту (Єфр.). До то́го тре́ба призвича́їтись (Левиц.). Коро́ва принату́рилась ї́сти соло́му (Звиног.). Шви́дко він з не́ю (га́дкою) обго́втався – оббу́вся (Крим.). Оббу́лась у ха́ті. Він ті́лько обізна́вся, за́раз-же приста́в до музи́к (Свидн.)]. **-вы́кнуть** *друг к другу* – зви́кнути між собо́ю, зви́кнути оди́н (одне́) до о́дного. **-вы́кнуть** *ко всему* – зви́кнути до всьо́го, до вся́чини. *Нам не* **-ка́ть** – нам не звика́ти.
Привы́кнуть, *см.* **Привыка́ть.**
Привы́кший, привы́клый – зви́клий, приви́клий до чо́го, нави́клий до чо́го *и* на що, призвича́єний до чо́го; *см.* **Привы́чный.** [Нави́клий на які́сь розмі́рене, ма́йже машино́ве життя́ (Єфр.)].
Привы́чка – зви́чка, за́ви́чка, на́ви́чка, пови́чка, призвича́йка, призвича́єння, нало́га до чо́го, (*обыкновение*) звича́й. [Без зви́чки і со́рочку не ви́переш. Така́ зви́чка бі́сова (Мирн.). Відби́вся од мі́ських за́вичок (Грінч.). На́вичка до пра́ці (Яворн.). У ньо́го нало́га пи́ти горі́лку]. *Хорошая, дурная* **-вы́чка** – до́бра (га́рна), пога́на зви́чка, на́вичка, за́вичка. *У него такая* **-вы́чка** – у ньо́го така́ зви́чка, на́вичка. *Без* **-вы́чки** – без на́вички (зви́чки). *По* **-вычке** – з на́вички, з за́вички, за зви́чкою, (*по обыкновению*) звича́єм. *Иметь* **-вы́чку** – ма́ти зви́чку. *Усвоить* **-вы́чку** – набра́тися зви́чки, узя́ти зви́чку; узя́ти нату́ру. *Это входит в его* **-вы́чки** – у ньо́го така́ зви́чка, таки́й звича́й. *Нарушить* **-вы́чку** – злама́ти зви́чку. *Оставить, бросить* **-вы́чку** – (за)ки́нути зви́чку, ки́нутися зви́чки. *Войти в* **-вы́чку** – ста́тися, зроби́тися зви́чкою, звича́єм. *Это вошло у него в* **-вы́чку** – він звик до цьо́го. **-ка** *вторая природа* – зви́чка – то дру́га нату́ра, зви́чка – що вда́ча.
Привы́чливость – призвича́йливість (-вости).
Привы́чливый – призвича́йливий.
Привы́чно – зви́чно.
Привы́чность – зви́чність, зви́клість, нави́клість (-ости).
Привы́чный – 1) зви́чний, зви́клий, нави́клий, приви́чний, при[на]звича́єний до чо́го. [До

робо́ти не зви́чний. До спе́ки зви́чний зма́лу (Черн.). Зви́чна робо́та (Коцюб.). Приви́чне о́ко (Л. Укр.). Приви́чний до бі́йки (Франко). Но́ги у волоцю́ги назвича́єні (Єфр.). Зви́клі доро́ги (Коцюб.). Мо́ре коро́тким, нави́клим ру́хом скида́ло її́ на бе́рег (Коцюб.)]; 2) (*обычный*) звича́йний, зви́чний. *Это нам дело* **-вы́чное** – це нам за звича́й, це спра́ва нам зви́чна, ми до то́го звича́йні.

Привяда́ть, привя́нуть – в'я́нути, прив'ява́ти, прив'я́нути, прив'яли́тися. [Уже́ на́ші василе́чки од со́нця пов'я́ли, – неха́й в'я́нуть, прив'ява́ють (Мет.). Йому́ здало́ся, що квітка з його́ диха́ння прив'яли́лася (Крим.)]. *Красота* **-да́ет** – краса́ (вро́да) в'я́не (прив'ява́є).

Привяза́ние, *см.* **Привя́зывание.**

Привя́занность – прихи́льність (-ности), прихи́лля (-лля), прив'я́зання до ко́го, до чо́го. [За́вжди щи́ро прихиля́лась до своїх вихова́нок, а та прихи́льність була́ здебі́льшого без відповіди (Л. Укр.). Прив'яза́ння до рі́дних (Франко). Інсти́нкт прив'я́зання до землі́ (Єфр.)].

Привя́занный – 1) (*прил.*) прихи́льний до ко́го, до чо́го; *см.* **Приве́рженный, Пре́данный**; 2) (*прич.*) *см.* **Привя́зывать.**

Привяза́ть, *см.* **Привя́зывать.**

Привя́зка – 1) *см.* **Привя́зывание**; 2) при́в'язка (*ум.* при́в'язочка), при́в'язок (-зку). [При́в'язку біля постола́ обірва́в (Вовч. п.). Обрі́зочки – на при́в'язочки]; 3) при́чіпка; *см.* **Приди́рка.**

Привязно́й – 1) прив'язни́й; 2) (*привязанный*) прив'я́заний, при́п'ятий.

Привя́зок, *см.* **Привя́зка 2.**

Привя́зчивость – при[у]че́пливість нала́зливість (-ости).

Привя́зчивый – приче́пливий, приче́пний, уче́пливий, уче́пистий, нала́зливий, навра́тливий; *см.* **Приди́рчивый. -вый** *человек* – приче́плива нала́злива) люди́на, приче́па, (*шутл.*) причепе́нда, пеня́. [Приче́па за три гро́ші. Пеня́ моско́вська (Чуб.)].

Привя́зывание, привяза́ние – 1) прив'я́зування, прив'яза́ння, ув'я́зування, ув'яза́ння, припина́ння, прип'яття́, приси́лювання *и* присиля́ння, приси́лення, (*ремнями*) приторо́чування, приторо́чення, (*верёвкой*) прямоту́жування, примоту́ження; 2) прихи́лювання *и* прихиля́ння, прихи́лення, приверта́ння, приве́рнення.

Привя́зывать, привяза́ть – 1) *кого, что к чему* – прив'я́зувати, в'яза́ти, прив'яза́ти, ув'я́зувати, ув'яза́ти, (*о мн.*) поприв'я́зувати, поув'я́зувати кого́, що до чо́го. [В'я́же коня́ до яли́ни (Мет.). Прив'яза́ла коня до бере́стонька. Струну́ ув'я́зував до скри́ньки (Свидн.). Тебе́ coxа́ння прив'яза́ло (Грінч.)]; (*причаливать, придевать*) припина́ти, прип'я́сти́ (*и* прип'я́ти), припну́ти, присиля́ти *и* приси́лювати, присили́ти, (*о мн.*) поприпина́ти, повпина́ти, поприси́лювати кого́, що до чо́го, де, куди́, (*ремнями*) приторо́чувати, приторочи́ти, (*верёвкой*) примоту́жувати, примоту́зити (*и* прив'яза́ти моту́зкою), (*к столбу*) прислупува́ти (*и* прив'яза́ти до слу́па, до стовпа́). [Чим ви припина́єте воли́? (Звиног.). Мене́ до ду́ба прип'ялі́ (Олесь). Припну́ фарту́х дороги́й (Макс.). Припни́ ша́блю в лі́вім бо́ці (Драг.). Взяв він Марі́єньку за бі́лу ру́ченьку, приси́лив до со́сни (Голов.)]. *Привязать одно к другому рогатое животное при помоши верёвки, надеваемой на рога* – злига́ти, прилига́ти, (*о мног.*) позли́гувати кого́; 2) (*расположить*) прихиля́ти, прихили́ти, приверта́ти, приверну́ти, (*о мн.*) поприхиля́ти, поприверта́ти кого́ до ко́го. **Привя́занный** – 1) (*прич.*) прив'я́заний, ув'я́заний, прип'я́тий, припну́тий, приси́лений, (*ремнями*) приторо́чений, (*верёвкой*) примоту́жений, (*о мн.*) поприв'я́зуваний, поприпи́наний; 2) (*прил.*) прихи́лений до ко́го, до чо́го, приве́рнутий до ко́го.

Привя́зываться, привяза́ться – 1) прив'я́зуватися, прив'яза́тися, припина́тися, прип'я́сти́ся. [Сиді́ла на схо́дах, що прова́дили до прича́лу, де прив'я́зувались човни́ (Л. Укр.)]; 2) (*пристать, не отходить*) ув'я́зуватися, ув'яза́тися до ко́го, за ким, присота́тися, навра́титися. [Ой верни́сь, бідо́! чого́ ти вв'яза́лась? Пішли́ ми в садо́к, і він до нас присота́вся (Чигир. п.). Навра́тивсь як соба́ка (Мнж.)]; 3) (*к кому, к чему*: *придираться, приставать, прицепиться*) в'я́знути, прив'я́знути, ув'я́знути, нав'я́з(ну)ти, в'яза́тися, ув'яза́тися, нав'я́зуватися, нав'яза́тися до ко́го, до чо́го, чіпля́тися, при[в]чепи́тися до ко́го *или* кого́ за що, нала́зити, налі́зти на ко́го *или* до ко́го, сі́катися, присі́куватися, присі́катися, присі́патися, скіпа́тися, прискі́пуватися, прискі́патися до ко́го; *срв.* **Пристава́ть, Придира́ться, Цепля́ться.** [Чого́ ти в'я́знеш до нас? (Звиног.). Чого́ вона́ прив'я́зла до ме́не? (Васильч.). Причепи́вся, як реп'я́х (Ном.). Ні з сьо́го, ні з то́го за що-не́будь уче́питься (Звиног.). Учепи́вся, як гріх села́ (Ном.). Присі́калася на́че оса́ (Konиськ.). Чого́ ви на нас нала́зите? (Мирн.). Чого́ се він до ме́не присі́пався?]. **-вя́зываться** *к каждому слову* – чіпля́тися ко́жного сло́ва, за ко́жне сло́во; 4) прихиля́тися, прихили́тися, приверта́тися, приверну́тися до ко́го, до чо́го, приклада́тися

прикла́стися до чо́го. [Він до ме́не був прихили́вся всіє́ю душе́ю (Крим.). Я відра́зу приверну́лась до те́бе се́рцем за твою́ лагі́дність (Л. Укр.). З бі́льшим за́палом приклада́вся до нау́ки (Франко)].

При́вязь – припі́н *и* припо́н (-по́ну), припо́на (*реже* упі́[о́]н (-по́ну)), при́в'язок (-зку), при́в'язь (-зи). [Чим коби́лу прип'ясти́? припо́ну не взяли́ (Борзен. п.)]. *На* **-вязи** – на припо́ні, на при́в'язку, на при́в'язі. [Мої́ ко́ні в ха́на на припо́ні (Пісня)]. *Взять на* **-вязь** – узя́ти на припі́н, на при́в'язок кого́. *Держать на* **-вязи** – держа́ти на припо́ні. [От язи́к, – і на припо́ні його́ не вде́ржиш (Кониськ.)]. *Спустить с* **-вязи** – спусти́ти з припо́ну, з припо́ни.

Привя́ливать, привя́лить – прив'я́лювати, прив'яли́ти, (*о мн.*) поприв'я́лювати що. [Прив'яли́ла ви́шні на со́нці, а досуши́ла в печі́ (Харківщ.)].

Привя́нуть, *см.* **Привяда́ть.**

Прига́р – 1) (*состояние*) при́гар (-ру, *м. р. и* -ри, *ж. р.*); 2) *см.* **При́гарь.**

Пригара́ть, *см.* **Пригора́ть.**

Пригáрки – при́гарки (-ків), прига́ра. [Ви́їли ка́шу – самі́ при́гарки в горще́чку].

Прига́рный – прига́рний, зга́рний, що відго́нить (при)горі́лим, га́ром, зга́рятиною, при́гарами.

При́гарь – при́гар (-ру, *м. р. и* -ри, *ж. р.*), зга́рятина, пригорі́ле (-лого), (*о водке*) прига́ра; *срв.* **Гарь.** *Молоко с* **-рью** – пригорі́ле молоко́. *Мёд с* **-рью** – мед з прига́рою. *Отдаёт* **-рью** – відго́нить пригорі́лим, горі́лим.

Пригаса́ть, прига́снуть – пригаса́ти, прига́снути, притуха́ти, приту́хнути, (*о мног.*) попригаса́ти, попритуха́ти. [О́чі прига́сли (Грінч.)].

Пригаси́ть, *см.* **Пригаша́ть.**

Пригаша́ть, пригаси́ть – пригаша́ти, пригаси́ти. [Прига́шують тро́хи вого́нь (Ком.)]. **Прига́сший** – прига́слий. [Прига́сле бага́ття].

Пригва́зживание, пригвожде́ние – прицвяхо́вування, прицвяхува́ння, прибива́ння, прибиття́ гвіздка́ми (цвяха́ми) кого́, чого́ до чо́го-н., пригво́жджування, пригвозді́ння.

Пригвазживать, -ся, *см.* **Пригвожда́ть, -ся.**

Пригвожда́ть, пригвозди́ть – прицвяхо́вувати, прицвяхува́ти, прибива́ти, приби́ти гвіздка́ми (цвяха́ми) кого́, що до чо́го, пригнепи́ти, пригво́жджувати *и* пригвожджа́ти, пригвозди́ти кого́, що до чо́го, (*в перен. знач.*) пришпиля́ти, пришпили́ти, приштри́кувати, приштрикну́ти. [Молотко́м раз-два – пригнепи́в до до́шки (Васильч.). Приштрикну́в до землі́ як жа́бу]. **Пригвождённый** – прицвяхо́ваний, приби́тий гвіздка́ми (цвяха́ми), пригво́жджений до чо́го-н. **-ться** – прицвяхо́вуватися, бу́ти прицвяхо́ваним, прибива́тися, бу́ти приби́тим гвіздка́ми (цвяха́ми), пригвожджа́тися, бу́ти пригво́жденим до чо́го-н.

Пригвожде́ние, *см.* **Пригва́зживание.**

Пригвозди́ть, *см.* **Пригвожда́ть.**

Пригиба́ние – пригина́ння, надгина́ння чого́ до чо́го.

Пригиба́ть, пригну́ть – пригина́ти, пригну́ти, (*немного*) надгина́ти, надігну́ти, (*о мног.*) попригина́ти, понадгина́ти що до чо́го. [Ві́тер но́ситься, літа́є, жо́вті тра́ви пригина́є (Олесь). За́єць пригина́ ву́ха (Коцюб.)]. **Пригну́тый** – при́гнутий, наді́гнутий, (*о мног.*) попри[понад]ги́наний. **-ться** – пригина́тися, пригну́тися, (*немного*) надгина́тися, надігну́тися, (*о мног.*) попригина́тися, понадгина́тися. [Вовк пригну́вся, погляда́є, здо́бич вибира́є (Рудан.)].

Пригина́ть, -ся, *см.* **Пригиба́ть, -ся.**

Пригла́живание, пригла́жение – пригла́джування, пригла́дження, загла́джування, загла́дження.

Пригла́живать, -ся, пригла́дить, -ся – пригла́джувати, -ся, пригла́дити, -ся, загла́джувати, -ся, загла́дити, -ся, (*о мн.*) попригла́джувати, -ся, позагла́джувати, -ся. [Пригла́дь її́ га́рні брі́вки (Чуб.). Вмий бі́ле ли́чко та загла́дь голо́вку (Чуб.)]. **Пригла́женный** – пригла́джений, загла́джений.

Пригласи́тель, -ница – зази́вач, -чка, запро́хувач, -чка.

Пригласи́тельный – зазивни́й, закли́чний, запро́хувальний. [Чи ви вже порозсила́ли зазивні́ листи́? (Звиног.)]. **-ная** *записка* – зазивна́ ка́ртка, зазивна́ циду́лка.

Приглаша́ть, пригласи́ть – 1) запро́шувати, запроша́ти, запроси́ти, запро́хувати, запроха́ти, (*о мн.*) позапро́ш[х]увати, спро́шувати, спроси́ти, (*звать, зазывать*) кли́кати, покли́кати, заклика́ти, закли́кати (о *мн.* позаклика́ти), зазива́ти, зазва́ти кого́ до ко́го, до чо́го, на що, (*проходящих мимо*) заверта́ти, заверну́ти, (*церемонно*) віта́ти, заві́дувати, заві́тати кого́ до ко́го, у що, (*призывать к чему*) призволя́ти, призво́лити, заволя́ти, присоглаша́ти, присогласи́ти кого́ до чо́го. [Запроси́в го́стя на вече́рю. Підхо́джу й

запро́хую: подиві́ться крізь моє́ шкло (Корол.). Янко́ спро́шує го́сті на весі́лля (Федьк.). На хліб на сіль люде́й заклика́ють (Макс.). Ду́мав зазива́ти його́ до се́бе, а він і сам зайшо́в до ме́не (Звин.). Тре́ба до́ктора покли́кати (Крим.). Удова́… всіх козакі́в у двір заверта́ла (Дума). Титарі́вну у тане́ць віта́є (Шевч.). Проси́ли мене́ і заві́тували до се́бе (М. Вовч.). Коро́ль Едва́рд шотла́ндців призволя́є лиху́ю зва́ду залиши́ти (Л. Укр.). Ви-ж самі́ присогласи́ли мене́ до прямо́ти та до щи́рости (Крим.)]. **-си́ть** *к соблюдению тишины* – закли́кати до споко́ю, запроси́ти бу́ти ти́хо; 2) (*привлекать*) присоглаша́ти, присогласи́ти, затяга́ти, затягти́ кого́ до ко́го, куди́, у що [Хмельни́цький присоглаша́є ха́на, щоб нам помі́г (Тобіл.)]; 3) (*предлагать упрашивая*) припро́х[ш]увати, припроси́ти кого́ до чо́го. [Госте́й до стра́ви припро́хували]. **Приглашённый** – запро́ханий, запро́шений, закли́каний, покли́каний. **-нный** *обед*, **-нный** *вечер, см.* **Зва́ный.** **-нные** *гости* – про́хані го́сті.

Приглаша́ться, пригласи́ться – запро́шуватися, бу́ти запро́шеним, запро́хуватися, бу́ти запро́ханим, заклика́тися, бу́ти закли́каним.

Приглаше́ние – 1) (*действие*) запро́хування, заклика́ння, *оконч.* запро́хання, запро́шення, закли́кання. [Пропуска́є го́стя напере́д, пово́дячи рука́ми на знак запро́хування (Л. Укр.)]; 2) запро́шення, запро́хання, запро́сини (-син), зазо́вини (-вин), за́зив, за́зов (-ву), [Запро́хання приї́хати (Корол.). На за́зови йдуть (Полт.)]. *Прийти, явиться по* **-ше́нию** – прийти́ на запро́шення, на закли́кання. [На закли́кання земляків прийшо́в я до Дюсо́ (Кониськ.)]. *Прийти, явиться без* **-ше́ния** – прийти́ непро́ханим, некли́каним, (*шутл.*) само́пи́хом, насамо́пих. **-ние** *к игре* – за́клик до гри; 3) (*призывание, призыв*) за́клик (-ку).

Приглашённый, *сущ.* – гість (*р.* го́стя). **-нная** го́стя (-ті).

Приглу́бина – ковба́ння, при́стін (-іну).

Приглу́бость – при́крина́, кру́ча.

Приглу́бый – (*о береге*) при́крий, крути́й, стрімки́й.

При́глубь, *см.* **Приглу́бина.**

При́глух – глухе́нький, при́глу́хий, приглу́хуватий, підглу́хий.

Приглуша́ть, приглуши́ть – 1) (*оглушать*) приглу́шувати, приглуши́ти, притлу́млювати, притлуми́ти, придовбе́шити. [Од жалю́ і од плачу́ мов приглу́шений ходи́в (Ном.). У́личним го́моном притлу́млений (Корол.). Тебе́ він придовбе́шить булаво́ю (Крим.)]; 2) (*заглушать*) приглу́шувати, приглуши́ти, глуши́ти, заглу́шувати, заглуши́ти, притлу́млювати, притлуми́ти, придави́ти. [Приглу́шені рида́ння (Л. Укр.)]. **Приглушённый** – приглу́шений, заглу́шений, притлу́млений, прида́влений, придовбе́шений.

Приглу́шивание, приглуше́ние – при[за]глу́шування, приглу́шення.

При́глушь – приглу́хуватість (-тости), недочува́ння. *Он с* **-шью** – він недочува́є; *срв.* **При́глух.**

Пригля́д, *см.* **Пригля́дывание 1.**

Пригля́дка – 1) *см.* **Пригля́дывание**; 2) *пить чай в* **-ля́дку** – пи́ти чай з та́ком.

Пригляде́вшийся (*прил.*) – обви́клий, нави́клий, опри́крілий, напри́крілий.

Пригляде́ться, *см.* **Пригля́дываться.**

Пригля́дный – 1) (*немудрёный*) нему́дрий, нехи́трий. **-дное** *дело* – нехи́тра спра́ва; 2) (*казистый*) показни́й, вродли́вий, хоро́ший, га́рний; 3) *см.* **Пригля́дчивый.**

Пригля́дчивый – докучни́й.

Пригля́дывание, пригляда́ние, пригляде́ние – 1) (*присмотр*) догляда́ння кого́, чого́, до́гляд (-ду) за ким, за чим; 2) (*высматривание*) вигляда́ння, визира́ння кого́, чого́, за чим. [Визира́ння здо́бичи].

Пригля́дывать, пригляде́ть – 1) (*присматривать за кем, чем*) догляда́ти, догле́[я́]діти, догля́нути, нагляда́ти, дозира́ти, назира́ти кого́, що; *срв.* **Присма́тривать** *за кем.* [Мали́х ді́ток догляда́ти (Метл.). Сиди́ть він між мале́нькими жи́диками, дозира́є їх (Стеф.). Назира́й орли́ним о́ком сирі́тськую ха́ту (Куліш)]; 2) (*высматривать кого, что*) нагляда́ти, нагле́[я́]діти, вигляда́ти, ви́глядіти, визира́ти, ви́зирі[и]ти, назира́ти кого́, що, любува́ти що. [Вона́ вже давно́ його́ нагля́діла (Мирн.). Сла́вну жі́нку нагля́нув собі́ (Коцюб.). Ви́зиріла собі́ На́стя сла́вного па́рубка (Кониськ.)]; 3) **пригляде́ть** *глаза* – ви́глядіти о́чі; *срв.* **Высма́тривать.** [Не прийшло́ до Га́нни ща́стя тим вели́ким би́тим шля́хом, ті́льки ви́гляділа свої́ о́чі (Н.-Лев.)].

Пригля́дываться, пригляде́ться – 1) придивля́тися, придиви́тися до ко́го, до чо́го, додивля́тися, додиви́тися, пригляда́тися, пригля́нутися до ко́го, до чо́го, (*реже*) на що, (*гал.*) кому́, чому́, догляда́тися, догле́[я́]дітися, призира́тися, призрі́тися до ко́го, до чо́го, на що. [Здало́ся, що то сніг: придиви́вшися, поба́чив, що то пух бі́лий (Грінч.). Я тиня́вся, до всьо́го догляда́ючись (М. Вовч.). У ньо́го за спи́ною стоя́в учи́тель і пригляда́вся на

папіре́ць (Васильч.). Додивля́юся та дослуха́юся та день сла́влю (М. Вовч.). Він ди́виться-призира́ється (Федьк.)]; 2) призвича́їтися, обви́кнути, з[на]ви́кнути до чо́го; 3) **-де́ться** *кому* (*опротиветь*) – надоку́чити, обри́днути, напри́кріти, напри́критися кому́.

Пригля́ну́ться – спodо́батися, уподо́батися, упа́сти в о́ко *или* на о́ко, запа́сти в о́ко кому́. [Ти мені́ й так сподоба́вся (Пісня). Не на те я дочку́ ви́кохав, щоб я її́ пе́рвому пройди́світові мавodда́ти, яки́й там їй в о́ко впаде́ (М. Вовч.). Запа́ла в о́ко ді́вка (Тобіл.)]. *Она ему* **-гляну́лась** – вона́ йому́ в о́ко впа́ла, він її́ о́ком наки́нув. *Мне* **-гляну́лось** *это* – це мені́ в о́ко впа́ло. **Пригляну́вшийся** – сподо́баний, уподо́баний, в о́ко впа́лий (запа́лий).

Пригнезжа́ть, -ся, пригнезди́ть, -ся – пригні́жджувати, -ся, пригнізди́ти, -ся. [І к чолові́ку пригнізди́ться, приту́литься, приголуби́ться (Котл.)].

Пригнёт – пригні́т (-гніту).

Пригнета́ние – 1) пригні́чування, приду́шування, притиска́ння, прича́влювання; 2) пригно́блювання, пригні́чування, утиска́ння кого́.

Пригнета́ть, пригнести́ – 1) (*придавливать*) пригніта́ти, пригні́чувати, пригніти́ти, приду́шувати, придуши́ти, притиска́ти, прити́сну́ти, прича́влювати, причави́ти; 2) (*угнетать*) пригніта́ти, пригніти́ти, пригно́блювати, пригноби́ти, утиска́ти; *срв.* **Угнета́ть, Притесня́ть. Пригнетённый** – 1) пригні́чений, приду́шений, прити́снутий, прича́влений; 2) пригно́блений; *срв.* **Угнетённый.** [Вона́ лежа́ла така́ ти́ха, пригно́блена, розто́птана (Коцюб.)].

Пригнета́ться, пригнети́ться – 1) пригні́чуватися, пригніти́тися, бу́ти пригні́ченим, пригно́блюватися, бу́ти пригно́бленим; 2) тули́тися, притули́тися до чо́го; *см.* **I. Жа́ться 1.**

Пригнете́ние – 1) пригні́чення, приду́шення, прити́снення, прича́влення; 2) пригно́блення, ути́снення, у́тиск (-ку), пригні́чення. *См.* **Угнете́ние, Притесне́ние.**

При́гнусь – гу́(г)ня́вість, гугни́вість (-вости); *срв.* **Гнуса́вость.** *С* **-нусью** -гу́(г)ня́[и́]вий.

Пригна́ть, *см.* **Пригоня́ть.**

Пригну́ть, *см.* **Пригиба́ть.**

Пригну́шивать – гу(г)ня́вити, гугни́ти (тро́хи).

Пригова́ривание – 1) примовля́ння, прика́зування, приповіда́ння; 2) *см.* **Подряжа́ние, Нанима́ние**; 3) прису́джування, засу́джування; 4) *см.* **Привора́живание.**

Пригова́ривать, приговори́ть – 1) примовля́ти, примо́вити, прика́зувати, приказа́ти, приповіда́ти, припові́дувати, припові́сти, пригово́рювати, приговори́ти. [Стари́й гра́є, примовля́є (Шевч.). Устроми́ в ополо́нку хвіст та й прика́зуй: лови́сь, ри́бко, мала́ і вели́ка (Рудч.). Ой як і став дяк псалти́ру чита́ти, ста́ла, ста́ла бонда́рочка та й приповіда́ти (Голов.)]; 2) *См.* **Подряжа́ть; Нанима́ть, Догова́ривать 2**; 3) (*присуждать кого к чему*) прису́джувати, присуди́ти кого́ до чо́го, вирі́ка́ти, ви́ректи кому́ що, засу́джувати, засуди́ти кого́ у що, на що. [Присуди́ти до ка́ри. Суд ви́рік йому́ два́цять ро́ків ка́торги (Васильч.). Ой вже тебе́, молоди́й коза́че, в салда́ти засуди́ли (Чуб.)]. **-ри́ть** *к лишению всех прав состояния* – присуди́ти до втра́ти (пра́ва) ста́ну… **-ри́ть** *к тюремному за ключению с поражением в правах* – присуди́ти до тюрми́ кого́ (ви́ректи в'язни́цю кому́) з позба́вленням прав. **-ри́ть** *к десяти годам, каторги, принудительных работ* – присуди́ти де́сять ро́ків ка́торги, примусо́вої пра́ці (робо́ти). **-рить** *к ссылке* – присуди́ти до засла́ння. **-ри́ть** *к изгнанию* – банітува́ти. **-рить** *к смертной казни* – засуди́ти на сме́ртну ка́ру, ви́ректи ка́ру на го́рло. **-ри́ть** *к смертной казни через повешение* – присуди́ти до ши́бениці. **-ри́ть** *к расстрелу* – присуди́ти до ро́зстрілу, ви́ректи ро́зстріл. **Приговорённый** – прису́джений, засу́джений. **-ный** *к смертной казни* – прису́джений до сме́ртної ка́ри, засу́джений на сме́ртну ка́ру, на го́рло, страте́нець (-те́нця).

Пригова́риваться, приговори́ться – 1) примовля́тися, бу́ти примо́вленим, прика́зуватися, бу́ти прика́заним; 2) *см.* **Подряжа́ться, Нанима́ться II, Догова́риваться**; 3) прису́джуватися, бу́ти прису́дженим, засу́дженим.

Пригово́р – 1) при́суд (-ду), ви́рок (-року), (*рус.*) при́говор (-ру), (*обвинительный*) за́суд, о́суд, (*постановление, решение*) ріши[е]не́ць (-нця́), декре́т (-ту), (*суждение*) суд (-ду). [Суд чита́є при́суд (Грінч.). Суди́ суди́ли і ви́роки свої́ дава́ли ля́цькою мо́вою (Куліш). Всі уже зна́ли той при́говор (Коцюб.). За́суд то́ї комі́сії бу́де без апеля́ції (Франко). Поба́чимо, яки́й рішине́ць ви́йде, а ді́ло щось яло́зне (Кобел. п.). Вважа́є себе́ колі́ не за спра́вжнього лінгві́ста, то хоч за таку́ люди́ну, яка́ сміє авторите́тно вирі́ка́ти свій суд про філологі́чні й лінгвісти́чні спра́ви (Крим.)]. *Заочный* **-во́р** – поза́очний при́суд. *Окончательный, условный* **-во́р** – остато́чний, умо́вний при́суд. *Оправдательный* **-во́р** – виправда́льний при́суд (ви́рок). *Обвинительный* **-во́р** – за́суд, о́суд, при́суд вини́. *Смертный* **-во́р** –

смéртний прúсуд, смéртний зáсуд, зáсуд на гóрло. **-вóр** *суда* – прúсуд, вúрок судовúй. *Составить* **-вóр** – склáсти вúрок, прúсуд. *Постановлять* **-вóр** – давáти, дáти вúрок. *Выполнить, привести в исполнение* **-вóр** – вúконати прúсуд. *Приведение* **-вóра** *в исполнение* – викóнування, виконáння прúсуду. *Отменить* **-вóр** – скасувáти прúсуд. *Об'явить* **-вóр** – вúголосити вúрок (прúсуд). *Получить по* **-вóру** *суда* – дістáти (одéржати) за постанóвою сýду, за вúроком судовúм. *Мирской* **-вóр** – громáдський прúсуд. *Высказывать, произносить свой* **-вóр** *над чем-нб.* – давáти свій суд над чим; 2) прúказка, прúмовка, прúкладка, приповíстка, приговíр (-вóру); *см.* **Прибаýтка.**

Приговорéние – присýдження.

Приговóрка – прúмо[і]вка, примí[ó]вля, прúказка, прúповістка, прúговірка, примовля́ння, прикáзування; *срв.* **Приговóр 2**. [Страхú на ляхú, – ця прúмівка од нас перейшлá і до ляхів (Ном.)].

Приговóрный – присудóвий, вирокóвий. **-ные** *статьи судебного определения* – присудóві артикýли судовóї постанóви.

Пригодúться, *см.* **Пригожáться.**

Пригóдность, *см.* **Гóдность.**

Пригóдный – здáтний, придáтний, годя́щий, (*реже*) здíбний до чóго; *срв.* **Гóдный.** [Тимóха все собí позоставля́в, що булó здíбного (Свидн.)]. *Быть* **-гóдным,** *см.* **Годúться.**

Пригожáться, пригодúться – 1) *см.* **Годúться**; 2) (*народн.*: *случаться, бывать*) довóдитися, довестúся, випадáти, вúпасти, трапля́тися, трáпитися, скóїтися. [Бáчити такóго мені не довóдилося (*не* **пригожáлось**). Що у вас тут скóїлося (**пригодúлось**)?]. **-дúлся** *тут и он* – нагодúвся і він тут. *Весна* **-дúлась** *холодная* – веснá вúпала холóдна.

Пригóже – гóже, пригóже; *см.* **Прилúчно.**

Пригожéнье – пригóда, потрéба.

Пригóженький – гóженький, гарнéнький, хупáвенький, чепурнéнький.

Пригóжество, Пригóжесть – гóжість, вродлúвість, хупáвість (-ости), хорóство; пристó[і ́]йність (-ности).

Пригóжий – 1) гóжий, пригóжий, подí[ó]бний, вродлúвий, чепурнúй, хупáвий, долáдний. [Ти молодá ще, гóжа (Грінч.). Пригóжа, як рóжа (Мет.)]. **-жий** (*сущ.*) – врóдник. **-жая** – врóдниця, хорошýля, хупáвка; 2) гóжий, пригóжий; *см.* **Прилúчный**; 3) *см.* **Гóдный.**

Прúголовок – 1) (*изголовье*) уголóв'я, прúголóвач; 2) (*в сундуке*) прúскрúнок (-нка); 3) (*реки*) прúрічок (-чка); 4) (*первый спуск вина*) первáк (-кá).

Приголодáться – наголодувáтися, вúголодатися.

Прúголодь – нáдголодь (-ди). *В* **прúголодь** – нáдголодь, óбголодь.

Прúголос, Приголóсок – 1) прúголос, приголóсок (-ска); 2) (*в хоре*) підголóсок (-ска).

Приголýбливание, приголýбление – приголýблювання, приголýблення, пригортáння, пригóрнення, пéстування, пестíння, пéщення.

Приголýбливать, приголýбить *кого* – приголýблювати, приголýбити, прикрúлити, пригортáти, пригорнýти, мúлувати, любувáти, пéстити, пéстувати когó. [Лю́бить та й не приголýбить (Чуб.). Ви йогó прикрúльте: се трóхи пáнська дитúна (М. Вовч.)]. **Приголýбленный** – приголýблений, прикрúлений, пригóрнутий.

Приголýбливаться, приголýбиться – приголýблюватися, приголýбитися, пригортáтися, пригорнýтися. [І к чоловíку пригніздúться, притýлиться, приголубúться (Котл.)].

Пригóн – пригíн, згін, нагíн (-гóну) [Гáрний бýде я́рмарок, дáвно вже не булó такóго згóну (Франко)].

Пригóнка – 1) пригíн (-гóну); 2) (*сплавка леса*) справля́ння; 3) (*прилаживание*) припасóвування, припасувáння, пристосóвування, пристосувáння *и т. д.*; *см.* **Пригоня́ть 4.**

Пригóнный – 1) пригíнний; 2) згíнний. [Згíнні дні для помíщика (Неч.-Лев.)].

Пригоня́ть, пригнáть – 1) приганя́ти, пригóнити, пригнáти (*о мног.* поприганя́ти, попригóнити), догóнити, до[і]гнáти. [Пригнáти худóбу додóму. На кíльку сýму баришівнúк доженé йомý худóби, від такóї сýми плáтять йомý прóцент (Франко)]. **-гнáть** *народу* – нагнáти людéй. **-гнáть** *лес* – плотú пригнáти, спрáвити ліс; 2) (*примчаться*) пригнáти(ся), примчáти(ся). [Пан, що булó в йóго дýху, пригнáвся (*пригнал во весь дух*) (М. Вовч.)]; 3) *см.* **Загнáть** (*лошадь*); 4) (*прилаживать*) припасóвувати, припасувáти, допасóвувати, допасувáти, пристосóвувати, пристосувáти, прилаштóвувати, прилаштувáти до чóго, приганя́ти, пригнáти, (*в пазы*) припазувáти. [Дóшки так припасóвуються, щоб щілúн не булó (Чигар. п.). Мулярí тéшуть цéгли, допасóвуючи їх до налéжного мíсця (Франко). Нія́к не пристосýю дóшки до стовпá (Чигир. п.)]. **Прúгнанный** – 1) прúгнаний. [Прúгнана худóба]; 2) зáгнаний. [Зáгнаний кінь]; 3) припасóваний, допасóваний, пристосóваний,

прилашто́ваний до чо́го, припазо́ваний.
Приго́нщик – пригі́нчий (-чого).
Пригоня́ться, пригна́ться – 1) приганя́тися, пригóнитися, бу́ти при́гнаним; 2) припасо́вуватися, бу́ти припасо́ваним, прилашто́вуватися, бу́ти прилашто́ваним, (*в столярной и плотницкой работе*) спо́юватися, споí̈тися, бу́ти спо́єним.
Пригора́живание – пригоро́джування, підгоро́джування.
Пригора́живать, пригороди́ть – пригоро́джувати, пригороди́ти, підгоро́джувати, підгороди́ти що до чо́го, під що, (*о мног.*) попригоро́джувати, попідгоро́джувати. **Пригоро́женный** – пригоро́джений, підгоро́джений.
Пригора́живаться, пригороди́ться – пригоро́джуватися, бу́ти пригоро́дженим, відгоро́джуватися, бу́ти підгоро́дженим.
Пригора́ние – пригоря́ння.
Пригора́ть, пригоре́ть – 1) пригоря́ти, приго́рювати, пригорі́ти, присма́жуватися, присма́житися, присма́гнути, присма́гнутися. [Пиріжки́ тро́хи присма́глися (Звиног.). Пече́не порося́ аж присма́гле (Греб.)]; 2) (*погорать, сгорать*) вигоря́ти, виго́рювати, ви́горіти, догоря́ти, дого́рювати, догорі́ти, згорі́ти, погорі́ти. *Свеча* **-ре́ла** – сві́чка догорі́ла, ви́горіла. *Трава, степь* **-ре́ла** – трава́ погорі́ла, степ погорі́в, ви́горів. [Погорі́ли степи́, поля́ і зеле́ні байра́ки (К. п.)].
Пригоре́вший, *см.* **Пригоре́лый.**
При́горбок – па́горбок (-бка).
Пригоре́лое – пригорі́ле (-лого), *см.* **Прига́рки.**
Пригоре́лый – пригорі́лий, присма́жений, присма́глий. [Вони́ пі́р’я пригорі́ле ню́хали (Ном.). Ти́хо сі́явся на присма́жені тра́ви й хліба́ дрібни́й дощ (Васильч.)]. **-лые** *части кушанья, см.* **Прига́рки.**
Пригоре́ть, *см.* **Пригора́ть.**
Пригорка́ть, приго́ркнуть – гі́ркнути, пригі́ркнути.
Приго́рклый – гі́рклий, пригі́рклий, згі́рклий, (*о жире*) ї̈лки́й.
Приго́рный – підгі́рний.
При́город – при́город, підгоро́ддя (-дя), підгоро́дня (-дні); (*посад*) слобода́, слобі́дка.
Пригороди́ть, *см.* **Пригора́живать.**
Пригоро́дка – 1) (*дейст.*) пригоро́джування, пригоро́дження; 2) (*пристройка*) пригоро́да, прибудо́ва, прича́лок (-лка), (*каменная*) при́мурок (-рка).
Пригоро́дный – підгоро́дній (-нього), пригоро́дній, підмі́ський. [Підгоро́днє село́].
Приго́рок – па́горок, згі́рок, пі́дгорок, пере́горок (-рка), горб (-ба́), горбо́к (-бка́), го́рбик, шпиль (-ля́). [Ко́ні рвону́ли, візо́к об’ї̈хав круг па́горка (Корол.). Чолові́к постро́їв ха́ту… коло мі́ста на шпилі́ (Щогол.)]; *срв.* **Холм.**
Приго́рочек – згі́рочок (-чка), го́рбик, горбо́чок (-чка), шпи́лик, шпиле́чок (-чка).
При́горшня *и мн.* **при́горшни** – при́го[і]рщ (-горщи, *ж. р.*), *и* при́горща (-щі), (*горсть*) жме́ня, *ум.* жме́[і]нька, жмі́нечка. [В при́горщі була́ ці́ла ку́па сухарі́в (Васильч.)]. **-шнями** – при́горщами.
Приго́рье – підгі́р’я (-р’я).
Пригорю́ниваться, пригорю́ниться – жури́тися, зажури́тися, сумува́ти, засумува́ти, у ту́гу вдава́тися, вда́тися. [Молоди́й коза́че, чого́ зажури́вся? (Чуб.)]. **Пригорю́нившийся** – зажу́рений, засумо́ваний.
Пригота́вливать, *см.* **Приготовля́ть.**
Приготови́тельный – пригото́вчий, підгото́вчий.
Пригото́вить, *см.* **Приготовля́ть.**
Пригото́вка – пригото́ва, нагото́ва.
Приготовле́ние – готува́ння, приготува́ння, лаштува́ння, ла́годження, ла́годіння чого́ *и* до чо́го.
Приготовля́ть, пригото́вить – готува́ти, приготува́ти, гото́вити, пригото́вити, виготовля́ти, ви́готовити, вигото́вувати, ви́готувати, зготовля́ти, зго́товити, зготува́ти, наготовля́ти, нагото́вити, наготува́ти (*о мног.* понаготовля́ти, понагото́влювати), ла́годити, нала́годжувати, нала́годити (*о мног.* понала́годжувати), прила́годжувати, прила́годити, зла́годжувати, зла́годити, ла́дити, нала́дити, ладнува́ти, наладнува́ти, ладна́ти, наладна́ти, ви́ладнати, зладна́ти, ладува́ти, обладува́ти, лаштува́ти, налаштува́ти (*о мног.* поналашто́вувати), рихтува́ти, нарихтува́ти,пририхто́вувати, приригтува́ти, риштува́ти, нариштува́ти, споряджа́ти, споряди́ти, наряджа́ти, наряди́ти, стро́їти, настро́їти що до чо́го; *см.* **Гото́вить.** [Ви́готовив рі́ллю (Київськ. п.). Усе́, що тре́ба, на обі́д ви́готовлю (Кониськ.). Зготува́ти вече́рю (Коцюб.). Ладна́є до ча́ю (Мова). Нарих[ш]тува́ти вози́ в

доро́гу, гарма́ти до бо́ю. Споряди́ти во́за, обі́д. Матро́си налаштува́ли чо́вен, щоб забра́ти з пароxо́ду пошто́ву кореспонде́нцію (Крим.)]. **-вить** *уроки* – пригото́вити ле́кції. **-вля́ть** *кого к экзамену* – готува́ти кого́ до і́спиту. **-вить** *кого-н. к дурной вести* – підготува́ти кого́ до лихо́ї звістки. **-вить** *больного к смерти* – обряди́ти хво́рого на смерть. **-вить** *к печати* – ви́готовити до дру́ку що. **-вить** (*как приданое*) – придба́ти що, чого́. [Кажи́ що-сь придба́ла, чого́ напря́ла? (Свид.)]. **Пригото́вленный** – пригото́ваний *и* пригото́влений, нагото́влений, нагото́ваний, ви́готовлений, ви́готуваний, нала́годжений, налашто́ваний, споря́джений. **-нный** *к печати* – ви́готовлений до дру́ку.

Приготовля́ться, пригото́виться – готува́тися, наготува́тися, приготува́тися, лаштува́тися, злаштува́тися, налаштува́тися, ла́годитися, зла́годжуватися, зла́годитися, нала́годжуватися, нала́годитися, прила́годжуватися, прила́годитися, ладна́тися, зладна́тися, ла́дитися, зла́дитися, споряджа́тися, споряди́тися, наряджа́тися, наряди́тися, стро́їтися, настро́юватися, настро́їтися. [Всі наготува́лися слу́хати (Грінч.). Налаштува́вся писа́ти (Крим.). Нала́годились пи́ти чай (Неч.-Лев.). Зла́годився ї́хати в місто. Прила́годжується на я́рмарок (Кам. п.). Настро́їтись на бата́лію]. *См.* **Гото́виться.**

Пригра́нивать, пригра́нить – пригранко́вувати, пригранкува́ти що.

Пригрworld

Приграни́чный – прикордо́нний, узграни́чний. **-ная** *полоса* – прикордо́нна сму́га, узграни́ччя.

Пригреба́ла – загре́ба (*общ. р.*), загреба́йло (-ла).

Пригреба́ние – 1) пригріба́ння, пригорта́ння; 2) га́рбання; 3) пригріба́ння.

Пригреба́ть, пригрести́ – 1) пригріба́ти, пригребти́, пригорта́ти, пригорну́ти, (*о мног.*) попригріба́ти, попригорта́ти що до чо́го; 2) (*захватывать чужое*) га́рбати, зага́рбати, горну́ти, загорну́ти що. [Ко́жна ру́чка собі га́рба (Ном.)]; 3) (*вёслами к чему*) пригріба́ти(ся), пригребти́(ся) до чо́го. **Пригре́бенный** – 1) пригре́бений, приго́рнутий; 2) зага́рбаний.

Пригрева́ние – пригріва́ння, нагріва́ння, вигріва́ння.

Пригрева́ть, пригре́ть – 1) пригріва́ти, пригрі́ти, нагріва́ти, нагрі́ти, зогріва́ти, зогрі́ти, вигріва́ти, ви́гріти, (*о мног.*) попригріва́ти, понагріва́ти *и т. д.* [Со́нце пригріва́є. Сказа́в ласка́ве сло́во та пригрі́в промени́стими очи́ма (Васильч.). Ви́грів га́дину за па́зухою (Ном.)]; 2) (*сов. ударить*) угрі́ти. [Угрі́ти коня́. А він його́ як угріє в поти́лицю]. **Пригре́тый** – пригрі́тий, нагрі́тий *и т. д.*

Пригрева́ться, пригре́ться – пригріва́тися, пригрі́тися, (*о мног.*) попригріва́тися.

Пригре́вок – при́грів (-іву). [Чаба́н на со́нячному при́гріві спить].

Пригре́зиться – примрі́ятися, примрі́тися, прима́ритися, приви́дітися, приверзти́ся, при́зрітися, при́здритися. [Щось мені прима́рилося (Васильч.). Чого́ у сні не приверзе́ться (Шевч.)].

Пригри́вок – при́печок (-чка).

Пригро́бный – пригро́бний, надгро́бний.

Пригрози́ть – загрози́ти кому́ (*реже* кого́) чим, пригрози́ти кому́ (*реже* на ко́го), згрізну́тися на ко́го, настраха́ти кого́, (*пальцем*) насвари́тися (пу́чкою), накива́ти на ко́го. [Загрози́в їм проро́к нови́м гнівом Єго́ви (Франко)].

Пригрусти́ть – по[за]сумува́ти, пожури́тися, зажури́тися (тро́хи).

Пригу́бить – пригу́бити. [Нали́в ча́рку, сам пригу́бив та до Гераси́ма: «пий на здоро́в’я» (Кониськ.)].

Пригу́л – 1) (*у скота*) нагу́л (-лу); 2) (*о внебрачном ребёнке*) нагу́ляне, нажиро́ване (-ого); 3) (*действие*) нагу́люванння.

Пригу́ливать, пригульну́ть – загу́лювати, загуля́ти, випива́ти, ви́пити, підпи́ти. **-льну́л** – (він) на підпи́тку, смикну́в, підпи́в, підпи́тий.

Пригу́ливать, пригуля́ть – 1) (*о скоте на корму*) нагу́лювати, нагуля́ти, напаса́ти, напа́сти чого́; 2) (*о приставшем животном*) пристава́ти, приста́ти, приблуди́тися до ко́го, до чо́го; 3) (*о прижитом ребёнке*) нагу́лювати, нагуля́ти, прижива́ти, прижи́ти, набі́гати (дити́ну).

Пригу́лыш, *см.* **Незаконноро́жденный.**

Пригу́льный – приблу́дний. **-ное** *животное* – приблу́дна худо́бина, приблу́да, при́гулень (-льня). **-ный** *ребёнок* – нагу́ляна, набі́гана, нажиро́вана, прижи́та дити́на, (*грубо*) байстря́ (-ря́ти), байстрю́к (-рюка́); *см.* **Незаконноро́жденный.**

Пригуме́нный – пригуме́нний, приклу́нний, пригарма́нний.

Пригурти́ть – прилучи́ти (до гу́рту).
Придава́ние, прида́ние – додава́ння, дода́ння, надава́ння, нада́ння.
Придава́ть, прида́ть – додава́ти, дода́ти, надава́ти, нада́ти, наддава́ти, надда́ти, придава́ти, прида́ти, добавля́ти, доба́вити. [Страх обгорну́в за́йця, дода́в ще більшої пру́дкости його́ нога́м (Коцюб.). Несамові́ті співи надава́ли карти́ні о́браз чого́сь гаря́чого, палко́го, вакхана́льного (Неч.-Лев.)]. **-дава́ть** *силы, смелости кому-л.* – додава́ти, надава́ти кому́ си́ли, сміливости, відва́ги. **-ва́ть** *духу, бодрости, охоты* – додава́ти *или* надава́ти ду́ху, бадьо́рости, охо́ти. **-ва́ть** *значение* – надава́ти ваги́, дава́ти вагу́ чому́-н. [Чого́ ви тако́ї вели́кої ваги́ надаєте́ ме́ртвій ци́фрі? (М. Левицьк.). Платоні́чній любо́ві я ваги́ не даю́ (Кониськ.)]. **-ва́ть, -да́ть** *мало значения чему-л.* – легкова́жити, злегкова́жити що. **-ва́ть** *выражение* – надава́ти, нада́ти ви́разу. **Прида́нный** – до́даний, на́даний.
Придава́ться, прида́ться – додава́тися, дода́тися, бу́ти до́даним, надава́тися, бу́ти на́даним.
Прида́вленность – пригні́ченість (-ности).
Прида́вливание – прида́влювання, прида́влення, приду́шування, приду́шення, пригні́чування, пригні́чення, привча́влювання, прити́скування, прити́снення.
Прида́вливать, придави́ть – прида́влювати, придави́ти (*о мног.* поприда́влювати), приду́шувати, придуши́ти, пригніта́ти, пригні́чувати, пригніти́ти (*о мног.* попригні́чувати), прича́влювати, причави́ти, ти́снути, притиска́ти, прити́снути. [Придави́ла його́ до ти́ну, щоб він не ви́рвавсь (Рудч.). Реа́кція знов пригніти́ла все в Росії (Єфр.). Причави́в па́льця]. **Прида́вленный** – прида́влений, приду́шений, пригні́чений, прича́влений, прити́снутий, сти́снений.
Прида́вливаться, придави́ться – прида́влюватися, придави́тися, приду́шуватися придуши́тися, бу́ти прида́вленим, приду́шеним *и т. д.*
Прида́ние, *см.* **Придава́ние.**
Прида́ное – по́саг (-гу), ві́но, прида́не (-ого). [На по́саги не вважа́йте, іно до́брих жіно́к шука́йте (Чуб.). З ві́ном ді́вці не сиді́ти (Ном.). Взяв за не́ю прида́не (Звиног.)]. **-ное** *из одежды и домашней утвари* – ви́пра́ва. [Випра́ву до́бру дали́ за дочко́ю (Липов.)]. *Давать, дать в* **-ное** – надава́ти, нада́ти що за ким. [Що за не́ю на́дано? (Драг.)]. *Давать, дать* **-ное** – вінува́ти, відвінува́ти, ви́вінувати (*о мног.* повідвіно́вувати), упоса́жувати, упоса́жити, ви́посажити. *Письменное условие о* **-ном** – віно́вий за́пис. *Получивший в* **-ное** *что-н.* – упоса́жений, ви́посажений чим.
Прида́ток – 1) дода́ток (-тку), дода́ча (-чі), прида́ток (-тку). *На* **-ток** – на (в) дода́ток, на (в) дода́чу до чо́го; (*наконец, под конец*) на дода́тку; 2) *анат.* – па́росток, ві́дросток (-тка).
Прида́точный – додатко́вий. **-ное** *предложение* (*грамм.*). – підря́дне ре́чення.
Прида́ча – 1) *см.* **Придава́ние**; 2) дода́ток, прида́ток (-тку), дода́ча, прида́ча (-чі). *На* (*В*) **-да́чу** – в (на) дода́ток, на (в) дода́чу. *Взять, дать в* **-да́чу** – добра́ти, взя́ти, дода́ти, да́ти що на дода́чу.
Придве́рие, *см.* **Преддве́рие.**
Придве́рник, -ница – две́рник, -ниця, придве́рник, -ниця.
Придве́рный – придве́рний. [На ході Ху́са шепо́че до придве́рного раба́ (Л. Укр.)].
Придвига́ние – присува́ння, присо́вування, підсува́ння, підсо́вування.
Придвига́ть, придви́нуть – присува́ти, присо́вувати, прису́нути (*о мног.* поприсува́ти, поприсо́вувати), підсува́ти, підсу́нути, досува́ти, досо́вувати, досу́нути (о *мн.* попідсува́ти, подосува́ти). [Не присува́й соло́ми до вогню́ (Ном.). Підсу́нув стіл бли́жче до ла́ви].
Придвига́ться, придви́нуться – присува́тися, присо́вуватися, прису́нутися (*о мног.* поприсува́тися, поприсо́вуватися), підсува́тися, підсо́вуватися, підсу́нутися, насува́ти(ся), насу́нути(ся)г (*о мн.*) попідсува́тися, понасува́ти(ся). [Як почина́ється чита́ння, всі насува́ють бли́жче до сто́лу, щоб кра́ще чу́ти (Грінч.)].
Придво́рие – обійстя́ (-тя́), двір (*р.* дво́ру), подвір’я, надвір’я (-ря), дво́рище, поді́мство, ґрунт (-ту), сади́ба. [Ході́м, де твій ба́тьківський ґрунт (Рудч.)].
Придво́рный – 1) двірський, (*при магнатах*) надві́рний. [Двірськи́й поет. Двірська́ кар’єра, нау́ка, полі́тика. Надві́рне коза́цтво. Надві́рна шля́хта]; 2) *сущ. м. р.* царедво́рець (-рця), (*дворовый*) двора́к (-ка́), *ж. р.* дві[о́]рка.
Придворя́ть, придвори́ть – 1) (*земли*) пригоро́джувати, пригороди́ти, (*о мног.*) попригоро́джувати до двора́ (землі́); 2) *кого* – бра́ти (взя́ти) в при́йми, прийма́ти, прийня́ти кого́; 3) (*поселять на готовое*) сели́ти, оселя́ти, осели́ти, упрова́джувати, упрова́дити у що, на що.
Придева́ть, приде́ть – чіпля́ти, причіпля́ти, причі́[е́]плювать, причепи́ти, (*о мног.*) попричі́[е́]плювати.

Приде́л, *церк.* – бокови́й ві́втáр (-ря́).
Приде́лать, *см.* **Приде́лывать.**
Приде́лка – 1) *см.* **Приде́лывание**; 2) прибудóва, при́мурок (-рка).
Приде́лывание – прирóблювання, приробля́ння, приправля́ння.
Приде́лывать, приде́лать – приробля́ти, прирóблювати, прироби́ти, приправля́ти, припрáвити, прилаштóвувати, прилаштувáти, примайстрóвувати, примайструвáти, пристрóювати, пристрóїти, (*о мн.*) поприробля́ти, поприправля́ти *и т. п.* [Прироби́ти кри́ла до сáней. Припрáвити до дверéй рýчку. Одрíзали нóгу і припрáвили дерев'я́ну (Звиног.)]. **Приде́ланный** – прирóблений, припрáвлений, прилаштóваний, примайстрóваний, пристрóєний.
Приде́лываться, приде́латься – приробля́тися, бýти прирóбленим, приправля́тися, бýти припрáвленим.
Приде́льный (*алтарь, иконостас*) – бокови́й (ві́втáр, іконостáс).
Придёргивать, придёрнуть – присми́кувати, присмикнýти. **Придёрнутый** – присми́кнутий.
Приде́рживание, придержа́ние – придéржування, придéржання, притри́мування, притри́мання.
Приде́рживать, придержа́ть – 1) придéржувати, придéржати, притри́мувати, притри́мати. [Рукóю придéржала менé (М. Вовч.)]. **-жа́ть** *язык* – припнýти язи́к (язикá), (*ирон.*) вкуси́тися за язи́к; 2) (*в денежной игре*) примáзувати, примáзати. **Приде́ржанный** – 1) придéржаний, притри́маний; 2) примáзаний.
Приде́рживаться, придержа́ться – 1) *кем, чем* – придéржуватися, бýти придéржаним від кóго, чим; *за что* – придéржуватися, придéржатися за що. [Лóвиться і придéржується порськá вівця́ (Основа). Придéржуйсь за би́льця, а то впадéш]; 2) **-ваться** *чего* – держáтися, додéржувати, -ся, тримáтися, дотри́муватися чогó. [Держи́сь бéрега (Ном.). Держи́ся серéдини. Держáтися нарóдньої мóви (Грінч.). Держáтися ортографíчної систéми (Крим.). Додéржувати *или* додéржуватися при́нци́пу, пóгляду, зразкá. Додéржуватись зóвнішніх форм увíчливости (Крим.)]; 3) (*только сов.*) обри́днути. *См.* **Приску́чить, Надое́сть**; 4) притéртися, приноси́тися. *См.* **Поизноси́ться.**
Придёрнуть, *см.* **Придёргивать.**
Приди́ра – причéпа, ґди́ра, причепéнда[я], пеня́, гари́[ю]кало, (*в администрат. служ. жаргоне*) собáка, сіпáка. [Яки́й-же він педáнт-причéпа! (Крим.)].
Придира́ться, придра́ться – чі[е]пля́тися, причепи́тися, учепи́тися когó *или* до кóго, за що, сíкатися, присíкуватися, присíкатися присíпатися до кóго, скí[и́]патися прискí[и ́]патися, наскí[и]пáтися до кóго, на кóго *или* проти кóго, уїдáтися, уї́стися, угризáтися, угри́зтися в кóго *и* на кóго, нападáтися, напáстися, налáзити, накóпуватися, накопáтися, накáсуватися, накасáтися на кóго. [Чіпля́тися до слів. Чепля́вся за всяку при́ключку (Крим.). Тривáйте, не дýже сíкайтесь: є ще нá-світі (люди), що вмíють і лю́блять по-нáшому читáти (Квітка)]. *Срв.* **Привя́зываться 2.**
Приди́рка – при́чіпка, зáчіпка, при́клепка, при́кліп (-лепу), напáсть.
Приди́рчивость – причéпливість, уї́дливість, напáсливість (-ости).
Приди́рчивый – причéпливий, уї́дливий, напáдкуватий, напáсний, (*вульг.*) собакувáтий. [Собакувáтий у нас уря́дник (Гр.)].
Приди́рщик, -щица, *см.* **Приди́ра.**
Приднепро́вский – наддніпря́нський.
Приднепро́вье – Наддніпря́нщина.
Приднестро́вский – наддністря́нський.
Приднестро́вье – Наддністря́нщина.
Придоро́жник, *бот.* Polygonum aviculare L. – с[ш]пори́ш (-шý), морíг (-рóгу), *ум.* морíжок (-ріжка).
Придоро́жный – придорóжни[і]й, шляхови́й. [Придорóжні будяки́. Шляхові вéрби]. **-ная** *игла*, *бот. см.* **Круши́на** *слабительная.*
Придра́ться, *см.* **Придира́ться.**
Придти́, *см.* **Приходи́ть.**
Придува́ть, приду́ть – придувáти, придýти, привівáти, привíяти.
Придувно́й – 1) (*снег*) привíяний, навíяний; 2) (*грам.*). **-но́й** *согласный, см.* **Спира́нт.**
Приду́мывание, приду́мание – придýмування, придýмання, пригáдування, пригадáння, вигáдування, вимудрóвування, вимíркóвування.
Приду́мывать, приду́мать – придýмувати, придýмати (*о мног.* попридýмувати), надýмувати, надýмати, пригáдувати, пригадáти, здýмувати, здýмати, вигáдувати,

ви́гадати, вимудро́вувати, ви́мудрувати, нами́слювати, нами́слити, зми́слювати, зми́слити, вими́слювати, ви́мислити, вимірко́вувати, ви́міркувати, прирозумі́ти. [Приду́мав на всім хлі́бі ко́лос стереби́ти (Рудан.). Що до́брого наду́мали? (Грінч.). Ви́гадали таки́й струме́нт, що виміря́ ко́жну висо́кість (Кон.). Тре́ба було́ ви́міркувати що и́нше (Основа, 1862)]. **-вать, -мать** *способ, средство* – добира́ти, добра́ти спо́собу. **Приду́манный** – приду́маний, наду́маний, прига́даний, ви́гаданий, ви́мудруваний, ви́міркуваний, нами́слений, зми́слений.

Приду́мываться, приду́маться – приду́муватися, бу́ти приду́маним, прига́дуватися, бу́ти прига́даним *и т. д.*; *см.* **Приду́мывать.**

При́дур, *см.* **При́дурь.**

Придуркова́тый, *см.* **Придурова́тый.**

Придурова́тый – приду́ркуватий, приду́руватий, дуркува́тий, пришеле́п(к)уватий, пришоло́п(к)уватий, шеле́пуватий, безкле́пкий, прицу́цуватий.

При́дурь – дурина́, *ум.* дури́нка, дур (-ру), ду́рість (-ости), (*опис.*) не всі до́ма, одно́ї кле́пки нема́ (браку́є) в голові. [Па́ні з дури́нкою тро́хи (Васильч.)]. *Девка с* **-рью** – дівка з ду́ром, у дівки не всі до́ма, одно́ї кле́пки нема́ в голові.

Придуша́ть, придуши́ть – 1) приду́шувати, придуши́ти, прида́влювати, придави́ти, прити́скувати, прити́снути, пригні́чувати, пригніти́ти, (*о мног.*) поприду́шувати, поприти́скувати *и т. д.*; 2) (*до смерти*) *см.* **Задуша́ть, Задуши́ть**; 3) **-ши́ть** *огонь* – притлуми́ти, пригаси́ти ого́нь. **Приду́шенный** – 1) прида́влений *и т. д.* **-шенный** *шопот* – прида́влений (притлу́млений) ше́піт; 2) притлу́млений, прига́шений.

Придыха́ние, *грамм.* – при́дих (-ху). *Густое, тонкое* **-а́ние** – густи́й, ле́гкий при́дих. *Произносить с* **-а́нием** – вимовля́ти з при́дихом.

Придыха́ть, придохну́ть – дихти́, дихну́ти, хук[х]а́ти, ху́к[х]нути злегка на що.

Придыха́тельный – придихо́вий.

Прие́вшийся – на[о]бри́длий, ости́лий, осору́жний.

Приеда́ть, прие́сть – 1) поїда́ти, пої́сти, з'їда́ти, з'ї́сти; *см.* **Поеда́ть.** *Я на этом зубы* **-ел** – я на в цьому́ зу́би з'їв; я на цьо́му в ті́м'я би́тий; 2) (*приточить зубы на еде*) з'їда́ти, з'ї́сти, (*о мн.*) поз'їда́ти зу́би.

Приеда́ться, прие́сться – (*надоедать*) уїда́тися, уї́стися, приїда́тися, приї́стися, остива́ти, ости́ти, обрида́ти, обри́днути, настиря́тися, насти́ритися, остоги́діти, остоги́днути, (*о мн.*) поприїда́тися, пов'їда́тися, понастиря́тися кому́. [Приї́лася садовина́ (Васильч.). Щоде́нні ла́сощі нам остива́ють (Куліш)].

Прие́дчивый – надоку́чливий, набри́дливий, обри́дливий, насти́рний.

Прие́зд – 1) приї́зд (-ду). [В пе́рші дні по приї́зді в Москву́ (Крим.)]; 2) (*с'езд на базар, на ярмарку*) наїзд, заї́зд (-ду). [Нема́ тепе́р заї́зду нія́кого].

Приезжа́ть, прие́хать – приїзди́ти, приїжджа́ти, приї́хати, наї́хати, (*о мног.*) поприїзди́ти, поприїжджа́ти, понаїжджа́ти, (*временами*) доїжджа́ти. [Одні́ виїзди́ли, дру́гі приїзди́ли (Стор.). Наї́хали го́сті (Звиног.). Панotéць у нас доїжджа́є (Свидн.)]. **-хать** *за кем, чем* – приї́хати по ко́го, по що. [Приїхала по свою наймачку (Неч.-Лев.)]. **-хать** *неожиданно* – приїхати несподівано, набігти. **-хать** *на своих, на двоих* – приїхати батьківськими (кіньми), на батьківських, на своїх некуплених. **-хать** *в гости к кому* – пригостити до кого. **-езжающий** *по временам* – наїз(д)ний. [Наїздний піп].

Прие́зжий – приї́жджий, наї́жджий, заї́жджий, приїз(д)ни́й.

Приём – 1) (*действ.*) прийма́ння. **-ём** *денег, заказов* – прийма́ння гро́шей, замо́вленьнів. **-ём** *рекрутов* – прийо́м. [Ой става́ли до прийо́му, а все в одну́ ла́ву (Грінч. III)]. *Производить* **-ём** *в школу* – прийма́ти, прийня́ти, запи́сувати, записа́ти, набира́ти, набра́ти до шко́ли; 2) (*встреча и привет*) прийма́ння, прийняття́, віта́ння, (*реже*) ша́на. [Відбуло́ся урочи́сте прийняття́ (віта́ння) госте́й. Чи хо́роше там гостюва́ть? Яка́ була́ тобі там ша́на? (Глібов)]; 3) на́пад (-ду), за́хід (-ходу), раз (-зу). [Ви всіма́ на́падами, а ну-те ще по-жіно́чому! (Мир.)]. *В один* **-ём** – заразо́м, за одни́м ра́зом, за одни́м хо́дом (за́ходом), за одни́м на́падом. *В два* (*три*) **приёма** – двома́ (трьома́) на́падами, за́ходами. [Трьома́ на́падами сіяли ліс (Звин.). Трьома́ на́падами дощ ішо́в (Грінч.)]. *В несколько* **-ёмов** – кількома́ на́падами. *Повторительный* **-ём** – на́ворот. [Вони́ трьома́ на́воротами пили́ в нас (Крим.)]. **-ём** *пищи* – поїдка, попої́жка. [Лікáрство три́чі на день пи́ти після попої́жки]. *Дать лекарство в два* **-ёма** – да́ти ліки за два ра́зи. *По ложке на* **-ём** – по ло́жці на раз; 4) (*способ, сноровка*) спо́сіб (-собу). [Не вели́ка шту́ка дерев'я́ну ло́жку зроби́ти, а все́-таки тре́ба ма́ти свої́ способи́ (Франко)]. *Хитрые* **-ёмы** – му́дрощі, викрута́си. *Проделать ч.-нб. другим* **-ёмом** – зроби́ти що и́ншим спо́собом. *Здесь нужен другой* **-ём** – сюди́ тре́ба и́ншого спо́собу; 5) (*движения, ухватки*) у́даль (-ли), вда́ча (-чі). [Вся ба́тьківська у́даль у нього (Херс.)].

Приёмка, *см.* **Приём 1.**
Прие́млемо – приня́тно. *Это для меня более* **-мо** – це мені́ більш підхо́дить; це мені́ згодні́ш.
Прие́млемость – приня́тність (-ости).
Прие́млемый – приня́тний.
Приёмная – прийма́льня, віта́льня, дожида́льня, чека́льня.
Приёмник – 1) *см.* **Приёмщик**; 2) (*хим., винокур.*) прийма́льник, при́ймище.
Приёмница – 1) *см.* **Приёмщица**; 2) повиту́ха, сповиту́ха, ба́ба-бра́нка, пупорі́зка; *см.* **Повива́лка, Ба́ба 4.**
Приёмный – прийма́льний. **-ёмный** *день* – прийма́льний день. **-ёмный** *покой, см.* **Поко́й. -ёмный** *зал* – віта́льна за́ля (Крим.). **-ёмная** *комната, см.* **Приёмная. -ёмная** *больничная книга* – вписова́ кни́га для хво́рих. **-ёмная** *ложка* – порці́йна ло́жка. **-ёмный** *экзамен* – вступни́й і́спит. **-ёмный** *отец* – названий батько. **-ёмная** *мать* – названа мати. **-ёмный** *сын* – син прибраний, *а также см.* **Приёмыш**. **-ёмная** *дочь* – приймачка, годованка.
Приёмочный – прийма́льний.
Приёмщик, -щица – прийма́ч, прийма́чка.
Приёмыш – 1) (*воспитанник*) годо́ванець, годо́ваник, (*о девочке*) годо́ванка, годо́ваниця; прийма́к, при́ймит, прийма́чка, *ум.* приймаче́нько, приймача́ (-ча́ти); 2) (*зять принятый в дом*) прийма́к, при́ймит. [То не син його́, а прийма́к (Звиног.)]. *Быть* **-шем** – у при́ймах бу́ти.
Прие́сть, -ся, *см.* **Приеда́ть, -ся.**
Прие́хать, *см.* **Приезжа́ть.**
Прижа́ривать, -ся, прижа́рить, -ся – припіка́ти, -ся, припекти́, -ся, підпіка́ти, -ся, підпекти́, -ся, присма́жувати, -ся, присма́жити, -ся, пришква́рювати, -ся, пришква́рити, -ся. **Прижа́ренный** – припе́чений, підпе́чений, присма́жений, пришква́рений.
Прижа́тие, *см.* **Прижима́ние.**
Прижа́ть – 1) *см.* **Прижима́ть**; 2) *см.* **Прижина́ть.**
Приже́чь, *см.* **Прижига́ть.**
Прижива́лец – нахлі́бник, прийма́к, комі́рник; дармоі́д.
Прижива́лка – нахлі́бниця, прийма́чка, комі́рниця; дармоі́дка, дармоі́дниця.
Прижива́ние – 1) *и сов.* **прижи́тие** *детей* – прижива́ння, прижиття́, наро́джування, наро́дження діте́й; 2) (*проживание из милости*) при́йми (-мів), прожива́ння з ла́ски у ко́го.
Прижива́ть, прижи́ть – 1) прижива́ти, прижи́ти. [Прижи́ти си́на, дити́ну]; 2) (*проживать у кого*) приймакува́ти, жи́ти з ла́ски у ко́го, жи́ти на ласка́вому хлі́бі. **Прижи́тый** *и* **Прижито́й** – прижи́тий.
Приживля́ть, приживи́ть – приживля́ти, приживи́ти.
Прижи́г, *см.* **Прижига́ние.**
Прижига́ние, прижже́ние – припіка́ння, припе́чення, припа́лювання, припа́лення, прис[ш]ма́лювання, прис[ш]ма́лення, (*кислотой, щёлочью*) витравля́ння, ви́травлення.
Прижига́тельный – припальни́й. **-ный** *прибор* – при́лад до припіка́ння, до припа́лювання.
Прижига́ть, приже́чь – 1) припа́лювати, припали́ти, (*о мног.* поприпа́лювати), прис[ш]ма́лювати, прис[ш]мали́ти, (*о мн.*) поприс[ш]ма́лювати, припі́кати, припекти́, (*о мног.*) поприпіка́ти. **-жига́ть, -же́чь** *рану* – припіка́ти, припекти́ ра́ну; 2) (*сжигать*) випа́лювати, ви́палити. **Прижжённый** – припа́лений, прис[ш]ма́лений, припе́чений.
Прижига́ться, приже́чься – припа́люватися, припали́тися, прис[ш]ма́люватися, прис[ш]мали́тися, припіка́тися, припекти́ся, бу́ти припа́леним, прис[ш]ма́леним, припе́ченим.
Прижи́ливать, прижи́лить – замо́тувати, замота́ти, замахо́рювати, замахо́рити, замо́хувати, замо́хати, (*о мн.*) позамахо́рювати, позамо́хувати.
Прижи́м – 1) *см.* **Прижима́ние**; 2) *см.* **Пресс, Жом, Тиски**; 3) (*бастрык*) рубе́ль (-бля́), дру[ю]к (-ка).
Прижима́ла – жми́кру́т, глита́й (-ая́).
Прижима́ние, прижа́тие – 1) притиска́ння, прити́снення, приту́лювання, приту́лення, (*к сердцу, груди*) пригорта́ння, (*ушей*) щу́лення, прищу́лювання, прищу́лення, прищу́рювання, прищу́рення; 2) *см.* **Притесне́ние, Угнете́ние.**
Прижима́ть, прижа́ть – 1) ти́сну́ти, притиска́ти, прити́скувати, прити́сну́ти, тули́ти, притуля́ти, приту́лювати, притули́ти, (*о мног.*) поприту́лювати, (*к сердцу, груди*) пригорта́ти, пригорну́ти, (*придавить*) приду́шувати, придуши́ти, прича́влювати,

причави́ти що до чо́го. [Не могла́ говори́ти, притиска́ла руко́ю се́рце і ва́жко ди́хала (Коцюб.). Вті́шно притиска́є ри́бку до се́рця (Л. Укр.). Ді́ти, що ту́лять обли́ччя до колі́н матіро́к (Коцюб.). Обнима́в Оле́сю в та́нцях і пригорта́в до се́бе (Неч.-Лев.). Прити́снули двери́ма хвіст соба́ці (Звиног.). Причави́в двери́ма па́льця]. **-ма́ть, -жа́ть** *уши* – щу́лити, прищу́лювати, прищу́лити, прищу́рювати, прищу́рити ву́ха. **-жать** *к стене* (*переносно*) – загна́ти в тісни́й кут кого́, напну́ти кого́. **-жать** (*о морозе*) – прити́снути, поти́снути. [Яки́й моро́з прити́снув. Коли́ сту́дінь поти́сне, не хвилю́є вода́ (Франко)]; 2) *см.* **Притесня́ть, Угнета́ть. Прижа́тый** – 1) прити́снутий, приту́лений, (*к сердцу, груди*) пригорнутий, (*придавленный*) приду́шений, прича́влений, (*об ушах*) прищу́лений, прищу́рений. **-жа́тый** *к стене* – припе́ртий до сті́нки; 2) *см.* **Притеснённый, Угнетённый.**

Прижима́ться, прижа́ться – 1) тули́тися, приту́люватися *и* притуля́тися, притули́тися, горну́тися, пригорта́тися, пригорну́тися до ко́го, до чо́го, прищу́люватися, прищу́литися, прищу́рюватися, прищу́ритися, притиска́тися, прити́сну́тися, припада́ти, припа́сти, (*друг к другу*) сту́люватися, стули́тися. [Тули́лася до па́рубка (Грінч.). Притуля́ється до його плеча́ голово́ю (Л. Укр.). У куто́чок горну́вся (М. Вовч.). Притули́лися до вікна́ (Васильч.). Прити́снулась до ме́не (Крим.). Прити́сся до стіни́. Сидимо́ на моги́лі, стули́вшись, само́тні (Васильч.)]; 2) (*скупиться*) скупи́тися, скупува́ти, труси́тися.

Прижи́мисто – круте́нько, окру́тисто, ути́скувато.

Прижи́мистость – окру́тистість, ути́скуватість (-ости).

Прижи́мистый – круте́нький, окру́тистий, ути́скуватий; скупе́нький, скупердя́й (-дя́я), скупи́ндя́ (-ді), скупердя́га.

Прижи́мка – гніт (*р.* гні́ту), у́тиск (-ку), при́тиск, при́чіпка.

Прижи́мщик, -щица – ути́скач, ути́сник, -нийця, гноби́тель, -лька.

Прижи́н (*прибыль в ужине*) – прижи́н (-ну).

Прижина́ть, прижа́ть – 1) *что* (*выжать*) – вижина́ти, ви́жати (ви́жну, -неш), повижина́ти (все); 2) *чего* – прижина́ти, прижа́ти (прижну́, -не́ш) чого́ (*напр.* жи́та).

Прижи́ть, *см.* **Прижива́ть.**

Прижи́ться – (*о человеке, животном*) обжи́тися, ого́втатися, приго́втатися, призвича́їтися до чо́го; (*о растении по пересадке*) прийня́тися, принату́ритися.

Прижму́ривать, прижму́рить – примру́жувати, примру́жити, прижму́рювати, прижму́рити, приплю́щувати, приплю́щити (о́чі); (*об одном глазе насм.*) заска́лювати, заска́лити, пришку́лювати, пришку́лити о́ко. [Озва́всь він, о́ко пришку́ливши (Свидн.). Мо́вчки сиді́в, приплю́щивши о́чі (Грінч.)]. **Прижму́ренный** – примру́жений, прижму́рений, приплю́щений, (*об одном глазе*) заска́лений, пришку́лений. **-ться** – мру́житися, жму́ритися тро́хи, примру́житися, прижму́ритися, прищу́литися. [Примру́жились гаї́ (Тич.)].

Прижу́чить *кого* – прити́снути, прикрути́ти кого́; *см.* **Прижа́ть** (*кого*). [Так він нас тіє́ю робо́тою прикрути́в, що і вго́ру ні́коли гля́нути].

Приз – приз (-зу). [Оде́ржав на переrо́нах (*скачках*) пе́рший приз (пе́ршого при́за)].

Призаду́мываться, призаду́маться *над чем* – зага́дуватися, загада́тися, заду́муватися, заду́матися, зами́слюватися, зами́слитися (тро́хи) про що *и* над чим. [Загада́вся, похили́вшись голово́ю він на руку (Грінч.)]. *Это заставляет* **-маться** – це змушує зами́слитися. *Тут есть над чем* **-ться** – тут є над чим зами́слитися, тут є про (ві)що поду́мати.

Призакры́ть – (*ставни, двери*) причини́ти, (*во мн.*) попричиня́ти (віко́нниці, две́рі).

Призанима́ть, призаня́ть *чего* – позича́ти, пози́чити, запозича́ти, запози́чити, позича́тися, запозича́тися, запози́читися, чого́ в ко́го; розжива́тися, розжи́тися у ко́го на що *и* чого́; (*пренебр.*) хвата́ти, ухвати́ти, хватну́ти, хапа́ти, ухопи́ти, хапну́ти чого́. [Обри́дло вже що-дня́ позича́тися в люде́й то того́, то сього́ (М. Грінч.). У його за́всіди мо́жна тро́хи грошеня́т запози́читися. Чи не мо́жна у те́бе на тютю́н ча́сом розжи́тись? Розжи́вся у його грошеня́т тро́хи. (М. Грін.). То в то́го хватне́, то в то́го вхо́пить, а віддава́ти не лю́бить (М. Грін.)].

Призапасти́ – припа́сти, наспори́ти, узапа́сити, напаха́ти. [А я сухарі́в таки́ взапа́сила: буде́ на квас (Черн.). Напаха́в оце́ оде́жі собі до́брої (Пирят.)]. **-сти́сь,** *см.* **Запасти́сь.**

Призапере́ть – (*на замок*) примкну́ти; (*дверь, окно*) причини́ти, (*о мн.*) попричиня́ти що (две́рі, ві́кна). **Приза́пертый** – причи́нений.

Приза́ривать, приза́рить *кого к чему* (прельщать) – прива́блювати, прива́бити, причаро́вувати, причарува́ти кого́ до ко́го, до чо́го; *срв.* **Пристраща́ть. -ться** *чем* – зва́блюватися, зва́битися чим, (*к чему*) прилюбля́тися, прилюби́тися до чо́го; *срв.* **Прильща́ться, Пристраща́ться** (*к чему*), **За́риться.**

Призасо́хнуть – присо́хнути, присо́хти, присхну́ти, (*о мн.*) поприсиха́ти. **Призасо́хший** – присо́хлий.
Призасуши́ть, -ся – присуши́ти, -ся.
Призатвори́ть – причини́ти, (*о мн.*) попричиня́ти (тро́хи) що.
Призатиха́ть, призати́хнуть – притиха́ти, прити́хнути тро́хи, ущуха́ти, ущу́хнути тро́хи. [Ді́ти прити́хли (ущу́хли) тро́хи. Ві́тер тро́хи вщух].
Призва́ние – 1) (*действ.*) покли́кання, прикли́кання, по́клик (-ку); 2) (*наклонность*) покли́кання; нату́ра. [Збу́джене вже літерату́рне покли́ка́ння тягло́ його́ до письме́нства (Єфр.). Белетри́стика не є моє́ покли́кання (Крим.)]. *Следовать своему* **-нию** – іти́ за сво́ї́м покли́канням, іти́ за своє́ю нату́рою.
При́званный – покли́каний до чо́го, до ко́го. *Я не* **-ван** *к этому* – я не покли́каний до цьо́го, я до цьо́го не сте́пний. *См.* **Призыва́ть.**
Призва́ть, *см.* **Призыва́ть.**
Призё́мистый – (*о человеке и растении*) приса́дкуватий, оса́дкуватий, призе́мкуватий, окоре́нкуватий, оцу́пкуватий, карлува́тий, (*сущ.*) (*о челов.*) при́земок (-мка). [Оте́ць Степа́н був невели́кий на зріст, приса́дкуватий, товсте́нький (Н.-Лев.). Його́ приса́дкувата по́стать (Єфр.). Ми́ршаві, призе́мкуваті кущі́].
Призира́ть, призрева́ть, призре́ть *кого* – пі[е]клува́тися, попіклува́тися, опі́куватися ким *и* про ко́го, бра́ти, взя́ти кого́ на своє́ піклува́ння, на свою́ опі́ку, клопота́тися, поклопота́тися про ко́го *и* ким, дба́ти, подба́ти про ко́го, (*приютить*) дава́ти, да́ти приту́лок кому́, притули́ти, прихисти́ти кого́.
При́зма – при́зма, граня́к (-ка́).
Призмати́ческий – призмати́чний.
При́змовый – при́змовий.
Признава́ние – 1) визнава́ння чого́, признава́ння чого́, в чо́му, узнава́ння чого́; 2) визнава́ння, вважа́ння, узнава́ння кого́ за ко́го, за що; 2) пізнава́ння, уга́дування кого́, чого́. *См.* **Признава́ть.**
Признава́ть, призна́ть – 1) *что, кого* (*брать за истину*) – визнава́ти, ви́знати, признава́ти, призна́ти, узнава́ти, узна́ти що, кого́. [Вони́ не визнава́ли ри́мських богі́в і всьо́го старо́го ладу́ (М. Лев.). Я визнаю́ свою́ по́милку. Він не визнає́ ні́яких обо́в'язків. Я признаю́ єди́ного лиш бо́га (Крим.). Хто признає́ мене́ перед людьми́, і я призна́ю його́ перед отце́м мої́м (Єванг.). Ти сама́ призна́ла свою́ прови́ну (Л. Укр.). Зага́льна ма́са вели́кий за ним (Коцюби́нським) узнава́ла тала́нт (Єфр.)]. **-ва́ть** *за кем что* – признава́ти кому́ що *и* визнава́ти, узнава́ти за ким що. [Вся́кому наро́дові признаю́ть його́ пра́во, а украї́нцям – зась (Стебн.). Хоч не ма́єм теа́тру, йому́ признаємо́ сла́ву пе́ршого комедія́нта (Франко). А чи визнаю́ть вони́ за на́ми які-не́будь непору́шні права́? (Крим.)]. **-ва́ть, -на́ть** *кого, что* (*признаваться, к кому, к чему*) – признава́тися, призна́тися до ко́го, до чо́го. [Ми на я́рмарку стрі́лися, то він і призна́всь до ме́не (Липов.). Васи́ль призна́вся до то́го ножа́. На́дто вже бага́то люде́й призна́лося до тіє́ї ду́мки (О. Пчілка). Це його́ обо́в'язок, коли́ він тільки признає́ться до яки́хсь обо́в'язків (Н. Рада). Обра́за була́-б для бо́га, якби́ хто призна́вся до ньо́го для хвиле́вої кори́сти (Л. Укр.). Вони́ до ме́не не признаю́ться, бо ду́же бага́ті, а я вбо́гий]; 2) **-ва́ть, -зна́ть** *кого, что кем, каким, чем* (*считать*) – визнава́ти, ви́знати, вважа́ти, вва́жити, узнава́ти, узна́ти кого́ за ко́го, за яко́го, що за що (*и редко* ким, чим); *см.* **Счита́ть.** [Суча́сники не визнава́ли його́ за ге́нія. Мікло́шич завсігди́ визнава́в украї́нську мо́ву за самості́йну (Грінч.). Козаки́ слу́хають ті́льки того́, кого́ сво́ї́м ста́рши́м сами́ узнаю́ть (Куліш)]. **-зна́ю** *это полезным* – визна́ю це за кори́сне. **-на́ть** *что-л. нужным, необходимым* – ви́знати щось за потрі́бне, за необхі́дне. **-на́ю** *за благо* – при[ви]знаю за до́бре; 3) *кого, что* (*узнать, распознать*) – пізнава́ти, пізна́ти, уга́дувати, угада́ти кого́, що; *см.* **Узнава́ть.** [В зів'я́лих листо́чках хто мо́же вгада́ти красу́ всю зеле́ного га́ю? (Франко). Чи зострі́не, що пізна́є Катери́ну, приві́та́є си́на? (Шевч.)]. **При́знанный** – 1) ви́знаний, при́знаний, у́знаний; 2) ви́знаний, вва́жений, у́знаний за ко́го, за що; 3) пі́знаний, уга́даний.
Признава́ться, призна́ться – 1) визнава́тися, признава́тися, бу́ти ви́[при́]знаним від ко́го; визнава́тися, вважа́тися, узнава́тися, бу́ти ви́знаним, вва́женим за ко́го, за що; пізнава́тися, уга́дуватися, бу́ти пі́знаним, уга́даним (*оттенки см.* **Признава́ть**); 2) *кому в чём* – признава́тися, призна́тися кому́ в чо́му, визнава́ти, ви́знати що (на се́бе), (*о мн.*) попризнава́тися; (*хвалясь, хвастаясь*) хвали́тися, похвали́тися кому́ про що; *срв.* **Сознава́ться.** [На́стя призна́лась ма́тері, що лю́бить Гна́та (Коцюб.). Бої́ться йому́ признава́тися (Грінч.). Хто таки́й дурни́й бу́де, щоб сам на се́бе ви́знав таке́ (що вбив) (М. Вовч.). Слухай, щиро тобі визнаю (Куліш). Він радів, хвалився Маланці і вірив (Коцюб.).

Він-же й знав, а не похвали́вся про це нам (Кролевеч.)]. **-ться** *в любви кому* – освідча́тися, освідчитися кому́, освідча́ти, освідчити, визнава́ти, ви́знати кому́ коха́ння (любо́в). [Осві́дчилися ви по пра́вді доскона́ло (Самійлен.). Ви навпросте́ць мені́ осві́дчили коха́ння (Самійл.). Він па́ні визнава́в любо́в свою́ (Куліш)]. **-зна́ться** *в преступлении, в воровстве* – призна́тися в зло́чині, у злоді́йстві. **-на́ться***, люблю поспать после обеда* – призна́тися, люблю поспа́ти по обі́ді. [Призна́тись, по обі́ді звик я спа́ти (Самійл.)]; 3) **-ться** *к кому, к чему* – признава́тися, призна́тися до ко́го, до чо́го.

При́знак – 1) озна́ка, позна́ка, призна́ка, прикме́та, знак (-ку), слід (-ду) чого́. [Це озна́ка духо́вої сла́бости (Єфр.). Хоч як шука́в, та не поба́чив на́віть і позна́ки (Крим.). І призна́ки на́віть нема́ тепе́рки, що був став (Камен. п.)]. *Верный* **-знак** – пе́вна озна́ка. *Существенный* **-знак** – істо́тна озна́ка. *Отличительный* **-знак** – відмі́нна озна́ка *или просто* відмі́на, відзна́ка. [Ро́зум – ця відзна́ка люди́ни]. *По внешним* **-кам** – з зо́внішніх озна́к. *Поступок этот есть* **-знак** *прекрасной души* – вчи́нок цей – прекра́сної душі́ озна́ка. **-ки** *болезни* – озна́ки (призна́ки) хворо́би. *При малейшем* **-ке** *опасности* – при найме́ншому знаку́ небезпе́ки. *От прежней красоты и* **-ка** *не осталось* – від попере́дньої краси́ і знаку́ (слі́ду, позна́ки) не лиши́лось. *Видеть в чём* **-знак** – ба́чити в чо́му прикме́ту, озна́ку *и т. д.*, ма́ти що за знак. [Учи́тель тільки кивну́в; се вже ма́ли за знак, що серди́тий, і примі́ча́ли (Свидн.)]. *Быть служить, являться* **-ком** *чего* – бу́ти озна́кою, прикме́тою *и т. д.* чого́, пра́вити (*служить*) за озна́ку чого́. *Это есть, является* **-ком** *силы* – це – озна́ка си́ли. *Нет и* **-ка** *кого, чего* – нема́ й знаку́ (слі́ду, призна́ки, натя́ми), нема́ й зазо́ру (зазо́ром), нема́ й прислі́дку кого́ чого́. [Ніде́ й зна́ку́ не було́ яко́гось житла́. У йо́го куре́й і зазо́ром нема́ (Черк. п.). Його́ й прислі́дку тут не було́]. *Отвечать каким-л.* **-кам** (*иметь их*) – ма́ти озна́ки які́. **-ки** *делимости*, *мат.* – озна́ки поді́льности; 2) (*примета предвещательная*) прикме́та; *см.* **Приме́та.** [Де пога́на прикме́та, що ку́рка пі́внем заспіва́ла]. *Хороший* **-знак** – до́бра прикме́та.

Призна́ние – 1) (*чего*) визна́ння, призна́ння, визнаття́, признаття́ чого́, (*в чём*) призна́ння в чо́му. [Каза́в собі: пі́ду, призна́юся… та й зупиня́вся: яки́йсь страх перед тим призна́нням обійма́в його́ (Грінч.). По його́ визнаттю́ ста́ла грома́да ра́дитись, що роби́ти (М. Вовч.). Визна́ння соція́льної револю́ції.]. **-ние** *в любви* – осві́дчення, призна́ння (в коха́нні). **-ние** *прав наследника* – визна́ння прав спадкоє́мця. *Сделать неосторожные* **-ния** – зроби́ти необа́чні призна́ння. *Добиваться, добиться* **-ния** – добува́тися, добу́тися призна́ння від ко́го, (*диал.*) нужда́ти кого́ (щоб призна́вся). [За ті гро́ші, що вкра́дено, нужда́ють па́рубка в розпра́ві (Волч. пов.)]. *Исторгнуть* **-ние** *у кого* – ви́рвати, ви́добути призна́ння в ко́го; 2) *кого кем, чем* – визна́ння, визнаття́, узнання́ кого́ за ко́го, за що. [Узнання́ на́шого украї́нського язика́ за окре́мий язи́к (Н.-Лев.)]; 3) *кого, чего* (*узнание*) – пізна́ння кого́, чого́.

Призна́тельно – вдя́чно. [Гля́нув так вдя́чно на Павла́ (Грінч.)].

Призна́тельность – вдя́чність (-ности), подя́ка. *Примите мою* **-ность** – прийміть мою́ подя́ку.

Призна́тельный, -лен – вдя́чний кому́ *и* до ко́го. [Я ду́же вдя́чний вам за по́слугу. Не бага́цько люде́й, що-б я був до них таки́м вдя́чним (Єфр.)].

Призна́ть, -ся, *см.* **Признава́ть, -ся.**

При́зовый – при́зовий.

Призо́р – 1) (*присмотр*) до́гляд (-ду). [Ді́ти росту́ть без до́гляду]. *Скот пасётся без* **-ра** – скот пасе́ться без до́гляду, самопа́сом (самопа́ски), пусто́паш; 2) *см.* **Призре́ние.**

При́зрак – прима́ра, мара́, (*ув.* мари́ще, марю́ка), мана́, (*реже* манія́), ома́на, обма́ра, (*привидение*) при́вид (*мн.* при́види *и* прив́иддя), приви́ддя, поя́ва, маня́к (-ка), (*обман, мираж*) облу́да, ма́рево, обма́на. [Ща́стя – прима́ра: його́ нема́є на сві́ті (Васильч.). І немо́в крива́ві прима́ри насува́лись на мі́сто (Коцюб.). Се голо́дної сме́рти мара́ (Л. Укр.). Се не мана́ – перед очи́ма твої́ми ма́тінка твоя́ (Греб.). Перед не́ї стоя́ла не Гаї́нка, а яка́сь мара́ бліда́, страшна́ (Грінч.). Що се таке́? Се не мара́; моя́ се ма́ти і сестра́ (Шевч.). Серед хао́су дивови́жних ма́рищ (Л. Укр.). Яка́сь страшна́ поя́ва (Леонт.). І мо́вчки при́видом блука́й (Олесь). При́вид наро́днього бу́нту (Леонт.). Перед тим приви́ддям страшно́ї пра́вди (Л. Укр.). Приви́ддя безсо́нної но́чи (Л. Укр.)]. **-рак** *счастья* – прима́ра, ма́рево ща́стя. **-рак** *смерти* – прима́ра, мара́ сме́рти. **-ки** *больного воображения* – прима́ри х(в)о́рої уя́ви. *Обманчивый* **-рак** – облу́дна мара́ (прима́ра, мана́, обма́ра). *Сражаться с* **-ками** – вoюва́тися (би́тися) з прима́рами (при́видами, маняка́ми). *Срв.* **Привиде́ние.**

При́зраковый – прима́ровий, обма́ровий.

При́зрачность – прима́рність, облу́дність (-ности).

При́зрачный – прима́рний, обма́рний, (*обманчивый*) облу́дний, (*мнимый*) уя́вний.

[Примáрні óбрази з йогó мóлодости (Корол.). Він був царéм над цим облýдним світом (Крим.)]. **-чно** – примáрно, облýдно, уя́вно.

Призревáть, *см.* **Призирáть.**

Призрéние *кого* – піклувáння про кóго, опікувáння, опíка ким. *Дом общественного* **-ния** – дім, буди́нок громáдського піклувáння, -кої опíки, громáдський притýлок.

Призрéть, При́зрить, *см.* **Призирáть.**

Призы́в – 1) (*приглашение*) зáклик (-ку), (*редко*) зáзив (Куліш) когó до чóго, (*клич, зов*) пóклик (-ку) до чóго; *см.* **Призывáние.** [Зáклики до боротьби́ (Єфр.). Не дýже поспішáлись одгýкуватися на той зáклик (Єфр.). Пóклик до слóва, як могýчої збрóї лю́дської (Єфр.). Пóклик до бóю (Франко)]. **-зы́в** *к порядку* – зáклик до порядку; 2) **-зы́в** (*к отбыванию воинской повинности*) при́зов (-зову), при́зва (до війська). [На при́зов ітú (Звиног.). Ходи́в на при́зву брáти жеребóк (Київщ.)]; 3) (*воззвание*) відóзва; *срв.* **Воззвáние.**

Призывание *кого* – закликання, прикликання, кликання кого. **-ние** *к исполнению долга* – закликання до виконування обов'язку, повинности. **-ние** *к порядку* – закликання до порядку. **-ние** *в свидетели кого, чего* – свідчення ким, чим.

Призывáть, призвáть – 1) *кого куда, к чему* – закликáти, заклúкати, прикликáти, приклúкати, клúкати *и* покликáти, поклúкати когó кудú, до чóго, до кóго. [Заклúкає до милосéрдя (О. Лев.). В боротьбі за свою́ індивідуáльність осóба лю́дська клúче собі на допомóгу всі зáсоби свóго рóзуму (Єфр.). Сказáв приклúкати собі слуг тих (Єванг.). Лицáрський дух поклúкав усю́ Пóльщу до боротья́ з азія́тами (Куліш)]. **-вáть** *к чему* – закликáти когó до чóго. **-вáть** *к исполнению долга* – закликáти (клúкати) до викóнування обóв'язку. **-вáть** *к порядку* – клúкати (поклúкати), закликáти (заклúкати) до поря́дку когó. **-вáть** *к оружию* – клúкати, закликáти до збрóї; 2) **-вáть, -звáть** *кого к себе, к кому* – прикликáти, приклúкати, клúкати, покликáти, поклúкати, закликáти, заклúкати, звáти, призвáти когó до сéбе, до кóго; *см.* **Звать, Приглашáть. -вáть** *в свидетели кого, что* – свідчитися (посвідчитися) ким чим, посилáтися (послáтися) на кóго, на щó. [Не зрáдник я! Я свідчусь бóгом – ні (Грінч.). Свідчився цúган своїми дітьми (Приказка). На всіх сусідів посилáюся, що я не злóдій]. **-вáю** *в свидетели моей невиновности небо и землю* – свідчуся нéбом і землéю, що я не вúнний. **-вáть** *к отбыванию воинской повинности* – призивáти, клúкати до відбувáння військóвої слýжби (до війська) (*собственно*: клúкати до війська = **призывáть** *в войска*). *Бог его* **-вáл** (*он умер*) – бог поклúкав (узя́в) йогó до сéбе. **-зывáть** *имя божие* – бóжкати, узивáти бóга. **При́званный** – заклúканий, поклúканий, приклúканий до чóго, до кóго, при́званий до кóго. **-зван** *к чему* (*самою природою*) – поклúканий до чóго. [Я почувáю, що я поклúканий до якóїсь ширшої й вúщої діяльности (Неч.-Лев.)]. **-ный** *в войска, к отбыванию воинской повинности* – при́званий, поклúканий до війська, до відбувáння військóвої слýжби. **-ться** – закликáтися, прикликáтися, бýти заклúканим, поклúканим. *Он* **-вáется** *в суд, к суду* – йогó тя́гнуть до сýду, клúчуть на суд.

Призы́вник – призовнúк (-кá).

Призывнóй, призы́вный – (*призывающий*) зази[о]внúй, заклúчний. [Зазивнúй лист до украї́нської інтелігéнції (Куліш). Прибýв я з зазивнúми листáми від Хмельнúцького (Грінч.). Зазивнá пíсня (Звиног.)].

Призы́вочный – 1) *см.* **Призывнóй**; 2) (*к призыву относящийся*) заклúкóвий, що-до призóву, що-до при́зви (налéжний).

Приúск – 1) *действ., см.* **Приúскивание, -кáние**; 2) **приúск** (*что приискано, найдено*) – знáхідка; 3) копáльня, кóпня. *Золотые* **приúски** – золотокóпні (-пень), золотокопáльні (-лень), золоті кóпні, копáльні. [Утíк з тюрмú й тиня́вся по всіх усю́дах, був на золотúх копáльнях у Сибíру, на урáльських завóдах (Черкас.)]. *Рудные* **-иски** – рудокóпні, рудокопáльні.

Приискáние – при[під]шукáння, вúшукання чогó.

Приúскивание – при[під]шýкування, вишýкування, (*путём расспросов*) напúтування чогó. [Обóв'язкóве вишýкування робóти безробíтним (Кас.)].

Приúскивать, приискáть – пришýкувати, пришукáти, підшýкувати, підшукáти, вишýкувати, вúшукати когó, що, чогó; прибирáти, прибрáти чогó (напр., спóсобу якóго); (*путём расспросов*) напúтувати, напитáти; (*путём высматривания*) наглядáти, глядíти, наглéдіти. **-кáть,** *см. ещё* **Найтú**. [Пришукáв собі жíнку до мúсли. Глядíть собі крáщої нáймички (Коцюб.). Напитáв собі робóту]. **-кáть** *кому место, комнату* – під[при]шукáти, знайтú комý посáду, кімнáту. **-вать, -кáть** *средства к пропитанию* – під[ви]шýкувати, під[вú]шукáти зáсоби на прожúток. **Приúсканный** – пришýканий, під[вú]шýканий, знáйдений, напúтаний, наглéджений. *У нас* **-кана** *железная руда* – у нас знáйдено залíзну

руду́. **-ться** – при[під]шу́куватися, при[під]шука́тися, вишу́куватися, ви́шукатися, (*сов.*) знайти́ся. **-ка́лся** *мастер* – знайшо́вся ма́йстер.

Прийти́, -сь, *см.* **Приходи́ть, -ся.**

Прика́з – 1) нака́з, прика́з, ро́зказ (-зу), за́гад (-ду), (*стар.*) розказа́ння, (*предписание*) при́пис (-су). [Невже́ крива́вий нака́з оце́й дала́ вам короле́ва? (Грінч.). Біда́ не зна́є прика́зу (Ном.). А ба́тько на́че забу́в па́нський за́гад (М. Вовч.). Лісни́к пильнува́в па́нського ро́зказу (М. Вовч.)]. *Строгий* **-ка́з** – го́стрий, суво́рий нака́з. **-ка́з** *по армии* – нака́з військові. *По* **-зу** – з нака́зу. *Согласно* **-зу** *и* **-за** – згі́дно з нака́зом, відпові́дно до нака́зу. *Во исполнение* **-за** – вико́нуючи нака́з. *Уплатить тому-то или его* **-зу** – заплати́ти тако́му-то або́ за його́ нака́зом. *Дать* **-ка́з** – наказа́ти, нака́з(а) ви́дати. *Исполнить* **-ние** – ро́зказ (нака́з) учини́ти, ви́конати; 2) *стар.* (*учреждение*) – прика́з (-зу); 3) *стар., см.* **Завеща́ние.**

Приказа́ние – нака́з, прика́з, ро́зказ (-зу), розказа́ння; *см.* **Прика́з.** [Ніко́ли прика́зу тво́го не переступи́в (Єванг.). Я во́лі й розказа́нню його́ королі́вської ми́лости проти́вен бу́ти не хо́чу. (Ор. Левиц.)]. *По* -нию – з нака́зу чийо́го. *Делать по чьёму-л.* **-нию** – роби́ти, чини́ти з чийо́гось нака́зу. *Исполнять, -нить чьё* **-ние** – вико́нувати, ви́конати чий нака́з *и т. д.*; чини́ти, учини́ти во́лю чию́. *Впредь до* **-ния** – аж до нака́зу.

Приказа́тельный – наказо́вий, імперати́вний. [Ко́жна імперати́вна фра́за повто́рюється двічі (Л. Укр.)].

Приказнослужи́тель, *см.* **Прика́зный.**

Прика́зный – 1) *прил.* прика́зний, канцеляріі́йний. **-ный** *слог* – канцеляріі́йний склад, штиль. **-ная** *строка*, **-ный** *крючок* (*насм.*) – сіпа́ка, посіпа́ка; *см. ещё* **Взя́точник**; 2) *сущ.*, канцеляри́ста, пи́сар (-ря), писарчу́к, службо́вець з прика́зу.

Прика́зчик – 1) (*надсмотрщик*) пригóнич, пригі́нчий (-чого), осаву́л, осаву́ла, зака́зник; (*при гумне*) гуме́нний; (*руссизм*) прика́жчик. [Прихо́дять приго́ничі, набира́ють робітників (Звин.). А зака́зник, вста́вши ра́но, кричи́ть під віко́нце, щоби́ йшли на па́нщину]; 2) (*в лавке*) продаве́ць (-вця́), крамарчу́к, (*руссизм*) прика́жчик.

Прика́зчица – продавни́ця, (*руссизм*) прика́жчиця.

Прика́зчичий – 1) приго́ницький, зака́зницький, осаву́льський; 2) продаве́цький, (*руссизм*) прика́жчицький.

Прика́зывание – нака́зування, зага́дування чого́ кому́.

Прика́зывать, приказа́ть – 1) *кому что* – нака́зувати, наказа́ти, каза́ти, сказа́ти, розка́зувати, розказа́ти, зага́дувати, загада́ти, зака́зувати, заказа́ти, (*велеть*) велі́ти, звелі́ти (звелі́ти *часто употр. в знач.* **приказа́ть**), (*о мн.*) понака́зувати, позага́дувати кому́ що, що роби́ти. [Він щось нака́зував різки́м го́лосом, ко́ротко й вла́дно (Коцюб.). І наказа́ла взя́ти ка́мінь (Л. Укр.). Що загада́єш – геть-усе́ зроблю́ (Крим.). Я так розка́зую (кажу́), так ма́є бу́ти. Каза́в собі наси́пати висо́ку моги́лу (Пісня). Умира́ючи ба́тько сказа́в мені не ки́дати вчи́тися. Звелі́в йому́ прийти́ за́втра (Звин.)]. *Строго* **-за́ть** – го́стро (при́кро) наказа́ти. *Что* **-жете**? – що звелите́? що ска́жете? яки́й нака́з бу́де? *Как* **-жете** – як звелите́, як ска́жете, як схо́чете. **-зал** *вам кланяться* – каза́в (велі́в) вам кла́нятися, каза́в вас віта́ти. **-каза́л** *доложить о себе* – каза́в доповісти про се́бе; 2) **-зывать** *где, кем* – верхово́дити ким *и* над ким, старшинува́ти над ким, ору́дувати ким, чим, де; *см.* **Верхово́дить, Управля́ть, Нача́льствовать**; 3) *что кому, см.* **Поруча́ть**; 4) *см.* **Завеща́ть**; 5) **-за́ть** (*позволить*) – дозво́лити кому́ що. **-жи́те** *мне сесть* – дозво́льте мені́ сі́сти. **-жете** *мне продолжать* – дозво́лите мені́ да́лі вести́. **-зал** *долго жить* (*умер*) – (на)каза́в до́вго жи́ти. **Прика́занный, -зан** – наказа́ний, зага́даний, зве́лений. [Нака́зано (зве́лено) ї́хати нега́йно]. **-ться** – нака́зуватися, зага́дуватися, бу́ти нака́заним, зага́даним кому́ від ко́го.

Прикали́ток – фі́ртка *и* хві́ртка, ф[хв]і́рточка. *Борода с ворота, а ум с* **-ток** – під но́сом ліс, а на ро́зум ще й не о́рано; ви́ріс до не́ба, а дурни́й як тре́ба.

Прика́лывание – 1) прико́лювання, пришпи́лювання, пристро́млювання, приштри́кування; 2) доко́лювання.

Прика́лывать, приколо́ть – 1) *что к чему* – прико́лювати, приколо́ти, (*булавкой, иголкой и т. п.*) пришпи́лювати, пришпили́ти що до чо́го; (*пригвоздить копьём, колом и т. п.*) пристро́млювати, пристроми́ти, приштри́кувати, приштри́кнути кого́, що до чо́го; (*о мн.*) поприко́лювати, попришпи́лювати *и т. д.* [Взяв роже́н і приштрикну́в її у поти́лицю до землі (Гринч. II.). Закопа́й і оси́чиною пристроми́]; 2) *кого* (*заколоть*) – доко́лювати, доколо́ти, заколо́ти. [Доколо́в його́ ша́блею]. **Прико́лотый** – 1) прико́лений *и* прико́лотий, пришпи́лений, пристро́млений, приштри́кнутий. *Бабочки* **-лоты** *под стеклом* – мете́лики пришпи́лені під склом; 2) доко́лений *и* доко́лотий, зако́лений *и* зако́лотий. **-ться** – 1)

прико́люватися, пришпи́люватися, пристро́млюватися, приштри́куватися, бу́ти прико́леним, пришпи́леним *и т. д.*; 2) доко́люватися, бу́ти доко́леним.

Прика́нчивать, прико́нчить – 1) *что* (*работу, дела*) – кінча́ти *и* кінчи́ти, скінчи́ти (кінчи́ти), прикінча́ти, прикінчи́ти (пра́цю, спра́ви), роби́ти, зроби́ти кіне́ць чому́, (*о мн.*) покінча́ти (всі спра́ви); *см.* **Конча́ть, Ока́нчивать.** [Це́нзори аж тепе́р здý́жають зроби́ти кіне́ць украї́нській спра́ві (Єфр.)]; 2) *кого* (*добить, умертвить*) – кінча́ти, кінчи́ти, докінча́ти, докінчи́ти, (*только сов.*) упо́рати, ріши́ти кого́. [А вве́чері мій Яре́ма поки́нув Окса́ну: ляхі́в кінча́ (Шевч.). А Виго́вський Пушкарі́вців докінча́в, без оща́дку руба́в (Куліш). Як пійма́ю, дак я його́ там і рішу́ (Борз.)].

Прика́пливать, -ся, прикопи́ть, -ся – призби́рувати, -ся, призбира́ти -ся; *срв.* **Скопи́ть.** [Чима́ло гро́шей призбира́лося].

Прика́пывать, прикопа́ть – прико́пувати, прикопа́ти чого́, що. [Ще тро́хи прикопа́ла на капу́сту].

Прикарма́нивание – прибира́ння до кеше́ні, до рук, привла́щування чого́ (гро́шей).

Прикарма́нивать, прикарма́нить – прибира́ти, прибра́ти до кеше́ні, до ру́к що, (*присваивать*) привла́щувати, привласти́ти що (гро́ші). **Прикарма́ненный** – (*о деньгах*) при́браний до кеше́ні, до рук, привла́щений.

Прика́рмливание – 1) прина́джування, зна́джування годі́влею (ї́жею); 2) підгодо́вування; 3) частува́ння, підмог(о)ри́чування кого́.

Прика́рмливать, прикорми́ть – 1) прина́джувати, прина́дити, зна́джувати, зна́дити (ї́жею, годі́влею) кого́. [Злодії соба́к прина́джують (ї́жею)]; 2) (*грудного ребёнка чем-либо, кроме молока матери*) підгодо́вувати, підгодува́ти; 3) (*потчевать, угощать нужных людей*) частува́ти, почастува́ти, (*могорычем*) підмог(о)ри́чувати, підмог(о)ри́чити кого́. **Прико́рмленный** – прина́джений (годі́влею, ї́жею); підгодо́ваний; почасто́ваний, підмогори́чений. **-ться** – 1) прина́джуватися (годі́влею), бу́ти прина́дженим; 2) підгодо́вуватися, бу́ти підгодо́ваним; 3) частува́тися, бу́ти почасто́ваним, підмог(о)ри́чуватися, бути́ підмог(о)ри́ченим.

Прикарпа́тский – підкарпа́тський, узкарпа́тський.

Прикарпа́тье – Підкарпа́ття, Узкарпа́ття. [Сяга́ла старода́вня Русь на за́хід со́нця до Ви́сли, на по́лудень до Узкарпа́ття (Куліш)].

Прикаса́ние – торка́ння кого́, чого́ *и* до ко́го, до чо́го, до[при]то́ркування, до[при]торка́ння до ко́го, до чо́го *и* кого́, чого́, дотика́ння до ко́го, до чо́го, дотуля́ння до ко́го, до чо́го *и* кого́, чого́.

Прикаса́ться, прикосну́ться *к кому, к чему и чему* – торка́тися, торкну́тися кого́, чого́ *и* до ко́го до чо́го, дото́ркуватися *и* доторка́тися, доторкну́тися, прито́ркуватися *и* приторка́тися, приторкну́тися до ко́го, до чо́го *и* кого́, чого́, дотика́тися, до[і]ткну́тися до ко́го, до чо́го дотика́ти, до[і]ткну́ти кого́ чого́, дотуля́тися, дотули́тися до ко́го, до чо́го *и* кого́, чого́. [Я й не доторкну́ся до тебе́ (М. Вовч.). Ко́лесо бурчи́ть і льо́ду не доторка́ється (Свидн.). А я ду́ба переско́чу, що й не дотулю́ся (Пісня). Не приторка́йся до ме́не (Єванг.)]. *Он еле* **-ну́лся** *к нему рукой* – він ле́дві до[при]торкну́вся (до) його́ руко́ю.

Прикаспи́йский – надкаспі́йський, узкаспі́йський.

Приката́ть, *см.* **I. Прика́тывать.**

Прикати́ть – 1) *см.* **II. Прика́тывать**; 2) (*приехать быстро экипажем*) прикоти́ти, приї́хати. [Прикоти́ла до комо́ри, бере́ чо́боти корко́ві (Пісня). Прикоти́в во́зик з пи́сарем (М. Вовч.)].

Прика́тывание – 1) (*белья вальком*) прика́чування, (*катком*) маґлюва́ння; (*дороги колесом*) нако́чування, уко́чування, (*пахоты вальком*) уко́чування; 2) (*камня, чего либо катящегося*) прико́чування, доко́чування.

I. Прика́тывать, приката́ть – (*бельё слегка вальком*) прика́чувати, прикача́ти, (*катком*) примаґльо́вувати, примаґлюва́ти, (**-ть** *всё бельё*) (покача́ти, (*на катке*) помаґлюва́ти (всю біли́зну); (*дорогу колёсами*) нако́чувати, накоти́ти, уко́чувати, укоти́ти, (*пахоть, шоссе вальком*) уко́чувати, укоти́ти. **Прика́танный** – (*о белье*) прика́чаний, примаґльо́ваний (*о дороге*) нако́чений, уко́чений; (*о пахоте, шоссе*) уко́чений. **-ться** – (*о белье*) прика́чуватися, примаґльо́вуватися, бу́ти прика́чаним, примаґльову́ваним, (*обо всём белье*) бу́ти пока́чаним; (*о дороге*) нако́чуватися, (*о пахоти, шоссе*) уко́чуватися, бу́ти нако́ченим, уко́ченим.

II. Прика́тывать, прикати́ть – *что* (*пригнать котом*) – прико́чувати, прикоти́ти, прито́чувати, приточи́ти що, (*много*) нако́чувати, накоти́ти, понако́чувати, поприко́чувати, поприто́чувати чого́. [Прикоти́в каменю́ку. Чи вас сюди́ хви́лею прибило, чи ду́хом ти́хим прикоти́ло (Приказка). Бага́то камі́ння туди́ накоти́ли (понако́чували). Діжки́

поприко́чуємо до рі́чки та тут і позамо́чуємо (Харківщ.)]. **Прика́ченный** – прико́чений, прито́чений. **-ться** – (*пригнаться котом*) прико́чуватися, прикоти́тися, прито́чуватися, прито́читися, бу́ти прико́ченим, (*о многом*) нако́чуватися, накоти́тися, поприко́чуватися, поприто́чуватися. [Прикоти́всь до двере́й (Рудч.). Сказа́ла: «руба́йсь, де́рево, вози́сь, де́рево, й клади́сь, дере́во». Тут як зачало́ руба́ться, коти́ться, склада́ться – така́ ку́па накоти́лась вели́ка (Рудч.)]. **-кати́ть,** *см.* **Прикати́ть.**

Прика́чивать, прикача́ть *воды* (*добавлять качкою*) – наганя́ти, нагна́ти ще воді́.

Прика́чивать, прикача́ть *и* **прикачну́ть** *что к чему* – приго́йдувати, пригойда́ти, пригойдну́ти що до чо́го, (*волной ещё*) прибива́ти, приби́ти що до чо́го. [Хви́ля пригойдну́ла човна́ до ске́лі].

Прика́шивать, прикоси́ть – 1) *чего* (*прибавить*) – прико́шувати, прикоси́ти, вко́шувати, вкоси́ти що, чого́; 2) (*вы*[*с*]*косить всё*) вико́шувати, ви́косити, повико́шувати, поско́шувати (геть усе́). **Прико́шенный** – 1) прико́шений; 2) ви́кошений, пови[пос]ко́шуваний. *Коса скоро* **-на́шивается** – коса́ шви́дко ту́питься.

Прика́щик, -щица, *см.* **Прика́зчик, -чица.**

Прикида́ть, *см.* **Прики́дывать.**

Прики́дка – 1) (*действ.*) докида́ння, до́кид (-ду); 2) до́кидка, на́кидка. [Дав де́сять ху́нтів до́кидки на де́сять пуді́в бо́рошна]. *Срв.* **Приба́вка.**

Прикидно́й, -ки́дочный *товар* – (*добавленный*) при[до]ки́нутий, (*забракованный*) при[на]ки́нутий крам.

Прики́дчивый – 1) (*притворчивый*) прики́дливий, нещи́рий; *см.* **Притво́рный.** [Він нещи́рий: удає з се́бе зо́всім не тако́го, яки́й він спра́вді (М. Грінч.)]; 2) (*прилипчивый*) чіпки́й.

Прики́дчик, *см.* **Притво́рщик.**

Прики́дывание – 1) прикида́ння чого́ до чо́го; 2) прикида́ння, докида́ння, підкида́ння, накида́ння; 3) прикида́ння кому́ чого́; 4) прикида́ння, приміря́ння; 5) прикида́ння, прива́жування. *Оттенки см.* **Прики́дывать.**

Прики́дывать, прикида́ть *и* **прики́нуть** – 1) *что к чему* (*прибросать*) – прикида́ти, прики́нути, (*о мн.*) поприкида́ти що до чо́го; *см.* **Прибра́сывать.** [Прикида́ти зе́млю до огоро́жі, до стіни́, до де́рева]; 2) *что кому, к чему* (*прибавлять*) – прикида́ти, прики́нути, докида́ти, доки́нути, накида́ти, наки́нути що кому́, що до чо́го; *срв.* **Прибавля́ть.** [Дові́давшись, що земля́ подоро́жчала, прики́нули й собі́ по карбо́ванцю на десяти́ні (Грінч.). Купи́ла в йо́го дві со́тні огірків, так він мені́ деся́ток доки́нув без гро́шей (М. Грінч.). Підки́нь дров у піч]. *Дёшево даёшь,* **-ки́нь** *хоть рублик* – де́шево даєш, наки́нь (прики́нь) хоч карбо́ванчика. **-ки́нуть** *кому ребёнка* (*подбросить*) – підки́нути кому́ дити́ну; 3) *кому что* (*забраковать*) – прикида́ти, прики́нути. [Кравчи́ха пога́но су́кню поши́ла, так я їй і прики́нула. Попроха́ла мене́ ху́стку купи́ти, а тоді́ й прики́нула ме́ні: «не така́» ка́же (М. Грінч.)]; 4) *что* (*примерять*) – прикида́ти, прики́нути, приміря́ти, примі́рити що. [А прики́нь-но свити́ну, чи не ву́зька на те́бе]; 5) *что на вес* (*проверять*) – прики́дати, прики́нути, прива́жувати, прива́жити, (*на счёт, на меру*: *проверять, рассчитывать*) прикида́ти, прики́нути що. [Прики́нув на ру́ку (на о́ко) – ні, не бу́де трьох ху́нтів. Прива́жує на руці́, мов си́лу в йому́ зна (Квітка). Щось обмірко́вував, прикида́в, обрахо́вував (Коцюб.)]. **-ки́нь** *на счотах, много ли всего будет* – прики́нь-лиш на рахівни́ці, чи бага́то бу́де. **Прики́нутый** – прики́нутий, доки́нутий.

Прики́дываться, прики́нуться – 1) *кем, чем* – прикида́тися, прики́нутися, удава́ти, уда́ти (з се́бе) кого́, що, (*зап.*) чини́тися, роби́тися ким; *см.* **Притворя́ться.** [Заха́рко прикида́вся здиво́ваним (Крим.). Удає з се́бе па́на. Він на́віть обра́женого удає (Єфр.). Не чини́ся глухи́м, коли́ тобі́ не позаступа́ло (Франко)]. **-ваться** *больным* – прикида́тися хво́рим, удава́ти хво́рого. **-ться** *бедняком* – удава́ти (уда́ти) вбо́гого, бідни́тися *и* збі́днюватися, збідни́тися, ні́цитися, знебо́житися, (*насм.*) зсинобо́житися. **-ться** *неживым* – удава́ти, уда́ти неживо́го, (*сов.*) знеживи́тися. [Со́нечко (*божья коровка*) вме́рло, лежи́ть, ніжки́ підобга́ло і не ворухне́ться – то воно́ знеживи́лось ті́льки (Борз.)]; 2) (*о болезн., преимущ. чирьях, роже, лишае, нарывах*) прикида́тися, прики́нутися, підкида́тися, підки́нутися, укида́тися, уки́нутися, (*сов.*) приятри́тися. [Прики́нулась (підки́нулась) беши́ха. Підки́нувся чиря́к. Не ду́же з таки́м хво́рим, а то й тобі́ ця хворо́ба приятри́ться (М. Грінч.)].

Прикипа́ние – прикипа́ння.

Прикипа́ть, прикипе́ть – 1) прикипа́ти, прикипі́ти, (*о мн.*) поприкипа́ти до чо́го. [Молоко́ прикипі́ло до де́нця]; 2) (*крепко присыхать*) прикипа́ти, прикипі́ти, прикоря́ти, прикорі́ти до чо́го. [От як ка́ша прикорі́ла – не віддере́ш]. **Прикипе́вший** – прикипі́лий.

При́кипь – (*накипь*) на́кип (-пу). [На́кипу в самова́рі бага́то].

Прикла́д – 1) (*что приложено*) дода́ток (-тку), дода́ча, прида́ча; 2) (*ружейный*) прикла́д (-ду) (в рушни́ці), ру́ля; 3) (*у портных, поваров, пекарей*) доклад́ (-ду), (*у поваров ещё*) дода́тки (-ків). [От сукно́, а твій докла́д (Самійл.). Як до́брий докла́д до ті́ста, то й паляни́ці до́брі бу́дуть (Лебед. п.). Сма́чно но зва́риш, як докла́ду нема́].

Прикла́дка – 1) (*дейст.*) приклада́ння, (*оконч.*) прикла́дення; 2) *см.* **Прикла́д 1.**

Прикладно́й – 1) (*прибавленный*) до́даний, прикла́дений до чо́го, прикла́даний (*прикладываемый*). **-ное** *прозвище* – прикладне́ (прикла́дане) прі́звище *или просто* при́кладка; 2) прикладни́й. **-ная** *наука* – прикладна́ нау́ка. **-на́я** *математика* – прикладна́ матема́тика; 3) (*о человеке*) практи́чний, до всьо́го здібний, голі́нний до чо́го.

Прикла́дывание – 1) приклада́ння, притуля́ння чого́ до чо́го. **-ние** *печати* – притиска́ння печа́тки. **-ние** *руки к чему* (*канцел.*) – підпи́сування чого́; 2) додава́ння, долуча́ння чого́ до чо́го; 3) (*добавление*) доклада́ння; 4) приклада́ння, доклада́ння. *Оттенки, см.* **Прикла́дывать.**

Прикла́дывать, приложи́ть (*и* **прикла́сть**) – 1) *что к чему* – приклада́ти, прикла́сти *и* приложи́ти, (*прижимать*) притуля́ти, тули́ти, притули́ти що до чо́го. [Приклада́й щільні́ше одне́ до о́дного. Приклада́ла ча́сом до вікна́ ву́хо і напру́жено слу́хала Коцюб.). Приложи́в ру́ку до се́рця, Терно́ве ві́ття до се́рця коза́цького приклада́є. Дай мені́ смоли́, приложи́ти до бо́ку (Рудч.). Прикла́ла (приложи́ла) ма́сти до боля́чки. Притуля́ла (тули́ла) попе́чену ру́ку до холо́дної ши́бки]. **-вать** *печать* – притиска́ти (прити́снути) печа́тку, печа́ть до чо́го. [Моя́ рука́ до діл твої́х нови́х не зду́жає печа́ті притиска́ти (Грінч.)]. **-вать, -жи́ть** *руку к чему* (*подписаться*) – підпи́сувати, підписа́ти що, підпи́суватися, підписа́тися на чо́му. **-жи́ть** *руки, работу, старание к чему* – прикла́сти, докла́сти, доложи́ти рук, пра́ці, дбання́ до чо́го. **-жи́ть** *свои знания к делу* – прикла́сти свої́ зна́ннів (свого́ знання́) до ді́ла. **-жи́ть** *науку к производству* – прикла́сти нау́ку до виробни́цтва. *Ума не* **-ложу́** – ра́ди не дам (собі́). [Ра́ди не дам, що мені́ роби́ти]. **-дывать, -ложи́ть** *к губам что, губы к чему* (*отведать*) – при[до]туля́ти, при[до]тули́ти що до губі́в, гу́би до чо́го, (*пригубить*) пригу́блювати, пригуби́ти що; 2) **-дывать, -ложи́ть** *что к чему* – додава́ти, дода́ти, долуча́ти, долучи́ти, прито́чувати, приточи́ти що до чо́го; *см.* **Прилага́ть, Приложи́ть, Присоединя́ть.** [Цьо́го докуме́нта тре́ба долучи́ти до спра́ви. Пи́шучи-ж постанови́в я собі́ не то що джерело́ вка́зувати, та тут-же з його́ ви́писку приточи́ти (Куліш)]; 3) (*добавлять*) доклада́ти, докла́сти, доложи́ти чого́, що. [Гро́шей тих не ви́стачило – довело́ся свої́х доклада́ти]; 4) (*примерять, применять*) приклада́ти, прикла́сти що до ко́го, до чо́го. [Чуже́ ли́хо до се́бе приклада́й]. **-ть** *прозвище* – доклада́ти, докла́сти, приклада́ти, прикла́сти, приложи́ти прі́звище, (*насмешл.*) до́кладку (при́кладку) кому́. [Вона́ мене́ злоді́йкою узива́ і вся́кі до́кладки доклада́ (Квітка). Хто-ж це тобі́ таке́ прі́звище приложи́в? (Стор.)]; 5) **-вать** – вига́дувати, бреха́ти; *см.* **Выду́мывать, Врать**; 6) **-дывать, -кла́сть** (*пристраивать камен. кладкой*) – примуро́вувати, примурува́ти що до чо́го. **-кла́сть** *крыльцо* – примурува́ти ґа́нок. **Прикла́дываемый** – прикла́даний, докла́даний, (*прилагаемый*) дода́ваний, долу́чуваний. **Прило́женный** *и* **прикла́денный** – прикла́дений, докла́дений; до́даний, долу́чений.

Прикла́дываться, приложи́ться (*и* **прикла́сться**) – 1) приклада́тися, прикла́стися, приложи́тися, бу́ти прикла́деним, прило́женим, (*о печати*) притиска́тися, прити́снутися. [До́вгий час загорьо́вана копі́йчина до копі́йчини приклада́лася, по́ки наскладáлося грошеня́т на ха́ту (М. Грінч.). Почи́сть печа́тку, бо нега́рно притиска́ється]. **-ться** *губами к чему* (*отведывать*) – до[при]туля́тися, до[при]тули́тися губа́ми до чо́го, пригу́блювати, пригу́бити що; 2) (*прилагаться*) додава́тися, дода́тися, долуча́тися, долучи́тися до чо́го; 3) (*добавляться*) доклада́тися, докла́стися, доложи́тися. [Скі́льки пра́ці докла́лось до цьо́го]; 4) *к кресту, к иконам* – зна́менува́тися, позна́менува́тися до хреста́, до образі́в (до святи́х), цілува́ти, поцілува́ти хреста́, образи́; 5) (*ружьём*) націля́тися, наці́литися, наміря́тися, намі́ритися, рушни́цею на ко́го, на що.

Прикле́ивание – (*клеем*) прикле́ювання, (*столярным клеем*) прикарю́чування, (*крахмалом, клейстером*) приліплювання чого́ до чо́го.

Прикле́ивать, -ся, прикле́ить, -ся – (*клеем*) прикле́ювати, -ся, прикле́їти, -ся, (*столярным клеем*) прикарю́чувати, -ся, прикарю́чити, -ся, (*крахмалом, клейстером*) прилі́плювати, -ся, приліпи́ти, -ся, (*о мн.*) поприкле́ювати, -ся, поприкарю́чувати, -ся, поприлі́плювати, -ся (що чим). **-кле́ить** *кому нос* (*одурачить*) – поши́ти в ду́рні кого́, натягти́ но́са кому́. **Прикле́енный** – прикле́єний, прикарю́чений, прилі́плений, (*о мн.*) поприкле́юваний, поприкарю́чуваний.

Прикле́йка – (*дейст. неок.*), *см.* **Прикле́ивание**; *оконч.* приклеї́ння, прикарю́чення,

прилі́плення чого́.
Приклейно́й – кле́єний, прикле́єний, прикарю́чений. [Кле́єна (прикле́єна) ру́чка, ні́жка].
Приклеи́ть, -ся, *см.* **Прикле́ивать, -ся.**
Прикле́йщик, -щица – прикле́ювач, -вачка, прикле́йник, -ниця.
Приклёп, приклёпка – 1) (*дейст. неок.*) прикле́пування, *оконч.* приклепа́ння; 2) **-клёп** – на́клеп (-пу). [Від на́клепу не втече́ш].
Приклепа́ть, *см.* **Приклёпывать.**
Приклепно́й – прикле́паний.
Приклёпщик, -щица – прикле́плювач, -вачка.
Приклёпывание – прикле́плювання, прикле́пування.
Приклёпывать, приклепа́ть – 1) *что* (*приплющивать*), *что чем* (*прикреплять*) – прикле́плювати *и* прикле́пувати, приклепа́ти що, що чим, (*заклёпкой*) принюто́вувати, принютува́ти; 2) *на кого* – клепа́ти, наклепа́ти що на ко́го. **-па́ть** *кого к делу* – приши́ти кого́ до спра́ви. **-ться** – прикле́плюватися, приклепа́тися, бу́ти прикле́паним. **-па́ться** *к кому* (*пристать*) приклепа́тися до ко́го.
Приклика́ть, прикли́кать *и* **прикли́кнуть** – приклика́ти, (*сов.*) прикли́кати, прикли́кнути, (*о мн.*) поприклика́ти кого́; *см. ещё* **Призыва́ть, Позва́ть.**
Приклоне́ние, прикло́н – прихиля́ння, схиля́ння, при́хил (-лу); (*пригибание*) пригина́ння; *оконч.* прихи́лення, схи́лення.
Приклоня́ть, приклони́ть – прихиля́ти, прихили́ти що, (*пригибать*) пригина́ти, пригну́ти що (де́рево, гі́лку). [Я-б радні́ший тобі́ не́бо прихили́ти]. **-ть** *голову перед кем* – похиля́ти, похили́ти, схиля́ти, схили́ти го́лову перед ким. *Негде голову* **-ни́ть** – нема́ де го́лову прихили́ти, нема до ко́го, нема де́ прихили́тися, пригорну́тися. [Нема́ де прихили́тись в сві́ті одино́ким (Шевч.)]. **-ни́ть** *ухо* – прихили́ти ву́хо. **-ни́ть** *к чему ухо* (*слушать со вниманием*) – слух до чо́го, до ко́го схили́ти. **Приклонённый** – прихи́лений, пригну́тий. **-ться** – прихиля́тися, прихили́тися, пригина́тися, пригну́тися; (*о голове*) схиля́тися, схили́тися, похиля́тися, похили́тися.
Приключа́ть, приключи́ть *что кому* – ді́яти, заподі́яти, вчиня́ти, вчини́ти що кому́; *см.* **Причиня́ть, Производи́ть.**
Приключа́ться, приключи́ться *кому, с кем* – трапля́тися, тра́питися, пригоджа́тися, пригоди́тися, (при)луча́тися, (при)лучи́тися, става́тися, ста́тися, (*редко*) приключи́тися кому́; (*совершаться*) ко́їтися, ско́їтися; *срв.* **Случа́ться, Соверша́ться, Происходи́ть.** [Отака́ мені́ приго́да пригоди́лася. Ста́лась йому́ пригодо́нька в Кри́му іду́чи (Пісня). Прилучи́лась з чумаче́ньком у степу́ біда́ (Шевч.). Приключи́лося їм го́ре (Рудч.)]. *Вот что* **-лось** – от що ста́лося *и т. д. Болезнь* **-лась** – хворо́ба при[під]ки́нулася. **Приключи́вшийся** – що тра́пився, пригоди́вся *и т. д.* **-шийся** *от любви* – прилюбо́ваний, що з любо́ви ста́вся *и т. д.*
Приключе́ние – приго́да, (*ум.* пригодо́нька), ока́зія, при́ключка, прити́чина, приди[а]ба́шка, припа́док (-дку); *срв.* **Слу́чай, Происше́ствие.** [По́дорожі ду́же подо́бались читача́м, бо дава́ли їй о́писи незна́них краї́в та люде́й, уся́ких приго́д (Єфр.). Що-ж то, си́ну, за приго́да така́ прилучи́лась? (Рудан.). Звича́йно вся́кі подоро́жні (*дорожные*) ока́зії бува́ють (О. Пчілка). От я вам розкажу́, яка́ мені́ придиба́шка була́ (Київщ.). Така́ йому́ при́ключка була́]. *Необыкновенное* **-ние** – незвича́йна (надзвича́йна) приго́да. **-ния** – приго́ди. *Искатель* **-ний** – шука́йбіда, знайди́біда.
Приключе́нческий – авантю́рницький.
Прико́в, прико́вка – (*неок.*) прико́вування, (*оконч.*) прикува́ння кого́, чого́; прикуття́ кого́ до чо́го.
Прико́вывание – прико́вування. **-ва́ние** – прикува́ння.
Прико́ванность – прико́ваність (-ности).
Прико́вывать, прикова́ть – (*что к чему*) прико́вувати, прикува́ти що до чо́го; (*кого, в прямом и перен. знач.*) прико́вувати, кува́ти, прикува́ти *и* прику́ти, вкува́ти кого́ до чо́го, припина́ти, припну́ти ланцюго́м ко́го до чо́го, (*о мн.*) поприко́вувати, поприпина́ти ланцюга́ми. [Ко́ло тих стовпі́в двана́дцять змі́їв на ланцюга́х прико́вано (Рудч.). Нащо́ ти (приро́до) мене́ прикува́ла на одно́му мі́сці та й не пуска́єш? (П. Мирн.). Вона́ зра́зу прикува́ла Хри́стю до се́бе (П. Мирн.)]. **-вать** *внимание* – прико́вувати ува́гу чию́ до чо́го. **-вать** *к себе взор* – вбира́ти (увібра́ти) в се́бе по́гляд. [По́стать надхне́нного пропові́дника вбира́ла в се́бе зача́ро́вані по́гляди (Коцюб.)]. *Это зрелище* **-вывало** *к себе наши взоры* – це видо́вище вбира́ло в се́бе на́ші по́гляди. *Болезнь* **-ва́ла** *его к постели* – хворо́ба прикува́ла його́ до лі́жка. **Прико́ванный** – прико́ваний, прику́тий, ланцюго́м припʼя́тий. [Прику́тий до стовпа́ (Стор.). Стої́ть мов прико́ваний і оче́й не зведе́ (Рудч.)]. **-ться** –

прико́вуватися, прикува́тися, бу́ти прико́ваним, прику́тим.
Приковыля́ть – пришкутильга́ти, пришкандиба́ти, приди́бати.
Прикоко́шить – приколо́шкати, припо́рати, прихе́кати кого́.
Прико́л – 1) *см.* **Прика́лывание**; 2) (*кол для укрепы*) па́кіл (-кола), при́кіл (-кола), при́кілок (-лка), при́колень (-льня), (*для привязки животных*) припі́н (-по́ну), при́корень (-рня). [Кінь хо́дить на при́колі. Найди́ при́колень, що коня́ припина́ють, і ви́йми його́ із землі (Чуб.). На припо́ні ко́ні ота́ву скубу́ть (Шевч.)].
Прикола́чивание – прибива́ння.
Прикола́чивать, приколоти́ть – 1) прибива́ти, прибити, пригнепи́ти що до чо́го чим. [Молотко́м раз-два-пригнепи́в до до́шки (Васильч.)]; 2) прибива́ти, приби́ти, прито́вкувати, притовкти́ кого́. **Приколо́ченный** – прибитий; прито́вчений.
Прикола́чиваться, приколоти́ться – прибива́тися, прибитися, бу́ти прибитим. *Он со стороны сюда* **-лся** – він з чужо́ї сторони́ сюди́ приби́вся.
Приколдо́вывание – причаро́вування, приворо́жування, причакло́вування, приверта́ння кого́ до ко́го.
Приколдо́вывать, приколдова́ть – причаро́вувати, причарува́ти, приворо́жувати, приворожи́ти, причакло́вувати, причаклува́ти, приверта́ти, приверну́ти (ча́рами), (*во множ.*) попричаро́вувати, поприворо́жувати *и т. д.* кого́ до ко́го. [Дівчи́нонька козаче́нька та й причарува́ла (Мет.)]. **Приколдо́ванный** – причаро́ваний, приворо́жений, причакло́ваний, приве́рнений. **-ться** – причаро́вуватися, бу́ти причаро́ваним, приворо́жуватися, бу́ти приворо́женим *и т. д.*
Прико́лить (*лошадь*) – прип'ясти́, припну́ти, взя́ти на при́колень (коня́).
Прико́лка – прико́лювання; *см.* **Прика́лывание.**
Приколоти́ть, *см.* **Прикола́чивать.**
Приколо́ток, При́колотень – (*о животных*) приблу́да, (*о человеке*) за́йда, заволо́ка. [Го́ре мені́ на чужи́ні, зову́ть мене́ заволо́кою (Пісня)].
Приколо́ть, *см.* **Прика́лывать.**
Прикомандиро́вывание – прикомандиро́вування, приряджа́ння, приордино́вування; *оконч.* прикомандирува́ння, приря́дження, приординува́ння; *см.* **Прикомандиро́вывать.**
Прикомандиро́вывать, прикомандирова́ть – прикомандиро́вувати, прикомандирува́ти, приряджа́ти, приряди́ти, приордино́вувати, приординува́ти кого́ куди́, до ко́го до чо́го. **Прикомандиро́ванный** – прикомандиро́ваний, приря́джений, приордино́ваний. **-ться** – прикомандиро́вуватися, бу́ти прикомандиро́ваним, приряджа́тися, бу́ти приря́дженим *и т. д.* до ко́го, до чо́го.
Прико́нчить, *см.* **Прика́нчивать.**
Прико́п – 1) прико́пування, *см.* **Прика́пывание**; 2) придба́ння, надба́ння, набуття́; *см.* **Прика́пливание.**
Прикопа́ть, *см.* **Прика́пывать.**
Прикопля́ть, прикопи́ть – призби́рувати, призбира́ти, дба́ти, надба́ти, при(на)дба́ти, пта́шити, напта́шити, прихова́ти, прико́рпати, прику́тати (чого́); *срв.* **Копи́ть.** **Прико́пленный** – призби́раний, на́дбаний, при́дбаний *и т. д.*
Прикопля́ться, прикопи́ться – призби́руватися, призбира́тися, дба́тися, надба́тися, при(на)дба́тися.
Прико́рм, Прико́рмка – 1) *см.* **Прика́рмливание**; 2) принада.
Прикорми́ть, *см.* **Прика́рмливать.**
Прико́рмка, *см.* **Прико́рм.**
Прико́рмщик, -щица – прина́дник, прина́дниця.
Прикорнево́й – прикорене́вий. **-ва́я** *часть ствола* – при́корень (-рня), окоре́нок (-нка).
Прикорну́ть – прико́рхну́ти; (*вздремнуть*) замгну́ти.
Прикоснове́ние – до́тик (-ку), ді[о]ткне́ння, до́торк, при́торк (-ку), (до)торкне́ння; (*прикасание, соприкасание*) дотика́ння, (до)торка́ння, приторка́ння (до чо́го). [Невимо́вна ро́зкіш сповня́ла її ті́ло од того́ до́тику (Коцюб.). Коли́сь живі́ї, стру́ни тя́жко сто́гнуть під ме́ртвим доторка́нням ме́ртвих рук (Л. Укр.). І зо́лото в чужи́х рука́х, не зра́зу, а все-ж від ча́стого торка́ння ту́скне (Куліш)]. *Почувствовать* **-ние** *чего* – почу́ти до́тик чого́. [На сво́їй ши́ї він почу́в холо́дний до́тик її голови́ (Франко)]. *Многие заразы передаются* **-нием** – бага́то які́ зара́зи перехо́дять через дотика́ння (доторка́ння, приторка́ння). *Точка* **-ния** – то́чка дотика́ння; *см.* **Соприкоснове́ние.**
Прикоснове́нно – суме́жно (з чим), уприти́ч (до чо́го).
Прикоснове́нность – 1) (*причастность*) приче́тність, приви́нність, доти́чність, приле́жність (-ности) до чо́го; (*участие*) у́часть у чо́му. **-ность** *к делу* – приче́тність до

спра́ви; 2) суме́жність (з чим), прити́чність (до чо́го).

Прикоснове́нный – 1) приче́тний, приви́нний. **-ный** *к преступлению, к делу* – приче́тний, приви́нний до зло́чину, до спра́ви. [Я до цьо́го ді́ла не приви́нна (Борз.)]; 2) (*смежный*) суме́жний з чим, прити́чний до чо́го.

Прикосну́ться, *см.* **Прикаса́ться.**

Прико́сый – зизува́тий.

При́кось – зизува́тість (-тости).

Прикочёвывать, прикочева́ть – прикочо́вувати, прикочува́ти, примандро́вувати, примандрува́ти куди́.

Прикра́ивание – прикра́[о́]ювання.

Прикра́ивать, прикрои́ть – прикра́ювати, прикра́яти, прикро́ювати, прикрої́ти що (*и* чого́) до чо́го. **Прикроённый** – прикра́яний, прикро́єний.

Прикра́пливать, прикропи́ть – прикро́плювати, прикропи́ти що.

Прикра́пывать (*о дожде*) – накрапа́ти. [Став дощ накрапа́ть (Пісня)].

Прикра́са – прикра́са, окра́са, оздо́ба, покра́са. [Без ні́яких прикра́с і дода́тків (Ум.). Ва́жко тих дрібни́х окра́с в житті́ йому́ зректи́сь (Грінч.). Упе́рше там мені́ суво́рії пита́ння перед очи́ма ста́ли без покра́с (Л. Укр.)].

Прикра́шивание – прикра́шування, (при)оздо́блювання, закра́шування, прихоро́шування; заличко́вування, (*переносно*) усоло́джування.

Прикра́шивать, прикра́сить – (*убранством*) прикраша́ти *и* -кра́шувати, прикраси́ти, закраша́ти, закраси́ти, (при)оздобля́ти *и* -до́блювати, (при)оздо́бити, хороши́ти, прихоро́шувати, прихороши́ти, чепури́ти, причепу́рювати, причепури́ти; (*залицевать*) личкува́ти, заличко́вувати, заличкува́ти; (*переносно*) усоло́джувати, усолоди́ти, підсоло́джувати, підсолоди́ти що, (*во мн.*) поприкраша́ти, позакраша́ти по(при)оздобля́ти *и т. д.* [Над лі́жками шпале́ри рябі́ють, з сосни́ гілечки́ зелені́ють, – закраша́ють сті́ни чо́рні, нема́зані (Тесл.). Та закраси́вши сло́во своє́ обле́сливою хвало́ю. Газі́с приму́шував таки́ ха́на тремті́ти й кори́тись (Леонт.)]. **-сить** *рассказ* – прикраси́ти оповіда́ння. **-сить** *дом убранством* – прикраси́ти (приоздо́бити, причепури́ти) буди́нок убрання́м. **Прикра́шенный** – прикра́шений, закра́шений, (при)оздо́блений, прихоро́шений, причепу́рений; заличко́ваний; підсоло́джений. [Ході́м, я покажу́ вам свій портре́т, – усі́ ка́жуть, що він ду́же прикра́шений, а я ду́маю – ні (Л. Укр.)].

Прикра́шиваться, прикра́ситься – 1) прикраша́тися, прикраси́тися, бу́ти прикра́шеним, (при)оздобля́тися *и* -до́блюватися, (при)оздо́битися, бу́ти (при)оздо́бленим *и т. д., см.* **Прикра́шивать**; 2) закраша́тися, закраси́тися, хороши́тися, прихоро́шуватися, прихороши́тися, чепури́тися, причепу́рюватися, причепури́тися, (*цветами*) квітча́тися, заквітча́тися. [В саду́ була́, ро́жу рва́ла, та й закраша́лася (Пісня)].

Прикре́па – прикрі́па, скрі́па, при́в'яз (-зу). *Срв.* **Прикрепле́ние.**

Прикрепле́ние – прикрі́плювання, припина́ння; *оконч.* прикрі́плення, припнуття́.

Прикрепля́ть, прикрепи́ть – прикріпля́ти, прикріпи́ти, примоцьо́вувати, примоцюва́ти, (*цепью, верёвкой*) припина́ти, припну́ти *и* прип'я́сти́, приси́лювати, приси́лити що до чо́го чим. [Примоцю́й чересло́ до граділя́ (Липовеч.). Не мо́жу ви́йти я відці́ль… мов хто припну́в до це́ї ха́ти залі́зним ланцюго́м (Тобіл.). Вата́га позчіпля́ла тепе́р сі плоти́ вуже́вками і пере́дній пліт приси́лила си́льно до бе́рега (Маков.)]. **Прикреплённый** – прикрі́плений, примоцьо́ваний, при́пнутий *и* при́п'ятий, приси́лений до чо́го.

Прикрепля́ться, прикрепи́ться – прикріпля́тися, прикріпи́тися, примоцьо́вуватися, примоцюва́тися, припина́тися, припну́тися *и* прип'я́сти́ся до чо́го, (*корнями*) прикорі́нюватися, прикорени́тися до чо́го.

Прикри́кивать, прикри́кнуть – гри́мати, гри́мнути, (*грозно*) згрізну́тися на ко́го; (*покрикивать*) гука́ти, гукну́ти на ко́го.

Прикрои́ть, *см.* **Прикра́ивать.**

Прикро́й *и* **Прикро́йка** – 1) *см.* **Прикра́ивание**; *оконч.* прикро́єння; 2) при́кравок (-вка), зразо́к (-зка́), ви́кройка.

Прикро́йщик – прикра́[о́]ювач (-ча).

Прикру́чивать, прикрути́ть – прикру́чувати, прикрути́ти, (*во множ.*) поприкру́чувати що до чо́го. [Нави́ту пря́жу му́сить ткач прикру́чувати (Гр.). Мав собе́ ко́жен за ві́льну люди́ну, поки́ Татарю́га не прикрути́в рук до же́рдки (Куліш)]. **-ти́ть** *кого* – прикрути́ти, прискри́пати, прискри́гати, прискри́гнути кого́. [Як прискри́гне, що ра́ди не мо́жна да́ти, то йдем по́мочи шука́ти (Гр.). Прискри́пала мене́ нещáсна годи́на: вме́рла жі́нка, зоста́лась дити́на (Грінч. III). От прикрути́ло: в одну́ ду́шу ї́хать да й ї́хать]. **Прикру́ченный** – прикру́чений. **-ться** – прикру́чуватися, прикрути́тися, бу́ти

прикру́ченим.

Прикручи́ниваться, прикручи́ниться – жури́тися, зажури́тися, засму́чуватися, засмути́тися, в журбу́ (в ту́гу) вдава́тися, вда́тися. *См.* **Кручи́ниться.**

Прикрыва́ние – прикрива́ння, прику́тування, окрива́ння, оповива́ння; причиня́ння, захиля́ння, прищу́рювання; заступа́ння, заслоня́ння, затуля́ння, захища́ння; прихо́вування; *см.* **Прикрыва́ть.**

Прикрыва́ть, прикры́ть – 1) прикрива́ти, прикри́ти, прику́тувати, прику́тати, окрива́ти, окри́ти, оповива́ти, опови́ти, (*во множ.*) поприкрива́ти, поприку́тувати *и т. д.* що чим. [Ой ви́рву я та листо́чок, та прикри́ю той слідо́чок (Чуб.). Прику́тала свою́ дити́ну (Мил.). Му́хи о́чі виїда́ють, дак я рядно́м коли́ску оповила́ (Борз.)]. **-кры́ть** *глаза рукою* – прикри́ти о́чі руко́ю, доло́нею. [Кайдаши́ха ви́йшла з ха́ти і прикри́ла о́чі доло́нею (Н.-Лев.)]. **-кры́ть** *голову шапкой, платком* – прикри́ти го́лову ша́пкою, ху́сткою, прику́тати, напну́ти го́лову ху́сткою. **-кры́ть** *растения соломой* – прику́тати (поприку́тувати) росли́ни соло́мою; 2) (*притворять*) причиня́ти, причини́ти, захиля́ти, захили́ти, прищу́рювати, прищу́рити що. [Він улі́з у скри́ню, а жі́нка почала́ прищу́рювать віко; по́ти прищу́рювала, по́ки його́ там і закляпну́ло (Переясл.)]. **-кры́ть** *двери, окно* (*двери, окна*) – причини́ти две́рі, вікно́ (попричиня́ти две́рі, ві́кна); 3) заступа́ти, заступи́ти, заслоня́ти, заслони́ти, затуля́ти, затули́ти що; (*служить прикрытием, защитой*) захища́ти *и* хисти́ти, захисти́ти що. *Лес* **-ва́ет** *речку, ее не видать* – ліс заступа́є (заслоня́є, затуля́є) рі́чку, її́ не ви́дно. *Гора* **-ва́ет** *хижину от ветра* – гора́ захища́є (затуля́є) ха́ту від ві́тру. **-кры́ть** *фланг* – захисти́ти фланг. *Флот* **-ва́ет** *гавань* – фло́та захища́є (заступа́є) га́вань; 4) (*скрывать, таить*) кри́ти, прикрива́ти, прикри́ти, покрива́ти, покри́ти, окрива́ти, окри́ти, хова́ти *и* прихо́вувати, прихова́ти що. *Слово дано мне для того, чтобы* **-ва́ть** *мысли, когда их выдают мои глаза* – сло́во ма́ю на те, щоб хова́ти думки́, коли́ зра́джують їх мої́ о́чі (Самійл.). **-ва́ть** *замыслы свои видом простодушия* – окрива́ти свої́ за́міри ви́глядом простоду́шности. **Прикры́тый** – прикри́тий, прику́таний, окри́тий, опови́тий; причи́нений, захи́лений, прищу́рений; засту́плений, засло́нений, зату́лений, захи́щений; прихо́ваний.

Прикрыва́ться, прикры́ться – 1) прикрива́тися, прикри́тися, прику́туватися, прику́татися, окрива́тися, окри́тися, оповива́тися, опови́тися, бу́ти прикри́тим, окри́тим *и т. д.* чим. [Засну́в, прикри́вшись свити́ною (Н.-Лев.)]. **-ва́ться** *щитом* – прикрива́тися, окрива́тися щито́м. **-кры́ться** *платком, рядном и т. п.* – прикри́тися, окри́тися, прику́татися, обіпну́тися *и* обп'ясти́ся, обки́нутися, наки́нутися, напну́тися *и* нап'ясти́ся, (*о множ.*) поприкрива́тися, поокрива́тися *и т. д.* ху́сткою (платко́м), рядно́м (рядни́ною) *и т. п.* [Дощ на дво́рі. Наки́нься яко́юсь рядни́нкою, а так не йди́ (Звин.). В їх на плеча́х бурну́си, що одки́дуються на го́лову понапина́лись ї́ми (Звин.)]; 2) причиня́тися, причини́тися, бу́ти причи́неним, захиля́тися, захили́тися, бу́ти захи́леним *и т. д.*; *см.* **Прикрыва́ть 2**; 3) заступа́тися, заступи́тися, заслоня́тися, заслони́тися, затуля́тися, затули́тися, захища́тися *и* хисти́тися, захисти́тися, бу́ти засту́пленим, засло́неним, зату́леним, захи́щеним чим від ко́го, від чо́го. [На Украї́ні вели́ка була́ нужда́ заступа́тись ким-не́будь від азія́тів, що раз-у-ра́з ні́вечили па́нські оса́ди і господа́рство (Куліш)]. **-кры́ться** *от ветра* – захисти́тися від ві́тру. [Воза́ми захисти́лись од ві́тру (Гр.)]. *Город* **-ва́ется** *крепостью* – мі́сто захища́ється форте́цею. **-ва́ться** *фразами* – прикрива́тися, затуля́тися фра́зами, хова́тися за фра́зи; 4) прикрива́тися, прикри́тися, окрива́тися, окри́тися чим. [І там і тут чужа́ мо́ва запанува́ла серед наро́ду, окри́вшись святи́нею ві́ри і пова́гою зве́рхности (Куліш)].

Прикры́т, *бот.* Aconitum Napellos L. – то́я.

Прикры́тие – 1) прикриття́, окриття́, прику́тання *и т. д., см.* **Прикрыва́ть**; 2) (*защита*) за́хист (-ту), (*заслона*) зату́ла, по́крив (-ву), (*убежище*) криї́вка, схо́ванка, (*от солнца*) холодо́к. [Козаки́, засі́вши по комиша́х і кущах по острова́х, не дали́-б ту́ркам хо́ду стрільбо́ю з то́го за́хисту (Куліш). Ру́ські узграни́ччя… були́ зату́лою ляха́м від Азія́тів (Куліш). Вчини́в ти мо́же яку́ ома́ну, ї́ме́ння бо́же взя́вши собі за по́крив (Л. Укр.). Козаки́ охітні́ш стріля́ли із криї́вки, а не пока́зувалися верх око́пів (Маковей). Ой я в по́лі була́ і ді́ло роби́ла: напина́ла холодо́к, щоб не загорі́ла (Пісня)]; 3) (*охрана, конвой*) за́хист, ва́рта. *Торговые суда в военное время идут под* **-тием** – торгове́льні кораблі́ під час війни́ пла́вають під за́хистом. *Без* **-тия** – без за́хисту.

Прикры́тчик – переде́ржувач; *см.* **Пристанодержа́тель, Укрыва́тель.**

Прикры́ть, *см.* **Прикрыва́ть.**

Прикрю́чивать, прикрю́чить – ковін(ч)ити, сковін(ч)ити, скоцю́брювати, скоцю́брити *и* скоцю́рблювати, скоцю́рбити кого́, скрути́ти, призве́сти́ до скру́ту (*и* до скру́ти) кого́. [А най тобі ма́му ковінить (Липовеч.)]. **Прикрю́ченный** – сковін(ч)ений, скоцю́брений *и*

скоцю́рблений, скру́чений, призве́дений до скру́ту (*и* до скру́ти).
Прику́п, Прику́пка – 1) *см.* **Прикупа́ние**; 2) (*в значении вещи, в карточной игре*) при́куп (-пу), при́купка; 3) (*барыши*) набі́жка.
Прикупа́ние – прикупо́вування, докупо́вування.
Прикупа́ть, прикупи́ть – прикупо́вувати *и* прикупля́ти прикупи́ти, докупо́вувати *и* докупля́ти, докупи́ти чого́ *и* що. [Ще ма́ти горо́д прикупи́ла (Г. Барв.)]. **Прику́пленный** – прику́плений, доку́плений.
Прикупа́ться, прикупи́ться – прикупо́вуватися *и* прикупля́тися, прикупи́тися, докупо́вуватися *и* докупля́тися, докупи́тися, бу́ти прику́пленим, доку́пленим.
Прику́пка, *см.* **Прику́п 1 - 2.**
Прикупно́й – прикупни́й.
Прику́почка – при́купочка.
Прику́ривать, прикури́ть – прику́рювати, прикури́ти, залю́лювати, залю́лити.
Прику́с – 1) *см.* **Прику́ска**; 2) (*зубов*) при́кус (-су).
Прикуси́ть, *см.* **Прику́сывать.**
Прику́ска – 1) прику́шування; 2) (*чем прикусывают*) при́куска, при́кус (-су). *Чай в* **-ку** – чай в при́куску.
Прику́сочка – прику́сочка.
Прику́сывание – прику́шування.
Прику́сывать, прикуси́ть – прику́шувати, прикуси́ти чого́ *и* що. **-си́ть** *язык* – прикуси́ти (укуси́ти) язика́, укуси́тися за язи́к. **Прику́шенный** – прику́шений.
Прику́шивать, прику́шать – 1) заку́шувати, закуси́ти чим *и* чого́. *Пьёт воду*, **-вая** *вареньем* – п'є во́ду, заку́шуючи варе́нням; 2) (*отведать*) коштува́ти, покоштува́ти *и* скоштува́ти чого́. **Прику́шанный** – 1) заку́шений; 2) скошто́ваний.
Прила́бживаться, прилабзи́ться – при[під]лабу́знюватися, при[під]лабу́знитися до ко́го.
Прила́вок, Прила́вочек – 1) при́лавок (-вка), при́лава, прила́виця, рунду́к, (*в питейном заведении*) шинква́с; (*окно, в котор. торгуют мелочами*) ля́да. [Сам засі́в за при́лавок купе́цький (Куліш). Поча́в прибира́ти з прила́виці крам у сере́дину рундука́ (Корол.). А за шинква́сом дрі́ма́ла стара́ жиді́вка (Франко)]; 2) (*скамья у печи*) при́валок (-лка); (*скамья в передней с ящиком под ней*) рунду́к (-ка́).
Прила́вочек, *см.* **Прила́вок.**
Прилага́емость – дода́не (-ного).
Прилага́емый – прикла́дуваний, дода́ваний, до́даний. *Письмо при сем* **-мое** – до́даний до цьо́го лист.
Прилага́тельное *имя, грам.* – прикме́тник (-ка).
Прилага́тельный – прикметнико́вий.
Прилага́ть, приложи́ть – 1) приклада́ти *и* прикла́дувати, прикла́сти *и* приложи́ти, приту́лювати *и* притуля́ти, притули́ти, (*во множ.*) поприклада́ти *и* -кла́дувати, поприло́жувати, поприту́лювати що до чо́го, *см.* **Прикла́дывать 1**. [Оста́нніми часа́ми знов до нас верта́ється стари́й спо́сіб – приклада́ти до літерату́рних з'я́вищ при́нцип ви́ключно естети́чної о́цінки (Єфр.). Це я свою́ вла́сну пога́ну мі́рку приклада́ю до всіх (Крим.)]. **-га́ть** *свои знания к делу, к практике* – знання́ свої́ до ді́ла (до життя́), до пра́ктики приклада́ти. **-жи́ть** *прозвище* – приложи́ти (притули́ти) прі́звище. [Притули́ли до йо́го сю ви́гадку, а воно́ зовсі́м до йо́го й не пасу́є (Гр.)]. **-жи́ть** *руку* – підписа́ти(ся), пі́дпис положи́ти. *Руку* **-жи́л** – руко́ю вла́сною підписа́вся. **-жи́ть** *печать* – приложи́ти, прити́сну́ти печа́тку. *Ума не* **-жу́** – ра́ди собі́ не дам. *Он ни к чему рук не* **-га́ет** – він і за холо́дну во́ду не бере́ться; 2) (*прибавлять*) додава́ти, дода́ти, докла́да́ти, докла́сти *и* доложи́ти, (*присоединять*) долуча́ти, долучи́ти що до чо́го. [Про ко́жну розка́же, ще й свого́ докладе́ (Грінч.)]. **-жи́ть** *документы к прошению* – дода́ти (долучи́ти) докуме́нти до проха́ння. **-ложи́** *ещё рублик* – іще́ карбо́ванчика дода́й, доклади́; *срв.* **Прибавля́ть.**
-га́ть, -жи́ть *к чему старание, труд, руки* – доклада́ти, докла́сти *и* доложи́ти, додава́ти, дода́ти рук, пра́ці до чо́го. [Схоті́лося й собі́ докла́сти рук, попрацюва́ть (Грінч.). До всього тре́ба робі́тникові доложи́ти своїх рук (Єфр.). Дода́й рук, то ви́миєш до ді́ла (Полт.)]. **-га́ть** *силу, усилия* – доклада́ти си́ли, зуси́ллів. **Прило́женный** – 1) прикла́дений, прило́жений, приту́лений; 2) до́даний, докла́дений *и* доло́жений, долу́чений.
Прилага́ться, приложи́ться – 1) приклада́тися *и* прикла́дуватися, прикла́стися *и* приложи́тися, приту́люватися *и* притуля́тися, притули́тися, бу́ти прикла́деним *и* прило́женим, приту́леним до чо́го. [Його́ че́сність з собо́ю не ма́є універса́льної ваги́, бо приклада́ється ті́льки до да́ного ви́падку (Єфр.)]; 2) доклада́тися, докла́стися *и* доложи́тися, додава́тися, дода́тися, долуча́тися, долучи́тися, бу́ти докла́деним, до́даним,

долу́ченим. [Лу́чче шука́йте ца́рства бо́жого, а се все дода́сться вам (Єв.)]. *Срв.* **Прикла́дываться.**

Прила́живание – 1) прила́джування, прилашто́вування, приризто́вування, прила́годжування; припасо́вування, пристосо́вування, примодло́вування, примі́рювання; приправля́ння, примо́щування, примайстро́вування, пристро́ювання; 2) нала́годжування, налашто́вування.

Прила́живать, прила́дить – 1) *что к чему* – (*приспособить*) прила́джувати, прила́дити, прилашто́вувати, прилаштува́ти, *сов.* приладна́ти *и* приладнува́ти, приризто́вувати, приризтува́ти, прила́годжувати, прила́годити, (*пригонять*) припасо́вувати, припасува́ти, пристосо́вувати, пристосува́ти, модлува́ти, примодло́вувати, примодлува́ти що до чо́го, (*примеривать*) примі́рювати, примі́рити що до чо́го, (*приделывать*) приправля́ти, припра́вити, примо́щувати, примости́ти, примайстро́вувати, примайструва́ти, пристро́ювати, пристро́їти, (*о мног.*) поприла́джувати, поприлашто́вувати, поприризто́вувати *и т. д.* [Нау́ку прила́дити до наро́да (Осн. 1861). Петро́ передя́гся й поча́в прилашто́вувати постоли́ (Черкас.). Тре́ба-б було́ приладна́ти при́мостку до ла́ви (Кониськ.). Свої́ орга́ни приризтува́ли до граня́ (Гн. I). Я модлу́ю пере́чку в човні́ (Павлогр.). До́шки так припасо́вують, щоб щіли́н не було́ (Чигир. п.). Нія́к не пристосу́ю до́шки до стовпа́ (Чигир. п.). Тре́ба до двере́й ру́чку припра́вити (Звин.)]; 2) (*приготовить*) ла́годити, нала́годжувати, нала́годити, лаштува́ти, налашто́вувати, налаштува́ти, ладна́ти, наладна́ти що до чо́го. **-ла́дь** *всё к утреннему выезду* – нала́годь (налашту́й, наладна́й) все до вра́нішнього ви́їзду. **Прила́женный** – 1) прила́джений, прилашто́ваний, прила́днаний *и* приладно́ваний, приризто́ваний, прила́годжений *и т. д.*; 2) нала́годжений, налашто́ваний, нала́днаний.

Прила́живаться, прила́диться – 1) (*приспособляться*) прила́джуватися, прила́дитися, бу́ти прила́дженим, прилашто́вуватися, прилаштува́тися, бу́ти прилашто́ваним, приладна́тися *и* приладнува́тися, бу́ти прила́днаним *и* -ладно́ваним, приризто́вуватися, приризтува́тися, бу́ти приризто́ваним, (*пригоняться*) припасо́вуватися, припасува́тися, бу́ти припасо́ваним, пристосо́вуватися, пристосува́тися, бу́ти пристосо́ваним, модлува́тися, примодлува́тися, бу́ти примодло́ваним, примі́ря́тися, примі́ритися, бу́ти примі́реним, приправля́тися, припра́витися, бу́ти припра́вленим, примо́щуватися, примости́тися, бу́ти примо́щеним, пристро́юватися, пристро́їтися, бу́ти пристро́єним, примайстро́вуватися, примайструва́тися, бу́ти примайстро́ваним до чо́го. [Ле́гше-ж такі́ одному́ чолові́кові прила́диться до ці́лої грома́ди (Осн. 1862). В пері́оді всі части́ни приладно́вано до одніє́ї ду́мки, її́ розгорта́ють та поясня́ють (Єфр.). І він поча́в і собі́ примо́щуватись на пісо́чку (Корол.). Так уже́ воно́ примі́ря́ється, як горба́тий до стіни́ (Номис)]; 2) ла́годитися, нала́годжуватися, нала́годитися, бу́ти нала́годженим, лаштува́тися, налашто́вуватися, налаштува́тися, бу́ти налашто́ваним, наладна́тися, бу́ти нала́днаним до чо́го, що роби́ти.

Прила́комить – принади́ти, примани́ти, (*во мн.*) попринаджувати, поприма́нювати кого́.

Прила́комиться – принади́тися, прила́ситися (*во множ.*) попринаджуватися.

Прила́скивать, приласка́ть – приголу́блювати, приголу́бити, милува́ти, примилува́ти, пригорта́ти, пригорну́ти, жа́лувати, пожа́лувати, пе́стити *и* пе́стувати, попе́стити *и* попе́стувати, припе́щувати, припе́стити *и* припе́стувати кого́, (*только животных*) ла́щити, пола́щити, ла́стити, пола́стити, прила́щувати, прила́стити кого́, що. *См. ещё* **Ласка́ть.** [До ко́го я пригорну́ся і хто приголу́бить, коли́ тепе́р нема́ того́, яки́й мене́ лю́бить (Котл.). Не поцілу́ю, до свого́ се́рденька не примилу́ю (Гр.). Пожа́луй кошеня́тко (Борз.). Розповила́, нагодува́ла, попе́стила і ні́би сном, над си́ном си́дя, задріма́ла (Шевч.)]. **Прила́сканный** – приголу́блений, примило́ваний, пригорнений, пожа́луваний, попе́щений, попе́стуваний *и т. д.*

Прила́скиваться, приласка́ться *к кому* – приголу́блюватися, приголу́битися, пригорта́тися, пригорну́тися, припе́щуватися, припе́ститися, ла́щитися, прила́щуватися, прила́щитися до ко́го.

Прила́щивать, -ся, прила́стить, -ся – прила́щувати, -ся, прила́стити, -ся, (*во множ.*) поприла́щувати, -ся.

Прилга́ть, *см.* **Прилыга́ть.**

Прилега́ние – 1) притика́ння до чо́го, межува́ння з чим; 2) приляга́ння, прихиля́ння до чо́го, зляга́ння на що; *см.* **Прилега́ть.**

Прилега́ть, приле́чь – 1) притика́ти(ся) до чо́го, межува́ти, суме́жити з чим; *срв.* **Прилежа́ть 1**. [До світли́ці притика́є скі́лька бі́чних кімна́т (Л. Укр.)]. *Мой дом* (*усадьба*) **-га́ет** *к вашему* (*к вашей*) – мій буди́нок (моя́ сади́ба, мій ґрунт) притика́ється (притика́є)

до ва́шого (до ва́шої), межу́є, суме́жить з ва́шим (з ва́шою). *См. ещё* **Примыка́ть 1**; 2) прилягáти, прилягти́, (*прислоняться*) прихиля́тися, прихили́тися до чо́го, (*налегать*) злягáти, злягти́ на що. [Приліг на во́зі (Г. Барв.). Прихи́литься, хвили́нку задрімá та й знов туди́ (Грінч.)]. **-леглá** *отдохнуть* – спочи́ти прилягла́. **-лёг** *на перила* – зліг на би́льця. **-ля́г** *ухом к земле* – прихили́ся ву́хом до землі́.

Прилега́ющий – 1) *см.* **Прилежа́щий**; 2) (*об одежде*) приле́пистий, обли́плий. [В обли́пломy оді́нню (О. Пчілка)].

Прилежа́ние – 1) *см.* **Прилега́ние 1**; 2) пи́льність, горли́вість, запопа́дливість, прики́дливість (-вости) пильнува́ння. [Я додам ще пи́льність трудолю́бну (Франко)]. *У этого ученика мало* **-ния** – цьому́ у́чневі браку́є запопа́дливости (пи́льности). **-ние** *к учению, к работе* – прики́дливість (горли́вість) до нау́ки, до робо́ти.

Прилежа́ть – 1) притика́ти(ся), приле́жати до чо́го, межува́ти, суме́жити з чим, *см.* **Прилега́ть 1**; 2) (*быть прилежным*) бра́тися (щи́ро) до чо́го, пильнува́ти чого́, упада́ти коло чо́го. **-жа́ть** *наукам* – бра́тися (щи́ро) до нау́к.

Прилежа́щий – приле́глий, приле́жний, прити́чний до чо́го, суме́жний з чим.

Приле́жно – пи́льно, щи́ро, запопа́дливо, упа́дливо, працьови́то, горли́во. [Щи́ро узя́вся до ді́ла (Левч.)].

Приле́жность – пи́льність, щи́рість, запопа́дливість, упа́дливість, працьови́тість, горли́вість (-ости).

Приле́жный – пи́льний, (*усердный*) щи́рий, (*старательный*) запопа́дливий, упа́дливий, горли́вий, прики́дливий, беручки́й, берки́й, беру́чий (до чо́го). [Дя́ка і ша́на робітника́м щи́рим, со́ром недба́лим усі́м (Грінч.). Він прики́дливий до кни́жки (Левч.). Хло́пець у ме́не до нау́ки ду́же беручки́й (Лубен.)].

Прилеза́ть, приле́зть – прила́зити *и* прилізáти, прилі́зти, (*о мн.*) поприла́зити, поприлізáти.

Прилепле́ние – прилі́плення.

Прилепля́ть, прилепи́ть – прилі́плювати *и* приліпля́ти, приліпи́ти, (*во множ.*) поприлі́плювати, поліпи́ти що до чо́го. **Приле́пленный** – прилі́плений.

Прилепля́ться, прилепи́ться – 1) прилі́плюватися *и* приліпля́тися, приліпи́тися, бу́ти прилі́пленим, (*во множ.*) поприлі́плюватися до чо́го; *срв.* **Прилипа́ть.** [Тим оста́вить чолові́к отця́ сво́го і ма́тір сво́ю та й прилі́питься до жони́ своє́ї, і бу́дуть удво́х ті́лом одни́м (Св. Пис.). Давні́ше свічечки́ прилі́пляно на рога́х у волі́в (О. Пчілка)]; 2) (*переносно*: *пристраститься*) прикида́тися, прики́нутися до чо́го, ли́пнути, прили́пнути до чо́го, тули́тися, горну́тися до чо́го. [Говори́в раз піп каза́ння із Письма́ Свято́го: чого́, грі́шнику, так ли́пнеш, – ка́же, – до земно́го (Рудан.). Він усі́єю душе́ю прили́п до це́ркви (Звин.). Ка́зано по святи́х кни́гах, щоб не тули́лася люди́на до світово́го добра́, до бага́тства (Грінч.)].

Прилепно́й – прилі́пни́й, прилі́плений.

Приле́пок – при́ліпок (-пка).

Приле́сок – при́лісок (-ска).

Прилёт – 1) прилі́т (-ле́ту); 2) (*место, куда прилетают*) при́лі́т (-ле́ту *и* -льо́ту).

Прилета́ние – приліта́ння.

Прилета́ть, прилете́ть – приліта́ти *и* прилі́тувати, прилеті́ти, прили́ну́ти (*диал.* прилену́ти), (*во множ.*) поприліта́ти *и* -лі́тувати. [Бу́дуть пташки́ приліта́ти, кали́ноньку ї́сти (Чуб. V). Прилеті́ла зозу́ленька та й сказа́ла «ку́ку» (Пісня). А я це, – ка́же, – прилину́ла, щоб розказа́ть тобі́, що чу́ла (Гліб.). Прили́нь, си́зий о́рле, бо я одино́кий (Шевч.). Ой прийди́ або прилени́ ти соколо́ньком до ме́не (Мет.). Уже́ ластівочки́ поприліта́ли (Харк.)].

Прилётный – прилітни́й.

Приле́чь, *см.* **Прилега́ть.**

Прили́в – 1) *см.* **Прилива́ние** *и* **Прили́тие**; 2) припли́в, при́ли́в (-ву); (*скопленье*) на́пли́в. [Чу́ла в гру́дях припли́в те́плої хви́лі (Коцюб.). В се́рці при́лив ще чуття́ тремти́ть (Франко)]. **-ли́в** *крови к сердцу, к голове* – припли́в кро́ви до се́рця, до голови́. **-ли́в** *силы, энергии, чувства* – припли́в (при́ли́в) си́ли, ене́ргії, чуття́. *Морской* **-ли́в** *и отлив* – морськи́й припли́в (*реже* при́ли́в) і відпли́в. [При берега́х морськи́х вода́ пра́вильно прибува́є і убува́є. Се зве́ться припли́в, і відпли́в (Вахн.). І ві́тер і прили́в не жарт на мо́рі (Куліш)]. **-ли́в** *народа в город* – припли́в (на́пли́в) наро́ду до мі́ста. **-ли́в** *денег в кассу* – на́пли́в гро́шей до скарбни́ці; 3) *литейн.* – при́лив. **-ли́в** *у пушки* – при́лив у гарма́ті.

Прилива́ние – прилива́ння, долива́ння; припли́ва́ння, напли́ва́ння; *см.* **Прилива́ть.**

Прилива́ть, прили́ть – 1) *чего к чему* – прилива́ти, прили́ти, долива́ти, доли́ти, (*во множ.*)

поприливáти, подоливáти чогó до чóго; 2) (*дополнять отливкой*) приливáти, прили́ти, доливáти, доли́ти чогó (напр. шри́фту); 3) припливáти, припливти́ *и* припли́нути, приливáти, прили́ти, (*о крови*) збігáтися, збі́гтися, набігáти, набі́гти до чóго. *Море попеременно* **-вáет** *к берегам и отливает от них* – мóре навпереміну припливáє до берегі́в і відпливáє від них. *Кровь* **-вáет** *к сердцу, к голове* – кров припливáє, збігáється до сéрця, до голови́. [Уся́ кров збігáється йомý до сéрця (Коцюб.)]. *Народ* **-вáет** *на ярмарку отовсюду* – нарóд (нарóду) напливáє, прибувáє на (у) я́рмарок звідусю́ди. **Прили́тый** *и* **прилитóй** – прили́тий *и* прили́ваний, доли́тий *и* доли́ваний.

Приливáться, прили́ться – 1) приливáтися, прили́тися, бýти прили́тим, доливáтися, доли́тися, бýти доли́тим; 2) *см.* **Приливáть 3.**

Прили́вка – приливáння, доливáння; *срв.* **Прили́тие.**

Приливнóй – приливни́й, прили́ваний.

Прили́вок – прили́вок (-вка).

Прили́з, Прили́за (*гладко причёсанный*) – ли́за, зали́за.

Прили́зывание – прили́зування.

Прили́зывать, прилизáть – прили́зувати, прилизáти, (*во множ.*) поприли́зувати що. *Что было в доме, всё* **-зáли** – що булó в хáті, все прибрáли (поїли). **Прили́занный** – прили́заний; (*гладко причёсанный*) прили́заний; ви́лизаний, зали́заний, ли́за.

Прили́зываться, прилизáться – 1) прили́зуватися, прилизáтися; 2) (*гладко причесаться*) прили́зуватися, прилизáтися, вили́зуватися, ви́лизатися, зали́зуватися, зализáтися; (*во множ.*) поприли́зуватися *и т. д.*; 3) *см.* **Подли́зываться 2.**

Прили́ка, *см.* **Ули́ка.**

Прилинéйный – прикордóнний; *см.* **Пограни́чный 1.**

Прилипáла *и* **Прилипáло** – 1) причéпа; 2) *зоол.* (*рыбка* Remora Echeneis) – при́смоктень (-тня).

Прилипáние – прилипáння, приставáння.

Прилипáть, прили́пнуть – 1) прилипáти, ли́пнути, прили́пнути, приставáти, пристáти, прикипáти, прикипі́ти, (*диал.*) припадáти, припáсти, улипáти, ули́пнути, (*во множ.*) поприлипáти, поприставáти *и т. д.* до чóго. [Прохолóла сорóчка мóкра та так і прили́пла до ті́ла (Тесл.). Ганчáр мачáє прáву рýку у вóду, аби́ гли́на не припáла до руки́ (Шух.)]. *Смола* **-пла** *к руке* – смолá пристáла (прили́пла, ули́пла) до руки́. *Снег и грязь* **-пáют** *к колёсам* – сніг і грязь (болóто) ли́пнуть до колі́с. **-пáть, -нуть** *к кому* (*не давать покоя*) – чіпля́тися, причепи́тися, ли́пнути, прили́пнути до кóго. [Пусти́ до сéбе зли́дні на три дні, вони́ до тéбе на віки прили́пнуть (Конис.)]. **-ли́п** *что банный лист* – причепи́вся (учепи́вся) як реп'я́х, пристáв (прили́п) як шéвська смолá до чóбота; 2) (*о болезнях*) приставáти, пристáти до кóго, перехóдити, перейти́ на кóго, чіпля́тися, *сов.* причепи́тися до кóго, вчепи́тися когó, начепи́тися на кóго.

Прилипáющий – той, що прилипáє, пристає; прили́па (*общ. р.*).

Прили́плый – прили́плий.

Прили́пнуть, *см.* **Прилипáть.**

Прили́пчивость – причі́пливість, зарáзливість (-вости). **-вость** *заразительных болезней* – причі́пливість зарáзливих недýг, х(в)орóб.

Прили́пчивый – причі́пливий, чіпки́й, липки́й, зарáзливий. **-вая** *болезнь* – причі́плива, чіпкá, липкá, зарáзлива х(в)орóба, пóшесть.

Прили́стник, *бот.* – при́листок (-стка).

Прили́тие – прилиття́, долиття́.

Прили́ть, *см.* **Приливáть.**

Приличáть, приличи́ть, *см.* **Изобличáть, Уличáть.**

Приличéние, *см.* **Изобличéние.**

Прили́чествовать – ли́чити (*реже* лицювáти), подóбати, годи́тися, випадáти, упадáти, припадáти, нале́жати(ся), пристáти; пристóяти, бýти пристóйним, подóбним комý. *Как* **-вует** – як ли́чить, як подóба, як годи́ться, як випадá(є), як упадá(є), як припадáє, як нале́жить(ся), як пристáло. *Не* **-вует** – не ли́чить, не подóба, не годи́ться, не випадáє *и т. д.* [Підпережи́сь, як ли́чить у похóді (Куліш). Не подóба козакóві в хýсточці ходи́ти, ті́льки слáви козáцької – сідéльце накри́ти (Пісня). Покі́рно встав я зáраз, як годи́ться, і пáнові томý пішóв назýстріч (Грінч.). Я́кось то не випадáє вихваля́ти своїх (Л. Укр.). Не впадáє москáля дя́дьком звáти (Номис). Я хóчу Мáрцію, прийня́ти гі́дно, як то нале́жить стáнові її і рóдові (Л. Укр.). Насамперéд, як пристáло поря́дному подорóжньому, подáвсь він до коршми́ (Коцюб.)]. *Срв.* **Подобáет.**

Прили́чие – звичáй, звичáйність, пристóйність, ґрéчність (-ности) призвоїтість (-тости),

прили́ка. [Своі́х ді́ток догляда́ла, звича́ю навча́ла (Шевч.). Яка́ бо ти неввíчлива, прили́ки нема́ в те́бе: пан стари́й стої́ть, а ти, молоде́нька, і не підведе́шся (Кониськ.)]. *Соблюдать* **-чия** – доде́ржувати(ся) звича́ю, звича́йности, ма́ти звича́й. *Знать правила* **-чия** – зна́ти звича́й. **-чие** *требует чтобы* – звича́йність вимага́є, вели́ть щоб… *Как* **-чие** *требует, см. Как* **прили́чествует** (**Прили́чествовать**). *Смеяться над* **-чиями***, нарушать* **-чия** – зневажа́ти звича́й. *Для* **-чия**, *из* **-чия** – для годи́ться, ра́ди годи́ться, для звича́ю, для призвоі́тости, для прили́ки. [Лю́ди гомоні́ли ті́льки для «прили́ки», щоб не мовча́ти (Кониськ.)]. *Делать что для* **-чия** – роби́ти що для годи́ться.

Прили́чить, *см.* **Прили́чествовать.**

Приличи́ть, *см.* **Прилича́ть.**

Прили́чно – (*пристойно*) присто́йно, звича́йно, ґре́чно, як слід; (*приличествует*) ли́чить, годи́ться, го́же, подо́ба. [Одяга́всь присто́йно, був з се́бе непога́ний і подоба́вся жінка́м (Грінч.). Па́не ге́тьмане, старо́го пса не присто́йно міша́ти в на́шу компа́нію (Куліш). Не подо́ба ді́вці до козака́ та й вихо́дити (Чуб. V). Прибра́лися та́к, як го́же для пра́зника (Осн. 1862). Так не годи́ться говори́ти (Н.-Лев.)]. *Он не умеет* **-но** *держать себя в обществе* – він не вміє присто́йно (ґре́чно, звича́йно, як слід) на лю́дях пово́дитися. **-но** *одетый* – присто́йно (як слід) вдя́гнений. *Не* **-но** *вам говорить это* – не ли́чить (не годи́ться, не го́же, не приста́ло, не подо́ба) вам таке́ говори́ти. *Срв.* **Прили́чествовать, Подоба́ет.**

Прили́чность, *см.* **Прили́чие.**

Прили́чный – 1) (*пристойный*) звича́йний, присто́йний, го́жий, (*вежливый*) ґре́чний. *Сделаться более* **-ным** – позвичайні́шати. **-ный** *костюм* – присто́йне вбра́ння. **-ный** *вид* – присто́йний, поря́дний ви́гляд. **-ный** *молодой человек* – присто́йний, ґре́чний юна́к; 2) (*соответственный, приличествующей кому чему*) присто́йний кому́, чому́ *и* для ко́го, для чо́го, нале́жний, слу́шний для ко́го, для чо́го. [Нема́, кажу́, па́ри мені́ присто́йної (Г. Барв.). До плу́га тре́ба слу́шного пого́нича, щоб прово́рний був (Борз.)]. *Девушке* **-на** *скромность* – ді́вчині присто́йна соромли́вість. **-ная** *пенсия* – чима́ла, значна́ пе́нсія. **-ный** *подарок* – значни́й подару́нок. **-ное** *вознаграждение* – відповідна, нале́жна, (*значительное*) значна́ винагоро́да.

Приловча́ть, приловчи́ть – привча́ти, привчи́ти, нало́млювати, наломи́ти, вихторя́ти, ви́хторити кого́, що.

Приловча́ться, приловчи́ться – нало́млюватися, наломи́тися, вихторя́тися, ви́хторитися, набива́ти, наби́ти ру́ку, (*приладиться*) приміря́тися, примі́ритися (що роби́ти). *Срв.* **Наловчи́ться.**

Приложе́ние – 1) (*действие*) прикла́дення *и* прило́ження, приту́лення, (*применение*) застосува́ння; (*прибавление*) докла́дення, дода́ння, долу́чення. **-ние** *науки к ремёслам* – прикла́дення, застосува́ння нау́ки до реме́ств. *Точка* **-ния** *силы, физ.* – то́чка прило́ження си́ли. **-ние** *печати* – прикла́дення *и* прило́ження, прити́снення печа́тки. *С* **-нием** *копии, документов* – з дода́нням (з долу́ченням) ко́пії, докуме́нтів, додаючи́ (долуча́ючи) ко́пію докуме́нти; 2) (*что приложено*) дода́ток (-тка), прило́га (-ги). **-ние** *к книге* – дода́ток до кни́ги. *Бесплатное* **-ние** – безпла́тний дода́ток; 3) *грам.* – при́кладка. **Прило́женный, Приложи́ть, -ся,** *см.* **Прикла́дывать, -ся, Прилага́ть, -ся.**

Прилу́ка – прина́да; *см.* **Прима́нка.**

Прилу́ки (*город*) – Прилу́ка. [Сла́вен го́род Бі́ла Це́рква, славні́ша Прилу́ка (Грінч. III)].

Прилуча́ть, прилучи́ть – прина́джувати, прина́дити кого́, що; *срв.* **Прима́нивать. Прилу́ченный** – прина́джений.

Прилуча́ться, прилучи́ться – 1) прина́джуватися, бу́ти прина́дженим; 2) (*приключиться*) трапля́тися, тра́питися, ста́тися.

Прилуче́ние – 1) прина́джування, *оконч.* прина́дження; 2) *см.* **Приключе́ние.**

Прилу́чка, *см.* **Прилуче́ние 1.**

Прилыга́ть, прилга́ть – прибрі́хувати, прибреха́ти що.

Прильну́ть – припа́сти, пригорну́тися, притули́тися, прити́снутися, прили́пнути, приляґти́ до ко́го, до чо́го, (*во множ.*) поприпада́ти, попригорта́тися *и т. д.* [Охопи́ла рученя́тами, припа́ла, прип'яла́ся ву́стоньками (Васильч.). Запоро́жець обня́в ді́вчину, а вона́ пригорну́лась до йо́го і мовча́ла (Загір.). И́ншого я́кось не прийма́ се́рце, відверта́ється від ньо́го, а до и́ншого так зра́зу приля́же, як до рі́дної ма́ми (М. Вовч.). Поприпада́ли до землі́ і лежа́ли мо́вчки, нерухо́мо (Грінч.)].

Прилюлю́кивать (*младенца*) – прилю́лювати (дити́ну); *срв.* **Прибаю́кивать.**

Приля́пывать, приля́пать – приля́пувати, приля́пати, (*во множ.*) поприля́пувати що чим, що до чо́го. **Приля́панный** – приля́паний.

При́ма, *муз.* – 1) при́ма, пе́рвина, пе́рший го́лос. *Играть, петь* **-мой** – первува́ти, гра́ти,

співа́ти пе́ршого; 2) при́ма, пе́рша скри́пка; 3) при́ма, струна́ la.

Примадо́нна – примадо́нна.

Прима́зка – 1) прима́зування, *оконч.* прима́зання; 2) (*что примазано*) при́мазка; 3) (*в игре*) при́мазка.

Прима́зывание, прима́занье – прима́зування, *оконч.* прима́зання.

Прима́зывать, прима́зать – (*мазью, замазкой, глиной*) прима́зувати, прима́зати, (*во множ.*) поприма́зувати що чим (ма́ззю, за́мазкою, гли́ною); (*мазью, маслом, помадой*) прима́щувати, примасти́ти, (*во множ.*) поприма́щувати що чим (ма́ззю, ма́слом, пома́дою). *Срв.* **Нама́зывать. -зать** *пять рублей* – прима́зати п'ять карбо́ванців. **Прима́занный** – прима́заний, прима́щений.

Прима́зываться, прима́заться – 1) прима́зуватись, прима́затися, прима́щуватися, примасти́тися, (*во множ.*) поприма́зуватися, поприма́щуватися чим, бу́ти прима́заним, прима́щеним чим. *Срв.* **Нама́зываться, Подма́зываться**; 2) (*к кому*) прима́зуватися, прима́затися, присаха́тися, причепи́тися до ко́го; *срв.* **Приста́ть, Привяза́ться**; 3) (*волочиться*) прилабу́знюватися, прилабу́знитися до ко́го; 4) (*в игре*) прима́зуватися, прима́затися.

Прима́лывать, примоло́ть – приме́лювати, примоло́ти чого́ до чо́го. **Примо́лотый** – примо́лотий *и* приме́лений.

Прима́лываться, примоло́ться – приме́люватися, примоло́тися, бу́ти примо́лотим, приме́леним до чо́го; (*о жернове*: *притупеть*) примоло́тися, прите́ртися.

Прима́нивание – прима́нювання, прива́блювання, прина́джування; *срв.* **Прима́нивать.**

Прима́нивать, примани́ть – 1) (*знаками, кивая*) прима́нювати, примани́ти, (*во множ.*) поприма́нювати кого́. [Прийшо́в під манасти́рську бра́му – вигляда́ю, виклика́ю – примани́в до се́бе худе́нького, бліде́нького старе́нького слу́жку (М. Вовч.)]; 2) (*привлекать*) прима́нювати, примани́ти, прива́блювати, прива́бити, (*во мн.*) поприма́нювати, поприва́блювати кого́, що куди́. [По́ки булú в йо́го (кня́зя) скарби́, скарба́ми до се́бе люде́й прима́нював (Куліш). Там солове́йко гніздо́ вив, собі га́лочку примани́в (Чуб.). За́пах молока́ прива́бив і вужа́ з його́ кута́ (Франко)]; 3) (*манить обещаниями*; *о животных: приваживать*) прима́нювати, примани́ти, прина́джувати, прина́дити, (*гал.*) лу́дити, залу́дити, (*обыкновенно с отрицанием*) дома́нювати, домани́ти, (*во множ.*) поприма́нювати, поприна́джувати *и т. д.* [Чи я-ж тобі не каза́ла, не нака́зувала, щоб ти хло́пців не води́ла, не прина́джувала (Пісня). Ні́як теля́ти, до рук не дома́ниш (Черк. п.). Прина́джує мої́х голубі́в (Гр.). Залу́див як ку́рку до зерна́ (Франко. Пр.). З усього́ ху́тора соба́к сюди́ поприма́нював (Харк.). На́що ти мої́х голубі́в до се́бе поприна́джував (Богодух.)]. **Прима́ненный** – прима́нений, прива́блений, прина́джений, залу́джений. **-ться** – прима́нюватися, бу́ти прима́неним, прива́блюватися, бу́ти прива́бленим, прина́джуватися, бу́ти прина́дженим *и т. д.*

Прима́нка – 1) *см.* **Прима́нивание**; 2) прима́на, прина́да, прива́ба, за́манка, ма́нево. [До чо́го хотя́ пове́рнеш його́ прима́ною (Куліш). Хто-ж його́ уде́ржиться, щоб на таку́ прина́ду не піти́ (Тобіл.). Городя́нські за́манки (Куліш)]; 3) (*привада, прикормка*) прина́да (*ум.* прина́донька), зана́да, пона́да, прива́да, пова́да, ва́ба. [Дід ізроби́в сільце́, наси́пав прина́ди, поста́вив те сільце́ (Рудч.). Го́луб, ма́ти, го́луб, ма́ти, го́луб прилітá́є. – Дава́й, до́ню, прина́доньку – неха́й привика́є (Пісня). Ки́нули вовка́м зана́ду (Яворн.). Ді́вчина люби́ла, се́рденько яви́ла і прива́ду да́ла та й зачарува́ла (Пісня)]. *Легко идущий на* **-ку** – вабки́й.

Прима́нный, Прима́ночный – прима́нний, ва́бни́й; прива́бний, прина́дний. **-ная** *дудка* – ва́бик, ва́бка, ваби́ло, сю́ркало. **-ная** *птица* – ва́бе́ць (-бця́). [Го́луб-ваба́ць усі́х чужи́х голубі́в переме́нює (Гр.)].

Прима́нчиво – прива́бливо, прина́дливо.

Прима́нчивость – прива́бливість, прина́дливість (-вости). *Срв.* **Зама́нчивость, Привлека́тельность.**

Прима́нчивый – прива́бливий, прина́дливий, (*привлекательный*) прива́бний, прина́дний, манови́тий.

Прима́нщик, -щица – прима́нник, -ниця, прива́бник, -ниця, прина́дник, -ниця, ваба́ць (-бця́).

При́мас – при́мас (-са).

Прима́сливать, прима́слить – 1) прима́слювати, прима́слити, прима́щувати, примасти́ти, (*смальцем*) присмальцьо́вувати, присмальцюва́ти, (*во множ.*) поприма́слювати, поприма́щувати, поприсмальцьо́вувати що чим; 2) (*улещать кого*) піддо́брювати, піддо́брити, заго́джувати, загоди́ти кого́. [З його вже хло́пець літній: парубкі́в загоди́в

(Звиног.)]. **Прима́сленный** – прима́слений, прима́щений, присмальцьо́ваний.
Прима́сливаться, прима́слиться – 1) прима́слюватися, бу́ти прима́сленим, прима́щуватися, бу́ти прима́щеним, присмальцьо́вуватися, бу́ти присмальцьо́ваним; 2) прима́зуватися, прима́затися, прила́щуватися, прила́щитися до ко́го; *срв.* **Прима́зываться** 2.
При́масский – примасі́вський.
Примастери́ть – примайструва́ти, прироби́ти що до чо́го.
Прима́т – прима́т (-ту), пе́ршенство́. [Прима́т краси́].
Прима́ты, *зоол.* – прима́ти (-тів).
Прима́тывать, примота́ть – 1) примо́тувати, примота́ти, (*во множ.*) попримо́тувати що до чо́го; 2) (*все нитки*) помота́ти, позмо́тувати (всі нитки́); 3) (*кого к чему*) приплу́тувати, приплу́тати кого́ до чо́го. **Примо́танный** – примо́таний.
Прима́чивание – примо́чування.
Прима́чивать, примочи́ть – примо́чувати, примочи́ти, (*во множ.*) попримо́чувати що. *Дождь землю* **-чи́л** – дощ зе́млю примочи́в, приросив. **Примо́ченный** – примо́чений. **-ться** – примо́чуватися, бу́ти примо́ченим.
Прима́щивание – 1) примо́щування; 2) прибруко́вування; 3) примо́щування, умо́щування, гнізді́ння.
Прима́щивать, примости́ть – 1) примо́щувати, примости́ти, (*во множ.*) попримо́щувати що до чо́го. **-ва́ть** *леса* – пририштóвувати, пририштува́ти, ста́вити, поста́вити риштóвання, при́мостки; 2) (*мостовой*) прибруко́вувати, прибрукува́ти, (*во множ.*) поприбруко́вувати (бру́ку). **Примо́щенный** – 1) примо́щений; пририштóваний; 2) прибруко́ваний.
Прима́щиваться, примости́ться – 1) *страд.* – примо́щуватися, бу́ти примо́щеним, (*о лесах при стройке*) пририштóвуватися, бу́ти пририштóваним; (*о мостовой*) прибруко́вуватися, бу́ти прабруко́ваним; 2) *к кому, к чему* – мости́тися *и* примо́щуватися, примости́тися, гнізди́тися, пригнізди́тися, умо́щуватися, умости́тися, (*во множ.*) попримо́щуватися, попригні́жджуватися, повмо́щуватися до ко́го, до чо́го, де. [Мо́статься, як то їй сі́сти (Свидн.). Пі́сля ча́ю стара́ ма́тушка примо́щувалася під гру́бою (Коцюб.). Чого́ ви тут гні́здитесь? (Хорол.)].
Примежёвывать, -жева́ть – примежо́вувати, примежува́ти, прирі́зувати *и* прирі́за́ти, прирі́зати, (*во множ.*) попримежо́вувати, поприрі́зувати *и* -за́ти що *и* чого́ до чо́го. [В ко́го ті́льки була́ си́ла та во́ля, той примежо́вував коза́цьке за́ймище до свого́ па́нського (Куліш)]. **Примежо́ванный** – примежо́ваний, прирі́заний. **-ться** – примежо́вуватися, примежува́тися, бу́ти примежо́ваним, прирі́зуватися *и* -за́тися, бу́ти прирі́заним до ко́го, до чо́го.
Примелька́ться – приті́ертися для оче́й, надоку́чити оча́м. **Примелька́вшийся** – що надоку́чив, докучни́й, уте́ртий. *Срв.* **Пригляде́ться 3.**
Примене́ние – 1) приклада́ння, прило́ження чого́ до ко́го, до чо́го. [Спро́ба конкретиза́ції зага́льних при́нципів, приклада́ння їх до місце́вого ґру́нту (Єфр.)]. **-ние** *закона* – приклада́ння зако́ну до ко́го, до чо́го. *В* **-нии** *чего к кому* – приклада́ючи що до ко́го; 2) (*употребление*) ужива́ння, ужиткува́ння, *оконч.* ужиття́ чого́; *см.* **Употребле́ние.** [Ужива́ння еле́ктрики в селя́нському господа́рстві. Селя́ни знайшли́ спо́сіб його́ ужиткува́ння (Франко)]. **-ние** *вооружённой силы* – вжива́ння, вжиття́ збро́йної си́ли. **-ние** *физических способов лечения* – вжива́ння фізи́чних ме́тодів лікува́ння. *Иметь* **-ние** – приклада́тися до ко́го, до чо́го, ужива́тися до чо́го; *см.* **Применя́ться 1** *и* **2**; 3) при[за]стосо́вування, *оконч.* при[за]стосува́ння чого́ до чо́го, (*приноравливание*) пристосо́вування, припасо́вування, принату́рювання, *оконч.* пристосува́ння, припасува́ння, принату́рення до ко́го, до чо́го; *срв.* **Приспособле́ние, Приноро́вливание. -ние** *к обстоятельствам* – пристосо́вування, пристосува́ння до обста́вин; 4) (*сравнивание*) прирі́внювання, прирівня́ння кого́, чого́ до ко́го, до чо́го.
Примени́мость *к чему* – прикла́дність (-ности) чого́ до чо́го; (*пригодность*) здатність, прида́тність до чо́го.
Примени́мый – прикла́дни́й до ко́го, до чо́го; ужи́тний до чо́го; при[за]стосо́вний до чо́го, (*пригодный*) прида́тний, зда́тний до чо́го. [Вся́кий спо́сіб тут прида́тний (Франко)].
Примени́тельно *к кому, чему* – пристосо́вуючись, стосо́вно до ко́го, до чо́го, (*соответственно*) відпові́дно до чо́го, (*согласно*) згі́дно з чим, (*сравнительно*) проти ко́го, проти чо́го. [Пристосо́вуючись до обста́вин. Проти те́бе (як рівня́ти до те́бе) я ще не стари́й. Чо́біт ши́ється проти ноги́ (Звин.)].
Примени́тельность, *см.* **Применя́емость, Примени́мость.**
Примени́тельный – 1) (*применённый*) прикла́дений, ужи́тий, при[за]стосо́ваний до чо́го;

2) *см.* **Примени́мый**; 3) (*примерный*) при́близний.
Примени́ть, -ся, *см.* **Применя́ть, -ся.**
Применя́емость *чего к чему* – прикла́даність чого́ до чо́го, ужи́ваність чого́, пристосо́вуваність (-ности) до чо́го.
Применя́емый – прикла́даний, ужи́ваний, пристосо́вуваний до чо́го, де; прирі́внюваний, примі́нюваний до ко́го, до чо́го. [Ме́тод, прикла́даний (ужи́ваний) до студіюва́ння фолькло́ру. Ме́тоди, вжи́вані в суча́сній шко́лі. Лі́ки, вжи́вані до лікува́ння сухі́т. Помарні́ла краса́, колі́сь примі́нювана до вра́нішньої зорі́ (М. Грін.)].
Применя́ть, примени́ть – 1) *что к чему* (*прикладывать*) – приклада́ти, прикла́сти, приложи́ти що до чо́го. [Ви́водів з сво́го чита́ння до вла́сного життя́ не приклада́ла (Грінч.). Що де почу́є, то все до се́бе й прикладе́. Верта́ється стари́й спо́сіб – приклада́ти до літерату́рних з'я́вищ при́нцип ви́ключно естети́чної о́цінки (Єфр.)]. **-ни́ть** *закон, статью закона* – прикла́сти, застосува́ти зако́н, статтю́ зако́на до ко́го, до чо́го; 2) (*употреблять*) ужива́ти, ужи́ти, зажива́ти, зажи́ти чого́ до чо́го. [Ужива́ти нови́х ме́тодів. Хи́трощів зажи́ти тре́ба (Грінч.)]. *Придётся* **-ни́ть** *иные способы* – доведе́ться ужи́ти і́нших за́ходів; 3) (*приспособлять*) при[за]стосо́вувати, при[за]стосува́ти кого́, що до чо́го; 4) *что к чему* (*сравнивать*) – прирі́внювати, прирівня́ти, примі́нювати, приміни́ти кого́, що до ко́го, до чо́го. [Прирівня́в свою́ халу́пу та до па́лацу. Така́ га́рна ді́вчина, що вже не зна́ю, до чо́го й приміни́ти]. **Применённый** – прикла́дений, прило́жений; ужи́тий; при[за]стосо́ваний до чо́го; прирі́вняний, примі́нений до ко́го, до чо́го. [Ідеї Шевче́нкові, прикла́дені до пра́ктики (Грінч.). Ужи́ті спо́соби].
Применя́ться, быть применёну – 1) приклада́тися, бу́ти при́кладеним до ко́го, до чо́го; 2) (*употребляться*) ужива́тися, бу́ти ужи́тим до чо́го. [Цього́ спо́собу було́ вжи́то ті́льки дві́чі]; 3) (*быть приспособляемому*) при[за]стосо́вуватися, бу́ти при[за]стосо́ваним до чо́го. [Електри́чну ене́ргію пристосо́вано до лікува́ння]; 4) прирі́внюватися, бу́ти прирі́вненим до ко́го, до чо́го; 5) **-ня́ться, примени́ться** *к кому, к чему* (*приноравливаться, приспособляться*) – пристосо́вуватися, пристосува́тися, припасо́вуватися, припасува́тися, принату́рюватися, принату́ритися до ко́го, до чо́го, приклада́тися, прикла́стися до ко́го, приладно́вуватися, приладнува́тися, приломи́тися до чо́го; *срв.* **Принора́вливаться 2, Приспоса́бливаться.** [Тре́ба вмі́ти пристосо́вуватися до діте́й (Київщ.). Ось два хара́ктери випробо́вують оди́н о́дного, припасо́вуються вда́чі (Ніков.). Капіталі́зм раз-у-раз принату́рюється до обста́вин (Єфр.). Тепе́р вона́ вже хоч зне́хотя, а принату́рюється до ста́ршої сестри́ (Мова). Приладно́вуватися до місце́вих обста́вин (Грінч.). Це й нам тре́ба до вас приклада́тися (Ніж. п.)]. **-ня́ться** *к чьему-л. характеру* – пристосо́вуватися (припасо́вуватися) до чиє́їсь вда́чі; 6) **-няться, -ниться** *к цене* – прицí́нюватися, прицінú́тися; *см.* **Прице́ниваться.**
I. Приме́р – 1) (*действ.*) приміря́ння, примі́рення; 2) (*прибавленное при мерянии*) домі́рок (-рка); 3) (*излишек*) переміі́р (-ру).
II. Приме́р – 1) (*образец для подражания, следования*) при́клад (-ду), зразо́к (-зка́), взіре́ць (-рця́), взір (*р.* взо́ру); *см.* **Образе́ц**; (*повод, плохой* **-ме́р**) при́звід (-воду). [Будь ти нам духо́вним ба́тьком, будь нам при́кладом висо́ким (Франко). Сере́дні віки́ даю́ть зразки́ вже свідо́мого набли́жування до наро́дньої стихі́ї (Єфр.). Вони́-б (ді́ти) не шко́дили, а ти при́звід дає́ш. Ста́рший брат – зло́дій, а за його́ при́зводом краде́ вже й моло́дший (Звин.)]. *Давать, подавать* **-ме́р** *кому* – дава́ти при́клад, зразо́к, взіре́ць кому́. *Показывать хороший* **-ме́р** *кому* – пока́зувати (дава́ти) до́брий при́клад, пока́зувати до́бру доро́гу кому́. *Брать кого-л., что-л. в* **-ме́р** – бра́ти кого́сь, щось за при́клад (за зразо́к, за взіре́ць). *Брать с кого, с чего* **-ме́р** – бра́ти з ко́го, з чо́го при́клад, зразо́к. *Приводить, ставить в* **-ме́р** *кого* – наво́дити як при́клад, за зразо́к кого́, за взіре́ць станови́ти кого́, що. *Ставить себе в* **-ме́р** *кого* – ма́ти собі за при́клад (за взір, за зразо́к) кого́. *Делать по чьему* **-ру**, *следовать чьему* **-ру** – іти за чиї́м при́кладом; роби́ти чиї́м ро́бом, іти́ у чий слід, іти́ за ким, у слід кому́ вступа́ти. *По* **-ме́ру** *кого* – за при́кладом, за зразко́м кого́, чиї́м. *По* **-ме́ру** *старших* – за при́кладом ста́рших *или* при́кладом ста́рших. *По* **-ме́ру** (*образцу*) *чего* – на зразо́к, на взір чого́ *или* зразко́м, взо́ром яки́м. *Сила* **-ра** – вага́ при́кладу, зразка́; 2) (*образчик для сравнения, пояснения*) при́клад (-ду), зразо́к (-зка́). [Ко́жне пра́вило поя́снюється при́кладом. При́клади – не зако́н]. *На* **-мер** – напри́клад. *Этому был* **-ме́р** – таки́й при́клад (таки́й ви́падок) був. *Этому не было* **-ра** – тако́го при́кладу не бу́ло. *Не в* **-мер** (*невпример*) – 1) не для при́кладу; 2) (*без всякого сравнения*) незрівня́но, без (вся́кого) порівня́ння, не в замі́ру. *Не в* **-ме́р** *другим* – не так, як і́нші. *Награда не в* **-ме́р** *другим* – нагоро́да, як ви́няток.
Примере́щиться – приви́дітися, уба́читися, прида́тися; (*во сне*) приверзти́ся,

приу́здритися; *см.* **Приви́деться, Причу́диться.** [Чого́ у сні не приверзе́ться (Шевч.). Мені́ ча́сто так: оце́ приу́здриться, да й проки́нуся (Борзен.)].

Примерза́ние – примерза́ння.

Примерза́ть, примё́рзнуть – 1) *к чему* – примерза́ти, приме́рзнути, прикипа́ти, прикипі́ти до чо́го, (*о мн.*) попримерза́ти, поприкипа́ти. [Приме́рзла кла́дка до кри́ги. Бу́дуть твої́ бі́лі но́ги до моро́зу прикипа́ти (Пісня)]; 2) примерза́ти, приме́рз(ну)ти, (*о мн.*) попримерза́ти (тро́хи); (*вымерзать*) вимерза́ти, ви́мерз(ну)ти, (*о мн.*) повимерза́ти. [Барабо́ля (карто́пля) таки́ приме́рзла тро́хи (Проск. п.)]. **Примё́рзший** – 1) *к чему* – приме́рзлий, прикипі́лий до чо́го; 2) (*мёрзлый немного*) мерзлува́тий, приме́рзлий; ви́мерзлий.

Приме́ривание, приме́рка – примі́рювання, примі́ря́ння, мі́ряння, прикида́ння; прибува́ння; прирі́зування. *Иду к портнихе на* **-ку** *платья* – іду́ до шва́чки (до кравчи́ні) мі́ряти су́кню. *Костюм готов к* **-ке** – костю́м гото́вий до примі́рювання (щоб при[по]мі́ряти).

Приме́ривать *и* **Примеря́ть, приме́рять** *и* **Приме́рить** – 1) *что, что к чему* – примі́рювати *и* приміря́ти, при[по]мі́ряти що, що до чо́го, (*только одежду*) прикида́ти, прики́нути; (*только обувь*) прибува́ти, прибу́ти що. [Приміря́ла сорочечки́, шо́вком повимере́жувані (Квітка). Бу́дем приміря́ти череви́чки до ні́жок (Рудч.). Чи ти прибува́ла череви́ки? Не малі́? (Кост. п.)]; 2) (*прибавить меряя*) примі́рювати *и* приміря́ти, примі́ряти, (*о земле*) прирі́зувати, прирі́зати що, чого́ до чо́го. **Приме́ренный** – 1) примі́ряний, прики́нутий; прибу́тий; 2) примі́ряний, прирі́заний. **-ться** – 1) примі́рюватися *и* приміря́тися, бу́ти примі́ряним; прирі́зуватися, бу́ти прирі́заним; 2) *к чему* – пристосо́вуватися до чо́го, рахува́тися з чим, з[у]важа́ти на що; *см.* **Сообража́ться** (*с чем*), **Принора́вливаться** *к чему*; 3) *на кого* – заміря́тися, замі́ритися, наміря́тися, наміря́тися на ко́го (що роби́ти) (*см.* **Наме́риваться**), (*из ружья*) націля́тися, наці́литися в (на) ко́го.

Приме́рка, *см.* **Приме́ривание.**

Приме́рно – 1) (*например*) напри́клад, при́міром, примі́рно. [Зро́бимо напри́клад (при́міром) так. Мо́жна, примі́рно, саму́ Мела́шку замкну́ти в ха́ті, по́тім у вікно́ вимага́ти ви́купу (Васильч.)]. *Говоря* **-но** – ка́жучи при́міром; 2) (*образцово*) зразко́во, взірце́во, при́кладно. [Хло́пець пово́диться зразко́во]; 3) при́близно. [Бу́де там при́близно десяти́н із со́тню].

Приме́рность – зразко́вість, взірце́вість (-вости). [Зразко́вість його́ життя́].

Приме́рный – 1) (*образцовый*) зразко́вий, взірце́вий. [Зразко́ва че́сність]. **-ное** *поведение* – зразко́ве пово́діння. **-ный** *экземпляр* – взірце́вий примі́рник; 2) (*приблизительный*) приблі́зний, прикидни́й. [Прикидни́й план]. **-ная** *смета, счёт* – при́близний, прикидни́й кошто́рис, раху́нок; 3) (*прибавленный*) примі́ряний, (*о земле ещё*) прирі́заний. [Прирі́зана десяти́на].

Приме́рщик, -щица – приміря́льник, -ниця.

Примеря́ть, *см.* **Приме́ривать.**

Приме́с – 1) (*дейст.*) примі́шування, домі́шування чого́ до чо́го, в що; 2) *см.* **При́месь.**

Примеси́ть, *см.* **Приме́шивать 1.**

При́месь – до́мішка, при́мішка. [До́мішка цига́нської кро́ви. До́мішки до вин. Не чи́ста пшени́ця – вся́кої до́мішки (при́мішки) бага́то]. **-месь** *отрубей или муки к соломе для корма скота* – о́бмішка.

Приме́та – прикме́та, примі́та, призна́ка, позна́ка, при́значка, знак (-ку́), (*пометка*) за́значка; (*отличит. признак*) прикме́та, озна́ка, відзна́ка; *срв.* **При́знак.** [Доро́гу пізна́в він по вся́ких прикме́тах (М. Лев.). Зоря́ я́сна, я́сная примі́та (Рудан.). Ме́ншому бра́ту примі́ту покида́є (Дума). Я свої́ гро́ші впізна́ю, на них за́значку я зроби́в]. *Делать, сделать* **-ту** *на чём* – роби́ти, зроби́ти прикме́ту, примі́ту *и т. д.* на чо́му, позначи́ти що, кла́сти карб на чо́му. **-ту**, *на* -ту *оставлять* – лиша́ти, залиша́ти, дава́ти, да́ти на призна́ку кому́ що. *Делать, сделать* **-ту** *на камыше, на дереве и т. п.* – клячи́ти, поклячи́ти що (очере́т, де́рево). [Оце́ поклячи́ли усі́ дерева́, – тепе́р уже́ не бу́де краді́жки (Мирг. п.)]. **-ты** (*в паспорте*) – прикме́ти, озна́ки, відзна́ки (в па́шпорті). *Описание* **-мéт** – о́пис прикме́т, озна́к. *На* **-те** – на прикме́ті, на при́значці, на знаку́. [Є, ка́жу, в ме́не на прикме́ті (М. В.). У свої́х при́ятелів і на́віть ворогі́в на при́значці він був (Куліш)]. *Не в* **-ту** – не по знаку́, невкміту́. [Невкміту́ мені́, чи воні́ би́ли його́ чи ні; чув ті́льки, що крича́ло щось, а ніч́ого не ба́чив (Новомоск. пов.)]. *Хорошая, дурная* **-та** – до́бра, пога́на (лиха́) прикме́та, призна́ка, примі́тка, при́мха, до́брий, лихи́й знак. [Пога́на прикме́та, що ку́рка пі́внем заспіва́ла. В се́лах веде́ться при́мха, що як стрі́неш попа́ або ченця́ в доро́зі, то без приго́ди тобі́ не мине́ться (Куліш)]. *Суеверная* **-та** (*предрассудок*) – забобо́н (-ну).

I. Примета́ть, *см.* **Примётывать.**
II. Примета́ть, примести́ *или* **приме́сть** – примітáти, примести́, (*о мн.*) попримітáти що до чóго, куди́. [Примелá сміття до порóга]. **Приметённый** – примéтений. **-ться** – примітáтися, примести́ся. [Тут примести́сь-би їм хоч сміттячком до брáми (Куліш)]. **-та́ться** *к чему, см.* **Навы́кнуть, Привы́кнуть.**
Приме́тить, *см.* **Примеча́ть.**
I. Примётка – прикидáння, докидáння; *срв.* **Прики́дка.**
II. Примётка (*пришитье*) – наживлювання, пришивáння на живý ни́тку, фастриґувáння.
Приме́тливость – кмітли́вість, покмітливість (-вости).
Приме́тливый – кмітли́вий, покмітливий, (*как существ.*) кміта. [Дóбре томý вчи́ться грáмоти, в кóго покмітлива головá (Канівщ.)].
Приме́тно – помітно, знáти, примітно; *см.* **Заме́тно.** [Ніч булá такá ти́ха й тéмна, що нáвіть не булó знáти вікон (Неч.-Лев.)].
Приме́тность – прикмітність (-ности).
Приме́тный – (*заметный*) прикмé[і]тний, помітний, знатки́й, признáтний; *см.* **Заме́тный**; (*с отличительными знаками*) прикмé[і]тний, помітний. [Я своґо ножá зáраз пізнáю, бо він помітний (Слов'ян. п.)].
Примётывать, примета́ть, приметну́ть – 1) *что к чему* – прикидáти, прики́дати, прики́нути що до чóго; *см.* **Прибра́сывать, Прики́дывать**; 2) (*смётывать*) приживля́ти, приживи́ти, заживля́ти, заживи́ти, пришивáти, приши́ти на живý ни́тку, прифастриґóвувати, прифастриґувáти, прижилувáти. [Щоб гáрно приши́ти, то трéба попéреду прижилувáти (Київщ.)]; 3) **-тну́ть** (*примерить наскоро*) прики́нути що. **Примётанный** – прижи́влений, на живý ни́тку приши́тий, прифастриґóваний, прижилóваний.
Примеча́ние – 1) (*действ.*) помічáння, постерегáння, кмічення чогó; 2) (*в книге и т. п.*) примітка, увáга до чóго; (*на полях книги при чтении*) зáзначка, нотáтка.
Примеча́тельность – ви́знáчність, видáтність, примітність, познáчність (-ности). **-ности** *города* – слáвні пáм'ятки́ в місті.
Примеча́тельный – визначни́й, видатни́й, вáртий увáги, примітний, познáчний; *см.* **Замеча́тельный.** [Він ще не ви́явив себé чимсь визначни́м (Єфр.)].
Примеча́ть, приме́тить – 1) *что* – постерегáти, постерегти́, помічáти, помітити, примічáти, примітити, прикмечáти *и* прикмéчувати, прикмітити, кмі[е]ти́ти, покміти́ти, укмічáти, укміти́ти *и* укмітувáти що: *срв.* **Замеча́ть, -ме́тить.** [Васи́ль идé, похню́пившись, не примічáючи Натáлі (Мирн.). Прикмітила, що він задýмався (Н.-Лев.). Я й не вкмéтив, як він увійшóв. Він пéрший постеріг (помітив) цю пóмилку]; 2) **-ча́ть** *за кем* (*наблюдать*) – назирáти, пильнувáти когó; *см.* **Наблюда́ть, Присма́тривать.** [Бережіться, вас пильнýють]. **Приме́ченный** – постерéжений, помічений, примічений, по[у]кмічений. **-ться** – постерегáтися, помічáтися, примічáтися, бýти постерéженим, по[при]міченим, по[у]кміченим.
I. Приме́шивание (*о тесте*) – примішування, домішування чогó.
II. Приме́шивание – 1) *чего к чему, во что* – примішування, домішування чогó до чóго, в що; 2) *кого, чего к чему* (*припутывание*) – приплýтування когó, чогó до чóго, уплýтування когó, чогó в що, пришивáння когó до чóго.
I. Приме́шивать, примеси́ть – (*о тесте*) примішувати, примісити, домішувати, домісити чогó. **Приме́шанный** – примішаний, домішаний.
II. Приме́шивать, примеша́ть – 1) *чего, к чему, во что* – примішувати, примішáти, домішувати, домішáти, умішувати, умішáти чогó (що) до чóго, в що. **-ша́ть** *отрубей к соломе для корма скота* – обмішáти солóму ґри́сом; 2) *кого, что к чему* (*припутать*) – приплýтувати, приплýтати когó, що до чóго, уплýтувати, уплýтати, ув'я́зувати, ув'язáти когó, що в що, пришивáти, приши́ти когó до чóго. **Приме́шанный** – 1) при[до]мішаний; 2) приплýтаний до чóго, уплýтаний у що. **-ться** – 1) *к чему* – примішуватися, домішуватися, бýти при[до]мішаним до чóго. [До обýрення проти вóрога домішується ще почувáння тýги (Єфр.)]. *К вину для крепости* **-ется** *спирт* – щоб винó булó міцніше, до йóго домішують спи́рту; 2) *во что* – встрявáти, встря́(ну)ти в що, втручáтися, втрýтитися до чóго *и* у що, вплýтуватися, вплýтатися, мішáтися, вмішáтися у що; *см.* **Вме́шиваться 2.**
Примина́ние – примина́ння; притолóчування; (*ногами*) притóптування чогó.
Примина́ть, приия́ть – (*немного*) приминáти, прим'я́ти, (*притолочь*) притолóчувати, притолочи́ти (*напр.* травý, жи́то), (*притоптать*) притóптувати, притоптáти що; (*вовсе, всё*) м'я́ти, зім'я́ти, пом'я́ти, ви́м'яти, витолóчувати, ви́толочити, витóптувати, ви́топтати, (*о мн.*) повиминáти що (усю травý, увéсь хліб), повитолóчувати, повитóптувати що.

[Прим’я́ла собі́ су́кню]. **Примя́тый** – прим’я́тий, притоло́чений, прито́птаний, зі́м’ятий, по́м’ятий, ви́толочений, ви́топтаний. [Прим’я́та су́кня. Прито́птана трава́ (Куліш)]. **-ться** – примина́тися, прим’я́тися; (*вовсе*) м’я́тися, зім’я́тися, пом’я́тися, притоло́чуватися, притолочи́тися, прито́птуватися, притопта́тися; бу́ти прим’я́тим, зі́м’ятим, притоло́ченим, прито́птаним.

Примире́нец – примире́нець (-нця), (*соглашатель*) угодо́вець (-до́вця).

Примире́ние *кого, чего с кем, с чем* – прими́рення, поми́рення, помирі́ння, мирі́ння, зами́рення, (*соглашение*) пого́джування, пого́дження, зго́да, една́ння, поедна́ння кого́, чого́ з ким, з чим; (*заключение мира*) замире́ння, прими́р’я з ким. [Він стої́ть на пози́ції прими́рення двох воро́жих та́борів (Єфр.). Я був покла́в перепроси́ти їх обо́х, ті́льки-ж по які́йсь годи́ні одки́нув га́дку про зами́рення (Крим.). Були́ вони́ ворогі́, я їх помири́в, тепе́р ко́жен дя́кує мені́ за помирі́ння (Крим.). Ви́дно, яке́ бу́де мирі́ння: сього́дні поми́римось, а за́втра бу́де вп’ять тіє́ї-ж (Катериносл.)]. **-ние** *с судьбой, с жизнью* – прими́рення, зго́да з до́лею, з життя́м. [В його́ се́рці та́не завзя́тість, поступа́ючись мі́сцем зго́ді з своє́ю до́лею (Коцюб.)]. *Склонять к* **-нию** – при[на]верта́ти до зго́ди кого́.

Примире́нческий – примире́нський, (*соглашательский*) угодо́вський.

Примире́нчество – примире́нство, (*соглашательство*) угодо́вство.

Примири́мый – примире́нний.

Примири́тель, -ница – примири́тель, -телька, прими́рець, -рниця, миротво́рець, -во́риця. [Щоб вони́ пого́дилися, тре́ба було́ миротво́рцеві говори́ти так, щоб одна́ково справедли́вим бу́ти до обо́х непого́джених (Грінч.)].

Примири́тельный – (*примиряющий*) прими́рний, миротво́рний, миротво́рчий, (*примиряющийся*) прими́рливий, згодли́вий. [Вам тре́ба прислуха́тися до миротво́рних слів (Самійл.). Очі її з м’якою примирливою посмішкою зупинились на Модестові (Виннич.)]. **-ная** *камера* – мирова́ ка́мера. [Робітника́м з цих мирови́х ка́мер була́-б кори́сть (Єфр.)]. **-ный** *тон* – прими́рний, прими́рливий тон.

Примиря́ть, примири́ть – мири́ти, помири́ти, примиря́ти, примири́ти, (*соглашать*) годи́ти *и* пого́джувати, погоди́ти, една́ти, поедна́ти, ладна́ти, поладна́ти кого́, що з ким, з чим, до ми́ру (до зго́ди) прие́днувати, приедна́ти кого́ з ким. [Ці (класові) інтере́си так са́мо не мо́жна погоди́ти, як не погоди́ти інтере́сів вовкі́в і ове́ць (Азб. Ком.). Поедна́є з недо́лею і з людьми́ (Шевч.). Як його́ ладна́ти чо́рне з бі́лим? (Грінч.). Ба́тька з си́ном знов до зго́ди приедна́йте (Сам.)]. **-ри́ть** *враждебные* (*враждующие*) *лагери, стороны* – погоди́ти (поедна́ти) воро́жі та́бори, сто́рони. **Примирённый** – поми́рений, пого́джений, пое́днаний з ким, з чим. **-рённый** *с судьбой* – прими́рений з до́лею.

Примиря́ться, примири́ться *с кем, чем* – мири́тися, помири́тися, примиря́тися, примири́тися, годи́тися, пого́ди́тися з ким, з чим, до зго́ди прихо́дити, прийти́ з ким; (*заключить мир*) мири́тися, замири́ти(ся) з ким. [Заспоко́йтесь ви і помирі́теся самі́ з собо́ю (Грінч.). Тре́ба помири́тися з життя́м (Кониськ.). Як-же могла́ погоди́тися любо́в до рі́дного кра́ю з любо́в’ю до тоді́шнього росі́йського режи́му? (Грінч.). За́раз мені́ погоди́ся з жі́нкою (Коцюб.)]. *Надо* **-ри́ться** *с этой мыслью* – тре́ба пого́дитися зціє́ю ду́мкою. **Примири́вшийся** *с кем, чем* – поми́рений з ким, з чим, той, хто помири́вся (примири́вся, пого́дився) з ким, з чим.

Примиря́ющий, -ся, *см.* **Примири́тельный.**

Примити́в – примітп́в (-ву).

Примити́вно – приміти́вно.

Примити́вность – приміти́вність (-ности).

Примити́вный – приміти́вний, проста́цький. [Приміти́вна гра, -на музи́ка. Ви́ставлення в теа́трі траге́дій у гре́ків було́ ще ду́же проста́цьке: виста́ви одбува́лись про́сто не́ба (Єфр.)].

Примкну́ть, *см.* **Примыка́ть.**

Примока́ть, примо́кнуть – примока́ти, примо́кнути. (*о мн.*) попримока́ти. **Примо́кший** – примо́клий.

Примо́л – наме́л (-лу).

Примола́живать, примолоди́ть *кого* – молоди́ти, примолоди́ти кого́, убира́ти, убра́ти кого́ як молодо́го. **-ться** – молоди́тися, примолоди́тися; молодо́го вдава́ти, вда́ти, (*молодиться нарядом*) убира́тися, убра́тися як молоди́й.

Примола́чивать, примолоти́ть – 1) *чего-л.* (*в виде прибавки*) – молоти́ти, змолоти́ти чого́-не́будь ще; 2) (*более ожидаемого количества*) примоло́чувати, примолоти́ти. **Примоло́ченный** – змоло́чений ще; примоло́чений.

Примо́лвка – 1) прика́зування, пригово́рювання; 2) при́мі[о]вка, при́казка; *см.* **Пригово́рка.**

Примо́лвливать, примо́лвить *что к чему* – 1) (*прибавить*) докида́ти, доки́нути (сло́во) що, чого́ до чо́го, примовля́ти(ся), примо́вити(ся). [Слу́хає, що лю́ди гово́рять, та й свого́ сло́ва докида́є. Їй аби́ лю́ди, аби́ послу́хать та сво́го доки́нуть (Коцюб.). Тут і я примо́вив (Г. Барв.)]; 2) примовля́ти, примо́вити; *см.* **Пригова́ривать.** [Ніхто́ так не вміє до ча́рки примовля́ти, як вона́]; 3) **-вить** *кого чем, см.* **Приласка́ть, Приве́тить.**

Примолка́ть, примо́лкнуть – примовка́ти, примо́вкнути, замовка́ти, замо́вкнути, змовка́ти, змо́вкнути (на яки́йсь час), прини́шкнути (*пр. вр.* прини́шк, -кла), (*о мн.*) позамовка́ти. [Пта́ство весе́ле примо́вкло (Тичина). Прини́шк солове́йко – відпочива́в ма́буть (Васильч.)]. **Примо́лкнувший** – примо́вклий, з(а)мо́вклий (на яки́йсь час), прини́шклий. [Прини́шклий ліс].

Примолоди́ть, -ся, *см.* **Примола́живать, -ся.**

Примоло́т – при́молот (-ту).

Примолоти́ть, *см.* **Примола́чивать.**

Примоло́ть, *см.* **Прима́лывать.**

Примораживать, приморозить – 1) (*что; одно к другому*) приморожувати, приморозити, (*о мн.*) поприморожувати що, що до чого. [Вухо собі приморозив]; 2) **-живает, -розило** (*на дворе*) – підмерзає, підмерзло, приморозило (надворі); *см.* **Подмораживать 2**. **Примороженный** – приморожений.

Примо́рие – узмо́р'я, надмо́р'я.

Приморо́зить, *см.* **Примора́живать.**

Примо́рский – узмо́рський, надмо́рський, примо́рський. **-кий** *житель* – узморя́нин, (*редко*) поморя́нець (-нця).

Примости́ть, -ся, *см.* **Прима́щивать, -ся.**

Примота́ть, *см.* **Прима́тывать.**

Примочи́ть, *см.* **Прима́чивать.**

Примо́чка – 1) (*действ.*) примо́чування, *оконч.* примо́чення; 2) при́мочка. [Дав лікар при́мочку на о́чі].

Примо́чковый, -чечный – примо́чковий.

Примо́чная *трава*, *бот.* Campanula Trachelium – дзво́ники; Campanula glomerata L. – страхополо́х, сказі́тник, ску́чень (-чня), ску́чник.

Примудри́ть *что к чему* – примудрува́ти що до чо́го.

Приму́чить – приму́чити, замордува́ти; *срв.* **Притоми́ть.**

Примча́ть – примча́ти. [Примча́ли з казано́к сиву́хи (Котл.)].

Примча́ться – примча́ти, (*реже*) примча́тися, пригна́тися, приско́чити. [Як ви́хор примча́в він кіньми додо́му. Пан, що було́ в його́ ду́ху, пригна́вся (М. Вовч.). Не приско́чить во́вком лях (М. Шашк.)].

Примыва́ние – прибива́ння, приганя́ння чого́ до чо́го (до бе́рега (водо́ю, хви́лею)).

Примыва́ть, примы́ть – 1) (*о белье*) пра́ти, попра́ти (все); 2) (*водой к берегу*) прибива́ти, приби́ти, приганя́ти, пригна́ти що (до бе́рега), (*о мн.*) поприбива́ти, поприганя́ти, нагна́ти до бе́рега чого́ (водо́ю, хви́лею). *Волны* **-гна́ли** *к берегу много брёвен* – хви́лею нагна́ло до бе́рега бага́то колоддя́. **Примы́тый** – приби́тий, при́гнаний (до бе́рега водо́ю, хви́лею). **-ться** – 1) (*о белье*) пра́тися, бу́ти попра́ним; 2) прибива́тися, приганя́тися, бу́ти приби́тим, при́гнаним (до бе́рега).

Примыка́ние – 1) притика́ння, припира́ння, притуля́ння, прича́лювання до чо́го; 2) прие́днування, прилуча́ння, пристава́ння до ко́го; 3) причиня́ння; примика́ння; 4) припира́ння, присува́ння, чого́ до чо́го.

Примыка́ть, примкну́ть – 1) *к чему* (*прилегать*) – притика́ти(ся), приткну́ти(ся), припира́ти, припе́рти, при[до]туля́тися, при[до]тули́тися, прича́люватися, прича́литися до чо́го, (*граничить*) межува́ти з чим; *срв.* **Прилегать 1**. [До світли́ці притика́є скі́лька бічни́х кімна́т (Л. Укр.). Межа́ з меже́ю до на́ших Воли́ни та Поді́лля притика́ється сторона́, що зве́ться Галичина́ (Єфр.). Наш двір межу́є з його́ горо́дом. До подві́р'я з усі́х бокі́в припира́ли сліпі́ сті́ни сусі́дніх домі́в (Франко)]. **-ка́ть** *друг к дугу* – межува́тися, межува́ти. [На́ші ни́ви межу́ються]. *Правый фланг войска* **-ка́л** *к лесу* – пра́вим фла́нгом ві́йсько притика́ло до лі́су; 2) *к кому, к чему* (*присоединяться*) – прие́днуватися, приєдна́тися, прилуча́тися, прилучи́тися, пристава́ти, приста́ти, (*о мн.*) поприе́днуватися, поприлуча́тися, попристава́ти до ко́го, до чо́го. [Став козако́м, приста́в до Доро́ше́нка (Грінч.). Він приєдна́вся (прилучи́вся) до мої́х ворогі́в]; 3) *что* (*на щеколду, на замок*) – примика́ти, примкну́ти що, (*притворять*) причиня́ти, причини́ти, (*о мн.*) попричиня́ти що (*напр.* две́рі, ві́кна). [Примкну́ла сіне́шні две́рі і пішла́ з ха́ти]; 4) *что к чему* (*сдвигать*) – припира́ти, припе́рти, присо́вувати, прису́нути що до чо́го. **Примкну́тый** – 1) припе́ртий,

при[до]ту́лений, прича́лений до чо́го; 2) причи́нений; при́мкнутий *и* при́мкнений; 3) припе́ртий, прису́нений. **Примкну́вший** *к кому* – той що приєдна́вся (прилучи́вся, приста́в) до ко́го, прилуче́нець (-нця). **Примыка́ющий** *к чему* – приле́глий, прити́чний до чо́го, той, що притика́є (притика́ється) припира́є *и т. д.* до чо́го, той, що межу́є з чим, суме́жний з чим; *срв.* **Прилега́ющий.** *На* **-щей** *улице* – на приле́глій ву́лиці.

Примя́ть, -ся, *см.* **Примина́ть.**

Принавали́ться, *см.* **Нава́ливаться. -вали́сь**, *ребята*! – а ну ра́зом (а ну бери́сь), хло́пці!

Принадлежа́ть – 1) *кому* – нале́жа́ти, -ся, приналéжати, -ся кому́. [Уве́сь край нале́жав Вишневе́цьким (Стор.). Ми самі́ борони́ти потра́пим ті права́, що нале́жаться нам (Л. Укр.). Я принале́жу жінці (Куліш)]; 2) *к чему* (*относиться*) – нале́жати, -тися до чо́го. [Да́ний твір не нале́жить до письме́нства (Єфр.). До якої па́ртії він нале́жить? Він не нале́жить до ворогі́в суспі́льности (Крим.). Вони́ нале́жаться до і́ншої націона́льности (Н.-Лев.). Це пита́ння нале́жить(ся) до філосо́фії]. **-жа́ть** *к числу кого, чего, к числу тех, таких* – нале́жати(ся) до ко́го, до чо́го, до ти́х, до таки́х. [Я ніко́ли не нале́жав до тих поéтів, що ввесь свій час мо́жуть оддава́ти пі́сні (Грінч.). До таки́х людéй нале́жав і він].

Принадлежа́щий – 1) *кому* – нале́жний, принале́жний кому́, чому́, (*стар.*) належа́чий кому́, чому́ *и* до ко́го, до чо́го. *Леса* **-щие** *коммуне* – ліси́ кому́ні нале́жні. *Никому не* **-щий** (*об имуществе*) – нічи́й, безхазя́йний; 2) *к чему* – нале́жний, принале́жний, належи́тий до чо́го, хто нале́жить до чо́го. [Значни́й християни́н приналéжний до клі́ру (Л. Укр.). Скажі́ть усі́м, нале́жним до на́шого гу́рту (хто нале́жить до на́шого гу́рту)].

Принадле́жность – 1) (*кому*) нале́жність, принале́жність (-ности) кому́; (*к чему*) нале́жність, принале́жність до чо́го. [Нале́жність до па́ртії. Націона́льна принале́жність. Принале́жність осо́би до то́го чи і́ншого (соція́льного) ста́ну (Доман.)]. *По* **-жности** – куди́ (кому́) нале́жить(ся). [Відда́ти куди́ нале́жить(ся)]; 2) вла́сність (-ности); *см.* **Со́бственность, Достоя́ние.** *Эта земля составляет* **-ность** *города* – ця земля́ є вла́сність мі́ста; 3) (*свойство*) власти́вість (-вости) кого́, чого́. *Тепло есть* **-ность** *огня* – тепло́ є власти́вість вогню́; 4) (*снасти, орудия, прибор*) при́лад (-ду), при́стрій (-рою), при́ряд (-ду), зна́діб (-добу), причанда́лля (-лля), (*хозяйственная*) на́дібок (-бка). **-сти** – прила́ддя, причанда́ли (-лів), причанда́лля, справи́лля, знаді́б’я, зна́доби, на́доби (-бів), приря́ддя, (*обычно для ремесла*) спра́ва, припа́с (-су), майсте́рія, приму́сія, (*хозяйственные*) зна́дібок, на́дібок (-бку). [Зна́діб до життя́ (Л. Укр.). Уся́ ше́вська спра́ва (майсте́рія). Гукни́, щоб пи́сар узя́в калама́р і всю свою́ спра́ву. При́строї кова́льські лю́ди рознесли́ (Кон.). За́раз цьо́го не пола́годю, бо припа́су не ма́ю: ні пи́лки, ні соки́ри (Звин.). Фотографі́чні причанда́ли. Уве́сь на́дібок до пе́чи вже ма́ю, ніч́ого не позича́ю. Шва́цьке прила́ддя (приря́ддя). Уся́кі при́ряди маля́рські (Л. Укр.)]. *Письменные* **-сти** – прила́ддя до письма́ (до писа́ння), писе́мне прила́ддя. *Канцелярские* **-сти** – канцеля́рське прила́ддя. *Чайные* **-сти** – прила́ддя (при́ряд, знаді́б’я) до ча́ю. **-сти** *куренья* – куре́цьке знаді́б’я. *Типографские* **-сти** – друка́рська спра́ва. *Дорожные* **-сти** – доро́жня спра́ва. *Дом со всеми* **-тями** – буди́нок з усі́м до його́ належи́тим; 5) (*атрибут власти, достоинства*) клейно́д (-да), принале́жність (-ности). [Булава́ – клейно́д гетьма́нський *или* принале́жність вла́ди гетьма́нської]. **-сти** *власти* – клейно́ди (-дів). [Возьмі́ть мої́ отама́нські клейно́ди (Шевч.)].

Принанима́ть, принаня́ть *кого* – найма́ти, найня́ти, (*диал.*) найми́ти кого́ ще.

Принале́чь – наполягти́, налягти́ на ко́го, на що. [Наполягти́ на гори́лку (Мова). Як наполягли́ на його́, то му́сів зго́дитися. Чі́пка ті́льки ви́йшов з дво́ру, так і налі́г на свої́ но́ги (П. Мирн.)].

Принаряжа́ть, принаряди́ть *кого* – (*нарядить, приодеть*) чепури́ти, при[під]чепури́ти, прибира́ти, прибра́ти, припоряджа́ти, припоряди́ти, зряджа́ти, зряди́ти кого́, (*пров.*) прихаху́лити, прикуко́бити кого́, (*разодеть*) виряджа́ти, ви́рядити кого́, (*о мн.*) попричепу́рювати, поприбира́ти; *см.* **Приодева́ть, Наряжа́ть.** [Одягли́ його́, причепури́ли]. **Принаря́женный, принаряди́вшийся** – причепу́рений, при́браний, припоря́джений, зря́джений, прихаху́лений, прикуко́блений. **-ться** – чепури́тися, при[під]чепури́тися, прибира́тися, прибра́тися (о *мн.* поприбира́тися), припоряджа́тися, припоряди́тися, прихаху́литися, (*разодеться*) виряджа́тися, ви́рядитися. [Уми́лася, причепури́лась (Котл.). Чого́ се так прибра́всь, нена́че в свя́то? (Куліш). За́ким прихаху́лишся, то боя́ри й мед поп’ю́ть (Ном.)].

Принасу́пливать, -ся, Принасу́пить, -ся, *см.* **Принахму́ривать, -ся.**

Принату́риться *к чему* – принату́ритися, призвича́їтися до чо́го; *срв.* **Применя́ться 5, Привы́кнуть.**

Принахму́ривать, принахму́рить (*брови*) – су́пити, насу́плювати, насу́пити тро́хи (бро́ви); *срв.* **Нахму́ривать. Принахму́ренный** – насу́плений тро́хи. **-хму́риться** – насу́питися,

насу́мритися, похмур(н)і́ти тро́хи. [Усі́ похмурі́ли, зажури́лися (Мирн.). Обли́ччя її́ похмурні́ло тро́хи]. *Небо* **-лось** – на не́бі похмари́ло, не́бо нахма́рилось, похма́ріло. *Осень* **-лась** – о́сінь насу́пилася.

Принево́ливание – нево́лення, принево́лювання, знево́лювання, зму́шування, си́лування; *оконч.* принево́лення, знево́лення, зму́шення, приси́лування.

Принево́ливать, принево́лить *кого к чему* – нево́лити, знево́лювати, знево́лити, принево́лювати, принево́лити, (*принуждать*) приму́шувати, приму́сити, си́лувати, приси́лувати кого́ до чо́го, що роби́ти; *см.* **Принужда́ть.** [Не нево́лив її́ до цьо́го (Васильч.). Ма́ти принево́лила подава́ти рушники́ (Стор.). Почала́ жі́нка принево́лювати, щоб і він роби́в (Грінч. II)]. **Принево́ленный** – знево́лений, принево́лений, приму́шений, приси́луваний. **-ться** – 1) (*возвр. з.*) нево́лити себе́, знево́лити себе́, принево́лювати себе́, принево́лити себе́ *и т. д.* **-тесь** *и скушайте* – приси́луйте себе́ і з’ї́жте; 2) (*стр. з.*) принево́люватися, бу́ти принево́леним, знево́леним, бу́ти силу́ваним, приси́луваним, приму́шуватися, бу́ти приму́шеним.

Принесе́ние – прино́сіння, прино́шення, *оконч.* прине́сення. **-ние** *извинения* (*-ний*) – перепро́шування кого́, перепро́сини. **-ние** *присяги* – присяга́ння, склада́ння, вико́нування при́ся́ги, *оконч.* зло́ження, викона́ння при́ся́ги.

Принести́, -сь, прине́сть, -ся, *см.* **Приноси́ть, -ся.**

Принижа́ть, -ся, прини́зить, -ся – принижа́ти, -ся *и* прини́жувати, -ся, прини́зити, -ся, понижа́ти, -ся *и* пони́жувати, -ся, пони́зити, -ся. [Пони́жують висо́ку приро́ду поéта до ни́зьких ідеа́лів свої́х (Куліш)]. **Прини́женный** – прини́жений, пони́жений. [Що вді́є раб прини́жений, неща́сний (Л. Укр.). Гнат з’яви́всь уве́сь прини́жений, не сміючи оче́й зве́сти (Крим.)].

Прини́женность – прини́ження, пони́ження; *срв.* **Униже́ние.**

Прини́зывать, приниза́ть – (*добавлять низкою, низать одно к одному*) прини́зувати, приниза́ти що, що до чо́го, (*дополнить низкою*) дони́зувати, донизáти, (*о мн.*) попри[подо]ни́зувати що. [Візьми́ ще нами́ста, донижи́, щоб до́вгий разо́к був (М. Грінч.)]. **Приниза́нный** – прини́заний, дони́заний.

Приника́ть, прини́кнуть *к чему* – (*припасть, прижаться*) припада́ти, припа́сти, притуля́тися, притули́тися, прищу́люватися, прищу́литися до ко́го, до чо́го, (*притаиться*) прищу́люватися, прищу́литися, прича́юватися, прича́ї́тися, приника́ти, прини́кнути до чо́го, (*о мн.*) поприпада́ти, попритуля́тися, поприщу́люватися, поприча́юватися, поприника́ти. [Припа́в ву́хом до землі́ і слу́хав. Вона́ притуля́ється до його́ плеча́ голово́ю (Л. Укр.). Прищу́лилась до стіни́. Прини́кли з жадо́бою до то́ї віко́вічної крини́ці (Куліш). Проча́нин жа́дібно приника́є до ку́хля і до́вго п’є (Л. Укр.)]. *Заяц во ржи* **-ни́к** – за́єць прича́ївся (прищу́лився) в жи́ті. *Ребёнок* **-ни́к** *головкой к груди матери* – дити́на припа́ла голі́вкою до ма́териного ло́на.

Прини́кнувший – припа́лий, приту́лений, прищу́лений, прини́клий.

Принима́ние – 1) прийма́ння чого́ (подару́нків, проха́ння); відбира́ння, отри́мування (напр. гро́шей, листі́в); 2) прийма́ння, віта́ння, шанува́ння кого́. **-ние** *лекарства* – зажива́ння лі́ків. **-ние** *во внимание* – бра́ння до ува́ги чого́, з[у]важа́ння на що. **-ние** *закона, плана* – ухва́лювання зако́на, пла́на. **-ние** *мер* – ужива́ння за́ходів. **-ние** *на службу, в школу, в партию* – прийма́ння на поса́ду, до шко́ли, до па́ртії *и* в па́ртію кого́; 3) (*известных форм*) набира́ння, прибира́ння (пе́вних форм); 4) *кого за кого, за что* – вважа́ння кого́ за ко́го, за що; 5) прийма́ння чого́ звідки.

Принима́тель, -ница – прийма́ч (-ча́), -ма́чка, прийма́льник, -ниця.

Принима́ть, приня́ть – 1) *что* – прийма́ти, прийня́ти, (*зап.*) прийми́ти, (*брать*) бра́ти, взя́ти, (*получать*) відбира́ти, відібра́ти, отри́мувати, отри́мати то. [Гро́ші на по́шті прийма́ють до дру́гої годи́ни (М. Гр.). Подару́нків не прийня́в. Прийми́ мою́ мо́ву нему́дру та щи́ру (Шевч.). Вони́ прийня́ли і зрозумі́ли, що я зійшо́в од те́бе (Єванг.)]. *Кто* **-нял** *почту*? – хто прийня́в, отри́мав по́шту?; 2) *кого* – прийма́ти, прийня́ти кого́, (*о мн.*) поприйма́ти; (*приветствовать*) віта́ти, привіта́ти кого́. [Ніко́го він до се́бе не прийма́в (Мирн.). Його́ на сім сві́ті ніхто́ не прийма́ (Шевч.)]. Прийма́й мою ві́рную дружи́ну за рі́дну дити́ну (Пісня). Жури́лися муж з жоно́ю, що діте́й не ма́ли; да́лі взя́ли та й під ста́рість сироту́ прийня́ли (Рудан.). Ой ти ти́хий Дуна́й, моі́х ді́ток поприйма́й (Пісня). Президе́нт прийня́в послі́в, делега́тів. До́бре, коли́ Госпо́дь прийня́в: переста́ла жи́ти, та й терпі́ти переста́ла (М. Вовч.). Його́ й земля́ не прийма́є. І ти віта́єш його́ в своїо́му до́мі? (Мова)]. **-ма́ть, -ня́ть** *гостей* (*с угощением*) – віта́ти, при[по]віта́ти, прийма́ти, прийня́ти, гости́ти, при[по]гости́ти, шанува́ти, по[при]шанува́ти кого́ (госте́й) чим; (*об обрядовом приёме гостей*) відбува́ти, відбу́ти кого́ (госте́й). [Раз бага́ті хазяї́ ци́гана прийма́ли і тут

йому́ на біду́ щі́льник ме́ду да́ли (Руд.). Чим-же він бу́де госте́й гости́ти? (Грінч.)]. **-ня́ть** *как гостя* – прийня́ти як го́стя, пригости́ти кого́. *У меня нет времени* **-ма́ть** (*угощать*) *этих гостей* – мені́ ніко́ли з ци́ми гостя́ми гости́тися. **-ть** *прошение, жалобу, заявление и т. п.* – прийма́ти, прийня́ти проха́ння, ска́ргу, зая́ву *и т. п.* **-ть** *работу, заказы* – прийма́ти, бра́ти робо́ту, замо́влення. [В одні́й світли́ці ши́ли та прийма́ли робо́ту (Кониськ.)]. **-ня́ть** *дела, товар, дрова* – прийня́ти спра́ви від ко́го, крам, дро́ва. [Приво́зили дро́ва і тре́ба було́ прийма́ти (Коцюб.)]. **-ть** *лекарство* (*вообще*) – зажива́ти, зажи́ти лі́ків; (*пить*) пи́ти, ви́пити; (*глотать*) ковта́ти, ковтну́ти лі́ки. **-ня́ть** *кого по делу* – прийня́ти кого́ у спра́ві. *Доктор* **-ет** *от -трёх до шести* – лі́кар прийма́є від тре́тьої годи́ни до шо́стої. *Он* **-нял** *меня холодно* – він прийня́в мене́ неприві́тно. **-ть** *во внимание* – бра́ти (взя́ти) кого́, що до ува́ги, на ува́гу, під розва́гу, на ду́мку, з[у]важа́ти, з[у]ва́жити на ко́го, на що; *срв.* **Внима́ние. -ть** *в соображение, в расчёт* – бра́ти (взя́ти) до ува́ги (на ува́гу), до раху́би що, огляда́тися *и* огля́дуватися на ко́го, на що; *срв.* **Соображе́ние**, **Расчё́т. -ть** *к сведению* – бра́ти (взя́ти) до ві́дома, бра́ти (взя́ти) на за́мітку що; *срв.* **Све́дение. -ть** *в хорошую, дурную сторону* – за до́бре, за зле (лихе́) бра́ти, взя́ти що. **-ть** *на свой счёт* – а) (*расходы*) бра́ти (взя́ти) на се́бе, бра́ти (взя́ти) ко́шти на се́бе, бра́ти (взя́ти) на свій кошт; б) (*отнести к себе*) бра́ти (взя́ти) на свій карб, приклада́ти, прикла́сти до се́бе, прийма́ти, прийня́ти на се́бе. [Моя́ ба́йка ні бі́йка, ні ла́йка: неха́й ніхто́ на се́бе не прийма́є (Боров.)]. **-ть** *план, проект* – ухва́лювати, ухвали́ти план, прое́кт (*и* прое́кта). **-ня́ть** *закон, резолюцию* – ухвали́ти зако́н, резолю́цію. **-ть** *известное решение, решение что сделать* – ухва́лювати, ухвали́ти пе́вну постано́ву (*см.* **Реше́ние**), ухва́лювати, ухвали́ти, ура́дити, покла́сти що зроби́ти. **-ть** *намерение* – бра́ти, взя́ти на́мір; (*намериваться*) намі́ря́тися, намі́ритися (що зроби́ти). **-ма́ть** *меры* – ужива́ти (ужи́ти) за́ходів, роби́ти захо́ди що-до ко́го, що-до чо́го, про́ти ко́го, про́ти чо́го. **-ма́ть** *соответствующие меры* – ужива́ти нале́жних за́ходів. **-ть** *меры предупреждения* – ужива́ти, ужи́ти запобі́жних за́ходів; (*предупреждать*) запобіга́ти, запобі́гти чому́. **-ть** *чью-л сторону* – става́ти, ста́ти на чий бік, тягти́, потягти́ за ко́го, тягти́, потягти́ за ким (*и* за ко́го), руч, ру́ку тягти́, потягти́ на ким *и* за ко́го. **-ма́ть** *под своё покровительство* – бра́ти (взя́ти) під свою́ опі́ку, під свою́ ру́ку кого́. **-ня́ть** *что* (*труд*) *на себя* – взя́ти що (пра́цю) на се́бе. [Уве́сь кло́піт він узя́в на се́бе (М. Грінч.)]. **-ть** *на себя обязательство* – взя́ти на се́бе зобов'я́за́ння. **-ня́ть** *вину на себя* – взя́ти на се́бе прови́ну, перейня́ти на се́бе вину́ (прови́ну), на се́бе сказа́ти. [Пара́ска на се́бе сказа́ла і ба́тько не ла́яв (Грінч.)]. **-ня́ть** *смерть, муки* – прийня́ти смерть, му́ки за ко́го, за що. **-ть** *к сердцу что* – бра́ти, взя́ти до се́рця що. **-ма́ть** *к сердцу чью участь* (*заботиться о ком*) – жури́тися ким. **-ть** *участие в чём-л.* – бра́ти, взя́ти у́часть у чо́му. [Вся вона́ (приро́да) бере́ у́часть у поді́ях і пережива́ннях лю́дських (Єфр.)]. **-ть** *в шутку* – бра́ти, взя́ти що за жарт. **-ть** *в серьёз* – бра́ти, взя́ти що за пра́вду. **-ня́ть** *как должное* – прийня́ти як нале́жне. **-ть** *на службу* – прийма́ти, прийня́ти кого́ на слу́жбу (поса́ду). **-ня́ть** *место* (*должность*), *команду* – об(ій)ня́ти поса́ду, уря́д, кома́нду, ста́ти на поса́ду, заступи́ти поса́ду. **-ня́ть** *в школу, на курсы* – прийня́ти до шко́ли, на ку́рси, записа́ти до шко́ли, на ку́рси кого́. **-ня́ть** *в союз, в партию* – прийня́ти до спі́лки, до па́ртії *и* у спі́лку, у па́ртію кого́. **-ня́ть** *кого в своё общество* – прийня́ти кого́ до сво́го гу́рту (товари́ства). **-ня́ть** *кого в товарищество* (*в компанию*) – прийня́ти кого́ у товари́ство (у спі́лку), до товари́ства (до спі́лки). **-ня́ть** *предложение* – прийня́ти, (*одобрить*) ухвали́ти пропози́цію. **-ми́те** *уверение в чём* – прийми́ть у[за]пе́внення, бу́дьте пе́вні що-до… **-ня́ть** *на квартиру кого* – у сусі́ди пусти́ти кого́, прийня́ти в комі́рне кого́. **-ть** *у родильницы* – бра́ти, взя́ти дити́ну у ко́го, бабува́ти, ба́бити в ко́го. [Ба́ба Окса́на у ме́не усі́х діте́й бра́ла (Черніг.). Бабува́ла у його́ жі́нки (Рудч.)]. **-нять** *крещение, причастие* – хрест (святи́й) прийня́ти (на се́бе), хре[и]сти́тися, запричасти́тися. **-ня́ть** *веру, православие* – уступи́ти у ві́ру, у правосла́вну ві́ру. **-ня́ть** *учение, закон* (*последовать им*) – понима́ти, поня́ти нау́ку, зако́н від ко́го. [А лю́ди прихо́дили моли́тися до йо́го, вони́ од йо́го поняли́ зако́н (Кримськ.)]. *Душа не* **-ма́ет** (*противно*) – душа́ не прийма́є чого́, з душі́ ве́рне. [Ї́в-би очи́ма, так душа́ не прийма́є (Чуб.)]; 3) (*брать во внимание*) *что* – зважа́ти, зва́жити, уважа́ти, ува́жити на що. [Зважа́ючи на те, що націона́льний не́лад у А́встрії спиня́є уся́кий політи́чний по́ступ… (Грінч.). Ти зна́тимеш, яка́ у ме́не ду́мка, ува́живши, що тут мене́ спітка́ло (Куліш)]. *Добрые советы* **-ма́й** – на до́брі пора́ди зважа́й, до́брі пора́ди прийма́й; 4) **-ть** (*известные формы, вид, значение и т. п.*) – набира́ти, набра́ти, прибира́ти, прибра́ти чого́ (пе́вних форм, ви́гляду, зна́чення і т. п.). [Кри́за пе́вних і вира́зних форм ще не прибра́ла (Н. Рада). Він ра́птом набира́є гоноро́ви́того ви́гляду (Крим.). Він не сподіва́вся, що розмо́ва набере́ тако́го хара́ктеру (Крим.). Дим розві́ється, і ре́чі знов прибе́ру́ть спра́вжніх натура́льних

форм (Єфр.)]. **-ня́ть** *серьёзный вид* (*о человеке*) – споважні́ти. *Дело, разговор* **-ма́ет, -няло** (**-нял**) *другой* (*иной*), *хороший, дурной оборот* – спра́ва, розмо́ва поверта́є, поверну́ла на і́нше, на до́бре, на лихе́. **-ть** *направление, течение* – набира́ти на́прямку, течії́; 5) **-ть** *кого, что, за кого, за что* – вважа́ти, вва́жити кого́, що за ко́го, за що, бра́ти, взя́ти кого́, що за ко́го, за що, прийма́ти, прийня́ти що за що. [Мене́ ча́сто вважа́ють за мо́го бра́та. Ви́гадку вва́жив за пра́вду (Яворн.). Кум був у жупа́ні, так він і взяв його́ за па́на (Кониськ.). Я хтів ви́відати в ба́би, за ко́го вона́ нас бере́ (Кониськ.). За знева́гу стари́й боя́рин ві́зьме, як не ви́йдеш (Л. Укр.). Заха́рові слова́ він узя́в за по́сміх із се́бе (Кримськ.). І сті́льки ро́зуму в се́бе в голі́вці ма́ла, що за живу́ тара́нь соло́ної не бра́ла (Куліш). Як не при́йме біг гріхи́ за жарт, то бу́де ше́лесту бага́то (Ном.)]. **-ня́ть** *за иностранца* – взя́ти кого́ за чужозе́мця. **-ть** *за правило* – бра́ти, взя́ти за пра́вило; *срв.* **Поставля́ть** *правилом*. **-ма́ть** *за основание* – бра́ти як осно́ву (як підва́лину), кла́сти осно́вою. [Провідно́ю ду́мкою своı̈́х на́рисів кладу́ при́нцип грома́дського слугува́ння письме́нства наро́дові (Єфр.)]; 6) (*убирать*) прийма́ти, прийня́ти, при[за]бира́ти, при[за]бра́ти, (*многое*) поприйма́ти, попри[поза]бира́ти що; *срв.* **Убира́ть**, **Взять.** [Прийми́ звідси стіле́ць (*и* стільця́). Хліб лежи́ть, – от я за́раз поприйма́ю (Грінч. І). Забери́ кни́гу з сто́лу]. **-ма́ть** *что с дороги* – прийма́ти що з доро́ги. **Принима́емый** – при́йманий. **При́нятый** *и* **принято́й** – при́йнятий; приві́таний; приго́щений; (*о лекарстве*) зажи́тий; узя́тий (до ува́ги, на се́бе); ухва́лений (зако́н, прое́кт), ужи́тий; з[у]ва́жений; ува́жений за ко́го, за що; при́йнятий, при́[за́]браний звідки. **-няты** *решительные меры* – ужи́то рішу́чих за́ходів проти ко́го, проти чо́го.

Принима́ться, приня́ться – 1) (*стр. з.*): а) прийма́тися, бу́ти при́йнятим; (*о лекарстве*) зажива́тися, бу́ти зажи́тим; (*о мероприятиях*) ужива́тися, бу́ти ужи́тим; (*о законопроекте и т. п.*) ухва́люватися, бу́ти ухва́леним; (*на службу, в школу, в общество*) прийма́тися, бу́ти при́йнятим (на слу́жбу, до шко́ли, у товари́ство). **-ться** *во внимание* – бра́тися, взя́тися до ува́ги, на ува́гу, у[з]важа́тися, у[з]ва́житися (на що). [Лиха́ до́ля ті́льки на той час ува́жилася (М. Вовч.)]. **-ма́ется** *подписка на все газеты* – прийма́ють передпла́ту (*и* прийма́ється передпла́та) на всі часо́писи; б) прийма́тися, бу́ти при́йнятим звідки, з чо́го. [Біля глухо́ї залі́зної бра́ми переки́нуто залі́зний місто́к, та й той ча́сто ще прийма́вся (Мирн.)]; 2) *за что* – бра́тися, взя́тися до чо́го (*реже* за що *и без предлога* – чого́), щось роби́ти *и* взя́ти щось роби́ти, захо́джуватися, заходи́тися коло чо́го, щось роби́ти, става́ти, ста́ти до чо́го, (*зап.*) при[за]бира́тися, при[за]бра́тися до чо́го; *срв.* **Бра́ться 2**. [Бра́вся він на́ново голоси́ти. От, до і́ншої беру́ться спра́ви (Грінч.). Не ві́зьмемся за робо́ту, робо́та сама́ не зро́биться (Приказка). А ми заходи́лися ко́ло ма́зання в робо́чу по́ру (Кониськ.). Нерво́во заходи́вся писа́ти (Крим.). За́раз-таки́ заходи́лась На́стя порядкува́ти в ха́ті (Коцюб.). Як до чо́го став, усю́ душа́ його́ в робо́ті (М. Вовч.). Андрі́й забра́вся до ı̈́жі (Франко)]. **-ться** *горячо, рьяно, поспешно за что* – прихо́плюватися, прихопи́тися, прихва́чуватися, прихвати́тися до чо́го, (*горячо*) припильнува́ти чого́, завзя́то, падкови́то бра́тися, взя́тися до чо́го, прикипі́ти до чо́го *и т. д.* [За́раз того́-ж дня прихопи́лися обо́є (до робо́ти), як до гаря́чого борщу́ (Франко)]. **-няться** *петь, кричать и т. п.* – узя́тися, узя́ти, заходи́тися, ста́ти, піти́ співа́ти, кріча́ти і т. д. [Узяли́сь вони́ ла́годити па́нський буди́нок (Кониськ.). Взяла́ лупцюва́ти ı̈́ї нещ́адно (Крим.). Заходи́вся кріча́ти на все го́рло (Крим.). От і пішла́ вона́ розду́мувати (Свидн.)]. **-няться** *за дело* – взя́тися, ста́ти до ді́ла, до спра́ви. **-няться** *за работу* – взя́тися, ста́ти до пра́ці, до робо́ти. [Вони́ за́раз взяли́сь до робо́ти (Коцюб.)]. *За что мне* **-ня́ться**? – до чо́го мені́ взя́тися, що мені́ поча́ти (*предпринять*)? *Снова* **-ться** *за своё, старое* – знов(у) бра́тися (взя́тися) до сво́го, до старо́го. **-ться** *за кого* – бра́тися, взя́тися до ко́го (*и* за ко́го), захо́джуватися, заходи́тися коло ко́го. [Дово́дилось заходи́тися коло йо́го (Грінч.). Що-дня вже за ме́не бере́ться (Г. Барв.)]. *Хорошенько* **-няться** *за кого, за что* – до́бре заходи́тися коло ко́го, коло чо́го, (з коро́ткими гужа́ми) взя́тися до ко́го, до чо́го. [Заходи́лись з коро́ткимм гу́жами коло фіна́нсової (спра́ви) (Єфр.)]; 3) (*о растениях и переносно*) прийма́тися, прийня́тися, (*о мног.*) поприйма́тися. [Да вже-ж я сади́ла, вже-ж я полива́ла, – не прийма́ється (Пісня). Ді́вчина, як верба́: де посади́, там і при́йметься (Приказка). Ще́пи поприйма́лися всі. Тут коли́сь горожа́нность (*гражданственность*) прийняла́сь була́ між лю́дом тве́рдо (Куліш)].

Принора́вливание – припасо́вування, приладно́вування, прилашто́вування, пристосо́вування, нало́млювання до чо́го; приклада́ння, застосо́вування чого́ (напр. зако́на) до чо́го.

Принора́вливать *и* **-норовля́ть, принорови́ть** – 1) *что к чему* (*прилаживать*) – припасо́вувати, припасува́ти, приладно́вувати, приладнува́ти, приладна́ти, прилашто́вувати, прилаштува́ти що до чо́го; (*обычно к обстоятельствам, ко времени и*

т. д.) пристосо́вувати, пристосува́ти (до обста́вин, до ча́су); (*приучать*) нало́млювати, наломи́ти кого́, що до чо́го; *срв.* **Прила́живать, Приспособля́ть.** [Міста́, раніше чи пізніше, а му́сять пристосува́ти себе́ до то́го живо́го наро́днього мо́ря, з яко́го собі живу́щі со́ки черпа́ють (Єфр.)]. **-рови́ть** *свой характер к обстоятельствам* – пристосува́ти, припасува́ти свою вда́чу до обста́вин; 2) *см.* **Применя́ть 1** *и* **3, Прилага́ть. -рови́ть** *закон к данному случаю* – прикла́сти, застосува́ти зако́н до да́ного ви́падку. **Принoро́вленный** – 1) припасо́ваний, приладно́ваний, прилашто́ваний, пристосо́ваний; (*приученый*) нало́млений; 2) прикла́дений, застосо́ваний до чо́го. **-ться** – 1) (*стр. з.*) припасо́вуватися, приладно́вуватися, прилашто́вуватися, пристосо́вуватися, бу́ти припасо́ваним, приладно́ваним, прилашто́ваним, пристосо́ваним до чо́го, прикладáтися, застосо́вуватися, бу́ти прикла́деним, застосо́ваним до чо́го; 2) (*взв. з.*) пристосо́вуватися, пристосува́тися, припасо́вуватися, припасува́тися, принату́рюватися, принату́ритися; (*привыкать*) призвича́юватися, призвича́їтися до ко́го, до чо́го; *см.* **Применя́ться 5**. [Призвича́ювавсь до наро́днього по́буту й пра́ці (Єфр.). Коро́ва принату́рилась ї́сти соло́му, а то все не хотіла після́ сі́на (Звин.)]. **-ви́ться** *к чьему-л. характеру* – пристосува́тися, принату́ритися, прикла́стися до чиє́їсь вда́чі.

Приноро́вка – 1) (*неок. действ.*) *см.* **Принора́вливание**; 2) *оконч.* припасува́ння, прилаштува́ння, пристосува́ння до чо́го; прикла́дення, застосо́вання (напр. зако́на до чо́го).

Приноровля́ть, -ся, *см.* **Принора́вливать, -ся.**

Приноро́вчивый – призвича́йливий, принату́рливий.

Прино́с – 1) прині́с (-но́су); *см.* **Приноше́ние 1, Принесе́ние**; 2) *см.* **Приноше́ние 2**; 3) (*свадебн.*) прино́сини.

Приноси́тель, -ница – прино́сник, -ниця, приноша́льник, -ниця.

Приноси́ть, принести́ *и* **прине́сть** – 1) прино́сити (*в песнях* приноша́ти *и* доноша́ти), прине́сти́, (*во множ.*) поприно́сити; (*подносить*) надно́сити, надне́сти, (*во множ.*) понадно́сити що куди́, кому́, до ко́го, до чо́го. [А я ме́ду принесу́ на за́куску (Рудч.). Та його́ ті́ло коза́цьке, молоде́цьке до Дніпра́ до бе́рега приноша́ли (Мартин.). Каза́в його́ до ке́лії взя́ти, каза́в слу́гам ї́сти доноша́ти (Метл.). Поприно́сили до його́ всіх неду́жих (Єв.). Пи́ти бозна-як хо́четься, а ді́жка поро́жня. Коли́ це ді́вка надне́сла во́ду з крини́ці (Звин.)]. **-неси́** *мне платок, топор* – принеси́ мені ху́стку, соки́ру; 2) (*о стихийных силах*) прино́сити, прине́сти́, нано́сити *и* наноша́ти, нане́сти́, надно́сити, надне́сти, (*о ветре*) привіва́ти, привія́ти, навіва́ти, навія́ти що *и* чого́. [То в той час чоти́ри чолові́ка козакі́в-запоро́жців Госпо́дь наноша́є (Мартин.). Нанеси́, Бо́же, кудла́того, щоб було́ за що ску́бти (Номис). Пові́й мені з Букови́ни, чорногі́рський ві́тре, та приві́й ми від бра́тчика щи́рую пора́ду (Федьк.)]. *Этот ветер* **-несёт** *к нам дождь* – цей ві́тер нам дощу́ наві́є (надме́, наднесе́). [Вже не той ві́тер повія́в – щоб дощу́ не надні́с (Звин.)]. *Водой много лесу* **-несло́** – водо́ю бага́то де́рева, лі́су нане́сло. *Отколь тебя* **-несло́**? – зві́дки (відкіля́) се тебе́ прине́сло́, приві́яло? *И* **-несла́** *же его нелёгкая* – і прине́сла́-ж (надне́сла́-ж) його́ нечи́ста (си́ла), і прине́сла́-ж його́ лиха́ годи́на, і надне́сло́-ж його́ ли́хо. [Моя́ па́ні, ли́хо вже знов надне́сло яко́гось уря́дника в село́ (Стеф.)]; 3) (*родить детёнышей*) води́ти *и* ве́сти, приво́дити, приве́сти́; (*о растениях*: *давать урожай, плоды*) роди́ти, уроди́ти, зароди́ти що. [Тели́ця його́ привела́ нам ці́лий плуг волі́в і двох корі́в (Кониськ.). Пана́м вже і ве́рби заро́дять грушки́ (Франко)]; 4) (*давать, доставлять*) дава́ти, да́ти; (*причинять*) завдава́ти, завда́ти кому́ що. *Эта земля не* **-но́сит** *никакого дохода* – ця земля́ не дає́ жа́дної ко́ристи, жа́дного прибу́тку. **-носи́ть** *пользу, см.* **По́льза. -носи́ть** *удовольствие* – дава́ти втíху кому́. **-носи́ть, -нести́** *вред кому* – шко́дити, пошко́дити *и* зашко́дити кому́, роби́ти, зроби́ти шко́ду кому́. **-нести́** *свою лепту* – покла́сти свою́ ле́пту. **-носи́ть** *благодарность* – склада́ти (скла́сти) подя́ку, дя́кувати (подя́кувати) кому́ за що. **-носи́ть** *присягу* – склада́ти (скла́сти *и* зложи́ти) при́ся́гу, вико́нувати (ви́конати) при́ся́гу кому́. [При́сягу на брате́рство старши́на генера́льна Орді́ ви́конала і од Орди́ тако́ї-ж при́сяги допевни́лася (Куліш)]. **-носи́ть** *жертву* – а) (*совершать жертвоприношение*) пра́вити (прино́сити) же́ртву; б) (*жертвовать*) прино́сити же́ртву, же́ртвувати. **-носи́ть** *мольбу кому* – зверта́ти molі́ння до ко́го, блага́ти кого́. **-носи́ть** *на кого жалобу* – зано́сити, подава́ти ска́ргу на ко́го. [Ма́ло не ко́жен з читачі́в зано́сив і склада́в свої́ ска́рги до реда́кції (Єфр.)]. **-нести́** *вину свою, повинную* – повини́тися кому́ в чо́му, призна́тися (до вини́); *срв.* **Повини́ться. -носи́ть** *кому неприятности, огорчения, разочарования, страдания* – завдава́ти кому́ неприє́мностей, при́кр啊ростей, розчаро́ваннів, стра́жданнів, чини́ти (роби́ти) кому́ неприє́мності, при́крості, розчаро́вання, стра́ждання. *Это* **-несло́** *мне одни только неприятности* – це завдало́ мені сами́х-но неприє́мностей. **-нести́** *честь, почёт,*

уважение кому – да́ти честь, шано́бу, поша́ну (пова́гу) кому́, честь пове́сти́ кому́. [Він (ґрунт) тебе́ загріє і накри́є, і погоду́є, і честь тобі поведе́ (Стеф.)]. **-носи́ть** *в дар кому, что* – дарува́ти (подарува́ти) кому́ що, в дар (в дарови́зну) дава́ти (да́ти) кому́ що; 5) *см.* **Прина́шивать. Приноси́мый** – прино́шений. **Принесённый** – прине́сений, надне́сений; нане́сений, наві́яний *и т. д.*

Приноси́ться, принести́ся *и* **принéсться** – 1) *страд.* – прино́ситися, бу́ти прине́сеним; нано́ситися, бу́ти нане́сеним, надно́ситися, бу́ти надне́сеним, при[на]віва́тися, бу́ти при[на]ві́яним *и т. д.*; 2) *возвр.* – пригна́ти(ся), примча́ти(ся). *Мы* **-неслись** *на тройке* – ми пригна́ли (примча́ли) трі́йкою. *Ты отколь* **-нёсся**? – ти зві́дки (звідкіля́) приві́явся? **-несла́ся** *туча грозная* – налеті́ла хма́ра чо́рная; 3) *см.* **Прина́шиваться.**

Прино́ска, *см.* **Прино́с 1.**

Прино́сная – приноша́льна.

Прино́сный – прино́сний, приноша́льний.

Приноше́ние – 1) (*действие*) прино́шення; 2) при́ні[о]с (-носу), *мн.* прино́сини, да́ток (-тку); (*гостинец*) баз[с]ари́нка (-ки) *и* баз[с]ари́нок (-нка); (*при поздравлении, визите*) рале́ць (-льця́); (*начальству, уважаемым лицам, сватам*) поче́стка; (*взятка*) дую́н (-на́); *срв.* **Дар, Пода́рок.** [До небе́с драби́ну приставля́ють із молито́в та при́носів нечи́стих (Куліш). Поче́стку прині́с (Звяг.). А тобі неха́й зять оддíлить трети́ну жа́лування й прино́син до це́ркви (Неч.-Лев.)].

Принуди́тельно – примусо́во, при́му́сом, си́лою. [Порізни́ла й розвела́ діте́й одної́ ма́тери та ки́нула їх у воро́жі та́бори, при́мусом ворогі́в з них зроби́вши (Єфр.)].

Принуди́тельный – примусо́вий, з при́му́су (при́му́сом) ро́блений, приневі́льний. **-ные** *меры, работы* – примусо́ві за́ходи, робо́ти. **-ный** *сбор податей* – примусо́ве стяга́ння пода́тків.

Принужда́ть, прину́дить – приму́шувати *и* примуша́ти, приму́сити, зму́шувати *и* змуша́ти, зму́сити; (*диал.* принему́шувати, принему́сити), си́лувати, приси́лувати, уси́лувати; (*неволить*) нево́лити, понево́лити, принево́лювати *и* принево́ля́ти, принево́лити, знево́лювати *и* зневоля́ти, знево́лити кого́ до чо́го (що зроби́ти), прину́кувати, прину́кати, ну́ди́ти, нужди́ти (-жджу́, -ждиш), нужда́ти кого́ чим (що зроби́ти), приганя́ти кого́ до чо́го, (*о мног.*) попримýшувати, позму́шувати, попринево́лювати, познево́лювати *и т. д.* кого́ до чо́го, кого́ що зроби́ти. [Приму́сить її не ма́ю си́ли (Тобіл.). Ніхто́ тебе́ не примуша́в (Звяг. п.). Що́ зму́сило тебе́ прода́ти сло́во? (Л. Укр.). Він мене́ принему́шує до цьо́го (Липовеч.). Нево́лити ніко́го не мо́жна (Звяг. п.). Понево́лила дочку́ за́між (Васильк. п.). Я тебе́ не принево́лював служи́ти, ти пішла́ своє́ю охо́тою (Звин.). Хіба́ його́ до́чки охо́тою за́між ішли́? Попринево́лював (Грінч.). Князі́ й боя́ри охристи́вшись, до хреста́ людéй си́лували (Куліш). Не схо́че жи́ти зо мно́ю – приси́лую (Васильч.). Го́лод та хо́лод нужди́ли його́ приня́ти на се́бе чужу́ вину́ (Кониськ.). Спа́ти мо́жна було́ аж до обі́д, бо ніхто́ робо́тою не ну́див (Гр. Григ.). Тут тре́ба все прину́кувати па́лицею, нагає́м, та й тим ні́чо́го не вді́єш (Неч.-Лев.)]. *Меня* **-дили** *это сделать* – мене́ приму́сили (зму́сили *и т. д.*) це зроби́ти. *Его* **-дили** *к этому силою* – його́ си́лою зму́сили (приму́сили, принево́лили) до цьо́го, його́ приси́лували до цьо́го. *Её* **-дили** *выйти за него замуж* – її́ вси́лували (приси́лували, принево́лили, понево́лили) (пі́ти́) за йо́го. **-жда́ть, -дить** *кого к работе* – принево́лювати, принево́лити, знево́лювати, знево́лити, си́лувати, приси́лувати, прину́кувати кого́ до робо́ти, ну́ди́ти кого́ робо́тою. **-дить** *кого к молчанию, замолчать* – приму́сити, зму́сити кого́ мовча́ти, (*образно*) замкну́ти (заці́пити) кому́ уста́, гу́би (*и* губу́). [Якби́ вона́ зна́ла, що я приї́хала до не́ї з жалю́ над її́ до́лею нещасли́вою, то се замкну́ло-б їй уста́ (Г. Барв.)]. **-ждая** *себя* – си́луючи себе́, через си́лу. [Через си́лу п'є горі́лку (Грінч.)]. **Принуждённый** – 1) приму́шений, зму́шений, приси́луваний, принево́лений, знево́лений до чо́го. *Быть* **-ным** – му́сіти (*диал.* му́сити), бу́ти приму́шеним, зму́шеним *и т. д.*; 2) *см.* **Принуждённый**, *прил.* **-ться** – приму́шуватися, бу́ти приму́шеним, зму́шуватися, бу́ти зму́шеним, си́луватися, бу́ти приси́луваним *и* вси́луваним, принево́люватися, бу́ти принево́леним *и т. д.* до чо́го.

Принужде́ние – 1) приму́шування, зму́шування, си́лування, нево́лення, принево́лювання, *оконч.* приму́шення, зму́шення, приси́лування, уси́лування, принево́лення. [Коли́ не спромо́га боро́тися проти нево́лення, так не тре́ба мо́вчки не́сти ши́ю в ярмо́ (Кониськ.). До ми́лування нема́ си́лування (Кониськ.)]; 2) (*принука*) при́му́с (-су), мус, прину́ка, пригі́н (-го́ну). [На се лю́дям до́бра во́ля, приму́су жа́дного ні від ко́го нема́ (Кониськ.). Про́ти му́су не пі́деш (Приказка)]. *Сделать что по* **-нию** – зроби́ти що з при́му́су (з му́су, з прину́ки). [То була́ пра́ця з при́му́су (Грінч.). Не з му́су я прийшла́ так, а з охо́ти (Куліш). Як не даси́ з про́сьби, то даси́ з прину́ки (Приказка)]. *По своей охоте или по* **-нию** – з

вла́сної охо́ти (самохі́ть) чи з при́мусу (чи з прину́ки). *Путём* **-ния** – при́му́сом. [Костома́ров ра́дить не чини́ти обмоска́лення при́мусом (Грінч.)].

Принуждённо – 1) при́му́сом, си́лою; 2) си́лувано, ви́мушено, неприро́дно, ненатура́льно, мані́рно. *Он* **-но** *засмеялся* – він си́лувано засмія́вся.

Принуждённость – 1) приму́шеність, зму́шеність, принево́леність, знево́леність, поневі́льність (-ности); 2) (*натянутость*) си́луваність, ви́мушеність, неприро́дність, ненатура́льність, мані́рність (-ности); (*стесненье*) звя́заність. [Розмо́ва була́ жва́ва, весе́ла, неси́лувана, не зако́вана в фо́рми салоно́вої си́луваности (Неч.-Лев.)]. *Я всегда испытываю некоторую* **-ность** *в его присутствии* – я за́всіди відчува́ю при йо́му де́яку звя́заність.

Принуждённый – 1) *прил.* – си́луваний, ви́мушений, неприро́дний, ненатура́льний, мані́рний. **-ный** *смех* – си́луваний, ви́мушений сміх. **-ная** *улыбка* – си́луваний по́сміх (у́сміх). **-ный** *вид* – ви́мушений ви́гляд. **-ные** *манеры* – ви́шукані, ви́тончені мані́ри; 2) *прич., см.* **Принужда́ть.**

Принц – принц (-ця), короле́вич.

Принце́сса – принце́са, (*диал.*) принци́зна, королі́вна. [Хіба́ принци́зни ждеш? (Федьк.)].

При́нци́п – при́нцип (-пу); (*основание*) заса́да. *На новых* **-пах** – на но́ви́х при́нципах (заса́дах). *Основные* **-пы** *теории* – основні́ при́нципи (заса́ди) тео́рії. *Человек без* **-пов** – люди́на без при́нципів (без заса́д).

Принципа́л – принципа́л (-ла); хазя́їн, нача́льник, голова́ (напр. торго́вої фі́рми).

Принципа́т – принципа́т (-ту).

Принципиа́льно – принципія́льно, принципо́во, з при́нципу.

Принципиа́льный – принципія́льний, принципо́вий.

Принцмета́лл, *минер.* – принцмета́л (-лу), бі́ла мідь, манга́ймське зо́лото.

Принцмета́лловый – принцмета́ловий.

Приня́тие – при(й)ня́ття, (*должности*) обня́ття. [При(й)ня́ття христия́нства. Ге́тьман при обня́ттю свого́ уря́ду (Орлик)]. **-тие** *мер* – вжиття́ за́ходів. *См.* **Принима́ние.**

При́нято – заве́дено. [Можли́во, що він і не пое́т, як це заве́дено розумі́ти (Ніков.)]. *Как* **-то** – як зви́ча́й вели́ть, як заве́дено, як веде́ться (пово́диться). *Так* **-то** – таки́й зви́ча́й, так заве́дено так веде́ться, так пово́диться, так зви́ча́й вели́ть.

При́нятый, *прил.* – наве́дений. *Быть* **-тым** – ве́сти́ся, бу́ти заве́деним. [В ко́жній ха́ті ве́деться таки́й звича́й (Звин.)]. *Срв.* **При́нятый**, *прич.* (**Принима́ть**).

Приня́ть, *см.* **Принима́ть.**

Приободре́ние – підбадьо́рювання, *оконч.* підбадьо́рення.

Приободря́ть, -ся, приободри́ть, -ся – підбадьо́рювати, -ся, підбадьо́ри́ти, -ся. **Приободрённый** – підбадьо́рений.

Приобрести́, приобре́сть, *см.* **Приобрета́ть.**

Приобрета́ние – набува́ння, добува́ння, здобува́ння, придбава́ння, нажива́ння; (*славы*) зажива́ння; (*силы, привычки и т. д.*) набира́ння. *См.* **Приобрета́ть.**

Приобрета́тель, -ница – набува́льник, -ниця, набу́вач, -чка, дбач, дба́чка, дба́ха (*общ. р.*).

Приобрета́ть, приобрести́ *и* **приобре́сть** – 1) (*добывать*) набува́ти, набу́ти, здобува́ти, здобу́ти, добува́ти, добу́ти *и* придобу́ти що *и* чого́, придбава́ти, придба́ти що *и* чого́; (*наживать*) нажива́ти, нажи́ти що; (*накопить, добыть в большом количестве*) надба́ти, принадба́ти, напридба́ти, наздобу́ти, наздобува́ти чого́, (*диал.*) напаха́ти, (*о мног.*) понабува́ти, по(з)добува́ти, попридбава́ти що *и* чого́. [Ро́зуму за гро́ші не здобу́деш (Св. Пис.). Жа́лко ста́ло того́ хазя́йства, що він його́ свое́ю пра́цею надба́в (Грінч.). Придба́ли ху́тір, став і млин, садо́к у га́ї розвели́ і па́сіку чима́лу, – всього́ надба́ли (Шевч.). Що придба́єш, те і ма́єш (Приказка). Пої́хав оце́ в ліс та й дров тако́го (*очень много*) напаха́в (Пирят.)]. **-та́ть** *движимое и недвижимое имущество* – набува́ти рухо́ме й нерухо́ме майно́. **-бре́сть** *что-л. покупкою* – набу́ти що ку́плею (купі́влям). *Он* **-брёл** *себе большое состояние* – він придба́в (нажи́в, здобу́в) собі вели́кий ста́ток (*и* вели́кі ста́тки). **-та́ть, -сти́** *права гражданства* – набува́ти, набу́ти права́ (*и* прав) громадя́нства. **-сти́** *хозяйничая* – пригосподарюва́ти, загосподарити що. **-сти́** *барышничеством* – прибаришува́ти що. **-сти́** *торгуя в кабаке* – зашинкува́ти що; 2) (*снискивать*) здобува́ти, здобу́ти, придба́ти що, зажива́ти, зажи́ти чого́. **-сти́** *всеобщее уважение, дружбу, расположение* – здобу́ти (придба́ти) зага́льну поша́ну, дру́жбу, прихи́льність. **-та́ть, -сти́** *любовь, благосклонность чью-л.* – підхо́дити, підійти́ під чию́ ла́ску, достава́ти, діста́ти ла́ски в ко́го. [Тако́ї ла́ски діста́ну і в Пара́ски (Номис)]. **-сти́** *доверие чьём-н.* – зажи́ти в ко́го ві́ри. [Я ві́ри в їх зажи́в, щоб дізнава́тись тим ро́бом про їх за́ходи воро́жі (Грінч.)]. **-бре́сть** *славу, известность, популярность* – (з)добу́ти, придба́ти сла́ву (*и* сла́ви),

відо́мість, популя́рність, зажи́ти (залучи́ти) сла́ви, уби́тися у сла́ву, зажи́ти популя́рности, у мо́ву увійти́. [Анто́сьо все в мо́ву вхо́див і між товари́ством і в го́роді (Свидн.)]. *Он* **-брёл** *себе много друзей* – він придба́в собі бага́то при́ятелів; 3) (*усваивать себе, получать*) набува́ти, набу́ти, набира́ти, набра́ти чого́. **-та́ть** *форму чего-л.* – набира́ти фо́рми чого́. **-та́ть** *вкус чего* – набува́ти (набира́ти) смаку́ чого́. [На мо́рі, коли́ воно́ ти́хе, стра́ва набира́ особли́вого смаку́ (Леонт.)]. **-та́ть, -сти́** *значение, ценность* – набира́ти, набра́ти, набува́ти, набу́ти ваги́, ва́ртости. [Тоді́ ті́льки іде́я набира́є ва́ртости, коли́ перево́диться в життя́ (Коцюб.)]. **-сти́** *значение среди кого* – увійти́ в зна́чність між ким. **-та́ть, -бре́сть** *влияние* – забира́ти, забра́ти си́лу, здобува́ти, здобу́ти вплив на що. [Таку́ си́лу забра́ли запоро́жці (Сторож.)]. **-та́ть, -сти́** *власть над кем* – си́лу міць бра́ти, забра́ти *и* взя́ти над ким. [Моти́в суча́сности бере́ си́лу над пое́тами (Єфр.)]. **-та́ть, -сти́** *силу* – набува́ти, набу́ти, набира́ти(ся), набра́ти(ся) си́ли. [Цей гурт де-да́лі бі́льшатиме, набира́тиметься си́ли (Грінч.)]. **-та́ть, -сти́** *интерес* – набира́ти, набра́ти інтере́су. **-та́ть** *навык, опыт* – набува́ти на́вички до чо́го, до́свіду в чо́му, нала́муватися до чо́го. **-сти́** *привычку* – набра́тися зви́чки. **-та́ть, -сти́** *необходимые познания в чём* – здобува́ти, здобу́ти (придба́ти) потрі́бні знання́ з чо́го *и* в чо́му. [Сам неписьме́нний здобува́є він ті знання́ або́ з розмо́в, або́ слу́хаючи, як хто і́нший чита́є (Грінч.)]. **-сти́** *знания от кого* – набра́тися нау́ки в ко́го. **-сти́** *оперение* (*о птицах*) – у пі́р'я (у колодочки́, у палки́) вби́тися, упі́р'їтися. **Приобре́тенный** – набу́тий, (з)добу́тий, на́дбаний, при́дбаний, нажи́тий, зажи́тий, пригосподарьо́ваний, загосподა́рений *и т. д.* [І жіно́че, і діво́че, і що було́ пригосподарьо́ване, усе́ за́брато (Квітка)]. **-ное** *имущество* – набу́те (при́дбане) майно́, надба́ння.

Приобрета́ться, приобре́сться – набува́тися, набу́тися, бу́ти набу́тим, здобува́тися, здобу́тися, бу́ти здобу́тим, бу́ти при́дбаним, на́дбаним, нажива́тися, бу́ти нажи́тим, зажива́тися, бу́ти зажи́тим *и т. д.* [І сього́дні, за́раз хоті́лось їм здобу́ти те, що звича́йно набува́ється рока́ми вели́кої пра́ці та боротьби́ (Н. Рада). Ца́рство небе́сне здобува́ється си́лою (Єв.)].

Приобре́тение – (*приобр. имущество, достояние*) надба́ння, придба́ння, набу́ток; (*достижение*) придба́ння, здобу́ток, добу́ток (-тку). [Вона́ му́сіла спро́дать усе́ своє́ надба́ння (Неч.-Лев.). За ко́жний здобу́ток пла́тиш ціно́ю кро́ви (Коцюб.)]. **-ния** (*достижения*) *науки, культуры* – здобу́тки (добу́тки, придба́ння) нау́ки, культу́ри. [Бага́та земля́ ро́дить не йому́, як не йому́ слу́жать і здобу́тки новоча́сної культу́ри (Єфр.)].

Приобрете́ние – 1) набуття́, здобуття́, добуття́, придба́ння, надба́ння чого́; 2) *см.* **Приобре́тение.**

Приобуча́ть, приобучи́ть, *см.* **Приуча́ть.**

Приобща́ть, приобщи́ть – 1) прилуча́ти, прилучи́ти, долуча́ти, долучи́ти що до чо́го, прие́днувати, приєдна́ти кого́, що до ко́го, до чо́го. **-щи́ть** *бумагу к делу* – долучи́ти папі́р до спра́ви; 2) **-ща́ть, -щи́ть** *св. Таин кого* – запричаща́ти, запричасти́ти, причаща́ти, причасти́ти, сакраментува́ти, засакраментува́ти кого́. **Приобщённый** – 1) прилу́чений, долу́чений, прие́днаний до чо́го; 2) **-ный** *св. Таин* – заприча́щений, прича́щений, засакраменто́ваний.

Приобща́ться, приобщи́ться – 1) долуча́тися, долучи́тися, прилуча́тися, прилучи́тися, прие́днуватися, приєдна́тися, бу́ти долу́ченим, прилу́ченим, прие́днаним до чо́го. **-щи́ться** *европейской культуре* – приєдна́тися, прилучи́тися до европе́йської культу́ри; 2) **-ться** *св. Таин* – запричаща́тися, запричасти́тися, причаща́тися, причасти́тися, сакраментува́тися, засакраментува́тися, зако́нюватися *и* законя́тися, закони́тися.

Приобще́ние – 1) прилуча́ння, долуча́ння, прие́днування, *оконч.* прилу́чення, долу́чення, приєдна́ння чого́ до чо́го; 2) **-ние** *св. Таин* – запричаща́ння, сакраментува́ння, *оконч.* заприча́щення, засакраментува́ння.

Приобщи́ть, *см.* **Приобща́ть.**

Приобыка́ть, приобы́кнуть – призви́чуватися, призви́чitися до чо́го; (*обживаться*) приго́втуватися, приго́втатися; *см.* **Привыка́ть.** [Соба́ка вже приго́втався (Житом.)].

Приобы́клый – зви́клий, нави́клий до чо́го; *см.* **Привы́чный, Привы́клый.**

Приобы́кнуть, *см.* **Приобыка́ть.**

Приодева́ние – 1) прикрива́ння, прику́тування; 2) приодяга́ння, припоряджа́ння, причепу́рювання *и т. д.*

Приодева́ть, приоде́ть – 1) прикрива́ти, прикри́ти, прику́тувати, прику́тати кого́; 2) приодяга́ти, приодяг(ну́)ти́, (*принарядить*) припоряджа́ти, припоряди́ти, причепу́рювати, причепури́ти, прибира́ти, прибра́ти, прикуко́бити, прихаху́лити. [Ми такі́ його́ прикуко́били: штанці́ найшли́, соро́чку прибра́ли (Борз. п.)]. **Приоде́тый** – 1) прикри́тий,

прику́таний; 2) приодя́гнений, припоря́джений, причепу́рений, прикуко́блений *и т. д.* [Так га́рно припоря́джені в си́ні жупани́ (Борз. п.)].

Приодева́ться, приоде́ться – 1) прикрива́тися, прикри́тися, прику́туватися, прику́татися; 2) приодяга́тися, приодяг(ну́)ти́ся, вряджа́тися, вряди́тися, (*принарядиться*) припоряджа́тися, припоряди́тися, причепу́рюватися, причепу́ритися, прибира́тися, прибра́тися, прихаху́литися, прикуко́битися (в що). [Приодя́гся так, як пан (Пісня). Ой дай ме́ду-вина́ нап'ю́ся, та й у жупа́н си́ній вряджу́ся (Пісня). Він прибра́вся, підголи́вся, надів нові́, але про́сті, чо́боти (Неч.-Лев.). Уми́лася, причепури́лась (Котл.). За́ким прихаху́лишся, то боя́ри й мед поп'ю́ть (Номис)].

Приозёрный – приозе́рний.

При́ор – прі́ор, ігу́мен (католи́цького манастиря́).

Приора́ть, *см.* **Припаха́ть.**

При́орство – 1) (*сан*) пріора́т (-ту), прі́орство; 2) (*время перебивания в этом сане*) пріорува́ння.

Приоса́живать, приосади́ть (*лошадь*) – збива́ти, зби́ти тро́хи, подава́ти, пода́ти наза́д тро́хи (коня́).

Приоса́ниться – прибра́ти пова́жної по́стати, підбадьо́ритися.

Приосеня́ть, приосени́ть – 1) затіня́ти, затіни́ти що чим; 2) захища́ти, захисти́ти кого́; 3) **-ни́ть** *крестом* – благослови́ти хресто́м кого́.

Приостана́вливание, приостановле́ние – припиня́ння, припи́нення, перепиня́ння, перепи́нення, запиня́ння, запи́нення.

Приостана́вливать, -ся, приостанови́ть, -ся – припиня́ти, -ся, припини́ти, -ся, перепиня́ти, -ся, перепини́ти, -ся, запиня́ти, -ся, запини́ти, -ся. [Величе́зний про́цент украї́нських о́рганів припини́ла адміністра́ція (Єфр.). Заспіва́в, і юрба́ величе́нна мов життя́ на той час запини́ла (Л. Укр.). Прийшло́ лі́то, і рух не ті́льки не припини́вся, а ще ду́жчий став (Доман.). Всю́ди горі́ли огні́, – озна́ка, що життя́ не припиня́лося (Черкас.)]. **-ви́ть** (*замедлить*) *ход* – прити́шити, зати́шити, задля́ти ходу́, зати́шитися. [Обере́жний Ю́да задля́в свою́ ходу́ (Конис.). На мо́сті по́їзд зати́шивсь (Звин.)]. **Приостано́вленный** – припи́нений, перепи́нений, запи́нений.

Приостано́вка – 1) *см.* **Приостановле́ние**; 2) при́пинка, пере́пинка, пере́станок (-нку). *Срв.* **Остано́вка.**

Приостановле́ние, *см.* **Приостана́вливание.**

Приостерега́ть, приостере́чь – остерега́ти, остере́гти́, застерега́ти, застере́гти́ кого́. **-ться** – остерега́тися, остере́гти́ся, вистерега́тися, ви́стерегтися, берегти́ся, поберегти́ся. *См.* **Остерега́ть, -ся.**

Приостря́ть, приостри́ть – підго́стрювати, підгостри́ти що.

Приотворя́ние (*дверей*) – прочиня́ння, прохиля́ння, відчиня́ння, відхиля́ння (двере́й).

Приотворя́ть, -ри́ть (*дверь*) – прочиня́ти, прочини́ти, прохиля́ти, прохили́ти, (*диал.*) ухиля́ти, ухили́ти (две́рі), відчиня́ти, відчини́ти тро́хи, відхиля́ти, відхили́ти тро́хи (две́рі), (*во множ.*) попрочиня́ти, попрохиля́ти *и т. д.* (две́рі). [Прочини́в у клас две́рі, прису́нув туди́ го́лову (Васильч.). Відхили́ тро́шки две́рі]. **Приотво́ренный** – прочи́нений, прохи́лений, відчи́нений тро́хи, відхи́лений тро́хи.

Приотворя́ться, -ри́ться – прочиня́тися, прочини́тися, прохиля́тися, прохили́тися, відчиня́тися, відчини́тися тро́хи, відхиля́тися, відхили́тися тро́хи. [Вхідні́ две́рі ри́пнули, прочини́лися тро́хи (Корол.)].

Приоткрыва́ние – відкрива́ння, відтуля́ння. **-ние** *дверей и т. п., см.* **Приотворя́ние.**

Приоткрыва́ть, -ся, приоткры́ть, -ся – відкрива́ти, -ся, відкри́ти, -ся тро́хи, відтуля́ти, -ся, відтули́ти, -ся тро́хи, (*о занавеске и т. п.*) прогорта́ти, -ся, прогорну́ти, -ся. [Черво́на занаві́сочка у вікні́ прогорну́лась (Васильч.)]. **-ва́ть** *двери, окна, ворота* – прочиня́ти, прохиля́ти, відчиня́ти, відхиля́ти (тро́хи) две́рі, ві́кна, воро́та. **-кры́ть** *сундук, крышку* у гроба – відчини́ти тро́хи скри́ню, відхили́ти ві́ко в труні́. **-кры́ть** *занавеску* – прогорну́ти за(на)ві́ску.

Приохо́чивание – приохо́чування, заохо́чування; (*поощрение*) підохо́чування до чо́го.

Приохо́чивать, приохо́тить – приохо́чувати, приохо́тити, заохо́чувати, заохо́тити, (*во мн.*) поприохо́чувати, позаохо́чувати; (*поощрять*) підохо́чувати, підохо́тити, (*во мн.*) попідохо́чувати кого́ до чо́го. **Приохо́ченный** – приохо́чений, заохо́чений; (*поощрённый*) підохо́чений.

Приохо́чиваться, приохо́титься – приохо́чуватися, приохо́титися, заохо́чуватися, заохо́титися, бу́ти приохо́ченим, заохо́ченим; (*поощряться*) підохо́чуватися, бу́ти підохо́ченим до чо́го.

Припада́ние – припада́ння, притуля́ння *и т. д.*

Припада́ть, припа́сть – 1) припада́ти, припа́сти, (*прижиматься*) тули́тися, притуля́тися, притули́тися, прихиля́тися, прихили́тися, пригорта́тися, горну́тися, пригорну́тися до ко́го, до чо́го. [Васи́ль аж до землі́ припада́є, про́сить (М. Вовч.). Вона́ так і припа́ла до двере́й і слу́ха (Квітка). Все дам тобі́, коли́ припа́вши покло́нишся мені́ (Єв.). Притули́лась до не́ї гаря́чим обли́ччям (Л. Укр.)]. **-дать, -пасть** *на колени* – укляка́ти, укля́кнути, па́дати, впа́сти на колі́на, навко́лішки. [Ба́ба перед образа́ми вклякну́ла (Чуб.)]. *К ногам вашим* **-да́ю** – до ніг ва́ших па́даю (припада́ю, стелю́ся). *Дитя* **-па́ло** *к груди матери* – дити́на припа́ла (притули́лася, пригорну́лася) до ма́териних груде́й. **-да́ть** *на ногу* – припада́ти, наляга́ти на но́гу, кульга́ти, наку́льгувати (на но́гу); 2) підпада́ти, підпа́сти. [Сні́гу тро́хи підпа́ло)]; 3) припада́ти, припа́сти кому́, напада́ти, напа́сти кого́, приспі́чити кому́. *Охота учиться* **-па́ла** – охо́та вчи́тися припа́ла кому́, напа́ла кого́; 4) занепада́ти, занепа́сти, занеду́жувати, занеду́жати.

Припа́док – на́пад (-ду), (*гал.*) ата́к; (*только падучей болезни*) перехі́д (-хо́ду), причи́на. [В істери́чному на́паді лама́є ру́ки (Коцюб.). На́пади го́строї вну́трішньої му́ки (Корол.). Кру́титься на́че в причи́ні (Борз.)]. *Лихорадочный* **-док** – на́пад пропа́сниці. *Сердечный* **-док** – серцеви́й на́пад. **-док** *гнева, сумасшествия, бешенства* – на́пад гні́ву, божеві́лля, скаже́ности. *Нервный* **-док** – нерво́вий на́пад. *У него начинался* **-док** *эпилепсии* – в нього почина́вся перехі́д, почина́вся на́пад (на ньо́го прихо́див на́пад) епіле́псії, його́ напада́ла епіле́псія. [Се був знак, що прихо́див на ньо́го на́пад епіле́псії (Маковей)].

Припа́дочный – 1) нападни́й; 2) (*страдающий припадками*) причи́нний, причи́нуватий. [Хлоп'я́ ось причи́нувате (Корол.)].

Припа́дчивый, *см.* **Припа́дочный 2.**

Припазо́вка – 1) прилашто́вування, (*оконч.*) прилаштува́ння; 2) (*техн.*) буртува́ння.

Припазо́вывать, припазова́ть – 1) прилашто́вувати, прилаштува́ти; 2) (*техн.*) буртува́ти, забуртува́ти.

I. Припа́ивание – прилюто́вування, *оконч.* прилютува́ння.

II. Припа́ивание – упо́ювання, напо́ювання; обпо́ювання; *см.* **II. Припа́ивать.**

I. Припа́ивать, -ся, припая́ть, -ся – прилюто́вувати, -ся, прилютува́ти, -ся, прива́рювати, -ся, привари́ти, -ся, (*во множ.*) поприлюто́вувати, -ся, попринва́рювати що, -ся до чо́го. **Припа́янный** – прилюто́ваний, прива́рений. [Тре́ба зане́сти ква́рту до слю́саря, щоб ву́шко привари́в (Звин.)].

II. Припа́ивать, припои́ть – 1) упо́ювати, упої́ти, напува́ти, напо́ювати, напої́ти кого́; 2) (*привораживать наговорным питьём*) обпо́ювати, обпої́ти, привoро́жувати, приворожи́ти кого́ (данн́ям). [Чого́-ж він не при собі? Хіба́ обкури́ли, або́ обпої́ли, вра́жі до́чки? (Мирн.)]; 3) **-пои́ть** *всё вино* – ви́частувати все вино́. **Припоённый** – 1) упо́єний, напо́єний; 2) обпо́єний, привoро́жений (данн́ям).

Припа́йка – 1) *см.* **I. Припа́ивание**; 2) прилюто́вана части́на ре́чи.

Припа́лзывание – приповза́ння, приплазо́вування.

Припа́лзывать, *см.* **Приползáть.**

Припа́ливать, припаля́ть, припали́ть – 1) припа́лювати, припали́ти, прис[ш]ма́лювати, прис[ш]мали́ти; 2) попали́ти. **-лить** *все дрова* – попали́ти всі дро́ва. **Припалённый** – припа́лений, прис[ш]ма́лений.

Припа́мятовать – пригада́ти; *см.* **Припо́мнить.**

Припа́ривать, припа́рить – припа́рювати, припа́рити що чим. **Припа́ренный** – припа́рений. **-ться** – припа́рюватися, бу́ти припа́реним.

Припа́рка – при́парка, за́парка. *Дать* **-ку** – ви́шпарити, відчухра́ти кого́, хльо́сти (хло́сти) прочухана́ да́ти кому́.

Припа́с – 1) припа́с, запа́с (-су). [На су́днах тих по́вно військо́вого лю́ду, припа́су та збро́ї до би́тов жорсто́ких (Куліш)]. *С'естные* **-па́сы** – харч (-чи, *ж. р. и* -чу *м. р.*), харчі́ (-чі́в), ї́жа, конт (-ту), жи́вність (-ности); (*свежие*) свіжина́ (-ни́). [Не так чого́ понабира́ли, як ї́жі скі́льки пече́них ку́рок, ковба́с, суха́риків, су́щиків і вся́кої вся́чини (Свидн.). Хлі́ба не купу́ємо, ко́нту з обо́х нас дово́лі (Г. Барв.)]. *Снабжение с'естными* **-сами** *кого, чего* – постача́ння ха́рчи кому́ *и* на ко́го, на що, харчува́ння кого́, чого́. *Израсходовать свои с'естные* **-сы** – ви́харчуватися, (*во множ.*) повихарчо́вуватися; 2) спра́ва, снасть (-сти), пристрі́й (-стро́ю), прила́ддя; *срв.* **Прибо́р, Принадле́жности.** *Рыболовные* **-сы** – риба́льська спра́ва, риба́льське прила́ддя.

Припаса́ние – припаса́ння, запаса́ння.

Припаса́ть, припасти́ – припаса́ти, припасти́, запаса́ти, запасти́, призапа́сити, назапа́сити, прихо́вувати, прихова́ти, (*про запас*) надба́ти, пристара́ти чого́. [Я всього́ собі

к пра́знику призапа́сила (Київ. п.). Погнили́ на́ші сіна́; ма́ло хто назапа́сив на зи́му (О. 1862)]. **Припасённый** – припа́сений, призапа́сений, назапа́сений.

Припаса́ться, припасти́ся – припаса́тися, припасти́ся, бу́ти припа́сеним. **-ться** *чем, см.* **Запаса́ться.**

Припа́сный – припа́сний, (*о с'естных припасах*) харчови́й.

Припа́сть, *см.* **Припада́ть.**

I. Припа́хивать, припахну́ть – 1) прио́рювати, приора́ти, (*во множ.*) поприо́рювати; 2) **-ха́ть** *землю* – ви́снажити зе́млю; 3) (*сошник, лемех*) притупи́ти, затупи́ти (лемі́ш). **Припа́ханный** – 1) приораний; 2) (*о земле*) ви́снажений; 2) (*о сошнике*) приту́плений, зату́плений. **-ться** – 1) прио́рюватися, приора́тися, бу́ти прио́раним; 2) (*о земле*) висна́жуватися, ви́снажитися; 3) (*о сошнике*) притупи́тися, затупи́тися.

II. Припа́хивать – відго́нити, душі́ти (тро́хи) чим, присме́рджувати чим. [Вода́ чимсь відго́нить]. *Рыба уже* **-вает** – ри́ба вже присме́рджує, ри́бу вже чу́ти.

III. Припа́хивать, припахну́ть – 1) повіва́ти, повіну́ти, подиха́ти, подихну́ти, дмухну́ти. [Вітере́ць повіва́є]; 2) прино́сити, прине́сти́ ві́тром, привіва́ти, привія́ти (ві́тром).

I. Припа́хиваться, *см.* **I. Припа́хивать.**

II. Припа́хиваться (*веером*) – обві́юватися *и* обвіва́тися (ві́ялом).

Припахну́ться, *см.* **Запахну́ться.**

Припа́шка – 1) прио́рювання, *оконч.* приора́ння; 2) при́орка.

Припая́ть, *см.* **I. Припа́ивать.**

Припе́в – 1) *см.* **Припева́ние**; 2) (*пение*) при́спів (-ву); 3) (*к песне*) при́спів (-ву), при́співок (-вка), при́співка. [Це не при́спів яки́йсь, а спра́вжня до́вга пі́сня (Крим.). Га́рна пі́сенька та ще й з при́співком (Конгр. п.)].

Припева́ние – приспі́вування.

Припева́ть, Припе́ть – приспі́вувати, приспіва́ти, (*однокр.*) приспівну́ти (до чо́го). [А вона́ сама́ гра́є і приспі́вує (Рудч.). Неха́й лише́нь ся́дуть за стіл, вже не я бу́ду, щоб не приспіва́ла йому́: «Ста́рший боя́рин, як болва́н…» (Квітка). Да ще притупне́ ного́ю і приспівне́ сі слова́, – так її́ і вра́зить (Г. Барв.)].

Припёк – 1) *см.* **Припёка**; 2) (*прибыль по весу в хлебе*) при́пічка (-ки). *Пуд хорошей ржаной муки даёт полпуда* **-пёку** – пуд до́брого жи́тнього бо́рошна дає з півпу́да при́пічки; 3) (*солнопёк*) при́грів, ви́грів (-ву), осо́ння, осо́нь (-ни). *На самом* **-ке** – на само́му ви́гріві, са́ме на осо́нні, на са́мому со́нці.

Припёка – 1) прига́ра, прига́рок (-рка), пригорі́ле, припе́чене мі́сце на хлі́бі; (*шишка*) осу́шок (на хлі́бі). *С боку* **-пёка** – приши́й кобі́лі хвіст, п'я́те ко́лесо до во́за, соба́ці п'я́та нога́.

Припека́ние – 1) припіка́ння, підпіка́ння, присма́жування, загні́чування; 2) (*о солнце*) припіка́ння, пригріва́ння, припа́люввання.

Припека́ть, припе́чь – 1) (*прижечь на огне*) припіка́ти, припекти́ кого́, що; підпіка́ти, підпекти́, присма́жувати, присма́жити що, (*зарумянить*) загні́чувати, загніти́ти що; 2) (*о солнце*) припіка́ти, припекти́, пригріва́ти, пригрі́ти, (*вульг.*) пришква́рювати, пришква́рити, (*присушить зноем*) припа́лювати, припа́ли́ти. [Зійшло́ со́нце під віко́нце, ста́ло пригріва́ть (Чуб.). Со́нце в віко́нце пече́, припіка́є (Номис). Со́нце припали́лоярину́]; 3) (*волосы, кудри горячими щипцами*) припіка́ти, припекти́ (воло́сся, ку́чері); 4) (*донять кого*) допіка́ти, допекти́ кому́, упіка́тися, упекти́ся кому́, дошкуля́ти, дошку́лити кого́; (*в сильнейшей степени*) до живи́х печіно́к допіка́ти, допе́кти кому́; 5) (**-пе́чь** *всю муку*) ви́пекти все бо́рошно на пе́чиво. **Припечённый** – 1) припе́чений; підпе́чений, присма́жений, загні́чений; 2) припе́чений, пригрі́тий, припа́лений.

Припека́ться, припе́чься – 1) припіка́тися, припекти́ся, бу́ти припе́ченим; підпіка́тися, підпекти́ся, присма́жуватися, присма́житися, загні́чуватися, загніти́тися, бу́ти підпе́ченим, присма́женим, загні́ченим; 2) (*от зноя*) припа́люватися, припали́тися, бу́ти припа́леним, пригоря́ти, пригорі́ти; 3) (*о хлебе*; *срв.* **Припёк 2**) припіка́тися, припекти́ся.

Припере́ть, *см.* **Припира́ть.**

Припе́рчить – заперцюва́ти *и* заперчи́ти що.

Припеча́тка – 1) *см.* **Припеча́тывание**; 2) при́друк (-ку), друко́ваний дода́ток до чо́го.

Припеча́тывание, припеча́тание – 1) придруко́вування, придрукува́ння; 2) (*печатью*) припеча́тування, припеча́тання.

Припеча́тывать, припеча́тать – 1) придруко́вувати, придрукува́ти, (*во множ.*) попридруко́вувати що до чо́го; 2) (*сургучной печатью*) припеча́тувати, припеча́тати, (*во множ.*) поприпеча́тувати що. **Припеча́танный** – 1) придруко́ваний; 2) припеча́таний. **-ться** – 1) придруко́вуватися, бу́ти придруко́ваним; 2) припеча́туватися, бу́ти

припеча́таним.

Припе́чек – при́пічок (-чка). [На́стя побіли́ла сті́ни, підвела́ при́пічок черво́ною гли́ною, поцяцькува́ла си́нькою ко́мин (Коцюб.)].

Припе́чь, *см.* **Припека́ть.**

Припива́ть, припи́ть – 1) (*вино, пиво*) пи́ти, попи́ти, випива́ти, повипива́ти (все); 2) *см.* **Попива́ть**; 3) *что или чем* – запива́ти, запи́ти чим.

Припи́ливать, припили́ть – 1) припи́лювати, припиля́ти, допи́лювати, допиля́ти чого́ до чо́го; 2) **-ли́ть** *все дрова* – попиля́ти всі дро́ва. **Припилённый** – 1) припи́ляний, допи́ляний; 2) попи́ляний. **-ться** – 1) припи́люватися, допи́люватися, бу́ти припи́ляним, допи́ляним; 2) (*о пиле*) спи́люватися, спиля́тися.

Припира́ние – 1) (*окна, дверей*) причиня́ння, *оконч.* причи́нення; 2) приту́лювання *и* -туля́ння, приставля́ння, *оконч.* приту́лення, приста́влення; 3) підпира́ння, припира́ння, *оконч.* підпертя́, припертя́.

Припира́ть, припере́ть – 1) (*дверь, окно*) причиня́ти, причини́ти (*во множ.*), попричиня́ти що; *см.* **Притворя́ть**; 2) (*прислонять*) притуля́ти *и* -ту́лювати, притули́ти, приставля́ти, приста́вити що до чо́го; 3) (*подпирать*) підпира́ти, підпе́рти; (*прижимать*) припира́ти, припе́рти, прити́скувати, прити́сну́ти, що чим, до чо́го. [Підпе́р две́рі полі́ном]. **-ре́ть** *кого к стене* – припе́рти кого́ до сті́нки, (*переносно*) загна́ти в тісни́й кут кого́, з коро́ткими гужа́ми до ко́го приступи́ти, узя́тися; 4) (*притащить*) припе́рти, притараба́нити, притаргу́нити, приволокти́, притягти́, припха́ти що куди́. **Припёртый** – 1) причи́нений; 2) приту́лений, приста́влений; 3) підпе́ртий, припе́ртий; 4) припе́ртий, притараба́нений *и т. д.*

Припира́ться, припере́ться – 1) причиня́тися, причини́тися, бу́ти причи́неним; 2) притуля́тися *и* -ту́люватися, бу́ти приту́леним, приставля́тися, бу́ти приста́вленим; 3) підпира́тися, бу́ти підпе́ртим; припира́тися, бу́ти припе́ртим *и т. д.*

Приписа́ть, *см.* **Припи́сывать.**

Припи́ска – 1) *см.* **Припи́сывание 1** *и* **2**; 2) при́писка, до́писка, при́пис (-су). [Все те в при́писки, поза́д свої́х книжо́к пуска́ю (Куліш). Жі́нка тако́ж зроби́ла свою́ прихи́льну до́писку на му́жевому листі́ (Крим.)].

Приписно́й – приписни́й.

Припи́сывание – 1) припи́сування, допи́сування; 2) (*к обществу*) припи́сування, запи́сування; 3) (*кому-н. чего-н.*) припи́сування, надава́ння кому́, чому́ чого́, накида́ння кому́ чого́.

Припи́сывать, приписа́ть – 1) припи́сувати, приписа́ти, допи́сувати, дописа́ти, (*во множ.*) поприпи́сувати, подопи́сувати що до чо́го. **-са́ть** *несколько слов в чьём-л. письме* – приписа́ти, дописа́ти, дода́ти де́кілька слів у чиє́му листі́; 2) (*причислять по спискам кого, что куда, к чему*) припи́сувати, приписа́ти кого́, що куди́, до чо́го, запи́сувати, записа́ти кого́, що до чо́го, кого́ в що, писа́ти кого́ в що, приділя́ти, приділи́ти кого́, що куди́, до чо́го, (*во множ.*) поприпи́сувати кого́ що куди́, до чо́го, позапи́сувати кого́ в що *и* до чо́го *и т. д.* [Ото́-ж і поприпи́сувано тих мандро́ваних та ме́ртвого, щоб бі́льше було́ люде́й (Грінч.). Приділи́ли на́ше село́ вже до і́ншої во́лости (Чигир. п.)]; 3) *кому или чему-н. что-н.* – припи́сувати, приписа́ти кому́, чому́ що, надава́ти, нада́ти кому́ чого́ *и* що, накида́ти, наки́нути кому́ що, (*относить что к чему, на счёт чего*) склада́ти, скла́сти що на що, ста́вити, поста́вити на карб чому́ що, закарбува́ти що на що. [Обро́бку її́ під заголо́вком «Ілія́да» та «Одисе́я» припи́сано сліпо́му співце́ві Гоме́рові (Єфр.). Немá в Са́дієвих пи́саннях того́ ре́чення, яке́ накида́є Са́дієві Пу́шкин (Крим.). Ідеалізу́є їх і надає їм такі́ нереа́льні озна́ки (Крим.). Свою́ мимові́льну дрож і триво́гу він склада́в на зму́ченнє і осла́бленнє ті́ла (Франко). Мака́р не міг не помі́тити, що посува́ється він таки́ хуте́нько, і похопи́вся закарбува́ти це на свою́ доброчи́нність (Корол.)]. *Победу эту* **-вают** *его храбрости* – перемо́гу цю припи́сують його́ хоро́брості. *Следует* **-са́ть** *это случаю, небрежности* – тре́ба це скла́сти на ви́падок, на недба́лість. **Припи́санный** – 1) припи́саний, допи́саний; 2) припи́саний, запи́саний, приді́лений куди́, до чо́го; 3) припи́саний, на́даний кому́, чому́, наки́нутий кому́, поста́влений на карб чому́, закарбо́ваний на що.

При́писываться, приписа́ться – 1) припи́суватися, бу́ти припи́саним, допи́суватися, бу́ти допи́саним до чо́го; 2) припи́суватися, приписа́тися, бу́ти припи́саним до чо́го, запи́суватися, записа́тися, бу́ти запи́саним в що *и* до чо́го. (*во множ.*) поприпи́суватися до чо́го, позапи́суватися в що *и* до чо́го. [Приписа́вся до Мар'я́нівської грома́ди (Мирн.)]. **-ва́ться** *к сословию, к обществу казаков, мещан* – припи́суватися до козакі́в, до міща́н, запи́суватися до коза́ків, до міща́н *и* в козаки́, в міща́ни. **-са́вшийся** *к обществу* –

приписáнець (-нця). [Приписáнці, що поприпи́сувались з чужи́х сіл]; 3) припи́суватися, бýти припи́саним комý, чомý, накидáтися, бýти наки́нутим комý, складáтися, бýти склáденим на що, стáвитися, бýти постáвленим на карб чомý, бýти закарбóваним на що.

При́пись, *см.* **Припи́ска 1.**

Припи́ть, *см.* **Припивáть.**

Припи́хивать, припихáть, припихнýть – припихáти, припхáти, припхнýти, присувáти *и* присóвувати, присýнути (штовхáючи) що до чóго. **Припи́ханный** *и* **припи́хнутый** – при́пханий, при́пхнутий, при́сунутий *и* присýнений. **-ться** – припихáтися, бýти при́пханим, при́пхнутим, присувáтися, бýти присýнутим до чóго.

Приплáв – 1) *см.* **Приплáвка**; 2) (*нанос у берега*) плав (-ву).

Приплáвить, *см.* **Приплáвливать.**

Приплáвка – 1) (*плотов, барок*) приплáв (-ву), пригíн (-гóну), приплавля́ння, приганя́ння (плáвом), *оконч.* приплáвлення, пригнáння (плáвом (плотíв, берли́н); 2) притóплювання, *оконч.* притóплення.

Приплавливать *и* **приплавля́ть, приплáвить** – 1) (*плоты, барки*) приплавля́ти, приплáвити, приганя́ти *и* пригóнити, пригнáти (плáвом) що куди́; 2) (*расплавлять добавочно*) притóплювати, притопи́ти чогó. **Приплáвленный** – 1) приплáвлений, при́гнаний (плáвом); 2) притóплений. **-ться** – 1) (*страд. и возвр.*) приплавля́тися, приплáвитися, бýти приплáвленим, приганя́тися *и* пригóнитися, пригнáтися, бýти при́гнаним (плáвом); 2) притóплюватися, притопи́тися, бýти притóпленим.

Приплáта – 1) приплáта, доплáта; 2) *см.* **Заплáта.**

I. Приплáчивание – налáтування, прилáтування; *срв.* **I. Приплáчивать.**

II. Приплáчивание – 1) приплáчування, доплáчування; *Срв.* **II. Приплáчивать.**

I. Приплáчивать, приплатáть *и* **приплáтить** – налáтувати, налатáти, прилáтувати, прилатáти що до чóго, пришивáти, приши́ти лáтку до чóго. **Приплáтанный** *и* **-плáченный** – налáтаний, прилáтаний. **-ться** – налáтуватися, бýти налáтаним, прилáтуватися, бýти прилáтаним.

II. Приплáчивать, приплати́ть – 1) (*доплачивать*) приплáчувати, приплати́ти, доплáчувати, доплати́ти до чóго; 2) (*все долги*) ви́платити, сплати́ти, поплати́ти, повиплáчувати, посплáчувати (всі боргú). **Приплáченный** – приплáчений, доплáчений; 2) ви́плачений, сплáчений. **-ться** – 1) приплáчуватися, бýти приплáченим, доплáчуватися, бýти доплáченим до чóго; 2) *за что, см.* **Плати́ться, Поплати́ться.**

Приплáчка, *см.* **Заплáчка.**

Приплёвывать – припльóвувати.

Приплести́, *см.* **Приплетáть.**

Приплести́сь *и* **-плéсться** – 1) приди́бати, пришканди́бати, приплéнтати(ся), приплести́ся, притягти́ся, причвалáти, (*вульг.*) прилéмзати(ся), припхáтися, прителіпáтися, причáпати, причалáпати; (*рысцой*) притю́пати куди́, *срв.* **Притащи́ться.** [Відкіля́ ти у бíса приплéнтав сюди́ (Стор.). Он сіромáшний дід приди́бав до нас на пóміч (Стор.). Наси́лу прилéмзали додóму (Полт.). А ось і наш волоцю́га притя́гся. (Васильч.)]; 2) *см.* **Приплетáться.**

Приплетáние – 1) приплітáння, доплітáння; 2) (*припутывание*) приплýтування, притóчування.

Приплетáть, приплести́ – 1) приплітáти *и* приплíтувати, приплести́, доплітáти, доплести́ що до чóго. [Плетýть і приплíтують (Маркев.)]; 2) приплýтувати, приплýтати, притóчувати, приточи́ти що до чóго. [Скáжеш так, а вонá тобí притóчить удвóє (Звиног.)]. *К этому делу* **-плели́** *многих* – до ціє́ї спрáви багатьóх приплýтали. **Приплетáемый** – 1) приплíтаний *и* -плíтуваний; 2) приплýтуваний, притóчуваний. **Приплетённый** – 1) приплéтений, доплéтений; 2) приплýтаний, притóчений.

Приплетáться, приплести́сь *и* **приплéсться** – 1) приплітáтися *и* -плíтуватися, приплести́ся, бýти приплéтеним, доплітáтися, доплести́ся, бýти доплéтеним до чóго; 2) (*о растениях*) приплітáтися *и* -плíтуватися, приплести́ся, (*во мжнож.*) поприплітáтися *и* -плíтуватися до чóго; 3) приплýтуватися, приплýтатися до чóго; 4) *см.* **Приплести́сь.**

Приплóд – приплíд (-лóду), приплíдок (-дку), нáплід (-лоду), прирóсток (-тку), накорéнок (-нку). [Корóви їх приплóдом звеселя́ють (Куліш). Приплíдок від скоти́ни (Сим.). З свої́ми жінкáми і з усíм нáплодом (Куліш). А щóб ти пропáв з усíм свої́м чортя́чим накорéнком! (Звин.)].

Приплоди́ть, *см.* **Припложáть.**

Приплóдный – приплíдний, приплóджений. **-ный** *скот* – приплíдна худóба, приплíдок (-дку).

Приплож́ать, -ся, приплоди́ть, -ся – припло́джувати, -ся, приплоди́ти, -ся, бу́ти припло́дженим. **Припло́женный** – припло́джений.
Припло́чивать, -плоти́ть – щільно (при́кро) приробля́ти, пририроби́ти що до чо́го. **-ти́ть** *плотины* – пригати́ти гре́блі. **Припло́ченный** – щільно (при́кро) приро́блений. **-ться** – щільно (при́кро) приробля́тися, бу́ти приро́бленим.
Приплыва́ние – припливá́ння.
Приплыва́ть, приплы́ть – припливá́ти, припливти́ *и* припли́сти́, припли́нути куди́. [Припливá́ють, відпливá́ють, та все чужí лю́ди (Рудан.). Припливлá до бе́рега (Гр.). Припли́нь, припли́нь до беріжкá (Казка)]. **-плы́ть** *на корабле, на пароходе, на лодке* – припливти́ (припли́сти́, припли́нути) кораблé́м, пароплá́вом, чо́вно́м.
Приплю́снутый, *прил.* – приплé́сканий, приплé́скуватий, (*плоский*) пли[е]скá́тий, пли[е]скувá́тий, пли[е]скó́ватий. [Дивлю́сь, аж на дереви́ні усяќого розбо́ру сли́ви – і кру́глі, і плискá́ті, і довгé́нькі (Золотон.). Ніс широ́кий і приплé́сканий (Барв. О.)]. *С* **-тым** *носом* – пле[и]сконо́сий.
Приплю́щивание – приплю́щування, приплí[é]скування.
Приплю́щивать *и* **-плю́скивать, приплю́снуть** – приплю́щувати, приплю́щити, приплí[е ́]скувати, приплескá́ти що (чим). **Приплю́снутый** – 1) приплю́щений, приплé́сканий; 2) *см.* **Приплю́снутый**, *прил.*
Приплю́щиваться, приплю́снуться – приплю́щуватися, приплю́щитися, бу́ти приплю́щеним; приплí[é]скуватися, бу́ти приплé́сканим чим до чо́го.
Приплясá́ть – пританцювá́ти, дотанцювá́ти до чо́го, куди́.
Припля́сывание – пританцьо́вування.
Припля́сывать – пританцьо́вувати, підтанцьо́вувати. [Бá́ба пританцьо́вувала і приспíвувала (Васильч.). Співá́ла і підтанцьо́вувала (М. Вовч.)].
Приподнимá́ние – підво́дження, підво́діння, підіймá́ння; (*повышение*) підно́шення; (*рычагом*) підвá́жування.
Приподнимá́ть *и* **Приподымá́ть, приподня́ть** – підво́дити, підвé́сти́, підіймá́ти, (*реже*) піднимá́ти, під(ій)ня́ти (тро́хи), (*во множ.*) попідво́дити, попідіймá́ти (тро́хи) кого́, що; (*повышать*) підно́сити, піднé́сти́, (*во множ.*) попідно́сити що. [«Підведíть менé́», – промо́вив хво́рий (Грінч.). Свобо́да тут підно́сить ко́жні гру́ди, і рá́дісно палá́ють ко́жні о́чі (Франко)]. **-нять** *голову, головы* – підвé́сти го́лову, попідво́дити го́лови. [Всі матушки́ попідво́дили го́лови (Н.-Лев.)]. **-ними́** *ребёнка* (*вверх*) – підійми́ дити́ну (вго́ру). **-нять** *гирю* – підня́ти тро́хи вагу́ (важо́к). **-нять** *занавес* – підня́ти (тро́хи) завíсу. **-нять** *рычагом* – підвá́жувати, підвá́жити що. **-нять** *место под дом, плотину и т. п.* – підня́ти (тро́хи), підви́щити, піднé́сти́ мíсце під буди́нок, підси́пати грé́блю *и т. д. Срв.* **Поднимá́ть. Припо́днятый** – підвé́дений, пíднятий; піднé́сений; (*рычагом*) підвá́жений. **-тый** *тон* – пíднятий, піднé́сений тон. *В* **-том** *тоне* – зви́сока. [Силкувá́лись писá́ти так, як писá́ли тоді грé́ки – зви́сока, пи́шними словá́ми (Єфр.)]. **-тое** *настроение* – піднé́сений нá́стрій. **-тый** *нос* – задé́ртий ніс.
Приподнимá́ться *и* **Приподымá́ться, приподня́ться** – підво́дитися, підвé́сти́ся, підіймá́тися, під(ій)ня́тися, (*во множ.*) попідво́дитися, попідіймá́тися; (*о волосах, щетине, перьях*) настовбу́рчуватися, настовбу́рчитися, (*у многих*) понастовбу́рчуватися. [Помоли́сь хоч лé́жачи, коли́ не зду́жаєш підвести́сь (Квітка). На голові воло́сся настовбу́рчилось, як щети́на (Н.-Лев.)]. *Занавес* **-мá́ется** *и опускается* – завíса підіймá́ється і спускá́ється. **-мá́ться, -ня́ться** *на цыпочках* – зво́дитися, звé́сти́ся, підво́дитися, підвé́сти́ся навшпи́ньки, спинá́тися, сп'я́сти́ся *и* зіп'я́сти́ся, зіпну́тися (навшпи́ньки, на ди́бочки). [Багá́то хто спинá́ється, щоб крá́ще стé́жити за бо́єм (Л. Укр.). Йон звівся навшпи́ньки (Коцюб.)]. *Где кора земли* **-нялá́сь**, *там стали горы* – де зé́мна корá́ повипинá́лася, там пороби́лись го́ри. *Срв.* **Поднимá́ться.**
Приподымá́ние, *см.* **Приподнимá́ние.**
Приподымá́ть, *см.* **Приподнимá́ть.**
I. Припо́й – 1) *см.* **Припá́йка** *и* **I. Припá́ивание**; 2) лют (-ту), метá́л для прилюто́вування.
II. Припо́й – 1) *см.* **II. Припá́ивание**; 2) зілля – приворо́т (-ту), приворо́тнé́ зілля, даннá́, дá́вання.
Припо́л – припíл (-по́лу).
Приползá́ть *и* **Припá́лзывать, приползти́** – приповзá́ти, приповзти́ (-зу́, -зé́ш), прилá́зити *и* прилізá́ти, прилізти, приплазо́вувати, приплазувá́ти куди́, (*о мног.*) поприповзá́ти, поприлá́зити, поприплазо́вувати куди́. [Гадю́ка приповзлá́ тихé́сенько (Франко). Прилізла чо́рна гá́дина (Чуб.)]. **-ти** *на четвереньках* – рá́чки прилізти, прирачкувá́ти. *Раненый насилу* **-полз** *к селению* – порá́нений наси́лу приплазувá́в (приліз)

до села́.
Припо́лок – 1) полі́чка; 2) припі́л (-по́лу).
Припомина́ние – пригаду́вання, нага́дування, зга́дування.
Припомина́тельный – пригаду́вальний.
Припомина́ть, припо́мнить *и* **припомяну́ть** – приґа́дувати, пригада́ти, нага́дувати, нагада́ти, зга́дувати, згада́ти, (*о мног.*) попригаду́вати, понага́дувати, позга́дувати що *и* про (за) що, припам’ят(ув)а́ти, припом’яну́ти (*гал.* припімну́ти) притя́мити що; *срв.* **Вспомина́ть.** [Почина́ю собі пригаду́вати, почина́ю ду́мати: чи все те спра́вді було́, чи то був сон? (Кониськ.). Чи ще нага́дуєш ту ха́ту, тоту́ хати́ночку в гаю́? (Федьк.). Не зна́ю бі́льше казо́к, не нагада́ю (Звин.). Гляди́ть коза́к, сам не зна́є, що чини́ти ма́є, не притя́мить, що з ним, де він, о́чі протира́є (Галуз.)]. **-нать** *кому что, о чём* – нага́дувати, нагада́ти кому́ що, про що *и* за що. **-нать** *свою молодость* – пригаду́вати, зга́дувати, зду́мувати свою́ мо́лодість. *Я тебе* **-мню** *это* – я тобі це пригада́ю.
Припомина́ться, припо́мниться – пригаду́ватися, пригада́тися, нага́дуватися, нагада́тися, зга́дуватися, згада́тися, (*обыкновенно с отрицанием*) дава́тися, да́тися на зга́дку; (*приходить на память*) спада́ти, спа́сти на па́м’ять, на па́м’яті става́ти, ста́ти; *срв.* **Вспомина́ться.** [Усе́, все тепе́р пригаду́ється мені́ (Тесл.). Усе́ пригада́лося Оле́сі (М. Вовч.). І враз згада́лось, як ще мали́м хло́пцем пові́сив кота́ (Коцюб.). Він (моти́в) ні́як не дава́всь на зга́дку (Корол.). Спада́є на па́м’ять сторі́нка з да́внього мину́лого (Н. Рада). Тоді́ тобі́ усі́ ділá на па́м’яті ста́нуть (Чуб.)].
Припо́р – 1 – 3) *см.* **Припира́ние 1 - 3**; 4) підпо́ра, пі́дпірка; 5) гре́бля, пере́сип (-пу), пере́спа; (*пруд*) ставо́к (-вка́); 6) *Стрелять в* **-пор,** *см.* **Упо́р.**
Припо́рка – 1) підпо́ра, пі́дпірка; (*запор*) за́сув, за́сувка; 2) *механ.* – пі́дпірка.
Припо́рный – підпі́рний. **-ный** *шест* – підпо́ра, пі́дпірка.
Припора́шивать, припороши́ть – припоро́шувати, припороши́ти, присипа́ти, приси́пати, що, (*во множ.*) поприпоро́шувати, поприсипа́ти що чим. **-шило**, *безл.* – припороши́ло. **Припорошённый** – припоро́шений, приси́паний. **-ться** – припоро́шуватися, бу́ти припоро́шеним, присипа́тися, бу́ти приси́паним чим, припада́ти, припа́сти чим.
Припоте́ть – припоті́ти, употі́ти (тро́хи), спітні́ти (тро́хи).
Припра́ва – припра́ва, запра́ва, присма́ка (*чаще во мн.* присма́ки, *р.* -сма́к), (*жир, пережаренный с мукой*) за́смажка, при́смажка. [Яка́ припра́ва, така́ й потра́ва (Номис). Да все коли́-б смачне́ньке, да коли́-б сальця́ бі́льше, при́смажку до́бру зроби́ли (Г. Барв.)]. **-ва** *к корму скота* (*из муки, отрубей*) – при́мастка, ві́дма́стка. *Без* **-вы** – без припра́ви (запра́ви *и т. д.*), нізчи́мний. [Нізчи́мний борщ, нена́че пі́йло (Номис)].
Припра́вить, *см.* **Приправля́ть.**
Припра́вка, *см.* **Приправле́ние. -ка** (*набора*) *типогр.* – прила́джування, приприхто́вування, *оконч.* прила́дження, приприхтува́ння.
Приправле́ние – 1) приправля́ння; 2) заправля́ння, смачі́ння, засма́чування, присма́чування, *гал.* заря́джування, (*салом*) затушко́вування, (*толчёным салом или зеленью*) зато́вкування, (*жиром пережаренным с мукой*) затира́ння, засма́жування, (*пережареным салом*) зашква́рювання *и т. д.*
Приправля́ть, припра́вливать, припра́вить – 1) (*приделывать что к чему*) приправля́ти, припра́вити, (*во множ.*) поприправля́ти що до чого. [Припра́вив за́сув]. **-вля́ть** *набор*, *типогр.* – прила́джувати, прила́дити, приприхто́вувати, приприхтува́ти (скла́дання); 2) *что чем* – заправля́ти *и* запра́влювати, запра́вити, (*о множ.*) позаправля́ти *и* -пра́влювати, смачи́ти, посмачи́ти, засма́чувати, засмачи́ти, присма́чувати, присмачи́ти що чим, (*гал.*) заря́джувати, заряди́ти що чим, (*салом*) затушко́вувати, затушкува́ти, (*толчёным салом или зеленью*) зато́вкувати, затовкти́, (*о мног.*) позатушко́вувати, позато́вкувати, (*жиром пережаренным с мукой*) затира́ти, зате́рти, засма́жувати, засма́жити, (*пережареным салом*) зашква́рювати, зашква́рити, (*во множ.*) позатира́ти, позасма́жувати, позашква́рювати що чим, (*перцем*) заперцьо́вувати, заперцюва́ти, заперчи́ти, (*мёдом*) меди́ти, помеди́ти що. [Заправля́ла борщ олі́єю (Гр.). Нема́ чим карто́плі посмачи́ти (Звяг.). Улі́ш пісни́й. Чом-же та його́ не засмачи́ла? (Грінч. II). Ю́шку са́лом затушку́ю (Г. Барв.). Жі́нко, вари́, лише́нь, греча́ні галушки́, та си́то їх із са́лом затовчи́ (Рудч.). Чи стра́ву вже позато́вкувала? (Харк.). Затира́ти борщ (Гр.)]. **Припра́вленный** – 1) припра́влений до чо́го; 2) запра́влений, посма́чений, засма́чений, присма́чений, затушко́ваний, зато́вчений, зате́ртий, засма́жений, зашква́рений, (*перцем*) запе́рчений, (*маслом, жиром*) ма́ще́ний. [Зато́вчений сві́жим са́лом з зеле́ною цибу́лею і кро́пом кулі́ш (Н.-Лев.). Борщ, галушки́ і карто́плю мащéну до огірків (Проскурівна)]. **-ться** – 1) приправля́тися, бу́ти припра́вленим; 2) заправля́тися, бу́ти запра́вленим,

смачи́тися, бу́ти посма́ченим, засма́ченим *и т. д.*

Припра́шивание – припро́хування, припро́шування; припро́ха. [В го́стях усього́ було́, а припро́хи ні тро́хи (Чуб.)].

Припра́шивать, припроси́ть – припро́хувати, припроха́ти, припро́шувати *и* припроша́ти, припроси́ти кого́. [Господи́ня ду́же щи́ро припро́хувала ї́сти (Грінч.). Уся́кі наї́дки та напи́тки розно́шує, ко́жного сам припро́шує (Рудч.). Поста́вили їм смета́ни, ї́сти припроша́ють (Рудан.). Ой ми-б закуси́ли, якби́ нас припроси́ли (Грінч. III)].

Припро́с, *см.* **Припра́шивание.**

Припры́гивание – пристри́бування, припли́гування, приска́кування; 2) підстри́бування, вистри́бування, підпли́гування, підска́кування.

Припры́гивать, припры́гать, припры́гнуть – 1) пристри́бувати, пристриба́ти, пристрибну́ти, припли́гувати, приплига́ти, приплигну́ти, приска́кувати, прискака́ти, приско́чити до ко́го, до чо́го. [Приско́чив до ла́ви. Приплигну́в на одні́й нозі́ (Ум.)]; 2) **-пры́гивать, -прыгну́ть** – підстри́бувати, підстрибну́ти, вистри́бувати, підпли́гувати, підплигну́ти, підска́кувати, підско́чити. [Підска́кує, як зі́нське щеня́ (Номис). Іду́ собі́, підска́кую (Сторож.)]. *Заяц бежит*, **-вает** – за́єць біжи́ть, вистри́бує (підстри́бує, підска́кує).

Припры́жка – 1) *см.* **Припры́гивание**; 2) пі́дскі́к (-ко́ку), пі́дско́ки (-ків). *В* **-жку** – (з) ви́скоком, (з) пі́дско́ком, (з) ви́стрибом, з ви́плигом, ско́ком, переско́ком, при́стри́бом, ви́бриком, в підско́ки, напідско́ки. [Покли́кали – він ви́скоком біжи́ть (Звин.). Я йду, а воно́ біля ме́не пі́дскоком, на́че танцю́є (Кониськ.). Побі́г хло́пець переско́ком (Гр.). Як пі́демо було́ ви́бриком на го́ру (Сим.)]. *Ходить с* **-кой** *или в* **-ку** – ходи́ти з ви́скоком, з пі́дскоком, з при́стрибом.

Припры́скивать, припры́скать *и* **припры́снуть** – припи́рскувати, припи́рскати, припи́рснути, прибри́зкувати, прибри́зкати, прибри́знути, прикропля́ти, прикропи́ти, прироша́ти, приросити що. [Припи́рскати, прибри́зкати, прикропи́ти біли́зну, квітки́]. *Дождь* **-пры́снул** – дощ припусти́в, ущави́в. **-пры́снуть** *кого* – ви́бити різка́ми, відшмага́ти, ви́шпарити кого́. **Припры́сканный** *и* **припры́снутый** – припи́рсканий, прибри́зканий, прикро́плений, приро́шений. **-ться** – прироша́тися, бу́ти приро́шеним, прикропля́тися, бу́ти прикро́пленим.

Припряга́ние – припряга́ння, (*спец.*) бичува́ння, прибичо́вування, байлува́ння; *см.* **Припряга́ть.**

Припряга́ть, припря́чь – припряга́ти, припрягти́ (*во множ.*) поприпряга́ти; *срв.* **Подпряга́ть.** [Припрягли́ у віз дру́гу коня́ку (Тесл.)]. **-га́ть, -пря́чь** *к одной паре лошадей или волов ещё одну или несколько, когда тяжело везти* – бичува́ти, прибичо́вувати, прибичува́ти (ко́ней), (*непереходн.*) бичува́тися, байлува́ти. [На го́ру йду – не бичу́ю, а з гори́ йду – не гальму́ю (Метл.). Ми раз-у-ра́з бичу́ємось, ї́дучи на цю го́ру (Поділ.). Ой на го́ру, го́ру бу́дем байлува́ти (Рудч.)]. **Припряжё́ный** *и* **-жё́нный** – припря́жений, прибичо́ваний.

Припряга́ться, припря́чься – припряга́тися, припрягти́ся, бу́ти припря́женим, прибичо́вуватися, прибичува́тися, бу́ти прибичо́ваним.

Припряда́ть, припря́сть – 1) припряда́ти, припря́сти, допряда́ти, допря́сти, підпряда́ти, підпря́сти (пря́жі); 2) (*прикончить прядением*) попря́сти (все). **Припря́денный** – 1) припря́дений, допря́дений, підпря́дений; 2) попря́дений. **-ться** – 1) припряда́тися, припря́стися, бу́ти припря́деним, допряда́тися, допря́стися, бу́ти допря́деним, підпряда́тися, підпря́стися, бу́ти підпря́деним; 2) попря́стися.

Припря́дывать *и* **Припряда́ть, припря́нуть** – приска́кувати, приско́чити, підска́кувати, підско́чити куди́, до чо́го.

Припря́жка – 1) *см.* **Припряга́ние**; 2) о́рчик (-ка). *На* **-ке** – на о́рчику. *Ездить с* **-кой** – ї́здити з о́рчиком; 3) (*упряжь для пристяжной лошади*) при́пряжка.

Припряжно́й – припряжни́й, орчико́вий, бичови́й.

При́пряжь, *см.* **Припря́жка 2** *и* **3.**

Припря́нуть, *см.* **Припря́дывать.**

Припря́сть, *см.* **Припряда́ть.**

Припря́тывание – прихо́вування, прихища́ння, приберега́ння.

Припря́тывать, припря́тать – прихо́вувати, прихова́ти (*о мног.* поприхо́вувати), прихища́ти, прихисти́ти, (*приберегать*) приберіга́ти, приберегти́ що де, від чо́го. [Яку́ копі́йку ма́єш, то мав-би прихова́ть, а ти пропива́єш (Грінч.). Чи нема́ де в вас прихисти́ти та перехова́ти кра́дяну пшени́цю на які́йсь там час (Н.-Лев.)]. **Припря́танный** – прихо́ваний, прихи́щений, прибере́жений. [Хто спра́вді споживе́ мої́ гро́ші, коли́ не

ві́датиме, де вони́ прихо́вані (Конись.)].
Припря́тываться, припря́таться – 1) прихо́вуватися, бу́ти прихо́ваним, прихища́тися, бу́ти прихи́щеним, приберега́тися, бу́ти прибере́женим; 2) (*спрятаться*) прихо́вуватися, прихова́тися, (*во множ.*) поприхо́вуватися.
Припря́чь, -ся, *см.* **Припряга́ть, -ся.**
Припуга́ть – наляка́ти, переляка́ти, наполо́хати, (*во множ.*) поляка́ти, поналя́кувати, попереля́кувати, пополо́хати кого́. *Срв.* **Перепуга́ть.**
Припу́гивать, припугну́ть – страха́ти, пристраха́ти, страши́ти, пристраши́ти кого́, завдава́ти, завда́ти страху́, нагна́ти хо́лоду, страху́ кому́. *Срв. Давать* **остра́стку** (**Остра́стка**). **Припу́гнутый** – пристра́ханий, пристра́шений.
Припу́дривать, -ся, припу́дрить, -ся – 1) припудро́вувати, -ся, припудрува́ти, -ся; 2) *см.* **Пожури́ть. Припу́дренный** – припудро́ваний.
При́пуск – 1) *см.* **Припуска́ние** (*во всех значениях*); 2) при́пуск (-ску), при́пуст (-ту), до́пуск, до́пуст. [У при́пуск (у при́пуст) теля́ пуска́ємо ї́сти (Конгр. п).]. *Корова доится с* **-ком** – коро́ва до́їться з теля́м. **-пуск** *скота* – спу́ск (-ку) парува́ння худо́би. *К нашему начальнику* **-ку** *нет* – до на́шого нача́льника до́пусту нема́(є); 3) на́пуск, на́пуст. *Платье сшито с* **-ком** – убра́ння поши́то з на́пуском (з на́пустом); 4) *Бежать в* **-пуск** – бі́гти щоду́ху. *Бежать в* **-пуски** *с кем, см.* **Вза́пуски.**
Припуска́ние – 1) припуска́ння; (*скота*) спуска́ння; 2) (*прибавка*) придава́ння, підлива́ння, підсипа́ння; 3) (*в шитье*) напуска́ння, припуска́ння, попуска́ння *и т. д., см.* **Припуска́ть.**
Припуска́ть, припусти́ть – 1) *кого к чему* – припуска́ти, припусти́ти, (*во множ.*) поприпуска́ти кого́ до чо́го; *срв.* **Подпуска́ть, -сти́ть** *телёнка к корове* – припусти́ти теля́ до коро́ви. **-ска́ть** *пиявки* – припуска́ти п'явки́. **-ска́ть** *скот* – спуска́ти (парува́ти, спаро́вувати) худо́бу; 2) *кого куда*; *чего во что* – припуска́ти, припусти́ти кого́ куди́; (*подбавлять*) придава́ти, прида́ти, припуска́ти, припусти́ти, підлива́ти, підли́ти, підсипа́ти, підси́пати чого́ в що. **-сти́ть** *краски в белила* – прида́ти фа́рби в білила; 3) (*об одежде*) напуска́ти, напусти́ти, припуска́ти, припусти́ти, попуска́ти, попусти́ти. *Сукно ссядется, надо вершка два* **-сти́ть** – сукно́ збіжи́ться, тре́ба вершків зо́ два напусти́ти (припусти́ти). -сти́ть *платье в рукавах* – попусти́ти вбра́ння в рука́вах; 4) (*охотн. собак*) нагонити, нагна́ти, напуска́ти, напусти́ти, (*лошадей*) припуска́ти, припусти́ти. [Я і припусти́в коня́ вороно́го – міст мені́ вломи́вся (Ант.-Драг.)]; 5) (*пуститься бегом*) припусти́ти, дви́гнути, припекти́. [Як припусти́в бі́гти – утік (М. Вовч.). Вона́ як дви́гнула, то й на цей день не ба́чив (Житом.)]. *Дождь* **-сти́л** – дощ припусти́в, припі́жив. [До́щику припусти́ та на на́ші капусти́ (Приказка)]. **Припу́щенный** – 1) припу́щений; спу́щений; 2) припу́щений, при́даний, підли́тий, підси́паний *и т. д.*; 3) напу́щений, попу́щений.
Припуска́ться, припусти́ться – 1) *страд.* – припуска́тися, бу́ти припу́щеним; спуска́тися, бу́ти спу́щеним; придава́тися, бу́ти при́даним, підлива́тися, бу́ти підли́тим; напуска́тися, бу́ти напу́щеним *и т. д.*; 2) *см.* **Припуска́ть 5.**
Припу́тывание – приплу́тування.
Припу́тывать, -ся, припу́тать, -ся – приплу́тувати, -ся, приплу́тати, -ся, (*во множ.*) поприплу́тувати кого́, що, -ся. [Не приплу́туйтеся ви до нас, а ми до вас (Драг.)].
Припуха́ние – підпуха́ння, припуха́ння, напуха́ння.
Припуха́ть, припу́хнуть – підпуха́ти, підпу́хнути, припуха́ти, припу́хнути, напуха́ти, напу́хнути, (*во множ.*) попідпуха́ти, поприпуха́ти, понапуха́ти.
Припу́хлость – підпу́хлість, припу́хлість, напу́хлість (-лости), на́пух (-ху).
Припу́хлый – підпу́хлий, припу́хлий, напу́хлий, (*во множ.*) попідпуха́лі, поприпуха́лі, понапуха́лі. [Мо́вчки утира́ла поло́ю черво́ні попідпуха́лі о́чі (Єфр.)].
Припу́хнуть, *см.* **Припуха́ть.**
При́пухоль – на́пух (-ху), припу́хлина. [Цьо́го на́пуху не було́ пе́рше (Кременч. п.)]. *Срв.* **О́пухоль.**
Припуща́ть, *см.* **Припуска́ть.**
Припы́живать, припы́жить (*заряд*) – забива́ти, заби́ти кле́йтухом (набі́й). **-жить** *кого, см.* **Пристру́нить.**
Припя́ливать, припя́лить – припина́ти, припну́ти *и* прип'я́сти́, (*во множ.*) поприпина́ти що до чо́го.
Припя́чивать, припя́тить – присува́ти, прису́нути (збива́ючи), припира́ти, припе́рти (збива́ючи) що до чо́го (напр. по́віз, ко́ні). **Припя́ченный** – прису́нутий, припе́ртий до чо́го.
Припя́чиваться, припя́титься – присува́тися, прису́нутися, припира́тися, припе́ртися (відступа́ючись), бу́ти прису́нутим, припе́ртим до чо́го.

Прирабáтывать, прирабóтать – 1) приробля́ти *и* -рóблювати, поробúти що *и* чогó. [Два гóди ходúв по Донý, приробúв трóхи грóшей (Г. Барв.)]; 2) (*всё*) поробúти (все). **Приработанный** – 1) прирóблений; 2) (*о работе*) порóблений.

Прирáвнивание – 1) рівня́ння (*гал.* рíвнання), вирíвнювання; 2) *см.* **Прилáживание**; 3) рівня́ння, рíвнання, прирíвнювання, приподобля́ння когó, чогó до кóго, до чóго.

Прирáвнивать, приро[а]вня́ть – 1) рівня́ти, зрівня́ти (*гал.* рівнáти, зрівнáти), вирíвнювати, вúрівняти (*гал.* вúрівнати) що (*напр.* дорóгу, шлях); 2) *см.* **Прилáживать 1, Пригоня́ть 4**; 3) рівня́[á]ти що з чим, що до чóго *и* прóти чóго, прирíвнювати, прирівня́[а ́]ти когó, що до кóго, до чóго, приподобля́ти, приподобúти, приміня́ти, примінúти, (*фам.*) тулúти, притýлювати, притулúти когó, що до кóго, до чóго. [Рівня́ ягня́ прóти коня́ (Номис). З пáнським свогó язикá не рівня́й (Номис). Прирівня́в кíшку до собáки (Номис). Не мóжна й приподобúть, що вонó за птúця (Кролев. п.). Такúй хліб, що не знáєш, до чóго йогó примінúти, чи до глúни, чи до гнóю (Київ)]. *См.* **Срáвнивать. Прирáвненный** – 1) зрíвня[а]ний, вúрівня[а]ний; 2) *см.* **Прилáженный, Прúгнанный**; 3) прирíвня[а]ний, приподóблений до кóго, до чóго.

Прирáвниваться, приро[а]вня́ться – 1) рівня́[á]тися, зрівня́[á]тися, вирíвнюватися, вирівня́[á]тися, бýти зрівня́[á]ним, вúрівня[а]ним; 2) (*приноравливаться*) приміря́тися, примíритися до кóго, до чóго. *К нему никак не* **-вня́ешься** – до йогó ніяк не примíришся; 3) (*сравнивать себя*) прирíвнюватися, прирівня́[á]тися до кóго, до чóго. [Прирівня́лась свиня́ до коня́ (Номис)].

Прирастáние – 1) приростáння; 2) прибíльшування; *срв.* **Приращéние.**

Прирастáть *и* **-ростáть, прирастú** *и* **-ростú** – 1) приростáти, прирости́, (*во множ.*) поприростáти до чóго. [А дýмка прóклята марóю до сéрця так і приросла́ (Шевч.). Попритуля́в вся́кому (мізúнці-пáльці) до рукú, до ногú і ýха до головú, – вонú знов поприростáли (Рудч.)]. **-ростú** *к чему от страха* (*образно*) – прикипíти до чóго (*напр.* до лáви). [Як сидíла, так і прикипíла на мíсці (Мирн.)]; 2) (*увеличиваться*) прибíльшуватися, прибільшитися, примножуватися, примножитися, зростати, зрости.

Приращéние – 1) прирóщення; 2) прибíльшення, примнóження; прúріст (-рóсту), приплíд (-плóду); (*прибыль*) прибýток (-тку); *срв.* **Прирóст.** [Зберегáють свій рід бíльшим приплóдом люди некультýрні (Наш)]; 3) *физ.* – прибýток. **-ние** *скорости* – прискóрення.

Прирáщивание – 1) прирóщування; 2) прибíльшування, примнóжування чогó.

Прирáщивать *и* **Приращáть, -растúть** – 1) прирóщувати *и* прирощáти, приростúти; 2) прибíльшувати, прибíльшити, примножáти *и* -мнóжувати, примнóжити (чогó). **Приращённый** – 1) прирóщений; 2) прибíльшений, примнóжений. **-ный** *капитал* – нарóщений капітáл. **-ться** – 1) прирóщуватися *и* -рощáтися, бýти прирóщеним; 2) прибíльшуватися, прибíльшитися, примножáтися *и* -мнóжуватися, примнóжитися, наростáти, нарости́.

Приревновáть – приревнувáти, приклáсти, притулúти когó до кóго. [Я з прирóди не ревнúвий, тíльки приревнувáвши ревнувáв до крáю (Куліш). Приклáла до свóго чоловíка дíвку. Притулúв менé до тéбе (Звин.)].

Прирéзать, *см.* **Прирéзывать.**

Прирéзка, *см.* **Прирéзывание. -ка** *земли* – прирíзування, прирíз (-зу), надáча землí.

Прирезнóй – прирізнúй, прирíзаний; (*примежёванный*) примежóваний.

Прирéзок (*земли*) – прúрізок (-зка).

Прирéзывание – 1) прирíзування; приладнóвування; 2) прирíзування; (*примежёвывание*) примежóвування; 3) дорíзування; *см.* **Прирéзывать 4.**

Прирéзывать, прирéзать – 1) (*пригнать резьбой*) прирíзувати *и* -зáти, прирíзати, приладнóвувати, приладнувáти що до чóго; 2) (*прибавлять*) прирíзувати *и* -рíзáти, прирíзати; (*примежёвывать*) примежóвувати, примежувáти, (*во множ.*) поприрíзувати *и* -різáти, попримежóвувати що *и* чогó до чóго; 3) *см.* **Перерезáть 3**; 4) (*подстреленную дичь и т. п.*) дорізáти *и* -рíзувати, дорíзати. **Прирéзанный** – 1) прирíзаний, приладнóваний; 2) прирíзаний, примежóваний *и т. д.* **-ться** – 1) прирíзуватися, бýти прирíзаним, приладнóвуватися, бýти приладнóваним; 2) (*об участке земли*) прирíзуватися, бýти прирíзаним, примежóвуватися, бýти примежóваним *и т. д.*

Прирéчный – (по)надрíчний. **-ный** *житель* – порічáнин. **-ная** *местность, см.* **Прирéчье.**

Прирéчье – узрíччя, порíччя, (по)надрíччя. [З малóю сúлою не здолáли-б вонú пройтú розбóєм люднí узрíччя (Куліш). Чýтка… прогулá долúнами та порíччям, нáче її вíтер розніс (Свидн.)].

Пририсóвывать, пририсовáть – примальóвувати, прималювáти, пририсóвувати, пририсувáти що до чóго.

Прировня́ть, *см.* **Прира́внивать.**

Приро́да – 1) приро́да, нату́ра. [Пташки́ заспіва́ли, комашня́ заметуши́лася, ліс загомоні́в, приро́да знов віджила́ (Коцюб.). Усміха́лась весня́ним приві́том нату́ри краса́ (Л. Укр.)]. *Законы* **-ды** – зако́ни приро́ди (нату́ри). *Тропическая* **-да** – тропі́чна приро́да. *Мёртвая* (*тихая*) **-да**, *живоп.* – ме́ртва приро́да. *Живая* **-да** – жива́ приро́да, животві́р (-тво́ру); 2) (*врождённые свойства, наклонности*) нату́ра, приро́да, єство́; (*сущность*) істо́та (*реже* сто́та); (*характер*) вда́ча. [Приро́ду тя́жко відміни́ти (Номис). Во́вча нату́ра тя́гне до лі́су (Чуб.). Па́нської сто́ти не переро́биш (Приказка). Ві́рив у матеріялісти́чну своі́х теорі́й нату́ру (Корол.). Приро́да мора́ли]. **-да** *растений, животных* – приро́да росли́н, твар́ів. **-да** *человека* – приро́да (нату́ра, єство́, вда́ча) люди́ни. *Женская* **-да** *скажется* – жіно́ча нату́ра (істо́та, вда́ча) себе́ ви́явить. *Отдать долг* **-де,** *см.* **Отдава́ть. -да** *вещей* – приро́да *или* єство́ (істо́та) рече́й. [Ми не мо́жемо зна́ти саму́ істо́ту рече́й (Основа 1915)]. *Это в* **-де** *вещей* – це світова́ річ. *Привычка вторая* **-да** – зви́чка – дру́га нату́ра. *Гони* **-ду** *в дверь, она влетит в окно* – крий, хова́й пога́не, а воно́ таки́ гля́не. *По* **-де** (*по своим врождённым качествам*) – з приро́ди, з нату́ри, приро́дою, нату́рою (*срв. п. 3*). [Вона́ з приро́ди че́сна (Куліш). Епікуре́єць з нату́ри (Грінч.)]. *Долгие по* **-де** *слоги* – до́вгі з приро́ди (з нату́ри *и т. д.*) склади́; 3) (*рождение, род*) рід (*р.* ро́ду), зро́да (-ди). *От* **-ды** – зро́ду, від зро́ди. [Він від зро́ди таки́й (Левч.)]. *Он от* **-ды** *глух* – він зро́ду глухи́й. *От* **-ды** *способный к чему* – уро́дливий до чо́го (що роби́ти). [Як феа́ки сами́ над усі́х люде́й уродли́ві по мо́рю гна́ти швидки́й корабе́ль (Потеб. Одис.)]. *Он по* **-де** (*по происхождению*) *француз* – він ро́дом (з ро́ду) францу́з, він приро́дній францу́з.

Приро́дный – приро́дний *и* -дній, натура́льний, роди́мий, саморо́дний, прирожде́нний, приро́джений. [До приро́дньої звича́йности (*вежливости*) української селя́нки в не́ї приста́ло щось вже ду́же соло́дке, аж нудне́ (Неч.-Лев.). Приро́дня (роди́ма, прирожде́нна) ві́дьма. В Туре́ччині саморо́дні крі́пості в ска́лах (Звин.)]. **-ное** *свойство*, **-ный** *цвет* – приро́дна власти́вість, приро́дний (натура́льний) ко́лір. **-ные** *наклонности, недостатки* – приро́дні (прирожде́нні) на́хили, ва́ди. **-ный** *ум, смысл* – прирожде́нний ро́зум, (*образно*) некупо́ваний, непози́чений ро́зум. **-ные** *дарования* – прирожде́нний хист (дар), прирожде́нні тала́нти. **-ный** *дворянин* – ро́дом (з ро́ду) дворяни́н. **-ный** *житель* – тубі́лець (-льця), абориге́н (-на). *Срв.* **Прирождённый.**

Природове́д – природозна́вець (-вця), приро́дник, натураліст.

Природове́дение – природозна́вство.

Прирожде́нный – приро́джений, вро́джений, прирожде́нний, приро́дний *и* -дній, рожде́ний, роди́мий, родови́тий. **-ный** *недостаток* – приро́джена ґа́нджа, роди́ма ва́да. **-ные** *инстинкты* – приро́джені, вро́джені інсти́нкти. **-ный** *ум, см.* **Приро́дный** *ум.* **-ный** *дурачок, вор* – прирожде́нний (приро́дній, роди́мий, рожде́ний, родови́тий, зро́ду) ду́рень, зло́дій. **-ное** *свойство* – приро́джена (вро́джена) власти́вість, прирі́док (-дку). [У йо́го таки́й прирі́док, що він ро́стом мали́й, а ду́жий (Вовч. п.)].

Приро́слый – приро́слий, приро́щений до чо́го.

Приро́ст – при́рі́ст (-ро́сту), прибі́льшення, примно́ження. **-рост** *населения* – прибі́льшення лю́дности. **-рост** *скота, овец* – приплі́д (-пло́ду) худо́би, ове́ць. **-ро́ст** *капитала* – на́ріст капіта́лу.

Приростá́ть, прирости́, приро́сть, *см.* **Прираста́ть.**

Прирости́ть, *см.* **Прирасти́ть.**

Приро́сток – 1) приро́сток; на́росток (-стка); 2) *анат.* – на́ростень (-сня).

Приро́сший – приро́щений, приро́слий.

Прируба́ть, прируби́ть – 1) приру́бувати, прируба́ти що *и* чого́ до чо́го. [Прируба́й ще тро́хи дров]; 2) (*пристраивать*) прибудо́вувати, прибудува́ти що до чо́го; 3) (*всё*) поруба́ти (все). **Приру́бленный** – 1) приру́баний; 2) прибудо́ваний; 3) по́рубаний.

Прирубе́жный – прикордо́нний, *см.* **Пригранúчный, Погранúчный.**

Прирумя́нивать, -ся, прирумя́нить, -ся – прирум'я́нювати, -ся, прирум'я́нити, -ся, підрум'я́нювати, -ся, підрум'я́нити, -ся; (*во множ.*) поприрум'я́нювати, -ся, попідрум'я́нювати, -ся; (*о хлебе, пирогах и пр.*) загні́чувати, -ся, загніти́ти, -ся (тро́хи); (*во мн.*) позагні́чувати, -ся (тро́хи). **Прирумя́ненный** – прирум'я́нений, підрум'я́нений; загні́чений (тро́хи).

Прируча́емость – освíйність, приру́чність (-ности).

Прируча́ть, приручи́ть – освó́ювати, освó́їти, (*реже*) присвó́ювати, присвó́їти, присві́йчувати, присві́йчити, прируча́ти, приручи́ти, придома́шнювати, придома́шнити (звірі́в). [Лю́ди навчи́лись освó́ювати ди́ких звірі́в (Л. Укр.). Єгиптя́ни з да́вніх ду́же часі́в умі́ли присвó́ювати звірі́в (Л. Укр.)]. **Приручённый** – освó́єний, присвó́єний,

присві́йчений, приру́чений, придома́шнений. **-ное** *состояние, см.* **Приручённость.**

Прируча́ться, приручи́ться – осво́юватися, осво́їтися, присво́юватися, присво́їтися, присві́йчуватися, присві́йчитися, прируча́тися, приручи́тися, ручні́ти, приручні́ти, (*обвыкать*) приго́втуватися, приго́втатися. [Вовк осво́ться не мо́же (Франко). Слони́ ле́гко ручні́ють (Троян.)].

Прируче́ние – осво́ювання, присво́ювання, присві́йчування, прируча́ння, придома́шнювання, *оконч.* осво́єння, присво́єння, присві́йчення, приру́чення, придома́шнення (звірів).

Приручённость – осво́єність, присво́єність, присві́йченість, приру́ченість, придома́шненість (-ности). [Дурни́й той, що довіря́є во́вчій приру́ченості (Куліш)].

Приручённый, Приручи́ть, -ся, *см.* **Прируча́ть, -ся.**

Приряжа́ть, -ся, приряди́ть, -ся – 1) *см.* **Принаряжа́ть, -ся**; 2) приряджа́ти, -ся, приряди́ти, -ся, під'є́днувати, під'єдна́ти що (робітників), під'є́днуватися, під'єдна́тися; *срв.* **Подряжа́ть.**

Приса́живание – 1) прикріпля́ння, приробля́ння: (*пуговиц*) пришива́ння; 2) (*досаживание*) приса́джування, доса́джування.

Приса́живать, присажа́ть *и* **присади́ть** – 1) (*прикреплять что к чему*) прикріпля́ти, прикріпи́ти, приробля́ти, приробо́ти; (*пуговицы*) пришива́ти, пришити що до чо́го; 2) *кого к чему, за что* – приса́джувати, присади́ти *и* присадови́ти кого́ до чо́го, за що. [Пора́ за гре́бінь присади́ти, неха́й пряде́ (Харк.)]; 3) (*сажать прибавочно*) приса́джувати, присади́ти, доса́джувати, досади́ти, (*во множ.*) поприса́джувати, подоса́джувати чого́. **Приса́женный** – 1) прикрі́плений, приро́блений; приши́тий; 2) приса́джений, присадо́влений; 3) приса́джений, доса́джений. **-ться** – 1) прикріпля́тися, бу́ти прикрі́пленим, приробля́тися, бу́ти приро́бленим; пришива́тися, бу́ти приши́тим; 2) приса́джуватися, бу́ти приса́дженим, присадо́вленим. **-вайтесь** – сіда́йте; *срв.* **Приседа́ть 2**; 3) приса́джуватися, бу́ти приса́дженим, доса́джуватися, бу́ти доса́дженим; 4) (*оседать*) (о)сіда́ти, (о)сі́сти.

Приса́ливать, приса́лить – приса́лювати, приса́лити що, **Приса́ленный** – приса́лений. **-ться** – приса́люватися, бу́ти приса́леним.

Приса́ливать, присоли́ть – присо́лювати, присоли́ти, (*во множ.*) поприсо́лювати що. **Присолённый** – присо́лений. **-ться** – присо́люватися, бу́ти присо́леним.

Приса́сывание – присмо́ктування, присиса́ння.

Приса́сывать, присоса́ть – присмо́ктувати, присмокта́ти, присиса́ти, присса́ти. [Став вихо́дить із води́, – так ні: так його́ й присса́ло, і ноги́ не ви́тягне з боло́та (Чуб.)]. **Присо́санный** – присмо́ктаний, при́ссаний.

Приса́сываться, присоса́ться – присмо́ктуватися, присмокта́тися, присиса́тися, присса́тися до чо́го, бу́ти присмо́ктаним, при́ссаним до чо́го. [Тут не купа́йтеся, бо п'я́вка присмо́кчеться (Звин.)].

Присва́ивать, *см.* **Присво́ивать.**

Присва́тывать, присва́тать – присва́тувати, присва́тати, насва́тувати, насва́тати кого́.

Присва́тываться, присва́таться – присва́туватися, присва́татися до ко́го, насва́туватися, насва́татися до ко́го *и* на ко́го, жениха́тися, приjениха́тися до ко́го. [Женихів бага́цько було́, присва́тувався і ваш шуря́к (Кониськ.). Насва́тується до ме́не Петро́ (Грінч.). Пан Кулі́нський почав на Ма́сю насва́туватись (Свидн.). Хло́пці ча́сто задивля́лись і до не́ї жениха́лись (Рудан.)].

При́свист – при́свист (-ту). [Співа́ють з при́свистом (Чигир.)].

Присви́стывание – 1) присви́стування; 2) висви́стування, прина́джування сви́стом.

Присви́стывать, присвиста́ть – висви́стувати, прина́джувати, прина́дити сви́стом.

Присви́стывать, присви́стнуть – присви́стувати, присви́снути (до чо́го).

Присво́енный, *см.* **Присво́[а́]ивать.**

Присво́[а́]ивание, присвое́ние – 1) (*себе*) присво́ювання, присво́єння, привла́щування, привла́щення. **-ние** *непринадлежащего имени* – присвоєння (прибрання) неналежного ймення. *Незаконное, насильственное* **-ние** *себе* – зага́рбання собі́ чого́; 2) (*кому, чему чего*) надава́ння кому́ чого́, визнава́ння за ким чого́, признава́ння кому́ чого́; *срв.* **Припи́сывание**; 3) призвича́ювання, призвича́єння, призви́чування, призви́чення до чо́го; 4) *см.* **Прируче́ние.**

Присво́[а́]ивать *и* **Присвоя́ть, присво́ить** – 1) *себе что* – присво́ювати *и* присвоя́ти, сво́їти, присво́їти, привла́щувати *и* привлаща́ти, привласти́ти, собі́чити собі́ що. **-во́ить** *чужое имущество, имение и т. п.* – привласти́ти, присво́їти чуже́ майно́ (добро́), чужу́ мае́тність і т. ін. [Завели́сь князі́ помі́ж собо́ю би́тись, бра́тні ділени́ці собі́ привла́щувати

(Куліш). Ви десяти́н два́дцять моє́ї землі́ привласти́ли (Кониськ.). Той ґрунт був на двох, а тепе́р він його́ сво́їть (Харк.). Не чуже́ бо добро́ він собі́ присво́їв, а своїм вла́сним да́ром нас чару́є (Куліш). Все собі́чить: і то моє́, і це не ва́ше (Свидн.)]. **-во́ить** *себе власть, право* – присво́їти собі вла́ду, узя́ти собі пра́во; (*захватить*) зага́рбати собі вла́ду, пра́во. **-во́ить** *титул, непринадлежащее имя* – присво́їти ти́тул, присво́їти (прибра́ти) неналé́жне йме́ння. **-во́ить** *чужую мысль* – присво́їти чужу́ ду́мку; 2) *кому, чему что* – надава́ти, нада́ти кому́ що *и* чого́, визнава́ти, ви́знати за ким, за чим що, признава́ти, призна́ти, приділя́ти, приділи́ти кому́, чому́ що; *срв.* **Припи́сывать.** *Закон* **-во́ил** *большие преимущества этой должности* – зако́н нада́в вели́кі привіле́ї цьому́ уря́дові; 3) (*кого к чему*) призвича́ювати, призвича́їти, узвича́ювати, узвича́їти, призви́чувати, призви́чити кого́ до чо́го; 4) (*о животных*), *см.* **Приуча́ть. Присво́енный** – 1) присво́єний, привла́щений 2) на́даний кому́, ви́знаний за ким, при́знаний кому́. *Привилегии* **-ные** *некоторым должностям* – привіле́ї на́дані де́яким уря́дам; 3) при[у]звича́єний, призви́чений до чо́го; 4) *см.* **Приучённый.**

Присво́[а́]иваться *и* **Присвоя́ться, присво́иться** – 1) присво́юватися, бу́ти присво́єним, привлаща́тися *и* -вла́щуватися, бу́ти привла́щеним; 2) надава́тися, бу́ти на́даним кому́, визнава́тися, бу́ти ви́знаним за ким, признава́тися, бу́ти при́знаним кому́ *и* за ким, приділя́тися, бу́ти приді́леним кому́. *Земля судом* **-воена** *коренному владельцу* – зе́млю приді́лено судо́м, прису́джено да́вньому вла́сникові (воло́дареві); 3) призвича́юватися, призвича́їтися, призви́чуватися, призви́читися, бу́ти призвича́єним, призви́ченим до чо́го, узвича́юватися, узвича́їтися до чо́го; 4) *см.* **Приуча́ться**; 5) *к кому* – набива́тися, наби́тися в ро́дичі до ко́го, родича́тися до ко́го.

Присвои́тель, -ница – присво́ювач, -чка, присві́йник, -ниця, привла́сник, -ниця.

Присво́ить, *см.* **Присво́[а́]ивать.**

Присева́ть, присе́ять – присіва́ти *и* присі́ювати, присі́яти, (*во множ.*) поприсіва́ти *и* -сіювати що *и* чого́ до чо́го. **Присе́янный** – присі́яний. **-ться** – присіва́тися *и* -сіюватися, присі́ятися, бу́ти присі́яним.

Приседа́ние – присіда́ння.

Приседа́ть, присе́сть – 1) (*подгибая ноги*) присіда́ти, присі́сти, (*о мног.*) поприсіда́ти. [Присів до землі]. **-да́ть, -се́сть** *на корточки* – сі́сти навпо́чепки, у[о]кляка́ти, у[о]клякну́ти. [Скака́в, та не вклякну́в (Номис). Він оклякну́в на но́ги, а вони́ тя́гнуть таки́ його́ (Олекс. п.)]; 2) (*на время*) сіда́ти, сі́сти, присі́стися. [Ярошéнко з Логофе́том присі́лися в одні́м кутку́ око́па (Маковей)]. **-ся́дьте**, *пожалуйста*! – сіда́йте, будь ла́ска! *Срв.* **Приса́живаться 2**. *Негде и* **-се́сть** – ні́де й сі́сти, ні́де й примости́тися.

Присе́дливо, Присе́дливость, Присе́дливый, *см.* **Уси́дчиво, Уси́дчивость, Уси́дчивый.**

Присека́ть, присе́чь – присіка́ти, присі́кти, притина́ти, притя́ти, утина́ти, утя́ти, уру́бувати, уруба́ти, (*во множ.*) поприсіка́ти, попритина́ти, повтина́ти, поврý́бувати що. **-се́чь** *кому язычок* (*переносно*) – урі́зати язика́ кому́, заці́пити, замкну́ти гу́бу кому́. **-се́чь** *огня* – ви́кресати (в)огню́. **Присечённый** – присі́чений, притя́тий, утя́тий, уру́баний.

Присёлок, присе́лье – присі́лок (-лка). [Люби́вся па́рубок з ді́вкою і ходи́в до не́ї з дру́гого присі́лка (Грінч. II)].

Приселя́ть, -ся, посели́ть, -ся – приселя́ти, -ся, присели́ти, -ся, (*во множ.*) поприселя́ти, -ся куди́, до ко́го.

Присе́нок – при́сінок (-нка), *чаще во множ.* при́сінки (-нків), *ум.* присі́нечки. [В присі́нках всі пани́ сиді́ли, на дво́рі-ж вкруг стоя́в наро́д (Котл.)].

Присе́ст – при́сід (-ду). *В один* **-се́ст** – за одни́м при́сідом, за одни́м ра́зом. [За їдни́м присі́дом вече́ра за обі́дом (Номис)].

Присе́сть, *см.* **Приседа́ть** *и* **Приса́живаться 2.**

Присе́ять, *см.* **Присева́ть.**

При́сказка – при́казка, при́повість (-ти) (до ка́зки). [До ка́зки при́казка годи́ться (Приказка)].

Приска́зывать, присказа́ть – 1) прика́зувати, приказа́ти, примовля́ти, примо́вити, приповіда́ти, приповісти що до чо́го; *см.* **Пригова́ривать**; 2) **-за́ть** *все сказки* – переказа́ти, переповісти (всі казки́).

Прискака́ть – прискака́ти, пригна́тися, (*верхом*) прибі́гти. [Прибі́гли від Жмиря́ чоти́ри верховики́ (Мова)].

Приска́кивать, прискочи́ть *и* **прискакну́ть** – 1) приска́кувати, приско́чити (одни́м ско́ком) до чо́го; *срв.* **Припры́гивать 1**; 2) (*привскакивать*) приска́кувати, приско́чити, підска́кувати, підско́чити; *срв.* **Припры́гивать 2.**

Прискóк – прискíк (-скóку).
Прискóрбие – жаль (-лю), скорбóта, сум (-му), прúкрість (-рости), досáда. *С* **-бием** – з жалéм *С душевным* **-бием** – з велúким (з сердéчним) жалéм. *К* **-бию** *моему* – на превелúкий мій жаль, на превелúкий менí жаль.
Прискóрбно – прúкро, сýмно, тýжно, бóліз[с]но. *Мне* **-но** *говорить об этом* – менí сýмно (менí бóляче) за це (про це) казáти. *Мне* **-но** (*было* **-но**) *это* – менé болúть (менé болíло) це.
Прискóрбный – 1) (*о человеке: скорбящий*) сумнúй, жýрний, скорбóтний; 2) (*горестный*) прúкрий, сумнúй, жýрний, тýжний, бóліз[с]ний. **-ный** *случай* – сумнúй (прúкрий) вúпадок, сумнá пригóда. *Срв.* **Гóрестный, Печáльный.** *Быть* **-ным** *кому* – болíти когó. [Далéко гíрше і тя́жче болíла заступникíв свідóмого украї́нства та реáкція, той психóз патріотúчний, що враз опанувáв і посíв усé громадя́нство в Рóсії (Єфр.)].
Прискочúть, *см.* **Прискáкивать.**
Прискóчка – прúскік, вúскік (-скоку). *Бежать* **-кой, в -ку** – бíгти з прúскóком, з вúскоком; *срв.* **Припры́жка.**
Прискýчивание – надокучáння, набридáння.
Прискýчивать *и* **Прискучáть, прискýчить** – (*личн. и безличн.*) надокучáти, надокýчити, набридáти, набрúднути, упрúкрюватися, упрúкритися. *Это мне уж* **-чило** – це вже менí надокýчило, набрúдло. *Мне* **-чило** *жить в деревне* – менí надокýчило, набрúдло, упрúкрилося жúти на селí. **-чать** *кому* – надокучáти комý. *Срв.* **Надоедáть.**
Прислáнивать *и* **Прислоня́ть, прислонúть** – 1) приставля́ти, пристáвити, притýлювати *и* притуля́ти, притулúти, прихиля́ти, прихилúти, припирáти, припéрти що до чóго, о(б)пирáти, о(б)пéрти що об що *и* на що. [Скúнув з плечá самопáл і припéр йогó до стінú печéри (Маковей)]. **-нúть** *печь* – заслонúти, затулúти піч. **Прислóненный** – 1) пристáвлений, притýлений, прихúлений, припéртий до чóго, о(б)пéртий об що *и* на що. [Побáчив гірнúчий дзюбáк опéртий о стíнку штóльні (Франко)]; 2) (*о печи*) заслóнений, затýлений.
Прислáниваться *и* **Прислоня́ться, прислонúться** – 1) приставля́тися, бýти пристáвленим, притуля́тися, бýти притýленим *и т. д.*; *см.* **Прислáнивать**; 2) притýлюватися *и* притуля́тися, притулúтися, прихиля́тися, прихилúтися, притикáтися, приткнýтися до чóго. [Вонá розп’ялá рýки і притулúлась до вікнá (Неч.-Лев.). В кутóчку мóвчки прихилúлась та дивувáлася, дивúлась (Шевч.)]. **-ться** *к стене* – притулúтися, прихилúтися, приткнýтися до стінú. [Вонá стоя́ла прихилúвшись до стінú (Грінч.). Дощ, лихá годúна, а я приткнýлася до стінú, та так і гúбію (Мирн.)].
Прислáть, *см.* **Присылáть.**
Прислáщивать, прислащáть, присластúть, *см.* **Подслáщивать.**
Прислéдúть – присочúти, вúсочити когó.
Прислóвие – 1) прúказка, *см.* **Приговóрка**; 2) (*прозвище*) прúкладка, дóкладка; 3) *грам.* – прислíвна чáсточка.
Прислóвица, *см.* **Прислóвие 1.**
Прислóвный, *грам.* – прислíвний. **-ная** *частица* – прислíвна чáсточка.
Прислóн – 1) *см.* **Прислонéние**; 2) (*пров.*: *крутой берег*) пристíн (-ну), стíнка, крутобéрежжя, крýча; 3) (*пров.*) притýлок (-лку), притýлище, пристанóвище.
Прислонéние – приставля́ння, притýлювання *и* притуля́ння, прихиля́ння; *оконч.* пристáвлення, притýлення, прихúлення.
Прислонúть, *см.* **Прислáнивать.**
Прислóнка, *см.* **Прислонéние.**
Прислóнный – приставнúй, притульнúй.
Прислоня́ть, *см.* **Прислáнивать.**
Прислýга – 1) прислýга, послýга, услýга, ослýга; *см.* **Прислýживание.** [Взялú менé на вслýгу до молодóї пáнії (М. Вовч.)]; 2) *соб.* чéлядь (-ди) (*ум.* челя́донька), слýжба, слýги (*р.* слуг), нáймиття. [Хай нáша мóва не бýде мóвою, якóю звертáються лиш до чéляди (Коцюб.). В ньóго п’ять чоловíка чéляди – багатúр (Звин.). Тúхо доглядáє поря́дку слýжба (Франко)]. *Дворовая* **-га** – дворóва чéлядь (слýжба), двір (*р.* двóру). [Ї́де з своїм дворóм (Номис)]. **-га** *у пушек* – гармáтна слýжба (ослýга). **-га** *у пчёл* – робýча (прóста) бджолá; 3) служнúця, нáймичка, челя́дка, служáнка, служéбка, послугáчка; *см.* **Служáнка, Слугá.**
Прислýживание – прислугóвування, прислýгування *и* прислýжування, слугувáння, услугóвування, услýгування, послугóвування, послýгування.
Прислýживать – прислугóвувати, прислýгувати *и* прислýжувати, слугувáти *и* служúти комý, услугóвувати *и* услýгувати, послугóвувати *и* послугувáти комý *и* когó, *реже* коло

ко́го. [Тепе́р ти мені́ прислуго́вуй (Квітка). Сама́ прихо́дила прислу́жувати йому́ (Лев. Ор.). Що я тобі́ слугува́тиму, чи що? (Левч.). Жі́нка, що нам услуго́вувала (Корол.). Вслуго́вує башу́ (Федьк.). І коло пані́в-таки́ услуго́вував (Свиди.). Те́ща Си́монова послуго́вувала їм (Єванг.)]. **-вать** *за столом* – слугува́ти, прислуго́вувати, услуго́вувати до сто́лу. [Весе́лий Явту́х до сто́лу услуго́вував (Свидн.)]. **Прислужи́ть** – прислужи́ти кому́.

Прислу́живаться, прислужи́ться (*к кому*) – прислу́жуватися, прислужи́тися, підслу́жуватися, підслужи́тися кому́ *и* перед ки́м, ви́старатися перед ки́м *и* проти ко́го. [Дба́ємо про те, щоб і проти бо́га і проти людей ви́старатись гара́зд (Г. Барв.)].

Прислу́жливость – прислу́жливість, услу́жливість (-вости).

Прислу́жливый – прислу́жливий, услу́жливий, услу́жний.

Прислу́жник, -ница – 1) прислу́жник, -ниця, услу́жник, -ниця, послу́га́ч, послу́га́чка, служе́бник, служе́бка, челяди́н *и* челя́дник, челя́дка. [Бра́ли його́ за услу́жника до самого́ генера́ла, не пішо́в (Кониськ.) Найма́вся в Дрогоби́чі на яко́гось послу́гача до готе́лю (Франко). Ото́чена ро́єм услу́жних бон та служе́бок (Коцюб.)]; 2) (*угодник*) прислу́жник, -ниця, приплі́чник, -ниця, поплі́чник, -ниця, (*ирон.*) попуши́ло (*общ. р.*). [Па́нське попуши́ло].

Прислу́жничать – прислу́жуватися, вислуго́вуватися перед ким, стели́тися перед ким; *см.* **Уго́дничать.**

Прислу́жничество – прислу́жництво.

Прислу́х, Прислу́шка – при́слух (-ху); *см.* **Прислу́шивание.**

Прислу́шивание – прислуха́ння *и* прислу́хування, наслуха́ння *и* наслу́хування *и т. д.* [Уже́ мені́ не тре́ба того́ придивля́ння та прислуха́ння (Грінч.). Свист, що почу́вся над його́ головою, ви́полошив його́ з німо́го наслу́хування (Франко)].

Прислу́шивать, прислу́шать – 1) вислу́хувати, ви́слухати ува́жно; 2) підслу́хувати. **Прислу́шанный** – 1) ви́слуханий; 2) підслу́ханий.

Прислу́шиваться, прислу́шаться – 1) прислу́хатися *и* прислу́хуватися, прислу́хатися до чо́го, дослуха́тися *и* дослу́хуватися, дослу́хатися до чо́го (*реже* чого́), причува́тися *и* причува́ти, прислуха́ти, дослуха́ти, надслуха́ти *и* -слу́хувати, наслуха́ти(ся); (*во все стороны*) розслуха́ти(ся), розслу́хатися, ослуха́тися, ослу́хатися; (*образно*) нахиля́ти у́хо до ко́го, наставля́ти у́хо кому́. [До всього́ пригляда́всь і пи́льно прислуха́всь (Гліб.). Вона́ жда́ла й прислу́хувалась (Неч.-Лев.). Вона́ дослу́хується до ко́жного слове́чка (Грінч.). Дослуха́ються тих пісе́нь та й собі перейма́ють. Ди́виться, як хо́дять, прислуха́є, як гомо́нять (М. Вовч.). Надзира́ю, надслуха́ю, що ста́неться з Хомо́ю (Франко). Я вже давно́ наслуха́ю, до чо́го воно́ ді́йде (Основа 1861). Наслуха́йся, що там горла́та голо́та базі́ка (Тобіл.). Ста́не і дослуха́ усе́ (Квітка). Причува́ється Окса́на – усі́ до́бре сплять (Квітка). Пригля́дується і причува́ (Стор.). Мо́жна було́-б прода́ти й доро́жче, та не розслу́хався, не розібра́в ціни́ (Васильк.). Неха́й з гори́ розгляда́ та розслуха́, відкі́ль ві́тер повіва́ (Квітка). Нахиля́в у́хо до січово́го розбиша́ки, як той про ди́ку во́лю і коза́цьку крива́ву сла́ву шепта́в (Куліш)]. **-ваться** *к дыханию* – прислуха́тися до ди́хання, ду́ху слу́хати чийо́го. [Бий го і ду́ху слу́хай (чи ще живи́й) (Франко)]; 2) (*привыкнуть слушать*) призвича́юватися, призвича́їтися до чо́го слу́хаючи; 3) (*надоесть*) надоку́чити, обри́днути слу́хаючи.

Прислы́шаться – причу́тися, почу́тися; *срв.* **Послы́шаться.** [Це вам так причу́лося].

Присма́ливать, присмоли́ть – присмо́лювати, присмоли́ти, (*во множ.*) поприсма́лювати що.

Присма́тривание – 1) (*кого, чего*) нагляда́ння, назира́ння кого́, чого́; 2) (*за кем, за чем*) догляда́ння, нагляда́ння, дозира́ння, пильнува́ння, пантрува́ння кого́, чого́. *Срв.* **Присмо́тр.**

Присма́тривать, присмотре́ть – 1) *кого, что* – нагляда́ти, нагле́[я́]діти *и* нагля́нути, назира́ти, нази́рити кого́, що; назна́ти, наві́дати кого́, що, наба́чити що. [І плиту́ вже наві́дав у но́ву ха́ту (Борз.). А він наба́чив на поли́ці гру́ші та ті́льки туди́ й ди́виться (Звин.)]. **-реть** *девушку* – нагле́[я́]діти (нагля́нути, назна́ти) ді́вчину. **-ре́ть** *лошадку под масть своей* – нази́рити, наба́чити коненя́ до па́ри своє́му. [Нази́рив він коненя́ на я́рмарку (Рудч.)]; *срв.* **Высма́тривать 3, Пригля́дывать 2**; 2) *за кем, за чем* – гляді́ти, догляда́ти, догле́[я́]діти, догля́нути кого́, чого́, пригляда́ти, пригле́[я́]діти, пригля́нути за ким, за чим *и* кого́, що, нагляда́ти, нагля́нути за ким, за чим *и* над ким, над чим, кого́, що *и* чого́, дозира́ти кого́, чого́ (що) *и* за ким, за чим, назира́ти кого́, що, над ким, над чим, дава́ти позі́р на що, пильнува́ти, допильнува́ти, припильнува́ти, пантрува́ти, допантрува́ти кого́, чого́, ма́ти оба́чення на ко́го. [Жі́нка куди́сь пішла́ і приручи́ла йому́ гляді́ти дити́ни (Грінч.). І я ці́лу ніч не спа́ла та його́ догляда́ла, та й не догля́нула (Рудч.). Вона́ і зро́бить

усе́ і догле́дить усього́ (М. Вовч.). Приглядá́ти за ді́тьми (Васильч.). Наглядá́ти, як сі́но складá́тимуть (Г. Барв.). Вонá́ за всім дозирá́є (Мова). Не бу́деш ді́ток мої́х дозирá́ти (Метл.). Над мі́стом назирá́ти (Крим.). Накá́зував, аби́ давá́ла позі́р на чо́боти, бо десь пес мо́же затягну́ти (Стеф.). Діте́й пантру́є (Мирн.). Май-же, се́стро, обá́чення на ді́ти мої́ (Пісня)]. **-вать** *за детьми* – гляді́ти, доглядá́ти, дозирá́ти, пантрувá́ти діте́й, наглядá́ти діте́й *и* за ді́тьми, приглядá́ти за ді́тьми. **-вай, -три́** *за ребёнком* – гляди́, доглядá́й, дозирá́й дити́ни *и* дити́ну, наглядá́й дити́ну *и* за дити́ною, приглядá́й за дити́ною, догля́нь дити́ну *и* дити́ни, пригля́нь за дити́ною. **-вать** *за скотом* – гляді́ти, доглядá́ти, дозирá́ти худо́би, наглядá́ти за худо́бою; *срв.* **Уха́живать. -вать** *за умирающим* – доглядá́ти, догля́нути душі́, сме́рти. **Присмо́тренный** – нагля́джений, нази́рений, нá́знаний, наві́даний, набá́чений.

Присма́триваться, присмотре́ться – 1) придивля́тися, придиви́тися, додивля́тися, додиви́тися, приглядá́тися *и* -гля́дуватися, пригля́нутися, доглядá́тися, догле́[я́]ді́тися, дозирá́тися, призирá́тися, призрі́тися до ко́го, до чо́го (*реже* на що), (*гал.*) кому́, чому́, очи́ма назирá́ти на що. [Придиви́сь лише́нь, то й побá́чиш (М. Вовч.). Живучи́ серед наро́ду та додивля́ючись до його́ життя́ (Єфр.). Пи́льно йому́ придивля́лась (Франко). Починá́є приглядá́тися до них (Васильч.). Приглядá́ється на чо́рні бро́ви (Васильч.). Хо́дить таки́й, що аж жо́втий та бі́лий, як пригля́нешся, то аж сві́титься (Драг.). До всьо́го доглядá́ючись, до всьо́го дослухá́ючись (М. Вовч.). Пильне́нько призирá́ется на двір старо́го Ки́рика (Квітка). Набере́ та й несе́: хто там хібá́ дозирá́ється (Лебед. п.)]; 2) **-тре́ться** *кому* – надоку́чити, обри́днути, напри́кріти кому́. *Срв.* **Пригля́дываться.**

Присмире́лый – присмирні́лий, прини́шклий.

Присмире́ть – присмирні́ти, присмирні́шати, присмири́тися; (*успокоиться*) утихоми́ритися, прити́хнути, прини́шкнути, (*описат.*) зні́титися, зменши́тися; *срв.* **Посмире́ть.** [Тепе́р він тро́хи присмири́всь (Звин.)].

Присмо́тр – до́гляд (-ду), нá́гляд (-ду), дозі́р (-зо́ру). *Иметь* **-смо́тр** *за чем* – мá́ти до́гляд за чим, мá́ти нá́гляд над чим; *срв.* **Присма́тривать 2**. *Рости без* **-смо́тра** – рости́ без до́гляду. *Ходить, пастись без* **-смо́тра** (*без пастуха*) – ходи́ти, пá́стися без до́гляду, само́пá́с, ходи́ти самопá́сом, самопá́ски, самопá́сно. [Про гусе́й він не дбав зовсі́м і во́ни ходи́ли самопá́с (Франко)]. *Под* **-тром** – під до́глядом, під о́ком. [Ку́па діте́й під о́ком нянько́к (Франко)]. *Быть под* **-тром** – бу́ти під до́глядом, під нá́глядом, під дозо́ром, бу́ти за рукá́ми.

Присмотре́ть, *см.* **Присма́тривать.**

Присмо́трщик, -щица – догля́дач, -чка, дозо́рець (-рця) *и* дозо́рця (-ці, *м. р.*), нагля́дач, -чка.

Присни́ться – присни́тися, насни́тися, ви́снитися; (*пригрезиться*, *безл.*) примá́ритися, приверзти́ся. [Мені́ присни́лося. Насни́вся мені́ таки́й чудни́й сон (Кониськ.)]. *Срв.* **Сни́ться.**

При́сно, *церк.* – зá́всіди, зá́вжди, повсякчá́с, повсякчá́сно.

Присноблаже́нный – вічноблаже́нний.

Приснопа́мятный – вічнопá́м'ятний, вікопо́мний.

Присносу́щный – вічносу́щий.

При́сный, *церк.* – 1) спрá́вжній, ді́йсний, правди́вий, і́стинний; 2) завсі́дній, повсякчá́сний, ві́чний; 3) бли́зький, бли́жній. **-сные** – бли́жня рідня́, бли́жні при́ятелі.

Присове́товать – при[на]рá́дити, при[на]рá́яти кому́ що. [Прирá́яли лю́ди: піди́ зá́між, – до́бре тобі́ бу́де (Пісня)]. *Срв.* **Посове́товать. Присове́тованный** – при[на]рá́джений, при[на]рá́яний.

Присовокупи́тельно – додатко́во.

Присовокупи́тельный – додатко́вий.

Присовокупи́ть, *см.* **Присовокупля́ть.**

Присовокупле́ние – 1) (*действие*) додавá́ння, долучá́ння, *оконч.* додá́ння, долу́чення. *С* **-нием** *документов* – додаючи́ (долучá́ючи) докуме́нти; 2) (*что присовокуплено*) додá́ток (-тку), долу́чення.

Присовокупля́ть, -пи́ть – (*добавлять*) додавá́ти, додá́ти, (*приобщать*) долучá́ти, долучи́ти, (*присоединять*) прилучá́ти, прилучи́ти, прито́чувати, приточи́ти що до чо́го; (*на словах*) докидá́ти, доки́нути, доповідá́ти, доповісти. *К этому он* **-пи́л**, *что…* – до цьо́го він додá́в (доповів, доки́нув) що…; *срв.* **Прибавля́ть. Присовокуплённый** – до́даний, долу́чений, прилу́чений, прито́чений.

Присовокупля́ться, -пи́ться – 1) додавá́тися, бу́ти до́даним, долучá́тися, бу́ти долу́ченим, прито́чуватися, бу́ти прито́ченим; 2) прилучá́тися, прилучи́тися. *Срв.* **Приобща́ться,**

Присоединя́ться.

Присо́вывать, прису́нуть – присува́ти *и* присо́вувати, прису́нути що до чо́го.

Прису́нутый – прису́нутий *и* прису́нений.

Присо́вываться, прису́нуться – присува́тися *и* присо́вуватися, прису́нутися, (*страд.*) бу́ти прису́нутим *и* прису́неним до чо́го.

Присоедине́ние – прие́днування, прилуча́ння, долуча́ння, додава́ння, прито́чування; *оконч.* приєдна́ння, прилу́чення, долу́чення, дода́ння, прито́чення; прилу́ка.

Присоедини́тельный – прие́днувальний, прилуча́льний, прилу́чний.

Присоединя́ть, присоедини́ть – (*приобщать*) прие́днувати, приєдна́ти, прилуча́ти, прилучи́ти; (*прибавлять*) долуча́ти, долучи́ти, придава́ти, прида́ти, додава́ти, дода́ти, прито́чувати, приточи́ти, прича́лювати, прича́лити що до чо́го. [До їх голосі́в прилуча́є й молода́ свій жа́лібний го́лос (Неч.-Лев.). Мені́ хоті́лося-б прилучи́ти його́ до на́шого гу́рту (Грінч.). До ко́жного то́му «Архи́ва» долу́чено ро́звідку (Доман.). А до то́го, як іщ́е прида́сть о́хання та сліз, то я і ру́ки опущу́ (Котл.). Приточу́ я і своє́ ім'я́: неха́й бу́де ра́зом і твоє́, і моє́ (Рудан.). Прича́ль бума́гу до ді́ла (Веч.-Лев.)]. **Присоединённый** – прие́днаний, прилу́чений; долу́чений, при́даний, до́даний, прито́чений.

Присоединя́ться, присоедини́ться – 1) *страд.* – прие́днуватися, бу́ти прие́днаним, прилуча́тися, бу́ти прилу́ченим; долуча́тися, бу́ти долу́ченим, придава́тися, додава́тися, бу́ти при́даним, до́даним, прито́чуватися, бу́ти прито́ченим до чо́го; 2) (*приобщиться, пристать*) прие́днуватися, приєдна́тися, прилуча́тися, прилучи́тися, пристава́ти, приста́ти, (*во множ.*) поприє́днуватися, поприлуча́тися, попристава́ти, (*опис.*) прича́лювати, -ся, прича́лити, -ся, примкну́тися до ко́го, до чо́го; (*прибавиться*) долуча́тися, долучи́тися, додава́тися, дода́тися. [Приєдна́вся і я до їх гу́рту (Коniськ.). Прилучи́тися до літерату́рного модерні́зму (Єфр.). А до його́ прича́лило ще чолові́к де́сять. До їх і я приста́в (Грінч.). І от тепе́р до пе́ршого страху́ ще долучи́лася жадо́ба по́мсти (Самійл.). До цьо́го почуття́ додало́ся ще й дру́ге (Крим.)]. **-ня́йтесь** *к нашей компании* – пристава́йте до на́шого гу́рту. **-ни́ться** *к чьему-л. мнению, вере, теории, плану* – приста́ти на чию́сь ду́мку, ві́ру, тео́рію, план.

Присоли́ть, *см.* **Приса́ливать.**

Присоса́ть, *см.* **Приса́сывать.**

Присосе́диться – присусі́дитися, підсусі́дитися до ко́го; (*присесть*) примости́тися до ко́го *и* коло ко́го, пригвізди́тися, присе́рбитися до ко́го, до чо́го. [Присусі́дивсь до ме́не оди́н пройди́світ (Г. Барв.)].

Присо́ска – 1) присмо́ктування, присиса́ння; *оконч.* присмокта́ння, присса́ння; 2) *см.* **Присо́сок.**

Присо́сок, *бот. и зоол.* – присиса́льце, сса́льце (-ця).

Присо́хлый – присо́хлий; засо́хлий, усо́хлий.

Присо́хнуть, *см.* **Присыха́ть.**

Присочиня́ть, присочини́ть – вига́дувати, ви́гадати що, прито́чувати, приточи́ти ще (від се́бе). [А в людей язики́ до́вгі, за́раз йому́ переќа́жуть ще й свого́ прито́чать чима́ло (Звин.)].

Приспева́ть, приспе́ть – 1) пристига́ти, присти́гти, приспіва́ти, приспі́ти, настига́ти, насти́гти, наспіва́ти, наспі́ти куди́, до ко́го; *срв.* **Поспева́ть 3, Подоспева́ть.** [Пристиг у саму́ по́ру до старо́го (Куліш)]; 2) (*наставать*) пристига́ти, присти́гти, приспіва́ти, приспі́ти, настига́ти, насти́гти, наспіва́ти, наспі́ти, постига́ти, пости́гти, настава́ти, наста́ти. [Присти́гла годи́на (Єв.). Жи́то поспі́ло, приспі́ло ді́ло (Лукаш.). Ти в доро́зі не зчу́єшся, як спа́сівка насти́гне (Квітка). Настига́є й весна́ (Г. Барв.). Аж ось наспі́ли святки́ (Комар.). П'ятна́дцятий год пости́г (Г. Барв.)]; 3) *см.* **Приготовля́ть**; 4) **-спе́ть** *кому*, *безл.* – приспі́ти кому́; *см.* **Приспи́чить.** [«Відда́й за́раз карбо́ванця». «Чого́ тобі́ так приспі́ло?» (Звин.)].

Приспе́шная – ку́хня, пека́рня, пова́рня.

Приспе́шник, -ница – 1) помічни́к, -ни́ця, підру́чник, -ниця, підру́чний (-ного), підру́чна (-ної); (*сторонник*) прибі́чник, -ниця, поли́гач (-ча), посіпа́ка (*общ. р.*). [І про́світку ніко́му не даю́ть моско́вські посіпа́ки (Л. Укр.)]; 2) (*стар.*) ку́хар (-ря), ку́харка, кухова́р (-ра), кухова́рка, пе́кар (-ря), пе́карка.

Приспе́шничать – 1) (*пров.*) кухова́рити, кухарюва́ти; 2) підслу́жуватися, вислуго́вуватися.

Приспи́чить, *безл.* – приспі́ти кому́, закорті́ти кому́ *и* кого́, засвербі́ти кому́, приспі́чити кому́; *срв.* **Приспева́ть** 4. [Та йді́ть уже́, йді́ть, коли́ вам так приспі́чило (Мова)].

Приспоса́[о́]бливание, приспособле́ние – прила́годжування, прила́годження, припасо́вування, припасува́ння, приметико́вування, приметикува́ння, примодико́вування,

примодикува́ння, пристосо́вування, пристосува́ння, способі́ння, успосо́блювання, успосо́блення, принату́рювання, принату́рення до чо́го; примі́нювання, примі́нення, при(в)подо́блювання, при(в)подо́блення до чо́го. *Срв.* **Приспособля́ть.**

Приспособле́ние – 1) *см.* **Приспоса́[о́]бливание**; 2) (*устройство, снаряд*) при́лад (-ду), пристрі́й (-ро́ю), при́ряд (-ду), припа́с (-су). **-ния** *к чему* – прила́ддя, знаря́ддя, пристро́ї до чо́го; *см.* **Принадле́жность, Прибо́р.** [Чоловік усе́ перемо́же, аби́ умі́в, аби́ тя́мив, яко́го де пристро́ю тре́ба (Кониськ.)]; 3) (*работа по устройству чего*) прила́года. [Заплати́ли за маши́ну три́ста карбо́ванців та со́рок карбо́ванця за прила́году (Звин.)].

Приспосо́бленность – прила́годженість, успосо́бленість, пристосо́ваність, принату́реність (-ности) до чо́го.

Приспособля́ть, приспособи́ть – (*прилаживать*) прила́годжувати, прила́годити, припасо́вувати, припасува́ти, приметико́вувати, приметикува́ти (*реже* примодико́вувати, примодикува́ти); (*приноравливать*) пристосо́вувати, пристосува́ти, при(в)подо́блювати *и* -ля́ти, при(в)подоби́ти що до чо́го; (*подготовлять, сделать способным к чему*) способи́ти, успособля́ти *и* -блювати, успособи́ти, принату́рювати, принату́рити ко́го, що до чо́го [Ґутенбе́рг прила́годив до друкува́ння книг пересувні́ лі́тери (Єфр.). Воно́ (письме́нство) прийма́ло до се́бе (чужі́ зразки́) не механі́чно а раз-у-раз перетво́рюючи й привподо́блюючи до свого́ націона́льного світо́гляду (Єфр.). Ли́тва пи́сане сло́во ру́ське почала́ способи́ти до своі́х гра́мот і уста́вів (Куліш). Стару́ церко́вну мо́ву принату́рювали до то́го, як розмовля́в у нас наро́д (Єфр.)]. **-би́ть** *упряжь* – прила́годити, припасува́ти у́пряж. **-бить** *землю к посеву* – успособи́ти зе́млю до за́сіву **-би́ть** *науку к пониманию широких масс* – пристосува́ти, принату́рити нау́ку до розумі́ння широ́ким ма́сам. **Приспосо́бленный** – прила́годжений, припасо́ваний, приметико́ваний, пристосо́ваний, привподо́блений, успосо́блений, принату́рений. [Го́рло й рот це нена́че музи́чний інструме́нт, приметико́ваний для мо́ви й вимо́ви уся́кових зву́ків (Неч.-Лев.)].

Приспособля́ться, -соби́ться – 1) *страд.* – прила́годжуватися, бу́ти прила́годженим, припасо́вуватися, бу́ти припасо́ваним, пристосо́вуватися, бу́ти пристосо́ваним *и т. д., см.* **Приспособля́ть.** *Наука должна* **-ля́ться** *к делу* – нау́ка пови́нна пристосо́вуватися до життя́; 2) (*возвр.*: *сообразоваться*) принату́рюватися, принату́ритися, пристосо́вуватися, пристосува́тися, приміня́тися *и* примі́нюватися, примі́ни́тися до чо́го (*подделываться*) приподо́блюватися, приподоби́тися чому́; (*приноровиться*) прилашто́вуватися, прилаштува́тися, приладна́тися, примодико́вуватися, примодикува́тися (що роби́ти). [Принату́рюватись до нови́х обста́вин (Н. Рада). Пристосо́вуватись до умо́в життя́. Навчи́лися примі́нюватися до ко́жної вла́ди (Звин.). На па́нських бе́нькетах пе́вно що розмовля́ли більш по-по́льськи, приподо́блюючись тому́ смако́ві, що ши́ривсь із-поза Ви́сли (Куліш). Тут, на само́му ріже́чку, ду́же незру́чно було́ копа́ти, та я я́кось примодикува́всь і покопа́в зе́млю геть (Звин.)]. **-би́ться** *к приёмам* (*освоиться*) – успособи́тися до чо́го, наломи́тися що роби́ти.

Присро́чивать, присро́чить *что кому* – признача́ти, призначи́ти оста́точний речіне́ць кому́ на що. **Присро́ченный** – призна́чений оста́точно.

Присро́чиваться, присро́читься – признача́тися, бу́ти призна́ченим оста́точно (на яки́й речіне́ць).

При́став – при́став (-ва). *Становой* **-став** – станови́й (-во́го), (*стар. на Правобережьи*) асе́сор. *Судебный* **-став** – судо́вий при́став, (*стар.*) во́зний (-ного).

Пристава́ние – пристава́ння, прилипа́ння; чіпля́ння; напосіда́ння; прича́лювання, приверта́ння *и т. д.*; *см.* **Пристава́ть.**

Пристава́ть, приста́ть – 1) пристава́ти, приста́ти, ли́пнути, прилипа́ти, прили́пнути, бра́тися, взя́тися до чо́го, чіпля́тися, учепи́тися до чо́го *и* чого́, налі́плюватися, наліпи́тися на що, (*во множ.*) попристава́ти, поприлипа́ти, почіпля́тися, поналі́плюватися. [Бага́тий брат ви́мазав усере́дині кру́жку ме́дом, щоб приста́ло те, що мі́ритимуть (Грінч.). Боло́то бере́ться до колі́с (Хотин. п.). Як прило́жиш до ті́ла, так і ві́зьметься (Радомиш. п.). Смола́ прили́пла до рук (Ум.). По пле́чах було́ нахво́скає та́к, що аж соро́чка до ті́ла прили́пне (Кониськ.). Підеш на база́р, налі́питься боло́то на чо́боти, – хоч ноже́м зчища́й (Звин.)]. **-ста́л** *ко мне, как банный лист* – приста́в (прили́п) до ме́не як ше́вська смола́ до чо́бота, узя́вся до ме́не смоло́ю, узя́вся (причепи́вся) як реп'я́х, реп'ярхо́м узя́вся, приче́пою причепи́вся, сльото́ю узя́вся (прив'я́з); 2) (*присоединиться*) пристава́ти, приста́ти, прилуча́тися, прилучи́тися, (*примкнуть*) приверну́ти, прича́литися до ко́го, до чо́го, (*во множ.*) попристава́ти, поприлуча́тися до ко́го, до чо́го. [Ні до ко́го не пристає́ і до се́бе не прийма́є (Стор.). Хтось сти́ха завів пі́сню, до нього приста́в ще оди́н го́лос (Коцюб.). Си́ла люде́й приверну́лась до украї́нства (Рідн. Край)]; 3) (*привязаться, неотступно*

следовать) пристава́ти, приста́ти, ув’я́зуватися, ув’яза́тися, ув’я́знути, уплу́туватися, уплу́татися до ко́го *и* за ким, присота́тися, присі́катися, прикаса́тися, присаха́тися до ко́го, учепи́тися до ко́го *и* за ким, причепи́тися до ко́го, нав’я́зуватися, нав’яза́тися на ко́го; *срв.* **Привяза́ться 2**. [Ой ти, ту́го, ой ти, жу́рбо, не приста́нь до ме́не (Метл.). Я пішла́ до них, а вну́чок уплу́тався за мно́ю й собі́ (Новомоск. п.). Де не взяла́сь соба́ка в бі́са – чи з-під ворі́т, чи із-за лі́си – присі́калася, аж вищи́ть (Гліб.). Раз прийшло́сь йому́ йти уночі́ ву́лицею, а ві́дьма нав’яза́лась на його́ соба́кою (Драг.)]; 4) (*надоедать кому; не давать покою, придираться*) в’я́знути, прив’я́знути до ко́го, нав’я́знути, в’яза́тися до ко́го, насти́рюватися *и* настиря́тися, (осо́ю) лі́зти в ві́чі кому́, (*привязаться*) чіпля́тися, причепи́тися до ко́го, учепи́тися до ко́го *и* кого́, начепи́тися на ко́го, сі́катися (*н. вр.* сі́каюся, -каєшся…), присі́куватися, присі́катися до ко́го, си́катися (си́чуся; **-**чешся…), скіпа́тися, прискіпа́тися до ко́го, наскі́пуватися, наскі́па́тися на ко́го, присі́патися, присука́тися до ко́го, накаса́тися на ко́го, навра́титися на ко́го, ушня́питися до ко́го; *срв.* **Привя́зываться 3**. [Чого́ до ме́не в’я́знеш, мов злий дух? (Грінч.). Та що це вона́ прив’я́зла до ме́не? (Васильч.). Чого́ нав’я́з? (Коцюб.). Веред́ує та настиря́ється, як моро́члива та насти́рлива дити́на (Н.-Лев.). Найпе́рше до Ма́сі вчепи́лась: то ти, ка́же, вкра́ла (Свидн.). Мовчи́! чого́ ти вчепи́лась душі́ моє́ї (Коцюб.). Та ну-бо го́ді! Чого́ ти причепи́вся до його́? (Грінч.). Чого́ ви, – ка́же, – начепи́лись на ме́не (Тесл.). Вона́ як бу́де сі́катися до те́бе, то ти возьми́ гру́ші і розси́п (Рудч.). Присі́кався, як оса́ (Номис). Так і си́чуться до нас, як чмара́ та (Г. Барв.). Скіпа́ється до лісовика́: на́що ти мою коро́ву загна́в? (Новомоск. п.). Чого́ це ти на па́рубка наскі́пався? (Мирн.). Чого́ це він до ме́не присі́пався? (Осн. 1862). Накаса́ється на вас, як чорт на грі́шну ду́шу (Козелец.). Навра́тивсь, як соба́ка (Манж.). Чого́ ти до ме́не вшня́пився? (Липовеч.)]. *Не* **-ва́й** *ко мне*! – не в’я́зни, не лізь, не чіпля́йся до ме́не! не клопочи́ (не моро́ч) мені́ голови́! **-ва́ть, -та́ть** *к кому с требованиями, с просьбами, чтоб…* – напосіда́ти(ся), напосі́сти(ся) на ко́го, наляга́ти, налягти́, наполяга́ти, наполягти́ на ко́го, щоб…, узя́тися до ко́го, намага́ти на ко́го, намага́тися, намогти́ся, щоб… [Вона́ зна́є, що аби́ напосі́ла на ба́тька, то чого́ хо́че – того́ й домо́жеться (Мова). Лю́ди напосіда́ються на ме́не: склика́й грома́ду (Кониськ.). Що ти, приче́по, наляга́єш на ме́не? (Гр.). Чого́ се вони́ на ме́не намага́ють? (Кониськ.). Тепе́р уже́ наполягла́, щоб купи́в їй оте́ бри́нькало (Мова). Раз пропа́ла на степу́ в чумакі́в соки́ра; до їдно́го всі взяли́сь: «Ти та й ти, псяві́ра» (Рудан.). Ді́ти ду́же намага́лись, щоб і їх узя́ти на хра́м (Грінч.)]. **-ста́ть** *к кому с ножём к горлу* – з коро́ткими гужа́ми до ко́го приступи́ти; 5) (*о болезни*) пристава́ти, приста́ти, прили́пнути до ко́го, чіпля́тися *и* чіпа́тися, учепи́тися (*диал.* чепи́тися) кого́, причепи́тися до ко́го, начепи́тися на ко́го, прикида́тися, прики́нутися, підки́нутися, підсахну́тися. [Щоби́ не чіпа́лися вро́ки чи дити́ни, чи худоби́ни (Етн. Зб. V). Вже на ко́го наче́питься ця по́гань, не ско́ро одче́питься (Звин.)]; 6) (*к берегу*) пристава́ти, приста́ти, прича́лювати(ся), прича́лити(ся), приверта́ти, приверну́ти (до бе́рега), (*во множ.*) попристава́ти, поприча́лювати(ся), поприверта́ти (до бе́рега); *срв.* **Прича́ливать.** *Пароход* **-стаёт** *по пути в трёх местах* – паропла́в пристає́ доро́гою в трьох міся́х; 7) (*останавливаться*) става́ти, ста́ти де, у ко́го, прича́лювати, прича́лити до ко́го. [Прича́лив до старо́го знайо́мого, щоб і Анто́ся тут поста́вити, і само́му перебу́ти (Свидн.)]; 8) **-ста́ть** *кому*, *безл.* (*быть приличну кому*) – приста́ти, ли́чити, випада́ти, подо́бати кому́ (що роби́ти). [Насампере́д, як приста́ло поря́дному подоро́жному, пода́вся він до коршми́ (Коцюб.)]. *Не* **-ста́ло** – не приста́ло, не ли́чить, не випада́є, не подо́ба(є) (чого́ роби́ти); *см.* **Подоба́ет, Прили́чествовать.** [Сиді́ть до́ма на покої́ не приста́ло козако́ві (Боров.). Я́кось то не випада́є вихваля́ти свої́х (Л. Укр.)]; 9) **-ста́ть** *кому и к кому* (*быть к лицу*) – ли́чити, пасува́ти кому́ *и* до ко́го, бу́ти до лиця́ кому́. *К нему усы не* **-ста́ли** – йому́ ву́са не до лиця́, йому́ ву́са не ли́чать. **-ста́ло**, *как к корове седло* – приста́ло, як свині́ нари́тники; 10) (*выбиться, из сил*) пристава́ти, приста́ти, (*о многих*) попристава́ти. [Ой став ко́ник пристава́ти (Метл.). Моє́му миле́нькому во́лики приста́ли (Чуб. V)].

Приста́вка – 1) *см.* **Приставле́ние**; 2) (*что приставлено*) при́ставка, на́ставка, прида́ток (-тку); 3) *грам.* – при́росток (-стка), пре́фікс (-са).

Приставле́ние – приста(но)вля́ння; приту́лювання; примо́щування; *см.* **Приставля́ть.**

Приста́вленик, приста́вник, -ница – (*надсмотрщик*) приста́вник, -ниця, наста́вник, -ниця; (*сторож*) вартівни́к, -ни́ця. [Скупи́й – не пан свої́х засі́ків по́вних, а сто́рож і приста́вник і нево́льник (Франко). Там в’я́зні, ско́вані доку́пи, відпочива́ють і не чу́ють кри́ку наста́вника (Кн. Йова). А в на́шої наста́вниці рябая́ спідниця́, тоді́ вона́ нас пу́скає, як зі́йде зірни́ця (Пісня)].

Приставля́ть, приста́вить – 1) (*поставить вплоть, близко что к чему*) приста(но)вля́ти,

приста́вити, пристанови́ти. [Приста́(но)вила драби́ну до стіни́. Приста́вила го́рщик до жа́ру]; 2) притуля́ти, притули́ти. [Притули́в пісто́ль до ло́ба]; (*пришить, прикрепить*) приста(но)вля́ти, приста́(но)ви́ти. [Бережи́ го́лову, бо дру́гої не приста́виш (Ном.)]; 3) (*прибавлять, расширять*) пристановля́ти, пристанови́ти, примо́щувати, примости́ти. [Пристанови́ла ще пілку, щоб ши́рша спідни́ця була́. Примости́в до́шку до осло́ну та й ліг]; 4) (*кого к какой-либо работе*) станови́ти, поста́вити, приста(но)вля́ти, приста́(но)ви́ти, (*о мн.*) поприста(но)вля́ти до чо́го за ко́го. [Хто-ж нас тепе́р бу́де ізража́ть і поря́док дава́ть, і на ділo приставля́ть (Мил.). Сьо́годні упе́рше нас поста́влено до робо́ти (М. Вовч.). Зоста́вила ме́не хазя́йка зо́всім у се́бе, пристанови́ла до дити́ни (Г. Барв.)].

Приста́вленный – приста́(но́)влений; приту́лений; примо́щений; поста́(но́)влений. **-ться** – приста(но)вля́тися, приста́(но)ви́тися, притуля́тися, притули́тися *и т. д.*

Приста́вник, *см.* **Приста́вленик.**

Приставно́й – 1) приставни́й. [Сиділи в теа́трі на приставни́х стільця́х. Приставни́й комі́рчик]; 2) *грам.* прирostко́вий.

Приста́лец, -лица, *см.* **При́шлый.**

Приста́лый – 1) приблу́дний. [Не сподіва́йся дя́ки від приблу́дної пся́ки (Ном.)]; 2) (*усталый*) приста́лий.

При́сталь – 1) *см.* **Приста́нище**; 2) Приста́нок.

При́стально – (*смотреть*) пи́льно, спи́льна, го́стро, при́кро. [Пи́льно-препи́льно диви́вся на Явдо́ху (Кониськ.). Го́стро на ме́не гля́нув. На си́неє мо́ре спи́льна погляда́є (Дума)]. **-но** *смотрит в глаза* – пи́льно (при́кро) ди́виться в о́чі, ди́виться, як в о́чі не вско́чить. *Что так* **-но** *на меня смотришь*? – чого́ так пи́льно ди́вишся на ме́не? (*грубо*) чого́ так визира́єшся на ме́не? **-но** *читать, слушать* – ува́жно (пи́льно) чита́ти, слу́хати. **-но** *работать* – пи́льно (щи́ро) працюва́ти, щирува́ти. [Так щиру́є, що аж їй піт о́чі залива́є]. **-но** *делать что* – пи́льно, ува́жно, невто́мно роби́ти що.

При́стальность – пи́льність, ува́жність (-ности).

При́стальный – 1) за́хистковий, приту́лковий; *см.* **Приста́нищный**; 2) пи́льний, ува́жний, невто́мний. [Пи́льна ува́га]; 3) **-ный** взгляд – пи́льний, при́крий, го́стрий по́гляд. [Става́ло я́кось ні́яково від то́го при́крого по́гляду (Грінч.)].

Приста́нище, при́сталь, приста́нок – пристано́вище, пристано́висько, за́хист (-ту), при́ту́лок (-лку), приту́лище, прихи́лище, при́стань; *срв.* **Прию́т.** *Быть без* **-нища** – не ма́ти пристано́вища (за́хисту, прихи́лища). *Найти* **-нище** *у кого* – знайти́ в ко́го пристано́вище, за́хист *и т. д.*, прихили́тися, пригорну́тися до ко́го, прихисти́тися в ко́го. *Нашёл себе тихое* **-нище** – знайшо́в собі ти́хе пристано́вище, ти́хий за́хист (при́ту́лок).

Приста́нищный – за́хистковий, приту́лковий, пристано́вищий.

При́станный – при́станний.

Пристанодержа́тель, -ница – передéржувач, передéржувачка (кра́деного).

Пристанодержа́тельство – передéржування (кра́деного, то́-що).

Приста́нок, *см.* **Приста́нище.**

При́стань – 1) при́стань, приши́б (-бу), (пловучая) при́плав. [У Гда́нську і в и́нші при́стані прихо́дило ча́сом до п’яти́ ти́сяч кораблі́в по хліб (Куліш)]; 2) *см.* **Приста́нище.** [У цій сім’ї́ знайшо́в я собі ти́ху при́стань (М. Грінч.)].

Пристаре́лый – при́старий, по[при]ста́рілий.

Пристаре́ть – (*о людях*) поста́рітися, приста́рітися; *см.* **Соста́риться**; (*о вещах*) прите́ртися, приноси́тися.

Приста́рить (*кого*) – поста́рити кого́. [Поста́рили, ма́ти, мене́ недоста́тки (Пісня)].

Пристать, *см.* **Приставать.**

Пристёгивание – 1) прищіба́ння, пристіба́ння; 2) припряга́ння, прибичо́вування; 3) пристьо́бування, приштапо́вування. *См.* **Пристёгивать.**

I. Пристёгивать, пристегну́ть – 1) прищіба́ти, прищібну́ти, пристіба́ти, пристебну́ти; (*многое, одно к другому*) спина́ти, поспина́ти. [Бу́дуть поспи́нані п’ять ки́лимів оди́н до о́дного (Св. Пис.)]; 2) (*припрягать*) припряга́ти, припрягти́, прибичо́вувати, прибичува́ти. **Пристёгнутый** – прище́бнутий, прище́бнений, присте́бнутий, присте́бнений. **-тые** *друг к другу* (*во множ.*) – поспи́нані оди́н з о́дним: 2) припря́жений, прибичо́ваний.

II. Пристёгивать, пристега́ть – (*о шитье*) пристьо́бувати, пристьоба́ти; приштапо́вувати, приштапува́ти. **Пристёганный** – пристьо́баний, приштапо́ваний.

Пристёгиваться, пристегну́ться – (*к чему*) прищіба́тися, прищібну́тися, пристіба́тися, пристебну́тися, (*друг к другу, одно с другим*), спина́тися, поспина́тися одне́ з о́дним. [І поро́биш петельки́ із блаки́ту по бережка́х одного́ ки́лима, де спина́тимуться їх бережки́ (Св. Пис.)].

Присте́н, присте́нок, присте́нье – 1) *У* **-на**, *у* **-ка**, *у* **-нья** – край стіни́, при стіні́. [Ви́шня росте́ край стіни́ ха́тньої]; 2) прибудо́ва.
Присте́нный – присті́нний, крайсті́нний.
Присте́нок, *см.* **Присте́н.**
Пристеня́ть, пристени́ть – прибудо́вувати, прибудува́ти (впри́тул до гото́вої стіни́).
Пристерега́ть, пристере́чь – 1) (*кого, что*) берегти́, уберегти́, стерегти́, устерегти́, догляда́ти, догля́[е́]діти, догля́нути кого́, що; 2) остерега́ти, остерегти́, за[пере]стерега́ти, за[пере]стерегти́ кого́. *Срв.* **Остерега́ть**; 3) (*подстерегать кого*) пристере[і]га́ти, пристерегти́ кого́. [Я тебе́ давне́нько пристері́га́ю – аж от коли́ пійма́лась (М. Вовч.)].
Присто́й – 1) *см.* **Присто́йность**; 2) молоко́ засто́яне, незби́ране.
Присто́йно – поря́дно, присто́йно, звича́йно. *Держать себя* **-но** – пово́дитися поря́дно, (присто́йно, звича́йно).
Присто́йность – поря́дність, присто́йність, звича́йність (-ости).
Присто́йный – 1) (*о человеке*) поря́дний, присто́йний, дола́дни[і]й, звича́йний; *срв.* **Прили́чный.** [Він собі чолові́к поря́дний (Г. Барв.). Рані́ше тро́хи нега́рна сла́ва про Мико́лу йшла, хоч тепе́р він і був дола́дній па́рубок (Грінч.)]. **-ная** *компания* – поря́дне (присто́йне) товари́ство; 2) (*приличествующий кому*) присто́йний кому́. [Нема́, кажу́, па́ри мені́ присто́йної (Г. Барв.)]. **-ное** *обращенье, обхожденье* – присто́йне пово́дження (пово́діння). **-ное** *жалование* – присто́йна (поря́дна, путя́ща) платня́.
Пристра́гивать, пристрога́ть – приструґувати, пристругáти, прифуго́вувати, прифугува́ти. **Пристро́ганный** – приструґаний, прифуго́ваний.
Пристра́ивать, -ся, *см.* **Пристро́ивать, -ся.**
Пристра́стие – 1) (*к чему*) замилува́ння, замило́ваність, залю́бленість у чо́му, прилю́бність, при́страсть до чо́го. [Ма́ючи вже доро́слих діте́й, не ки́дає ма́рної при́страсти до убо́рів (Ор. Левиц.)]. *Иметь* **-тие** *к чему* – бу́ти замило́ваним, залю́бленим у чо́му, бу́ти прилю́бленим до чо́го, коха́тися, милува́тися в чо́му. [Коха́вся над усе́ в злочи́нстві та мерзо́ті (Самійл.). Милу́ється в о́писах як-раз ціє́ї живо́тної сторони́ (Єфр.)]. *Он имеет* **-тие** *к музыке* – він коха́ється в му́зиці. *См.* **Пристраща́ться** *к чему*; 2) (*одностороннее, неправильное суждение о чём*) небезсторо́нність, необ'єкти́вність до чо́го, сторо́нність. [Таки́м по́битом вихо́дить цілкови́та сторо́нність а́второва (Грінч.). Така́ сторо́нність судді́ не ли́чить]. *В этом деле он выказал* **-тие** – в цій спра́ві він ви́явив необ'єкти́вність (сторо́нність). **-тие** *в судье недопустимо* – сторо́нність для судді́ неприпуще́нна річ; 3) *допрос с* **-тием** – до́пит з загро́зами, з му́ками (торту́рами).
Пристрасти́ть, -ся, *см.* **Пристраща́ть, -ся.**
Пристра́стно – необ'єкти́вно, небезсторо́ннє, не по пра́вді. *Судья судил его* **-но** – суддя́ суди́в його́ не по пра́вді.
Пристра́стный – 1) (*к чему*) замило́ваний, залю́блений, зако́ханий у чому́, прилю́блений до чо́го. *Быть* **-ным** *к чему, иметь пристрастие к чему, см.* **Пристра́стие** *и* **Пристраща́ться**; 2) (*судящий о ком или о чём пристрастно*) небезсторо́нній, сторо́нничий, сторо́нницький) необ'єкти́вний. [Ба́тько, звісна річ, сторо́нничий суддя́ (Франко)]. *Его мнение было* **-но** – його́ ду́мка була́ необ'єкти́вна. *Ваш отзыв о книге* **-тен** – ва́ша ду́мка про кни́гу необ'єкти́вна (небезсторо́ння); *срв.* **Приди́рчивый.** *Быть* **-ным** *к кому* – бу́ти необ'єкти́вним (небезсторо́ннім) до ко́го; *срв.* **Придира́ться.** **-ный** *допрос* – до́пит небезсторо́нній (необ'єкти́вний); до́пит з загро́зами, му́ками (торту́рами).
Пристраща́ть, пристрасти́ть – (*к чему*) зна́джувати, зна́дити, розпона́джувати, розпона́дити кого́ до чо́го. [Приятелі́ зна́джувади його́ до горі́лки, та й розпона́дили так, що тепе́р і не дихне́ без не́ї (Харківщ.)], **Пристращённый** – (*к чему*) зна́джений, розпона́джений до чо́го.
Пристраща́ться, пристрасти́ться – (*к чему*) удава́тися, уда́тися, укида́тися, уки́нутися в що, коха́тися, замило́вуватися, замилува́тися в чо́му, прилюбля́тися, прилюби́тися до чо́го, нава́жуватися, нава́житися до чо́го. [Не вдава́йся в гульню́. Вки́нувся в філосо́фію. Замилува́вся в маля́рстві. Прилюби́вся до гро́шей (Неч.-Лев.) Нава́жився чолові́к до горі́лки].
Пристра́щивание – 1) (*к чему*) зна́джування, розпона́джування до чо́го; 2) (*кого*) страха́ння, по́страшка.
Пристра́щивать, пристраща́ть – (*кого*) страха́ти, пострaха́ти кого́, по́страшку да́ти кому́.
Пристре́л – 1) *см.* **Пристре́ливание**; 2) при́стріл (-лу). *Ружьё без* **-ла** *ненадёжно* – рушни́ця без при́стрілу (неви́вірена рушни́ця) ненаді́йна.
Пристре́ливание – 1) (*к цели*) пристрі́лювання; 2) (*кого*) дострі́лювання, добива́ння з рушни́ці; 3) (*всех зарядов, всей дичи*) вистрі́лювання.

Пристре́ливать, пристрели́ть, пристреля́ть (*кого*) – 1) дострі́лювати, достре́лити, добива́ти, доби́ти з рушни́ці; 2) (*всё*) вистрі́лювати, ви́стріляти, повистрі́лювати всіх, усе́. [В цьо́му лісі вже всіх зайців ви́стріляно. Ви́стріляв усі набо́ї]. **Пристре́ленный** – достре́лений, доби́тий з рушни́ці; ви́стріляний.

Пристре́ливаться, пристреля́ться – пристрі́люватися, пристріля́тися. [Батаре́я пристріля́лася до́бре].

Пристрига́ть, пристри́чь – підстрига́ти, підстри́гти, (*мн.*) попідстрига́ти. [Траву́ попідстрига́ли]. **-ть, -ри́чь** всех – стри́гти, постри́гти всіх. [Постри́гли всіх ове́ць]. **Пристри́женный** – підстри́жений.

Пристро́[а́]ивание – 1) прибудо́вування, (*из кирпича, камня*) примуро́вування, (*из хвороста*) пригоро́джування; 2) (*к делу, на службу и т. п.*) приміщування, примо́щування, притуля́ння.

Пристро́[а́]ивать, пристро́ить – 1) (*к зданию*) прибудо́вувати, прибу́дува́ти; приставля́ти, приста́вити; (*из кирпича, камня*) примуро́вувати, примурува́ти; (*из хвороста*) пригоро́джувати, пригороди́ти; 2) (*к делу, на должность, в школу, положить где*) приміща́ти, примі́щувати, примісти́ти, примо́щувати, примости́ти, притуля́ти, притули́ти, притакови́ти, притакува́ти, притокми́ти, утокми́ти кого́, що куди́. [Наси́лу примісти́ли його́ пога́неньким писарчуко́м (Шевч.). Коли́-б мені́ хоч тих безща́сниць притули́ти, а Анто́сьо і сам собі́ доро́гу проб'є́ (Свидн.). Свої́ клу́нки я біля ва́ших примости́в. Чи притокми́в ти їх у те «учи́лище»? (Шевч.)]. **-ть** *в замужество* – за́між відда́ти, за лю́ди відда́ти. **Пристроенный** – 1) (*о здании*) прибудо́ваний, примуро́ваний, пригоро́джений; 2) примі́щений, примо́щений, приту́лений, прито́кманий. **-ться** – 1) (*о здании*) прибудо́вуватися, прибудува́тися, (*из кирпича, камня*) примуро́вуватися, примурува́тися, (*из хвороста*) пригоро́джуватися, пригороди́тися; 2) (*на службу и т. д. сесть где*) приміща́тися, примі́щуватися, примісти́тися, на поса́ді осі́сти, примо́щуватися, примости́тися, притуля́тися, притули́тися (де, куди́), притокми́тися, утокми́тися, притако́вуватися, притакови́тися (куди́); (*к делу*) (*диал.*) устрява́ти, устря́ти в робо́ту. [Скінчи́ли університе́т і розійшли́сь по світа́х, по поса́дах уся́ких поосіда́ли (Доман.). Примости́вся на слу́жбу за невели́ку пла́ту. Ляхи́ старо́ства в короля́ повипро́шували, до вподо́би собі́ притакува́лися і над тубо́льцями го́ру взяли́ (Куліш)]. **-ся** *выйдя замуж* – відда́тися, за́між піти, за лю́ди піти́.

Пристро́й, *см.* **Пристро́йка 2.**

Пристро́йка – 1) *см.* **Пристра́ивание**; 2) (*о здании из дерева*) прибудува́ння, прибуді́вля (*из камня, кирпича*) при́му́рок (-рка); (*теснее*: *к дому*) при́домок (-мка), при́хаток (-тка), при́бочок (-чка); (*к кухне*) прикухе́нок (-нка), (*к сеням*) при́сі́нок (-нка), присі́нки (-ків), присі́ння. *Делать* **-ку,** *см.* **Пристро́ивать 1.**

Пристру́нивание, пристру́нка – пристру́нчування, прибо́ркування, прижу́чування, (*оконч.*) пристру́нчення, прибо́ркання, прижу́чення.

Пристру́нивать, пристру́нить – пристру́нчувати, стру́нчити, пристру́нчити, прибо́ркувати, прибо́ркати, прижу́чувати, прижу́чити кого́. [Батьків, щоб стру́нчити, дово́лі, а ма́ти, щоб пожа́лувать – одна́ (Ном.). Щоб прибо́ркати лиху́ мою роди́ну, за його́ я відда́м дочку́ свою́ єди́ну (Самійл.). Так прижу́чив його́, що тепе́р ані пи́сне]. **Пристру́ненный** – пристру́нчений, прибо́рканий, прижу́чений.

Пристру́нка, *см.* **Пристру́ниванье.**

Пристря́пывать, пристря́пать – прива́рювати, привари́ти, вари́ти, звари́ти ще щось.

Присту́кать, присту́кнуть – (*кого*) уби́ти, упо́рати кого́, дух ви́бити з ко́го; *срв.* **Укоко́шить.**

Присту́кивать, присту́кнуть – присту́кувати, присту́кнути, (*ногами*) приту́пувати, приту́пнути.

При́ступ – 1) при́ступ, на́пад, штурм. [Враг ме́не візьми́, коли-б я засурми́в вам хоч на оди́н при́ступ (Куліш). Гри́мнули гарма́ти, відби́то на́пад (Грінч.). Одина́цять шту́рмів козаки́ відби́ли (Млака)]. *Идти на* **-туп** – іти́ на при́ступ, на штурм. *Брать, взять* **-пом** – (з)добува́ти, (з)добу́ти (шту́рмом), штурмува́ти, ви́штурмувати. [Сіро́ма хотіла вже за́мку добува́ти, та гарма́т побоя́лася (Куліш). Шту́рмом штурмува́ли (Куліш)]. *Сигнал на* **-туп** – га́сло до на́ступу, до шту́рму; 2) (*доступ*) при́ступ, до́ступ. [Мав при́ступ до дво́ру (Неч.-Лев.). Така́ па́ні ста́ла, що ані при́ступу до не́ї. Усе́ таке́ дороге́ ста́ло – ані при́ступу]; 3) (*к делу, к работе*) за́хід (-ходу), захо́джування коло чо́го, (роз)почина́ння чого́. [Не робо́та страшна́, а за́хід (Приказка)]; 4) (*болезни, гнева и т. д.*) на́пад, при́ступ, пароксизм; *см.* **Припа́док.** [Сього́дні пропа́сниця мене́ двома́ на́падами труси́ла]; 5) (*грам.*) при́ступ. [Початко́ві голосі́вки: а, о, у, діста́ли поперед се́бе в півде́нно-ру́ському нарі́ччю

придихо́вий при́ступ (Шах.)]; 6) (*при тканье*) нада́влювання, натиска́ння, ви́ступ (на поножі́, на підні́жок).

Присту́п, Присту́пок – схі́дець (-дня); при́містка. *См.* **Подно́жка.** [Тисо́ві сі́нці, яворо́ві схі́дці (Пісня). Примости́ при́містку, щоб на піч вила́зити (М. Грінч.)].

Приступа́ние – 1) (*к делу*), *см.* **При́ступ 3**; 2) *см.* **При́ступ 6.**

Приступа́ть, приступи́ть – 1) (*подходить*) приступа́ти(ся), приступи́ти(ся), підступа́ти(ся), підступи́ти(ся), доступа́ти(ся), доступи́ти(ся). [Ой лежи́ть ті́ло, як папі́р бі́ле, ніхто́ к ті́лу не присту́питься (Пісня). Відьми́ до те́бе не досту́плять (Рудч.)]. **-пи́ть** *к кому с ножом к горлу* – з коро́ткими гу́жами приступи́ти до ко́го; 2) (*к кому*) – доступа́ти(ся), доступи́ти(ся). [Що мені́ тепе́р на сві́ті роби́ти, як мені́ тепе́р до жі́нки доступи́ти (Рудч.). Як ви́скочив у нача́льники, то тепе́р до йо́го не досту́пишся]. *Рассердилась так, что и не* **-пишь** – ровгні́валася так, що ані при́ступу до не́ї; 3) (*к делу*) захо́джуватися *и* захо́дитися, заходи́тися коло чо́го, роби́ти що, (роз)починá́ти, (роз)поча́ти (роби́ти) що, бра́тися, узя́тися до чо́го, зачина́ти, зача́ти що. [Та й заходи́ться решту́ва́ть вози́ в дале́кую доро́гу (Шевч.). Отсе́-ж, поблагослови́вшися, зачина́ємо своє́ оповіда́ння (Куліш). Тре́ба наре́шті взя́тися доціє́ї спра́ви]. **-пи́ть** *к рассмотрению вопроса* – заходи́тися обмірко́вувати пита́ння. **-пи́ть** *к изложению вопроса* – узя́тися до ви́кладу спра́ви, поча́ти виклада́ти спра́ву. **-пи́ть** *к прениям* – розпоча́ти диску́сію. *К работе уже* **-пи́ли** – робо́ту вже розпоча́то. **-пи́л** *к изданию газеты*; – розпоча́в (заходи́вся) видава́ти газе́ту; 4) (*придавить ногой подножку в ткацком станке, в швейной машине*) натаска́ти, нати́снути, нада́влювати, надави́ти поножі́, виступа́ти, ви́ступити на підні́жок. [Виступа́й же, виступа́й на підні́жок (Полт.)].

Приступа́ться, приступи́ться (*к кому*), *см.* **Приступа́ть, приступи́ть.**

Пристыжа́ть, пристыди́ть *кого* – присоро́млювати, соро́мити, присоро́мити, засоро́млювати, засоро́мити кого́, сорома́ (со́рому) завдава́ти, завда́ти кому́, (в)стида́ти, завстида́ти, страми́ти, пристрами́ти кого́. **Пристыжённый** – присоро́млений, засоро́млений, завсти́даний.

Пристыжа́ться, пристыди́ться – соро́митися, засоро́млюватися, засоро́митися присоро́млюватися, присоро́митися, стида́тися, завстида́тися, со́рому набра́тися (наї́стися), (*образно*) ра́ків напекти́.

Присты́живание (*кого*) – присоро́млювання, засоро́млювання, соро́млення, завсти́джування кого́, завдава́ння сорома́ кому́.

Пристя́гивать, пристягну́ть – запряга́ти, запрягти́ в[на]при́стяж, (*припрягать в помощь*) припряга́ти, припрягти́, прибичо́вувати, прибичува́ти. *Срв.* **Пристёгивать 2.**

Пристя́жка – 1) *см.* **Пристяжно́й**; 2) (*запрягать, запречь на* **-ку**), *см.* **Пристя́гивать, пристягну́ть**; 3) (*валёк*) о́рчик, (о)ба́рок (-рка).

Пристяжно́й. -на́я *лошадь, пристяжка* – кінь орчико́вий, підру́чний, бокови́й; (*припряженный на время* (*в помощь*)) бичови́й (Київщ.). [Це кінь захарчо́ваний, йому́ хіба́ в підру́чні – сам не потя́гне].

Присуди́тель, присуж(д)а́тель, -ница – прису́дник, -ниця.

Присужда́ть, прису́живать, присуди́ть – (*кого*) прису́джувати, присуди́ти ко́го до чого́, засу́джувати, засуди́ти ко́го до чо́го, на що, осу́джувати, осуди́ти кого́ на що́. [Присуди́ли мужико́ві ще й жі́нку проха́ти (Пісня). Кари, до яки́х прису́джують мирові́ су́дді. Взялі́ ту́рки козака́, на смерть засуди́ли (Рудан.). Як не ви́нен, то й не осу́дять на ка́ру]. **-ть** *в чью пользу кому* – відсу́джувати, відсуди́ти, прису́джувати, присуди́ти кому́ що. [Вам грома́да відсуди́ла (Мирн.). Присуди́ли ха́тку багаче́ві (Грінч.)]. *Вследствие тяжбы мне* **-ди́ли** *эту землю* – я ви́позивав цю зе́млю. **Присуждённый** *к чему* – прису́джений до чо́го, засу́джений, осу́джений на що́. **-ный** *кому* – прису́джений кому́.

Присужда́ться, присуди́ться – прису́джуватися, присуди́тися, бу́ти прису́дженим. *Такие преступники обыкновенно* **-лись** *к изгнанию* – таки́х злочи́нців звича́йно прису́джувано до вигна́ння, засу́джувано (осу́джувано) на вигна́ння. *Награды будут* **-ся** *Академией* – нагоро́ди прису́джуватиме Акаде́мія.

Присужде́ние – (*к чему, чего*) прису́джування, (*оконч.*) прису́дження (до чо́го, чого́). [Прису́джування до ка́ри. Прису́дження науко́вого ступеня́]. *Добиться* **-ния** *к чему* (*об истце*) – ви́позивати що. [Ви́позивала на ме́не хло́сту (*розги*) (Кониськ.)].

Прису́живать, *см.* **Присужда́ть.**

Прису́тственный – урядо́вий, службо́вий. **-ное** *место* – урядо́ве мі́сце. **-ные** *места* – урядо́ві устано́ви, (*стар.*) уря́ди. **-ный** *день, час* – урядо́вий (службо́вий) день, -ва годи́на. [В устано́ві я бува́ю ті́льки в урядо́ві годи́ни].

II. Прису́тствие, прису́тствование (*где, при чём*) – прису́тність, бу́тність, прито́мність (-

ости), буття́ (де, при чо́му). *В* **-вии** *чьём, моём* – в прису́тності, в прито́мності, при бу́тності чиї́й, моїй, за буття́ (мого́, твого́ *и т. д.*) де, пе́ред ким, при ко́му. [В прису́тності мої́й це ста́лося. При бу́тності нас двох (Волч. пов.). Я їй пе́ред ба́тьком говори́ла]. *Почтить кого своим* **-вием** – ушанува́ти кого́ своє́ю прису́тністю, прито́мністю. *Не потерять* **-вия** *духа* – не стра́тити духу, не зво́мпити. [Не зво́мпив-же й січови́к, на п'ядь не одступи́в і сміло ди́виться чолові́кові в ві́чі (Сторож.)].

II. Прису́тствие – 1) (*комната*) урядо́ва за́ля, урядо́ве мі́сце. *Можно ли войти в* **-вие**? – чи мо́жна увійти́ в за́лю урядо́ву? 2) урядо́ве засі́дання. **-вие** (*заседание*) *будет продолжаться два часа* – засі́дання тягти́меться дві годи́ні. *Во время* **-вия** – підчас засі́дання. *Состав* **-вия** – склад прису́тніх, прису́тні.

Прису́тствованне, *см.* **I. Прису́тствие.**

Прису́тствовать (*где, при чём*) – бу́ти прису́тнім, прито́мним (де, при чо́му), бу́ти при чо́му. [Прито́мним при тій приго́ді був ще Ясько (Етн. Зб.). Я при то́му не була́ (Н.-Лев.). Сам я був при тім (Франко)]. **-вать** *при прениях* – бу́ти прису́тнім на деба́тах (на диску́сії). *Я* **-вал,** *когда это случилось* – я був (прису́тнім) при то́му, як це ста́лося. **-вать** *на свадьбе* – бу́ти на весі́ллі. **-вать** *при смерти* – бу́ти при скона́нні (підчас скона́ння); догля́нути сме́рти чиє́ї.

Прису́тствующий (*где, при чём*) – 1) прису́тній, (*стар.*) при то́му буду́чий, прито́мний. [Погро́за та несвідо́ме прочуття́ яко́гось ли́ха мі́цно засі́ли тут у ха́ті, наляглі́ на серця́ прису́тніх (Єфр.). Сам був прито́мен, як принесли́ до Шра́ма козаки́ си́на, сім раз на́скрізь проби́того ку́лями (Куліш)]; 2) (*как сущ.*) прису́тній, член (уча́сник) урядо́вого засі́дання.

Прису́ха – ча́ри, лю́бощі. [Чи ти мені́ лю́бощів да́ла? (Чуб.)].

Присуча́льник – присука́льник.

Прису́чивать, присучи́ть – прису́кувати, присука́ти. [Прису́кувати ни́тку до ни́тки, щоб ву́злика не було́]. **Прису́ченный** – прису́каний. **-ться** – (*о нитке*) прису́куватися, присука́тися, бу́ти прису́каним.

Прису́шивать, присуши́ть – 1) прису́шувати, присуши́ти, (*немного*) підсу́шувати, підсуши́ти. **-ши́ть** *всё* – посуши́ти все; 2) причаро́вувати, причарува́ти. **Прису́шенный** – 1) прису́шений; посу́шений; 2) причаро́ваний. **-ться** – прису́шуватися, присуши́тися, бу́ти прису́шеним.

Прису́щий – (*кому, чему*) власти́вий, притама́нний кому́, чому́. *Чувство* **-щее** *человеческой природе* – почуття́, власти́ве лю́дській приро́ді. **-щий** *от природы* – власти́вий зро́ду прирожде́нний, приро́дні[и]й. [Гово́рить з прирожде́нним йому́ гу́мором]. **Прису́ще** *кому, чему* – власти́во, притама́нно кому́, чому́. *Это ему* **-ще** *от природы* – це в його́ прирожде́нне, це в його́ зро́ду таке́.

Прису́щность – власти́вість, притама́нність (-ости).

Присчи́тывать, присчита́ть – (*к чему*) прилі́чувати, прилічи́ти, прирахо́вувати; прирахува́ти. **-вать, -та́ть** *лишнее* – накида́ти, наки́нути, прибичо́вувати, прибичува́ти [Я тобі́ ви́нен ті́льки сім карбо́ванців – одного́ карбо́ванця ти наки́нув (М. Грінч.). Я ви́нен два карбо́ванці, а він прибичо́вує ще їде́н (Волинь)].

Присы́л, присыла́ние – надсила́ння, присил (-лу), присила́ння, подава́ння.

Присыла́тель, присы́льник, -ница – надси́лач, -чка, приси́лач, -чка.

Присыла́ть, присла́ть – надсила́ти, наді́сла́ти, присила́ти, присла́ти, подава́ти, пода́ти, (*о мног.*) понадсила́ти, поприсила́ти. [Лист наді́сла́в про́сто у во́лость (Г. -Барв.). Вибача́йте що так до́вго ли́сту не подава́ла (Основа 1862)]. **-ла́ть** *сватов* – засила́ти, засла́ти старості́в, сла́тися, присила́тися, присла́тися (з староста́ми) до ді́вчини. [Де ді́вчини з староста́ми шле́ться (Пісня). Ой хоч сва́тай, хоч не сва́тай та хоч присила́йся, що хоч сла́ва не пропа́ла, що ти рік коха́вся (Пісня)]. **Присланный** – наді́сланий, при́сланий, по́даний. **-ться** – надсила́тися, наді́сла́тися, присила́тися, присла́тися, бу́ти наді́сла́ним, при́сланим.

Присы́лка – 1) надсила́ння, присила́ння (*оконч.* наді́сла́ння, присла́ння), подава́ння, приси́л (-лу). *См.* **Присыла́ние.** [Пе́ршого приси́лу бо́рошно га́рне було́, а дру́гого вже не таке́]; 2) (*присланная вещь*) приси́л (-лу).

Присы́льник, *см.* **Присыла́тель.**

Присыльно́й – наді́сланий, при́сланий.

Присыпа́ние – 1) (*чем*) присипа́ння, (*слегка*) припоро́шування, притру́шування чим; 2) досипа́ння.

Присыпа́ть, присы́пать – 1) (*что чем*) присипа́ти, приси́пати, (*слегка*) припоро́шувати, припороши́ти, притру́шувати, притруси́ти, пригорта́ти, пригорну́ти, (*о мн.*) поприсипа́ти, поприпоро́шувати *и т. д.* що чим. [Зе́млю сні́гом припороши́ло. І мій во́лос сивина́ геть

припороши́ла (Воробкевич)]; 2) (*прибавлять сыпком*) досипа́ти, доси́пати. [Доси́п пшона́, а то молода́ на́ша бу́де]. **Присы́панный** – 1) приси́паний, (*слегка*) припоро́шений, притру́шений; 2) доси́паний. **-ться** – присипа́тися, приси́патися; (*слегка*) припоро́шуватися, припороши́тися, притру́шуватися; притруси́тися; бу́ти приси́паним, припоро́шеним, притру́шеним чим.

Присы́пка – 1) *см.* **Присыпа́ние**; 2) (*апт.*) при́сипка; 3) до́сипка.

Присыха́ние – присиха́ння.

Присыха́ть, присо́хнуть – присиха́ти, прис(о́)хну́ти, присо́хти, (*коркою*) присхну́ти, прикорі́ти; (*о смоченном кровью*) прикипі́ти (до чо́го). [Присо́хне, як на соба́ці (Приказка), Попе́чене на руці вже присо́хло. Ка́ша прикорі́ла до ри́ночки. Соро́чки закрива́вленої не зва́жилися ски́нути: вона́ прикипі́ла до ті́ла (Грінч.)]. **Присо́хший** – присо́хлий, при́схлий, прикорі́лий, прикипі́лий.

Прися́га – при́ся́га. *Приводить, привести к* **-ге** *кого* – бра́ти, взя́ти при́ся́гу з ко́го. *Давать, дать, приносить, принести* **-гу**, *см.* **Присяга́ть, присягну́ть.** *Подтвердить* **-гой** *что* – стверди́ти що при́сягою, заприсяг(ну́)ти́ що; ста́ти під при́сягу, що…; присягну́ти на що. [Сам я був при тім, то мо́жу вам напе́вно сказа́ти і ко́жде сло́во заприсягну́ти (Франко). У ме́не шість ста́не під при́сягу, що та земля́ не її́ (Кониськ.). Перед всі́ми лю́дьми я присягну́ на те, що тату́ньових гро́шей не ма́ю (Франко)]. *Давший служебною* **-гу**, *см.* **Прися́жный.** *Нарушать, нарушить* **-гу** – лама́ти, злама́ти, полама́ти при́сягу. *Ложная* **-га** – кривопри́сяга. *Давший ложную* **-гу** – кривоприся́жник.

Присяга́ние – присяга́ння. *Ложное* **-ние** – кривоприся́жство.

Присяга́ть, присягну́ть – (за)присяга́ти, -ся, (за) присягти́, -ся, (за)присягну́ти, -ся, склада́ти, скла́сти *и* зложи́ти при́сягу, вико́нувати, ви́конати при́сягу. [І заприсягну́ся, що не я те злочи́нство вчини́ла. Єзуї́ти навча́ли, що мо́жеш, яку́ хоч при́сягу склада́ти, ті́льки ра́зом ду́мкою навпаки́ поверта́й (Єфр.). При́сягу на брате́рство старши́на генера́льна Орді́ ви́конала (Куліш)]. **-га́ть** *быть верным кому* – присяга́ти (склада́ти при́сягу) на ві́рність кому́. **-га́ть** *ложно* – присяга́ти кри́во, склада́ти фальши́ву при́сягу.

Прися́дка – (*присест*) присі́д (-ду). *В* **-ку** – навпри́сі[я]дки, упри́сі[я]дки, упри́сяди, навпри́сяди. [А парубки́, узя́вшись в бо́ки, навпри́сідки пішли́ (Шевч.)].

Прися́жный – (*принесший служебную присягу*) прися́жний, прися́глий. [Він прися́жний чолові́к, він не мо́же збреха́ть. Отже й старшина́ був прися́жний чолові́к, а пішо́в на Сибі́р за покра́дені гро́ші (Грінч.)] **-ный** *поверенный* – прися́жний адвока́т. **-ный** *заседатель* – прися́глий, прися́жний засіда́тель (суддя́). [Нема́ змо́ги на́віть спи́ски прися́глих скла́сти, бо о́ргани місце́вого самоурядува́ння не функціону́ють (Н. Рада)]. *Суд с* **-ными** *заседателями* – суд з прися́глими (прися́жними) засіда́телями (су́ддями).

Прита́ивать, притаи́ть *что* – зата́ювати, затаї́ти що. [Проди́уса і пи́саря його́ Грицька́ ду́же бри́дко ви́ставлено, що ніби царську́ казну́ затаї́ли (Котл.)]. **-и́ть** *дыхание* – ду́х(а) затаї́ти, притаї́ти, спини́ти; *срв.* **Заде́рживать, Зата́ивать. Прита́енный** – зата́єний, (*о духе*) зата́єний, прита́єний, спи́нений.

Прита́ивать, прита́ять – та́нути (тро́хи, потро́ху, зве́рху), розтава́ти, розта́нути (тро́хи, зве́рху).

Прита́иваться, притаи́ться – прит[ч]а́юватися, прит[ч]аї́тися, зата́юватися, затаї́тися, прищу́люватися, прищу́литися. [Причаї́лася, затаї́вши й ду́ха (Грінч.). Притаї́лась, перечека́ла сторожки́й патру́ль (Л. Укр.). Прищу́ливсь у куто́чку за двери́ма]. **-и́ться** *притворяясь мёртвым* – знеживи́тися. [Со́нечко (*божья коровка*) уме́рло, лежи́ть, ніжки́ підобга́ло і не ворухне́ться. То воно́ зножи́вилось ті́льки (Борз.)]. **Прита́ивающийся** – прита́йкуватий. [Посмія́лись ми над то́ю прита́йкуватою блощи́цею (Куліш)]. **Притаи́вшийся** – прит[ч]а́єний прищу́лений.

Прита́кивать, прита́кнуть – прита́кувати, притакну́ти, пота́кувати, потакну́ти. *Срв.* **Подда́кивать.**

Прита́лина, *см.* **Прота́лина.**

Прита́лкивать, притолка́ть *и* **притолкну́ть** – припиха́ти, припха́ти, припхну́ти, пришто́вхувати, приштовха́ти, приштовхну́ти. [Припха́ли нас аж у куто́к]. **Прито́лканный** *и* **прито́лкнутый** – при́пханий, при́пхнутий, пришто́вханий, пришто́вхнутий.

Пританцо́выванье – пританцьо́вування.

Пританцо́вывать – пританцьо́вувати.

Прита́птывание – прито́птування, вито́птування, сто́птування, притоло́чування, витоло́чування.

Прита́птывать, притопта́ть – (*землю*) прито́птувати, притопта́ти, (*травянистые растения*) сто́птувати, стопта́ти, притоло́чувати, притоло́чити, (*всё*) потопта́ти,

ви́топтати, потолочи́ти, ви́толочити (геть усе́). [У холо́дній я́мі мене́ похова́ли, ще й нога́ми зе́млю зве́рху притопта́ли (Грінч.). Злама́в, стопта́в черво́ну кали́ну (Пісня). Геть усю́ траву́ ви́топтали, ви́толочили]. **Прито́птанный** – прито́птаний, притоло́чений; потопта́ний, ви́топтаний, потоло́чений, ви́толочений. [Барві́нок хреща́тий прито́птаний коло ти́ну засиха́є-в'я́не (Шевч.)].

Притá́скивание – притяга́ння, приволіка́ння, (*грубо*) прицу́плювання, притараба́нювання.

Прита́скивать, притаска́ть *и* **притащи́ть** – притяга́ти, притягти́, приволіка́ти, приволокти́, (*грубо*) прицу́плювати, прицу́пити, прити́рювати, прити́рити, притара́банювати, притараба́нити, притарга́нювати, притарга́нити. **Прита́сканный** – притя́гнутий, притя́гнений, приволо́чений, прицу́плений, прити́рений, притараба́нений, притарга́нений.

Прита́скиваться, притаска́ться *и* **притащи́ться** (*куда*) – притяга́тися, притягти́ся, приволіка́тися, приволокти́ся, припле́нтатися, (*грубо*) прити́рюватися, прити́ритися, приволочи́тися, присурга́нитися, притараба́нитися, притарга́нитися куди́. [Напи́вся так, що ле́две додо́му притя́гся (приволі́кся *и т. д.*)].

Прита́чивание (*к чему*) – 1) пришива́ння до чо́го; прито́чування, доточування, надто́чування; 2) (*на токарн. станке в прибавку*) дото́чування.

I. Прита́чивать, притача́ть (*пришить в тачку*) – пришива́ти, приши́ти. [Приши́ти ще одну́ пі́лку]. **-ча́ть** *что к чему для удлинения* – прито́чувати, приточи́ти, дото́чувати, доточи́ти що до чо́го. **Прита́чанный** – приши́тий, дото́чений, прито́чений.

II. Прита́чивать, приточи́ть – 1) (*на токарном станке в прибавку*) при[до]то́чувати, при[до]точи́ти ще, що до чо́го. [Доточі́ мені́ ще одну́ ку́льку до цих чотирьо́х]; 2) (*пригнать точкою*) прито́чувати, приточи́ти що до чо́го. **Прито́ченный** – прито́чений, дото́чений.

Притащи́ть, -ся, *см.* **Прита́скивать, -ся.**

Прита́ять, *см.* **Прита́ивать.**

I. Притво́р, -рка – 1) (*действ.*) причиня́ння, примика́ння, прихиля́ння чого́ (двере́й, ві́кон). *оконч.* причи́нення, прихи́лення; *см.* **Притворя́ние**; 2) (*затворка, закройка*) дверця́тка (-ток), ля́да.

II. Притво́р – (*в храме*) притво́р (-ру), притво́ра (-ри), (*где стоят женщины*) бабни́к (-ка́), баби́нець (-нця). [І від бра́ми до притво́ри у два ряди́ ста́ли (Руданськ.)].

Притвори́ть, -ся, *см.* **Притворя́ть, -ся.**

Притво́рничать, *см.* **Притворя́ться.**

Притво́рно – уда́вано, уда́но, облу́дно, нещи́ро.

Притво́рность – уда́ваність, уда́ність, облу́дність, прики́дливість (-ости). *Срв.* **Притво́рство.**

Притво́рный – уда́ваний, уда́ний, при́браний, облу́дний, (*неискренний*) нещи́рий; (*о человеке*: **притво́рливый**) прики́дливий, облу́дний, (*лукавый*) лука́вий. [Не вважа́ючи на всю ї́хню уда́вану пова́жність, спо́кій або му́ки (Єфр.). В го́лосі його́ брені́ла уда́вана ласка́вість (Корол.). За́мість бадьо́рого го́лосу чу́ємо уда́ну бадьо́рість (Єфр.). Облу́дна мо́ва. Прихи́льність при́брану бажа́ю показа́ти (Самійл.)]. **-ная** *дружба, искренность* – уда́вана при́язнь, щи́рість. **-ный** *человек* – прики́длива, облу́дна, лука́ва люди́на.

Притво́рство – удава́ння, уда́ння, прикида́ння, при́киди (-дів), облу́да. [Це ва́ша ви́гадка його́ в святі́ запи́ше, а він – облу́да ввесь і не́ю ті́льки ди́ше (Самійл.). І зно́ву щебета́ннячко, і смі́шки, і ле́стки, і при́киди (М. Вовч.)]. *Без* **-ва** – невда́но. [Спро́буймо побала́кати щи́ро, відкри́то, невда́но (Крим.)].

Притво́рствовать, *см.* **Притворя́ться, Прики́дываться, Лицеме́рить.**

Притво́рчатый, *см.* **Ство́рчатый.**

Притво́рчивый, Притво́рливый (*о человеке*) – прики́дливий, облу́дний; *см.* **Притво́рный.**

Притво́рщик, -щица – облу́дник, облу́дниця, облу́да (*общ. р.*), удава́льник, удава́льниця, уда́ваник, уда́ваниця, прики́дько (*общ. р.*) нещи́рий (-рого), нещи́ра (-рої).

Притворя́ние – причиня́ння, примика́ння, прихиля́ння чого́ (двере́й, ві́кон, ворі́т); *см.* **I. Притво́р 1.**

Притворя́ть, притвори́ть (*дверь, окно*) – причиня́ти, причини́ти, (*реже*) примика́ти, примкну́ти, (*неплотно*) прихиля́ти, прихили́ти що (две́рі, вікно́), (*о мн.*) попричиня́ти, поприхиля́ти (две́рі, ві́кна). [Бала́буха причини́в две́рі (Неч.-Лев.). Скрипля́ть мої́ ворі́течка, ніхто́ не причи́нить (Пісня). Оста́нній прихили́в за собо́ю две́рі (Черк.). Две́рі всі попричиня́ла (М. Вовч.)]. **Притво́ренный** – причи́нений, при́мкнений *и* при́мкнутий, прихи́лений. **-ться** – причиня́тися, причини́тися, (*о мн.*) попричиня́тися, бу́ти

причи́неним, примика́тися, примкну́тися, бу́ти при́мкненим (при́мкнутим), прихиля́тися, прихили́тися, бу́ти прихи́леним.

Притворя́ться, притвори́ться – 1) *кем-либо* – удава́ти, уда́ти (з се́бе) кого́, чини́тися, (*зап.*) роби́тися ким, (*прикидываться*) прикида́тися, прики́нутися, приставля́тися, приста́витися ким; *срв.* **Прики́дываться.** [Він на́віть обра́женого удає́ (Єфр.). Він удава́в, ні́би нічо́го не чу́є (Крим.). Уда́в, що спить. Заха́рко прикида́вся здиво́ваним (Крим.). Багатиря́ми чиня́ться (Борзен.). Не чини́ся глухи́м, коли́ тобі́ не позаступа́ло (Франко). Приста́вивсь, ні́би-то заснў́в (Неч.-Лев.)]. **-ря́ться, -ри́ться** *больным, спокойным, робким* – удава́ти, уда́ти х(в)о́рого (неду́жого), спокі́йного, боязко́го, чини́тися, прикида́тися, прики́нутися, х(в)о́рим, спокі́йним, боязки́м… **-ться** *бедным* – бідни́тися, збі́днюватися, збі́днитися. [Увійшла́ ба́ба в ха́ту, збі́днилась, хли́па (Чек.)]. **-ться** *мёртвым* – знеживи́тися, прита́їтися ме́ртвим (Куліш), уда́ти ме́ртвого; 2) *см.* **Притворя́ться** (*под* **Притворя́ть**).

Притека́ть, прите́чь – 1) притіка́ти, притекти́, (*приплыть*) припліва́ти, припливти́, припли́нути куди́, до чо́го; 2) *славян.* – притекти́ся; *см.* **Прибега́ть, Приходи́ть.** [Барабо́ля розцвіте́ся, лиха́ до́ля притече́ся (Грінч. III)].

Притека́ющий – той, що притіка́є; той, що приплива́є; при[на]пливни́й.

Притемне́ть, *безл.* – прите́мніти. [Тільки що за́йде со́нце і тро́хи прите́мніє (Осн.)].

Притемня́ть, притемни́ть – прите́мнювати, притемни́ти що. **Притемнённый** – прите́мнений.

Притёмок – (*тёмная коморочка, чуланчик без окон*) те́мни́к (-ка).

Притемя́шить *кого* – приколо́шкати, приголо́мшити, придовбе́шити кого́; *см.* **Прикола́чивать.**

Притеня́ть, притени́ть – прití́нювати, притіни́ти, (*заслонять*) за́ступати що.

Притереби́ть, *см.* 1) **Притащи́ть**; 2) **Истереби́ть.**

Притере́ть, -ся, *см.* **Притира́ть, -ся.**

Притерпе́ть – прите́рпіти. [Не за мій гріх я оцю́ ка́ру прите́рпіла (Ко́ниськ.)].

Притерпе́ться *к чему* – прите́рпітися до чо́го; *см.* **Свыка́ться.**

Притёска – 1) *см.* **Притёсывание**; 2) (*притёсанное*) при́тіс (-су).

Притесне́ние *кого* – 1) (*действ. оконч.*) пригно́блення, ути́снення, пригні́чення, *неок.* пригно́блювання, ути́скування *и* утиска́ння, пригні́чування, пристяжа́ння кого́, налягá́ння на ко́го, *срв.* **Утесне́ние**; 2) (*гнёт*) у́тиск (-ку), ути́сництво, при́тиск (-ку), гноби́тельство, пригно́ба, гніт (*р.* гні́ту), при́гніт (-ніту) кого́ *и* над ким, нало́га на ко́го. [Заво́диться ці́ла систе́ма у́тисків над особи́сто незале́жним міща́нством (Єфр.)].

Притесни́тель – гноби́тель, ути́сник, ути́скач, ути́скувач, (*образно*) наши́йник, душма́н, духобо́р, єги́петннк, (*обидчик*) кри́вдник, напа́сник. [Не ві́рте їм, бо вони́ зві́сні на нас гноби́телі (Мог.-Под.). Гноби́телі і ворогі́ украї́нського селя́нства (Крим.). Ви мо́же ду́маєте, що я так, як ва́ші наши́йники, ста́ну дра́ти з вас шку́ру? (Куліш). Зруйнува́в ту са́му Украї́ну, котру оборони́в од свої́х мовля́в, душма́нів (Куліш)].

Притесни́тельница – гноби́телька, ути́сниця, ути́скувачка, (*обидчица*) кри́вдниця, напа́сниця.

Притесни́тельно – гноби́тельно, кри́вдно.

Притесни́тельный – гноби́тельний, кри́вдний.

Притесни́тельский – гноби́тельський, ути́сницький.

Притесня́ть, притесни́ть – 1) *что, кого к чему* – притиска́ти, прити́с(ну)ти, (*припирать*) припира́ти, припе́рти що, кого́ до чо́го; *см.* **Прити́скивать, Прижима́ть.** *Неприятеля* **-ли** *к реке* – во́рога припе́рли до рі́чки; 2) *кого* (*угнетать*) – пригно́блювати *и* пригнобля́ти, гноби́ти, пригноби́ти, утиска́ти *и* ути́скувати, ути́снути, прити́с(ну́)ти, стиска́ти, сти́с(ну́)ти кого́, (*утеснять*) утісня́ти, тісни́ти *и* тисну́ти, утісни́ти, гніти́ти, пригні́чувати, пригніти́ти кого́, наляга́ти, налягти́ на ко́го, нас і насіда́ти, насі́сти на ко́го або кого́, пристяза́ти, прис(у)тя́жити, прикру́чувати, прикрути́ти кого́; *срв.* **Угнета́ть, Прижима́ть.** [Тре́ба було́ пана́м по́льським не дозволя́ти гноби́ти украї́нський наро́д (Загірн.). Тісня́ть убо́гого (Еккл.). Міща́н стиска́ла шля́хта по города́х (Куліш). Він ніко́ли не утиска́в Макара́ (Єфр.). Неха́й Бог скара́є то́го, хто насіда́є на ко́го (Номис). Оди́н о́дного їсть оди́н о́дного насіда́є (Мирн.), Ду́же присутя́жив люде́й (Грінч.)]. **Притеснённый** – 1) прити́снений *и* прити́снутий, припе́ртий до чо́го; 2) пригно́блений, ути́снений *и* ути́снутий, пригні́чений від ко́го. **-ная** *нация* – пригно́блена на́ція. **-ться** – 1) притиска́тися, бу́ти прити́сненим *и* прити́снутим; 2) пригно́блюватися *и* пригнобля́тися, ути́скуватися *и* утиска́тися, утісня́тися, гніти́тися, пригні́чуватися, бу́ти пригно́бленим, ути́сненим, пригні́ченим від ко́го.

Притёс, притёска, *см.* **Притёсывание, -теса́ние.**
Притеса́ние – притеса́ння.
Притёсывание – притíсування.
Притёсывать, притеса́ть – притíсувати, притеса́ти, (*о мн.*) попритíсувати. **Притёсанный** – прите́саний. **-ться** – притíсуватися, притеса́тися, бу́ти прите́саним. **-саться** (*придти некстати*) – прити́ратися, присурга́нитися; *см.* **Прита́скиваться.**
Прите́чь, *см.* **Притека́ть.**
Прити́н – 1) упи́н. [Нема́ впи́ну вдови́ному си́ну (Пісня)]; 2) *воен.* – стíйка, ва́рта; *см.* **Пост.**
Притира́ние – 1) (*действ.*) притира́ння; натира́ння; стира́ння; 2) (*чем притирают*) ма́сті (*мн.*).
Притира́тельный – притира́льний; натира́льний.
Притира́ть, притере́ть – 1) *что к чему* – притира́ти, прите́рти що до чо́го; 2) *что чем* (*натирать*) – натира́ти, нате́рти що чим; 3) (*истирать*) стира́ти, сте́рти, (*о мн.*) постира́ти що. **Притёртый** – прите́ртий; нате́ртий; сте́ртий. **-тая** *пробка* – прити́рання за́тичка. **-ться** – 1) притира́тися, прите́ртися, бу́ти прите́ртим; 2) натира́тися, нате́ртися чим; 3) стира́тися, сте́ртися, (*о мн.*) постира́тися.
Прити́рка – 1) *см.* **Притира́ние 1**; 2) (*механизмов*) припасува́ння.
Прити́ск – (*дейст.*) при́тиск (-ку); *неок., см.* **Прити́скивание**; *оконч.* прити́снення.
Прити́скивание – прити́скування, притиска́ння.
Прити́скивать, прити́скать *и* **прити́снуть** – 1) *что* – прити́скувати *и* притиска́ти, прити́снути *и* прити́сти, (*пригнести*) пригні́чувати *и* пригніта́ти, пригніти́ти, (*припирать*) припира́ти, припе́рти, (*о мн.*) попритиска́ти, попригні́чувати, поприпира́ти кого́, що до чо́го; *срв.* **Прида́вливать, Прижима́ть.** [Щось прити́сло її ши́ю до ре́йки (Грінч.). Цить, кажу́ тобі, бо я тебе́ до землі пригнічу́ (Мова)]; 2) *кого* – прити́скувати *и* притиска́ти, прити́с(ну́)ти, ути́скувати *и* утиска́ти, ути́с(ну́)ти кого́ чим; *срв.* **Притесня́ть 2**. [Як прити́снуть було́ чолові́ка, то він за́раз через Дністе́р, та й шука́й, па́не, ві́тра в по́лі (Камен. п.)]. **Прити́сканный** *и* **прити́снутый** – прити́снутий *и* прити́снений, пригні́чений, припе́ртий. **-ться** – прити́скуватися *и* притиска́тися, прити́с(ну́)тися, бу́ти прити́снутим (прити́сненим); *срв.* **Прижима́ться.**
Прити́снуть, *см.* **Прити́скивать.**
Притиха́ть, прити́хнуть – притиха́ти, прити́хнути *и* прити́хти, прити́хшати (*о мн.* попритиха́ти), прини́шкнути, (*несколько*) – надтиха́ти, надти́хнути, (*затихать*) за[с]тиха́ти, за[с]ти́хнути, ущуха́ти, ущу́хнути, (*примолкнуть*) примовка́ти, примо́вкнути. [Мару́ся прити́хла і ста́ла-б то засипа́ти (Квітка). Мо́же надти́хне тро́хи ві́тер (Камен. п.). Походе́нко зра́зу прини́шк, аж присі́в (Кониськ.)]. *Боль немного* **-хла** – біль тро́хи вгамува́вся, стих, ущу́х. *Ветер* -тих – ві́тер надти́х, ущу́х. **Прити́хший, -нувший** – прити́хлий, прини́шклий.
Притиши́ть – притиши́ти кого́, що. [Він дав руко́ю знак, му́зику притиши́в (Франко)].
Притиши́ться – сти́шитися; *см.* **Прити́хнуть** (**Притиха́ть**).
Прити́шка – (*период ослабления, успокоения чем.-л.*) – уга́в (-ву), уга́м (-му).
Прити́шье, *см.* **Зати́шье, Приста́нище.**
При́тка, при́тча – 1) (*внезапный случай*) приго́да, прити́чина; 2) (*помеха*) прити́чина; *см.* **Поме́ха**; 3) *см.* **По́рча, Сглаз.**
Притка́ние – притка́ння́.
Притка́ть, *см.* **Притока́ть.**
Приткну́ть, -ся, *см.* **Притыка́ть, -ся.**
Прито́к – 1) (*действ. или состоян.*) припли́в, до́плив, на́пли́в (-ву). [Ніч хвилюва́лась хви́лями чо́рного лю́ду, неви́димим припли́вом тіл (Коцюб.). З вели́кого надмі́рного напли́ву ене́ргії, він схопи́в Фуа́да за ру́ки (Крим.)]. **-ток** *денег* – припли́в гро́шей; 2) *геогр.* – прито́ка, до́плив (-ву), ві́тка, гі́лка. [У́дай – рі́чка, до́плив Десни́ (Кониськ.)].
Притока́ние – притика́ння.
Притока́ть, притка́ть – притика́ти, притка́ти (-тчу́, -тче́ш, -тчу́ть), (*о мн.*) попритика́ти що до чо́го, чого́. [Ой ткав, притика́в, притика́ючи співа́в (Пісня)]. **При́тканный** – при́тканий. **-ться** – притика́тися, бу́ти при́тканим.
Притола́кивание – прито́вкування, прито(в)кма́чування, прито́птування.
Притола́кивать, притоло́чь *что* (*придавить*) – прито́вкувати, притовкти́, прито(в)кма́чувати, прито(в)кма́чити, прито́птувати, притопта́ти, (*о мн.*) поприто́вкувати, поприто(в)кма́чувати, поприто́птувати що чим. [Прито́птувать тим ноже́м о́гник і примовля́ть три́чі (Комар.)]. **Притоло́ченный** – прито́вчений, прито(в)кма́чений, прито́птаний. **-ться** – прито́вкуватися, прито(в)кма́чуватися, прито́птуватися, бу́ти

притóвченим, прито(в)кмáченим, притóптаним.
Притолкáть, -ся, притолкнýть, -ся, *см.* **Притáлкивать, -ся.**
Притолóка (*действ.*) – притóвкування, прито(в)кмáчування, притóптування, *оконч.* притóвчення, прито(в)кмáчення, притоптáння.
При́толока (*верхний брус в дверях, калитке, воротах*) – глá[ó]вень, нáголовень (-ловня), нáголовач, (*только в дверях*) надвíрок (-рка), одвíрок горíшній.
Притолáчивать, притолочи́ть (*хлеб, траву*) – притолóчувати, притолóчи́ти, (*притаптывать*) притóптувати, притоптáти що (хліб, травý), (*о мн.*) попритолóчувати, попритóптувати що. **Притолóченный** – притолóчений, притóптаний. **-ться** (*стр. з.*) – притолóчуватися, притóптуватися, бýти притолóченим, притóптаним.
Притолочи́ть, *см.* **Притолáчивать.**
Притолóчь – 1) *см.* **Притолáкивать**; 2) (*истолочь всё*) потовкти́ що (усé).
Притолóчься (*откуда*), *см.* **Притащи́ться.**
Причóм, *нар.* – до тóго, знов. *Упрям*, **притóм** *ещё и глуп* – упéртий, а до тóго ще й дурни́й.
Притóма – притóма, втóма.
Притоми́ть, -ся, *см.* **Притомля́ть, -ся.**
Притомля́ть, притоми́ть – притомля́ти, притоми́ти, (*о мн.*) попритóмлювати когó; *срв.* **Истоми́ть, Утоми́ть. Притомлённый** – притóмлений. **-ться** – притомля́тися, притоми́тися, бýти притóмленим. [Притоми́вся він і сів собі спочивáти (Рудч.)].
Притóн – (*пристанище*) пристанóвище, притýлок (-лку), притýлище; (*гнездо*) гніздó, кýбло́, ки́шло; (*логовище*) ти́рло, (*медвежье*) барлíг (-лóгу). [Вóвче ти́рло. Упáла у ведмéдячий барлíг (Грінч. I)]. *Разбойничий воровской* **-тóн** – розбíйницьке (розбишáцьке), злодíйське гніздó, кýбло́; злодія́рня. *Игорный, картёжный* **-тóн** – грáльне, картя́рське кýбло́ (гніздó). **-тóн** *разврата* – кýбло́ (гніздó) розпýсти. *Содержательница* **-на** – бáндарша, хазя́йка кýблá розпýсти.
Притоносодержáтель, -ница – (*притона разврата*) бáндар (-ря), бáндарша, (*воровского притона*) хазя́їн, хазя́йка злодíйського (розбíйницького) кýблá.
Притóпнуть, *см.* **Притóптывать.**
Притоптáние – притоптáння.
Притоптáть, *см.* **Притáптывать.**
Притóпыванне – притýпування, притупцьóвування.
Притóпывать, притóпнуть – притýпувати, притýпнути, притупцьóвувати *и* притýпцювати. [Узя́вшись у бóки, почалá примовля́ти та притýпувать (Стор.)]. **-вать** *танцуя* – пританцьóвувати. **-нуть** *ногой* – притýпнути ногóю.
Приторáчивание – приторóчування.
Приторáчивать, -ся, приторочи́ть, -ся – приторóчувати, -ся, приторочи́ти, -ся, (*о мн.*) поприторóчувати, -ся. **Приторóченный** – приторóчений.
Притóрг, притóржка (*действ.*) – 1) приторгóвування, *оконч.* приторгувáння; 2) уторгóвування, *оконч.* уторгувáння; 3) прицíнювання, *оконч.* прицíнення до чóго.
Приторгóвывать, приторговáть – 1) (*уславливаться в цене*) приторгóвувати, приторгувáти, приторжи́ти, торгувáти, сторгувáти, сторжи́ти що. [Приторгувáли ми собі старéньку хáту (Г. Барв.)]; 2) (*выручить торгуя*) уторгóвувати, уторгувáти, украмарювáти. [Уторгувáв багáто грóшей]; 3) *чем* – торгувáти, крамарювáти (потрóхи[у]) чим. **Приторгóванный** – 1) приторгóваний, сторгóваний; 2) уторгóваний. **-ться** *к чему* – приторгóвуватися, приторгувáтися, прицíня́тися, прицíни́тися до чóго, торжи́тися за що.
Притормози́ть – пригальмувáти, загальмувáти (трóхи) що.
При́торно – нýдно, нýдко, (*слащаво*) підсолóджено. [Бáби́ підлéщувались до мéне так підсолóджено (Корол.)]. **-но-***набожный* – приматкобóжений, (*опис.*) таки́й, що живи́м на нéбо лíзе.
Приторновáто – нуднувáто, нуднéнько.
При́торность – нуд (-ду), нудóта, нýдність (-ности). [Він проти́вний до нудóти].
При́торный – 1) (*о вкусе и перен.*) нудни́й, нудки́й, (*слишком сладкий*) нáдто солóдкий, солодощáвий, (*неприятный*) при́крий. [Нуднá розмóва. Солóдке аж нуднé]; 2) *см.* **Неприя́тный, Льсти́вый.**
Приторочи́ть, *см.* **Приторáчивать.**
Приточи́ть *что к чему* (*пригнать точкою*) – приточи́ти що до чóго. **Притóченный** – притóчений. *См.* **Притáчивать.**
Притóчка – притóчення, припасувáння.
Притóчный – припли́вний, допли́вний.
Притрáва – (*приманка, прикормка*) принáда.

Притра́вливать, притрави́ть – 1) (*травить, уськать*) нацько́вувати, нацькува́ти кого́ (псів); 2) *собак* (*приучать*), *см.* **Втра́вливать**; 3) (*прикармливать, приманивать*) прина́джувати, прина́дити, прива́блювати, прива́бити ї́жею. [Прина́джувати ведме́дя ме́дом]; 4) (*луга, хлеб*) випаса́ти, ви́пасти, витоло́чувати, ви́толочити, (*о мн.*) повипаса́ти, повитоло́чувати що (лу́ки); 5) (*извести всех травлей*) попереводи́ти, пони́щити, ви́нищити, повини́щувати (полюва́нням) кого́. [Мисли́вці ви́нищили (попереводи́ли) усі́х за́йців]; 6) *хим.* – притра́влювати, притрави́ти що чим. **Притра́вленный** – нацько́ваний; прина́джений, прива́блений (ї́жею); ви́пасений, ви́толочений; ви́нищений; притра́влений. **-ться** – нацько́вуватися, прина́джуватися, прива́блюватися (ї́жею); випаса́тися, витоло́чуватися; перево́дитися; притра́влюватися.

Притро́гиваться, притро́нуться – приторка́тися (*и* прито́ркувати, -ся), приторкну́тися до ко́го, до чо́го *и* кого́, чого́ чим, (*гал.*) ти́катися кого́, чого́; *срв.* **Прикаса́ться, Дотро́гиваться.** [Приторкни́сь до його́ руко́ю (Ком.). Та облива́й водо́ю, та прито́ркуй ного́ю (Грінч. III)].

Притру́сить, *см.* **II. Притру́шивать.**

I. Притру́шивать, притруси́ть – притру́шувати, притруси́ти що чим, чого́ до чо́го, (*о мн. или местами*) попритру́шувати що чим. [Они́сько закопа́в його́ в зе́млю, ще й зве́рху притруси́в сухи́м бади́ллям (Н.-Лев.)]. **Притру́шенный** – притру́шений. **-ться** – притру́шуватися, притруси́тися, бу́ти притру́шеним чим.

II. Притру́шивать, притру́сить, притрухну́ть – боя́тися, побоя́тися, убоя́тися, ляка́тися, зляка́тися.

Притря́хивать, притряхну́ть *что или чем, см.* **Потря́хивать, Встря́хивать.**

Притти́, -сь, *см.* **Приходи́ть, -ся.**

При́туг, прите́жина (*бастрык*) – рубе́ль (-бля́), (*жердь на соломенной крыше*) прату́жина. [Наймити́ понаклада́ли вози́, притягли́ рублями й ру́шили додо́му (Неч.-Лев.)].

Притужа́ть, прету́жить *что* – 1) (*пригнести*) притяга́ти *и* притя́гувати, притягти́ (притягну́ти), під[у]тяга́ти, -гувати, під[у]тягти́, -гну́ти, прету́жувати, прету́жити, (*о мн. или местами*) попритя́гувати, попрету́жувати що чим. [Тре́ба до́брими прату́жинами попрету́жувати соло́му, а то зсу́неться з кри́ші (Вовч. п.)]; 2) (*натянуть или подтянуть потуже*) затя́гувати, затяга́ти, затягти́, затягну́ти що. [Затя́г так по́яса, що й зуба́ми не розкру́тиш (Звин.)].

Притузи́ть *кого* – натовкти́ кого́, надава́ти стусанів кому́.

Прету́л – прету́лок (-лку); *см.* **Приста́нище, Прию́т.**

Прету́лыш – 1) *см.* **Приёмыш**; 2) безпрету́льний (-ного); *см.* **Бесприю́тный, Беспризо́рный.**

Притума́нить *что* – 1) вкри́ти тума́ном, притума́нити що; 2) *см.* **Помрачи́ть.**

Притума́ниться – 1) стумані́ти, стума́нитися, притума́нитися; *см.* **Затума́ниться**; 2) *см.* **Принахму́риться, Призаду́маться.**

Притупе́ние (*сост.*) – 1) притупі́ння; 2) о[с]тупі́ння.

Притупе́ть – 1) притупі́ти, притупи́тися; *см.* **Притупи́ться**; 2) (*перен.*) отупі́ти, ступі́ти; *см.* **Отупе́ть.**

Притупи́ть, -ся, *см.* **Притупля́ть, -ся.**

Притупле́ние – пріту́плення.

Притупля́ть, притупи́ть – прету́плювати, -пля́ти, притупи́ти, (*о мн.*) попрету́плювати, потупи́ти, *срв.* **Затупля́ть.** [До обі́да покоси́ли, го́стрі ко́си притупи́ли (Метл.). Не́рви відма́леньку притупи́ли страшні́, оги́дні сце́ни (Франко)]. **-пля́ть** *ум, память, чувства* – притира́ти (прите́рти) ро́зум, па́м'ять, чуття́. **-пить** *зрение* – придиви́ти о́чі. **-пи́ть** *умственные способности кому* – (*перен.*) задури́ти кого́, заби́ти па́мороки кому́. [Чолові́к дурни́й, бо жі́нка задури́ла (Гр.)]. **Притуплённый** – прету́плений; припе́ртий. *С* **-ными** *нервами* – з прету́пленими не́рвами. **-ться** – прету́плюватися, притупи́тися, ступи́тися, бу́ти прету́пленим, притира́тися, прите́ртися, (*о мн.*) попрету́плюватися, потупи́тися, попритира́тися. [Як соки́ра прету́питься… (Еккл.)]. **-пи́ться** (*о глазах*) – придиви́тися. **-пи́лся** *слух, обоняние, вкус* – прите́рся (осла́б) слух, нюх, смак.

Притускне́ть – приме́рх[к]нути, притемні́ти.

Притуха́ть, прету́хнуть – притуха́ти, прету́х(ну)ти, пригаса́ти, прига́снути; *срв.* **Погаса́ть, Потуха́ть. Прету́хший** – прига́слий.

Прету́шивать, притуши́ть – прига́шувати, пригаси́ти, погаси́ти, (*о мн.*) позага́шувати (огні́). **Прету́шенный** – прига́шений, пога́шений.

При́тча – при́тча, при́повість (-ти), (*басня*) ба́йка. [Ви забу́ли єва́нгельську при́повість про вдови́чину ле́пту (Кримськ.). Говори́в до них при́повістями (Єванг.)]. *Что за* **-тча**! – що за

прити́чина! [Сам, без жони́ прибу́в? Що за прити́чина? (Л. Укр.)]. **-ча** *во языцех* – лю́дський по́сміх, лю́дська погові́рка, осудо́висько лю́дське.
Притчевый – приказко́вий (*напр.*, стиль).
Приты́к – при́тул (-лу).
Приты́ка, -чка, притыка́лка – за́тичка, (*в ярме*) зано́за; *см.* **Заты́чка, Ко́лышек.**
Притыка́ние – 1) (*действ.*) затика́ння чого́ чим; пришпи́лювання, притика́ння, пристро́млювання, приштри́кування чого́ до чо́го; 2) *см.* **Прикаса́ние.**
Притыка́ть, приты́кать, приткну́ть – 1) *что чем* – затика́ти, заткну́ти, (*о мн.*) позатика́ти що чим. [Заткни́ (*приткни*) бо́чку]. **-ты́чь** *щели паклей* – позатика́й щі́лини (шпа́ри) кло́ччям; 2) **-кать, -ткну́ть** *что к чему* – пришпи́лювати, пришпили́ти, притика́ти, приткну́ти, пристро́млювати, пристроми́ти, приштри́кувати, приштрикну́ти, (*о мн.*) попришпи́лювати, попритика́ти, попристро́млювати що, кого́ до чо́го. [Пришпили́ла стрі́чку. Закопа́й і оси́чиною пристроми́ (Манж.). Приштрикну́в її́ у поти́лицю до землі́ (Грінч. II)]. **Приткну́тый** – за́ткнутий *и* за́ткнений; пришпи́лений, приткну́тий, пристро́млений, приштри́кнутий.
Притыка́ться, приткну́ться *к кому, чему* – притика́ти(ся), приткну́ти(ся) до чо́го; *см.* **Примыка́ть, Прикаса́ться, Прислоня́ться.**
Притюре́мный – притюре́мний.
Притяга́тель, -ница – притя́гувач, -вачка, притяга́ч, -га́чка.
Притяга́тельный – притяжни́й, притяга́льний, (*привлекательный*) прина́дний, прива́бний. **-ная** *сила* – притяжна́, притяга́льна си́ла.
Притя́гивание – притяга́ння *и* притя́гування.
Притя́гивать, притяга́ть, притяну́ть – 1) *что, кого куда* – притяга́ти *и* притя́гувати, притягти́ *и* притягну́ти, (*приволакивать*) приволіка́ти, приволокти́, (*о мн.*) попритяга́ти, поприволіка́ти що, кого́ куди́. [Земля́ притяга́є, до се́бе усе́, як магні́т (Ком.). Ти взяла́ притягла́ її́ до се́бе і за ши́ю обняла́ (Крим.)]. **-вать** (*притужать*) – притяга́ти (притя́гувати), притяг(ну́)ти що до чо́го, утяга́ти (утя́гувати), утягти́ що чим; *см.* **Притужа́ть.** [Притя́г до́бре до во́за (Рудч.). Накла́ли їх, як снопі́в на віз, і втягли́ рубле́м]; 2) *кого*, *см.* **Привлека́ть**; 3) *кого к чему* – притяга́ти, притягти́ (притягну́ти), (*силой*: *образно*) зали́гувати, залига́ти, притяга́ти, притяг(ну́)ти́ силомі́ць кого́ до чо́го. **-ну́ть** *кого к делу* – притягти́ кого́ до спра́ви. **-вать** *взор*(*ы*) – бра́ти, вбира́ти о́чі (на се́бе) кому́; *см.* **Привлека́ть.** [Його́ ха́та ся́ла хоро́шою, як бо́жий рай, дочко́ю, що всім бра́ла о́чі красо́ю (Куліш). Та й соро́чка-ж: аж на се́бе о́чі бере́ (Кобел. п.)]. **Притя́нутый** – притя́гнутий *и* притя́гнений. **-ться** – 1) притяга́тися *и* -гуватися, притягну́тися *и* -гти́ся, бу́ти притя́гнутим (притя́гненим). *Эти тела взаимно* **-ются** – ці тіла́ одне́ о́дно притя́гують (взає́мно притя́гуються); 2) *см.* **Привлека́ться.**
Притяжа́тель, -ница, *см.* **Стяжа́тель, -ница, Приобрета́тель, -ница.**
Притяжа́тельный – 1) *грам.* – присві́йний. **-ные** *местоимения* – присві́йні займе́нники; 2) *см.* **Стяжа́тельный.**
Притяже́ние – притяга́ння, при́тяг (-гу), (*тяготение*) тяжі́ння. *Сила* **-ния** – си́ла притяга́ння (при́тягу).
Притяза́ние – 1) *на что, к чему* – домага́ння, допомина́ння чого́, вимо́га, (*претензия*) прете́нсія на що, (*поползновение*) зазіха́ння на що. [Він не виявля́є домага́ння. Зазіха́ння на чужу́ пра́цю (Коцюб.)]. *Ваши* **-ния** *неосновательны* – ва́ші домага́ння безпідста́вні; 2) *см.* **Приди́рка.**
Притяза́тельный – (*о намерениях и т. п.*) домага́льний, вимага́льний, (*о человеке*) вимо́гли́вий, вибагли́вий (*см.* **Взыска́тельный, Тре́бовательный**), (*придирчивый*) приче́пливий.
Притяза́ть *на кого, к чему, на что* – ва́жити, претендува́ти на ко́го, на що, (*требовать*) допевня́тися, доправля́тися чого́, (*домогаться*) домага́тися, допомина́тися, допина́тися чого́. [Ой ва́жу я, ва́жу на ту ді́вчину вра́жу (Пісня)]. *Срв.* **Претендова́ть.**
Притяну́ть, *см.* **Притяга́ть.**
Приубра́ть – 1) (*комнату, в комнате*) прибра́ти (ха́ту, в ха́ті, кімна́ту, в кімна́ті), попря́тати (в ха́ті), (*о мн.* поприбира́ти, попря́тати), причепури́ти, (*диалек.*) прикуко́бити, прихаху́лити що, де. **-ра́ть** *дом* (*отделать понаряднее*) – причепури́ти, приоздо́бити дім. *Срв.* **Прибира́ть**; 2) (*приодеть*) прибра́ти, причепури́ти кого́; *см.* **Приоде́ть.** [Дівча́та га́рні, усі́ при́брані (Кв.)]. **-ра́ть** *невесту* – прибра́ти молоду́; 3) **-ра́ть** *хлеб с поля* – зве́зти хліб (снопи́) з по́ля. **Приу́бранный** – при́браний, попря́таний, причепу́рений. **-ться** – прибра́тися, причепури́тися, прахаху́литися (*о мн.*) поприбира́тися; *см.* **Приоде́ться.**
Приуготови́тельный, *см.* **Предуготови́тельный.**

Приуготóвить, -ся, *см.* **Предуготовля́ть, -ся.**
Приуготовлéние, *см.* **Предуготовлéние.**
Приуготовлять, -ся, приуготóвить, -ся, *см.* **Предуготовля́ть, -ся, Приготовля́ть, -ся.**
Приудáривать, приударя́ть *за кем* (*ухаживать*) – упадáти коло кóго, лиця́тися, полиця́тися, залиця́тися, позалиця́тися до кóго, женихáтися, поженихáтися до кóго, (*образно*) смали́ти, посмали́ти халявки́ коло кóго; *см.* **Ухáживать. -дáрь** *за ней* – полиця́йся до нéї.
Приудáрить – (*ударить сильно*) вдáрити дýже, ушквáрити когó. **-рить** *лошадей* – погнáти (затя́ти) кóні, кóней. **-дáрь** *лошадей* (*пошёл шибче*) – поганя́й! *Дождь* **-рил** – дощ ушквáрив, ущáвив, припусти́в. *Музыканты* **-рили** – музи́ки ушквáрили, вдáрили. **-дáрить** *за кем*, *см.* **Приудáривать.**
Приудáряться *куда* – удáритися, ки́нутися, пусти́тися за ким, куди́. [Вогóнь удáрилась за Мáрком (Мнж.)].
Приудéрживать, приудержáть, *см.* **Удéрживать, Придéрживать.**
Приукрашáть, -ся, приукрáсить, -ся – прикрашáти -ся, прикраси́ти, -ся, приоздóблювати -ся, приоздóбити, -ся, (*о мн.*) поприкрáшувати, -ся, поoздóблювати, -ся; *срв.* **Украшáть, -ся, Прикрашáть, -ся. Приукрáшенный** – прикрáшений, приоздóблений.
Приукрашéние, -крáшивание – прикрáшення, приоздóблення; прикрáшування, приоздóблювання.
Приумáлить *что* – примéнши́ти що.
Приуменьшáть, приумéньшить – примéншувати *и* променшáти, примéнши́ти що, змéншувати *и* зменшáти, змéнши́ти (трóхи) що. **Приумéньшённый** – примéншений, змéншений (трóхи).
Приуменьшéние – примéншення, змéншення.
Приумножáть, -ся, приумнóжить, -ся – прибíльшувати, -ся, прибíльшити, -ся, по[з]бíльшити, -ся, примножáти, -ся, примнóжити, -ся, помнóжити, -ся; *срв.* **Увели́чивать.** [Князькú скáрби збирáли і ти́ми скáрбами собí дружи́ну прибíльшували (Куліш). І Госпóдь помнóжить тобí твóє добрó стори́цею (Кон.)]. *Население* **-жáется** – насéлення (лю́дність) збільшується. **Приумнóженный** – прибíльшений, по[з]бíльшений, помнóжений.
Приумножéние – прибíльшення, по[з]бíльшення, примнóження, помнóження; *неок.* прибíльшування, примножáння.
Приумнóжить, -ся, *см.* **Приумножáть, -ся.**
Приумолкáть, приумóлкнуть – примовкáти, примóвкнути, при[за]ни́шкнути, замовкáти, замóвкнути; *срв.* **Умолкáть.** [Зби́лись кругóм Щурá, слýхають, примóвкли (Васильч.)]. **Приумóлкнувший** – примóвклий, прини́шклий, замóвклий.
Приумолчáть *о чём* – примóвчати що, про що.
Приуны́лый – зажýрений, засмýчений; занепáлий дýхом; *см.* **Уны́лый.**
Приуны́ть – зажури́тися, засмути́тися, (*несов.*) світом нýдити; (*упасть духом*) занепáсти дýхом.
Приурóчивание, приурóчение – 1) прив'я́зування, прив'язáння, прикріпля́ння, прикрíплення когó до чóго; 2) притóчування, притóчення, нав'я́зування, нав'язáння, пристосóвування, пристосувáння, приділя́ння, придíлення чогó до чóго; 3) принатýрювавня, принатýрення когó, чогó до чóго.
Приурóчивать, -ся, приурóчить, -ся – 1) *кого к чему* (*закреплять*) – прив'я́зувати, -ся, прив'язáти, -ся, прикріпля́ти, -ся, прикріпи́ти, -ся до чóго; *см.* **Закрепля́ть.** *Крестьяне* **-ны** *к земле* – селя́ни прив'я́зані до землí; 2) *что к чему* – притóчувати, -ся, приточи́ти, -ся, нав'я́зувати, -ся, нав'язáти, -ся, пристосóвувати, -ся, пристосувáти, -ся, приганя́ти, -ся, пригнáти, -ся, (*относить*) приділя́ти, -ся, приділи́ти, -ся до чóго. [Тих людéй не булó зóвсім, а тíльки до їх імéннів притóчені, ділá зóвсім и́нших людéй (Л. Укр.)]. **-чить** *древний памятник к известному веку* – приділи́ти старý пáм'ятку до пéвного столíття (вíку). *Торжества* **-ны** *к открытию с'езда* – свя́та пристосóвано до відкри́ття з'ї́зду; 3) (*о животных, растениях*) принатýрювати, -ся, принатýрити, -ся; *см.* **Акклиматизи́ровать. Приурóченный** – 1) прив'я́заний, прикрíплений; 2) притóчений, нав'я́заний, пристосóваний, придíлений; 3) принатýрений.
Приурóчка, *см.* **Приурóчивание, Приурóчение.**
Приусáдебный – при[під]сади́бний, що при сади́бі. **-ная** *земля* – земля́ при сади́бі.
Приустáть – змори́тися трóхи, при[під]томи́тися, (*о мн.*) потоми́тися; *см.* **Устáть.** [Притоми́вся він і сів собí спочивáти (Рудч.). Притоми́лося ли́царство (Л. Укр.)].
Приусугубля́ть, *см.* **Усугубля́ть.**

Приутиха́ть, приути́хнуть, *см.* **Притиха́ть, -хнуть, Затиха́ть, -хнуть.**
Приутоми́ть *кого* – змори́ти тро́хи, притоми́ти кого́.
Приутомля́ться, приутоми́ться – при[під]томля́тися, при[під]томи́тися; *см.* **Приуста́ть.**
Приуча́ть, приучи́ть *кого к чему* – привча́ти, привчи́ти, при[за]вича́ти, при[за]ви́чити, звича́ти, зви́чити, зуча́ти, зучи́ти, при[у]звича́ювати, при[у]звича́їти, принату́рювати, принату́рити, (*о мн.*) попривча́ти, позвича́ти, попризвича́ювати *и т. д.* кого́ до чо́го, що роби́ти. [Не смів погля́нути на ба́тька, ско́ро привчи́ли! (Свидн.). То він так приви́чив (Черк. п.). Ви його́ не зуча́йте кури́ти (Конст. п.). Важка́ робо́та в убо́зтві зучи́ла їх труси́тися над ко́жною кри́хтою (Грінч.). Зви́чили коро́ву доїтися на нали́гачі (Борз. п.). Ста́ршого (си́на) стари́й призвича́ював до господа́рства (Мирн.) Ба́тько принату́рив його́ до чума́цтва (Харківщ.)]. **-чи́ть** (*путём упражнений*) *язык, руку к чему* – наломи́ти (*несов.* нала́мувати) язи́к, ру́ку до чо́го, нава́жити (*набить*) (*несов.* нава́жувати) ру́ку до чо́го. **-ча́ть** *к новым условиям жизни* – призвича́ювати (кого́) до нови́х умо́в життя́. **-чи́ть** *к новому климату* – принату́рити до ново́го клі́мату. **Приучённый** – при́вчений, у́чений, зви́чений, при[за]ви́чений, зу́чений, призвича́єний, принату́рений до чо́го. [І ру́ки ті не у́чені до збро́ї (Л. Укр.). Ні до плу́гу, ні до ці́па не призвича́єний (Кониськ.)].
Приуча́ться, приучи́ться – привча́тися, привчи́тися, при[за]вича́тися, при[за]ви́читися, звича́тися, зви́читися, зуча́тися, зучи́тися, при[у]звича́юватися, при[у]звича́їтися, принату́рюватися, принату́ритися, способи́тися; бу́ти при́вченим, зви́ченим, при[за]ви́ченим, зу́ченим, призвича́єним, принату́реним до чо́го; *срв.* **Привыка́ть.** [Хай привча́ється до ді́ла (Васильч.). Привчи́ться до па́нських звича́їв (Н.-Лев.). Зучи́всь до бо́ю (Куліш). Узвича́їлась во-по́льськи бала́кати (Свидн.)]. **-чи́ться** (*путём упражнений*) *что делать* – наломи́тися (*несов.* нала́муватися) до чо́го, що роби́ти. [Тепе́р такі́ наломи́всь бала́кати по-коза́цьки (Куліш)].
Приуче́ние – при́вчення, при[за]ви́чення, зви́чення, зу́чення, призвича́єння, принату́рення, *неок.* привча́ння, при[за]вича́ння, звича́ння, зуча́ння, при[у]звича́ювання, принату́рювання до чо́го.
Приу́чка, *см.* **Приуче́ние.**
Прифранти́ться – причепури́тися, ви́строїтися, (*фам.*) прихаху́литися. [Ач, причепури́вся, на́че на сва́тання (Ум.). Уми́лася, причепури́лась (Котл.). Ви́строїлась, як ля́лечка (Ном.). Ну, й прихаху́лилась! (Ніжен. п.)].
Прифуго́вка, *плотн.* – прифугува́ння.
Приха́живать – приходжа́ти, (*часто*) учаща́ти куди́, до ко́го; *см.* **Приходи́ть.**
Прихва́ливать, прихвали́ть – прихва́лювати *и* прихваля́ти, прихвали́ти, підхва́лювати, підхвали́ти кого́, що; *срв.* **Похва́ливать.** [Тобі́ тре́ба було́ все прихваля́ти, диви́сь – хто-не́будь купи́в-би].
Прихва́рывание – хорува́ння, слабува́ння, нездужа́ння, занепада́ння.
Прихва́рывать – хорува́ти, слабува́ти, нездужа́ти (часте́нько, і́ноді), неду́гувати, занепада́ти (на здоро́в'ї), кво́литися. [Був собі́ чолові́к, і все його́ жі́нка слабува́ла (Рудч.). Він ча́сто занепада́є то на го́лову, то на гру́ди (Борз. п.)].
Прихварну́ть – захорува́ти, засла́б(ну)ти, занеду́жа́ти (тро́хи), прислабі́ти, прикво́лі́ти (тро́хи). [Ні, був здоро́вий, а оце́ щось прикволі́в (Ум.)].
Прихва́стывать, прихва́стать *и* **прихвастну́ть** – хва́стати(ся), похва́стати(ся), хвали́тися, похвали́тися, вихваля́тися, ви́хвалитися, чва́нитися, почва́нитися перед ким чим. [А чва́нитесь, що ми По́льщу коли́сь завали́ли (Шевч.)].
Прихвата́ть – 1) *см.* **Перехвата́ть 8**; 2) захвата́ти (рука́ми), поялозити що.
Прихвати́ть, *см.* **Прихва́тывать.**
Прихва́тка, *см.* **Прихва́тывание.** *В* **-ку** – при́хватком; *срв.* **Уры́вками.**
Прихва́тывание – прихва́чування, прихо́плювання.
Прихва́тывать, прихвати́ть – 1) прихва́чувати, прихвати́ти, при[за]хо́плювати, при[за]хопи́ти, бра́ти, узя́ти кого́, що *и* чого́. [Чи не прихвати́ти нам і його́ з собо́ю? Прихо́дьте, та не забу́дьте прихопи́ти (захопи́ти) з собо́ю но́ти]. **-вать, -ти́ть** *поясом что* – припері́зувати, приперез́ати що. **-ти́ть** *деньжонок*, *см.* **Призаня́ть.** *Морозом* **-ти́ло** – моро́зом приби́ло, приморо́зило що. *Его часто* **-вает** – він ча́сто занепада́є на здоро́в'ї. *Тиски не* **-вают** – ле́щата не беру́ть; 2) (*пристёгивать*) притяга́ти, притягти́ кого́ до чо́го, втяга́ти, втягти́ кого́ в що, чіпля́ти, у[при]чепи́ти що кому́. *Его* **-ти́ли** *к этому делу* – його́ притягли́ до ціє́ї спра́ви, його́ втягли́ в оцю́ спра́ву, йому́ вчепи́ли цю спра́ву. **Прихва́ченный** – 1) прихва́чений, прихо́плений; 2) притя́гнутий *и* притя́гнений. **-ться** – 1) прихва́чуватися, бу́ти прихва́ченим, прихо́плюватися; бу́ти прихо́пленим; 2) притяга́тися, бу́ти притя́гнутим *и* притя́гненим.

Прихворну́вший – занеду́жалий, прислабі́лий, прикволі́лий; х(в)о́рий, слаби́й, неду́жий (тро́хи).
Прихворну́ть, *см.* **Прихва́рывать.**
При́хвостень – при́хвостень (-восня), похво́стач, підо́плічка, приплі́чник, приши́й-хвіст (-хвоста́), лизу́н (-на́). [Він за не́ю скрізь похво́стачем хо́дить (Кониськ.). А ти й до́сі в пані́в слу́жиш, па́нська підо́плічко! (Чигир. п.)].
Прихво́стник, *см.* **При́хвостень.**
Прихво́стье – прихві́стя (-стя).
Прихлеба́тель – похлі́бець (-бця) *и* похлі́бця (-бця, *м. р.*) похлі́бниця, хлібоі́дець (-дця), хлібоі́дка, лизу́н (-на́), підли́за (*общ. р.*). [Наддніпря́нську шля́хту взи́вано в щи́рій По́льщі хлібоі́дцями Пото́цьких (Куліш). З ти́ми па́нськими лизуна́ми я нія́кого ді́ла не ма́ю (Звин.)].
Прихлеба́ть, *см.* **Вы́хлебать.**
Прихлёбка – 1) *см.* **Прихлёбывание.** *Есть в* **-ку** – і́сти присьо́рбуючи, прихли́скуючн; 2) *см.* **Похлёбка.**
Прихлёбывание – присьо́рбування, прихли́скування, припива́ння, запива́ння.
Прихлёбывать, прихлебну́ть – присьо́рбувати, сьо́рбати (потро́ху), сьорбну́ти чого́, прихли́скувати, припива́ти, запива́ти, запи́ти що чим. [Бере́ (чай) осьміха́ється, присьо́рбує (Тесл.)]. *Ест булку, а чаем* **-вает** – їсть бу́лку, а ча́єм запива́є, прихли́скує. [Їсть паляни́цю, а ча́єм прихли́скує (Зміїв. п.)]. **-бни́** *вина* – попро́буй (скушту́й) вина́.
Прихлеста́ть, -ся (*о хлысте, арапнике*) – поби́ти, -ся (хви́ськаючи).
Прихлёстывать, прихлесну́ть (*лошадку*) – хви́ськати, хви́снути, хльо́стати, хльо́снути, цвига́ти (від ча́су до ча́су), цвигону́ти (коня́чку) чим.
Прихло́пывать, прихло́пнуть – 1) (*в ладоши*) приплі́скувати, плеска́ти, плесну́ти, ля́скати, ля́снути (в доло́ні). [Поча́в крича́ти та в доло́ні приплі́скує (Свидн.)]; 2) (*закрыть со стуком что-л. напр., двери, крьпику сундука*) зачиня́ти, зачини́ти, причиня́ти, причини́ти (грю́кнувши, з грю́котом), загря́кувати, загря́кнути, прибива́ти, приби́ти що (*напр.* две́рі, віко в скри́ні), грю́кати, грю́кнути чим (двери́ма *и т. п.*). [Знов не щі́льно приби́ла две́рі (Звин.)]. **-нуть** *дверью полу* – прищикну́ти двери́ма по́лу. **-нуть** *палец крышкой* – приби́ти па́лець ві́ком; 3) **-ну́ть** *кого* (*накрыть, поймать врасплох*) – запопа́сти, заско́чити, прилови́ти, зла́пати кого́ на чо́му; 4) (*убить*), *см.* **Ухло́пать.**
Прихло́пнутый – зачи́нений, причи́нений (з грю́котом), приби́тий; прищи́кнутий.
Прихло́пываться, прихло́пнуться – 1) зачиня́тися, зачини́тися, причиня́тися, причини́тися (щі́льно або́ з грю́котом), прибива́тися, приби́тися. [Две́рі щі́льно причиня́ються]; 2) прищикну́тися.
I. Прихо́д – 1) прихі́д, надхі́д (-хо́ду), прибуття́ [Ти все не йдеш, і за́клик наш даре́мний, хоть час давно́ наста́в твого́ прихо́ду (Самійл.)]. **-хо́д** *поезда* – прихі́д по́їзду; 2) (*прибыль, поступление*) прибу́ток (-тку). *Записать на* **-хо́д** – записа́ти на прибу́ток.
II. Прихо́д – пара́фії, (*гал.*) паро́хія, прихі[о́]д, (-хо́ду). *Каков поп, таков и* **-хо́д** – яки́й піп, така́ його́ й пара́фія (такі́ й парафія́ни). *Занять* **-хо́д** – сі́сти, ста́ти на пара́фію. [Сів на пара́фію миль за двана́дцять від Ка́м'янця (Свидн.)]. *Заведывать* **-дом** – держа́ти пара́фію, пара́фити.
Приходи́ть, прийти́, притти́ *и* **придти́** – 1) прихо́дити (*в песнях и* приходжа́ти) прийти́, (*редко*) дохо́дити (*в песнях и* доходжа́ти), дійти́, (*подходить*) надхо́дити, надійти́, (*прибывать*) прибува́ти, прибу́ти (*во множ.*) поприхо́дити, подохо́дити, понадхо́дити, поприбува́ти куди́, до ко́го, до чо́го. [Коли́ це прихо́дить до його́ лиси́чка та й пита́є (Рудч.). То коза́чка-небора́чка до його́ приходжа́є (Чуб. V). Прийшо́в до його́ ота́ман його́ (Пісня). Всі поприхо́дили до його́ (Єв.). Я до те́бе, дівчи́нонько, я до те́бе доходжа́в (Пісня). Дохо́дили молоди́ці знако́мі наві́дати (М. Вовч.). Чом ти ніко́ли до нас не ді́йдеш? (Харк.). За́втра, гуля́ючи, я сам надійду́ до те́бе (Тесл.). А ви чого́, Фе́доре, надхо́дили? (Стеф.)]. *С чем* **-шёл**, *с тем и ушёл* – як прийшо́в, так і пішо́в. **-ходи́те** *к нам почаще* – прихо́дьте до нас часті́ше. *Наконец и он* **-шёл** – наре́шті й він прийшо́в (надійшо́в). **-шла́** *весть, вести* – прийшла́ (надійшла́, наспі́ла) зві́стка, ві́сті. [Прийшла́ зві́стка до ми́лої, що ми́лого вби́то (Метл.)]. *Поезд* **-дит** *в пять часов* – по́їзд (по́тяг) прихо́дить о п'я́тій годи́ні. **-шёл** *поезд* – прийшо́в (надійшо́в) по́їзд (по́тяг). **-ди́т, -ти́** *к концу* – дохо́дити, дійти́ кра́ю (кінця́), кінча́тися, кінчи́тися, бу́ти на скінчу́; на кіне́ць ви́йти; *срв.* **Приближа́ться** *к концу.* [От уже́ і тре́тій день кінча́вся (Рудч.). А на дворі́ тимча́сом сі́чень був на скінчу́ (Свидн.). Бо́рше з жи́дом на коне́ць ви́йду, як в тобо́в (Франко. Пр.)]. *Наши припасы стали* **-ди́ть** *уже к концу* – почали́ ми вже з харчі́в вибива́тися. **-шёл** *кому конец* (*переносно*) – урва́вся бас, урва́лася ни́тка (ву́дка) кому́. [Всьому́ зе́мству урва́лася тепе́р у́дка (Котл.)]. **-ди́ть,**

-ти́ *в возраст* – дохо́дити, дійти́ до зро́сту *и* зро́сту; (*о девушке*) на порі́, на стану́ ста́ти. [Як дійшли́ вже до зро́сту, пішли́ собі́ ща́стя шука́ти (Ум.). Росла́, росла́ дівчино́нька та й на стану́ ста́ла (Пісня)]. **-дёт** *черёд* – ді́йдеться ряд. *К чему дело* **-дёт** – до чо́го ді́йдеться. **-ди́ть, -ти́** *в порядок* – прихо́дити, прийти́ до ладу́, до поря́дку, на лад спа́сти, зійти́; (*упорядочиваться*) порядкува́тися, упорядкува́тися; *срв.* **Поря́док.** [Ду́мка вспоко́ювалася, міцні́ла, порядкува́лася (Франко)]. **-ти** *в беспорядок* – на бе́злад піти́. [Порядку́є з ти́ждень, то на́че все й на лад спаде́. А від'ї́де, то й знов усе́ пі́де на бе́злад (Мова)]. **-ди́ть, -ти́** *на помощь см.* **По́мощь. -ди́ть, -ти́** *в сознание* – прихо́дити, прийти́ до па́м'яти (до прито́мности, до ро́зуму *и* в ро́зум) oприто́мнювати, оприто́мніти. [До сме́рти своє́ї до па́м'яти не прихо́див (Драг.). Він тро́хи прийшо́в у ро́зум і огля́нувсь навкруги се́бе (Яворн.)]. **-ди́ть, -ти́** *в себя, в чувство* – прихо́дити, прийти́ до па́м'яти, до чуття́, оприто́мнювати, оприто́мніти, о[с]тя́млюватися, о[с]тя́митися, очути́тися, очуті́ти, очу́тися, прочути́тися, очу́нювати, очу́няти, прочу́нювати(ся), прочу́няти(ся), очу́матися, прочу́матися, розчу́матися, розчумані́ти, прочина́тися, прочну́тися (*реже* прочина́ти, прочну́ти), опам'ята́тися *и* -тува́тися, пропам'ята́тися, спам'ята́тися, спостерегти́ся; *срв.* **Опо́мниваться, Очну́ться, Очу́вствоваться, Отойти́ 7**. [Тоді́ Оле́ся мов до па́м'яти прийшла́ (М. Вовч.). Лука́ оприто́мнів тро́хи, поба́чивши знайо́му обстано́ву (Коцюб.). Вітере́ць дмухну́в на не́ї, от вона́ отя́милася (Квітка). Ох! і до́сі я не стя́млюся: де ти, ща́стя молоде́! (Крим.). Не, зна́ю, що й роби́ти, як оживи́ти гу́би її побілі́лі, як їм запомогти́ очути́тись (Г. Барв.). Уста́нь, уста́нь, ми́лая, прочути́ся (Чуб. V). Він і стрепене́ться од того́ сло́ва її і мов очуті́є, загово́рить до не́ї (М. Вовч.). Доро́гою він очу́няв (Франко). Наси́лу прочу́нявся (Шевч.). Очу́мався вже в ха́ті (Мирн.). Неха́й тро́хи прочу́мається (Котл.). А я розчу́мався, вхопи́в була́т у ру́ки (Біл.-Нос.). Він розчумані́в тро́хи на дво́рі (Хорол.). За́раз вони́ і ну його́ кача́ти, по́ки аж прочну́вся він (Рудч.). І вже не ско́ро я опам'ята́вся (Самійл.). Як упа́в, зу́би стяв, ле́две спам'ята́вся (Чуб. V). Сме́рклося зовсі́м. Він аж тепе́р мов спостері́гся (Франко)]. **-ди́ть** *на ум, в голову* – спада́ти (сплива́ти, збіга́ти, набіга́ти, наверта́тися, прихо́дити) на ду́мку, впада́ти в го́лову. [На ду́мку спада́ють дитя́чі зга́дки (Васильч.). Збіга́ мені́ на ду́мку, з чо́го то бере́ться ча́сом, чим держи́ться та, мовля́в, уподо́ба чи любва́ (М. Вовч.). А що це тобі́ усе світа́ на ду́мку наверта́ються? (М. Вовч.). Прихо́дить мені́ на ду́мку (Франко)]. *Мне* **-шло́** *на ум, на мысль, в голову* – мені́ спа́ло (спливло́, зійшло́, набі́гло) на ду́мку, мені́ зду́малося, мені́ впа́ло в го́лову, я прийшо́в, на ду́мку (на га́дку). [Ти ізно́в суму́єш, Ната́лко? Ізно́в тобі́ щось на ду́мку спа́ло? (Котл.). Що це тобі́ на ду́мку таке́ зійшло́? (Мирн.), Та я бач ті́льки спита́ла, – так набі́гло на ду́мку (Н.-Лев.). Допі́ру мені́ оте́ сло́во впа́ло в го́лову, та за́раз забу́лося (Васильк. п.)]. *Мне никогда не* **-ди́ло** *это на ум* – мені́ ніко́ли це на ду́мку не спада́ло. [Ніко́му з прису́тніх не спада́ло на ду́мку таке́ сло́во (Єфр.). Ті́льки того́ не ма́ла, чого́ бажа́ти на ду́мку ве спада́ло (Грінч.)]. *Внезапно, вдруг* **-шло́** *на ум, в голову кому* – сту́кнуло в го́лову кому́, шибну́ла ду́мка кого́. [Сту́кнуло в го́лову Оле́нці: чи не піти́ це до йо́го (Тесл.). Він був таки́й весе́лий, по́ки ду́мка про Рим його́ не ши́бла (Куліш)]. *Это никому не могло* **-ти́** *в голову* – ніко́му це і на ду́мку не могло́ спа́сти, і в го́лову не могло́ впа́сти. *Уж если ей что* **-дёт** *на ум, в голову, так...* – вже як їй що впаде́ (стрі́лить) в го́лову, то… [Їй як що стрі́лить в го́лову, то й ді́ло тут (Франко)]. **-ди́ть** *на память* – прихо́дити на зга́дку, спада́ти (сплива́ти, наверта́тися) на па́м'ять (на зга́дку), устава́ти на ду́мці; *срв.* **Па́мять.** [Мимово́лі спада́є тут на па́м'ять сторі́нка з да́внього мину́лого на́шого Ки́їва (Н. Рада)]. *Не* **-ди́ть** *на память* – не дава́тися на зга́дку. [Ми силкува́лись по́тім з това́ришем віднови́ти цей нему́дрий моти́в, та він нія́к не дава́вся на зга́дку (Корол.)]. **-ди́ть, -ти́** *к мысли* – прихо́дити, прийти́ до ду́мки, нами́слитися (що зроби́ти). **-ди́ть, -ти́** *к пониманию чего-л.* – дохо́дити, дійти́ до розумі́ння чого́. **-ди́ть, -ти́** *к соглашению по поводу чего* – прихо́дити, прийти́ до зго́ди (до порозумі́ння), учиня́ти, учини́ти зго́ду, порозумі́ва́тися, порозумі́тися, зла́годжуватися, зла́годитися, погоди́тися за що; *срв.* **Соглаша́ться.** [От взяли́сь за ді́ло, зговори́лись, зла́годились (Федьк.). Тоді́ знов я́кось (новгоро́дці) між се́бе погоди́лись і и́нших уже́ зброй́них людей́ до се́бе призва́ли (Куліш)]. **-ти́** *к единодушному соглашению, решению* – прийти́ до односта́йної зго́ди, узя́ти ду́мку і во́лю єди́ну (Куліш). **-ти́** *к какому-л. решению* – ви́рішити, (*после совместного обсуждения*) ура́яти, ура́дити(ся) (що зроби́ти); *срв.* **Пореши́ть.** *Я* **-шёл** *к убеждению, что...* – я впевни́вся, що…, я перекона́вся, що…, (*к твёрдому убеждению*) я дійшо́в до твердо́го переко́на́ння. **-ти́** *к заключению* (*путём логического мышления*) – дійти́ до ви́сновку (*порешить*) ста́ти на чо́му. *Они* **-шли́** *к заключению, что...* – вони́ ста́ли на то́му, ста́ло у них на то́му, що… [Мудрува́ли і гада́ли, і на тім в них ста́ло, що… (Рудан.)]. **-ти́** *в отчаяние* – вда́тися (вки́нутися) в ро́зпач (в розпу́ку). **-ди́ть, -ти́** *в упадок* – прихо́дити, прийти́ до зане́паду,

занепада́ти, занепа́сти, підупада́ти, підупа́сти, упада́ти, упа́сти, запада́ти, запа́сти. [Запа́ли городи́, занепа́ли і всі торги́ по ля́дському краю́ (Куліш). Упа́ло здоро́в'я, поча́в (Хмельни́цький) на си́лах знемага́ти (Куліш)]. **-ди́ть, -ти́** *в совершенный упадок* – зво́дитися, зве́стися ні на́ що (на ні́вець), зійти́ на пси (на ні́вець). **-ди́ть, -ти́** *в негодность* – нікчемні́ти, знікчемні́ти, зледащі́ти. [На тім стої́ть си́ла на́шої слове́сности; з то́го вона́ до ві́ку-ві́чного молоді́тиме, і ніко́ли вона́ тим ро́бом не знікчемні́є (Куліш). Зледащі́ла, не зду́жаю і на но́ги вста́ти (Шевч.)]. **-ди́ть, -ти́** *в ветхость* – поста́ріти(ся). **-ти́** *в нищету* – впа́сти в зли́дні, зійти́ на зли́дні. **-ди́ть, -ти́** *в забвение* – іти́, піти́ в непа́м'ять. [Якби́ не було́ цих літо́писів, то вся мину́вшина на́ша пішла́-б у непа́м'ять(Єфр.)]. **-ди́ть, -ти́** *в ужас* – жаха́тися, (в)жахну́тися. **-ди́ть, -ти́** *в* (*крайнее*) *смущение* – (ду́же) засоро́млюватися, засоро́митися. **-ти́** *в* (*крайнее*) *изумление* – (вели́ким ди́вом) здивува́тися, здумі́ти. **-ти́** *в тупик*, *см.* **Тупи́к. -ти́** *в гнев, в ярость* – розгні́ватися, розлютува́тися, розпасіюва́тися. [Чолові́к так розпасіюва́вся, що ма́ло не поби́в жі́нки (Уман.)]. **-ди́ть** *в раздражение* – роздрато́вуватися, роздратува́тися, (*вульг.*) роздро́чуватися, роздрочи́тися, (*во множ.*) пороздрато́вуватися, пороздро́чуватися. *Мне* **-шла́** *охота* – узяла́ мене́ охо́та, припа́ла мені́ охо́та (що роби́ти). [А коли́ вже тобі́ припа́ла така́ охо́та чита́ти, то підожди́ – я тобі́ дам и́ншу кни́жку (Васильч.)]; 2) прихо́дити, прийти́, надхо́дити, надійти́, захо́дити, зайти́; *срв.* **Наступа́ть, Настава́ть, Приспева́ть.** [Ой як при́йде ніч темне́нька, – я не мо́жу спа́ти (Чуб. V). Час прихо́дить умира́ти, ні́кому пора́ди да́ти (Дума)]. **-шёл** *конец* – надійшо́в кіне́ць, прийшо́в (наступи́в) край. [Усьому́ наступа́є свій край (Грінч.). Ті́льки-ж тому́ раюва́нню надійшо́в шви́дко кіне́ць (Крим.)]. **-дят** *праздники* – надхо́дять свя́та. **-шёл** *день от'езда, срок платежа* – надійшо́в день від'ї́зду, платі́жний речіне́ць (те́рмін). **-шла́** *весна* – надійшла́ (насти́гла) весна́. [Надійшла́ весна́ прекра́сна (Франко)]. **-шла́** *осень, зима* – надійшла́, насти́гла, зайшла́ о́сінь, зима́. [Ра́но цього́ ро́ку о́сінь зайшла́ (Васильч.)]. **Прише́дший** – (той) що прийшо́в *и т. д.* **-ший** *в упадок* – занепа́лий, підупа́лий, упа́лий. **-ший** *в негодность* – знікчемні́лий, зледащі́лий; (*от работы*) спрацьо́ваний. **-ший** *в смущение* – засоро́млений. **-ший** *в гнев, в ярость* – розгні́ваний, розлюто́ваний *и т. д.*

Приходи́ться, прийти́ся, притти́ся *и* **придти́ся** – 1) (*быть в пору, в меру, кстати*) бу́ти до мі́ри, прихо́дитися, прийти́ся (до мі́ри), пристава́ти, приста́ти, припада́ти, припа́сти до чо́го; *срв.* **Подходи́ть 5**. [А ну ва́ша домови́на, чи до мі́ри бу́де? (Рудан.). Ляж у домови́ну. Чи як-раз вона́ приста́не? (Рудан.)]. *Как раз* (*точь в точь*) **-ти́ся** (*образно*) – як-раз упа́сти, так і вли́пнути куди́. [Хватну́ли той кли́нчик, розгорну́ли капта́н, – якраз він туди́ і впав (Март.). Приміря́ють той череви́чок, а він так і влип, як там був (Рудч.)]. *Сапоги* **-шли́сь** *мне по ногам* – чо́боти мені́ прийшлися́ до мі́ри (до ноги́). *Ключ* **-шёлся** *к замку* – ключ прийшо́вся, приста́в до замка́, (*к висячему*) до коло́дки. **-ди́ться** *под меру* – прихо́дитися до мі́ри. *Дверь не плотно* **-дится** – две́рі не щі́льно (не щи́тно) пристають. **-ться** *по вкусу, по сердцу, по душе, по нраву* – припада́ти (припа́сти) до смаку́ (до вподо́би, до сподо́би, до се́рця, до душі́), іти́ в смак, підхо́дити (підійти́) до ду́мки, сподо́батися, уподо́батися кому́, в уподо́бі кому́ бу́ти; *срв.* **Вкус.** [Ті слова́ ду́же припа́ли їй до сма́ку (Н.-Лев.). Тут ми й спізна́лися і одна́ о́дній припа́ли до вподо́би (Кониськ.). Які́ книжки́ більш до душі́ припада́ють селя́нам (Єфр.). Йому́ до се́рця припа́ли про́сті лю́ди (Єфр.). Приста́в ми до душі́ (Франко. Пр.). Мабу́ть і я йому́ підійшо́в до ду́мки (Крим.)]. *Не* **-ться** *по вкусу, по сердцу и т. д.* – не йти в смак, не йти в лад, не пристава́ти до душі́ (до се́рця), не лежа́ти на се́рці кому́ *и т. п.*; *срв.* **Вкус.** *День на день не* **-дится** – день на день не випада́є; 2) (*доставаться кому на долю*; *причитаться*) припада́ти, припа́сти (*редко* припа́стися), упада́ти, упа́сти, випада́ти, ви́пасти, дово́дитися, дове́сти́ся кому́. [Тепе́р на ду́шу припада́є вдво́є ме́нше землі́, ніж було́ спе́ршу (Грінч.). На день упада́є заробі́тку по півкарбо́ванця (Г. Барв.). Така́ мені́ гірка́ до́ля ви́пала (М. Вовч.). Чу́є, чу́є ма́терине се́рце, яка́ до́ля до́ні доведе́ться (Куліш)]. *Мне* **-дится** *с вас пять рублей* – мені́ припада́є з вас (ма́ю оде́ржати з вас) п'ять карбо́ванців. *Мне* **-дится** *доплатить вам десять рублей* – мені́ тре́ба (мені́ упада́є, я ма́ю) доплати́ти вам де́сять карбо́ванців; 3) припада́ти, припа́сти, випада́ти, ви́пасти. *Этот праздник, день* **-дится** *в воскресенье, в конце месяца* – це свя́то (цей день) припада́є на неді́лю (*и* в неді́лю), на кіне́ць мі́сяця. [На понеді́лок припада́в того́ ро́ку оста́нній день, коли́ ще мо́жна було́ вінча́ти (Єфр.). Тимча́сом зближа́лась дру́га Пречи́ста, а припада́ла в субо́ту (Свидн.)]. *Пасха в том году* **-ди́лась** *29-го марта* – Вели́кдень того́ ро́ку випада́в (припада́в) на 29-те бе́резня; 4) *кому кем* – дово́дитися кому́ ким. *Он* **-дится** *ему в родстве* – він дово́диться йому́ ро́дичем. [Маку́хинський піп дово́дився на́шому ро́дичем, не́божем у-дру́гих (М. Вовч.)]; 5) (*безл.*: *приводиться*) дово́дитися, дове́сти́ся, випада́ти, ви́пасти, упада́ти, упа́сти, припада́ти, припа́сти, (*редко*) дохо́дитися, дійти́ся кому́. [Найтя́жче дово́дилося і дово́диться селя́нству (Доман.). На до́вгім віку́ усього́

доведе́ться (Номис). Ви́пало мені́ я́кось бу́ти у йо́го в ха́ті (М. Вовч.). Упа́ло йому́ знов іти́ лі́сом (Манж.). Там припа́ло нам ночува́ть (Март.). Припа́ло на безві́дді, на безхлі́б'ї погиба́ти (Ант.-Драг.). В салда́ти йому́ не припада́ло йти (Грінч.). Як мені́ дохо́дилось – він зна́є (Черк.)]. *Мне* **-ди́лось, -шло́сь** *много терпеть* – мені́ дово́дилося (довело́ся) бага́то терпі́ти. *Вам* **-дётся** *отвечать* – вам доведе́ться відповіда́ти. *Мне* **-шло́сь** *проработать всю ночь* – мені́ довело́ся, ви́пало, працюва́ти ці́лу ніч; (*должен был*) му́сів працюва́ти ці́лу ніч. *Тяжело ему* **-шло́сь** – тя́жко йому́ довело́ся (ви́пало, дійшло́ся). *Не вмочь, не подсилу* **-дится** – неси́ла стає́ (що роби́ти). *Живи как* **-шло́сь**, *как* **-дётся** – тре́ба жить, як набіжи́ть, живи́, як тра́питься. *Когда* **-дётся** – коли́ (час) ви́паде, коли́ тра́питься. *Где* **-дётся, -шло́сь** – де припа́ло, де тра́питься, де тра́пилось; *срв. Где* **попа́ло** (**Попада́ть**). *Кого* **-дётся** – кого́ тра́питься. *К слову* **-шлось** – до сло́ва припа́ло. [Посва́таю, кого́ тра́питься (Н.-Лев.)]. *Так жить* (*делать*) *не* **-дится** (*не подобает*) – так жи́ти (роби́ти) не випада́є (не впада́є, не прихо́диться, не годи́ться). [Яко́сь-то не випада́є вихваля́ти свої́х (Л. Укр.). Бі́ля грани́ці не впада́ будува́ти світли́ці (Номис). Не прихо́диться москаля́ дя́дьком зва́ти (Грінч.)].

Прихо́дный – прибутко́вий. **-ная** *книга* – кни́га прибу́тків, прибутко́ва кни́га.

Приходорасхо́дный. -ная *книга* – прибутко́во-видатко́ва кни́га.

Приходорасхо́дник, *см.* **Касси́р.**

Прихо́дский – парафія́льний. **-ская** *община* – парафія́льна грома́да. **-ский** *совет* – парафія́льна ра́да. **-ская** *церковь* – парафія́льна це́рква. **-ский** *священник* – парафія́льний свяще́ник (пан-оте́ць, пін), (*гал.*) душпа́стир, (-ря), па́рох.

Приходя́щий, *прил.* – прихо́жий. **-щая** *прислуга* – нахо́жа служни́ця, поде́нниця.

Прихожа́нин, -жа́нка – парафія́нин (*мн.* -фія́ни), парафія́нка.

Прихо́жая – передпокі́й (-ко́ю), пере́дник (-ку), присі́нешня, прихо́жа. [В передпоко́ю я стоя́в на ва́рті (Грінч.). Увійшо́в до попа́ у ха́ту, стою́ у пере́днику (Черніг.). В його́ присі́нешній чека́ли гонці́, що мав він розсила́ть (Стор.). Шва́чка найма́ла дві світли́чки з прихо́жою (Кониськ.)].

Прихо́жий – прихо́жий; *срв.* **Захо́жий.**

Прихо́ливать, прихо́лить – прико́хувати, прикоха́ти, припе́щувати, припе́стити кого́. **Прихо́ленный** – прико́ханий, припе́щений. **-ться** – прико́хуватися, бу́ти прико́ханим, прапе́щуватися, бу́ти припе́щеним.

Прихора́шивание – причепу́рювання, чепурі́ння, прихоро́шування, хороші́ння.

Прихора́шивать, прихороши́ть – причепу́рювати, чепури́ти, причепури́ти, прихоро́шувати, хороши́ти, прихороши́ти, прикраша́ти, прикраси́ти кого́, що; *срв.* **Украша́ть, Убира́ть.** [Причепури́ла дочку́, як ля́лечку]. **Прихоро́шенный** – причепу́рений, прихоро́шений, прикра́шений.

Прихора́шиваться, прихороши́ться – причепу́рюватися, причепури́тися, чепури́тися, ви́чепуритися, хороши́тися, прихоро́шуватися, прихороши́тися, вихоро́шуватися, ви́хорошитися, прикраша́тися, прикраси́тися, прихайлу́чуватися, прихайлу́читися, прихаху́люватися, прихаху́литися; (*во множ.*) попричепу́рюватися, поприхоро́шуватися *и т. д.*; *срв.* **Прибира́ться, Прикраша́ться, Принаряжа́ться, Убира́ться, Украша́ться.** [Керсети́ну на се́бе, запина́юсь, чепурю́сь, не зна́ю й як уже́ (Тесл.). Ми ро́бимо, ми жнемо́, ми в коло́мазі, а вони́, не роби́вши, вихоро́шуються (Г. Барв.). Прихайлу́чусь тро́хи (Борз.)].

Прихотли́во – вига́дливо, виба́гливо, примхли́во, вередли́во, химе́рно. **-во** *расписанный* – вига́дливо, химе́рно розмальо́ваний.

Прихотли́вость – вига́дливість, виба́гливість, примхли́вість, примхува́тість, вередли́вість, вимисли́вість, норовли́вість, химе́рність (-ости). **-вость** *очертаний* (*вычурность*) – вига́дливість, химе́рність о́брисів.

Прихотли́вый – 1) (*капризный, своенравный*) вига́дливий, виба́гливий, примхли́вий, примхува́тий, вередли́вий, вимисли́вий, перехо́чливий, норовли́вий, норови́стий, химе́рний, витребе́ renькуватий; (*переборчивый*) перебі́рливий. [А жі́нка вередли́ва та вига́длива (Рудч.). Але́ й вередли́ва-ж ти, – нема́ де пра́вди ді́ти (Н.-Лев.). Се ба́тькова дочка́, вимисли́ва й пи́шна, – одцура́йсь її́ (М. Вовч.). Бага́тство – перехо́члива річ (П'ятигір.). Чорня́вая дівчи́нонька норови́стая (Пісня)]. **-вый** *человек*, *см.* **Прихотни́к. -вый** *вкус* – виба́гливий смак; 2) (*затейливый, причудливый*) вига́дливий, химе́рний. **-вый** *узор* – вига́дливе (химе́рне) мере́живо.

Прихотни́к, -ни́ца – вередни́к (-ка́), вередни́ця, вередли́вець (-вдя), вередли́виця, вереді́й (-дія́), вереді́йка, вереду́н (-на́), вереду́ха; (*затейщик, -щица*) вига́дько, вига́дник, вига́дниця, замишля́нка, замишлі́вка, замишля́ниця; (*переборщик*) перебо́рець (-бі́рця),

перебі́рник, перебі́рниця, перебі́рчик, перебі́рчиця.

При́хотничать – (*капризничать*) вига́дувати, при́мхати, вередува́ти; (*причудничать*) витребе́нькувати, перебе́ндювати химерува́ти. [Почне́ він при́мхати (М. Вовч.). Я не веред́ую, не перебира́ю жениха́ми (Котл.). Як почала́ вига́дувати: і те недо́бре, і се не гара́зд, да́йте тако́го, що й не зна́ю яко́го (Грінч.). Ви пе́вне ду́маєте, що я химеру́ю (Л. Укр.)].

При́хоть – (*каприз*) при́мха; (*праздная затея*) ви́гадка (*ум.* ви́гадочка); (*вздорное хотение*) за́баг (-гу), забага́нка, захті́нка, при́баг; (*причуда*) химе́ра. **-хоти** – при́мхи, ве́реди (-дів), вередува́ння, норови́, ви́гадки, витребе́ньки (*вульг.* витреба́си), за́баги, забага́нки, при́баги, химе́ри. [Жі́нко, ка́же, се вже, ба́чу, твої при́мхи (М. Вовч.). А з молодо́го ві́ку, сла́влять, ви́гадочки були́ чима́лі і в не́ї (М. Вовч.). Уже́ ти мені́ в печінка́х сиди́ш з своїми витребе́ньками (Шевч.)]. *Барские* **-ти** – па́нські витребе́ньки (при́мхи, ви́гадки, химе́ри). *Не думайте, что это моя* **-хоть** – не ду́майте, що це моя́ при́мха, забага́нка. *Надоела ты мне своими* **-тями** – увірилась ти мені́ своїми ве́редами (своїм вередува́нням). *Не -знает меры своим* **-тям** – не зна́є мі́ри своїм при́мхам, за́багам. *Она все его* -ти *знает* – вона́ всі його́ норови́ зна́є. *Давать и отнимать места по своей* **-ти** – дава́ти і відбира́ти місця́ по своїй уподо́бі. *Поступать по своей* **-ти** – чини́ти по своїй уподо́бі.

Прихрабри́ться – прихоро́бритися.

Прихра́мывание – наку́льгування, припада́ння, наляга́ння на но́гу.

Прихра́мывать – наку́льгувати, припада́ти, наляга́ти на но́гу; *срв.* **Хрома́ть.** [Вона́ тро́шки криве́нька: на пра́ву но́гу наку́льгує (Черніг.). На ні́женьку наляга́є, топірце́м ся підпира́є (Гол.). Бі́гла, наляга́ючи тро́хи на лі́ву но́гу (Коцюб.)]. **-вая** – наку́льгуючи, припада́ючи, наляга́ючи на но́гу.

Прихра́пывать, прихрапну́ть – хропти́, нахра́пувати, підхра́пувати, підхрапну́ти.

Прицве́тник – при́цвіток (-тка).

Прице́л – 1) *см.* **Прице́лка**; 2) (*мишень*) ціль (-ли), мета́; 3) (*мушка*) прицíл (-ці́лу).

Прице́ливание – прицíлювання, наці́лювання, налуча́ння, намі́рювання *и т. д.*, *см.* **Прице́ливать.**

Прице́ливательный – наці́льний.

Прице́ливать, прице́лить – приціля́ти *и* -ці́лювати, приці́лити, націля́ти *и* -ці́лювати, наці́лити, налуча́ти, налу́чи́ти, наміря́ти, намі́рити, приміря́ти, примі́рити, (*во множ.*) попри[пона]ці́лювати, поналуча́ти, пона[попри]міря́ти що на що. **Прице́ленный** – приці́лений, наці́лений, налу́чений, намі́рений, примі́рений.

Прице́ливаться, прице́литься (*во что*) – приціля́тися *и* -ці́люватися, приці́литися, націля́тися *и* -ці́люватися, наці́литися, налуча́тися, налу́читися, наміря́ти(ся), намі́рити(ся), приміря́тися, примі́ритися на (в) ко́го; *срв.* **Це́литься.** [Знов рушни́цю в ру́ки взяв, приці́лився разі́в кі́лька (Рудан.). Що ті́льки наці́литься, – за́єць і є (ЗОЮР. II). Ото́ він прикра́всь та рушни́цею налуча́ється на качки́ (Полт.). Ноже́м у гру́ди він ді́вчині наміря́є (Грінч.)].

Прице́лка – приці́лювання, *оконч.* приці́лення.

Прице́льный – приці́льний, наці́льний.

Прице́льщик – ціле́ць (-льця́), ціло́к (-лка́).

Прице́нивание – прицí́нювання.

Прице́ниваться, прицени́ться – приціня́тися *и* -ці́нюватися, прицін́итися до чо́го, торжи́тися. [Вибира́в, приціня́вся, – усе́ до́рого (Квітка)].

Прице́нка – прици́н (-ну); *см.* **Прице́нивание.**

Прицепи́ть, *см.* **Прицепля́ть.**

Прице́пка – 1) чіпля́ння, причі́[е́]плювання, *оконч.* приче́плення; 2) *см.* **Приди́рка**; 3) при́чіпка; (*крючок*) гачо́к (-чка́), клю́чка; 4) (*прицепленная вещь*) причі́пок (-пка); 5) (*у растений*) вус, ву́сик, (*гал.*) па́воров.

Прице́пливание, прицепле́ние – чіпля́ння, причі́[е́]плювання, приче́плення чого́ до чо́го.

Прицепля́ть, прицепи́ть – причі́[е́]плювати *и* причіпля́ти, причепи́ти що до чо́го, чіпля́ти, почепи́ти що до чо́го *и* на що, учепи́ти що в що *и* до чо́го. [До ши́ї бі́лий ка́мінь причепі́те (Макс.). Бере́ Мо́шко ту́ю ша́блю, до бо́ку чіпля́є (Рудан.). У квітки́ вбра́лась, стьожки́ почепи́ла – пішла́ (Тесл.). Обо́х учепи́в ко́ням у хвости́ і пусти́в у світи́ (Рудч.)]. **Прице́пленный** – приче́плений, поче́плений, уче́плений.

Прицепля́ться, прицепи́ться – 1) причі́[е́]плюватися *и* причіпля́тися, причепи́тися до чо́го, чіпля́тися до чо́го *и* на чо́му, почепи́тися на чо́му, учепи́тися *и* чепи́тися за що *и* чого́, (*во множ.*) попричі́[е́]плюватися, почіпля́тися *и т. д.*, бу́ти приче́пленим до чо́го, поче́пленим до чо́го *и* на чо́му, уче́пленим за що *и* до чо́го. [Як реп'я́х той, уче́питься за

ла́тані по́ли (Шевч.). Не до́вго ду́маючи, він чепи́вся на ту бері́зку (Франко). Пропа́сниця мене́ чепи́лась вчо́ра (Маковей)]; 2) чіпля́тися, причепи́тися до ко́го, учепи́тися кого́ *и* до ко́го; *см.* **Придира́ться, Привя́зываться 3, Пристава́ть 4**. [Причепи́вся, як реп'я́х (Номис). Що-ж бо ви, ма́мо, мене́ ни́ні вчепи́лися, як оса́? (Франко)].
Прицепно́й – причіпни́й, приче́плений.
Прице́почный – чіпля́льний.
Прице́пщик – чіпля́льник.
Прича́л – 1) прича́л (-лу); *см.* **Прича́ливание**; 2) (*место для причаливания*) при́ча́л (-лу), при́шиб (-бу). [Свіжий вітре́ць подиха́в і колива́в біля прича́лу човни́ з вітри́лами (Л. Укр.). Бе́рег висо́кий, – не знайду́ при́шибу для човна́ (Неч.-Лев.).]; 3) (*верёвка для привязи*) при́ча́л. [Ки́дай з порона́ прича́л]. *Лодка на* **-ле** – чо́вен на прича́лі (на букси́рі); 4) (*свая*) припі́н (-по́ну).
Прича́ливание – прича́лювання.
Прича́ливать, прича́лить – 1) *что к чему* – прича́лювати, прича́лити, (*привязывать*) прив'я́зувати, прив'яза́ти, припина́ти, прип'я́сти́, (*о мн.*) поприча́лювати, поприв'я́зувати, поприпина́ти що до чо́го. [Яки́й вас враг сюди́ напра́вив і хто до бе́рега прича́лив? (Котл.). Заки́нь мо́туз за прикі́лок, притягни́ чо́вен і прив'яжи́]. **-ча́ль** *корову* – припни́ коро́ву. **-лить** *шест к шесту* – приточи́ти же́рдку до же́рдки; 2) прича́лювати, прича́лити, пристава́ти, приста́ти (до бе́рега); *срв.* **Прива́ливать 2, Пристава́ть 6**. [Сюди́ човно́м не пристава́й, бо тут ви́лазка пога́на (Крим.)]. **Прича́ленный** – прича́лений, прив'я́заний, при́п'ятий *и* при́пнутий, (*о мн.*) поприча́лювані, поприв'я́зувані, поприпи́нані.
Прича́ливаться, прича́литься – прича́люватися, прича́литися, бу́ти прича́леним до чо́го. *Что ты* **-лился** *ко мне* – чого́ ти до ме́не причепи́вся.
Прича́лка – 1 – 2, *см.* **Прича́л 1 - 2.**
Прича́льный – прича́льний. **-ное** (пошлина) – причало́ве (-вого), ми́то за прича́л.
Прича́ствовать *чему* – бу́ти приче́тним, приви́нним до чо́го *и* чому́, бу́ти в чо́му; *см. ещё* **Прича́стный.** *Не* **-вовал** *я тому делу* – не був я в то́му ді́лі, не приче́тний (не приви́нний) я до то́го ді́ла.
Прича́стен – 1) *см.* **Прича́стный**; 2) *церк.* – прича́сник, прича́сний спів.
Прича́стие – 1) приче́тність, приви́нність (-ности), при́че́т, дочине́ння до чо́го. *Иметь* **-тие** *к чему* – ма́ти приче́тність, приви́нність, дочине́ння до чо́го, бу́ти в при́че́ті до чо́го. [Став він мені́ признава́тись про ті сму́шки, що покра́дено у жи́да, а я й пита́ю: – Хіба́ й ти в тім приче́ті? – А він і ка́же: «Нас три було́» (Новомоск. п.). Ніяко́го дочине́ння до цьо́го ді́ла не ма́ю (Сквир.)]; 2) прича́стя, дара́, (*зап.*) сакраме́нт (-ту), (*гуц.*) за́кін (-кону). [Хоч-би спо́відь приня́ти, хоч-би без прича́стя не вме́рти (Кониськ.). Не гові́вши дару́ ковтну́в (Номис). Не призна́ється – не ста́неш його́ сповіда́ть і сакраме́нту дава́ти (Чуб. II)]. *Принимать* **-тие**, *см.* **Причаща́ться**; 3) *грам.* – дієприкме́тник, прича́сник.
Причасти́ть, *см.* **Причаща́ть.**
Прича́стник, -ница – 1) приче́тник, -ниця до чо́го *и* в що, приви́нник, -ниця до чо́го, чому́; *срв.* **Прича́стный 1**. [І ти приче́тник у те ді́ло? (Конгр. пов.)]; 2) (*церк.*) прича́сник; прича́сниця.
Прича́стный – 1) *чему* – приче́тний до чо́го, приви́нний до чо́го, чому́. [Ва́ше ді́ло пере́дано на дослі́дування, бо ще знайшо́вся оди́н приче́тний до його́ (Тесл.). Як я не приви́нна до то́го (Борз.). Якби́ хоч ми приви́нні були́ тому́ (Борз.)]. *Он этому делу не* **-ча́стен** – він до то́го ді́ла (до тіє́ї спра́ви) не приче́тний, не приви́нний *и* не приче́тен, не приви́нен. [Якби́ я до то́го приче́тен, – ну, так (Черкаськ. п.). Я не приви́нен до то́го (Звягельськ. п.)]; 2) прича́сний. **-ный** *стих* – прича́сний спів.
Причаща́ть, -ся, причасти́ть, -ся – 1) (за)причаща́ти, -ся, (за)причасти́ти, -ся, (*зап.*) сакраментува́ти, -ся, засакраментува́ти, -ся *и* посакраментува́ти, -ся, (*о мн.*) попричаща́ти, -ся, посакрамевтува́ти, -ся. **Причащённый** – заприча́щений, (за)сакраменто́ваний, посакраменто́ваний. *Срв.* **Приобщать, -ся** *св. Тайн*; 2) *см.* **Приобща́ть, -ся 1.**
Причаще́ние – 1) причаща́ння, сакраментува́ння, *оконч.* заприча́щення, засакраментува́ння, посакраментува́ння; 2) *см.* **Прича́стие 2.**
Приче́рнивать, причерни́ть – підче́рнювати, підчорни́ти, (*о мн.*) прпідче́рнювати. [Підчорни́ла бро́ви].
Причеса́ть, *см.* **Причёсывать.**
Причёска – за́чіска, за́чіс (-чесу), (*гал.*) фризу́ра. [Яка́ тепе́ра поведі́нка в Ри́мі на за́чіски (Л. Укр.). Щоб не втрача́тись на фризу́ру (Куліш)].
Приче́сть, *см.* **Причита́ть.**
Причёсывание – зачі́сування, причі́сування.

Причёсывать, причеса́ть *кого* – зачі́сувати, зачеса́ти, причі́сувати, причеса́ти кого́, (*во множ.*) позачі́сувати, попричі́сувати, почеса́ти кого́. [Чи зуміє-ж хто з вас мене́ зачеса́ти? (М. Вовч.). Да прийди́ додо́му, голі́вку приче́шеш (Чуб.)]. **Причёсанный** – заче́саний, приче́саний, (*во мн.*) позачі́сувані, попричі́сувані, поче́сані. [Усі дівочки, як ма́ківочки, заче́сані йдуть (Грінч. III). Усі дівки́ та молоді́ї поче́сані йдуть (Грінч. III)]. **-ться** – зачі́суватися, зачеса́тися, причі́суватися, причеса́тися, (*во множ.*) позачі́суватися, попричі́суватися. [До́вго чепури́вся, вбира́вся та причі́сувався (Неч.-Лев.)].

При́чет, *см.* **Причт.**

Приче́тник – приче́тник, церко́вник.

Причи́на – 1) причи́на; (*основание*) підста́ва, ра́ція; (*повод*) при́від (-воду), при́ключка, наго́да. [Не поста́ли ще ті причи́ни, які́ навпо́слі поділи́ли козакі́в і шля́хту на два та́бори (Куліш). Таку́ са́ме вагу́ ма́ли тут і причи́ни соція́льно-економі́чні (Грінч.). Бог його́ зна́є, що то за причи́на (Рудан.). Ви́росте де́сять причи́н на сва́рку, на ро́збрат (Єфр.). Він за́всіди зна́йде при́від до сва́рки. Всі смія́лись без наго́ди, як ді́ти (Васильч.). Без при́ключки ніхто́ не ворогу́є (Крим.)]. *Следствие принято за* **-ну** – на́слідок узя́то за причи́ну, в на́слідкові вба́чено причи́ну. **-на** *всех* **-чин** – найпе́рша причи́на. **-на** *тепла, движения* – причи́на тепла́, ру́ху. *Нет следствия без* **-ны** – не бува́є на́слідку без причи́ни. *Есть* **-на** *надеяться* – є́сть ра́ція (підста́ва) сподіва́тися. *Эта строгость имеет свою* **-ну** – ця суво́рість ма́є свою́ причи́ну (підста́ву). *Нет* **-ны** – нема́ причи́ни (ра́ції), нема́ чого́. [Нема́ вже чого́ мені́ свари́тися, коли́ він до ме́не по-лю́дському озива́ється (Грінч.)]. *Тут нет* **-ны** *сердиться* – тут нема́є ра́ції (причи́ни, підста́ви) гні́ватися, тут нема́ чого́ гні́ватися. **-на** *этому та, что…* – причи́на цьому́ та, що… **-на** *основательная, уважительная* – причи́на пова́жна, слу́шна. [Він не прийшо́в з причи́н слу́шних (*по причинам уважительным*)]. **-на** *ничтожная, маловажная* – причи́на мала́. *Из-за маловажной, незначительной* **-ны** – з мало́ї причи́ни; (*из-за пустяка*) через (за) марни́цю (дурни́цю, дрібни́цю), з мало́го чого́. [Вели́ку поже́жу пога́шено, та з мало́го чого́ по́лум'я запала́є знов (Куліш)]. **-на** *побудительная* – призві́дна причи́на, при́від (-воду), моти́в. [Моти́вів того́ вчи́нку не розумі́ли (Грінч.)]. **-на** (*повод*) *поступка* – при́від для вчи́нку; (*цель*) мета́ вчи́нку. *Какая тому* **-на** – яка́ тому́ причи́на. [Яка́-ж тому́, блага́ю вас, причи́на? (Куліш)]. *По* **-не** *чего* – через що, через ві́що, за чим, з причи́ни, з при́воду чого́. [Не приї́хали за хо́лодом (через хо́лод)]. *По* **-не** *жестоких морозов* – за лю́тими моро́зами, через лю́ті моро́зи. *По* **-не** *недостатка в квалифицированных работниках* – за бра́ком кваліфіко́ваних робітникі́в. *По* **-не** *позднего времени* – за пі́знім ча́сом. *По чьей* **-не** – з чиє́ї причи́ни, через ко́го. *По какой* **-не** – з яко́ї причи́ни, з яко́го при́воду, з чо́го, через що, через ві́що? [З яко́ї-ж причи́ни він так перемі́ни́вся? (Кониськ.)]. *По той* **-не** – з ті́єї причи́ни, з того́ при́воду, через те. *Но иным* **-нам** – з ина́кших (з і́нших) причи́н (при́водів). *По этим двум* -нам – через ці дві причи́ни, з цих двох причи́н. *По какой* **-не** *арестовали их*? – задля яко́ї причи́ни, задля чо́го їх заарешто́вано? *По какой* **-не** (*с какой целью, ради чего*) *вы это сделали*? – з яки́м при́водом, задля яко́ї причи́ни, задля чо́го ви це зроби́ли? [Задля яко́ї тако́ї причи́ни ви це ро́бите? (Крим.)]. *По той* **-не**, *что…* – з тим при́водом, що…, задля то́го, що…, за тим, що… [Приї́хав я до Ки́їва з тим при́водом, що хо́чу тут до́чку в шко́лу odда́ть (Козел.)]. *Не без* **-ны**, *не без* **-чин** – не без причи́ни, не без причи́н; *срв. Не* **да́ром.** [Мабу́ть його́ не без причи́н підда́ні зва́ли та́том (Самійл.)]. *Без* **-ны** – без причи́ни, без при́воду. *Без видимой* **-ны** – без види́мої причи́ни, не зна́ти з чо́го. *Без всякой* **-ны** – без (жа́дної) причи́ни (ра́ції), без жа́дного при́воду; (*описат.*) з до́брого ди́ва; ні сі́ло, ні впа́ло. [Чіпля́ються до люди́ни з до́брого ди́ва (Доман.). Ні сі́ло, ні впа́ло, – дава́й йому́ гро́шей]. *Бывать, -быть, служить, послужить* **-ной** *чего* – спричи́нюватися *и* спричиня́тися, спричини́тися до чо́го *и* чому́, спричи́нювати *и* спричиня́ти, спричини́ти що; *см. ещё* **Причиня́ть** *что.* [Істори́чний проце́с, що спричини́вся до украї́нського відро́дження (Єфр.). Блага́ла прости́ти їй, на́че вона́ спричини́лася його́ сме́рті (Кониськ.). Це спричи́нює ворожне́чу до його́]. *Это послужило* **-ною** *тому, что…* – це спричини́лося до того, що…, це спричини́ло те, що… *Всецело являться* **-ной** *чего, быть исключительной* **-ной** *чего* – бу́ти на всій причи́ні чого́. [У пе́рших пое́зіях Шевче́нкових на всій причи́ні ли́ха бува́ють «злі́ї лю́де» (Єфр.)]; 2) (*неприятный случай*) причи́на, приго́да. [Стала́сь йому́ причи́на: сіль голо́ву проби́ла (Пісня)].

Причине́ние (*чего*) – заподі́ювання, ді́яння, чині́ння, спричиня́ння, завдава́ння; (*оконч.*) заподі́яння, вді́яння, учи́нення, спричи́нення, завдання́ кому́, чому́ чого́.

Причини́ть, *см.* **Причиня́ть.**

Причи́нность – причи́нність (-ности).

Причи́нный – причи́нний. **-ная** *связь* – причи́нний звязо́к. **-ный** *в чём или чему* –

причи́нний у чо́му, ви́нний, приви́нний чому́; *см.* **Вино́вный 2.**

Причиня́ть, причини́ть *что* – заподі́ювати, заподі́яти, ді́яти, уді́яти що, чини́ти, учиня́ти, учини́ти що, спричиня́ти *и* -чи́нювати, спричини́ти що, спричиня́тися *и* -чи́нюватися, спричини́тися до чо́го; (*доставлять, приносить*) завдава́ти, завда́ти кому́ чого́ *и* що. [Що я заподі́яв оци́м лю́дям, – твої́м лю́дям, – за що мене́ су́дять? (Шевч.). Кра́ще кри́вду вже терпі́ти, ніж сами́м її́ чини́ти (Грінч.). Завдала́ ти мені́ вели́кої турбо́ти. Любо́в ті ра́ни завдава́ла (Куліш). Ма́ти найбі́льше лю́бить ту дити́ну, що бі́льше слабува́ла, бі́льше ноче́й безсо́нних їй спричини́ла (М. Левиц.)]. **-ни́ть** *вред кому* – уді́яти, заподі́яти, учини́ти шко́ду кому́, пошко́дити кому́. [І лю́дська злі́сть та непра́вда не вді́є мені́ нія́кої шко́ди (Неч.-Лев.). Замі́сть щоб зроби́ти вели́ку кори́сть, «Кра́шанка» вчини́ла ті́льки шко́ду (Грінч.)]. **-ни́ть** *зло, несчастье* – учини́ти зло, нещ́астя, заподі́яти, вді́яти зло, ли́хо *и* зле, лихе́ кому́, завда́ти (нако́їти) ли́ха (безголо́в'я) кому́. [Ніко́ли зла я не вчини́в-би їй (Грінч.). Скі́льки вам зла я вчини́ла (Грінч.). Ні, ні, Господь не заподі́є зло́го! (Куліш). А що він кому́ лихо́го заподі́яв (Кониськ.) Вам лихо вді́яти? (Самі́йл.). Я не зна́ю, хто їй ли́хо заподі́яв (Шевч.). Не зо́лотом те ли́хо оплати́ти, що завдали́ ви нам (Грінч.). Му́зо боги́не! Співа́й нам про гнів Пелі́єнка Ахи́лла, згу́бний кото́рий сто сот безголо́в'я Ахе́йцям нако́їв (Ніщинськ.). Ду́же бага́то Ахе́йцям ли́ха нако́їв (Самі́йл.)]. **-нить** *кому много хлопот, беспокойства* – завда́ти, заподі́яти, наробі́ти кому́ бага́то кло́поту, турбо́т. [Ма́ло тобі́ того́ кло́поту і со́рому, що до́сі нам заподі́яла ? (Кониськ.)]. **-ня́ть** *затруднения* – чини́ти тру́днощі кому́, ста́вити тру́днощі кому́ *и* перед ким, завдава́ти кому́ тру́днощів. **-ня́ть, -ни́ть** *печаль, скорбь, горе, огорчения, неприятности, страдания кому* – завдава́ти, завда́ти жалю́, журби́, ту́ги, скорбо́ти, го́ря, при́крощів, страждання кому́, завго́рювати, завго́рити кому́; *срв.* **Огорче́ние, Огорча́ть.** [Цим ми йому́ не завго́римо і його́ не на́вчимо, але́ неха́й зна́є, що вовк ло́вить, але й во́вка ло́влять (Неч.-Лев.)]. **-нять** *муку, муки* – завдава́ти му́ку, му́ки кому́. [Хіба́ то я завда́в їм му́ку? (Л. Укр.). Найгі́рші особи́сті му́ки, які́ завдає́ розлу́ка з усі́м, що се́рцю лю́бе (Єфр.)]. *Это* **-ня́ло** *боль, страдания кому* – це болі́ло кого́. [Знева́га до найкра́щого її́ почуття́ болі́ла Раї́су (Коцюб.)]. **-ни́ть** *обиду кому* – заподі́яти, вчини́ти кри́вду кому́, скри́вдити кого́. **-ни́ть** *убыток, ущерб, урон кому* – наробі́ти втра́ти (збі́тків кому́, призве́сти до втра́ти кого́. *Война* **-ня́ет** *большие бедствия* – війна́ призво́дить до вели́кого ли́ха, війна́ ді́є, спричи́нює бага́то ли́ха. *Это может* **-ни́ть** *взрыв* – це мо́же спричини́ти ви́бух, призве́сти до ви́буху. **Причинённый** – заподі́яний, уді́яний, учи́нений, спричи́нений, за́вданий кому́. **-ться** – 1) заподі́юватися, бу́ти заподі́яним, ді́ятися, бу́ти вді́яним, чини́тися, бу́ти учи́неним, завдава́тися, бу́ти за́вданим кому́, чому́; 2) (*безл.*: **приключиться**) заподі́ятися, ста́тися, зроби́тися, учини́тися. *Что тебе* **-лось**? – що тобі́ ста́лося? що тобі́ зроби́лося?

Причисле́ние – 1) (*к чему при счёте*) прирахо́вування, прилі́чування, *оконч.* прирахува́ння, прилі́чення до чо́го; 2) зарахо́вування, залі́чування, зачи́слювання *и* зачисля́ння, залуча́ння, *оконч.* зарахува́ння, залі́чення, зачи́слення, залу́чення до ко́го, до чо́го, ста́влення, поста́влення поміж ким, поміж чим.

Причи́сленный, *прил.* – зачи́слений, приря́джений до чо́го. **-ный** *к посольству* – приря́джений до посо́льства.

Причисля́ть, причи́слить – 1) (*к чему при счёте*) прирахо́вувати, прирахува́ти, прилі́чувати, прилічи́ти; (*прибавлять*) придава́ти, прида́ти, додава́ти, дода́ти що до чо́го. **-лять** *проценты к капиталу* – прирахо́вувати (прилі́чувати, додава́ти) відсо́тки до капіта́лу (до стовпа́); 2) (*зачислять, относить в разряд чего*) зарахо́вувати, зарахува́ти, залі́чувати, залічи́ти, зачи́слювати *и* зачисля́ти, зачи́слити, залуча́ти, залучи́ти кого́, що до ко́го, до чо́го, ста́вити, поста́вити кого́ поміж ким. **-лить** *принятые деньги к приходу* – зарахува́ти, залічи́ти при́йняті гро́ші до прибу́тку. *Его* **-ля́ют** *к величайшим государственным деятелям* – його́ зарахо́вують (залі́чують) до найвидатні́ших держа́вних дія́чів, його́ ста́влять помі́ж найвидатні́шими держа́вними дія́ча́ми. *Отого про изведения нельзя* **-лить** *ни к трагедиям, ни к комедиям* – цього́ тво́ру не мо́жна ні до траге́дій, ні до коме́дій залучи́ти (залічи́ти, зарахува́ти, зачи́слити). **-лить** *кого к посольству* – зачи́слити, приряди́ти, приділи́ти кого́ до посо́льства. **-лять** *себя к кому, к чему* – залі́чувати, зачисля́ти себе́ до ко́го, до чо́го, признава́тися до ко́го, до чо́го, (*фам.*) горну́ти себе́ до ко́го. [Залічи́вши себе́ до бабі́в, Явдо́ха в свя́то або́ в неді́лю і за холо́дну во́ду не ві́зьметься (Кониськ.). Вона́ і себе́ до стари́х люде́й го́рне і теж гріха́ бої́ться (Кониськ.). Признаю́ться до цьо́го на́пряму Гнат Хотке́вич, Іва́н Ли́па (Єфр.)] **Причи́сленный** – 1) прирахо́ваний, прилі́чений; при́даний, до́даний до чо́го; 2) зарахо́ваний, залі́чений, зачи́слений, залу́чений до ко́го, до чо́го, поста́влений поміж ки́м, поніж чи́м.

Причисля́ться, причи́слиться – 1) (*к чему*) прирахо́вуватися, прирахува́тися,

прилі́чуватися, приліч́итися, бу́ти прирахо́ваним, прилі́ченим до чо́го; (*прибавляться*) придава́тися, прида́тися, додава́тися, дода́тися, бу́ти при́даним, до́даним до чо́го; 2) (*зачисляться, относиться*) зарахо́вуватися, бу́ти зарахо́ваним, залі́чуватися, бу́ти залі́ченим, зачи́слюватися, бу́ти зачи́сленим, залуча́тися, бу́ти залу́ченим до ко́го, до чо́го; 3) *возвр.* – зачисля́тися, зачи́слитися, запи́суватися, записа́тися куди́. *Он* **-лился** *на службу* – він зачи́слився на слу́жбу.

I. Причита́ние *и* **-чи́тывание** – прирахо́вування, прилі́чування чого́ до чо́го; *срв.* **Причисле́ние 1.**

II. Причита́ние – голосі́ння, тужі́ння, голосьба́, за́від (-воду). [Крик та за́від осиро́чених не змовка́в (Франко)]. *Похоронные* **-ния** – похоро́нні голосі́ння, тужі́ння.

I. Причита́ть, -чи́тывать, приче́сть – 1) прирахо́вувати, прирахува́ти, прилі́чувати, приліч́ити що до чо́го; *см.* **Причисля́ть 1**; 2) (*приобщать*) прие́днувати, приєдна́ти кого́, що до ко́го, до чо́го.

II. Причита́ть *и* **-чи́тывать** – голоси́ти, тужи́ти по ко́му́. [А як умре́, то й тужи́тимете: «Мій діду́сику, моя́ зату́ло» (Борз.)]. *Начать* **-та́ть** – заголоси́ти, затужи́ти.

Причита́ться, приче́сться – 1) *страд.* – прирахо́вуватися, бу́ти прирахо́ваним, прилі́чуватися, бу́ти прилі́ченим (*срв.* **Причисля́ться 1**); (*приобщаться*) прие́днуватися, бу́ти прие́днаним до ко́го, до чо́го; 2) припада́ти, нале́жати, -ся кому́. [Припада́є мені́ ще два карбо́ванці. Цих гро́шей від його мені́ не нале́жить (Грінч.). Мені́ нале́жалося ще два черві́нці]. *За товар* **-та́ется** *доплатить ещё сто рублей* – за крам нале́житься доплати́ти ще сто карбо́ванців; 3) *кому кем* – дово́дитися кому́ ким. *Он* **-та́ется** *мне дядей* – він дово́диться мені́ дя́дьком. **Причита́ющийся** *кому* – нале́жний кому́. [Нале́жним мені́ заробі́тком я не поступлю́сь]. **-щаяся** *сумма* (*деньги*) – нале́жність, належи́тість (-ости). **-щийся** *по договору* – нале́жний згі́дно з умо́вою, умо́влений. *Доля*, **-щаяся** *по разделу* – нале́жна з по́ділу ча́стка, части́на, що припада́є (що нале́жить) згі́дно з по́ділом.

Причмо́кивать, причмо́кнуть – прицмо́кувати, прицмо́кнути, підцма́кувати, підцмакну́ти. [Ото́ смачна́! – промо́вив Масю́к, ви́пивши ча́рку і прицмо́куючи (Неч.-Лев.). А дя́дько так уже́ не зна що й ро́бить, – ті́льки плечи́ма со́ва та підцма́кує (Мартин.)].

Причт – приче́т (-че́ту). [Приче́т у підря́сниках хо́дить, то панотці́ му́сять ходи́ть у ря́сі (Свидн.)].

Причте́ние, *см.* **Причисле́ние. -ние** *к лику святых* – приєдна́ння до святи́х, канонізува́ння.

Причу́да – (*прихоть*) при́мха; (*странность, чудачество*) химе́ра *и* химе́рія, хи́морода *и* хи́мородь (-ди), дива́цтво. **-ды** – при́мхи; химе́ри, хи́мороди, ви́чуди, дива́цтва. [Самі́ собі́ ви шко́ду зроби́ли при́мхами, яки́х не чув я зро́ду (Самійл.). А вина ба́тькові химе́ри завважа́йте і перед ним себе́ покі́рною вдава́йте (Самійл.)].

Причуда́чивать – дива́чити; *см.* **Чуда́чить.**

Причу́дить – дива́чити; (*чудить, проказить*) химе́ри гну́ти, плести́, хи́мородь стро́їти. [Поча́в уже́ хи́мородь стро́їти (Харківщ.)].

Причу́диться – (*безл.*) зда́тися, уда́тися, (*личн. и безл.*) примрі́тися, прима́ритися, приверзти́ся, приу́здритися, уяви́тися; (*послышаться*) причу́тися; *срв.* **Пока́зываться 3, Помере́щиться.** [Примрі́лася мені́ ма́тінка покі́йна. Мені́-ж оце́, кажу́, ча́сто так…, оце́ приу́здриться – да й прокинуся (Борз.)]. *На яву мне колокольный звон* **-дился** – уя́вки мені́ дзво́ни причу́лися.

Причу́дливо – химе́рно, вига́дливо; *срв.* **Прихотли́во. -во** *разрисованный* – химе́рно, вига́дливо розмальо́ваний.

Причу́дливость – химе́рність, вига́дливість (-ости). **-вость** *характера* – химе́рність вда́чі. **-вость** *рисунка* – вига́дливість, химе́рність візеру́нку. *Срв.* **Прихотли́вость.**

Причу́дливый – 1) примхли́вий, вига́дливий, вередли́вий (*срв.* **Прихотли́вый 1**); (*со странностями*) химе́рний, чудни́й. **-вый** *человек* – (*прихотливый*) примхли́ва, вига́длива, вередли́ва люди́на; (*со странностями*) химе́рна, чудна́ люди́на; *см. ещё* **Причу́дник**; 2) (*затейливый*) химе́рний, вига́дливий, чуderна́цький. [Кни́ги тоді́ прикраша́ли вига́дливими черво́ними лі́терами (Єфр.)]. **-вый** *вкус мавританского зодчества* – вига́дливий смак маврита́нського будівни́цтва. **-вые** *очертания* – вига́дливі, химе́рні, чудерна́цькі о́бриси.

Причу́дник, -ница – (*прихотник*) примхли́вець, примхли́виця, вига́дник, -ниця; (*со странностями*) химе́рник, химе́рниця, (*чудак*) дива́к, дива́чка, чудоді́й, чудоді́йка.

Причу́дничание – (*привередничание*) примхува́ння, вередува́ння, вига́дування; (*о странных поступках*) химерува́ння, чудасі́йство. [Вони́ ста́ли відо́мі в око́лиці свої́м чудасі́йством та чудерна́цтвом (Неч.-Лев.)].

Причу́дничать – ви́гадки вига́дувати, химерува́ти, химе́рити, химе́ри (хи́мороди) гна́ти (гони́ти *и* гну́ти), химоро́дити; (*привередничать*) вередува́ти. [Ті́льки й зна́є що ви́гадки вига́дує: і те не таке́, і того́ не хо́чу. Що се ти химеру́єш? Якісь па́нські розко́ші все в те́бе на ду́мці (М. Вовч.). Тепе́р, ка́же, піст, дак чого́-ж хи́мороди гна́ти? (Г. Барв.). З ні́чого роби́ти веред́у́єш].
Причу́ды, *см.* **Причу́да.**
Причу́ять – зачу́ти. [Соба́ки во́вка зачу́ли].
Прища́ливать, *см.* **Поща́ливать.**
При́шва (*в ткацк. станке*) – наві́й спі́дній *или* долі́шній.
При́шевни (*у сапог*) – при́шви (-шов *мн.*).
Прише́лец – при́ходень (-дня), прихо́[і]дець (-дця), прихо́[і]дько, прибу́лець (-льця), захожа́нин, захо́дець (-дця), захо́жий, чужи́нець; (*презр.*) за́йда, приблу́да, припле́нтач, заволо́ка, забі́га.
Прише́лица – захожа́нка, прийдя́чка, чужи́нка; (*презр.*) за́йда, приблу́да, припле́нтачка, заволо́ка, забі́га.
Прише́льник, -ница, *см.* **Прише́лец, -лица.**
Прише́льнический, прише́льничий – захожа́нський.
Пришепе́ливать – шепеля́вити тро́хи, (*диал.*) шеґеря́ти *и* шекеря́ти.
Пришепётка, пришепётывание – шепеля́віння, шеґеря́ння, шекеря́ння. *Говорить в* **-тку** – говори́ти шепеля́влячи, шеґеря́ючи, шекеря́ючи.
Пришепётывать, *см.* **Пришепе́ливать. -тывающий** – шепеля́вий, шеґ[к]еря́вий, шеке́ря (-рі) (*общ. р.*).
Прише́ствие – прише́стя, прихі́д (-хо́ду), прибу́ття.
Пришиба́ние – 1) прибива́ння, забива́ння; 2) приголо́мшування.
Пришиба́ть, пришиби́ть – 1) прибива́ти, приби́ти, забива́ти, заби́ти кого́, що чим. [Бода́й тебе́, мій миле́нький, воро́та приби́ли (Метл.)]. *Доской ногу* **-шиб** – до́шкою но́гу прибив́ (забив́); 2) (*ошеломить*) приби́ти, приголо́мшити, (*образно*) приснопи́ти кого́, прив'яли́ти кого́. [Ця звістка приголо́мшила його́ (Звин.). Колі́ не кулако́м, то сло́вом приснопи́ть (Г. Барв.). Чолові́к так і прив'я́лить сло́вом (Г. Барв.)]. *Это несчастие его совсем* **-ши́бло** – це неща́стя його́ зовсі́м приби́ло, приголо́мшило. *Гречу морозом* **-ши́бло** – гре́чку моро́зом приби́ло; 3) докі́нчи́ти, уколо́шкати; *см.* **Прика́нчивать 2**. **Приши́бленный** – 1) приби́тий, заби́тий; 2) приби́тий, приголо́мшений. [Хо́дить як приби́тий (приголо́мшений) (Звин.)]. *Срв.* **Прибива́ть 3, Приби́тый. -ться** – 1) прибива́тися, бу́ти приби́тим, забива́тися, бу́ти заби́тим; 2) бу́ти приби́тим, приголо́мшеним.
Приши́бенный – пришеле́п(к)уватий, пришоло́п(к)уватий; (*фигур.*) на цвіту́ приби́тий, з-за угла́ мішко́м приби́тий.
Пришива́ние – 1) пришива́ння; (*для удлинения*) прито́чування. **-ние** *подкладки в сапогах* – хутрува́ння (чобі́т). **-ние** *сквозной прошивкой* – примере́жування; 2) *плотн.* – пришива́ння, прибива́ння.
Пришива́ть, приши́ть – 1) пришива́ти, приши́ти, (*во множ.*) попришива́ти що до чо́го; (*для удлинения*) прито́чувати, приточи́ти, (*во множ.*) поприто́чувати що до чо́го. **-вать** *подкладку в сапогах* – хутрува́ти, ви́хутрувати чо́боти. **-ши́ть** *на живую нитку*, *см.* **Примета́ть. -ши́ть** *пуговицы к фраку* – попришива́ти ґу́дзики до фра́ка. **-ва́ть, -ши́ть** *сквозной прошивкой* – примере́жувати, примере́жити що до чо́го; 2) *плотн.* – пришива́ти, приши́ти, прибива́ти, приби́ти, (*во множ.*) попришива́ти, поприбива́ти що до чо́го. **Приши́тый** – 1) приши́тий; прито́чений; примере́жений; 2) приши́тий, приби́тий. **-ться** – 1) пришива́тися, приши́тися, бу́ти приши́тим; (*для удлинения*) прито́чуватися, приточи́тися, бу́ти прито́ченим; (*сквозной прошивкой*) примере́жуватися, примере́житися, бу́ти примере́женим до чо́го; 2) *плотн.* – пришива́тися, бу́ти приши́тим, прибива́тися, бу́ти приби́тим до чо́го.
Приши́вка – 1) *см.* **Пришива́ние**; 2) (*что пришито*) при́шивка, пришива́ння, при́точка.
Пришивно́й – пришивни́й, приши́ваний.
Приши́ть, *см.* **Пришива́ть.**
Пришлёпать (*по грязи*) – прибрьо́хати, придри́патися (по грязі́, по боло́ту) куди́.
Пришлёпывать, пришлёпнуть – припля́скувати, припля́снути що.
Пришле́ц, *см.* **Прише́лец.**
При́шлый – захо́жий, за́йшлий, (*чужой*) сторо́нній; нахо́жий, нахожа́лий. [Я тут не за́йшла люди́на, як ви (Неч.-Лев.)]. **-лый** *элемент* – за́йшлий елеме́нт, нахо́жі, нахожа́лі лю́ди, (*презр.*) за́йди.
Пришпи́ливание – пришпи́лювання, припина́ння.

При́шпи́ливать, пришпи́лить – пришпи́лювати, пришпи́лити, припина́ти, прип'я́сти́, (*во множ.*) попришпи́лювати, поприпина́ти що до чо́го чим. [Прип'яла́ собі па́нночка на́ша кві́тку на гру́дях (Липовеч.)]. **Пришпи́ленный** – пришпи́лений, при́п'ятий. **-ться** – пришпи́люватися, припина́тися, бу́ти пришпи́леним, при́п'ятим до чо́го.

Пришпо́ривание – підостро́жування, стиска́ння (коня́) острога́ми.

Пришпо́ривать, пришпо́рить – підостро́жувати, підостро́жити, стиска́ти, сти́сну́ти (коня́) острога́ми. [Ой, як сти́сне коза́к Неча́й коня́ острога́ми (Лукаш.)]. **Пришпо́ренный** – підостро́жений, сти́снутий острога́ми.

Пришу́чивать, пришути́ть, *см.* **Подшу́чивать.**

При́щелк – прикля́скування. *С* **-ком** – з прикля́скуванням, прикля́скуючи, прикло́цуючи.

Прищелка́ть – 1) (*все орехи*) полу́скати, полуза́ти (всі орі́хи); 2) поби́ти, поколо́шкати. [Він сам їх усі́х поколо́шкав].

Прищёлкивание – 1) (*пальцами, языком*) прикля́скування, кля́скання, кло́цання, кло́кання; 2) присту́кування, засту́кування; 3) присту́кування; прищи́кування, прибива́ння.

Прищёлкивать, прищёлкнуть – 1) (*языком, пальцами*) прикля́скувати, прикля́снути, кля́скати, кля́снути (па́льцями), кло́цати, кло́цнути, кло́кати, кло́кнути (язико́м); *срв.* **Подщёлкивать.** *Не пляшет, так* **-вает** – не танцю́є, так прикля́скує; 2) (*двери, щеколду*) присту́кувати, присту́кнути, засту́кувати, засту́кнути (две́рі, кля́мку); 3) присту́кувати, присту́кнути, прищи́кувати, прищикну́ти що чим; *срв.* **Прихло́пывать. Прищёлкнутый** – присту́кнутий, засту́кнутий; прищи́кнутий. **-ться** (*о двери*) – присту́куватися, присту́кнутися, засту́куватися, засту́кнутися, бу́ти присту́кнутим, засту́кнутим; (*прищемливаться*) прищи́куватися, прищикну́тися, бу́ти прищи́кнутим.

Прищеми́ть, *см.* **Прище́мливать.**

Прище́мливание, прищемле́ние – прищи́кування, прищи́кнення, прича́влювання, прича́влення, притиска́ння, прити́снення.

Прище́мливать *и* **Прищемля́ть, прищеми́ть** – прищи́кувати, прищикну́ти, ущикну́ти, прича́влювати, причави́ти, притиска́ти, прити́сну́ти що чим (*напр.* па́лець двери́ма). [Не стромля́й па́льців між две́рі, бо прищикну́ть (Номис). Притисну́ли двери́ма хвіст соба́ці (Крим.)]. **Прищемлённый** – прищи́кнутий, ущи́кнутий, прича́влений, прити́снутий. **-ться** – прищи́куватися, прищикну́тися, бу́ти прищи́кнутим.

Прище́п – 1) *см.* **Прищепле́ние**; 2) ще́па (*редко* щеп), прище́па. [Яка́ ще́п(а), така́ й я́блуня (Приказка)].

Прищепи́ть, *см.* **Прищепля́ть.**

Прищепле́нье – щепі́ння, прищі́[е́]плювання, *оконч.* прище́плення.

Прищепля́ть, прищепи́ть – щепи́ти, прищі́[е́]плювати, прищепи́ти (бросто́к до де́рева), (*во множ.*) поприщі́[е́]плювати. **Прищеплённый** – прище́плений.

Прищу́ра – жмурко́ (*общ. р.*).

Прищу́ривание, прищу́рение – мру́жіння, примру́жування, прищу́р[л]ювання, прижму́рювання, приплю́щування; (*об одном глазе ещё*) приска́лювання, заска́лювання, *оконч.* примру́ження, прищу́р[л]ення, прижму́рення, приплю́щення, приска́лення, заска́лення (о́ка, оче́й).

Прищу́ривать, прищу́рить *глаз, глаза* – мру́жити, примру́жувати, примру́жити, щу́р[л]ити, прищу́р[л]ювати, прищу́р[л]ити, прижму́рювати, прижму́рити, приплю́щувати, приплю́щити о́ко, о́чі (*од одном глазе ещё*) приска́лювати, приска́лити, заска́лювати, заска́лити о́ко. [Мру́жив о́чі про́ти блиску́чого со́нечка (М. Вовч.). Кло́кнула язико́м і лука́во прищу́рила о́ко (Васильч.). Прищу́лив о́чі (Грінч.). Прижму́рював о́чі і прислуха́вся (Коцюб.). Приска́ливши око, диви́вся то на одного́, то на дру́гого (Черкас.). Одхиля́є на бік го́лову й хи́тро заска́лює о́ко (Васильч.)]. **Прижму́ренный** – примру́жений, прищу́р[л]ений, прижму́рений, приплю́щений; (*об одном глазе ещё*) приска́лений, заска́лений.

Прищу́риваться, прищу́риться – мру́житися, примру́жуватися, примру́житися, прищу́р[л]юватися, прищу́р[л]итися, прижму́рюватися, прижму́ритися.

При́щурь. *В* **-щурь** *и С* **-рью** – примру́жуючи, прищу́р[л]юючи, прижму́рюючи, приплю́щуючи о́чі *и* примру́жуючись, прищу́р[л]юючись, прижму́рюючись.

Прию́т – 1) (*действие*) приту́л (-лу), за́хист (-ту); 2) (*пристанище*) приту́лок (-лку), за́хист за́хисток (-тку), захи́стя, пристано́вище, прихи́лище, прихи́лок (-лку), примі́стя; (*убежище, притон*) прихо́вок (-хо́вку). [Хто не мав уже́ примі́стя в селі́, той вандрува́в уже́ насампере́д, тут (Стеф.). О, сте́пе мій, моє́ життя́, мій ра́ю, прихи́лок всіх моїх найкра́щих мрій! (Черняв.). Ой, там-же їм прихи́лище, сира́ земля́ приї́мище (Чуб. V)]. *Нет ему нигде*

-та – нема́ йому́ ніде́ приту́лку, за́хисту, за́хистку, пристано́вища *и т. д. Давать, дать кому* **прию́т** – дава́ти, да́ти приту́лок, за́хист, за́хисток *и т. д.* кому́; *срв.* **Приюти́ть.** [На́що ви мене́ году́єте? за́хист даєте́, пристано́вище? (Мирн.). Ні хо́лоду, ні го́лоду, ні бо́лісті тяжкі́й я у се́бе в ха́ті за́хистку не дава́ла (Кониськ.)]. *Искать* **-та** – шука́ти приту́лку, пристано́вища, за́хисту *и т. д.* де. [Іде́ бі́дний дорого́ю, приту́лку шука́є (Рудан.)]. *Находить, найти* **прию́т** *где* – знахо́дити, знайти́ приту́лок, за́хист, за́хисток, пристано́вище *и т. д.* де; *срв.* **Приюти́ться.** [Де мені́ знайти́ той за́хист? (Г. Барв.). Де поді́тись на ніч, де знайти́ те́плий за́хисток? (Єфр.). Він не знайшо́в ніде́ і́нде приту́лку (Дніпр. Чайка). Де ви знайшли́ собі́ пристано́вище? (Неч.-Лев.)]. *Детский* **прию́т** – дитя́чий приту́лок (за́хисток), приту́лок (за́хисток) про діте́й, дитя́чий дім. [Споруди́ли ми за́хисток про діте́й (Кониськ.)]. **Прию́т** *для сирот* – приту́лок (за́хисток) про сирі́т, сирі́тський дім. *Приют для престарелых, для инвалидов* – шпи́таль про стари́х, про інвалі́дів. **Прию́т**-*ясли* – дім про (для) немовля́т.

Приюти́ть *кого* – прихисти́ти, пригорну́ти, притули́ти кого́, да́ти кому́ приту́лок, прихи́лище *и т. д., см.* **Прию́т.** [Одна́ дити́на ті́льки з шістьо́х зоста́лася, – і того́ ні́де притули́ти і прогодува́ти (Г. Барв.)]. *Он* **-ти́л** *меня у себя во время моего несчастия* – він прихисти́в мене́ в се́бе за мого́ ли́ха. **-тить** *как гостя* – пригости́ти кого́. [Степа́на, по да́вній при́язні до його́ ба́тька, хоті́в-би пригости́ти в се́бе в ха́ті (Л. Укр.)].

Приюти́ться *где, у кого* – прихисти́тися, прихили́тися, пригорну́тися, притули́тися, (*образно*) прича́литися, прия́коритися де, у ко́го, до ко́го. [Де сирота́ безрі́дний приту́литься, де за́хисток собі́ зна́йде? (Грінч.). Де я прихилю́сь і де поді́нуся на сві́ті (Шевч.). Ли́хо, лю́ди, всю́ди, ли́хо, ні́де пригорну́ться (Шевч.). До ко́го-ж йому́ прия́коритися? – до ме́не (Борз.)].

Прию́тный – захисни́й.

Прию́тский – притулча́нський, захистя́нський; шпита́льний. **-кий** *мальчик, девочка* – хло́пець, ді́вчина з дитя́чого приту́лку (за́хисту, до́му). **-кий** *старик, старуха* – шпита́льний дід, шпита́льна ба́ба, *см.* **Приютя́нин, -нка.**

Приютя́нин, приютя́нка – притулча́нин (*мн.* -ча́ни), притулча́нка, захистя́нин, захистя́нка; (*из дома для престарелых*) шпита́льний, шпита́льна.

Прия́зненно – при́язно, *ум.* приязне́нько, при́ятельно. [А по дру́гих се́лах то лю́ди живу́ть як бра́ття згі́дно, при́язно (Франко). Живемо́ ви отта́кеньки приязне́нько собі́ (М. Вовч.)]. *Относиться* **-но** *к кому* – прия́знувати кому́.

Прия́зненный – при́язний, при́ятельний, прихи́льний; *срв.* **Благоскло́нный, Дру́жественный.** [Сусі́дочки приязне́нькі, роди́на недале́чко, незаба́ром і ра́ду зна́йдеш, і пора́у (М. Вовч.)].

Прия́знь – при́язнь, при́ятельність (-ности), при́ятельство, прихи́льність. [Нема́ на сві́ті правди́вої при́язни, ані правди́вих при́ятелів (Франко). Да́лі йдуть слова́… з ду́хом при́ятельства до чолові́ка і пошано́вання до арти́сти (Кониськ.)].

Прия́тель, -ница – при́ятель, при́ятелька; (*фамил.*) друзя́ка, панібра́т, посе́стра. [По́ки ща́стя плу́жить, по́ти при́ятель слу́жить (Номис). Є у ме́не сусі́донька, до́бра при́ятелька (Чуб. V). Е, та й ду́рний-же ти, панібра́те (Номис). Кобі́сь таки́й до робо́ти, яки́й до посе́стри (Гол.)]. *Закадычный* **-тель** – щи́рий при́ятель, кре́вний друзя́ка (*м. р.*); *срв.* **Друг, Подру́га.** *Сделаться* **-лями** – заприятелюва́ти, заприязни́тися, поприятелюва́ти, потоваришува́ти, приятеля́ми ста́ти, здружи́тися з ким; *срв.* **Подружи́ть, -ся.**

Прия́тельски – по-при́ятельському, при́ятельно, при́язно.

Прия́тельский – при́ятельський, панібра́тський; (*доброжелательный*) при́ятельний. **-кие** *отношения* – при́ятельні відно́сини, приятелюва́ння, при́язнь, панібра́тство, товаришува́ння. [Це було́ в поча́тку на́шого приятелюва́ння (Крим.). З ко́жним зайде́, а ні з ким до при́язни не дохо́дить – такі́ вже лю́ди (Свидн.)]. *Входить, войти в* **-кие** *отношения* – зізнава́тися, зізна́тися, заприятелюва́ти, потоваришува́ти, приятеля́ми ста́ти з ким. [Зізна́вся мирови́й з попо́м (Волинь)]. *Быть, находиться в* **-ких** *отношениях* – приятелюва́ти, товаришува́ти, товари́шити, товари́ство води́ти з ким. [Товаришува́ли ми з Хомо́ю, що аж лю́бо: чи бува́ло в ліс по дро́ва, чи в очере́ти зо сті́льбами на качки́, чи до та́нцю, чи й до дру́гого ді́ла – оба́ та й оба́ (Франко). Чорт товари́шить з міро́шником (Куліш)]. *Разрывать, разорвать* **-кие** *отношения* – порива́ти, порва́ти приятелюва́ння (при́язнь), розбра́туватися, розбрата́тися з ким, ро́збрат узя́ти з ким.

Прия́тельство – приятелюва́ння, при́язнь, панібра́тство, товаришува́ння. *Водить* **-во,** *см.* **Прия́тельский** (*Быть в* **-ких** *отношениях*).

Прия́тие, *см.* **Приня́тие.**

Прия́тно, *нар.* – прие́мно, лю́бо, ми́ло, уті́шно, со́лодко, при́язно. [Гляди́ш на не́ї – і оча́м

прие́мно (Франко). Лю́бо й не́ньці (*матери*), як дити́на в честі́ (Номис). Слова́ такі́ без кра́ю ми́ло почу́ти з лю́бих уст (Самійл.). Втішно було́ мені́ до́бре сло́во почу́ти (М. Вовч.). Тоді́ так при́язно моли́лось (Шевч.)]. *Он* **-но** *говорит* – він прие́мно гово́рить. *Это* **-но** – це прие́мно. *Не всякую правду* **-но** *слышать* – не вся́ку пра́вду прие́мно (лю́бо, ми́ло) слу́хати. **-но** *видеть, посмотреть* – прие́мно (лю́бо, ми́ло, утішно) ба́чити, подиви́тися, погляді́ти. [У люде́й ді́ти – лю́бо погляді́ти (Номис). На те́бе диви́тися ми́ло (Метл.)]. *Как* **-но** *вспоминать* – як прие́мно (лю́бо, втішно, со́лодко) зга́дувати що, про що. *С ним* **-но** *говорить* – з ним прие́мно розмовля́ти. *Так* **-но** *дремлется под утро* – так со́лодко дріма́ється перед сві́том. *Вдвоём нам было бы* **-нее** *итти* – удво́х нам охітні́ше було́-б іти́.

Прия́тность – 1) (*свойство*) прие́мність, лю́бість, ми́лість, уті́шність (-ности). **-ность** *погоды, ощущения* – прие́мність пого́ди, відчува́ння; 2) (*удовольствие, услада*) прие́мність, лю́бість, втіха, уподо́ба, насоло́да. [Вели́ку прие́мність (втіху) це мені́ зроби́ло. Люба́цькі часи́! Ге́рман і до́сі зга́дує про них з уподо́бою (Франко). Яка́сь лю́бість вбача́ти у́сміх тих оче́й, що тебе́ спали́ли (Зіньк.)]. *Находить* **-ность** *в чём* – смакува́ти в чо́му. [В тім па́ни бракую́ть, в чім убо́гії смаку́ють (Номис)].

Прия́тный – прие́мний; лю́бий, ми́лий, соло́дкий, утішний, при́язний; (*угодный, нравный*) угі́дний, уподі́бний, люб'язни́й. [На́че вітере́ць шелесне́ в ли́сті, – така́ його́ була́ прие́мна й ти́ха мо́ва (Г. Барв.). Романюки́ прие́мні лю́ди (Кам'ян.). До лю́бої пра́ці лю́бо й бра́тися. Пра́ця бо́гові, як і моли́тва, ми́ла (Самійл.). Що то за втішні та швидкі́ тії ха́рківські молоди́ці (Стор.). За столо́м веде́ться бе́сіда утішна (Федьк.). Бува́є, що з бі́дною приязні́ше шмато́к хлі́ба з'ї́сти, ніж з бага́тою (Костом.)]. *Не всё* **-ное** *полезно* – не все прие́мне на кори́сть. **-ная** *погода* – прие́мна пого́да. **-ный** *вкус, запах, цвет, звук, голос* – прие́мний смак, (за́)пах, ко́лір, звук, го́лос. **-ное** *чувство* – прие́мне, втішне, соло́дке почуття́. **-ные** *вести, новости* – прие́мні, втішні ві́сті, нови́ни. **-ная** *беседа* – прие́мна, лю́ба, втішна розмо́ва. **-ная** *неожиданность* – прие́мна, ми́ла несподі́ванка. **-ные** *мысли, воспоминания* – прие́мні (втішні, соло́дкі) думки́, спо́мини. **-ный** *человек* – прие́мна, ми́ла люди́на. **-ные** *моему сердцу люди* – лю́бі, ми́лі мое́му се́рцю лю́ди, люб'язні мені́ лю́ди. *Кому что* **-но** – кому́ що до вподо́би (до лю́бости, до любо́ви), кому́ що вподі́бне. *Считаю* **-ным** *долгом* – за прие́мний (за ми́лий) обов'я́зок, за прие́мну (за ми́лу) пови́нність уважа́ю.

Прия́тствовать *кому, чему* – прия́ти, сприя́ти кому́, чому́. [Ка́жуть лю́ди: кіт прия́є до́му, а соба́ка не прия́є, бо кіт усе́, що спі́йме, тя́гне додо́му, а соба́ка з до́му (Звин.)].

Про, *предл. с вин. пад.* – 1) про ко́го, про що, для ко́го, для чо́го; (*ради чего*) задля ко́го, задля чо́го. [Бері́г про свя́то, та в бу́день з'ї́в (Приказка). Ма́ти в запа́сі про чо́рний день (Ум.). Прошу́ суда́ – нема́ судді́ про ме́не (Куліш)]. *Запастись нужным* **про** *домашний обиход* – запасти́ся всім потрі́бним для ха́тнього вжи́тку, про ха́тній ужи́ток. *Не* **про** *нас писано* – не по нас (не для нас) пи́сано. **Про** *себя* – про се́бе, в собі́; (*мысленно*) по́думки. *Бормочет что-то* **про** *себя* – бубони́ть щось сам до се́бе. Думать **про** *себя о чём-нибудь* – ду́мати собі́, ма́ти собі́ на ду́мці, мо́вити собі́ на ду́мці. *Рассуждать* **про** *себя о чём-л.* – міркува́ти собі́ про що, міркува́ти по́думки про що; 2) про ко́го, про що, за ко́го, за що; *срв.* **О, об.** [Про (за) во́вка помо́вка, а вовк у ха́ту (Приказка)]. *Говорить* **про** *кого-л.* – говори́ти про ко́го, за ко́го.

Проа́хать – прбо́хкати, проа́хкати.

Проанализи́ровать – проаналізува́ти, заналізува́ти.

Про́ба – 1) про́ба, спро́ба, спи́ток (-тку), спит (-ту), (*реже*) (с)пробу́нок, (*гал.*) стрібу́нок; (*отведывание*) (с)кушту́нок, покуштува́ння; *срв.* **Испыта́ние, О́пыт.** [На́пад сей був тільки про́бою; по весні́ дру́гого ро́ку татарва́ заду́мала похо́д усіма́ сво́їми си́лами (Куліш). Зірва́ли в чужо́му саду́ кі́лька я́гід на спит (Черн.). Жи́то пуска́є со́рок сте́бел жити́на: спи́ток був у ме́не (Борз.)]. *Делать* **про́бу** – роби́ти про́бу, спро́бу, спи́ток *и т. д.* чому́, бра́ти на спро́бу, на спи́ток що. *Делать* **-бу** *машине* – бра́ти маши́ну на спро́бу (на спи́ток, на спробу́нок). *Давать, брать, взять что-л. на* **про́бу** – дава́ти, бра́ти, взя́ти на (с)про́бу, на спи́ток, на спит, на спробу́нок, (*только о с'естном*) на (с)кушту́нок що. [Візьму́ оціє́ї за́полочи на спи́ток – яка́ бу́де. Оце́ со́тня я́блук на про́даж, а одно́ дай на кушту́нок лю́дям (Харк.)]. *Для* **-бы** – для про́би, для спи́тку, для стрібу́нку. [За миню́точку ми цілий при́колоток соло́ми для стрібу́нку порі́зали (Франко)]. **-ба** *драмы, комедии* – про́ба дра́ми, комеді́ї. **-ба** *голосов* – спи́тування, про́ба голосі́в; 2) (*образец*) про́ба, зразо́к (-зка́), зразе́ць (-зця́). [Взяв про́бу (зразо́к) пшени́ці]. *Первые литературные* **-бы** – пе́рші літерату́рні спро́би (почи́нки); 3) про́ба. [Срі́бло 84-ої про́би].

Пробавле́ние – (*времени*) га́яння, марнува́ння; *оконч.* зга́яння, прога́яння, уга́яння, змарнува́ння ча́су.

Пробавля́ть, проба́вить – (*время*) га́яти, зга́яти, прога́яти, уга́яти, ба́вити, проба́вити,

марнува́ти, змарнува́ти (час). [Прога́яв (змарнува́в) час по-дурно́му]. **-вил** *меня до вечера* – дога́яв мене́ до ве́чора.

Пробавля́ться, проба́виться *чем* – 1) пробува́тися, перебува́тися, перебу́тися чим. [Наш брат украї́нець найбільш тільки сами́ми журна́лами пробува́ється (Куліш). Ва́жко було́ сами́м пшоно́м перебува́тися. То тим, то сим перебу́вся, по́ки зароби́в на ліпший прожи́ток]; 2) (*о времени*) га́ятися, зга́ятися, прога́ятися, марнува́тися, змарнува́тися. [Бага́то ча́су ма́рно га́ється. Тут тільки час марну́ється, а ді́ло не ро́биться]. *Время* **-вилось** *и не заметили его* – час непомітно мину́в, ча́с і не змигну́вся; 3) (*где*) бари́тися, забари́тися, га́ятися, прога́ятися, ба́витися, проба́витися де.

Пробаклу́шить, пробаклу́шничать (*век*) – пробайдикува́ти (вік).

Пробалагу́рить – пробазі́кати, протереве́нити (яки́йсь час).

Проба́лтывание – збо́втування (час від ча́су).

Проба́лтывать, проболта́ть – 1) (*жидкость*) збо́втувати, сколо́чувати (час від ча́су) що, збо́втати, сколоти́ти що; побо́втати, поколоти́ти яки́йсь час що; *срв.* **Взба́лтывать**; 2) пробазі́кувати, пробазі́кати, протереве́нити яки́йсь час; *срв.* **Болта́ть 3**; 3) *см.* **Проба́лтываться** *и* **Выбалтывать 2**. **Проболтанный** – збо́втаний, сколо́чений.

Проба́лтываться, проболта́ться – прогово́рюватися, проговори́тися, пробо́вкуватися, пробо́вкнутися (сло́вом), прохо́плюватися, прохопи́тися сло́вом; пробала́куватися, пробала́катися, проязи́чмитися про що, ви́язичити що. [Говори́, та не прогово́рюйся (Приказка). Яко́сь я пробо́вкнувся про ва́шу спра́ву. А ви оце́ бала́кали з тим лука́вим Головане́м та й проязи́чились (Харківщ.). Уби́ли та й ви́язичили (Лебед. п.)].

Пробараба́нить – проб[т]араба́нити, пробубни́ти.

Пробе́г – 1) про́біг, пере́біг (-гу); 2) (*расстояние между двумя пунктами*) пере́біг (-гу), перегі́н (-го́ну).

Пробега́ние – пробіга́ння.

Пробега́ть, пробежа́ть – 1) пробіга́ти, пробі́гти, перебіга́ти, перебі́гти, убіга́ти, убі́гти; (*только о времени*: *протекать*) збіга́ти, збі́гти. [День так шви́дко пробіжи́ть, як часи́ночка. Час перебі́г нам шви́дко. Серед пра́ці збіга́ли літа́ (Єфр.)]. *Он* **-жа́л** *это расстояние в полчаса* – він перебі́г цю ві́дстань за півгоди́ни. *Поезд* **-га́ет** *вёрст пятьдесят час* – пої́зд убіга́є версто́в п'ятдеся́т за годи́ну. **-жа́ть** *через улицу* – перебі́гти ву́лицю. **-жа́ть** *по улице* – перебі́гти ву́лицею. *Уже сотню вёрст* **-жа́ли** – уже со́тню версто́в убі́гли (пробі́гли). *У меня мороз по коже* **-жа́л** – по мені́ хо́лод перебі́г, мене́ мов сні́гом обси́пало, мене́ ні́би моро́зом поти́сло. **-жа́ть** *с топотом* – протопоті́ти. **-га́ть, -жа́ть** *мимо кого, чего* – пробіга́ти, пробі́гти повз ко́го, повз що, мина́ти, (по)мину́ти кого́, що. *Задумчивость* **-жа́ла** *по лицу его* – заду́ма промайну́ла в нього на обли́ччі; 2) (*бегло прочесть*) перебіга́ти, перебі́гти (очи́ма) що. [Перебіга́є очи́ма засі́яні дрібни́м писа́нням сторінки́ (Васильч.)].

Пробе́гать – 1) пробі́гати, ви́бігати. [Ви́бігаєш за́ день версто́в з два́дцять на тих побіге́ньках]; 2) (*упустить бегая*) пробі́гати. [Пробі́гав ти свій обі́д, тепе́р дожида́й вече́рі (Харківщ.)].

Пробе́гаться – пробі́гатися, ви́бігатися, (*о мног.*) повибі́гуватися. [Ви́бігався до́бре, аж чуб мо́крий. Ді́ти повибі́гуються, – за́раз ї́сти про́сять (Звин.)].

Пробе́дствовать – пробідува́ти, пробі́дкатися, ви́бідувати. [Ви́бідував ти́ждень (Грінч.)].

Пробежа́ться – пробі́гтися. [А ну лиш пробіжи́сь на башта́н по кавуни́ (Харківщ.)].

Пробе́л – прога́лина, прога́льовина. [Проха́ємо всіх читачі́в ста́витись виба́чливо до тих прога́лин і хиб, запобі́гти яки́м ми не змо́жемо (Н. Рада)].

Пробе́ливать, -ся, пробели́ть, -ся – вибі́лювати, -ся, ви́білити, -ся, біли́ти, -ся, побіли́ти, -ся, білува́ти, -ся, побілува́ти, -ся. **Пробеле́нный** – ви́білений, побі́лений, побіло́ваний.

Пробе́лка – вибі́лювання, бі́ління, білува́ння.

Пробесе́довать – прогомоні́ти, проговори́ти, пробала́кати, на розмо́ві пробу́ти з ким.

Пробива́ние, проби́вка – пробива́ння.

Пробива́ть, проби́ть – 1) пробива́ти, проби́ти; (*тяжёлым ударом*) прова́лювати, провали́ти. [Го́лову йому́ проби́то (прова́лено). Вода́ проби́ла гре́блю]. **-би́ть** *стену ядром* – проби́ти (провали́ти) мур набо́єм. **-бить** *себе что-л.* (*наткнувшись на острие*) – проби́ти собі́ що, проби́тися на що. [Буга́й погна́вся за соба́кою та й проби́вся на кіло́к (Мирн.)]. **-би́ть** *дорогу* – прокла́сти, проби́ти, проломи́ти, доро́гу, сте́жку; 2) ви́бити, продзвони́ти. *Часы* **-би́ли** *семь* – годи́нник ви́бив (продзвони́в) сьо́му годи́ну, дзиґарі́ ви́били сьо́му годи́ну. **-били** *зорю* – ви́били зо́рю. **-би́л** *последний час чей* – оста́нній час прийшо́в на ко́го, на що. [Уда́рив грім ве́ликої світово́ї війни́, і на украї́нство прийшо́в, здава́лося, оста́нній час (Єфр.)]. **-бил** *мой* (*его*) *час* – прийшло́ моє́ до ме́не (його́ до йо́го). **-би́ть**

заклад – програ́ти закла́д. **Проби́тый** – пробий́тий; (*тяжёлым ударом*) прова́лений.

Пробива́ться, проби́ться – 1) *страд.* – пробива́тися, бу́ти проби́тим чим; (2) (*сквозь что*) пробива́тися, проби́тися крізь що. [На схо́ді почало́ пробива́тися крізь хма́ри со́нце (Грінч.). До не́ба не підско́чиш, крізь зе́млю не проб'є́шся (Номис). Проби́лася я на яку́сь поля́ну, аж там люде́й ціла́ тьма (Г. Барв.)]. **-ся** *сквозь кусты, тростник, трущобу* – пробива́тися, проби́тися, де́ртися, проде́ртися, ломи́тися, проломи́тися кущ́ами (чагаря́ми), очерета́ми, не́трами. [Ведмі́дь ло́миться чагаря́ми]. **-ся** *по снегу* – рі́затися сні́гом. [Він од не́ї тіка́є, по по́яс сні́гом рі́жеться (Мирн.). Підняла́сь ху́ґа; вже я саньми́ рі́завсь, рі́завсь (Манж.)]. **-ся** *сквозь толпу* – пробива́тися, проби́тися, прото́вплюватися, прото́впитися, проти́скуватися, проти́сну́тися, пропиха́тися, пропха́тися, проштовхуватися, проштовха́тися крізь на́товп; *срв.* **Пробира́ться. -ся** *сквозь неприятельское войско* – проби́тися крізь воро́же ві́йсько. **-ся** *сквозь стенку яйца* (*о цыплёнке*) – накльо́вуватися, наклю́нутися; 3) (*показываться*: *о траве, посевах*) пробива́тися, проби́тися, вибива́тися, ви́битися. [Молода́ трава́ пробива́лася з землі́. Молода́ зеле́на трави́ця з-під землі́ вибива́лася (Грінч.)]; 4) (*о бороде, усах*) висипа́тися, ви́сипатися, засіва́тися, засі́ятися, вихо́дити, ви́йти. [Ву́сики ті́льки що висипа́ються (Тесл.). Молоде́нький, ле́две засі́ялися ву́си (Леонт.). У́сики ті́льки що вихо́дять (Борз.)]; 5) **-би́ться** *с чем или над чем* (*напр. с трудной задачей, с несговорчивым человеком и т. п.*) – проморо́читися, прововту́зитися з ким, з чим *и* ко́ло чо́го.

Пробира́ние – 1) (*растений*) прорива́ння, прорі́джування; 2) прогорта́ння; 3) (*пробора*) проді́лювання; 4) (*холодом*) пройма́ння.

Пробира́ть, пробра́ть – 1) (*растения*) прорива́ти, прорва́ти, прорі́джувати, прорі́ди́ти; 2) прогорта́ти, прогорну́ти. [Я соло́му прогорта́ю, зе́рнята шука́ю (Пісня)]; 3) (*волосы на голове, пробор*) проділя́ти, проділи́ти (воло́сся, про́діль, ряд); 4) (*о ветре, холоде*) пройма́ти, пройня́ти. [Ві́тер холо́дний пройма́є (Харківщ.)]; 5) (*журить кого*) гри́мати, нагри́мати на ко́го, вичи́тувати, ви́читати кому́ (моли́тву), карта́ти, ви́картати, шпе́тити, ви́шпетати ко́го. **Про́бранный** – 1) про́рваний, прорі́джений; 2) прого́рнутий; 3) проді́лений.

Пробира́ться, пробра́ться – (*сквозь что*) пробива́тися, проби́тися, пробира́тися, бра́тися, пробра́тися, продира́тися *и* де́ртися, проде́ртися *и* продра́тися крізь що, ши́тися, проши́тися крізь що, попід чим. [Само́тній подоро́жній пробива́вся крізь непрогля́дний тума́н (Корол.). Козаки́ підстерега́ли тата́р на дніпро́вих перепра́вах, щоб не пробра́лись на ру́ський бік (Куліш). Почали́ вони́ поміж ти́ми кущ́ами продира́тися (Грінч.). Гадюка ши́лася в траві́. Струмо́к дзюркотів по камі́нню, ши́вся попід осоко́ю (Дн. Чайка)]. *Неприятель* **-ра́ется** *лесом* – во́рог пробива́ється (ши́ється) лі́сом. **-ся** *ползком* – пла́стати, плазува́ти куди́. **-ся** *сквозь толпу* – продира́тися, проде́ртися крізь на́товп, прото́вплюватися, прото́впитися, протиска́тися, проти́сну́тися, (*к кому, к чему; куда*) дото́вплюватися, дото́впитися до ко́го, до чо́го, куди́. *За теснотой нельзя* **-ся** *к кому, к чему* – за ти́ском не дото́впишся до ко́го, до чо́го, до́товпу нема́є до ко́го, до чо́го. *Срв.* **Пробива́ться, -ся** *украдкой куда, см.* **Прокра́дываться.**

Проби́рер – пробі́рер (-ра), пробува́льник.

Проби́рный – пробі́рний, пробува́льний. **-ный** *камень* – спро́бний ка́мінь. **-ная** *палата* – пробі́рна, пробува́льна пала́та.

Проби́тие – пробиття́. *По* **-тии** *вечерней зари* – як ви́бито вечі́рню зо́рю.

Проби́ть, -ся, *см.* **Пробива́ть, -ся.**

Про́бка – 1) ко́рок (-рка) (*ум.* ко́рочок, -чка), за́тичка, за́ткалка, за́ткало, за́ткальце (-ця). [На́що таки́й до́вгий ко́рочок заганя́ють у пля́шку – і не ви́тягнеш (Поділля). Затички́ ба́хнули, шампа́нське полило́сь у чарки́ (Неч.-Лев.)]. **-ка** *деревянная в бочке* – чіп (*р.* чопа́), чіпо́к (-пка́). **-ка** *из соломы* – діду́х *или* діду́ха. **-ка** *металлическая с нарезами и с глухой шляпкой для завинчивания горлышка в металлическом сосуде* – за́глушка (Яворн.). *Глуп как* **-ка** – дурни́й як пень; 2) (*загромождение*) захара́щення, за́пин (-ну).

Про́бковый – корко́вий. **-вое** *дерево* – корко́вий дуб. **-вая** *подошва* – корко́ва підо́шва. **-вый** *пояс* – корко́вий пас.

Пробле́ма – пробле́ма.

Проблемати́ческий – проблемати́чний, здо́га́дний. **-чески** – проблемати́чно, здо́га́дно.

Про́блеск – про́блиск (-ку); про́світок (-тку). [Про́світки здоро́вої ду́мки (Кониськ.)]. *Показывается, покажется* **-блеск** *чего* – пробли́скує, пробли́сне щось. [Ча́сом пробли́сне наді́я на щось лі́пше (Харківщ.)].

Проблёскивать, проблесну́ть – пробли́скувати(ся), пробли́сну́ти(ся), проли́скуватися, проблища́тися. [У те́мному воло́ссі прозира́є, пробли́скує вже де-не-де срібло́ (Грінч.).

Водá проблúскувала поміж осокóю. Вóлос у мéне вже срíблом пролúскується (Г. Барв.). Ти, місяцю, проблищáйся (Чуб.)].

Проблудúть *и* **Проблуждáть** – проблукáти, протинятися.

Прóбный – 1) спрóбний [Спрóбний кáмінь]; 2) (*служащий образцом*) зразкóвий; 3) (*узаконенной пробы*) прóбний.

Прóбование – 1) спúтування, прóбування, випробóвування; *срв.* **Прóба**; 2) (*пищи*) куштувáння.

Прóбовать, попрóбовать, испрóбовать – 1) (*испытывать*) спúтувати, поспитáти, прóбувати, спрóбувати *и* попрóбувати, випробóвувати, вúпробувати, брáти, узяти на спúток, (*гал.*) трíбувати, стрíбувати що, (*диал.*) поглядíти що чим. [Спúтує ніжка, чи тéпла водá (Грінч.). Нехáй дýрнями бродú спúтують (Черк. п.). Одні з українських діячів замовкáють, дрýгі тим чáсом випробóвують ґрунт у Галичині (Єфр.). Поглядів (поспитáв) пáльцем, чи тéпла водá. Поглядів зáступом, чи твéрдо копáти. Спрóбував перó, як пúше. Як лізеш на драбúну, не забýдь щаблі трíбувати, чи міцні (Франко)]. **-вать** *свою силу, свои силы* – спúтувати, поспитáти, прóбувати, спрóбувати *и* попрóбувати, випробóвувати, вúпробувати свою сúлу, свої сúли; 2) (*пытаться*) прóбувати, спрóбувати, спúтувати, -ся, спитáти, -ся *и* поспитáти, -ся, робúти, зробúти спрóбу (що зробúти). [Спрóбую дáти історúчний óгляд, українського письмéнства. Спúтувавсь він жíнку вмовляти, та не такá-то вонá (М. Вовч.). Спúтувала ще кілька разів натиснýти на двéрі – не подаються (Грінч.). Поспитáлися булú не послýхатися, – так дé там. Уряд спрáвді рóбить кільки спроб, щоб селян захистúти (Доман.)]. **-вать** *на все лады* – усíх способів брáтися. **Попрóбуй**! – поспитáйся, спрóбуй, ану! ану-нý! анý лиш! *Пусть* **-бует** – а хай лиш спрóбує (поспитáє). **-вать** *силы в соревновании с кем* – прóбуватися, попрóбуватися, стенýтися з ким. [Ти бíгаєш, як жáден молдовáн не побіжúть, – попрóбуйся (Свидн.). Як дам, то на свій зріст усé подвір'я зміряєш. – Попрóбуємся! – Та що тут прóбуватись! (Свидн.). Стеніться з нею бíгти, дак кудú! (Борз.)]; 3) (*отведывать*) куштувáти, покуштувáти *и* скуштувáти, кýшати, покýшати, спúтувати, поспитáти, Покýшайте оцьогó яблучка. Поспитáйте борщý: по-мóєму нáче дýже кúслий (Черніг.)]. *И* **-вать** *не дам*! – і лизнýти не дам!; 4) (*переносно*: *изведать*) куштувáти, скуштувáти *и* закуштувáти, спрóбувати, зажúти, поспитáти. [Хто з лúхом жартýє, той йогó куштýє (Номис). Скуштувáла вже Ордá козáцької кáри (Рудан.) Не багáто чоловíк закуштувáв правдúвої наýки, але якúм-же-ж то íншим, свíжим дýхом віє від нéї (Франко). Довóдилося всьогó зажúти: і гóлоду, й хóлоду, й лúха всякого (М. Левицьк.). Поспитáвши гóря, чи не пошанýється (Осн. 1861)].

Прободáть, пробостú – прокóлювати, проколóти, простромлювати, простромúти, проштрúкувати, проштрикнýти. **Прободённый** – прокóлотий, прострóмлений, проштрúкнутий.

Прободéние – прокóлювання, прострóмлювання; *оконч.* прокóлення, прострóмлення. **-ние** *кишек, мед.* – прорúв кишóк.

Пробóина – пробóїна, пробíй (-бóю). [В ширóких пробóях тих бойнúць стирчáли горлáсті жéрла гармáт (Мирн.). Шибкú в вікнах поцвілú; жáлібно вітер свистáв у їх чóрні пробóїни (Мирн.)].

Пробóй – 1) (*действ.*) пробíй (-бóю), *срв.* **Пробóйка 1**; 2) *см.* **Пробóина**; 3) (*для замка*) скóбель (-бля); (*для засова*) кýна. [Витягáє скóбель, відчиняє двéрі (Грінч.). Зáсови у кýнах залізні важкі завищáли (Куліш). Зáсови в кýни міцні повкладáли (Куліш)].

Пробóйка – 1) пробивáння, *оконч.* пробиття, пробíй (-бóю); 2) *см.* **Пробóйник.**

Пробóйник – пробíй (-бóю), пробúвач, пробóєць (-бíйця), *ум.* пробíйчик. [Це бóндарів молотóк і пробóєць (Звин.). Для пробивáння в залізних обручáх дірóк уживáють пробíйців і обжúмків].

Проболéть – прохворíти, прослабувáти, пронедýжати якúйсь час. [Прохворів зó три тúжні та й помéр].

Проболтáть, *см.* **Пробáлтывать.**

Проболтáться – 1) *см.* **Пробáлтываться**; 2) **-ся** *без дела*, *см.* **Пробаклýшничать**; 3) (*в воде изв. время*) пробóвтатися, прохлюпатися, прохлюпостáтися якúйсь час.

Пробóр – прóділь (-ля), ряд (-ду).

Пробóрка – 1) *см.* **Пробирáние 1 - 2**; 2) (*нагоняй*) прочухáнка, нáтруска.

Пробормотáть – промúмрити, пробубонíти, промурмоті[á]ти, пробурмоті[á]ти, проворкотíти; мý[й]ркнути, мугúкнути; *срв.* **Бормотáть. Пробормóтанный** – промúмрений.

Пробóрный – 1) пробірнúй, пробúраний; 2) прóдільний.

Проборóться – проборóтися якúйсь час.

Про́бочник – про́бцер, трибушо́н, (*гал.*) коркотя́г.
Пробра́жничать – прогуля́ти, пропия́чити яки́йсь час.
Пробра́сывание – прокида́ння, *оконч.* прoки́нення. *См.* **II. Пробра́сывать.**
I. Пробра́сывать, пробproса́ть – 1) (*сквозь что, напр., землю, щебень сквозь грохот*) пересіва́ти, пересі́яти, перепуска́ти, перепусти́ти, переганя́ти, перегна́ти на що; 2) (*некоторое время*) проки́дати яки́йсь час. **Пробро́санный** – пересі́яний, перепу́щений, пере́гнаний на що.
II. Пробра́сывать, пробро́сить – 1) прокида́ти, проки́нути. [Не вмі́єш ти влуча́ти: зно́ву проки́нув]; 2) (*в игре в карты*) ки́дати, ки́нути не ту ка́рту. **Пробро́шенный** – проки́нутий, проки́нений. **-ться** – 1) прокида́тися, бу́ти проки́нутим; 2) *см.* **II. Пробра́сывать 2.**
Пробра́ть, *см.* **Пробира́ть.**
Пробре́дить – прома́рити. *Он целую ночь* **-дил** – ці́лу ніч йому́ верзло́ся, ці́лу ніч усе плів щось.
Пробренча́ть – 1) пробря́зкати, пробрязкоті́ти, пробряжча́ти, продеренча́ти; 2) пробри́нькати.
Пробрести́ *и* **-бре́сть** – пробри́[е]сти́.
Пробрива́ние – прого́лювання, пробрива́ння.
Пробрива́ть, пробри́ть – прого́лювати, проголи́ти, виго́лювати, ви́голити серед чо́го, пробрива́ти, пробри́ти що. **Пробри́тый** – прого́лений, ви́голений посере́дині, пробри́тий. [Па́тер з прого́леним ті́м'ям (Стор.)].
Пробро́ди́ть – 1) проблука́ти, протиня́тися, проволочи́тися яки́йсь час; (в воде) пробро́ди́ти яки́йсь час; 2) (*о тесте в квашне*) уки́снути; (*о вине, пиве и т. п.*) ви́шумуватися, ви́мусуватися. [Уже ро́щина вки́сла, бери́сь місі́ти]. *Срв.* **Броди́ть.**
Пробро́са́ть, *см.* **I. Пробра́сывать.**
Пробро́сить, *см.* **II. Пробра́сывать.**
Пробрюзжа́ть – пробурча́ти, пробуркоті́ти, проворкоті́ти.
Пробст – пробст (-та).
Пробужда́ть, пробуди́ть – пробуджа́ти *и* пробу́джувати, пробуди́ти, буди́ти, збуди́ти кого́, що. [Пробуджа́є свого́ па́на (Чуб. V). Збуди́ли мене́ зо сну́. А збуди́ти лю́дський ро́зум є в нау́ки ті́льки си́ла (Грінч.)]. *Срв.* **Буди́ть, Разбуди́ть. -ди́ть** *кого от сна, из забытья, задумчивости* – пробуди́ти, збуди́ти кого́ зо сну́ (*и* від сну́), з забуття́, з зами́слености, з заду́ми. **-жда́ть, -ди́ть** *в ком чувства, наклонности* – буди́ти, збуди́ти, пробуджа́ти, пробуди́ти почуття́, нахи́льності в кому́ (*и* в ко́го) до чо́го. [У ме́не це до вас збуди́ло ві́ру (Грінч.)]. **-ди́ть** *из состояния апатии, косности кого* (*переносно*) *что* – пробу́ркати, розбу́ркати кого́, що. [Розбу́ркали при́спану наро́дню ду́мку (Грінч.)]. **-ди́ть** *чью скорбь, воспоминания* – розбу́ркати, відживи́ти чиє́ го́ре, спо́мини. **-ди́ть** *страсти* – збуди́ти, розбу́ркати при́страсті в ко́му. **Пробуждённый** – збу́джений, пробу́джений; розбу́рканий, пробу́рканий.
Пробужда́ться, пробуди́ться – (*от чего*) пробуджа́тися *и* пробу́джуватися, пробуди́тися, збу́джуватися, буди́тися, збуди́тися, прокида́тися, проки́нутися, прочина́тися, прочну́тися, розбу́ркуватися, розбу́ркатися; (*переносно ещё*) устава́ти, уста́ти, повстава́ти, повста́ти. [Сни́лись якісь сни чудні́ – пробуджа́вся, а пробуди́вшись не міг пригада́ти, що снилося. Проки́нувся хло́пець од снів золоти́х (Грінч.). Земля́ буди́лась (Коцюб.). На зорі́-зорі́ я прочну́лася (Шевч.). Ки́їв був найзручні́шим мі́сцем, де-б могли́ проки́нутись серед украї́нців нові́ думки́ (Єфр.). Верба́ вже розбу́ркалася і скрізь простяга́ла, до со́нця блі́до-зеле́не ли́стячко (Грінч.). Потре́ба ви́щого бажа́ння в се́рці вста́не (Самійл.). До життя́ зно́ву си́ла уста́ла (Грінч.)]. *В нём* **-ди́лась** *охота к чтению* – в ньому проки́нулася охо́та до чита́ння. *Подозрение* **-жда́ется** *во мне* – підозрі́ння прокида́ється в мені́, бере́ мене́. **Пробуди́вшийся**, *см.* **Пробуждённый** (**Пробуди́ть**).
Пробужде́ние – 1) (*действие*) пробу́дження, збу́дження. [Пробу́дження в ма́сах свідо́мости особи́стих прав (Доман.). Не сте́лено їй подушо́к для сну, не гра́ли їй при збу́дженню музи́ки (Франко)]; 2) про́кид, про́сип, прочи́нок (-нку), пробу́док (-дку). [Про́кид від сну (Куліш). Оді́рваність од життя́ і про́кид до його́ (Єфр.). Не мо́жна сказа́ти, щоб той хміль був без пробу́дку (Куліш)].
Пробура́вливание, пробура́вление – просве́рдлювання, *оконч.* просве́рдлення; прове́рчування, *оконч.* прове́рчення.
Пробура́вливать, -ся, пробура́вить, -ся – просве́рдлювати, -ся, просвердли́ти, -ся, прове́рчувати, -ся, проверті́ти, -ся, проверну́ти, -ся, пробурчу́вати, -ся, пробурти́ти, -ся. [Ось де ку́ля пробурти́ла но́гу (Мир.)]. **Пробура́вленный** – просве́рдлений, прове́рчений,

прове́рнений, пробу́рчений.
Пробури́ть – ви́свідрувати, ви́свердлити. [Було́ ви́свідрувано два коло́дязі завгли́бшки ко́жний в 250 стіп (Тутк.)].
Пробурли́ть – пробурха́ти, прохвилюва́ти, провирува́ти, провирі́ти.
Пробушева́ть – 1) пробушува́ти, пробурха́ти; 2) *см.* **Пробуя́нить.**
Пробуя́нить – пробуя́ти, прошурубу́рити.
Пробыва́ть, *см.* **Пребыва́ть.**
Пробы́ть – пробу́ти, перебу́ти, ви́бути. [Мі́сяців зо́ два пробу́ду на селі́. Днів зо́ два або й зо́ три перебу́демо (М. Вовч.). Де́в'ять ро́ків ви́був він там у шко́лі]. **-быть** день где-либо – перебу́ти день де, переднюва́ти де. **-быть** *ночь где* – перебу́ти ніч, переночува́ти де. [У си́на день переднюю, у дочки́ ніч переночу́ю – так і живу́]. **-бы́ть** *условленное время* – ви́бути що; (*до конца срока*) добу́ти чого́. [Умо́вились ми, що ви́буду я в його́ рік, і таки́ ви́був. Гро́шей не даю́ть на́ймитові, ка́жуть, щоб добу́в го́ду]. **-бы́ть** *известное время кем, чем* – ви́бути яки́йсь час ким, чим. [Ви́був я там пи́сарем чоти́ри ро́ки]. **-бы́ть** *врачём* – пролікарюва́ти; (*учителем*) провчителюва́ти *и т. д.*
I. Проваживание – 1) *см.* **Провожа́ние**; 2) воді́ння.
II. Проваживание – прово́зіння, перево́зіння; *см.* **Прово́з.**
I. Прова́живать, прова́дить, *стар. кого, что* – спрова́джувати, прова́дити кого́, що; *срв.* **Отсыла́ть, Доставля́ть.**
II. Прова́живать, проводи́ть – 1) (сопровождать), *см.* **Провожа́ть, проводи́ть**; 2) (*водить*) води́ти (на прохі́дку), прово́джувати, прово́дити, прове́сти, поводи́ти кого́. Дети **-живаются** – діте́й во́дять на прохі́дку.
III. Прова́живать – прово́зити, перево́зити; *см.* **Провози́ть. -ться** – прово́зитися, перево́зитися.
Прова́л – 1) (*действ.*) прова́лювання, ува́лювання, *оконч.* прова́лення; (*сост.*) прова́л (-лу). [Прова́л стра́йку]; 2) (*провалившееся место*) прова́лля, я́ма, прі́рва, ви́валисько. [Він у ви́валисько впав, і як принесли, то ще харча́в (Вінницький п.)]; 3) (*неудача*) прова́л (-лу); 4) **-ва́л** *тебя возьми*! – щоб ти запа́вся! щоб і слід твій запа́вся!
Провала́ндать – (*время*) прогаяти, зга́яти, уга́яти, проба́вити, про[з]марнува́ти час; *срв.* **Проба́вить** (**Пробавля́ть**). [Нічо́го не здобули́, ті́льки час зга́яли (змарнува́ли)].
Провала́ндаться – 1) (*провозиться*) проволово́дитися, промару́дити(ся) коло чо́го, з чим; 2) (*прошататься*) прошве́ндяти, протиня́тися; (*пробаклушить*) пробайдикува́ти.
Прова́ливание – прова́лювання, ува́лювання чо́го.
Прова́ливать, провали́ть – 1) (*что*) прова́лювати, провали́ти що; (*кого, что куда*) ува́лювати, ували́ти кого́, що куди́, (*о мн.*) попрова́лювати, повва́лювати. [Прова́лиш сте́лю, ота́к гу́паючи. Повіз нас по кри́зі та й ували́в у рі́чку]. **-ли́ть** *дело, проект* – провали́ти спра́ву, прое́кт. **-ли́ть** *кому череп* – провали́ти, ували́ти че́репа, кому́. **-ли́ть** *кого на экзамене* – провали́ти (зрі́зати) кого́ на і́спиті. **Прова́ленный** – прова́лений, ува́лений; (*на экзамене*) прова́лений, зрі́заний; 2) (*мимо чего-л.*) просува́ти, просу́нути, пропливати, пропливти́ пла́вом (на́че плав) повз ко́го, повз що. [Юрба́ просу́нула (пла́вом пропливла́) повз на́шу ха́ту]. *Туча* **-ли́ла** – хма́ра просу́нула. **Прова́ливай**! – забира́йся (іди́) геть! забира́йся (іди́) здоро́в! [За́раз мені́ забира́йся ві́дси (Франко)]. **-вай** *мимо*! – забира́йсь до ді́дька, к нечи́стому!
Прова́ливаться, провали́ться – 1) прова́люватися, провали́тися, ува́люватися, у[за]вали́тися, запада́ти(ся), запа́сти(ся), (*быстро очень*) шу́рхнути(ся), шуга́ти, шугну́ти, (*проломивши что-л.*) зало́млюватися, заломи́тися, (*о мн. или местами*) попрова́люватися, повва́люватися, позапада́ти(ся), позало́млюватися. [Сте́ля провали́лась. Ой, не ході́ по льоду́; бо ува́лишся (Мил.). Запада́є в зе́млю (Куліш). Обо́є запада́ються в зе́млю (Л. Укр.). Чом її грім не вбив, або земля́ не запа́лася під не́ю? (Коцюб.). Рад-би був в тій хви́лі запа́стися під зе́млю (Франко). На клу́ні соло́ма попрова́лювалась (Кониськ.). Серед ста́ву заломи́вся на тонкі́м леду́ (Рудан.). Шурхну́в у я́му (М. Вовч.). Но́ги самі́ зігну́лись і шугну́ли в прова́лля (Коцюб.)]. *Под ногами* **-лась** *земля* – під нога́ми запа́лась земля́ (Коцюб.). *Дом* **-ли́лся** – ха́та запа́лася. **-ли́ться** *на льду или под лёд* – провали́тися, у[за]вали́тися, заломи́тися на льоду́. *Хоть сквозь землю* **-ли́ться** – хоч крізь зе́млю піти́. *Словно сквозь землю* **-лся** – мов крізь зе́млю пішо́в (пропа́в), мов у зе́млю запа́вся; як пі́йма поняла́; як лиз злиза́в. *И где он* **-ли́лся**? – і де він запа́вся, поді́вся? *Пропал, словно* **-ли́лся** – пропа́в, на́че (мов) запа́вся (крізь зе́млю пішо́в). *Чтоб ему* **-ться** – (не)хай він крізь зе́млю пі́де! щоб (бода́й) він запа́вся! щоб (бода́й) він крізь зе́млю пішо́в! [Щоб він запа́вся, той Рим (Куліш)]. **Провали́сь**! – іди к бі́су! геть к бі́су! згинь!; 2) **-литься** (*на испытании*) провали́тися (на і́спиті). [Дру́гого дня мені́ тра́пилось гра́ти на сце́ні… я

провали́лась (Л. Укр.)]. **-лось** *наше дело* – провали́лася (не вкипі́ла) на́ша спра́ва; 3) **-ли́ться** – завали́тися, *см.* **Обру́шиться.** [Ха́та завали́лася]. **Провали́вшийся** – 1) запа́лий. [А он запа́ла моги́ла (Тесл.)]; 2) що провали́вся (на і́спиті); 3) що завали́вся (-лася), зава́лений.

Прова́лина, *см.* **Прова́л 2.**

Провали́ть, -ся, *см.* **Прова́ливать, -ся.**

Провальси́ровать – провальсува́ти, протанцюва́ти ва́льса.

Проваля́ть – (*сукно*) звали́[ля́]ти (сукно́); (*некоторое время*) провали́ти яки́йсь час (сукно́).

Проваля́ться – (*о вещи*) проваля́тися; (*в постели*) прокача́тися, ви́качатися. [Два ти́жні хво́ра прокача́лася (ви́качалася). Усю́ ніч прокача́лася і такі́ не засну́ла (Харк. п.)].

Провинса́льский – провансá́льський. [Провансá́льська мо́ва].

Прова́нский – прова́нський. **-ское** *масло* – прова́нська олія.

Прова́ривание – 1) ува́рювання, вива́рювання; 2) насмо́лювання, натира́ння смоло́ю (дра́тви).

Прова́ривать, провари́ть – 1) ува́рювати, увари́ти; вива́рювати, ви́варити що; 2) (*верву, у сапожн.*) насмо́лювати, насмоли́ти, натира́ти, нате́рти смоло́ю (дра́тву); 3) (*известн. время*) прова́рювати, провари́ти яки́йсь час. **Прова́ренный** – прова́рений, ува́рений, ви́варений; насмо́лений, нате́ртий смоло́ю. **-ться** – 1) ува́рюватися, увари́тися, бу́ти ува́реним. [М'я́со до́бре увари́лось]; 2) насмо́люватися, натира́тися смоло́ю.

Прова́щивание – наво́щування чого́.

Прова́щивать, провощи́ть – воскува́ти, навоскува́ти, повоскува́ти, вощи́ти, наво́щувати, навощи́ти. [Нитки́ наво́щують]. **Провощённый** – (на)воско́ваний, повоско́ваний, наво́щений. **-ная** *бумага* – воско́ваний, повоско́ваний, наво́щений папі́р. **-ться** – воскува́тися, бу́ти навоско́ваним, наво́щеним.

Провева́ние – 1) провіва́ння; 2) (*зерна*) ві́яння, ві́янка, (*на веялке*) млинкува́ння (зерна́).

Провева́ть, прове́ять – 1) (*о ветре*) провіва́ти, прові́яти. [Розки́даю всю оде́жу, неха́й ві́тер провіва́ (Пісня). Куди́ ві́є, туди́ й провіва́є, козака́ молодо́го прохолоджа́є (Пісня)]. **-ве́ять** (*нек. время*) – прові́яти яки́йсь час; 2) (*зерно*) ві́яти, переві́яти, (*на веялке ещё*) млинкува́ти, перемлинкува́ти (зе́рно). **-ве́ять** (*известн. время*) – прові́яти, промлинкува́ти яки́йсь час. **Прове́янный** – прові́яний; (*о зерне*) переві́яний, перемлинко́ваний. **-ться** – 1) провіва́тися, бу́ти прові́яним; 2) ві́ятися, млинкува́тися, бу́ти переві́яним, перемлинко́ваним.

Проведе́ние – 1) прове́дення, переве́дення, перепрова́дження кого́ через що, (*дела*) пере[про]ве́дення (спра́ви), (*неок.*) про[пе́ре]во́діння *и* про[пере]во́дження, перепрова́джування; 2) (*черты*) прове́дення (ри́си), (*дороги*) прокла́дення, (*неок.*) проклада́ння (доро́ги). **-ние, Прово́дка** *электричества, воды* – прове́дення, (*неок.*) прово́діння *и* прово́дження еле́ктрики, води́. **-ние** *выборов, мероприятий* – переве́дення вибо́рів, за́ходів. **-ние** *в жизнь законности* – прове́дення в життя́, заве́дення в житті́, (*осуществление*) переве́дення зако́нності; 3) (*рукою*) прове́дення, пове́дення (руко́ю) по чо́му; 4) (*времени*) прове́дення, (*неок.*) прово́дження *и* прово́діння, перебува́ння (часу́) де, (*непродуктивное*) марнува́ння часу́, (*в праздности*) гуля́ння, (*шутл.*) святкува́ння; 5) (*обманывание*) підве́дення, зве́дення, обду́рення, ошука́ння, (*неок.*) підво́дження, зво́дження, обду́рювання, ошу́кування ко́го (*оттенки см.* **Проводи́ть**).

Проведённый, *см.* **Проводи́ть.**

Прове́дывание – 1) дові́дування, дізнава́ння, допи́тування про що; 2) відві́дування, наві́дування, прові́дування, переві́дування кого́.

Прове́дывать, прове́дать – 1) *что, о чём* – дові́дуватися, дові́датися, дізнава́тися, дізна́тися *и* дізнава́ти, дізна́ти про що, переві́дувати, переві́дати, перезнава́ти, перезна́ти що; *см.* **Разузнава́ть**; (*расспросить*) допи́туватися, допита́тися про що. [Про сі нара́ди дові́далися шахтарі́ (Черк.). Колі́-б моя́ ма́тінка не дізна́ла (Чуб.). Переві́дувала, перезнава́ла, шука́ла, аде ні́чо́го не приди́бала (Черемшина)]; 2) *кого* – відві́дувати, відві́дати, наві́дувати, наві́дати, прові́дувати, прові́дати, переві́дувати, переві́дати, (*реже*) дові́дувати, дові́дати в кого́, наві́дуватися, наві́датися, дові́дуватися, дові́датися до ко́го; *см.* **Посеща́ть, Навеща́ть.** [Я взяв бриль і пішо́в у село́ прові́дати свою́ знайо́му (Кониськ.). Ма́тінко моя́, відві́дайте мене́ (Метл.). Зайшо́в госте́й дові́дать (Шевч.). Вона́ в ме́не не обі́дала, ті́льки мене́ переві́дала (Пісня)]. **Прове́данный** – 1) ді́знаний; 2) відві́даний, наві́даний, прові́даний, переві́даний.

Провезе́ние – (*дейст. оконч.*) прове́зення, переве́зення.

Прове́ивание, *см.* **Провева́ние 2.**

Прове́ивать, *см.* **Провева́ть 2.**

Провекова́ть – (вік) звікува́ти, провікува́ти.
Прове́рить, *см.* **Проверя́ть.**
Прове́рка – пере́вірка, перевіря́ння, вивіря́ння, переліка; *см.* **Пове́рка.** [Була́ в каза́рмі вночі́ пере́вірка (Мирн.). Без пере́вірки, чи так спра́вді було́, як оповіда́ється (Єфр.). Перевіря́ння раху́нків. Результа́тів тако́го вивіря́ння ми не зна́ємо (Грінч.)].
Проверте́ть, *см.* **Провёртывать.**
Проверте́ться – 1) *см.* **Провёртываться**; 2) пролізти; *см.* **Проле́зть, Протесни́ться**; 3) (*в прям. и перен. знач.*) прокрути́тися. [Прокрути́вся на одній нозі́ до́вго. Як уста́неш удо́світа та до пізна й прокру́тишся і попоїсти гара́зд ні́коли (Катериносл.)].
Провёртка, *см.* **Провёртывание.**
Провёртывание – просве́рдлювання, прокру́чування, прове́[і]рчування.
Провёртывать, -ся, проверте́ть, -ся *и* **проверну́ть, -ся** – (*буравом*) просве́рдлювати, -ся, просвердли́ти, -ся, прокру́чувати, -ся, прокрути́ти, -ся, прове́[і]рчувати, -ся, провертіти, -ся, (*о мн. или местами*) попросве́рдлювати, -ся, попрокру́чувати, -ся, попрове́[і]рчувати, -ся чим. [Цей ка́мінь не просве́рдлюється]. **Прове́рченный** *и* **провёрнутый** – просве́рдлений, прокру́чений, прове́рчений.
Проверя́ть, прове́рить – перевіря́ти (*реже* перевірювати), переві́рити, вивіря́ти, ви́вірити, звіря́ти, звірити. [Істо́рик пови́нен дба́ти про пра́вду, а для то́го всі джерела́ одно́ о́дним переві́рити (Єфр.). Він захо́тів був ви́вірити себе́ (Крим.). Я в своїо́му господа́рстві це до́бре переві́рив (Л. Укр.). Переві́рте раху́нки. Звірив на собі, що нема́ гі́рше, як води́ ви́п'єш з хо́лоду (Грінч.)]. **-рить** *своими глазами* – на свої о́чі ви́вірити що (звірити що, переві́ритися в чо́му). **Прове́ренный** – переві́рений, ви́вірений, звірений. [Це вже звірена річ, що це так було́ (Харківщ.)]. **-ться** – перевіря́тися, вивіря́тися, звіря́тися, бу́ти переві́реним, ви́віреним, звіреним.
Прове́с (*недостаток весу*) – 1) недо́вага, недова́жка. *Фунт* **-са** – (на) фунт недо́ваги; 2) (*ремня*) провиса́ння (па́са).
Провесели́ться – провесели́тися, повесели́тися, погуля́ти ве́село яки́йсь час.
Прове́сить, *см.* **Прове́шивать.**
Прове́сный – 1) (*о весе*: *недостающий*) недова́жений; 2) (*о рыбе*) в'я́лений.
Провести, *см.* **Проводить.**
Прове́треть, -триться – 1) провітритися; 2) протря́хнути; *см.* **Проча́хнуть.**
Прове́тривание – провітрювання, вивітрювання.
Прове́тривать, прове́трить – провітрювати, провітрити, вивітрювати, ви́вітрити, (*о мн.*) попровітрювати, повивітрювати що. [Тре́ба провітрювати оде́жу (Н. Вол. п.). Провітрити в собі заду́шливу атмосфе́ру (Єфр.). Тепер провітрим тро́хи скарбі́вні на́ші за́тхлі (Куліш). Провітрити кімна́ту, ме́блі]. **Прове́тренный** – провітрений, ви́вітрений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) провітрюватися, бу́ти провітреним; 2) (*освежиться на ветру, воздухе*) провітрюватися, провітритися. [Поси́дів він ще тро́шки, за ша́пку та з ха́ти. – До́бре, ду́маю собі, неха́й провітриться (Кониськ.). Їдьте (в гости́ну), провітритесь (Кониськ.)]; 3) **-риться**, *см.* **Прове́треть.**
Прове́шивание – 1) недова́жування; 2) вивіря́ння (виско́м, шну́ром, важко́м); 3) (*рыбы, мяса*), *см.* **Провя́ливание.**
Прове́шивать, прове́сить – 1) *сколько, на сколько* – недова́жувати, недова́жити скільки. [Крама́р на п'ять фу́нтів недова́жив півфу́нта]; (*утратить веся*) прова́жувати, прова́жити 2) (*стену отвесом*) вивіря́ти, ви́вірити (стіну́ виско́м, шну́ром, важко́м); 3) (*рыбу, мясо*), *см.* **Провя́ливать, Провя́лить. Прове́шенный** – 1) недова́жений; 2) ви́вірений (виско́м, шну́ром, важко́м). **-ться** (*ошибиться в весе*) – помиля́тися, помили́тися ва́живши.
Прове́шивать, прове́шить (*означить линию вехами*) – тичи́ти, вити́чувати, ви́тичити що. **Прове́шенный** – ви́тичений.
Прове́ять, *см.* **Провева́ть.**
Провиа́нт – харч (-чу, *м. р. и* -чи, *ж. р.*), харчі (-чів), провія́нт (-ту), о́корм (-му); *см. ещё* **Прови́зия.** *Снабжение* **-том** – постача́ння ха́рчу куди́, кому́. *Поставщик* **-та** – постача́льник ха́рчу (харчів).
Провиа́нтмайстер – харчови́й коміса́р, заві́дувач харча́ми, провіянтма́йстер (-стра).
Провиа́нтский – харчови́й, провія́нтовий. **-ский** *склад* – харчова́ комо́ра.
Провиде́ние – (*славян.*) провиді́ння; *см.* **Предопределе́ние.**
Провиде́ние – прозира́ння. [Прозира́ння у вну́трішню істо́ту рече́й (Єфр.). Дар прозира́ння (Куліш)].
Прови́деть – прозира́ти, убача́ти, уба́чити, прознава́ти, прозна́ти, прови́діти; *см.* **Предви́деть.** [В тума́ні майбу́тности я́сно прозира́ють просте́лений перед на́ми шлях

(Єфр.). Убача́ючи їх ми́слі, сказа́в (Єванг.). Ти прови́дів, що люд бу́де гнить у воро́жій тюрмі́ (Л. Укр.)]. **Прови́денный** – уба́чений, про́знаний. **-ться** – прозира́тися, убача́тися, бу́ти уба́ченим, про́знаним.

Прови́дец, -дица – прози́рач, -рачка, (*славян.*) прови́дець (-дця), прови́дниця; *см.* **Проро́к, Прорица́тель.**

Провизжа́ть – провища́ти, (*о собаке*) проски́глити, проскав(у)ча́ти, проскавулі́ти, проскімли́ти, (*о свиньях*) прок(у)ві́кати (яки́йсь час).

Провизио́нка – харчова́ ка́ртка, провізіо́нка.

Прови́зия – жи́вність (-ности), харч (-чу, *м. р. и* -чи, *ж. р.*), харчі́ (-чі́в); *см.* **Провиа́нт.** [І жи́вність єсть – голо́дні не вмремо́ (Грінч.). Підко́ва, обми́сливши себе́ жи́вністю, потя́г на Запорі́жжя (Куліш)]. *Запас* **-зии** – запа́с (-су). [Ой над Лима́ном, над Сап'я́ном запа́си держа́ли (Грінч. III)].

Прови́зор – прові́зор (-ра). **-рский** – прові́зорський.

Провизо́рный – провізори́чний. [Провізори́чна філосо́фська тео́рія (Крим.)].

Провини́ться, *см.* **Провиня́ться.**

Прови́нность – прови́на, прови́нність (-ности). [Б'є за ко́жну прови́ну (Звин.). Кара́ли судо́м за прови́нність (Куліш)].

Прови́нный – прови́нний; *см.* **Винова́тый, Вино́вный.**

Провинциа́л, -ка – провінція́л, провінція́лка.

Провинциали́зм – провінціялі́зм (-му).

Провинциа́льный – провінція́льний.

Прови́нция – прові́нція. [Ми живемо́ не в Ки́їві, а на прові́нції. Повоюва́ти австрі́йські прові́нції Винниче́нко ніко́ли не нахваля́всь (Н. Рада)].

І. Провинти́ть – програ́ти, прогуля́ти у вінта́ що, яки́йсь час. **-ться** – програ́тися у вінта́.

ІІ. Провинти́ть, *см.* **Прови́нчивать.**

Прови́нчивать, -ся, провинти́ть, -ся – прошрубо́вувати, -ся, прошрубува́ти, -ся, проґви́нчувати, -ся, проґвинти́ти, -ся. **Прови́нченный** – прошрубо́ваний, проґви́нчений.

Провиня́ться, провини́ться *в чём, перед кем, чем* – провиня́ти, провини́ти, завиня́ти, завини́ти чим *и* що кому́, перед ким, перед чим, про́ти кого, про́ти чого, провиня́тися, провини́тися, провинува́чуватися, провинува́титися чим перед ким, кому́, проти ко́го, ви́нним ставáтися, ста́тися чим перед ким, проти ко́го, (*проступаться*) проступа́ти(ся), проступи́ти(ся) чим перед ким, про́ти ко́го, (*согрешить*) согріша́ти, согріши́ти чим кому́, перед ким, проти́ ко́го, прогріша́ти(ся), прогріши́ти(ся) чим перед ким, про́ти ко́го; (*с оттенком шутки, насмешки*) прошпе́титися, пробро́їти(ся), прошко́дитися, прошка́питися чим кому́, про́ти ко́го, про́ти чо́го, перед ким, перед чим. [Тремтячи́ мов щось провини́ла (Л. Укр.). Не провини́в тобі́ нічи́м (Куліш). Ве́лико провини́в перед дочко́ю (Грінч.). Що завини́в тобі Сау́л безу́мний? (Л. Укр.). Ма́буть мій ба́тько або ма́ти чим проступи́ли (Г. Барв.). Прости́, пано́че! проступи́лась: я далебі́ дурна́ була́ (Котл.). От, па́ні, чим полко́вник ви́нен ста́вся (Грінч.). Ти нічи́м мені́ не согріши́в (Самійл.). Ти лю́биш її́, хоч вона́ й прогріши́лась (Г. Барв.). Мо́же вони́ чим прошпе́тилися (Кониськ.). Його́ жі́нка щось там пробро́їла (Квітка). Хло́пець прошко́дився (Грінч.)]. **-ни́ться** *чем кому* – провини́тися чим перед ким, провини́ти, завини́ти кому́ чим. [Коли́сь одно́ подру́жжя (*муж и жена*) провини́лось гріхо́м вели́ким (Л. Укр.)]. **Провини́вшийся** – 1) (*прич.*) що провини́в(ся), завини́в *и т. д.* чим; 2) **-шийся, -шаяся** (*провинный*) – прови́нник, -ниця, прови́нний, -ви́нна, винува́тець (-тця), винува́тий, винува́та. [Прови́нників-парубкі́в посади́ли в холо́дну (Неч.-Лев.). На прови́нний полк чека́є десь спе́реду диві́зія, що ма́є арештува́ти його́ й ви́конати при́суд (Васильч.)].

Провира́ть, прovра́ть – бре́хні пуска́ти, пусти́ти, розголо́шувати, розголоси́ти. [Пускаю́ть бре́хні, що ско́ро вже кіне́ць світові].

Провира́ться, проврáться – 1) пробрі́хуватися, пробреха́тися, убрі́хуватися, убреха́тися; 2) (*неосторожно проговориться*) пробо́вкнутися (сло́вом), проязи́читися, ви́язичити; *см.* **Проговори́ться, Проба́лтываться.**

Провиса́ть, прови́снуть – провиса́ти, прови́снути, прогина́тися, прогну́тися (посере́дині).

Провисе́ть – прови́сіти, ви́сіти яки́йсь час, [Два дві сорочки́ ви́сіли і не посо́хли].

Провладе́ть – проволода́ти, проволоді́ти чим (яки́йсь час); *см.* **Владе́ть.**

Провлады́чествовать – проволодарюва́ти, пропанува́ти, прогосподарюва́ти яки́йсь час.

Провла́ствовать, *см.* **Провлады́чествовать.**

Провлачи́ть – проволочи́ти, проволокти́, протягти́ що; (*некоторое время*) проволочи́ти, проволокти́, протягти́, перетягти́ яки́йсь час. **-чи́ть** *жалкое существование* – проживоті́ти, прони́діти.

Прово́д – 1) *см.* **Проведе́ние, Прова́живание 1 - 3** *и* **Прово́ды**; 2) (*электрический*) (електри́чний) про́від (-вода; *мн.* проводи́), дріт (*р.* дро́ту).
Проводи́мость, *физич.* – пропуска́льність, перепуска́льність, про́відність (-ности). **-мость** *тепла, электричества* – теплопровідність, електропровідність.
Проводи́мый, *физич.* – пропускни́й, перепускни́й, провідни́й. **-мые** *меры, мероприятия* – переводжувані за́ходи.
I. Проводи́ть, *см.* **Провожа́ть.**
II. Проводи́ть, провести́ *или* **прове́сть** – 1) *кого куда, к кому, через что* – прово́дити, прове́сти́ кого́ до ко́го, від ко́го (*напр.* від соба́к), (*перевесть*) перево́дити, переве́сти́, перепрова́джувати, перепрова́дити кого́ через що, чим; (*дело*) прово́дити, прове́сти́, перево́дити, переве́сти (спра́ву де, через що); (*судно*) ве́сти́, переве́сти́, проводи́ти, прове́сти́, перепрова́джувати, перепрова́дити (судно́). [Провів його́ через ха́ту. Провів повста́нців яра́ми в село́. Перепрова́див їх через кордо́н, через го́ри. Прове́сти (переве́сти) спра́ву в комі́сії, через комі́сію. Я веду́ цього́ ду́ба через поро́ги (Катериносл.). Ло́цман, що прово́дить байдаки́ (Грінч.)]. *Пленных* **-вели́** *в лагерь* – полоне́них спрова́дили до та́бору. **-ди́те** *меня к секретарю* – проведіть (заведіть) мене́ до секретаря́; 2) *что* – (черту) прово́дити, прове́сти́ (ри́су), (*дорогу*) прокла́дати, прокла́сти доро́гу (ко́лію) (*см.* **Прокла́дывать**); (*воду, электричество и т. п.*) прово́дити, прове́сти́ (во́ду, еле́ктрику і т. п.); (*тепло, звук*) прово́дити, прове́сти́, перепуска́ти, перепу́стити (тепло́, звук); (*выборы, мероприятия и т. д.*), прово́дити, прове́сти́, перево́дити, переве́сти́ що (вибо́ри, за́ходи); (*осуществлять*) перево́дити, переве́сти́ що. [Переве́сти в окру́зі вибо́ри до сільра́д. Радя́нська вла́да перевела́ по́вне соція́льне забезпе́чення всіх трудя́щих (Азб. Ком.)]. **-ди́ть, -сти́** *в жизнь что-л.* – прово́дити, прове́сти́ в життя́, заво́дити, заве́сти́ в життя́, (*осуществлять*) перево́дити, переве́сти́ що в життя́, справди́ти що. **-ди́ть** *роль* – прово́дити, прове́сти́ ро́лю чию, кого́. **-вести** *собрание, заседание, урок* – прове́сти́, засі́дання, збо́ри, ле́кцію. **-ди́ть** *мысль, идеи* – прово́дити ду́мку, ідеї. **-вести́** *телефон, телеграф* – прове́сти́ телефо́н, телегра́ф. **-ди́ть** *границу* – кла́сти, покла́сти, прово́дити, прове́сти́ межу́, (*политич.*) кордо́н. **-води́ть, -вести́** *межу вокруг чего* – обмежо́вувати *и* обме́жувати, обмежува́ти *и* обме́жити що. **-вести́** *канал* – прово́дити, прове́сти́ кана́л; 3) (*дотрагиваться*) прово́дити, прове́сти́, (*поводить*) пово́дити, пове́сти́ чим по чо́му, (*с целью убедиться в чём-л.*) глядіти, поглядіти, (*гал.*) смотри́ти, посмотри́ти чим (*напр.* руко́ю, доло́нею) по чо́му. [Вона́ провела́ рукою по чолі́ (Л. Укр.). Руко́ю пово́дить по ло́бові (Квітка). Посмотри́в доло́нею по го́лих гру́дях (Стеф.)]; 4) (*время*) ба́вити, проба́вити (час), ба́витися, проба́витися, прово́дити, прове́сти́ (час); (*прожить, пробыть*) перебува́ти, перебу́ти, пробува́ти, пробу́ти (час). [Неспокі́йну ніч перебуло́ місте́чко перед свя́том (Коцюб.). Немину́че тре́ба перебу́ти лі́то де на селі́ (Коniськ.). Скі́льки ча́су ви перебу́ли в доро́зі?]. *Как* **-дите** *время*? – як прово́дите, ба́вите час? як мина́є вам час? *Вечер* **-ли** *мы весело* – ве́чір перебули́ ми ве́село. В гостях **-ли** *время приятно* – в гостя́х час звели́ га́рно. *Где вы* **-ли** *праздники*? – де ви перебу́ли свя́та? *Я* **-вёл** *день в библиотеке* – я перебу́в день у бібліоте́ці (книгозбі́рні). *Больной* **-вёл** *ночь покойно* – хво́рий перебу́в ніч до́бре, ніч хво́рому до́бре мину́ла. **-ди́ть** *время в чём* – прово́дити, прове́сти́ час у чому́, ужива́ти, ужи́ти час на що. **-ди́ть** *время в трудах* – прово́дити час за пра́цею. **-ди́ть** *время в пьянстве, в кабаке* – перево́дити час на пия́тику, виси́джувати, (*образно*) днюва́ти й ночува́ти в шинку́ (в ко́рчмі). *Он* **-дит** *все дни на улице, на реке* – він увесьде́нечки на ву́лиці, на рі́чці (перебува́є). **-ди́ть, -сти́** *время непродуктивно* – марнува́ти, змарнува́ти час, перево́дити, переве́сти́ час ма́рно. **-вести́** *лето, зиму* – перебу́ти лі́то, зи́му, перелі́тувати, перезимува́ти де. **-ди́ть** *праздник* – святкува́ти, відсвяткува́ти, пересвяткува́ти, (*святки, сопряжённые с ритуалом*) спрова́джувати, опрова́[о]ди́ти свя́то. [Опрова́дили свя́то як годи́ться]. **-ди́ть** *время с кем* – прово́дити час з ким; ба́витися з ким. **-ди́ть** *время в балах* – балюва́ти; *в праздности* – святкува́ти, гуля́ти, згуля́ти, ледарюва́ти; си́дні справля́ти, виле́жуватися, (*насм.*) бімбува́ти. [І часи́ночки не згуля́є; усе́ в робо́ті (М. Грінч.). Вони́ святкува́ти лю́блять, а робо́та сама́ нія́к не хо́че роби́тися. Бімбу́є, як жид у ша́баш (Київщ.)]; 5) *кого* – (*обманывать*) підво́дити, підве́сти́ (*подвести*), зво́дити, зве́сти́, о(б)ду́рювати, о(б)дури́ти, ошу́кувати, ошука́ти, (хитростью) схитри́ти, охитрува́ти кого́; *см.* **Обма́нывать**; (*водить, длить время*) води́ти, волово́дити кого́. [Пропади́ ти лу́чче сам, що нас усі́х підвів (Рудч.). Він стари́й як світ, його́ не зведе́ш (Коцюб.). Та мене́ то не схитри́ти: зна́ю, чого́ хо́че (Рудан.). О, що-ж роби́ти, щоб і смерть саму́ перемогти́, і до́лю одури́ти (Самійл.)]. *Суд* **-ди́л** *его с год, да ничего не сделал* – суд води́в (волово́див) його́ з рік, та ні́чо́го не зроби́в. *Этого не* **-дёшь** – цього не зведе́ш, не о(б)дури́ш, не підду́риш *и т. д. В другой раз меня не* **-ду́т** – удру́ге ме́не не ошука́ють, не

обду́рять, не підма́нять. **Проведённый** – 1) прове́дений, переве́дений, перепрова́джений через що, до ко́го; 2) прове́дений, прокла́дений; переве́дений; 3) (*о времени*) прове́дений, перебу́тий, пробу́тий, ужи́тий на що, (*непродуктивно*) змарно́ваний, (*в праздности*) згу́ляний; (*о празднике, торжестве*) відсвятко́ваний, пересвятко́ваний, опрова́джений. [Де́в'ять мі́сяців, пробу́тих у тюрмі́, були́ для ме́не торту́рою (Франко)]; 4) (*обманутый*) підве́дений, зве́дений, обду́рений, підду́рений, ошу́каний, охитро́ваний.

Проводи́ться, провести́сь – 1) прово́дитися, переводитися, перепрова́джуватися, бу́ти прове́деним, переве́деним, перепрова́дженим; (*о дороге*) проклада́тися, бу́ти прокла́деним. *В школе* **-дятся** *новые методы преподавания* – у шко́лі перево́дять нові́ ме́тоди навча́ння; 2) (*о времени*) прово́дитися, урива́тися, бу́ти прове́деним, ужи́тим, перебува́тися, перебу́тися.

Прово́дка – 1) *см.* **Проведе́ние. -ка** *электричества* – прове́дення еле́ктрики, устаткува́ння еле́ктрикою; 2) *см.* **Прова́живание. -ка** *лошадей* – прово́дження ко́ней; 3) (*предмет*) устатко́вання, снасть (-ти). *Электрическая* **-ка** – електри́чне устатко́вання, -на снасть.

Проводни́к – 1) (*провожатый*) проводи́р *и* поводи́р (-ря́), провода́р *и* повода́р (-ря́), вожа́й (-жая́), (*в свад. обр. и вообще*) провідни́к (-ка́), (*только слепых*) повода́ч, п(р)овода́тар *и* -тир (-ря), повожа́тий, старчово́д (-во́да). [Го́ре вам, проводирі́ сліпі́ (Єванг.). Вона́ ти́хо пішла́ в ха́ту за ма́тір'ю, на́че сліпи́й за повода́тирем (Неч.-Лев.). Дай вожая́, щоб нас до мо́ря допрова́див (Мкр.). Ти провідни́к, веди́ нас в ри́мський та́бор (Куліш)]. **-ни́к** *поезда* – провідни́к по́їзду; 2) (*чего*) провідни́к чого́. [Пови́нні були́ ста́ти за носи́телів та провідникі́в європе́йської культу́ри (Корол.)]; 3) (*о вещи*) провідни́к чого́. **-ни́к** *тепла, света* – провідни́к тепла́, сві́ту (сві́тла).

Проводни́ца – 1) п(р)оводи́рка, п(р)овода́рка, п(р)овода́тарка, (*в свад. обр. и вообще*) провідни́ця, (*только слепых, нищих*) старчово́дка. [Ой, дай мені́ провідни́цю, – хоч сестри́цю (Пісня)]; 2) провідни́ця чого́.

Проводни́чий – п(р)оводи́[а́]рський, провода́тарський, провідни́цький.

Проводно́й, про́водный – 1) (*проведенный*) прове́дений; 2) провідни́й. **Про́водная** *неделя* – провідни́й ти́ждень.

Про́воды – 1) про́води (-ві́д *и* -дів), прово́діння. [Го́сті що-дня одні́ виїзди́ли, дру́гі приїзди́ли; що-дня бу́ли й про́води й стрі́чі (Стор.)]. **-ды** *покойника* – про́води небі́жчика. **-ды** *весны* – про́води весни́; 2) (*Фомина неделя*) про́води (-ві́д). [То було́ на са́мі про́води (Харк. п.)].

Проводя́щий – прові́дний. **-щая** *ткань* (*бот.*) – провідна́ ткани́на, мате́рія.

Провожа́ние – 1) про́води (-від), прово́діння, опроводжа́ння, випроводжа́ння, відпрова́джування кого́; 3) виряджа́ння, випроводжа́ння *и* випрова́джування, проводжа́ння кого́.

Провожа́тый, -тая – (*сопровождающий кого куда*) провожа́тий (-того), провожа́та (-тої), супрові́дник, -ниця, (*спутник*) супу́тник, супу́тниця; (*проводник*), *см.* **Проводни́к 1, -ца 1**. [Я-б спокі́йніший був, якби́ з тобо́ю був провожа́тий (Л. Укр.)].

Провожа́ть, проводи́ть – 1) прово́дити *и* проводжа́ти, прове́сти́, опроводжа́ти, опроводи́ти, випроводжа́ти, ви́проводити, (*отвести*) відпрова́джувати, відпрова́дити, (*обычно немного*) надво́дити, надве́сти́, підво́дити, підве́сти́ кого́ куди́. [Лука́ш прові́в мене́ за ца́рину (М. Вовч.). Ой, хто мене́ молоду́ю проведе́ додо́му? (Пісня). Нагоду́є, на доро́гу дасть і ви́проводить за село́ (Квітка). Я вас опроводжу́ аж додо́му (Квітка). Відпрова́дьте мене́ ту́ди го́рами (Франко). Надвела́ тро́хи ву́лицею (Л. Укр.). Я вас надведу́ аж додо́му (Крим.). Пі́демо, підведу́ тя (*тебя*) за село́ (Франко)]. *Я* **-ди́л** *его в город* – я прові́в (надві́в) його́ до мі́ста. **-жа́ть** *взглядом* – прово́дити по́глядом, очи́ма кого́; 2) (*из дому; со двора*) виряджа́ти, ви́рядити, випроводжа́ти *и* випрова́джувати, ви́проводити, проводжа́ти (спроводжа́ти) *и* прово́дити, прове́сти́ кого́. [Виряджа́ла в світ мене́ ма́тінка (Рудан.). Ї́ї в доро́гу виряджа́ли сестри́ці, по́други й брати́ (Самійл.). Спроводжа́ла ма́ти до́ньку в чужу́ сторонo̍ньку (Пісня). Проводжа́ла си́на ма́ти (Шевч.). Провела́ я сино́чка сво́го у ві́йсько]. *Мать* **-ди́ла** *сына на войну* – ма́ти ви́рядила си́на на війну́.

Провожа́ться – прово́дитися. [Вона́ пішла́ ме́не провести́, тоді́ заверну́лись і я ї́ї провела́; а то́ді зно́в вона́ мене́, та так і прово́дилися до півно́чи (М. Грінч.)].

Провожа́ющий – 1) хто прово́дить, опроводжа́є. **-щие** – про́від (-воду). [Яки́й вели́кий про́від за новобра́нцями йде́ (М. Грінч.)]; 2) хто виряджа́є, проводжа́є, випроводжа́є; *см.* **Провожа́ть.**

Провожда́ть *время*, *см.* **II. Проводи́ть.**

Прово́з – прові́з, переві́з (-во́зу). [Купи́ти недо́рого, та за прові́з (переві́з) плати́ти бага́то.

Перевіз кра́му через кордо́н].

Провозве́стие – провіщення, про́вість (-ти), (*провозвещание*) провіща́ння. [Це вже ново́го співця́ ра́дісне провіща́ння (Єфр.). Здале́ка мо́ре хви́лі золотії шле на́че про́вість во́лі і надії (Л. Укр.)].

Провозвести́тель, -ница, *см.* **Провозве́стник, -ница.**

Провозвестни́к, -ница – 1) прові́сник, прові́сниця; *см.* **Прорица́тель, Предсказа́тель, -ница.** [Згада́й прові́сника журби́ та го́ря (Черн.). Прові́сники націона́льного відро́дження (Єфр.)]; 2) *см.* **Глаша́тай.**

Провозвеща́ние – провіща́ння.

Провозвеща́ть, провозвести́ть – 1) провіща́ти, провісти́ти, (*возвещать*) возвіща́ти, возвісти́ти; (*прорекать*) прорі́ка́ти, проректи́ що кому́. [Письме́нство стає́ йому́ за ту зірни́цю, що бли́зький світ со́нця провіща́є (Єфр.). Святу́ю пра́вду на землі́ і прорі́ка́ли й розп'яли́сь за во́леньку (Шевч.)]. **Провозвещённый** – прові́щений, возві́щений, проре́чений; 2) *см.* **Оповеща́ть, Оглаша́ть.**

Провозвеще́ние, *см.* **Провозве́стие.**

Провозгласи́тель, -ница – оголо́сник, оголо́сниця, опові́сник, -ниця чого́ (*напр.* ра́дости, ми́ру).

Провозглаша́тель, -тельница – 1) проголо́сник, -ниця; 2) *см.* **Провозгласи́тель.**

Провозглаша́ть, провозгласи́ть – 1) *что* – проголо́шувати, проголоси́ти, оголо́шувати, оголоси́ти, виголо́шувати, ви́голосити, оповіща́ти, оповісти́ти, (*возглашать*) виклика́ти, ви́кликнути що кому́; *см.* **Возвеща́ть, Оглаша́ть, Обнаро́довать.** [Буржуа́зна демокра́тія на слова́х проголо́шувала ни́зку свобо́д (Касян.)]. **-ша́ть** *кого* – вихваля́ти, вислабля́ти кого́. **-ша́ть** *кому похвалы* – проголо́шувати хвалу́ (похвалу́) кому́. **-ша́ть** *имя чьё* – проголо́шувати ім'я́ чиє́; 2) *кого кем, чем* – проголо́шувати, проголоси́ти, окл[р]ика́ти *и* окл[р]и́кувати, окл[р]и́кнути́. [Проголо́шено його́ полко́вником. Гляди́, ще й ко́нсулом його́ окли́чуть (Куліш). Черева́нь уже окри́кував Сомка́ ге́тьманом (Куліш)]. **Провозглашённый** – 1) проголо́шений, оголо́шений, опові́щений; 2) проголо́шений, окл[р]и́кнутий ким, чим.

Провозглаше́ние – 1) проголо́шення, оголо́шення, опові́щення; *см.* **Возглаше́ние.** [Проголо́шення респу́бліки]; 2) *кого чем* – проголо́шення, (*неок.*) проголо́шування, окл[р]и́кування кого́ ким.

Провози́ть, провезти́ *или* **прове́зть** – 1) прово́зити, прове́зти́ що куди́, повз що, через що, (*перевозить*) перево́зити, переве́зти́ що через що, (*о мн.*) попрово́зити, поперево́зити. [Повз наш двір прове́зли гарма́ти. Кінь провіз ту́ю вагу́ версто́в зо́ дві (М. Грінч.). Перево́зити кни́ги через кордо́н]. **-зи́ть** *товары через границу* – перево́зити крам через кордо́н; 2) **-зи́ть** (*известное время*) – провози́ти, повози́ти, ви́возити яки́йсь час; (*очень долго*) поповози́ти; (*утратить возя*) провози́ти. [Ці́лий день провози́в дро́ва (Сл. Ум.). Поповози́в дро́ва ввесь день, а тепе́р уве́сь як поби́тий (М. Грінч.). Вас визи́в до мі́ста та й свою́ сви́ту провози́в – хтось потя́г з во́за (М. Грінч.)]. **Провезённый** – прове́зений, переве́зений.

Провози́ться – 1) прово́зитися, перево́зитися; 2) *с кем с чем, над чем* – пропо́ратися, пропа́нькатися, проморо́чи́тися, промару́дитися, прововту́зитися, проволово́дитися, провойдува́тися з ким, з чим, коло ко́го, коло чо́го; *срв.* **Вози́ться, Повози́ться.** [Усю ніч коло хво́рого пропо́рались. Прововту́зився (проморо́чи́вся) з ним з са́мого ра́нку і до ве́чора].

Прово́зка – провіз, перевіз (-во́зу).

Прово́зный – провізни́й, перевізни́й. [Перевізни́й (*транзитный*) крам]. **-ная** *плата* – перевізне́ (-но́го), перевізна́ пла́та.

Провозоспосо́бность – провізна́ спромо́жність [Провізна́ спромо́жність залізни́ці].

Провока́тор, -рша – провока́тор, провока́торка.

Провока́торский – провока́торський.

Провока́ция – провока́ція (-ії). **-ционный** – провокаці́йний.

Провола́кивание – 1) *см.* **Проволо́чка**; 2) проволіка́ння, протяга́ння чого́.

Провола́киватель (*времени, дела*) – зволіка́льник (часу́, спра́ви).

Провола́кивать, проволо́чь *и* **проволочи́ть** – 1) проволіка́ти, проволокти́, протяга́ти, протягти́ – кого́, що, (*сквозь что*) протяга́ти, протягти́ крізь що. [Протягла́ ни́тку крізь намисти́ну]. **-вать** *проволоку* – протяга́ти дріт; 2) (*время*) зволіка́ти, дляти, продля́ти (час), (*дело*) зволіка́ти (спра́ву); *см.* **Длить, Тяну́ть. Проволо́ченный** – проволо́чений, протя́гнений. **-ваться** – 1) проволіка́тися, протяга́тися (через що); 2) дли́тися, зволіка́тися з чим. **-лочи́ться** – проволочи́тися, прошля́тися яки́йсь час.

Прóволока – дріт (*р.* дрóту). *Кусок* **-ки** – дротúна, дротúнка. *Стягивать, стянуть* (*обтягивать, обтянуть, скреплять, скрепить*) **-кой** – дротувáти, задротувáти що. [Оддáйте цúганові розкóлену макíтру – нéхай задротýє (Звин.)]. *Стянутый* **-кой** – (за)дротóваний. [У мéне ввесь пóсуд бúтий, але дротóваний, то ще дéржиться якось (Звин.)]

Проволочúть, *см.* **Проволáкивать.**

Проволочúться – проволочúтися, прошлятися якúйсь час; *см.* **Прошатáться.**

Прóволочка – дрóтик (-ка), дротóчок (-тóчка).

Проволóчка – зволікáння, проволóка, від[з]волóка, воловóдіння, загáй (-гáю), загáйка, угáйка, (*волокита*) тяганúна. [Життя не тéрпить зволікáння (Н. Рада). Пішлó нáше дíло у проволóку (Волч. п.). Воловóдіння безкінéчне (Л. Укр.). Щоб не булó загáю, щоб швúдко]. *Чинить* -чку – зволікáти, чинúти проволóку, воловóдити.

Прóволочник – дротáр (-ря).

Прóволочный – дротянúй (*ум.* дротянéнький), дротóвий. [Дротянá (дротóва) нагáйка *или* нагáйка-дротянка. Дротóва струнá]. **-чная** *сетка* – дротянá сíтка. **-чное** *полотно на сита* – дротянúця. **-чный** *гвоздь* – дротáль (-ля).

Проволóчь, *см.* **Проволáкивать.**

Провонять – 1) *что* (*действ. з.*) – засмердíти, просмердíти, завоняти ще. [Засмердíли (завоняли) хáту тютюнóм]; 2) *чем* (*средн. з.*) – за[про]смердíтися, просмéрднути чим. [Ужé ввесь світ засмердíвся тютюнóм (Грінч. II)]; 3) (*протухнуть*) засмердíтися, завонятися, затхнýтися, просмéрднути, притхнýти; *срв.* **Протýхнуть.** [М’ясо засмердíлось (завонялось). Яйця затхнýлись. Просмéрдла й цíла картóпля, лéжачи з гнилóю (Н.-Вол. п.)]. **Провонялый, провонявшийся** *чем* – засмéрджений, завóняний, просмéрдлий чим, зá[прú]тхлий.

Провоняться, *см.* **Провонять 3.**

Провопúть – 1) (*известн. время*) проголосúти, прогаласувáти (якúйсь час); 2) заголосúти, загаласувáти.

Провóрить, спровóрить – 1) робúти, зробúти швúдко що; 2) добувáти, добýти спрúтно; (*воровать*) крáсти, украсти спрúтно, підчепúти, підчúстити що; *см.* **Подтúбрить**; 3) (*только несов.*) підгóнити, підганяти когó.

Проворковáть – проворкувáти, протýркати, протуркотá[í]ти якúйсь час, що.

Провóрно – мотóрно, хýтко, швúдко, прýдко, похíпно, похíпливо, шáмко провóрно. *Беги* **-нее** – біжú мерщíй (хутчíй, метчíй, боржíй, швúдче).

Провóрность, *см.* **Провóрство.**

Провóрный – мотóрний, меткúй, похíпнúй, похоплúвий, хапкúй, хваткúй, шамкúй, провóрний *и* проворнéнький, (*скорый*) швидкúй, прудкúй, хуткúй, (*шутл.*) скорохвáцький. [Мотóрна молодúця. Хто моторніший, той живúвся більше (М. Лев.). Тíльки до робóти хапкúй, а до ïжі ні. І ти не дýже-то хваткúй, і я не швидкá. Шамкúй у робóті]. **-ный** *человек, женщина*, **провор, провора** – моторýн, моторýха, (*ласк.*) моторýшка, метéць (-тця), (*шутл.*) полетýн, полетýха, полетýшка, *опис.* як на шрýбах хóдить, (*насм.*) моторяка, проворяка (*общ. р.*). *Она* **-ная** *швея* – вонá мотóрна швáчка.

Проворовáть *век свой* – прозлодіячити життя своє.

Проворовáться – прокрáстися (-дýся, -дешся).

Проворожúть – проворожúти якúйсь час, що (*напр.* усе майнó, усí грóші); *см.* **Прогадáть.**

Проворóнить – проґáвити, прогуляти що, (*без дополн.*) проґáвитися. [Проґáвив вій своЮ дóлю. Зáвтра до вас у селó приïде наш старшúй, так ти йогó не прогулЯй і все дожидáй (Квітка). Ледáчі чабанú проґáвляться (Кух.)]. **Проворóненный** – проґáвлений, прогýляний.

Проворóчать – двúгати, (*усил.*) поподвúгати що якúйсь час. [Цілíсінький день двúгав колóди].

Проворóчаться – ворóчатися, повертáтися, перевертáтися якúйсь час. *Всю ночь* **-лся**: *не спалось* – усю ніч ворóчався (перекидáвся): не спáлося.

Провóрство – мотóрність, мéткість, похíпність, хýткість, швúдкість (-ости), спіх (-ху). [У мéне більший спіх у рукáх, ніж у хазяïна: дóки він одногó чóбота пошúє, у мéне вже й пáра готóва (Звин.)].

Проворчáть – 1) (*известн. время*) пробурчáти, прогарчáти, вúбурчати, вúгарчати якúйсь час; 2) (*проговорить ворча*) бýркнути, воркнýти, пробурчáти, проворкотíти, прогарчáти, (*сердито*) гарúкнути, (*в ответ*) відбýркнути(ся), відвóркнутися, відгарúкнутися, (*о собаке*) прогарчáти. [Мáвра-ж бýркне щось неподíбне (Григор.). Щось прогарчáв собí під ніс (Стор.). Якóго там кýлика ви вúдумали, дядьку! – пробурчáв (М. Вовч.)]. «Одно відóмо,

знов дід проворкотів» (Л. Укр.)].
Провоци́ровать – провокува́ти кого́.
Провощи́ть, *см.* **Прова́щивать.**
Провра́ться – 1) пробреха́тися, убреха́тися, уклепа́тися. [Хто бре́ше, той пробре́шеться (убре́шеться). Вига́дуй там що зна́єш, та ті́льки так бреши́, щоб не вклепа́всь (Грінч.)]; 2) *см.* **Проговори́ться, Проболта́ться.**
Провы́ть – 1) ви́ти, проски́глити які́йсь час; 2) зави́ти, заски́глити. [Чу́єш? – то вовк зави́в].
Провяза́ть – 1) пров'яза́ти, пропле́сти́, в'яза́ти, плести́ які́йсь час; 2) (*связать*) звяза́ти; спле́сти; *см.* **Вяза́ть.**
Провя́ливание – в'я́лення; вив'я́лювання; (*немного*) прив'я́лювання чого́.
Провя́ливать, провяли́ть – в'яли́ти, зв'яли́ти, пров'яли́ти, (*хорошенько*) вив'я́лювати, ви́в'ялити, (*немного*) прив'я́лювати, прив'яли́ти, (*о мн.*) пов'яли́ти що (*напр.* ри́бу, о́вочі). **Провя́ленный** – зв'я́лений, пров'я́лений, ви́в'ялений, прив'я́лений. **-ться** – 1) в'яли́тися, вив'я́люватися, бу́ти зв'я́леним, про[ви]в'я́леним; 2) (*средн. з.*) в'яли́тися, зв'яли́тися, пров'яли́тися, пров'я́нути, вив'я́люватися, ви́в'ялитися, (*немного*) прив'я́люватися, прив'яли́тися, пров'я́нути. [Поста́вила ви́шні на со́нці, неха́й пров'я́нуть до́бре, а до сушу́ в печі́ (М. Гр.)]. **Провяли́вшийся** – пров'я́лий.
Провя́нуть – проча́хнути, обсо́хнути.
Прогада́ть – 1) (*проворожить известн. время, что*) прогада́ти, проворожи́ти які́йсь час, що (*напр.*, усі́ гро́ші); 2) проду́мати, прогада́ти які́йсь час. [День проду́мав, а ні́чо́го не ви́гадав].
Прогада́ться – (*ошибиться в расчёте*) прогада́ти, (*диалект.*) заблуди́ти. [Не взяв пе́ршої ціни́, ду́мав – доро́жче даду́ть та й прогада́в – на два карбо́ванці ме́нше взяв (М. Грінч.)].
Прога́дывать – ворожи́ти, гада́ти які́йсь час. [Ці́лі но́чі воро́жимо].
Прогази́ровать – прогазува́ти. **-ванный** – прогазо́ваний.
Прогалде́ть – прогаласува́ти які́йсь час.
Прога́лина – (*пустое, открытое место среди чего-л.*) прога́лина, прога(й)льо́вина, прога́лявина, прога́люватина, (*образно*) ли́сина, (*в лесу*) га́лява (*см.* **Поля́на**), (*во льду*) тепли́на (*см.* **Полы́нья**). [Пороби́лися чо́рні прога́лини серед бі́лого сні́гу].
Прога́р, прога́рина, про́гарь – 1) (*прожжён., прогорелое место*) про́гар (-ру), пропа́лене мі́сце – 2) **-га́р** (*состояние*) – про́гар (-ру), прогора́ння.
Прогара́ть, *см.* **Прогоре́ть 1.**
Проги́б – 1) (*действ.*) угина́ння, (*оконч.*) увігнуття́; 2) (*прогнувшееся место*) уги́н (-ну), ло́щовина, кляк. [У ко́лесі ло́щовина зроби́лась (кляк зроби́вся) (Київ. пов.)]. *Получить* **-ги́б** – скля́читися, укля́кнути. [Ко́лесо скля́чилось. О́бід у ко́лесі укля́кнув (Київ. п.)].
Прогиба́ние – угина́ння.
Прогиба́ть, прогну́ть – угина́ти, у(ві)гну́ти; *см.* **Вогну́ть.** *Не садись на корзину*, **-гнёшь** *её* – це сіда́й на ко́шика, бо прова́лиш (ува́лиш) його́. **-ться** – угина́тися, д(ві)гну́тися, укляка́ти, укля́кнути. [Сте́ля увігну́лася. Пола́годили моста́, а він, ка́жуть, і вкляк (Київ. п.)].
Прогимна́зия – прогімна́зія (-ії).
Прогла́живание – 1) (*рукой*) погла́джування; 2) (*утюгом*) прасува́ння (пра́скою); 3) (*прожигание утюгом*) пропа́лювання (пра́скою, залі́зком) чого́.
Прогла́живать, прогла́дить – 1) *по чём, кого* – гла́дити, погла́дити по чо́му, кого́; 2) (*сукно утюгом*) пропрасо́вувати, пропрасува́ти що (сукно́); прасува́ти, ви́прасувати (нашвидку́) що (вбрання́); 3) (*прожечь насквозь утюгом*) пропа́лювати, пропали́ти (пра́скою, залі́зком) що; (*прорвать гладя*) продира́ти, проде́рти (пра́скою, залі́зком) що; 4) (*известн. время*) прасува́ти, пропрасува́ти які́йсь час. [Цілі́сінький день пропрасува́ли]; 5) **-дить** *зайца, охотн.* – проморга́ти, проґа́вити за́йця. **Прогла́женный** – погла́джений; пропрасо́ваний, ви́прасуваний; пропа́лений; проде́ртий. **-ться** (*утюгом*) – 1) прасува́тися, ви́прасуватися, бу́ти ви́прасуваним; 2) (*прожигаться при глажении*) пропа́люватися, пропали́тися, бу́ти пропа́леним.
Проглазе́ть – 1) *что* (*прозевать*) – проґа́вити що, недогле́[я]діти чого́; *срв.* **Прозевать, Проворо́нить**; 2) (*известн. время*) ви́трішки купува́ти, продава́ти, ґа́ви лови́ти які́йсь час. **-зе́л** *весь день* – ґав лови́в уве́сь день.
Прогла́тывание – проко́втування, проглина́ння кого́, чого́.
Прогла́тывать, проглоти́ть (*и* **проглону́ть**) – проко́втувати, проковтну́ти, проглина́ти, проглину́ти, пролиг[ґ]а́ти, пролиґну́ти, (*реже*) прожира́ти, проже́рти кого́, що, (*с жадностью*) прохала́вкнути (*пров.*) що, кого́. [Ями́ (ша́хти) проко́втують ти́сячі люде́й (Франко). А лиси́чка його́ – гам! – та й проковтну́ла (Рудч.). Цілко́м прогли́не неві́стку

(Мирн.). Випивáв цíлу квáрту горíлки і пролигáв однý перчи́цю за дрýгою (Стефаник)]. *Будешь сладок —* **проглóнут**, *будешь горек — проглянут* – будéш гіркúй – прокленýть, а солóдкий – проглинýть (Приказка). **Проглóченный** – прокóвтнутий, проглúнутий, пролúг[ґ]нутий. **-ться** – прокóвтуватися, проглинáтися, бýти прокóвтнутим, проглúнутим.

Проглодáть – прогрúзти, прокусúти що, (*о мн.*) попрогризáти. **Проглóданный** – прогрúзений, прокýшений.

Прогля́д, Проглядéние, Проглядка – 1) перéгляд, прóгляд (-ду) чогó; *см.* **Просмóтр 1**; 2) недóгляд (-ду).

Проглядéться *и* **проглянуться** – (*ошибиться на глаз*) проглé[я́]дітися. [Глядú та й не проглядúсь (Ном.)].

Проглядывание – 1) переглядáння, перéгляд, прóгляд (-ду) чогó; *см.* **Просмáтривание 1**; 2) недоглядáння, недóгляд (-ду) чогó; *см.* **Просмáтривание 2**; 3) (*насквозь*) проглядáння чогó (наскрíзь); (*сквозь что, из-за чего*) проглядáння, виглядáння, прозирáння скрíзь що, з-за чóго. [Проглядáння (виглядáння, прозирáння) зірóк із-за хмар].

Проглядывать, проглядéть – 1) (*пробегать глазом*) переглядáти, перéглянути *и* переглé[я́]діти, проглядáти, проглянути, передивлятися, передивúтися, продивлятися, продивúтися що; *см.* **Просмáтривать, Просмотрéть 1**. **Проглядú** *счёт* – перегляньь, проглянь, продивúсь рахýнок; 2) *что* (*пропускать, не заметив*) – недоглядáти, недоглянути *и* недоглé[я́]діти, недодивлятися, недодивúтися чогó, проминáти, проминýти, проґáвити що; *см.* **Просмáтривать, Просмотрéть 2**; 3) (*насквозь*) проглядáти, проглéдіти, проглянути, (*о мн.*) попроглéджувати що, проглéдітисд: крізь що, продивлятися, продивúтися у що, (*с отрицанием*) чогó. [Ой гáю-ж, мій гáю, густúй, – не проглянy (Чуб.). Такá гущиня, що й проглéдіть не мóжна (Черн. г.). Усí вíкна попроглéджувала (Г. Барв.). Хотíла продивúтись їй у дýшу (Мирн.). Нéбо сúнє, чúсте, – не продивúтись йогó глибинú (Мирн.)]; 4) **-дéть** *на кого, на что* (*известн. время*) – продивúтися на кóго, на що якúйсь час; *см.* **Просмотрéть 3** (*под* **Просмáтривать**). [Цíлий вéчір продивúвся на зóрі]; 5) **-дывать, -дéть** *глаза* – видивляти, вúдивити óчі. [Óчі вúдивила, виглядáючи (Свидн.). І ходúв він, і стéжив він, óчі видивляв (Гр.-Григ.)].

Проглядывать, проглянýть – (*выглядывать*) проглядáти, проглянути, виглядáти, вúглянути, прозирáти, прозирнýти, (*о солнце ещё*: *сквозь тучи*) вискалятися, вúскалитися, вис[ш]кирятися; вúс[ш]киритися. [І блíдий мíсяць на ту пóру з-за хмáри деде виглядáв (Шевч.). У тéмному волóссі прозирáє срíбло (Грінч.). Із хмáри прозирнýло сóнце (Куліш). То хмáрно, то вúскириться сóнце (Вовч. п.). То дощ, то вúскалиться]. *Луна* **-нýла** *из-за облака* – мíсяць прозирнýв (про[вú]глянув) з-за хмáри. *Досада* **-вает** *в его словах* – досáда прозирáє з йогó слів.

Прогнáивать, прогнои́ть – прогнóювати, прогноїти, (*о мн.*) попрогнóювати що. [В болóті сéрце прогноїла (Шевч.)].

Прогнáние – 1) прогнáння, нагнáння, протýрення; 2) (*сквозь строй*) прогнáння крізь ряд.

Прогнать, *см.* **Прогонять.**

Прогневлять, прогнéвать *и* **прогневúть** – прогнівляти, прогнівúти *и* прогнíвати, розгнівляти, розгнівúти *и* розгнíвати, угнівúти когó. [Бóга прогнівúли (Рудан.). Чим я йогó прогнівúла? (Кониськ.)].

Прогнéваться, прогневúться *на кого, на что* – прогнівúтися *и* прогнíватися, розгнівúтися *и* розгнíватися, угнівúтися *и* угнíватися на кóго, на що. [Прогнівúвсь ти на нарóди (Св. Пис.). Мóже за що угнíвався на тéбе? (М. Вовч.)]. *Не* **-вайтесь** – не прогнíвайтесь, не положíть гнівá. *Прошу не* **-ваться** – прóшу не прогнівúтися, не прогнíватися.

Прогнивáть, -гнúть – прогнивáти, прогнúти, (*о мн. или во мн. местах*) попрогнивáти, (*о деревьях, досках*) протрухáти, протрýх(ну)ти, протрухлявіти. [На хáті осéля попрогнивáла (П. Мирн.). Протрýхли дóшки (Кониськ.)]. **Прогнúвший** – прогнúлий; протрýхлий, протрухлявілий.

Прогнусúть – прогугнúти, прогугнявіти; [«Спасúбі», прогугнúв Кривонíс (Стор.)].

Проговáриванье, -ворéнье – промовляння, промóвлення, прокáзування, проказáння, проговóрювання, проговóрення.

Проговáривать, проговорúть – 1) *что* – промовляти, промóвити, прокáзувати, проказáти, проговóрювати, проговорúти, (*о мн.*) попромовляти, попрокáзувати, попроговóрювати що комý, до кóго, (*сов.*) прогомонíти, пробóвкнути, (*диал.*) пробесíдувати, (*сквозь зубы*) цідúти, процідúти (крізь зýби), (*на непонятн. языке*) прогерґотáти, проджерґотíти (*и* промóвити, проказáти незрозумíлою мóвою). [«Мáми немá», – тúхо промóвив бáтько (Грінч.). Проказáвши це, відійшóв назáд (Грінч.). Не проговóриш до йóго ні словéчка

(Квітка). І проговори́ли сло́во ти́хої любо́ви (Шевч.). Коза́к Морозе́нко слова́ми пробо́вкнув(Кул.)]. **-рить** *урок* – проказа́ти ле́кцію (уро́к). **-ри́ть** *речь* – проказа́ти промо́ву *или* промо́вити; 2) (*известн. время*) проговорювати, проговори́ти, бала́кати, пробала́кати, гу́торити, прогуто́рити (яки́йсь час). [Не раз було́ панночки́ пробала́кають ці́лу ніч до сві́та (Неч.-Лев.)]. **Проговорённый** – промо́влений, ви́мовлений, прока́заний, прогово́рений, проці́джений (крізь зу́би).

Проговáриваться, проговори́ться – 1) (*быть проговариваемому*) про[ви]мовля́тися, прока́зуватися, прогово́рюватися, бу́ти промо́вленим, прока́заним, прогово́реним; 2) (*промолвиться*) прогово́рюватися, проговори́тися, промовля́тися, промо́витися, пробала́куватися, пробала́катися, пробо́вкнутися, прохо́плюватися, прохопи́тися, поязи́читися про що кому́. [Старості́ не промо́вляться (Шевч.). Пробала́кався, що отру́єно то́го чолові́ка (Катерин.). Говори́, та не проговори́ся (Номис). І слівце́м ніко́ли не прохо́питься (Звин.). І заприсягли́сь усі́ про те мовча́ти, ніко́му й слове́чком не пробо́вкнутися (Грінч.)].

Прогове́ть – прогові́ти. **-ве́вший** – прогові́лий.

Прогово́рчивый – язика́тий; *см.* **Болтли́вый.**

Прогогота́ть – 1) (*прокричать*) прогого́кати, прогогота́ти; 2) (*о гусях*) проґе́лґати, проґелґота́ти, ви́цокотіти; 3) (*прохохотать*) прореготати. *Срв.* **Гогота́ть.**

Проголода́лый – зголодні́лий, ви́голоднілий.

Проголода́ть – проголодува́ти. [Проголодува́ли ти́ждень]. **-да́вший** – проголода́лий.

Проголода́ться – зголодні́ти, ви́голоднітися, ви́голодатися, (*диал.*) ви́мерхатися, (*о мн.*) повиголо́днюватися, поголодні́ти. [Ко́ні потоми́ли і зголодні́ли самі́ (Рудч.). Я до́бре ви́голодавсь, – чи нема́ де хлі́ба? (Звин.). Як ви́мерхаєшся, то все ї́стимеш (Конот. п.)]. **Проголода́вшийся** – зголодні́лий, ви́голоднілий.

Проголоси́ть – проголоси́ти що, яки́йсь час.

Проголо́сный, *провинц.* – протя́жний; *см.* **Протя́жный.** [Протя́жна пі́сня (Стеф.)].

Прого́н – 1) *см.* **Прого́нка, Прогна́ние**; 2) (*прогонная, скотопрогонная дорога*) прогі́н (-го́ну); 3) *архит.* (*сквозное пространство в каменных зданиях*) – прогі́н; (*для связки стоек в лесах*) ле́[і]ґар (-ра), ле́жень (-жня); 4) **прого́ны** – подоро́жні, проїзні́ гро́ші, (*рус.*) прого́ни. [Мене́-ж авансу́йте та да́йте прого́ни (Самійл.)]; 5) *бот.* Euphorbia Esula L. – молоча́й (-чаю́), молочі́й (-чію́), молоча́к (-ка́).

Прого́нка – 1) проганя́ння, наганя́ння, *оконч.* прогна́ння, нагна́ння; 2) (*скота*) прогі́н, перегі́н (-го́ну) (худо́би); 3) (*пропускание насквозь*) пропуска́ння, перепуска́ння, забива́ння на́скрізь; 4) (*водки*) переганя́ння, перегі́н (-го́ну); 5) (*леса*) сплавля́ння лі́су.

Прого́нный – прогі́нний. **-ные** *дрова* – сплавні́ дро́ва. **-ный** *скот* – перегі́нна худо́ба. **-ная** *дорога*, *см.* **Прого́н 2**. **-ные** *деньги*, *см.* **Прогон 4**. **-ная** *шерсть* – ми́та во́вна.

Прого́нщик – (*скота*: *гуртовщик*) гуртопра́в, гуртови́к, згі́нник; (*леса*) спла́вник.

Прого́ны, *см.* **Прого́н 4.**

Прогоня́ть, прогна́ть – 1) *кого, что* – проганя́ти *и* прого́нити, прогна́ти, наганя́ти *и* наго́нити, нагна́ти, зганя́ти, зігна́ти, протуря́ти, про[по]тури́ти, витуря́ти, ви́турити, (*только сов. в.*) ки́шнути кого́, що, (*о мн.*) попрого́нити, понаго́нити, повитуря́ти кого́. [Ти проганя́в голо́дного від се́бе (Св. Пис.). Нажени́ пса. Свою́ ма́тір рідне́ньку з домі́вки зганя́ли (Мет.). Протури́ли тата́рську орду́ за Перекі́п (Стор.). Лиш не ви́дно, як ки́шнуть (Свидн.)]. **-гна́ть** *кого за пьянство* – прогна́ти кого́ за пия́цтво. **-гна́ть** *лихорадку* – ви́гнати пропа́сницю, зди́хатися пропа́сниці. **-гнать** (*повести*) *арестантов* – попрова́дити арешта́нтів (в'я́знів). **-гнать** *в три шея* – прогна́ти (ви́гнати) кого́ в три ви́рви, у три шия́, три ши́я да́ти кому. **-гна́ть** *дурной запах* – розігна́ти смо́рід. **-гна́ть** *скуку* – прогна́ти нудьгу́; 2) *кого, что, через или сквозь что* – проганя́ти *и* прого́нити, прогна́ти, переганя́ти *и* переró́нити, перегна́ти кого́, що, через що, крізь що, чим. **-гна́ть** *сквозь строй* – прогна́ти крізь ряд. **-гоня́ть** *гвозди насквозь* – вганя́ти, вбива́ти, забива́ти цвя́хи на́скрізь. **-гна́ть** *водку* – перегна́ти, перепусти́ти горі́лку. **-гна́ть** *дорогу* – прокла́сти шлях, доро́гу; 4) (*гнаться*) гна́тися, ганя́тися, гони́тися, уганя́ти, уганя́тися, угна́тися за ким, за чим, до чо́го, у що. [Гна́вся (**прогна́л**) за ним до са́мого мі́ста]; 5) (*известное расстояние, время*) гна́ти (го́ном, ту́ром), гони́ти, проганя́ти, прогна́ти (що, яки́йсь час). [Гнав го́ном ко́ні ввесь день]; 6) (*лес по реке*) сплавля́ти, спла́вити (ліс рі́чкою). **Про́гнаный** – про́гнаний, на́гнаний, зі́гнаний, ви́гнаний, проту́рений, ви́турений, поту́рений; пере́гнаний, перепу́щений; спла́влений.

Прогоня́ться – 1) (*стр. з.*) проганя́тися, наганя́тися, (*о болтах, гвоздях*) в[за]бива́тися; 2) *за кем, чем* (*гоняться*) – гна́тися, ганя́ти, -ся, гони́ти, -ся, проганя́ти, уганя́ти, -ся за ким, за чим. *Всю ночь за ворами* **-ня́лись** – усю ніч проганя́ли за злоді́ями.

Прогора́ние – прогора́ння; банкрутува́ння.
Прого[а]ра́ть, прогоре́ть – 1) горі́ти, прогорі́ти яки́йсь час. [Сві́чка прогорі́ла ці́лу ніч]; 2) прогора́ти, прогорі́ти, ви́горіти наскрі́зь, пропа́люватися, пропали́тися. [Стіна́ прогорі́ла на́скрізь]. *Дрова в печи* **-ре́ли** – дро́ва в печі перегорі́ли; 3) (*банкротиться*) горі́ти, прогора́ти, прогорі́ти, банкрутува́ти, збанкрутува́ти, (*падать*) упада́ти, упа́сти. *Предприятие* **-ло** – підприє́мство збанкрутува́ло, прогорі́ло.
Прогорева́ть – прогорюва́ти, згорюва́ти, просумува́ти, прожури́тися яки́йсь час. [Прогорюва́ла кі́лька ро́ків. З тобо́ю нам суди́лося вже й вік згорюва́ти (Васильч.)].
Прогоре́лый – 1) прогорі́лий, пропа́лений; 2) прогорі́лий, збанкруто́ваний.
Прогорла́нить – прогорла́ти, проверла́ти, прорепетува́ти, прогаласа́ти що, яки́йсь час; *см.* **Горла́нить.**
Прогорька́ть, прого́рькнуть – гі́ркнути, згі́ркнути, (*о мн.*) погі́ркнути.
Прого́рклость – (з)гі́ркліcть, (*масла*) ї́лкість.
Прого́рклый – (з)гі́ркий, (*о масле ещё*) їлки́й. [Па́хло згі́рклою пома́дою (Коцюб.). Їлке́ ма́сло (Звин.)].
Прого́рькнуть, *см.* **Прогорька́ть.**
Прогости́ть – прогостюва́ти. [Ці́лий день прогостю́є було́ (М. Вовч.)].
Програ́мма – програ́ма (-ми), про́грам (-му). *По* **-ме** – за програ́мою.
Програ́мность – програмо́вість (-вости). [В його́ о́ргані (часо́писові) ма́ло програмо́вости (Грінч.)].
Програ́мный – програмо́вий. [Програмо́ві га́сла. Програмо́ва музи́ка].
Прогреба́ние – (*граблями*) прогріба́ння, прогрома́джування, (*лопатой, руками и т. п.*) прогорта́ння, прокида́ння, (*веслом*) прогріба́ння.
Прогреба́ть, прогрести́ *и* **прогре́сть** – 1) (*граблями*)прогріба́ти, прогребти́, прогрома́джувати, прогрома́дити що, яки́йсь чае; (*лопатой, руками, палкой и т. п.*) прогорта́ти, прогорну́ти, прокида́ти, проки́дати *и* проки́нути, прогріба́ти, прогребти́, прогрома́джувати, прогрома́дити що чим. [Прогрі́б при́сок в о́гнищі (Грінч.). Прогорни́ сніг. Понамі́тало сні́гу, – тре́ба проки́нути (проки́дати) сте́жку від ха́ти до хлі́ва. Прогрома́див я́мку і захова́в кість (Осн.). Прогрома́дили сі́но ввесь де́нь. Чо́рний во́рон кі́гтями-ні́гтями прогріба́є (Мил.). Я соло́му прогорта́ю, зе́рняти шука́ю (Грінч.)]; 2) **-грести́** *веслом* – прогребти́ крізь що, яки́йсь час (*только известное время*) провеслува́ти яки́йсь час. [Прогрі́б крізь переті́к. Прогрі́б (провеслува́в) уве́сь день]. **-грести́** *десять вёрст* – ви́гріб (ви́веслував) де́сять версто́в. **Прогребённый** – прогре́блений, прого́рнутий, прогрома́джений, проки́нутий. **-ться** – прогорта́тися прокида́тися. **-греба́ться, -грести́сь** *между камней* – прогріба́тися, прогребти́ся помі́ж камі́нням.
Прогрева́ние – нагріва́ння чого́.
Прогрева́ть, -ся, прогре́ть, -ся – нагріва́ти, -ся нагрі́ти, -ся. **Прогре́тый** – нагрі́тий.
Прогре́зить – промрі́яти про ко́го, про що яки́йсь час, (*в бреде*) прома́рити (яки́йсь час). [Хво́рий ці́лу ніч прома́рив].
Прогреме́ть – (*о громе*) прогримі́ти, прогри́мати прогримоті́ти (-мочу́, -ти́ш), прогримота́ти (-мочу́, -мо́чиш), (*одн.*) гри́мнути, (*о выстреле*) гукну́ти [Гукну́в ви́стріл карабіно́вий (Франко)] (*об экипаже*) прогуркоті́ти, проторохті́ти, простугоні́ти (*см.* **Прогрохота́ть**), (*о славе, известности*) прогусти́. [За то́ю сла́вою прогула́ дру́га (Васильч.)].
Прогре́сс – по́ступ (-пу), прогре́с (-су). [Матерія́льний і духо́вний по́ступ. Я схиля́юсь перед, по́ступом (Крим.)].
Прогресси́вно – поступо́во, прогреси́вно.
Прогресси́вно-*подоходный налог* – прогреси́вно-прибутко́вий пода́ток (-тку).
Прогресси́вность – поступо́вість, прогреси́вність, передо́вість (-ости), (*о налоге*) прогреси́вність, (пода́тку).
Прогресси́вный – поступо́вий, прогреси́вний. [Поступо́ві елеме́нти громадя́нства (Єфр.). Прогреси́вний пода́ток од прибу́тку (Єфр.)]. **-ный** *паралич* – прогреси́вний пара́ліч.
Прогресси́рование – поступува́ння, прогресува́ння.
Прогресси́ровать – поступува́ти, прогресува́ти. [Бу́демо жи́ти і поступува́ти аж до́ки можли́во (Кониськ.). Тепе́р у нас тво́рчість не прогресу́є (Грінч.)].
Прогресси́ст – поступо́вець (-по́вця), передови́к (-ка), прогреси́ст. **-си́стка** – поступо́вниця, передови́чка, прогреси́стка.
Прогре́ссия, *мат.* – прогре́сія (-ії). *Возрастающая* **-сия** – росту́ча прогре́сія. *Убывающая* **-сия** – спадна́ прогре́сія.
Прогрести́, -гресть, *см.* **Прогреба́ть.**
Прогре́х, прогре́ха – про́гріх (-ху); *срв.* **Просту́пок.**

Прогреши́ть – прогріши́ти. **-ши́ть** *век свой* – прогріши́ти, грі́шно прожи́ти свій вік. **-ться** – прогріши́ти, згріши́ти; *см.* **Провини́ться.**
Прогре́шность – про́гріх (-ху); *см.* **Погре́шность.**
Прогромыха́ть – протарахкоті́ти, проторохті́ти, прогуркоті́ти простугоні́ти, простукоті́ти. [Ху́тко проторохті́ли ву́лицями (М. Вовч.)].
Прогрохота́ть – (*о громе, грозе*) прогримоті́ти, прогуркоті́ти, прогуготі́ти; (*об экипаже и пр.*) прогуркоті́ти, протурготі́ти, простугоні́ти, прогуготі́ти. [Прогуркоті́в (простугоні́в) віз. Прогуготі́в по́їзд].
Прогрузи́ть, -ся – провантá́жити, -ся (яки́йсь час). [Провантá́жилися два ти́жні].
Прогрустить – просумувá́ти, пересумувá́ти, прожури́тися (яки́йсь час). [Пересуму́є день у робо́ті (М. Вовч.). Так і прожу́риться до но́чи (Квітка)].
Прогрыза́ние – прогриза́ння, прото́чування, проїда́ння чого́ чим.
Прогрыза́ть, прогры́зть – 1) прогриза́ти, прогри́зти, (*проесть*) проїда́ти, прої́сти, (*о мышах и т. п. ещё*) прото́чувати, проточи́ти, (*о мн. или местами*) попрогриза́ти, попроїда́ти, попрото́чувати що. [Глянь, яку́ ді́рку прогри́зли (ми́ші)! Ми́ші ді́рку проточи́ли і такі́ долі́зли до бо́рошна (Харк. п.)]; 2) **-гры́зть** (*известн. время*) – прогри́зти (яки́йсь час). **Прогры́зенный** – прогри́зений, прото́чений, проїд(ж)ений, (*о мн.*) попрогри́зані, попрото́чувані. **-ться** – 1) прогриза́тися, бу́ти прогри́зеним. [Прогри́зено вели́ку ді́рку]; 2) прогриза́тися, прогри́зтися. [Той змій як прогри́зся скрізь той ліс, і знов лети́ть з ни́ми (Рудч.)].
Прогуде́ть – прогуді́ти, прогусти́, прогуча́ти, (*о пламени*) прогуготі́ти (-гочу́, -готи́ш) *и* прогугота́ти (-гочу́, -го́чеш), (*о воде*) проревти́. [Загули́ вели́чні спі́ви, прогули́ та й змо́вкли знов (Самійл.). Прогуло́ прокля́те ли́хо та й засну́ло (Шевч.)]. **-гуде́ть** у́ши, *см.* **Прожужа́ть** (*уши*).
Прогу́л – прогу́л (-лу), прогуля́ння. *Борьба с* **-лами** – боротьба́ з прогу́лами.
Прогуливание – 1) (*времени, денег*) прогулювання; 2) (*лошадей*) проводжування (коней).
Прогу́ливатель, -ница – погуля́льник, -ниця.
Прогу́ливать, прогуля́ть – 1) (*известн. время*) прогу́лювати, прогуля́ти, бен(ь)кетува́ти; пробен(ь)кетува́ти (яки́йсь час); (*проходить*) прогуля́ти, проходи́ти яки́йсь час. [Прогу́лює но́чі. Прогуля́в (пробенкетува́в) уве́сь день. Прогуля́в (проходи́в) годи́ну]; 2) (*урок, время и пр.*) прогу́лювати, прогуля́ти, згуля́ти (ле́кцію, час). [Бага́то часу́ прогуля́в. Уве́сь день ро́бить і часи́ночки не згуля́є]; 3) (*деньги*) прогу́лювати, прогуля́ти, пробен(ь)кетува́ти, ви́гуляти що (гро́ші). [Сто черві́нців прогуля́в (Чуб.). Що було́ та́то замозолю́є – те вона́ пробенькету́є (Кониськ.)]; 4) *кого* – вести́, повести́ кого́ на прогуля́ння (на прогуля́нку, на про́хідку). **-ля́й** *детей* – поведи́ діте́й на прогуля́ння. **-гу́ливать** *лошадей* – прово́дити ко́ні. **Прогу́лянный** – прогу́ляний, пробен(ь)кето́ваний; прогу́ляний, згу́ляний.
Прогу́ливаться, прогуля́ться – прогу́люватися, прогуля́тися, прохо́джуватися, проходи́тися *и* пройти́ся, походжа́ти, ходи́ти, піти́ на про́хід (на про́хідку), (*германизм*) ш[с]пацірува́ти, пошпацірува́ти. [Пішли́-б ви у садо́к прогуля́тись (М. Вовч.). Не хо́чеш піти́ проходи́тись (Мирн.). Ко́жним ве́чором царі́вна походжа́ла близ фонта́на (Крим.)]. **-ля́ться** *пешком* – прогуля́тися пі́шки, пройти́ся.
Прогу́лка – 1) *см.* **Прогу́ливание**; 2) прогуля́ння, прогуля́нка, гуля́ння, погуля́ння, погуля́нка, (*только пешком*) про́хідка, про́хід (-ходу), (*герм.*) ш[с]па́цір (-ціру), ш[с]паце́ра (-ри). [Пішо́в на прогуля́нку, (на (у) про́хідку). Поїдемо в чи́сте по́ле да й на прогуля́ння (Пісня). Ходи́ли з ним на прогуля́ння, в міськи́й парк (Неч.-Лев.). Уве́чері вони́ всі пішли́ на про́хід (Крим.)]. **-ка** *пешком* – прогуля́нка пішки *или* про́хідка, про́хід. **-ка** *верхом* – прогуля́нка ве́рхи, про́їздка. *Увеселительная* **-ка** – прогуля́нка (про́хідка) для розва́ги.
Прогу́льный – прогу́льний, неробі́тний. **-ный** *день* – прогу́льний, неробі́тний день.
Прогу́льщик, -щица – прогу́льник, -ниця. [На заво́ді звільнено шістдеся́т прогу́льників, що прогуля́ли по де́сять днів на мі́сяць (Пр. Пр.)].
Прогу́то́рить – прогу́торити, пробазі́кати яки́йсь час.
Продава́ние – продава́ння, спро́дування кого́, чого́.
Продава́ть, прода́ть – 1) продава́ти, прода́ти, спро́дати, (*о мн.*) попро́дати (*распродавать*) спро́дувати *и* спродава́ти, спро́дати, (*о мн.*) поспро́дувати. [Купу́ють, продають, міняють крам на крам (М. *Стар.*). Прода́й, моя́ ма́ти, коня́ вороно́го (Пісня). Шко́да ме́ні й до́сі тіє́ї па́сіки, що я її спро́дав (М. Вовч.). Шкода́, що санки́ спро́дали (Гр. Григ.). Усе́ потро́ху спро́дували, з того́ ті́льки й жили́ (Кониськ.). Попро́дав усю худо́бу. Прода́в ду́шу чо́ртові]. **-дать** *всё* – спро́дати, ви́продати, попро́дати все, (*без дополн.*) ви́продатися, спро́датися; (*о домашних животных*) попро́дати до ноги́ (*срв.* **Распрода́ть**). [Біле́ти ви́продано всі (Грінч.). Хоч за́раз спро́дуйся, паку́йся – та й на Куба́нські степи́ (Неч.-Лев.). Попро́дали

худóбу до ноги́ (Основа)]. **-давáть** *водку* – продавáти, шинкувáти горíлку (*и* горíлкою). [Шинкýє горíлку (Рудан.)]. **-давáть, -дáть** *в долг* – продавáти, продáти нáборг, нáбір, убóрг. **-давáть** *оптом* – продавáти нагýрт, гуртóм. **-давáть** *в розницу* – продавáти нарóздріб, урóздріб. **-давать** *с аукциона, с молотка, с публичного торга, с наддачи* – продавáти (продáти) з торгів, з авкціóна, цінувáти, поцінувáти, (*зап.*), пускáти (пусти́ти) на ліцитáцію. [Тепéр у нас у гóроді цінýють однóго купця́ (Грінч.). Хáту пусти́ти на ліцитáцію (Франко)]. *По чем* **-даёте** *это*? – по чім продаєтé це? що хóчете за це? **-вáть** *свои услуги* – продавáти свої́ пóслуги. **-давáть, -дáть** *назад тому, у кого куплено* – відпрóдувати, відпрóдати що; 2) *кого* – продавáти, продáти когó (*см.* **Продавáть**). **Продавáемый** – продáваний. **Прóданный** – 1) прóданий, спрóданий, запрóданий, (*о мн.*) попрóдані, поспрóдувані; 2) прóданий.

Продавáться, продáться – 1) продавáтися, бýти прóданим. [Хліб продаéться по п’ять копíйок за фунт. Цей крам, дóбре продаéться. Прóдано пшени́ці на сто карбóванців]; 2) продавáтися, продáтися, (*запродаться*) запрóдуватися, запрóдатися комý. [Оди́н чоловíк продáвся чóртові (Грінч. I). Найня́вся – продáвся (Номис). Чорт кáже до ньóго: запрóдайся менí (Драг.)].

Продавéц, -щи́ца – продавéць (-вця́), продавни́ця, (*диал.*) продачýха. **-вéц** *невесты* (*в свадебном обряде*) – продáжник, продавáльник.

Продáвливание – продáвлювання, продýшування.

Продáвливать, -ся, продави́ть, -ся – 1) продáвлювати, -ся, продави́ти, -ся, продýшувати, -ся, продуши́ти, -ся, (*о мн.*) попродáвлювати, -ся, попродýшувати, -ся; 2) **-вать, -ви́ть** *что сквозь что* – продýшувати, продуши́ти, протирáти, протéрти що на що, крізь що. **-ви́ть** *вишни в решето* – протéрти ви́шні на рéшето. **Продáвленный** – 1) продáвлений, продýшений; попродáвлювані, попродýшувані; 2) продýшений, протéртий.

Продавцóв – продавців (-цéва, -цéве).

Продавщи́ца – продавни́ця; *см.* **Продавéц.**

Продáжа – прóдаж, спрóдаж (-жу); (*продавание*) продавáння, (*оконч.*) продáння́. [Кýпля рýки печé, а прóдаж гріє (Номис). Закóн про обов’язкóвий спрóдаж селя́нам казéнної землі (Доман.)]. *Мелочная* **-дажа** – дрібни́й прóдаж. *Розничная* **-дáжа** – роздрíбний прóдаж, прóдаж нарóздріб, урóздріб. *Оптовая* **-дáжа** – гуртови́й прóдаж, прóдаж гуртóм. *Публичная* **-дáжа**, **-дáжа** *с публичного торга, с молотка, с аукциона* – прóдаж з торгів, з авкціóна, (*зап.*) ліцитáція. **-дáжа** *питей, питейная* **-дáжа** – прóдаж трýнків, шинкувáння. *Для* **-дáжи**, *в* **-дáжу** – на прóдаж. *Пустить в* **-дáжу** – пусти́ти в прóдаж. *Поступить в* **-дáжу** – піти́ на прóдаж. *В* **-дáже** *имеется что* – у прóдажу є що. *Этой книги нет в* **-дáже** – ціє́ї кни́ги немáє в прóдажу. **-дáжа** *производится до трёх часов дня* – прóдаж відбувáється (бувáє) до трьох годи́н, до трéтьої годи́ни дня. *Назначенный к* **-дáже** – признáчений до прóдажу. *Заниматься* **-дáжей** *спиртных напитков* – шинкарювáти, шинкáрити, шинкувáти.

Продáжник, -ница – (*продажный человек*) запрóданець (-нця), запрóданка.

Продáжно – продáжно.

Продáжность – продáжність (-ности), запрóданство, запродáвство, перéкупство [Продáжність волоснóго сýду (Грінч.). Запрóданство поліції (Неч.-Лев.)].

Продáжный – продáжний. [Продáжний буди́нок. Продáжні ціни. Продáжне кохáння (Крим.). Нехáй-же ми рабú, невíльники продáжні, без сóрому, без чéсти (Л. Укр.)]. **-дáжные** *людишки* – продáжні людці́. **-дáжный** *человек*, **-дáжная** *женщина* – запрóданець (-нця), запрóданка. **-дáжная** *душа* – продáй-дýша.

Продáлбливание – продóвбування, продлýбування.

Продáлбливать, продолби́ть – продóвбувати, продовбáти *и* продовбти́, продлýбувати, продлýбати, (*о мн.*) попродовбýвати, попродлýбувати що. [Продовбáв у стіні дірку. В колéсах булó попродóвбує дірки́ та туди грóші полóжить (ЗОЮР)]. **Продолблённый** – продóвбаний, продлýбаний, (*во мн. мест.*) попродóвбуваний, попродлýбуваний. **-тьcя** – продóвбуватися, продовбáтися, продлýбуватися, бýти продóвбаним, продлýбаним.

Прóдвиг – (*вперед*) пóступ, пóсув (-ву), хід (*р.* хóду). **-гу** *нету* – хóду немá.

Продвигáние – просувáння, просóвування; (*только вперед*) посувáння, посóвування.

Продвигáть, продви́нуть (*вперед и сквозь что-н.*) – просувáти *и* просóвувати, просýнути що крізь що, (*только вперед*) посувáти *и* посóвувати, посýнути що. [Просýнув шáхву в двéрі]. **Продви́нутый** – просýнений *и* просýнутий, посýнений *и* посýнутий. **-тьcя** – просувáтися *и* просóвуватися, просýнутися, (*только вперед*) посувáтися *и* посóвуватися, посýнутися, (*идя*) поступáти(ся), поступи́ти(ся); *см.* **Подвигáться.** [Наси́лу просýнувся в двéрі. Сóнце посýнулося по нéбу (Грінч.). Усé бли́жче просувáється, щоб лýчче надиви́тись

(Квітка)]. **-двигáться** *к известной цели* – прямувáти, простувáти до пéвної мети́. **-тесь** *вперед* – посýньтесь, (*идя*) поступíть(ся) уперéд.

Продви́гать (*известное время*) – просóвати, прорýхати що якийсь час. **Продви́ганный** – просóваний, прорýханий.

Продвижéние – (*вперед*) посувáння *и* посóвування, поступáння, пóступ (-пу), (*к известной цели*) прямувáння, простувáння, хід (*р.* хóду) до чóго (до пéвної мети́). [Побíдний пóступ нападачíв був нарéшті спи́нений (Павлик)].

Продевáние – просóвування *и* просувáння, простpóмлювання, просáджування, просиля́ння *и* проси́лювання, в[за]силя́ння *и* в[за]си́лювання.

Продевáльный, -девáтельный. -ная *игла* – гóлка-просиля́чка.

Продевáть, продéть *что во что* – (*просовывать*) просувáти *и* просóвувати, просýнути, простpóмлювати, простроми́ти, просáджувати, просади́ти що в що, (*втянуть*) затягáти, затягти́ (*обычно нитку, верёвку*) просиля́ти *и* проси́лювати, проси́лити, (*вдевать*) в[за]силя́ти *и* в[за]си́лювати, в[за]си́лити, проймáти, пройня́ти що (ни́тку, мотýзку); (*верёвку*) ушмóргувати, ушморгнýти (мотýзку) в що. [Проси́лив (затягнýв, пройня́в) ни́тку в гóлку. Затягни́ очкýр(á) в рубéць]. **-дéвая** *насквозь* – упрóши́в. **Продéтый** – просýнений *и* просýнутий, просáджений, простpóмлений, затя́гнений *и* затя́гнутий, проси́лений, в[за]си́лений, про(й)ня́тий. **-ться** – просувáтися *и* просóвуватися, просýнутися, простpóмлюватися, простроми́тися, просáджуватися, просади́тися, затя́гуватися, затягнýтися, просиля́тися *и* проси́люватися, проси́литися, в[за]силя́тися *и* в[за]си́люватися; бýти просýненим (просýнутим), простpóмленим, проси́леним, в[за]си́леним у що.

Продéвствовать – продівувáти, передівувáти. [Чи вік-же їй продівувáть (Шевч.)].

Прóдеж, прóдерж (*игла без ушка*) – прóторг *и* прóстір (-торга), протóрга (-ги).

Продежýрить – прочергувáти, провартувáти, прочатувáти (якийсь час). [Провартувáв усю ніч].

Продеклами́ровать – продекламувáти, проказáти, ви́голосити що. [Проказáв вірш із Гáйне (Крим.)]. **-рованный** – продекламóваний, прокáзаний, ви́голошений.

Продéлать, *см.* **Продéлывать.**

Продéлка – кáверза, штýка, ви́тівка, фи́ґель (-ґля). *Мошенническая* **-дéлка** – шахрáйство. *Это всё его* **-ки** – це все йогó штýки (ви́тівки). *Устроить* (*выкинуть*) **-ку** – утнýти (вдéрти, встругнýти) штýку.

Продéлывание, продéлание – пророблéння *и* прорóблювання, прорóблення.

Продéлывать, продéлать – 1) (*отверстие*) пробля́ти *и* -рóблювати, пророби́ти, пробивáти, проби́ти (нáскрізь), (*прорубать*) прорýбувати, прорубáти, (*просверлить*) провé[í]рчувати, провертíти, (*о мн.*) попророблéти, попробивáти, попрорýбувати, попровé[í]рчувати що. [Трéба ще однó вікнó пророби́ти, щоб ясніше в хáті булó. Прорубáй вікнó, щоб ви́дно булó (Чуб.)]; 2) *что-н. с кем-н., над кем-н.* – кóїти, скóїти що-небудь, з ким, чини́ти, учини́ти що-небудь, з ким-н., над ким-н., докáзувати, доказáти що (чогó) над ким; (*выделывать*) виробля́ти, ви́робити, витворя́ти, ви́творити, витівáти, ви́тіяти що комý-нéбудь, що з ким-н. [Що ти кóїш із нéю? (Крим.). Чини́ли над нéю вся́кі непотрéбства (О. Пч.). Москáль такí штýки докáзує над смéртю (Чуб.). Отакé-то лю́дям гóре чумá виробля́ла (Шевч.). Такé булó íноді витворя́є (Номис)]. **-лывать, -лать** *штуки*, *см.* **Выкидывать, Выделывать** (*штуки*); 3) (*работу*) пророблéти, пророби́ти, пороби́ти (робóту). [Трéба самомý пророби́ти цю робóту, щоб знáти, якá вонá важкá]; 4) (*показывать чему выучили*) пророблéти, пророби́ти, покáзувати, показáти. *Обезьяна* **-ла** *свои штуки* – мáвпа пророби́ла (показáла) свої́ штýки; 5) **-лывать** *крупу* – дéрти крупи́; 6) **-лать** *что* (*скопировать*) – вдáти що. **Продéланный** – прорóблений, проби́тий, прорýбаний, провéрчений; учи́нений, докáзаний, покáзаний. **-ться** – 1) (*об отверстии*) – проробля́тися, бýти прорóбленим, пробивáтися, бýти проби́тим, прорýбуватися, бýти прорýбаним, провé[í]рчуватися, бýти провéрченим; 2) чини́тися, виробля́тися; 3) (*о работе*) проробля́тися, бýти прорóбленим, порóбленим. [Прорóблено чималý прáцю].

Продёргивание – 1) просми́кування, прошмóргування; *см.* **Продевáние**; 2) (*рассады и пр.*) пропóлювання, проривáння.

Продёргивать, продёргать *и* **продёрнуть** – 1) *что во что* – просми́кувати, просмикнýти, (*верёвку*) про[у]шмóргувати, про[у]шморгнýти що в що; *см.* **Продевáть** [Кóжному гóстеві просми́кує в зáстіжку стрíчку (Сл. Гр.)]. **-ни́** *верёвку в кольцо* – прошморгни́ мотýзку в кільцé; 2) *кого* – бéштати, збéштати. *Его хорошо* **-дёрнули** *в газете* – йогó си́льно збéштано в газéті. **Продёрнутый** – просми́кнутий, прошмóргнутий. **-ться** – просми́куватися, просмикнýтися, бýти просми́кнутим, прошмóргуватися,

прошморгну́тися, бу́ти прошмо́ргнутим.

Продёргивать, продёргать – пропо́лювати, прополо́ти, прорива́ти, прорва́ти, проми́кувати, проми́кати що. [Прополо́ла ро(з)са́ду. Прорива́ти мак]. **Продёрганный** – пропо́лотий *и* пропо́лений, проми́каний. **-ться** – пропо́люватися, прополо́тися, бу́ти пропо́лотим *и* пропо́леним, проми́куватися, бу́ти проми́каним.

Проде́рживать, продержа́ть – проде́ржувати, проде́ржати, переде́ржувати, переде́ржати, про[пере]три́мувати, про[пере]три́мати кого́, що. [Проде́ржав кни́жку два мі́сяці. Мо́же-б ви переде́ржали мене́ через зи́му до весни́? (Кониськ.)]. *Меня целый час* **-ли** *в передней* – мене́ ці́лу́ годи́ну протри́мали в передпоко́ї. **-жать** *в течение зимы кого* – перезимува́ти, ви́зимувати кого́. [Я тебе́ перезимува́ла (Рудч.). Наси́лу ви́зимували свою́ худо́бу]. **-жать** *в течение лета кого* – переліт́увати, ви́літувати кого́. **-жа́ть** *корректуру* – з[пере]ві́рити коре́кту, прокоректува́ти що. **Проде́ржанный** – проде́ржаний, переде́ржаний, протри́маний, (*о корректуре*) з[пере]ві́рена (коре́кта).

Проде́рживаться, продержа́ться – проде́ржуватися, проде́ржатися, протри́муватися, протри́матися, (*до известного времени*) доде́ржуватися, доде́ржатися. [Продержи́ся до весни́. Вси́лу доде́ржались, по́ки робо́та зно́ву у по́лі відкри́лась (Манж.). Нови́й кабіне́т не до́вго проде́ржиться]. **-жа́ться** *с трудом* – ви́крепити. [Всі жнива́ ви́крепили вони́ за сухи́м хлі́бом (Звин.)]. **-жа́ться** (*о хорошей погоде*) – проде́ржатися, протри́матися, згоди́ти. [Якби́-ж пого́да згоди́ла ще хоч ти́ждень (Переясл. п.)].

Преде́рзостный – зухва́лий, зухва́льний, наха́бний; *см.* **Де́рзкий. -но** – зухва́ло, зухва́льно, наха́бно.

Проде́рзость – зухва́льство, наха́бність, зухва́лість, зухва́льність; *см.* **Де́рзость, Дерзнове́ние.**

Продешеви́ть – продешеви́ти що, (*без дополн.*) продешеви́тися, передешеви́ти, подешеви́ти що. [Тро́хи помили́вся, продешеви́в (Кониськ.). Гляді́ть, не продешеві́ться (Мирн.)].

Продиктова́ть – п(р)одиктува́ти, проказа́ти що кому́. [Тре́ба ще писа́ти … не все я проказа́ла (М. Вовч.). Прийня́в подикто́вані йому́ умо́ви ми́ру (Н. Р.)]. **Продикто́ванный** – продикто́ваний, прока́заний.

Продира́ние – продира́ння. **-ние** *глаз* – продира́ння, (*вульг.* пролу́плювання) оче́й.

Продира́ть, продра́ть – продира́ти, продéрти *и* продра́ти. [Проде́р соро́чку. Лі́зе на ха́ту, проде́р стрі́ху та й ла́пає в те мі́сце, де са́ло ви́сіло (Рудч.)]. **-ть** *глаза* – продира́ти, проде́рти о́чі, (*вульг.*) пролу́плювати, пролупи́ти о́чі. [А тим ча́сом і Тата́ри о́чі продира́ють (Руд.). Не продере́ш о́чі, то продере́ш кали́тку (Номис)]. **Про́дранный** – проде́ртий, про́драний.

Продира́ться, продра́ться – 1 продира́тися, проде́ртися *и* продра́тися. [Проде́рлися (продра́лися) чо́боти]; 2) продира́тися, проде́ртися, проти́скуватися *и* протиска́тися, проти́скатися *и* проти́снутися куди́, де, крізь що. [Продира́вся кова́ль у пу́щі (М. Вовч.). Проти́снувся крізь на́товп]; 3) **продра́ться** (*час, день*) – проби́тися, би́тися (годи́ну, день).

Продле́ние – продо́вження. **-ние** *срока* – про[по]до́вження те́рміну.

Продли́ть – продо́вжити, удо́вжити, протяг(ну́)ти́ що, чого́. [До́брому чолові́ку продо́вж, бо́же, ві́ку (Номис). Госпо́дь не протя́г її ві́ку (Стор.). Продо́вжив ри́су до кра́ю сторі́нки]. **-дли́ть** *дело* – протяг(ну́)ти́, затяг(ну́)ти́ спра́ву. **-дли́ть** *время* – протягти́ час. **-дли́ть** *разговор* – продо́вжити (протягти́) розмо́ву. **-дли́ть** *срок, удостоверение* – про[по]довжи́ти те́рмін, по́свідку. **-дли́ть** *век, жизнь* – продо́вжи́ти (протягти́) ві́ку, життя́. [**Продовжи́** жите́ мое́ земне́є (Франко)].

Продли́ться – продо́вжатися, протягну́тися *и* -тягти́ся, (*только во времени*) протрива́ти, потрива́ти; *см.* **Продолжа́ться, Протяну́ться.** [Цьо́го ро́ку жнива́ протя́гнуться прина́ймні мі́сяць. Пере́гляд папе́рів не до́вго потрива́є (Франко). Обі́ (мандрі́вки) потрива́ють днів два́дцять і п'ять (Франко)]. **-дли́ться** *долго, долгое время* – розі́йти́ся на до́вгий час, протяг(ну́)ти́ся до́вгий час. [Відбува́ння свя́та розі́йдеться на до́вгий час (Р. Край)].

Продева́ть – 1) *см.* **Продежури́ть**; 2) переднюва́ти, проднюва́ти.

Продово́льственный – харчови́й. [Харчови́й ві́дділ місько́ї ра́ди. Харчови́й коміса́р. Харчові́ тру́днощі]. **-ный** *магазин, пункт* – харчова́ крамни́ця, харчови́й пункт.

Продово́льствие – (*пищевое, провиантное*) ха́рч (-чи, *ж. р. и* -чу, *м. р.*), (*чаще во мн.*) харчі́ (-чі́в), спожи́в (-ву), пожи́ва, жи́вність (-ности), конт (-ту); (*одежное*) о́дяг, зо́дяг (-гу); (*обувное*) узуття́; (*довольствование*) харчува́ння. [Видава́в че́ляді харч (Коцюб.). А харчі́ чиї́ бу́дуть? (Кониськ.). Біля́ полови́ни всього́ хлі́ба, потрі́бного для харчува́ння місьќих робітникі́в (Азб. Ком.)]. *Недостаток* **-вия** – недоста́ча харчі́в. **-вие** (*снабжение*) *армии* –

постача́ння а́рмії.

Продово́льствование – (*питание*) харчува́ння; *см.* **Дово́льствование.**

Продово́льствовать *кого чем* – постача́ти кому́ що (харч, оде́жу, взуття́), (*только едою*) харчува́ти, прохарчо́вувати, живи́ти кого́; *срв.* **Дово́льствовать, Снабжа́ть.** [Служи́ти ва́жко, але́ прохарчо́вують до́бре (Звин.)]. **Продово́льствованный** – поста́чаний, (*только едою*) харчо́ваний.

Продово́льствоваться – постача́тися, бу́ти поста́чаним, (*только едою*) харчува́тися, прохарчо́вуватися, живи́тися.

Продо́л, *см.* **Доли́на, Лог.**

Продолби́ть, -ся, *см.* **Прода́лбливать, -ся.**

Продолгова́то – довга́сто, подо́вгасто, довгеня́сто.

Продолгова́тость – довга́стість, по́довгість, подо́вгастість (-ости), (*зап.*) довга́вість (-вости).

Продолгова́тый – довга́стий, по́довгий, довгена́стий, довге[о]ня́стий, довго́ва(с)тий, подо́вгастий, подо́вжастий, довгува́тий, (*зап.*) довга́вий. [Вузькі́ й довга́сті ві́кна (Грінч.). Довга́сті чо́рні о́чі (Коцюб.). Довга́сте лице́ (Неч.-Лев.). Подо́вгаста я́мка (Черк.). Подо́вжаста сму́га (Неч.-Лев.). Довгоня́стий стручо́к квасо́лі (Кониськ.)].

Продолжа́тель, -ница – продо́вжник, -ниця, продо́вжувач, -чка. [Продо́вжник ро́ду].

Продолжа́ть, продо́лжить – 1) (*в пространстве*) продо́вжувати, продо́вжити, про(с)тяга́ти, про(с)тяг(ну́)ти́. [Продо́вжити про́сту лі́нію до пере́тину її́ з ко́лом]; 2) (*во времени*) продо́вжувати, продо́вжити, прова́дити (да́лі), ве́сти́ да́лі, пра́вити да́лі, (*описат.*) виво́дити да́лі ни́тку чого́; *см.* **Продли́ть.** [Продо́вжувати ра́ління (Звин.). Кра́щі умо́ви життя́ продо́вжили його́ вік. Поча́в свою́ літерату́рну кар'є́ру оповіда́ннями в реа́льних тона́х, прова́див її́ да́лі натуралісти́чною по́вістю (Єфр.). Виво́дить да́лі ни́тку кра́щих тради́цій украї́нського письме́нства (Єфр.)]. **-жа́ть** *говорить, петь, читать, итти и т. д.* – да́лі каза́ти, да́лі співа́ти, да́лі чита́ти, да́лі йти *и т. д.* [Сти́снув кула́к і гі́рко каза́в да́лі (Крим.). Співа́ли собі́ да́лі (Крим.)]. **-жа́ть** *работу* – прова́дити да́лі робо́ту (пра́цю), працюва́ти да́лі. **-жа́ть** *разговор* – прова́дити, ве́сти да́лі розмо́ву, розмовля́ти да́лі. **-жа́ть** *говорить*, **-жа́ть** *речь* – прова́дити (пра́вити), ве́сти да́лі, каза́ти да́лі. [«Вхо́джу я до ха́ти», – прова́див да́лі Свири́д (Коцюб.). Русте́м вів да́лі (Коцюб.). Спокі́йно пра́вить да́лі (Л. Укр.)]. **-жа́ть** *путь* – іти́ да́лі, продо́вжувати доро́гу. **-жа́ть** *войну* – прова́дити да́лі війну́. **-жа́ть** *своё* – прова́дити (пра́вити) своє́. [Хоч що хоч йому́, а він таки́ своє́ прова́дить (Київщина)]. **-жить** *век* – продо́вжити, протягти́ ві́ку кому́ (*см.* Продли́ть). **-жить** *срок* – продо́вжити, протягти́ те́рмін, речіне́ць (*см.* **Продли́ть**). **Продо́лженный** – продо́вжений, про(с)тя́гнений *и* про(с)тя́гнутий; прове́дений да́лі, прокла́дений да́лі.

Продолжа́ться, продо́лжиться – 1) (*стр. зал.*) продо́вжуватися, (*во времени*) прова́дитися, вести́ся, бу́ти продо́вженим. [Пра́ця продо́вжується спі́рно]; 2) (*во времени*: *длиться, тянуться*) продо́вжуватися, продо́вжитися, тяг(ну́)ти́ся, протяга́тися *и* (*реже*) протя́гуватися, протяг(ну́)ти́ся, трива́ти, протрива́ти, потрива́ти, точи́тися, іти́, (*медленно, томительно*) снува́тися, волокти́ся; *срв.* **Дли́ться.** [А все вона́ (війна́) тягла́сь і не кінча́лась (Грінч.). Отта́к тягло́ся де́сять літ (Франко). До́вго тягла́ся гони́тва (Коцюб.). Слу́жба почина́ється о се́мій і трива́є до дру́гої (годи́ни) (Франко). Доба́ Відро́дження трива́ла по-над два столі́ття. Неспо́кій одна́к трива́є до́вго (Л. Укр.). Точи́лась війна́ без упи́ну (Корол.). Сну́ється чита́ння да́лі (Васильч.). Бе́нкет все йшов та йшов (Стор.). Се не до́вго волокло́ся (Мкр.)]. *Война* **-жа́ется** – війна́ трива́є, то́читься, продо́вжується. *Дурная погода* **-жа́ется** – него́да тя́гнеться, трива́є. *Мир* **-жа́лся** *недолго* – зго́да трива́ла недо́вго. *Это* **-жа́ется** *слишком долго* – це трива́є аж на́дто до́вго. *Путешествие* **-до́лжится** *десять дней* – по́дорож трива́тиме, протрива́є де́сять днів. *Долго-ли это будет* **-жа́ться**? – чи до́вго це трива́тиме? *Так дальше* **-жа́ться** *не может* – так да́лі трива́ти (тягти́ся) не мо́же. **-жа́ться** *вечно, навсегда* – трива́ти на ві́ки (ві́чно), за́вжди. *Рабочий день* **-жа́ется** *восемь часов* – робо́чий день трива́є ві́сім годи́н; 3) (*в пространстве*: *простираться*) простяга́тися, простягну́тися *и* простягти́ся, тягну́тися *и* тягти́ся; *см.* **Простира́ться.** [Ця ба́лка простяга́ється аж до са́мої межі́ (Звин.)].

Продолжа́ющийся – що продо́вжується, тя́гнеться, трива́є, простяга́ється. **-щийся** *целый день, целую ночь, круглый год* – цілоде́нний, цілоні́чний, цілорі́чний. [Цілоде́нна спе́ка (Кониськ.)].

Продолже́ние – продо́вження, про́тяг, да́льший тяг (-гу), прова́дження чого́. [Продо́вження ро́ду. Нове́ украї́нське письме́нство було́ да́льшим про́тягом того́ літерату́рного процесу, що в голова́х у се́бе ма́є тисячолі́тню тради́цію (Єфр.). Да́льший про́тяг націона́льної супере́чки (Грінч.). У ка́мері, що була́ мов-би про́тягом коридо́ру (Корол.). Засти́глі по́гляди й загадко́ві слова́ здава́лись мені́ да́льшим тя́гом якого́сь недола́дного сна

(Корол.)]. **-же́ние** *работы* – продов-ження праці, провадження при ці далі, -же ниє отпуска, срока, перемирил – продо́вження відпу́стки, те́рміну, зами́рення. **-же́ние** *линии* – продо́вження лінії. **-же́ние** *разговора* – продо́вження розмо́ви, прова́дження да́лі розмо́ви. **-же́ние** *войны* – продо́вження війни́, (*состояние*) трива́ння війни́. **-же́ние** *впереди, в следующем номере, следует* – да́лі бу́де. *Дальнейшее* **-же́ние** – да́льше продо́вження, да́льший про́тяг. *В* **-же́ние** (*в течение*) *чего* – про́тягом, на (в) про́тязі, впродо́вж, встяж чого́ (*книжн.-лит. формы*), через що, крізь що; *срв.* **Впродолже́ние.** [Коли́-б мо́жна бу́ти через зи́му кото́м, через лі́то пастухо́м, а на Вели́кдень попо́м (Чуб.). Палка́ супере́чка про календа́р не вгаса́є через ціли́й XVII в. (Н. Р.). Дени́с через усю́ дорогу́ хоч-би па́ру з уст пусти́в (Квітка)]. *В* **-же́ние** *времени* – про́тягом, встяж ча́су. *В* **-же́ние** *нескольких веков* – про́тягом (на про́тязі) кілько́х віків, через кілька віків. *В* **-же́ние** *пяти часов* – про́тягом п’ятьо́х годи́н *или* п’ять, годи́н. *В* **-же́ние** *целого дня* – на про́тязі ціло́го дня, через ці́лий (уве́сь) день *или* ці́лий (уве́сь) день. *Он работал в* **-же́ние** *всего лета* – він працюва́в усе́ лі́то, через усе́ лі́то, про́тягом ці́лого лі́та. *Во всё* **-жение** *этого процесса, этой зимы* – на всьо́му про́тязі цьо́го проце́су, ціє́ї зими́, через уве́сь проце́с, через усю́ зи́му *или* усю́ зи́му. *На* **-же́нии**, *см.* **Протяже́ние.**

Продолжи́тельно – до́вго, довгоча́сно; протя́жно.

Продолжи́тельность – (*длина*) до́вгість (-гости), довжи́на; (*продолжение*) трива́ння, (*зап.*) триво́к (-вка́); (*свойство*) до́вгість, довгоча́сність, протя́жність (-ости). [Довжина́ робо́чого дня. Довжина́ лі́тніх вака́цій встано́влюється на ко́жен рік (Стат. Акад.)]. **-ность** *жизни* – довжина́ життя́, речене́ць (*срок*) життя́. **-ность** *войны* – довгоча́сність, трива́ння війни. **-ность** *звука* – протя́жність зву́ка.

Продолжи́тельный – до́вгий, довгоча́сний, протя́жний, затяжни́й, трива́лий; *срв.* **Дли́тельный.** [Після́ до́вгої спе́ки хма́ра наре́шті вгорі́ над землею́ нави́сла (Грінч.). До́вге голодува́ння (Кониськ.). Протя́жна була́ о́сінь цей рік (Вовч. п.). Трива́лий вплив. Протя́жний звук]. **-ное** *время* – до́вгий (вели́кий) час. **-ный** *труд* – довгоча́сна пра́ця. **-ный** *дождь* – затяжни́й дощ.

Продо́льно – по(в)здо́вжно, уподо́вжно; повздо́вж, уздо́вж, уподо́вж, упродо́вж.

Продо́льный – по(в)здо́вжній, (у)подо́вжній, уздо́вжній. [Повздо́вжній розрі́з. Подо́вжня ша́хта].

Продома́шничать (*утро*) – прохазяйнува́ти вдо́ма, продомува́ти (ра́нок).

I. Продоро́живать, продоро́жить (*тёс*) – простру́гувати, прострuга́ти. [Простру́га́ти на ґо́нті два жолобки́ для стіка́ння води́].

II. Продорожи́ть, -ся – продорожи́тися, ціни́ не скла́сти.

Продохну́ть – продихну́ти. [Мабу́ть, пил, спе́ка – таке́, що й не продихне́ш (Грінч.)].

Продра́ть, -ся, *см.* **Продира́ть, -ся.**

Продребезжа́ть – продеренча́ти, продеренькоті́ти *и* -кота́ти, продзеленькоті́ти *и* -кота́ти, продирча́ти.

Продрема́ть – 1) *см.* **Прозева́ть**; 2) продріма́ти, прокуня́ти. [Продріма́в (прокуня́в) уве́сь ве́чір].

Продро́гнуть – 1) зме́рзнути, переме́рзнути. [Ізме́рз, як пес, ізмо́к, як вовк (Приказка)]; 2) *см.* **Продрожа́ть.**

Продрожа́ть – продрижа́ти, продриготі́ти *и* -дригота́ти, протремті́ти, протруси́тися. [Ці́лу ніч на моро́зі протруси́лися (Ум.). Усю ніч протремті́ла: соба́ки чого́сь так уїда́ли, а я сама́ в ха́ті, так і стра́шно (Грінч.)].

Продро́м – продро́м (-му).

Продря́блый – тру́хлий, трухля́вий.

Продря́бнуть – протру́хнути; струхляві́ти, потрухля́віти, потру́хнути.

Проду́в – про́дув (-ву), про́тяг (-гу), проду́ха (-хи).

Продува́ние – продува́ння, продима́ння, продму́хування.

Продува́ть, проду́ть – 1) продува́ти, продима́ти, проду́ти (-дму́, -дме́ш), продмуха́ти *и* продму́хувати, продму́хати, (*однокр.*) продмухну́ти; (*только о ветре*) провіва́ти, прові́яти. [Така́ ха́та, що наскрі́зь продима́ (Харк.). Мене́ проду́ло. Продмухни́ самова́р. Куди́ віє, туди́ й провіва́є, козака́ молодо́го прохолоджа́є (ЗОЮР. I)]. **-ду́ть** *трубку* – продмухну́ти лю́льку. **-ду́ть** *паровую машину* – проду́ти парову́ маши́ну; 2) проманта́чити, програ́ти; *см.* **Промота́ть. Проду́тый** – проду́тий, продму́ханий, продму́хнутий.

Продува́ться, проду́ться – 1) продува́тися, продима́тися, бу́ти проду́тим, продму́хуватися, бу́ти продму́ханим, продму́хнутим; 2) (*проиграться*) програ́тися, проманта́читися, (всі) кеше́ні ви́дмухати.

Продувно́й – 1) продувни́й. [Продувна́ лю́лька. Продувни́й тяг]. **-но́й** *ветер* – скрізни́й

вітер. **-нóе** *золото* – продýте зóлото; 2) виверткúй, шахраювáтий, сібíрний. [Сібíрний хлóпець (Звин.)]. **-нóй** *человек* – крутíй (-тія́), шахрáй (-рая́). **-нáя** *бестия* – прóйда (*общ. р.*).
Продýкт – продýкт (-ту), вúріб (-робу); (*произведение*) вúтвір (-вору), вúплід (-плоду); (*приобретение, достижение*) здобýток (-тку). [Продýкт прáці. Він прирóдний продýкт їхньої хáтньої атмосфéри (Крим.). Нáші думкú про світ – це вúтвір нáшої фізúчно-психíчної організáції]. **-дýкт** *исследования* – вúслід (-ду). *Сельско-хозяйственные* **-дýкты** – сільсько-господáрські продýкти. *Молочные* **-дýкты** – молóчні (молочáрські) продýкти, дíйво, набíл (-лу). *С’естные* **-дýкты** – харчí (-чів). *Прибавочный* **-дýкт**, *пол.-эконом.* – надпродýкт (-ту).
Продýктивно – продуктúвно.
Продуктúвность – продуктúвність, видáтність, плíдність (-ности). [Продуктúвність (видáтність) прáці].
Продуктúвный – продуктúвний, видáтний, плíдний.
Продýктовый – продуктóвий.
Продýкция – продýкція. *См.* **Произвóдство.**
Продýманно – продýмано, проміркóвано, змислéнно.
Продýмать – 1) (*известное время*) продýмати, проміркувáти (якúй час); 2) (*что-н.*) продýмувати, продýмати, проміркóвувати, проміркувáти, обміркóвувати, обміркувáти що. **Продýманный** – продýманий, проміркóваний, обміркóваний.
Продурáчить – продурúти, проморóчити когó.
Продурáчиться – продурíти, пропустувáти, проблазнувáти (якúй час).
Продурúть, *см.* **Продурáчиться.**
Продýть, *см.* **Продувáть.**
Продýшина – 1) прóдух (-ху), продýха (-хи), продýховина *и* продýхвина; (*отверстие*) відтýлина, протýлина; 2) (*промоина во льду*) продýх(о)вина, пролúзина, óпар (-ри, *ж. р. и* -ру, *м. р.*); *срв.* **Полынья́ 1.**
Продушúть, -ся – пропахáти, -ся. **Продушё[ó]нный** – пропáханий. **-ое** *мясо* – душенúна, тушкóване м’я́со.
Продымéть – продимíти, прокурíти.
Продымúть – продимúти, прокурúти, пропахáти що-н. дúмом.
Продымúться – продимúтися, прокурúтися, пропахáтися дúмом.
Продырáветь – продірáвіти; продірчáвіти.
Продырáвить, -ся, *см.* **Продырúть, -ся.**
Продырáвливание, продырáвление, продырéние – продірáвлювання, продірáвлення; провéрчування, провéрчення.
Продырáвленный, *см.* **Продырённый** (**Продыря́ть**).
Продыря́ть, продырúть – продірáвлювати, продірáвити, діркувáти, продіркувáти що; провéрчувати, провертíти що. **Продырённый** – продірáвлений, продіркóваний.
Продыря́ться, продырúться – продірáвлюватися, продірáвитися; дірчáвіти, подірчáвіти, подіркувáтіти. [Не поїдете ви моїм човнóм: геть подірчáвів (Звин.)]. *См.* **Дырúться.**
Продышáть – продúхати. [Продúхав іщé півгодúни та й помéр].
Продышáться – продúхатися.
Проедáние, проедéние – проїдáння, проїдення *и* проїдження, прогризáння, прогрúзення.
Проедáть, проéсть – 1) (*прогрызать дыру*) проїдáти, проїсти, прогризáти, прогрúзти, (*во множ.*) попроїдáти, попрогризáти що. [Проїв дíрку у бичкá, з серéдини все вúїв (Рудч.). Ржа проїла залíзо. Гнилá пáра прогризáла шкíру (Франко)]; 2) (*издерживать на пищу*) проїдáти, проїсти, (*о мног.* попроїдáти), прохарчúти, схарчúти. [Проїв усé, що заробúв. Бáтько дóвго збирáв, а синкú швúдко попроїдáли (Харк.). Усí грóші чи прохарчúв, чи прогуля́в (Ум.). По синéнькій, дай-то Бóже, колú заробúли, та, вертáючись додóму, й те, ужé схарчúли (Манж.)]. **Проéденный** – проїдений *и* проїджений, прогрúзений. **-ться** – 1) *страд.* проїдáтися, бýти проїденим (*и* проїдженим), прогризáтися, бýти прогрúзеним; 2) *возвр.* проїдáтися, проїстися, прохарчúтися, проїдáти, проїсти, (*о мног.*) попроїдáти все.
Проéдина – проїдене *и* проїджене (прогрúзене) мíсце, протóчина.
Проéзд – 1) проїзд, перéїзд (-ду). [І немá нігдé проїзду, немá і прохóду (Рудан.). Та годúна, що пропáла на перéїзд тіéї верствú, дóвша булá за ввесь рік (Свидн.). Грóші на проїзд (перéїзд)]; 2) (*место для проезда*) прóїзд (-ду), перéїзд (-ду), перéїздка. [Прóїзду не дав і на ступíнь (Звяг. п.)].
Проéздить, *см.* **Проéзживать.**
Проезднóй – проїзднúй.
Проéздом – перéїздом, проїздом. [Мóже вам колú перéїздом трапля́лось бувáть у

Пиря́тині? (Греб.). Случа́лось і прої́здом заверну́ть, щоб переночува́ть (Стор.)].

Проезжа́ть, прое́хать – 1) (*мимо чего*) проїжджа́ти, проїзди́ти, прої́хати, мина́ти, помина́ти, помину́ти що. [Усю́ди, де не проїзди́в Ко́бза, наро́д воруши́вся (Стор.). Стої́ть ци́ган на снігу́, мужи́к проїжджа́є (Рудан.). Козакі́ на байдака́х поро́ги мина́ли (Шевч.). Ми вже той ху́тір помину́ли (Зміїв. п.)]. **-хать** *в карете, верхом, четвёркою* – прої́хати в каре́ті; прої́хати, пробі́гти ве́рхи (коне́м), четверне́ю. [Пан четверне́ю пробіжи́ть (М. Вовч.)]; 2) (*по известному месту, по чём-л. из конца в конец*) переїжджа́ти, переїзди́ти, переї́хати чим *или* що, проїжджа́ти, проїзди́ти, прої́хати чим *или* що. [Спочи́ну, за́ким піски́ пере́їдемо (Кониськ.). Як пере́їдеш Вересо́ч, так їдь куди́ хоч (Номис). Переї́хав лі́сом. Над ве́чір дру́гого дня він уже́ переїзди́в Ки́євом (Крим.). Прої́хали по́ле, прої́хали дру́ге (Чуб.). Переї́хали по́ле, переї́хали дру́ге, а на тре́тім чи́стім по́лі кінь ся спотика́є (Чуб.). Три́дцять семи́сотних верст, іще́ з га́ком, не спочива́ючи переї́хав (Квітка)]. **-е́дем-ли** *дорогой*? – чи прої́демо сюдо́ю? *Когда* **-жа́ют** *по мостовой, то у нас в доме окна дрожат* – як проїздя́ть (переїздя́ть) бру́ком, то в на́шому буди́нку шибки́ дрижа́ть; 3) (*известное расстояние*) проїжджа́ти, проїзди́ти, прої́хати, в'їжджа́ти, в'їзди́ти, в'ї́хати. [Прої́хав дві верстви́. Ще сей послане́ць мо́же й верстви́ не в'ї́хав (Свидн.). Виїзди́ли ми пі́зно, в'їзди́ли ма́ло (Корол.)]. **-жа́ть** *сто километров в час* – в'їзди́ти, проїзди́ти, пробіга́ти сто кіломе́трів за(на) годи́ну. **-жать, -хать** *быстро* – пробіга́ти, пробі́гти, проско́чити; (*известное расстояние*) перебіга́ти, перебі́гти. [Проско́чили ми так іще́ ста́нцій зо три (Грінч.)]. **-хать** *рысью* – прої́хати тю́пки, вклус, клу́сом, труськóм. **-хать** *шагом* – прої́хати ходо́ю, ступо́ю. **-хать** *цугом* – ви́тягом, упро́стяж прої́хати.

Проезжа́ться, прое́хаться – проїжджа́тися, проїзди́тися, прої́здитися, прове́зтися. [Поі́дьмо туди́, поба́чим і погуля́єм там, да таки́ й прої́здимося тро́хи (Рудч.). Ї́хав сусі́да, посади́в Окса́нку на свого́ во́за, то вона́ аж до го́рода провезла́ся (Звин.)].

Прое́зживать *и* **Проезжа́ть, прое́здить** – 1) (*лошадей*) проїжджа́ти *и* -ї́жджувати, прої́здити (ко́ні). [Хо́че Палі́й прої́здити коня́ свого́ (Драг.)]; 2) (*деньги*) витра́чувати, ви́тратити на по́дорожі (їзду́) (гро́ші), прої́здити (гро́ші); 3) (*дорогу*) проїжджа́ти, прої́здити, протира́ти, проте́рти, уїжджа́ти, уї́здити, уторо́вувати, уторува́ти доро́гу (шлях). [Гладки́й проте́рли шлях мужи́цькі са́ні (Франко)]; 4) (*известное время*) прої́жджувати, прої́здити, ви́їздити. [Прої́здив ці́лий день]. **-ться** – 1) (*о лошадях*) прої́жджуватися *и* -джа́тися, бу́ти прої́жджeним; 2) (*истратиться*) прої́здитися, витра́чуватися, ви́тратитися (з гро́шей) ї́здячи, на їзду́ (на по́дорожі).

Прое́зжий – 1) *прил.* – проїздни́й, переїздни́й. [Переву́лок був вузе́нький, ти́хий, ма́йже не проїздни́й (Конис.)]. **-е́зжая** *дорога* – проїздна́ доро́га, трахтови́й (возови́й) шлях. [Десь-то ми, ви́дно, збі́лись з проїздно́ї доро́ги (Корол.)]; 2) *прил. и сущ.* **-е́зжий, -е́зжая** – подоро́жній, -ня, прої́жджий, прої́жджа, проїжджа́чий, -ча, переї́жджий, -ї́жджа. [Подоро́жні їдя́ть у шинку́ (Грінч.). Подоро́жня па́ні (Куліш). Тут обі́дало все село́, обі́дали прохо́жі, проїжджа́чі (Н.-Лев.). Переї́жджий студе́нт (Крим.)].

Прое́кт – прое́кт (-ту).

Проекти́ровать – проєктува́ти. **Проекти́рованный** – проєкто́ваний.

Прое́ктный – проекто́вий.

Проекцио́нный – проєкці́йний.

Прое́кция, *геом.* – прое́кція.

Проём – 1) (*действие*) пробира́ння, пройма́ння, *сов.* пробра́ння; 2) про́ймище, про́йма, про́бране мі́сце; скрізна́ (наскрізна́) ді́рка; *архит.* проpі́з (-зу). *Делать, сделать* **проём** *в чём* – пробира́ти, пробра́ти що. [Москалі́ цю ніч пробра́ли сті́ну й геть усе́ са́ло ви́несли (Чигир.)].

Прожалеть (*известное время за чем*) – прожа́лувати, прожалкува́ти за чим.

Прожа́ривание – 1) (*еды*) пропіка́ння, просма́жування, пришква́рювання; випіка́ння, висма́жування; 2) (*одежды*) пропа́лювання, випа́лювання.

Прожа́ривать, -ся, прожа́рить, -ся – 1) (*известное время, об еде*) пропіка́ти, -ся, пропекти́, -ся, просма́жувати, -ся, просма́жити, -ся, прошква́рювати, -ся, прошква́рити, -ся; (*хорошенько*) випіка́ти, -ся, ви́пекти, -ся, висма́жувати, -ся, ви́смажити, -ся; 2) (*об одежде*) пропа́лювати, -ся, пропали́ти, -ся, випа́лювати, -ся, ви́палити, -ся; 3) (*на солнце*) пропіка́ти, -ся, пропекти́, -ся, випіка́ти, -ся, ви́пекти, -ся, вишква́рювати, -ся, ви́шкварити, -ся. [Ви́піксся (ви́шкварився) на со́нці]. **Прожа́ренный** – пропе́чений, просма́жений, прошква́рений; пропа́лений, ви́палений.

Прожа́ть – 1) *см.* **Прожима́ть**; 2) *см.* **Прожина́ть.**

Прожда́ть – прожда́ти, прочека́ти кого́, чого́ *и* на ко́го, на що. **Про́жданный** – про́жданий.

Прожёвывание – прожо́вування; пережо́вування, розжо́вування.

Прожёвывать, прожева́ть – (*известное время*) прожо́вувати, прожува́ти; (*хорошенько*) пережо́вувати, пережува́ти, розжо́вувати, розжува́ти; (*о жвачных*) перемиґа́ти. **Прожёванный** – прожо́ваний, прожу́тий, пережо́ваний, пережу́тий, розжо́ваний, розжу́тий. **-ться** – прожо́вуватися, бу́ти прожо́ваним (прожу́тим), пережо́вуватися, бу́ти пережо́ваним (пережу́тим), розжо́вуватися, бу́ти розжо́ваним (розжу́тим).

Прожектёр – прожекте́р; (*гал.*) проєкти́ста, витівни́к, вига́дник, вимислі́вник.

Прожекти́ровать, *см.* **Проекти́ровать.**

Проже́ктор – проже́ктор.

Проже́чь, *см.* **Прожига́ть.**

Прожива́ние – 1) (*где*) прожива́ння, пробува́ння, перебува́ння, життя́, прожиття́, прожи́ток (-тку) (де). [Пла́та за прожиття́ в націоналізо́ваних буди́нках (Азб. комун.)]. *Место* **-ния** – мі́сце прожива́ння, пробува́ння; *срв.* **Жи́тельство, Пребыва́ние**; 2) (*издерживание*) прожива́ння, витрача́ння; (*расточание*) марнува́ння, проманта́чування.

Прожива́ть, прожи́ть – 1) (*быть на свете*) прожива́ти, прожи́ти, вижива́ти, ви́жити, жи́ти, зжи́ти. [Сам він прожи́в уже́ півсо́тні й шість літ (Грінч.). Поспита́ла її́, чи вона́ вже бага́то ви́жила ві́ку (М. Вовч.). І в ти́хую само́тність до Вудсто́ку ве́рнусь, де лі́та молоді́ зжила́ (Грінч.)]. **-жи́ть** *чем* – прожи́ти з чо́го, чим. **-жи́ть** *трудами рук своих* – прожи́ти з пра́ці рук свої́х, прожи́ти з пу́чок. *На эти деньги не* **-вёш** – на ці гро́ші (ци́ми гроши́ма) не проживе́ш. **-жи́ть** *жизнь* (*свой век*) – вік зжи́ти, пережи́ти, (вік) звікува́ти, (вік) провікува́ти, збу́ти вік. [Вік пережи́ти – не по́ле перейти́ (Приказка). В ми́рі не переживе́ш (Г. Барв.)]. **-жи́ть** *богато, широко, припеваючи* – прожи́ти у розко́шах у доста́тках. **-жи́ть** *в своё удовольствие* – зажи́ти життя́, сві́ту. **-жить** *кое-как, с грехом пополам* – скалата́ти життя́, вік. **-жи́ть** *без чего-н.* – перебу́ти без чо́го. **-жи́ть** *в муках, страданиях* – зму́читися. [Не зжила́, а зму́чилась (О. 1861)]; 2) (*находиться пребывать где*) прожива́ти, жи́ти, прожи́ти, пробува́ти, пробу́ти; оберта́тися; (*иметь жилище*) ме́шкати, промешка́ти, сиді́ти, проси́діти, домува́ти де; (*сколько времени, где*) вижива́ти, ви́жити, вибува́ти, ви́бути; (*временно*) перебува́ти, перебу́ти, переме́шкувати, пере́мешкати. [Він узи́мку живе́ в мі́сті, а влі́тку на селі́. Десь, коли́сь, в які́йсь краї́ні прожива́в пое́т нещасний (Л. Укр.). В и́ншому краї́ пробува́ючи (Грінч.). Де ся моя́ ри́бочка оберта́є (Голов.). Проси́дів до сме́рти на ба́тьківськім ґру́нті. Мі́сяць переме́шкав у знайо́мого]. **-жива́ть, -жи́ть** *определённый срок* (*выжить*) – вижива́ти, ви́жити, вибува́ти, ви́бути, (*а специальнее – особенно в обучении мастерству*) термінува́ти, протермінува́ти. [Термінува́в п'ять літ, за́ким ви́зволили в челя́дники (Шейк.)]; 3) (*издерживать*) прожива́ти, прожи́ти, (*о мног.* попрожива́ти), тра́тити, потра́тити; (*расточать*) марнува́ти, промарнува́ти, проманта́чити, прове́сти́, прод(в)и́ндрити. [Що нажива́ли, те й прожива́ли (Кониськ.). Сам ба́чу, що худо́бу тра́чу (Шейк.). Всі свої́ гро́ші провела́ (Звин.)]. **Прожи́тый** – прожи́тий, ви́житий, зжи́тий, перебу́тий. [Перебу́те життя́ (Крим.)].

Прожива́ться, прожи́ться – прожива́тися, прожи́тися. [Як во сні мені́ здало́ся, що на сві́ті прожило́ся (К. Стар.)]. *Без греха не* **-вётся** – без гріха́ не проживе́ться, не перебу́деться; 2) прижива́тися, прожи́тися, витрача́тися, ви́тратитися. [Живу́ть було́ панка́ми, на ста́рість прожили́сь (Боров.)] **-жи́ться** *в конец* – прожи́тися вкрай, звести́ся на-ніщо́ (ні на́що).

Прожига́лка, прожига́льник – жига́ло.

Прожига́льный – пропа́лювальний. **-ый** *прут* – жига́ло.

Прожига́ние – пропа́лювання, пропіка́ння, просма́лювання. **-ние** *жизни* – марнува́ння (марнотра́чення) життя́.

Прожига́тель, -ница *жизни* – марнотра́тець (-тця), -тниця життя́.

Прожига́ть, проже́чь – 1) пропа́лювати, пропали́ти, пропіка́ти, пропекти́, просма́лювати, просмали́ти. [Пропали́ла спідни́цю. Я у гру́бі запали́в, собі́ штани́ просмали́в (Чуб.). Да́йте мені́ того́ живо́го огню́, що ним ви пропіка́єте лю́дські ду́ші (Мирн.)]. **-га́ть** *жизнь* – марнува́ти (марнотра́тити) життя́; 2) **-же́чь** (*всю ночь свечу*) – пропали́ти, просвіти́ти (ці́лу ніч сві́чку). **Прожжённый** *и* **прожжёный** – пропа́лений, пропе́чений, просма́лений. **-ное** *место*, *см.* **Прожо́г. -ный** *человек* – пройди́світ, проно́за.

Прожига́ться, преже́чься – пропа́люватися, пропали́тися, пропіка́тися, пропекти́ся, просма́люватися, просмали́тися, бу́ти пропа́леним, пропе́ченим, просма́леним.

Прожи́лина, Прожи́лка, Прожи́лок – жи́лка, прожи́лок (-лка) (в де́реві, в ка́мені). [Ма́рмур з сине́нькими жи́лками].

Прожима́ние – 1) прода́влювання, проду́шування; 2) проти́скування чого́ крізь що.

Прожима́ть, -ся, прожа́ть, -ся – 1) прода́влювати, -ся, продави́ти, -ся, проду́шувати, -ся, продуши́ти, -ся; *срв.* **Прода́вливать, -ся**; 2) проти́скувати, -ся, проти́с(ну)ти, -ся крізь що; *срв.* **Проти́скивать, -ся. Прожа́тый** – прода́влений, проду́шений; проти́снений,

проти́снутий.

Прожина́ние – прожина́ння.

Прожина́ть, прожа́ть – прожина́ти, прожа́ти; (*во многих местах*) попрожина́ти. **Прожа́тый** – про́жатий.

Прожи́точный – прожитни́й. [Прожитни́й мі́німум].

Прожитьё, Прожи́ток – прожиття́, прожи́ток *и* спожи́ток, *ум.* прожи́точок (-чку), пожиття́. [Мені́-ж не бага́то на прожиття́ тре́ба (Крим.). Ходи́ла копа́ть буряки́ і з то́го добува́ла прожи́ток для се́бе (Коцюб.). Зро́сту, сла́ви, па́м'яти, спожи́тку сподіва́лись (Метл.). Става́ло на пожиття́ його́ (Мирн.)]. *Давать на* **-тьё** – дава́ти на прожиття́, на прожи́ток.

Прожо́г – пропа́л (-лу), ви́палина, палени́на, палени́ця, ви́жга.

Прожо́ра – проже́ра, па́жера, ненаже́ра, нена́жер, жеру́н (-на), обло́па. [А ді́ти, – отí жеруни́, воні́ хіба́ ма́ло з'ї́дять? (Звин.). Так би й загороди́в кулако́м ро́та цьому́ чо́ртовому п'янюзі, обло́пі (Мирн.)].

Прожо́рливо – проже́рливо, па́жерливо, заже́рливо.

Прожо́рливость – проже́рливість, па́жерливість, обже́рливість, заже́[и́]рливість, ненаже́рливість, нена́їсність, нена́їдність (-ости).

Прожо́рливый – проже́рливий, па́жерливий, обже́рливий, заже́[и́]рливий, зажи́рний, зажира́куватий, жерови́тий, проїсни́й, проїстли́вий, ненаже́рливий, ненаже́рний, нена́їсний, нена́їдний. [Оця́ черва́ мале́нька, але́ ду́же проже́рлива (Звин.). Па́жерлива щу́ка (Франко). Па́жерлива (нена́їдна, ненаже́рлива) люди́на].

Прожо́рство, *см.* **Прожо́рливость.**

Прожужжа́ть – продзижча́ти, продзи́зкати, продзинча́ти, пробрені́ти, пробрумча́ти, прогусти́; *однокр.* дзиґну́ти, джи́кнути. [Ку́ля тíльки джи́кнула, а мене́ не зачепи́ла]. **-жа́ть** *кому уши* – нату́ркати, протуркати, наскрипі́ти кому́ у́ха. *Мне этим уши* **-жа́ли**, *мне это* (*всё*) *уши* **-жа́ло** – мені́ це в у́хах нав'я́зло.

Про́за – про́за. [Ві́рші і про́за. Життьова́ про́за].

Проза́ик – проза́їк.

Прозаи́ческий – 1) (*написанный прозою*) прозо́вий. [Прозо́ва літерату́ра]; 2) (*обыденный*) проза́їчний, прозо́вий, буде́нний. [Проза́їчне (буде́нне) життя́]. *Сделаться более* **-ским** – попрозаїчні́шати.

Прозаи́чный, *см.* **Прозаи́ческий.**

Прозакла́дывать, -закла́довать – 1) заставля́ти, прозаставля́ти, застановля́ти, прозастановля́ти (части́нами) що; 2) прогрáва́ти, програ́ти, заклада́ючися, що. *Я голову* **-закла́дываю**, *если это неправда* – голово́ю заклада́юся, коли́ це непра́вда.

Прозва́ние – 1) прозва́ння́, *см.* **Прозыва́ние**; 2) прі́звище, прі́[о́]звисько, прози́вка; (*гуц.*) по́рекло; (*шутливое*) при́кладка; *см.* **Про́звище.** *По* **-ва́нию** – на прі́звище, на прі́звисько, прі́звиськом. [Ой, я ро́дом Івание́нко, на прі́звище Петре́нко (Пісня). Я зі Льво́ва попі́вна, на прі́звисько Карпі́вна (Голов.). Був оди́н із них, Прокопо́вич Лука́, прі́звиськом Інди́к (М. Лев.)]. *Дать* **-ние** *кому* – приложи́ти прі́звище кому́, при́кладку прикла́сти кому́.

Прозвене́ть – продзвені́ти, продзеле́нькати, продзеленькоті́ти, продзе́нькати, протеле́нькати; *однокр.* бре́нькнути, дзеле́нькнути. *См.* **Звене́ть.**

Про́звище – прі́звище, прі́звисько, (*гуц.*) по́рекло; (*насмешливое*) при́кладка, до́кладка. [Хоро́ше прі́звище для па́нни – «злю́ка» (Куліш). Скажу́ всім, щоб прі́звища та при́кладки тобі́ приклада́ли (Чуб.)]. *Давать, дать* **-ще** – прі́звище (прі́звисько, йме́ння) приклада́ти, приложи́ти *и* прикла́сти кому́, при́кладку приклада́ти, прикла́сти, до́кладку доклада́ти, докла́сти кому́, (*реже*) на ко́го; (*образно*) пришпили́ти кві́тку кому́. [І не ду́рно таке́ йме́ння приложи́ли йому́ лю́де (Кониськ.). Вона́ мене́ зло́дійкоюузива́ і уся́кі до́кладки доклада́ (Квітка). На їх бу́дуть прі́звища приклада́ти (Милорад.)].

Прозвони́ть – 1) (*известное время*) продзвони́ти; (*в один колокол*) проба́(ла́)мкати, пробо́[е́]вкати. [На вели́кдень продзвони́ли три дні]; 2) (*отзвонить*) продзвони́ти, передзвони́ти, ви́дзвонити; (*в один колокол*) проба́(ла́)мкати, пробо́[е́]вкати, *однокр.* ба́мкнути, бо́[е́]вкнути. [Годи́нник в за́лі продзвони́в двана́дцять (Н.-Лев.). Передзвони́ли до вечі́рні. Аж по́ки дзвін ви́дзвонить одина́дцяту (Куліш)]. **-ни́л** *третий звонок* – продзво́нено втре́тє, передзвони́ли в тре́тій дзвін; 3) розголоси́ти, роздзвони́ти, розля́пати язико́м скрізь [Йому́ сказа́ли, а він по всьому́ селу́ роздзвони́в (Ум.)].

Прозвуча́ть – пролуна́ти, пробрені́ти, прогуча́ти. [З рік то́му в украї́нському письме́нстві го́лосно пролуна́ло одне́ «нове́ сло́во» (Єфр.)].

Прозева́ть – 1) (*пропустить недоглядев*) недогле́[я́]діти чого́, проґа́вити, проморга́ти що, проґа́витися, прогле́дітися, зів(а)ка́ да́ти, ви́трішка з'ї́сти (*только в выражении*: ви́трішка

з з'їв, з'ї́ла). [Проґа́вив поча́ток (Черкас.). А що, хло́пче, проморга́в ді́вчину (Харк.). Таки́й-то з те́бе стріле́ць, уже́ й зівака́ дав (Вовч. п.)]; 2) прозіха́ти. [Прозіха́в ці́лий ве́чір]; 3) (*проглазеть*) ґа́ви пролови́ти, ви́трішки ї́сти (лови́ти, купува́ти, продава́ти) (про́тягом пе́вного ча́су).

Прозе́ктор – прозе́ктор.

Прозели́т – прозелі́т, новонаве́рнений.

Прозелити́зм – прозелі́тство, прозеліти́зм (-му).

Прозели́тский – прозелі́тський.

Прозимова́ть – прозимува́ти, перезимува́ти.

Прозира́ние, *см.* **Прозрева́ете.**

Прозира́ть *и* **Прозрева́ть, прозре́ть** – 1) (*получать зрение*) прозріва́ти, прозрі́ти; (*диал.*) прови́діти, роби́тися, зроби́тися зря́чим (видю́щим, видю́чим); (*о глазах, у кого-н.*) відкрива́тися, відкри́тися. [Прозріва́ти став потро́ху (Шевч.). Сказа́в йому́ Ісу́с: прозри́! (Єванг.). Тут є на доли́ні така́ керни́ця…, ще й аби́ те́мний у ні уми́вся, то би прови́дів (Гн. II). Як відкри́лись у те́бе о́чі? (Єванг.)]; 2) (*проникать зрением сквозь что-н.*) прозира́ти, прозирну́ти у що, що, проглядáти, прогля́нути у що. [Чи́сті серця́, що в се́рце його́ прозира́ли (Грінч.). Хто-ж із них прозирну́в гли́бше істори́чну пра́вду? (Куліш). Не гли́боко прогля́нув він у ду́шу селяни́на (Куліш)]; 3) *см.* **Прови́деть.**

Прозопопе́я – прозопопе́я (ритори́чна фігу́ра).

Прозо́р – прозира́ння, прозі́р (-зо́ру), *см.* **Прозрева́ние 2.**

Прозорли́вец – прозо́рли́вець (-вця), прови́дець (-дця), прови́дця (-дці, *м. р.*). [Пое́т-прозорли́вець (Л. Укр.)].

Прозо́рливо *и* **Прозорли́во** – прозо́рливо *и* прозі́рливо.

Прозо́рливость *и* **Прозорли́вость** – прозо́рливі́сть, прозі́рливість (-вости).

Прозо́рливый *и* **Прозорли́вый** – прозорли́вий, прозі́рливий; *срв.* **Дальнови́дный.** [Суд бо́жий прозорли́віший над лю́дський (Л. Укр.). Ви, здає́ться, ма́єте ду́же прозорли́ву фанта́зію (Виннич.)].

Прозра́чно – прозо́ро, про́зі[о́]рно, прозо́ристо, прозі́[о́]рчасто, просві́тчасто.

Прозра́чность – прозо́рість, прозі́[о]рність, прозо́ристість, прозі́[о́]рчастість, просві́тчастість (-ости). **-ность** *стекла* – прозо́ристість, ви́дкість, я́сність скла.

Прозра́чный – прозо́рий, прозі́[о́]рний, прозори́стий, прозі́[о́]рчастий, просві́тчастий, ви́дкий, я́сний, крізьки́й. [Що то за мед був! Я́сний та прозо́рий, як сльоза́ (Кониськ.). Річо́к прозі́рних чи́сті во́ди (Щоголів). Обли́ччя роби́лось за цей час ма́йже прозори́стим (Єфр.). Прозо́рчаста вода́ (Неч.-Лев.). Ві́кна ви́дкі, я́сні (Житом.). Просві́тчаста будо́ва сло́ва]. **-ный** *воздух, туман* – прозо́ре, прозі́рне пові́тря, прозо́рий, прозі́рний, прозі́рчастий тума́н. **-ная** *вода* – прозо́ра, прозі́рна, прозі́[о́]рчаста, просві́тчаста, я́сна вода́. **-ное** *стекло* – прозо́ре, прозі́рне, прозори́сте, прозі́рчасте, ви́дке, я́сне скло.

Прозрева́ние, прозре́ние – 1) прозріва́ння, прозрі́ння; 2) прозира́ння, про́зрення, прозі́р (-зо́ру). [Прозира́ння худо́жника у вну́трішню приро́ду рече́й (Єфр.). Як бува́є в пое́та під час його́ душе́вного прозо́ру, що все на бо́жому сві́ті ні́би розмовля́є з його́ душе́ю (Куліш)]; 3) *см.* **Прови́дение.**

Прозрева́ть, *см.* **Прозира́ть.**

Прозре́ние, *см.* **Прозрева́ние.**

Прозре́ть, *см.* **Прозрева́ть.**

Прозу́бривать, прозубри́ть – 1) (*пилу*) назу́блювати, назуби́ти (пилу́); 2) (*урок*) товкти́, ви́товкти. *См.* **Зубри́ть. Прозу́бренный** – назу́блений; ви́товчений.

Прозуде́ть – просвербі́ти.

Прозыва́ние – прозива́ння кого́, приклада́ння при́звища, при́кладки кому́ *или* на ко́го, дра́жнення кого́ чим.

Прозыва́ть, прозва́ть – прозива́ти, прозва́ти кого́, приклада́ти, приложи́ти *и* прикла́сти при́звище кому́, приложи́ти йме́ння кому́, (*насмешливо*) дражни́ти, продражни́ти кого́ чим, приклада́ти; приложи́ти *и* прикла́сти при́кладку кому́, на ко́го, прозива́тися з ко́го. [Не зна́є, як і ба́тька її́ звуть і прозива́ють (Квітка). Ца́рські слу́ги прозва́ли його́ незна́йком (Рудч.). Моє́ прі́звище – Кравче́нко, а то ті́льки по ву́личному Маку́хою дра́жнять (Звин.). Надава́в прі́звища усі́м сусі́дам: одного́ продражни́в посмітюхо́м (Левиц.). З його́ прозива́лися «сич» (Звин.)]. **Про́званный** – про́званий.

Прозыва́ться, прозва́ться – прозива́тися, прозва́тися *и* бу́ти про́званим. [Стара́ прозива́ється Терпили́ха Горпи́на, а дочка́ На́талка (Котл.)]. *Как ты* **-ва́ешься**? – як ти прозива́єшся, як твоє́ прі́звище?

Прозяба́емое – росли́на, рости́на. *Царство* **-мых** – росли́нне ца́рство, ца́рство росли́н

(рости́н).
Прозяба́емость – росли́нність (-ности).
Прозяба́ние – 1) (*о семени*: *проростание*) кільчення, пророста́ння; 2) (*переносно*) ни́діння, животі́ння, че́вріння. [Хоч злої до́лі, та спра́вжньої, а не це ни́діння (Корол.). Нудне́, безглу́зде, сі́ре животі́ння (Л. Укр.)].
I. Прозяба́ть, прозя́бнуть – 1) (*о семени*: *прорастать*) кі́льчитися, накі́льчитися, пророста́ти, прорости́, (*во множ.*) покі́льчитися, понакі́льчуватися, попророста́ти; 2) (*влачить жалкое существование*) ни́діти (-дію, -дієш), животі́ти, скні́ти, склі́ти, ги́біти, дні те́рти, капарі́ти, хирі́ти, че́вріти, чу́чверіти. [Ни́дієте, а не живете́ (Мирн.). Їй тре́ба во́лі, іна́кше бу́де ни́діти, не жи́ти (Л. Укр.). Тяжкі́ обста́вини, серед яки́х довело́сь животі́ти в Росії украї́нському письме́нству (Єфр.). Хто не сіє, той склі́є (Номис). Держа́ть ото́ мене́ на цепу́, лежу́ я та гибі́ю (Мирн.). Не живе́, ті́льки дні тре (Номис). Не живе́ш, а капарі́єш (Липов. п.)].
II. Прозяба́ть, прозя́бнуть – ме́рзнути, зме́рз(ну)ти, промерза́ти, проме́рзнути; (*о мног.*) поме́рзнути, попромерза́ти. [Ізме́рз, як пес].
Прозябе́ние – 1) *см.* **Прозяба́ние**; 2) росли́на, зі́лля.
Прои́грывание – програва́ння; утрача́ння.
Прои́грывать, проигра́ть – 1) (*известное время*) програва́ти, гра́ти, програ́ти. *Они* **-гра́ли** *всю ночь в карты* – вони́ програ́ли всю ніч у ка́рти; 2) (*исполнять на музыкальном инструменте, на сцене*) програва́ти, програ́ти, переграва́ти, перегра́ти. *Не* **-гра́в** *напере́д раз-другой, не сыграю этого* – не програ́вши (не перегра́вши) напере́д разі́в зо́ два, не загра́ю цього́. **-гра́ть** *концерт на скрипке* – програ́ти, перегра́ти конце́рт на скри́пку; 3) (*деньги, имущество и пр.*) програва́ти, програ́ти, (*о мног.*) попрограва́ти. [Програва́в ти́сячу за ти́сячею і з бага́того па́на зроби́всь убо́гим панко́м (Куліш). Або́ ви́грав, або́ програ́в (Номис)]. **-гра́ть** *пари, заклад* – програ́ти закла́д. **-гра́ть** *дело, тяжбу* – програ́ти спра́ву. **-гра́ть** *сражение* – програ́ти бій, бата́лію, утра́тити по́ле; 4) (*терпеть в оборотах, во мнении людей*) програва́ти, програ́ти, тра́тити, стра́тити, втрача́ти, втра́тити, прога́дувати, прогада́ти. [Він на цьо́му бага́то втра́тив. Робітники́ поба́чили, що вони́ прогада́ли (Азб. Ком.). Він до́бра люди́на, але́ через свою го́стрість бага́то втрача́є в лю́дських оча́х]. **-вать, -гра́ть** *в чём* – тра́тити, утра́тити на чо́му. [Бага́то на своїй прина́дності тра́тили (Єфр.)]. **Прои́грываемый** – програ́ваний. **Прои́гранный** – 1) про́граний, пере́граний; 2) про́граний, утра́чений на чо́му, у чо́му.
Прои́грываться, проигра́ться – 1) *страд.* – протрава́тися, бу́ти про́граним; 2) (*в денежной игре*) програва́тися, програ́тися, обігра́тися; *срв.* **Проду́ться.** [От гра́ли, гра́ли, оди́н програ́всь (Драг.)].
Про́игрыш – про́гра, про́граш (-шу), про́гранка, програ́на (-ної), утра́та, стра́та. [Люби́ гру, люби́ й про́гру (Приказка)].
Про́игрышный – 1) про́грашний. [Про́грашна гра. Про́грашна справа]; 2) про́граний. [Про́грані гро́ші].
Пройдо́ха – пройди́світ, пройди́світка (*ж. р.*), про́йда, дури́світ, дури́світка (*ж. р.*), прола́за, проно́за. [Це така́ про́йда, що скрізь проли́зе і з води́ сухи́м ви́йде (Ум.). Там таки́й прола́за, що де не посі́й, то вро́диться (Звин.). І на проно́зу єсть зано́зи (Приказка). Ци́ган на що вже дури́світ, а наш Са́ва і його́ переважи́в (Кониськ.)].
Произведе́ние – 1) (*действие*) зро́дження, спло́дження, зро́щення; ство́рення, ви́творення; зро́блення, зчи́нення, учи́нення, спра́влення, спричи́нення чого; виро́блення, спродукува́ння; переве́дення; ви́ведення; (*в чин*) попромува́ння; *срв.* **Производи́ть**; 2) твір, утві́р, ви́твір (-твору), ви́плід (-плоду); (*изделие*) проду́кт, ви́рі[о]б (-робу); (*только литературное, научное*) писа́ння; *срв.* **Порожде́ние 3**. [І от повстають так з почува́ння, з уя́ви ті пе́рші у́твори лю́дського ду́ха, ті ви́плоди лю́дської тво́рчости, які́ по́тім назва́ли поезі́єю (Єфр.). Письме́нство, як ви́твір і проду́кт культу́рної ме́ншости (Єфр.). Тво́ри світово́ї літерату́ри. Писа́ння П. Ми́рного]. **-ния** *природы, ума, человеческого духа* – ви́твори (у́твори) приро́ди, ро́зуму, лю́дського ду́ху. *Научное, литературное* **-ние** – науко́вий, літерату́рний (письме́нський) твір, науко́ве, літерату́рне писа́ння. **-ние** *искусства* – мисте́цький твір. *Художественное, классическое* **-ние** – худо́жній, класи́чний твір. *Поэтическое* **-ние** – поети́чний твір, (*а во мн. также*) пое́зії (-зій). **-ния** *нашей промышленности* – проду́кти, ви́роби на́шої промисло́вости; 3) *мат.* – здобу́ток (-тку).
Производи́тель – творе́ць, витво́рець; (*исполнитель*) викона́вець (-вця), вико́нувач, переві́дник. **-тель** *работ* – викона́вець робо́ти. **-тель** *следствия* – переві́дник слі́дства; 2) (*племенной самец*) насі́нник; 3) виро́бник, виро́блювач, продуце́нт. [Виробники́ й споживачі́. Виробники́ сі́льсько-господа́рських проду́ктів. Бі́льше бу́де споживачі́в, бі́льше

бу́де й виро́блювачів. Не Дон-Жу́ан – геро́єм на́ших днів, а продуце́нт, робі́тник (Франко)]; 3) *арифм.* (*множимое и множитель*) – чи́нники (-ків); 4) *геом.* – твірна́; *см.* **Образу́ющая.**

Произво́дительница – 1) переві́дниця, вико́нувачка; 2) виро́бниця, виро́блювачка.

Производи́тельность – продукці́йність, виро́бність, витво́рність, вида́тність, виробна́ спромо́жність (-ости). [Продукці́йність (вида́тність) пра́ці].

Производи́тельный – виробни́й, витвірни́й, витво́рчий, тво́рчий, продукці́йний, продукти́вний; (*целесообразный*) доці́льний. [Ро́звиток продукці́йних сил лю́дського суспі́льства (Азб. Ком.). Комі́сія для виу́чування виробни́х сил Украї́ни]. **-ные** *классы, пол.-экон.* – тво́рчі кла́си. **-ная** *ассоциация* – виробни́че товари́ство. **-ная** *сила природы* – тво́рча си́ла приро́ди.

Производи́ть, произвести́ *и* **произве́сть** – 1) (*творить, рождать*) роди́ти, зроди́ти *и* породи́ти, плоди́ти, сплоди́ти; (*о земле*) зроща́ти, зрости́ти що; (*создавать*) твори́ти, створи́ти, витворя́ти, ви́творити що; (*делать, совершать*) роби́ти, зроби́ти, чини́ти, зчиня́ти, зчини́ти, учиня́ти, учини́ти, справля́ти, спра́вити що; (*служить причиной чего*) спричиня́ти, спричини́ти що, спричиня́тися, спричини́тися до чо́го. [Я-ж бо не своє́ю во́лею роди́всь на світ, мене́ зроди́ла приро́да (Крим.). Земля́ все була́ як ка́мінь, хлі́ба не роди́ла (Рудан.). Де ме́рзлий ґрунт ніч́ого не зроща́ (Грінч.). Ніч́ого, опрі́ч проте́сту та опози́ції, систе́ма репре́сій не ви́творила (Єфр.)]. **-сти** *на свет* – зроди́ти на світ, сплоди́ти. [Та я-ж тебе́ зроди́ла на світ. Я тебе́ году́ю (Крим.). Не той та́то, що сплоди́в, а той, що ви́годував (Номис). Та бода́й тая рі́чка ри́би не сплоди́ла (Чуб. V)]. **-сти́** *из себя* – вроди́ти з се́бе, ви́дати з се́бе. [Дощі не упадуть на землю, а земля буде як камінь і не видасть плода із себе (Стефаник)]. *Страна эта* **-во́дит** *золото* – краї́на ця ро́дить (ви́дачі) зо́лото. *Эта земля* **-во́дит** *много овса* – ця земля́ ро́дить (видає́, зроща́є) бага́то вівса́. *Ничтожные причины* **-во́дят** *часто большие перевороты* – незначні́ причи́ни спричиня́ються ча́сто до вели́ких переворо́тів (спричиня́ють ча́сто вели́кі переворо́ти). *Это* **-ведёт** *хорошее действие* – це спра́вить (зро́бить) до́брий вплив, це до́бре поді́є. **-ди́ть, -сти́** *впечатление на кого* – справля́ти, спра́вити, роби́ти, зроби́ти, чини́ти, вчини́ти вра́же[і]ння на ко́го, врази́ти кого́. [Докла́д Лаго́вського спра́вив вели́ке вражі́ння на з'ї́зді (Крим.). Той сон таке́ на ме́не зроби́в вражі́ння, що й не знаю (Кониськ.). Вражі́ння, яке́ вони́ чини́ли, нагада́ло мені́ Ші́ллерову бала́ду (Грінч.)]. **-сти́** *неприятное впечатление на кого* – спра́вити, зроби́ти, вчини́ти при́кре вра́ження на ко́го, при́кро врази́ти кого́. *Это событие* **-вело́** *на него сильное впечатление* – ця поді́я спра́вила (зроби́ла, вчини́ла) на йо́го вели́ке вра́ження, ду́же його́ врази́ла. **-дить** *эффект, фурор* – роби́ти, чини́ти ефе́кт, фуро́р. [Те́мні о́чі, на́тхнуті коха́нням, роби́ли вели́кий ефе́кт (Неч.-Лев.). Його́ про́повідь чини́ла фуро́р (Крим.)]. **-сти́** *чудо* – спра́вити, зроби́ти чу́до. [І ука́з сей чу́до спра́вив (Франко)]. **-ди́ть** *шум, беспорядок сумятицу* – чини́ти, зчиня́ти, роби́ти шум (га́лас, ґвалт), чини́ти, роби́ти не́лад, ко́лот, бунт. [Він чи́нить у грома́ді вся́кий не́лад (Грінч.). По́гляди Д. Кулі́ша́ зчини́ли превели́кий ко́лот і в моско́вській, і в украї́нській пре́сі (Грінч.)]. **-ди́ть, -сти́** *опустошение* – чини́ти, зчини́ти *и* учини́ти спусто́шення в чо́му, пусто́шити, спусто́шити що. **-дить** *сон, испарину* – спричиня́ти сон, ви́пар. **-ди́ть** *давление* – роби́ти ти́снення, натиска́ти на що. **-дить** *опыты* – роби́ти до́сліди; 2) (*изготовлять, выделывать*) виробля́ти, роби́ти, ви́робити що, продукува́ти, спродукува́ти *и* ви́продукувати що. [Робі́тник виробля́є ті прега́рні мате́рії, з яки́х дру́гий поши́є оде́жу (Єфр.). Хто ро́бить бага́тство, той і пови́нен з йо́го кори́стуватись (Єфр.). Робі́тникові пови́нно-б доста́тися все те, що він вла́сною пра́цею ви́робить (Єфр.)]; 3) (*дело*) перево́дити, переве́сти, роби́ти, зроби́ти; (*исполнять*) відбува́ти, відбу́ти що. [Му́сила старода́вня Русь байдака́ми пла́вати і торгі́ свої́, і во́йни водо́ю відбува́ти (Куліш). Атмосфе́ра, в які́й дово́диться одбува́ти свою́ робо́ту комі́сії (Н.-Рада)]. **-ди́ть** *следствие, дознание* – перево́дити, прова́дити, роби́ти слі́дство, дізна́ння. **-ди́ть** *допрос* – чини́ти, перево́дити до́пит. **-ди́ть** *суд* – чини́ти, відправля́ти суд. **-ди́ть** *ревизию* – перево́дити (роби́ти) реві́зію, відбува́ти реві́зію. [Сього́дні в во́лості одбува́ють реві́зію (Звин.)]. **-ди́ть** *работу, уплату* – перево́дити, справля́ти, роби́ти робо́ту, ви́плату. **-ди́ть** *раздел* – перево́дити (роби́ти) по́діл. **-дить** *торговлю* – ве́сти́, прова́дити торг. **-ди́ть** *учёт* – роби́ти о́блік чому́. *Воен.* **-сти́** *смотр* – переве́сти, зроби́ти, учини́ти о́гляд; 4) *что из чего, от чего* – виво́дити, ви́вести що з чо́го, від чо́го. *Он* **-дит** *свой род от знаменитых предков* – він виво́дить свій рід під сла́вних пре́дків. *Это слово* **-дят** *от греческого корня* – це сло́во виво́дять від гре́цького ко́реня; 5) *кого во что* – промува́ти, попромува́ти кого́ в що. **-ди́ть, -сти́** *в следующий чин* – промува́ти, попромува́ти кого́ в ви́щий чин, ранг.

Произведённый – 1) зро́джений, спло́джений, зро́щений; ство́рений, ви́творений; зро́блений, зчи́нений, учи́нений, спра́влений, спричи́нений; 2) ви́роблений,

спродуко́ваний; 3) переве́дений, зро́блений, відбу́тий; 4) ви́ведений з чо́го; 5) попромо́ваний в що. **-ться** – 1) роди́тися, бу́ти зро́дженим, плоди́тися, бу́ти спло́дженим, зроща́тися, бу́ти зро́щеним; твори́тися, бу́ти ство́реним, витворя́тися, бу́ти ви́твореним, чини́тися, зчиня́тися, бу́ти зчи́неним, учи́неним, справля́тися, бу́ти спра́вленим, спричиня́тися, бу́ти спричи́неним; 2) виробля́тися, бу́ти ви́робленим, продукува́тися, бу́ти спродуко́ваним; 3) переводитися, бу́ти переве́деним, роби́тися, бу́ти зро́бленим, відбува́тися, бу́ти відбу́тим. [Ви́бори до 3-ої й 4-ої дум всю́ди в Росії, а найбільше на Украї́ні, перево́дились си́лами духове́нства (Н. Рада), Робо́та дружні́ше одбува́ється, коли́ йде пла́вним, рі́вним хо́дом (Єфр.)]. *Продажа* **-дится** – про́даж прова́диться, торг веде́ться; 4) виво́дитися, бу́ти ви́веденим з чо́го *и* від чого; 5) промуватися, бу́ти попромо́ваним.

Произво́дный – 1) *см.* **Производи́тельный. -ный** *капитал* – оборо́тний капіта́лю. **-ный** *труд* – продукці́йна пра́ця; 2) *грамм. и мат.* – вивідни́й, ви́ведений, ви́творений. [Вивідне́ сло́во].

Произво́дственник – виро́бник.

Произво́дственный – виробни́чий, продукці́йний. [Виробни́чі організа́ції. Продукці́йний проце́с].

Произво́дство – 1) тво́рення, ви́творення; (*изготовление*) виро́блювання *и* -бля́ння, ви́роблення, продукува́ння, спродукува́ння; (*ведение*) справля́ння, спра́влення, перево́дження, переве́дення, прова́дження, прове́дення; *срв.* **Произведе́ние 1**. [Отаки́й спо́сіб виро́блювання (проду́кції) уся́кого кра́му – маши́нами по фа́бриках та пра́цею на́йманих робітникі́в – зве́ться капіталісти́чним (Єфр.)]. *На* **-ство** *работы потребуется много времени и средств* – на переве́дення робо́ти (пра́ці) тре́ба бу́де бага́то ча́су і ко́штів. *К* **-ству** *ночных работ не допускаются малолетние* – до нічно́ї пра́ці не допуска́ються малолі́тні. **-ство** *торговли* – прова́дження, ве́дення то́ргу. **-ство** *выборов* – переве́дення ви́борів. **-ство** *дела в суде* – переве́дення спра́ви в суді́. **-ство** *следствия, следственное* **-ство** – перево́дження (переве́дення) слі́дства; 2) (*фабрикация, дело*) виробни́цтво, проду́кція. [Капіталісти́чний спо́сіб проду́кції (Єфр.). Бо́ндарське виробни́цтво. Виробни́цтво з де́рева]. *Фабричное* **-ство** – фабри́чне виробни́цтво. **-ство** *сахара свеклосахарное* **-ство** – цукрове́ виробни́цтво, цукрова́рство. *Горное* **-ство** – гірни́че виробни́цтво, гірни́цтво. *Нефтяное* **-ство** – нафтя́рство. *Машинное* **-ство** – маши́нне виробни́цтво, маши́нництво. *Кустарное* **-ство** – доморо́бне виробни́цтво. **-ство** *превышает потребление* – проду́кція, виробни́цтво перебі́льшує спожива́ння. *Орудия* **-ства** – знаря́ддя виробни́цтва (проду́кції), виробни́че знаря́ддя; 3) (*выделка, изделие*) ви́ріб (-робу), ро́бливо. [Ко́жну річ фабри́чного ви́робу мо́жна за ме́нші гро́ші діста́ти (Єфр.). Се ложки́ мого́ ро́блива (Харк.)]. *Собственного* **-ства** – вла́сного ви́робу, саморо́бний, самору́чній *и* -чний. [Горі́лка самору́чня (Крол. п.)]; 4) *грамм.* – тво́рення, виво́дження, ви́від (-воду) (слів, форм); 5) (*в чин*) промува́ння, попромува́ння в чин, ранг, підви́щення на чи́ні, на ра́нгу.

Произво́дчик, -чица – виро́бник, виро́бниця, виро́блювач, -вачка.

Производя́щий – 1) той, що ро́дить, тво́рить, виробля́є, перево́дить *и т. д.* (*см.* **Производи́ть**); тво́рчий, виробни́й; *срв.* **Производи́тельный**; 2) *геом.* **Производя́щая** – твірна́; *см.* **Образу́ющая.**

Произво́л – 1) (*воля*) самово́ля, самові́лля, во́ля. [Моя́ жага́ прорве́ усі́ запо́ри, які-б мою́ впиня́ли самово́лю (Куліш)]. *Отдать что-н. на чей-н.* **-во́л** – да́ти (відда́ти) що на чию́сь во́лю. *Оставить, бросить, покинуть кого-н., что-н. на* **-во́л** *судьбы* – поки́нути кого́, що на призволя́ще, на призволя́щу, відбі́гти (*о мног.* повідбіга́ти) кого́, чого́. [Повідбіга́ли і хазя́йства свого́ і ді́точок мане́сеньких (Квітка)]. *На* **-во́л** *ветра, стихий* – на во́лю ві́тру, стихі́й. *Отдаться на* **-во́л** *судьбы* – зда́тися на во́лю до́лі, на призволя́ще, пусти́тися бе́рега. [Ті́льки й застава́лось пусти́тись бе́рега (Стебн.)]; 2) (*своеволие*) сваво́ля, сваві́лля, сваві́льство, самові́льство, самові́льність, самочи́нство. [Їм лі́рник співа́в про коли́шню нево́лю, про па́нську сваво́лю лиху́ю (Л. Укр.)].

Произволе́ние – зво́ле́ння, призво́ле́ння, до́звіл (-зволу), зго́да. [Як па́нське зво́лення (Номис)].

Произво́льно – 1) самові́льно, самохі́ть, самохі́тно; 2) ві́льно; 3) дові́льно; 4) сваві́льно, самові́льно, самочи́нно; *срв.* **Произво́льный.** [Ряд дія́логів, сполу́чених до ку́пи до́сить сла́бо й дові́льно (Л. Укр.). Він пово́диться собі́ дові́льно, – як замане́ться йому́ (Берд. п.)].

Произво́льность – 1) самові́льність, самохі́тність (-ности). [Самові́льність (самохі́тність) на́ших ру́хів]; *срв.* **Непроизво́льность**; 2) ві́льність; 3) дові́льність. [Дові́льність цих мірко́ваннів зра́зу впада́є в о́ко]; 4) сваві́льність, самові́льність, самочи́нність (-ности). [Сваві́льність його́ учи́нків].

Произво́льный – 1) (*зависящий от воли*) самові́льний, самохі́тній. [Самові́льний (самохі́тній) рух]; *срв.* **Непроизво́льный**; 2) (*свободный*) ві́льний, свобі́дний. [Ві́льний ви́бір]. **-ное** *распоряжение чем-н.* – ві́льне (свобі́дне) порядкува́ння де, у чо́му, ві́льне ору́дування чим; 3) (*необоснованный*) дові́льний. [Дові́льне товма́чення веді́йських гі́мнів]. **-ное** *утверждение* – дові́льне тве́рдження; 4) (*своевольный, самовольный*) сваві́льний, самові́льний, самочи́нний. **-ный** *поступок* – самові́льний учи́нок.

Произволя́ть, произво́лить – зволя́ти, -ся, зво́лити, -ся, призволя́ти, призво́лити, зго́джуватися, згоди́тися на що; *см.* **Изволя́ть, Соизволя́ть, Благоволи́ть.**

Произнесе́ние – промо́влення, ви́мовлення, проказа́ння, ви́голошення, ви́речення, проре́чення; ви́казання. [Ви́голошення промо́ви. Ви́голошення (ви́речення) при́суду]. *См.* **Произноше́ние.**

Произноси́ть, произнести́ *и* **произне́сть** – 1) (*говорить*) промовля́ти, промовля́ти, вимовля́ти, ви́мовити, прока́зувати, проказа́ти, виголо́шувати, ви́голосити, виріка́ти, ви́ректи, проріка́ти, проректи́, ви́повісти, ви́гомоніти що; [Здає́ться, на́че-б то одні́ слова́ вони́ промовля́ють (Єфр.). Напівме́ртві уста́ вимовля́ють її ім'я́ (Коцюб.). Ча́сом він прока́зував ці́лі до́вгі фра́зи яко́юсь незрозумі́лою мо́вою (Корол.). Ці чудо́ві слова́, найбі́льшого письме́нника з чи́стою со́вістю мо́же проказа́ти все украї́нське письме́нство (Єфр.). Ви́голосив дія́лог двома́ неодна́ковими голоса́ми (Крим.). Хто ви́рік оттаке́? – пита́лися лякли́во богомо́льці (Дн. Чайка). У всьо́му то́му не провини́в Йов і не ви́повів ніче́го безу́много про́ти Бо́га (Кн. Йова). Усе́ це з плаче́м ви́гомоніла Мала́нка Андрі́єві в спи́ну (Коцюб.)]. **-си́ть, -сти́** *речь* – промовля́ти, промо́вити, виголо́шувати, ви́голосити, каза́ти, сказа́ти промо́ву. **-си́ть** *стихи, молитвы* – прока́зувати ві́рші, молитви́. **-си́ть, -сти́** *приговор* – виріка́ти, ви́ректи при́суд. **-сти́** *вслед за кем* – проказа́ти за ким. **-си́ть** *о чём свое суждение* – виріка́ти свій суд про що, висло́влювати свою́ ду́мку про що. *Быть в состоянии* **-сти́** – добу́ти го́лос. [Хо́четься похвали́тись і не добу́ду го́лосу з груде́й (Коцюб.)]; 2) (*выговаривать*) вимовля́ти, ви́мовити, вика́зувати, ви́казати; (*при чтении*) вичи́тувати, ви́читати. [Він уже́ знав їх іме́на, ті́льки вимовля́в їх я́косьчу́дно (М. Лев.). Як ото́ вони́ ка́жуть, до я так не ви́кажу (Переясл.). Як його́ вичи́тувать тре́ба? (О. 1862)]. **-си́ть** *растягивая* – з про́тягом вимовля́ти. **Произноси́мый** – промо́влюваний, вимо́влюваний, прока́зуваний, виголо́шуваний; вимо́влюваний, вика́зуваний. **Произнесённый** – промо́влений, ви́мовлений, прока́заний, ви́голошений, ви́речений, проре́чений, випові́джений; ви́мовлений, ви́казаний. **-ться** – 1) промовля́тися, бу́ти промо́вленим, вимовля́тися, бу́ти ви́мовленим, прока́зуватися, бу́ти прока́заним, виголо́шуватися, бу́ти ви́голошеним, виріка́тися, бу́ти ви́реченим, проріка́тися, бу́ти проре́ченим; 2) (*выговариваться*) вимовля́тися, бу́ти ви́мовленим, вика́зуватися, бу́ти ви́казаним. [Як вимовля́ється сло́во «життя́» в Галичині́?].

Произноше́ние – 1) промовля́ння, вимовля́ння, прока́зування, виголо́шування, виріка́ння, проріка́ння; вика́зування 2) вимо́ва, (*реже*) ви́голос (-су). [Га́рна, ле́гка вимо́ва. Францу́зька вимо́ва. Говори́в до́брою росі́йською мо́вою, ті́льки з де́яким горта́нним ви́голосом (Крим.)].

Произойти́, *см.* **Происходи́ть.**

Произраста́ние – 1) (*о зерне*) проростá́ння, кі́льчення; 2) зроста́ння, вироста́ння, зрі́ст (-ро́сту).

Произраста́ть, -изро[а]сти́ – (*о зерне*) пророста́ти, прорости́, кі́льчитися, накі́льчитися, (*во множ.*) попророста́ти, покі́льчитися; (*расти, вырастать*) рости́, пороста́ти, зроста́ти, зрости́, вироста́ти, ви́рости, (*во множ.*) порости́, позроста́ти, повироста́ти. [По лана́х пороста́ють, як зелені́ сади́, густі́ кропиви́ (Васильч.)]. *Пышно* **-та́ть** – буя́ти. [Бузина́, як ліс, буя́є].

Произрасте́ние – 1) *см.* **Произраста́ние**; 2) росли́на, рости́на.

Произраща́ть, произро[а]сти́ть – рости́ти, зроща́ти, зрости́ти, виро́щувати, ви́ростити.

Прои́м, Прои́мка – 1) пройма́ння, пробира́ння; (*пронзание*) проко́лювання, протика́ння, простро́млювання; 2) (*донимание*) пройма́ння, дошкуля́ння, допіка́ння. *См.* **Пронима́ние.**

Про́йма – 1) *см.* **Прои́м**; 2) прорі́з, ви́різ (-зу), ви́різка, діра́, ді́рка; 3) (*под мостом*), *см.* **Пролёт 3**; 4) ді́рочка в у́сі, в яку́ проси́люється сере́жка; 5) оли́в'яна роз'е́мна обру́чка для проко́лювання ву́ха; 6) (*в одежде*) ро́зпірка, про́йма.

Проименова́ние – 1) прозва́ння; 2) прі́звище, прі́звисько. *Срв.* **Прозва́ние.**

Проимено́вывать, проименова́ть – прозива́ти, прозва́ти; *срв.* **Прозыва́ть.** **Проимено́ванный** – про́званий. **-ться** – прозива́тися, бу́ти про́званим.

Про́иск, *чаще* **Про́иски** – хи́трощі, пі́дступ (-пу), пі́дступи (-пів), ка́верзи (-верз), інтри́ги (-риг).

Прои́скивать, прои́ска́ть – 1) (*известное время*) прошука́ти, ви́шукати (яки́й час). [Прошука́в уве́сь день, а не знайшо́в (Грінч.)]; 2) Підко́пувати кого́, підко́пуватися під ко́го, інтригува́ти проти ко́го. **Прои́сканный** – прошу́каний.

Проистека́ть, происте́чь – 1) витіка́ти, ви́текти, вилива́тися, ви́литися, протіка́ти, протекти́. [Ой у по́лі крини́ченька, з не́ї вода́ протіка́є (Пісня)]; 2) вихо́дити, ви́йти, виплива́ти, ви́пливти, ви́никати, ви́никнути, повстава́ти, повста́ти з чо́го, ма́ти причи́ною що; *срв.* **Вытека́ть 2, Происходи́ть 2**. [Той наро́д бу́де ніби па́ном між и́ншими наро́дами, а цим з то́го уся́ка кри́вда вихо́дитиме (Єфр.). З надмі́рної ідеаліза́ції вихо́дить ті́льки надмі́рне розчарува́ння (Крим.)]. *Все его несчастия* **-ка́ют** *от того, что…* – всі його́ нещá́стя вихо́дять, повстають з то́го, що…

Проистека́ющий – той, що вихо́дить, виплива́є, виника́є, повста́є з чо́го, той, що ма́є причи́ною що.

Проистече́ние – 1) витіка́ння, ви́лив (-ву); 2) виплиття́, ви́никнення, по(в)ста́ння.

Происходи́ть, произойти́ – 1) (*сделаться, статься*) ді́ятися, поді́ятися *и* зді́ятися, чини́тися, зчиня́тися, зчини́тися, учиня́тися, учини́тися, роби́тися, зроби́тися, ста́тися, скла́стися; (*твориться*) твори́тися, утвори́тися *и* створи́тися, ко́їтися, ско́їтися; (*совершаться, иметь место*) відбува́тися, відбу́тися, захо́дити, зайти́. *Срв.* **Случа́ться, Твори́ться.** [Що було́ коли́сь, те бу́де й знов, і що ді́ялось, те й ді́ятиметься, і нема́ ново́го ні́чо́го під со́нцем (Еккл.). Давно́ коли́сь те ді́ялось у вас на Вкраї́ні (Шевч.). Побі́жу мерщі́й додо́му, чи не поді́ялось чого́ там (Шевч.). Ось як воно́ зді́ялось, слу́хай (Стор.). Чини́лося те у да́вню давнину́ (М. Вовч.). У ме́ртвій ти́ші со́нного га́ю зчини́вся бій (Коцюб.). Не так воно́ ро́биться, як нам хо́четься (Номис). Як ста́лось це? І як могло́ це ста́тись? (Грінч.). Але тут і ста́лось чу́до (Самійл.). Ди́вне ди́во скла́лося тут (Грінч.). Надво́рі таке́ ко́їться, що і ви́глянути не мо́жна (Канів.). Що там ско́їлося вчо́ра межи ва́ми? (Коцюб.). І ніхто́ не зна́є того́ ди́ва, що тво́риться серед но́чи в га́ї (Шевч.). Як одбува́лася ця боротьба́ – не тре́ба нага́дувати, бо одбува́лась вона́ на на́ших очах (Єфр.). Батьки́ ніко́ли не зна́ють того́, що одбува́ється в душі́ ї́хніх діте́й (Крим.). Еволю́ція зна́чна зайшла́ від часі́в, як батьки́ борони́лись війно́ю (Самійл.)]. *Между ними* **-зошла́** *ссора* – між ни́ми зайшла́ сва́рка, ста́лася сва́рка. *Между ними что-то* **-зошло́** – між ни́ми щось ста́лося, щось зайшло́. [Що межи ва́ми зайшло́, най межи ва́ми бу́де (Франко). Те, що межи на́ми зайшло́, не було́ непорозумі́ння (Л. Укр.)]. **-зошло** *землетрясение* – ста́вся, зчини́вся землетру́с. **-зошёл** *неожиданный случай с кем* – ста́лася, скла́лася несподі́вана приго́да кому́ *и* з ким. [Ста́лась йому́ приго́донька не вдень, а вночі́: занеду́жав чумаче́нько з Кри́му ідучи́ (Пісня)]. *Если* **-зойдёт** *перемена* – якщо ста́неться, за́йде, відбу́деться змі́на. *В нём, с ним* **-зошла** *большая перемена* – з ним ста́лася, зайшла́, відбула́ся вели́ка змі́на. [Я почу́ла, що від то́го ча́су з ним зайшла́ яка́сь змі́на (Франка)]. **-ди́ть, -зойти́** *с кем* – ді́ятися, поді́ятися, ста́тися, роби́тися, зроби́тися з ким *и* кому́, пово́дитися з ким. [Ся́я молоди́ця зна́ла усе́, що з Окса́ною пово́дилось (Квітка)]. *С ним что-то* **-зошло́** – з ним *и* йому́ щось ста́лося, поді́ялося, зроби́лося. [Що з їм ста́лося – не зна́ти (Грінч.). Ста́лося хоробли́вій люди́ні те, що й пови́нно було́ ста́тися (Крим.)]. *Не понимаю, что это со мною* (*с ним*) **-дит, -зошло́** – не розумі́ю, що це зо мно́ю (з ним) *и* мені́ (йому́) ді́ється, ро́биться, поді́ялося, ста́лося, зроби́лося. [Бо́же мій! де це я?.. Що це зо мно́ю ді́ється? (Н.-Лев.). Що вам оце́ тако́го поді́ялось? (Федьк.). Що се з не́ю поді́ялось? (М. Вовч.). Що це її́ зроби́лося? (Житом.)]. *С ногами что-то* **-дит, -шло́** – нога́м щось ро́биться, зроби́лося. *Действие* **-дит** – ді́я відбува́ється, веде́ться, прова́диться де. [Наро́дні ти́пи з ті́єї місце́вости, де веде́ться ді́я пое́ми (Рідн. Край)]. *Дело* **-ди́ло** *в 20-х годах XIX века* – ді́я ді́ялась в двадця́тих рока́х XIX ві́ку. *Разговор* **-дит** *с глазу на глаз, шёпотом* – розмо́ва відбува́ється, веде́ться, прова́диться віч-на́-віч, по́шепки. [Розмо́ва звича́йно або́ урива́лася, або́ прова́дилася вже по́шепки, на у́хо (Єфр.)]. *Вчера* **-ди́ли** *выборы* – учо́ра відбува́лися ви́бори. *Заседания* **-дя́т** *в здании городского совета* – засі́дання відбува́ються в буди́нку міської́ ра́ди. *Битва под Полтавой* **-ди́ла** *27 июня 1709 года* – би́тва під Полта́вою відбува́лася 27 че́рвня 1709 ро́ку; 2) (*возникать, брать начало, быть следствием чего-л.*) вихо́дити, ви́йти, похо́дити, піти́, става́ти, ста́ти, встава́ти, вста́ти, по(в)става́ти, по(в)ста́ти з чо́го, виника́ти, ви́никнути, ви́пасти з чо́го. [Вірш вихо́дить з то́го, що слова́ розставля́ються так, що приро́дні на́голоси сами́ собо́ю чергу́ються, як ви́міряні, ритмі́чно (Єфр.). Але́ не з ті́єї наро́дньої пое́зії ви́йшло старе́ на́ше письме́нство (Єфр.). Звідкіля́ пішла́ мо́ва лю́дська (Крим.). Одні́ систе́ми тракту́ють, що мора́ль похо́дить з абсолю́тного авторите́ту (Наш). Таки́м чи́ном і ста́ла а́збука (Єфр.). З тихе́ньких усе́ ли́хо встає́ (Номис). Уся́к знав, що од його́ у селі́ усе́ ли́хо встає́ (Квітка). Біль, що повстава́в з нудьги́ (Крим.). Отаки́м спо́собом і повста́в той по́діл пра́ці, що ми

тепе́р скрізь ба́чимо (Єфр.). З цьо́го могло́ повста́ти вели́ке ли́хо (Загірня). Хто й зна, що-б воно́ ви́никло з цьо́го (Грінч.). З то́го-то й ви́пало, що пра́вди ні́где було́ шука́ти (Куліш)]. **-шло́** *несогласие* – повста́ла незго́да. *Это* **-дит** *от того, что…* – це вихо́дить, виника́є, (по)стає́ з то́го, що… [Мо́же це виника́ло з то́го, що украї́нським кри́тикам дово́дилося ра́зом і обороня́ти пра́во украї́нського письме́нства на існува́ння (Єфр.)]. *Свет* **-дит** *от солнца* – сві́тло похо́дить, вихо́дить з со́нця. *Эта болезнь* **-дит** *от простуды* – ця хворо́ба постає́ з просту́ди. *От этого может* **-йти** *убыток* – з цьо́го мо́же ви́йти шко́да, зби́ток. **-ди́ть** *откуда* – похо́дити звідки. [Лоя́лем я зову́сь. З Норма́ндії похо́джу (Самійл.)]. **-дить, -йти** *от кого* – похо́дити, піти́ з ко́го *и* від ко́го, народи́тися (*во множ.* понаро́джуватися) від ко́го. [Сини́ усю́ди від отців похо́дять (Куліш). З його усі ті і Савлуки́ пішли́ по сві́ту (М. Вовч.). З Промете́я похо́джу (Л. Укр.). Де́які з них, як от князі́ Остро́зькі понаро́джувались од варя́го-ру́ських і ли́тво-ру́ських князі́в (Куліш)]. *Он* **-дит** *от знаменитого рода* – він похо́дить з сла́вного ро́ду.

Происхожде́ние – 1) похо́дження; (*возникновение*) по(в)ста́ння. **-ние** *этого обычая нам неизвестно* – похо́дження (повста́ння) цього звича́ю нам невідо́ме. *Рукопись болгарского* **-ния** – руко́пис болга́рського похо́дження. **-ние** *видов* – похо́дження (повста́ння) ви́дів. **-ние** *языка* – похо́дження (повста́ння) мо́ви. *Слово*, **-ние** *которого неизвестно* – сло́во, яко́го похо́дження невідо́ме; 2) похо́дження, рід (*р.* ро́ду), колі́но, уро́дження. [Соро́мився свого́ похо́дження, гордува́в свої́ми земляка́ми (Леонт.). Найбі́льше пра́во дава́в тоді́ чолові́кові рід його́, а не ро́зум і доте́пність (Куліш)]. *По своему* **-нию** – ро́дом, з ро́ду, похо́дженням, з похо́дження свого́. *Он немец по* -нию – він ні́мець ро́дом, з ро́ду, похо́дженням, з похо́дження. *Человек знатного, благородного, низкого* **-ния** – люди́на висо́кого (вели́кого), шляхе́тного, низько́го ро́ду, колі́на, уро́дження. [Висо́кі уря́ди і королі́вщини роздава́в коро́ль пана́м вели́кого колі́на (Куліш). Повсякча́с ко́рить свого́ чолові́ка за те, що він низько́го колі́на (Яворн.)]. *Мужицкого, мещанского, барского* **-ния** – мужи́цького, міща́нського, па́нського ро́ду, колі́на; (*диал.*) мужи́цької, міща́нської, па́нської ло́жі. [То були́ все па́нського колі́на лю́де (Єфр.). А як ти, ци на́шої мужи́цької ло́жі, ци міща́нської, ци па́нської? (Стефаник)]. *Одного* **-ния** *с кем* – одноколі́нний з ким. [Староdáвнього князі́вського ро́ду, одноколі́нного з князя́ми Збара́зькими, Вишневе́цькими й Вороне́цькими (О. Лев.)].

Происше́ствие – (*событие*) поді́я; (*приключение*) приго́да, ока́зія, при́чта, проя́ва, сто́рія, [Всю цю поді́ю ба́чила Катери́на (Грінч.). Я записа́в день і годи́нуціє́ї приго́ди (Крим.). І кого́ ба́чила, і з ким говори́ла, і яка́ проя́ва лучи́лась (Квітка)]. *Необыкновенное* **-вие** – надзвича́йна поді́я. *Несчастное* **-вие** – нещáсна приго́да, ока́зія. [Ла́ва трі́щи́ть – на ока́зію в ха́ті (Грінч.)]. *Срв.* **Собы́тие, Слу́чай, Приключе́ние.**

Пройти́, *см.* **Проходи́ть.**

Пройти́ся, -сь – пройти́ся; *см.* **Прохаживаться.**

Прок – 1) добро́, путтє́, кори́сть (-сти), пожи́ток (-тку). *Что в этом* **-ку**? – яка́ з цьо́го кори́сть? *От этого* **-ку** *не будет* – нічо́го до́брого, пу́тнього (путя́щого) з цього не ви́йде (не бу́де), не бу́де добра́, путтє́ з цьо́го. *Итти в* **прок** – іти́ на добро́ (на до́бре), на кори́сть, на пожи́ток, іти́ в ру́ку; *срв.* **Впрок 1**. [Як хто продає́ жалку́ючи, не пі́де ку́плене в ру́ку (Номис)]; 2) запа́с (-су). *Готовить в* **прок** – готува́ти про запа́с, на да́льший час. Запастись в **прок** *чем* – призапа́сити на да́льший час, нада́лі чого́; *срв.* **Впрок 2.**

Прокаже́нник – прокаже́ник.

Прокажённый – прока́жений.

I. Прока́за, *мед.* Lepra – прока́за.

II. Прока́за, *обычн. мн.* **Прока́зы** – (*шалость*) пусто́та, пусто́ти (-то́т), пу́стощі (-щів); (*вредные проделки*) шко́да *и* шко́ди, ка́верза, ка́верзи (-верз), ви́творки, фі́ґлі (-лів), зби́тки (-ків); (*пакости*) ка́пості (-стей). [Не мо́жучи ви́терпіти його́ зби́тків, велі́в простягти́ його́ на ла́вці (Франко)]. *Наделать* **-ка́з** – наро́би́ти зби́тків, шко́ди, фі́ґлів.

Прока́зить *и* **Прока́зничать** – пустува́ти, дурі́ти, витворя́ти, витина́ти, штука́рити, бро́їти, чмутува́ти, фі́глі стро́їти; (*пакостить*) ка́верзува́ти, ка́постити, шко́дити, зби́тки роби́ти.

Прока́зливый – (*шалостливый*) пустовли́вий, пустотли́вий; (*пакостливый*) ка́посний, ка́верзний, збито́чний, шко[і]дли́вий. **-вый** *парень, см.* **Прока́зник. -вая** *кошка* – шко[і]дли́ва кі́шка.

Прока́зник, -ница – пусту́н, -у́ха, штука́р, -рка, чмут, чму́тник, чмутови́ха, ка́верзник, ка́верзниця, шкодли́вець, шкодли́виця, шко́да (*общ. р.*), збито́чник, збито́чниця. [Нема́ гі́рших збито́чників, як молоді́ хло́пці (Бердич.). Ну, й шко́да оце́й хло́пець – нічо́го за ї́м у садку́ не вде́ржиш (Харк.)].

Проказничать, *см.* **Прока́зить.**

Прока́л, Прока́лка, Прока́ливание – прогарто́вування, *сов.* прогартува́ння.
Прока́ливать, -ся, прокали́ть, -ся – прогарто́вувати, -ся, прогартува́ти, -ся.
Прока́ленный *и* **-калёный** – прогарто́ваний.
Прока́лывание – проко́лювання, протика́ння, простро́млювання, проса́джування, проштри́кування.
Прока́лывать, проколо́ть – проко́лювати, проколо́ти, протика́ти, проткну́ти, простро́млювати, простроми́ти, проса́джувати, просади́ти, проштри́кувати, проштрикну́ти кого́, що чим. [Го́лову проко́леш йому́ о́стю (Куліш). Но́гу так і простроми́в шаблю́кою (Драг.). Та ви́лами па́на і просади́в, мов ту жа́бу (Шевч.)]. **Проко́лотый** – проко́лотий *и* проко́лений, про́ткнутий, простро́млений, проса́джений, проштри́кнутий.
Прока́лываться, проколо́ться – проко́люватися, проколо́тися, бу́ти проко́лотим *и* проко́леним, протика́тися, проткну́тися, бу́ти про́ткнутим, простро́млюватися, простроми́тися, бу́ти простро́мленим, проса́джуватися, просади́тися, бу́ти проса́дженим, проштри́куватися, проштрикну́тися, бу́ти проштри́кнутим.
Прокаля́кать – пробала́кати, пробазі́кати, пропатя́кати.
Прока́мбий, *бот.* – прока́мбій (-бію).
Прока́пать, *см.* **I. Прока́пывать.**
Прокапри́зничать – провередува́ти, прокапризува́ти.
Прока́пчивание – проко́пчування, проди́млювання *и* -димля́ння, пропа́хування чого́ ди́мом.
Прока́пчивать, -ся, прокопти́ть, -ся – проко́пчувати, -ся, прокопти́ти, -ся, проди́млювати, -ся *и* -димля́ти, -ся, продими́ти, -ся, пропа́хувати, -ся, пропаха́ти, -ся ди́мом, прочади́ти, -ся. [За́пах горі́лки, зміша́вшись з важки́м ду́хом бакуну́, наскрі́зь прочади́в чо́рні сті́ни корчми́ (Коцюб.)]. **Прокопчённый** – проко́пчений, проди́млений, пропа́ханий ди́мом.
I. Прока́пывание – 1) розлива́ння кра́плями; 2) прока́пування *и* прокапа́ння, протіка́ння кра́плями.
II. Прока́пывание – (*канавы*) вико́пування; (*горы*) проко́пування.
I. Прока́пывать, прока́пать – (*что*) розлива́ти, розли́ти кра́плями що; (*сквозь что*) прока́пувати *и* -капа́ти, прока́пати, прокрапа́ти, прокра́пати крізь що, протіка́ти, протекти́ кра́плями крізь що. [Мої́ ка́рі о́чі кров прокапа́є (Чуб.). Дощ протіка́є крізь сте́лю]. *Крыша* **-ка́пала** – дах протí́к. **Прока́панный** – розли́тий кра́плями; прока́паний.
II. Прока́пывать, прокопа́ть – 1) (*канаву*) вико́пувати, ви́копати (рів); (*гору*) проко́пувати, прокопа́ти (го́ру); 2) (*известное время*) прокопа́ти. **Проко́панный** – ви́копаний; проко́паний.
Прока́пываться, прокопа́ться – 1) (*о канаве*) вико́пуватися, бу́ти ви́копаним; (*о горе*) проко́пуватися, бу́ти проко́паним; 2) *см.* **Прокопа́ться.**
Прокарау́ливать, прокарау́лить – 1) вартува́ти, провартува́ти, чатува́ти, прочатува́ти, стоя́ти, просто́яти на ва́рті, на ча́тах. [Прочатува́в ці́лу ніч]; 2) *сов.* недостерегти́, недогле́[я́]діти, недопильнува́ти, проґа́вити варту́ючи. **Прокарау́ленный** – 1) (*о времени*) проварто́ваний, просто́яний на ва́рті; 2) (*недосмотренный*) недостере́жений, недогле́[я ́]джений, недопильно́ваний, проґа́влений на ва́рті, на ча́тах.
Прока́ркать – прокра́[я́]кати, ви́кра[я]кати що, яки́й час.
Прока́рмливание – 1) харчува́ння, прохарчо́вування, годува́ння, прогодо́вування, контентува́ння; 2) схарчо́вування, згодо́вування, витрача́ння на харч.
Прока́рмливать, прокорми́ть – 1) прохарчо́вувати, харчува́ти, прохарчува́ти, харчи́ти, прохарчи́ти прогодо́вувати, прогодува́ти; (*довольствовать*) контентува́ти, проконтентува́ти, згодо́вувати, згодува́ти кого́. [Як вона́ їх за ті гро́ші прохарчо́вує, і сам не зна́ю (Звин.). На свої́ гро́ші і зодягну́, і прохарчу́ю себе́ й жі́нку (Неч.-Лев.). Зоста́лося дво́є діте́й, і тих ні́чим прогодува́ти (Грінч.). Всі безземе́льні або́ та́кі, що їх земля́ не могла́ згодува́ти (Коцюб.)]. **-мить** *в течение зимы* – перезимува́ти, ви́зимувати, (*о мног.*) поперезимо́вувати, повизимо́вувати кого́, що. [Навчи́-ж мене́ літа́ти за те, що я тебе́ перезимува́ла (Рудч.) Наси́лу ви́зимувала свою́ худо́бу (Грінч.)]. **-ми́ть** *в течение лета* – перелі́тувати, ви́лiтувати кого́, що. **-ми́ть** *до определенного времени* – доконтентува́ти кого́ до яко́го ча́су. [До весни́ ще дале́ко, – чим він нас доконтенту́є до весни́? (Драг.)]; 2) (*истратить на прокорм*) схарчо́вувати, схарчува́ти, схарчи́ти, згодо́вувати, згодува́ти, вихарчо́вувати, ви́харчити, витрача́ти, ви́тратити на харч. [Ове́с тепе́р дорогі́й: бі́льше ко́ням згоду́єш, ніж заро́биш]. **Прокормленный** – прохарчо́ваний, прогодо́ваний, проконтенто́ваний; схарчо́ваний, згодо́ваний, ви́трачений на харч.
Прока́рмливаться, прокорми́ться – 1) *возвр.* прохарчо́вуватися, харчува́тися,

прохарчува́тися, харчи́тися, прохарчи́тися, вихарчо́вуватися, ви́харчуватися, прогодо́вуватися, годува́тися, прогодува́тися, контентува́тися, проконтентува́тися. [Заро́бимо, то прохарчу́ємось (Грінч.). Аж два ти́жні там пороби́в, та тільки що там прохарчи́вся, а додо́му ніч́ого і не прині́с (Квітка). Землі́ в нас так ма́ло, ще од но́вого хлі́ба до ново́го хлі́ба і не ви́харчуєшся (Звин.). Сами́м твої́м заробі́тком не прогоду́ємося (Київщ.)]. **-ми́ться** *в течение зимы лета* – ви́зимуватися, ви́літуватися. [Вони́ ви́їхали, а кі́шка зоста́лася; так вона́ собі по клу́нях і ви́зимується, і ви́літується (Пирят.)]; 2) *страд.* прохарчо́вуватися, бу́ти прохарчо́ваним, прогодо́вуватися, бу́ти прогодо́ваним,; схарчо́вуватися, бу́ти схарчо́ваним, згодо́вуватися, бу́ти згодо́ваним, витрача́тися, бу́ти ви́траченим на харч.

Прока́т – 1) *см.* **Прока́тка**; 2) зажи́ток (-тку), прока́т (-ту), ви́наєм (-йму). *Взять, отдать на* **-кат** – взя́ти, відда́ти в зажи́ток, на прока́т (у ви́наєм) що; 3) (*настилки для катанья тяжестей*) накі́т (-ко́ту).

Проката́ть, Прокати́ть, *см.* **I - III Прока́тывать.**

Прока́тка, -ка́тывание – 1) (*металлов*) вальцюва́ння; 2) (*прогулка*) ката́ння, проката́ння, (*шутл.*) проката́шка.

Прока́тный – 1) вальце́вий; вальцьо́ваний. [Вальце́вий верста́т. Вальцьо́вана ку́ля]. **-ный** *цех* – вальцюва́льний цех; 2) прока́тний, вина́ймний.

I. Прока́тывать, проката́ть – 1) (*известное время*) (*бельё*) прокача́ти, (*катком*) промаґлюва́ти (яки́й час білизну, пла́ття); (*яйца в детск. игре*) прокача́ти (крашанки́ яки́й час). [Промаґлюва́ла ці́лий день біли́зну]; 2) проката́ти кого́ (кі́ньми); 3) проката́ти, витрача́ти, ви́тратити (гро́ші *и т. п.*) на проката́шки, проманта́чувати, проманта́чити, промарнотра́тити, промарнотра́вити що. **-та́ть** *яичко* – прокача́ти, програ́ти яє́чко. **Прока́танный** – ви́трачений на проката́шки; проманта́чений, промарнотра́чений; про́граний. **-ться** – 1) (на лошадях, на лодке) ката́тися, проката́тися. [Сього́дні ці́лий день проката́вся на ко́нях]; 2) програ́тися (кача́ючи я́йця).

II. Прока́тывать, прокати́ть – 1) (*что-н. на известном расстоянии, мимо чего-н.*) коти́ти, проко́чувати, прокоти́ти що повз що; 2) (*кого в экипаже*) ката́ти, проката́ти кого́. *Садитесь, дети, я вас* **-качу́** – сіда́йте, ді́ти, я вас проката́ю. **-ти́ть** *на вороных кого* – чорняка́ми заки́дати кого́, чорнякі́в наки́дати кому́, не обра́ти кого́; 3) проїжджа́ти, проїзди́ти, прої́хати, пробіга́ти, пробі́гти ми́мо чого́, повз що. **Прока́ченный** – проко́чений. **-ться** – 1) коти́тися, проко́чуватися, прокоти́тися ми́мо чо́го, повз що. [Прокоти́лося я́блучко повз но́ги]; 2) ката́титься, проката́тися. [Син ка́же: проката́ємось! (Рудч.)].

III. Прока́тывать, проката́ть *и* **прокати́ть** (*железо, медь*) – вальцюва́ти, провальцьо́вувати, провальцюва́ти (залі́зо, мідь). **Прока́танный** – провальцьо́ваний, вальцьо́ваний. **-ться** – вальцюва́тися, провальцьо́вуватися, бу́ти провальцьо́ваним.

Прокача́ться – 1) (*проваляться*) прокача́тися; 2) (*на качелях, на волнах*) прогойда́тися, проколиха́тися; 3) (*продлеваться, напр., о маятнике*) прохита́тися, прогойда́тися, прохилита́тися, проколива́тися. *Срв.* **Кача́ться.**

Прока́чивать, прокача́ть – 1) (*известное время насосом*) кача́ти, прокача́ти, помпува́ти, пропомпува́ти; 2) кача́ти, прокача́ти, гойда́ти, прогойда́ти, колих[с]а́ти, проколих[с]а́ти; (*пошатывая*) хита́ти, прохита́ти що. *Всю ночь* **-ча́ла** *ребёнка* – ці́лу ніч дити́ну прогойда́ла проколих[с]а́ла; 3) *см.* **Промота́ть.**

Прока́шивание – проко́шування.

Прока́шивать, прокоси́ть – проко́шувати, прокоси́ти; (*во многих местах*) попроко́шувати. **Проко́шенный** – проко́шений.

Прока́шиваться, прокоси́ться – проко́шуватися, бу́ти проко́шеним, попроко́шуваним.

Прока́шливать, прока́шлять – 1) прока́шлювати, прока́шляти, вика́шлювати, ви́кашляти; 2) (*известное время*) прока́шляти, прокахи́кати, пробухи́кати. [Прока́шляв ці́лу ніч]. **-ться** – прока́шлюватися, прока́шлятися, вика́шлюватися, ви́кашлятися. [О, бода́й його́! – скри́кнув він, прока́шлюючись (Мирн.)].

Прогва́кать – проку́мкати, прокря́кати, прогва́кати.

Прогва́с, -гва́ска, -гва́шение – прогва́шення.

Прогва́шивание – прогва́шування.

Прогва́шивать, -ся, прогва́сить, -ся – прогва́шувати, -ся, прогва́сити, -ся, угва́шувати, -ся, угва́сити, -ся. **Прогва́шенный** – прогва́шений, угва́шений.

I. Проки́дывание – 1) прокида́ння чого́ *и* чим в що, крізь що; 2) прокида́ння, не влуча́ння.

II. Прокидывание – 1) (*на счётах*) ки́дання (на рахівни́цю); 2) промина́ння, пропуска́ння.

I. Проки́дывать, прокида́ть *и* **проки́нуть** – 1) *что, чем во что, сквозь что* – прокида́ти,

проки́дати (*и* попрокида́ти), проки́нути що *и* чим в що, крізь що. **-вать** *землю сквозь грохот* – прокида́ти зе́млю крізь ре́шето; 2) (*не попадать*) прокида́ти, проки́дати, проки́нути, хи́би́ти, схи́би́ти, не потра́пати, не влу́чити, хука́ да́ти, да́ти ма́ху; 3) (*известное время*) проки́дати що (про́тягом пе́вного ча́су). [Ці́лий день проки́дали дро́ва з ба́рки]. **Проки́данный** *и* **Проки́нутый** – проки́даний, проки́нутий *и* проки́нений. **-ться** – 1) (*во что, сквозь что*) прокида́тися, бу́ти проки́даним, проки́нутим; 2) *возвр.* прокида́тися, проки́нутися; *срв.* **Проки́дывать 2.**

II. Проки́дывать, проки́нуть – 1) (*на счётах*) ки́дати, ки́нути на рахівни́цю; 2) (*в счёте*) промина́ти, промину́ти, пропуска́ти, пропусти́ти що; 3) (*играя в карты*) ки́дати, ки́нути не ту ка́рту. **-ться** – (*на счётах*) ки́датися, ки́нутися, бу́ти ки́нутим (на рахівни́цю).

Прокимен, *церк.* – прокі́мен (-ну).

Прокипа́ть, прокипе́ть – прокипа́ти, прокипі́ти, укипа́ти, укипі́ти.

Прокипе́лый – прокипі́лий, проки́плений.

Прокипячённый – прокипі́лий, проки́плений. [Не пий непрокипі́лої води́ (Крим.)].

Прокипяти́ть – прокип'яти́ти.

Прокипяти́ться – прокип'яти́тися, прокипі́ти.

Прокиса́ние – прокиса́ння, укиса́ння.

Прокиса́ть, проки́снуть – прокиса́ти, проки́снути укаса́ти, уки́снути, квасні́ти, прокваснí́ти *и* прокваснí́тися.

Проки́слый – проки́слий, уки́слий.

Прокла́дка – 1) *см.* **Прокладывание**; 2) пере́кладка; 3) (*закладка в книге*) за́кладка, за́ставка.

Прокла́дывание – 1) перекладá́ння (соло́мою, папе́ром) чого́; 2) (*на счётах*), *см.* **Проки́дывание**; 3) (*дороги*) прокладá́ння, торува́ння.

I. Прокла́дывать, прокла́сть *и* **-ложи́ть** – 1) переклада́ти, перекла́сти, (*во множ.*) поперекладá́ти що чим. [Переклади́ по́суд соло́мою, щоб не поби́вся]; 2) (*на счётах*), *см.* **II. Проки́дывать 1**; 3) помиля́тися, помили́тися, роби́ти, зроби́ти по́милку, кидаючи на рахівни́цю; 4) (*известное время*) прокла́сти що (про́тягом пе́вного ча́су). **Проло́женный** – перекла́дений.

II. Прокла́дывать, -ложи́ть – прокладá́ти, прокла́сти, прово́дити, прове́сти́; торува́ти, уторува́ти *срв.* **Пролага́ть, -вать** *дорогу к чему-н.* – прокладá́ти, торува́ти, промо́щувати доро́гу, шляг до чо́го. [Ново́му хи́сту тору́є шлях широ́кий (Л. Укр.). Промо́щує доро́гу буду́щині (М. Павлик)]. **-жи́ть** *себе дорогу* – прокла́сти собі́ доро́гу, *срв.* **Проби́ть** (*дорогу*). **-жи́ть** *новую улицу* – прокла́сти, прорі́зати нову́ ву́лицю. **-жи́ть** *худую славу* – пусти́ти поговí́р. **-вать, -жи́ть** *курс корабля* (на карте) – визнача́ти, ви́значити курс корабля́. **Проло́женный** – прокла́дений, прове́дений, уторо́ваний, промо́щений.

I. Прокла́дываться, прокла́сться *и* **-ложи́ться** – 1) перекладá́тися, бу́ти перекла́деним. [Я́йця перекла́дено сі́ном]; 2) *см.* **I. Прокла́дывать 3.**

II. Прокла́дываться, -ложи́ться – прокладá́тися, бу́ти прокла́деним, прово́дитися, бу́ти прове́деним. [Прокла́дено нови́й шлях].

Проклажа́ться – 1) ні́житися, ба́витися, пе́ститися, коха́тися. [Зви́кла на чая́х та на сахаря́х коха́тись (Харк. п.)]; 2) бари́тися забавля́ючись, забавля́тися.

Проклама́ция – прокла́мація, відо́зва, за́клик до зага́лу.

Проклёвывание – прокльо́вування, продзьо́бування, продо́вбування.

Проклёвывать, проклева́ть *и* **проклю́нуть** – прокльо́вувати, проклюва́ти, проклю́нути, продзьо́бувати, продзьо́бати, продо́вбувати, продовба́ти, (*во множ.*) попрокльо́вувати, попродзьо́бувати, попродо́вбувати. **Проклёванный** – прокльо́ваний, проклю́нутий, продзьо́баний, продо́вбаний. **-ться** – 1) прокльо́вуватися, бу́ти прокльо́ваним, продзьо́буватися, бу́ти продзьо́баним; 2) викльо́вуватися, ви́клюнутися, (*во множ.*) повикльо́вуватися. [Курча́та викльо́вуються].

Прокле́ивание, прокле́йка – прокле́ювання.

Прокле́ивать, проклеи́ть – 1) прокле́ювати, прокле́їти, (*во множ.*) попрокле́ювати що чим; 2) (*целый день*) прокле́їти (ці́лий день). **Прокле́енный** – прокле́єний. **-ться** – прокле́юватися, бу́ти прокле́єним.

Прокле́йка – 1) *см.* **Проклеивание**; 2) про́клейка.

Проклепа́ть – 1) (*известное время*) проклепа́ти; 2) (*насквозь*) проклепа́ти. **-пать** *заклёпку* – заклепа́ти за́клепку.

Прокли́кать – 1) прокли́кати, прогука́ти кого́; 2) проголоси́ти що.

Проклина́ние – проклина́ння; (*церк.*) виклина́ння.

Проклина́ть, прокля́сть – 1) проклина́ти, проклясти́ *и* проклясну́ти; (*поносить,*

призывать бедствия) клясти́ (*н. вр.* кляну́ *и* клену́, -не́ш), заклина́ти, заклясти́, (*диал.*) уклина́ти, уклясти́ кого́, що. [Пішла́ ма́ти да пла́чучи, свого́ си́на проклина́ючи (Макс.). Проклина́є свою до́лю (Метл.). Їх усі лю́ди клену́ть (Грінч.). Благословля́йте, хто клене́ вас (Єванг.). Закляла́ ти, не́нько, свою́ дочку́ рі́дну (Рудан.). Аби́ ро́жі з солове́йком мене́ не вклина́ли (Федьк.)]; 2) *церк.* – виклина́ти, ви́клясти кого́. *Тот, та, кто* **на́ет** – проклі́нник, -ниця. **Проклина́ющий** – яки́й кле[я]не́, проклина́є; проклі́нний. [Да́вній мрі́ї спів проклі́нний шлю (Чупр.)]. **Про́клятый** *и* **-кля́то́й** – про́клятий від ко́го; ви́клятий від ко́го. *Да будет он* **-клят** – хай бу́де він про́клятий.

Проклина́ться, проклясться – проклина́тися, прокляст́ися, бу́ти про́клятим від ко́го. [На ві́ки проклян́етесь своїми сина́ми (Шевч.)].

Прокли́нивать. проклини́ть – клинцюва́ти проклинцьо́вувати, проклинцюва́ти, заклинцьо́вувати, заклинцюва́ти що.

Прокля́тие – 1) прокля́ття, кляття́, клятьба́, проклі́н (-кльо́ну). [Неха́й ля́же прокля́ття на йому́ (Неч.-Лев.). Ой згада́й про ме́не, здійми́ кляття́ з ме́не (Гатц.). Клятьба́ непра́ва зве́рнеться на вас (Л. Укр.). Ба́тькова та ма́тчина моли́тва із мо́ря виймає, а проклі́я у калю́жі то́пить (Номис). Знай: спа́дщини тобі я ввік не відпишу́, а те, то я сказа́в, прокльо́ном завершу́ (Самійл.)]; 2) *церк., см.* **Ана́фема.** *Наложить на кого* **-тие** – накла́сти клятьбу́ (ана́фему) на ко́го. *Предать кого* **-тию** – ви́клясти кого́, клятьбу́ ви́ректи кому́. *Преданный* **-тию** *кем* – ви́клятий від ко́го; 3) (*брань*) проклі́н *и* прокльо́н (-льо́ну), кльон (-ну). [Оту́т-то було́ плачу́ та прокльо́нів (Свидн.). Її кльо́ни й прокльо́ни (Мирн.)]. *Слать* **-тия** *кому, осыпать* **-тиями** *кого* – сла́ти прокльо́ни кому́, ки́дати прокльо́ни, прокльо́нами на ко́го.

Прокля́тый, *прил. и сущ.* – про́кля́тий, кля́тий, (*с усиленным значением*) проклят́ущий, проклят́енний, сукля́тий, клят́ований; (*трижды*) трикля́тий. [Прокля́тий час (Шевч.). Про́клята дівка (Звин.). Кля́та до́ля (Грінч.). Така́ нату́ра вже проклят́уща уда́сться (Рудч.). На́що він тії проклате́нні гро́ші крав (Квітка)].

Проклокота́ть – проклекотіти.

Проклохта́ть – проквокта́ти, просокота́ти (-кочу́, -ко́чеш) *и* -сокотіти (-кочу́, -коти́ш).

Прокня́жить – прокнязюва́ти, прокня́жити.

Проко́вка, -ко́вывание – проко́вування; вико́вування.

Проко́вывать, прокова́ть – 1) (*что-л. насквозь*; *целый день*) проко́вувати, прокува́ти (що наскрі́зь; ці́лий день); 2) кува́ти, проко́вувати, прокува́ти, вико́вувати, ви́кувати що. **Проко́ванный** – проко́ваний, проку́тий; ви́куваний, ви́кутий.

Проковыля́ть – прошкутильга́ти, прошкандиба́ти, проди́бати.

Проковы́ривать, проковыря́ть – проколу́пувати, проколупа́ти, прокопирса́ти *и* прокорписа́ти, продолуба́ти. [Продолуба́в таку́ вже ді́рочку що й кула́к улі́зе (Грінч. III)]. **Проковы́рянный** – проколу́паний, прокопи́рсаний, прокорпи́саний, продолу́баний.

Прокозы́ривать, прокозыря́ть, прокозырну́ть – козиря́ти, покозиря́ти, козирну́ти, ходи́ти, походи́ти, захо́дити, зайти́ з ко́зиря, прокози́рювати, прокозиря́ти.

Прокозы́риваться, прокозыря́ться – 1) викози́рюва́тися, ви́козирятися, ви́ходити, ви́тратити всі ко́зирі; 2) **-ря́ться** – програ́тися в ка́рти, спекти́ся.

Проко́л – 1) *см.* **Прока́лывание**; *сов.* проко́лення, про́ткнення, простро́млення, прокі́л (-ко́лу); 2) проко́лина, проко́лоте мі́сце, про́тик (-ку). [Пухи́р проколо́ли, – з проко́лини гній іде́ (Звин.)].

Прокола́чивание – 1) пробива́ння (наскрі́зь); 2) (*одежды*) вибива́ння (оде́жі).

Прокола́чивать, проколоти́ть – 1) (*гвоздь, болт*) пробива́ти, проби́ти, прого́нити, прогна́ти (наскрі́зь)що (*напр.*, гвіздо́к, прого́нич); 2) (*одежду, шубу и т. п.*) вибива́ти, ви́бити, (*во множ.*) повибива́ти що; *срв.* **Выкола́чивать**; 3) (*известное время*) проби́ти, просту́кати, простукоті́ти (яки́й час). **Проколо́ченный** – проби́тий, про́гнаний (наскрі́зь); ви́битий.

Прокола́чиваться, проколоти́ться – 1) пробива́тися, прого́нитися, бу́ти проби́тим, про́гнаним крі́зь що; (*об одежде*) вибива́тися, бу́ти ви́битим; 2) моро́читися, проморо́читися, вози́тися, провози́тися з ким з чим (яки́й час); *срв.* **Вози́ться 3**; 3) *см.* **Перебива́ться 2.**

Проколеси́ть – проколува́ти.

Проко́лка – 1) *см.* **Прока́лывание**; 2) (*снятый проколом на бумагу узор*) – прокі́л (-ко́лу).

Прококо́ть, *см.* **Прока́лывать.**

Проколу́пывать, проколупа́ть, Проколу́панный, *см.* **Проковы́ривать.**

Проконопа́чивание – проконопа́чування, прошпакльо́вування.

Проконопа́чивать, -конопа́тить – проконопа́чувати, проконопа́тити, прошпакльо́вувати,

прошпаклюва́ти що, які́й час. **Проконопа́ченный** – проконопа́чений, прошпакльо́ваний.
Проконопа́чиваться, -конопа́титься – проконопа́чуватися, проконопа́титися, бу́ти проконопа́ченим, прошпакльо́вуватися, прошпаклюва́тися, бу́ти прошпакльо́ваним.
Проко́нсул – проко́нсул.
Проко́нсульский – проко́нсульський.
Проко́нсульство – проко́нсульство.
Проконтроли́ровать – проконтролюва́ти.
Проко́п – 1) *см.* **Прока́пывание 3**; 2) рів (*р.* ро́ву), прокі́п (-ко́пу); проко́пане мі́сце.
Прокопа́ть, *см.* **II. Прока́пывать.**
Прокопа́ться – 1) *см.* **Прока́пываться 1**; 2) прокопа́тися; (*провозиться*) прововту́зитися, прошпо́ртатися, промару́дитися, провала́нтатися.
Проко́пка, *см.* **Прока́пывание 3.**
Прокопте́лый – прокопті́лий, продимі́лий, producи́млений.
Прокопте́ть – прокопті́ти, продимі́ти; *срв.* **Прока́пчиваться.**
Прокопти́ть -ся, *см.* **Прока́пчивать, -ся.**
Прокопче́ние – проко́пчення, пропаха́ння ди́мом.
Проко́рм, -ко́рмка, -кормле́ние – харчува́ння, прохарчо́вування, прохарчува́ння, годі́вля, кормі́вля, про́корм (-му). [Він живе́ абі́ день до ве́чора, дба́ючи ті́льки для прохарчува́ння свого́ (Н.-Лев.)]. *Деньги на* **-ко́рм** – харчові́ гро́ші. *Быть на* **-нии** – бу́ти на прохарчува́нні в ко́го, бу́ти на (чиї́х) харча́х, чий хліб ї́сти.
Прокорми́ть, -ся, *см.* **Прока́рмливать, -ся.**
Прокормле́ние *и* **Проко́рмка**, *см.* **Проко́рм.**
Прокорота́ть (*час, век*) – прокорота́ти, перебу́ти (час, вік), звікува́ти (вік).
Прокорпе́ть – проси́діти, погну́вши спи́ну, прововту́зитися, проморо́читися коло чо́го, над чим.
Проко́с – прокі́с (-ко́су).
Прокоси́ть, *см.* **Прока́шивать.**
Прокоси́ться – 1) *см.* **Прока́шиваться**; 2) пробочи́тися, продиви́тися ско́са, зи́зом (які́й час).
Прокостыля́ть – прошкандиба́ти, прошкутильга́ти.
Прокочёвывать, прокочева́ть – прокочо́вувати, прокочува́ти, промандро́вувати, промандрува́ти (де, які́й час).
Прокра́дываться, прокра́сться – 1) прокрада́тися, кра́стися, прокра́стися, (*о мног.*) попрокрада́тися куди́; *срв.* **Вкра́дываться, Закра́дываться.** [З того́ ча́су почала́ татарва́ кра́стись промі́ж на́ших чат мали́ми ку́паки (Куліш). Яре́ма з Ле́йбою прокра́лись аж у буди́нок, в са́мий льох (Шевч.). Крізь невели́ку щі́лочку прокра́вся до їх у темноту́ мі́сяць срі́бною сте́жечкою (Мирн.)]. **-ться** *откуда* (*выходя*) – викрада́тися, ви́крастися звідки. [Тре́ба було так обере́жно ви́крастися в мо́ре, щоб ворогі́ не зогле́ділися, як козакі́ нападу́ть на їх (Загірня)]; 2) (*попасться в краже*) прокра́стися, (*во множ.*) попрокрада́тися.
Прокрахма́ливание, -крахма́лка – прокрохма́лювання, *сов.* прокрохма́лення.
Прокрахма́ливать, -ся, прокрахма́лить, -ся – 1) прокрохма́лювати, -ся, прокрохма́лити, -ся. [Білі́зна до́бре прокрохма́лилася]; (*известное время*) прокрохма́лити.
Прокра́шивание – профарбо́вування, прокра́шування.
Прокра́шивать, -ся, прокра́сить, -ся – 1) фарбува́ти, -ся, пофарбува́ти, -ся, краси́ти, -ся, покраси́ти, -ся; (*глубоко, насквозь*) профарбо́вувати, -ся, профарбува́ти, -ся, прокра́шувати, -ся, прокраси́ти, -ся; 2) (*известное время*) профарбува́ти, прокраси́ти (які́й час).
Прокра́шенный – пофарбо́ваний, покра́шений (оди́н раз); профарбо́ваний, прокра́шений.
Прокрепи́ться – прокріпи́тися, ви́крі[е]пити. [Всі жнива́ воні́ ви́крепили за сухи́м хлі́бом (Звин.)].
Прокрести́ться – прохристи́тися.
Прокре[я]хте́ть – прокректа́ти.
Прокриви́ть (*свой век душою*) – пролука́вити (свій вік).
Прокри́кивать, прокрича́ть – 1) крича́ти, прокрича́ти, гука́ти, прогука́ти кому́ що; вигу́кувати, ви́гукнути що; (*извещать криком*) проголо́шувати, проголоси́ти, виголо́шувати, ви́голосити що; *срв.* **Выкри́кивать.** [Неха́й він люту́є, по́ки сам заги́не, по́ки безголо́в'я во́рон прокричи́ть (Шевч.)]; 2) **-ча́ть** *известное время* – прокрича́ти, ви́кричати; прогука́ти. *Ребёнок* **-ча́л** *всю ночь* – дити́на прокрича́ла (ви́кричала) ці́лу ніч.
Прокрои́ть – 1) (*голову*) провали́ти (го́лову); 2) (*целый день*) прокра́яти, прокрої́ти (ці́лий день).

Прокружи́ться – 1) прокрути́тися; 2) прокружля́ти. *Срв.* **Кружи́ться.**
Прокру́стово *ложе* – Прокру́стове ло́же (лі́жко).
Прокру́чивать, прокрути́ть – прокру́чувати, прокрути́ти, (*во мног. местах*) попрокру́чувати; *срв.* **Провёртывать, Пробура́вливать.**
Прокручи́ниться – прожури́тися; *срв.* **Прогорева́ть.**
Прокрыва́ние – укрива́ння.
Прокрыва́ть, прокры́ть *что чем* – укрива́ти, укри́ти що чим.
Прокти́т, *мед.* – прокти́т (-ту).
Проку́да, *см.* **II. Прока́за.**
Прокуде́сить (*известное время*) – 1) проволхвува́ти, прочаклува́ти; 2) прошурубу́рити, прокаверзува́ти, продурі́ти, проштука́рити, пропустува́ти, профіглюва́ти про́тягом пе́вного ча́су.
Проку́дить, Проку́дничать, *см.* **Прока́зить.**
Проку́дливый, *см.* **Прока́зливый.**
Прокули́кать – пропия́чити.
Прокупа́ть, -ся (*известное время*) – прокупа́ти, -ся.
Прокупа́ться; прокупи́ться – прокупля́тися, прокупо́вуватися, прокупи́тися. [Купи́, та не прокупи́сь (Номис)].
Проку́ра – проку́ра, повновла́сть у ве́денню підприє́мства.
Прокура́тор – прокура́тор (-ра).
Прокурату́ра – прокурату́ра.
Проку́ривание – 1) проку́рювання, пропа́хування, напа́хування ку́ревом, ди́мом, па́хощами чого́; 2) проку́рювання (гро́шей, майна́).
Проку́ривать, прокури́ть – 1) проку́рювати, прокури́ти, пропа́хувати, пропаха́ти, напа́хувати, напаха́ти ку́ревом, ди́мом, па́хощами чого́; 2) проку́рювати, прокури́ти. [Прокури́в усі гро́ші]; 3) **-ри́ть** *известное время* – прокури́ти; 4) *см.* **Пропья́нствовать, Прокути́ть, Прогуля́ть 1**. **Проку́ренный** – проку́рений, пропа́ханий, напа́ханий ку́ревом, ди́мом, па́хощами; проку́рений.
Проку́риваться, прокури́ться – 1) проку́рюватися, прокури́тися, пропа́хуватися, пропаха́тися, напа́хуватися, напаха́тися, бу́ти проку́реним, пропа́ханим, напа́ханим ку́ревом, ди́мом, па́хощами; 2) проку́рюватися, прокури́тися, бу́ти проку́реним.
Прокури́ст – прокури́ст, повновла́сник торгове́льної спілки.
Прокуроле́сить (*известное время*) – продурі́ти, пропустува́ти, проштука́рити, прочмутува́ти (яки́й час).
Прокуро́р – прокуро́р (-ра).
Прокуро́рский – прокуро́рський. **-кий** *надзор* – прокуро́рський на́гляд.
Прокуро́рство – прокуро́рство.
Проку́с – проку́сина, проку́шене місце.
Прокуса́ть – прокуса́ти. **Проку́санный** – проку́саний.
Проку́сывание – проку́шування.
Проку́сывать, прокуси́ть – проку́шувати, прокуси́ти, (*во множ.*) попроку́шувати, пройма́ти, про(й)ня́ти зу́бом що. [Вовки́ задави́ли дво́є ове́ць, попроку́шували го́рла (К. Стар.)]. **Проку́шенный** – проку́шений, про́(й)нятий зу́бом. **-ться** – проку́шуватися, бу́ти проку́шеним, попроку́шуваним.
Прокути́ть, *см.* **Проку́чивать.**
Прокути́ться – проци́ндритися, пропи́тися, пропи́ти, прогуля́ти все, всіє́ї худо́би збу́тися через гу́лянки, через пия́цтво. *Он в конец* **-лся** – він до ре́шти пропи́вся, усе до ре́шти прогуля́в.
Проку́чивание – прогу́лювання, прогайно́вування, проци́ндрювання, пропива́ння.
Проку́чивать, прокути́ть – прогу́лювати, прогуля́ти, гайнува́ти, прогайнува́ти, проци́ндрювати, проци́ндрити, пропива́ти, пропи́ти, пропия́чити, (*на вкусную еду, лакомства*) прола́сувати. [Сто черві́нців прогуля́в (Чуб.). Ба́тько уве́сь вік худо́бу збира́в, а син з при́ятелями шви́дко прогуля́в. Що заталани́ть, то все й прогайну́є за одну́ ніч (Г. Барв.). З деся́тою недо́людок ду́ші пропиває́ (Шевч.). Ота́к на́ші гуля́ють: сього́дні по п'ятаку́ прола́сували]. **Проку́ченный** – прогу́ляний, прогайно́ваний, проци́ндрений, пропи́тий, прола́суваний.
Пролага́ть, проложи́ть, *см.* **Прокла́дывать.**
I. Прола́з – ви́лазка, про́лазка, лазія́, лазі́вка. [Скі́льки в ре́шеті діро́к, сті́льки вилазо́к (Кролевеч.)].
II. Прола́з (*м. р.*), **Прола́за** (*общ. р.*) – прола́за, про́йда, проно́за, ни́шкавка (*общ. р.*),

улі́зливий (-вого), улі́злива (-вої); *срв.* **Пройдо́ха.**
Прола́зать – ви́лазити. [І скільки оця́ дити́на за́ день ви́лазить].
Прола́зить, *см.* **Пролеза́ть.**
Прола́зничать (*перед кем*) – підле́щуватися, підлабу́знюватися, піддо́брюватися до ко́го, ле́стощами підхо́дити кого́ (під ко́го).
Прола́зничество – підле́щування, підлабу́знювання, піддо́брювання до ко́го, підхо́діння ле́стощами під ко́го.
Прола́мывание – прола́мування, проло́млювання; (*черепа*) пробива́ння, прова́лювання (че́репа).
I. Прола́мывать, проломáть – (*ломая, делать проём, отверстие*) прола́мувати, прола́мати що, (*многое*) попрола́мувати. [Пролама́в у лі́сі сте́жку (Руч.)]. **-ма́ть** *отверстие куда* – пролама́ти ді́рку куди́, в чо́му, пролама́тися куди́. **Проло́манный** – прола́маний.
II. Прола́мывать, проломи́ть – (*ударом*) проло́млювати, проломи́ти, (*многое*) попроло́млювати. [Ту́пнув ного́ю і проломи́в трухля́ву мости́ну]. **-ми́ть** *голову, череп* – проби́ти, провали́ти го́лову, попробива́ти, попрова́лювати го́лови. [Ані ка́меня не даду́ть го́лову провали́ти (Номис)]. **Проло́мленный** – проло́млений; (*о черепе*) проби́тий, прова́лений.
I. Прола́мываться, пролома́ться – прола́муватися, пролама́тися.
II. Прола́мываться, пролoми́ться – проло́млюватися, проломи́тися; (*сквозь что*) пробива́тися, проби́тися крізь що; (*сквозь что и провалиться в дыру*) про[у]ва́люватися, про[у]вали́тися. [З'ї́хав на місто́к, а мости́на й проломи́лась. Проби́вся крізь густи́й чагарни́к. Я йшо́в через лід, та нена́рошнеував́ився (Васильч.)].
Прола́щивать, пролощи́ть – глянсува́ти, ви́глянсувати, (*многое*) повиглянсо́вувати. **Проло́щенный** – ви́глянсуваний.
Прола́ять – прога́вкати, пробреха́ти, ви́гавкати, ви́брехати яки́йсь час. [Усю ніч соба́ки ви́гавкали].
Пролега́ть – (*о дороге*) сла́тися, стели́тися, лежа́ти, іти́. [Сла́лась йому́ до́вга сте́жка (Грінч.). Шлях стели́вся (лежа́в, ішо́в) помі́ж жита́ми]. *Дорога* **-га́ла** *через лес* – шлях стели́вся (ішо́в) лі́сом. *Дорога*, **-ющая** *над пропастью* – шлях, що сте́леться (йде) пона́д безо́днею.
Пролежа́лый – зле́жаний, (з)ле́глий. [Оде́жа зле́жана. Бо́рошно (з)ле́гле]. **-лые** *деньги* – гро́ші за полежа́ле; *см.* **Полежа́лое.**
Пролежа́ть, *см.* **Проле́живать.**
Про́лежень – 1) про́лежень (-жня), (*чаще во мн.*) про́лежні. [До про́лежнів доле́жалась, а все не вмира́є]; 2) (*в постройке*) още́пина.
Проле́живать, пролежа́ть – проле́жувати, проле́жа́ти. [До́вго пролежала книга на полиці нечи-тана. Пролежав я цілий свій вік на печі (Самійл.)]. **Пролежать** *больным в постели* – вилежати, пролежати, відлежати. [Через цю хворобу зо́ три тижні вилежала (пролежала, відлежала)]. **-жать** *бока* – перележати (облежати відлежати, пооблежувати) боки. [Боки пооблежуєш, сплючи до півдня].
Пролеза́ние – прола́зіння, просува́ння.
Пролеза́ть, проле́зть – (*сквозь что, во что*) прола́зити, пролі́зти (крізь що, куди), (*о мн.*) попрола́зити. [Не мо́жна в две́рі, – я в квати́рку, або́ проліз́у в и́ншу ді́рку (Гліб.)]; (*сквозь толпу, густую траву и т. п.*) просува́тися, просу́нутися, ши́тися, проши́тися. [Пома́лу просува́вся помі́ж юрбо́ю. Таки́й ліс, таки́й густи́й, що ні пройти́, ні просу́нуться. Ба́чу, аж він швиде́нько ши́ється-ши́ється помі́ж людьми. Гадю́ка ши́ється помі́ж траво́ю]. **-ть** *в средину чего* – ула́зити, улі́зти.
Пролени́ться – п(р)олінува́тися, п(р)обайдикува́ти яки́йсь час.
Пролепета́ть – пролепета́ти, пробелькота́[і]ти, прожебоні́ти.
Проле́сье – пере́ліс (-су).
Пролёт – 1) (*птиц*) проліта́ння, про́літ (-лету); 2) (*расстояние между станциями*) перегі́н (-го́ну), про́біг. [Од Звинагоро́дки до Цвітко́ва шість перего́нів (Звин.)]; 3) (*проём, сквознина в стене*) про́світ, прогі́н (-го́ну). **-лёт** *моста* – прогі́н у мо́сті. **-лёт** *в крыле ветряной мельницы* – кватéрка (Яворн.). **-лёт** *в пловучей, на лодках, мельнице* (*между двумя лодками для водяной струи, приводящей в действие мельничные колеса*) – зів (*р.* зі́ву). **-лёт** *под мостом* – воро́та. *Я был в Киеве* **-том** – я в Ки́їві ко́ротко (недо́вго) був.
Пролета́ние – проліта́ння.
Пролетариа́т – пролетарія́т (-ту).
Пролета́рий – пролета́р (-ря́), пролета́рій (-рія). [Пролетарі́ всіх краї́н[в] (з усіх краї̆в),

єдна́йтеся. Вже й тепе́р пролета́р ма́є націона́льність (Грінч.). Звуть їх усі́х пролета́ріями (Єфр.)].
Пролетариза́ция – пролетаризува́ння, *сов.* спролетаризува́ння.
Пролетаризи́роваться – пролетаризува́тися, *сов.* спролетаризува́тися.
Пролетаризо́ванный – спролетаризо́ваний.
Пролета́рский – пролета́рський. [Пролета́рські письме́нники].
Пролета́ть, пролете́ть – проліта́ти, пролеті́ти, ли́нути, проли́нути; (*быстро*) промайну́ти; (*только о времени*) збіга́ти, збі́гти. [І усміха́лась як ма́ти, ли́нувши ніч небеса́ми (Грінч.). Дрібни́й сніжо́к проліта́є. Час промайну́в, що й не огля́нулись (Свидн.)]. День по дню, – не поба́чили, як і півлі́течка збі́гло (Свидн.)І.
Проле́тка – дро́жка.
Проле́тный – (*о птице*) перелі́тний. [Перелі́тне пта́ство].
Проле́чивание – проліко́вування, ви́трата гро́шей на лікува́ння (на курува́ння, на го́їння).
Проле́чивать, пролечи́ть – проліко́вувати, пролікува́ти, витрача́ти ви́тратити на лікува́ння (на курува́ння, на го́їння). **Проле́ченный** – проліко́ваний, ви́трачений на лікува́ння (на курува́ння, на го́їння).
Пролечи́ть – 1) *см.* **Проле́чивать**; 2) (*некот. время*) пролікува́ти, прокурува́ти, прогої́ти яки́йсь час.
Пролечи́ться – 1) (*некот. время*) пролікува́тися, прокурува́тися, прого́їтися (яки́йсь час); 2) ви́тратитися на лікува́ння (курува́ння, го́їння).
Проли́в, *геогр.* – прото́ка, ши́йка.
Пролива́ние – розлива́ння, (*крови*) пролива́ння, розлива́ння.
Пролива́ть, проли́ть – (*к.-л. жидкость*) розлива́ти, розли́ти *и* розілля́ти, (*кровь*) ли́ти, пролива́ти, проли́ти, розлива́ти, розли́ти кров; (*слёзы*) пролива́ти, ли́ти, проли́ти сльо́зи. [Розлила́ молоко́. За́раз ли́тимуть тут непови́нную кров (Грінч.). Розлива́ти кров сво́го наро́ду (Коцюб.). Коли́ є сльо́зи в вас, то нагоду́йтеся тепе́р їх пролива́ти, ми́ле бра́ття (Куліш)]. **-вать** *слёзы о ком, о чём* – ли́ти сльо́зи по ко́му, по чо́му, за ким, за чим. **-ва́ть, -ли́ть** *пот* – ли́тги, проли́ти піт. [Свій піт що-дня́ на пра́ці лив (Грінч.)]. **-ва́ть, -ли́ть** *свет на что* – осява́ти, ося́яти сві́том що, наво́дити, наве́сти́ світ на що. **Проли́тый** – розли́тий, проли́тий, розі́ллятий. [Будь прокля́та, кров леда́ча, не за че́сний стяг проли́та (Л. Укр.)].
Пролива́ться, проли́ться – розлива́тися, розли́тися *и* розілля́тися; (*о крови, слезах, поте*) про[роз]лива́тися, ли́тися, про[роз]ли́тися.
Проливно́й *дождь* – ливни́й, заливни́й, тучни́й дощ, зли́ва, за́ли́ва, ту́ча, про́ливень (-вня), (*диал.*) ле́я (Черніг.).
Проли́зывать, пролиза́ть – проли́зувати, пролиза́ти, (*о мн.*) попроли́зувати.
Проли́занный – проли́заний.
Проли́тие – пролиття́, розлиття́.
Пролови́ть – (*рыбу, птиц и т. п.*) лови́ти, пролови́ти яки́йсь час, полови́тися чого́ яки́йсь час. [Полови́лися ри́би до сніда́нку (Харківщ.)].
Проло́г – проло́г, інтроду́кція, передогра́. [Я є мужи́к, проло́г – не епіло́г (Франко). Інтроду́кція до Шевче́нковвх «Гайдамак». Коме́дія в 5 ді́ях з передогро́ю (Куліш)].
Проложе́ние – проклада́ння; *см. ещё* **Прокла́дывание.**
Проло́м – ви́ло[і]м, проло́[і]м (-ло́му), проло́мина, пробо́їна, пробі́й (-бо́ю); *см.* **Брешь.** [Ви́лом у му́рі. Троя́нці нап'ялі́ всі жи́ли та вмиг проло́м і заложи́ли (Котл.). З гарма́т би́то і попроби́вано пробо́їни в му́рах]. *Итти на* **-ло́м** – іти́ на пробі́й, іти́ пробо́єм, про́тепом. [Велі́в усьому́ свому́ ві́йську іти́ на пробі́й (Маковой). Про́тепом іду́ть на їх (Житом. пов.)].
Прома́лчивать, промолча́ть – про[пере]мо́вчувати, про[пере]мо́вчати, мовча́ти, помо́вчати яки́йсь час. **-ча́ть** *всё время* – ви́мовчати. **-ть** *вместо ответа* – змо́вчувати, змо́вчати, промо́вчувати, про[и]мо́вчати.
Прома́лывать, промоло́ть – (*всё зерно*) переме́лювати, перемоло́ти (все зе́рно). **-лоть** *некоторое время* – промоло́ти, помоло́тися яки́йсь час. [Днів зо́ два помоло́лися та й зно́ву став вітря́к, бо ущу́х ві́тер (Харківщ.)]. **-ло́ть** *языком* – пробазі́кати, протереве́нити яки́йсь час.
Прома́нивать, промани́ть – (*некотор. время*) мани́ти, промани́[у́]ти яки́йсь час.
Промарширова́ть – промаршува́ти, *гал.* промашерува́ти.
Прома́сливать, прома́слить – (*растительн. масл.*), олі́їти, п(р)ооолі́їти, (*всяким маслом и жиром*) прома́щувати, промасти́ти, нама́щувати, намасти́ти (на́скрізь). [Спершу́ помі́ст тре́ба пооолі́їти, а тоді́ вже фарбува́ти (Київ.). Намасти́ла папі́р ма́слом (олі́єю)].
Прома́сленный – п(р)ооолі́єний, пома́щений, прома́щений.
Прома́сливаться, прома́слиться – прома́щуватися, промасти́тися, прооолі́юватися,

прооліїтися, мастúтися, п[р]омастúтися нáскрізь.

Промáтывание – (*денег, имущества*) прогýлювання, гайнувáння, проц(в)úндрювання, трúнькання, протрúнькування, розтрúнькування, промантáчування, розмантáчування, розхвíювання, розкúдування чогó (грóшей, майнá).

Промáтывать, промотáть – 1) (*нитки и т. п.*) мотáти, п(р)омотáти якúйсь час; 2) (*головой*) мотáти, п(р)омотáти, крутúти, п(р)окрутúти (головóю) якúйсь час; 3) (*деньги, имущество*) прогýлювати, прогулáти, гайнувáти, прогайнувáти, марнотрáтити, промарнотрáтити, проц(в)úндрювати, проц(в)úндрити, трúнькати, протрúнькати, розтрúнькати, промантáчувати, промантáчити, розмантáчувати, розмантáчити, розхвíяти (грóші, майнó, стáтки-маéтки), розкидáтися грíшми, протесáти стáток (Л. Укр.), (*о мн.*) попрогýлювати, попрогайнóвувати *и т. д.* **Промóтанный** – прогýляний, прогайнóваний, промарнотрáчений *и т. д.*

Промáтываться, промотáться – (*о деньгах, имуществе*) прогýлюватися, прогулáтися *и т. д.*, *см.* **Промáтывать.** [Грóші гайнýються на гýлянки, на кáрти, на розпýсту]. *Он* **-тáлся** *совершенно* – він прогуля́в (прогайнувáв) усé до щéнту, до остáннього шéляга, до снагú (Шевч.).

Прóмах, Промáшка – хúба, прóгріх (-ріху). **-мах** *сделать*, *см.* **Промáхиваться, промахнýться.** *Парень не* **-мах** – хлóпець не дýрень, мáху (хúби) не дасть. *Стрелять без* **-ха** – стрілЯти не хúблячи, не хибúти стріляючи. *Не делающий* **-ха** – нехúбний. [В нас рýки мýжні, в нас мéчі нехúбні (Куліш)].

Промáхивать, промахáть – махáти, н(р)омахáти якúйсь час.

Промахиваться, -махнуться – давáти, дáти мáху (хúби), хибúти, схибúти, милúти, змилúти, огýлитися, шпакá вбúти, давáти, дáти хукá, скиксувáти; (*редко*) осковзнýтися; (*только стреляя, бросая, мяч и т. п.*) прокидáти, прокúнути, не влýчити, не втрáпити; (*в игре, где нужно поймать брошенное*) стрáтити. [Цей мáху не дасть (Конис.). Велúкого мáху дав я (схúбив я) в цій спрáві. Крий Бóже схúбити в чомý, – пропáла вся нáша спрáва і громáдська вкýпі (Л. Укр.). Він не хибнé тобí, хоч як висóко вúсить (Франко). Як хóче чогóсь добýтися, то вже не змилúть. Стрéльнув і схúбив – трóхи понúзив. Та й пан не огýлився, що такý крáлю полюбúв (Лебед. нов.). Скиксýєш раз – тодí прощáй (Котл.). Я тим осковзнýвсь трóхи, що рáно посíяв. СтрілЯв на вóвка та й прокúнув (схúбив). У крéмняхи гулЯла, аж чотúри разú стрáтила (Борз.)].

Промáчивать, промочúть – промóчувати, промочúти, змóчувати, змочúти, (*многое*) попромóчувати, позмóчувати. [У ту хáточку і дóщик не промóчить (Мил.)]. **-чúть** *до мозга костей, до нитки* – промочúти (намочúти, змочúти) до кістóк, до рубцЯ (до рýбчика). **-чúть** *ноги* – підмóчувати, підмочúти нóги. [Підмочúв нóги, бо чóботи течýть]. **-чúть** *росой* – зарóшувати, заросúти. [Заросúла черевúки, аж нóги змóкли]. **-чúть** *горло* – промочúти горлЯнку. **Промóченный** – промóчений, змóчений (до рубцЯ); (*о ногах*) підмóчений, намóчений, змóчений; (*росой*) зарóшений.

Промáчиваться, промочúться – промокáти, промóк(ну)ти, змóчуватися, змочúтися.

Промáшка – 1) промáхування, махáння якúйсь час; 2) *см.* **Прóмах.**

Промáять *кого* – п(р)омýчити, (*долго*) попомýчити, попонудúти когó. [Помýчив (попонудúв) він менé, пóки такú згóдився (М. Грінч.)].

Промáяться – промаячíти, перемýчитися. [Сяк-так, то з журбóю, то з тýгою промаячíла Марýся до Спáсівки (Квітка)].

Промедлéние – загáйка, угáйка, загáй, прогáйка, проволóка. [Він не лю́бить зупинЯння, ні загáйки (Куліш). Щоб швúдко зрóблено булó, без угáйки. Щоб не булó загáю, щоб скóро та скóро (Март.). Слýжба проволóки не тéрпить (Франко)].

Промéдливать, промéдлить – гáяти, прогáяти, угáяти, длЯти, продлЯти; (*мешкать*) барúтися, забарЯтися, обарЯтися, забарúтися, гáятися, прогáятися, длЯтися, задлЯтися, бáвитися, забáвитися. [Угáєш півгодúни, – він і ти з ним, і всі погúнете (Куліш). ПродлЯли цíлий день (Черк. п.). Наче трóхи тíльки задлЯвся, а спізнúвся]. **-ть** *в пути* – задлЯтися (загáятаса) в дорóзі. **-мéдли** *маленько* – почекáй трóшки.

Промéж, Промéжду – між, межú, прóміж, промéжи, промíждо. **-ду** *двух огней* – межú двомá огнЯми. **-ду** *гор* – між (межú, промéжи) горáми. [Промíж тúми крутúми горáми схóдила зорЯ (Пісня)]. *Срв.* **Мéжду.**

Промéжек – (*между грядками, нивами*) розóра, межнúк, борознá; (*только между нивами*) обм[н]íжок (-жка). [Попротóптуй розóри поміж грядкáми, та рівнéнько].

Промéжность – промíжжя.

Промежýток – (*о месте и времени*) прогáлина, перéрва, перерúв, перéміжок, перéпинка, промéжка, промежíнь (-жéни). [Чинíте прогáлину між стáдом і стáдом (Св. Пис.). У йогó

спо́гадах єсть вели́ка прога́лина ча́су, про яку́ ні́чо́го не ска́зано. Ца́рство Орму́зда існува́ло без пере́рви по́руч із ца́рством Арима́на (Л. Укр.). Мина́в кварта́л за кварта́лом; в пере́рвах кварта́лів – моло́шна мла (Коцюб.). Під час цього́ пере́міжку між о́сінню та зимо́ю завіва́ють прелю́ті вітри́ (Корол.). Антра́кт за антра́ктом в украї́нському письме́нстві, що почали́ся з 1847 р. й з де́якими пере́пинками доде́ржались аж до револю́ції (Єфр.). Проме́жка між кро́квами ду́же широ́ка (Волч. п.). Одна́ до́шка ви́валилась – лі́зьмо у ту промежі́нь (Звин.)]. **-ток** *времени, разделяющий две эпохи* – час, що промину́в між двома́ до́бами; промі́жний межи́ двома́ до́бами час. **-ток** *узкий* (*между двумя строениями или плетнями*) – сутки́, суточки́; (*в частоколе*) гу́ля́нка; (*между прутьями решётки*) межиґра́ття; (*между двух зудьев пилы*) га́ва, га́вря; (*узкий между двух лесов*) прога́лина, прово́ріття (Черк. пов.).

Промежу́точный – промі́[е́]жний, переступни́й. [Поміж ви́тиснутою на папе́рі п'є́сою та її́ викона́нням одбува́лося бага́то переступни́х проце́сів (Корол.)]. **-ная** *полоса* – проме́жина. **-ное** *пространство* – промі́жна́ про́сторінь.

Промелька́ть, *см.* **Мелька́ть.**

Промелькну́ть – (про)майну́ти, (про)мигну́ти, промигті́ти, проли́нути. [В траві́ промайну́ть сайга́к чи коза́ швидконо́гі і зни́кнуть безслі́дно (Грінч.). Майне́ перед очи́ма прога́лина ви́рубаного лі́су (Крим.). Все те ра́птом ми́мо них як мара́ мигну́ло (Рудан.). Шви́дко бі́гли ко́ні, – ті́льки в оча́х усе́ те́є промигті́ло (М. Вовч.). У́сміх пролине́ по всьому́ його́ ви́ду (Григор.)].

Проме́н, Проме́нивание – 1) міньба́; *см.* **Ме́на. -ме́н** *без придачи, ухо на ухо* – міньба́ без дода́чі, віть за віть; 2) **-мен** – промі́нне, змі́нне (-ного). [Скі́льки взяв промі́нного за те, що проміня́в гро́ші? Від со́тки тре́ба да́ти сті́льки а сті́льки змі́нного (Вхр.)].

Проме́нивать, променя́ть – міня́ти, промі́нювати, п(р)оміня́ти, зміня́ти, заміня́ти ко́го, що, на ко́го, на що. [Проміня́в нові́ чо́боти на старі́ і взяв дода́чі. П(р)оміня́в (зміня́в) фра́нки на карбо́ванці]. **Проме́ненный** – промі́няний, змі́няний, замі́няний на ко́го, на що.

Проме́ниваться, променя́ться *с кем* – міня́тися, поміня́тися, заміня́тися з ким. [Ми з ку́мом поміня́лися (заміня́лися) кі́ньми]. *Одежда* **-вается** (**-валась**) *на хлеб* – оде́жу міня́ють (мі́няно, промі́нювано) на хліб.

Проме́нный – міня́льний. **-ная** *лавка* – міня́льна конто́ра.

Проме́р – 1) ви́мір; 2) недо́мір (-ру).

Промерза́ние – промерза́ння.

Промерза́ть, проме̋рзнуть (*насквозь*) – промерза́ти, проме́рзнути (на́скрізь), (*о мн.*) попромерза́ти. [Сті́ни в ха́ті тонкі́ – промерза́ють]. *Я сильно* **-ме̋рз** – я ду́же переме́рз (змерз). **Проме̋рзлый** – проме́рзлий. [На проме́рзлій стіні́ блища́в сніг]. **Проме̋рзший** – переме́рзлий, зме́рзлий, холо́дний. [Переме́рзлі лю́ди повхо́дили в ха́ту. Аж захо́дить до коршо́мки лях із полюва́ння і голо́дний, і холо́дний (Рудан.). Живемо́ голо́дні й холо́дні (М. Грінч.)].

Проме́ривание – 1) виміря́ння, вимі́рювання; 2) умі́рювання.

Проме́ривать, проме́рить *и* **проме́рять** – 1) виміря́ти *и* вимі́рювати, ви́міря[и]ти. [Ви́міряли вже і вздовж, і впо́перек]; 2) умі́рювати, умі́ряти. [На десятьо́х арши́нах умі́ряв п'ядь]. **Проме́ренный** – 1) ви́міря[е]ний; 2) умі́ряний.

Проме́риваться, проме́риться *и* **-ме́ряться** – 1) виміря́тися *и* вимі́рюватися, ви́міря[и]тися; 2) умі́рюватися, умі́ря[и]тися. [Цим арши́ном як мі́ряти, так бага́то умі́рюється, бо він до́вший, ніж треба].

Проме́рник – розмі́ряч. [Бо́ндар ма́є розмі́ряч, щоб розміря́ти на вто́рах, а тоді́ зачерка́ти, подо́ки дно обрі́зувати (Звин.)].

I. Промета́ть, -ся, промести́, -ся, проме́сть, -ся – промі́та́ти, -ся, промести́, -ся. **Проме́тенный** – проме́тений.

II. Промета́ть, *см.* **Проме̋тывать.**

Промета́ться – прокида́тися яки́йсь час; *срв.* **Мета́ться.** [Слаби́й усю ніч проки́дався по лі́жкові в гаря́чці].

Проме̋тывание – 1) (*при бросании*) прокида́ння; 2) (*петли*) обкида́ння.

Проме̋тывать, промета́ть – 1) прокида́ти, проки́нути, (*многое*) попрокида́ти. [Ки́нув на ме́не каменю́ку, та невлу́чив – проки́нув]; 2) (*петлю*) обкида́ти, обки́дати. **Проме̋танный** – 1) проки́нутий;) обки́даний.

Промечта́ть – прома́рити, промрі́яти, пома́рити, помрі́яти яки́йсь час.

I. Проме́шивать, -ся, промеси́ть, -ся – вимі́шувати, -ся, ви́місити, -ся, умі́шувати, -ся, умісі́ти, -ся. [Ті́сто до́бре ви́місилося (умісі́лося)]. **Проме́шенный** – ви́мішений, умі́шений.

II. Проме́шивать, -ся, промеша́ть, -ся – вимі́шуватися, ви́мішати, -ся, умі́шувати, -ся, умішáти, -ся. **Проме́шанный** – ви́мішаний, умі́шаний.
Проме́шкивать, проме́шкать, *см.* **Проме́дливать, проме́длить.**
Промига́ть – проморгáти. [А той моргу́н проморгáв дівчину (Харківщ.)].
Промина́ть, промя́ть – 1) м'я́ти, ум'я́ти; 2) **-ть** *лошадь* – води́ти, прово́дити, прове́сти, проганя́ти, прогнáти, проманíжити коня́. [Що-дня водимо коня, щоб не застоювався (Звин.)].
Проминаться, промяться – проходжуватися, пройтися; розминатися, розім'ятися.
Промозглость – вогкість (-кости); гнилизна, при́тхлість (-лости).
Промо́зглый – (*о погоде воздухе*) во́гки́й, гнили́й; (*о плодах, с'естных припасах*) притхлий, гнилий, пригнилий.
Промо́згнуть – пригни́сти, загни́стися, притхну́тися.
Промо́ина – водом[р]и́й (-и́я), рівчáк, ковдо́бина, ви́полоч; ри́па; (*во льду*) о́пар (-ри *и* -ру).
Промо́йный – водом[р]и́йний, прори́тий водо́ю, ви́мулений водо́ю.
Промокáние – промокáння.
Промокáть, промо́кнуть – (*под дождём*) промокáти, промо́к(ну)ти, вимокáти, ви́мок(ну)ти, змокáти, змо́к(ну)ти; перемо́кнути; (*пропитаться чем*) просякáти, прося́к(ну)ти, пересякáти, пересякнути, поня́ти́ся чим. [Змок на дощі. Заві́й на рáні пересяк (прося́к) кро́в'ю]. **-мо́к** *до костей* – ви́мок (змок) до рубця́, ви́мок (змок) як хлю́щ(а). **Промо́кший** – промо́клий, ви́моклий, змо́клий, перемо́клий; прося́клий, пересяклий чим.
Промокáтельный – промокáльний. **-ная** *бумага* – бібу́ла, бібу́лка, бювáрний папір; *см.* **Пропускно́й.**
Промолáчивать, промолоти́ть – молоти́ти, п(р)омолоти́ти, помолоти́тися яки́йсь час. [До снідáнку помолоти́вся, а тоді пішо́в дощ. У вдові́ промолоти́ли ми з ти́ждень (Г. Барв.)]. **-ти́ть** *всё* – помолоти́ти, змолоти́ти (геть) усе́.
Промолвля́ть, промо́лвить *что* – промовля́ти, промови́ти, прокáзувати, проказáти що; кому обзивáтися, обізвáтися, озивáтися, озвáтися (сло́вом) до ко́го. **Промолвленный** – промо́влений, змо́влений, прокáзаний.
Промолчáть, *см.* **Промáлчивать.**
Проморáживать, проморо́зить – 1) моро́зити, поморо́зити яки́йсь час; 2) заморо́жувати, заморо́зити нáскрізь. **Проморо́женный** – 1) поморо́жений яки́йсь час; 2) заморо́жений, замéрзлий нáскрізь.
Проморúть – ви́морити, помори́ти, проморúти яки́йсь час. [Ви́морив він нас ти́ждень на цій робо́ті. Як проморю́ го́лодом до ве́чора, так признáєшся (Харк.)]. **Промо́ренный** – ви́морений, помо́рений, промо́рений яки́йсь час.
Промотать, -ся, *см.* **Промáтывать, -ся.**
Промоты́жить, *см.* **Промотáть.**
Прому́чить, -ся – прому́чити, -ся, ви́мучити, -ся, перему́чити, -ся; (*очень долго*) попому́чити, -ся. **Прому́ченный** – прому́чений, ви́мучений, перему́чений; (*очень долго*) попому́чений.
Промчáть – промчáти.
Промчáться – промчáти(ся), перемчáти(ся), проли́ну́ти, промайну́ти, шугону́ти, (*только о времени*) збі́гти. [Ко́ні так шви́дко промчáли, – і не роздиви́лась, хто ї́хав. Багáто ще промчи́ть злих хуртови́н над головою в ме́не (Л. Укр.). Час промайну́в, що й не огля́нулись (Свидн.). Вже со́рок літ проли́нуло часу́, як сей прие́мний труд поче́сно я несу́ (Самійл.). Зненáцька шугону́в страше́нний ви́хор по не́бу (Конис.). Кри́мський хан шугону́в по Вкраї́ні і спали́в ки́ївські осáди (Куліш). Ско́ро лі́то збіжи́ть (Звин.)].
Промывáние, Промы́вка – промивáння, виполі́скування, -нив желудка-прокивІння (виполі́скування) шлу́нку. **-ние** *золотоносного песку* – промивáння золотодáйного піску́, вимивáння зо́лота з піску́.
Промывáтельное, *см.* **Клисти́р.**
Промывáтельный – промивáльний.
Промывáть, промы́ть – промивáти, проми́ти. [Візьми́ води́ керни́чної, проми́й чо́рні о́чі (Пісня)]. **-ть** *золотоносный песок* – промивáти золотодáйний пісо́к, вимивáти зо́лото з піску. **-ть** *плотину* – проривáти, прорвáти гре́блю. **-ть** *канаву* – виму́лювати, ви́мулити рівчáк, (*о мн. или местами*) повиму́лювати. [А тут пере́ярки почали́сь, що водá повиму́лювала (Свидн.)]. **Промы́тый** – проми́тий; ви́мулений, про́рваний.
Промывáться, промы́ться – промивáтися, проми́тися; виму́люватися, ви́мулитися.
Промы́вка, *см.* **Промывáние.**

Промывно́й – промивни́й. **-но́е** *золото* – промивне́ зо́лото.
Про́мысел – про́мис(е)л (-сла), про́мисло. [Дома́шній про́мисел (Франко). Наза́д тому́ ро́ків скі́лька в нас завело́ся ось яке́ про́мисло (Звин.)]. **-сел** *выжигания углей* – вугля́рство; (*дегтярный*) діхтя́рство; (*охотничий*) лове́цтво, стріле́цтво *и т. д. Рыбный* **-сел** – риба́льство. *Заниматься* **-слом** – (*охотничьим*) стрільцюва́ти, (*рыбным*) риба́льчити, (*плотничьим*) теслюва́ти *и т. д. Отхожие* **-слы** – заробі́тки. [У нас лю́ди бі́дні, хо́дять на заробі́тки в Херсо́нщину (Звин.)]. *На отхожих* **-лах** – на заробі́тках, у заробі́тках. *Ходить на* **-сел** – (*о ворах и т. п.*) ходи́ти на роздобу́тку на здо́би́тки.
Про́мысл – про́мисл, во́ля бо́жа, упра́ва бо́жа. [Пригляда́йсь упра́ві бо́жій, бо хто-б те ви́простав, що він скриви́в (Кн. Еккл.)].
Промы́слить, *см.* **II. Промышля́ть.**
Промысло́вый – промисло́вий. **-вый** *налог* – промисло́вий пода́ток, зарібко́вий пода́ток (Франко). **-вое** *свидетельство* – промисло́вий пате́нт.
Промы́шленник – промисло́вець (-ло́вця).
Промы́шленность – промисло́вість (-вости), промислі́вство. *Кустарная* **-ность** – куста́рна (домо́ва) промисло́вість. *Обрабатывающая* **-ность** – обро́бна промисло́вість. *Добывающая* **-ность** – (з)добува́льна (здобувна́) промисло́вість.
Промы́шленный – промисло́вий. [Коли́шнє село́ на коро́ткий час перетвори́лося в спра́вжнє мі́сто з числе́нною торго́вою і промисло́вою лю́дністю (Ор. Лев.)]. **-ный** *центр* – промисло́вий осере́док.
I. Промышлять *чем* – промишля́ти, добуткува́ти чим. [Чим-же ви, ді́ду, промишля́ли? – Риба́льчив (Н.-Лев.). Козаки́ його́ добуткува́ли ри́бними і звіряни́ми вло́вами по Дніпро́ві до сами́х поро́гів (Куліш)]. **-ть** *о ком, см.* **Забо́титься.**
II. Промышля́ть, промы́слить *что* – (ро)здобува́ти, (ро)здобу́ти що, чого́, (ро)здобу́тися на що.
Промя́млить – проми́мрити.
Промя́ть, -ся, *см.* **Промина́ть, -ся.**
I. Прона́шивание (*мимо кого, чего*) – проно́шування (проз ко́го, проз що).
II. Прона́шивание (*одежды, чтобы не слежалась*) проно́шування. **-ние** *одежды известное время* – вино́шування, (*до ветхости*) зно́шування.
I. Прона́шивать, проноси́ть, пронести́, *см.* **II. Проноси́ть.**
II. Прона́шивать, проноси́ть – носи́ти, п(р)оноси́ти яки́йсь час, (*очень долго*) попоноси́ти. [Пононоси́в камі́ння до сніда́нку та й ки́нув. Як попоноси́в уве́сь день зе́млю, так тепе́р спи́на не розгина́ється]; (*одежду, обувь известное время*) носи́ти, п(р)оноси́ти, (*очень долго*) вино́шувати, ви́носити, (*до ветхости*) носи́ти, зноси́ти до діро́к, до зно́су, (*об обуви ещё*) прохо́джувати, проходи́ти. Це пальто́ я де́сять ро́ків ви́носив. Сорочечки́ до зно́су но́сить]. **-ть** *некоторое время, чтобы не слежалось* – проно́шувати, проноси́ти. [Як зачу́єш, не́нько, що я тут приле́жу, то дай мої́й подру́женці проноси́ть оде́жу (Пісня)].
Проно́шенный – п(р)оно́шений, (*до ветхости, до дыр*) ви́ношений, зно́шений, (*об обуви*) прохо́джений.
I. Прона́шиваться, проноси́ться, пронести́сь, *см.* **Проноси́ться.**
II. Прона́шиваться, проноси́ться – (*известное время*: *об одежде обуви*) носи́тися, п(р)оноси́тися, ви́носитися яки́йсь час, (*до ветхости*) зно́шуватися, зноси́тися до діро́к, (*об обуви ещё*) проходи́тися до діро́к. [Такі́ чо́боти но́сяться ро́ків зо́ два. Цей кожу́х проно́ситься недо́вго. Череви́ки мої́ вже до діро́к проходи́лися].
Проне́жить, -ся – п(р)опе́стити, -ся яки́йсь час. [Попе́стилась на посте́лі аж до сніда́нку].
Пронести́, -сь, *см.* **II. Проноси́ть, Проноси́ться.**
Пронза́ние – (*остриём*) проко́лювання, простро́млювання, проштри́кування; (*остриём, взглядом, криком*) прони́зування, пройма́ння, прошива́ння, (*гал.*) прошиба́ння.
Пронза́ть, пронзи́ть – (*остриём*) проко́лювати, проколо́ти, простро́млювати, простроми́ти, проштри́кувати, проштрикну́ти, проса́джувати, просади́ти; (*остриём, взглядом, криком*) прони́зувати, пронизати, пройма́ти, про(й)ня́ти, прошива́ти, проши́ти, (*гал.*) прошиба́ти, проши́бти; (*многое*) попроко́лювати, попростро́млювати *и т. д.* [Стріла́ йому́ се́рце проши́ла. Проши́в мене́ лю́тим по́глядом. Почу́в, мов його́ проня́в той по́гляд пеку́чий (Грінч.). Го́стрий сарка́зм пройме́ його́ колю́чою сати́рою (Єфр.). На́че хто мене́ в се́рце спи́сом проня́в (М. Вовч.). Воно́, як кат, прошиба́ло його́ на́скрізь (Стефаник)].
Пронзённый – проко́лотий, простро́млений *и т. д.*
Пронзи́тельность – (*взгляда, звука, ветра*) прони́зливість, прони́зуватість, прони́кливість, го́стрість, (*только звука*) верескли́вість, прора́зливість, рі́зкість (-ости).
Пронзи́тельный, Прони́зывающий – (*о взгляде, звуке, ветре*) прони́зливий,

прони́зуватий, прони́кливий, го́стрий, (*только о звуке*) верескли́вий, різки́й, проpа́зливий, (*только о ветре*) шпу́йний. [Прони́зливий (прони́зуватий, го́стрий) по́гляд. Го́стрі о́чі (Неч.-Лев.). Прони́кливий хижа́цький го́лос (Л. Укр.). Прони́зуватий свист (Коцюб.). Прора́зливий свист (Франко). Го́стрий (прони́зливий, прони́зуватий) ві́тер. Бач, яки́й ти прони́зуватий – як ніж го́стрий (Гр Григор.)]. **Пронзи́тельно** – пронзливо, прони́кливо, верескли́во, го́стро, рі́зко, прора́зливо. [Зазо́йкав прора́зливо дзвіно́к (Фр.)]. *Кричать* **-но** – верещáти, лящáти.

Прони́зывающий, *см.* **Пронзи́тельный.**

Прони́зывание – 1) *см.* **Пронза́ние**; 2) (*сквозь готовую дыру*) нани́зування; (*остриём*) проко́лювання, простро́млювання *и т. д.; см.* **Прони́зывать, Пронза́ть.**

Прони́зывать, прониза́ть – 1) (*взглядом; так-же о ветре, холоде, луче, свете*) прони́зувати, низа́ти, прониза́ти, пройма́ти, про(й)ня́ти, прошива́ти, проши́ти. [Хо́лод мене́ ни́же (Щог.). Ти мені́ со́рому наробила; тепе́р мене́ парубо́цтво бу́де очи́ма низа́ти вдовж і впо́перек (Г. Барв.)]; 2) (*сквозь готовую дыру*) низа́ти, нани́зувати, нaниза́ти, (*всё*) пониза́ти (все). [Нанизла нами́сто]. **Прони́занный** – 1) прони́заний, про(й)ня́тий, проши́тий. [Да́лі все мчав, прони́заний ві́тром холо́дним (Л. Укр.). Білі тумани́ пройня́ті, со́нцем (Л. Укр.)]; 2) нани́заний, пони́заний.

Проника́емость – прося́чність. **-мость** *почвы* – прося́чність ґру́нту.

Проника́емый – прося́чний.

Проника́ние – (*куда, сквозь что*) прохо́діння, про(с)ми́кування, добува́ння, дістава́ння (крізь що, куди́); уми́кування, ути́снення куди́; (*грубо*) прола́зіння, удира́ння (куди́, крізь що). **-ние** *куда силой* – пробі́й (-бо́ю). **-ние** *куда мыслью, умом* – пророзумі́ння, збагне́ння чого́. **-ние** *в сознание* – досяга́ння до свідо́мости.

Проника́ть, прони́кнуть (*сквозь что, куда*) – прохо́дити, пройти́, просми́куватися, просмикну́тися, проми́кувати(ся), промкну́ти(ся), (*грубо*) продира́тися, проде́ртися (крізь що, куди́); (*только куда*) добува́тися, добу́тися, дістава́тися, діста́тися, досяга́ти, досягти́, (*грубо*) удира́тися, уде́ртися, утиска́тися, ути́сну́тися. *Вода* **-кла** *сквозь потолок* – вода́ пройшла́ крізь сте́лю. *Свет свободно* **-ка́ет** *сквозь стекло* – світ ві́льно прохо́дить крізь скло. *Пыль* **-ка́ет** *в легкие* – пил прохо́дить у леге́ні. *Солнечный луч* **-кал** *сквозь трещину в ставне, сквозь листья* – со́нячний про́мінь про(с)ми́кувався крізь шпа́ру у віко́нниці, крізь ли́стя. *Пуля* **-кла** *до самой кости* – ку́ля пройшла́ аж до кі́стки. *Ветер сквозь щели* **-ка́л** *в избу* – ві́тер крізь шпа́ри захо́див у ха́ту. *Сквозь брешь в стене он* **-ни́к** *в крепость* – пробо́їною в му́рі він промкну́в (діста́вся) у форте́цю. *Посредством хитрости он* **-ни́к** *в крепость* – хи́трощами він добу́вся у форте́цю. *Путешественник* **-ни́к** *в глубь Африки* – мандрі́вець добу́вся (діста́вся) у глиб А́фрики. *Стараться* **-нуть** *куда* – добува́тися куди́, (*грубо*) лі́зти, прола́зити куди́. *Свет, тепло и дождевая вода* **-ка́ют** *в пахоть* – світ, тепло́ та дощова́ вода́ прохо́дять (вника́ють) у ріллю́. *Печаль* **-ка́ет** *в сердце* – ту́га вника́є в се́рце (Л. Укр.). **-кать, -нуть** *в тайны природы* – дохо́дити, дійти́ таємни́ць приро́ди, збагну́ти таємни́ці приро́ди. *Это мнение начинает* **-кать** *в умы людей* – ця ду́мка почина́є дохо́дити до ро́зуму лю́дям. **-ка́ть** *взглядом, взором* – прозира́ти, прозирну́ти, прогляда́ти, прогля́нути(ся), продивля́тися, продиви́тися. [По́гляд чо́рних оче́й нена́че прозира́є на́скрізь (Неч.-Лев.). Ой га́ю-ж, мій га́ю, густи́й не прогля́ну (Пісня). Не гли́боко прогля́нув він у ду́шу селяни́нові (Куліш). Таки́й ліс густи́й, що й не прогля́нешся. Ще прикрі́ше подиви́лася дочці́ у ві́чі, нена́че хоті́ла продиви́тися їй у ду́шу (Мирн.)]. **-ка́ть, -нуть** *в сознание чьё* – дохо́дити, дійти́ до свідо́мости кому́. **-нуть** *мыслью, умом куда* – пророзумі́ти, прозирну́ти в що, куди́, збагну́ти що. [Пророзумі́вши в саму́ річ спра́ви, я мимово́лі посміхну́вся (Корол.)]. **-ка́ть** *кого, что* – пройма́ти, про(й)ня́ти, перейма́ти, пере(й)ня́ти, промика́ти, промкну́ти кого́, що. **Проника́ющий** – прони́кливий, той, що прохо́дить, про(с)ми́кується *и т. д.* крізь що, куди́. [Уп'я́вся в ме́не до́вгим, у ду́шу прони́кливим по́глядом (Корол.)]. **Прони́кнутый** *чем* – про(й)ня́тий, пере́(й)нятий, промкну́тий чим. [Люди́на промкну́та висо́кою ду́мкою, сві́том нау́ки (Неч.-Лев.)].

Проника́ться, прони́кнуться *чем* – пройма́тися, про(й)ня́тися, перейма́тися, пере(й)ня́тися чим, набира́тися, набра́тися чого́, прохо́дити, пройти́ чим. [І я сам несамохі́ть пройма́юся тими почува́ннями (Грінч.). Його́ хистка́ вразли́ва нату́ра вже перейма́лася тими по́глядами (Грінч.). Набра́вшись ізма́лку всього́, чим живе́ й ди́ше селяни́н, Шевче́нко підня́в про́сті ха́тні розмо́ви до висо́кої пі́сні (Куліш). Він про(й)ня́вся (пере(й)ня́вся) почуття́м обов'я́зку. Мізе́рне се́рце це гидо́тою пройшло́ (Самійл.)]. **-ся** *чувством долга* – перейма́тися, пере(й)ня́тися почуття́м обов'я́зку, усвідо́млювати, усвідо́мити собі почуття́ обов'я́зку.

Проникнове́ние – 1) (*чем*) пройма́ння, перейма́ння чим; 2) (*во что, куда*) проми́кування,

прохо́діння. **-ние** *в тайны природы* – прозира́ння в таємни́ці приро́ди. **-ние** *умственным взором* – прозира́ння. [Прозира́ння в мину́лі віки́]. *См. ещё* **Проника́ние.**
Проникнове́нно – прони́кливо.
Проникнове́нность – прони́кливість (-ости).
Проникновенный – прони́кливий. [О́чі ти́хі, я́сні й прони́кливі (М. Вовч.)].
Прони́кнуть -ся, *см.* **Проника́ть, Проника́ться.**
Пронима́ть, проня́ть – 1) *см.* **Пронза́ть, пронзи́ть**; 2) *см.* **Прони́зывать**; 3) (*кого, что*) пройма́ти, про(й)ня́ти, дійма́ти, дійня́ти, розбира́ти, розібра́ти, дошкуля́ти, дошку́лити кого́, що, (*грубо*) бра́ти, взя́ти за печінки́ кого́. [Аж ляк пере́йме (Фр.)]. *Ветер* **-ма́ет** – ві́тер пройма́є. *Холод* **-ма́л** *до костей* – хо́лод дійма́в (пройма́в) до кісто́к. *Меня дрожь* **-ма́ет** – мене́ тру́сить, мене́ дрижаки́ (дро́щі) беру́ть. *Его ничем не* **-мё́шь** – його́ нічи́м не ді́ймеш (не дошку́лиш). **-няло́** *таки его* – дійняло́ (про(й)няло́) так його́, (*грубо*) таки́ взяло́ його́ за печінки́ (*см. ещё* **Донима́ть**). **Пронима́ющий**, *прил.* – дошкульни́й, шкульки́й. [Карта́в мене́ слова́ми дошкульни́ми (Грінч.)].
Пронима́ться, проня́ться – (*чем*) пройма́тися, про(й)ня́тися чим. *Не* **-ется** *кто* – не йме́ться хто. [Я вже чого́ їй не каза́в, як не усо́віщував, – не йме́ться, своє пра́вить (Конис.)].
Прони́тка – (*в ткани*) пере́тика.
Проница́емость – (*для жидкости и света*) пропуска́льність, (*только для света*) прозі́рність (-ости). [Кількість води́ в ріках зале́жить та́кож від пропуска́льности гі́рських поро́д].
Проница́емый – (*для жидкости и света*) пропуска́льний, (*только для света*) прозірни́й, прозор(ч)и́стий. *Это пласт земли* **-ем** *для воды* – цей шар землі́ пропуска́є во́ду.
Проница́ние, *см.* **Проника́ние.**
Проница́тельность – прони́кливість, прозі́р (-зо́ру). [Ви́ща му́дрість лю́дської прони́кливости (Єфр.). Не бра́кло, здає́ться, Охрі́мові ані розва́ги, ані прозо́ру, а проте́ не розчу́хав, що цей крути́вусик і залі́зо ковта́тиме (М. Вовч.)]. **-ность** *ума, взгляда* – го́стрість ро́зуму, по́гляду.
Проница́тельный – (*об уме, взгляде*) прони́кливий, прони́зуватий, го́стрий. [З розу́мними го́стрими очи́ма (Грінч.). Вия́влював ро́зум прони́кливий (Куліш). Прони́кливий по́гляд (Франко). Прони́кливе в ду́шу до письме́нника зазира́ння (Єфр.). Постерегла́ свої́м прони́зуватим по́глядом (Неч.-Лев.)]. **Проница́тельно** – прони́кливо, прони́зувато, го́стро. [Гля́нула на ньо́го прони́кливо (Л. Укр.). Го́стро гля́нула на йо́го ба́ба (Грінч.)].
I. Проноси́ть, -ся, *см.* **I, II. Прона́шивать, -ся.**
II. Проноси́ть, пронести́ – (*мимо чего, сквозь что, над чем*) проно́сити, проне́сти́. [Мерця́ проне́сено повз на́шу ха́ту. Не пронесемо́ ша́хву в ці двері́ – не проліза́ть. Градову́ хма́ру ві́тром пронесло́ над на́шими ни́вами (М. Грінч.)]. **-си́ть** (*некот. время, пространство*) – проно́сити, проне́сти́, надно́сити, надне́сти́. [Вам ду́же ва́жно нести́, дава́йте, я тро́хи наднесу́ (Звин.)]. **Проне́сенный** – проне́сений, надне́сений.
III. Проноси́ть, пронести́ – проно́сити, проне́сти́. *Его* **-сло́** – його́ пронесло́, його́ прочи́стило, йому́ прочи́стило шлу́нок.
Проноси́ться, пронести́сь – 1) проно́шуватися, пронести́ся, бу́ти проно́шуваним, проне́сеним; 2) (*о живых существах, звуке, свете и т. п.*) ли́нути, проли́ну́ти, проно́ситися *и* проно́шуватися, проне́сти́ся, пробіга́ти, пробі́гти, перебіга́ти, перебі́гти, шуга́ти, шугну́ти. [У мале́нькій голі́вонці ли́нула ду́мка по ду́мці (Грінч.). Те́мні хма́ри проно́шувалися не́бом (М. Вовч.). Проне́слася надо мно́ю бу́ря (Куліш). Пробі́гла була́ чу́тка, що він поме́р. Ду́мка промайну́ла (перебі́гла) в голові́. Ко́ні шви́дко перебі́гли повз нас. Санки́ шуга́ли проз їх, як пти́ці]. **-сь** *очень быстро, см.* **Промча́ться. -ться** *быстро как молния* – (*о мыслях*) бли́скати, блискоті́ти, бли́снути. [Здо́гади блискоті́ли в голові́ (Крим.)].
Проно́сное – проносне́ (-но́го), лі́ки на прочи́щення, на розві́льне́ння шлу́нку, лі́ки пурґати́вні; *срв.* **Слаби́тельное.**
Проно́сный – (*о лекарстве слаб.*) проносни́й.
Пронунциаме́нто – пронунціяме́нто.
Проны́ра – проно́за, проліза, про́йда, ни́шкавка; *срв.* **II. Проле́з.** [Га́дяцькі пу́нкти за́раз дейне́цькі проно́зи пронюхали і Москві́ обвісти́ли (Куліш). Там таки́й проліза, таки́й про́йда з йо́го].
Проны́рливость, Проны́рство – проно́[и́]зливість, пролі́зливість. [Я був свиня́ на лі́нощі, лис на прони́зливість, вовк на заже́рливість (Куліш)].
Проны́рливый – проно́[и́]зливий, ула́зливий, проно́зуватий, промітни́й. [Хи́тре,

проно́зливе, го́стре на ре́чі (Дн. Чайка). З масни́ми, але проно́зуватими очи́ма (Грінч.). Меткі та промітні людці́ роби́ли політи́чні й партíйні кар’є́ри (Єфр.)].

Пронырну́ть (*сквозь что, под чем*) – пери́нути що, під чим. [Я пери́ну геть усю ковба́ню (Звиног.)].

Проны́рство, *см.* **Проны́рливость.**

Проню́хивать, проню́хать – проню́хувати, проню́хати, виню́хувати, ви́нюхати *и* ви́нюшити, заню́хати, (*шпионствуя*) вишпиго́вувати, ви́шпигувати. [Проню́хала мишва́, що вже нема́ котів, та шви́дче до мішків (Гліб.)]. *Он всегда первый* **-хает** *поживу* – він завсігди́ найпе́рший, ви́нюшить (заню́хає) пожи́ву. **Проню́ханный** – проню́ханий, ви́нюханий, ви́нюшений, заню́ханий, ви́шпигуваний.

Проня́ньчить – (*кого изв. время*) ви́няньчити, ви́пестити, ви́тішити (кого́ яки́йсь час). [Ви́няньчила я того́ хло́пчика ро́ків зо́ три (Харк.)].

Проня́ньчиться – (*с кем, чем*) попа́нькатися з ким, з чим, коло ко́го, коло чо́го, (*очень много, долго*) попопа́нькатися.

Прао́браз – прао́браз (-зу), прототи́п (-пу).

Прообразо́вывать, прообразова́ть – прообразо́вувати, прообразува́ти.

Прооли́фить – п(р)ооліїти.

Проора́ть – прогорла́ти, прокрича́ти, прорепетува́ти, ви́кричати яки́йсь час. [Прорепетува́в на все го́рло. Ви́кричав годи́н зо́ дві].

Проо́хать – прао́хкати.

Пропага́нда – пропага́нда.

Пропаганди́рование – пропагува́ння.

Пропаганди́ровать – пропагува́ти. **Пропаганди́рованный** – пропаго́ваний.

Пропаганди́ст, -ка – пропага́тор, -ка, пропаганди́ст, -ка.

Пропаганди́стский – пропага́торський, пропаганди́стський.

Пропада́ть, пропа́сть – 1) *см.* **Дева́ться, де́ться, -да́ть, -па́сть** *совершенно, окончательно* – запропада́ти(ся), запропа́сти(ся). **-па́сть** *бесследно* – пропа́сти бе́з вісти, заги́нути й слі́ду не ки́нути, (*опис.*) піти́ з(а) ві́тром, за водо́ю; на́че лиз злиза́в кого́, що; на́че коро́ва язико́м злиза́ла кого́, що; (*шутл. о человеке*) пропа́в яв пес у я́рмарок; 2) (*гибнуть*) пропада́ти, пропа́сти, ги́нути, загиба́ти, заги́нути, занапаща́тися, занапасти́тися, зво́дитися, зве́сти́ся. [Хай пра́ця лю́дська не ги́не ма́рно (Коцюб.). Скільки добра́ загиба́є (Коцюб.). Бу́ду роби́ть, бу́ду годи́ть, то і в чужи́х люде́й не заги́ну (Пісня). Літа́ мої́ молоді́ї ма́рно пропада́ють (Пісня). Що мину́ло, те пропа́ло (Франко). Занапаща́ється за не́любом мій вік молоде́нький]. **-дёт** *всё имущество* – заги́не (пропаде́, поля́же) все добро́ (майно́). [Не поки́ну Бату́рина – все добро́ поля́же: і двіро́к мій муро́ваний, і млини́ крила́ті, і запа́си вели́кії (Рудан.)]. **Пропади́** *оно*! – неха́й воно́ зведе́ться! [Не пряде́ться, неха́й воно́ зведе́ться]. *Не* **-дёт**! – не пропаде́! Не де ді́неться] **-па́ло** *всё*! – пропа́ло все! Все пішло́ ма́рно! Пропа́щі світи́! [З тіє́ї ля́хівка ви́йшла, а сей москале́м став. Пропа́щі світи́! (Свидн.)]. **-да́ть, -па́сть** *по́пусту* – марнува́тися, змарнува́тися, пу́сто йти, піти́. [Господа́рство марну́ється (Неч.-Лев.). На па́нщині ро́бить, а свої́ дні до́ма й так іду́ть пу́сто (Г. Барв.)]. **-па́сть** (*испортиться*), *валяясь без присмотра* – звало́тися. [Не зноси́лася ця сви́та, а звалялася]; 3) (*исчезать*) зника́ти, зни́к(ну)ти. [Уде́нь її́ ми не ба́чили; роби́ла при па́нії, а ввече́рі знов зни́кла (М. Вовч.). Де-ж ви́дно се, що зни́кла на́ша си́ла? (Грінч.)]. *Он* **-па́л** *у меня из глаз* – він зник мені́ з оче́й. *У меня* **-па́ла** *охота* – у ме́не зни́кло бажа́ння. *Он* **-па́л** *в толпе* – він зник у юрбі́ (у сто́впищі); 4) (*гибнуть, дохнуть*) ги́нути, зги́нути, зги́б(ну)ти, пропада́ти, пропа́сти, (*пренебр.*) ґи́ґнути, (з)сли́знути; (*о мног.*) пога́нути, попропада́ти, посли́з(ну)ти; (*о всех*) ви́гинути (до ноги́, до ре́шти); (*только о домашн. скоте*) (*диал.*) де́йкатися, поде́йкатися. [Як пішо́в на заробі́тки, то там і згиб: каза́ли, що втоп ні́би-то. Ви́гинула вся худо́ба з сибі́рки. Оце́ у нас паді́ж був – скот усе́ де́йкався, по́ки ввесь переде́йкався (Київщ.). Кві́ти пога́нули з моро́зу. Наро́дній во́рог зслиз (Куліш). Злі́ї ду́хи, так як му́хи, всі уже́ посли́зли (Кіев. Стар.)]. **-па́л** *бы я* – заги́нув-би я; було́-б по мені́. **-ду́** *я* – бу́де по мені́. [Як не бу́де миле́нького, то бу́де по мені́ (Пісня)]. *Либо пан, либо* **-па́л** – куць ви́грав, куць програ́в (Ном.); або́ здобу́ти, або́ вдо́ма не бу́ти. **-па́л** *ни за что* – пропа́в за ні́що́, пропа́в ні за ца́пову ду́шу, пропа́в ні за соба́ку. **-пади́** (**пропада́й**) *он*! – хай він зги́не (злі́зне)! **Пропади́** *ты* (*пропадом*)! *чтоб ты* **пропа́л**! – щоб ти зслиз! Бода́й ти на́гло зслиз! Неха́й тебе́ ли́зень лизне́ (зли́же)! Бода́й тебе́ з корі́нням ви́гладило! Щоб ти при́ймо́м пропа́в! Неха́й за тобо́ю заклеко́че! Щоб ти тя́мився! **Пропа́вший** (*исчезнувший*) – пропа́лий, запропа́щий, запропа́щений, зни́клий. [Тре́ба шука́ти запропа́щого хло́пця (Корол.). Запропа́щена гра́мота наре́шті знайшла́ся (Н. Рада)].

Пропа́жа – згу́ба, пропа́жа.
Пропа́зить – ви́жолобити, пробуртува́ти.
Пропа́ивать, пропои́ть – витрача́ти, ви́тратити на частува́ння, на пропі́й.
Пропа́лзывать, проползти́ – проповза́ти, проповзти́, прола́зити, проли́зти.
Пропа́лить – постріля́ти які́йсь час.
Пропа́лывание – пропо́лювання, випо́лювання.
Пропа́лывать, пропо́ло́ть – пропо́лювати, прополо́ти, випо́лювати, ви́полоти. **Пропо́лотый** – пропо́лотий *и* пропо́лений, ви́полотий *и* ви́полений.
Пропа́ривание – пропа́рювання, випа́рювання.
Пропа́ривать, пропа́рить – пропа́рювати, пропа́рити, випа́рювати, ви́парити що.
Пропа́рывание – розпо́рювання, розпана́хування.
Пропа́рывать, пропоро́ть – розпо́рювати, розпоро́ти, розпана́хувати, розпанаха́ти, (*многое*) порозпо́рювати, порозпана́хувати. [Розпоро́в ру́ку об залізя́ку. Віл ро́гом розпоро́в йому́ живі́т. Зачепи́вся за цвях та й розпанаха́в рука́в (Харківщ.)]. **Пропо́ротый** – розпо́ротий *и* розпо́рений, розпана́ханий.
Пропасти́ (*известн. время*) – п(р)опа́сти, ви́пасти які́йсь час.
I. Про́пасть – безо́дня, прі́рва, прова́лля, прова́лина, кру́ча, (*гал.*) верте́па; *срв.* **Бе́здна 1**. *Быть на краю* **-сти** – стоя́ти над безо́днею. *И* **-сти** *нет на него*! – і ли́хо його́ не бере́! і про́паду на йо́го нема́! *Тьфу* **-пасть**! – ото́ ли́хо!
II. Пропасть (*множество*) – бе́зліч, без лі́ку, си́ла силе́нна, (*грубо*) до си́на, до напа́сти, до ка́та, до бі́са, до сму́тку, до стобі́са, до ги́мона, до змі́я; *срв.* **Бе́здна 2**. *Он издержал* **-пасть** *денег* – він ви́тратив си́лу гро́шей. *У него* **-пасть** *врагов* – у йо́го бе́зліч (си́ла) ворогі́в.
Пропа́сть, *см.* **Пропада́ть.**
I. Пропахивание – (*борозды*) прoо́рювання.
II. Пропахивание *чем* – напа́хування, пропа́хування чим.
I. Пропа́хивать, пропаха́ть – (*борозду*) прoо́рювати, проора́ти (бо́розну). **-ха́ть** *целый день* – ора́ти, ви́орати, проора́ти ввесь день. **Пропа́ханный** – прoо́раний.
II. Пропа́хивать, пропа́хнуть *чем* – напа́хуватися, напа́хатися чим, пропа́хуватися, пропа́хатися чим, (*неприятным чем*) просмерді́тися чим. **Пропа́хший** – пропа́хлий, паху́щий чим. [При́йдем було́ у кімна́точку душну́, лі́ками паху́щу; у подушка́х лежи́ть недужа́ (М. Вовч.)].
Пропа́шка – 1) *см.* **I. Пропа́хивание**; 2) розо́ра.
Пропа́шник – проса́пник, прoо́рник.
Пропа́шный – просапни́й. **Пропа́шный** *клин* – просапне́ по́ле.
Пропеде́втика, Пропедевти́ческий – пропеде́втика, пропедевти́чний.
Пропека́ние – випіка́ння, пропіка́ння.
Пропека́ть, -ся, пропе́чь, -ся – у[ви]піка́ти, -ся, у[ви]пекти́, -ся, пропіка́ти, -ся, пропекти́, -ся, (*о мн.*) повипіка́ти, -ся, попропіка́ти, -ся. [Піч не напали́ли до́бре, і хліб не ви́пікся]. **Пропечённый** – упе́чений, ви́печений, пропе́чений.
Пропе́ть – проспіва́ти, переспіва́ти, відспіва́ти, (*о мног.*) попереспі́вувати, (*всё*) ви́співати все. [Хор га́рно відспівав Шевче́нків заповіт (Київ.). Усі пісні, які зна́ла, ви́співала (переспіва́ла)]. **-пе́ть** *известное время* – ви́співати. [Таке́ співу́че, що ввесь день тобі́ ви́співає]. **Пропе́тый** – проспі́ваний, переспі́ваний, відспі́ваний, ви́співаний. *Оставшийся не* **-тым** – непроспі́ваний, неви́співаний. [Неви́співані пісні́ (Франко)].
Пропеча́тать – надрукува́ти, ви́друкувати. [Про це в кни́жці надруко́вано]. *Его в газете* **-тали** – його́ в газе́ті збе́штано. **-тать** *известное время* – продрукува́ти, друкува́ти які́йсь час. [Усю ніч друкува́ли].
Пропива́ние – пропива́ння.
Пропива́ть, пропи́ть – пропива́ти, пропи́ти. **-пи́ть** *ставя магарыч* – промогори́чити. **-ть** *дочь* – просва́тати, пропи́ти дочку́. **Пропи́тый** – пропи́тий, промогори́чений. -тая *дочь* – просва́тана до́чка. **-ться** – пропива́тися, пропи́тися, (*о мног.*) попропива́тися. [Попропива́лись ми до го́лого ті́ла (Куліш)].
Пропи́ливание – пропи́лювання.
Пропи́ливать, пропили́ть – (*насквозь*) пропи́лювати, пропиля́ти; (*некот. время*) пиля́ти, пропиля́ти, попиля́ти(ся) які́йсь час. **Пропи́ленный** – пропи́ляний.
Пропира́ть, пропере́ть – пропиха́ти, пропха́ти *и* протну́ти, пропира́ти, пропе́рти. **Пропёртый** – про́пханий, пропхну́тий, пропе́ртий.
Пропирова́ть – пробенкетува́ти, прогуля́ти (які́йсь час, що).
Прописа́ние, *см.* **Пропи́сывание.**

Прописка – 1) (*пропуск в писаньи*) óгріх, проми́нуте; 2) зáпис, впис (-су); *см.* **Пропи́сывание 3.**

Прописнóй – прописни́й, прописóвий. **-ная** *буква* – титýльна, заголóвна лíтера, вели́ка лíтера. **-ная** *мораль* – прописнá, прописóва морáль. [Він берé звичáйно які́йсь утéртий шаблóн, якýсь прописнý морáль (Єфр.)].

Пропи́сывание, Прописáние – 1) (*в письме*) писáння, *оконч.* написáння; 2) (*рецепта врачам*) писáння, написáння; 3) (*в подворн. книге*) запи́сування, *оконч.* запасáння.

Пропи́сывать, прописáть – 1) (*в письме*) писáти, написáти; 2) (*рецепт*) писáти, написáти; 3) (*в подворн. книге*) запи́сувати, записáти в що. **Пропи́санный** – напи́саний; запи́саний. **-ться** (*в подворн. книге*) – запи́суватися, записáтися (в домовý кни́гу).

Прóпись – прóпис (-су), зразóк до спи́сування. *Написать* **-сью** (*число*) – написáти лíтерами.

Пропитáние – 1) (*кого*) прогодувáння, прохарчувáння, проконтентувáння когó; 2) (*пища*) (с)пожи́вок (-вку), (с)пожи́ток (-тку), харч (-чу *и* -чи). [Ри́бу я спрóдував лю́дям, а то й собі на спожи́вок ішлá (М. Вовч.). Дасть Бог день, дасть і пожи́ток (Ном.)]. **-ние** *даваемое из милости* – ласкáвий хліб. [Коли́сь багати́р був, а тепéр на ласкáвому хлíбі у свáта живé]. *Снискивать* **-ние** – заробля́ти на хліб, заробля́ти (здобувáти) шматóк хлíба (насýщник). [Він кривави́цею здобувá той насýщник (Сим.)]. *Давать* **-ние** *кому*; *см.* **I. Пропи́тывать** *кого.*

Пропитáть, -ся, *см.* **Пропи́тывать, -ся.**

I. Пропи́тывание *кого* – годувáння, прогодóвування, харчувáння, прохарчóвування, контентувáння когó.

II. Пропи́тывание *чем* – наси́чування, напóювання, просякáння, пересякáння чим. **-ние** *посуды кислым содержимым* – заки́слювання, (*запахом рыбы*) сиростíння, (*жиром*) замáщування.

I. Пропи́тывать, пропитáть *кого* – годувáти, прогодувáти, харчувáти, прохарчувáти, харчи́ти, прохарчи́ти, живи́ти, поживи́ти, контентувáти, проконтентувáти когó; *см. ещё* **Прокáрмливать, Прокорми́ть.** [Гарáзд не мáли запорóжці, чим себé поживи́ти (Куліш)]. **-ть** *кого из милости* – годувáти когó з лáски своéї, годувáти когó ласкáвим хлíбом.

II. Пропи́тывать, пропитáть *чем* – наси́чувати *и* насичáти, насити́ти, напóювати *и* напувáти, напоїти чим. [Увéчері квíти так наси́чують повíтря пáхощами, що аж ди́хати вáжко (М. Грінч.). Я вже рéмінь, дóбре напувáв дьóгтем (Борзенщ.)]. **-ть** *посуду кислым содержимым* – заки́слювати, закисли́ти, (*запахом рыбы*) сирости́ти, засирости́ти, (*жиром*) замáщувати, замасти́ти, (*доски олифой перед покраской*) олíїти, поолíїти. **Пропи́танный** – наси́чений, напóєний чим; заки́слений, заси́рощений; замáщений чим, поолíєний.

I. Пропи́тываться, пропитáться – годувáтися, прогодувáтися, харчувáтися, прохарчувáтися, ви́харчуватися, харчи́тися, прохарчи́тися, живи́тися, ви́живитися, контентувáтися, проконтентувáтися. [Багáтий дивýється, як убóгий годýється (Ном.). Абú сам ви́харчувавсь (прохарчи́всь), а продавáти й не дýмай (Звиног.)].

II. Пропитываться, пропитаться *чем* – просякáти, прося́кнути, пересякáти, переся́кнути, наси́чуватися *и* насичáтися, насити́тися, напóюватися, напоїтися, прохóдити, пройти́ чим, набирáтися, набрáтися чогó, чим, убирáти, увібрáти в сéбе що, всмóктувати, всмоктáти в сéбе що; (*только запахом*) пропáхáтися, напáхáтися тим; (*влагой*) змокрíти, навóх(ну)ти; (*известью*) вапнíти, звапнíти; (*переносно*) переймáтися, пере(й)ня́тися чим. [Одéжа на йóму просякла нáфтою. Всі оповідáння прося́кли áвторських суб'єктивíзмом (Крим.). Рукáв на прострíленій руцí переся́к крóв'ю. Повíтря наси́чується ди́мом. Крóв'ю земля́ напоїлась (Рудан.). Одéжа пройшлá ди́мом на пожéжі. Сорочкí не посóхли, а дýжче змокрíли, бо вíльгости набрáлися (Поділля). Рýки нíби́ всмоктáли в сéбе ті пáхощі і тепéр нія́к їх не позбýдешся (М. Грінч.). Напахáлась цибýлею (Львів). Ґніт нáфтою наберéться, тоді горíти бýде (Поділля). Де-далі сягáтиме демократизáція письмéнства, то гли́бше й дýжче переймáтиметься воно нарóдніми оснóвами (Єфр.)]. **-ся** *липким чем* – пероли́пнути чимсь. [Волóсся у вóгкій моги́лі гниллóю пáсокою перели́пло (Крим.)]. **Пропитáвшийся** *чем* – прося́клий, переся́клий, наси́чений, напóєний чим; пропáханий, напáханий чим; (*переносно*) перé(й)нятий чим. [Перéйнятий забобóнами].

Пропи́ть, *см.* **Пропивáть.**

Пропи́хивать, -ся, пропихáть, -ся *и* **Пропихнýть, -ся** – пропихáти, -ся, пропхáти, -ся, пропхнýти, -ся, проштóвхувати, -ся, проштовхáти, -ся, проштовхнýти, -ся. **Пропи́ханный** *и* **пропхнýтый** – прóпханий, прóпхнутий, проштóвханий, проштóвхнутий.

Пропищáть – пропищáти.

Проплáвать – проплáвати; попливати, ви́плавати.
Проплáкать – проплáкати, ви́плакати. [Увéсь вéчір ви́плакала].
Проплавлéние – (*руды*) розтóплювання, *оконч.* розтóплення, (*металла для очистки*) перетóплювання, *оконч.* перетóплення.
Проплавля́ть, проплáвить – (*руду*) розтóплювати, розтопи́ти, (*металл для очистки*) перетóплювати, перетопи́ти. **-ля́ть, -вить** *в течение известн. времени* – топи́ти, потопи́ти яки́йсь час.
Проплести́сь – прочáпати, прочвалáти; *см.* **Плести́сь.**
Проплетáть, проплéсть *что чем* – переплітáти, переплéсти що чим, уплітáти, уплести́ що куди́.
Проплутáть – проблукáти, проблуди́ти.
Проплывáть, проплы́ть – (*что*) пропливáти, пропливти́ *и* пропли́сти́, пропли́нути, упливáти, уплисти́; (*мимо чего*) минáти, поминýти що (пливучи́). [Без пáроньки-ýтіноньки Дунáй пропливé̇м (Рудан.) Упли́в уже гóней з двóє, аж тоді́ завернýвся. Ось і вир уже минáє, гóстру скéлю поминýв (Грінч.)].
Пропля́сывать, проплясáть – танцювáти, протанцювáти. [Аж до межи́горського Спáса протанцювáв си́вий (Шевч.)].
Проповéдание, *см.* **Проповéдывание.**
Проповéдник, -ница – проповíдник, -ниця, проповíдач, -ка, рéчник, -ниця. [Словá рéчника, си́на Дави́дового, царя́ єрусали́мського: мáрна марнóта, говóрить рéчник (Кн. Екклез.)].
Проповéднический – проповíдницький. **-кая** *кафедра* – проповíдницька катéдра, казáльниця. [Костéльні казáльниці (Куліш)]. **Проповéднически** – по-проповíдницькому.
Проповéдничество – проповíдництво. [Доктринéрське проповíдництво (Єфр.)].
Проповеднóй *и* **Проповéдный** – проповíдницький.
Проповéдывание, проповéдание – проповíдування *и* доповідáння, *оконч.* проповíдання. [Кладемó її́ в оснóвину нáшого проповідáння украї́нської національности і духóвної свобóди (Куліш)].
Проповéдывать, проповéдать – проповíдувати *и* проповідáти, проповíдати, провíщати, провíстити. [Проповíдує любóв до нарóду (Грінч.). Провіщáв: «покáйтеся від гріхів» (Чуб.)]. **Проповéданный** – проповíданий. **-ться** – проповíдуватися *и* проповідáтися, провіщáтися.
Прóповедь – прóповідь, (*в церкви ещё*) казáння, кáзань.
Пропóй – пропíй (-пóю), пропíйка. [Тепéр пропóю немá; тепéр монопóль став (Кон.)]. *Предназначенный на* **-пóй** – пропíйний.
Пропои́ть, *см.* **Пропáивать.**
Пропóйца – пия́к, опия́ка, пропия́ка.
Прополáскивание – прополíскування.
Прополáскивать, прополоскáть – прополíскувати, прополоскáти. **Прополóсканный** – прополíсканий.
Проползáть, проползти́ – проповзати, проповзти, про лізитипро лізти. [Вгущавині такій, що тільки вуж пролізе, ми кошем оташувались (Тобіл.)].
Пропóльзовать – п(р)олікувáти когó яки́йсь час, пролікувáти що. [Пролікувáв грóшей багáто, а не ви́лікувався].
Пропóльзоваться – 1) п(р)олікувáтися яки́йсь час; 2) (*вещами, деньгами*) покори́стуватися з чóго (чим) яки́йсь час.
Пропорционáльность – пропорці́йність (-ности).
Пропорционáльный – пропорці́йний. **Пропорционáльно** – пропорці́йно.
Пропóрция – пропóрція.
Пропости́ть, -ся – спóсти́ти *и* спóстувати, пропóстувати *и* пропóсти́ти, ви́постувати *и* ви́постити, перепóстувати *и* перепóсти́ти.
Пропотéние – спітні́ння.
Пропотеть – спітні́ти, упрíти, удушні́ти. *Нужно* **-тéть** *хорошенько, и простуда пройдёт* – трéба дóбре спітні́ти, то застýда минéться. *Одежда на нём вся* **-тела** – одéжа на йомý вся пройшлá (прося́кла) пóтом. **Пропотéвший** (*о ком*) – спітні́лий, упрíлий, удушні́лий (*о чём*) прося́клий (пересяклий) пóтом.
Пропры́гать – проплигáти, простривбáти, проскакáти.
Пропря́сть – пропря́сти, попря́сти яки́йсь час.
Пропуделя́ть – схи́би́ти, змили́ти (стріля́ючи); *см.* **Промáхиваться, промахнýться.**
Прóпуск – 1) прóпуск, перéпуск (-ку) когó, чогó куди́, через що; *см.* **Пропускáние, Пропущéние.** [Безми́тний прóпуск (перéпуск) крáму з-за кордóну. Перéпуск через міст]; 2) (*опуск*) прóпуск, ви́пуск (-ку), (*пробел*) прогáлина, (*о неумышленном ещё*) óгріх,

(*упущение*) про́пуск. [У цьо́му вида́нні бага́то скоро́чень і ви́пусків (про́пусків). Проха́ємо своїх читачі́в, ста́витись вибачливо до тих прога́лин і хиб, запобі́гти яки́м ми не змо́жемо (Н. Рада)]. *Читать, рассказывать с большими* **-ками** – чита́ти, розповіда́ти з вели́кими про́пусками (*шутл.*) через деся́те-п'я́те (Ном.). **-пуск** *срока* – про́пуск (пере́пуск) те́рміну (речінця́, стро́ку); 3) (*письменный для прохода, проезда и провоза ч.-л.*) про́пуск, пере́пуск (-ку), пере́пустка. [Добу́ти для його́ персо́ни про́пуск у ге́тьмана (Куліш)].

Пропуска́емость – 1) пропуска́льність, перепуска́льність (-ности) чого́. **-мость** *курортов, амбулаторий* – про[пере]пуска́льність куро́ртів, амбулато́рій; 2) (*пропускание чего*: *лекций, собраний*) пропуска́ння, промина́ння чого́ (ле́кцій, засі́дань); 3) перепуска́льність, перепуска́ність (-ности) чого́ (*напр.*, папе́ру, де́рева, мате́рії).

Пропуска́емый – 1) (*прил.*) (*пропускной*) пропускни́й, перепускни́й, про[пере]пуска́льний; *см.* **Пропускно́й**; 2) (*прич.*) а) пропу́ск(ув)аний, перепу́ск(ув)аний куди́, через що; б) (*опускаемый*) пропу́ск(ув)аний, п(р)оми́наний, перепу́ск(ув)аний, упу́ск(ув)аний; в) (*о жидкости*) перепу́ск(ув)аний.

Пропуска́ние – 1) пропуска́ння, пуска́ння, перепуска́ння кого́, чого́ куди́, через що; 2) (*минование кого, чего*) мина́ння, о(б)мина́ння, помина́ння, промина́ння кого́, чого́; 3) пропуска́ння, упуска́ння, перепуска́ння, проґа́влювання кого́, чого́; 4) (*опускание*) мина́ння, промина́ння, помина́ння, пропуска́ння чого́ (*напр.* слів, рядкі́в, сторіно́к); 5) (*упускание*) пропуска́ння, перепуска́ння, упуска́ння, промина́ння чого́ (*напр.* ча́су, пори́, те́рміну, наго́ди). **-ние** *времени мешкая* – га́яння ча́су. **-ние** *лекций, заседаний* – промина́ння, пропуска́ння ле́кцій, засі́дань. **-ние** *мимо ушей* – слу́хання через верх (Г. Барв.), прослу́хування, пуска́ння повз (проз) ву́ха; 6) *через что* (*о жидкости*) – перепуска́ння чого́ через (на) що; 7) пропуска́ння, перепуска́ння чого́ (*напр.*, води́, промі́ння); 8) (*выпивание*) вихиля́ння. **-ние** *по одной* – вихиля́ння по о́дній. *Оттенки см.* **Пропуска́ть.**

Пропуска́ть *и* **Пропуща́ть, пропусти́ть** – 1) *кого, что куда* – пропуска́ти, пропусти́ти, пуска́ти, пусти́ти кого́, що куди́, через що, (*через что*) перепуска́ти, перепусти́ти кого́ через що (*напр.*, через кордо́н), (*давать дорогу*) пропуска́ти, пропусти́ти кого́, пропуска́ти, пропусти́ти доро́гу кому́, пуска́ти, пусти́ти доро́гу кому́. [Нас пропусти́ли в ха́ту (Сл. Ум.). Патру́лі ніко́го не пропуска́ли (не пуска́ли) в мі́сто (М. Грінч.). «Ось до вас прийшли́», ка́же йо́му молоди́ця, пуска́ючи мене́ у две́рі (М. Вовч.). Хтів був їх (кни́ги) ви́писати з Пари́жу, а цензу́ра не пуска́є (Крим.). Нас перепусти́ли через кордо́н. Ой ворогі́, ворогі́, пропусті́те доро́ги (Чуб.)]. **-ти́те**-*ка меня* – пропусті́ть-но мене́, пусті́ть-но мене́. **-ти́те**! – пропусті́ть! пусті́ть доро́гу! перепусті́ть доро́гу! *Здесь не* **-ка́ют** – тут (сюдо́ю) не пуска́ють (не пропуска́ють). *Часовой* **-ти́л** *в ворота* – вартови́й пусти́в у бра́му. *Нас* **-ти́ли** *через заставу* – нас перепусти́ли (пропусти́ли) через заста́ву. *Цензура не* **-ка́ет** – цензу́ра не пуска́є. **-ка́ть, -ти́ть** *куда воду, пар, воздух* – пуска́ти, пусти́ти куди́ во́ду, па́ру, повітря. **-ка́ть, -ти́ть** *поезда́ через что* – перепуска́ти, перепусти́ти поїзди́ через що. [За до́бу через Ки́їв перепу́щено сто поїзді́в (М. Гр.)]. **-ка́ть, -ти́ть** *кого проехать, пройти мимо кого, чего, мимо себя* – пуска́ти, пусти́ти кого́ проїхати, пройти́ повз ко́го, повз се́бе, да́ти поміну́ти кого́, себе́. [Пусти́в усі́х проїхати повз йо́го, а тоді́ поїхав слідо́м за ни́ми (М. Грінч.)]; 2) *кого, что* (*миновать*) – мина́ти, мину́ти, о(б)мина́ти, о(б)мину́ти (обминува́ти) кого́, що, промина́ти, проміну́ти, помина́ти, поміну́ти кого́, що. [Як горі́лку п'ють, то мене́ мина́ють, а як б'ють, то від ме́не почина́ють (Номис). Помине́те дві ха́ти, а тре́тя на́ша (Звин.). Пока́зуючи дра́ми за-для наро́днього теа́тру, я зо́всім обміну́в о́перу (Грінч.). Промина́ємо пе́ршу причи́ну (Грінч.). Ввесь мак облама́в, ті́льки одну́ да ма́ківку да й обминува́в (Чуб.)]. *Меня* **-ти́ли** *в списке* – мене́ проміну́ли в реє́стрі (в спи́ску); 3) *кого, что* (*проворонить*) – пропуска́ти, пропусти́ти, перепуска́ти, перепусти́ти, упуска́ти, упусти́ти, проґа́влювати, проґа́вити кого́, що. [Хло́пець напру́жує слу́хи, боячи́сь пропусти́ти яки́й зрадли́вий звук (Коцюб.). Ща́стя, бра́тіку, хвили́ночка одна́: на́че хма́рка по-над на́ми промина́; не впусти́! (Крим.)]. *Не* **-ти́** *почтальона* – не пропусти́ (не проґа́в) листоно́шу. **-ти́ть** *очередь, поезд* – пропусти́ти, перепусти́ти че́ргу, по́їзд; 4) *что* (*опускать при чтении, письме, разговоре, шитье и т. п.*) – мина́ти, мину́ти, промина́ти, проміну́ти, помина́ти, поміну́ти, пропуска́ти, пропусти́ти що; (*срв.* **Опуска́ть**). [Та чита́йте, од сло́ва до сло́ва, не мина́йте ані ти́тла, ніже́ ті́ї ко́ми (Шевч.). Сього́ не чита́й – мина́й (Сл. Гр.). Ти не все розказа́ла, де́що поміну́ла (Звин.). Перепи́сувач проміну́в два рядки́ (М. Грінч.). Проміну́ла кві́точку наши́ти, – ось заве́рнусь та наши́ю (Черніг.)]; 5) *что* (*упускать*: *время, пору, срок, случай и т. д.*) – пропуска́ти, пропусти́ти, перепуска́ти, перепусти́ти, упуска́ти, упусти́ти, промина́ти, проміну́ти що (час, по́ру, те́рмін (строк), наго́ду); (*срв.* **Упуска́ть**). **-ти́ть** *время* –

упусти́ти, пропусти́ти, перепусти́ти час. **-ка́ть, -ти́ть** *время мешкая и т. п.* – зга́яти, уга́яти, прога́яти, провакува́ти час, [Не дооремо́ сього́дні, бо пів-дня зга́яли, по́ки плуг поладна́ли (Харк.). А вга́єш півгоди́ни, він і ти з ним і всі поги́нуть (Куліш). А бери́ лиш ціна та бу́демо молоти́ти, а то й день так провакуємо (Грінч. II)]. **-ти́ть** *не использовав* – пусти́ти ма́рно що, пусти́ти, не ви́користавши що. [Цю наго́ду му́симо ви́користати, не сміємо її пусти́ти ма́рно (Єфр.)]. **-сти́ть** *удобный случай* – промину́ти, упусти́ти до́бру наго́ду, слу́шний ви́падок. **-ка́ть** *лекции, заседания и т. п.* – промина́ти, омина́ти, пропуска́ти, перепуска́ти, *сов.* промину́ти, обмину́ти, пропусти́ти, перепусти́ти ле́кції, засі́дання і т. ин. [Обрі́кся одпо́стувати оди́н ти́ждень тепе́речки та не омина́ти жа́дної слу́жби бо́жої (Крим.)]. **-ка́ть, -сти́ть** *мимо ушей* – слу́хати через верх, прослу́хувати, прослу́хати, пуска́ти повз (проз) ву́ха (у́ші). [Як ба́тько сказа́в: «не ва́жся за його́ йти», – то я слу́хала його́ через верх (Г. Барв.). Боїться, щоб ні жо́дного слове́чка не прослу́хати, що йому́ бу́де Левко́ розка́зувати (Квітка)]. **-ка́ть, -сти́ть** *мимо глаз что* – пуска́ти, пусти́ти повз о́чі що. **-ка́ть** *нити основы сквозь ниченки* – заво́дити осно́ву у ри́тки, у шо́хти (Вас.); 6) *что через* (*в*) *что* (*процеживать*) – перепуска́ти, перепусти́ти що через (на) що, проці́джувати, проціди́ти що через що. [Перепусти́ти во́ду на фільтро́вий папі́р (М. Грінч.). Від то́го тво́ри його́ ті́льки ви́грають, як проду́кти вели́кого худо́жнього тала́нту, через широ́ке людське́ се́рце перепу́щені (Єфр.)]. **-сти́ть** *бульон через сито* – перепусти́ти бульйо́н через (на) си́то; 7) *что* (*сквозь себя*: *свет, лучи, воду*) – пропуска́ти, пропусти́ти, перепуска́ти, перепусти́ти що (сві́тло (світ), промі́ння, во́ду). [Вода́ і скло до́бре пропуска́ють крізь се́бе світ (Ком.)]. *Бумага* **-ка́ет** *чернила* – папі́р пропуска́є чорни́ло; 8) (*хмельное в горло*) хили́ти, вихиля́ти, ви́хилити, ціди́ти, ви́цідити, (*быстро*) хильну́ти, сникну́ти; *срв.* **Выпива́ть 2**. [Перехили́в ча́рку й ціди́в горі́лку пово́лі (Коцюб.). Ще по о́дній ви́хилили (Звин.). Що-дня ква́рту вихиля́є (Звин.). Скикне́мо по ча́рці (Харк.)]. **-тить** *по одной, по рюмочке* – ви́хилити по о́дній, по ча́рочці; 9) **-сти́ть** (*слух, молву*) – пусти́ти чу́тку, чутки́, (*о молве, позорящей кого*) пусти́ти погові́р, (не)сла́ву про (за) ко́го, на ко́го. **Пропу́щенный** – 1) пропу́щений, пу́щений куди́, (*через что*) перепу́щений куди́, через що; 2) проми́нутий, обми́нутий, поми́нутий; 3) (*провороненный*) пропу́щений, упу́щений, перепу́щений, проґа́влений; 4) (*опущенный*) проми́нутий, поми́нутий, пропу́щений; 5) (*упущенный*) пропу́щений, перепу́щений, упу́щений, проми́нутий; зга́яний, уга́яний, прога́яний, провако́ваний (час). **-ный** *мимо ушей* – прослу́ханий, пу́щений повз (проз) ву́ха; 6) перепу́щений через (на) що; 7) пропу́щений, перепу́щений (світ (сві́тло), про́мінь); 8) ви́хилений.

Пропуска́ться, пропусти́ться – 1) пропуска́тися, перепуска́тися, бу́ти про[пере]пу́щеним куди́. *Больные* **-ются** *по очереди* – хво́рих пуска́ють по че́рзі (за че́ргою). *Такие книги цензурой не* **-ются** – таки́х книг цензу́ра не пуска́є; 2) (*упускаться*) пропуска́тися, перепуска́тися, упуска́тися, промина́тися, обмина́тися, бу́ти про[пере]пу́щеним, упу́щеним, проми́нутим, обми́нутим. *Сроки* **-ются** – те́рміни промина́ються; 3) (*о жидкости*) перепуска́тися, бу́ти перепу́щеним через (на) що; 4) пропуска́тися, перепуска́тися, бу́ти про[пере]пу́щеним крізь що. *Свет* **-ка́ется** *сквозь синее стекло* – світ пропуска́ється (пропуска́ють) крізь си́нє скло. *Раствор* **-ка́ется** *сквозь фильтровальную бумагу* – ро́зчин перепуска́ють на фільтро́ви́й папі́р.

Пропуска́льный, Пуска́тельный, *см.* **Пропускно́й.**

Пропускно́й – пропускни́й, перепускни́й, про[пере]пуска́льний. **-но́й** *вид, билет* – про[пере]пускна́ по́свідка, -ни́й біле́т (квито́к), (*пропуск*) про́пуск, пере́пуск (-ка), пере́пустка; (*см.* **Про́пуск**). **-на́я** *бумага*: а) (*промокательная*) – пропуска́льний папі́р, промака́льниця, ви́мочка, бібу́л(к)а; б) (*фильтровальная*) про[пере]пускни́й папі́р. **-но́й** *пункт* – перепускни́й (перепуска́льний) пункт. **-на́я** *способность* – перепускна́ спромо́жність. [Перепускна́ спромо́жність залізни́ць]. **-но́й** *камень* – перепускни́й, ціди́льний (фільтро́ви́й) ка́мінь.

Пропусти́ть, *см.* **Пропуска́ть.**

Пропуще́ние – 1) пропу́щення, перепу́щення куди́; 2) проми́нення, обми́нення чого́; 3) про[пере]пу́щення, упу́щення; проґа́влення кого́, чого́; 4) перепу́щення чого́ через (на) що. *Оттенки см.* **Пропусти́ть** (**Пропуска́ть**).

Пропустова́ть – пропорожнюва́ти, провакува́ти, по́рожнем просто́яти (яки́йсь час).

Пропутеше́ствовать – промандрува́ти, проподорожува́ти що, яки́йсь час. [Промандрува́в усі гро́ші (бага́то гро́шей), ці́ле лі́то].

Пропыла́ть – пропала́ти, пропалахкоті́ти (-кочу́, -коти́ш) (яки́йсь час).

Пропыли́ть – пили́ти, пороши́ти, кури́ти (яки́йсь час).

Пропы́ривать, пропыря́ть *и* **пропырну́ть** – простро́млювати, простроми́ти,

проштри́кувати, проштрикну́ти, проко́лювати, проколо́ти кого́, що чим; *срв.* **Прока́лывать.**

Пропы́хаться – відсапну́ти, відди́хатися.

Пропыхте́ть – пропи́хкати, пробу́хкати (яки́йсь час).

Пропья́нствовать – пропия́чити (яки́йсь час). [Пропия́чив ці́лий ти́ждень]; (*деньги*) пропия́чити (гро́ші); *см.* **Пропива́ть.**

Пропя́тие, *см.* **Распя́тие.**

Прораба́тывать, прорабо́тать – 1) (*известн. время*) роби́ти, пророби́ти, виробля́ти, ви́робити, працюва́ти, пропрацюва́ти яки́йсь час. [Пропрацюва́в до но́чи. Бі́льше ніяк не ви́робить, як мі́сяців три (Звин.)]; 2) *что* (*проделать*) – пророблят́и, пророби́ти що; 3) (*потерять*) проробля́ти, пророби́ти що. **-бо́тал** *десять рублей* – втра́тив, прогада́в де́сять карбо́ванців. **Прорабо́танный** – 1) проро́блений, пропрацьо́ваний; 2) проро́блений; 3) втра́чений.

Прорабо́тка – (*дейст.*) проро́блення чого́.

Прора́мка (*оплечье мужской рубахи*) – у́ставка, плі́чко.

Прора́нивать, пророня́ть, пророни́ть – упуска́ти, упусти́ти, (*о мног.*) по(в)пуска́ти що; (*срв.* **Урони́ть, Вы́ронить**). **-ни́ть** *случай, пору, время* – у[пере]пусти́ти, промину́ти, (*проворонить*) проґа́вити наго́ду, по́ру, час; *срв.* **Упусти́ть, Пропусти́ть** (*случай, время*). **-ни́ть** *слово* – (*сказать*) (про)мо́вити, проректи́ сло́во, (*грубовато*) бо́вкнути сло́во, (*неосторожно проговорившись*) пробо́вкнутися сло́вом, (*насм.*) проязи́читися. *Не* **-ни́ть** *лишнего слова* – за́йвого сло́ва не сказа́ти (не проректи́). *И слова не* **-ни́л** – і сло́ва не промо́вив; і па́ри з уст не пусти́в; і уста́ не розтули́в. *Слушает так, чтобы ни одного словца не* **-ни́ть** – слу́хає так, щоб жа́дного слове́чка не впусти́ти (не прослу́хати). [І дух притаї́в, і боїться, щоб ні жо́дного слове́чка не прослу́хати (Квітка)]. **Проро́ненный** – упу́щений, (*о лишнем слове*) пробо́вкнутий, (*о недослыш. слове*) прослу́ханий, недочу́тий.

Прораста́ние – 1) пророста́ння [Пророста́ння трави́]; 2) (*семени, зерна*) кі́льчення.

Прораста́ть, прора[о]сти́ – 1) (*рости сквозь что-н., начинать рости*) пророста́ти, прорости́, (*о мног.*) попророста́ти. [Трава́ вже пророста́є. Мої́ ребе́речка тра́вка пророста́є (Чуб.). Рундучо́к де-не-де прорі́с трави́чкою (М. В.)]; 2) (*о семени, зерне*) кі́льчитися, покі́льчитися, накі́льчуватися, накі́льчитися, кі́льці, клю́чки пуска́ти, пусти́ти, (*о мн.*) покі́льчитися, попуска́ти кі́льці, клю́чки, поклю́чи́тися, (*описат.*) дава́ти, да́ти про́рі́ст; (*пускать побеги*) пророста́ти, прорости́, порости́, паррости́тися, попарости́тися. [Карто́пля кі́льчиться (Липов. п.). У йо́го в комо́рі геть покі́льчилась пшени́ця (Под. губ.). Через дощі́ пшени́ця в ко́пах поросла́ (Под. губ.). Прині́с в собі яки́йсь посі́в, що дава́в про́ріст десь в глибині́ (Коцюб.)]. **Проро́сший** – проро́слий, поро́слий, ро́слий, покі́льчений, попа́рощений. [Со́лод ро́блять з покі́льченого ячме́ню. Я їй дала́ карто́плю, вже й попа́рощену (Звин.)]

Прорасти́тель, -ница – виро́щувач, -вачка.

Проращи́ть, -щивать, прора[о]сти́ть – 1) (*что*) рости́ти, зрости́ти, виро́щувати, ви́ростити, (*о мн.*) повиро́щувати що; *см.* **Произраща́ть, Выра́щивать**; 2) (*семя зерно*) кі́льчити, покі́льчити, прорости́ти. [Наси́пала насі́ння в черепки́, приси́пала земле́ю і полила́ та прорости́ла (Лев.)]. **-щивать** *семена* – кі́льчити насі́ння на про́бу, про́бувати, випробо́вувати насі́ння.

Про́рва – 1) прі́рва, ви́рва; 2) нове́ річи́ще (кори́то); 3) (*рукав, соединяющий два русла реки*) прото́ка; за́річок (-чка). [Ірпі́нь отó пови́вся, а це ті́льки його́ за́річок (Київщ.)]; 4) *см.* **Прожо́ра.**

Прорва́ние – прорва́ння.

Прорва́ть, -ся, *см.* **Прорыва́ть, -ся.**

Прореве́ть – заревти́ (*пр. вр.* зарі́в *и* зареві́в, заревла́, -ли́), зареві́ти. *Чу! Медведь* **-ве́л** – чу́єш! ведмі́дь зареві́в; (*известное время*) проревти́, прореві́ти (яки́йсь час).

Проредакти́ровать – про[з]редагува́ти, про[з]редактува́ти що. **-рованный** – про[з]редаго́ваний, про[з]редакто́ваний.

Прорежа́ть, прореди́ть – (*лес*) проруб́увати, прорубат́и (ліс), (*всходы*) прорива́ти, прорва́ти, пробира́ти, пробра́ти, пропо́лювати, прополо́ти що. **Проре́женный** – прору́баний; про́рватий *и* про́рваний, про́браний, пропо́лотий *и* пропо́лений.

Проре́з – 1) (*действ.*) прорі́зання; 2) про́різ (-зу), прорі́зане мі́сце. [Над двери́ма до ме́ншої кімна́ти світи́вся на́скрізь про́різ з приполи́чкою (Неч.-Лев.)].

Проре́зать, Прореза́ть, *см.* **Проре́зывать.**

Прорезви́ться – пропустува́ти (яки́йсь час).

Прорези́нивать, прорези́нить – гумува́ти, нагумува́ти. **Прорези́ненный** – гумо́ваний.

Прорезно́й – прорі́зний; прорі́заний; різьбле́ний, ви́різьблений. **-но́й** *иконостас* – різьбле́ний (на́скрізь) іконоста́с. **-но́й** *живорыбный садок, см.* **Про́резь 2.**
Проре́зывание – 1) прорі́зування, протина́ння, (*пилой*) пропи́лювання. [Прорі́зування дірки. Прорі́зування зубі́в]; 2) (*пересекание*) перері́зування, перетина́ння.
Проре́зывать *и* **проре́зать, проре́зать** – 1) *что* (*насквозь*) – прорі́зувати, прорі́зати, протина́ти, протя́ти, (*о мн.*) попрорі́зувати, попротина́ти що, (*пилой*) пропи́лювати, пропиля́ти, (*о мн.*) попропи́лювати. [Прорі́зав дно у тім брилі (Рудч.). Я́к-би тут дірочки́ попрорі́зувати (Мирн.)]; 2) (*пересекать*) перері́зувати, перері́зати, перетина́ти, перетя́ти, (*о мн.*) поперері́зувати, поперетина́ти що чим; *см.* **Пересека́ть, -зать** *страну каналами* – перетя́ти (прорі́зати), (*во мн. местах*) поперетина́ти краї́ну кана́вами. **-ре́зать** *чей путь* – перетя́ти чиюсь (кому́сь) путь, пройти́ навпере́йми кому́сь; 3) **проре́зать** (*известное время*) – прорі́зати, (*пилой*) пропиля́ти (яки́йсь час). **Проре́занный** – 1) прорі́заний, протя́тий, (*пилой*) пропи́ляний; 2) перері́заний, перетя́тий, (*о мн.*) попро[попере]рі́зувані, попро[попере]ти́нані, (*пилой*) попропи́лювані. [Розло́гими горба́ми, поперері́зуваними в рі́зних на́прямках глибо́кими ба́лками, сла́вся степ (С. Черкас.)].
Проре́зываться *и* **прореза́ться, проре́заться** – 1) прорі́зуватися, бу́ти прорі́заним, (*пилой*) пропи́люватися, бу́ти пропи́ляним; перері́зуватися, бу́ти перері́заним, перетина́тися, бу́ти перетя́тим; 2) (*о зубах*) прорі́зуватися, прорі́затися проко́люватися, проколо́тися, (*о мн.*) попрорі́зуватися, попроко́люватися. *У ребёнка* **-ваются** *зубы* – дити́ні (у дити́ни) прорі́зуються (проко́люються) зу́би; 3) **Проре́заться** *известное время* (*на словах*) – просперечáтися, прозмага́тися яки́йсь час.
Про́резь – 1) *см.* **Проре́з**; 2) ри́бник, са́жалка, са́жавка; 3) *см.* **Резь.**
Прореқа́ть, проре́чь – прорі́ка́ти, проректи́; пророкува́ти, напророкува́ти, провіща́ти, провісти́ти; *см.* **Предска́зывать, Предвеща́ть, Проро́чествовать.**
Проре́ктор – проре́ктор (-ра). **-рский** – проре́кторський.
Проре́ха – ро́зпірка, ро́зпір (-пору), (*дыра*) ді́рка.
Проре́чь, *см.* **Прорека́ть.**
Проржа́ве́лый – про(і)ржа́вілий, проі́̈дений іржéю.
Проржаве́ть – про(і)ржа́віти.
Проржа́ть – заіржа́ти; (*известное время*) проіржа́ти (яки́йсь час).
Прорис – зні́мок (-мку).
Прорисо́вывать, -ся, прорисова́ть, -ся – 1) (*об узоре, рисунке*) перемальо́вувати, -ся, перемалюва́ти, -ся, перерисо́вувати, -ся, перерисува́ти, -ся, перездійма́ти, -ся, перезня́ти, -ся, перебива́ти, -ся, переби́ти, -ся, (*о мн.*) поперемальо́вувати, -ся, поперездійма́ти, -ся *и т. д.*; 2) **-ть** (*известное время*) – промальо́вувати, промалюва́ти, рисува́ти, прорисува́ти (яки́йсь час). **Прорисо́ванный** – перемальо́ваний, перерисо́ваний, перезня́тий, переби́тий.
Прорица́лище – (*место*) проро́чня.
Прорица́ние – прорі́ка́ння, віщува́ння, провіща́ння, пророкува́ння; про́вість (-ти).
Прорица́тель, -ница – віщу́н, віщу́нка *и* віщовни́ця, ворожби́т, воро́жка.
Прорица́тельный, -но, *см.* **Проро́ческий 1, Проро́чески.**
Прорица́ть, *см.* **Прорека́ть.**
Проро́к – проро́к, (*реже*) прорі́к (-ро́ка), проро́ка (-ки). [Неща́сний рік, як умре́ прорі́к (Ном.). Посла́в (Госпо́дь) на зе́млю їм проро́ка (Шевч.)].
Пророни́ть, Пророня́ть, *см.* **Прора́нивать.**
Про́рость – покі́льчення (пророста́ння) зерна́.
Пророст – 1) (*состоян.*) про́ріст (-росту); (*действ.*), *см.* **Прораста́ние**; 2) *см.* **Про́рость**; 3) **-ро́ст** *и* **Про́рость** – про́рі[о]сть (-ти). [Са́ло з про́ростю (Київськ. п.)].
Пророста́ние, *см.* **Прораста́ние.**
Прорости́, *см.* **Прораста́ть.**
Про́рость, *см.* Проро́ст 3.
Проро́чески – проро́че; ві́що.
Проро́ческий – 1) проро́чий, (*вещий*) ві́щий. [Щось проро́че мені́ вже зазира́є в о́чі (Шевч.), Та в ме́не в душі́ почува́ння проро́че (Грінч.). Проро́чі ду́ми. Проро́чі (ві́щі) слова́]; 2) (*свойствен., принадлежащий пророку*) проро́цький. [Проро́цький (проро́чий) дар (хист). Проро́цькі кни́ги].
Проро́чество – проро́цтво, пророкува́ння, про́вість (-ти), віщува́ння, провіща́ння; *срв.* **Предсказа́ние.** [Те́ксти й проро́цтва з Кора́на (Коцюб.). Збуло́сь моє́ проро́цтво в полови́ну (Куліш). Ісаї́ї проро́цтво не справди́лось (Л. Укр.). Мов надхне́нне з не́ба пророкува́ння (Грінч.). Так спо́внилась про́вість смутна́я (Л. Укр.). Ново́го співця́ ра́дісне

провіща́ння (Єфр.)]. *Исполнение* **-чества** – спра́вдження (зді́йснення) проро́цтва.

Проро́чествование, Проро́чение – пророкува́ння, проро́чення, віщува́ння.

Проро́чествовать, Проро́чить – пророкува́ти, проро́чити, віщува́ти що, про ко́го, про що; *см.* **Проро́чить.** [Чи не твої́м ім'я́м ми пророкува́ли? (Єванг.). До́бре пророкува́в Іса́їя про вас (Єванг.). Та невже́-ж во́лі всіх на докі́р він (Мойсей) проро́чити бу́де? (Франко)].

Проро́чить, Напроро́чить – проро́чити, напроро́чити, пророкува́ти, напророкува́ти, віщува́ти, ви́віщувати, ворожи́ти, наворожи́ти що; *см.* **Предска́зывать, Предвеща́ть.** [Всі ті́льки й зна́ли, що смерть йому́ проро́чили (Свидн.). Пророку́ючи йому́ до́бру путь у майбу́тності (Єфр.). Віщува́ли націона́льне відро́дження (Єфр.). Щоб воно́ на свою́ го́лову ви́віщувало (Номис). Чи спра́вді вона́ (пти́ця) воро́жить яке́сь ли́хо? (Франко)].

Проро́чица – проро́чиця, пророки́ня. [Пророчи́ці облу́дні (*ложные*) нас бенте́жать (Л. Укр.)].

Прору́б – 1) (*действ.*), *см.* **Прoруба́ние**; 2) про́руб (-бу), прору́бане мі́сце. [Гру́бу поста́вили, тепе́р тре́ба в сте́лі про́руб зроби́ти (Звин.)]; 3) (*просека*) про́січ (-чи), просі́ка; *см.* **Просе́ка.**

Пруруба́ние, Прору́бка – 1) прору́бування, прoруба́ння; (*только леса*) протере́блювання, протере́блення, про́тереб (-бу); 2) розру́бування, переру́бування, роз[пере]руба́ння.

Проруба́ть, проруби́ть – 1) прору́бувати, проруба́ти, (*о мн.*) попрору́бувати (*слегка стуча*) процю́кати що чим; (*только лес*: *прочищать*) протере́блювати, протереби́ти (ліс). [Прору́бує терно́ву огоро́жу (Куліш). Прoруба́й вікно́, щоб ви́дно було́ (Чуб.) Він у тій комо́рі ві́кна попрору́бував (Драг.). Та я-б і ці́лий ліс прода́ти ра́да, або́ протереби́ти, – буд-би ґрунт, як у люде́й (Л. Укр.)]; 2) (*разрубить*) розру́бувати, розруба́ти, переру́бувати, переруба́ти що чим. **Прору́бленный** – 1) прору́баний, процю́каний; протере́блений; 2) роз[пере]ру́баний.

Проруба́ться, проруби́ться – 1) прору́буватися, бу́ти прору́баним, процю́каним; (*только о лесе*) протере́блюватися, бу́ти протере́бленим; розру́буватися, бу́ти розру́баним, переру́буватися, бу́ти переру́баним; 2) прору́буватися, проруба́тися, пробива́тися, проби́тися крізь що. [Кінно́та прoруба́лась (проби́лась) крізь воро́жу піхо́ту].

Про́рубь – ополо́нка (*ум.* ополо́ночка), поло́нка, про́руб (-бу), (*реже*) про́луб (-бу), прору́бка, прору́бня, (*небольшая*) ка́довбина; (*для продуху рыбе*) проду́ховина, проду́хвина, дух (-ху); (*для ловли рыбы*) вікно́, ві́кни́на; (*в которую опускают невод*) запускна́ ополо́нка, за́пуск (-ку), за́тонка; (*из которой вытягивают невод*) ви́тонка, ви́йми (-мів). [Ставо́к під кри́гою в нево́лі і ополо́нка – во́ду брать (Шевч.). Сам-же я ту поло́нку руба́в, коня́ напува́в (Чуб.)]. *Делать* **-руби** *во льду* – (*диал.*) полони́ти.

Прору́х, Прору́ха – 1) *см.* **Обру́шивание**; 2) *см.* **Оши́бка, Про́мах.** *И на старуху бывает* **-ру́ха** – кінь на чотирьох, та й то спотика́ється.

Прору́шивать, -шить, *см.* **Пробива́ть, Прола́мывать, -ться**, *см.* **Прова́ливаться, Обру́шиваться.**

Проры́в – 1) *см.* **Прорыва́ние. -ры́в** *чирея* – прорва́ння, прори́в чиряка́; 2) про́рив (-ву), про́рва, про́рвате (про́рване) мі́сце; (*место, где прорвана плотина*) прі́рва, прото́чина; (*ров, канал*) рів (*р.* ро́ву), кана́ва. [Два ряди́ домі́в без про́рви, на́че гва́рдія німа́ (Франко)]. *Идти, ломиться на* **-рыв** – пробо́єм іти́.

I. Прорыва́ние – прорива́ння, (*одежды*) продира́ння; (*пропалывание*) прорива́ння, пробира́ння, пропо́лювання.

II. Прорыва́ние – прорива́ння, проко́пування.

I. Прорывать, прорвать – прорива́ти, прорва́ти що; (*вырвать*) вирива́ти, ви́рвати що (гре́блю); (*одежду*) продира́ти, продра́ти *и* проде́рти, роздира́ти, розідра́ти *и* розде́рти що (оде́жу); (*пропалывать*) прорива́ти, прорва́ти, пробира́ти, пробра́ти, пропо́лювати, прополо́ти; (*о мн.*) попрорива́ти, пороз[попро]дира́ти; попробира́ти, попропо́лювати що. [Нащо́-ж ти, до́ню, сте́лю прорива́ла? (Чуб.). Води́ця гребе́льку прорва́ла (Основа). Болячка набря́кла та й прорва́ла (Грінч.)]. **-ва́ть** *неприятельские ряды* – прорва́ти воро́жі ла́ви. **-ва́ло** *кого* – прорва́ло кого́. [Савчука́ як-раз прорва́ло (Виннич.)]. **Про́рванный** – про́рватий *и* про́рваний; проде́ртий, розі́драний, розде́ртий; про́браний, пропо́лотий. **-ться** – 1) прорива́тися, прорва́тися, бу́ти про́рватим (про́рваним) (*об одежде*) продира́тися, проде́ртися *и* продра́тися, бу́ти проде́ртим *и т. д.*; (*о нарыве*) прорива́ти *и* прорива́тися, прорва́ти *и* прорва́тися. [Пійма́ли ду́же бага́то ри́би, аж не́від їх прорива́вся (Єванг.). Ле́две про́мінь прорве́ться на мить зно́ву хма́ри (Л. Укр.). Німи́м отве́рзуться уста́, прорве́ться сло́во, як вода́ (Шевч.). Прорва́лася зага́та (Кримськ.). Мішо́к прорва́вся (проде́рся)]; 2) (*сквозь что*) прорива́тися, прорва́тися, (*продираться*) продира́тися, проде́ртися, (*пробиваться*) пробива́тися, проби́тися крізь що. [Су́рма прорива́ється крізь

га́лас (Л. Укр.). Ри́нули в тісні́ прохо́ди, кудо́ю хтів проде́ртися Зога́к (Крим.)]; 3) прохо́плюватися, прохопи́тися, (*обычно о чувстве*) вибуха́ти, ви́бухнути. [За́бавки, в яки́х и́скрами прохо́плюються передчу́ття бу́дучини (Ніков.). Ви́бухла глибо́ка, ди́кая печа́ль (Крим.)]; 4) (*бывать*) випада́ти, ви́пасти, трапля́тися, тра́питися.

II. Прорыва́ть, проры́ть – прорива́ти, прори́ти, (*прокапывать*) проко́пувати, прокопа́ти, (*о мн.*) попрорива́ти, попроко́пувати що, крізь що. [Но́сом прори́ю (Рудч.). Прокопа́ли хідники́]. **-ры́ть** *нору* – прори́ти, проточи́ти нору́. **-рыть** *канал* – прори́ти кана́ву. *Вода* **-ла** – вода прори́ла (проми́ла) бе́рег. **Проры́тый** – прори́тий, проко́паний. **-ться** – прорива́тися, прори́тися, бу́ти прори́тим, проко́пуватися, прокопа́тися, бу́ти проко́паним; *см.* **Прока́пываться.**

Проры́вный, Прорывно́й – проривни́й.

Проры́вщик, -щица (*от* **Прорва́ть**) – прори́вник, -ниця.

Прорыга́ть – прорига́ти (яки́йсь час).

Прорыда́ть – прорида́ти.

Про́рыжь – рудизна́. *С* **-жью** – рудува́тий.

Прорыка́ть – прорика́ти.

Прорыси́ть – проїхати тю́пки, вклус, клу́сом, труськом́.

Проры́скать – прогаса́ти, прогання́ти; *см.* **Ры́скать.**

Проры́тие – прориття́, прокопа́ння.

Проры́хлить, *см.* **Разры́хлить, Взры́хлить.**

Прорыча́ть – рикну́ти, зарика́ти, прорика́ти що; (*известное время*) прорика́ти, ви́рикати (яки́йсь час).

Проса́дка – 1) *действ. оконч.*: а) ви́садження, обса́дження чого́ чим, поса́дження чого́ (ряда́ми); б) проса́дження, простро́млення кого́, чого́ чим; в) протри́нькання, проманта́чення, пробу́хання, проса́дження чого́ (гро́шей, майна́); *действ. неок., см.* **Проса́живание**; 2) **-са́дка** *или* **Про́садь** – доро́га, ву́лиця, об[ви́]са́джена з обо́х бокі́в дерева́ми (де́ревом), але́я.

Просажа́ть (*известное время*) – сади́ти, саджа́ти (яки́йсь час).

Проса́живание – 1) виса́джування, обса́джування чого́ чим; са́дження, саді́ння чого́ (ряда́ми); 2) проса́джування, простро́млювання, проштри́кування чого́ чим; 3) (*денег*) протри́нькування, проманта́чування, проса́джування (гро́шей).

Проса́живать, просади́ть – 1) (*дорогу*) виса́джувати, ви́садити, обса́джувати, обсади́ти що (доро́гу) чим, (*о мн.*) пови[пооб]са́джувати що чим; (*деревья рядами*) сади́ти, посади́ти де́рево ряда́ми, ряд-у-ряд. [Ви́садив доро́гу ли́пами (Под. г.)]; 2) (*проколоть*) проса́джувати, просади́ти, простро́млювати, простроми́ти, проштри́кувати, проштрикну́ти кого́; (*срв.* **Пропы́ривать, Прока́лывать**). [Буга́й просади́в (простроми́в) ро́гом лоша́ті бік]; 3) (*деньги имущество*) протри́нькувати, протри́нькати, проманта́чувати, проманта́чити, пробу́хати, проса́джувати, просади́ти що (гро́ші, майно́); *срв.* **Прома́тывать, Изде́рживать. Проса́женный** – 1) ви́[об]са́джений; поса́джений; 2) проса́джений, простро́млений, проштри́кнутий; 3) протри́ньканий, проманта́чений, пробу́ханий.

Проса́к – (*затрудн. положение*) скру́та, скрут (-ту), кло́піт (-поту), скрутне́ стано́вище. *Попасть в* **-са́к** – ускочи́ти в скру́ту, в кло́піт, уклепа́тися, наско́чити на слизьке́; *см.* **Впроса́к.** [Поба́чив, що наско́чив на слизьке́, і за́раз зверну́в убі́к (Грінч.)].

I. Проса́ливание – проса́лювання, наса́лювання, насмальцьо́вування, (*говяж. жиром*) нало́ювання.

II. Просаливание – просо́лювання, *сов.* просо́лення.

I. Проса́ливать, проса́лить – проса́лювати, проса́лити, наса́лювати, наса́лити, просмальцьо́вувати, просмальцюва́ти, насмальцьо́вувати, насмальцюва́ти, (*овечьим или говяж. жиром*) нало́ювати, нало́їти що. **Проса́ленный** – про[на]са́лений, про[на]смальцьо́ваний, нало́єний. **-ться** – про[на]са́люватися, про[на]са́литися, бу́ти про[на]са́леним *и т. д.*

II. Проса́ливать, просоли́ть – про[у]со́лювати, про[у]соли́ти. **Просолённый** – про[у]со́лений. **-ться** – 1) (*стр. з.*) просо́люватися, бу́ти просо́леним; 2) (*взаим. з.*) просо́люватися, просоли́тися, просолі́ти, усо́люватися, усоли́тися, усолі́ти, (*о мн.*) попросо́люватися, повсо́люватися. [Ста́ло са́ло просо́люваться (Павл. п.). Гу́би як усолі́ють, то такі́ га́рні (Леб. п.)]. **Просоли́вшийся** – просолі́лий, всолі́лий. [Просолі́ла ри́ба].

Проса́сывание – просиса́ння, просмо́ктування.

Проса́сывать, -ся, прососа́ть, -ся – просиса́ти, -ся, проссати, -ся, просмо́ктувати, -ся,

просмоктáти, -ся. [Дити́на кýклу (*соску*) проссáла. Водá раз грéблю просмоктáла, – ну, що-ж! узя́ть і загати́ть (Гліб.). Життя́ просмóктувало грéблі репрéсій (Єфр.). Нарóдня стихíя просмóктується у їх кни́жні розумувáння (Єфр.)]. **Просáсываемый** – просмóктуваний. **Просóсанный** – проссáний, просмóктаний.

Просáчивание – 1) протóчування, просмóктування; 2) просякáння, прослизáння.

Просáчивать, просочи́ть – протóчувати, проточи́ти, просмóктувати, просмоктáти. *Вода* **-вает** *лёд* – водá протóчує лід.

Просáчиваться, просочи́ться – просякáти, прося́кнути, просли́зувати *и* прослизáти, прослизнýти, просисáтися, проссáтися, просмóктуватися, просмоктáтися; *срв.* **Просáсываться.** [Водá просякáє у серéдину гір. Водá, прослизáючи в них (у печéри), залишáє на склепíнні шматóчки вапнякý (Троян.). Просли́зує водá крізь вікнó (Конст. п.)]. *Вода* **-вается** *в лодку* – водá прохóдить у чóвен.

Просвáтание – 1) (*действ.*) засвáтання, зарýчення, змóвлення; 2) (*заручение*) зарýчини (-чин).

Просвáтывание – заручáння змовля́ння.

Просвáтывать, просвáтать (*девицу*) – свáтати, засвáтати, заручáти, заручи́ти, змовля́ти, змóвити когó (дíвчину) за кóго. [Менé змóвили за багáтого одинця́ (Г. Барв.)]. **Просвáтанный** – засвáтаний, зарýчений, змóвлений.

Просвежáть, просвежи́ть – відсвіжáти, відсвіжи́ти (кімнáту, повíтря), провíтрювати, провíтрити (хáту, одéжу); *см.* **Провéтривать. Просвежённый** – відсвíжений, провíтрений. **-ться** (*о комнате, воздухе*) – відсвіжáтися, відсвіжи́тися, бýти відсвíженим; (*о комнате, одёже*) провíтрюватися, провíтритися, бýти провíтреним.

Просверкáть (*известное время*) – пробли́скати (яки́йсь час).

Просвéркивание – пробли́скування.

Просвéркивать, просверкнýть, (*реже*) **просверкáть** – пробли́скувати, пробли́снути (коли́, крізь що); *срв.* **Проблéскивать.** *Звёздочки чуть* **-вают** – зірочки́ лéдве пробли́скують.

Просвéрливание, Просверлéние – просвéрдлювання, просвéрдлення, провí[é]рчування, провéрчення, прокрýчування, прокрýчення.

Просвéрливать, просверли́ть – просвéрдлювати, просвéрдли́ти, провí[é]рчувати, провертíти *и* (*реже*) провернýти, (*провёртывать*) прокрýчувати, прокрути́ти, пробурти́ти, (*о мн. или местами*) попросвéрдлювати, попровí[é]рчувати, попрокрýчувати що чим. [Провíрчуй дíрку в дóшці оти́м свéрдлом (Харк. п.). Попровíрчував дірочки́ в дóшці (Харківщ.). Сховáла (йогó) до скри́ні і прокрути́ла малéньку дíрочку, щоб дух пускáти (Чуб.). Кýля пробурти́ла нóгу (Мкр.)]. **Просвéрленный** – просвéрдлений, провéрчений, прокрýчений, (*о мн.*) попросвéрдлювані, попровí[é]рчувані, (*диал.*) повíртяні. [Ллє в діря́ву ми́ску, що в дні повíртяні дíри (Звин.)]. **-свéрленный** *буравом* – свердлóвий (Куліш). **-ться** – просвéрдлюватися, просвердли́тися, провí[é]рчуватися, провертíтися, прокрýчуватися, прокрути́тися, бýти просвéрдленим, провéрченим, прокрýченим.

Просвéт – 1) (*отверстие для света*) прóсвіт (-ту), прозíр (-зóру), прóріз (-зу); (*оконный*) верцáдло, зверцáдло; (*в лесу, в зелени*) прóсвіт, гáлява,прогáлина, прогáлявина, прогáльовина. [Прóсвіт зрóбиш у ковчéзі і зведéш йогó в лóкіть угорí (Св. Пис.). Шарí хмар то густíшають, то розхóдяться, обіця́ючи подéкуди прóрізи (Корол.). Балкóн зéленню пови́тий; в прогáлявину ви́дно (Тесл.)]; 2) *арх.* прóсвіт (-ту); 3) (*появление света, светлая минута*) прóсвіток (-тку), прóсвіт (-ту). [Тумáн без прóсвітку (прóсвіту). Ніякого собí прóсвітку за щодéнною робóтою не бáчили (Єфр.). Потяглúсь дні та нóчі, однó за óдним, без прóсвіту Грінч.)]. **-свéту** *нет* (*житья нет*) – прóсвітку немá(є). [Через ту брехню немáє мені прóсвітку (Мирн.)].

Просвети́тель, -ница – просвíтник, просвíтниця, (*славян.*) просвіти́тель, -телька. [Кири́ло і Метóдій – просвíтники (просвіти́телі) слов’я́н. Побáчив йогó, як освíченого наýкою просвíтника цьóго тéмного зáкутка Украї́ни (Неч.-Лев.)].

Просвети́тельный – просвíтни[і]й, освíтни[і]й. [Просвíтні товари́ства (Єфр.) Просвíтний рух (Фр.). Популя́рно-просвíтня літератýра (Єфр.). Ве́лику освíтню вагý мáє теáтр (Грінч.)]. **-но**-*общественные организации* – просвíтно-громáдські організáції.

Просвети́ть, -ся, *см.* **Просвещáть, -ся.**

Просветлéние – 1) проя́снювання, *оконч.* проя́снення; (*духовно*) просвíтлювання, *оконч.* просвíтлення. [Се лиш так, для проя́снення дýмки (Л. Укр.)]; 2) (*состояние*) просвітлíння, просвíтлення, просвíтлість (-лости); (*прозрение*) прóзір (-зору). [Та булó довкóла тéмно, і в душí страшéнно тéмно і просвíтленнє не йшлó (Франко). Хвили́ни душéвного прозóру].

Просветлéнность – просвíтлість (-лости).

Просветле́ть – проясни́тися, проясні́ти, ви́яснитися, (*духовно*) просвітлі́ти. [Облúччя йому́ тро́хи аж проясні́ло (Корол.). І просвітлі́є хло́пський ум (Франко)].
Просветля́ть, просветли́ть – 1) (*дом и т. п.*) роби́ти, зроби́ти світлі́шим, ясні́шим (дім); (*жидкость*) очища́ти, очи́стити, проці́джувати, процід́ити; (*лицо, глаза и пр.*) проя́снювати *и* проясня́ти, проясни́ти (лице́, о́чі); 2) (*духовно*) просві́тлювати, просвітли́ти. **Просветлённый** – (*о жидкости*) очи́щений, проці́джений, (*о лице и т. п.*) проя́снений, (*духовно*) просві́тлений, просві́тлий. [Ви́соко зді́ймáв пресві́тле чо́ло (Л. Укр.). Він нам говори́в про ца́рство бо́же, де просві́тлі люди уже не же́няться й не віддаю́ться (Л. Укр.)]. **-ться** – 1) проя́снюватися *и* -сня́тися, проясни́тися; *см.* **Проясня́ться**; (*о жидк.*) очища́тися, очи́ститися; 2) (*духовно*) просві́тлюватися, просвітли́тися, просвітлі́ти.
Просве́чивание – просві́чування чого́ чим, крізь що.
Просве́чивать, просвеча́ть, просвети́ть – 1) *что* просві́чувати, просвіти́ти що чим; 2) (*сквозь что, виднеться в чём*) просві́чувати, просвіти́ти, світи́тися крізь (*через*) що, в чо́му, висві́чувати в чо́му; (*проблескивать*) пробли́скувати, пробли́снути через що, в чо́му. [Крізь них (ця́тки кра́ски) просві́чували гру́бі нитки́ (Л. Укр.). Забу́лися про ети́чну іде́ю Немези́ди, що висві́чує в тій леге́нді (Крим.1). На клу́ні соло́ма попрова́люювалася, кро́кви сві́тяться (Кониськ.). Сивина́ ле́две почина́ла пробли́скувати в його́ воло́ссі (Грінч.)]; 3) (*сквозить, быть прозрачным*) світи́тися. [Соро́чка так ви́носилась, що аж сві́титься (Грінч.). Бліде́ обли́ччя здава́лося аж світи́лося на́скрізь під чо́рним воло́ссям (Грінч.)].
Просве́чивающий – 1) що просві́чує що; 2) просві́тчастий, що просві́чує, що сві́титься. [Вода́ просві́тчаста (М. Вовч.)].
Просвеща́ть, просвети́ть – 1) *кого* (*образовывать*) – осві́чувати, освіти́ти кого́, (*поучать истинам и добру*) просвіща́ти, просві́чувати *и* просвіча́ти, просвіти́ти кого́. [Працю́й, осві́чуй, люде́й (Тесл.). Блага́йте-ж ви, щоб му́дрістю своє́ю він просвіти́в вас (Грінч.). Учи́ нас! Просвіща́й (Федьк.). Ми й непросві́чених умі́єм просвіча́ти (Сам.)]. **-ща́ть** *народ* – осві́чувати наро́д; 2) *церк.* (*духовным светом*) – просвіча́ти *и* просві́чувати, просвіти́ти; *см.* **Озаря́ть.** [Сві́тло просві́чує ко́жного чолові́ка (Св. Пис.)]. **-ти́ть** *глаза, очи* – просвіти́ти о́чі. [Глянь на ме́не, незря́чі о́чі просвіти́ (Псал.)]; 3) освіча́ти, освіти́ти, просвіча́ти, просвіти́ти; *см.* **Освеща́ть.** [Як я (мі́сяць) зі́йду ра́но звé́чора, то просві́тю го́ри і доли́ни (Чуб.)]; 4) **просвети́ть** *известное время* – світи́ти, просвіти́ти пе́вний час. [Мі́сяць просвіти́в до пі́вночи]. **Просвещённый** – осві́чений, просві́чений. [Осві́чена нау́кою коза́чка (Куліш). Не просві́чений сві́тлом гума́нности (О. Пчілка)].
Просвеща́ться, просвети́ться – осві́чуватися, освіти́тися, бу́ти осві́ченим, просвіщ[ч]а́тися, просвіти́тися, бу́ти просві́ченим. [Чи люд просві́титься туте́шній? (Франко)].
Просвеще́нец, -нка – осві́тник, -ниця.
Просвеще́ние – 1) осві́та, просві́та, о́світ (-ту). [Комісарія́т наро́дньої осві́ти. Тре́ба попере́д усьо́го до́брої осві́ти (Доман.). Істо́рія украї́нської просві́ти (Морд.). О́світ пома́лу між лю́дьми ши́рився (Куліш)]. *Эпоха, век* **-ния** – доба́, вік (столі́ття) просві́ти; 2) (*действ.*) осві́чування, просві́чування кого́; 3) *церк., см.* **Креще́ние**; (*праздник богоявления*), *см.* **Богоявле́ние.**
Просвещенский – осві́тницький.
Просвещё[о́]нность – осві́ченість (-ности).
Просвещё[о́]нный, *прил.* (*образованный*) – осві́чений, осві́тни[і]й, просві́чений. [Осві́чений та свідо́мий наро́д (Єфр.). Осві́чена люди́на. В старовину́ письме́нство було́ привіле́єм ви́щих, осві́тніші круги́в (Єфр.) Твій ба́тько люди́на розсу́длива, просві́чена (Неч.-Лев.)]. **-щённый** *абсолютизм* – осві́чений (просві́чений) абсолюти́зм.
Просвира́, *ум.* **Просви́рка** – про́скура, про́скурка, (*реже*) проскури́ця.
Просви́ренная – про́скурня (-ні).
Просвире́пствовать – пролютува́ти (які́йсь час).
Просви́рки, *бот.* Malva rotundifolia L. *и* Malva borealis – кала́чики (-ків), про́скурки (-рок), про́скурень (-рня), пацьо́рки (-ків).
Просви́рковый – кала́чиковий.
Просви́рна́я, *см.* **Просви́ренная.**
Просви́рник – 1) проску́рник; 2) *бот.* Lavatera thuringiaca L. – соба́ча ро́жа, польова́ ро́жа.
Просви́рный – проску́рний.
Просви́рня, Просви́рница – проску́рниця. [Ви́прохала собі мі́сце проску́рниця (Неч.-Лев.)].
Просвирня́к, *см.* **Просви́рки.**
Просвирняко́вый, *см.* **Просви́рковый.**

Просви́рочный, *см.* **Просви́рный.**

Просви́стывать, просвиста́ть *и* **просвисте́ть** – 1) (*песню*) висви́стувати, ви́свистіти що (пісню); 2) **просвиста́ть** (*известное время*) – просвиста́ти, просвисті́ти. [Ці́лий день просвиста́в]; 3) просвисті́ти; *см.* **Промота́ть.** [Просвистíла всі на́ші гро́ші на свої́ убо́ри (Неч.-Лев.)].

Просе́в, *см.* **Просева́ние.**

Просева́ла, -сева́льщик – просіва́ч (-ча).

Просева́льный, *см.* **Просевно́й.**

Просева́ние – 1) просіва́ння, перепуска́ння (зерна́, бо́рошна) через що; (*сквозь решето*) перето́чування, решетува́ння; 2) розсипа́ння.

Просева́ть, просе́ять – 1) просіва́ти, просі́яти, (*реже*) висіва́ти, ви́сіяти, перепуска́ти, перепусти́ти (зе́рно, бо́рошно) через що; (*сквозь решето, сито*) перето́чувати *и* точити, переточити через що, на що, рещетувати, (*о мн.*) попросівати, поперепускіти, попереточрати що через що, на що. [Просівати, як пшеницю (Єванг.). Хо́чеш білої муки́, то до́бре ви́сій пшени́цю (Под. г.). Хо́дить, наче ре́шетом горо́х то́чить (Неч.-Лев.). Я ще бо́рошно точи́тиму через си́то (Звин.). Переточи́ли пшени́цю на ре́шето (Грінч.). Не навчи́всь решетува́ти сло́во (Куліш)]; 2) розсипа́ти, розси́пати; *см.* **Просыпа́ть**; 3) **просе́ять** (*известное время*) – просі́яти яки́йсь час. [Просі́яв ці́лий день]. **Просе́янный** – 1) просі́яний, ви́сіяний, перепу́щений, перето́чений через що, на що, решето́ваний; 2) розси́паний.

Просева́ться, просе́яться – 1) просіва́тися, просі́ятися, бу́ти просі́яним, перепуска́тися, бу́ти перепу́щеним через що, на що, (*сквозь решето*) перето́чуватися, переточи́тися, бу́ти перето́ченим через що, на що, решетува́тися; 2) си́патися, висипа́тися, ви́сипатися крізь що.

Просе́вки, *см.* **Вы́севки.**

Просевно́й, -се́вочный – просіва́льний, просівни́й.

Про́седь – про́сивина, (*седина*) сивина́, сивизна́. [Підста́ркуватий чолові́к з сивизно́ю в воло́ссі (М. Левиц.)]. *С* **-дью** – про́сивий (*ум.* про́сивенький), про́білуватий, шпакува́тий, сивува́тий. [До́вгі про́сиві ву́са (Загір.). Шпакува́та борода́ (Коцюб.). Голова́ шпакува́та, та ду́мка кля́та (Номис)].

Просе́дый – про́сивий, *ум.* про́сивенький.

Просе́йка, *см.* **Просева́ние.**

Просе́ка *и* **Про́сека, Просе́к** – просі́ка, про́січ (-чи), про́руб (-бу), про́чистка, прого́ня, прови́лка, проворі́ття. [Зроби́в (у лісі) просі́ку (Драг.). У лісі про́чистку збро́блено (Змієв. п.)].

Просека́ние – просіка́ння, прору́бування.

Просека́ть, просе́чь – просіка́ти, просі́кти́, прору́бувати, прорубá́ти (*о мн. или местами*) попросіка́ти, попрору́бувати що; *см.* **Проруба́ть.** [Соки́рою прорубá́в но́гу до ко́сти]. **Просе́ченный** – просі́чений, прору́баний. **-ться** – 1) просіка́тися, прору́буватися, бу́ти просі́ченим, прору́баним; 2) **-чься** *сквозь что* – прорубá́тися крізь що. [Кінно́та прорубá́лась крізь воро́жу піхо́ту]; 3) (*о ткани*) *см.* **Се́чься.**

Просёлок, -сёлочная *дорога* – путі́[и́]вець (-тівця), степова́ (польова́) доро́га. *Ехать* **-сёлками** – ї́хати путі́[и́]вцем. *Дорога идёт* **-сёлками** – доро́га йде поміж (промі́ж) се́лами, доро́га йде путі́[и́]вцями.

Просёлочный – (що) помі́ж (промі́ж) се́лами, (*окольный*) об'ї́з(д)ни́й. **-ная** *дорога, см.* **Просёлок.**

Просерди́ться, Просерча́ть – просе́рдитися. [Просе́рдився ці́лий день].

Про́серень, *бот.* – 1) Primula officinalis L. *см.* **Первоцве́т**; 2) Crocus reticulatus – про́серен (-рену), про́серень (-реня); 3) Scilla cernua, *см.* **Про́леска, Подсне́жник.**

Просе́сть, *см.* **Проседа́ть.**

Просе́чный, Просе́ковый – (*к просеке относящийся*) просі́чний, прорубо́вий.

Просе́чь, *см.* **Просека́ть.**

Просе́ять, *см.* **Просева́ть.**

Проси́живание – 1) проси́джування, переси́джування, виси́джування; 2) проси́джування, прода́влювання, проду́шування чого́.

Проси́живать, просиде́ть – 1) (*известное время*) проси́джувати, проси́діти, переси́джувати, переси́діти, (*высиживать*) виси́джувати, ви́сидіти, зси́діти яки́йсь час де, в ко́го. [Весь час проси́джував у ме́не (Франко). Я й зостала́сь, ці́лий ве́чір проси́діла (Л. Укр.). Не переси́дів пани́ч і двох хвили́н, як поба́чив, що… (Крим.). Ма́ти було́ всю ні́чку зси́дить (Г. Барв.). Два мі́сяці ви́сидів у каранти́ну (*Стар.*)]. **-де́ть** *всю ночь* –

про[пере]си́діти всю (цілі́сіньку) ніч. **-де́ть** *ночь за работою* – проси́діти ніч за пра́цею (працю́ючи). **-де́ть** *дома* – продомува́ти. [А ми всі святки́ продомува́ли (Грінч.)]. **-деть** *в девушках* – здівува́ти. [Вік здіву́ю, а за не́люба не піду (Кониськ.)]; 2) (*кресло и т. п.*) проси́джувати, проси́діти, прода́влювати, продави́ти, проду́шувати, продуши́ти (крі́сло). **Проси́женный** – 1) проси́джений, переси́джений; 2) проси́джений, прода́влений, проду́шений. **-ться** – проси́джуватися, прода́влюватися, проду́шуватися.

Просини́ть – 1) (*известное время*) просини́ти (яки́йсь час); 2) (*бельё*) посини́ти (біли́зну).

Про́синь – про́синява. *В* **-синь**, *с* **-нью** – си́нявий, синя́стий.

Просиро́тствовать (*долгие годы*) – просиротува́ти, пробу́ти сирото́ю (до́вгі ро́ки).

Проси́телев – прохачі́в (-че́ва, -че́ве).

Проси́тель, Проси́тельница – проха́ч, проха́чка, (*реже*) проха́та́р (-ря), проха́та́рка, просі́й (-ія́), проси́тель, проси́телька, суплі́ка́тор; (*умолитель*) блага́ч, блага́чка.

Проси́тельный – проха́льний, блага́льний. [Проха́льний лист].

Проси́тельский – проха́цький, прохата́рський.

Проси́мый – про́ханий, про́шений, бла́ганий.

Проси́ть, попроси́ть – 1) (*кого, чего, у кого*) проси́ти (про́шу, *диал.* просю́), попроси́ти, проха́ти (-ха́ю), попроха́ти кого́, у ко́го чого́, (*кого о ком, о чём, у кого, чего*) кого́ за ко́го, про що, в ко́го чого́, (*гал.*) о що (*чего, о чём*), проха́тися, попроха́тися в ко́го (*кого*), (*молить*) блага́ти кого́, чого́, кого́ за ко́го, в ко́го чого́, (*гал.* о що), (*многих: одного за другим*) перепроси́ти, перепроха́ти (усі́х). [І Го́спода про́сить, щоб посла́в він дощі́ вночі́ і дрі́бнії ро́си (Шевч.). У люде́й просі́те (Рудан.). Проси́в о ра́ду (Франко) (*литер. форма*: проси́в ра́ди (*совета*)). Зібра́в Тара́с козаче́ньків пора́ди проха́ти (Шевч.). Лю́ди проха́ли дощу́ (Коцюб.). Як тому́ не да́ти, хто вмі́є проха́ти (Номис). Я ще в них хо́чу проха́тись, чи не заступи́лись-би вони́ за ме́не (Квітка). Пані-ма́тку до сво́го до́му блага́є (Метл.). Бо́га за них блага́є, щоб дав їм до́лю щасли́ву (Васальч.)]. **-си́ть** *кого о чём-л.* – проси́ти, проха́ти, блага́ти в ко́го чого́. [Проха́в (блага́в) у його́ порятýнку]. **-си́ть** *о помиловании* – проха́ти поми́лування. *Я* **-си́л** *его об этом* – я проха́в його́ про це. *Я* **-сил** *за вас* (*о вас*) *секретаря* – я проха́в за вас секретаря́. **-си́ть** *помощи, о помощи* – проха́ти, блага́ти по́мочи, (*и реже*) блага́ти на по́міч. **-шу́** *садиться* – про́шу сіда́ти. **-си́ть** *извинения у кого* – проха́ти проба́чення в кого́, перепро́шувати, перепро́хувати кого́. **-си́ть** *прощения* – перепро́шувати *и* перепроша́ти, перепро́хувати кого́. **-си́ть** *снисхождения* – проси́ти, проха́ти ла́ски в ко́го. **-си́ть** *позволения* – пита́тися до́зволу, проха́ти до́зволу, про до́звіл у кого. **-си́ть** *слова, совета* – проха́ти (проси́ти) сло́ва, ра́ди (пора́ди) в ко́го. *Милости* **-сим** (*пожалуйте*) – про́симо. *Осмелюсь* **-си́ть** *вас об одолжении* – насмі́люсь (зва́жусь) проха́ти вас про ла́ску. **-сим** *пожаловать к нам, к столу* – про́симо (проха́ємо) до нас, про́симо завіта́ти до нас, про́симо до сто́лу. **-сить** (*цену*) – пра́вити, *оконч.* запра́вити. [Тепе́р ви з нас пра́вите со́рок карбо́ванців (Кримськ.)]. **-си́ть** *милостыни* – проси́ти ми́лостині; 2) (*ходить по миру*) проси́ти, же́брати *и* жебрува́ти, жебра́чити в ко́го, старцюва́ти, ходи́ти з до́вгою руко́ю. [Ходи́в і же́брав у вояків (Л. Укр.)]. **-сить** *Христа ради* – проси́ти Христа́ ра́ди; 3) *на кого* – позива́ти кого́ (до су́ду), ска́ржитися на ко́го (в суд); *см.* **Жа́ловаться. Про́шенный** – про́шений, про́ханий. [Про́ханий кусо́к го́рло дере́ (Номис)].

Проси́ться, попроси́ться – проси́тися, попроси́тися, проха́тися, попроха́тися, блага́тися; *см.* **Попроси́ться.** [У Маку́хах дяк уме́р, – ожени́сь та й проси́ся на його́ мі́сце (М. Вовч.). Проси́лися зли́дні на три дні (Номис). Призна́ння проха́лось на во́лю з перепо́внених груде́й (Коцюб.). Став проха́ться на ніч (Рудч.). Скі́льки блага́лося благослове́ння (М. Вовч.)]. **-ться** *в отпуск, в отставку* – проси́тися в відпу́стку, на відста́вку. **-си́ться** (*просить помилования*) – проси́тися. [«Крича́в? проха́в поща́ди?» – О, проси́вся! (Куліш)]. *Об этом не* **-сится** – цього не про́сять. *Так и* **-сится** *с языка, на полотно* – так і про́ситься з язика́, на полотно́. **Прося́щий** – хто про́сить, проха́є, блага́є; проха́щий. *Не* **-щий** (*сущ.*) – непро́ха.

Просиява́ть – поча́ти ся́яти (ся́ти).

Просия́ние – прося́яння, зася́яння, (*славян.*) просія́ння.

Просия́ть – прося́яти *и* прося́ти, зася́яти *и* зася́ти, заясні́ти, (*славян.*) просі[и]я́ти. [Крізь сму́ток прося́яла в його́ оча́х ти́ха ра́дість (Васильч.). Ой зі́ронька зійшла́, на ввесь світ прося́ла (Пісня). Ма́ти так і зася́є (Грінч.). Увесь аж заясні́в (Самійл.). Ти, моя́ зо́ре, просия́єм надо́ мно́ю (Шевч.)]. *После бури* **-ет** *солнце* – після́ бу́рі зася́є (заясні́є) со́нце. *Он от радости* **-я́л** – він з ра́дощів (аж) прося́яв (зася́яв). *Мигом лицо его* **-ло** – ми́ттю обли́ччя йому́ заясні́ло (Крим.). **Просия́нный** – прося́яний, зася́яний, заясні́лий.

Проска́бливание – прос[ш]кріба́ння, проскрома́джування чого́.

Проска́бливать, проскобли́ть – 1) (*бумагу и пр.*) прос[ш]кріба́ти, прос[ш]кребти́, проскрома́джувати, проскрома́дити, продіра́влювати, продіра́вити (папір) (вискріба́ючи, вискрома́джуючи); 2) **проскобли́ть** (*известное время*) – проскребти́, проскрома́дити (яки́йсь час). **Проско́бленный** – прошкре́баний, проскрома́джений. **-ться** – прос[ш]кріба́тися, прос[ш]кребти́ся, бу́ти прошкре́баним.

Проскака́ть – 1) (*мимо чего*) проскака́ти; *см.* **I. Проска́кивать**; 2) (*известное расстояние, время*) проскака́ти, (*пропрыгать*) проплига́ти, простриба́ти (яку́сь ві́ддаль, яки́йсь час). [Ді́ти проска́кали (проплига́ли) ці́лий ве́чір].

Проска́кивание – проска́кування повз що-н.; проска́[о́]кування, простри́бування через що, крізь що.

I. Проска́кивать, проскака́ть – 1) (*мимо чего-н.*) проска́кувати, проскака́ти (повз кого́, повз що). [Проскака́в коне́м шви́дко (Харк.)]. *Мимо нас* **-ка́л** *гонец* – повз нас проскака́в гіне́ць.

II. Проска́кивать, проскочи́ть *и* **проскокну́ть** – 1) (*сквозь, через что, куда*) проска́[о ́]кувати, проско́чити *и* проскікну́ти, простри́бувати, простри́бну́ти через що, крізь що, попід що, куди. [Проско́чила помі́ж лю́дьми (Грінч.). Проско́чить під ворі́тьми хистки́й па́рубок (М. Вовч.)]; 2) (*случаться, попадаться*) трапля́тися, тра́питися, випада́ти, ви́пасти, (*прорываться*) прохо́плюватися, прохопи́тися. [Прохо́плюються й і́нші емо́ції (Ніков.)]. **-вают** *ясные дни и по осени* – випада́ють я́сні дні і в-осени́.

Проска́льзывать, проскользи́ть *и* **проскользну́ть** – 1) (*скользить через известное расстояние*) прох[к]о́взувати(ся), прохо́взатя(ся), проховзну́ти(ся). **-зи́л** *всю улицу* – проховзну́в через усе́ньку ву́лицю; 2) прослиза́ти, -ся, прослизну́ти, -ся, просми́куватися, просмикну́тися, промика́тися, промкну́тися; *срв.* **Прошмы́гивать.** [Непомі́тно прослизну́ за стіну́ (Корол.). Зру́чно прослизну́вшись попід його́ рука́ми, вибіга́є геть (Л. Укр.). Там стоя́ла полі́ція, але я тихе́сенько просмикну́вся (Звин.). Промкну́лась в две́рі (Л. Укр.)]. **-вать, -ну́ть** (*прорываться*) – прохо́плюватися, прохопи́тися. [За́бавки, в яки́х прохо́плюються передчуття́ бу́дучини (Ніков.)]. **-ну́ть** (*промелькнуть*) – промайну́ти. **-ну́ть** *в толпу* – (про)ско́чити, уши́тися в на́товп. *Дело мимо моих рук* **-ну́ло** – спра́ва повз мої ру́ки прослизну́ла.

Просквози́ть – 1) (*проткнуть насквозь*) проштрикну́ти; 2) проду́ти. *Меня немного* **-ло** – мене́ тро́хи проду́ло (прохопи́ло ві́тром).

Проскита́ться – проблука́ти, протиня́тися. [Протиня́вся я по пу́щах та яра́х таки́х день (М. Вовч.)].

Проскоми́дия, *церк.* – проскомі́дія (-ії).

Проскорбе́ть – протужи́ти, просумува́ти (яки́йсь час).

Проскочи́ть, *см.* **II. Проскакивать.**

Проскреба́ть, -ся, проскрести́, -сь *и* **проскре́сть, -ся** – 1) прос[ш]кріба́ти, -ся, прос[ш]кребти́, -ся, продря́пувати, -ся, продря́пати, -ся, прошкря́бувати, -ся, прошкря́бати, -ся. **Проскрёбанный** – прос[ш]кре́баний, прошкря́баний, продря́паний; 2) **проскрести́, проскре́сть** (*известное время*) – прос[ш]кребти́, продря́пати, прошкря́бати (яки́йсь час).

Проскрипе́ть – проскрипі́ти, прорипі́ти.

Проскури́на, *бот.* – проскури́на; *см.* **Же́стер.**

Проскурня́к, *бот.* (*разн. виды* Althaea. Malva) – (Althaea officinalis L.) проскурня́к, кала́чики, соба́ча (ди́ка) ро́жа; (Malva rotundifolia), *см.* **Просви́рки 1.**

Проскуча́ть – проскуча́ти, прону́ди́тися, пронудьгува́ти. [Уве́сь день прону́дилася сама́ (Васильч.)].

Прослабля́ть, просла́бить *кого* – проно́сити, проне́сти, прочища́ти, прочи́стити, промика́ти, промкну́ти кого́. [Мене́ так і промкну́ло од сирівцю́ (Лев.)]. *Это лекарство* **-ля́ет** – ці лі́ки проно́сять.

Прослави́тель. -вля́тель, -ница – у[про]сла́влювач, -вачка.

Прослави́тельный – у[про]сла́влюваний, у[про]славни́й.

Просла́вить, -ся, *см.* **Прославля́ть.**

Прославле́ние – уславля́ння, прославля́ння, вихваля́ння, велича́ння, *оконч.* усла́влення, просла́влення, звелича́ння кого́, чого́.

Просла́вленный, *прил.* – усла́влений, славе́тний, сла́влений, високосла́вний, широкосла́вний, славнозві́сний. [Усла́влений Ліва́н (Крим.). Кулі́ш, усла́влений боре́ць за на́шу наро́дність (Грінч.). Високосла́вні геро́ї (Куліш)]. **-вленный** *человек* – усла́вник, усла́влена люди́на.

Прославля́ть, просла́вить – 1) (*сделать славным*) уславля́ти, усла́вити, прославля́ти, просла́вити кого́ чим, що, чини́ти сла́ву кому́. [Я вас породи́ла, ви́годувала, ви́кохала,

усла́вила (Грінч.). Сла́вою його́ усла́вив (Кул.). Од При́петі до Синю́хи всла́вили себе́ Обу́хи (Куліш). Дасть віне́ць йому́ ца́рський і прославить безмі́рно (Франко)]. *Он* **-вил** *себя учёными работами* – він усла́вив себе́ науко́вими пра́цями; 2) (*воздавать хвалу*) прославля́ти, просла́вити, уславля́ти *и* сла́вити, усла́вити, вихваля́ти кого́ ким, що чим, (*восхвалять*) вихваля́ти *и* вихва́лювати, ви́хвалити, велича́ти, звелича́ти, (*о мн.*) попрославля́ти, повславля́ти *см.* **Восхваля́ть.** [Візантійство прославля́в (Шевч.). Ні оди́н співе́ць її́ не всла́вив (Л. Укр.). Сла́ву коза́цьку ви славля́ли (Лукаш.). Звелича́в пи́шність і му́дрість вели́ких ха́нів (Коцюб.)]; 3) (*ославить*) осла́влювати *и* ославля́ти, осла́вити, посла́вити, (*о мн.*) поосла́влювати кого́ ким; *см.* **Разглаша́ть, Расславля́ть.** [Поріши́ли, щоб божеві́льним його́ посла́вити (М. Вовч.)]. **-вить** *кого скупым* – осла́вити кого́ скупи́м; 4) (*Христа на Рождество*) колядува́ти, проколядува́ти, сла́вити Христа́. **Прославля́емый** – усла́влюваний, просла́влюваний, вихва́люваний. **Просла́вленный** – усла́влений, просла́влений, ви́хвалений, звели́чений від ко́го (*кем*). [Мадо́нно моя́, пренепоро́чна Марі́є, просла́влена в віка́х (Тичина)].

Прославля́ться, просла́виться – 1) (*возв. з.*) уславля́тися, усла́витися, прославля́тися, просла́витися, (*описат.*) убива́тися, уби́тися в сла́ву, зажива́ти, зажи́ти сла́ви, залуча́ти, залучи́ти сла́ви. [Бала́дами всла́вились німе́цькі письме́нники – Шіллер та Ге́те (Єфр.). Просла́вився на Вкраї́ні ще коза́к Ґо́нта (Ном.). Клепачі́ усла́вились на Лубе́нщині злоді́йством (Ном.)]; 2) (*стр. з.*) уславля́тися, усла́витися, бу́ти усла́вленим, вихваля́тися, бу́ти вихва́люваним, ви́хваленим. [Ті поту́жники, що з да́вніх-даве́н бува́ли ви́соко всла́влені (Св. Пис.)]. *Он громко* **-вился** *победами* – він гу́чно всла́вився перемо́гами.

Просла́ивание – перекладá́ння, прошаро́вування чого́ чим.

Просла́ивать, прослои́ть *что чем* – про[пере]шаро́вувати, про[пере]шарува́ти, переклада́ти, перекла́сти, (*о мн.*) поперекладá́ти що чим; (*см.* **Пересла́ивать**). [Переклада́ти млинці́ варе́нням]. **Просло́енный** – перекла́дений чим. **-ться** – 1) переклада́тися, бу́ти перекла́деним чим; 2) (*ложиться слоями в перемежку*) ляга́ти, лягти́ шара́ми (ве́рствами) впере́міш.

Проследи́ть, *см.* **Просле́живать.**

Просле́довать – 1) (*куда*) пройти́, проїї́хати, побра́тися. [Побра́лись на Ки́їв]; 2) (*дело просмотреть*) передиви́тися, продиви́тися, (*проверить*) переві́рити (спра́ву).

Прослеже́ние – прослі́дження, прислі́дження, ви́слідженая, про[до]сте́ження, допильнува́ння чого́.

Просле́живание – прослі́джування, прислі́джування, вислі́джування, дохо́дження слі́ду, досте́жування, висте́жування, просте́жування, постерега́ння чого́.

Просле́живать (прослежа́ть), проследи́ть – 1) *что* (*пройти по следам*) – прослі́джувати, прослі́ди́ти. [На цій землі́ прослі́джую свій слід (Черн.). За не́ю ходи́в ґре́чний молоде́ць, сліди́в-прослі́ди́в аж до світло́ньки (Чубин.)]; 2) (*переносно*) прослі́джувати, прослі́ди́ти, прислі́джувати, прислі́ди́ти, (*выследить*) вислі́джувати, ви́слідити кого́, що, за ким, дохо́дити, дійти́ слі́ду чому́, сте́жити, просте́жити, досте́жити, ви́стежити, постерега́ти, постерегти́, сочи́ти, присочи́ти кого́, що, пильнува́ти, допильнува́ти кого́, чого́, перейти́ що; *срв.* **Следи́ть, Высле́живать.** [Отже́-ж ми її́ (істо́рію) і прослі́димо́ (Куліш). Щоб поба́чити, що́ він ро́бить, прислі́ди́в за ним (Новомоск. п.). Ви́слідити, чи нема́ тако́ї причи́ни, що… (Кониськ.). Ду́же ле́гко ви́стежити цей моти́в у тво́рчості Коцюби́нського (Єфр.). Не мав ча́су допильнува́тиціє́ї по́милки за оста́нні ро́ки (Грінч.). Пере́йдемо у двох, у трьох гла́вах ті літопи́сні спомин́ки (Куліш)]. **-ди́ть** *аргументацию* – просте́жити аргумента́цію. **-ди́ть** *исторически* – про[ви́]сліди́ти, просте́жити істори́чно. **-ди́ть** *по документам* – про[ви́]сліди́ти, просте́жити в (по) докуме́нтах. **Просле́женный** – про[и]слі́джений, ви́слідженый, просте́жений, досте́жений, ви́стежений, допильно́ваний.

Прослези́ться – заслъозúти, розсльози́тися (Крим.), пусти́ти, попусти́ти сльозу́, запла́кати, розпла́катися. [Що-ж покара́ємо її, чи сльозу́ доброді́йну пустим? (Тичина)].

Просло́ек, *см.* **Просло́й 2.**

Просло́й – 1) *см.* **Просла́ивание**; 2) про́шар (-ру), про́шарок (-рку), проша́рина, пере́кладка. [В шара́х чи́стої со́ли здиба́ються про́шарки брудно́ї (Федор.) Суспі́льний про́шарок].

Просло́йка – 1) *см.* **Просла́ивание**; 2) *см.* **Просло́й 2.**

Прослои́ть, *см.* **Просла́ивать.**

Прослоня́ться – протиня́тися, прове́штатися. [До обі́ду протиня́вся десь по бур'яна́х (Васильч.)].

Прослу́живанье, -же́нье – про[ви]слу́жування, прослу́ження, ви́служення.

Прослу́живать, прослужи́ть – 1) прослу́жувати, прослужи́ти, вислу́жувати, ви́служити,

вибува́ти, ви́бути. [Прослужи́в рік у на́ймах. Ці́ле лі́то прослужи́в у мі́сті]; 2) **прослужи́ть** (*об одежде, вещах и т. п.*) – носи́тися, вибува́ти. *Сапоги* **-жи́ли** *год* – чо́боти носи́лися рік. *Лампа* **-жит** *долго* – ля́мпа ви́буде до́вго.

Прослужи́ться – провини́тися на слу́жбі.

Прослу́шивание, Прослу́шание – вислу́хування (вислухо́вування *и* вислуха́ння), ви́слухання, пере[про]слу́хування, пере[про]слу́хання кого́, чого́.

Прослу́шивать, прослу́шать – (*выслушать от начала до конца*) вислу́хувати (вислухо́вувати *и* вислуха́ти), ви́слухати, переслу́хувати, переслу́хати, прослу́хувати, прослу́хати, (*о мн.*) повислу́хувати, попере[попро]слу́хувати кого́, що; *срв.* **Выслу́шивать.** [Мо́вчки переслу́хали, як бу́рю опи́сано (Грінч.)]. **-шать** *дело в суде* – ви́слухати (переслу́хати) спра́ву в суді́. **-шать** *урок* – ви́слухати ле́кцію (завдання́, уро́к). **Прослу́шанный** – ви́слуханий, пере[про]слу́ханий. **-ться** – 1) вислу́хуватися, бу́ти ви́слуханим, пере[про]слу́хуватися бу́ти пере[про]слу́ханим; 2) *см.* **Ослу́шиваться, -шаться.**

Прослыва́ть, прослы́ть *кем* – уславля́тися, усла́витися як хто, за ко́го, (*только сов.*) просла́витися як хто, за ко́го. **-лы́ть** *учёным, богатым* – усла́витися, як уче́ний, як бага́тий, просла́витися за вче́ного, за бага́того.

Прослы́шать *что, о чём* – дочу́тися про ко́го, про що *и* за ко́го, за що, перечу́ти, прочу́ти, у[на]чу́ти, ви́чути, наслу́хати про ко́го, про що; *срв.* **Услы́шать.** [Дочу́вся про се і ка́же (Кониськ.). Перечу́ли через люде́й, що він у на́ймах. Наслу́хав я, що там до́бре живе́ться. Прочу́ли, що дід ду́рно хліб лю́дям розда́є (Кон.)]. **-ться**, *см.* **Ослы́шаться.**

Просма́ливание, -смоле́ние – просмо́лювання, просмо́лення.

Просма́ливать, просмоли́ть – (*пропитать смолой*) просмо́лювати, просмоли́ти, (*промазать смолой*) засмо́лювати, засмоли́ти, (*внутри*) висмо́лювати, ви́смолити, (*о мн.*) попросмо́лювати, позасмо́лювати, повисмо́лювати що. **Просмолённый** – просмо́лений, засмо́лений, ви́смолений. **-ться** – просмо́люватися, просмоли́тися, бу́ти просмо́леним; засмо́люватися, засмоли́тися, бу́ти засмо́леним.

Просма́тривание – 1) перегляда́ння, пере́гляд, про́гляд (-ду) чого́. [Пере́гляд руко́пису]; 2) недогляда́ння, промина́ння, недо́гляд (-ду) чого́. [Недогляда́ння (промина́ння) по́милок у коре́кті].

Просма́тривать, просмотре́ть – 1) перегляда́ти, перегля́нути, перегле́джувати, перегле́[я ́]діти, передивля́тися, передиви́тися, продивля́тися, продиви́тися, (*о мн.*) попереглядáти, поперегле́джувати, попере[попро]дивля́тися що. [Або́ зо́всім не чита́ла кни́жки, або́ ті́льки перегляда́ла (Неч.-Лев.). Адвока́т розпита́вся, перегля́нув спра́ву й похита́в голово́ю (Коцюб.). Передиви́вся ввесь руко́пис]. **-ре́ть** *сочинение* – перегля́нути (прогля́нути) писа́ння (твір, пра́цю); 2) (*проглядеть, пропускать, не заметив*) неогляда́ти, недогля́нути *и* недогле́діти (недоглядíти), недодивля́тися, недодиви́тися чого́, промина́ти, промину́ти, проба́чити, (*прозевать*) проморга́ти, проґа́вити що; (*см.* **Прогляде́ть**). [Я схова́вся в кущі́, а він ішо́в та й проба́чив мене́ (Лубенщ.)]. **-реть** *несколько опечаток в корректуре* – недогле́діти (проморга́ти) де́кілька (друка́рських) по́милок у коре́кті; 3) **просмотре́ть** *на кого, на что известное время* – продиви́тися на ко́го, на що яки́йсь час. **-ре́л** *всю ночь на северное сияние* – усю́ ніч продиви́вся (усю́ ніч видивля́вся) на півні́чне ся́йво (на півні́чну за́граву). **-ре́ть** *глаза* – о́чі ви́дивити. [По́ки си́на оже́ниш – о́чі ви́дивиш]. **-ре́ть** *все окна* – усі ві́кна ви́дивитися. [Усі ві́кна ви́дивилась, вигляда́ючи вас (Васильч.)]. **Просмо́тренный** – 1) перегля́нутий, перегле́джений; 2) недогля́нутий, недогле́джений, недоди́влений; проми́нутий, промо́рганий. **-ться** – 1) перегляда́тися, бу́ти перегля́нутим, перегле́дженим, передивля́тися, бу́ти переди́вленим; 2) **-ре́ться** – прогле́[я́]дітися, недодиви́тися. [Гляди́ та й не проглядйи́сь, купи́ та й не прокупи́сь (Ном.)].

Просме́ивать, просмея́ть, *см.* **Осме́ивать, осмея́ть.**

Просме́иваться, *см.* **Посме́иваться, Усмеха́ться.**

Просмея́ться – 1) (*улыбнуться*) посміхну́тися; 2) (*известное время*) просмія́тися, прореготáти, -ся. [Уве́сь ве́чір прорегота́ли – так ве́село було́].

Просмо́л, Просмо́лка, *см.* **Просма́ливание, -смоле́ние.**

Просмоле́ть – просмолі́ти, просмоли́тися, пройти́ смоло́ю.

Просмоли́ть, -ся, *см.* **Просма́ливать.**

Просмо́тр – 1) пере́гляд, про́гляд (-ду) чого́. [Пере́гляд (про́гляд) папе́рів. Пере́гляд книжо́к зва́вся цензу́рою (Єфр.)]; 2) недо́гляд (-ду).

Просмотре́ть, *см.* **Просма́тривать.**

Просну́ться, *см.* **Просыпа́ться.**

Про́со – 1) *бот.* Panicum miliaceum L. (*растение и зерно*) – про́со (*мн.* проса́, *ум.* прісце́).

Одно зерно **-са** – проси́на. *Метёлка* **-са** – во́лот (*ум.* волото́к (-тка́), воло́ття, воло́та, кия́х[к] (-а), (*ум.* кияшо́к (-шка́)), ки́[е́]тях[г] (-у). *Солома* **-са** – прося́нка. *Водка из* **-са** – прося́нка. -со *колосистое* – воло́тисте, кияхува́те, кийкува́те про́со. **-со** *белое* – біли́ця, *ум.* біли́чка. **-со** *жёлтоостистое* – тека́ч (-ча). **-со** *чорное, птичье или боровое* (Setaria viridis) – бор (-ру). **-со** *турецкое, египетское или метельчатое* (Sorghum vulgare L.) – со́рґо, туре́цьке про́со. **-со** *воробьиное* (Anagallis arvensis L.) – ку́рячі о́чки. *Поле, бывшее под* **-сом** – проси́ще (-ща); 2) (*игра*) про́со, про́со сіяти.

Прособира́ть, -ся – прозбира́ти, -ся.

Просо́в – 1) *см.* **Просо́вывание**; 2) *см.* **Засо́в.**

Просова́ться, *см.* **Промета́ться.**

Просови́дный – просува́тий, просови́дий.

Просо́вка – 1) *см.* **Просо́вывание**; 2) коло́дка для прасува́ння.

Просо́вня, *см.* **Засо́в.**

Просо́вывание – просува́ння *и* -со́вування, простро́млювання, проса́джування; *оконч.* просу́нення, простро́млення, проса́дження.

Просо́вывать, просова́ть, просу́нуть – 1) просо́вувати *и* просува́ти, просу́нути, простро́млювати, простроми́ти, проса́джувати, просади́ти що в що, крізь що. [Просу́нув (простроми́в) го́лову в две́рі]. **-нуть** *верёвку в кольцо* – проси́лити мотузо́к у кільце́; (*см.* **Продева́ть**); 2) (*деньги, имущество*), *см.* **Проса́живать. Просо́ванный** *и* **просу́нутый** – просу́нутий, простро́млений, проса́джений. **-ться** – просо́вуватися *и* -сува́тися, просу́нутися, бу́ти просу́нутим, простро́млюватися, простроми́тися, бу́ти простро́мленим, проса́джуватися, бу́ти проса́дженим. [У хата́х уже і просу́нутися ні́де (Мирн.). Таки́й густи́й ліс, що ні пройти́, ні просу́нуться (Рудч.)].

Просо́дия – прозо́дія (-ії). **-ди́ческий** – прозоди́чний.

Про́сол – 1) *см.* **II. Проса́ливание**; 2) *см.* **Про́соль.**

Просоле́ть – просоліти, усоліти, просоли́тися, усоли́тися, пройти́ сі́ллю, (*о мн.*) повсо́люватися. [Ри́ба просолі́ла. Вся оде́жа моя́ просолі́ла слізьми́ (Мирн.). Огірки́ всолі́ли].

Просолить, -ся, *см.* **Проса́ливать, -ся.**

Просо́лка, *см.* **II. Проса́ливание.**

Просолоде́ть – просолода́[і́]ти.

Про́соль, Просо́л – (*свежий засол*) просі́л (-со́лу). *Посолить пищу* впро́соль (*не круто*) – посоли́ти в мі́ру. **Рыба про́соль** – просі́л (-со́лу), малосо́лена ри́ба.

Просо́льный – злє́гка просо́лений, просо́льний.

Просо́нки *и* **Просо́нье** – просо́ння, просо́нок (-нку). *В* **-ках, -нье** *померещилось* – з просо́ння (з просо́нку) приви́ділось.

Просопе́ть – просопі́ти, просопти́.

Просори́ть, *см.* **Проса́ривать.**

Просору́шка – шереті́вка.

Просо́с – 1) *см.* **Проса́сывание**; 2) (*во льду*) о́пар (-ри, *ж. р. и* -ру, *м. р.*), проду́х(о)вина; (-ни); (*в плотине*) діра́. *См.* **Промо́ина.**

Прососа́ть, -ся, *см.* **Проса́сывать, -ся.**

Просо́ска, *см.* **Проса́сывание.**

Просо́хлый – просо́хлий, ви́схлий.

Просо́хнуть, *см.* **Просыха́ть.**

Просочи́ть, -ся, *см.* **Проса́чивать, -ся.**

Проспа́ть, -ся, *см.* **Просыпа́ть, -ся.**

Проспе́кт – проспе́кт (-ту).

Проспиртова́ть, -ся – проспиртува́ти, -ся, ви́спиртувати, -ся. [Я-б ви́спиртувала оде́жу, дак і чехо́тка не приключи́лась-би (Борзен. п.)]. **Проспиртова́нный** – проспирто́ваний, ви́спиртуваний.

Проспле́тничать – пропащекува́ти, проплеска́ти (яки́йсь час).

Проспо́ривать, проспо́рить – 1) спереча́тися проспереча́тися, змага́тися, прозмага́тися (яки́йсь час); 2) *что* (*проиграть в заклад*) – програ́ти що.

Проспряга́ть – відміни́ти дієсло́во; (*некоторое время*) відмі́нювати дієсло́во (яки́йсь час).

Просро́чивать, просро́чить – простро́чувати, простро́чити, пропуска́ти, пропусти́ти те́рмін, строк, зада́внювати, зада́вни́ти (ве́кселя, по́свідку). **-чить** *отпуск* – простро́чити відпу́стку. **-чить** *пять дней* – простро́чити (пропусти́ти) п’ять днів. **-чить** *вексель, удостоверение на несколько дней* – простро́чити, зада́вни́ти, ве́кселя, по́свідку на кі́лька днів. **Просро́ченный** – простро́чений, зада́внений. [Простро́чений (зада́внений) ве́ксель.

Простро́чений па́шпорт. Зада́внені борги́]. **-ный** *платёж* – простро́чений платі́ж *или* зави́ска, зале́глість (-лости).

Просро́чка, -чивание – простро́чування, простро́чення, пропуска́ння, пропу́щення те́рміну, зада́внювання, зада́внення.

Проста́ивание – просто́ювання, висто́ювання, пересто́ювання. **Простоя́ние** – про[пере]сто́яння.

Проста́ивать, простоя́ть – 1) просто́ювати, просто́яти, висто́ювати, ви́стояти, пересто́ювати, пересто́яти, (*отстаивать*) відсто́ювати, відсто́яти, (*о мн.*) попро[попере]сто́ювати, повисто́ювати. [Довге́нько такі́ просто́яли коло перево́зу (Стор.). Ви́стояла я на по́шті аж до півдня (Звиног.). Пробра́вся до це́ркви, відсто́яв слу́жбу. Пересто́яли ми три дні в Куми́цях (М. Вовч.)]; (*о погоде*) трима́тися, протри́матися, держа́тися, продержа́тися, потягти́, (*о вёдре ещё*) згоди́ти. [Уве́сь жо́втень трима́лася га́рна пого́да. Моро́зи ще до́вго потя́гнуть. Якби-ж пого́да згоди́ла ще ти́ждень (Переясл. п.)]; (*о ценах*) трима́тися, протри́матися, держа́тися, продержа́тися. [Висо́кі ціни на хліб проде́ржаться ще до́вго]; (*о здании: прослужить*) про[пере]сто́ювати, про[пере]сто́яти. [На́ша ха́та ще ро́ків з два́дцять просто́їть]; (*проживать на квартире*) ме́шкати, проме́шкати. *Полк* **-я́л** *в нашем городе всю зиму* – полк просто́яв у на́шому місті всю зи́му. **-вать, -я́ть** *до конца чего* – досто́ювати, досто́яти що; 2) **простоя́ть** *место* – засто́яти, просто́яти місце.

Проста́иваться, простоя́ться – просто́юватися, просто́ятися, висто́юватися, ви́стоятися.

Проста́к – 1) проста́к (*ув.* простачи́сько), престе́ць (-теця́), (*редко*) простиня́ (Номис). **-ки, простецы**, *соб.* – проста́цтво (-ва); 2) *ехать* **простако́м** – ї́хати порожняко́м.

Проста́чка, Просту́шка – проста́чка, просту́ха.

Простёгивание – 1) (*одеяла, подкладки*) штапува́ння, простьо́бування, (*одежды*) вибива́ння; 2) (*пуговицы, запонки*) просми́кування (в пете́льку, в за́стіжку), простіба́ння (ґу́дзика, шпо́ньки).

Простёгивать, простега́ть – 1) (*одеяло, подкладку*) штапува́ти, ви́штапувати, стьо́ба́ти, простьо́бувати, простьоба́ти; 2) (*одежду*) вибива́ти, ви́бити, (*о мн.*) повибива́ти; 3) **простёгивать, простегну́ть** (*пуговицу, запонку*) – просми́кувати, просмикну́ти (ґу́дзика, шпо́ньку у пете́льку), простіба́ти, простебну́ти. **Простёганный** – ви́штапуваний, штапо́ваний, простьо́баний, стьо́баний; ви́битий. **Простёгнутый** – просми́кнутий, прості́бнутий.

Простёгиваться, простега́ться – штапува́тися, ви́штапуватися, бу́ти ви́штапуваним, простьо́буватися, простьоба́тися, бу́ти простьо́баним. **-ваться, простегну́ться** – просми́куватися, просмикну́тися, бу́ти просми́кнутим (у пете́льку, в за́стіжку), простіба́тися, простебну́тися, бу́ти простібнутим.

Простёжка, *см.* **Простёгивание.**

Просте́нок – 1) про́сті́нок, межи́сті́нок (-нка), (*между окном*) міжвіконня. [Простінки межи завісами прикришенІ малюванням (Л. Укр.). У зідній стіш був широкий межистшок (Корол.)]; 2) (переборка) переділ, переділка.

Просте́ночный – прості́нковий, межисті́нковий.

Про́стенький – просте́нький. [Просте́ньке вбрання́].

Простерега́ть, простере́чь – 1) (*известное время*) стерегти́, простерегти́ (яки́йсь час); 2) *см.* **Прогляде́ть, Прозева́ть.**

Просте́ть – прості́ти; *см.* **Грубе́ть, Глупе́ть.**

Просте́ц – 1) *см.* **Проста́к**; 2) *см.* **Миряни́н.**

Прости́ *бог* – прости́бі, прости́-біг.

Прости́л, Прости́лка – 1) *см.* **Простила́ние**; 2) *см.* Прослойка.

Простила́ние – просте́лювання, простеля́ння; *оконч.* просте́лення.

Простила́ть, простла́ть – простеля́ти, простели́ти (-лю́, -лиш), простила́ти, просла́ти (-стелю́, -леш), простира́ти, просте́рти, про[роз]кида́ти, про[роз]ки́нути, (*о мн.*) попростеля́ти, попростила́ти що. [Нена́че хто простели́в од поро́га бі́лий рушни́к (Неч.-Лев.). Простер їм на ла́ву простира́ло біле (Гн. І). Проки́нувши на полу́ рядни́ну, лягла́ (Мирн.)]. **Про́стланный** – просте́лений, про́сланий, просте́ртий, про[роз]ки́нутий. **-ться** – простеля́тися *и* стели́тися, простели́тися (-лю́ся, -лишся), простила́тися, сла́тися (стелю́ся, сте́лешся), просла́тися, посла́тися, простяга́тися, простягти́ся, бу́ти просте́леним, по́сланим. [О́стрів простели́вся на мо́рі, як стари́й гобеле́н (Коц.). З другого бо́ку простяга́вся степ (Грінч.). Шлях сла́вся сте́пом у село́].

Прости́мый, -мо, *см.* **Прости́тельный, -но.**

Простира́ние – простяга́ння, простира́ння; *оконч.* простя́гнення.

I. Простира́ть – 1) (*известное время*) пропра́ти (яки́йсь час). [Пропра́ла цілі́сінький день]; 2) (*всё*) ви́прати, попра́ти. [Попра́ла всю білизну].

II. Простира́ть, простере́ть – простяга́ти, простяг(ну́)ти́, (*о мног.*) попростяга́ти що, (*стар.*) простира́ти, простерти, (*распространять*) розпросто́рювати, розпросто́рити. **-ра́ть, -ре́ть** *руки к кому, чему* – простяга́ти, простягти́ ру́ки до ко́го, до чо́го. [Ма́ти рідна до не́ї ру́ки простяга́є (Грінч.)]. **-ра́ть** *руку на что* – порива́ти ру́ку на що. [А на мою́ до́лю неха́й не порива́є руки́ (Г. Барв.)]. **-рать, -реть** *об'ятия к кому* – простяга́ти, простягти́ для обі́ймів ру́ки до ко́го, простяга́ти обі́йми до ко́го. [Простяга́ють до не́ї товари́ські обі́йми (Єфр.)]. **Простёртый** – простя́гнутий *и* простя́гнений, простертий; розпросто́рений.

Простира́ться, простере́ться – 1) (*стр. з.*) простяга́тися до чо́го, бу́ти простя́гнутим *и* простя́гненим; 2) (*тянуться, достигать собою*) простяга́тися, простяг(ну́)ти́ся до чо́го, сяга́ти, сягну́ти чого́ *и* до чо́го, на що (*на что*), в що, куди́; (*стлаться*) стели́тися, простеля́тися, простели́тися (-лю́ся, -сте́лишся), простила́тися, просла́тися (-стелю́ся, -сте́лешся) до чо́го, дохо́дити, ді́йти́ до чо́го. [За Ки́ївом, Ба́ром і Бра́цлавом простяга́лись пусти́ні (Куліш). Ясне́ промі́ння, мов ру́ки, простягло́сь до лі́су (Коцюб.). Доки́ сяга́ють зе́млі на́шого села́ (Кониськ.). Скі́льки сяга́є його́ па́м'ять (Коцюб.). Ді́яльність цьо́го поколі́ння сяга́є й на да́льші часи́ (Єфр.). Ца́рство на́ше на усі́ чоти́ри сто́рони, скі́льки ти́сяч версто́в, сягну́ло (Кв.). Не́бо простила́лося над вели́кою й широ́кою землею (Грінч.). Ни́жче садка́ тихово́да просла́лася рі́чка (Грінч.). Простелилася лице́м до землі́ (Крим.). Горо́ди аж до ха́ти дохо́дять]. *Власть его* **-рается** *очень далеко* – його́ власть сяга́є ду́же дале́ко.

Прости́тельность – проще́нність (-ности), виба́чність (-ности), виба́чливість (-вости).

Прости́тельный – проще́нний, виба́чний, виба́чливий. [Це ще не тяжки́й гріх і проще́нний (Куліш)]. **-но** – виба́чно, виба́чливо. *Срв.* **Извини́тельный, -но.**

Проститу́т – проститу́тник, хво́йдник.

Проститу́тка – проститу́тка, повія, хльо́рка, па́плюга, хво́йда; *см.* **Потаску́ха.**

Проститу́ция – проститу́ція (-ії).

Прости́ть, -ся, *см.* **Проща́ть, -ся.**

Про́сто – 1) про́сто, попро́сту, по-про́стому. [Пово́дитися про́сто. Вдяга́тися про́сто. Сказа́ти про́сто: вмер та й го́ді (Гліб.)]. **-то** *прелесть*, **-то** *стыд* – чи́ста ро́зкіш, чи́стий со́ром. [Чи́стий со́ром з нею (Звиног.)]. *Это* **-то** *из рук вон* – це-ж осудо́висько, це-ж несві́тське ді́ло. *Совершенно* **-то** – прості́сінько. **По-просту** – спро́сту, попро́сту, за́проста. **Просто-за-просто** – за́проста. **Просто-на́-просто** – прості́сінько; 2) **про́сто** *чего* (*напротив*) – про́сто чо́го. [Ха́та його́ стої́ть про́сто це́ркви]; 3) (*немудрено*) про́сто.

Простова́то – проста́цьки, по-проста́цькому; нему́дро.

Простова́тость – проста́цтво, нему́дрість (-рости), (*глупость*) недоу́мство.

Простова́тый – проста́цький, нему́дрий, (*глуповатый*) недоу́мкуватий.

Простоволо́сый – простоволо́сий, голомо́зий, розпи́няний. [Простоволо́са жі́нка. Я ходжу́ розпи́нана (Житом. п.). Ви́бігають ді́ти голомо́зі цілі́сіньке лі́то].

Простоду́шие – простоду́шність (-ности), простосе́рдя (-дя).

Простоду́шно – простоду́шно, простосе́рд(н)о. [Усміхну́вся простоду́шно (М. Вов.)].

Простоду́шный – простоду́шний, простосе́рд(н)ий, проста́цький. [З простоду́шних ви́разом в обли́ччі (Л. Укр.). Проста́цька впе́вненість]. **-ная** *непосредственность* – простосе́рд(н)а безпосере́дність, **-шен**, *как дитя* – простосе́рдий, як дити́на.

I. Просто́й – 1) про́стий, (*обыкновенный*) звича́йний, (*немудрёный*) нему́дрий; *мат.* – про́стий. [Про́ста спра́ва (*дело*). Про́ста оде́жа. Про́ста люди́на. Прийми́ мою́ мо́ву нему́дру та щи́ру (Шевч.). Не з ка́меню, не з ма́рмору – з про́стого залі́за (Тич.)]. **-то́е** *письмо* – звича́йний лист. **-то́е** *предложение*, *грам.* – про́сте ре́чення. **-ты́е** *числа* – про́сті чи́сла. **-ты́е** *тела* – про́сті (первісні) тіла́ (елеме́нти). **-то́й** *глаз*, **-ты́м** *глазом* – го́ле о́ко, го́лим о́ком, на го́ле о́ко. **-то́й** *человек* – про́ста люди́на (*см. также* **Проста́к, Простолю́дин**). *Этот человек* **прост** (*глуповат*) – нему́дра це люди́на. **-то́й** *народ* – про́стий люд, просто́люд, поспі́льство, проста́цтво, просто́та (*см.* **Простонаро́дие**). *Совершенно* **-то́й** – прості́сінький. *Нет ничего* **про́ще** *этого* – нема́ ні́чо́го прості́шого над (за) це; 2) (*порожний, пустой*) поро́жній (*о сосуде и т. п.*), ві́льний, гуля́щий; (*см.* **Поро́жний, Пусто́й**, (*о времени*) **Свобо́дный**). **-та́я** *посудина* – поро́жня посу́дина. **-то́го** *места нет* – ві́льного мі́сця нема́. *В* **-то́е** *время* – ві́льним, гуля́щим ча́сом, ві́льного ча́су; 3) (*ординарный*) про́стий, поє[о]ди́нчий. [Подві́йне сукно́ ши́рше від про́стого]; 4) (*о происхождении и переносно*) про́стий, проста́цький. [Про́стого ро́ду. Не бага́та я і про́ста, та че́сного ро́ду (Котл.). Проста́цький (*простонародный*) стиль. Не погорду́й вступи́ти до

на́шої проста́цької госпо́ди (Куліш)]. **Просте́йший** – найпрості́ший.

II. Просто́й, *сущ.* – 1) *см.* **Проста́ивание**; 2) перестій, простій (-то́ю); постоя́ле (-лого). *Извозчик требует платы за* **-то́й** (*за ожидание*) – візни́к вимага́є пла́ти за постоя́ле. **Просто́й** *дома, квартиры* – вакува́ння до́му, кватúри. **-сто́й** *машины* – просто́яння маши́ни.

Просто́йка, *см.* **Проста́ивание.**

Просто́йный – прості́йний.

Простокква́ша – ки́сле молоко́, кисля́к, (*зап.*) самоки́ш, самоки́ша, само́кись (-си).

Простолю́ди́н, -ди́нка – про́стий чолові́к, про́ста жі́нка, про́стого ро́ду (він, вона́), просто́лю́дець (-дця), просто́людин, просто́людка, проста́к (*ув.* простачи́сько), просте́ць (-теця́), проста́чка. [Проста́чка ро́дом (Л. Укр.). Пани́ б'ю́ться, а в просто́людців чуби́ болят́ь (Ном.)].

Простолю́дный, *см.* **Простонаро́дный.**

Простолю́дье, *см.* **Простонаро́дие.**

Простонаро́дие – просто́люд, простолю́ддя, проста́цтво, про́сті лю́ди, про́стий люд, просто́та, (*стар.*) поспі́льство.

Простонаро́дно – простолю́дно, простонаро́дно[ьо].

Простонаро́дность – простолю́дність, простонаро́дність (-ности).

Простонаро́дный – простолю́дний, простонаро́дні[и]й, проста́цький, (*ст.*) пospoли́тий, поспі́льський. [Простолю́дні звича́ї (Куліш). Простонаро́дній по́бут (Г. Барв.). Мо́ву, яко́ю говори́в ваш наро́д, уважа́ли тоді за проста́цьку (Єфр.)].

Простона́ть – 1) (*испустить стон*) застогна́ти, простогна́ти. [«Тру́дно мені!» – просто́гне вона́ сти́ха (М. Вовч.)]; 2) (*известное время*) простогна́ти, ви́стогнати, проквили́ти. [Проквили́в ці́лу ніч].

Просто́р – 1) про́стір (-тору), о́бшир (-ри) (*ж. р.*) *и* о́бшир (-ру) (*м. р.*), розлі́г (-ло́гу), розло́жище, розгі́н (-го́ну); *в перен. знач.* (*свобода*) *только* – про́стір, о́бшир. [Розко́чувався гук по широ́ких небе́сних просто́рах (Васильч.). Безме́жне мо́ре, розли́те по величе́знім о́бширі ціє́ї краї́ни (Стебн.). Розло́ги, що розки́нулись ген-ген гора́ми та доли́нами (Коцюб.). Розгі́н вели́кий (Борзен. п.). Розло́жище безкра́є (Самійл.). Там був про́стір, всю́ди во́ля, жи́лось, як хоті́лось (Глібов). Зву́ки рву́ться на во́лю, на про́стір (Єфр.). Нема́ йому́ про́стору. Дай мені́ о́бширу й во́лі (Франко)]. *Дай* **-сто́р!** – відступи́сь! дай доро́гу, мі́сце! *Гуляй себе на* **-ре** – гуля́й собі на просто́рі; 2) *см.* **Досу́г.** *На* **-ре** *сделаю* – ві́льним ча́сом (на дозві́ллі) зроблю́.

Простора́живать, -сторожи́ть, *см.* **Простерега́ть, простере́чь.**

Простор́е́чие – про́ста, проста́цька мо́ва, простомо́ва. *В* **-ре́чии** – у про́стій мо́ві, по-про́стому (ка́жучи).

Просто́рно – про́сто́ро, прості́рно, пові́льно (*ум.* повільне́нько), широ́ко, по́воротко. [Просто́ро мені на сві́ті (Грін.). В ха́ті ста́ло повільні́ше]. *Делаться* **просто́рнее** – простор(н)і́шати.

Просто́рность – просто́рість (-рости).

Просто́рный – просто́рий, прості́рний, пові́льний (*ум.* повільне́нький), (*о поле, степи, дороге*) розло́гий, розло́жистий, розле́глий. [Просто́рий двір. Просто́ра кімна́та (Коцюб.). Шо́пка пові́льна (Полтавщ.). Се́ред мовчазно́ї розло́гої пусти́ні (Л. Укр.)]. **-ные** *сапоги* – ві́льні (зазу́висті) чо́боти. **-ное** *платье* – просто́ре (ві́льне) вбрання́.

Простосерде́чие, -де́чность – простосе́рд(н)ість, простосе́рдя, щиросе́рд(н)ість (-дости).

Простосерде́чный – простосе́рд(н)ий, щиросе́рд(н)ий. **-но** – простосе́рд(н)о, щиросе́рд(н)о.

Простота́ – 1) просто́та, про́стість (-тости), (*искренность*) щи́рість (-рости), (*глупость*) неро́зум, недоу́мство. [Світ просто́ти і поко́ю (Щог.). Наро́дня просто́та й вира́зність у спо́собі оповіда́ння (Грінч.). Де-да́лі па́нова про́стість бі́льше та бі́льше виявля́ється (Грінч.)]. **-та** *сердца* – про́стість (щи́рість) се́рця, серде́чна про́стість (щи́рість). **-та** *ума* – обме́женість ро́зуму, тісни́й ро́зум, недоу́мство. **-та** *нравов* – просто́та звича́їв. *Жить по* **-те́** – жи́ти просто́тою, просто́тою пробува́ти (Куліш). *По* **-те́** *сердечной* – з серде́чної просто́ти. **-та́** *хуже воровства* – дурни́й гірш од зло́дія; 2) поро́жнє мі́сце, про́стір (-тору).

Простофи́ля – бевзь (-взя), бе́взень (-зня), просторі́ка, на́долобень (-бня), жмуд (-да), (*опис.*) тютя поли́в'яним но́сом, (*ворона*) ґа́ва (-ви), (*глуповатый*) недоу́мкуватий, пришеле́пуватий, прицу́цкуватий, прицу́цуватий, безкле́пкий. [Таки́й просторі́ка, ко́жне його́ оду́рить (Звин.)]. *Дурачина* **-ля** – дури́ло пришеле́пувате.

Простоя́ть, *см.* **Проста́ивать.**

Простра́ивать, простро́ить – 1) витрача́ти, ви́тратити, протрача́ти, протра́тити (гро́ші) на будува́ння; 2) **простро́ить** (*известное время*) – пробудува́ти, (*только о каменном стр.*)

промуровáти. **Простро́енный** – ви́трачений, протрáчений на будувáння. *Дом* **-ился** *три года* – дім будувáвся три рóки. *Мы всё лето* **-ились** – ми цілé (усé) лíто будувáлись. *Он* **-ился** – він зруйнувáвся будувáнням, з будувáння.
Прострáнничать – 1) *см.* **Прострáнствовать**; 2) продивáчити. [Усé життя́ продивáчив].
Прострáнно – простóро, обши́р(н)о; (*о речи, письме*) ши́роко; (*срв.* **Простóрный**). [Дід оповíв ши́роко про Гараси́ма Савчукá (Грінч.). Став ши́роко розкáзувати (П. Мирн.)]. **-но** *излагать* (*говорить*) – ши́роко розвóдити(ся).
Прострáнность – простóрість, обши́р(н)ість, (*в речи, письме*) ширóкість (-ости).
Пространный – простóрий, обши́р(н)ий, (*о речи, письме*) ширóкий. [Земля́ нáша простóра. Обши́р(и)і ліси́, степи́. У ширóкій промóві нарóдні правá борони́в (Самійл.)].
Прострáнственный – просторóвий, обширóвий. **-ные** *представления* – обширóві уя́влення.
Прострáнство – прóсторі[о]нь (-рони), прóстір (-тóру), простóра, простóри (-рів), просторóнище, óбшир (-ри) (*ж. р.*) *и* óбшир (-ру) (*м. р.*), (*протяжение*) прóстяг (-гу). [О́чі диви́лись куди́сь у прóстір (Коцюб.). Всесвíтні простóри (Франко). Прóстір, час і матéрія. Вважáючи на прóсторінь, йомý здавáлось, що йшли вони́ вже ці́лий ти́ждень (Корол.). Простягáючи рýки в прóсторінь (Крим.). Ки́нули пóгляд куди́сь в простóру (Коцюб.). Освíчений ля́мпою óбшир]. *Пустое* **-ство** – порóжнява. *Беспредельное, безграничное* **-ство** – бéзмір (-ру), безмíр’я, безмéжище, безмéжна прóсторо[і]нь. [Всі жи́вла (*живые существа*) рвáлися в бéзмір (Франко)]. *Вне времени и* **-ва** – по-за чáсом і прóстором (прóсторінню).
Прострáнствовать – промандрувáти, проблукáти. [Сóрок літ проблукáвши Мойсéй по арáбській пусти́ні… (Франко)].
Прострáция – прострáція, занéпад на си́лах, знеси́лення, знемóга.
Прострáчивание – перестрóчування; *оконч.* перестрóчення. *Срвн.* **Простёгивание.**
Прострáчивать, -строчи́ть – перестрóчувати, перестрóчити, (*о мног.*) поперестрóчувати що чим; *срв.* **I. Простёгивать. Прострóченный** – перестрóчений, перестрóчуваний. [У гóлуба си́зая головá, а в голýбки позолóчувана, чóрним шóвком перестрóчувана (Пісня)]. **-чиваемый** – перестрóчуваний. **-ться** – перестрóчуватися, перестрочи́тися, бýти перестрóченим. [Отýт чóбіт перестрóчується в однý смýжку, а отýт – у дві (Звиног.)].
Прострéл – 1) *см.* **Прострéливание**; 2) *см.* **Прострéлина**; 3) *мед.* Lumbago, *см.* **Пострéл**; 4) *бот., разн. виды* Aconitum L. – (Ac. Napellus L.) борéць (-рця́), зозýлині череви́чки (чобітки́); 5) *бот., разн. виды* Anemone L. – (An. Pulsatilla L. *и* An. pratensis L.) сон (*р.* сону), сон-травá, сон-зíлля; 6) *бот., водяной* **-рéл** (Nuphar luteum Sm., Numphaea lutea L.) – жóвте латáття, водяни́й мак, жóвті глéчики (-ків).
Прострéливание – прострíлювання, пробивáння; (*ружья*) прочищáння ви́стрілом.
Прострéливать, прострели́ть – прострíлювати, прострíлити *и* прострéлити, пробивáти, проби́ти, (*о мн.*) попрострíлювати, попробивáти когó, що чим. [Прострíлив-би я вас з лýка (Руд.)]. **Прострéленный** – прострí[é]лений, проби́тий. [Ой пливé щýка з Кременчýка, да проби́та з лýка (Пісня)]. **-ливать, простреля́ть** – 1) (*ружьё*) прочищáти, прочи́стити ви́[пó]стрілом (рушни́цю); 2) **-ля́ть** (*известное время*) – прострілятиʹ (яки́йсь час).
Прострелина – (*пробоина от выстрела*) прóстріл (-лу), прострí[é]лена (проби́та) дíрка.
Простригáние – простригáння, вистригáння.
Простригáть, -ся, простри́чь, -ся – простригáти, -ся, простри́гти, -ся, вистригáти, -ся, ви́стригти, -ся, (*о мн.*) попро[пови]стригáти, -ся. **Простри́женный** – простри́жений, ви́стрижений.
Простроѓать – простругáти, (*выстрогать*) ви́стругати.
Прострóить, -ся, *см.* **Прострáивать.**
Простря́пать – 1) готувáти (*напр.* обíд), куховáрити (яки́йсь час), прокуховáрити, пропóратися (кóло пéчи). [Цілíсінький рáнок готувáв обíд *или* пропóрався з обíдом]; 2) **-пать** *дело* – прогрáти (прогадáти) спрáву.
Простýда – 1) (*действие*), *см.* **Простужáние**; 2) застýда, остýда, простýда, захолóда. [Від вели́кої стýжі трапля́ється застýда (Корол.). Щоб чáсом не добýла остýди (Кониськ.). Сýшить я́годи на гризь і на захолóду (М. Вовч.)].
Простýдный – застудни́й, остудни́й, простудни́й.
Простужáние – 1) *см.* **Остужáние**; 2) застýджування, простýджування.
Простужáть, -ся, простуди́ть, -ся – 1) *что, см.* **Остужáть, -ся**; 2) (*кого, что*) – застýджувати (когó, що), -ся, застуди́ти, -ся, простýджувати, -ся, простуди́ти, -ся, захолóджувати, -ся, захолоди́ти, -ся, (*зап.*) ознobи́ти, -ся, (*о мн.*) поза[попро]стýджувати, -ся, позахолóджувати, -ся. [Застуди́в себé та й помéр (Звин.). Застуди́ла дити́ну.

Застуди́вся та й занеду́жав (Стор.). Коли́-б не простуди́тись (Куліш). Ні́жки ознобила (Голов.). Позасту́джуються діти (Тесл.)]. **Просту́женный** – засту́джений, просту́джений, захоло́джений.

Проступа́ние – 1) прода́влювання (стопо́ю); 2) проступа́ння, виступа́ння.

Проступа́ть, проступи́ть – 1) (*продавить ступнёю*) прода́влювати, продави́ти стопо́ю (*о мн.*) попрода́влювати що; 2) (*пройти насквозь*) проступа́ти, проступи́ти крізь що, з чо́го, прохо́дити, пройти́ (наве́рх) крізь що, (*выступать*) виступа́ти, ви́ступити, (*о мн.*) попроступа́ти, попрохо́дити, повиступа́ти. [Піт ви́ступив на чолі́. Крізь побі́л проступа́ли якісь багро́ві пля́ми (Ор. Лев.). Одна́ ті́льки тенде́нція з то́го ха́осу проступа́ла (Єфр.)].

Проступа́ться, проступи́ться – 1) (*провалиться ногою*) прова́люватися, провали́тися, ува́люватися, ували́тися; 2) (*оступиться*), *см.* **Оступа́ться**; 3) (*провиняться*) проступа́ти, -ся, проступи́ти, -ся, провини́ти, -ся, провинува́тити, -ся чим; *срв.* **Провиня́ться.** [Ма́буть я грі́шник, або́ мій ба́тько, або́ ма́ти чим проступи́ли (Г. Барв.). Мо́же твій панноте́ць вчини́в щось недо́бре? Мо́же проступи́вся? (Неч.-Лев.)].

Просту́пок – прови́на (*ум.* прови́нка, прови́нонька), прови́нність (-ности), (*реже*) пере́ступ (-пу), пере́ступок (-пку), просту́пок, (*стар.*) ви́ступок (Куліш), (*поступок*) вчи́нок (-нку). [За вся́кі мужи́чі прови́ни була́ за́раз ка́ра (Грінч.). Ти сама́ призна́ла свою́ прови́ну (Л. Укр.). От вам моя́ прови́нність (Куліш)].

Простуча́ть – просту́кати, (*усиленно*) простукоті́ти (-кочу́, -ти́ш), простугоні́ти (-ню́, -ни́ш), (*чем-л. тяжёлым*) прогу́пати, (*ногами*) протупоті́ти (-чу́, -ти́ш), (*прогрохотать*) протарахкоті́ти, протурготі́ти, прогрю́кати. [Просту́кали каблука́ми повдо́вж столі́в (Коцюб.). Простугони́ть шля́хом віз. Хтось во́зом протарахкоті́в проз ха́ту (Грінч.)]; (*известн. время*) просту́кати, ви́стукати (яки́йсь час), [Ці́лу ніч ви́стукав коло двере́й]; (*в колотушку*) прокалата́ти.

Простуча́ться – просту́кати (куди́, яки́йсь час). [Просту́кав усю́ ніч].

Просту́ха – проста́чка, просту́ха.

Просту́шка – просту́шка; *см.* **Просту́ха.** [Знайшо́в собі́ просту́шку та й ли́жеш їй ру́ки (Мирн.)].

Простыва́ние – простига́ння, прочаха́ння.

Простыва́ть, просты́ть *и* **просты́нуть** – простига́ти, про[за]сти́г(ну)ти, прочаха́ти, проча́х(ну)ти, (*прохолонуть*) холо́нути, прохоло́(ну)ти, (*о мн.*) попростяга́ти, попрочаха́ти, похоло́нути, (*совсем*) ви́стиг(ну)ти, ви́чах(ну)ти, (*обо всём*) повистига́ти, повичаха́ти; *срв.* **Остыва́ть.** [Му́сіла грі́ти, – все прохоло́ло (Коцюб.). Стра́ва вже прости́гла (Л. Укр.). Проча́хла стра́ва (Куліш). Зроблю́, по́ки ще не проча́хла ду́мка (Куліш)]. *И след* **просты́л** – і слі́ду нема́; і мі́сце холо́дне (Рудан.); і слід запа́в (М. Вовч.); як лиз злиза́в. *И след их* **просты́нет** – вони́ й слі́ди позабира́ють (Франко). **Просты́вший, Просты́лый** – прости́глий, проча́хлий, прохоло́нутий, прохоло́лий.

Просты́нный – простира́дловий. **-нное** *полотно* – полотно́ на простира́(д)ла.

Простыня́ – простира́(д)ло, прости́рало, простиря́дно, (*из грубого полотна*) рядно́, рядни́на. [На вели́кому подві́йному лі́жку, на бі́лих ря́днах лежи́ть моє́ кришеня́тко, уже поси́ніле (Коцюб.)].

Просты́нька – рядни́нка, ряде́нце. [Спа́ла вона́ на мняко́му лі́жку, за́сланому тоне́нькою рядни́нкою (Грінч.)].

Прость – просте́ць (-теця́). [Ве́рне і соб (*налево*), і цабе́ (*направо*), а просте́ць і мине́ (Полт.)]. **Про́стью, впрость** (*прямиком*) – простяко́м, навпросте́ць; *срв.* **Прямико́м.**

Простя́к, *см.* **Проста́к.**

Просуда́чить – 1) *кого* (*обнести, обесславить сплетнями*) – пусти́ти погові́р, наплеска́ти на ко́го, наплести́ язико́м на ко́го, оклепа́ти, обплеска́ти кого́; 2) (*известное время*) плести́ язико́м, плеска́ти, просуда́чити яки́йсь час.

Просуди́ть, -ся, *см.* **Просу́живать.**

Просуети́ться – прометуши́тися.

Просу́живать, просуди́ть – 1) (*известное время*) суди́ти (яки́йсь час), просуди́ти; (*о чём*) міркува́ти, проміркува́ти про що; 2) пропозива́ти що. **-ди́ться** – 1) (*известное время*) протяга́тися по суда́х, пропозива́тися яки́йсь час; 2) пропозива́тися, зруйнува́тися по́зовами, ви́тратитися на по́зов (на по́з(о)ви).

Просу́мер(еч)ничать – пересиди́ти, перебу́ти при́смерки.

Просу́нуть, -ся, *см.* **Просо́вывать.**

Просутя́жить, просутя́жничать – 1) пропозива́тися, протяга́тися по суда́х (яки́йсь час); 2) *что* – пропозива́ти що. **-ться** – пропозива́тися; *см.* **Просуди́ться 2** (*под* **Просу́живать**).

Просу́чивать, просу́чить – сука́ти, просука́ти. [Просука́в ці́ли́й ве́чір].
Просу́шивание – просу́шування, пересу́шування.
Просу́шивать, -ся, просуши́ть -ся – просу́шувати, -ся, просуши́ти, -ся, пересу́шувати, -ся, пересуши́ти, -ся, (*о мн.*) попросу́шувати, -ся, попересу́шувати, -ся. [Повийма́ю оде́жу з скри́ні та попересу́шую]. **Просу́шенный** – просу́шений, пересу́шений, (*о мн.*) попросу́шувані.
Просу́шка, *см.* **Просу́шивание.**
Просуществова́ть – проіснува́ти, проживоті́ти, (*продержаться*) проде́ржатися, протри́матися, (*сохраниться*) доде́ржатися. [В і́нших краї́нах кріпа́цтво доде́ржалось аж до XIX *в.* (Доман.)].
Просфи́рня, *см.* **Просви́рня.**
Просфора́, Просфо́рный, *см.* **Просвира́, Просви́рный.**
Просчё́т – 1) перерахува́ння, перелі́чення; 2) (*ошибка*) прорахува́ння, по́ми́лка в раху́бі.
Просчи́тывание – 1) перерахо́вування, перелі́чування; 2) прорахо́вування.
Просчи́тывать, просчита́ть – 1) (*пересчитать*) перерахо́вувати, перерахува́ти, перелі́чувати, перелічи́ти, (*о мн.*) поперерахо́вувати, поперелі́чувати; (*известн. время*) рахува́ти, прорахува́ти, лічи́ти, пролічи́ти (яки́йсь час); (*считать до известного числа*) рахува́ти, порахува́ти, лічи́ти, полічи́ти. [Перераху́й (перелічи́) гро́ші. Пораху́й до ста]; 2) (*ошибиться в счёте*) прорахо́вувати, прорахува́ти, пролічи́ти, помиля́тися, помили́тися в раху́бі; *см.* **Обсчи́тываться.** [Прорахува́в десь ціло́го карбо́ванця]. **Просчи́танный** – перерахо́ваний, перелі́чений; прорахо́ваний. **-ться** – 1) перерахо́вуватися, перелі́чуватися, бу́ти перерахо́ваним, перелі́ченим; 2) (*обсчитаться, ошибиться в счёте*) *см.* **Обсчи́тываться**; (*потерять*) прога́дувати, прогада́ти що. [Прогада́в два карбо́ванці. Робітники́ поба́чили, що вони́ прогада́ли (Касян.)].
Просы́п – 1) *см.* **II. Просыпа́ние**; 2) про́сип (-пу). [Спить без про́сипу. Без про́сипу п’є (Руд.). П’є і п’є, нема́ йому́ про́сипу (Ном.)].
I. Просыпа́ние – розсипа́ння, висипа́ння.
II. Просыпа́ние – про[пере]сипля́ння, просипа́ння чого́; (*пробуждение*) прокида́ння, просип[н]а́ння.
I. Просыпа́ть, -ся, просы́пать, -ся – розсипа́ти, -ся, розси́пати, -ся, висипа́ти, -ся, ви́сипати. -ся, (*о мн.*) пороз[пови]сипа́ти, -ся; *см.* **Рассыпа́ть, -ся. Просы́панный** – роз[ви́]си́паний.
II. Просыпа́ть, проспа́ть – (*известное время*) просипля́ти *и* просипа́ти, проспа́ти (проспа́тися), пересипля́ти *и* пересипа́ти, переспа́ти (переспа́тися), висипля́ти *и* висипа́ти, ви́спати. [Проспа́в до полу́дня. Хо́чу переспа́ти безо́дню ча́су (Куліш). Переспа́ти ніч (Кониськ.). Усю ніч ви́спав, не прокида́ючись. Не проспа́вся ще одно́ї ці́лої мину́ти (Стеф.)]; (*пропустить уснув*) просипля́ти *и* просипа́ти, проспа́ти, засипля́ти *и* засипа́ти, заспа́ти, (*о мн.*) попросипа́[пля́]ти що. [Чигири́не, Чигири́не, мій дру́же єди́ний! проспа́в єси́ степи́, ліси́ і всю Украї́ну (Шевч.). До́світків не засипля́ли (Біл.-Нос.). Хто зорю́ засипля́є? (Чуб.)]. **-пать** *ужин* – проспа́ти (заспа́ти) вече́рю. **Про́спанный** – про́спаний, пере́спаний, ви́спаний.
Просыпа́ться, проспа́ться – присипля́тися *и* просипа́тися, проспа́тися, переспа́тися. [П’я́ний проспи́ться, а дурни́й ніко́ли (Приказка)].
Просыпа́ться, просну́ться – прокида́тися, проки́нутися (*реже* ки́да́тися, ки́нутися (від сну)), просипа́тися *и* просина́тися, просну́тися, проспа́тися, (*пробудиться*) пробу́джуватися, пробуди́тися, буди́тися, збу́джуватися, збуди́тися, обуджа́тися, о[у]буди́тися, (*очнуться от сна*) прочина́ти, -ся, прочну́ти, -ся, пробу́ркуватися; пробу́ркатися, прохопи́тися, продру́хатися; встава́ти, вста́ти, (*о многих*) попрокида́тися, попросип[н]а́тися, попробу́джуватися, позбу́джуватися, побуди́тися, попробу́ркуватися. [Проки́нулася несподі́вано серед но́чи (Грінч.). Проки́нувся з важко́ю голово́ю (Коцюб.). Ки́нувся од сво́го го́лосу (Васильч.). Стра́шно бу́де мали́м, як просну́ться (Л. Укр.). Од сна проспа́вся (А. Д.). Земля́ буди́лася (Коцюб.). Пробуди́вшись, не міг пригада́ти, що сни́лося (М. Вовч.). В ме́не збуди́лася своя́ ту́га (Васильч.). Спа́ла та збуди́лась (Рудан.). Всі на кутку́ побуди́лися. Та́ту! та́ту! прочні́ться (Яворн.). По́тім слух його́ прочну́вся (Франко). Візанті́я пробу́ркалась, витріща́є о́чі (Шевч.). Наді́я вста́ла, до життя́ уста́ло могу́тнє порива́ння (Грінч.)].
Просыха́ть, просо́хнуть – просиха́ти, просо́хнути *и* просо́хнути, (*о земле, красках, белье ещё*) протряха́ти, протря́х(ну)ти, стря́х(ну)ти, (*о грязи ещё*) прочаха́ти, проча́хнути, (*о болоте*) дря́гнути, продря́гнути, (*зап.*) надря́гнути, (*о мн.*) попросиха́ти, попротряха́ти, постряха́ти. [Свити́на твоя́ просо́хне (Г. Барв.). Просо́хли о́чі у вдови́ (Шевч.). Свіжі фа́рби

шви́дко протря́хли. Рядно́ вже протря́хло. Тро́хи стря́хло після дощу́]. *Когда* **-нет** (*дорога*) – коли́ протря́хне, на просу́сі. [На просу́сі приї́ду перед Вели́коднем (Харк. п.)].
Просо́хший – просо́хлий, протря́хлий, проча́хлий.

Про́сьба – 1) проха́ння (*ум.* проха́ннячко), про́сьба (*ум.* про́сьбонька). **-ба** *о помощи* – проха́ння за допомо́гу (за підмо́гу), проха́ння, щоб зара[я]тува́ти. *Обращаться, обратиться к кому с* **-бою** – вдава́тися, вда́тися до ко́го з проха́нням. *Я к вам с* **-бою**, *у меня к вам* **-ба** – ма́ю до вас проха́ння, що я вас проси́тиму. *По* **-бе** *кого-л, чьей-л.* – на проха́ння кого́, чиє́, з про́сьби кого́, чиє́ї. [На моє́ проха́ння він написа́в листа́. Як не даси́ з про́сьби, даси́ з прину́ки (Номис). Ні про́сьбою, ні грі́зьбою не скрути́в грома́ди (Кониськ.)]; 2) (*письменная, жалоба, иск*) проха́ння, про́сьба, суплі́ка. [Архире́й оди́н замо́рський таки́й зви́чай мав: як без гро́шей була́ про́сьба, то і не прийма́в (Рудан.)]. *Подать* **-бу** *кому* – пода́ти проха́ння, про́сьбу, суплі́ку до ко́го. [Подава́ймо супліку до архире́я, щоб присла́в нам попа́ (Свидн.)].

Просяка́ние – просяка́ння.

Просяка́ть, прося́кнуть – просяка́ти, прося́кнути.

Прося́клый – прося́клий.

Прося́кнуть, *см.* **Просяка́ть.**

Просяни́ще – проси́ще, прі́снище.

Просяно́й – прося́ний. **-но́е** *зерно* (*отдельное*) – проси́на. **-на́я** *солома* – прося́нка, просяни́ця, прося́на́ соло́ма.

Прося́щий – 1) той, що проха́є, що про́сить; (*подаяния*) прося́щий; (*просительный*) блага́льний. [Уроди́ Боже, на трудя́щого, на прося́щого, на крадя́щого і на вся́кую до́лю (Грінч. I)]; 2) *см.* **Исте́ц.**

Протаза́н – протаза́н, рога́тина. *См.* **Алеба́рда, Берды́ш.**

Прота́ивать, прота́ять – 1) (*местами*) протава́ти, прота́нути *и* прота́яти. [То там, то тут протає́ (Звяг.). Сніг прота́(ну)в до са́мої землі́]; 2) (*известное время*) прота́яти *и* прота́нути. *Весь декабрь* **-та́яло** – уве́сь гру́день прота́ло; 3) протопля́ти *и* прото́плювати, протопи́ти (проду́шину в льоду́). **Прота́янный** – прото́плений (в льоду́).

Протаи́ть, -ся – протаїти, -ся.

Прота́лина, -та́линка – про́тавка, тал (-лу), талови́на́, талови́к (-ка́), ли́сина, (*полынья*) тепли́чина. [Уже́ є про́тавки на по́лі (Звяг.). Ли́сина чо́рної землі́ на до́брій санні́й доро́зі (Основа 1862). Тепли́чина на льоду́ (Липовеч.)].

Прота́лкивание – 1) пропиха́ння, прошто́вхування; 2) товчі́ння, прото́вкування.

I. Прота́лкивать, протолка́ть *и* **протолкну́ть** – пропиха́ти, пропха́ти, пропхну́ти, прошто́вхувати, прошто́вха́ти, проштовхну́ти, (*многое*) попропиха́ти, попрошто́вхувати що. **-вать** *взашей, см.* **Выта́лкивать. Прота́лкиваемый** – пропи́ханий, прошто́вхуваний. **Прото́лканный** *и* **Прото́лкнутый** – про́пханий, про́пхнутий, прошто́вханий, прошто́вхнутий. **-ться** – 1) *страд.* пропиха́тися, бу́ти про́пханим (про́пхнутим), прошто́вхуватися, бу́ти прошто́вхнутим; 2) *возвр.* пропиха́тися, пропха́тися, пропхну́тися, перепха́тися, прошто́вхуватися, проштовха́тися, проштовхну́тися, (*сквозь толпу*) прото́вплюватися *и* протовпля́тися, то́впи́тися, прото́впи́тися, протиска́тися, проти́скатися, проти́с(ну́)тися. [Ста́ла між наро́дом пропиха́тись (Квітка). Пропха́лась крізь на́товп (Коцюб.). Дави́ли оди́н о́дного, прошто́вхуючись до ві́кон (Стор.). Пома́лу прото́вплюючись, доступи́лись воні́ в сере́дину (Грінч.). Наро́ду – наро́ду! І прото́впиться не мо́жна! (Квітка). Товплю́сь. По́ки-ж дото́впивсь, – усю́ во́ду розхапа́ли жме́нями (Тесл.)]. **Прота́лкиваясь** – про́товпом. [Про́товпом ви́бігла в кімна́ту (Неч.-Лев.)]; 3) (*известное время*) промота́тися, протиня́тися, прошала́тися, прове́штатися.

II. Прота́лкивать, протоло́чь – товкти́, прото́вкувати, протовкти́. **Протолчённый** – прото́вчений.

Протанцова́ть – 1) протанцюва́ти, перетанцюва́ти, перейти́ (ви́вести) тане́ць. [Протанцюва́в разі́в кі́лька (Рудан.). Перетанцюва́в з не́ю (Звин.). Він тане́ць чи два пере́йде (Уман.)]. **-ва́ть** *гопак* – протанцюва́ти гопака́, прогопцюва́ти; 2) (*известное время*) протанцюва́ти, ви́танцювати. [Ці́лу ніч протанцюва́ли]. **Протанцо́ванный** – протанцьо́ваний, перетанцьо́ваний.

Прота́пливание – прото́плювання, пропа́лювання, proку́рювання.

Прота́пливать, протопи́ть – прото́плювати, протопи́ти, топи́ти, ви́топити, пали́ти, пропа́лювати, пропали́ти, (*немного*) проку́рювати, прокури́ти. [Нема́ дров а ні полі́на, ні́чим ха́ти протопи́ти (Чуб.). Як є чим пропали́ти – в зимі́, то ме́нше ї́сти хо́четься (Стефаник). Вне́сла соло́ми тро́хи, аби́ в ха́ті прокури́ти (П. Мирн.)]. **Прото́пленный** – прото́плений, пропа́лений, проку́рений. **-ться** – прото́плюватися, топи́тися, бу́ти

протóпленим, ви́топленим, пропáлюватися, бýти пропáленим, прокýрюватися, бýти прокýреним.

Протáптывание – протóптування, утóптування, протýпування, витýпування.

Протáптывать, протоптáть – 1) (*тропу*) протóптувати, протоптáти, утóптувати, утоптáти, протýпувати, протýпати; витýпувати, ви́тупати, проходи́ти (стéжку). [Протоптáть дорóгу (Гр.). Утоптáла стéжечку через яр (Шевч.). Ой хто-ж цю́ю стéжечку ви́тупав, до тéбе хóдячи? (Гр.). Протоптáв чóботи]; 2) (*ногами известное время*) протýпати, ви́тупати. **Протóптанный** – протóптаний, утóптаний, протýпаний, ви́тупаний, прохóджений.

Протáптываться, протоптáться – 1) протóптуватися, протоптáтися, бýти протóптаним, протýпуватися, бýти протýпаним, витýпуватися, бýти ви́тупаним; 2) (*целый день*) протоптáтися, протýпцятися, ви́тупати, ви́тупкати, ви́ту[о]пцювати (ногáми) (ці́лий день).

Протарабáрить – пробазíкати, лробалáкати, пропатя́кати (яки́й час).

Протáривать, проторя́ть, протори́ть – торувáти, проторувáти, уторóвувати, уторувáти, протирáти, протéрти, пробивáти, проби́ти (шлях, дорóгу), (*протаптывать*) протóптувати, протоптáти, утóптувати, утоптáти (стéжку). [Прáця єди́на нам шлях уторýє (Грінч.). Перед дóмом був широ́кий двір, таки́й широ́кий, що вози́ лéдві встигли протéрти кругóм йóго вузькý дорóгу (Н.-Лев.)]. **Проторённый** – преторóваний, уторóваний, протéртий, проби́тий, протóптаний, утóптаний. **-ный** *путь, дорога* – уторóваний, протéртий, утéртий (у)би́тий шлях, дорóга. [А вже-ж тáя та й до рáя протéрта дорóга (Вірша). Ви ї́дете не по вби́тій дорóзі зелéного стéпу, а яки́мсь невідóмим крáєм краси́ (П. Мирний). Повóзка покоти́лася не би́тим шля́хом, а травóю (П. Мирний)]. **-ная** *тропа* – протóптана стéжка, (*переносно*) уторóвана, утéрта, утóптана стéжка. *По* **-ному** *пути* (*переносно*) – уторóваним, утéртим шля́хом, по готóвому слідý.

Протаскáть (*известное время*) – 1) протаскáти, протягáти що (яки́й час). [Ці́лий день протаскáв дрóва (Ум.)]; 2) (*проносить одежду*) протягáти (одéжу); 3) (*проводить кого*) протягáти, проволочи́ти когó. [Два рóки йогó по судáх протягáли]. **Протáсканный** – протáсканий, протя́ганий; проволóчений.

Протаскáться – 1) протаскáтися, протягáтися, бýти протáсканим, протя́ганим; 2) прошвéнда[я]ти, провéштатися, проволочи́тися, прошалáтися, проваласáтися. [Копійчи́ни не прині́с, а літ чотирнáдцять проваласáвся (Г. Барв.)].

Протáскивание – протягáння, проволікáння.

Протáскивать, протащи́ть – протягáти, протягти́, проволікáти, проволокти́, проволочи́ти, (*что-л. громоздкое, вульг.*) пропéрти, протарабáнити, протаргáнити що крізь що, що повз що, куди́. **Протáщенный** – протя́гнений *и* протя́гнутий, проволóчений.

Протáскиваться, протащи́ться – 1) протягáтися, бýти протя́гненим (протя́гнутим), проволікáтися, бýти проволóченим; 2) *см.* **Протащи́ться.**

Протасовáть – 1) перетасувáти, перетахлювáти, перемішáти, помішáти, перемасти́ти (кáрти); 2) (*известное время*) протасувáти, протахлювáти (яки́й час). **Протасóванный** – перетасóваний, перетахльóваний, перемíшаний, помíшаний. **-ться** – перетасувáтися, бýти перетасóваним, перетахлювáтися, бýти перетахльóваним, перемішáтися, бýти перемíшаним, помíшаним.

Протáчивание – 1) прошивáння; 2) протóчування.

I. Протáчивать, протачáть – 1) прошивáти, проши́ти, (*во мн.*) попрошивáти що; 2) (*известное время*) проши́ти (яки́й час). **-ться** – прошивáтися, проши́тися, бýти проши́тим.

II. Протáчивать, проточи́ть – 1) (*продырить*) протóчувати, проточи́ти, (*во множ.*) попротóчувати що; (*промыть*) промивáти, проми́ти, проривáти, прори́ти що, (*во мног. местах*) попромивáти, попроривáти що. *Моль* **-чи́ла** *всю одежду* – міль попротóчувала всю одéжу. *Вода* **-чи́ла** *овраг* – водá прори́ла яр; 2) (*известное время*) прогостри́ти, (*на токарном станке*) проточи́ти. [Прогостри́в ці́лий рáнок соки́ру]. **Протóченный** – протóчений; проми́тий, прори́тий.

Протáчиваться, проточи́ться – 1) (*насекомыми*) протóчуватися, бýти протóченим; (*водой*) промивáтися, бýти проми́тим, проривáтися, бýти прори́тим.

Протащи́ть, *см.* **Протáскивать.**

Протащи́ться – 1) *см.* **Протáскиваться**; 2) проволокти́ся; проплести́ся, пробри́[е]сти́, (*вульг.*) проплугáнитися, прррсургáнитися.

Протáять, *см.* **Протáивать.**

Протвéрживать, протверди́ть – протвéрджувати, протверди́ти, витвéрджувати, ви́твердити. **Протвéрженный** – протвéрджений, ви́тверджений. **-ться** – протвéрджуватися, бýти протвéрдженим, витвéрджуватися, бýти ви́твердженим.

Протежé – протежé, піклóванець (-нця).

Протежи́рование – протегува́ння.
Протежи́ровать – протегува́ти.
Про́тежь, *см.* **Про́торжь.**
Протека́ние – 1) протіка́ння (ріки́, по́суду, сте́лі *и пр.*); 2) (*времени*) сплива́ння, збіга́ння.
Протека́ть, проте́чь – 1) текти́, протіка́ти, протекти́, пливти́, пли́нути; *срв.* **Течь.** [Дніпро́ тече́ з півночи на пі́вдень. По доли́нах ріки протіка́ють (Чуб.). В Пере́мишлі, де Сян пливе́ зеле́ний (Франко)]; 2) (*просачиваться*) текти́, протіка́ти, протекти́, бі́гти, прослі́зувати, слизи́ти, сочи́тися, просочи́тися. [Прослі́зує вода́ крізь вікно́ (Конгр.). Вода́ з кори́та со́читься (Чигир.)]; 3) (*пропускать жидкость*) текти́, протіка́ти, протекти́, бі́гти, слизи́ти. [Чо́вен протіка́є (тече́). Тре́ба перекрива́ти клу́ню, бо вже і в невели́кий дощ протіка́є. Відро́ цюрко́м біжи́ть (Звин.). Слизи́ть тро́хи бочо́нок (Харк.)]. *Бумага* **-кает** – папі́р протіка́є; 4) (*проходить, проноситься*) пливти́, проплива́ти, пропливти́; (*о времени*) пливти́, сплива́ти, спливти́, уплива́ти, упливти́, пли́нути, спли́нути, бі́гти, збіга́ти, збі́гти, точи́тися, текти́, перехо́дити, перейти́, схо́дити, зійти́, мина́ти, -ся, мину́ти, -ся. [Пли́нуть часи́ за часа́ми, як хви́лі на мо́рі (Дн. Чайка). Роки́ сплива́ють. Уплило́ півтора́ ро́ку (Г. Барв.). Шкода́ шкі́льних стін, де збі́гло сті́льки ро́ків (Васильч.). Життя́ точи́лось свое́ю черго́ю (Коцюб.). Ті щасли́ві хвили́ни життя́, що перейшли́ тут (Коцюб.)]. *Время* **-кает** – час пли́не (пливе́), тече́, схо́дить, мина́є. *Время быстро* **-кло́** – час ху́тко зійшо́в, збіг, сплив; *срв.* **Проходи́ть 10.**
Проте́ктор – проте́ктор, охоро́нник, опіку́н (-на́).
Протектора́т – протектора́т (-ту).
Протекциони́зм – протекціоні́зм (-му).
Протекциони́ст – протекціоні́ст (-та).
Протекцио́нный – протекці́йний.
Проте́кция – проте́кція; зару́ка, підпо́ра, допомо́га, охоро́на. *Иметь* **-цию** – ма́ти проте́кцію, ма́ти ру́ку.
Проте́кший (*о времени*) – мину́лий.
Протopéбливание – 1) просми́кування (крізь що-н.): 2) (*пеньки, шерсти и т. п.*) розсми́кування, проску́бування; 3) *см.* **Пропа́лывание.**
Протере́бливать, -ся, протереби́ть, -ся – 1) (*сквозь что-н.*) просми́кувати, -ся, просми́кати, -ся; 2) (*о пеньке, шерсти и т. п.*) розсми́кувати, -ся, розсми́кати, -ся, ску́бти, -ся, проску́бти, -ся; 3) *см.* **Пропа́лывать, -ся**; 4) **-би́ть** *известное время* (*пеньку, шерсть*) проску́бти, просми́кати (коно́плі, во́вну). **Протере́бленный** – просми́каний; розсми́каний, проску́блений.
Протере́ть, -ся, *см.* **Протира́ть, -ся.**
Протерпе́ть – 1) перете́рпіти, сте́рпіти, ви́терпіти, (*до конца*) доте́рпіти. **-пе́ть** *бедствия* – набра́тися біди́ (ли́ха, го́ря). [Тоді́ набра́лись всі сто лих (Котл.). Хоч го́ря набра́вся, зате́-ж у ро́бу вбра́вся (Тобіл.)]; 2) (*известное время*) проте́рпіти, ви́терпіти.
Протеса́ть, *см.* **Протёсывать.**
Протеса́ться – 1) *см.* **Протёсываться**; 2) протисну́тися, проде́ртися, проши́тися, пролі́зти.
Протесня́ть, -ся, протесни́ть, -ся – протиска́ти, -ся, проти́сну́ти, -ся *и* проти́скати, -ся, пропиха́ти, -ся, пропха́ти, -ся, прото́вплювати, -ся, прото́впи́ти, -ся; *срв.* **Прота́лкиваться 2**. [Вона́ ле́две проти́снулась крізь на́товп (Коцюб.). Протисну́вся напере́д, роздиви́вся всю́ди (Рудан.)].
Проте́ст – проте́ст, протеста́ція. [Наро́дній проте́ст про́ти зди́рства пані́в (Франко)]. *Без* **-ста** – без проте́сту, безсупере́чно. *Заявить* **-тест** *против чего, юрид.* – підне́сти проте́ст, пода́ти протеста́цію проти чо́го. [Він пода́в до су́ду протеста́цію (Ор. Лев.)].
Протеста́нт, -а́нтка – 1) протеста́нт, -а́нтка. [Протеста́нти нале́жать до евангелі́стської це́ркви]; 2) протеста́нт, -а́нтка, запере́чник, запере́чниця. [О́браз протеста́нта про́ти гнили́зни (Єфр.). За́молоду продражни́ли його́ протеста́нтом (Кониськ.)].
Протестанти́зм – протеста́нтство, протестанти́зм (-зму).
Протеста́нтский – протеста́нтський.
Протестова́ние, -та́ция – протестува́ння, протеста́ція. [Протестува́ння ве́кселя].
Протестова́ть – протестува́ти проти чо́го, запере́чувати що.
Протесто́ванный – протесто́ваний.
Протесту́ющий – що протесту́є проти чо́го.
Протёсывание – теса́ння, проті́сування, виті́сування.
Протёсывать, протеса́ть – 1) теса́ти, проті́сувати, протеса́ти, виті́сувати, ви́тесати що; 2) (*известное время*) протеса́ти (пе́вний час). **Протёсанный** – проте́саний, ви́тесаний.
Протёсываться, протеса́ться – 1) проті́суватися, протеса́тися, бу́ти проте́саним,

витíсуватися, ви́тесатися, бу́ти ви́тесаним; 2) *см.* **Протеса́ться 2.**

Проте́чь, *см.* **Протека́ть.**

Про́тив, Проти́ву, *нар.* – навпро́ти́, навпро́ть, насу́проти́. [Сказа́в пан, що при́їде, щоб ви́їхали навпро́ти (Козелец.). Безглу́здо хо́чуть вас до шлю́бу потягти́, а ви не ка́жете ні сло́ва навпроти́ (Самійл.). Та не йдіть бо навпро́ть (Київ.). А леге́нький насу́проти ві́тер несе́ з холодко́м па́хощі степово́ї росли́ни (Мирн.)].

Про́тив, *предл. с род. пад.* – 1) про́ти, навпро́ти, напро́ти(в), су́проти́(в), насу́проти́(в), (*визави*) про́сто, напро́сто ко́го, чо́го. [Хло́пці стоя́ли оди́н про́ти о́дного (Н.-Лев.). Я сів на бульва́рі напро́ти буди́нку (Коцюб.). Супроти́в двора́ та твоя́ кума́ (Чуб.). Ха́та його́ стої́ть про́сто це́ркви (Борз.). Про́сто Зінька́ сиді́в зовсі́м бі́лий дід (Грінч.). Напро́сто Лаго́вського мі́сти́вся за столо́м гре́цький ко́нсул (Крим.)]. *Я живу* **-тив** – я живу́ про́сто це́ркви. *Поставить что* **-тив** *огня* – поста́вити що попри ого́нь, про́сто огню́. **-тив** *неба на земле* – про́сто (про́ти) не́ба на землі́; 2) про́ти, су́проти́(в) ко́го, чо́го; (*вопреки*) всупере́ч ко́му, чо́му; на ко́го, на що. [Проти наси́льства боронюся я (Грінч.). Супротив його ніхто́ не встої́ть (ЗОЮР. І.). І доса́да упе́рше ворухну́лась в ме́не в се́рці супроти нього (Л. Укр.). До́бре нам відо́мо, як тобі Бог помага́є на вся́кого во́рога (Куліш)]. **-тив** *воли, желания* – проти во́лі, мимо во́лі, проти бажа́ння, всу́пере́ч бажа́нню, не́хотячи, наперекі́р, через си́лу. *Делать* **против** *ч.-л. желания* – іти́ на су́переки а ким. **-тив** *убеждения, совести, чести* – проти переко́нання, со́вісти (сумлі́ння), че́сти, всу́пере́ч переко́нанню, со́вісті (сумлі́нню), че́сті. **-тив** *течения* – проти води́, устрі́ть води́. [Чи ле́гше тягти́ проти води́, чи за водо́ю (Гр. І.)]. **-тив** *солнца* – навпаки́ со́нця. [Ву́лицями обхо́дила навпаки́ со́нця (Квітка)]. *Ошибка* **-тив** *языка, грамматики* – поми́лка проти (супроти) мо́ви, проти (супроти) грама́тики. *Я* **-тив** *этого* – я про́ти цього́, я проти́вний цьо́му. *Это* **-тив** *закона* – це про́ти зако́ну, це проти́вно зако́нові. *Лекарство, средство* **-тив** *лихорадки, насморка* – лі́ки про́ти пропа́сниці, про́ти не́житю *и* на пропа́сницю, на не́жить. *Помощь* **-тив** *кого* – по́міч проти ко́го *и* на ко́го. [Запобіга́в їх по́мочи на Шве́да (Куліш)]. *Выступить, идти* **-тив** *неприятеля, войной* **-тив** *кого* – ви́рушити, іти́ проти во́рога *и* на во́рога, війно́ю на ко́го. *Болезнь ваша* **-тив** *его болезни ничего не значит* – хворо́ба ва́ша проти (супроти) його́ хоро́би ні́чо́го не ва́рта.

I. Про́тивень – бля́ха, лист, де́ко, сунія́, пані́вка. [Пече́ню вклада́ють на бля́ху. Посади́ла на де́ці паляни́цю (Бердич. п.)].

II. Про́тивень – 1) па́ра, рі́вня; 2) *см.* **Проти́вник**; 3) *геогр.* – антипо́д (-ду); 4) спи́сок (-ску), ко́пія; портре́т; 5) супроти́вний ві́тер (-тру); 6) *морск.* – ю́нгфер (-ра).

Противе́с, *см.* **Противове́с.**

Противи́тельный – протиста́вний. **-ный** *союз, грам.* – протиста́вний сполу́чник.

Проти́виться – супроти́витися, проти́витися, спротивля́тися *и* спроти́влюватися, проти́вним бу́ти кому́, чому́, опира́тися проти ко́го, проти чо́го *и реже* чому́, опина́тися, огина́тися, пруча́тися, става́ти проти чо́го, спереча́тися *и* спере́читися проти ко́го, проти чо́го *и* кому́, чому́, змага́тися проти ко́го, проти чо́го. [Нам ска́зано: не супроти́вся зло́му (Л. Укр.). Старі́ такі́ геть проти́вляться цьому́, бо перш цього́ не було́ (Коцюб.). Я вам кажу́ не спротивля́тися лихо́му (Єванг.). Ви йшли усе́ проти ме́не, спереча́лись зо мно́ю, в усьо́му мені́ спроти́влювались (Н.-Лев.). Не спереча́лися Оле́гові кия́не, за князя́ його́ до се́бе приймали (Куліш). Я во́лі й розказа́нню його́ проти́вен бу́ти не хо́чу (Ор. Лев.). Му́сіла це са́ме зроби́ти і га́лицька шля́хта, хоч як опина́лася (Доман.). Ти проти ме́не не опира́йсь (Звин.). Немо́жна проти ба́тька огина́тися (Левч.)]. *Срв.* **Воспроти́виться.**

Противле́ние – супроти́влення, проти́влення чому́, змага́ння проти чо́го. [Супроти́влення зло́му (Л. Укр.)].

Проти́вник, -ница – супроти́вник, -ниця, проти́вник, -ниця, супроти́вець (-вця), спере́чник, -ниця, (*в споре*) супере́чник, -ниця. [Умі́в ви́шукати дошкульне́ мі́сце у супроти́вника (Єфр.). Ви́дав си́ли й пла́ни проти́вників (Франко). Став небезпе́чним спере́чником царе́ві (Л. Укр.). Влу́чним слівце́м щасти́ло йому́ розбива́ти супере́чників кра́ще, ніж до́казами (Крим.)].

Проти́вно – 1) супроти́вно, проти́вно, всу́пере́ч чо́му, супере́чно з чим, про́ти, су́проти́ чо́го. *Это* **-но** *чести, здравому смыслу* – це супере́чить че́сті, здоро́вому ро́зуму; *срв.* **Про́тив**; 2) ги́дко, оги́дно, ги́досно, бри́дко, обри́дно, бри́дно, обри́дливо, відворо́тно, осору́жно, проти́вно. [Ве́льми цікаво́, але́ ги́дко (Кониськ.) Цур йому́, бри́дко й зга́дувати (Кониськ.). Бри́дно твере́зому межи п'я́ними сиді́ти (Камен.). Осору́жно ї́сти – така́ брудна́ сіль (Липов. п.)]. **-но** (*делать что-н.*) – бри́дко, ги́дко, душа́ не наверта́ється, з душі́ ве́рне (роби́ти що). **-но** *смотреть* – ги́дко, оги́дно, оги́да диви́тися. *Мне стало* **-но** – мені́ ста́ло ги́дко, мені́ спроти́вилося. [Як-найголосні́ше одха́ркавсь тай плю́нув на підло́гу… всім

спроти́вилося (Крим.)]. *Это мне* **-но** – це мені́ ги́дко, мене́ це ве́рне (відверта́є), мене́ ве́рне (відверта́є) від цьо́го.

Проти́вное – супроти́вне, протиле́жне.

Проти́вность – 1) противе́нство, супроти́вність; проти́вність, супере́чність (-ности) чому́, до чо́го, з чим. *В* **-ность** *чему* – супроти чо́го, всупереч чому́ *и* із чим, наперекі́р чому́, до чо́го; 2) упе́ртість, супере́куватість, перекі́рливість (-ости); 3) ги́дкість, оги́дність, бри́дкість, обри́дність (-ости).

Проти́вный – 1) проти́вний, супроти́вний, протиле́жний; *см.* **Противополо́жный.** [З проти́вної ву́лиці доно́сився парубо́чий го́мін (Мирн.)]. **-ный** *берег* – протиле́жний бе́рег. **-ная** *сторона* (*реки, дома*) – проти́вний, протиле́жний бік (рі́чки, до́му). [Сі́ни булі́ прохідні́ і виво́дили на таки́й же ґа́нок з проти́вного бо́ку до́му (Ор. Лев.)]. **-ное** *мнение* – протиле́жна, супроти́вна ду́мка. *В* **-ном** *случае* – в проти́вному ра́зі. **-ная** *сторона*, *юрид.* – супроти́вна, супере́чна, відпо́рна сторона́. *В* **-ную** *сторону, см. В* **противополо́жную** *сторону* (**Противополо́жный**). **-ные** *средства часто ведут к одной цели* – протиле́жні (супере́чні) за́соби ча́сто прова́дять до одніє́ї мети́; 2) (*противодействующий*) проти́вний, супроти́вний, супере́чний *и* -ній, перешкідни́й. [При́йдеться тоді́ нам і все те, що ро́блено в Моско́вщині для ру́ського єди́нства, назва́ти супроти́вним наро́дній ру́ській спра́ві (Куліш)]. **-ный** *ветер*, **-ная** *волна* – проти́вний, супроти́вний ві́тер, проти́вна, супроти́вна хви́ля. [Чо́вен же був уже́ на сере́дині мо́ря й би́ло його́ хви́лями, бо ві́тер був супроти́вний (Єв.). Ві́тер (су)проти́вну хви́лю зо дна мо́ря зніма́є, су́дна коза́цькі розбива́є (Дума)]. **-ный** *закону поступок* – супере́чний зако́нові (*и* із зако́ном) вчи́нок. **-ный** *лагерь* – проти́вний, супроти́вний, супере́чній та́бор. **-ная** *сила* – супроти́вна, перешкідна́ си́ла; 3) гидки́й, оги́дний, оги́дливий гиде́сний, бридки́й, обри́дний, обри́дливий, при́крий, опри́кривий, відворо́тний, осору́жний, нечви́дний, вре́дний; *срв.* **Отврати́тельный.** [Я йому́ гидка́, тому́ й біжи́ть так шви́дко (Самійл.). Гиде́сна ти мені́ ста́ла (Липовеч.). Бридки́й, пога́ний же ти, Дуви́де, та ще й ду́же (Васильч.). Як знена́виділа, то й диви́тись не хо́че на нього́ – яки́йсь одворо́тний став він їй (Васильч.). Щось іде́ – таке нечви́дне, що й гля́нути ги́дко (Свидн.). Ну, та й уре́дний же хло́пець (Лохв.)]. **-ный** *вкус, запах* – гидки́й, відворо́тний, при́крий смак, пах. **-ная** *погода* – бридка́, пога́на пого́да. **-ный** *человек, женщина* – оги́дний, вре́дний, відворо́тний чолові́к, оги́дна, вре́дна, відворо́тна люди́на, жі́нка, оги́дник, оги́дниця, оги́да (*общ. р.*), обри́дник, обри́дниця. *Делать, сделать кому-л. что-л.* **-ным** – спроти́влювати, спроти́вити, бри́дити, збри́дити *и* набри́дити, при́крити, спри́крити кому́ що. [Знав, що тим спроти́влю їй ще гі́рше оги́дну ха́ту на́шу (Л. Укр.). І оте́ зажива́ння самого́ цу́кру так йому́ набри́дило цу́кор, що він потім не міг пи́ти соло́дкого ча́ю (Єфр.). Все те вку́пі в коро́ткім часі му́сіло спри́крити їй спі́льні сні́дання, обі́ди і прохо́ди з па́нством Темни́цькими (Франко)]. *Сделаться* **-ным** *кому* – спроти́витися, збри́дитися, спри́критися кому́, зроби́тися, ста́ти гидки́м, відворо́тним кому́. [Колиб я не спроти́вилася ча́сом Степа́нові в такі́й оде́жі (Л. Укр.)]. *Он* **-вен** *мне* – він мені́ відворо́тний, гидки́й, оги́дний, бридки́й, осору́жний. [Попро́сту мені́ той Дембо́вський – оги́дний (Крим.). Чи не бу́дуть воні́ бридкі́ тобі́ (Леонт.). Я три́чі вже йому́ каза́ла, що осору́жний він мені́, що й гля́нути не мо́жу я на нього́ (Тобіл.). Вона́ мені́ така́ одворо́тна (Борз.)].

Противобо́рец, Противобо́рник – супроти́вник.

Противобо́рница – супроти́вниця.

Противобо́рный, Противобо́рственный – супроти́вний, супроти́вницький.

Противобо́рство, -вование – змага́ння, боротьба́, борня́, бороття́ з ким, з чим, проти ко́го, проти чо́го, о́пір (-по́ру), опира́ння кому́, чому́ *и* проти ко́го, проти чо́го.

Противобо́рствовать – змага́тися, боро́тися з ким, з чим *и* проти ко́го, проти чо́го, опира́тися, става́ти о́пір кому́, чому́ *и* проти ко́го, проти чо́го. *См.* **Проти́виться.**

Противове́с – против́ага. *В* **-ве́с** *чему* – супроти чо́го, всупереч чому; *см. В* **проти́вность.**

Противогни́лостный, *см.* **Противугни́лостный.**

Противоде́йственный – протидію́щий *и* протидію́чий, (су)протиді́йний, протичи́нний, супроти́вний, перешкідни́й.

Противоде́йствие – протиді́яння, супроти́вне ді́яння, протичи́нність (-ности); (*сопротивление*) о́пір (-по́ру), (*препятствие*) пере́ка, перешко́да, зава́да, заборо́на. [Фізи́чне ді́яння й протиді́яння (супроти́вне ді́яння). Обере́жно тре́ба пово́дитись, щоб не нарази́тись на неперемо́жний наро́дній о́пір (Н. Рада). Нема́ йому́ впи́ну, нема́ заборо́ни (П. Мирн.)]. *Оказывать, оказать* **-ствие** – о́пір чини́ти, учини́ти, о́пір ста́вити, поста́вити, опира́тися, опе́ртися проти ко́го, проти чо́го *или* кому́, чому́. *Срв.* **Противоде́йствовать.**

Противоде́йствовать – протиді́яти чому́, ді́яти проти чо́го; о́пір чини́ти, ста́вити кому́,

чому́, опира́тися, супроти́витися, проти́витися кому́, чому́ *и* проти ко́го, проти чо́го, змага́тися проти чо́го; пере́чити, перешкоджа́ти, на перешко́ді, на зава́ді става́ти чому́. [Була́ ду́мка, що вони́ опира́тимуться про́ти москвофі́льських о́ргій (Єфр.). Я ні в чім тобі не супроти́влюсь (Куліш). Істори́чний проце́с ро́звитку, проти яко́го змага́тись дарма́ (Єфр.)]. *Срв.* **Проти́виться.**

Противоде́йствующий – що діє проти чо́го, супроти́вний чому́.

Противоесте́ственный, *см.* **Противуесте́ственный.**

Противозако́нно – протизако́нно, (*стар.*) протипра́вно.

Противозако́нность – протизако́нність, (*стар.*) протипра́вність (-ности).

Противозако́нный – протизако́нний, (*стар.*) протипра́вний. **-ный** *поступок* – протизако́нний учи́нок.

Противолежа́щий – супротиле́жний.

Противолихора́дочный – протипропа́сничний.

Противопожа́рный – протипоже́жний.

Противопоказа́ние, *мед.* – протизазна́чення, протипока́зання.

Противополага́ние, *см.* **Противопоставле́ние.**

Противополага́ть, -положи́ть, *см.* **Противопоставля́ть, -поста́вить.**

Противополага́ться, -положи́ться, *см.* **Противопоставля́ться, -поста́виться.**

Противополо́женный, *см.* **Противопоста́вленный** (**Противопоставля́ть**).

Противоположе́ние – 1) *см.* **Противопоставле́ние**; 2) антите́за, протиста́влення.

Противополо́жно – протиле́жно, супротиле́жно, супроти́вно чому́ *и* до чо́го.

Противополо́жность – 1) (*свойство*) протиле́жність, супротиле́жність, проти́вність, супроти́вність, противе́нство; (*противоречие*) супере́чність (-ности); (*контраст*) супроти́вок (-вку). [Протиле́жність інтере́сів тих, хто дає́ робо́ту, і тих, що му́сять її́ бра́ти (Коцюб.). Супроти́вність у всьо́му – в убра́ннях, у ви́разі обли́ччів, у по́глядах і почува́ннях (О. Пчілка). Противе́нство грома́дських інтере́сів (Єфр.). Части́ше ро́бить – люде́й бли́зькими при́ятелями проти́вність їх уда́чі (Н.-Лев.). А́втор на́че пиша́ється тим, що по́руч ста́вить як-найду́жчі супере́чності (Єфр.)]. В -ность – наперекі́р, всупере́ч, супроти́вно кому́, чому́ *и* до ко́го, до чо́го, з чим; 2) (*предмет, противоположный по свойствам*) протиле́жність, супротиле́жність. [Його́ жі́нка цілко́м протиле́жність йому́ (Грінч.). Сам він до́вгий та рі́вний, а жі́нка – правди́ва супротиле́жність свого́ чолові́ка (Н.-Лев.)].

Противополо́жный – протиле́жний, супротиле́жний, проти́вний, супроти́вний; (*противоречащий чему*) супере́чний чому́. [Перейшо́в мо́вчки до протиле́жної стіни́ (Л. Укр.). Сті́ни супротиле́жного буди́нку (Кониськ.). Два діяметра́льно супротиле́жні ти́пи (Грінч.). По́лум'я освя́ло проти́вну сті́ну (Коцюб.). Напро́сто ме́не сиді́в на супроти́вній ла́ві яки́йсь добро́дій (Крим.). Шевче́нко мав діяметра́льно протиле́жні Кулі́ше́вим істори́чні по́гляди (Грінч.). Письме́нники протиле́жного на́пряму]. *Доказывать совершенно* **-ное** – дово́дити цілко́м (су)протиле́жне, супроти́вне. **-ные** *свойства* – супроти́вні, (су)цротиле́жні власти́вості. **-ные** *интересы* – супроти́вні, супротиле́жні, супере́чні інтере́си. [Супере́чні націона́льні інтере́си (Грінч.). Усі́ інтере́си ма́си ста́ли супротиле́жними інтере́сам пані́в (Кониськ.)]. **-ная** *сторона*, **-ный** *берег* – протиле́жний, супротиле́жний, проти́вний бік, бе́рег, той бік, бе́рег. *Находящийся на* **-ной** *стороне*, **-ном** *берегу* – тогобі́чний, того́біцький, по́ той бік, по тім бо́ці. [Того́біцькі го́ри (Корол.)]. *В* **-ную** *сторону от чего-л.* – у проти́вний (протиле́жний, дру́гий) бік від чо́го, насу́против, навпаки́, наопа́к, наопа́ч чо́го. [Ти му́сиш тіка́ти в проти́вний бік (Франко). Покоти́ла паляни́цю навпаки́ со́нця (Квітка)].

Противопоставле́ние – протиста́вляння, протиста́влення, супротиста́влення. [Протиста́влення інти́мних по́рухів душі́ до око́лишніх обста́вин (Єфр.)].

Противопоставля́ть, -поста́вить – протиста́вляти, протиста́вити, протипоста́вити що чому́ *и* до чо́го, ста́вити, поста́вити що про́ти, на(в)про́ти, су́проти́ чо́му *и* чо́го. [Як щось ці́ле раз-у-ра́з літо́пис протиста́вляє рі́дний край «пога́ним» (Єфр.). Осо́ба, яка́ свідо́мо поста́вила своє́ я напро́ти зо́внішньому світові (Доман.)]. **Противопоста́вляемый** – протиста́вляний чому́. **Противопоста́вленный** – протипоста́влений чому́, поста́влений про́ти, на(в)про́ти чо́му *и* чо́го.

Противопоставля́ться, -поста́виться – протиста́влятися, бу́ти првтиста́вляним, протиста́вленим, бу́ти протипоста́вленим чому́, поста́вленим на(в)про́ти, су́проти́ чо́го.

Противоправи́тельственный – протиурядо́вий.

Противоре́чащий *чему* – супере́чний чому́ *и* з чим, проти́вний чому. [Деся́тки категори́чних і супере́чних оди́н о́дному нака́зів (Єфр.). Щось зовсі́м супере́чне з уся́ким

поня́ттями лю́дськими про лю́дське житло́ (Франко). Я-ж її́ сло́ва проти́вного не промо́вив (Г. Барв.)].

Противоречи́вость – 1) супере́чність, (*взаимная несогласованность*) розбі́жність (-ности). **-вость** *показаний, сведений* – супере́чність (розбі́жність) сві́дченнів, відо́мостей; 2) супере́чливість (-вости); *срв.* **Противоречи́вый 2.**

Противоречи́во – 1) супере́чно; 2) супере́чливо.

Противоречи́вый – 1) супере́чний; (*расходящийся*) розбі́жний. [З усі́х за́кутків украї́нської землі́ йдуть звістки́ про на́стрій лю́дности, звістки́ невира́зні, ча́сто супере́чні (Н. Рада). Стара́вся примири́ти супере́чні по́гляди (М. Левиц.)]. **-вые** *слухи, сведения* – супере́чні чутки́, ві́домості; 2) (*любящий противоречить*) супере́чливий.

Противоре́чие – 1) (*прекословие*) спереча́ння, пере́ка, пере́ча (-чі), супере́ка. [«Не спи», – рішу́чим то́ном, таки́м, що не терпи́ть спереча́нь, гука́ нагля́дач (Крим.)]; 2) (*разноречие, несогласность*) супере́чність, су́переч (-речи), (*противоположность*) супроти́вність, противе́нство, (*расхождение*) розбі́жність (-ности). [Бага́то у його́ оповіда́ннів засно́вано на супере́чності між тим, що есть, і тим, що здає́ться (Єфр.). Тра́пилася су́переч фа́ктів (Правда). Ду́мка чудна́ і стає́ в су́переч з пра́вдою (Кониськ.)]. *Внутреннее* **-чие, -чие** *с самим собой* – вну́трішня супере́чність, супере́чність з сами́м собо́ю. *Классовые* **-чия** – класо́ві супере́чності. **-чие** *между религиею и наукой* – противе́нство між релі́гією і нау́кою. **-чие** *интересов пролетариата и буржуазии* – противе́нство (супере́чність, розбі́жність) інтере́сів пролетарі́яту і буржуазі́ї. *Исполненный, полный* **-чий**, *см.* **Противоречи́вый.** *В* **-чии** *с чем* – всу́переч чо́му, до чо́го. *В* **-чии** *с истинным смыслом статьи* – всу́переч правди́вому змі́стові артику́лу. *Быть, стоять* **-чии** *с чем* – бу́ти, стоя́ти в противе́нстві до чо́го; *срв.* **Противоре́чить** *чему.*

Противоре́чить – 1) (*прекословить*) супере́чити, пере́чити кому́, чому́, спереча́тися проти ко́го, роби́ти перекі́р, перекорю́вати, перечкува́ти кому́, чому́, на́криво, на́сторч говори́ти, каза́ти кому́. [Як ти смі́єш мені́ пере́чити! Я цар – ти пови́нен мене́ слу́хати (Рудч.). Я ніко́ли не супере́чу Опана́сові (Кониськ.). Немо́в-би хтось проти його́ спереча́всь (Крим.). Не переко́рюю я сло́ву Бру́та (Куліш). І не говори́ на́криво, – вона́ за́раз на цабе́ (Номис)]. *Он любит* **-чить** – він лю́бить супере́чити, спереча́тися. *Он ни одним словом не* **-чит** – він на́криво й сло́ва не мо́вить (не ска́же); 2) (*быть в противоречии, опровергать*) супере́чити, пере́чити, проти́витися чому́; (*расходиться с чем*) розбіга́тися з чим. [Ви сами́ собі́ супере́чите (Грінч.). Це пере́чить худо́жній пра́вді (Л. Укр.). Ди́кий стан люде́й си́льно проти́виться ра́йському ща́стю в са́ді Еде́мі (Павлик)]. *Его поступки* **-чат** *его словам* – його́ вчи́нки супере́чать, проти́вляться його́ слова́м. *Его первое показание* **-чит** *второму* – його́ пе́рше сві́дчення розбіга́ється з дру́гим. **Противоре́чащий** – що супере́чить, що пере́чить чому́, супере́чний чому́ *и* з чим.

Противостоя́ние – 1) стоя́ння на(в)про́ти; *астроном.* – протисто́яння; 3) супроти́влення, проти́влення, о́пір (-по́ру), противе́нство.

Противостоя́ть, противоста́ть – 1) протисто́яти, протиста́ти, стоя́ти, ста́ти на(в)про́ти; 2) о́пір ства́ти, ста́ти проти ко́го, проти чо́го, опира́тися, опе́ртися проти ко́го, проти чо́го *или* чо́му, усто́яти проти ко́го, проти чо́го. [Не мо́же опе́ртися бажа́нню гля́нути в вікно́ (Коцюб.). Чи го́ден він опе́ртися сліпі́й зло́бі ди́кої ма́си (Коцюб.)]. *Срв.* **Проти́виться, Сопротивля́ться, Противоде́йствовать.**

Противостоя́щий – протисті́йний, відпо́рний, відпо́ристий.

Противоя́дный – противотру́тний, противотру́йний.

Противоя́дие – противотру́та, противотру́я, противотру́тний, потивотру́йний лік, антидо́т (-ту).

Противувоспали́тельный – протизапа́льний.

Противугни́лостный – протигни́льний, (*мед.*) антисепти́чний.

Противудержа́вный – протидержа́вний.

Противуесте́ственный – протиприро́дний.

Противузако́нный, *см.* **Противозако́нный.**

Противулежа́щий – супротиле́жний, проти́вний; *срв.* **Противополо́жный.**

Проти́кать (*о часах*) – процо́кати, процокоті́ти *и* -та́ти, протеле́нькати.

Протира́ние – 1) (*насквозь, сквозь что-н.*) протира́ння; 2) витира́ння, обтира́ння.

Протира́ть, протере́ть – 1) (*насквозь*) протира́ти, проте́рти, (*только обувь или обувью*) прочо́вгати, (*во множ.*) попротира́ти, попрочо́вгувати. [Проте́р рука́в на лі́кті. Прочо́вгав чо́бота]; 2) (*сквозь что-н.*) протира́ти, проте́рти. [Греча́ну ка́шу протира́ють крізь ре́шето]; 3) потира́ти, проте́рти; витира́ти, ви́терти, обтира́ти, обте́рти. **-ре́ть** *глаза* – проте́рти о́чі. [Проки́нувся, проте́р о́чі, разі́в кі́лька позіхну́в (Рудан.)]. **-ре́ть** *глаза чему-н.* – проми́ти о́чі

(очи́ці) чому́ (*напр.* гро́шам), проманта́чити (гро́ші). **Протёртый** – проте́ртий, прочо́вганий; ви́тертий, обте́ртий.

Протира́ться, протере́ться – 1) (*насквозь, сквозь что-н.*) протира́тися, проте́ртися, бу́ти проте́ртим, прочо́вгатися, бу́ти прочо́вганим; 2) *см.* **Проти́скиваться 2**; 3) *см.* **Втира́ться 2.**

Проти́скивание – проти́скування, пропиха́ння.

Проти́скивать, проти́скать *и* **протисну́ть**– проти́скувати *и* -ка́ти, проти́скати, проти́снути, пропиха́ти, пропха́ти, пропхну́ти, (*во множ.*) попроти́скувати *и* -ка́ти, попропиха́ти що в що, крізь що, куди́. [Тісно́та така́, що й ки́єм не проти́снеш (Номис)]. **Проти́сканный** *и* **проти́снутый** – проти́сканий, проти́снений *и* -нутий, про́пханий, про́пхнутий.

Проти́скиваться, проти́скаться *и* **проти́снуться** – 1) проти́скуватися *и* -ка́тися, бу́ти проти́сканим, проти́сненим, пропиха́тися, бу́ти про́пханим, про́пхнутим; 2) протиска́тися, ти́скатися, проти́скатися, ти́снутися, проти́снутися, пропиха́тися, пропха́тися, пропхну́тися, прото́вплюватися, прото́впи́тися, просува́тися, просу́нутися, прошипи́тися, (*вульг.*) пропе́ртися; *срв.* **Прота́лкиваться 2, Протесня́ться.** [Тру́дно було́ проти́снутися, так було́ бага́то наро́да (Н.-Лев.). Я́рмарок таки́й великолю́дний, що й прошипи́тись не мо́жна (Кролев.). У хата́х уже́ і просу́нутися ні́де (Мирн.). Яка́ тісно́та, а він таки́ пропе́рся, – он бач спе́реду стої́ть (Харк.)]. **-сну́ться** *нельзя за теснотой* – до́товпу нема́є.

Протка́ть, *см.* **Протока́ть.**

Проткну́ть, *см.* **Протыка́ть.**

Протлева́ть, протле́ть – протліва́ти, протлі́ти, (*от сырости*) протряха́ти, протря́хнути.

Протодиа́кон – протодия́кон.

Протодиа́конский – протодия́конський.

Протодиа́конство – протодия́конство.

Протоиере́й – прото(і)єре́й.

Протоиере́йский – прото(і)єре́йський.

Протоиере́йство – прото(і)єре́йство.

Прото́к – прото́ка, проті́к, пере́ті́к (-то́ку), *ум.* проті́чок, пере́ті́чок (-чка), (*быстрый и глубокий*) турунчу́к, (*небольшой и узкий*) є́рик, (*рукав образующий остров*) ви́тяжина, за́рі́чок (-чка). [Тече́ рі́чка з перетí́чками (Пісня). Ірпі́нь ото́ пови́вся, а це ті́льки його́ за́річок (Київщ.)].

Протока́ть, протка́ть – 1) *что чем* – протика́ти, протка́ти, перетика́ти, перетка́ти, затика́ти, затка́ти, (*во множ.*) попротика́ти, поперетика́ти, позатика́ти що чим. [Я тіє́ю за́полоччю рушники́ перетика́ю]; 2) (*известное время*) протка́ти (яки́йсь час). **-тка́ла** *я всю ноченьку* – ці́лу ні́ченьку протка́ла я. **Про́тканный** – пере́тканий, за́тканий чим. [Полотно́ пере́ткане (за́ткане) зо́лотом]. **-ться** – перетика́тися, бу́ти пере́тканим, затика́тися, бу́ти за́тканим чим.

Протоко́л – протоко́л (-лу). *Внести в* **-ко́л** – записа́ти, вписа́ти в протоко́л, до протоко́лу. *Составить* **-ко́л** – скла́сти, списа́ти протоко́ла (на ко́го, на що).

Протоколи́ст – протоколі́ст *и* -колі́ста (-ти).

Протоко́льный – протоко́льний.

Протолка́ть, *см.* **I. Прота́лкивать.**

Протолко́вывать, -толкова́ть – 1) *см.* **Растолко́вывать, Истолко́вывать**; 2) (*известное время*) пробала́кати, проговори́ти.

Протоло́чь, *см.* **II. Прота́лкивать.**

Протолпи́ться – прото́впи́тися, пропха́тися; *срв.* **Прота́лкиваться 2, Проти́скиваться 2.**

Протоми́ть – протоми́ти, пронуди́ти, проморі́ти кого́ чим.

Протоми́ться – протоми́тися, пронуди́тися, пронуди́ти сві́том.

Прото́пать (*ногами*) – протýпати, протупоті́ти (ногáми).

Протопла́зма – протопла́зма.

Протопи́ть, -ся, *см.* **Прота́пливать, -ся.**

Прото́пка – опа́лення, огріття́ (ха́ти).

Протопо́п – протопо́[і́]п (-по́па). *Дочь* **-па** – протопо́півна.

Протопо́пица – протопо́пиця, протопо́пша.

Протопо́пский – протопо́[і́]пський.

Протопо́пство – протопо́[і́]пство.

Протопресви́тер – протопресви́[бі́]тер.

Протопта́ть, *см.* **Прота́птывать.**

I. Протóр – прóтовп (-пу), прóтиск (-ку). **-ру** *нет* – прóтовпу немáє, і не протóвпишся.
II. Протор, *см.* **Тропá, Тропи́нка.**
III. Протор, Протóра, Прóторь, *обычно мн.* **Прóтори** – протрáти, ви́трати, трáти, стрáти, шкóда, зби́тки (-ків).
Проторгáть, протóргнуть – проривáти, прорвáти.
Проторгóвывать, проторговáть – 1) проторгóвувати, проторгувáти [Коли́-б свогó не проторгувáв (Куліш)]; 2) (*известное время*) проторгувáти (яки́й час). [Проторгувáв аж три рóки]. **Проторгóванный** – проторгóваний.
Проторгóвываться, проторговáться – 1) проторгóвуватися, проторгувáтися; 2) (*известное время*) проторгувáтися. [Годи́ну проторгувáлась, а не купи́ла].
Прóторжь (*игла без ушка*) – прóторг *и* прóтір (-торга), прóдір (-дору).
Протóрина – протéрте на чóму-н. мíсце.
Протори́ть, *см.* **Протáривать.**
Протóржка, Протóржье – стрáта, втрáта в торгý.
Протóрный – 1) втрáтний; 2) *грамм.* **-ный** *звук* – проти́снений (фрикати́вний) звук, спірáнт.
Проторчáть – простирчáти; (*о человеке*) простовби́чити.
Проторя́ть, *см.* **Протáривать.**
Протосковáть – просумувáти, прожури́тися, просмутувáти, пронуди́ти, -ся (яки́й час); *срв.* **Тосковáть.**
Прототи́п – прототи́п, первоóбраз (-зу), первовзíр (-зóру). [Первоóбрази Шевчéнкових Катери́н (Куліш)].
Протóчина – 1) (*водороина, дыра, проеденная мышами, червями*) притóчина; (*водороина*) водоми́й (-ми́ю), водори́й (-ри́ю), ви́полоч (-чи); (*червоточина*) червотóчина; 2) *см.* **Протóк**; 3) (*на шерсти у животных*) ли́сина.
Проточи́ть, *см.* **Протáчивать.**
Проточи́ться, *см.* **Протáчиваться.**
Протóчный – текýчий, бігýчий, пливýчий. **-ная** *вода* – текýча, бігýча, пливýча водá, водотéча.
Протрáва – 1) *см.* **Протрáвливание**; 2) протравнé надíб’я; 3) *см.* **Потрáва.**
Протрáвка – 1) *см.* **Протрáвливание**; 2) *см.* **Протрáвник.**
Протрáвливание, протравлéние – 1) протрáвлювання, витрáвлювання, *оконч.* протрáвлення, ви́травлення; 2) (*ружья протравником*) прочищáння, *оконч.* прочи́щення.
Протрáвливать, протравля́ть, протрави́ть – 1) (*чем-либо едким*) протравля́ти, протрави́ти, витравля́ти, ви́травити що чим; 2) (*издерживать на корм скота*) згодóвувати, згодувáти, вигодóвувати, ви́годувати; 3) (*заправку ружья*) прочищáти, прочи́стити (запáл, панíвку) протрáвником; 4) (*зверя на охоте*); упусти́ти (звíра). **Протрáвленный** – 1) протрáвлений, ви́травлений; 2) згодóваний, ви́годуваний; 3) прочи́щений; 4) упýщений.
Протрáвливаться, протравля́ться, протрави́ться – 1) протравля́тися, протрави́тися, бýти протрáвленим, витравля́тися, ви́травитися, бýти ви́травленим; 2) (*о затравке ружья*) прочищáтися, бýти прочи́щеним (протрáвником).
Протрáвник – протрáвник, дріт (гóлка, шпи́лька), що їм прочищáється запáл (у вогнепáльній збрóї).
Протравнóй – протравни́й, потрíбний для протрáвлювання.
Протрезвлéние – протверéжування, витверéжування, прохмéлювання, вихмéлювання, *оконч.* протверéження *и* протверезíння, ви́твереження *и* ви́тверезіння, прохмéлення, ви́хмелення.
Протрéзвливать *и* **Протрезвля́ть, протрезви́ть** – протверéжувати, тверези́ти, протверези́ти, витверéжувати, ви́тверезити, прохмеля́ти *и* -хмéлювати, прохмели́ти, вихмéлювати, ви́хмелити когó. [Нуждá протверези́ла йогó, проясни́ла йогó дýшу (Н.-Лев.). Незабáром прибíгла поліція і тверези́ла голодняків (Стеф.)]. **Протрезвлённый** – протверéжений, ви́твережений, прохмéлений, ви́хмелений.
Протрéзвливаться *и* **Протрезвля́ться, протрезви́ться** – протверéжуватися, протверези́тися, прохмеля́тися *и* -хмéлюватися, прохмели́тися, витверéжуватися, ви́тверезитися, вихмéлюватися, ви́хмелитися. [А дáлі трóхи проходи́вся, прочýмався, протверези́вся (Котл.). Підý до коршóмки та й нап’ю́ся, підý в вишнéвий сад, прохмелю́ся (Чуб.). Як побáчив я такé страхíття, рáзом ви́тверезивсь (Звиног.). Хóдить п’я́ний, не ви́тверезився ще (Грінч. II). Тоді побалáкаєм, як ви́хмелишся, ви́спишся (Лубенщ.)].
Протрéпливать *и* **Протрёпывать, протрепáть** (*пеньку или лён*) – витíпувати, ви́тіпати

(коно́плі або льон). **Протрёпанный** – ви́тіпаний. **-ться** – витіпуватися, ви́тіпатися, бу́ти ви́тіпаним.
Протреща́ть – 1) протріща́ти, протріскоті́ти, прохрусті́ти, прохрупості́ти; (*о сверчке, огоньке*) процвірча́ти, просюрча́ти. [Усю ніч процвірча́в цвірку́н (Гр.)]; 2) (*протараторить*) процокоті́ти *и* -та́ти, проторохті́ти, протурча́ти. **-ща́ть** *уши* – протурча́ти, проторохті́ти ву́ха кому́. *См. ещё* **Треща́ть.**
Протруби́ть – 1) протруби́ти, росурми́ти, ви́трубити, ви́сурмити. *Зорю* **-би́ли** – зо́рю протруби́ли, просурми́ли; 2) розголоси́ти, роздзвони́ти. *Она* **-би́ла** *об этом по всему городу* – вона́ розголоси́ла, роздзвони́ла про це по всьому́ мі́сту.
Протруди́ть – протруди́ти кого́. **-ться** – протруди́тися, пропрацюва́ти.
Протруни́ть – прокепкува́ти, проглузува́ти з ко́го (яки́й час); *срв.* **Труни́ть.**
Протрясти́ – протруси́ти, протрясти́ кого, що (яки́й час). *Лихорадка* **-сла** *меня полгода* – пропа́сниця протрясла́ мене́ півро́ку. *Меня на возу порядком* **-сло́** – мене́ на во́зі до́бре такі́ протруси́ло. **-сти́** *деньги, карман* – ви́трусити, ви́порожнити кеше́ню. **Протрясённый** – протру́шений, протря́сений.
Протрясти́ся – протруси́тися, протрясти́ся. [Ї̈дя́ть до́бре, ви́дно, що протруси́лися (Кониськ.)].
Протря́хиванье – протру́шування, витру́шування, стру́шування.
Протря́хивать, протряха́ть, протряхну́ть – 1) протру́шувати, протруси́ти, витру́шувати, ви́трусити, стру́шувати, струси́ти, струсну́ти що; *срв.* **Встря́хивать**; 2) (*мучицы*) просі́ювати, просі́яти, прото́чувати, проточи́ти (бороше́нця). **-ться** – протру́шуватися, бу́ти протру́шеним, витру́шуватися, бу́ти ви́трушеним, стру́шуватися, бу́ти стру́шеним.
Протури́ть – 1) проту́рити, ви́турити, ви́перти кого́ звідки. [Неха́й би ви́турив його́ в поти́лицю з ха́ти (Мова). Щоб мій син та мене́ з моє́ї ха́ти ви́пер (Кониськ.)]; 2) (*промотать*) прогайнува́ти.
Протуха́ть, проту́хнуть – ту́хнути, протуха́ти, проту́хнути, просме́рджуватися, просмерді́тися, засме́рджуватися, засмерді́тися, (*во множ.*) попротуха́ти, попросме́рджуватися, позасме́рджуватися. **Проту́хлый** – ту́хлий, проту́хлий, просме́рджений, засме́рджений.
Протыка́ние – протика́ння, простро́млювання, проторка́ння, прошти́ркування *и* проштри́кування, прохро́млювання; *срв.* **Протыка́ть.**
Протыка́ть, проткну́ть – протика́ти, проткну́ти, простро́млювати, простроми́ти, проторка́ти, проторкну́ти, прошти́ркувати, проштиркну́ти *и* проштри́кувати, проштрикну́ти, прохро́млювати, прохроми́ти що чим. [За царя́ Тимка́, як була́ земля́ тонка́ па́льцем проткни́ та й води́ напи́йся (Номис). Хапко́ метну́вся був у сами́й на́товп, а наро́ду – що і ки́єм не проторкне́ш (М. Вовч.)]. **Про́ткнутый** – про́ткнутий *и* про́ткнений, простро́млений, прото́ркнутий *и* прото́ркнений, прошти́ркнутий *и* проштри́кнутий, прохро́млений. **-ться** – протика́тися, проткну́тися, бу́ти про́ткнутим *и* -ткненим, простро́млюватися, простроми́тися, бу́ти простро́мленим *и т. д.*
Проты́чка – 1) *см.* **Протыка́ние**; 2) протика́чка, про́тичка, проти́кач, штиль (-ля́). [Ві́зьмемо штиля́ та й бу́демо штилюва́ти зе́млю, – мо́же й зна́йдемо скарб (Липовеч.)].
Протю́кать, протю́кнуть – процю́кати, процю́кнути що чим.
Протя́вкать – 1) продзя́вкати, продзявкоті́ти, продзяволі́ти. *Собачонка всю ночь* **-кала** – цу́цик ці́лу ніч продзя́вкав; 2) прока́вкати.
Протяга́ть (*имение*) – пропозива́ти (мае́ток).
Протяга́ться – 1) пропозива́тися, протяга́тися (яки́йсь час); 2) (*разориться тяжбами*) пропозива́тися.
Протя́гивание – 1) простяга́ння, протяга́ння, простира́ння, вистяга́ння; 2) протяга́ння, проника́ння; 3) проволіка́ння, проволово́джування; 4) протяга́ння. *См.* **Протя́гивать.**
Протя́гивать, протяну́ть – 1) (*простирать*) простяга́ти, простягти́ *и* простягну́ти, протяга́ти, протягти́, простира́ти, просте́рти що до чо́го, що куди́, (*вытягивать*) вистяга́ти, ви́стягти що, (*во мн.*) попростяга́ти *и т. д.* [Верба́ вже розбу́ркалася і скрізь простяга́ла до со́нця блі́до-зеле́не ли́стячко (Грінч.). Він простя́г руку та й поблагослови́в мене́ (М. Вовч.). Як безси́льна дити́на протягну́в до не́ї ру́ки (Стеф.). Ру́ці свої́ простира́єте (Франко, Етн. Зб. V). Кучеря́ві в'язи́ попростяга́ли зеле́ні ла́пи над рі́чкою (ЗОЮР. II.)]. **-вать, -ну́ть** *руку, руки к кому, к чему* – простяга́ти; простягти́ ру́ку, ру́ки, (*о мног.*) попростяга́ти ру́ки до ко́го, до чо́го, сяга́ти, сягну́ти, посягну́ти руко́ю за чим. [Тай посягну́в за ро́жею стріле́ць молоде́нький (Федьк.)]. **-ну́ть** *руку кому* – простягти́, пода́ти ру́ку кому́. *Не* **-вай** *руки, не дам* – не простяга́й руки́, не дам. **-ну́ть** *ногу, ноги* (*расправить, вытянуть*) – простягти́, ви́стягти но́гу, но́ги, (*о мног.*) попростяга́ти,

повистягáти нóги. [Не лежи́ться мені́, нóгу то простягну́, то підкóрчу (Тесл.)]. **-вáй** *ножки по одёжке* – по своє́му лі́жку простягáй ні́жку. **-ну́ть** *ноги* (*умереть*) – ви́простатися, простягти́ся, ду́ба дáти, ґи́ґнути, освіжи́тися. [Я побі́г, так ще жи́ва булá; а мóже вже дóсі й простяглáсь (Кониськ.). Я дам, дак тут і осві́житься (Борз.) Ґи́ґнув стари́й (Липовеч.)]. **-вать, -ну́ть** *верёвку поперёк улицы, двора* – перепинáти, переп'я́сти *и* перепну́ти моту́зку уперек ву́лиці, дворá. **-ну́ть** *межу к самой реке* – протягти́ межу́ до сáмої рі́чки; 2) *что во что, через что, сквозь что* – протягáти, протягти́, промикáти, промкну́ти що в що, крізь що. [Ой протягну́ я волокóнце крізь вікóнце (Чуб.)]; 3) (*дело, время*) продля́ти, протягти́, проволокти́, проволовóдити (ді́ло, час); (*прожить, перебиваясь*) перетягти́, прокалантáти, перебідувáти. [Продля́ли ці́лий день (Черк.). Як-нéбудь ще цей ти́ждень перетя́гнемо (Зміїв.)]. *Лишь-бы* **-ну́ть** *время* – аби́ протягти́, загáяти час; аби день до вéчора. *Больной до вечера не* **-нет** – хóрий до вéчора не дотя́гне, не ви́тягне, не доживé; 4) (*голосом*) протягáти, протягти́. [Так? – я́кось зля́кано протя́г поéт (Л. Укр.)]. *Говорить* **-вая** *слова* – говори́ти з прóтягом, на-рóзтяг. **Протя́нутый** – простя́гнутий *и* простя́гнений, протя́гнутий *и* -тя́гнений *и т. д.*

Протя́гиваться, протяну́ться – 1) (*простираться*) простягáтися, простягти́ся, протягáтися, протягти́ся, (*вытянуться*) вистягáтися, ви́стягтися, витягáтися, ви́тягтися. [Простяглáсь та й лежи́ть (Номис). Дóвгі ті́ні простягáються через майдáн (Л. Укр.). Доли́на простяглáсь сюди́ й туди́ (Тесл.). За ним простяглáсь бі́ла стéжка, нáче хто простели́в од порóга бі́лий рушни́к (Неч.-Лев.). Сóтні кривáвих рук простягли́ся (Коцюб.). Та бáлка ви́тяглась ік Абрáмівці (Верхньодніпр.)]; 2) простягти́ся; *см.* **Протяну́ть** *ноги* (**Протя́гивать 1**); 3) (*продлиться*) протягти́ся, протривáти, (*затянуться*) проволокти́ся, продля́тися. [Це ді́ло проволоклóсь до Різдвá (Звяг.)]. *Дурная погода* **-нется** *до конца месяца* – негóда протривáє до кінця́ мі́сяця. *Это дело* **-нется** *до Рождества*, **-нется** *ещё долго* – ця спрáва (це ді́ло) протя́гнеться до Різдвá, проволóчеться ще дóвго.

Протя́жебничать – пропозивáтися.

Протяжéние – 1) *см.* **Протя́жка**; 2) прóтяг (-гу), (*измерение*) ви́мір (-ру), (*пространство*) прóстір (-тору), перéбіг (-гу). *Твёрдые тела имеют три* **-ния**: *длину, ширину и высоту* – тверді́ тілá мáють три ви́міри: довжиню́, шириню́ й височиню́. *На всём* **-нии** *этой дороги* – на прóтязі ці́лої дорóги ціє́ї, на всьóму перéбігу (прóсторі) ціє́ї дорóги. *На* **-нии** *ста вёрст* – на прóтязі (на перéбігу) ста верстóв. *На* **-нии** *всего рассказа* – на прóтязі ці́лого оповідáння.

Протяжённость – протя́жність (-ности).

Протяжённый – протяжни́й.

Протя́жка – 1) *см.* **Протя́гивание**; *оконч.* простя́гнення, протя́гнення; ви́стягнення; промкнéння; проволóчення, проволовóдження; 2); прóтяг (-гу). *Петь* (*с*) **-кой** – співáти (з) прóтягом.

Протя́жно – прóтягом, з прóтягом, протя́жливо, протя́гло, протя́жно, ви́тягом, ви́тяжно, тягу́че, спроволóка, (з) проволóком, прокврóлом, прокврóлисто, пóвагом, *срв.* **Мéдленно.** [Надвóрі хтось гуді́в протя́жливо й серди́то (Корол.). Яли́ни шéпчуться протя́гло й лу́нко (Корол.). Вимовля́в словá з прóтягом (Н.-Лев.). Оцю́ пі́сню у нас прóтягом співáють (Харк.). Він говори́в спроволóка (Зміїв.). Розпочáв «Чумакá» гóлосно та ви́тяжно (Н.-Лев.). Стáли по душі́ дзвони́ти во всі дзвóни, та пóвагом, та жáлібно (ЗОЮР. II)].

Протя́жность – протя́жливість, протя́глість, протя́жність (-ости).

Протя́жный – протя́глий, протя́жливий, протя́жний, витяжни́й, тягу́чий, *срв.* **Дли́тельный, Мéдленный.** [Протя́глий жáлібний спів (Коцюб.). Протя́жна, тужли́ва пі́сня (Стефаник). Пі́сня жáлібна, витяжнá, плаку́ча (Н.-Лев.)].

Протяну́ть, *см.* **Протя́гивать.**

Проуди́ть (*известное время*) – проловúти ву́дкою (яки́й час).

Проу́жинать – провечéряти. [Провечéряв три когóйки (Харк.). Провечéряли до пі́зньої нóчи].

Проу́лок – про(в)у́лок, *ум.* про(в)у́лочок (-чка), за(в)у́лок, *ум.* за(в)у́лочок, (*диал.*) сутки́ (-тóк), суточки́ (-чóк). [Як на те-ж і гімнази́ст попáвсь йому́ на зу́стріч в глухі́м проу́лку (Свидн.). Селó вонó превели́ке! Скі́льки у́лиць, скі́льки, зау́лочків – сказáть: бéз лі́ку! (М. Вовч.). Іду́ я отó суточкáми (Хорольщ.)].

Проу́лочный – про(в)улкóвий.

Проу́мничать – промудрувáти.

Проурчáть – пробурчáти.

Проу́х, Проу́шина – (в)у́хо, (в)у́шко.

Проухáживать – 1) проходи́ти коло кóго, пропóрати когó (яки́й час); (*провозиться с кем*)

пропа́нькатися, пропа́дькатися коло ко́го; 2) провпада́ти біля ко́го, пролиця́тися, проженихáтися з ким (яки́й час). *Срв.* **Уха́живать.**

Проу́хать (*имение*) – проц(в)и́ндрити (маєток). **Проу́ханный** – проц(в)и́ндрений.

Проу́чивать, проучи́ть – 1) *что* – виу́чувати *и* вивча́ти, ви́вчити, студіюва́ти, простудіюва́ти що; 2) (*известное время урок или ученика*) провчи́ти (яки́й час ле́кцію, завда́ння або́ у́чня); 3) провча́ти, провчи́ти, пришко́лити, промані́жити, ви́цвічити кого́, да́ти зна́ти кому́ (за що). [Провча́єш ти нас, – ну й ми-ж тебе́ провчимо́ (Грінч.). До́бре його́ провчи́ли – не забу́де до нови́х ві́ників (Ум.)]. **Проучённый** – проу́чений, пришко́лений, промані́жений, ви́цвічений.

Проу́чиваться, проучи́ться – виу́чуватися *и* вивча́тися, бу́ти ви́вченим, студіюва́тися, бу́ти простудійо́ваним; 2) провча́тися, бу́ти проу́ченим, прошко́леним, проманí́женим, ви́цвіченим; 3) *возвр.* провчи́тися (яки́й час).

Проу́шина, *см.* **Проу́х.**

Профа́н, -нка – профа́н, профа́нка, нетя́ма (*общ. р.*), неві́глас, -ка.

Профана́ция – профана́ція.

Профани́рование – профанува́ння.

Профани́ровать – профанува́ти.

Профа́нка, *см.* Профа́н.

Профессиона́л – професіона́л.

Профессионали́зм – професіоналі́зм (-зму).

Профессиона́льность – професіона́льність, професі́йність (-ности).

Профессиона́льный – професіона́льний, професі́йний. [Зако́н професі́йної че́сти (Наш)]. **-ный** *союз* – професі́йна спі́лка.

Профе́ссия – профе́сія. *Игрок по* **-сии** – грець (грач) з профе́сії, профе́сією.

Профе́ссор – профе́сор. *Женщина* **-сор** – профе́сорка. *Дочь* **-сора** – професорі́вна.

Профе́ссорить, *см.* **Профе́ссорствовать.**

Профе́ссорский – профе́сорський, профе́сорів (-рова, -рове).

Профе́ссорство – 1) (*должность*) професорство; 2) *см.* **Профе́ссорствование.**

Профе́ссорствование – професорува́ння.

Профе́ссорствовать – професорува́ти.

Профе́ссорша – профе́сорша, па́ні професоро́ва.

Про́филь – про́філь (-лю). *В* **-филь** – в про́філь, про́філем, збо́ку.

Профильтро́вывать, -трова́ть – профільтро́вувати, профільтрува́ти, проці́джувати, проціди́ти, переці́джувати, переціди́ти, перепуска́ти, перепусти́ти що на що, крізь що; (*переносно*) перето́чувати, переточи́ти що **Профильтро́ванный** – профільтро́ваний, проці́джений, переці́джений, перепу́щений на що; (*переносно*) перето́чений.

Профинти́ть – 1) прохитрува́ти (яки́й час); 2) прогайнува́ти, протри́нькати, проц(в)и́ндрити що.

Профо́рма – профо́рма, форма́льність. *Это для одной* **-мы** – це ті́льки для профо́рми, задля форма́льности, це ті́льки про (лю́дське́) о́ко.

Профу́кать – прохýкати *и* прохýхати. [Прохýкаєш вікно́, гля́неш на двір (Греб.). Ди́виться в по́ле через ца́рину, прохýхавши за́морозь на склі (Гр.)].

Проха́живание – прохо́джування, походжа́ння.

Проха́живать, *сов.* **проходи́ть** – прохо́джувати, прохо́дити, *сов.* проходи́ти (яке́ відда́лення або яки́й час), ви́ходити (яки́й час); *срв.* **Проходи́ть.** [Хоті́ла було́ свари́тися на дочку́, що до́вго проходи́ла (Квітка). І де ти, Чі́пко, хо́диш? де ти бро́диш?.. Ось до яко́ї пори́ ви́ходив (Мирн.)]. *Он нередко* **-вает** *целые дни* – він часте́нько прохо́джує ці́лі дні. *Ежедневно* **-ваю** *вёрст по пять* – що-дня про́ходжу версто́в по п'ять. *Он целый день* **-дил** *по-пустому* – він ці́лий день проходи́в, ви́ходив ду́рно, даре́мно.

Проха́живаться, *сов.* **проходи́ться** *и* **пройти́сь** – прохо́джуватися, проходи́тися, пройти́ся, походжа́ти, проходжа́ти, (*ирон.*: *бездельничать*) походе́ньки справля́ти. [Царі́вна на той час по са́ду прохо́джувалась (Рудч.). Тепе́речки ве́чір те́плий, прохо́димось тро́хи (Стор.). Вона́ ско́чила з мі́сця й почала́ походжа́ти по світли́ці (Н.-Лев.). По поко́ях проходжа́ють пани́, паня́нки й паненя́та (Васильч.)]. *Ты бы* **-ди́лся, -шёлся** *немного* – ти-б проходи́вся, пройшо́вся тро́хи. **-ти́сь** *на чей-л. счёт* – водо́ю бри́знути на ко́го, сипну́ти (ки́нути) наздо́гад на ко́го. [А як же: щоб на те́бе ніхто́ й водо́ю не бри́знув… Без цьо́го не обі́йдешся (Кролев.). Вона́ почува́ла, що Они́ся знов сипну́ла наздо́гад на нестатко́ви́тих госпо́дарів (Н.-Лев.)].

Прохвали́ться – прохвали́тися, провихваля́тися (яки́й час).

Прохва́стать – прохва́стати, -ся.

Прохва́т – 1) *см.* **Прохва́тывание**; 2) (*прохваченное место*) про́низь (-зи), прони́зина.
Прохва́тывание – 1) проко́лювання, простро́млювання, прохро́млювання, прошти́ркування; 2) пройма́ння, прохо́плювання.
Прохва́тывать, прохвати́ть – 1) проко́лювати, проколо́ти, простро́млювати, простроми́ти, прохро́млювати, прохроми́ти, прошти́ркувати, *и* -ка́ти, проштиркну́ти що чим; 2) (*пронять холодом*) пройма́ти, про(й)ня́ти, прохо́плювати, прохопи́ти. [Примочи́в мене́ раз дощ та проня́в ві́тер до дрижакі́в (Куліш)]. *Мороз* **-вает** – моро́з пройма́є. **Прихва́ченный** – 1) проко́лений, простро́млений, прохро́млений, прошти́ркнутий; 2) про́(й)нятий, прохо́плений. **-ться** – проко́люватися, бу́ти проко́леним, простро́млюватися, бу́ти простро́мленим *и т. д.*
Прохвора́ть – прохворі́ти, пронеду́жати, прослабува́ти (яки́й час); *срв.* **Проболе́ть.**
Прохво́ст – пройди́світ, шели́хвіст, підчи́хвіст (-хвоста), про́йда, прочва́ра, шарло́та, суці́га. [Тако́му шарло́ті і в остро́зі ма́ло мі́ста (Новг.-Сів.). Хоч мені́ тебе́ й жаль, а прочва́рі руки́ не пода́м (Стор.)].
Прохла́да – прохоло́да, холодо́к (-дку), хо́лод, охоло́да. [Вечі́рня прохоло́да почина́ла ві́яти навкруги́ (Грінч.). З трави́ обдає́, свіжи́ть паху́чим холодко́м (Стор.). І здало́сь, що вже біль не так люто пали́в, мов-би в збу́рену кров охоло́ди нали́в (Франко). Ви́копають ко́жен собі я́мку; приля́же туди́, то тро́хи йому́ і ле́гше, мо́жна хо́лодом трі́шки дихну́ти (Квітка)]. *Веет* **-дой** – віє прохоло́дою, холодко́м.
Прохлади́тельный – холодли́вий, прохоло́дливий, прохолодни́й, остудни́й. **-ные** *напитки* – холодли́ві на́пи́тки, хо́лодощі.
Прохла́дно – прохоло́дно, по́холодно, холоднува́то, холо́дна́во. [Ха́та, як квітни́к; чи́сто, я́сно, прохоло́дно (Г. Барв.). Надво́рі ніч. По́холодно (Загірня)].
Прохла́дность – прохоло́дність, по́холодність, холоднува́тість, холо́днавість (-ости).
Прохла́дный – прохоло́дний, по́холодний, похолоднува́тий, холоднува́тий, холо́дна́вий. [А з Ліва́н-гори́ дзюрко́че прохоло́дний би́стрень чи́стий (Крим.)].
Прохла́дца. *С* **-цей** – прокво́лом.
Прохлажда́ть, прохлади́ть – прохолоджа́ти *и* прохоло́джувати, холоди́ти, прохолоди́ти, охолоджа́ти *и* охоло́джувати, охолоди́ти кого́, що; вихоло́джувати, ви́холодити що; *срв.* **Охлажда́ть.** [Вхо́дять Анто́ній та Клеопа́тра з свої́м по́чтом. Е́внухи прохоло́джують її́ вахляра́ми (Куліш). Куди́ віє, туди́ й провіва́є, козака́ молодо́го прохолоджа́є (Ант.-Драг.). Я тебе́ прохолоджу́ тро́хи (Рудч.). Біжу́… ті́ло моє́ гори́ть, пала́є, не холоди́ть його́ ві́тер зи́мний, що дме про́сто в о́чі (Коцюб.). Ра́ни мої́ постре́ляні та пору́бані окропи́, охолоди́ (Дума). Во́гка земля́, холо́дне повітря – ніщо́ її́ не охолоджа́ло (Мирн.)]. **Прохлаждённый** – прохоло́джений, охоло́джений; ви́холоджений.
Прохлажда́ться, прохлади́ться – 1) прохоло́джуватися, бу́ти прохоло́дженим, охоло́джуватися, бу́ти охоло́дженим, вихоло́джуватися, бу́ти ви́холодженим; 2) прохолоджа́тися *и* прохоло́джуватися, прохолоди́тися, охолоджа́тися *и* охоло́джуватися, охолоди́тися; 3) **-жда́ться** (*жить в неге*) – розкошува́ти, гу́лі справля́ти, вигу́люватися, відпочива́ти.
Прохлажда́ющий – холодли́вий, прохолодни́й.
Прохлажде́ние – прохоло́джування, охоло́джування, холоді́ння, вихоло́джування, *оконч.* прохоло́дження, охоло́дження, ви́холодження.
Прохлеста́ть – (*кнутом, хлыстом*) прохви́ськати, процвига́ти, прошмага́ти (яки́йсь час); *срв.* **Хлеста́ть.**
Прохлёстывать, прохлесну́ть – 1) (*пробить хлеща*) пробива́ти, проби́ти (хви́ськаючи, хви́снувши); 2) (*шубы и т. п.*) вибива́ти, ви́бити (*во множ.*) повибива́ти що.
Прохло́пать – (*в ладоши*) проплеска́ти, проля́скати; (*шлепком*) проля́пати; (*крыльями*) пролопоті́ти; *срв.* **Хло́пать.**
Прохлопота́ть – проклопота́ти(ся), протурбува́тися (ці́лий день); *срв.* **Хлопота́ть.**
Прохны́кать – прохли́пати, пропхи́кати, проргю́мсати; *срв.* **Хны́кать.**
Прохо́д – 1) (*действие*) прохі́д, перехі́д (-хо́ду); *срв.* **Прохожде́ние.** [Коли́сь перехо́дом стоя́в у на́шому селі́ моска́ль (Осн. 1862)]. **-хо́д** *войска* – перехі́д ві́йська. *Зайти* **-хо́дом** – зайти́ прохо́дом, перехо́дом; 2) (*место для прохода*) прохі́д, перехі́д (-хо́ду), (*узкий между постройками*) сутки́, суточки́, су́тичі; *срв.* **Ход.** [Між си́ми дома́ми вузе́нький прохі́д, що ті́льки прої́хати (Свидн.). За-для то́го прийшло́сь би, пра́вда, бі́льші пірамі́ди ще ви́щі будува́ти, перехо́ди роби́ти до́вші в них (Л. Укр.). Ви́жени ві́вці через су́тичі на ву́лицю (Поділля)]. *Нет* **-хо́да** – нема́ прохо́ду, (*сквозь толпу*) нема́ про́ступу, просту́пку, про́товпу, пробо́ю (крізь на́товп). *Дать* **-хо́д** *кому* (*в толпе*) проступи́тися перед ким. [Проступі́ться, лю́ди! за́раз вино́сять домови́ну (Звин.)]. *Он мне* **-хо́да** *не даёт, от него*

мне **-хóда** *нет* – він мені прохóду, простýпку, прóсвітку не дає́, від ньóго (через ньóго) мені прохóду, простýпку, прóсвітку немá(є). [Не дає́ мені прохóду, скрізь лíзе в óчі осóю (Кониськ.). Він мені що дáлі, то все більше простýпку не дає́, а я втікáю, ховáюсь від йóго (Г. Барв.). А тепéр їй Микúта просвíтку не дає́, переймáє та нагáдує старé цілувáння (Грінч.). Люди óчі вúсміють, просвíтку мені не бýде (Кониськ.)]. **-хóд** *горный* – прохíд міжгíрний, тіснúна. *Лесной* **-хóд** *зверей* – лаз, (*ум.*) лазóк (-зкá). *Слуховой* **-хóд** – слуховúй прóвід (-воду). *Задний* **-хóд** – відхíдник, калю́х (-хá), гýзно, (*опис.*) дупéльце, вікнó, каглá.

Проходúмец, -дúмка – 1) пройдúсвіт, -світка, прóйда (*общ. р.*) пролáза (*общ. р.*), проходáн, -нка; *срв.* **Пройдóха.** [Ніякий вже пройдúсвіт не звáжиться лицáрствувать за вас (Грінч.)]; 2) (*странник, паломник*) подорóжній, подорóжня, прочáнин, -нка.

Проходúмый – прохіднúй, хіднúй.

Проходúть, пройтú – 1) *что, через что, по чём, где* – проходити (*в песнях и* проходжáти), пройтú, перехóдити (*в песнях и* переходжáти), перейтú, (*во множ.*) попрохóдити, поперехóдити що, через що *и* чим, по чóму, де. [Тúхо прохóдив я лíсом (Грінч.). Прохóдив він по городáх і сéлах (Єв.). Та не стíймо всі вкýпі, а прохóдьмо там, де він стоїть, по одинцю́, по двоє́ і по троє́ (Куліш). Став наймéнший брат, пíший піхотúнець, Мурáвськими шляхáми проходжáти (Дума). Разів з двáдцять окрутúвся він коло тóго місця, пройшóв йогó і вздовж і впóперек (Мирн.). Той блукáє за морями, світ переходжáє (Шевч.). Свогó «бóга живóї людúни», отý центрáльну ідéю, якá перехóдить усімá йогó твóрами, він мав (Єфр.). Як забýти дáвнє зло, що кровáвою межéю нам по сéрці перейшлó (Франко). Ужé всі люди перейшлú (Грінч.)]. **-ходú***, не стой тут* – прохóдь, не стій тут. *Тут нельзя* **-йтú** – сюдóю ніяк пройтú, не мóжна пройтú, немá хóду. *Войска* **-шлú** *через город* – військá перейшлú через місто, перейшлú місто. **-йдя́** *мост, поверни налево* – перейшóвши, минýвши міст, звернú ліворуч. **-дúть, -йтú** *вперёд* – прóходити, пройтú, проступáти, проступúти (напорéд). [Увіхóдьте! – покáзує на відчúнені двéрі, – та не прохóдьте, з крáю стíйте (Тесл.). Так тíсно, що й проступúти не мóжна (Гр.)]. *Дать* **-йтú** *кому* (*расступившись*) – проступúтися перед ким. [А ну, проступíться, не мóжна за вáми шáхву вúнести (Звин.)]. **-дúть, -йтú** *мимо кого, чего* – прохóдити, пройтú, перехóдити, перейтú повз (проз) кóго, повз (проз) що *и* когó, що, минáти, минýти, поминáти, поминýти, проминáти, проминýти когó, що. [Він прохóдить тих двох (Чуб. II). Хто мав вúйти з хáти, мýсів неодмíнно перейтú проз нéї (Крим.). Вертáємося отó дрýгого дня з цéркви, Антíн мій минáє свій двір (Кониськ.). Поминетé дві хáти, а трéтя – нáша (Звин.). Прохóдив проз хáту своє́ї рóдички, бáби Мокрúни – знáхарки. Сáме як він її проминáв, із хáти вúйшла молодúчка (Грінч.)]. **-йтú** (*сквозь*) *огонь и воду* – огóнь і вóду перейтú, крізь огóнь і вóду пройтú, пройтú крізь сúто й рéшето, бýти і на коні і під конéм, і на вóзі і під вóзом, і в стýпі і за стýпою, пройтú і Крим і Рим, бувáти у бувáльцях. [Нíби то вже з нéю то огóнь і вóду перейтú мóжна (М. Вовч.). Сýщі пронóзи, не взяв їх кат; булú вонú і на кóнях і під кíньми, і в стýпі й за стýпою (Кониськ.). Двáдцять і одúн рік писарю́є, пройшóв крізь сúто й рéшето (Грінч.)]. *Он весь свет* **-шёл** – він увéсь світ пройшóв. [Пройшóв же я світ увéсь (Чуб. II). Брехнéю світ пройдéш (Приказка)]. **-дúть** *долгий и трудный путь* – прохóдити, перехóдити, верстáти дóвгий і важкúй шлях, дóвгу і важкý путь. **-дúть** *различные этапы в своём розвитии* – перехóдити різні етáпи в своє́му рóзвою. **-дúть, -йтú** *школу* – перехóдити, перейтú шкóлу. [Освíчені клáси перехóдять шкóлу, якá їм дає́ знання́ (Грінч.)]. *Через его руки* **-шлó** *несколько миллионов* – через йогó рýки перейшлó дéкілька мільйóнів. **-дúть** *должность, службу, стаж* – відбувáти уряд, слýжбу, стаж. **-ходúть** *чины* – перехóдити чинú; 2) *до какого места, какое расстояние* – прохóдити, пройтú до якóго місця, докýди. [Я сам прохóдив аж до Чóрного мóря (М. Вовч.)]. **-йтú** *десять вёрст пешком* – пройтú дéсять верстóв пíшки; 3) (*двигаться по известному направлению*) перехóдити, перейтú. **-шлó** *облако по небу* – перейшлá хмáрка по нéбу; 4) (*известное расстояние в течение известного времени*) прохóдити, пройтú, у(ві)хóдити, у(ві)йтú, (*реже*) захóдити, зайтú. [Дéсять верстóв од селá до гóрода, – мóже верстóв зó три увійшлú (Тесл.). Був пéвний, що уйшóв дéсять миль (Франко). Зайшлú вже дóбрий кýсень дорóги (Маковей)]. **-ходúть** *по 6 вёрст в час* – ухóдити (прохóдити) по шість верстóв на годúну; 5) *во что, сквозь что* – прохóдити, пройтú, пролізáти, пролíзти в що, крізь що. *Диван не* **-дúт** *в дверь* – дивáн (канáпа) не прохóдить у двéрі (крізь двéрі). [Лéгше верблю́дові крізь ýшко гóлки пройтú, ніж багáтому у цáрство бóже увійтú (Єв.)]; 6) (*проникать*) прохóдити, пройтú крізь що, через що; (*о жидкостях*) протóчуватися, проточúтися крізь що, просякáти, просякнути крізь що. [І прохóдить йогó гóлос через ту могúлу, і в могúлі пробуджáє мúлого і мúлу (Рудан.)]. *Свет* **-дúт** *сквозь стекло* – світло прохóдить крізь скло. *Чернила* **-дя́т** *сквозь бумагу* – чорнúло прохóдить крізь папíр. *Пуля* **-шлá** *навылет* –

ку́ля пройшла́, пролеті́ла наскрі́зь (через що). [Йому́ ку́ля пролеті́ла через ша́пку і чоло́ (Рудан.)]. *Смола* **-шла́** *наружу* – смола́ пройшла́ (проступи́ла) наве́рх; 7) (*проноситься перед глазами, перед мысленным взором*) прохо́дити, пройти́, перехо́дити, перейти́, просува́тися, просу́нутися, пересува́тися, пересу́нутися, снува́тися (перед очи́ма, поперед о́чі). [Перед на́ми перехо́дить життя́, в яко́му купі́вля коро́ви здає́ться поді́єю тро́хи не епоха́льною (Єфр.). В його́ голові́ мигті́ли які́сь шматки́ думо́к, просува́лися які́сь нея́сні о́брази (Коцюб.). Сну́ється краєви́дів плетени́ця, розто́пленим срі́блом блища́ть річки́ (Л. Укр.)]; 8) (*изучать*) перехо́дити, перейти́, вивча́ти *и* ви́вчувати, ви́вчити що. **-ди́ть** *историю, физику* – вивча́ти істо́рію, фі́зику. **-ди́ть** *курс наук, курс чего-л.* – перехо́дити курс наук, курс чого́; 9) (*о дороге, реке: пролегать, протекать в известн. направлении*) прохо́дити, іти́, пройти́ де. [Серед ра́ю йшла доро́га між двома́ сада́ми (Рудан.)]; 10) (*о времени, состоянии, событии: протекать*) мина́ти, мину́ти *и* змину́ти, мина́тися, мину́тися, промина́ти, промину́ти, перехо́дити, перейти́, прохо́дити, пройти́, схо́дити, зійти́, збіга́ти, збі́гти, бі́гти, перебі́гти, пливти́ *и* пли́нути, сплива́ти, спливти́, уплива́ти, упливти́ *и* упли́нути; *срв.* **Протека́ть, Пробега́ть, Пролета́ть.** [Мина́ють дні, мина́ють но́чі, мина́є лі́то (Шевч.). От субо́та і мина́є, пі́вніч наступа́є (Рудан.). Мину́в цей день, мину́в дру́гий, тре́тій, ти́ждень (Грінч.). Уже й лі́то мину́лося, зима́ вже надво́рі (Шевч.). Два дні змину́ло (Звин.). Жнива́ були́ й промину́ли, о́сінь наступа́є (Рудан.). Перейшла́ й дру́га ніч (Яворн.). Ба надхо́дить і прохо́дить не час, не годи́на (Рудан.). От уже́ і лі́то зійшло́ (Переясл.). Час збіга́в, ту́га я́кось потроху вти́хла (М. Вовч.). Збі́гло хвили́н з два́дцять (Корол.). Пли́нуть часи́ за часа́ми, як хви́лі на мо́рі (Дн. Чайка). Мина́є час ноча́ми, дня́ми, сплива́є мрі́йним ко́лом снів (Черняв.). Упливло́ півтора́ ро́ку (Г. Барв.)]. **-шло́** *то время, когда можно было…* – мину́в (-вся) той час, коли́ мо́жна було́… *Время* **-дит, -шло́** *незаметно* – час мина́є, мину́в непомі́тно, час і не змигну́вся. [З ним гомо́нячи, і час було́ не змигне́ться (М. Вовч.). З тобо́ю, хлопчи́но, ве́чір не змигне́ться (Метл.)]. **-шли́** *красные дни* – мину́лася ро́зкіш, мину́лися ро́зкоші. **-йти́** *безвозвратно* – мину́тися безповоро́тно, (*образно*) втекти́ за водо́ю. [Ваш вік ще за водо́ю не втік (Кониськ.)]. *Зима* **-шла́** – зима́ мину́ла, мину́лася, промину́ла, перейшла́, перезимува́лася. [Та́кеньки уся́ зима́ зи́мська перезимува́лася (М. Вовч.)]. **-ди́ть, -йти́** *даром, безнаказанно кому*, **-йти́** *бесследно* – мина́тися, мину́тися кому́ (так, ду́рно, безка́рно), перемеже́нитися. [Се йому́ так не мине́ться (Гр.). Хто сміє́ться, тому́ не мине́ться (Номис). Коли́ сей раз йому́ мине́ться так, так він і вдру́ге (Кониськ.). Лю́де ду́мали, що воно́ так і перемеже́ниться, бо на́че все вщу́хло (Г. Барв.). Ні, це все перемеже́ниться, усе́ бу́де до́бре (Яворн.)]. *Хорошо, что всё так* **-шло́** – до́бре, що все так мину́лося. *Болезнь его* **-ди́т** – хворо́ба його́ мина́є(ться). *Боль* **-шла́** – біль мину́вся, перейшо́в. *Интерес к чему* **-шёл** – інтере́с до чо́го мину́вся, ви́черпався. *Зеседание* **-ди́ло** *бурно* – засі́дання йшло, перехо́дило, відбува́лося бурхли́во. *Концерт, лекция чтение* **-шёл** (-шла́, -шло́) ве́село – конце́рт, ле́кція, чи́тання відбу́вся (відбула́ся, відбуло́ся) ве́село. [Чи́тання відбуло́ся ве́село, слу́хали всі ціка́во (Грінч.)]. *Река* **-шла́** – рі́чка (кри́га в рі́чці) перейшла́. *Лёд* **-шёл** – кри́га перейшла́, сплила́; 11) прохо́дити, пройти́, перепада́ти, зли́тися. *В этом году часто* **-дя́т** *дожди* – цього́ ро́ку ча́сто прохо́дять (перепада́ють) дощі́. *Вчера* **-шёл** *дождь* – учо́ра пройшо́в, зли́вся (*диал.* зля́вся) дощ. [У нас в Чижівці вчо́ра зля́лися аж два дощі́ (Звин.)]; 12) *что чем* – прохо́дити, пройти́, перехо́дити, перейти́ що чим. [Повесні́ ми тут і не ора́ли, а ті́льки драпача́ми пройшли́ (Козел.)]. **-ди́ть** *в длину ниву* (*плугом, ралом*) – до́вжити ни́ву. **-ди́ть** *крышу краской* – прохо́дити дах фа́рбою. **-йти́** *огнём и мечём* – перейти́ огне́м і мече́м, (*вдоль и поперек*) перехрести́ти огне́м і мече́м. [Ляхи́ всю Украї́ну огне́м і мече́м перехри́стять, козакі́в ви́гублять, а селя́н і міща́н у неві́льниче ярмо́ на ві́ки позапряга́ють (Куліш)]. **Про́йденный** – пере́йдений, про́йдений. **-ный** *путь* – пере́йдений шлях, пере́йдена путь, відбу́та доро́га.

Проходи́ться, *несов.* – перехо́дитися, бу́ти пере́йденим; (*о службе*) відбува́тися, бу́ти відбу́тим; (*изучаться*) вивча́тися *и* ви́вчуватися, бу́ти ви́вченим. *Срв.* **Проходи́ть.**

Проходи́ться, *сов., см.* **Проха́живаться.**

Прохо́дка – 1) (*действие*) прохі́д (-хо́ду); 2) (*прогулка*) про́хі[о]дка, прогуля́ння, про́машка. [Ті́льки їй і про́ходки що до це́ркви бо́жої, та по во́ду (Квітка). Одпочи́вши по обі́ді монопо́льщик узя́в па́лицю й пішо́в на про́ходку (Васильч.). До Василько́ва звідсі́ль до́бра про́машка (Сл. Гр.)].

Проходно́й – прохідни́й, перехідни́й, (*сквозной*) скрізни́й. **-но́й** *дом* – прохідни́й будинок. **-но́й** *двор* – перехідни́й двір, скрізне́ подві́р'я. **-но́е** *свидетельство* – подоро́жній лист, прохідна́. **-но́е** *войско* – перехо́же ві́йсько.

Прохожде́ние – прохо́дження, перехо́дження.

Прохо́жий – прохо́жий, перехо́жий, прохожа́лий, подоро́жній, мимохі́дний, перехі́день, мимохі́день (-дня). [То пе́вно прохо́жий пройшо́в по-під ві́кнами (Коцюб.). Полюби́ла на́ша Дома́ха чумаче́нька молодо́го перехо́жого (М. Вовч.). Похо́вані над доро́гами то чумаки́, то прохожа́лі (Номис). Пита́ються я́кось хло́пця подоро́жні лю́де: чи бага́то версто́в, си́ну, до Ки́їва бу́де (Рудан.). Було́ вже бли́зько по́лудня, як догна́ли проїжджа́чі того прохо́жого (Свидн.)]. **-жая** *дорога* – хі[о]дна́ доро́га. [Доро́га бу́де ті́льки ходна́, як заме́рзне багно́ (Хорольщ.)].

Прохозя́йничать – прогосподарюва́ти *и* прогоспода́рити, прохазяйнува́ти.

Прохола́живать, прохлоди́ть – прохоло́джувати, прохолоди́ти, вихоло́джувати, ви́холодити, висту́джувати, ви́студити що. **Прохоло́женный** – прохоло́джений, ви́холоджений, ви́студжений. **-ться** – прохоло́джуватися, бу́ти прохоло́дженим, вихоло́джуватися, бу́ти ви́холодженим, висту́джуватися, бу́ти ви́студженим.

Про́холодь, *см.* **Прохла́да.**

Прохрапе́ть – прохропти́.

Прохрипе́ть – прохрипі́ти.

Прохрома́ть – прокульга́ти, прошкутильга́ти; *срв.* **Хрома́ть.**

Прохрусте́ть – прохрусті́ти, прохруща́ти, прохрупості́ти, прохрумті́ти.

Прохрю́кать – проро́хкати, пророхкоті́ти, прохрокоті́ти.

Процара́пывание – продря́пування, прошкря́бування.

Процара́пывать, процара́пать – продря́пувати, продря́пати, прошкря́бувати, прошкря́бати, (*во мног. местах*) попродря́пувати, попрошкря́бувати. **Процара́панный** – продря́паний, прошкря́баний.

Процара́пываться, процара́паться – продря́пуватися, продря́патися, прошкря́буватися, прошкря́батися, (*во множ.*) попродря́пуватися, попрошкря́буватися.

Проца́рствовать – процарюва́ти, пропанува́ти.

Процвета́ние – 1) процвіта́ння; 2) (*расцвет*) про́цвіт, ро́зцвіт, ро́зквіт. [І таки́й розли́в ру́щини пророкува́в їй нови́й про́цвіт, нову́ красу́ і си́лу (Куліш)].

Процвета́ть, процвести́ *и* **процве́сть** – 1) процвіта́ти, процвісти́, проквіта́ти, прокві́тнути, красува́тися, пиша́тися *и* пиша́ти, буя́ти. [А в се́рці роскі́шно цвіте́-процвіта́є злоти́стая кві́тка – наді́я (Л. Укр.). Кали́на процвітає́ (Метл.). Дру́зі коха́ні! У нас хай пиша́є ві́льно і ду́мка і ві́ра (Грінч.). Ро́бить чолові́к, та не на се́бе, а на дру́гих; дру́гі з його́ пра́ці живу́ть та пиша́ються, а сам він ду́же ма́ло з чо́го кори́стується (Єфр.) Ра́дуйся, зе́мле, непови́тая квітча́стим зла́ком! Розпусти́сь, роже́вим кри́ном процвіти́ (Шевч.)]; 2) (*известное время*) процвісти́, прокві́тнути, прокрасува́тися яки́й час.

Процеду́ра – процеду́ра.

Проце́живание – проці́джування, пereці́джування ціді́ння, перепуска́ння.

Проце́живать, процеди́ть – (*о жидкости*) проці́джувати, процiди́ти, пereці́джувати, пereціди́ти, перепуска́ти, перепусти́ти, (*во множ.*) попроці́джувати, попереці́джувати *и т. д.* **-ди́ть** *сквозь зубы* – проціди́ти крізь зу́би. **Проце́женный** – проці́джений, переці́джений, перепу́щений.

Проце́живаться, процеди́ться – проці́джуватися, проціди́тися, переці́джуватися, переціди́тися, перепуска́тися, перепусти́тися, бу́ти проці́дженим, переці́дженим, перепу́щеним.

Процелова́ть, -ся – процілува́ти, -ся.

Проце́нт – 1) про́це́нт (-ту), відсо́ток (-тку). [Му́сить він позича́тися та на свою́ ши́ю боргі́в за вели́кі проце́нти набира́ти (Єфр.). Позича́ла гро́ші за вели́кий відсо́ток, колишній його́ ня́ньці (Крим.). Поча́в він лю́дям гро́ші у пози́ку за проце́нти дава́ти (Маркович)]. *Он берёт по десяти* **-тов** – він бере́ по де́сять відсо́тків (проце́нтів). *Поместить капитал на* **-ты** – покла́сти капіта́л на проце́нти, на відсо́тки. **-ты** *по займу* – позичко́ві проце́нти, відсо́тки, відсо́тки за по́зичку. **-це́нт** *на* **-це́нт** – відсо́ток на відсо́ток; 2) (*рост, лихва*) про́це́нт (-ту), надсо́ток, посту́пок, верхи́ (-хі́в, *мн.*), лихва́, ріст (*р.* ро́сту), (*диал.*) кама́та. [Вигодні́ше грома́ді ту зе́млю прода́ти та ма́ти з гро́шей про́цент (Грінч.). Вели́кий надсо́ток бере́ на стовп (Липовеч.). Позича́ли лю́дям гро́ші і ро́сту не бра́ли (Гр.). Він хоч і жид, а не бере́ собі посту́пку (Ніжен.). Пози́чив на лихву́ у жи́да три карбо́ванці (Кам'ян.). Ро́сту ще не ви́платив, а стовп само́ собо́ю стої́ть (Левч.)]. *Давать деньги на* **-це́нт** – гро́ші на про́це́нт дава́ти. [Гро́ші дава́в лю́дям під заста́в на проце́нт або́ на відробі́ток (М. Левч.)].

Проце́нтный – процентóвий, відсотко́вий. **-ная** *бумага* – процентóвий, відсотко́вий папі́р. **-ное** *отношение* – процентóве, відсотко́ве відно́шення. *В* **-ном** *отношении* – відсотко́ве, з відсотко́вого по́гляду, як на відсо́тки.

Проце́нтщик, *см.* **Ростовщи́к.**
Проце́сс – 1) проце́с (-су). *Химический* **-це́сс** – хемі́чний проце́с. **-це́сс** *чтения, понимания* – проце́с чита́ння, розумі́ння; 2) *юрид.* – проце́с, (*дело*) спра́ва, (*судопроизводство*) судочи́нство. *Судебный* **-це́сс** – судо́ви́й проце́с, судо́ва́ спра́ва, по́зов (-зву). *Гражданский, уголовный* **-це́сс** – циві́льний, ка́рний проце́с, циві́льне, ка́рне (криміна́льне) судочи́нство. *Возник* **-це́сс** – зайшо́в по́зов. *Возбудить* **-це́сс** – по́зов да́ти, заложи́ти. [Во́зний по́зов дасть (Котл.). Кому́ хо́чеш по́зов заложу́ (Котл.)]. *Вести* **-це́сс** – прова́дити проце́с, позива́тися, ма́ти суд, процесува́тися, суди́тися, правува́тися з ким. *Выиграть* **-це́сс** – ви́грати спра́ву, ви́позивати. *Возбуждающий* **-це́сс** – позива́льник, позовщи́к.
Процессиона́льно – процесіона́льно.
Проце́ссия – проце́сія, похі́д (-хо́ду), хід, (*похоронная*) про́від (-воду) *и* про́води (-дів, *мн.*). **-сия** *с крестами и хоругвями* – проце́сія з о́хрестю.
Процессуа́льный – процесуа́льний.
Процити́ровать – процитува́ти, проказа́ти.
Прочáвкать – прожвя́кати, прочва́кати, пропля́мкати.
Прочáхнуть – 1) (*о больном*) промарні́ти, прогги́біти (яки́йсь час); 2) (*просохнуть немного*) протря́хнути.
Про́чее, *см.* **Про́чий.**
Про́чение – 1) рихтува́ння, ла́дження, стре́нчення, прибира́ння, признача́ння; 2) запаса́ння. *Срв.* **Про́чить.**
Проче́ркивать, прочеркну́ть – прокре́слювати, прокре́слити, прочі́[е́]ркувати, прочеркну́ти що; *срв.* **Вычёркивать. Прочёркнутый** – прокре́слений, проче́ркнутий.
Прочерстве́ть – проче́рствіти.
Прочеса́ть, *см.* **Прочёсывать.**
Прочёсывание – 1) чеса́ння (льо́ну, копопе́ль), чухра́ння (во́вни); 2) прочу́хування.
Проче́сть, *см.* **Прочи́тывать.**
Прочёсывать, прочеса́ть – 1) (*лён, пеньку, шерсть*) чеса́ти, перечеса́ти (льон, коно́плі), чухра́ти, перечухра́ти (во́вну); 2) прочу́хувати, прочу́хати, здира́ти, зде́рти (чу́хаючи); 3) (*известное время*) прочеса́ти (льон, коно́плі); прочухра́ти (во́вну) (яки́й час). **Прочёсанный** – 1) перече́саний, перечу́храний; 2) прочу́ханий. **-ться** – чеса́тися, бу́ти перече́саним, чухра́тися, бу́ти перечу́храним.
Прочёт – 1) по́милка, про́гріх в ра́ху́нку; 2) прочита́ння. *Для* **-чёта** – на прочита́ння, для прочита́ння.
Прочётный – 1) прогрішни́й (в раху́нку); 2) чита́льний. **-ная** *книга* – чита́льна кни́га.
Про́чий – и́нший, опро́чий, ре́шта. **-чие** *свидетели* – ре́шта сві́дків. *Между* **-чим** – між и́ншим, (*случайно*) при наго́ді, принагі́дно. *Говоря между* **-чим** – ка́жучи між и́ншим, до ре́чи. *И* **-чее** – і таке́ и́нше. *Не в пример* **-чим** – не до и́нших мі́ряючи, не до и́нших мі́ра, не в и́ншого мі́ру. *Помимо* (*всего*) **-чего** – опрі́ч (усього́) и́ншого.
Прочи́нивать, прочини́ть – 1) обла́тувати, облата́ти, обла́годжувати, обла́годити що; 2) (*известное время, напр. целый вечер*) пролата́ти, прола́годити (яки́й час, *напр.* ці́лий ве́чір). **Прочинённый** – обла́таний, обла́годжений.
Прочири́кать – процвірі́нькати, процвіріньча́ти.
Прочи́стка – 1) (*действие*) прочища́ння, *оконч.* прочи́щення; 2) прочища́ло.
Прочи́стчик – прочища́льник.
Про́чисть (*в лесу*) – про́чистка, про́тереб (-бу), про́теребок (-бка).
Прочи́тывать, прочита́ть *и* **проче́сть** – 1) прочи́тувати, прочита́ти, перечи́тувати, перечита́ти, (*во множ.*) попрочи́тувати, поперечи́тувати що; (*проходить чтением*) начи́тувати, начита́ти, чита́ти, ви́читати що. [На́ тобі кни́жку, щоб ти прочита́в (Рудч.), Перечита́йте та розпиші́ться, що чита́ли (Кониськ.). Він уже́ бага́то книжо́к попрочи́тував (Грінч.). Нечи́пір десь книжо́к бага́то начита́в (Боров.). Що мені́ Ма́рко ска́же, як поба́чить на ній (на кни́жці) пі́внячі сліди́? Ска́же: пі́вень бі́льше начита́в ніж ти (Коцюб.). Ви́читавши усього́ Квітку, вони́ кі́лька день почува́ли себе́ не на землі́, а на не́бі (Яворн.)]. *Я ещё не* **-та́л** *этой книги* – я ще не прочита́в ціє́ї кни́ги. *Я* **-чёл** *об этом в газете* – я прочита́в про це (ви́читав це) в газе́ті. *Я не* **-чту́**, *что здесь написано* (*не могу, не в состоянии прочесть*) – я не вчита́ю, що тут напи́сано. [Рома́н сан диву́ється, що він, бу́вши таки́м бідо́вим хло́пцем, не вчита́є букваря́ (Васильч.)]. *На лице легко* **-че́сть** *что-л.* (*напр. волнение, смущение, беспокойство*) – на лиці́, на обли́ччі вичи́тується щось (*напр.* хвилюва́ння, збенте́ження, турбо́та). [Не промо́влять ні́чо́го у́стонька роже́ві, та й без мо́ви вичи́туються на діво́чому ли́ченьку усі́ діво́чі ми́слоньки й ду́моньки (М. Вовч.)]; 2) **-че́сть** (*разобрать, восстановить чтение чего-л. напр. старинного памятника и т.*

п.) – відчита́ти що. [«Сло́во» дійшло́ до нас у ду́же неспра́вній реда́кції до́сить пізнього спи́ска, зро́бленого десь пе́вне на півночі, в свій час зле відчи́таного (Єфр.)]; 3) (*известное время, напр. весь вечер, всю ночь*) прочита́ти (яки́й час, *напр.* ці́лий ве́чір, ці́лу ніч); 4) (*громко, вслух*) вичи́тувати, ви́читати, чита́ти, прочита́ти (го́лосно, вго́лос), ви́голосити що; (*пересказывая наизусть или повторяя за кем-л.*) прока́зувати, проказа́ти що. [Ми гово́римо, а той спи́сує. Усе́ списа́в і ви́читав нам (Кониськ.)]. **-вать, -че́сть** *молитву* (*молитвы*), *заповеди и т. п.* – прока́зувати, проказа́ти, вичи́тувати, ви́читати моли́тву (молитви́), за́повіді, і т. ин., ви́молити (молитви́). [Ба́тюшка своі́м звича́йним го́лосом прока́зував молитви́, дячо́к пова́жно й шви́дко вичи́тував книжо́к (Васильч.). – А ви́читай моли́тву Госпо́дню! – Гриць ви́читав до́бре (Яворн.). Проказа́ла ще за́повіді (Грінч.). Почала́ з «Ві́рую» прока́зувати зно́ву все – аж до кра́ю. Ви́молила всі, які́ зна́ла (Грінч.)]. **-че́сть** *реферат, доклад* – прочита́ти, ви́голосити рефера́т, до́повідь. **-че́сть** *невнятно* – проха(ра)ма́ркати, переха(ра)ма́ркати, (*с трудом, по складам*) прослебезува́ти, ви́слебезувати що. [Піп та дяк так сяк перехарама́ркали слу́жбу (Гр.). Було́ молю́ся ура́нці і вве́чері, то з молитва́ми і письмо́ прохама́ркую (Стор.)]. **-че́сть** *кому наставление за что-л.* – прочита́ти, ви́читати моли́тву (отченаша́) кому́ за що; *срв.* **Отчи́тывать 2**. **Прочи́танный** *и* **прочтённый** – прочи́таний, перечи́таний; відчи́таний; ви́читаний, прока́заний.

Прочи́тываться, прочита́ться *и* **проче́сться** – прочи́туватися, прочита́тися, перечи́туватися, перечита́тися, бу́ти прочи́таним, перечи́таним *и т. д.*

Про́чить – 1) (*назначать, определять*) рихтува́ти, ла́дити, признача́ти кого́, що кому́ *и* для ко́го, куди́. [Мене́ рихтува́ли всев москалі, а я й утік (Канівщ.). Для те́бе те́щенька обі́дать готу́є і до́леньку рихту́є (Грінч. III)]. *Он* **-чит** *всё своё имение племяннику* – він уве́сь свій ма́єток небоже́ві признача́є. **-чить** *за кого* (*дочь-невесту*) – рихтува́ти кому́ *и* за ко́го, ла́дити, стре́нчити, прибира́ти за ко́го (дочку́-відда́ницю). [Бага́тому рихтува́ла, за бі́дного да́ла (Голов.). А ти-ж хіба́ за ко́го ії́ ла́диш (Мова). Стре́нчать ії́ за́між відда́ти (Липовеч.). Ба́тько мене́ за йо́го дає́, – зна́єш? За не́люба мене́ вже прибира́є (М. Вовч.)]; 2) запаса́ти, запа́сити що; *срв.* **Припаса́ть. Про́ченный** – рихто́ваний, ла́джений, стре́нчений, прибира́ний, призна́чаний.

Прочиха́ть – прочха́ти. **-ться** – прочха́тися, ви́чхатися.

Прочихну́ть – прочхну́ти.

Прочища́лка, *см.* **Прочи́стка 2.**

Прочища́ть, прочи́стить – прочища́ти, прочи́стити, (*диал.*) протері́блювати, протереби́ти, (*дорогу от снега*) прокида́ти, проки́дати, (*во множ.*) попрочища́ти, попротері́блювати, попрокида́ти що. [Стежки́ й доро́жки прочища́ть (Милорад.). Тра протері́блювати чубу́к (Звяг.). Снігй впа́ли вели́кі, і Андрі́й ра́до прокида́є од поро́га до воріт сте́жку (Коцюб.)]. **Прочи́щенный** – прочи́щений, протере́блений, проки́даний.

Прочища́ться, прочи́ститься – прочища́тися, прочи́ститися; (*о небе*) проясня́тися, проясни́тися. [Ви́пийте ку́бочок ме́ду, то го́рло й прочи́ститься (Гр.)].

Прочище́ние – прочи́щення, протере́блення, проки́дання.

Про́чно – мі́цно *и* мо́цно, три́вко, трива́ло, тве́рдо, де́ржко, пе́вно.

Про́чность – мі́цність *и* мо́цність, міцнота́, кріпота́, три́вкість, трива́лість, тве́рдість, пе́вність (-ости), де́ржава.

Про́чный – (*в прям. и переносн. значении*) – міцни́й *и* мо́цний, крі́пкий, тривки́й, трива́лий, тверди́й держки́й, си́льний, пе́вний. [Міцни́й, як з кло́ччя батіг (Номис). Нема́ над мої́ ло́жки. І ле́гкі, і зру́чні, і тривкі́ (Франко). В письме́нстві ма́ємо оди́н з найкра́щих і найтривкі́ших здобу́тків, що лиши́ло по собі тисячолі́тнє життя́ (Єфр.). Ле́гкі перемо́ги не бува́ють тверди́ми (Єфр.). Пилипо́вній сніг держки́й (Борз.). Ха́та стара́, та ще си́льна (Франко)]. **-ный** *дом* – міцни́й буди́нок. **-ная** *работа* – тривка́, міцна́ робо́та. *Эти материи не* **-чны** – ці матéрії не міцні́, не тривкі́, не держкі́, не добро́тні. **-ное** *основание* – тверди́й, тривки́й ґрунт. **-ное** *положение* – тверде́, пе́вне стано́вище.

Прочте́ние – прочита́ння, ви́читання, ви́голошення. [І ча́су на прочита́ння її́ не бага́то тре́ба (Куліш)]. **-ние** *приговора* – ви́голошення ви́року.

Прочу́вствовать – прочу́ти, відчу́ти що. [Ча́рами свого́ тала́нту письме́нник приму́сить вас знов і знов пережи́ти їх і відчу́ти (Єфр.)]. **Прочу́вствованный** – прочу́тий, відчу́тий. [Од прочу́того та жва́вого чи́тання наниче́вого хлоп'я́ проки́нулося (Крим.)]. *Глубоко* **-ный** – гли́боко прочу́тий (відчу́тий).

Прочума́чествовать – прочумакува́ти.

Прочь – 1) *межд.* – геть, (*ко многим*) ге́тьте, пріч, при́чки, дальш, на́бік, (*диал.*) ва́ра, варе́, ціп, ці́ба. [Геть, одчепи́ся од ме́не! (Н.-Лев.). Ге́тьте ду́ми, ви хма́ри осі́нні (Л. Укр.). Пріч!

щеза́й, маро́, від ме́не! (Федьк.). На́бік, хло́пці, на́бік, хло́пці, бо чорт му́жа несе́ (Чуб. V). Ва́ра від ме́не! (Франко. Пр.). Ціп відсіля́! ви не сього́ прихо́ду (Квітка). Так пішо́в я в світширо́кий за кава́лком хліба, – ах, не раз я му́сів чу́ти: ціба, хло́пче, ціба! (Федьк.)]. *Поди, подите* **прочь** – іди́, ідіть собі геть! **Прочь** *отсюда* – геть звідси, ге́тьте звідси! [Ге́тьте звідси усі чужі! (Л. Укр.)]. **Прочь** *от меня* – геть від ме́не, дальш від ме́не. *Руки* **прочь** – ру́ки геть, ру́ки на́бік. **Прочь** *с глаз* – геть (гетьте) з-перед оче́й, згинь (зги́ньте) мені з оче́й. **Прочь** *с дороги* – геть (ге́тьте) з доро́ги, з шля́ху, на́бік. [Погна́в ко́ні і гука́ на люде́й: на́бік! (Звин.). Ге́тьте, хло́пці, з шля́ху – чорт несе́ сва́ху (Приказка)]; 2) *нар.* – геть, пріч, прі́чки, на́бік. [Душа́ мов та пта́шка із клітки геть рве́ться (Самійл.). Ой полеті́ла си́ва голу́бонька та від голу́бонька пріч (Грінч. III). Помандру́єм прі́чки темне́нької пічки (Н.-Лев.)]. *Не* **прочь** – не від то́го, не про́ти то́го, не від тіє́ї ре́чи, не від тих гро́шей, не відка́зен. [Я не відка́зен послужи́ти до́брим лю́дям (Кониськ.)]. *Я не* **прочь** *от этого* – я не від то́го, я нічо́го про́ти цьо́го не ма́ю. *Я не* **прочь** *от доброго дела* – я не від до́брого вчи́нку, я не зріка́юся до́брого вчи́нку. *И я не* **прочь** *бы туда поехать* – і я-б не від то́го, щоб туди́ пої́хати. *Он не* **прочь** *выпить* – він не від то́го, щоб ви́пити, він не цура́ється ви́пити, не цура́ється горі́лочки.

Прошали́ть – пропустува́ти, прожартува́ти, прожирува́ти.

Проша́мкать – проша́мкати, прошавкоті́ти.

Проша́рить – ви́нишпорити, прони́шпорити, ви́шарити.

Прошата́ться – протиня́тися, прове́штатися, прошала́тися, проблука́ти, проволочи́тися (яки́й час). [У шко́лу не пішо́в, до обі́ду протиня́вся десь по бур’яна́х (Васильч.)].

Про́шва – 1) (*обшивка*) о́блямка, облямі́вка, о́бшивка; 2) (*вставная полоска*) у́ставка; *срв.* **Проши́вка 2.**

Проше́дшее, *см.* **Про́шлое.**

Проше́дший – мину́лий, коли́шній. [Усе́ мину́ле ли́хо я́кось без моє́ї во́лі ожива́ло, става́ло перед мої́ми очи́ма (Кониськ.). Ща́стя коли́шнього хви́лі злоти́сті (Л. Укр.)]. *В* **-шем** *году* – мину́лого ро́ку, торі́к. *На* **-шей** *неделе* – на мину́лому ти́жні, мину́лого ти́жня.

Проше́дшее *время, грам.* – мину́лий час.

Прошелесте́ть – прошелесті́ти, (*прошуршать*) прошамоті́ти *и* -та́ти.

Проше́ние – 1) (*действие*) проха́ння, про́шення; 2) проха́ння, пода́ння, (*письменное*) суплі́ка. *Подать* **-ние** *кому* – пода́ти проха́ння до ко́го. *Увольниться в отставку по* **-нию** – пода́тися само́му на димі́сію, попроха́тися на димі́сію. *Срв.* **Про́сьба.**

Прошепта́ть – прошепта́ти, прошепота́ти *и* прошепоті́ти що.

Прошепта́ться – прошепта́тися з ким (яки́й час).

Прошеромы́жничать (*век*) – прошахраюва́ти (вік).

Проше́ствие – мину́лість (-лости), упли́в (-ву). *По* **-вии** *года* – як мину́в (мине́) рік, як ви́йшов (ви́йде) рік, за рік, по ро́ку, (*гал.*) по упли́ві ро́ку. *По* **-вии** *этого времени* – по то́му ча́сі. *По* **-вии** *долгого времени* – по до́вгому ча́сі, після до́вгого ча́су. *По* **-вии** *стольких лет* – по стілько́х рока́х. *По* **-вии** *срока* – як (ви́йшов) ви́йде речіне́ць.

Прошиба́ть, прошиби́ть – 1) (*пробивать*) пробива́ти, проби́ти, (*во множ.*) попробива́ти що. *Ему камнем голову* -били – йому́ ка́менем (каменю́кою) го́лову проби́ли, провали́ли; 2) (*пронимать*) пройма́ти, про(й)ня́ти, (*донять*) дошкуля́ти, дошку́лити кого́. [Нія́к його́ не дошку́лиш]. *Пот его* **-ба́ет, -ши́б** – піт його́ пройма́є (пройня́в). [Цига́нський піт пройня́в (Приказка)].

Прошиба́ться, прошиби́ться – 1) *страд.* – пробива́тися, бу́ти проби́тим; 2) (*промахнуться*) хи́би́ти, схи́би́ти, дава́ти, да́ти ма́ху (хука́) не поціля́ти, не поці́лити, (*бросая*) прокида́ти, проки́нути. [Раз на во́вка хука́ дав; удру́ге схиби́в; за тре́тім ра́зом заря́д у пеньо́к, всади́в (Мирний)]; 3) (*ошибиться в расчётах*) хи́би́ти, схи́би́ти, дава́ти, да́ти ма́ху (хи́би). [Вели́кого ма́ху дав я в цій спра́ві].

Проши́бка – про́грі́х, по́милка.

Прошива́ние – прошива́ння.

Прошива́тель – прошива́льник.

Прошива́ть, проши́ть – 1) (*шить насквозь*) прошива́ти, проши́ти, (*во множ.*) попрошива́ти що чим; 2) (*известное время*) проши́ти (яки́й час). **Проши́тый** – проши́тий, (*во многих местах*) попроши́ваний.

Прошива́ться, проши́ться – прошива́тися, проши́тися, бу́ти проши́тим, попроши́ваним.

Проши́вка – 1) про́шив, прошива́ння, прошиття́. *Шить в* **-вку** – ши́ти в про́шив; 2) про́шивка; *срв.* **Про́шва.**

Прошивно́й (*прошитый насквозь*) – проши́ваний, прошивни́й.

Проши́кать – проши́кати, проси́кати.

Прошипе́ть – прошипі́ти, прошипоті́ти, (*о змее*) просича́ти.
Прошко́ливать, прошко́лить – 1) (*вышколивать*) вишко́лювати, ви́школити, вимуштро́вувати, ви́муштрувати кого́; 2) (*проучать*) провча́ти, провчи́ти, пришко́лювати, пришко́лити кого́. **Прошко́ленный** – ви́школений, ви́муштруваний. **-ться** – вишко́люватися, бу́ти ви́школеним, вимуштро́вуватися, бу́ти ви́муштруваним.
Прошко́льничать – прошколя́рити, прошколярува́ти.
Прошле́ц, *см.* **Пройдо́ха.**
Прошлого́дний – торі́шній *и* торі́чний, того́рі́шній *и* того́рі́чний, (*гал.*) тамтогорі́чний, тогі́дній *и* тогі́дний, лі́тошній. **-ний** *снег* – торі́шній, лі́тошній сніг. [Так рад, як торі́шньому сні́гові (Гр.). Тре́ба, як лі́тошнього сні́гу (Номис)]. **-няя** *солома* – торі́шня, тогорі́шня, тогі́дня, лі́тошня соло́ма.
Прошлого́док (*бычёк*) – торічня́к, річня́к.
Про́шлый – мину́лий, пере́йшлий, про́(й)шлий. [А ще про́шлими вака́ціями був зовсі́м не таки́й: несмі́ливий, банду́ роватий (Свидн.)]. **-лая** *жизнь* – мину́ле життя́. **-лый** *год* – мину́лий рік, той рік, (*диал.*) торі́шній год, тогі́дній рік. **-лое** *лето* – мину́ле лі́то, торі́шнє (тогі́днє) лі́то, те лі́то. *В* **-лом** *году* – мину́лого ро́ку, в мину́лому ро́ці, торі́к, уторі́к, тогі́д, того́ ро́ку, (*диал.*) у тогі́дньому ро́ці, за той рік. [Брат у тогі́днім ро́ці знайшо́в (Гн. II). Як за той рік, бу́деш ти тако́ю (Шевч.)]. *На* **-лой** *неделе* – на мину́лому (на тому́) ти́жні, мину́лого (того́) ти́жня. **-лое** – мину́ле (-лого), коли́шнє (-нього), мину́лість (-лости), мину́вшина, бува́льщина. [Не зга́дуючи мину́лого, не гада́ючи й про будучину́, жила́ вона́ ті́льки тепе́рішнім ча́сом (О. Лев.). Згада́ коза́к коли́шнєє, згада́ та й запла́че (Шевч.). Той пункт, з яко́го тре́ба було́ диви́тись на на́шу мину́лість (Грінч.). Якби не було́ цих літо́писів, то вся мину́вшина на́ша пішла́-б у непа́м'ять (Єфр.). І наш наро́д ма́є свою́ сла́вну бува́льщину (Київ.)]. *Далёкое* **-лое** – давни́на́, да́вня давни́на́, да́внє да́вно, да́вні да́вна, старовина́. [Спогада́ймо да́вню давни́ну (Л. Укр.). І хоч-би на сміх де моги́ла о да́внім да́вні говори́ла (Шевч.)]. *Человек с тёмным* **-лым** – люди́на з непе́вним (з те́мним) мину́лим, з непе́вною (з те́мною) мину́вшиною.
Прошля́ндать, прошля́ться – прове́штатися, прошве́ндяти, пропле́нтатися, проваласа́тися. [Копійчи́ни не приніс, а літ чотирна́дцять проваласа́вся (Г. Барв.)].
Прошмыгну́ть – прошмигну́ти, прослизну́ти. *Выйти* **-ну́в** – ви́шмигнутися. [Куди́-б не про́бували ви́шмигнутися їх же́ртви, всю́ди му́сіли попа́стися їм на о́чі (Фр.)].
Прошнуро́вывание – прошнуро́вування.
Прошнуро́вывать, -шнурова́ть – прошнуро́вувати, прошнурува́ти, (*во множ.*) попрошнуро́вувати. **Прошнуро́ванный** – прошнуро́ваний. **-ться** – прошнуро́вуватися, бу́ти прошнуро́ваним.
Прошпикова́ть – нашпигува́ти. **Прошпико́ванный** – нашпиго́ваний.
Прошто́пывать, прошто́пать – 1) прошто́пувати, прошто́пати, (*во многих местах*) попрошто́пувати що; 2) (*известное время*) прошто́пати (яки́й час).
Проштра́фиться – прошпе́титися, (*о многих*) попрошпе́чуватися. [Попрошпе́чувались, дак їх і попрого́нили (Г. Барв.)].
Проштуди́ровать – простудіюва́ти що.
Проштукату́рить – протин(ь)кува́ти (яки́й час).
Прошуме́ть – прошумі́ти, прошелесті́ти; (*о людях*) прогаласува́ти, прогомоні́ти.
Прошути́ть – прожартува́ти.
Прошушу́кать – прошушу́кати, протишкува́тися.
Про́ща – про́ща (-щі); *срв.* **Проще́ние.** [За бідного про́щу бу́деш ма́ти (Кам'ян.). Проси́в у не́го про́щі (Куліш)].
Проща́й, -те, *см.* **Проща́ть.**
Проща́льный – проща́льний, розлу́чний, відхідни́й, відхо́жий, від'їздни́й. [Ну, знов проща́льна сце́на! (Л. Укр.). І палкі́ше обгорта́є, тихі́ше шепо́че ре́чі, як дівчина на розлу́чній розмо́ві (Васильч.)]. **-ный** *обед* – проща́льний, відхідни́й обі́д. **-ное** *угощение* – відхідне́ (-но́го), відхідна́, відхо́жа, від'їздна́ ча́рка. **-ный** *подарок* – від'їздне́ (-но́го).
Проща́ние – проща́ння, розпроща́ння, про́води. *На* **-нье** – на проща́нні, на розпроща́нні *и* -ння. [Ми розста́лись мов незна́ні, а мені ти на проща́нні і руки́ не подала́ (Франко). На розпроща́нні поцілува́лися (Звин.). На розпроща́ння поста́вили могори́ч (Свидн.)].
Проща́ть, прости́ть *кого и кому* – проща́ти, прости́ти (ти простиш, він простить) кого́ *и* кому́ дарува́ти, подарува́ти кому́, (*извинять*) вибача́ти, ви́бачити кому́, пробача́ти, проба́чити кому́, (*диал.*) зба́чити, зви́діти кому́ що, (*отпускать*) відпуска́ти, відпусти́ти кому́ що. [Неха́й тебе́ Бог проща́є та до́брії лю́ди (Шевч.). Подару́й моі́й жі́нці яке́ там незвича́йне сло́во (М. Вовч.). Неха́й йому́ Госпо́дь за те проба́чить (Грінч.). Неха́й тобі Бог

звидить і збачить (Номис)]. *Я этого тебе, вам не* **-щу́** – я тобі, вам цього не подарую, не вибачу (не пробачу). [Я йому сього не подарую (Кониськ.). Я тобі цього не вибачу, не подарую (Н.-Лев.)]. **-ти́ть** *кому грехи, вину, обиду* – простити (подарувати) гріхи, провину, кривду кому, (*отпустить*) відпустити гріхи кому. [Якбі хоч сто рублів, то-б я вже свою кривду подарувала (Єфр.). Вона справедлива й ніколи не гримне на безвинного, хоч ніколи й не подарує вини (Коцюб.)]. **-ща́ть** *наказание* – дарувати кару. **-ща́ть, -ти́ть** *преступника* – милувати, помилувати злочинця. **-сти́ть** *друг друга* – пробачити, подарувати один одному, подаруватися. [Вже як там не погодимось на чому, то подаруємось (М. Вовч.)]. *Я* **-щаю** *вам ваш долг* – я дарую вам ваш борг. **Прости́, прости́те** *меня* – прости, простіть, даруй, даруйте, вибач, вибачте, пробач, пробачте мені, будьте вибачні до мене. [Прости мені, мій голубе, мій соколе милий (Шевч.). Даруй мені, я вже більш не буду]. **-ти́те** *за выражение* – простіть, даруйте на цім слові, за це слово, пробачте це слово. [Уже простіть мені на цім слові, але ваш лібералізм аж надто виходить дешевенький (Крим.). Даруйте за це слово (Куліш). Пробач се слово, Цезарю! (Куліш)]. **Проща́й, прости́, проща́йте** – прощай, прощайте, прощавай, прощавайте, бувай (будь) здоров, бувайте (будьте) здорові, (*ответное*) ходи здоров, ходіть здорові. [Прощай, прощай, громадонько (Метл.). То прощайте, кажу, – дякувати вам за ласку і добрість вашу (М. Вовч.). Будь здорова, пань-матусю, обійдуся без Настусі (Приказка). По сій мові бувайте здорові (Приказка). Прощавайте, піду вже од вас (Харк.)]. **Прощённый** *и* **-щёный** – прощений, подарований, вибачений, пробачений, (*отпущенный*) відпущений.

Проща́ться, прости́ться – 1) *страд.* – прощатися, проститися, бути прощеним, даруватися, подаруватися, бути подарованим, (*о грехах*) відпускатися, відпуститися, бути відпущеним. [Не простились їм гріхи (Єв.). Коли-б же що було проти звичаю, дарується те нам, бо прикрий час (Грінч.). Такий чоловік, хочби мав гріхів як в морі піску, як листя на дереві, то всі йому відпустяться (Рудан.)]. *Первая вина* **-ща́ется** – на перший раз (для першого разу) прощається; 2) *взаим.: с кем* – прощатися, попрощатися, проститися, попроститися, розпрощуватися, розпроститися з ким, опрощення брати (приймати), взяти (прийняти) з ким, прощати, попрощати кого, що; *срв.* **Распроща́ться.** [І шапки не зняв, і руки не дав, не прощався зо мною (Метл.). Попрощайся просто та й їдь собі (Куліш). Гості попрощались, порозходились (Коцюб.). Він розпрощується з усіма (Н.-Лев.). От попростивсь він і пішов собі (Манж.). То він з своєю матір'ю опрощення приймає, у чужу сторону од'їжджає (Чуб.). Ми з отцем, з матір'ю і з родом опрощення брали (Макс.). Серед ночи дім свій попрощала, геть із Відня рушила в дорогу (Франко)]. *Уйти не* **-сти́вшись** – піти не попрощавшися; 3) (*просить прощения у всех перед исповедью и т. п.*) прощатися, попрощатися *и* попроститися з ким. [Кожного року йде в Київ говіти, то ходить по кутку, кланяється, з усіми прощається: простіть Христа ради, в чому я винна (Н.-Лев.)].

Про́ще – 1) (*ср. ст. от* **Просто́й**) простіший, -ша, -ше; 2) (*ср. ст. от* **Про́сто**) простіше. **-ще** *всего* – найпростіше.

Прощебета́ть – прощебетати.

Прощеголя́ть – прохизуватися, прохверцювати, профасувати.

Прощёлкать (*о соловье*) – протьохкати.

Прощелы́га – пролаза, пройда, пройдисвіт; *срв.* **Пройдо́ха.**

Прощелы́жить, -жничать – шахраювати, шахрувати, шатирити.

Прощелы́жный – пройдисвітський.

Проще́ние – прощення, опрощення, дарування, (*извинение*) вибачення, пробачення, (*отпущение*) відпущення. [Всім прощай і прощення доступиш (Франко). Чи вже-ж то вина така, що нема їй опрощення до віку (Мирн.). Єсть учинки, яких нічим ні одкупити, ні спокутувати і за які опрощення не може бути (Єфр.)]. *Просить, попросить* **-ния** *у кого* – просити (прохати), попросити (попрохати) прощення (опрощення, пробачення) в кого, перепрошувати, перепросити кого, перепрохувати, перепрохати кого. [Тоді він, попросивши прощення у своєї першої жінки, присяг наново буть чоловіком (Рудч.). Взяв батька, попросив у його опрощення і став кормити до смерти (Грінч.). Почав просити в неї пробачення (Н.-Лев.). Нехай він при всіх нас перепросить тебе (Кониськ.)]. **-ние** *грехов* – прощення гріхів *и* гріхам, від гріхів. [Там ми сповідались, і пан-отець прощення дав гріхам (Грінч.). Освідчаю тобі прощення від усіх гріхів (Грінч.)]. *Которому нет* **-ния** – непрощенний. [Щоб не стати непрощенними злочинцями перед рідним краєм (Єфр.). Бодай той непрощенний був, хто видумав таку нелюдяну науку (Свидн.)].

Прощи́пывать, прощипа́ть – 1) прощипувати, прощипати; (*о волосах, перьях*) проскубувати, проскубти що, (*россаду*) проривати, прорвати, проріджувати, прорідити (розсаду); 2) (*известное время*) прощипати, проскубти, прорвати (який час).

Прощу́пывать, прощу́пать – 1) нама́цувати, нама́цати, нала́пувати, нала́пати що крізь що; 2) (*известное время*) прома́цати, прола́пати (яки́й час). **Прощу́панный** – нама́цаний, нала́паний. **-ться** – нама́цуватися, бу́ти нама́цаним, нала́пуватися, бу́ти нала́паним.
Проэкзаменова́ть – проекзаменува́ти, ви́спитати, проіспитува́ти, ви́вірити кого́.
Про́экт, *см.* **Прое́кт.**
Прояви́тель – 1) вия́вник, вия́вець (-вця). [Вони́ були́ вия́вцями наро́днього націона́льного гу́мору (Н.-Лев.)]; 2) *хим.-фот.* – вия́вник.
Проя́вка, *см.*, **Проявле́ние.**
Проявле́ние – 1) ви́яв (-ву), ви́явок (-вку), вия́ва, про́яв, про́явок (-вку), проя́ва, о́б'яв, об'я́ва, (*выражение*) ви́раз (-зу), (*обычно действие*) проя́влення, вия́влення, ви[про]явлі́ння. [Наро́дня пое́зія єсть ви́яв наро́дньої душі́ (Єфр.). Про́яви класово́ї боротьби́ (Азб. ком.). Висо́кі про́яви лю́дяности й саможе́ртви (Єфр.). Ви́яви селя́нського самосу́ду (Франко). Ви́явок самодержа́вних тенде́нцій (Н. Рада). О́б'яв ене́ргії та непохи́тної во́лі (Коцюб.). Письме́нство ма́є вагу́, як ви́раз тво́рчої си́ли на́ції (Єфр.)]. **-ние** *радости, горя, сострадания* – ви́яв, про́яв ра́дости, го́ря, співчуття́ (спочуття́). [Ви́яв го́ря (Куліш). Про́яви спочуття́ (Кониськ.)]; 2) *хим.-фот.* – вия́влення.
Проявля́ть, прояви́ть – 1) виявля́ти *и* вия́влювати, ви́явити, проявля́ти *и* проя́влювати, прояви́ти, появля́ти, появи́ти, ви[по]ка́зувати, ви́[по]каза́ти що, дава́ти, да́ти озна́ку чого́; *срв.* **Выка́зывать, Явля́ть.** [Украї́нська наро́дність щоб придба́ла змо́гу виявля́ти своє́ «я» (Грінч.). Тут він вия́влював ро́зум прони́кливий (Куліш). Воно́ (укр. письме́нство) аж тепе́р змо́же розгорну́тись на всю широчі́нь і ви́явити все бага́тство ду́ха, що посіда́є украї́нський наро́д (Єфр.). Не сміємо ви́словити свої́х думо́к, появи́ти своє́ї журби́ (Леонт.). Оту́т уже́ Хомі́ було́ на чо́му показа́ти сво́ю си́лу (Загірня)]. **-вля́ть, -ви́ть** *себя* – виявля́ти *и* вия́влювати, ви́явити себе́, заявля́ти, заяви́ти себе́; *срв.* **Выка́зывать** (*себя*). [Він заяви́в себе́ як найгі́рш (Звин.)]. **-явля́ть, -яви́ть** *чудо* – проявля́ти, прояви́ти чу́до, явля́ти, яви́ти чу́до. [Прояви́в Бог сла́вне чу́до для всього́ наро́да (Франко)]; 2) *хим.-фот.* – виявля́ти, ви́явити. **Проя́вленный** *и* **Проявлённый** – ви́явлений, про[по]я́влений, пока́заний. **Проявля́емый** – вия́влюваний.
Проявля́ться, прояви́ться – 1) виявля́тися *и* вия́влюватися, ви́явитися, проявля́тися *и* проя́влюватися, прояви́тися, об'явля́тися, об'яви́тися, визнача́тися, ви́значитися, познача́тися, позначи́тися, прокида́тися проки́нутися; *срв.* **Обнару́живаться 2, Явля́ться.** [Нема́ йому́ про́стору, щоб ви́явився прирожде́нний його́ хист (Єфр.). Невідо́мо, в яки́х ме́жах об'я́виться си́ла відпо́рна (Рідний Край). На́хил до письме́нства позначи́вся був у його́ до́сить ра́но (Єфр.). В чо́му ви́значилось почуття́ її? (Кониськ.)]. **-ви́лась** *в городе скарлатина* – ви́кинулась (проки́нулась) в місті шкарлятина. *По временам у него* **-вля́ются** *припадки сумасшествия* – часа́ми у його́ прокида́ються на́пади божеві́лля, (*грубо*) часа́ми сказ нахо́дить на його́. *Откуда ты* **-ви́лся** – відкіля́ ти узя́вся, ви́скіпався, ви́рискався, ви́рвався? 2) *хим.-фот.* – виявля́тися, ви́явитися.
I. Проясне́ние (*от* **Проясни́ть** *что*) – ви́яснення, проя́снення, ви́світлення чого́. [А се лиш так, для проя́снення ду́мки (Л. Укр.)].
II. Проясне́ние (*сост., от* **Проя́снить(ся), Проясне́ть**) – ви́яснення, проя́снення, прояснíння, (*просияние*) просія́ння. [Це був оди́н лиш моме́нт просія́ння (Єфр.)]. **-ние** *неба* – вияснювання на не́бі, ви́погодження.
Проясне́ть – проясні́ти, поясні́ти, (*ещё более*) проясні́шати, поясні́шати; *срв.* **Проясни́ться** (*под* **Проясня́ть(ся)**). [То проясніє (лице́), повеселі́шає, то набіжи́ть на нього якась хма́рка (Васильч.) А по́тім за хвили́ну знов проясні́ша (Крим.). Вид (*лицо*) одра́зу нена́че поясні́шав (Неч.-Лев.)]. *На дворе* **проя́сне́ло** – надво́рі ви́яснилось, ви́годинилось, ви́погодилось.
Проясня́ть *и* **Проя́снивать, Проя́снить** *или* **Проясня́ться, -я́сниваться, проя́сни́ться** – (*о погоде и переносно*) вияснятися *и* вия́снюватися, ви́яснитися, проясня́тися *и* проя́снюватися, проясни́тися, (*яснеть*) ясні́ти, проясні́ти, поясні́ти, ясні́шати, проясні́шати, поясні́шати, зая́снюватися, заясни́тися, (*ведренеть*) розгоди́нюватися, розгоди́нитися, вигоди́нюватися, ви́годинитися, годи́тися, розгоди́тися, ви́годитися, на годи́ні ста́ти, випого́джуватися, ви́погодитися, розхма́рюватися, розхма́ритися, (*рассветать*) розвидня́тися *и* розви́днюватися, розви́днитися, розвидня́ти, розви́дніти, видні́ти, повидні́ти, вивидні́ти, ви́виднітися, видні́шати, повидні́шати. [Неха́й ви́ясниться, бо ду́же нахма́рило (Номис). Дивлю́сь – на схо́ді тьма, не проясня́ється, не дніє (Кониськ.). Дощу́ не бу́де, вже розгоди́нюється (Гр.). Почало́ було́ хмарити, а по́тім ви́годинилось (Переясл.). Розхма́рилось пі́сля́ дощу́ (Хор. п.). От вже надво́рі ста́ло годи́ться (Прил. п.). На схо́ді не ясні́ло (Грінч.). Ї́дьмо, вже розвидня́ється (Звин.). Ра́нок ясні́шав (Коцюб.).

Проя́сниться со́нечко, ося́є, огріє (Черн.). Ви́яснилось бліде́ та понуре́ обли́ччя Грицько́ве (Г. Барв.). Його́ насу́плене лице́ не розви́днювалось на́віть тоді́, як гу́би осміха́лись (Н.-Лев.). Розвидня́лося у ме́не на душі́ (Кониськ.). Обли́ччя їй де-да́лі випого́джується (Л. Укр.). На́віть похму́ре обли́ччя пого́нича і́ноді розхма́рювалося і осміха́лося (Крим.). Похму́ре па́нове обли́ччя вигоди́нюється, ясніє (Васильч.). Моя́ потьма́рена душа́ заясни́ться, на них ди́влячись (Крим.). І коли́ тобі́ ви́видниться, Украї́но?.. Коли? (Крим.). Коли́ ваш ро́зум проясни́ться? (Кул.). Їй почало́ де́що проя́снюватися в голові́ (Франко)]. **-вает(ся)**, **-ня́ет(ся)**, *безл.* – ясни́ть. [Відті́ль мов ясни́ть: мо́же ще й пого́да бу́де (Хор. п.)]. *На дворе* **проя́снило, -я́снилось** – надво́рі ви́яснилось, ви́годинилось, ви́погодилось. **Проя́снённый** – ви́яснений, проя́снений.

Проясня́ть, проясни́ть *что* – виясня́ти *и* виясню́вати, ви́яснити, проясня́ти *и* проя́снювати, проясни́ти, роз'ясня́ти *и* роз'я́снювати, роз'ясни́ти, (*освещать*) висві́тлювати, ви́світлити що; *срв.* **Выясня́ть, Раз'ясня́ть.** [Проясни́ чоло́ нахму́рене (Котл.). І мі́сяць, дале́кий, тає́мний край не́ба проя́снював те́мний (Черн.). Му́дрість у чолові́ка роз'я́снює лице́ його́ (Еккл.)]. *Случай* **-нил** *это тёмное дело* – ви́падок ви́світлив (ви́яснив) цю те́мну спра́ву. **Прояснённый** – ви́яснений, проя́снений, роз'я́снений, ви́світлений. **-ться** – виясня́тися *и* виясню́ватися, ви́яснитися, проясня́тися *и* проя́снюватися, проясни́тися; висві́тлюватися, ви́світлитися; бу́ти ви́ясненим, ви́світленим. [На спі́льній нара́ді поде́куди все те проясни́ться (Франко)].

Пруд – 1) став (-ву), *ум.* ставо́к (-вка́). [Між яра́ми над става́ми ве́рби зеленію́ть (Шевч.). Ставо́к під кри́гою в нево́лі (Шевч.). На вели́кому ставу́ ви́спа (*остров*) (М. Вовч.)]. **-ды́** *прудить* – стави́ гати́ти. [Загати́в Бог стави́ всю́ди (Рудан.)]. *Хоть* **пруд** *пруди* (*перен.*) – хоч гре́блю гати́ (Ном.). *Место, где был* **пруд** – стави́ще, стави́дло, стави́сько. [На стави́длі ко́ні пасу́ться (Гр.). Перелі́зши через тино́к, пішли́ стави́щем (Васильч.)]; 2) *см.* **Гать, Запру́да, Плоти́на.**

Пру́да, Пру́нда (*ребёнок, который прудится*) – сци́ка, сци́кля (*общ. р.*), сцику́н, (*о девочке*) сцику́ха.

Пру́дик – (*ум.*) ставо́к (-вка́), ставо́чок (-во́чка); (*небольшой выкопанный*) ко́панка, ко́пань (-ни), са́жав[л]ка, *ум.* ко́паночка, са́жав[л]очка. [На дні до́вгого я́ру блища́ть рядка́ми ставо́чки (Н.-Лев.). Ви́копали са́жалку (Чуб. II.). Яка́ ко́паночка там сла́вна, – каченя́тка і на став не хо́чуть (М. Вовч.)].

Пруди́ть – 1) гати́ти, *оконч.* загати́ти що (став, во́ду, рі́чку); *см.* **Запру́живать.** *Хоть пруд* **пруди́**, *см.* **Пруд**; 2) (*грести назад*) таба́нити; 3) (*тормозить*) гальмува́ти 4) (*сильно лить, литься*) бу́рити, дзю́рити, цюрко́м бі́гти; (*пускать мочу*) ходи́ти під се́бе, пуска́ти се́чу.

Пру́дить *и* **Пру́диться** – (*мочить в постель*) бу́ритися, *сов.* вбу́ритися, всцика́тися, вцю́нятися, (*образно*) ра́ки (ри́бу) лови́ти.

Прудови́к, Limnaeus minutus – петрик, п'явушник.

Прудо́вый, Пру́дный – ставо́вий, ста́вни́й, ставкови́й. [Це ставо́ва ри́ба (Кам. п.). Ставова́ вода́ (Лев.). Ставна́ вода́ (Гр.). Ставкова́ ри́ба (Київськ. п.)].

Прудчи́к – га́тник (-ка).

Пру́женье (*от* **Пру́жить**) – натяга́ння, напина́ння.

Пруже́нье (*от* **Пруди́ть**) – га́чення, гаті́ння.

Пружи́на – пружи́на, спружи́на. [Па́рубка немо́в спружи́ною ки́нуло (Корол. III). Карту́з носи́ли з спружи́ною всере́дині (Ніков.). Пра́вду Шевче́нко над усе ста́вить, до не́ї зво́дить усі́ спружи́ни життя́ (Єфр.)]. *Боевая* **-на**, *воен.* – бійна́ (с)пружи́на.

Пружи́нистый (*упругий*) – пру́жний, пружи́нуватий.

Пружи́нить – пружи́нити. **-ться** – пружи́нитися.

Пружи́нник (*мастер*) – пружи́нник, пружина́р (-ря).

Пружи́нный – пружи́новий, спружи́новий. **-нные** *весы* – ка́нтар (-ра).

Пружи́нчастый *диван, стул* – кана́па, крі́сло на (с)пружи́нах.

Пру́жить – натяга́ти, напина́ти що; *см.* **Натя́гивать.**

Пру́житься *и* **Пры́житься**, *см.* **Напряга́ться, Си́литься; Пы́житься.**

Прусак (*насеком.*) – прус, руса́к, моска́ль. [Ті́льки су́мно виглядáють із шкалу́пин прусаки́ (Руд.)].

Прусса́к (*житель Пруссии*) – прус, руса́к. [Звоюва́в моска́ль пру́са (Лукаш.)].

Пру́ссия – Пру́сія, Пру́щина.

Пру́сский – пру́ський.

Прут – прут (-та), (*хворостина*) хворости́на, хмизи́на, хвойди́на, рі́зка, дубе́ць (-бця́), (*лозы*) лози́на, (*обычно орешника*) лі́ска, (*тальника*) шелюжи́на, (*о железном*) прут, (*жел.*

решетки) ґра́та, (*для прожигания отверстий в дереве*) жига́ло, (*для вязания*) (*железн.*) дро́тик, (*деревян.*) пру́тик. [Бог не кара́є пру́том (Номис). Взяв прут підска́куючи погна́в гу́си з обо́ри (Грінч. III). Тре́ба назла́мувати дубців з уся́кого де́рева (Грінч. I). Поплели́ ще ко́шики з хвойди́нок (М. Грінч.). Чухра́є різкú з бері́зки (МУЕ)]. **Пру́тья**, *соб.* – пру́ття, хворости́ння, тро́ща, (*тонкий мелкий валежник*) хмиз (-зу). [Да помости́ла мості́ з клено́вої тро́щі (Радом. п.)]. *Обильный* **-тьями** (*о дереве*) – прутня́стий. [Нова́ ха́та виглядáла з-за рядкá прутня́стих верб (Мирн.)].

Пру́тик – пру́тик, пруто́чок (-то́чка), пру́тчик, (*хворостинка*) лози́нка, прути́нка, хворости́нка, хмизи́нка, хвойди́нка, рі́зочка, лі́сочка, ду́бчик, (*для прочистки трубки*) про́тичка. [Взяв рі́зочку і б’є то́го ужа́ (Чуб. II)].

Прутко́вый, Прутово́й – пру́товий. **-ко́вое, -во́е** *железо* – дріт (дро́ту), дро́ття (*соб.*).

Прутня́к – молодни́к, молодня́к (-ку), молоди́й лісо́к; (*лозняк*) ло́зи, (*тальник*) ше́люг (-гу) *и* шелю́га́.

Пруто́к (*вязальн. спица*) – (*метал.*) дро́тик (*дерев.*) пру́тик.

Пруто́чек – пруто́чок (-то́чка), пру́тчик, лози́ночка, хворости́ночка, лі́сочка, рі́зочка.

Пруто́чный – дро́тиковий.

Прутяно́й – хворостя́ний. **-ной** *канат* (*из прутняку*) – вужі́вка, ужі́вка.

Прущ, *бот.* – 1) Geranium L’Herit – журавельник; 2) G. pratense – вовча ступа, вовчі лапки, вовчуга, вовчура.

Прыг, *глаг. част.* – стриб, плиг, скік, циб, скакі́ць. [Їде́н циб через вікно́, дру́гого вхопи́ли (Рудан.). Плиг у во́ду. Аж лука́вий скік до йо́го на пле́чі (Рудч.)].

Пры́гание – стриба́ння, пли́га́ння, скака́ння, циба́ння, штирка́ння, (*в танцах*) го́пання, го́цання, гаца́ння.

Пры́гать, пры́гнуть – стриба́ти, стрибну́ти, пли́гати, плигну́ти, (*скакать*) скака́ти, скакну́ти (ско́кнути, скі́кну́ти) *и* ско́чити, го́пки скака́ти, вистри́бувати, ци́бати, цибну́ти, штирка́ти (*и* штри́кати), штиркну́ти, (*метаться*) гаса́ти, (*в танцах*) го́пати, го́пнути, го́цати, гаца́ти, го́пки скака́ти. [І вона́ аж стриба́ла з ра́дощів (Грінч.). Бли́зько вида́ти, та дале́ко стриба́ти. Стриба́ по хви́лях чо́вен (Грінч.). І за́йчиком плига́є (сві́тло) бі́ля альта́нки (Коцюб.). Плигни́ в рі́чку (Грінч.). Скачи́, вра́же, як пан ка́же (Шевч.). А дзвіно́к скака́в, хрипі́в, кази́вся (Коцюб.). Скака́є через тин, як соба́ка (Н.-Лев.). Ско́чив у бі́лу кипу́чу хви́лю (Н.-Лев.). Ко́ники циба́ють в траві́ (Берд. п.)]. **-нуть** *с силой* – стрибону́ти, плигону́ти, скакону́ти. [А соба́ка здоро́вий та як плиго́не йому́ на гру́ди – так і звали́в (Гр.)]. *Он легко* **-гает** (*свойство*) – він легки́й на ско́ки. [Оле́ся була́ легка́ на ско́ки – вона́ перелі́та́ла з ка́меня на ка́мінь як коза́ (Н.-Лев.)]. *Любящий* **-гать** (*прыгун*), *имеющий свойство* **-гать** – стрибки́й, стрибу́чий, плигу́чий, скаку́чий. [Мото́рний та стрибу́чий виво́див свій весе́лий спів (Грінч.). Сей горо́х скаку́чий, як молоти́ти (Гр.)]. **Пры́гающий** (*как прилаг.*) – стрибу́чий, плигу́чий. [За легки́ми співу́чими та плигу́чими то́нами Юхи́мової скрипи́ці (Корол.)]. **-гается**, *безл.* – стриба́ється, плига́ється. [Стриба́ється, покіль бі́сом штрика́ється (Номис)].

Прыгли́вый – стрибки́й, стрибу́чий, плигу́чий, скаку́чий. [Стрибки́й як жи́вчик (Номис)].

Прыгу́н – стрибу́н, плигу́н, скаку́н.

Прыгу́нчик – стрибуне́ць (-нця́), стриба́йчик, стрибу́нчик, плигуне́ць, скакуне́ць, брикуне́ць (-нця́). [За́йчик-стрибуне́ць (Гліб.). А Миха́йлик-стрибуне́ць уже не стриба́, теж сиди́ть, слу́ха (Грінч.)].

Прыгу́нья – стрибу́нка, стрибу́ха, плигу́нка, плигу́ха, скаку́нка, скаку́ха.

Прыжо́к – стриб (*р.* стри́бу), стрибо́к (-бка́), плиг (*р.* пли́гу), скік (*р.* ско́ку), (*вверх*) пі́дскік, (*назад*) ві́дскік, (*при перепрыгивании*) пере́скік (-ре́скоку). [То ско́ком то бо́ком (Ном.). До́сить хита́ннів, до́сить ско́ків у недовідо́му бу́дучину (Н. Рада). Од Льво́ва до Ки́їва зовсі́м не таки́й гіга́нтський стрибо́к, як йому́ здає́ться (Єфр.)]. **-ко́м** – стри́бом, пли́гом, ско́ком. **-ками** – стри́бом, пли́гом, ско́ком, стри́бами, ско́ками, ви́стрибом, ви́скоком, ви́стрибом-ви́скоком. [Ди́ка коза́ біжи́ть пли́гом (Борз. п.). Кіт, укра́вши са́ло, втіка́ стри́бами на стрі́ху (Б.-Нос.)].

I. Прыск, *глаг. част.* – 1) приск; 2) приск, пирск, порск, бризк, хлюп. *Водою* **прыск** *ему в лицо* – водо́ю приск (пирск, хлюп) йому́ в обли́ччя.

II. Прыск (*жар угольный*) – при́сок (-ску). [В розмо́ві пильнува́в вколо́ти, знайти́ у ко́жного боляче́ мі́сце і сипну́ти туди́ при́ском (Кон.)].

Пры́скалка – пи́[о́]рскал[в]ка, при́скал[в]ка, бри́зкалка, си́кавка.

Пры́скание – 1) при́скання; 2) (*со смеху*) пи́рскання, по́рс(ь)кання, пи́рхання (зо́ сміху); 2) по́рс(ь)кання, при́скання, бри́зкання чим (водо́ю).

Пры́скать, пры́снуть – (*внезапно прорваться, вырваться, выскочить*) при́скати,

при́снути, (*вырываться вверх из рук*) по́рс(ь)кати, порсну́ти. [При́снули на си́нім мо́рі ска́лки (Г. Арт.). Чом льоді́ при́сли всі на широ́кій рі́ці? (Франко). При́сне сніг із-під копи́т (Щог.). Повнови́да, кра́ска з лиця́ як не при́сне (Г. Барв.). З пе́чи при́сне ву́голь і ви́скочить аж насеред ха́ти (Е. *З.*)]; 2) **-нуть** (*выскользнуть*) – пи́рснути. [Так і пи́рснуло з рук нами́сто (Гр.)]; 3) (*со смеху, смеясь*) пи́рскати, пи́рснути, по́рс(ь)кати, по́рс(к)нути, пи́рхати, пи́рхнути зо (із) сміху, від сміху, сміючись. [Іва́н аж пи́рснув зо смі́ху (Кониськ.). Воні́ по́рскнули од ре́готу (Гр. Григор.). Той пи́рхав зо́ сміху (Гр.). Від твої́х жа́ртів і ме́ртвий у труні́ пи́рхне з ре́готу (Мова)]; 4) *что чем* – при́скати, при́снути, пи́рскати, пи́рснути, по́рска́ти, по́рснути, (*брызгать*) бри́зкати, бри́знути що чим. [Тре́ба набра́ти в рот води та й при́снути не́ю про́ти со́нця (Ком.). По́рс(ь)кати біли́зну. Пи́рснув ба́тюшці слі́ною в обли́ччя (Крим.)]. **Пры́сканный** – по́рсканий, при́сканий, бри́зканий. **-ться** – по́рскатися, при́скатися, бри́зкатися. *Он* **-ется** *духами* – він при́скається па́хощами.

Пры́ткий, пры́ток – (*быстрый*) прудки́й, швидки́й, порс(ь)ки́й, (*шибкий*) шпарки́й, (*проворный*) мото́рний, хваткий́, (*бойкий*) метки́й, (*скорый, поспешный*) по́хіпки́й, спі́шний, хапки́й, хватки́й. [Пала́жка – прудка́ ді́вчина (М. Вовч.). На при́казки я шпарка́ була́ (Кониськ.). Чого́ це ти така́ спі́шна сього́дні? (Н.-Лев.), Похіпки́й кінь (Н.-Вол. п.)]. **-ток** *больно, погоди* – швидки́й ду́же, постри́ва́й (почека́й). **-ток** *в работе* – мото́рний, метки́й у робо́ті, берки́й до робо́ти.

Пры́тко – пру́дко, шви́дко, (*шибко*) шпа́рко, (*спешно*) по́хіпко, (*проворно*) мото́рно, ме́тко. [Сього́дні сніг шви́дко та́не].

Пры́ткость – пру́дкість, шви́дкість, (*шибкость*) шпа́ркість, (*проворность*) мото́рність (-ности). [Страх обгорну́в за́йця, дода́в ще бі́льшої пру́дкости його́ нога́м (Коцюб.)].

Пры́тче – 1) (*сравн. ст. от* **Пры́тко**) пру́дше, прудкі́ш, шви́дше, швидчі́й, мерщі́й, хутчі́й, пру́дшенько, шви́дшенько. [Він пру́дкіш за ме́не бі́гає]. *Беги-ка* **-тче** – біжи́-но шви́дше; 2) (*ср. ст. от* **Пры́ткий**) прудкі́ший, шви́дший, шпаркі́ший, прудкі́шенький, шви́дшенький за ко́го, від ко́го. **-тче** *зайца не будешь* – прудкі́ший за за́йця не бу́деш.

Прыть – 1) (*быстрота, скорость*), *см.* **Пры́ткость.** *Во всю* **прыть** – на-вза́води, що єсть (є) ду́ху, що-ду́ху, чим-дуж. [Я коня́ під бо́ки та на-вза́води (Кон.)]; 2) (*проворство*) мото́рність, жва́вість (-ости), бадьо́р (-ру).

Прыщ – прищ (-ща́), (*гнойный*) гноя́нка, (*на языке ещё*) жаба (*диал.*). *Покрывать, -крыть* **-ща́ми** – при́щити, запри́щити, попри́щити. [Наї́лась ме́ду, а тепе́р і при́щить вид (*лицо*) (Гр.)]. *Покрываться, -ться* **прыща́ми** – при́щитися, запри́щитися, спри́щитися, (*о мн.*) попри́щитися. [Не поштри́кала коржів, а воні́ й попри́щились (Харківщ.)]. **Прыщи́** *высыпали* – ви́прищило, попри́щило.

Прыщева́тeть – при́щитися.

Прыщева́тый – прищува́тий, прищикува́тий.

Пры́щик – при́щик (-ка), (*волдырчик*) пухи́рчик.

Прыщиться – (*пыжиться*) при́щитися, при́ндитися, бундю́читися. [Ти яко́го га́спида при́щишся? (Номис)].

Прюне́левый – прунеле́вий. [Прунеле́ві череви́ки].

Прюне́ль – пруне́ля.

Пря – 1) боротьба́, борня́, змага́ння, (*слав.*) пря з ким; *см.* **Борьба́**. [Не нам на прю з тобо́ю ста́ти, не нам ділá твої́ суди́ть (Шевч.)]; 2) (*спор*) змага́ння, пря; *см.* **Пре́ние.** [Хто з ним на суд, на прю слове́сну ста́не (Куліш)].

Пря́дать, *см.* **Прясть.**

Пря́дать, Пря́нуть – стриба́ти, стрибну́ти, плига́ти, пли́гну́ти; *см.* **Пры́гать.**

Пря́де[и]во – пря́ди[е]во, пря́діво.

Пряде́ние – (*действие*) пряді́ння, пря́дження, (*занятие*) пря́дло. [Надої́ло мені́ оте́ пря́дло (Липовеч.)]. *Зарабатывать* (*заработать*) **-де́нием** – запряда́ти (запря́сти), заробля́ти (зароби́ти) на пря́длі, (*образно*) закру́чувати (закрути́ти) верете́ном. [Хоч бу́ду запряда́ть та бу́ду тютю́н купува́ть (Номис). Запря́ла два карбо́ванці за мі́сяць. На пря́длі не заро́биш (Н.-Вол. п.). А Га́нна гро́шей не жа́лувала, посила́ла, що було закру́тить верете́ном (Н.-Лев.)]. *Отрабатывать, отработать* **-де́нием** – відпряда́ти, відпря́сти, (*о мн.*) повідпряда́ти. [Усе́, що понапозича́лася, то все повідпряда́ла (Гр.)].

Пряди́льный – пряді́льний, пря́дний.

Пряди́льня – пряді́льня, пря́льня.

Пряди́льщик – пряді́льник, пря́дник, пряда́ч.

Пряди́льщица – пряді́льниця, пряді́нниця, пря́ха, пряду́ха, пряду́нка, пря́дка; *ум.-ласк.* – пря́шечка; *срв.* **Пря́ха.** [Моя́ ма́ти пря́ха (Шевч.). Моя́ до́чко, моя́ пря́шечко (Г. Барв.). Всі пряду́хи ку́жіль пря́ли (Грінч. III)].

Прядь – 1) (*волос, шерсти*) пáсмо (*р. мн.* пáсом *и* пáсмів), прядка, (*пучёк*) жмут. [Чóрнії пáсма волóсся (Л. Укр.), Заплéтена однá прядка, і знов дрýга розплéтена (М. Вов.). Жмут волóсся коло лíвого вýха (Свидн.)]; 2) (*льна, хлопка*) мичка; 3) (*верёвки*) стáлка, стáлька, стáля, сталь. [Батíг у чотири стáлки (Манж.)].

Пряжа – 1) *см.* **Прядéние**; 2) (*нитки*) пряжа. [Да велíла менí мáти тонкý пряжу прясти (Чуб. V)]. *Худший сорт* **-жи** – мíканка.

Пряженец – сластьóн (-на); **пряженцы** – сластьóни (-нів).

Пряжение – пряження.

Пряженица – пряжéня; *см.* **Яичница.**

Пряжечка – пряжечка.

Пряжечник (*мастер*) – пряжкáр (-ря).

Пряжечный – пряжкóвий.

Пряжить – пряжити, прягти (пряжý, пряжéш; *срв.* **Жáрить, Поджáривать. Пряженный** – пряжений.

Пряжка – пряжка, (*у Лемков*) брячка, (*угор.*) прячка, (*с украшениями для пояса и т. п.*) (*зап.*) чепрáга. [Чóботи… один з пряжкою, дрýгий з поворóзкою (Куліш). Немá ні в кім прáвди, тíльки в ремíннім пóясі та в залíзній пряжці (Номис)]. *Застёгивать* **-ку** – застібáти (защіпáти) пряжку.

Прялка – прядка, (*самопрялка*) самопрядка, самопряд (-да), коловрóт (-та), коловрóток (-тка).

Прямáя, *сущ.* – 1) *мат.* – прямá, простá. [Переділити прямý на двóє]; 2) *идти в* **прямýю** – іти навпростéць, навпрямки, прямцéм. *Говорить в* **-мýю** – казáти навпростéць, навпрямки, навпрямéць.

Прямéе – 1) (*от* **Прямо**) прямíше, простíше. [Іди прямíше]; 2) (*от* **Прямóй**) прямíший, простíший за кóго, за що, від кóго, від чóго.

Пряменький, *см.* **Прямóй.**

Пряменько – прямéсенько, простéсенько, прямéнько, простéнько, правé(се)нько. [Колись я, брáтіку правéсенько ходив (Глібів)].

Прямéть – прямíти, робитися прямим, (*ещё более*) прямíшати, робитися прямíшим.

Прямёхонек, -хонький, -мёшенек, -шенький – прямíсінький, простíсінький, правíсінький. [Прямíсінька та рівнíсінька, як струнá (Гр.)].

Прямёхонько, -мёшенько – прямíсінько, простíсінько. [Та так прямíсінько й біжить (вовк) до бíдного ягняти (Глібів). Їхав я простíсінько до учителя (Куліш)].

Прямизнá, Пряминá – пряминá, прямíнь (*р.* -мени) прямість, прóстість (-ости). **-нá** *стана, дороги, дерева* – пряминá (прямість) стáну, дорóги, дéрева, стрýнкість (*стройность*) стáну, дéрева.

Прямик – 1) прямéць (-мця), простéць (-стця). **Прямикóм** (**прямьём, прямью**), **напрямик** – прямцéм, на(в)простéць, на(в)прямéць, на(в)прямки, (*о пространстве ещё*) навпрошки, простякóм, простцéм, навпрíсть. [Навпрямéць тíльки ворóни літáють (Номис). Хібá він знáє, куди до рáю навпростéць (Свидн.). Так і пішóв горóдами навпрошки (Проск. п.)]. *Сказать* **-кóм** (**напрямик**) – сказáти навпрямки, навпрямéць, навпростéць, прямцéм. [То такий чоловíк, що ти йомý все навпрямéць кажи: гарáзд бýде (Гр.)]. *Итти* **-кóм** – прямувáти, простувáти *или* іти навпростéць, навпрямки *и т. д.* [Хто простýє, той дóма не ночýє (Приказка)]; 2) (*о человеке*) щира, прóста, прямá людина.

Прямить – прямити, випрямляти, виправляти, випрóстувати що; *см.* **Выпрямлять.** [Дóти виправляв лозину, дóки вонá не зламáлась (Кониськ.)]. **-мить** *гвозди* – випрямляти, виправляти цвяхи; 2) (*говорить, поступать прямо*) казáти, чинити навпростéць, навпрямéць, навпрямки.

Прямлéние – виправляння, випрямляння, випрóстування.

Прямо – 1) (*некриво*) прямо, прóсто, прáво, (*напрямик*) прямцéм, навпрямéць, навпростéць, навпрямки, навпрошки, упрóст; *см.* **Прямикóм** (*под* **Прямик**). [Прямо неси до моéї хáти (Рудч.). Простяглáсь (ýлиця) кудись без крáю прóсто-прóсто, мов стрілá (Франко). Покáзують хрéстики всякі, що прóсто стоять або нáвскіс (Н.-Лев.). Не бíйтесь, лягáйте прóсто – усюди сíно і м'ягко (М. Вовч.). Ідé пáні та прóсто до їх у двір (Рудч.). Вонá осміхнýлась і глянула Карпóві прóсто в вíчі (Неч.-Лев.). Ми не лукáвили з тобóю, ми прóсто йшли, у нас немá зернá непрáвди за собóю (Шевч.). Прáво стоїть (Черк. п.). Сів на коня та й поїхав прямцéм до старóго (Мова). Як скóчить на нóги та впрост до короля (Гр.)]. *Отсюда* **-мо** *до города будет не более пяти вёрст* – звíдси навпростéць (навпрямки, прямо) до міста бýде не бíльше, як п'ять верстóв. *Кто* **-мо** *ездит, дома не ночует* – хто простýє, той дóма не ночýє (Номис). *Итти* **-мо** – прямувáти, простувáти *и*

ітѝ прóсто, навпрямкѝ *и т. д. Совсем* **-мо** – прямі́сінько, прості́сінько; *см.* **Прямёхонько**; 2) **-мо** *чего* (*против*) – прóсто, прóти чóго, кóго; *см.* **Напрóтив, Прóтив.** [Хáта йогó стоїть прóсто цéркви (Борз. п.)]; 3) (*откровенно, без обиняков*) прóсто, пря́мо навпрямéць (напрямéць), навпрямкѝ, прямцéм, навпростéць; *см.* **Прямикóм** (*под* **Прямѝк**). [Кажѝ менí навпрямéць (Мова). Ля́дські писáтелі прямцéм казáли, що Низóвці живýть на татáрській землí (Куліш). Він прóсто вѝказав йомý всю прáвду (Сл. Ум.)]. *Говорить* **-мо** – казáти (говорѝти) прóсто, навпрямéць, навпрямкѝ, (*образно*) говорѝти прóсто, з мóста; 4) (*непосредственно*) прóсто, пря́мо, безпосерéдньо. [Зінькó-ж не схотíв ітѝ до тéстя, а прийшóв прóсто сюдѝ (Грінч.). Прийшóв я до вас прóсто з дóму]. *Это вытекает* **-мо** *из дела* – це виплива́є безпосерéдньо із спрáви. *Я еду* **-мо** *в Париж* – я ї́ду прóсто до Парѝжу. *Окна выходят* **-мо** *в сад* – вíкна вихóдять (дѝвляться) прóсто в сад. *Пить* **-мо** *из ведра, бутылки* – пѝти прóсто з відрá, з пля́шки; 5) (*впрямь*) спрáвді, дíйсно, (*даже*) аж. [Аж мóторошно (*прямо страшно*) за них рóбиться (Єфр.)]. *Он* **-мо** *честный человек* – він (з йогó) спрáвді чéсна людѝна. *Я* **-мо** *с ума схожу* – я прóсто божевóлію. **-мо** *беда с ним* – чѝсте лѝхо (чѝста бідá) з ним.

Прямоду́шие – прямоду́шність (-ности), щѝрість, щиросéрд(н)ість (-ности), щиросéрдя.

Прямоду́шный – прямоду́шний, щѝрий, щиросéрд(н)ий, (*открытый*) відвéртий, непотайнѝй. [Ні, честь повѝнна бу́ти прямоду́шна, колѝ велѝччя знѝзилось до ду́ру (Куліш)].

Прямоду́шно – прямоду́шно, щѝро, щиросéрдо.

Прямоéзжий (*путь, дорога*) – прóстий, прямѝй (дорóга, шлях).

Прямóй – 1) (*некривой, простой*) прямѝй, простѝй, правѝй. **-менький** (*ум.-ласк.*) – пряменький, простéнький, правéнький, прямéсенький, простéсенький, правéсенький. [Рубáйся, дéрево, і прямé й кривé (Рудч.). Я знáю сам, що прóсте, що кривéє (Куліш). Вѝзволь, Гóсподи, невóльника з невóлі на прóстії дорóги (Дума). Рубáйся, дéрево, кривé і правé (Чуб. II). Стан правéнький, мов топóля (Глібів)]. **-мáя** *линия, мат.* – прямá (простá) лíнія. **-мóй** *угол, мат.* – прямѝй (простѝй) кут. **-мáя** *дорога* – прямá, простá дорóга, прямѝй, прóстий шлях. **-мáя** *кишка* – кýтня кѝшка, кутня́чка; 2) (*искренний*) прóстий, щѝрий, прямѝй. [Десь Бог менé покарáв – лихý дóлю менí дав; лихý дóлю, прóсту дýшу (Чуб. V). А мýрин (*негр*), щѝрий і прямѝй з прирóди, вважáє чéсним кóжного (Куліш)]. **-мóй** *человек* – щѝра (відвéрта) людѝна, щѝра душá; 3) (*истый, настоящий*) чѝстий, спрáвжній, дíйсний; *см.* **Настоя́щий, Пóдлинный.** [Чѝстий бóвдур (*болван*) (Липовеч.)]. *Друзья* **-мы́е** – *братья родные* – приятелі (дрýзі) спрáвжні – що братѝ рíдні; 4) (*непосредственный*) безпосерéдній. [Безпосерéднє голосувáння. Занéпад тутéшньої торгóвлі був безпосерéднім нáслідком тих зáходів (Єфр.)] **-мы́е** *налоги* – безпосерéдні подáтки. **-мы́е** *наследники* – безпосерéдні спадкоéмці. **-мóй** *смысл, значение* – безпосерéднє розумíння, -нє знáчення. **-мóе** *понимание* (*смысл*) *этих слов* – властѝве розумíння цих слів. **-мóй** *ответ* – прóста вíдповідь. **-мóе** *сообщение* – прямé сполýчення. **-мóй** *образ действий* – одвéрте повóдження. **-мóй** *характер* – відвéрта, прямá вдáча. **-мáя** *речь, грам.* – прямá мóва.

Прямокры́лый – прямокрѝлий, простокрѝлий. **-лые** *насекомые* – прямокрѝльці, простокрѝльці (-ців).

Пряморóгий – прямо[просто]рóгий.

Прямолинéйный – прямолінíйний, простолінíйний. [Прямо[просто]лінíйна тригономéтрія. Раціоналістѝчний світóгляд – річ дýже зрýчна через те, що він прямолінíйний (Крим.)]. **-ный** *человек* – прямовѝта людѝна.

Прямолинéйно – прямолінíйно, простолінíйно; щѝро, відвéрто.

Прямолинéйность – прямолінíйність, простолінíйність (-ности), (*о характере и т. под.*) прóстість, одвéртість.

Пря́мость – прóстість, пря́місті; *см.* Прямизнá.

Прямотá – (*искренность*) щѝрість, прóстість, (*открытость*) одвéртість (-ости). **-тá** *человека, речей* – прямовѝтість, щѝрість людѝни, слів.

Прямоугóльник – прямокýтник, простокýтник.

Прямоугóльно – прямокýтньо, простокýтньо.

Прямоугóльность – прямокýтність, простокýтність (-ности).

Прямоугóльный – прямокýтні[и]й, простокýтні[и]й. [Прямокýтній трикýтник. Прямокýтня прѝзма].

Прямь – 1) (*прямая линия*) прямéць (-мця́), простéць (-стця́); 2) *см.* **Прямизнá**. *Ступай* **пря́мью** – ідѝ навпростéць, прямцéм.

Прямьё, *см.* **Прямѝк 1**. **-мьём** *веку не изживёшь* – прямцéм (по прáвді) вíку не проживéш.

-мьём *так и ломит, словно медведь какой* – пря́мо (про́сто, навпросте́ць) так і пре, на́че ведмі́дь яки́й.
Пря́ник – пря́ник, пі́рник, (*медовый*) медяни́к, медівни́к, медови́к, попря́ник, (*из ржаной муки*) жи́тник, (*в форме коня*) ко́ник, (*мелко резаный*) кришане́ць (-нця́). [Дітво́рі малі́й п'ята́ччя, пі́рники й мандри́ки (Мкр.). Той купу́є горі́лку, той медяникі́в (Лев.). І внуча́там із клуно́чка гости́нці виймáла… А Карпо́ві солове́йка та ко́ників па́ру (Шевч.)].
Пря́ничек – пря́ничок, пі́рничок, (*медовый*) медяничо́к (-чка́). [Наку́пить їй і горі́шків, і медяничкі́в (Квітка)].
Пря́ничник, -ница – пря́ничник, пря́ничниця.
Пря́ничный – пря́ничний, пірнико́вий.
Пряновáтый – прянувáтий. **-вáтость** – прянувáтість.
Пря́ности – (*пряные вещества*) – корі́ння (-ня), пря́нощі (-щів), (го́стрі) присмáки (-смáк).
Пря́ность – (*острота*) го́стрість, пря́ність.
Пря́ный – (*острый*) корі́нний, го́стрий, пря́ний, (*диал. у Лемков*) пи́рний, пи́рнячий. [Медівни́к пи́рний (Верх.). Пи́рняча цибу́ля (Верх.)]. **-ные** *коренья, см.* **Пря́ности.**
Пря́слица – 1) кужі́лка; *см.* **Пря́лка, Самопря́лка**; 2) (*донце под кудель*) дни́ще, кружо́к (-жкá), сіде́ць (*р.* сідця́). [Узялá дни́ще і веретéно (Квітка)].
Пря́сло – 1) (*частокол*) частокі́л (-ко́лу); 2) (*звено изгороди*) пла[е]ни́ця, (*гал.*) пря́сло.
Прясть – пря́сти, (*шерсть или плохой лён, пеньку*) куде́лити, (*толстые нитки*, «вал») вали́ти. [А та (Марі́я) стої́ть собі під ти́ном та во́вну бі́лую пряде́ (Шевч.). А в ту́ю мете́лицю куде́лила-б куде́лицю (Мет.). Ну́мо вал вали́ти (Марк.)]. *Разойтись* (*увлечься*) **прядя́** – розпря́стися, *несов.* розпрядáтися. [Так розпря́лася, що й спáти лягáти не хо́четься (Гр.)]. *Тонко* **прясть** – то́нко пря́сти. **Прясть** *ушами* (*о лошади*) – щу́лити ву́ха, щу́литись, кози́рити ву́хами. [Ні́здрі розду́ли (ко́ні), копи́тами кре́шуть, козиря́ть уши́ма (Дніпр. Ч.)]. **Пря́деный** – пря́дений.
Пря́сться – пря́стися. [Одно́му на трі́сочці пряде́ться, а дру́гому й веретíнце не хо́че (Ном.). Чого́сь мені́ не пряде́ться].
Пря́тание – ховáння, захо́вування. *Место для* **-ния** – схо́ванка.
Пря́тать, спря́тать – 1) (*куда-л. для сбережения*) ховáти, сховáти, захо́вувати, заховáти що де, куди́. [Вбігла Гафійка, сквáпно ховáючи щось за пáзуху (Коцюб.). Ну, а з листо́м що роби́ти? поде́рти чи дáлі ховáти? (Крим.). Де ти їх (гро́ші) ховáв? (Рудч.). Заховáв гро́ші у скри́ню]; 2) (*скрывать, таить*) ховáти, сховáти, захо́вувати, заховáти, хорони́ти, схорони́ти що від ко́го. [Неси́ покі́рно хрест життя́, ховáй журбу́ безкрáю (Олесь). Ти ті́ї сльо́зи захо́вуй од о́ка (Грінч.). Було́ ви́плачеться (Парáска) до́бре, а від людéй хорони́ла, що щеми́ть серде́нько (Г. Барв.)]. **Пря́танный** – хо́ваний. **Спря́танный** – схо́ваний, захо́ваний, схоро́нений.
Пря́тальщик, -щица, Пря́тчик, -чица – 1) (*кто прячет*) ховáльник, ховáльниця, ховáч, ховáчка, схо́вач, схо́вачка; 2) (*кто прячется*) хо́ванець (-нця), хо́ванка.
Пря́таться, спря́таться – 1) ховáтися, захо́вуватися, бу́ти схо́ваним, захо́ваним; 2) (*скрываться, таиться*) ховáтися, с[за]ховáтися, (*хорониться*) схороня́тися, схорони́тися де від ко́го, від чо́го, (*некот. время*) перехо́вуватися, переховáтися де, в ко́го, (*крыться*) кри́тися. [Ти ховáвсь по житáх, по хлівáх, по хатáх, – ти, як злоді́й, ховáвсь (Олесь). Не ховáвся й не кри́вся Грінче́нко з своє́ю прáцею (Єфр.). Не ховáвся од бу́рі лихо́ї (Крим.). Кри́ючись по го́рах, по лісáх, по́ки добрáвся до Украї́ни (Тобіл.). Скі́льки раз вонá перехо́вувалась по чужи́х хатáх (Н.-Лев.). Ти бу́деш по тернáх, по байракáх схороня́тися (Дума)]. **-таться** *за чужие плечи* – по-за пле́чі ши́тися. *Место, где* **-чутся** – схо́вище, схо́вок (-вку), схов (-ву), схо́ванка, криї́вка; *см.* **Спрят. Пря́чущийся** (*как сущ.*) – хо́ванець (-нця).
Пря́тки, Пря́танки (*игра*) – хо́ванки, схо́ванки. *Играть в* **-ки** – гуля́ти в (с)хо́ванки.
Пря́ха – пря́ха, пря́ля, пряді́льниця, прядí́нниця пряду́ха, пряду́нка; *см.* **Пряди́льщица.** [Як гáрна пря́ха, дак і́на кочергу́ напряде́ (Борзенц.)]. *Толсто***пря́ха** – товстопряду́ха. *Тонко***пря́ха** – тонкопряду́ха. [Товстопряду́ха во́зом везе́, а тонкопряду́ха під руко́ю несе́ (Грінч. II)].
Псалмопе́вец – 1) (*поющий псалмы*) псалми́ст, псалми́ста, співе́ць псалмі́в (псáльмів), (*слав.*) псалмопі́вець. [Ході́м, псалмопі́вче! (Тобіл.)]; 2) (*писатель псалмов*) псалми́ст, псалми́ста.
Псалмопе́ние – співáння псалмі́в (псáльмів), псал(ь)мувáння.
Псало́м – псало́м (-лмá), псáльма. [Насмі́ються на псало́м той, що ви́ллю сльозáми (Шевч.). Псало́м залі́зу (Тичина). Псалти́рня псáльма (Куліш)].
Псало́мник – 1) *см.* **Псалмопе́вец 1** *и* **2**; 2) псало́мник, псалти́р (-ря́); *см.* **Псалти́рь.**

Псало́мнический – псалми́стський, псалми́стів.
Псало́мщик – (*дьяк*) дяк (-ка́), дячо́к (-чка́), псало́мщик. *Быть* **-ком** (*дьячить*) – дякува́ти, псаломщикува́ти. *Помощник* **-ка** – підДя́чий (-чого).
Псало́мщиков – дякі́в (-ко́ва, -ко́ве).
Псало́мщичий – дякі́вський, дячкі́вський, псало́мщицький.
Псалти́[ы́]рный – псалти́рний. [Псалти́рні ві́рші (Куліш)].
Псалти́рь *или* **Псалты́рь** – псалти́р (-ря́ *и* -ра́) (*м. р.*), псалти́ря (-рі), псалти́рка (*ум.* псалти́рочка), псавти́р (-ри), псавти́ра, савти́р (-ри) (*ж. р.*) *и* савти́р (-ра́) (*м. р.*), савти́ра. [Чи було́ навчу́ся псалтира́ чи не навчу́сь, він такі́ все по голо́вці мене́ погла́дить (М. Вовч.). Щоб за тобо́ю псалти́р прочита́ли (Чуб. V). У нога́х псавти́р лежа́ла (Рудан.). Ві́зьме савти́р ба́тьків (Тесл.). Савти́р – це по-да́вньому, а по-на́шому – «псалти́р» (Звиногор.). І ті пісні́ Цар-Дави́да псавти́рою зву́ться (Руданськ.)]. *Учащийся* **-ти́[ы́]ри** – псалти́рник.
Псалты́рник, -ница, Псалты́рщик, -щица – псалти́рник, псалти́рниця. [Старомо́дні псалти́рники (Неч.-Лев.)].
Пса́рный – пся́рний. **-ный** *двор, см.* **Пса́рня.**
Пса́рня – пся́рня, псю́рня. [Оту́т коли́сь була́ прездоро́ва пся́рня ге́тьманова (Неч.-Лев.)].
Псарь – псяр (-ра́), пся́рник, псю́рник, собака́р (-ря́), соба́чник, соба́рник, (*рус.*) псар (-ря́). [Па́нський псю́рник (Кв.). Сла́ва! сла́ва! хорта́м і го́нчим, і псаря́м, і на́шим ба́тюшкам-царя́м (Шевч.)]. *Жена* **-ря́** (*и женщина, возящаяся с собаками*) – пся́[ю]рниця. *Жалует царь, да не милует* **псарь** – не так пані́, як пі́дпанки.
Псевдони́м – псевдоні́м (-ма), при́бране ім'я́, ви́гадане прі́звище. [Пра́вда, ка́жуть, псевдоні́мом мо́жна до́бре захова́тись (Сам.)].
Пси́веть – псува́тися, (*о людях*) псі́ти, соба́читися, на пси схо́дити; *см.* **По́ртиться.**
Пси́на – (*собачье мясо*) пся́тина, пси́на, соба́чина, соба́че (пся́че) м'я́со; 2) (*песий дух*) пся́тина, пси́на. [Пся́тиною несе́ (Хор. п.)].
Пси́нка, *бот.* Solanum nigrum – пси́нка.
Пси́ный – пси́ний; *см.* **Пе́сий, Псо́вый.** [Бре́шеш, пси́не мня́со (Мнж.)].
Психиа́тр – психія́тр (-тра).
Психиатри́я – психіятрі́я, **-три́ческий** – психіятри́чний.
Пси́хика – пси́хіка.
Психи́ческий – психі́чний, душе́вний. [Психі́чний стан (Коцюб.)]. **-чески** – психі́чно. **-чески** *расстроенный* – причи́нний. **-чески** *больной* – психі́чно хво́рий.
Психо́з – психо́з (-зу).
Психо́ло́г – психо́ло́г (-га).
Психологи́ческий – психологі́чний. **-чески** – психологі́чно.
Психоло́гия – психоло́гія. [Сту́дії з психоло́гії. Правди́во малю́є психоло́гію пе́ршого молодо́го коха́ння (Грінч.). Психоло́гія дійови́х осі́б].
Психо́метр – психоме́тр (-тра).
Психопа́т – психопа́т, божеві́льний, причи́нний, *вульг.* прицу́цуватий.
Психопа́тия – психопа́тія. **-пати́ческий** – психопати́чний.
Пси́ца – пси́ця; *см.* **Су́ка.**
Псо́вый – пся́чий, пе́ський, пе́сячий. **-вая** *охота* – полюва́ння (ло́ви, вло́ви, лове́цтво) з пса́ми, з соба́ками.
Пта́шечка – пта́шечка; *см.* **Пти́чка.**
Пта́шечий – пташа́чий; *см.* **Пти́чий.**
Пта́ший – пта́ший; *см.* **Пти́чий.**
Пта́шка – пта́шка; *см.* **Пти́чка.** *Рано* **пта́шка** *запела, как бы кошка не с'ела* – ра́но пта́шка заспіва́ла, якби́ кі́шка не ззі́ла (Номис).
Птене́ц – пташа́ (-ша́ти), пташеня́, птиченя́ (-ня́ти), пискля́ (-ля́ти), *ум.-ласк.* пташа́тко, пташеня́тко, птиченя́тко, пискля́тко; (*неоперившийся*) голопу́п, голопу́цьок, голоцю́цьок (-цька), голопу́пок (-пка), голеня́, голя́ (-ля́ти), голопі́рка, голопі́рча (-ча́ти), голо́цванок (-нка), (*обычно воробьиный*) пу́цьвері[и]нок (-нка), *ум.-ласк.* гол(ен)я́тко, голопі́рочка; (*не вылетавший ещё из гнезда*) гнізда́р (-ря́), (*начинающий летать*) пі́дліток (-тка), (*выросший для полетов*) ви́літок (-тка), (*поздно выведенный*) пізню́р (-ра́), пізнюхи́р (-ря́), (*ж. р.*) пізнюхи́рка, пізніхі́рка, *ум.-ласк.* пізню[і]хі́рочка; пізню[і]хіря́(тко). [Хоті́в я зібра́ти ді́те́й твої́х, як пта́ха збира́є пташа́т свої́х під кри́ла (Єв.). Обсі́ли мене́ як дрі́бні пташеня́та (М. Вовч.). Дозво́льте мені́ полі́зти на те де́рево і ви́дерти птиченя́та (Грінч. II). По́вне гніздо́ горобли́них голоцю́цьків (Н.-Лев.). Деру́ по гні́здах пу́цьверинків (Стор.)]. **-нцы́** (*целый выводок*) – гніздо́.
Птенцо́в, -вый – пташеня́тків (-кова, -кове), пташеня́чий.

Пте́нчик – пташа́тко, пташеня́тко, птиченя́тко. [Коло його́, як пташеня́тко, звива́ється (М. Вов.)].
Пти́ца – птах (*р.* пта́ха), пта́ха, пти́ця. [І співа́в-би і жив-би, як той птах крила́тий (Грінч.). Він лети́ть, як птах (Звин.). Кінь, як пта́ха, пролети́ть (Рудан.). Виліта́йте, сірі пта́хи (Шевч.). Подиви́сь на бо́жу пти́цю, як вона́ літа́є (Руд.). Сини́ця – не пти́ця (Приказка). Не всі старі́ пти́ці ви́соко літа́ють (Приказка)]. **-цы**, *соб.* – пта́ство, пташня́. [Пта́ство ве́село щебета́ло (Крим.). Хи́же пта́ство на степу́ (Кул.)]. *Молодая* **-ца**, *соб.* – молодня́к, молодни́к, молодне́ча. *Домашняя* **-ца**, *соб.*, *домашние* **-цы** – дробина́, дріб (*р.* дро́бу), домо́ве пта́ство. [Нагоду́ю і напою́ свине́й, кабано́ві занесу́, дробині́ поси́плю (Кониськ.)]. *Дворовая* **-ца** – подві́рня (надві́рня) пти́ця, *соб.* дробина́. *Ручная* (*домашняя*) **-ца** – сві́йський птах. *Хищная* -ца – хи́жий птах. *Хищные* **-цы** – хи́жі птахи́, хи́же пта́ство. *Ночная* **-ца** – нічни́й, вно́чішній птах, нічна́, -шня пта́ха, нічни́ця. *Перелётная* **-ца** – переліт́на(мандрівна́) пта́ха, перелі́тний птах. *Залётная* **-ца** – залі́тний птах, залету́ха. *Певчая* **-ца** – співо́чий (співу́чий) птах, -ча пта́ха. *Певчие* **-цы** – співо́че пта́ство. *Жар*-**птица** – жар-пти́ця, жаропти́ця. [В старі́й похму́рій дуби́ні мо́стить своє́ гніздо́ жар-пти́ця (Васильч.)]. *Стреляная* **-ца** (*перен.*) – стрі́ляний птах. **-ца** *с чёрными перьями* – чорнопі́рка, *ум.* чорнопі́рочка. [Ой га́лочки-чорнопі́рочки круту́ го́ру вкри́ли (Пісня)]. **-ца**, *возвратившаяся из зимнего отлёта* – і[и́]риця. [Вже і[и́]риця прояви́лась, – ско́ро те́пло ста́не (Борз. п.)]. *Ранняя* **-ца** (**-чка**) *зубки теребит* (*носок прочищает*), *а поздняя глазки протирает* – ра́ння пти́чка зу́бки кре́ше, а пі́зня о́чки дере́ (Черкащина).
Птицево́д – птахівни́к (-ка).
Птицево́дный – птахівни́чий. [Птахівни́чі господа́рства (Касян.)].
Птицево́дство – птахівни́цтво.
Птицеволхова́ние, -цегада́ние – птаховорожі́ння, птаховіщува́ння, ворожі́ння, віщува́ння на пта́ха́х.
Птицело́в – пта́шни́к, птича́р (-ря́).
Птицело́вный – пташни́чий.
Птицело́вня, -ло́вка – ха́пка (на птахи́), сільце́; *см.* **Западня́.**
Птицело́вство – пташни́цтво, птича́рство.
Пти́чечка – пта́шечка, пта́шенька, пташи́ночка, пташи́нонька.
Пти́чий – пташи́ний, пташа́чий, пта́ський, пта́ший, пти́чий, пти́чачий. [Пташи́ний крик (Л. Укр.). Пташи́не щебета́ння (Сам.). Хіба́ пташа́чого молока́ нема́ (Ном.). Пташа́че гніздо́ (Е. З.). А це пти́чача ха́та така́ (Тесл.)]. **-чий** *двор* – пта́шня, пти́чня. **-чий** *мир* – пта́ство. *С высоты* **-чьего** *полёта* – з пташи́ної висо́кости.
Пти́чка – пта́шка, пташи́на, пташи́нка, пташо́к (-шка́). [Одна́, як та пта́шка в дале́кім краю́ (Шевч.). Пташи́на гніздо́ своє́ ма́є (Сам.). Прилеті́в пташо́к – золо́ті кри́льця (Чуб. V)].
Пти́чник – 1) (*птицелов, продавец, любитель, уходчик за птицей*) пта́шник, птича́р (-ря́), (*уходчик за домашней птицей*) дроби́нник; 2) (*птичий двор*) пта́шник, пти́чня, пта́шня; (*для кур*) курни́к, куря́тник; 3) (*клетка, садок*) ку́ча, ко́єць (*р.* ко́йця), пташа́рня.
Пти́чница – 1) (*уходчица за птицей, продавщица, любительница птиц*) пта́шниця, пти́чниця, (*уходчица за дом. птицей*) дроби́нниця. [Вона́ в пані́в за пти́чницю (Чиг. п.). Я́ків за про́стого на́ймита став, а я за дроби́нницю (Грінч.)]; 2) *см.* **Пти́чня.**
Пти́чня – ку́ча, ко́єць (*р.* ко́йця), пташа́рня; *см.* **Пти́чник 3.**
Пти́чье *гнездо*, *бот.* Neottia Nidus Avis – микола́йці (-ців), при́воротень (-ротня).
Птолеме́ева *система*, *астр.* – Птолеме́йова систе́ма.
Пу́блика – пу́бліка, лю́дність, публі́чність (-ности), (*общество*) громадя́нство, (*маса*) зага́л. [Там у той час було́ ма́ло пу́бліки (Л. Укр.). Ці книжки́ на живи́х мо́вах в Іта́лії до́бре йдуть в публі́чність (Баштов.)].
Публикацио́нный – публікаці́йний, оповісни́й.
Публика́ция – 1) оголо́шення, опові́щення, публіка́ція, (*об’явление*) об’я́ва, опо́ві́стка. **-ция** *о находке, о продаже чего* – опові́щення (оголо́шення, об’я́ва) про зна́хідку, про про́даж чого́; 2) *см.* **Публикова́ние.**
Публикова́ние – оголо́шування, оповіща́ння, публікува́ння.
Публикова́ть – оголо́шувати, оповіща́ти, публікува́ти що, про що. **-кова́ть** *в печати* – оголо́шувати дру́ком. **-ться** – оголо́шуватися, оповіща́тися, публікува́тися.
Публици́ст – публіці́ст.
Публици́стика – публіци́стика.
Публицисти́ческий – публіцисти́чний. [Науко́ві та публіцисти́чні статті́ (Грінч.)].
Публи́чная *женщина*, *см.* **Публи́чный.**
Публи́чно – публі́чно, прилю́дно[е], привселю́дно[е], принаро́дно, уселю́дно, лю́дно.

[Прилю́дно він назва́в мене́ коли́сь ути́сником (Грінч.). За тих часі́в суд відбува́вся привселю́дно (Ор. Лев.). Ну його́ принаро́дно ганьби́ти та соро́мити (Кониськ.)].

Публи́чность – публі́чність, прилю́дність, привселю́дність (-ности).

Публи́чный – 1) (*открытый*) публі́чний, прилю́дний, привселю́дний, принаро́дни[і]й, уселю́дний. [Урочи́сті зі́брання Акаде́мії – завсігди́ прилю́дні (Стат. Акад.). Без жа́дних прикра́с ви́ставлено на привселю́дне позо́рище болячки́ суча́сного грома́дського ладу́ (Єфр.)]. **-ная** *казнь* – прилю́дна ка́ра. **-ная** *продажа* – прилю́дний про́даж. *Продать с* **-чных** *торгов* – прода́ти з прилю́дного то́ргу, з ліцита́ції (*зап.*). *Назначить к продаже с* **-ных** *торгов* – пусти́ти на прилю́дний торг, (*зап.*) на ліцита́цію; 2) (*для публики устроенный*) публі́чний, (*всенародный*) всенаро́дній, (*общественный*) грома́дський, (*народный*) наро́дній. **-ное** *гулянье* – грома́дська гу́лянка; 3) (*принадлежащий обществу*) грома́дський. [Грома́дські буди́нки, ліка́рні, зе́млі]. **-чный** *дом* – дім розпу́сти, (*грубо*) барда́к (-ка́), бурде́й. **-чная** *женщина* – повія́, ба́хурка, розпу́сниця; *см.* **Проститу́тка.**

Пу́гало *и* **Пу́галище** – 1) страхо́вище, страши́ло, по́страх, страх, страхопу́д. [Ті о́чі ба́чать у таємни́чій пі́тьмі по́страха діте́й – Хо, страшно́го, борода́того ді́да (Коцюб.). Страхопу́дом про ме́не була́ нещи́рість лю́дська (Кониськ.)]; 2) (*чучело для отпугивания птиц*) опу́дало, о́пуд, ляка́ло *и* ляка́йло, ляка́чка, страшо́к (-шка́), дід соло́м'яний. [На́че опу́дало на горо́ді (Звин.). Оце́ про горобці́в бу́де ляка́ло (Кониськ.). О́пуди для відго́нення горобці́в із пшени́ці, про́са та коноп́ель (Франко). Хоч-би́ ти одягла́сь чепурні́ше, а то хо́дим на́че ляка́чка (Борз.)]. *Экое* **-ло!** – ото́ опу́дало! *Поставить на огороде* **-ло** – опу́дало на горо́ді поста́вити. **Пуга́ние** – ляка́ння, страха́ння, жаха́ння, поло́хання.

Пуга́ть, испуга́ть *кого* – 1) ляка́ти, зляка́ти *и* наляка́ти, страши́ти, устраши́ти *и* настраши́ти, страха́ти, настраха́ти, жаха́ти, ужахну́ти кого́, поло́ши́ти, споло́ши́ти *и* наполо́ши́ти, поло́хати, споло́хати *и* наполо́хати кого́, пу́дити, спу́джувати, спу́дити кого́. [Ти́ха вода́ люде́й то́пить, а бу́рна ті́льки ляка́є (Номис). Коли́ страши́ш, – сам не бі́йся (Номис). Твій гнів мене́ жаха́є (Куліш). Таки́х страшни́х геро́льдів посила́ють, щоб нас вжахну́ти (Куліш). Се та́я Соло́ха, що ку́ри поло́ха (Приказка). А навкруги́ луна́ли музи́ки, дудні́ли бу́бни і полоши́ли нічну́ ти́шу п'я́ні пісні́ (Коцюб.). Я ї́хав у́лицею, і де взя́вся соба́ка, – спу́див коня́]; 2) (*угрожать кому*) ляка́ти, страха́ти, страши́ти, поло́хати кого́. [Ви не ляка́йте мене́ – я ля́каний (Тобіл.). Посади́ли ото́ його́ в тюрму́, страха́ли його́ Сибі́ром (Єфр.). Поба́чила, що так поло́ха Ео́л синка́, що аж захля́в (Котл.)]. **-га́ть** *детей наказанием* – ляка́ти, страха́ти діте́й ка́рою. **Пугну́ть** – настраха́ти, настраши́ти, наполо́хати кого́. *Я порядком* **-ну́л** *его* – я таки́ до́бре його́ настраха́в, настраши́в. **Пу́ганный** *и* **пу́ганый** – ля́каний, стра́ханий, поло́ханий. **-ная** *ворона и куста боится* – поло́ханий за́єць і пенька́ бої́ться (Номис).

Пуга́ться, испуга́ться – ляка́тися, зляка́тися, страха́тися, устрахну́тися, страши́тися, устраши́тися, жаха́тися, ужахну́тися, поло́хатися, і споло́хатися, полоши́тися споло́ши́тися, (*о многих*) поляка́тися, пополо́хатися, пополоши́тися; (*о лошадях*) торопи́тися, харапу́дитися, [І даре́мне ляка́ться не тре́ба, бо переля́каний чолові́к за́вжди зро́бить ду́рість (Тобіл.). Ви не ляка́йтесь, па́ні... мо́же нічо́го й не бу́де (Коцюб.). Як чорт хреста́ жаха́ється (Приказка). Ви мене́ не жаха́йтеся: я чолові́к сми́рний (М. Вовч.). Як почу́єте про ві́йни та бунти́, не поло́хайтесь (Єв.). Ті́льки мину́в міст, за́раз зачали́ ся ко́ні полоши́ти (Драг.). Чого́ він торо́питься, оце́й тороплe´ний кінь (Канівщ.). Ко́ні харапу́дяться, стають го́пки (Н.-Лев.)]. *Он всего* **-га́ется** – він усього́ ляка́ється, жаха́ється.

Пу́гач, *птица* Strix Bubo – пу́гач.

Пуга́ч – 1) *см.* **Пу́гало 2**; 2) (*игрушечный пистолет*) тра́хкалка.

Пугачёвщина – Пугачі́вщина.

Пугли́во – лякли́во, полохли́во, жахли́во, бо́язко. [Хто ви́рік отаке́? – пита́лися лякли́во (Дніпр. Ч.). Він ви́глянув у сі́ни, причини́в две́рі й усе́ полохли́во огляда́вся на всі бо́ки (Н.-Лев.). Озира́ючись жахли́во, ви́бігла його́ ді́вчина (М. Вовч.)].

Пугли́вость – лякли́вість, полохли́вість, жахли́вість, страшли́вість (-вости); *срв.* **Боязли́вость.**

Пугли́вый – лякли́вий, полохли́вий *и* полошли́вий, полохки́й, страшли́вий, жахли́вий, боязки́й, боязли́вий, (*ирон.*) страхопу́дливий, (*только о лошадях*) харапу́дливий, тороплe´ний. [Сла́вний був кінь, ті́льки й шкода́, що тро́хи лякли́вий (Кониськ.). Полохли́ва, як пта́шка (Грінч.). Кінь полохки́й (Вовч. п.). Полошли́вий кінь (Кам'ян.). Яка́-ж ти жахли́ва, Мела́сю! – ка́же Миха́йло всміха́ючись, (М. Вовч.). Вона́ така́ страшли́ва: всього́ бої́ться (Бардич.) Со́ром вам, що ви такі́ боязькі́ (Грінч.). Харапу́дливий кінь (Черкаськ. п.). Насторо́шать у́ші тороплe´ні ко́ні (Основа 1861)].

Пу́говица – ґу́дзик, ґудзь (-дзя), *ум.* ґу́дзичок (-чка). [Задивля́лися на його́ жупа́нок з

блиску́чими ґу́дзиками (Грінч.). Цино́вим ґу́дзем застебну́вся (Котл.)]. *На все* **-цы** *застегнуться* – на всі ґу́дзики застебну́тися, (*о многих*) позастіба́тися. *Усадить* (*украсить*) **-цами** – уґу́дзяти що. *Усаженный* (*украшенный*) **-цами** – уґу́дзяний.
Пу́говичник, -ница – ґудзі́й (-ія́), ґудзі́йка, ґудзика́р (-ря́), ґудзика́рка, ґудзя́р (-ра́), ґудзя́рка.
Пу́говичный – ґудзико́вий.
Пу́говка – 1) *см.* **Пу́говица**; 2) (*в растениях на усиках*) зачіпни́й круже́чок.
Пуд – пуд (-да). *Десять* **-до́в** – де́сять пуд *и* пудів. [Дві каменю́ки, ко́жна в де́сять пудів (Стор.)].
Пу́делить, *охотн.* – ма́ху (хука́) дава́ти.
Пу́дель – 1) пу́дель; 2) *охотн.* – мах, о́бмах, хук (-ка́).
Пу́динг – пу́динг (-гу).
Пудови́к – пудови́к (-ка́).
Пу́до́вка, *см.* **Пудови́к.**
Пудово́й *и* **Пудо́вый** – пудо́ви́й. **-вая** *гиря* – пудо́ва́ ваѓа́, пудови́к (-ка́). **-во́е** – пудове́, вагове́ (-во́го).
Пудофу́т – пудофу́т (-та).
Пу́дра – пу́дра.
Пу́дрение – пудрува́ння.
Пу́дреница – пудре́чниця.
Пудре́т – пудре́т (-ту).
Пу́дрильщик, -щица – пудрува́льник, -ниця.
Пу́дрить, напу́дрить – пудрува́ти, напудрува́ти кого́, що. **Пу́дренный** *и* **напу́дренный** – пудро́ваний, напудро́ваний.
Пу́дриться, напу́дриться – пудрува́тися, напудрува́тися.
Пу́дровый *и* **Пу́дре[я]ный** – пудро́вий, пу́дряний.
Пуза́н – пуза́нь, черева́нь (-ня́, *ум.* пуза́нчик, черева́нчик), черевко́ (-ка́), (*насмешл.*) бари́ло. [Незаба́ром прийшо́в яки́йсь пан-черева́нь (М. Вовч.)].
Пуза́стый, Пуза́тый – пуза́тий, черева́тий, круглочере́вий; бари́л(ь)кува́тий, бокла́тий. [Йде бага́тий, черева́тий, – не вклоню́ся (Вороний)]. **-тый** *кувшин* – бари́л(ь)кува́тий, бокла́тий глек.
Пуза́теть – пуза́тіти, черева́тіти.
Пу́зо – пу́зо, че́рево. [Калама́йковим по́ясом пу́зо підпере́зане (Квітка)]. **Пузцо́** – пузце́, черевце́ (-ця).
Пузырева́тый – пузирува́тий, пухирува́тий, міхурува́тий; *срв.* **Пузы́рчатый 1.**
Пузырёк – 1) пузи́рчик, пухи́рчик (*диал.* піху́рчик), міху́рчик; **срв. Пузы́рь 2**; 2) (*образуемый газом в жидкости*) бу́лька, бу́льбашка; *срв.* **Пузы́рь 3**. [Кипи́ть молоко́, аж бульки́ йдуть (Звин.)]. **-рьки́**, *образованные во множестве* – нами́стечко, дзибо́к (-бку́), бри́жі, (*поднимающиеся со дна болота, пруда*) ко́тики. [Пе́рве нами́стечко в чавуні́ по-над края́ми, то вже вода́ почина́є закипа́ти (Вовч. п.). Окрі́п з дзибко́м (Борз. п.)]. *Покрытый* **-ка́ми** – бу́льбашний; 3) пля́шечка, сло́їк, *ум.* сло́їчок, калама́р, *ум.* калама́рик, -рчик, скля́ночка, скляня́ (-ня́ти), скляня́тко, бу́тлик, бу́тличок (-чка). [Тре́ба сло́їчок на ліка́рство прино́сити (Переясл. п.). Лиши́в їй во́ду, лише́ собі дрі́бку в скляня́тко взяв (Яворськ.)].
Пузы́ристый – 1) пузи́ристий, пухи́ристий, міху́ристий. **-стое** *стекло* – пухи́ристе скло. [Яке́сь пухи́ристе скло, що й не ви́дко ні́чо́го. (Звин.)]; 2) бульба́шистий, бульча́стий.
Пузы́рить – ду́ти, надима́ти пузире́м.
Пузы́риться – 1) ду́тися (надима́тися, здима́тися, бра́тися) пузире́м, пузиря́ми, бу́льбашками, бу́льками, пуска́ти бу́льбашки, бу́лькати, булькоті́ти, пузири́тися. [Оця́ пога́ная багню́ка, глянь, пузири́ться як (Гребінка)]; 2) (*сердиться*) ду́тися (дму́ся, дме́шся). *Что ты* **-ришься** – чого́ ти дме́шся?
Пузыркова́тый, *см.* **Пузырева́тый, Пузы́рчатый 1.**
Пузы́рничать, *см.* **Пузы́риться 2.**
Пузы́рный – пузи́рний, пухи́рний, міху́рний, пузиро́вий, пухиро́вий, міхуро́вий. **-ные** *окна* – пузи́рні ві́кна. **-ное** *сало* – пузи́рне, пузиро́ве са́ло. [Тре́ба до ра́ни приклада́ти пузиро́вого са́ла (Звин.)].
Пузы́рчатый – 1) (*в виде пузыря*) пузирува́тий, пухирува́тий, міхурува́тий; 2) пузи́рчастий, пухи́рчастий, міху́рчастий.
Пузы́рь – 1) пузи́р (-ря́), міху́р (-ра́). *Плавательный* **-зырь** – пла́вальний пузи́р, пухи́р (-ря́). *Жёлчный* **-зы́рь** – жо́вчний міху́р. *Мочевой* **-зы́рь** – сечови́й пузи́р (міху́р), се́чник, (*диал.*) бордю́г (-га́), пуздро́ (-дра́); 2) (*волдырь*) пузи́р (-ря́), *ум.* пузи́рчик, пухи́р (-ря́), *ум.*

пухи́рчик, (*диал.*) піху́р (-ря́), *ум.* піху́рчик, міху́р (-ра́), *ум.* міхуре́ць (-рця́), (*наполненный гнойной жидкостью*) гноя́нка, (*с бесцветной жидкостью*) водя́нка. [Впійма́в за ру́ку – подря́пану, з пухиря́ми од кропиви́ і гаря́чу (Васильч.). На па́льчиках піху́рчики намуля́ти (Грінч. III). На́що-ж тобі́, моя́ ми́ла, працюва́ти, на па́льчиках міху́рчики намуля́ти (Пісня)]. **-зы́рь** *вскочил* – пузи́р, пухи́р набі́г. **-зыри́** *появились на чём, покрыли что* – ски́дало (обки́дало) пузиря́ми, пухиря́ми що. [Усю пи́ку йому́ ски́дало пузиря́ми (Миргор. п.). Ски́дало пухиря́ми (Хорол. п.)]. *Покрыться* **-рём, -ря́ми** – пузире́м, пузиря́ми, пухире́м, пухиря́ми зня́тися, взя́тися. [Мале́… до полови́ни пузире́м зняло́ся (Г. Барв.)]; 3) (*водяной или мыльный*) бу́льбашка, бу́лька, бу́льбах, бу́льба, бу́льбочка, ба́нька, бри́жа. [То до гори́ нога́ми хо́дять, то сто́вбура перекида́ються, то бу́льбахи дмуть (Квітка). А надво́рі до́щик іде́, аж бу́льбашки дму́ться (Грінч. III). Як каменю́ка пішла́ на дно, аж ті́льки бу́льбашки забулькоті́ли (Квітка). Бу́льбашки ска́чуть од кра́пель скрізь по воді́ (Коцюб.). Мов бу́льбашки у чавуні́ клеко́чуть (Гул.-Арт.). Аж бульки́ на воді́ стаю́ть (Франко, Пр.). Чолові́к на сві́ті, як ба́нька на воді́ (Номис). Налля́в він у ча́рку того́ вина́, в ча́рці ста́ли бри́жі, аж кипи́ть (Звин.)]. *Пускать мыльные* **-зыри́** – бу́льбахи, баньки́ ду́ти; 4) (*малыш*) капшу́к (-ка).

Пук, *ум.* **пучо́к** – 1) пук, пучо́к (-чка́), *ум.* пуче́чок (-чка), жмут, жму́ток (-тка́), жму́тик, (*диал.*) жмит, *соб.* жму́ття, (*связка*) бунт, бу́нтик. [Пов'я́же соло́му у пуки́, та й везе́ до мі́ста продава́ти жида́м (Кам'ян.). Чи я в лу́зі не кали́на була́? Взяли́ мене́ полама́ли, у пуче́чки пов'яза́ли (Пісня). Зібга́в гро́ші в жму́ток (Липовеч.). Окса́на здойма́тиме ко́ждий колосо́к, що нади́бле, а як жмит згрубіє, то вона́ його́ бу́де склада́ти понад яро́к (Стефаник)]. **Пук, -чо́к** *стеблей, прутьев, розог* – пук, пучо́к, жмут, жму́то́к, го́рстка сте́бел, пру́ття, різок. **-чо́к** *цветов* – пуче́чок, жму́тик, жму́ток квіто́к, го́рсточка квіто́к. **Пук, -чо́к** *соломы* – пук, пучо́к, жмут, жму́то́к, ві́хоть, го́рстка соло́ми, (*скрученный для топки и т. п.*) (с)кру́тень (-тня), круте́ник ве́рчик соло́ми. **-чо́к** *ниток, шёлку, табаку и пр.* – бунт, бу́нтик (*ум.* бу́нтичок) нито́к, шо́вку, тютюну́. **-чо́к** *табачных листьев* – папу́ша тютюну́. **Пук** *бумаг* – жмут папе́рів. **-чо́к** *волос* – жмут, жму́то́к воло́сся. [Хоч воло́сся все бі́ле як сніг у старе́чій оздо́бі, то стоя́ть ще ті го́рді жмутки́, як два ро́ги на ло́бі (Франко)]; 2) *воен.* (*фашина*) – в'я́зка.

Пу́калка – пу́кавка, пу́калка.

Пу́кать, пу́кнуть – 1) пу́кати, пу́кнути, трі́скати, трі́снути, лу́скати, лу́снути. [Те крути́лось і трі́ща́ло, а те пу́кало й гуло́ (Стор.)].

Пу́клый – пука́тий, пукня́стий.

Пу́кля, *см.* **Бу́кля.**

Пукова́тый, *см.* **Пучкова́тый.**

Пу́ковый – пукови́й, бунтико́вий, (*о листьях табаку*) папу́шний; *срв.* **Пук.**

Пулево́й – кулеви́й. **-ва́я** *форма* – фо́рма на ку́лі. **-ва́я** *рана* – кулева́ ра́на, ра́на від ку́лі.

Пулели́тня – куля́рня.

Пулели́тчик – куля́р (-ра).

Пулемё́т – кулеме́т (-та), скорострі́л (-ла).

Пулемё́тный – кулеме́тний, скорострі́льний.

Пулемё́тчик – кулеме́тчик, кулеме́тник, скорострі́лець (-льця), скорострі́льник.

Пу́лечный – куле́чний. **-ная** *сумка* – куле́чниця.

Пульвериза́тор – пульвериза́тор, при́скавка.

Пульвериза́ция – пульвериза́ція, при́скання, оприскування.

Пульвеpизи́ровать – пульверизува́ти, при́скати, опри́скувати.

I. Пу́лька (*ум. от* **Пу́ля**) – ку́лька. [Ку́лька не ду́лька; як урази́ть, то заболи́ть (Василенко)].

II. Пу́лька (*в денежн. играх*) – пу́лька.

Пу́льный – ку́льний, ку́лячий. [А ку́лячого дзи́зу послу́хать не хо́чеш? (Мова)].

Пульс – пульс (-су), жи́вчик, живе́ць (-вця́). [Пи́льно подиви́вся в ві́чі неду́жій, прикложи́в до чола ї́й свою́ доло́ню, поде́ржав жи́вчика (Кониськ.). Ки́їв ро́биться це́нтром украї́нського життя́, тим живце́м, яко́го сту́кання розно́ситься по всій Украї́ні (Єфр.)]. *Биение* **-са** – биття́, ки́дання, сту́кання жи́вчика. **Пульс** *бьётся* – пульс, жи́вчик б'є *и* б'є́ться, ки́дається. *Щупать* **пульс** – звідувати пу́льсу, жи́вчика.

Пульса́ция – пульса́ція.

Пульси́рование – пульсува́ння, биття́, ки́дання пу́льсу (жи́вчика).

Пульси́ровать – пульсува́ти, (*о пульсе*) би́ти *и* би́тися, ки́датися. [Мо́ре дрижа́ло, воруши́лось, пульсува́ло (Н.-Лев.)].

Пульси́рующий – що пульсу́є, що жи́вчиком б'є́ться.

Пульсово́й – пульсови́й, живце́вий, жи́вчиковий. **-ва́я** *жила* – пульсова́ жила́.

Пульт – пульт (-ту).
Пу́ля – ку́ля, *ум.* ку́лька. [Щоб тебе́ пе́рша ку́ля не мину́ла (Номис)]. *Поражённый* **-лею** – вра́жений, улу́чений ку́лею. **-ля** *виноватого найдёт* (*сыщет*) – ку́ля зна́йде, кого́ їй тре́ба. *Отлить* **-лю** – сказа́ти таке́, що й ку́пи не держи́ться.
Пуля́рда *и* **Пуля́рдка** – пуля́рда, годо́вана ку́рка.
Пу́ма, *зоол.* – пу́ма.
Пуни́ческий – пуні́йський. **-ские** *войны* – пуні́йські ві́йни.
Пункт – 1) пункт, то́чка. [(Шевченко) своїм геніа́льним о́ком уздрі́в той пункт, з яко́го тре́ба було́ диви́тися на на́шу мину́лість (Грінч.). Луцьк, Бар, Бра́слав, Бі́ла Це́рква, Ки́їв – ото́ були́ то́чки гони́тви ля́цької за козака́ми, а коза́цької за ляха́ми (Куліш)]. *Сборный* **пункт** – збі́рний пункт. *Неприятель был разбит на всех* **-тах** – во́рога побито на всіх пу́нктах. *Населённый* **пункт** – насе́лений пункт, осе́ля. [Тепе́р Ко́блин – незначна́ осе́ля, в які́й навря́дчи на́йдеться сот чоти́ри селя́н (Ор. Лев.)]. *Сторожевой* **пункт** – сторожі́вня. [У панів… дово́лі було́ людей до закла́дування но́вих оса́д і степови́х сторожі́вень (Куліш)]. *Наблюдательный* **пункт** – спостере́жний пункт. *Кульминационный* **пункт** – кульмінаці́йний, найви́щий пункт, кульмінаці́йна, найви́ща то́чка. *Поворотный* **пункт** – поворо́тний пункт, по́воротка. [Од поя́ви Енеїди Котляре́вського не ті́льки поча́ток ново́го українського письме́нства раху́ємо, а й нову́ по́воротку познача́ємо в істо́рії українського наро́ду (Єфр.)]. *Исходный* **пункт** – вихідни́й пункт, вихідна́ то́чка. *Иметь своим исходным* **-том** *что* – ма́ти на вихідни́й свій пункт що, вихо́дити з чо́го; 2) пункт (-ту), то́чка, (*статья*) артику́л (-лу). [Ти полама́в пункт на́шої прися́ги (Куліш). Під си́ми зага́льними заголо́вками вмісти́лися усі су́щні то́чки се́ї вели́кої супере́чки (Павлик)]. *Подсудимым даются вопросные* **-ты** – підсу́дним даю́ть за́пити, за́питні пу́нкти. *Его опровергли по всем* **-там** – його́ зби́ли на всіх пу́нктах. *Излагать, разбирать по* **-там** – виклада́ти по пу́нктах, пу́нктами, розбира́ти по пу́нктах.
Пу́нктик – пу́нктик. *Человек с* **-ком** – люди́на з ду́ром, з дурино́ю, люди́на, в які́й не всі до́ма, одноїї кле́пки в голові́, безкле́пка люди́на.
Пункти́р – пункти́р (-ру), пункто́вання, крапко́вання, точко́вання; *срв.* **Пункти́рная** *линия* (**Пункти́рный**).
Пункти́рный – пункти́рний, пункто́ваний, крапко́ваний, точко́ваний. **-ная** *линия* – пункто́вана, крапко́вана, точко́вана лі́нія; *срв.* **Пункти́р.**
Пунктирова́ние – пунктува́ння, крапкува́ння, точкува́ння.
Пунктирова́ть – пунктува́ти, випункто́вувати, крапкува́ти, точкува́ти що. **-ться** – пунктува́тися, випункто́вуватися, бу́ти пункто́ваним, випункто́вуваним, крапкува́тися, точкува́тися, бу́ти крапко́ваним, точко́ваним. **Пункти́рованный** – пункто́ваний, крапко́ваний, точко́ваний. **-ная** *линия*, *см.* **Пункти́рная** *линия.* **-ная** *нота* – пункто́вана но́та.
Пунктиро́вка, *см.* **Пунктирова́ние.**
Пунктуа́льно – пунктуа́льно.
Пунктуа́льность – пунктуа́льність (-ности).
Пунктуа́льный – пунктуа́льний.
Пунктуа́ция, *грам.* – пунктуа́ція, визнача́ння розділо́вими знака́ми.
Пу́ночка (*птица* Embariza nivalis) – посмітю́х (-ха́), сусі́дка.
Пунцо́вый – густочерво́ний, червоногаря́чий.
Пунш – пунш (-шу) *и* пуншт, шпунт, шпу́нтуш. [Там пани́ чаї та шпунти́ п'ють (Номис). По трахти́рях пуншт пила́ (Котл.)].
Пуншево́й – пунше́вий, шпунто́вий, пуншто́вий.
Пуншо́вка – горі́лка чи́ста, (*виноградная*) кизля́рка.
Пуншева́ть – шпунтува́ти *и* пунштува́ти, шпунти́ *и* пуншти́ пи́ти.
Пу́ня (*диал.*) – клу́ня, стодо́ла.
Пуп, *ум.* **пупо́к** – пуп, *ум.* пупе́ць (-пця́), пупо́к (-пка́), пу́пик, пу́пчик (-ка).
Пупа́вка, Пупа́вник, *бот.* – (Anthemis) роме́н, рум'я́нок; (Anthemis tinctoria) бабки́, жовти́ло, гвозди́ки польові́, нагідки́ польові́, роме́н.
Пупко́вый – пупко́вий.
Пупова́теть – пупува́тіти.
Пупова́тый – пупува́тий.
Пупови́дный – пупкува́тий, пупува́тий.
Пупови́на (Funiculus umbicalis) – пуповина, пуповиння, пупець (-пця).
Пупо́вник, *бот.* – 1) (Scabiosa arvensis) наголо́ваток, огірча́к, синя́вка, свербі́жниця, ку́палка, христо́ва па́личка, (*гал.*) жовті́льниця; 2) (Alisma Plantago L.) жо́вник, ши́льник,

би́шник, водяни́й попу́тник.
Пупово́й – пупови́й.
Пупо́к – 1) *см.* **Пуп**; 2) (*птичий желудок*) пупе́ць (-пця́), пупо́к (-пка́), пу́пик.
Пупо́чный – пупови́й, пупко́вий. [Гри́жі бува́ють пупові́, якщо те́льбухи випада́ють крізь пупове́ кільце́ (Корольов.)].
Пупы́ристый – прищува́тий, пухи́ристий.
Пупы́рник, *бот.* (Tarilis Anthriscus Gärtn.) – опу́цьки, свербигу́з.
Пупы́рь, Пупы́рыш – пухи́р (-ря́), пухи́рчик, прищ, при́щик; (*шишка*) ґу́ля, ґу́лька.
Пу́пыш, пу́пышек (*цветочная почка, головка*) – пу́п'ях, пу́п'яшок (-шка), пу́п'янок (-нка), бу́цик, розпу́ківка, розпу́калка; *срв.* **По́чка 2.**
Пу́рга – ху́ґа *и* фу́ґа, заверюха, хурто́ви́на, хурте́ча, хви́ща, кушпела́; *см.* **Вью́га.** [Була́ тоді́ кушпела́ вели́ка, – сніг так за́раз слід і замете́ (Новомоск. м.)].
Пури́зм – пури́зм (-зму).
Пури́ст, -тка – пури́ст, пури́стка.
Пури́стский – пури́стський.
Пуритани́зм – пуританізм (-зму), пурита́нство.
Пурита́нин, -нка – пурита́нин *и* пурита́нець (-нця), пурита́нка.
Пурита́нский – пурита́нський.
Пу́рпур – пу́рпур (-ру) *и* пурпу́ра (-ри), шарла́т (-ту), (*багрец*) ба́гор (-гру), багре́ць (-цю); *срв.* **Багре́ц.**
Пурпу́ровый – пурпуро́вий *и* пурпу́рний, шарлато́вий, ба́гро́вий, ба́гряний. *Окрашивать в* **-вый** *цвет* – ба́грити. *Окрашиваться в* **-вый** *цвет* – багряні́ти.
Пуска́й *и* **Пусть**, *нар.* – хай, неха́й, (*зап.*) най. [Хай їй лиха́ годи́на! (Рудч.). Ой не спиня́йте у ставу́ води́, неха́й вона́ ри́не! Ой не піду́ я за п'яни́ченьку, неха́й він ізги́не (Пісня). Хто во́лі ще не відцура́всь, неха́й іде до бо́ю (Л. Укр.). Хто не вміє моли́тися, най іде́ на мо́ре учи́тися (Номис)]. **Пусть** *он придёт* – хай (неха́й, най) він при́йде. **Пусть** *делает, что хочет* – хай (неха́й, най) ро́бить, що хо́че. **Пусть** *будет по вашему* – хай (неха́й, най) бу́де по ва́шому, (*шутливо*) хай (неха́й, най) ва́ше зве́рху бу́де, неха́й бу́де з гре́чки мак! *Вы этого хотите?* **пусть** *будет так* – ви цього хо́чете? хай (най) бу́де так. *Мои родители,* **-скай** *будут здоровы, приедут ко мне* – мої батьки́, неха́й (хай, най) здоро́ві бу́дить, бода́й здоро́ві були́, коби́ здоро́ві (бу́ли), приї́дуть до ме́не. *Ну* **пусть** *будет и так* – чи так, то й так. **Пусть**-*ка* – неха́й-но, неха́й-лиш, неха́й лише́нь. [Неха́й-но спро́бує сам сюди́ прийти́!]. **Пусть** *его сердится* – хай собі се́рдиться; 2) (*всё равно, маловажно*) дарма́, дарма бери́. [Та́ту! лізе чорт у ха́ту! – Дарма́, аби́ не моска́ль (Номис). Уже-ж хоч і сиро́вате про́со – дарма бери́, – а повезе́м зодра́ть (Борз.)]. *Может быть, это и не ваше, да* **пусть***, берите!* – мо́же це й не ва́ше, та дарма́, – бері́ть!
Пуска́ние – 1) пуска́ння; ки́дання; (*молвы*) розголо́шування *и т. д., см.* **Пуска́ть**; 2) *бот.* **-ние** *почек* – бро́щення, набро́щування, бру́нення, набру́нькування, набрунько́вування, бру́ньчення, при́щення, напри́щування. **-ние** *ростков* – пуска́ння, виго́ніння па́гонів (паростів), па́рощення; 3) *мед.* **-ние** *крови* – ки́дання, пуска́ння кро́ви; 4) *мех.* **-ние** *в ход* (*машины*) – пуска́ння в рух, запуска́ння (маши́ни).
Пуска́ть, пусти́ть – 1) пуска́ти, пусти́ти, (*во множ.*) попуска́ти кого́, що (куди́, зві́дки). [Пусти́-ж мене́, ота́мане, із по́лку додо́му (Пісня). Ко́ні у чи́сте по́ле попуска́в (Манж.). Дава́ли, та з рук не пуска́ли (Номис). Як візьме́ш ти за ру́ченьку, – не му́сиш пусти́ти (Метл.)]. **-сти́ть** *на волю* – пусти́ти на во́лю, відзво́лити кого́. **-сти́ть** *в отпуск кого* – пусти́ти, відзво́лити в відпу́стку кого́. *Его не* **-сти́ли** *в отставку* – йому́ не да́но відста́вки (димі́сії). **-сти́ть** *кого по миру, с сумою* – з торба́ми, на же́бри, ста́рцем (старця́ми) кого́ пусти́ти. **-сти́ть** *лошадь во весь дух, во весь опор* – пусти́ти, погна́ти коня́ що-ду́ху, на всю витя́гу. **-сти́ть** *лошадь рысью, в галоп* – пусти́ти коня́ ри́стю, учва́л; 2) (*метать, выбрасывать*) пуска́ти, пусти́ти, ки́дати, ки́нути що *и* чим в ко́го, в що. **-сти́ть** *стрелу, пулю, ядро* – пусти́ти стрілу́, ку́лю, набі́й. [Пу́стимо стрі́лку, як грім по не́бу (Ант.-Драг.)]. **-сти́ть** *камень или камнем в собаку* – пусти́ти, ки́нути камени́окою в соба́ку. *Он* **-сти́л** *в него тарелкою* – він пожбу́рив у нього тарі́лкою. **-ска́ть** *ракеты* – пуска́ти раке́ти. **-ска́ть** *пузыри*, *см.* **Пузы́рь 3**. **-сти́ть** *себе пулю в лоб* – пусти́ти собі ку́лю в ло́ба. **-ска́ть** *кому пыль в глаза* – ману́ пуска́ти (напуска́ти), тума́ну пуска́ти (напуска́ти) на ко́го, тума́нити кого́, о́чі замиу́лювати, о́чі зами́лювати кому́. [То вона́ ті́льки таку́ ману́ пуска́є (Мирн.). Бач! Яко́го тума́ну пуска́є своє́ю черво́ною ша́пкою (Кониськ.)]. **-ска́ть, -сти́ть** *молву, славу* – пуска́ти, пусти́ти пого́ло́ску (пого́ло́ски), сла́ву, розголо́шувати, розголоси́ти що. [Бі́гав по лю́дях, розпи́тував, пуска́в поголо́ски (Коцюб.). А ще до то́го розголоси́ли, що вона́ сла́вна воро́жка, то так до не́ї лю́ди йшли, як по свяче́ну во́ду (Яворськ.)]. **-ска́ть,**

-сти́ть *в огласку что* – розголо́шувати, розголоси́ти що. **-сти́ть** *что в продажу* – пусти́ти що в (на) про́даж, ви́ставити на про́даж що. **-сти́ть** *капитал в оборот* – пусти́ти капіта́л в оборо́т. **-ска́ть, -сти́ть** *в ход, в дело* – пуска́ти, пусти́ти що в ді́ло; (*о машине, механизме и т. п.*) пуска́ти, пусти́ти, запуска́ти, запусти́ти що, ста́вити, поста́вити (машину) на робо́ту. [Тонка́ іро́нія, безо́щадний сарка́зм, гні́вне обу́рення – все пуска́є він у ді́ло, щоб здискредитува́ти систе́му гні́ту (Єфр.). Са́ме ото́ перед дев'я́тою п'я́тницею і пусти́ли той млин упе́рше (Кониськ.). Моє́ ді́ло, як ка́жуть, міро́шницьке: запусти́ та й мовчи́ (Номис)]. **-ска́ть, -сти́ть** *в ход все средства* – усі́х за́собів заживати́, зажи́ти (уживати́, ужи́ти), на всі способи́ бра́тися (взя́тися). **-сти́ть** *кровь больному* – ки́нути, пусти́ти кров хво́рому (неду́жому). **-сти́ть** *корабль ко дну* – корабе́ль на дно пусти́ти. **-сти́ть** *на ветер* – пусти́ти на ві́тер, на хух. **-ска́ть, -сти́ть** *корень, корни* – пуска́ти, пусти́ти ко́рінь, пуска́ти, попуска́ти корі́ння. [Ти глибо́ко у глиб тверди́й ко́рінь пусти́, гі́лля вгóру розки́нь (Рудан.)]. **-ска́ть, -сти́ть** *побег, отросток, побеги, отростки* – пуска́ти (виганя́ти *и* виго́нити) па́гін, на́рост, па́гони, на́рости, пусти́ти (ви́гнати) па́гін, на́рост, попуска́ти (повиго́нити) па́гони, па́рості, па́рости́тися, попа́роститися. *Деревья начинают* **-ска́ть** *почки* – дерева́ почи́нають брости́тися (набро́щуватися, бро́статися, бру́нитися, набру́нькуватися, набрунько́вуватися, бру́ньчитися, при́щитися, наприщуватися); *срв.* **По́чка** (*Выбрасывать* **-чки**). **-сти́ть** *почки* – наброcти́тися (набро́статися, набру́нитися, набру́ньчитися, набрунькува́тися, напри́щитися). [Вже де́рево набру́нилось (Звяг.). Ви́шні до́бре вже набрунькува́лися, – тіль-тіль не розів'є́ться листо́чок (Новомоск.)]. **-ска́ть, -сти́ть** *росток, ростки* (*о зерне*) – кі́льчитися, накі́льчитися, клю́читися, наключи́тися, назу́блюватися, назуби́тися, (*во мн.*) ви́кільчитися, покі́льчитися, поключи́тися, поназу́блюватися. [Вже кі́льчиться гре́чка, пшени́ця (Кам'ян.). Він злиде́нний госпо́дар: у його́ в комо́рі геть покі́льчилась пшени́ця (Поділля). Посі́яла вже, як насі́ння поключи́лось (Рук. Левиц.). Уже́ котре́ зерно́ на мо́крій землі́, те назуби́лося (Міюс.). Вже наключи́лося зерно́ (Черкас. п.)]. **Пу́щенный** – пу́щений (*во множ.* попу́сканий); (*брошенный*) ки́нутий *и* ки́нений; (*в ход*) запу́щений; (*применённый*) зажи́тий, ужи́тий; (*о молве*) розголо́шений.

Пуска́ться, пусти́ться – 1) *страд.* – пуска́тися, бу́ти пу́щеним куди́. *Зрители* **-ска́ются** *сюда бесплатно* – глядачі́в пуска́ють сюди́ безпла́тно; 2) *возвр.* – пуска́тися, пусти́тися, (*отправляться*) руша́ти, ру́шити, вируша́ти, ви́рушити, мандрува́ти, помандрува́ти, (*направляться*) подава́тися, пода́тися куди́. [Ляга́ючи спа́ти, на́че пуска́єшся пли́сти по мо́рю но́чи (Коцюб.). Мі́дяні чо́вна, золоті́ ве́сла, ой пу́стимо-ж ся на ти́хий Дуна́й (Ант.-Драг. І.). Пу́стимось кі́ньми, як дрі́бен до́щик (Ант.-Драг. І.). Не трать, ку́ме, си́ли, пуска́йсь на дно́ (Грінч. І)]. **-ска́ться** *в свет* – піти́ у світи́, світа́ми. **-ска́ться, -сти́ться** *в* (*дальний*) *путь, в* (*дальнюю*) *дорогу* – пуска́тися, пусти́тися, мандрува́ти, помандрува́ти в (дале́ку) путь, в (дале́ку) доро́гу, (*двинуться*) руша́ти, ру́шити, вируша́ти, ви́рушити в (дале́ку) путь, в (дале́ку) доро́гу. [І в дале́кую доро́гу знов іти́ пусти́вся (Рудан.). А по го́лому степу́, мов та бурла́цька до́ля у сві́ті, помандрува́ло безрі́дне покоти́поле (Васильч.)]. **-сти́ться** *по тропинке в горы* – пода́тися сте́жкою в го́ри. **-сти́ться** *в море* – пусти́тися, пода́тися в мо́ре. **-сти́ться** *вплавь* – плавця́ піти́, пусти́тися. **-ска́ться, -сти́ться** *в опасное, в рискованное предприятие* – іти́, піти́ на небезпе́чну спра́ву, розпоча́ти непе́вне ді́ло, взя́тися до ризикови́тої спра́ви. **-ска́ться, -сти́ться** *на удалую, на удачу, на счастье* – навмання́ пусти́тися, на одча́й душі́, на ща́стя іти́, піти́. **-сти́ться** *на пропалую* – пусти́тися бе́рега. *Он* **-тился** *во все нелёгкие* – він зовсі́м бе́рега пусти́вся. **-сти́ться** *на произвол судьбы* – зда́тися на призволя́ще, на бо́жу во́лю. **-сти́ться** *на авось* – піти́, пусти́тися навмання́, на гала́(й) на бала́(й). [Пусти́вся на гала́ на бала́, та й збу́вся вола́ (Кониськ.)]. **-ска́ться, -сти́ться** *на хитрость, на хитрости* – бра́тися, взя́тися (іти́, піти́, підніма́тися, підня́тися) на хи́трість, на хи́трощі. [Слу́хайте лише́нь, на яку́ хи́трість узя́вся мій при́ятель (Франко). Тре́ба Окса́ні на хи́трощі підніма́тися (Квітка)]. *Он* **-ска́ется** *давать советы* – він бере́ться дава́ти пора́ди; 3) (*броситься*) пусти́тися, ки́нутися, вда́ритися, погна́тися, порва́тися, пода́тися, (*приняться*) взя́ти, ру́хнути. [Ви́скочив і як опа́рений пода́вся да́лі (Васильч.). Як узя́в він ї́хати (Рудч.). Оце́ зі́лля рухне́ рости́ пі́сля дощу́ (Борз.)]. **-ститься** *бежать* – ки́нутися (пусти́тися, уда́ритися, взя́ти) бі́гти, ки́нутися на втьо́ки. [Верті́вся між соба́ками, одго́нився – да́лі уда́рився бі́гти (Васильч.). Узя́в бі́гти (Звин.)]. **-ститься** *в бега* – змандрува́ти, (*образно*) піти́ в до́вгі ло́зи. [Но́ги на пле́чі та й гайда в до́вгі ло́зи (Кониськ.)]. **-сти́ться** *в погоню, вслед за кем* – пусти́тися, ки́нутися, уда́ритися на(в)здогі́н за ким. [Догля́нули мене́ соба́чі ді́ти, пусти́лися за мно́ю наздогі́н (Франко)]. *Он* **-сти́лся** *стрелою* – він ки́нувся, погна́вся як стріла́. **-сти́ться** *рысью, в галоп* – пусти́тися ри́стю, пусти́тися, погна́тися, побі́гти вчвал. **-сти́ться** *на неприятеля, в атаку* – піти́, ру́шити, ки́нутися на во́рога, в ата́ку. **-сти́ться** *в*

пляску или плясать – піти́ в тане́ць або́ танцюва́ти, погна́тися в тане́ць. [Па́ри ра́птом погна́лись у свій тане́ць (О. Пчілка)]; 4) (*вдаваться*) вдава́тися, вда́тися, ударя́тися, уда́ритися, вкида́тися, вки́нутися в що. **-ска́ться, -сти́ться** *в разговор, -ры* – захо́дити, зайти́, увіхо́дити, увійти́ в розмо́ву, в ре́чі.] [Він зайшо́в у розмо́ву з жи́дом (Корол.). Ввійшо́в із не́ю в ре́чі (Гр.)]. **-сти́ться** *в обширнейшие рассуждения, у разглагольствования* – вда́тися, уда́ритися в безконе́чне розумува́ння, в балакани́ну, в просторі́кування.

Пусте́льга́ – 1) (*птица* Falco tinnunculus) по́стільга, бори́вітер, кі́бець (-бця), *ум.* кі́бчик. [Чого́ кі́бець-по́стільга у лози хова́ється? (Морд.)]; 2) пусте́, дурни́ця, бридня́; *срв.* **Пустя́к**; 3) (*о человеке: пустой, ничтожный*) шели́хвіст, пустоб’я́ка *и* пустоб’я́ха.

Пусте́ть, опусте́ть – 1) пусті́ти, спусті́ти, безлю́д(н)іти. [Пусті́є в ха́ті, в комо́рі і на дво́рі без хазя́їна (Гр.)]. В те́мні но́чі ніхто́ з ха́ти не лю́бить вихо́дити, і всі ву́лиці безлю́дніють (Крим.)]; 2) (*становиться всё более пустым*) пусті́шати.

Пустёхонький, Пустёшенький – пусті́сінький,порожні́сінький. [Отті́ прямі́ї колоски́ зовсі́м пусті́сінькі росту́ть на ни́ві да́ром (Греб.)].

Пусти́ть, -ся, *см.* **Пуска́ть, -ся.**

Пу́сто – пу́сто, по́рожньо. [І на ву́лицях, на ри́нку всю́ди пу́сто, ти́хо (Рудан.). Що в тому́ титу́лі, коли́ пу́сто в шкату́лі (Чуб. І.). На майда́ні по́рожньо (Грінч.)]. *Совершенно* **-то** – пусті́сінько, порожні́сінько. *Чтоб ему* **-то** *было*! – (не)ха́й йому́ вся́чина. *У него в кармане* **-то** – у нього ві́тер в кише́ні хо́дить, сви́ще). [У сами́х у нас ві́тер в кише́ні хо́дить (Кониськ.), Купи́в-би, так ві́тер сви́ще в кише́ні (Звин.)]. *У него в голове* **-то** – у нього в голові́ пу́сто, голова́ кло́ччям наби́та. [Хоч в голові́ пу́сто, та в кише́ні гу́сто (Приказка)].

Пустова́ние – пустува́ння, порожнюва́ння, ваканцюва́ння, вакува́ння, галюва́ння, облогува́ння.

Пустова́ть – пустува́ти, порожнюва́ти, порожне́м стоя́ти, (*о земле*) ваканцюва́ти, вакува́ти(ся), гуля́ти, галюва́ти, облогува́ти. [Неха́й двори́ і городи́ пусту́ють (Куліш). Руї́на ся пусту́є вже столі́ття (Куліш). Ха́та ці́лу зи́му порожню́є (Гр.). Скрізь земля́ ваканцю́є (Житом.). Чого́ в те́бе горо́д галю́є, – хіба́ нема́ чого́ посади́ти? (Гр.). Оце́ по́леваку́ється цього́ ро́ку (Звин.). Серед ро́зрухів та боротьби́ бага́то лані́в облогува́тиме (Н. Рада)]. **Пусту́ющая** *земля* – гуля́ща, ваканце́[ьо́]ва земля́, ванане́ць (-нця́), пусти́зна.

Пустоголо́вый – пустоголо́вий, дрібноголо́вий, дурнове́рхий. [Дрібноголо́ве па́нство (Куліш)].

Пустодо́м, -ка – недба́лиця недба́ха (*общ. р.*), недба́йло (-ла). [Недба́лиця гі́рше п’я́ниці (Приказка)].

Пустоду́м – марноду́м (-ма), марноду́мець (-мця). [Неха́й літа́ у хма́рах! Марноду́м! (*Стар.*-Черн.)].

Пусто́е, *см.* **Пусто́й.**

Пустозво́н, *см.* **Пустоме́ля.**

Пустозво́нить, -нничать, *см.* **Пустоме́лить.**

Пустозво́нный – пустодзві́нний, соломодзві́нний. [Все мля́ве, все соломодзві́нне й недоу́мкувате тре́ба нам геть одкида́ти (Куліш)].

Пустозво́нство, *см.* **Пустосло́вие.**

Пусто́й – 1) *см.* **По́лый 3**; 2) поро́жній, пусти́й; го́лий. **-то́й** *дом*, **-та́я** *изба, церковь* – пусти́й, поро́жній буди́нок, пуста́, поро́жня ха́та, ха́та-пу́стка, пуста́, поро́жня це́рква. [Приве́зли вас аж на край села́, завели́ у вели́ку пусту́ ха́ту й зачини́ли там (М. Вовч.). Це́рква була́ зовсі́м поро́жня (Н.-Лев.)]. **-тая** *комната, зал* – пуста́, поро́жня кімна́та (світли́ця), за́ля. [Над ті́єю кімна́тою є ще п’ять і́нших, зовсі́м поро́жніх (Л. Укр.). Пе́рша світли́чка поро́жня, зовсі́м без ме́блів (Кониськ.)]. **-то́й** *кошелёк, бочёнок, сума* – поро́жній, пусти́й, гамане́ць, поро́жнє, пусте́ бари́ло (поро́жня, пуста́ бо́чка), поро́жня, пуста́ то́рба (торби́на). [Поро́жня бо́чка гучи́ть, а по́вна мовчи́ть (Приказка). І до́вго ще не міг нія́к втекти́ від то́го поро́жнього млина́: поро́жній млин за мно́ю гна́вся, і я чув до́вго ще, як у поро́жньому млині́ товчу́ть поро́жні сту́пи й ме́лють поро́жнії камі́ння (Тобіл.). Хо́че ї́сти сірома́ха, та пуста́ торби́на (Рудан.)]. **-то́й** *сундук* – поро́жня скри́ня. *С* **-ты́ми** *вёдрами* – з поро́жніми ві́драми, упорожні́. [Не перехо́дь мені́ доро́ги впорожні́ (Н.-Лев.)]. *С* **-ты́ми** *руками* – з поро́жніми (з го́лими) рука́ми, голіру́ч, порожняко́м. [Ко́ждий дає́ де́сять проце́нтів свойого́ за́рібку на компа́нію до рі́вного по́ділу. Се на те, щоб оди́н не пано́шився зана́дто, коли́ йому́ пощасти́ть, а дру́гий щоб не вихо́див голіру́ч (Франко)]. **-то́й** *город* – пусте́ (безлю́дне) мі́сто. *Улицы были совершенно* **-ты́** – ву́лиці були́ зо́всім пусті́ (го́лі), пусті́сінькі. **-то́е** (*не занятое*) *место* – поро́жнє мі́сце, го́ле мі́сце. **-то́й** *желудок* – поро́жній шлу́нок. **-то́е** *пространство* – поро́жнява. **-та́я** *полоса* (*типогр.*) –

біла сторі́нка. *Переливать из* **-то́го** *в порожнее* – во́ду в сту́пі товкти́, тереве́ні пра́вити. **-та́я** *голова* – пуста́ голова́. **-то́й** *человек* – пуста́ (поро́жня, пустогра́шня) люди́на, леда́що, шели́хвіст (-хвоста), пустоб'я́ка. **-то́е** *семя, зерно* – пужи́на. [Переточи́ зе́рно, неха́й пужи́на віді́йде (Ум.). Пужи́ну й мале́нький ві́тер знесе́ (Ум.). Сі́яв до́бре зе́рно без пужи́ни (Кониськ.)]. **-то́й** *орех* – поро́жній, холости́й орі́х, ду́тель, мокля́к. [Ду́теля взяв (Черк. п.). Цього́ ро́ку нема́ горі́хів, а як є де які́, то все мокляки́ (Поділля)]. **-ты́е** *щи* – нізчи́мний, го́лий борщ, (*шутл.*) нежона́тий борщ. [Нізчи́мний борщ йому́ обри́д (Гліб.). Чи зна́єте ви, що то за стра́ва – го́лий борщ? (Бордуляк)]; 3) (*тщетный, бесплодный*) ма́рний, пусти́й, поро́жній, химе́рний. **-та́я** *надежда* – ма́рна (пуста́, поро́жня) надія. [Поро́жня надія твоя́ (Вовч. п.)]. **-ты́е** *издержки* – ма́рні тра́ти. **-та́я** *мечта* – химе́рна мрія, даре́мна мрія. **-та́я** *слава* – ма́рна (пуста́) сла́ва. **-ты́е** *радости* – ма́рні ра́дощі. **-ты́е** *сожаления* – ма́рні (поро́жні) жалі́. [Смутнії карти́ни не безнадію, не жалі́ поро́жні пло́дять у Грінче́нковій душі́ (Єфр.)]. **-та́я** *трата времени* – ма́рна тра́та, ма́рне витрача́ння, марнува́ння ча́су; 4) (*вздорный, ничего не стоящий*) поро́жній, ма́рний, пусти́й, нікче́мний, незначни́й; *срв.* **Пустя́чный.** [Про́ти міща́нської буде́нщини, нікче́много й поро́жнього живоі́ння серед мізе́рних уті́х зна́йдеться у Черня́вского поту́жне сло́во (Єфр.)]. **-та́я** *книга* – пуста́ кни́га. **-то́й** *разговор* – поро́жня (пуста́, ма́рна) розмо́ва, бе́сіда, бала́чка. [Розмо́ва була́ яка́сь поро́жня (Грінч.). Да ти пусту́ оце́ бе́сіду звів (Федьк.)]. *Это* **пусто́й** *разговор* – шкода́ про це й говори́ти. **-то́е** *слово*, **-ты́е** *слова* – поро́жнє (ма́рне, пусте́) сло́во, поро́жні, ма́рні, пусті́, химе́рні слова́, пустосло́вні ре́чі. [За вся́ке поро́жнє сло́во, котре́ промо́вить чолові́к, возда́ється йому́ в день су́дний (Куліш). У ме́не син ма́рного сло́ва не ска́же (Звяг.). Химе́рні слова́ (Шевч.). Хто-б же поду́мав, що сі пустосло́вні ре́чі прорву́ть на рі́дній землі́ вели́ке джерело́ води́ живо́ї (Куліш)]. **-та́я** *похвала* – поро́жня хвала́. **-ты́е** *отговорки* – пусті́ ви́мовки, ви́крути. **-то́е** *любопытство* – пуста́ (поро́жня) ціка́вість. *Под самым* **-ты́м** *предлогом* – за найме́ншим при́водом, за аби́-що. **-то́е** *дело*, **-та́я** *работа* – пуста́, дрібна́, незначна́ спра́ва, пусте́, марне́ ді́ло, пуста́ робо́та. [Розгні́вався мій миле́нький та за ма́рне ді́ло (Чуб.)]. *За* **-ту́ю** *вы работу взялись*, **-то́е** *вы затеяли* – за пусту́ ви робо́ту взяли́ся, пуста́ вас робо́та взяла́ся, дурни́цю ро́бите. **-та́я** *забава* – ма́рна і́грашка, мізе́рна вті́ха. **Пусто́е!** – пусте́! дурни́ця! марни́ця! нікчемни́ця! пустяко́вина! дарма́! ба́йка! *срв.* **Пустя́к.** [Ка́жуть – ді́ти щасли́ві: дити́на не зна́є бі́ди, не зна́є ли́ха! Пусте́! Скі́льки ся́гає його́ па́м'ять в час дити́нства, – усе́ не вбача́є він себе́ щасли́вим (Коцюб.). Ну, це – дарма́, це про́йде, мотну́ла вона́ ба́йдуже голово́ю (Гр. Григор.)].

Пустоко́рм – дармоі́д (-да).

Пустоме́лить – базі́кати, верзти́, торо́чити, плеска́ти, моло́ти (язико́м), тереве́ні пра́вити (точи́ти, плести́), тереве́нити, верзя́кати, просторі́кати, (*опис.*) язико́м пі́ну збива́ти. [І наві́що-б ото́ я базі́кав отаке́ язико́м? (Васильч.). Де взявсь будя́к, на при́горку розцві́вся… і просторі́кать заходи́вся (Гліб.)]. *Нечего им делать, сидят да* **-лят** – нема́ чого́ їм роби́ти, сидя́ть та й тереве́ні пра́влять (базі́кають аби́-що). *Довольно тебе* **-лить**! – го́ді тобі́ базі́кати, верзя́кати. *Срв.* **Молоть,** *Нести* **вздор.**

Пустоме́ля – базі́кало, верзи́ця, баля́сник, торохті́й, -ті́йка, пустомоло́т, дурноля́п, дурноля́пка, ле́петень, лепету́н, -ту́ха, цокоту́н, -ту́ха, талала́й, -ко, -ка, пуста́к, патя́ка, патя́кало, гавку́н, мелу́н, бала́кайло, клепа́ло, клепа́лка, брехуне́ць (-нця́). [Верзи́, верзи́це, по́ки верзе́ться (Номис). Ле́петень лепе́че, а ду́рень слу́ха (Приказка). І не зачі́пить її́, га́спидській торохті́йці (Кухар.). Вибача́йте йому́ – вона́ у нас така́… дурноля́п! усе́ язико́м ме́ле (Кониськ.). Це пустомоло́т, язико́м ті́льки ме́ле (Київщ.). Дурни́й пустомоло́т! (Біл.-Нос.). Бага́цько є таки́х гавкуні́в на селі́ (Липовеч.). Та – го́ді вже, пуста́че! (М. Вовч.)].

Пустопоро́жний – пустопоро́жній, поро́жній, пустовщи́нний; (*невозделанный*) ваканце́[ьо ́]вий. [Ваканцьо́ва земля́]. **-ний** *участок* – пустовщи́нна, пустопоро́жня діляни́ця (землі́).

Пусторо́сль, *бот.* (Sambucus racemosa L.) – черво́на бузина́.

Пустосвя́т, -тка – свато́ха, свято́ша (*общ. р.*), святобо́жник, святобо́жниця, святе́нник, святе́нниця, бозю́н (-на́), бозю́нка.

Пустосвя́тный – святобо́жний, святе́нний.

Пустосвя́тство – святобо́зтво, святе́нництво.

Пустосло́в – марносло́в, марносло́вець, марномо́вець (-вця); *срв.* **Пустоме́ля.**

Пустосло́вие – марносло́вство; базі́кання, верзі́ння, тереве́ні *и т. п.*; *срв.* **Пустоме́лить.**

Пустосло́вить – пустосло́вити, марносло́вити; тереве́нити, верзти́, базі́кати *и т. п.*; *см.* **Пустоме́лить.**

Пустосло́вный – пустосло́вний, марносло́вний. [Пустосло́вні необа́чні ре́чі (Куліш)].

Пустосме́х – дуросмі́х. [Дуросмі́х з те́бе та й го́ді: ні́чого й смія́тись – сміє́шся (М. Лобод.)].

Пустота́ – 1) (*полость*) поро́жнява, по́рожність (-ности), (*в металле*) дутли́на, (*пустое*

пространство, место) порожне́ча, пу́стка, пусто́та, пусти́ня. [Ще не поро́жнє се́рце в тих, що сти́ха, не як гучна́ поро́жнява, гово́рять (Куліш). Кро́ки її гу́чно луна́ли в око́лишній поро́жняві (Коцюб.). Заси́пано землéю, щоб схова́ти від пото́мків на́віть зга́дку про те мі́сце, де в попідзе́мна по́рожність (Грінч.). І на во́зі, і в ха́ті, і в голові́ у його порожне́ча (Кониськ.). Без те́бе жить – безглу́здий жарт, і світ весь – порожне́ча. (Франко). Две́рі в возо́вню стоя́ть о́твором, і чо́рна пу́стка вигляда́ звідти, як з беззу́бого ро́та (Коцюб.). Там, де пу́стка за́місць се́рця, порату́нку вже не бу́де (М. Ворон.). Вічна пусти́ня в животі́, вічна пусти́ня в голові́ (Тобіл.)]. *Торичеллиева* **-та́** – барометри́чна або Торичéллієва поро́жнява. **-та́** *бомбы* – по́рожність, поро́жнява бо́мби. **-та́** *в (на) душе, на сердце* – порожне́ча в (на) душі́, на се́рці, в сере́дині. [Незнайо́ма обстано́ва, чужі́ лю́ди та яка́сь порожне́ча на душі́ в не́ї нага́дували, що її ви́бито з ко́лії звича́йного життя́ (Єфр.). Вона́ почува́ла в сере́дині яку́сь при́кру порожне́чу (Л. Укр.)]; 2) (*тщета, ничтожность*) порожне́ча, пусто́та, ма́рність, марно́та, нікче́мність (-ности). **-та́** *жизни* – порожне́ча життя́, життьо́ва порожне́ча. **-та́** *человеческих порывов, стремлений* – ма́рність, нікче́мність лю́дських порива́ннів, змага́ннів.

Пустоте́лый – поро́жнявий, поро́жній, ду́тий, (*о цилиндрообразном теле*) дудча́стий, дудува́тий; *срв.* **По́лый 3.**

Пустоцве́т – пустоцві́т (-ту), пустоцві́ток (-тка). [Ой, наро́дні пустоцві́ти, до́ки бу́дуть вас терпі́ти? (Олесь)].

Пусто́шка, *птица* Upupa epons – о́дуд (-ду).

Пу́стошный – пустовщи́нний, пусти́й.

Пусто́шный, *см.* **Пусто́й 4, Пустя́чный.**

Пу́стошь – 1) пусти́р (-ра́), пуста́р (-ра́), пустовщи́на, пу́стка. [Щоб тут було́ без нас? краса́ яка́я? Була́-б доли́нонька нена́че пу́стка та́я (Гліб.). Нови́й Афо́н – сві́тич елега́нтної й естети́чної культу́ри серед окру́жної безлю́дної пу́стки (Крим.). На тих борисла́вських мочара́х та пустира́х кри́ються джере́ла мілійоно́вих капіта́лів (Франко)]. *Обращать, -тить в* **-тошь** – пусто́шити, спусто́шити що; 2) (*пустота*) пу́стка. **-тошь** *в доме* – пу́стка в ха́ті; 3) *см.* **Пустя́к.**

Пу́стула, *мед.* – пу́стуля.

Пусты́нник, -ница – пусте́льник, пусте́льниця, пусти́нник, пусти́нниця; *срвн.* **Отше́льник, -ница.**

Пусты́нничать – пустельникувати, пустинникувати.

Пусты́ннический – пусте́льницький, пусти́нницький, пусте́льничий, пусти́нничий.

Пусты́нничество – пусте́льництво, пусти́нництво.

Пусты́нно – пусте́льно, пусти́нно, пу́сто, безлю́дно, само́тно.

Пустынножи́тель, *см.* **Пусты́нник.**

Пустынножи́тельствовать, *см.* **Пусты́нничать.**

Пу́стынный *и* **-тынский** (*о монастыре*) – пусти́нський. [Ки́ївський Пусти́нський манасти́р св. Мико́ли].

Пусты́нный – 1) пусте́льний, пусти́нний. **-ная** *равнина, местность*, **-ный** *край* – пусте́льна (пусти́нна) рівнина́, місце́вість, краї́на, пусте́льний, пусти́нний край. **-ные** *растения, звери* – пусте́льні (пусти́нні) росли́ни, зві́ри. [Окру́г вовки́ і пусте́льнії ле́ви блука́ли (Ніщин.)]. **-ное** *место* – пусте́льне, пусти́нне мі́сце. [Ди́ке й пусте́льне мі́сце (Мирн.)]; 2) (*уединённый*) безлю́дний, само́тний, пусти́й, пусте́льний. [В си́нім не́бі ні хмари́нки, навкруги́ – безлю́дний край (Грінч.)]. **-ное** *место* – безлю́дне, пусте́ мі́сце. [Пішо́в у безлю́дне мі́сце (Єв.)]. **-ный** *остров* – безлю́дний, пусте́льний о́стрів. [Заві́з десь на о́стрів пусте́льний (Ніщин.)]. **-ные** *улицы* – безлю́дні, пусті́ ву́лиці. **-ные** *покои, хоромы* – безлю́дні, само́тні поко́ї, хоро́ми. [Блука́ю по своїх хоро́мах безлю́дних, те́мних (Л. Укр.). Вона́ сти́ха ри́пнула двери́ма й увійшла́ в само́тні поко́ї (Васильч.)].

Пу́стынь *и* **Пу́стыня** – пусти́ня, пусти́нька, пусти́нський манасти́р.

Пусты́ня – пусте́ля, пусти́ня. [Іді́ть із ме́ртвої пусте́лі в краї зеле́ні і весе́лі (Олесь). Не раз мій го́лос ди́ко залуна́, немо́в серед безлю́дної пусти́ні (Л. Укр.). Круго́м сама́ пусти́ня, нема́ люде́й, ті́льки хи́жий звір (Стор.). Скрізь пусти́ня ста́ла (Тобіл.)]. *Безводная* **-ня** – безво́дна пусти́ня (пусте́ля). *Солончаковая* **-ня** – пусти́ня-солоне́ць, пусте́ля-солоне́ць.

Пусты́рник, *бот.* Leonurus Cardiaca L. – глуха́ кропи́ва́, си́ндра, ша́ндра.

Пусты́рь – пусти́р *и* пуста́р (-ра), пу́стка, степо́к (-пка́). [Ні квітів, ні дере́в, ні огоро́жі… і серед пу́стки, на́че на сторо́жі, стої́ть гробни́ця (Л. Укр.)]. *Срв.* **Пу́стошь 1.**

Пусты́ш – порожня́к (-ка́). *Орех* **-ты́ш** – орі́х-порожня́к, ду́тель.

Пусты́шить – тереве́нити, тереве́ні пра́вити; *срв.* **Пустоме́лить.**

Пусты́шка – 1) *см.* **Пустельга́ 3**. *Человек* **-шка** – пустоб'я́ха. *Похлёбка* **-шка** – нізчи́мна

(го́ла) ю́шка. *Играть в карты в* **-шки** – гра́ти (в ка́рти) без гро́шей; 2) дурни́ця; *см.* **Пустя́к.**

Пусть, *см.* **Пуска́й.**

Пустя́к, *обычно во мн.* **Пустяки́** – дурни́ця, (*ничто*) марни́ця, (*мелочь*) дрібни́ця, аби́щиця, мала́ річ, (*зап.*) фра́шки (-шок), (*пустое*) пусте́ (-то́го), ба́йка; (*ум.*) дурни́чка, дрібни́чка; *срв.* **Вздор, Ме́лочь.** [Але́ нащо-ж вимага́ти, щоб я згі́нув за дурни́цю? (Сам.). А що Зінька́ взято́ до тюрми́, то то дурни́ця: поде́ржать та й ви́пустять (Грінч.). Перед ним стає́ гріхо́м дрібни́ця ко́жна (Сам.). Обража́єтесь уся́кою дрібни́чкою (Мова). Марни́ця, бра́тіку! (Франко). Для тво́го слу́ху сі слова́ – марни́ця (Л. Укр.). Хоча́ лю́ди де́що про ді́вера і верзу́ть, та то пусте́ (Кониськ.). Але що там, усе́ ба́йка, кобі́ лиш гро́ші (Франко). По́саг, ска́рби все то фра́шки (Гол.). Це така́ аби́щиця, що не варт і каза́ти (Сл. Ум.)]. *Говорить* **-ки́** (*вздор*) – дурни́ці пра́вити, плести́, прова́дити, говори́ти пусте́, прова́дити не знать-що, (*болтать*) базі́кати, тереве́нити; *см.* **Вздор, Пустосло́вить.** [Поки́нь плести́ дурни́ці: тут час не жде (Грінч.)]. *Наговорил* **-ков** – наплі́в дурни́ць, (*небылиц, врак*) наказа́в на вербі́ груш, наказа́в три мішки́ греча́ної во́вни. *Не верь: всё это* **-ки́** – не вір: усе́ це дурни́ця, усе́ це пусте́. *Заниматься* **-ка́ми** – ба́витись дурни́цею, -ни́цяки, пусти́м. *Обращать внимание на* **-ки́** – зверта́ти ува́гу на дурни́цю (дурни́ці). *Спорить о* **-ка́х** – сперечя́тися, змага́тися за дурни́цю, за пусте́. *Поссориться из-за* **-ко́в** – посвари́тися за дурни́цю, за що-будь; за ма́сляні ви́шкварки не помири́тись (Номис). *Началось с* **-ко́в** – почало́сь з пусто́го, з дурни́ці зайшло́. *Всякий* **-стя́к** – ко́жна дурни́ця (дрібни́ця), леда́-що (*р.* ле́да-чого). **-ки́** (*о вещах: мелочь*) – дрібниця (*в знач. соб.*), дрібниці, (*ничто*) фра́шки (*зап.*). [І дзе́ркала – нема́ й тії̈ дрібни́ці (*пустяка*) (Грінч.)]. **-ки́** (*самая малость*) – трі́шки, трі́шечки, кра́пелька, дрі́бка, марни́ця. [Марни́цю зароби́в (Л. Укр.). Дрі́бку то́го часу́ ма́ю (Франко)]. **-ки́** (*нетрудно*) – пусте́ ді́ло (М. Лев.), (*зап.*) фра́шки, (*диал.*) шаль. [Якбі́ не пісо́к, то-б шаль дове́зти ду́ба (Леб. п.)]. **-стя́к**-*дело* – пуста́ спра́ва, пусте́ ді́ло, (*зап.*) фра́шки. **-ки́** (*пустое*)! – пусте́! (*ничего*) дарма́! *Это, брат, не* **-ки́** – це, бра́тіку, не пусте́, не дурни́ця, (*не шутки*) не пере́ливки; це тобі́, бра́т(е), не жа́рти.

Пустяко́вина – пустя́чина, пустяко́вина, дурни́ця, дрібни́ця; *см.* **Пустя́к.** [Пустяко́вина, що свиня́ не ко́вана (Мирн.)].

Пустяко́вый, *см.* **Пустя́чный.**

Пустя́чить, -тя́чничать – 1) пра́вити, плести́ дурни́ці; *см.* **Пустосло́вить**; 2) *см.* **Безде́льничать 1.**

Пустя́чный, Пустяко́вый – пусти́й, пустяко́виний, (*ничтожный*) нікче́мний, (*незначительный*) незна́чний, нева́жний, аби́-який, сяки́й-таки́й, (*маленький*) дрібни́й. [Я пам'ята́ю все, все до найме́ншого, незна́чного, пусто́го (Ворон.). Сяка́-така́ напа́сть, та спа́ти не дасть (Ном.)]. **-ко́вое** *дело* – пуста́ спра́ва, пусте́ ді́ло. **-тя́чный** *человек* – пуста́ люди́на, (*ничтожный*) нікче́мна люди́на.

Пу́та, *см.* **Пу́ты.**

Пу́тание – 1) *и* 2) плу́тання; 3) збива́ння кого́; 4) (*лошадей*) пу́тання (ко́ней); 5) вплу́тування кого́ в що; 6) (*ногами*) плу́тання, пле́нтання (нога́ми). (*Оттенки см.* **Пу́тать**).

Пу́таница – 1) плутани́на, плутани́ця, путани́на, путани́ця, плу́танка, плутня́, (*смешение*) поплу́тання, (*в мыслях, в голове*) не́лад, за́вороть (*зап.*). [Щоб не плоди́ти непорозумі́ннів та плутани́ни в свої̈ націона́льно-грома́ських стосу́нках (Єфр.). Аж у голові́ плу́тається од тії̈ плу́танки (Гр.). Вся ця плутани́ця була́ зо́всім не така́, щоб з не́ї ле́гко мо́жна було́ ви́плутатися (Грінч.)]; 2) (*перепутанный моток ниток, верёвок и т. п.*) п(л)утани́ця.

Пу́танник – 1) (*кто говорит сбивчиво, противоречиво*) плутько, майстер плутати; 2) (*волокита*) джиґун, бабі́й (-бія), дівчур (-ра).

Пу́тать – 1) (*приводить в беспорядок*) плу́тати, пу́тати що (*напр.* нитки́); 2) (*говорить сбивчиво*) плу́тати, міша́ти. [Копани́ця плу́тав уми́сне, мов не хотів вика́зувати (Грінч.)]; 3) *кого* (*сбивать с толку*) – збива́ти, заморо́чувати кого́; 4) (*лошадей*) пу́тати (ко́ні); 5) *кого во что* – плу́тати, вплу́тувати кого́ в що (в яку́сь спра́ву). [Як смі́єш ти мене́ в свої̈ ділá крива́ві плу́тать? (Грінч.)]; 6) (*сбившись с пути*) плу́тати, блуди́ти, блука́ти; 7) (*ногами*) плу́тати, пле́нтати (нога́ми); 8) (*следы, дорогу*) ключкува́ти. **Пу́танный** – плу́таний. **Пу́тающий** – хто (той, що) плу́тає. **-щий** *нитки* – ниткоплу́т.

Пу́таться – 1) плу́татися, (*о мыслях, чувствах ещё*) міша́тися, (*в чем*) плу́татися, путля́тися в чо́му. [Плу́таються нитки́ (Грінч.). Чув, що ми́слі його́ міша́ються (Франко). Попере́ду плу́тався в по́лах висо́кий піп (Коцюб.). Вона́ сама́ купа́ла найме́ншу дити́ну, а дво́є плу́тались у не́ї під нога́ми, би́лись, верещáли (Л. Укр.)]; 2) (*сбиваться*) плу́татися, міша́тися, збива́тися; 3) *во что* – вплу́туватися, плу́татися, втруча́тися, ув'я́зуватися в що; *см.* **Вме́шиваться 2**; 4) (*блуждать*) плу́тати, блуди́ти, блука́ти; 5) (*шататься*) ві́ятися,

тиня́тися, ве́штатися; 6) *с кем* – тяга́тися з ким (*см.* **Волочи́ться 2, Таска́ться**); (*возиться*) вовту́зитися, волово́дитися з ким.

Путёвка – проїзна́ ка́ртка, по́свідка.

Путевни́к (*дорожные записки, дневник*) – подоро́жник, подоро́жній щоде́нник, подоро́жні за́писи.

Путёво – до путтяˊ; *см.* **Пу́тно.**

Путеводи́тель – 1) провідни́к, проводи́р (-ря); *см.* **Проводни́к, Руководи́тель**; 2) (*книга*) подоро́жник; 3) *см.* **Ко́мпас.**

Путеводительница – провідни́ця, проводи́рка.

Путеводи́тельный, *см.* **Путево́дный.**

Путево́дный – провідни́й. [Провідна́ ду́мка, іде́я]. **-ная** *звезда* – провідна́ зоря́, зі́рка, зірни́ця. [Їм горі́тиме в похо́ді і в бою́ ясна́ зоря́ прові́дна (Н. Рада). Само́тна над Дніпро́м стої́ть тепе́р моги́ла над тобо́ю, але над на́ми тут гори́ть твій дух зоре́ю провідно́ю (Сам.). Не стулю́ ні на хви́льку оче́й, все шука́тиму зі́рку прові́дну (Л. Укр.)]. **-ная** *нить* – провідна́ ни́тка. [Лаго́вський їх (часо́писи) перечи́тував системати́чно, шука́ючи провідно́ї істори́чної ни́тки (Крим.). Естети́чна мі́рка не мо́же бу́ти за провідну́ ни́тку в істо́рії письме́нства (Єфр.)]. **-ный** *столб*, *см.* **Путеуказа́тель 2.**

Путево́дство – про́від (-воду), керува́ння; *см.* **Руководство 1.**

Путевожа́тый, *см.* **Провожа́тый, Проводни́к.**

Путево́й – доро́жній, подоро́жній, шляхови́й. **-во́й** *сторож* – доро́жній сто́рож. **-вы́е** *издержки* – (по)до́рожні вида́тки, витра́ти; витра́ти на доро́гу. **-вы́е** (*суммы, деньги*) – (по)доро́жні ко́шти, ко́шти на доро́гу. **-вы́е** *записки* – подоро́жні за́писи, подоро́жник. **-вы́е** *знаки* – доро́жні, шляхові зна́ки. **-во́й** *столб* – шляхови́й (доро́жній) стовп.

Путёвый – (**дельный**) пу́тній, путя́щий; *см.* **Пу́тный 2**. **-вое** *дело* – пу́тня (путя́ща) спра́ва. **-вый** *человек* – пу́тня (путя́ща) люди́на.

Путе́ец – (*чиновник*) шляхови́к, шляхови́й службо́вець; (*студент*) шляхови́к.

Путе́йский – шляхови́й. [Шляхови́й інжене́р (Крим.) Шляхови́й службо́вець].

Путеме́р – шляхомі́р (-ра).

Путеуказа́тель – 1) (*книга*) подоро́жник; 2) (*столб, указывающий дорогу и переносно*) дороговка́з (-за).

Путеше́ственник – мандрі́вник, мадрі́вець (-вця), (*реже зап.* вандрі́вни́к, вандрі́вець), подоро́жник, подоро́жній (-нього), подоро́жувач, м[в]андрівни́чий (-чого). [О́пис по́дорожи на пі́вніч сла́вного мандрі́вця норве́зького Ф. На́нсена (Єфр.). Кни́га та була́ про по́дорож відо́мого мандрі́вника по А́фриці (О. Сліс.). Зда́лека ви́блисне й заманя́чить перед подоро́жнім висо́ке гре́цьке село́ (Крим.). Вандрі́вник зверта́є там о́чі (Федьк.)]. **-ник** *ко св. местам* – проча́нин (*мн.* проча́ни); *см.* **Пилигри́м, Пало́мник.**

Путеше́ственница – м[в]андрі́вни́ця, подоро́жня (-ньої), подоро́жниця. **-ца** *ко св. местам* – проча́нка.

Путеше́ственничий – мандрівни́цький, мандрівни́чий.

Путеше́ственный – мандрі́вний, подоро́жній, доро́жній; *срв.* **Путево́й, Доро́жный.**

Путеше́ствие – 1) по́дорож (-жи), мандрі́вка (*реже* (*зап.*) вандрі́вка), подорі́жжя, подоро́жува́ння, мандрува́ння, (*путь*) доро́га; *ум.* мандрі́вочка, дорі́жка, дорі́женька, дорі́жечка. [От мій не́біж, що ті́льки поверну́всь з дале́кої мандрі́вки (Грінч.). Я ще з тре́тьої годи́ни дня потя́гся в по́дорож (Крим.). Подорі́жжя од Полта́ви до Гадя́чого (П. Мирн.). Відбу́лося подорі́жжя Фенікі́йців навко́ло А́фрики (Л. Укр.). А на́шому Васи́лечку мандрі́вочка па́хне (Метл.)]. **-вие** *ко св. местам* – про́ща. *Кругосветное* **-вие, -вие** *вокруг света* – по́дорож навкруги́ (навко́ло, круго́м) сві́ту (*см.* **Кругосве́тный**). *Товарищ по* **-вию** – подоро́жній това́риш. *Описание* **-вия** – о́пис по́дорожи, подоро́жник, по́дорож. *Отправиться в* **-вие** – ру́шити (ви́рушити), пода́тися в по́дорож, в доро́гу. *Совершать* **-вие** – відбува́ти по́дорож; 2) (*литер. произвед.*) по́дорож. [З описо́вих тво́рів найши́рше відо́мі по́дорожі; це о́пис того́, що ба́чив і чув а́втор, подорожу́ючи (Єфр.)].

Путеше́ствование – подоро́жування, м[в]андрува́ння.

Путеше́ствователь, -тельница, *см.* **Путеше́ственник, Путеше́ственница.**

Путеше́ствовать – подоро́жува́ти, мандрува́ти, (*реже*) вандрува́ти (*зап.*). [Мандрува́ли три дні без приго́ди (Франко). Це о́пис того́, що ба́чив і чув а́втор подорожу́ючи (Єфр.)]. **-вать** *по Европе* – подорожува́ти по Євро́пі. **-вать** *вокруг света* – подорожува́ти навкруги́ (круго́м, навко́ло) сві́ту. **-вать** *морем, сушею* – подорожува́ти мо́рем, суходо́лом. **-вать** *ко св. местам* – ходи́ти на про́щу. **-вать** *по св. местам* – подорожува́ти (хо́дити) по святи́х місця́х.

Путеше́ствующий, *прил., сущ.* – подоро́жній; *см.* **Путеше́ственник.**

Пути́на, 1) *см.* **Путь 1, Дорога**; 2) (*рейс*) хо́дка.
Пути́ще – пути́сько. [Найклятíше оце́ пути́сько (Корол. I.)].
Пу́тлище, Путло́ – 1) пу́то (*мн.* пу́та), (*на птиц*) бо́ркальці; *см.* **Пу́то, Пу́ты**; 2) (*стремянный ремень*) пу́тлиця; 3) (*три нити у бум. змея, сходящиеся в одну точку*) пу́тлище.
Пу́тник – подоро́жній (-нього), подоро́жник, подорожа́нин, доро́жній (-нього); *срв.* **Путеше́ственник.** [Щоб подоро́жній не був поро́жній – тре́ба його́ нагодува́ти (Приказка)].
Пу́тников, -ницын – подоро́жників (-кова, -кове), подорожничин.
Пу́тница – подоро́жня (-ньої), подоро́жниця; *см.* **Путеше́ственница.**
Пу́тничий, -нический – подоро́жницький.
Пу́тничать – подоро́жува́ти, м[в]андрува́ти.
Пу́тно – пу́тньо, до пуття́. [Оди́н брат живе́ собі до путтяʹ (Звин.)].
Пу́тный – 1) доро́жній, подоро́жній; *см.* **Путево́й, Доро́жный**; 2) (*дельный*) пу́тній, путя́щий; *см.* **Де́льный.** [Ніч́ого пу́тнього не пригада́ю (Ком.). А само́му талану́ нема́ що-не́будь пу́тнє написа́ти (Квітка). Чи ви́йде що путя́ще з Назаре́та (Крим.). Він чолові́к до́брий, путя́щий (Коц.). Взя́вся (Грінче́нко) за письме́нство, щоб да́ти наро́дові путя́щу кни́жку рі́дною мо́вою (Єфр.)]. **-ное** *дело* (*толк*) – пуття́.
Пу́то – пу́то (*мн.* пу́та); *см.* **Пу́ты.** [Коня́ка бря́зкає залі́зним пу́том (Коцюб.). Літа́ на ду́шу наклада́ють пу́та (Франко)].
Пу́товый – пу́товий.
Пу́тце (ременная связь цепа) – ка́пиця.
Пу́ты *и* **Пу́та** – пу́та, (*на птиц*) бо́ркальці; *см.* **Пу́то.** [Ой на во́лики нали́гачі, а на ко́ники пу́та (Метл.). Визво́лення люди́ни з усі́х пут і кайда́нів (Єфр.). У пу́та ку́тії не куй, в склепи́ глибо́кі не муру́й (Шевч.)]. *Надевать, накладывать пу́ты[а]* (*путать*) – пу́тати кого́. [Шви́дче пу́тай кобі́лу (Сл. Гр.)].
Путь – 1) (*в конкр. и перен. знач.*) путь (-ті, *ж. р.*), доро́га, шлях (-ху) (*ум.* шляшо́к), (*стезя*) сте́жка, тропа́, тропо́к (-пка́); *см.* **Доро́га.** [Перед вікно́м широ́ка би́та путь (Л. Укр.). Так ви́вся-ж той шляшо́к куди́сь да́лі за те мі́сто… І поверзло́сь мені́, що отсе́ і є він, шлях мій (М. Вовч.). Діяма́нт дорогі́й на доро́зі лежа́в, – тим вели́ким шля́хам люд уся́кий мина́в і ні́хто не пізна́в діяма́нта того́ (Сам.). Пішо́в собі́ чолові́к то́ю тропо́ю, що розказа́ла жі́нка (Мирн.). Не спини́ти украї́нства ні тим перети́кам, що настано́влено на шляху́ перед ним, ні добро́діям Стру́ве (Єфр.). До Бо́га важки́й шлях, а до пе́кла прямі́сінький (Приказка). Вона́ не ма́ла яки́м шля́хом уда́тися до вас (Грінч.). Мо́же-б Лука́ був і ви́вів його́ на яку́ до́бру путь, так-же смерть не дала́ (Кон.). Не вхопи́ли своє́ї національ́ної тропи́ (Куліш). Як підросте́ш, то терпи́ усе, що на тропку́ спітка́ється (Г. Барв.). Перед не́ю простягли́ся нові́ стежки́, знайшла́сь нова́ пожи́ва для се́рця (Коцюб.)]. **Путь**-*дороженька* – путь-дорі́женька. **Путь** *к освобождению, ко спасению* – шлях, доро́га (сте́жка) до ви́зво́лення, до спасі́ння. **П.** *к свободе, к счастью* – шлях, доро́га, сте́жка до во́лі, до ща́стя. **П.** *планет* – шлях, доро́га плане́т. **П.** *правды* – путь пра́вди (Єв.), доро́га пра́вди (Куліш), сте́жка, шлях пра́вди. **П.** *чести, добродетели* – сте́жка (шлях) че́сти, доброче́сности. **-тём** *традиции, навыка* – шля́хом тради́ції, на́вички. [Все це виро́блювалось ступі́нь по ступеню́, віка́ми, шля́хом безупи́нної тради́ції (Єфр.)]. **-тём** *агитации, дипломатии* – шля́хом агіта́ції, диплома́тії *или* агіта́цією, диплома́тією. **-тём** *жизни* – шля́хом життя́. **-тём**-*дорогой* – шля́хом-доро́гою. [Завда́в я сво́го клумачка́ на пле́чі й побра́вся шля́хом-доро́гою (Звин.)]. **-тём** *расследования* – ро́зслідом. **-ти́** *сообщения* – шляхи́ сполу́чення, (*обычно*) шляхи́. **-ти́** *к социализму* – шляхи́ до соціялі́зму. **-ти́** *распространения книг* – шляхи́ пошир́ення (розповсю́дження) книг. *На* **-ти́** *к богатству* – на шляху́ до бага́тства. *На* **-тя́х** *к столице* – на шляха́х до столи́ці. *По* **-ти́** – по доро́зі, (*в дороге*) доро́гою; (*с руки*) з руки́. [Мені́ з ва́ми по доро́зі. Заї́хав до його́ по доро́зі, верта́ючись додо́му (Сл. Ум.). Доро́гою він мені́ ка́же, що змори́вся]. *Не по* **-ти́** – не по доро́зі, не в шляху́, не в за́вороті, не по руці́. [Мені́ не по доро́зі з тобо́ю *или* мені́ не доро́га з тобо́ю]. *То село нам не по* **-ти́** – те село́ нам не в шляху́, не по доро́зі. *Верный, правильный* **путь** – правди́вий шлях. *Водный* **путь**, *-дным* **-тём** – водяни́й шлях, водо́ю. *Возвратный* **путь** – поворо́тна путь (доро́га), доро́га наза́д. *Дыхательный, пищеводный* **путь** – ди́хальний, стра́вний шлях, про́від. *Железнодорожный* **путь** – залі́зна ко́лія, *или просто* ко́лія, (*железн.*) *под’ездной* **п.** – рука́в (-кава́). *Жизненный* **путь** – життьова́ (житте́ва) ни́ва, -ва́ сте́жка, життьови́й шлях, -ва́ путь. [На твоїй до́вгій тисячолі́тній ни́ві життьо́вій не одна́ стріва́лась істо́та… (Коцюб.)]. *Законный* **путь** – пра́вний, зако́нний шлях, (*способ*) спо́сіб (-собу). *Зимний* **путь** – зимова́ доро́га, зимня́к. *Историческим, научным* **-тём, -тём** *истории, науки* –

істори́чним, науко́вим шля́хом, шля́хом істо́рії, нау́ки, істори́чно, науко́во. *Ложный* **путь** (*в перен. зн.*) – крива́ доро́га. [Криви́ми доро́гами ходи́ти (Приповідка)]. *Мирным* **-тём** – ми́рним шля́хом, -ним спосо́бом, по-добро́му. *Млечный* **путь** – чума́цький шлях, чума́цька доро́га, небе́сна (бо́жа) доро́га. *Мощенные* **-ти́** – мо́щені, (*камнем*) бруко́вані шляхи́, доро́ги. *Морской* **путь** – морськи́й шлях. *Морским* **-тём** – мо́рем. *Об'ездной* **путь** – о́б'їздка. [На моє́ ви́йшло: ра́яв ї́хати о́б'їздкою, до́сі-б давно́ приї́хали (Кониськ.)]. *Обратный* **путь** – поворо́тна путь, -на доро́га, доро́га наза́д. *На обратном* **-ти́** – по́ве́ртом, поворітьма́, наповорітьма́, з поворо́том, верта́ючи(сь). *Окольный* **путь**, *-ные* **-ти́**, *-ным* **-тём** – маніве́ць (-вця́), маніві́ (-ці́в), манівця́ми, манівце́м, стороно́ю, повзагорі́дно. [Бери́, се́стро, срі́бло-зло́то та йди манівця́ми, щоб ми тебе́ не догна́ли (Чуб. V). Що ти піде́ш да дорі́жкою, а я піду́ манівце́м (Пісня)]. *Ошибочный* **путь** – хи́бний, помилко́вий шлях, хи́бна (зми́льна) путь, доро́га. *Первый санный* **путь** – пе́рший сніг, первози́м'я. *Санный* **путь** – са́нна путь, доро́га. *Скользкий* **путь** (*в переносн. зн.*) – похи́ла сте́жка, -лий шлях, (*образно*) слизьке́, слизька́. [Зво́дить (претенсі́йність) цього́ таланови́того пое́та на похи́лу сте́жку рискови́тих з худо́жнього по́гляду експериме́нтів (Єфр.). На слизьке́, на слизьку́ попа́сти (ступи́ти)]. *Сухой* **путь** – сухопу́ть (-пу́ті). *Сухим* **-тём** – суходо́лом (сухопу́ттю). [До́вга-ж туди́ доро́га і мо́рем, і сухопу́ттю (Звин.)]. *Торный* **путь** (*большая дорога*) – би́тий шлях, би́та доро́га. *Каким* **-тём** – а) (*дорогой*) кудо́ю (*куда*), яко́ю доро́гою, яки́м шля́хом. [Лаго́вський поaccess показа́в жи́дові, кудо́ю ї́хати (Крим.)]; б) (*как*) як, (*способом*) яки́м спо́собом, чи́ном, ро́бом, по́битом. *Таким* **-тём** – а) (*дорогой*) тако́ю доро́гою, таки́м шля́хом; б) (*способом*) таки́м спо́собом, чи́ном, ро́бом. *Тем* **-тём** – (*туда*) тудо́ю, то́ю доро́гою, тим шля́хом. [Лю́ди з Сиваше́вого кутка́ ча́сто тудо́ю ходи́ли, бо було́ бли́жче, ніж вули́цею (Грінч.)]. *Этим* **-тём** – а) (*сюда*) сюдо́ю, ціє́ю доро́гою, цим шля́хом; б) (*способом*) цим чи́ном, спо́собом, ро́бом. [Чи не ба́чив па́рубка і ді́вки, чя не йшли́ сюдо́ю? (Рудч.). Сим ро́бом єдна́лися усі́ ста́ни (*сословия*) на Украї́ні (Куліш)]. *Никаким* **-тём** – (*никуда*) нікудо́ю, (*никак*) нія́к. [Не мо́жна нікудо́ю було́ ши́нку обійти́ (Кониськ.)]. *Все* **-ти́** (*дороги*) *ведут в Рим* – усі́ стежки́ до Ри́му йдуть. *Всеми* **-ми́** *прошёл* – би́та голова́. *Готовиться в* **путь** – ла́годитися, лаштува́тися, (*снаряжаться*) риштува́тися, рихтува́тися в доро́гу. *Держать* **путь** – верста́ти доро́гу, (*направляться*) прямува́ти, простува́ти. [До́брий день, лю́ба па́ні! А куди́ се верста́єте доро́гу? (Куліш). До ге́тьмана Нали́ва́йка доро́гу верста́ли (Макс.)]. *Зайти, заехать к кому по* **-ти́** – зайти́, заї́хати по доро́зі до ко́го. *Итти в* **путь** – іти́ в путь, в доро́гу. [В дале́ку путь іду́ (Грінч.)]. *Итти тем же* **-тём** – іти́ тіє́ю-ж доро́гою, тим-же шля́хом, (*стезей*) тіє́ю-ж тропо́ю. [Тропо́ю ва́шою йшов я (Черк. п.)]. *Итти по* **-ти́** *долга* – іти́ доро́гою (сте́жкою) обо́в'язку. *Куда вам* **путь** *лежит* – куди́ вам доро́га? *Найти верный* **путь** – тропи́ вхопи́ти, найти́ правди́вий шлях. [Коли́ пощасти́ть робітника́м, як то ка́жуть, тропи́ вхопи́ти та зрозумі́ти, де їх си́ла… (Єфр.)]. *Наставлять (направлять), наставить на* **путь** – напу́чувати, напу́тити кого́, наво́дити, навести́ на путтю́ кого́ (*дать указание*) да́ти на́від. [Молоді́ хазяї́, ду́має, – чому́ й на путтю́ не наве́сти (Свидн.)]. *Направлять на истинный* **путь** – наставля́ти на до́бру путь, на ро́зум, на до́брий ро́зум. *Сбить с* **-ти́** – а) зби́ти з доро́ги кого́; б) (*с толку*) зби́ти з путтю́, знепу́тити кого́. [Знепу́тив мене́ (Вовч. п.)]. *Сбиться с* **-ти́** – а) зби́тися з доро́ги, зми́лити доро́гу; б) (*с толку*) зби́тися з путтю́, знепу́тити. [Знепу́тив наш па́рубок, ні на що зві́вся (Луб. п.)]. *Проложить* **путь** – прокла́сти, прове́сти доро́гу (*см.* **Прокла́дывать**). *Пролагать себе* **путь** *куда-либо* (*образно*) – топта́ти (собі́) сте́жку куди́. [Украї́нська кни́жка почина́є топта́ти сте́жку і під сі́льську стрі́ху (Єфр.)]. *Пусть твой* **путь** *будет усеян цветами* – неха́й тобі́ цві́том сте́литься доро́га (Маков.)]; 2) (*самая езда (ходьба, плавание) и время*) – путь, доро́га, (*пеший*) хода́, (*путешествие*) по́дорож (-жи). [В дале́ку путь іду́ (Грінч.). Моє́ ти со́нце! Світи́ пові́к мені́ в путі́ моїй (Сам.). Здоро́в'я ва́ше ще не таке́, щоб мо́жна було́ ру́шити в таку́ дале́ку доро́гу, як до Ки́їва (Кониськ.). Ісу́с, утоми́вшись з доро́ги, сів при крини́ці (Єв.)]. *Доброго, счастливого* **-ти́**, *добрый* **путь** (*приветствие*) – щасли́вої доро́ги. *Дальний* **путь** – дале́ка доро́га, -ка путь. *Отправляться, -виться* (*двинуться*) *в* **путь** – руша́ти, ру́шити (виру́ша́ти, ви́рушити) в доро́гу. *Сколько ещё нам* **-ти́** – скі́льки нам ще доро́ги? *Осталось три дня* **-ти́** – лиши́лось три дні доро́ги; 3) (*способ*) (*без дополнения*) спо́сіб (-собу), чин (-ну), роб (-бу), лад (-ду́), (*с дополн.*) шлях чого́. [Тим-же ладо́м із старо́го ко́реня вироста́ла нова́, наро́дня во́ля на Украї́ні (Куліш)]. *Каким* **-тём** (*образом*) *это сделать* – яки́м чи́ном (спо́собом, ро́бом) це зроби́ти? **-тём** *подкупа, измены* – шля́хом пі́дкупу, зра́ди *или просто* пі́дкупом, зра́дою. **-тём** *голосования* – голосува́нням. **-тём** *подписи* – пі́дписом. **-тём** *привлечения* – притяга́ючи, притяга́нням. **-тём** *умножения, вычитания* – мно́женням, відніма́нням, мно́жачи, відніма́ючи. *Судебным* **-тём** – судо́м, через суд, судо́вно; 4) (*прок, успех, толк*) путтю́, лад (-ду́); *см.* **Прок, Толк.** [Не бу́де з його

пуття́ (Гр.)]. **-тём** – а) (*толком*) до пуття́, до ладу́, ладо́м; б) (*хорошенько*) до́бре, гара́зд, як слід. [Не вміє розказа́ти до пуття́ (Сл. Ум.). Хто ка́же до ладу́, то у́хо наставля́й, а хоч і без ладу́, то й тож не затика́й (Приказка). Та ви ладо́м кажі́ть (Номис). До́бре його́ ви́лаяв (Сл. Ум.)]. **-тём** *ему досталось* – до́бре йому́ перепа́ло. *Не удалось и пообедать* **-тём** – не вдало́сь і пообі́дати як слід. *Не* **-тём** *делаешь* – не гара́зд, не до пуття́, не до ладу́ ро́биш. *Без* **-ти́** – без пуття́. [Він без пуття́ працю́є]. *Он без* **-ти́** *наказан, он без* **-ти́** *строг* – його́ без пуття́ покара́ли, він без пуття́ (без тя́ми) суво́рий. *Будет ли* **путь** *в этом деле* – чи бу́де пуття́ зціє́ї спра́ви. *В нём нет* **-ти́** – з йо́го нема́ пуття́. *В нём не будет* **-ти́** – з йо́го не бу́де пуття́. *Ему ничто в* **путь** *не идёт* – йому́ ніщо́ на ко́ристь, на ужи́ток не йде (*см.* **Прок**). *Что в том* **-ти́** – яка́ ко́ри́сть з то́го.

Пуф – пуф, (*обман*) облу́да, тума́н. *Это всё* **пуф** – це все мана́ сама́.

Пух – 1) пух (-ху). [Поба́чив, що то пух бі́лий з розі́рваної по́душки (Грінч.). Ко́жна паляни́ця як пух, як дух, як ми́леє ща́стя (Мова). Лебе́дячий, гу́сячий пух. Борода́ ті́льки пу́хом поросла́ (Свидн.)]. **Пух** *на растениях, на плодах* – пух (пушо́к) на росли́нах, на о́вощах. *Разориться в* **пух** (*в* **пух** *и впрах*) – зруйнува́тися до-ще́нту, до-ре́шти, до снаги́. *Разбить неприятеля в* **пух** *и прах* – розби́ти во́рога до-ще́нту, до пня, в пень, до ноги́. (*См.* **Впух, Впрах**); 2) *бот., болотный* **пух**, Eriophorum – боло́тяний пух.

Пу́хленький – пухке́нький, пухна́тенький, пухля́вий. [Пухке́нькі щі́чки (Тесл.). Роже́ве пухля́ве ли́ченько паши́ть здоро́в'ям (Кониськ.)]. **-кие** *ручонки, ножонки* – пухке́нькі ру́ченьки, ні́женьки (рученя́та, ноженя́та).

Пу́хлина – пухли́на, пухля́тина; *см.* **О́пухоль. Пухлова́тый** – пухля́вий.

Пу́хлость – 1) пу́хлість, опу́хлість, напу́хлість (-лости); 2) пу́хкість, пухна́тість (-ости) (*см.* **Пу́хлый**).

Пу́хлый – 1) (*опухший*) о[с]пу́хлий, пу́хлий, напу́хлий. [Під ти́ном опу́хла дити́на голо́дная мре (Шевч.)]; 2) (*пышный, толстый*) пухки́й, пухна́тий, пухля́вий; (*рыхлый, мягкий*) пухки́й. [Оте́ць Васи́ль здійма́в свої́ пухкі́ ру́ки до пе́ршого промі́ння ра́нішнього со́нця (Коцюб.). Пухна́ті ні́жки (Коцюб.). Така́ пухна́та (жі́нка), мов пампу́шок (Гн. II). Пухка́ по́душка].

Пухлы́ш – пухті́й (-ія́); пухтя́ (-ті́), пу́хтик (*о ребёнке ещё*) окле́цьок, опе́цьок (-цька).

Пухля́к – 1) *пт.* Parus cristata – чуба́тка; 2) *раст.* Daphne Mezereum – во́вче ли́ко, ягідки, во́вчі я́годи; 3) *см.* **Пухлы́ш.**

Пу́хнуть – пу́хнути *и* пу́хти (пу́хну, пу́хнеш). [Пу́хне й гу́ба (Рудан.). Почервоні́в сере́дній па́льчик у дити́ни, став пу́хти (Г. Барв.)]. **-нуть** *с голоду* – з го́лоду пу́хнути, (*зап.*) го́лодом дебелі́ти.

Пухова́тый – пухува́тий.

Пухови́к – пухови́к, пухови́ця, (*перина*) пери́на. [Сте́ле хазя́їн та пухову́ю пухови́цю, а безща́сний чума́к у доро́зі та неща́сну важни́цю (Метл.). Пух із пери́н нена́че сніг лети́ть по ві́тру (Куліш)].

Пухови́на, Пухови́нка – пуши́на, пуши́нка; *см.* **Пуши́нка.**

Пухо́вка – пушо́к (-шка́).

Пухо́вый – пухови́й. [Пухові́ по́душки. Пухова́ пери́на, ко́вдра]. **-вый** *хлеб* – пухки́й хліб.

Пу́ча (*болезнь, когда пучит*) – дму́чка.

Пучегла́з – 1) банька́ч, вирла́ч, витріща́ка, ока́нь, балуха́нь (-ня́), балуха́ч (-ча́), ви́торопень (-пня); *см.* **Пучегла́зый**; 2) ґа́ва; *см.* **Зева́ка, Ротозе́й.**

Пучегла́зить, -зничать – 1) ґа́ви (ви́трішки) лови́ти, ви́трішки продава́ти (купува́ти), торопі́ти, лу́пати очи́ма; *см.* **Глазе́ть, Зева́ть**; 2) (*таращить глаза*) витріща́ти о́чі (баньки́), виря́чувати о́чі, вилу́плювати о́чі, витріща́тися, визира́тися на що.

Пучегла́зый, *прил. и сущ.* – витрі́шкува́тий, витрішкоо́кий, банька́тий, вирячкува́тий, вирлоо́кий, ока́тий, балуха́тий, булька́тий, лупа́тий, більма́тий (*см.* **Пучегла́з**). **-зенький** – банька́тенький, ока́тенький, балуха́тенький, булька́тенький. [За столо́м сиди́ть молоди́ця, огрядна́, черво́на, витрішкува́та (М. Вовч.). Па́ні стара́ вже, вирячкува́та (Кониськ.). Оце́ яка́ ді́вка банька́та (Звин.). Жаби́ чо́рні, здоро́ві, ока́ті (Мирн.). Лупа́тий сич (Васильч.)].

Пу́чение – 1) обдима́ння (*состояние*); здима́ння; 2) (*глаз*) витріща́ння, вилу́плювання, виря́чування оче́й (бaньо́к).

Пучёк, -чёчек, *см.* **Пучо́к, -чо́чек.**

Пучи́на – 1) пучи́на (*кн. слово*), вир, ну́рта, нурт (-та), шум, то́ня, (*бездна*) безо́дня, (*глубина*) глибиня́; *см.* **Водоворот, Омут.** [Ревла́ пучи́на (Куліш). Ки́нули та у вир глибо́кий (Голов.). Вир війни́ (Грінч.). Дніпро́ві ну́рти. Вже так мені́ ну́дно, хоч у шум голово́ю (Под. г.)]. *Морская* **-на** – морська́ безо́дня. **-на** *зол* – вир злиго́днів; 2) *см.* **Брю́хо.**

Пучи́нистый – вирува́тий, нуртяни́й, шумови́тий. **-стые** *места* – вири, нурти шуми. [Не

купайся під тим берегом, там самі шуми (Гумань)].

Пучи́нный – вирови́й, нуртови́й, шумови́й.

Пу́чить – 1) (*вздувать*) обдима́ти, ду́ти (дму, дмеш) кого́, що, (*вздымать*) здима́ти; (*горбить*) го́рбити що, (*коробить*) жоло́бити, пачи́ти що. [Мовча́нка че́рево не дме (Номис). Свіжої конюши́ни не дава́й бага́то коня́ці, бо обдима́є (Звин.)]. **-чит** *живот* – дме, обдима́ живі́т, че́рево. *Счастье* **-чит**, *беда крючит* – бага́тство дме, а нещастя гне (Номис). *Водою лёд* **-чит** – вода́ здима́є лід; 2) **-чить** *глаза* – витріща́ти, вилу́плювати, виря́чувати о́чі (баньки́); *см.* **Пучегла́зить 2, Пя́лить** (*глаза*). **Пу́ченый** (*в знач. прил.*) – (*о глазах*) витрі́шкува́тий, вирячкува́тий, банька́тий.

Пу́читься – (*вздуваться*) обдима́тися, надима́тися, здима́тися, здува́тися (*см.* **Вздува́ться, Вздыма́ться**), (*коробиться*) жоло́битися, пачи́тися (*см.* **Коро́биться**). [Живі́т надима́ється. Лід горбо́м здима́ється].

Пучи́ще – жмутя́ка.

Пучкова́тый – пучкува́тий, пучкови́дий.

Пучко́вый, Пучно́й – пучкови́й.

Пучо́к – пучо́к (-чка), жму́тик, жму́то́к (-тка), жмут (-та), (*табаку, шёлку и т. д.*) бу́нтик (тютюну́, шо́вку), (*листьев табаку*) папу́ша, (*соломы*) ві́хоть (*р.* ві́хтя), (*обычно скрученный*) скру́тень, кру́тень (-тня), скру́тінь (-теня), круте́ник, ве́рчик (-ка) (соло́ми); (*горсть льна и т. п.*) го́рстка льо́ну; (*горсточка*) жмі́нька, пу́чечка; *см.* **Пук. -чки**, *соб.* – жму́ття. [Пучо́к зі́лля (Стор.). Нарва́ла пучо́к квіто́к (Н.-Лев.). Жму́ток соло́ми (Липов.). Жму́тик квіто́к. Тобі я жмут промі́ння ки́ну (Олесь). Держа́в в ру́ці жмут гро́шей, (папіря́них) (Новом. п.). Шо́вку жмут (М. Кр.)]. -чок волос – жму́тик волосся. **-чок** *луку* – пучо́к цибу́лі. [У цій в’я́зці де́сять пучкі́в, а в ко́жному пучку́ сім-ві́сім цибули́н (Київщ.)]. -чок лучей – жмут промі́ння, про́менів.

Пучо́чек – пуче́чок (-чка), жму́то́чок (-чка), жму́тичок, бу́нтичок (-чка).

Пу́шечный – гарма́тний. [Із короле́м гарма́тним бо́єм би́вся (Куліш). Заку́рений важки́м гарма́тним ди́мом (Грінч.)]. **-ная** *пальба* – гарма́тна стріляни́на, стріляни́на з гарма́т. **-ный** *выстрел* – гарма́тний по́стріл. **-ное** *мясо* – гарматне м’ясо. [Ми ті офе́рми (*отбросы*), ті рекру́ти, гарма́тне м’я́со на війну́ (Франко)].

Пу́ша, *см.* **Пух.**

Пуше́нье – 1) пуші́ння, спу́шування чого́; 2) облямо́вування, обшива́ння бра́мом; 3) ла́яння, карта́ння, бе́штання кого́. (*Оттенки см.* **Пуши́ть**).

Пуши́на, *соб.* – 1) (*всё похожее на пух, на хлопья*) пух. *Ивовая* **-на** – вербо́вий пух; 2) (*пушной товар*), *см.* **Пушни́на.**

Пуши́нка – пуши́на, пуши́нка. [Пуши́нка до пуши́нки, та й ви́йде пери́нка (Приказка). Паляни́чка леге́сенька як пуши́нка (Грінч.). Земля́ йому́ перо́м-пуши́ною (Кониськ.)].

Пуши́стость – пухна́(с)тість, пухна́вість (-ости).

Пуши́стый – пухна́тий, пухна́стий, пухна́вий; (*о снеге ещё*) лапа́(с)тий. [Її́ (лиси́ці) пухна́стий хвіст мота́вся то в той, то в дру́гий бік (Корол.). Як сніжи́нонька біле́нька, пухна́та. (Гр. Григ.). Лапа́тий сніг].

Пуши́ть – 1) (*разбивать пушисто*) пуши́ти, спу́шувати що (зе́млю, во́вну *и т. д.*); 2) облямо́вувати, обшива́ти бра́мом (ху́тром) що; *см.* **Опуша́ть**; 3) *кого* – ла́яти, карта́ти, бе́штати, кобе́нити, корени́ти, пу́трити, шпе́тити кого за що; (*гонять*) турля́ти, туря́ти, пра́ти, ви́прати кого́; *см.* **Брани́ть**, **Жури́ть.** [Оли́мпських шпе́тив на всю гу́бу (Котл.)].

Пушиться, *см.* **Опушаться.**

Пу́шка – гарма́та, *ум.* гарма́тка, пу́шка, кано́на. [Обступи́ли го́род У́мань, поробили ша́нці та, й вда́рили з семи́ гарма́т у се́реду вра́нці (Пісня). Лід крі́пкий, хоч гарма́ти коти́ (Номис). Коза́цькі пу́шки були́ ме́нші і не не́сли так дале́ко, як туре́цькі, тому́ пушкарі́ вичі́кували догідні́шої хвили́ни, коли́ ту́рки піді́йдуть бли́жче (Маковей). Кано́ни гра́ють, ку́лі заспіва́ють (Федьк.)]. *Нацелить, прицеливать* **-ку** – наці́лити, прицí́лювати гарма́ту. *По воробьям из* **-ки** *стрелять* – з гарма́ти на горобці́в стріля́ти.

Пушкарёв – гармаші́в (-ше́ва, ше́ве), пушкарі́в; (-ре́ва, -ре́ве).

Пушка́рский – гарма́тний, пушка́рський.

Пушка́рь – гарма́ш (-ша), гарматі́й (-тія), пушка́р (-ря). [Гей, гармаші́! озві́тесь із гарма́т (Куліш). Біля ко́жної гарма́ти вже стоя́в гарма́ш (Грінч.)].

Пушни́к, *бот.* – ку́льбаба; *см.* **Одува́нчик.**

Пушни́на – 1) (*пушной товар*) ху́тра (-тер, *мн.*), хутря́ний крам; 2) *см.* **Пушни́ца.**

Пушни́ца – поло́ва.

Пушно́й – 1) мохна́тий, смуха́тий. [Яка́ во́вна, мохна́та, така́ неві́стка бага́та (Основа 1862)]. **-но́й** *зверь* – звір мохна́тий, смуха́тий. [З опро́чих знов звірі́в, котрі́ смуха́ті, то він їх бив і

шку́ру з них здира́в (Крим.)]; 2) хутряний. **-но́й** *товар* – ху́тра, хутря́ний крам. **-ны́е** *ряды* – хутря́ний база́р, хутря́ний ри́нок, хутря́ний торг; 3) поло́в'яний. **-но́й** *хлеб* – хліб з поло́вою. **-на́я** *земля* – пухка́ земля́.

Пушо́к – 1) пушо́к (-шку́). *У него показывается* **-шо́к** *на бороде, на подбородке* – у його борода́ засія́лась, на бороді засія́лось;. 2) *см.* **Пухо́вка.**

Пушь – 1) пух (-ху); 2) *см.* **Пушни́на.**

Пу́ща – пу́ща (-щі). [Злочи́нство, в ди́кій лісові́й пу́щі заподі́яне (Єфр.). І́нші по пу́щах се́лами сіда́ли і звіроло́вством та па́сікою корми́лися (Куліш)].

Пуща́ть, *см.* **Пуска́ть.**

Пу́ще – гі́рш(е), горі́ше, ду́жче, бі́льш(е). [Ще гі́рше полюби́в (Грінч.). Чолові́к ще й гі́рше злякá́вся (Рудч.). Не слу́ха жа́ба, дме́ться гірш, – все думає, що ста́не більш (Гліб.). А він ще гірш почав крича́ти (Сл. Левч.)]. **-ще** *всего* – гі́рше, горі́ше, бі́льш усьо́го *и* від усьо́го, найпа́че, найбі́льше, над усе́. *Кричи* **-ще**, *чтоб услышали* – кричи́ ду́жче, щоб почу́ли. *Он пьет* **-ще** *прежняго* – він п'є ще горі́ше (гі́рше), як коли́сь. *Я боюсь его* **-ще** *смерти* – бою́ся його́ бі́льш (гірш) від сме́рти. *Я люблю музыку* **-ще** *всего* – над усе́ люблю́ му́зику. *Но что меня сердит* **-ще** *всего, так это…* – але́ що мене́ найбі́льше гніви́ть, так це…

Пу́щий – бі́льший, гі́рший, горі́ший, ду́жчий. **-щие** *морозы ещё впереди* – гі́рші моро́зи ще бу́дуть.

Пфальцгра́ф – пфальцгра́ф (-фа).

Пфальцграфи́ня – пфальцграфи́ня.

Пфальцгра́фский – пфальцгра́фський.

Пфальцгра́фство – пфальцграфство.

Пхино́вник, *бот.* Aristolochia Clematitis L. – фили́льник, филі́йник, філо́нник, хвалі́льник, ца́рська борі́дка (Анн.).

Пчела́ – бджола́ *и* пчола́, *ум.* бджі́лка *и* пчі́лка, (*образно*) бо́жа му́ха, бо́жа пта́шка. **-ла**, *соб. и* **-лы** – бджола́ *и* пчола́, бджо́ли *и* пчо́ли, бо́же пта́ство, бо́жа ота́ра, му́ха. [З двох пнів бджоли́ ви́роїлася нам ці́ла па́сіка (Кониськ.). Догоду́й бджолу́ до Іва́на, то убере́ тебе́ мов па́на Приказка). В омшанику́ поро́жні у́лики, а коли́сь були́ з ме́дом і з бджо́лами (Кониськ.). Гей Січ іде́, мов пчола́ гуде́ (Франко). Бо́жа му́ха – к бо́жій ма́тері (Приказка)]. **-ла** *рабочая* – робо́ча бджола́.

Пчели́нец – 1) *см.* **Пчелово́д**; 2) *см.* **Пчелово́р.**

Пчели́ный – бджоля́чий, бджоли́ний *и* бджоляни́й, пчоля́чий, пчоли́ний. **-ный** *рой* – бджоля́чий, бджоли́ний, бджоляни́й рій. [Подоро́жні гули́, як бджоля́чий рій (Крим.). Вони́ зби́лися круг візка́, як чо́рний бджоляни́й рій (Коцюб.)]. **-ный** *улей* – бджоляни́й ву́лик. **-ный** *воск* – бджоля́чий *и* пчоля́чий віск. [Свічечки́ з пчоля́чого во́ску (Етн. Зб. V)]. **-ная** *трава*, *см.* **Пче́льник 2.**

Пчели́стый – бджі́льний, пчі́льний, бджоли́стий, пчели́стий.

Пчёлка – бджі́лка, бджі́лочка, бджі́лонька, пчі́лка, пчі́лочка, пчі́лонька. **-ки** – бджілки́, пчілки́, бджі́лоньки, пчі́лоньки, бджоля́та, бджоленя́та *и* пчоля́та, пчоленя́та. [Люди до це́ркви йдуть, як бджілки́ гуду́ть (Чуб. V). Два млини́, три плу́ги до́брі і бджоля́та ма́є (Мкр.). У нас і бджоленя́т тих трі́шечки (Кременч.)].

Пчелово́д – па́січник, бджоля́р, бджоляни́к; (*бортник*) бо́ртник, бортяни́к.

Пчелово́дный – бджільни́цький, бджоля́рський, пасічни́цький.

Пчелово́дство – бджільни́цтво, пчільни́цтво, бджоля́рство, пасічни́цтво, па́сіка. [Пчіл ду́же боя́вся і на пасічни́цтві не розумі́вся (Франко). І́нші по пу́щах се́лами сіда́ли і звіроло́вством та па́сікою корми́лися, як от Деревля́не (Куліш)]. *Заниматься* **-вом** – пасічникува́ти, бджоляруа́ти *и* бджоля́рити, бджоляникува́ти. *Занятие* **-вом** – пасічникува́ння, бджолярува́ння. [У його зда́вна була́ охо́та до бджоли́, так тепе́р пе́вно пасічнику́є (Куліш)].

Пчелово́р, *птица* Merops apiaster – бджолої́дка, щу́рка.

Пчелосо́ска, *бот.* Lamium – глуха́ кропи́ва́.

Пчёлочка – бджі́лочка, бджі́лонька, пчі́лочка, пчі́лонька.

Пчелоя́д, *см.* **Кобе́ц.**

Пче́льник – 1) па́сіка, бджоляни́к. [Хто ма́є па́сіку, той ма́є мед (Номис)]; 2) *бот.* Mellisa officinalis кади́ло, меді́вка (Анн.).

Пчельнико́вый – па́січний. **-вое** *устройство* – па́січне упорядкува́ння.

Пче́льный, *см.* **Пчели́ный.**

Пчеля́к, *см.* **Пчелово́д.**

Пшене́ц, -нца, *см.* **Плевел 3.**

Пшени́ца – пшени́ця. [Ой посію на горі пшени́цю, під горо́ю ове́с (Метл.)]. *Яровая* **-ца** – я́ра

пшени́ця, пшени́ця-яри́ця, я́рка. *Озимая* **-ца** – ози́ма пшени́ця. *Остистая* **-ца** – (в)уса́та пшени́ця, (в)уса́тка, (в)уса́чка. *Безостая* **-ца** – голоколо́са пшени́ця, го́л(ь)ка.

Пшени́чка – 1) пшени́чка; *срв.* **Пшени́ца**; 2) кукуру́дза, пшени́чка.

Пшени́чник – пшени́чний буханéць (буха́н, буха́нчик), пшени́чна бухи́нка, паляни́ця. [Лу́чче в людéй сухарці, ніж у ма́чухи буханці (Пісня). Пшени́чний буха́н (Грінч. II). Буха́нчики пшени́чні білі (Котл.). Паляни́ця – хлібові сестри́ця (Номис)].

Пшени́чный – пшени́чний. [Пшени́чного бо́рошна в нас о́бмаль, трéба змоло́ти (Харк.)]. **-ное** *зерно, зёрнышко* – пшени́чне зéрнятко, пшеничи́на, *ум.* пшеничи́нка. **-ная** *солома* – пшени́чниця.

Пшени́ще – пшени́ч(н)ище.

Пшённик – пшоня́на ка́ша (гу́сто зва́рена на молоці і я́йцях).

Пшённый – пшоня́ний. **-ная** *каша* – пшоня́на ка́ша. **-ное** *зерно* – пшони́на. [Од пропа́сниці беру́ть 77 пшони́н та й несу́ть до рі́чки і примовля́ють (Звин.)]. **-ная** *стряпня* – пшони́на, пшоня́нка. **-ная** *крупа* – пшоно́.

Пшено́ – пшоно́, *ум.* пшінцé. [Наси́п пшінця́ по колі́нця, води́ці по кри́льця (Метл.). Ой, да́йте нам пшінця́, бороше́нця – бу́демо за вас Бо́гу моли́ться (Примовка)]. *Сарачинское или сарацынское* **-но** – риж (-жу). [Вези́ ове́с до Пари́жу, а не зро́биш з вівса́ ри́жу (Приказка)].

Пыж – клéйтух; (*диал.*) кли́нтух. *Войлочные* **-жи** – повстяні́ клéйтухи.

Пы́женье – 1) забива́ння клéйтуха; 2) пиндю́чення, набундю́чування; 3) пнуття́.

Пы́жик – 1) оленя́ (-ня́ти), молоди́й о́лень; 2) (*малорослый человек*) малю́к, призéмок, курду́пель, куца́к, пуць (-ця́).

Пы́жиковый – з молодо́го о́леня.

Пы́жистый – пухки́й, наду́тий.

Пы́жить – 1) (*заряд*) забива́ти клéйтух (кли́нтух). [Ду́же вели́кий клéйтух – наси́лу заби́в у рушни́цю (Сл. Ум.)]; 2) (*шерсть, перья на себе*) стовбу́рчити, надува́ти, пу́трити, пу́штрити (шерсть, пір’я); (*надмевать*) пиндю́чити, бундю́чити. [Кво́чка з курча́тами ку́блилась на грядка́х і, сколо́шкана, серди́то квокта́ла та стовбу́рчила пі́р’я (Коцюб.)]; 3) (*жучить кого*) пу́трити кого́. [Як зачала́ вже їх пу́трити за те (Зміїв. п.)].

Пы́житься – 1) стовбу́рчитися, надува́тися, пу́тритися, пу́штритися, ї́житися, 2) (*чванно величаться*) пну́тися, бундю́читися, пиндю́читися, пи́зитися, при́щитися, инди́читися, пишни́тися, пиша́тися; 3) (*силиться*) пну́тися.

Пыжо́вник – ви́крут.

Пы́жо́вый – клéйтуховий, кли́нтуховий.

Пыл – 1) по́лум’я, по́ломінь (-мени); 2) за́па́л, пал (-лу), жага́, ро́зпал (-лу), завзя́ття; (*горячность*) я́рість (-ости). [В запа́лі налеті́в на Ма́рса, як на малé курча́ шулі́к (Котляр.). Пéрший за́пал коха́ння прости́г, прийшо́в тихі́ший час (Грінч.). Яки́й гаря́чий пал, що й перешко́д не зна, як ду́шу він мені́ збенте́жує до дна (Самійл.). Говори́в з таки́м па́лом, з таки́м гаря́чим почува́нням (Неч.-Лев.). Що ща́стям, поко́єм здава́лось, те по́пелу тепла́ верства́; під не́ю жаги́ і любо́ви не зга́сла ще і́скра жива́ (Франко)]. **Пыл** *молодости* – молоде́чий (юна́цький) за́пал, молоде (юна́цьке) завзя́ття. **Пыл** *юношеской любви* – за́пал (пал, жага́) молоде́чого (юна́цького) коха́ння. *В* **-лу** *сражения, борьбы* – у за́палі, у ро́зпалі бо́ю, боротьби́. [В запа́лі, в крива́вім бою́ не розібра́ли, чи то це́рква, чи про́сто буди́нок – і спали́ли (Тобіл.)]. *В* **-лу** *гнева* – в ро́зпалі гні́ву. [Така́ при́кра мо́ва ті́льки в ро́зпалі гні́ву мо́виться (Єфр.)]. *С* **-лом** – з за́палом, з завзя́ттям, запопа́дливо. *Умерить свой* **пыл** – осі́стися, розхолоди́тися. [Ося́дьтеся, не гарячі́ться так (Борзенщ.)].

Пыла́ние – пала́ння, палахкоті́ння, жахті́ння, бухті́ння, ярі́ння, палені́ння, поломені́ння, паші́ння, горі́ння; *срв.* **Пыла́ть.** [Не вде́ржу в се́рці по́лум’я-пала́ння (Куліш)].

Пыла́ть – 1) (*огнём*) пала́ти, палахкоті́ти *и* палахкота́ти, пала́хкати, палахті́ти, жахті́ти, бухті́ти, яри́тися, горі́ти. [Круг не́ї по́лум’я пала́ло (Котл.). Воскова́я сві́чка ці́лу ніч пала́ла (Грінч. III). Уве́сь за́дній ріг її (клу́ні) вже горі́в, пала́хкаючи по́лум’ям та ди́мом (Грінч.). Мов та сві́чка, що палахкоті́ла перед ним широ́ким по́лум’ям (Г. Барв.). Со́нце там страшне́ жахти́ть огне́м, огня́ні си́пле стрі́ли (Грінч.). Вогні́ бухті́ють (Харк.). На го́рах за шпиля́ми, вкри́тими лі́сом, пи́шно горі́в вечі́рній світ со́нця (Неч.-Лев.)]. *Дрова в печке* **-лали** – дро́ва в гру́бі пала́ли (палахкоті́ли, палахті́ли, горі́ли). *Город* **-лает** – мі́сто пала́є (палахкоти́ть, палахко́че); 2) (*переносно: пламенеть*) пала́ти, палахкоті́ти *и* -та́ти, палені́ти, поломені́ти, паші́ти, горі́ти. [В се́рці ра́ни глибо́кі пала́ють (Л. Укр.). В се́рці я зненá́висть ма́ла і по́мстою мої́ пала́ли гру́ди (Грінч.). Блища́ть о́чі, палахкотя́ть що́ки (Неч.-Лев.). Він пала́є прода́ти воли́, а тут купця́ нема́ (М. Вовч.). Відчу́в, що він під тим по́глядом аж палені́є (Крим.). Що́ки паша́ть, о́чі горя́ть (Коцюб.). На ли́чку в те́бе лі́то

рум’я́неє паши́ть (Крим.). До ку́желя рука́ болить, до горі́лки душа́ гори́ть (Пісня). Ти гні́вом ди́хаєш, гори́ш (Олесь)], *Щёки у неё* **-лали** – щоки (лиця) у неї *и* їй пала́ли (палахкоті́ли, палені́ли, паші́ли).

Пыла́ющий – палки́й, пеку́чий. [Вона́ прибі́гла до ньо́го страшна́, як ди́ка ки́цька, з переко́шеним ро́том, з пеку́чим по́глядом, блі́да́, як мара́ (Коцюб.)].

Пылевса́сывающий – пиловбиру́щий.

Пылесо́с – пилосмо́к (-ка).

Пыли́нка – пили́на, пили́нка, пороши́на, пороши́нка, порохни́на, порохни́нка, пилюжи́на, пилюжи́нка, пи́лка, пи́лочка, пи́лочок; (*попавшая в глаз*) запоро́ха. [Аж ось настає́ го́лод, а у них ні кри́шечки хлі́ба, ні пили́ни бо́рошна (Рудч.). Чом вас ві́тер не розві́яв в степу́, як пили́ну (Шевч.). Я ви́йму пороши́ну тобі́ з о́ка (Єванг.). Нема́ і хлі́ба шмато́чка, і бо́рошна пило́чка! Іди́ десь купу́й (Звин.). Нема́ муки́ не пи́лочки (Чуб. V). І пилюжи́нки нема́, – так чи́сто (Конгр.), Запоро́ха в о́ці му́ляє (Конгр.)].

Пыли́ть – 1) (*вздымать пыль*) пили́ти, кури́ти, пороши́ти, збива́ти пил (ку́ряву, ко́піт), напи́лювати, наку́рювати, кушпе́лити. [Ой пома́лу, дружечки́, іді́те, пи́лом не пилі́те, щоб на́шая па́ва пи́лом не припа́ла (Грінч. III). Не кури́, бо так, виміта́ючи (Манж.)]; 2) (*быть пыльным, стоять, вздыматься пыльным облаком*) пилі́ти, курі́ти (*3 л.* -рить *и реже* -ріє), кушпоті́ти, пили́тися, кури́тися. [Сього́дні пили́ть надво́рі (Звин.). Кро́пить до́щик дорі́женьку, да щоб не курі́ла (Макс.). Тепе́р не курі́тиме, – до́щик пройшо́в (Грінч.). Знов щось курі́є, ті́льки не туди́, а ві́дтіль бли́жче, бли́жче, пил такий збива́ (Г. Барв.). Кури́ть щось по доро́зі. Що воно́ біжи́ть так пру́дко? (Коцюб.). З-під во́за почина́ вирива́тись кіптяга́, кури́ть, обдає́ вас пи́лом (Мирн.), Полива́йте дорі́женьку, щоб не кури́лася (Хвед.). То не кушпела́ кушпоти́ть, то татарва́ мчиться на на́ших (Мирн.)]; 3) (*сердиться*) палені́ти, гарячи́тися; 4) (*мотать из тщеславия*) кури́ти.

Пыли́ться – пили́тися, кури́тися; уку́рюватися, запоро́шуватися, припада́ти, укрива́тися пи́лом, по́рхом.

Пыли́ща – пилю́га́, пилю́ка, пиля́ка, пилю́ра, ку́рява, ку́рявиця, ку́рево *и* ку́ряво, кіптюга́, кіптяга́, кушпела́. [Ну й пилюга́ на шляху́ – і не дихне́ш (Харк.). Сухи́й ві́тер, страше́нна пилю́га, хоч з ха́ти не вихо́дь (Звин.). Кіптяга́ така́, що й сві́ту не ви́дко (Сл. Гр.). Піднял́а́ся страше́нна кушпела́. Ви́хор підхопи́в її́ (Мирн.)].

Пы́лкий – 1) палки́й, палю́чий, полум’яни́стий. **-кий** *огонь* – палки́й, палю́чий ого́нь. **-кие** *дрова* – полум’яни́сті дро́ва; 2) палки́й, запальни́й, я́рий, гаря́чий, завзя́тий, огне́нний, огни́стий, огня́ний, вогнюва́тий, пале́ний. [Кого́-ж до серде́нька горну́ти, тули́ти, кого́-ж тим коха́нням палки́м напої́ти (Рудан.). Виступа́є вона́ запальни́м оборо́нцем жіно́чої емансипа́ції (Єфр.). Стар, та яр (Номис). Гаря́чий чолові́к (Грінч.). Він до робо́ти огне́нний (Лебед.). Се́рце огни́сте (Куліш). Молоди́ця вогнюва́та (Зміїв.)]. **-кие** *слова, чувства* – палкі́, запальні́, гаря́чі, огне́нні слова́, почуття́. [До слів палки́х коха́ння ти схиля́лась (Грінч.). Найкра́щі по́риви, гаря́чі почуття́ розсі́кли ми ноже́м холо́дним міркува́ння (Самійл.)]. **-кое** *воображение* – палка́ уя́ва. **-кий** *нрав, темперамент* – палка́, гаря́ча, запальна́ вда́ча. *Человек* **-кого** *темперамента* – люди́на палка́, запальна́ на вда́чу, палко́ї, запально́ї, огне́нної вда́чі, темпера́менту.

Пы́лко – па́лко, запа́льно, зага́рливо, я́ро, га́ряче, огне́нно, з за́палом, з завзя́ттям, завзя́то, пале́но. [Хто так па́лко поцілу́є в уста́ гуцу́лку молоду́ (Олесь). Душа́ Ні́ни Григо́ровни зага́рливо жада́є шви́дче помогти́ неду́жим (Кониськ.). Поча́в га́ряче цілува́ти в щі́ку (Неч.-Лев.). О ма́ти пра́вди і наді́ї! Нагрі́й ти ду́ші молоді́ї, щоб так огне́нно, як він сам, твій син святи́й – заговори́ли (Федьк.)].

Пы́лкость – 1) па́лкість, запа́льність, завзя́тість, я́рість, гаря́чість, огне́нність, огни́стість, огня́ність, пале́ність (-ости). **-кость** *воображения* – па́лкість уя́ви. **-кость** *характера* – па́лкість, запа́льність, завзя́тість, огне́нність, огни́стість вда́чі; 2) *см.* **Пыл 2.**

Пыль – пил (-лу, *мн.* пили́, *ум.* пило́к, пило́чок), по́рох (-ху, *мн.* порохи́, *ум.* порошок); (*в воздухе*) ку́рява, ку́рево *и* ку́ряво, кура́, ко́піт(ь) (-поту *и* -тю), кі́поть (-птю), кіптяга́, кушпела́. [І в пилу́ на шляху́ дія́ма́нт він найшо́в (Самійл.). Не пили́ пили́ли, не тумани́ встава́ли, як з го́рода Озо́ва, в тяжко́ї нево́лі три брати́ вті́ка́ли (Мартин.). Сухи́й, гаря́чий, весь у по́росі день вже гас за вікно́м (Коцюб.). Малі́ бо́сі ноженя́та підкида́ли по́рох – три ра́зи в оди́н бік, три ра́зи в дру́гий (Коцюб.). Вірли́ кри́льми зе́млю зби́ли, порoха́ми скопоти́ли (Ант.-Драг.). У ха́ті по сті́нах порохи́ (Кам’ян.). Ох, як тя́жко тим шля́хом ходи́ти, широ́ким, би́тим, ку́рявою вкри́тим (Л. Укр.). Ку́рява стовпо́м від ко́ней та ко́ліс знял́а́ся над шля́хом (Боров.). Сірі́ла ку́рявом широ́ка прої́жджа доро́га (Мирн.). Миха́йло погна́в коня́ так, що ті́льки кура́ по доро́зі курить (Грінч.). За ко́ником став ко́піть (Чуб.). Зби́ли таки́й ко́піт, на́че по ха́ті сто гусе́й літа́ло (Свидн.)]. До Пречи́стої коно́плі потіпа́ть,

а пі́сля Пречи́стої мички́ ми́кать, щоб надво́рі, а то в ха́ті кі́птю по́вно (Борз.). – Не прода́м, – обзива́ється дя́дько з кіптяги́-ку́ряви за во́зом (Неч.-Лев.)]. **Пыль** *снежная* – сніґови́й пил. *Облако* **-ли** – хма́ра пи́лу, ку́ряви. [Густа́ хма́ра сі́рого в'ї́дливого пи́лу закрива́ла від йо́го все (Грінч.)]. *Он весь в* **-ли** – він уве́сь у пилу́, в по́росі. *Сметать* **пыль** – зміта́ти пил, по́рох *и* порохи́. *Поднимать, поднять* **пыль** – збива́ти, зби́ти, спили́ти; пил, пилюгу́, ку́ряву *и* ку́рево, кіптягу́, ко́піт, кури́ти, пили́ти; *срв.* **Пыли́ть, Напыли́ть.** [Він збива́в у но́мері страше́нну пилюгу́ (Яворн.). Хіба́ я курю́? Я зле́гка мету́ (Мирн.). Ї́ду я, – це-ж як подме́ ві́тер, так і спили́в кіптюгу́ поперед ме́не (Катерин.)]. *Поднялась облаком* **пыль** – знялá́ся хма́рою ку́рява, кіптяга́, закурі́ла хма́рою ку́рява, кіптяга́, зня́вся хма́рою пил, кі́поть, закурі́ло, запилі́ло, закушпе́лило. *Покрыть* **-лью** – прибити, укри́ти пи́лом, по́рохом. *Покрыться* **-лью** – припа́сти, укри́тися пи́лом, по́рохом, закури́тися, запороши́тися, закурі́ти. [Не жаль мені доріженьки, що пилом припа́ла (Пісня)]. *Покрытый* **-лью** – запоро́шений пи́лом, по́рохом припа́лий, приби́тий. [Сто́млена, спе́чена, пи́лом приби́та, жу́риться ни́ва доще́м неполи́та (Манж.). Втер ху́сточкою припа́ле пи́лом лице́ (Неч.-Лев.)]. *Пускать* **пыль** *в глаза* – ману́ пуска́ти (напуска́ти), тума́ну пуска́ти (напуска́ти) кому́ *и* на ко́го, перед ким, тума́нити кого́, (*гал.*) бляхмано́м о́чі зано́сити кому́. [Ота́к Анто́сьо ману́ пуска́в і камбра́ттям (*товаришам*), і перед уря́дом, і по се́лах (Свид.)]. *Цветочная* **пыль** – кра́ска, квітко́ви́й пило́к.

Пы́льник, *бот.* – пильничо́к (-чка), пило́чня, голо́вка (тичи́нки).

Пы́льно – ку́рно, по́рошно, пи́льно *и* пи́лко. [Кури́лася дорі́женька, кури́лася ку́рно (Чуб. V). Побри́зкай, як заміта́тимеш, щоб не так по́рошно було́ (Київ.). Де бо́рошно, там і по́рошно (Приказка). Сього́дні пи́лко надво́рі (Київщ.)]. *В комнате очень* **-но** – в кімна́ті ду́же пи́лко (ку́рно, по́рошно).

Пы́льный – курни́й, ку́рявий, куряни́й, порошни́й, порошни́стий, пи́льний, пи́лкий. **-ная** *дорога* – курни́й (ку́рявий, куряни́й) шлях, курна́ доро́га. [Перед ним лежа́в шлях, курни́й вже, хоч була рання весна́ (Коцюб.). Давно́-б пора́ дощу́, а то шлях таки́й ку́рявий, що й світу бо́жого не ви́дко (Катерин.). Ой із то́го куряно́го шля́ху приверта́йте к зеле́ному га́ю (Рудч.)]. **-ная** *тряпка* – пи́льна, порошна́ ганчі́рка.

Пы́льца, *бот.* – кра́ска, (квітко́ви́й) пило́к.

Пыльцево́й – красково́й, пилкови́й, пилови́й. **-вая** *крупинка* – пили́нка.

Пыр, *см.* **Пырь.**

Пыре́й, *бот.* Triticum repens L. – пирі́й *и* пері́й (-рі́ю), вівсяне́ць (-нцю). [По́ле геть чи́сто поросло́ пирі́є́м (Липовеч.)].

Пыре́йный – пирі́йний.

Пыро́к – 1) стуса́н, штурхане́ць. [Дав йому́ стусана́ у спи́ну (Сл. Ум.)]; 2) (*пазило*) шпи́ця.

Пырь, *межд.* – штирх, штирк *и* штрик. [Штрик його́ в бік (Грінч.)].

Пыря́ние – штирха́ння, штирка́ння, штрика́ння, шниря́ння, шпо́ртання; шту́рх[к]ання, ти́кання.

Пыря́ть, пырну́ть – 1) *кого чем* (*напр. ножём*) – штирха́ти, штирхну́ти, штирка́ти *и* штрика́ти, (у)штиркну́ти, (у)штрикну́ти, шпо́ртати, шпортну́ти, (*с силой*) штирхону́ти, штиркону́ти, штрикону́ти, шпортону́ти, шпиря́ти, шпирну́ти *и* шпорну́ти, порну́ти, шебену́ти кого́ *и* кому́ чим в що (*напр.* ноже́м); (*толкать тычком*) шту́рхати, штурх(о)ну́ти *и* што́рха́ти, шторх(о)ну́ти, шиpя́ти, ширну́ти, шу́ркати, шурну́ти, ти́кати, ткну́ти, штирма́ вда́рити кого́ в що, чим в що *и* (*при глаголах несов. вида*) по чому. [Як штирхону́в кинджа́лом у живі́т (Основа 1861). Раз де́сять, мо́же, я вже намір́я́вся його́ штиркну́ти в бік, та ба! не мо́жна (Куліш). Ото́ ба́ба як штрикне́ його́ штиле́м, то так ра́на і є (Рудч.). Він і здригне́, нена́че його́ ши́лом уштрикну́ли (Стор.). Аж застогна́ла, на́че її́ хто ножем шпирну́в у се́рце (Куліш). Шпортнув ноже́м (Лохв.). Прі́ську на́че хто ноже́м шпортону́в при то́му сло́ві (Мирн.). Він його́ як порне́ спи́со́м (ЗОЮР. I). Як шебену́в його́ ноже́м (Золотон.). Вона́ од зло́сти так штурхну́ла па́лицею в го́рщик, що він переки́нувся (Неч.-Лев.). А він ширя́є ціпко́м по две́рях, – сліпи́й, бач, то й про́бує поперед се́бе (Новомоск.). Я ширну́в у ту ді́жку па́лицею, – аж там полотно́ кра́дене (Новомоск.). Як шурну́ла хруща́ в пи́сок, аж розки́нув кри́ла (Пісня). Він штирма́ вда́рив мене́ під бо́роду па́лицею (Катерин.)]; 2) (*бодать*) би́ти, коло́ти, шпирну́ти, порну́ти, уда́рити кого́. *Корова* **-ну́ла** *рогом, рогами* – коро́ва шпирну́ла (порну́ла, уда́рила) ро́гом, рога́ми кого́. **-ться** (*бодаться*) – 1) *возвр.* би́тися, коло́тися; 2) *взаим.* би́тися, буца́тися.

Пыта́ние – 1) спи́тування, про́бування; 2) *см.* **Пы́тка.**

Пыта́ть – 1) спи́тувати, про́бувати що *и* чого́; *срв.* **Испы́тывать, -та́ть** *счастье* – спи́тувати, про́бувати ща́стя; 2) му́чити, бра́ти на му́ки, на торту́ри, мордува́ти, катува́ти, тортурува́ти кого́; допи́тувати на му́ках кого́. [Ляхи́ його́ мордува́ли, щоб приста́в на у́нію:

жар за халя́ви си́пали і на ко́лесо тягли́ (ЗОЮР. I). Кату́йте, би́йте нас, кати́, печі́ть огне́м, ножа́ми тніть (Самійл.). Як його́ взя́ли, на му́ки бра́ли (Чуб. III)]. **Пы́танный** – 1) спи́туваний, про́буваний; 2) му́чений, мордо́ваний, като́ваний.

Пыта́ться – 1) *страд.* спи́туватися, про́буватися, випробо́вуватися, бу́ти спи́туваним, про́буваним, випробо́вуваним; 2) спи́туватися, (*диал.*) запи́туватися, про́бувати(ся), роби́ти спро́бу, (*гал.*) трі́бувати (що зроби́ти); (*покушаться, стараться, силиться*) намага́тися, си́луватися, порива́тися, мі́рятися (що зроби́ти). [Він вже не спи́тувавсь ви́рватися звідси (Корол.). Став та й ду́має: чи йти, чи ще про́буваться? Ні, попро́бую іще́ (Свид.). А ну, чи дожену́ я його́? – І не запи́туйся: не дожене́ш (М. Вовч.). Андрі́й намага́вся оберну́ти все в жарт (Коцюб.). Він відчува́в, що чи́нить щось пога́не, і ма́рне си́лувавсь підда́ти собі́ ду́ху (Крим.). Гнат кілька разі́в порива́ється сказа́ти, що той пан помиля́ється (Коцюб.). Коли-ж чує, ніби кватирку (форточку в окне) хтось міряється відсунути (Г. Барв.)]. **-та́лся** *я уговорить его* – спи́тувався, про́бував я його́ умо́вити. *Она* **-та́лась** *заговорить, чтобы скрыть своё смущение* – во́на спи́тувалася, намага́лася, си́лувалася заговори́ти, щоб захова́ти своє́ збенте́ження.

Пы́тка – му́ки, мордува́ння, катува́ння, торту́ри. [Зляка́вшись мордува́ння, міг він те сказа́ти й сві́дчити, чого́ не знав (Грінч.).]. *Подвергать, подвергнуть* **-тке** – бра́ти, взя́ти на му́ки, на торту́ри кого́, підда́ти му́кам кого́. [А ти наду́майся, нати́сни па́м'ять, а то як ві́зьмем за́втра на торту́ри, то вже не ви́пустим живи́м (Л. Укр.)]. *Под* **-ткой** – на му́ках. [Гово́рить, як на му́ках (Приказка)]. *Место* **-тки** – каті́вня.

Пытли́во – допи́тливо. [Допи́тливо диви́вся в ві́чі (Кониськ.)].

Пытли́вость – допи́тливість (-вости).

Пытли́вый – 1) допи́тливий; *срв.* **Любозна́тельный.** [Усе́ він хоті́в зна́ти – допи́тлива голова́ була́ (Кониськ.). Рома́н подиви́вся на не́ї допи́тливими очи́ма (Неч.-Лев.)]; 2) *см.* **Любопы́тный.**

Пы́ха́ть – 1) са́пати (*н. вр.* са́плю, -плеш *и* са́паю, -паєш), сопти́; 2) *см.* **Пыша́ть.**

Пыхте́й – пихті́й, пухті́й (-тія́).

Пыхте́ние – 1) пи́хкання, па́хкання, бу́хання; 2) пи́хкання, пу́хкання, фу́кання, фу́чання, сопі́ння, са́пання.

Пыхте́ть – 1) пи́хкати, па́хкати, бу́хати. [По́їзд ви́хопився з доли́ни і, пи́хкаючи, грю́каючи та сопу́чи, погна́в да́лі (Леонт.). Гура́льня наха́бно смія́лась ря́дом черво́них ві́кон і го́рдо па́хкала ди́мом (Коцюб.). Гура́льня бу́хає ди́мом і вся тремти́ть, я́сна, вели́ка, жива́ серед ме́ртвої но́чи (Коцюб.)]; 2) (*кряхтя*) пи́хкати, пу́хкати, (*гал.*) фу́кати, фуча́ти *и* футі́ти; (*дышать коротко вслух*) сопти́, са́пати. [Він наду́в що́ки й став пи́хкати (Васильч.). Хо́дить він після обі́ду по кімна́ті та ті́льки пу́хкає (Грінч.). Аж ось і підма́йстер надійшо́в, фу́каючи чого́сь, як міх кова́льський (Франко)]. *Он* **-тит** *как вол* – він сопе́ (са́пле), як віл. **-тал**, **-тел** *над работой а не справился* – сіп, сіп над робо́тою, а не дав собі́ з не́ю ра́ди. *Он* **-тит** *злобою* – він чми́ше (*и* чми́хає), дму́хає злі́стю.

Пыша́ть, пыхну́ть – 1) *см.* **Пы́ха́ть 1**; 2) (*о пламени, жаре*) пашíти (*3 л. ед.* паши́ть *и* па́ше), пахну́ти, палахкоті́ти, палах(ко)ну́ти, жахті́ти, жахну́ти, са́пати (*3 л.* са́пле *и* са́пає), сапну́ти; (*вырываясь языками*) шуга́ти, шугну́ти *и* шага́ти, шагну́ти. [Со́нце сто́їть ви́соко, розпе́чена земля́ паши́ть ко́жною гру́дочкою, ко́жним камі́нчиком (Коцюб.). Натопи́в піч, аж жахти́ть (Харк.). А се́рденько, немо́в той жар, жахті́ло (Куліш). З пе́чи по́лум'я так і шага́є (Черніг.). Од його́ по́статі так і пашíло вели́чністю (Грінч.)]. *От печки так и* **-шет** – від пе́чи так і паши́ть. *Полымя так и* **-шет** – по́лум'я так і па́ше, палахкоти́ть, жахти́ть, шуга́є. *Изо рта полымя* **-шет** – з ро́та по́лум'я па́ше, са́пле *и* са́пає. [А по́лум'я з ро́та так і па́ше, так і па́ше (Рудч.). З ро́та по́лум'я са́пле (Осн. 1861). Так і са́пає по́лум'я (Грінч.)]. *От него так и* **-шет** (*жаром*) – від ньо́го так і паши́ть, палахкоти́ть. [Дити́на така́ гаря́ча, так і палахкоти́ть від не́ї (Н. Вол.). По́тім поси́нів геть, а пашíло від не́го огне́м (Стефаник)]. *От него так и* **-шет** *здоровьем* – від ньо́го так і паши́ть здоро́в'ям, здоро́в'я в ньо́го так і сві́титься. **Пы́шущий** *здоровьем* – розкі́шний. [Така́ розкі́шна дити́на (Звин.)]; 3) (*чувствам*) палахкоті́ти, горі́ти; *срв.* **Пыла́ть 2**. *Он* **-шет** *гневом, злобою, мщением* – він палахкоти́ть, гори́ть гні́вом, злі́стю, по́мстою.

Пы́шка – 1) (*аладья*) пампу́х *и* пампу́ха, *ум.* пампу́шок *и* пампу́шка, пухте́лик, пухке́ник, підпа́лок, сластьо́н, ола́дка. [Бі́лий як смета́на, пухки́й як пампу́х (М. Вовч.). Пла́ває як пампу́шка в олі́ї (Приказка). Така́ пухна́та, як пампу́шок Сл. Гр.). От до́брі пухке́ники (Ум.). Не все-ж ї́сти пухте́лики, тре́ба спекти́ і жи́тнього хлі́ба (Грінч.)]; 2) (*круглый, полный*) пампу́х, пампу́шка, пу́хтик, коти́горошок, сту́жка; 3) (*мякиш пальца*) живото́к (-тка), пу́чка.

Пышне́ть – пишні́ти, буя́ти.

Пы́шно – 1) пи́шно, бу́чно, гу́чно, бундю́чно. [Пи́шно займа́лись багря́нії зо́рі (Л. Укр.). Гу́чно та бу́чно в'ї́зди́в ге́тьман Сагайда́чний із свої́м ві́йськом у Ки́їв пі́сля́ того́ морсько́го похо́ду (Загірня)]; 2) пи́шно, ве́лико, розкі́шно; бу́йно. [Оди́н чолові́к жив що-дня пи́шно (Єванг.). Захотів він ве́лико жить і аж три або́ й чоти́ри кімна́ти собі взяв (Лубен.). По весні́ розцвіта́ються кві́ти і до осе́ни пи́шно цві́туть (Грінч.)]. **-но** *развиться* (*о раст.*) – вибуяти. **-но** *расцвесть* – пи́шно, розкі́шно, бу́йно розцвісти́ся, розпишни́тися. [Як на́ша карто́пля розкі́шно розцвіла́ся (Звин.). Весна́ розпишни́лась, як молода́ ді́вчина (Неч.-Лев.)]; 3) пи́шно; 4) бундю́чно, пиха́то, пиндю́чно. *См.* **Пы́шный.**

Пы́шность – 1) пи́шність, бу́чність, бундю́чність, розкі́шність (-ности); (*роскошь*) пишно́та, пиха́; (*полонизм*) пере́пих *и* пре́пих (-ху), по́мпа. [Вели́ка пишно́та і тут-же огі́дна брудно́та (Загірня). Пиха́ була́ в обо́зі несказа́нна (Куліш). З пере́пихом несі́ть його́ на ма́рах (Куліш)]; 2) пи́шність, розкі́шність, бу́йність; 3) пи́шність, пухна́тість; 4) пи́шність, пиха́тість, бундю́чність, пиндю́чність.

Пы́шный – 1) (*великолепный, торжественный*) пи́шний, бучни́й, бундю́[я́]чний; розкі́шний. [Пи́шними ряда́ми виступа́ють отама́ни, со́тники з пана́ми і гетьма́ни, – всі в зо́лоті (Шевч.). Що з то́го, що замкну́ли мене́ у сей холо́дний льох, коли́ ввесь пи́шний світ, всі ба́рви, уве́сь рух життя́ оту́т у мені́, в голові́, в се́рці (Коцюб.). Мов па́нський дім – буди́нок пи́шний твій (Грінч.)]. **-ное** *празднество*, **-ная** *свадьба* – пи́шне, бучне́, бундю[я ́]чне свя́то, весі́лля. [Наш во́зний… на свій кошт таке́ бундя́чне весі́лля уджиґне́, що ну! (Котл.)]. **-ный** *обед* – пи́шний, розкі́шний обі́д. **-ная** *одежда*, **-ное** *убранство* – пи́шні, розкі́шні ша́ти, пи́шне, розкі́шне убра́ння. [Явля́ється мій світ у пи́шних ша́тах (Куліш)]; 2) (*роскошный, обильный*) пи́шний, буйни́й, розкі́шний. **-ные** *волосы* – пи́шне, розкі́шне, буйне́ воло́сся; (*только у женшин*) пи́шні, розкі́шні, буйні́ ко́си. [Хви́лі шовко́ві пи́шного воло́сся спада́ли на пле́чі (Грінч.). Розкі́шне чо́рне воло́сся хви́лею впа́ло на пле́чі (Коцюб.). Пое́т попра́вив своє́ буйне́ волосся (Л. Укр.)]. **-ная** *борода* – пи́шна борода́. [Увійшо́в піп, погла́джуючи свою́ пи́шну бо́роду (М. Вовч.)]. **-ный** *цвет*, **-ная** *зелень* – пи́шний, буйни́й цвіт, пи́шна, буйна́ зе́лень. **-ные** *колосья* – пи́шне, розкі́шне, буйне́ коло́сся, пи́шні, розкі́шні, буйні́ колоски́ (*и* пи́шний ко́лос). [Як ї́дем сі́яти, то раз-у-раз до́бре пообі́даєм, – то тоді́ бу́дуть розкі́шні колоски́ на вся́кому хлі́бові (Звин.)]; 3) (*раздутый, полный*) пи́шний, пухна́тий. **-ное** *праздничное платье* – пи́шне святне́ убра́ння; 4) (*спесивый, чванный*) пи́шний, пиха́тий, бундю́чний, пиндю́чний. [І в бага́тих санка́х пан пиха́тий (Грінч.)].

Пы́щиться – бундю́читися, пиндю́читися, инди́читися; *срв.* **Пы́житься.**

Пьедеста́л – п'єдеста́л (-лу), підні́жжя, підні́жок (-ні́жка), підста́ва, поса́дище.

Пье́са – п'є́са. *Театральная* **-са** – театральна, дієва п'єса, річ.

Пью́щий (*хмельное*) – питу́щий, пите́ць (-тця́).

Пья́вка – п'я́вка, п'я́виця. *Поставить* **-ки** – приста́вити, припусти́ти п'явки́, п'я́виці, [Вам тре́ба приста́вити п'я́виці або́ кров пусти́ти (Звин.)].

Пьяне́ть, опьяне́ть – п'яніти, сп'яніти, (*во множ.*) поп'яніти; (*всё более*) п'яні́шати. [Він шви́дко п'яні́є: дві ча́рки ви́пив, то вже й п'я́ний (Харк.)].

Пьянёхонький – п'яні́сінький, п'яне́зний.

Пьяни́ка, *бот.* Vaccinum nliginosum – голубе́ць, дурни́ця, лохи́ня, лохачі́, пияки́, глухи́ня.

Пьяни́ть – п'яни́ти кого́; *срв.* **Опьяня́ть.**

Пья́ница – 1) п'яни́ця, пия́ка, опия́ка (*общ. р.*), пия́к (-ка́), пия́чка (-ки), опи́ус, випива́ка, пропі́й (-по́я), пропо́єць (-пі́йця), пропі́йниця (*ж. р.*), каплі́й (-лія́), каплю́жник, каплю́жниця, п'янди́голова, не-мина́й-корчма́; *срв.* **Пьянчу́га, Выпива́ла.** [П'яни́ця проспи́ться (Приказка). То такі́ опи́уси, що все попропива́ють (Поділля). Він-би чолові́к і ні́чо́го, так ото́ його́ ли́хо: випива́ка (Харк.). Ой пропо́ю, пропо́ю, пропа́ла я за тобо́ю (Чуб. V)]. *Свойственный* **-це** – п'яни́цький; 2) *см.* **Пьяни́ка.**

Пья́ничать, *см.* **Пья́нствовать.**

Пьяни́чник, *бот.* Azalia pontica L. – драпошта́н, штанодра́п, штанодра́н; *см. ещё* **Рододе́ндрон.**

Пья́нка – пия́тика; *см.* **Пья́нство.**

Пьяно́ – п'я́но. [Со́лодко ззі́сти, п'я́но спи́ти, хо́роше походи́ти (М. Вовч.)].

Пья́нственный – п'яни́чний, п'яни́цький. **-ная** *компания* – горілча́не бра́ття; *см.* **Собуты́льник**, **-ное** *питие* – п'я́ни́й тру́нок.

Пья́нство – пия́цтво, опия́цтво, п'яни́цтво, п'я́нство, пия́ти́ка, опі́йство, запива́ння. [Пия́цтво безпро́сипне (Єфр.) Го́лод і зли́дні, опия́цтво і розбиша́цтво (Куліш). Не було́ опі́йства, бі́йки, ла́йки (Осн. 1861). Безупи́нна гульня́ та пия́тика з при́ятелями (О. Лев.). Обли́ччя в йо́го було́ неприє́мно черво́не, набре́скле, немо́в-би від до́вгого запива́ння

(Корол.)].

Пья́нствование, *см.* **Пья́нство.**

Пья́нствовать – пи́ти, пия́чити, п’янчи́ти, запива́ти(ся), (*образно*) ходи́ти до чопа́, чопка́ смокта́ти, в го́рло ли́ти, не вихо́дити з горі́лки, не ма́ти про́сипу, ки́снути у шинку́, не висиха́ти, не просипа́тися, з ча́ркою не розмина́тися, скляно́му бо́гові моли́тися, з скляни́м бо́гом цілува́тися. [Ой п’є Палі́й, ой п’є Семе́н, і з ніг ізвалився (Грінч. III). І пия́чить, і гуля́є Русь немо́в несамови́та (Самійл.). На сім світі гріши́ли горі́лкою, п’янчи́ли (Гн. II). За́молоду ро́ків зо три він ду́же був запива́вся і на́віть валя́вся по калю́жах (Корол.)].

Пьянчи́вый – пия́чливий.

Пьянчу́га – п’янюга, п’яни́ця, пропия́ка, п’янди́голова; *срв.* **Пья́ница.**

Пьянчу́жка – п’янюжка, п’яни́чка, п’яни́ченька. [І чоловік-би до́брий був, та п’яни́чка собі вда́вся (Кониськ.). Не дай мене́ за п’яни́ченьку (Метл.)].

Пьянчу́жить *и* **Пьянчу́жничать**, *см.* **Пья́нствовать.**

Пья́ный – 1) п’я́ний, напи́лий, напи́тий, (*вульг.*) нали́ганий. [Бу́де твоя́ голі́вонька що-дня п’я́на (Пісня). В похо́дах напи́лого козака́ ка́рано сме́ртю (Куліш). Ти твере́зий, я напи́та (Грінч. III). Люби́в Бо́га хвали́ти, та люби́в і в го́рло ли́ти. Так і вмер нали́ганий (Свидн.)]. *Несколько, немного* **-ный** – п’янува́тий, п’яне́нький, підпи́лий, підохо́чений, на підпи́тку. *Сильно* **-ный** – п’яне́нний, п’яне́зний; *срв.* **Пьянёхонький.** [Молоди́й Петро́ п’яне́нний лежить (Грінч. III)]. **-ным-пьяно́** – п’я́ний-п’яне́зний. [Верну́вся аж світом – п’я́ний-п’яне́зний (Мирн.)]. *Мертвецки* **пьян, пьян,** *как стелька* – п’я́ний, як ніч, як земля, як чіп, як квач, як хлюща, напи́вся, як бе́лька, п’я́ний – аж валя́ється, хоч візьми́ та й ви́крути, що й сте́жки не ба́чить. *Он вечно* **пьян** – він не вихо́дить з горі́лки, не висиха́є з горі́лки, нема́ йому́ про́сипу, він ки́сне в шинку́. *Под* **-ную** *руку* – під п’я́ну руч. *В* **-ном** *виде* – під ча́ркою, з п’яних оче́й, по п’я́ному, по́п’яну. *Быть* **-ну** – під ча́ркою бу́ти, п’я́ним бу́ти. *Напиться* **-ным** – упи́тися, оп’яни́тися, підхмели́тися, зали́ти, нали́ти очі (сліпи), зачме́лити го́лову, набра́ти по́вну го́лову, насмокта́тися, нарі́затися, наджу́литися, наджу́ґлитися, заби́ти па́лю; 2) (*пьянящий*) п’янки́й, п’янкува́тий. **-ный** *мёд* – гра́ний мед. **-ная** трава́, *см.* **Пьяни́чник.**

Пьяня́щий – п’янки́й, п’янкува́тий, п’янючий. [Сере́д п’янко́го ду́ху тропі́чних квітів (Єфр.). Цвілі́ ака́ції – ні́жні, бі́лі – й розлива́ли в пові́трю п’янкува́тий пах (Черкасенко)].

Пэр – пер (-ра). [Пала́та пе́рів].

Пэ́рство – пе́рство (-ва).

Пюпи́тр – пюпі́тр (-тра).

Пюре́ – пюре́ (*несклон.*), товмачі́ (-чі́в), м’я́чка (-чки). [Навари́ла м’я́чки на сніда́нок (Київщ.)].

Пя́девый, Пяде́нный, Пядни́чный – 1) (*к пяди относящийся*) п’яде́вий; 2) (*величиною в пядь*) п’яде́нний, п’я́дний.

Пяде́ница, *гусен.* Geometra – п’яда́к (-ка).

Пяде́нька, Пя́дка (*уменьш. от* **Пядь**) – п’я́донька (-ньки).

Пядь, Пяде́нь – п’ядь (-ди). [Від ма́тері ні на п’ядь (Квітка). Двома́ п’я́дьми мо́жна його́ (стан) обня́ти (Квітка). Прибуло́ дня на ку́рячу п’ядь (Чуб. I)]. *Он семи* **-де́й** *во лбу* – му́дрий, як Соломо́н; це голова́тий чолові́к.

Пя́ление – напина́ння, розпина́ння, натяга́ння, розтяга́ння чого́. **-ние** *глаз* – витріща́ння, вилу́плювання, виря́чування оче́й.

Пя́лить (*растягивать*) – п’я́сти (пну, пнеш), напина́ти, розпина́ти, натяга́ти, розтяга́ти що. **Пя́лить, Вы́пялить** *глаза* – витріща́ти, ви́тріщити о́чі, лупи́ти, вилу́плювати, ви́лупити о́чі, виря́чувати, ви́рячити о́чі, витріща́тися, ви́тріщитися, визира́тися, торопі́ти, глупі́ти на ко́го, на що; *срв.* **Пу́чить, Выпу́чивать, Тара́щить** *глаза.* [За́єць, причаї́вшись під куще́м, пригина́ ву́ха, витріща о́чі (Коцюб.). Лу́пить (теля́) наля́кані о́чі (Коцюб.). Не витріща́йся ні на ко́го, як коза́ на різника́ (Номис). Дити́на на свічку глупі́є (Черкащ.). Та чого́ ти на ме́не визира́єшся, на́че не пізна́в?]. **-лить** *рот* – роззявля́ти ро́та. *На чужой кусок не* **пяль** *роток* – на чужи́й корова́й оче́й не порива́й. **Пя́ленный** – пну́тий, напи́наний, тя́гнений.

Пя́литься – 1) (*растягиваться*) напина́тися, розпина́тися, натяга́тися, розтяга́тися; 2) (*о людях: тянуться, подыматься на ципочки*) п’ясти́ся (пну́ся, пне́шся). [П’явсь, п’явсь – не діста́в: ви́соко].

Пя́ла, Пя́льцы – п’я́ла (*р.* п’ял).

Пя́ло – п’я́ло, п’яли́ло; *мн.* п’я́ла (*р.* п’ял).

Пя́льцы – 1) *см.* **Пя́ла**; 2) (*рукод. верстак*) п’я́льці (-ців) *и* п’я́льця (-лець), *ум.* п’я́лечка (-

чок), кро́сна (-сен), (*круглые*) обича́йка. [Купи́ мені́, моя́ ма́ти, мальо́вані п'я́льці (Ром. п.). З п'я́лечок не встава́є, голочо́к не випуска́є (Грінч. III)].
Пястный – п'ястко́вий, п'я́сний.
Пясть, Пя́стка – п'я́сток (-стка), п'ясть (-сти), п'я́сно (-на).
Пята́, Пя́тка – п'ята́, п'я́тка. [Находи́лася, аж на п'я́ти не ста́ну – так болять (Київ. п.)]. *Показывать, показать* **-тки** (*убежать*) – п'я́тими кива́ти, накива́ти, підо́швами креса́ти. *Душа в* **-тки** *ушла* – душа́ в п'я́ти схова́лась; зляка́всь – аж у п'я́ти заколо́ло. *Быть под* **-то́й** *у кого* – бу́ти під п'ято́ю в ко́го. *От головы до* **-ток** – з голови́ до ніг. *Ходить по* **-та́м** *за кем* – ходи́ти слідко́м, на́зирці за ким. *Гнаться по* **-та́м** за *кем* – гна́ти(ся) слідко́м за ким, на п'я́ти кому́ наступа́ти. *Ахиллесова* **пята́** – Ахіле́сова п'ята́. *С кривыми* **-тами** – кривоп'я́тий. *Не имеющий* **пят** (*безпятый*) – безп'я́тий. **-тка** *чулка, башмака* – п'я́тка в панчо́хи, в череви́ка; 2) (*дверей, ворот и т. п.*) п'я́тка, бігу́н (-на), ву́хо; (*у косы*) п'я́тка; (*у яйца*) гу́зка; (*у веретена*) п'я́тка, гу́зка.
Пята́к – п'ята́к (-ка); *мн.* п'ятаки́, (*соб.*) п'ята́ччя (-ччя). [Вторгува́ла, се́рденько, пятака́ (Шевч.). Купи́ла на я́рмарку черво́ної гли́ни за ці́лого п'ятака́ (Неч.-Лев.). Дітво́рі малі́й п'ята́ччя, пі́рники й мадри́ки (Мкр.)].
Пятачо́к – 1) п'ятачо́к (-чка́); 2) (*у свиньи*), п'ятачо́к, ри́йка. [Не будь тим, що мо́рда з п'ятачко́м (Звин.). Свині здійма́ли вго́ру чи́сті кругле́нькі ри́йки (Коцюб.)].
Пята́чный, Пятако́вый – п'ята́чний, п'ятако́вий. [Це пря́ники п'ята́чні (Харківщ.)].
Пятёнушка, *ласк. от* **Пя́тница** – п'я́тінка, п'я́тнонька, п'ятни́ченька.
Пятери́к – 1) п'ятери́к (-ку́). [Купи́ свічо́к п'ятерику́ (Сл. Ум.)]. **-ри́к** *лошадей* – п'ятери́к, п'я́теро, п'ятірня́ ко́ней. *Ехать* **-рико́м** – ї́хати п'ятірне́ю; 2) (*пятерня*) п'ятірня́. *Хватить кого* **-рико́м** – заціди́ти кому́ (кого́) п'ятірне́ю (усіма́ п'ятьма́).
Пятери́ть, -ся – п'ятери́ти, -ся.
Пятери́ца, *см.* **Пятерня́ 2.**
Пятери́чный, Пятерно́й – п'ятірни́й.
Пятери́цею, Пятери́чно – уп'я́теро, в п'я́ть разів.
Пятёрка – (*пять*) п'я́тка, п'яті́рка; (*лошадей и т. п.*) п'ятірня́ (*ко́ней*); (*в картах*) п'ятка; (*монета или пятирублёвая бумажка*) п'я́тка, п'яті́рка, п'ятери́чка. [Заробля́ли колі́ не по деся́тці, то по п'я́тці ри́нських (Франко). Дзвінко́ва (*бубновая*) п'я́тка].
Пятерни́ца, *см.* **Пятерня́ 2.**
Пятерно́й – уп'я́теро (у п'ять раз) бі́льший.
Пятерня́ – 1) п'ять, п'я́теро; (*лошадей*) п'ятірня́ (п'я́теро) ко́ней; 2) (*лапа, рука*) п'ятірня́. [Заціди́ла зло́дія усіє́ю п'ятірне́ю (Кониськ.)].
Пя́теро – п'я́теро (-рох, -ро́м, -рома́ *и* -рма́), *ум.* п'яті́рко. [П'я́теро людей. Хіба́ п'я́теро горобців не продаю́ть за два шагі́? (Єванг.). П'ять корі́в, п'я́теро теля́т (Круш.). У ста́ршого нема́ діте́й, а в ме́ншого ціла́ ме́тка, аж п'яті́рко (Г. Барв.)]. *В* **-ро́м** – уп'ятьо́х. **Впя́теро** – уп'я́теро.
Пятиалты́нник *и* **-нный** – золоти́й (-то́го), зло́тий, злот (-та), копи́шник (Богод. п.). [По карбо́ванцеві ко́жде, ще й по золото́му (Рудан.). Злот і шість гро́шей (*18 коп.*) (Житом. п.)]. *Половина* **-нного** – півзолоти́й (-то́го), півзло́тий (-того).
Пятиба́льный – п'ятиба́ловий. [П'ятиба́лова систе́ма].
Пятиверстка – (*карта*) п'ятиверсті́вка.
Пятивёрстный – п'ятиверсто́вий.
Пятигла́вый – п'ятиголо́вий; (*пятикупольный*) п'ятиба́нний, з п'ять(о)ма́ ба́нями.
Пятигоди́чный – п'ятирі́чний, п'ятилі́тній.
Пятигра́нник – п'ятигранча́к (-ка), п'ятисті́нник.
Пятигра́нный – п'ятигра́нчастий.
Пятидесятикра́тный – п'ятдесятиразо́вий.
Пятидесятиле́тие – п'ятдесятирі́ччя, п'ятдесятилі́ття. [П'ятдесятирі́ччя науко́вої ді́яльности].
Пятидесятиле́тний – п'ятдесятилі́тній, п'ятдесятирі́чний.
Пятидесятнача́льник – полусо́цький (-кого).
Пятидеся́тник – п'ятдеся́тник (-ка).
Пятидеся́тница – Зеле́ні Свя́та, Клеча́льна Неді́ля.
Пятидеся́тый – п'ятдеся́тий.
Пятидне́вный – п'ятиде́нний, п'ятидне́вий. *В* **-ный** *срок* – за п'ять день, про́тягом (на про́тязі) п'яти́ (-ьо́х) днів.
Пятикни́жие – п'ятикни́жжя (-жжя).
Пятиконе́чный – п'ятикінце́вий. **-ная** *звезда* – п'ятику́тня зі́рка.

Пятикопе́ечник – п’ята́к (-ка).
Пятикопе́ечный – п’ятако́вий, п’ята́чний. [П’ята́ковий медя́ник (Квітка)].
Пятикра́тность – п’ятиразо́вість (-вости).
Пятикра́тный – п’ятиразо́вий. **-но** – п’ятиразо́во.
Пятику́польный – п’ятиба́нний. [П’ятиба́нна це́рква].
Пятиле́тие – п’ятиліття, п’ятирі́ччя.
Пятиле́тка (*о школе*) – п’ятирі́чка (-чки).
Пятиле́тний – п’ятилі́тній, п’ятирі́чний; (*сущ.*) п’ятилі́ток (-тка).
Пятиле́ток – п’ятилі́ток (-тка).
Пятили́стник, *раст.* Potentilla reptans – мо́хна. **-ник** *болотный*, Comarum palustre – во́вче тіло.
Пятимесячный – п’ятимісячний.
Пяти́на – 1) *см.* **Пятери́к, Пято́к**; 2) (*пятая часть чего-л.*) п’яти́на. [А з урожа́ю дава́тимете п’яти́ну Фарао́нові, чоти́ри-ж п’яти́ни бу́дуть вам (Св. Пис.)].
Пятинеде́льный – п’ятитижне́вий.
Пятипа́лочник, *раст.* Pilago arvensis – п’ятерни́к (-ка).
Пятипа́лый, Пятипе́рстый – п’ятипа́льчий.
Пятипо́льный (*о севообороте*) – п’ятипі́льний, у п’ять рук.
Пятипроце́нтный – п’ятивідсотко́вий.
Пятирублёвка – п’ятери́чка, п’я́тка.
Пятирублёвый – п’ятирубле́вий, ва́ртий п’ять карбо́ванців.
Пятисло́жный – п’ятискладо́вий.
Пятисо́тенный – п’ятисоте́нний.
Пятисо́тский – п’ятисо́тник (-ка). [Він год шість був за со́тника, а це ви́брали грома́дою за п’ятисо́тника (Васильк. п.)].
Пятисо́тый – п’ятсо́тий.
Пятисто́пный – п’ятисті́пний. **-ный** *стих* – п’ятисті́пний вірш.
Пятисторо́нний – п’ятибі́чний.
Пятисторо́нник, *см.* Пятиуго́льник.
Пятистру́нный – п’ятистру́нний, на п’ять струн.
Пятито́мный – п’ятито́мовий. **-ное** *собрание сочинений* – п’ятито́мова збірка тво́рів.
Пятиты́сячный – п’ятити́сячний.
Пя́тить, попя́тить – 1) посува́ти, посу́нути наза́д, подава́ти, пода́ти на́зад, (*гал.*) цо́фати, цо́фнути (*полонизм*). **-тить** *лошадей сани* – подава́ти (наза́д), збива́ти ко́ні, са́ни; 2) (*о пище*) бри́дити кому́, верну́ти кого́; *см.* **Прети́ть.**
Пя́титься, попяти́ться – 1) (*подаваться вспять*) задкува́ти, позадкува́ти, посува́тися, посу́нутися наза́д, (*на четвереньках*) рачкува́ти, порачкува́ти (наза́д), (*гал.*) цо́фатися, цо́фнутися (*полонизм*). [Дивлю́сь: задку́є-задку́є – та в две́рі (Манж.). Кінь поло́хається, щу́лить ву́ха й рачку́є наза́д (Корол.)]. *Выйти* **пятясь** – ви́задкувати. [Ви́задкував з ха́ти]; 2) (*не устоять в слове*) відступа́тися, відступи́тися, відкида́тися, відки́нутися від чо́го *и* чого́ (від сло́ва *и* сло́ва); *см.* **Отступаться.**
Пятиуго́льник – п’ятику́тник (-ка).
Пятиуго́льный – п’ятику́тній.
Пятифунтови́к – п’ятифунтови́к (-ка́), п’ятифунто́вий тяга́р (-ра).
Пятифунто́вый – п’ятифунто́вий.
Пятицве́тный – п’ятикольоро́вий, пятиба́рвний.
Пяти́шница – п’я́тка, п’ятчи́на, п’ятери́чка, п’яті́рка; *срв.* **Пятирублёвка.** [Вчора заробив Миха́йло п’ятчи́ну на робо́ті (Круш.)]
Пятиэта́жный – п’ятиповерхо́вий, на п’ять по́верхів.
Пя́тка, *см.* **Пята́.**
Пятнадцатикопе́ечник – золоти́й (-то́го), зло́тий (-того), злот (-та), (*устар.*) півкі́пник (-ка), копи́шник.
Пятнадцатикопе́ечный – п’ятнадцятикопі́йчаний, за п’ятна́цять кого́йок, за зло́т, за зло́тий.
Пятнадцатирублёвый – п’ятнадцятирубле́вий, ва́ртий п’ятна́дцять карбо́ванців.
Пятна́дцатый – п’ятна́дцятий. [П’ятна́дцяте столі́ття. П’ятна́дцятий вік. П’ятна́дцяте число́]. **-тая** *часть* – п’ятна́дцята части́на. **-того** *мая* – п’ятна́дцятого тра́вня. *Сегодня* **-тое** *января* – сього́дні п’ятна́дцяте сі́чня. **-тая** *глава, страница* – п’ятна́дцятий ро́зділ, п’ятна́дцята сторі́нка. *Одна* **-тая** – одна́ п’ятна́дцята. *Две, четыре* **-тых** – дві, чоти́ри п’ятна́дцятих.

Пятна́дцать – п'ятна́дцять (-тьох), (*редко*) три́п'ять. [П'ятна́дцять карбо́ванців. По́ки три́п'ять (ти́жнів по Різдві́) не мине́, то не бу́де тепла́ (Номис)]. *Дайте ему рублей* **-дцать** – да́йте йому́ карбо́ванців з п'ятна́дцять. **-дцать** *душ, штук* (*соб.*) – п'ятна́дцятеро. [П'ятна́дцятеро чолові́ка. Не бага́то ззів – п'ятна́дцятеро хлі́ба (Грінч. II)]. **-дцать** *копеек* – п'ятна́дцять копі́йок, зло́тий (-того), злот (-та), (*устар.*) півкі́пник; *см.* **Пятнадцатикопе́ечник.**

Пятна́ние – 1) плямува́ння, запля́млювання; (*жидким*) ля́пання; 2) плямува́ння кого́.

Пятна́стый, *см.* **Пятни́стый I.**

Пятна́ть, попятна́ть – 1) *что* (*марать*) – плямува́ти, поплямува́ти, пля́ми́ти, поплями́ти, запля́млювати, заплями́ти; (*жидким*) ля́пати, поля́пати що; *см.* **Мара́ть.** [Шкода́ й меча́ об те́бе плямува́ти (Куліш). Склисту пове́рхню плямля́ть широ́кі копи́та (Дніпр. Ч.). Не ляпай мені́ чорни́лами кни́ги (Грінч.)]. **-нать** *одежду* – пля́ми́ти вбрання́; 2) (*клеймить*), *см.* **Пятни́ть**; 3) *кого* (*в играх: ударить мячом, рукой*) ква́цати, поква́цати, ма́зати, пома́зати кого́; 4) *кого* (*бесславить*) – плямува́ти, плями́ти, запля́млювати, несла́вити кого́; *см.* **Бесче́стить, Черни́ть.** [Чи ве́рне чи́ста о́діж чистоту́ мої́й що-дня плямо́ваній дружи́ні (Л. Укр.)]. **Пя́тнанный** – 1) плямо́ваний, запля́млюваний; 2) (*о ком*) плямо́ваний, запля́млюваний. **-ться** – плямува́тися, поплямува́тися, пля́ми́тися, поплями́тися, запля́млюватися, заплями́тися; бу́ти поплямо́ваним, заплямо́ваним.

Пятна́шки (*детская игра*) – квач.

Пятни́стый – 1) (*покрытый пятнами*) плямува́тий, плямови́тий, плямо́ваний, пля́ми́стий, (*крапчатый*) цято́ваний, цятко́ваний, цяцько́ваний, (*рябой*) ряби́й; (*о скоте*) перепола́сий; (*о свиньях*) ко́ваний. [Лице́ черво́не, плямува́те (Кониськ.). Сі́рі пля́ми́сті дере́ва (Коцюб.). Гру́ша пля́ми́ста – чи не гнила́ (Звин.). Цяцько́вана панте́ра (Л. Укр.). Ко́ваний кабане́ць]. *Сделаться* **-тым** (*о коже человека, растения*) – покороста́віти. [Кавуни́ покороста́віли];) (*выступающий в виде пятен*) пля́ми́стий. [Лице́ вкри́лося пля́ми́стим рум'я́нцем (Л. Укр.)]. **-тый** *тиф* – пля́ми́стий тиф.

Пятни́ть *что* – (*класть пятно, клеймо*) клейни́ти що; *см.* **Клейми́ть.**

Пя́тница – п'я́тниця, *ум.* п'я́тінка. [Покара́ла мене́ свята́ п'я́тінка (Неч.-Лев.)]. *У него семь* **-ниц** *на неделе* – у ньо́го (у йо́го) сім п'я́тниць на ти́ждень. *Страстная* **-ца** – стра́сна п'я́тниця. *Параскевия* **-ца** (*14 окт.*) – пе́рші п'я́тінки, (*28 окт.*) дру́гі п'я́тінки.

Пя́тничать – п'ятницюва́ти, по́стувати, по́стити(ся) в п'я́тницю. **-чание** – п'ятницюва́ння.

Пя́тничный – п'ятни́чний.

Пятно́ – 1) (*место иного цвета или замаранное*) пля́ма, пля́ми́на, (*замаранное*) петьмо́ (*диалект.*), (*замаран. жидким*) ля́пка, (*крапинка, точка*) ця́та. [Де-не-де те́мними пля́мами червоні́ла на траві́ запекла́ кров (Стор.). Розгорну́в бі́лу з руди́ми пля́мами серве́тку (Черкас.). Зачорні́ли чо́рною пля́мою одчи́нені две́рі (Неч.-Лев.). У па́ні Ната́лі ви́ступили на ли́цях черво́ні пля́ми (Коцюб.). Лице́ у пля́мах (Мирн.). Со́нце па́дає золоти́ми пля́мами на її́ руся́ву го́лову (Неч.-Лев.). Десь ще чорні́ло сельце́, що здава́лось ку́пою те́мних пля́ми́н (Корол.). На мо́рі ані човна́, ні ця́точки нема́є (Л. Укр.). Невели́кі ця́ти рум'я́нців вира́зно почервоні́ли на бі́лому змарні́лому обли́ччі (Л. Укр.). Я́йця на́че всі чи́сті були́, а тепе́р на одно́му яке́ петьмо́ (Черніг. п.)]. *Родимое* **-но** – луни́на; *см.* **Ро́динка, Роди́минка**. **-на** *на солнце* – пля́ми на со́нці. **-на** *на стекле* (*из'ян, пузыри*) – сказ (-зу), ска́за (-зи) (на склі); (*замаран. место*) пля́ма (на склі). *Чернильное* **-но** – чорни́льна пля́ма, ля́пка *или* пля́ма, ля́пка з чорни́ла. **-на** (*жёлт. и синие*) *на теле умирающего, на трупе* – муравиця. **-на** *на чем-л. от прикосновения грязных рук* – за́мазні (-нів), пля́ми. **-но** *белое на лбу у животн.* – ли́сина. *С белым* **-ном** *на лбу* (*о животн.*) – ли́сий, (*сущ.*) лиса́н (-на́), лиса́к (-ка́); (*о корове, собаке*) ли́ска. [Ли́сий кінь. Ли́са коро́ва]. *В* **-нах** – пля́ми́стий, плямува́тий, плямови́тий, цятко́ваний, цяцько́ваний (*см.* **Пятни́стый I**). *Выделяться* **-нами** – пля́ми́тися. [На ли́цях пля́ми́вся рум'я́нець (Корол.)]. *Выводить* **-на** – вибавля́ти, зво́дити пля́ми, (*о мн.*) повибавля́ти, позво́дити пля́ми. *Покрыть* -на́ми – обплями́ти, поплями́ти що; 2) (*бесчестие*) пля́ма. [Без стра́ху й пля́ми ли́цар запоро́зький (Куліш)]; 3) *см.* Клеймо́, Тавро́.

Пятновыво́дчик – плямовиба́вник, виба́вник плям.

Пятно́й, Пя́тный, Пя́точный – п'ятови́й, від п'яти́.

Пя́тнышко – пля́мка, пля́мочка, пля́ми́нка, пля́ми́ночка; (*крапинка*) ця́тка, ця́точка, цяти́нка, цяти́ночка; (*в ткани*) му́шка (*иногда*); *см.* **Пятно́**. [На не́бі ні хма́рочки, ні пля́мочки (Мирн.). Зеле́на ба́йова керсе́тка з черво́ними му́шками (Мирн.)]. *В чёрных и белых* **-нах** – зозуля́стий. [Зозуля́ста ку́рка].

Пято́к – п'я́тка, п'яті́рко, п'я́теро. [Добра́в п'яті́рко ри́бок тара́ні (Квітка)]. **-ток** *яиц* – п'я́теро, п'яті́рко кра́шанок (яє́чок, біле́ньких).

Пятокни́жие, *см.* **Пятикни́жие.**
Пято́чек – п’ятірко, п’ятірочко.
Пя́точный, *см.* **Пятно́й.**
Пя́тый – п’я́тий. [П’я́тий по́верх (*этаж*). П’я́тий ро́зділ (*глава*). П’я́та кла́са. П’я́та годи́на (*час*). П’я́та части́на. Карл П’я́тий]. **-тое** *или* **-того** *сентября* – п’я́те ве́ресня. *Это было* **-того** *апреля* – це було́ п’я́того кві́тня. *Пол, половина* **-того** (*часа*) – півп’я́тої (години). *В пол* **-того** – о півп’я́тої, в пів на п’я́ту. *Четверть* **-того** – чверть на п’я́ту. *В начале* **-того** – на поча́тку п’я́тої. *В исходе* **-того** – в кінці (напри́кінці) п’я́тої, перед п’я́тою. **-тая** *часть* – п’я́тина, п’я́та части́на. *Из* **-того** *в десятое* – через п’я́те на деся́те, через деся́те п’я́те. *Две* **-тых** – дві п’я́тих. *В* **-тых** – вп’я́те, поп’я́те.
Пять – п’ять (*р.* п’ятьо́х *и* п’яти́). [Розбі́глись геть п’ятьма́ шляха́ми рі́зними (Грінч.)]. **Пять** *штук, душ* – п’я́теро. [На чита́нні було́ двана́дцятеро слухачі́в, з їх п’я́теро жіно́к (Грінч.)]. **Пять** *рублей* – п’ять карбо́ванців, (*пятирублёвка*) п’ятери́чка, п’я́тка. **Пять** *с половиной* – півшоста́. *От* **-ти** *до шести (часов) дня* – з п’я́тої до шо́стої годи́ни) дня. *Без* **-ти** *(минут) два (часа)* – без п’ятьо́х *или* п’я́ти (хвили́н) дру́га (годи́на). **Пять** *минут десятого* – п’ять хвили́н на деся́ту. **Пять** *часов* – п’я́та годи́на, п’ять годи́н. *В* **пять** *часов утра* – о п’я́тій годи́ні ра́нку, в п’ять годи́н ра́нку. *В* **пять** *раз* – у п’ять раз.
Пятьдеся́т – п’ятдеся́т (*р.* п’ятдесятьо́х). [Та воно́, пак, і не сто, а п’ятдеся́т бу́де (Рудан.)]. **-ся́т** *штук, душ (собир.)* – п’ятдеся́теро (-ро́х). *Это стоит* **-ся́т** *рублей* – це кошту́є п’ятдеся́т карбо́ванців. *Это стоит* **-сяти́** *рублей* – це ва́рто п’ятдесятьо́х карбо́ванців. **-сят** пять – п’ятдеся́т п’ять, п’ятдеся́т і п’ять.
Пятьсо́т – п’ятсо́т (*р.* п’ятьо́х *или* п’яти́ сот).
Пя́тью – п’ять раз. **-тью** *шесть тридцать* – п’ять раз по шість (бу́де) три́дцять. **-тью** *четыре* – п’ять раз по чоти́ри.
Пя́чение – посува́ння наза́д, задкува́ння, рачкува́ння, (*гал.*) цо́фання.